DECRETVM GRATIANI

EMENDATVM ET NOTATIONIBVS ILLVSTRATVM

Vnà cum glossis,

GREGORII XIII. PONT. MAX.

iussu editum.

ROMAE

In Aedibus Populi Romani

MDLXXXII.

DECRETVM ABBREVIATVM SIGILLATIM CVNCTA ATTINGENS.

Liber Decreti diuiſus eſt in tres partes: quarum Prima eſt de Diſtinctionibus, Secunda de Cauſis, Tertia de Conſecratione. Prima pars diſtincta eſt in Diſtinctiones centum & vnam.

PRIMA Diſtinctio tractat de iure naturali & humano, ius ipſum naturaliter eiusque ſpecies oẽs diffiniens, & inter ius ſcriptum & non ſcriptum differentiam ponẽs. col. 1

¶ Secunda, de iure Quiritum ſiue Romanorum, ipſum per ſpecies diffiniens. 7

¶ Tertia, iuris canonici varia nomina diſtinguit: breuiterque exponit. 9

¶ Quarta, ad quid leges inuentæ ſunt: & quid ſacri canones mandent. 11

¶ Quinta, quomodo ius naturale eſt immobile; nec obſtat quod ibi ponitur. 17

¶ Sexta, an illuſiones nocturnæ ad peccatum imputentur: & circa finem proſequitur de iuris naturalis dignitate. 19

¶ Septima, ponit legiſlatores: oſtendendo qualiter ius inceperit. 25

¶ Octaua, ponit differentiam inter ius naturale & conſuetudinem. 27

¶ Nona, auctoritate & exemplo probat conſtitutiones hominum iuri naturali cedere. 35

¶ Decima, oſtendit, quòd leges Imperatorum vincuntur à canonibus. 39

¶ Vndecima, dicit conſuetudinem legibus approbatis cedere. 45

¶ Duodecima, habet laudabilem conſuetudinem eſſe ſeruãdã: quæ nec canonibus ſacris, nec veritati, nec bonis moribus obuiet. 53

¶ Decimatertia, vult quòd contra ius naturale non admittatur diſpenſatio: niſi in fuga maioris mali. 62

¶ Decimaquarta, quòd quis non debet minus peccatum cõmittere, vt aliud maius euitare poſsit. 67

¶ Decimaquinta, notat de tempore quo ſacri canones, librique & concilia celebrata fuerunt: & quæ opuſcula ſunt admittenda. 67

¶ Decimaſexta, ponit quòd canones Apoſtolorum ſunt recipiendi: poſtea oſtendit quo tẽpore & quo reſidente in papatu, vel imperio quodlibet concilium eſt celebratum. 76

¶ Decimaſeptima, dicit non concilia ſed conuenticula celebrari ſine Papa. 87

¶ Decimaoctaua oſtendit quòd prouincialia concilia nihil generaliter poſſunt conſtituere; ideo conſequenter declarat ad quid ſint vtilia, & quoties in anno, & quo tempore anni, & cuius auctoritate ſunt celebranda, & quòd metropolitanus nihil debet exigere ab epiſcopis ad concilium conuenientibus. Addit de pœna epiſcopi qui vocatus ad ſynodũ non venit. 93

¶ Decimanona, vim Decretalium oſtẽdens dicit mandata eccleſiaſtica deuote ſeruãda. 103

¶ Vigeſima, dicit quòd in cauſis diffiniendis ſacri canones: in exponenda vero ſacraſcriptura ſancti doctores attenduntur. 113

¶ Vigeſimaprima, tractat de diuerſis ordinibus & gradibus miniſtrorum: docendo qui ſunt executores ſiue miniſtri canonum, à maiori vſque ad infimum. Et differentias miniſtrorum locorum aſsignat: probans quòd maior à minori non debet iudicari. 117

¶ Vigeſimaſecunda, de dignitate Romanæ eccleſiæ, & quarumdam aliarum. 129

¶ Vigeſimatertia, de ordinatione miniſtrorũ, incipiens à Romano pontifice, & deſcẽdens vſque ad oſtiarium. 133

¶ Vigeſimaquarta, de examinatione ordinandorum. 159

¶ Vigeſimaquinta, de officiis clericorum, incipiendo ab oſtiario, & aſcendendo vſque ad epm̃. Circa medium Diſtinctionis, inchoat tredecim præcepta regulæ Apoſtolicæ: & proſequitur ibi, Oportet epm̃ eſſe ſine crimine. Et inde nacta occaſione, ponit varias ſignificationes huius nominis, crimen. Et oſtẽdit quod ſit mortale & quod veniale. 155

¶ Vigeſimaſexta, exequitur ſecundum præceptum Apoſtolicæ regulæ, Oportet epiſcopũ eſſe vnius vxoris virum. 165

¶ Vigeſimaſeptima, probat quòd nolentes vouere continentiam, ad ſacros ordines promouendi non ſunt: aſsignans differentiam inter ſolemne & ſimplex votum. 171

¶ Vigeſimaoctaua, probat quòd clericis habere vxores non licet in eccleſia occidentali: addens de ſubdiaconatu, qui olim prohibitus non erat. Vide quod ibi notatur. 175

¶ Vigeſimanona, oſtẽdit quędam capitula tradita eſſe ex cauſa: quædam ex tempore: quædam ex loco: quædam ex perſona. 187

¶ Trigeſima, quia dictum fuit. 28. diſt. ſupra ꝙ ſacerdotes non debent à ſe abijcere vxores ſuas prætextu religionis; hic dicit ꝙ ex cauſa fuit hoc ſtatutum: ſcilicet propter quoſdam hæreticos, qui coniugia deteſtabantur. 189

¶ Trigeſimaprima, probat & ponit exempla in terminis qualiter clerici continere debent: & quòd ab omnibus eſt ſeruanda continentia, niſi ab orientalibus. 195

¶ Trigeſimaſecunda, adhuc proſequitur de cõtinentia clericorum. Et dicit quòd conſtituti in quattuor ſacris ordinibus tenentur continere: & ſi habent publicas cõcubinas, nullus eorum Miſſam audiat. 203

¶ Trigeſimatertia, oſtendit quòd bigami, corpore vitiati, vſurarij, publice pænitentes, luſores in ſcena, ludentes, furioſi, arreptitij, accipientes meretrices in vxores, & concubinas habentes promoueri non poſſunt. 215

¶ Trigeſimaquarta, ponit ꝙ oportet epiſcopũ vitare nimiam familiaritatem domeſticarũ perſonarum, & etiam conſanguinearum: & quòd venari non licet. 221

¶ Trigeſimaquinta, agit de tertio capitulo apoſtolicę regulæ, Oportet ordinandum nõ eſſe vinolentum. 231

¶ Trigeſimaſexta, exponendo illud, prudentẽ, dicit quòd clerici debent habere peritiam litterarum ſacrarum. 235

¶ Trigeſimaſeptima, oſtẽdit ꝙ clerici non debent libros gentiliũ reſpicere: peritiam tamẽ ſæcularium ſcientiarum debent habere. 239

¶ Trigeſimaoctaua, probat quòd litteris debet eſſe eruditus ſacerdos, & canones ignorare non debet. Ignorantia enim ipſi eſt periculoſa. 249

¶ Trigeſimanona, oſtendit ꝙ oportet epm̃ eſſe prudentem in negotijs ſæcularibus, vt ſua cautela reddantur eccleſiæ indemnes. 255

¶ Quadrageſima proſequitur quintum capitulum Apoſtolicæ regulæ, Oportet epiſcopum eſſe ornatum. Et primo de ornatu interiori, qui conſiſtit in virtutibus. 257

¶ Quadrageſimaprima, tractat de ornatu, qui conſiſtit in grauitate, inceſſu, habitu, & temperantia potus & cibi. 263

¶ Quadrageſimaſecunda, declarat illud, hoſpitalem. 269

¶ Quadrageſimatertia, illa duo, pudicum, & doctorem. 271

¶ Quadrageſimaquarta, illud, non vinolentũ: quod eſt pars eius quod dicimus ſupra 35. diſtin. 279

¶ Quadrageſimaquinta, illud, non percuſſorem. 283

¶ Quadrageſimaſexta, illud, non litigioſum. 297

¶ Quadrageſimaſeptima, illud, non cupidum domui ſuæ bene præpoſitum. 299

¶ Quadrageſimaoctaua, illud, non neophytum. 307

¶ Quadrageſimanona, prædicta præcepta apoſtolicæ regulæ ſub compendio, & breuiter recapitulat. Et ponit cauſas & rationes quare criminoſi & vitioſi non debent in epiſcopos promoueri. 309

¶ Quinquageſima agit, de lapſu & reparatione clericorum. 313

¶ Quinquageſimaprima, de curialibus ſiue officiarijs ratiocinijs obligatis, iudicibus & aduocatis ordinandis, vel non. 359

¶ Quinquageſimaſecunda, de præpoſteratione ſacrorum ordinum, ſiue de clerico per ſaltum promoto. 363

¶ Quinquageſimatertia, de curiæ annexis in clero vel monaſterio recipiendis, vel non. Et ibi probat quare curiales & aliter obligati ordinandi non ſunt. 363

¶ Quinquageſimaquarta, de ſeruis à non dominis manumiſsis non promouendis: niſi libertatem ſint conſecuti. 365

¶ Quinquageſimaquinta, de corpore vitiatis, bigamis, illitteratis, publice pænitentibus ordinandis vel non. 381

¶ Quinquageſimaſexta, de filiis presbyterorũ, & natis de fornicatione & adulterio non ordinandis. 387

¶ Quinquageſimaſeptima, de baptizatis in ægritudine an ordinentur. 395

¶ Quinquageſimaoctaua, de monachis non ordinandis ſine licentia abbatis. 395

¶ Quinquageſimanona, de laicis litteratis non ſubito ordinandis. 397

¶ Sexageſima, oſtẽdit ex quibus ordinibus aliquis eligendus ſit in præpoſitũ, vel decanũ, vel archipresbyterum, vel epiſcopum. 399

¶ Sexageſimaprima, oſtendit ꝙ laici non ſunt eligendi in epiſcopos, ſed poſtulandi. 401

¶ Sexageſimaſecunda, oſtendit quòd clericorum eſt eligere, & populi conſentire. 415

¶ Sexageſimatertia, probat quòd nullo modo laici debent ſe ingerere electioni epiſcoporum. 415

¶ Sexageſimaquarta, ponit quo tp̃e & quibus præſentibus debent epiſcopi conſecrari. 441

¶ Sexageſimaquinta, dicit quòd præſentibus omnibus epiſcopis comprouincialibus vel ſe excuſantibus debet epiſcopus conſecrari ab ar-

DECRETI TOTALIS MATERIA
PER METRA NOTATVR SEQVENTIA.

Decretum domini Gratiani tres habet partes principales. Prima est de Distinctionibus, quæ sunt vna supra centum. Et singulas Distinctiones singuli versus sequentes luculenter aperiunt.

DECRETI SECVNDA PARS

principalis est de Causis : quæ sunt xxxvj.

¶ Prima causa.

Causa prior labem condemnat simonialem.

¶ Septem quæstiones primæ causæ.

¶ Secunda causa.

Accusare docet, ac appellare secunda.

¶ Octo quæstiones secundæ causæ : & in ea quinta præcedit quartam.

¶ Tertia causa.

Tertia restituens tempus dabit induciarum,

¶ Vndecim quæstiones tertiæ causæ.

¶ Quarta causa.

Quarta quis accuset, quis possit testificari.

¶ Sex quæstiones quartæ causæ.

5 Non eſt ſtringendus anathemate, qui nequit eſſe. 1029
6 Pontificis delator agit ciuilia tantum. 1031

¶ Quinta cauſa.

Quinta vocare docet, delatoremque ferire,

¶ Sex quæſtiones quintæ cauſæ.

1 ¶ Multant ſcriptorem famoſi flagra libelli. 1033
2 Eſt condemnandus ſemel, & bis, terque vocandus. 1035
3 Nemo procuret crimen, ciuilia curet. 1037
4 Præſulis in ſynodo ſit condemnatio ſola. 1041
5 Celans crimen obeſt multo plus quàm manifeſtans. 1043
6 Aut caput, aut lingua delatori copuletur. 1047

¶ Sexta cauſa.

Sexta dat infames, delatos atque forenſes.

¶ Quinque quæſtiones ſextæ cauſæ.

1 ¶ Non accuſabunt infames ſimonialem. 1050
2 Accuſans verbo non vincis ſimplice præſul. 1065
3 Quærere iudicium numquam debes alienum. 1067
4 Externi veniant, ſi ſit ſententia diſcors. 1071
5 Si cadit accuſator, erit reus exoneratus. 1073

¶ Septima cauſa.

Septima pontificem tangit cathedram repetentem.

¶ Duæ quæſtiones ſeptimæ cauſæ.

1 Præſule viuente nullus det pontificatum. 1075
2 Nec cathedram repetit præſul, quam ſponte reliquit. 1117

¶ Octaua cauſa.

Octaua legitur deſertio pontificalis.

¶ Quinque quæſtiones octauæ cauſæ.

1 ¶ Vult ius ne ſtatuat ſucceſſorem ſibi preſul. 1119
2 Nullus amicorum mihi proſit vt eligar inde. 1135
3 Detur ab electo vitandi cautio damni. 1137
4 Linquendus non eſt (niſi ſit ſententia) præſul. 1139
5 Ad dimiſſa redire nequis Papæ ſine ſcriptis. ibidem.

¶ Nona cauſa.

Soluere nona vetat alienos, atque ligare.

¶ Tres queſtiones none cauſe.

1 Bannitus præſul nequit ordinis eſſe miniſter. 1141
2 Alterius patriæ clerum tondere vetamus. 1145
3 Pontificis clerum primas non ordinet vllum. 1151

¶ Decima cauſa.

Dena dat, in ſacra quid ſumat epiſcopus ede.

¶ Tres quæſtiones decime cauſe.

1 ¶ Baſilicæ iuri ſubduntur pontificali. 1163
2 Nullus eccleſie preſul fructus alienet. 1171
3 Nil preter ſolidos preſumat querere binos. 1179

¶ Vndecima cauſa.

Prefigens vndena forum ligat, atque relaxat.

¶ Tres queſtiones vndecime cauſe.

1 ¶ Non coram laico clericus producitur vllus. 1187
2 Officij punit tales ſuſpenſio culpas. 1215
3 Seu bona, ſeu mala ſit ſententia, dico timendam. ibidem.

¶ Duodecima cauſa.

Eccleſie res ac proprias biſdena docebit.

¶ Quinque queſtiones duodecime cauſe.

1 ¶ Clericus hic aliquid proprium prohibetur habere. 1273
2 Accipiens vel emens res eccleſie, ſibi reddat. 1305
3 Linguas eccleſie totum quod habebis ab illa. 1353
4 Ex re communi queſitas diuide terras. 1355
5 Si fortaſſe voles teſtari, de proprio des. 1357

¶ Tredecima cauſa.

Tertia poſt decimam decimas & funera tractat.

¶ Duæ queſtiones tredecime cauſe.

1 ¶ Eccleſie dande baptiſmali decime ſunt. 1363
2 Tempora longa trahunt ius funeris & decimarum. 1369

¶ Decimaquarta cauſa.

Improbat vſuras poſt denam quarta voraces.

¶ Sex queſtiones decimequarte cauſe.

1 Quiſque poteſt licite ſua querere dummodo non plus. 1391
2 Pro propria valet eccleſia quis teſtificari. 1395
3 Si tulerit plus quàm dederit quis, fœnus habetur. 1397
4 Non petat vſuras laicus vel clericus vllas. 1399
5 Ex male queſitis eleemoſyna non ſit egenis. 1405
6 Si male parta tenet, digne non peniter vllus. 1411

¶ Decimaquinta cauſa.

In dena quinta furor & mulier memorantur.

¶ Octo queſtiones decimequinte cauſe.

1 ¶ In furia pœnam non des: nam ſat furor vrget. 1417
2 Pro patrocinijs non querat munera clerus. 1427
3 Sola voce nequis condemnari mulieris. 1429
4 Nullas luce Dei cauſas tractare valemus. 1435
5 Infami detur purgatio probra neganti. 1437
6 Extorquenda rei pœnis confeſſio non eſt. 1439
7 Solus non tollit preſul quem preſtat honorem. 1443
8 Ordine non ſumpto tua te probra facta repellant. 1447

¶ Decimaſexta cauſa.

In ſextadecima prebent monachi ſacramenta.

¶ Septem queſtiones decimæſextæ cauſæ. Et in ea quinta quæſtio tertium locum occupat.

1 ¶ Dantur in hac monachi paſtores eccleſiarum. 1451
2 Pleno poſſeſſas dabit abbas iure capellas. 1499
5 Eccleſias iure terræ non vendicat abbas. 1505
3 Temporis eccleſie tollit præſcriptio iura. 1507
4 Hæc quadragena dabit domibus ius religioſis. 1527
6 Vſurpans ſine iudicio rem, decidet à re. 1529
7 Si dedit eccleſiam laicus, non hanc retinebis. 1535

¶ Decimaſeptima cauſa.

Septima poſt decimam prohibet diſſoluere vota.

¶ Quattuor quæſtiones cauſæ decimæſeptime.

1 Nulli facta Deo liceat dimittere vota. 1557
2 Gonſaldus tenuit ſua quæ dimiſerat æger. 1559
3 Abbas ad propria monachum numquam ſinat ire. 1561
4 Dum reddit illicite, quæ contulit illa manebunt. 1563

¶ Decimaoctaua cauſa.

Fratribus abbatem bis nona dat inſtituendum.

¶ Due quæſtiones decimæoctauæ cauſe.

1 ¶ Si monachus fiat preſul: bona parta bipartit. 1585
2 Inſtituit preſul abbates à grege lectos. 1587

¶ Decimanona cauſa.

Dat decimanona preſul clero monachatum.

¶ Tres queſtiones decimænone cauſe.

1 ¶ Pontifices clerum non impediant monachandum. 1605
2 Præſule nolente clauſtrum bene clericus intrat. ibidem.
3 Multus canonicos canon prohibet monachari. 1607

¶ Vigeſima cauſa.

Biſdena pueri traduntur religioni.

¶ Quattuor quæſtiones vigeſimæ cauſæ.

1 Quem pater offert, ſi placet exit cum ſit adultus. 1615
2 Extrahit à clauſtro puerum pater illico, ſi vult. 2621
3 Cogitur inuitus nemo retinere cucullam. 1625
4 Strictius ad clauſtrum monacho tranſire licebit. 1629

¶ Vigeſimaprima cauſa.

Ter ſeptena docet veſtes geſtare decentes.

¶ Quinque quæſtiones vigeſimæprimæ cauſæ.

1 ¶ Prima ſit ex titulo: ſit commendata ſecunda. 1631
2 Præſulis eccleſiam ſine ſcriptis nemo relinquat. 1635
3 Hæc prohibet clero tractare negotia ſecli. 1639
4 Veſtibus hic claris inhibetur clericus vti. 1641
5 Si proprium linquas cenſorem, ſis anathema. 1643

¶ Vigeſimaſecunda cauſa.

Iurantes falſum damnat biſdena ſecunda.

¶ Quinque quæſtiones vigeſimæſecundæ cauſæ.

1 Peccat periurans, non iurans quando neceſſe. 1647
2 Non eſt periurus iurans veluti putat eſſe. 1657
3 Pare maiori quamquam malus eſſe putetur. 1672
4 Debent iurata mutari, turpia ſi ſint. ibidem.
5 Si periurare cogis, periurus haberis. 1687

¶ Vigeſimatertia cauſa.

Biſdena terna tractantur bellica geſta.

¶ Octo quæſtiones vigeſimætertiæ cauſæ.

1 ¶ Ex iuſta cauſa multis licet arma mouere. 1699
2 Pro rebus licite bellum geritur repetendis. 1707
3 Ius eſt dum læſis ſocijs ſuccurritur armis. 1709
4 Inferri vindicta valet, quæ crimina purget. 1715
5 Occidens iudex peruerſos, inde meretur. 1765
6 Ad bona præcipiunt compelli iura malignos. 1795
7 Eccleſiæ rebus ſunt hæretici ſpoliandi. 1799
8 Si ſis de clero, tu numquam belliger eſto. 1805

¶ Vigeſimaquarta cauſa.

Hæreſiarcharum dat nomina biſduodena.

¶ Tres quæſtiones vigeſimæquartæ cauſæ.

1 ¶ Si ſis hæreticus: tua ſit ſententia nulla. 1827
2 Sunt poſt facta mali nonnumquam corripiendi. 1861
3 Ob domini labem non damnetur domus eius. 1869

¶ Vigeſimaquinta cauſa.

Biſdena quinta ſunt priuilegia tacta.

¶ Duæ quæſtiones vigeſimæquintæ cauſæ.

1 ¶ Tuta ſit eccleſia, quam lex priuata tuetur. 1896
2 Et ſi ſubſequitur lex altera, derogat illi. 1904

¶ Vigeſimaſexta cauſa.

Biſdena ſexta ſunt ſortilegi reprobati.

¶ Septem quæſtiones vigeſimæſextæ cauſæ.

1 Qui ventura ſciunt per ſortes, ſortilegi ſunt. 1919
2 Peccat qui ſcriptis vel ſortibus abdita quærit. 1921
3 A Perſis reprobe ſumunt exordia ſortes. 1925

4 Quattuor his genera Varro fert ſortibus eſſe. ibidem.
5 Ceſſent ſortilegi, ne ſint anathemate ſtricti. 1929
6 Quando neceſſe ſubeſt, vinctos à præſule ſolues. 1940
7 Aegris non dentur pœnæ, ſed notificentur. 1947

¶ Vigeſimaſeptima cauſa.
Edocet an ſponſas ducant ter nona vouentes.
¶ Duæ quæſtiones vigeſimæſeptimæ cauſæ.
1 ¶ Si ſit ſolenne, dirimit connubia votum. 1957
2 Sponſum ſponſa, virum non vxor deſerit vnquam. 1987

¶ Vigeſimaoctaua cauſa.
Biſdena octaua gentiles nubere noſces.
¶ Tres quæſtiones vigeſimæoctauæ cauſæ.
1 ¶ Inter gentiles connubia dicimus eſſe. 2019
2 Deſerat vxorem vir Chriſtum deſpicientem. 2039
3 Vir poſt baptiſma reliquam ducens, bigamus ſit. 2041

¶ Vigeſimanona cauſa.
Coniugium ſeruile tenet vigeſimanona.
¶ Duæ quæſtiones vigeſimænonæ cauſæ.
1 ¶ Connubij vires perſonæ diſsipat error. 2043
2 Inſcia cui nupſit dimittat libera ſeruum. 2047

¶ Trigeſima cauſa.
Terdena claret cognatio ſpiritualis.
¶ Quinque quæſtiones trigeſimæ cauſæ.
1 ¶ Fonte leuans proprium puerum non vincula ſoluit. 2053
2 Infantes prohibet ius coniugium celebrare. 2059
3 Tu naturalem non iungito ſpirituali. 2061
4 Vxor compatris vxoris non mihi nubat. 2065
5 Fœdera non fiant clandeſtina coniugiorum. 2069

¶ Trigeſimaprima cauſa.
Terdena prima mœcho polluta negatur.
¶ Tres quæſtiones trigeſimæprimæ cauſæ.
1 ¶ Ni certis cauſis mœcham bene ducit adulter. 2079
2 Inuitam ſponſo non det natam pater vlli. 2087
3 Tunc niſi conſenſum dederit: reliquo bene nubit. 2093

¶ Trigeſimaſecunda cauſa.
An meretrix nubat, tangit terdena ſecunda.
¶ Octo quæſtiones trigeſimæſecundæ cauſæ.
1 ¶ Turpia linquentem bene ducit vir meretricem. 2095
2 Obſtat coniugio ſacro complenda libido. 2103
3 Liber auus neptem ſponſat ſeruo patre natam. 2117
4 Illicito prolem coitu quærat ſibi nullus. ibidem.
5 Non ſine mente caro fertur violata puellæ. 2131
6 Non valet vxorem mœchus vir linquere mœcham. 2145
7 Non aliam ducas vxore ſuperſtite prima. 2147
8 Non duc gentilem ſi ſpondeat eſſe fidelem. 2161

¶ Trigeſimatertia cauſa.
Terdena terna friget, compunctio, votum.
¶ Quinque quæſtiones trigeſimætertiæ cauſæ.
1 ¶ Si vir ſit gelidus, ab eo ſeiungitur vxor. 2163
2 Nubere mœcha poteſt mœcho ſeiuncta marito. 2167
3 Quæritur an crimen purget contritio ſola. 2183

TRACTATVS DE PAENITENTIA habens ſeptem Diſtinctiones hic inſeritur.

1 GRatia diuina contritis crimina delet. 2183
2 Perditur hic diuinus amor: non in paradiſo. 2255
3 Pœnam peccator bene pro vitijs iterabit. 2299
4 Iſta probat dimiſſa ſemel peccata redire. 2341
5 Vt purus fias pro crimine plurima voluas. 2363
6 Crimina presbytero proprio dic, qui ſapiens ſit. 2371
7 Tandem lætus erit, qui continue gemet iſtic. 2375

¶ Redeamus ad quartam quæſtionem trigeſimætertiæ cauſæ.
4 ¶ Reddito temporibus poſcenti debita ſacris. 2379
5 Mens vtriuſque niſi ſit, non bene continet alter. 2385

¶ Trigeſimaquarta cauſa.
Terdena quarta nubit viuente marito.
¶ Duæ quæſtiones trigeſimæquartæ cauſæ.
1 ¶ Morte viri dubia quæ nupſit, adultera non ſit. 2397
2 Reddatur primo coniunx hæc nupta ſecundo. ibidem.

¶ Trigeſimaquinta cauſa.
Cognatos gradibus numerat trigeſimaquinta.
¶ Decem quæſtiones trigeſimæquintæ cauſæ.
1 ¶ Cognatam ducat propriam pro coniuge nemo. 2405
2 Omnes vxoris conſanguineas reprobabis. 2409
3 Copula ſeptenis gradibus talis prohibetur. ibidem.
4 Hic graduum numerus ætates reſpicit orbis. 2419
5 Truncus ponitur hic cum ramis, vt docet arbor. 2420
6 Edocet in teſtes aſſumi ſexta parentes. 2439
7 Filius eſſe nequit, inceſtu qui genitus ſit. 2445
8 Diſpenſat ſolus cum iunctis ſanguine Papa. 2447
9 Non bene ſeiuncta connubia priſca reformes. 2449
10 Non conſanguineis prolem viduæ dato primi. 2455

¶ Trigeſimaſexta cauſa.
Vltima de raptis tractabit cauſa puellis.
¶ Duæ quæſtiones trigeſimæſextæ cauſæ.
1 ¶ Raptum committens per vim rapiendo puellam. 2459
2 Hæc tibi iungetur, purgato crimine raptus. 2461

DECRETO TERTIA PARS ADIVNgitur: quæ eſt de Conſecratione quinque diſtinctiones continens.

1 COnſecrat eccleſias, miſſaſque canit tibi prima. 2469
2 Sacrati tractat panis ſacramenta ſecunda. 2503
3 Tertia dat ferias: & poſt ieiunia ponit. 2573
4 Tempora baptiſmi diſtinctio quarta notauit. 2585
5 Frontes confirmans dabit vltima pneuma beatum. 2665

Expliciunt verſus peculiares, quibus ſatis clare vniuerſalis materia Decreti comprehenditur.

¶ Quæſtiones cauſarum ſunt clxxij.
Quæſtio centuplex, & ſeptuageſima duplex.
Eſt in cauſarum tractatu rite notata.

¶ Quot quæſtiones habeat quælibet cauſa, oſtenditur per quinque carmina ſequentia: in quibus ſunt tot dictiones quot ſunt cauſæ, ſcilicet xxxvj. Et quælibet dictio cauſam vnam repræſentat. Prima dictio primam cauſam: ſecunda ſecundam, &c. Item quot ſunt litteræ in qualibet dictione, tot ſunt quæſtiones ſub illa cauſa per illam dictionem repræſentatæ. Verbi gratia: prima dictio, ſcilicet diſcere, quæ primam cauſam repræſentat, ſeptem habet litteras: & hoc ſignificat primam cauſam ſeptem quæſtiones continere. Secunda dictio eſt cauſarum, vbi ſunt octo litteræ: ad denotandum quòd ſecunda cauſa habet octo quæſtiones: & ſic de alijs. Aduerte tamen, quòd ſuperior numerus ſignificat cauſas: & inferior quæſtiones. Verſus.

1 2 3 4 5
7 8 11 6 6
Diſcere cauſarum quarumlibet ordine membra.
6 7 8 9 10 11 12 13 14
5 2 5 3 3 3 5 2 6
Optes vt doceo: ſed non ſis deſes, et anceps.
15 16 17 18 19 20 21 22
8 7 4 2 3 4 2 5
Inſtanti dabitur quod tu vis, quod petis illud
23 24 25 26 27 28 29 30
8 3 2 7 2 3 2 5
Efficies. Res id famatum te dat ad omnes:
31 32 33 34 35 36
3 8 5 2 10 2
Vſu doctrinæ totum ſi conſtituas te

¶ Carmina ſubiecta eamdem prorſus materiam complectuntur, neque ſunt ſententiæ ſalubris expertia.
Tempora labuntur vernantibus indita formis.
Diues te lædit res tua. nam miſer es.
Sperne fluentia, reſpice: cras ea non tibi ſumes.
Multa recondis, cur? vt moriens ea des.
Da celer. eſt ſiquidem tutum. da præueniens te.

¶ Do. Baptiſta de ſancto Blaſio in repeti primæ rubricæ Decreti dicit canones eſſe ter mille & nonaginta, ponens tales verſus:
Si numeres caute, ter mille capitula lector,
Atque decem nouies, Decretum continet in ſe.

¶ Cauſæ decreti ſunt trigintaſex.
Sub magni longa Decreti parte ſecunda.
Sex & triginta cauſas reperire licebit.

¶ Cauſæ ipſæ xxxvj. patent per xxxvj. vocabula, in ſeptẽ ſubiectis verſibus poſita: ex quibus non tantum numerum, ſed etiam principalem materiam cuiuslibet facile cognoſces. Quilibet quinque vocabula complectitur, dempto vltimo, qui ſex habet.

1 2 3 4 5
Simon [a] appellat [b] ſpoliatus [c] teſte [d] libello [e].
6 7 8 9 10
Infames [f] viuens [g] ſucceſſor [h] ſolue [i] regendo [k].
11 12 13 14 15
Cenſuram [l] teſtor [m] funus [n] fœnus [o] furioſus [p].
16 17 18 19 20
Monachus [q] occidit [r] abbates [ſ] clauſtra [t] volentes [u].
21 22 23 24 25
Commendat [x] iurans [y] pugnas [z] hæreſis [a] violatas [b].
26 27 28 29 30
Sortilegus [c] ſponſis [d] infidis [e] ſeruiat [f] infans [g].
31 32 33 34 35 36
Mœcha [h] coit [i] mẽte [k] dubitans [l] gradibus [m] rapiente [n].

Materia XXXVI. Cauſarum.

SECVNDA PARS DECRETI, vbi tractantur Cauſæ: quia longe prolixior & difficilior eſt reliquis: ideo diligentius pro eius cognitione elaborandum eſt. Illius profecto obſcuritatem paucis elucidatã conſpiciet, quiſquis hic impreſſa diligenter adnotauerit.

a 1 *Simon.* Simoniacus eſt, & peccatum committit, qui ſpiritualia vendit. Damnantur epiſcopi per pecuniam facientes ordinationem, & tunc lepram, non officium conferre dicuntur. Simoniacorũ ſacramenta effectum gratiæ non habent. Sacerdotes digniores facilius quàm reliqui à Deo exaudiuntur. Et ibi de dignitate verbi Chriſti, qđ eius corpori æquiparatur. cap. interrogo. Et in fine de crimine concuſſionis tractatur.

2 Simonia committitur, ſi pro ingreſſu monaſterij pecunia exigatur, vel exacta perſoluatur. Eccleſiaſtica ſtipendia accipere non debet qui bonis patrimonialibus ſuſtentari poteſt. c. clericos.

3 Simonia an committatur ſi præbendæ emantur. Inueſtitura eccleſiæ à laicis fieri prohibetur. c. ſaluator.

4 Simonia paterna, an ſit ignoranti filio nociua. & ibi tractatur an pro crimine vnius alter pœnam patiatur.

5 Simoniace acqſita eccleſia p patrẽ, an poſsit p filiũ licite obtineri. Itẽ an poſsit filius fungi ordinatione, quã paterna pecunia eſt aſſecut⁹.

6 Simoniacus eſt, qui pecuniam largitur, vt eligatur.

7 Simoniaci in ordine male accepto pænitentiam agere non poſſunt. & ibi principaliter tractatur, an ab hæreſi redeuntes ſint in ſuis ordinibus & dignitatibus recipiendi: & ꝙ decreta poſſunt temperari: & canones quandoque relaxari.

b 1 *Appellat.* Appellare non eſt opus à ſententia à non ſuo iudice lata: quia talis ſententia nulla eſt. c. in primis. circa fi. & in prima q huius ij. cauſæ principaliter tractatur, an ordo iudiciarius, ſit in manifeſtis obſeruandus. & ꝙ excommunicatio non eſt ferenda anteq̃ cauſa fuerit examinata. c. nemo. & iudex peccatum ſibi ſoli notũ damnare non debet. c. ſi peccauerit.

2 Appellare poſſet ſpoliatus ſi ante reſtitutionem ſibi factam accuſatori reſpondere cogeretur. Nullus enim debet accuſari dum ſuis rebus fuerit ſpoliatus.

3 Appellandus eſt calumniator, qui ſcienter falſa crimina intendit. Præuaricator, qui vera crimina abſcondit. Tergiuerſator, qui in vniuerſum ab accuſatione deſiſtit. §. notandũ. & in hac 3. q. principaliter tractatur qua pœna feriendi ſunt, qui in accuſatione deficiunt.

4 Appellatur purgatio quædam vulgaris, quædam canonica & ibi tractatur, an deficientibus accuſatoribus reus ſit ad purgationẽ cogẽdus.

5 Appellatur teſtimonium ſufficiens quod ore duorum vel trium firmatur. & ibi tractatur principaliter quot teſtes requiruntur, non tantũ ad conuincendum epm̃, ſed etiam contra quemlibet clericum.

6 Appellatio eſt remedium cõtra cauſas vitiatas. Appellatio intra decendium debet interponi. c. anteriorum. & ibi de libellis dimiſſorijs, & de iudicibus à quibus appellare non licet.

7 Appellatur quis altero maior nõ ratione dignitatis, ſed vitæ. c. quãquam. Dignitas enim non facit epiſcopum, ſed vita. c. non omnes epiſcopi. & ibi tractatur principaliter, an laici poſsint epiſcopos accuſare. Chriſtiani per infideles accuſari non poſſunt: nec ſacerdotes per eos q ad ſacerdotium prohibentur eligi.

8 Appellatur & dicitur accuſatio rite facta quando fit in ſcriptis. Et regulariter accuſator ſe debet inſcribere ad pœnã talionis, præterquàm in ſex caſibus in ſumma poſitis.

c 1 *Spoliatus.* Spoliatus & eiectus ante oĩa venit redintegrandus. c. redintegranda. Boni à malis ſemper moleſtantur.

2 Spoliatus & eiectus poſtq̃ fuerit reſtitutus, quas inducias debet habere anteq̃ cogatur in iudicio reſpondere. & ibi in ſumma videas de multiplicitate induciarum.

3 Spoliatis epĩs, & alijs ad iudiciũ venientibus, induciæ ſunt pſtandæ.

4 Spoliati cõione eccleſiæ, & anathematizati, infames, inceſtuoſi, ſacrilegi, detractores, & multi alij ſunt ab accuſatione repellendi. & ibi dicitur ꝙ anathema differt ab excommunicatione. c. Engeltrudam.

5 Spoliatis & alijs quibuſcumque inimici iudices eſſe nõ poſſunt, nec accuſatores, nec teſtes. vox enim inimicorum contra nulloſq; eſt audienda. Dicitur etiam ibi ꝙ teſtes familiares & domeſtici & etiam conſanguinei non ſunt contra extraneos producendi.

6 Spoliatus & quilibet alius ſi aduerſarium vult conuenire, ipſius forum ſequi debet. c. pulſatus. Nec epiſcopi damnari, nec concilia celebrari poſſunt ſine Papa.

7 Spoliati & alij volentes litigare, non debent aduerſarios ſuos coram infamibus trahere: quoniam tales, ſcilicet infames & criminoſi non poſſunt eſſe iudices. Solus enim ille iudicare debet alios, qui nihil in ſe habet reprehenſibile. c. iudices.

8 Spoliationem vel alium reatum committens epiſcopus, à quot epiſcopis eſt iudicandus.

9 Spoliatorum & aliorum teſtes, teſtimonium dicant de his tantum, quæ præſentialiter & veraciter nouerunt. nec contra abſentes ſunt pducendi. Abſentes enim non debent iudicari nec accuſari.

10 Spoliatorum & aliorum teſtes in vno deficiẽtes an ſint in alijs admittendi. Et accuſans de pluribus criminibus, ſi in vno deficiat, an in alijs admitti debeat.

11 Spoliati accuſantes ſuos ſpoliatores & inuaſores, ab eis accuſari nõ poſſunt: quoniam accuſati niſi prius ſe purgauerint, alios accuſare nõ poſſunt.

d 1 *Teſtes.* Teſtes iuris diſpoſitione excommunicati non poſſunt ad accuſationem admitti.

2 Teſtis eſſe non poteſt qui ad xiiij annum nondum peruenit.

3 Teſtificantis perſonam aſſumere nõ poteſt qui ab accuſatione prohibitus eſt.

4 Teſtis, accuſator, & iudex aliquis ſimul eſſe non poteſt.

5 Teſtantur iura illum non eſſe à communione repellendum, qui die ſtatuta ad cauſam venire non potuit.

6 Teſtis eſt iuris diſpoſitio deficientem in epiſcoporum accuſatione non poſſe de cetero agere niſi in ciuili & proprio dumtaxat negotio.

e 1 *Libello.* Libello famoſo vtentes, & ipſum contra aliquem ſcribentes, qualiter puniendi ſunt.

2 Libellum diffamatoriũ ſcribens, aut aliter reus tribus citationibus debet in ius euocari. Et per ſcripta nullius accuſatio debet ſuſcipi.

3 Libelli famoſi ſcriptor, aut aliter criminoſus, an admittatur in iudicio per prouocatorem.

4 Libellus accuſatorius ſi in epiſcopum datur, ideſt, ſi epiſcopus accuſetur: eius cauſa à xij. epiſcopis audiatur.

5 Libellum famoſum ſcribẽtes, aut aliorum crimina ſponte confitentes, non debent ad accuſationem admitti. c. illi. Et ibi habetur ꝙ nec qui parcit, eſt amicus: nec qui verberat, eſt inimicus. c. non omnis.

6 Libellum famoſum in alterum ſcribens aut alteri crimen inferens, qua pœna ferietur, ſi crimen illatum non probetur.

f 1 *Infames.* Infames, excommunicatos, & criminoſos à ſacerdotũ accuſatione ius repellit. Et ibi tractatur qui dicantur infames. c. infames.

2 Infamis eſt quodammodo epſ & reprehendendus, qui ſibi ſoli dicit aliquem crimẽ ſuum fuiſſe confeſſum. & ibi dicitur ꝙ epiſcopis alios accuſantibus non creditur, niſi probent quod obijciunt.

3 Infamem quodãmodo dicimus & reprehendendũ q ponit falcẽ in meſſem alienam. c. 1. Et ibi dr̃ ꝙ alicui alterius parochianum iudicare non licet. Et quot ciuitates vnaquæque puincia habere debeat. c. ſcito te. Et ꝙ epiſcopus iudicio primatis, & non aliorum ſe ſubijcere debet.

4 Infamia aut criminalis accuſatio ſi imponatur epiſcopo, ideſt ſi epiſcopus criminaliter accuſetur, & epiſcopi comprouinciales de cauſa cognoſcentes ſint in ſententia ferenda diſcordes, quid iuris.

5 Infamis eſſet quodammodo & reprehendẽdus iudex qui vellet reũ cogere ad probandum accuſatore in probationibus deficiẽte: quia negatiua per rerum naturam eſt improbabilis. c. accuſator.

g 1 *Viuens.* Viuens ſi adhuc ſit epſ, alius ſibi ſuccedere non valet, nec in eius locum ſubrogari: quod verum eſt, niſi eſſet depoſitus, vel de licentia Papæ renuntiaſſet, aut per ambitionem ſe ad aliam eccleſiam tranſtuliſſet. Epiſcopo autem ægrotanti, aut nimia ſenectute grauato dandus eſt coadiutor. Epſ eccleſiam ſuã deſerere nõ debet. c. ſicut vir. Nec etiam eſt à ſuis ſubditis relinquendus. c. denique. Prælati duo in vna eccleſia eſſe non debent. c. in apibus. Beatus Aug. acceſsit & non ſucceſsit Valerio Hipponenſi epiſcopo. c. non autem.

2 Viuens epiſcopus aut ſacerdos, qui pro ægritudine à miſſarum celebratione abſtinuit: an poſsit celebrare recuperata ſanitate. Et ibi habetur de morbo caduco laborantibus.

h 1 *Succeſſor.* Succeſſor an poſsit eligi ab epiſcopo viuente: hoc eſt an ſucceſſorem ſibi poſsit epiſcopus eligere. Et ibi habetur ꝙ locus regiminis eſt fugientibus offerendus. Et epiſcopari po teſt qui prodeſſe deſiderat. c. qui epiſcopatum.

2 Succeſſor epiſcopi mortui non eſt eligendus munerum datione, aut amicorum patrocinijs.

3 Succeſſor epiſcopi an poſt electionem teneatur iuramentum præſtare pro indemnitate eccleſię.

4 Succeſſus ſeu proſper euentus denegatur clericis, qui ante ſententiã ſuſpenſionis vel depoſitionis à ſuo epiſcopo diſcedere præſumunt. In tales enim ferenda eſt cenſura.

5 Succeſſus non continget epõ à ſede Apoſtolica vocato, ſi ad ppria reuertatur, niſi prius fuerit purgatus, & apoſtolicis litteris munitus.

i 1 *Solue.* Solue & ſolui procura teipſum ò prælate excommunicate: alias non poteris ordinare: nec tua ordinatio erit rata.

2 Soluti ſunt clerici vnius prouinciæ à prælato alterius: adeo quod archiepiſcopus, primas, vel patriarcha clericos alterius prouinciæ non poteſt ordinare.

3 Soluere vel dãnare ſubditos ſuffraganei non licet archiepõ illo incõſulto. Soluit Papa ab alijs excõicatos: & cuiuslibet eccleſiæ clericos poteſt ordinare. Eſt enim ordinarius ordinariorum. c. cuncta p mũdũ.

k 1 *Regendo.* Regendo vnamquamq; parochiam, & res ipſius diſponendo facit epſ quod debet. c. regenda. & c. nouerint. Regendi ſunt ſubditi per epiſcopos viſitantes, vt c. placuit.

2 Regendi officium episcopus transgreditur, si bona ecclesiarum vsurpare nititur: quamuis de illis precarias facere possit.

3 Regendi sunt subditi sine exactionibus. Et ibi de cathedratico quantum nomine ipsius valeat episcopus habere.

l 1 *Censuram.* Censuram formidare debẽt qui clericos ad iudices sæculares trahunt, c. inolita. & cap. placuit. Et ibi de coniuratoribus, & eorum punitione.

2 Censura ligatus, idest, excommunicatus vel suspensus celebrans est depositione dignus.

3 Censura siue iusta siue iniusta est timenda. Censura ligati sunt vitandi plusquam pagani c. ad mensam. Censura ecclesiastica feriri debet, & ore dæmonũ discerpi qui suo episcopo est inobediens. c. absit. Censurã ex ira proferens grauiter delinquit. c. ira. & c. cum apud. Censura siue sententia vel iudicium quattuor modis peruertitur. c. quattuor modis. Censura feriendi sunt & Iudæ proditori comparandi qui veritatem negant & occultant. c. quisquis. & c. abijt Iudas. Censura siue sententia iniuste prolata, viribus caret. Episcoporum præceptis non semper obediẽdum est. Censuræ seu anathematis forma habetur in c. debent.

m 1 *Testor.* Testari seu testamenta facere cum de proprio liceat, an permittatur clericis proprium habere. Clericis causas agere non licet. c. duo sunt genera Christianorum.

2 Testamenta condentes clerici an possint quibus voluerint ea relinquere quæ de bonis ecclesiæ acquisiuerunt. Testatur multiplex canon illos esse grauiter puniendos, qui res & prædia ecclesiastica inuadunt. De bonis ecclesiæ quattuor sunt portiones faciendæ. cap. quattuor. Et ipsarum rerum alienatio an sit permissa. c. sine exceptione. & c. terrulas. Liberti ecclesiæ an possint ab ea discedere. Res sacræ ex quibus causis alienari valeant. c. aurum habet ecclesia. Pauperibus est prouidendum. c. gloria episcopi.

3 Testamentum an facere possint illi, qui prius nihil habentes tempore suæ administrationis aliqua acquisiuerunt: & quod iuris de talibus bonis.

4 Testamenta an facere possint clerici de bonis ex suis & rebus ecclesiæ quæsitis.

5 Testamenta facere de rebus ecclesiæ an sit permissum sacerdotibus. Et quis succedat eis ab intestato.

n 1 *Funus.* Funera & exequias suas celebrare: & decimas soluere vbi debent illi, qui se de vna diœcesi aut parochia ad aliam transtulerunt.

2 Funerandi iura an possint præscribi. Funera, idest, corpora mortuorum vbi debent sepeliri. Et an pro sepultura aliquid possit exigi. Funerum, idest, mortuorum animæ quattuor modis soluuntur. c. animæ. Funera, idest corpora mortuorum deflenda non sunt. c. quàm præposterum.

o 1 *Fœnus.* Fœnus siue vsuram quodammodo committit & peccat qui vltra debitum exigit. c. quod debetur. Et ibi principaliter tractatur an clerici possint sua repetere, & pro illis litigare.

2 Fœneraria causa siue criminali aut etiam ciuili an possint produci testes domestici. Et an clerici possint pro sua ecclesia testificari.

3 Fœnus seu vsura committitur si præter sortem aliquid exigitur.

4 Fœnera seu vsuras nec clericis nec laicis licet exercere.

5 Fœnera seu vsuræ an sint aptæ vt inde fiant eleemosynæ.

6 Fœneratores & vsurarij veram pœnitentiam agere non possunt, nisi restituant quæ rapuerunt.

p 1 *Furiosos.* Furiosos punire non decet ex his quæ faciunt, cum sint mente alienati. & ibi habetur de Loth & alijs ebriosis.

2 Furiosis clerici quodammodo comparandi essent si pro patrocinijs impensis munera exigere vellent.

3 Furioso iudex comparari posset, qui ex mulieris confessione clericũ condemnare vellet. Regulariter enim mulieres contra clericos testimonium ferre non possunt.

4 Furiosi quodammodo sunt ecclesiæ ministri, qui diebus dominicis & feriatis causas tractare volunt.

5 Furioso similis duci posset iudex qui neganti purgationem indiceret: nisi infamia laboraret.

6 Furoris quodammodo plena res esset si à ministris & subditis confessio cruciatibus extorqueretur. Iuramenta quædam sunt irritanda, quædam relaxanda. c. auctoritate & c. alius. in quo c habetur quòd solus Romanus Pontifex regem Franciç tamquam inutilem deposuit. Excommunicatis fidelitas seruanda non est.

7 Furiose procederetur si diaconus vel presbyter sine concilij examinatione deijceretur.

8 Furore quodam plenus censetur qui carnis fragilitate ante ordinationem lapsus & in iudicio confessus vel conuictus, postea præsumit offerre: & in ordine suscepto ministrare, quod verum est de crimine depositionem inducente.

q 1 *Monachus.* Monachus an possit licite officia populis celebrare, & pœnitentiam dare, & baptizare. Decimæ de consensu episcopi sacerdotibus dari debent. c. reuertimini.

2 Monachi an possint in suis capellis presbyteros instituere.

3 Monachorum & ecclesiarum iura an per præscriptionẽ tolli possint.

4 Monachi an possint præscribere cõtra ecclesias & p̃latos sæculares.

5 Monachi & prælati res ecclesiæ sua auctoritate repellere nõ valẽt.

6 Monachi, episcopi, & alij prælati si sua auctoritate vsurpant quæ ad se pertinere putant, an cadant à causa.

7 Monachi & abbates an possint retinere ecclesias, decimas, & iura patronatus de manibus laicorum sibi concessa sine episcopi consensu. Et ibi habetur ꝙ episcopus habet dispositionem omniũ ecclesiarum, quæ in sua diœcesi constitutæ sunt. c. omnes basilicæ. Et etiam ibi plene de iure patronatus. c. quicumque. c. filijs. c. decernimus.

r 1 *Occidit.* Occidit seipsum spiritualiter qui à voto resilit.

2 Occidit quodammodo temporaliter seipsum qui suũ resignat beneficium: sed si in infirmitate resignauit, an sit ei restituendum postquam conualuerit. Et ibi habetur quòd ante probationem triennij nullus in monasterio debet suscipi.

3 Occidit animam suam monachus ad propria rediens, postquam se & sua monasterio tradidit.

4 Occidens vel percutiens clericos diabolo suadente est excommunicatus ipso iure c. si quis suadente diabolo. & ibi habetur ꝙ ecclesiæ concessa non sunt reuocanda: & qui talia aufert, sacrilegium committit: & ecclesiæ immunitas non est violanda.

s 1 *Abbates.* Abbates aut monachos factos episcopos ius obligat ad relinquendum quod ante habuerunt monasterio: quod post, ecclesiæ propriæ. c. statutum.

2 Abbates sunt à proprijs fratribus eligendi, & non ab episcopis. Abbates expellere non est permissum monachis: neque commatres facere. Abbates & monachos possunt episcopi visitare, & conditiones exigere tempore dedicationis constitutas. Abbates & monachi cum sanctimonialibus habitare non debent: quia sexuum commistio est periculosa. c. diffinimus.

t 1 *Claustra.* Claustra siue religionem intrare volentibus clericis non est à suo episcopo denegandus ingressus.

2 Claustrum ingredi clericis permittitur etiam episcopo inuito.

3 Claustrum vnum petere altero derelicto an sit permissum monachis regularibus canonicis, sine permissione abbatum.

v 1 *Volentes.* Volentes & spontaneos monasterium intrantes pueros an cogant iura religionis propositum tenere. Voluntarie puellæ virginitatis propositum suscipientes, nuptias eligere non possunt.

2 Voluntate patris spreta, si filius religionem ingreditur, an à patre reuocari possit.

3 Voluntarie habitum religionis suscipientes, illum deserere non possunt: sed qui coactus ingreditur, nullo modo obligatur.

4 Volentes religiosi ad arctius monasteriũ transire non sunt impediẽdi.

x 1 *Commendat.* Commendatam vnam ecclesiam potest habere clericus in altera intitulatus. Commendandi sunt clerici qui in vna & non in pluribus ecclesijs volunt conscribi. Et ibi habetꝰ ꝙ duobus episcopatibus põt quãdoque quis præfici. c. relatio.

2 Commendandi non sunt clerici qui sine litteris dimissorijs de vna ecclesia transeunt ad alteram. Matrimonium spirituale contrahitur inter curatum & ecclesiam suam, quæ non debet esse scortum. c. sicut.

3 Commendatio nulla sed potius vituperium est clericis, qui sæcularium negotiorum procuratores esse volunt.

4 Commendandi sunt clerici, qui vestibus sibi congruentibus vtuntur, vnguenta & fulgida vestimenta fugientes.

5 Commendare non debemus clericum, qui à suo episcopo depositus Imperatorem aut iudicem sæcularem adit.

y 1 *Iurans.* Iurans verum non peccat: sed secus si peierat, & per creaturas iurare non licet.

2 Iurans falsum quod putat verum, an sit periurus. Quot comites habeat iuramentum: & quot sunt genera mendacij.

3 Periurum prælatum & criminosum ante sententiam diffinitiuam derelinquere non licet.

4 Iuramenta illicita an sint seruanda.

5 Peierare & contra iuramentum suum venire qui cogit aliquem, licet periurus non fit. tamen mortaliter peccat. In qua ætate, quis cogatur iurare. Et ibi ponitur forma iuramenti fidelitatis. c. de forma.

z 1 *Pugnas.* Pugnas committere seu militare an sit peccatum.

2 Pugna siue bellum quod dicatur iustum.

3 Pugna an debeat committi pro repellenda sociorum iniuria.

4 Pugna non semper est exercenda contra malos. Mali enim sunt quandoque à bonis tolerandi, & non abijciendi. Quædam tamen mala sunt repellenda & punienda, quædam toleranda. Mali sunt medicinali seueritate ad bonum cogendi. vt Nabuchod. Et hæretici etiam inuiti sunt ad salutem trahendi. Pugnis & bellis sunt coercendi ecclesiasticæ religionis inimici.

5 Pugnas seu bella qui Deo auctore gesserunt, præcepta non occidendi minime transgressi sunt. Et ibi an mali sint occidendi. Habens gladij potestatem potest occidere, si hoc faciat amore iustitiæ.

6 Pugna & coactio est exercenda in malos vt teneant bonum iam susceptum. Non autem sunt ipsi mali ad bonum non susceptum cogendi.

7 Pugna si iusta sit, possunt hæretici & omnes hostes licite suis rebus spoliari.

8 Pugna

8 Pugna seu bellum an posit per clericos committi: & an posint clerici arma sumere. Qui sacramenta Dei tractant, iudicium sanguinis agitare non debent.

a 1 *Hæresis.* Hæresis quælibet ab ecclesia Romana destruitur. Hæreticus an posit alium excommunicare, priuare, vel sententia notare. Excommunicatus alium excommunicare non potest. Hæreticorum consortia & eorum sacrificia sunt à catholicis fugienda.

2 Hæretici etiam post mortem sunt excommunicandi. Ecclesia viuentes & non mortuos an ligare posit vel soluere.

3 Hæreticus si dominus est, aut alio crimine irretitus, an posit excommunicatio ferri in familiam suam pro delicto ipsius domini, & in filiū pro peccato patris. Excommunicandi sunt qui corrigi nolunt: & etiam illi qui duas vxores habent: testes falsi: homicidæ, & multi alij. Hæreticorum tandem variæ species ponuntur.

b 1 *Violatas.* Violatas Romanorum Pōtificum censuras à nullo decet esse. Violantes sacros canones in spiritum sanctum blasphemant. Violanda non sunt, sed seruanda sanctorum statuta, & eorum regulæ in synodo constitutæ.

2 Violari non debent priuilegia ecclesiarum: nec archiepiscoporum. Violans ciuitates & occidens suos præsules episcopali dignitate priuatur. c. ita nos.

c 1 *Sortilegus.* Sortilegus quis sit: siue qui dicantur sortilegi.

2 Sortilegum esse an sit peccatum: sortibus an sit credendum.

3 4 Sortes siue diuinationes à quibus exordium sumpserunt. Et de multiplici genere diuinationis: & quot modis dæmones futura prænoscunt.

5 Sortilegi vel diuinatores an sint excommunicandi, si cessare noluerint. Sortilegia & magicam artem debent episcopi eliminare. Sortilegijs vel maleficijs nullo pacto debent sacerdotes operam dare, aliàs abijciendi sunt.

6 Sortilegus vel alius ab episcopo excommunicatus an per alium ipso inconsulto posit absolui. Et an presbyteri posint reconciliare pœnitentes. Pænitentia morientibus non est deneganda etiam à simplici sacerdote.

7 Sortilegis & alijs morientibus non est pænitentia imponenda, sed bene innotescenda. In pænitentijs imponendis multa sunt consideranda. Melius est sacerdotem pænitentiam imponentem esse nimis misericordem, quàm nimis seuerum. Sortilegi sunt & excommunicati qui dies, menses & annos paganorum ritu obseruant.

d 1 *Sponsis.* Sponsis Dei se Deo dedicantibus & virginitatem vouentibus nuptias contrahere non licet. Sponsalia de præsenti siue matrimonia per vouentes solenniter contracta non tenent.

2 Sponsa vnius an posit à suo sponso recedere, & alij nubere. Sponsa sine consensu sponsi & econtra religiosam vestem suscipere non potest post copulā carnalem: secus ante. Sponsalia vera an fuerint inter Ioseph & Mariam. Sponsam alterius nullus rapiat & ibi aliquid de raptu.

e 1 *Infidis.* Infidis seu infidelibus coniugium contrahere licet: & inter eos dicitur esse matrimonium licet nō sit ratum. Infidelis vxor virum cogens ad malum licite dimittitur. Infidelium vt Iudæorum conuiuia & etiam coniugia sunt à Christicolis vitanda.

2 Infidelium vnus si conuertatur ad fidem altero remanente in infidelitate, an posit ad fidem conuersus alij se copulare.

3 Infidelis qui ante baptismum vnā vxorem habuit, & post baptismū aliam, bigamus est censendus: nec potest esse episcopus. c. acutius. ibid.

f 1 *Seruiat.* Seruire adstrictus, vt puta seruus si contrahat cum libera, quæ per errorem eum putabat liberum, non est inter eos coniugium: quia error personæ & conditionis impediunt & dirimunt: secus autem est de errore fortunæ & qualitatis.

2 Seruum scienter acceptum in maritum non potest mulier dimittere secus si ignoranter. Serui possunt matrimonia contrahere.

g 1 *Infans.* Infans proprius si teneatur à patre in sacro baptismate: licet per tale factum suæ vxori compater efficiatur: non propter hoc ab ipsa vxore separabitur; nisi ad seruandam continentiam posit induci.

2 Infantes sponsalia contrahere nequeunt: quia in illa ætate consentire non possunt.

3 Infantes siue filij spirituales vel adoptiui an posint naturalibus per matrimonium coniungi.

4 Infantes siue filium aliquem non debet vxor simul cum viro suo in baptismate suscipere. c. si. quia esset eius commater. Et ibi dicitur quòd non potest quis ducere in vxorem relictam compatris suæ vxoris: nec etiam duas commatres.

5 Infantibus si conceditur nuptias contrahere, ipsorum & quorumcumque aliorum nuptiæ seu matrimonia non debent clam fieri, sed publice: & sic non debent esse clandestina. Tandem instruuntur iudices ad cuncta rimandum.

h 1 *Mœcha.* Mœcha siue adultera & ab aliquo per adulterium polluta an posit per eum duci in vxorem. Et ibi matrimonia secunda conceduntur. c. quòd si dormierit.

2 Mœcham sæpe mulierem efficit coactio: & ideo nulla mulier est cogenda nubere: quia in matrimonio animus plena libertate potiri debet & gaudere. Non licet viro vxorem deserere, vt fecit Lotharius.

3 Mœchiæ notam an dicātur incurrere filij & filiæ; qui post sponsionē parentum cum alijs cōtrahunt: hoc est an filij & filiæ post promissionē & sponsionem parentum suorum posint licite cum alijs contrahere.

i 1 *Coit.* Coire solita (vt est meretrix) potest in vxorem duci si de eius correctione spes habetur. Coitus siue fornicationis causa potest vxor dimitti.

2 Coitus siue incontinentiæ causa ducta an sit coniunx appellanda? Abortum procurantes an sint homicidæ.

3 Coitui siue copulæ coniugali apta puella si habet patrem seruum, & auum liberum in matrimonio contrahendo sequatur de honestate arbitrium aui, & non patris qui liberum non habet arbitrium, cū sit seruus.

4 Coitu ancillari & illicito non licet prolem quærere: viuente enim vxore ex quacumque causa neque ex ancilla neque ex alia licet prolem procreare. Mœchiæ nomine omnis illicitus concubitus intelligitur. c. meretrices.

5 Coire coacta & per violentiam accepta an perdat pudicitiam & virginitatem. Carnis virginitas non seruatur si mens corrumpitur. Viro vxorem extra fornicationis causam derelinquere non licet.

6 Coiens vir cum alia, & sic adulter, vxorem adulteram dimittere non potest.

7 Coitus seu fornicationis causa dimittens vxorem: ea viuente aliam ducere non potest. Coitus contra naturam & cum personis coniunctis est grauissimum peccatum.

8 Coitum siue incontinentiam incurrere non debet aliquis vt aliqua ad fidem conuertatur. Et sic non licet ducere vxorem infidelem sub ea conditione vt conuertatur & fidelis efficiatur.

k 1 *Mente.* Mente seu voluntate mulier cupit vt fiat mater, & habeat liberos: tamen eius vir est frigidus & maleficiatus: an propter hoc sit ab eo separanda.

2 Mens & voluntas est mulieri post mortem viri cum illo contrahere, cum quo prius fornicata fuit: an posit. Viro vxorem dimittere propria auctoritate & sine iudicio ecclesiæ non licet: neque eam occidere. c. admonere.

3 Mentis seu cordis sola contritione absque oris confessione an possint peccata deleri: & vtrum possumus Deo satisfacere. Istam quæstionem prolixe tractat Gratianus: eius occasione interserens tractatum de pænitentia septem distinctiones continentem.

4 Mentis scrupulo cessante, an posint maritus tempore orationis & pænitentiæ vxori debitum reddere. Et ibi habetur quòd tempore quadragesimali nuptias celebrare non licet.

5 Mens & voluntas est viro continentiā vouere. Non potest hoc facere sine consensu vxoris tacito vel expresso: nisi sit sponsa nondum cognita. Mulier viro debet subesse: cum vir sit caput mulieris. c. hæc imago.

l 1 *Dubitans.* Dubitans vxor de morte mariti: & credens illum esse mortuum, si contrahat cum alio, an dicatur rea adulterij.

2 Dubitans mulier de morte mariti si cum alio contraxit, & postea maritus eius redijt, an sit cogenda ad eum redire, & primum dimittere.

m 1 *Gradibus.* Gradibus consanguinitatis nobis contingentes mulieres non possumus ducere in vxores. Quare constitutum fuit ne consanguineæ ducantur.

2 Gradu consanguinitatis vxori contingentē non licet vxorē ducere.

3 Gradus consanguinitatis & affinitatis secundum decreta vsque ad septimam generationem habent prohibitionem: hoc est quòd ratione consanguinitatis & affinitatis prohibitum est matrimonium vsque ad septimum gradum.

4 Gradus vj. consanguinitatis quare prohibitus est secundū canones.

5 Gradus consanguinitatis quomodo computandi sunt.

6 Gradibus prohibitis coniuncti ad quorum accusationem vel testificationem sunt separandi. Et ibi de iuramento separationis & reconciliationis. Et de iuramento eorum qui consanguinitatem probant. cap. de parentela.

7 Gradu prohibito coniuncti si adinuicem carnaliter commisceātur. filij ex tali incestuoso coitu procreati non sunt filij appellandi.

8 Gradus consanguinitatis & affinitatis quis dicatur esse dispēsabilis: idest quo gradu posit dispensari cum consanguineis & affinibus.

9 Gradu prohibito coniuncti (licet forte sententia pro matrimonio fuerit lata) possunt separari. Sententia enim pro matrimonio vel contra ipsum lata potest retractari veritate comperta: quia talis sententia nullo cursu temporis transit in rem iudicatam. Et ibi dicitur sententiam etiam Romani pontificis in melius posse mutari. c. sententiam.

10 Gradus affinitatis (siue ipsa affinitas) in superstite non deletur. Item soboles ex secundis suscepta nuptijs consanguineis prioris viri copulari non debet secundum decreta: sed hoc corrigitur per c. non debet. de consangui. & affini.

n 1 *Rapiente.* Rapiente virginem per vim ab aliquo raptus committi dicitur.

2 Rapientes violenter puellam potest illam peractā pænitentia in vxorem ducere. Et sic rapta raptori iure canonico nubere potest. cap. denique. & melius extra de rap. c. cum causa. cum similibus.

DECRETI TOTIVS CANONES HIC SECVNDVM ORDINEM ALPHABETI IMPRIMVNTVR,

Quod præter ceteras vtilitates multimode correctioni est adiumento non mediocri.

De littera A.

Arianoru

E.

F.

Na-

N

O

P

Q

R.

S.

Saca-

Si quis

F I N I S.

NOTATV DIGNA IN GLOSSIS ET NOVIS NOTATIONIBVS.

Notatu digna in glossis,

Notatu digna in glossis,

Electio

Notatu digna in glossis,

Filius

L

Metr-

Notatu digna in glossis,

Pagani

Notatu digna in glossis,

Possessio

Notatu digna in glossis, & nouis notationibus Decreti.

FINIS.

Errata hæc, quæ adnotantur, in multis voluminibus magna ex parte ſuis locis ſunt emendata. Vbi autem id factum non eſt, ſic emendentur.

Col. 5. In margine in fine adnot. * Vide B. Thomam, &c. habetur c.3. corrige, art.3.

35. In not. β ¶ Idem.] in fine poſt verbum, ob gloſſam. adde hæc verba, in ver. Græci.

48. In margine citatio Heb.23.) Heb.13.

49. In epiſtola Græca lin. 7. ζημιούντες.) ζημιοῦντες. & lin. 8. οἶον) οἷον. & lin. 9. τοῦς) τοὺς. & lin. 10. ημῶν) ἡμῶν. lin. 14 ὧν) ὢν. lin. 18. τῶν) τὸν. ead. lin. οκἀπὸ τῆς) οὐκ ἀπὸ τῆς. lin. ead. σιωπω) σιωπῶ.

81. Cap. Quoniam ſanctæ.] lin. 3. patre ſuo) patre tuo.

82. Adnot. γ ¶ Confirmamus.] lin. 6. ταυτέςιν) τυτέςιν.

95. Adnot. α ¶ Ideſt media.] lin. 7. ὡςε) ὥςε.

118. In adnot. marginali * Semper fuit, &c. licet olius) licet olim.

187. Adnot. β ¶ Iſidorus.] Nonnihil, &c. deleatur, & in noua impreſſione non ponatur.

193. In margine eſt varietas lectionis, al. ἑ αυτυῶ) ἑαυτῶ.
Ibid. In adnotat. β ¶ Eos qui ſuſcipiunt habitum.] Græce, &c. lin. 2. ὑποερηφάνειαν) ὑπερηφάνειαν. lin. ead. βιοῦντων) βιούντων. lin. 3. εἰσάγοντες) εἰσάγοντας.

259. In adnot. α ¶ Dictis Bonifacij.] lin. 35. diciplina) diſciplina.

403. C. Miramur.] lin. 6. poſt ver. principatus. deeſt nota α reſpondens ſuæ notationi.

455. C. Presbyteris) Presbyteri.

493. Adnotat. α ¶ Vigeſimum.] lin. 2. in antecedente capite) in antecedente notatione.

511. C. Quicumque ex his.] lin. 2. in verbo, contemptu. deeſt græca nota α reſpondens ſuæ notationi.

765. C. Peruenit.] lin. 7. è regione horum verborum; & ſicut Nicæna, ponatur in marg. In canonibus Nicænis ex Arabico verſis, cap. 49.

801. In adnot. α ¶ Negotiorum.] poſt ver. ἀιλιενσίων, addatur, aut fortaſſe illam in ſuo codice habuit.

853. C. Quoties frater.] lin. 22. voſque adeſſe) vos, qui adeſſe.

937. In margine vbi citatur, Item Stephanus epiſt. 2. & Melchiades epiſtola vnica, adde hæc verba, infra 3.q.4. hi qui.
Ibid. In adnotatione, β ¶ Non humanis.] in penul. lin. ect) eſt.

947. C. Redintegranda.] vltima verba ipſius cap. & reliqua. debebant imprimi vario charactere.

963. C. Hi, qui.] In margine è regione iſtorum verborum in lin. 6. atque decreta habemus, pone, s̄.2.q.7.c. placuit.

979. C. Hæc quippe.] lin. 17. approbauerunt nec ipſos) approbauerunt; nec ipſos.

1045. In adnot. α ¶ Iudex.] lin. 3. teſtis, autem. dele comam.

1159. In vlt. lin. textus & in vltimo verbo, ho) hoc.

1393. In adnot. α ¶ Virginitate.] in fi. adde hæc verba, Sic etiã. §. Quod præcipitur. reſtitutũ eſt B. Hieronymo.

1443. Adnotatio, α ¶ Quoſque.) α ¶ Quouſque.

1451. In adnot. ¶ Caput hoc.] in fi. adde, Eſt aliquid ſimile in canonibus Nicænis verſis ex Arabico, can. 76.

1537. In prima linea textus eſt, vnde alijs) vnde alij.

1591. Adnotatio, ¶ Libro quarto regeſti.] lin. 3. habet, de quo ſuperius) de quo in proximo ſuperiori cap.

1667. Cap. Faciat.] in extremo, quod non recte faciat. Quoniã interpretatio, quæ in caſu ponitur, oculos fugerat; ſic corrige hunc locum, & ſequentem notationem, quod recte β faciat.
β ¶ Recte. In originali legitur, non recte. ſed non eſt emendatum propter caſum.

1701. 23.q.1. Adnotatio poſt cap. 1. α ¶ In prouerbijs.] in 2. lin. coniucte) coniuncte.
Ibid. In marg. Eccleſia aliàs) Eccleſia vniuerſalis.

1725. Adnotatio, ¶ Senſus huius.] lin. 2. bis habet verſ.) ver.

1763. In marg. vbi ait, Idẽ c.14. &c.) Idẽ Proſper, c.14. &c.

1984. Adnotatio marg. * Non proprie monachi, &c. ibi, votum committentes) votum non emittentes.

2112. Gloſſa in verbo, Sicuti. prope finem habet, ex qua voluntas) ex quo voluntas.

2185. Adnotatio in marg. * Ideſt ſolus, &c. poſt medium habet, quare continuo) quare contritio.
Ibid. Adnotatio, β ¶ Item.] vbi ait in penul. linea, delictum, &c. adde hæc verba, Nec multo aliter in ſermone 46. de Petri pænitentia.

2206. In adnot. marg. * Immo Gratianus, &c. iudicio) inducit.

2222 In margine eſt varietas lectionis, † non pro eo dico vtreget) † non pro eo dico vt roget.

2255. Adnotatio, ¶ Burchardus etiam.] lin. 3. habet, non ſiue magno) non ſine magno.

2295. In tex. lin. 12. vbi ait, Angelicæ virtutes, &c. è regione in margine pone, B. Greg. 27. mor. c. 25. & glo. ord. in c. 1. Gen. ad ea verba [Fiat firmamentum] ex Grego.

2341. C. Si Iudas.] lin. 1. in fi. habet, ve) vel.

2393. Adnotationi quæ incipit γ ¶ Imaginem.] adde in fi. hæc verba, & Origenes Periarchon, lib. 3. c. 6.

2545. Adnotatio, α ¶ Corpus.] Illa verba ſub parentheſi (de Paulo loquitur) imprimenda erant vario charactere.

2589. Adnotatio, β ¶ Carnem peccati.] lin. 6. erat peccati; non caro peccati, quomodo) erat peccati, non caro peccati; quomodo.

2639. C. Si multa.) Si nulla.

Si qua alia occurrent, æquus Lector veniam dabit.

EA DE QVIBVS LECTOREM
principio visum est admonere, hæc sunt.

IN Ecclesia Romana omnium ecclesiarum magistra solitos esse asseruari conciliorum canones, & Pontificum decreta, ac ceteris ecclesiis communicari plane compertum est. Atque in vsu præcipue videtur fuisse collectio illa, quam Nicolaus Papa in c. si Romanorum. dist. 19. Codicem canonum nominat: in quo continebantur canones, & regulæ illæ, quæ recensentur à Leone IIII. cap. de libellis. dist. 20. Huius codicis tria manuscripta exemplaria Romæ habentur in Vaticana bibliotheca. Extat etiam impressus Moguntiæ An. Sal. M. D. XXV. Repertus est autem in vetustissimo Cardinalis Vercellensis codice Cresconij ad episcopum Liberinum quidam quasi nomocanon: in quo, cum pluribus causarum titulis propositis, exponatur deinde, quibus synodorum, ac Decretalium epistolarum locis causæ illæ tractentur; capita capitibus Moguntini codicis, & numeri numeris optime respondent. Quæ quidem à Cresconio adhibita diligentia satis indicat frequentissimum fuisse huius collectionis vsum: & hæc ea est, quæ in notationibus, quæ nunc eduntur, absolute codex canonum vocatur.

De codice canonum

Ceterum inter priuatos collectores, qui multo plura congerere studuerunt, perantiquus est, Isidorus: cuius collectio protenditur à canonibus Apostolorum vsque ad concilium Hispalense secundum: habeturque in duobus codicibus Vaticanæ bibliothecæ, & vno monasterij Dominicani sanctæ Mariæ supra Mineruam: extat autem impressa in editionibus conciliorum, in antiquioribus quidem purior, in recentioribus autem, multis alijs concilijs, scriptisq. admista. Isidorum hunc Igmarus archiepiscopus Remensis in libro de synodis celeberrimum illum Hispalensem fuisse affirmat, à quo testatur etiam Trittemius librum Decretorum esse conscriptum: ac certe multa verba, quæ in præfatione huius collectionis leguntur, sunt in libro quinto Etymologiarum. In codice autem Dominicanæ bibliothecæ initio præfationis ita legitur, Isidorus mercator seruus Christi lectori conseruo suo, &c. nec multo secus in Vaticanis: quo loco in impressis est, Isidorus peccator seruus Christi, &c. Secutus deinde est (vt de ijs primum, quorum opera typis excusa sunt, loquamur) Burchardus Vuormaciensis episcopus Othonis III. & Henrici II. Bauari Imperatorum ætate: qui non ordinem temporum, & prouinciarum, vt Isidorus, sed rerum, & causarum sibi sequendum putauit. Iisdem vestigijs institit non ita multo post Iuo Carnotensis episcopus: sed exorta interim Berengarij hæresi multa ad illam confutandam pertinentia addidit, ac multa etiam præterea ex Pandectis, & codice: dum de laicorum quoque officijs sibi agendum putat: quod Burchardo minus necessarium visum fuerat. Extant autem duo volumina Iuonis nomine inscripta, eamdemque habentia præfationem: quorum vnum, quod Pannormia, alterius, quod absolute Decretum inscribitur, quasi epitome quædam est. Verum in hoc eodem campo alij etiam grauissimi viri (quorum libri partim in publicis, partim in priuatis bibliothecis manuscripti habentur) Cresconius, Anselmus, Deusdedit Cardinalis, Gregorius presbyter, qui volumen suum Po-

De collectione Isidori

Burchardus

Iuo

Pannormia

Cresconius
Anselmus
Deusdedit cardinalis

Gregorius presbyter auctor Polycarpi.

lycarpum inscripsit, alijque nonnulli præclare se exercuerunt, suamque operam probauerunt. Nouissimus istorum omnium præter auctorem Pannormiæ (nam is recentior fortasse est) Gratianus Monachus Benedictinus non tantum decretis colligendis, quod superiores fecerant, operam dedit: sed Iuonis fortasse præfatione excitatus eò potissimum incubuit, vt certis quæstionibus propositis, quid in vtramque partem ex canonibus, qui inter se nonnumquam pugnare videbantur, dici posset, ipse & afferret, & explicaret; omninoq. eorum varietatem, quæ speciem dissensionis habebat, ad concordiam reuocaret. Ceterum in longo, ac perdifficili opere multa à parum æquis hominibus exagitabantur: nonnulla pij etiam & verecundi interdum desiderabant.

GRATIANVS

Quamobrem ne huiusce vtilissimi & grauissimi codicis vacillaret auctoritas, placuit primum Pio iiij. ac subinde Pio v. & Gregorio xiij. (apud quem etiam huius perfecti operis, quemadmodum & aliarum maximarum rerum, laus fuit,) vt illi corrigendo summa opera daretur, menda librariorum tollerentur, si qua etiam in re Gratianus vt homo minus vidisset, modeste notaretur, ipsaque omnino capita suis auctoribus quam diligentissime restituerentur. Itaque & Romæ Vaticana bibliotheca, & monasterij Dominicani supra Mineruam, aliæque non paucæ excussæ sunt; & ex alijs vrbibus, atque regionibus inuitati doctissimi homines, qui idem facerent, & si quid inuenissent, quod ad hanc rem pertineret, pro sua pietate libenter communicarent, atque ad Pontificem mitterent. Qua diligentia illud factum est, vt cum iam magnam partem suum vnicuique tributum sit, ac propterea intelligi plerumque possit, quæ synodorum generalium, quæ summorum Pontificum, quæ prouincialium conciliorum, quæ Patrum decreta, ac sententiæ, atque inter hæc, quæ sanctæ Romanæ sedi probata sint, quæ minime; vix quisquam errare, atque incerta pro certis sequi, certa vero pro incertis suspecta habere posthac queat.

De citationibus.

Quod ad citationes auctorum pertinet, vbi error euidens erat, aut nonnulla Gratiani exemplaria cum veriore, atque ab alijs collectoribus allata citatione consentiebant, sublatis falsis inscriptionibus veræ sunt restitutæ. Vbi vero, quamuis caput apud alium auctorem eßet inuentum, fieri tamen poterat, vt illius quoque esset, quem Gratianus citaret; (sunt enim haud raro decreta tralatitia, & sententiæ similes in bonis auctoribus) retenta Gratiani citatione satis visum est locum, vbi hodie habeatur, indicare. Et quoniam interdum aut capitis aliqua quidem pars illius auctoris est, qui citatur, aliqua vero minime, aut verba valde sunt mutata; id quoque est indicatum, adscriptumque præterea in margine, quo loco idem caput in glossa Bibliorum ordinaria, in libris sententiarum, & apud ceteros collectores habeatur, eos præsertim, qui in huius operis emendatione magno vsui fuerunt. Animaduersum vero est multa olim fuisse (quorum nonnulla hodie etiam habentur) homiliarum ex varijs auctoribus collectarum volumina: quibus homilijs nomen auctoris aut non eßet præpositum, aut etiam mutatum: quod decretorum collectoribus, qui fontes adire in illa librorum penuria plerumque non poterant, errandi interdum dederit occasionem. Sæpe etiam Gratianus multas Patrum sententias simul colligit, atque in vnum caput concludit, (quamuis in uulgatis codicibus plerumque in diuersa capita sint distractæ, sed fere sine rubrica:) idque cum facit, non ipsa prorsus auctorum uerba affert: sed arbitratu suo mutat, addit, imminuit, summatim complectitur; quod

tur: quod etiam Burchardus, & Iuo faciunt, cum citant hoc modo, ex dictis Augustini, ex dictis Hieronymi.

De emendatiõe textus.

In emendando textu, primum initia capitum ob vsitatas doctorum citationes non sunt mutata: sed vbi ab originali discrepabant; in margine, aut in notatione est indicata germana lectio. Deinde hæc glossæ ipsius habita ratio est, vt nihil in textu sit mutatum; vbi mutatio ipsa impeditura erat, quominus quid sibi auctor glossæ voluisset, animaduerti posset: sed eodem modo aut in margine, aut in notatione mendum est indicatum. Vbi vero hæc non obstabant, hæc fere seruata corrigendi ratio est: vt si videretur voluisse Gratianus auctorum, quos citaret, ipsa prorsus verba referre, ea ex ipso originali emendarentur, & interdum etiam non leui proposita vtilitate, aliqua adderentur: nisi sicubi vulgata lectio visa est melior: nam tunc illa retenta notatum est, quomodo originale ipsum habeat. Sinautem Gratianus non eadem prorsus verba afferre voluerat, sed aut in summam quamdam ipse redigere, aut ab alijs redacta, vt ab auctore glossæ ordinariæ, ab Iuone, & alijs collectoribus referre; tunc nihil fere emendatum, vel additum est: nisi forte Patris illius, vnde collector acceperat, restituta lectio magnam afferre visa esset vtilitatem: multisque locis id notatum est, & verba ipsius originalis allata: vt lector identidem in memoriam huius adhibitæ cautionis reuocaretur, & labore ad originalia adeundi leuaretur. Quod si idem caput ex pluribus vicinis alicuius Patris locis confectum est; (nam quæ multum distabant, satis plerumque fuit in margine indicare) adiectæ sunt in textu particulæ illæ, & supra, & infra: Scilicet, vbi seriem & nexum collectionis impeditura non erant. Vbi vero Gratianus ipse loquitur, ex manuscriptis huius libri exemplaribus pura, germanaque lectio est restituta.

De versionibus.

In codice canonum capita, quæ ex græcis synodis recitantur, sunt à Dionysio Exiguo in linguam latinam conuersa: cuius præfatio manuscriptis ipsius codicis exemplaribus præposita legitur. Isidorus autem partim hac ipsa Dionysij versione, quamquam raro, partim fortasse prisca illa, cuius mentionem in præfatione sua Dionysius facit, vsus est aut integris, aut aliquantulum immutatis, partim etiam alijs, quæ tunc, vt ipsemet Isidorus testatur, extabant, hodie, præterquam apud istos decretorum collectores non extant. Quocirca mirandum magnopere non est; si ceteri collectores, & omnium fere postremus Gratianus, qui & codicem illum canonum, & Isidori collectionem, & alias etiam habebant, eumdem canonem non semper ex eadem versione recitent. Quæ de re sæpe in notationibus lector est admonitus, & vbi necessarium visum est, græca canonis verba cum versione noua sunt allata: idemque in ceteris Patrum græcorum sententijs factum est.

De paleis.

De nomine Paleæ sunt variæ doctorum hominum sententiæ. Multi ea capita, in quibus res inanes ac leues continerentur, hoc nomine appellari censuerunt: alij quasi τὰ παλαιά, idest antiqua: alij quasi additiones quasdam, deriuata, aut potius deprauata voce ab aduerbio πάλιν, idest, rursum, quo scriptores etiam latini tempore Gratiani vterentur. Verum Ioannes Andreæ in addition. ad Specul. tit. de di-

sputation. & allegation. prope finem (quem Imola in rubri. de verborum obligation. Alexandrinus in proœmio Decretal. Iason in rubr. tit. de action. & alij sunt secuti) putat quemdam Protopaleam, quem Iason addit Cardinalem fuisse, collectioni Gratiani capita hæc adiunxisse. Atque vt in re tam incerta aliquid elici coniectura possit, exponetur, quid in collatis exemplaribus obseruatum fuerit. In tribus, quæ sunt antiquissima, & videntur scripta paulo post Gratiani ætatem, paucissima ex huiusmodi capitibus habentur. In vno valde emendato sunt apposita in margine sine vlla nota, sed non omnia, quæ in impressis: quamuis vicissim in illo additiones aliquæ sint, quæ in his non habentur. In alio litteris perantiquis descripto, Paleæ ipsæ recentiori scriptura toti volumini præponuntur. In ceteris habentur aut omnes, aut pleraque, & partim quidem cum paleæ nomine, partim vero sine vllo à ceteris capitibus discrimine. Ex qua obseruatione illud videtur posse colligi, has paleas esse additiones non eodem tempore factas ad primam collectionem Gratiani, in margine primum adscriptas, ac nonnullas fortasse ab ipsomet Gratiano, vt fit, inter componendum, aut relegendum: quas deinde librariorum quidam omiserint, quidam in contextu posuerint, interdum coniuncte cum prioribus capitibus, interdum cum aliquo discrimine. Falsam vero esse illorum opinionem, qui eas contemnendas putant, ex eo constat, quòd multæ & in Decretalibus, & apud vetustiores Gratiano collectores habentur: quod suis locis indicabitur.

De titulo.

In plerisque vetustis huius collectionis exemplaribus hæc tamquam inscriptio rubris litteris posita est, Concordia discordantium canonum, *addita in quibusdam dictione,* Incipit, *sine vlla Gratiani mentione. Verum in Vaticano illo vetustissimo, cui voluminis ipsius initio recentiori scriptura paleas esse præpositas dictum est, ante ipsas paleas est hic titulus,* Decretum Gratiani monachi sancti Felicis Bononiensis, ordinis sancti Benedicti, compilatum in dicto monasterio Anno Domini Millesimo centesimo quinquagesimoprimo, tempore Eugenij Papæ tertij. *In alijs vero duobus codicibus, in extremo est.* Explicit Decretum compilatum à Gratiano monacho monasterij sancti Felicis de Bononia. *In chronico, quod inscribitur* Pomærium Ecclesiæ Rhauennatis, *qui liber in Bibliotheca Vaticana seruatur, hæc de Gratiano leguntur,* Anno Christi millesimo centesimo quinquagesimo primo, Gratianus monachus de Classa † ciuitate Thusciæ natus Decretum composuit apud Bononiam in monasterio sancti Felicis. *Idem testatur Hugutio vetustissimus huius codicis interpres secunda, quæstione sexta, cap. post appellationem. & Vincentius in libro Historiarum bis, semel libro vigesimotertio, capit. trigesimoprimo, loquens de Isidoro, & iterum libro vigesimoquinto capit. octuagesimo quarto, agens de Iuone, & alijs Decretorum collectoribus: & sanctus Antoninus par. tertia histor. titulo decimooctauo, capit. sexto. Trittemius vero in libro de scriptoribus ecclesiasticis Gratianum agnoscit huius collectionis auctorem: itemque in libro secundo de viris illustribus ordinis sancti Benedicti: quo tamen loco addit (ipsam fortasse operis inceptionem spectans) fuisse ab eo compositum Anno Domini Millesimo centesimo*

† Alij, Clusio, alij Ginsa.

ſimo vigeſimoſeptimo. Hanc collectionem Innocentius tertius in epiſtola ad Archiepiſcopum Compoſtellanum vocat corpus Decretorum. Ob has igitur auctoritates, & receptam apud omnes opinionem in prima huius voluminis pagina præpoſitus eſt titulus nomine Gratiani.

De notationibus in gloſſas.

Quod ad gloſſas pertinet, quæ pios & catholicos auctores habuerunt; quæ in illis errata paulo maioris ponderis pro humani ingenij infirmitate obrepſerunt, ea in margine ſunt notata, & quid catholice ſentiendum ſit, oſtenſum eſt. Hæ autem notæ, quibus aſteriſcus affixus eſt, neceſſario poſthac in omnibus impreſſionibus apponendæ erunt.

INDEX LIBRORVM QVI VARIIS EX LOCIS SVNT HABITI.

Nicolai

Hæc sunt, quorum nunc memoria suppetit. Ceterum & alia aliunde habita: & omnium fere librorum, quorum in hoc opere mentio fit, editiones cum manuscriptis codicibus Vaticanæ, & aliarum bibliothecarum diligenter collatæ sunt.

GREGORIVS PAPA XIII.

Vniuersis Christifidelibus præsentes litteras inspecturis salutem, & Apostolicam benedictionem.

EMENDATIONEM Decretorum, locorumque à Gratiano collectorum, (erat enim is liber mendis, & testimoniorum deprauationibus plenissimus,) à nonnullis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris optimo consilio susceptam, selectisque ad id negotium sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & alijs eruditissimis viris adhibitis commissam, multis autem, varijsque impedimentis hactenus retardatam, nunc tandem vetustissimis Codicibus vndique conquisitis, auctoribusque ipsis, quorum testimonijs vsus erat Gratianus, perlectis, quæque perperam posita erant suis locis restitutis, magna cum diligentia absolutam, atque perfectam, edi mandauimus. In quo magna ratio habita est operis ipsius dignitatis, & publicæ eorum præsertim, qui in hoc studio versantur, vtilitatis. Iubemus igitur, vt quæ emendata, & reposita sunt, omnia quamdiligentissime retineantur, ita vt nihil addatur, mutetur, aut imminuatur. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die secunda Iunij. M. D. LXXXII. Pontificatus nostri Anno Vndecimo.

Ant. Buccapadulius.

CONCOR-

Glossas Ioannis suppleuit i mul tis. Bart. Brix.

QVONIAM nouis superuenientibus causis, nouis est remedijs succurrendum: idcirco ego Bartholomæus Brixiensis confidẽs de magnificentia Creatoris, apparatum Decretorum duxi in melius reformandũ, non detrahẽdo alicui, nec attribuendo mihi glossas, quas non

uerro verbum rogandi pro verbo pcipiendi ponitur 11.q.3.rogo.
f ¶ *Prohibetur.*] Nunq̃ inuenimus expresse ꝓhibitum in lege, vel in Euangelio, nisi per quandam consequentiam. Nam vbi vnum ꝯriorum præcipitur, per consequens aliud ꝓhibetur: sic vbi aliqd iudicatur meũ esse, ꝑ consequens iudicat̃ tuum nõ esse. ff. de ꝓcu. Pomponius. §. 2.

De hoc titulo dictum est in præfatione.

CONCORDIA
DISCORDANTIVM CANONVM,
AC PRIMVM[a] DE IVRE DIVINAE & humanæ constitutionis.
DISTINCTIO PRIMA.

HVmanum genus [a] duobus [b] regitur, naturali [c] videlicet iure, & moribus [d]. Ius naturale est, quod in lege & Euangelio continetur: quo quisq; iubetur alij facere, quod sibi vult [e] fieri; & prohibetur [f] alij inferre [g], quod sibi nolit fieri. Vnde Christus in Euangelio [h]: [Omnia quæcumque vultis [i] vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. Hæc est enim [k] lex & prophetæ.]

Matth. 7.

Hinc [l] Isidorus in quinto lib. etymologiarum. c. 2. ait.

NOT. a ¶ Ac primum.] *Hoc loco in manuscriptis codicibus magna est varietas. Nam partim nulla est hoc loco inscriptio: partim vero legitur,* De iure scripto, & non scripto, & quod cui præponatur, & legum auctoribus, & duorum malorum electione, siue dispensatione. *Aut,* Ac primum de iure constitutionis naturæ diuinæ, & humanæ. *Aut,* De iure naturæ, & humanæ constitutionis, *quam Dominicus de Geminiano agnoscit, & extat in nonnullis antiquioribus editionibus. Aut,* De iure naturæ, & constitutionis: *quæ inscriptio maxime videtur conuenire tractationi Gratiani, qui sæpe ad hæc capita reuertitur, vt initio distin. 5. 7. 8. 15. & 11. q. 1. c. si qua causa. hunc totum locum indicans scribit:* Require in principio, vbi differentia signatur inter ius naturale, & ius constitutionis. *Verumtamen in hac tanta varietate, quæ, vt alia coniectura mittantur, argumento esse potest, nullam hic à Gratiano ipso positam esse rubricam, satis visum est retenta vulgata lectione ceteras indicare.*

¶ Diuinæ leges natura, humanæ moribus constant. C. I.

OMnes leges [m] aut diuinæ sunt, aut humanæ. Diuinæ natura, humanæ moribus constant: ideoque hæ discrepant [n]; quoniã aliæ alijs [o] gentibus placẽt. ¶ Fas lex diuina est: ius lex humana. ¶ Transire per † agrum alienum [p] fas est [q]; ius non est.

† *per alienum.*] in Isid. manusc.

g ¶ *Inferre.*] Sed nõne iudex vult ĩferre mortem reo, sed tñ non vult vt sibi mors inferatur? Sed dic, ꝙ iudex non infligit mortẽ, sed lex, vt 23. q. 5. homicidas. & c. cum homo. Vel intelligas hæc omnia de operibus misericordiæ, ad quæ qlibet tenetur, vt 86. dist. non satis. Ioan.
h ¶ *In Euangelio.*] Matthæi. 7.
i ¶ *Vultis.*] idest, debetis velle.
k ¶ *Hæc est enim.*] idest, in his cõsistit. sic ponitur ibi, Deum time, & mandata eius obserua: hoc est omnis homo, Ecclesiastici 12. de poe. dist. 2. charitas.
l ¶ *Hinc.*] Ad ꝓbandã diuisionẽ supradictã.

Omnes leges.] CASVS. Capitulũ istud diuiditur in tres partes. In prima parte dr̃, ꝙ legum aliæ sunt diuinæ, aliæ humanæ: diuinæ natura, humanæ aũt moribus constãt: & quia mores hominũ sunt diuersi, ꝑꝑ quos humanæ leges statuunt, ideo humanę leges discrepãt: qm̃ alię alijs placẽt, & alię alijs. In secunda parte dr̃ ꝙ hoc noĩe, fas, lex diuina: hoc noĩe, ius, lex humana continetur. In tertia parte dr̃, ꝙ trãsire ꝑ agrũ alienũ fas est, idest iure diuino permittit̃: ius aũt non est, idest, non ꝑmittitur iure humano. Secũda pars incipit ibi, *Fas.* Tertia ibi, *Transire.*

est: sed expone, vult ex eodem naturali dictamine, non autẽ ex perturbatione concupiscentiæ.

Iudex non condẽnat, sed lex.

non feci: sed supplẽdo defectũ solũmodo, vbi correctio necessaria videbatur, vel propter subtractionem decretalium, & diminutionem earumdem, vel propter iura, quę superuenerũt de nouo. Interdum etiam solutiones interposui, quæ ꝑtermissæ fuerant à Ioãne. Hoc feci ad honorem omnipotentis Dei, & Ecclesiæ Romanæ, & ad cõem vtilitatem omnium studentium in iure canonico. Bar.

HVmanum genus.] Hæc distinctio diuiditur in duas partes. In prima probat per quattuor canones, ꝙ humanum genus regitur duobus, scilicet iuribus, & cõsuetudinibus. In secũda parte, quæ incipit ibi, *Est & alia.* ponit septem differentias iuriũ. Ioan. de Fant. & Pet.

CASVS iste sic ponitur. Dicitur hic ꝙ duo sunt instrumenta per quæ genus humanum regitur & gubernatur, scilicet ius naturale, & consuetudo siue mos. Ius naturale est quod in lege & in Euangelio continetur: quo iure quisq; iubetur alij facere, qđ sibi vult fieri: & hoc prohibetur alij inferre, quod sibi nolit fieri: & hoc ꝓbatur auctoritate Christi dicentis: Omnia quæcumq;, &c.

a ¶ *Humanum genus.*] Tractaturus dominus Gratianus de iure canonico, primo incipit à simplicioribus ẽm naturam, scilicet à iure naturali, qđ antiquius & dignius est [1]: Cœpit enim ab ipsa rationali creatura, vt Instit. de re. diui. §. commodius. Assignat ergo multas differentias iuris naturalis ad alia iura, vsq; ad 15. distin. in qua aggreditur principale propositum de iure canonico, originem eius assignans.

Ius naturale reliquis antiquius est.
1 Vt 5. distin. c. 1. in prin.

b ¶ *Duobus.*] Signat̃ ꝯriũ j. 96. dist. duo. sed illis duobꝰ regit̃ tamq̃ auctoribus, istis tamq̃ instrumentis. 11. q. 1. c. sicut enim. § ex his.
c ¶ *Naturali.*] idest, diuino [2].
d ¶ *Moribus.*] idest, cõsuetudinario iure, vel etiam iure humano, siue scripto, siue non scripto. 25. q. 2. institutionis.
e ¶ *Vult.*] Sed nonne ego volo ꝙ alter det mihi rem suam, nõ tñ ego volo ei dare rem meã? Expone ergo, vult, idest debet velle. & sic exponitur ibi, Habe charitatem, & fac quod vis. & sic exponit̃ lex. ff. de solu. l. 1. vel expone, iubetur, idest consulitur [3], sic econ-

2 Idem Alexã. de Imo. in l. militis. C. de test. milita.
Volo, idest, velle debeo.
3 Consulitur, & male: quia omnino præceptũ

m ¶ *Omnes leges.*] idest, omnis lex. & ponitur plurale pro singulari. si enim demonstrares duas leges, vnam diuinam, & aliam humanam, nõ potest vere dici; istæ leges aut sunt diuinæ, aut humanæ. Et valet talis interpretatio in rescriptis qñq; cum ita scribitur: si ista vera sunt, idest, si hoc verum est, & si illud verum est: sic extra de appel. significauit. in fin. & extra de præben. cum iam dudum. & extra de rescrip. ex parte. sic. j. 2. q. 1. in primis [4]. & ff. de cond. & demon. falsa. & ff. de statu homi. summa.

Plurale in singulare resoluit.
4 Ibi, si alij accusatores, &c.

n ¶ *Discrepant.*] Non tamen sunt cõtrariæ. nam transire per agrũ alienum diuina lex permittit, humana prohibet: sed prohibitio & permissio non sunt ꝯria. nam Dominus permittit vxorem infidelem dimitti, Apostolus prohibet, vt 28. q. 1. iam nunc.

Prohibitio & permissio contraria nõ sunt.

o ¶ *Alijs.*] vt j. 12. distin. illa. & j. 32. dist. placuit.
p ¶ *Alienum.*] Sed nonne iure naturali omnia sunt cõmunia, vt j. cap. ius naturale. & j. dist. 8. quo iure. nõ ergo aliquis ager alienus est, ideo expone, alienum, idest; qui est alienus modo.

Omnia sunt cõmunia iure naturali.

q ¶ *Fas est.*] idest, æquum est [5] cum subest causa, & innoxius est trãsitus, vt 23. q. 2. c. vlt. Item iure diuino licitũ est comedere vuas in agro alterius, sed non exportare, conterere spicas & comedere licitum est. 6. q. 3. c. 1. sed non mittere falcem, vt j. de conse. dist. 5. discipulos. sed licet sit æquum iure diuino, tñ non est ius, idest, ius non dat ciuilem actionem. Vbi enim aliquid mihi prodest, & tibi non nocet: æquum est vt mihi non prohibeas, licet ius ibi deficiat, vt ff. de aqua plu. arcẽ. in summa. §. item Varus. Transire tñ ꝑ agrũ alienũ licet in casibus, scilicet, si seruitutẽ debeat, vt C. de serui. per agrum. Itẽ si thesaurũ suũ quis vult effodere. ff. ad exhib. thesaurus. in fi. Item si glans mea decidit in agrum tuũ. ff. de glan. legen. l. vnica. & dum quęro hoĩem fugitiuum. ff. de ser. fugi. diuus. & in alio casu. 23. q. 2. c. vlt. Item dum via publica destructa est, vt ff. quemadmo. ser. amit. si locus. §. vlt. Io.

5 Vel dic, i. licitum est, s. domino non prohibente. Prohibitio enim domini tollit hanc permissionem. Et dicas licitum esse ei in sua natura, & à iure naturali permissum, & à l. Mosaica. nam ius positiuũ ex constitutione licit est, non semper æquum est, secundum Laur.

Ex verbis huius auctoritatis euidenter datur intelligi, in quo differant inter se lex diuina & humana; cum omne quod fas est, nomine diuinæ vel naturalis legis accipiatur; nomine vero legis humanæ, mores iure cõscripti, & traditi intelligantur. Est autem ius generale nomen, multas sub se continens species. Vnde in eod. lib. Etymolog. c. 3. Isidorus ait.

¶ Ius genus, lex autem species est. C. II.

IVs generale[a] nomen est; lex autem iuris est species. Ius autem est dictum: quia iustum est. Omne autem ius legibus, & moribus cõstat.

¶ Quid sit lex. C. III.

LEx est [b] constitutio scripta.

Isid. eod. c. 3.

¶ Quid sit mos. C. IIII.

MOs est longa [c] consuetudo de moribus [d] tantummodo † tracta.

Isid. ibidem Iuo p. 4. c. 200.

† *tantumdem.*] in orig. manusc. & aliquot Gratiani.

¶ *Apud Isidorum hæc antecedunt.* Mos est vetustate probata cõsuetudo, siue lex non scripta. Nam lex à legendo vocata est, quia scripta est. Mos autem longa consuetudo est, &c.

¶ Quid sit consuetudo. C. V.

COnsuetudo autem est ius quoddam moribus institutum [e]; quod pro lege suscipitur, cum deficit lex [f]. ¶ Nec differt, an scriptura, an ratione consistat, quando & legem ratio commendat. ¶ Porro si ratione [g] lex constat: lex erit omne iam quod ratione constiterit; dumtaxat, quod religioni conueniat [h], quod disciplinæ congruat [i], quod saluti proficiat [k]. Vocatur autem consuetudo, quia in cõmuni est vsu.

Isid. ibidem Iuo ibidem. Pann. l. 2. c. 161. Tertullianus in l. de corona militis.

EX VERBIS. CASVS. Cõcludit Gratian⁹ ex supradicto cap. differentiã esse inter legẽ diuinã & legẽ humanã: cũ omne ꝙ fas est, noĩe diuinæ vel naturalis legis intelligatur: noĩe vero legis humanæ mores cõscripti & traditi intelligantur. In fine dicit, ꝙ ius est generale nomen multas continens species. & hoc probat per sequentia.

IVs generale.] Casus trium capitulorum sequẽtium planus est: & per te videbis.

a ¶ *Ius generale.*] quia iustum est: nec iudex dr̃ nisi iustus sit, vt 23. q. 2. c. 1. Qñq; est aliquod ius qđ non est æquũ nec iustum, vt si alicui⁹ vxor adulteratur, ꝙ ille non possit promoueri, vt 34. dist. si cuius. qđ intelligo si ille postea cognouerit eam [1]: q̃a sine culpa sua puniri nõ debet, vt 16. q. 7. inuentũ. Item æquũ & iustum est, vt nemo cum alterius iactura locupletetur, vt extra de pœnis, suam. & ff. de condi. inde. nã hoc. & tñ ꝯ illam æquitatem inducta est vsucapio siue præscriptio. Itẽ iniquũ est vt vnus puniatur pro alio: q̃a nõ debet vltra ꝑgredi pœna q̃ reperiat delictũ, vt extra de his q̃ fiũt à ma. par. cap. q̃siuit. tñ ꝯ hãc æqtatẽ multa iura loquũtur, vt 1. q. 4. ecclesia. §. item ex peccato Achor. & 6. q. 1. sunt plurimi §. verũ. & extra de spõ. nõ est vobis. Sed dic ꝙ in oĩbus casib⁹ ex causa & ꝓ bono pacis vel publico inducitur qñq; rigor ꝯ naturalem æquitatem, qñq; tñ sine ratione inducitur rigor ꝯ æquitatem: & hoc solum pro ratione sufficit, ꝙ ita scriptum est, vt ff. qui & à qui. manu. libe. non fi. l. prospexit.

1 Sine scienter siue ignorãter.

Rigor quãdoq; præfertur æquitati.

b LEx est, &c.] iustum ꝑcipiens, & ꝯrium prohibens. 23. q. 4. si ecclesia. in fi. & dr̃ lex eo ꝙ legitime ligat. 2. dist. oĩs. Archi.

Consuetudo quot vicibus inducitur.

c MOs est longa.] Quam consuetudinem dicis esse longam, vel quot vices dicis inducere consuetudinem? nunquid illud qđ bis factum est, vt 25. q. 2. ita nos. Vel illam quæ ter facta est, vt extra de elect. venerabilem. in fi. Vel illam quæ sæpius q̃ ter est facta, vt extra de causa pos. & proprie. cum ecclesia Sutrina. Vel illã quæ decies facta est: sicut lõga ꝓscriptio dr̃ quæ est x. annorum, vt C. de præscrip. lon. temp. per totũ. Vel illam cuius nõ extat memoria, vt 3. q. 6. hæc quippe. ff. de aqua quoti. hoc iure. §. ductus aquæ? Dici consueuit ꝙ in criminalibus duæ vices inducunt cõsuetudinem: sed in alijs tres non sufficiunt. C. de epi. aud. l. 4. in fi. Io. Hoc teneas pro certo, ꝙ ſm ius canonicum non valet consuetudo, nisi ꝓscripta sit & rationabilis, vt extra de consue. cap. vlt. Vr̃ tñ hic ꝙ quaternarius actus inducat consuetudinẽ. C. de ser. l. vlt. Bar. Brix.

d ¶ *De moribus.*] Hæc descriptio dupliciter vr̃ inconueniens, & quia idem ponitur in descriptione quod in descripto: & quia idem ponitur pro specie & genere. Sed dic ꝙ aliter sumitur hic hoc nomen, mos; & aliter hoc nomen, moribus; & aliter hoc nomen, cõsuetudo. Nã mos sumitur pro iure non scripto, consuetudo sumitur generaliter pro iure scripto & non scripto, vt ĩ. cap. proxi. sed hoc nomen moribus, sumitur hic pro frequentibus actibus hoĩum. Ioã.

Mos & mores differunt.

COnsuetudo.] CASVS. Capitulũ istud diuiditur in tres partes. In prima parte ponitur diffinitio consuetudinis, quæ talis est. *Consuetudo est ius quoddam, &c.* In secunda parte quæ incipit ibi, *Nec differt.* dr̃ ꝙ non refert vtrum consuetudo sit scripta, an sola ratione, idest sine scriptura constet: qm̃ & legem ratio commẽdat. In tertia parte quæ incipit ibi, *Porro.* dicitur ꝙ lex est ratio: quia rõnem habet: & cõsuetudo erit lex, idest, seruabitur pro lege, quæ rõnem habet, dummodo religioni congruat, disciplinæ cõueniat, saluti proficiat. & dicitur consuetudo, quia in vsu cõi est.

e ¶ *Institutum.*] Videtur hic manifeste, ꝙ plures vices non sufficiunt ad hoc vt aliquid dicatur consuetudo: nisi institutum sit, ꝙ illud pro consuetudine amodo seruetur. nam potest esse ꝙ ex gratia vel tolerantia hoc sæpius ꝑmissum sit, vt extra de verb. sig. abbate. & 10. q. 3. quia cognouimus. vnde licet aliquid sæpius factũ sit: nisi eo animo factum sit vt in posterum fieret: etiam si suo iure id faceret, talis vsus non dicitur vsus, vt ff. de itine. actuq; priua. l. 1. §. Iulianus recte ait. & l. vlt. Item alia ratione patet, ꝙ solæ vices non inducunt consuetudinem: quia licet pluribus vicibus aliquid iudicatum sit, non ideo in posterum ita iudicandum est: quia non exemplis, sed legibus est iudicandum, vt C. de sen. & inter. nemo. sed secundum consuetudinem bene iudicatur [2], vt extra de eo qui mit. in pos. cum venissent. 12. dist. illa. & 32. dist. placuit. Item multa alia requiruntur ad hoc, vt aliquid dicatur consuetudo, vt dicemus ĩ. dist. 8. frustra.

Consuetudo an egeat institutione.

2 Arg. extra de testib. Raynu[...]. §. dictus. ver. p[...]cedit. de h[...] not. 12. dist. [...]lud. in glo. a[...] cõtra ibi vide[...]

f ¶ *Cum deficit lex.*] Hic vr̃ ꝙ tunc demum recurrendum est ad consuetudinem, cum lex deficit. Et sic est arg. ꝙ nunq̃ ſm consuetudinem est iudicandum, si ius ꝯrium præcipiat, & arg. ĩ. 11. dist. consuetudinis. & cap. consequens. & ĩ. dist. 8. si consuetudinem. & cap. consuetudo. & extra de sent. & re iudi. cum causa. & extra de foro compe. quod clericis. Rñdetur, ꝙ non ſm cõsuetudinem, sed ſm iura est iudicandũ, vt ff. de sepul. vio. l. 3. §. diuus. ſm hoc multa occurrunt ꝯria, vt ĩ. dist. 32. placuit. & extra de eo qui mit. in pos. cum venissent. & extra de cog. spi. super eo. & extra de arbi. dilecti. & extra de consue. cap. 2. & extra de testa. cap. ad hæc. Ex istis omnibus habetur, ꝙ consuetudini statur ꝯ ius scriptum. Solutionem aũt istius qñ consuetudo ꝓiudicet iuri, dicemus ĩ. 8. dist. cap. frustra. Ioan. Hoc tene, ꝙ consuetudo rationabilis & ꝓscripta iuri scripto præiudicat. ita mihi vr̃, vt extra de consue. cap. vlt. etiã si alia non interueniant, de quibus facit mentionem Ioan. in illo cap. frustra. B. Sed ad quam consuetudinem dicis recurrendum? an ad consuetudinem terræ: an ad Romanam consuetudinem: an ad consuetudinem loci vbi ꝯtractum fuit: an ad consuetudinem vicinarum prouinciarum? Videtur ꝙ ad consuetudinem Romanam, vt ĩ. 11. dist. cap. vlt. Insti. de satisd. §. vlt. Econtra vr̃, ꝙ ad consuetudinem loci, vt 12. dist. illa. & C. de ædi. priua. an in totum. & iura præalleg. ad hoc inducas. Ad hoc dico, ꝙ iudex maxime delegatus primo ſm canones iudicabit: deficientibus canonibus iudicet ſm leges [3], vt extra de no. oper. nunt. intelleximus. & ĩ. distin. 10. si in adiutorium. deficiente omni iure procedat ad generalem consuetudinem [4], vel etiam particularem, cum defuerit generalis: licet quidam tunc dicant recurrendum ad consuetudinem Romanam: deficiente iure & consuetudine procedat de similibus ad similia, vt 20. dist. de quibus. ff. de legib. l. non possunt. oĩbus deficiẽtibus, ad Romanam consuetudinem procedat, vt ff. de legi. & const. de quibus, in princ. licet sit arg. ꝙ ad consuetudinem vicinarum prouinciarum sit recurrendum, vt extra de cen. super eo.

Cõsuetudo vtr[...] præiudicet iu[...] scripto.

Iudex per qu[...] iura debet iudicare.

3 De hoc 15. [...] 3. §. cum au[...] versi. sed sicut.

4 Adde Bald. i[...] l. aduersus. C. [...] aduers. rem iu[...] & Alexan. d[...] Imo. in l. sole[...] ff. de iuris. om[...] iud. circa prin[...]

g ¶ *Ratione.*] Arg. ꝙ deficiente lege vel canone potest allegari ratio, vt 19. dist. si Romanorum. & dist. 8. frustra.

h ¶ *Quod religioni conueniat.*] multa enim sunt cõtra rationem*, tamen congruunt religioni, vt virginem peperisse.

i ¶ *Quod disciplinæ congruat.*] quia licet prælatus de rõne possit coercere subditum delinquentem: tñ disciplinate tenetur ipsum coercere, vt proficiat ei ad salutem, vt 45. dist. cum beatus.

k ¶ *Quod saluti proficiat.*] licet ratio* sit ꝙ homo debeat ꝑsequi inimicum: tamen non proficit hoc ad salutem.

* *Proprie no[...] sunt cõtra r[...]tionem, sed [...] pra rationẽ.*

* *Est rati[...] vel depraua[...]ta, uel ĩfirma[...] cum nõ ꝑfici[...] ad salutem.*

Cum itaque dicitur, non differt vtrum consuetudo scriptura, vel ratione consistat; apparet, quòd consuetudo est partim redacta in scriptis, partim moribus tantum vtentium est reseruata. Quæ in scriptis redacta est; constitutio, siue ius vocatur †: *quæ vero in scriptis redacta non est, generali nomine, consuetudo videlicet appellatur. Est autem & alia diuisio iuris; vt in eodem libro 5. c. 4. testatur Isidorus ita dicens.*

† *Quãdo ita simpliciter, vt ex nũc statuitur: sed si cõsuetudo publica auctoritate in scriptis redigit, & auctoratur, ne dubitetur, et alia probatione opus sit; nihilominus consuetudo est.*

¶ Quæ sint species iuris. C. VI.

IVs † autem aut naturale est, aut ciuile, aut gentium †.

† *Ius aut naturale.*] orig. & aliquot Gratiani codices.

a Cõcor. tex. in §. huius studij. vers. dicendum. Instit. de iust. & iur.

¶ Quid sit ius naturale. C. VII.

Isid. eod. c. 4.

IVs naturale [a] est commune omnium nationum, eo quòd vbique instinctu naturæ, non constitutione aliqua habetur; vt viri & feminæ coniunctio [b], liberorum successio [α] [c], & educatio [d], cõmunis omnium [e] possessio, & omnium vna libertas, acquisitio eorum, quæ cælo, terra, mariq; capiuntur [f]; item depositæ [g] rei, vel commendatæ † [h] pecuniæ restitutio, violentiæ per vim [i] repulsio. ¶ Nam hoc, aut si quid huic simile est, numquam iniustum, sed naturale, æquumq; habetur.

† *al. commodatæ restitutio*

α ¶ Successio.] *In tribus codicibus manuscriptis Isidori, & aliquot Gratiani legitur,* liberorum susceptio, & educatio; *qua lectio conuenit cum l. 1. ff. de iust. & iur. vers. hinc descendit.*

¶ Quid sit ius ciuile. C. VIII.

Isid. eo. l. c. 5.

IVs ciuile est, quod quisque populus, vel quæque ciuitas [k] sibi proprium diuina [l], humanaque causa constituit †.

a Concor. tex. in §. ius autem ciuile. Inst. de iur. nat. gen. & ciui.

¶ Quid sit ius gentium. C. IX.

Isid. eod. l. c. 6.

IVs gentium est sedium [m] occupatio, ædificatio, munitio, bella, captiuitates, seruitutes [n], postliminia [o], fœdera, paces, induciæ †, legatorum [p] non violandorum religio, connubia inter alienigenas [q] prohibita. Hoc † inde ius gentium appellatur; quia eo iure omnes fere gentes vtuntur.

a Concor. tex. in §. ius autem gentium. cum glo. in ver. bella. Insti. de iure nat. gen. & ciui.

† *Et inde ius gentium, quia eo.*] orig.

¶ Quid sit ius militare. C. X.

Isid. eod. l. c. 7.

IVs militare est belli inferendi solennitas, fœderis [r] faciendi nexus, signo dato egressio in hostem, vel pugnæ cõmissio; item signo dato

CVM ITAQVE. CASVS. Infert ex supradicto cap. consuetudo. dicens, cum non refert, an scripta sit consuetudo, vel non sit scripta: apparet quòd quædam cõsuetudo est tradita in scriptis: quædam moribus vtentium reseruatur. quæ aũt scripta est, constitutio siue ius vocatur: quæ scripta non est, consuetudo vocatur. Et di- dicit etiam ꝙ est alia diuisio iuris, & ad hoc inducit sequens capitulum. exempla ponendo de quolibet membro diuisionis.

IVs autem.] CASVS. Capitulum istud diuiditur in tres partes. In prima diuidit Isidorus ius trifariam, in ius naturale, in ius ciuile, & in ius gentiũ. In sc̃da parte, quæ incipit, *Ius naturale.* dr̃ ꝙ ius naturale est cõe oĩum nationum, eo ꝙ instinctu naturæ ꝓcedit, & non ex constitutione aliqua. In tertia quę incipit ibi, *Vt viri.* ponit viij. quæ ex naturali iure procedunt, vt viri & feminæ coniunctio, &c. nam ista aut his similia de iure naturali procedunt.

a IVs naturale.] Ad intelligẽtiam istorum nota ꝙ natura multis modis dr̃: qñq; dr̃ natura vis insita rebus similia de similib⁹ procreans. Sc̃do modo dr̃ natura quidã stimulus, seu instinctus naturę ex sensualitate ꝓueniens ad appetẽdum, vel ad ꝓcreandum, vel ad educandum. 32. q. 5. horrendus. ff. de ven. inspi. l. 1. §. ius naturale. Insti. de iure nat. gen. & ciui. in prin. Tertio modo dr̃ instinctus naturę ex rõne ꝓueniẽs, & ius ex tali natura ꝓueniẽs dr̃ naturalis æq̃tas, & ẜm hoc ius naturę dñr oĩa cõia, idest, cõicãda tp̃e necessitatis, vt 47. dist. sicut. Quarto modo dr̃ ius naturale p̃cepta naturalia, hoc est: Non furtum facies: Nõ mœchaberis. 32. q. 7. q̃d adulterio. Insti. de obli. quę ex delic. nas. circa prin. & oẽ ius diuinum * dr̃ naturale ius. & ẜm istud ius similiter oĩa dñr cõia, idest, cõicanda, bene enim fuit aliquid ꝓpriũ *¹ de iure diuino. nam ipsi Adæ fuit dictũ: In sudore vultus tui vesceris pane tuo. & alibi: Nõ concupisces rem ꝓximi tui. 47. dist. virum. Similiter ius ciuile dr̃ varijs modis. Qñq; dr̃ ius ciuile illud ius, q̃d non est naturale, vel ius gentium. ẜm hoc ius canonicum dr̃ ius ciuile, ẜm ꝙ hic sumitur. Secundo modo dr̃ ius ciuile oẽ illud q̃d non est canonicũ ius. Tertio modo ius ciuile dr̃ lex xij. tab. ff. de orig. iur. l. 2. §. exactis. Quarto modo dicitur ius ciuile ad differentiam iuris prætorij. Io.

b ¶ Coniunctio.] si intelligas de cõiunctione corpum, ẜm hoc est ius naturale ꝓueniens ex sensualitate. Si intelligas de cõiunctione aĩorũ ¹, est ius naturale ex rõne ꝓueniens. extra de biga. debitũ.

c ¶ Successio.] Nõ intelligas de successione quæ fit per hereditatẽ, cum illa non sit naturalis: sed de successione per carnis ꝓpaginẽ. Vel etiam intelligi potest de illa qua liberi iure naturæ succedunt parentibus. ff. vnde lib. l. 1. & l. scripto. §. non sic.

Ius naturale dicitur multipliciter.

* *Declaratur* j. *dist. 6. c. nõ est peccatũ. §. his itaque.*

* *Vide B. Th. 2. 2. q. 57. c. 3*

Ius ciuile quadrupliciter dicitur.

¹ Sub. de qua cõiunctione est intelligendum secundum Ber.

d ¶ Educatio.] Patres enim thesaurizant filijs, non filij parẽtibus, vt 16. q. 1. p̃dicator. similiter filius patrem egentẽ cogit alere. 22. q. 4. inter. & C. de alend. lib. l. 1. & 2. & in casu mater filium, & libertus patronũ, vt ff. de lib. agno. si quis. §. idẽ in liberis. & §. solẽt.

e ¶ Cõis omnium.] idest, nihil erat ꝓpriũ alicui iure diuino ². Vel dic cõis, idest, cõicanda tp̃e necessitatis, vt 47. dist. sicut. nam etiã ẜm legẽ Rhod. tp̃e periculi cibaria maxime erãt cõia, vt ff. ad leg. Rhod. l. 2. §. cum in eadẽ naue. in fin. 12. q. 1. dilectissimis.

f ¶ Capiuntur.] Hæc enim & alia, quæ in nullius bonis sunt, cedunt occupanti, vt Insti. de re. diui. §. ferę.

g ¶ Item deposita.] Fallit in duobus casib⁹, vt j. 22. q. 2. c. ne quis. & si dñs & deponens simul petũt rem, potius restituitur dño, vt ff. depo. bona fides.

h ¶ Commendata.] cõmendare idem est q̃d deponere, vt ff. depo. Lucius Titius.

i ¶ Per vim.] q̃d cuilibet licet, vt ff. de ius. & iur. vt vim. in fi. extra de sent. excom. c. 3. §. si vero. in fin. De illa materia habes not. 23. q. 1. in summa. Ioan.

IVs ciuile.] CASVS. Dr̃ hic ius ciuile q̃d populus vel ciuitas sibi proprium cõstituit causa Dei vel hoĩum.

k ¶ Vel quæq; ciuitas.] sic aliqua ecclesia ius sibi statuit, vt j. dist. 11. catholica. & de conse. dist. 3. pronuntiandum.

l ¶ Diuina humanaque.] idest, contemplatione Dei. de conse. dist. 3. c. 3. & hominum, vt ff. de fer. l. 1.

IVs gentium.] CASVS. Hic enumerantur xj. quæ ꝓcedunt à iure gentium, scilicet sedium occupatio, &c. & dicitur ius gentium: quia fere omnes gentes indifferenter vtuntur eo.

m ¶ Sedium.] s. hostilium, vt 23. q. 7. si de rebus. & q. 5. dicat aliq̃s. Insti. de re. di. §. item quę ex hostibus. ff. de acq. re. do. naturalem. §. fin. Vel dic sedium vacantium, quæ occupanti cõceduntur, vt Insti. de rer. diui. §. ferę. Alioquin si propria auctoritate raperet etiam rem suã, cadit à dñio ³, vt j. 16. q. 6. placuit. ff. quod met. cau. extat. C. vnde vi. si quis in tantam. nisi forte alio modo non posset eã consequi per iudicem, vt 23. q. 2. c. 1. & 2. & ff. quæ in frau. cre. ait prætor. §. si debitorem. Ioan.

n ¶ Seruitutes.] alibi dr̃ ꝙ seruitus sit inducta per ebrietatem. 35. dist. sexto die. alibi vr̃ inducta ex præscriptione septennij, vt dicã j. dist. 7. §. ius autem. in summa. in glo. quæ incipit, à iudicijs. sup illo ver. iustificationibus. sed dr̃ inducta de iure gentium: quia ius gentium eam approbat: non ꝙ eam primo inuenerit. Si ergo bellũ iustum est, qui capitur, fit seruus capientis, vt 23. q. 5. dicat. & ẜm hoc peccat taliter captus, si recedat à domino suo, vt 17. q. 4. si q̃s seruum. sed si bellum nõ est iustum, licitum est ei fugere dum potest, vt ff. de cap. nihil interest. Ioan.

o ¶ Postliminia.] Postliminium est ius quo restituitur alicui res quam per captiuitatem amiserat, vt 16. q. 3. prima actione. & 34. q. 1. cum per bellicam. nisi sint arma, quæ non restituuntur: quia illa turpiter amisit, vt ff. de capti. l. 2.

p ¶ Legatorum.] si quis legatum vel amicorum vel hostium impedit, secũdum canones excommunicatur, vt 94. dist. si quis. 24. q. 3. si quis. secundum leges traditur hostibus, vt sit seruus illorum. ff. de lega. l. vlt. Ioannes Theutonicus.

q ¶ Alienigenas.] vt 28. q. 1. caue. & cap. seq.

IVs militare.] CASVS. Hic ostendit Isidorus quæ spectant ad ius militare: videlicet belli inferendi solennitates, fœderis faciendi nexus, &c.

r ¶ Fœderis.] idest, pacis componendæ.

Filius egentem patrem cogitur alere.

² Cõcor. tex. in l. ex hoc iure. cũ ibi not. ff. de iusti. & iure.

Tp̃e necessitati omnia sunt cõs municanda.

³ Ad huius dicti declarationẽ vide q̃d not. extra de causa poss. & proprie. pastoralis. in glo. sed nunquid. & in glo. sed si nõ potuit.

Captus in bello an licite possit aufugere.

a ¶ *Deseratur.*] secundum canones qui fugit in bello publico, infamis est, vt 6.q.1.infames. secũdum leges capite punitur, vt ff.de re mili.omne.§.qui in acie. Ioannes Theutonicus.
b ¶ *Modus.*] 12.q.2.Vulteranę.& 16.q.vlt. c.1.& cap.contra.
c ¶ *Dignitatum.*] quis sit dignior vel superior alio.

sive species Romani iuris: agitur etiam quare leges consulares vel tribunitiæ vel aliæ sic sunt appellatæ, &c.
n ¶ L*Ex est.*] *Populi.*] olim populus statuit leges: sed hodie non; quia transtulit hanc potestatem in Imperatorẽ, vt Instit. de iure nat.§.sed quod principi. Vel dic ꝙ populus hodie potest, &

d ¶ *Cum corona.*] idest, maius munus.
e ¶ *Vel torques.*] idest, minus munus.
f ¶ *Ac principis portio.*] non ergo oĩa, quæ capiuntur in bello, sunt principis, & sic est ꝯ 23.q.5. dicat. vbi dr̃ ꝙ regis sunt oĩa. Sed dic ꝙ principis sunt oĩa quo ad tuitionẽ: sed ipse tenetur ea diuidere ſm merita personarũ. 12.q.2. Vulteranę. & cap.concesso.
I*Vs publicum.*] CASVS. Ius publicum consistit in sacris, sacerdotibus & magistratibus, quia si aliqs istos vel alias publicas ꝑsonas offendit, ius publicum est, & ꝯ publicũ facit, cum hæ personæ principaliter ad statũ reipublicæ spectent.
g ¶ *Ius publicum est.*] Vnde q lædit sacerdotes, vel res sacras, ab oibus tamq̃ ꝓ publico crimine potest accusari, arg.2.q.1.ĩ primis.
I*Vs Quiritum.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicit, ꝙ ius Quiritum est proprie Romanorum, qđ nulli habẽt, nisi Romani, vel eis subiecti. In secunda parte dr̃ ꝙ iure Romanorum agit de legitimis hereditatib⁹, de cretionibus & tutelis, & de vsucapionibus: quæ omnia tantũ Romanis competunt. Scđa pars ibi, *In quo.*
h ¶ *Ius Quiritum.*] à Quirino, i. Romulo.

receptio: item flagitij militaris disciplina, si locus deseratur[a]: item stipendiorum modus[b], dignitatũ[c] gradus, præmiorum honor; veluti cũ corona[d], vel torques[e] donantur: item prædæ decisio, & pro personarum qualitatibus & laboribus† iusta diuisio, ac principis portio[f].

¶ Quid sit ius publicum. C. XI.

IVs publicum est[g] in sacris, & in sacerdotibus, & in magistratibus.

¶ Quid sit ius Quiritum. C. XII.

IVs Quiritum[h] est proprie Romanorum, quod nulli[i] tenent, nisi Quirites, idest Romani †. ¶ In quo agitur de legitimis hereditatibus[k], de cretionibus[a], de tutelis, de vsucapionibus[l]; quæ iura apud nullum alium populum reperiuntur; sed propria sunt Romanorum, & in eosdem solos constituta.

a ¶ Cretionibus.] *Antea legebatur* vel curationibus, vel de contractibus. *Emendatum est ex codicibus Isidori tam impressis, quàm manuscriptis. Quid autem sit cretio, declarat Vlpianus in suis titulis c.22. & ipsemet Isidorus eod.lib.5. Etymolo.c.24.*

DISTINCTIO II.

C*Onstat*[m] *autem ius Quiritum ex legibus, & plebiscitis, & senatusconsultis, & constitutionibus principum, & edictis† , siue responsis prudentum.*

¶ Quid sit lex. C. I.

LEx est constitutio populi[n], qua maiores[o] natu simul cum plebibus aliquid sanxerunt.

¶ Quid sit plebiscitum. C. II.

PLebiscita[p] sunt, quæ plebes tantum constituunt: & vocantur† plebiscita, quòd ea plebs sciat; vel quòd sciscitatur, & rogat, vt fiãt.

¶ Quid sit senatusconsultum. C. III.

SEnatusconsultum est, quod tantum senatores populis consulendo decernunt †.

¶ Quid sit constitutio vel edictum. C. IIII.

COnstitutio[q], vel edictum est, quod Rex, vel Imperator constituit, vel edicit †.

¶ Quæ sint responsa prudentum. C. V.

REsponsa[r] prudentum sunt, quæ iurisconsulti respondere dicũtur consulentibus: vnde & responsa Pauli dicta. Fuerunt enim quidã prudentes, & arbitri æquitatis, qui institutiones † ciuilis iuris compositas ediderunt, quibus dissidentium lites, contentionesq; sopirent[s].

i ¶ *Quod nulli.*] contra C.de Iudæis. Iudæi. vbi dr̃, ꝙ Iudæi vtunt̃ Romano iure. Sed ibi oẽs vocant̃ Romani subiecti Romano imperio: prout dr̃, Proprium Romanorum est habere filios in potestate: prout etiam gentiles sunt sub Romano imperio. nam Imperator est princeps totius mundi. vt 7.q.1.in apibus. sed in diuersis prouincijs diuersi reges sub eo constituti sunt. 6.q.3.scitote. & ff. ad legem Rhod.de iac. qui leuandæ. & l.deprecatio. Qui ergo nõ vult esse sub Romano imperio, nec hereditatẽ habere potest, nec alia quæ hic de iure Romano enumerantur. arg.8.dist.quo iure.
k ¶ *De legitimis hereditatibus.*] ab intestato vel ex testamento delatis. Et hereditas est successio in vniuersum ius quod defunctus habuit tempore mortis, vel quod superest deducto ære alieno.
l ¶ *De vsucapionibus.*] Vsucapio est acquisitio dominij per continuationem possessionis temporis lege diffiniti. ff.de vsu.l.3.
C*Onstat autem.*] Hæc distinctio diuiditur in duas partes. In prima parte ponit quinque differentias secularium legum. Secunda ibi, *Quadam.* Ioan. de Fantu.
CASVS. In superiori dist. facta fuit mentio de iure Quiritum, ideo Gratianus annectit secundam distinctionem, in qua ostendit ꝙ ius Quiritum constat ex legibus, plebiscitis, & senatusconsultis, cõstitutionibus principum, edictis senatorum, & prudentum responsis. Interserit etiam de quibusdã legibus, quæ à nominibus conditorum nominantur, vt consulares & tribunitiæ, &c. Et exempla ponit de singulis. Quattuor autem sequentia capitula plana sunt, & per te videbis.
m ¶ *Constat.*] In hac secunda distinctione agitur quæ sint partes

& quod dicitur ibi, transtulit, idest, concessit.
o ¶ *Qua maiores natu.*] Maiores natu dñr nobilitate, antiquitate, dignitate, scientia, vt 2.q.7.quærendum. & c.criminationes.
p P*Lebiscita sunt.*] Plebiscita primo facta fuerunt ꝓpter discordiam, quæ fuit inter nobiles & plebeios, vt ff.de origine iuris.l.2.§.eisdem temporibus.
q C*Onstitutio vel edictum est.*] Proprie dicuntur constitutiones principum, & edicta prætorum. Dicitur etiam edictum iudicis, vt est citatio. 24.q.3.de illicita. ff.de re iudi. contumacia.
R*Esponsa.*] CASVS. Dicitur hic ꝙ responsa sunt quæ iurisconsulti interrogantibus respondebant, vt fuerunt responsa Pauli. Fuerunt enim quidam prudentes electi æquitatis arbitri, qui responsiones suas ediderunt in scriptis, quibus dissidentium lites sopiebant.
r ¶ *Responsa.*] olim * licuit cuilibet totã hereditatem suam relinquere alteri: sed Falcidius statuit, ꝙ quarta pars hereditatis deberet relinqui legitimis heredibus. Est aũt triplex Falcidia. Vna est debita iure naturæ, quæ competit legitimo heredi. Alia est debita iure institutionis, quam potest iure heres institutus petere cum tota hereditas est exhausta. Io. Et istas duas potest hodie habere fili⁹ institutus. extra de test. Raynaldus. & ita cessat opi. dominorum. C.ad leg. Fal. quamquã. B. Tertia quæ dr̃ quarta Trebellianica 4: & competit heredi instituto, qui rogatus est hereditatem alteri restituere, vt legitur extra de test. Raynutius. Ioannes.
s ¶ *Sopirent.*] nec enim licet iudici ab eorum responsis deuiare, vt Insti. de iure natu.§.responsa.

Quadam

† laboris] orig.
Isid. eod. l.c.8. l.1.§. Ius publicum.] ff. de iust. & iur.
Isid. ibid. c.9.
Alciatus 3. dispunct. c.7.
Ex Isid. ibid.
† antea legebatur] *ex edictis senatorum*
Isid. eod. l.c.10.
Isid. eod. l.c.11.
† vocata scita] orig.
Isid. eod. l.c.12.
Isid. eod. l.c.13.
† antea legebatur] *edidit.*
Isid. eod. l.c.14.
† *al. constitutiones*

Adde an possit facere statutum, & si potest: an principe existente in ciuitate non consentiente, not. Bal. in l. hominum, C. de lega.
Tex. est sim. in §. sed ius quidẽ ciuile. cum glo. in ver. ius Quiritum. & in versic. à Quirino. Instit. de iur. nat. gen. & ciui.
Côcor. tex. in §. constat autẽ versi. senatusco̅sultum. cum gl. in ver. senatus. Instit. de iur. nat. gen. & ciui.
De hoc nota ff. de ædil. edic per totũ. Lauré…
* *Hæc glossa est transposita pertinet enim ad c. proxime sequens.*
Adde an ap… pel. Falcid. v… niat Trebellia… nica not. in l.… si quis ali. test… prohi. & in l.… ff. de iure cod…
De hoc dic, vt plene not. 16.q.3.in princ.

QVadam etiam.] Hæc est secunda pars distinctionis, in qua ponit quasdam leges denominatas à conditoribus. Io. de Fan. CASVS. Hic enumerantur septem leges denominatæ à noībus conditorum, quorum quattuor Octauianum Cæsarem pcesserūt; tres aūt fuerūt sub Octauiano Cæsare: scilicet Papius & Poppæus quis.

OMnes hæ.] Hæc distin. diuiditur in tres partes. In prima probat quid sit canon. Secunda ibi, *Porro*. Tertia ibi, *Officium*. Ioan. de Fan. CASVS. Ab illo cap. ius aūt naturale. assignauit partes legum sæculariū: sed quia constitutio alia est ciuilis, quę ius ciuile vel forēse appellatur, alia ecclesiastica, de qua principaliter intēdit tractare, ideo supponit dist. 3. ī qua ostēdit quo noīe lex ecclesiastica censeatur, & dicit ꝙ noīe canonis cēsetur. Interserit etiam quid sit priuilegiū, & quod sit officiū legis. Casus autem sequētis cap. patet per se.

¶ Quę sint tribunitiæ, vel consulares leges. C. VI.

Isid. ibid. c. 15.

a Ps QVædam etiam leges dicuntur ab ijs, qui condiderunt; vt consulares, Tribunitiæ, Iuliæ, Corneliæ. Nam & sub Octauiano Cæsare suffecti consules Papius [α], & Poppæus legē tulerūt; quæ à nominibus eorum appellatur Papia Poppæa continens patrum præmia [a] pro suscipiendis liberis. sub eodem quoque Imperatore Falcidius Tribunus plebis legē fecit; ne quis plus extraneis [β] in testamento legaret, quàm vt quarta pars superesset heredibus; ex cuius nomine lex Falcidia nuncupata est.

α ¶ Papius.] *Antea legebatur* Papius, & Pōpeius. *& paulo post*, Papia & Pompeia. *Emendatū est ex manuscriptis exemplaribus Isidori. Nam in impressis notauerat errorē Alciatus lib. 3. disp. c. 3. In tabulis autem Capitolinis anno vrbis* DCCLXI. *ex kal. Iul suffecti consules numerantur M. Papius, Q. Poppæus.*

β ¶ Extraneis.] *Hac dictio non est in Chronico Eusebij à D. Hieronymo latinitate donato, ac locupletato (vnde hac videtur sumpsisse Isidorus) neq; in l. 1. §. 2. ff. ad leg. Fal. vbi referuntur propria verba ipsius legis. Est tamen apud Isidorum etiam in codicibus manuscriptis.*

¶ Quæ sit lex Satyra. C. VII.

Isid. ibid. c. 16.

† *al. Satura*

SAtyra † [γ] [b] vero lex est, quæ de pluribus simul rebus loquitur; dicta à copia rerum, & quasi à saturitate: vnde & satyram scribere est poemata varia condere; vt Horatij, Iuuenalis, & Persij.

γ ¶ Satyra.] *In aliquot Gratiani manuscriptis codicib. & vno Isidori legitur* Satura, *de qua ita Festus:* Satura est cibi genus ex varijs rebus conditū; & est lex multis alijs conferta legibus. Itaq; in sanctione legū adscribitur; neve per saturā abrogato, aut derogato. *& alia quadam in hanc sententiam.*

¶ Quæ sint Rhodiæ leges. C. VIII.

Isid. ibid. c. 17.

RHodiæ [c] leges naualium commerciorum sunt, ab insula Rhodo cognominatæ, in qua antiquitus mercatorum vsus fuit.

DISTINCTIO III.

3 Ps *OMnes [d] hæ species, sæcularium legum partes sunt. Sed quia constitutio alia est ciuilis, alia ecclesiastica; ciuilis vero forense, vel ciuile ius appellatur; quo nomine ecclesiastica constitutio appelletur, videamus. Ecclesiastica constitutio, canonis nomine censetur. Quid autem sit canon, Isidorus in lib. 6. Etymolog. c. 16. declarat dicens.*

¶ Quid sit canon. C. I.

CAnon [e] græce, latine regula nuncupatur.

¶ Vnde dicatur regula. C. II.

Isidorus ibidē.

REgula dicta est, eo quod recte ducit; nec aliquando aliorsum [f] trahit. Alij dixerunt regulam dictam, vel quòd regat, vel quòd normam recte viuendi præbeat; vel quòd distortum, prauumq; † corrigat.

† *prauūq; quid*] orig.

2 Ps *Porro canonū alij sunt decreta Pōtificū; alij statuta cōciliorū. Cōciliorū*

d ¶ *Omnes.*] Sed quia s. tractauit de speciebus secularium legum, modo vult tractare de ecclesiasticis cōstitutionibus, quę variis nominibus appellantur. qñq; illud appellatur canon, qñq; decretū, qñque decretalis epistola. Canon dr id qđ statuit in vniuersali cōcilio. extra de biga. altercationis. Decretum dr qđ Papa statuit de cōcilio Cardinaliū suorū ad nullius cōsultationem. Decretalis epistola dr quam statuit Papa vel solus, vel cum Cardinalibus ad cōsultationem alicuius. 59. dist. hoc ad nos. 19. dist. si Romanorum. Item adhuc alias inuenimus appellationes canonicę cōstitutiōis, vt dogma, mandatū, interdictum, sanctio, vt 25. q. 2. si qs dogmata. Dogma est, qđ consistit in doctrina fidei Christianę. 23. dist. qui eps. Mādatum quod consistit in doctrina de moribus. 13. dist. his igit. Interdictū in quo nulla pœna adijcitur. 32. dist. interdixit. Sanctio vbi pœna adijcit. 36. dist. c. 2.

e CAnon.] Habet aūt canon sub se quattuor species, vt 25. q. 2. si quis dogmata.

qui leges condiderunt, præmia pro suscipiendis, idest, susceptis liberis continētes, & Falcidius tribunus plebis, q parētibus pmisit facere de sua substantia quicquid vellent, & extraneis relinquere, præter quartam, quam suis heredibus relinquere tenentur iure naturæ. Casus autem duorum seq. cap. planus est, & per te pone.

a ¶ *Præmia.*] Hæc fuerunt præmia, ꝙ si quis haberet Romæ tres filios, in Italia quattuor, in puincia quinq;, non poterat vocari ad onus tutelæ [1]. Insti. de excusa. tu. in prin. Vel aliter constitutū est, ꝙ si quis habet minus q̃ xxv. an. excluditur ab honoribus: tñ si esset xx. an. & haberet quinque filios, numerus filiorum supplet numerum annorum. ff. de mu. & ho. ad rem. & ff. de mino. l. 2.

[1] Et habere præmium. C. qui morbo se excu. l. 1.

b SAtyra.] De hac satyra nihil habemus: sed tangitur in C. de lati. lib. l. vnica. in princ. & in procemio digestorum §. & antea. in fin. [2]

[2] Dicitur enim hæc lex de latina libertate esse, quæ quasi per satyra fuit introducta secundum Hugo.

c RHodia.] Iniquissima est illa lex, scilicet ꝙ patientibus naufragium inhabitatores omnia auferant, vt ff. eod. Modestinus. Sed hodie lex illa correcta est. C. de fur. Auth. nauigia. & extra de consue. c. fin. immo tales sunt excommunicati ipso iure, vt extra de rap. excommunicationi.

REgula.] CASVS. Regula dicta est, eo ꝙ recte ducit: nec aliorsum nos trahit q̃ ad rectitudinem. Alij dixerunt regulā esse eo ꝙ regat, vel qđ normam viuēdi pbeat, vel prauū corrigat.

f ¶ *Aliorsum.*] Ergo si regula nunq̃ trahit aliorsum, omnis regula est ius. male ergo dicit lex quę ita diffinit regulam. Regula est quę rem breuiter enarrat, non vt ex ea ius fiat. ff. de reg. iur. l. 1. Ad hoc dicas ꝙ si illud appellas regulā, in quo aliqd generaliter statuit nō adiunctis exceptionibus, sm hoc ex regula non sumitur ius: & ita loquitur lex. sed si appellas regulam id quod includit in se suas exceptiones, sm hoc regula numquam fallit: & ita sumitur hic.

PORRO. Hęc est ij. pars dist. in qua distinguitur inter concilia prouincialia, & generalia, & priuilegia. Ioan. de Fan.

CASVS. Facit hic Gra. quandā dist. scilicet, canonū alij sunt decreta Pontificum, alij sunt statuta conciliorū vniuersaliū, alij sunt statuta prouincialiū conciliorum, quę qñq; fiūt auctoritate Papæ vel patriarcharum, vel archieporum: & hæc quidem generales regulæ dicuntur. Sunt aūt quædam priuatæ leges, quæ priuilegia appellantur. & ad hoc inducit seq. cap. cuius casus planus est.

a ¶ *Legato.*] ad hoc specialiter destinato. licet enim aliquis sit generalis legatus, non tñ potest facere generale, vel etiã prouinciale concilium: quia ea quæ specialiter Romano Pontifici conceduntur, mandata generali iurisdictione non transferũtur, vt extra de offi. leg. ꝙ translationem. & mandata generali iurisdictione conciliũ non potest exercere is cui mandatur, vt ff. de offi. ei⁹ cui man. est iu. l. 2. Sed nunqd metropolitani ĩ suis cõcilijs possunt condere canones? Non vr̃, vt ꝗ. 17. dist. nec licuit. et c. seq. Arg. ꝯ. ꝗ. 11. dist. catholica. & de cõse. dist. 3. cap. 1. Dicas [1] ꝙ de paruis negotiis, & de his quæ spectant ad onus, possunt cõdere canones. de magnis rebus non possunt, vt 17. distin. multis. & 24. q. 1. quotiens.

ADDITIO. Et de hoc no. 18. dis. in summa. & hãc sequitur de verbo ad verbum. Ioã.

b PRiuilegia.] Priuatorum.] Priuati dr̃r proprie qui non sunt cõstituti in aliqua dignitate, vt 24. q. 1. q. ꝯ. Sed hic priuati dr̃r oẽs exẽpti à iure cõi: siue sit collegium, siue aliqua specialis psona. 7. q. 1. petisti. Hic patet rõ quare verba posita in priuilegiis poti⁹ ponuntur causaliter q̃ conditionaliter, cũ dr̃: sicut iuste possides. si illud verbũ inuenis in priuilegio, exponas, sicut, pro quia: & hac rõne, quia cũ priuilegiũ sit lex, & lex debet esse certa, vt ꝗ. dist. ꝑxi. cap. erit. & verba priuilegij debẽt esse certa [2]. hanc rõnem assignat Innocen. extra de verb. sig. abbate. & super. ꝑteriti tpis mora.

c ¶ *In priuato.*] idest, in priuatis.

cus potest dicere ius interroganti: sed non potest illud ꝑcipere vel consulere. sic. 5. q. vlt. delatori. 23. q. vlt. pessimã. Ioan. sed videtur hodie correctum de exces. præla. ex litteris. B.

f ¶ *Fecerit.*] vt de pœni. dist. 1. si quis cum telo.

g ¶ *Eius.*] idest, legis.

Legatus vtrum possit conciliũ facere.

Metropolitani vtrũ possint canones condere.

[1] *Hanc sententiã hic tenet Hugo. not. 18. dist. in sum.*

Priuati dupliciter dicuntur.

Priuilegiorum verba causaliter ponenda sunt.

[2] *Aliãs inutile esset priuilegiũ. extra de priui. in his. arg. ff. de leg. 1. si quãdo. Io.*

vero alia sunt vniuersalia, alia prouincialia. Prouincialium alia celebrantur auctoritate Pontificis Romani, præsente videlicet legato [a] *sanctæ Romanæ ecclesiæ: alia vero auctoritate patriarcharum, vel primatum, vel metropolitanorum eiusdem prouinciæ. Hæc quidem de generalibus regulis intelligenda sunt.* ¶ *Sunt autem quædã priuatæ leges tam ecclesiasticæ, quàm sæculares, quæ priuilegia appellantur: De quibus. 5. lib. Etymolog. c. 18. Isidorus ait.*

¶ Quid sit priuilegium. C. III.

PRiuilegia sunt leges priuatorum [b], quasi priuatæ leges. Nam priuilegium [α] inde dictum est, quòd in priuato [c] feratur.

α ¶ Priuilegium.] *Cicero. 3. lib. de legibus hæc habet:* Maiores nostri in priuatos homines leges ferri noluerunt; id est enim priuilegium. *Verum non semper eadem notione hanc vocem vsurpari solitam fuisse Budæus, & alij notarunt.*

3 ps *Officium vero sæcularium, siue ecclesiasticarum legum est, præcipere quod necesse est fieri* [β], *aut prohibere quod malum est fieri, vel permittere licita, vt præmium petere; vel etiam quædam illicita, vt dare libellum repudij, ne fiant grauiora. Vnde in eod. lib. c. 19. Isidorus scribit dicens.*

β ¶ Fieri.] *Quæ sequuntur, in aliquot vetustis codicibus sic habent,* prohibere, quod malum est fieri, permittere vel licita, vt præmium petere, vel etiam quædam, &c.

¶ Quod sit officium legis. C. IIII. [e]

OMnis autẽ lex aut permittit [d] aliquid, vt vir fortis petat præmiũ; aut vetat, vt sacrarum virginũ nuptias nulli petere liceat; aut punit, vt qui cædem [e] fecerit [f], capite plectatur: eius [g] enim præmio [h], aut pœna vita moderatur [i] humana: diuina [γ] autem præcipit [k], vt [Diliges dominum Deum tuum.

Deut. 6.

γ ¶ Diuina.] *Hinc vsq; ad finem non sunt in codicibus Isidori: neq; in aliquot exemplaribus vaticanis Gratiani. In alijs verò, omissa voce* diuina, *legitur* aut præcipit, vt diliges dñm Deũ tuum.

DISTINCTIO IIII.

1 ps *CAusa* [l] *vero constitutionis legum est, humanam coercere audaciam, & nocendi facultatem refrænare: sicut in eod. lib. c. 20. Isidorus testatur dicens.*

¶ Quare leges factæ sint. C. I.

FActæ sunt autem leges, vt earum metu humana coerceatur [m] audacia, tutaque [n] sit inter improbos innocentia; & in ipsis improbis formidato supplicio refrænetur nocendi facultas.

2 ps *Præterea in ipsa constitutione legum, maxime qualitas consti tuendarũ*

OFFICIVM. Hæc est iij. pars. in qua dicit quid sit officium legis. Ioan. de Fan.

CASVS. Dicitur ꝙ officiũ legis est præcipue necessaria, ꝓhibere mala: permittere licita, & quandoq; illicita, ne grauiora fiant.

OMnis autem. CASVS. Dicitur hic ꝙ quadruplex est officiũ legis. aut enim ꝑmittit aliquid, vt si vir fortis ꝑmium petat: aut vetat, vt monialium petere nuptias: aut punit, vt qui cædem fecerit, capite plectatur: aut præcipit, vt diliges dñm Deum tuum.

d ¶ *Permittit.*] Tribus modis dicitur aliquid permitti. Vno modo qđ nullo iure prohibet, vt secundas nuptias ꝯhere, vt 31. q. 1. hac ratione. Scđo modo qđ ꝯ constitutiones humanas indulgetur, vt ꝯhere in quinto gradu, vt 35. q. 3. quædam. & est hæc vera ꝑmissio: & dr̃ absoluta ꝑmissio. Tertio modo dr̃ illicitum permitti, vt magis illicitum vitetur, vt comessationes die dñico, vt dist. 4. deniq;. & ꝑmittitur adulterium, ne fiat homicidium, vt 33. q. 2. si qđ verius, & ꝑmittitur subdiacono habere vnã feminã, ne peccet cũ pluribus, vt extra qui cler. vel vo. significauit. & hæc dr̃ comparatiua permissio [3]: sed potius appellatur tolerantia, q̃ permissio. & secundum hanc permissionem dicit canon ꝙ ea, quæ permittimus, non approbamus, vt 31. q. 1. hac ratione. & secundum hanc permissionem dicit decret. quòd multa toleramus quæ si in iudicium deduceremus, cassarentur, vt extra de præbend. cum iam dudum.

e ¶ *Vt qui cædem.*] Sed nunquid iudex ecclesiasticus potest taliter dictare sententiam in causa sanguinis: cum nec causis sanguinum possit interesse, vt 23. q. 8. his à quibus? Sed dic ꝙ iudex ecclesiasti-

Permissio fit tripliciter.

Permissio comparatiua.

[3] *De hoc loquitur 26. q. 2. hi qui.*

Iudex ecclesiasticus an de causa sanguinis se intromittat.

h ¶ *Præmio.*] idest, permissione.

i ¶ *Moderatur.*] passiue.

k ¶ *Diuina autem præcipit.*] hoc respicit superiora.

CAusa.] Hæc dist. diuiditur ĩ quattuor partes. In prima quæritur quare sunt factæ leges. Secunda ibi, *Præterea*. Tertia ibi, *Ideo autem*. Quarta ibi, *Hæc etsi*. Ioan. de Fan.

CASVS. Dixit supra qđ sit legis officium: in hac 4. dist. ostendit ad quid sit lex instituta, & quid in ea contineatur, & qñ instituitur: & ꝙ etiam quædam capitula sunt abrogata.

l ¶ *Causa.*] Hic intitulatur 4. distin. in qua ostendit qualiter leges sint inuentæ: secundo ostendit quæ sint considerãda in constituendis legibus: vltimo ostendit quasdam leges esse abrogatas per cõtrariam consuetudinem.

FActæ] CASVS. Quæsitum fuit ab Isido. quare leges sunt factæ & institutæ: & respondet. ꝙ triplici de causa factę sunt. Vna, vt earum metu humana audacia coerceatur. Secunda, vt tuta sit inter improbos innocentia. Tertio, vt vnius supplicio aliorũ facultas nocendi refrenetur.

m ¶ *Coerceatur.*] nam per leges nemo cogitur bene facere, sed malefacere prohibetur, vt 23. q. 5. ad fidem.

n ¶ *Tutaque.*] idest, vt boni inter malos quiete viuant, vt 23. q. 5. non frustra. Ioan.

PRAETEREA. Hæc est ij. pars dist. in qua ponit viij. quæ sunt seruanda in legibus promulgandis. Ioan. de Fan.

Casus. Modo dicit Gra. quæ sint illa quæ in lege constituenda considerantur, vt contineat, &c. & ad hoc inducit c. seq.

Erit.] Casus. In hoc cap. enumerat Isidorus x. quæ lex in se continere debet, ita quòd hæc, scilicet patriæ, loco, tempori vere conueniens, pro vno ponantur, scilicet honesta, iusta, possi-

IDEO AVTEM. Hæc est iij. pars dist. in qua ponit, ꝙ leges per desuetudinem abrogantur, & per consuetudinem confirmantur. & hoc probatur per iiij. auctoritates. Io.

Casus. Dicit Gra. ꝙ ideo ista in lege considerantur statuenda: quia cum institutæ fuerint, non erit liberum de ipsis iudicare: sed postq̃ īstitutæ fuerint, minori iudici non licebit iudicare de ipsis: sed ẽm ipsas. & ad hoc inducit cap. seq.

est obseruanda; vt contineant in se honestatem, iustitiam, posibilitatem, conuenientiam, & cetera, quæ in eod. lib. Isidorus enumerat dicens.

c. 11. & l. 2. c. 10.

¶ Qualis debeat esse lex. C. II.

Iuo p. 4. c. 168. Pann. l. 2. c. 142

ERit autem lex honesta[a], iusta[b], possibilis[c], secũdum naturam[d], secundum patriæ consuetudinem[e], loco[f] tẽporiq;[g] cõueniens, necessaria[h], vtilis[i]; manifesta[k] quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem[α][l] contineat: nullo priuato[m] commodo, sed pro communi ciuium vtilitate conscripta.

α ¶ In captionem.] *Antea legebatur*, incautum captione. *Restituta est vera lectio ex codicibus Isidori manuscriptis lib. 5. c. 21. & ex impressis etiam lib. 2. c. 10. vbi eadem scribuntur; partimq; ex antiquis Gratiani exemplaribus, à quibus abest dictio*, cautum. *Simili vero locutione vtitur Paulus lib. 5. senten. tit. 33. c. 2.* Ne quis, inquit, in captionem verborum in cauendo incidat.

3 ps *Ideo autem in ipsa constitutione ista consideranda sunt; quia cum leges institutæ fuerint, non erit liberum iudicare de ipsis; sed oportebit iudicare secundum ipsas. Vnde Augustinus ait in libro de vera religione. c. 31.*

¶ De legibus tunc est iudicandum, cum instituuntur; non cum institutæ sunt. C. III.

Iuo p. 4. c. 169. Pann. l. 2. c. 143

IN istis temporalibus legibus, quãquam de his homines iudicent[n], cum eas instituunt; tamen cum fuerint institutæ & firmatæ, non licebit[o] iudici de ipsis iudicare, sed secundum ipsas.

Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus vtentium approbantur. Sicut enim moribus vtentium in contrarium non nullæ leges hodie abrogatæ[p] sunt; ita moribus vtentium ipsæ leges confirmantur. Vnde illud Telesphori Papæ, (qui decreuit, vt generaliter clerici à quinquagesima[β] à carnibus, & delicijs ieiunent) quia moribus vtentium approbatum non est; aliter agentes, transgressionis reos non arguit.

Telesphorus vrbis Romæ episcopus omnibus episcopis, epist. 1.

β ¶ Quinquagesima.] *Post hoc verbum in codicibus impressis sequebatur*, ieiunandi propositum susciperent, & à carnibus, & delicijs abstinerent: *sed omnes fere manuscripti habent eo modo, quo restitutum est.*

¶ Septem hebdomadibus à carne, & delicijs ante Pascha clerici abstineant. C. IIII.

Iuo par. 4. c. 25 Pann. l. 2. c. 174.

† al. carne, & delicijs

STatuimus, vt septem [q]hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes clerici in sortem Domini vocati à carne † ieiunent: quia

sibilis, &c.

a ¶ *Honesta.*] quia in iure non tam desideratur iustitia, q̃ honestas. 35. q. 3. porro.

b ¶ *Iusta.*] aliter enim non est ius, nisi sit iustum, vt s̄. distin. 1. ius generale.

c ¶ *Possibilis.*] quia si de imposibilitate legis quis transgrederet̃, frustra imputaretur ei ad pœnam, vt 15. q. 1. non est. 23. q. 4. Nabuchodonosor. & ff. quando appellan. sit l. 1. §. dies autem istos.

d ¶ *Secundum naturam.*] idest, naturalem rationem. s̄. dist. 1. consuetudo. Ioan.

e ¶ *Secundum patriæ consuetudinem.*] quia si est ꝯ consuetudinem inhabitantium, per contrariam consuetudinẽ abrogatur, vt ĩ. eod. §. leges. & cap. statuimus. Item quia consuetudo interpretatur legem, vt extra de verb. sign. abbate. ff. de legib. cum de consuetudine. & l. si de interpretatione.

f ¶ *Loco.*] quia in aliquibus locis aliqua statuuntur, quæ alibi non reciperentur, vt 31. dist. ante. & c. aliter. Item in iure constituendo cõsideranda est vicinitas locorũ vel remotio, vt 63. dist. cũ longe.

g ¶ *Temporique.*] Omnia enim debẽt conuenire suis temporibus, vt 23. q. 4. si ecclesia. & 2. q. 1. si peccauerit.

h ¶ *Necessaria.*] quia non nisi instante necessitate ius statui debet, vt 29. dist. regulæ.

i ¶ *Vtilis.*] quia inutilis esset abijcienda. 68. dist. corepiscopi. 12. distin. omnia.

k ¶ *Manifesta.*] 4. q. 3. non in testibus.

l ¶ *Captionẽ.*] ne aliquis captiose posit eam interpretari, vel etiã ne alicui laqueus paretur per eam [t]. 27. q. 1. de viduis. Ioan.

t Vide qđ not. 14. q. 3. plerique. & ff. de le. cõtra legẽ. Io. de Fan.

m ¶ *Priuato.*] Tunc enim esset priuilegium.

INistis.] Casus. Dicit Aug. ꝙ qñ leges instituũtur, potest quis de ipsis iudicare: sed postq̃ īstitutę fuerint, minori iudici nõ licebit de ipsis iudicare: sed secundũ ipsas.

n ¶ *Iudicent.*] cum ergo Papa vult condere canones, ep̃i possunt ꝯdicere, & dicere; canon iste non cõuenit consuetudini regionis nostræ, vt s̄. cap. ꝓxi. Sed nũquid potius stabitur sniẽ Apostolicę, vel omnium ep̃orum? vr̃ ꝙ omnium ep̃orũ: qa orbis maior est vrbe, vt 93. dist. legimus. Arg. ꝙ sentẽtia Papæ præualet. 35. q. 9. veniam. nam etiam error principis ius facit, vt ff. de sup. leg. l. 3. in fin. Dicas ꝙ sententiæ Papæ stabitur ꝯ omnes. 9. q. 3. nemo. & c. cuncta. nisi contra fidem diceret. 25. q. 1. sunt quædam.

Papæ sententia præfertur sentẽtiæ omniũ episcoporum.

o ¶ *Non licebit.*] ar. qđ semel est approbatũ, amodo non potest reprobari, vt 8. q. 2. dilectissimi. & cap. licet. & 32. q. 5. horrendus [s]. Ioan. Nisi ex noua causa, extra de offi. deleg. cap. insinuante.

s Vnde dicas ꝙ hæc littera loquitur de inferiori iudice: nã si inferior iudex vellet aliqd proponere quare lex illa non deberet condi, facilius audiretur primo q̃ postea. ad hoc arg. 31. dist. Nicęna. nam multa impediunt promouendum, &. c. 15. q. 1. cap. fin. secundum Lau.

LEGES. Casus. iste §. diuiditur in duas ꝑtes. In prima parte, dr̃ ꝙ leges instituũtur, cum ꝓmulgantur; & confirmantur, cũ moribus vtentium approbantur. In secunda parte quæ incipit ibi, *Sicut*. dicitur, ꝙ sicut leges moribus vtentium confirmantur: ita quædam leges sunt per desuetudinem abrogatæ: sicut & illud Telesphori abrogatur qđ dixit de proposito ieiunandi suscipiendo à clericis à quinquagesima. & ad hoc inducit seq. cap.

p ¶ *Abrogata.*] Abrogare est in totum tollere legem: derogare est ꝓ parte detrahere legi, vt ff. de verb. sig. derogatur. sed qualiter potest populus abrogare canonem, cum non posit condere canonẽ? maxime ex quo tota potestas translata est in principem. ff. de consti. prin. l. 1. Sed dic quòd non potest abrogare nisi per expressum cõsensum Papę: vt extra de præb. cum iam dudum. licet quidam dixerint, quòd sufficeret sola scientia Papę. Io. Sed credo, ꝙ consuetudo rationabilis & ꝑscripta tollit leges, vt extra de cõsue. cap. vlt. etiam sine scientia principis. difficile enim esset eum oẽs consuetudines, quæ seruantur, scire. B.

STatuimus.] Casus. Hoc cap. diuidit̃ ĩ duas partes. In prima dr̃, ꝙ clerici debent incipere ieiuniũ à quinquagesima: vt clericorum vita à laicali discernat̃. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Has ergo*. dicitur quòd per septem hebdomadas ante Pascha clerici ieiunando hymnis, vigilijs, & orationibus insistere debent die noctuque.

q ¶ *Statuimus vt septẽ.*] istis duobus cap. ob. ĩ. de consec. dist. 3. à sacerdotibus. vbi quadragesima ꝑcipitur seruari. Sed dic ꝙ istud cap. non tenet, quia hodie quinquagesima nõ seruatur, cum ipsa celebretur post Pascha. Io.

Quinquagesima hodie non seruatur.

q ¶ *Statuimus.*] id est, abrogamus: vel ponitur statuimus pro consulimus.

a ¶ *Clericorum.*] aliàs viles reputentur. 1.q.1.vilissimus.

Q *Vadragesima.*] CASVS. istius cap. patet per se. Et hæc duo cap. abrogata sunt sicut & seq. cap. in prin. & hoc dicit sequens § quod similiter.

D *Eniq.*] CASVS. Istud cap. diuiditur in quinque partes. In prima parte quærebat August. à Greg. an clerici incipere debeant ieiuniū à quinquagesima. & rñd. ꝙ sic: vt sicut loco ꝓcellunt laicos, ita & religione præcellāt. In secunda parte quæ incipit ibi, *De ipsa vero.* q̄rebatur an laici qui in diebus dñicis consueuerint solennius epulari, debeant à tali consuetudine remoueri? & rñd. quòd non, ne deteriores fiāt, & hoc probat̃ auctoritate Salo. dicentis, ꝙ qui nimis emūgit, elicit sanguinem. In tertia parte, quæ incipit ibi, *Et post pauca.* quærebatur an tp̃e ieiuniorum sit abstinendum ab ouis, caseo, & lacte, & rñdet Gre. ꝙ sic: q̄a sicut à carnibus, ita ab oīb⁹ quæ trahunt sementinam originem carnis; est abstinendum. In quarta parte quæ incipit ibi, *Et post pauca. Ceterum.* quærebatur an piscibus in quadragesima sit vtēdum; & respon. ꝙ sic, ad infirmitatis solatium, & non ad luxuriam: & nō magnis piscibus, sed paruis. Quinto loco in fi. cap. quærebatur an vino sit vtendum, & rñdet ꝙ sic, vt tñ ebrietatem vitemus.

b ¶ *Dignitas.*] Hic habes ꝙ quilibet ordo ecclesiasticus dicetur dignitas vel honor, vt 1. q. 1. reperiuntur. quandoq; seculares potestates dicūtur dignitates. 23. q. 5. administratores. qñq; cōstantes homines dicūtur habere dignitatem, secūdum quod serui dicūtur habere dignitatem, vt ff. de vsufruct. sed & si quid. §. 1. Et ex hoc patet clericos nō esse priuatas personas: cum illę solę dicantur priuatæ personæ, quæ non habent dignitatem, vt 24. q. 1. qui contra.

c ¶ *Ad pensum.*] id est, ad quantitatem [1], vt sint duæ partes.

d ¶ *Sicut loco.*] id est, dignitate. Et est hic argu. quòd qui præcedit alium dignitate, debet etiam præcedere in alijs, vt 1. q. 1. vilissimus. Ioan.

e ¶ *Dominica.*] carnispriuij.

f ¶ *Hæsitamus.*] Non quid iuris sit, sed quid statuendum sit, ne scādalum oriatur. C. de testa. l. omnium. 1. q. 2. quàm pio.

g ¶ *Et sæculares.*] Et pro idest.

h ¶ *Consuetudine.*] Arg. quòd consuetudo excusat in delictis, vt hic, & 32. q. 4. obijciūtur. & extra de temp. ordin. sane [2]. Sed contra, consuetudo non minuit peccatum, sed auget, vt 24. q. 1. schisma. 32. q. 7. flagitia. extra de si. non satis [3]. immo consuetudo veniale peccatum facit mortale, vt 25. dist. vnū orarium. §. criminis. Sol. consuetudo excusat a pœna temporali, sed non à gehennali.

i ¶ *Venia.*] Quid est ergo quod dicitur alibi nūquam esse veniam datam impœnitēti, vt 24. q. 2. legatur. ideo intelligas de venia pœnæ, non de venia culpæ. tolerat ergo Gregor. crimen tale propter periculum schismatis vel scandali. vnde non est dicendum quòd ignoscatur eis: licet nō puniat eos propter multitudinem vel scandalum. sustinenda enim sunt crimina ratione scādali vel schismatis, vt 23. quæst. 4. non potest. & ratione multitudinis, vt 50. distin. vt constitueretur. hodie non toleratur, vt extra de vi. & hon. cle. à crapula.

k ¶ *Ne forte peiores.*] hæc est comparatiua permissio.

l ¶ *Sanguinem.*] sic qui multum corrigit, offendit, vt 45. dist. cum beatus. & alibi dicitur: Noli esse nimium iustus, vt de pœn. dist. 1. serpens. 2. q. 7. c. plerumque. §. de his.

m ¶ *Par.*] id est, æquum & iustum.

n ¶ *Ab omnibus.*] q. d. ex quo caro prohibetur: ergo & omnia quæ de carne procedunt.

o ¶ *Sementinam.*] id est, semen.

p ¶ *Sumptuosiora.*] sed paruos pisciculos potest homo comedere, vt j. 82. dist. presbyter.

q ¶ *Alioqui.*] Arg. ex quo vnum cōceditur: ergo omnia similia intelliguntur esse cōcessa, vt j. dist. prox. ad eius. & 27. dist. quod interrogasti. 22. q. 2. si quis per testamentum [4].

HAEC ETSI. Hæc est iiij. pars distin. in qua soluit supradicta. Arch.

CASVS. Dicit Gra. ꝙ hæc tria cap. supradicta sunt abrogata: & ideo qui non obseruant ea, non dicuntur transgressores: sed si non essent

---

sicut discreta debet esse vita clericorum [a] à laicorum cōuersatione; ita & in ieiunio debet esse discretio. *& infra.* ¶ Has ergo septem hebdomadas omnes clerici à carne & delicijs ieiunēt, & hymnis, & vigilijs, atq; orationibus Domino inhærere die noctuq; studeant.

Item Ambrosius in lib. sermonum [a]:

a ¶ Sermonum.] *Inuenti sunt Romæ in bibliotheca Vaticana, & Mediolani in bibliotheca monasterij S. Ambrosii sermones aliquot manuscripti, Ambrosii nomen præferentes: inter quos est sermo de sexagesima, cuius initium est:* Adest tempus. *vnde hoc caput sumptum est.*

¶ Septimam hebdomadam Telesphorus quadragesimæ addidit. C. V.

QVadragesima sex septimanas habet, cui addidit Telesphorus Pontifex septimam hebdomadam: & vocatum est hoc tempus quinquagesima.

Quod similiter de eo capitulo est intelligendum, quod B. Gregorius Augustino Anglorum episcopo scribit dicens.

¶ A quinquagesima ieiunandi propositum sumant, quos ecclesiastici gradus dignitas exornat. C. VI.

DEnique sacerdotes, & diaconi, & reliqui omnes, quos dignitas [b] ecclesiastici gradus exornat, à quinquagesima propositum ieiunandi suscipiant; quo & aliquid ad pensum [c] sanctæ institutionis adijciant, & eorum, qui in laicali ordine consistunt, obseruantiam, sicut loco [d], ita religione præcellant. ¶ De ipsa vero die dominica [e] hæsitamus [f], quid nam dicendum sit: cum omnes laici, & sæculares [g] illa die plus solito ceteris diebus accuratius cibos carnium appetant: & nisi noua quadam auiditate vsque ad medias noctes se ingurgitent, non aliter se huius sacri temporis obseruationem suscipere putant; quod vtique non rationi, sed voluptati, immo cuidam mentis cæcitati adscribendum est: vnde nec à tali consuetudine [h] auerti possunt: & ideo cum venia [i] suo ingenio relinquendi sunt; ne forte peiores [k] existant †, si à tali consuetudine prohibeantur. Vt enim ait Salomon. [Qui multum emungit, elicit sanguinem [l].] *& post pauca.* ¶ Par [m] autem est, vt quibus diebus à carne animalium abstinemus, ab omnibus [n] quoque, quæ sementinam † [o] carnis trahunt originem, ieiunemus: à lacte videlicet, caseo, & ouis. *& post pauca.* ¶ Ceterum piscium esus ita Christiano relinquitur, vt hoc ei infirmitatis solatium, non luxuriæ pariat incendium. Denique qui à carne abstinet, nequaquam sumptuosiora [p] marinarum beluarum conuiuia præparet. Vinū quoque ita bibere permittitur †, vt ebrietatē omnino fugiamus: alioqui [q] restat, vt omnia, quæ corpori libent, similiter faciamus.

4 P[s] *Hæc etsi legibus constituta sunt; tamen quia communi vsu approbata non sunt, se non obseruantes transgressionis reos non arguunt: alioquin his non obedientes proprio priuarentur honore; cum illi, qui sacris nesciunt obedire canonibus, penitus officio iubeantur carere suscepto: nisi forte quis*

Margin notes:

Scādali ratione tolerantur crimina.

Iuo par. 4. c. 29.

Prouerb. 30.

† *al. sementiuam*

† *al. permittimur*

† Adde fere simile per Iasonē in l. cūctos. col. 12. C. de sum. Trin.

Ex Greg. infra 25. q. 1. hac consona.

1 Siue mensuram, siue instructionem.

Consuetudo an excuset in delictis.

2 Vbi plene de hoc. & j. dist. 8. mala.

3 Extra de consue. cum tanto.

4 Ad hoc facit q̄d l. c. & not. 95. dist. illud. in gl. arg. omnia, &c.

non essent abrogata, non obedientes eis proprio priuarentur honore: nisi forte quis velit dicere, quòd hæc supradicta cap. loquantur de consilio, & non de præcepto.
a ¶ *Conscripta.*] nam qui exhortatur, mandatoris opera non fungitur. ff. de his qui no. infa. ob hęc verba.

In origine differt: quia cœpit ab exordio rationalis creaturę, vt Insti. de re. di. §. commodius. sed alia iura ortũ habent ab inuentione hominũ [1]. j. dist. 6. c. vlt. Dignitate differt: quia hoc ius nullam patitur immutationem. Insti. de iur. nat. §. pen. nam si quid est ɔ̄rium iuri naturali, illud iniquũ est. s̄. dist. 1. ius naturale. in fi. Itē amplitudine: q̄a iure naturali omnia sunt cōia: sed hoc non est alio iure. Item sentētię rigore: quia contra ius naturale nulla fit dispensatio, sed aduersus alia iura sæpe.

[1] Vt in fi. praecedentis §. & j. distin. proxi. §. his itaque.

Hæc *dicat hæc non decernēdo esse statuta, sed exhortando conscripta[a]. Decretũ vero necessitatem facit: exhortatio autem liberam voluntatem excitat.*

DISTINCTIO V.

HÆc, quæ[b] de priuilegijs, & ceteris infra positis scripta sunt, tam sæcularibus, quàm ecclesiasticis legibus conueniunt. Nunc[a] ad differentiam naturalis iuris, & ceterorum reuertamur. Naturale ius inter omnia primatũ obtinet tempore, & dignitate. Cœpit[c] enim ab exordio rationalis creaturæ; nec variatur tempore, sed immutabile[d] permanet. ¶ Sed cum naturale[e] ius in lege & Euangelio supra dicatur esse comprehensum; quædam autem contraria his, quæ in lege statuta sunt, nunc inueniantur concessa; non videtur ius naturale immutabile permanere. In lege namque præcipiebatur, vt mulier, si masculum pareret, quadraginta[f]: si vero feminam, octuaginta diebus à templi cessaret ingressu: nunc autem statim post partum ecclesiam ingredi non prohibetur. Item mulier, quæ menstrua patitur, ex lege immunda esse reputabatur; nunc autem nec statim intrare ecclesiam, nec sacræ communionis mysteria percipere; sicut nec illa, quæ parit; vel illud, quod gignitur, statim post partum baptizari prohibetur. Vnde eidem Augustino Anglorum episcopo Gregorius scribit dicens.

Leuit. 12.

Ibid. 15.

α ¶ Nunc ad differentiam.] *In vulgatis legebatur*, Nunc autem ad doctrinam. *Emendatum est ex vetustis codicibus, & ex principio dist. 15. vbi hoc repetitur.*

c ¶ *Cœpit.*] per intelligentiam, non per essentiam: immo verius posset dici, q̄ cœpit quo ad vsum [2]: q̄a ius naturale, idest naturalis æq̄tas ab æterno fuit: nisi velis intelligere de iure diuino. illud enim prius fuit, quàm esset redactum in scriptis.

[2] Et exercitium: nam tunc creaturæ cœperunt eo vti. Arch.

d ¶ *Sed immutabile.*] quo ad p̄cepta & prohibitiones, vt distin. 6. §. vltimo.

e ¶ *Sed cum naturale.*] Hæc est 2. pars dist. in qua obijcit contra id q̄d dicit, q̄ ius naturale nō mutatur, & probat per tria seq. cap. q̄ mutetur. Sol. ponet j. dist. proxi. §. His itaq;. Et est talis obiectio magistri. Puerpera & mēstruata vsq; ad certum tēpus p̄hibebantur intrare ecclesiā: sed modo neutra p̄hibetur, & hæc prohibitio est de iure naturali: ergo restat q̄ ius naturale sit variatum.

f ¶ *Quadraginta.*] q̄a tot diebus mortu⁹ est partus ante infusionē animæ: sed fœtus femineus lxxx. diebus. s̄m hoc videt̄, q̄ tp̄e quo cōcipit, debet abstinere: sed rōne dubitationis secus est: q̄a nescit quo tp̄e concipit: item quia nescit vtrum masculum vel feminam pariat. Io.

Anima marib⁹ citius infunditur q̄ feminæ.

PALEA.[β] C. I.

c. 10. ad interrogata Aug. Anglorũ episcopi.

CVm enixa fuerit mulier, post quot dies intrare ecclesiam debeat; testamenti veteris præceptione didicisti: quia pro masculo xxxiij. pro femina vero lxvj. diebus debet abstinere: quod tamen sciendum, quia in mysterio accipitur.

β ¶ Palea.] *De Paleis vniuerse in præfatione dictum est. Hac vero, cui primum præponitur nomen Palea, habetur etiam in manuscriptis exemplaribus (exceptis duobus Vaticanis:) & in quattuor coniunctum est cum sequenti capite* Si mulier. *addita ad illius initium voce*, Nam; *quemadmodum est apud Gregorium.*

¶ Mulier enixa gratias actura ecclesiam intrare hora eadem non prohibetur. C. I.

Gregorius ibidem cōtinēter. Beda l. 1. de hist. Angl. c. 27. Nicolaus ad cōsulta Bulgarorum. c. 68.

SI mulier[g] eadem hora, qua genuerit, actura gratias intrat ecclesiā; nullo pondere peccati[h] grauatur: voluptas etenim carnis, non dolor in culpa est. In carnis autem commistione voluptas est: in[†] prolis vero partu dolor & gemitus. Vnde & ipsi primæ matri omnium dicitur [In doloribus paries.] Si itaq; enixam mulierē prohibemus intrare ecclesiam; ipsam ei pœnam[i] suam, in culpam deputamus.

Gen. 3.
† *nam in prolis prolatione gemitus.*] orig.

Idem ad eumdem.

SI mulier. CASVS. Mulier statim post partum potest ecclesiam ingredi: nam ex hoc, nullo peccato grauatur: quia voluptas carnis in culpa est, non dolor: alioquin dolorem partus sibi verteremus in culpam. h. d.

HAec quę.] Hęc dist. diuiditur in duas partes. In prima probat, quòd naturale ius non mutatur. secunda ibi, *Sed cum naturale.*
CASVS. Continuat magister dicta ab illo c. priuilegia. hucusq; dicendis: & dicit q̄ illa oīa conueniūt tam sæcularibus, q̄ ecclesiasticis legibus. Nunc aūt in hac 5. dist. reuertitur ad ius naturale, assignando differentiam iuris naturalis ad alia iura: nam istud ius primatũ obtinet inter alia iura tp̄e & dignitate: tp̄e quia cœpit ab exordio rationalis creaturæ: dignitate, quia non variatur. Sed cũ ius naturale dicatur supra cōprehensum lege & euangelio, quædā aūt ɔ̄ria legi nunc inueniantur concessa; apparet q̄ ius naturale mutabile[*] est & variatur. & hoc probatur exemplo mulieris, quæ statim post partũ & menstruũ potest nunc ingredi ecclesiam: licet aliter esset secundũ legem: & puer statim cum natus est potest baptizari. & ad hoc inducit cap. sequentia.

[*] *Declaratur j. dist. 6. c. nō est peccatum. §. his itaque.*

b ¶ *Hac quæ.*] In hac 5. dist. incipit assignare differētiam iuris naturalis ad alia iura. Notādum ergo q̄ ius naturale in iiij. differt ab alijs iuribus, ī origine, dignitate, amplitudine, & sententię rigore.

Ius naturale in iiij. differt ab alijs.

g ¶ *Si mulier.*] quidam libri habent, cum enixa: sed illud est palea vsque ad hunc locum.

h ¶ *Pondere peccati.*] Sed nōne in brochardo legitur in pœnitentiali Theodori, q̄ femina post partum masculi abstinebit xxxiij. diebus ab ingressu ecclesiæ: sed post partum feminæ lxvj. & si ante intrabit, tot diebus pœnitebit in pane & aqua, quot diebus ante intrauit ecclesiam: & qui illis diebus commiscetur ei, x. diebus pœnitebit in pane & aqua? Item consuetudo est ɔ̄ria illis c. Gre. Sed illud Theodori intelligas de ea, quæ non ex deuotione intrat: vel de illa quę sine necessitate intrat. Sed verius credo q̄ potest intrare siue sit necessitas, siue non: vt extra de pur. post partum. volens. consuetudo tamen in contrarium se habet. Io.

Mulieres enixæ non tenentur hodie ab ingressu ecclesiæ abstinere.

i ¶ *Pœnam.*] Afflictis enim non debet afflictio addi, vt 7. q. 1. cum percussio. istud tñ fallit: quia corrupta per violentiam non consecratur. j. 26. dist. Acutius. & 32. q. 5. ille autem. & mutilati mēbris non promouentur, vt 55. dist. per totum [3].

Afflictio afflictis q̄nq; datur.

[3] De hoc not. j. eo. ad eius. in gl. hoc est. Archid.

Baptizari.

B *Aptizari.*] CASVS. Mulier vel quod ex ipsa natum est, statim in periculo mortis baptizari potest: ne parua mora imminente inueniri non possit quod redimatur.

a *Mora.*] ar. ꝙ mora est vitanda vbi timetur periculum, vt 28. dist. de Syracusanæ. de conse. dist. 4. ne quod absit. arg. ꝯ. ff. de iudi. si debitori. & ff. de sol. l. quod dicimus. Sol. illud in ꝯctibus: istud in periculo animæ. Ioan.

A *D eius.*] CASVS. Tria dicit p̃sens cap. Primo ꝙ vir non debet dormire cũ vxore sua tpe purgationis anteq̃ puer ablactet: nec alij debet tradi ad nutriendum causa incontinẽtię. Secũdo ibi, *Qua tamen.* dicit ꝙ mulier tpe purgationis potest ecclesiã ĩgredi: quia superfluitas non debet culpæ adscribi. Tertio ibi, *Sancta quoq;.* dicit ꝙ mulier tpe partus non est arcenda à corpore Christi: si tñ abstinet ex deuotione, laudanda est.

b *Ablactetur.*] tẽpus ablactationis hic appellat tẽpus post partum, qñ mulier nimis abundat lacte: & nisi extraheret per puerũ, oporteret ipsam infirmari. ideo aũt prohibetur illis tpibus commiseri cum eis, q̃a ex tali coitu nascuntur morbosi & leprosi. sed q̃d si mulier petat debitum à viro tpe menstrui, vel tpe purgationis? Dico ꝙ nõ reddet debitum ei, nisi timeretur fornicatio eius. 13. dist. duo mala. Itẽ si vir petit debitũ tpe mẽstrui à muliere: mulier negabit, & exponet ei causam quare non potest. ff. de solu. l. quod dicimus.

Menstrui tempore coniugale debitum an debeat reddi.

c *Prohibeãtur.*] idest, sub forma prohibitionis dissuadeant. sic exponunt quidam.

d *Inuita.*] hoc est regulare, vt quod quis inuitus patitur, nõ afferat ei prҿiudicium, vt hic, & 50. dist. presbyteros. & C. de insti. & sub. l. 1. & C. qui pe. tu. l. cũ à matribus. C. de ap. præses. Arg. contra. ĩ. 55. dist. c. vlt. 49. dist. c. vlt. C. de cõdi. inser. legatum. Item arg. ꝙ quæ fiunt ab inuitis & nolentibus, eis imputari non debent [1], vt de consec. dist. 5. discipulos. 15. q. 1. aliquos. & q. 6. c. 1. & 31. q. 2. Lotharius. Io. Sol. si atiquis cogitur coactione absoluta aliquid facere ꝯ Deum, nõ imputatur ei quo ad Deum: secus si conditionali coactione, vt extra q̃d me. cau. sacris. 50. dist. presbyteros. In ꝯctibus si aliquis cogitur ꝑ metum qui debuerit cadere in constantem virum, non imputatur ei, vt ibi. & quod me. cau. ad audiẽtiam. nisi culpa sua incideret in talem metum, vt ff. quod me. cau. si mulier. Sed in ordinibus secus. nam si quis per vim mutiletur, promoueri non potest, vt extra de cor. vi. exposuisti. etiam corrupta ꝑ vim non consecrabitur inter virgines, vt 32. q. 5. ille. & hoc fit ꝑꝑ reuerẽtiam sacramentorũ. & defectum mysterij. sic mihi Bar. Brix. vr̃ breuiter distinguendum.

Facta ab inuitis an sint imputãda.

[1] Nec talia possunt, vt patet in eo quod legi. & not. ĩ. 13. q. 2. q̃ præposterum.

e *Quod vni personæ.*] Arg. ꝙ vni conceditur, per consequeus videtur alijs esse concessum. sic s̃. dist. 4. deniq;. & hoc verum est si de iure communi aliquid conceditur. secus si ex priuilegio, vt 16. q. 1. hinc est. & 7. q. 1. petisti.

¶ Mulierem enixam, vel quod ab ea genitum fuerit, eadem hora nihil prohibet baptizari. C. III.

Greg. ibid. cõtinenter. Burch. l. 4. c. 32. Iuo par. 1. c. 62.

B Aptizari autem vel enixam mulierem, vel hoc quod genuerit, si periculo mortis vrgetur, vel ipsa hora eadem qua gignit, vel hoc quod gignitur, eadem qua natum est, nullo modo prohibetur: quia [a] sicut sancti mysterij gratia viuentibus, atque discernentibus cum magna discretione prouidenda est; ita quibus mors imminet, sine vlla dilatione offerenda est: ne, dum adhuc tempus ad præbendum redemptionis mysterium quæritur, interueniente paululum mora [a], inueniri non valeat qui redimatur.

[a] Quia sicut.] *Hinc vsque ad ver.* Ne dum. *addita sunt ex B. Gregorio.*

Item.

¶ Antequam puer ablactetur, vel mater purificetur: ad eius concubitum vir non accedat. C. IIII.

Greg. ibid. continenter. Nicolaus ad cõsulta Bulg. c. 68 Beda lib. 1. de hist. Angl. c. 27. Iuo par. 8. c. 88

A D eius vero concubitum vir suus accedere non debet, quousque qui gignitur, ablactetur [b]. Praua autem in coniugatorum moribus consuetudo surrexit, vt mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eosque alijs mulieribus ad nutriendum tradant: quod videlicet ex sola causa † incontinentiæ videtur inuentum; quia dum se continere nolunt; despiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque quæ filios suos ex praua consuetudine alijs ad nutriendum tradent, nisi purgationis tempus prius transierit †, viris suis non debent admisceri: quippe cum & sine partus causa, cum in consuetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibeantur [c]: ita vt morte lex sacra feriat, si quis vir ad menstruatam mulierem accedat. Quæ tamen mulier, dum ex consuetudine menstrua patitur, prohiberi ecclesiam intrare non debet; quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet imputari: & per hoc quod inuita [d] patitur, iustum non est, vt ecclesiæ ingressu priuetur. Nouimus namque, quòd mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur, post tergum Domini veniens †, vestimenti eius fimbriam tetigit, atque statim ab ea sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita, laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere; cur quæ menstruum sanguinis patitur, ei non liceat Domini ecclesiam intrare? *& infra.* ¶ Si igitur bene præsumpsit, quæ vestimentũ Domini in languore posita, tetigit; quod vni personæ [e] infirmanti conceditur; cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ suæ vitio infirmantur? ¶ Sanctæ autem communionis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præsumit, laudanda est: sed si percipiat, non iudicanda. Bonarum quippe mentium est ibi etiam [aliquo † modo] culpas suas agnoscere [f], vbi culpa non est: quia sæpe sine culpa agitur quod venit ex culpa. Vnde etiam cum esurimus, sine culpa [g] comedimus; quibus ex culpa primi hominis factum est, vt esuriremus.

† al. carnis incõtinentia

† transierint.] orig.

Leuit. 15.

Matth. 9.

† al. humiliter veniens

† addita sunt ista dua voces ex B. Greg. & Beda.

DISTINCTIO VI.

Q *Via vero de naturæ superfluitate sermo cœpit haberi; quæritur, an post illusionem, quæ per somnium solet accidere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat; vel si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare.*

De his ita scribit B. Gregorius August. Anglorum episcopo, resp. 11.

ex 11. interrogatione Augu. Anglorum epi.

Beda lib. 1. hist. Ang. c. 27.

f *Agnoscere.*] Arg. contra. ĩ. 22. q. 2. cum humilitatis. Dic ꝙ quilibet potest dicere se peccatorem, dum tamen non credat ꝯrium. de pœn. dist. 3. ad hæc.

g *Sine culpa.*] Arg. ꝙ non semper imputatur factum, vbi culpa præcedit. 15. q. 1. sane.

Q *Via vero.*] CASVS. Grat. quærit an post nocturnã pollutionem vel illusionem valeat quis sumere corpus Christi: & an sacerdos Missam valeat celebrare? & de hoc quid iuris sit, in cap. seq. distinguitur.

h *Quia vero.*] Hic intitulatur. dist. 6. in qua, quia fecerat mẽtionem de superfluitate naturæ, digreditur à principali proposito

propsito agens de nocturna pollutione. ostendit ergo auctoritate Gre. quibus modis, & ex quibus causis cõtingit, & qñ sit peccatum, & qñ nõ: postea respõdet obiectioni factæ in præmissa dist. in illo §. his itaq;. Et not. ſm quosdã, ꝙ nocturna pollutio, & illusio, quæ procedit ex infirmitate non est peccatum, etiã veniale, maxime cũ sit

cõceditur. In secũda parte quę incipit ibi, *Quod tamen.* dicit Greg. ꝙ hoc potest intelligi spũaliter. s. de illo qui in mẽte prauis cogitationibus est pollutus, qui aqua pnĩæ lauãdus est, & nisi prius ignis tentationis recesserit, se reum vsq; ad vesperã cognoscat. In tertia parte, quæ incipit ibi, *Sed est.* dr̃, ꝙ pollutio tripliciter accidit. Aliquãdo enim accidit ex supfluitate naturæ, vel infirmitate, aliqñ ex crapula, aliquando ex præced ẽti turpi cogitatione. Cũ ex superfluitate vel infirmitate naturæ procedit, pollutio non imputatur alicui; quia potius est pœna q̃ peccatum. Cũ vero procedit ex crapula, talis pollutio habet aliquẽ reatum: verũtamen, si necessitas adest, pp hoc sacerdos non prohibetur à celebratione missarũ; sed si alij sacerdotes adsint, celebrare nõ debet: sed à corpore Christi non ꝓhibet, maxime, si dormientẽ turpi imaginatione nõ cõcusserit pollutio. Cum aũt ex turpi cogitatione præcedenti ꝓcedit, abstinere debet ab vtroque; quia animo patet reatus suus; quia qđ cogitauit sciens, pertulit nesciens.

Pollutio tripliciter accidit.

¶ De multiplici genere illusionis. C. I.

Burch. l. 5. c. 43. Iuo par. 2. c. 52. Pann. l. 1. c. 160. Polyc. l. 3. ti. 16.

TEstamentum [a] veteris legis hunc [b] pollutum Domino dicit; & nisi lotum aqua, etiam vsq; ad vesperam † intrare ecclesiam non concedit. ¶ Quod † tamẽ aliter intelligens populus spiritalis quasi per somnium eum illudi reputat, qui tentatus immunditia [c], veris [α] imaginibus [d] in cogitatione inquinatur. Sed lauandus est aqua [e], vt culpam cogitationis lacrymis abluat, & nisi prius ignis tentationis recesserit, reum se quasi vsque ad vesperam [f] cognoscat. ¶ Sed est in eadem illusione valde necessaria discretio; qua † subtiliter pensari debet, ex qua re accidat menti dormientis. Aliquando enim ex crapula, aliquando ex naturæ superfluitate vel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cum ex naturæ superfluitate, vel infirmitate euenerit, omnimodo hæc illusio non est timenda; quia hanc animus nesciens pertulisse [g] magis dolendus est, quàm fecisse. Cum vero vltra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula grauantur; habet exinde animus aliquem reatum [h], non tamen vsque ad prohibitionem percipiendi sacri mysterij, vel missarum solemnia celebrandi; cum fortasse aut festus dies exigit, aut exhibere † mysterium pro eo, quòd sacerdos alius in loco deest, ipsa necessitas [i] compellit. Nam si adsunt alij, qui implere mysterium valeant, illusio per crapulam facta, à perceptione sacri mysterij prohibere non debet; sed ab immolatione sacri mysterij abstinere †, vt arbitror, humiliter [k] debet: si [β] tamen [l] dormientem turpi imaginatione illusio non concusserit [m]. Nam sunt, quibus ita plerumque illusio nascitur, vt eorum animus etiam in somno corporis positus non fœdetur turpibus imaginationibus. ¶ Qua in re vnum ibi ostenditur, quòd ipsa mens rea [n] non sit tunc [γ]: sed suo iudicio penitus libera [o]; cum se, etsi dormienti corpore nihil meminit vidisse, tamen in vigilijs corporis meminit in ingluuiem cecidisse. Si vero ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio in mente dormientis, patet animo suus reatus: Videt enim à qua radice [p] inquinatio illa processerit; quia †, quod cogitauit sciens, hoc pertulit nesciens; & [δ] propter talem pollutionem à sacro mysterio ea die abstinere oportet.

† al. vesperum
† paulo aliter in orig. & apud ceteros collectores.
† al. quia
Iuo p. 9. c. 111.
† al. exhiberi
† al. abstineri
† al. qui

α ¶ Veris.] *In plerisq; codicib. B. Gregorij, & apud Bedã, & in collectione conciliorũ Colonia 1530. impressa, legitur* vanis: *in aliquibus vero B. Gregorij codicib.* varijs: *sed ob glossam nõ est mutatũ.*
β ¶ Si tamen.] *In codicibus B. Gregorij, & apud Bedam est,* si tamen dormientis mentem tur-

a ¶ *Testamentum.*] In Leuitico legit Dominũ dixisse, Si fuerit homo pollutus nocturno semine. egrediatur extra castra, & non reuertatur vsque ad vesperam donec lauetur, & post solis occasum reuertatur ad castra. hoc Greg. exponit hic, & retorquet ad illos qui polluũtur mente.
b ¶ *Hunc.*] talem morem, de quo quæris, adhuc Romani seruant [4], vt 33. q. 4. vir cum propria vxore.
c ¶ *Immunditia.*] idest immunda cogitatione.
d ¶ *Veris imaginibus.*] cum videt mulierem, & delectatur in ea.
e ¶ *Aqua.*] idest pœnitentia.
f ¶ *Ad vesperam.*] idest quousque recessit ignis tentationis.
ADDITIO. Id est, prauæ cogitationis. i. quousque cedat illa cogitatio reatu: licet enim peccatum trãseat actu, remanet tamen reatu. 22. q. 7. non solum. de conse. dist. 4. non ex quo. Vel dic, ad vesperam, idest, pœnitentiam; quia vespera, idest finis est peccati. & idem sensus est. Hu.
g ¶ *Pertulisse.*] quasi dicat, potius intelligitur tunc pati, quàm facere.
h ¶ *Reatum.*] idest veniale peccatum, & ideo non prohibet à sumptione Eucharistiæ, sed prohibet vel dissuadet à confectione, nisi sit necessitas.
i ¶ *Necessitas.*] quæ legem non habet. de conse. dist. 1. sicut.
x ¶ *Humiliter.*] ergo est consilium bene. n. põt celebrare, si vult: nam pro leuibus criminibus non abstinebit sacerdos à celebratione missarum, sed pro talibus abstinebit, pro quibus posset excommunicari, vt de conse. dist. 2. si non sunt. & c. quotidie. tamen pro quolibet mortali peccato quilibet est suspensus quo ad se, vt extra de coha. cle. & muli. cap. vlt. nisi peregerit pœnitentiam, vt extra de temp. ord. quæsitum. Hu.
l ¶ *Tamen.*] idest maxime.
m ¶ *Non concusserit.*] pollutio ipsa.
n ¶ *Rea.*] quasi dicat, nec mens est rea in somno, nec est rea post somnum. cum est libera in suo iudicio: sed tunc fuit rea quando se ingurgitauit. vnde satis patet hic, quòd homo in somno non peccat.
o ¶ *Libera.*] supple. sed prius peccauit.
p ¶ *Radice.*] idest mala cogitatione.

4 Sub. Iudæi à contactu mortui in pollutis. de conse. dist. 4. nec quemquam Hug.

sit pœna, vt j. c. proxi. ibi; omnino hæc pollutio, vel illusio non est timẽda, quia animus, &c. Illa vero quæ procedit ex crapula, est veniale peccatũ, vt j. c. proxi. ibi; habet exinde animus aliquẽ reatũ. similiter illa quæ prouenit ex cogitatione præcedente, peccatum est, sed distinguitur; quia si illa cogitatio nõ processit ad cõsensum, veniale peccatũ est 1 pollutio ex ipsa ꝓueniens. Si vero processit, tũc est mortale 2, ſm istorũ opi. accedit, ꝙ aliquis nesciẽs peccat mortaliter & venialiter 3, & operatur bonũ, & ẽt meretur vitam æternam; quia si corpus dormit anima vigilat. Vnde illud: Cor meũ vigilat ad te Deus. Idem in furioso dicunt, si culpa sua deuenit ad furorem. arg. 15. q. 1. si quis. in fi. immo nesciens peccat. 32. q. 7. quem admodum. Arg. ꝯ. ff. de act. & ob. ex maleficio. §. si quis absens. vbi dr̃, ꝙ nesciens nõ peccat. Alij dicũt, ꝙ dormientes nõ peccant. 15. q. 1. si concupiscentia. & c. aliquos. dormiens. n. furioso cõparat. ff. de acqui. pos. l. 1. §. adipiscimur. & ita non peccat. Si ergo in nocturna pollutione homo non venit ad cõsensum, nullo modo peccat: si vero peruenit, peccat mortaliter ſm istos, nisi forte imaginetur cũ vxore ꝓpria; qa tũc dirigit affectũ ĩ vxorẽ, & nõ peccat mortaliter. hanc opi. fouet H. & probatur. j. ea. di. non est. ibi; luxuriæ, &c. Sed hoc non est verũ; quia nullo modo peccat, vt j. c. proxi. & 15. q. 1. aliquos. Sed ꝯ priorẽ opi. obijcitur; quid si cogitaui turpiter, sed antequã dormiui statim pœnitui, post polluor in somno, peccaui, vel non? & vr̃ ꝙ sic. Resp. licet cõtritus sim: tamẽ vestigia remanẽt, & reliquiæ, sicut in liberto vestigia seruitutis. vnde patronus ei succedit. Insti. de succ. lib. §. sed nostra. sic matrimonium in furiosis manet propter reliquias prioris voluntatis. ff. de his qui sui, vel alie. iuris sunt. l. patre furioso. Imputetur ergo mihi saltem si initialiter turpiter cogitaui.

1 Sicut & ipsa cogitatio ex qua procedit.
2 Sub. sicut innuitur j. in fin. cap. seq. & in palea, sed pensandum.
3 Hoc respicit dictum antecedens, ibi, sed cogitatio, &c.
Pollutio nocturna turpem cogitationẽ sequens imputatur.

TEstamentum.] CASVS. Capitulũ istud diuiditur in tres partes. In prima parte dr̃, ꝙ si quis pollutus fuerit pollutione nocturna, nisi aqua lotus fuerit, ei vsq; ad vesperã intrare ecclesiã nõ

Non

NOn est.] CASVS. Quæsitum fuit ab Isidoro, an peccet homo cum dormiens nocturna illuditur pollutione? & respondet ꝙ non; nisi adsit concupiscentia: sed tunc peccauit cũ vigilans luxuriam prouocauit: sed tamẽ quocumque modo accidit pollutio, suæ culpæ attribuere debet.

a Non cõcupiscendo.] idest absq; libidine precedentis ardoris.

HIS ITAQVE.

CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte soluit Gratianus qõnem, quã fecit §. in illo. c. hæc quæ de priuilegijs. in 5. dist. de mutabilitate, & variatione iuris naturalis dicens, ꝙ ius naturale in lege, & in Euangelio continetur; sed tamen nõ oĩa quę sunt in lege & ĩ Euãgelio cohærẽt iuri naturali quantum ad superficiẽ. Sunt enĩ in lege quædã pcepta moralia, vt nõ occides, &c. ista nõ mutantur, nec ius naturale in eis: quædã mystica præcepta, vt de agno sacrificãdo, & his similia. ista mutantur quantum ad superficiẽ, & nõ quãtũ ad moralẽ intelligẽtiã: & quantum ad hoc ius naturale immobile perseuerat, & permanet sicut fuit ab exordio rõnalis creaturæ. In secũda parte, q̃ incipit ibi, *Ius vero consuetudinis*. dr̃, ꝙ ius cõsuetudinis cœpit post legẽ naturalẽ: ex quo hoĩes cœperũt simul habitare, qđ creditur factum eo tpe quo Cain legitur ædificasse ciuitatem: quod ius cum fere esset extinctum propter diluuiũ, fuit reparatum à Nemroth siue potius immutatũ; quia cœpit opprimere homines. & hoc probat auctoritate Genes. ibi; *Cœpit Nemroth*, &c.

b His itaq;.] Hic ponit Magister sol. obiectionis quam fecerat in præcedenti distin. Nos ergo cum ipso plenius distinguamus, ꝙ eorũ quæ continentur in lege, alia sũt moralia, alia mystica. moralia sunt quæ mores informant, & sic sunt intelligẽda, vt ipsa verba sonant, vt diliges Deum: non occides: honora patrem, de qbus notatur 32. quæst. 7. quid in omnibus. mystica sunt figuralia, quæ aliud significant præter id quod littera sonat. horum alia sunt sacramentalia: alia sũt cæremonialia. Sacramentalia sunt de quibus ratio reddi potest: quare ad litterã sic fuerint præcepta, vt de circuncisione, & obseruatione sabbati, de quibus habes extra de bapt. maiores, & extra de cõstitu. translato. Cæremonialia sunt de quibus ratio reddi nõ potest, quare ad litteram sint mandata, vt non arabis in boue & asino, vt 16. q. 7. in noua. nõ feres vestem de lana, & lino contextam. non feres agrum diuerso semi-

pis imaginatio non concusserit. *In collectione vero Isidori etiam manuscripta*, si tamen animum dormientis turpes imaginationes concusserunt: *quem sensum retinet etiam lectio Pannormiæ: nam Burchardus, & Iuo parum ab originali discrepant.*

γ Non sit tunc: sed suo.] *Omnia fere Gratiani manuscripta exemplaria habent*, vel suo: *Ceterum magna hoc loco est inter ceteros collectores, & Bedam, & B. Gregorij codices varietas. In collectione Isidori etiam manuscripta est*, qua in re vnum ibi ostenditur, ipsa mens non rea, nec tamen suo iudicio libera. *Verum ob codicum varietatem nihil est in contextu mutatum.*

δ Et propter] *Hac vsque ad finem, neque in codicibus B. Gregorij, neque apud Bedam, neque in tribus vetustis Gratiani exemplaribus habentur. Sunt tamen apud Burchardum, & Iuonem, & Pannormiam, & Polycarpum.*

¶ Peccatum non dicitur perpetratum cogitatione solum, sed delectatione, & consensu. PALEA α. C. II.

SEd pensandum est, ipsa cogitatio vtrum in suggestione, an delectatione, vel (quod maius est) peccati consensu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatũ, videlicet suggestione, delectatione, cõsensu: suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum; quia & † primo culpam serpens suggessit, Eua velut caro delectata est, Adam velut spiritus consensit. Et necessaria est magna discretio, vt inter suggestionem β, delectationem, & consensum iudex sui animus præsideat. Cum enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente: si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnimodo perpetratum non est: cũ vero caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit nasci: si autem etiam ad consensionem ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati semen est; in delectatione fit nutrimentum; in consensu perfectio. Et sæpe contingit, vt hoc, quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat; nec tamẽ animus eidem delectationi consentiat. Et cum caro sine anima delectari nequeat; ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit; sed ligatum se vehementer ingemiscat. Vnde, & ille cælestis exercitus præcipuus miles gemebat dicẽs: [Video aliam legem in membris meis repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuum me ducentẽ in lege † peccati, quæ est in membris meis.] Si autem γ captiuus erat, minime repugnabat: quapropter & captiuus erat, & repugnabat. Igitur legi mentis eius lex, quæ in membris est, repugnabat: si autem repugnabat, captiuus non erat. Ecce itaque homo est (vt ita dixerim) captiuus, & liber; liber ex iustitia, quam diligit; captiuus ex delectatione, quam portat inuitus.

Beda ibidem. Burch. l. 5. c. 43. Iuo par. 2. c. 52.

† al. cum primũ

Rom. 7.

† al. legem

α Palea.] *Abest hac palea non solum à primo, & decimo Vaticanis, verũ & ab alijs, qua aliquot paleas habent. Rubrica autem abest ab omnibus. In quibus enim caput hoc reperitur, coniuncte ponitur cum superiore, quemadmodum etiam apud Burchardum, & Iuonem.*

β Suggestionem.] *Sic emendatum est ex originali, à quo parum discrepat Iuo: antea legebatur* & necessaria est magna discretio inter suggestionem & delectationẽ; & inter delectationẽ, atque consensum, iudicem sui faciat animum præsidem. *Burchardus*, iudicem sui præsidere animum. *Reliqua fere vt Gratianus. Apud Bedam vero*, & inter suggestionem, atque delectationem; inter delectationem, & consensum iudex sui animus præsideat. *In collectione Isidori*, & necessarium est magna discretione inter suggestionẽ, & delectationem, atque cõsensum iudicem sui prodere animum.

γ Si autem] *Magna etiam hoc loco codicum varietas est: breuissima, & satis integra lectio est in codice epistolarum B. Gregorij olim Lutetiæ impresso.* Si autem captiuus erat, minime pugnabat; sed pugnabat, quapropter captiuus non erat. Ecce itaq;, &c.

Item Isidorus lib. 3. sententiarum de summo bono. cap. 6.

¶ Quando sit peccatum nocturnis imaginibus illudi. C. III.

NOn est peccatum, quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur: sed tunc est peccatum; si, antequam illudamur, cogitationis affectibus præuenimur. Luxuriæ quippe imagines, quas in veritate gessimus, sæpe dormientibus in animo apparent: sed innoxiæ, si non concupiscendo a occurrunt. Qui nocturna illusione polluitur, quamuis extra memoriam turpium cogitationum se se persentiat inquinatum; tamen hoc vt tentaretur, culpæ suæ tribuat, suamque immunditiam statim fletibus tergat.

Iuo p. 9. c. 112.

His itaq; † b *respondetur. In lege, & in Euangelio naturale ius continetur;*

† al. ita

ſemine. Lex ergo quantum ad moralia non recipit immutationẽ: ſed quantum ad ſacramentalia, & cæremonialia mutatur quãtum ad ſuperficiem litteræ, ſed non ob hoc dicitur eſſe mutatum ius na turale; quia in his non conſiſtebat ius naturale, quo ad ſuperficiem litteræ, ſecũdum quam hæc ſunt mutata: ſed quo ad myſticam intel- perint conſtitutiones humanæ tam eccleſiaſticæ, quàm ſæculares. Eccleſiaſticæ cœperunt à Moyſe, & tẽpore Moyſi: Sæculares à diuerſis, & tempore diuerſo cœperunt, vt patet in ſeq. cap.

e ¶ *A iuſtificationibus.*] i. à iudicijs. legit in Exo. ꝙ Dñs dixit filijs Iſrael per Moyſen. Si emeris ſeruũ Hebræũ. ſ. q. ante ſeruus nõ fuit, vj. an. ſeruiat tibi, niſi an nus iubile⁹ īteruenīat. ī vij. an. egrediat liber & gratis, cũ quali veſte in trauit. ſi habuit pri⁹ vxo rẽ, cũ filijs, cũ vxore & liberis exeat: ſi dñs dederit ei vxorẽ: mulier cũ filijs erit dñi: ſed ſi elegerit ſu⁹ maneř eũ dño amoř dñi, vł vxoris, et ſi iorũ, offeret eũ dñs dijs .i. ſacerdotib. & applica bit ad oſtiũ tabernali, & pforabit aurẽ ei⁹ cũ ſubu la ī ſignũ ꝑpetuę ſuitu tis, & eius erit ſeruus vſq; dũ viuet, vel vſq; ad annũ iubileũ: Ab hac cõſtitutiõe cœpit Moſes iudicia ſua: vt dř in Exod. Io.

nᵃ Et ita hic inducitur ſeruitus ex præſcriptione ſeptenij, vt not. 1. diſt. ius gentium.

ligentiam, *netur; non tamen, quæcumque in lege & Euangelio inueniuntur, naturali iuri cohærere probantur. Sunt enim in lege quædam moralia præcepta, vt non occides: quædã myſtica, vt pote ſacrificiorum præcepta; vt de agno, & alia ſimilia his. Moralia mandata ad naturale ius ſpectant; atque ideo nul lam mutabilitatem recepiſſe monſtrantur. Myſtica vero, quantum ad ſuperficiem à naturali iure probantur aliena: quantum ad moralem intelligentiam, inueniuntur ſibi annexa; ac per hoc, etſi ſecũdum ſuperficiem videantur eſſe mutata; tamen ſecundum moralem intelligentiam mutabilitatem neſcire probantur. Naturale ergo ius ab exordio rationalis creaturæ incipiens, vt ſupra dictum eſt, manet immobile. Ius*[a] *vero conſuetudinis poſt naturalem legem exordium habuit; ex quo homines conuenientes in vnum cœperunt ſimul habitare, quod ex eo tempore factum creditur; ex quo Cain ciuitatem ædificaſſe legitur: quod cum diluuio propter hominum raritatem fere videatur extinctum*[b]*; poſtea à tempore Nemroth reparatum, ſiue potius immutatum exiſtimatur: cum ipſe ſimul cum alijs alios cœpit opprimere: alij ſua imbecillitate eius ditioni cœperunt eſſe ſubiecti: vnde in Geneſi legitur de eo. Cœpit Nemroth robuſtus venator eſſe corã Domino*[c]*] id eſt*[a] *hominum oppreſſor, & extinctor; quos etiam ad turrim ædificandam allexit.*

Gen. 4. — Gen. 7. — Gen. 10.

a ¶ Id eſt.] *Gloſſa ordinaria ad iſtum locum ex Alcuino ita habet.* id eſt hominum oppreſſor, & extinctor: quos allexit, vt turrim contra Deum conſtruerent.

DISTINCTIO VII.

Exod. 12.

Ius autem[d] *conſtitutionis cœpit à iuſtificationibus*[e] *quas*[f] *Dominus tradidit Moyſi dicens: Si emeris ſeruum Hebræum, &c.] Vnde Iſidorus in lib. 5. Etymol. c. 1. ait.*

¶ De conditoribus legum. C. I.

MOyſes gentis Hebrææ primus omnium diuinas leges ſacris litteris explicauit. Phoronæus Rex Græcis primus leges, iudiciaque conſtituit. Mercurius Triſmegiſtus[g] primus leges Aegyptijs tradidit. Solon primus leges Athenienſibus dedit. Lycurgus primus Lacedæmonijs iura ex Apollinis auctoritate confinxit. Numa Pompilius, qui Romulo ſucceſſit in regno, primus[h] leges Romanis edidit. Deinde, cum populus ſeditioſos † magiſtratus ferre non poſſet; Decemuiros[i] legibus ſcribendis creauit, qui leges ex libris Solonis in latinum ſermonem tranſlatas xij. tabulis expoſuerunt.

† al. ſeditioſus.

¶ Nomina eorum, qui leges xij. tabularum expoſuerunt. C. II.

Iſidorus ibidem continenter.

¶ Adde lex. ſim. in l. 2. §. iuris ciuilis. cum §. ſeq. ff. de orig. iuris.

FVerunt autem hi †, Ap. Claudius. T. Genucius, P. Seſtius. Sp. Veturius. C. Iulius, A. Manlius, Ser. Sulpicius. P. Curatius, T. Romilius, Sp. Poſtumius. Hi Decemuiri legum conſcribendarum electi ſunt. Leges autem redigere in libris † primus conſul Pompeius inſtituere voluit: ſed non perſeuerauit obtrectatorum metu[k]. Deinde Cæſar cœ-

† al. libros.

f ¶ *Quas.*] nã & à diuinis ſcripturis ornatus omnis ſcientiæ ſumpſit initium, vt ꝉ. 37. diſtin. legimus. §. hinc etiam.

MOyſes.] CASVS. In prima parte huius c. enumerãt ſeptẽ pſonæ q̃ prĩo leges ali ediderũt, vt Moyſes Phoronæis, Mercurius, &c. In ſcd̃a pte, q̃ ẽ ibi, *Inde* dř, ꝙ populus Romanus ordinauit x. viros q̃ leges ex libris Solonis x. tab. trãſtulerunt in latinũ ſermonẽ. & eas poſtea exponentes duas tabulas addiderunt.

g ¶ *Triſmegiſtus.*] propter tres potẽtias. ſ. eloquentiã, ſciam, & virtutem. de quibus habes 37. diſ. relatũ. & 16. q. 1. ſicvt. C. de profeſ. l. magiſtros.

h ¶ *Primus.*] imo prius Romulus tradidit: ſed paucas. ff. de origi. iuris l. 2. & quia paucas: ideo dicitur iſte primus edidit.

¶ Vt ff. de orig. iur. l. 2. Laur.

i ¶ *Decem viros.*] cum enim leges pp diſcordiam plebeiorum cum nobilibus fere per xx an. in deſuetudinem abijſſent creati ſunt. x. viri qui de Græcis ciuitatibus leges collectas tranſtulerunt in latinum, & eas in tabulis eburneis ſcripſerunt. poſtea ijdem x. viri accepta poteſtate corrigendi, & interpretandi leges, videntes multa deeſſe tabulis. x. poſtea duas tabulas ſuperaddiderunt: & appellatæ ſunt illæ leges. xij tabularum: qui autem fuerunt illi. x. viri ſtatim determinat Iſidorus dicens ſequenti cap.

telligentiam, ſecundum quam non ſunt mutata: ſed myſtici eorũ intellectus nõ eſt mutatus. vnde lex nõ dř mutata. 1. q. 1. Marchion.

a ¶ *Ius.*] nunc oſtendit à quo tempore cœpit ius conſuetudinarium, & conſtitutionis, & dicit, ꝙ à tempore Cain cœpit ius conſuetudinarium, qui primo ædificauit ciuitatem, quam ex nomine filij ſui vocauit Enoch: ſed ius conſtitutionis à Moyſe 1. Io.

b ¶ *Extinctum.*] ius ergo non terminatur. i. nõ finitur in vij. ſicut nec incipere poteſt à vij. quia ad minus. x. debent facere plebem, vt ꝉ. 10. q. 3. vnio.

ᵃ Hoc non debet hic eſſe, quia hoc dicitur in ſeq. diſt. nec hoc ponit Hug. nec Laur. nec et ponit in antiqua gloſ. Io.

c ¶ *Coram Domino.*] idest eorũ qui ſunt Domini, vel permittente Domino, quicquid enim fit iudicio Dei fit, vt 26. q. 5. nec mirum.

Vs autem.] Hæc diſtinctio diuiditur in duas partes. ſecunda, ibi: *Paulatim.*

CASVS. Supra oſtenſum eſt, quo tempore ius naturale, & ius conſuetudinis incœperunt. Nunc autem oſtendit in hac. 7. diſt. quo tempore incœpit ius conſtitutionis, & dicit Gra. ꝙ primo incœpit à Moyſe, & poſtea ab alijs, vt dicitur in ſeq. cap.

d ¶ *Ius autem.*] In hac vij. diſt. oſtendit quando, & à quibus cœ-

FVerunt.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte ponuntur noïa x. virorum, qui leges primo tranſtulerunt:, & dicitur etiam, ꝙ Pompeius primus conſul, & Cæſar leges cõdere voluerũt, ſed nõ potuerũt ꝑficere. In ſcd̃a parte dř, ꝙ leges pp vetuſtatẽ ab vſu ceciderunt, quarũ notitia eſt neceſſaria, etſi vſu nõ ſint. In tertia parte dř, ꝙ nouæ à Conſtantino eius ſucceſſoribus cœperunt: ſed qa permiſtæ & confuſæ erant Theodoſius minor ad ſimilitudinem Gregoriani, & Hermogeniani codicis, conpoſuit codicem, ex conſtitutionibus Imperatorum, quem Theodoſianum vocauit. ſecunda pars incipit ibi: *Paulatim.* tertia ibi: *Noua.*

k ¶ *Metu.*] Arg. ꝙ metus verborum excuſat. arg. ꝉ. 23. q. 8. conuenior. ibi, dic aliqd verbũ in Deũ, & morere. & arg. ff. de acq. hæ. l. 6.

l.6.in fi.ar.contra, extra quod me.cau. facris.
a ¶ *Necessaria.*] sed si nullus est earum vsus, vt quid membranas occupant.19.dist.si Romanorũ?sed ideo notitia est necessaria, vt sciatur causa quare tollantur, vt C. de cadu.tol.l. vna. quia & ipse Papa argumentatur ex abrogato iure, vt extra de iud.nouit. Vel est necessaria nõ vt probẽtur, sed vt reprobentur male dicta, vt 37.di.legimus. & cap. qui de mensa.
b ¶ *Vocauit.*] hunc tamen immutauit postea Iustinianus, & fecit vnum codicem ex tribus. C. de no. cod. com. ver. princ. Ioan. Theutonicus.

sub iure humano. & hinc habes, quòd petenti restitutionem obstat exceptio hæresis. Hæretico enim nihil est licitum possidere, vt 23.q.5.si vos: & quæst.7.c.1.& 2. Itẽ hic est arg. quòd à petente restitutionem possumus quærere quo iure petat: an per interdictum, vel iudicis officio. Item quòd causam petendi tenetur explicare: &

pit id facere: sed ante interfectus est. Paulatim autẽ antiquæ leges vetustate, atque incuria obsoluerunt †; quarum etsi nullus iam vsus est; notitia tamen necessaria [a] videtur. † ¶ Nouæ leges à Constantino Cæsare cœperunt, & reliquis succedentibus: erantque permistæ, & inordinatæ. Postea Theodosius minor † Augustus ad similitudinem Gregoriani, & Hermogeniani codicem factum constitutionum à Constantini temporibus sub proprio cuiusque Imperatoris titulo disposuit; quem à suo nomine Theodosianum vocauit [b].

† *exoleuerunt.*] orig.
Iuo p.4.c.170.
Pann.l.2.c.144.
† *al. iunior.*

[z] Istud hinc elicitur secundum illam expositionem quæ fit s̃ e. in ver. defendis. i. petis. secundũ Io. de Fan.

† Adde an lex abrogata sit abroganda. no. C. de lati.lib.tol. l.1. & c. de nou. C. cõ pen.l.1.

DISTINCTIO VIII.

D*Iffert autem.*] Hæc di. diuidit̃ i duas partes, in quarum prima ꝓbat, ꝙ de iure naturali omnia sũt communia. Secunda, ibi: *Dignitate.*

CASVS. Supra in 5. dist. assignata fuit differẽtia iuris naturalis ad alia iura ĩ origine, & dignitate. nunc aũt assignat drĩa iuris naturalis ad alia iura ĩ amplitudine; quia hoc iure oĩa sunt cõia: sed non alio iure. Repetit ẽt de dignitate. Dicitur ergo in hoc §. ꝙ hoc ius naturale differt à consuetudine, & cõstitutione: nam iure naturali omnia sunt communia. & hoc probatur auctoritate noui.tes. & auctoritate Platonis: sed iure consuetudinis dicitur hoc meum, illud tuum: & ad hoc inducitur seq.cap.

c ¶ *Differt autem.*] in hac 8.dist.ostendit magister qualiter ius naturale excellat alia iura amplitudine; q̃a secundũ hoc ius omnia sunt communia.

d ¶ *Inter eos.*] i. apostolos. 12. q. 1. dilectissimis.

[I] [ps] D*Iffert autem* [c] *ius naturale* † *à consuetudine, & constitutione. Nam iure naturali omnia sunt communia omnibus: quod non solum inter eos* [d] *seruatum creditur; de quibus legitur.* [*Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, &c.*] *verum etiam præcedenti tempore à philosophis traditum inuenitur. Vnde apud Platonem illa ciuitas iustissime ordinata traditur; in qua quisque proprios nescit* [e] *affectus. Iure vero consuetudinis, vel constitutionis hoc meum est, illud alterius.*

Vnde Augustinus ait tract.6.ad c.1. Ioannis.

† *al. natura*

Act. 4.

¶ Iure diuino omnia sunt communia omnibus: iure vero constitutionis hoc meum, illud alterius est. C. I.

QVo iure defendis [f] villas ecclesiæ [z]? diuino, an humano? Diuinum ius in scripturis habemus; humanum ius in legibus Regum. Vnde quisque possidet, quod possidet? nonne iure humano? Nam iure [g] diuino [Domini est terra, & plenitudo eius]. Pauperes, & diuites Deus de vno limo fecit: & pauperes, & diuites vna terra supportat. Iure tamen humano dicitur †; hæc villa mea est; hæc domus mea; hic seruus meus est [h]. Iura † autẽ humana, iura Imperatorum sunt: quare? Quia ipsa iura humana per Imperatores, & Reges sæculi Deus distribuit generi humano. *Item ibidem paulo inferius.* ¶ Tolle iura Imperatorum: & quis audet dicere, mea est illa villa; aut meus est ille seruus; aut domus hæc mea est †? si autem, vt teneantur ista ab hominibus; regum iura fecerunt; vultis, vt reticeamus leges, vt gaudeatis [i]? *Item ibid. paucis interiectis.* ¶ Legantur [β] leges [k]; vbi manifeste præceperũt Imperatores, eos †, qui præter ecclesiæ catholicæ communionem vsurpant sibi nomen christianum; nec volunt in pace colere pacis auctorem, nihil nomine ecclesiæ audeant possidere [l]. Sed quid nobis & Imperatori? Sed iam dixi: de iure humano agitur: & tamen Apostolus voluit seruiri Regibus: voluit honorari Reges; & dixit [Reges reueremini]. Nolite dicere [m], quid mihi, & Regi? Quid tibi ergo, & possessioni? Per iura Regũ possidentur possessiones.

Ansel.l.12.c.62
Iuo p.3. c. 194.
Pann.l.2.c.63.
Psal. 23.
Gen. 2.

† *dicit*] orig.

† *Iure ergo humano, iure Imperatorum: quare?*] orig.

Cod.li. 1. tit. 5. cap. 4 & Cod. Theod. lib. 16. tit.5.cap.43.52.54.
† *al. vt*
1.*Pet.* 2.

† Concor. tex. in l. ex hoc iure. cũ ibi no. ff. de iust. & iur.

e ¶ *Nescit.*] quisque enim tantum diligit alium, vt se [β] finxit enim Plato quandam rempublicam, in qua omnia sunt communia.12. quæst.1. cap.2.

Vt de pœn.di. 2.charitas est.iu xta fin.

QVo iure.] CASVS. Quidam hæretici conquerebantur se iniuste expoliatos rebus quas noĩe ecclesiæ possidebãt, ꝯ quos inuehit Aug. dicens eos non posse cõqueri. nã aut possidẽt iure diuino, aut iure humano. si iure diuino omnia sunt cõia, & ita res ecclesiæ possidere non possunt: si iure humano; sed iura humana sunt leges Imperatorum, quæ statuunt, vt hæretici nil noĩe ecclesiæ possiderent. si ergo renuntiant legibus Imperatorum, per consequens & possessionibus: siue nomine ecclesiæ, vel proprio nomine velint possidere: cum Apostolus Reges præceperit honorari.

f ¶ *Defendis.*] id est petis, vel defendendo retines.

g ¶ *Nam iure diuino.*] ex hoc videtur, quòd tantum iure humano aliqua possideantur, & non diuino. & sic ob. ĩ. 23.q.7. c. 1. vbi dicitur, quòd iure diuino aliquid possidetur. Sed non est contrarium; quia dicitur ibi, ꝙ iustorum sunt omnia cõia iure diuino, & bene potest esse, quòd iure diuino aliquid sit proprium; sed ideo dicit hic, ꝙ iure humano possidentur possessiones; quia iura humana potissime tractant de possessionibus: sed ius canonicũ principaliter de decimis, vel primitijs. Vel dic, ꝙ ibi ius diuinum stricte sumitur pro iure canonico: sed hic ius canonicum comprehenditur

Possessio an sic de iure diuino an humano.

& quòd secundum iura cano. actio sit proponenda: habes extra de iud. examinata. & extra de lib. ob. dilecti. nec obstat extra de iu. dilecti 3. Ioan. Sol. ego credo, quòd causa, & modus agendi est proponendus, vt secundum illum modum iudex ferat sententiam. extra de simo. licet Heli. licet non cogatur, actionem proponere; quia etiam secundum leges, sola causa sufficit, vt C. de edic. diui Adria.tol.l. 3. Bar.

h ¶ *Meus est.*] hæc verba meum, & suum spectant ad dominum nõ ad bonæ fidei possessorem, vt ff. de re. & sump.fu.l.2.§.1.

i ¶ *Gaudeatis.*] retinendo possessiones, vel eas recuperando.

k ¶ *Leges.*] constitutiones Imperatorum super rebus ecclesiasticis, non valuissent, nisi postea confirmatæ fuissent ab ecclesia, vt 96. distin. bene.

l ¶ *Possidere.*] hoc canones præcipiunt, vt 23.q.7.c.1. & 2.

m ¶ *Dicere.*] arg. est hic, ꝙ qui vnum dicit, dicit & omnia quæ sequuntur ex illo, vt 11. quæst. 3. æstimant, & cap. seq. & extra de dona. & contu. cum dilectus filius. & ff. quod met. cau. l. 1. Item argum. quòd idem iuris est in vno conexorum, quod in reliquo, vt prima quæst. 3. si quis obiecerit. & 3. quæst. 6. hæc quippe. Item arg. quòd qui renuntiat vni, renuntiat omnibus quæ sequuntur ex illo, & etiam omnibus cohærentibus, vt 81. distin. si quis sacerdotum. & prima quæst. prima. si quis episcopus. & 9. quæst. 2. nullus primas.

† Vbi de hoc & 2.q.6. decreto.

Connexorũ est idem ius.

DIGNITATE. Casus. Ostendit, quod differt dignitate ab alijs ius naturale: quia si constitutio, vel consuetudo aliqua sit huic contraria, irritatur: & hoc probatur seq. cap.

a ¶ *Dignitate.*] hic incipit ij. pars dist. in qua ostendit quare ius naturale, sit dignius quàm alia iura: nam quæcumque constitutio, vel consuetudo est contra illud ius, est irrita, & ad hoc inducuntur oīa. c. seq.

Quæ contra.] Casus. Dicitur in hoc c. quod flagitia, quæ sunt contra mores hominū vitari debēt: ita vt pactum hominū, vel cōsuetudo ciuitatis seruetur, nec ab aliquo violet: sed perpetua gaudeat firmitate: si tamē Deus iubet aliquid fieri cōtra pactum, vel cōsuetudinē, ei est obtemperādū: nam si regi est obtemperādum in regno, vel ciuitate sua, multo fortius regi vniuersæ creaturæ est obediendum.

b ¶ *Mores.*] bonos.

c ¶ *Flagitia.*] idest quasi flagitia. 32. q. 7. flagitia.

† ad ipsa] origi. & Iuo

Dixisti, quid mihi & Regi? Noli dicere possessiones tuas; quia ipsa † iura humana renuntiasti, quibus possidentur possessiones.

a ¶ Ecclesiæ.] *Hæc dictio non est apud B. Augustinum. Nam ibi agit contra Donatistas; qui legibus Imperatorum villas sibi ademptas, & Ecclesiæ catholicæ attributas esse querebantur. Quare, cum Donatistæ dicerent,* villas nostras tulerunt: fundos nostros tulerunt, *vt eos ipse conuinceret nullum ius in illis habuisse, aut habere: quibusdam præpositis addit ista.* Quo iure defendis villas? diuino, &c. *Et infra 11. q. 1. c. si qua causa. vbi Gratianus citat initium huius capitis, ista dictio* Ecclesiæ *non habetur. Est tamē apud Anselmū, Iuonē, & in Pānormia locis indicatis.*
b ¶ Tolle.] *Quoniam glossa obstitit, ne omnia emendarentur, aut adderentur, quæcumque addenda videbantur; placuit integrū apponere locum B. Augustini. Apud ipsum igitur post ver.* humano, *antecedentis paragraphi, hæc sequuntur*: Vultis legamus leges Iurisperitorum? & secundum ipsas agamus de villis? Si iure humano vultis possidere; recitemus leges Imperatorum: videamus, si aliquid voluerint ab hæreticis possideri. Sed quid mihi est Imperator? secundū ius ipsius possides terram. Aut tolle iura Imperatorum; & quis audet dicere; mea est illa villa, aut meus est ille seruus, aut domus hæc mea est? Si autem vt teneantur ista ab hominibus, iura acceperunt Regum; vultis recitemus leges, vt gaudeatis, quia vel vnum hortum habeatis, & non imputetis nisi mansuetudini columbæ; quia vel ibi vobis permittitur permanere? leguntur enim leges manifestæ; vbi præceperunt Imperatores, &c.

2 *Dignitate*[a] *vero ius naturale similiter præualet consuetudini, & constitutioni. Quæcumque enim vel moribus recepta sunt, vel scriptis comprehensa; si naturali iuri fuerint aduersa; vana & irrita habenda sunt.*

Vnde Augustinus ait lib. 3. confess. c. 8.

¶ Aduersus naturale ius nulli quidquam agere licet. C. II.

Iuo p. 4. c. 178.

QVæ contra mores [b] hominum sunt flagitia [c], pro morum diuersitate [d] vitanda sunt; vt pactum inter se ciuitatis, aut gētis consuetudine, vel lege firmatum, nulla ciuis, aut peregrini [e] libidine violetur. Turpis enim omnis pars est suo vniuerso non congruens. Cum autē Deus aliquid contra morem, aut pactum quorumlibet iubet; etsi numquam ibi factum est, faciendum est; & si omissum, instaurandum est; & si institutum non erat, instituendum est. si enim Regi licet in ciuitate, cui † regnat, iubere aliquid; quod neque ante illum quisquā, nec ipse vmquā iusserat; & non contra societatē ciuitatis eius obtemperatur, immo [f] contra societatem nō obtemperatur (Generale [g] quippe pactum est societatis humanæ obedire Regibus suis) quanto magis Deo regnatori vniuersæ creaturæ suæ, ad ea quæ iusserit, sine dubitatione seruiēdum est? sicut [h] enim in potestatibus societatis humanæ maior [i] potestas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus.

† al. in qua

Item Nicolaus Papa Hincmaro Remensi Archiepiscopo.

¶ *Caput hoc est ex epistola Nicolai, qua incipit,* Epistolam Beatitudinis tuæ; *extatque vnà cum alijs eiusdem, & aliorum Pontificum epistolis manuscriptis Romæ in Bibliotheca monasterij Dominicanorum, ex qua hoc caput emendatum est.*

¶ Radicitus est euellenda perniciosa consuetudo. C. III.

Iuo p. 4. c. 203. Pan. l. 2. c. 28.

Concor. text. in Auth. habita. cū gl. in ver. peruersa consuetudine. C. ne fil. p pat. & in c. Massana. de elect.

MAla [k] consuetudo, quæ non minus [l] quàm perniciosa corruptela † vitanda est; nisi citius radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab improbis assumitur: & incipiunt præuaricationes, & variæ † præsumptiones celerrime non compressæ pro legibus venerari, & priuilegiorum more perpetuo celebrari.

† al. vana

Sub persona Libosi Vagensis.

Item Augustinus lib. 3. de baptismo contra Donatistas. c. 6.

Veritati & rationi consuetudo est postponenda. C. IIII.

Iuo p. 4. c. 208. Pann. l. 2. c. 165. j. ead. c. qui cōtempta. Ibid. c. 8. sub persona Felicis à Buslacenis.

VEritate [m] manifestata [n] cedat consuetudo veritati: plane respondeo, quis dubitet [o] veritati manifestatæ debere cōsuetudinem cedere? *Item.* Nemo consuetudinem rationi, & veritati præponat: quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

d ¶ *Diuersitate.*] id est aduersitate. Io.

e ¶ *Aut peregrini.*] nūquid ergo peregrini, & Scholares tenenē sequi cōsuetudinē illorū inter quos cōmoranē Ar. vī hic quod sic [1], & 12. d. illa. & 41. di. c. 1. Arg. contra qa viatores nō sortiunē forū illius loci p quem trāseūt, vt ff. de iudi. hæres. §. 2. Et est ar. quod soli perpetuo habitātes obligantur legi ciuitatis, vt ff. de pi. debitor.

[1] Et est hic arg. quod cōsuetudo loci. attendēda est in scacorum ludo secūdū Lau. sed arg. contra 41. distin. illud. in fi.

f ¶ *Immo.*] q.d. nō est contra pactū humanę societatis ei obtēperare: imo secundum pactū; qa i oī pacto semp ītelligiē excepta maioris auctoritas, vt extra de iu. iu. veniētes.

g ¶ *Generale.*] idest generalis lex.

h ¶ *Sicut.*] in hoc facit ad ppositū: qa id qd Deus præcipit cū sit de iure naturali pferē consuetudini, vel cōstōni.

i ¶ *Maior.*] ergo magis obedit monachus epo q̄ Abbati [2]: qd falsum est, vt 58. dist. c. 1. & 2. sed de hoc dic, vt not. 11. q. 3. qui resistit.

[2] Ad hoc facit quod no. 2. q. 7. cū pastoralis. sed contra 18. q. 3. in fi. Archid.

MAla.] Casus. Quædam praua cōsuetudo inoleuit ī archiepatu Remeñ. quare Papa pcipit Hincmaro Remeñ. archiepo, vt illā cōsuetudinē tollat: qa nisi illa consuetudo radicitus euellaē, ab impijs in ius assumeē: & psumptiones incipient pro legibus venerari.

k ¶ *Mala autem consuetudo.*] ar. quod id quod aliàs est illicitum, rōne cōsuetudinis nō fit licitū. Ar. contra s. di. 4. deniq;. arg. contra extra de cōsue. c. vlt. ēt minus rōnabilis cōsuetudo inducit ius. extra de ī integ. rest. cōstitutus. Itē hic est ar. quod honesta cōsuetudo inducit priuilegiū, vt 9. q. 3. conquestus. & 82. dist. plurimos.

l ¶ *Nō minus.*] hæc vij. cap. de mala consuetudine loquuntur.

Casus autē sequētis cap. planus est, & per se patet.

m VEritate.] arg. quod veritas præiudicat opinioni, vt hic. & 81. di. qcūq;. & extra de biga. nup. extra q. fi. sint legi. p tuas. & ex. de pur. vul. significātib⁹. & extra de frig. & ma. fraternitatis. ar. contra j. 3. q. 7. īfamis. §. tria. & ex. de iurepa. cōsultationib⁹. & C. de test. l. j.

n ¶ *Manifestata.*] per doctrinam, & reuelationem.

o ¶ *Dubitet.*] qnq; tñ cōsuetudo pualet legi. extra de cōsue. c. vlt.

Si con-

S *i consuetudinem.*] Casvs. Quidam episcopus habebat quandam prauam consuetudinem. scribit ei Greg. & mandat, vt illam aboleat, & ꝙ hoc facere debeat, probat auctoritate Christi, qui dixit: Ego sum veritas, & non dixit: Ego sum consuetudo. & sententia Cypriani, qui dixit, ꝙ quantũcumque sit vetusta consuetudo veritati contraria, est abolenda.

a ¶ *Dicit.*] arg. ꝙ verbis est inhærendũ. extra de deci. ad audientiã.

b ¶ *Vetusta.*] 1. q. 3. si quis præbendas. ar. contra. ff. de legi. de q̃bus. §. inueterata. cõmunia prædi. l. venditor. §. si cõstat. & extra de consuetu. cum dilectus. & extra de iurepa. c. cura pastoralis. in his propter diuturnitatẽ temporis sustinetur, id qđ est minus rationabile, dic ꝙ vetustas est seruanda, si potest sine scãdalo seruari. contra di. 4. denique.

populi, vt extra de ver. sig. abbate. ff. de leg. cum de consuetudine. Item ꝙ eo animo fiat, vt credant se ius habere, & in posterum illud intendant facere. alioquin talis vsus non dr̃ vsus, vt ff. de iti. actuq; pri. l. 1. §. Iulianus recte ait, Itẽ vt res illa sit præscriptibilis, vt 93. dist. c. illud. Itẽ ꝙ possit dici antiqua & approbata, vt extra de

Item Gregorius [a] *VVimundo* † *Auersano Episcopo.*

† al. Guitmũdo.

a ¶ Gregorius.] *In aliquot manuscriptis, & apud Iuonem est,* Gregorius vij. *Et in huius Pontificatu Guitmundus Auersanus episcopus scripsit de corpore & sanguine Domini contra Berengarium, qui liber extat.*

¶ Quælibet consuetudo veritati est postponenda. C. V.

Iuo p. 4. c. 213. Pann. l. 2. c. 166

S I consuetudinem fortassis opponas; aduertendum est, quòd Dominus dicit [a]: [Ego sum veritas, & vita.] Non dixit, Ego sum consuetudo; sed, veritas. Et certe (vt Beati Cypriani vtamur sententia) quælibet consuetudo, quantumuis vetusta [b], quantumuis vulgata, veritati omnino est postponenda: & vsus qui veritati est contrarius, abolendus.

Ioa. 14. Cyprianus in toto illo suo concilio.

Item Augustinus lib. 3. de baptismo contra Donatistas. cap. 5.

Sub persona Casti Siccensis.

¶ Veritate reuelata, consuetudinem sibi cedere oportet. C. VI.

Iuo p. 4. c. 234. Ibid. c. 6. sub p̃sona Libosi Vagensis. Io. 14. s̃. ead. c. veritate Ibid. c. 7. sub p̃sona Zozimi à Tharassa. Gal. 2. Ibi. c. 9. sub persona Honorati à Tucca. s̃. ea. c. veritate

Q Vi contempta veritate præsumit consuetudinem sequi; aut circa fratres inuidus est & malignus, quibus veritas reuelatur; aut circa Deum ingratus est, cuius inspiratione ecclesia eius instruitur. *et infra.* In Euãgelio Dominus, Ego sum, inquit, veritas: nõ dixit, ego sum consuetudo. Itaque veritate manifestata, cedat consuetudo veritati. *& infra.* ¶ Reuelatione facta veritatis, cedat consuetudo [β] veritati: quia & Petrus, qui prius circumcidebat [c], cessit Paulo veritatem prædicanti. *& infra.* Cum Christus veritas sit; magis veritatem, quàm consuetudinem sequi debemus: quia [γ] consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

β ¶ Cedat consuetudo.] *Apud B. Augustinum, & Iuonem, & in Pannormia legitur,* cedat error. *Sed vere B. Augustinus ex ipsiusmet Zozimi verbis colligit, quod ille errorem appellabat, fuisse consuetudinem. Ita enim respondet.* Noluit quidem iste dicere, consuetudinem; sed, errorem. Verumtamen, cum dicit, quia & Petrus, qui prius circumcidebat, cessit Paulo veritatem prædicanti, satis indicat, quòd aliud etiam de baptismo fieri solebat.

γ ¶ Quia consuetudinem.] *verba hac vsque ad finem, apud Iuonem, & Gratianum satis commode hic adnectuntur, repetita ex verbis Felicis, qua referuntur s̃. c. veritate.*

Idem in lib. 4. de baptismo contra Donatistas. c. 5.

Hic refert. B. Augustinus verba B. Cypriani in epist. ad Iubaia. Iuo p. 2. c. 94. & par. 4. c. 235.

¶ Consuetudo rationi frustra opponitur. C. VII.

F Rustra, inquit, quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem [d] nobis objiciunt: quasi consuetudo maior sit veritate; aut non id sit in spiritalibus sequendum; quod in melius fuerit à spiritu sancto reuelatum. ¶ Hoc plane verum est; quia ratio, & veritas consuetudini præponenda est. Sed cum consuetudini veritas suffragatur, nihil oportet firmius retineri.

Hic B. Augustinus respondet.

Item Cyprianus in epistola ad Pompeium contra epistolam Stephani.

¶ Rationem consuetudo impedire non debet. C. VIII.

C Onsuetudo [e], quæ apud quosdam obrepserat, impedire non de-

Q *Vi contempta.*] Casvs. Quidam cõtempta veritate consuetudinẽ sequebãtur, quos dicit Aug. facere contra fratres, & contra Deum q̃ dixit: Ego sum veritas, & non dixit: ego sum cõsuetudo; & hoc ẽt ꝓbatur exemplo Petri, q̃ cessit Paulo veritatem prædicãti. Ratio igitur & veritas consuetudinem excludit.

c ¶ *Circumcidebat.*] & cibos discernebat propter quod Paulus ei restitit in faciem, vt 2. q. 7. c. Paulus Petrum. 27. q. 1. sicut em̃. ver. ecce.

F *Rustra.*] Casvs. Quidam contra sacramenta, & alia spiritualia consuetudinem veritati ꝑponebãt, quare quæsitum fuit ab Augustino, q̃d iuris esset? Et respondet Augustinus, ꝙ frustra objiciũt consuetudinem veritati. si tñ cõsuetudini veritas suffragat̃, nil oportet firmius retineri.

d ¶ *Consuetudinem.*] ex his omnibus cap. videtur, ꝙ semper ius præiudicet consuetudini. Videamus ergo quando consuetudo præiudicet iuri. Ecce inuenio in electione consuetudinem præiudicare iuri. nam persona, quæ aliàs est ineligibilis, ratione consuetudinis fit eligibilis, vt j̃. 12. distin. nos consuetudinem. Item ratione consuetudinis coguntur aliqui eligere de aliena ecclesia, vt extra de consuetu. cum dilectus. in fi. Item ratione consuetudinis potest episcopus eligi in præpositum. extra de concess. præben. cum nostris. Item ratione consuetudinis eligit minor ecclesia cum Cathedrali. extra de causa poss. & proprie. cũ ecclesia. extra de concess. præben. & ec. non va. cum nostris. & c. literas. Item ratione consuetudinis solus abbas sine consensu fratrum confert stipendia, vt extra de his, quæ fi. à præla. sine con. ca. ea noscitur. Item in sacramento baptismi præualet consuetudo, vt j̃. de conse. dist. 4. c. de trina. Item in matrimonio respicitur cõsuetudo. extra de cog. spi. super eo. Item in continentia clericorũ. 84. dist. cum de quorumdam. Item in alijs casibus quos not. s̃. 1. dist. c. consuetudo. Scias ergo, ꝙ ad hoc quòd consuetudo præiudicet iuri, requiritur, ꝙ sit p̃scripta, vt extra de causa pos. cũ ecclesia. & extra de cõsue. c. vl. Item ꝙ obtinuerit in contradictorio iudicio de postula. p̃la. bonę 2. circa fi. Itẽ cõtinere debet naturalẽ æquitatẽ. extra de do. & cõtu. c. 1. extra de cõsue. ex parte. Itẽ ꝙ sit de sciẽtia principis inducta, nõ tñ de tolerantia [1], vt extra de p̃bẽ. cũ iã dudũ. Itẽ ꝙ nõ per errorem sit inducta. ff. de leg. ꝙ nõ rõne. j̃. ea. cõsuetudo. Itẽ ꝙ maior pars populi cõsueuerit illa consuetudine vti: quia sicut minor pars populi non posset inducere legem: sic nec consuetudinẽ. Quidã tamen dicũt, ꝙ illa cõsuetudo p̃iudicat iuri, quæ excedit hoĩm memoriã. Illud. n. loco cõstituti habetur, ut ff. de aq. quot. & æsti. hoc iure. §. ductus aquæ. & 3. q. 6. hæc q̃ppe. Io. Hoc breuiter teneas, ꝙ sufficit s̃m canones, ꝙ sit rõnabilis, & præscripta, vt extra de consue. c. vl. Bar. Brix.

Consuetudo in multis præiudicat iuri.

Consuetudinis multæ sunt conditiones.

1 Idem sentit Inno. quod dic vt plene not. extra de consue. in prin. ibi videas. & eod. tit. c. vlt. in glo. arg. contra, quia & c. quam glo. quidam habent signatam. ad tit. ex parte. De hoc etiam not. 3. di. c. in istis. §. leges ibi vide as. Arc.

C *Onsuetudo.*] Casvs. Hoc capitulũ diuidit̃ in duas p̃tes. In prima parte dr̃, ꝙ cõsuetudo praua, q̃ apud quosdã obrepserat, p̃iudicare nõ debet veritati, & rõni. & hoc probat̃ exẽplo Esdrę, qui dicit; veritas valet, & inualescit. In sc̃da parte, quæ incipit ibi, *Idem. Ignosci.* dr̃ ꝙ simpliciter erranti põt & debet ignosci: & hoc probatur exemplo Pauli dicentis; Misericordiam merui; quia ignorans feci: sed qui scienter facit, veniam non meretur.

e ¶ *Consuetudo.*] pone casum, vt j̃. de conse. dist. 3. c. 2. & 3.

a ¶ *Esdram.*]

a ¶ *Esdram.*] quando prohibuit Iudæis ne alienigenas ducerent vxores, nisi essent de tribu sua: ipsi autem duxerunt alienigenas de filijs Chananæorum, vt 28.q.1.§.1. Vel tangit qualiter bibliotheca & psalterium à Babylonijs destructa, per Esdram reparata sit. Vel aliter quæsitum est quæ virtus esset maior? Respōdet quidam mu-

suetudo imitanda est, sed Christi veritas: & illud quod ipse fecerit, qui prior est ante oēs. Et hoc probatur auctoritate Esaiæ reprehendentis Iudæos, qui veritatem non sequebantur.

c ¶ *Si solus.*] idest, nullus ei contrarius. sic ǰ.8.q.1. sciendum. in fi.

d ¶ *Hominum.*] ergo Iudæi reguntur humanis constitutionibus, & sic est contra. ǰ.12. distin. omnia. vbi dicitur quòd Iudæi tantum diuinis constitutionibus reguntur: sed verum est quòd olim regebantur constitutionibus humanis, scilicet Scribarū & Pharisæorum, vt hic dicit. sed hodie non, vt ibi.

Iudæi vtrum cōstitutionibus regantur.

bet, quominus veritas præualeat, & vincat. Nam consuetudo sine veritate, vetustas erroris est: propter quod relicto errore sequamur veritatem, scientes, quia & apud Esdram[a] veritas vicit, sicut scriptum est: [Veritas manet, & inualescit in æternum, & viuit, & obtinet in sæcula sæculorum.] *Idem in epist. ad Iubaianum, circa med.*

Esdra.3. & 4.

Ignosci[α] potest simpliciter erranti, sicut de seipso dicit Apostolus Paulus [Qui primo, *inquit*, fui blasphemus, & persecutor, & iniuriosus: sed misericordiam merui; quia ignorans[b] feci.] Post inspirationem vero, & reuelationem factam, qui in eo quod errauerat, perseuerat; prudens & sciens sine venia ignorātiæ peccat: præsumptione enim atque obstinatione quadam nititur, cum ratione superetur.

1.Tim.1.

α ¶ Ignosci.] *Apud B. Cyprianum legitur,* Ignosci enim potest, *& his antecedunt ea, quæ leguntur* s̄. c. frustra. *vsque ad ver.* reuelatum.

Idem lib.2. epist.3. ad Cæcilium.

Ansel. l.9.c.6. *Matth.17. Hic est filius meᵒ, &c.*

¶ Dei veritatem, non hominum consuetudinem sequi oportet. C. IX.

SI solus[c] Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putauerit, sed quid, qui ante omnes est, Christus, prior fecerit. Neq; enim hominis cōsuetudinem sequi oportet; sed Dei veritatem, cum per Esaiam prophetam Deus loquatur, & dicat [Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum[d] docentes.]

Esa.29. Matth.15.

Liquido igitur apparet, quòd consuetudo naturali iuri postponitur.

Quod autē.] Hæc distictio diuiditur in duas partes. In prima probatur quòd non valet consuetudo cōtra Deum. In secunda ibi, *Noli.* probatur per ix. cap. ꝙ commenta Sanctorum non præiudicant nouo & veteri testa. Ioan. de Fan.

CASVS. In superiori distin. ostensum est quòd ius naturale præponitur consuetudini, in hac 9. distin. ostendit quòd ius naturale præponitur cōstitutioni: & hoc probatur per sequentia cap. & ītellige hoc de iure naturali qđ consistit in præceptis & prohibitionibus.

e ¶ *Quòd autem.*] s̄. in proxi. distin. 8. ostendit qualiter ius naturale præualet consuetudini. In hac 9. dist. ostendit qualiter ius naturale præiudicat & præualet constitutioni hominum. & sumitur per totam hanc distin. ius naturale pro iure diuino, quod continetur in lege & in Euangelio. Item per totam hanc distin. vocat canonicam scripturam nouum & vetus testamentum.

DISTINCTIO IX.

QVòd autem[e] *& constitutio naturali iuri cedat, multiplici auctoritate probatur.*

Ait enim Augustinus ad Bonifacium comitem, epist. 50.

¶ Leges principum naturali iuri præualere non debent.

PALEA β. C. I.

IMperatores, quando pro falsitate contra veritatem constituunt malas leges, probantur bene credentes, & coronantur perseuerantes: quando autem pro veritate contra falsitatem constituunt bonas leges, terrentur sæuientes, & corriguntur intelligentes.

Quicumq; γ [f] ergo legibus[g] Imperatorum, quæ pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande supplicium. Quicumque vero legibus Imperatorum, quæ contra veritatem Dei feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande præmium.

Iuo p.4.c.184. Pann. l.2.c.154.

Nam & temporibus prophetarum omnes reges, qui in populo Dei non prohibuerunt, nec euerterunt, quæ contra Dei præcepta fuerant instituta, culpantur: & qui prohibuerunt, & euerterunt, super aliorum merita laudantur. Et rex Nabuchodonosor, cum seruus esset idolorum, constituit sacrilegam legem, vt simulacrum adoraretur: sed eius impiæ constitutioni qui obedire noluerunt, pie, fideliterque fecerunt. Idem tamen rex diuino correctus miraculo piam, & laudabilem legē pro veritate cōstituit, vt quicumque diceret blasphemiam in Deum † Sidrac, Misac, & Abdenago, cum domo sua penitus interiret.

Dan.3.

Ibid.

† *Deum verum*] orig.

IMperatores.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd qui bonis legibus, & quæ pro veritate latæ sunt, non obtemperat, puniri debet: qui vero malis legibus, & quæ contra Dei voluntatem latæ sunt, non obtemperat, remunerari debet.

f Quicumque.] Hic incipit cap. aliud est palea. & habes idem 23.q.4. non inuenitur.

β ¶ Palea.] *In exemplaribus antiquis Gratiani, in quibus aut nullæ, aut paucæ sunt paleæ, hoc loco habetur tantum à vers.* Quicumq; *vsque ad vers.* Nam & temporibus. *In alijs autem in quibus sunt, habetur integrum hoc caput, & sine nota Palea. Est autem totum in eodem B. Augustini loco.*

γ ¶ Quicumque.] *Commutatus etiam apud Iuonem, & in Pannormia est ordo verborum. B. Augustini, apud quem qui meretur præmium, priore; qui supplicium, posteriore loco ponitur.*

Item ex verbis Isidori, lib.3. sententiarum de summo bono, c.52.

mulieris, alius regis, alius viri, alius vini, alius veritatis. hanc approbauit Esdras.

b ¶ *Quia ignorans.*] Arg. ꝙ ignorantia iuris excusat, vt hic, & 30. q.1. de his. & 2.q.3. si quem. §. notandum [1]. & 24. q.1. si quis dederit. & 28. dist. presbyterum.

SI solus.] CASVS. Dicit Cyprianus in hoc cap. ꝙ non oīs con-

g ¶ *Ergo legibus.*] Not. arg. à contrarijs, vt 15. quæst. 3. de crimine. & 24. quæstione prima. quodcumque ligaueris. & ead. causa. quæst. 2. sane. 35. distin. qualis. & fortissimum est arg. à contrarijs [2]. ff. de offic. eius cui man. est iurisd. l.1. & 11. quæst. 3. Imperatores.

[1] Not. etiā 38. dist. in prin. de consec. distin. 2. cap. 3.

Argumentum à contrario, est in iure fortissimum.

[2] De hoc legi & not. 8. q. 1. sciendum. iuxta finem.

NOli meis.] CASVS. Querebãt q̃dã ab Aug. vtrũ scriptis eius esset fides adhibẽda tamq̃ scripturis canonicis noui & vete. testa. & respondet ꝙ non. In scripturis enim canonicis qđ inuenit, incunctanter credendum est. in scripturis autem Augustini qđ reperitur, non est habendum pro firmo nisi certum appareat.

bræa. Sed Aug. ad primitiuam ecclesiam respicit, q̃n exemplaria græca & hebræa non erant corrupta: sed procedente tp̃e cum populus Christianus multum esset auctus, & hæreses multæ essent factæ inter Græcos, in inuidiam Christianorũ Iudæi & Græci sua exemplaria corruperunt: & sic factum est, ꝙ exemplaria eorũ magis

a ¶ Canonicis.] quia de canonicis scripturis nõ possumus disputare an iustæ sint, vel nõ, vt ĩ. eo. q̃s nesciat.

b ¶ In istis.] Loquit̃ hic ſm illa tp̃a, cũ adhuc scripta Aug. & aliorũ scõrũ Patrũ nõ erant authentica: sed hodie iubẽt* oĩa teneri vsq; ad vltimũ iota, vt ĩ. 15. dist. c. vlt. Vel hoc ideo dicit; vt ostẽdat ꝙ maior sit auctoritas veteris testamenti, q̃ sanctorum Patrum, vt 19. dist. in canonicis.

* Hoc in c. illo. vlt. iubetur de epistola B. Leonis ad Flauianum.

¶ Principes tenentur & ipsi viuere legibus suis. C. II.

IVstum est principem legibus obtemperare suis. Tunc enim iura sua ab omnibus custodienda existimet, quando & ipse illis reuerentiam præbet. Principes legibus teneri suis, nec in se cõuenit† posse damnare iura, quæ in subiectis constituunt. Iusta est enim vocis eorum auctoritas, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur.

Burc. l. 15. c. 42. Iuo p. 16. c. 43.

† conuenit frustrare iura] orig.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc non habetur: in alijs vero coniunctum est superiori, & non habet rubricam.*

Item Augustinus in prologo libri tertij de Trinitate.

¶ Scripturis canonicis tractatorum litteræ deseruiunt. C. III.

2 NOli meis litteris, quasi canonicis[a] scripturis inseruire. Sed in illis, & quod non credebas, cum inueneris, incunctanter crede: in istis[b] autem quod certum † non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmum † tenere.

Iuo par. 4. c. 71. Pann. l. 2. c. 120.

† al. certum habebas] exempp.

† al. firmiter retinere.] orig.

Idem ad Vincentium Victorem lib. 4. de anima, & eius origine, cap. 1.

NEgare.] CASVS. Vinc. reprehẽdebat opuscula Aug. dicens ibi esse multa mẽdacia. Et certe non est mirũ, dicit Aug. si sua opuscula culpãda sũt, cum maiorũ opuscula reprehendantur.

c ¶ Negare.] iusto iudicio. Vnde Aug. multa opera postea retractauit 1, vt 29. q. 6. vides. 12. q. 1. certe. & 26. q. 4. quodam loco.

1 Ad idem 26. q. 4. c. vltimo.

¶ In tractatorum opusculis multa corrigenda inueniuntur. C. IIII.

NEgare[c] nõ possum, nec debeo, sicut in ipsis maioribus †, ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possint iusto iudicio, & nulla temeritate damnari.

Iuo par. 4. c. 73.

† moribus.] orig. & Iuo.

Idem ad Hieronymum, epist. 19.

EGo solis.] CASVS. Quæsiuit Hiero. ab Aug. an credat scriptores vete. & noui testa. errasse in scribẽdo. Et rñdet Aug. ꝙ non: sed si aliq̃d in illis scriptis mẽdacij inuenit, dicendum est codicẽ esse mẽdosum, vel interpretẽ non bene de græco in latinũ transtulisse, aut dicam me nõ intelligere qđ scriptum est. Alijs aũt scriptoribus nõ est credendum, & si sancti sint: nisi quod scripserint probauerint per canõnicas auctoritates.

d ¶ Scriptorum.] idest, scriptoribus.

¶ In scriptis canonicis mendacia non admittuntur. C. V.

EGo solis eis scriptorum †[d], qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, vt nullum eorum † scribendo errasse[e] audeam credere: ac si aliquid in eis offendero, quod videatur cõtrarium veritati; nihil aliud quàm vel mendosum esse codicem, vel interpretem non assecutum esse quod dictum est, vel me minime intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, vt quantalibet[f] sanctitate, doctrinaq; polleant †, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserũt, sed quia mihi [α] per alios auctores, vel canonicas, vel probabiles[g] rationes, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt.

Iuo par. 4. c. 74. Pann. l. 2. c. 119.

† scripturarũ libris] ori. & Pãn.

† eorum auctorẽ in scribendo aliquid errasse firmissime credam] orig. Iuo, & Pann.

† præpolleant] orig.

α ¶ Mihi per alios.] *Sic etiam in manuscriptis, & in glossa. Apud B. Augustinum est,* mihi vel per illos auctores canonicos, vel probabili ratione. *nec multo secus apud Iuonem. Alias vero nonnullas varietates satis visum est in margine indicare.*

Idem [β].

β ¶ Idem.] *Verba huius capitis sunt B. Hieronymi ad Lucinium Beticum epist. 28. sed mutata non est inscriptio ob glossam.*

¶ Libris veterum hebræa volumina, nouis græca auctoritatem impendunt. C. VI.

VT veterum[h] librorũ † fides de hebræis voluminibus examinanda est, ita nouorum, græci[i] sermonis[k] normam desiderat.

Item Augustinus ad Hieronymum, epist. 9.

Scriptura non mentitur.

e ¶ Errasse.] Nefas enim est dicere, ꝙ scriptura mentiatur, vt 23. q. 5. quid ergo. immo quod in eis dicitur, defendere debemus vsq; ad sanguinis effusionem, vt 25. q. 1. sunt quidam.

Veritas à quocũque dicatur, omnib⁹ est præferenda.

f ¶ Quantalibet.] Arg. ꝙ non est considerandum quis dicatur, vt 19. dist. ſm. & est arg. pro dictis quorumdã testium, ꝙ non est credendum magis honorabiliori personæ q̃ alij: quia veritas à quocumq; prolata semp præferenda est, vt 2. q. 7. quæritur. & ĩ. eod. neq;. ff. de sup. leg. l. Labeo. Eis enim magis creditur qui rei aptiora dicunt, vt 4. q. 3. §. item in criminali. versi. si testes. Nec sanctitas personæ prodest, vt citius credatur. 50. dist. si quis præpostera. & arg. ad idem 1. q. 1. teneamus. 6. q. 2. placuit. & 3. q. 9. cap. vlt. Arg. contra 2 11. q. 1. quicumq;. 97. distin. nobilissimus. & 8. q. 3. c. 1. & 41. dist. cap. 1. & 11. q. 3. absit.

2 Ista contraria omnia quæ sequũtur, aut nullo modo cõtradicunt, aut vilia sunt contraria. Vel dic, ꝙ i hoc sunt contraria: quia vni soli quandoq; creditur, vt illa iura probant propter dignitatem personæ secundum Ioan. de Fan.

g ¶ Probabiles.] Arg. ꝙ ratio æquiualet canoni, vt s̃. dist. 1. consuetudo. & ĩ. cap. sane. Ioan.

VT veterum.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ sicut recurrendum est ad volumina Hebræorum, si dubitatio aliqua oriatur de veteri testamento: sic si dubitatur super libris noui testa. recurrendum est ad Græcorum scripta.

h ¶ Veterum.] idest, veteris testamenti.

i ¶ Græci.] Hierony. in secundo prologo Bibliæ ꝫ ait dicens, ꝙ emendatiora sunt exemplaria latina quàm græca, & græca q̃ hebræa.

gis corrupta sunt q̃ latinorum, ad quod tempus respicit Hieron. Vel respicit ad latina exemplaria à fidelibus interpretibus translata. Aug. respicit ad exẽplaria latina à non fidelibus & falsatoribus translata: in quibus si quid falsitatis videatur, dicit eundum esse ad originalia. Vel dic ꝙ in hoc magis credendum est Hieronymo, q̃ Aug. quia inter istos tres Aug. Hiero. & Greg. Augustino magis credendũ est in disputationibus, Hieronymo in historijs, & translationibus: Gregorius in moralibus præponitur, quia non oẽs in oĩbus: sed certi per certa, &c. C. de vete. iure enu. l. 1. ibi, quia nõ oẽs. Et est hic arg. ꝙ quantumcumq; authenticum sit aliquod instrumentum: si tñ de ipso aliquid in dubium reuocetur, semper exhibendum sit illud à quo originem ducit, vt 76. distin. cap. ieiunium. in prin. & ĩ. 25. q. 2. sancimus. & optime extra de senten. & re iud. cum inter. Et hoc ꝯ dñm Alberic. qui dicit, ꝙ si vna publica charta originem ducit ab alia publica charta, non est necesse exhibere originale. arg. in Authen. vt fratrũ filij. §. quia vero. coll. vlt. secus in priuata. Authen. vt spon. larg. §. & hoc insuper. coll. 8. arg. pro ipso 19. dist. si Romanorum. Quid iuris sit de hoc, dixi ĩ. 100. dist. contra morem.

Adde Iac. But. & etiã aliquid per Bar. in l. in tantum. §. si cũ l. seq. ff. de re di. & Alexand. de Imol. in l. bene ad cognitionẽ. col. 9. ff. si cert. pet.

Augustinum disputatiões: Hieronymũ translationes, & Gregorium moralia cõmendant.

k ¶ Sermonis.] totum enim nouum testamentum scriptũ est græce præter euangelium Matthæi, & epistolam Pauli ad Roma. quæ est scripta latine. Ioan.

Sũ ad.

S *I ad.*] Casvs. Dicit Aug. ꝙ si in sacris scripturis inueniatur mendacium etiam officiosum, nihil auctoritatis remanebit in eis: nec ex illis potest sententia ferri.
a ¶ *Officiosa.*] Officiosa dicuntur quæ continent pietatem, quæ nulli obsunt, & alicui prosunt: sicut inofficiosum dicitur testamētum, quod est contra officium pietatis, vt ff. de inoffi. testa. l. 3.

Officiosa quæ dicuntur. Inofficiosa quæ dicuntur.

ver. est aūt qnq; circa fi. Vel distingue, ᵡ vt distinguit extra de fide instr. ex litteris. Ioan. ego dico ꝙ si aliquid falsitatis reperiatur in instrumento, ꝙ totum redditur suspectum: nec ei creditur, vt ff. de fide instr. l. 2. in fi. & hoc notaui in quæstionibus. Bart. Brixien.
c ¶ *Pondere.*] idest, auctoritate.

ᵡ Scilicet super diuersis articulis, s. si ille articulus non est vitiosus, in quo tota est vis quæstionis, vel hac decret. ex litteris. & sic intelligitur C. de testa. si vnus. & ff. de fide instru. l. 2. secundum Io. de Fan.

¶ Nihil auctoritatis canonicis remanebit scripturis, si ad eas mendacia fuerint admissa. C. VII.

Iuo p. 4. c. 215.

SI ad scripturas sanctas admissa fuerint vel † officiosa ᵃ mendacia; quid in eis ᵇ remanebit auctoritatis? Quæ tandem de scripturis illis sententia proferetur; cuius pondere ᶜ contentiosæ falsitatis obteratur † improbitas?

† al. velut officiosa.] orig. al fuerint officiosa
† al. subruatur

Idem de baptismo contra Donatistas lib. 2. c. 3.

¶ Litteris omnium episcoporum sacra præponitur scriptura. C. VIII.

Iuo p. 4. c. 227.
Polyc. l. 3. tit. 21

QVis nesciat sanctam scripturam canonicam tam veteris, quàm noui testamenti certis suis terminis ᵈ contineri, eamque omnibus posterioribus episcoporum litteris ita præponi, vt de illa omnino dubitari, & disceptari ᵉ non possit, vtrum verum, vel vtrum rectum sit quidquid in ea scriptum esse constiterit? Episcoporum autem litteras, quæ post confirmatum canonem vel scriptæ sunt, vel scribuntur, & per sermonem forte sapientiorem cuiuslibet in ea re peritioris, & per aliorum episcoporum grauiorem auctoritatem, doctioremque † prudentiam, & per concilia licere reprehendi, si quid in eis forte à veritate deuiatum est?

† al. doctiorumque

Idem ad Vincentium epist. 48. contra Donatistas.

¶ Ex dictis quorumlibet episcoporum contra diuina mandata calumniæ non colligantur. C. IX.

Deusdedit p. 2.
Ansel. l. 4. c. 58.
Iuo p. 4. c. 236.

NOli frater contra diuina tam multa, tam clara, tam indubitata testimonia colligere velle calumnias ᶠ ex episcoporum scriptis, siue nostrorum, sicut Hilarij, siue α (antequam pars Donati ᵍ separaretur,) ipsius vnitatis, sicut Cypriani, & Agrippini: primo, quia hoc genus litterarum ab auctoritate canonis distinguendum est: non enim sic leguntur, tamquam ita ex eis testimonium proferatur, vt contra sentire non liceat, sicubi forte aliter sapuerint, quàm veritas postulat. In eo quippe numero sumus, vt non dedignemur etiam nobis dictū ab Apostolo accipere. [Et si quid aliter sapitis, id quoque Deus vobis reuelauit β.]

Phil. 3.

α ¶ Siue antequam.] *Antea legebatur,* siue Cypriani, & Agrippini, antequam pars Donati separetur. *Restituta est vera lectio ex B. Augustino, & aliquot exemplaribus Gratiani, & Iuone. Cyprianus enim, & Agrippinus multo ante Donati schisma in ecclesia vnitate decesserant: qua in re errauit auctor glossa.*
β ¶ Reuelauit.] *Ita etiam originale, & Iuo, & aliquot editiones noui testamenti. Sed idem B. Augustinus in Ioannem tract. 5. 45. 53. & 98. & alibi fere semper legit,* reuelabit, *& explanat. Græce est* ἀποκαλύψει.

Item ad Fortunatianum, epist. 111.

¶ Non debetur par auctoritas canonicis scripturis, & expositionibus earum. C. X.

Iuo p. 4. c. 237.

NEque quorumlibet disputationes ʰ, quamuis catholicorum, & laudatorum hominum, velut scripturas canonicas habere debemus; vt nobis non liceat salua honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis ⁱ improbare, atque respuere; si forte inuenerimus, quòd aliter senserint, quàm veritas habet, diuino adiutorio vel ab alijs intellecta, vel à nobis. Talis † ego sum in scriptis aliorū, quales † volo esse intellectores meorum.

† al. Qualis] orig. Antu.
† al. tales]

Idem ad Marcellinum de ciuitate Dei. lib. 1. c. 23.

¶ Exemplis ratio sana præfertur. C. XI.

Polyc. l. 1. tit. 26

SAna ᵏ quippe ratio etiam exemplis anteponenda est: cui ˡ quidem

b ¶ *Quid in eis.*] Arg. ꝙ si instrumenta, vel attestationes pro parte inueniuntur falsæ, ꝙ in totum reprobantur, vt ī. 16. dist. canones. & 3. q. 9. pura. & ī. de consec. dist. 3. non liceat. & ff. de ædil. edic. eiusdem. Arg. ꝯ. 37. dist. qui de mensa. 12. q. 2. si quis. & de consec. dist. 4. si non sanctificatur. & 17. q. 4. questi sunt. & extra de arbit. cum tpe. & de præb. dilectus. & C. de transac. si ex falsis. Sol. si plura cap. sibi connexa sunt, vel vnum est accessorium alteri, vno cassato cōnexa & accessoria cassant: secus si diuersa & separata sunt. ff. de mi. etiā. §. fi. & ff. de neg. gest. cum actum. & 2. q. 6. diffinitiua.

QVis nesciat sacrā. Casvs. Dr̄ in hoc cap. ꝙ qlibet debet scire scripturā veteris & noui testa. præponi scripturis eporum: & nemo debet dubitare de ea vtrum verum sit vel rectum qđ in ea continet. scripta vero aliorū possunt reprehēdi p hoīes peritiores & diligētiores, & q sunt maioris auctoritatis.
d ¶ *Terminis.*] i. libris.
e ¶ *Disceptari.*] ita vt in dubium reuocētur q̄ ibi statuta sunt. Sed disputare licet de eis ad maiorem intelligētiam, nō reprobando. 96. dist. satis.

NOli.] Casvs. Vincē. Donat. ista reprehendebat scripta noui & vete. testa. qa in scriptis quorūdam eporum quædā reprehendēda inueniebant. Sed eum reprehendit Aug. quia illa reprehēdenda non sunt: hæc vero sic: qa ab auctoritate canonum distinguunt. vnde reprehendi possunt, si ꝯ veritatē scripta sunt. Et hoc probatur auctoritate Pauli: Et si quid aliter sapitis, &c.
f ¶ *Calumnias.*] verba enim iuris non sunt calumnianda. ī. 37. dist. relatū. & ff. ad exhib. l. penult.
g ¶ *Donati.*] Donatus primo fuit catholicus: sed postea est in hæresim lapsus: cuius hæresi adhęserūt Cyprianus & Agrippinus.

NEque.] Casvs. Aug. reprehēdebat dicta quorūdā pitorū, de quo Fortunatus eū reprehendebat. Nūc aūt ei rescribit & dicit ꝙ non vult adhibere tātā fidē illis scripturis quantam adhibet canonicis. & licet eis honor debeatur, tn̄ vult eas corrigere si qd inuenerit in eis corrigendum. Idem vult fieri de suis scripturis.

h ¶ *Disputationes.*] idest, expositiōes. nō enim ex ipso lædit fama alicui⁹ p id ꝙ reprobat testimoniū suū, vt extra de excep. deniq;
i ¶ *Eorum scriptis.*] Arg. qđ quisq; iuris in alterum statuit, &c. sic 2. q. 6. qui se scit. 22. q. 5. de forma. ff. quod quisq; iur. l. 1. extra de consti. cum omnes.

SAna.] Casvs. Quæsitum fuit ab Aug. vtrum ratio iuris naturalis sit exemplis anteponenda? Et respondet ꝙ sic, sed non illis quæ cum ratione concordant.
k ¶ *Sana.*] aliàs sane.
l ¶ *Cui.*] rationi.

a ¶ *Concordant.*]quandoque.
b ¶ *Sed illa exempla.*]Hoc ideo dicit, quia non semper imitanda sunt exempla. C.de sen.nemo.sed exemplum Papæ est sequendũ, vt 16.q.3.licet.extra de sen.& re iud.in causis.
c ¶ *Excellentiora.*]Non est tale exẽplum Lucretiæ [1] . 32.q.5.ꝓpo sito.versi.Lucretiam.

[1] Sed in ratione.q.d. vbi exẽplum non concordat rationi, non est sequendum:nam illud exemplum Lucretiæ non concordat rationi. Archid.

d ¶ *Pietate.*] Arg.pro misericordia à iudice impetrãda, vt 45.dist. licet plerũq;.26.q.vlt. alligant. 50.dist.põderent.1.q.7.dispẽsationes. & c. exigunt.86. dist.non satis. 35.q.9. veniã. de pœn. dist.1. q̃a diuinitatis [2] . Arg. ꝯ 50.dist.absit.23.q.4. est iniusta. 35.q.9. loci. contra 45. dist. sed illud.extra de sortileg. ex tenore.

[2] Et extra de sortil.c.2.in parte decisa.

e ¶ *Cum ergo.*] Infert ex supradictis vel continuat ad ĩferiora hoc modo.cum in iure naturali nihil præcipiaĩ, vel vetetur q̃ qđ Deus vult fieri vel non fieri, & ĩ canonica * scriptura nihil aliud q̃ quod in diuinis legibus inueniatur: diuinæ vero leges natura consistunt: patet ꝙ quæ ꝯ̃ria diuinæ seu canonicæ legi inueniuntur, iuri naturali ꝯ̃ria sunt, & iuri naturali postponunĩ. Et facit hic correlationem iuris naturalis ad canonicam scripturã & diuinas leges.

* *Vide supra dist. 6. c.non est peccatum. §. his itaque.*

Constitutiones.] Hęc dist. diuiditur ĩ duas ꝑtes, in quarũ prima ꝓbat per quinq; capitula, ꝙ leges principum non præiudicãt canonibus. Secũda ibi, *Ecce.* Ioan.de Fan.

CASVS. Ostensum est supra, ꝙ ius naturale ꝓfertur consuetudini & cõstitutioni tã ecclesiasticæ, q̃ sæculari. In hac vero 10.dist.ostenditur, ꝙ constitutio ecclesiastica præfertur sæculari constitutioni. & ad hoc inducuntur sequentia cap.

& exempla concordant [a]; sed illa [b], quæ tanto digniora sunt imitatione, quanto excellentiora [c] pietate [d].

Cum ergo [e] in naturali iure nihil præcipiatur, quàm quod Deus vult fieri; nihilque vetetur, quàm quod Deus prohibet fieri; denique cum in canonica scriptura nihil aliud, quàm in diuinis legibus inueniatur; diuinæ vero leges natura consistant; patet, quòd quæcumque diuinæ voluntati, seu canonicæ scripturæ contraria probantur; eadem & naturali iuri inueniuntur aduersa. Vnde quæcumque diuinæ voluntati, seu canonicæ scripturæ, seu diuinis legibus postponenda censentur; eisdem naturale ius præferri oportet. Constitutiones ergo vel ecclesiasticæ, vel sæculares, si naturali iuri contrariæ probantur, penitus sunt excludendæ.

DISTINCTIO X.

1 ꝑs

Constitutiones [f] vero principum ecclesiasticis constitutionibus non præeminent, sed obsequuntur.

Vnde Nicolaus Papa scribit episcopis in concilio apud Conuicinum congregatis.

¶ Lex Imperatorum ecclesiastica iura dissoluere non potest. C. I.

Iuo par.4.c.87. Pann.l.2.c.138. Ansel.l.1.c.97. Polyc.l.1.ti.27.

LEge [a] Imperatorum non in omnibus ecclesiasticis controuersijs vtendum est, præsertim cum inueniantur euangelicæ, ac canonicæ sanctioni aliquotiens obuiare. *Item* †. ¶ Lex Imperatorum non est supra legem Dei, sed subtus. Imperiali iudicio non possunt ecclesiastica iura dissolui. Ad quod ostendendum duorum horum †, scilicet Innocentij, & Gregorij satis sufficiunt testimonia. Sanctus quidem Innocentius in decretali epistola sua ad Alexandrum Antiochenum episcopum ait: [Nam quod sciscitaris, vtrũ diuisis [g] imperiali iudicio prouincijs, vt duæ metropoles fiant, sic duo metropolitani episcopi debeant nominari; non visum † est ad mobilitatem necessitatum mundanarum Dei ecclesiam [h] commutari, honoresq;, aut diuisiones [i] perpeti; quas pro suis causis faciendas duxerit Imperator.] Beatus autem Gregorius scribens ad Theoctistam patritiam, inter cetera: [Si, inquit, religionis causa coniugia debere dissolui dicantur; sciendum est, quia etsi hoc lex humana [k] concessit; lex tamen diuina prohibuit.] Ecce quemadmodum imperiali iudicio non possunt ecclesiastica iura dissolui. Ecce qualiter, quod lex humana concessit, diuina lex prohibuit. ¶ Non quòd Imperatorum leges (quibus sæpe ecclesia vtitur contra hæreticos [l], sæpe contra tyrannos, atq; contra prauos quosq; defen-

† *al.Idem.* In cap.adiectis. c.17.

Burch.l.15.c.10 Iuo p.16.c.11. Pann.l.2.c.139.

† *heroum*] orig.

Innoc.1. epist. 18.c.2.

† *vere visum*] orig.

Lib.9.reg.epist. 39.

Iuo p.4. c.187. Pann.l.2.c.140. ex capit. adiectis.c.17.

f ¶ *Constitutiones.*] in hac 10.dist. ostendit magister, ꝙ sæcularis constitutio cedit ecclesiasticæ: quia sacræ leges non dedignantur sequi sacros canones, vt 2.q.3.§.hinc colligitur. extra de iudic. clerici [3].

Canones præferuntur legibus.

[3] Concor. tex. in l.1. leges sacratissimæ. cum concor.vulga.C. de episcopis & cle.

LEge.] CASVS. Hoc cap.diuidiĩ in tres partes. In prima parte quærebatur à Nicolao, an legibus imperatorum sit in oĩbus controuersijs ecclesiasticis vtendum. Et rñdet ꝙ non, vbi leges videntur canonibus obuiare. In secunda parte quæ incipit ibi, *Item, &c.* quærebatur an lex Imperatoris præsit diuinæ, vt per eam iura ecclesiastica dissoluantur. Et rñdet ꝙ non: & hoc probatur duorũ auctoritate, scilicet Innocentij & Gregorij. Dicit enim Innocentius, ꝙ in vna prouincia non debet esse nisi vnus metropolitanus: cum ecclesia hoc statuat. Vnde si Imperator diuidat vnam prouinciam in duas, non ꝑꝑ hoc erunt ibi duo metropolitani. Item statutum est ab ecclesia, vt dicit Gregorius, vt post carnalem commistionem alter coniugum non possit ad religionẽ transire sine consensu alterius: sed lex sęcularis statuit ꝯ̃rium. sed statutum ecclesię præualet: quia etsi lex humana concessit, lex tñ diuina prohibuit. In tertia parte quæ incipit ibi, *Non quòd.* circa fi. diciĩ ꝙ bene vti possumus legibus vbi canonibus non contradicunt.

g ¶ *Diuisis imperiali iudicio prouincijs.*] Imperator diuidit prouincias, vt ff.de offic. asses.si eadem. & Papa ep̃atus diuidit: & vnit ep̃s ecclesias, vt extra de exces.prælã.sicut vnire. Quid aũt iuris sit dum vniuntur vel diuiduntĩ, not. 16.q.1.postq̃. &c.& tp̃is. Licet ergo Imperator diuidat vnam prouinciam in duas, non ideo erũt duæ metropoles, vt hic.& 101.dist.ꝑuenit. Et est hic arg. ꝙ si princeps legitimat aliquem in tp̃alibus, non ideo est legitimatus in spiritualibus, extra qui filij sint legi.per venerabilem. nisi vbi princeps restituat aliquem, qui fuit infamis ratione paterni criminis, vt 6.q.1.§.verum.

Legitimatus quo ad temporalia non censetur quo ad spiritualia.

h ¶ *Ecclesiam.*]Ecclesia non adstringitur mundanis legibus. 33.q.2.inter.nec etiam de rebus ecclesiasticis potest Imperator legem cõdere, vt 96.dist.bene [4]. nisi hoc ecclesia petat, vt 17.dist. §.hinc etiam.& nisi in ecclesia priuilegium statuat aliquid, vt 16.q.1.generaliter.& q.3.nemo.Ioan.

Leges sæculares ecclesiam non adstringunt.

[4] Vide qđ not. 5.q.6. presbyteri. 2. & 22. q. 8.conuenior. in glo. ecclesia enim, &c.

i ¶ *Diuisiones.*] Arg. ꝙ ep̃s inuito plebano non potest diuidere parochiam eius: nec Papa inuito ep̃o diuidere ep̃atũ, vt 16.q.1.multis.quod enim est vnum, diuidi non potest, vt 24.q.1.loquitur.& cap.schisma.Ioan.Sed credo ꝙ Papa hoc possit facere ex causa, & etiam episcopus [5], vt in ea.decre.sicut vnire.Bart.

[5] Sub.& hoc est verum cum nulli fit pręiudiciũ. aliàs secus. 2.q. 6.qui se scit.Io. de Fan.

k ¶ *Lex humana.*]vt habes 27.q.2.sunt qui dicũt. Sed mirum est cum Iustinianus fuerit valde catholicus Imperator: qualiter illud statuerit ꝯ legem Dñi: cum Dñs dixerit ꝙ ob solam causam fornicationis mulier possit separari à viro, vt 33.q.2.quos Deus. Sed dic (vt quidam dicunt) ꝙ ignoranter fecit: & ideo veniam meruit, vt s̃.8.dist.consuetudo. Vel errauit sicut Hiero. vt 26.dist.c.1. Vel ideo permisit [6] hoc, vt grauia vitarẽtur: sicut vsuras permisit vt vitarenĩ rapinæ: & coniugia permisit dissolui, vt vitaretur vxoricidium, vt 33.q.2.si quod verius.

[6] De comparatiua permissione, de qua not. 3.dist.cap.vlt.

l ¶ *Contra hæreticos.*]Et sic vtor pro me quo non vtor contra me. ĩ.37.dist.si quid verius.& 2.q.7.si hæreticus.& sic est ꝯ 19.distin. si Romanorum.in fi.4.q.3.c.si testes.§.item si quis testibus.

Non

N On licet.] Casum præsentis capituli pone per teipsum.
a ¶ Non licet.] Arg. ꝯ illas leges quæ ꝑmittunt vsuras exigere. arg. 11. q. 1. c. quicũq; litem. & 9. dist. c. 1. ver. qcunq;. & 96. dist. bene. 11. q. 3. qui oĩpotentem. 15. q. 1. oẽ quod. & c. nulli. & c. generali. 23. q. 8. conuenior. arg. contra dist. 63. cap. Hadrianus 2. Cer-

c ¶ Et sacrosancta.] idest, præcepta.
d ¶ Cuius.] scilicet ecclesiæ.
e ¶ Submittere] Imperator enim filius est ecclesiæ, non præsul, vt 96. dist. si Imperator. & inclinabit caput suũ epis, vt 63. dist. Valẽtinianus. & excõicari potest ab epo, vt 18. dist. quoniam quidem. & 96. dist. duo.

Imperator inferior est episcopo.

† Sed illud ex permissione ecclesiæ.

ditur) dicamus penitus renuendas; sed quod eas euangelicis, apostolicis, atque canonicis decretis (quibus postponenda sunt) nullum posse inferre præiudicium asseramus.

α ¶ Lege.] *Caput hoc sumptum est ex epistola* Nicolai, *qua extat in codice bibliotheca Dominicana; de quo dictum est supra dist. 8. c. mala. Titulus autem epistola, hic est,* Nicolaus seruus seruorum Dei, Reuerendissimis, ac sanctissimis confratribus nostris metropolitanis episcopis, & ceteris diuersarum prouinciarum, ac vrbium præsulibus, qui in Conuicinum villam publicam, secus ciuitatem Siluanectis conuenistis. *Eadem epistola nuper impressa est in appendice bibliotheca sanctorum Patrum.*

β ¶ Obuiare.] *Apud Nicolaum sequitur continenter,* ad quod ostendendum, &c. *Qua autem apud Gratianum sunt interiecta, non sunt hoc loco in epistola, neq; in Polycarpo, neque apud Anselmum: sed verba illa,* Lex Imperatorum non est supra legem Dei, sed subtus. *à Burchardo, & Iuone citantur ex decretis Pij Papa c. 3. habentur autem in capitularibus adiectis c. 17. reliqua autem habentur infra in hoc eodem capite. §. ecce quemadmodum.*

† & Calixt⁹ epist. 1. & Marcellin⁹ ĩ extrema epist. 2. & ĩ capitulis Hadriani. c. 76. ex quo citant Burchar. & Iuo par. 16. c. 9.

Item Symmachus† Papa in sexta synodo Romana tempore Theodorici Regis.

Deusd. p. 1. & 3. Burch. l. 15. c. 8. Iuo p. 4. c. 231. & par. 16. c. 9. Pann. l. 2. c. 141. Polyc. l. 6. tit. 1.

¶ Nihil quod euangelicis regulis obuiet, Imperatori agere licet. C. II.

NOn licet[a] Imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra diuina mandata præsumere, nec quidquam quod euangelicis, propheticis, aut apostolicis regulis obuiet, agere.

Item Felix Papa.

In exẽplari Veronẽsi est] Felix iij.

¶ In ecclesiasticis causis regia voluntas sacerdotibus est postponenda. C. III.

Ansel. l. 4. c. 11. Polyc. l. 1. c. 18.

CErtum est[b] hoc rebus vestris esse salutare, vt cum de causis Dei agitur, iuxta ipsius constitutionem, regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere, non præferre; & sacrosancta[c] per eorũ præsules potius discere, quàm docere, ecclesiasticam† formam sequi, non huic humanitus sequenda iura præfigere; neque eius sanctionibus velle dominari, cuius[d] clementiæ Deus voluit tuæ piæ deuotionis colla submittere[e]: ne, dum mensura[f] cælestis dispositionis† exceditur, eatur in contumeliam disponentis.

† *al. ecclesia*

† *al. dispensationis*

Item †.

† antea legebatur] *Idem* Habetur in cap. Hadriani n. 39.

¶ Bonis moribus, & decretis Romanorum Pontificum, constitutiones contraire non possunt. C. IIII.

Deusdedit par. 1. & 3. Ansel. l. 3. c. 88. Burch. l. 15. c. 9. Iuo par. 5. c. 38. & par. 16. c. 10. Polyc. l. 1. c. fin.

COnstitutiones[g] contra canones, & decreta præsulum Romanorum, vel bonos mores[h] nullius sunt† momenti.

† *sint*] orig.

Item Nicolaus Papa I. in epistola ad Michaelem Imperatorem, cuius initium est, [*Proposueramus.*]

¶ Quæ sacerdotum sunt, regibus vsurpare non licet. C. V.

IMperium vestrũ suis publicæ rei quotidianis administrationibus[i] debet esse contentum; non vsurpare quæ sacerdotibus Domini solum conueniunt.

Item Gregorius Nazianzenus in oratione ad ciues Nazianzenos angoris plenos, & Magistratum iratum.

¶ Tribunalia Regum sacerdotali sunt potestati subiecta. C. VI.

SVscipitis ne libertatem[k] verbi? libenter accipitis[l], quòd lex Christi sacerdotali vos subijcit potestati, atque istis tribunalibus subdit? Dedit enim & nobis potestatem: dedit & principatum multo perfectiorem[m] principatibus vestris. Aut numquid iustum vobis videtur, si cedat spiritus[n] carni[o]; si à terrenis cælestia superẽtur; si diuinis præferantur humana?

2 *Ecce quòd constitutiones Principum ecclesiasticis legibus postpo-*

f ¶ *Mensura.*] idest, Imperator excedit mẽsuram suam.

g C *Onstitutiones.*] Nunquid ergo legibus semꝑ derogatᷣ per canones? Absit, nisi quo ad causas spirituales. & hoc est qd̃ dr̃ de consec. dist. 3. celebritatem. ibi alia est ratio causarũ sæculariũ, alia diuinarum. arg. s̃. eod. c. 1. vtrumq; enim suo modo rationabiliter cõstitutum est, sed diuerso modo. arg. s̃. ead. certum. Nec Papa potest leges tollere, nisi quo ad suũ forũ. Imperium enim & sacerdotium ex eodem principio ꝓdierunt, vt ĩ Authẽtica qũo oporteat epos. in prin. coll. 1. arg. ĩ ead. dist. qm̃. Sed hoc non credo, vt extra de præscriptio. quoniam omne.

Casus duorum istorum capitulorũ planus est.

Imperium & sacerdotiũ ex eodem procedũt.

h ¶ *Mores.*] nec iuramentum obligat ꝯ bonos mores, vt extra de iureiu. quemadmodũ. & ff. de leg. 1. si q̃s inquilinos. §. vlt.

Iuramentum cõtra bonos mores, nõ obligat.

i I *Mperium.*] ¶ *Administrationibus.*] Distincta est enim potestas sua à potestate Põtificali, vt ĩ. ea. qm̃. & 96. dist. cũ ad verũ. Alioq̃n si vsurpat eorum officia, lepra ꝑcutitur, vt Ozias. 2. q. 7. §. item Dauid. Tñ inuenitur, ꝙ reges cõferũt decanatus, vt extra de consue. cum inter. in parte decisa. Ioan.

Imperator lepra percutitur, si officium sacerdotale vsurpat.

S *Vscipitis.*] CASVS. Imperatores Constantinopolitani volebãt suas cõstitutiones ꝓferri ecclesiasticis: ꝯ quos inuehitᷣ Gregorius Naziãzenus, & dicit ꝙ maiorem principatum dedit Christus ꝓsulibus ecclesiarũ & ꝑfectiorẽ, q̃ ipsis Imperatoribus. vnde si legẽ suscipiũt Iesu Christi, potestati ecclesiæ subijci debẽt: cũ spũs carni ꝓferatᷣ, & lex diuina ꝓferatᷣ humanæ.

k ¶ *Libertatem.*] idest, verbum prædicatiõis.

l ¶ *Accipitis.*] idest, accipere debetis.

m ¶ *Perfectiorem.*] vt 95. dist. duo sunt.

n ¶ *Spiritus.*] idest, ecclesiastica constitutio.

o ¶ *Carni.*] idest, sæculari constitutioni.

ECCE. Hæc est ij. pars distin. in qua probatur per vij. cap. quòd quando leges non contradicunt canonibus, amplectendæ sunt. Archid.

C *Ertum.*] CASVS. Imperator volebat præesse rebus ecclesiasticis; & prælatis ecclesiarum obedire nolebat: immo quod plus est, eis dñari volebat, & iura præfigere, quem Felix Papa docet ecclesiæ debere colla submittere, & nõ velle eius sacerdotibus dominari: ne si contra fiat, eatur in contumeliam creatoris.

b ¶ *Certum est.*] Hoc cap. & c. suscipitis. & c. quoniam. loquuntur quasi de eadem materia.

nendæ ſunt. Vbi autem euangelicis, atque canonicis decretis non obuiauerint; omni reuerentia dignæ habeantur. Vnde Auguſtinus ait in dialogo, ideſt lib. 2. contra litteras Petiliani. c. 58.

¶ Leges Imperatorum in adiutorium eccleſiæ [α] licet aſſumere †. C. VII.

SI in adiutorium [a] veſtrum etiam terreni imperij leges aſſumendas putatis, non reprehendimus. ¶ Fecit hoc Paulus, cum aduerſus iniurioſos ciuem [b] Romanum ſe eſſe teſtatus eſt.

† al. aſſumi

Iuo p. 4. c. 183. Pann. l. 2. c. 153. Act. 22.

α ¶ Eccleſiæ.] *Auctor huius rubricæ caput hoc ita accepit, quaſi hic agatur de legibus Imperatorum in fauorem eccleſiæ latis; cum ibi B. Auguſtinus Petiliano, & Donatiſtis hæreticis concedat, legibus Imperatorum ipſos in adiutorium ſuum vti poſſe; modo id fallaciter non facerent; quod eos feciſſe conuincit.*

Item Nicolaus Papa I. in epiſtola 7. ad Michaelem Imperatorem.

β ¶ *Huic capiti in codicibus impreſſis erat præpoſitus hic titulus*, Cyprianus Iuliano Imperatori: *quod eſt contra omnem temporum rationem. In manuſcriptis omnibus, excepto vndecimo Vaticano, abeſt dictio*, Imperatori, *quemadmodum & apud Iuonẽ. Nonum aũt habet*, Iuliano epiſcopo. *aliud peruetuſtũ*, Iubiano. *Ceterum integrum hoc caput eſt in epiſtola Nicolai ad Michaelem Imperatorem, quæ incipit*, Propoſueramus; *ex quo refertur infra diſt. 96. c. cum ad verum. vnà cum alijs verbis eiuſdem epiſtolæ, ex quibus hæc pendent. Et ſumptum eſt ex Gelaſio in tomo de Anathematis vinculo.*

¶ Reges Pontificibus pro æternis, & Pontifices Regibus pro temporalibus indigent. C. VIII.

QVoniam [c] idem mediator Dei [d], & hominum homo Chriſtus Ieſus ſic actibus [e] proprijs & dignitatibus diſtinctis officia poteſtatis vtriuſq; diſcreuit [f] propria [γ], volens medicinali humilitate hominum corda ſurſum efferri, non humana ſuperbia rurſus in inferna demergi: vt & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita pontificibus indigerent, & pontifices pro curſu [g] temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus vterentur, quatenus ſpiritalis actio à carnalibus diſtaret incurſibus; & † ideo militans Deo minime ſe negotijs ſæcularibus implicaret; ac viciſſim non † ille rebus diuinis præſidere videretur; qui eſſet negotijs ſæcularibus implicatus.

Iuo p. 4. c. 188. ĩ. diſt. 96. c. cũ ad verum. 1. Tim. 2.

† al. & militans

† al. ne

γ ¶ Propria.] *In originali eſt*, propriam volens medicinali humilitate ſurſum efferri. *Iuo habet vt Gratianus hic in pleriſq; codicibus. In nonnullis tamen eſt*, propria volens medicinali humilitate ſurſum efferri; *quemadmodum etiam infra diſt. 96. c. cum ad verum. Apud Gelaſium loco indicato legitur*, ſic actionibus proprijs, dignitatibusque diſtinctis officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit, ſuos volens medicinali humilitate ſaluari, non humana ſuperbia rurſus intercipi, vt & Chriſtiani, &c.

Item Leo iiij. Lothario Auguſto.

¶ Leges Imperatorum cuſtodiri oportet. C. IX.

DE capitulis, vel præceptis imperialibus veſtris, veſtrorumq; [δ] pontificum [h] prædeceſſorum irrefragabiliter cuſtodiendis, & conſeruandis; quantum valuimus, & valemus Chriſto propitio, & nunc & in æuum † nos conſeruaturos modis omnibus profitemur. Et ſi fortaſſe quilibet aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, ſciatis eum pro certo mendacem [i].

Iuo p. 4. c. 176. Pann. l. 2. c. 149.

† al. æternum

δ ¶ Veſtrorumq;.] *Epiſtola hæc non eſt inuenta: & in iſtis verbis videtur ſubeſſe mendum; ex quo auctor gloſſæ errandi occaſionem ſumpſerit; qui Chriſtianis Imperatoribus, cuiuſmodi fuerant prædeceſſores Lotharij, attribuat illud, quod Iſidorus de ethnicis dicit, nimirum Imperatores ſolitos*

CASVS. §. per ſe patet, & ad probandum iſtud quod dicitur in §. inducit Grat. ſeq. cap.

SI in adiutorium.] CASVS. Petilianus defendebat ſe legibus ꝯ Auguſtinum, & alios catholicos. Aug. de hoc ipſum nõ reprehendit: qm̃ & Paulus hoc fecit, cum teſtatur ſe eſſe ciuẽ Romanũ.

a ¶ *Si in adiutorium.*] Hoc ideo dicit, qa non ſunt allegandæ [1] leges niſi in defectum canonum, vt extra de no. ope. nũt. intelleximus.

b ¶ *Ciuem.*] ciuẽ Romanum appellat ſe: qa pater eius ſocietatem ꝯxerat cum Romanis: & in ſignum fuit data ei penula [2].

QVoniam.] CASVS. Iulianus Imperator vẽdicabat ſibi imperium & pontificatum: quod locũ habuit in veteri teſtamento. Sed dicit Cyprianus, ꝙ poſtq̃ Chriſtus venit, ſic officia vtriuſq; poteſtatis diſcreuit, vt Imperator terrenis, Pontifex cæleſtibus præſideret: ne pp duplicem poteſtatẽ homo ſuperbiẽs rurſum ad inferna demergatur: ſed cũ opus eſt, altera poteſtas viciſſim alterã ſubleuaret. Idem caſus eſt 96. diſt. cum ad verum.

c ¶ *Quoniã.*] Hoc cap. eſt pars illius 96. diſt. cum ad verum.

d ¶ *Dei & hominum.*] ideſt, diuinæ & humanæ naturæ. de conſec. diſt. 2. ĩ Chriſto pater.

e ¶ *Sic actibus.*] ſcilicet ipſorum officiorũ. Quædã enim fecit tãquam Imperator, cũ vendentes & ementes flagellando de templo eiecit. 1. q. 3. ex multis [3]. & c. vendentes. Quędã vt ſacerdos, cũ ſeipſum obtulit hoſtiã diſcipulis ſuis dicens: Hoc eſt corpus meũ, &c. de cõſec. diſt. 2. ſacerdos. Sed ꝯrium ꝓbatur ꝑ auctoritatem iſtam: ſcilicet ꝙ Deus noluit ea eſſe diſtincta, cum per ſeipſum vtriuſq; poteſtatis act⁹ exercuit. Rñ. hoc ideo fecit, vt oſtenderet, ꝙ vtraq; poteſtas ab eõ proceſſit [4], nõ ꝙ vna perſona illa duo officia exerceat, vel gerere debeat. hæc enim duo dona, imperiũ & ſacerdotiũ, ab eodẽ principio ſunt, vt in Authen. qũo oporteat epiſcopos. in princ. coll. 1.

f ¶ *Diſcreuit.*] Cum ergo poteſtates iſtæ ſint diſtinctæ, eſt hic arg. ꝙ imperium non hr̃ à Papa, & ꝙ Papa non habet vtrunq; gladiũ. nam exercitus facit Imperatorem, vt 93. diſt. legimus. & imperiũ à ſolo Deo habetur, vt 23. q. 4. quæſitum. alioquin ſi ab ipſo haberetur, licite appellaretur in tp̃alibus ad ipſum: qđ prohibet Alex. & dicit ꝙ illa nõ contingunt ſuam iuriſdictionem. extra de app. ſi duobus. & extra qui filij ſint legi. cauſam [5]. & c. lator. Item eccleſiæ ſoluunt tributum Imperatori, vt 11. q. 1. magnum. Sed ꝯ, & cæleſtis & terreni imperij iura ſunt ei conceſſa, vt 22. diſt. c. 1. Item Imperator iurat Papæ, vt 63. diſt. tibi dño. & Papa deponit Imperatorem, vt 15. q. 6. alius. Item ipſe tranſtulit imperium de Oriẽte in Occidentẽ. extra de elect. venerabilẽ. Ego credo poteſtates eſſe diſtinctas, licet Papa qñq; vtrãq; poteſtatem ſibi aſſumat: ſcilicet cum legitimat aliquẽ in ſp̃ualibus & tp̃alibus, ut extra qui fil. ſint legi. per uenerabilem. ſed illud fuit ad petitionẽ regis, qui hoc ipſum feciſſe potuit, ut ibi dr̃. Nec ob. ꝙ à ſæculari iudice appellat̃ ad Papam: quia hoc fit pp defectum iudicis ſæcularis, ut exprimit̃ extra de foro cõpe. licet. ſed facit ad petitionẽ regis. Nam etiã vacante imperio ſupplet defectũ imperij, ut extra de fo. cõpe. licet.

g ¶ *Pro curſu.*] Arg. ꝙ in matrimonio & ceteris cauſis ſp̃ualibus non ſit utẽdum legibus imperialibus. Sed ꝯ 35. q. 5. ad ſedem. Dic ergo ꝙ illud tantummodo determinat illud uerbum, tp̃alium: ſed non illud verbum, uterentur, ut ſicut ſpirituales cauſæ ad iudicem ſęcularem non pertinent, ſic nec cauſa ſanguinis ad eccleſiaſticũ, vt ĩ. 23. q. 8. ſæpe principes. & cap. his à quibus.

DE capitulis.] CASVS. Lotharius audiuerat, ꝙ Leo Papa nolebat leges ſeruare imperiales. vnde interrogauit de hoc Papam, an eſſet verum. quare Leo ſcribit ei, & dicit, ꝙ ipſe vult leges obſeruare irrefragabiliter, & qui aliter dicit, mendax eſt.

h ¶ *Põtificũ.*] Imp̃atores. n. olĩ põtifices appellabãt, vt 21. diſ. cleros.

i ¶ *Mendacem.*] ex magna humilitate hic loquitur, ſicut alibi. ĩ. 2. q. 7. nos ſi incompetenter.

[1] Ideſt, in cauſis eccleſiaſticis recipiendæ.

[2] Ad horũ intelligentiã ſcias quòd glo. 2. tit. 3. dicit ſic: Penula veſtis erat conſularis, qua induebãtur conſules ingredientes curiam.

Chriſtus fuit Imperator & ſacerdos.

[3] 2. q. 7. accuſator.

[4] Ad hoc 23. q. 4. quæſitum.

Papa an habeat vtrũq; gladiũ.

[5] 2. vbi de hoc in glo. ſic patet. & de iud. nouit. in glo. 2.

Cauſæ matrimoniales, a[n] ſint legibus d[e]cidendæ.

V *Ides.*] CASVS duorum sequentium. cap. planus est.

a *Dissolui.*] j. 25. q. 2. imperiali. hęc regula suppletur per aliam regulá, q principali destructo destruitur accessorium; & oẽ quod sequitur ex eo. 1 vt extra de fi. instr. inter dilectos. in fi. sed hæc regula multas recipit instantias. ꝯ legem enim fit si ꝫhĩt post sim-

temnere 3, aliud est non parere. Ioan.

C *Ertum est.*] CASVS. Quidam nolebant seruare leges in negotiis clericorum; sed in negotiis laicorum bene seruabant. de hoc scribit Papa regi Theodorico, q si leges seruantur in negotiis laicorum, multo fortius debent seruari in negotiis clericorũ.

c *Quas.*] id est, quia eas.

d *In negotijs.*] hoc vult dicere, q ex quo leges seruãt ĩ negotiis laicorũ, multofortius sunt seruandæ in negotiis clericorum, nisi obuient canonicis institutis.

V *Estram.*] CASVS. Quidam nolebant leges seruare, vt possent alios: licentius offendere. Quare Papa scribit Lothario, & rogat eum, vt faciat leges obseruari sicut sunt hactenus obseruatę.

e *Et pro nullius.*] quia in nullius persona omittendum est, quod statutis generalibus continetur, vt 61. dist. miramur.

f *Reminiscitur.*] passiue.

Q *Vòd vero.*] Hæc dist. diuiditur ĩ duas partes. In prima probat Gratia. q consuetudo cedit legi. secunda ibi, *Cum vero.* Io. de Fan.

CASVS. Supra in 8. dist. dictum est, q consuetudo cedit iuri naturali; nunc autem dicit, q consuetudo cedit diuinæ, & humanæ constitutioni, & ad hoc inducit cap. seq. quorum primum planum est, & intelliguntur. c. vsque ad §. *Cum vero.* de praua consuetudine, reliqua vsque ad finem de bona.

g *Quod vero.*] Hic intitulatur. 11. distin. in qua dr̃, q consuetudo praua cedit legi tã ecclesiasticæ, q̃ sæculari. Sed not. q consuetudo quædã est gñalis: quædam est specialis. Specialis, vt j. ea. catholica, & 12. dist. illa. Generalis est, quæ vniuersaliter consensu omnium est approbata, & omnes adstringit, & hæc tã quam canon, vel tanquam lex est obseruanda, vt j. ea. ecclesiasticarum: & cap. quis nesciat. Specialis siue particularis est illa, quæ homines alicuius loci adstringit, & in eodem loco habet legis vigorem, vt j. ea. distin. catholica. nisi sit onerosa, vt 12. distin. omnia. 68. dist. corepiscopi. vel nisi pariat occasionem malignandi; tunc enim reiicitur. arg. 2. dist. nos consuetudinem. Olim enim Donatistæ de facili recipiebãtur, & de consuetudine ad primariam promouebantur, qd abolitum est: quia hæretica prauitas inde minus cauebatur, vel nisi sit contraria constitutioni 4, vt j. eo. c. 2. & 3. Et nisi consuetudo sit prodita ex illis causis, vt j. 29. dist. sciendum. vel nisi princeps consentiat. vel nisi sit super tali articulo, qui indifferens est, vt j. proxi. dist. illa. Hu. Sed melius distingue, vt dixi. § 8. dist. frustra. Io.

a Ad hoc l. nõ dubiũ. & ibi no. C. de leg. & l. ei⁹. C. de viu. & inst. de pupil. subst. § si libertus.

3 Ad huius declarationem vide quod not. 2. q. 7. metropolitanum. in gl. ea ex contemptu.

fuisse appellari Pontifices. de qua re optime Gelasius in tomo de Anathematis vinculo, & infra distin. 21. c. cleros. Apud Iuonem legitur, vestris, nostrorumque etiam Pontificum prædecessorum, *in Pannormia,* nostris, nostrorumq; Pontificum, & prædecessorum. *Sed fortasse cetera quidem recte apud Gratianum habent: tantummodo ante dictionem,* prædecessorum, *est addẽda coniunctio,* &, *quemadmodum est in Pannormia. Nam hoc significabitur, Imperatores illos solitos fuisse edere capitula adhibitis in consilium Põtificibus regni, quod verissimum est. Omnino hæc, quæ à Leone scribuntur, spectare videtur ad capitula Caroli, & Lodouici, quæ Lotharius in vniuersa Italia seruari mandauerat. Nam in legibus Longobardicis, lib. 3. tit. 35. Lotharius ita cõstituisse traditur.* Placuit nobis, vt capitula, quæ excerpsimus de capitulari bon. mem. gloriosissimi Domni nostri Caroli, & genitoris nostri Lodouici Imper. inuictissimi, his omnibus, & fidelibus nostris, & sanctæ ecclesiæ in regno Italiæ consistentibus per legem teneantur, & seruentur: & quicumque horum capitulorum cõtemptor extiterit, sexaginta solidis cõponatur. *Id populo Romano, qui iure antiquo Romanorum vti prohiberetur, valde displicuit: sicut ex c. fi. infra ead. dist. colligi potest: disseminatusque etiam rumor fuit eamdem esse Pontificis ac populi sententiam. De qua re Leo hac se epistola videtur purgare voluisse; & tamen postea pro conseruando iure ciuili Romanorum, cum eodem Lothario iterum diligentius egit: quod apparet ex dicto cap. finali.*

Item Ioannes. viij. Ludouico Imperatori.

Iuo p. 4.

¶ Legis auctoritate dissoluitur, quod contra eam fit. C. X.

V Ides fili charissime; quia quod contra leges accipitur, per leges dissolui[a] meretur.

Item Gelasius Rufino, & Aprili episcopis.

j. distin. 54. c. quis aut. Iuo p. 4. c. 179. Pann. l. 2. c. 150. † *al. aut* † *al. modernas*

¶ Leges principum, aut regulas patrum contemni non licet. C. XI.

Q Vis autem † leges principum, aut regulas patrum, aut admonitiones paternas † dicat debere contemni[b], nisi qui impunitũ sibi tantum æstimet transire commissum?

Item Theodorico regi.

Iuo p. 4. c. 180 Pann. l. 2. c. 151. † *al. propter*

¶ Leges Romanorum principum seruandæ sunt ab omnibus. C. XII.

C Ertum est magnificẽtiam vestram leges Romanorũ principum, quas[c] in negotiis[d] hominum custodiendas esse præcepit, multo magis circa † reuerentiam beati Petri apostoli pro suæ felicitatis augmento velle seruari.

Item Leo. iiij. Lothario Augusto.

Iuo p. 4. c. 181. Pann. l. 2. c. 152.

¶ Romana lex nullius temeritate debet corrumpi. C. XIII.

V Estram[a] flagitamus clementiam, vt sicut hactenus Romana lex viguit absque vniuersis procellis, & pro nullius[e] persona hominis reminiscitur[f] esse corrupta; ita nunc suum robur, propriumque vigorem obtineat.

a ¶ Vestram.] *Videtur Lotharius populo Romano, quod hic Leo petiit, concessisse. Nam in legibus Longobardicis lib. 1. tit. 57. sic habetur,* vt interrogetur populus Romanus, qua lege vult viuere, *& sequitur constitutio.*

Lotharius Imperator.

¶ Volumus, vt cunctus populus Romanus interrogetur, qua lege vult viuere; vt tali lege, quali lege viuere professi sunt, viuant: illisque denuntietur, vt hoc vnusquisque tam iudices, quàm duces, vel reliquus populus sciat, q si offensionem contra eamdem legem fecerint; eidem legi, qua profitentur viuere per dispensationem Pontificis, & nostram, subiacebunt.

DISTINCTIO XI.

In Synonymis c. 16. quòd malis iussionibus non sit obtemperandum.

1 ps

Q Vòd vero[g] *legibus consuetudo cedat, Isidorus testatur dicens in synonymis, lib. 2.*

Consuetudo duplex est.

simplex votũ, tñ ꝯctus tenet, vt 27. q. 1. nuptiarum. Itẽ prohibetur ne sñia feratur sub cõditione; tamẽ si lata fuerit tenet, vt 2. q. 6. §. biduum, circa princ. Itẽ prohibetur ne eps̃ cõsecret alterius ecclesiam; tamen si cõsecrauerit, tenet consecratio, vt 7. q. 1. eps̃ in diœcesi. Sed dic, q hæc regula intelligitur de talibus vbi est perpetua causa prohibitionis 2, s. ne filius contrahat cum matre. Vel dic, q merentur dissolui, nisi vbi per constitutionem aliã tolerarẽtur. ar. contra 45. dist. de Iudæis. sed hoc in fauorem fidei. ff. de relig. & sump. fu. sunt personæ.

b Q *Vis autem*] ¶ *Contemni.*] qui contemnit leges, peccat; non tamen oĩs peccat qui non paret legibus vbi de consilio loquuntur, vt 14. q. 1. quisquis. & sic aliud est con-

Facta tenẽt multa quæ fieri prohibentur.

2 De hoc satis no. extra de spõ. duo. tuas. vbi hęc solutio approbatur p Vin. Tan. Gof. & Ber. hoc latius vide per Archid.

Legum contemptor an peccet.

4 Ad hoc cõcor. Placen. dicẽs cõsuetudinem legi contrariã nõ tollere ius cõmune in eo municipio vbi obtinet: nisi de cõsensu principis. arg. ff. de so pul. viol. l. 3. §. diuus.

¶ Prauus vsus ratione superatur, & lege. C. I.

Iuo p.4.c. 207. Pann.l.2.c.165.

VSus [a] auctoritati [b] cedat; prauum vsum lex, & ratio vincat [c].

Item Nicolaus Papa I. Michaeli Imperatori.

¶ Non potest statutis Pontificum consuetudo cuiusquam refragari. C. II.

Sententia elicitur ex epist. cuius initium, *Proposueramus.* Iuo p.4.c. 211.

COnsequens est [d], vt quod ab huius sedis rectoribus plena [e] auctoritate sancitur, nullius consuetudinis [f] præpediente occasione, proprias tantum sequendo voluntates, remoueatur: sed firmiter, atque inconcusse teneatur.

Item Iulius Papa ad episcopos Orientales, epist. 1.

¶ A consuetudine Romanæ ecclesiæ membris dissentire non licet. C. III.

Ans.l.1.c.8. Polyc.l.1.c. 17. *Heb.* 23. Ans.l.5.c.4. Polyc.l.3. tit.3.

NOlite errare fratres mei charissimi: Doctrinis varijs, & extraneis nolite abduci. En, instituta Apostolorum, & Apostolicorum virorum, canonesque habetis: his fruimini, his circumdamini [a], his delectamini, his armamini; vt his freti, circumdati, delectati, armati, contra cuncta inimicorum iacula persistere valeatis. Satis enim indignum est, quemquam vel Pontificum, vel ordinum subsequentium, hanc regulam refutare, quam beati Petri sedem & sequi videat, & docere [g]. Multum enim conuenit, vt totum corpus ecclesiæ in hac sibimet obseruatione concordet, quæ inde auctoritatem habet, vbi Dominus ecclesiæ totius posuit principatum.

a ¶ His circumdamini.] *Locupletatus est hic locus ex originali, & Anselmo.*

Item Imperator Constantin. Aug. ad Proculum, lib. 8. Cod. tit. Quæ sit longa consuetudo. tit.53.leg.2.

¶ Non potest vsus, & consuetudo legem, & rationem vincere. C. IIII.

Iuo p.4.c. 202. Pann.l.2.c.163.

COnsuetudinis, vsusque longæui non vilis auctoritas est, verum non vsque adeo sui valitura momento, vt aut rationem vincat [h], aut legem.

2 *Cum vero [i] nec sacris canonibus, nec humanis legibus [k] cõsuetudo obuiare monstratur, inconcussa seruanda est.*

Vnde ex dictis Basilij.

Basilius in l. de spiritu sancto. c.27.

¶ Inuiolabilis est consuetudo, quæ nec humanis legibus, nec sacris canonibus obuiare monstratur. C. V.

Burc.l.3.c.127. Iuo p.4.c. 69. Pann.l.2.c.159.

ECclesiasticarum institutionũ quasdam scripturis, quasdam vero Apostolica traditione per [l] successiones in ministerio [m] cõfirmatas accepimus; quasdã vero cõsuetudine [n] roboratas approbauit vsus; qbus par ritus, & idẽ vtrisq; pietatis debetur affectus: vnde [o] quis vel [p] aliquantulũ sacrarũ expertus scripturarũ hæsitauerit [q]? Si enim attentauerimus consuetudines ecclesiæ nõ per scripturas [r] à Patribus tradi-

a ¶ *Vsus.*] malus.

b ¶ *Auctoritati.*] scriptæ.

c ¶ *Et ratio vincat.*] vt s. dist. 8. veritate. Io.

COnsequens.] CASVS. Ignatius Patriarcha Cõstantinop. iniuste fuit à suis suffraganeis depositus fauore Michaelis Imperatoris, & auctoritate: sed Nicolaus Papa eũ reprehẽdit se p p cõsuetudinẽ excusantẽ. Dicit ergo Nicolaus ĩ hoc c. ꝙ nulla cõsuetudo põt impedire, qn illud, qđ statuitur à Papa, inconcusse seruetur.

d ¶ *Consequens est.*] id est, conueniens.

Potestas Papæ, & episcoporum diuersa est.

e ¶ *Plena.*] Papæ auctoritas plena est, aliorũ epõrũ semiplena ẽ: qa ipsi sunt ĩ partẽ sollicitudinis vocati nõ in plenitudinẽ ptãtis, vt 2. q. 6. decre. & c. q se scit.

f ¶ *Consuetudinis.*] nisi talis sit cõsuetudo, q̃ possit p̃iudicare iuri, vt no. s. 8. di. frustra. Io.

NOlite.] CASVS. Quidã epĩ deserẽtes regulã Rom. ec. variis. doctrinis, & cõsuetudinibus multũ extraneis abducebant: quos Iulianus Papa rep̃hendit dicens eos seruare dẽre regulã, quã Sedẽ, beati Petri sequi videãt & docere, vt ĩ de auctoritẽ habeãt vbi Dñs posuit principatũ.

Consuetudo Romana non semper est seruáda.

g ¶ *Et docere.*] patet hic, ꝙ nõ semper cõsuetudinẽ Rom. eccl. tenemur sequi; nisi ipsa p̃cipiat eã esse seruãdã, vt j. eo. c. vl. multa. n. seruat Ro. ec. quæ aliæ nõ seruãt, vt 31. dist. aliter. & de consec. dist. 4. de trina. & distinct. 1. de hymnis.

COnsuetudinis.] CASVS. Dicitur hac lege, ꝙ magna est auctoritas cõsuetudĩs: & nõ vilis. verũtñ non est tantæ auctoritatis, vt gñaliter vincat rõnẽ, aut legem, sed tñ in eo loco in quo obseruatur vincit. Quidã tñ intelligunt primã partẽ de bona cõsuetudine, & secũdã đ mala, qđ nõ credo.

Cõsuetudo vtrũ vincat legem.

h ¶ *Vincat.*] arg. ꝙ cõsuetudo numq̃ tollit legem. vt s. 1. dist. consuetudo. Sed obiicitur hæc lex, aut loquitur de bona cõsuetudine, aut de mala: si de bona, illã nulla rõ vincet: si de mala, de illa non põt dici, ꝙ non sit vilis eius auctoritas. Ad hoc dicunt quidã, ꝙ principiũ loquitur de bona: finis aũt de mala cõsuetudine; sed ille intellectus ineptus est qui separat caudam à capite, qđ nõ licet. extra de bap. maiores. Alii fere oẽs ita exponunt, ꝙ hic dicitur, non vincit [1] legẽ, supple gñralem, sed in eo municipio bene vincit vbi seruatur. Sed certe de hoc numq̃ aliquis dubitauit, ꝙ cõsuetudo particularis nõ debet vincere legẽ in oĩbus aliis locis: ideo exponas de cõsuetudine particulari, quæ licet bona sit, tñ nõ vincit legẽ etiam in illo loco, nisi adsint illa quæ dixi [2] s. dist. 8. frustra.

1 Sub. immo æquiparatur ei. s. co. in his.

2 Idem sentit Io. de Fan. hic.

i ¶ *Cum vero.*] Hæc est secunda pars, in qua probat per 7. c. ꝙ cõsuetudo bona est amplectenda. Io. de Fan.

CASVS. Ab hoc loco tractat de bona cõsuetudine vsq; in finem.

k ¶ *Legibus.*] 25. q. 1. ideo. Archid.

ECclesiasticarum.] CASVS. Quidam nolebant vti consuetudine, nisi quæ in scriptis esset redacta à Patribus, quos reprehendit Aug. in hoc c. ostendens tria genera institutionum esse in ecclesia, quasdam scilicet in scripturis, quasdã ab Apostolis traditas, & per successores in ministerio confirmatas: quasdam vero sola consuetudine roboratas: quibus omnibus par ritus, & affectus debetur. Alioquin nisi consuetudines in ecclesia seruarentur, Christiana religio multum detrimenti pateretur; & hoc in prima parte. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Quę enim* probat ꝙ hic supra dicta in ecclesia seruari debent. & hoc probatur, vers. *Exemplis.* Primum est de crucis signaculo. Secundum est de verbis trifariam digestis, id est, ter repetitis super panem, & calicẽ. Tertiũ de oratione, quæ fit versus orientem. Quartum de benedictione baptismatis cum oleo. Quintum de olei vnctione, quæ fit in baptizato. Sextum de abrenuntiatione satanæ, & angelorum eius.

¶ Casus seq. c. per se patet.

l ¶ *Traditione.*] sine scriptis. Io.

m ¶ *In ministerio.*] diuino.

n ¶ *Consuetudine.*] non ab Apostolis, sed nescitur à quo.

ADDITIO. scilicet ritu, id est, obseruantia Hug.

o ¶ *Vnde.*] id est, de quo ritu, vel obseruantia.

p ¶ *Vel.*] id est, etiam.

q ¶ *Hæsitauerit.*] quasi dicat, nemo etiam inscius hic dubitat.

r ¶ *Non per scripturas.*] sed per consuetudinem.

a ¶ *Eth-*

a ¶*Aestimare.*] id est, valere,
b ¶*Latura.*] id est, passura.
c ¶*Intente.*] id est, mente.
d ¶*Scriptura.*] veteris vel no. te. nõ enim scriptura vetę. vel no. te. hoc docuit, sed docet canonica in frõte, & in aliis membris signaculum crucis debere fieri. de conse. dist. 4. postea signatur. & dist. 5. numquid [1]. verumtñ videtur signũ crucis traxisse originem ex ve. te. [2] q. a cum Angelus deberet occidere primogenita Aegypti, præceptum est filiis, Israel vtrumque postẽ linire de sanguine agni ad modũ thau litteræ, quæ est ad modum crucis, & dicitur, quòd Iacob [] cancellatis manibus suis benedixit filiis Ioseph, scilicet Effrain, & Manasse. Item in Ezechiele legitur, ꝙ cũ apparuissent ei sex viri vasa habentes ĩ manibus, & quidam vir apparuisset in medio eorũ habẽs atramentariũ ad renes, Dñs dixit ad eũ; signa thau in fronti bus dolentium, & gementium; sed illud fuit tantum in figura præceptum. 12. quæst. 2. gloria.

Crucis signaculum in quibus membris debet fieri.

[1] Istæ concor. non erant scriptæ tempore August. & ideo ipse sic loquitur: nam hodie sec⁹ secundum Ioã. de Fan.

[2] Vel vt no. in prædicto ca. nũquid. Ezech. 8.

tas nihil æstimare [a], quantũ religio detrimenti sit latura [b], intente [c] inspicientibus liquido constabit. ¶ Quæ enim (vt inde ordiamur) scriptura [d] salutiferæ crucis signaculo fideles docuit insigniri? vel quæ trifariam [e] digesta super panem & calicem prolixæ orationis, vel consecrationis verba commendauit? Nam non modo, quod in Euangelio continetur, vel ab Apostolo insertum est, in secretis dicimus; sed & alia [f] plura adijcimus magnam quasi vim commẽdãtia † mysterijs. Quæ orientem [g] versus nos orare litterarum forma docuit? Benedicimus fontem baptismatis oleo vnctionis. Huc accedit, quòd ter oleo [h] inungimus, quos baptizamus: verbis abrenuntiare Satanæ, & Angelis eius informamus. Vnde hæc, & alia in hunc modum non pauca, nisi quia tacita, & mystica traditione à Patribus ecclesiastico more, reuerentiori diligentia sunt in mysterijs obseruata silentio, quàm publicata scripto?

† al. consumman dis accommodan tia] Burch.

a ¶Ex dictis.] *Hoc caput antea citabatur* ex Augustino in lib. ex dictis Basilij. *In codice Vercellensi est:* vnde Augustinus ait, vel ex dictis Basilij; *& retenta est posterior pars huius disiuncti, quoniam ita citãt Burchar. & auctor Pannormia Iuo autem citat, ex lib. Basilij de spiritu sancto, 27. quomodo in margine est indicatum. Ceterum, quoniam multis locis glossa obstitit, ne emendaretur, necessarium uisum est integrum B. Basilij locum & græce, & latine afferre.*

Τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα, ἅπερ ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀντερεῖ, ὅστις γε κἂν κατὰ μικρὸν γοῦν θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν πεπείραται. εἰ γὰρ ἐπιχειρήσαιμεν τὰ ἄγραφα τῶν ἐθῶν, ὡς οὐ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι, λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια ζημιοῦντες τὸ εὐαγγέλιον, μᾶλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλὸν περιιστῶντες τὸ κήρυγμα. οἷον, ἵνα τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου πρῶτον μνησθῶ, τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠλπικότας κατασημαίνεσθαι, τίς ὁ διὰ γράμματος διδάξας; τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχήν, ποῖον ἐδίδαξεν ἡμᾶς γράμμα; τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν; οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα, ὧν ὁ ἀπόστολος, ἢ τὸ εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη, ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχύν, ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες: εὐλογοῦμεν δὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον, ἀπὸ ποίων ἐγγράφων; οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως; τί δὲ αὐτὴν τοῦ ἐλαίου τὴν χρίσιν τίς λόγος γεγραμμένος ἐδίδαξε; τὸ δὲ τρὶς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, πόθεν; ἄλλα δὲ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα, ἀποτάσσεσθαι τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τοῦ ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας, ἣν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ, καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν; καλῶς ἐκεῖνοι δεδιδαγμένοι τῶν μυστηρίων τὰ σεμνὰ σιωπῇ διασώζεσθαι.

.i. Dogmatum, & institutorũ, quæ in ecclesia seruata sunt, alia quidem habemus ex doctrina, quæ litteris consignata est; alia vero ex Apostolorum traditione ad nos transmissa in mysterio recepimus. Quæ vtraque eamdem vim ad pietatem habent: atque his nemo sane contradixerit, qui vel exigua legum ecclesiasticarum peritia sit præditus. Nam si aggrediamur ea, quæ non scripto, sed tantum consuetudine cõstant, repudiare, imprudentes Euangelio, & quidem in præcipuis ipsius partibus officiemus: vel potius ipsamet instituta ad inane quoddam nomen redigemus. Exempli causa (vt quod primum, maximeque commune est, primo loco commemorẽ) eos, qui in Domini nostri Iesu Christi nomine spem posuerunt, figura crucis signari, ecquis scripto docuit? dum oramus, ad orientem solem conuerti, ecquæ nos litteræ docuerunt? Verba inuocationis, cum panis Eucharistiæ, & calix benedictionis offertur, quis ex sanctis Patribus scripta nobis reliquit? Non enim ijs contenti sumus; quorum Apostolus, & Euangelium mentionem fecerunt; sed alia quoque cum antea, tum post, dicimus, vt pote quæ magnum momentum ad ipsum mysteriũ habeant, doctrina non scripta, sed tradita eruditi. Benedicimus aquam baptismatis, & oleũ vnctionis, atque illum ipsum præterea, qui baptizatur, ex qua scriptura? nonne ex occulta, & mystica traditione? Quid? ipsam olei vnctionem quis sermo scriptus docuit? Quòd homo ter mergendus sit, vnde accepimus? Abrenũtiare Satanæ, atq; Angelis eius, & reliqua omnia, quæcumque in baptismo obseruamus, quæ scriptura iussit? An non hæc ipsa minime vulgata, sed secreta doctrina, quam quieto, minimeque curioso silentio Patres nostri custodierunt? probe quidem illi intelligentes, mysteriorum maiestatem taciturnitate seruari.

Item Pius Papa I. in decretis, decreto septimo.

e ¶*Trifariam.*] trifaria dicuntur verba: quia eadem tertio repetuntur in secretis. s. hostiam sanctam, hostiam puram, hostiam immaculatã. Hic ordo, nec in veteri test. nec in nouo est præfixus: sed à sanctis Patribus vsualiter traditus: vel ideo dicũtur trifaria quasi sub triplici silentio fiãt. primum est vsque ad sanctus. secundum vsque ad dominicam orationem. tertium vsque ad agnus Dei.

f ¶*Alia plura.*] hæc habes extra de celeb. mis. cum Marthę.

g ¶*Quæ orientem versus.*] scilicet noui & uet. te. Sed tamen legit, quòd Daniel in Babylonica captiuitate orabat versus templum, & Iudæi similiter. templum autem erat versus oriẽtem, & in Salomone legitur; mane ad solem orabis. sed dic, ꝙ illa faciebãt in venerationẽ templi.

Orandũ est versus orientem.

ADDITIO Potest tamen dici secũdum Io. Damas. quòd octo sunt causæ quare ecclesiæ sic sunt ordinatæ, quòd fideles orent versus orientem, quæ habentur in Archidiac. hoc loco.

h ¶*Oleo.*] oleo in scapulis, & pectore. vt de consecra. distin. 4. deinde. tertio in vertice fit vnctio: sed hoc fit crismate, vt de consec. dist. 4. postquam ascendit. sed larga acceptione hic appellatur oleum crisma. sicut ecõuerso. j. 95. dist. Illud superfluum. Ioan.

Oleo quæ membra sunt vngenda.

a ¶ *Consue*

¶ Laudabilis est consuetudo, quæ nihil fidei contrarium vsurpat. C. VI.

Burc l.3.c.124. Ansl.l.4.c.42. Iuo p.4.c.66. Pān.l.2.c.157. Poly.l.3.tit.23.

CONsuetudinem[a] laudamus, quæ tamen contra fidem[b] catholicam nihil vsurpare dinoscitur.

¶ *Verba huius capitis, quod antea tribuebatur B. Augustino, leguntur in editione conciliorum Coloniensi tribus tomis inter decreta Pij I. decreto septimo, & in epistola eiusdem Pij ex codice sexdecim librorum, lib.3.c.19. quam etiam citant Burchardus, Iuo, & auctor Pannormiæ: cuius tamen epistolæ omnia fere verba habentur 1. lib. regesti B. Gregorij (qui citatur in Polycarpo) epist.75. & ea, quæ ad hoc caput pertinent, referuntur infra dist.12.c. nos consuetudinem.*

Item B. Augustinus ad Casulanum, epist.86.

¶ Vbi auctoritas deficit, mos populi, & maiorum instituta pro lege seruantur. C. VII.

Ansel.l.4.c.43. Burc.l.3.c.126. Iuo p.4.c.68. Pann.l.2.c.158. Poly.l.3.tit.23. c.fin.

IN his rebus, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorū pro lege[c] tenenda sunt. Et sicut[a] præuaricatores diuinarum legum, ita contemptores ecclesiasticarum cōsuetudinum[d] coercendi sunt.

¶ Et sicut.] *Hinc vsque ad finem non sunt in epistola indicata: sed à Burchardo etiam, & Iuone, & in Pannormia referuntur.*

Idem in libro de fide Christiana.

¶ *Hodie inter opera B. Augu. nullum extat hoc titulo. In epistola vero ad Ianuarium, quæ est.118. c.1. & 2. hac eadem sententia copiose exponitur.*

¶ Auctoritate, & traditione generali, vel speciali, ecclesia regitur. C. VIII.

CAtholica ecclesia per orbem terrarum diffusa tribus modis probatur existere. Quidquid enim in ea tenetur, aut auctoritas est scripturarū, aut traditio vniuersalis, aut certe propria, & particularis[e] institutio. Sed auctoritate[f] tota[g] constringitur, vniuersali traditione maiorum, nihilominus tota: priuatis vero constitutionibus, & proprijs informationibus vnaquæque pro locorum varietate, prout cuiq; visum est, subsistit, & regitur[h].

Idem in libro contra Manichæos.

¶ Valet ad fidem, catholicæ auctoritas ecclesiæ. C. IX.

PAlam est[i], quòd in re dubia[l], ad fidem[k] valeat auctoritas ecclesiæ catholicæ[l], quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum vsque ad hodiernum diem succedentium sibimet episcoporum serie, & tot[m] populorum consensione firmatur.

¶ *Apud B. Augustinum lib.xi. contra Faustum Manichæum c.2. legitur.* Et vides in hac re (de fide exemplarium loquitur) quid ecclesiæ catholicæ valeat auctoritas, quæ ab ipsis, & c. *Hanc vero episcoporum successionem potissimum in sede Petri, & in libro contra epistolam Fundamenti, & in epist.165. de schismate Donatistarum merito certissimum putauit ecclesiæ catholicæ indicium.*

Item Leo Papa ad episcopos per Siciliam constitutos, epist.4.c.6.

Ab Apostolicis institutis non licet recedere. C. X.

Ansl.l.1.c.45. Poly.l.1.tit.17.

HOc vestræ indicimus charitati, vt ab Apostolicis institutis nullo vlterius recedatur excessu; quia inultum post hoc[n] esse nō poterit; si quisquam Apostolicas regulas in aliquo crediderit negligendas.

Item Innocentius I. ad Decentium[o] episcopum Eugubinum, epist.1.

¶ Ab omnibus seruari debet, quod Romana seruat ecclesia. C. XI.

Burc.l.3.c.125. Ansl.l.1.c.41. Iuo p.4.c.67. Poly.l.1.tit.17. & l.3.tit.24.

QVis nesciat, aut non aduertat, id quod à principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc

---

COnsuetudinem.] CASVS huius cap. p se patet.

a ¶ Consuetudinem.] j. dist.12.c. nos cōsuetudinē. & j. dist. prox. oīa. contra. ibi enim dicitur, ꝙ quamuis consuetudo non sit cōtra fidem, tamen est repellēda. Sol. hic de tolerabili, ibi de superstitiosa, & intolerabili consuetudine: & sic omnes auctoritates intelligendæ sunt, quæ contra illud. c. reclamare videntur.

b ¶ Contra fidem.] i. cōtra bonos mores, & ꝙ ita sit exponēdū, hēs de cōse. dist.4. si nō sanctificatur. vbi ex necessitate oportet facere eādem expositionem.

IN his.] CASVS. Quærebat Casulanus ab Aug. vtrū cōsuetudines essent seruandę vbi nihil statuit diuina scriptura certum. Et respōdet, ꝙ sic: & tunc pro lege seruandę sunt; & sicut transgressores legū puniunt, ita & cōtēptores ecclesiasticarū ꝯsuetudinū puniri debent.

c ¶ Pro lege.] semper diuturni mores ꝑ lege seruātur, vt j. dist. proxi. diuturni. sic. s̄. e. dist. consuetudinis.

d ¶ Consuetudinum.] no. ꝙ æque punit trāsgressor legis, vt 1.q.7. si qs oēm. & s̄. e. ecclesiasticarū. vnde sicut canonice non licet obuiare legi sine licētia Papæ, sic nec consuetudini[1], vt dicitur in hoc c. & tñ de cōi cōsensu pñt venire ꝯ consuetudinē ēt iuramēto firmatā, si cā subest. vt extra de his quæ fi. à ma. par. ca. cum in cunctis: sed contrariū est in statutis 15.q.6. auctoritatē. Io.[2]

CAtholica ecclesia.] CASVS. Tria sūt quibus ecclesia per orbem diffusa regitur, & subsistit. s. scriptura ve. & no. te. & traditio patrum, & vl̄is: & particularis institutio, vel cōsuetudo. Primis duobus modis vl̄r tota regitur ecclesia: particulari vero instōne, vel cōsuetudine nō tota. sed pro locorum varietate regitur, & gubernatur, ꝑut vnicuique visum est.

e ¶ Particularis.] sed ꝯ j. e. dis.100. ꝯ morē. vbi dicitur, ꝙ particularis cōsuetudo nō excusat, sed tm̄ gn̄alis. Sed hoc verū est in illis, q̄ tm̄ ex priuilegio pñt haberi, vbi non valet cōsuetudo, nisi v is fit.

f ¶ Sed auctoritate.] scilicet scripturæ.

g ¶ Tota.] ecclesia.

h ¶ Regitur.] quia q̄libet prouincia abundat in suo sensu, vt 76. dist. vtinam. & extra de sepul. c. certificari.

PAlam.] CASVS. Manichæi dicebāt, ꝙ auctoritas Ro. ec. in re dubia nō debebat introduci ad fidē faciendā. Cōtra quos inuehit Aug. dicens. ꝙ auctoritas Ro. ecc. ad fidē faciēdā valet, cū sit ab ipsis Apostolis, & eorum successoribus confirmata.

i ¶ Palam est.] In his tribus. c. loquitur de generali consuetudine Ro ecc. quam etiam in alijs ecclesijs statuit obseruandam.

k ¶ Ad fidem.] scilicet astruendam.

l ¶ Catholicæ.] s. Romanæ ad quam recurritur in dubiis, vt 20. dist. de libellis. & sic seruādæ sunt leges Apostolicæ, sicut leges Petri. 19. dist. sic omnes.

m ¶ Et tot.] arg. ꝙ priuilegium, qđ à pluribus ep̄is datur, præualet illi, qđ à paucioribus datur. & arg. 19. dist. in canonicis[3].

HOc vestra.] CASVS. Quidā ep̄i volebant recedere ab institutis, & consuetudine Ro. ec. sed Leo Papa præcipit ne hoc faciant, quia decetero non potuerit inultum remanere.

n ¶ Post hoc.] ar. ꝙ grauius punit delictū iteratū, vt 15.q.8. hi q.

o ¶ Ad Decentiū.] iste fuit electus in episcopū, & licet sciret cōsuetudines Ro. ecc. tamen petiit à Papa, vt ei scribat eas propter maiorem auctoritatem. 23. dist. quamquam.

QVis nesciat.] CASVS. Quidam cui nota erat institutio, & consuetudo Rom. ecc. electus est in ep̄m in ciuitate quadā vbi erant hoīes, qui superinducebant alias institutiones, & con

---

* Longe rectius exponitur ibi in glo. c. si nō sanctificatur. de cōs. dist.4. Vide Turrecre. super hoc cap.

Consuetudinis transgressor punitur, vt transgressor legis.

1 Antiquæ consuetudinis ordo sub decreto mādatur obseruari, vt 10.q.1. decernimus. in prin.

2 Ad idem ex. de iure iur. sicut nostrum. Arch.

Cōsuetudo particularis an excuset.

3 Arg. cōtra ex. de pæn. & rem. lib.6. c. indulgētiæ.

& consuetudines, quas beatus Petrus docuit, & successores ipsius, quod patefaciens episcopus domino Papæ supplicauit, vt sibi institutiones Ro. Ec. scriberet, quibus suum populum erudire volebat. Cui Papa respondet dicens: Licet noueris consuetudinem nostram in qua toties interfuisti, vt sufficiat ad informationem ecclesiæ tuæ; quia

fid. instru. inter dilectos. in quo est ergo maioris auctoritatis? Dicunt quidam, quod solet plus timeri, &c. vt 23. distin. quamquam. immo dico, quòd auctoritas Papæ, vel eius confirmatio id quod minus fuit validum, facit validum, vt extra de transac. c. 1. Item quia nulli præter auctoritatem Rom. Pon. licet illud reuocare, vt extra de confir. vti. vel inuti. c. 2.

vsque custoditur, ab omnibus debere seruari? nec superinduci, aut introduci aliquid, quod aut † auctoritatem non habeat; aut aliunde accipere videatur exemplum? præsertim cum sit manifestum in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, insulasque interiacentes, nullum instituisse ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus [a], aut eius successores constituerunt sacerdotes: aut legant, si in istis prouincijs alius [b] Apostolorum inuenitur, aut legitur docuisse. Quòd si non legunt, quia nusquam inuenitur, oportet eos hoc sequi, quod ecclesia Romana custodit; à qua eos principium accepisse non dubium est: ne dum peregrinis sermonibus † student; caput institutionum videatur omittere †. Sæpe dilectionem tuam ad vrbem venisse, ac nobiscum in ecclesia conuenisse; & quem morem [c] vel in consecrandis mysterijs, vel in ceteris agendis arcanis teneat [d], cognouisse [*]. Quod sufficere arbitraremur ad informationem ecclesiæ tuæ, vel reformationem; si prædecessores tui minus aliquid, aut aliter tenuerint, & satis certum haberemus [e]; nisi de aliquibus consulendos nos esse duxisset [f]: quibus idcirco respondemus; non quòd te aliqua ignorare [g] credamus; sed vt maiori auctoritate [h] tuos instituas: vel si qui à Romanæ ecclesiæ institutionibus errant, aut commoneas, aut nobis indicare non differas: vt scire valeamus, qui sint, qui aut nouitates [i] inducunt, aut alterius [k] ecclesiæ, quàm Romanæ, existimant consuetudinem esse seruandam.

† *al. auctoritatem debeat aliunde accipere, vel exemplum?*

† *al. assertionibus*
† *al. amittere*

[*] ¶ Cognouisse.] *Locus hic in originali concilijs quatuor tomorum inserto sic habet,* cognouisse non dubium est. Quod sufficere ad informationem ecclesię tuæ, vel reformationem, (si prædecessores tui minus aliquid, aut aliter tenuerunt) satis certum haberem; nisi de aliquibus cõsulẽdos nos esse duxisses; *Sed ob glossam præcipue in ver. morem. non est mutatũ.*

DISTINCTIO XII.

Q Vod [l] absque discretione iustitiæ nulli agere licet.
Vnde Calixtus Papa primus omnibus Episcopis ait in epistola prima ad Benedictum episcopum.

¶ Nulli agere licet sine discretione iustitiæ contra disciplinam Romanæ ecclesiæ. C. I.

Ansel. l. 1. c. 12.
Polyc. l. 1. c. 17.

NOn decet à capite membra [m] discedere; sed iuxta sacræ scripturæ testimonium omnia membra caput sequatur. Nulli vero dubium est, quòd Apostolica ecclesia mater est omnium [n] ecclesiarum, à cuius vos regulis nullatenus conuenit deuiare. Et sicut Dei filius venit facere voluntatem patris; sic & vos voluntatem vestræ impleatis matris, quæ est ecclesia; cuius caput, vt prædictum est, Romana existit ecclesia. Quidquid ergo sine discretione [o] iustitiæ contra huius disciplinam actum fuerit, ratum haberi ratio nulla permittit.

Item Gregorius [β] Papa quartus.

[β] ¶ Gregorius.] *Integrum hoc caput inuenitur in epistola Gregorij quarti vniuersis episcopis per Galliam, Germaniam, Europam, & vniuersas prouincias constitutis: quæ est in codice supra citato Bibliothecæ monasterij Dominicanorum. Initium vero est etiam in epistola Anastasij. 1. I. ad Anastasium Augustum. c. 6.*

i ¶ *Nouitates.*] j. 33. di. & hęc aũt scripsim. & ff. de consti. princ. in rebus. §. 4. distin. erit autem lex.

k ¶ *Alterius.*] scilicet contrariæ bonis moribus, sic soluitur contra. j. dist. proxi. nouit. contra sic. Insti. de satisda. §. vlt.

QVod absque.] Hæc distinctio diuiditur in tres partes. In quarum prima probat, quòd bona consuetudo seruanda est. secunda ibi, *Hoc autem.* tertia ibi, *De his.*

CASVS. In superiori di. ostendit, quòd cõsuetudo Ro. Ec. est seruanda. Nunc vero ostẽdit, quòd à consuetudine Ro. Ec. non est recedendũ sine causa, & sine discretiõe. Et ad hoc probandum inducit prima duo cap. à cõtrario sensu. Addit etiam, quòd bona consuetudo est seruanda: mala vero resecãda: & quòd cõsuetudo metropolit. ecclesiæ est seruãda in prouincia, exceptis monasterijs.

l ¶ *Quòd.*] id est, vt noua cõsuetudo teneatur. In hac 12. distin. magister prosequitur materiã præcedentis. dist. scilicet, quòd consuetudo sit seruanda, quæ non est contraria iuri naturali, vel constitutioni. In fi. dicit, quòd omnes ecclesiæ debeant seruare consuetudinem Metropolitanæ ecclesiæ, vt j. e. dist. de his. nisi sint monasteria, vt ibi dicitur. Ponit autem in principio duo c. per quæ vult

[3] De hoc & legitur, & not. 17. q. 4. frater. & extra. de transa. veniens. ibi videas & de cõsti. c. pe. & per Inno. extra. de deci. dudum.

quia tamen auctoritate nostra tuum vis populum informare: faciemus quod petisti, vt populum tuum instruas, & errantes commoneas, aut nobis indices, vt qui sint scire valeamus.

a ¶ *Petrus Apostolus.*] vel aliquis ex eius mandato, vt Paulus: nã Petrus Paulo dedit licentiam prædicãdi auctoritate Domini dum dicit: Segregate mihi Paulum, & Barnabam, vt 75. dist. quod die.

b ¶ *Alius.*] id est contrarius [1] sic ponitur. 11. q. 3. c. 2.

c ¶ *Morem.*] sic cõstrue, satis certum haberemus dilectiõnẽ tuam agnouisse quem morem in celebrandis. &c.

d ¶ *Teneat.*] scilicet Rom. Ecc. vel teneat, id est tenere debeat dilectio tua.

e ¶ *Haberemus.*] scilicet tuam dilectionem.

f ¶ *Duxisset.*] dilectio tua.

g ¶ *Ignorare.*] hic indicat eum scire, & nescire: sed vulgariter loquitur quasi dicat, satis crederem te scire, nisi à me quæsiuisses.

h ¶ *Auctoritate.*] cum iste episcopus hoc sua auctoritate poterat facere, & per confirmationem Papæ nihil noui iuris datur [2], vt j. dist. proxi. præceptis qui enim confirmat nihil donat, vt extra de

[1] Non videtur hæc bona expositio: qa nullus Apostolus fuit Petro cõtrarius; & ideo alij subaudiunt primo ex. xij. nullus nisi Petrus, vel ab eo missus. Arch.

[2] Ad hoc 25. q. 1. nõ tam nouũ. & no. 3. ca. q. in summa. ibi videas. Arch.

Confirmationis Papalis effectus.

interpretari vlt. c. præcedentis di. vbi dicitur, quòd à consuetudine Rom. Ecc. deuiare non debemus: & sic intelligit, quòd sine discretione deuiare non debemus: sed cum ratione possumus, quod probat per duo. cap. proxi. à contrario sensu. Io.

ADDITIO. Et male: Nam non est in eo argumentandũ à contrario sensu, secundum Laur. sed contra hoc dictũ Lau. est 56. dis. c. 2. in fi. Hu. tenet contra.

NOn decet.] CASVS. Quidam epi deuiabant à regulis Rom. Ecc. quare Calixtus Papa scribit omnibus episcopis, vt ipsi tãquã membra Ro. Ec. quæ est caput, non discedant sine discretione: sed voluntatem eius faciant velut suæ matris: sicut Christus venit facere voluntatem patris.

m ¶ *Membra.*] sic j. de conse. dist. 3. celebritatẽ. & in Auth. de eccle. tit. in prin. [4] Et est hic ar. idẽ iuris esse in toto, quod in parte [5], vt 1. q. 3. si quis episcopus. vbi de hoc.

n ¶ *Omnium.*] ergo & Græcorum, vt 24. q. 1. rogamus.

o ¶ *Discretione.*] nũquid ergo cũ discretione licitum est contra illã agere? certe nõ, vt 17. q. 4. §. q aũt. vnde hic vacat ar. à 9rio sensu.

[4] Lauren.

[5] Nã quod ius est in toto quo ad totum: est in parte quo ad ptem. ff. de admi. tu. si duo. & de vsu. qui scit. in prin. secundum Io. de Faut.

Præceptis.] Casus. Quidam Patriarchæ, vel archiepiscopi ꝯ statuta Rom. ecclesiæ faciebant episcopos sine licentia sedis Aposto. deponendo: quos Greg. reprehendit dicens, quòd accusatio episcoporum, & depositio sicut quæstio fidei tm̃ ad sedē Apostolicam spectant: sicut antiqua statuta declarant, quæ Greg. in hoc c. confirmat nihil nouũ circa hoc statuendo: quare præcipit eis Grego. ne caput suũ omittant, vnde normam assumere debent. & qui contra hoc fecerit, deponetur.

a Non dura.] quamuis graue, & intolerabile sit, tñ adimplendũ est, vt 19. dist. in memoriã. & 100. dis. ꝯ morē. vel assigneť ratio quare adimpleri non possit, vt extra de rescrip. si quando.

b Non nouum.] arg. quòd nõ dicitur nouũ, quod quandoque statutum fuit: licet modo renouetur [1], vt 24. q. 1. Achatius. & 34. q. 1. non satis. vnde si episcopᵒ iurauit, ꝗ nõ alienabit nouum feudum, tamē feudum de nouo vacans potest licite alienare, vt extra de feu. ex parte. Item habes hic, quòd per confirmationem Papæ nõ datur ius nouũ, vt extra de confir. vti. vel inuti. cũ dilecta. Quid iuris sit, dixi de hoc s̄. dist. prox. c. vlt.

[1] Et est arg. contra illos, qui innouatas quæstiones vilipendũt. 22. dist. renouantes. 10. q. 1. antiquos. Lau.

c Causatio.] id est accusatio episcoporum. solus enim Papa potest condemnare episcopũ, licet ab alio possit absolui, vt 3. q. 6. quãuis. & c. dudum. & 5. q. 4. duodecim. Item solus Papa restituit eum, vt 2. q. 6. ideo 1. Item solus agit de eorum renũtiatione, vt 6. q. 3. denique. & de eorũ mutatione, vt 7. q. 1. mutatiões. & de eorum exemptione, vt 16. q. 1. frater.

Papa solus condemnat epos.

Scit sancta.] Casus. Reuertiť modo Gratianus ad propositum suum ostendens, quòd cõsuetudo. quæ nõ obuiat iuri naturali, vel cõstitutioni est seruanda. Dr̃ ergo in hoc c. ꝗ bene possunt diuersæ cõsuetudines pro locis & temporibus obseruari, dũmodo illis canonica auctoritas nõ obstaret, nec obest hoc saluti credentium.

d Consuetudines.] vt 31. dist. aliter. & de conse. dist. 4. de trina. & de conse. dist. 2. quotidie.

Additio Ad idem j̃. ea. dist. illa.

Illud.] Casus. Lucinius inueniebat varias cõsuetudines, & diuersas vnde dubitabat vtrũ altera deberet alteri præiudicare: & de hoc Hierony. consulebat: qui r̃ndit dicēs, ꝗ cõsuetudines à sanctis patribus traditæ obseruari debent, quæ fidei non obstant: nec vnius loci cõsuetudo alterius loci consuetudine debet subuerti. Tria autem sequentia capitula plana sunt.

e Traditiones.] i. consuetudines. 8. dist. quæ contra mores.

f Præsertim.] i. tm̃. sic poniť 11. q. 3. si q̃s ep̃s dãnatus, & 16. q. 3. ꝑ singulas. 7. q. 1. si quis p̃sbyter. & 27. q. 2. multorũ. Et dic non officiant. i. q̃ fidei nõ aduersentur, vel moribus bonis, vt j̃. ea. omnia.

g Contrario more.] arg. est hic ꝯ ep̃os qui sic argumētantur ꝯ ecclesiam aliquam: ex quo aliæ ecclesiæ hoc, vel illud faciũt: ergo & ista idē faciet. R̃ndeatur ergo eis, ꝗ consuetudo vnius ecclesiæ nõ subuertiť ꝑ ꝑ ꝯrias cõsuetudines aliarũ. arg. tñ est pro eis. 100. dist. ꝯ morem. extra de censi. ex parte [2]. arg. ꝯ extra de ca. mo. dilectus. circa. fi. Io. Sol. quælibet ecclesia faciat id q̃d aliæ faciunt de iure cõi. 61. dist. miramur. nisi præscripserit, vt extra de præscri. auditis. vel nisi habeat priuilegium. 16. q. 1. hinc ẽt. B. Ex his duobus. c. vr̃ ꝗ iudex delegatus iudicabit ẽm cõsuetudinē loci, ut j̃. ea. dis. illa. & s̄. dist. 8. c. quæ ꝯ mores. vbi dicit; nulla ciuis, vel peregrini. & extra de consue. cũ olim. in fi. & de cog. spiri. super eo. & optime extra de eo, qui mit. in poss. cũ venisset. & C. de ædi. pri. an in totum. vbi dr̃, ꝗ iudex seruabit [3] ea q̃ ĩ oppido frequēter seruata sunt [4]. Et legatus seruabit cõsuetudinē prouinciæ. nã magnum existimãt prouinciales sibi seruari cõsuetudines suas. ff. de offi. procon. obseruare. Itē lex præcipit, ꝗ iudex seruet cõsuetudinē prouinciæ. ff. de testa. l. 3. in fi. Ecõtra probatur, ꝗ iudicabit ẽm ius Romanũ. vt s̄. dist. proxi. c. vlt. & c. consuetudinis. & in satisdatione dicit lex seruandã ꝯsuetudinē vrbis Romanæ, vt Insti. de satisda. §. vl. & extra de sen. & re iudi. ĩ causis. & c. cũ cã. & 25. q. 2. seruatis. in fi. Itē q̃a delegatus non sua, sed delegantis vice fungitur [5], vt 93. dist. c. vl. extra de offi. deleg. sane 2. ff. de off. eius cui mãda. est iurisdictio. l. j. & 3. Item magnum sequeretur inconueniēs, si secundum consuetudinē loci iudicareť: q̃a si illa loca haberēt diuersas ꝯsuetudines ĩ q̃bus iudicať: iã sequereť, ꝗ eadē causa regeretur ẽm cõsuetudines ꝯrias. 12. q. 2. monemᵒ. Itē vr̃, ꝗ ẽm cõsuetudinē rei sit iudicãdũ: tũ q̃a actor semper sequiť forũ rei, vt 11. q. 1. experientiæ. tũ q̃a fauorabiliores rei sunt, quàm actores. ff. de reg. iur. fauorabiliores. Ad

[2] Et c. sopite. vbi de hoc. & c. sup eo. vbi de hoc. extra de off. archi. c. fi. vbi plene de hoc p Inn. & facit ad hoc quod no. extra de decimis, quoniam.

[3] In iudicãdo.

[4] Scilicet in simili genere controuersiarum. Archid.

[5] Idem Bal. in l. aduersus. C. si aduer. rem iu. & Alex. de Imo. in l. solet. ff. de iuris. om. iu. circa princ.

Iudex iudicãdo an loci cõsuetudinem seruare debeat.

¶ Apostolicis præceptis nullus superbe resistat. C. II.

Præceptis Apostolicis non dura [a] superbia resistatur; sed per obedientiam, quæ à sancta Romana ecclesia †, & Apostolica auctoritate iussa sunt, salutifere impleantur; si eiusdem sanctæ Dei ecclesiæ, quæ est caput vestum, communionem habere desideratis. *& post multa.* ¶ Non nouum [b] aliquid præsenti iussione præcipimus; sed illa, quæ olim videntur indulta, firmamus: cum nulli dubium sit, quòd nõ solum Pontificalis causatio † [c], sed omnis sanctæ [α] religionis relatio ad sedem Apostolicam, quasi ad caput ecclesiarum debeat referri, & inde normam sumere, vnde sumpsit exordium; ne caput institutionis videatur omittere. Cuius auctoritatis sanctionem omnes teneant sacerdotes, qui nolunt ab Apostolicæ petræ, super quam Christus vniuersalem fundauit ecclesiam, soliditate diuelli. Si quis hæc † Apostolicæ sedis præcepta non obseruauerit, percepti honoris esse hostis non dubitetur.

Ansel. l. 1. c. 20. Polyc. l. 1. tit. 17

† abest ab orig. & aliquot vetustis Gratiani exẽplaribus.

† al. accusatio

† al. hoc præcepto sedis Apostolicæ præcepta.] orig.

α Sanctæ religionis.] *Sic emendatum est ex ipsa epistola, & aliquot manuscriptis Gratiani codicibus; inductis his vocibus,* spei Romanæ ecclesiæ.

Item Leo ix. Michaeli episcopo Constantinopolitano epist. 1. c. 29. & Nicolaus 1. epist. 2. ad Photium.

¶ Non est resistendum consuetudini, cui canonica non obstat auctoritas. C. III.

Scit sancta Romana ecclesia; quòd nihil obsunt saluti credentium diuersæ pro loco, & tempore consuetudines [d]; si illis canonica non obsistat auctoritas, pro qua eis obuiare debeamus: vnde nil iudicamus eis debere, vel posse resistere †.

Iuo p. 4. c. 223. & par. 5. c. 44. Pann. l. 2. c. 155.

† al. resisti.

¶ *Caput hoc confectum est ex duobus longe diuersis locis. Nam vsque ad ver.* si illis, *sumptum est ex prima epistola, seu libello Leonis ix. aduersus inauditas præsumptiones Michaelis Constantinopolitani, & Leonis Acridani episcoporum, c. 29. vbi loquens de Romana ecclesia ait:* Scit namque, quia nihil obsint saluti credentium diuersæ pro loco & tempore consuetudines; quando vna fides per dilectionem operans bona, quæ potest, vni Deo commendat omnes: *& hæc fere ab Iuone, & in Pannormia referuntur. Altera vero pars accepta est ex epistola secunda Nicolai ad Photium, quæ incipit,* Postquam Beato Petro. *Ibi enim habentur hæc:* De cõsuetudinibus, quas nobis opponere visi estis, scribentes per diuersas ecclesias diuersas esse consuetudines: si illis canonica non obsistat auctoritas, pro qua obuiare debeamus; nihil iudicamus, vel eis resistimus.

Item Hieronymus ad Lucinium epist. 28.

¶ Consuetudines, quæ fidei non officiunt, vt à maioribus traditæ sunt, obseruentur. C. IIII.

Illud breuiter te admonendum puto, traditiones [e] ecclesiasticas, præsertim [f] quæ fidei non officiunt, ita obseruandas, vt à maioribus traditæ sunt, nec aliorum consuetudinem, aliorum contrario more [g] subuerti.

Item Nicolaus Hincmaro archiepiscopo.

Ad hoc dicunt quidam, ꝙ si aliqui se sponte subijciant iudicio alicuius, vel sponte petant iudices delegatos, ꝙ semper secundũ con suetudinem delegantis iudicandum sit. Si aũt inuitis datus sit iudex: tũc iudicabit ſm cõsuetudinẽ litigantiũ, & potius ſm consuetudinẽ rei, ꝙ actoris, vt ĩ d.l. fauorabiliores. Melius põt distingui

c Consuetudo.] vbi non est contraria iuri scripto.
d Contra longam.] sed longum est illud quod est x. vel xx. annorum, vt C. de præscript. long. temp. per totum. Non ergo requiritur, quòd consuetudo excedat hominum memoriam, vt dicunt quidam: vel etiam, ꝙ sit præscripta. Sed illud verum est, vbi consuetudo non est cõtra ius, vel quando est vetusta: ita vt excedat memoriã hominum. ff. de aqua plu. arcen. in summa. §. item varus. quia tunc habetur loco cõstitutionis, vt l. hoc iure. §. duct⁹ aquæ. ff. de aqua quot. & æsti. vbi autem est iuri ɔ̃ria, requirũtur ea, quæ not. s̃. 8. dist. frustra.[1]

[1] Sub. & tũc p̃fertur: vel quando est vetusta, ita ꝙ excedit memoriam hominũ. ff. de aqua plu. ar. l. in summa. §. Cassius. Tunc aũt loco constitutionis habet̃: vt d. l. hoc iure. §. ductus aquæ. Lau.

¶ Traditiones à Patribus institutæ non sunt infringendæ. C. V.

Iuo p. 4. c. 212. Pãn. l. 2. c. 156.

RIdiculum est[a], & satis abominabile dedecus, vt temporibus nostris vel falso insimulari sanctam Dei ecclesiam permittamus, vel eas traditiones, quas antiquitus à Patribus suscepimus, pro libitu semper errantium infringi patiamur.

¶ *Habetur in epistola scripta Hincmaro, & ceteris archiepiscopis, & episcopis in regno Caroli ecclesias regentibus; quæ extat in codice iam memorato Bibliotheca Dominicanorum, & ex ea caput hoc locupletatum est. Nam antea breuius erat, vt etiam apud Iuonem, & in Pannormia.*

Item Iustinianus Institutionum lib. 1. tit. 2.

¶ Diuturni mores pro lege sunt habendi. C. VI.

Iuo p. 4. c. 194. Pann. l. 2. c. 160.

DIuturni[b] mores consensu vtentium approbati legem imitantur.

Item Cod. lib. 8. tit. quæ sit longa consuetudo. l. 1.

¶ Quidquid contra longam consuetudinem fit, reuocari oportet. C. VII.

Iuo p. 4. c. 201. Pann. l. 2. c. 162.

COnsuetudo[c] præcedens, & ratio, quæ consuetudinem suasit, tenenda est. Et quidquid « contra longam[d] consuetudinem fiet; ad solicitudinem suam reuocabit præses prouinciæ.

« ¶ Quidquid.] *In originali est, & ne quid cõtra longã consuetudinem fiat, sed quoniam rubrica videtur magis conuenire lectioni Gratiani, quæ est etiam apud Iuonem, & in Pannormia; non est mutatum.*

Item Gregorius vniuersis episcopis Numidiæ lib. 1. epist. 75.

¶ Immota permaneat consuetudo, quæ contra fidem catholicam nihil vsurpare dignoscitur. C. VIII.

3. dist. 11. c. consuetudinem. Iuo p. 4. c. 204.

NOs[N] consuetudinem, quæ tamen contra fidem catholicam nihil vsurpare dinoscitur, immotam[e] permanere concedimus; siue de primatibus[f] constituendis, siue de ceteris capitulis; exceptis ijs, qui ex Donatistis ad episcopatum perueniunt: quos prouehi ad primatus dignitatem (etiam cum[g] ordo[h] clericorum ß eos ad locum eumdem deferat) modis omnibus prohibemus[i]. Sufficiat autem illis commissæ sibi plebis † curam gerere; non autem etiam illos antistites, quos catholica fides in ecclesiæ sinu & edocuit, & genuit, ad obtinendum culmen primatus anteire.

† tantummodo.] orig.

ß ¶ Ordo clericorum.] *Sic etiam legitur in aliquot vetustis Gratiani, & in aliquibus B. Gregorij codicibus; sed auctor glossæ non videtur habuisse verbum* clericorum: *quemadmodum neque Iuo neque pleraque Gratiani manuscripta exemplaria, neque aliqua etiam B. Gregorij operum editiones.*

Idem Gregorius ad Maximum Salonitanũ episcopũ lib. 7. reg. epist. 81.

¶ Non negantur, quæ consuetudinis sunt. C. IX.

QVemadmodum illicitã perpetrari non patimur; sic[k] quæ sunt consuetudinis non negamus.

N Os cõsuetudinem.] Casvs. In Numidia erant multi Donatistę, quos cum ad ecclesiam redibant archiepiscopi, & primates de consuetudine in episcopos promouebant: cum hæc consuetudo esset contra ecclesiasticas constitutiones. Dicit ergo Papa in ceteris articulis consuetudinẽ esse seruandã. In ꝓmotione vero Donatistarũ seruari non debet; licet in dignitatibus ex dispẽsatione tolerentur, cũ in quibusdam antea cõsistebant.

e ¶ Immotam.] contra extra de consue. cũ venerabilis, sed ibi de consuetudine circa statuta canonum, vt 22. q. 1. & iurabunt.

f ¶ De primatibus.] ar. est hic, ꝙ consuetudo attẽditur in electione, vt 24. q. 1. pudenda. in fi. & extra de elec. cum inter vniuersas, & c. cum ecclesia. de causa possessionis & proprie. Item est hic argu. quòd persona, quæ aliàs est ineligibilis, ratione consuetudinis fit eligibilis. & sic extra de clericis coniuga. cũ olim[2]. & ff. de decu. non tantum. in fin. arg. cõtra extra de cõsuetu. cum venerabilis. Item habes hic, quòd dispensantur in vno ordine cum aliquo, qui tamen non potest promoueri ad superiorem ordinem, vt 34. distin. lector. & 1. quæst. 5. ca. primo. & quæstio. 7. saluberrimum. potest enim aliquis habere minorem honorem, qui nõ potest habere maiorem, vt ff. de interdi. & rele. relegatorum. §. vlt. & 15. quæst. vlti. c. 1.

Consuetudo in electione attenditur.

[2] Potest dici id quod dicitur in hac decre. plus, fieri propter scãdalum vitandũ: ꝙ propter consuetudinem: vt in hoc c. nos consuetudinem.

g ¶ Etiam cum.] id est quamuis.

h ¶ Ordo.] licet sint talis ordinis, ꝙ possint esse primates.

i ¶ Prohibemus.] 23. q. 4. ipsa pietas[3]. ver. itẽ si ɔ̃ 1. q. 1. si qs hr̃ticæ. 1. q. 7. c. 1. & c. cõuenientibus. contra. Sol. de iure communi est ꝙ nullus rediẽs ab hæresi potest ordinari. 1. q. 7. c. 1. sed dispensatur cum eis multipliciter. Dispensatur enim cum eis quandoque semiplene, quando ad minores ordines promouentur, vt 1. q. 1. si quis hæreticæ. plena est, quando potest fieri sacerdos, & non vltra 1. q. 7. conuenientibus. plenior quando potest fieri episcopus: sed nõ primas, ut hic. plenissima quãdo ad omnes ordines, & dignitatẽs promouetur. 23. q. 4. ipsa pietas. Io.

Rediens ab hæresi an possit ordinari.

[3] Hoc cap. potius est cõcordãtia cũ hoc, & ibi tales permittãtur episcopari, secundum Hu.

QVemadmodum.] Casvs. huius cap. per se patet.

k ¶ Sic.] similis comparatio est 2. quæst. prima. sicut fine. Ioan.

gui, aut appellat̃ ad Papã, aut nõ: si ꝑ appellationẽ obtinet̃ iudex, dico tũc delegatũ debere sequi consuetudines illius loci à quo est appellatũ; quia iudex appellationis tenet̃ sequi legẽ prioris sñiæ, vt ĩ Aut. coll. 8. vt cũ. de ap. cog. in prin. ar. ad hoc extra de test. Rainutius. vbi iudex ap. sequitur cõsuetudinẽ loci à quo fuit appellatum. Sed si sine ap. impetretur iudex: tunc tenetur sequi consuetudinẽ delegantis. ar. ad hoc ff. de condi. & dem. quæ conditio. in fi. Io. Ego credo, ꝙ iudex iudicabit, secundum consuetudinẽ rei, cũ actor forum rei sequatur: vt extra de fo. cõpe. cũ sit generale. nisi ratione contractus, vel maleficij factus sit de foro alterius: quia tunc seruabitur consuetudo loci vbi ɔ̃xit, vel vbi deliquit, vt 8. di. quæ contra mores. & extra de for. compe. c. vlt. Bar.

Consuetudo rei debet à iudice seruari.

¶ Contrario more.] C. de temp. in integ. rest. l. vl. cõtra vbi dicitur, ꝙ absurdum est ex locorum differẽtia aliquod induci discrimen. Sol. verum est, ꝙ propter loca diuersa non debet induci ius diuersum: nisi alia ratio subsit, 29. dist. sciendum.

a RIdiculum est.] ff. de interdictis, & relegatis. l. relegatorum. §. vltimo.

b DIuturni.] Hoc dr̃ Insti. de iure naturali. §. ex nõ scripto.

Idem Gregorius ad Augustinum Anglorum episcopum, resp. 3.

¶ Non locus consuetudinem, sed consuetudo locum commendat. C. X.

NOuit fraternitas tua Romanæ ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit enutritam. Sed mihi placet, vt siue in Romana, siue in Gallicorũ † [a], siue in qualibet ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, solicite eligas; & in Anglorum ecclesia, quæ adhuc in fide noua est, institutione præcipua, quæ de multis ecclesijs colligere poteris †, infundas. Non enim pro locis res [b], sed pro rebus † loca amãda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesijs, quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt, elige: & hæc quasi in fasciculum collecta apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.

Iuo. par. 2. c. 80.

† *Gallicanorũ*] orig. *Gallicana.*] Iuo.

† *potuisti*] orig.

† *bonis rebus*] orig.

Item Augustinus ad Ianuarium, epist. 118. c. 1.

¶ Quod neque contra fidem, neque contra bonos mores esse conuincitur, indifferenter est habendum. C. XI.

ILla autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, datur intelligi [c] vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs concilijs, quorum est in ecclesia saluberrima auctoritas, commendata [d], atque statuta retineri [e]: sicuti quòd Domini passio, & resurrectio, & ascensio in cælum, & aduentus de cælo spiritus sancti, anniuersaria solennitate celebrantur: & si quid aliud tale occurrerit, quod seruetur ab vniuersa, quacumque se diffundit, ecclesia. ¶ Alia vero, quæ per loca terrarum, regionesque variantur, sicuti est, quòd alij ieiunant sabbato, alij vero non; alij quotidie communicant corpori, & sanguini dominico, alij certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur; alibi sabbato tantum, & dominico, alibi tantum dominico; & si quid aliud huiusmodi animaduerti potest; totum hoc genus rerum liberas [f] habet obseruationes. Nec disciplina vlla est in his melior graui, prudentique Christiano, quàm vt eo modo agat, quo agere viderit ecclesiam, ad quamcumque forte deuenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores iniungitur †, indifferenter est habendum; & pro eorum inter quos viuitur, societate [g] seruandum est. Mater mea [a] Mediolanum me consecuta inuenit ecclesiam sabbato non ieiunantem: cœperat fluctuare quid ageret. Tunc ego consului de hac re beatissimæ memoriæ virum Ambrosium. At ille ait; cum Romam venio, ieiuno sabbato: cum Mediolani sum, non ieiuno. Sic etiam tu, ad quam forte ecclesiam veneris [h], eius morem serua; si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi. Hoc, cum matri renunciassem, libenter amplexa est [i].

Ibidem. c. 2.

fere idem epist. 119. c. 18.

† *al. esse conuincitur*

a ¶ Mater mea.] *In hoc capite, quemadmodum & in sequenti, multa sunt emendata ex B. Aug. ac nonnulla etiam addita. Ab hoc tamen loco vsque in finem, quoniam verba B. Augustini aptè erant in epitomen redacta, nihil additum est.*

2 *Hoc autem [k] de consuetudine illa intelligendum est, quæ vel vniuersalis ecclesiæ vsu, vel temporis prolixitate roboratur. Ceterum si pro varietate temporum, vel animorum, vel locorum variæ consuetudines introducantur; inuenta opportunitate resecandæ sunt potius, quàm obseruandæ.*

NOuit.] CASVS. Gregorius misit Augustinum monachum suum ad prædicandum in Anglicis, qui iuit, & conuertit eos; & factus est ibi episcopus. Vnde quæsiuit à Gregorio, an secundũ cõsuetudinem Romanæ ecclesiæ, quam Aug. bene nouit deberet Angliam informare? Et respondet Greg. ꝙ vbicumque inuenerit bonas consuetudines, illas assumat, quibus in vnũ collectis Anglicorũ mores informet: nec debet pp loci dignitatem cõsuetudinẽ approbarẽ: qa nõ res pp loca, sed loca propter res, & consuetudines sunt amanda.

a ¶ *Siue in Gallicorum.*] ꝟ. proxi. dist. c. vlt. cõtra. Sed ibi de generali consuetudine. Vel ibi de illa, quæ consistit in ordine. 54. dist. ex antiquis. hic de illa, quæ cõsistit in obsequijs.

b ¶ *Res.*] id est consuetudines. quasi dicat nõ ideo est comprobanda consuetudo mala; quia bonus locus est. 40. distin. non loca.

ADDITIO. Nec bona cõsuetudo repellẽda est, ideo qa locus sit vilis ac ignobilis, ẽm Hu.

ILla autem.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte quærebat Ianuarius ab Augustino, quare gñaliter p totum orbem seruentur passio domini, resurrectio, & ascensio: & his similia: cũ nõ inueniatur in auctoritate, ꝙ illa seruari præcipiat? Et respondet Aug. ꝙ ideo seruantur: quia intelligere debemus, & credere hoc esse traditum ab Apostolis, vel à concilijs statutum. vnde debet ab vniuersis seruari. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Alia vero.* dicĩt, ꝙ particulares consuetudines liberam habent obseruãtiã: nec ad alios q ibi nõ habitant, pertinẽt: sicut est de ieiunio sabbati, & de quotidiana sumptione corporis Chr̃i, & de his similib9. & hoc probatur exemplo Ambrosij. Nam cũ mater Augustini ijsset Mediolanum, & dubitabat vtrum deberet ieiunare die sabbati: cum ibi ecclesia nõ ieiunaret, Aug. cõsuluit Ambrosium super hoc, qui respondit. Cũ sum Romæ, sabbatum ieiuno: Cũ sũ Mediolani, nõ ieiuno: & tu Augustine ad quãcumq; ecclesiam veneris, eius morẽ serua: ne scandalũ generetur alicui pp te. Hoc cum Aug. renuntiasset matri, libenter amplexa est.

c ¶ *Intelligi.*] arg. quòd præsumendum est consuetudinem esse iustam, & ex iusta causa processisse, nisi probetur contrarium. argu. contra, infra eadem distinctio. omnia, & 68. dist. corepiscopi. & extra de censi. peruenit. vbi habes, quòd licet ordo corepiscoporum diu seruatus ab omnibus fuerit: tñ aboletur; quia causa institutionis ignoratur [1]. Sed illa consuetudo mala fuit & onerosa, & ideo fuit extirpata. Hic autem loquitur de bona consuetudine, & non onerosa, vt in Auth. de referen. §. fi. Itẽ est hic arg. ꝙ ex tpe præsumitur aliquid esse debitum, vt 18. q. 2. seruitium.

Consuetudo p̃sumitur iusta.

1 Potest dici secundum Lau. ꝙ ibi nõ negat Damasus eos in cõcilijs institutos fuisse: sed cãm institutionis dicit se negare.

d ¶ *Commendata.*] esse.

e ¶ *Retineri.*] id est, vt retineantur.

f ¶ *Liberas.*] Hic dicit Aug. ꝙ liberũ est sabbato ieiunare quantũ ad extraneos, nõ quãtũ ad illos vbi talis cõsuetudo seruata est. Sed ꝯriũ dicit Inn. ĩ. de cõse. dist. 3. sabbato. Sed ibi loqr̃ de cõsilio. Vel specialiter illud præcipitur Romanis. 76. dist. vtinam.

g ¶ *Societate.*] ar. ꝙ qlibet tenetur viuere ẽm cõsuetudinẽ illorũ inter quos versatur, vt ꝟ. 8. dist. quæ contra & 41. dist. quisquis B. Vnde versus. *Si fueris Romæ, Romano viuito more.*
Et si sis alibi, viuito sicut ibi.

h ¶ *Veneris.*] ar. ꝙ viatores tenẽtur seq cõsuetudinẽ loci ad quẽ veniunt, vt hic, & ꝟ. dist. 8. q̃ ꝯ. arg. ꝯ ff. de iudi. hr̃s absens. Sol. vt in dist. q̃ ꝯ. qa refert an sint moraturi, vel cito recessuri, vel an sit consuetudo apparens, vel latens.

i ¶ *Amplexa est.*] sed forte non libenter ieiunauit.

HOC AVTEM. Hæc est secunda pars in qua dr̃, ꝙ licet cõsuetudo non sit contra fidẽ, si tñ grauat, remouenda est si potest fieri sine scandalo. Io. de Fant.

CASVS. Hic assignat Gratianus, ꝙ supradicta. c. loquunt̃ de generali cõsuetudine, vel particulari rõnabili, q̃ oĩno seruari debẽt, & si malę, vel onerosę cõsuetudines sint, resecari debẽt opportunitate inuenta. & ad hoc probandum inducit capitulum sequens.

k ¶ *Hoc autem.*] quod supra dictum est de cõsuetudine seruãda.

OMnia.] CASVS Quædam consuetudines onerosæ inueniebantur, quæ nec auctoritatibus scripturarum, nec in concilijs episcoporum, nec consuetudine vniuersali roboratę erant;& vix ratio poterat inueniri quare essent inuentę. Vnde Ianuarius ab Augustino quæsiuit, an tolerandæ essent? Et respondet, quod non: immo

d ¶ Religionem.] Christianam.
e ¶ Quam paucissimis.] argum. contra illos, qui nimias fundunt orationes. ff. quod me. causa. l. 1. quia gaudent breuitate Moderni, vt no. ff. eod. tit. l. 1.
f ¶ Manifestissimis.] s. dist. 4. erit.

Vnde Augustinus scribit ad inquisitiones Ianuarij, epist. 119. c. 19.

¶ Resecanda sunt quæ neque auctoritate, neque moribus vniuersitatis comprobantur. C. XII.

Iuo p. 4. c. 206. Pann. l. 2. c. 168.

OMnia[a] talia, quæ neque sanctarum scripturarum auctoritatibus continentur, nec in concilijs episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudine vniuersalis † ecclesiæ roborata sunt, sed diuersorum locorum diuersis moribus innumerabiliter variantur, ita vt vix, aut omnino numquam inueniri possint causæ[b], quas in eis instituendis homines secuti sunt, vbi facultas[c] tribuitur, sine vlla dubitatione resecanda existimo. Quamuis enim neque hoc inueniri possit, quomodo contra fidem sint; ipsam tamen religionem[d], quam paucissimis[e], & manifestissimis[f] celebrationum sacramentis misericordia Dei esse liberam voluit, seruilibus oneribus † premunt, vt tolerabilior sit conditio Iudæorum, qui etiam si tempus libertatis non agnouerint; legalibus tamen sacramentis †, non humanis præsumptionibus subijciuntur.

† vniuersa] ori. Iuo, Pann.
† al. adeo seruilibus operibus.
† sarcinis] orig.

Item ex concilio Toletano 11. c. 3.

¶ Omnes prouinciæ † eumdem in psallendo modum teneant, quem metropolitanam sedem † habere cognouerint. C. XIII.

† al. prouinciales
† al. ecclesiam.

Ephes. 4.

3 DE ijs, qui contra Apostoli voluntatem[g] circumferuntur omni vento doctrinæ, placuit huic sancto concilio, vt metropolitanæ sedis auctoritate coacti vniuscuiusque prouinciæ [a] ciues † [h], rectoresq; ecclesiarum vnum, eumdemque in psallendo teneant modum, quem in † metropolitana sede cognouerint institutum; nec aliqua diuersitate cuiusque ordinis, vel officij à metropolitana se patiantur sede disiungi. Sic enim iustum est, vt inde vnusquisque sumat regulas magisterij, vnde honoris consecrationem accipit, vt iuxta maiorum decreta, sedes, quæ vnicuique sacerdotalis dignitatis est mater, sit ecclesiasticæ magistra rationis. Abbatibus sane, indultis officijs, quæ iuxta voluntatem sui episcopi[i] regulariter illis impendenda sunt, cetera officia publica[k], id est vesperas, matutinum, siue missam aliter quàm in principali ecclesia, celebrare non liceat. ¶ Quisquis autem horum decretorum violator extiterit, sex mensibus communione priuatus apud metropolitanum sub pænitentiæ censura permaneat corrigendus; quatenus apud illum & præteritæ transgressionis culpam lacrymis diluat, & necessariam officiorum doctrinam studiose addiscat. ¶ Sub ista ergo regula disciplinæ, non solum metropolitanus totius suæ prouinciæ pontifices, vel sacerdotes adstringat[l]; sed etiam ceteri episcopi subiectos sibi ecclesiarum rectores obtemperare his institutionibus cogant.

†
† al. à

[a] ¶ Prouinciæ ciues.] *in codice Lucensi peruetusto bibliotheca Regis catholici, & in concilijs impressis, in margine legitur,* prouinciæ pontifices: *quæ dicto in fine huius capitis repetita ostendit hanc esse veram lectionem. Verum in omnibus conciliorum editionibus in textu, & duobus codicibus Vaticanis legitur,* ciues.

Sententia habetur etiam in Toletano 4. c. 2.

Item ex concilio Bracarensi 1. c. 19.

¶ Ordo seruetur in matutinis, & vespertinis officijs vnus & idem. C. XIIII.

PLacuit[m] omnibus communi consensu, vt vnus atque idem psallendi ordo in matutinis, vel vespertinis officijs teneatur, & non diuersæ, ac priuatæ, neque [ß] monasteriorum consuetudines cum ec-

DE ijs.] Hæc est tertia pars in qua dicitur, quod cõsuetudo in celebrandis officijs, quã obtinet metropolitana ecclesia debet obseruari in omnibus ecclesijs, exceptis monasterijs, in quibus celebrantur officia secundũ regulã beati Benedicti. Hug.
CASVS. Quidã erant episcopi, qui non seruabãt ordinem in diuinis officijs, quem seruabat metropolitana ecclesia: quare statutũ fuit in cõcilio Tolet. vt oẽs episcopi eũdẽ modũ in officijs seruẽt, quod in ecclesia metropolitana seruatur. Abbates vero officia publica. i. vesperas: matutinas, & missas celebrent sicut in ecclesia principali celebrantur: alia vero officia dicant sicut in eorũ regula cõtinetur. Et hęc in prima parte. In secunda parte quę icipit ibi, *Quisquis* dicitur, quod si quis contra hoc fecerit. vj. mensibus excõicationi subdatur. In tertia parte quæ incipit ibi, *Sub ista.* dicitur quod metropolitani debẽt epos prouinciæ cogere supradictum modum seruare, & episcopi sibi subiectos rectores supradictam regulam seruare compellant.
g ¶ Voluntatem.] scilicet doctrinis varijs nolite abduci, vt s. dist. proxi. nolite.
h ¶ Ciues.] ciues ergo cantant cũ clericis. & dicunt amen. 38. distin. sedulo.
i ¶ Sui episcopi.] ar. quod regimen omnium monasteriorum spectat ad epm, vt 9. q. 3. per singulas, & 16. q. 1. q vere. & 61. dist. obitum. Sed nonne monasteria monachorum potius sunt secundum Abbatem regẽda, ad quem tota potestas monasterij spectat. 18. q. 2. c. nullã? Sed illud verum est de regulis viuendi, non de regulis cantandi. 12. q. 1. non dicatis.

¶ Resp. respõdet

Monasteriorum regimen ad quẽ spectat.

[ß] Dicit Hug. quod hoc non colligitur hic. & est sẽsus, secundũ voluntatem sui episcopi: quia eps, hoc est velle debet: nõ quod eis formam huius rei dare debeat. Ar. s. 16. q. 1. Agapitus.

mo resecandæ cũ se facultas obtulerit: quia Deus voluit religionẽ Christianã liberã esse in paucissimis sacramentis: nec eã voluit seruilibus oneribus premi; quæ hodie in tñ ecclesiã premunt, vt tolerabilior sit cõditio Iudæorũ, quam nostra: qui licet legẽ Christi nõ susceperint: legalibus tñ sacramẽtis, nõ præsumptionibus subijciunt humanis.
a ¶ Omnia talia.] Loquitur de consuetudine irrationabili, ne sit contra. s. eo. illud.
b ¶ Causa.] ar. quod nõ sufficit dicere ita statutũ est, nisi cã statuti assignet, vt extra de cẽsi. peruenit. s. 2. q. 5. cõsuluisti. s. de conse. dist. 1. placuit. s. 68. dist. corepiscopi. arg. cõtra. ff. de leg. non omnium.
c ¶ Facultas.] i. vbi põt fieri sine scãdalo, vt 50. dist. vt cõstitueret.

Statuti causa est assignanda.
De hoc extra de rescri. si quando. 23. q. 4. Nabuchodonosor. in prin.

k ¶ Publica.] s. clericorũ sæcularium, quorũ officia publica sunt, cũ ipsi populum habeãt: sed monachi non semper habent populum, vnde ipsi nõ faciunt publica officia, vt 16. q. 1. interdicimus.
l ¶ Adstringat.] ar. metropolitanum posse suspendere, & excommunicare suum suffraganeum, vt s. 18. d. ff. placuit, & c. si episcopus s. 10. q. 3. quia cognouimus. 11. q. 3. si quis episcopus.
PLacuit.] CASVS huius capituli planus est, qui de eadẽ materia loquitur cum superiori.
m ¶ Placuit.] s. de conse. dist. 5. conuenit. istis tamen capitulis derogatur per contrariam consuetudinem.

Metropolitanus suffraganeos ex communicat.

[ß] Idẽ dicũt hic Hug. Lau. & Ioã. de Fant.

Item

clesiastica regula sint permistæ.

β ¶ Neque monasteriorum.] *In concilio ipso postremo Coloniæ excuso, abest vox*, neque. *In ceteris autem editionibus sic legitur*, priuatæ monasteriorum consuetudines contra ecclesiasticas regulas sint permistæ.

Re-

DISTINCTIO XIII.

ITem aduersus[a] *naturale ius nulla dispensatio admittitur; nisi forte duo mala ita vrgeant, vt alterum eorum necesse sit eligi.*

Vnde in concilio Toletano 8.c.2.legitur.

¶ Minus malum de duobus eligendum est. C. I.

DVo mala[b], licet sint omnino cautissime præcauenda, tamen si periculi necessitas[c] ex his vnum perpetrare† compulerit; id debemus resoluere[d], quod minori[e] nexu noscitur obligare†. ¶ Quid autem ex his leuius, quid ve sit grauius, puræ† rationis acumine inuestigemus. Etenim dum peierare[f] compellimur, creatorem quidem offendimus; sed nos tantummodo maculamus. Cum vero noxia promissa complemus, & Dei iussa superbe contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipsos crudeliori gladio trucidamus. Illic†[g] enim duplici[h] culparum telo perimimur†, hic†[i] tripliciter iugulamur.

Iuo p. 12. c.16. Pann. l.8.c.119. † al. tentare] al. temperare] al. temerare † obligari.] ori. Iuo Pan. & Gr. † al. pia] al. pio] al. pietatis acumine. † al. Illinc] Gra. † percutimur.] orig. † al. hinc] Gra.

¶ *In ipso concilij capite multa antecedunt, & sequuntur, quæ perlegenda sunt.*

Item Gregorius in moralibus in c.40. Iob, lib.32.c.18. & 19. & 20.

¶ De eodem. C. II.

NErui[k] testiculorum[l] Leuiathan[m] perplexi sunt[n]; quia sug-

Iob 40.

ITem aduersus.] Hæc dist. diuiditur in duas partes. secunda ibi, *Est tamen.* CASVS. Supra in 5.dist. ostendit Gratianus ius naturale præferri alijs in origine & dignitate, & s. i 8.dist. ostendit, quòd præfertur amplitudine. In hac vero 13.dist.in. ostẽdit, quòd præfertur in sententiæ rigore: quia nulla dispẽsatio admittitur cõtra ius naturale in pceptis, & prohibitionibus, nisi duo forte mala ita vrgeant, vt necesse sit alterum eligi, & ad hoc probandum inducit sequentia cap.

a ¶ *Item aduersus.*] Assignauit magister differentiam iuris naturalis ad alia iura in origine, & dignitate, & amplitudine: nunc assignat differentiam eiusdem iuris ad alia iura in sniæ rigore: nam contra alia iura admittitur dispensatio. 25. quæst. 1. c. fi.[1] sed contra ius naturale, quod consistit in præceptis & phibitionibus, numquã: magister tamen excipit vnum casum de perplexitate, & male. Videamus ergo quid iuris sit de perplexitate. Dicunt quidam, quòd aliquis potest esse perplexus inter duo mortalia, vt Iudæi qui crucifixerunt Christum, peccauerunt mortaliter. de pæni. ni.dist. 1. periculose. & si nõ occidissent, similiter peccassent mortaliter: quia fecissent ɔ̃ cõsciẽtiã, quæ dictabat eis ɔ̃riũ; quia dictum erat eis. Quicũq; fecerit se filiũ Dei, morte moriatur. & omne qđ fit ɔ̃ conscientiã, ædificat ad gehennã. 28.q.1.c.1.§.ex his. extra de præscrip. qm̃. Itẽ vt dicũt, potest aliquis esse perplexus* inter mortale, & veniale, vt cũ aliquis q̃rit aliquẽ inimicũ suum, quẽ scio esse in loco aliquo, si dico quærenti illũ esse in loco illo, pecco mortaliter[2]; quia prodo eũ; si nego eũ esse ibi, pecco saltẽ venialiter, vel ẽt mortaliter si sum perfectus, vt 22.q.2.ne quis. si taceo, ex taciturnitate mea præsumitur eum esse in loco illo. Itẽ in alio exemplo: si vxor petit debitum à viro, & vir negat, peccat mortaliter. si reddit, vr̃ peccare venialiter; quia delectatio carnis non potest esse sine veniali peccato, vt vr̃ 33.q.4. vir cũ propria, & sic est perplexus[3]. Similiter vr̃, ꝙ alquis potest esse perplexus inter duo venialia, vt si aliquis simplici verbo promisit se bibere plusquã possit: si plus bibat peccat venialiter. 25.dist. vnũ orariũ. §. criminis. si ɔ̃ verbũ suũ facit peccat venialiter, vt 22.q.2. primũ Sed dicendũ est, ꝙ nullus põt esse pplexus inter duo mala: q̃a ꝯm hoc sequeret̃, ꝙ aliq̃s ex necessitate teneretur facere malũ: sed dicit canõ, ꝙ Deus numq̃ redderet interitũ, nisi spõtaneũ reperiret̃ homo habere delictũ, vt 23.q.4. Nabuchodonosor. ver. vasis iræ. Præterea si ex necessitate teneremur aliq̃d mali facere, lex q̃ illud phibet esset impossibilis; cũ tñ oĩs lex debeat esse possibilis[4], vt s̃.di.4.erit. Perplexio ergo quantũ ad rẽ nihil est: sed quantũ ad animũ, & ad stultã opi. alicuius pplexio aliqua est: vnde Iudæi nõ erant pplexi nisi quãtũ ad animũ, & ideo debuissent cõsulere pitiores, vt Apostolos, vel sacras scripturas. In alio exẽplo dr̃, ꝙ ille, q̃ interrogat̃ debet tacere: nec hoc ei nocet, si alter ex taciturnitate sua aliquid p̃sumat. Absit.n. ꝙ ea quæ, &c. vt 23. q. 5. de occidendis. præterea nõ semper sequitur, ꝙ qui tacet cõsentit, vt 86.dist. tanta. Qđ aũt obijcit de vxore, nõ credo ꝙ talis delectatio sit aliqđ pc̃m, vt 32. q. 2. quidquid. Si tñ vis tenere, ꝙ sit ibi veniale peccatũ, dicas cum H. ꝙ vir debet mulierem petentem debitũ prudenter eludere, pmittẽdo se postea facturũ donec ipsa efferueat: & si nec sic illa desisteret, tunc vir det ei copiã corporis sui, vt q̃ cito mulier expleuerit libidinem suam, statim vir secedat, nec procedat ad actum.

DVo mala.] CASVS. Statutũ fuit in ꝯcilio Toleta. ꝙ quoties duo mala instant, ita ꝙ alterũ eligi sit necesse: illud debet eligi, qđ minus grauat: & illud vitari, qđ magis. & hoc ĩ prima parte In scđa q̃ ĩcipit ibi, *Quid aũt.* ostẽditur qđ grauius, & qđ leuius. Nã si iuraui hominẽ interficere, magis pecco interficiendo, quàm deierando; quia occidendo tripliciter pecco, deierando tantum dupliciter, & ideo eligendum.

b ¶ *Duo mala.*] intellige quantum ad fatuam illius op. qui se credit pplexũ; & sic ĩtelligas omnia verba hic posita: nõ enim vtrũq; illorum malum est: licet ille opinetur vtrumque esse malum.

c ¶ *Necessitas.*] id est casus, vel refertur ad opi. stultam.

d ¶ *Resoluere.*] id est facere.

e ¶ *Quod minori.*] secundum ꝙ ipse opinatur, cum alterum illorum non obligat ipsum.

f ¶ *Peierare.*] secundum ꝙ talis opinatur: non enim peierat, licet non seruet tale iuramentum, vt 22.q.4. si aliquid.

g ¶ *Illic.*] id est in iuramento.

h ¶ *Duplici.*] Non intelligas, ꝙ in homicidio tria peccata cõmittant̃[5], & in periurio duo: sed ibi dicit, ꝙ in homicidio tres offenduntur, in periurio duo. Et est hic arg. ꝙ qui plures offendit, plus peccat. 94.dist. si q̃s aũt legationẽ. & 11.q.3. præcipue. Item est hic arg. ꝙ pro illo potius est iudicandum pro quo plures rationes faciunt, vt extra de proba. licet, in fi. & qui potiora iura ostẽderit obtinebit. 21.dist. 1. & C. de edi. diui adri. tol. l. vlti. Sic & deterior est causa illius contra quem plura faciunt, vt 28.dist. de Syracusanæ. Item contrarium hic signatur. 22.q. 5. ille qui. vbi dicitur, ꝙ periurium sit maius homicidio. Sed ibi soluitur.

i ¶ *Hic.*] scilicet in homicidio.

NErui testiculorum.] CASVS. Hoc cap. diuidit̃ in tres partes. In prima parte ostenditur, ꝙ perplexitas prouenit ex suggestione diaboli. In secũda parte, quæ incipit ibi: *Quid melius.* ponũtur tria exempla perplexitatis. Vnũ est de illo, qui iurat se celare oĩa secreta socij sui quẽ scit velle interficere maritum adulteræ suæ; sed timet eum propter iuramentũ, quod fecit, manifestare. Secundum de eo, qui malo prælato obedientiam fecit, timens si non obediat ei etiam in malo, propter obedientiam quam ei fecit. Tertiũ exemplum est de eo, qui per simoniam prælaturã acquisiuit, qui timet peccare si gregẽ sibi cõmissum derelinquat. In tertia parte, quæ incipit ibi, *Est tamen.* datur cõsiliũ quid in huiusmodi perplexitatibus sit faciẽdum. Nam dicitur, ꝙ de duobus malis: minus malum est eligendum, & hoc probatur exemplo Pauli, qui concessit minima, id est matrimonia, & coitum coniugalẽ causa incontinentiæ, vt maiora, & grauiora vitentur, scilicet fornicationes.

k ¶ *Nerui.*] id est suggestiones diaboli neruosæ, id est callidæ, & illaqueantes.

l ¶ *Testiculorum.*] testiculi dicuntur suggestiones eius: quia sicut testiculi sunt ministri, & instrumenta humanæ generationis, & in se continent omne incentiuum libidinis[6], ita suggestiones diaboli generant in hominibus vitia, & ad omnia illicita accedunt. s̃. 6.dist. sed pensandum.

m ¶ *Leuiathan.*] id est diaboli.

n ¶ *Perplexi sunt.*] id est perplectentes, & sic omnia verba intelligas actiue.

ADDITIO. Perplectentes dicit, quòd reddunt hominem perplexum;

[1] Vt §.di. prox. §. cõsuetudinis. & c. seq.

Perplexitatis varietas.

* *Vide D. Th. 3. sen. dis.38. q.1.4. quartã*

Mendacium saluans aliquem à morte, an sit mortale.

[2] 27.q. 2. si tu. 33.q. 5. si dicat.

[3] Idest necessitate adstrictus ad aliquod malum perpetrandum, secundum Lau.

[4] Item q ex necessitate peccat, pœnam non meretur, quia volũtarios reos, &c. 15.q.1. illa.

Coitus coniugalis, an careat peccato.

Homicidiũ tres periurium duos offendit.

[5] Sub. Sed vnũ tantum: sed hoc dicitur ad exaggerationem arg. 23.q.5. relegentes. secundum Laur.

[6] Ad hoc 44. dist. §. j.

plexum, in veritate tamen perplexio nihil est. Archid.
a ¶ *Implicatis.*] idest, implicantibus.
b ¶ *Inuentis.*] idest, inuentionibus.
c ¶ *Particeps.*] ẽm opinionem eorum stultam semper intelligas.
d ¶ *A transgressionis contagione.*] Iste admonebit illũ ne faciat, vt a.

Deũ? secure non obediat: q̄a licet generaliter iurauerit ei obedire in oĩbus, non tñ est intelligendum nisi de licitis & iustis & honestis [1], vt 11. q. 3. nõ semper. & c. si dñs. & c. Iulianus. & extra de iureiuran. ad nostrã 2. & c. veniẽtes. ff. de pigno. obligatione, generali. Sed si dubitet an sit ꝯ Deum, obedire debet, vt 23. q. 1. q̄d culpat. in fin. Vtrũ aũt teneat recipere ordines ab eo quem scit simoniacũ esse, not. 1. q. 1. si quis à simoniacis.

Subdit' an sẽm per teneat obedire prælato.

[1] Ad hoc extra lib. 6. de iureiu. contingit.

† al. per suggestionum
† al. inuentionibus] orig.

gestionũ † illius argumẽta implicatis [a] inuentis † [b] illigãtur, vt plerosq; ita peccare faciant, quatenus si fortasse fugere peccatum appetant, hoc sine aliquo peccati laqueo nõ euadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam se ab vna valeant soluere, nisi in alia consentiant se ligari. ¶ Quod melius ostend imus, si qua ex conuersatione hominum illigationis huius exẽpla proferamus † *& nonnullis interiectis.* ¶ Ecce quidam, dum mundi huius amicitias appetit, cuilibet alteri similem sibi vitam ducenti, quòd secreta illius omni silentio contegat, se iureiurando constringit. Sed is, cui iuratũ est, adulterium perpetrare cognoscitur, ita vt etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is autem, qui iusiurandum præbuit, ad mẽtem reuertitur, & diuersis hinc inde cogitationibus impugnatur, atq; hoc silere formidat, ne silentio † adulterij simul & homicidij particeps [c] fiat, & prodere trepidat, ne reatu se periurij obstringat. Perplexis ergo testiculorum neruis ligatus est, quia in quamlibet partem declinet, metuit, ne à transgressionis contagione [d] liber non sit. ¶ Alius cuncta, quæ mũdi sunt, deserens, atq; per omnia frangere proprias volũtates quærens, alieno se subdere regimini appetit, sed eum, qui sibi apud Deum præesse debeat, minus cauta inquisitione discernit: cui fortasse is, qui sine iudicio eligitur, cũ præesse iam cœperit, agere † quę Dei sunt, prohibet; quæ mũdi sunt, iubet. Pensans itaq; subditus, vel quæ sit culpa inobedientiæ, vel quod contagiũ sæcularis vitæ, & obedire trepidat, & non obedire formidat [e], ne aut obediens, Deum in suis præceptis deserat; aut rursus nõ obediens, Deum in electo priore contemnat. *& infra.* ¶ Alius pensare pondus honoris ecclesiastici negligens, ad locũ regiminis præmijs ascendit. Sed quia omne quod hic eminet, plus mœroribus afficitur, quàm honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur, ad memoriã culpa reuocatur, doletq; se ad laborem cum culpa peruenisse, & quàm sit iniquũ quod admiserit, ex ipsa fractus † difficultate cognoscit. Reum igitur se cũ impensis præmijs agnoscens, vult adeptæ sublimitatis locum deserere, sed timet, ne grauius delictum sit suscepti gregis custodiam reliquisse: vult suscepti [f] gregis curam gerere, sed formidat, ne deterior culpa sit, regimina pastoralis gratiæ † empta possidere. Per honoris ergo ambitũ, ligatũ culpa hinc inde se conspicit. Esse quippe sine reatu criminis neutrum videt, si aut susceptus semel grex relinquatur, aut rursum sacra actio sæculariter empta teneatur. Vndiq; metuit, & suspectus latus omne pertimescit, ne aut stans in empto regimine nõ digne, lugeat, quod non etiam deserens [α] emendat; aut certe regimen deserens, dum aliud flere nititur, rursus aliud de ipsa gregis destitutione cõmittat. *& infra.*

Ibid. c. 19.
† conferamus] orig.

† al. silendo

† agi] orig.

† fructus] orig.

† al. gregis

2 ¶ Est tamẽ quod ad destruendas Beemoth versutias subtiliter † fiat, vt dum mens inter minora, & maxima peccata cõstringitur, si omnino nullus sine peccato euadendi aditus patet, minora semper eligantur: quia, & qui murorum vndiq; ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi se in fugã præcipitat [g], vbi breuior murus inuenitur. Hinc Paulus, cum quosdã in ecclesia incontinentes aspiceret, cõcessit [h] minima [i], vt maiora [k] declinarent, dicens [Propter fornicationẽ autem vnusquisq; vxorem suã habeat.] Et quia [l] tũc solum cõiuges in admistione sine culpa sunt, cũ nõ pro explenda libidine, sed pro suscipienda [m] prole miscẽtur, vt hoc etiã, quod concesserat, sine culpa (quamuis minima) non esse monstraret, illico adiunxit [Hoc autem dico secundũ indulgentiam, non secũdum imperium.] Non enim est sine vitio: quod ignoscitur, non præcipitur. Peccatum profecto vidit, quod posse indulgeri præuidit. Sed cũ in dubijs constringimur, vtiliter minimis [n] subdimur, ne in magnis sine venia [o] peccemus. ¶ Itaq; plerũq; neruorũ Beemoth istius perplexitas soluitur, dũ ad virtutes maximas per commissa minora transitur.

Ibid. c. 20.
† vtiliter] orig. vt infra.

1. Cor. 7.

Ibidem. 6.

α ¶ Emendat.] *Hoc loco ĩ originali vr̃ constructio verborũ pturbata, & restituẽda ex Gratiano.*

pat. in fin. ...

f ¶ *Suscepti.*] iste si vult saluari, dimittat locũ, & sit in perpetua pænitentia, vt 1. q. 1. si q̄s neq;. & q. 7. reqritis. & extra de simo. Matthæus. non tñ dimittat sine auctoritate Papæ [2], vt 7. q. 1. mutationes. & c. suggestũ. Sed credo, vt Ioan. de Fan. dicit ꝙ bene põt dimittere sine licentia Papæ: quia rem habet furtiuam: vnde ipsam teneť statim restituere: aliter nõ pœnitet. 14. q. 6. si res aliena. & fur semp est in mora, vt ff. de cond. fur. si ꝑ fure. §. vlt. Sed arg. ꝯ extra de renun. c. nisi. & c. post translatiõnẽ. Sed illa intelliguntur in his, qui non ꝑ ostiũ intrauerunt, vt 1. q. 1. ordinationes.

[2] Ista etiã fuit sententia Hug. quam sequitur Laur. Ad hoc 6. q. 3. deniq;. Arch.

EST TAMEN. Hæc est sc̄da pars dist. in qua consulit q̄d in p̄dictis ꝑplexitatibus faciendum sit. Archid.

g ¶ *Præcipitat.*] quid si p̄cipitet se in fugam, & moritur, vtrũ peccet mortaliter, q̄ritur? Et distinguendũ est [3], ꝙ si non ita esset altus murus, ꝙ bene p̄sumebat se euadere, nõ peccat mortaliter: aliter sic. Arg. pro primo. 23. q. 5. de occidendis. pro secundo arg. 23. q. 5. si non licet. & c. non est nostrum. & maxime si ex honesta causa se p̄cipitasset, vt extra de sepult. ex parte 2.

Præcipitans se, an mortaliter peccet.

[3] Hæc fuit dist. Hug.

h ¶ *Concessit.*] i. cõcessum ostẽdit: sicut alibi exponiť da, i. datũ, pnũtia, vt 23. q. 5. c. remittunť §. hinc notandũ.

i ¶ *Minima.*] idest, matrimonia [4].

k ¶ *Maiora.*] idest, fornicationẽ. Vel minima appellat imoderatam exactionem debiti coniugalis. & illud potius pmisit Apostolus, q̄ fornicationẽ, vt 22. q. 2. q̄dquid. & ẽm hoc ꝓprie poniť cõcessit. ẽm priorẽ intellectũ ponitur cõcessit, idest concessum ostendit.

[4] Sub. quæ dicuntur minima respectu continẽtiæ. 27. q. 1. nuptiarum.

2. q. 1. si peccauerit. Si nolit cessare, faciat q̄d dr̃ 22. q. 5. hoc vr̃. & sic liberabit se. q̄a sacramentũ nõ fuit inuentum, vt esset vinculũ iniq̄tatis. 22. q. 4. inter cetera. vnde si q̄s iurauit aliũ nõ accusare, tñ põt denuntiare crimẽ eius: vt extra de iureiu. quẽadmodũ. in fi. cũ aũt non potest probare, debet tacere, vt 2. q. 7. pleriq;. si autem potest probare, faciat q̄d dr̃ 2. q. 1. si peccauerit. Vel dicat alij sic; frater scias, ꝙ quidam te vult occidere; nõ tñ nominando aliquẽ. extra de offic. iudi. ordina. si sacerdos. Contra tñ est extra de fur. q̄ cum fure. sed non est ꝯ; q̄a fur non manifestauerat furtũ indicanti.

Iuramentum non est iniquitatis vinculum.

e ¶ *Formidat.*] Quid si subditus credit, ꝙ præceptum prælati sit ꝯ

l ¶ *Et quia.*] Arg. contra H. qui dicit, ꝙ vir nunquam potest cognoscere vxorem sine peccato, vt not. 33. q. 4. vir cum propria.

m ¶ *Sed pro suscipienda.*] Et causa reddendi debitum, vt not. 32. q. 2. quidquid.

n ¶ *Minimis.*] quoties enim sine captiõe nihil fieri potest, id faciẽdũ est q̄d minus captiosum est, vt ff. de reg. iur. quotiẽs. & l. semp.

o ¶ *Sine venia.*] simile dicitur alibi. Quod permittimus, nolentes præcipimus, vt 31. q. 1. hac ratione.

DISTINCTIO XIIII.

1 p[a] *Verum[a] hoc in una eademque persona intelligitur. Ceterum an in diversis eadem dispensatio locum habeat, videlicet, ut committamus minora, ne alij grauioribus implicentur, merito quæritur.*

De his ita scribit Augustinus lib. Quæst. super Gen. cap. 42.

¶ Non sunt à nobis aliqua committenda delicta, ne alij grauiora committant. C. I.

Iuo p. 9. c. 117. Gen. 19.

QVod ait[b] Sodomitis Loth [Sunt mihi duæ filiæ, quæ nondum nouerunt viros: producā illas ad vos, vtimini illis quomodo placuerit vobis, tantum in viros istos ne faciatis iniquum:] quoniam prostituere volebat filias suas hac compensatione, vt viri hospites eius nihil à Sodomitis tale paterentur; vtrum admittenda sit compensatio flagitiorum, vel quorumcumque peccatorum, vt nos faciamus mali aliquid, ne alius grauius malum faciat; an potius perturbationi Loth, non consilio tribuendum sit, quia hoc dixerit, merito quęritur. Et nimirum periculosissime[c] admittitur hæc compēsatio[d]. Si autem perturbationi humanæ tribuitur, & menti tanto malo permotæ, nullo modo imitanda est.

2 *Consuetudinis autem, vel constitutionis rigor nonnumquā relaxatur. Vnde Leo Papa ait ad Rusticū Narbonēsem episcopū, epist. 90. ante caput 1.*

¶ Quæ constitutiones valeant temperari, vel quæ non. C. II.

Pann. in prologo. c. 12.

SIcut quædam sunt[e], quæ nulla possunt ratione conuelli; ita multa sunt, quæ aut pro necessitate temporum[f], aut pro consideratione ætatum[g] oporteat temperari: illa consideratione[†] [h] semper seruata, vt in ijs, quæ vel dubia[i] fuerint, aut obscura, id nouerimus sequēdum, quod nec præceptis Euangelicis contrarium, nec decretis sanctorum Patrum inueniatur aduersum.

Ordo verborū nō restitutus ob glossam. † *conditione*] orig.

DISTINCTIO XV.

1 p[a] *Qvoniam de iure naturali[k], & constitutione, vel consuetudine hactenus disseruimus, differētiam, qua inuicem discernuntur, assignantes, nunc ad ecclesiasticas constitutiones stylum vertamus, earum originem, & auctoritatem, prout ex libris sanctorum Patrum colligere possumus, breuiter assignantes.*

Minus malum de duobus est faciendum.

VErum.] Hæc dist. diuidit̄ in duas partes, in quarū prima probat, q̄ nullus debet peccare minus, vt maius siue grauius alius nō peccet. Secūda ibi, *Cōsuetudinis.* CASVS. Hic dicit Grat. q̄ illud qđ dictum est in superiori dist. de minori malo eligēdo, intelligendū est cū duo mala circa eādem p̄sonam cōtingunt. sed si circa diuersas contingant, vtrum minus malū sit eligendū & faciēdū, vt alius vitet maius, q̄ritur in hac dist. & probat̄ q̄ nō, p̄ capitulū sequēs. dr̄ etiam q̄ ius consuetudinis vel cōstitutionis relaxatur q̄nq;.

a ¶ *Verū.*] In hac dist. 14. q̄ritur, an aliquis debeat minus malum cōmittere vt alter euitet grauius malum? Et dicendū est q̄ non, vt ī. c. p̄xi. & cōtinuatur iste §. ad id qđ dixerat ī superiori dist. s. q̄ cū duo mala nobis īstāt, minus est eligēdū: sed hoc non est verum circa diuersas personas.

QVod ait Sodomitis. CASVS. Legit̄ ī Genesi, q̄ misit Dn̄s duos Angelos ī specie iuuenū ad Sodomam subuertendā, & cū hospitarēt̄ ī domo Loth, venerūt Sodomitæ ad domū eius volētes eis abuti. Loth aūt ne illi violarent̄, obtulit eis duas suas filias, vt illi Sodomitæ potius cum illis fornicarent̄, q̄ hospites aliq̄d paterent̄, scilicet opus Sodomiticū. Modo q̄rit Aug. an talis cōpensatio sit admittenda, s. an Loth potius debuit consentire fornicationi filiarum, q̄ vt illi cum hospitibus opus Sodomiticum facerent. Et respondet q̄ talis compensatio periculosa est, & hoc est attribuendum perturbationi Loth.

b ¶ *Quod ait.*] verba sunt Aug. & incipit ibi, merito quæritur.

c ¶ *Periculosissime.*] Hic dicit Aug. q̄ nemo debet minus malum cōmittere, vt alter euitet maius malum: & intelligunt hoc quidā, q̄ nemo debet minus mortale committere, vt alius euitet maius mortale, sed veniale debet cōmittere vt alter euitet mortale. nam etiam aīam quis debet ponere pro proximo[1], & sic mortē t̄palē potest aliquis subire, ne alter incurrat pœnā æternā. de pœn. dist. 2. charitas. & §. proxi. sed pro veniali debetur tm̄ pœna t̄palis[2], pro mortali æterna. 11. q. 3. nemo. ergo aliquis potest peccare venialiter, ne alter peccet mortaliter. Item q̄a Apostolus dicit: Orabam esse anathema p̄ fratribus meis. sed nemo anathematizat̄ nisi pro mortali, vt 11. q. 3. nemo. Item cum virtus & vitiū sint p̄ria, nec se compatiantur, vt 32. q. 1. cum renūtiatur. sed venialia simul cum virtutibus insunt homini. non ergo proprie dn̄r vitia, vt de pœn. dist. 3. septies. Alij dicunt, q̄ nullum peccatum debet homo facere, vel pro suo bono vel alterius, vt 23. q. 5. cum homo. ver. q̄d si alius. non enim Deus vult tale damnum cū tali lucro cōpēsari, vt 33. q. 5. si dicat. non enim debet quis crimen suum alienis commodis impendere, vt 46. dist. sicut non suo. Prętere a neq; pro salute alterius t̄pali vel æternali debet quis peccare venialiter: q̄a nullus perducendus est ad salutem[3] opitulante mendacio, vt 22. q. 2. c. faciat. & c. primum. Io. Sed quare redarguitur hic Loth, ab Aug. cum alibi cōmendetur ab Ambrosio, vt 32. q. 7. offerebat? Sed Ambrosius considerauit pietatem quam habuit ad hospites. Aug. vero delictum filiarum. 26. dist. c. 1. & 2.

Veniale potest ne quis committere vt alter euitet mortale.

1 De pœn. dist. 2. qui vult. & c. sequen.

2 25. dist. §. peccata.

Ad Rom 9.

3 De hac materia not. extra ne cleri. vel mo. c. 3. in glo. arg. q̄ & c. Arch.

d ¶ *Hæc compensatio.*] Arg. q̄ non est admittenda compensatio in malis, vt 24. q. 5. forte. & 23. q. 5. c. 1. & 32. q. 8. non solū. & 1. q. 1. non est putanda, admittitur tn̄ compensatio in criminibus vel excipiendo vel replicando, vt 32. q. 6. nihil. & ff. sol. mat. viro. verum est in iudicijs admittitur compensatio, non in foro pœnitentiali. 34. q. 5. quod Deo,

Compensatio in pœnitentia l foro non admi titur.

CONSVETVDINIS. Hæc est sc̄da pars hui⁹ distinctionis: in qua dicitur q̄n rigor est relaxandus, & q̄n non. Io. de Fan.

CASVS. Iste §. continuatur ad illud qđ dictum fuit supra in principio 13. dist. vbi dictum fuit, q̄ aduersus ius naturale non admittitur dispensatio: sed hic dr̄, q̄ cōsuetudinis vel constitutionis rigor relaxatur. quandoque etiam hoc probatur in seq. cap.

SIcut.] CASVS. Quæsitum fuit a Leone Papa, vtrū ꝯ consuetudinem & constitutiones possit dispensari. qui r̄ndit, dicens q̄ sicut sunt quædam ꝯ quæ dispensari non potest, vt ius naturale: sic quædam sunt, vt consuetudines & constitutiones ꝯ quas ratione t̄porum & ætatum potest dispensari: hac habita discretione, vt in dubiis nihil contra Euangelium vel decreta fiat patrum.

e ¶ *Sicut quadā sunt*] vt p̄cepta decalogi, & forma[4] baptismi: & forma coficiēdi[5] corp⁹ Chr̄i. de cōse. dis. 4. p̄prie. & dis. 2. accipite.

f ¶ *Temporum*] vt 1. q. 7. quod pro remedio. & 81. dist. presbyter. & 34. dist. fraternitatis.

g ¶ *Aetatum.*] vt ī. 33. q. 2. in adolescentia[6]. & 86. dist. tanta.

h ¶ *Consideratione.*] j. 29. dist. sciendum.

i ¶ *Vel dubia.*] extra de sponsa. iuuenis.

4 Extra de bap cap. 1.

5 De conse. dist 2. c. 2.

6 Hoc cap. loquitur de iuuenili ætate, sed sequens concor. loquitur de senili. ad hoc 26. q. 7. tēpora. & ca[p] hoc fit.

QVoniam de iure.] Hęc dist. diuiditur in duas partes. In prima quæritur, & probat ex quo tempore habuerunt concilia ortum. Secunda ibi, *Quintum vero.*

CASVS. Supra de naturali iure, consuetudine & constitutione dixit Gratianus, inter ista differentiam assignando. In hac vero dist. reuertitur ad constitutiones ecclesiasticas: & earum originem & auctoritatem breuiter ostendit.

k ¶ *Quoniam de iure naturali.*] Hactenus tractauit magister de naturali[7] iure: hic incipit tractare de iure canonico. assignat itaque rationem & originem ipsius. & ostendit quæ opuscula recipiātur ab ecclesia, & quæ non.

7 Sub. eius diuisiones & differentias ad cetera iura multiplices assignans, vt cō[m]petētius ad tractāndū de iure canonico desce[n]deret. nunc a[d] &c. Hug.

Canones.] Casus. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte ostenditur, quod à tempore Constantini canones generaliũ conciliorũ incœperũt. Ipse enim primo dedit auctoritatẽ Christianis libere congregandi: cũ ecclesia antea fuisset passa persecutionẽ. In secũda parte, quæ incipit ibi, *Inter cetera*. dr̃ quod sub quattuor Imperatoribus sunt quattuor concilia vniuersalia celebrata, s. sub Constãtino, Theodosio seniore, Theodosio iuniore, & Martiano: & ostẽdit qd̃ in eis fuerit reprobatũ: & quod ista quattuor concilia & his similia debẽt inuiolata seruari. In tertia parte quæ incipit ibi, *Synodus*. ponit etymologias istorũ nominũ, s. synodus, conciliũ, & cœtus.

a *Cõstantini.*] j. 16. dist. Isidorus. cõ. ibi dr̃ à tpe Clementis fuerunt celebrata concilia. Rñ. quod ante fuerunt celebrata: sed non ita generaliter [1]: & ita hoc verbum, generaliter, soluit cõtrarium.

b *Apostolos.*] Apostoli enim fecerunt primũ symbolũ, s. Credo in Deũ patrẽ: sed Nicęna synodus fecit, Credo in vnum Deum: & dr̃ à syn, qd̃ est cũ: & bolos, qd̃ est morsellus: quia quilibet Apostolorum de suo morsello aliquid apposuit [2].

c *Cccxviii.*] Alibi dicit̃ de ccc. epis, vt 10. q. 1. hãc. Sed dic quod minor numerus non excludit maiorem. ff. de in lit. iuran. cum furti.

d *Quam de inęqualitate.*] Dicebat. n. prẽm maiorem filio, & filium maiorem spiritu sancto. 24. q. 3. quidam. ver. Ariani. Hug.

e *Constantinopoli.*] s. ea. sicut.

f *Macedonium*] q. dixit spm̃ sanctum seruũ patris & filij. vt 1. q. 1. eos qui. 24. q. vlt. quidã. ver. Macedoniani.

g *Quam tota.*] Hoc non habemus: quia non habemus nisi Apostolorũ, & Nicænũ, & Athanasii, Quicumque vult.

h *Ephesina.*] hoc dicit ad differentiã scd̃æ, quę fuit reprobata, vt j. 16. dist. quoniam sanctæ.

i *Personas.*] verbi, & hominis.

k *Vnã*] Vna est persona: sed hẽt duas naturas, i. diuinam & humanã. j. c. sicut. ver. quartum.

l *Eutychem.*] qui post resurrectionẽ Christum habere vnam naturam dixit, s. diuinam. 16. dist. c. sexta. ver. quarta.

Additio. Habet enim vtrãque, extra de hæreticis, cũ Chrs. vbi notat Ala. quod ante illam definitionem, de qua loquitur ipsa decr. cõtrium dicere licebat, cũ prohibitũ non esset: sed post, nequaq̃. ergo qd̃ prius non fuit fidei articulus, post cõsecrationẽ factus est fidei articulus. Arch.

m *Defensorem.*] Peccabat ergo in fide, ex quo erat defensor hęreticorum, vt 24. q. 1. c. 1. & q. 3. qui aliorum. & extra de hære. vergentis 3. sicut dicit lex de latrone. C. de his qui la. oc. l. 1. Sed cõtra 21. dist. in tantum. & 24. q. 2. sane profertur. versi. item Romanorum. ibi enim dicitur, quod Dioscorus nõ peccauit in fide: sed expone, non peccauit in fide, idest, non peccauit in fide tantum: quia in hoc peccauit, quod ausus fuit Papam Leonem excommunicare. 21. dist. in tantum [3].

n *Fidei.*] articulos.

o *In hoc opere.*] Isidori: ne sit contra 19. dist. si Romanorum. versi. præsertum.

[1] Quod dicit literagenerali ter: innuit solutionem. Hug. Lau. & Archid.

[2] Notandum quod Damasus Papa cõstituit vt symbolũ cantaretur in Missa ex decreto sanctæ synodi vniuersalis apud Constãtinopolim celebratæ. Archid.

[3] Patum aut nihil tacit, sed melius eod. tit. sicut. & c. excommunicamus. §. credentes. Per.

Quo tempore cœperint canones generalium conciliorum. C. I.

Pann. l. 2. c. 104.

CAnones generalium conciliorũ (vt Isidorus ait lib. 6. etymol. c. 16.) à temporibus Constantini [a] cœperunt. In præcedentibus namq; annis persecutione feruente, docendarum plebiũ minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diuersas hæreses scissa est: quia non erat licentia episcopis in vnũ conueniendi, nisi tempore supradicti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis libere cõgregari. Sub hoc etiã sancti patres in concilio Nicæno de omni orbe terrarũ conuenientes iuxta fidem Euangelicam, & Apostolicã, secundũ post Apostolos [b] symbolum tradiderunt. ¶ Inter cetera autem concilia, quattuor esse scimus venerabiles synodos, quæ totã principaliter fidem complectũtur, quasi quattuor Euangelia, vel totidem paradisi flumina. ¶ Harum prima Nicæna synodus cccxviij. [c] episcoporum Constantino Augusto imperante peracta est: in qua Arianæ perfidiæ condẽnata blasphemia, quam de inæqualitate [d] sanctæ Trinitatis idem Arius asserebat, cõsubstantialem Deo patri Deum filiũ eadem sancta synodus per symbolũ definiuit. ¶ Secunda synodus cl. Patrum sub Theodosio seniore Constantinopoli [e] congregata est, quæ Macedonium [f] spiritum sanctum Deum esse negantem condemnans, cõsubstantialem patri & filio spiritum sanctũ demõstrauit, dans symboli formã, quam tota [g] Græcorũ, & Latinorum confessio in ecclesiis prædicat. ¶ Tertia synodus Ephesina [h] prima cc. episcoporum sub iuniore Theodosio Augusto edita est, quæ Nestoriũ duas personas [i] in Christo asserentem, iusto anathemate condemnauit, ostendens manere [ɑ] in duabus naturis vnam [k] Domini nostri Iesu Christi personam. ¶ Quarta synodus Chalcedonẽsis dcxxx. sacerdotũ sub Martiano principe habita est; in qua Eutychem [l] Constantinopolitanum abbatem verbi Dei & carnis vnam naturam pronuntiantem, & eius defensorem [m] Dioscorum, quondam Alexandrinum episcopum, & ipsum rursus Nestorium cum reliquis hæreticis vna Patrum sententia damnauit, prædicans eadem synodus Christum Dominũ de Virgine sic natum, vt in eo substantiam diuinæ, & humanæ cõfiteamur naturæ. ¶ Hæ sunt quattuor synodi principales, fidei [n] doctrinam plenissime prædicantes. Sed, & si qua sunt concilia, quæ sancti patres spiritu Dei pleni sanxerũt, post istorũ quattuor auctoritatẽ, omni manent stabilita vigore: quorum gesta in hoc opere [o] cõdita continentur. ¶ Synodus autem ex græco interpretatur comitatus, vel cœtus. Concilij [β] vero nomen tractum est ex more Romano. Tempore enim quo causæ agebantur, conueniebant omnes in vnum, cõmuniq; intentione tractabant. Vnde concilium à communi intentione dictum quasi consilium; consilium, quasi considium. d. in l. litterã transeunte: vel conciliũ dictum est à cõmuni intentione, eo quòd in vnum dirigãt omnem mentis obtutum. Cilia enim oculorũ sunt: vnde qui sibimet dissentiunt, non agunt concilium, quia non consentiunt in vnum. Cœtus vero conuentus est, vel congregatio, à coeundo, idest à conueniendo in vnum. Hinc etiam conuentus est nuncupatus, eo quòd ibi homines conueniunt in vnum: sicut à conuentu cœtus dicitur, sic & concilium à societate multorum in vnum.

¶ *Caput hoc habetur etiam in conciliorum collectione Isidori ante ipsius præfationem, non autem in codice bibliothecæ Dominicanę: in quo tamen vsque ad versiculum.* Inter cetera, *ponitur etiam (quemadmodum & in alijs) ante initium concilij Nicani.*

ɑ ¶ Manere.] *In plerisque antiquis Gratiani exemplaribus, & Isidori codice impresso legitur vt est emendatum. Sed in alijs eorumdẽ manuscriptis, & impressis Gratiani legitur,* manere in Christo duas naturas, & vnam Domini nostri Iesu Christi personam.

β ¶ Concilij vero] *Apud Isidorum in lib. Etymol. locus hic mendose legitur. Verum in præfatione eiusdem Isidori, editioni Parisiensi conciliorum præposita, quę cum aliquot vetustis codicibus collata est, sic legitur:* Concilij vero nomen tractum ex communi intentione, eo quod in vnum dirigant omnes mentis obtutum. Cilia enim oculorum sunt. vnde & qui sibimet dissentiũt, non agunt concilium, quia non sentiunt vnum. Cœtus vero conuentus est, vel cõgregatio à coeundo, idest conueniendo in vnum: vnde & conuentus est nuncupatus, quod ibi homines conueniant. Sicut conuentus, cœtus, vel concilium à societate dicitur multorum in vnũ. *In Gratiani codicibus sunt multę varietates, ex quibus ea lectio retenta est, quæ visa est melior, quamuis adhuc aliquid fortasse desideretur.*

Sicut sancti Euangelij.] Casvs. In prima parte huius cap. dicit Greg. quod ita vult seruare quattuor concilia sicut quattuor Euangelij libros: & ostendit in vtroque illorũ quid fuit reprobatũ. In secũda parte, quæ incipit ibi, *Quintum.* dicit Greg. quod quintum concilium vult venerari, in quo tria sunt reprobata, s. epistola erroris plena, quã Ibæ dicebat, & opinio Theodori, qui personã Christi mediatoris Dei & hominum in duabus substantijs separabat, idest, personis, dicẽs Christũ duas habere personas; & scripta Theodori, qui vitam B. Cyrilli, & fidem reprehendebat: & quod supradicta cõcilia nõ obseruat, seipsũ destruit.
a ¶ *Iba dicitur.*] ab inuentore.
b ¶ *Mediatoris.*] idest, Christi. Ioan.
c ¶ *Substantiis.*] scilicet personis.
d ¶ *Præsumit*] Vt ergo, quod Papa non possit destruere statuta concilij: quia orbis maior est vrbe. 93. dist. legimus. circa medium. vnde requirit Papa consensum cõcilij. 19. dist. Anastasius. Arg. contra 17. dist. §. hinc etiam. & extra de elect. significasti. vbi dicitur quod conciliũ non potest Papæ legẽ imponere. & 35. q. 9. veniam. Sed intellige, quod hic dicitur, circa articulos fidei. 25. q. 1. sunt quidam.

Sancta Romana Ecclesia.] Casvs. In hoc cap. ponuntur fere eadẽ, quæ dicta sunt in illo cap. canões. & in c. sicut. Dicit enim Gelasius, quod supradicta quattuor concilia vult venerari: & si qua alia fuerũt à sanctis Patribus instituta: & ostẽdit quæ opuscula sanctorũ Patrum in ecclesia recipiantur.
a ¶ Cy-

De quattuor vero † conciliis scribit B. Gregorius ita dicens, lib. 1 Regesti, epist. 24.

¶ De auctoritate quattuor conciliorum. C. II.

Sicut sancti Euangelij quattuor libros, sic quattuor concilia suscipere, & venerari me fateor; Nicænum scilicet, in quo peruersum Arij dogma destruitur, Constantinopolitanum quoq;, in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur, Ephesinum etiam primum, in quo Nestorii impietas iudicatur, Chalcedonẽse vero, in quo Eutychis, Dioscorique prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione custodio: quia in his uelut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura consurgit, & cuiuslibet vitæ, atque actionis norma consistit. ¶ Quintum quoque conciliũ pariter veneror, in quo epistola, quæ Ibæ dicitur [a], erroris plena reprobatur, in quo Theodorus personam mediatoris [b] Dei & hominum in duabus substantiis [c] separans, ad impietatis perfidiã cecidisse conuincitur; & in quo scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiæ prolata refutantur. Cunctas vero, quas præfata veneranda concilia personas respuunt, respuo; quas venerantur, amplector: quia, dum vniuersali sunt consensu cõstituta; se, & non illa destruit quisquis præsumit [d] aut soluere, quos religant †; aut ligare †, quos soluunt.

a ¶ Cuiuslibet.] *Apud B. Gregorium legitur:* Et cuiuslibet vitæ, atq; actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiam si lapis esse cernitur, tñ extra ædificiũ iacet. Quintũ, &c. *& in sequentib. significantur tria illa capitula, quorũ occasione nõnulli quintã synodũ nõ recipiebãt.*

De iisdem etiam Gelasius in concilio habito Romæ cum 70. episcopis scribit dicens.

Quæ † concilia sancta Romana ecclesia suscipiat. C. III.

Sancta Romana Ecclesia post illas veteris testamenti & noui scripturas, quas regulariter suscipimus, etiam has suscipi non prohibet: Sanctam synodum Nicænam cccxviii. patrum, mediante Constantino Maximo Augusto, in qua Arius hæreticus condemnatus est: Sanctam synodum Constantinopolitanam, mediante Theodosio seniore Augusto, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit: Sanctam synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu beatissimi Papæ Cælestini, mediante Cyrillo Alexandrinæ sedis antistite, & Arcadio episcopo ab Italia destinato: Sanctam synodum Chalcedonensem, mediante Martiano Augusto, & Anatolio Constantinopolitano episcopo, in qua Nestoriana, & Eutychiana hæreses simul cum Dioscoro, eiusque complicibus damnatæ sunt: sed & si qua sunt concilia à sanctis patribus hactenus instituta, post † istorum quattuor auctoritatem & custodienda, & recipienda decernimus, & mandamus. ¶ Iam nunc subiiciendum est de opusculis sanctorum patrum, quæ in ecclesia catholica recipiuntur. ¶ Opuscula beati Cypriani martyris, & Carthaginensis episcopi. ¶ Item opuscula beati Athanasii Alexandrini episcopi. ¶ Item opuscula beati Gregorii Nazianzeni episcopi. ¶ Item opuscula beati Basilii Cappadociæ episcopi. ¶ Item opuscula beati Ioannis Constantinopolitani episcopi. ¶ Item opuscula Theophili Alexandrini episcopi. ¶ Item opuscula beati Cyrilli Alexandrini episcopi. ¶ Item opuscula beati Hilarii Pictauiensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Ambrosii Mediolanensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Augustini Hipponensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Hieronymi presbyteri. ¶ Item opuscula beati Prosperi viri religiosissimi. ¶ Item epistolam beati Leonis Papæ ad Flauianum Constantinopolitanum episcopum destinatam: cuius textum quispiam si vsque ad vnum iota disputauerit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit; anathema sit. ¶ Item opuscula, atque tractatus omnium patrum orthodoxorũ, qui in nullo à sanctæ Romanæ ecclesiæ consortio deuiauerunt, nec ab eius fideli † prædicatione seiuncti sunt, sed communionis ipsius, gratia Dei, vsque ad vltimum diẽ vitæ suæ participes fuerunt, legenda decernimus. ¶ Item decretales epistolæ, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vrbe Romana pro diuersorum Patrum consultatione dederũt, venerabiliter suscipiendæ sunt. ¶ Item gesta sanctorum martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confessionum triumphis irradiant. ¶ Quis ita † esse catholicorum dubitet, & maiora eos in agonibus fuisse perpessos, nec suis viribus, sed gratia Dei, & adiutorio vniuersa tolerasse? Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana ecclesia non leguntur: quia & eorũ, qui conscripsere, nomina penitus ignorãtur, & ab infidelibus, aut idiotis † superflua, aut minus apta, quàm rei ordo fuerit, scripta esse putantur: sicut cuiusdã Quirici †, & Iulitæ: sicut Gregorii, aliorumque huiusmodi passiones, quæ ab hæreticis perhibentur conscriptæ. Propter quod, vt dictũ est, ne vel leuis subsannãdi oriretur occasio, in sancta Romana ecclesia nõ legũtur. Nos tamẽ cũ prædicta eccle-

† al. quoque
† al. ligans
† al. religare
† al. Quas scripturas
Burc. l. 3. c. 220. Iuo par. 4. c. 64. Pann. l. 2. c. 91. Poly. l. 3. tit. 20.
† al. præter
Ans. l. 6. c. 193.
† *fide, vel prædicatione*] orig. & Burch.
Nicolaus in epistola impressa ad epos Galliæ, cuius initium, [*Quamuis.*]
† al. ista
† al. dictis]
† al. Cyrici

cta ecclesia omnes martyres, & eorũ gloriosos agones, qui Deo magis quàm hominibus noti sunt, omni deuotione veneramur. ¶ Item vitas Patrum, Pauli, Antonij, Hilarionis, & omnium eremitarum, quas tamen vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni honore suscipimus. ¶ Item Actus beati Siluestri Apostolicæ sedis præsulis, licet eius, qui conscripsit, nomen ignoremus, à multis tamen in vrbe Roma catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vsu multæ hoc imitantur ecclesiæ. ¶ Item scripta de inuentione sanctæ Crucis Dominicæ, & alia scripta de inuentione capitis beati Ioannis Baptistæ, nouellæ quidem † reuelationes sunt, & nonnulli eas catholici legunt: Sed cum hæc ad catholicorum manus peruenerint, beati Pauli Apostoli sententia præcedat, [Omnia probate, quod bonum est, tenete] ¶ Item Ruffinus vir religiosus plurimos ecclesiastici operis edidit libros: nonnullas etiam scripturas interpretatus est: sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrij libertate notauit, illa sentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum sentire cognoscimus: & non solum de Ruffino, sed etiam de vniuersis †, quos vir sæpius memoratus zelo Dei, & fidei religione † reprehendit. ¶ Item Origenis nonnulla opuscula, quę vir beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus: reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse renuenda. ¶ Item Chronicon † Eusebij Cæsariensis, atque eiusdem historiæ ecclesiasticæ libros, quamuis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & postea in laudibus, atque excusatione Origenis schismatici vnum conscripserit librum: propter rerum tamen notitiam singularem, quæ ad instructionem pertinent, vsquequaque non dicimus renuendos. ¶ Item Orosium virum eruditissimum collaudamus, quia valde nobis necessariam aduersus Paganorum calumnias ordinauit historiam, miraque breuitate contexuit. ¶ Item venerabilis viri Sedulij paschale opus, quod heroicis descripsit versibus, insigni laude proferimus †. ¶ Item Iuuenci, nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramur. Ceterum, quæ ab hæreticis, siue schismaticis conscripta, vel prædicata sunt, nullatenus recipit Catholica, & Apostolica ecclesia Romana. ¶ E quibus pauca, quæ ad memoriam venerunt, & à catholicis vitanda sunt, credimus esse subdenda. In primis Ariminensem synodum à Constantio Cæsare Constantini filio congregatam mediante Tauro præfecto, ex tunc, & nunc, & vsque in æternum confitemur esse damnatam. Item itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis lib. viij. † apocryphũ.
Actus nomine Andreæ apostoli, apocryphi.
Actus nomine Philippi apostoli, apocryphi.
Actus nomine Petri apostoli, apocryphi.
Actus nomine Thomæ apostoli, apocryphi.
Euangelium nomine Thaddæi, apocryphum.
Euangelium nomine Thomæ apostoli, quo vtuntur Manichæi, apocryphum. Euangelium nomine Barnabæ, apocryphum. Euangelium nomine Bartholomæi apostoli, apocryphum.
Euangelium nomine Andreæ apostoli, apocryphum. Euangelia, quæ falsauit Lucianus, apocrypha. Euãgelia quæ falsauit Hyrcius †, apocrypha. Liber de infantia Saluatoris apocryphus.
Liber de natiuitate Saluatoris, & de sancta Maria, & de obstetrice Saluatoris, apocryphus. Liber, qui appellatur Pastoris, apocryphus. Libri omnes, quos fecit Lenticius † discipulus diaboli, apocryphi. Liber, qui appellatur, fundamentum, apocryphus. Liber, qui appellatur thesaurus, apocryphus. Liber, qui appellatur de filiabus Adæ, vel † Geneseos, apocryphus. Centimetrum de Christo virgilianis compaginatum versibus, apocryphum. Liber, qui appellatur, Actus Teclæ, & Pauli apostoli, apocryphus. Liber, qui appellatur Nepotis, apocryphus. Liber prouerbiorum, qui ab hæreticis conscriptus, & sancti Xysti † nomine signatus est, apocryphus. Reuelatio, quæ appellatur Pauli apostoli, apocrypha.
Reuelatio, quæ appellatur Thomæ apostoli, apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Stephani, apocrypha. Liber, qui appellatur transitus † sanctæ Mariæ, apocryphus. Liber, qui appellatur pænitentia Adæ, apocryphus. Liber Ogiæ nomine gigantis, qui ab hæreticis cum dracone post diluuiũ pugnasse perhibetur, apocryphus. Liber, qui appellatur testamentum Iacob †, apocryphus. Liber, qui appellatur pænitentia Origenis, apocryphus. Liber, qui appellatur pænitentia sancti Cypriani, apocryphus. Liber, qui appellatur pænitentia Iamnis, & Mambræ, apocryphus. Liber, qui appellatur, sortes Apostolorum, apocryphus. Liber Lusanæ †, apocryphus. Liber canonum Apostolorũ, apocryphus. Liber Physiologus, qui ab hæreticis conscriptus est, & B. Ambrosij nomine præsignatus, apocryphus. Historia Eusebij Pãphili, apocrypha. Opuscula Tertulliani †, siue Africani, apocrypha. Opuscula Posthumiani, & Galli, apocrypha. Opuscula Montani, Priscillæ, & Maximillæ, apocrypha. Opuscula omnia Fausti Manichæi, apocrypha †. Opuscula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha †. Opuscula Cassiani presbyteri Galliarum, apocrypha. Opuscula Victorini Pictauiẽsis †, apocrypha. Opuscula Fausti Rhegiensis Galliarum, apocrypha. Opuscula Frumentij †, apocrypha. Epistola Iesu ad Agbarũ regem, apocrypha. Passio Georgij, apocrypha. Passio Cyrici [a], & Iulitæ, apocrypha. Scriptura quæ appellatur, contradictio Salomonis, apocrypha. Philacteria omnia, quæ non Angelorum, vt illi confingunt, sed dæmonum magis arte conscripta sunt, apocrypha. ¶ Hæc, & omnia his similia, quæ Simon Magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiã Samosatenus, Photinus & Bonosus, & qui simili errore defecerunt, Mõtanus quoq; cũ suis obscœnissimis sequacibus, Apollinaris, Valẽtinus, siue Manichæus, Faustus †, Sabellius, Arius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sabbatius, Cælestius †, Donatus, Eustathius, Iouinianus, Pelagius, Iulianus, & † Latiensis, Cęlestinus, Maximinus, Priscianus † ab Hispania, Lampedius, Dioscorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus; e quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiã maculauit, Acacius Constantinopolitanus cum cõsortibus suis, nec nõ & omnes hereses †, quas ipsi, eorumque discipuli, siue schismatici docuerũt, vel cõscripserũt: quorũ nomina minime reti-

[a] Cyrici.] al. Quirici.
ADDITIO. Apocryphum dr̃ occultum & secretũ, ab apo, quod est de; & crysis, quod est secretũ. inde liber dr̃ apocryphus, id est, occultus & secretus: scilicet cuius auctor ignoratur: non tñ ab ecclesia recipitur, sed reprobatᷣ. quasi dicat, non in ecclesia, sed remote & secrete ab ecclesia est legendus, s̃m Hug. Vnde dic apocrypha græce, latine secreta. Et quia in cameris solent virgines abscondi, & secrete morari, secũdum Ioan. de Fan. inde est, ꝙ virgo in Hebræo alma, in Græco apocrypha, Latine dicitur secreta.

Marginalia: † quæ à relationes] orig. — 1. Thes. 5. — † al. diuersis] orig. — † al. religiose — † al. Chronica] orig. — † al. proferimus.] orig. — Burch. l. 3. c. 221. Iuo par. 4. c. 65. Pann. l. 2. c. 123. — † decẽ.] orig. — † al. Esitius,] al. Hesychius — † al. Lentius] al. Leutius — † abest ab orig. — † al. Sixti — † transitus, id est, assumptio] orig. — † al. Iob] orig. — † qui appellatur, laus Apostolorũ] orig. — † Tertulliani apocrypha. Opuscula Lactantij apocrypha. Opuscula Africani apocrypha] orig. — † Opuscula Commodiani apocrypha] orig. — † Opuscula Tatij, Cypriani, apocrypha. Opuscula Arnobij apocrypha. Opuscula Tyconij apocrypha.] orig. — † al. Pitabionensis — † al. Frumẽtij] orig. — † Africanus] orig. — † al. Calistus — † Iulianus Eclanẽsis, Calestinus, &c.] orig. — † orig.] Priscillianus ab Hispania, Nestorius Cõstãtinopolitan', Maxim', Vnd cus, Lãpetius — † heretici, eorumque discipuli] orig.

retinentur, non solum repudiata, verumetiam ab omni Romana, & Apostolica ecclesia eliminata, atque cum suis auctoribus, auctorumque sequacibus sub anathematis indissolubili vinculo in æternum confitemur esse damnata. ¶ Ceterum ε, qui libri in ecclesiasticis officijs per anni circulum à nonnullis legantur (quòd ritum illum Apostolica non reprobat, sed sequitur ecclesia) pro fidelium ędificatione adnotandum censuimus. Quidam, quòd in Septuagesima ponūt Pentateuchum ζ vsque in xv. diem ante Pascha, xv. die ponunt Hieremiam vsque in cœnam Domini. In cœna Domini legunt tres lectiones de lamentatione Hieremiæ [Quomodo sedet sola ciuitas, &c.] & tres de tractatu sancti Augustini in psalmū 54. η [Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris.] & tres de Apostolo, vbi ait in epistola ad Corinthios [Conuenientibus vobis in vnum.] Secunda lectio sic incipit, [Similiter & calicem postquam cœnauit,] Tertia, [De spiritalibus autem nolumus vos ignorare fratres.] In Parasceue tres lectiones de lamentatione Hieremiæ, & tres de tractatu sancti Augustini in psalmū 63. [Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor.] & tres de Apostolo; vbi ait in epistola ad Hebræos, [Festinemus ingredi in illam requiem, &c.] Secunda lectio, [Omnis namque pontifex.] Tertia, [De quo grandis nobis sermo.] In sabbato Sancto tres lectiones de lamentatione Hieremiæ prophetæ, & tres de tractatu sancti Augustini in eumdem psalmum 63. [Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor.] & tres de Apostolo, vbi ait in epistola ad Hebræos, [Christus assistens pontifex futurorum bonorum.] Secunda lectio, [Vbi enim testamentum est.] Tertia, [Vmbram enim habens lex futurorum bonorum.] In Pascha Domini homilias ad ipsum diem pertinentes, infra hebdomadam homilias. In octauis θ † Paschæ ponunt actus Apostolorum, & epistolas canonicas, & Apocalypsim vsque in octauas † Pentecostes. In octauis Pentecostes ponunt libros Regum, & Paralipomenon vsque in kalendas Augusti. In Dominica prima mensis Augusti ponunt Salomonem vsque in kalendas Septembris. In Dominica prima Septembris ponunt Iob, Tobiam †, Hester, Esdram vsque in kalendas Octobris. In Dominica prima mensis Octobris ponunt librum † Machabæorum vsque in kalendas Nouembris. In Dominica prima mensis Nouembris ponunt Ezechielem, & Danielem, & minores prophetas vsque in kalendas Decembris. In Dominica prima mensis Decembris ponunt Esaiam prophetam vsque ad † Natiuitatem Domini. In Natali ι † Domini legunt primum de Esaia tres lectiones. Prima lectio, [Primo tempore alleuiata est terra Zabulon, &c.] Secunda, [Consolamini, consolamini.] Tertia, [Consurge, consurge.] Deinde leguntur sermones, vel homiliæ ad ipsum diem pertinentes. In natali sancti Stephani homilia de ipso die. In natali sancti Ioannis similiter. In natali Innocentium similiter. In natali sancti Siluestri similiter. In octaua natalis Domini homilia de ipso die. In Dominica prima post Natiuitatem Domini ponunt epistolas Pauli vsque in Septuagesimam. In Epiphania lectiones tres de Esaia. Prima lectio incipit, [Omnes sitientes.] Secunda, [Surge, illuminare Hierusalem.] Tertia, [Gaudens gaudebo in Domino.] Deinde leguntur sermones, vel homiliæ ad ipsum diem pertinentes.

Burch. l.3.c. 222. Iuo par.4.c. 63. Pann. l.2.c. 90.
Tren. 1.
1.Cor. 11.
1.Cor. 10.
Heb. 4.
Heb. 5.
Heb. 9.
Heb. 10.
† al. octaua
† al. octauam
† Iudith, Hester.] Iuo
† libros] Iuo
† al. in natalē † al. ī vigilia natalis Dñi] Bur. & Iuo, & ordo Romanus
Esa. 9.
Esa. 40.
Esa. 52.
Esa. 55.
Esa. 60.
Esa. 61.

α ¶ Mandamus.] *Post hoc verbum in Decreto Gelasii sequitur continenter:* Item opuscula beati Cypriani, &c. *Sed Burchardus, & Iuo, & Pannormia habent vt Gratianus. Ac certe in toto hoc capite tot modis discrepant collectiones ab originali, vt satis certo statui non possit, quæ vera, & pura sit Gelasii lectio; nec magnopere sit mirandum, si nonnulla sint, quæ difficultatem faciunt. Quamobrem, quæ auxilio codicum tuto emendari poterant, ea sunt emendata: ceteris locis partim indicatæ varietates; partim, quoniam omnes indicare infinitum fuisset, labor hic ad libros adeundi accurato lectori est relictus.*

β ¶ Item gesta.] *Hinc vsque ad finem capitis omnia absunt à plerisque vetustis Gratiani codicibus: quod etiam Archidiaconus adnotauit. Sunt tamen eiusdem Gelasii vsque ad vers.* Ceterum qui libri, *& apud Burchardum, & Iuonem referuntur proxime post superiora.*

γ ¶ Iuuenci.] *Antea legebatur,* Item Vincentij. *restituta est vera lectio ex Gelasio, Burchardo, & Iuone. De quo Iuuenco meminit B. Hieronymus in Catalogo.*

δ ¶ De sancta Maria.] *In collectione Isidori legitur,* & de Maria & obstetrice. *Apud Burchardum,* & de Maria vel obstetrice. *Apud Iuonem vero,* & de sancta Maria, vel de obstetrice Saluatoris.

ε ¶ Ceterum.] *Hinc vsque ad finem neque in collectione Isidori, neque in vllo veteri codice Gratiani eorum, quæ collata sunt, inueniuntur. A verbo tamen,* in Septuagesima ponunt, *referuntur à Burchardo, & Iuone sine auctoris nomine, in Pannormia ex Gelasio ipso cum lxx. episcopis. Fere autem omnia habentur sparsim in libro, qui ordo Romanus nuncupatur.*

ζ ¶ Pentateuchum.] *Apud Iuonem legitur,* Heptateuchum, *vt vltra quinque libros comprehendat librum Iosue, & Iudicum, qua voce, ac librorum coniunctione Beatus Hieronymus ad Lucinium scribens vtitur. Alij vero Heptaticum appellant, vt sanctus Gregorius lib. 7. ind. 2. epist. 48. & lib. 10. epist. 22. & alibi, & Rabanus in præfatione in Hieremiam, & ordo Romanus, cap. de Septuagesima.*

η ¶ In Psalmum 54.] *sic etiam apud Iuonem. In ordine Romano, cap. de officijs diuinis à cœna Domini vsque in octauas Pentecostes, & apud Burchardum legitur,* in Psalmum 63. *idest,* Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor. *Itemque in cap. de ordine in nocte Parasceues,* Tres de tractatu sancti Augustini de Psalmo 63.

θ ¶ In octauis.] *Ipsam diem octauam solitam fuisse proferri nomine multitudinis, idest octauas, notabitur infra de consecratione dist.* 3. c. pronuntiandum.

ι ¶ In natali Domini.] *Burchardus, & Iuo habent* in Vigilia natalis Domini, *& ita in ordine Romano. cap. quod inscribitur,* In Christi nomine, incipit ordo catholicorum librorum, qui in ecclesia Romana ponuntur. *Pannormia autem habet vt Gratianus.*

DISTINCTIO XVI.

I ps. *Apostolorum ᵃ vero canones, qui per Clementem Pontificem Romanum, sicut quidam asserunt, dicuntur esse translati ᵅ, sunt quinquaginta.*

α ¶ Translati.] *In titulo qui præponitur canonibus Apostolorum in collectione Isidori, & in concilio Stephani Papæ IIII. (cuius magnam partem Deusdedit Cardinalis in sua canonum collectione refert) pro voce,* translati, *habetur,* prolati. *Dionysius certe Exiguus nullam huius versionis mentionem facit, & aliqui scriptores solent epistolas Clementis hoc modo citare,* ex dictis Petri Apostoli per Clementem prolatis; *vt auctor Polycarpi, & alij.*

Apostolorū. Hæc distictio diuiditur ī duas partes. Secunda ibi, *Et soluta.*

CASVS. In hac 6. distin. ostēdit Gratianus canones Apostolorum esse recipiendos. primo tamen ponit quādam ꝯrietatem de canonibus apostolorum: primo de non recipiēdis, & postea de recipiendis: & eam soluit.

a ¶ *Apostolorum.*] hic intitulatur 16. dist. in qua probat, ꝙ canones apostolorum sunt recipiendi: postea ostēdit quo tempore & quo residente in Papatu vel Imperio q̄d-libet

Hos non recipiendos, sed inter apocrypha deputatos Isidorus scribit dicens,

¶ Apostolorum canones Apostolica reijciuntur auctoritate. C. I.

CAnones [a] qui dicuntur Apostolorum, seu quia eosdem nec sedes Apostolica recepit, nec sancti Patres illis assensum præbuerunt, pro eo quòd ab hereticis sub nomine Apostolorum compositi dinoscuntur, quamuis in eis vtilia [b] inueniantur; tamen ab auctoritate canonica, atque Apostolica eorum gesta constat esse remota, atque inter apocrypha [c] deputata.

¶ *Caput hoc est in præfatione Isidori ad collectionem conciliorum, quæ ex bibliotheca ecclesiæ Toletanæ descripta Romam missa est. Nam in illa, quæ vulgatæ Isidori collectioni, de qua initio dictum est, præponitur, contrarium potius videtur dici, & refertur infra* c. Placuit. *hac ead. dist si modo idem est Isidorus.*

Zepherinus autem econtra scribit episcopis per Siciliam constitutis, epist. I.

¶ Apostolorum canones sunt recipiendi. C. II.

SExaginta [α] sententias Apostoli præscripserunt † cum alijs plurimis episcopis, & seruandas censuerunt.

[α] ¶ Sexaginta.] *Iuo etiam, & auctor Pannormiæ habent,* Sexaginta. *Itemque originale in margine. Sed in textu,* Septuaginta. *Polycarpus,* Quinquaginta.

Item Leo [β] Papa nonus contra epistolam Nicetæ abbatis.

¶ Exceptis quinquaginta capitulis, canones Apostolorum inter apocrypha deputantur. C. III.

CLementis [d] librum, idest Petri Apostoli itinerarium [e] & Apostolorum canones numerant Patres inter apocrypha, exceptis [f] quinquaginta capitulis, quæ decreuerunt orthodoxæ † [g] fidei adiungenda.

[β] ¶ Item Leo.] *Hoc caput sumptum est ex responsione Humberti legati Leonis noni ad libellum Nicetæ presbyteri, & Monachi contra Latinos editum: quæ Romæ in monasterio sanctæ Mariæ nouæ, & in multis priuatis bibliothecis extat manuscripta. Merito autem potuit citari Leo ix. quòd eius auctoritate, & iussione Humbertus legatus sedis Apostolicæ ea scripserit.*

Item vi. synodus, cap. 2.

C. IIII.

PLacuit [h] huic sanctæ synodo, vt amodo confirmata & rata sint canonum Apostolorum lxxxv. capitula.

Epistola [α] Isidori in capite canonum.

ISidorus [β] seruus Christi lectori suo cōseruo. ¶ Propter eorū auctoritatē ceteris cōciliis præponimus [i] canones, q dicuntur Apostolorū, licet à quibusdā apocryphi dicantur, quoniā plures eos recipiunt, & sancti Patres eorū sentētias synodali auctoritate roborauerūt, & īter canonicas

libet concilium est celebratum. Et nota ꝙ Gratianus ponit quandam contrarietatem de canonibus Apostolorum, & eā non soluit. probat enim auctoritate Isidori, ꝙ canones apostolorum nō sunt recipiendi, q̃a sunt apocryphi: postea ꝓbat auctoritate Zepherini & Leonis, ꝙ sunt recipiendi, & nō sunt apocryphi. Sol. breuis est, quia illi canones sunt recipiēdi, q̃ à veris Apostolis sunt editi: sed illi non, qui à pseudoapostolis sunt editi. s̄. prox. dist. ver. itē gesta.

d CLementis.] idest, qui sub nomine Clementis compositus est ab hæreticis.

e ¶ *Itinerarium.*] qui actus Petri continet, quos per orbem itinerando peregit [2].

f ¶ *Exceptis.*] impropria videtur hæc exceptio: quia aut excipitur à veris canonibus, aut à falsis. Non de falsis: quia nullus ex illis obseruatur. Item non de veris: quia nullus eorum est apocryphus. Vel dic ꝙ hoc nomen, canones, sumitur large, tam pro veris, quàm pro falsis canonibus, vt ponitur j. 32. distin. §. verum.

g ¶ *Orthodoxæ.*] idest, rectæ. orthos, rectum; doxa, gloria. Inde dicitur fides orthodoxa, idest, catholica recta, scilicet in qua recte gloriamur. Ioan. de Fan.

h PLacuit.] Ex his tribus cap. surgit contrarietas, quam Gratianus non soluit nec ponit. sexta synodus dicit lxxxv. capitula canonum Apostolorum esse seruanda: Zepherin⁹ lx. & Leo qnquaginta. quidam [3] ita soluunt, quòd sexta synodus fuit ante Zepherinum, & Zepherinus ante Leonem, & obseruabantur lxxxv. canones, ꝑut dicit sexta synodus. sed postea in desuetudinem abierunt xxv. & remanserūt lx. vt dicit Zepherinus. procedente vero tempore x. ex illis perierunt, & sic remanserūt tantum l. vt dicit Leo. Sed hæc solutio stare non potest: nam Zepherinus præcessit vj. synodum. nam vj. synodus fuit celebrata tempore Agathonis, vt j. ead. distin. c. sexta. qui lōgo tempore fuit post Zepherinum, vt ex chronicis apparet. Omissis aliis solutionibus, dic quòd non contradicunt sibi: quia dicebat synod⁹ lxxxv. fuisse capitula: Leo dicebat quinquaginta fuisse capitula: Zepherinus non dicit de capitulis, sed de sententiis: & potest esse, quòd in vno capitulo sunt sententiæ plures.

CAnones.] CASVS. Quærebatur ab Isidoro an canones qui dicuntur Apostolorum, sint approbandi: & respondet quoniā ab hæreticis sub nomine Apostolorum sunt compositi, nec Rom. eccle. nec sancti Patres eos approbauerunt, quamuis in eis multa vtilia inueniantur, tamen apocryphi reputantur.

a ¶ *Canones.*] Sic cōstrue: quamuis in eis canonibus qui canones dicuntur Apostolorum.

b ¶ *Vtilia.*] Arg. ꝙ vtile vitiatur per inutile [1], vt not. s̄. dist. 9. si ad scripturas.

c ¶ *Atque inter apocrypha*] idest, sine certo auctore*, vt sapiētia Salomonis: liber Iesu filij Sirach, qui dicitur Ecclesiasticus: & liber Iudicum, & Thobiæ: & liber Machabæorum: hi apocryphi dicuntur, & tamen leguntur: sed forte non generaliter.

SExaginta.] CASVS tria sequentia capitula plana sunt.

ISIDORVS. CASVS. Probat Isidorus in hoc cap. canones Apostolorum esse recipiendos tribus rationibus. Primo, q̃a plures eos receperunt. Secundo, quia sancti Patres eorum sententias confirmauerunt, & eas inter canonicas constitutiones posuerunt. Tertio, quia positi sunt & inserti in Breuiario, in quo decreta diuersorum conciliorū posita sunt: quod factum fuit à Clemēte vsque ad Siluestrum. Quæ autem sequuntur, plana sunt.

i ¶ *Præponimus.*] Argumen. ꝙ illi qui sunt maioris auctoritatis, debent habere priorem vocem in electione. 19. distin. in canonicis [4]. vnde licet Ancyrana synodus fuerit prior Nicæna, tamen propter maiorem auctoritatem Nicęna præponitur, vt j. ead. distin. c. sexta. ibi, *Prima adnotatio, &c.* arg. extra de rescrip. ab excommunicato.

Iuo p. 4. c. 107. Pann. l. 2. c. 105. Polyc. l. 3. tit. 20

† *al. præfixerūt*] orig.

Iuo p. 4. c. 105. Pann. l. 2. c. 124

† *al. regulis orthodoxis*] *al. regulis orthodoxia*]

Iuo p. 4. c. 106. Pann. l. 2. c. 125.

Iuo p. 4. c. 107. Pann. l. 2. c. 125.

[2] Vel dic ꝙ ideo itinerarium appellatur, q̃a ibi agitur de itinere, idest actione huius mundi, idest de nobis in hoc mundo remanentibus, quid s. facere debeamus. Ioā. de Fan. & Hug.

[3] Vt Goffredus.

[1] Ad idem 3. q. 9. pura. Archi.

* *Quinimmo libri isti non apocryphi, sed canonici sūt, quamuis olim quidam etiā catholici de illis dubitauerint. Cōc. Triden sess. 4. de can. scrip.*

[4] Ad idem ff. de pact. l. maiorem. Archid.

SExtam.] sed dubitatur. Casus. Probat Gratianus, quòd sexta synodus canones fecit: & hoc probat per seq. cap.
a ¶ Sexta synodi] Falsa est littera, & debet ibi esse septimæ synodi. qualiter enim dubitaret sexta synod⁹ de eo qđ ipsa fecerat. stingue tempora, & concordabis scripturas. 2.q.1.multi.
e ¶ Eadem.] Not. ꝙ eadem dicitur synodus, quia ijdẽ patres illic conuenerunt. simile 7.q.1. denique. & ff. de iud. proponebatur. Et est hic arg. ꝙ eadem sit causa appellationis, cum causa principali. 2.q.6. si quis in quacumque.

Tu dic, ꝙ in c. sextã synodũ facit mentionẽ de sexta synodo congregata, quæ debet septima dici: sed ꝑpter eos patres, qui in vtraque fuerunt, non mutat nomen, & per hoc patet, ꝙ illa littera septimæ, &c. est falsa, & illa sextæ est vera, secundũ Io. de Fant. Archid.

HAbeo.] Casus. Dicitur in hoc cap. ꝙ sexta synodus canones fecit, quæ cõgregata fuit sub Constantino Imperatore, reprobans perfidiam hæreticorum quorũdam dicentium, Christum fuisse tantũ operatum secundum opera humanitatis, vt comedere & ambulare: alia vero virtutis opera, vt resuscitare mortuos, & ambulare super aquas, phantastica fuerunt, & non vera. & hoc in prima parte. In secunda parte quæ incipit ibi, *Et soluta*, dicit, ꝙ hæc sexta synodus postea congregata sub Iustiniano filio Constantini: in qua ijdem plures patres eosdem canones condiderunt, qui primo fuerant conditi in eadem sexta synodo. In tertia parte quæ incipit ibi, *Eadem sancta*. repetit fere ea, quæ dicta erant in secunda parte.
¶ Casus §. planus est.
b ¶ Voluntatem.] quidam dicebant tantum vnam fuisse voluntatem in Christo. Sed dicendum est, quòd duæ fuerunt voluntates in eo quòd homo fuit, vna sensualitatis, secundum quam ipse dixit: Pater si fieri potest, transeat à me, &c. alia rationis, secũdum quam ipse dixit: verumtñ non sicut ego volo: sed sicut tu vis.

Voluntates duæ fuerunt in Christo.

c ¶ Constantini.] non illius magni Constãtini, qui fuit tpe Siluestri: sub eo enim fuit Nicænum concilium tempore Siluestri.
e ¶ Constantini.] 3 Insti. de do. §. est & aliud. Insti. qui. non est. per. fa. te. §. secus. vbi Iustinianus vocat patrem suum Iustinum. Sed loquit hic de alio Iustiniano, sub quo sexta synodus celebrata fuit tpe Agathonis Papæ, vt j. ea. c. sexta. Sub Iustiniano autem, cuius leges leguntur, celebrata est quinta synodus, vt j. eo. c. sexta.
d ¶ Sub Iustiniano.] Sed certe nec sic cessat contrarietas: quia tam Leo quàm synodus loquitur de cap. Tu di-

posuerunt constitutiones. *Item infra.* ¶ Primo quidẽ ordo, vt prædictũ est, de celebrando concilio insertus habetur: & postmodum canonum Apostolorum, ac primorum apostolicorum (idest à sancto Clemente vsque ad sanctum Siluestrum) decretorum, atque diuersorum conciliorum breuiarium interpolatur sequens ordinem suum.

a ¶ Quo-

Idem Spec. & Io. An. in tit. de iura. calum. §. sequitur. ver. qđ de causa. & plene per Cy. & Salic. in l. inuitus. C. de procu. & ꝑ Alex. de Imo. in l. ita demum. col. 3. eod. tit.

α ¶ Epistola.] *Hæc epistola ab Iuone vocatur præfatio in opus canonum, & est ea, quæ Isidori nomine est præposita tomis conciliorum, licet in vetustiore editione, in qua purior est Isidori collectio, nonnulla verba desiderentur. Est autem confectum hoc caput ex duobus locis illius præfationis. Nam verba illa,* Propter eorum auctoritatem, & c. vsque ad uer. constitutiones. *non longe absunt ab initio. Reliqua vero sunt in extremo.*
β ¶ Isidorus seruus.] *In Pannormia est eodem modo atque apud Gratianum. Apud Iuonem, & in manuscriptis collectionis illius codicibus est,* Isidorus Mercator seruus Christi conseruo suo, & parenti fidei † in Domino salutem. *In vulgatis autem conciliorum editionibus,* Isidorus peccator, seruus, &c.

† al. fideli.

Item cum Hadrianus Papa sextam synodum recipiat cum omnibus canonibus suis, cum etiam sancta octo vniuersalia concilia professione Romani Pontificis sint roborata; in sexta † autem synodo, siue in septimo concilio, Apostolorum canones sint recepti & approbati: patet, quòd non sunt inter apocrypha deputandi: Vnde scribit Hadrianus Papa Tharasio Patriarchæ.

† al. septima synodo, siue concilio.] al. sexta synodo. siue in sexto concilio.

¶ Sexta synodus auctoritate Hadriani corroboratur. C. V.

SExtam α synodum sanctam recipio cum omnibus canonibus suis.

Iuo p. 4. c. 122.

α ¶ Sextam.] *Hoc habetur in secunda actione septima synodi in epistola Hadriani ad Tharasium. Sed eo in loco Hadrianus refert verba synodica epistola à Tharasio ad se missa. Et hic Gratianus non refert propria eius epistola verba. In versione enim Anastasij bibliothecarij sic legitur,* Inuenimus autem in prædicta synodica epistola sanctitatis vestræ, post plenitudinem fidei, & confessionem sacri symboli, & omnium sanctarum sex synodorum, & de sacris & venerabilibus characteribus miraculum laude ac veneratione dignissimum contineri. Quare & easdem sanctas sex synodos suscipio cum omnibus regulis, quæ iure, ac diuinitus ab ipsis promulgatæ sunt. *Et hæc quidem postrema verba sunt etiam in illa ipsa Tharasij epistola: quod ex concilio Græco, & noua interpretatione clare apparet.*

Sed dubitatur de ea, an canones conscripserit: quod ex quarta actione sextæ β synodi a facile absoluitur.

β ¶ Sextæ.] *In secundo & xij. Vaticanis est,* sextæ, aliàs septimæ, *& vere septima est; sed ob glossam nihil est mutatum.*

Ait enim Petrus episcopus Nicomediæ.

¶ Sexta synodus canones conscripsit. C. VI.

HAbeo γ librum continentem canones sanctæ sextæ synodi. Patriarcha dixit: ¶ Quidam scandalizantur per ignorantiam pro canonibus istis, dicentes; numquid sexta synodus canones fecit? Sciant ergo, quoniam sancta synodus sexta sub Constantino congregata est contra eos, qui dicebant vnam operationem, & vnam voluntatem b esse in Christo: in qua sancti Patres illos, vt hæreticos anathematizauerunt, & orthodoxam fidem explanauerunt. 2 ¶ Et soluta synodus est Constãtini c xiiij. anno. Post quattuor vero, aut quinq; annos ijdem sancti Patres congregati sunt sub Iustiniano d filio Constantini, & prædictos canones promulgauerunt: de quibus nullus dubitet. Qui enim sub Constantino in synodo fuerunt, ijdem ipsi episcopi sub Iustiniano istis canonibus subscripserunt. Oportebat enim vt synodus vniuersalis canones ecclesiasticos promulgaret. *Item.* ¶ Sancta sexta synodus post promulgatam ab ea diffinitionem contra Monothelitas, Constantino Imperatore, qui eam congregauerat, non multo post defuncto, & Iustiniano eius filio regnante pro eo. ¶ Eadem e sancta synodus diuinitus inspirata, iterum Constantinopoli quarto, aut quinto anno congregata est, & canones numero cij. ad correctionem ecclesiæ promulgauit.

Ex actiõe quarta septimæ synodi.
Iuo p. 4. c. 121.

Ex sexta actione septimæ synodi.

γ ¶ Habeo librum.] *Verba sunt Petri episcopi Nicomedia, ac Tharasij patriarcha Constantinopolitani actione quarta septima synodi: quod quidem ipsi de centum, ac duobus canonibus dixerunt, qui in Trullo tempore Iustiniani Rhinotmeti secundo anno sua reuocationis ad Imperium, editi sunt. Verum ex his ipsis verbis Tharasij apparet, eos canones non*

nones non esse proprios sextæ synodi; quia fatetur post annos quattuor, aut quinque, quàm ea synodus fuerat absoluta, canones illos fuisse editos; quo tempore certissimum est neque eundem Romanum Pontificem, neque eosdem episcopos fuisse. Quamquàm in hac ratione temporis potius credendum est diligentissimis chronologis, Theophani, (cuius etiam verba quæ ad hanc locum pertinent ex originali Græco, quod in bibliotheca Vaticana extat, satis fideliter tralata leguntur apud Franciscum Turrianum libro de vi. vij. & octaua synodo) & Anastasio, & Georgio Cedreno, quàm Tharasio. Illi enim non quattuor, aut quinque, vt Tharasius, sed viginti septem annos à fine sextæ synodi tempore Agathonis habitæ, vsque ad hanc huiusmodi Decretorum editionem asserût intercessisse. Episcopos vero, qui hos ediderunt, noluisse ipsos edere tanquam canones sextæ synodi, sed voluisse supplere, quod videbatur in quinta, ac sexta synodo deesse, ipsamet illorum ad Imperatorem allocutio testatur. Itaque noua dicenda est hæc episcoporum coitio, ideoque Græci illam, vt scribit Balsamon πενθέκτην, idest quintam sextam synodum appellant. Ceterum non fuisse omnes illos canones à Romana ecclesia receptos, duo viri rerum ecclesiasticarum peritissimi, Anastasius Bibliothecarius, & Humbertus Leonis ix. Legatus aperte testâtur. Humbertus quidem his verbis: Non autem miror, si Agathoni Papæ, & sanctis Patribus sextæ synodi vestra imputetis deliramenta, & quæ aut corrupistis, aut finxistis capitula: cum & ipsi Domino Iesu, & Apostolis eius imputetis figmenta. Vnde nos scientes sextã synodum ad destruendam hæresim Græcorum Monothelitarum, non autem ad tradendum Romanis nouas cõstitutiones congregatam, capitula, quæ nobis sub eius auctoritate apponitis, omnino refutamus; quia prima & Apostolica sedes nec aliquando ea accepit, nec obseruat hactenus. *Anastasius vero in præfatione in septimam synodum ad Ioannem viij. Romanum Pontificem ita scripsit:* Ergo regulas, quas Græci in sexta synodo perhibent editas, ita in hac septima synodo principalis sedes admittit, vt nullatenus ex his illæ recipiantur, quæ prioribus canonibus, vel decretis sanctorum sedis huius Pontificum, aut certe bonis moribus inueniuntur aduersæ: quamuis omnes hactenus ex toto maneant apud Latinos incognitæ, quia nec interpretatæ. Sed nec in ceterarum Patriarchalium sedium, licet græca vtantur lingua, reperiuntur archiuis: nimirum, quia nulla earum, cum ederêtur, aut promulgans, aut consentiens, aut saltem præsens inuenta est. Quamquam eosdem Patres illas Græci promulgasse perhibeant, qui in sexta synodo sunt inuenti: sed nullis certe probare possunt indicijs.

Ex his ergo colligitur, quòd sexta synodus bis congregata est, primo sub Constantino, & nullos canones constituit: secundo sub Iustiniano filio eius, & præfatos canones promulgauit.

Vnde sancti Patres in eadem synodo secundo congregati dixerunt.

Iuo septimã vocat

Iuo par. 4. c. 123. In oratione allocutoria Patrum, qui in Trullo cõuenerant, ad Iustinianum Imperatorẽ.

¶ Constitutiones synodi sextæ. C. VII.

QVoniam ᵃ sanctæ ᵃ, & vniuersales synodi, quinta sub Iustiniano Augusto, sexta sub Constantino patre suo Augusto ᵝ, de mysterio fidei plenissime disputantes, canones non fecerunt, sicut ceteræ quattuor vniuersales synodi; propterea nos conuenientes in hanc Imperialem vrbem sacros canones conscripsimus. *Item.* ¶ Placuit huic sanctæ synodo, vt amodo confirmata, & rata sint canonum Apostolorum lxxxv. capitula. *Item.*

c. 2. eius synodi. §. ead. c. placuit Iuo. 4. 106.

Iuo par. 4. c. 134. Pann. l. 2. c. 117.

¶ Confirmamus ᵞ & ceteros sanctorum canones, & synodos, id est Nicænam, Ancyranam, Neocæsariensem, Gangrensem, Antiochenam, Laodicensem, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonensem, Sardicensem, & Carthaginensem ᵟ, & opuscula Theophili Alexandrini episcopi, & Dionysii ᵋ Alexandrini episcopi, & Petri Alexandrini episcopi & martyris, Gregorij Thaumaturgi Neocæsariensis episcopi, Athanasij episcopi Alexandrini, Basilij Cæsareæ Cappadociæ episcopi, Gregorij Nyseni episcopi, Gregorij Theologi, Amphilochij Iconiensis episcopi, Timothei Alexandrini episcopi, Gennadij † Constantinopolitani episcopi, Cyrilli Alexandrini episcopi, Cypriani Carthaginensis episcopi, & synodum ᶎ suam.

† *al. Germani.*

ᵃ ¶ Quoniam.] *Emendata sunt multa in hoc capite ex canone secundo eorum, qui sextæ synodo tribuuntur, in quo indicantur concilia, & auctores canonum, quibus Græci vtebantur. Sunt autem verba illius canonis apud Gratianum, & Iuonem in summam redacta.*

ᵝ ¶ De mysterio,] *Græce est*, τὸ περὶ τῆς πίστεως πατρικῶς διατρανώσασαι μυστήριον, idest fidei mysterium paterne declarantes.

ᵞ ¶ Confirmamus.] *Iuo habet*, confirmamus sanctorum Patrum canones, & synodos, &c. *Græce est*, ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων, καὶ μακαρίων πατέρων ἡμῶν ἐκτεθέντας, τουτέστιν τῶν ἐν νικαίᾳ συναθροισθέντων, &c. id est, obsignando autem confirmamus & ceteros omnes sacros canones, qui à sanctis, & beatis Patribus nostris sunt editi, idest ab ijs, qui Nicææ conuenerunt, &c.

ᵟ ¶ Carthaginensem.] *Apud Iuonem sequitur*, Constantinopolitanam sub Nectario, & opuscula Theodosij, al. Theophili, &c. *Græce autem est* καὶ τῶν αὖθις ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ, καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως προέδρου, καὶ Θεοφίλου τοῦ γενομένου ἀλεξανδρείας ἀρχιεπισκόπου, *id est* & eorũ, qui rursus in hac à Deo custodita, & imperiali vrbe conuenerunt sub Nectario imperialis huius ciuitatis præside, & Theophilo, qui Alexandriæ fuit archieps.

ᵋ ¶ Et Dionysij.] *In canone græco vulgato fere est, quemadmodum antea apud Gratianum*, Dionysij Alexandrini episcopi, & martyris. *Sed apud Balsamonem, & Iuonem legitur, quemadmodum restitutum est*, Dionysij archiepiscopi Alexãdrinorum megalopolis, & Petri Alexandriæ archiepiscopi, & martyris. *Reliquas varietates per se accuratus lector notabit.*

ᶎ ¶ Et synodum.] *In isto canonis loco est error; quia illa synodus Cypriani probatur, in qua ipse cum multis aliis Africæ episcopis putauit baptizatos ab hæreticis verum baptisma non recepisse: cum tamen B. Augustinus asserat aliam extitisse traditionem Apostolorum, & ipsam Cypriani sententiam plenario totius orbis concilio exclusam fuisse testetur.*

Item ex diurno ᵃ libro professio Romani Pontificis.

Iuo par. 4. c. 132. Pann. l. 2. c. 103.

¶ Auctoritate Romani Pontificis sancta octo concilia roborantur. C. VIII.

SAncta ᵇ octo vniuersalia cõcilia, id est, primum Nicænum, secundum Constantinopolitanum, tertium Ephesinum, quartum Chalcedonense, item V. Constantinopolitanum, & VI. Item Nicænum VII. Octauum quoque Constantinopolitanum vsque ad vnum apicem immutilata seruare, & pari honore, & veneratione digna habere, & quæ prædicauerunt & statuerunt modis † omnibus sequi, & prædicare; quæque condemnauerunt, ore & corde condemnare profiteor.

† *al. omnimodis.*]Iuo

ᵃ ¶ Item ex diurno.] *Integram professionem fidei, quando quis in Romanum Pontificem promouebatur, refert Deusdedit Cardinalis in collectione canonum, quæ seruatur in bibliotheca Vaticana.*

Quo autem tempore sexta synodus, & prima, secunda, tertia, quarta, & quinta congregatæ sint, Beda in libro de temporibus, c. 65. scripsit dicens.

Iuo par. 4. c. 125. Pann. l. 2. c. 113.

¶ De temporibus conciliorum. C. IX.

SExta synodus ᶜ vniuersalis Constantinopoli celebrata est, & græco sermone conscripta temporibus Papæ Agathonis, exequente, ac residente pijssimo principe Constantino intra palatium suum, simulque legatis Apostolicæ sedis, & episcopis cl. residentibus. ¶ Prima enim vniuersalis synodus in Nicæa congregata est contra Arium cccxviij. Patrum, temporibus Iulii ᵃ Papæ sub Constantino principe. ¶ Secunda in Constantinopoli cl. Patrũ contra Macedonium, & Eudoxium temporibus

Dama-

a QVoniam sancta.] CASVS Dicitur in hoc c. φ quinta, & sexta synodus non ita plene canones fecerunt, sicut ceteræ synodi, & ideo sancti patres eiusdem sextæ synodi cõuenerunt apud Constantinopolim, vt canones conderent in eadem sexta synodo sub Iustiniano cõgregata super quo iam primo fuerant congregati, & dicitur quinta primo congregata sub Iustiniano propter maiorem auctoritatem, quia in ea confirmati fuerũt canones facti sub Constantino, quæ etiam sexta fuit. Sequentia capitula plana sunt vsque ad cap. quod dicitis.

b SAncta.] viij. hæc concilia dicuntur octo; quia octies sunt celebrata, vt hic dicuntur, & quattuor, quia in quattuor locis celebrata, ut s. dist. proxi. sicut.

c SExta synodus, &c.]

Damasi Papæ, & Gratiani principis; quando Nectarius eidē vrbi est ordinatus episcopus. ¶ Tertia in Epheso ducentorum Patrum contra Nestorium Augustæ vrbis episcopum sub Theodosio magno principe, & Papa Cælestino. ¶ Quarta in Chalcedone. DCXXX. Patrū sub Leone Papa, temporibus Martiani principis contra Eutychem nefandissimorum præsulem monachorum. ¶ Quinta item Constantinopoli temporibus Vigilij Papæ sub Iustiniano principe contra Theodorum & omnes hæreticos.

Pann. l. 2. c. 111.

a ¶ Iulij.] *Certum est synodum Nicænam primam celebratam esse tempore Siluestri. Sed in illa temporum obscuritate mirandum non est Bedam & alios errasse.*

C. X.

Anſ. in prolegom. In principio collectionis conciliorum

PRima β autem synodus in Nicæa CCCXVIII. Patrum contra Arium Alexandrinum presbyterum, qui tres gradus in Trinitate asserebat, patrem scilicet maiorem, filium minorem, spiritum sanctum creaturam temporibus Constantini principis, & Siluestri Papæ Romani, Macharij Hierosolymitani, Alexandri γ Alexandrini; qui condemnata eadem hæresi statuerunt canones viginti: quorum auctor maxime præfatus† Alexander episcopus fuit. ¶ Secūda in Cōstantinopoli contra Macedonium, Constantinopolitanum episcopum, qui negabat spiritum sanctum Deum esse, temporibus Gratiani, & Theodosij principum, Damasi Papę Romani, Cyrilli Hierosolymitani, Nectarij, δ† Constantinopolitani; qui condemnata præfata hæresi statuerunt canones tres: quorum maxime auctor Nectarius Constantinopolitanus fuit.

† *Sanctus Alexander*] orig.

† *deest in*] orig.

¶ Tertia in Epheso ducentorum Patrum contra Nestorium Constantinopolitanum episcopum, qui dicebat beatam Virginem Mariam non Dei, sed hominis tantummodo genitricem, vt aliam personam carnis, aliam faceret deitatis, temporibus Theodosij principis† iunioris, Cælestini Papæ Romani, Iuuenalis Constantinopolitani episcopi, Cyrilli episcopi Alexandrini: qui duodecim capitula contra Nestorij blasphemiarum totidem capitula auctore eodem sancto Cyrillo anathematizando cōscripserunt. ¶ Quarta in Chalcedone sexcentorum triginta Patrum, contra Eutychem Constantinopolitanum abbatem, qui asserebat Christum post humanam assumptionem non ex duabus naturis existere, sed solam in eo diuinam naturam permanere, temporibus Martiani principis, Leonis Papæ Romani, Iuuenalis Hierosolymitani, Anatolii Constantinopolitani, qui condemnata præscripta hæresi statuerunt canones viginti septem: quorum auctor maxime idem sanctus Anatolius Constantinopolitanus episcopus fuit.

† *magni principis*] orig.

¶ Quinta in Constantinopoli contra Theodorum Mopsuestenum, & omnes hæreticos; qui Theodorus dicebat aliud † esse Dei verbum, & aliud Christum, & sacram virginem Mariam negabat Dei genitricem fuisse, temporibus Iustiniani principis, Vigilii Papę Romani, Domnini† Antiocheni, Eutychii Constantinopolitani; qui quatuordecim capitula anathematizando scripserunt contra Theodori, & sociorum eius blasphemias.

† *al. alium Deum esse verbum, & aliū Christum*

† *al. Domni*

¶ Sexta in Constantinopoli CL. Patrum contra Macharium Antiochenum episcopum, & socios eius qui vnam volūtatem, & operationem in Christo falsa suspicione asserebant, temporibus Constantini principis, Agathonis Papæ Romani, Georgii Constantinopolitani: qui condemnata hæresi prefata, anathematizando scripserunt nouem ε capitula inferius annexa.

β ¶ Prima.] *Caput hoc inuenitur & in recentioribus editionibus conciliorum, & in vetustiore Coloniensi An.* MDXXX. *& in manuscripta collectione, quam dictum est asseruari in bibliotheca Vaticana: sed non in collectione, quæ est in bibliotheca monasterij Dominicanorum. Ponitur autem ante præfationē, quæ nomen Isidori, mercatoris quidem in manuscriptis, peccatoris autē in impressis præfert. Et sane in illa præfatione tantum quattuor generalium synodorum mentio fit; sexta vero post Isidori Hispalensis ætatem est habita.*

γ ¶ Alexandri.] *Apud Anselmum est vt apud Gratianū. In originali,* Alexandri Constantinopolitani. *Sed integra videtur lectio, si vtraque coniungatur. Nam & episcopus Constantinopolis, & episcopus Alexandriæ, tempore illius synodi, Alexandri nomine vocabantur.*

δ ¶ Nectarij.] *Antea legebatur quemadmodum etiam apud Anselmum,* Nectarij Alexandrini. *Emendatum est ex originali. Sed fortasse & hoc loco integra lectio hæc est,* Nectarij Constantinopolitani, & Timothei Alexandrini.

ε ¶ Nouem.] *In loco citato ex collectione Isidori legitur,* scripserunt octo capitula, *& verba illa,* inferius annexa, *ibi non habētur. In conciliis deinde Coloniæ impressis post actionem sextæ synodi ex vetusto codice monasterij S. Bauonis referuntur nouem capitula, & ante primum capitulum sunt hęc verba,* scripserunt nouem capitula inferius annexa, *quæ apud Anselmum quoque habentur.*

a ¶ PRimæ adnotatio.] a ¶ Maiorē.] arg. q. non qui prior est tempore potior est iure, sed melior præferēdus est ı; quia non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur, vt 23. q. 4. sicut. & 40. dist. non loca. & c. multi. in fin. in Auth. de monachis. §. ordinatione. honestioribus enim honores debentur. arg. j. 25. distin. c. 1. in fin. & ff. de mune. & hono. honores. Argu. contra. C. de offic. magi. officiorum nemo agentiū, & 41. dist. miramur. & arg. contra. 65. distin. c. penul. & vlt. vbi de hoc in fin. & no. de hoc 67. dist. episcopus. Archid.

ı De hoc ēt no j. 74. dist. ep̄orū. & facit ad hoc quod dixi s. eo. quoniā in vers. sexta. ibi videas. Archid.

§ eptua.

C. XI.

Deusdedit Cardinalis Anselmus in in proleg. Ante eādem Isidori collectionem.

PRima ᵃ adnotatio Ancyranæ synodi, quæ ante Nicænam fertur fuisse, sed propter auctoritatem maiorem ᵃ postponitur; in qua Patres XVIIJ. statuerūt canones XXIIIJ.† quorum auctor maxime Vitalis Antiochenus episcopus extitit. ¶ Secunda Neocæsariensis, quæ post Ancyranam, & ante Nicænam legitur fuisse, in qua Patres sexdecim statuerunt canones XIIII.† quorum auctor maxime Vitalis episcopus Salaminius.† extitit. ¶ Tertia Gangrensis, quæ post Nicænam legitur fuisse, in qua Patres XVI. statuerunt canones XX. propter quasdā necessitates ecclesiasticas; maxime contra Eustathium: qui dicebat, quòd nullus in coniugali ordine positus, nec vllus fidelis, qui non omnibus renuntiaret, quæ possideret, spem apud Dominum haberet; & multa alia venenosa, quæ enumerare longum est. ¶ Quarta Sardicensis, in qua Patres sexaginta ι statuerunt canones XXI. quorum auctor maxime Osius Cordubensis episcopus, & Vincentius Capuanus episcopus, & Ianuarius δ Beneuentanus, & Calepodius Neapolitanus sanctæ Romanæ ecclesiæ legati extiterunt. ¶ Quinta Antiochena, in qua Patres XXIX.† statuerunt canones XXV. quorum maxime auctor Eusebius Palæstinensis episcopus extitit. ¶ Sexta Laodicensis, in qua Patres XXXII. statuerunt canones LIX. quorum auctor maxime Theodosius episcopus extitit. ¶ Septima Carthaginēsis, in qua Patres CCXVIJ.† statuerunt canones XXXIII. quorum auctor maxime Aurelius Carthaginensis episcopus extitit. Etiam sanctus Augustinus Hyponēsis episcopus in eadē synodo legitur fuisse, tēporibus Honorii Augusti. ¶ Octaua Africana sub Theodosio minore Augusto: in qua Patres CCXVII. recitauerunt, & firmauerunt canones CV. qui per diuersa concilia Africanæ prouinciæ temporibus Aurelii Carthaginensis episcopi leguntur esse conscripti. ¶ Nona Arelatensis, in qua Patres CC.† statuerūt canōes quattuor: quorū auctores maxime Siluester vrbis Romę episcopus

† *in greco uulgato, & apud Balsamonem sunt XXV.*

† *ibidem sunt XV.*

† *al. zelamitanus*

† *al. XXX.*

† *al. CCXVIIJ.*

† *abest numerus à collectione etiam Vaticana*

pus, & S. Marinus Arelatēsis episcopus extiterunt, temporibus Constantini Augusti, sicut quidā asserunt. ¶ Decima itē Arelatensis, in qua Patres xix. statuerunt canones: quorum auctor maxime S. Cæsarius Arelatensis episcopus extitit. ¶ Vndecima item Arelatensis, in qua Patres xvi. statuerunt canones. ¶ Duodecima item Arelatensis in Vico Hortensij †, in qua Patres xi. statuerunt canones: quorum maxime auctor sanctus Cæsarius Arelatensis episcopus extitit. ¶ Tertiadecima item Arelatensis, in qua Patres xix. statuerunt canones: quorum auctor maxime Sarpidius † Arelatensis episcopus extitit. ¶ Quartadecima Arausicensis, in qua Patres xvi. † statuerunt canones: quorum auctor maxime Hilarius episcopus extitit. ¶ Quintadecima Epaunensis ζ, in qua Patres xxvi. statuerunt canones xxxix. quorum auctor maxime Cæsarius episcopus extitit. ¶ Sextadecima Agathensis, in qua Patres xxix. † statuerunt canones: quorum auctor maxime Cæsarius episcopus extitit. ¶ Septimadecima η Aurelianēsis, in qua Patres lxxij. statuerunt canones: quorum auctor maxime Aurelius Arelatensis episcopus extitit, temporibus Clodouei Regis. ¶ Octauadecima item Aurelianensis, in qua Patres xxxi. statuerunt canones: quorum auctor maxime Melanius Rhedonensis episcopus extitit. ¶ Nonadecima item Aurelianensis, in qua Patres xxx. statuerunt canones, quorum auctor maxime S. Albinus Andegauensis episcopus extitit. ¶ Vigesima Aruernensis, in qua Patres xv. statuerunt canones: quorum auctor maxime Honoratus Breutensis † episcopus extitit. ¶ Vigesimaprima Maticensis †, in qua Patres xxi. statuerunt canones: quorum auctor maxime Priscus Lugdunensis episcopus extitit. ¶ Vigesimasecunda item Maticensis, in qua Patres lxxxvi. statuerunt canones: quorum auctor maxime idem Priscus Lugdunensis episcopus extitit. ¶ Vigesima tertia Lugdunensis, in qua Patres xviij. statuerunt canones: quorum auctor maxime Philippus Viennēsis episcopus extitit. ¶ Vigesimaquarta item Lugdunensis, in qua Patres xx. constituerunt canones: quorum auctor maxime idem Priscus Lugdunensis episcopus extitit.

† al. Hortensis

† al. Sapard.] al. Sapidius

† al. xxvi.

† al. xxxiiij.

Hactenus in collectione Isidori impressa.

† al. Brinazensis] al. Bituricensis

† al. Matiscensis

Hactenus in collectione Isidori Vaticana

α ¶ Prima.] *Maior pars huius capitis, id est vsque ad finem versiculi,* Nonadecima, *habetur in collectione Isidori impressa, ante præfationē ipsius Isidori: In Vaticana autem vsque ad finem vers.* Vigesima prima. *Deusdedit, & Anselmus integrum ante suas collectiones habent. Neque vero summula hæc eiusdem Isidori esse potest: nam neque præfationi ipsius, neque collectioni respondet; in qua, vt cetera mittantur varietates, multa referuntur concilia Hispaniæ, quorum hic nulla mentio.*

β ¶ Ante Nicænam.] *Sic est emendatum ex Anselmo, & Deusdedit, & Vaticana collectione. Nam ante legebatur,* Antiochenam. *In collectione autem Isidori impressa legitur quidem,* Nicænam, *sed deest vox,* ante. *Sic autem legendum esse, quemadmodum est emendatum, ostendunt verba, quæ ipsum Neocæsariense concilium antecedunt,* οἵ τινες δεύτεροι μὲν εἰσι τῶν ἐν ἀγκύρᾳ, τῶν δὲ ἐν Νικαίᾳ πρoγενέστεροι, *id est* q canones posteriores quidem Ancyranis, anteriores autem Nicænis sunt, *quo loco in collectione Isidori impressa mendose est,* Et hi quidem canones secundi sunt eorum, qui in Ancyra, & Cæsarea expositi sunt, *redundat enim illud,* & Cæsarea, *quare in recentioribus editionibus conciliorum omissum est. Similis error est in codice canonum Moguntino.*

γ ¶ Sexaginta.] *In codice canonum lx. episcopi reperiuntur subscripsisse: sed postea additur,* & ceteri, & subscripserunt omnes episcopi diuersarum prouinciarum, vel ciuitatum, nu. cxxi. *Socrates lib. 2. c. 16. in eo concilio ex occidentis partibus episcopos circiter ccc. conuenisse dicit, ex orientis vero lxxvi. qui etiam secessionem fecerunt. Idem Nicephorus lib. 9. c. 12. & Tripertita. Theodoritus autem lib. 2. c. 7. docet ex antiquis narrationibus, episcopos ccl. conuenisse. Omnino & in his, & Patrum, & canonum numeris multa sunt emendata. Sed in multis etiam satis visum est indicare varietates: nonnulla autem lectoris diligentiæ sunt reseruata.*

δ ¶ Et Ianuarius.] *Anselmus habet vt Gratianus. In collectione indicata est,* & Vincētius capuanus episcopus, & S. R. E. Legatus extiterunt. *In concilio ipso c. 18. nominatur Ianuarius Episcopus. In subscriptione vero in codice canonum, non nominatur, sed tantum Vincentius Capuanus S. R. E. Legatus, & Calipodius Depolitanus legatus S. R. E.*

ε ¶ Septima.] *hic numeratur tantummodo vnica synodus Carthaginensis, quæ habetur in codice canonum, de qua inferius xx. dist. c. de libellis. dicetur.*

ζ ¶ Epaunensis.] *Ita emendatum est ex aliquot manuscriptis, & collectione Isidori Vaticana. Nam antea legebatur,* Empanensis. *Verumtamen in concilio Epaunensi impresso nullus Cæsarius nominatur: sed Auiti primum est mentio.*

η ¶ Septimadecima.] *Hic numerantur tria concilia Aurelianensia, quorum hæc in concilijs impressis indicia inueniuntur. In quinto Aurelianensi, subscribit primo loco Aurelius Arelatensis. In primo inter alios legitur nomen Melanij Rhedonensis. In tertio subscribit quarto loco Albinus episcopus Andegauensis.*

a S*Eptuaginta.*] Sed contra. 21. dist. in nouo 68. dist. corepiscopi. ibi enim dicitur, q discipuli fuerunt lxxij. secundum Hug. Dic, q minor numerus non excludit maiorem. arg. 10. q. 1. hāc. sic no. s. 15. dist. c. 1. ver. harum.

Sed quòd Nicæna synodus xx. canones supra statuisse dicitur, contrarium videtur ei, quod in epistola Athanasii inuenitur. Scribit enim Athanasius Alexandrinus episcopus Marco Papæ ita dicens.

¶ Epistola Athanasii postulantis capitula Nicæni concilij. C. XII.

SEptuaginta θ Nicæni concilij capitula, quæ de præfata synodo, iubente domino meo Alexandro, decreto omnium episcoporum attuli, quæ sunt igne combusta, optamus, vt à vestræ sanctæ sedis auctoritate percipere per præsentes legatos mereamur. *Item.* ¶ Præsentibus nobis octoginta capitula in memorata synodo tractata sunt; quadraginta à Græcis, græca edita lingua, & quadraginta à Latinis similiter latina edita lingua. Sed visum est cccxviij. episcopis † spiritu sancto repletis, & maxime iam dicto Alexandro, & Apostolicæ sedis Apocrysarijs, vt decem capitula adunarentur aliis, atque congruis locis insererentur, & ad formam lxx. discipulorum, vel totius orbis terræ linguarum, septuaginta tanti & tam excellentis concilii fierent capitula; quæ omnem Christianorum informarent orbem.

In epistola Athanasij, & vniuersorū Aegypti episcoporū ad Marcum Papā: sed copiosius, quàm hic.

Iuo par. 4. c. 108.
Pann. l. 2. c. 106.
Ansl. l. 1. c. 59
Polycar. l. 3. tit. 20.
Ibidem paulo superius

† Patribus] orig.

θ ¶ Septuaginta.] *Ex his Athanasii verbis constat, non omnes Nicænæ synodi canones aut græce, aut latine nunc haberi. Et Iulius Papa ad orientales, & Innocentius Victricio, & alij multos ex illa canones citant, qui non sunt in his viginti, qui in manibus omnium versantur. De qua re scribit Isidorus in præfatione conciliorum tomis inserta. Et ex epistola quadam Gregorij decimi ad Regem Armeniorum, cum concilium Lugdunense indixisset (quam manuscriptam habet Cardinalis Sirletus) intelligitur integrum Nicænum concilium in lingua Armeniorum eo tempore extitisse. Sic enim scribit:* Quia vero multipliciter expedit, vt in eiusdem celebratione concilij, antiquorum conciliorum copiam habeamus, celsitudinem regiam rogamus, & hortamur attente; quatenus integrum Nicænum concilium, & alia concilia, quæ habere diceris in Armenica littera, cum aliquibus peritis interpretibus, nobis cum ea, qua poteris, celeritate transmittas. *Tuneti quoque, & Alexandriæ inuenti sunt octoginta canones Arabice scripti sub nomine huius concilij, qui Romæ in Arabica, & Armenia lingua scripti penes eumdem Cardinalem Sirletum sunt, & nuper etiam in latinam linguam conuersi sunt, & impressi.*

Quomodo ergo viginti tantum capitula in Nicæna synodo statuta dicuntur, cum septuaginta capitula (vt Athanasius scribit) in ea statuta monstrentur? ¶ *His ita respondetur: Capitulorum Nicænæ synodi quædam in desuetudinem abierūt: viginti tantum in Romana ecclesia habentur.*

Vnde Stephanus Papa scribit dicens Luythobio episcopo Moguntino.

¶ Nicæni

¶ Nicæni concilij viginti tantum capitula habentur. C. XIII.

VIginti[a] tantum capitula Nicænæ synodi in sancta Romana eccle sia habentur, sed quo neglectu alia defecerint, ambiguum est. Plu rimi arbitrantur ea Antiocheno concilio esse inserta.

Iuo p. 4. c. 232. Pann. l. 2. c. 107

¶ *Apud Iuonē parte quarta c. 232. habetur magis integrū hoc caput.* Capitula Nicæni cōcilij testimonio Athanasij septuaginta in figuram septuaginta discipulorum scripta non dubitamus, è quibus viginti tantum in ecclesia sancta Romana, & quæ sequuntur.

Sardicense quoque concilium auctoritate Nicolai Papæ recipitur. Vnde idem scribit Clero† Constantinopolitano.

† *al. electo*

¶ Auctoritate Apostolica Sardicense concilium recipitur. C. XIIII.

QVod dicitis neque Sardicense cōcilium, neque decreta † alia vos habere sanctorum Pontificum, non facile nobis facultas credendi tribuitur, maxime cum Sardicense concilium, quod penes vos in vestris regionibus[b] actum est, & omnis ecclesia recipit, qua ratione conuenerit †, vt hoc sancta Constantinopolitana ecclesia abijceret; &, vt dignum est, non retineret?

Habetur in epistola 6. quæ prima ad Photium est. Iuo p. 4. c. 135. Pann. l. 2. c. 117. ver. Quod dicitis.]

† *decretalia vos*
† *al. conuenerat*

DISTINCTIO XVII.

GEneralia[c] concilia quorum tempore celebrata sint, vel quorum auctoritas ceteris præemineat, sanctorum auctoritatibus supra monstratum est. Auctoritas vero congregandorum conciliorum penes Apostolicam sedem est.

Vnde Marcellus Papa scribit Maxentio[α].

α ¶ Maxentio.] *Antea legebatur,* Maxentio episcopo. *In tomis autem conciliorum in epistolæ inscriptione est,* ad Maxentium tyrannum, *sed in principio epistolæ ipsius est,* Marcellus Maxentio, *quæ lectio visa est retinenda.*

¶ Absque Romani Pontificis auctoritate synodus congregari non debet. C. I.

SYnodum[d] episcoporum absque huius sanctæ sedis auctoritate (quamquam quosdam episcopos possitis congregare[e]) non potestis regulariter facere. Neque[β] vllum episcopum, qui hanc appellauerit Apostolicam sedem, damnare, antequā hinc sententia definitiua procedat. Nam si seculares in publicis iudicijs libellis vtuntur appellatorijs, quanto magis sacerdotibus hæc eadem agere licet, qui super illos sunt? De quibus dictum est [Ego dixi, Dij estis.]

Ansel. l. 2. c. 60. Iuo p. 4. c. 240. Polyc. l. 1. c. al. tit. 13.

Psal. 81.

β ¶ Neque vllum episcopum.] *hinc vsque ad finem non habentur in aliquot manuscriptis Gratiani exemplaribus.*

Item Iulius Papa primus in rescripto contra orientales pro Athanasio c. xxix.

¶ Non est ratum concilium, quod auctoritate Romanæ ecclesiæ fultum non fuerit. C. II.

REgula vestra nullas habet vires, nec habere poterit: quoniam nec ab orthodoxis episcopis hoc cōcilium actum est, nec Romanæ ecclesiæ Legatus †[f] interfuit; canonibus præcipientibus sine eius auctoritate concilia fieri non debere. Nec vllum ratum est[g], aut erit vmquā concilium, quod non fultum fuerit eius auctoritate.

Ansl. l. 2. c. 47. Palyc. l. 1. c. 13.
† *al. legatio*

Item Damasus Papa. I. ad Stephanum, epist. 3.

a VIginti.] A Sardicensi.

QVod dicitis.] CASVS. Clerici Constantinopolitani dicebant se non habere statuta concilii Sardicensis, vel sanctorum Patrum, nec recipere, sed Papa redarguit eos dicens, non esse facile credendum eos non habere statuta illa, cum publice penes eos facta fuerunt, & cum tota ecclesia ea recipiat, Cōstantinopolitana ea recipere debet.

b ¶ *Regionibus.*] hic est duplex arg. vnum tale. ex quo omnes alij hoc faciunt, ergo & tu obseruabis hoc, vt not. s. 12. dis. illud. & c. quemadmodum. Item arg. ꝙ nulli licet ignorare ea, quæ publice facta sunt. 12. q. 2. qui & humanis 8. q. 1. licet. 11. q. 3. curę. 20. dist. si decreta. 87. distin. c. vlt. 33. q. 1. paratus. ff. de institutoria ac. sed & si. §. præscribere. C. de lib. cau. si filia. extra de postu. prælat. ad hāc[1]. argu. contra. 82. dist. proposuisti. & 1. q. 1. si qui à simoniacis. & 24. q. 1. si quis dederit. primum regulare secundum casuale propter casum ignorantis. extra qui ma. ac. poss. cum in tua.

Facta publica debent ab omnibus sciri.

[1] Vbi de hoc, & extra. de constis cognoscentes. in glo. vlt. Arch.

GEneralia.] Hæc dist. diuiditur in tres partes. In quarum prima magister intendit probare, ꝙ nullum robur habet concilium generale sine licētia Papæ celebratum. Secūda ibi, *Quapropter.* Tertia ibi, *Hinc etiam.* CASVS. Supra disti. 15. c. 1. & 16. c. sexta. ostensum est quo tpe generalia cōcilia celebrata fuerunt, & quorum auctoritas ceteris præeminebant est similiter ostensum. In hac vero 17. dist. ostendit, ꝙ tantum auctoritate sedis apostolicæ possunt congregari, & hoc probat per cap. seq.

c ¶ *Generalia quoque concilia.*] In hac 17. distin. ostenditur qui possunt facere concilia. Sunt autem conciliorū quædam vniuersalia, q̄dam particularia siue ꝓuincialia, quædā episcopalia. Vniuersale est quod à Papa, vel eius legato cū omnibus episcopis statuitur:[2] particulare, siue ꝓuinciale est, qđ metropolitanus, vel primas facit cū suffraganeis suis, vt 18. dist. c. 1. 92. di. si qs eps. Sed vniuersale nō debet fieri sine auctoritate Papæ, vt hic, nec particulare sine auctoritate metropolitani, vel primatis, nec epale sine auctoritate epi, metropolitanus tamen potest facere conciliū sine auctoritate primatis, vt 92. dist. si quis eps. similiter eps sine auctoritate metropolitani, vt 38. dist. quando. & 12. q. 2. placuit. Nec ob. quod legitur. j. dist. proxi. c. propter. in fine. & c. pe. quia illud est intelligendum de prouincialibus concilijs, vel intellige illud de canonibus constituendis. Ioan.

[2] Vniuersale enim cōcilium sine auctoritate Papæ vel eius legati celebrari nō potest j. c. 1. & 2. s dist. 3. §. porro. Archid.

SYnodum.] CASVS. Maxentius eps volebat generalem synodum ad condendum canones cōgregare: sed Marcellus dicit, ꝙ nō pōt sine licentia Papæ: quāuis possit particularem synodū facere.

d ¶ *Synodum.*] scilicet generalem.

ADDITIO. Vel etiam prouincialem ad aliquid generaliter statuendum. Archid.

Con-

e ¶ *Congregare.*] Cum conueniunt epi ad examinandam causam criminalem alicuius clerici in sacris, & secundum hoc est arg. ꝙ talis congregatio episcoporum non dicitur synodus generalis.

REgula.] CASVS. Orientales epi facti hæretici multas fecerunt facto concilio constitutiones: cui cōcilio, nec Papa, nec eius legatus interfuit. Et ideo Iulius Papa dicit illud nullas vires habere, vel quod in eo est statutum. & hoc probat auctoritate canonū dicentiū, cōcilia sine auctoritate sedis Apo. fieri nō debere. CASVS seq. cap. patet.

f ¶ *Legatus.*] ad hoc spāliter destinatꝰ, aliàs nō posset legatꝰ facere ꝯciliū, vt no. s. di. 3. c. regula. §. porro. & ext. đ off. le. ꝙ trāslationē.

g ¶ *Ratum est.*] arg. ꝙ id quod nullum est, non potest ratum haberi,

¶ Nullus vsurpet concessa Romanæ ecclesiæ. C. III.

Ansl.l.1.c.55.
Polyc.l.1.c.17.

HVic soli † sedi concessa [a] nullus vsurpare sine eius consultu præsumat, qui non vult honore ecclesiastico indignus, vt contemptor, iudicari.

† sanctæ

Item Gregorius † [a].

† al. Pelagius Papa Vrcino Patritio

¶ Absque Apostolicæ sedis auctoritate synodum particularem contra vniuersalem aliquibus congregare non licet. C. IIII.

Iuo p.4.c.239.
Ansl.l.12.c.43.
Polyc.l.1.c.14.

NEc licuit alicui aliquando, nec licebit particularem [b] synodum [ß] congregare: sed quoties aliqua de vniuersali synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad recipiendam [c] de eo, quod non intelligunt, rationem, aut sponte ij, qui salutem animæ suæ desiderant, ad Apostolicam † sedem pro recipienda † ratione conueniant: aut si forte (sicut de talibus † scriptum est [Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit]) ita obstinati, & contumaces extiterint, vt doceri non velint; eos ab eisdem Apostolicis sedibus aut attrahi ad salutem quoquomodo necesse est, aut (ne aliorum perditio esse possint) secundum canones per sæculares [d] comprimi † potestates.

† *Apostolicas sedes*] Iuo.
† *al. percipienda*
† *al. quibusdam*
Prou 18.
† *al. opprimi*

a Gregorius.] *Hoc proculdubio est Pelagii, sicut ab Anselmo & Iuone citatur. Sunt autem apud Gratianum multa capita ex Pelagio huius argumenti, ad Apostolicas sedes recurrendum esse, cum inferiores episcopi, aut quiuis alii cognoscere desiderarent quid in aliqua vniuersali synodo esset constitutum, & valde illos condemnandos, qui Apostolicis sedibus non communicant, vt* 23 q.5.c. *non nos. & c. de Liguribus. Ex hoc autem capite, nec licuit, & capite, istud.* 11.q.1. *habetur integra epistola Pelagii, quemadmodum ab Anselmo refertur. Verum in Polycarpo citatur ex Gregorio, & in margine est additum,* ad episcopos Mauritaniæ. *Atque in summariis capitum dictatus ipsius Papæ, qui habetur lib. 2. Regesti Gregorii septimi inter cetera hoc est,* quod nulla synodus absque præcepto summi Pontificis debet generalis vocari.

ß Synodum.] *Apud Anselmum, Iuonem, & in Polycarpo adduntur hæc,* ad iudicandum vniuersalem synodum. *Hoc enim est, quod prohibetur hic à Pelagio. Multi enim eo tempore aut ignorantia, aut animi peruersitate adducti nolebant quintum concilium recipere, (Qua de re B. Gregorius, lib. 7. epist 53. & alibi sæpe) & particularem synodum vniuersali, ac sedium Apostolicarum auctoritati præferebant. itaque hoc capite non prohibet Pelagius, siue Gregorius, ne episcopi possint diœcesanas, & Metropolitæ prouinciales synodos conuocare, sed ne ipsi ad iudicandum vniuersalem synodum congregent, atque ita est in rubrica emendatum.*

Item Pelagius Papa II. episcopis, qui conuenerant ad illicitam vocationem Ioannis Constantinopolitani, epist. 1. c. 1.

¶ Non est concilium, sed conuenticulum, quod sine sedis Apostolicæ auctoritate celebratur. C. V.

Ansl.l.2.c.36.
Polyc.l.1.c.14.

MVltis denuo Apostolicis, & canonicis, atque ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absque sententia Romani Pontificis concilia celebrari. ¶ Quapropter, vt iam dictum est, recte non concilium, sed vestrum conuenticulum, vel conciliabulum cassatur, & quidquid in eo actum est, irritum habetur, & vacuum. Vos quoque deinceps videte, vt nullius hortatu [e] talia præsumatis, si Apostolicæ sedis communione carere non vultis. *& infra.* ¶ Si vero in qualibet prouincia ortæ fuerint quæstiones, & inter ipsius prouinciæ episcopos discrepare cœperit ratio, atque inter ipsos dissidentes non conueniat; ad maiorem [f] tunc sedem referantur. Et si illic facile, & iuste non discernuntur; vbi fuerit synodus regulariter congregata, canonice, & iu-

Cap. 3.

beri, vt not. 9.q.2.c. nullus alterius. extra de elect. auditis.

a HVic soli sedi concessa.] Hic expresse habetur, quòd illud quod soli Papæ competit, non transfertur generali mandato: nisi specialiter mandetur, vt extra de off. leg. quod translationem: quæ autem illa sint, dixi 12. dist. præceptis. & alia habes extra de off. leg. quod translationem:

Papæ soli competens, generali mandato non transfertur.

NEc licuit.] CASVS. Celebrato concilio quinto apud Constantinopolim, episcopi Venetiæ, Histriæ & Liguriæ volentes recipere statuta illius concilij, conuenerunt ad examinandū, an illa statuta essent bona, vel mala, cōtra quos inuehitur Gregorius dicēs, quod si aliqua dubitatio emerserat de statutis in eodē concilio, mittere debebant ad sedem Apostolicam. Si vero fuerint contumaces, ab ecclesia sunt coercendi, & si per ecclesiam non possunt, per sæcularem debent comprimi potestatem.

b Particularem.] Ad aliquid generaliter statuendum [1], vel ad reuocandum illud, quod in vniuersalibus concilijs est statutum, vt isti episcopi, qui volebant retractare statuta Constantinopolitanæ synodi. videtur hic, quòd ad solum Papam spectat interpretari statuta vniuersalis concilij, vt extra de conces. præben. & ecclesi. non vacan. dilectus. Argu. contra, quod ab omnibus episcopis, vel à saniori parte eorum qui interfuerunt, potest fieri interpretatio; quia ab eo iudice prodire debet interpretatio, qui ius statuit, extra de sententen. excom. inter. de iudi. cum venissent.

[1] Vel dic quod particularem dicit propter illos, qui partem faciunt, scilicet hæreticos, quibus nullo modo licet concilium celebrare, secundū Lauren.

Statuta vniuersalis cōcilij per quē possunt interpretari.

c Ad recipiendam.] Eo ipso quod quis errat, non dicitur hæreticus, si paratus est corrigi, vt 24.q.1. hæc est fides. sed si dubitat de fide, hæreticus dicitur, vt extra de hære. c. 1.

d Per sæculares.] Possunt ergo laici coercere [2] clericos etiam nō depositos in casibus, vt not. 23.q.5. principes. alias autem etiam depositum non potest laicus punire: nisi incorrigibilis sit, vt extra de iudi. cum non ab homine. numquam enim clericus quantūcumque sit criminosus tradendus est curiæ sæculari, dummodo possit corrigi per ecclesiasticam potestatem, vt 81. dist. dictum. extra de iudi. at si clerici. nisi in crimine falsi litterarum Apostolicarum. vt extra de crimi. fal. ad falsariorum. Itē habes hic, quod vbicumque deficit ecclesiastica potestas, semper recurrit ad brachium sæculare, 11.q.1. petimus. & 23. q.5. de Liguribus.

[2] Laici vtrum possint aliquando clericos punire. Hic videas quod legitur & notatur 17.q.4. de presbyterorum. Archid.

ADDITIO. Ad idem ea.q. administratores.

MVltis.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in duas partes: In prima parte dicitur, quod Cōstantinopolitani episcopi celebrauerunt concilium ad vocationē Ioānnis, qui tūc erat patriarcha: quod factum fuit absque sedis Apostolicæ licentia: quare Papa conciliū illud euacuat & cassat, & quidquid in eo fuit constitutum, & prohibet ne decetero talia fiant. In secūda parte, quæ incipit ibi, *Si vero.* dicitur, quod si episcopi cœperunt super aliquo discrepare negotio, referatur quæstio ad sedem archiepiscopi, vel patriarchæ; & si ibi non potest terminari, referuetur ad synodum episcoporum: difficiliores vero quæstiones ad sedem Apostolicam referuentur.

e Hortatu.] Argu. quod auctoritas superioris nō excusat, vt 12.q.2. quicumque militum. argu. contra 12.q.2. de rebus. 63. dist. Salonitanæ [3]. Tu dic, quod in leuibus excusat, aliàs non.

f Ad maiorem.] idest, ad metropolitanum: & ita cum appellatur ab omnibus episcopis prouinciæ ad metropolitanum, videtur, quod metropolitanus solus maior sit omnibus episcopis prouinciæ; quia de pari ad parem non licet appellare. 2.q.6.c. anteriorū. ver. illo videlicet. Item hic appellatur à metropolitano ad concilium metropolitanum. J. 2.q.6. omnis. & sic cōcilium est maius [4] ipso metropolitano. & sic appellatur ab aliquo ad se ipsum cum alijs, & est simile ff. quando appell. sit l. 1. §. solent. Sed quid est, quod hic dicitur, quod si dissentiunt episcopi, recurratur ad superiorem? quare non statur hic sententiæ plurium. 65. dist. sane? Intelligunt quidam, quod hoc dicitur in causa criminali episcopi, vbi oportet omnes episcopos consentire, vt 6.q.4.c. 1. & 2. Sed potest intelligi in eo casu, quando in prouincia dubitatur de negotio aliquo inter episcopos: tunc recurritur ad sedem superiorem. Vel intelligas in eo casu etiam quando dissentiunt episcopi in sententia,

[3] Vbi de hoc. & 86. dist. an putabis. Archid.

Appellatur de episcopis prouinciæ ad metropolitanum.

[4] Ex hoc dicto vr, quod concilium posset cognoscere de causis delictorum metropolitani. de hoc dicam 11.q.1. si clericus. ibi videas. Archid.

non

non ꝙ sententiam aliquam proferant, sed videtur quibusdam vno modo sententia, alijs alio modo.

a ¶ *Maiores.*] vt de fide, vt 24. q. 1. quoties.

C *Oncilia.*] CASVS. Quidam episcopi singulis annis sine sede Apostolica concilia faciebant, quare Symmachus Papa ea cassat, cum nõ inueniatur aliqd cõstitutũ sine auctoritate sedis Apostolicæ, immo semper ei maiora negotia referuantur.

b ¶ *Sacerdotum.*] idest episcoporum.

c ¶ *Perdiderunt*] Not. ꝙ aliquis dicitur perdere quod numquam habuit, sic 5. q. 6. quia iuxta. 23. q. 4. Guilisarius. 23. dist. quorumdam 1, sic 33. q. 2. ꝙ vero, &c. Moyses.

1 Vbi de hoc Archid.

HINC ETIAM. Hæc est 2 pars distin. in qua ponitur quid iuris sit de synodis.

CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ Symmachus Papa erat de quibusdam criminibus diffamatus: Vnde Theodoricus Rex veniens Romam, concilium congregauit, vt examinarentur ea quæ obijciebantur Papæ: Tunc surgentes episcopi Liguriæ & Aemiliæ & Venetiæ dixerũt Imperatori, ꝙ ad Papam spectabat conuocare cõcilium: Imperator ad hoc benigne respondit omnia esse in potestate synodi: cõmittens negotium auctoritati Pontificum, dummodo pax in ciuitate Romana seruet. In scda parte quæ incipit ibi, *Episcopi vero*, dicitur, ꝙ epi ibi cõgregati auctoritate eiusdem Symmachi interueniente absoluerũt ipsum ab humano iudicio, a solo Deo iudicandũ, & restituendos clericos, qui recesserant à Symmacho Papa, in suis officijs decreuerunt: dummodo primo Symmacho satisfaciãt: Cui statuto primo subscripsit Laurent.⁹ episcopus ecclesiæ Mediolanensis, secundo Rauennas, & postea lxxv. epi. Omnia quæ postea sequũtur, plana sunt vsq; ad dist. 18.

ste iudicentur. Maiores[a] vero & difficiliores † quæstiones (vt sancta synodus statuit, & beata consuetudo exigit) ad sedem Apostolicam semper referantur.

† al. difficiles

Item Symmachus Papa.

In lib. Enno. ꝓ defensiõe 4 & 5. syn. sub Sym ꝑꝑ

¶ Prouincialia concilia sine Romani Pontificis præsentia pondere carent. C. VI.

COncilia sacerdotum [b] ecclesiasticis legibus quotannis decreta per prouincias, quia præsentiam Papæ non habent, valitudinem perdiderunt [a c] Legistis † insanissimi, aliquando in illis præter Apostolici apicis sanctionem aliquid constitutũ; & non de maioribus negotijs ad cõsultationẽ †, si quid occurrerit, præfatæ sedis arbitrio fuisse seruatũ?

Iuo p. 4. c. 242. Ans. l. 2. c. 56. Polyc. l. 1. tit. 7.

† al. Legite

† collationem] orig.

a ¶ Perdiderunt] *Hic in libello Ennodij in recentioribus editionibus est, nota interrogationis. Sunt enim verba inimicorum Symmachi hoc tamquam absurdum quidpiam obijcientium. Quibus Ennodius in sequentibus verbis respondet*, Legite, &c.

2 [*Hinc etiam cum auctoritas Theodorici Regis ex diuersis prouincijs ad vrbem Romam sacerdotes conuenire præcepisset* [d], *vt sanctum cõcilium iudicaret de ijs, quæ venerabili Papæ Symmacho præsuli Apostolicæ sedis ab aduersarijs ipsius dicebantur impingi; Liguriæ, & Aemiliæ, seu Venetiarum episcopi suggesserunt ipsum, qui dicebatur, impetitus, debere synodum conuocare, scientes, quia eius sedi, primum Petri apostoli meritum, deinde secuta iussione* † [c] *Domini, conciliorum venerandorum auctoritas singularem in ecclesiis tradidit potestatem, nec antedictæ sedis antistitem minorũ subiacuisse iudicio*] *& infra.* [¶ *Ad hæc serenissimus Rex, Deo adspirãte respondit synodalis esse arbitrij in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se præter reuerentiam* [f] *de ecclesiasticis negotijs pertinere, committens etiam potestati Pontificum, vt siue propositum vellent audire negotium, siue nollent, quod magis putarent vtile deliberarent, dummodo venerandi prouisione concilij pax in ciuitate Romana daretur* †: *episcopi vero in synodo residentes congregata auctoritate eiusdem Symmachi dixerunt: Symmachus Papa sedis Apostolicæ præsul ab huiusmodi oppositionibus* † *impetitus, quantum ad homines respicit, sit immunis* [g], *& liber, cuius causam totam Dei iudicio reseruamus.*] *& infra* ¶ [*De clericis vero memorati Papæ, qui ab episcopo suo ante tempus* [h] *contra regulas discesserunt, & schisma fecerunt; hoc fieri decernimus, vt* † *illi satisfacientes episcopo suo misericordiam consequantur, & officijs ecclesiasticis se gaudeant restitui.*] *ibidem infra.* ¶ [*Laurentius ecclesiæ Mediolanensis episcopus huic statuto nostro, in quo totam causam Dei iudicio commisimus, subscripsi. Petrus ecclesiæ Rauẽnatis episcopus sub eisdem verbis subscripsit, & post eum septuaginta quinque episcopi.*] *Illud de clericis pro pace in vrbe reformanda misericorditer, & dispensatiue factum dinoscitur.* ¶ *Hoc quoque notandum est, quòd in hoc concilio, & in alia synodo* [i] *Symmachi Papæ, ante Rauennatem episcopum Mediolanensis subscripsisse, & respondisse legitur: ex quo & sedis prærogatiuam ante eum habere colligitur.*

Verba omnia sumpta sunt ex quarta synodo Romana sub Symmacho.

† iussionẽ] Vatic. cod. & Nicola⁹ ad Michaelem Imper. pag. 501.

† Christianis omnibus redderetur] orig.

Ibidem infra

† al. propositionibus] orig.

† vt eos satisfacientes episcopo suo misericordia subsequatur] or.

Ait enim Gregorius primus lib. 7. reg. epist. 112. Syagrio episcopo Augustudunensi.

C. VII.

EPiscopos secundum ordinationis suæ tempus [k], siue ad consi-dendum in concilio, siue ad subscribendum, vel in qualibet alia

Ans. l. 6. c. 134.

d ¶ *Præcepisset.*] Isti episcopi venerunt ad citationem Regis, non quòd venire tenerentur, sed vt reuocarent eum ab errore suo. Simile ad hoc extra de exceptionibus, olim.

e ¶ *Iussione Domini*] Habet ergo Romana ecclesia auctoritatem a concilijs, sed Imperator a populo, vt 93. dist. legimus. in fi. Contrarium huic signatur 21. dist. quamuis. & 22. dist. omnes. vbi dicitur, ꝙ Romana ecclesia habet primatũ à Domino, & nõ à cõcilijs. Sed dic principaliter habuit à Domino, secundario * à concilijs.

* Ecclesia proprie non dicitur primatũ Romanæ ecclesiæ, sed exprimendo auctoritatem à Domino.

f ¶ *Reuerentiam.*] Debet Imperator reuerentiam ecclesiæ: sed de rebus ecclesiæ nihil potest disponere, vt 96. dist. bene. vnde nec dignitates, nec præbendas dare potest 2, vt 16. q. 7. si quis deinceps. arg. contra, extra de consuetu. cum inter. in parte decisa. vbi dicitur rex conferre decanatum; sed hoc forte ex consuetudine, & ex priuilegio. 16. q. 1. hinc etiam.

2 Certe a not. [illegible] imperiũ [illegible] Arch.

g ¶ *Immunis.*] 2. q. 7 §. item cum Balaam. in fi. contra, ibi dicit, ꝙ simoniacus post restitutionem tenetur respondere accusatoribus, Sed dic, ꝙ primo fuit accusatus de hæresi, sed cũ appareret calumnia accusantis, postea fuit absolutus, vt hic dicitur.

h ¶ *Ante tempus.*] quod fieri non debuit, vt 8. q. 4. nonne. §. illud.

i ¶ *Synodo.*] vt 96. dist. bene.

k EPiscopos.] ¶ *Tempus.*] Generale est, ꝙ qui prius dignitatẽ receperunt, præferendi sunt alijs 3, vt 74. dist. eporum. & 75. dist. c. vlt. & extra de maio. & obed. c. 1. quoniam ille gradus ceteros antecedit, quẽ labor ꝓlixior & stipendia lõgiora fecerũt anteire, vt C. de offi. ma. offi. l. nemo. nisi aliquis receperit dignitatẽ à principe: ille enim præponitur alijs, vt extra de maio. & obed. per tuas. & ff. de albo scrib. l. 2. & nisi sint loco metropolitani, vel alicuius maioris dignitatis, qui licet sint posterius ordinati, tamẽ præponuntur alijs, vt hic in Palea, placuit. dist. proxi.

Episco-

E Piscoporum.] Hæc distinctio diuiditur in tres partes: In prima probat, ꝙ concilia episcoporum debent fieri bis in anno; & hoc probat per sex canones: quod tamen correctum est. Secunda ibi, *Quoniam quidem.* Tertia ibi, *Singuli.* ... bet exigere ab episcopis conuenientibus ad concilium. addit de pœna episcopi, qui vocatus ad synodum non venit. In fine dicit, ꝙ intra sex menses debet episcopus indicare suis subditis ea, quæ in concilio acta sunt.

b ¶ *Constituendum.*] Illud non est verum; quia episcopi bene possunt condere canones episcopales, & archiepiscopus prouinciales; quia quilibet populus, & quælibet ecclesia sibi potest statuere aliquod ius, vt s. distinct. 1. ius ciuile. & 8. distin. quæ cōtra. & 11. distin. catholica. & 12. dist. illa. & de consec. distin. 3. cap. 1. & extra de fer. conquestus. sed de maiorib⁹ negotijs nō possunt aliquid statuere, vt hic, & 12. distinct. præceptis, vbi de hoc.

Ecclesia quælibet pōt sibi ius statuere.

re, sua attendere loca decernimus, & suorum sibi prærogatiuam ordinum vindicare.

Verum tempus ordinationis non ad ecclesias, sed ad personas refertur, sicut ex consuetudine Cardinalium sanctæ Romanæ ecclesiæ, & episcoporum vniuscuiusque prouinciæ euidenter apparet.

DISTINCTIO XVIII.

E Piscoporum [a] igitur concilia, vt ex præmissis apparet, sunt inualida ad definiendum, & constituendum [b], non autem ad corrigendum. Sunt enim necessaria episcoporū concilia ad exhortationem, & correctionem, quæ etsi non habent vim constitutionis † ; habent tamen auctoritatem imponendi, & indicendi, quod aliàs statutum est, & generaliter, seu specialiter obseruari præceptum.

† al. constituendi

[*Ex Cabilonensi concilio, c. 6.*]

¶ *In peruetusto Gratiani codice palea hæc est in extremo precedētis distinctionis, conuenitque cum vltimo illius capite,* episcopos. *Ex Cabilonensi autem citant etiam ceteri collectores. extat vero in Bracarensi primo, c. 24. & concordat cum c. 13. concilij Mileuitani, & c. 53. concilij Africani.*

PALEA. C. I.

Burch. l. 1. c. 55. Iuo p. 5. c. 165. Pann. l. 4. c. 20.

PLacuit, vt conseruato Metropolitani primatu ceteri episcopi secundum suæ ordinationis tempus alius alij deferat † locum.

† al. sedendi deferat

Vnde Leo primus, epist. 82. c. 7. Anastasio Thessalonicensi episcopo.

¶ Bini conuentus per singulos annos ab episcopis celebrentur. C. II.

Burch. l. 1. c. 43. Iuo p. 4. c. 241. Pann. l. 4. c. 13. Poly. l. 3. tit. 19.

DE conciliis autem episcopalibus non aliud indicimus, quàm sancti Patres salubriter ordinarunt, vt scilicet bini [c] conuentus per annos singulos habeantur, in quibus de omnibus [d] querelis, quæ inter diuersos ecclesiæ ordines nasci assolent, iudicetur. At si forte inter ipsos, qui præsunt, de maioribus (quod absit) peccatis causa nascatur; quæ prouinciali nequeat examine definiri, fraternitatem tuam de totius negotij qualitate Metropolitanus [e] curabit instruere [f], & si coram positis partibus nec tuo fuerit res sopita iudicio, ad nostram cognitionem quidquid illud est, transferatur.

Poly. l. 1. tit. 15.

Item ex Nicæno concilio, c. 5.

¶ Quo tempore concilia episcoporum sint celebranda. C. III.

Poly. l. 3. tit. 19.

HAbeatur semel cōcilium ante dies quadragesimæ [g], vt omnibus, si quæ sunt, simultatibus [h] amputatis, mundum [a] ieiunium, & solenne Deo possit offerri: secundum vero agatur circa tempora [i] autumni.

a ¶ Mundum.] *Caput hoc est ex versione, qua vsus est Isidorus. In ea tamen hoc loco est,* mundum solenne Deo munus; *quemadmodum & in Polycarpo, & in aliquibus Gratiani codicibus est,* mundū, & solenne Deo munus. *Græce est,* ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ θεῷ, id est, vt omni sublata animi angustia munus purum Deo offeratur.

Item ex Antiocheno concilio, c. 20.

DE conciliis.] CASVS. In hoc c. statuit Leo, vt concilia episcoporū fiant bis in anno, & ibi clericorum quæstiones dirimantur: & si ibi dirimi non possunt, referantur ad primatem; & si nec ibi poterunt terminari, ad sedem Apostolicam referantur.

c ¶ *Bini.*] Hoc corrigitur j. eo. quoniam. & extra de accu. sicut olim.

d ¶ *De omnibus.*] ad eos spectantibus.

d ¶ *Ordines.*] id est, laicos vel clericos. loquitur Primati vel Patriarchæ.

e ¶ *Metropolitanus.*] Nota quòd in magnis negotijs semper consulet archiepiscopus suū Primatem, vt hic, & 65. distinctione, de persona. & 6. quæst. 4. si inter episcopos. Item habes hic, quòd Primas non debet interesse concilio metropolitani. & 92. distin. cap. pen. & 11. q. 1. si clericus aduersus.

Primas in concilio archiepiscopi non debet interesse.

f ¶ *Instruere.*] Ergo iudex à quo appellatur, potest instruere iudicem ad quem appellatur, & eius causam quare non recipit eius appellationem, & exemplum sibi reddere debet, vt ff. de appella. recipi. l. sciendum. non tamen tamquam testis, vt 2. q. 6. statuendum.

CASVS. Dictum est supra & ostensum, quòd episcopi non possunt celebrare concilia sine licentia Romanæ sedis, in quibus aliquid generaliter definiant, vel statuant: ad correctionem tamen concilia celebrare, & indicere quæ iam statuta sunt generaliter vel specialiter, possunt.

a ¶ *Episcoporum.*] Hic intitulatur 18. distin. In proxima distinc. magister ostendit [1], quòd prouincialia concilia nihil generaliter possunt constituere: ideo consequenter ostendit ad quid sint vtilia; addit etiam quotiens in anno, & quo tempore anni, & cuius auctoritate sint celebranda [2], & quòd metropolitanus nihil de-

1 s. dist. proxi. c. concilia. secundum Hugonē.

2 Vt j. eo. c. 1. 2. & 3. c. peruenit & c. quoniam.

HAbeatur.] Casus trium sequentium capitulorum plani sunt.

g ¶ *Dies quadragesima.*] In seq. cap. dicitur, ꝙ post tertiam hebdomadā Paschæ, sed iste canon præiudicat illi: quia iste canon est Nicæni concilij [3], vel loquitur secundum diuersas consuetudines. 16. dist. cap. sexta. ver. primo.

3 Sub. ꝙ inter alia primatū obtinet. 15. dist. c. 1. & 2.

ADDITIO. arg. 76. dist. vtinam. Archidiaconus.

h ¶ *Simultatibus.*] Simultas est odium priuatum. 65. distinct. cap. tertio.

i ¶ *Circa tempora.*] Idibus Octobris, vt j. cap. seq.

propter.

¶ Ad morum correctionem, & controuersiarum dissolutionem bis in anno episcopale concilium fiat. C. IIII.

PRopter ecclesiasticas causas, & quæ existunt, controuersias dissoluendas, sufficere visum est bis in anno per singulas prouincias episcoporum concilium fieri, semel quidem post tertiam hebdomadam Paschalis festiuitatis, ita vt in quarta hebdomada, quæ consequitur, id est α media Pentecoste, concilium compleatur β. Admoneant a autem comprouinciales episcopos ij, qui in amplioribus, id est in metropolitanis ciuitatibus degunt. ¶ Secundum vero conciliū Idibus b Octobris habeatur, qui dies apud Græcos hyperberetæi † mensis c, decimus γ inuenitur. In ipsis autem concilijs, & presbyteros, & diaconos præsentes esse oportet, & omnes d quotquot se læsos existimant, & synodicam expectare sententiam. Nec liceat aliquibus apud semetipsos concilia e sine Metropolitanorum episcoporū conscientia facere, quibus de omnibus causis constat f permissum esse iudicium.

Burch. l. 1. c. 44. Iuo p. 5. c. 154. Pann. l. 4. c. 15. Polyc. l. 3. ti. 19.

† Vide in fine locū Io. Baptiste adnotationū posteriorū c. 6. Kalendæ, nonæ, & idus.

α ¶ Id est media.] *Antea legebatur*, & in medio temporis inter Pascha & Pentecostem, *nec multo aliter apud Iuonem*, id est medio temporis, &c. *Sed reposita est hæc lectio, ex plerisque Gratiani exemplaribus, & collectione Isidori, in qua est hæc eadem versio. Nam ceteri collectores secuti potius videntur versionem Dionysii, quæ est in codice canonum: quamuis & Burchardus, & Pannormia hoc loco habeant*, id est medio Pētecostes, *vel*, in medio Pētecoste. *vbi in versione Dionysii est*, ita vt quarta septimana Pētecostes, *verbū plane e verbo. Græce enim est:* ἐν τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς.

β ¶ Compleatur.] *vocem*, ἐπιτελεῖσθαι, *Dionysius vertit*, conueniat.

γ ¶ Decimus.] *prorsus ex græco. Dionysius autem, quem Burchardus, & Iuo sequuntur, habet*, Idibus Octobris, id est, quintodecimo die mensis Octobris, quem hyperberetæum Græci cognominant. *In canone autem Apostolorum 37. legitur secundam anni synodum celebrandam esse*, ὑπερβερεταίου μηνὸς δωδεκάτῃ, *id est*, duodecimo die hyperberetæi, *Non conuenire autem omnino Latinorum menses cum Græcorum satis constat. Suidas quidem scribit apud Macedonas hyperberetæum eumdem esse qui October, Galenus autem Pergami eumdem qui September.*

Item ex concilio Laodicen. c. 40.

¶ Semetipsos accusant, qui vocati ad synodum venire contemnunt. C. V.

NOn oportet vocatos episcopos ad synodum, cōtemnere: sed adire † debere, & aut docere, aut doceri g quæ sunt ad ecclesiæ ceterorumque correctionem vtilia: quòd si contempserint, seipsos videntur accusare h, nisi forte pro infirmitate ire non possint.

Burch. l. 1. c. 47. Iuo p. 5. c. 157. † al. abire

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 19.

¶ Corripiantur episcopi, qui ad concilium vocati, venire contemnunt. C. VI.

PEruenit ad nostras aures, quòd in prouincijs constituta episcoporum concilia minime celebrentur. Hoc δ ex eo probatur, quòd multæ i, quæ correctione opus habent, ecclesiasticæ res negligantur. Statuit ergo hæc sancta synodus, secundum regulas Patrum bis in anno in vnum conuenire per singulas prouincias episcopos, vbi singula 1, quæ emerserint, corrigantur. Qui vero noluerint conuenire episcopi constituti in suis ciuitatibus, & hoc maxime, cum sui corporis sanitate consistentes, etiam ab omnibus alijs vrgentibus necessitatibus † k, & inexcusabilibus negotijs liberi sunt, licere eos fraternæ charitatis admonitionibus corripi.

Ansl. l. 6. c. 199. Iuo p. 4. c. 243.

† abest à collectione Isidori, & Iuone

δ ¶ Hoc ex eo.] *In collectione Isidori, vbi alioquin eadem uidetur esse versio, legitur*, ex hoc probatur, quòd multæ, &c. *itemque apud Iuonem, addita tamen particula*, &, *Græce est*:

---

a PRopter.] ¶ Admoneant.] id est, cōuocēt, vel ꝓprie, & sic est arg. q̄d mora potest purgari, licet certus dies sit appositus 1. aliàs quare admonerentur? sic ꝫ. ea. dist. quoniam. & extra de concess. præben. & eccle. non va. quia diuersitatem. & ff. de peri. & cō. rei ven. l. 1. §. licet autem. Arg. cōtra extra de elect. cum in cunctis. arg. contra 7. q. 1. præsentiū. & 20. q. 2. puella. & C. de contrah. stipu. magnā. & extra de dolo & contuma. cum dilecti. Sol. vbi dies præfigitur à canone, mora potest purgari: secus si ab homine præfigitur dies. arg. ff. de arb. si cū dies. §. vlti. & l. Celsus. Io. Sed hoc non est verum, vt extra de sup. neg. præ. licet. ibi dici videtur, ꝙ mora purgari non possit. sed certe noua decr. dicit ꝙ in solutione pensionis mora intra breue tempus possit purgari, vt extra de loc. c. vlt. sed illa loquitur in alio casu q̄ decre. licet. Vel dic, ꝙ illa corrigit decre. licet. B.

1 Id est, adiectio diei non facit aliquem esse in mora. Lau.

b ¶ Idibus.] Hoc falsum videtur: quia idus semp est in xiij. die vel xv. secundum quod nonæ præcedunt: si enim mensis habet quattuor nonas, sunt idus in xiij. die. si vero sex nonas, sunt in xv. die. Et ita idus numquam sunt in x. die, verum est apud nos, sed apud Græcos bene est in x. die. Dicūt quidam 2, ꝙ idus quandoque dicitur large, vt hic, scilicet totum illud tempus ex quo post nonas statim incipiunt cōputari, vt cū dicit viij. idus. vii. idus. & sic deinceps, nam in principio mēsis dicit x alēdæ, deinde iiij. vel vj. nonas, deinde terminatis nonis dicitur viij. idus. vij. idus. quare ergo dicit, ꝙ sit decimus? Sed dicas ꝙ hic vocat hoc nomine idus quemlibet diem qui est inter illos dies qui dicuntur idus, non vltimum diem illorum, qui proprie & absolute dicitur idus. Alia expositio quæ sit hic, non valet.

2 Vt Laurētius.

c ¶ Hyperberetai mensis.] id est, Octobris.

d ¶ Et omnes.] Et, pro, id est: aliàs si omnes debent conuenire de prouincia, quare episcopus reseraret eis omnia ea quæ fierent 3 in synodo, vt ꝫ. c. decernimus.

3 De hoc ꝫ. eo. cap. pen. Laur.

e ¶ Concilia.] Prouincialia, quia quilibet episcopus irrequisito metropolitano potest facere concilia episcopalia, vt 38. distinct. quando.

ADDITIO. Sic legitur & not. ꝫ. ea. dist. c. pen. in fi. Archid.

f ¶ Causis constat.] quæ ad statum prouinciæ spectant.

g NOn oportet.] ¶ Doceri.] Licet enim non debeant indigere doctrina, vt 1. q. 7. cōuenientibus 4. tamē discere debēt. 24. q. 3. si habes. Laur.

4 Ad idem 36. dist. §. ecce.

h ¶ Accusare.] id est, debent excommunicari, vt 2. q. 6. quisquis probatus.

PEruenit.] CASVS. Quidam erant episcopi, qui concilia non celebrabant, quod apparebat ex eo, quòd correctione egebant multæ res ecclesiasticæ, quæ iam neglectæ fuerāt: Quare statutum fuit in synodo, vt bis in anno episcoporum cōcilia celebrentur ad correctionem eorum quæ fuerunt emendanda. Statuit etiam quòd omnes episcopi prouinciæ intersint: nisi necessitate aliqua excusentur, alioquin corripiantur.

i ¶ Multæ.] Arg. ꝙ per sequentia intelliguntur, & præsumuntur præcedentia: nam si quis ab hæreticis per violentiam tractus fuerit, & per mensem steterit cum eis, præsumitur non tractus: vt 1. q. 1. constat. Item arg. contra prælatos ex vitijs subditorum, & contra magistros ex vitijs discipulorum, vt 28. dist. priusquam. & 22. q. 2. quod autem ait. 53. dis. legem. 12. q. 2. quattuor. 44. dist. multis. 34. q. 1. cum per bellicam. & C. de adul. si qui.

Præcedentia sequentia præsumuntur.

k ¶ Necessitatibus.] Quæ necessitas excuset, habes de consec. dist. 4. hi qui 5. Item si quis propter tempestatem vel flumē, vel quia vocat' est ad testimoniū vel ad dignitatē, vel si īcipit abesse caussa reipublicę, vel si domestico funere īpedit', vel si maius negotiū ipsum trahit, excusat', vt ff. si qs. cau. l. 2. §. 1. & 2. & l. 4. & ff. ex qbus cau. maiores. itē hi. vel si ad maius tribunal vocatus est, vt ff. de re iudi. ꝯ pupillum. §. is qui. Itē timor hostiū. extra de app. ex parte.

Citati multis causis excusantur.

5 Et 23. dist. c. omnis filius. vide de hoc in gl. 1. quod Archid.

Q*Voniam quidem.*] Hæc est secunda pars huius dist. in qua probat, ꝙ sufficit ꝙ semel in anno fiat prouinciale concilium, Ioan de Fan. & ꝙ singulis annis cōcilium prouinciale debeat celebrari, ponitur sub præcepto. Archidiaconus.

CASVS. Hoc capitulum diuidiē in duas partes: In prima parte di-

scriptum post primum super eodē: sed præsumiē ꝙ hoc faciat immemor prioris. extra de offic. deleg. ex parte 1. Ipsum enim fallit obliuio. 23. dist. præterea. sed vt tangitur in glos. Ioan. ipse habet vel præsumitur habere omnia iura in scrinio pectoris sui. In legibus & cōstitutionibus continenē iura: & posterior tollit priorē, licet non faciat mentionē de ipsa. ff. de legibus. nō est nouū. In testamētis autem alia est ratio, ne libertas supremi iudicij infringatur: quod esse non debet. ff. pro socio. cū duobus. §. idē respōdit. quia nihil est quod magis hominibus debeatur, quàm qđ supremę voluntatis liber sit stylus: & liberū qđ iterum nō redit arbitriū. C. de sacrosā. eccle. l. 1. in fi. sed in duobus casibus s. not. in glos. Ioan. est speciale Bar.

ADDITIO. Et 33. q. 2. hoc ipsum. in fi. Archidiaconus.

ἐκ τούτου πολλὰ παραμελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. idest:

& propterea multæ ex rebus ecclesiasticis, quæ correctionis egent, negliguntur.

¶ Vbi singula] *Ita in collectione Isidori, & apud Iuonem, & Anselmum. Græce est:*

ἔνθα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ, καὶ διορθοῦν ἕκαστα τὰ ἀνακύπτοντα. quæ Dionysius sic vertit:

Quò Metropolitanus Antistes probauerit, & corrigere singula, si qua fortassis emerserint.

Ex versione Anastasij.

Item ex septima synodo, c. 6.

¶ Canonicis subiaceat pœnis metropolitanus, qui saltem semel in anno celebrare concilium negligit. C. VII.

In concilio Nicæno. c. 5. & Antiocheno. c. 20. Iuo p. 5. c. 373. s. ead. c. habeat. & c. propter. *Cap. 9.*

[2] QVoniam quidem regula [a] est, quæ dicit, bis in anno per singulas prouincias oportere fieri per conuentū episcoporū regulares inquisitiones; propter fatigationem, & vt opportune habeantur ad iter agendum hi, qui congregandi sunt, definierunt sextæ synodi sancti Patres, omni excusatione [b] remota, omnibus modis semel in anno fieri, & deprauata corrigi. Hunc ergo canonē & nos renouamus: & si quisquam Princeps inuentus fuerit hoc prohibere; communione [c] priuetur. Si quis vero metropolitanorum hoc neglexerit agere absq; necessitate, vel vi [d], seu aliqua rationabili occasione; canonicis pœnis subiaceat. Dum autem synodus agitur super canonicis, & euangelicis negotijs; oportet congregatos episcopos in meditatione, & solicitudine fieri custodiendorum diuinorum, & viuificorum Domini mandatorum. *& post pauca.* ¶ Porro non habeat metropolitanus licentiam ex his, quæ defert episcopus secum, siue iumentum, siue aliam speciē expetendi. Quòd si hoc egisse cōuictus fuerit, soluat quadruplum [e].

ζ ¶ Et vt opportune.] *Græce est:*

καὶ τὸ ἐνδεῶς ἔχειν πρὸς ὁδοιπορίαν. idest:

Et quod non bene parati sunt ad iter faciendum.

Item Leo iiij. ad episcopos Britanniæ, c. 3.

¶ Non cogantur presbyteri ad sacra concilia eulogias deferre. C. VIII.

DE eulogijs [f] ad sacra concilia deferendis nihil inuenimus à maioribus terminatum: sed sicut vnicuique presbytero placuerit. Nam si constitutū fuerit illo in tēpore benedictiones afferri, forsitā minus [g] libenter ad synodos occurrent: & magis venire obtrectabunt. Quæ, vt

b ¶ *Excusatione.*] friuola: nam rationabiles exceptiōes semper admittunē [4], vt extra de offi. deleg. ex parte.

[4] Supra eod. c. prox. s. eo. si eps Archi.

c ¶ *Communione.*] Not. principes posse excōicari: quod verū est etiā à sacerdotibus, vt s. dist. 96. duo sunt. 11. q. 3. si autem vobis. & C. vbi de crimi. agi opor. Authen. qua in prouincia.

d ¶ *Vel vi.*] Videtur ergo ꝙ si aliquis per vim detineatur ab aliquo, & aliquid interim fiat ꝯ ipsum, ꝙ retractari possit illud. Idem est si per dolum alterius non veniat: vt extra de in integr. resti. ex litteris. Sed contrarium legitur ff. si quis cau. l. 2 §.

Reuocanē facta contra violēter detentum.

dicitur, ꝙ antiqua regula præcipiebat synodum bis in anno celebrari: Sed quia hoc difficile erat, ideo sexta synodus statuit semel in anno fieri. Princeps vero q hoc prohibuerit, excōicetur, & metropolitanus qui cōcilium neglexerit celebrare, canonice punieē, In sa parte, quæ incipit ibi, *Dum autem*: dr̄, ꝙ donec synodus agitur, epi debent esse intenti diuinis mandatis: & ꝙ metropolitanus non habeat licentiam petendi aliquid ab episcopis venientibus ad synodum: & si conuictus fuerit aliquid exegisse, in quadruplum restituet.

a ¶ *Quoniam quidem regula.*] Illud not. ꝙ cum hæc synodus [1] velit corrigere antiquam constitutionem, facit mentionē de ipsa: & sic est arg. ꝙ vna constitutio nō reuoceē per aliam, nisi faciat mētionem illius: sic est in rescriptis: qa aliter non vr̄ Papa ex certa scientia ꝯrium constituere. Sed hoc non dico verum: & licet in rescriptis & priuilegijs requiratur ꝙ fiat mētio priorum, ad hoc vt priora reuocētur [2], non tn̄ est ita in constitutionibus: & hoc ideo quia cōstitutio procedit ex libero motu domini Papæ: & quia omnia iura habet in scrinio sui pectoris, vt C. de testa. omnium. Itē & est arg. ad hoc extra de cog. spi. c. 1. similiter in testamentis non requiritur ꝙ fiat mentio prioris: quia testamentū pro lege seruaē. 13. q. 2. c. vlt. nisi in duobus casibus, vt si sit testamenū factū inter liberos [3], vt C. de test. l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. & Authen. hoc inter liberos. & nisi ipse testator legē sibi testādi dixerit; cum dixerit: si fecero aliud testamentum, non valeat: quia tunc faciendo secundum, oportet ꝙ faciat mentionem de primo: vt ff. de leg. 3. si quis. in prin. in concilijs autem antiquius obtinet, si est potioris auctoritatis, vt 50. dist. domino sancto. in fi. Ioan. Verum est quòd in rescriptis continetur: sed omnium factorum habere memoriā, potius est diuinitatis q̄ humanitatis. C. de vete. iur. enu. l. 2. §. si qs. nec præsumiē Papa ex certa scientia indulgere per sm re-

Constitutio secunda an reuocet priorē de illa mentiōe nō facta.

[1] Scilicet, septima, secundum Hug. Ioa. de Fāt.

[2] Extra de præfct. veniens. & de rescri. cū ordinem. Archid.

Testamentum secundum an reuocet primum.

[3] Item & si primum derogatorium est scđo. ff. de lega. 1. si mihi & tibi. §. vlt. Archid.

vlt. & ff. de eo per quem factum erit. l. vlt. vbi dicitur, ꝙ si per dolum aut per vim alicuius aliquis non venerit ad iudicium, non reuocatur id quod factum est, sed datur actio ꝯ ipsum impedientem. Sed dic ꝙ non reuocatur ipso iure: sed per in integrum restitutionem [5]: vel in eo casu reuocatur quando detentor non est soluendo. extra de restitu. spo. olim.

[5] ff. de eo per quem factū est. l. vlt. §. 1. Archi.

e ¶ *Quadruplum.*] Argu. ꝙ clerici possunt pecuniariter puniri & punire, vt 23. dist. quamquam. in fine. & 17. q. 4. definiuit. & cap. si qs deinceps. & 23. q. 5. de Liguribus. Arg. ꝯ, extra de pœn. licet. [6] Sed dic ꝙ vbi pœna spiritualis est in iure statuta, non debet infligi pecuniaria: alias secus. extra vt lit. non contesta. quoniam. in fin. ideo autem punitur in quadruplum: quia crimen concussionis [7] commisit: quod punitur pœna quadrupli. 1. q. 1. quidam. & q. 7. sancimus. in fine. & tam laicus, quàm clericus punitur pœna concussionis, vt 23. q. 1. militare. hic signatur ꝯrium 12. q. 2. fraternitas. vbi dicitur, quòd ecclesia non debet suum cum augmento recipere. Sed dic ꝙ hic non recipit nomine ecclesiæ, sed proprio nomine. 16. q. 6. si episcopum.

Clerici possunt pecuniariter puniri.

[6] Dic vt not. s. 23. q. 5. si vos. Arch.

[7] Aget iste à quo accepit cōtra eum superiorem 11. q. 1. si clericus. Archid.

D*E eulogijs.*] CASVS. Quærebat quidam eps à Papa, vtrum presbyteri tempore synodi deberent afferre eulogias, id est, munuscula epis? Et respondet Papa nil se inuenisse à maioribus definitum: sed est in arbitrio cuiuslibet presbyteri, qui voluerit exhibere. Nam si definitum esset aliquid tempore synodi à presbyteris dandum, minus libenter venirent ad synodum. Vnde eulogiæ ab aliquo peti non debent: nec delatæ respui.

f ¶ *Eulogijs.*] Eulogiæ dicuntur munera, quæ deferunt subditi suis prælatis.

g ¶ *Minus.*] Arg. ꝙ magistri non petant collectam à scholaribus vt libentius veniant ad scholas. sic 1. q. 1. baptizandis. & cap. placuit, vt vnusquisque. 1. q. 2. vendentes.

Magistri debent gratis docere.

a ¶ *Respuenda.*] Arg. q quædam licite possumus recipere, quæ tamen petere prohibemur, vt 1. q. 2. placuit. ea. quæstio. quam pio. 13. q. 2. questa.
ADDITIO. Ad idem ff. de orig. iur. l. 2. iuxta finem. §. diuus. vbi de hoc Archidiaconus.

cum alijs epis non communicabit: quia non venit ad negotia ipsorum, vel ad consecrandum episcopum cum alijs.
E *Piscopus.*] ¶ *Abbatem*] Hoc intelligi potest de abbatibus Cisterciens. ordinis, vt extra de statu mona. cap. 1. nisi pro crimine enormi. 11. q. 3. priuilegium. Arg. extra de priuile. tutorū. sed alij

arbitror, nō sunt rationabiliter quęrendę; nec vltro delatæ, respuēdæ[a].

¶ *Habetur hæc epistola Romæ manuscripta, vt in indice dictum est.*

Item ex concilio Carthaginensi iiij. c. 21.

¶ Sine graui necessitate episcopus ad synodum ire non tardet. C. IX.

EPiscopus ad synodum ire non tardet, nisi satis graui necessitate inhibeatur: sic tamen, vt in persona sua legatum[b] mittat, suscepturus salua fidei veritate, quidquid synodus statuerit.

Ansel. l. 7. c. 191

¶ *Similem sententiā, & pene eadē verba refert Burch. l. 1. c. 51. & Polycar. l. 2. tit. 16. ex Felice.*

Item ex concilio Carthaginensi 5. c. 10.

¶ Excusatorias litteras dirigant, qui grauati ad synodum ire non possunt. C. X.

PLacuit, vt quotiescumque congregandum est concilium; episcopi, qui neque ætate, neque ægritudine[c], neq; alia grauiori necessitate impediuntur, competenter occurrant. *& infra.* ¶ Quòd si non potuerint occurrere, excusationes suas litteratorie[α][d] cōscribant: nisi autē[β] rationē[e] impedimenti sui apud Primatem suum reddiderint, ecclesiæ suæ communione[f] debent esse contenti.

Ansel. l. 7. c. 188

α ¶ Litteratorie.] *In concilijs impressis legitur*, in tractatoria. *Dubitatū fuit, an legendum esset*, in tractoria. *Nam epistolæ, quibus Imperatores, vel Reges suos præsides vocabant, vel euectionem aliquam concedebant, tractoriæ dicebantur. Sic in codice Theodosiano lib. 8. titulus sextus est*, de tractorijs, & statiuis. *& sic videtur emendandum in lib. Cod. 12. quamuis in impressis legatur*, de tractatorijs. *quam vocem* tractoriam, *eadem significatione Carolus Magnus in suis capitularibus vsurpauit lib. 4. c. 30. & 69. & eadem notione est in concilio Meldensi c. 71. Sanctus quoque Augustinus in lib. post collationem contra Donatistas c. 24. tractoriam pro epistola vocatoria vsurpat, his verbis:* Sic autem a Primate suo per tractoriam fuerunt euocati. *Atque in hoc canone, vbi de vocandis episcopis ad concilium agitur, vox ista esset aptissima. Nam in concilio Africano inserto in codice canonū. c. 43. vbi hoc idē reperitur, & c. 57. §. Lucianus. & §. Alypius. in vetustis codicibus semper legitur*, tractori. a *vbi in impressis est*, tractatoria. *& in Carthaginēsi græco. c. 91. est* ἡ συνοδικὴ. *Verum idem B. August. vtitur dictione*, tractatoria *in eam, quā nūc subijcietur sententiā. Loquens enim de epis, si vocati noluissent venire ad concilium, & ibi obiecta crimina purgare, epist. 162. ait:* Quod si non fecerint, ibi etiam eorum prauitas, & peruersitas innotescet: missaque tractatoria super eorum nomine per totum orbem terrarum, quacumque iam Christi ecclesia dilatata est, ab omnibus ecclesijs, eorum communio præcidet. *In concione quoq; secunda in ps. 36. eadem vox quater inuenitur: & epistola Syricij, quæ recitatur in concilio Teleptensi, ibi vocatur tractatoria. Cuius mentionem faciens Innocentius in epistola ad Exuperium Tolosanum. c. 1. ait:* De his, & beatæ recordationis viri Syricij episcopi monita euidentia commearunt: *quibus verbis videtur indicare non ad solos Afr ca episcopos, sed ad omnes prouincias missam fuisse illam Syricij tractatoriam. Ita Leo Papa secundus, postquam sextum vniuersale concilium finem habuerat, breuem eius concilij summam ad Hispaniæ episcopos, vt ei subscriberent, misit; quam tractatoriam vocat, quæ Leonis ij. epistolæ manuscriptæ ex Hispania Romam sunt missa.*

β ¶ Nisi autem.] *In originali est*, vel si post aduentum tractatoriæ aliquæ necessitates repente forsitā ortæ fuerint, nisi rationē impedimenti sui apud suum Primatē reddiderint, ab ecclesiæ cōione debere esse contēptos. *In Africano. c. 43. reliqua eodē modo. Sed in extremo est fere vt apud Gratianū:* ecclesiæ suæ cōione debere esse conteros. *Itē q; in Carthaginēsi græco:* Ὀφείλειν τοὺς τοιούτους τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας. *Similis quædam pœna imponitur in eodem concilio, infra dist. 58. c. finali.*

Item ex concilio Turonensi, c. 2.

PALEA. C. XI.

EPiscopus non debet abbatem cogere ad synodum ire, nisi aliqua rationabilis causa existat.

Burch. l. 8. c. 73.
Iuo par. 7. c. 91.

¶ *Hæc Palea abest ab illis tantum exemplaribus, in quibus paucissimæ reperiuntur, & refertur infra 18. q. 2. post. c. fin. à Gratiano ex eodem Turonico: quemadmodum & à Burchardo, & Iuone.*

Item ex concilio Arelatensi. 2. c. 19.

¶ A communione sit alienus, qui synodo adesse contempserit. C. XII.

SI quis autem synodo adesse neglexerit, vel cœtum fratrum, antequā dissoluatur concilium, crediderit deserendum; alienum se à fratrū communione cognoscat: nec eum recipi liceat, nisi in sequenti synodo[g] fuerit absolutus.

Burch. l. 1. c. 58.
Polyc. l. 2. ti. 15.
Iuo p. 5. c. 160. ex cōcilio Spalensi, vt Burch.

Item ex concilio Agathensi, c. 35.

E *Piscopus.*] CASVS. Dicitur hic q eps vocatus debet ire ad synodum: nisi graui necessitate fuerit impeditus: & tunc mittat ꝑ se legatum, q suscipiat quę i synodo statuerit.

b ¶ *Legatum.*] Arg. q licet citatus ad iudiciū venire non possit: nihilominus tenetur mittere procuratorem. 5. q. 3. si ægrotans. & extra de appel. constitutus. Arg. ꝯ extra de procurato. querelam. De hac materia quæras 5. q. 3. si ægrotans. sed illud c. querelam. loquitur in ardua causa.

Citatus impeditus an mittere teneatur.

P *Lacuit.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. q epi nisi fuerint impediti, semper debent ad synodum ire: & si ire non potuerint, suas excusationes i litteris mittāt: q si neglexerint ad Primatem mittere, à cōione fratrum priuentur, & ecclesia sua tantum sint contenti. Idē fere est casus triū cap. sequentium: & per te videbis. Additur tñ ibi, q priuantur cōione fratrum vsque ad sequentem synodum.

c ¶ *Neque ægritudine.*] graui, vt j. ead. si quis eporum: non enim excusat leuis febricula, vel vetus quartana, vt ff. de ædil. edic. l. 1. §. sed sciendum.
ADDITIO. Arg. ꝯ 7. q. 1. præsentium. & extra de procur. quædam. vbi de hoc. Archidiaconus.

d ¶ *Litteratorie.*] vel etiam per certum nuntium[1], cui credi possit, vt 97. dist. nobilissimus. extra de offi. deleg. prudentiā. extra de rescrip. ex parte. & cap. sciscitatus.

1 Tenet hoc idē Hugo.

e ¶ *Rationem.*] Not. nō sufficit dicere se non posse venire, nisi rationem impedimenti assignet. sic extra de offi. & po. iu. deleg. prudentiā. & de rescrip. sciscitatus. & illam causam probabit, vt 4. q. 5. quisquis. in fi. & per vnum testem eam potest probare, vt extra de procura. ex insinuatione. licet sit argu. contra. extra de in integ. resti. ex litteris[2]. Ioan. Sed certe credo hoc esse speciale, vt vni testi credatur cum suo iuramento.

2 Vbi de hoc. & extra de testi. veniens 1. ibi videas.

f ¶ *Communione.*] Videtur q aliquis potest esse excōicatus in vna ecclesia, & non in altera, vt hic, & 58. dist. si quis de alterius. & sic est contra 4. q. 5. quisquis. Sed dic q iste non est excōicatus: sed

Excommunicatus vtrum quis possit esse in vna ecclesia, & non in alia.

alij abbates debent venire ad conciliū, vt 18. q. 2 abbates. & j. eod. decernimus. & hanc paleam habes 18. q. 2 §. vlti.

S *I quis autem.*] ¶ *Antequam.*] sic j. de consecr. dist. 1. omnis[4]. 11. q. 3. certum.

g ¶ *Nisi in sequenti synodo.*] sic ergo quandoq; differtur absolutio vt maior rubor sit ei absolui coram multitudine. similiter in sacrilego,

3 Hanc [glossam] non habet, sed ista est in antiquo apparatu. Io.
Abbates tenentur ad cōcilium episcopi venire.

4 Cum tribus cap. seq. ibi.

crilego differtur, vt diutius confundatur. 17.q.4. si quis suadente. sic differtur absolutio illius qui multum deliquit, vt 11.q.3. qui iubente. vnde licet ante voluerit absolui, non auditur, alias regulariter non debet differri, vt extra de appella. qua fronte.

a ¶ Sũmi Pontificis.] idest, epi, vt 2.q.7.c.accusatio. vel audire de eis quæ ordinauerit summus Pontifex.

b ¶ Regia.] 23.q.vlti. si vobis. & c. si quis eps cõtra. sed hic loquit de ijs q habẽt feudũ [2], ibi non: immo & quilibet deberet venire, si vocareẽ propter negotium regni. vel illud intelligiẽ cũ episcopus relicto ecclesiastico iudicio pgit ad Imperatorẽ petens ibi iustitiã: q nullus cleric9 debet facere. 11.q.1. placuit.

b ¶ Præceptione regia.] licet eps suo metropolitano tamquã maiori teneat obedire, vt s. distin. 8. quæ contra mores. tamen hic defertur regiæ dignitati [1], vt 12.q.2. de rebus. 63. dist. Salonitanæ. Itẽ in hac synodali citatione, vnica citatio sufficit, vt hic, & simile j. 4. & 5. quisquis. sed in iudiciali trina reqritur, vt 24.q.3. de illicita.

S I Episcopus.] S vel

¶ Vsque ad proximam synodum à communione abstineat, qui à metropolitano vocatus absque graui necessitate synodo adesse neglexerit. C. XIII.

Burch. l.1.c.49. Iuo par.5.c.159 Pann.l.4.c.17.

SI episcopus metropolitanus ad comprouinciales episcopos epistolas direxerit, in quibus eos aut ad ordinationem summi Pontificis [a], aut ad synodum inuitet; postpositis omnibus (excepta graui infirmitate corporis aut præceptione regia [b]) ad constitutũ diem adesse non differant. Quòd si defuerint (sicut prisca canonum præcepit auctoritas) vsque ad proximam synodum à charitate fratrum, & ecclesiæ communione priuentur.

Item ex concilio Tarraconensi, c.6.

¶ A communione priuetur episcopus, qui à metropolitano vocatus ad synodum venire contemnit. C. XIIII.

Simile in Panormia l.4.c.18 ex Auernensi.

SI quis episcoporum commonitus à metropolitano ad synodum nulla graui intercedente necessitate corporali venire contempserit; sicut statuta Patrum sanxerunt †; vsque ad futurum concilium cunctorum episcoporum charitatis communione priuetur.

† al. censuerunt

Item ex concilio Martini [a] Papæ.

Apud Martinũ Bracarensẽ episcopũ in cap. synod. greç. c.18.

Presbyteri, & diaconi, & cuncti, qui se læsos existimant, ad metropolitanam synodum conueniant. C. XV.

Poly. l.3. tit.17.

PRopter ecclesiasticas causas [c], & altercationũ solutiones, bene placuit per singulas prouincias bis in anno concilium fieri, conuocante metropolitano episcopo omnes prouinciales episcopos; ita vt ad conciliũ veniant † omnes presbyteri, & diaconi, vel [β] hi [d], qui se læsos existimant; vt in concilio causæ examinatæ ad iustum iudicium perducantur. Et si qui manifeste episcopi, vel presbyteri, aut diaconi inuenti fuerint in offensa; secundum rationem excõmunicentur: quamdiu communi consensu [e] de his placuerit dare sententiam [f]. Nulli autem episcopo liceat propria apud semetipsum concilia [g] facere, præter eos, quibus metropoles sunt creditæ.

† procedãt] orig.

[a] ¶ Martini.] *Gratianus hoc primum citat nomine Martini Papæ, deinceps eodem nomine multa citaturus: quæ omnia sumpta sunt ex libro capitulorum Græcarum synodorum Martini episcopi Bracarensis. (antiquitus enim Episcopi Papæ dicebantur). Hic enim, cum esset græcus, ad vtilitatem ecclesiarum Hispaniæ, vbi episcopatum obtinebat, ea capitula latina fecit: & in nonnullis quædam addidit: in alijs vero aliqua detraxit; quemadmodum in hoc capite, quod sumpsit ex concilio Antiocheno, c.20. s. ead. c. propter. Aliqua etiam ex Toletanis concilijs in eum libellũ retulit.*

[β] Vel hi.] *In aliquot cõciliorũ editionib. legiẽ,* vt eorũ, q se læsos existimãt, in cõcilio cãç, &c.

[*Item ex concilio Bylon.*]

PALEA. [γ] C. XVI.

ANnis singulis episcopus in sua diœcesi synodũ faciat de suis clericis, necnon abbatibus: & discutiat alteros clericos, & monachos.

Singuli vero episcoporum suis ecclesijs notificare studeant, quæ in concilijs statuuntur.

[γ] ¶ Palea.] *In nullo collatorum exemplarium habetur. sed versiculus,* singuli. *coniunctus est præcedenti capiti:* Propter ecclesiasticas. *suntque verba Gratiani.*

Vnde in concilio Toletano 16.c.6.

¶ Quæ in concilijs statuuntur, singuli episcoporum suis ecclesijs notificent. C. XVII.

DEcernimus, vt dum [h] in qualibet prouincia concilium agitatur, vnusquisque episcoporum admonitionibus suis intra sex mensium spatia omnes abbates [i], presbyteros, diaconos, atque clericos, seu etiam omnem conuentum ciuitatis ipsius, vbi præesse dinoscitur, necnon & cunctam diœcesis suç plebem aggregare nequaquam moretur: quatenus [δ] coram eis plenissime omnia referet, quç eodem anno in concilio acta, vel definita esse noscuntur. *& infra.* ¶ Quòd si quispiam hçc paruipendenda crediderit, sententia excommunicationis [k] duorum mensium curriculo persistat vsquequaque multatus.

[δ] ¶ Quatenus.] *In duobus exemplaribus huius decimisexti concilij Toletani, locus hic ita legitur:* quatenus coram eis publice omnia referata, de his, quæ eodem anno in concilio acta, vel definita extiterint, plenissime notiores efficiantur.

S I quis episcoporum.] Nihil notatur.

P Ropter ecclesiasticas causas.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q metropolitanus bis in anno debet cõciliũ cõgregare, oẽs epos prouinciæ cõuocãdo: ad qđ etiã cõuenire debẽt sacerdotes vel diaconi, vel oẽs qui se læsos existimãt: & q in aliquo delicto inuenti fuerint, secundũ rationẽ excõmunicentur. In fine capituli diciẽ q nullus eps põt cõciliũ celebrare, nisi fuerit metropolitan9.

c ¶ Propter ecclesiasticas causas.] Martinus q fuit solicitus p Republica, renouauit canones: vnde dicitur renouator canonum.

d ¶ Vel hi.] quasi dicat, vel oẽs veniãt: vel saltẽ hi q sũt læsi [3]: nõ enim oẽs tenẽt venire, vt j. ea. cap. proxi.

e ¶ Communi cõsensu.] episcoporum. Ioan.

f ¶ Sententiam.] absolutionis.

g ¶ Concilia.] prouincialia scilicet, cũ alijs episcopis. sed episcopale potest [4], vt 38. dist. c. qñ. 12. q.2. c. placuit.

SINGVLI VERO. Hæc est 3. pars dist. in qua dicitur, q singuli epi ecclesiis suis notificare debeãt quæ in cõcilijs statuuntur.

D Ecernimus, vt dũ.] CASVS. In hoc capitulo diciẽ, q eps postquã redierit à concilio archiepiscopi, intra sex mẽses debet omnes suos subditos conuocare, & eis indicare quç sunt in synodo acta: qđ si nõ fecerit, duobus mensibus excommunicetur.

h ¶ Vt dũ.] idest, postq̃.

i ¶ Abbates.] imo abbates non vocabit ad synodum, vt s. eo. in illa palea, Episcopus.

k ¶ Excommunicationis.] id est, suspensionis ab officio duorum mensium. sic 86. dist. tanta. & 10.q.3. vnio. in fi.

1 Arg. cõtrà 36. q.2. nullus. vbi de hoc. Archidia.

2 Et videas qđ leg. & not. extra de appella. cum parati. in glos. argu. quod. &c. Archidiaconus.

3 Vt supra. ea. cap. propter. vbi de hoc.

4 Vel dic vt s. eo. in summa, i fine.

DE *epistolis.*] Hæc dist. diuidit in duas partes. In prima dicitur qđ dictū est, scilicet ꝙ decretales vim habent canonum. P. Secunda ibi, *Sit ergo.* CASVS. Supra tractauit Gratianus de auctoritate canonū,& cōstitutionibus sanctorū in dist. 18. In hac vero 19. dist. tractat de epistolis, quæ emanāt à Papa:& ostēdit ꝙ decretales epistolę eamdē vim habēt & auctoritatē quā & canones: & hoc per sequentia cap. patet.

Decretales canonibus æquollēt.

a ¶ *De epistolis.*] s. in proxima dist. tractauit magister de auctoritate canonū 1. Hic agitur de auctoritate decretaliū: & ostēdit hic ꝙ eiusdē sint auctoritatis decretales & canones. Sciendū itaque ꝙ quædam decretalis epistola est generalis: quædā specialis. Generalis 2 est, quæ ad omnes dirigitur, vt 2. q. 5. omnibus. Specialis est, quæ specialiter ad aliquos mittitur, vt 35. q. 3. ꝙ scripsit. 7. q. 1. petisti. siue sit generalis, siue sit specialis: dummodo aliquid definiatur p eā, pro iure generali habenda est: vt 16. q. 3. licet. extra de sen. & re. iudi. i causis. nisi sit tradita ex tēpore, ex loco, & ex causa: vt 29. distin. sciendum. Sed si dubium est an sit decretalis, recurrendum est ad registrum, vt s. dist. 9. vt veterum. Præsumitur tamen quòd sit decretalis, si reperitur inter alias decretales: ad instar illius quæ reperitur inter alias moniales, quę præsumitur ex hoc monialis: arg. 20. q. 1. quē progenitores. Vel si plures eam tenent, tenenda est, vt 16. distin. Isidorus. distingue prout dicitur extra de fide instrum. pastoralis.

1 Subaudi & cōstitutionibus sāctorū, vt 25. dist.

Decretales sunt duplices.

2 Hanc sententiam hic sequit. Hug. & Lau.

nones esse recipiendas, breuiter recapitulando supradicta.

b ¶ *Reprobantur.*] Arg. quòd illud quod Papa approbat, vel reprobat, & nos approbare vel reprobare debemus, vt 24. q. 1. hæc est fides. & 35. q. 9. veniam.

Papam imitari debemus.

c ¶ *Quanto.*] Satis enim absurdum est aliquem alij opitulari, & non sibi, vt C. de natura. liberis. l. nuper. in fi.

DISTINCTIO XIX.

1 ps

DE *epistolis a vero decretalibus quæritur, an vim auctoritatis obtineant, cum in corpore canonum non inueniantur. De his ita scribit Nicolaus Papa Archiepiscopis, & Episcopis per Gallias constitutis.*

¶ Decretales epistolæ vim auctoritatis habent. C. I.

SI Romanorum Pontificū decreto, ceterorū opuscula tractatorū approbātur b, vel reprobātur; ita vt, quod sedes Apostolica probauit, hodie teneatur acceptū; & quod illa repulit, hactenus inefficax habeatur; quāto c potius, quæ ipsa pro catholica fide, pro sanis dogmatibus, pro varijs, & multifarijs ecclesiæ necessitatibus, & fideliū moribus diuerso tempore scripsit; omni debent honore preferri, & ab omnibus prorsus in quibuslibet opportunitatibus, discretione, vel dispēsatione magistra reuerenter assumi? Quamquam quidam vestrum scripserint, haud illa decretalia priscorū Pontificum in toto canonum codicis corpore contineri descripta; cum ipsi, vbi hęc suę intentioni suffragari d cōspiciunt, illis indifferenter vtantur; & solum nunc ad imminutionē sedis Apostolicę potestatis, & ad suorū augmentum priuilegiorum minus accepta esse perhibeant. *Item infra.* ¶ Si ideo nō esse decretales epistolas priscorum † Pontificum Romanorū admittendas dicunt, quia in codice canonum nō habentur adscriptæ, ergo nec sancti Gregorii, nec vllius alterius, qui ante uel post ipsum fuit, est aliquod institutū, vel scriptum recipiendum, eo quòd in codice canonum non habeatur adscriptum. Ergo doctrinam eorū, & sanctiones, quę ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum non habentur adscriptæ, de codicibus suis eradant. Vt quid vel membranas e occupāt, postquam non habentur acceptæ? Sed quare multum immoramur, cum nec ipsas diuinas scripturas veteris, & noui testamenti iam recipiemus, si istos duxerimus audiendos? Etenim † neutrum horum in codice canonū ecclesiasticorum habetur insertum. Sed responsuri sunt isti, qui non ad obediendum potius, quàm ad resistendum semper sunt parati, dicentes †, quòd inter canones inueniatur capitulum sancti Papæ Innocentii, cuius auctoritate doceatur à nobis vtrúque testamentum esse recipiendum, quāquam in ipsis paternis canonibus nullum eorum ex toto cōtineatur insertum. Quibus ad hęc asserendū † est; quoniam si vetus, nouumq; testamētum recipienda sunt, nō quòd codici canonum ex toto habeantur annexa, sed quòd de his recipiendis sancti Papæ Innocentij prolata videatur esse sententia; restat f nimirum, quòd decretales epistolæ Romanorum Pontificū sunt recipiendę; etiā si non sint codici canonū cōpaginatę: quoniā inter ipsos canones vnū B. Leonis capitulū g cōstat esse permistum; quo ita omnia decretalia cōstituta sedis Apostolicę custodiri mādantur, ut si quis in illa cōmiserit; nouerit sibi

Iuo. p. 5. c. 33.

† al. sanctorum

† al. etiam

† al. aientes

Innoc. PP. 1. ad Exuperiū epist. 3. c. vlt.

† al. referendum

Leo PP. 1. epi. 1. in fine.

SI *Romanorum.*] CASVS. Hoc cap. diuidit in tres partes. In prima parte Nicolaus reprehendit quosdā, qui nolebant recipere decretales epistolas, quia in corpore canonū, qđ Isidorus fecit, nō habētur insertæ: & facit hoc Nicolaus trib9 rationibus. Prima est: quia cū Papa præstet auctoritatē opusculis aliorum, multo fortius suis. Secūda ratio est: quia ipsi recipiūt eas cū pro se faciūt: ergo & cū contra eos faciunt, recipere debent. Tertia ratio est: si ideo nō admittūt eas, quia in corpore canonū non habentur: ergo eadē ratione nō debent admitti scripturę beati Gregorij, & aliorū multorū, qui ante ipsum & post ipsum fuerunt, & nouū & vetus testamentū in corpore canonū nō inueniuntur. Prima ratio est in principio cap. Secūda incipit ibi, *Cum & ipsi.* Tertia ibi, *Itē si ideo.* In secunda parte quæ incipit ibi. *Sed responsuri sunt.* continet responsio illorū dicentium, ꝙ etsi nouū & vetus testamentū in corpore canonū non inueniantur: tamē ea admittimus, quia vnū cap. Innocentij vtrumque testamētum approbat, & dicit esse recipiendum: etsi nullum eorum in corpore canonum sit insertū: quibus Nicolaus respondet dicens, quòd eadem ratione debent recipere decretales epistolas: quia vnum cap. Leonis Papæ præcipit omnes decretales epistolas custodiri; vt si quis in illas commiserit, puniatur. & ad hoc inducit cap. Gelasij. In tertia parte quæ incipit ibi: *His itaque* . concludit ex supradicto decreto tales epistolas sicut ca-

d ¶ *Suffragari.*] Arg. quòd illud quod pro se quis inducit, etiam contra ipsum inductum non debet reprobare, vt instrumenta, & si qua similia sunt. arg. dist. 9. neque quorumlibet. & 4. quæst. 3. placuit. §. itē in criminali. ver. si qs testibus. & 4. q. 8. cuius in agendo. extra de cen. cum olim. Arg. contra 2. q. 7. si hæreticus. contra, dist. 38. si quid veri. & s. dist. 10. lege. primum regulare, secundum speciale in odium hæreticorum, & fauorē fidei & religionis. arg. ad hoc extra de foro competenti, cum sit generale.

Reprobare nō possum pro me inductum.

e ¶ *Membranas.*] licet leges abrogatas non teneamus, tamen notitia earum est necessaria. s. dist. 7. fuerunt. & est hic arg. quòd nullum verbum positum in aliqua scriptura debet vacare, vel superflue poni, vt 28. quæst. 1. sic enim. & extra de maio. & obe. solitæ 3. & ff. de vsuris. l. 4. Arg. contra. C. de fideiussoribus, non recte.

Iuris arrogati notitia est necessaria.

f ¶ *Restat.*] quasi diceret, quod obtinet ab vno, debet obtinere in omnibus similibus, vt 4. distin. denique. in fin. & 26. dist. deinde.

g ¶ *Capitulum.*] Illud cap. est 26. quæst. 1. omnia. vbi tamen attribuitur Damaso Papæ: & potest esse quòd vterque fecerit illud. & est simile 1. q. 1. de cætero. & de consec. dist. 1. consulto.

Concor. Y. hostibus. §. secū simpliciter. ff. quibus cau. m. & ff. de offic. ...

Vltra medii capituli, versic. fin. autē. vbi di hoc. Athidia.

¶ Di-

veniã denegari. Ait enim cap. decimo † suarũ decretaliũ:[Ne quid uero sit, quod prætermissum à nobis forte credatur, omnia decretalia cõstituta tam beatæ recordationis Innocentij, quàm omnium decessorũ nostrorũ, quę de ecclesiasticis ordinibus, & canonũ promulgata † sunt disciplinis, ita à vestra dilectione custodiri mandamus; vt si quis in illa cõmiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari.] Dicendo[a] vero[omnia decretalia constituta]nullum de decretalibus constitutis prætermisit, quod non mandauerit esse custodiendum, Et rursus asserendo[omnium decessorum nostrorum]nullum Pontificum Romanorum, qui ante se fuerunt, excepit: cuius ita non præceperit decretalia constituta ab omnibus custodiri; vt si quis in illa commiserit, veniã sibi deinceps nouerit denegari. Itaque nihil refert, vtrum sint omnia nec ne decretalia sedis Apostolicæ constituta inter canones conciliorum immista; cũ omnia in vno corpore cõpaginari non possint; & illa eis intersint, quæ firmitatem his, quę desunt[b], & vigorem suũ assignent; præsertim cum synodalia gesta, inter quæ ipsi canones statuti sunt, in codice canonum non habeantur; sed à nobis omni cultu debito venerentur. Consonat autem huic beatissimo Papæ Leoni sanctus & facundissimus in decretis suis Papa Gelasius, ita inquiẽs:[Decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vrbe Roma pro diuersorũ Patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiẽdas decernimus.]In quo notandum est: quia non dixit[decretales epistolas, quæ inter canones habentur;]nec tãtum[quas moderni Pontifices ediderunt;]sed[quas beatissimi Papæ diuersis[c] tẽporibus ab vrbe Roma dederunt.] Dictis autem[diuersis temporibus]etiam illa tempora vir sanctus cõprehendit; quæ crebrescentibus paganorum persecutionibus, ad sedem Apostolicam deferri causas episcoporum difficillime permittebant. His ita diuina fauente gratia prælibatis, ostendimus nullam differentiam esse inter illa decreta, quæ in codice † canonũ habentur, sedis Apostolicæ presulũ, & ea, quæ præ multitudine vix per singula voluminũ corpora reperiuntur: cum omnia, & omnium decessorũ suorũ decretalia constituta, atq; decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diuersis tẽporibus ab vrbe Roma dederũt, venerabiliter fore suscipiẽdas, & custodiẽdas, eximios præsules, Leonẽ scilicet & Gelasiũ mãdasse probauimus.

† al. quinto suorum decr.

† al. ordinata

Gelasius Papa 1. cum 70. episcopis. Habetur s. 15. dist. c. sancta Romana. §. Itẽ decretales.

† al. corpore

* ¶ Cum ipsi.] *Locus fuit emendatus ex ipsa epistola Nicolai, quæ Romæ manuscripta habetur: & nuper impressa est in appendice bibliothecæ sanctorum Patrum: vt dictum est, s. dist. 10. c. leges. in qua epistola multa alia habentur ad epistolas decretales etiam antiquissimas pertinentia.*

Item Agatho Papa omnibus Episcopis.

¶ Omnes sanctiones Apostolicæ sedis irrefragabiliter sunt obseruandæ. C. II.

Deusdedit. p. 3. Poly. l. 1. tit 17. Iuo p. 4. c. 238.

SIc omnes Apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt, tamquam ipsius diuini Petri[d] voce firmatæ sint.

Item ex capitulis[β] *Caroli Imperatoris.*

¶ Tolerandum est iugũ, quod à sancta sede imponitur, licet importabile videatur. C. III.

Extat in concilio Triburiensi, c. 30. Burc. l. 1. c. 220. Iuo par. 5. c. 50.

IN memoriam Beati Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam, & Apostolicam sedem; vt quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat ecclesiasticæ magistra rationis. Quare seruanda est cum mansuetudine humilitas: vt licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur iugum[e], tamen feramus, & pia deuotione toleremus. Si vero (quod non decet) quilibet, siue sit presbyter, siue diaconus, aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando, redarguatur falsam[f] ab Apostolica † sede detulisse epistolam, vel aliud quid, quod inde non venerit †; salua fide[γ], & integra circa Apostolicũ humilitate, penes episcopum sit potestas, vtrũ eum

† al. Apostolico detulisse

† al. conuenerit

Verbum generale omnia debet comprehendere.

a ¶ *Dicendo.*] Arg. ꝙ verbo generali oĩa debẽt cõprehẽdi, vt hic, & 1. q. 1. sunt nõnulli. & 14. q. 3. putant. & 12. q. 1. dilectissimis. & 13. q. 2. nõ estimem⁹. Cõtra de cõs. dist. 2. reuera. & ĩ. 75. dis. ꝙ die.
b ¶ *Desunt.*] Est hic arg. ꝙ si Papa in aliquo priuilegio vel rescripto confirmat alicui ecclesiæ priuilegia exemptionis, vel alterius rei, quã habet in priuilegijs suis, ꝙ eo ipso robur habeãt illa priuilegia [1]. licet nõ possint exhiberi: dicit enim hic, ꝙ decretales sint recipiẽdæ, cũ capitulũ Leonis qđ ẽ ĩ corpe canonũ, de hoc dicat: q̃uis illæ nõ sint ĩ corpore canonũ. De hoc dixi s. di. 9. vt veterũ.
c ¶ *Diuersis.*] Not. ꝙ verbũ indefinite prolatũ generaliter est intelligendũ: vt 1. q. 3. saluator. & 15. q. 1. nec his. 28. q. 1. idololatria. 31. q. 1. ꝙ si dormierit. Arg. contra. 1. q. 1. sunt nonnulli.
ADDITIO. Pro prima parte habetur extra de priui. quia circa. & extra de testa. relatũ 2. in princi. vbi de hoc. Archidiaconus.
S *Ic omnes.*] Casus huius cap. planus est.

1 Cũ ista glos. concor. not. per Bal. Aug. & Ioã. de Imo. l. sciendum in princip. ff. de ver. oblig. & quæ notãtur per Bal. ĩ authẽ. si quis ĩ aliquo. in 2. col. C. de edẽ. & per Ange. in §. & hoc insuper. in 3. col. in authen. vt sponsal. lar. & p Ale. de Imo. in l. admonendi. ff. de iureiuran.

d ¶ *Petri.*] Nã Papa scitatẽ recipit à cathedra, vt 40. dis. nõ nos. Io.
I *N memoriam.*] CASVS. Hoc cap. diuidit in duas ptes. In prima parte dr̃ ꝙ Romana ecclesia ob reuerẽtiã B. Petri intantum debet honorari, vt si etiã vix ferendũ pcipiat, tñ tolerari debet. In scđa parte, q̃ incipit ibi, *Si vero.* dr̃, ꝙ si q̃s p̃sbyter vel diaconus arguat ab Apostolica sede, falsam epistolam detulisse: licẽtia sit epo tenere eum in carcere, vel alia custodia, donec consulat Papam p litteras vel legatos, q̃d de hoc voluerit definire: vt is corrigatur, & certus modus ĩponat.
e ¶ *Iugum.*] Vt 100. dist. contra morẽ. 11. q. 3. quid ergo. idẽ est in alijs prælatis, vt 2. q. 7. sacerdotes.
f ¶ *Falsam.*] Dicitur charta falsa ex dicto vel tacito: & in tali falso distinguit, vt extra de rescrip. sup litteris. & talis dr̃ bene falsarius, vt ff. de fal. si quis obrepserit. Itẽ dicitur falsa scriptura, vt cum scribit, omnes vel maiorẽ partẽ fratrũ fuisse præsentẽ, quę non fuit vere præsens: vt extra de his quæ fiunt à pla. sine cõ. cap. quanto. & talis falsarius suspẽditur ab officio & beneficio, vt extra de testi. tã litteris. ĩ fine. Itẽ ipo facto dicit falsarius, vt si charta apparet rasa vel ĩmutata [2], & talis falsari⁹ deponit, vt extra de crimi. fal. ad audientiã. Qui autem falsam chartã fabricat de nouo, nõ solum deponit, sed & curiæ tradit [3]. vt extra de fal. ad falsariorũ. Pœna falsitatis secundũ leges est depositio, & omniũ bonorũ confiscatio in libero: in seruo mors. ff. de fal. l. 1. Dicit etiã falsa charta quæ nõ habet testes inscriptos, vt extra de pcur. c. 1. Itẽ dicit falsa quæ habet subscriptiones varijs manib⁹ notatas: & q̃ nõ est pfecta eadẽ manu, vt extra de priuilegijs, c. cũ olim. ĩ fi. nisi ex hoc sit ibi diuersitas, ꝙ sit ibi calami vel atramenti mutatio, vt in auth. de fide ĩstr. & cau. ĩ prin. coll. 6. Itẽ dicit falsa si est alieno sigillo sigillata, dũmodo ille habuit ppriũ: vel nisi dixerit ꝙ tũc nõ habuit ppriũ, vt extra de appellationibus, significauit. Itẽ dr̃ falsa si est contraria alteri ex eadẽ parte prolatæ, vt extra de fide instr. imputari. & C. de fide instr. scriptura. Item dicuntur falsæ litteræ Papæ propter falsam grammaticã. extra de rescriptis, ad audientiã. Itẽ dicuntur falsæ, si sint suspectæ, & eis nõ imponit fides, vt C. de proba. iubemus. Itẽ dicit falsa charta, si sigillũ est fractũ: vel si nõ est ann⁹ indictionis appositus, vt extra de fide instr. inter. Itẽ si filũ est ruptũ, vt extra de crimine fal. licet. Itẽ si sunt impetratæ litteræ pendente appellatione, vt extra de testi. causam. Itẽ si sunt impetratæ sine mandato domini, vt extra de rescri. nõnulli.

Litteræ dicũtur falsæ multipliciter.

2 Extra de fid. instr. cap. 3. extra de fal. c. fi. extra de priuile. cum olim. Archid.

3 Sed quid si ille qui vtitur falso instrumento vult se purgare, quod ignorauit, est ne audiẽdus? Respondeo sic, si & se purget, & deceptorẽ exhibeat. C. ad legẽ Corne. de fal. l. maiorem. ff. eo. tit. l. diuus. Sed contra extra de crimi. fal. ad falsariorũ. Sed ibi cũ ignorãtia est supina, vel cum non exhibet deceptorem, secundum Lauren.

a ¶ *In carcerem.*] Si certum est eum esse falsatorē 1.50.dis. si eps. & extra de crim. fal. ad falsariorū. sed ubi est dubiū, fit qđ hic dr̄.

E *Nimuero.*] Casus istius capituli planus est.

b ¶ *In speculum.*] Speculū per doctrinā: exemplum per bonam operationem. 16.q.1.prædicator.& cap. nulli. 7. q. 1. suggestum. 8. q. 1. si ergo. 25.quęst.2. institutionis.& 1.q.1.nulli.& c. oīa. Lau. 12.distin. scit sancta. Archid.

N *Vlli.*] Casvs. Quidam erāt epi erigētes calcaneū contra Romanā ecclesiam & nolentes sedis Apostolicæ præcepta obseruare, sed Græcos rep̄hēdit, & hortaẗ eosdē ne ab Ec. Romana recedant: alioq̄n deponētur, & eorū sententiæ inutiles erunt: q̄a quāto maiora eis committuntur, tanto magis puniri debent.

c ¶ *Prostratus.*] Hic videẗ ꝙ omnis q̄ non obedit statutis Romanæ sedis sit hæreticus: & varios modos hæresis notaui 24. q. 3. §. q̄a vero. & c. quidā. Sed intelligas, ꝙ hic dicitur, ꝙ qui dicit Romanā ecclesiā nō esse caput, nec posse condere canones, iste est hæreticus, vt 22.dist.c.1. & 25. q. 1. violatores. & q.2. si q̄s dogmata. Sed si q̄s alias trāsgreditur eius mādata, nō ꝑpterea est hæreticus, licet peccet. extra de rescri. si q̄n. Io. 2

d ¶ *Iudicio.*] Sed ꝯ 24. q. 1. subdiaconus. Sed ibi nō admittit dānatū ab h̄rticis: sed si vult pænitere, admittit eū: sed hoc nō est iō q̄a h̄rticus eū dānauit, sed q̄a aliàs malus est.

e ¶ *Maioris.*] Arg. ꝙ quāto aliquis deliquēs est maior, tāto magis ē puniēd⁹, vt 40.dist. hō Christianus. 11.q.3.p̄cipue. 25.q.j.nulli fas.

f ¶ *Sed etiam alijs.*] Arg. ꝙ q̄ teneẗ aliquē defendere cōtra alios, multo fortius cōtra se, vt 16.q.1.ī canonib⁹.& ff. si ser. ven. altius. 3.

I *N canonicis.*] Casvs. Hoc cap. diuidiẗ in duas partes: In prima parte dicitur quòd bonus indagator diuinarū scripturarū debet sequi auctoritatē catholicarū ecclesiarum in scripturis recipiendis & præponendis: inter quas scripturas præponendæ erunt scripturæ sedis Apostolicæ. In secunda parte quæ incipit ibi, *Tenebit igitur.* diciẗ, ꝙ illæ scripturæ quæ recipiunẗ ab oībus, sunt p̄ponēdæ illis, quas nō recipiūt q̄dā: inter illas vero q̄ nō recipiunẗ ab omnibus, prępnendas eas, quas plures & grauiores recipiūt eis, quas pauciores & minoris auctoritatis recipiūt. Sed si aliæ à grauioribus, aliæ à pluribus recipianẗ, æqualis erunt auctoritatis, licet hoc de facili inueniri non possit.

g ¶ *Inter quas.*] canonicæ scripturæ sunt epistolæ.

h ¶ *Habere.*] meruit ab alia ecclesia.

i ¶ *Præponat.*] Argu. ꝙ semper præsumitur pro multitudine, vt 61.distin. nullus inuitis. Item argu. ꝙ à pluribus recipitur maioris ē auctoritatis quàm qđ à paucioribus 4. vt s̄. 16.dist. Isidor⁹.& 2.q.7.puto. 63.dist.c.vlti. Sed qualiter stare potest qđ hic dicitur? Nonne omnes canonicæ scripturæ æqualiter sunt recipiendæ, arg. 15.dist. sancta Romana? Quomodo ergo vna pręponiẗ alijs? Respōdeo potest esse ꝙ omnes recipianẗ, nō tamē ꝙ oēs in eadē veneratione habeātur. Vel intelligas istud de localibus canonibus, vt ille præponatur alijs, qui à pluribus tenetur: & sic potest intelligi 50. dist. Domino sancto. in fi. vbi de hoc in glo. nonne.

k ¶ *Plures.*] Nota ꝙ hic dignitas personarum compēsatur cū numero; similiter in testibus, vt extra de testi. in nostra. similiter in creditorib⁹, vt ff. de pactis, maiorē. Sed in electione sēp par numerus p̄iudicat, licet maior sit dignitas ex parte altera, & maius meritum personæ, vt extra de elect. dudum 1. licet sit arg. ꝯ. 63. dist. c. vlt. & 76. dist. ieiuniū. §. nō autem 5.

Additio Non est contra: ibi enim erant æquales in numero, non in meritis. Cy.

l ¶ *Inueniri.*] Arg. ꝙ iura aptantur ad ea, quæ raro accidunt. de conse. dist. 4. sanctum est. & ff. si pars hæred. pe. antiqui. Arg. cōtra. 28. dist.

---

in carcerem [a], aut aliam detrudat custodiam, vsquequo per epistolam, aut per idoneos suæ partis legatos Apostolicā interpellet sublimitatē, vt potissimū sua sancta legatione dignetur decernere, quid de talibus iusto ordine lex Romana statuat definire, vt & is corrigatur, & ceteris modus imponatur.

β ¶ Capitulis.] *Sic emēdatum est ex aliquot manuscriptis, & Iuone. Ac Nauclerus vol. 2. gen. 28. narrat hoc esse vnum ex vigintitribus legum capitulis, quæ Carolus Magnus ad omnes suas prouincias misit. Burchardus autem citat ex concilio Triburiensi, cap. 30. vbi etiam extat.*

γ ¶ Salua fide.] *Apud Burchardum est,* falsa fide, & non integra.

Item Stephanus † Papa.

¶ Quidquid Romana ecclesia statuit, vel ordinat, ab omnibus obseruandum est. C. IIII.

ENimuero, quia in speculū [b], & exemplū sancta Romana ecclesia, cui nos Christus præesse voluit, proposita † est; ab omnibus q̄dq̄d statuit, quidquid ordinat, perpetuo, & irrefragabiliter obseruandū est.

Item Gregorius iiij.

¶ A Pontificalibus sit alienus officijs, qui Apostolicis non vult obedire præceptis. C. V.

NVlli fas est vel velle, vel posse transgredi Apostolicæ sedis præcepta, nec nostræ dispositionis ministerium; quod vestrā sequi oportet charitatē. 2 ¶ Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus [c], quisquis Apostolicis voluerit cōtraire decretis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat, sed extorris à sancto ministerio fiat; nec de eius iudicio [d] quisquam postea curam habeat, quoniā iam damnatus à sancta & Apostolica ecclesia, ac auctoritate, sua de inobedientia, atq; præsumptione à quoquam esse nō dubitatur: quia maioris [e] excommunicationis deiectione est abijciēdus †, cui sanctæ Ecclesiæ commissa fuerit disciplina, qui non solum pręfatæ sanctæ Ecclesiæ iussionibus parere debuit, sed etiam alijs [f], ne præterirent, insinuare. Sitq; alienus à diuinis, & Pontificalibus officijs, qui noluit præceptis Apostolicis obtemperare †.

¶ *Caput hoc est in eadem epistola Gregorij iiij. ex qua sumptum est* c. *Decreto nostro.* j. 2. q. 6. *Extat autem in codice sæpe memorato bibliotheca Dominicana.*

Item Augustinus de doctrina Christiana, lib. 2. c. 8.

¶ Inter canonicas scripturas Decretales epistolæ connumerantur. C. VI.

IN canonicis scripturis ecclesiarum catholicarum quamplurimum diuinarum scripturarum solertissimus indagator auctoritatē sequatur, inter quas [g] sane illæ sint, quas Apostolica sedes habere [h], & ab ea alij meruerunt accipere epistolas. Tenebit igitur hunc modum in scripturis canonicis, vt eas, quæ ab omnibus recipiūtur ecclesijs, pręponat [i] eis, quas quædā non accipiunt. In eis vero quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures [k], grauioresq; accipiunt eis, quas pauciores, minorisq; auctoritatis ecclesiæ tenent. Si autem alias inuenerit à pluribus, alias à grauioribus haberi (quāquam hoc inueniri [l] vix possit) ęqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.

¶ *Caput hoc apud B. Augustinum loco indicato sic habet:* In canonicis aūt scripturis ecclesiarū catholicarū quāplurium auctoritatem sequatur: inter quas sane illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in scripturis canonicis, vt eas, quæ ab oībus accipiunẗ ecclesijs, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis vero, quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, grauioresq; accipiunt, eis, quas pauciores, minorisq; auctoritatis ecclesiæ tenent. Si aūt alias inuenerit à pluribus, alias à grauioribus haberi, (quamquā hoc † inuenire non possit) æqualis tn̄ auctoritatis eas habendas puto. *Quæ quidem B. Augustini sententia non ad decretales Romanorū Pontificum, sed ad canonicas, & sacras scripturas referenda est.*

---

1 Forsan speciale est in falsario litterarum domini Papæ. Archid.

Papæ statutis non obediens, an sit hæretic⁹.

2 Intellige cum determinatione eius quod legiẗ & not. extra de rescr. si quando. & dicit Hu. ꝙ canon iste potest intelligi esse datæ sentētię. & pro hoc faciunt illa verba, prostratus. & ibi iam damnatus. Archid.

3 Arg. extra de natis ex lib. ven. c. 1. l. altius. in glo. alle ff de cond. indeb. frater à fratre. ff. de pact. cū ī eo.

4 j. dist. prox. de quibus. extra de offi. leg. prudentiam. 65. dist. c. 2. & 3. Archid.

Scripturę canonicę nō sunt in eadem veneratione.

† *al. Stephanus v.*

† *al. posita est omnibus, quidquid.*

Poly. l. 1. tit. 17. Ansel. l. 2. c. 21. Iuo par. 5. c. 11. & 349.

† *al. exigendus*

† *al. obedire.*

Polyc. l. 1. tit. 25 Ansel. l. 3. c. vlt. & l. 6. c. 212.

† facile] *orig. Antuerp.*

Dignitas an cōpensetur cū numero.

5 Iuxta finem, ibi, æqualis eorum, &c. Archi.

28.dist.de Syracusanæ.14.q.5.denique.ff.de leg.nam ad ea.

ADDITIO. Ad idem in Auth.de consul.coll.4.in authen.vt fine prohib.ma.& c.circa med.coll.7.Archidiaconus.

Ita Dominus.] CASVS. Quidam epi contra ecclesiam Romanam erigebāt ceruicem, ei obedire nolentes: nec volebant sequi do-

i ¶A veteribus.] Arg. q dicta veterum sunt sequenda, vt 37. dist relatum.24.q.3.transferunt.& j.dist.proxi.de quibus.

HOC AVTEM. CASVS. Dictum & probatū est supra, q decretales epistolę vim habent auctoritatis: qđ verum est (sicut dicit Gratianus) de decretalibus quæ decretis patrum & scripturis Euāgelicis nō ꝯdicunt. Vnde qa Anastasius Papa fauore Anastasii Imperatoris ordinatos ab Acacio hæretico decreuit rite & de iure cōi posse suis officijs fūgi; ideo Romana ecclesia ei⁹ decretū repudiauit.

k ¶Hoc autem.] scilicet q decretales epistolæ sint paris auctoritatis cum canonibus.

l ¶Acacius.] Hæreticus & excōmunicatus. 24.q.1.Acacius. ¹ fuit enim excommunicatus propter hæresim à Gelasio, & à Felice Papa, vt ibi dicitur.

¹ Secundum Archid.

Item Leo Papa I. ad episcopos Viennenses, epist. 87.

¶ Ministerij † diuini se exortem intelligat, qui à soliditate Petri recedit. C. VII.

† Mysterii

Iuo par.5.c.6.

Psal. 18.

al. ministerii

Matth. 16.

ITa Dominus noster Iesus Christus humani generis saluator instituit, vt veritas, quæ antea legis, & prophetarum præconio continebatur, per Apostolicā tubam in salutem vniuersitatis exiret: sicut scriptum est [In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.] Sed huius muneris sacramentum [a] ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit; vt in beatissimo Petro Apostolorum omniū summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi quodā capite dona sua, velut in corpus omne diffunderet: vt exortem se mysterij †: intelligeret esse diuini, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hunc [b] enim in consortium indiuiduæ [c] unitatis assumptū, id quod ipse erat [d], voluit nominari dicendo, [Tu es Petrus, & super hanc petram [e] ædificabo ecclesiam meam:] vt æterni ædificatio templi mirabili munere gratiæ Dei in Petri soliditate consisteret, hac ecclesiā suam firmitate corroborans, vt illam nec humana temeritas posset appetere [f], nec portæ [g] contra illam inferi præualerent. Verū hanc petræ istius sacratissimam firmitatem Domino, vt diximus, ædificante constructam, nimis impia vult præsumptione violare; quisquis eius potestatem tentat infringere, fauendo cupiditatibus [h] suis, & id quod accepit à veteribus [i], non sequendo.

Hoc autem [k] intelligendum est de illis sanctionibus, vel decretalibus epistolis, in quibus nec præcedentiū Patrum decretis, nec Euangelicis præceptis aliquid contrarium inuenitur. Anastasius [*] enim secūdus fauore Anastasii Imperatoris, quos Acacius [l] post sententiā in se prolatā sacerdotes, vel leuitas ordinauerat, rite fungi acceptis officijs debere decreuit, ita inquiens.

* Anastasius.] *Minime verum est sensisse Anastasium, ordinatos ab Acacio post latam in ipsum sententiam, rite fungi acceptis officiis potuisse. Hoc enim dumtaxat inquit in capite sequenti, firmam esse sacramenti gratiam ab Acacio traditā: quod verissimū est, sicut & aliæ omnes sententiæ, quas in ea epistola ex B. Aug. Anastasius accepit, vera sunt. Habetur autem hæc eadem Anastasii Papę ii. epistola in corpore canonum, quod Romana ecclesia semper approbauit, vt infra dist.20.c. de libellis. est adnotatum. Itaque sine causa reprehenditur hoc loco Anastasius à Gratiano.*

Anastasius II. ad Anastasium Augustum, epist.1.c.7.& 8.

¶ Nulla læsionis portio attingit eū, qui ab hæreticis iā damnatis ordinatur. C. VIII.

In codice canonum, fol.156.B. Poly l.3. tit.10. Ans.l.9.c.62. Iuo p.1.c.151.

Nicolaus ad cōsulta Bulg.c.15.

Ioan. 1.

SEcundum [m] ecclesiæ catholicæ cōsuetudinem sacratissimum serenitatis tuæ pectus agnoscat, quòd nullum de his, quos baptizauit [n] Acacius, vel quos sacerdotes, siue leuitas secūdum canones ordinauit, vlla ex nomine Acacii portio læsionis attingat, quo forsitā per iniquū tradita sacramēti gratia minus firma videatur. Nam & baptisma (quod procul sit ab ecclesia) siue ab adultero, vel à fure datū fuerit, ad percipientē munus [o] peruenit illibatum: quia vox [p] illa, quæ sonuit per columbam [q], omnē maculam humanæ pollutionis exclusit: qua declaratur, ac dicitur [Hic est, qui baptizat in spiritu sancto, & igne [r].] Nam si

SEcundum.] CASVS. Acacius hæreticus baptizauit & ordinauit multos tempore suæ hęresis, quos dicebat quidā non posse sua officia de iure communi exequi: quare Anastasius Imperator de hoc dubitans quæsiuit à Papa, q respōdit eos posse de iure cōi suis officijs fungi: nec per malitiā Acacij lædi posse. Nam baptismata & ordines à malo collata, per ipsius malitiā non impediuntur. Et probatur hoc vj. rationibus. Prima ratio est: quia in sacramentis virtus Christi operatur, quæ omnem maculam repellit. Secunda est de radijs solis, qui & si trāseant per loca fœtida, tamen non coinquināt. idem est de sacramentis per malos ministratis. Tertia est de Iuda: qui licet malus fuisset, multa tamen fecit, quæ rata sunt habita. Quarta est de auctoritate Domini, qui præcepit verba Scribarū & Pharisæorū seruanda & implenda. Quinta ratio est, q oē bonū à quocūq; fiat, fit à Deo. Sexta rō est, qa in sacramētis nō est attēdēdū qualis vel qs cōferat: sed qd cōferat: qa incremētū solus Deus pbet, & neq; q plātat neq; q rigat est aliqd: sed q icremētū, &c. Postea cōcludit ex supradictis, q sacra ei⁹ seruari debēt.

doctrinā, quam à veteribus receperunt: cōtra quos inuehitur Leo, probās, q ab ecclesia Romana non debent recedere: quæ ita est cōfirmata à Domino & corroborata in Petri soliditate, q nec temeritas hominū, nec portæ inferi aduersus eā præualebunt: ostendit etiā q à principio sic voluit Dominus Euangelicā prædicationem ab Apostolis & alijs prædicatoribus per vniuersum orbē diffundi, vt Petrus cuius vice Papa fungitur, esset quasi quoddā caput illius pdicatiōis: & qcūq; à Petri soliditate recedere voluerit, deponat.

a ¶Sacramentum.] idest, hoc sanctum munus ¹.

¹ Scilicet prædicandi, qđ est Petro concessum. 21.dist.c.vlt. Sed ideo dicit sacramentū, quia omnia fiebant in figura. 43. distin. sit rector. Archid.

b ¶Hunc.] idest, Petrum.

c ¶Indiuiduę.] scilicet Ecclesiæ.

d ¶Erat.] idest, ab eo quod ipse Dominus erat, scilicet petra: voluit eum vocari dominus Petrum. de conse.dist.2.reuera.

e ¶Et super hanc petram.] Per hanc dictionem non credo Dominū aliud demonstrasse, quàm hæc verba quæ Petrus respondit Domino cū dixit: Tu es Christus filius Dei viui: quia super illo articulo fidei fundata est Ecclesia [ergo sup seipso fundauit Deus ecclesiā.]

f ¶Appetere.] idest, lacessere & calumniari.

g ¶Nec portę.] idest, vitia vel etiam hæreses: quia ecclesia non potest errare, vt 24.q.1.à recta. Nec Ecclesia potest esse nulla, vt 24. q.1.pudenda. quia ipse Dominus rogauit pro ea vt non deficeret, vt 21.dist.c.1.in fin.

h ¶Cupiditatibus.] idest, voluntatibus.

m ¶Secundum.] Varijs modis ponitur casus huius c. G. inducit quasi sit abrogatū: & Melendus sentit cū eo, & omnes q dicūt veritatem sacramentorū nō esse apud hæreticos, vt 24.q.1 schisma. & 1.q.1.extra ecclesiā. H. dicit q nec capitulū est reprobatū, nec auctor pro ijs quæ hic continent, damnatus fuit: quia nihil hic continetur qđ nō canonice dicat: sed ideo fuit iste dānatus: qa cōicauit Photino hæretico: & quia voluit reuocare Acaciū hæreticum post mortē, & ideo iste Anastasius fuit dānatus, vt j.c. Anastasius. Alij dicunt, q hoc c.cū auctore reprobatū est: qa voluit dicere q ordinati ab hæretico sine omni dispensatione de iure possunt sua officia exercere. Dicit enim H. q hæretici habēt veritatē sacramētorū, sed nō habent executionē eorū, vt de conse dist.4.sicut in sacramētis.&c. non in vobis. vt not.1.q.1.qui perfectionem. &c. dominus.

Sacramentorum veritas an sit apud hæreticos.

n ¶Baptizauit.] in forma ecclesiæ.

o ¶Munus.] idest, baptisma.

p ¶Quia vox.] Hic est qui baptizat. de conse.dist.4.baptism⁹.in fi.

q ¶Per columbam] idest, per spiritū sanctū in specie colūbæ. Hu.

r ¶Et igne.] idest, charitate.

a ¶ *Nam si visibilis.*] 1.q.1.si fuerit.
b ¶ *Contineri.*] idest, perfici.
c ¶ *Implente diuinitatis effectu.*] idest, Deo cooperante.
d ¶ *Plantaui.*] prædicando.
e ¶ *Apollo*] discipulus Pauli.
f ¶ *Rigauit.*] baptizãdo.
g ¶ *Incrementũ.*] idest, gratiam & remissionẽ peccatorum.
h ¶ *Vel qualis.*] hoc intellige de toleratis, alias bene quæritur, vt 42. dist. quiescamus. nam nemo potest prædicare nisi mittatur, vt 16 q. 1. adijcimus. & extra de hære. cum ex iniuncto. Vel loquitur secundum antiqua tẽpora, qñ omnes poterant ꝑdicare.
i ¶ *Prædicet.*] sed quæ prædicet?
k ¶ *Vt inuidos.*] idest, pseudoapostolos.
l ¶ *Affirmet*] Et hoc in epistola ad Philippenses, cũ dicit; siue per veritatem, siue alio modo Chrs ꝑdicetur, in hoc gaudeo & gaudebo.
m ¶ *Hoc.*] i. inuidiam.
n ¶ *Et hic.*] s. Acacius.
o ¶ *Aliis.*] scilicet ignorantibus.
p ¶ *Sua uirtutis.*] quo ad veritatẽ sacramenti.
q ¶ *Generaliter.*] idest, in omni sacramento.
r ¶ *Vt imaginentur.*] scilicet Acacium.
s ¶ *Metuere.*] s. ſm suã opinionẽ falsam. Nam in veritate susceperunt ordinẽ, sed non executionem. 1. q. 1. ordinationes. 1. q. 7. Daibertum.

nicauit ei in maleficio, vnde potuit transire ad tertiam personam, vt extra de sent. excom. nuper.
y ¶ *Occulte.*] magis inde præsumitur cõtra ipsum, vt extra vt eccl. benefi. vt nostrum. extra de offi. deleg. consuluit. ff. de ritu nupt. palam. ff. de admi. tut. non existimo. Lau.
z ¶ Di-

[x] 23. q. 5. c. vlt. Archid.
[z] Sed qui ex inuidia bonorum, & causa lucri Christũ prædicabant. 28. q. 1. iam nunc. in fi. Archid.

visibilis[a] solis istius radij, cum per loca fœtidissima trãseunt, nulla contactus inquinatione maculantur; multo magis illius qui istũ visibilem fecit, virtus nulla ministri indignitate cõstringitur. Nam & Iudas, cum fuerit sacrilegus, atq; fur, quidquid egit inter Apostolos pro dignitate commissa, beneficia per indignum data, nulla ex hoc detrimenta senserunt, declarante hoc ipsum Domino manifestissima voce [Scribæ, inquit, & Pharisæi super cathedram Moysi sedent: quæ dicũt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim, & non faciunt.] Quidquid ergo ad hominũ profectũ quilibet in ecclesia minister pro officio suo videtur operari; hoc totum contineri[b] implente † diuinitatis effectu[c] ita ille, per quem loquitur Christus, Paulus affirmat, [Ego plantaui[d], Apollo[e] rigauit[f]: sed Deus incrementum[g] dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus.] Adeo autem non quæritur, quis, vel qualis[h] prædicet[i], sed quid † prædicet, vt inuidos[k]: etiam bene Christum prædicare affirmet[l]: quo malo ipse diabolus deiectus est, & hoc[m] ipse † prædicare non desinit. Ideo ergo & hic[n], cuius nomen dicimus reticendum, male bona ministrando sibi tantum nocuit. Nam inuiolabile sacramentum, quod per illum datum est aliis[o], perfectionem suæ virtutis[p] obtinuit. Quod † quidẽ generaliter[q] verum est, nisi aliquorum in tantum se extenderet curiosa suspicio, vt imaginẽtur[r] prolato à Felice Papa iudicio, postea inefficaciter in sacramentis, quæ Acacius vsurpauit, egisse; ac proinde eos metuere[s], qui vel in consecrationibus, vel in baptismate mysteria † tradita susceperunt, ne irrita beneficia diuina videantur.

Ioan. 12.
Matth. 23.
† al implendo diuinitatis effectũ
1. Cor. 3.
† al quem
Philip. 1.
† al. ipse
cap. 8.
† Quod cum ita sit, aliquorum in tantum se extendit curiosa] or.
† al. ministeria

Quia ergo illicite, & non canonice, sed contra decreta prædecessorum, & successorum suorũ hæc rescripta dedit (vt probat Felix, & Gelasius, qui Acacium ante Anastasium excommunicauerunt, & Hormisda, qui ab ipso Anastasio tertius eumdem Acacium postea damnauit) ideo ab ecclesia Romana repudiatur, & à Deo percussus legitur fuisse hoc modo.

¶ Anastasius à Deo reprobatus, nutu diuino percussus est. C. IX.

Ex libro (vt in corpore conciliorum citatur) Pontificali.
Iuo p. 14. c. 40.

ANastasius[a] secundus, natione Romanus, fuit temporibus Theodorici Regis. Eodem tempore multi clerici, & presbyteri se à communione ipsius abegerunt[t], eo quòd communicasset sine concilio[u] episcoporum, vel presbyterorum, & cleri cunctæ ecclesiæ catholicæ, diacono Thessalonicensi, nomine Photino, qui communicauerat[x] Acacio: & quia voluit occulte[y] reuocare Acacium, & non potuit, nutu diuino[z] percussus est.

a ¶ Anastasius.] *Caput hoc habetur quidem tomo secundo conciliorum in vita Anastasii: sed esse omnino confictum, cum ex multis aliis argumentis, tum ex hoc manifeste ostenditur, quòd Acacius (sicut Nicephorus lib. 16 c. 12. & Euagrius lib. 3 cap. 18 & sequentibus, & clarissime Anastasius bibliothecarius in chronologia testantur) tempore Felicis iii. obiit, cui successit Gelasius, & Gelasio Anastasius, qui initio epistolæ suæ, & cap. 1. ad Anastasium Imperatorem, Acacium mortuum iã & ante iudicem Christum vnà cum Felice adstare scripsit, vt Gelasius quoque ante ipsum scripserat, & habetur infra 24. q. 2. c.* nec quisquam. *quomodo ergo potuit Anastasius de eo reuocando tractare, qui iam obierat?*

Hinc etiam de Maximo[β] episcopo in Constantinopolitana synodo statutum est sub Damaso Papa, c. 6.

¶ Quæ circa indisciplinatos prælatos, vel ab eis geruntur, in irritum reuocentur. C. X.

PRopter totius indisciplinationis eius doctrinam, quæ Constantinopoli orta est, statutum est, ne Maximus fuisse, aut esse iam putetur episcopus, neq; hi, qui ab eo sunt ordinati, qualemcumque gradum clericatus obtineant[a], omnibus scilicet, quæ circa eum[b], vel ab eo gesta sunt, irritum reuocatis.

β ¶ De Maximo.] *Ex verbis huius canonis, præsertim græcis, & interpretatione Balsamonis, ac vi*

QVIA ERGO. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, & dicit ꝙ quia Anastasius ita decreuit, ideo Felix, & Gelasius & Hormisda eum excõicauerunt: sed Acaciũ prius.

ANastasius.] CASVS. Photinus diaconus Thessalonicẽ. cõmunicauit Acacio in hæresi. Post mortem vero Acacij Anastasius Papa cõmunicauit Photino sine concilio clericorum, & occulte voluit reuocare Acacium defunctum in hæresi, vt orationes pro eo in ecclesia fierẽt, & ideo multi clerici recesserunt ab obedientia eius, & lepra percussus est.

¶ Casus autem sequentis §. planus est.

t ¶ *Abegerunt.*] idest, remouerũt. 32. dist. c. ꝑter hoc. §. verum. Sed ꝫ. 8. q. 4. nonne. vbi dr, ꝙ ante tẽpus sententiæ non possunt clerici recedere ab epo. Sed hic non recesserunt ante sententiã: quia inciderunt in hæresim iam damnatam, vt 24. q. 1. c. 1. 2. & 3.[4]
u ¶ *Cõcilio.*] Videtur ergo ꝙ Papa tenetur requirere cõciliũ eporum: quod verũ est vbi de fide agitur: & tunc synodus[*] maior est Papa, vt 15. dist. sicut. in fi. Arg. ad hoc 93. dist. legimus.
x ¶ *Qui communicauerat.*] ꝫ. 11. q. 3. quoniam. vbi dicitur, ꝙ excommunicatio non transit in tertiam personam: sed hic commu-

z ¶ *Diuino.*] quia dum assellaret, emisit intestina, ignominiose lapsus.
a ¶ PRopter.] ¶ *Obtineant.*] quia præter formam ecclesiæ contulit. 1. q. 1. extra ecclesiam.
b ¶ *Quæ circa eum.*] Arg. ꝙ quidquid fit ab intrusis vel vitiose electis, totũ cassatur, vt 12. q. 2. alienationes. 25. q. 1. omne. Arg. ꝫ. 3. q. 7. c. infamis. §. verum tamen. in prin. & C. de sacrosan. eccle. l. decernimus[5]. Sed hic fauor tutorum ecclesiæ: quia aut sunt in vtilitatem ecclesiæ, & tunc valent, aliàs non. 16. q. 6. si episcopum.

[3] Quia conclu dit Grat. secũdũ opin. forte suã, scilicet, quã asserit veritatem sacramentorũ nõ esse apud hæreticos: quod falsum est. Ioan. de Fan.
[4] Hic videas qđ not. 2. q. 7. sacerdotes.
[*] Synodus simul cũ Papa (de qua nunc glos. loquitur) est maior Papa solo extensiue, non intensiue. Vide Caietanũ Apologia parte 2. c. 13. ad 6. & Turrecre. summa de eccle. li. 3. c. 64. Nec textus citati, si quid faciũt, aliud concludunt.
[5] Dic vt not. de elect. nihil. in gloss. vlt. & de schism. c. 1. & de conse. dist. 1. hi ergo. & 1. q. 1. si qui à pseudo. ibi videas. Archid.

ta Gregorij Theologi per Gregorium presbyterum descripta, & alijs ex locis (tametsi Theodoretus videtur parum diligenter hoc tractasse) apparet hunc Maximum numquam fuisse episcopum, ac propterea recte statui nullum ab eo potuisse imprimi ordinis characterem, quod non erat de Acacio asserendum. Verba græca huius canonis hæc sunt:

Περὶ Μαξίμου τοῦ κυνικοῦ, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀταξίας, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης. ὥστε μήτε Μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γενέσθαι, ἢ εἶναι, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας ἐν οἱωδήποτε βαθμῷ κλήρου, πάντων, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων, *id est*,

De Maximo cynico, deque ijs rebus, quæ nullo ordine circa ipsum Constantinopoli gestæ sunt. Neque Maximum aut fuisse, aut esse episcopum, neque eos, qui ab ipso sunt ordinati, in vllo cleri gradu censendos: omnibus, quæ & in ipso, & ab ipso facta sunt, infirmatis. *Ac de eodem Maximo, quòd numquam fuerit episcopus, est locupletissimum testimonium in epistola Hadriani Papæ scripta Basilio Imperatori, quæ habetur actione prima octauæ synodi manuscriptæ, quæ est penes Cardinalem Sirletum. Citans enim Leonem primum ait:* Dicit enim altisona tuba, sanctus videlicet sedis Apostolicæ Papa Leo, cuius sententiam, quidquid vbique catholicum est, velut cæleste miraculum celebrat, & veneratur oraculum, Cum sæpe quæstio de male accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam istis esse tribuendum, quod non docetur fuisse collatum? Neque enim inter Photium mœchum, & Maximum cynicum à synodo secunda damnatum, vel inter ordinationes huius & illius, distinctionis aliquid esse conuicimus.

DISTINCTIO XX.

[Margin: ¶ al. expositoribus] exemp.]

Ecretales[a] itaque epistolæ canonibus conciliorum pari iure exæquantur. Nunc autem quæritur de expositionibus sacræ scripturæ, an exæquentur, an subijciantur eis. Quo enim quisque magis ratione nititur, eo maioris auctoritatis eius verba esse videntur. Plurimi autem tractatorum, sicut pleniori gratia sancti spiritus, ita ampliori scientia alijs præcellentes, rationi magis adhæsisse probantur. Vnde nonnullorum Pontificum constitutis, Augustini, Hieronymi, atque aliorum tractatorum dicta videntur esse præferenda.

2 ¶ Sed aliud est causis terminum imponere: aliud sacras scripturas diligenter exponere. In negotijs definiendis nō solum est necessaria scientia[b], sed etiam potestas. Vnde Christus dicturus Petro [Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, &c.] prius[c] dedit[d] sibi claues regni cælorum: in altera dans ei scientiam discernēdi inter lepram & lepram[e], in altera dans sibi potestatem eijciendi aliquos ab Ecclesia, vel recipiendi. Cum ergo qualibet negotia finem accipiant vel in absolutione innocentiū, vel in condemnatione delinquentium, absolutio vero vel condemnatio non scientiam tantum, sed etiam potestatem præsidentium desideret; apparet, quòd diuinarum tractatores scripturarum, etsi scientia Pontificibus præemineant, tamen, quia dignitatis eorum apicem non sunt adepti, in sacrarum quidem scripturarum expositionibus eis præponuntur: in causis vero definiendis secundum post eos locum merentur. *[Margin: Matth. 16.]*

Vnde Leo Papa IIII scribit episcopis Britanniæ. *[Margin: In suo regesto.]*

¶ Aliorum scripturæ, Romanorum Pontificum decretis non sunt præponendæ. C. I.

[Margin: Deusdedit p. 2. Poly. p. 3. tit. 20. Ansel. l. 3. c. vlt. Iuo p. 4. c. 72. Pann. l. 2. c. 118.]

DE libellis[f] & commentarijs aliorum[g] non conuenit aliquem iudicare, & sanctorum conciliorum canones relinquere, vel de-

---

Ecretales.] CASVS. Supra ostendit Gratianus decretales epistolas parem vim habere cum canonibus conciliorum. In hac vero 20. dist. quærit an expositiones sanctorum Patrum exæquentur canonibus & decretalibus, vel præferantur. Quòd præferantur videtur, quia maioris auctoritatis videntur, cum pleniori gratia spiritus sancti ea præcellat. Vnde expositiones Augustini, Hieronymi, & aliorum videntur præponendæ statutis Pontificum. & hoc in prima parte. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Sed aliud*, soluit Gratianus, & dicit ꝙ in negotijs definiendis non solum necessaria est sciētia, sed etiam potestas: quod significatur per claues, quas Christus tradidit Petro. In quarum altera denotatur scientia discernendi inter lepram & lepram: in altera vero notatur potestas soluēdi, & ligandi. Cum ergo in causis definiendis necessaria sit potestas, apparet, quòd Pontifices expositoribus præferuntur, & hoc probatur per sequen.

a ¶ *Decretales.*] In hac 20. distin. magister quærit de expositionibus sacræ scripturæ an sint paris auctoritatis cum canonibus & decretalibus. & infra soluit, quòd quantum ad sacram scripturam exponendam prævalet sanctorum auctoritas: quantum autem ad causas definiendas prævalet auctoritas Romanorum Pontificum.

[Margin: Auctoritas sanctorū quando papali præfertur auctoritati.]

b ¶ *Scientia.*] Arg. ꝙ nullus potest esse iudex, maxime ecclesiasticus, nisi sit peritus, vt extra de consan. & affini. ex litteris. in fi. & 1. q. 1. vt euidenter. 11. q. 3. & si ad tempus[1]. 24. q. 3. si quis nō. de pæn. dist. 5. consideret. & distin. 6. qui vult. & quia leges scire tenetur. in authent. de iud. colla. 6. §. quia vero. Item quia sententia ferēda est in scriptis, vt 2. q. 1. in primis. in fine. Item quia iudices per se debent scribere sentētias & recitare, vt C. de assess. præsides. Sed ꝯ. C. de iud. c. certi. vbi dicitur, ꝙ milites possunt esse iudices; quia per quotidianum vsum possunt habere peritiā iudicandi. Mediocris tamen scientia sicut in prælato, ita & in iudice sufficit, vt extra de electio. cum nobis olim.

[Margin: Imperitus non potest esse iudex ecclesiasticus.]

[Margin: 1 Ista concor. & proxima sequēs parū aut nihil faciant ad hoc. nec eas ponunt Hug. & L. quorū fuit istud dictū. Archid.]

c ¶ *Prius.*] Arg. ex ordine facti aliquid præsumendum, vt 23. q. 4. displicet. & 1. q. 1. vt euidenter. Similiter ex ordine verborum, vt 43. dist. sit rector. & extra de rescrip. cum dilecta. ff. de solu. nec ordo. ꝯ.

d ¶ *Dedit.*] G. hic videtur velle, ꝙ alia sit clauis ligandi, & soluendi, alia sciētiæ: & ita ꝙ sint duæ claues. Sed dico tantum vnam esse, sed & dicuntur duæ esse ꝑꝑ duos effectus. Sed qualiter scientia dicitur esse clauis, cū aliquis possit habere sciētiam, qui non habet clauem: & eꝯ? Sed dic, ꝙ licet scientia prius non fuisset clauis antequam haberet ordinē; tamen post ordinem incipit esse clauis. Si tamen quæras quid proprie sit clauis sacerdotalis, dico ipsam potestatem sacerdotalem, per quam ligat & soluit.

[Margin: Clauis sacerdotalis an sit vna an plures.]

e ¶ *Inter lepram & lepram*] idest, inter causam & causam. alludit ei quod fiebat in lege. cum enim dubitabatur de aliquo an esset infectus lepra, ducebatur ad sacerdotes: & ſm eorum arbitrium vel recipiebatur, vel deijciebatur, vt 11. q. 3. quomodo. de pæn. dist. 1. §. ex his. versi. Moysi.

[Margin: Inter lepram & lepram vnde dicatur.]

ADDITIO. Hug. & de pæn. dist. 1. §. denique. versi. Moysi. & extra qui filij sint leg. per venerabilem. § rationibus. Archid.

E libellis.] CASVS. Epi Britanniæ iudicabant causas tm̄ ſm expositiones Aug. & Hierony. & aliorū, postponētes canones cōciliorū, & decreta Pontificū: quos Leo redarguit, ostendēs ꝙ in causis definiendis primo recurrendū est ad canones conciliorū, & ad decreta, vel decretales Pontificum. Secundo ad Sanctorū expositiones, s. Hierony. & Aug. & aliorum sanctorū, in quibus si veritas non reperiatur, tunc recurrēdum est ad sedem Apostolicam, cuius statuta qui non recipit, hæreticus esse conuincitur.

f ¶ *De libellis.*] idest, secundum libellos, & commentarios.

g ¶ *Aliorum.*] idest, Hieronymi & August. per quorum scripta

non

non est iudicandum omissis canonibus. 50. dist. si ille.

a ¶ *Iunioris.*] Ecce hic approbantur dicta Gregorij iunioris, alibi videtur reprobari. 32. q. 7. c. quod proposuisti. & in seq. §. vbi dicit G. quòd sunt contraria Euangelio. sed illud cap. intelligitur de arcta, & sic bene tenet. Ioan.

h ¶ *Exempla.*] argu. per exempla posse iudicari †, vt 37. dist. qui de mensa. & 24. quæst. 3. si habes. arg. contra. C. de senten. nemo. Sed illud intelligitur cum ius habetur. tunc enim per exempla nō est iudicandum. Vel dic, quòd exemplis priuatorum non est vtendum, sed exemplis publicæ personæ siue authenticæ, vt exemplis

cretalium regulas, idest, quæ habentur apud nos simul cum † canonibus. Quibus autem in omnibus ecclesiasticis vtimur iudicijs, sunt canones [α] Apostolorum †, Nicænorum, Ancyranorum, Neocæsariensium, Gangrensium, Antiochensium, Laodicensium, Constantinop. Ephes. Chalcedonensium, Sardicensium, Africanensium, Carthaginensium [β], & cum illis regulæ præsulum Romanorum, Siluestri, Syricij, Innocentij, Zozimi, Cælestini, Leonis, Gelasii, Hilarii, Symmachi, Hormisdæ, Simplicii, & Gregorii iunioris [a]. Isti omnino sunt & per quos iudicant episcopi, & per quos episcopi simul iudicantur, & clerici. Nam si tale emerserit, vel contigerit inusitatum negotium, quod minime possit per istos definiri; tunc si illorum [b], quorum meministis, dicta, Hieronymi, Augustini, Isidori, vel ceterorum similiter sanctorum doctorum similiū reperta fuerint; magnanimiter sunt retinenda, ac promulganda; vel ad Apostolicam sedem referendum de talibus. Quam ob causam luculentius, & magna voce pronuntiare non timeo; quia, qui illa, quæ diximus, sanctorum patrum statuta, quæ apud nos canonum nomine prætitulantur, (siue sit ille episcopus, siue clericus, siue laicus) non [γ] indifferenter recipere conuincitur [c]; nec catholicam, & Apostolicā fidem, nec sancta quattuor Euangelia vtiliter, & efficaciter ad effectum † suum retinere, vel credere probatur.

† al. cum illis in canone

† al. qui dicuntur Apostolorum

Apud Anselmū, & Polycarpum desunt omnia Pontificum nomina.

† al profectum

[α] ¶ Sunt canones.] *Indicat canones, & regulas, ex quibus constat corpus, uel codex canonum, de quo in præfatione dictum est, quo Romani Pontifices, præsertim in iudicijs vtebantur, in quo codice sunt canones tantum, non synodalia gesta; vt superius Nicolaus, in c. Romanorum, 19 dist. scripsit.*

[β] ¶ Carthaginensium.] *In codice canonum unica est synodus Carthaginensis, continens canones trigintatres; qui ex uarijs conciliis Carthagini habitis collecti fuerunt. Eos canones sedes Apostolica videtur probasse, & usa eis esse, quando in codicē canonum referendos curauit. Eosdem etiam Græci, quo ordine apud Latinos habentur, cum aliis præterea multis Africanarum synodorum coniunctos in linguam suam uerterunt, & hi ipsi sunt, quos iisdem numeris Anselmus, Burchardus, & Iuo citant: quamuis Gratianus interdum quidem his utatur, interdum uero ex singulis Carthaginensibus conciliis canones accipiat; quod suis locis indicabitur. Et de hac unica Carthaginensi synodo intelligendum est, quod habetur supra dist. 16 c. prima adnotatio, uersi. septima, quod hic declarandum dilatum fuit.*

[γ] ¶ Non indifferenter.] *Anselmus, Deusdedit, & Gregorius presbyter in Polycarpo habent*, qui eadem indifferenter non recipit, ipse se conuincit minime catholicam, & Apostolicam fidem ad effectum suæ retinere salutis.

Item Nicolaus I. Photio, in epistola, cuius initium est [Postquam beato Petro.]

Est eadem epistola 6. ex qua sumptum est c. quod dicitis. s. dist. 16.

¶ Corripiendi sunt qui decreta Romanorum Pontificum non habent, vel non obseruant. C. II.

SI decreta Romanorum Pontificum non habetis [d]; de neglectu [e], atque incuria estis arguendi. Si vero habetis, & non obseruatis; de temeritate estis corripiendi [f], & increpandi.

Ansl. 3. c. 33.

Item Innocentius [δ] Papa.

¶ Ad quos sit recurrendum, cum sacræ scripturæ auctoritas non occurrit. C. III.

DE quibus causis nulla soluendi, ligandique auctoritas in libris veteris testamenti, quattuor Euangeliorum cū totis scriptis Apostolorum [g] appareat; ad diuina recurre scripta græca †. Si neque in illis; canones Apostolicæ sedis intuere. Si nec in illis; ad catholicæ ecclesiæ historias catholicas à doctoribus catholicis scriptas manum mitte. Si nec in illis; sanctorum exempla [h] perspicaciter recordare. Quòd si omnibus his inspectis, huius quæstionis qualitas non lucide inuestigatur; seniores [i] prouinciæ congrega, & eos interroga. Facilius namque inuenitur quod à pluribus [k] senioribus quæritur. Verus enim repromissor Dominus ait [Si duo ex vobis, vel tres conueniunt

Poly. l. 7. tit. 3. Burc. l. 3. c. 128. Iuo p. 4. c. 70.

† al. greca

Matth. 18.

b ¶ *Illorum*] Hic videtur, ꝙ potius iudicandum sit secundum illum, qui innititur auctoritati canonis, q̃ secundum illum, qui innititur auctoritati Hieronymi, vel Aug. quod verum est, nisi August. iuuetur auctoritate no. vel veter. testamen. † vel etiā aliquo canone. nam licet concilium apud Aquisgranum factum, cōstituerit, ꝙ raptor non possit matrimonialiter iungi cum rapta, vt 36. q. 2. placuit. tamen Hierony. contrarium statuit, & ei statur, vt 36. q. 2. tria. Sed hoc est quia iuuatur auctoritate Meldensis concilij. ead. causa & quæst. cap. si autem.

Auctoritas canonis est maior auctoritate sanctorum.

† Idem Bal. in Auth. ad hæc. in 2. col. C. de vsur. & Alex. de Imo. in l. bene ad cognitioné. col. 8. ff. si cer. pet. vbi dicit illā gl. fin.

c ¶ *Conuincitur.*] Sed nonne Orientalis ecclesia recipit canones? Videtur, ꝙ non, vt 31. distin. aliter. numquid ergo ipsa est hæretica? Sed dic, ꝙ licet ipsa nō recipiat istos canones, non tamen contemnit eos. Vel dic quòd Papa approbat consuetudinē ipsorum. s. dist. proxi. si Romanorum.

SI *decreta.*] Casus huius cap. planus est.

d ¶ *Non habetis.*] per scientiam.

e ¶ *De neglectu.*] Nulli enim est licitum ignorare canones, vt j. 38. dist. nulli. & cap. omnes. s. dist. proxima, si Romanorum.

f ¶ *Corripiendi.*] Arg. simile. 16. distin. quod dicitis.

DE *quibus.*] CASVS. Quidā quæsiuit, si aliqua dubitatio emergat in solutione alicuius quæstionis, ad quas scripturas potius sit recurrendum, & dicitur in hoc c. quòd iste ordo seruandus est. Primo enim recurritur ad vetus, & ad nouum testamentum, & ad scripturas Apostolorum: Et si in illis non appareat quid sit faciēdum, ad Græcorum scripturas recurrendum est: postea ad gesta Cōciliorum & Pontificum: deinde ad Sanctorum expositiones, vltimo ad seniores. Sic Beneuenta. posuit casum. Hugo. sic dicit, quòd primum locum obtinent vetus & nouum testamentum: secundum canones Apostolorum & conciliorū: tertium decreta, & decretales epistolæ Romanorum Pontificum: quartum scripta græca: quintum dicta sanctorum patrum Latinorum: vltimum exempla sanctorum patrum: deinde ad seniores est recurrendum. Tu autem pone secundum quod littera iacet.

g ¶ *Apostolorum.*] idest, Apostolicorum.

plis Principis primi, siue Apostolicorum, vt 16 quæst. 3. licet. extra de senten. & re iudic. in causis, vel dic, quòd exemplis paucorum non est vtendum, sed plurium bene.

Exēplis quibus est vtendum.

i ¶ *Seniores.*] idest, sapientes, vt 84. dist. porro.

k ¶ *Pluribus.*] Sic extra de offic. deleg. prudentiam. in fi. 1. respon. nam per ampliores homines manifesta veritas reuelatur, vt C. de fideicom. l. penul. & C. de inge. manu. l. 3. Hic patet, quòd primo ad consuetudinem loci recurritur, cum lex deficit, q̃ ad consuetudinē Ro. eccl. sic 12. dist. illa. & ff. de leg. & senatuscō. de quibus

Alij

Alij dicunt, quòd primo ad consuetudinem Rom. eccle. recurrendum est, vt arg. §. 11. dist. c. vlti. Io. quid autem de hoc seruetur, notaui §. 12. dist. illud. melius 1. dist. consuetudo.

ADDITIO. De hoc etiam not. C. quæ sit lon. consuetu. l. 1. ibi vide. Archid.

De-

tio incepit à paganis, qui habebant flamines, & archiflamines. Similiter in nouo testamento incepit à Christo, qui Petrum in summum sacerdotem constituit. xij. Apostolos maiores sacerdotes, lxxij. discipulos minores. Sed nūc loco Petri est Papa: loco duodecim Apostolorum episcopi, loco lxxij. discipulorum sunt archipresbyteri. Leuitas vero statuerunt Apostoli, Ecclesia vero subdiacones, & acolythos sibi constituit.

super terram in nomine meo, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à patre meo.]

¶ Innocentius.] *Caput hoc non est inter epistolas Innocentij primi, quæ multa extant; neque vero Innocentij secundi esse potest, cum ante ipsum scripserint Burchardus, & Iuo, à quibus hoc ipsum citatur.*

¶ Canones.] *verba hæc, quæ apud Gratianum deerant, sunt apud Burchardum, & Iuonem, & Polycarpum; in quo Polycarpo habentur hoc ipso loco, in quem sunt restituta.*

DISTINCTIO XXI.

DEcretis [a] ergo Romanorum Pontificum, & sacris canonibus conciliorum ecclesiastica negotia, vt supra monstratum est, terminantur. Ministri vero sacrorum canonum, & decretorum Pontificum sunt summi Pontifices, & infra præsules, ac reliqui sacerdotes, quorum institutio in veteri testamento est inchoata, & in nouo plenius consummata. ¶ Summi enim Pontifices, & minores [b] sacerdotes à Deo sunt instituti per Moysem, qui ex præcepto Domini, Aaron in summū Pontificem, filios vero eius vnxit in minores sacerdotes: Postea vero Dauid, cū ministeria domus Domini ampliaret, ianitores & cātores instituit. Porro Salomon quemdā modum exorcizandi inuenit, quo dæmones adiurati, ex obsessis corporibus pellebantur: huic officio mancipati, exorcistæ vocati sunt, de quibus Dominus in Euangelio, [Si ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij vestri (videlicet exorcistæ) in quo eijciūt?] Hæc oīa in nouo testamento ecclesia imitata, habet ianitores suos, quos ostiarios appellamus. Pro cātoribus lectores et simul cātores instituit. Exorcistas aūt nomine antiquo, & officio permanente recepit. Pro filijs vero Aaron, oēs infra summum Pontificem sacerdotium administrantes sunt consecrati. ¶ Inter eos quædam discretio seruata est, vt alij appellentur simpliciter sacerdotes, alij archipresbyteri, alij chorepiscopi, alij episcopi, alij archiepiscopi, seu metropolitæ, alij primates [c], alij patriarchæ, alij summi Pontifices. Horum discretio à gentilibus maxime introducta est, qui suos flamines, alios simpliciter flamines, alios archiflamines, alios protoflamines appellabant. Simpliciter vero maiorum, & minorum sacerdotum discretio in nouo testamento ab ipso Christo sumpsit exordium, qui duodecim Apostolos tamquam maiores sacerdotes, & lxxij. discipulos [d] quasi minores sacerdotes instituit. Petrum vero quasi in summum sacerdotem elegit; dum ei præ omnibus, & pro omnibus claues regni cælorum tribuit, & à se petra, Petri sibi nomen imposuit, atque pro eius fide se specialiter rogasse testatus est, & vt ceteros confirmaret, sibi iniunxit, dicens [Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua; & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.] Hanc eamdem formam Apostoli secuti in singulis ciuitatibus episcopos, & presbyteros ordinauerunt. Leuitas autem ab Apostolis ordinatos [e] legimus, quorum maximus fuit beatus Stephanus. Subdiaconos [f], & aco-

Exo. 28. 1. Paral. 25. & 2. 23.

Luc. 11.

Luc. 22.

Act. 6.

a ¶ *Decretis.*] Hic agitur de ecclesiasticis ordinibus, & ostendit originem ipsorum, & vnde [1] sic appellentur: postea ostendit, q; ille qui est in maiori ordine, vel dignitate, non potest iudicari à minori, & sic Papa à nemine potest iudicari.

[1] Id est, quare.

Papa à nemine iudicatur.

ADDITIO. Vt infra eo. inferior. & cap. submittitur. Arch.

b ¶ *Et minores.*] Cum ergo Moses elegerit sacerdotes in veteri testamento, & Dominus in nouo, vt j. ea. in nouo videtur, q; ad episcopū de iure spectet electio canonicorum. Et Imperator dicit, q; episcopus eligit clericos in Constantinopolita. ciuitate, vt in Authen. de mensura ordinandorū clericorum. in 1. §. colla. 3. Ad hoc dicas, quòd episcopus de iure communi cum alijs eliget, vt extra de ijs quæ fiunt à prælatis sine consen. cap. nouit. & cap. ea noscitur. consuetudo tamen est seruāda, vt extra de electio. cum ecclesia [2]. Item videtur ex loco isto, q; Moses fuit sacerdos, cum vnxerit sacerdotes, & idē dicit Innocen. extra de ma. & obedi. solitæ. Sed cōtra homicida fuit, ergo non potuit esse sacerdos, vt 23. q. 3. non inferenda. Sed dic, quòd olim sacerdotes bene erant homicidæ, vt 2. q. 7. §. his ita. Sed Dauid primo fuit prohibitus construere templū,

Electio canonicorum ad quos spectat.

[2] Hæc sententia communiter approbat' per Ioan. Vinc Laur. Goffre. & Ber. in ista decret. cum ecclesia.

DEcretis.] Hæc distinct. diuiditur in tres partes, in quarum prima dicit, q; ministri ecclesiæ sunt summi Pōtifices & præsules infra positi cum reliquis sacerdotibus. Secunda ibi, *In nouo.* Tertia ibi, *In his.*

CASVS. Supra actum est de decretis, & canonibus conciliorum, quibus negotia dirimuntur. In hac vero 21. distinct. agit Gratianus de ministris ecclesiæ & sacrorum canonum, & dicit q; sunt summi Pontifices & præsules infra positi cum reliquis sacerdotibus. Et hoc in prima parte. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Summi etenim.* dicitur quòd summi Pontifices & minores sacerdotes à Domino per Mosen sunt instituti in veteri testamento, qui vnxit Aaron in summū Pontificem, & filios eius in minores sacerdotes & leuitas. Dauid instituit cantores, & ianitores. Salomon exorcistas: & hæc omnia in nouo testamēto ecclesia imitatur. Habet enim ostiarios, & lectores pro ianitoribus, & habet exorcistas: pro filijs vero Aaron habet omnes positos infra summum Pontificem, pro quo summo Pontifice ponitur Papa. In tertia parte, quę incipit ibi, *Inter eos.* dicitur quòd inter istos est discretio seruanda. Nam alij appellātur simpliciter sacerdotes, &c. Et hæc discre-

quia vir sanguinum erat [3]. de consecr. dist. 1. c. 1. Quare autem iudices & executores testes & aduocati in causa sanguinis promoueri non possunt, dic vt notaui in quæstionibus in illa quæstione quæ sic incipit: Aliquis ex officio suo hominem interfecit. De hoc dixi quinquagesima distinct. per totum. Quæstio venerialis est. Archid.

c ¶ *Alij primates.*] Hæc diuisio non est nisi ratione nominum: q; ijdem sunt primates, quod patriarchæ. 99. dist. c. 1.

d ¶ *Lxxij. discipulos.*] Contra j. ead. dist. in nouo. vbi dicitur, q; discipuli Domini, id est, Apostoli elegerunt lxxij. discipulos, hic dicitur, q; à Domino. Sed dic, q; Dominus bene dicitur fecisse quod eius minister facit: quia qui per alium facit, per seipsum facere videtur, vt extra de sen. excom. mulieres.

e ¶ *Ordinatos.*] vt 93. dist. Dominus noster. & c. diaconi.

f ¶ *Subdiaconos.*] Non videtur verum dicere, quia tempore Apostolorum aliqui fuerunt subdiaconi, vt 35. distinct. episcopus. quia ille est canon Apostolorum. Sed dic, quòd subdiaconatus tunc fuit: sed non *fuit sacer ordo adhuc. extra de ætate, & qualitate, à multis.

[3] Vt 1. q. 7. si qs omnem. de consecra. dist. 1. c. 1. Archid.

*Semper fuit sacer, licet olius quidā de hoc dubitauerint. Vide glo. in cap. à multis. de ęta. & quali. ordi. ver. solos. & B. Thomā 4. sent. distin. 24. art. primo. quæstiuncula. 3.

Cleros

C *Leros.*] Casvs. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima ostendit Isidorus, quo nomine generaliter mininistri ecclesiæ vocentur. & dicit, ꝙ generaliter clerici vocantur: & dicit quare sic vocantur: & ponit nomina, & numerum ministrorum. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Ordo vero.* facit quadrimembrem diuisionē huius nominis episcopi. & ponit etymologiā eorum, quæ sub diuisione illa continentur. In tertia parte, quæ incipit ibi, *Pontifex princeps sacerdotum*, ponit officia singulorum ordinum, interferendo interpretationes eorum.

a ¶ *Cleros.*] Primo ostendit Isidorus quo nomine vocentur ministri ecclesiæ, & quare sic vocētur ministri ecclesiæ. Secundo ponit quadrimembrem diuisionem episcoporum. Tertio ponit interpretationes omnium ordinū ecclesiasticorum, & eorum officia. Secunda pars incipit ibi, *Ordo vero episcoporum.* tertia ibi, *Pontifex.*

b ¶ *Matthias.*] Cum quo fuit elect⁹ Ioseph. 26. q. 2. cap. 1. Additio. Hic habetur, ꝙ hoc nomen clericus à Matthia incepit. ipse enim sorte electus est. Hug.

c ¶ *Primum.*] In clericum scilicet, alius scilicet Iacobus fuit primo episcopus factus, vt ꝟ. 66. distin. porro. Et est hic arg. pro sorte faciēda, vt ff. de indi. sed cū ambo. & ꝙ in electionibus tempore necessitatis possumus secundum sortem procedere, vt 26. q. 2. non exemplo. cōtra extra de ele. ecclesia vestra. & ita ista glo. non valet. extra de elec. q̄a propter. Vel dic tunc esse vtendum sorte, cum est vtrobiq; paritas in omnibus, & subest causa necessitatis, vt cum est cōtentio de electione. 26. q. 2. non exemplo.

Sors in electionibus est reprobata.

d ¶ *Partem.*] id est, decimas, & primitias, quæ dicuntur Dei 1, vt 12. q. 2. ca. quisquis. Io. & c. qui abstulerit.

1 Subaudi quoniam domini sit terra, & plenitudo eius, vt i Ps. 8. dist. quo iure. Arch.

e ¶ *Psalmista.*] Hic patet, quòd psalmista, & ostiarius, & lector sunt clerici. 25. distin. perlectis. & 32. dist. seriatim. & 72. dist. clericum. & 11. q. 1. de persona. & deponi possunt sicut alij clerici, vt 27. q. 1. si quis episcopus. & qui incijcit manus in istos, excommunicatus est, vt 17. q. 4. si quis. & extra de sentent. excom. non dubium. & c. parochianos. Et per primam tonsuram fit aliquis Psalmista, vel clericus, & illa tonsura est sacramentale signum, vt 12. q. 1. duo. Sed si hoc dicatur, tunc erunt nouem ordines: Verumtamen videtur, ꝙ nō sit ordo: quia vbi tractatur, ꝙ clericus alij obedientiam præstabit, nihil agitur de istis ordinibus, vt 93. distin. à subdiacono. similiter alibi, vt 77. dist. illud. Sed dic ꝙ tantum septem sunt ordines qui cōferuntur cum solennitate, sed tamen nouem sunt. Io. Sed certe omnes conferuntur cum solennitate hodie præter Psalmistatum, qui à solo sacerdote confertur, vt 23. distin. psalmista. Bar.

Tonsura prima an sit ordo.

Sacerdos simplex psalmistatum cōferre potest.

f ¶ *Episcopus.*] arg. ꝙ episcopatus est ordo 2, vt 93. dist. diacones.

2 Quid sit ordo habes. ꝟ. 32. dist.

g ¶ *In patriarchis.*] Quo nomine comprehendit principales patriarchas, vt Romanum, Constantinopolitanum, Alexandrinū, Hierosolymitanum, Antiochenum.

h ¶ *Archiepiscopis.*] id est, primatibus, quo nomine comprehendit alios patriarchas siue primates, vt Aquilegiensem 3, Cantuariensem, Bituricensem.

3 Sub. de hoc habetur 9. q. 3. nunc vero ... chid.

i ¶ *A mensura.*] Quia x. vel xj. debet sub se habere, vt 6. q. 3. scitote. Vel dicitur à metros, quod est mater, & polis, quod est ciuitas, quia est mater aliarum ciuitatum. 12. dist. de his.

Archiepiscopus quot suffraganeos habeat.

k ¶ *Licet.*] de ijs, quæ spectant ad totam prouinciam: sed de ijs, quæ ad suam diœcesim spectant, sine eorum licentia possunt disponere. 11. q. 3. c. 1. & 2.

l ¶ *Disponit.*] Ergo episcopus confert dignitates ecclesiasticas, vt 73. distin. episcoporum 4. Arg. contra. 93. distinctione, legimus. vbi dicitur, quòd tantum ad episcopum spectat confirmatio: sed hoc refertur ad diuersas consuetudines, vt extra de electio. cum in cunctis. & cap. cum ecclesia Vulterana. Io. Ego credo, quòd de iure communi tantum electio dignitatum spectet ad capitulum, cum episcopo, vt extra de ijs quæ fiunt à præla. sine consensu cap. ea noscitur. & cap. quanto.

4 60. dist. c. 1. Archid.

Dignitatum electio ad quos spectat.

m ¶ *Ex græco.*] scilicet dos, quod est datio.

n ¶ *Virga.*] qua arcebant aues à carnibus sacrificiorum

c. 1. ibi, de ... & ad idem ... tra de renti... post translationem. §. vlti ... de hoc.

lythos procedente tempore ecclesia sibi constituit. ¶ De his ita scribit B. Isidorus lib. 7. etymol. c. 12. nomina illorum, & nominum causas exponens, ita inquiens.

¶ Vnde nomina ecclesiasticorum graduum sumantur. C. I.

De officijs l. 2. c. 1. Rabanus de isti. cler. l. 1. c. 2.

CLeros [a], & clericos hinc appellatos credimus, quia Matthias [b] sorte electus est, quem primum [c] per Apostolos legimus ordinatum. Κλῆρος enim græce, sors latine, vel hereditas dicitur. Propterea ergo dicti sunt clerici; quia de sorte Domini sunt; vel quia Domini partem [d] habent. Generaliter autem clerici nuncupantur omnes, qui in ecclesia Christi deseruiunt; quorum gradus, & nomina sunt hæc, ostiarius, psalmista [e], lector, exorcista, acolythus, subdiaconus, diaconus, presbyter, episcopus [f]. ¶ Ordo episcoporum quadripertitus est, id est in patriarchis [g], archiepiscopis [h], metropolitanis, atque episcopis. Patriarcha, græca lingua, summus patrum interpretatur; quia primum, id est [*] Apostolicum retinet locum; & ideo, quia summo honore fungitur, tali nomine censetur, sicut Romanus, Antiochenus, & Alexādrinus. Archiepiscopus græco dicitur vocabulo, quòd sit summus episcoporum; tenet enim vicem apostolicam, & præsidet tam metropolitanis, quàm ceteris episcopis. Metropolitani autem à mensura [i] ciuitatum vocantur: singulis enim prouincijs præeminent, quorum auctoritati, & doctrinæ † ceteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus nihil reliquos agere licet [k] episcopos: solicitudo enim totius prouinciæ ipsis cōmissa est. Omnes aūt superius designati ordines vno eodēque vocabulo episcopi nominātur: sed ideo priuato nomine quidā vtuntur, propter distinctionē potestatū, quā singulariter acceperūt. Patriarcha patrum princeps: Ἀρχων enim princeps; inde archiepiscopus princeps episcoporum, sicut metropolitanus à mensura ciuitatum. ¶ Episcopatus autem vocabulum inde ductum, quòd ille, qui efficitur † episcopus; superintēdat, scilicet curam gerens subditorum: Σκοπεῖν enim græce, latine intendere dicitur. Episcopi autem græce, latine speculatores interpretantur: nam speculator est præpositus in ecclesia dictus, eo quòd speculetur, & perspiciat populorum infra se positorum mores, & vitam. ¶ Pontifex princeps sacerdotum est, quasi via sequentium. Ipse & summus sacerdos, ipse & Pontifex maximus nuncupatur. Ipse enim efficit sacerdotes, atq; leuitas; ipse oēs ordines ecclesiasticos disponit [l]; ipse, quid vnusquisque facere debeat, ostendit. Antea autem qui Reges erāt, & Pontifices erant. Nam maiorum hæc erat consuetudo, vt Rex esset etiam sacerdos & Pontifex. Vnde & Romani Imperatores Pontifices dicebantur. ¶ Vates à vi mentis appellatus est, cuius significatio multiplex est: nam modo sacerdotem, modo prophetam significat, modo poetam. ¶ Antistes sacerdos dictus est, quod antestat: Primus est enim in ordine ecclesiæ, supra se nullum habet. ¶ Sacerdos autem nomen habet compositum ex græco [m] & latino, quasi sacrum dans: sicut enim rex à regendo, ita sacerdos à sacrificando vocatus est; consecrat enim, & sacrificat. Sacerdotes autē gentilium flamines dicebātur. Hi in capite habebant pileū, in quo erat breuis virga [n] desuper habens lanæ aliquid, quod cum propter æstum ferre non possent, filo tantum capita religare cœpe-

Act. 1.

† al. doctrina, & potestati] orig.

† superefficitur, superintendat] orig. & Rab.

a ¶ *Nudis.*] Arg. ꝙ non incedit nudus qui filum fert in capite.
b ¶ *Dignitatem.*] vt 84. dist. porro.
c. ¶ *Et non ætatis.*] tantum supple: quia alibi dicitur, ꝙ est nomẽ ætatis, vt 93. distin. legimus.
d. ¶ *Nathinæi.*] Isti dicuntur ministri ministrorum, & interpretantur in humilitate Deo seruientes, vel Deo donati. & sunt dicti ab eo tempore, quo Iosue Gabaonitas donauit ad ministerium templi, scilicet, vt ligna ibi cæderent in ipso, & aquam portarent ad opus sacrificij, de quibus dicitur 22. q. 4. innocens. H. Et not. ꝙ isti Nathinæi lauabãt hostias in probatica piscina. Probaton græce, dicitur ouis latine. sic ergo dicta erat, quia in ea Nathinæi, &c. sicut prædixi, vt legitur in historijs euangelij c. post hoc erat, &c. Arc.
e ¶ *Prædicant.*] id est, legunt recitando, non autem prædicando: qa illud est officium sacerdotum. 16. q. 1. adijcimus.
f ¶ *Miserabiliter.*] Nõ per prauam, vel raucã vocem: sed potius per altam vocem & sonoram, & iste intellectus patet ex littera sequenti, vbi dicit, tanta. n. &c.
g ¶ *Et respuunt infideles.*] id est, excommunicatos. Et ita ostiarius remouet [1] excommunicatos ab ecclesia [2], vt hic, & 25. distinct. perlectis.

¶ *In nouo testamento.*] Hæc est secũda pars huius distinctionis, in qua probatur, ꝙ Romana ecclesia sit caput, ab ipso Domino specialiter instituta; secũdario à concilijs. Io. de Fan.

CASVS. In hoc cap. ostendit Anacletus, ꝙ primus sacerdos post Christum fuit Petrus, cui data est potestas ligandi & soluendi: cæteri vero Apostoli, qui cum eo parem honorem assecuti sunt, ipsum in principem elegerunt, loco quorum hodie sunt episcopi. Videntes autem apostoli ꝑdicatores paucos, elegerũt lxxij. discipulos, loco quorũ sunt presbyteri in ecclesia: & qui hos recipit, Christum recipit; & qui hos spernit, Christum spernit, & ab eo spernetur.
h ¶ *Tu es Petrus.*] videtur ergo, ꝙ per hæc verba; tu es Petrus, &c. datus fuit Petro pontificatꝰ, & ita ante passionem; quia ante fuit ei dictũ: & ita vr̃ ꝯdicere 50. dist. considerãdum. & ca. fidelior. nam ibi dr̃, ꝙ post passionem fuit datus ecclesiæ pastor, & non ante. Solut. primo fuit Apostolus ante passionem: sed post passionẽ fuit pastor creatus ꝑ illa verba: Si diligis me, &c. vt extra de electio. significasti. qđ ẽt hic innuitur cũ dicit; tibi dabo claues, &c. [3] hoc. n. est ꝑmittere, & non dare.

Probaton quid dicitur.

[1] Scilicet ab ingressu ecclesiæ corporaliter arcendo. Hug.

[2] Arg. contra. j. q. 1. qui studet. in fi. ibi videas quod no. ibi. sie ẽt no. 23. distin. ostiarius. Archi.

[3] Idem tenet Alex. de Imo. in l. iurisgentium. col. 3. ff. de pact.

runt. Nam nudis [a] penitus eos capitibus incedere nefas erat. Vnde à filo, quo vtebantur, flamines dicti sunt, quasi filamines. Verum festis diebus filo deposito pileum imponebant pro sacerdotij eminentia. ¶ Presbyter græce, latine senior interpretatur: non modo pro ætate, vel decrepita senectute, sed etiam propter honorem, & dignitatem [b], quam acceperunt, presbyteri nominantur. vnde [β] & apud veteres, iidem episcopi, & presbyteri fuerunt; quia illud nomen dignitatis est, & nõ [γ] ætatis [c]. Ideo autem & presbyteri sacerdotes vocantur, quia sacrum dant, sicut & episcopi; qui licet sint sacerdotes, tamen Pontificatus apicem non habent: quia nec chrismate frontem signant, nec paraclitum spiritum dant, quod solis deberi episcopis lectio Actuum Apostolorum demõstrat. Leuitæ ex nomine auctoris vocati. De Leui enim leuitæ exorti sunt; à quibus in templo Dei mystici sacramenti ministeria explebantur. Hi græce diaconi, latine ministri dicuntur; quia sicut in sacerdote consecratio, ita in diacono ministerij † dispensatio habetur. Hypodiacones græce, quos nos subdiaconos dicimus, qui ideo sic appellantur, quia subiacent præceptis, & officijs leuitarum. Oblationes enim in templo Dei à fidelibus ipsi suscipiunt, & leuitis superponendas altaribus deferunt: hi apud Hebræos Nathinæi [d] vocantur. Lectores à legendo, psalmistæ a psalmis canendis vocati: illi enim prædicant [e] populis, quid sequantur; isti canunt, vt excitent ad compunctionem animos audientium; licet & quidam lectores ita miserabiliter [f] pronuntient, vt quosdam ad luctum, lamentationemque compellant. Iidem etiam & pronuntiatores vocantur, quod porro † annuntient. Tanta enim & tam clara erit eorum vox, vt quamuis longe positorum aures adimpleant. Cantor autem vocatus, quia vocem modulatur in cantu. Huius duo genera dicuntur in arte musica, sicut ea docti homines latine dicere potuerunt, præcentor, & succentor: præcentor scilicet, qui vocem præmittit in cantu: succentor autem, qui subsequenter canendo respondet. Concentor autem dicitur, quia consonat: qui autem non consonat, nec concinit; nec cantor, nec cõcentor erit. Acolythi græce, latine ceroferarij dicuntur, à deportandis cereis, quando legendum est Euangelium, aut sacrificium offerendum: tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum sol eodem tempore rutilet, sed ad signum lætitiæ demonstrandum, vt sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur, de qua in Euangelio legitur [Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum]. Exorcistæ ex græco in latinum adiurantes, siue increpantes vocantur: inuocãt enim super catechumenos, vel super eos, qui habent spiritum immundum, nomen Domini Iesu, adiurantes per eum, vt egrediatur ab eis. Ostiarij iidem, & ianitores, qui in ueteri testamẽto electi sunt ad custodiam templi, vt non ingrederetur in illud immundus in omni re. Dicti autem ostiarij, quòd præsint ostijs templi. Ipsi enim tenentes clauem, omnia intus, extraque custodiunt, atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, & respuunt infideles [g].

Act. 8.
† al. mysterij.
† al. populo
Iuo p. 6. c. 8.
Io. 1.

α ¶ Id est apostolicum.] *Antea legebatur,* post Apostolicum. *Restituta est vera lectio non modo ex Isidori, & veterum exemplarium Gratiani fide, sed ex ipsa ab Isidoro allata ratione, qui Romanum, Antiochenum, & Alexandrinum, Patriarchas propterea vocat: quia Apostolicum locum tenent. Hoc idem B. Gregorius lib. 6. epist. 37. scribens Eulogio Alexandrino, declarat his verbis:* Itaque cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis sedes in auctoritate conualuit, quæ in tribus locis vnius est. Ipse enim sublimauit sedem, in qua etiam quiescere, & præsentem vitam finire dignatus est: ipse decorauit sedem, in qua Euangelistam discipulum misit: ipse firmauit sedem, in qua septem annis, quamuis discessurus, sedit. *Atque hoc idem ait Anacletus. c. sacrosancta. infra dist. 22.*
β ¶ Vnde & apud.] *Restituta hæc sunt in locum suum, quo loco habentur apud sanctum Isidorũ.*
γ ¶ Et non ætatis.] *In originali est,* hoc ætatis, *& ita apud Hieronymum in epist. 83. ad Oceanum, sed ob glossam non est mutatum.*

Item Anacletus ad episcopos Italiæ, epist. 2.

¶ Romana ecclesia à Christo primatum accepit. C. II.

Ansl. l. 1. c. 1.
Burch. l. 1. c. 1.
Iuo p. 5. c. 1.
Pann. l. 3. c. 82.
Matth. 16.

IN nouo testamento post Christum Dominum à Petro sacerdotalis cœpit ordo: quia ipsi primo Põtificatus in ecclesia Christi datus est, Domino dicente ad eum: [Tu es Petrus [h], & super hanc petram ędificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus

ADDI-

eam: & tibi dabo claues regni cęlorū.] Hic ergo ligandi, atq; soluendi potestatē primus accepit à Domino; primusq; ad fidē populū virtute suæ prædicationis adduxit. Ceteri vero Apostoli cū eodem pari[a] consortio honorem, & potestatem acceperunt; ipsumque principem eorum esse voluerunt: qui etiam iubente Domino in toto orbe dispersi Euangelium prædicauerunt. Ipsis quoque decedentibus in locum eorū successerunt episcopi: quorum ordinatio prætaxato[b] debet fieri ordine, & modo: quos qui recipit, & verba eorum, Deum recipit: qui autem spernit eos; eum, à quo missi sunt, & cuius legatione funguntur, spernit; & ipse indubitanter spernetur à Domino. Videntes autem ipsi Apostoli messem esse multam, & operarios[c] paucos; rogauerūt[d] dominum messis; vt mitteret operarios in messem suam: inde ab eis electi sunt lxxij. discipuli; quorum typum gerunt presbyteri, atque in eorum locum sunt constituti in ecclesia.

Matth. vlt. *Luc. 10.* *Matth. 9.*

Item Gelasius vrbis Romæ episcopus omnibus orthodoxis.

In decretis cū 70. episcopis.

¶ Primatum Romanæ ecclesiæ non aliqua synodus, sed Christus instituit. C. III.

Polyc. l. 1. tit. 2. Ansel. l. 1. c. 69. Burc. l. 3. c. 220. Pann. l. 4. c. 3.

QVamuis vniuersę per orbem Catholicæ ecclesiæ vnus thalamus Christi sint; sancta tamen Romana, Catholica, & Apostolica Ecclesia nullis synodicis constitutis[e], ceteris ecclesijs prælata est, sed euāgelica voce Domini, & saluatoris nostri primatum obtinuit, [Tu es Petrus (inquiens) & super hanc petram, ædificabo ecclesiā meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum; & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis; & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cęlis.] Cui data est etiam societas beatissimi Pauli vasis electionis, qui non diuerso (sicut hæretici garriunt) sed vno tempore, vno eodemque die[f] gloriosa morte cum Petro in vrbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans coronatus est, & pariter supradictam sanctam Romanam ecclesiam Christo domino consecrarūt[g], eamq; omnibus vrbibus in vniuerso mundo sua præsentia, atque venerando triumpho prætulerunt. Est ergo prima[h] Petri apostoli sedes Romana ecclesia non habens maculam, neq; rugam, nec aliquid[i] huiusmodi.

Matth. 16. ǂ. dist. 22. c. sacrosancta. ex Anacleto.

3 *In his omnibus, quanto gradus[k] celsior, tanto maior auctoritas inuenitur. In maioribus si quidem est regendi, & iubendi potestas: in minoribus obsequendi necessitas.*

Vnde Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem in epistola cuius initium est [Proposueramus.]

¶ Inferiorum facta, superiorum sententijs obnoxia sunt. C. IIII.

INferior[l] sedes superiorē absoluere non potest. Sola ergo potior in-

ADDITIO. Ad huius verbi declaratione vide quod legitur & not. 23. q. 6. Iam vero. §. ex his. iuxta princ. in gl. sed qualiter. Arch.

a ¶ *Pari.*] Arg. q; omnis eps sit par apostolico quantum ad ordinem & rationem consecrationis. 24. q. 1. loquitur in princ. Petrus tamen maior fuit alijs in administratione, vt 2. q. 7. puto. potest enim aliquis esse maior alio in ordine, sed tamē minor in administratione, vt archipresbyter maior est archidiacono, vt 25. dist. perlectis. De apostolis quando fuerunt consecrati, nō legimus: Dicunt tamen quidam q; in cœna, quando dictum est eis: Hoc facite in meam commemorationē. de cōsecra. dist. 2. in Christo. in fine. Alij dicunt, q; cum dictum est eis: Ite, baptizate omnes. de consec. dist. 3. proprie. De Paulo & Barnaba habemus 75. dist. q; die. & de Iacobo. 66. dist. porro.

Petrus in administratione maior alijs fuit.

Apostoli quando fuerant cōsecrati.

b ¶ *Prætaxato.*] in parte cap. quæ hic nō est.

c ¶ *Operarios.*] arg. hic signauerūt doctores[1] q; licet sit statutus cert[2] numerus canonicorū, si tñ excrescant ecclesię facultates, q; præbendę debent augeri, vt extra de vita & hone. clerico. quoniam. hoc expeditum est, extra de cōsti. cum M. Fer. & extra de censi. quanto.

1 Vt Lau.

d ¶ *Rogauerunt.*] Arg. q; non nisi volentibus dabit prælatus, etiam à Papa, vt ǂ. dist. proxi. sacrosancta. si. 8. q. 1. sciendū[2]. & c. audacter. Dic, à principio non datur inuitis, sed ex postfacto sic, si sint negligētes. 61. distin. nullus inuitis.

Prælatus nolentibus nō est dādus.

2 Aliās, si ergo.

QVāuis.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q; ecclesia Romana caput est aliarum ecclesiarum, & q; præfertur alijs. Et hoc probatur duabus rationibus. Prima est, quia Christus dedit ei primatum & auctoritatē voce sua, dicens: Tu es Petrus & super, &c. Secunda est, quia Petrus & Paulus vna die gloriosa morte in vrbe Romana sub Cæsare Nerone coronati, ecclesiam Romanam consecrauerunt, & eā alijs sui præsentia prætulerunt. Et ostenditur hic quis minister præsit alijs: vnde bene facit ad propositum Gratiani.

e ¶ *Constitutis.*] scilicet, tantum.

f ¶ *Eodemque die.*] Hic videtur q; eodē die Petrus & Paulus fuerunt crucifixi. 2. q. 7. beati dicunt tñ quidam q; reuoluto anni spatio Paulus fuit decollatus, sed eodem die post annum. Historia[3] tamen dicit, xiiij. an. imperij Neronis eos fuisse occisos.

Petrus & Paulus eodem die passi sunt.

3 Scilicet, Romana. H.

g ¶ *Consecrarunt.*] Sic ergo ecclesia consecratur sanguine alicuius; sicut aliquis baptizatur in sanguine suo, vt de consecra. dist. 4. baptismi vicem.

h ¶ *Prima.*] dignitate. Nam ecclesia Antiochena præcessit istam, vt 24. q. 1. rogamus.

i ¶ *Nec aliquid.*] Arg. q; vbicumque sunt boni, ibi est ecclesia.

IN HIS. Hæc est tertia pars dist. in qua ponit sex cap. de materia de pœnis Ignatij Cōstantinop. patriarchæ, qui fuit depositus à suis subditis & excōicatus, & postea per Romanam ecclesiam restitutus. 63. dist. Hadrianus. Io. de Fan.

CASVS. Dicit Gratianus in hoc §. quòd quanto gradus est celsior, tanto maior est auctoritas in maioribus, & regendi potestas: in minoribus obsequendi necessitas.

K ¶ *Gradus.*] In ordinibus[4], de quibus ſ. dixi ead. dist. cleros.

4 Et ordinatis Archid.

INferior.] CASVS. Omnia cap. seq. loquunē de Ignatio Constantinopolitano patriarcha, qui fuit depositus à suis suffraganeis auctoritate & fauore Michaelis Imperatoris, q; quos inuehitur Nicolaus Papa dicens, q; suffraganei Ignatium deponere non potuerunt: quia inferior sedes non potest superiorē absoluere vel ligare. & hoc probatur auctoritate Esaiæ dicentis: Numquid gloriabitur securis, &c.

l ¶ *Inferior.*] Ex hoc cap. & ǂ. ea. denique. tres colligunē regulæ. Prima est hæc: inferior superiorē non potest ligare vel soluere[5]. Secunda hæc est: qui potest ligare, potest & soluere. Tertia: talis q; potest soluere, potest & ligare. quælibet harum regularum vr̄ habere exceptionem. Prima regula videtur recipere instantiam cum maior se subijcit arbitrio minoris, vt 11. q. 1. peruenit. Secunda regula similiter fallit in incēdiarijs & excōicatis, qui debent per Papam absolui. extra de sen. excō. tua. & extra de offi. deleg. quærenti. & in excōicato pp rem iudicatam vltra annum post sententiam, q per Papam absoluitur. Tertia regula fallit. ǂ. de conse. dist. 4. sanctum. vbi habes q; quidam pænitens absoluit aliū tempore periculi: quem tñ ligare non posset. Item fallit 3. q. 6. quamuis. & C. vbi senatores. l. 3. Similiter fallit (vt videtur) cum aliquis confitetur extraneo sacerdoti, q ipsum tunc absoluit: non tñ posset ligare. Ioan. Sed illa exceptio non valet: quia non cōcedo q; aliquo modo cōsequatē qs remissionē qui confiteē extraneo sacerdoti, vt dr̄ extra de pæni. & remis. omnis. nisi prius obtenta licētia à proprio sacerdote, vt dr̄ in ea. decre. omnis. nisi ī necessitate, vt extra eod. tit. c. vlti. de pæni. dist. 1. quē pænitet. versi. tāta. Bar. Et est hic arg.

5 De hoc etiam habetur 26. q. in summa. Archidia.

Cōfitens extraneo sacerdoti non consequitur remissionem.

arg. quòd si Papa mandat alicui quòd excõicet aliquem, quòd possit etiã ipsum absoluere: quia excõmunicatio & absolutio pari conditione censentur, vt cui vnũ permittitur, & reliquũ, vt ĩ. de pœni. distin. 1. verbũ. argu. contra. 27. q. 1. si homo [1]. Sed ibi Papa præcipit non absolui eius auctoritate, secundũ quosdã. In omnibus

[1] Vbi de hoc extra de mai. & obe. cũ inferior. ibi ĩ gl. 1. dic vt ibi. Archid.

possunt iudicare minores, & benedicere, sed non econtra. Et hoc probat exemplo Melchisedech, qui sicut legitur in epistola ad Hebræos, benedixit minori, scilicet Abrahæ. Similiter hoc probatur consuetudine ecclesiæ: quia numquam maior legens lectionem, benedicitur à minori. Vnde patet quòd maiores possunt iudicare minores, cum ab eis benedici non possint.

feriorẽ conuenienter absoluit. Hinc [a] liquido peruidetur; quia quem non potest absoluere, non potest iudicio inferior potiorem ligare. *& infra.* Vnde propheta [b] ait: [Nũquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, qui trahit eam?] His ita ex diuina scriptura, & probabilium Patrum doctrina commemoratis, sole clarius exhibuimus [c], non posse quemquam, qui minoris auctoritatis est, eum, qui maioris potestatis est, iudicijs suis addicere, aut proprijs definitionibus subiugare.

Esa. 10.

Idem eadem epistola.

¶ De eodem. C. V.

NOlite nos existimare facta cuiuscumque proximorum nostrorum, quæ sunt digna reprehensione, velle defendere; sed quòd ita velimus filios circa spiritalem patrem, & discipulos erga magistrũ deuotos, ac sobrios esse; vt nulla penitus temeritate ad eorum vitam (vt non dicam diiudicandam,) sed nec saltem tenuiter reprehendendam [d] prosiliant.

Idem Nicolaus Papa eadem epistola.

¶ Inferiores maioribus nec benedicere, nec maledicere possunt. C. VI.

Ansf. l. 7. c. 144. Iuo par. 5. c. 17. & par. 6. c. 355. Heb. 7.

DEnique si in epistola legimus ad Hebræos [e], quòd minor à maiore benedicitur; restat profecto, vt exigente ratione etiam maledicatur [f]. Siquidem hæc vtique prænoscentes periculosa tempora illi, qui ante nos fuerunt, prouidam in ecclesiis consuetudinem tradiderunt; hodieque in Romana ecclesia, quæ magistra est omnium ecclesiarum, impretermissa † seruatur: ita vt nullus sacerdos maiore [g] suo non innuente † consacerdote, cuilibet rei benedictionem † dare nitatur: sed & anterior stans ad pronuntiandam aliquam lectionem, benedictionem quidem postulat, sed ei quilibet inferior non audet penitus benedicere [h]. Cur hoc? numquid benedicere peccatum [i] est? absit. De maledicis enim, non de benedicis dicit Apostolus; quia regnum Dei non possidebunt: sed per hoc innuitur, quantæ censuræ fræno inferiores quique à suis præpositis iudicandis coercendi sunt, si his nec etiam benedicendi ius vllum penitus obtineant.

† *al.* impratermisse. † *al.* iubente. † *al.* benedicere nitatur.

Gal. 5.

Idem eadem epistola.

De eodem. C. VII.

Poly. l. 1. tit. 20. Ansf. l. 2. c. 67. al. 65. Iuo. par. 5. c. 8. Pann. l. 4. c. 6.

NVnc autem diuina inspiratione non nos pigebit, nec nobis impossibile erit, ostendere vobis (si tamen audire velitis) non posse quemquam rite ab ijs, qui inferioris dignitatis, vel ordinis sunt, iudicialibus submitti definitionibus. Siquidem tempore Diocletiani [k], & Maximiani Augustorum Marcellinus [l] episcopus vrbis Romæ,

e ¶ *Ad Hebræos.*] vbi legitur quòd Melchisedech benedixit Abrahæ. & per hoc probat Apostol⁹ Melchisedech fuisse maiorem.

f ¶ *Etiam maledicatur.*] Contrariorum. n. eadem est ratio, vt s. ea. inferior. ff. de verb. obli. inter stipulãtem.

g ¶ *Maiore.*] Argu. ꝙ minor iudex non potest exercere iurisdictionem suam præsente maiore iudice, vt 95. dist. presbyter. ff. de offic. proconsul. l. vlti. Arg contra. 11. quæst. 1. peruenit. & C. de donat. in hac. 95. distinc. ecce. Dic quòd si minor habet iurisdictionem à maiore, nihil agit, quod sit ad derogationem illius. extra de offic. leg. volentes.

Minor quiescit præsẽte maiore.

h ¶ *Benedicere.*] Sed dicitur episcopo, qui postulat hanc benedictionem: Ora pro nobis pater sancte. in quibusdam locis ipse inferior dicit episcopo; Iube domne benedicere. & episcopus benedictione facta legit.

i ¶ *Peccatum.*] Argu. quòd aliquid prohibetur, non quòd ipsum malum sit, sed quòd inde malum potest sequi, vt 22. quæst. 1. in nouo. & 11. quæst. 3. nolite. & 63. dist. cum Hadrianus. §. verum.

NVnc autem.] CASVS. Probat Nicolaus in hoc c. quòd subditi non possunt iudicare prælatos. Et hoc facit duobus exemplis, scilicet Marcellini Papæ, qui licet confessus fuisset in synodo episcoporum se a Paganis compulsum grana turis diabolo immolasse: nullus tamen episcoporum ausus fuit eum iudicare, sed omnes dixerunt: Ex ore tuo iudica teipsum: quia prima sedes non iudicabitur à quoquam. Et exemplo Xisti Papæ: cui cum in concilio vbi Valentinianus Imperator interfuit, multa obiicerentur: tribuit ei Imperator potestatem iudicandi seipsum: cum ipse non sit subiectus iudicio minorum.

bus istis cap. vsque in finem loquitur de eadẽ materia, scilicet de facto suffraganeorũ Ignatij Constantinopolitani archiepi̅, qui à suis suffraganeis est depositus fauore Imperatoris.

a ¶ *Hinc.*] Arg. ꝙ idem iuris est in vno contrariorũ, qđ in reliquo, vt ĩ. ea. denique. & 26. dist. deinde. & 3. q. 6. hæc quippe. & ff. de verb. oblig. inter.

b ¶ *Vnde propheta.*] Esaias.

c ¶ *Exhibuimus.*] id est, probauimus.

NOlite.] CASVS. Clerici Constantinopolitani obijciebant Nicolao Papæ ꝙ vellet defendere Ignatiũ in malo: quibus Nicolaus respondet, dicens se nolle eũ in malo defendere: sed vult ꝙ filij sint deuoti patri spirituali, & discipuli magistro: ita vt eos nullo modo iudicent: sed nec etiam reprehendant.

d ¶ *Reprehendendã.*] Sed contra ĩ. 2. q. 7. oues [2]. & ca. secuti. & 9. q. 3. si autem. vbi dicitur ꝙ subditi possunt reprehendere prælatos. Sol. triplex est reprehensio; imperiosa, quæ fit imperio potestatis: hæc tantũ maioribus conceditur. 43. dist. sit rector. vt hic. Alia socialis: hæc minoribus conceditur. 81. dist. in omnibus. Tertia temeraria est, quæ infamandi causa fit: & hæc nulli conceditur, vt 5. q. vlti. delator.

[2] Hoc cap. poti⁹ facit pro, quàm cõtra, prout ibi notatur in glo. vlti. Archi. Reprehensio est triplex.

ADDITIO. Quarta humilis & deuota, vt 2. q. 7. nos si. §. item cum Balaam.

DEnique.] CASVS. Probat Nicolaus in hoc cap. ꝙ maiores

k ¶ *Diocletiani.*] Nota simul duos fuisse Imperatores. Dic quòd erant duæ personæ, sed tamen erant loco vnius. Sed contra 7. q. 1. in apibus. Sed forte vnus habuit dignitatem: alter administrationem.

Imperatores duo eodem tempore fuerunt.

ADDITIO. Dic quòd huic contrario standum est: quia non debet esse nisi vnus. Ad hoc extra de offi. ordi. quoniã. §. 1. & hoc casuale fuit secundum Pet.

l ¶ *Marcellinus.*] Sed de isto legitur, quòd concilio congregato confessus est quod fecerat, & in se tulit sententiam depositionis: & veniens coram Diocletiano confessus est se Christianum esse: & excommunicauit quicumque eum post mortem sepeliret. Sed videtur quòd hæc sententia, qua præcepit nõ sepeliri corpus suũ, contineat errorẽ: vnde nulla deberet esse: vt extra de sent. exc. per tuas. si quis. n. præcipiat ꝙ corpus suũ nõ sepeliat, hoc pceptũ nõ ẽ adimplen-

1 Videtur, q̀ bene. 11. q. 3. si is qui. vbi de. hoc. Archid.

2 Argu. ad hoc 27. q. 2. §. cũ vero. Arch.

3 Immo dicit Hug. q̀ nec potuerunt nec debuerunt eũ cõdemnare inde; quia sponte & humiliter confessus est errorẽ suum. Tunc enĩ Papa potest cõdemnari de hæresi, cũ pertinax fuerit, aliàs nõ. Hugo.

adimplendum, vt ff. de condict. institu. quidam. Præterea qualiter poterat iste seipsum excommunicare 1, vel deponere, cum par in parem non habeat imperium, vt extra de electio. innotuit? Ad hoc potest dici, quòd non fuit sententia quam tulit, sed quædam interpretatio, & insuit ei tacita conditio, scilicet, nisi Deus aliter reuelauerit 2, & Dominus reuelauit aliter; quia sepultus fuit post xxx. dies post mortem. Item quæritur, quare isti episcopi non deposuerunt Papam cum esset cõfessus de hæresi, vt 40. distinct. si Papa? Dicit Hugo; quia paratus erat corrigi. licet enim Papa, vel alius sit hæreticus, si tamen paratus est corrigi 3, non deponitur, vt 24. quæstio. 3. dixit Apostolus. Vel ideo non debebant ipsum deponere; quia coactus fecit. 50. distin. presbyteros.

a ¶ *Compulsus.*] Conditionali non absoluta coactione. si enim fuisset absoluta, non deliquisset, vt 50. distinct. presbyteros.

b ¶ *Ex ore.*] Arg. quòd aliquis potest esse iudex in propria causa. sic. ff. de adop. l. 3. C. de fideicomm. l. vlti. sed iudex ibi improprie dicitur, id est, arbitrator. in iurisdictione contentiosa non potest, sed in voluntaria sic.

S*Vbmittitur.*] CASVS. Probat Nicolaus in hoc cap. q̀ Ignatius non potuit deponi à subditis, quia canones & exempla sanctorum patrum præcipiũt semper esse recurrendum ad maiorem sedem in causis episcoporum: quod non solum à catholicis, sed etiam ab ipsis hæreticis obseruatur, quia etiam clericus à solo episcopo iudicari non potest; & nisi Dominus Papa intersit vbi episcopus iudicatur, acephalum erit tale concilium.

c ¶ *Hæreticis.*] argum. quòd ab exemplis gentilium est argumentandum, vt 11. quæstio. 1. sacerdotibus. 13. quæst. 2. questa. & c. non æstimemus.

d ¶ *Inferioris.*] j. 15. quæst. 7. si autem. in fi. contra, vbi dicitur, quòd solus episcopus illorum causas potest audire. Sed non excluduntur ibi clerici, sed alij episcopi. 15. q. 7. episcopus nullius.

I*N tantum.*] CASVS. Dioscorus in tribus deliquit, quia scilicet per Regem fuit inthronizatus in ecclesia Cõstantinopolitana, vnde multi clerici recesserunt ab eo. Item quia factus fuit hæreticus. Post hæc duo delicta ausus fuit excommunicare Papam Leonem: vnde sancti patres apud Chalcedonem congregati ipsum damnauerunt, nõ tantum de hæresi, sed etiam quia ausus fuit suum maiorem excommunicare.

e ¶ *Præsumptionem.*] scilicet depositionem Ignatij.

f ¶ *Vt Dioscorum.*] qui inthronizatus fuit per Regem 4, qui postea excommunicauit Papam.

4 Vt 16. q. 7. sane. Archid.

g ¶ *Quoniam secundis.*] Videtur hic, quòd iudex in sententia tenetur exprimere causam quæ ipsum mouit, vt C. de iudic. properandum. §. illo. & ff. de ijs qui not. infa. l. quod ait. §. penul. argu. contra extra de senten. & re iudic. sicut. Ad hoc dico, quòd semper tenetur exprimere causam, si tamen non expresserit, tenet sententia. 2. q. 6. biduum.

ADDITIO. De hoc not. in prædi. c. sicut. & extra lib. 6. de sentẽ. excomm. cum medicinalis. in princ. Archid.

h ¶ *Fidem.*] tantum, ne sit contra. §. 15. dist. canones. circa mediũ. versi. quarta synodus.

qui postea insignis martyr effectus est, adeo compulsus a est à paganis, vt in templum eorum ingressus, grana turis super prunas imponeret: cuius rei gratia collecto numerosorum concilio episcoporum, & inquisitione facta, hoc idem Pontifex se egisse confessus est. Nullus tamen eorũ proferre sententiam in eũ ausus est, dũ ei sæpissime omnes perhiberent; Tuo ore iudica causam tuã, nõ nostro iudicio. Et iterum: Noli, aiunt, audiri in nostro iudicio; sed collige in sinu tuo causam tuam. & rursus: quoniam ex te, inquiunt, iustificaberis, aut ex ore b tuo condemnaberis. Et iterum dicunt: Prima sedes non iudicabitur à quoquam. *Idem in eadem.* ¶ Sed & cum quidam tempore quodam contra Xistum Papam tentassent quędam mali † rumoris obijcere, & in concilio, cui & Valentinianus Augustus intererat, dictum fuisset: Non licere aduersus Pontificem dare sententiam; surrexit idem protinus Imperator, & in arbitrio præfati Pontificis tribuit iudicare iudicium suum. Etenim nullus Pontificum minorum, vel inferiorum vrbium subactus iudicijs inuenitur.

† al. non boni] orig.

Idem Nicolaus eadem epistola.

¶ Maiores à minoribus iudicari non possunt. C. VIII.

SSubmittitur Ignatius minorum, inferiorum, & subiectorum deliberationibus, cum sacris canonibus præcipientibus, & exemplis sanctorum Patrum, semper, vbi est maior auctoritas, sit eundum, & in omnibus cõtrouersijs ad potioris sedis iudicia actio † dirigatur. Quod non solum à catholicis, verum etiam ab ipsis constat obseruatum hæreticis c. Alioquin acephalum liquet esse concilium, vbi de tanta persona agitur, & maiorum non expectatur sententia; cum nec in causa clericorum inferioris d gradus, solius episcopi sui iudicium tantummodo postulandum † sit.

† orig. non habet

† al. præstolandũ

Idem Nicolaus ead. epist.

¶ Minorum sententiæ, maiores damnare non valent. C. IX.

INtantum hanc præsumptionem e sancti Patres apud Chalcedonem detestati sunt, vt Dioscorum f Alexandrinum Antistitem inter cetera, idcirco potissimum sine vlla restitutione damnauerint; quia in contumacia * permanens erga primæ sedis Romanæ priuilegium, resipiscere à suis superstitionibus, vt seruaretur à prima sede Apostolica, noluit: & ponens in cælo os suum, & lingua eius transeunte super terram, excommunicationem in S. Leonem Papam dictauit, ita vt in sententia contra ipsum prolata, hoc videantur memorare præcipue, dicentes: [Quoniam secundis g excessibus priorem iniquitatem valde transcendit. Præsumpsit enim & excommunicationem dictare aduersus sanctissimum, & beatissimum archiepiscopum magnæ Romæ Leonem]. Numquid ibi legitur inquisitionem fuisse factam, vtrum iuste, an iniuste ipsam Dioscorus excommunicationem dictasset? Non plane: sed absque omni controuersia hoc in eo vlti sunt: quia cum esset inferior, potiorem quibuslibet conatus est lacessere cõtumelijs, teste Anatolio Constantinopolitano præsule: qui dicit. [Propter fidem h non est damnatus Dioscorus: sed quia excommunicationem fecit domino archiepiscopo Leoni.]

Poly. l. 1. ti. 20. Ansl. l. 2. c. 65. Iuo p. 5. c. 8. Pã. l. 4. c. 6. & 7.

Psal. 72.

In cõcilio Chalcedonen. actione. 5.

* ¶ In contumacia.] *Hinc vsque ad verb.* ponens. *addita sunt ex originali.*

[Q]Uia ergo.] Hęc dist. diuiditur in duas partes. Secunda ibi, *Prima ergo*.
CASUS. Dictum est supra, quod maior à minori iudicari non potest. In hac vero 22. dist. videndū est quæ dicatur prima sedes, quæ secunda, & quæ tertia.

[O]Mnes.] CASUS. Mediolanenses nolebāt Ro. ec. sequi, nec ei reuerentiā exhibere, sed Nicolaus Papa probat quod Ro. ec. omnibus est plata, & omnes alias instituit: & hoc probat duobus modis. Primo quia illud verbum per quod cælū & terra & cetera elementa sunt creata, dedit Petro potestatem cælestis & terreni imperij. Vnde qui priuilegijs Rom. ecc. detrahit, hæreticus est: quia vero alijs, iniustitiā facit. Secūdo probat exēplo Ambrosij, qui confessus est in omnibus se velle sequi Ro. ecclesiam

DISTINCTIO XXII.

[Q]Via [a]ergo maior à minori iudicari non debet, videndum est, quæ inter ceteras ecclesias primum locum quæ secundum, vel tertium obtineat. Romana ecclesia (sicut supra dictum est) primum locum inter ceteras obtinet: Alexandrina secundum, Antiochena ecclesia tertium ab ea locum accepit.

Vnde Nicolaus Papa ij. † scribit Mediolanensibus per Petrum Damianum legatum suum.

† iunior.] Ans.

¶ Romana ecclesia ceterarum primatum tenet. C. I.

Ansel. l. 1. c. 63. al. 64.

[O]Mnes [b]siue patriarchij cuiuslibet apices, siue metropoleon primatus, aut episcopatuum cathedras, vel ecclesiarum cuiuslibet ordinis dignitates instituit Romana ecclesia. Illam vero solus ille fundauit, & super petram fidei mox [c]nascētis [d]erexit, qui beato æternæ vitæ clauigero terreni simul & cælestis [e] imperij iura commisit. Non ergo quælibet terrena sententia, sed illud verbum, per quod constructū est cęlum, & terra; per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundauit ecclesiam. Illius certe priuilegio fungitur, illius auctoritate fulcitur. Vnde non dubium, quia quisquis cuilibet ecclesiæ ius suum detrahit, iniustitiam [f]facit. Qui autem Romanæ ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium ecclesiarum capite traditum auferre conatur [g], hic proculdubio in hæresim labitur; & cum ille vocetur iniustus, hic est proculdubio dicendus hæreticus. Fidem quippe violat, qui aduersus illam agit; quæ mater est fidei: & illi contumax inuenitur, qui eam cunctis ecclesijs prætulisse cognoscitur. *& infra.* ¶ Vnde & ipse S. Ambrosius se in omnibus sequi magistram sanctam Romanam profitetur [h] ecclesiam.

Lib. 3. de sacramentis. c. 1.

Item Anacletus seruus Christi Iesu ad omnes episcopos, epistola 3. c. 3.

¶ Non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Romana ecclesia primatum accepit. C. II.

In præfatione concilij Niceni. Poly. l. 1. tit. 2. Ans. l. 1. c. 2. & 65. Iuo par. 5. c. 2. & 26. Pann. l. 4. c. 2. *Matt. 16 ic.* s. dist. 21. cap. quamuis.

[S]Acrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino saluatore nostro primatum obtinuit: & eminentiam potestatis super vniuersas ecclesias, ac totum Christiani populi gregem assecuta est: sicut ipse B. Petro Apostolo dixit: [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam; & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam; & tibi dabo claues regni cęlorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cęlis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cęlis.] Adhibita est etiam societas in eadem Romana vrbe beatissimi apostoli Pauli vasis electionis, qui vno die, vnoque tempore gloriosa morte cum Petro sub principe Nerone agonizans coronatus est: & ambo sanctam ecclesiam Romanam consecrauerunt, alijsque omnibus vrbibus in vniuerso mundo sua præsentia, atque venerando triumpho prætulerunt. Et licet pro omnibus assidua apud Deum omnium Sanctorum effundatur oratio; his tamen verbis Paulus beatissimus Apostolus Romanis proprio chirographo pollicetur dicēs: [Testis enim mihi est Deus, cui seruio in spiritu meo in Euangelio filij eius: quòd sine intermissione [i]memoriā vestri facio semper in orationibus meis.] 2 ¶ Prima ergo sedes est cęlesti beneficio Rom. ecclesię, quā (vt memoratum est) beatissimi Petrus, & Paulus suo martyrio cōsecrarūt. Secūda autem sedes apud Alexandriā, B. Petri nomine à Marco [k]eius discipulo atque

Rom. 1. Pann. l. 4. c. 4.

b ¶ *Omnes.*] Sic construe. Rom. ecc. īstituit omnes, scilicet platos, siue apicē cuiuslibet patriarchæ, idest, patriarchatus. & per hoc patet quòd solus Papa nouas facit dignitates.
c ¶ *Mox.*] idest ab initio.
d ¶ *Nascentis.*] quantum ad nouum testamentum.
e ¶ *Calestis.*] Arg. quod Papa habet vtrūque gladiū, scilicet spirituale & tēporalē. 63. dist. tibi dño. & 15. q. 6. alius. & cap. nos sanctorū. & c. iuratos. & 1. q. 4. quia psulatus. & 86. dist. duo. transtulit enim de Græcia imperium, vt extra de elec. venerabilē. Arg. contra 96. di. duo, & 93. dist. legimus. & 21. dist. §. 1.
f ¶ *Iniustitiā.*] Nec Papa debet vni ecclesiæ detrahere, & dare alteri, vt 99. dist. ecce. & cap. nullus. & 25. q. 2. de ecclesiasticis. nisi subsit causa, vt 9. q. 3. conquestus. & cap. nūc vero. & cap. per principalem.
g ¶ *Conatur.*] solus ergo conatus hic punit, vt 6. q. 1. § quo verum. & 1. q. 1. qui studet de pœni. dist. 1. si quis.
h ¶ *Profitetur.*] Arg. quod cōfessio plati nocet ecclesiæ suę. arg. infra ea. de Cōstātinopolitana. in fi.

Ordo literæ.

Papa habens vtrumque gladium trastulit imperium.

Et capit. si Imperator. in pri. vbi de hoc & 2. q. 6 §. item cum dicit. Archi.

In cuiusquam enim iniuriā beneficiū tribuere nostri moris nō est, dicit Imperator C. de emā ci. nec auus. ar. ad hoc 14. q. 5. denique. Archi.

[S]Acrosancta.] CASUS. Capitulum hoc diuidit in tres partes. In prima parte probatur Ro. ecc. primā esse siue priorem, & alijs pferri. & hoc ostendit tribus modis. Primo auctoritate Christi dicentis: Tu es Petrus, &c. Secundo in gloriosa morte Petri & Pauli, qui Rom. ecc. consecrauerunt: & eā alijs sui præsentia prætulerunt. Tertio speciali oratione facta pro Romanis. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Primo ergo.* dicitur quòd prima sedes est Romana: Secunda Alexandrina: tertia Antiochena. In tertia parte quæ incipit: ibi, *Et post pauca.* discretio fuit inter Petrum & alios apostolos: quæ hodie est inter Papam & alios episcopos. Hoc etiam fuit in veteri testamento. Vnde Moyses & Aaron ceteris præfuerunt sacerdotibus.

& quidē primū locum obtinet Roma. eccle. Alexandrina secundum, Antiochena tertiū. & hoc probat Gratianus per 7. cap. sequentia.
a ¶ *Quia ergo.*] In hac dist. ostendit ordinē maiorū ecclesiarū. Et primo ostendit quē ordinem habuerunt secundum antiqua tempora. Secundo ostendit quē ordinem habuerunt postea secundum moderna tempora. Secundū antiqua tempora talis fuit ordo: Prima fuit Romana ecclesia: Alexandrina secunda: Antiochena tertia: quarta Hierosolymitana, vt infra ea. §. 1. & c. 2. sed Constantinopolitana nullū locū habuit, vt infra ea. c. qua traditione. sed postquā imperiū fuit translatū Cōstantinopolim, Cōstantinopolitana ecclesia obtinuit secundum locū post Ro. Alexādrina tertiū: Antiochena quartū: Hierosolymitana quintum. & hoc dicitur infra ea. renouantes, extra de priuileg. antiqua.

Ecclesiarum maiorum ordo.

¶ Casus autem sequen. §. & c. per se patet.
i ¶ *Sine intermissione.*] Non tamē in quolibet instanti, sed horis constitutis. 3 sic infra 31. dist. si laicus. & 37. dist. de quibusdam.
K ¶ *A Marco.*] vt 24. q. 1. cum beatissimus.

Quasi fieri sine intermissione dicatur licet medias actus interueniat ar. ff. de duobus reis. lege duo. §. duo. Arch.

a ¶ *Primum*]vt 7.q.1. mutationes.
b ¶ *Christianorum*] Primo enim omnes fideles fuerunt dicti discipuli. de conse. dist. 2. prima. vel fratres. 11.q.3 c. ad mensam. sed postquam Apostoli fecerunt concilium Antiochenum, dicti sunt Christiani. 24.q.1 rogamus.

h ¶ *Bizanzenus.*] id est, Constantinopolitanus. primo enim Cōstantinopolis dicta fuit Bizantium.
i ¶ *Subijci.*] ita demum si qua culpa, &c.
K ¶ *Nescio*] q.d. ex quo Cōstantinop. eps fatet se esse subiectū Ro. ecc. multo magis & alij teneē fateri. Sic vr̄ ꝙ cōfessio p̄lati nocet eccle-

Prælati confessio an noceat ecclesiæ.

Euangelista consecrata est: quia[a] & ipse in Aegypto primum verbum veritatis directus à Petro prædicauit: & gloriosum suscepit martyriū; cui venerabilis successit Abilius. Tertia vero sedes apud Antiochiam eiusdem, idest, beati Petri apostoli nomine habetur honorabilis; quia illic, priusquam Romam veniret, habitauit, & Ignatium episcopum constituit: & illic primum [a] nomen Christianorum [b] nouellæ gentis exortum est. *& post pauca.* ¶ Inter beatos Apostolos quædam fuit discretio †potestatis: & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino concessum est (& ipsi inter se idipsum voluerunt) vt reliquis omnibus præesset Apostolis. & Cephas[β] idest caput, & principium teneret apostolatus: qui & eamdem formā suis successoribus, & reliquis [γ] episcopis tenendam tradiderunt. Et non solum hoc in nouo testamento est cōstitutum, sed etiam in veteri fuit: vnde scriptum est [Moyses [c], & Aaron in sacerdotibus eius.] idest primi inter eos fuerunt. *& post pauca.* ¶ Hæc vero Apostolica sedes cardo, & caput (vt prætactum est) omnium ecclesiarum a Domino, & non ab alio est constituta: & sicut cardine ostium regitur; sic huius sanctæ sedis auctoritate omnes ecclesiæ (Domino disponente) reguntur.

Polyc.l. 1.tit.1. Ansl.l.1.c.7. Burch.l.1.c.159. Iuo p.5.c.269.
† al. discretio, & licet.
Psal. 98.
Poly.l.1.tit.1. Ansl.l.1.c.2. Burc.l.1.c.178. Iuo p.5.c.294.

α ¶ Quia] *Hinc vsque ad ver* Tertia *addita sunt ex originali: quemadmodum & alia nonnulla.*
β ¶ Cephas.] *In Euangelio Ioannis c. 1. Cephas (quæ vox Syriaca est) exponitur* πέτρος, *quod græce petram significat: idq; docet etiam B. Hieronymus in comm. epist. ad Galatas, c. 2. neq; credendum est ignorasse Anacletum: sed voluisse eam dictionem ad græcam linguam eo tempore notissimā referre. Quod fecit Cyrillus Hierosolymitanus catechesi decima in nomine, Iesus, nō modo hebraicam, sed etiam græcam illi etymologiam tribuens. Atqui hoc ipsum nomen Cephas, Optatus Afer antiquus, & probatus auctor, quem Hieronymus, & Augustinus magni faciunt, libro secundo eodem modo, quo Anacletus, accepit, his vtens verbis:* Igitur negare non potes, scire te in vrbe Roma, Petro primo cathedram episcopalem esse collatam: in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus: vnde & Cephas appellatus est. *Et Isidorus lib. 7. Etym. c. 9 sic de Petro loquitur:* Cephas dictus, eo quòd in capite sit constitutus Apostolorum. Κεφαλὴ enim græce caput dicitur. *Verum apud Burchardum & Iuonem sic habetur:* vt reliquis omnibus præesset Apostolis Cephas, idest vt Petrus principatum teneret Apostolatus.
γ ¶ Et reliquis.] *In originali est,* & reliquis Apostoli episcopis.

Hac auctoritate, Alexandrina ecclesia secundum à prima locum habere censetur. Sed postea in Constantinopolitana synodo ecclesia Constantinop. secundum à sede Apostolica locum accepit. Vnde in eadem synodo, idest, Constantinop. 1. c. 5. ita constitutum est.

¶ Secundum à Romano Pontifice Constantinopolitanus obtinet locum. C. III.

CONstantinopolitanæ [d] ciuitatis episcopū habere oportet primatus honorem post Romanū episcopū: propterea quòd sit noua Roma.

Ex prisca versione. Poly. l. 2. tit. 22.

¶ *Canon hic ex ijs est, quos Apostolica Romana sedes à principio, & longo post tempore non recepit: quod ex epistola 51. aliàs 53. Leonis Papæ primi ad Anatolium Constantinopolitanum, & alijs eiusdem epistolis facile est cuiuis cognoscere: itemq; ex duabus epistolis Leonis noni, vna aduersus præsumptiones Michaelis, & Leonis, c. 28. altera ad eumdem Michaelem. Sed multo clarius ex B. Gregorij epistola 31. lib. 6. ad Eulogium Alexandrinum, & Anastasium Antiochenum: atq; ex epistola Nicolai primi ad Michaelem Imperatorem: quæ incipit,* Proposueramus. *Quanquam Constantinopolitani episcopi, Imperatorum potentia freti secundum locum Patriarchalium sedium sibi vsurparunt: idq; tandem pacis, & tranquillitatis causa fuit ipsis concessum; sicut in c. antiqua, de priuileg. Innocentius Papa iij. declarauit.*

Item Gregorius Ioanni Episcopo Syracusano, lib. 7. epist. 63.

¶ Apostolicæ sedi Constantinopolitanam constat esse subiectam. C. IIII.

DE Constantinopolitana [e] ecclesia quod dicunt, quis eam dubitet sedi Apostolicæ esse subiectam? quod & D. pijssimus Imperator, & frater noster Eusebius eiusdem ciuitatis episcopus assidue profitentur? Tamen si quid boni, vel ipsa, vel altera ecclesia habet ego & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus [f] est enim, qui in eo se primum existimat, vt bona, quæ viderit, discere [g] contemnat. *Idem eidem, epistola 64.* Nam, quòd Primas Byzanzenus [h] sedi Apostolicæ dicit se subijci [i], si qua culpa in episcopis inuenitur, nescio [k] quis †ei subiectus non sit: cum vero culpa non exigit, omnes secundum rationem humilitatis [l] æquales sumus.

Ansl.l.2.c.66.
† al. ei episcopus subiectus.

¶ *Hoc caput sumptū est ex duabus epistolis eidem Ioanni episcopo Syracusano scriptis: sed in epist.*

c ¶ *Moyses.*] Licet Moyses & Aaron primi & sūmi dicti sint sacerdotes: tn̄ Moyses fuit maior q̄ Aaron in administratione, non quò ad consecrationē sacerdotalē. In hoc enim ambo pares fuerūt: Moyses tamē hostias non offerebat: sed vota offerebat pro populo, vt 36. dist. si quis vult. & 88. dist. decreuit. Itē & in hoc erat maior Moyses, q̄ Aaron: quia instruebat & redarguebat eum tāquam minorem [1], vt de pœn. dist. 3. inter hæc hircum.

1 Nam in hoc casu dicitur q̄ minor alio. 2. q. 7 Paulus Petrum. Archid.

d ¶ *Constantinopolitana.*] ¶ *Roma noua.*] dicta est Constantinopolis: quia Constantinus illuc cū alijs Romanis iuit, & eam constituit. vnde & Constātinopolis & *Roma noua* est dicta. 96. distin. Constantinus.

DE Constantinopolitana.] CASVS. Dicit Grego. in hoc cap. ꝙ nullus debet dubitare Constantino. ecclesiam esse Romæ subiectam: & tn̄ si quid boni habet ipsa, vel alia ecclesia, libenter sumere ab ea paratus est: quia stultus, &c. Nam cū Constanti. eps confiteatur eam esse subiectam Romanæ eccle. nullus de hoc dubitare debet.
e ¶ *De Constantinopolitana.*] immo ipse Imperator eā fat[ē] subiectā Ro. ecc. vt in Auth. de ecc. ti. i prin. coll. 9. ADDITIO. Et C. de sum. tri. l. inter claras. Lau.
f ¶ *Stultus.*] Stultus, ta, tum. dr̄ quasi extultus, ab extollo, lis. qa se extollit. vel dr̄ stultus, quasi statim vltus, ab vlciscor, eris. quia stultus statim vltionē experit: nec deliberat. Vel dic ꝙ proprie stultus est qui per stuporem non mouet̄ iniuria; sæuitiam enim p̄fert, nec vltus est, nec vllo ignominiæ mouet̄ dolore: quia stultus est hebetior corde. vnde q̄dam ait: Ego me esse stultū existimo: fatuum esse non opinor, id est, obtusis quidem sensibus, non tamen nullis: secundum Pap. & Hug.

Stultus vnde dicatur.

g ¶ *Discere.*] Arg. est hic ꝯ seniores qui erubescunt discere à iuuenibus. sic 38. dist. nullus. & 24. q. 3. si habes. & 84. dist. peruenit. Item habes hic ꝙ maiores tenentur sequi exempla minorū si bona sunt. 1. q. 1. si fuerit. & c. neq; in homine. & 19. dist. secundum.

Senes non debent erubescere à iuuenibus discere.

ecclesiæ, vt extra de ca. mo. dilectus. & de sen. & re iu. suborta. & de postu. p̄la. ad hæc. Ioā. [2] qd̄ credo verū esse si de cōsensu sui capituli facta est in iudicio, vt extra de iudi. causā & de p̄su. c. 1. B.
l ¶ *Humilitatis.*] Hoc vult dicere, ꝙ oēs essent æquales, si omnes vellent esse boni: sed q̄a aliq̄ peccare volūt, necesse est ꝙ aliq̄ sint maiores.

2 De hoc tenet v. legit & no. extra lib. 6. de iure iurando ... quæ est Inno. 4. & no. de c... duda... chid.

maiores qui puniant peccata eorum. culpa enim causa subiectionis est. nam non peccantes legi non subijciuntur, vt in Authen. de incest. nup. §. si vero. coll. 2. 19. q. 2. duæ sunt. Et aliter nō posset cōsistere genus humanum nisi quidam essent maiores, & alij minores, sicut est in Angelis, vt 89. dist. ad hoc. Qua

63. ex qua accepta est prior pars, agitur de Constantinopolitana ecclesia: in sequenti vero 64. agitur de Primate Byzaceno prouincia Africa, non autem Constantinopolitano, quod videntur & Gratianus, & Anselmus, apud quem eodem modo legitur, voluisse, adducti fortasse summula illa, qua præposita est epistola Gregorij. Auctor quidē glossæ, quod Gratianū putauit sensisse, aperte exposuit.

Item Gelasius Papa I. ad Faustum magistrum legationis.

¶ Constantinopolitanus episcopus auctoritate Romani Pontificis deponitur. C. V.

Iuo p. 5. c. 9.

QVa traditione maiorum, Apostolicam sedem in iudicium vocant[a]? An secundæ sedis Antistites, & tertiæ, ceterique bene sibi conscij sacerdotes depelli[b] debuerunt; & qui religionis extitit inimicus[c], depelli nō debuit? Viderint ergo, si alios habent canones, quibus suas ineptias exequantur. Ceterum isti, qui sacri[d], qui ecclesiastici, qui legitimi celebrantur, sedem Apostolicam ad iudicium vocare non possunt, & Constantinopolitanæ ciuitatis episcopus, quæ vtique per canones inter sedes nullum nomen[e] accepit, in communionem recidens perfidorum, non debuit submoueri?

Item ex VI. synodo sub Iustiniano congregata, c. 36.

¶ Constantinopolitana ecclesia secundum à Romana obtinet locum. C. VI.

† ὁρίζομεν, id est, statuimus

REnouantes[α] sancti Cōstantinopolitani decreta cōcilij, petimus †, vt Constantinopolitana sedes similia[f] priuilegia, quæ superior[β] Roma habet, accipiat; nec nō[γ] in ecclesiasticis rebus magnificetur, vt illa: sed hæc secunda post illam existens, prius quàm[g] Alexandrina sedes numeretur; deinde Antiochena, & post eam Hierosolymitana.

α ¶ Renouantes.] *Hic agitur de quinto illo canone primæ synodi Constantinopolitanæ, de quo supra ead. c. Constantinopolitanæ dictum fuit. Et quod attinet ad omnes hos canones, qui sextæ synodo tribuuntur, videnda est notatio ad c. sextam. supra 16. dist.*

β ¶ Superior,] *Ita habetur in aliquot vetustis exemplaribus: nam in vulgatis erat,* inferior. *græce est,* τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης, *id est* antiquioris uel senioris Romæ, *vt infra ca. proximo. Omnino autem caput hoc longe breuius est in hac versione, quàm in græco exemplari, vno tantum loco copiosius, quòd Antiochenam numerat sedem: cuius in græco vulgato nulla mentio.*

γ ¶ Nec non.] *sic emēdatū est ex aliquot manuscriptis, & græco; antea enim legebatur*, non tñ.

Hinc datur intelligi, quòd Alexandrina ecclesia de secunda facta sit tertia, & Antiochena de tertia sit quarta, nisi forte quis duas contendat esse secundas, vt Constantinopolitanam, & Alexandrinam parem suæ dignitatis velit locum obtinere.

Vnde in VIII. synodo habita sub Hadriano Papa II. can. 21.

¶ Quæ Patriarchalium sedium primū, vel deinceps teneat locum. C. VII.

Deusdedit p. 3. Ansel. l. 2. c. 72.

DIffinimus neminē prorsus mūdi potentū, quemquā eorū, qui Patriarchalibus præsunt sedibus, inhonorare, aut mouere à proprio throno tentare; sed omni reuerētia, & honore dignos iudicare, pcipue quidē sanctissimū Papā senioris Romæ, deinceps aūt Cōstātinopoleos Patriarchā, deinde vero Alexādriæ, ac Antiochiæ, ac Hierosolymorū[h].

DISTINCTIO XXIII.

BReuiter[i] quæ inter ecclesiastica officia sit differētia, mōstrauimus. Nunc à summo incipientes, & vsque ad vltimū gradū descendentes, qualiter quisque eorum debeat ordinari, sanctorum auctoritatibus ostendamus.

Vnde Nicolaus Papa II. in conc. Lateranensi.

QVa traditione.] CASVS. Acacius Constantinop. patriarcha cū esset in hæresi, excōicauit Alexandrinū, & Antiochenū patriarchas, & eos à suis sedibus fecit expelli, quia sibi nō fauebāt in suo errore. quare Gelasius Papa in illa synodo cōgregata excōicauit Acacium & Constantinopolitanos ei fauentes q inciderāt in hæresim iā dānatam. Acacius vero Constantinopolitanus eps & cōplices cōquerentes dicebant, Papā non debuisse eos excōicasse nisi in synodo cōgregata, & sic volebant cogere Papam congregare cōciliū, vt de suo facto iterū cognosceret in synodo, & hoc intēdebant probare auctoritate quorumdā canonum, quos fallaciter inducebant. Sed Gela. 3 eos dicit, q iustissime sunt damnati, cū illi iniuste cōdēnauerunt Alexandrinū, & Antiochenū patriarchas: nec auctoritates quas allegant, eos defendere possunt 1.

¶ Capitula quæ sequuntur cū §. plana sunt vsque ad finem dist.

a ¶ *Vocant.*] ad concilium faciendum 2.

b ¶ *Depelli.*] ab Acacio Constantinopol. patriarcha.

c ¶ *Inimicus.*] Acacius.

d ¶ *Qui sacri.*] ironice dicit.

e ¶ *Nullum nomen.*] quia tēpore Gelasij Constantinopolitana ecclesia non habuit secundum locum adhuc. vel nullum vocat propter hæresim ibi statutam.

f REnouantes.] ¶ *Similia.*] Simile priuilegium habet in quibusdā: qa ad ipsum appellatur medijs prætermissis, vt 11. q. 1. si clericus. Et qa deponit epm, vt vr, vt 3. q. 5. qa suspecti. Et Imperator dicit, q idē iuris habet i suis subditis, qd Papa in suis, vt in Auth. de eccle. tit. §. 1. coll. 9. Similiter Alexādrina ecclesia forte in pdictis simile habet priuilegium Romanæ, vt 65. dist. quoniā. &c. mos antiquus.

g ¶ *Priusquam.*] Sic ergo aliqua ecclesia priuat iure suo sine culpa sua, & hoc fit qnq; pp fauorē, qnq; pp odiū. Propter fauorē multipliciter. vno modo vt hic: alio modo fauore sacerdotij, vt 54. di. frequēs. Et alio modo pp vim consecrationis, vt 14. q. 6. cōperimus. Qnque pp fauorē religionis, vt extra de ecc. ædi. ad audiētiā 2. Qnq; pp scādalū, vt extra de cleri. ęgro. tua. Qnq; pp defectū sacramenti, vt 34. dist. si cuius. Itē pp odium alterius, vt 70. dist. neminē. 16. q. 7. decernimus. Propter paupertatē. 10. q. 3. c. vnio. Itē pp ordines, vt dist. 54. frequēs. Aliàs regulare est, q nemo sine culpa sua priuādus est iure suo, vt 16. q. 7. inuentū. & 56. dist. satis peruersum 3. Hic pōt habere locū distinctio, q qnq; perdit priuilegiū pp fauorē, vt hic, qnq; pp enorme damnū, vt extra de deci. sug gestū. qnq; pp abusū. 11. q. 3. priuilegiū. qnq; pp defectū. 25. q. 2. ita nos. quandoq; propter negligentiā. ff. de nundinis. l. 1. quandoq; propter contrariū factum. extra de priui. si de terra. & c. accedentibus. Et not. q licet quis sine culpa perdat priuilegium, numquam tamen sine causa. extra vt lite non contesta. quoniam frequenter. §. porro. vnde versus:

Paupertas, odium, vitium, fauor, & scelus, & ordo,
Personas spoliant & loca iure suo.

h DIffinimus.] ¶ *Ac Hierosolymorum.*] Sunt & alij 4 patriarchæ, vt Bituricen. Aquilegien. vt 9. q. 3. conquestus. & c. nunc vero. 3. 32. dist. erubescant.

BReuiter.] Hæc distinct. diuiditur in sex partes, in quarum prima ponit quid iuris sit de electione Romani Pontificis. Secunda ibi, *Episcopi vero*. Tertia ibi, *His igitur*. Quarta ibi, *Dalmaticis*. Quinta ibi. *Quæritur*. Sexta ibi, *Subdiaconus*.

CASVS. Supra ostensum est quæ differentia sit inter ecclesiastica officia, & ministros ecclesiæ in illo cap. cleros. In hac vero 23. distin. ostenditur qualiter quisque debet ordinari à summo vsque ad vltimum gradum.

i ¶ *Breuiter.*] In hac dist. 23. ostenditur qualiter singuli ordines sunt

Culpa est subiectionis causa.

Prælati constitutio an noceat ecclesiæ.

Appellatio potest ad Papam omisso medio interponi.

Iure suo multis modis quis priuatur.

3 De hoc etiam no. extra de priui. antiqua. Arc.

4 Scilicet q patriarchalibus sedibus præsidēt, vt Pisanus, Bituricensis, Grandēsis. nā plures debent esse qui in capite cuiusque prouinciæ, &c. 99. dist. c. 1. secūdum Hug.

1 De hac materia loquitur 14. 3. cū quibus.

2 Scilicet pter ordinatione alicuius, quasi Papa non posset sine concilio aliquē damnare, quod falsum est. Hu.

sunt conferendi. Et primo ostendit qualiter debet Papa eligi & ordinari [1]. Secundo qualiter ordinandus in episcopum debeat examinari [2]. Tertio qualiter episcopus, & alij inferiores sint ordinandi [3]. Quarto annectit de habitu clericorum, & quòd moniales non debent contingere sacra vasa.

[1] j. eo. c. 2.
[2] j. eo. c. 2.
[3] j. eo. c. 3. & c. se. annectit & qd iuris sit si aliquis ostâ fuerit contradictio in consecratiõe episcopi. & de professione obedientiæ, quam debêt inferiores facere suis prælatis. j. eo. ca. illud. & c. seq. Io. de Fan.

IN nomine Domini.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in tres partes. In prima parte ponuntur verba notarij. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Nouit beatitudo.* dicit Nicolaus, ꝙ mortuo Stephano Papa, ecclesia multas passa fuit tribulationes, & iniurias. & ideo volens futuris casibus prouidere, statuit, vt quoties mortuo Papa electio de successore eius imminet facienda, conuenire debeant Cardinales, & vocare qui vocãdi sunt, qui debent eligere vnum de seipsis, si ibi idoneus inueniatur: alioquin de alia ecclesia eligatur, & consecrabit à Cardinalibus, sicut archiepiscopi cum episcopis suis consecrant, & confirmãt episcopos: & hæc electio fiat in ciuitate Romana, vel alibi in necessitate, & ex sola electione habeat potestatẽ disponẽdi de rebus ecclesiæ, & ordinandi Rom. Eccle. si inthronizari non pôt. In tertia parte quæ ĩcipit ibi, *Quòd si quis contra hoc*, maledicit ei qui contra hoc decretum fuerit ordinatus, cum suis fautoribus, pœna depositionis adiuncta; & benedicit omnibus obseruatoribus. Et no. ꝙ ab illo verbo, *Nouit beatitudo*, vsque in finem, sunt verba Nicolai.

¶ Cas⁹ §. seq. p se patet.

¶ Decretum Nicolai Papæ de electione summi Pontificis. C. I.

IN nomine [a] Domini nostri, & saluatoris Iesu Christi. Anno ab incarnatione eiusdem M L I X. mense Aprili, indictione [b] xij. propositis sacrosanctis Euangelijs, præsidente quoque reuerẽdissimo †, ac beatissimo Nicolao Apostolico Papa in basilica Lateranẽsis Patriarchij [c], quæ cognominatur Constantiniana, considentibus etiam reuerendissimis episcopis abbatibus, presbyteris, diaconis, idem venerabilis Pontifex auctoritate Apostolica decernens de electione summi Pontificis, inquit. ¶ Nouit beatitudo vestra dilectissimi fratres, & coepiscopi, inferiora quoque membra Christi non latuit, defuncto piæ memoriæ Domino Stephano prædecessore nostro, hęc Apostolica sedes, cui auctore Deo, deseruio, quot aduersa pertulerit, quot denique per simoniacæ hæresis trapezitas [d] repetitis malleis, crebrisque tunsionibus subiacuerit; adeo [e], vt columna Dei viuentis iam iam pene videretur concussa nutare, & sagena summi piscatoris, procellis intumescentibus cogeretur in naufragij profunda submergi. Vnde, si placet fraternitati vestræ, debemus, auxiliante Deo, futuris casibus [f] prudenter occurrere; & ecclesiastico statui, ne recidiua † (quod absit) mala præualeant, præcauere. Quapropter instructi prædecessorum nostrorum, aliorumque sanctorum Patrum auctoritate, decernimus, atque statuimus, vt obeunte huius Romanæ vniuersalis ecclesiæ Pontifice, in primis Cardinales episcopi diligentissime simul de electione tractantes [g], mox Christi † clericos Cardinales adhibeant: sicque reliquus clerus, & populus ad consensum nouæ electionis accedat; nimirum pręcauentes, ne venalitatis morbus aliqua occasione subrepat. Et ideo religiosissimi [h] viri pręduces [i] sint in promouẽda Pontificis electione; reliqui autem sequaces. Certus vero, atque legitimus [k] hic electionis ordo perpenditur: si perspectis diuersorum Patrum regulis, siue gestis, etiam illa beati Leonis prædecessoris nostri sententia recolatur. [Nulla [l], inquit, ratio sinit, vt inter episcopos habeantur; qui nec à clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à comprouincialibus episcopis cum metropolitani iudicio consecrati]. Quia vero sedes Apostolica cunctis in orbe terrarum præfertur ecclesijs, atque ideo super se metropolitanum habere non potest; Cardinales episcopi proculdubio metropolitani vice funguntur [m]; qui videlicet electum episcopum ad Apostolici culminis apicem prouehãt. Eligatur autem de ipsius ecclesiæ gremio [n], si reperitur idoneus; vel si de ipsa non inuenitur, ex alia assumatur; saluo debito honore, & reuerentia dilecti filij nostri Henrici; qui in præsentiarum Rex habetur, & futurus Imperator, Deo concedente, speratur; sicut iam sibi concessimus, & successoribus illius, qui ab hac Apostolica sede ꝑsonaliter hoc [o] ius impetrauerint. Quòd si prauorum, atque iniquorũ hominum ita peruersitas inualuerit, vt pura, sincera, atque gratuita fieri in vrbe [p] non possit electio; Cardina-

Pann. l. 3. c. 1.

† al. reuerentissime

† al. rediuiua

† al. episcopi

j. dist. 62. Nulla ratio

a ¶ *In nomine.*] hæc sunt verba notarij vsq; ibi, *Nouit beatitudo.* ADDITIO. Sic 8. q. 3. Artaldus. 16. q. 1. hinc est etiam. & 1. q. 7. conuenientibus. ar.

b ¶ *Indictione.*] indictio dicitur spatium trium lustrorum.

c ¶ *Patriarchij.*] in quo Papa residet.

d ¶ *Trapezitas.*] id est, campsores.

e ¶ *Adeo.*] Hic tãgitur latẽter qđ legitur in chronicis, ꝙ Benedictus x. qui successit Stephano, eiectus est de pontificatu, & factus est Papa Ioannes Sabinen. eps pro pecunia [4]: cui ĩpositum est nomẽ Siluester. & iste ẽt deiectus est, & deinde reparatus, & restitutus est Benedictus, & iterũ eiectus est Benedictus, & datus papatus Ioanni archipresbytero ante portam Latinã, cui impositum est nomẽ Gregorius: & hic ab Henrico Imperatore est depositus, & vltra montes translatus est. hoc totũ vno anno factum est, & propter hoc datum fuit priuilegium Henrico de quo hic fit mentio.

f ¶ *Futuris casibus.*] No. ad cautelã futurorũ aliquid statui, vt 63. dist. cũ Hadrianus. & 1. q. 7. cõuenientibus. ff. loc. si quis domũ. §. 2. arg. cõtra, quia non imputatur alicui si non dãnauit ecclesia, vt extra, vt eccl. benefi. vt nostrũ. & ff. ad leg. Aquil. l. si putator.

g ¶ *Tractantes.*] Videtur, ꝙ electionẽ semper debet ꝑcedere tractatus: alioquin electio nulla est; sicut alienationẽ debet ꝑcedere tractatus, vt 12. q. 2. fine. Io. ꝙ hodie expressum est extra de electio. in Genesi. & cap. quia propter. B. [5]

h ¶ *Religiosissimi.*] id est, episcopi Cardinales.

i ¶ *Præduces.*] j. dist. 89. c. 1. contra. Sed hic dixit, præduces non respectu Cardinalium, sed aliorum clericorum. Vel religiosos appellat hic episcopos Cardinales.

k ¶ *Legitimus.*] idest, canonicus.

l ¶ *Nulla.*] dist. 62. c. 1.

m ¶ *Funguntur.*] Non tñ ideo sunt maiores Papa; quia cõsecrant eum; quia suffraganei consecrant metropolitanũ, non tamen ideo sunt maiores, vt 66. dist. c. 1.

n ¶ *Gremio.*] Ergo aliquis in Romana eccle. pôt esse nõ idoneus ad papatũ, & sic est ꝯ 21. dist. quãuis. in fi. vbi dr̃, ꝙ ibi nõ est macula, nec ruga, sed bene pôt esse, ꝙ oẽs sunt sancti, nõ tñ oẽs sunt idonei ad papatũ, vel quia sunt corpore vitiati, vel aliud habẽt impedimentũ. Itẽ habes hic, ꝙ semper de clericis ipsius ecclesiæ eligẽdus est ꝑlatus, si ibi est idoneus, vt 61. dist. nullus. & c. obitũ. & 63. dist. metropolitano. idẽ ĩ Abbate, vt 18. q. 2. ꝗ sit [6]. & tunc sufficit, ꝙ sit bonus [7]. sed si de altera ecclesia eligitur, requirit ꝙ sit optimus, vt dicunt qdã. & est arg. ad hoc ff. de tutori. & curatori. diuus. De hac materia plene inuenies 8. q. 1. licet Io. & tñ tali iuri pôt renuntiari. vnde si maior pars capituli eligat de alia ecclesia, valebit electio. extra de elect. cum nobis olim. & cap. cum inter canonicos. & cap. in causis. licet Io. dixerit ꝯ. & sufficit ẽt tunc, ꝙ sit bonus, vt in prædi. decreta. cum nobis. B.

o ¶ *Personaliter hoc.*] Ex his verbis apparet personale priuilegiũ hoc fuisse: & ideo ad alios nõ prorogari. ff. de censi. ætatẽ. & 7. q. 1. petisti. & 16. q. 1. hinc etiam.

p ¶ *Fieri in vrbe.*] Semper. n. ibi faciẽda est ordinatio, & examinatio clericorũ, vt 24. dist. qñ. & si alibi fit electio, ꝗ in loco ad hoc determinato, electio est nulla, vt extra đ ele. venerabilẽ. nisi subsit causa, vt hic dr̃, & 63. dist. quãto. & extra de elect. bonæ memorię.

Multiplex Papæ mutatio.

[4] Numquid iste sic electus, posset accusari de simonia? ar. ꝙ sic 79. dist. si quis pecunia. vbi de hoc j. ea. di. c. 1.

Electionem tractatus præcedere debet.

[5] Et no. ꝙ hinc et colligitur, ꝙ clerici prius deberent in aliquẽ consentire, & po

Papa an possit esse quis nõ idoneus.

Eligẽdus an debeat esse de gremio ecclesiæ.

[6] Et cap. Abbatem. 2. 2. Arc.

[7] Ad hoc extra de elect. cum nobis olim. immo sufficit ne nil existat. fi. monaste.

Electio quæ fit loco non determinato nulla est.

ADDITIO. Nam duæ partes Cardinaliũ ſemper debent adeſſe. extra de ele.licet.niſi ſint valde remoti. Io.de Fan.

a ¶*Laicis licet.*] hoc tantum ad laicos refertur.

b ¶*Et diſponendi*] In alijs prælatis ſecus eſt. nam illi ante confirmationem [1] non habent ius adminiſtrandi, vt extra de elect.noſti. niſi ſint archiepiſcopi tranſmontani: extra de elec. ꝙ ſicut. Vel niſi ſint exẽpti: qui ſi tranſmõtani ſunt, ſtatim poſſunt adminiſtrare, vt extra de electio. nihil. ſed certe videtur, ꝙ in omnibus idem iuris eſt, vt ſi electus non poſſet intrare poſſeſsionẽ rei ad quã eſt elect⁹, nihilominus pro poſſeſſore eſt habendus, vt 92.diſtin.ſi quis ẽps. & extra de reſtitu.ſpolia.ſæpe.ſed illa cap. loquuntur quando impeditur per aduerſariũ: ſecus poſſet dici quando impedimentũ eſt in ſeipſo: puta qa nondũ eſt cõſecrat⁹.extra de do.& cõtu. cõtigit.

c ¶*Audientia.*] Hic habes caſum vbi alicui denegatur audientia, ſcilicet in caſu intruſionis: & 3.q.1.§.patet. Itẽ & in caſu ſchiſmatis, vt 23.quæſt.5.non vos. Itẽ cũ quis recipit eccleſiam de manu laici, vt 16.quæſt.7.ſi quis deinceps. Itẽ cum quis excommunicat ſuum maiorẽ, vt 21.diſtin. intantũ. vnde videtur ꝙ ſpoliatus pro aliquo iſtorũ caſuũ non poſſit petere reſtitutionẽ, ex quo ei denegatur audientia. Ar.contra extra de reſti.ſpol. in litteris. Ioan. Sol. quilibet ſpoliatus reſtitui debet, niſi ſpoliatus ſit à iudice iuſta de cauſa, vt extra de reſcrip.dilectus [2] & niſi in caſibus exceptis, vt extra de reſti.ſpo.litteras.&c.ex tranſmiſſa. 3. q. 1. in ſumma. nec excommunicatus directe poterit reſtitutionem petere [3]: vt extra de except.cum inter.3. quæſt.1.in ſumma.vbi de hoc. Ber.

[2] Ad idẽ 7. q. 1. præſẽtiũ.64.diſ. quorumdã. Archidia.

[3] Idẽ no. Inno. extra de conceſ. præbẽ. cum noſtris. in glo.pe. iuxta finẽ. & facit qđ not. 3.q.7.§.verũ. in gl. ecce.in fi. Archi.

les epiſcopi cum religioſis clericis, catholiciſque laicis, licet [a] paucis, ius poteſtatis obtineant, eligere Apoſtolicæ ſedis Pontificem, vbi congruere viderint. Plane, poſtquam electio fuerit facta, ſi bellica tempeſtas, vel qualiſcumque hominum conatus malignitatis ſtudio reſtiterit, vt is, qui electus eſt, in Apoſtolica ſede iuxta conſuetudinem inthronizari non valeat: electus tamen, ſicut verus Papa, obtineat auctoritatem regendi Romanam eccleſiam, & diſponendi [b] omnes facultates illius: quod beatum Gregorium ante ſuam conſecrationem feciſſe cognouimus. Quòd, ſi quis contra hoc noſtrum decretum ſynodali ſententia promulgatum, per ſeditionem, vel præſumptionem, aut quolibet ingenio electus, aut etiam ordinatus, ſeu inthronizatus fuerit, auctoritate diuina, & ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli, perpetuo anathemate cum ſuis auctoribus, fautoribus, & ſequacibus a liminibus ſanctæ Dei eccleſiæ ſeparatus abijciatur, ſicut Antichriſtus, inuaſor, & deſtructor totius Chriſtianitatis: nec aliqua †ſuper hoc ei audientia [c] reſeruetur: ſed ab omni eccleſiaſtico gradu, in quocumque fuerat prius, ſine retractatione deponatur: cui quiſquis adhæſerit, vel qualemcumque tamquam Pontifici reuerentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere præſumpſerit, pari ſentẽtia †ſit mancipatus. Quiſquis autem huius noſtræ †decretalis ſententiæ temerator extiterit, & Romanam eccleſiam ſua præſumptione confundere, & conturbare contra hoc ſtatutum tentauerit, perpetuo anathemate, atque excommunicatione damnetur; & cum impijs, qui non reſurgent in iudicio, reputetur; omnipotentis iram contra ſe ſentiat, & ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli (quorum eccleſiam præſumit confundere) in hac vita, & in futura furorem [d] ſentiat: fiat habitatio eius deſerta, & in tabernaculis eius non ſit, qui inhabitet: fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua: commotus amoueatur ipſe, & filij eius, & mendicent, & eijciantur de habitationibus ſuis: ſcrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius, & diripiant alieni labores eius: orbis terrarum pugnet contra eum, & cuncta elementa [e] ſint ei contraria, & omnium ſanctorum quieſcentium merita illum cõfundant [f]: & in hac vita ſuper eum apertam vindictam oſtendant [g]. Obſeruatores autem huius noſtri decreti, omnipotentis Dei gratia protegat, & auctoritas beatorum apoſtolorũ Petri & Pauli ab omnium peccatorum vinculis abſoluat.

†al.aliquando

†al.ſententia

†al.noſtri.

Pſal. 1.

Pſal. 68.

Pſal. 108.

Sap. 5.

¶ Huius decreti integrum exemplum eſt in vetuſtiſſimo libro Abbatiæ monaſterij Farfenſis litteris Longobardicis ante annos pene quingentos ſcripto, & alibi.

2 *Epiſcopi vero, & ceteri ordines infra conſtituti, qualiter ordinari debeant, ex auctoritate Carthaginenſis concilij quarti, c.1. cui interfuit Auguſtinus tempore Honorij Auguſti, oſtendamus; ab eorum examinatione incipientes.*

¶ Quomodo ſit examinandus, qui in epiſcopum eligitur. C. II.

Ordo Roman⁹ pag.95. Burch.l.1.c.8. Iuopar.5.c.62. Poly.l.2.tit.9.

QVi epiſcopus ordinandus [h] eſt, antea examinetur [i], ſi natura ſit prudens, ſi docibilis [k], ſi moribus temperatus [l], ſi vita [m] caſtus, ſi ſobrius, ſi ſemper ſuis negotijs cauens [n], ſi humilis, ſi affabilis, ſi miſericors, ſi litteratus, ſi in lege Domini inſtructus, ſi in ſcripturarum ſenſibus cautus, ſi in dogmatibus eccleſiaſticis exercitatus; & ante omnia, ſi fidei documenta [o] verbis ſimplicibus [p] aſſerat [q], id eſt, patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum

d ¶*Furorem.*] id eſt, vindictam.

e ¶*Elementa.*] id eſt, ſiue ſit in terra, ſiue in aqua, puniatur.

f ¶*Confundant.*] id eſt, à confuſione non liberentur.

g ¶*Oſtendant.*] Nec peccauit iſte maledicẽdo: quia maledictorum duo ſunt genera. 24.quæſt. 3. cũ ſancti.

EPISCOPI VERO. Hæc eſt ſecunda pars diſt. in qua ponit quæ ſunt quærenda in epiſcopo tempore conſecrationis. Io.de Fan.

¶ Caſus huius §. per ſe patet.

QVi epiſcopus.] CASVS. In hoc c. oſtenditur quot & quæ ab electo in epiſcopum & confirmando ſint quærenda tempore conſecrationis: in quibus ſi inueniat̃ inſtructus, ab omnibus epiſcopis conſecretur pꝛ̃ſente archiepiſcopo, vel auctoritatẽ pꝛ̃ſtãte.

h ¶*Ordinandus.*] id eſt conſecrandus: quia tunc eſt ſcrutinium faciendum.

Cõſecrandus an ſit ante examinandus.

i ¶*Examinetur.*] Iſta examinatio non eſt facienda, niſi circa ignotos [4]. 47.diſt. de Petro. & 94.diſtin.valde. & hoc verũ eſt de ſcrutinio electionis: niſi forte ſũmatim etiã circa notũ quæreret̃ de modo eligendi, & de ijs q̃ habes extra de ele. cũ in cunctis. Scrutinium autẽ qđ fit in cõſecrãdo, illud numquam eſt omittendũ, etiã circa notũ, vt hic, & 65.diſt. cap.1.2.& 3.& 75.diſ. c.1. imo repellitur, & ſi in vno deficiat. 38. diſtin. quæ ipſis.

[4] Arg. adhoc ĩ. diſt. proxi. nullus. vbi de hoc.

k ¶*Si docibilis.*] Melius diceretur, docilis: quia homo eſt docilis & doctrinalis, liber docibilis: quandoque tamen ponitur vnũ pro alio, vt hic: & Ioan. in euang. Et erunt omnes docibiles Dei. debet autẽ rationẽ reddere omni poſcenti. 36.diſtin.c.q eccleſi.§.ecce.

Docilis & docibilis differunt.

l ¶*Temperatus.*] ĩ.11.q.3.illa præpoſitorum,

m ¶*Vita.*] infra diſt.53.legem.

n ¶*Cauens.*] Nam propter ſimplicitatem repellitur quis, vt 39. diſtin. Petrus. ſed iã promotus non deponitur: ſed ei coadiutor datur. 7.quæſt.1.quia frater noſter.

o ¶*Fidei documenta.*] id eſt, fidem.

p ¶*Simplicibus.*] id eſt, apertis non implicitis. extra de ſum.trin. firmiter. & ſ̃. diſtin.4. erit autẽ. non inuſitatis [5]. ĩ.diſt.36.illitteratos. melius 37.diſtin.relatũ.argu. ad teſtes repellẽdos. argu.4.q.3. ſi teſtes.§.item in teſtibus.arg. contra inſtrumenta.

[5] Vnde Apoſtol⁹ ad Timo. profanas vocũ nouitates deuita. Ioan. de Fan.

q ¶*Aſſerat.*] Profiteri debet quòd obſeruabit patrum regulas. in Authen.

Audiẽtia eſt multipliciter deneganda.

Auth. quomodo oportet episcopos. §. ad nos ergo. circa pri. coll. j.

a ¶ *Non per conditionem.*] id est, per creationem [1]. vult enim dicere, quod non est creatus malus, vt quidā dicunt, sed ex libero arbitrio factus est malus, immo adhuc habet liberum arbitrium, sed illud est ad malum tantum: alioquin, si non haberet liberum arbitriū, non demereretur. 23. q. 3. vasis iræ. imo quotidie fit* peior. similiter angelus habet liberum arbitrium, sed illud est tantum ad bonum, & per id quotidie meretur, & fit melior. Homo habet liberum arbitrium æque ad bonum & ad malum, vt 23. quæst. 4. Nabuchodonosor.

b ¶ *Dimittantur.*] id est*, dimissa ostendantur. nam per contritionem dimittuntur adulto peccata, non per baptismum [2], aut enim adultus accedit ad baptismum cum charitate, aut non: si cum charitate, iam nullum in eo est peccatum, vt legitur de Centurione, vt 26. dist. deinde. & de cōsec. dist. 4. non dubito. si sine charitate, nullum peccatum ei dimittitur. de consec. dist. 4. ostenditur. Dimittūtur tamē satisfactiones, quas pro peccatis facere debet, vt de consec. dist. 4. sine pænitentia. Item & originalia dimittuntur per baptismum adultis, sed nullum mortale, si non habet charitatem. 1. q. 1. vide.

c ¶ *Extra ecclesiam.*] 1. q. 1. extra ecclesiā catholicam. & cap. ex ecclesia.

d ¶ *Et laicorum.*] Sed quare hic post examinationē requiritur consensus clericorū & laicorum? qui enim electioni consensit, postea electo nihil obijcere pōt, vt 8. q. 2. dilectissimi. Sed dicas hic loqui de examinatione, quæ fit tempore consecrationis: nec aliud vult dicere, nisi quod consecrari debet, si ita est, quod omnes consenserint in eum. Item patet hic, quod laici possunt contradicere electioni, vt dicam ĵ. cap. illud, &c.

H *Is igitur.*] Hæc est tertia pars dist. in qua ostēdit Isidorus qualiter clerici debeāt viuere, & quæ vitare, & quæ obseruare debēt, vt doctrinæ gratiā possint populis ministrare. Io. de Fan. & P. & hæc sint loco casus.

e ¶ *Non spectaculis.*] vbi turpes ludi exercentur, vt ĵ. de cōsec. dist. 5. non oportet. & 34. dist. presbyteri.

f ¶ *Pudica.*] i. cōtinētia quo ad sermones lasciuos [3], & quotidie esurire debēt, & esse cū vacuo ventre, vt ĵ. de conse. dist. 5. sint tibi.

g ¶ *Pecunia.*] Diuites tamen non sunt abijciendi cum bonis operibus. 30. dist. hæc autem scripsimus.

h ¶ *Pro beneficijs.*] & pro sacramentis ecclesiasticis, quæ dicuntur medicina; quia sanant vulnera peccatorum. 13. q. 2. animæ. Ioan. Fa. dixit in omnibus sacramentis committi simoniam, nisi in matrimonio, ideo forte quia ibi non confertur gratia* spiritus sancti, vt 32. q. 2. connubia. sed in alijs sacramentis confertur, vt 1. q. 1. quidquid inuisibilis. Greg. dixit, quod ibi cōmittitur simonia, cū sit maius inter sacramenta, vt dixi 32. q. 2. honorantur.

i ¶ *Frequentationē.*] Nota solam frequentationem prohiberi. ex eo enim quod frequenter fit, præsumitur quod male fiat, vt 81. distin. clericus, & si quispiam. & volumus. & 32. dist. hospitiolum.

k ¶ *Senioribus.*] id est, prælatis.

l ¶ *Exercitio.*] ĵ. de consec. dist. 5. numquam.

Marginalia (gloss):

Sub. non necessitatem.

* *Nec diabolus fit peior, nec Angelus melior; neque eorū meritū vel demeritū augetur, nisi quo ad pœnā, vel præmium accidentale. Vide B. Tho. 4. distin. 50. art. 1. q. 6. & 1. par. q. 62. art. 9.*

* *Per sacramētum ex attrito quis fit cōtritus, ideo dimittuntur peccata non tantum ostenduntur dimissa. Vide B. Tho. 4. dist. 4. q. 2. ar. 1. q. 1. ad primū. & distin. 6. q. 1. ar. 3. q. 1. ad quintum, & 1 pa. q. 69. ar 4. ad secundum.*

[2] Sed remanet iniquitas ipsa, i. fomes peccati. de pœn. dist. 4. cap. ille Rex. & videas qd legit & not. de cōsec. dist. 4. c. 2. & ca. nō ex quo. Arch.

Electioni possūt laici contradicere.

[3] Scilicet vt nō dicantur ibi vel fiant impudica, vel inhonesta. 44. dist cōuiuia. secundum Hug.

Simonia [in o]mni sacramento committitur.

* *Matrimonij etiam sacramentū cōfert gratiam: nec textus al[l]egatus facit ad propositū. & vide concil. Trid. sess. 24. c. 1. & B. Tho. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 6. arg. & 4. dist. 25 q. 3. art. 2. q. 1. ad 2. dist. 26. q. 2. art. 3 per tot.*

vnum Deum esse confirmans, totamque Trinitatis deitatem coessentialem, & consubstantialem, & coæternalem, & coomnipotentē prædicans; si singulas † quasque in Trinitate personas plenum Deum, & totas tres personas vnum Deum; si incarnationem diuinam non in patre, neque in spiritu sancto factam, sed in filio tantum credat, vt qui erat ī diuinitate Dei patris filius, ipse fieret in homine hominis matris filius, Deus verus ex patre, homo verus ex matre, carnem ex matris visceribus habens, & animam humanam rationalem, simulque in eo veritas vtriusque naturæ, idem Deus & homo, vna persona, vnus filius, vnus Christus, vnus Dominus creator omniū, quæ sunt, & auctor, Dominus, & rector cum patre, & spiritu sancto, omnium creaturarum: qui passus sit vera carnis passione; mortuus vera corporis sui morte; resurrexit vera carnis suæ resurrectione †, & vera animæ resumptione; in qua veniet iudicare viuos & mortuos. Quærendum etiam ab eo, si noui, & veteris testamenti, id est legis, & prophetarum, & Apostolorū vnum eumdemque credat auctorem, & Deum; si diabolus non per conditionem [a], sed per arbitrium factus sit malus. Quærendum etiam ab eo, si credat huius, quam gestamus, & non alterius carnis resurrectionem; si credat iudicium futurum, & recepturos singulos pro his, quæ in carne gesserunt, vel pœnas, vel præmia †; si nuptias non prohibeat †; si secunda matrimonia non damnet; si carnium perceptionem non culpet; si pænitentibus reconciliatis communicet; si in baptismate omnia peccata, id est tam illud originale contractum, quàm illa, quæ voluntarie admissa sunt, dimittantur [b]; si extra ecclesiam [c] catholicam nullus saluetur. Cum in his omnibus examinatus, fuerit inuentus plene instructus: tunc cum consensu clericorū, & laicorum [d], & conuentu totius prouinciæ episcoporum, maximeque metropolitani vel auctoritate, vel præsentia ordinetur episcopus. Suscepto in nomine Christi episcopatu, non suæ delectationi, nec suis motibus, sed his Patrum definitionibus acquiescat [α].

† *al. singulam quamque personam*

† *al. receptione*

† *al. gloriam*

† *al. improbet*

¶ *Caput hoc integrum extat in ordine Romano, additis ad initium his vocibus,* Statuta ecclesiastica, *cui similem titulum toti Carthaginensi quarto concilio esse præpositum in aliquot vetustis codicibus, testantur illi, qui tomos conciliorum ediderunt.*

α ¶ Acquiescat.] *Post hoc verbum tam in concilio, quàm in ordine sequitur,* In cuius ordinatione etiam ætas requiratur, quam sancti Patres in præeligendis episcopis constituerunt.

Item Isidorus de ecclesiasticis officijs, lib. 2. c. 2.

¶ Qualis esse debeat clericorum conuersatio. C. III.

Refertur in concilio Maguntino primo c. 10.

3 HIs igitur lege Patrū cauetur, vt à vulgari vita seclusi, à mundi voluptatibus sese abstineant; non spectaculis [e], non pompis intersint; conuiuia publica fugiant, priuata non tantum pudica [f], sed & sobria colant; vsuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes lucrorum, fraudisque cuiusquam studium appetant; amorem pecuniæ [g], quasi materiem cunctorum criminum fugiant, & sæcularia officia, negotiaque abijciant; honoris gradus per ambitiones nō subeant: pro beneficijs [h] medicinæ Dei, munera non accipiant; dolos, & coniurationes caueant: odium, æmulationem, obtrectationem, atque inuidiā fugiant: nō vagis oculis, nō effræni lingua, aut petulanti, fluidoque † gestu incedant; sed pudorē, & verecundiam mentis simplici habitu, incessuque ostendant: obscœnitatem etiam verborum, sicut & operum penitus execrentur: viduarum, & virginum frequentationem † [i] fugiant; cōtubernia extranearum feminarum nullatenus appetant; castimoniā quoque inuiolati corporis perpetuo conseruare studeant: aut certe vnius matrimonij vinculo fœderentur; senioribus [k] quoque debitam obedientiam præbeant, neque vllo iactantiæ studio semetipsos attollant: postremo doctrinæ lectionibus, psalmis, hymnis, canticis, exercitio [l] iugiter † incumbant. Tales enim debent esse qui diuinis cultibus se mancipandos student exhibere; scilicet, vt dum scientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis administrent.

† *al. tumidoque gressu.*

† *al. visitationes frequentissimas*

† *al. iugē*

Tales.] Casus. Quidam episcopi multitudinis ordinandorum pompam quærentes, promouebant indignos, quos Papa reprehendit, dicens ꝙ melius est habere paucos & bonos, q̃ multos & inutiles, qui graue onus ordinatori afferant.

a ¶ *Multos.*] Multitudo enim aliquos facit magis viles, vt 93. dist. legimus. & multitudo est canonibus inimica, vt extra de præben. quia intantum. & multitudo onerosa nihil habet honesti, vt in Authen. de referendarijs. in fi. coll. 2. Item est hic arg. contra illos qui allegant multa. de consec. dist. 5. non mediocriter. 24. q. 1. odi, & proieci. nam vtilius est pauca effundere, &c. C. de vete. iur. enucle. tanta. §. si quid autem.

b ¶ *Graue.*] Qui ex certa scientia indignum ordinat, aut deponitur, aut priuatur potestate ordinandi[1], vt 50. dist. ex pænitentibus. & 51. dist. aliquantos.

[1] De hac materia legit. & not. 36. dist. qui ecclesiasticis. & ibi dicam. Arch.

Item Clemens ad Iacobum fratrem Domini, epist. 2.

¶ Qui digne sacramenta tractare non possunt, ad ministerium non eligantur diuinum. C. IIII.

Poly. l. 4. tit. 31.

TAles ad ministerium eligātur clerici, qui digne possint dominica sacramēta tractare. Melius est enim domini sacerdoti paucos habere ministros, qui possint digne opus Dei exercere, quàm multos[a] inutiles, qui onus graue[b] ordinatori adducant.

Et in conc. Afri. c. 17.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 40.

¶ Si electo in episcopum aliqua objiciuntur, quinque vel sex episcopi ad eius purgationem conueniant. C. V.

Polyc. l. 2. ti. 8. Ans. l. 6. c. 65. Burch. l. 1. c. 6. Iuo p. 5. c. 60.

ILlud[c] statuendum est, vt quando ad eligendum[d] episcopum conuenerimus; si qua contradictio fuerit oborta[e]; (quia sæpe talia facta sunt apud nos) non præsumant ad purgandum[f] eum, qui ordinandus est, tres[g] tantum† [h]; sed postulentur ad numerum supradictorū duo, vel tres, & in eadem[i] plebe[k], cui ordinandus est, discutiantur primo personæ contradicentium: postremo illa etiam, quæ objiciuntur[l], pertractentur, & cum purgatus fuerit[m] sub conspectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum vestræ sanctitatis animo concordat, roboretur vestræ dignitatis† responsione. Ab vniuersis episcopis dictum est: Satis placet.

† al. tantum accedere

† al. dignationis

Item ex concilio Toletano xi. c. 10.

¶ Vota suæ promissionis spondeant, quos ecclesiastica promouet disciplina. C. VI

Ans. l. 7. c. 88.

QVamquam omnes, qui sacris[n] mancipantur ordinibus, canonicis regulis teneātur adstricti; expedibile[o] tamen est, vt promissionis suæ vota sub cautione[p] spondeant, quos ad promotionis gradus ecclesiastica probat† disciplina. Solet enim plus[q] timeri, quod singulariter pollicetur, quàm quod generali sponsione concluditur. Et ideo placuit huic sancto concilio, vt vnusquisque, qui ad ecclesiasticos gradus est adscensurus, non ante honoris consecrationem accipiat, q̃ placiti† [r] sui adnotatione[s] promittat, vt fidem [t] catholicam

† al. prouehit

† al. placita sibi

ILlud.] Casus. Quidam epi conueniunt ad epm consecrādū in scrutinio. contradicunt quidā ne cōsecretur, & crimina objicientes deficiunt in probatione. cogitur clericus ad purgationem pp infamiā; quærebaē per quot vel vbi debeat fieri purgatio? Et rñ. ꝙ non tm̄ cū tribus, sed cū quinq; vel sex debet se purgare, & debet fieri purgatio coram plebe, cui ipse est præferendus, & facta purgatione ordinari debet. Pōt & alio modo poni casus. Quidā epi cōuenerunt ad cōsecrandum epm. ꝯ dicitur ei, nō debet ordinari nisi de causa cognoscatur. sed de causa illa cū sit criminalis, nōn debēt cognoscere pauciores quàm sex epi; & si tres cōueniant, addantur tres: si quattuor, addantur duo; & tūc si accusator deficiat, ille se purget publice, & postea ordinetur.

c ¶ *Illud.*] Si electo cōsecrando objicitur crimen, nō est cōsecrandus ante causæ examinationem, & si prius venerant quattuor epi ad consecrationem, adhuc veniant duo: & si ante venerāt tres, veniant adhuc alij tres ad audiendam causam criminis obiecti. & secundum hoc exponas, eligendum, id est, cōsecrandū[2]. & expone, purgandū. i. examinandum. & ita intellige, ꝙ hic objiciebatur crimē in modū accusationis. nam si esset obiectum in modum exceptionis, non viderentur necessarij tot epi, cū causa illa posset expediri per procuratorē, vt extra de accu. super his. & sic patet ꝙ metropolitanus possit audire causam criminalem episcopi, licet non possit eum deponere: tñ requiritur præsentia plurium episcoporū. Alij intelligunt tantum de eo qui tenetur se purgare. Dic vt 3. q. 6. c. quamuis. & c. accusatus.

[2] Sub & sic tenetur. sic impprie exponitur eligere, id est, confirmare. 7. q. 1. remotio. & eligere. i. cōsecrare. 8. q. 1. episcopo. in fi. secundum Hug. & Io. de Fan.

d ¶ *Ad eligendum.*] id est, consecrandum.

e ¶ *Suborta.*] id est, quod objicitur crimen ei.

f ¶ *Ad purgandum.*] id est. examinandum.

g ¶ *Tres.*] qui soli possent consecrare eum: sed ipsi non possunt audire causam criminalem.

h ¶ *Tantum.*] scilicet accedere. aliàs est in textu, accedere.

i ¶ *Et in eadem.*] Ibi enim melius pōt inquiri de crimine, vbi aliquis cōuersatus est, vt 24. q. 1. pudenda. extra de elect. postquam.

k ¶ *Plebe.*] Not. arg. ꝙ laici admittuntur ad accusandum electum, vt s. ea. qui eps. in fin. 61. dist. studij. 63. dist. vota. nam eps. debet habere bonū testimoniū ab his qui foris sunt, vt 8. q. 1. licet. & de conse. dist. 1. iubemus. Itē qa interest ipsorum, vt extra de testi. cap. decetero. & est arg. ad hoc extra de test. ex pte Adę. & in Auth. de san. epi. §. si qs aūt. coll. 9. & est arg. ad hoc 81. dist. Maximianus. argu. contra 28. dist. cōsulendū. vbi ē ad denuntiationem non admittuntur laici, si malo zelo ducantur. Itē, si ideo dicis admittendos laicos, quia ipsorum interest, ergo siue sint bonę famæ siue malæ, admittuntur, quia nullus remouetur ab accusatione, qui suam iniuriā prosequitur, vt 4. q. 6. omnibus. male ergo dicit decretum, ꝙ laici infames nō admittunē ad accusationē clericorū[3], vt 2. q. 7. accusatio. Potest hic dici, ꝙ hic loquiē cū ciuiliter agiē, & in eo casu qlibet admittiē, ē femina, vt extra de testi. tā litteris. Si q̃ris: quare ergo tot epi cōuocanē, cum ciuiliter agitur? Respon. quia agitur de crimine, licet nō criminaliter. Vnde oportet etiam inscribi ad pœnam extraordinariam, vt extra de accu. super his. Et est arg. ad hoc 3. q. 6 hæc quippe. vbi xij. episcopi requiruntur, & tamen ibi ciuiliter agitur, vt videtur.

Electū laici possunt accusare.

[3] Præterea ex hoc sequeretur, ꝙ siue iste elect⁹ male famæ fuerit, siue non: semper admittuntur laici per illud c. omnibus. quod tamen falsū est. 2. q. 1. in primis. ver. si. Io. de Fan.

l ¶ *Illa quæ objiciuntur.*] si sint grauiora, vel non.

m ¶ *Et cum purgatus fuerit.*] id est, iudicatus innocens.

QVamquam.] Casus. Quæsitum fuit in concilio Toleta. an clerici qui promouētur ad ordines, & prælaturas promittere debeant suis maioribus viuere iuxta fidem catholicam, & eis reuerentiam & obedientiam præstare. & respondet, ꝙ quamuis ad hoc teneantur generaliter: tamen ab eis hoc exigitur expresse. Solet enim plus timeri, &c. & qui contra hoc promissum venerit, iuxta consuetudinem, pœnam persoluat.

n ¶ *Sacris.*] id est, ecclesiasticis.

o ¶ *Expedibile.*] id est, iustum.

p ¶ *Cautione.*] scilicet iuratoria.

q ¶ *Plus.*] Si ergo aliquis iure communi se pōt tueri[4], & priuilegio. 87. dist. quisquis. & extra de rescrip. c. 1. arg. contra de fid. inst. inter. vbi dicitur, ꝙ idem non pōt dari & confirmari. Item argu. contra. C. de thesau. l. vnica. de hoc plura arg. inuenies 100. dist. cōtra morem. Sed ita dicat consilio meo, si quæratur ab eo; hoc habeo de iure communi: & si hoc non esset, habeo ex priuilegio, vt extra de præscrip. veniens. Item not. ꝙ plus valet specialis cautio, quàm generalis, vt hic, & ff. si quis cau. l. sed & si. §. quæsitum. Itē & plus specialis confirmatio quàm generalis. extra de confirmatio. bonæ. Item & specialis appellatio quàm generalis, vt extra de appell. super eo. & specialis delegatio quàm generalis, vt extra de rescrip. ad hoc. & specialis subscriptio quàm generalis. ff. ad l. Corne. de fal. diuus. 1. respon. & speciale mandatum, vt extra de rescri. c. 1. & melius cap. pastoralis. aliàs tamen plus valet generalis correctio, quàm specialis, quando multitudo est in causa. 23. q. 4. non potest. & generalis petitio, vt 13. q. 2. non æstimemus. & generalis quæstio. ff. de quæstio. l. 1. §. qui quæstionem.

[4] Scilicet contra promittētem. & dic, solet enim, &c. q. d. ad cautelā fit: hic enim non magis teneē si specialiter pmittat q̃ si generaliter. & qđ dicit gl. ex priuilegio, dic iure speciali, scilicet ex sua pmissione. Arch.

Specialitas an sit generalitati præferenda.

r ¶ *Placiti.*] id est, pacti.

s ¶ *Adnotatione.*] id est, scriptura.

t ¶ *Vt fidem.*] Not. ꝙ quilibet clericus suo prælato præstabit obedien-

Electus suo superiori multa cũ iuramento promittit.

obedientiam, vt infra de consecra.dist.5.in omnibus.& not. quòd præstat electus suo maiori iuramentum de fide & canonibus seruandis, vt hic.de indemnitate rerum ecclesiæ seruanda, vt 28.dist. de Syracusanæ.de immoderata exactione non facienda. 10.q. vlti. c.1.in fi. Item de fidelitate.extra de iureiuran.ego N.Item de pensionibus debitis soluendis. argu. extra de nou. ope.nuntia. cum ex iniũcto.extra de elec.qualiter. Itẽ de pẽsionibus nõ augẽdis.arg.extra de iu.iu.tua. Itẽ suspectus de inobedientia, iuramentũ præstat de obedientia seruanda. extra de maiorita. & obe. cũ in ecclesijs.in fine. Nec obstat contrarium extra de maiori. & obedien.legebatur.quia ibi loquitur de iam promoto,& non suspecto.

Clericus sub pœna se potest obligare.

a ¶*Transgressores* .] Hic habes, quòd clericus se potest obligare sub pœna spirituali, & pecuniaria.ad spiritualem pœnam se potest obligare,scilicet ad pœnam depositionis, vel anathematis, vt 1.q.7. quoties. de cõsecratio. distin. 2. ego Berengarius.extra de elect.cum dilectus. in fi. similiter ad pecuniariam pœnã se potest obligare. 21. q. 5. si quis cuiuslibet. extra de arbit. cum dilecti [1]. Sed numquid pœna soluta potest agi ad obedientiam, vel ad id quod promissum est sub pœna, vel an sufficiat tm̃ pœna esse cõtẽtum? De hoc dic,vt no. 25.q. 2. quæcumque.

[1] De hoc etiam no.2.q.si quis presbyter. Arch.

DEHINC. Supra ostensum est de electione, & ordinatione Papæ,& de examinatione episcoporum,& quales esse debeant episcopi, & alij clerici.Nũc vero ostẽdit qualiter debeat fieri ordinatio, primo epi & postea cæterorũ.

E*Piscopus* .] CASVS Quando ordinatur episcopus,duo episcopi debent tenere librum Euangeliorum super caput ordinandi. tertius super eum fundat benedictionem: reliqui episcopi qui adsunt caput eius tangãt.

d ¶*Corporis.* [2]] Not. ꝙ si in ægritudine sumit sacerdos Euchari-stiam, circumdabit stola vtrumque humerum.

[2] Cõsecrantis eucharistiã. Hu.

e ¶*Ceruicem.*] Si sacerdos legit Euangelium,numquid vtetur stola secũdum qđ diaconus? Arg. ꝙ sic, vt 93. dist.præcipimus. & 94. distinctio.c.1. & 2. Potius credo sequendam consuetudinem, vt 12.distin.scit.maxime de his, quæ breuiter sunt edita. ff. de ventre inspicien.l.1.§.vlt. [3]

sincera cordis deuotione custodiens, iuste & pie viuere debeat, & in nullis operibus suis canonicis regulis contradicat; atque vt debitum per omnia honorem, atque obsequij reuerentiam præeminenti sibi vnusquisque dependat,iuxta illud beati Leonis Papæ edictũ : [Qui se scit aliquibus esse præpositum, non moleste ferat aliquem sibi esse prælatum : sed obedientiam, quam exigit,etiam ipse dependat.] Pœna etiam †iuxta ecclesiasticæ consuetudinis morem,& placitis talium inferenda †, & ab ijs, qui transgressores [a] fuerint, persoluenda est.

epist.82.ad Anastasium Thess. episcopum

† *al. tamen*] ori. † *al. inferenda*

Dehinc disponitur, qualiter ecclesiastica officia ordinantur, in concilio Carthag.4.c.2.

¶ Qualiter ordinetur episcopus. C. VII.

Ordo Romanus,pag. 100. Polyc.l.2.tit. 9. Ansel.l. 6.c.49. al. 55. Iuo p.5.c.124. Pann.l.3.c.18.

EPiscopus, cum ordinatur, duo episcopi ponant, & teneant Euangeliorum codicem [b] super caput,& ceruicem eius; & vno super eũ fundendo benedictionem, reliqui omnes episcopi,qui adsunt, manibus suis caput eius tangant.

¶ Qualiter ordinetur presbyter. C. VIII.

Ex eod. concilio.c.3. Poly.l.2.tit.32. Ansel.l. 7.c.53. Iuo p.6.c. 12. Pann.l.3.c.33.

PResbyter cum ordinatur, episcopo eum benedicente, & manum super caput eius tenente, etiam omnes presbyteri, qui præsentes sunt, manus suas iuxta manum episcopi super caput illius teneant. Sicut autem in die suæ ordinationis sacerdos orario, vtroque humero ambitur; ita tempore consecrationis, eodem orario debet vti instanter.

Vnde in concilio Bracharensi 3.c.3.legitur.

¶ Quod quisque accepit tempore consecrationis, ferat tempore oblationis. C. IX.

ECclesiastica, & antiqua institutione præfixum nouimus, vt omnis sacerdos, cum ordinatur, orario [c] vtroque humero ambiatur, scilicet,vt qui imperturbatus præcipitur cõsistere inter prospera & aduersa, virtutum semper ornamento, vtroque circumseptus appareat humero. Qua ergo ratione tempore sacrificij non assumit, quod se in sacramento accepisse non dubitat? Proinde modis omnibus conuenit, vt quod quisque percepit in consecratione honoris, hoc retineat & in oblatione, vel perceptione suæ salutis; scilicet,vt cum sacerdos ad sollemnia missarum accedit, aut per se Deo sacrificium oblaturus, aut sacramentum corporis [d] & sanguinis Domini nostri Iesu Christi sumpturus, non aliter accedat, quàm orario, vtroque humero circumseptus, sicut & tempore ordinationis suæ dinoscitur consecratus, ita vt de vno, eodemque orario ceruicem [e] pariter & vtrumque humerum premens signum in suo pectore præparet † crucis. Si quis autem aliter egerit, excommunicationi debitæ subiaceat.

† *perferat*] manusc.

4 *Dalmaticis autem nec episcopis, nec diaconis absque Apostolica licentia vti permittitur.*

Vnde Gregorius Aregio episcopo Francorum, lib.7.epist.111.

¶ Absque Apostolica licentia Dalmaticis,nec episcopis, nec diaconis vti licet. C. X.

Ansel. l.6.c.88. al.96.

COmmunis filius [f] Petrus Diaconus nobis innotuit, ꝙ fraternitas

¶ Casus sequentis cap.& §.per se planus est.

b ¶*Codicem.*] Consueuit quæri, an quilibet istorum episcoporũ ordinet episcopum,& an appositio libri sit de substantia consecrationis?& potest dici,ꝙ nullus solus eum ordinat, sed quilibet eorum consecrat eum;quia consecrare est cum alio sacrare, vt 24. q.1.pudenda.sicut plures ferunt trabem, ita ꝙ nullus per se.ff. ad legem Aquil.ita vulneratus.§.1.non autem credo, quòd liber sit de substantia consecrationis.

Episcopus solus consecrare non põt episcopum. Consecrare qd est.

E*Cclesiastica*] CASVS. Quidam episcopi vel sacerdotes cum cantabant Missam,non habebãt orarium,id est,stolam. Quæsitum fuit in concilio Bracharen.quid iuris esset? Et respondet,ꝙ sicut in die suæ ordinationis habuerunt orarium, sic cum Missam cantant,orarium teneãt,quod vtrique humero attribuatur; & qui aliter fecerit,debet excommunicari.Sequens.§. patet.

c ¶*Orario.*] id est, stola.

DALMATICIS. Hæc est quarta pars vbi quæritur quid iuris de dalmaticis.Io .de Fan.& P.

C*Ommunis filius.*] CASVS. Episcopi & archidiacones olim dalmaticis non vtebantur,nisi Papa eis cõcederet specialiter : quare Aregius episcopus supplicauit Papæ per Petrum diaconũ, vt concederet sibi,& archidiacono suo vsum dalmaticarum : sed tunc temporis Papa nõ concessit;quia Petrus nuntius episcopi cito recessit propter infirmitatem suorũ hominum,& quia multis implicitus negotijs erat illud nouum subito & inconsulte sibi cõcedere non potuit:nunc vero concedit eis priuilegium vtendi dalmaticis,& eas per Cyriacum abbatẽ sibi transmittit. Quod sequitur,planum est vsque ad capitulum,præterea.

[3] Lau.& Hu.dicũt hoc non esse in iure determinatũ,& ideo statur consuetudini,aliàs credit verum esse quod §.prox.d.ctũ est, scilicet quod debet stolã habere vt diaconus. Sripsit ẽt Lau.de subdiacono: stola quam portat in manu sinistra consuetudine reperitur non iure.

f ¶*Communis filius.*] ille diaconus.

a ¶Suo-

Loci intemperies excusat.

a ¶ *Suorum infirmitate.*] Nota quòd propter infirmitatem suorũ potest aliquis se excusare, sicut propter timorẽ suorũ, vt extra de appella.ex parte. Item nota, quòd propter intemperiem loci aliquis excusatur, vt hic, & 74. distinctio. quorundam. Argu. contra, extra de dolo & contuma.cum dilecti.in fine. Ioan. No- rochia. maxime à Romana ecclesia, quæ omnia cum magna maturitate solet tractare, vt 35. q. 9. apostolicæ. quia in rebus nouis constituendis euidens debet esse vtilitas, vt ff. de consti. principum, rebus. hodie vero diaconi indistinctè vtuntur dalmatica, vt 11. q. 3. episcopus aut presbyter [1] 76.dist.de ieiunio.

vestra tempore, quo hic fuit, popoſcerit, vt ſibi & archidiacono ſuo vtendi dalmaticis licentiam præberemus. Sed quia ita hominum ſuorum infirmitate [a] compulſus feſtinanter abſceſſit, vt nec ipſe mœror incumbens diutius (vt dignum erat, & res deſiderata poſcebat) ſineret permanere, & nos in multis implicitos, eccleſiaſticæ rationis conſideratio nouum [b] hoc inconſulte, & ſubito non permitteret indulgere; idcirco poſtulatæ rei prolongatus effectus eſt. Nunc vero charitatis tuæ bona reuocantes ad animum, huius auctoritatis noſtræ ſerie, petita concedimus, atque te, & Archidiaconum tuum dalmaticarum vſu decorandos eſſe conceſſimus, eaſdemque dalmaticas dilectiſſimo filio noſtro Cyriaco abbate deferente tranſmiſimus.

¶ Qualiter ordinetur Diaconus. C. XI.

Ex conc. Carth. 4. c. 4. ordo Romanus 91. col. 2 Poly. l. 2. tit. 32. Anſ. l. 7. c. 52. al. 60. Iuo par. 6. c. 13. Pann. l. 3. c. 34.

DIaconus dum ordinatur, ſolus epiſcopus [c], qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat; quia non ad ſacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.

[5] *Quæritur autem, an poſt benedictionem manus presbyterorum, & diaconorum chriſmatis liquore debeant perungi.*

De his ita ſcribit Nicolaus Papa Radulpho Archiepiſcopo Bituricenſi.

¶ Nec presbyteris, nec diaconis in conſecratione, chriſmate manus perungere licet. C. XII.

Iuo par. 6. c. 121

PRæterea ſciſcitaris, vtrum ſolis presbyteris, an & diaconis debeant, cum ordinantur, manus chriſmatis [d] liquore perungi. Quod in ſancta hac Romana eccleſia, cui Deo auctore deſeruimus, neutris agitur. Sed & quia ſit à nouæ legis miniſtris actum, nuſquam (niſi nos fallat [e] obliuio) legimus. Ergo ad B. Innocentij Papæ canonica decreta ſanctitatem tuam tranſmittimus, & quæ tibi ſint in conſecrationibus, & ordinibus † obſeruanda, principia paginæ ad Decentium Eugubinum epiſcopum miſſæ te affatim edocebunt.

Inno. PP. 1. ep. 1

† *al. ordinationibus.*

Adde de hac dictiõe affatim, not. in c. vni. in glo. super ver. affatim. extra de eli. domi. lib. & per Archid. ib.

PALEA C. XIII.

Ex conc. Hiſpalenſi. 2. c. 5. Burch. l. 1. c. 3. Iuo par. 5. c. 213 & 6. c. 102.

EX [a] epiſtola Simplicij Papæ Seuero, & Florentino epiſcopis directa. Ad cognitionem noſtri examinis, Gabrenenſis diaconi relatu, peruenit de quibuſdam ipſius eccleſiæ clericis; quorum cum vnus ad presbyterium, duo ad leuitarum miniſterium conſecrarentur, epiſcopus eorum, oculorum dolore detentus fertur manum ſuam ſuper eos tantum poſuiſſe, & presbyter quidam illis contra eccleſiaſticum ordinem benedictionem dediſſe: qui propter tantam præſumptionis audaciam poterat accuſatus iudicio præſenti damnari, ſi adhuc in corpore poſitus, non fuiſſet mortis vocatione præuentus. Sed quia iam ille examini diuino relictus, humano iudicio accuſari non poteſt, ij, qui ſuperſunt, & ab eo non conſecrationis titulum, ſed ignominiæ potius elogium acceperunt, ne ſibi licentiam talis vltra vſurpatio faciat, decreuimus, vt à gradu ſacerdotalis, vel leuitici ordinis, quem peruerſe adepti ſunt, depoſiti æquo iudicio abijciantur. Tales enim merito iudicati ſunt remouendi; quia praue inuenti ſunt conſtituti.

a ¶ Ex epiſtola..] *Hac palea in nullo manuſcripto exemplari eſt inuenta Burchardus, & Iuo ante hoc caput, quod incipit,* Ad cognitionem, *referunt aliud quoddam caput, quod incipit,* Relatio, *ex epiſtola Simplicij miſſa Equitio, Florentio, (ſiue Florentino) & Seuero epiſcopis. Quamobrem inde poteſt huc eſſe tranſlatus titulus. Ceterum caput hoc à Burchardo citatur ex concilio Bragga: ab Iuone in quinta quidem parte* c. 213. *ex* Carthaginenſi; *in ſexta vero,* c. 102. *ex Hiſpalenſi* 2. c. 5. *quo etiam loco extat. & ſequens caput,* Quorundam, *eſt quaſi huius ſumma.*

Item quæritur, an eorum ordinatio ſit rata habenda, quibus epiſcopus oculorum languore detentus manus imponit, & presbyter ſuper eos orationem dicit.

In conc. Hiſpal. 2. c. 5.

De his ita ſtatutum eſt in concilio Toletano.

b ¶ *Nouum.*] No. quòd ea quæ de nouo petuntur, non ſine magna deliberatione conceduntur, vt hic, & 16. quæſtio. 1. in parochia. [...] tionem: quia omnia interpretari poteſt. nam & quandoque impeditur minori intelligentia. vt extra de cenſi. cum inſtantia.

c ¶ *DIaconus dum ordinatur, ſolus epiſcopus.*] Sacerdoti autem imponunt manus omnes presbyteri aſtantes, vt ſupra ea. presbyter.

QVAERITVR. Hæc eſt quinta pars diſtincti. vbi quæritur, vtrum ſacerdotes vngantur oleo vel chriſmate, & reſpondetur quòd oleo tm̃. Io. de Fan.

PRaterea.] CASVS. Bituricen. archiepiſcopus quæſiuit à Papa, an manus presbyteris tantum debent vngi chriſmate: an etiã presbyteris & diaconibus, quando ordinantur? & reſpondit Papa, quòd neutris debet hoc fieri: ſed tranſmittit eũ ad decreta Inno. vbi in prima pagina ad Decẽtium ep̃m miſſa inueniet q̃ ſũt in cõſecrationib' obſeruanda.

d ¶ *Chriſmatis.*] Manus ſacerdotis inunguntur oleo: ſimiliter inũgitur & brachium ſiue humerus principis: ſed & manus & caput ep̃i inungitur chriſmate, vt extra de ſacra vnc. cũ veniſſet. in fin. cõtrariũ hic aſſignatur 16. q. 1. §. ecce ſufficienter. vbi dicitur, quòd manus ſacerdotis ſicut manus epiſcopi conſecrantur: ſed verum eſt, quòd conſecrantur oleo; ſed non chriſmate [2] vt dixi. ſi autem aliquis eſt vnctus oleo pro chriſmate, vel econuerſo: nihilominus ordinatus eſt: ſed ſuppleri debet id quòd omiſſũ eſt: vt extra de ſacra. non ite. paſtoralis.

e ¶ *Fallat.*] Non ergo Papa habet omnia iura in pectore ſuo [3]. vnde etiam Vrbanus dicit, quòd non reperitur prohibitum quin vir & vxor ſimul poſſint ſuſcipere puerũ, vt 30 q. 4. quòd autem. & tamen anteceſſor huius Leo illud prohibuerat. de conſecra. diſtin. 4. non plures. & hoc concedo. Quòd autẽ dicitur quòd Papa habet omnia iura in pectore ſuo [4], vt C. de teſt. omnium. verum eſt per interpretationem: [...]

[1] Hoc cap. non videtur hoc pbare: quoniam ibi habetur de alba ſic. 93. diſt. diaconus in cõuentu. ſed Hug. & Laur. intelligunt albam. i. dalmaticam. ſic etiã exponitur in pcedenti cap. diaconus.

[2] Vnde quod hic dicit, chriſmate, ſol. contrarium. nã in contrario dicit de vnctione olei ſecundũ Lau.

[3] Hoc non videtur procedere hic. nam hic nõ erat obliuio iuris, ſed exẽplorum, ſecundum Laur.

[4] Ad hoc facit l. pen. C. de his qui. vt indig. quandoq; tamẽ Papa vel Imperator errant in iure, vt l. 3. §. fin. & ibi glo. ff. de ſupp. leg. adde Bald. in l. præſcriptione. col. 6. C. ſi cõtra ius vel vti. publi.

Quorundam.

Et ordinator, & ordinatus damnationis subeat pœnam, cum episcopus manum imponit, & alius orationem dicit. C. XIIII.

QVorumdam clericorum, dum vnus ad presbyterium, duo ad leuitarũ ministeriũ sacrarẽtur, episcopus oculorum dolore detentus, fertur manum suam super eos imposuisse [a] tãtum, & presbyter quidã illis contra ecclesiasticum ordinem benedictionem dedisse. Sed quia iam ille examini diuino relictus, humano iudicio accusari nõ potest [b]; ij, qui supersunt, gradum sacerdotij, vel leuitici ordinis, quem peruerse adepti sunt, amittant [c].

Item ex concilio Carthagin. 4. c. 5.

Qualiter subdiaconus ordinetur. C. XV.

6 SVbdiaconus, cum ordinatur, quia manus [d] impositionem [e] non accipit, patenam de manu episcopi accipiat vacuã, & calicem vacuũ: de manu vero archidiaconi accipiat vrceolum cum aqua [†], manile, & manutergium.

Item ex eodem concilio, c. 6.

Qualiter acolythus ordinetur. C. XVI.

ACoIythus cum ordinatur, ab episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat: sed ab archidiacono accipiat ceroferarium [f] cum cereo, vt sciat se ad accẽdenda [g] ecclesiæ luminaria mancipari: accipiat & vrceolum [h] vacuum ad suggerendum vinum in Eucharistiam [i] sanguinis Christi.

Item ex eodem, c. 7.

Qualiter exorcista ordinetur. C. XVII.

EXorcista cum ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo [Accipe, & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manus super energumenum [k], siue baptizatum, siue catechumenum.]

Item ex eod. concilio, c. 8.

Qualiter lector ordinetur. C. XVIII.

LEctor cum ordinatur, faciat de illo episcopus verbum ad plebem, indicans eius fidem, ac vitam, atque ingenium: post hæc spectante [l] plebe tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicẽs ad eum [Accipe, & esto relator [†] verbi Dei; habiturus, si fideliter, & vtiliter impleueris officium, partem cum eis, qui verbum Dei ministrauerint [†].]

Item ex eodem. c. 9.

Qualiter ostiarius ordinetur. C. XIX.

OStiarius cũ ordinatur, postquã ab archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conuersari; ad suggestionẽ archidiaconi tradat ei episcop⁹ claues [m] ecclesię de altario, dicẽs [Sic age, quasi redditurus Deo rationẽ pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur.]

Item ex eodem concilio, c. 10.

Qualiter psalmista ordinetur. C. XX.

PSalmista, idest cãtor, potest absq; licẽtia episcopi, solã [n] iussione pre-

Ordo Roman⁹ pag. 91. Raban⁹ de instit. cler. li. 1. c. 8. Isidorus lib. 2. offic. c. 10. Poly. l. 2. tit. 32. Ans. l. 7. c. 59. Iuo p. 6. c. 14. Pan. l. 3. c. 35.
† al. aquamanili

Poly. ibidem. Ans. l. 7. c. 58. Iuo par. 6. c. 15. Pann. l. 3. c. 35.

Poly. l. 2. tit. 32. Ans. l. 7. c. 57. Iuo par. 6. c. 16. Pann. l. 3. c. 37.

Poly. ibidem. Ans. l. 7. c. 55. Iuo par. 6. c. 17. Pann. l. 3. c. 38.
† al. lector.
† bene administrauerũt] ordo Ro.

Poly. ibidem. Ans. l. 7. c. 54. Iuo par. 6. c. 18. Pann. l. 3. c. 39.

Poly. ibidem. Ans. l. 7. c. 53. Iuo par. 6. c. 19. Pann. l. 3. c. 40.

QVorumdam.] CASVS. Vnus in presbyterum, duo in leuitas promoueri volebant episcopus autem cum pateretur infirmitatem oculorum, manum super caput ordinandorum imposuit, & presbyter quidam orationem dixit; quærebatur quid deberet fieri de episcopo, & de ordinatis. & respondet, vt episcopus qui defunctus est, relinquatur diuino examini: ordinati vero careant ordine, quem peruerse acquisiuerunt. Casus autem alij q. sequuntur vsque in fi. distinct. plani sunt, & per te facile videbis.

a [Imposuisse.] Hic habes φ duo imperfecta sacramenta non constituunt vnũ perfectũ [†]. & hoc ideo, quia sacramenta sunt vnitatis. de conse. dist. 2. q̃a passus, & vnitas diuisionẽ nõ recipit. 24. q. 1. loquit. [†]. Idem dico in sacramento baptismi & eucharistiæ, & in omnib⁹ illis, vbi certa forma desideratur, φ duo imperfecta non faciunt vnũ perfectũ. Idẽ est in excusatione tutorũ, φ duæ imperfectæ excusationes non faciũt vnã perfectã, vt C. qui numero tutela. l. 1. Idẽ est i stipulatione, quia illa non diuiditur. ff. de verb. obli. l. 1. & l. continuus. Sed sacramentum solennitatis (vt est Missa) bene diuiditur: & ibi duo imperfecta faciũt vnũ perfectum, vt 7. q. 1. nihil.

† Ar. contra 16. q. 3. §. præscriptionũ. ver. φ si ab eo. vbi de hoc in gl. ar. aliqua, &c.

† Adde glos. huic cõtrariam in c. nihil. in verb. presbytero. j. 7. q. 1. & concor. eas, vt ibi.

b [Non potest.] quia crimina morte extinguũtur, & nullus post mortẽ potest accusari, vt 24. q. 2. c. 1. ff. de bonis eorũ qui ante sententiã mortẽ sibi cõsci. l. vlti. & 23. q. 2. admonere. nisi i crimine heresis, vt 24. q. 2. sane 2. vel si aliquis hæreticos instituit heredes, vt extra de hære. si q̃s ẽpus. vel si in notorio crimine decessit, vt 88. dist. neque. prout cõsueuit notari 24. q. 2. in sũma.

† Defunctus de quibusdã criminibus potest accusari.

c [Amittant.] & tamẽ numquã eũ receperũt: & ita aliq̃s dicit amittere q̃d numquã habuit, vt 5. q. 6. quia. 23. q. 4. Guilisarius.

† Amittit q̃s q̃d nũquã habuit.

ADDITIO. Ad idẽ 17. dist. concilia. vbi de hoc. Archi.

SVbdiaconus.] Hæc est sexta pars distinct. in qua probat per xvij. cap. qualiter minores ordinantur. Io. de Fan. & P. Ab hoc loco vsque ad finẽ distinctionis pone casum, quia littera plana est.

d [Quia manus.] scilicet consecratoriam, sed ordinatoriã accipit.

e [Impositionem.] Verum est, quòd non imponitur manus super caput [†] subdiaconi sicut super caput diaconi vel sacerdotis: sed imponitur manus super ipsum secundum φ impositio manus idem est, φ ordinatio: & sic non obstat contrarium 79. distin. quoniam. vbi dicitur, φ etiam lectori manus imponitur.

† Hic videas q̃d legitur & not. 5. q. 6. quia. 1. responso.

f ACoIythus.] [Ceroferarium.] id est, candelabrum.

g [Ad accendenda.] non in lãpadibus, sed cũ legitur Euangelium, vt 21. distinct. cleros.

h [Vrceolum.] ad vinum

i [Eucharistiam.] id est, calicem.

k EXorcista cum.] [Super energumenum.] Energumeni dicuntur lunatici, & obsessi à dæmonibus: ab en quòd est in: & erge, quòd est labor: & mene, quòd est defectus: quòd est quasi in opere deficiens. Archidia.

Energum.

l LEctor.] [Spectante.] 67. dist. reliqui. contra, vbi dicitur, φ episcopus minores ordines potest conferre sub testimonio trium. Sed hic loquitur de ignotis.

m OStiarius.] [Claues.] vt eijciat excommunicatos, & infideles [†], vt 21. dist. cap. 1. in fin.

† Et recipiat fideles. Archi.

n PSalmista.] [Sola.] de abbatibus [†] non dubitatur, & corepiscopis, quin minores ordines conferant, vt j. 68. distinct. quamuis. & 69. distinct. quoniam. similiter episcopus, qui renunciauit episcopatui. extra de eo qui renun. epi. requisiuit. Sed qualiter sacerdotes cõferunt ordinẽ primũ, cũ ordinari nemo possit sine titulo, vt 70. dist. cap. 1. & solus ẽps titulũ confert, vt 16. quæst. 7. c. nullus. & extra de offi. archidia. cũ satis? Sed hoc verum est de maioribus ordinib⁹. Vel dic φ possũt assignare titulũ, sed nõ curã animarũ. Signat contrariũ 25. dist. perlectis. vbi dicitur, φ collatio illorũ ordinũ spectat ad ẽpum: sed illud verũ est de solẽni ordine.

† Scilicet benedictis: alias non verũ φ minores conferant, vt [...] cam in hoc [...] quoniã. line [...] leg. Archi.

a [Debet.]

Corona nō debet esse magna.

¹ Apostolus tamen dixit illud generaliter: non de clericis tantū secundum Lau.

a ¶ *Debet.*] parū. Nam magnitudo coronæ est signum conuersionis, vt extra de success. ab intest. cum dilectus. in parte decisa. duodecima q. 1. duo.

b P*Rohibete.*] ¶ *Iuxta Apostolum.*] in epistola ad Corinthios dicitur¹: Vir si comam nutrit, ignominia est ei. mulier si comam nutrit, gloria est ei.

c ¶ *Sphæræ.*] j. 12. q. 1. duo.

d C*Lerici.*] etiam vxorati, vt extra de vita & honestate clericorum, clericus. 32. dist. si qui vero. sed illud potest intelligi si vult gaudere priuilegio clericali, aliàs secus, vt 84. dist. quisquis.

sbyteri officium suscipere cantandi, dicente sibi presbytero: [Vide, vt quod ore cantas, corde credas; & quod ore credis, operibus cōprobes.]

Clerici comam nutrire prohibentur, quorum caput desuper in modum sphæræ rasum esse debet[a].

Vnde Anicetus Papa episcopis Galliæ.

¶ Clerici comam nutrire prohibentur. C. XXI.

Iuo par. 6. c. 46.

PRohibete fratres per vniuersas regionum vestrarum ecclesias, vt clerici iuxta Apostolum[b] comam non nutriant; sed desuper caput in modum sphæræ[c] radant.

Item ex concilio Agathensi, c. 20.

¶ De eodem. C. XXII.

Iuo cōcor. par. 6. c. 265. & 378.

CLerici[d], qui comam nutriunt, ab archidiacono etiam si noluerint, inuiti detondeantur. Vestimenta etiam, vel calceamenta eis, nisi quæ religionem[e] deceant, vti, aut habere non liceat.

Item Gregorius ij. in concilio Romæ habito in Basilica S. Petri, c. 17.

¶ De eodem. C. XXIII.

Extra de vit. & honest. cler. c. si quis.

SI quis ex clericis relaxauerit comam[f], sit anathema[g].

Item ex concilio Carthagin. 4. c. 11.

¶ Quibus vestibus monialis sit induenda, cum consecratur. C. XXIIII.

Poly. l. 4 tit. 35. Burch. l. 8. c. 23. Iuo par. 7. c. 43.

† al. sui

SAnctimonialis virgo, cum ad consecrationē suo † episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper[h] vsura est, professioni, & sanctimoniæ aptis.

Vasa quoque sacrata, & vestimenta altaris mulieres Deo dedicatæ contingere, & incensum circa altaria deferre prohibentur.

Vnde Soter Papa omnibus episcopis Italiæ, epist. 2.

¶ Vestimenta altaris, & vasa sacrata mulieres tangere prohibentur. C. XXV.

Polyc. l. 3. tit. 9. Ans. l. 7. c. 240. Burch. l. 3. c. 215. Iuo par. 2. c. 72. & par. 3. c. 265.

SAcratas Deo feminas, vel monachas[i] sacra vasa, vel sacratas pallas[k] penes vos contingere, & incensum circa altaria deferre perlatum est ad Apostolicam sedem: quæ omnia reprehensione plena esse, & vituperatione, nulli recte sapientum dubium est. Quamobrem huius sanctæ sedis auctoritate hæc omnia vobis resecare funditus, quamto citius poteritis, censemus. Et ne pestis[l] hæc latius diuulgetur, per omnes prouincias abstergi citissime mandamus.

Item ex concilio Laodicensi, c. 21.

¶ Sacrarium subdiaconis ingredi non licet. C. XXVI.

Ans. l. 7. c. 90. Iuo par. 3. c. 105.

NOn oportet subdiaconos licentiam habere in sacrarium[m], siue secretarium (quod Græci diaconium[n] appellant) ingredi, & contingere vasa Dominica.

Item ex eodem, c. 22.

¶ De eodem. C. XXVII.

Ans. l. 7. c. 88.

MInistrum[o] non oportet vti orarijs; nec hostias * derelinquere[p].

* ¶ Hostias.] *Vera lectio, quæ habetur etiam in aliquot manuscriptis, est,* ostia. *sed ob glossam non est restituta.*

Item ex eodem, c. 23.

¶ De eodem. C. XXVIII.

Ans. l. 7. c. 83.

NOn oportet lectores, aut psalmistas orarijs vti, & sic legere aut psallere.

Item ex concilio Carthagin. 4. c. 99. & 98.

¶ Mulier in conuentu viros docere non permittitur. C. XXIX.

j. de conse. dist. 4. c. mulier. Burch. l. 8. c. 83. Iuo p. 7. c. 101. & par. 8. c. 324.

MVlier quamuis docta, & sancta, viros in conuentu docere[q] non

---

Ioan. Ego dico, ꝙ clericus coniugatus non potest gaudere priuilegio clericali: nec debet ferre tonsuram, cū hoc faceret in vituperium ordinis clericalis, vt extra de cleri. coniu. cap. Ioannes. Bar.

Clericus coniugatus non gaudet priuilegio clericali.

ADDITIO. Ad hoc plene notat̄ 50. dist. c. vlti. 20. q. 3. eos. & 32. dist. si qui. Archi.

e ¶ *Religionem.*] alioquin perdit priuilegiū clericale. extra de vi. & hone. cle. c. vlt. extra de sen. exc. in audiētia. De habitu clericorum plene habes 21. q. 4. in summa.

f S*I quis.*] ¶ *Comam.*] vel barbam, vt extra de vi. & hone. cleri. cap. 5.

g ¶ *Sit anathema.*] Videt̄ ergo, ꝙ omnis apostata sit excōicatus, vt extra de apost. c. 1. & infamis est. 3. q. 4. si qs à vero †. 6. q. 1. infames. quod non concedo ²: & expone sit, id est, fiat. nam & monachus in apostasia potest recipere ordinem, vt extra de temp. or. ex parte. & Inno. dicit, ꝙ admoneri debet priusquam suspēdatur, vt extra de sen. excom. sacro.

Apostata qui libet an sit excōicatus.

† Aliàs. si quis vero à suo.

² Dicas ꝙ hoc non potest verū intelligi in clerico sæculari, nā in regulari secus, vt extra lib. 6. ne cleri. vel mo. vt periculosa. Archidia.

h S*Anctimonialis.*] *Semper* ³.] etiā in lecto, & in infirmitate, vt 20. q. 1. vidua.

³ Et est arg. ꝙ monachus electus in episcopū non debet habitum mutare: secūdum Lau. Ad idem extra de vi. & honest. cle. in magno. in fin. & hoc ar. sumitur ex eo, quod hic dicitur, semper.

i S*Acratas.*] ¶ *Monachas.*] nō sacratas.

K ¶ *Sacratas pallas.*] scilicet corporalia.

l ¶ *Et ne pestis.*] sic s̄. 8. dist. mala.

N*On oportet subdiaconos.*]

m ¶ *Sacrarium.*] id est, altare: ne sit contra j. ea. non liceat.

n ¶ *Diaconium.*] Diaconiū, appellatur altare: quia ibi diaconus ministrat sacerdoti.

o M*Inistrū.*] id est, subdiaconum.

p ¶ *Derelinquere.*] sed sumere debet eas cum alijs ministris, vt de consecr. dist. 2. tribus.

q M*Vlier.*] ¶ *Docere non præsumat.*] Hoc enim est sacerdotale officium, vt 16. q. 1. adijcimus. idem plenius habes 33. q. 5. mulierem.

ADDITIO. Idem Hug. not. hic, scilicet, ꝙ habent à Papa liberam licentiam docendi, & & præ-

præſumat. Laicus [a] autem præſentibus [b] clericis (niſi ipſis rogãtibus) docere non audeat. — Ibid.c.98.

Item ex concilio Agathenſi, c. 66.

¶ Miniſtris non ſacratis vaſa Dominica contingere non licet. C. XXX.

NOn oportet inſacratos [c] miniſtros licẽtiã habere in ſacrariũ (quod græci diaconiũ appellant) ingredi, & cõtingere vaſa Dominica. — Fere idẽ s̃. ead. c. non oportet ſubdiaconos.

Item ex concilio Bracarenſi 1. c. 28.

¶ Cuilibet ex lectoribus vaſa ſacra altaris portare non licet. C. XXXI.

NOn liceat cuilibet ex lectoribus ſacra altaris vaſa portare [d], nec alijs, niſi ijs, qui ab epiſcopo ſubdiaconi fuerint ordinati. — Apud Marti. Bracar. j̃. cap. græc. ſynod. c. 41. & c. 66.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 41.

¶ De eodem, vt clerici comam non nutriant. C. XXXII.

NOn liceat cuilibet miniſteria tangere, niſi ſubdiacono, aut acolytho in ſecretatio [e] vaſa Dominica. ¶ Nec oportet clericos comã nutrire, & miniſtrare; ſed attonſo capite, patentibus auribus, & ſecundum Aarõn talarem veſtem induere, vt ſint in habitu ornato. — Iuo p. 6. c. 377. Ibid. c. 66. Iuo p. 6. c. 378. *Exo. 22.*

Item ex concilio Carthagin. 4. c. 13.

¶ Qualiter ſponſus & ſponſa ſint benedicendi. C. XXXIII.

SPonſus & ſponſa cum benedicendi ſunt à ſacerdote, à parentibus ſuis, vel à paranymphis [f] offerantur, qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerẽtia ipſius benedictionis in virginitate [g] permaneant. — j̃. 30. q. 5. c. Spõſus. Burch. l. 9. c. 5. Iuo. p. 8. c. 143.

DISTINCTIO XXIIII.

[1] ps

QValiter epiſcopus ſit examinandus, & qualiter ipſe ſimul cum reliquis infra ipſum conſtitutis ſit ordinandus, breuiter monſtratũ eſt. Nunc autem [h] videndum eſt de ſacerdotibus, & reliquis, an ſine examinatione ſint promouendi. De his ita ſcribit Paulus ad Timotheum [Manus [i] nemini cito impoſueris, & nihil ſine præiudicio [k] facias in alteram [l] partem declinando.] — Epiſtola. 1. c. 5. Paulo aliter in orig.

Ex decretis Silueſtri Papæ in ſynodo Rom. c. 9.

¶ De eodem. C. I.

NVllus acolythorum vel ſubdiaconorum [a] rem conſecratam à presbytero alijs porrigat (quia aliud eſt miniſter, aliud aſſiſtens) niſi tantum ſupportet, quod ei ſacerdos impoſuerit ſuo ore benedictũ. — Burch. l. 5. c. 34. Iuo par. 2. c. 43.

a ¶ Vel ſubdiaconorum.] *Verba hæc non ſunt in ſynodo Romana ſub Silueſtro, ſed habẽtur apud Burchardum, & Iuonem, & in ijs Vaticanis Gratiani exemplaribus, in quibus eſt hoc caput. Nã in antiquioribus non eſt: ſed poſt verſiculũ,* declinãdo *ſequitur continenter,* Nullus ordinetur.

Item ex concilio Carthagin. 3. c. 22.

¶ Ante probationem nullus ordinetur clericus. C. II.

NVllus ordinetur clericus, niſi † probatus fuerit, vel epiſcoporum examine, vel populi teſtimonio [m]. — Anſ. l. 7. c. 89. † *non probatus vel*] orig.

Item Gelaſius Papa Cæleſtino epiſcopo.

& prædicandi populo, ſecundum Lau.

a ¶ *Laicus.*] Arg. contra templarios & hoſpitalarios. Sed illi non dicuntur laici, cum ſint Deo deuoti, vt 12. q. 1. duo. vel ipſi habẽt hoc ex ſpeciali priuilegio. — Templarij & hoſpitalarij nõ ſunt laici

b ¶ *Præſentibus.*] maxime; nam nec abſentibus. quomodo enim prædicabit quis, niſi mittatur? extra de hære. ad abolendam. & c. cũ ex iniuncto.

c NOn oportet inſacratos.] id eſt, non ſacros.

d NOn liceat.] ¶ Portare.] in proceſſione. & vocat hæc vaſa ſacra, vbi continentur reliquiæ.

e NOn liceat.] ¶ In ſecretario.] hic ſecretarium dicitur locus, in quo ſacra vaſa ponuntur. & ſic non eſt contra s̃. ea. diſt. nõ oportet. vbi dicitur, quod ſubdiaconi ſecretarium ingredi non debent.

f SPonſus.] ¶ Vel à paranymphis.] ideſt parentibus vel ancillis. & dicuntur paranymphæ, quaſi parãtes nympham.

ADDITIO. Dicas quod paranymphi, vel paranymphæ ſunt cuſtodes puellæ ei aſsiſtentes, & docẽtes qualiter ſe debeat habere: à para, quod eſt iuxta: & nympha, quod eſt puella, ſecundum Hug. Vel dic, lympha, id eſt, aqua, ſecundum Lau.

g. ¶ *In virginitate.*] Alibi dicitur de biduo vel triduo, vt 30. quæſt. 5. aliter. Sed intelligo & illud & iſtud eſſe conſilium.

QValiter epiſcopus.] Hæc diſt. diuiditur in tres partes: in quarum prima dicitur quod probatæ vitæ debẽt eſſe ad eccleſiam ſacerdotes: & ad hoc tres canones inducuntur. Secunda: ibi, *Cum itaque.* Tertia: ibi, *Quæritur quid fieri.* Io. de Fan.

CASVS. Supra dictũ eſt, qualiter eps ſit examinandus, & qualiter ipſe ſit ordinandus. In hac vero 24. diſt. quæritur de ſacerdotibus & reliquis clericis, an ſine examinatione ſint promouẽdi: & probat Gratianus auctoritate Pauli, quod examinandi ſunt, dicentis: Manum cito nemini impoſueris: & nihil ſine præiudicio facias, id eſt, præcedente iudicio, ideſt ſine præexaminatione. Item probatur per ſequentia. Et caſus primi capituli per ſe patet.

h ¶ *Nunc autem.*] In hac diſtin. agit magiſter de examinatione clericorum. Primo oſtendit omnes examinandos eſſe [1]. Secundo oſtendit qualiter & quando examinandi ſunt, & à quibus [2]. Tertio qualiter puniantur, qui ſine examinatione promouentur.

[1] Et hoc vſque ad §. j̃. eod. cum itaque.

[2] Et hoc facit ab illo §. cum itaque. vſque ad §. quæritur.

i ¶ *Manus.*] 78. diſt. quid eſt.

ADDITIO. Et extra de elect. cum nobis olim. & eſt hoc c. ſecundum Hug. & Lau.

K ¶ *Præiudicio.*] id eſt, præcedenti iudicio.

l ¶ *In alteram.*] id eſt, in contrariam, prout ponitur 2. q. 3. §. notandum. ibi, prauaricator.

m NVllus.] ¶ *Teſtimonio.*] Hic habes, quòd teſtimonium populi æquiualet examinationi. Vnde ſufficit quòd clericus ordinandus habeat famam pro ſe: & per hoc etiam patet, quòd noti non ſunt examinandi: ſed tantum ignoti, vt 47. diſtinct. de Petro. 94. diſtin. valde. extra de preſump. mandata [3]. — Ignoti ſunt examinandi, & nõ alij.

[3] De hoc no. I. diſt. proxi. qui eps. in princi. Archidia.

Presbyteri.

Presbyteri.] CASVS. Vacante Stomeñ. ecclesia, defecit sacerdos in ecclesia beati Eleutherij martyris & cum illa ecclesia epo indigeret, nec erat episcopus qui eã ordinaret: clerici Stomensis ciuitatis supplicauerunt Papæ, vt præciperet Cælestino episcopo, quatenus nomine visitatoris tantũ, & nõ tamquã proprius episcopus ire ad Papã omnibus omissis medijs, sicut ad eũ appellatur omissis medijs. 2.q.6.ad Romanam.& cap.omnes. Vel capitulũ ipsum elegit: & petijt à Papa confirmationem. nam idem non potest eligere & confirmare.

b ¶ *Sciturus.*] Semper hoc ergo est exprimendum, ne pro iure possit hoc in posterũ sibi vendicare, vt 7. quæst. 1. pontifices. extra de iure pat. ex litteris.

c ¶ *Creasse.*] id est, ordinasse illum.

d ¶ *Nec ministro.*] Et ita quęlibet ecclesia habebit sacerdotem & diaconum: alibi dicit ꝙ habebit duos sacerdotes. 7. q. 1. illud. & extra de fil. presbytero. proposuit.

e Episcopi.] ¶ *Qui plurimo.*] Tales enim præferendi sunt alijs in ordine, & in dignitate [1]: vt 61. dist.c. statuim⁹. 75.dist.c. vlt.

[1] Idem Alex.de Imo. in l. cum quid, circa prin. ff. si certũ pet.

Ans. l. 7.c.85.al. 89. 93.

† *Storiẽsis.*] Ans.

¶ Ad ministerium alicuius ecclesiæ, clerici eiusdem promoueantur. C. III.

PResbyteri, diaconi, & vniuersi clerici Stomensis † ciuitatis [a] petitorio nobis suggessere porrecto, in ecclesia beati martyris Eleutherij episcopi (quæ in supradicta ciuitatis parochia [a] probatur esse constructa) presbyterum, qui constitutus fuerat, defecisse; atque in eius locum Iulianum diaconum ipsius ecclesiæ pro celebritate ipsius loci quantocyus debere ordinari. Et ideo frater carissime, si de eius vita, vel moribus nihil est, quod contra canonum veniat statuta, suprascriptum presbyterij honore decorabis, sciturus [b], eum visitatoris te nomine, non Cardinalis creasse [c] põtificis. Pariter etiam & Felicissimum diaconum in eius ecclesiæ ministerio, si conuersatio eius patitur, subrogabis, vt locus processionis celeberrimus ad mysteriorum † consecrationem nec sacerdote indigeat, nec ministro [d].

† *al. ministeriorum.*

[a] ¶ Parochia.] *In omnibus antiquis codicibus tam impressis, quàm manuscriptis sic legitur: cuius vocis loco in recens impressis erat positum* paroecia. *sed visum est antiquam lectionem esse retinendam: præsertim cum dictio hæc etiam græce aptissimam habeat etymologiam.*

Item ex concilio Laodicensi, c. 12.

Dist. 61. c. episcopum. & 63. c. non licet. Burch. l.1.c. 9. Iuo par. 5.c.63

† *al. potestatem.*

¶ Metropolitanorum, & episcoporum examine promoueantur episcopi. C. IIII.

EPiscopi iudicio metropolitanorum, & eorum episcoporum, qui circumcirca sunt, prouehantur ad ecclesiasticam dignitatem †; ij videlicet, qui plurimo [e] tempore probantur tam verbo fidei, quàm rectæ conuersationis exemplo.

CVM ITAQVE. Hæc est secunda pars, in qua dicitur, ꝙ ordinandi sunt examinandi. Ioan. de Fan.

[2] *Cum itaque sine examinatione nullus sit ordinandus, quemadmodum, & quo tempore, sacerdotum, & ceterorum infra positorum examinatio debeat fieri, considerandum est.*

De his in concilio Nannetensi, c.xi. ita legitur.

Burch. l. 2.c.1. Iuo par.6.c. 21. Poly. l. 2.tit. 29. Pann. l. 3.c. 21.

† *al. presbyteris.*

¶ Qui ordinandi sunt, feria quarta ad examinationem conueniant. C. V.

QVando episcopus ordinationes facere disponit, omnes, qui ad sacrum ministerium accedere volunt, feria quarta ante ipsam ordinationem euocandi sunt ad ciuitatem vnà cum archipresbyteris †, qui eos repręsentare debent: & tunc episcopus à latere suo eligere debet sacerdotes [f], & alios prudentes viros gnaros diuinæ legis, & exercitatos in ecclesiasticis sanctionibus: qui ordinandorum vitam, genus, patriam [g], ætatem, institutionem [h], locum, vbi educati sunt, si sint bene litterati, si instructi in lege Domini, diligenter inuestigent [i]; ante omnia, si fidem catholicam firmiter teneant, & verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem, quibus hoc committitur, cauere debent, ne aut fauoris gratia, aut cuiuscumque muneris cupiditate illecti à vero deuient, vt indignum, & minus idoneum ad sacros gradus suscipiendos, episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, & ille, qui indigne accessit, ab altari remouebitur; & illi, qui donum sancti spiritus vendere conati sunt, coram Deo iam condemnati [k] ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur per tres continuos dies diligenter exa-

Quando.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ in feria quarta ante sabbatum ordinationis archipresbyteri & sacerdotes debẽt præsentare ordinandos in ciuitate: & tunc episcopus ad examinationẽ illorum tribus diebus continuis faciendã debet eligere viros prudentes, qui diligenter de vita & statu eorum inquirant: & illi qbus hoc cõmittitur sint tales, qui gratia vel pecunia non corrumpãtur: ꝙ si secus fecerint, deponantur, & promoti repellantur.

f ¶ *Sacerdotes.*] Tamẽ hoc videtur esse officiũ archidiaconi, & repræsentare abbates ordinandos, & abbatissas ĩ sede ponere, vt extra de offi.archi. vt nostrũ. Et est argu. ad hoc s. dist. proxi. ostiarius. Et secundũ hoc videtur, quòd si archidiaconus debet examinare instituendum, ꝙ tenetur ordinato ab beneficiũ conferendũ. arg. 54. dist. si seruus. Arg. cõtra extra de præbend. episcopus. Sol. illud est quando episcopus ordinat sine repræsentatione: vel quando repræsentãs non est soluẽdo. ADDITIO. De hoc not. extra de offi. archi. ad hæc.

Archidiaconus instituẽdos examinare debet.

scopus ordinaret in præfata ecclesia Iulianũ presbyterũ diaconẽ in locũ deficientis presbyteri electũ. Præcipit ergo Papa episcopo Cęlestino, vt Iulianũ diaconẽ promoueat in presbyterũ in pdicta ecclesia tãtũ nomine visitatoris: & Felicissimũ ĩ locũ Iuliani substituat diaconẽ, vt ecclesia illa nec sacerdote ĩdigeat, nec ministro.

¶ Casus sequentis capituli & §. patet.

a ¶ *Ciuitatis.*] carentis epo. Sed nõne vacante sede episcopali capitulũ potuit dare inuestiturã, vt extra de hęre. ad abolendã. & extra de elect. quia diligentia [1]? Rñ. ꝙ inuestitura tantũ ad episcopos spectat, vt 16.q.7. nullus. Ioan. & est hodie expressum extra ne se. va. illa. vbi dicitur, ꝙ capitulũ non supplet defectum episcopi in collationibus præbendarũ. B. Vel dic, ꝙ capitulum, istum diaconũ nõ potuit alienare sede vacãte: quia ecclesiasticæ res alienari non possunt sede vacante, vt 12.q.2. si qua de rebus. & 71. dist. fraternitatẽ. & maior est alienatio [2] personæ quàm alterius rei, vt 12.q. 1. præcipimus. Sed quare nõ petebant hoc ab archiepiscopo? Forte quia ecclesia erat exempta. Item quare non petebant hoc à vicinis episcopis, vt 65. distin. si forte? Rñ. forte nolebant. poterant enim

[1] Istę decretales nõ probant intuenti id, ad qđ probandum inducuntur.

[2] Dic ꝙ per confirmationẽ nulla fit alienatio: nec præiudicat futuro episcopo: & sic loquitur extra de maiori. & obedi. his quæ. &c. cum olim Ioan. de Fan.

g ¶ *Patriam.*] Nam propter natiuitatem vel patriã carius vel vilius emitur mancipiũ. ff. de ædi. edic. quòd si nolit. §. qui mancipiũ.

h ¶ *Institutionem.*] id est, titulum.

i ¶ *Inuestigent.*] Sed numquid ordinandi ita rigide sunt examinandi? qđ videtur, vt extra de pur. cano. constitutus. & extra de elect. cum in cunctis. Argu. contra. ff. de ædil. edict. si quid venditor. in princip. vbi dicitur, quòd non ita amarè, sed cũ quodã temperamẽto accipiendũ est, vt non requiratur nimia perfectio. extra de elect. cum nobis olim. Hæc autem tria potissime requirenda sunt, ætas legitima, litteratura sufficiens [4], morum honestas, vt extra de elect. cum in cunctis. & si non fuerit in his tribus examinatus, deponendus est, vt extra de elect. nihil est.

Ordinandi de quibus sunt examinandi.

[4] Hæc in monacho nõ est necessaria, vt legitur & not. j. 16.q.1. legi.

K ¶ *Iam condemnati.*] Sunt ergo tales ipso iure suspensi. 1. q. 1. reperiuntur.

ALIAS.

ALIAS. Dictum est §. ꝙ clerici collaterales episcopi debẽt probare & examinare ordinandos: & ordinandi debent esse probati populi testimonio. Nũc vero dicitur, ꝙ si neutrũ istorum interueniat: episcopus non debet præsumere facere ordinationem.
¶ Casus sequ. cap. cum §. patet.

d ¶ *Quod irreprehensibile.*] Ergo minores ordines cũ examinatione [4] conferendi sunt. Nam & deponitur quis à minoribus ordinibus, vt 27.q.1.si quis eps.
Vòd nullus.] Hæc dist. diuiditur in tres partes. In prima ponuntur officia minorũ clericorũ episcoporũ &

[4] Ar. contra ea. dist. quano. sumpto arg. à cõtrario sen. sed ista hic & ibi sub. ma. me Archid.

minentur: & sic sabbato, qui probati inuenti sunt, episcopo repræsententur.

Aliàs [a] autem, sine clericorum videlicet concilio, & populi testimonio nullum episcopus ordinare præsumat.
Vnde in concilio Carthagin. 4. c. 22. legitur.

¶ Sine clericorum suorum concilio episcopus clericos non ordinet. C. VI.

EPiscopus sine concilio † clericorum [b] suorũ clericos non ordinet, ita vt ciuium conniuentiam †, & testimonium quærat.

† al. consilio † assensum, & cõniuentiã] orig.

3 *Quæritur, quid fieri debeat de his, qui sine examinatione prouecti sunt. De his ita legitur in concilio Martini Papæ.*

¶ De ijs, qui sine examinatione ordinantur, & postea peccata sua cõfitentur. C. VII.

SI quis presbyter, aut diaconus sine aliqua examinatione ordinati sunt, aut certe, cum discuterentur criminosa peccata sua confessi [a] [c] sunt, aut post ordinationem ab alijs detecti sunt, abijciantur ex clero. Similiter vero, & de vniuerso ordine clericorum seruetur: Nam hoc sibi, quod irreprehensibile [d] est, sancta catholica defendit ecclesia.

Apud Martinũ Bracarensem c. 24. Facit ad hoc c. epist. 5. Zachariæ ad Bonifacium epum. & 15. q. 8. Siquis presbyter.] Ans. l. 8. c. 13.

a ¶ Confessi sunt.] *In originali est*, confessi non sunt, & post ordinationem, & c. *Verum in concilio Niceno, c. 9. vnde hoc caput videtur sumptum, habetur sine negatione, quemamodum hic: & infra dist. 81. c. si quis sine.*

DISTINCTIO XXV.

1 pa *QVòd nullus sine examinatione ordinandus sit, breuiter demonstratum est. Quid autem [e] ad episcopum, quid ad vnumquemque inferiorem pertineat, Isidorus Hispalensis episcopus in epistola ad Ludifredum † scribit ita dicens.*

† al. Lantfredũ.

¶ *Integra hac epistola habetur in codice bibliotheca monasterij Dominicanorum.*

¶ Quod episcopi, & ceterorum sit officium in ecclesia. C. I.

PErlectis sanctitatis tuæ litteris gauisus sum, quòd optatam salutem tuam earum relatu cognoui. De his autem, quæ in sequentibus insinuare eloquij tui sermo studuit, gratias ago Deo, quòd solicitudinem officij pastoralis impendis, qualiterque ecclesiastica officia ordinentur, perquiris: & licet omnia prudentiæ tuæ sint cognita [f]; tamen, quia affectu fraterno me consulis, ex parte, qua valeo, expediam: & de omnibus ecclesiæ gradibus, quid ad quemque pertineat, eloquar. Ad ostiarium nãque pertinent claues ecclesiæ, vt claudat, & aperiat tẽplũ Dei, & omnia, quæ sunt intus, extraq; custodiat: fideles recipiat; ex-

Burch. l. 3. c. 50 Iuo. par. 6. c. 20 Pann. l. 3. c. 41.

a ¶ *Aliàs*] idest, si nõ sunt examinati a collateralibus episcopi [1], vel probati p testimoniũ populi. ad hoc §. ead. nullus.

[1] Vt supra cap. proximo.

b ¶ *Episcopus.* ¶ *Clericorum.*] Sed contra 15. q. 7. cap. vlti. ibi dicitur, quòd solus episcopus honorem dare potest: solus auferre non potest. Sed ibi hęc dictio, solus, non excludit clericos suos: sed alios episcopos. adhuc signatur aliud contrariũ 67. dist. reliqui. Sed illud loquitur de notis clericis. requirit ergo consensus canonicorũ in ordinibus conferendis, vt hic. Item in causarũ diffinitionibus, vt 15. q. 7. episcopus. Itẽ in conferendis beneficijs. extra de his quę fi. à præla. sine consensu cap. ea noscit. 93. dist. legimus. Item in priuilegijs conferendis, & alijs negotijs, vt extra, de ijs quæ fi. à præla. quanto [2].

Episcopus debet habere capituli consensum in multis.

[2] Scilicet in dispensatione rerum ecclesiæ. 12. q. 2. si qua de rebus. Itẽ in alienatione. 12. q. 2. sine exceptione. 10. q. 2. hoc ius. Itẽ in omnibus cõmunibus negotijs, vt ꝙ omnibus incumbit. ab omnibus cõprobetur. extra de præscri. accedens. Archidia.

QVAERITVR QVID FIERI. Hæc est tertia pars dis. in qua dicitur, ꝙ si aliqui sine examinatione ordinantur: si criminosi sint, deponãtur. Ioã. de Fan.

S*I quis.*] CASVS. Tres casus in hoc c. cõtinentur. Primus est, quòd si quis presbyter vel diaconus sine examinatione fuerit ordinatus, debet deponi. Secundus est, ꝙ si examinatur, & confitetur crimina sua in examinatione, debet repelli & & nõ promoueri. Tertius si examinatur, & nõ confitetur crimina sua: si postea inde conuincatur, debet deponi. Idem dicendum est de ceteris clericis inferioribus.

c ¶ *Confessi.*] Si metu probationũ aliquis confitetur crimen, talis habetur pro conuicto. sed si sponte aliquis confitetur crimen nulla examinatione pręcedente, seruatur qđ legitur 15. q. 8. qui admiserit. & cap. si quis presbyter. & ponitur hoc verbum abijciantur, improprie: vno modo exponitur quantũ ad ordinandos: alio modo quantũ ad ordinatos. Et ꝙ dicit, ordinatũ deijciendum, si prius fuerit criminosus, intelligas de maiori crimine: quia si quis in minori crimine existens ordinari se permiserit, nõ deponitur: sed imponitur ei pænitentia, vt 68. dist. cap. 1. 82. dist. presbyter. extra de renun. nisi. §. propter criminis conscientiã. Qui ergo tẽpore ordinationis suæ tacet crimẽ suũ, deponitur, vt 50. dist. ex pænitentibus. vel si quis sine examinatione promotus fuerit, vt 84. dist. quisquis. & 81. dist. si qui sine examinatione. Sed pone, ꝙ in omnibus sit idoneus, qui ordinatus est sine examinatione: numquid propter hoc solũ deponendus est [3], ꝙ non est examinatus? ita videtur hic dici: & hoc non est propter suũ vitiũ, sed propter vitium ordinantis, vt 70. dist. cap. 1. & 16. q. 7. decernimus. Itẽ qa non intrauit per ostiũ, vnde mori debet, vt Rhemus ff. de rerũ diuisio. l. vlt. Alij contrariũ dicunt: argumen. contra extra de præben. cum secundum. Ioan.

Confessus de crimine, an habeatur p conuicto.

[3] Hæc depositio fieri debet non ab eo qui eũ ordinauit: cũ ipse debeat deponi: sed ab eius superiore, secundum Hugo. Idem sentit Goff.

& aliarum dignitatũ, scilicet archidia. archipresbyt. primicerij, sacristæ, Thesaurarij. Petrus. Secunda ibi, *Ex hac.* Tertia ibi, *Nunc autem.* Ioan. de Fan.

CASVS. Supra ostensum est de examinatione clericorũ. In hac vero 25. dist. ostenditur quid ad episcopũ, & quid ad alios inferiores pertinet. & hoc probat per sequentia c. Et postea interserit regulam Apostoli: Oportet episcopũ esse sine crimine, &c. & eius occasione ponit significationes huius nominis, crimen.

e ¶ *Quid autem.*] In hac dist. ostendit quid pertineat ad vnumquemq; ordinẽ [5]. Secundo ponit regulã Apostoli: Oportet epum esse sine crimine: & inde nacta occasione ponit varias significationes huius nominis, crimen: & ostẽdit qđ sit mortale, qđ veniale.

[5] Et hoc vsq; ad §. nunc autem.

P*Erlectis.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit Isidorus, quæ officia pertineant ad singulos ordines. In secunda parte: quæ incipit ibi, *Hi sunt ordines*: ostendit ꝙ quattuor dignitates debent esse sub episcopo in ecclesia maiori, scilicet, archidiaconus, archipresbyter, primicerius, & thesaurarius: & quæ ad ipsos pertineant, & quibus præponantur: quod prosequitur vsque ad §. *Nunc autem.*

f ¶ *Cognita.*] Not. ꝙ quærere possumus ea quæ sunt nobis nota, vt 11. dist. quis nesciat. 24. q. 1. pudenda. versi. fin.

Nota quærere licet.

g ¶ *Inside*

a ¶*Infideles.*] Contra ĩ. de cõse. dist. 1. episcopus nullum. sed illud non tenet: quia cõtraria cõsuetudine abrogata sunt. dist. 4. §. leges. ADDITIO. Hoc legitur & no. 1. q. 1. non liceat. ibi videas. Vel dic vt not. in prędic. cap. episcopus. & 30. q. 3. de incestis. in glos. de hac materia, &c. sed quòd hic not. fuit in summa Gof. Archi. Be- de præben. referente. & extra de insti. cum venisset. Arg. contra 16. q. 7. nullus. & extra de offic. archid. cap. 4. & 5. Item vicarius est episcopi, vt ĩ. cap. 1. & extra de offic. archidia. c. 1. ergo habet delegatam iurisdictionem, non ordinariam. Ad hoc dico, quòd archidia. habet ordinariam iurisdictionẽ [2]: & quòd legitur extra de offic. archidia. c. 4. intelligo cum archidiaconus extendebat manus ad ea quæ sibi non competebant ex officio: nisi consuetudo sit præscripta, vel generalis aliarum ecclesiarũ illius diœc. Nec ob. ꝙ dicit esse vicarius episcopi: quia nihilominus est ordinarius iudex. nã & vicarius alicuius ecclesiæ perpetuus dicitur & ordinarius, vt extra de præben. de monachis. Sic video ꝙ vicarius iudicis ordinariã habet potestatẽ: qđ ex eo patet, quia interponit decretum de non alienandis rebus minorum. C. de offi. ei⁹ qui ui. alic. gerit. l. 2. sed hoc non posset facere, si haberet delegatam iurisdictionem, vt ff. de offic. eius cui man. est iurisdi. l. 2. videtur tamen ex hoc ꝙ habeat delegatã iurisdictionem: quia appellatur ab ipso ad archiepiscopũ, vt extra de præben. referẽte. sed si haberet ordinariam iurisdictionem, gradatim fieret appellatio, vt 2. q. 6. anteriorum. Item alia ratione videtur hoc, quia tantũ de humilioribus negotijs cognoscit, vt hic dicitur: ergo est pedaneus iudex, vt C. de peda. iudi. l. vlti. sed pedanei iudices delegati sunt, vt C. de ped. iudi. l. penulti. Item quia episcopus hoc officiũ delegat alijs, vt 10. q. 1. episcopũ. Sed illud intelligas de illo iure visitandi, quod episcopo competit. H. dicit ipsum habere ordinariam: sed tamen eam non potest exercere sine auctoritate episcopi: sicut metropolitanus ius habet consecrandi episcopum: illud tamen ius non potest exercere sine alijs episcopis. 64. dist. cap. 1. Ioan. Mihi videtur quòd solus episcopus in ciuitate sua debeat esse iudex ordinarius, vt 7. q. 1. in apibus. nisi secus sit de consuetudine iam præscripta, vt extra de præscript. de quarta. & cap. auditis. & melius de off. archi. cap. vlti. qđ est Honorij. B.

[2] Idem Bal. In l. præcipimus. in prin. C. de ap. & Ale. de Imo. in ru. ff. de offi. ei⁹ cui man. est iuris. in 4. col. vbi ad hoc multa adducit iura.

cõmunicatos, & infideles [a] excipiat. † ¶ Ad exorcistã pertinet exorcismos memoriter retinere, manusq; super energumenos, & catechumenos in exorcizando imponere. ¶ Ad acolythũ pertinet præparatio luminariorum in sacrario: ipse cereũ portat: ipse suggesta †pro Eucharistia, calices subdiaconis prępararat. ¶ Ad psalmistam pertinet officium canendi, dicere benedictiones [b], laudes † [c], sacrificium [d], responsoria, & quidquid pertinet ad canendi peritiam. ¶ Ad lectorem pertinet lectiones [e] pronuntiare, & ea, quæ prophetæ vaticinarunt, populis prædicare [f]. ¶ Ad subdiaconum pertinet calicem, & patenam ad altare Christi deferre, & leuitis tradere, eisque ministrare; vrceolum quoque, & aquam †, manile, & manutergium tenere; episcopoque, & presbytero, & leuitis pro lauandis ante altare manibus aquã præbere. ¶ Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quæ aguntur in sacramentis Christi; in baptismo scilicet, in chrismate, & patena, & calice: oblationes quoque inferre, & disponere in altario: componere etiam mensam Domini, atque vestire, crucem ferre, & prædicare Euãgelium, & Apostolum [g]. Nam sicut lectoribus vetus testamentum, ita diaconis nouum prædicare præceptum est: ad ipsum quoque pertinet officium precum, [h] & recitatio [i] nominũ: ipse præmonet [k] aures haberi ad Deum: ipse hortatur clare [l]: ipse donat pacem [m], & ipse annuntiat [n]. ¶ Ad presbyterum pertinet sacramentũ † corporis & sanguinis Domini in altario Dei conficere, orationes dicere, & benedicere dona Dei. ¶ Ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, vnctio altaris, & confectio chrismatis [o]. Ipse prædicta officia, & ordines ecclesiasticos distribuit: ipse sacras virgines benedicit: & dum pręcessit vnusquisque in singulis; ipse tamen est pręordinator in cunctis. ¶ Hi sunt ordines, & ministeria clericorum; quæ tamen auctoritate Pontificali in archidiaconi cura, & primicerij, ac thesaurarij solicitudine diuidũtur. ¶ Archidianonus enim imperat subdiaconis, & leuitis: ad quem ista ministeria pertinent, ordinatio vestiendi altaris à leuitis, cura incensi, & sacrificij [p] necessaria solicitudo; quis leuitarum Apostolũ, & Euangelium legat, quis preces dicat, seu responsoria † in dominicis diebus, aut solennitatibus †decantet. Solicitudo quoque parochiarum †, & ordinatio, & iurgia [q] ad eius pertinent curam: pro reparãdis [r] diœcesanis basilicis ipse suggerit sacerdoti [s]: ipse inquirit parochias †cum iussione [t] episcopi, & ornamenta, vel res basilicarum [u] parochiarum †gesta libertatum †ecclesiasticarum episcopo idem refert: collectam pecuniam de communione [x] ipse accipit, & episcopo defert, & clericis proprias partes idem distribuit. ¶ Ab archidiacono nuntiantur episcopo excessus diaconorum: ipse denuntiat sacerdoti in sacrario ieiuniorum dies, atque solennitatum, & ab ipso publice in ecclesia prædicatur: quando vero archidiaconus absens est, vicem eius diaconus [y] sequens adimplet. ¶ Archipresbyter [z] vero se esse sub archidiacono, eiusque præceptis, sicut episcopi sui, sciat obedire: & (quod specialiter ad eius ministerium pertinet) supra omnes presbyteros in ordine positos curam agere, & assidue in ecclesia stare; & quando episcopi sui absentia cõtigerit, ipse vice eius Missarum so-

† al. eijciat
† al. vasa suggesta
† laudis sacrificium] or.
† aquamanilem] orig.
† al. sacrificium
† al. responsoriũ
† Solennitatẽ] orig. & Pann. Solennitatum] Burch. & Iuo.
† Parochitanorum] orig.
† Parochiam.
† Parochitanorum] orig.
† al. & libertatũ

b ¶*Benedictiones.*] idest, benedicamus.
c ¶*Laudes.*] idest, alleluia. vel illud, Christus vincit, &c.
d ¶*Sacrificium.*] idest offertorium.
e ¶*Lectiones*] legendas in matutinis.
f ¶*Prædicare.*] idest, legere: ne sit contra 16. q. 1. adijcimus.
g ¶*Apostolum.*] idest, epistolam: cum deest subdiaconus.
h ¶*Precum.*] dicendo litanias.
i ¶*Et recitatio.*] ordinandorum, & baptizandorum, & mortuorum, & excommunicatorum. 2. q. 1. legum.
k ¶*Præmonet.*] cum dicit, Humiliate vos, &c.
l ¶*Clamare.*] Kyrie eleison in rogationibus. Idem Gof.
m ¶*Pacem.*] cum dicit, Dominus vobiscum. vel pax vobiscum: secũdũ cõsuetudinẽ alteri⁹ loci. Vel cũ dicit, Agnus Dei, &c. Lau.
n ¶*Annuntiat.*] festiuitates.
o ¶*Chrismatis.*] alia plura spectant ad episcopũ, vt 68. dist. q̃uis.
p ¶*Et sacrificij.*] portandi ad altare.
q ¶*Et iurgia.*] Hic videtur quòd archidiaconi habeant ordinariã iurisdictionem: & quòd possint instituere clericos, & suspendere vel excommunicare [1], vt 63. distin. si in plebibus. & extra de pœ. licet. & extra de exces. prælat. ad hoc. & de offi. deleg. super eo. &
r ¶*Pro reparandis.*] Alibi dicitur, ꝙ hoc ad præpositum spectet, vt 70. dist. sanctorum. sed ibi nomen præpositi large sumitur, vt extra de verbo. significa. quamuis.
s ¶*Sacerdoti.*] idest, episcopo.
t ¶*Cum iussione.*] generali: quando recipit archidiaconatum ab episcopo.
u ¶*Basilicarum.*] ruralium: quia ea quæ sunt in vrbe, custodit primicerius.
x ¶*De communione.*] idest, de oblationibus.
y ¶*Diaconus.*] Cum ergo possit vices suas delegare, ergo est ordinarius, vt C. de iudi. à iudice.
z ¶*Archipresbyter.*] In quibusdam ecclesiis vocatur iste decanus. 50. dist. in capite. sed ille est archipresbyter ruralis [3].

[3] De quo hic nõ loquit, secundũ Lau.

a ¶*Collectas.*]

a ¶ *Collectas.*] scilicet orationes.
b ¶ *Signum.*] id est, pulsatio campanarum.
c ¶ *Modus.*] idest, cum organo, vel sine eo.
d ¶ *In vrbe.*] sed archidiaconus extra vrbẽ, vt supra dictum est.
e ¶ *Clericos.*] Ciuitatenses.

tractatus vsque ad 12. causam, assignando quales in quolibet ordine, & ex quo, & in quẽ debeãt promoueri, q̃ lapsi valeant reparari, & qui non: & sub quo iudice quilibet accusetur, & sub quo iudice sint ligandi vel absoluendi. si qua autem alia interponit, incidentia sunt, vt in 6. 7. 8. 9. & 10. causis. continua.

Ha-

lennia celebret, & collectas [a] dicat, vel cui ipse iniunxerit. ¶ Ad primicerium pertinent acolythi, exorcistæ, psalmistæ, atque lectores: signum [b] quoque dandum pro officio clericorum, pro vitæ honestate, & officij meditandi, & peragendi solicite; lectiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium, & responsoria quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque, & modus [c] psallendi † in choro pro solennitate temporum: ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basilicarum, quæ sunt in vrbe [d], ipse denuntiat sacerdoti: epistolas episcopi pro diebus ieiuniorum parochitanis † per ostiarios ipse dirigat: clericos [ε] [e], quos delinquere cognoscit, ipse distringat; quos vero emendare non valet, eorum excessus ad agnitionem episcopi deferat: basilicanos † [f] ipse constituat, & matriculam † [g] ipse disponat. Quando autem primicerius absens est, ea, quæ prædicta sunt, ipse exquirat, qui ei aut lege † [h] proximus est, aut eruditione. ¶ Ad thesaurarium pertinet basilicarum, & ostiarij ordinatio † [i], incensi præparatio, cura chrismatis conficiendi, cura baptisterij ordinandi, præparatio luminariorum in sacrario, & in sacrificijs †.

† al. canendi
† al. parochianis
† basilicarios.
† al. matriculas] or. & manuscr.
† loco.] orig.
† reparatio.] or.
† præparatio sacrificij.] orig.

[*] Aliter accipit 50. dist. cõtumaces. Archidia.

Litteratura equipollet dignitati.

α ¶ Clamare.] *In epistola B. Isidori, & apud Iuonem legitur:* ipse hortatur orare, ipse clamat & pacem ipse annuntiat.
β ¶ Parochiarum.] *In epistola legitur,* parochitanorum. *quemadmodum & paulo inferius: & vox ista frequens est in antiquis exemplaribus conciliorum Toletanorum.*
γ ¶ Prædicatur.] *Sic emẽdatum est ex manuscr. Grat. & originali. Antea legebatur,* prædicantur.
δ ¶ Archipresbyter.] *Hinc vsque ad vers.* Ad primicerium *non sunt in ipsa epistola Isidori, neq; in Pannormia, neq; apud Burch. & extra c. 1. de offic. archipresb. citatur ex concilio Toletano.*
ε ¶ Clericos.] *In primo Vaticano est* clericos vrbis, *& post verbum* deferat *additur,* ceteri enim qui sunt extra vrbẽ, ad archidiaconi curã pertinent, *quẽadmodũ & in nõnullis alijs exẽplaribus.*
ζ ¶ Eruditione.] *In originali est,* eruditione his explendis certus.

Ex hac epistola liquet, quid cuiusque officij sit. ¶ *Est etiam alia distinctio episcoporum, presbyterorum, diaconorum, quam fecit Clemens in epistola sua tertia ita dicens.*

¶ Quid ab episcopis, quid à presbyteris, quid à diaconis audire oporteat. C. I I.

Anſ. l. 7. c. 76. al. 81.

AVdire episcopum attentius oportet [k]: & ab ipso suscipere doctrinam fidei: monita [l] autem vitæ à presbyteris inquirere, à diaconis vero ordinem disciplinæ [m].

Sacerdos quoque vtrumque humerum orario ambit: diaconus vero sinistrum tantum, vt ad ministerium expeditius discurrat.

Vnde in concilio Toletano 4. c. 39.

¶ Quare leuita vnum tantum humerum orario ambit. C I I I.

Anſ. l. 7. c. 80. al. 86.

VNum orarium oportet leuitam gestare in sinistro humero [n] propter quòd [o] orat, id est, prædicat: dexteram autem partem oportet habere liberam, vt expeditius ad ministeriũ sacerdotale discurrat.

3 *Nunc autem* [p] *per singulos gradus ordine recurrentes; qui ex quibus ordinibus in quem gradum conscendere possint; qui post lapsum valeant reparari, vel qui non; quibus culpis à proprio gradu mereantur deijci; quo accusante, quibus testificantibus possint conuinci; cuius sententia sint absoluendi, vel condẽnandi, breuiter* [q] *consideremus. Ac primũ à Pontificali gradu incipientes, qualẽ oporteat eum esse, qui in episcopũ est ordinandus, diligenter inuestigemus, Apostoli regulam* [r] *secuti, quã in huiusmodi re Timotheo, & Tito scribit dicens* [Oportet episcopum irreprehensibilem esse.] *idest non obnoxium reprehensioni. Hoc ad Timotheum* [s]. *Ad Titum autem* [;] *Oportet*

1. Tim. 3.
Ex glossa interlineari ad eum locum.
cap. 1.

f ¶ *Basilicanos.*] idest, custodes basilicarũ [*].
g ¶ *Et matriculam.*] idest, tabulam. nam in matricula faciat scribi, quod quilibet canonicus legere debeat.
h ¶ *Aut lege.*] i. ordine. & est ar. litteraturam æquipollere dignitati.
i ¶ *Ordinatio.*] id est, vt ordinet ea, quæ sunt necessaria ad basilicã. s. claues & candelas.

EX HAC EPISTOLA. Hæc est secunda pars huius dist. in qua ponit de ordinatione presbyterorum & diaconorum.

k AVdire.] ¶ *Oportet.*] subditos.
l ¶ *Monita.*] idest, cõuersationem.
m ¶ *Disciplina.*] idest, regulam viuendi, vt 16. q. 1. sicut.
n VNum.] ¶ *In sinistro humero.*] Et hoc ideo, vt ostendatur, q̃ debet transire de læua ad dexterã, idest, de temporalibus ad spiritualia: & hoc ostẽditur cũ circumflectit postea versus dexterã.

NVNC AVTEM. Hæc est tertia pars huius dist. in qua ponũt 13. capitula apostolicę regulę: & sub hac occasione ponit quattuor acceptiones criminis Ioan. de Fan.

CASVS. Ostẽso qualiter in quolibet ordine sint examinandi clerici & ordinandi; nunc Grat. breuiter vsq; ad 12. causam tractat ex quibus ordinibus quis valeat promoueri: & q̃ post lapsum valeant reparari, & quib⁹ culpis deijci mereanť, & quo accusãte, & quibus testificãtibus possint cõuici clerici: & sub quo iudice sint absoluendi vel damnandi. Et incipiẽdo ab episcopo ꝓsequitur 13. c. apostolicæ regulæ. Primũ cap. est; oportet episcopum esse irreprehensibilẽ, vel sine crimine. Et dicit primo crimẽ quodlibet peccatũ mortale vel veniale ex deliberatione procedẽs, vel sine: de quo dicitur; res pene contra naturam est, &c. sed talis eligatur cuius comparatione ceteri grex dicantur. Secundo dicitur crimen accusatione & cõdemnatione dignũ: vel infamia criminalis. Quod autem dicitur; oportet epũm esse sine crimine, ĩtelligiť post baptismũ, & nõ ante.
o ¶ *Propter quod.*] idest, quia. simile ponitur 22. dist. de constantinopolitana. versi. nam quòd.
p ¶ *Nunc autem.*] Ab hoc loco vsque ad 49. dist. assignat 13. cap. apostolicæ regulæ [z], quæ in locis suis distinguemus, & ꝑtingit hic

[z] Quam tractat vsque ad 50. dis. per ordinẽ demum repetit eadem & ordinate à dist. 81. vsque ad dis. 91. si qua alia interponit in distictionib⁹ vel in causis, incidentia sunt, vt j. sequitur in gl. secundũ Hu. Regula apostolica habet 13. capitula.

¶ Hactenus ostendimus quales sint promouendi, & qualiter sint examinandi: nunc autem ostendit quales in quolibet ordine debeant ordinari. Ioan. de Fan.
q ¶ *Breuiter.*] idest, vsque ad 12. causas.
r ¶ *Regulam.*] Hæc sunt 13. capitula quæ prosequitur: Oportet episcopũ esse sine crimine, Vnius vxoris virũ, Nõ vinolentũ, Prudentem, Ornatũ, Hospitalem, Pudicum, Doctorem, Non percussorẽ, Nõ litigiosũ, Nõ cupidũ, Domui suæ bene ꝓpositũ, Nõ neophytũ.
s ¶ *Ad Timotheum.*] scribit.

a ¶ *Nomine autem.*] Gratianus volẽs exponere auctoritatẽ Aposto li; oportet epm esse sine crimine, assignat hic plures significationes huius nois, crimẽ: licet hic qdã q̃nq; significationes assignẽt: ego nõ assigno nisi quattuor. Dicit enim quãdoq; crimẽ omne dictũ, siue mortale, siue veniale, siue ex deliberatione ꝓcedat, siue ex

g ¶ *Late.*] sed latius s̃. ibi. nomine autem. hoc enim solum mortale & veniale quod ex deliberatione procedit.
h ¶ *Ex ignorantia.*] scilicet venialia peccata.
i ¶ *Quia facile.*] Quia etiã laico * possumus ea cõfiteri, q̃uis habeat copia sacerdotis: sed mortalia nõ ꝯfitebimur nisi sacerdoti, dũmodo possit haberi ei⁹ copia: aliàs laico possumus ea confiteri, vt de pæ. dist. 1. quẽ pænitet. & di. 6. q vult. Vel ideo facile, qa per orationẽ dñicam, vel ꝑ eleemosynam, vel per modicũ ieiunium, vel ꝑ aspersionem aquę benedictę dimittunt, vt de pæni. dist. 3. de quotidianis. & dist. 6. q vult. & de conse. dist. 3. aquam.
K ¶ *Hinc etiam.*] Respicit ad id qđ dixit, si ex deliberatione. Ioan.

ADDITIO. Et expones sic. Hinc, id est, ad ostendendũ, ꝙ illa quæ cõmittunt ex deliberatione indigent pænitẽtia. & possunt ista esse verba Grat. vel Bedæ introducẽtis auctoritatem Aug. ſm. Hug.

l ¶ *Criminale.*] Id est, cuius assiduitas, & cõtẽptus * vitandi veniale nõ fiat mortale, .nõ enim vr̃ ꝙ id qđ est veniale, possit fieri mortale: quia ſm opinionẽ istorũ nihil potest speciẽ ꝑmutare: nisi velis dicere, ꝙ veniale & mortale non sint spẽs peti, sed accidentia. Vñ sicut mortale fit veniale recepta pñia, de pæn. dist. 1. serpẽs. sic ecõuerso fit veniale mortale. Alij dicũt, ꝙ tm̃ ipse cõtẽptus venialiũ est mortale peccatũ; ſm hoc expone, fit mortale, idest, tibi ꝑ contẽptum fit * mortale: sicut ibi exponitur, accedit verbum ad elementum, * & fit sacramentum. 1. q. 1. detrahe.

Nec venialia nec mortalia possumus cõfiteri sacramẽtaliter, nisi sacerdoti, vide B. Th. 4. dist. 17. q. 3. art. 4 q. 1. 2. & 3.

Venialia remittũtur varijs modis.

Vide B. Th. 1. 2. q. 88. art. 4. & 5. & q. 74 ar. 8. ad 2.

Quod dic vt legitur & not. de pæ. dist. 1. tres prope finem.

Id est, oritur, Archid.

Inepta similitudo.

Epist. 83. & j. ead. c. primum. & in glossa ordinaria ad locũ epist. ad Timotheum.

Episcopum sine crimine esse] *quod (vt Hieronymus scribit ad Oceanum) idẽ est. Nomine autem*[a] *criminis*[b] *quodlibet peccatũ intelligitur: vnde in eadẽ epistola*[c] *Hieronymus dicit* [*Res* * *cõtra naturã pene*[d] *est, vt sine peccato aliquis sit: sed talis eligatur, cuius comparatione ceteri grex*[e] *dicantur.*] *In epistola uero ad Titũ, crimẽ vocatur criminale peccatũ*[f], *vel criminalis infamia: vnde ibi*[β] *legitur* [*Crimen est querela, id est peccatũ accusatione, & dãnatione dignũ.*] *Quòd autẽ sine criminatione iubetur esse, qui in episcopum eligitur; non ante baptisma, sed post baptismũ intelligendũ est: vt à tẽpore uidelicet baptismatis nullius criminis cõsciẽtia mẽtẽ eius remordeat.*[γ]

In glossa interlineari.

j. dist. 81. c. Apostolus 1.

ead. c. primum.

¶ *Criminis autem appellatio aliàs late*[g] *patet, complectens omne peccatum, quod ex deliberatione procedit. Vnde Beda*[δ] *super epistolam Iacobi* [*Peccata, quæ ex ignorantia*[h], *vel infirmitate humana committuntur, dicit, & præcipit alterutrum confiteri; quia facile*[i] *dimittuntur: quæcumque vero fiunt ex deliberatione, non, nisi per pænitentiam.* ¶ *Hinc etiã*[k] *Augustinus ait* [*Nullum peccatum*[ε] *est adeo veniale, quod non fiat criminale*[l]; *dum placet.*] ¶ *Aliàs autem ea demum significat, quæ semel commissa ad damnationem sufficiunt. Multa enim ex deliberatione procedunt: quæ nisi sæpius iterata, & in consuetudinem fuerint deducta; quamuis grauent post mortem, non tamen æternaliter perdunt: quia & si quadam ratione crimina appellentur; tamen mortifera, & capitalia non sunt. Vnde Augustinus in homilia de igne purgatorio exponens verba Apostoli* [*Si quis super hoc*[m] *fundamentum ædificauerit ligna*[n] *fœnum, & stipulam, &c.*] [*Multi sunt, qui lectionem istam male intelligentes, falsa securitate decipiuntur: dum credunt, quòd si supra fundamentum Christi capitalia crimina ædificent; peccata ipsa per ignem transitorium possint purgari; & ipsi postea ad vitam perpetuam peruenire. Intellectus iste, fratres carissimi, corrigendus est: quia ipsi se seducunt, qui taliter sibi blandiũtur. Illo enim transitorio igne, de quo dicit Apostolus* [*Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem*] *non capitalia*[o], *sed minuta peccata purgãtur: de quibus, & si non omnia*[p], *vel*[q] *aliqua commemoranda sunt; ne aliquis se inaniter excusare conetur; & dicat se nescire, quæ sunt minuta peccata, vel quæ crimina capitalia. Et quamuis Apostolus capitalia plura commemorauerit; nos tamẽ, ne desperationẽ facere uideamur, breuiter dicimus, quæ sunt illa, sacrilegium, homicidiũ, adulteriũ, fornicatio*[†], *falsum testimoniũ, furtũ, rapina, superbia, inuidia, auaritia, & si longo tẽpore teneatur, iracundia; & ebrietas*[r], *si assidua sit, in eorũ numerũ cõputantur. Quicumq; enim aliquod*[‡] *de istis peccatis in se dominari cognouerit; nisi digne se emendauerit, et si habuerit spatiũ, lõgo tẽpore pænitẽtiã egerit, et largas eleemosynas*

Iacob. vlti.

Sermone 41. de sanctis, siue 4. de animabus defunctorum.

1. Cor. 3.

Ibidem.

hic omittuntur aliquot B. Augustini uerba.

† *Vox ista abest ab originali.*

‡ *aliqua*] orig.

ex ignorantia, ſm quod dr̃, Nemo sine crimine viuit. & hanc significationẽ innuit ibi, nomine autẽ criminis. Quandoq; dr̃ crimen infamia ꝓcedens ex crimine: prout ibi sumit in epistola ad Titũ. q̃nque dr̃ crimen solũ id, quod ex deliberatione ꝓcedit: siue illud sit mortale, siue veniale: prout ibi sumit criminis appellatio, &c. Quarto modo dr̃ crimẽ solum id, quod est dignũ depositione, ꝓut ibi sumit: aliàs ea demũ. Ioã. Deinde exemplificat qđ crimẽ sit mortale, quod veniale: ostendens ꝙ mortalia delent ꝑ pænitentiã, venialia in purgatorio. hęc videas qualiter dixi in casibus. B.
b ¶ *Criminis.*] in præcedenti auctoritate.
c ¶ *Vnde in eadem epistola.*] sic continua: licet quodlibet delictum dicatur crimen, non tñ ita accipitur in præcedenti auctoritate: qa secundum hoc fere nullus esset idoneus, &c.
d ¶ *Pene.*] j. de pæni. dist. 1. cap. vlti.
d ¶ *Pene.*] pene dicit ꝑꝑ beatam virginẽ & sanctũ Ioannem, qui fuerũt sanctificati in vtero. vel est philosophicũ temperamentũ.
e ¶ *Grex.*] sic 1. q. 1. vilissimus. 61. dist. in sacerdotibus.
f ¶ *Vel.*] pro id est.

CRIMINIS APPELLATIO. Casus. Ponit tertia acceptio huius nominis, crimẽ. Dicit enim crimẽ qđlibet mortale pcm̃, vel veniale qđ ex deliberatione ꝓcedit: & non delet nisi per pænitentiã. * Quæ vero ꝓcedũt ex infirmitate vel ignorãtia, præcepit Iacobus * alterutrum confiteri: quia facile dimittuntur.

ALIAS EA DEMUM. Hic ponitur quarta acceptio huius nominis crimen. scilicet, ꝙ semel commissum sufficit ad damnationẽ & depositionẽ: non tñ infamat: & ostẽdit in hoc §. quæ peccata sint mortalia, & quæ venialia: & quædã ex his enumerant mortalia, quę ꝑ pænitentiã purgant: venialia in purgatorio post mortẽ. Et dr̃ ꝙ per lignum magna venialia designantur: per fœnum minora: per stipulam minima intelliguntur.
m ¶ *Super hoc.*] i. super fidẽ, id est, post q̃ fidẽ qs susceperit. i. licet qs post fidẽ sumptã venialiter peccauerit, nihilominus saluus erit.
n ¶ *Ligna.*] Per hoc innuit tria genera uenialiũ. ligna uocat grauiora uenialia: fœnũ minora: stipulã minima. ligna enim diutius sunt in igne quàm fœnum: & fœnum diutius quàm stipula.
o ¶ *Nõ capitalia.*] Hac auctoritate dicũt quidã, ꝙ nullus ꝓ * mortali peccato punit igne purgatorio: sed tm̃ ꝓ ueniali. Alij dicunt, ꝙ si aliqs cœperit pęnitere ꝓ mortali, & non ꝑfecit hic pænitentiã: ꝑficiet eã ĩ purgatorio. sed si hic nõ est cõtritus de mortali, nõ purgabit ꝓ illo ĩ purgatorio. sic vr̃ Augu. hic uelle, & de pęni. dist. 1 si. peccatum. & c. sicut primi & de pæn. dist. ult. c. ult.
p ¶ *Non omnia.*] scilicet quæ sint mortalia, quæ uenialia.
q ¶ *Vel.*] pro saltem.
r ¶ *Ebrietas.*] quæ q̃nq; est mentis obliuio: & hæc est pęna, & nõ est aliqđ peccatũ, ut 15. q. 1. sane. q̃nq; dr̃ studiũ ad inebriãdũ se: & hoc est mortale pctm̃, ut 35. dist. ante oĩa. extra de ui. & ho. cleri. à crapula. q̃nq; dr̃ frequẽs act⁹ bibẽdi: & illud ẽ uẽiale, ut ĩ vers. seq.

Venialia triplicia sunt.

Vide B. Tho. 4 dist 18. q. 1. art. 2. q. 3. & dist. 21. q. 1. art. 1 q. 1.

Punitur ne aliquis in purgatorio pro mortali peccato.

Ebrietas quandoque est mortalis.

a ¶ *Plus accipit.*] Casu, nō ex contēptu, & non ad ingurgitationē: alias esset mortale peccatum, vt 4. dist. denique.
b ¶ *Plus tacet.*] In prælatis est taciturnitas mortale peccatum, vt 44. dist. sit rector 40. dist. si Papa. in alijs est veniale.

Taciturnitas in prælatis est peccatū mortale.

c ¶ *Ieiunantibus.*] Sed nonne comedere ante horam comedēdi est mortale peccatū [1], vt de conse. dist. 1. solent. & dist. 5. quinq; modis? Sed non intelligas de ieiunijs statutis: sed de illis quæ quilibet ꝑ sua voluntate seruat. 76. dist. vtinam.

[1] Quærit, nō asserit. nam hoc dicere esset durum. Arch.

d ¶ *Tardius.*] sic peccatū est, aliquid tardius dare. 13. q. 2. q. oblationes. 16. q. 1. decimæ.
ADDITIO. Dic ꝙ ipsum surgere non est peccatum: sed tarditas & negligentia. cū istis conco. secūdum. Hug.
e ¶ *Excepto.*] Arg. contra H. qui dixit, ꝙ vir non potest cognoscere vxorem quin venialiter peccet, vt dixit s. dist. 13. nerui.
f ¶ *Desiderio.*] supple, & causa reddendi debiti.
g ¶ *Neglexerit.*] Hoc est in prælato mortale, vt 90. dist. præcipimus.
h ¶ *Seruum.*] In hoc casu seruus auditur agēs contra dominum suū: & dominus talis cogit eum vendere, vt ff. de his qui sui vel aleni iuris sunt. l. 2. §. dominorum. Similiter maritus vxorem tenetur moderate castigare, vt 7. q. 1. sicut. in fine. nisi sit clericus, qui eam durius potest castigare, vt 33. q. 2. placuit.

Maritus vxorē castigare potest.

i ¶ *Adulari.*] 22. q. 2. primum. Contra 11. q. 3. nemo peritorū. & 46. dist. clericus qui. Solu. Tribus modis adulatur quis: vel attribuendo alicui homini bonum quod non habet: vel nimium extollendo bonum quod habet. vtrūque istorum est veniale. vel approbando malū quod habet: & istud est mortale. 11. q. 3. væ qui dicitis.

Adulatio tripliciter fit.

k ¶ *Vel sumptuosa.*] 41. dist. non cogantur. ADDITIO. Hoc vult sonare ista cōcor. sicut infirmatur diues, si vtatur vilibus: ita infirmanī pauperes, si vtuntur deliciosis, secundum H. Archi.
l ¶ *Iuramus.*] Intellige cum quis iocando iurat. Nam pro temerario iuramento bene peccat aliquis mortaliter, licet, non tāta pænitentia imponatur ei, sicut si solenniter & ex discretione iurasset, vt 22. q. 4. qui sacramento. Idem dico in iuramento per metum extorto, vt extra de iureiur. verum. Contra. 2. q. 4. nos sanctorum Sol. ibi de solenni, hic de non solenni.

Iuramentum an semper sit mortale peccatum.

m ¶ *Temeritate.*] sed si ex odio, esset mortale. vnde sequit̃, quoniā

Q *Valis hinc.*] CASVS. Quærebat̃ qualis repræsentabit̃ homo ante Deum in die iudicij. Et respondet quòd si bonus decedit, bonus repræsentabitur: & si malus decedit, malus repræsentabitur. Sed tamen sunt quædam peccata in iusto quæ purgantur post mortem: scilicet venialia, vt sermo otiosus: risus immoderatus: & peccatum curæ familiaris. & hoc probatur auctoritate Euangelij dicentis: Si quis dixerit blasphemiam in spiritum sanctum, nec in hoc sæculo, nec in futuro remittetur ei. Vnde à contrario sensu apparet, ꝙ peccata quædam in futuro remittentur. nam quod de vno negatur, de alijs conceditur.
n ¶ *Qualis hinc.*] Hoc verum est de summe bonis vel summe malis. nam quidam sunt summe boni: quidam summe mali [2].

[2] De hoc etiā not. extra de ... leb. missa. cum Marthæ in fi.

erogauerit & à peccatis ipsis abstinuerit; illo transitorio igne, de quo ait Apostolus, purgari non poterit: sed æterna illum flamma sine vllo remedio cruciabit. Quæ autem sint minuta peccata, licet omnibus nota sint; tamen quia longum est, vt omnia replicentur; opus est; vt ex eis vel aliqua nominemus. Quoties aliquis in cibo, aut potu plus accipit [a] *, quàm necesse sit, ad minuta peccata nouerit pertinere: quoties plus loquitur, quàm oportet; aut plus tacet* [b] *, quàm expedit: quoties pauperes importune petētes exasperat: quoties cum sit sanus corpore, alijs ieiunantibus* [c] *prandere voluerit, aut somno deditus tardius* [d] *ad ecclesiam surgit: quoties, excepto* [e] *desiderio* [f] *filiorū, vxorem suam cognouerit: quoties in carcere clausos, aut in vinculis positos tardius requisierit: quoties infirmos tardius visitauerit: si discordes ad cōcordiam reuocare neglexerit* [g] *: si plus aut proximum, aut vxorē, aut filium, aut seruum* [h] *exasperauerit, quàm oportet: si amplius fuerit blāditus, quàm expedit: si cuicumque maiori personæ, aut ex voluntate, aut ex necessitate adulari* [i] *voluerit: si pauperibus esurientibus, nimium* † *deliciosa, vel sumptuosa* [k] *conuiuia sibi præparauerit: si se in ecclesia, aut extra ecclesiam fabulis otiosis (de quibus in die iudicij ratio reddenda est) occupauerit: si dum incaute iuramus* [l] *, & cum hoc per aliquam necessitatem implere non poterimus, vtique periuramus, & cum omni facilitate, vel temeritate* [m] *maledicimus, cum scriptum sit [Neque maledici regnum Dei possidebunt.]*

† *Cibum nō dederit, aut nimiū*] orig.

1. Cor. 6.

α ¶ Res contra.] *Sic fere in glossa ordinaria ad vocem illam:* irreprehensibilem. *& est epitome quadam verborum B. Hieronymi in epistola ad Oceanum, explanātis locum Apostoli ad Timotheū, & ad Titum.*
β ¶ Vnde ibi] *Id est non apud B. Paulum, sed in glossa ordinaria ad locum B. Pauli. Sumpta autem sententia est ex B. Augustino ex tractatu 41. ad c. 8. Ioannis: eiusq; verba habentur & apud Bedam ad eumdem B. Pauli locum, & infra dist. 81. c. Apostolus, primo.*
γ ¶ Remordeat.] *Sequebatur in vulgatis:* vnde Hieronymus scribit in eadem epistola ad Titum: *quæ verba sunt inducta, quoniam in nullo manuscripto sunt inuenta: habentur autem infra ead. ante. c. primum.*
δ ¶ Vnde Beda.] *In commentarijs ipsius ad c. 5. epistolæ Iacobi ad illa verba:* confitemini alterutrum, *sic legitur:* In hac autem sententia, illa debet esse discretio, vt quotidiana leuiaque peccata alterutrum, coæqualibus confiteamur: eorumque quotidiana credamus oratione saluari: porro grauioris lepræ immunditiam iuxta legem sacerdoti pandamus; atq; ad eius arbitrium, qualiter, & quanto tempore iusserit, purificari curemus.
ε ¶ Nullum peccatum.] *In glossa ordinaria in cap xi. 1. Corinth ad ea verba:* reus erit corporis & sanguinis Domini, *citatur hæc sentētia ex. B. August. homilia 24. in Ioannem in hæc verba* Nullum peccatum veniale est, dum placet, quantumcunque paruum: sicut mortale, si vere displicet, nullum iudicatur.

Item Gregorius Dialog. lib. 4. c. 39.

¶ Quæ sunt venialia peccata, quæ post hanc vitam purgantur. C. IIII.

QValis hinc [n] quisq; egreditur, talis in iudicio [o] præsentatur: sed tamē de quibusdam leuibus culpis [p] esse ante iudicium purgatorius ignis credēdus est [q], pro eo, quod veritas dicit [Quia si quis in spiritum sanctum blasphemiā [r] dixerit; neque in hoc sæculo remittetur ei, neque in futuro.] In qua sententia datur intelligi, quasdā culpas in hoc sæculo, quasdam vero in futuro posse laxari. Quod enim de vno negatur [s], cōsequēs intellectus patet, quia de quibusdā cōceditur.

Matt. 12.

o ¶ *In iudicio.*] vt 13. q. 2. tempus. Ioan.
p ¶ *Culpis.*] scilicet uenialibus.
q ¶ *Credendus est.*] Hic uult dicere, ꝙ quædam culpæ tolluntur per ignem purgatorij ante diem iudicij
r ¶ *Blasphemias.*] Qui peccat per impotentiam, dicitur peccare in patrem: quia patri attribuitur potentia. 24. dist. qui episcopus. Qui peccat per ignorantiam, dicitur peccare in filium: quia filio attribuitur scientia. 38. dist. si iuxta. Sed qui ex contemptu peccat, dicitur peccare in spiritum sanctum, ut ille qui est obstinatus in peccato, & illud dicitur irremissibile [3], id est, non ita de facili remittitur sicut præcedentia. de pænitent. dist. 1. §. potest, & dist. 2. sciendum.

Peccatur vario modo in patrem & filium & spiritum sanctum.

[3] Quod dic vt legitur & not. j. de pæ. dist. 1. § potest etiam & dist. 2. & c. sciendum. Archidia.

s ¶ *Negatur.*] Argumen. quod de uno negatur, de alio conceditur, ut. 16. q. 3. de crimine. ff. de iudi. l. cum prætor. sic quod de uno cōceditur, de alio negatur, ut 45. dist. disciplina. 1. q. 1. per Esaiam. 33. q. 5. qui fitit [4]. Argumen. contra C. de natu. lib. Authen. item si quis

[4] In fine.

quis. vbi licet vnum nominet, tamen extenditur ad alios. sic 61. distin. miramur. arg. ff. de custo. reo. si quis.
a Sine culpa.] Similiter militia, mercatio, procuratio, siue administratio aliqua vix sine peccato fit, vt de pœni. distin. 5. falsas. &c. qualitas.

ædil. edic. quod ita sanatum est, quia status nostri temporis, &c. vt 84. dist. fraternitatis. & dicunt ꝙ ille canon corrigit alios, qui de rigore loquuntur. Tertij dicunt, ꝙ quantumcumque sit graue delictum, dummodo sit occultum, post pænitentiam non impedit promouẽdũ, vt 50. dist. de his. Ego credo, ꝙ siue sit occultũ, siue manifestum, dummodo sit enorme, impedit promouendum, licet egerit pænitentiam. 50. distin. miror. Ioã. Sed certe hoc non est verum, licet Ioan. hoc dicat. nã pro occulto crimine nemo repellitur post pænitentiam, nisi in homicidio, vt dicit noua decre. extra de temp. ord. cap. vlti. quæ declarat hoc totum. Ber.

Negotia multa sunt quæ vix sine peccato fiũt.

Ad idem de pæ. dist. 1. quantuslibet. &c. quamobrem. ver. neque enim, &c & 32. q. 1. quod aute. in fi. 56. dist. numquam. nam Deus vitijs tantum irascitur, non hominibꝰ. de pæ. distin. 1. quamobrem. Archid.

Qui

Sed tamen, vt prædixi, hoc de paruis, minimisque peccatis fieri posse credendum est; sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ familiaris, quæ vix sine culpa a vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt; aut in non grauibus rebus error ignorantiæ, quæ cuncta etiam post mortem grauant, si adhuc in hac vita positis minime fuerint relaxata.

Infra de pænit. dist. 7. c. vltimo. §. fin.

[*Item Augustinus in libro de vera & falsa pænitentia, c. 18.*]

¶ De eodem. PALEA. C. V.

Qvi in aliud sæculum distulit fructum conuersionis, prius purgabitur igne purgationis. Hic autem ignis, & si æternus non sit, miro tamen modo grauis est. Excellit enim omnem pænam, quam vmquam aliquis passus est in hac uita, uel pati * potest.

* ¶ Vel pati potest.] *Hac verba non sunt in originali, neque infra de panit. dist. 7. c. vlt. §. fin. vbi hoc idem recitatur.*

In commentarijs ad c. 1.

Aliàs autem ea tantum delicta significat, quorum est perpetua infamia. Vnde Hieronymus scribit in eadem epistola ad Titum, c. 1.

¶ A die baptismi sine crimine debet inueniri, qui in episcopum est ordinandus. C. VI.

† *fit*] orig.

PRimum b itaque sine crimine iubetur esse † episcopus, quod puto alio verbo ad Timotheum, irreprehensibilem nominatum; non quòd eo tantum tempore, quo ordinandus est sine vllo sit crimine, & præteritas maculas noua cõuersatione diluerit: sed quòd ex eo tempore, quo in Christum renatus est, nulla peccati cõscientia remordeatur. Quomodo enim potest præses c ecclesiæ auferre malũ de medio eius, qui in delicto simili corruerit? aut qua libertate corripere d peccantem potest; cum tacitus sibi ipse respondeat e, eadem admisisse, quæ corripit †?

1. Cor. 5.

¶ Concor.] frater à fratre. ff. de de cond indeb. & l. altius. ff. si ser. vendi.

Ecce, qui ordinandus est in episcopum; non solum tempore suæ ordinationis, sed etiam omni tempore post baptisma à crimine immunis esse debet.

c ¶ Præses.] id est, episcopus.
d ¶ Corripere.] Not. ꝙ potest quis accusari de peccato, de quo pænituit. 33. q. 2. admonere.
e ¶ Respondeat.] sic ĩ. distinct. proxi. vna tantum. & 42. distinct. §. 1. & 62. dist. in sacerdotibus. §. 1.

DISTINCTIO XXVI.

1. Tim. 3. & Ti. 1

SEquitur f in vtraque epistola [*vnius vxoris virum*] *post baptisma videlicet, non ante baptismum. Vnde Hieronymus* * *scribit ad Oceanum, epist. 83.*

SEquitur.] Hæc dist. diuiditur in duas partes. Secunda ibi, *Sicut duobus*. Io. de Fant.

CASVS. Supra tractatum est primum cap. apostolicæ regulæ, scilicet; oportet episcopum esse sine crimine: quod intelligitur non solum suæ ordinationis tempore, sed etiam omni tempore post baptismum. In hac vero 26. dist. prosequitur secundum cap. apostolicæ regulæ, scilicet; oportet episcopum esse monogamum, id est, vnius vxoris virum, id est, non plurium. & hoc intelligitur post baptismum: quod probatur per sequen. cap. quod abrogatum est.
f ¶ Sequitur.] in hac 26. distinct. exequitur

¶ Post baptismum debet esse monogamus, qui in episcopum est ordinandus. C. I.

Beda, & Gloss. ord. 1. Tim. 3. ad hæc uerba.

VNius g vxoris virũ, id est, monogamũ h post baptismũ i. Si enim &

QVi in aliud.] CASVS. Dicitur in hoc capitulo, ꝙ si quis nõ egit pænitentiam in hac vita de aliquo veniali, in futuro sæculo purgabitur igne purgationis, qui superat omnem pœnam, quam aliquis potest pati in hoc mundo.

ALIAS. Hic prosequitur Gratianus secundum H. quintam acceptionẽ huius nominis, crimen, dicens ꝙ crimen dicitur quodcumque irrogat perpetuam infamiam.

PRimum.] CASVS. Dicitur in hoc capitulo, ꝙ qui eligitur in epm, debet esse sine crimine, & sine criminali infamia post baptisma, nec sufficit, si eo tẽpore sit sine crimine quo est ordinãdus, cum forte per pænitentiã diluit peccata sua. Quomodo. n. poterit alios corrigere, qui in simile corruit delictum?
b ¶ Primum.] Ex hoc cap. tres oriuntur opiniones. dicit H. ꝙ qui semel peccauit, non potest amodo promoueri, vel aliquos actus legitimos exercere, vt hic, & 48. dist. quoniã. & 1. q. 7. si quis omnem. & 50. dist. illud. & 6. q. 1. qui crimen. & 8. q. 1. in scripturis, in fi. & extra de temp. ordi. cap. ex tenore. Et arg. pro eis. ff. de ædil. edic. quis sit fugitiuus. 1. responso. fur enim non purgat vitium furti, licet rem restituat. ff. de furtis, qui ea mente, nec raptor vitiũ rapinæ. ff. vi bono. rap. l. penul. Alij dicunt, ꝙ post quodlibet mortale acta pænitentia potest quis promoueri, nisi sit crimen enorme, vt 81. dist. Apostolus. Et est arg. ad hoc 50. distin. ferrum. ff. de

Promoueri vtrum possit ille qui semel peccauit.

secundum præceptum apostolicæ regulæ, oportet episcopum esse vnius vxoris virum; quod negatiue exponitur, id est, non plurium: tamẽ in casu necessitatis bigamus promouetur vsque ad subdiaconatum, vt 34. distinct. lector. Assignantur autem quattuor rationes, quare bigamus non possit promoueri. Vna propter defectum sacramenti; quia non est ibi sacramẽtum vnitatis, cum carnem suam diuiserit in plures, vt ĩ. ead. acutius. Item propter prærogatiuam ordinum, vt ĩ. ead. vna. Item propter signum incontinentiæ, ex eo quòd de vna transiuit ad aliam, vt 82. distinct. proposuisti. Item ex eo quòd non habet frontem hortandi viduitatem, vt ĩ. ea. vna, in fi.

Bigamus propter quattuor rationes promoueri non potest.

VNius.] CASVS. Quæsitum fuit à Hierony. vtrum cap. apostolicæ regulæ, oportet episcopum esse monogamum, intelligatur ante baptismum, vel post. Et respondet quòd post baptismum & non ante. si enim ante coniugem habuit, non imputatur ei, sicut nec stuprum.
g ¶ Vnius.] id est, non plurium. sic extra de testi. licet. Et sic verba affirmatiua exponuntur negatiue, vt 1. quæstio. 1. iudices. 23. quæstio. 4. si ea.
h ¶ Monogamum.] Monos vnum, gamos mulier vel nuptiæ. inde monogamus, scilicet qui vnam tantum habuit vxorem. H.
i ¶ Post baptismum.] Non dicit uerum; quia matrimonium non

ſoluitur in baptiſmo,vt ꝟ.ead.cap.deinde.& male ſentit hic Hierony.vnde Auguſtinus eum corrigit in proximo cap.

a ¶ *Nouo homini.*] Sub eo modo loquendi ſeruus poſt manumiſſionem dicitur nouus homo, vt ff. de adi.leg.ſi ſeruus legatus. & alia lex dicit,quòd poſt manumiſsionem alius intelligitur,vt ff.de ſolu.qui res.§. aream.

aliquis ante baptiſmum tres habuerit vxores, & poſt baptiſmum quartam,quæ quarta eſt,erit prima ſ̃m eos.Secundum incõueniẽs eſt,ꝙ hæc talis quæ quarto ducta eſt,debet loco virginis reputari. Secunda opinio erat,ꝙ totũ quidquid agit homo ante baptiſmũ, in baptiſmo deletur,quod Inn.reprobat,cum in baptiſmo tantum pec-

ante coniugem habuit, quæ obierit;non ei imputatur, cui prorſus nouo homini † [a] nec ſtupra,nec alia,quæ ante fuerunt,iam obſunt.

† Gloſſa non habet.

* ¶ Hieronymus.] *Sententia quidem huius,& ſequentis capitis ſunt Patrum, qui citantur, id eſt,Hieronymi,& Auguſtini: verba tamen ipſa potius videntur ſumpta ex collectaneis Beda,& ex gloſſa ordinaria;huius quidem capitis in primam ad Timot. c. 3. ſequentis vero in epiſtolam ad Titum,c.1.*

Auguſtinus vero contra teſtatur ſcribens † in epiſtola ad Titum.

† In gloſſa ordinaria in c. 1. epiſtolæ ad Titum ſumpta tamen ſententia ex B. Aug. in lib. de bono cõiugali, c.18.

¶ Qui ante baptiſmum habuerit unam, & poſt baptiſmum aliam, ordinandus non eſt. C. II.

28.q.3. c.acuti*. Iuo p.8.c. 294. Pann.l.6. c. 66. Anſel. l.9.c.59. Poly.l.2.tit. 31. 1.Cor.7.

ACutius intelligunt, qui nec eum,qui catechumenus,vel paganus habuit alteram,ordinandum cenſuerunt: quia de ſacramento [b] agitur,non de peccato [β]. Nam in baptiſmo peccata omnia dimittuntur: & qui dixit [Si nupſerit virgo,non peccat] ſatis declarauit nuptias non eſſe peccatum. Propter ſanctitatem autem ſacramenti,ſicut femina, ſi catechumena vitiata eſt,non poteſt poſt baptiſmum inter Dei virgines conſecrari [c]: ita non abſurde viſum eſt bigamum non peccaſſe,ſed normam ſacramenti amiſiſſe,non ad vitæ meritum,ſed ad ordinationis eccleſiaſticæ ſignaculum neceſſariam. Et ſicut plures antiquorum patrum vxores, ſignificauerunt futuras ex omnibus gentibus eccleſias,vni vero ſubditas, id eſt Chriſto: ita noſter antiſtes,id eſt,epiſcopus vnius vxoris vir ſignificat [d] ex omnibus gentibus vnitatem vni viro [e] Chriſto ſubditam [f]. 2 ¶ Itaque ſicut duobus dominis ſeruire, ſic ab vno Deo apoſtatare,& in alterius ſuperſtitionem ire,non licet †.

Mat. 6.

β ¶ De peccato.] *ſequebatur*,propter ſanctitatem ſacramenti,ſicut ſi femina, &c. *Reſtitutus eſt totus hic locus ex gloſſa ordinaria. Nam apud B.Auguſtinum,& reliquos collectores copioſior etiam eſt.*

Item Innocentius Ruffo, & Euſebio, & ceteris epiſcopis Macedon. epiſtola 22.c.2.

¶ Bigamus probatur, qui ante baptiſmum habuerit vnam, & poſt baptiſmum alteram. C. III.

Burch.l.4.c.98. Iuo p.1. c. 292. & p.8.c. 303. Poly.l.6.tit.4.

DEinde ponitur non dici oportere bigamum eum, qui catechumenus habuerit,atque amiſerit vxorem,ſi poſt baptiſmum fuerit aliam ſortitus,eamque primam videri, quæ nouo homini copulata ſit; quia illud coniugium per† baptiſmi ſacramentum cum ceteris [g] criminibus ſit ablutũ †. Quod cum de vna vtique dicitur,certe,ſi tres habuerit in vetere poſitus homine vxores [β],erit ei,quæ poſt baptiſmũ quarta eſt,ſic interpretãtibus prima, & virginis æque [h] nomẽ accipiet, quæ quarto ducta eſt loco. Quis (oro) iſtud nõ videat contra Apoſtoli

† *poſt*] orig. † *al.ablatum*

A *Cutius.*] Casvs. Capitulũ hoc diuiditur in duas partes. In prima parte probat Aug. ꝙ ille qui habuit vnã coniugem ante baptiſma, & aliam poſt, promoueri non poteſt, cũ ſit bigamus. & hoc fit,nõ propter peccatũ, quod contraxit, ſed ꝑ ſacramenti defectum, quod in eo deficit,cum hic non de peccato,ſed de inordinatione agat. Et ſi catechumena fuerit ante baptiſmum corrupta, licet poſtea baptizetur,tñ non poterit inter virgines cõſecrari. In ſecũda parte quæ ĩcipit ibi, *Sicut.* dicitur, ꝙ ſicut vnitas vni viro,id eſt,Chriſto debet eſſe ſubdita, & non diuerſis,id eſt,Deo & diabolo,ita à Deo recedere in ſuperſtitionẽ diaboli nõ licet. Vel intellige ſic, vt faciat ad propoſitũ Gratiani, id eſt, ſicut duobus coniugijs non poteſt aliquis deſeruire ſimul,ſic ab vno coniugio in aliud ire non licet; quia talis apoſtataret à via ordinandi.

b ¶ *De ſacramento.* Senſus eſt, bigamus nõ repellitur quia peccauit, ſed propter ſacramenti defectum,qui eſt in eo. extra de biga. à nobis. & c.nuper. Et not. ꝙ in matrimonio triplex deſignatur ſacramentũ [x], coniunctio animorum per verba de præſenti deſignat cõiunctionem fidelis animæ ad Chriſtum,ſed commiſtio carnis deſignat coniunctionem Chriſti,& eccleſiæ, vt extra de biga. debitũ. Itẽ deſignat ibi vnio deitatis cum humanitate,ut de conſecrat.diſt. 2. in Chriſto.& illam deſignat coniunctio corporum.

x Hic videas q̃d dicam de pæ. diſtin.2.§ Adã.ſuper gl.dicẽ.hoc, &c.Archid.

c ¶ *Conſecrari.*] quæri conſueuit,cum conſecratio epiſcopi maior ſit & dignior q̃ virginum,quare poſsit conſecrari in epiſcopum, qui non ſolum vxorem habet,ſed etiã poſt mortuã vxorẽ habuit cõcubinã,vt 33.diſt.habuiſſe,& 34. diſt. c. fraternitatis. & ſi qua fuerit corrupta vel ante baptiſmum vel poſtea,non poſsit inter ſacras virgines conſecrari, vt 20.q.1.iuuenculas? Reſpondetur,ſacra virgo ſignificat eccleſiam triumphantem, vbi non eſt macula neque ruga. 21.diſt.quamuis.ſed epiſcopus eccleſiam militantem, vbi ſunt boni & mali.31.diſt.quoniam.11.q.3.audi.

Corruptus in epiſcopum conſecrari poteſt, ſed non corrupta inter virgines.

d ¶ *Significat.*] Et ita* ipſe epiſcopus eſt ſacramentum, ſicut aqua ipſa.prima quæſtio. 1. detrahe verbum ab aqua, quid erit niſi aqua?

* *Neque epiſcopus neque aqua proprie eſt ſacramentum. Vide Turrecrematam hic.*

e ¶ *Vni viro.*] id eſt,Deo,& non diabolo, & ſic bene aptatur ſequens littera.

f ¶ *Subditam.*] id eſt,non ab eo diuiſam.& bene ſequitur.

D *Einde.*] Casvs. Hoc cap.diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ Ruffus, & Euſebius,& ceteri epiſcopi Macedoniæ tres prauas opiniones habebãt.Prima erat,ꝙ ille non debet bigamus reputari, qui ante baptiſmũ habuit vnã & poſtea aliam,& eam quam poſt baptiſmum aliquis habuit, videri quaſi nouo homini copulatã.Sed hãc opinionem reprobat Inn.per duo inconuenientia.Primum eſt,ꝙ ſecundum illorum opinionem, ſi

peccata deleantur,& non matrimonia,cum Deo auctore ſint conſtituta.Trrtia opinio erat, ꝙ matrimonium ante baptiſmum non erat legitimum:& hoc improbat tali ratione; quia ſi hoc verum eſt,filij inde nati non erunt legitimi, nec hereditatem habebunt: ſed erunt ſpurij vel naturales.Hoc etiam improbatur auctoritate Domini. nam interrogatus à Iudæis,ſi liceret homini dimittere vxorem ſuam,reſpondit: Quos Deus coniunxit,homo non ſeparet.& de his tantum loquebatur,ſcilicet Iudæis, qui ante baptiſmum contraxerunt. In ſecunda parte, quæ incipit ibi, *Quæro, & ſolicitus.* reuertitur Inno.ad ſecũdam opin. & eam improbat duabus rationibus vſque in finem. Prima eſt, ꝙ ſecundum hoc filij nati ante baptiſmum, & poſt non erunt fratres, nec inter eos erit familiæ erciſcundæ iudicium, quod eſt abſurdum. Secunda eſt, quia ſecundum hoc,bona quæ facit aliquis catechumenus, non proſunt ei,ſi quod ante baptiſmum geſsit, in baptiſmo deletur, quod non fuit verum in Cornelio gentili,nec in præceptis legalibus diligenter impletis. Et ſic concludit,ꝙ per baptiſmum nõ aboletur matrimonium,ſed peccatum.

g ¶ *Cum ceteris.*] Improprie ponitur hæc dictio, ceteris,vt ibi;& cum eo alij duo latrones.ſic 56.diſt. Cenomanenſem [z]. 34.diſt. ſi quis viduam.8.q.3.Artaldus.vnde licet ſic inueniatur ſcriptum in aliquo inſtrumento; hæc eccleſia cum ceteris capellis, per hoc nõ probatur eccleſiam iſtam eſſe capellam.

Additio. argumen. contra 1. q. 7. & ſi illa.in princip.vbi de hoc.Archid.

h ¶ *Aeque.*] id eſt,ſimili ratione.

a ¶ *Sed*

a ¶ *Sed obijcitur.*] Nunc obijcit contra secundam opinionem.
b ¶ *Quid de talium.*] Hic obijcit contra tertiam opinionem.
c ¶ *Vel naturales.*] Qui dicũtur legitimi, qui naturales, habes 32. q. 4. liberi. qui spurij. ff. de statu homi. l. vulgo.
d ¶ *Sortiuntur.*] vxores & viros.

Res-

i ¶ *Concessus.*] quasi dicat, eadẽ causa non operatur ꝯrios effectus. sic 57. dist. si quis in ægritudine. sicut eadem solutio nõ parit liberationem & repetitionem, vt ff. de solu. qui hominem. §. vlti. extra de bap. maiores.

Causa eadẽ diuersos effectus non operatur.

K ¶ *Inter peccata.*] Videtur ergo, ꝙ infamia contracta ante baptismum non tollitur per baptismũ. & ita qui ante baptismũ fuit infamis, postea non potest promoueri, vt 48. dist. quoniam. & 1. q. 7. si quis omnem. Hoc non credo: sed dico infamiã & irregularitatem ex proprio delicto prouenientem tolli in baptismo [1]: quia dona baptismi sunt sine omni pænitentia, & satisfactione, vt de conse. distinct. 4. fine. Si enim peccatum non deleretur quantum ad infamiam, adhuc post baptismum obesset, quod negat Ambro. ĩ. ead. vna. vnde si aliquis occidit mille homines ante baptismum, omnis infamia & irregularitas tollitur, vt 51. dist. si quis post acceptum. hoc etiam patet in Paulo: qui ante baptismum fuit homicida: & tamẽ postea factus est apostolus, vt 50. dist. §. econtra. Si obijcis, quòd secundum hoc illa quæ corrupta est ante baptismum, post baptismum non sit irregularis: & ideo debet consecrari: bene concedo, ꝙ non est irregularis: sed tñ impeditur à consecratione propter defectum sacramenti. Sed quare repellitur mulier ꝑtextu fornicationis, quam ante baptismũ commisit, vt extra de diuor. gaudemus. in fine. sic videtur in promouẽdo. Sed hoc ideo est, quia illud delictum non tantum vxorem, sed etiam virum maculat, vt 32. q. 1. in coniugio. Sic vides, ꝙ per libertatem tollitur delictum, vel ĩfamia quã quis in seipso commisit: sed illud delictum quod in alio commisit, non tollitur, vt ff. de his qui not. infa. l. penulti. &. l. athletas. §. Pomponius. Præterea per baptismum tollit

Baptismus tollit infamiã præcedentem.

[1] Ar. ĩ. de consec. dist. 4. non ex quo. in fi. Archid.

1. Tim. 3. ad Tit. c. 1. esse præceptũ, qui ait, vnius vxoris virum oportere fieri sacerdotẽ? Sed obijcitur, [a] quòd in baptismo totũ, quidquid in vetere homine gestũ est, sit solutum. Dicite mihi (cum pace vestra loquor) crimina tantum dimittuntur in baptismo, an & illa, quæ secundum Domini † præcepta, ac Dei instituta complentur? Vxorem ducere crimen est, an non est crimen? Si crimen est, ergo (præfata venia dixerim) erit auctor in culpa: qui, vt crimina committerentur, in paradiso præcepit [γ]: cum ipse eos benedixit. Si vero non est crimen, quia quod Deus instituit †, nefas sit crimen appellari, & Salomon addidit [Etenim à Deo præparatur viro vxor,] quomodo creditur inter crimina esse dimissum, quod auctore Deo legitur consummatũ? Quid de talium [b] filijs percẽsetur? Numquid non erunt admittendi in hereditatis consortio †, quia ex ea suscepti sunt, quæ ante baptismum fuit vxor, eruntque appellandi vel naturales [c], vel spurij: quia non est legitimum matrimonium, nisi illud (vt vobis videtur) quod post baptismum assumitur? Ipse Dominus, cum interrogaretur à Iudæis, si liceret dimittere vxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit [Quod ergo Deus iunxit, homo non separet.] Ac ne de his locutus esse credatur, qui [δ] post baptismũ sortiuntur [d]; meminerint hoc & à Iudæis interrogatum, & Iudæis esse responsum [e]. ¶ Quero, & solicitus quero, si vna eadẽq; sit vxor eius, qui ante catechumenus, postea fit fidelis, filiosque ex ea, cum esset catechumenus, susceperit; ac postea alios, cum fidelis; vtrum sint appellandi fratres, an non habeant postea, defuncto patre, herciscundæ hereditatis consortium, quibus filiorum nomen regeneratio spiritualis creditur abstulisse? Quod cum ita sentire, atq; iudicare absurdum est, quæ (malum) ratio est, hoc defendi, & vacua magis opinione iactari, quàm aliqua auctoritate [f] roborari? cũ non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit [g] & Deus iunxit? Numquid si quis catechumenus virtutibus studuerit, humilitatem secutus fuerit, patientiam tenuerit, eleemosynas fecerit, morti destinatos [h] qualibet ratione eripuerit, adulteria exhorruerit, castitatem tenuerit, quæro, si hæc, cum fuerit factus fidelis, amittit; quia per baptismum, totum, quod vetus homo gesserat, putatur auferri? Aspiciamus gentilem hominem Cornelium orationibus, atque eleemosynis vacantem, angelum audientem per reuelationem, ipsumque [ε] Petrum videntem; numquid per baptismum hæc illi ablata sunt, propter quæ ei baptismus videtur esse concessus [i]? Si ita creditur, mihi credite, non modicum erratur: quia quidquid bene gestum fuerit, & secundum præcepta legalia custoditum, nõ potest facientibus deperire. Nuptiarum ergo copula, quia Dei mandato perficitur, non potest dici peccatum: & quod peccatum non est, solui inter peccata, [k] credi omnino non debet: eritque integrum æstimare aboleri non posse prioris nomen vxoris, cum non dimissum sit pro peccato, quod † ex Dei sit voluntate completum.

Margin: legis.] orig. — Gen. 1. — † iunxit] orig. — Prouerb. 19. — 28. q. 1. Numq̃d. — † al. consortium — Matt. 19. — ¶ Cẽnt tex. in l. naturales. quem vide C. de episco. & cle. — Act. 10. — † al. quia

α ¶ Bigamus.] *Rubrica huius capitis, & sequentis, quæ in codicibus impressis erant transposita, in suum locum ex aliquot manuscriptis sunt restituta.*
β ¶ Homine vxores.] *Sic in omnibus manuscriptis, & apud Burchardum, & Iuonem par. 1. c. 292. quamuis in originali, & apud eumdẽ Iuonem par. 8. c. 303. paulo aliter, & obscurius legatur.*
γ ¶ Præcepit.] *In orig. & apud ceteros collect. legitur:* in paradiso cũ ipse eos iungeret, bñdixit.
δ ¶ Qui post baptismum.] *Apud Burchardum, & Iuonem in prima parte legitur:* quæ post baptismum sortiuntur. *Sed in originali, & apud Iuonem par. 8. & in Pannormia, & infra. 28. q. 1. c. nũquid, hoc modo:* qui post baptismũ vxores sortiuntur. *Verum ob glossam nihil est mutatũ.*
ε ¶ Ipsumque Petrum.] *Apud Innocentium in codice canonum, & Burchardum est:* atque eleemosynis reuelationem, Petrumque ipsum vidisse. *Apud ipsum Innocentium in tomis conciliorum:* per reuelationem angelum, Petrumque ipsum vidisse. *apud Iuonem:* Petrum ipsum reuelatione vidisse.

e ¶ *Responsum.*] No. interpretandas esse locutiones secundũ personas quæ loquuntur, quid vel quibus loquuntur, vt hic, & prima q. 7. dici. & extra de maiori. & obe. solitæ. & ꝙ persona loquens comprehenditur in generali sermone, argumen. ff. de pigno. Paulus. § vltimo. Sed contra argu. C. de solu. inquisitio. & argu. cõtra. ff. locati, qui insulam. §. vlti. vbi nec dominus nec familia excipit in generali sermone.

Persona loquẽtis an in generali sermone comprehendatur.

f ¶ *Auctoritate.*] Quod enim ratione probari non potest, extirpandum est, vt 68. dist. corepiscopi.
g ¶ *Lex præcepit.*] 23. q. 3. qui peccat, non peccat legis auctoritate, &c.
h ¶ *Destinatos.*] Quid de hoc iuris sit, habes 23. q. 5. reos.

crimen præcedens: non tamen tollitur exceptio competens ex crimine [2]. sicut per pænitentiam tollitur crimen, non tamen exceptio competens ex crimine, vt s̃. dist. proxi. c. vlt. & 33. q. 2. admonere. Io. Quod autem hic dr̃, non est peccatum, sed sequela peccati, scilicet infamia ex peccato ꝓcta. secus autem est in illa quæ nõ prouenit ex peccato, sed ex constitutione ecclesiæ, vt in illa quæ inuita est corrupta, vt s̃. ea. c. 2. & ĩ iudice & executore, vt. 50. dist. si quis viduã. & 51. dist. aliquantos. & tamen non peccant tales. si. 23. q. 5. miles. Sed secundum H. videtur sequi inconueniens, scilicet ꝙ melioris conditionis sunt delinquentes, q̃ illi qui non deliquerunt. 34. dist. fraternitatis. 9. q. 3. mandamus. in glo. non quòd. sed hoc contingit virtute sacramenti.

[2] Idem not. Io. extra de diuortijs gaudemus. ibi videas. & idẽ no. ĩ. 28. q. 1. si quis. Arch.

Vna tantum.] Casvs. In hoc cap. dr̃, ꝙ si quis iterauerit coniugiũ, id est secundã habuit vxorẽ, non potest postea ꝓmoueri ſm legem promotionis: quod quibusdam mirum vr̃, scilicet vt matrimonia ante baptismum ꝯcta obsint: peccata vero nõ obsint volentibus promoueri: quod non debet videri mirum: cum peccata ĩ baptismo deleantur, bigamia vero non. Per §. autem sequentem, q planus est, probatur, ꝙ bigami reputantur, non solum q ante baptisma, sed etiã qui post coniugia frequentauerunt.

nibus.31.dist.ante.sed hoc expone pro accipiendo, id est, pro cõtracto retinendo. Licuit enim etiam tẽpore Siricij vsq; ad Greg. subdiaconi vti iam contracto matri. 87. distin. quicumque. 82. dist. proposuisti. expone ergo quod dicit, matrimonium desiderauerit [2], id est, desiderauerit vti iam contracto. Secundum autẽ ꝙ

[2] Scilicet cũ effectu, & de facto contraxerit. Archid.

Item Ambrosius lib. 1. de officijs, c. vlt.

¶ In baptismate culpa dimittitur, non lex coniugij aboletur. C. IIII.

VNa tantum, nec repetita nobis copula permittitur, & in ipso cõiugio lex est non iterare coniugium, nec secundæ coniugis sortiri coniunctionem. Quod plerisque mirum videtur, cur etiam ante baptismum iterata [a] coniugia electioni muneris, & prærogatiuæ ordinationis[a] impedimenta generent, cum etiã delicta obesse non soleant[b], si lauacri remissa fuerint sacramento. Sed intelligere debemus, quia in baptismo culpa dimitti potest, lex aboleri non potest. In coniugio nõ culpa, sed lex est. Quod culpæ est igitur, in baptismo relaxatur: quod legis est, in coniugio non soluitur. Quomodo autem potest hortator[c] esse viduitatis, qui ipse coniugia frequentauerit?

Iuo p. 8. c. 291. Pann. l. 6. c. 64.

a ¶ Iterata.] *Apud B. Ambrosium locus hic varie legitur. Nam in antiquis impressionibus habetur,* iterato coniugio. *in recentionibus vero,* iterati coniugij. *itemque in Pannormia, & apud Iuonem. In his tamen, quæ sequuntur, concordant, sic legendo,* ad electionem muneris, & prærogatiuam ordinationis impedimenta generentur.

Ioannes etiã Baptista dum Herodem ab incestu prohiberet dicens: [*Nõ licet tibi habere vxorem fratris tui;*] *euidenter ostendit inter infideles cõiugia esse. Vnde datur intelligi, quòd bigami dicuntur non solum, qui post baptisma coniugia frequentant, sed etiam, qui ante baptismum vnam, & post baptismum alteram habuisse probantur. Bigamus* [d] *vero in sacerdotẽ ordinari non debet: non quia deliquerit secundam accipiendo vxorem: sed quia prærogatiua exutus est sacerdotis*[e].

Vnde Ambrosius ad Vercellenses, lib. 10. epist. 82. ait.

Matt. 14.

¶ Non peccat bigamus, sed prærogatiua sacerdotis exuitur. C. V.

QVi sine crimine est vnius vxoris vir, tenetur† ad legem sacerdotij suscipiendi. Qui autem iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed prærogatiua exuitur sacerdotis.

Iuo p. 8. c. 290. Pann. l. 6. c. 63. † *al. teneatur.*

DISTINCTIO XXVII.

[1] QVòd autem [f] *vnius vxoris vir episcopus esse iubetur; quæritur, an de tempore ordinationis hoc sit accipiendum, vt tempore suæ administrationis, eius possit copula fungi, quam vnicam, & virginem sibi desponsauit.*

Hoc Martinus Papa prohibet dicens.

Apud Martinũ Bracarẽsẽ. c. 39.

¶ Non ordinetur diaconus, nisi castitatem fuerit professus. C. I.

DIaconus[g] qui eligitur, si contestatus [h] fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit non posse in castitate permanere, hic non ordinetur. Quòd si in ordinatione tacuerit [i], & ordinatus fuerit, & postea matrimonium desiderauerit, alienus sit à ministerio, & vacet à clero.

Dist. 28. diaconi. Iuo. p. 6. c. 376. Pann. l. 3. c. 97.

¶ Casus seq. §. patet.

a ¶ *Ordinationis.*] simile ĩ. 32. dist. seriatim.

b ¶ *Non soleant.*] Ergo infamia ex delicto proueniens non nocet, quãtum ad legem promotionis: scilicet per baptismum deleta.

c ¶ *Hortator.*]. sic 25. dist. c. vlt. & 47. dist. c. sicut hi §. necesse.

d ¶ *Bigamus.*] Bigamus componitur à bis & gamos, qđ est mulier, vel vxor. & sic dr̃ bigamus, qui duas habet vel habuit vxores. Archi.

e ¶ *Sacerdotis.*] Idẽ de quolibet sacro ordine. 42. dist. quiescamus.

QVi sine crimine.] Casvs. Dicit in hoc cap. ꝙ ille qui habuit tantũ vnam vxorem, & est sine crimine, promoueri potest: q vero bis ꝯxit, licet nõ peccauerit; tñ prærogatiua sacerdotij est exutus, nec poterit promoueri.

QVòd autẽ.] Hęc dist. diuiditur ĩ duas partes. In prima intendit Gratianus superficialiter allegando probare, ꝙ si diaconus fuerit protestatus, ꝙ non poterit continere: si ꝯhit, tenet matrimoniũ, sed hoc est falsum. secunda ibi, *Quidam.* Ioan. de Fan.

Casvs. Supra ostensum est, ꝙ oportet eṗm esse vnius vxoris virũ. In hac 27. dist. quærit, an tempore administrationis possit eius copula fungi, quam vnicam & virginem habuit? Et respon. ꝙ nõ. & hoc probatur per sequens cap.

f ¶ *Quod autem.*] In hac 27. dist. primo ponit incidentem [1] quæstionem, scilicet, an eṗs possit vti matrimonio contracto. Secundo ponit contrarietates capitulorum quorumdã, quę loquunt̃ de vouentibus: & ea soluit distinguendo inter vouentes solenniter, & vouentes simpliciter. Et incipit hic tractare de continentia clericorum. & protenditur iste tractatus vsque ad 36. distin.

[1] Nam vltra ꝓpositum principale hoc interserit de continẽtia clericorum, vsq; ad 35. dist. vt dixi s. in ru. huius libri. Archid.

DIaconus.] Casvs. Aliquis volebat in diaconũ promoueri, sed castitatem seruare nolebat: quæsitum fuit an deberet ordinari? Et respondet M. Papa ꝙ non. sed si cũ ordinaretur tacuit, & post ordinationem contraxit, deponi debet.

g ¶ *Diaconus.*] ſm ꝙ patet per §. sequentem, hoc cap. potest intelligi de matrimonio iam ꝯcto, & de ꝯhendo. & ſm hoc diuersis modis exponitur littera: ſm ꝙ intelligitur de contracto, planũ est: quia iste M. Papa præcessit Greg. q indixit continentiã subdiaconibus ... ꝙ loquitur de contrahendo, de diacono fuit tantum quæsitum, & de eo tantum responsum. Idem tamẽ est de subdiacono ĩ. 32. dist. si quis eorum. & secundum hoc plana est littera. Quod tamen dixi, ꝙ M. præcessit Greg. H. dicit per chronicam suam falsum esse. & dicit ꝙ Grego præcessit Mar. lxvj. annis.

[2] Textũ dupliciter exponit.

h ¶ *Si contestatus.*] Not. ꝙ protestatio valet, vt extra de no. oper. nũti. cũ ex in iũcto. & ĩ. dist. proxi. diaconi. extra qđ met. cau. platũ. & 31. q. 2. Lotharius. & ff. de neg. ges. Nesennius ff. qui. mo. pig. vel hy. sol. si debitor. §. 1. Arg. ꝯ extra de consti. cum M. Ferrariensis. & de ap. solicitudinem. Ioan. Hoc credo tenendum, ꝙ protestatio semper valet facta præsente aduersario, nisi contradicat aduersarius [3], vel iudex si facta fuerit re adhuc ĩtegra existente, vt in hoc cap. & extra de in integrum resti. cum venissent. nisi in casibus q bus expressum est, quòd potestatio non valeat, vt ibi, extra de cõstit. cum M. & de ap. solicitudinem.

[3] Arg. ad hoc extra de ele. Cum mana. Archid.

i ¶ *Tacuerit.*] Not. taciturnitatẽ haberi ꝓ consensu, vt hic, & 54. dist.

dist. si seruus. & 65. dist. si forte. & 20. q. 2. puella. ff. sol. ma. l. 2. arg. contra extra de præsc. nihil. Sol. taciturnitas semper habetur pro consensu, nisi in tribus casibus no. 2. q. 7. plerumq;. Itē & in casibus illis vbi requiritur expressus consensus, vt in seruitute imponenda non sufficit cōsensus tacitus, sed expressus, vt ff. de ser. vrb. præd.

Tacens an consentiat.

bat per sequētia. Quod tamen dicitur ab illo versi. *Si vero*, falsum est, nisi hoc intelligas in orientali ecclesia.

¶ Casus autem plani sunt vsque ad cap. quod interrogasti.

a ¶ *Licite.*] allegando dicit.

Q*Vidam.*] Hæc est secunda pars dist. in qua corrigit & dicit, quòd vouentes simpliciter, licet non debeant contrahere, tamen tenet matrimonium. Io. de Fan.

Hac auctoritate datur intelligi, quòd illi, qui vxores habent, vel accipere volunt, nec diaconi, nec sacerdotes fieri possunt, nisi continentiam profiteantur. ¶ Si vero diaconus à ministerio cessare voluerit; & contracto matrimonio licite [a] *potest vti. Nam etsi in ordinatione sua castitatis votum obtulerit; tamen tanta est vis in sacramento coniugij, quòd nec ex violatione voti potest dissolui ipsum coniugium.*

Vnde Augustinus [α] *in libro de bono viduitatis ad Iulianam viduam, c. 10.*

¶ Nubentes post votum non sunt adinuicem separandi. C. I I.

j. 27. q. 1. c. nuptiarū. §. proinde.

2 QVidam nubentes post votum [b] asserunt adulteros esse. Ego autem dico, quòd grauiter peccant, qui tales diuidunt.

α ¶ Augustinus.] *Verba propria huius capitis non sunt inuenta apud B. Augustinum. Sentētia tamen habetur in libello de bono viduitatis. Omnino autem intelligendum hoc est de voto simplici, vt Gratianus in fine huius distinctionis exponit.*

Item Theodorus in pænitentiali.

¶ De eodem. C. I I I.

Ibidem. c. si qs votum.

SI vir simplex [β] votum [c] virginitatis habēs adiungitur vxori, postea non dimittat vxorem, sed tribus annis [d] pæniteat.

β ¶ Simplex.] *Abest uox ista ab omnibus manuscriptis, & infra 27. q. 1. c. si quis votum. etiā ab impressis. In aliquot tamen peruetustis, est glossa interlinearis.*

Hieronymus [γ] *vero econtra scribit.*

¶ Damnabile est vouentibus virginitatem, velle nubere. C. I I I I.

j. 17. q. 1. c. uouentibus. Sent. 4. dist. 38.

VOuentibus virginitatem, non solum nubere, sed etiam velle [e] damnabile est.

γ ¶ Hieronymus.] *Gratianus hic, & infra 17. q. 1. c. vouentibus. & Magister sententiarum hoc tribuunt Hieronymo, apud quem non est inuentum. In glossa ordinaria 1. Tim. c. 5. ad ea verba,* habentes damnationem, *refert ur ex B. Augustino, cuius propria verba habentur infra in c. nuptiarum. 27. q. 1. post principium.*

Idem contra Iouinianum, lib. 1.

Iuo p. 7. c. 124. Pann. l. 3. c. 192. 1. *Cor.* 7.

¶ Damnationem habebit, si nupserit, quæ virginitatem vouit. C. V.

† *peccauit*] Hier. † *al. quæ se semel* 1. *Tim.* 5.

SI nupserit virgo [f], non peccat †, non illa virgo, quæ semet † Dei cultui dedicauit. Harum enim si qua nupserit, habebit damnationem; quia primam fidem irritam fecit.

† Valde uariant hæc nomina in exēplaribus, & Burc. & Iuone.

Item Nicolaus Papa ad Albinum † *Vienen. ecclesiæ archiepiscopum.*

¶ Quæ sanctimonialem se esse finxerat, nubere non valet. C. V I.

Burc. l. 8. c. 47. Iuo par. 7. c. 65. & 152. Pann. l. 3. c. 205.

QVod interrogasti de femina, quæ post obitum mariti sui sacrum velamen super caput suum imposuit, & finxit [g] se sub eodem

b ¶ *Post votum.*] Quidam dicunt illud uotū esse simplex, quod fit ꝑ uerba de futuro, ut; ego uoueo, ꝙ post mortem uxoris continebo. hoc uotum impedit, ut dicunt, sed non dirimit matrimonium. Votum solēne est, quod fit per uerba de pſenti, ut; ego uoueo cōtinentiā. istud impedit & dirimit, extra qui cle. uel uo. meminimus. & c. consuluit. Ego credo tribus modis uotum solennizari, uel per ordinem, uel ꝑ habitū, uel ex eo ꝙ coram aliquibus testibus deuouit se alicui religioni. & dic ut no. 27. q. 1. cap. 1. Ioan. Quod Ioan. dicit de habitu, intelligas si recipiendo habitū fecit professionem expressam uel tacitam, ut extra de reg. statuimus. & cap. præced. quia solus habitus non solennizat uotum, ut eo. tit. porrectū. Bar.

Votum solennizatur tripliciter.

c SI vir simplex votum.] id est, propositum perpetuæ continentiæ habendæ.

d ¶ *Sed tribus annis.*] Alibi dicitur, quòd isti sunt peiores adulteris, ut 27. q. 1. nuptiarum. Quare ergo istis tantū triennij pænitentia indicitur, cum adulteris septennij indicatur. 33. q. 2. hoc ipsum? Itē cū isti in Deum peccent, grauius essent puniēdi, quàm illi q in hominē peccāt, ut 17. q. 4. sicut qui. 22. q. 1. mouet. Sed istud est propter bonū matrimonij adiūctū [3]; & sic habes, ꝙ minuitur pœna delicti propter adiunctum bonū, ut 32. q. 2. quidquid. & q. 4. dixit. & cap. origo. & 22. q. 2. si quælibet.

Nubens post votum, peior est adultero.

[3] Ad hoc facit quod no. 1. q. 1. quibusdam. Inno. hic arg. &c.

præd. inuitum. Item in procuratore constituendo. ff. de procur. filius. §. inuitum. Itē in furto, vt ff. de fur. qui vas. §. vetare. Item in soluendo matrimonio, vt ff. de ritu nupt. in eo iure. §. 3. Vel distingue, an tale sit factum quod possit fieri me prohibente. in eo casu non obest taciturnitas, vt rem meam quis possit vendere me inuito: & ideo ibi non nocet taciturnitas, vt ff. de contrahen. emp. rem alienā. Si aūt tale factum est, quod nō potest fieri me prohibente, ibi taciturnitas habetur pro consensu [1], vt extra de his quæ fiunt à præla. c. 2. sic distinguit lex. ff. de re iud. sæpe. sic 11. q. 3. quādo. & extra de sent. & re iud. quamuis. Ioan.

[1] De hoc etiam not. extra de præsump. nōne. ibi videas. Arch.

HAC AVCTORITATE. CASVS. Cōcludit Gratianus ex supradicto ca. ꝙ illi qui habent vxores vel habere volunt, nec diaconi nec sacerdotes fieri possunt. sed si diaconus à ministerio cessare voluerit, matrimonio iam cōtracto vti potest: quia etsi etiam in sui ordinatione castitatem promittat, tamen tanta est vis matrimonij, vt ipsum matrimonium non dissoluatur. & hoc pro-

e VOuentibus.] ¶ *Etiam velle.*] sic ergo videtur, ꝙ sola voluntas etiam quo ad ecclesiā punitur, vt 19. dist. Anastasius. sic ergo licet nubere per se sit bonum, tamen malum est istis, sicut corpus Christi malum fuit Iudæ, vt de conse. dist. 2. sicut Iudas. & arbor paradisi mala fuit Adæ, ut 11. q. 3. quid ergo.

f SI *nupserit virgo.*] quæ non uouit.

QVod *interrogasti.*] CASVS. Quædam uidua claustrum monialium intrauit, & uelamen super caput suum imposuit continentiam profitendo, & inter alias monachas sicut sanctimonialis est morata. postea contraxit matrimonium, dicens se ficte monasterium intrasse; quæsitum est, quid fieri debeat. Et respondit Nicolaus Papa, ꝙ ipsa debet agere pænitentiam de illusione nefanda, & reuerti ad monasteriū, ut seruet quod promisit. Omnia autem quæ sequuntur, plana sunt, & per te videbis.

g ¶ *Et finxit.*] Quædam simulatio fit ex honesta causa, quædā ex inho-

Simulatio fit causa duplici.

inhonesta. Ex honesta, vt 22. q. 2. vtilem. & 23. q. 2. dominus. Similiter si aliquis simulat se religionem intrare propter timorem, talis simulatio non nocet: dummodo protestatio præcedat [1], vt extra quod met. cau. perlat um. Simulatio autem ex inhonesta causa semper facit monachũ: nec admitteretur, si vellet probare contrarium, vt 27. q. 1. vidua. & extra de reg. vidua. & C. de lati. lib. tol. l. vnica. §. sed & q Dñi funus pileati. Et not. quod Io. Fauentinus distinxit: est fictio intentionis, & fictio operis. Fictio intentionis est cũ quis ficte ad baptismum accedit, & licet ficte accedat, tamẽ verum baptismum recipit, vt 1. q. 1. sicut ficti [2] similiter si quis ficte fit monachus ad hoc, vt possit fieri abbas, nihilominus ẽ monachus, licet ficta, & non sincera sit eius intentio [3]. Fictio operis dicitur, vbi factum fingitur esse quod non fit, vt ff. de rit. nuptia. simulate. vel cum simulat se vendere, & donat, & secundum quod dicitur C. plus valere, quod agitur, quàm quod simulate concipitur. Similiter dico, quod si aliquis eo proposito copulatur alicui mulieri, quod nolit stare legitime cum ea, & hoc paratus sit probare, quod non est audiendus. nam in spõsalibus recurritur ad communem intelligentiam verborum, licet contrahẽs alium intellectum habuerit, vt extra de spõs. ex litteris 1. vbi enim verba non sunt ambigua, nõ est locus interpretationi, vt ff. de leg. 3. ille aut ille [4].

a Reuertatur.] Hoc intellige, quando post habitum assumptũ stetit inter moniales, vt 27. q. 1. vidua. aliàs solus habitus non dirimeret sequens matrimonium, vt extra de regulari. porrectum. & extra de conuersione cõiugatorũ, ex parte. in fi.

b Presbyteris, diaconibus.] vt extra qui cle. vel vo. ca. 1. cõtra. Sed ibi fuit dispensatio comparatiua.

c Disiungi.] Non enim debet dissimulatione culpabili nefanda sentẽtia corroborari. C. de incest. nup. l. vlt. in fi.

c Disiungi.] quo ad carnis copulam: quia quod non est, non potest dissolui neque accusari, extra de despon. impu. ad dissoluendum. sed dicit lex quod matrimonium non dicitur dissolui, quod ab initio nullum fuit, vt in Auth. de nup. §. si vero ab initio.

d Virgines.] Quã incestæ.] sacrilegæ ẽt sũt. 27. q. 1. virginibus. quia vasa dñi. i. seipsas contaminãt [5]. infra dist. lxxxi. decernimus.

E Cce.] Hæc dist. diuiditur in xi. partes, in quarũ prima probatur, quod nullus debet esse subdiaconus, nisi promissa castitate, & hoc per cap. Greg. & cap. Inno. Ioan. de Fan. Quæ autem fuit causa institutionis, habetur 31. dist. §. causa. Secũda ibi, *Quando*. Tertia ibi, *Priusquam*. Quarta ibi, *De his*. Quinta ibi, *Assumi*. Sexta ibi, *Presbyter*. Septima ibi, *Quia sunt*. Octaua ibi, *De Syracusana*. Nona ibi, *Si quis docuerit*. Decima ibi, *Presbyterum*. Vndecima ibi, *Consulendum*. Io. de Fant.

CASVS. Ostensum est supra in illo cap. diaconus. & cap. presbyteris. quod diaconi, presbyteri & subdiaconi debent continentiã promittere. Adhuc in hac 28. dist. de eodem tractat, & annectit de his qui ab infantia ecclesiasticis officijs mancipantur, & quod relictæ diaconorum & sacerdotum non contrahant, & quod sacerdotes proprias vxores à sua cura non abijciant. Sequentia plana sunt vsque ad cap. *priusquam*.

e Ecce ostensum est [6]] in hac 28. dist. agit de continentia clericorum in tribus ordinibus, ostendit etiam qualiter sint ordinandi qui ab infantia ecclesiasticis officijs adiunguntur. Item ostendit, quod relictæ presbyterorum & diaconorum non possunt alijs nubere, & quòd sacerdotes à sua cura non debent abijcere mulieres. vltimo

[1] Et hoc ideo: quia semper præsumitur durare volũtas nisi probetur mutata. ff. de proba. eum qui & ff. de leg. 2. Lucius. in fi. legis. Arch.

Fictio intentionis, & fictio operis.

* Vide B. Th. p. 3. q. 68. art. 7. & q. 69. ar. 9. & 10.

[2] Quod leg & not. ea. q. sponsus. §. ecce quando. in fin.

[3] Ad hoc 16. q. 7. per laicos. Io. de fan.

[4] Idem no. etiã Io. & Ber. extra de reg vt cleri. vbi no. de materia huius glo.

Quod non est, non potest dissolui.

[5] Sub. & ideo in omnem ecclesiã delinquere videtur. 26. q. 2. sed & illud. 55. dist. in cap. sed illud. in §. Arc.

[6] Hic sub. sic su-pra dist. prox. c. 1. & pe. est ostensum, quòd diaconi subdiaconi & presbyteri debent continentiam promittere, & adhuc in hac &c. secund. Barth. Brixien.

velamine sanctimonialem esse; postea vero ad nuptias redijt: bonum mihi videtur; quia per hypocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitime in voto suo permansit; vt pænitentiam agat de illusione nefanda, & reuertatur [a] ad id, quod spopondit, & in sacro ministerio † permaneat, quod inchoauit.

† al. ministerio inchoauit

PALEA. C. VII.

Burchar. & Iuo ibidem. Pãn. l. 3. c. 206. Act. 8.

NAm si cõsenserimus, quòd omnia sacramẽta ecclesiastica quisq; prout vult, fingat, & nõ vere faciat; omnis ordo ecclesiasticus turbabitur; nec catholicæ fidei iura cõsistunt, nec canones sacri rite obseruãtur. Quid enim profuit Simoni mago baptismum sacrũ ficte suscipere, & in Christianitate permãsurũ se finxisse, cũ per Apostolũ fraude eius detecta, quod sibi futurum esset, prænũtiatum fuit? Ait enim [Pecunia tua tecum sit in perditionem: cor enim tuũ non est rectũ coram Deo. Pænitentiã itaque age ab hac nequitia tua; & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui: in felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse]. Ideo tales, nisi resipiscant, spirituali gladio percutere censemus. Nõ enim fas est spirituisancto mentiri, sicut Ananias, & Saphira mentiti sunt, & statim perierunt.

Act. 5.

¶ *Caput hoc in multis Gratiani codicibus, (in quibus habetur sine nomine Palea,) est coniunctũ superiori, quemadmodum & apud Burchardum, & Iuonem. In Pannormia autem est seiunctum.*

Item Calixtus Papa. ij.

¶ In sacris ordinibus constituti non ducant vxores; & si duxerint, separentur. C. VIII.

PResbyteris, diaconis [b], subdiaconis, & monachis concubinas habere, seu matrimonia contrahere penitus interdicimus: contracta quoque matrimonia ab huiusmodi personis disiungi [c], & personas ad pænitentiam redigi debere iuxta sacrorum canonum diffinitiones iudicamus.

¶ *Hic canon inuentus est in cod. Vatic. Biblioth. in fragmento cuiusdam concilij ab Vrbano secundo habiti, c. 2. ex eodem vero concilio sunt canones, Alienationes. 12. q. 2. & Paternarum 24. q. 3.*

Hic distinguendum est, quòd vouentium alij sunt simpliciter vouentes, de quibus Augustinus, & Theodorus locuti sunt: alij sunt, quibus post votum, benedictio accedit consecrationis, vel propositum religionis, de quibus Hieronymus, & Nicolaus, & Calixtus scripserunt.

Vnde idem Hieronymus contra eumdem Iouinianum libro primo scribens ait.

¶ Incestæ sunt virgines, quæ post consecrationem nubunt. C. IX.

Iuo p. 7. c. 124. Pann. l. 3. c. 193.

VIrgines, quæ post consecrationem nupserunt, non tam adulteræ sunt, quàm incestæ [d].

DISTINCTIO XXVIII.

[1] ps

ECce ostensum est [e], *quòd nolentes vouere continentiam, nec ad subdiaconatum, nec ad superiores possunt gradus conscendere. Vnde ad subdiaconatum accedentes, non sine voto castitatis iubentur admitti, auctoritate B. Gregorij, qui scribens Petro subdiacono lib. 1. epistola 42. in fine ait.*

vltimo dicit, quòd ad laicos non spectat iudicare de sacerdotibus, licet mali sint.

a **N**Vllum.] ¶ Promisserit.] expresse vel tacite. expresse, vt 23. dist. quamquam. & 27. q. j. vt lex. Tacite, vt infra ea. diaconi. Si q̄ris qũo ecclesia imponat alicui necessitatẽ cõtinẽdi, cũ cõti-

tradicentibus: quia filiam habebat paruulam. supplicabatur Papæ vt ipsum confirmaret: sed Gregorius noluit eum confirmare, dicens, ꝙ nec ipsi debuerunt eum eligere, nec ipse debuit electioni consentire, cum filia teste conuincatur sui corporis continentiam non habere.

¶ Non fiat subdiaconus, qui se caste victurum non promiserit. C. I.

Infra dist. 31. c. ante triennium.

NVllum facere subdiaconũ præsumant episcopi, nisi qui se victurũ caste promiserit [a]. *& nonnullis interiectis*: Quia nullus ad ministerium altaris accedere debet, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

Item Innocentius secundus in concilio Rom. c. 5.

¶ Subdiaconus, & supra constituti, incontinentes, vxorem, aut concubinam ducentes, ecclesiastico beneficio, & officio careant. C. II.

Pann. l. 8. c. 142. † *diaconatus*] Pann.

DEcernimus, vt ij, qui in ordine subdiaconatus †, & supra, vxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio, atque ecclesiastico beneficio careant [b]. Cum enim ipsi templum, vasa Domini, & sacrarium spiritus sancti debeant esse, & dici; indignum est eos cubilibus, & immunditijs deseruire.

Item ex concilio Toletano 4. c. 26.

¶ Caste se victuros promittant in diaconos, vel presbyteros ordinandi. C. III.

Burc. l. 2. c. 1 7. Ans. l. 7. c. 106. Iuo p. 3. c. 130. & p. 6. c. 248. Pann. l. 3. c. 22. † *al. pie* † *al. disciplina retineat.*] cod. Regius.

2 **Q**Vando presbyteri, aut diaconi [c] per parochias constituuntur; oportet eos primum professionem [d] episcopo suo facere, vt caste, & pure † viuant sub Dei timore, vt dum eos talis professio obligauerit, vitæ sanctæ disciplinam † retineant.

Item Gregorius clero, & nobilibus ciuibus Neapolitanis, lib. 8. epistola 40.

¶ Qui longam corporis sui continentiam non habet, in episcopum eligi non debet. C. IIII.

Ansel. l. 6. c. 9. al. 16. Polyc. l. 2. tit. 2. † *al. recurrerẽt*] *al. discurrissent*

3 **P**Riusquam ad nos scripta vestra discurrerent †, Ioannem diaconum, qui ab altera parte [e] electus est, paruulam [f] habere filiam [g] ex quorumdam relatione cognouimus. Vnde, si rationem voluissent attendere; nec alij eum eligere, nec ipse debuerat consentire. Nam qua præsumptione ad episcopatum audet accedere, qui adhuc longam corporis sui continentiam filiola [a] teste conuincitur nõ habere?

[a] ¶ Filiola.] *Sic emendatum est ex originali, Anselmo, & Polycarpo; cum antea legeretur*, filia. *Superius etiam dixerat*, paruulam filiam, *quibus vocibus recens incontinentia manifeste exprimitur.*

Item ex concilio Toletano 2. c. 1.

¶ Ad subdiaconatum accessuri continentiam profiteantur. C. V.

Ans. l. 7. c. 42.

4 **D**E ijs, quos voluntas parentum à primis infantiæ [h] annis clericatus officio mancipauit, statuimus obseruandum, vt mox deton-

e ¶ *Ab altera parte.*] id est, medietate: quia nomine partis medietas designatur, vt ff. de verbo. sign. nomen. §. portionis. & ff. de vsufru. l. etiam.

f ¶ *Paruulam.*] paruitas filiæ fuit argumentum, quòd non diu fuerat continens. vnde aliud esset si habuisset magnam filiam [2], vt sic non obstet, vt j. ead. de Syracusanæ. vnde ibi fuit dispẽsatum. Sed hodie iure cõmuni nullus talis promouendus est ĩ episcopum, vt 61. dist. Catinensis.

[2] Nam per temporis processum quandoque purgatur vitium. 1. q. 1. cito. & not. 2. q. 1. in primis. Archid.

g ¶ *Filiam.*] Nota ꝙ per factum ipsum probatur aliquid, vt 82. distin. proposuisti. 12. q. 2. quattuor. & 18. dist. peruenit. Ex hoc cap. videtur, ꝙ iudex ex suo officio possit aliquid supplere de facto, qđ sibi nõ cõstat tãquã iudici. Et licet non obijciatur aliquid à partibus contra personam electi: ipse tamen superior potest obijcere. [3]. Sed hoc ideo supplet de facto, quia illud spectat ad substantiam electionis; sicut supplet de tali facto, quod spectat ad substãtiã iudicij, vt dixi 2. q. 7. alieni. Ioan. Aliàs iudex non supplet de facto, nisi qđ ꝯstat iudici tãq̃ iudici, vt C. de tẽp. ap. l. 1. §. vlt. & C. de appe. ampliorẽ. circa principiũ. & ff. de testib. l. 3. §. tu magis scire. Sed licet possit supplere, tamen ei soli non creditur, vt extra de probat. quoniam contra falsã. Sed de iure supplet. C. vt quæ desunt aduoca.

Iudex quandoque de facto supplet.

[3] Quod dic, vt legitur & not. extra de electio. cũ nobis olim. de postu. c. 3. & hic adde qđ dicã j. 2. q. 7 iudicet. Archid.

tinentia sit res voti, non præcepti, vt 32. q. 1. integritas? Dico ꝙ ecclesia neminem cogit continere, sed in ordine quem dat, potest imponere legem quam vult, sicut quilibet alius in traditione rei suæ, vt ff. de pact. in traditionibus.

b **D**Ecernimus.] ¶ Careant.] Mitius agit cũ eis decretalis, quæ iubet eos amoueri post admonitionem, vt extra de coha. cler. sicut.

ADDITIO. Vt hoc dictum cesset; dic, careant si præmoniti non cessauerint, secundum Lauren. vel dic, ꝙ decret. loquitur in concubinario clerico, hic autem in eo qui de facto duxit vxorem, qui plus contemnit. Arch.

QVando.] Hæc est scd'a pars, in qua probat ꝙ prælati ecclesiarum parochialium debent facere professionem episcopo, quòd honeste viuent.

c ¶ *Aut diaconi.*] Hoc die etiã acolythis conferuntur ecclesiæ ex dispensatione [1], vt extra de æta. & quali. præterea.

[1] Hæc dispensatio est in corpore iuris clausa, ideo oĩbus episcopis est permissa, secundũ Ala. & Goffre.

d ¶ *Professionem.*] Quid promittere debeat, dixi 24. dist. quamquã.

PRiusquam.] Hæc est tertia pars in qua probatur, ꝙ habens filiam paruulam non debet esse episcopus.

CASVS. Vacãte ecclesia Neapolitana, quidam nomine Ioannes fuit ibi in episcopum electus à minori parte capituli, alijs con-

l. vna. Bar. Brix.

DE ijs.] Hæc est quarta pars huius distin. in qua dicitur, ꝙ in xviij. anno debet perscrutari conscientia iuuenum, vtrum velint contrahere, vel castitatem tenere.

CASVS Hoc capitulum loquitur de illis filijs, qui traduntur à parentibus in ecclesijs sæcularibus erudiendi. Dicitur enim, quòd illi receptis minoribus ordinibus in pueritia, cum ad decimumoctauum annum peruenerint, interrogari debent, an velint continentiam profiteri, vel non. Et si dixerint se velle cõtinere, post xx. annum, debent ad subdiaconatum promoueri: & si postea caste vixerint, post xxv. annum diaconi fiant: ita tamen quòd decetero ad nuptias vel furtiuos concubitus nõ accedant: quod si fecerint, deponantur. Si vero dixerint se nolle continere, ducant vxores; ita vt si postea renuntiauerint pari consensu copulæ nuptiali, ad sacros ordines poterunt promoueri.

h ¶ *Infantia.*] id est, pueritiæ: quia infantia non durat nisi vsque ad septennium: vt C. de iur. delib. si infanti. Sic ergo videtur, quòd pueri bene possunt habere beneficia ecclesiastica. nam & promoueri possunt vt 77. dist. in singulis. Sed contra 1. quæstio. 1. pueri. Sed dic, quòd beneficia possunt habere, sed non prælaturas, vt extra de æta. & qualit. indecorum.

Pueri beneficia sed non prælaturas habere possunt.

a ¶ *Lectorum.*] Nomine lectoris hic comprehendit omnes minores ordines.§.25.dist.cap.1.
b ¶ *Octauumdecimum.*] In clerico sæculari requiritur votum in xviij.anno, vt hic,& 77.dist.in singulis 1 .sed in monacho in xv. vt 20.q.1.illud.qđ ideo fit,ne monachalis habitus propter nuptias deseratur, nisi vbi dura est cõuersatio, vt in insulis,vbi daẽ maius spatium,vt extra de regu. quia in insulis.

Hoc ca.nil facit ad hoc qđ dicit, requirit, &c. Archid.

nentia,vt 31.dist.quoniam.sed occidentales numquam promouentur nisi continentia promissa,vt §.eod.nullum. & cap. assumi. A tempore autem Siricij & Innocentij non licuit occidentalibus ad diaconatum,vel supra promoueri ,nisi ,pmissa continentia,vt 82. dist.proposuisti. & ca.plurimo. Sed subdiaconis vsque ad tempus Gre-

si,vel ministerio γ lectorum a traditi, in domo ecclesiæ sub episcopali præsentia à præposito sibi debeant erudiri. At vbi octauumdecimum b ætatis suæ compleuerint annum,coram totius cleri, plebisque conspectu voluntas eorum de expetendo cõiugio ab episcopo perscrutetur: quibus si gratia castitatis Deo inspirãte placuerit, & ,pmissionẽ † castimoniæ suæ absque coniugali necessitate spoponderint seruaturos; hi tamquam appetitores arctissimæ viæ,leuissimo Domini iugo subdantur;ac primo subdiaconatus ministerium habita probatione c professionis suæ à vigesimo anno suscipiant†. Quòd si inculpabiliter, ac inoffense vigesimum quintum annum ætatis suæ peregerint, ad diaconatus officium, (si scienter implere posse ab episcopo comprobantur) promoueri debent. Cauendum tamen est his, ne quando suæ sponsionis immemores ad terrenas d nuptias, aut ad furtiuos † concubitus vltra recurrant. Quòd si forte fecerint, vt sacrilegij rei † ab ecclesia habeantur extranei. Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuaserit, concessam ab Apostolo licentiam auferre e nõ possumus; ita vt cum prouectæ ætatis in coniugio positi renuntiaturos se pari consensu operibus carnis spoponderint,ad sacros ordines † adspirent.

† al.professionem

† al.abortiuos
† rei damnẽtur, & ab]orig. manuscrip.reg.

† al.gradus

β ¶ Clericatus.] *In omnibus editionibus, & duobus codicibus Vaticanis conciliorum legitur,* in clericatus officio,vel monachali [al.monachi] posuit. *Sed in codice Lucensi regio habetur eodem modo atque apud Gratianum.*

γ ¶ Ministerio lectorum.] *In omnibus codicibus conciliorum,ante citatis (etiam Lucensi) legitur,* ministerio electorum .*Verum in epistola prima Syricij ad Himeriũ,c.9.& Innocentij 24. c.5.(vbi de eadem fere re agitur) est,*lectorum ministerio,seu officio.

Item ex concilio Arelat.2.c.2.

¶ In coniugio constitutus ad sacerdotium assumi non debet. C. VI.

5 ASsumi aliquem ad sacerdotium in coniugij vinculo constitutum non oportet; nisi fuerit promissa conuersio.

paulo aliter in orig.

Item ex eodem tertio.

¶ Non ordinentur diaconi,qui castitatem non profitentur. C. VII.

PRæterea placuit, vt deinceps non ordinentur diaconi, nisi qui prius conuersionis proposito professi fuerint castitatem.

¶ *In Arelatensibus,quæ extãt,hic ipse penitus canon non inuenitur.Sed sententia habetur in tertio c.2.in fine.*

Verum illa priori auctoritate diaconis videtur permitti coniugium,cũ ad sacerdotium tantum coniugati prohibeantur assumi. Porro sequenti auctoritate videtur permitti subdiaconis,cum de diaconis specialiter præcipitur,vt sine probatione castitatis non ordinentur. Hoc idem in Ancyrana synodo videtur esse permissum,in qua,c.10.(al.9.) sic statutum est.

¶ Diaconi non prohibeantur à ministerio,si in ordinatione dicunt se continere non posse. C. VIII.

DIaconi f quicumque, cũ ordinãtur, si in ipsa ordinatione protestati g sunt dicentes,velle se habere vxores,nec posse se continere; hi si postea h ad nuptias venerint, maneant in ministerio i ; propterea quòd his episcopus licẽtiam dederit.Quicumque sane tacuerunt,& susceperunt manus impositionem,professi continentiã, si postea ad nuptias venerint,à ministerio cessare debebunt.

Pann.l.3.c.87.
Poly.l.4.tit.31.

ADDITIO. Hæc palea est 20.q.1.quia.
c ¶ *Probatione.*] Debet enim longa præcedere continentia, vt §. eod. proxi.cap.& 77.distin. quicumque.
d ¶ *Ad terrenas.*] quia terram replent, virginitas vero paradisum.33. q.1.nuptiæ.
e ¶ *Auferre.*] quod ergo de iure cõmuni cõpetit, negandũ non est. in Auth.de nupt. circa finem. §. sed hoc quia. ff.de re iu. l.4.§.si quis condemnatus.

ASsumi.]Hæc est 5. pars distin. in qua probatur, ꝙ nullus debet esse sacerdos,diaconus vel subdiaconus,nisi promissa castitate. Io an.de Fan.
CASVS. Ab hoc loco vsque ad §.ecce,omnia cap.inducuntur ad probandum,ꝙ subdiaconi non tenentur continere contra priora ca. Et idẽ probat de sacerdote & diacono. Inducunt duo prima à contrario sensu,& inducũtur omnia sophistice: vel verum est quod dicit, si de illorum tempore intelligatur quo continẽtia cœpit introduci. Omnia quæ sequuntur vsque ad cap. diaconi, plana sunt.

DIaconi.]CASVS. Statutum fuit in synodo Ancyrana, ꝙ si aliqui in diacones ordinentur,& dicant se nolle vel non posse continere,& episcopus nihilominus ordinat eos,si postea contraxerint, ab vxore separabũtur, sed in ministerio remanebunt; quia videtur, ꝙ episcopus eis licẽtiam dederit:si vero in ordinatione sua tacuerint, videntur continentiam profiteri: & ideo si postea contraxerint, officio & beneficio priuabuntur.

f ¶ *Diaconi.*] Ad intelligentiam horum capitulorum notabilis,ꝙ in orientali ecclesia & in occidentali licite contrahitur in minoribus ordinibus,vt 32.dist.si quis eorum.& cap.lectores.& cap. placuit.sed constituti in superiori ordine nec apud nos nec apud græcos possunt contrahere, nec poterant tempore Apostolorum, & si contrahant,non est matrimonium:& hoc patet ex sexta synodo, quæ in oriente fuit celebrata:& regulam statuit eis,vt 32. distin.si quis eorum.31.dist. Nicæna.& 84.distin.cum in præterito. In hoc autem est differentia inter eos,& nos.ipsi enim siue sint coniugati siue non, promouentur ad sacros ordines non promissa continentia, ... Gregor. licuit,vt 31.distin.ante triennium. Orientales ergo licite vtuntur matrimonio contracto ante sacros ordines: postea in sacris ordinibus contrahere non licet,vt 31.dist.quoniam.& cap.aliter.& extra de cle. coniuga.cum olim.sed post receptum sacrum ordinem non possunt contrahere,vt ibi dicitur.

Oriẽtales ab occidentalibus differunt.

g ¶ *Protestati.*] supra dist. proxi. diaconus.& extra de in integr. resti.c.1.in fin.
h ¶ *Postea.*] Sic extra de cle. coniuga.diuersis.& extra de concess. præb.& eccl.non va.cũ super,in fi.de filijs presbyterorũ. veniẽs.
i ¶ *In ministerio.*] quia videretur venire contra promissionem propriam,vt extra de condi.appo.per tuas.

Presby-

PResbyter.] Hæc est 6. pars, in qua ponitur pœna sacerdotibus fornicarijs. Ioan. de Fan.

CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd si presbyter duxerit vxorem, debet deponi. Si vero adulterium vel fornicationem commiserit, debet extra ecclesiā abijci, & ad pænitentiam inter laicos redigi.

nem sacrū, illa non mutauit vestem, nec continentiā promisit. Tertio, quia ante quā ille perueniret ad diaconatum, & postea mulier illa vixit incontinenter. Quare Grego. præcipit cuidā, vt inquirat. vtrum illa fuerit vxor diaconi: & tradat eū puniendum Faustino defensori: si non fuerit, nullo modo puniatur.

Item ex concilio Neocæsarariensi, c. 1.

¶ Presbyter ducens vxorem ab ordine deponatur. C. IX.

Burc. l. 2. c. 108. Iuo p. 6. c. 185. Pann. l. 3. c. 91.

6 PResbyter si vxorē duxerit, ab ordine [a] suo illum deponj debere: Quòd si fornicatus fuerit, vel adulteriū commiserit, extra ecclesiam abijci, & ad pænitentiam [b] inter laicos * redigi oportet.

* ¶ Inter laicos.] *Græcè legitur,* ἐξωθεῖσθαι τέλεον, καὶ ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς μετάνοιαν: *quæ Dionysius exiguus vertit;* amplius pelli debet, & ad pænitentiam redigi. *vbi nulla mentio fit pænitentiæ inter laicos agenda: de qua re copiosius dicetur infra 30. dist. c. fin.*

Item Gregorius lib. 11. epist. 59.

¶ De eo, qui relictam cuiusdam diaconi duxit vxorem. C. X.

Iuo pa. 9. c. 126

Iuo. p. 6. c. 84.

7 QVia sunt [c] culpæ, in quibus culpa est, relaxare vindictam, quærenda semper est veritas, vt inquiri debeat, vtrum accusatum noxa condemnet, an à pœna innocentia patefacta subducat. Itaque peruenit ad nos Fantinum defensorem vltionem exercere in Petrum latorem præsentium voluisse, pro eo, quòd (quantum dicitur) relictam cuiusdam diaconi, tempore, quo conductor [d] fuit, marito tradiderit. Sed quoniam iste coniugem diaconi asserit non fuisse, dicens [e], nec eam virginem † [f] ad eum venisse; denique † nec religiosam [g] mutasse vestem, postquam ille in ordine sacro promotus est; adijciens etiam, priusquam ad diaconum perueniret, & postea, praua illam opinione vixisse: Ideo fraternitatem tuam his hortamur affatibus, vt cum Dei, sicut decet, timore causam hanc subtili omnino inuestigatione perquirat, vt, si in coniugio diaconi mulierem, de qua agitur, fuisse [h] constiterit, & suprascriptus lator memorato defensori, & rectori patrimonij, ad vindictam modis omnibus tradatur †, & cum competenti emendatione ij, qui male sociati sunt, disiungantur. Si vero in eius coniugio non fuit; memoratum Fantinū ex nostro mandato commonere te volumus, vt ei facere nil præsumat, nec falsa † illum accusatio apud eum in aliquo prægrauet.

† virginem illā] orig.
† vt nec religiosam vestem mutare psumeret] in orig. & apud Iuonem.
†
† Est etiam apud Iuonem, non autem in orig.

† Ad hoc facit tex. in l. obseruādū. in fi. ff. de offic. præsi.

Item ex concilio Aurelianensi 1. c. 15.

¶ De vxore presbyteri, vel diaconi, si alijs se coniunxerit. C. XI.

SI se cuiquam mulier duplici [i] coniugio, presbyteri, vel diaconi relicta coniunxerit, aut † separentur [k]: aut certe, si in criminis † intentione perstiterint, pari excommunicatione plectantur.

† al. castigati
al. castitate seruata separentur
† al. criminum

c ¶ Quia sūt.] quòd hęc allegatio valeat, ꝓbatur 34. dist. qs viduā.
d ¶ Conductor.] idest, defensor.
e ¶ Dicens.] & ita nō potuit vxor eius censeri: quia marit⁹ corruptę nō pôt ꝓmoueri.
f ¶ Nec eam virginē.] Hic per duo extrema colligit mediū: ex eo enim ꝙ ab initio non erat virgo, & postea iste promotus fuit in diaconū, colligitur eā non fuisse vxorē. argu. ff. de hære. instit. sed & si. §. solemus. & 53. dist. cap. legem. quādoque mediū trahit extrema. ff. de ser. ru. præ. qui sella. §. vlti. & l. tria prędia. quandoque principium trahitur ad finē. ī. 35. dist. ab exordio. ff. de lega. 3 si quis. in principio. quandoq; finis trahit ad se principium, vt 13. q. 2. cap. vltima voluntas. ff. de adimen. lega. l. 3. & l. 4.
g ¶ Nec religiosam.] idest, religiosum habitum, quē solent sumere viduæ, vel alię deuotæ, licet nō conuertantur ad aliquā ecclesiā. Nec enim credo, quòd vxor illius qui promouetur ad sacrū ordinē. teneatur intrare religionem: sed sufficit, ꝙ voueat perpetuā continentiam, vt 77. dist. episcop⁹. Nec ob. extra de conuer. con. sane. quia illud speciale est in vxore episcopi. Sed adhuc ob. extra de cleri. coniug. quod à te. Sed illud intellige cū ordinatus vult transire ad religionē. Sed nec hic Papa aliquid dicit de veste: sed Petrus illud allegauit.

Principium medium & finis an vnum trahat aliud.

Coniugatus ꝓmoueri potest, licet vxor religionem nō ingrediatur.

a ¶ Ab ordine.] idest, ab officio, & non beneficio: & secundū hoc magis punitur sacerdos qui fornicatur, quàm qui legitime contrahit: & hoc ideo, quia facit contra sacrum ordinē, & etiam contra legem: & ideo minus peccat ducendo vxorē: quia credit hoc sibi licere: sicut illa minus punitur, quæ publice delinquit, quàm q̄ priuate delinqueret: quia credit hoc sibi licere, vt ff. de ri. nup. l. vlti.
b ¶ Ad pænitentiam.] 50. dist. confirmandum. contra. Sed illud intelligitur de solenni pænitentia, quā clericus facere non debet [1]: istud de publica, vt 30 q. 1. si quis sacerdos. & 30. dist. si quis presbyter. sed si depositus fuerit, bene potest solenniter pænitere, vt de pæn. dist. 6. sacerdos. Adhuc signatur contra. 80. dist. presbyter. vbi dicitur, ꝙ sacerdos nō debet publice pænitere inter laicos. Sed illud verum est quando crimen est occultū. sed hic loquitur quando crimen est publicum apud laicos. 2. q. 1. si peccauerit.

ADDITIO. Et publica delicta publico remedio egēt. de pæni. dist. 1. quamuis. & §. hoc ergo. & videas quod legitur & not. 30. q. 1. cap. vlti. & 81. dist. si quis episcopus. Archid.

Presbyter fornicans plus punitur, q̃ legitime contrahens.

[1] Clericus solenniter pænitere non potest. Hoc etiā not. extra de pecu. c. . & c. quæsitum ibi videas, Arch.

QVia sunt culpæ.] Hæc est 7. pars dist. in qua probatur, ꝙ vxor subdiaconi, diaconi vel presbyteri post mortem mariti contrahere nō pôt: & probaē ꝑ tres auctoritates. Ioā. de Fan.

CASVS. Clericus quidā in consortio suo quamdā habuit mulierem: postea factus est diaconus: eo mortuo Petrus qui erat bonorum eius procurator, vel qui antea fuerat procurator patrimonij beati Petri, tradidit eā nuptui: propter quod Faustinus, qui nūc erat procurator & defensor patrimonij beati Petri, volebat ipsum Petrum punire. Vnde ille Petrus de hoc conquestus est domino Papæ: & tribus rationibus se excusauit: quibus probat, ꝙ illa mulier non fuit vxor diaconi. Primo quia corrupta venit ad illū diaconum, cū adhuc clericus erat. Secundo, quia cū ille recepit ordi-

h ¶ Fuisse.] supple, & eū ordinatū ipsa sciente [2]. nam si ea inuita ordinaretur vel ignorante, non fieret ei præiudiciū. sed si sciuit & tacuit, fit ei præiudiciū, vt post mortem illius non possit nubere, vt 32. dist. seriatim. Vnde non requiritur ꝙ mulier voueat: sed sufficit, si scit virum suum ordinari.

[2] Sub. & continentiam profitēte, vt extra de conuer. coniu. cōiugatus. Arch.

SI se cuiquam.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ si relicta presbyteri vel diaconi nupserit secundo, separari debet: & si castigati, id est, moniti noluerint separari: excommunicentur. Si est in littera, *castitate*, id est, propter castitatem seruandam.

¶ Casus sequētis capituli de eadē materia loquitur, & ꝑ se patet.

i ¶ Duplici.] quantum ad primum.

k ¶ Separentur.] Dubitatur de vxoribus ordinandorum, qualiter vouere debeant, & dare licentiā. videtur ꝙ solo verbo, vt s̄. ea, dist. de his. in fin. & cap. quia sunt culpæ. & 32. dist. seriatim. sed cōtra extra de conuersi. coniug. sane & 34. dist. fraternitatis. vbi dicitur quòd vxor promouendi intrabit monasterium [3]. Item alia ratione: quia cœtus clericorū præeminet cœtui monachorū: quia vix bonus monachus facit bonum clericū. 16. q. 1. legi. & facit ad hoc extra de conuer. coniug. coniugatus. sed nullus suscipitur in monachum nisi conuertatur vxor. 27. q. 2. Agathosa. Dic non esse necesse, ꝙ conuertatur, sed quòd voueat castitatē tantum, nisi de ea habeatur suspicio. extra, de conuer. coniugato. cum sis præditus. Et speciale est in illa decre. sane. in vxore episcopi. Sed obijcitur; hæc mulier non vouit solenniter: ergo si contraxerit, tenet matrimonium. quod hic negatur. Solu. secundū quosdā, votū istud est solenne ex propria professione †, vt extra qui cle. vel vo. cōsuluit. aliàs

Vxores ordinandorum quid vouere debeant.

[3] Dicunt quidā, ꝙ monasterium sibi assignabit per episcopū, & ipsius auctoritate fiet separatio, siue dabitur licētia. ī. 27. q. 2. si vir ibi videas. Archi.

† confessione.

aliàs non videtur quòd sola scientia mulieris solennizet votum, nisi ipsa expresse vouerit. Ioan. Sed videtur quòd sola constitutio ecclesiæ hoc matrimonium dirimat, non scientia vel votũ: quod ex eo patet, quòd Græcus non promittit continentiam dũ recipit sacros ordines, vt 31. dist. quoniam. tamen si contraxerit post sacros ordines, non tenet matrimonium. hoc ergo nõ facit votum, sed sola constitutio ecclesiæ.

a ¶ Si qua.] ¶ Aut diaconi.] ideo nõ facit mentionem de subdiaconis: quia tempore Gregorij promouebatur quis in subdiaconatũ non promissa continentia: nec fiebat vxoribus aliquod præiudiciũ, vt 27. q. 2. multorum.

¶ De Syracusanæ.] Hæc est 8. pars distin. in qua probat, quòd nullus debet fieri episcopus habẽs filios & vxorem, nisi ex necessitate, & remota causa impedimẽti, scilicet quòd per tales res ecclesiæ nõ lędantur. Ioan. de Fan.

Casvs. Dum ecclesia Syracusana pastore vacaret, quidã minus idoneus ibidẽ est electus, habens filios & vxorẽ: pro quo Cethegus patricius supplicauit Papæ Pelagio, vt eius electionẽ confirmaret. sed quia persona illius electi erat minus idonea, Pelagius non exaudiuit Cethegum, imo distulit eum cõfirmare fere per annũ, vt Syracusana electio in melius prouenire. Sed quia irreuocabiliter in suo proposito perstiterunt, & in illa ecclesia nõ erat alius idoneus: ne amplius insanirẽt (sicut prætor magnificus Papæ significauit) ideo Papa eius electionẽ confirmauit: prius tamen ab eo cautione recepta, in qua continebat, quãta esset suarum rerũ substãtia: & quòd nihil de rebus ecclesiæ vsurpabit: & quòd quæsita tempore episcopatus ecclesiæ reseruabit.

tres de quibus est timor: aliàs non repellit quis propter vxorẽ vel filios, cum hoc permittat Apostolus. Et est arg. ad hoc 12. q. 2. episcopus, qui filios 3. & extra de testa. cap. 1. dum tamen longa continentia præcesserit, vt §. eod. prius quàm. & 77. distinct. quicumque.

Item ex concilio Martini Papæ.

¶ De eodem. C. XII.

Si qua vidua episcopi, vel presbyteri, aut diaconi[a] maritum acceperit; nullus clericus, nulla religiosa persona † cum ea conuiuium sumat; numquam communicet: morienti tamen † ei sacramenta subueniant.

> Quapropter. Apud Martinũ Bracar. c. 29. & conc. Tol. 1. c. 18.
>
> † abest à cõcilio
> † al. tantum

Item[a] Pelagius Cethego patricio.

¶ Cuiusdam episcopi ordinatio differtur, quia vxorem habet, & filios. C. XIII.

> Ans. l. 6. c. 42. al. 46. Polyc. l. 2. tit. 1.

§ De Syracusanæ vrbis antistite optaueramus in ipso initio, gloriæ vestræ desiderijs obedire, nisi nos multiplex ratio, ipsius non paucis temporibus ordinationem differre sacerdotij coegisset, ob hoc, quòd vel personæ qualitas (sicut & vos melius nostis) vel superstes vxor, aut filij (per quos ecclesiastica solet[b] periclitari substantia) nostros animos diutius ab eius ordinatione suspenderent. Et quantum ad cautelam humanam pertinet, integro pene anno distulimus, opinantes, quòd in melius Syracusanorum prouenire posset electio. Sed quia in voluntatis suæ proposito irreuocabiliter perstiterunt[c], & nullus est alius in eadem repertus ecclesia, nisi longioribus adhuc temporum differretur spatijs; ne paulo amplius insanirent (sicut filij nostri magnifici viri prætoris testificatione didicimus) inter huiusmodi ambiguitates illud consultius iudicauimus faciendum, vt cõgrua prouidentia causam, propter quam principalis[d] constitutio habentem filios, & vxorem ad episcopatus ordinem promoueri prohibet, salua dispositione consilij † muniremus. Qua de re summo studio ab eodẽ Syracusanæ vrbis episcopo, priusquam à nobis contingeret ordinari, huiusmodi exegimus cautionem, per quam & suam fateretur, quantula esset, præsentis temporis habita rerum descriptione, substantiam; & nihil vmquam per se, aut per filios, & vxorem, siue quamlibet propinquam, aut domesticam, vel extraneam forte personam de rebus vsurparet ecclesiæ, & vniuersa sui episcopatus quæsita[e] tempore, ecclesiæ suæ dominio sociaret; nihil vltra id, quod modo descriptum est, filijs suis, vel heredibus relicturus.

> Nouella. 6. & 123. in princ.
>
> † al. cõcilij.] Gra.

a ¶ Item Pelagius.] *Anselmus, & auctor Polycarpi ex eadem epistola referunt hæc, quæ caput istud antecedunt*: Quod de ordinando ecclesiæ Catinensis episcopo, salubris electione iudicij fieri desiderastis, agnouimus: confestim sequenti die eum iuxta morem discutientes, tertio, quo venit, die episcopum consecrauimus: simili quidem modo & de Syracusanæ, *& quæ sequuntur. In Polycarpo tamen inscriptio est*, Gelasius Papa Ceto. *Iuo autem in epistola ad Hugonem archiepiscopum Lugdunensem, quæ incipit*, Causam Beluacensis, &c. *ita scribit*. Si enim Papa Gelasius quondam Syracusanæ vrbis electum vxorem habentem, & filios interueniente Cetego patricio, &c.

Ecce hac auctoritate electus in episcopatum non[g] prohibetur habere vxorem, & filios † Eligi autem ad episcopatum non debet, nisi aut sacerdos, aut diaconus: subdiaconus vero non, nisi necessitate cogente[f]: siue ergo

> Et ea. sacros. 12. q. 1. sint manifestæ.
>
> ¶ Infero ex hoc tex. quòd aliqua propter scandalum euitandũ permittuntur, quæ non fierent aliàs: quos 5. dist. & quantos. in addi. gl. fina.

b ¶ Solet.] Nota caueri debere ex eo, quòd solet aliquid fieri, vt 98. dist. Afros. & 63. dist. nosse.

c ¶ Perstiterunt.] Nota argu. quòd ambulatoria est voluntas eligentiũ vsque ad confirmationẽ, vt 61. dist. studij. & 63. dist. quãto. & extra de elect. cum terra. & quòd nullum ius acquiritur electo ante confirmationem 3. vt extra de accusa. super his. & 27. q. 2. nõ est dubiũ. & extra de elec. cum in cunctis 3. & cap. nosti. Arg. contra extra de ele. cum inter. in fine. & per illã decret. dico quòd non potest variari. Ioã. Sed hodie publicato scrutinio variare nequeũt electores, vt extra, de elect. publicato. postulatio autẽ variatur si postulantes diffidunt de iure suo: nisi sit iam præsentata superiori, vt extra de postu. præla. bonæ 2.

d ¶ Principalis.] idest, principũ, vt in authen. de sanc. episc. circa princ. Hic prohibet in episcopũ eligi habẽs vxorẽ & filios, & 61. distin. Catinensis. idem est si habet nepotes, vt in auth. quomodo oportet epi. §. 1. coll. 1. Sed hoc potest intelligi, quando filij mali sunt vel nepotes. nam propter tales ab alijs legitimis actibus patres remouent, vt 6. q. 1. qui crimen. vel quando ita tenerẽ diligit eos, quòd præsumitur ratione ipsorum, quòd dilapidentur bona ecclesiæ, vt hic dicitur. idem est si habet patrem. vel si habet fra-

> Eligentes an variare possint.
>
> Hoc est falsũ: sed dic vt no. 63 dist. quanto. Archidia.
>
> Ver. cũ autem. sed multũ à longe ibi sumitur hoc. argu. vnde dic quòd nil aut parum facit si bene videat. Arch.
>
> Eligi non debet in episcopũ habens vxorẽ & filios.

e ¶ Quæsita.] de rebus ecclesiæ, vel intuitu ecclesiæ, vt 12. quæst. 1. manifesta. & cap. seq. & q. 5. cap. pen.

Ecce hac. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte concludit Gratianus ex supradictis ab illo cap. assumi. vsque huc, quòd siue sit subdiaconus, siue diaconus, siue presbyter, licite potest vti matrimonio contracto. Et ad hoc allegat breuiter supradicta recapitulando. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Sed quòd de electione*. soluit prædictas obiectiones, quia quod dicitur in illo c. de Syracusanæ. nõ ob. quia in minoribus ordinibus cõstitutus, vel in laicali habitu potuit electus ille habere vxorẽ & filios: & postea de consensu vxoris continentiam professus bene potuit promoueri. illud autẽ c. quia sunt culpæ. intelligitur de diacono, cuius ecclesia nondum susceperat votũ cõtinentiæ: vel de eo diacono quòd suscepit eã in minoribus ordinibus: sicut dictũ est de episcopo Syracusano. Alia autẽ cap. ex tempore vel loco intelliguntur. Ex tẽpore: quia nõ dũ erat indicta continentia ministris altaris. Ex loco: quia orietalis ecclesia nondũ susceperat votũ continentiæ. hoc tamen seruat: quia si moritur vxor, quæ ducta est in minoribus ordinibus, cũ qua est aliquis factus sacerdos, si postea contrahit, deponetur.

f ¶ Nisi necessitate cogente.] Hodie iure communi eligitur, vt extra de æta. & quali. à multis.

a ¶ *Gregorij.*] supra ea. quia sunt.
b ¶ *Susceperat.*] Hæc solu. non valet [1], quia à tempore Apostolorum non licuit in ordine illo contrahere: nec in subdiaconatu, vt 84. dist. cum in præterito.
c ¶ *Neocæsariensis.*] supra eod. c. presbyter si.

[1] Ad idē Hug. & Lau. quorum fuit ista gl. Arch.

ADDITIO. Alij vero sentiunt cum Gratiano, & secundum hoc quòd dicit ibi, professi, &c. dic, de cetero: quia prius licuit ei contrahere. Archid.
f ¶ *Ex loco.*] G. ita credebat, quòd in orientali ecclesia diaconi possent contrahere: sed hoc non est verum.

An-presbyter, siue diaconus, siue subdiaconus fuerit, apparet, quòd in præfatis ordinibus constituti licite † matrimonio vti possunt. ¶ Quia ergo auctoritate Gregorij, qui relictam diaconi, marito tradidit, puniendus est; item in Neocæsariensi concilio presbyter ducens vxorem, non diaconus, iubetur deponi; item in Ancyrana synodo, diaconi, qui in ordinatione sua dicunt se velle habere vxores, si postea venerint ad nuptias, non prohibentur à ministerio: patet, quòd nec diaconi, nec subdiaconi sunt prohibendi à coniugio. Sed quod de electione obijcitur, verum quidem est in episcopatū non eligendum, nisi in sacris ordinibus constitutum: sed ipsum vxorem habere, & filios, non repugnat præmissis auctoritatibus de continentia clericorum. ¶ In laicali enim habitu, vel in minoribus ordinibus cōstitutus potuit habere vxorem, & filios: & si postea ex consensu vxoris continentiam professus subdiaconatum, vel diaconatum, vel presbyterij gradum adeptus fuerat, attamen vxori, & filijs ipsum necessaria subministrare oportebat. ¶ Illud autem Gregorij [a] duobus modis soluitur: vel quia ecclesia illa, cui diaconus ille ministrauerat †, nondum continentiæ votum susceperat [b] in diaconis, & reliquis ministris: vel quia (sicut de electo in episcopum antea scriptum est) ante subdiaconatum memoratus diaconus eam in vxorem duxerat. ¶ Illud autem Neocæsariēsis [c] & Ancyranæ [d] synodi, vel ex tempore [e], vel ex loco intelligitur. Ex tempore, quia nondum erat introducta continentia ministrorum altaris. Ex loco [f], quia vtraque synodus orientalis est, & orientalis ecclesia non suscipit generale votum castitatis: hoc tamen diligenti obseruatione custodit, vt post adeptum sacerdotium, defuncta priore vxore, cum qua sacerdos factus fuerat, si alteram duxerit, deponatur.

† al. legitime

† alias, militauerat.

8 ¶ Non prohibetur.] *A plerisque vetustis exemplaribus abest dictio,* non: *Retenta tamen est, quoniam hic Gratianus in alteram partem disputando, ex canonibus prius citatis præ se fert hoc probare, subdiaconis, diaconis, atque etiam presbyteris non fuisse prohibitū vsum coniugij. Quod tamen qualiter accipiendum sit, ipse postea declarat à vers.* Sed quòd. *vsque ad vers.* Illud autē. *Hac de re agetur etiam infra in notatione ad principium dist. 31.*

Item opponitur illud, quod legitur in canone Apostolorum, c. 6. al. 5.

¶ Presbyter causa religionis non contemnat propriam vxorem. C. XIIII.

Burch. l. 1. c. 78. Iuo par. 5. c. 184. Pann. l. 3. c. 113.

9 SI quis docuerit sacerdotem sub obtentu religionis propriam vxorem contemnere [g], anathema sit.

¶ *Gratianus refert sensum canonis, ceteri collectores ipsa etiam fere verba.*

Item ex concilio Gangrensi, c. 4.

¶ Anathema sit, qui presbyterum coniugatum discernit à communione, nuptiarum occasione. C. XV.

Burch. l. 3. c. 75. Iuo p. 2. c. 128. & par. 3. c. 158.

SI quis discernit [h] presbyterum coniugatum tamquam occasione nuptiarum, quòd offerre non debeat, & ab eius oblatione ideo se abstinet, anathema sit.

¶ *Græce est.* Εἴτις διακρίνοιτο παρὰ πρεσβυτέρου γεγαμηκότος, ὡς μὴ χρῆναι, λειτουργήσαντος αὐτοῦ, προσφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔσω. *id est:* Si quis secernat se à presbytero, qui vxorem duxit, tamquam non oporteat, illo liturgiam peragente, de oblatione percipere, anathema sit. *qua versio non multū discrepat à versione Dionysij exigui.*

Item ex sexta synodo in Trullo, c. 26.

¶ Ab officio abstineat presbyter non legalibus nuptijs detentus. C. XVI.

Simile etiā in 3. canone eiusdē synodi, & apud Basiliū in epist. ad Amphilochium c. 27.

10 PResbyterum per ignorantiam nō legalibus [i] nuptijs detentū cathedram quidē habere [k], sed ab officio abstinere præcipimus: sufficit enim huiusmodi indulgentia ei: Quia benedicere alijs eum, qui vulnera sua debet curare, cōsequēs nō est. Benedictio enim, sanctificationis traditio est. Qui vero hanc nō habet propter delictū † [l] ignorātiæ [m],

† τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας παράπτωμα.

ITEM OPPONITVR. Adhuc opponit p sequētia cap. quorū prima duo sunt plana. & postea in distin. 30. ponit solutionem.

SI quis.] Hæc est 9. pars dist. in qua dicit presbyterum religionis causa non debere contemnere propriam vxorem.

g ¶ *Contemnere.*] quātum ad exhibitionē necessariorum, vt 31. distin. omnino. & §. potest.

h SI quis discernit.] & infra, &c.

PResbyterum.] Hæc est 10. pars huius dis. in qua dicit presbyterū non legalibus nuptijs detētū ab officio abstinere debere.

CASVS. Quidā presbyter orientalis mortua sua vxore duxit secundam, cū putaret sibi licere. quæsitum est in sexta synodo, quid de eo fieri debeat. Et respondetur, quòd debet priuari omni sacro ministerio: ita q neq; publice, neque priuatim benedicat: quia benedictionem non habet propter delictum suum: sed imploret veniā à Domino de suo delicto: honorē tamen suæ cathedræ per dispēsationem tenebit.

i ¶ *Non legalibus.*] potest intelligi de eo qui contraxit secūdas nuptias per ignorantiam iuris [2].

k ¶ *Habere.*] scilicet dignitatem: beneficiū enim retinebit, & locū in choro, & cantabit cum alijs, & intererit electionibus: sed hoc solum deest ei, quòd non debet ministrare vt sacerdos, vt 15. q. vlti. qui admiserit. & cap. si quis presbyter. Et not. quòd de vtroq; iure esset priuandus, vt 84. distinct. quisquis. sed hoc beneficium cōceditur [3] sublato officio, vt 50. dist. presbyteros. & cap. studeat. & extra de cle. pug. Henricus. & extra de cle. ægro. tua.

l ¶ *Propter delictum.*] idest, quòd factum commiserit per ignorantiam.

[2] Sic intelligit Gra. 31. dist. §. vlti.

[3] Ratio est, ne ad secularia negotia redeat in opprobriū ordinis clericalis. 93 distin. diaconi. Archid.

d ¶ *Ancyrana.*] s. eodem. diaconi.
e ¶ *Ex tempore.*] Illud stare non potest, quod dicitur in fi. illius cap. diaconi professi continentiam.

m ¶ *Ignorantia.*] Arg. quòd licet aliquis ignoret se debere continere qui ordinatur: tamen ex eo quòd recipit ordinem, tenetur continere. 23. dist. quamquam.

Ordinis susceptio obligat ad continendum.

a ¶ Pri-

Presbyter excõmunicatus tenetur ad horas dicendas.

a ¶ *Priuatus est.*] Videtur hic quòd si sacerdos est excõmunicatus vel suspensus, ꝙ non debet priuatim dicere horas suas: quòd non est verũ: imo ad hoc tenetur, dum tamen non faciat hoc officiando suam ecclesiã, vt colligitur 11.q.2.si quis episcopus.

h ¶ *Intelligant.*] quod esse non debet 11.q.3.eorum.

i ¶ *Perquirant.*] quod in ciuile est, vt ff. de legi. inciuile.

k *Regulæ.*] ¶ *Negotio*] idest propter qualitatẽ negotij aliquid statuitur qđ est contra ius: sicut in causa matrimonij, consanguinei admittuntur in testimoniũ, vt 35.q.6.consanguineos. & pro-

quomodo alijs tradet? Non igitur publice, neque priuate benedicat; nec corpus Domini dispenset alijs; nec alio modo ministret: sed sufficiat ei, quòd præsidet: & imploret à Deo, vt dimittatur ei iniquitas ignorantiæ suæ. Manifestum est autem, quòd huiusmodi non legitimæ nuptiæ soluentur, & nullatenus vir accessum habebit ad eam; propter quam sacro ministerio priuatus est[a].

ꝺ ¶ Ab officio.] *græce est;* τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν; *idest;* a ceteris officijs.

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, c. 70.

¶ De presbyteris non est laicis iudicandum. C. XVII.

II CONsulendum decernitis, vtrum presbyterum * habentem vxorem debeatis sustentare, & honorare; an à vobis proijcere. Ad quod respondemus, quoniam licet ipsi valde sint reprehensibiles[b]; vos tamen Deum conuenit imitari; qui solem suum oriri facit super bonos, & malos. Deijcere vero eum à vobis ideo non debetis: quoniam nec Iudam Dominus, cum esset mendax discipulus, de numero Apostolorum eiecit. Verum de presbyteris, vobis, qui laici estis, nec iudicandum est, nec de eorum vita quidpiam inuestigandum; sed episcoporum iudicio, quidquid est, per omnia reseruandum.

Iuo. par. 2. c. 82. Pann. l. 5. c. 12.

Matth. 5.

* ¶ Presbyterum.] *In vltimo capite harum responsionum referuntur Bulgarorum verba, dicentium multos apud se esse Græcos, & Armenos, & alios, qui diuersa docerent. Nondum enim à Romana sede episcopum, aut presbyterum acceperant. Quamebrem nihil mirandum, si presbyter, de quo in hoc capite agitur, coniugatus erat.*

C *Onsulendum.*] Hæc est XI. pars. dist. in qua dicit presbyteros non à laicis esse iudicandos, licet aliquando sint reprehẽsibiles.

Bulgari q sunt.

CASVS. Bulgari sũt populi inter Vngariã & Græciam constituti: apud istos presbyteri quidã habebãt vxores. quare quæsiuerũt Bulgari (qui laici erant) à Nicolao Papa, an deberent illos eijcere. Et respondet quòd nõ, licet illi sacerdotes sint reprehensibiles. & hoc probatur exemplo Domini, qui Iudã proditorẽ non eiecit: & quia laici clericos iudicare non debent: sed si quid mali fecerint, episcoporũ iudicio reseruaẽ.

b ¶ *Reprehensibiles*] si. 15.q. vlt. cap. vlti. Sed contra. 32. dist. nullus. Sed illud intelligitur, cum notorium est crimen eius.

Hunc intellectum approbat hic Lau. qđ dic vt ibi dicit. Arch.

S*Ed notandũ.*] Hic intitulatur 29. distin. in qua soluit p̃dictas oppositiones Gratianus, & exponit: Et dicit ꝙ quædã cap. intelliguntur ex tẽpore, & loco, & causa, & persona.

c ¶ *Sed notandum est.*] Quia dixerat s. proxi. dist. §. ecce. in fin. quædam cap. esse temporalia vel localia: ideo ad soluendũ multa cõtraria, ostendit in ista 29. dist. quædã capitula tradita esse ex causa, quædã ex tẽpore, q̃dã ex loco, quædã ex persona, quædam ex negotio, quædam ex necessitate.

S*Ciendum*] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd quædam cap. ex causa, & p̃sona, & tp̃e designãtur, & q̃a hoc multi non respiciunt, cadunt in labyrinthũ & laqueũ erroris: nec recte iudicant, cũ non intelligant ad plenũ.

¶ Casus sequẽtis cap. patet.

DISTINCTIO XXIX.

1 ps SEd notandum est[c], quòd secundum Isidorum pleraque capitula ex causa, ex loco, ex tempore, ex persona consideranda sunt. Ait enim Isidorus[β].

β ¶ Isidorus.] *Nonnihil simile habetur in libro ipsius de homine, & ratione per synonyma, c. de doctrina, & ignor.*

¶ Ex tempore, loco, & persona, & causa regulæ canonum intelliguntur. C. I.

SCiendum est, quòd pleraque capitula ex causa[d], ex persona[e], ex loco[f], ex tempore[g] consideranda sunt; quorum modi, quia medullitus non indagantur; in erroris labyrinthum nonnulli intricando impinguntur; cum ante iudicant, quàm intelligant[h]; ante inculpant, quàm iterando lecta perquirant[i].

Hinc etiam Gregorius ait.

¶ Pro diuersitate rerum temperantur regulæ sanctorum. C. II.

REgulæ sanctorum Patrum pro tempore, loco, & persona, & negotio[k], instante necessitate[l] traditæ sunt.

Ansl. l. 4. c. 53.

Item Hieronymus in proœmio epistolæ ad Ephesios.

¶ Pro diuersitate locorum, temporum, & hominũ, scripturæ intelligendæ sunt. C. III.

NEcesse est, vt iuxta diuersitates locorum, & temporum, & hominum, quibus * scriptæ sunt; diuersas & causas[m], & argumenta, & origines habeant. Et quomodo B. Ioannes in Apocalypsi sua ad septem scribens ecclesias, in vnaquaque earum specialia,

Apocal. 1.

d ¶ *Ex causa.*] Ex causa fuit statutum ne neophyti promoueantur ad episcopatus, vt 48. dist. c. 1. scilicet ne in superbia extollerentur. sed hæc causa cessauit in Ambrosio, qui cathecumenus est electus in episcopum, vt 61. dist. §. his omnibus.

e ¶ *Ex persona.*] vt in Augu. qui factus est coepiscopus alio viuente, vt 7.q.1. non autem. & c. petisti.

f ¶ *Ex loco.*] quia propter propinquitatem vel remotionem loci aliquid statuitur, vt 64. dist. cum longe. 24.q.1. pudenda. & s. dist. 4. erit autẽ. Vel ideo dicit: quia quædam sunt localia, quædam non.

Ad idẽ 93. dist. iuxta.

g ¶ *Ex tempore.*] sicut Anglicis datum fuit propter nouitatẽ, vt cõiugantur in quarto gradu, vt 35.q.3. quædam.

propter causam ecclesiæ statuitur, ꝙ domestici admittantur in testimonium, vt 14.q.2. super prudentia.

l ¶ *Necessitate.*] lex non debet institui nisi propter necessitatem, vt s. dist. 4. erit.

N*Ecesse.*] CASVS. Quidam scripturas varias & diuersas tantum vno modo intelligebant: quos docet Hieronymus intelligere scripturas secundũ diuersitatem temporũ, locorũ, & causarũ. Et hoc probat exẽplo Ioannis euangelistæ, qui scribens vij. ecclesiis, in vnaquaque speciali vitia vario modo corrigebat: nec imitatur medicos imperitos, qui vno collyrio oculos omnium infirmorum volunt curare.

m ¶ *Causas.*] 23. q. 8. occidit.

m ¶ *Vulne-*

a ¶ *Vulneribus.*] Not. quòd varietas delictorum requirit varietatem pœnarum, vt 45. dist. licet. 50. dist. vt constitueretur. 44. dist. comessationes. 41. dist. non cogantur.
b ¶ *Collyrio.*] Arg. cõtra illos q tales in oĩbus cõtrarijs ponũt solutiones: aliud ẽm leges, aliud ẽm canones. vel hoc nouũ, illud vet⁹. *Illud.*]

chæorum, qui coniugia detestabantur: sicut multa statuit ecclesia in detestationem aliorum hæreticorum. & ad hoc inducit cap. sequẽtia. de tempore dicet 31. dist.
c ¶ *Illud autem.*] Dictum fuit s. 28. dist. cap. si quis docuerit. & cap. seq. quòd sacerdotes nõ debẽt à se abijcere vxores suas prætextu religionis. hic dicit, ꝙ ex causa fuit hoc statutũ, scilicet propter quosdã hæreticos qui cõiugia detestabantur.
d ¶ *Quorumdam.*] scilicet hæreticorum.

vel vitia reprehendit, vel virtutes probat; ita & sanctus apostolus Paulus per singulas ecclesias vulneribus [a] medetur illatis: nec ad instar imperiti medici vno collyrio [b] omnium oculos vult curare.

α ¶ Quibus scriptæ.] *Antea legebatur*, quibus diuersæ scripturæ factæ sunt. *Emendatum hoc est ex manuscriptis, & originali, quemadmodum & nonnulla alia.*

DISTINCTIO XXX.

ILlud autem [c], quod in canone Apostolorum, & in Gangrensi concilio, & in sexta synodo legitur, ex causa consideratur, & ex tempore. Causa fuit hæresis Manichæorũ [α], quia coniugium detestabantur, sicut etiam quorumdã [d] superstitio multa in catholicorum detestationem introduxisse inuenitur: contra quos in Gangrensi concilio capitibus sexdecim statutum legitur.

α ¶ Manichæorum.] *Proprie Gangrensis synodus statuit contra Eustathianos, vt sup. dist. 16. c. prima adnotatio. Sed hunc errorem Eustathiani hauserant à Manichæis.*

¶ De multimoda superstitione hæreticorũ, quos Gangrense cõciliũ anathematizauit. C. I.

Iuo p.8.c.319.

SI qui filij parentes, maxime fideles [e], deseruerint occasione Dei cultus [f], hoc iustum esse iudicantes; & non potius debitum honorem parentibus reddiderint, vt hoc ipsum [β] in eis venerentur, quòd fideles sunt, anathema sint †.

† al. sit

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus hæc omnia, quæ hic citantur ex concilio Gangrensi, vnico capite, & coniuncta oratione leguntur. Sunt autem ex prisca versione. Sed ea, quæ est Dionysii exigui, longe magis respondet originali græco, quamuis neque ipsa vsquequaque.*
β ¶ Vt hoc ipsum.] *græce est*, Προτιμωμένης δηλονότι παρ' αὐτοῖς τῆς θεοσεβείας. i. Quòd scilicet diuinus cultus apud ipsos omnibus rebus præferatur.

Item ex eodem, c. 17.

¶ De eodem. C. II.

Burch. l. 8. c. 62. Iuo par. 7. c. 80. & par. 8. c. 320.

QVæcumque [g] mulier, religioni [γ] iudicans cõuenire, comã sibi amputauerit, quam Deus ad velamen eius [δ], & ad memoriam subiectionis illi dedit, tamquam resoluens ius subiectionis, anathema sit †.

γ ¶ Religioni.] græce est. Διὰ νομιζομένην ἄσκησιν; *idest:* Ob eam, quæ existimatur pietatis exercitatio: *quod Dionysius vertit*; propter diuinum cultum, vt extimat. *Græci enim religiosorum, quos nos dicimus, vitam proprie* ἄσκησιν *nominabant. Burchardus, & Iuo in par. 7. secuti sunt versionem Dionysii, in octaua autem Iuo priscam.*
δ ¶ Ad velamen eius.] *hæc non sunt in græco originali, neque in versione Dionysii. Videntur autem sumpta ex epist. prima ad Corinthios, c. xi.*

Item ex eodem, c. 14.

¶ De eodem. C. III.

Iuo par. 8. ca. 229. & 317.

SI qua mulier derelicto viro discedere [h] voluerit soluto vinculo coniugali, nuptias condemnando †, anathema sit.

† al. cõtemnendo

Item ex eodem, c. 10.

¶ De eodem. C. IIII.

Repetit 31. dist. c. quicũq; ex versiõe Diony. Burch. l. 8. c. 64. Iuo par. 7. c. 82. & par. 8. c. 316. & hoc secundo loco ex hac eadem versione.

SI quis propter Deum virginitatem professus, in coniugio positos per arrogantiam vituperauerit, anathema sit.

Item ex eodem, c. 9.

¶ De eodem. C. V.

Burc. l. 8. c. 61. Iuo par. 7. c. 79.

SI quis vel virginitatem, vel continentiam professus [ε], tamquam abominabiles nuptias iudicat; & non propter hoc solum, quòd continentiæ, & virginitatis bonũ, sanctum propositũ est, anathema sit.

ε ¶ Professus.] *Hic erat additum*, in coniugio: *quod neque est in canone græco, neque etiam in*

Sl qui filij.] CASVS. Quidam filij occasione illius verbi Euãgelij, Qui non reliquerit patrem & matrem propter me, nõ est me dignus: debitum honorem parentibus denegabant, & alimenta eis subtrahebãt, putantes hoc religioni conuenire. Dicitur hic ꝙ tales debẽt anathematizari. Plana sunt cap. vsq; ad cap. si quis eorum.
e ¶ *Fideles.*] Fidelib⁹ & infidelibus parentibus tenemur subuenire: magis tamen fidelibus. 86. dist. nõ satis. Sed pone ꝙ habes patrẽ hæreticũ: numquid præferes ipsum extraneo bono? P. manducator dixit hanc quæstionem esse nebulã, & tenebrosam aquã ĩ nubibus aeris. Sed dicas ꝙ patrem, qualiscunq; sit, debemus præponere extraneo, etiam sancto, in his quæ spectãt ad opus misericordiæ in prouidendo ei in necessarijs: nisi alter magis indigeat: quia tunc potius tenemur extraneo subuenire, vt 86. dist. pasce. Ambrosius tamen videtur contradicere huic opinioni in cãticis, in illo loco: Ordinauit in me charitatẽ. ait enim: Multorum est charitas ĩordinata: quidã enim id, qđ est primũ, ponũt tertium vel quartũ. Sed primo diligendus est Deus [1]: secũdo parẽtes: deinde filij: postea domestici: q si boni sunt, malis filijs sunt præponẽdi. de pæ. dist. 2. charitas. sed illa auctoritas intelligẽda est de affectu interiori, non de beneficiorum exhibitione. nã magis debemus diligere extraneos bonos q̃ propinquos malos, licet illis potius debeam⁹ subuenire. 13. q. 2. non æstimemus.

Pater malus an sit extraneo bono præferendus.

[1] Dicit beatus Bernar. in li. de diligendo Deũ. causa diligendi Deum Deus est: modus, sine modo diligere. ob duplicẽ causam Deũ propter se diligendum dixerunt: siue quia iustius, siue quia nil diligi fructuosius potest. Archi.

ILlud.] Hæc dist. diuiditur in tres partes. Secunda ibi, *Hæc autem.* Tertia ibi, *Si quis presbyter.* In prima ponuntur quædam cap. contra Manichæos.
CASVS. Hic ponitur 30. dist. in qua adhuc soluit oppositionem quã fecerat 28. dist. in quattuor cap. & dicit ꝙ tria prima ca. intelliguntur ex causa & tẽpore. causa fuit hæresis Mani-

f ¶ *Dei cultus.*] quod quidam hæretici fecerunt ratione illius auctoritatis: Qui reliquerit patrem & matrem propter me, centuplũ accipiet. 28. q. 1. in princip.
g *QVacumque.*] infra, de conse. dist. 5. fucare. 33. q. 5. mulier. Ioan. [2]
h *SI qua mulier.*] ¶ *Discedere.*] sine eius consensu.

[2] Sed in multis locis moniales tõdẽtur: vt Rhegij & Mutinæ, & amputãt sibi comas: forte & male faciunt ar. 20 q. 3. c. 2. vbi & dicam. Arch.

latino, qui citatur infra dist. 31. c. quicumque. neque in multis manuscriptis Gratiani codicibus.

Item ex eodem, c. 13.

¶ De eodem. C. VI.

SI qua mulier suo proposito [a] vtile iudicans, vt virili veste vtatur; propter hoc virilem habitum imitetur [α], anathema sit.

Burch. l. 8. c. 60. Iuo par. 7. c. 78.

α ¶ Imitet.] *Græce legitur* Καὶ ἀντὶ τοῦ εἰωθότος γυναικείου ἀμφιάσματος, ἀνδρεῖον ἀναλάβοι. *quæ Dionysius exiguus apte vertit,* & pro solito muliebri amictu virilem sumit; *sicque habet Burchardus, & fere etiam Iuo.*

Item ex eodem, c. 18.

¶ De eodem. C. VII.

SI quis tamquam hoc continentiæ conuenire iudicans, die Dominico ieiunauerit in eiusdem [β] diei contemptum [b], anathema sit.

Burch. l. 13. c. 219. Iuo par. 4. c. 51

β ¶ In eiusdem.] *In originali huius priscæ versionis est,* aut in eiusdem diei contemptum: *quod in versione Dionysii, quam attulerunt Burchardus, & Iuo, istis vocibus videtur exprimi,* aut contumaciam, *al.* propter contumaciam. *Sed in græco vulgato nihil est, quod istis respondeat.*

Item ex eodem, c. 19.

¶ De eodem. C. VIII.

SI quis eorum, qui in proposito sunt continentiæ [c], propter [γ] necessitatem corporalem superbiat, & ieiunia communia putauerit contemnenda, totius ecclesiæ perfectam in sua conscientia iudicans rationem, anathema sit.

Burc. l. 13. c. 5. Iuo par. 4. c. 38.

γ ¶ Propter necessitatem.] *Nihil mutatum est ob glossas: ceterum multis modis discrepat à prisca versione, & à Dionysiana, quam secuti sunt Burchardus & Iuo. Prisca sic habet:* Si quis eorũ, qui in proposito sunt continentiæ, præter necessitatem corporalem, & superbiens ieiunia communia totius ecclesiæ putauerit contemnenda, perfectam in sua scientia vindicans rationem, anathema sit. *Dionysiana autem hoc modo:* Si quis eorum, qui continentiæ student, absque necessitate corporea, tradita in commune ieiunia, & ab ecclesia custodita, superbiendo dissoluit, stimulo suæ cogitationis impulsus, anathema sit. *Quæ versio in ceteris quidem partibus originali græco, etiam vulgato, satis respondet: sed in postrema insignis est varietas. Nam vbi Dionysius habet;* stimulo suæ cogitationis impulsus; *in græco vulgato est,* ἀποκυροῦντος ἐν αὐτῷ τελείου λογισμοῦ, i. nimirum pfecta, quæ in ipso est, ratiocinatione, illa abrogante. *In manuscriptis autem huius canonis exẽplaribus partim est,* ὑποικουροῦντος. i. perfecta in eo residente ratione, *partim,* ἐπικουροῦντος. *idest:* perfecta, quæ in ipso est, ratione sibi auxilium ferente. *Notantur vero Eustathiani (quos postea Bogomilici sectati sunt) qui ita statuebant, peracto certo quodam ieiunio, ad eam se perfectæ vitæ rationem peruenisse; vt postea omnia sibi essent indifferentia, nullisque præceptis obligarentur; sed soluti omnino essent, ac ne peccare quidem possent: qua de re Balsamon in capitis huius interpretatione.*

Item ex eodem, c. 20.

¶ De eodem. C. IX.

SI quis per superbiam tamquam perfectum se existimans, conuentus, qui per loca, & basilicas [d] sanctorum martyrum fiunt, vel accusauerit, vel etiam oblationes, quæ ibidem celebrantur, spernendas esse crediderit, memoriasque sanctorum contemnendas, anathema sit.

Pann. l. 2. c. 8.

Item ex eodem, c. 5.

¶ De eodem. C. X.

SI quis docet domum Dei cotemptibilem esse debere, & congregationes, quæ in ea fiunt, anathema sit.

Burch. l. 3. c. 94. Iuo par. 3. c. 84.

Item ex eodem, c. 6.

¶ De eodem. C. XI.

SI quis extra [e] ecclesiam priuatim populos congregans, contemnat ecclesiasticas sanctiones [δ], ipsamque ecclesiam apud se sine concilio † episcopi cum presbytero agat, anathema sit.

Burch. l. 3. c. 95. † al. consilio

δ ¶ Sanctiones.] *Post hoc verbum in prisca versione ista sunt interiecta,* aliterque ea, quæ sunt ecclesiæ, voluerit vsurpare, non conueniente presbytero iuxta decretũ episcopi, ipsamq; *& cetera, quæ hic sequũtur. Dionysii autem versio, quæ optime respondet verbis græcis, & refertur à Burchardo, hæc est:* Si quis extra ecclesiam seorsum conuentus celebrat, & despiciens ecclesiam, ea, quæ sunt ecclesiæ, voluerit vsurpare, non conueniente presbytero, iuxta decretũ episcopi; anathema sit.

Item ex eodem, c. 1.

¶ De eodem. C. XII.

SI quis nuptias in accusationem duxerit, & mulierem fidelem, ac religiosam cum viro suo dormientem, abominandam crediderit, aut etiam accusandam, tamquàm non posse coniugatos in regnũ Dei ingredi, anathema sit.

Infra 31. di. c. si quis nuptias. ex versione Dionysii. Burch. l. 8. c. 61. Iuo par. 7. c. 79

Item ex eodem, c. 2.

¶ De eodem. C. XIII.

SI quis carnem manducantem ex fide [f] cum religione, præter sanguinem, & idolo ĩmolatũ † [g], & suffocatũ, crediderit condẽnandũ.

Iuo. par. 4. c. 30 † al. immolatã, & suffocatam

a SI qua mulier suo proposito.] qa magis est habilis, & magis parata in scissa veste, quàm in clausa ad meretricandum.

b SI quis contemptũ.] quia si non facit in contemptum illius diei, etiã omni die bonum est ei si ieiunat, vt 76. dist. vtinam.

SI quis eorũ.] CASVS. Beneuentanus sic ponit casum. Quidam dum ieiunasset, cœpit eum fames affligere. ille propter famem superbiens dicebat non esse ieiunandum, & sufficere solã cõscientiã pro facto. de isto dicitur q debet anathematizari. Ego Barth. Brixi. aliter casũ intelligo, sic ponens. Quidã dũ permaneret in proposito abstinentiæ, id est, continentiæ: ꝑpter necessitatẽ corporalẽ, idest, abstinẽtiã, ꝑ quã multa necessaria corpori subtrahuntur, superbiebat, omnia ieiunia paruipendens, cũ plus alijs ieiunaret: ꝑfectã constitutionẽ ecclesiæ iudicans in sua conscientia. dicitur q talis anathema sit. Seq. cap. vsque ad cap. si qs virorum. patent.

c Necessitatem.] idest, continentiam.

d SI quis.] Basilicas.] Nisi cũ fiũt per inanes reuelationes, vt de cõsecra. dist. 1. placuit.

e SI quis extra.] Et dom⁹ in qua hęc fiunt, publicanda est: vt in auth. de eccl. tit. §. si quis in sua domo. collat. 9. Ioan.

f SI quis.] Ex fide.] idest, ex bona cõscientia. extra de ꝑscrip. quoniã omne.

g. Immolatum.] Idolothytis non debemus vesci, vt hic, & 50. dist. presbyteros. & 32. q. 4. sicut satius. Sed contrariũ videt̃ illud Apostoli ad Corinth. Si qs infidelium vocat vos ad cœnam, omne qđ vobis apponitur manducate nihil interrogãtes [1]. sed illud, loquit̃ secundũ sua tempora, cũ adhuc pauci erant fideles. Quod autẽ dicit de sanguine & de carne suffocata, hodie non tenet: quia tantũ in figura fuit istud prohibitum.

ADDITIO. 12. q. 2. gloria episcopi. Archidia.

[1] Vt 11. q. 3. ad mensam & 1. q. 4. §. notandum. Archidia.

a SI quis. ¶ Filios.] Nam ex iuramento non possumus adstringi ad illud, vt 22 q. 4 inter. de hoc habuisti s. dist. 1. ius naturale.

SI quis virorum.] Casvs. Quidam in quadam pretiosa veste iustitiam ponebat, quasi proposito continentiæ conueniret, reprehendens eos, qui alia veste vtebant. dr ꝙ talis anathema sit. Ve- vt Italici, nō obstāte noua cōstitutione, extra de vi. & honesta cle. clerici. quia lex debet conuenire consuetudini, vt s. dist. 4. erit.

HAec autem scripsimus.] Hæc est secunda pars dist. in qua conci. interpretatur prædicta. Archi.

Casvs. Dicitur in hoc cap. ꝙ ea quæ statuta sunt in superioribus cap non sunt statuta, nisi ꝯ eos qui religionis habitum & propositum continentiæ assumentes in superbiam efferuntur cōtra eos q simpliciter viuūt, faciētes noua statuta ꝯ diuinas scripturas, & ecclesiasticos canones: illi vero commendantur, qui continentiam seruant, & proprijs abrenunciant cum humilitate: & qui diuitias possident cum iustitia, & bonis operibus.

tamquam spem non habentem, qui eam manducat, anathema sit.

Item ex eodem, c. 15.

¶ De eodem. C. XIIII.

Iuo p. 8. c. 318.

SI quis dereliquerit proprios filios [a] suos, & non eos aluerit, & (quod pietatis [α] est) necessaria non præbuerit, sed sub occasione continentiæ negligendos putauerit, anathema sit.

α ¶ Quod pietatis est.] *Longe fidelius Dionysius:* & quod ad se pertinet, non ad pietatem diuini cultus informat. *Græce enim est:* καὶ τὸ ὅσον ἐπ' αὐτῷ † πρὸς θεοσέβειαν τὴν προσήκουσαν ἀνάγῃ. *Subintelligitur autem particula negans, idest, μὴ, ex superiore membro.*

† al. ἑαυτοῦ.

Item ex eodem, c. 12.

¶ De eodem. C. XV.

Burc. l. 8. c. 63. Iuo. par. 7. c. 81.

SI quis virorum putauerit sancto proposito (id est continentiæ) cōuenire, vt pallio vtatur, tamquam ex eo iustitiam habiturus; & reprehendat vel iudicet alios, qui cum reuerentia birris † vtuntur, & alia veste [b] communi, quæ in vsu est, anathema sit.

† al. beris

Item ex eodem, c. vltimo.

¶ De eodem. C. XVI.

Iuo p. 8. c. 321.

HAec autem scripsimus non abscindentes eos, qui in ecclesia Dei secundum scripturas sanctum propositum continentiæ eligunt: sed eos [β], qui suscipiunt habitum eius, & in superbiam efferuntur aduersus eos, qui simplicius viuunt. Sed & hos condemnamus, qui se extollunt aduersus scripturas, & ecclesiasticos canones, & noua [c] introducunt præcepta. Nos autem & virginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam cum castitate & religione Deo acceptissimam dicimus: & renuntiationem sæcularium negotiorum, atque actuum cum humilitate approbando laudamus; & nuptiarum [γ] vinculum, quod secundum castitatē † perdurat, honoramus; & diuites [d] cum iustitia, & operibus bonis non abijcimus [δ].

† castitatē secū] orig. & Iuo.

β ¶ Eos, qui suscipiunt habitum.] *Græce est:* τοὺς λαμβάνοντας τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀσκήσεως εἰς ὑπερηφάνειαν κατὰ τῶν ἀφελέστερον βιούντων ἐπαιρομένους τε καὶ παρὰ τὰς γραφὰς, καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας καινισμοὺς εἰσάγοντες: idest, qui ex instituto exercitationis huiusmodi, capiunt occasionem sese efferendi, seque extollunt aduersus eos, qui simplicius viuunt. & aduersus scripturas, & ecclesiasticos canones introducunt nouitates.

γ ¶ Et nuptiarum vinculum.] *Græce;* καὶ γάμου συνοίκησιν σεμνὴν, *quæ Dionysius vertit:* & nuptiarum castum vinculum.

δ ¶ Non abijcimus.] *Post hæc verba in concilio ipso proxime sequuntur, quæ habentur infra c. parsimoniam. dist. 41.*

Apud Martinū Bracarensem, c. 57. Burc. l. 13. c. 20. Iuo par. 4. c. 52.

Item ex concilio Martini Papæ.

¶ Anathematizatur, qui Manichæorum superstitiones sequitur. C. XVII.

SI quis presbyter [a] propter publicam [e] pænitentiam à sacerdote acceptam, absque aliqua necessitate die Dominica pro quadā religione ieiunauerit, sicut Manichæi, anathema sit. Similiter [β] quia, quod ab Apostolis traditum est, canon tenet antiquus; placuit, vt per omnes Dominicas, & per omnes dies Paschæ vsq; ad Pētecosten †, non [γ] prosternant [f] se in oratione causa † humilitatis; sed recto vultu ad Dominum fungantur orationis officio: quia in his diebus gaudium resurrectionis Domini celebramus. Si quis [δ] etiam non pro abstinentia, sed pro execratione escarum à carne abstineat; placuit sancto concilio vt prægustet [g], & sic, si vult abstinere, abstineat. Si autem spernit, ita vt olera cocta cum carnibus non degustet, iste non obediens, nec suspicionē hæresis a se remouens, deponatur de ordine clericatus.

† al. quinquagesimam. † abest vox ista ab orig.

Ibid. c. 58.

a ¶ Presbyter.] *Sequebatur,* vel diaconus. *Quæ sublata sunt, quoniam absunt a plerisq; manuscriptis, & originali. Ceterum Burchardus, & Iuo similem canonem citant ex concilio Turon. atq; ita habent:* Si quis propter publicam pænitentiam à sacerdote acceptam, aut pro aliqua necessitate. *In aliquot Gratiani manuscriptis est:* si quis præter publicam pænitentiam, à sacerdote acceptam, absque aliqua necessitate, &c. *quæ optima videtur lectio. Nam in capite 18. concilij Gangrensis, vnde hoc videtur Martinus sumpsisse, nulla presbyteri fit mentio, sed vniuerse pronuntiatur vt supra ead. c. si quis tamquam.* Si quis ob pietatis, quemadmodum putatur, exercitationem, die Dominico ieiunet, anathema sit, *& verba illa:* absque aliqua necessitate, *videntur huc importata ex cap. 19. eiusdem concilij. Neque vero presbyteris*

c ¶ *Et noua.*] ff. de cōstitu. princ. in rebus.

d ¶ *Diuites.*] Hoc verum est de talibus, qui faciunt misericordiam non habentibus, vt 33. q. 5 secundum. nam & Dominus habuit pecuniam, vt 12 q. 1 exemplum. aliàs abijcienda est pecunia exēplo Cratis, vt 12. q. 2. gloria epi §. Crates. nam aliena rapere conuincitur qui vltra necessaria sibi retinet, vt 42. dist. §. 1. Io.

Rapere aliena dicitur q vltra necessitatem sibi retinet.

d ¶ *Diuites.*] Non est contra illud, facilius est camelum per foramen acus transire: quia illud de talibus intelligitur q in diuitijs spem ponentes, gratius intuētur aurum quàm solem: de quibus habetur 47. dist. sicut hi [1].

Diuites aliqui boni sunt.

[1] Et dicit Hierony. Diuitias habuisti, requiem perdidisti. Dum vigilas augmentum diuitiarū cogitas. Dum dormis latronē somnias. In die solicitus in nocte pauidus, & sic semper mendicus. Archidia.

SI quis presbyter.] Casvs Hoc cap. diuiditur ī tres partes. in prima parte dicitur ꝙ si quis presbyter accepta publica pænitentia in die Dominica ieiunauerit ea intentione qua Manichæi ieiunabant, anathema sit. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Similiter.* dicitur ꝙ in diebus Dominicis & inter Pascha & Pentecosten non debemus flectere genua; sed vultu erecto orare ad Dominum. In tertia parte quæ incipit ibi, *Si quis etiam.* dicitur: *Si quis nō comedit carnes uel olera, in quibus carnes coquuntur, propter execrationem escarum, compelli debet degustare: & si noluerit, tamquam hæreticus deponatur.*

e SI quis. ¶ *Propter publicam.*] quā facere potest sacerdos, sed nō solennem, vt dixi s. 28. dist. presbyter.

Consuetudinē in vsu vestiū debemus obseruare.

b ¶ *Veste.*] Sufficit ergo ꝙ quis veste vtatur ſm consuetudinem regionis. & sic transmontani non coguntur vti affibulatis vestibus,

f ¶ *Prosternant.*] vt de consecr. dist. 3. quoniam sunt.

g ¶ *Prægustet.*] Ecce ꝙ suspectus cogitur comedere siue gustare

Sed numquid idem est si aliquis est suspectus eo ꝙ non cōicat in anno[1] :numquid cogendus est cōicare? Non: quia illa non recipitur sine peccato, si recipiens est peccator: sed ad hoc potest cogi vt faciet se dignum, id est, vt pæniteat. de consec. dist. 2. si qui intrat. ea. dist. hi qui. secundum Hu. cuius fuit ista glo. vt subdiaconi nullo modo cōmisceri debeāt amodo vxoribus suis: & illā constitutionē q̄dam subdiaconi seruabant: quidam nō: sed q̄a illa cōstitutio fuit iniqua, scilicet ꝙ aliq̄s qui nō promisit continentiā, cogeret̄ cōtinere: ideo retractat̄ hic a Gre. & statuit, ꝙ si qui subdiaconi nō sunt, nō cogant̄ cōtinere, nisi velint. si q̄ autē in fu-

[1] Vt de conse. dist. 2. seculares. cū duobus cap. seq. secundum Hu. & c. & si nō.

huiusmodi pænitentia more laicorum imponebantur. c. illud. cum sequentibus. dist. 50. & c. fin. vers. nec enim. 82. dist. Sed quando in grauissima crimina publice incurrebant; depositi peregrinari iubebantur. c. si quis sacerdos. 30. q. 1. c. sacerdos. de pænit. dist. 6.

β ¶ Similiter, quia.] *Hoc sumptum est ex canone vltimo concilij Nicani.*

γ ¶ Non prosternant.] *In codice Lucensi regio legitur:* non prostrati, sed erecto vultu ad dominum fungantur orationis officio.

δ ¶ Si quis etiam.] *Hoc sumptum est ex concilio Ancyrano, c. 13. al. 14. & in eo mentio fit presbyteri, ac diaconi.*

DISTINCTIO XXXI.

1 p s *Tempus[a] quoque, quia nōdum[α] erat institutum, vt sacerdotes continentiam seruarent.*

α ¶ Nondum.] *Quod ait hic Gratianus, fuisse tempus, quo nondum erat institutum, vt sacerdotes continentiam seruarent, in subdiaconis (Nam & hi sacerdotum nomine interdum comprehenduntur, valetq; idem sacerdotis nomen atq; in sacris constitutus, vt infra ad initium distinctionis 33. notaturque in glossa. 1. q. 1. Qui per pecuniam) locum habere potest. Fuit enim tēpus, cū subdiaconi in aliquibus prouincijs, vt in Sicilia, cōtinētia legibus nō adstringebantur: quod Gregorij locus, qui solus ad hanc rem confirmandam proxime à Gratiano citabitur, manifeste probat. Diaconis autem & presbyteris in Latina ecclesia nunquam licuisse vxoribus, quas ante sacros ordines duxerant, vti, ex canonibus, qui post primū in hac eadem distinctione citātur, & alijs multis, præsertim epistola secūda Syricij ad Himeriū Tarraconensē clare demōstratur.*

Vnde Gregorius scribit Petro subdiacono Siciliæ, lib. 1. epistola 42.

¶ Qui castitatem non promisit, ab vxore sua separari non cogatur. C. I.

ANte triennium subdiaconi omnium ecclesiarum Siciliæ prohibiti fuerant, vt more Romanæ ecclesiæ nullatenus suis vxoribus miscerentur. Quod mihi durum[b], atque incōpetens videtur, vt qui vsum eiusdem continentiæ non inuenit[c], neque castitatem ante promisit, compellatur a sua vxore separari, atque per hoc (quod absit) deterius cadat. Vnde videtur mihi, vt a præsenti die episcopis omnibus dicatur, vt nullum subdiaconum facere præsumant, nisi qui se victurū caste promiserit[d], quatenus & præterita[α] mala[e] quę per propositum mentis appetita non sunt, violenter non exigantur, & futura caute caueantur. ¶ Qui vero post eamdem prohibitionem, quæ ante triennium facta est, continenter cum suis vxoribus vixerunt, laudandi, atq; remunerandi sunt, & vt in bono suo † permaneant, exhortandi. ¶ Eos autem, qui post prohibitionem factam se a suis vxoribus continere noluerint, ad sacrum ordinem nolumus promoueri: quia nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

Pann. l. 3. c. 89. Poly. l. 4. tit. 31.

§. dist. 28. c. Nullum.

† sic] orig.

α ¶ Mala.] *Vox ista abest à Policarpo, & aliquot vetustis Gratiani codicibus.*

2 *Causa vero huius institutionis munditia sacerdotalis fuit, vt libere cunctis diebus orationi possint vacare. Si enim (vt Paulus ait) ab vxoribus est cessandum, vt expeditius orationi vacemus; ministris vtique altaris, quibus quotidiana necessitas orandi incumbit, numquam coniugali officio vacare permittitur.*

1. Cor. 7.

Vnde Beda in commentarijs super Lucam ad c. 1. ait.

TEmp⁹ quo q.] Hæc dist. diuidit in sex partes. In prima corrigitur sententia Pelagij per Greg. vt in cap. seq. Secunda ibi, *Causæ vero.* Tertia ibi, *Potest & aliter.* Quarta ibi, *Sed obijcitur.* Quinta ibi, *aliter.* Sexta ibi, *Similiter.* Ioan. de Fan.

CASVS. In hac 31. dist. dicit Gratia. quòd illa cap. quæ fuerūt posita in dist. 38. intelligūtur ex tempore: quia nondū erat indicta cōtinentia sacerdotibus: & hoc probat per sequentia. Dicit etiā quæ est causa, scilicet ꝙ propter munditiā fuit cōtinētia indicta: & quòd sacerdotes vxores non abijciant à sua cura, quin eis necessaria ministrent.

a ¶ *Tempus.*] In hac 31. di. ostendit, ꝙ à tempore Grego. statutum fuit vt subdiaconi non ordinarentur nisi promissa continentia[2]. Secūdo agit de causa continentiæ presbyterorum & diaconorum[3]. Tertio dicit, ꝙ licet ordinati in sacris ordinibus vxoribus non debeant cōmisceri, tamen necessaria prouidebūt eis[4]. Vltimo assignat differētiam inter orientales & occidentales.

[2] Vt j. ea. c. 1.

[3] Vt j. ea. §. causa. vsque ad §. ꝙ autem.

[4] Hoc facit ad prędictū §. quod autem, vsque ad cap. Nicęna. Archidia.

ANte trienniū.] Casus istus cap. ex quadam constitutione Pelagij pēdet: vnde scire debes, ꝙ vna cōstitutio facta fuit ab Apostolis de continentia clericorum, vt 84. dist. cum in præterito. Item fuit postea à Siricio repetitū in 82. dist. plurimos. Tertia fuit facta auctoritate Pelagij, quæ habet̄ 27. q. 2. multorū. de qua fit hic mentio. Est ergo casus huius cap. Pelagius fecit quandā constitutionē per quemdā diaconem nomine Seruumdei, vt omnes subdiaconi Siciliæ à suis vxoribus abstinerent, quas in minoribus ordinibus duxerant, aut ab officio cessarent: quam cōstitutionem, quia dura fuit & iniqua vt subdiaconi compellerent̄ ad continentiā, Grego. primus qui succesit Pelagio, retractauit, & statuit vt nullus decetero fiat diaconus, nisi continentiā promittat: ita tn̄, vt mala præterita, id est, cōtinentia, quæ solet esse iuuenibus mala, id est, pœnalis: vel mala si nō seruet̄, per violentiā non exigat̄: & hoc in prima parte. In secūda parte, quæ incipit ibi, *Qui vero.* cōmendat illos qui constitutionem illam, quæ facta fuit ante triennium seruauerunt: & hortatur eos vt debeāt in suo proposito permanere. illi vero q̄ noluerint à suis vxoribus abstinere, promoueri nō debent: q̄a nullus debet promoueri, nisi eius castitas fuerit approbata. Vel sic: Olim promouebant̄ subdiaconi non ꝓmissa continentia: & licite vtebant̄ vxoribus & beneficijs: Postea Pelagius prædecessor Gregorij statuit, vt vel contenti essent vxoribus tantū, vel beneficijs tantum: de qua constitutione Gre. facit mentionē 27. q. 2. multorū. Postea idē Pela. aliam edidit constitutionē, in qua præcise prohibuit, futurum sunt ordinandi, nō admittant̄ nisi promittāt continētiā.

b ¶ *Durum.*] Statutū Pelagij fuit ꝯ Euangeliū, in quo excipit̄ sola fornicatio[5]: 33. q. 2. quos Deus. & ideo reprobatū fuit. Sed quare reprobat̄ illa cōstitutio Pelagij, in qua statuit, vt aut beneficia, aut vxores dimittant: cum idē statuerit Alexander extra de cle. cōiug. cap. 1. Sed dic, cum aliq̄s in minoribus ordinibus existens postea ꝯhit, potest priuari beneficio prius habito. & de illis loquit̄ Alexā. cū vero aliq̄s primo ꝯhit, & postea ecclesia sciēter ei cōfert beneficiū, postea nō potest illud ei auferre: & de illis loquit̄ Pelagius. & ideo cōstitutio eius fuit iniqua. simile extra de cler. cōiug. diuersis.

c ¶ *Non inuenit.*] id est, non suscepit.

d ¶ *Promiserit.*] Hoc intelligo si habeat licentiam vxoris.

e ¶ *Mala.*] id est, continentia, quæ iuuenibus est mala. 33. q. 2. in adolescentia[6]:

CAVSA VERO.] Hæc est secunda pars dist. in qua dicitur, ꝙ causa huius constitutionis fuit munditia sacerdotalis. & hoc ꝓbat per vj. c. Io. de Fan.

CASVS. Dicit Gratianus, ꝙ ꝑ munditiā sacerdotalem inducta fuit continentia in ecclesia: q̄a cū sacerdotes semper debeant orare, semper debent ab vxoribus abstinere. Et hoc probatur auctoritate Apostoli per seq. cap. quorum prima duo patent.

[5] Vt 32. q. 1. dixit.

[6] Sub. & ad pœnam, & adnus. 28. dist. his. & accipe hoc nomen in la pro pœna est sensus à diaconis vxhabētibus voto per vio tur continen sed ab ordinis decete quam si promittere no rint, repellā Io. de Fan.

a S ¶ *Acerdotibus.*] idem est de alijs clericis. Lauren.
b ¶ *Semper.*] id est, horis debitis. sic j. eo. si laicus. 22. dist. sacrosan. & j. 37. dist. de quibusdam. 36. dist. c. vl. Arch.
c E ¶ *Piscopos.*] Hoc c. habetur 84. dist. cum in præterito.
d ¶ *Vel qui.*] idest, subdiaconi. nam & subdiaconi sacramētis in-

T ¶ *Enere debet.*] C a s v s. Victorius Rothomagē. episcopus habebat quosdam presbyteros & leuitas in sua diœcesi, qui nolebāt à suis vxoribus abstinere. Ideo quæsiuit à Papa, an presbyteri & leuitæ deberēt viuere cōtinēter? Et rñdet ꝙ sic, & hoc ꝓbat auctoritate prophetę dicētis; Sancti estote, &c. id est, mūdi. & exēplo sacerdotū vete. te. q in sua hebdomada à suis vxoribus abstinebāt, sed finita sua hebdomada ¦suis vxoribus cōmiscebantur propter sobolē procreandā: qa nullus poterat fieri sacerdos nisi de tribu Aarō. hodie vero cū sacerdotes quotidie debeāt orare, nec reqrit̃ đ qua tribu ꝓmoueant̃, semꝑ debēt ab vxoribus abstineř. Sequētia duo c. plana sunt, & ꝑ te videbis.

¶ Sacerdotibus semper castitas obseruanda præcipitur. C. II.

Pann. l. 3. c. 92.

SAcerdotibus[a], vt semper[b] altari queant assistere, sem per ab vxoribus continendum, semper castitas obseruanda præcipitur.

Item in concilio Carthaginensi 2. c. 2.

¶ Qui diuinis sacramentis inseruiunt, continentes esse oportet. C. III.

j. dist. 84. c. cum in præterito. Pann. l. 3. c. 95. Raba. pæn. c. 29

EPiscopos[c], presbyteros, & diaconos ita placuit (vt decet sacros antistites, ac Dei sacerdotes; necnō & leuitas, vel qui[d] sacramentis diuinis inseruiunt) continentes esse in omnibus.

Item Innocentius I. Victricio Rothom. episcopo, epist. 2. c. 9.

¶ Sacerdotes, & Leuitæ cum vxoribus suis misceri non debent. C. IIII.

Burc. l. 2. c. 118. Ansl. l. 7. c. 134. Iuo par. 6. c. 94. & 194. Pann. l. 3. c. 94. *Leuit. 11.* *Luc. 1.* *Num. 18.* † *al. præceptus fuerat*

TEnere debet omnino ecclesia, vt sacerdotes, & Leuitæ cum vxoribus suis non misceantur; quia ministerij quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim [Sancti estote, quoniam & ego sanctus sum[e] Dominus Deus vester.] Nam si priscis tēporibus anno[f] vicis suæ de templo Dei sacerdotes non discedebant (sicut de Zacharia legimus) nec domum suam omnino tangebant, quibus vtique propter sobolis successionem, vxoris vsus fuerat relaxatus, quia ex alia tribu, & præterquam ex semine Aaron, ad sacerdotium nullus accedere præcipiebatur†; quāto magis hi sacerdotes, vel leuitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ seruare debent; quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine successione est, nec præterit[g] dies, qua vel à sacrificijs diuinis, vel à baptismatis[h] officio vacent?

PALEA. C. V.

Ibidem continenter Ansl. l. 7. c. 132. *1. Cor. 7.* † *al. officium*

NAm[a] sicut Paulus ad Corinthios scribit dicens [Abstinete vos ad tempus, vt vacetis orationi:] & hoc vtique laicis præcepit; multo magis sacerdotes, quibus orandi, & sacrificandi iuge sacrificium † est, semper debebunt ab huiusmodi consortio abstinere.

a ¶ Nam sicut.] *Hæc palea in duobus vaticanis (in quibus solis reperitur) est coniuncta cum superiori capite, quemadmodum etiam in epistola Innocentij: & legitur,* Nam si Paulus. *Sed non est mutatum, quoniam est initium capitis.*

Idem Exuperio Tholosano episcopo, epist. 3. c. 1.

¶ Qui ab vxoribus suis abstinent, ad sacrificia admittantur. C. VI.

Infra dist. 82. c. proposuisti. Pann. l. 3. c. 95.

EOs[β] ad sacrificia fas sit admitti, qui vel cum vxore[i] non exercent carnale officium[k].

β ¶ Eos.] *Apud Innocentium, & infra dist. 82. c. Proposuisti, vbi hoc idem est repetitum, legitur,* neque eos ad sacrificia fas sit admitti, qui exercent vel cum vxore carnale consortiū.

Item Hieronymus contra Iouinianum, lib. 1.

¶ Sacerdoti, cui est semper orandum, matrimonio semper est carendum. C. VII.

Pann. l. 3. c. 96.

SI laicus, & quicumque fidelis orare[l] non potest, nisi careat officio coniugali; sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est: si semper orandum est; ergo semper matrimonio carendum[m].

Quòd autem[n] Manichæorum causa de coniugio[γ] sacerdotum illud supradictū sit, ex Gangrensi concilio apparet, in quo c. 1. sic statutū legitur.

γ ¶ De coniugio.] *Sequentem canonem Gratianus restringit ad coniugia sacerdotum, cum tamē in eo damnentur illi, qui omnino nuptias vituperabant, nec volebant aliquē Christianum etiā laicum, liberis operam dare. Nec fuit editus proprie contra Manichæos, sed contra quemdam Eustathium, qui hunc errorem cum alijs multis in Armenia disseminauerat. Est autem caput hoc idem cum capite, si quis nuptias, supra dist. 30. sed ex alia versione.*

(d, contin.) inseruiunt. 84. dist. cum in præterito. Et expone istud, vel, pro &, secundum Hug. & ita per hoc, & per illud j. 32. distin. placuit. suppletur illud 84. distinct. cum de quorumdam. quia hæc tria cap. sunt Carthaginensis concilij, & faciunt pro opi. Hug. secundum Lau.

e ¶ *Quoniam ego sanctus sum.*] Ex quo dñs se cōmendauit, & Christi actio nostra est īstructa lectio. 81. dist. legit̃. ergo & nos possumus nos cōmēdare, & Aug. se cōmendat, æquiparādo se prophetis, vt 23. q. 4 ecce. & proconsul potest præmittere libellū cōmendationis suæ, vt ff de offi. procō. obseruare. Similiter ille q impetrat veniā ætatis, se cōmādat.[1] C. de his qui ve. æta. imp. l. 2.

Cōmendare potest aliquis seipsum.

[1] Ad idē ꝙ dicit Bal. Custodi animam meam quoniā sanctus sū, &c. & in psal. Inclina Domie.

f ¶ *Anno.*] id est septimana. sic alibi ponitur dies pro anno, vt 33. q. 2. hoc ipsum. & tps ꝑ anno, vt de cōse. dist. 4. omni tempore[2].

[2] Ideo autē fit hoc, quia annus dicitur ab an, qđ est circum, quia circū voluitur, sic & quodlibet tēpus. Lauren.

g ¶ *Nec præterit.*] excepto sabbato sancto, & die veneris ꝑcedente, vt de cōse. dist. 3. sabbato. q duo dies nulli reputat̃ ꝑꝑ paucitatē. sic j. de cō. dist. 2. reuera.

h ¶ *Vel à baptismatis.*] dum est necessitas, ar. 5. dist. baptizari.

i E ¶ *Os.*] ¶ *Vel cū vxore.*] ne dū cū alia.

k ¶ *Officium.*] post votum factum.

l S ¶ *I laicus.*] ¶ *Orare.*] Quid de hac materia iuris sit, habes 33. q. 4. ca. 1. & 2.

m ¶ *Matrimonio carēdū.*] ar. ꝙ si aliqua sibi cohęrēt, vł si aliqd seqt̃ ex alio, vno ꝓbato & reliquū est probatū[3], vt 33. dist. si quis viduam. 26. dist. deinde. 3. q. 6. hæc qppe. arg. ꝯ de pæ. dist. 1. sicut primi. in fi.

Probato vno cō iunctorum, probatur reliquū.

[3] Sic de talibus vno concesso & aliud cōcessum ē 1. q. sicut Christus. vbi de hoc. Arch.

QVOD AVTEM. C a s v s. Dr̃ in hoc §. ꝙ illud quod dictum fuit in Gāgrēsi. cōci. s̃. 28. dist. in c. si qs docuerit. & c. si quis discernit. ex causa fuit statutū, scilicet propter Manichæos, qui nuptias condemnabant exemplo sacerdotum. Et hoc probat duobus seq. cap. quæ plana sunt, & per se patent.

n ¶ *Quod autem.*] Respicit tria pen. cap. 28. dist. dicēs ꝙ illud statutū fuit propter hæresim Manichæorum, qui nuptias contemnunt.

Qvicumque.] POTEST ET ALITER. Hæc est tertia pars dist. in qua dr, ꝙ illud quod supra dictum est in ca. si quis docuerit. dist. 28. ex causa vel ex tempore intelligitur. Nūc autem aliter exponit, dicens ꝙ illud cap. potest intelligi de sacerdotibus nostri temporis, vt si quis docuerit sacerdotem cōtemnere vxorem, quam in minoribus ordinibus duxit, vel cum erat laicus, vt eam à sua cura abijciat, cū qua postea cum promoueretur continē tiam est professus, anathema sit. & hoc probatur per duo cap. seq. clesiæ ipsos pōt pascere, si non habet propria, vt 86. dist. non satis. ꝗ. dist. proxi. si quis vero. & 50. dist. studeat. in fi. & 37. dist. legant. quia nemo carnē suam vmquam odio habuit, vt 13. q. 2. nō æstimemus. & hæc vera sunt si indigent 3, alias secus, vt 28. distin. de Syracusanæ. vnde & si viro relictus est vsus alicuius rei, mulier ea-

a In canone.] ꝗ. 28. distin. si qs docuerit. Io.

Ex.] CASVS. Rusticus Narbon. episcopus q̄suit à Leone, vtrum diaconi possint vel debeant cognoscere vxores suas? Qui respōdet ꝙ nō, sed debent cōtinere sicut episcopi & presbyteri. nā cum erant laici vel lectores, hoc eis licebat, sed postquam promoti sunt ad sacros ordines, cœpit eis nō licere qđ ante licebat; eas tñ à sua cura abijcere nō debēt, quin eis necessaria subministrent.

b Eis non licere.] Nota ꝙ propter cōmutatiōnē status incipit aliquid non licere quod prius licuit 1. 12. q. 1. nolo. & 22. q. 2. ne quis arbitretur.

Mnino.] CASVS. Abbas Niceta dicebat licere epo, pbytero & diacono amplecti vxorem suam, & cognoscere. & hoc probabat auctoritate Apostoli dicentis se habere potestatē circunducendi mulierē sicut frater Dñi, & Cephas. Leo autem Papa eum reprehendit, & scribēs contra eum dicit non esse verum ut possint cum ea dormire more solito; tñ debent eis largiri uictum & uestitum, & hoc probat exēplo Apostolorum, reprehendēs eum ex eo ꝙ male intelligebat illud uerbū, circumducendi.

c Et vestitum.] Ex quo dicit uictum & vestitum, videtur ꝙ nomine uictus non comprehendatur uestitus, ut ff. de trans. cum hi. §. q transigit 2. quod non est uerum. ff. de uer. sig. uerbo, uictus.

d Largiatur.] sequestrato tamen habitaculo, ut 77. dist. episcopus. & hoc cum persona est suspecta.

e Paulo apostolo dicente.] Ducebant enim vxores secum, vt serui rent eis in cibis parandis, & ab eis pascerentur (cum essent pauperes) de mercede prædicationis.

f Sororem.] id est, quasi sororem.

g Circumducendi.] nobiscum.

h Vt de mercede.] arg. ꝙ si qs habet vxorē & filios, de bonis ec-

Ad hoc ꝗ. 27. q. 1. nuptiarū. 32 q. vlt. c. vlt. 17. q. 1. sunt quidā. & habes ēt ad hoc 88. dist. fornicari. ff. de solu. cū quis. 1. respon. arg. contra extra de diuort. gaudemus. Arch.

Victus nomine comprehenditur vestitus.

Vbi nor. sed hoc verū est quo ad transactionē, aliter bene continetur. Arch.

Beneficiatus suis consanguineis subuenire pōt.

3 Ad hoc ꝗ. q. r. habebat. gl.

¶ Anathema sit, qui nuptias uituperat. C. VIII.

SI quis vituperat nuptias, & dormientem cum viro suo fidelem, ac religiosam detestatur, aut culpabilem æstimat, velut, quæ regnum Dei introire non possit, anathema sit.

ꝗ. dist. 30. c. si qs nuptias.

Item ex eodem, c. 8. & 9.

¶ De eodem. C. IX.

QVicumque virginitatem custodiens, aut continentiæ studens, velut horrescens nuptias, nec propter hoc, quod bonum, & sanctum est, nomen virginitatis assumit, anathema sit.

ꝗ. dist. 30. c. si qs vel virginitatē. ex alia versione Burch. l. 8. c. 61. Iuo p. 7. c. 79. ꝗ. distin. 28. c. si quis.

3 *Potest & aliter intelligi illud, quod in canone a Apostolorum legitur, vt iste sit sensus capituli: [si quis docet sacerdotem vxorem suam contemnere,] non quam vxorem in sacerdotio accepit, sed quam, dum adhuc esset laicus, vel in minoribus ordinibus cōstitutus, sibi copulauit, cum qua cōtinentiam professus est, cum ad sacros ordines ascenderet, quam nullus debet cōtemnere, hoc est ab animo, & cura sua abijcere, quin ei necessaria prouideat. Probatur autē hæc interpretatio auctoritate Leonis Papæ, qui epist. 90. c. 3. scribens Rustico Narbonensi episcopo ait.*

3 Adde glo. con. in c. propo. si l. ver. d. ... [illegible]

¶ Ministris altaris cum episcopis, & presbyteris eadem est lex continentiæ. C. X.

LEx continentiæ eadem est altaris ministris, quæ episcopis, atque presbyteris: qui cum essent laici, siue lectores, licite & vxores ducere, & filios procreare potuerunt, sed cum ad prædictos peruenerunt gradus, cœpit eis non licere b, quod licuit. Vnde, vt de carnali fiat spiritale coniugium, oportet eos nec dimittere vxores, & quasi non habeant, sic habere, quo & salua sit charitas, & cessent † opera nuptiarū.

Burc. l. 2. c. 114. Ans. l. 7. c. 135. & 6. c. 204. Polyc. l. 4. tit. 31. Iuo p. 6. c. 68. Pann. l. 3. c. 106. 1. Cor. 7.
† al. cesset exercitatio nuptiarum

Item Leo a ix. contra epistolam Nicetæ Abbatis.

α ¶ Leo.] *Habetur in responsione Humberti ad libellum Niceta presbyteri, & monachi aduersus Latinos editum: quam responsionem, cum nomine Leonis ix. cuius erat legatus, scripserit, potest recte nomine ipsius citari, sicut multa ex Ennodij libro nomine Symmachi citata inueniuntur, supra dist. 12. c. concilia. & infra 40. dist. c. non nos. & 81. dist. c. nemo recte. 8. q. 4. c. nonne. & 9. q. 3. c. aliorum. Ac supra dist. 22. nomine Nicolai ij. citatur caput,* omnes. *quod habetur in oratione Petri Damiani.*

¶ Episcopus, vel presbyter vxorem propriam à cura sua non abijciat. C. XI.

OMnino confitemur non licere episcopo, presbytero, diacono, subdiacono propriam vxorē causa religionis abijcere à cura sua, scilicet, vt ei victum, & vestitum c largiatur d; non vt cum illa ex more carnaliter iaceat. Sic & sanctos Apostolos legimus egisse, beato Paulo apostolo dicente e [Numquid β nō habemus potestatem mulierem sororem f circumducendi g, sicut fratres Domini, & Cephas?] Vide insipiens, quia non dixit [nūquid non habemus potestatem sororem mulierem amplectendi?] sed [circumducendi], scilicet vt de mercede h prædicationis substentaretur ab eis: nec tamen foret deinceps inter eos carnale coniugium.

Pann. l. 3. c. 115.
1. Cor. 9.

β ¶ Numquid non habemus.] *varia sunt huius loci interpretationes, quod inter alios B. Hieronymus in primo libro contra Iouinianum ostendit.*

Hinc & illud i *Gregorij [Presbyter quidam.] quod require infra dist. sequenti. c. penultimo.* ¶ *Vt igitur ex his auctoritatibus apparet, sacerdotes vxoribus, quas in laicali habitu, vel in minoribus ordinibus constituti sibi legitime copularunt, necessaria ministrare, debita vero reddere non valēt.*

eadem re potest vti, vt ff. de vsu & habi. l. ceterum. §. mulier.

i Hinc & illud.] ꝗ. in illo c. presbyter quidam. quod est ꝗ. distin. proxi. Ioan.

VT IGITVR. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, ꝙ sacerdotes debēt suis vxoribus cū quibus in minoribus ordinibus vel in laicali habitu ꝯxerūt, necessaria ministrare, sed debitum reddere nō valent. Sed ꝯ hoc duo sequentia cap. inducunt, scilicet ꝙ sacerdotes debent reddere debitum vxoribus suis.

SED OBIICITVR. Hæc est 4. pars dist. in qua ponit duos canones orientales, in quibus cõceditur clericis habere vxores. Ioan. de Fan.

N*icæna synodus.*] CASVS. Nicæna synodus volebat legẽ imponere & necessitatem epis, presbyteris, diaconibus & subdia-

c ¶ *Sententiam.*] Vnus ergo potest cõtradicere toti vniuersitati[1] si habet rationabilem causam, vt extra de his quæ fi. à ma. par. ca. c. 1. nam sententia vnius potest alios trahere ad partem suam, vt extra de eo qui mit. in pos. cap. cum sicut. ff. de arbi. itẽ si vnus. §. vlti. C. de vete. iu. enu. l. 1. §. sed is, &c.

[1] Cõtradicere potest vn⁹ multis.

4 ¶ *Sed obijcitur illud tripertitæ historiæ, lib. 2. c. 14.*

¶ Dissuasu Paphnutij Nicæna synodus non constituit, quòd presbyteri cum suis vxoribus non dormirent. C. XII.

Pann. l. 3. c. 85.

NIcena synodus corrigere volens hominum vitam in ecclesijs cõmorantium, posuit leges, quas canones vocamus, in quorum tractatu videbatur aliquibus introducere[a] legem, vt episcopi, presbyteri, diaconi, & [α] subdiaconi cum coniugibus, quas ante consecrationem duxerant, non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius confessor contradixit, honorabiles confessus nuptias, & castitatem[b] esse dicens, cum propria coniuge concubitum † : suasitq; concilio, ne talem poneret legem, grauem esse asserens causam, quæ in ipsis, aut eorum coniugibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius (licet nuptiarum esset inexpertus) exposuit: synodusque laudauit sententiam[c] eius; & nihil ex hac parte sanciuit: sed hoc in vniuscuiusque voluntate, non in necessitate dimisit.

† Adde glo. con cor. in c. proposuisti. § ver. esto. &. j. 61. dist.

α ¶ Et subdiaconi.] *In aliquot vetustis codicibus, & in originali Socratis non sunt duæ istæ voces. Sozomenus tamen lib. 1. c. 22. habet tam græce, quàm in latina vetere, & noua versione, vt etiam Nicephorus.*

Item synodus sexta, c. 13. lib. 8. c. 19.

¶ Non in perpetuum, sed tempore oblationis à complexu suarum vxorum sacerdotes abstineant. C. XIII.

Pann. l. 3. c. 86.

† *Ordinãdi.*] sed ob glossam non est mutatum.

QVoniã β [d] in Romani [e] ordine canonis esse cognouimus traditũ, eos qui ordinati † sunt[f] diaconi, vel presbyteri, debere confiteri, quòd iam suis non copulentur vxoribus; nos antiquum sequentes canonem Apostolicæ[g] diligentiæ, & constitutiones, sacrorũ virorum legales nuptias amodo valere volumus, nullo modo cum vxoribus suis eorum connubia dissoluentes; aut priuantes eos familiaritate adinuicem in tempore opportuno[h]. Quicumque ergo diligens † [i] inuẽtus fuerit in subdiaconali ordinatione, aut diaconali, aut sacerdotali, hic nullo modo prohibeatur ad talem ascendere gradum pro vxoris suæ legitimæ cohabitatione. Nec etiam tempore ordinationis suæ profiteri cogatur; quòd abstinere debeat à legalis propriæ vxoris familiaritate. *Item infra.* ¶ Oportet eos, qui altari ministrant, in tempore oblationis † sanctorum continentes[k] esse in omnibus; vt à Deo possint consequi, quæ simpliciter postulant. ¶ Si quis igitur præsumpserit contra Apostolicos canones, aliquos presbyterorum, & diaconorum priuare contactu, & communione legalis vxoris, deponatur. Similiter & presbyter, aut diaconus, qui religionis causa vxorem suam expellit, excommunicetur: si vero in hoc permanserit, deponatur.

† *leg. dignus*] sed ob glossam non est mutatum.

† *al. tractationis*

β ¶ Quoniam.] *Græce sic habetur:* ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν. *id est.* Qm̃ in Romana ecclesia loco canonis traditũ esse cognouimus, &c. *Hanc vero ecclesiæ Romanæ traditionẽ non solum B. Hieronymus contra Iouinianum, Humbertus supra citatus, & alij Latini scriptores defendunt, sed etiam Balsamon in explanatione huius canonis satis aperte probat. Verum de omnibus huiusmodi canonibus, qui sextæ synodo adscribuntur, quid sit sentiendum, ad caput, Habeo librum. dist. 16. satis explicatum fuit.*

Hoc autem ex loco intelligendum est. orientalis enim ecclesia (cui sexta synodus regulam viuendi præscripsit) votum castitatis in ministris altaris non suscepit.

Vnde Stephanus Papa ait in prima actione synodi ab ipso in Basilica Lateranensi congregatæ.

Q*Voniam.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur ꝙ in canone Romano statutum erat ꝙ diacones & presbyteri orientalis ecclesię deberent cõtinentiam profiteri: quod male seruabãt, qđ sexta synodus cognouit: ideo statuit iuxta antiquum canonem Apostolorum, vt vnusquisq; clericus suã possit habere vxorem: nec propter hoc repellatur à promotione si dignus fuerit: nec tempore suæ ordinationis cogatur continentiam profiteri: eo tamen tempore quo ministrat altario, debet abstinere. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Si quis.* dicit ꝙ si quis presbyteros vel diacones à cõtactu legitimæ vxoris priuauerit, deponi debet: & quicumq; clericus causa religionis suam vxorem abiecerit, deponi debet si in contumacia perseueret.

[1] Et est hic arg. ꝙ vnus canonicus potest se opponere pro defensione ecclesiæ suæ. Ad idẽ extra de conces. præben. ex parte. vbi dicit Ioann. de Fan hoc esse verum etiã si capitulũ illius ecclesiæ nollet defendi, & hoc fauore ecclesiæ. arg. ff. de libera. cau. l. 1. 2. & 3.

d ¶ *Quoniam.*] id est, quamuis.

e ¶ *Romani.*] Hic assignaẽ differẽtia inter oriẽtales & occidentales.

f ¶ *Qui ordinati sunt.*] id est, ordinantur.

g ¶ *Apostolica.*] quia Apostolus præcepit, vt vir reddat debitũ vxori 33. q. 1. c. 1.

h ¶ *Opportuno.*] istud est contra Gandulphũ & alios, qui dicunt ꝙ vir quolibet loco etiã in ecclesia, & quolibet tẽpore tenetur reddere debitum vxori petenti. Sed hoc non est verum: quia sicut debitor non debet semper venire cum sacco paratus, vt ff. de so. quod dicimus. sic nec vir semper debet esse paratus. 33. q. 4. Christiano[2].

Vir debitũ vxori non semper nec vbique reddere tenetur.

[2] Melius ea. causa & q. c. apostolus. in gl. vlt.

i ¶ *Diligens.*] id est dignus.

K ¶ *Continentes.*] Sed nũquid in orientali ecclesia vir potest promoueri sine licẽtia vxoris? Dicit H. ꝙ sic[3]: quia

diaconibus vt seruarent castitatem cum vxoribus, cum quibus in minoribus ordinibus matrimonium ɔ̃xerunt. Sed quia hæc lex erat occasio fornicandi, surrexit Paphnutius confessor inexpertus nuptiarum, & synodo contradixit ne talem poneret legem, cũ castitas sit cognoscere vxorem propriam. synodus autem sententiam eius laudauit, & approbauit.

a ¶ *Introducere.*] de consensu vxoris, aliter esset iniqua.

b ¶ *Castitatem.*] sic qui bene comedit, abstinens est. 44. distinct. conuiuia. in fine.

nec fit ei præiudicium aliquod. Sed certe præiudicium fit ei: quia post mortem viri non potest ɔ̃here[4]. Item & in alio fit ei p̃iudiciũ: quia tempore vicis suæ nõ debet ei commisceri: cũ etiam ad tempus vir inuita vxore non possit orare, vt 33. q. 4. Apostolus. sed ibi expone orare, id est, peregrinari. Ioan.

HOC AVTEM. CASVS. Modo Gratianus soluit supra dictã obiectionẽ: & dicit ꝙ hęc duo cap. intelligunẽ de clericis oriẽtalis ecclesię, q non susceperunt votũ castitatis, cui sexta synodus præfuit: licet occidentalis sic: & hoc probatur per sequens cap.

[3] Scilicet Lau. contra.

[4] Hæc ratio nõ videtur bona. nã in vxoribus orientalium nõ habet locum qđ habetur in 28. dist. quia sunt culpæ. & seq. qa continentiã nõ promittunt tacite vel expresse. Archidia.

A *Liter.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ alia est traditio orientalis ecclesiæ, & alia occidentalis. Nam in orientali ecclesia omnes clerici indistinctè possunt vti matrimonio cõtracto. In occidentali vero ecclesia aliter seruatur.
a ¶ *Copulantur.*] id est, copulato vtuntur [1]. Multi ex hac littera dixerũt, ꝙ orientales possunt contrahere in sacris ordinibus. sed eis obstat ĩ. dist. proxi. si qs eorum. sed ipsi dicunt ꝙ ibi sexta synodus nobis præfixit regulam.

SIMILITER. CASVS. In hoc §. ostẽdit Gratianus qualiter intelligantur tria cap. in 28. dist. scilicet, consulendũ. & presbyterum. & si quis discernit. & vnum cap. in 34. dist. si subdiaconus. Dicit enim ꝙ illud cap. consulendũ. locale fuit: quia Bulgari nondum susceperant votum cõtinentiæ. In cap. presbyterum. nõ legitimæ nuptiæ intelliguntur secũdæ, scilicet, si qs discernit. locale fuit: vel intelligitur de vxore quæ ducta fuit ĩ minoribus ordinibus. Similiter ca. illud, si subdiaconus. de secũda vxore intelligit̃.
b ¶ *Nicolai.*] 28. dist. consulendum.
c ¶ *Synodi.*] 25. dist. presbyterum.
d ¶ *Si quis.*] ŝ. 28. distn. si quis.
e ¶ *Si subdiaconus.*] ĩ. 24. dist. si. subdiaconus.

Eruanda.] Hæc distin. diuidit̃ in sex partes In prima parte probat ꝙ in sacris nullus potest habere vxorẽ: in minoribus autem potest: & etiam habere beneficium. hoc probat per tres auctoritates. Secunda ibi, *Nullus*, Tertia ibi, *Verum*. Quarta ibi, *Prohibentur*. Quinta ibi, *Interdixit*. Sexta ibi, *Presbyteram*. Ioannes de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 32. dist. in qua dicitur, ꝙ in occidentali ecclesia clerici in sacris ordinibus cõstituti debent continentiam seruare, vt probatur per sequens cap. Sed in minoribus ordinibus non cogũtur: & hoc per cap. ĩ. ea. seriatim.
f ¶ *Seruanda est.*] In hac 32. dist. adhuc. prosequitur de continentia clericorum. Dicit ergo ꝙ cõstituti in quattuor sacris ordinibus tenentur continere: & qui non fuerint continentes, priuantur officio & beneficio: & si habent publicas cõcubinas, nullus Missam eorum audiat [2]. & vt facilius possint seruare continentiam, præcipit̃ eis vt extranearum feminarũ familiaritatem vitent [3]. Ioan. Sed nũquid qlibet ordo est sacer? Et certe vr̃ ꝙ sic. nam dr̃ in lib. 4. sententiarum, 22. dist. cap. 1. in princi. ꝙ ordo est sacrum signaculum, in quo traditur spiritualis potestas ordinato, & officium: & in quolibet ordine confertur gratia, si digne sumatur, vt ibi dicitur. Solut. reuera quilibet ordo [4] sacer est: sed quattuor præcipue dicuntur sacri à sanctimonia, id est, castitate & continentia, quam indicunt ŝ. 28. dist. nullum. & cap. decernimus.

O *Mnium.*] CASVS. Quæsitum fuit à Leone, an subdiaconi possint habere vxores. Et respondet quòd clerici in minoribus ordinibus constituti si contrahant, immunes sunt à culpa: sed hoc subdiaconis non licet. Vnde qui habent, sint tamquam non habentes: & qui non habent, permaneant singulares. Et si hoc custoditur in subdiacono, multo fortius in diacono, presbytero, & episcopo custodiri oportet.
g ¶ *Quæ in alijs.*] id est, laicis.
h ¶ *Clericorum.*] sacrorum.
i ¶ *Singulares.*] id est, diuisi ab e is.
k ¶ *In hoc ordine.*] id est, subdiaconali.
l ¶ *A capite.*] id est, ab episcopatu. & sic videtur ꝙ episcopatus sit ordo. 54. dist. si seruus. & 93. dist. diacones. & dist. 21. cleros. sic. 28. distin. nullum.
m ¶ *Item.*] Hic habẽt qdam cap. quod est 27. q. 2. multorum, &c. *Si qui vero.*

Yd est, carnaliter commiscẽtur. sæpe enim inuenitur copulari pro carnaliter cõmisceri: & copulatio p carnali cõmistione vt ŝ. c. proxi. 30. q. 1. §. nosse. 27. q. 2. Agathosa. & c. priusquam. secundum Hu.

Clerici in quattuor sacris ordinibus constituti continere tenentur.

[2] Vt ĩ. c. nullus & c. præter hoc. Arch.

[3] ĩ. ead. inter dixit. & c. seq.

[4] Hic quæro an ordo sit vnum sacramentum Dic secundum Pe. quòd vnum dicitur perfecti ne vnius finis quia constitui ex diuersis ordinibus specialibus, qui omnes ordinantur ad vnum actum consecrationis, sicut etiã domus vna dicitur. Archi.

Episcopatus ordo.

¶ Occidentalis, non orientalis ecclesia castitatis obtulit votum. C. XIIII.

5 A Liter se orientalium traditio habet ecclesiarum, aliter huius sanctæ Romanæ ecclesiæ. Nam earum sacerdotes diaconi, atque subdiaconi matrimonio [α] copulantur [a]: istius autem ecclesiæ, vel occidentalium nullus sacerdotum à subdiacono vsque ad episcopum licentiam habet coniugium sortiendi.

Pann. l. 3. c. 84.

α ¶ Matrimonio.] *Id est possunt simul esse in sacris ordinibus, & matrimonio iuncti. Nam neque illis, postquam ad sacros ordines ascendissent, licebat contrahere matrimonium.*

Similiter & capitulum Nicolai [b] ex loco consideratur; quia gens Bulgarorum nouiter ad fidem conuersa, propositum sacræ religionis ex integro assumere nondum didicerat. ¶ Quòd autẽ in cap. 6. synodi [c] presbyter nõ legitimis nuptijs detẽtus punitur, nõ legales nuptiæ secũdæ intelligẽdæ sunt; à quibus auctoritate canonica sacerdos quilibet debet esse immunis. Illud autẽ Gangrensis cõcilij [Si quis [d] discernit presbyterum cõiugatũ, &c.] similiter intelligendum est vel localiter traditum, vel coniugatum ab ea appellatum, quam ante tempus ordinationis suæ duxerat. Illud quoque Martini Papæ. [si subdiaconus [e] secundam duxerit vxorem] non dissimiliter intelligendum est. Primam enim vxorem ante subdiaconatum habere permittitur: qua defuncta, vel castitatem professa, promouetur iste ad subdiaconatum. Promotus autem, si secundas desiderauerit nuptias; sententiæ Martini Papæ subiacebit.

ŝ. 28. dist. c. vlt.

ŝ. 28. dist. c. presbyterum.

ŝ. 28. dist. cap. si quis.

Infra 34. dist. c. si subdiaconus. ex Martino Bracarensi.

DISTINCTIO XXXII.

r ps S *Eruanda est [f] ergo continentia ab omnibus in sacris ordinibus constitutis.*

Vnde Leo. Papa ad Anastasium epistola 82. c. 3. & 4. ait.

¶ Neque etiam subdiaconis connubium conceditur. C. I.

OMnium sacerdotum tam excellens est electio, vt hæc, quæ in alijs [g] membris ecclesiæ vacant † à culpa; in illis tamen habeantur illicita. Nam cum extra clericorum [h] ordinem constitutis, nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec subdiaconis quidem connubium carnale conceditur; vt & qui habent, sint tamquam non habentes; & qui non habent, permaneant singulares [i]. Quod si in hoc ordine [k], qui quartus est à capite [l], dignum est custodiri, quanto magis in primo, vel in secundo, tertioue seruandum est; ne aut leuitico ministerio, aut presbyterali honore, aut episcopali excellentia quisquam idoneus æstimetur, qui se à voluptate vxoria [β] nec dum frenasse detegitur.

Burch. l. 1. c. 5. & l. 2. c. 148. Ans. l. 7. c. 137. & l. 6. c. 18. in fi. Iuo par. 5. c. 59. & par. 6. c. 98. & 221. Pann. l. 3. c. 100.
† *al. non vocantur ad culpam.*

β ¶ Vxoria.] *Sic emendatum est ex epistola Leonis, & ceteris collectoribus, præterquam Iuone in parte 6. c. 98. nam ibi est, vt antea apud Gratianum,* luxuriæ. *Ex isto autem epistolæ loco ostenditur eo quoque tempore in multis ecclesijs eam fuisse consuetudinem, vt subdiaconi à proprijs vxoribus abstinerent. Quod tamen ante B. Gregorium non erat generatim omnibus ecclesijs præceptum, quippe cum in Sicilia aliter obseruaretur. c. nullum. supra dist. 28. & c. ante triennium. dist. 31.*

[*Item* [m] *Gregorius Leoni Episcopo Catin. lib. 3. epist. 34.*]

Si qui vero.] Casvs. Quæsiuit Augu. Anglorum episcopus à Greg. quid deberet fieri de clericis in minoribus ordinibus cõstitutis, qui continere non possunt. & respondet Greg. φ ipsi debēt vxores accipere, & stipendia sua recipere exterius. Et hoc probat exemplo patrum, qui diuidebant singulis prout quibusque opus erat.

cono ducere vxorem, de quo Nicolaus Papa eum reprehendit, cum tantum clericis infra subdiaconatum liceat contrahere matrimonium.

c ¶ *Damus.*] Sed numquid Papa dare potest subdiacono licentiam contrahendi? Videtur quòd sic. Nam dispensat ecclesia cũ consanguineis 1, & dispensat in alijs votis, vt extra de vot. & voti redemp. ex multa. & in iuramentis, vt 15. q. 6. auctoritatẽ. vbi dicitur: dissolue obligationes impietatis. Econtra videtur, vt extra de statu mona. cum ad monasterium. in fi. Solu. si votũ ipsum obliget ordinatum, Papa non põt dispẽsare. sed si cõstitutio obliget, & non votum, tunc potest Papa dispẽsare: quia contra constitutiones ecclesiæ bene dispensat. 25. q. 1. sunt quidam. Ioan. Ego credo φ Papa possit * dispensare, cum hoc non sit contra articulos fidei 2, & ipse habeat plenitudinem potestatis, vt 2. q. 6. decreto. & cap. seq. B.

Subdiaconus an de licentia Papæ possit cõtrahere.

1 Scilicet vt cõtrahant. 35. q. 3. quidam. & c. φ scripsi.

* *Vide B. Th. 2. 2. q. 88. ar. 7. & 11. & Caiet. ibidẽ.*

2 Nec etiam potest dispensare contra apostolum. 25. q. 1. sũt quidam. Ioan. de fan. sed hic videas quod le. & not. extra de voto. c. non est.

PALEA. C. II.

Infra 27. q. 2. Ansl. 7. c. 138. Polyc. l. 4. ti. 31.

MVltorum relatione comperimus hanc apud vos olim consuetudinem tenuisse, vt subdiaconi suis licite miscerentur vxoribus. Quod ne denuo quisquam præsumeret, à Seruodei sedis nostræ diacono ex auctoritate nostri decessoris est isto modo prohibitum, vt eodem tempore ij, qui iam vxoribus fuerãt copulati, vnum è duobus eligerent, id est, aut à suis vxoribus abstinerent, aut certe ministrare nulla ratione præsumerent. Et quantum dicitur, Speciosus tunc subdiaconus pro hac re ab administrationis se suspendit officio, & vsque in obitus sui tempus, notarij quidem gessit officium, & à ministerio quod subdiaconum oportuerat exhibere, cessauit. *& post aliqua.* ¶ De cetero vero fraternitas tua sit omnino solicita, vt quos ad hoc iam officium contigerit promoueri, hoc quàm maxime diligenter inspiciat, ne si vxores habent, miscendi se cum eis licentia potiantur; sed ad similitudinem Apostolicæ sedis, eos cuncta obseruare sua nihilominus districtione constituat.

Item Gregorius Augustino Anglorum episcopo, cap. 2. ad secundam interrogationem.

¶ Extra sacros ordines constituti ducant vxores, & ab ecclesia stipendia accipiant. C. III.

Infra 12. q. 1. quia tua. §. si q. Iuo p. 6. c. 86. Pann. l. 3. c. 108. *Act. 2.*

SI qui vero sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possunt, sortiri vxores debent, & stipendia sua exterius [a] accipere; quia & de eisdem patribus, de quibus præfati sumus, nouimus scriptum, quòd diuidebatur singulis, prout cuique opus erat. De eorum ergo stipendio cogitandum atque prouidendum est, & sub ecclesiastica regula sunt tenendi, vt bonis moribus uiuant, & canendis psalmis inuigilent [b], & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus Deo auctore conseruent.

Nvllus.] Hæc est secunda pars distin. in qua dicitur quod in duobus cap. seq. continetur. Ioan. de Fan.

Casvs. Præcepit Nicolaus Papa in hoc ca. vt nullus audiat Missam sacerdotis, quẽ scit indubitãter habere cõcubinam, aut subintroductam mulierem. Synodus etiam hoc sub excõmunicatione præcipit. quod sequitur, est S. Gratiani.

† al. Adoni

Item Nicolaus Papa Odoni † Viennensi Archiepiscopo.

Subdiacono vxorem ducere non licet. C. IIII.

Iuo p. 6 c. 119. † al. Alurico

† al. habendi

DE illo clerico, Aluerico † nomine, quẽ per ordines ecclesiasticos vsque ad subdiaconatum caste vixisse dicitis, cur vestra auctoritate vxorem duxerit, miramur; eo quòd nulli vmquam (exceptis illis, quibus ecclesiastica regula habere permittit) vxorem ducendi † licentiam damus [c].

In synodo Romana cxiij. eporum in basilica Constãtiniana.

Item Nicolaus Papa omnibus episcopis.

¶ Non audiatur Missa presbyteri concubinam habentis. C. V.

Pann. l. 3. c. 135.

2 NUllus Missam audiat [d] presbyteri, quem scit [e] concubinam indubitanter habere, aut subintroductam mulierem. Vnde etiam ipsa sancta synodus hoc capitulũ sub excõmunicatione statuit, dicens [Quicumque sacerdotum, & diaconorum, &c.] [*Sicut in* [a] *subsequenti capitulo Alexandri secundi continetur.*]

a ¶ Sicut in subsequenti.] *Hac clausula est Gratiani omittentis referre ex capite Nicolai ea, quæ proxime ex Alexandro relaturus erat. Sunt enim eadem verba. Nam Nicolaus secun-*

d ¶ *Audiat.*] Contrarium legitur 28. distin. consulendum. 15. q. vlt. cap. vlt. Sed hic loquitur de illo cuius crimẽ notorium est vel per sententiam, vel per propriã confessionem, vt extra de cohã. cleri. & mu. vestra. Immo si adhuc post sententiam corrigi voluerit, non dicam eũ suspensum ipso iure, vt 81. dist. si qui sunt presbyteri. extra de cohabit. clerico. & mulie. ca. sicut. B. tamẽ dicit hũc canonem fuisse quandoque latę sni; sed hodie non esse: & hoc qđ dixi ipsale est in hoc crimine fornicationis, vt notorius fornicator sit suspensus ipso iure, & ẽt simoniac', vt S. verũ.

erat. Et debet viuere sub regula sua ecclesiastica, & lingua, & corde à malo abstinere.

a ¶ *Exterius.*] Signatur contrarium. 12. q. 1. necessaria. & de consec. dist. 5. in omnibus. vbi dicitur, φ omnes clerici simul dormiẽt. Sed dic, vt not. 12. q. 1. quia tua.

b ¶ *Inuigilent.*] Licet enim sint vxorati, tamẽ abstinebunt à negotiatione & armis, vt 88. dist. fornicari. 20. q. 3. eos. sic extra de elec. transmissam. & 81. distinct. dictum.

DE illo.] Casvs. Quidam episcopus permisit alicui subdia-

sed in alijs criminibus nõ est expressum. & ideo licet notoria sint, nõ est propter illa abstinendũ ab officijs ipsorum. vel dic quòd licet notorius fornicator ipso actu sit suspensus, tamen propter contrarium actum ipso iure restituitur ei officium. 81. dist. si qui sunt. vnde quàm cito pænitet, licite celebrat. Ioan. Sed certe quidquid dicat Io. hoc tene pro certo, siue sit notorium per sententiam, siue per confessionem, vel per rei euidentiam de fornicatione ipsius, φ vitari debet, vt extra de cohabita. clerico. cap. vlt. B.

e ¶ *Quem scit.*] scientia iuris, non facti. Io.

Concubinarij an sint f officio fugiendi.

Et φ sic debeat intelligi, probatur 20. q. ca. 1. ibi de hoc in gl. ar. φ. & c. vbi ita not. Arc.

P*Rater.*] CASVS. Capitulum hoc diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ nullus debet audire Missam presbyteri quem scit concubinam indubitanter habere, vel subintroductam mulierem. Hoc idem statuit synodus sub excommunicatione seruandum, præcipiens, vt talis sacerdos Missam non cantet, nisi cessauerit, nec alia diuina celebret, cum his qui obediunt huic constitutioni, nec aliquid ab ecclesia percipiat. In secūda parte quæ īcipit ibi, *Pracipientes etiam statuimus*. Dicitur, ꝙ illi qui seruant castitatē, simul mādūcent & dormiāt, & decimas, & primitias & oblationes percipiant à laicis, quas qui non dederit, excommunicetur.

a ¶ *Ab ecclesia.*] hoc cō cedo in suspenso à canone. idem est in excōmunicato. extra de ap. pastoralis. non ita dico in suspēso ab homine, ꝙ ibi statim debeat amittere beneficium [1], quia relegato ad tempus bona non adimuntur, nisi hoc in sententia exprimatur. C. de pœn. deportatorum, quia dum alijs rationibus quis constringi potest, non sunt ei subsidia subtrahenda. C. de executio. rei iud. stipendia. Ioan. immo dico, ꝙ nec hæc adimerent, nisi in sententia exprimeretur. quid de hoc iuris sit, notatur ī quæstionibus. B.

Clerico excōmunicato est subtrahēdum beneficium.

[1] Forte non bene dicit Io. quia qui nō facit officium, non debet percipere beneficium. extra de cleri. coniug. quod à te, & c. diuersis. Arch.

b ¶ *In dispositione.*] ar. pro communi vita clericorum [2], vt 1. q. 2. sacerdos. Sed contra, variæ sunt cōsuetudines. ī ea. placuit, extra de consti. cum omnes. & de elect. cum ecclesia Vulterana.

[2] 12. q. 1. necessarium. de cons. dist. 5. in omnibus. vbi de hoc.

c ¶ *Separentur.*] argu. quòd laici excommunicandi sunt qui decimas vel oblationes soluere nolunt. 16. q. 1. statuimus. & c. reuertimini. 13. q. 2. qui oblationes. 12. q. 1. duo sunt genera.

Excommunicari possunt qui decimas non soluunt.

Urbanus vero ei easdem quæstiones scribit, & solutiones ponit. Diuiditur ergo hoc cap. vel hæc epistola in duas partes. In prima parte ponuntur duæ quæstiones: quarum prima est, vtrum sacramenta sint recipienda à criminosis? Respondet Vrbanus, quòd vera sunt sacramenta in sui essentia à quocumque fiant, dummodo fiant

dus in epistola, qua extat, omnibus episcopis catholicis scripsit se in concilio, quod Roma habuit centum tredecim episcoporum, hunc canonem edidisse, quem postea Alexander secundus (vt ipse etiam testatur in epistola manuscripta) in concilio à se habito ijsdem verbis repetiit. Quare in Panormia appellatur decretum Nicolai iunioris, & Alexandri.

In epist. ꝓxima notat. indicata.

Item Alexander secundus.

¶ Non est audienda Missa presbyteri, qui concubinam habet. C. VI.

Pann. ibidem, & l. 8. c. 142.

PRæter hoc autem præcipiendo mandamus, vt nullus Missam audiat presbyteri, quem scit concubinam habere indubitanter, vel subintroductam mulierem. Vnde etiam sancta synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens. ¶ Quicumque sacerdos, diaconus, subdiaconus post cōstitutū beatæ memoriæ prædecessoris nostri sanctissimi Papæ Leonis, ac Nicolai de castitate clericorū, concubinam palam duxerit, vel ductam non reliquerit, ex parte omnipotentis Dei, & auctoritate beatorum apostolorum Petri, & Pauli præcipimus, & omnino contradicimus, vt Missas non cantet, nec Euangelium, aut Epistolam ad Missam legat, neque in presbyterio ad diuina officia cū his qui præfatæ constitutioni obedientes fuerint, maneat, neq; partem ab ecclesia[a] suscipiat. ¶ Præcipientes etiam statuimus, vt hi prædictorum ordinum, qui eisdem prædecessoribus nostris obedientes castitatem seruauerint, iuxta ecclesias, quibus ordinati sunt, (sicut oportet religiosos clericos) simul manducent, & dormiant, & quidquid eis ab ecclesijs competit, communiter habeant. Et rogantes[a] monemus, vt ad Apostolicam, communem scilicet vitam, summopere peruenire studeant; quatenus perfectionem cum his consecuti, qui centesimo fructu ditantur, in cælesti patria mereantur adscribi. Deinde, vt decimæ, & primitiæ, seu oblationes viuorum, & mortuorum ecclesijs Dei, fideliter reddantur à laicis; & vt in dispositione[b] episcoporum sint, quas qui retinuerint, à sanctæ ecclesiæ communione separentur[c].

Leo ix. in conc. Romano

Mat. 13.

a ¶ Et rogantes.] *Hac vsque ad vers.* deinde, *addita sunt ex epistola manuscripta Alexandri, quorum aliqua etiam sunt in concilio Nicolai, in quo est praterea sequens versiculus:* Deinde, *qui in epistola Alexandri non est.*

3 *Verum[d] principia harum auctoritatum contraire videntur Hieronymo[e], & Augustino[f], & ceteris, qui Christi sacramenta neque in bono, neque in malo homine fugienda ostendunt; sicut subsequens causa simoniacorum plenius demonstrat. Sed Vrbanus secundus in epistola[g] destinata præposito sancti Iuentij[h] hanc contrarietatem determinat, dicens:*

1. q. 1. neque in homine

[Ad hoc[i] vero quod subiungitur in eadem epistola, id est, vtrum sit vtendum ordinationibus, & reliquis sacramētis à criminosis exhibitis; vt ab adulteris, uel sanctimonialium uiolatoribus, uel huiusmodi: Ad hoc, in-

VERVM. Hæc est tertia pars dist. in qua ponit c. Vrbani. in quo dr̄ quæ differentia sit inter sacramenta celebrata à malis catholicis, vt in necessitate possint sumi, & sacramēta ab hæreticis, quæ nullo modo possunt sumi, præter baptisma. Ioan. de Fan. CASVS. Dictum est s̄. in c. nullus. & cap. ꝓter hoc. ꝙ nullus debet audire Missam sacerdotis quem scit cōcubinam indubitanter habere. sed hoc uidetur contradicere Hierony. & Augu. & multis alijs, qui dicunt sacramenta non esse spernēda in bono vel malo prælato, vt 1. q. 1. in multis cap. Sed hæc contrarietas soluitur in epistola Vrbani. quæ epistola infra sequitur statim.

d ¶ *Verum.*] Hic § diuiditur in tres partes.

e ¶ *Hieronymo.*] 1. q. 1. sicut Christus.

f ¶ *Augustino.*] 1. q. 1. si fuerit. & cap. neque in homine.

g ¶ *In epistola.*] 1. q. 3. saluator.

h ¶ *Praposito sancti Iuentij.*] Epistola destinata fuit ab hæretico, in qua multa [3] obijciebantur ei, scilicet vtrum vera essent sacramenta vel sacrificia hæreticorum. cui cum non respondere posset, misit eam Papæ Vrbano, vt responderet: ipse vero respondit ad singula.

[3] Quæ continētur 1. q. 3. saluator.

AD HOC VERO. CASVS. Quidam misit epistolam quādam præposito sancti Iuentij, in qua duæ qōnes continebantur: quas cum nesciret soluere, Vrbanum super hoc consuluit.

fiant in forma ecclesiæ, & ab his qui potestatem habent conficiendi, & recipienda sunt ab eis nisi sint hæretici, vel schismatici. & hoc probat auctoritate Aug. Nicolaus tamen & Grego. præceperunt ab officijs simoniacorum & iacentium in fornicatione manifesta abstinendum esse. Secunda quæstio fit complexiue: Aut non sunt vera sacramēta q̄ cōficiunt ab istis, nec habēt virtutis effectū; aut sunt vera. Si nō sunt vera, ergo neq; agentibus, neq; suscipientibus obsunt. Si sunt vera, ergo sperni non debent. Et respondet Vrbanus, ꝙ vera sunt. Verumtamen contra statuta Grego. & Nicolai non sunt recipienda de manibus eorum. In necessitate tamē ab istis, scilicet simoniaco, & notorio fornicatore potest baptisma suscipi, & etiam eucharistia. In secunda parte quæ incipit ibi, *Hac de malis.* dicitur, quòd sacramenta schismaticorum, & hæreticorū vera sunt, vt dicunt doctores ecclesiæ, sed non habent effectum donec fuerint reconciliati ecclesiæ vel ipsi, vel ordinati ab ipsis, ꝑ manus impositionem; sed non sunt recipienda ab ipsis, in mortis tamē articulo tantum baptisma ab eis recipi potest. Cyprianus tamen, & 80. episcopi cum eo dixerunt baptisma hæreticorum esse lauacrum diaboli. Sed reprehensi sunt ab Augustino, Stephano Cornelio, & alijs Pontificibus Romanis, cum melius sit à talibus baptismum recipere, quàm in æternum perire. Et hanc sentētiam sequitur tota ecclesia.

i ¶ *Ad hoc.*] Hic incipit cap. Vrbani.

a ¶ *Et vo-*

a ¶ *Et veneranda.*] & etiã suscipiẽda, & p hoc respondet duabus quæstionibus, scilicet quòd ipsa sacramenta vera sunt, & præterea quòd suscipienda sunt: & ita facias vim in verbo illo, veneranda.
b ¶ *Malus.*] Non sufficienter probat hoc, cum aliud dici potest in baptismo, aliud in ceteris. nam & à pagano conferri potest. de consec. dist. 4. à quodam. sed melius probat per sequens, non abhorreat, &c.

extra de simo. per tuas, sed à quolibet alio qui adhuc toleratur, potes recipere: quia licet quilibet peccator sit quo ad se suspensus, vt 1. q. 1. sacerdotes. non tamen quo ad alios, vt hic patet, & 15. q. vlt. ca. vlt. sic quandoque aliquis est suspensus quo ad alios, & non quo ad se, vt extra de cle. peregri. tuæ.

quam, ita respondemus. Si schismate, vel hæresi ab ecclesia non separantur, eorumdem ordinationes, & reliqua sacramenta, sancta, & veneranda[a] *non negamus, sequentes B. Augustinum, qui super Ioannem de huiusmodi tam copiose, quàm veraciter disserit. Ait enim* [*Baptizat seruus bonus, siue seruus malus*[b]*: non sciat se ille, qui baptizatur, baptizari, nisi ab illo, qui sibi tenuit baptizandi potestatem*] *& paulo post:* [*Non horreat columba*[c] *ministerium malorum, respiciat Domini potestatem*] & infra. [¶ *Attamen*[d] *decessores nostri Nicolaus, & Gregorius à Missis sacerdotum, quos tales reuera esse constiterit*[e]*, fideles abstinere decreuerunt, vt & peccandi licentiam ceteris auferrent, & huiusmodi ad dignæ pænitentiæ lamenta reuocarent. Sribit hoc prædecessor noster Gregorius Rodulpho Duci Sueuiæ, & Bertulpho Duci*[f] *Carentanorum inter cetera:* [*Officium*[g] *simoniacorum, & in fornicatione iacentium scienter nullo modo recipiatis, & quantum potestis, tales à sanctis ministerijs*[†]*, vt oportuerit, prohibeatis, &c.*] ¶ *Porro*[h] *ad hæc, quæ tibi syllogistice in eadem epistola obijciuntur, id est, si corpus & sanguis Christi non sunt, & alia, quæ prædiximus, proprias nõ habẽt virtutis dignitates, quid agentibus obsunt? quòd si habent; cur spernuntur, si*[i] *ab indigno præsumuntur*[k]*? Ad hæc, inquam, ita respõdemus; proprias quidem habent virtutis dignitates, vt præfatus Augustinus ait super Ioannem contra Donatistas; sed agentibus*[l]*, vel suscipientibus eadẽ sacramenta contra præfatorum*[m] *Pontificum instituta*[n] *(nisi forte sola morte interueniente, vt pote ne sine baptismate, vel communione*[o] *quilibet humanis rebus excedat) eis, inquam, intantum obsunt; vt vere*[†] *idololatræ sint, cum talibus*[p] *& ordinationum*[q]*, & sacramentorum*[r] *cõfectio*[s] *& aliter quàm præmissum est, scienter susceptio, vehementer à sanctis canonibus prohibeantur. Ait enim Samuel propheta* [*Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.*] ¶ *Hæc de malis*[t] *catholicis, qui intra ecclesiam sunt. Ceterum schismaticorum, & hæreticorum sacramenta, quoniam extra ecclesiam sunt, iuxta sanctorum Patrum traditiones, scilicet Pelagij, Gregorij, Cypriani, Augustini, & Hieronymi, formam*[u] *quidem sacramentorum, non autem virtutis effectum habere profitemur, nisi cum ipsi, vel eorum sacramentis initiati*[x] *per manus*[y] *impositionem ad catholicam redierint vnitatem. Sciendum vero, quòd canones Apostolorum*[z]*, (quorum*[a] *auctoritate orientalis, & ex parte*[b] *Romana vtitur ecclesia) & aliorum.*

Tract. 5. ad c. 1. Ioãnis, circa medium.

Gregorius. vij. l. 2. reg. epist. 45.

† *mysterijs*] ori.

† *al. fere*

1. *Reg.* 15.

Can. 45. 46. 47.

h ¶ *Porro.*] Hæc sunt verba Vrbani.
i ¶ *Si.*] exponitur, id est, quamuis.
k ¶ *Præsumuntur.*] id est, præsumptiue conficiuntur.
l ¶ *Sed agẽtibus.*] Ab illo loco vsq; ad illũ locũ, ceterũ, agit de simoniaco, & de fornicatore, & ab illo loco vsq; ibi, sciẽdũ, loqt de hr̃tico, & schismatico, & tres innuunt drĩæ inter hos duos, s. simoniacum, & fornicatorẽ, & iter illos duos. s. hr̃ticũ & schismaticũ. Prima est, q̃ simoniac⁹ & fornicator tpe necessitatis cõferũt duo sacra, s. baptismũ & corpus Christi; sed illi [2] baptisma tantũ. Secũda est, q̃ isti cõferũt sacramẽtũ & effectum sacramenti, illi tantum sacramẽtum [*] [3]. Tertia: quia ordinati ab istis recipiuntur sine manus impositione, sed ab illis nõ. 1. q. 1. manus. & ca. quod quidam.
m ¶ *Cõtra præfatorum.*] Nicolai & Gregorij. Et sic patet q̃ hic tantum loquitur de simoniacis & fornicatoribus.
n ¶ *Instituta.*] scilicet obsunt.
o ¶ *Vel communione.*] Sic ergo ab istis recipit Eucharistia, sed non ab hæreticis, vt 24. q. 1. si quis dederit [4].
p ¶ *Talibus.*] Sacerdotibus.
q ¶ *Et ordinationum.*] id est, ordinum.
r ¶ *Et sacramentorum.*]

Simoniacus & fornicator tripliciter differũt.

[2] Scilicet hæreticus & schismaticus.

[*] *Nisi in casu necessitatis, quia qui à præciso accipit sacramẽtum, extra casũ necessitatis, peccat, non item q à malo. B. Tho. p. 3. q. 64. ar. 6. ad 2. & ar. 9. ad 2. & q. 67. ar. 5.*

[3] Et nõ corpus Christi. 34. q. 1. ca. vlt. & quæ sit ratio no. s̃ ea. q. §. sed illud. Arc.

[4] Et hoc est pp ipsius Eucharistiæ reuerentiã. arg. de conse. di stin. 4. pp regulam.

c ¶ *Columba.*] id est, bonus Christianus.
d ¶ *Attamen.*] Hucusque intelligit de malis occultis, & de illis qui tolerantur.
e ¶ *Constiterit.*] per sententiam, vel per confessionem, vel per rei euidentiam, vt s̃. dixi in c. nullus.
f ¶ *Duci.*] arg. hic q̃ laicus de mandato superioris potest suspendere clericos, & excommunicatio est iurisdictionis potius quàm ordinis. arg. extra de elect. transmissam. nam electioni possunt interesse laici. 64. dist. Hadrianus. & c. in synodo. & arg. 96. dist. bene quidem. & c. nos ad fidem. & causis matrimonialibus. 35. q. 5. ad sedem. circa me. 2. q. 5. Mennam. Ioan. Hoc tamen videtur alienum à laico, cũ de rebus spiritualibus se non intromittat: vt extra de iudi. decernimus, immo vt ibi dicitur, prohibetur prælatis vt talia laicis non committant, tamen dominus Papa qui habet plenitudinem potestatis, eis posset committere vt excommunicarent. 2. q. 5. Mennam. Bar.
g ¶ *Officium.*] Hug. istud intelligit de notorio simoniaco, sicut de notorio fornicatore. melius credo, q̃ etiam occultus simoniacus suspensus sit, si est simoniacus in ordine, vt 1. q. 1. reperiuntur. suspensus est enim quo ad se, & quo ad alios. Hoc ideo dicit: quia qlibet peccator suspensus est quo ad se, licet nõ quo ad alios [1] præter notorium fornicatorem, & occultum simoniacũ. vnde ab occulto simoniaco in ordine, quem scis esse simoniacum, non debes recipere sacramẽta, vt dixi 1. q. 1. si quis à simoniacis. & probatur

s ¶ *Confectio.*] improprie dicuntur ordines confici.
t ¶ *De malis.*] Hæc littera bene innuit, q̃ ab illo loco, porro ad hæc, &c. vsque huc, tantum de malis catholicis intelligitur, non de præcisis. nec contradicit illud contra Donatistas, quia Vrbanus inducit auctoritatem Greg. à minori. Nam hic dicit de sacramentis Donatistarum, & q̃ habent proprias virtutes, &c.
u ¶ *Formam.*] id est, virtutem habent; quia vera & integra sunt. 1. q. 1. quod quidam. & de conse. dist. 4. ostenditur. & cap. sicut in sacramentis.
x ¶ *Initiati.*] id est, consecrati. s. de consecra. dist. 2. quia corpus. 12. q. 2. aurum. 28. q. 1. caue. Sed aliter accipitur 27. quæstio. 2. cum initiatur.
y ¶ *Per manus.*] 1. q. 1. hi qui. Sed quid dices de pænitentia? numquid est ab istis præcisis accipienda? Respon. in casu necessitatis eis possumus confiteri. nam & cuilibet. de pæ. distin. 1. quem pænitet. sed licet eis confiteamur, tamen non debemus recipere ab illis pænitentiam: quia nec in eo casu imponenda est pænitentia, sed innotescenda 26. q. 7. ab infirmis. vel dic quòd non debemus confiteri. 24. q. 1. §. sed istud. in fi. de pæni. distin. 6. cap. qui vult. & illud ne inducant nos in desperationem sicut Iudæi Iudam cum ei pænitenti dixerunt; quid ad nos? tu videris. de pæniten. dist. 1. ijs potestatis.
z ¶ *Apostolorum.*] id est, qui sub nomine Apostolorum facti sunt, sed sunt apocryphi. 15. dist. sancta Romana. 16. dist. canones. Hu.
a ¶ *Quorum.*] simplex est hæc relatio.
b ¶ *Ex parte.*] 31. dist. aliter.

Pænitentia an possit ab hæreticis recipi.

a ¶ Di

a ¶ *Diaboli.*] Si quo ad effectũ dixissent in detestationẽ criminis hæreseos, bene dixissent: sed hoc dixerũt, qa nõ credebant esse sacramẽtorũ veritatẽ apud hæreticos; & ideo reprehẽsi fuerũt ab Aug. H.
b ¶ *Appellant.*] j. de consec. dist. 4. quomodo.
c ¶ *In baptismo.*] Videtur ꝙ nec baptismus in necessitate ab hæretico sit accipiendus. nã cordis cõtritio sufficit, vt de cõse. dist. 4. baptismi vicem. sic nec corpus Christi. 24. q. 1. ca. penul. & vlt. quia qui credit manducat, de cõsecra. dist. 2. vt quid paras? Resp. hæc est ratio, quia baptismus necessarior est, nam in eo delentur omnia peccata, adeo quòd et ignis purgatorii pœna nõ sentietur. de conse. dist. 4. fine. nõ autem ita est in cordis cõtritione vel pœnitentia: nam per ea non potest purgatoriũ euitari[1], quod excedit omnem pœnam quam hic quis possit sustinere, secũdum quod hæc colliguntur. de pæni. distin. vlt. ca. vlt. & 25. distin. qui in aliud.

sui epatus possint vxores ducere. & respondet Grego. ꝙ non: sed hoc statuit de illis quod decreuit de alijs; nec quod decretum fuit, alicuius temeritate vult violari.
h ¶ *Contumacia.*] quia non est fauore alicuius personæ omittendum quod statutis generalibus continetur. 61. dist. miramur.

signis Cyprianus martyr, & lxxx. episcopi cum eodem baptisma hæreticorum, lauacrum diaboli[a] *appellant*[b]. *Stephanus vero, & Cornelius martyres, & Pontifices Romani, & venerabilis Augustinus in libro de baptismo eumdem Cyprianum, & præfatos episcopos ob hanc causam vehementer redarguunt, affirmantes baptisma, siue ab hæretico, siue schismatico, ecclesiastico more celebratum ratum esse, & merito: quia alia in baptismo*[c]*, & alia in reliquis sacramentis consideratio est; quippe cum & ordine prior, & necessarior*[d] *sit. Subito enim morituro, prius baptismate, quàm Dominici corporis communione, vel alijs sacramentis cõsulitur, & dum forte catholicus non inuenitur, satius est ab hæretico baptismi sacramentum sumere, quàm in æternum perire. Et hanc sententiam præscriptorum Pontificum, Cornelij, Stephani, & Augustini, secuti sunt Innocentius*† *Syricius*† *Leo, Anastasius, & magnus Gregorius, et omnis catholica ecclesia.* 4 ¶ *Prohibẽtur ergo de manibus talium sacerdotũ sacramẽta suscipi, nõ quin sint vera quantum ad formam, & effectum: sed quia, dum huiusmodi sacerdotes se à populo cõtẽptos viderint, rubore verecũdiæ facilius ad pænitentiã prouocẽtur.*

Lib. 1. epist. 12. ad Ianuarium, & epist. ad Iubaianum, quę ante illius concilium posita est.
In cõc. Steph. j. August. l. 7. contra Donatistas.
† Inn. Victricio epist. 1. c. 15.
† Syrici⁹ Himerio. c. 1.
Leo de cõse. di. 4. hi de quibus.]
Anastasius dist. 19. c. secundũ.

β ¶ Ad hoc.] *Hinc vsque ad finem capitis omnia accepta sunt ex epistola Vrbani secundi. L. Preposito sancti Iuentij apud Ticinum, quæ habetur in vetusto codice Bibliotheca Vaticanæ. cuius epistola initium. & magna pars habetur infra c. saluator. 1. q. 3. atque in aliquot vetustis Gratiani codicibus est caput distinctum cum rubrica,* De eodem.

Item ex sexta synodo, c. 6.

¶ Qui vxorem ducere voluerit, ante ordinem subdiaconatus hoc faciat. C. VII.

SI quis eorum[e], qui ad clerum accedunt, voluerit nuptiali iure mulieri copulari, hoc ante ordinem subdiaconatus faciat.

Extra de æta. & qualit. c. à multis.
Pann. l. 3. c. 102.

Item ex concilio Carthag. 3. c. 19.

¶ Lectores aut vxores ducant, aut continentiam profiteantur. C. VIII.

LEctores, cum ad annos pubertatis[f] venerint, cogantur[g] aut vxores ducere, aut continentiam profiteri.

Pann. l. 3. c. 111.

Item Gregorius Bonifacio episcopo Rhegino, lib. 3. epist. 5.

¶ Subdiaconos continentiam seruare oportet. C. IX.

SVbdiaconis tuis hoc, quod de Siculis statuimus, decernimus obseruari, nec illam definitionem nostram cuiusquam sinas contumacia[h] aut temeritate corrumpi.

Pann. l. 3. c. 99.

Item Vrbanus ij. in synodo apud Melphiam, c. 13.

¶ Beneficio & officio careant, qui post diaconatum vxoribus vacant. C. X.

EOs, qui[i] post subdiaconatũ * vxoribus vacare volunt, ab omni sacro ordine remouemus, officioque, atq; beneficio ecclesiæ carere decernimus. Quòd si ab episcopo cõmoniti nõ se correxerint, principibus indulgemus licẽtiã, vt eorũ feminas mancipent seruituti. Si vero

Pann. l. 3. c. 101.

1 Vt continet de pœ. c. nullus. De hoc legitur & not. 24. q. 1. §. sed illud. ibi videas. Arch.

Purgatorij pena est acerbior omni mundana.

d ¶ *Necessarior.*] immo est ianua omnium sacramẽtorum. 1. q. 1. si quis confugerit. de cõse. dist. 4. hi vero. extra de presby. nõ baptiza. veniens.

PROHIBENTVR. Hæc est 4. pars dist. in qua probatur qualiter debeant puniri omnes q in sacris recipiũt vxores, vel retinent cõcubinas, & dicit ꝙ debent à clero submoueri, & vxores mãcipari seruituti: & hoc pbat p viij. auctoritates sãctorum patrũ. Io. de Fan.

CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, ꝙ sacramẽta ď manib⁹ hæreticorũ simoniacorũ, & in fornicatione iacentiũ non sunt recipienda, nõ quin sint vera sacramenta; sed ideo fit, vt tales sacerdotes pp verecundiã facilius ad pniam puocentur, si viderint se contẽni. Casus seq. cap. patet.

e SI quis eorum.] Istud c. euidenter est contra illos qui dicunt ꝙ Græci possunt contrahere in sacris ordinibus[2], cũ hoc c. sit sextæ synodi, & sexta synodus præfixit eis regulã viuendi, vt 31. dist. Nicæna. & ca. qm̃. §. hoc aũt. patet ẽt ꝙ apud eos in sacris ordinibus non ꝯhiẽ matrimoniũ, nec ẽt tẽpore Apostolorum licitũ fuit cõtrahere in subdiaconatu, vt 84. dist. cum in præterito.

Græci in sacris ordinibus non possunt contrahere.

2 Argu. ad hoc 31. distin. aliter. vbi ẽt de hoc. sed Hu. dicit, ꝙ hoc Nicolaus cõstituit, & secundum Lau. ẽ p eo ar. opti. ff. cõmodi. l. 1. & l. ĩ cõmodato. §. sicut autem. Archid.

LEctores. CASVS. Clerici quidam in pubertate xviij. an. positi volebant ad subdiaconatũ nõ promissa cõtinentia promoueri. Quæsitum fuit in cõcilio Carthag. quid de hoc fieri deberet, & rñsum fuit, ꝙ isti aut ducant vxores, aut cogantur continentiam profiteri, si volunt subdiaconi fieri.

f ¶ *Pubertatis.*] plenæ, quæ est xviij. ann. in sæcularibus clericis, sed xv. in monachis. xx. q. 1. illud. 28. dist. de his. hic enim dicit plena pubertas, vt insti. de adop. §. minorem. Sed quantum ad matrimoniũ ꝯhendum dr̃ plena pubertas xiiij. anni in viro, vel xij. anni in muliere, vt extra de despon. impu. puberes.

g ¶ *Cogantur.*] j. eo. placuit. contra. Sed illud quando ecclesia penuriam non patitur. arg. 55. dist. cap. 1.

SVbdiaconis.] CASVS. Quæsiuit Bonifacius an subdiaconi

EOs qui.] CASVS. Quidam diaconi cõtrahebant de facto, vel vxores quas duxerant ante sacros ordines cognoscebant. Quæsitum fuit quid de eis deberet fieri, & de vxoribus eorũ? Et respondet Vrbanus, ꝙ clerici ab officio & beneficio suspẽdant̃ & si incorrigibiles fuerint, datur licentia principibus vt eorũ feminas: mãcipẽt seruituti, & si epi huic prauitati cõsenserint, suspẽdant̃.

i ¶ *Eos qui.*] Quod hic dr̃, ĩtelligo qñ quasi matrimonialiter[3] ducunt vxores, & in eo casu filij rediguntur in ecclesiæ seruitutẽ, vt 15. q. vlt. cum multæ. primo tñ ipse eps rediget in seruitutẽ eas si põt, vt 81. dist. quidam clerici: sed si ipse non sufficit, tunc itur ad brachium sæculare, vt hic dicitur. Sed obijcitur, nonne principes habent iurisdictionẽ super istas, cũ sint laicæ? quare ergo eis indulgetur istud, cũ ipsi eas per se possunt punire? Si legitima esset vxor ista, tunc planũ esset, quia legitima vxor sortitur forum ex persona viri, vt ff. de iu. om. iud. cũ quædã. Sed illa quæ nõ est legitima, nõ, vt ff. ad munici. de iure. §. ult. Ad hoc potest dici, ꝙ cũ sit de familia sacerdotis, est de foro ecclesiæ, sicut & alij qui sunt de familia eius, vt 89. dist. indicatum. & 12. q. 2. ecclesiarum seruos. vel ideo censetur de foro ecclesiæ, qa deliquit in psona ecclesiæ; qa ratione

3 Hanc sententiam sequitur Vin. & Inn. extra de cohab. cleri. ca. 2. in fi. vbi ẽt de hoc. Arch.

Vxor clerici ã ordinem non legitime ducta de foro ecclesiæ.

ne delicti dicitur in me princeps habere iurisdictionem: & ratione delicti fit quis de foro alterius, vt 6.q.3.placuit.
a ¶Consenserint.] Hodie deponitur, vt extra de vita & hone.cleri. & clericorũ mores. & 83. dist. si quis episcopus. & extra de simo. nemo. Sed illud [a]verum quando prece vel pretio consensit, vt ibi di-

[a] Id est qđ dicit̃ in illis c. ꝓdictis Grandensi patriarchæ. iste sub nomine archiepiscopi continetur, vt patet 21 dist. in ca. 1. versi. ordo.

episcopi consenserint [a]eorum prauitatibus; ipsi officij interdictione mulctentur.

a ¶Subdiaconatum.] *Antea legebatur,* diaconatum. *Sed emendatum est ex aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, & ex ipso concilio; cuius vnum exemplar est in bibliotheca Vaticana, & alterum missum est è Gallia. Diaconis enim numquam in Latina ecclesia legitur permissum fuisse coniugium, aut vsum ipsius; quos Syricius, & Innocentius semper eadem continentia lege cum episcopis, & presbyteris coniũxerunt. Subdiaconis quoque post B. Gregorium, & prohibitionem illam, quæ continetur in c. ante triennium. supra dist. 31. eadem lex fuit constituta; quam Vrbanus secundus hic innouandam statuit.*

Item Dominico Patriarchæ Gradensi.

¶ Excludendi sunt à suorum graduum dignitate subdiaconi, & deinceps, si continentes esse nolunt. C. XI.

In c. à multis. §. erubescant. extra de æta. & qual. Pan. l. 3. c. 103.

ERubescant impij, & aperte intelligant iudicio spiritus sancti eos, qui in sacris ordinibus, presbyteratu, diaconatu, subdiaconatu sunt positi, nisi mulieres abiecerint, & caste vixerint, excludendos ab omni eorumdem graduum dignitate. De manifestis quidem loquimur: secretorum [b]autem, & cognitor Deus, & iudex est.

Idem in Melphiensi synodo præsidens dixit, c. 12.

¶ Ad sacros ordines non accedat, nisi virgo, aut probatæ castitatis. C. XII.

In c. à multis extra de ætat. & qual. Pan. l. 3. c. 104.

NEmo ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo [c], aut probatæ sit castitatis, & qui vsque ad subdiaconatum vnicam, & virginem vxorem habuerit.

Item in concilio Carthaginensi 5. c. 3.

¶ In tribus gradibus constituti etiam ab vxoribus abstineant. C. XIII.

Pan. l. 3. c. 105.

PLacuit episcopos, presbyteros, diaconos [β] secundum priora [γ] statuta etiam ab vxoribus abstinere [d]; quod nisi fecerint, ab ecclesiastico remoueantur officio: ceteros vero clericos ad hoc non cogi, sed secundum vniuscuiusque [e] ecclesiæ consuetudinem obseruari debere.

β ¶Diaconos.] *sequebatur,* subdiaconos. *quæ vox sublata est; quoniam abest ab originali, & ab Africano, c. 37. & à Carthaginensi græco, c. 71. & infra dist. 84. c. cum de quorumdam: quamuis habeatur in Carthaginensi codicis canonum, c. 5.*
γ ¶Secundum priora statuta.] *græce est* κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους; *& Balsamon interpretatur,* tempore vicis suæ: *quod ab originalis sententia alienum est.*

Hũbertus Cenomaneñ. legatus Leonis ix. in responsione cõtra Nicetam.

Item Leo IX. contra epistolam Nicetæ Abbatis.

¶ In minoribus ordinibus constituti vxorem ducant; nisi voto, aut religioso habitu prohibeantur. C. XIIII.

Pan. l. 3. c. 107.

SEriatim, & aperte prosequemur; quid sancta Romana ecclesia in gradibus clericorum agat. Clericos tantum, ostiarios, lectores, exorcistas, acolythos, si extra votum, & habitum [f]monachi inueniantur, & continentiam profiteri noluerint, vxorem ducere virginem cum benedictione sacerdotali permittit; non autem viduam, aut repudiatam: quia propter hoc deinceps nec ad subdiaconatum prouehi poterunt: quia nec laicus non virginem sortitus vxorem, aut bigamus ad clericatum potest ascendere. Quòd si quis ex præfatis ordinibus desiderat ad subdiaconatum ascendere; nequibit hoc sine consensu vxoris suæ: ut fiat de carnali deinceps spirituale coniugium, nemine eos ad hoc cogente. Neque permittitur postea vxor iungi eidem marito suo carnaliter; nec cuiquam nubere in uita, aut post mortem [g]illius.

dicitur in illa constitutione, vt clericorum. Si autem episcopus negligens esset, suspendatur per duos menses, vt 1.q.1.quidquid.
E Rubescant.] CASVS. Quæsiuit patriarcha Granden. quid debeat fieri de his qui erant in sacris ordinibus positi: nihilominus tamen mulierculas sibi habebant. Et respon. Vrbanus: nisi eas abiecerint, & vixerint continenter: si est manifestum, sunt ab omni dignitate ecclesiastica remouendi: si autem occultum est, diuino iudicio reseruentur. Sequentia duo cap. plana sunt.
b ¶Secretorum.] Ex hoc patet ꝙ ecclesia non iudicat de occultis, sic 32.q.5. Christiano. 2.q.5. consuluisti. & 6.q.1. si omnia. Et est ar. pro opinione illorum qui dicunt ꝙ occultum delictũ non irrogat irregularitatē. Ioan. qđ est expressũm hodie extra de temp. ordin. cap. vlti. nisi in homicidio & simonia in ordine. 1.q.1. reperiunt̄. B.

Ecclesia non iudicat de occultis

c NEmo.] ¶Virgo.] quid si credit se ꝯhere cum virgine, & est corrupta? Dico eũ non promouendũ, cũ sit maritus corruptæ. vt 51. dist. qui in aliquo. quia ibi nec error nec violentia excusat, vt 32.q.5. ille autem. sicut nec casus excusat, vt 15.q.1. cap. vlti. Quid si primo corrupi virginē, & postea eã desponsaui? Arg. ꝙ promoueri nõ possum, si volo eam ducere, vt 30.q.5. qualis. & infra dist. proxi. maritum. hoc notaui in quæstio. B.
ADDITIO. Quæstio dominicalis est: & incipit, Aliquis cognouit virginem, &c.

Bigamus est cũ corrupta etiam ignoranter contrahens.

d PLacuit.] ¶Etiã abstinere.] idest, non contrahere.
e ¶Sed secundũ vniuscuiusque.] Nota consuetudinem seruandã in matrimonio, vt hic, & infra ead. quoniam. & extra de cog. spi. c. 2. Sed contra extra de spon. duorũ, tua, & ex hoc videtur ꝙ episcopus in sua diœcesi possit statuere ne acolythi contrahant. Sed credo hanc consuetudinem referendã ad beneficia, vt si consuetudo sit vt acolythi vxorati habeant beneficia, ipsa seruetur. sed hodie corrigitur per decreta. extra de cler. cõiug. Ioãnes. & cap. cũ decorē.

Consuetudo est obseruanda in matrimonio.

SEriatim.] Abbas Niceta dicebat clericos in sacris ordinibus posse cognoscere vxores suas. Leo autem Papa reprehendens eiꝰ epistolã dicit, ꝙ clerici in minoribus ordinibus, si sunt extra vxorē vel habitum monachalem, possunt vxores sortiri virgines, nõ viduas vel repudiatas: alioquin nec ipsi nec bigami poterunt promoueri postea. Si autē postea voluerint promoueri, debet hoc etiã fieri de consensu vxoris: quæ postea nec maritis nec alijs debet carnaliter copulari viuente marito, vel post mortem. Sequen. cap. plana sunt vsque ad cap. presbyter.
f ¶Votum & habitũ.] Bene dicit, habitum & votum: quia solus habitus non solennizat votum, vt extra de reg. porrectum.
g ¶Post mortem.] De ista vxore promoti dic, quòd eo ipso dat licentiam, intelligitur vouere: similiter etiã ea cuius maritus suscepit habitum religionis: vnde neutra debet contrahere. si tamen contraxerit, tenet secundũ quosdam: nam votũ non fuit solennizatum [z]. Distingue tamen vtrum huius vxor sciat ius, vel dicatur sibi: quia tunc vouere intelligitur, non tamen solennizatur votũ. Si vero ignorat, nec ei dicitur: non intelligitur vouere. in vxore tamen promoti secus posset dici non propter votum, sed propter constitutionem ecclesiæ: scilicet vt non sit matrimonium si contrahat. & videtur expressum ī. 28. dist. quia sunt. H. dicit quòd in vtraque vxore promoti & ingressi votũ de præsenti dirimit, licet non solennizet actum. Ioan. Faber dicit aliud esse in vxore ingressi, aliud

Vxor ꝓmoti an matrimoniũ cõtrahere possit.
[z] Ar. 27.q.2. multorũ. vbi de vxore promoti loquitur, quę quia votũ nõ fecerat. post viri mortē nubere nõ prohibet̄. sed illud secundũ sua tēpora. 31. di. c. 1. Dic ergo secundũ Ioã. de Fan. quòd illud non est verũ in vxore promoti. 38. dist. quia. & c. seq. Archidia.

ſi, aliud in vxore promoti:quia illa poſt mortẽ contrahit,ſed vxor promoti non:quia eſt ratio diuerſitatis:quia dignior eſt clericatus quàm monachatus.nã etiã bigamus poteſt eſſe monachus. 16.q.1. legi.Sed mirum eſt, ꝙ tantus vir hoc dixerit, cũ manifeſte obuiet 27.q.2.Agathoſa.&c.ſi quis coniugatus.& 33.q.5.qui vxorẽ.poſſet autẽ dici,ꝙ votum vxoris ſolennizatur ex voto viri promoti: & ita vir vxori cõmunicat votũ, vt 28.diſtin. quia ſunt.De hoc not. in d.c.qui vxorem. ADDITIO. Idẽ no. Hoſt. extra de reg. ad apſtolicam. Archi.

Ecce.]Hæc diſt.diuiditur in quattuor partes. ponuntur x. impedimenta quæ impediunt uendos. Secunda ibi,*Communiter*. Tertia ib Quarta ibi, *Ceterum*. Ioan. de Fan. CASVS. Concludit Gratianus ex ſupradict in ſacr…

Item ex concilio Chalcedon. c.14.

¶ Non liceat clericis alterius ſectæ vxorem accipere. C. XV.

QVoniam in quibuſdam prouincijs conceſſum eſt lectoribus & pſalmiſtis vxores ducere[a]; ſtatuit ſancta ſynodus, non licere cuiquam ex his accipere ſectæ[b] † alterius vxorem.

Pann.l.3.c.110.

† ἑτερόδοξον

Item in Nicæno concilio, cap.3.

¶ Non habitent cum clericis mulieres, niſi quæ naturali fœdere omnem ſuſpicionem excludunt. C. XVI.

INterdixit per omnia ſancta† ſynodus nõ epiſcopo, nõ presbytero,nõ diacono,vel alicui omnino,qui in clero eſt, licere ſubintroductam habere mulierem, niſi forte aut matrem, aut ſororem[c], aut amitam; aut α etiam eas idoneas[d] perſonas,quæ fugiant ſuſpiciones[e].

† *magna*
Burch.l.2.c.109
Anſ.l. 7.c.133. & 6.c.202.
Iuo par.6.c.186
Pann.l.3.c.112.

α ¶ Aut etiam.] *græce eſt:* ἢ ἃ μόνα πρόσωπα πᾶσαν ὑποψίαν διαπέφευγεν. *ideſt*, vel eas tantum perſonas, quæ omnem fugerint ſuſpicionem.

[*Item Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum, & alibi.*]

PALEA. C. XVII.

HOſpitiolum β tuum aut raro, aut numquam mulierum pedes terant.¶ Quia non poteſt γ toto corde cum Deo habitare;qui feminarum acceſſibus copulatur.¶ Femina δ conſcientiam ſecum pariter habitantis exurit.¶ Nũquam de formis mulierũ diſputes.¶ Feminæ nomen tuum nouerint ε;vultum neſciant.¶ Feminam,quam bene videris conuerſantem,mente dilige,non corporali frequentia ζ.¶ Si bonum eſt mulierem non tangere, malum eſt[f] ergo tangere.

In ep.ad Ocea.
Ibidem.
In ep. ad Nepotianũ ,ppe finẽ.
In ep. ad Ruſt.
In ep. ad Ocea.
l.1.cõtra Iouin.

β ¶ Hoſpitiolum.] *Caput hoc habetur in multis manuſcriptis; & ſine Palea nomine. Eſt autẽ collectum ex varijs B. Hieronymi locis; in quibus de vitanda mulierum conſuetudine agitur.*
γ ¶ Non poteſt.] *In epiſtola ad Oceanum, quæ non putatur eſſe B. Hieronymi, legitur,* Mihi crede, non toto corde cum Domino habitare, &c.
δ ¶ Femina.] *Ibidem paulo ſuperius,* flammigero igne percutit femina conſcientiam pariter habitantis, exuritque fundamenta montium.
ε ¶ Nouerint.] *antea legebatur,* feminæ nomen tuum neſciant. *Emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis, & ex epiſtola Hieronymi ad Ruſticum monachum.*
ζ ¶ Frequentia.] *In epiſtola ad Oceanum eſt,* frequentes ornatu.

Item Gregorius in dialogo, lib.4. c.2.

¶ Presbyter vxorem ſuam quaſi ſororem diligat, & quaſi hoſtem fugiat. C. XVIII.

PResbyter quidam ſibi commiſſam regebat eccleſiam cum magno timore Domini; qui ex tempore accepti ordinis presbyterã[g] ſuã vt ſororem diligens, ſed quaſi hoſtem cauens, ad ſe propius accedere non ſinebat; eamque ſibi appropinquare nulla occaſione permittens, ab ea ſibi communionem funditus familiaritatis abſcidit.

Pann.l.3.c.114.

Presbyteram vero quam debeamus accipere, Laodicenſe concilium, c. xi. oſtendit dicens.

¶ Viduæ, vel ſeniores presbyteræ appellantur. C. XIX.

MVlieres α, quæ apud Græcos presbyteræ appellantur,apud nos viduæ, ſeniores, vniuiræ, & matricuriæ[h] appellantur,in eccleſia tamquam ordinatas conſtitui non debere.

α ¶ Mulieres.] *ſic habet priſca verſio. Græce:* περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰς λεγομένας πρεσβύτιδας, ἤτοι προκαθημένας ἐν ἐκκλησίᾳ καθίσταθαι. *ideſt:* Quòd non oporteat eas, quæ presbyteræ, vel præſidentes dicuntur, in eccleſia collocari. *quæ eſt Dionyſii verſio præter quàm in vltimis verbis. Ille enim habet,* eccleſiis ordinari. *Et videndus eſt Balſamon ad eum locum.*

DISTINCTIO XXXIII.

ECce, quòd in ſacris ordinibus conſtituti vxores habere non poſſunt; vel ſi bigami aliqui fuerint inuenti; ad ſacros ordines aſcendere non valent. Sed

quæritur

---

a ¶ QVoniã.] ¶ *Vxores ducere.*]id eſt, retinere.
b ¶ *Secta.*] j.28.q.1. caue.&c.nõ oportet[1].
INterdixit.] Hæc eſt quinta pars huius diſt.in qua vt clerici facilius contineant,ſupponit Gratianus auctoritatem horum cap. ꝙ clerici debent vitare familiaritatẽ & cohabitationem feminarũ extranearũ. Ioã.de Fã.
c ¶ *Aut ſororem.*] in quibus nil ſæui criminis exiſtimari fœdus naturale permittit, vt extra de coha.cle.c.pe.
d ¶ *Idoneas.*] vt vxores ſeruorum ſuorum, vt 81.diſt.volumus.& cap. cum omnibus.
e ¶ *Suſpiciones.*] quia ſuſpectas mulieres habebat, vt extra de cohabi. cleri.cap.1.& 2.
HOſpitiolum tuũ.]
f ¶ *Malum eſt.*] Argu. à contrarijs, ſi vnũ eſt bonũ, reliquũ eſt malũ, fallit in prodigalitate & auaritia. Item duo contraria quandoque inueniuntur bona,vt nubere,& non nubere: quotidie communicare, & non communicare. 18.q.1. ſic enim. & de conſe. diſt.2.quotidie.& arg. C.de procura.exigẽdi. ibi, ſed multo iuſtius fuit.
PResbyter.] CASVS. Quidam de conſenſu vxoris ſuæ factꝰ fuit presbyter: quem Gregorius valde commendat: quia & ſi eã poſt ſacerdotium diligeret vt ſororem, tamẽ quò ad carnis officium vitabat vt hoſtẽ: nec appropinquabat ad eã. Quæ autem poſtea ſequũt,plana ſunt vſque ad diſtinctionẽ: & per te videbis.
g ¶ *Presbyteram.*] cũ qua in minoribus ordinibus contraxerat.
h MVlieres.] ¶ *Et matricuriæ.*]id eſt,habentes curam de rebus eccleſiæ.

Illud ca. non oportet. potius contradicit: ſed dic ꝙ loquitur in ſponſalibus de futuro: quæ inter tales poſſunt contrahi,vt ibi nota. Hug.

Contraria duo quãdoque ſunt bona.

1 ps

in sacris ordinibus constituti vxores non possunt habere: nec bigami possunt ad sacros ordines promoueri. In hac vero 33. dist. quęritur, an ille qui præter vxorē concubinam habuit, possit promoueri? Et respondet ꝙ non. Et accipitur hic concubina quæ habetur loco vxoris. Additur etiam in hac distinctione de arreptitijs, dæmoniacis, & caducis maxime.

quæritur [a], *si quis præter vxorem concubinam habuerit; vtrum in sacerdotem promoueri valeat. Talis à sacris ordinibus auctoritate canonum Apostolorum prohibetur: in quibus, c. xvij. sic statutum legitur.*

¶ Secundis nuptijs post baptisma copulatus, aut concubinam habens ad sacrum ordinem conscendere non valet. C. I.

Ansl. l. 6. c. 143. Iuo p. 8. c. 387. al. 151.

SI quis post acceptum [b] baptisma secundis nuptijs fuerit copulatus, aut concubinam [c] habuerit; non potest fieri † episcopus, non presbyter, aut diaconus, aut prorsus eorū, qui ministerio [α] sacro deseruiūt.

† al. esse

[α] ¶ Ministerio.] *græce:* τοῦ καταλόγυ τοῦ ἱερατικοῦ. *idest,* qui sunt in catalogo sacerdotali.

Deseruientes sacro ministerio intelliguntur subdiaconi, qui calicem diacono offerunt, & acolythi, qui cum cereis diaconos præcedunt; vnde & ceroferarij dicuntur: qui etiam vinum, & aquam præparando calici subministrant. Concubina intelligenda est præter vxorem; vt iste sit sensus capituli [Si quis post acceptum sacrum baptisma secundis nuptijs fuerit copulatus, aut concubinam duxerit:] distinguendum est, antequam vxorem duxerit, siue post mortem vxoris. Vnde B. Gregorius [a] *ait.*

[a] ¶ Gregorius.] *Hoc caput sumptum est ex c. 72. libelli de ecclesiasticis dogmatibus; qui inter opera B. Aug editus est; atque ex eo alibi sæpissime ab ipso Gratiano citatur. A Trittemio autē adscribitur Alcuino, ab alijs Isidoro. Sed plures, & maioris auctoritatis Gennadio tribuunt; vt Valfridus strabo lib. de re. eccles. c. xx. Petrus Lombardus sent. 2. dist. 8. S. Thomas quolib. 12. art. 10. Platina in Symmacho, & alij.*

¶ Duarum matronarum maritus post baptismum, clericus non ordinetur. C. II.

Ansl. l. 7. c. 22. al. 26. Iuo p. 8. c. 295. Polyc. l. 2. tit. 31

MAritum duarum post baptismum matronarum clericum non ordinandum, neque eum qui vnam quidem, sed concubinā [d], non matronam habuit; nec illum, qui viduam, aut repudiatam, vel meretricem [e] in matrimonium assumpserit: nec eum, qui semetipsum quolibet corporis sui membro indignatione aliqua, vel iusto, vel iniusto [f] timore superatus truncauerit: nec illum [g], qui vsuras accepisse conuincitur, aut in scena lusisse dinoscitur: nec eum, qui publica pænitentia [h] mortalia crimina defleuit †: neque illum, qui in furiam [i] aliquando versus insaniuit, vel afflictione diaboli vexatus est: neque eum, qui per † ambitionem ad imitationem Simonis magi, pecuniam obtulerit †.

† deflet.] orig.
† al. pro ordinatione
Act. 8.
† offert] orig.

Item Pius Papa.

¶ Arreptitij, vel epileptici sacris altaribus non ministrent. C. III.

Burch. l. 3. c. 72. Iuo p. 2. c. 125. Poly. l. 4. tit. 31.

2 COmmuniter diffinimus, vt nullus de ijs [k], qui aut in terram arrepti à dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel sacris audeant altaribus ministrare, vel indi-

a ¶ *Sed quæritur.*] Hic intitulatur 33. dist. in qua magister ostendit ꝙ bigami, corpore vitiati, vsurarij, publice pænitentes, lusores, in scena ludentes, furiosi, arreptitij, accipientes meretrices in vxores, habentes concubinas non possunt promoueri: quandoque tamen dispensatur in concubinarijs j. ead. cap. vlti. 1. Et nota ꝙ in primis duobus capitu. magister accipit concubinā pro vxore 2 quam quis duxit sine solennitate, vt j. 34. dist. §. concubinā. sed H. intelligit de vera concubina: quam si quis habuit post baptismum, promoueri non debet, vt 25. dist. cap. vlt. Io.

Vsurarij & alij multi nō possūt promoueri.

1 Ad idē 34. dist. fraternitatis. Archidia.

2 Idē tenet Gofre. prout no. j. 28.

SI quis.] CASVS. Quidam post baptisma duas habuit vxores, vel vnam vxorē, & aliā concubinam: quæsitū fuit ab apostolis vtrum talis possit promoueri, & respon. quòd non potest talis promoueri ad ordinem clericalem.

b ¶ *Post acceptum.*] maxime. Idem enim est si ante 3 baptisma habuit vnam, & post aliam vxorē vel concubinam: vel determinat verbum infra positum, habuerit.

3 26. dist. acutos.

c ¶ *Aut concubinam*] post primam vxorem: talis tamen ex dispensatione quādoq; promouet. j. eod. habuisse. & 34. dist. fraternitatis.

DESERVIENTES. Exponit modo Gratianus qui dicantur sacro ministerio deseruire: & dicit ꝙ subdiaconi & acolythi: & qualiter deseruiant, dicit. Exponit etiam ꝙ concubina intelligitē illa quæ ante vxorem ducta fuit, vel post mortem vxoris.

MAritum.] CASVS. In hoc capi. 10. enumerantur impedimenta pro quibus aliquis repellitur à promotione, vt si maritus fuit duarum matronarum: vel præter vxorem, concubinam, vel meretricem in matrimonium assumpsit, &c.

d ¶ *Concubinam*] Argu. ꝙ si quis habuit virginem concubinam: licet postea sumat eam in vxorem, ꝙ non potest promoueri, vt 34. dist. curandum. & cap. pręcipimus. & 30. q. 5. qualis.

e ¶ *Vel meretricē.*] 32. q. 1. cap. non est culpandus. argu. contra. Sol. illud in figura. & ita ex vno eodemque facto punitur quis & meretur, vt ff. qui. vt indig. l. 1. 4

Punitur quis & meretur ex eodē facto.

4 Dic melius: illud non cōtradicit: nā quantū ad legē promotionis reus est, vt hic, sed quantū ad gratiā innocens, vt argu. 10. q. 1. cap. h. 12. q. 5. c. illis. Archid.

f ¶ *Vel iniusto.*] idest ex indignatione, vel ex nimia commotione. secus si propter necessitatē faceret, vt 55. dist. si quis à medicis.

g ¶ *Illum.*] talis etiam deponitur. 47. dist. de Petro. & cap. quoniā.

h ¶ *Pænitentia.*] vt 51. dist. qui ī aliquo. & 50 dist. de his.

i ¶ *In furiam.*] tamen promotus non deponitur, vt 7. q. 1. quāuis.

COmmuniter.] Hæc est secunda pars huius dist. in qua probatur per tres auctoritates sanctorum patrum, quòd dæmoniaci, & epileptici, & furiosi non debent promoueri. Io. de Fan.

CASVS. Sequitur in hoc capitu. quòd illi qui dæmonibus arrepti eliduntur, non debēt sacris altaribus ministrare: nisi suspensi per annum inueniantur ab incursu dæmonum liberati. Illi vero qui morbo epileptico vel caduco laborant, non ministrent, nisi prius inquiratur qualiter illi laborent: qui si in terram cadunt, nō ministrent. Alijs vero ægritudinibus laborātes nō prohibētur. Et not. quòd hoc cap. loquitur de iam promotis. Sequens cap. patet.

k ¶ *De iis*] qui ita vexantur, distinguendū est: nam si frequenter cadunt, non debent ministrare, vt j. 7. q. 2. c. 1. si vero raro, & emittunt voces confusas, similiter non debent ministrare, vt j. 7. q. 2. c. 2. si autem raro, nec emittunt voces confusas, possunt: sed habere debent coadiutores, vt 7. q. 1. illud. promoueri autem non possunt tales ex quo passi sunt semel, vt s. ea. cap. maritum. Et hæc est opinio H. nec in hoc habet contradictionem. In dæmoniacis similiter nulla est contradictio inter H. & alios quo ad promotionem: quia omnes dicunt quòd nullus talis debet promoueri, vt cap. maritum. & c. clerici. In promotis autem distinguitur inter H. & alios. Nam dicunt alij quòd sicut non debet promoueri qui semel est arreptus à dæmone, ita nec officium potest exercere etiam si iam promotus sit: & qui hoc dicunt, illam litteram, qui tamen, aliter intelligunt quàm H. nam dicunt quòd hoc relatiuum, qui, refertur ad proxime positum: scilicet epilepticos 5: & est sensus litteræ: Epileptici non debent se ingerere diuinis sacramentis, exceptis illis qui sine passionibus, id est, qui sine vocis confusæ emissione & spumæ iactatione: qui tamen & ipsi, id est, isti qui hoc nō faciunt, sed tantū cadunt, debēt esse tādiu suspēsi, donec appareāt eos per annū liberatos, id est, non occupatos incursu dæmonū, id est, appareat, ꝙ illa passio nō est dæmoniaca, sed epileptica. H. vero dicit in dæmoniacis promotis, ꝙ si p annū steterunt, & nō fuerunt passi supradicta, possunt exercere diuina officia. vnde dicit ꝙ illud

Morbo caduco laborātes an ministrare possint.

Dæmoniacorū promotorum & promouendorū distinctio.

5 Ad huius verbi declarationē dic, ꝙ epilepsia græce appensio dicitur eo ꝙ mētē appendens pariter & corpus possideat. fit autem ex melācholico humore quoties exsuperauerit, & ad cerebrū cōuersus fuerit. Archid.

illud relatiuum, qui, refertur proprie pro dæmoniacis: & improprie secundum cum ponitur in fi. liberati.

a ¶ *Vel indiscusse.*] idest, temere.

b ¶ *Exceptis illis.*] epilepticis qui raro cadunt.

c ¶ *Passionibus.*] idest, sine spuma, &c.

d ¶ *Qui tamen.*] scilicet dæmoniaci. H.

e ¶ *Spatio.*] 7. q. 2. c. vlti. contra. Sed ibi fuit dubium: hic certum.

sicut: sed vbi factum ambiguum est, tunc numquam ferenda est sententia in alicuius præiudicium, vt 11. q. 3. graue. hoc ideo dico quia si nulli fit præiudiciũ, vt in baptismo, consecratione, vel ordinatione: bene fertur in dubio certa sententia, scilicet vt baptizet, vel ecclesia consecretur: vel denuo ordinetur, vt de consecr. dist. 4.

scusse[a] se ingerant sacramentis diuinis; exceptis illis[b], qui corporis incommoditatibus dediti, sine huiusmodi passionibus[c] in terram probantur elisi; qui tamen[d] & ipsi tamdiu erunt ab officij sui ordine, & loco suspensi; quousque vnius anni spatio[e] per discretionem episcopi inueniantur ab incursu dæmonum liberati †.

† *alieni.*] ceteri collectores.

Item Nicolaus Papa.

¶ De eodem. C. IIII.

CLerici qui in adolescentia à dæmonibus cognoscuntur obsessi, ad superiorem sacri regiminis[f] gradum ascendere non possunt.

Iuo. p. 11. c. 104.

¶ *Simile quiddam habetur in concilio Arausico 1. c. 16. Iuo citat Nicolaum Aluuino Iouansi archiepiscopo, ad quem etiam fortasse scribitur c. quorumdam. j. dist. 34.*

f ¶ *Clerici.*] ¶ *Sacri regiminis.*] Ex hoc ꝙ dicit, sacri regiminis, videtur ꝙ ad minores ordines bene possunt ꝑmoueri. Lau.

Item Gelasius Papa, epist. ad vniuersos episcopos per Lucaniam constitutos, c. 21.

¶ De eodem. C. V.

VSque adeo sane cõperimus illicita quæque prorumpere; vt dæmonibus, similibusque passionibus irretitis ministeria sacrosancta tractare tribuatur. Quibus si in hoc opere[g] positis, aliquid propriæ necessitatis[h] occurrat; quis fidelium de sua salute confidat, vbi ministros ipsos curationis humanæ, tanta perspexerit calamitate vexari? Atque ideo necessario remouendi sunt; ne quibuslibet[i], pro quibus Christus est mortuus, scandalum generetur infirmis. Postremo, si corpore sauciatum[k] fortassis, aut debilem nequaquam sancta contingere lex diuina[l] permisit; quanto magis[m] doni cælestis dispensatores esse non conuenit (quod est deterius) mente perculsos?

Burch. l. 2. c. 20. Polyc. l. 3. tit. 9. c. vlt. Iuo par. 2. c. 88. & par. 6. c. 40. Leuit. 21.

Vsq; adeo.] CASVS. Quidã epi ꝑmittebant dæmoniacos ꝑsbyteros caducos & furiosos ministrare diuina: quos Gelasius reprehendit: & ꝓbat ꝙ hoc fieri nõ debet, ne ꝑ hoc generetur scãdalũ Christianis, & probat hoc à minori: quia lex mosaica nõ ꝑmittebat ægros corpore tãgere sacra: multo ergo minus in nouo testamẽto dæmoniacis, caducis, & furiosis debet hoc ꝑmitti.

g ¶ *Opere.*] idest, diuino obsequio.

h ¶ *Necessitatis.*] idest, infirmitatis.

i ¶ *Ne quibuslibet.*] Prima ratio.

k ¶ *Sauciatum.*] idest, debilitatũ, vt 49. di. c. 1.

l ¶ *Diuina.*] idest, mosaica.

m ¶ *Quanto magis.*] q. d. ex quo vitiati corpore remouẽtur, multo magis vitiati mente: arg. 38. dist. sedulo[1].

1 Ar. ad hoc 44. dist. c. nulli clerico. 16. q. 1. miramur. nam mens maior est quàm corpus. 38. dist. sedulo. secundũ Lau.

Item Innocentius Papa 1. Felici episcopo Nucerino, epist. 4. c. 4.

¶ Qui tempore baptismi vxores habent; si postea religiose vixerint, clerici fieri non prohibentur. C. VI.

3 LAici, qui habentes vxores baptizati sunt, ac sic se instituerunt[n], vt opinio eorum in nullo vacillet, vt aut clericis iuncti sint, aut monasterijs, ex quo baptizati sunt, adhæserint; si non concubinam, non pellicem[o] nouerint; si in omnibus bonis operibus vigilauerint; non prohibentur huiusmodi ad clericatus sortem assumi.

Ans. l. 7. c. 29. al. 34. Iuo par. 6. c. 95. Pann. l. 3. c. 45.

Laici.] CASVS. Felix episcopus quæsiuit ab Inno. an laici qui tempore maxime baptismi vxores habuerunt, possint promoueri. Et respon. ꝙ sic, si bonæ fuerint opinionis, nisi præter vxorem concubinam vel meretricem vxoris affectu cognouerint.

n ¶ *Instituerunt.*] idest, informauerunt.

o ¶ *Si non pellicẽ.*] Pellicem vocat quã quis ad tempus habet causa saturandæ libidinis.

4 *Ceterum ante susceptum sacrum ordinem quosdam legimus concubinam habuisse; quos tamen sacri canones non reyciunt; si post sacrum ordinem ab eius commistione se se immaculatos custodiunt.*

CETERVM. CASVS. Supra dictũ est ꝙ ille q̃ præter vxorẽ habuit cõcubinam, promoueri nõ potest. Nunc vero dicit ꝙ multi inueniuntur cõcubinas habuisse quos canones non reijciũt, si post sacrũ ordinem se ĩmaculatos custodiũt.

Vnde Gregorius Andreæ Tarentino episcopo, l. 2. epist. 44. siue c. 83.

¶ De quodam episcopo, qui ante sui episcopatus apicem concubinã habuit. C. VII.

HAbuisse te concubinam manifesta veritate[a] comperimus; de qua etiam contraria est quibusdam nata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis[p] absolutum non debet esse iudicium; hoc tuæ conscientiæ eligimus committendum[q]. Qua de re, si in sacro ordine constitutus eius te permistione esse recolis maculatum; sacerdotij honore deposito[r], ad ministrandum nullo modo præsumas[s] accedere; sciturus in animæ tuæ periculo † te ministrare, & Deo nostro te sine dubio

Burc. l. 1. c. 195. Iuo p. 5. c. 310. Poly. l. 4. tit. 39.

† *al. periculum.*

Habuisse.] CASVS. Andreas Tarentanus episcopus habuit cõcubinã ante quàm esset eps. & hoc Greg. bene nouerat. Sed quidã dicebãt post episcopatũ eũ habuisse accessum ad eã. Greg. autẽ hoc audiẽs, cũ dubiũ esset, certã noluit ferre sententiã; sed eũ suæ conscientiæ cõmittens ꝑcepit ei, vt nullo modo accederet ad ministrandũ, si commistione illius concubinæ se post episcopatum sciret esse maculatum.

p ¶ *Ambiguis.*] s. 14. dist. sicut contra. Sed dic ꝙ triplex est ambiguitas: ambiguitas iuris, ambiguitas facti, ambiguitas personæ: vbi ambiguitas iuris est, ibi de similibus ad similia ꝓcedit, vt 20. dist. de libellis. & de tali ambiguitate loquitur illud cap. 14. dist. 4. paruulos. & dist. 1. solennitates. & 68. dist. presbyteri. tamẽ quandoque dubitatur de facto, & fertur sententia in præiudiciũ alterius: vt extra de spo. iuuenis. sed illud est propter periculũ animæ. Vbi autẽ est ambiguitas personæ, sed factum est certum, bene fertur certa sententia, vt 5. q. 1. quidam.

Ambiguitas est triplex.

q ¶ *Committendum.*] Sed quare non indicitur ei hæc purgatio: quia exilis fuit infamia[2]: & sic quandoque aliquis propriæ conscientiæ committitur[3]: vt s. dist. 4. c. denique. & 15. q. 8. c. 1. & 33. q. 4. vir cum propria.

r ¶ *Deposito.*] i. suspen. ad tempus quousque satisfac. sic ponitur 21. q. 2. quoniam.

s ¶ *Præsumas.*] Argu. ꝙ occultum delictum reddit hominem irregularem. Argu. contra dist. proxi. erubescant. Dic vt ibi. hoc forte in eo casu quando non pœnituit super crimine.

reddere rationem; si huius sceleris consc[i]us in eo, quo es ordine, celans veritatem permanere volueris.

a ¶ Comperimus.] *sequebatur*, & te illius criminis participationem habere. *quæ verba sunt etiam in editione operum B. Gregorij Frobeniana. Verum sublata sunt; quoniã absunt & ab alijs editionibus, & à ceteris collectoribus, & à Ioanne diacono lib. 3. num. 43. vita eiusdem Gregorij; omninoque sententiam perturbant.*

DISTINCTIO XXXIIII.

DOmesticarum[a] *quoque personarum immoderatam familiaritatem episcopum vitare oportet.*

Vnde Nicolaus Papa ad Albinum † *archiepiscopum.*

† al. Aluinum.

¶ Etiam consanguinearum immoderatam familiaritatem episcopum vitare oportet. C. I.

Iuo p. 5. c. 353.

QVorumdam relatione fidelium, nostris auribus intimatum est; quòd Lanfredus episcopus, qui & iuuenis esse dicitur, venationi sit deditus: quod vitium plurimos etiam de clericali catalogo, genere dumtaxat Germanos[b], & Gallos irreuerenter implicat. Verum iste (si ita est, vt audiuimus) merito iuuenis dicitur; qui iuuenilibus desiderijs occupatus nulla † grauitate constringitur. *& infra.* Nam (vt beatus dicit Hieronymus) venatorem[c] numquam legimus sanctum. *& infra.* Nihilominus autem de hoc episcopo relatum est apostolatui nostro; quòd cum quadam filia sua immoderatam teneat familiaritatem; & ob id mala fama[d] ei orta sit: pro qua re à sanctitate tua, cetérisque coepiscopis suis commonitus, atque correptus est; sed nullatenus emendatus: quæ res in hoc maxime displicet, & magis, ac magis deteriorem de se reddit opinionem; in quo beatitudinis tuæ, & ceterorum coepiscoporum suorum rationibus non obedit; & per inobedientiam in culpam protoplasti relabitur. Oportet ergo fraternitatem tuam synodale cum episcopis[e]; & suffraganeis tuis conuocare concilium; & hunc salutaribus eloquijs episcopum conuenire; atque illi pastorali auctoritate præcipere; quatenus ab omnium bestiarum[f] vel volucrum venatione penitus alienus existat; atque ab immoderata filiæ suæ familiaritate semet omnino coerceat. Quòd si parere contempserit, & tam pro venationis declinatione, quàm pro immoderata filiæ suæ conuersatione vitanda vobis admonentibus obedire distulerit; à vestro collegio excommunicatus abscedat[g]: Quòd si in hoc contumax adhuc apparuerit, à ministerio cessare debebit.

† nulla senũ grauitate.] Iuo Ad c. 5. Micheæ & in ps. 90.

[*Ex concilio*[a] *Aurelianensi* 4.]

PALEA. C. II.

Extra de cleric. ven. c. 1. Burc. l. 2. c. 213. Iuo p. 5. c. 366. & par. 6. c. 288. & par. 13. c. 30. Pann. l. 3. c. 167

EPiscopum, presbyterum, aut diaconum canes ad venandum, aut accipitres, aut huiusmodi res habere non licet. Quòd si quis talium personarum in hac voluptate † sæpius detentus fuerit; si episcopus est, tribus mensibus à communione[β] suspendatur; diaconus vero ab omni officio, & communione suspendatur.

† al. volũtate sepius detectus

a ¶ Aurelianensi.] *Hæc Palea etiam in decretalibus tit. de cleric. ven. c. 1. citatur ex concilio Aurelianensi, & in Pannormia ex c. 8. Sed in Aurelianensibus, quæ extant, non est inuenta. Burchardus, & Iuo par. 6. c. 288. citant ex Meldensi. Eadem vero sententia est in Agathensi, c. 55. (quod etiam citat Iuo par. 5. c. 366. & par. 13. c. 30.) & in Epaunensi, c. 3.*

β ¶ A communione.] *In decretalibus legitur* à communione, si presbyter, duobus; si diaconus, ab omni officio suspendatur. *Apud Burchardum est*, se à communione suspendat, presbyter duobus; diaconus vno ab omni officio, & communione suspendatur: *neque multo aliter apud Iuonem par. 6. & in concilio Epaunensi. In Agathensi autem, & apud Iuonem par. 5.* Se à communione suspendat; presbyter duobus mensibus se abstineat: diaconus vero ab omni officio, & † communione cessabit. *Verum apud eumdem Iuonem par. 13. ex concilio item Agathensi hoc modo legitur*: se à communione abstineat † presbyter duobus mensibus se abstineat; diaconus vno ab omni officio, vel communione cesset.

† al. vel

† al. suspendat

DOmesticarum.] Hæc distin. diuiditur in 9. partes. In quarũ prima. rephẽdit Gratianus quẽdã epm, q erat venator: & cũ filia nimiã familiaritatẽ habebat. secũda ibi, *Concubina.* tertia ibi, *Ceterum.* quarta, *Quod ergo.* quinta ibi, *Similiter.* sexta ibi, *Quæ autem.* septima ibi, *Sed postea* octaua ibi, *Quibus autem.* nona ibi. *Vidua.* Io. de Fan.

CASVS. In hac 34. dist. ostendit Gratianus abstinendum esse à nimia familiaritate domesticarum mulierum. Addit etiam qualiter in superioribus cap. accipiatur concubina, & de quibusdam personis, quæ à promotione repelluntur.

a ¶ *Domesticarum.*] In hac 34. dist. ostendit, ꝙ clerici etiam domesticis personis non exhibebunt nimiam familiaritatem, & quòd clerici non intererunt venationibus aut aucupationibus. Secundo ostendit qualiter accipiatur cõcubina in superioribus cap. si quis post. c. maritũ. c. habuisse. quæ cap. sunt s. distin. proxi. Tertio adiũgit de multis nõ promouendis, & quòd bigami quãdoq; promouentur ad subdiaconatũ, vt j. c. lector. Quarto ostendit quòd clerici non debẽt interesse conuiuijs nuptiarũ. In fine ostẽdit ꝓpter cui⁹ viduæ copulã quis impeditur à promotione.

QVorũdã.] CASVS. Lanfredus episcopus in duobus peccabat: scilicet in venatione more Germanorum & Gallorum, & in ĩmoderata filiæ suæ familiaritate: propter quæ mala fama erat orta de ipso: & ideo sepe correptus ab Aluino & eius suffraganeis fuit: nullatenus tamẽ emendatus fuit: quare Nicolaus præcepit vt concilio episcoporũ conuocato moneãt illum, vt à supradictis se abstineat: quòd si non fecerit, excommunicetur: tandẽ si contumax fuerit, deponatur.

b ¶ *Germanos.*] id est, Theutonicos, qui sunt verũ germen, vel vere nobiles. Argu. extra de elect. venerabilẽ. & de præben. venerabilis.

Germani vnde dicuntur.

c ¶ *Venatorem.*] existẽtem venatorẽ: ne obiciatur de Eustachio. 86. dist. Esau.

ADDITIO. Sub. qui prius fuit venator, postea fuit sanctus: potest tamẽ aliquis simul esse venator & sanctus. Archidia.

d ¶ *Fama.*] non quòd aliquid ibi sæui criminis existimaret ꝓpter fœdus naturæ [1] i. q. a corã omnibus eam nimis osculabatur, & ponebat manus ĩ gremiũ eius: & ideo fuit ei indicta purgatio. sic extra de pur. cano. cap. cum in iuuentute.

[1] Id est, propter sanguinis propinquitatẽ. extra de presump. cũ in iuuentute. C. de epi. & cle. eũ qui. Archid.

e ¶ *Episcopis.*] Argum. quòd solus metropolitanus non potest audire causam [2] episcopi, etiam ciuilem, vt 11. quæstio. 1. si clericus. & 6. quæstione 4. si inter.

Archiepiscopus solus causã episcopi audire nõ potest.

[2] Scilicet mistã vt hic erat. nam de vitio hic agitur. Arch.

f ¶ *Bestiarum.*] infra 86. dist. qui venatoribus.

g ¶ *Excõmunicatus abscedat.*] vt non intersit cũ eis negotijs communibus.

CON-

PALEA. C. III.

OMnibus seruis Dei venationes, & siluaticas vagationes† cum canibus; & vt accipitres, aut falcones habeant, interdicimus.

Extra de cler. ven.c.2. Burc.l.2.c.214. Iuo p.6.c.289. † al.fatigationes

¶ *Hac etiam Palea habetur eod.tit.de cleri.ven.c.2.vbi ex eodem concilio Aurelianensi citatur; quemadmodum & apud Burchardum, & Iuonem. Sententia iisdem pene verbis est in synodo Francica sub Zacharia Papa, qua & conciliorũ tomis est inserta, & habetur lib.5.capitular.c.2 & manuscripta etiam inter epistolas Zacharia in codice sape memorato monasterij Dominicanorum.*

Concubina[a] *autem hic ea intelligitur, quæ cessantibus legalibus instrumentis vnita est, & coniugali affectu asciscitur*[b]*; hanc coniugem facit affectus; concubinam vero lex*[c] *nominat. De hac dicitur in concilio Toletano I.c.17.*

¶ Qui non habet vxorem, sed loco illius concubinam, à communione non repellitur. C. IIII.

IS,[a][d] qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet; à communione non repellatur; tamen† vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ sit coniunctione[e] contentus.

Iuo par.8.c.64. Pann.l.6.c.49. † al.tantum

a ¶ Is qui non.] *Integer concilij canon, qui apud Iuonem quoque, & in Pannormia refertur, est hic:* Si quis habens vxorem fidelis†, concubinam habeat; non communicet. Ceterum is, qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet; à communione non repellatur: tamen†, vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ (vt ei placuerit) sit coniunctione contentus. Aliàs viuens abijciatur, donec desinat, & ad pænitentiam reuertatur. *Neque vero omne concubinarum genus eo etiam tempore permittebatur. De quibus quid in legibus gentiliũ Imperatorum legatur; nihil opus est referre. Certe Iustinianus nouella.18.c.5.(vt est apud Iulianũ antecessorem) quasdam concubinas comparat quodammodo vxoribus; qua sine dotalium tabularũ solennitate ducta fuerant. Ad quod concubinarum genus referendum est, quod scripsit B. Augustinus in libro de bono coniugali, & refertur infra 32.q.2.c.solet. In quibus hac tria erant necessaria: primum, vt vterque esset solutus: deinde fides mutua, quòd alteri non iungerentur, neque à procreatione filiorum abhorrerent: tertium, vt vsque ad mortem in ea vita coniunctione manendum sibi proponerent. Et in his quidem scribit B. Augustinus posse aliquo modo dici, nuptias esse, & connubium; quamuis sic habitam non audeat appellare vxorem; quia non interuenerant instrumenta dotalia, & alia, qua iure ciuili, & canonico requirebantur, vt esset legitima vxor: quod habetur in pradicta nouella 18. & infra.30.q.5.c. aliter. Itaque huiusmodi mulieres, cum non essent vxores, vocabantur concubina: sed ob illa tria, ac præcipue, quòd in affectu maritali permanere statuerant, permittebatur ipsis communicare; habebanturque tamquam vxores minus solenniter ductę. Et hoc est, quod hic, & in sequenti capite dicitur, pro vxore, & loco vxoris habere concubinam: Idque Gratianus ipse ad finem capitis antecedentis §. concubina. indicauit Nam concubinarum ad tempus adhibitarum, etiam si filiorum procreandorum causa haberentur, plane illicitus erat concubinatus: quod asserit idem B. Augustinus, c. audite. infra ead. & in eodem libro de bono coniugali, c. concubina. infra 32.q.2.*

† al. fidelem
† al.tantum

Item Isidorus de distantia† noui, & veteris testamenti.

† al.consonantia

¶ De eodem. C. V.

CHristiano[f] nõ dicam plurimas†, sed nec duas simul habere licitũ est, nisi vnam tantum, aut vxorem, aut certe loco vxoris, (si coniunx deest) concubinam.

Iuo p.8.c.66. Pann.l.6.c.50.

[*Ex dictis Augustini in lib.5.homiliarum, homilia 49.*]

PALEA. C. VI.

AVdite charissimi mẽbra Christi, & matris catholicæ ecclesiæ filij. Quod dico cõpetentibus[α] & fidelibus, audiant pænitentes. Quod dico fidelibus, dico & cõpetentibus, & pænitentibus. Audiant catechumeni; audiant omnes, omnes timeant; nemo cõtemnat: sit mihi in cõsolationẽ vester auditus; ne vobis sit in testimonium dolor meus: Competentibus dico; fornicari vobis non licet: sufficiant vobis vxores[β]; audiat Deus, si vos surdi estis: audiant Angeli, si vos contemnitis. Concubinas vobis habere non licet: & si non habetis vxores; tamen non licet vobis habere cõcubinas, quas postea dimittatis, & ducatis vxores: tãto magis dãnatio vobis erit, si volueritis habere vxores & cõcubinas.

Burch.l.9.c.15. Poly.l.6.tit.8. Iuo p.8.c.153. Pann.l.6.c.43.

α ¶ Competentibus.] *Hoc loco verba sunt ex originali in suum ordinem restituta. Qui autem vocarentur competentes; declarat B. Augustinus in sermone ad competentes; atque intelligi etiam potest ex eodem B. Augustino alibi, & ex alijs.*

β ¶ Vxores.] *In hac præcipue parte non sunt relata propria verba B. Augustini; sed nonnulla omissa, ac mutata. Nam ipse ita scribit:* sufficiant vobis vxores, aut nec vxores: concubinas vobis habere non licet: Audiat Deus, si vos surdi estis: audiant Angeli eius, si vos contemnitis: concubinas vobis habere non licet: si audiant cõpetentes, quod dico fidelibus, non habetis vxores, non licet vobis habere concubinas, quas postea ducatis vxores; quanto magis damnatio vobis erit; si habere volueritis & concubinas, & vxores dimittatis?

3 *Ceterum, si non talis concubina fuerit, & ætas illius, de quo agitur, futuræ incontinentiæ suspicionem auferre dinoscitur; apostolica concessione ad ordinem diaconatus prouehi potest.*

Vnde Pelagius Papa scribit Florentino† episcopo.

† al.Florentia

¶ Qui post mortẽ vxoris habuerit de ancilla filios, diaconus fieri permittit. C. VII.

FRaternitatis tuę relatione suscepta, eius latorem secundas qui-

Ans.l.7.c,68.al.73. Poly.l.2.tit.1.

CONCVBINA.

CASVS. Dicitur hic ꝙ in præcedenti dist. accipit cõcubina, quę cognoscitur vxoris affectu: sed non fuit ducta cum solennitate: & talem lex concubinam vocat. Duo sequentia capitula plana sunt.

a ¶ *Concubina.*] hic respicit id quod dixi s. proxi. dist.cap.1.

b ¶ *Asciscitur.*] idest amplectitur.

c ¶ *Lex.*[1]] Canonica, vt infra cap.proxi. vel etiam lex ciuilis: quia concubinatus à lege nomen accepit, vt ff. de concu. in concubinatu.

1 Nam & ca.nõ lex appellatur. 31.dist. Nicęna. Archidia.

d ¶ *IS qui.*] 30.q.5. aliter.contra. Sed ibi loquitur quãdo nõ constat de mutuo consensu.

e ¶ *Coniunctione.*] secundum leges ita est, quòd si impares sunt personæ contrahentiũ, non præsumitur matrimoniũ, nisi dotalia instrumenta interueniãt. C.de nup.imperialis.§. imo. & illud ff.de do. donationes. secus si pares. ff.de ritu nup. in liberæ. secundum canones semper præsumitur adulterium nisi appareant legales solennitates, vt 30, q.5. aliter[2]. extra de clande. despon. cum inhibitio.

2 De hoc not. ead.q. nostrates. in fi.& 3.q.4.cõ sanguineorum. in princ.

f ¶ *CHristiano.*] ¶ *Cõcubinam.*] idest, mulierem non solenniter ductam: si tamen mutuus consensus interuenit. aliàs concubinam non licet habere, vt 32.q.4. nemo[3].

3 Et 35.q.3. de cõsanguinitate. nã nulli fornicari licet. 88. dist. fornicari. Hu.

CETERVM.

Hæc est tertia pars distinctio. in qua dicitur, quòd vero concubinario ex causa potest dispensari. Ioannes de Fan.

CASVS. Dictum est supra, ꝙ si quis præter vxorem habuit vxoris affectu concubinã, promoueri nõ potest: sed si fornicariam habuit, nec habetur suspectus de incontinentia in futuro, poterit promoueri.

FRaternitatis.] CASVS. Clericus quidã mortua vxore in subdiaconum est promotus, qui secũdas nuptias non contraxit, verũtamen cũ Micena ancilla sua fornicationem cõmisit: modo volebat in diaconũ ordinari: vnde quęsiuit Florentinus episcopus an possit

possit? Et respondet Pelagius Papa ꝙ sic, duabus rationibus. Vna est, quia defectus nostri temporis non patitur rigorem antiquorũ canonum valere: & quia ætas istius subdiaconi suspicionem incõtinentiæ à se remouere videtur: Micena vero ancilla, de qua confessus est filios habuisse, monasterio tradatur. Plana sunt quæ sequ-

ꝙ redigitur in seruitutem, vt 32. dist. eos. Sed dic ꝙ diuersitas pœnarum epõ dat optionem [2], vt extra de offic. deleg. de causis. Vel distinguas an sint publice ductæ quasi vxores, vel non. 15. q. vlt. cũ multæ. Sed qualiter præcipitur isti intrare religionem, cũ hæc res non sit præcepti, vt 32. q. 1. integritas? Dic quòd ratione delicti cogitur intrare monasterium quandoque aliquis ad agendam pænitentiam, vt 50 dist. si ille. & 81. dist. si quis clericus. vel expone, iubemus, id est, consulimus.

[2] De hoc no. 21. q. 2. in summa.

Religioné quandoque cogitur quis intrare.

† al. cum

‡ al. subtilitatis

‡ al. Micinam

dem nuptias expertum non fuisse didicimus; castitatẽ tamen eum † priori non seruasse coniugio designasti. Et quamuis multa sint, quæ in huiusmodi casibus obseruari canonice iubeat sublimitatis † auctoritas: tamen quia defectus nostrorum temporum, quibus non solum merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt, districtionis illius non patitur [a] in omnibus manere censuram, & ætas istius de quo agitur, futuræ incontinentiæ suspicionem auferre dinoscitur; vt ad diaconatum possit prouehi, temporum, vt dictum est, conscendentes defectui concessisse nos noueris. *& infra.* ¶ Micenam † vero ancillam eius, de qua se post transitum vxoris filios, habere confessus est, iubemus, vt tua dispositione cuiquam monasterio cõtinentiam professura [b] tradatur [α].

[α] ¶ Tradatur.] *Apud Anselmum sequitur:* vt meliori sorte ad quod promouetur officiũ, sub bonæ possit famæ merito ministrare; nec aliqua opinionis eius maculandæ reliquatur occasio: *neque multo aliter in Polycarpo.*

Hoc ex dispensatione misericordiæ: ceterum ex rigore disciplinæ intelligitur illud Aurelianensis [β] concilij.

[β] ¶ Aurelianensis.] *hæc ad verbum habentur in conc. Gerundensi, c. 8.*

¶ Non admittatur ad clerum, qui præter vxorem, aliam cognouerit. C. VIII.

Burch. l. 2. c. 38.
Iuo. p. 6. c. 139.

SI quis de laicis post vxorem, aliam cuiuscumq; conditionis cognouerit mulierem, in clericum nullatenus [c] admittatur.

4 *Quod ergo de pellice, & meretrice apud Gregorium, & Innocentium scribitur; propter spem futuræ incontinentiæ constitutum creditur: quia difficile continentiam seruat, qui se illicito concubitu maculare nõ metuit. Vel † prohibetur ordinari, qui pellicem, vel meretricem cognouerit maritali affectu: vel quia corrupta florem virginitatis amiserit, vel quia meretricari [d] non desinit, licet in vxorem ducatur. Vtrumque enim, impedimentum cuilibet præstat, quominus ad sacros ordines pertingere valeat.*

‡ al. &

Vnde Hilarius Papa in synodo Romana, c. 2. scribit dicens.

¶ Qui virginem non duxit vxorem, ad sacros ordines non accedat. C. IX.

Ans. l. 7. c. 12. al. 15.
Pann. l. 3. c. 50.
† cauendũ] orig.
‡ gradus] orig.

CVrandum † ergo in primis est, ne ad sacros ordines † (sicut gestis prioribus ante præscriptum est) quisquam, qui vxorem non virginem duxit [e], aspiret.

† forte] Scyllacino

Item Gregorius vrbis Romanæ præsul Squilatino † Episc. lib. 2. epi. 25.

¶ Bigamus, vel pænitens, corpore vitiatus, litteras ignorans, curiæ vel conditioni obnoxius, clericus non fiat. C. X.

Ans. l. 7. c. 35. al. 42.
Poly. l. 2. tit. 31.
Iuo. p. 8. c. 288.

PRæcipimus, ne umquam illicitas ordinationes facias: nec bigamum, aut qui virginem non est sortitus vxorem, aut ignorantem litteras [f], vel in qualibet parte corporis vitiatum [g] vel pænitentiæ † vel curiæ, aut cuilibet conditioni obnoxiũ ad sacros ordines permittas accedere: sed si quos [h] huiusmodi repereris, non audeas promouere.

† al. pænitentem.
† al. publice pænitentem. al. solenniter pænitẽtem.

Item in Neocæsariensi concilio, c. 8.

¶ Non fiat sacerdos, cuius vxorem euidenter constat adulterium admisisse. C. XI.

Ans. l. 7. c. 19.

SI cuius vxorem adulterium commisisse, cum esset laicus, euidenter fuerit comprobatum; hic ad ministerium ecclesiasticum admitti [i] non potest. Quòd si in clericatu iam eo constituto, adul-

c ¶ SI quis. ¶ Nullatenus.] Hic de stricto iure loquitur, vt [3] illud 25. distinct. primum.

[3] Sub. & illud 1. q. 7. si quis omnem.

QVOD ERGO. Hęc est quarta pars huius dist. in qua probat per sex auctoritates sanctorum patrum, ꝙ nullus eps debet ordinare bigamũ, vel viduæ maritum, illiteratum, pænitentem, obnoxiũ curiæ: nec illũ qui cognouit vxorem suam postquam sciuit illã adulteram. Ioan. de Fan.

CASVS. Dictum est s̃. in cap. fraternitatis. ꝙ ille, qui fornicatus est, potest promoueri. sed qa videbatur ꝯrium ei quod dictum est s̃. in 33. dist. in cap. maritũ. & cap. laici. ideo constitutum est, qa tales cũ difficultate cõtinentiã seruant: vel qa corruptæ erant cum quibus contraxerunt: vel meretricari non cessant, licet in vxores ducãtur. & hoc probatur ꝑ cap. quæ sequuntur.

d ¶ Meretricari.] hæc ratio non ualet: quia numquam maritus corruptæ promouetur.

CVrãdũ.] CASVS. In hoc cap. dicitur ꝙ ad sacros ordines ꝓmoueri non potest qui uxorem uirginem sortitus non fuerit.

e ¶ Virginem duxit.] 30. q. 5. qualis.

PRæcipimus.] CASVS. Septem genera hominum in hoc cap. enumerantur, qui à promotione repelluntur, ut bigamus, &c.

f ¶ Ignorantem litteras.] scilicet prorsus, ut 36. dist. illiteratos [4].

g ¶ Vitiatum.] enormiter.

h ¶ Sed si quos.] iam ordinatos supple. aliter idem repeteret.

[4] Et 1. q. 1. §. ecce si clericus. ver. hoc. sol. extra li. 6. de tempo. or. nullus ver. pœna imponitur talem ordinanti.

Luxuria quandoque plus iuris habet, quàm castitas.

quuntur vsque ad §. quod ergo.

a ¶ Non patitur.] Ecce casus vbi plus iuris habet luxuria q̃ castitas: quia castus repelleretur si ꝯxisset cum secunda. sed fornicator non. ad idem facit extra de biga. qa circa. Item ꝑ istud cap. quidã dicunt derogatum esse illi 25. dist. cap. vlti. qa cũ istud sit æquitas [1] & illud rigor, merito æquitas præponĩt rigori, vt 45. dist. licet. 50. distin. ponderet. extra de fur. cap. vlt. C. de iudi. placuit.

[1] Immo fuit dispensatũ, vt ĩ. pa tet, & ĩ. §. ꝓxim. & not. s̃. dist. proxi. c. 1.

b ¶ Professura.] alibi dr̃ ꝙ debet vendi, vt 81. dist. quidam. alibi dr̃

SI cuius.] CASVS. Aliquis accepit virginem in vxorem: ipsa postea adulterium commisit; quærebatur vtrum talis deberet promoueri, vel remanere in ordine iam suscepto. Et rñdet ꝙ si laicus est, non potest postea ad ecclesiasticũ ordinem promoueri: si clericus est, dimittat eam: alioquin sit a ministerio alienus. Idem est ex toto casu sequentis capituli.

i ¶ Admitti.] Sed nonne hic vr̃ nimius rigor, ꝙ aliquis sine culpa sua puniatur [5]. Propter hoc intelligunt quidã quod hic dr̃, qñ ma

[5] Sub. quod fieri non debet, vt videtur 16. q. 7. inuentum 56. distin. satis. 74. distin. gesta. Archid.

ritus patronus est turpitudinis, & leno: sed certe tūc repelleret pp propriū delictū, vt 32.q.1.cap.1.& 2. Dic ergo ꝙ ideo prohibet, qa est maritus corruptæ: tñ si non cognouit eam post adulterium perpetratū, promouet, vt j.ea.cap.vlt. Sed pone ꝙ vir accuset vxorem de adulterio: nūqd pendēte accusatione tenet ei reddere debitū, si talis est q vult ꝓmoueri? Dicunt qdam ꝙ nō: qa si reddit, fit ei ꝑiudicium: sicut nec cogitur reddere debitū ei quā audiuit esse ācillā, vt extra de cōiugio seruorū, proposuit. Sed tñ ibi alia ratio est: qa cum serua non est matrimonium, sed hic est matrimoniū: vnde melius vr ꝙ sibi præiudicet cognoscendo eā, q̃ ꝙ illi iniuriam faciat, scilicet denegādo ei debitū. & fm hoc sequit ꝙ aliqs punitur ex eo qđ tenet facere ex necessitate, & est ꝯ id 23. q. 4. Nabuchodonosor. vbi dr ꝙ nemo puniendus est ex eo, qđ necesse habet facere. Item ex hoc sequeret ꝙ aliquis ꝓ vno facto mereret pœnā & præmium: quod est ꝯ id 8. q.1. sciendum. Item ex hoc sequitur, ꝙ aliqs pro vno facto & meretur & demeretur: quod est contra id ff. de neg. gest. siue. meretur enim dum cognoscit vxorē, vt 33. q. 5. cap.1. Et ꝙ vna res habet ꝯrios effectus: quod est ꝯ id ff. de sol. qui hominem. §. vlti. Ioan. Posset tñ dici ꝙ si maritus reddat debitū vxori corruptę, nō ꝑiudicet sibi quin possit promoueri: quia tūc potius dr cognosci ab vxore, quàm cognoscere ipsam, vt 32.q.5. ita ne. sicut nec facit sibi præiudicium quin possit eā accusare de adulterio: licet sit argu. contra 33. q. 1. si quis. ff. sol. mat. cum mulier. ff. de adul. si vxor. §. vlti. quid iuris sit de hoc, in quæstione notaui, ibi Videas, &c. Posset tñ probabiliter dici, ꝙ sibi præiudicat quo ad legē promotionis. quæ factum solum requirit, non quo ad legem Mosaicam, vt 15. q. 1. §. fin. non obstat ꝙ inuitus hoc fecit, vel passus fuit: arg. 26. dist. acutius. hoc totum determinat decre. extra vt lite pen. c. 2. Barth.

Maritus siue metu bigamiæ an vxori debitum reddere possit pendente accusatione adulterij.

Vbi de hoc. & extra de adul. c. vlti. ibi videas.

Aliàs Incipit, vasis iræ.

De hoc ead. q. c. 1. & 33. q. 2. placuit.

cap. si subdiaconus per te videre potes.

a *Si quis.*] hoc bene habes in Authen. de san. episc. §. clericos autem non aliter ordinari. coll. 9.

b *Laicus.*] Ideo dicit de laico, qa minus videret de eo: vel ideo qa si clericus hoc faceret, non solū non promoueret, sed omni priuilegio ecclesiasticæ dignitatis priuaretur, vt 84. dist. quisquis.

...terauit, dato repudio dimittere eam debet. Si vero retinere eius consortium velit, non potest suscepto ministerio perfrui.

Item ex concilio Martini Papæ.

¶ De eodem. C. XII.

Apud Martinū Bracarensem, cap. 28.

SI laici† vxor in adulterio fuerit deprehensa, hic talis ad ministeriū ecclesiasticum nullo modo adducatur. Si autem post ordinationē alicuius clerici vxor adulterata fuerit, dimittat eam. Si autem cum ipsa voluerit permanere, à ministerio alienus sit.

† *alicuius laici*] orig.

Præmissis auctoritatibus bigami, & qui virgines non sunt sortiti vxores, à sacris ordinibus prohibentur. Sed quæritur, si quis ante baptisma viduam duxerit vxorem, an propterea sit prohibendus à sacris ordinibus.

De his ita scribit Innocentius Papa Victricio Rothomagen. episcopo, epistola 2. c. 5.

¶ Qui ante baptisma, seu post baptisma viduam duxit vxorem, non admittatur ad clerum. C. XIII.

Ans. l. 7. c. 11. Iuo par. 6. c. 55.

SI quis [a] viduam (licet laicus [b]) duxerit vxorem, siue ante baptismū, siue post baptismum, non admittatur ad clerum: quia eodem vitio [c] videtur exclusus. In baptismo enim crimina dimittuntur, non acceptæ vxoris consortium relaxatur. *& infra.* ¶ Quòd si non putatur vxor esse computanda, quæ ante baptismum ducta est, ergo nec filij, qui ante baptismum geniti sunt, pro filijs habeantur.

C. 6. eiusdem epist.

Prohibentur etiam bigami à quolibet ordine clericatus, iuxta illud Ambrosii epist. 82. ad Vercellensem ecclesiam.

¶ Qui secunda coniugia sortitur, clericus non fiat. C. XIIII.

Iuo p. 8. c. 290. Pann. l. 6. c. 63.

COgnoscamus non solum hoc de episcopo, & presbytero [d] Apostolum statuisse; sed etiam Patres in concilij† Nicæni tractatu addidisse [e], neque clericum quemquam debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit.

† *concilio Nicæni tractatus*] orig.

Similiter etiam viduarum mariti, vel ancillarum, vel meretricum, clerici fieri non possunt.

Vnde in canonibus Apostolorum, c. 18. legitur.

¶ Spectaculis publicis mancipatam vel eiectam, vel ancillam ducens vxorem, diaconus non fiat. C. XV.

SI quis viduam, aut eiectam acceperit, aut meretricem, aut ancillā [f], vel aliquam de ijs, quæ publicis spectaculis mancipantur: non potest esse episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut ex eorum numero, qui ministerio sacro deseruiunt.

Quæ autem sit vidua, quæ eiecta, vel meretrix, Hieronymus epist. 128. ad Fabiolam de veste sacerdotali ostendit dicens.

S *I laici.*] PRAEMISSIS. CASVS. Ex supradictis infert Gratianus, ꝙ bigami, & qui virgines non habuerunt vxores: ꝓmoueri non possunt. Nunc incidenter quærit an ille, qui ante baptisma viduam duxerit vxorem, possit promoueri: & probatur ꝙ non, per seq. c.

S *I quis viduam.*] CASVS. Quidam dicebat, ꝙ si quis ante baptisma viduam duxerit in vxorem, ꝙ propter hoc non debet repelli à promotione: quia illa vxor non reputat. quare Victricius Rothomageñ. eṗs quæsiuit an hoc esset verum? Et respōdet Inno. siue ante baptisma, siue post viduā duxit vxorē, repelli debet à ꝓmotione: quia eadem causa videtur exclusus qui ante baptisma duxit eam, qua is qui post baptisma. Nam in baptismo vitia dimittuntur, & non consortium vxoris: alioquin qui ante baptisma nati sunt, non debent filij reputari. Omnia quæ sequuntur vsque ad

c *Vitio.*] id est, defectu [4]. si. 56. dist. quia simpliciter. & 26. dist. acutius.

d C *Ognoscamus.*] *Et presbytero.*] supple & diacono. 81. dist. c. 1.

e *Addidisse.*] Augu. tamen dicit ꝙ secundū interpretationem apostolus intellexit [5], de quolibet ordine, vt 81.

SIMILITER. Hæc est 5. pars dist. in qua dicit, quòd qui contrahit cum ancilla, vel cum ioculatrice, non potest fieri episcopus vel presbyter. Io. de Fan.

f S *I quis*] *Ancillam.*] Sed quare hic prohibetur, cū tamen eo ipso quòd aliquis ducit ancillam suam in vxorem, ipsa libera efficiatur? vt C. de la. li. tol. Authen. ad hoc. & C. de oper. lib. libertæ. similiter tenet matrimonium cum aliena ancilla, vt 29. q. 2. cap. 1. & 2. Respondeo propter prærogatiuam sacerdotij. Vel ideo quia non videtur ibi esse plenum matrimonium, vt 32. q. 2. sicut non omnis. & ideo non videtur ibi esse plenum sacramentum [6]. Vel hoc ideo contingit: quia vilis persona præsumitur qui contrahit cum ancilla.

[4] Vel id est, i[m]pedimento.

[5] Et lex di[cit] quod ex men[te] legis est perin[de] accipiendū a[c] ex verbis legis[.] ff. de verbo[rum] signi. nomi[ne.] §. verbum.

Ancilla cu[m] domino cōtr[a]hens libera e[fi]citur.

[6] Id est, tale m[a]trimonium, [quod] videt plene [de]signare Chr[isti] & ecclesiæ sa[cra]mentum, Lau. & Hug.

Viduæ

a *Vidua est.*] Vt hoc melius intelligas, dic quòd vidua dicitur quæ à viro idua, id est, diuisa vel separata est. Nā iduo, as, dicitur separare vel diuidere. & dicit sic ab idus qđ est diuisio vel separatio, secundum Pol. & dic vidua, scilicet ex cuius copula quis impeditur. Hug. Ioan. de Fan.

... ti deberet? Et respondet Martinus Papa, ꝙ debet redigi inter minores ordines: epistolam vero postea legere non debet. Sequens autem §. patet.

e *Si subdiaconus.*] collige casum ex eo quod habetur 3.31. dist. §. similiter. in fine.

Iuo p.8.c. 297. Pann.l.6. c. 68.

¶ Quæ sit vidua, vel eiecta, vel meretrix. C. XVI.

Vidua est [a], cuius maritus [b] est mortuus: Eiecta est, quæ à marito viuente proijcitur: Meretrix [c], quæ multorum [d] libidini patet.

Apud Martinū Braca. c. 44. Ex concil. Toletano. 1. c. 4.

† Hæc verba, *non regulam præfigēdo*, absunt ab aliquot exemplarib.

7 *Sed postea temporum defectui condescendens Papa Martinus in minoribus ordinibus eos constitui permisit, non † regulam præfigendo, dicens.*

¶ Inter lectores, vel ostiarios deputetur subdiaconus secundam ducens vxorem. C. XVII.

Si subdiaconus [e] secundam vxorem duxerit, inter lectores [f] vel ostiarios habeatur, ita vt Apostolum non legat.

Necessitate tamen exigente bigamus vsque ad subdiaconatum potest promoueri.

Vnde Martinus Papa ait.

Ibidem. c. 43. Ex concil. Tolet. 1. c. 3.

¶ Viduam ducens vxorem, subdiaconus, si necessitas exigat, fieri potest. C. XVIII.

Lector, si viduam alterius, vxorē acceperit, in lectoratu permaneat; aut si forte necessitas sit, subdiaconus fiat [g]; nihil autem supra. Similiter, & si bigamus fuerit.

8 *Quibus autem propria coniugia prohibentur, interdicitur etiam nuptialibus conuiuijs interesse.*

Vnde in Agathensi concilio, cap. 39. legitur.

Burc. l. 2. c. 134. Iuo p. 6. c. 208. Poly. l. 4. tit. 31.

¶ Nuptiarum conuiuijs presbyteri interesse non debent. C. XIX.

Presbyteri, diaconi, subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi vxores licentia [a] non est, etiam alienarum [h] nuptiarum euitent conuiuia; nec his cœtibus misceantur, vbi amatoria cantantur, & turpia; aut obscœni motus corporum choreis, & saltationibus efferuntur; ne auditus, aut obtutus sacris mysterijs † deputati turpium spectaculorū, atque verborum contagione polluantur.

† al. ministerijs

a ¶ Licentia non est.] *In codicibus impressis legebatur,* licentia modo non est. *Expuncta est dictio,* modo, *quæ neque in originali, neque in vetustis exemplaribus Gratiani, aut Burch. Iuone, concilio Venetico c. xj. (vbi hoc idem repetitur) habetur. Ac presbyteris quidem numquam, ne apud Græcos quidem, licuit ducere vxores.*

Vidua vero intelligenda est, si post solenne fœdus nuptiarum, morte interueniente, à viro suo diuisa fuerit. Ceterum, si antequam conueniant, fatali necessitate ab alterutro diuisi fuerint; licet ex sponsalibus vxor sit appellata, non tamen post mortem sponsi, etiam si in propria sit ducta, & cum eo velata, vidua appellatur; nec eius copula à sacris ordinibus aliquis prohibetur.

Vnde Pelagius Papa scribit.

Simile 27. q. 2. c. qđ autem. §. item si sponsa. Iuo p. 6. c. 113.

† al. sponsa

† al. interim

¶ Qui cum alio velatam, non tamen illi nuptam, vxorem duxit, sacerdos fieri non prohibetur. C. XX.

Valentino [i] clerico, cui mulier cum alio ante velata, non tamen ei nupta, sed virgo permanens, post mortem eius, cum quo velata erat sponsa †, coniugali est copula sociata, quia iterum † velamen accepit, nullum in promouendo generetur obstaculum; quia nihil est (quantum ad hunc articulum pertinet) quod ei de canonicis obuiet institutis.

b ¶ *Maritus.*] qui in eam gessit maris ritus, eam carnaliter cognoscendo. Lau.

c ¶ *Meretrix.*] alibi dicitur meretrix cuius turpitudo publice venalis est. 32. q. 4. meretrices.

d ¶ *Quæ multorum.*] quæ admiserit plures quàm 23. millia hominum, vt 45. dist. disciplina. vel quæ admisit 60. vt extra de clerico. excom. cap. latores.

Adde glo. de pon. inter opeg. gl. & Cyn. in g. mercalem. de 6. ob tur. ausam. Bald. in neque natales. de prob.

SED POSTEA. Hæc est vij. pars huius dist. in qua ponit quomodo olim cum bigamis dispensatum fuit, vt subdiaconi essent. Ioan. de Fan.

Si subdiaconus.] CASVS. Quidam promotus ad subdiaconatum secundam duxit vxorem. quærebatur quam pœnam pati ...

... est cuius vir post copulam carnalem est defunctus. Verumtamen si ante q̄ cognoscatur à viro suo, mortuus fuerit vir eius, non debet propter hoc vidua appellari, licet traducta fuerit & velata. Et si quis cum tali contraxerit, non repellitur à promotione. quod probatur seq. cap.

Valentino.] CASVS. Valentinus duxit quandam in vxorem quæ antea fuit alteri desponsata, & cum illo velata: sed non fuit ab eo cognita, quia fuit morte præuentus, & sic virgo permansit. Dicitur hic, ꝙ propter hoc Valentino nullum impedimentum generatur quin valeat promoueri post mortem vxoris, vel ea viuente de consensu ipsius.

i *Valentino.*] hunc casum habes extra de biga. debitum.

f ¶ *Inter lectores.*] hoc ex dispēsatione; sed de iure communi perdit priuilegium clericale, vt 84. distin. quisquis. ideo fit hoc ex dispensatione, ꝙ remanet in sacris minorib⁹ ordinib⁹.

Lector.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ si aliquis in minoribus ordinibus constitutus viduā duxit in vxorē. vel bigamus fuerit, ex dispensatione poterit ad subdiaconatū promoueri, aliàs non.

Dispēsatio vtrū possit cum bigamo fieri.

g ¶ *Fiat.*] Sic ergo Papa dispēsat ꝯ Apostolum, vt hic, & 32. dist. presbyter. Innocētius tamen dicit, ꝙ non licet dispensare cum bigamo, vt extra de bigamis, nuper. & hoc idē dicit Martinus. 50. dist. si quis viduam. Lucius tamen dispēsauit cum Panormitano archiepiscopo, q. fuit bigamus. Item habes hic, ꝙ licet sit dispensatum in vno ordine, non ideo intelligitur dispēsatum in ceteris, vt 12. dist. nos cōsuetudinem. & 50. dist. quicumque pœnitens. sic dispēsatur in primo matrimonio, & non in secundo, vt 36. q. 2. si autem.

* *Non est ab surdū quo ad ius positiuum. Vide B. Tho. 4 dist. 2. q. 3. 3.*

Presbyteri.] CASVS. Dicitur ī hoc cap. quòd illi quibus non est licitum contrahere matrimonia conuiuijs nuptiarum interesse nō debēt, ne propter motus obscœnos & turpia cantica visus & auditus eorum contaminentur.

h ¶ *Etiam alienarum.*] Et si clerici fuerint in aliquo cōuiuio, & adueniāt ioculatores, surgant, & recedant de mensa. vt de consec. distin. 5. non oportet.

VIDVA. CASVS. Dictum est supra quòd qui viduam habuit vxorem, repellitur à promotione. Nūc vero dicit, quòd vidua ...

A Quibus.] CASVS. Dictum est supra à quibus ordinibus bigami prohibeantur,& vtrum bigami reputentur,qui ante baptismum vnam, & post baptismũ alteram,vxores habuerunt,& an liceat sortiri vxores in sacris ordinibus constitutis. In hac vero 35. distin. prosequitur Gratianus tertiũ cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet ordinandũ nõ esse vinolentũ, sed sobrium; quia in vete. testa. ministris tẽpli prohibebatur vinum & sicerã bibere, ne propter ebrietatem corda eorũ grauarentur:& quia vẽter mero æstuãs despumat in libidinẽ. & hoc probatur exẽplo Noe, & exẽplo Loth:& dicit quòd vinolẽtus est qui frequenter vino repletur. Sequẽs cap. patet.

a ¶ A quibus.] Hic agitur de tertio cap. apostolicæ regulæ, oportet ordinandũ non esse vinolẽtũ, sed sobrium. & introducit multa in cõmẽdationem abstinentiæ,& in reprobationẽ ebrietatis. interserit ẽt de pœna illorũ, qui frequẽter indulgent ebrietati,& dicit ꝙ minores corporaliter puniũtur, maiores post admonitionẽ xxx. dieb' cõione priuanẽ, vt ĩ.ea.c. vl.[1]

b ¶ Quia venter.] pinguis venter grossum generat sensum. 44. dist. §. si ergo.

c E Piscopus.] ¶ Alea.] Clerici non debent ludere,vel ludis interesse, vt extra de vi. & ho. cler. clerici. nec participes erunt ludentibus, nec inspectores ludi, vt in Auth. de sac. episco. §. interdicimus. coll. 9. Sed nũquid potest repeti id, quod in alea perditur? Dicunt quidam[2] ꝙ non, sed pauperibus est eroganda pecunia illa. arg. 14. q. 5. non sane. cũ enim turpitudo vertitur ex parte vtriusque, melior est conditio possidentis. ff. de cond. ob tur. cau. l. si ob turpẽ[3]. melius credo ꝙ possit repeti, vt ff. de aleatoribus. l. vlt. in fi. etiã vsque ad quinquaginta annos, vt dicit græca constitutio. C. de religio. & sump. fun. & de alea. Et si quis existens in alea rem suam vendiderit, tenetur de euictione, vt ff. qua. rerum actio nõ da. si filio. §. 1. licet autem hic prohibeatur ludus, tamen pro conuiuio habendo potest ludi. ff. eo. l. vlt.

d ¶ Deseruiens.] id est, valde seruiens, vt illa præpositio, de, augmentet. ff. deposi. l. 1. in princ. quãdoque priuat, vt ibi,

Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem.

e ¶ Aut desinat.] Non ergo pro quolibet delicto statim episcopi debent fulminare, vt vel excõmunicent, vel deponant[4]. ad idem facit 67. distin. episcopus. & 92. dist. cap. vlt. Si quoties peccant homines, sua fulmina mittat Iupiter, exiguo tempore inermis erit.

f ¶ Priuetur.] aut verberetur, vt infra ea. cap. vlt.

A B exordio.] CASVS. In hoc cap. triplex status humani generis denotatur. Nam à principio mundi carnes non comedebamus, nec dabamus libellum repudij, nec circumcidebamur. post diluuium vero data lege vinum cum carnibus est assumptũ; & repudij duritia est concessa, & cultellus circumcisionis est datus. Postquam vero Christus venit, ω reuoluit ad α, id est, finis ad principium: quia hodie non circumcidimur, nec damus repudij libellum, nec carnes omni die comedimus, dicente Apostolo, Bonum est vinum non bibere, & carnes non comedere.

g ¶ Nec carnibus.] tamen Lamech fuit venator, sed illud fuit propter pelles, non propter carnes. 31. q. 1. quomodo.

h ¶ In signum.] vt per eam fideles discernerentur ab alijs. vel fuit signum interioris circumcisionis, vel fuit signum futuri baptismi: quia tunc per circumcisionem tollebantur peccata, sicut nũc per baptismum, vt ĩ. de consecra. dist. 4. ꝙ autem apud nos.

i ¶ Implere.] s. dist. 4. erit contra. Sed dic, ꝙ facile non potest impleri. Vel dic ꝙ tunc nullus potuit eã implere quo ad hoc vt adipisceretẽ vitã æternã: qa per circũcisionẽ nõ aperiebatẽ ianua cæli, licet ianua inferni ẽt esset præclusa. secus hodie per baptismũ. extra de bap. maiores. Vel ideo istud dicit, qa ꝑrietas fuit in lege. cum enim ꝑceptũ fuit ꝙ sabbati die nõ fieret aliqđ opus[5], itẽ ꝑceptũ fuit ꝙ viij. die circũcideretẽ puer[6], potuit cõtingere ꝙ sabbatum esset dies viij. ab ortu pueri, sed tñ ĩ hoc nõ peccabãt, quia excusabanẽ ꝑꝑ impossibilitẽ: ideo aũt fuerũt eis data dura ꝑcepta, qa ex superbia eorũ dixerũt, nõ deest qui impleat, sed deest q iubeat[7].

k ¶ Duritia.] tamẽ peccatum erat, vt extra de diuor. gaudemus.

l ¶ Et ω.] quæ est vltima littera Græcorum.

m ¶ Ad α.] quæ est prima Latinorum. & est argu. ꝙ restituta re ad pristinum statum, priora iura restituuntur, vt 26. q. 6. si quis de corpore[8]. ff. de ser. rusti. præd. hi qui. aliàs, & Attilicinus. Itẽ argu. ꝙ non fit iniuria rei, si restituitur ad pristinum statum. ff. de pac. si vnus. §. quod & in specie dotis.

n ¶ Nec comedimus.] id est, suademus non comedere, cõsiliũ est.

o ¶ Dedicatum est.] id est, in vsum assumptum.

DISTINCTIO XXXV.

A Quibus[a] ordinibus bigami prohibeantur, & vtrum reputentur bigami, qui ante baptismum habuerunt vnam, & post baptismum alteram, & an liceat sortiri vxores in sacris ordinibus constitutis, multorum auctoritatibus breuiter monstratum est. ¶ Sequitur autem in descriptione illa Apostolica, vt sit sobrius, qui ordinandus est, non vinolentus: quod ex auctoritate veteris testamenti introductum est. Ministri enim templi prohibentur vinum, & siceram bibere, ne ebrietate grauentur corda eorũ, & vt sensus eorum vigeat semper, & tenuis sit, vel quia vẽter[b] mero æstuans facile despumat in libidinem. Vnde Noe in ebrietate nudauit fœmora: Loth, quẽ Sodoma non vicit, vina vicerunt. ¶ Quòd tamen† vinolentus esse prohibetur, non semel, sed frequẽter vino repletus debet intelligi.

Prima Tim. 3. & in glossa ad eũ locum habẽtur hæc omnia ex Hiero. epist. 83. 1. Tim. 3. Leuit. 10. ĩ. ead. c. venter. Gen. 9. & 19. Gl. ĩterlinearis. 1. Tim. 3.

† al. autem

Hinc etiam in canonibus Apostolorum can. 43. & 42. legitur.

¶ Diaconus, presbyter, & episcopus ebrietati, & aleæ deseruientes, nisi desierint, deponantur †. C. I.

† communione priuentur

Burch. l. 14. c. 5. Poly. l. 6. tit. 17. Iuo p. 13. c. 73. Pann. l. 3. c. 730. Rab. pæn. c. 28.

EPiscopus, aut presbyter, aut diaconus, aleæ[c], atque ebrietati deseruiens[d] aut desinat[e], aut certe damnetur †, Subdiaconus, aut lector, aut cantor similia faciens aut desinat, aut communione priuetur[f]. Similiter etiam laicus.

† καθαιρείσθω i. deponatur

Item Hieronymus libro primo contra Iouinianum.

¶ Esus carnium, & vini potus, post diluuium concessus legitur, post Christi aduentum inhibitus. C. II.

AB exordio cõditionis humanæ nec carnibus[g] vescebamur, nec dabamus repudium, nec præputia nobis eripiebantur in signum[h]. Hoc cursu ad diluuium vsque peruenimus. Post diluuium autem cũ datione legis, quam implere[i] nullus potuit, carnes ingestæ sunt ad vescendum, & repudia concessa duritiæ[k], & cultellus circumcisionis appositus, quasi Dei manus plus in nobis creauerit, quàm necesse est. Postquam autem Christus venit in fine temporum, & ω[l] reuoluit ad α[m], & extremitatem retraxit ad principium, nec repudium nobis dare permittitur, nec circumcidimur, nec comedimus[n] carnes, dicente Apostolo [Bonum est vinum non bibere, & carnes non comedere]. Et vinũ enim cum carnibus post diluuium dedicatum est[o].

Mat. 19. Act. 15. Gal. 5. Rom. 14.

Idem lib. 2. contra Iouinianum.

¶ Alienum est à sapiente potationibus & ebrietatibus vacare. C. III.

LVxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas; omnis, qui cum his miscetur, non erit sapiens.

Prouerb. 20.

Idem in Micheam ad c. 2.

Lamech fuit venator.

Circũcisio quare hebat.

[1] Et qui nec sic resipuerint, deponẽtur, vt ĩ. ca. episcopus. Hug.

Clerici ludere aut lusores spectare nõ debẽt. Ludo perditum an repeti possit.

[2] Secundũ Lauren.

[3] ff. de cond. ob tur. cau. l. vbi autẽ. hæc fuit opi. Pla. & Bar.

[4] Ad hoc extra de cler. peregri. c. 1. vbi de hoc. sed contra 46. dist. quoniã. & not. 27. q. 1. nec aliqua. in gl. no. quòd.

Circumcisio, & baptismus differunt.

[5] Vt Exod. 20.

[6] Gen. 18.

[7] Hoc sententialiter pôt sumi primo lib. reg. cap. 8.

[8] Vbi de hoc. facit quod nu. q. 7. donatum.

Eccle-

E *Ecclesiæ principes.*] Casus. Quidam prælati cum populum admonere deberent ad ieiunia seruanda, fartis corporibus & rubentibus buccis prædicabant: ꝙ quos inuehitur Hiero. & auctoritate Micheæ prophetæ probat eos deijciendos à prælaturis suis in tenebras exteriores: quas vitare possunt, si imitentur apostolos non

S *Exto die.*] Casus. Secundum H. cap. istud. diuidit in tres partes. In prima parte Ambr. detestat vitiũ gulæ, & cõmendat abstinentiam in cibo: & hoc probat per Adam, q dum voluit abstinere à cibo vetito, perseuerauit in bono. sed postquam non abstinuit, spoliatus est omni bono gratuito, & vulneratus est in naturalibus. In sa parte quæ incipit ibi, *Et infra*: detestatur ebrietatem: & hoc per Noe, q pp ebrietatẽ nudatus est: ex qua ebrietate seruitus est secuta. & p Loth, qui pp ebrietatem cõmisit incestũ cũ duabus filiabus suis. In tertia parte, quæ incipit ibi, *At non Abraham.* cõmendat sobrietatẽ in vino: & hoc per Abraham, qui angelis hospitibus suis non vinũ, sed lac apposuit. Et p Ioannem Baptistam, q nec vinũ bibit, nec panem comedit. Beneuentanus autẽ sic ponit casum. In hoc cap. ꝓbat Ambro. vij. rationibus & exẽplis esse abstinendum à superfluitate ciborũ & vini: qa multa mala inde proueniunt. Prima ratio est in prin. cap. Secunda ibi, *Vt sciamus*. Tertia ibi, *In prin.* Quarta ibi, *Manebat*. Quinta ibi, *Legimus*. Sexta ibi, *At non Abraham.* Septima ibi, *Denique annuntiauit.*

g *Sexto.*] Illud inducitur ad detestandam ebrietatem siue gulam. Primo, quia p eam degenerauit humana cõditio. Secũdo, exemplo Noe. Tertio, quia seruitus est inducta propter eam. Quarto exemplo Loth. Deinde commendat sobrietatem exemplo Abrahæ, qui cibum ministrauit angelis sine vino: & exemplo Ioan. Baptistæ.

Ebrietatis mala.

g *Sextò die.*] id est, die veneris. nam Dominico die Dominus cœpit facere mũdũ, vt 75. distinctio. ꝙ die. Alij dicunt, ꝙ omnia simul creauit. vnde Salomõ[1] Qui viuit in æternum, omnia simul creauit. sed licet omnia simul facta fuerint, non simul dici omnia poterant: & ideo scriptura vtitur tali dist. extra de sum. tri. cap. 1.

Die Dominico incœpit Dominus mundum facere.

[1] Ecclesiastici 18. cap.

¶ Ignominiosum est sacerdoti affluere delicijs, epulis, atque lasciuijs. C. IIII.

ECclesiæ principes [a], qui delicijs affluunt, & inter epulas, atque lasciuias pudicitiam seruare se credunt, propheticus [b] sermo describit, quòd eijciendi sint de spatiosis domibus, lautisque [c] cõuiuijs, & multo labore epulis cõquisitis, [d] & eijciendi propter malas cogitationes, & opera sua. Et, si vis scire, quo eijciendi sunt; Euangelium lege: in tenebras scilicet exteriores [e], vbi erit fletus, & stridor dentium. An non confusio, & ignominia est, Iesum crucifixum, magistrum pauperem, atque esurienten fartis prædicare corporibus? ieiuniorumque doctrinam rubentes buccas [f], tumentiaque ora proferre? Si in Apostolorum loco sumus, non solum sermonem eorum imitemur, sed conuersationem quoque, & abstinentiam amplectamur.

Michea 2. *Matt. 22.*

Idem ad oceanum, epistola 83.

¶ De eodem. PALEA. C. V.

VEnter mero æstuans cito despumat in libidines. Vbi ebrietas, ibi libido dominatur, & furor.

3. initio dist. Hiero. in epist. ad Titũ ad c. 1.

[*Idem ad Nepotianum de vita clericorum.*]

¶ De eodem. PALEA. C. VI.

VInolentum sacerdotem & Apostolus damnat, & vetus lex prohibet. Sacerdotes qui ministrant † in tẽplo Dei, prohibentur vinũ, & siceram bibere, ne in crapula, & ebrietate aggrauentur corda eorũ. Sicera hebræo sermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare potest. *& infra.* ¶ Quidquid inebriat, & statum mentis euertit, fuge similiter vt vinum. [Nolite, ait Apostolus, inebriari vino, in quo est luxuria.] *& supra.* ¶ Qui altario deseruiunt, vinum, & siceram non bibant. Sponsa [a] Christi vinũ fugiat vt venenũ: vinũ, & ebrietas incendiũ est.

in epist. ad Oceanum. *† altario deseruiunt] orig.* *Leuit. 10 nu 6.* *Ad Nepotianũ.* *Ephes. 5.* *Ad Eustochiũ. epist. 22.*

a ¶ Sponsa Christi.] *In epistola ad Eustochium sic habetur:* Hoc primum moneo, hoc obtestor, vt sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. *& paulo post:* vinum, & adolescentia duplex est incendium voluptatis.

Item Prosper de vita contemplatiua, lib. 2. c. 22.

¶ De eodem. C. VII.

LVxuriam facit, & nutrit vini perceptio nimia, non natura.

Item Ambrosius in libro de Elia, & ieiunio, c. 4. & 5.

¶ In paradiso abstinentia, post paradisum edendi lasciuia incœpit. C. VIII.

SExto [g] die bestiæ [h] sunt creatæ, & cum bestijs orta edendi potestas est, & vsus escarum. Vbi cibus cœpit [i], ibi finis factus est mundi: ibi † cœpit sua incrementa nescire, vbi † cœperunt diuina opera circa eum feriari [k]. Quo indicio declaratum est, quòd per cibos mundus haberet imminui, per quos desijt [l] augeri. *& infra.* ¶ Et vt sciamus nõ esse nouum ieiunium [m], primam illic legem constituit de ieiunio. *& infra.* ¶ Eousque nemo præuaricari nouerat, vt adhuc orta non esset, quæ prima est præuaricatio Indictum ieiunium, abstinentiæ lex à Domino Deo: præuaricatio [n] legis à diabolo; culpa per cibum, latebra [o] post cibum: cognitio infirmitatis in cibo, virtus firmitatis in ieiunio. *& infra.* ¶ Serpens gulæ persuadet, Dominus ieiunare decernit. Itaque gula de paradiso regnantem expulit; abstinentia ad

† vbi] orig. *† ibi] orig.*

non solum sermone, sed etiam vitæ conuersatione. Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ad cap. sexto die.

a ¶ *Principes.*] id est, prælatos, vt de consec. dist. 1. corpora.
b ¶ *Propheticus.*] scilicet Micheæ.
c ¶ *Lautisque.*] id est, delicatis.
d ¶ *Epulis conquisitis.*] id est, terrenis deliciis, quæ multo labore quæruntur. de conse. dist. 5. ne tales.
e ¶ *Exteriores.*] id est, ex toto extra lucem. arg. 40. dist. quælibet.
f ¶ *Buccas.*] Plenus vẽter facile de ieiunijs disputat. 11. q. 2. gloria epi. Arg. ꝙ archidiacono cum visitat parochias non est exilis præstanda procuratio, vt 10. q. 3. illud. Hoc verum est ante visitationẽ factam. extra de censi. exigit. Grego. x.
h ¶ *Bestiæ.*] id est, animalia in terra. nam v. die fuerunt creata volatilia & pisces. Gene. 1.
i ¶ *Cœpit.*] mundus.
K ¶ *Feriari.*] id est, cessare.
l ¶ *Desijt.*] tunc fuit homo spoliatus gratuitis, & vulneratus in naturalibus. de pænit. dist. 1. Adam.
m ¶ *Ieiunium.*] id est, abstinentia.
n ¶ *Præuaricatio.*] scilicet fuit.
o ¶ *Latebra.*] quia abscondit se Adam a facie Domini. de pænit. dist. 1. & venit.

paradisum reuocauit[a] errantem. *& infra.* ¶ In principio generis humani ignorabatur ebrietas: primus Noe vineam plantauit: dedit naturam, sed ignorauit potentiam. Itaque vinum nec suo pepercit auctori. *& infra.* ¶ Sed illus ebrietas nobis suadet sobrietatem. Semel enim inebriatus est Noe. Vbi enim malum ebrietatis agnouit, iumentum[† b] suum ad remediū temperauit: non effudit ad vitium. ¶ Manebat, antequam vinum inueniretur, omnibus inconcussa libertas: nemo sciebat à consorte naturæ suæ obsequia seruitutis exigere. Non esset[c] hodie seruitus, si ebrietas non fuisset. Obrepserat quidē iam fraternæ prælationis inuidia[d], manebat tamen adhuc paternæ pietatis reuerentia. Læsa pietas[e] est, dum ridetur ebrietas[f]. Non illis itaque solis nocent vina, quos tentant[g], sed & illis amplius, quorum oculis temulenta ebriorum membra nudantur. ¶ Legimus etiam, quòd patrem Loth inebriauerint filiæ in monte, ad quem timentes incēdium sodomitarum confugerant, & habitabant in spelunca. *& infra.* ¶ Fuit itaque ebrietas origo incesti, pessimæ regenerationis partus[h] deterior. ¶ At non Abrahæm vina in suo conuiuio ministrabat: sed immolabat vitulum: butyrum, & lac, etiam angelis hospitibus exhibebat. Cæli dominum, mundi agnoscebat auctorem. Vinum ergo exhibere non poterat. Sed rectè illic deerat materia peccati[i], vbi erat remissio[k] peccatorum. Deniq; annuntiauit eum Ioannes non manducans panem neque bibens vinum. Qui enim Christum annuntiat, ab omni vitiorum incentiuo præstare se debet alienum.

Ibidem.c.5.
† *Inuentum*] uera lectio.
Gen. 19.
Gen. 18.
Matt. xi c.

¶ *Item ex concilio Agathensi, c.41.*

¶ Triginta diebus a communione abstineat clericus, quem ebrium fuisse constiterit. C. IX.

ANte omnia clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes, ac nutrix est. Itaque eum, quem ebrium fuisse constiterit, (vt ordo patitur) aut triginta dierum spatio à communione statuimus submouendum, aut corporali[l] subdendum supplicio.

Burc. l. 14 c.11.
Iuo p.13.c. 79.

DISTINCTIO XXXVI.

[† ps] OPortet[m] etiam ordinandum esse prudentem. *Quod contra eos notandum, qui sub nomine simplicitatis[n] excusant stultitiam sacerdotum. Prudentem autem episcopum oportet intelligi non solum litterarum peritia, verumetiam sæculariū[o] negotiorū dispositione†: Vnde in epistola Gelasii Papæ ad episcopos per Lucaniam, c.18. & 19.*

Glo. ordinaria. 1.*Timo.3.*
† *alias dispensatione.*

¶ Illitterati, & corpore uitiati non promoueantur ad clerum. C. I.

ILlitteratos[p], aut aliqua parte corporis vitiatos[a], vel imminutos[q] nullus præsumat ad clericatus ordinem promouere; quia litteris carens sacris non potest esse aptus officijs: & vitiosum nihil Deo prorsus offerri legalia præcepta sanxerūt. ¶ Similiter qui seipsos[r] abscindūt.

Burch. l. 2.c.1.8
Iuo.p.6.c.37.& 75.
Pann. l.3. c. 46.
Leuit.c.22.
Ibidem c.19.

a ¶ Vitiatos, uel.] *Ista dua voces absunt à plerisq; vetustis exemplaribus Gratiani, & originali, cuius expressa est potius sententia, quàm verba relata.*

Item Zozimus Papa epist. ad Isichium episcopum Salonitanum.

a ¶ *Reuocauit.*] arg. ꝙ primi parentes saluati sunt, vt de pæni. dist. 1. sicut primi. & de consecratio. dist. 1. hic duo.
b ¶ *Iumentum.*] id est, carnē suam quam pascit homo quasi iumētum. Vel dicitur corpus iumentum, quasi iuuamentum.
c ¶ *Non esset.*] s. dist. 1. ius gentium. contra. sed ibi soluitur.
d ¶ *Prælationis inuidia.*] qa Cain interfecit fratrem suum.
e ¶ *Pietas.*] paterna.
f ¶ *Ebrietas.*] id est, ebrius.
g ¶ *Tentant.*] id est, inebriant.
h ¶ *Partus.*] id est, effect[9]. istud vult dicere, ꝙ vinum ex se duos ꝓducit effectus: primo ebrietatem: deinde incestum. & ebrietas fuit deterior effectus vini[†]. Vel aliter: ex ebrietate processit seruitus. Itē ex ea, ꝓcessit incestus, qui deterior est. Vel illud vult dicere, ꝙ filia est deterior, ꝗ mater: quia Moabitæ & Amonitæ, quę ab illis processerunt, fuerunt deteriores, quàm matres.
i ¶ *Materia peccati.*] scilicet vinum.
k ¶ *Remissio.*] id est, Deus remittens peccata.

ANte omnia.] CASVS. Dictū fuit in concil. Agathen. vt prius à clericis vitetur ebrietas, ꝗ alea, quę cūctorū nutrix est vitiorum. si qs clericus fuerit inebriatus, si est in sacro ordine, xxx. diebus à communione remoueatur: si est in minoribus ordinibus, verberibus subijciatur.
l ¶ *Aut corporali.*] recipiat 40. ictus. sed eps non verberabit clericū per laicum, vt extra de senten. excom. vniuersitatis. nisi sit incorrigibilis, vt extra de sen. ex com. vt famæ[2].

OPortet igitur.] CASVS. Hic intitulat 36. dist. in qua prosequitur quartū c. scilicet, oportet epm esse prudentē, quod verū est non solum in litteratura, sed etiā in sæcularibus negotijs. Et hoc dictū est ꝓp eos qui sub nomine simplicitatis stultitiā sacerdotum excusant. De litteratura tractatur in his tribus dist. continuis. De peritia vero sæculariū negotiorum tractatur in 39. dist.
m ¶ *Oportet.*] Ab hoc loco vsque ad 40. dist. ostendit quam peritiā debent habere clerici: & in hac ostendit ꝙ habebunt peritiam litterarum sacrarum. in proxi. dist. ostendit, ꝙ etiam habebunt peritiam sęcularium scientiarum. & inde sumpta occasione ostendit in 38. distin. ꝙ ignorantia est periculosa clericis. in 39. dist. dicit ꝙ habebunt peritiā sęcularium negotiorum. Et agit hic de quarto cap. apostolicæ regulæ.
n ¶ *Simplicitatis.*] Nec simplicitas, nec aliud potest excusare sacerdotis imperitiam, vt 38. dist. si in laicis.
o ¶ *Sæcularium.*] cū enim eps sit iudex & corporū, vt 11. q. 1. de persona. & 12. q. 1. ꝓcipimus. & animarū. 10. q. 1. quæcūq;. oportet ipsum tam spirituali, ꝗ sęculari scientia ornari. 39. dist. circa prin.

ILlitteratos.] CASVS. Quæsitum fuit à Gelasio, vtrum illitterati & corpore vitiati, qui seipsos sponte absciderunt, possint ꝓmoueri. Et respondet ꝙ non: quia secundum legem Moysi nihil vitiosum Deo debeat offerri.
p ¶ *Illitteratos.*] scilicet penitus. Sufficit tamen mediocris sciētia: vt extra de elec. cum nobis olim. non enim requiritur in clerico summa perfectio. sic ff. de ædil. edi. sciendum. §. illud. & l. si quis vēditor. licet sit arg. contra. extra de pur. ca. constitutus. Sed quid si penitus laicus ordinaretur, numquid reciperet characterem? Sic, argu. [3] 1. q. 1. ventum. ibi, sed dicitur. De hoc not 40. dist. sicut. & extra de cle. per sal. promo. cap. vno.
q ¶ *Imminutos.*] enormiter.
r ¶ *Seipsos.*] ex indignatione. Ioan.

Corpus est iumentum.
Effectus vini est duplex.
† Et secundum hoc expone regeneratricis, id est, vini quod generauit ebrietatem in incestū Arch.
Episcopus per laicum non verberet clericum.
[2] De hoc etiam nota. 23. q. 5. c. 8. in fine.
Sacerdotis imperitia est inexcusabilis.
Episcopus est iudex corporum & animarum.
Scientia mediocris sufficit.
[3] De hoc etiam no. 40. di. sicut. & 51. di. c. 1. & extra de cle. per sal. promot. cap.

Qui

Qui ecclesiasticis. Casus. Quidam archiepiscopus promouit quemdam ad episcopatum, qui non erat litteris eruditus, nec disciplinis ecclesiasticis imbutus, quæsitum est de eo & de ordinatoribus quam pœnam debeant pati. Et respondet Zozimus, ꝙ ordinatus debet remoueri ab ordine quem suscepit, ordinatores vero careant potestate ferendi eumdem ordinem, quẽ illicite tradiderunt. vel dic vt not. 21. q. 2. in summa. in fin. Consueuit distingui, ꝙ si ex negligentia ordinat quis indignum, tunc suspẽditur: si ex certa scientia, tunc deponitur. Vel aliter, aut ordinat illũ cũ quo de facili dispensare potest, vel cum quo dispensare non potest, vt secundum hoc magis vel minus puniatur. hodie tamen mitius agitur cum talibus, vt extra de præbend. graue.

¶ Ad summum sacerdotium non aspiret, qui diuinis stipendijs, vel disciplinis non est eruditus. C. II.

Infra di. 59. c. 1. Ansel. l. 6 c. 28. Iuo p. 5. c. 102.

QVi ecclesiasticis disciplinis per ordinem non est imbutus, & temporum approbatione diuinis stipendijs [a] eruditus, nequaquã ad summum ecclesiæ sacerdotium aspirare præsumat; & non solum in eo ambitio inefficax habeatur, verum etiã ordinatores eius careant eo ordine [b], quem sine ordine contra præcepta patrum crediderant præsumendum.

Ecce quòd sacrarum litterarum oportet episcopũ habere peritiam: vnde in veteri testamẽto inter cetera ornamenta pontifex rationale ferebat in pectore, in quo scribebatur manifestatio, & veritas: quia in pectore pontificis manifesta debet esse cognitio veritatis. ¶ *Hinc etiam vectes, quibus arca portabatur, iugiter annulis erant inserti, vt cum arca esset portanda, nulla fieret mora de intromittendis vectibus: quia prædicatores per quos Ecclesia circũfertur, sacris litteris semper debent insistere; ne tunc quærant* [c] *discere, cum ex officio alios debeant docere.* ¶ *Hinc etiam Dauid prius ex gratia spiritus sancti donum scientiæ percepit, & postea administrationem regni assecutus est.* ¶ *Salomon quoque non diuitias, non longa tempora huius vitæ, sed sapientiam à Deo petijt, & impetrauit.* ¶ *Hinc etiam Dominus prius ponit verba sua in ore prophetæ, & postea constituit* [d] *eum super gentes, & regna, dicens ad Hieremiam [Ecce dedi verba mea in ore tuo; ecce constitui te hodie super gentes, & super regna.]* ¶ *Hinc etiam Malachias ait [Labia sacerdotis custodient* [e] *scientiam, & legem requirent de ore eius; quia Angelus Domini exercituum est.]* ¶ *Hinc etiam Saluator noster prius in medio doctorum sedit audiens illos, & interrogans, & postea prædicare cœpit: quia prius quisque discere, & postea prædicandi officium vsurpare debet.* ¶ *Hinc etiam Salomon prius ait [tempus tacendi] & postea [tempus loquendi]; quia veritas prius tacendo discitur, & postea loquendo prædicatur.* ¶ *Hinc idem Dominus ait [Qui audit* [f]*, dicat, veni* [g]*].* ¶ *Hinc etiam prius Apostolos docuit, deinde eos ad prædicandum misit, dicens [Estote ergo prudentes, sicut serpentes* [h]*, & simplices* [i] *sicut columbæ]. Sic etiam post resurrectionem prius illis sensum aperuit, & scripturas explanauit; & postea dixit eis [Euntes in mundum vniuersum, &c.] Vnde, cum de quinque panibus quinque millia hominum vellet reficere, prius panes accipiens fregit, & postea discipulis dedit, & per eos demum turbis apposuit: quia sacramenta legis, & prophetarum prius disserendo exposuit, & postea eorum scientiam discipulis dedit, & per eos tandem illam fidelibus dispensauit.* ¶ *Hinc & Petrus, cum rectoribus ecclesiæ scriberet, ait [Parati esse debetis reddere rationem omni poscenti vos satisfactionem* [k] *de ea fide* [l] *& spe* [m]*, quæ in vobis est].* ¶ *Hinc etiam Paulus scribens ad Timotheum ait. [Attẽde lectioni, exhortationi, & doctrinæ.]* ¶ *Ex quibus omnibus liquido colligitur, quòd non sufficit prælatis bona conuersatio, & morum honestas, nisi addatur scientia doctrinæ.* ¶ *Vnde sacerdotes ingressuri tabernaculum, prius lauabantur in labro æneo, quod fecerat Moyses ex speculis mulierum.* ¶ *Hinc etiam in canticis canticorum oculi* [n]*, per quos prælati ecclesiæ intelliguntur, assimilantur columbis, quæ resident iuxta fluenta plenissima* [o].

Exo. 28.] ex interpre. lxx. — Exo. 25. — 2 Reg. 5. — 3. Reg. 3. — 2 Paral. 1. — Hier. 1. — Mal. 2. — Luc. 2. — Eccls. 3. — Eccls. 3. — Apocal. 22. — Matt. 10. — Marc. 16. — Matt. 14. — 1. Pet. 3. — 1. Tim. 4. — Exo. 38. — Cant. 5.

Ecce. Casus. Beneue. sic ponit casum huius §. in hoc §. probat Gratianus xiiij. rationibus vel auctoritatibus, quòd episcopus debet esse peritus in litteris. Prima est in principio. Secunda incipit ibi, *Hinc etiam vectes*. Tertia, *Hinc etiã Dauid*. Quarta: *Salomon quoque*. Quinta, *Hinc etiam Dominus*. Sexta, *Hinc etiam Malachias*. Septima, *Hinc etiam idem saluator*. Octaua, *Hinc etiam Salomon*. Nona, *Hinc idem Dominus*. Decima, *Hinc etiam prius*. Vndecima, *Hinc Petrus*. Duodecima, *Hinc etiam Paulus*. Decimatertia, *Vnde sacerdotes*. Decimaquarta, *Hinc etiam in canticis*.

a ¶ *Stipendiis.*] id est, officijs.

b ¶ *Ordine.*] Hic habes ꝙ qui iniuste confert aliquem ordinem, priuatur potestate conferendi illum. 1. q. 1. si qui episcopi. alibi suspenditur à celebratione Missæ per annum, vt 55. dist. nullus. alibi deponitur, vt 51. dist. c. 1. & 62. dist. c. vltim. & 81. dist. tantis. cũ in hoc sit pœnarum varietas, forte minor amplectitur. 50. distin.

Ordinantis iniuste punitio.

c ¶ *Quærant.*] nec enim episcopus debet egere doctrima aliorum, quoniam alios debet instruere, vt 1. q. 7. conuenientibus. sic 16. q. 1. sic viue. Ioan. in Auth. de sanc. episc. circa princ.

Addítio. Si tamẽ episcopus minus sit eruditus, ab alio doceri non contemnat, vt patet 18. distin. non oportet. & 22. dist. de Constantinopolitana. & 20. q. 3. si habes.

Episcopus aliorũ doctrina non debet egere.

d ¶ *Constituit.*] No. ex ordine loquendi probari ordinem factorũ. sic 43. dist. sit rector. & 20. dist. §. 1. Ioan. Ar. 1. q. 1. vt euidenter.

e ¶ *Custodiunt.*] qui videre debet quibus prædicet, & quibus non, vt 43. dist. in mandatis. & 32. quæst. vlti. c. penul.

f ¶ *Qui audit.*] discendo.

g ¶ *Veni.*] docendo.

h ¶ *Serpentes.*] ne eorum dolis supplantemini.

i ¶ *Et simplices.*] ne alijs [1] dolos machinemini. Ioan. vt 6. quæ. 1. si cupis.

[1] 16. q. 1. si cupis.

k ¶ *Satisfactionem.*] scilicet respondendo eis satisfaciatis. Et est arg. ꝙ prælati tenentur respondere ad omnes quæstiones: nam trũ debent differe prælati à subditis, quantũ granũ à palea, vt 25. dist. §. nomine autem criminis. 1. q. 1. vilissimus. & 8. q. 1. licet Ioan.

l ¶ *De ea fide*] id est, de articulis: quod creditis & tenetis. Ioan.

m *Spe.*] id est, de his quę speratis.

n ¶ *Oculi.*] scilicet sponsæ.

o ¶ *Plenissima.*] sic semper prælati sedebũt iuxta fluẽta Euãgeliorum

Prælatus columbam imitetur.

rum & sacræ scripturæ: & sicut columba sedet ex natura iuxta aquam vt videat in ipsa aqua vmbram superuenientis accipitis, & sic sibi præcauere consueuit; sic prælatus sibi per scripturam præcauebit contra hæreticos. 10. dist. in fi. 11. dist. nolite.

vt per eas melius intelligantur canones. argum. j. ead. dist. §. sed sæculares. Ioan.

e ¶ Sacerdotes.] ¶ Necessitatis.] vt sciant recte loqui.

Nonne.] Casus. Quattuor genera hominum in hoc cap. reprehenduntur, scilicet dialectici, qui quotidie in arte dialectica

Hinc etiam Hieronymus [a] in Leuit.

Sacerdotis est legis scientiam habere; non bellis, sed orationibus vacare. C. III.

Leuit. 8.

SI quis vult pontifex non tam vocabulo esse, quàm merito, imitetur Moysem, imitetur Aaron. Quid enim dicitur de eis? quòd nõ discedunt de tabernaculo Domini. Erat ergo Moyses indesinenter in tabernaculo Domini. Quod autem opus eius erat? vt, aut à Deo aliquid disceret, aut ipse populum doceret. Hæc duo sunt Pontificis opera, vt, aut à Deo discat legendo scripturas diuinas, & sæpius meditando; aut populum doceat. Sed illa doceat, quæ à Deo ipse didicerit, non ex proprio corde, vel humano sensu, sed quæ spiritus sanctus docet. Est & aliud opus, quod facit Moyses: ad bella non vadit [a], non pugnat contra inimicos. Sed quid facit? orat, & donec ille orat, vincit populus eius: si relaxauerit, & demiserit † manus, populus eius vincitur, & fugatur. Oret ergo & sacerdos ecclesiæ indesinẽter [b], vt vincat populus, qui sub ipso est, hostes inuisibiles Amalechitas, qui sunt dæmones impugnãtes eos, qui volunt pie viuere in Christo.

Exo. 17.

† al. dimiserit

a ¶ Hieronymus.] *Citatur ex B. Hieronymo, & extat in homilia sexta Origenis in Leuiticum: quas qui dem homilias cum aliis multis. B Hieronymus Latinas fecit; sed ita, vt noxia quæque detruncarit, vtilia transtulerit. Quod ipsemet ad Theophilum epist. 62. ad Vigilãtium epist. 75. & in prologo secundi libri in Michæam professus est. Ac frequenter Gratianus ea, quæ sunt Origenis, Hieronymi no mine citat; vel quia præcipui ecclesiæ doctoris auctoritas maius pondus habet, vel quia Hieronymus eo, quo dictum est, modo illa vertendo, pene sua fecerat.*

DISTINCTIO XXXVII.

1 ps

SEd quæritur [c], an sæcularibus litteris oporteat eos esse eruditos. De his ita scribitur in concilio Carthaginensi 4. c. 16.

¶ Libros gentilium non legat episcopus. C. I.

EPiscopus gentilium [d] libros non legat: hæreticorum autem, pro necessitate, aut tempore.

Ansl. l. 7. c. 202. Burch. l. 1 c. 95. Iuo p. 4. c. 160. & p. 5. c. 197. Pann. l. 2. c. 130. Poly. l. 4. tit. 7.

Item Hieronymus ad Damasum Papam de filio prodigo, epist. 146.

Reprehenduntur sacerdotes, qui omissis Euangelijs comœdias legunt. C. II.

SAcerdotes Dei omissis Euãgelijs, & prophetis videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum versuum verba canere, Virgilium tenere †; & id, quod in pueris necessitatis [e] est, crimen in se facere voluptatis.

Iuo p. 4. c. 162. Pann. l. 2. c. 131. † al. tenere ĩ manibus

Idem ad cap. 4. epist. ad Ephesios, lib. 2. comment.

¶ In vanitate, & obscuritate sensus ambulant, qui sæcularibus disciplinis occupantur. C. III.

Eph. 4.

NOnne vobis videtur in uanitate sensus, & obscuritate mentis ingredi, qui diebus, ac noctibus in dialectica arte torquetur? qui physicus perscrutator oculos trans cælum leuat, & vltra profundum terrarum, & abyssi †, in quoddam inane demergitur, qui iambum ferit [a]? qui tãtam † metrorum siluam in suo studiosus corde distinguit, & congerit? & (vt ad alteram partem transeam) qui diuitias per fas, & nefas quærit? qui adulatur regibus, hereditates captat alienas, & opes congregat, quas in momento, cui sit relicturus, ignorat?

† al. abyssi quoddam immane demergit] † al. tantum

a ¶ Ferit.] *Antea legebatur,* iambum feruet. *In originali autem impresso est,* Iambum struit. *Emendatum vero est ex antiquo Gratiani exemplari. Nam Terentianus de Iambo sic scribit:*

Iambus ipse sex enim locis manet,
Et inde nomen inditum est senario;
Sed ter feritur, hinc trimetrus dicitur,
Scandendo binos quòd pedes coniungimus. *Ac de ijsdẽ senarijs Isidorus l. 1. Etymol. c. 38. ait,* hos græci, quia geminos feriunt, trimetros dicunt.

Iquis vult.] Casus. Tria sunt opera, quæ Moses & Aaron faciebant, scilicet legere, docere populũ, & orare: hæc tria opera debet episcopus facere, si vult imitari Mosen & Aarõ. & si orauerit episcopus, vincet populus eius dæmones, sicut populus Israel vicit Amalechitas orãte Mose.

a ¶ Non vadit.] Numquid ergo episcopi nõ intererunt bellis? immo [1], quia etiam possũt alios hortari ad bellum, vt 23 q. 7. igitur. & c. hortatu. Ioan.

1 No. § c. hic al lega. 23. q. 8. igitur, in fi. Archi.

b ¶ Indesinenter.] omnino, vel horis statutis. sic 21. q. 3. hi qui. de cõsecra. dist. 5. numquam. 31 distin. si laicus. ff. de condi. & demonst. si qs ita. 22. dist. sacrosancta.

SEd quæritur.] Hæc dist. diuiditur in quinque partes. Secunda ibi, *Cur ergo.* Tertia ibi, *Relatum.* Quarta ibi, *Ideo.* Quinta ibi, *Vt itaque.*

Casus. Ponitur hic 37. dist. in qua quæritur an oporteat clericos esse eruditos litteris sæcularibus, scilicet libris gentiliũ: Et primo probat eos non esse legendos, vsq; ad §. sed econtra. deinde probat contrarium. postea dat solutionẽ j. eo. §. cur ergo. Prima duo cap. plana sunt.

c ¶ Sed quæritur.] in hac 37. dist. quærit [2]. G. an ordinandus debeat habere peritiam sæcularium scientiarũ. Primo autem ostendit, ꝙ clerici nõ debent respicere libros gẽtiliũ [3]. Secundũ ponit argu- in contrarium, & talem dat solutionem, ꝙ quidam legunt libros gentilium causa delectationis & voluptatis, & hoc est prohibitũ: quidam legunt ad eruditionem, & illud licitũ est, vt per eos sciant recte loqui, & discernere verum à falso. Io. vt j. eo. §. cur ergo. Et no. ꝙ in omnibus vsque ad §. sed contra. videtur sola voluptas prohiberi.

2 Scilicet incidẽter. Hug.

Clerici an libros gentilium respicere possint.

3 Et hoc facit vsque ad §. j. eod. sed econtra.

d ¶ Episcopus gentilium.] ergo nec leges audire debent. nã opprobrium est eis, si se velint esse peritos disciplinarum forensium. C. de testa. consulta diualia. Sed contra, leges sunt per ora principum diuinitus promulgatæ, vt 16. q. 3. nemo [4]. Dic quòd ad hoc licet audire leges,

Episcopis an liceat leges audire.

4 Ad idẽ C. de long. temp. præscrip. l. fi. 25. q. j. ideo. Arch.

ctica torquentur, & physici, qui oculos trans cælum leuant, & versificatores, & cupidi, qui diuitias per fas & nefas acquirunt, quas in momento cui sint relicturi, ignorant.

Vino.] Casus. in hoc cap. exponit quinque Hierony. Dicit enim, quòd illi inebriatur vino, qui sacras scripturas male intelligunt, atque peruertunt. Secundo inebriantur sicera, qui saeculari scientia abutuntur. Tertio exponit, qui dicatur pseudo prophetae. Quarto, qui sint diuini. Quinto ꝙ ille comedit vuam acerbam, qui aliter exponit scripturam, quàm veritas habet, etsi non contra fidem.

a ¶ *Intelligunt.*] Talibus qui male intelligunt dicta magistri, essent aures praescindendae. vt 24. q. 1. si Petrus.

b ¶ *Secundum tropologiam.*] id est, secundum moralem intellectũ à tropos, quod est conuersio [1], quando verba nostra conuertimus ad mores informãdos. 43. dist. sit rector.

Addition. Isti contrarium faciebant. & facit de paenit. dist. 1. sup tribus. Arch.

Aures male intelligentibus sunt euellendae.

[1] Et lõgos sermo, inde tropologia, id est conuersio sermõis. Hug. de hoc no. 76. dist. ieiunii. in fin.

Idem lib. 9. ad c. 28. Esaiae.

¶ Qui scripturas sacras male intelligit, vel saeculari sapientia abutitur, vino inebriatur, & sicera. C. IIII.

Vino inebriantur, quando scripturas sanctas male intelligunt [a], atque peruertunt: sicera, quando saeculari abutuntur sapientia, & dialecticorum tendiculis, quae non tam vincula † sunt appellanda, quàm phasmata, id est vmbrae quaedam, & imagines, quae cito pereunt, atque soluuntur. *Idem.* ¶ Secundum tropologiam [b] pseudoprophetas eos debemus accipere; qui aliter scripturarum verba accipiunt, quàm spiritus sanctus sonat; & diuinos eos, qui coniectura mentis suae incerta futurorum quasi vera pronuntiant absque diuinorum auctoritate verborum. *Idem.* ¶ Quicumque scripturas non ita intelligit, vt rei veritas habet, vuam acerbam comedit.

† *al. tendiculae*

Hie. l. 5. ad c. 29. Ier.

Hier. l. 6. comment. ad c. 31. Ier.

Idem lib. 3. ad c. 6. epist. ad Ephesi.

¶ Reprehenduntur episcopi, qui filios suos saecularibus erudiunt litteris. C. V.

Iuo p. 4. c. 166.

Legant episcopi, atq; presbyteri, qui filios suos saecularibus litteris erudiunt, & faciunt illos comoedias legere, & mimorum turpia scripta cantare, de ecclesiasticis [c] forsitan sumptibus eruditos. Et quod in corbonam pro peccato virgo, vel vidua, uel totam substantiam suam effundens quilibet pauper obtulerat, hoc in kalendariam strenam [d], & saturnalitiam sportulam [e], & mineruale munus grammaticus, & orator, aut in sumptus domesticos, templi stipes, aut in sordida scorta conuertit. Heli sacerdos, ipse sanctus fuit: sed quia filios [f] suos non erudiuit in omni disciplina, & correptione, supinus cecidit, & mortuus est.

1. Reg. 2.

Legant.] Casus. In hoc cap. reprehenduntur sacerdotes à Hieronymo, qui filios suos & nepotes faciebant legere comoedias & poetica carmina, & quia ad hoc pecuniam ecclesiasticam & ad alios turpes vsus conuertebant: vnde dicit eos presbyteros puniendos ad instar Heli, qui cecidit de sella supinus, & mortuus est, quia suos filios nõ correxit. Quae sequuntur, plana sunt vsque ad §. sed è contra.

c ¶ *Ecclesiasticis.*] arg. ꝫ §. 31. dist. omnino.

d ¶ *Strenam.*] Strena est primũ donum, qđ datur in principio calendarum. & datur pro augurio. 26. q. vlt. non obseruetis. & dicit strena quasi sine threna, id est, sine lamentatione.

e ¶ *Sportulam.*] quae datur pro fabulis saturni, vel ꝓ festis saturni celebrãdis, vel ꝓ ludis saturni bonae fortunae.

f ¶ *Sed quia filios.*] Talis repellitur à testimonio, vt 6. q. 1. qui crimen. Item nec potest esse episcopus, vt 48. distin. §. necesse. immo potius dicitur canis, ꝗ episcopus, vt 2. q. 7. qui nec. Ioan.

[*Item ex responsione Hadriani* [a] *Papae ad Carolum, c. 49.*]

PALEA. C. VI.

Iuo p. 4. c. 229.

† *al. inuentorũ*

Omnem vim venenorum † suorum in dialectica disputatione constituunt haeretici, quae, philosophorum sententia, definitur non adstruendi vim habere, sed studium destruendi. Sed non in dialectica complacuit Deo saluum facere populum suum. Regnum enim Dei in simplicitate fidei est, non in contentione sermonis.

a. ¶ Hadriani.] *Hoc caput antea tribuebatur Vrbano. Sed est in scripto Hadriani de imaginibus ad Carolum magnum, c. 49. & inde emendatum est. Eadem vero habentur apud B. Ambrosium lib. 1. de fide ad Gratianum Imper. c. 3.*

Item Rabanus de pressuris ecclesiasticis.

¶ Beatus Hieronymus ab angelo verberatur; quia Ciceronis libros legebat. C. VII.

Ex Hieronymo ad Eustochium d' custodia virg. Iuo p. 4. c. 164. Pan. l. 2. c. 132.

Legimus de beato Hieronymo, quòd cum libros [g] legeret Ciceronis ab angelo est correptus, eo quòd vir Christianus paganorum figmentis intenderet.

g ¶ *Legimus.*] ¶ *Libros.*] quia legit eos causa delectatiõis, non causa eruditionis, vt de conse. dist. 5. non mediocriter.

Luc. 15.

Hinc etiam filius ille prodigus in Euangelio reprehenditur; qui de siliquis [h], *quas porci manducabant, ventrem suum replere cupiebat.* ¶ *Hinc etiam Origenes* [a] *ciniphes, & ranas, quibus Aegyptij sunt percussi, vanam dialecticorum garrulitatẽ, & sophistica argumenta intelligit. Ex quibus omnibus colligitur, quòd non est ab ecclesiasticis saecularium litterarum quaerenda peritia. Sed contra legitur, quòd Moyses, & Daniel omni scientia Aegyptiorum, & Chaldaeorum eruditi fuerunt. Legitur etiam, quòd praecepit Dominus filiis Israel, vt exspoliarent* [i] *Aegyptios auro, & argento, moraliter instruens, vt siue aurum sapientiae, siue argentum eloquentiae apud poetas inuenerimus, in vsum salutiferae eruditionis vertamus.* ¶ *In Leuitico etiam primitias* [k] *mellis, id est dulcedinem humanae eloquentiae, Domino iubemur offerre.* ¶ *Magi quoque tria munera obtulerunt Domino, in quibus nonnulli tres partes* [k] *philosophiae volunt intelligi. Denique (vt in expositione psalterij* [y] *Cassiodo-*

Actorum 7. Dani. 1.

Exo. 3. & 11.

Leuit. 2.

Matt. 2. Rab. ad hunc locum Matt.

h ¶ *De siliquis.*] id est, saecularibus scientijs, quae inflant, nõ satiant. [2]

Scientiae saeculares non satiant.

[2] Sicut enim siliquae onerãt vẽtrem & inflant, sed non satiant, sic & illae à spirituali fame non liberant nec caecitate expellunt, sed onere peccatorum & gehennae reatu grauãt. quicũque ergo ad remouendã caecitatem ignorantiae illas artes & scientias discere appetit, quasi aliquis vẽtrem suum replere cupit, secundum Hug.

SED ECONTRA. Casus. A modo ꝓbat Gratianus, ꝙ clerici saecularibus scientijs debent esse eruditi. Et hoc probatur sex rationibus. Prima est in principio. Secunda ibi, *Legitur etiam.* Tertia ibi, *In Leuitico.* Quarta ibi, *Magi.* Quinta ibi, *Denique.* Sexta ibi, *Hinc etiã. Ambrosius.*

i ¶ *Vt expoliarẽt.*] 14. q. 5. dixit.

k ¶ *Tres partes.*] scilicet

cet moralem, naturalem, rationalem.
a ¶ *Despecta.*] respectu aliarum scientiarum. Ioannes.

TVrbat.] CASVS Quidam prohibebant Christianos ne legerent libros gentilium, quos Beda reprehendit, dicēs quòd bene possunt legi sine peccato, vt vtilia inde sumantur, ad instar Mosi & Danielis, & ēt Pauli, qui suis epistolis inseruit versus poetarum, scilicet, Cretenses, &c.

b ¶ *Si qua.*] arg. ꝙ vtile non vitiatur per inutile, vt 16. q. 4. q. 1. §. dist. 9. si ad scripturas. contra. Ioan.

c ¶ *Magister.*] Nam legitur ꝙ cum Paulus venisset Athenas, vidit aram ignoti Dei, ī qua erat scriptum, Hæc est ara ignoti Dei [1], .i quo viuimus, mouemur, & sumus. à qua scriptura Apostolus incępit prædicationem suā, & aperuit illis Atheniensibus sensum illius scripturæ, prosequens de Deo nostro, & dicens: Quē vos dicitis ignotū, ego prædico & colo. tunc Dionysius areopagita videns quemdam cæcū transeuntem dixit illi: Si illuminaueris istum cæcum, credam tibi, q statim inuocato nomine Christi illuminatus est, & ille credidit.

[1] Aliàs, ignoto Deo datiui cas°.

Dionysius per præcationē Pauli fuit conuersus.

d ¶ *Indidisset.*] In epistola Pauli ad Titum illud Epimenidis poetæ, Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. 1. q. 1. Dominus declarauit. Interseruit etiam in prima epistola ad Corinthios illud Menandri, Sæpe bonos mores corrumpunt colloquia praua. 28. q. 1. sæpe. Item vsus est illo versu. Odero si potero, si non, inuitus amabo. sed Hiero. de consecra. dist. 5. nonnumquam vsus est versibus Virgilij, & Augu. illo Lucani, mens hausti nulla, &c. 26. q. 5. nec mirum & iurisperitus auctoritate Virgilij. ff. de rerū diuisione. intantū. §. cenotaphiū. & Homeri, insti. de contrah. emp. §. pretium.

Apostolus vsus est sententijs poetis.

CVR ERGO. CASVS. Soluit Gratianus contrarietatem hanc, dicens ꝙ sæculares scientias debet qs addiscere non ad voluptatem, sed ad eruditionem, vt quæ in eis vtilia inueniuntur, ad vsum sacræ eruditionis conuertantur, Vnde Gregorius quēdam episcopum reprehendit, non quia sæculares scientias didicerit: sed quia ad voluptatem grammaticam loco Euangelij exponebat.

e ¶ *Sed seculares.*] Vnde beatus Gregorius infra 86. distinct. cum multa.

LEgimus aliqua.] CASVS. Totum hoc cap. legi pōt de sæcularibus scientijs ſm H. & ostenditur ratio triplex quare legantur, scilicet negligantur, ne ignorentur, & vt repudientur. Vel sic legimus aliqua vt nouum & vetus test. ne negligamus. Legimus aliqua, vt artes, ne ignoremus. Legimus aliqua, vt scripturas hæreticorum, vt repudiemus.

f ¶ *Ne negligamus.*] vt vetus testamentum.

g ¶ *Ne ignoremus.*] Nam quamuis nullus sit vsus, tamen scientia necessaria est, vt 5. dist. 7. cap. vlti.

h ¶ *Repudiemus.*] vt libros hæreticorum, vt 24. q. 3. c. vlt.

SI quis.] CASVS. Ca. istud diuidit in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ nō est reprobandū, si quis addiscit grāmaticā vel dialecticam, vt inter verum & falsum discernat. In secunda parte quæ incipit ibi, *Geometria.* dicitur quòd quadriuiales scientiæ veritatem

No-

rus testatur) omnis splendor rhetoricæ eloquentiæ, omnis modus poeticæ locutionis, qualibet varietas decoræ pronuntiationis à diuinis scripturis sumpsit exordium. ¶ *Hinc & Ambrosius ait super epistolam Colossensium.* C. 2.

[Omnis ratio scientiæ supernæ, vel terrenæ creaturæ in eo est, qui est caput earum, & auctor: vt qui hunc nouit, nihil vltra quærat, quia hic est perfecta virtus, & sapientia; quidquid alibi quæritur, hic perfecte inuenitur. In Daniele, & Salomone ostendit infidelibus se totius auctorem sapientiæ. Quod infideles non putant, quia non legunt in Euangelijs, & Prophetis astrologiam, geometriam, & alia huiusmodi: quæ ideo despecta [a] sunt à nostris, quia nihil valent ad salutem, sed mittunt in errorem, & dum his student, curam animæ non habent. Qui vero Christum nouit, thesaurum sapientiæ, & scientiæ inuenit; quia id nouit, quod vtile est.]

α ¶ Origenes.] *Is homilia 4. ad cap. 7. Exodi, ranas quidem comparat poetis; ciniphes autem dialecticis.*

β ¶ Primitias] *Leuitici c. 2. prohibetur fermentum, ac mel adoleri in sacrificio Domini: primitias tamen eorum iubentur offerri, sed non super altare imponi. Vbi in glossa ordinaria mel exponitur gentilis eloquentia, ab Isychio autem paganorum doctrina, cuius primitia ad imitationem beati apostoli Pauli possunt Deo offerri.*

γ ¶ Cassiodorus] *In prologo psalterij, c. 15. & sequenti multis verbis Cassiodorus diuinæ scripturæ eloquentiam explicat, & commendat. Sed quæ affert in principio explanationis psalmi 6. valde videntur his, quę nunc referuntur, conuenire.*

δ ¶ Ambrosius.] *Ex B. Ambrosij principio expositionis capitis secundi epistolæ ad Colossenses, hac summatim collecta sunt, referunturque in glossa ordinaria, & ab Anselmo ad idem caput secundum, cuius Anselmi verbis Gratiani verba magnopere sunt similia.*

Hinc etiam Beda libro 2. Regum, c. 9. in Samuelis allegoricis expositionibus.

¶ Non prohibeantur clerici sacras litteras legere. C. VIII.

Iuo par. 4. c. 85. Pann. l. 2. c. 133.

TVrbat acumen legentium, & deficere cogit, qui eos à legendis sæcularibus litteris omnimodo æstimat prohibendos; in quibus † si qua [b] inuenta sunt utilia, quasi sua sumere licet. Alioquin nec Moyses, & Daniel sapientia, uel litteris Ægyptiorum paterentur erudiri; quorum tamen superstitiones simul & delicias horrebant. Nec ipse magister [c] gentium aliquot uersus poetarum suis uel scriptis indidisset [d], vel dictis.

† *al. quibus vbilibet inuenta vtilia*]

2 *Cur ergo legi prohibentur, quæ tam rationabiliter legenda probantur? Sed sæculares [e] litteras quidam legunt ad voluptatē, poetarum figmentis, & verborum ornatu delectati: quidam vero ad eruditionem eas addiscūt, vt errores gentilium legendo detestentur, & vtilia, quæ in eis inuenerint, ad vsum sacræ eruditionis deuote conuertant. Tales laudabiliter sæculares litteras addiscunt. Vnde B. Gregorius quemdam episcopum non reprehendit, quia eas didicerat; sed quia contra episcopale officium pro lectione Euangelica, grammaticam populo exponebat.*

l. 9. reg. epist. 48. Infra 86. dist. c. cum multa.

Hinc etiam Ambrosius scribit super Lucam in explanatione proœmij.

¶ Sæculares litteræ legendæ sunt, ne ignorentur. C. IX.

Pann. l. 2. c. 134.

LEgimus aliqua, ne negligantur [f] [α]; legimus, ne ignoremus [g]; legimus, non ut teneamus, sed ut repudiemus [h].

α ¶ Negligantur.] *Sic etiam in Pānormia, sed in originali & in vno Gratiani manuscrip.* ne legantur. *Ibi enim agitur de pseudeuangelijs. Sed non est mutatum ob glossam.*

Item Hieronymus ad c. 1. epistolæ ad Titum.

¶ Grammatica legenda est, vt per eam sacræ scripturæ intelligantur. C. X.

Pann. l. 2. c. 135.

SI quis artem grammaticā nouerit, uel dialecticam, ut rationē recte loquendi habeat, & inter falsa & uera dijudicet, nō improbamus [a].

veritatem in se habent: sed non sunt scientiæ pietatis, & assumendæ. Sed vetus & no. test. sunt scientiæ pietatis, & assumendæ: & grammatica in bonos vsus assumpta proficere potest.
a *Geometria.*] De astronomia non facit mentionem: quia hæc abijt in desuetudinem, vt 26. q. 2. §. his ita.

Qui

d *Prædicta.*] scilicet de incarnatione, vt illud Virgilij.
Iam noua progenies cælo demittitur alto.
e *Contineri.*] vt illud Ouidij.
Odero si potero: si non, inuitus amabo.

Vergilius. Ouidius.

Iuo p. 4. c. 167. Pann. l. 2. c. 136

¶ Geometria [a] quoq; & arithmetica, & musica habent in sua scientia veritatem: sed non est scientia illa, scientia pietatis. Scientia pietatis est nosse legem; intelligere prophetas, Euangelio credere, Apostolos non ignorare. ¶ Grammaticorum [β] autem doctrina etiam potest proficere ad vitam; dum fuerit in meliores vsus assumpta.

α Non improbamus.] *Absunt ista dua voces ab originali. Exponens enim B. Hieronymus verba illa ex principio epistolæ ad Titum,* & cognitionem veritatis, quæ est iuxta pietatem, *ita scripsit:* Est plane veritas, quæ non habet pietatem; si quis grammaticam, &c.
β Grammaticorum.] *Hæc non sunt B. Hieronymi, sed Isidori lib. 3. de summo bono, c. 13. ex quo citat Iuo.*

Item Hieronymus in primum caput Danielis.

¶ Exemplo Danielis probatur non esse peccatum sæcularibus litteris erudiri. C. XI.

Poly. l. 4. tit. 7. † *nō uult.*] orig. & Polyc. & sic deinceps.

QVi de mensa [b] Regis, & de vino potus eius nolunt † comedere, ne polluantur; vtique si ipsam sapientiam, atque doctrinam Babyloniorum scirent [c] esse peccatum; numquam acquiescerent discere, quod non licebat. Discunt autem, non vt sequantur; sed vt iudicent, atque conuincant: quomodo si quispiam aduersus mathematicos velit scribere imperitus mathematis, risui pateat: & aduersus philosophos disputans, si ignoret dogmata philosophorum. Discunt ergo ea mente doctrinam Chaldæorum, qua & Moyses omnē sapientiam Aegyptiorum didicerat. *Idem.* ¶ Si quando cogimur litterarum sæcularium recordari, & aliqua ex his dicere, quæ olim omisimus; non nostræ est voluntatis, sed, vt ita dicam, grauissimæ necessitatis; vt probemus ea, quæ à sanctis prophetis ante sæcula multa prædicta [d] sunt, tam græcorum, quàm latinorum, & aliarum gentium litteris contineri [e].

Act. 7. Hier. in prologo in Danielē.

Item ex synodo Eugenij [α] Papæ secundi.

¶ Magistros, & doctores episcopi congruis locis constituant. C. XII.

Iuo p. 4. c. 214. Ans. l. 7. c. 2. Poly. l. 4. tit. 32.

DE quibusdam locis ad nos refertur neque magistros [f], neque curam inueniri pro studio litterarum. Idcirco in vniuersis episcopijs, subiectisque [g] plebibus, & alijs locis, in quibus necessitas occurrerit, omnino cura, & diligentia adhibeatur, vt magistri [h] & doctores constituantur; qui studia litterarum, liberaliumque artium dogmata assidue [i] doceant: quia in his maxime diuina manifestantur, atque declarantur mandata.

α Eugenij.] *Apud Anselmum citatur ex synodo habita Romæ in consist. Lateran. à Beato . . . . . . In Polycarpo eodem modo, & additur nomen Eugenij: ex quo etiam citat Iuo. Inuentum vero est in synodo Eugenij Papæ II. & in synodo Leonis IIII. quarum synodorum, vt alibi dictum est, exemplaria sunt in Vaticana bibliotheca. In indice etiam synodi à Gregorio VII. Romæ habitę, talis cuiusdam capitis hæc ponitur summa,* Vt omnes episcopi artes litterarum in suis ecclesiis doceri faciant.

† *sed ibi fusius.*

Item Augustinus contra Faustum Manichæum, lib. 13. c. 15.

D *E quibusdam.*] CASVS. Relatū fuit Eugenio in synodo sua, ꝙ in quibusdā locis nō erāt magistri, qui erudirent alios in liberalibus artibus: & ideo præcepit omnibus episcopis, vt in cōgruis locis magistros ꝯstituāt, q̧ quotidie in doctrinis liberalib⁹ alios doceāt.
f *Neque magistros.*] Arg. ꝙ scholares [3] in scholis de ecclesiis suis debent habere præbendas. s. dist. 32. si qui. ff. ex quibus causis maiores in integrū. necnon. ff. de de negotijs gestis. l. 1. extra de clericis nō resi. inter quattuor. 1. q. 2. sacerdos. Sed ꝯ 1. q. 2. placuit. ꝯ. de con sec. dist. 1. nemo. ꝯ. 12. q. 2. concessa. 16. q. 1. generaliter.
g *Subiectisque.*] idest, baptismalib⁹ ecclesiis.
h *Vt magistri.*] Quid iuris sit de magistris, habes extra de magist. quia nonnulli. & extra de magist. cap. 1. quia à clericis ipsius ecclesię, & à pauperibus nihil petēt, vt ibi dicitur. Sed numquid magister iure licito potest facere collectā? Videtur ꝙ nō: quia scientia donū Dei est: vnde vendi nō potest, vt 1. q. 3. nō solū. quia professores iuris & si honeste accipiūt, tñ ĩhoneste petūt, vt ff. de va. & extraor. co. l. 1. §. est quidē. Itē quia potius debēt proijcere pecuniā exēplo Cratis. 12. q. 2. gloria. §. Crates. Itē quia propter honorē adipiscendum legūt: nō propter vtilitatem aliorū, quare tamquam suorū negotiorum gestores nihil ab auditoribus petere debent, vt ff. de nego. gest. si pupilli. §. 2. Sed contra: qui pro tēpore præstat obsequiū, debet cōsequi beneficium, vt 12. q. 2. charitatem. Item quare non posset magister vendere doctrinam suā, sicut iurisperitus consilium, vt 14. q. 5. non sane? Item nonne testis gratis testatur: & tamen recipit procurationem, id est pecuniam procurationis nomine, vt 4. q. 3. c. venturis. & episcopus gratis consecrat ecclesiam: tamen recipere potest procurationem: vt extra de simo. cum sit. & officium magistri remunerandum est, vt ff. de dona. Aquilius? So. tunc petat magister collectam cum ei sua plenissime non sufficiunt, vt 10. quæst. 3. priscis. & 12. q. 1. episcopus ecclesiasticarum rerum. Ioan. Ego credo quidquid dicat Ioan. quòd magister potest facere collectam de qua viuat, & procuretur, etiam si abundet [4]: quia episcopus cum consecrat ecclesiam, & cum visitat, recipit procurationem etiam si abundet, vt in decre. de si. cum sit Romana. & extra de censi. cum Apostolus. & eo titu. sopite. nec vendit magister scientiam, quia æstimari non potest: sed pro labore suo promittitur ei præmiū. nā prædicator non dicitur vendere prædicationem: & tamen petere potest sustentationem, vt extra de præscrip. cū ex officij. & de cēsi. cum venerabilis. & 13. quæstio. 1. §. quia ergo. & §. his ita. Bar. [5]
i *Assidue.*] idest, horis competentibus. sic s. 31. dist. sacerdotibus. ff. de condi. & demon. si quis ita legauerit.

[3] Intelligo aliquē esse in scholis, licet aliquando diuertat causa eundi ad curiam Romanam vel alibi, statim reuersurus: nam tūc nec diuertisse videt. de pæ. dist. 1. diuortiū. Archidia.

Magister pro docendo an possit collectā facere.

[4] Arc. contra 10. q. 3. cauendum. iuxta fin. vbi de hoc. & ibi dicā. Archid.

[5] De hoc etiam no. 1. q. 3. vendētes. & plene extra de magistris, quia. Archidia.

QVi de mensa.] CASVS. Duæ quæstiones factæ fuerunt Hieronymo. Prima fuit, an sit peccatum discere doctrinam & scientiā paganorū? Et respondet Hieronymus, ꝙ non: & hoc probat exemplo quattuor puerorū, scilicet Danielis, Ananiæ, Azariæ, Misaelis, & exēplo Mosi: qui si sciuissent esse peccatū, nūq̄ didicissent. Discebant enim vt cōuincerent incredulos: aliter risui paterent, si de dogmatibus eorū cū eis disputarent, cū inde nihil scirent. Secunda quæstio fuit, an sit peccatū recordari sęcularium legū in ꝑdicatione vel disputatione? Et respondet, ꝙ nō: q̧a hoc fit ex necessitate, vt ꝓbem⁹ ea, q̄ sācti dixerūt, ĩ libris gētiliū cōtineri.
b *Qui de mensa.*] Daniel, Ananias, Misael, Azarias [1]: nam turpe est alicui decretanti ius in quo versatur ignorare, vt ff. de origine iuris. l. 2. §. Seruius.
c *Scirent esse peccatum.*] Ex eo ꝙ Hieronymus hic inducit exemplum Danielis, colligitur arg. ꝙ in dubijs recurrendū est ad exēpla maiorū & aliorū. 16. q. 1. sunt nonnulli. 22. q. 1. vt noueritis. 1. q. 7. conuenientibus. 12. q. 2. questa. 16. q. 3. præsulū. 14. q. 1. c. vlt. 26. q. 2. non statutū. & c. non exēplo. C. de sen. & interlo. nemo [2]: cōtra Sol. vbi iura deficiunt, recurrendū est de similib⁹ ad similia: alias non. 20. dist. de quibus. dic vt ibi. Itē arg. præsumi eo ipso bonū, ꝙ ab aliquo bono sit factū, vt 7. q. 1. omnis q. & 34. q. 1. cū beatissim⁹ 9. q. 2. Lugdunensis. 12. q. 1. expedit. 28. q. 1. sic. n. 31. dist. omnino. Io.

Si quis

¶ Auctoritatibus gentilium, eorum vanitas retunditur, atque conuincitur. C. XIII.

SI quid veri[a] de Deo Sybilla, vel Orpheus, alijue gentium vates, aut philosophi prædixisse perhibentur, valet quidem[b] aliquid ad paganorum vanitatem reuincendam; non tamen ad istorum auctoritatem amplectendam. Quantum enim distat de Christi aduentu inter prædicationem Angelorum, & confessionem dæmoniorum[c]; tantum inter auctoritatem prophetarum, & curiositatem sacrilegorum.

Ibidem infra

Item Clemens Papa I. epist. 5. ad suos discipulos.

¶ Ad intelligentiam sacrarum scripturarum, sæcularium peritia necessaria ostenditur. C. XIIII.

3 RElatum est nobis, quòd quidam in vestris partibus cōmorantes aduersantur sacris† doctrinis: & prout eis videtur, nō secundum traditionem[d] patris, sed iuxta sensum suum, docere videntur. Multas enim quidam, vt audiuimus, vestrarū partium ingeniosi † homines ex ijs, quæ legunt, verisimilitudines[e] capiunt. Et ideo diligenter obseruandum est; vt lex Dei cum legitur, nō secundum propriam ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur. Sunt enim multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisque sponte præsumpsit; sed fieri non oportet. Non enim sensum †, quem extrinsecus adulteretis, alienum[f], & extraneum debetis quærere; aut quoquo modo ipsum scripturarum auctoritate confirmare: sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis. Et ideo oportet ab eo intelligentiam discere[g] scripturarum, qui eam à maioribus secundum veritatem sibi traditam seruauit; vt ipse possit ea, quæ recte suscepit, competenter asserere. Cum enim ex diuinis scripturis integram quis, & firmam regulam veritatis susceperit; absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus studijs, quæ forte in pueritia[h] attigit, ad assertionem veri dogmatis conferat: ita tamen, vt vbi vera didicerit, falsa & simulata declinet.

† al. sanis

† secundum ingenium hominum.] orig.

† al. sensum extrinsecus alienū

Item Isidorus in lib. 3. sententiarum de summo bono, c. 13.

¶ Quare prohibetur Christianus poetica figmenta legere. C. XV.

4 IDeo prohibetur Christianus figmenta legere poetarum; quia per oblectamenta inanium fabularum mentē excitant ad incentiua libidinum. Non enim solum thura[i] offerendo, dæmonibus immolatur; sed etiam eorum dicta libentius capiendo.

Iuo p. 4. c. 167. Pann. l. 2. c. 137.

Vt itaque ex præmissis apparet, imperitia sacerdotibus semper esse debet aduersa: quia cum per ignorantiam cæcati alijs ducatum præstare cœperint, ambo in foueam cadunt: vnde dicitur in psalmo [*Obscurentur oculi eorum*[k], *ne videant; & dorsum*[l] *eorū semper incurua.*] *Cum enim obscu-*

Ex Greg. in l. 1. pastor. c. 1. *Matt. 15. Psal. 68.*

I nstrumenta posſunt pro parte approbari, & pro parte reprobari.

SI quid veri.] CASVS. Manichæi dicebant, ꝙ si Orpheus & Sybilla, & alij vates & philosophi gentilium de Deo aliquid dixerunt, tantæ est auctoritatis quantæ sunt verba prophetarū. Et respondet Augu. dicens, ꝙ si quid veri ibi reperitur, valet ad conuincendū eos: sed non vt habeatur in auctoritate sicut verba prophetarum. Et hoc probat similitudine Dæmonum & Angelorū: qui dæmones, licet vera dixerint de Christo, non tamen sunt tantæ auctoritatis quātæ verba Angelorum.

a ¶ *Si quid veri.*] Arg. ꝙ testes vel instrumenta possunt pro parte rata haberi, ꝓ parte nō, vt dixi s. dist. 9. si ad sacras. sed illud verū est, quando reprobātur ratione personæ: secus si reprobētur propter dicta. Itē argu. ꝙ si aliquid induxero pro me, ꝙ non teneor recipere contra me. s. dist. 19. si Romanorū. contra. Ioan. Sol. si vtor aliquo contra me, & pro me vti debeo: nisi in casib⁹ specialibus. 2. q. 7. si hæretic⁹. Dic vt ibi. Bart.

b ¶ *Valet quidem.*] Argumen. esse argumentandū ab exemplis paganorum, & in dubijs ad ea recurrēdū. s. 13. q. 2. questa. s. dist. 21. submittitur.

Diaboli vtrū cognouerunt Christum esse filium Dei.

c ¶ *Dæmoniorum.*] Cū dixerunt filio Dei, Ad quid venisti ante tēpus torquere nos? Apostolus tamē in epistola ad Corinth. videtur contrarium dicere, cū dicit: Si cognouissent eū, numquā dominū gloriæ crucifixissent. Dic ꝙ sic perfecte eum nō nouerunt: tamē credebant eū filiū Dei, cum viderunt eū ambulantem super aquas; cum viderunt eum esurire, non credebant.

RElatum.] Hæc est 3. pars huius dist. in qua dicit quòd à sapientibus debemus audire, quæ leguntur in sacra scriptura. Ioan. de Fan.

CASVS. Quidam erant, qui cū veritatis doctorē non haberent, diuinā scripturā exponebant pro suæ voluntatis arbitrio: & non secundum traditionē sanctornm patrum: ex suo ingenio quasdam similitudines capientes: quos Clemēs reprehēdit, ostēdens, ꝙ diuina scriptura nō debet intelligi secundū arbitriū alicuius, nec extraneus sensus debet quæri, vel à littera alienus: licet multa sint in diuinis scripturis, quę possunt trahi ad varios & diuersos ītellectus. Et ideo docet sciētiā esse discendā ab eo, q. veritatē à suis maioribus percepit: vt posit postea veritatē prædicare, & alios recte docere: & ad assertionem veri dogmatis artibus liberalibus poterit vti, vt falsa & simulata declinet. Sequens cap. patet.

d ¶ *Traditionem.*] Tales dicuntur transferre terminos patrum, vt 24. q. 3. transferunt.

e ¶ *Verisimilitudines.*] idest, statim volunt per similitudines procedere in alijs. & licet per similia licitum sit argumētari [1], vt 20. dist. de libellis. nō tamen semper, vt 17. q. 1. nuptiarum. & 28. q. 1. sic enim.

1 Ad hoc extra de cōsti. trāslato. & de rescri. iter. & de transla. inter. extra de appella. vna. ff. ad le. Aquil. illud. Archidia.

f ¶ *Alienum.*] nisi illud reperiatur in auctoritate. vt cum inueni m⁹ annū poni ꝓ die, vel e cōtra, vt 31. dist. tenere. 33. q. 1. hoc ipsū.

g ¶ *Discere.*] Prius enim debet discere quàm docere, vt 16. q. 1. si clericatus. & c. sic viue. & 36. dist. §. ecce.

h ¶ *In pueritia.*] Argu. ꝙ aliquis potest testificari de eo qđ vidit in puerili ętate, vt hic, & de consec. dist. 4. cum itaque. & cap. placuit. & 26. dis. deinde. nā & liber factus potest testificari de eo qđ vidit, cum esset seruus, vt ff. de verb. signi. natione. §. vlti. [2] Argu. cōtra, quia hæc ætas nescit quid agat, vt C. de falsa moneta. l. 1. & impubes nihil intelligitur scire, vt ff. de iur. & fac. igno. l. vlti. Dic ꝙ si fuerit capax doli, bene potest de eo quod tunc vidit, testari de puro facto: sed de circumstantijs, scilicet qualiter qđ factū sit, nō: q̄a in hoc facile potuit falli memoria. Ioan. quod satis credo. argu. institu. de inuti. stipu. §. pupillus. ff. de regu. iur. l. in negotijs. Bart.

Testificari potest quis de eo quod vidit in ætate puerili.

2 Ad idem fa expresse, vt vide tur ff. ad syll excipiuntur. Archidia.

IDeo prohibetur.] Hæc est 4. pars huius dist. in qua dicit causam quare fuit prohibitū studere in libris gentilium. Ioan. de Fan.

i ¶ *Thura.*] quasi dicat non refert, an quid fiat, an eius simile, vt 11. q. 3. existimant. & 86. dist. pasce. ff. man. l. vlti.

VT ITAQVE. CASVS. Concludit Gratia. ex supradictis, ꝙ sacerdotes debēt ignorantiā omnino vitare: quia si sacerdotes cæci & ignorantes velint docere subiectos, ambo in foueam cadūt: qđ probatur auctoritate psal. Et licet quis velit se excusare auctoritate Euangelij dicentis, Seruus nesciens voluntatē domini, &c. non tamen prodest. & hoc probatur auctoritate Apostoli, Qui ignorat, &c. quod debet intelligi de eo, qui inuenit à quo potuit discere: aliàs punitur. quòd probatur auctoritate Augustini, Non omnis, &c. Sequens capitulum patet.

k ¶ *Oculi eorum.*] idest, prælati [3], qui regunt alios.

ADDITIO vt 36. dist. §. ecce. in fi.

l ¶ *Dorsum.*] idest, subditos qui sustentari debent à prælatis quasi in dorso: vel quia sequuntur dorsum ipsorum. vndecima quæst. 3. præcipue.

3 Aliàs oculi eorum s. prælatorū qui, &c.

a Qui

a ¶ *Qui ignorat.*] idest, qui negligit scire, vel contemnit scire. ADDITIO. Nã ignorãtia q̃ est ex culpa, nocet. 28.q.1.§.ex his.
b ¶ *Qui noluit.*] Videtur ergo quòd illi sint excusati ad quos prædicatio Apostolorum non peruenit, vt 82. dist. proposuisti. sed non est ita: quia in omnem terram exiuit sonus eorum. 19. dist. ita ideo magister annectit istam 38. dist. in qua ostendit quòd ignorantia periculosa est, maxime sacerdotibus. Notandum est ergo, quòd ignorantia iuris alia est iuris naturalis, alia ciuilis vel canonici. Ignorantia iuris naturalis neminem excusat, si est adultus, vel discretus: quia in his parum interest decipere vel decipi posse, vt 16.q.1.si cupis. de hac dicitur, Ignorans ignorabitur. Ignorantia iuris ciuilis vel canonici neminẽ excusat, vt j. ea. si in laicis. &c. quæ ipsis. aliquos tamẽ excusat, vt milites, mulieres [1], rusticos, minores. Ioan. In damno tamen vitãdo nulli nocet, vt ff. de iuris & facti igno. error. in fi. nisi in ijs quæ introducta sunt ad rigorem iuris conseruandum, vt in cõstitutione, si quis in tantã. C. vnde vi. & in præscriptionibus. Bar. Ignorantia facti alia probabilis, & hæc excusat: quia etiã peritissimos fallit, vt j. 1.q.1. si quis à simoniacis. & 9.q.1. ordinationes. alia ẽ crassa & supina, vt cum quis ignorat id quod publice factum est in ciuitate. hæc neminem excusat, vt 16. dist. quod dicitis. 12. quæst. 2. qui & humanis. Hoc plenius inuenies 1.q.4.§. vlti. in fi.

Ignorãtia iuris est multiplex.

[1] De hoc legi. & no. 22.q.4.§ illicitum. feminas tamen non in omnibus excusat ignorantia: sed in quibusdã, vt no. ff. de iuris & fa. ing. l. regula. in prin. & C. eo. tit. l. fin.

Ignorantia facti est multiplex.

do-*rantur illi, qui præeunt; ad ferenda onera peccatorum facile sequentes inclinantur. Elaborandum est itaque sacerdotibus, vt ignorantiam à se, quasi quamdã pestem abijciant. Licet enim seruus nesciens voluntatem domini sui, & non faciens, dicatur vapulare paucis; non tamen hoc de omnibus generaliter intelligitur. Ait enim Apostolus* [*Qui ignorat* [a], *ignorabitur.*] *Quod de eo intelligendũ est, qui noluit* [b] *intelligere, vt bene ageret.*

Luc. 12. 1. Cor. 14. Psal. 35.

Vnde Augustinus ait in lib. quæst. veteris, ac noui testamenti, quæst. 67.

C. XVI.

NOn omnis ignorans immunis est à pœna. Ille enim ignorans potest excusari à pœna [c], qui à quo disceret, non inuenit. Istis autẽ hoc ignosci petit, qui habentes à quo discerent, operam non dederũt. Huiusmodi non licet ignorare: accipiant ergo ueniam, si conuertãtur.

¶ *Caput hoc in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus coniunctum est superiori. Est autem responsio ad quæstionem, quam præmisit B. Augustinus his verbis:* Quid est, quod in carne positus Saluator ait: Pater ignosce illis; non enim sciũt quid faciunt. Si enim nesciũt; quid est, quod ignoscitur? maxime cũ dicat Rex Abimelech ad Deũ: Numquid gentem ignorantem perdes? Non omnis ignorans, immunis est, &c. *In extremo autem addita sunt nonnulla ex ipso B. Augustino, quò sententia sit integrior.*

Lu. 23. Gen. 20.

DISTINCTIO XXXVIII.

a gs

CVm [d] *itaque voluntaria ignorantia omnibus noxia sit; sacerdotibus est periculosa.*

Vnde in concilio Tolet. 4. c. 24. legitur.

¶ Sacerdotibus maxime ignorantia vitanda est. C. I.

Burc. l. 1. c. 100. Iuo p. 5. c. 202. Ansl. 7. c. 114.

IGnorantia mater cunctorum errorum maxime in sacerdotibus Dei uitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sanctas scripturas frequenter admonet Paulus apostolus dicens ad Timotheum [e] [Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ;] & [semper permane in his.] Sciant igitur sacerdotes scripturas sanctas, & canones, ut omne opus eorum in prædicatione, & doctrina cõsistat: atq; ædificent cunctos tã fidei scientia, quàm operũ disciplina.

1. Tim. 4. Ibidem inferius Conc. Arel. 4. c. 3.

Item ex eodem Tolet. 4. c. xxv.

¶ Officialem libellum ab episcopo accipiant presbyteri, cum ordinantur. C. II.

Burc. l. 2. c. 157. Ansl. 7. c. 113. Iuo p. 3. c. 129. Pann. l. 3. c. 23.

QVando presbyteri in parochijs ordinantur, libellum officialem [f] à suo sacerdote [g] accipiant, ut ad ecclesias sibi deputatas instructi succedant; ne per ignorantiam etiam in ipsis diuinis sacramentis offendant. Cum uero ad Litanias [h], uel ad concilium [i] venerint, rationem episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium celebrent, uel baptizent.

Item Leo episcopus ad clerum, & plebem Constantinopolitanæ vrbis, ep. 22.

IGnorantia] CASVS. Docet hic conciliũ Toletañ. q ignorantiã sacerdotes Dei debent vitare, quæ mater est cunctorum errorum: & ideo maxime in sacerdotibus est vitanda. Vnde sacras scripturas legere debent, quibus populos sibi cõmissos valeant erudire tam in scientia fidei, quàm in moribus: & hoc probatur auctoritate Apostoli dicentis: Attende lectioni, &c.
e ¶ *Ad Timotheum.*] Arg. quod vni dicitur, ad omnes extenditur, vt 14.q.1. quodcumq;. & 16.q.1. prædicator. 61. dist. miramur. de pæniten. dist. 1. §. his auctoritatibus [2], C. de diuer. rescrip. l. 1. ff. de pac. iurisgentium. §. pactorum. Argumen. contra 25 distinct. qualis.

[2] Versic. nunc autem .alià, est c. ad idem de cõsec. dist. 4. pprie.

dominus. nec excusatur quis per ignorantiam, qui potest habere copiam peritorum. ff. de iuris & facti ignorantia. l. regula. vel si sua prudentia facile potuit illud scire. C. de ingenuis manumissis. l. 3. & ff. quis ordo ĩ bonorũ possessione seruet. l. 2. §. in bonorũ.
c NOn omnis.] ¶ *A pœna.*] idest, à peccato pro quo debetur pœna, vel à pœna æterna. aliter non congrue diceret, nec verum, etiam cum in quolibet ignorante sit pœna eo ipso quòd ignorat, secundum Hugo.
CVm itaque.] Hæc dist. diuiditur in tres partes. In prima intendit probare, q omnes sacerdotes & alij maiores & minores debent esse instructi in lege diuina, & præcipue in canonica, & probat hoc per x. auctoritates. Secũda ibi, *Quamuis.* Tertia ibi, *Sed licet.* Ioã. de Fan. CASVS. Facta mentione supra de ignorantia in §. vt itaque, & in c. non omnis. supponit Gra. 38. dist. in qua ostendit q ignorantia periculosa est, maxime sacerdotibus.
d. ¶ *Cum itaque.*] Superiori dist. facta fuit mentio de ignorantia:

QVando.] CASVS. Docet concilium Toletan. quòd quando episcopi ordinant presbyteros in capellis, debent eos docere qualiter officia debeant celebrare, ne per ignorantiam in diuinis sacramentis offendant. & cum ad litanias venerint, vel ad concilium, debent episcopo suo reddere rationem qualiter baptizauerint, vel officia celebrauerint. Sequens cap. patet.
f ¶ *Officialem.*] in quo continetur officium ecclesiasticum.
g ¶ *A sacerdote.*] idest, episcopo.
h ¶ *Ad litanias.*] idest, in rogationib⁹. Et sic patet quòd omnes sacerdotes venient ad cathedralem ecclesiam in festo rogationũ. sic j. de conse. dist. 3. c. 3. de conse. dist. 1. & hoc.
i ¶ *Vel ad concilium.*] Sic patet, quòd conuentus quem habet episcopus cum clericis suis, dicitur concilium, vt 18.q.2. abbates. 2.q.2. placuit. 18. dist. propter. &c. placuit.

Processiones rogationum.

¶ Inſcitia ſacerdotum nec excuſatione digna eſt, nec venia. C. III.

SI in laicis [a] vix tolerabilis videtur inſcitia; quanto magis in iis, qui præſunt, nec excuſatione digna eſt, nec venia?

Item Cæleſtinus vniuerſis epis per Apuliã, & Calabriã conſtitutis, ep. 3.

¶ Canones non licet ſacerdotibus ignorare. C. IIII.

NVlli ſacerdotum liceat canones [b] ignorare, nec quicquam facere, quod patrum poſsit regulis obuiare. Quæ enim à nobis res digne † ſeruabitur; ſi decretalium norma conſtitutorum pro aliquorum libitu, licentia populis permiſſa, frangatur?

Item ex dictis Auguſtini.

¶ Quæ ſint ſacerdotibus neceſſaria ad diſcendum. C. V.

QVæ ipſis ſacerdotibus neceſſaria ſunt ad diſcendum [c]; id, eſt liber ſacramentorum [d], lectionarius, antiphonarius, baptiſterium, computus [e], canon pænitentialis, pſalterium, homiliæ per circulum anni Dominicis diebus, & ſingulis feſtiuitatibus aptæ. Ex quibus omnibus ſi vnum [f] defuerit; ſacerdotis nomen vix [g] in eo conſtabit: quia valde periculoſæ ſunt euangelicæ minæ; quibus dicitur [Si cœcus cœco ducatum præſtet: ambo in foueam cadunt.]

¶ Ceteri etiam Collectores Auguſtinum citant. Fere autem omnia hæc habentur in pænitentiali Bedæ, & in libro de officiis eccleſiaſticis, & alibi.

Item ex 7. ſynodo, c. 2.

¶ Quæ oportet ſcire eum, qui epiſcopus eſt ordinandus. C. VI.

OMnes pſallentes repromittimus [h] Deo [In iuſtificationibus tuis meditabor: non obliuiſcar ſermones tuos.] Quod omnes quidē Chriſtianos obſeruare ſaluberrimum eſt; ſed præcipue hos, qui hierarchicam conſecuti ſunt dignitatem. Vnde definimus omnem, qui ad epiſcopatus prouehendus eſt gradum, modis omnibus pſalterium [i] noſſe; vt ex hoc & omnis clerus, qui ſub ipſo fuerit, ita moneatur, & imbuatur. Inquiratur autem diligenter à metropolitano; ſi in promptu habeat legere ſcrutabiliter, & non tranſitorie tam ſacros canones, & ſanctum Euangelium, quàm diuini Apoſtoli librum, & omnem diuinam ſcripturam; atque ſecundum mandata Dei conuerſari, & docere populum ſibi commiſſum. Subſtantia [k] enim ſummi ſacerdotij noſtri ſunt eloquia diuinitus tradita, id eſt vera diuinarum ſcripturarum diſciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionyſius. Quòd ſi diſceptauerit [l], & ita libenter facere, & docere minime ſpoponderit; nullatenus conſacretur. Ait enim prophetice Deus. [Tu ſcientiam repuliſti; & ego repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi.]

Item ex concilio Carthaginenſi 3, c. 3.

¶ De eodem. C. VII.

PLacuit †, vt ordinandis epiſcopis, vel clericis prius ab ordinatoribus ſuis decreta conciliorum auribus eorũ inculcentur [m]; ne ſe aliquid contra ſtatuta concilij feciſſe pæniteat †.

Item Zepherinus Papa epiſt. 1. ad epiſcopos Siciliæ.

¶ Sacræ ſcripturæ inhærentes non obſcurantur iniquitate mundana. C. VIII.

SIcut ſtellas cæli non extinguit nox; ſic mentes fidelium, firmamento [n] inhærētes ſanctæ ſcripturæ non obſcurat mundana [o] iniquitas.

Item Hieronymus ad Euſtochium in proœmio comment. in Eſaiam.

¶ Ignorantia ſcripturarum eſt ignorantia Chriſti. C. IX.

SI iuxta apoſtolum Paulum, Chriſtus Dei virtus eſt, Deique ſapientia, & qui neſcit ſcripturas, neſcit Dei virtutem, eiuſque ſapientiam [p]; ignoratio ſcripturarum, ignoratio Chriſti eſt.

a SI in laicis.] Videtur ergo quod laici habebunt peritiã iuris: maxime ſi ſint iudices, cũ teneantur ferre ſententiã in ſcriptis, vt dixi 20. diſt. §. 1. Sed põt intelligi de iure cõſuetudinario, vel de iure naturali, ĩ quo pꝉiculoſa ē ignorãtia, vt 16. q. 1. ſi cupis [1].

NVlli ſacerdotum.] CASVS. Multi populi normam canonum & decretorum non ſeruabant: & epiſcopi cũ canones ignorarēt, eos non corrigebãt. Præcepit ergo Cæleſtinus, vt nulli epiſcoporũ liceat canones ignorare, quatenus cũ fuerit neceſſe, corrigãt deliquētes.

b Canones.] Pænitētiales, ſi intelligis de ſacerdotibus, vt 26. q. 7. tēpora. ſi intelligis de epõ, planũ eſt, vt 23. diſt. qui epiſcopus [2].

QVæ ipſis.] CASVS. Octo exponit in hoc capitulo Auguſtinus, quæ ſunt ſacerdotibus neceſſaria, ad hoc vt ignorantiã vitent: ſcilicet libri ſacramentorum, &c. de quibus octo ſi vnũ defuerit, vix ſacerdotis nomen habebit.

c Ad diſcendũ.] ſupple hæc ſunt.

d Sacramentorum.] ideſt, Miſſale.

e Computus.] quò ad dies & menſes.

f Si vnum.] Argu. quod vbi plura requiruntur ex neceſsitate, ſi vnum ex his deeſt, nihil agit, vt de conſecra. diſt. 4. in ſynodo. 22. q. 2. animaduertēdum. ſic qui offendit in vno, factus eſt reus omnium, vt de pæniten. diſtin. 5. conſideret. & eſt ſimile [3]. C. de teſtamen. ſi vnus. & ff. de tranſactionibus, cum hi. §. ſi prætor. Arg. contra 30. q. 5. aliter. ff. de ven. inſpicien. l. 1. in fi. [4]

g Vix.] quia vbi res deeſt, nec nomen habebitur, vt 68. diſt. corepiſcopi. 7. q. 1. factus. C. de fer. à nullo. 35. q. 7. quid eſt.

OMnes pſallentes.] CASVS. In hoc capitulo ſtatuit ſynodus, vt omnis qui ad epiſcopatum promouendus eſt, pſalterium ſciat, vt ex eo omnis clerus, qui ſub eo fuerit, inſtruatur: & tempore ſuæ ordinationis debet metropolitanus ordinandũ epm interrogare, ſi ſciat legere canones ſacros: & oēm diuinã ſcripturã: & ſi inuenitur ignorãs, repellatur. Et hoc probatur auctoritate prophetæ dicentis: Tu ſcientiam repuliſti, &c. Si vero legere & alia ſupradicta ſcierit, niſi promittat ſe ſecundum illa victurum, nõ ordinetur. Quæ ſequuntur, plana ſunt vſque ad capitulum, quamuis.

h Repromittimus.] ideſt, videmur nos obligare, cum dicimus illa verba: In iuſtificationibus tuis meditabor.

i Pſalterium.] 85. diſt. archidiaconum [5] 23. diſtinctione, qui epiſcopus.

k Subſtantia.] ideſt, de ſubſtantia ſacerdotij videtur eſſe, quòd ordinandus habeat ſcientiam.

l Si diſceptauerit.] ideſt, ſi contradixerit.

m PLacuit.] Inculcentur.] ſimiliter cum nouum celebratur concilium, vt 18. diſt. decernimus. 11. q. 3. curæ.

n SIcut ſtellas.] Firmamēto.] ideſt, meditationi & lectiõi. Hug.

o Mundana.] Vnde dicitur, Ama ſcientiã ſcripturarũ, & carnis vitia nõ amabis. de cõſecra. diſt. 5. numquã. Hug. & Lauren.

p SI iuxta.] Sapientiã.] ſic argumentatur: Chriſtus eſt ſcientia: ergo qui ignorat ſciētiã, ignorat Chriſtũ [6] & ĩtellige de tali ignorantia, quæ contemnit diſcere. ſ. proximo cap. fi. Ioan.

Laici iuris peritiam debent habere.

[1] Vel dic quod hoc poteſt intelligi de illis laicis, qui in dignitate sũt conſtituti, de quibus habetur exēplũ 59. diſt. ſi officia. Archidia.

[2] Ad idē 61. diſt. ſtatuimus. & extra de conſan. & affi. c. 1. in fin. & ĩ. eo. omnes.

[3] Scilicet à principio gl.

[4] Hic adde quod leg. & no. 23. q. 5. c. 2. in glo. 2. 23. diſ. quorumdam. Archid.

[5] Aliâs incipit, Florentinum.

Anſ. l. 7. c. 119. Polyc. l. 4. tit. 4.

Burc. l. 2. c. 160. Iuo p. 6. c. 251. Anſ. l. 7. c. 108. Poly. l. 4. tit. 4.

† al. ſuos canones

† al. digna

Burc. l. 2. c. 2. & l. 19. c. 8. Anſ. l. 7. c. 109. Poly. l. 4. tit. 31. Iuo par. 6. c. 22. Pann. l. 3. c. 24.

Matth. 15.

Mutatus eſt periodi ductus. Iuo p. 5. c. 37 2.

Pſal. 118.

Cap. 1. eccl. Hierarchiæ.

Oſea. 4.

† al. peniteant.

† al. aſſerant

1. Cor. 1.

a ❡ Qui ea.] ❡ Sapiuntur.] ideſt, approbantur.
b ❡ Ignorat.] Intellige de eo qui contemnit ſcire, vel de eo quide facili ſcire poſſet, ſi habuiſſet tractatum cũ peritis, vt C. de inge. ma. l. 3. ſ. diſt. proxi.

❡ Quamuis.] Hæc eſt ſecunda pars huius diſtin. in qua dicit, quòd illi errant qui falſa pro vero approbãt, vel e cõtrario. Ioã. de Fã.

Casvs. Quidam contra Aug. ita argumentabantur: non poteſt quis errare niſi ignorantia rerũ: ſed omnis ignorãtia eſt neſciẽtia. ergo quicumque neſcit, errat. Dicit Aug. quòd ignorãtia eſt vitãda in maioribus & in minoribus: non tñ ſequitur, quòd quicumque neſcit, errat. Sed ille dicit errare, qui putat ſe ſcire quod neſcit: & qui falſũ pro vero aſſerit. Verũtamẽ multũ refert in quibus rebus quis erret. Nã ſi in re honeſta, & quæ ad ſalutem animæ proficiat quis erret, ſciens præponitur neſcienti, & nõ errans erranti. In rebus autẽ diuerſis, ſi iſta ſint vtilia, illa inutilia & noxia: in noxijs neſciens preponitur ſcienti: quia talia melius eſt neſcire quàm ſcire.

c ❡ Errare.] Errare enim eſt aliud pro alio putare, vt 22. q. 2. in quibus [1].
d ❡ Eademque.] In his quæ ſpectant ad ſalutem animæ, nihil intereſt decipi vel decipere, vt 16. q. 1. ſi cupis.
e ❡ Quàm ſcire.] Hic videtur quòd bonum ſit ignorare mala, vt 32. diſt. hoſpitiolũ. Sed contra omnis ſcientia à Deo eſt [2], vt 37. diſt. §. hinc. & bonũ eſt ſcire mala, vt ea vitemus, vt ſupra diſt. proxi. quæ de menſa. &c. ſi quid veri. Dic quòd omnis ſcientia bona eſt: ſed dicit aliqua ſciẽtia mala, quia mala eſt illi, cui dat occaſionẽ peccãdi: ſicut Adæ fuit malũ pomũ paradiſi, vt 2. q. 3. quid ergo. & Iudæ buccella, vt 1. q. 1. §. opponitur. ver. nec mirum. de conſecrat. diſtin. 2. & ſancta.

Scientia aliqua dicitur mala.

[1] Adde qualiter errare, ignorare, neſcire & titubare differunt. no. glo. ſuper rubri. ff. de iur. & fac. igno. & in l. de ſtatu. ff. de teſta.

[2] Argu. contra. 26. q. 2. qui ſine. & q. 5. epiſcopi. in princi.

Item Gregorius in paſtorali, par. 1. c. 1.

❡ A Domino ſciuntur, vel ignorantur, qui ea quæ Dei ſunt, ſapiunt, vel ignorant. C. X.

1. Cor. 14. Lib. moralium. 15. c. 23. mutato uerborum ordine.

QVi ea, quæ Dei[a] ſunt, ſapiunt, à Domino ſapiuntur[a]: & qui ea, quæ Dei ſunt, neſciunt, à Deo neſciuntur, Paulo atteſtante, qui ait [Si quis ignorat[b], ignorabitur.] *Idem.* Quicumque ſtultus eſt in culpa, erit ſapiens in pœna.

a ❡ Dei ſunt.] *In loco indicato legitur:* Qui ea, quæ ſunt Domini neſciunt, à Domino neſciuntur, Paulo atteſtante, &c.

Item Auguſtinus in Enchiridio ad Laurentium, c. xvij.

❡ Non qui aliquid neſcit, ſed qui putat ſe ſcire quod neſcit, errare probatur. C. XI.

Sentent. l. 3. diſt. 38. c. illud. † al. error. q. p. c. cauendus. orig.

2 QVamuis errare †[c], quanta poſſumus cura, cauendũ ſit, non ſolũ in maioribus, verumetiam in minoribus rebus, nec niſi rerum ignorantia poſſit errari; non tamen eſt conſequens, vt continuo erret quiſquis aliquid neſcit: ſed quiſquis ſe exiſtimat ſcire quod neſcit. Pro vero quippe approbat falſum: quod eſt erroris proprium. Verumtamen in qua re quiſque erret, intereſt plurimum. Nam in vna eademque[d] re, & neſcienti ſciens, & erranti non errans recta ratione præponitur. In diuerſis autem rebus, id eſt, cum iſte ſcit alia, ille alia, & iſte vtiliora, ille minus vtilia, vel etiam noxia; quis non in eis, quæ ille ſcit, ei præferat neſcientem? ſunt enim quædam, quæ neſcire, quàm ſcire[e] ſit melius.

3 *Sed licet per ignorantiam grammaticæ artis aliquid vitioſum proferant epiſcopi, vel presbyteri, non tamen ideo à ſcholaſticis ſunt deſpiciendi: quia morum vitia magis, quàm verborum ſunt præcauenda.*

Vnde Auguſtinus in libro de catechizandis rudibus, c. 9.

❡ Non contemnant ſcholaſtici eccleſiaſticam ſimplicitatem. C. XII.

Iuo p. 6. c. 383.

SEdulo monendi ſunt ſcholaſtici[a], vt humilitate induti Chriſtiana, diſcant non contemnere, quos cognouerint morum vitia, quàm verborum amplius deuitare; & cordi caſto linguam exercitatam nec conferre audeant; quam etiam præferre conſueuerant. *& infra.* His etiam maxime vtile eſt, noſſe ita eſſe præponendas verbis ſententias[f], vt præponitur animus corpori. Ex quo fit, vt ita malle debeant veriores, quàm diſertiores audire ſermones; ſicut malle debent prudentiores, quàm formoſiores[g] habere amicos. Nouerint etiam non eſſe vocem ad aures Dei, niſi animi affectum. Ita enim non irridebunt, ſi aliquos antiſtites, & miniſtros eccleſiæ forte animaduerterint, vel cum barbariſmis, & ſolœciſmis Deum inuocare; vel eadem verba, quæ pronuntiant, non intelligere[h], perturbateque diſtinguere: non quia iſta minime corrigenda ſunt; vt populus ad id, quod plane intelligit, dicat[i], Amen[k]: ſed quia † pie toleranda ſunt ab eis, qui didicerunt, vt ſono[l] in foro, ſic voto in eccleſia benedici. Itaque[m] forẽſis illa[n], nonnumquã forte bona dictio[o], numquam tamẽ benedictio dici poteſt.

† tamen] orig.

a ❡ Scholaſtici.] *Vox iſta abeſt ab originali. Sed in eo hæc precedunt:* Sunt item quidam de ſcholis vſitatiſsimis grammaticorum, oratorumque venientes; quos neque inter idiotas numerare audeas; neque inter illos doctiſsimos, quorum mens magnarum rerum eſt exercitata quæſtionibus. His ergo, qui loquendi arte ceteris

SED LICET. Supra dictum eſt, quòd presbyteri debẽt ignorantiã euitare: ſed licet quandoque per ignorantiã peccent in grammatica, nõ tamen propter hoc ſunt à grammaticis, ideſt, ſcholaſticis deſpiciendi: quoniam vitia ſunt magis præcauenda quàm verba.

SEdulo.] Casvs. Quidã prælati per ignorantiã grãmaticæ lectionis Deũ cũ ſolœciſmo & barbariſmo inuocabant: & propter hoc à peritis ſcholaſticis deſpiciebãtur. quare quæſitũ fuit ab Auguſtino, an hoc deberent facere? Et reſpondet quòd nõ: & hoc probat tribus rationibus. Prima eſt, quia diſerta lĩgua ſcholaſticorum caſto cordi nõ debet præponi. Secunda eſt, quia ſcientia præponit verbis, ſicut animus corpori: & ſicut prudẽs amicus formoſo præponitur. Tertia ẽ quia Deus magis inſpicit affectum quàm vocem. ignorantia tamen talis eſt reprehẽdẽda: ſed ab his toleranda qui didicerunt: quia ſicut ſonus in foro, ita votũ in eccleſia benedicit.

f ❡ Sentẽtias.] Nota quòd magis cõſideranda eſt ſentẽtia quàm verba, vt 1. q. 1. marchion. 22. q. 5. humanæ. de conſec. diſt. 4. retulerunt. & ſi nõ ſanctificatur. & potius mens eſt conſideranda quàm verba, vt 23. q. 1. paratus. Argu. contra extra de ſpõſa. ex litteris. Sol. non eſt à verbis recedendum: niſi ex verbis paruus generetur intellectus: & tunc verba ſunt interpretanda.

Sentẽtia potius quàm verba attendi debet.

g ❡ Quàm formoſiores.] Vnde Seneca. Infirmus non quærit medicum eloquentem: ſed curare ſcientem.

Seneca.

h ❡ Intelligere.] Argu. quòd non eſt deponendus aliquis propter imperitiam[3], vt 10. q. 1. placuit.

Imperitia nõ facit quẽ deponi.

i ❡ Dicat.] Arg. contra extra de fi. presbyte. propoſuit. 7. q. 1. illud. ſed nec hic populus reſpõdet, Amen, officiãdo eccleſiã vel Miſſã. Et ita videtur, quòd nec ſine miniſtro poteſt presbyter Miſſam dicere, licet H. dixerit, quòd bene poſsit cum populo tantũ eccleſiã officiare.

k ❡ Amen.] Videtur ergo ſufficere, ſi populus reſpondeat ſacerdoti in Miſſa[4], & ſic eſt contra 7. q. 1. illud. Sed dic quòd non reſpondet populus officiando Miſſam.

l ❡ Vt ſono.] Hoc eſt dicere, ſicut in concione laici cõpoſitos ſermones & politos conſiderant: ſic viri eccleſiarum votum & intentionem conſiderare debent ſacerdotis.

m ❡ Itaque.] ideſt, quamuis.
n ❡ Illa.] concio.
o ❡ Bona dictio.] nominetur: non tamen poteſt dici benedictio. 28. diſt. presbyterum.

[3] Ad idẽ 73. diſt. epiſcoporũ in fi. 25. q. 2. in Galliarũ in fi. Presbyter an ſine miniſtro poſſit celebrare.

[4] Dicit Hugo quòd quidẽ verũ eſt: ſed hoc non colligitur hic. non enim dicitur quòd populus ſic reſpondeat officiãdo, &c. vt ſequit. de hoc ſupra in glo. præceden. Archid.

Nullus.

hominibus excellere videntur, cum veniunt, vt Christiani fiant, hoc amplius, quàm illis illitteratis impartire debemus; quòd sedulo admonendi sunt, vt humilitate, &c.

Item Gregorius ad Leandrum episcopum Hispalensem, in præfat. Moral. ad finem.

¶ De eodem. C. XIII.

INdignum vehementer existimo, vt verba cælestis oraculi restringam sub regulis Donati.

¶ *Hoc, & duo sequentia capita absunt à multis antiquis exemplaribus, neque glossam habent.*

[*Item Augustinus de vera religione, c. 49. & 50.*]

PALEA. C. XIIII.

LOcutio diuinarum scripturarum secundum cuiusque linguæ proprietatem accipienda est. Habet enim omnis lingua, sua quædam propria genera locutionum; quæ cum in aliam linguam transferuntur, videntur absurda.

[*Item Hieronymus ad Pammachium, epist. 52. cuius initium est* [*Christiani interdum pudoris est.*]

PALEA. C. XV.

ECclesiastica interpretatio, etiam si habet eloquij venustatem, dissimulare eam debet, & fugere †; vt non otiosis philosophorũ scholis, paucisque discipulis, sed vniuerso loquatur hominum generi.

† *al. non fugere*

Item Clemens Papa, epist. 3.

¶ Propter opprobrium senectutis, à paruulis, & à minimis non erubescat discere episcopus. C. XVI.

NVllus episcopus † propter opprobrium [a] senectutis, vel nobilitatem generis à paruulis, vel minimis † eruditis, si quid forte est vtilitatis, aut salutis, inquirere negligat. Qui enim rebelliter viuit, & discere, atque agere bona recusat; magis diaboli, quàm Christi membrũ esse ostenditur; & potius infidelis, quàm fidelis monstratur.

† abest ab originali.
† *al. minus.*

DISTINCTIO XXXIX.

g
Ps

ECce [b] *plenarie monstratum est, quòd sacerdotes oportet litterarum tam sacrarum, quàm sæcularium esse peritos. Nunc quæritur, an sæcularium negotiorum oporteat eos habere peritiam* [c]. *Hanc prælatis esse necessariam multis rationibus probatur. Debent namq; prælati subditis non solum spiritualia, sed etiam carnalia subsidia ministrare, exemplo Christi, qui turbas sequentes non solum verbo docebat, sed etiam virtute sanabat, & corporalibus alimentis reficiebat. Vt autem prælati hæc omnia plene possint perficere, sæcularium negotiorum oportet eos habere solertiam* [d]; *vt eorum cautela & ecclesiæ seruentur indemnes, & cuique necessaria pro suo modo* [e] *ministrentur. Vnde quidam in episcopum electus, à Beato Gregorio pro sua simplicitate repellitur, ne eius occasione res ecclesiæ dilapidarentur. Sic enim scribit Gregorius clero, & nobilibus Neapol. lib. 8. epist. 40.*

¶ Sæcularium negotiorum imperiti non sunt in episcopos ordinandi. C. I.

PEtrus diaconus, quem à vobis electum asseritis, omnino (vt dicitur) simplex est [f]: & nostis, quia talis hoc tempore in regiminis debet arce constitui, qui non solum de salute animarum, verum etiam de extrinseca [g] subiectorum vtilitate, & cautela sciat esse solicitus.

Ansl. l. 6. c. 13.
Poly. l. 2. tit. 1.

NVllus.] CASVS. Quidam episcopi dedignabantur discere à iuuenibus, vel ignobilibus propter opprobriũ senectutis, vel nobilitatẽ generis: quos Clemẽs reprehendit, dicẽs ꝙ potius sunt membra diaboli quam Christi: & potius sunt infideles q̃ fideles.

a ¶ *Opprobrium.*] Et dicit Augustinus. Ego senex à puero nondum anniculo paratus sum edoceri, vt 24. q. 3. si habes. & stultus est, qui bona quæ videt, discere contemnit, vt 22. dist. de Constantinopolitanæ. & si vnũ pedem haberem in sepulchro, alium extra: adhuc vellẽ discere, vt ff. de fideicõ. liber. apud Iulianũ. Vnde Seneca. Nulla ætas sera est ad discendum.

Senectus optima ad discẽdũ.
Seneca.

ECce.] Hæc dist. breuis est: & ideo non diuiditur.

b ¶ *Ecce.*] In tribus supradictis dist. demonstratum est, episcopum debere esse prudentem in litteris tam diuinis q̃ sęcularibus. Nunc vero in hac 39. distin. ostendit, quòd oportet episcopũ esse prudentem in negotijs sæcularibus, vt sua cautela reddantur ecclesiæ indemnes: & cuique necessaria pro suo modulo ministrentur, & hoc exemplo Domini, qui turbas sequentes non solum verbis spiritualibus, sed etiam corporalibus alimentis reficiebat: quam peritiam quia Petrus diaconus nõ habuit, est à dignitate repulsus, ad quam fuerat electus, vt probat sequens cap. quod per se patet.

Episcopũs debet esse prudens in negotijs sęcularibus.

c ¶ *Habere peritiam.*] Et ita hoc est adhuc de illo capitulo, de quo tractatur 36. dist. scilicet, oportet episcopũ esse prudentem. secundum Hugo. & Lau.

d ¶ *Solertiam.*] idest industriam, & solicitudinẽ. Solers enim antiquitus dicebatᷓ q erat oĩ bona arte instruct⁹. Et dicitᷓ solers, ꝙ sit solicitus in arte & vtilis, secundum Papiam.

e ¶ *Pro suo modo.*] qa plus quãdoque conferendũ est vni quàm alteri, vt 1. q. 2. clerici. 12. q. 2. vulteranę. ext. de ꝑbẽ. de multa: in fi.

f ¶ *PEtrus.*] ¶ *Simplex est.*] Quædã est simplicitas, quæ est cõtraria dolo [1]: & illa ẽ bona, vt 16. q. 1. sicupis. sed hic vocat simplicitatẽ negligẽtiã siue stultitiã, vt 36. dist. in princi. illa enĩ impedit promouẽdũ, vt hic, & arg. 74. dist. eꝑorũ. sed ꝓmotũ nõ deijcit: sed datᷓ ei coadiutor, vt 7. q. 1. qa frater. & 12. q. 2 vobis. tamẽ iste Petrus nõ tantũ ꝑ ꝑ simplicitatẽ fuit remot⁹, sed etiã qa solidos dedit ad vsurã, vt 47. dist. de Petro.

g ¶ *Extrinseca.*] Debet enim cautus circa sua negotia esse, vt 23. dist. qui episcopus. & est simile 86. dist. fratrem. Ioannes.

Simplicitas est duplex.

[1] 2. q. 7. sãcta ꝙ pe rusticitas, id est, simplicitas. Aliquãdo est simplicitas cõtraria difficultati. C. de iu. l. vl. in prin. instit. de fidei commis. hæredi. §. quia. Archid.

Opor-

Oportet.] Hæc dist. diuiditur in sex partes, in quarũ prima probat primo & principaliter, quod ornatus debet esse sacerdos, & omnes alij clerici, vt honorẽ faciant suis cathedris & dignitatibus: & hoc probat per quatuor aucto. Secũda ibi, *Homo christianus*. Tertia ibi, *Si Papa*. Quarta ibi, *Ante omnia*. Quinta ibi, *Illud*. Sexta ibi, *Multi*. Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 40. dist. in qua prosequitur quintum cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet epm esse ornatum: sed per ornamenta virtutes intelligunt: & hoc probatur auctoritate Psal. & exemplo sacerdotũ veteris testamenti, q. varijs vestibus vtebãtur, quæ designant vestes interiores, scilicet virtutes & bonos mores, qbus suæ cathedræ conferant decorem, quem ab eo non accipiũt: nec intelligant sibi licentiam peccãdi concessam ex dignitate sibi data, sed necessitatem bene viuendi: quod probat seq. cap.

a Oportet.] Hic prosequitur 5. cap. Apostolicæ regulæ, oportet epm esse ornatum. Est autẽ duplex ornatus, exterior, & interior. Exterior ornatus consistit in grauitate, & in incessu, & in habitu, & in temperantia cibi & potus. de isto ornatu agitur in proxima seq. dist. Interior ornatus est virtus. & de hoc agitur hic: & ostendit quod locus non dat virtutem, nec dignitas: sed vitæ meritum. Ioan.

DISTINCTIO XL.

1. Tim. 3. Ps. 131. Exo. 28.

Oportet[a] quoq; episcopum esse ornatum, & hospitalem. Ornamenta episcopalia, virtutes debent intelligi, quæ à Domino eis repromittuntur, cum dicitur [Sacerdotes eius induam salutari.] Vnde in veteri testamento varijs vestibus ex præcepto Domini sacerdotes ornati leguntur: quia multimodis virtutibus debet splendere vita pontificis; vt gradui conferat decorem, quem ab eo non accepit. Non enim loca, sed vita, & mores sanctum faciunt sacerdotem. Vnde ex suscepto officio non licentiam peccandi, sed necessitatem bene viuendi se nouerint assecutos.

Vnde Symmachus Papa ait.

¶ Officium sacerdotii non confert, sed adimit peccandi licentiam. C. I.

Polyc. l. 3. tit. 7.

Non nos beatum Petrum, sicut dicitis, à Domino cum sedis priuilegijs, vel successores eius, peccandi iudicamus licentiam suscepisse. Ille perennem[b] meritorum dotem cum hereditate[c] innocentiæ misit ad posteros. Quod illi concessum est pro actuum luce[d], ad illos pertinet, quos[e] par conuersationis splendor illuminat. Quis enim[f] sanctum dubitet esse, quem apex tantæ dignitatis attollit? In quo si desunt bona acquisita per meritum, sufficiunt, quæ a loci decessore præstantur. Aut enim claros ad hæc fastigia erigit: aut qui eriguntur, illustrat[g].

¶ *Caput hoc, quod citatur ex Symmacho, est in libro, quem pro Symmacho Ennodius diaconus scripsit: iureque Symmachi nomine citatur, quòd eum librum Symmachus, & vniuersa quinta synodus pro causa Symmachi habita sic approbarunt, vt parem ei cum synodis, & Apostolicis decretis auctoritatem tribuerint.*

Item Hieronymus ad Heliodorum, epist. 1.

¶ Filij sanctorum sunt, qui exercent opera eorum. C. II.

infra. 2. q. 7. c. non omnes. Polyc. l. 3. tit. 8. Burc. l. 1. c. 207. Iuo p. 5. c. 321.

Non est facile stare[h] loco Pauli, tenere gradum Petri iam cũ Christo regnantium: quia[*] hinc dicitur; non sanctorum filij sunt, qui tenent loca sanctorum; sed qui exercent opera eorum[i].

* ¶ Quia hinc.] *Hac vsque ad finem non sunt inuenta apud B. Hieronymum, ex quo tamen, aut ex eius dictis, citant etiam ceteri collectores.*

Item Gregorius.

¶ Morum nobilitas, non loci, vel generis, sacerdotes notificet. C. III.

Burc. l. 1. c. 208. Iuo. p. 5. c. 322. Polyc. l. 3. tit. 7.

Nos qui præsumus, non ex locorum[k], vel generis dignitate; sed morum[l] nobilitate[m] innotescere debemus: nec vrbium claritate, sed fidei puritate.

Item Gregorius ad Anastasium presbyterum, lib. 6. epist. 29. vel c. 193.

¶ Non loca, vel ordines, sed merita nos Deo iungunt. C. IIII.

Polyc. ibidem.

Non loca, vel ordines[n] creatori nostro nos proximos faciunt: sed ei nos merita bona iungunt, aut mala disiungunt.

Item Ioannes Chrysostomus, [id est auctor operis imperfecti, in Matthæum, homilia 40. ad c. 21.]

Non nos.] CASVS. Quidam dicebant, quod Petrus & successores eius licentiam peccandi a Domino receperunt cũ priuilegio dignitatis. Symmachus autẽ Papa dicit, non esse verum: quia Petrus transmisit ad posteros apostolicã dignitatem cum hereditate innocentiæ, quam per bona opera acquisiuit: verũtamen nullus debet dubitare sanctum esse quem apex tãtæ dignitatis attollit: in quo si bona ꝓpria desint, sufficiunt merita Petri, vt bonæ opinionis habeatur. Quæ sequuntur vsque ad cap. si Papa. plana sunt.

b Perẽnem meritorũ.] id est, apostolicam dignitatem per bona merita acquisitam.

c Cum hereditate.] id est, ad hoc transmisit vt essent heredes bonitatis suæ.

d Pro actuum luce.] id est, per bonos actus.

e Quos.] id est, quia eos.

f Quis enim.] quasi dicat, & si quandoque forte Apostolici non essent boni; tamẽ semper præsumũtur esse boni. quis enim, &c. Sed nõne contrarium est 19. dist. Anastasius. 21. dist. nunc autem? Sed non dr hic, quod sancti sunt: sed quod sancti præsumũtur, donec contrarium constet: quia hereditatem innocentiæ recipiunt, vt hic dicit. Sed quid si constet de ipso, quod adulterium cõmisit, vel homicidium? Dicit Hug. quod licet non possit accusari, inde tamen peccat: & quod hic dr, bene facere, intelligit de his, quæ possunt æq; retorqueri ad bonũ vel ad malum: quia semper in dubio pro ipsius facto præsumit. Sed hoc certe idem est in quolibet sacerdote, vt 11. q. 3. absit. & 41. dist. cap. 1. & 16. q. 1. si clericatus? Respon. hoc verũ est: sed tñ magis præsumitur pro Papa, vt 93. dist. cap. 1. vnde sacrilegij instar esset disputare de facto suo, vt 17. q. 4. §. qui autem. Vel dic quòd facta Papæ accusantur, vt homicidia Sampsonis, & furta Hebræorum, & adulterium Iacob, vt extra de diuor. gaudemus. Ioan.

g Illustrat.] id est, dat eis occasionem bene viuendi, vt 81. distn. valet.

h Non est. Stare.] digne, sicut exigit eminẽtia dignitatis. Hug.

i Opera eorum.] 35. dist. cap. ecclesiæ.

k Nos. Non ex locorum.] tantum: ne sit contra. 81. dist. valet.

l Morum.] C. de episco. & cleri. si quemquam.

m Nobilitate.] sic 7. 1. q. 1. vilissimus.

n Non loca, vel ordines.] tantum: quia per ordines confertur gratia, vt 1. q. 1. quidquid. & est simile 23. q. 4. sicut 2.

Arg. 24. q. 1. pudenda.

Papa siue Apostolicus semper præsumitur bonus.

Papa de homi. vel adulterio accusari nequit.

Ista fuit sententia Laur. dicentis, quòd qui de alijs præsumit, vel dubitat, peccat venialiter: q de Papa, mortaliter. ar. huius §. hic allega. quæ autem.

¶ Magnitudo peccati, vel dignitatis quemque fortiter deijcit. C. V.

2 HOmo Christianus fortiter cadit[a] in peccato propter duas causas, aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis †.

Item ex dictis † *Bonifacij*[α] *martyris.*

† al. gestis

¶ Damnatur Apostolicus, qui suæ, & fraternæ salutis est negligens. C. VI.

Iuo par.5.c.23.

3 SI Papa suæ, & fraternæ salutis negligens, deprehenditur inutilis, & remissus in operibus suis, & insuper à bono taciturnus,[b] quod magis officit sibi, & omnibus; nihilominus innumerabiles populos cateruatim secum ducit, primo mancipio[c] gehennæ, cum ipso plagis multis in æternum vapulaturus †. Huius culpas istic redarguere præsumit mortalium nullus: quia cunctos ipse iudicaturus à nemine[d] est iudicandus; nisi deprehendatur à fide[e] deuius: pro cuius perpetuo statu vniuersitas fidelium tanto instantius orat, quanto suam salutem post Deum ex illius incolumitate animaduertit propensius pendere.

† al. vapulaturos

α ¶ Dictis Bonifacij.] *Nauclerus gen. 26. testatur hoc fuisse dictum Bonifacij martyris. Verum Deusdedit presbyter Cardinalis, tit. Apostolorum in Eudoxia, tempore Victoris Papæ iij. libros quatuor de rebus ecclesiasticis composuit, qui in bibliotheca Vaticana seruantur. Et libro primo cap. 231. ex gestis (sic habent etiam multi Gratiani codices, & Iuo) Bonifacij martyris, & Archiepiscopi Moguntini sedis Apostolicæ legati, hæc sanctissimi illius viri de Romano Pontifice, ac sede Apostolica verba refert; in quibus est hoc caput: & quidem ex antecedentibus, & sequentibus valde illustratur.* Sancta Romana Ecclesia priuilegio specialis auctoritatis diuinitus, & humanitus caput omnium ecclesiarum post Christum Iesum effecta, secundum Antistitis, vel rectoris sui qualitatem, & valitudinem afficit totius Christianitatis membra, vt illius incolumitati sua respondeant incolumitate, & cõgaudeant: & nihilominus eius lãguoribus suo languore consentiant: & sicut eius gloria iuxta Apostolum conglorificantur; sic eius deiectione deijciuntur, vt illud propheticum in eo præcipue compleri deprehendatur [Omne caput languidum, & omne cor mœrens: à planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas.] Et reuera tanta reuerentia apicem præfatæ Apostolicæ sedis omnes suspiciunt, vt nõnullam sanctorum canonum disciplinam, & antiquam Christianæ religionis institutionem magis ab ore præcessoris eius, q̃ à sacris paginis, & paternis traditionibus expetant: illius velle, illius nolle tantum explorant, vt ad eius arbitrium suam conuersationem & ipsi remittant, aut intendant. Quòd si, vt summopere sibi, & omnibus expedit, zelo domus Dei sine intermissione tabescens, fidelis dispensator & prudens existens, Deo & hominibus, opere & sermone irreprehensibilem sese conseruare studuerit, vt vere fatear, vniuersum pene mundum secum attonitum, & solicitum post Deum currere facit; ex vtroq; sexu populos diuersæ ꝓfessionis, conditionis, & ætatis cateruatim Domino suo super omnia bona ipsius constituendus ducit. Si vero suæ, & fraternę salutis negligens deprehẽditur, inutilis, & remissus in operibus suis, & insuper à bono taciturnus (quod magis officit sibi & omnibus) nihilominus innumerabiles populos cateruatim secum ducit, primo mancipio gehennæ cum ipso plagis multis in æternũ vapulaturus: cuius culpas istic redarguere præsumit mortalium nullus: quia cunctos ipse iudicaturus à nemine est iudicandus, nisi forte deprehendatur à fide deuius: pro cuius perpetuo statu vniuersitas fidelium tanto instantius orat; quanto suam salutem post Deum ex illius incolumitate animaduertunt propensius pendere. Saluo enim diuinæ omnipotentiæ mysterio, vt dignum est, loco ab ipsa secundo illud B. Iob nõ incõgrue aptari sanctæ Romanæ Ecclesiæ potest: [Si destruxerit, nemo est q ædificet: & si incluserit hominem, nullus est q aperiat ei: si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subuertent terram] nec immerito: cum ipsa specialius in Petro cæli, terræq; retentet habenas. Hæc cum omnium fidelium in Christo spiritalis sit mater, nemo debet renuere illius feriri diciplina, vel emẽdari censura, iuxta illa ꝓuerbia Salomonis [Ne dimittas legem matris tuæ, liga eam in corde tuo iugiter: qui enim abijcit disciplinam, infelix est: & stultus homo despicit matrẽ suam.] & rursus [Est maledictus à Deo, q exasperat matrẽ: & maledictio matris eradicat fundamẽta;] illa vtiq; quæ arrogãt †, diuisa à sede illius, cui dictum est [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meã.] & super arenam concupiscentiæ carnalis, seu humanæ præsumptionis probantur posita: cursus riui minime prosperatur, si à suo fonte diuidatur.

2.Cro.1. Esa.14. Iob.c.12. Prou.1.6.18. Eccle. 3. † fortasse] arroganter Matt.16.

HOmo.] Hæc est secunda pars huius dist. in qua probat, quòd vnus in eodem genere peccati magis punitur quàm alius: & hoc probat per istud c. Ioan. de Fan.

a ¶ Cadit.] id est, cadere videtur ab ecclesia. Ex hoc capitulo plurimi dicunt, ꝙ circumstantiæ loci & temporis & dignitatis & sciẽtię aggrauãt peccatũ [1]: vt magis peccet clericus, quàm laicus in eodem genere delicti, & magis litteratus, q̃ non litteratus, & magis peccatur in loco sacro vel tempore q̃ extra. arg. 19. dist. nulli. & 50. dist. quia tua. & 11. q. 3. præcipue. & 25. q. 1. nulli. de pæni. dist. 5. consideret. & 32. q. 5. qui viderit. & augetur peccatum dignitate peccantis, [2] vt ff. de re milita. omne. §. augetur. Alij dicunt ꝙ circũstantiæ cũ sint bonæ & à Deo, non debent esse alicui occasio mali. vnde dicunt, ꝙ circumstantiæ nõ aggrauant peccatũ, sed solus contemptus. si ergo laicus ex maiori contemptu peccat, magis peccat quàm clericus. Sed quia non constat ecclesiæ qualiter q̃s peccat, an ex contẽptu vel alio modo, 24. q. 3. Deus. ideo non potest iudicare de peccato ſm contemptum: & ideo iudicat ꝑ circumstantias, quasi per quasdam pręsumptiones: & magis punitur clericus q̃ laicus: q̃a magis pręsumitur ꝯ ipsum. & licet hic duæ causæ tantum enumerentur, quæ videñt aggrauare peccatum: tñ plures sunt. de pœ. di. 5. cõsideret.

Circumstantiæ peccata aggrauãtes.

[1] Adde ad hoc tex. gl. & doct. in l. & facta. §. 1. ff. de pœ. & de hoc satis no. Gof. in su. de pę. & re. §. confiteatur quis, &c.

[2] Ad hoc 5. q. 6. presbyteri. C. de episco. & cle. presbyteri.

SI Papa.] Hæc est tertia pars huius dist. in qua probat, ꝙ Papa magis puniẽ quàm alij, si male regit ecclesiam Dei. & hoc probat per hoc cap. Ioan. de Fan.

CASVS. Bonifacius martyr consultus fuit, an Papa ab aliquo possit iudicari, si inueniaẽ negligens & remissus in operibus suis, cum noceat sibi & omnibus subditis suis: & similiter multos secum trahit. Et respondet quòd non, cum debeat omnes alios iudicare: nisi hæreticus deprehendatur, pro cuius salute, cum ipse sit caput ecclesiæ post Deum, vniuersitas fidelium instantius orat: sed licet iudicari non possit, nihilominus punietur cum ipso diabolo in æternum.

b ¶ Taciturnus.] Taciturnitas mortalis est in ꝑlato, vt 43. dist. c. 1.

Prælati tacere non debent.

c ¶ Mancipio.] id est, diabolo, qui mãcipatus est gehennæ. de pœ. dist. 1. mancipium.

d ¶ A nemine.] Papa à nemine potest iudicari, vt 9. q. 3. nemo. q̃d intellige nisi ipse se subijciat alij. 2. q. 7. nos si incompetenter. Sed contra 24. q. 2. sane profertur. versiculo, item Romanorum. vbi dicitur, ꝙ Dioscorus Papa Romanus fuit excommunicatus, quãuis in fide non peccauerat. Sed ibi appellat Papam patriarcham Constantinopolitanum. Item adhuc obstat 11. q. 2. non liceat. ibi, vnus Papa iudicat de suo successore. Sed ibi non iudicat de ipso, sed dicit quòd non liceat ei alienare res ecclesiæ.

Papa iudicatur à nemine.

e ¶ A fide deuius.] Quod intelligit Hugo, cum Papa non vult corrigi: si enim paratus esset corrigi, non posset accusari, vt 24. q. 1. aperte. & cap. ait. & cap. hæc est fides. & 2. q. 3. dixit Apostolus. Sed quare non potest accusari de alio crimine? ponamus quòd notorium sit crimen eius vel per confessionem, vel per facti euidentiam: quare non accusatur vel de crimine simoniæ, vel adulterij: etiam cum admonetur, incorrigibilis est, & scandalizatur ecclesia per factum eius? Certe credo quòd si notorium est crimen eius, quandocumque, & inde scandalizatur ecclesia, & incorrigibilis sit: quòd inde possit accusari. Nam contumacia dicitur hæresis [3], vt 81. dist. si qui presbyteri. & contumax dicitur infidelis, vt 38. dist. nullus. Hic tamen specialiter fit mentio de hæresi, ideo quia & si occulta esset hæresis de illa posset accusari: sed de alio occulto crimine non posset. Item numquid potest denuntiari crimen Papæ secundum regulam istam, Si peccauerit in te frater tuus [4]: cum nomine fratris q̃libet Christianus dicaẽ, vt 11. q. 3. ad mensam. Sed dico ꝙ non potest denuntiari crimen de ipso, nisi inde posset accusari. nam inutilis esset denuntiatio [5]. Itẽ numquid Papa posset statuere, ꝙ non posset accusari de hæresi? Rñ. ꝙ non: quia ex hoc periclitaretur tota ecclesia: q̃d non licet.

Papa an de crimine accusari possit.

j. 25.

j.25.q.1. sunt quidam. quia hoc fit in eo casu quo desinit esse caput ecclesiæ, & ita non tenet constitutio. Sed pro quo peccato potest Imperator deponi? pro quolibet: si est incorrigibilis. vnde deponitur, si est minus vtilis, vt 15.q.6. alius.

Imperator pro quo peccato deponi potest.

A *Nte omnia.*] Hæc est quarta pars huius distin. in qua dicit, ꝙ dif-

Item Augustinus ad Valerium, epist. 148.

¶ Non ordines, sed vitæ merita nos Deo commendant. C. VII.

Ansl.l.6.c.196. Iuo p.6.c.389.

ANte omnia peto, ut cogitet religiosa prudentia tua, nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore facilius, & lætius, & hominibus acceptabilius episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio, si perfunctorie[a], atque adulatorie res agatur; sed nihil apud Deum miserius, & tristius, & dãnabilius. ¶ Itẽ nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore difficilius, laboriosius, periculosius[b] episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio: sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster Imperator iubet. Quis autẽ iste sit modus, nec à pueritia, nec ab adolescentia mea didici; & eo tempore, quo discere cœperam, vis mihi[c] facta est merito peccatorum meorũ. Nam quid aliud existimem nescio, vt secundus locus[d] gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noueram.

Ansl.l.6.c.186.

Item Isidorus.

¶ Corrumpitur, & ad terram sacerdotium trahitur, nisi legaliter, & iuste seruetur. C. VIII.

SIcut viri, & mulieris digna coniunctio vnum facit matrimonium, & sicut duorum copulatio vnum perficit corpus; ita clericatus[e], & sacerdotium vnum faciunt presbyterum; & electio[f] & consecratio vnum faciunt episcopum, quæ omnia vnum efficiunt corpus: quod citius corrumpitur, & ad terram trahitur, nisi legaliter seruetur, nisi iuste viuendo laudetur.

Item Ambrosius lib. de paradiso, c.4.

¶ Gratia, non locus saluat animam. C. IX.

† *Quo loci illud aduerte*] orig.

ILlud† autẽ animaduerte, quia extra paradisum[g] vir factus est, & mulier intra paradisum, vt aduertas, quòd non loci[h], non generis nobilitate, sed virtute vnusquisq; gratiã sibi comparat. ¶ Deniq; extra paradisum factus, hoc est in inferiore loco, vir melior inuenitur: & illa, quę in meliore loco, hoc est in paradiso, facta est, inferior reperitur.

Item Gregorius, lib.6. reg. epist.5. seu c.169.

¶ De eodem. C. X.

† *al. Quamlibet*

Gen.19.

QVælibet† occulta[i] loca sine gratia Dei animam saluare nõ possunt: quod aliquando in ipsis quoque cõspicimus erratibus[k] electorum. Nam Loth in ipsa peruersa ciuitate[l] fuit iustus; in monte[m] peccauit. Sed ista cur dicimus, cum maiora nouerimus? Quid enim paradiso iucundius? quid cælo securius? & tamen homo ex paradiso, & Angelus de cælo peccando cecidit[n].

Idem.

¶ De eodem. C. XI.

Burc.l.1.c.206. Iuo p.5.c.320.

ADam primus homo pro peccato de paradiso eiectus est[o]: hoc est, quia Dei nobilitatem à se deiecit, nobilitate loci priuatus est.

¶ *Primo libro B. Gregorij in Ezechielem homil.9. leguntur hæc verba, quæ nonnihil ad hanc rem facere videntur:* Quia autem loca mentem non muniunt, ipse humani generis primus testatur parens, qui & in paradiso cecidit.

Item Ioannes Chrysostomus, [id est auctor operis imperfecti, in Matthæum, hom.43. ad c.23.]

difficile est bene regere sacros ordines & ecclesiasticas dignitates, sed facile est male regere, & periculosum: & hoc probat per hoc cap. & cap. seq. Io. de Fan.

CASVS. Aug. factus fuit episcopus Hipponensis ecclesiæ. Vnde Valerius referebat gratias creatori. Aug. dicit, ꝙ si quis vtaẽ officio epi, presbyteri, diaconi transitorie & semiplene, nihil est leuius & facilius: sed nihil est ei damnabilius apud Deum. sed si quis militet eo modo quo Christus iubet, nihil est difficilius, sed nihil beatius apud Deum. Et ostendit ꝙ ad tantam dignitatem eligi nõ debuit, cũ minora officia nõ didicerit gubernare. Et hoc probat nauigãtis exemplo, cui cura nauis committi non debet, qui remum tenere non nouit.

a ¶ *Si perfunctorie.*] id est, negligenter.

b ¶ *Periculosius.*] quia qui episcopatum desiderat in terra, inueniet confusionem in cælo. 8.q.1. qui episcopatum. & j. ea. c. multi.

Episcopatũ desiderare valde periculosum est.

c ¶ *Mihi.*] & sic aliquis potest cogi vt fiat eps. quod verũ est, si ab initio cogitur, vt fiat de nolente volens, vt 23.q.4. displicet. sed si perseueraret in voluntate, non esset cogendus, vt 74. dist. vbi ista.

d ¶ *Vt secundus locus.*] quia primus locus est papatus, secundus locus est episcopatus. Vel ideo hoc dixit, quia factus est episcopus alteri, vt 7.q.1. non autem.

Papatus est primus locus.

SIcut viri.] CASVS. In hoc cap. notatur similitudo inter matrimonium carnale & spirituale: quia sicut legitima cõiunctio, scilicet animorum, vnum facit matrimoniũ; & sicut duorũ cõmistio vnũ facit corpus, ita clericatus & sacerdotium vnũ faciũt presbyterũ; & electio & cõsecratio faciunt vnum epm. Et hæc omnia supradicta vnũ corpus efficiunt, i. ecclesiam, quod cito rumpitur, nisi legaliter obseruetur.

e ¶ *Clericatus.*] id est, minor ordo. hic videt, ꝙ si laicus promoueretur in sacerdotem, nullum reciperet characterem: sed si haberet aliquẽ minorem ordinẽ, & per saltum reciperet superiorem. bene reciperet characterem, vt 52. distin. solicitudo. Alii dicunt, ꝙ laicus verum ordinem reciperet, dum tamen baptizatus fuerit. arg. 1.q.1. vẽtum. Io. quod verum[1] credo. B.

[1] Idem no. 56. dist. c.1. in glo.

f ¶ *Electio.*] consueuit istud induci, ꝙ ex sola electione non cõsequitur aliqs ius, vt de hoc dixi 63. dist. quanto.

ILlud.] Hæc est quinta pars huius dist. ĩ qua ꝓbatur, ꝙ nõ est ita magnus, q. cadere nõ posset, si gratiã nõ haberet; & hoc ꝓbaẽ ꝑ hoc ca. & duo c. seq. Io. de Fã. CASVS. Quidã nimis gloriabanẽ de loci nobilitate, sed Ambro. ꝓbat nõ esse gloriãdũ; qa in loco nobili põt esse malus, & ĩ vili loco bonus inueniri, & hoc probat exẽplo Adæ & Euæ. nã Adã creatus fuit ĩ agro Damasceno, & tñ melior est inuẽtus Eua, q̃ in paradiso est creata.

g ¶ *Extra paradisum.*] in agro Damasceno.

h ¶ *Non loci.*] ar. ꝙ rõne loci vel dignitatis[2], vel nobilitatis ꝑ aliquo nõ ꝓsumiẽ, vt 12.q.2. gloria. arg. ꝯ 24. dist. qñ. Et certe ꝓ nobilibus ꝓ debet ꝓsumi ĩ ijs, q̃ spectãt ad nobilitatẽ. ar. ff. de fid. inst. l. fi. Io.

QVælibet.] CASVS. Quidã dicebãt, ꝙ aliquis nõ poterat saluari, nisi in locis solitarijs: sed Greg. dicit hoc nõ esse verũ. & hoc ꝓbat exẽplo triũ. Nã Loth ĩ ipsa ciuitate fuit iustᵘ, & in mõte peccauit. Adã ĩ paradiso deliciarũ peccauit, quo nihil ẽ iucũdius. Et angelus de cælo p peccatũ descẽdit. Cap. qđ sequiẽ, patet.

i ¶ *Occulta.*] arg. contra eremitas.

k ¶ *Erratibus.*] id est peccatis vel delictis.

l ¶ *Peruersa ciuitate.*] arg. ꝙ non nocet bono malorum conuersatio, vel cohabitatio.

m ¶ *In monte.*] 15.q.1. inebriauerunt[a].

[a] Et 35. distin. sexto die.

n ¶ *Cecidit.*] Nam ex uarietate locorũ nullũ discrimẽ inducit. C. de tẽpo. in integ. restit. l. ult. arg. contra. 32.q.5. qui uiderit.

n ¶ *Cecidit.*[3]] Et hæc est causa, quare nos persequitur, quia nos illuc debemus ascendere, unde ipse descendit. 16.q.2. c.1.

Dæmon quare nos ꝑsequitur.

o ADam.] *Eiectus est.*] Gen.4. de pæ. dist.1. Adã. & priuatus, vt de pæn. dist.1. c. serpens. & c. sicut primi.

[3] De casu eius habetur de pæ. dist.1. in princ. Lau.

M*Vlti.*] Hæc eſt ſexta pars huius diſtin. in qua dicit, ꝙ nomẽ ſacerdotis debet conſiſtere in re,& non tantum in nomine, vt per hoc cap.probatur. Io.de Fan.

Casvs. Reprehenduntur hic quidã qui erant presbyteri, vel ſacerdotes nomine tantũ,& non re vel vita, qui ꝑꝑ cathedrã ſe ſanctificatos putabant:ſed male, qa locus nõ ſanctificat hominem, ſed homo locum. vnde dicit Ioan. Chryſoſto. ꝙ ſi bene docent, & bene viuunt, populum inſtruunt, & bene habebunt: & ſi bene docent & male viuunt, ſeipſos condemnant.

a ¶ *Sed homo locum.*] Sed res accedere debet hominibus, & non homo rebus. ff. de ædil.edic.iuſtiſsimæ.

IDEM QVICVMQVE. Casvs. Quidam deſiderabãt dignitatem, vt præeſſent tantum, & non vt prodeſſent: ſed dicit Io.Chryſoſt. ꝙ tales inuenient confuſionem in cælo, nec inter ſeruos Chriſti computabuntur. Nõ enim debet aliquis feſtinare qualiter appareat maior aliis: nam q̃ iuſtior eſt, maior eſt; & nõ qui maior eſt dignitate, eſt iuſtior.

b ¶ *Deſiderauerit.*] Ad hoc vt præſit, non vt ꝓſit, ne obſtet. 8. q.1. qui epiſcopatum.

c ¶ *Tractauerit.*] No. ꝙ eo ſolo ꝙ aliquis loquitur de epiſcopatu, punitur, ſic eo ipſo, ꝙ quis loquitur ambitioſe de minimis, peccat. 16.q.1.ſi cupis. & q̃ loquitur de mulieribus, vt 32.diſt.hoſpitiolũ.

Peccat qui de minimis ambitioſe loquitur.

d ¶ *In honore.*] quia nõ gradus elegantior, ſed vitæ melioris actio cõprobatur. 23.q. 4. ſicut hi. & 16 q.1.ſunt nonnulli. Et eſt hic arg. ꝙ illa pars quæ iuſtiori rationi innititur, maior dicitur, licet ſit minor. ſic 31.diſt.Nicæna. 19. diſtin. in canonicis. 4. q.3. §. 2. extra de teſtibus, in noſtra[1]. & 20.diſt.§.1.

[1] Extra de elec. eccleſia veſtra 2. ibi videas.& dixi plene 31. diſtin. Nicæna. Archidia.

¶ Non eſt uerus ſacerdos omnis, qui nominatur ſacerdos. C. XII.

6 MVlti ſacerdotes,& pauci ſacerdotes; multi nomine, pauci opere. Videte ergo, quomodo ſedetis ſuper cathedrã; quia non cathedra facit ſacerdotem, ſed ſacerdos cathedram; non locus ſanctificat hominem, ſed homo locum[a]; non omnis ſacerdos ſanctus, ſed omnis ſanctus ſacerdos. Qui bene ſederit ſuper cathedram, honorem accipit ab illa; qui male ſederit, iniuriam facit cathedræ; ideoque malus ſacerdos de ſacerdotio ſuo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim ſedens, ſi quidem bene vixeris,& bene docueris, omnium iudex es: ſi autem bene docueris,& male vixeris, tui ſolius cõdẽnator eris†. Nam bene viuendo,& bene docẽdo, populum inſtruis, quomodo debeat viuere: bene autem docendo,& male viuendo, Deum inſtruis, quomodo te debeat condemnare. *Idem.* ¶ Quicumque deſiderauerit[b] † primatum in terra, inueniet confuſionem in cælo; nec[α] inter ſeruos Chriſti computabitur, qui de primatu tractauerit[c]; nec vnuſquiſque eorum feſtinet, quomodo alijs maior appareat, ſed quomodo omnibus inferior videatur: quoniam nõ qui maior fuerit in honore[d], ille eſt iuſtior: ſed qui fuerit iuſtior, ille maior. Conuerſatio ergo melior eſt deſideranda, non dignior gradus.

1.Pet.3.

† *al.es.*

Ibidem homilia 35.ad c.20.

† *al. deſiderat*

α ¶ Nec inter.] *In loco indicato legitur*, vt inter ſeruos Chriſti non ſit de primatu certamẽ, nec vnuſquiſque,&c. *Sed obſtitit gloſſa, ne mutaretur.*

DISTINCTIO XLI.

1 ps *ECce quibus oporteat ſacerdotem eſſe ornatum moribus; ſed præterea oportet illum eſſe ornatum in exterioribus, habitu videlicet & inceſſu[e]; habitu, vt nec fulgidis, nec ſordidis ſe veſtibus ornet. Vt enim ait Hieronymus[β], nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ deliciæ laudem pariunt; quod tam de veſtibus, quàm de cibis intelligendum eſt.*

β ¶ Hieronymus.] *Ad Euſtochium de cuſtodia virg. ſic ſcribit;* nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ munditiæ conueniunt Chriſtiano. *Ad Nepotianum quoque in eamdem fere ſentẽtiam,* veſtes pullas æque deuita, vt candidas; ornatus, vt ſordes pari modo fugiendæ ſunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet.

Vnde Auguſtinus ait lib.3.de doctrina Chriſtiana, c.12.

¶ Pro moribus eorum, cum quibus viuimus, etiam vti debemus alimentis. C. I.

QVìſquis rebus prætereuntibus reſtrictius vtitur, quàm ſeſe habẽt mores eorum, cum quibus viuit[f]; aut intemperans[g], aut ſuperſtitioſus[h] eſt. Quiſquis vero ſic eis vtitur, vt metas conſuetudinis bonorum, inter quos verſatur, excedat; aut aliquid ſignificat[i], aut flagitioſus[k] eſt. In omnibus enim talibus non vſus rerum, ſed libido[l] vtentis in culpa eſt. *& infra.* ¶ Quid igitur locis,& temporibus,& perſonis conueniat, diligenter attendendum eſt, ne temere flagitia[m] reprehendamus. Fieri enim poteſt, vt ſine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis, pretioſiſſimo cibo ſapiens vtatur; inſipiens autem fœdiſſima gulæ flamma in viliſſimum olus ardeſcat,

Iuo p.4.c. 24. Pãn.l.2.c.195.

E*Cce.*] Supra in præcedenti diſtin.dictum eſt, ꝙ oportet epiſcopum eſſe ornatum moribus & virtutibus. In hac vero 41. diſtin. dicitur, ꝙ oportet epiſcopũ eſſe ornatum in exterioribus,& in habitu ſcilicet & inceſſu. in habitu, ne fulgidis vel ſordidis veſtibus ſe exornet: quod probat auctoritate Hieronymi dicẽtis: Nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ deliciæ laudes pariunt. quod tam de veſtibus quàm de cibis eſt intelligendum. Et ad hoc inducit ſequens cap. De inceſſu autem dicet j.ea.§.vlt.

Ornat⁹ exterior clericorum.

e ¶ *Et inceſſu.*] vt grauitate itineris oſtendat grauitatem mentis, vt j.ea.§.vlti.

Q*Viſquis.*] Casvs. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd nullus debet vti rebus tranſitoriis ſtrictius vel abundantius quàm ſocii, cum quibus viuit; quia remiſsius vtendo aut hypocriſim ſignificat, aut intemperantiam: abundantius vtendo, vel laudem ſignificat, vel quia eſt guloſus vel prodigus. In ſecunda parte quæ incipit ibi, *In omnibus.* oſtendit vſum illorum pretioſorum non eſſe repudiandum, ſi tranquille,& ſine turpitudine, vel voracitate aſſumantur. Et hoc probatur exemplo Chriſti, qui cibum delicatum, ſcilicet piſcem comedit,& reprehẽditur vſus viliũ ciborum, ſi nimis ardenter & cũ voracitate aſſumãtur, qđ probatur exẽplo Eſau & iumẽtorum.

f ¶ *Viuit.*] Nota ꝙ quilibet ſe conformabit ſociis ſuis in cibo & in moribus, vt diſt.8.quæ ꝯ. 12.diſt.illa. Et eſt arg. quòd rõne ſocietatis toleratur excommunicatus, quia excõicatus rõne ꝯctus ad communionem admittitur. extra de ſenten.excom ſi uere.

Excommunicatus ratiõe ſocietatis toleratur.

g ¶ *Aut intemperans.*] ſcilicet nolens conformare ſe aliis.

h ¶ *Superſtitioſus.*] id eſt, inanis gloriæ cupidus, uel hypocrita.

i ¶ *Significat.*] forte habet uentrem inſatiabilem, uel cauſa infirmitatis hoc facit.

k ¶ *Aut flagitioſus eſt.*] prodigus uel hypocrita.

l ¶ *Sed libido.*] q.d. potius conſiderabimus cãm facti, q̃ ipſum factũ. ſic 23.q.8.occidit.& 29.diſ.ſciẽdum.arg.ꝯ j.32.q.4. origo.

m ¶ *Flagitia.*] id eſt, non ſtatim dicamus aliquid eſſe uitioſum. nam dubia in meliorem partem ſunt interpretanda. extra de regu. iur.eſtote.

a ¶ *Pisce vesci.*] hanc historiã habes de pæ. dist. 2. §. opponitur.
b ¶ *Sed ex causa.*] vt ĵ. 21. q. 4. omnis iactantia.

D*Elicia.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ si quis vtitur cibo delicato sine immenso desiderio, non peccat, vt Helias qui carnes comedit. Si quis autem vilem cibum nimis ardenter appetit, reprehenditur, vt Dauid, qui aquam de cisterna Bethleem cõcupiuit nimis ardenter.

N*On cogantur.*] CASVS. Quæsitum fuit ab August. q̃d debeat fieri de diuitibus, qui tempore pænitentiæ non possunt vti cibis vilibus & aridis vt alij pænitentes? Rñdet Augu. ꝙ non debent ad hoc cogi, sed vtantur pretiosis, & dent pauperibus vilia: quia si consuetudinem mutant, ægrotant: dolere tamen debent ꝙ non possunt sicut alij abstinere.

c ¶ *Non cogantur.*] Arg. ꝙ mitius agendum est cum diuitibus & nobilibus, quàm cum pauperibus, vt 86. distin. non satis. & 84. dist. peruenit. 50. dist. contumaces. 26. q. 7. tẽpora. Argu. ꝯ 22. q. 5. qui compulsus. Dic ꝙ ignobiles magis puniuntur corporali pœna, quàm nobiles: sed pecuniariter magis punitur nobilis quàm ignobilis, vt 24. q. 1. qui contra. & ff. de pœ. si quis aliquid. & l. quædam.

Nobiliũ & ignobiliũ pena non est æqua.

† al. sanius — Luc. 24. — Gen. 25.

& sanius † quisque maluerit, more Domini, pisce vesci a, quàm lenticula more Esau nepotis Abrahæ, aut ordeo *, more iumentorum. Non enim propterea continentiores nobis sunt pleræque bestiæ; quia vilioribus aluntur escis. Nã in omnibus huiuscemodi rebus non ex earum rerum natura, quibus vtimur, sed ex causa b vtendi, & modo appetendi, vel probandum, vel improbandum, quod facimus.

* ¶ Intemperans.] *Apud sanctũ Augu. & Iuonẽ legitur:* tẽperans. *Sed ob glossam non est mutatũ.*

Idem super Epistolam Ioannis.

¶ Non cibus, sed appetitus in culpa est. C. II.

2. Reg. 23. — 3. Reg. 17.

DEliciæ quælibet, si absque desiderio percipiantur, non officiunt: & viles cibi appetenter accepti impediunt profectum abstinentiæ. Dauid enim aquã male cõcupitã effudit, & Helias carnes comedit.

¶ *In operibus beati Augustini aut impressis, aut manuscriptis, quæ hactenus ad manus venerint, hæc non sunt inuenta. Ceterum apud Prosperum de vita contemplatiua l. 2. cap. 22. eadem ferè leguntur:* Nec deliciæ quælibet, si absque desiderio percipiantur, officiunt: & viles cibi plerumque abstinentiæ profectum, si appetenter accipiantur, impediunt. Hinc est, ꝙ sanctus Dauid aquæ in se concupiscentiam castigauit; atque eam sibi à suis oblatam, ne desiderio suo ex ea satisfacere videretur, effudit: & sancto Heliæ perceptio carnium non concupita non nocuit.

† *ad illa verba*] petite, & dabitur uobis] *sed paulo aliter.*

Idem de verbis Domini secundum Matthæum, serm. 5. †

¶ Contra suæ infirmitatis consuetudinem, aliquibus cibis diuites vti non cogantur. C. III.

NOn cogantur c diuites d pauperum cibis vesci: vtantur consuetudine infirmitatis suæ; sed doleant aliter se non posse: si consuetudinem e mutant, ægrotant. Vtantur superfluis f, dent inopibus necessaria. Vtantur pretiosis, dent pauperibus g vilia.

d ¶ *Diuites.*] cum sunt in pænitentia.
e ¶ *Si consuetudinem.*] Arg. quòd commutationes pœnarum possint fieri in spiritualibus. 82. dist. presbyter.

Pœnæ in spiritualib⁹ possunt commutari.

f ¶ *Superfluis.*] id est, pretiosis.
g ¶ *Pauperibus vilia.*] Argu. contra ĵ. 49. dist. c. vlti. in fine.

Idem lib. 2. quæst. Euang. c. XI.

¶ Aequanimitas tolerandi, non vsus vel abstinentia cibi iustitiam facit. C. IIII.

Iuo par. 4. c. 23. — Matt. xi. & Luc. 7.

QVod dicit Dominus in Euãgelio h [Iustificata est sapiẽtia ab omnibus filijs suis] ostendit filios sapientiæ intelligere nec in abstinendo, nec in manducando esse iustitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam, & in temperantia per abundantiam non se corrumpendi, atque opportune sumendi, vel non sumendi ea, quorum non vsus, sed concupiscentia reprehendenda est. Non enim interest omnino, quid alimentorum sumas, vt succurras necessitati corporis, dummodo congruas in generibus alimentorum his, cum quibus tibi viuendum est. Neque quantum sumas, interest multum: cum videamus aliorum stomachum citius saturari; & eos tamen illi ipsi i paruo quo satiantur, ardenter, & intolerabiliter, & omnino turpiter inhiare: alios autem plusculo quidem satiari, sed tolerabilius inopiam perpeti; & vel ante ora positas k epulas, si id in tempore l opus sit, cũ tranquillitate aspicere, neque m tangere. Magis ergo interest, non quid, vel quantum alimentorum pro congruentia hominum, atque personæ suæ, & pro suæ valetudinis necessitate quis capiat: sed quanta facilitate, & serenitate animi careat, cum n his o vel oportet, vel necesse est carere, vt illud in animo Christiani compleatur, quod Apostolus dicit. [Scio p & minus habere: scio & abundare: vbique & in omnibus imbutus sum, & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati: omnia possum in eo, qui me confortat.]

Philipp. 4.

QVod dicit.] CASVS. Augu. exponit hic illũ locum Euangelij super Math. venit Ioannes non manducans neque bibens: & dicunt, dæmonium habet. Venit filius hominis manducãs & bibens, & dicunt Iudæi: Ecce hic homo vorator est, & potator vini. Sed iustificata est sapientia à filijs suis, id est, Christus iustus est ostensus à suis Apostolis. Est ergo casus. Quæsitum fuit ab August. vtrum sit virtus in abstinendo vel manducãdo, & respondet ꝙ nõ: sed iustitia est in æquanimitate tolerandi inopiam, & temperandi se in abundãtia ciborum: & non se corrumpendi. Et hoc probat exemplo Apostoli dicentis: Scio esurire, & scio abũdare. in cibis. n. non multũ interest siue parum siue multum sumat quis: cum ille qui parum sumit, & ardenter, reprehendatur: & is qui paulo plus & ante horam cum oportet sumit sine auiditate, commendetur.

h ¶ *In Euangelio.*] Tangit hic quòd Christus in Euangelio Matth. xj. dicit de Iudæis: Venit Ioannes non manducans carnes, neque bibens vinum: & dixistis, dæmoniũ habet. venit Iesus manducans & bibens: & dixistis, ecce vorator & potator vini. sed licet alij male opinarentur de ipso: tamẽ iustificatus est ab Apostolis suis.

Abstinẽtia Christi & Ioannis baptistæ diuersa fuit.

Id est Christus iustus est ostensus à suis discipulis siue apostolis secundum B. Brixien. qui ipsum omnia iuste facere intellexerunt.

i ¶ *Ipsi.*] datiui casus.
K ¶ *Positas.*] coram alijs.
l ¶ *Si id in tempore.*] id est, pro tempore, scilicet cum coram aliquibus tempore necessitatis citius proponitur cibus.
m ¶ *Neque.*] id est, nõ ideo debet quis statim comedere, ꝙ videt alios necessitate exigente comedere, & proponitur cibus.
n ¶ *Cum.*] id est, quando.
o ¶ *His.*] id est, eis.
p ¶ *Scio.*] sic facient episcopi, cum venient ad pauperes ecclesias: ne breuis hora consumat victum longi temporis. extra de censi. cum Apostolus.

P Arsimoniam.] CASVS. Octo enumerantur in cap. quorũ sex commendantur, & duo reprobantur. & scire debes, quòd parsimonia est vsus rerum temporalium cum moderatione.

a *Parsimoniam.*] id est, temperatum vsum.

b *Diligentiam.*] id est, voluptatem.

Hierony. Septima ibi, *Vnde Apostolus.* Octaua ibi, *Si enim vidua.* Casus autem sequentis cap. planus est.

K *Hospitalem.*] In hac distin. ostendit Gratianus, ꝙ hospitalis erit ordinandus: quia non haberet frontẽ inuitandi alios ad hospitalitatem, si domum suam hospitibus clauderet: & quia hæc pietas

Item ex concilio Gangrensi, c. vltimo.

Temperantia ciborum, & vestium, non dissolutio eorum laudatur. C. V.

Iuo p. 8. c. 321.

PArsimoniam[a] cum veste humili non reprobamus: sicut etiam ornatum * præter corporis diligentiam[b] infucatum[c] laudamus. Dissolutos autem, & fractos in vestibus incessus non recipimus: & domos Dei honoramus, & cõuentus, qui in his fiunt, tamquam sanctos, & vtiles recipimus; pietatem in priuatis[d] domibus nõ concludentes, sed omnem locum in nomine Dei ædificatum honorantes: & cõgregationem in ecclesia factam ad vtilitatem communem recipimus, & bona opera, quæ supra[e] vires[β] in fratres pauperes exercentur, secundum ecclesiasticas traditiones beatificamus: & omnia, quæ cõueniunt traditionibus Apostolicis, & sanctarum scripturarũ præceptis, in ecclesia fieri exoptamus.

* Præter corporis.] *Est ex prisca versione. Græce est:* δι' ἐπιμέλειαν μόνον τοῦ σώματος ἀπερίεργον. *id est:* propter corporis tantum curam minime superuacaneã atq; operosam. *sed ob glossam non est mutatum.*

β Supra vires.] *in prisca illa versione est:* iuxta vires. *Dionysiana habet, vt Grat. Græce autẽ:* τὰς καθ' ὑπερβολὴν εὐποιίας τῶν ἀδελφῶν τὰς κατὰ τὰς παραδόσεις, διὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς τοὺς πτωχοὺς γινομένας; *i.* eximias, atque excellentes fratrum beneficentias, quæ secundum traditiones per ecclesiam in pauperes fiunt.

Item Gregorius Ioanni Constantinopolitano, lib. 1. reg. epistola 24.

¶Sub specie virtutis sæpe se uitia ingerunt. C. VI.

SAepe se vitia[f] esse virtutes mentiuntur, vt tenacitas, parsimonia, effusio, largitas, crudelitas, zelus iustitiæ, remissio, pietas velit videri.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 15.

¶Meritis fidei, & uitæ, non diuitijs episcopalis auctoritas quæritur. C. VII.

EPiscopus vilem supellectilem[g], & mensam, ac victum pauperem habeat, & dignitatis suæ auctoritatem fide, & vitæ meritis quærat. ¶ Hospitium quoque non longe ab ecclesia habeat.

Ibid. c. 14.

Item ex eodem, c. 45.

¶De eodem. C. VIII.

Iuo par. 4. c. 43.

Burc. l. 2. c. 209.
Iuo p. 6. c. 284.
Ans. l. 7. c. 202.

CLericus professionem suam & habitu, & incessu probet: & ideo nec vestibus, nec calceamentis decorem quærat.

Sicut ergo in cibis mores eorum, cum quibus viuimus, obseruare monemur; sic & de indumentis intelligendum est. Vt enim alibi dicitur; [*Quisquis contemptis his, cum quibus viuit, lautiora sibi, vel austeriora præceteris indumenta, vel alimenta quærit, aut intemperans sui, aut superstitiosus est.*] *In incessu autem debet esse sacerdos ornatus, vt grauitate itineris, mentis maturitatem ostendat. Incompositio enim corporis (vt Augustinus ait) inæqualitatem indicat mentis. Vnde historiographus[h] ille cum eius mutabilitatem[i] describeret, cuius conscientia excitã† curis mentẽ vastabat† ; inter cætera hoc etiã notabile iudicauit, dicens* [*Citus modo, & modo tardus incessus.*]

s. ead. c. quisqs.

ep. 109. ad Monachas habetur sensus.

Sallustius de Catilina.

† al. excitatam, al. exagitatam
† al. vexabat

DISTINCTIO XLII.

HOspitalem[k] *vero sacerdotẽ esse oportet, ne sit in numero eorum, quibus in iudicio dicetur* [*Hospes eram, & non suscepistis me.*] *Qui enim Apostolum secutus, alios ad hospitalitatẽ debet inuitare, quomodo hospitalitatis exhortator poterit esse, qui domum propriam hospitibus claudit? Si enim sacerdos primum à seipso*[l],

Matt. 25.

Parsimonia.

c *Infucatum.*] id est, pretiosum: vel infucatum, id est non pretiose fucatum

Orare publice q̃ clã melius est.

d *In priuatis.*] Arg. cõ illos qui dicunt melius esse orandum in priuato loco, & non corã hominibus, q̃ in ecclesia, ex illa auctoritate: Tu autem cũ oraueris intra in cubiculũ tuum, & clauso ostio ora patrẽ: sed illud de cubiculo mentis intelligitur.

e *Quæ supra.*] Nam quidquid super erogaueris, reddam tibi, sic 86. distn. non satis.

S *Aepe.*] CASVS. Dicit Hic Grego. ꝙ vitia diligenter sunt præcauenda, quia sæpe sub specie virtutum vitia latenter subintrant.

f *Sæpe se vitia.*] Stulti dum vitant vitia in cõtraria currunt.

g E *Piscopus. Supellectilem.*] hoc hodie nõ tenet: q̃a modo habent amplas possessiones, vt 12. q. 1. expedit. & sic nõ est cõ. de cõse. dist. 1. vasa. & extra de cẽs. cum Apostolus. vbi dr̃ ꝙ archiepi quinquagita equitaturas habẽt in visitationibus.

SICVT ERGO. Cõcludit Gratianus ex supradictis, ꝙ sicut mores eorũ cum q̃bus viuimus, seruãdi sunt in cibis: sic etiam in indumẽtis, & in incessu etiã debet esse sacerdos ornatus, vt grauitate itineris mentis ostendat maturitatem. Si enim incõposite & nõ decẽter incedit (vt dicit Aug.) mentis inæqualitas indicatur. Et hoc probat exemplo Catilinæ, qui ꝑ variũ incessum fuit a Sallustio notatus.

h *Vnde historiographus.*] Sallustius.

i *Mutabilitatem.*] Catilinæ.

H *Ospitalẽ.*] Hæc dist. diuidit̃ i quattuor partes: in quarum prima dicitur, ꝙ sacerdotes debent esse hospitales, & recipere pauperes Christi. & hoc probatur per id quod sequitur vsq; ad cap. quiescamus. Secunda ibi, *Quiescamus.* Tertia ibi, *Sed licet.* Quarta ibi, *Non oportet.* Ioan. de Fan.

CASVS. In hac 42. distin. prosequitur Gra. sextum cap. Apostolicæ regulæ: scilicet, oportet sacerdotem esse hospitalem. quod ꝓbat 8. rationibus. Prima est in principio. Secunda incipit ibi, *Qui enim Apostolum.* Tertia ibi, *Si enim sacerdos.* Quarta & quinta incipiunt ibi, *Ordinandus itaq;.* Sexta ibi, *Quomodo etiam secundum*

tas remuneratur æternaliter & temporaliter. Item exemplo Abrahæ & Loth: qui quoniam hospitales erant, Angelos hospitio recipere meruerunt. Addit etiam quòd in hospitalitate nõ erit electio vel delectus personarum. adiungit etiam de conuiuijs in ecclesia non faciendis. In fine breuiter tangit 7. cap. Apostolicæ regulæ: scilicet, oportet episcopum esse pudicum.

l *A seipso.*] ss. ff. de nego. gest. si pupilli. §. vlti. ff. de fideiuss. tutor. ff. de pa. cum in eo. 47. dist. §. necesse. in princ.

Aliena.

a ❡ *Aliena.*]47.dist.sicut.j.93.dist.diaconi.j.14.q.4.quid dicam. sic extra de resti.spo.sæpe.& 16.q.1.decimæ.
b ❡ *Corporalis.*] sine operibus pietatis.
ADDITIO. Et qd dicit ad modicũ,dicas respectu eorũ per quæ habetur vita æterna.vtilis tamen est, quia opportunitatem peccandi aufert.de consec.dist.5.numquam.Lau.

nis quotidianis, non aũt de præmeditatis. aliàs cõdiceret Hierony. 16.q.1.c.fi.vbi dicit,ꝙ in paupere magis est attendenda religio, q̃ paupertas. Ioan.de Fan.

CASVS. Quidam dicebant,ꝙ in omnibus hospitibus recipiendis facienda erat examinatio.sed dicit Io.Chryso. nõ esse verum. Nam si petat aliquis tãquam prælatus,facienda est examinatio,quia forte nõ recte petit,vel est intrusus,vel excommunicatus. Non enim datur tm̃ tẽporale, sed ẽt accipit spirituale. Si vero petit amore Dei, indifferenter est omnibus dãdũ, exẽplo Abraham,qui meruit Angelos recipere;quod forte non fecisset, si distinxisset personas. Quæ sequuntur, patent vsque ad distinctionem.

& à domestica ecclesia sua debet exigere quod postea populis imperet: si primum,imitando Christum,ipse debet facere,quæ postea populum doceat, necesse est,vt pauperes hospitio recipiat,quò ad hospitalitatem facilius suo exemplo subditos attrahat. ❡ Ordinandus itaque sacerdos ad memoriam reuocet,quomodo Abraham, & Loth per hospitalitatis opera, Deo placuere,& Angelos hospitio meruerunt recipere; quomodo Angeli Sodomis hospitalem domum ingressi, Loth cum familia sua liberauerunt; quomodo clausas domos cum hospitibus ignis ingressus perdiderit; ❡ quomodo etiam secundum Hieronymum, aliena [a] *rapere conuincitur, qui vltra necessaria sibi retinere probatur: ac sic per opera pietatis se instruat,vt & præsentis vitæ subsidia, & æternæ claritatis præmia à Deo percipiat; vtrumque enim pietati promittitur. ❡ Vnde Apostolus scribens ad Timotheum ait [Exerce teipsum ad pietatem. Nam corporalis* [b] *quidẽ exercitatio ad modicum vtilis est; pietas autem est vtilis ad omnia* [c]*, habens promissionem vitæ, quæ nunc est,& futuræ]. Ab hac* [d] *quisquis alienus* [e] *fuerit,in sacerdotem ordinari non poterit. ❡ Si enim vidua* [f] *in ecclesia recipi prohibetur, quæ pauperes non recepit hospitio,quæ pedes sanctorum nõ lauit, quæ omne opus bonum non est executa; multo magis sunt prohibendi à sacerdotio, qui ab opere pietatis probantur alieni. Vnde* † *hospitalitatis opera despicientes,in Gangrensi concilio excommunicantur. Sic enim in eo statutum est, c. xi.*

Gen.18.& 19. Gloss.ord. gen. 19. ex Alcuino.
In regula Monacharũ c. de paupertate.
1. Tim. 4.
1.Tim.5. 31.q. 1. quomodo.
† *al.Vnde quidã*

¶ Non sunt despiciendi,qui conuiuia pauperibus exhibent. C. I.

SI quis despicit eos, qui fideliter agapas †, id est conuiuia pauperibus exhibent,& propter honorem Dei conuocant fratres,& noluerit communicare huiuscemodi vocationibus,paruipendens,quod geritur,anathema sit.

Bur.l.19.c.124. Iuo p.15.c.136 Ansl.l.5.c.76.
† Vide in hunc locum Alci. lib. prætermissorum 1.in dictione Agapes. Opinatur enim Alci. lapinas hic legẽdũ, non agapes.

Hinc etiam Ioannes Euãgelista in epistola sua quemdam Diotrephem [g] *excommunicat, qui nec pauperes recipiebat,& recipientes de ecclesia eÿciebat. In hospitalitate autem nõ est habendus delectus personarum; sed indifferenter quibuscumque sufficimus,hospitales nos exhibere debemus.*

Epist. 3.

Vnde Ioannes Chrysostomus in epist.ad Hebræos hom.xi.ad c.6.

¶ In recipiendis hospitibus nulla debet esse distinctio. C. II.

2 QViescamus ab hac absurda curiositate [h],& diabolica,& peremptoria †. Si enim in clero se electũ esse dicat,si sacerdotem se nominet,scrutare:non enim sine periculo in talibus indiscussa communicatio est:circa maiora periculum [i] vertitur;non enim das, sed accipis. Si vero pro nutrimẽto postulat [k],nihil in his examines. Inquire,quomodo Abraham hospitalem se circa omnes ostendebat. Si scrutator fuisset circa refugientes ad se, numquam Angelos hospitio recepisset. Fortassis enim non putans eos Angelos esse, cum reliquis & hos repulisset:Sed quoniã omnes [l] recipiebat,suscepit & Angelos. Non enim ex vita eorũ,quos accipis, mercedem tibi retributurus est Deus;sed ex voluntate tua,ex liberalitate,ex honorificentia multa, ex misericordia,ex bonitate.

† *al. perniciosa*

h ❡ *Curiositate.*] Non enim semp̃ erimus curiosi, nam multa sunt dissimulanda.ff. de noua.l.doli.in fin.

Discretione maiore in maioribus opus est.

i ❡ *Periculum.*]si enim in minoribus adhibenda est discretio, fortius in maioribus.sic 7.q. 2. c.vlt.ff.ad Carb.l.1.§.2.

k ❡ *Postulat.*] Ergo indistincte omnibus est danda eleemosyna, vt j.ea.ca.proxi & s.§.proxi. & 86. dist. pasce.& 1.q.2.q̃ pio.& 11.q.3. quoniã multos. & 16. q.1.si cupis. & 23.q.4. duo.alibi dicitur:omni petenti te tribue. Sed cõ dñs dicit [1], Desudet eleemosyna ĩ manu tua, donec inuenias iustum cui des. Et ĩ Cãticis,vbi dicitur: Ordinauit in me charitatem. Et dicit Ambro. Ordinata est charitas vt prĩo Deus, secundo parẽtes, deinde filii,postea domestici,vltimo extranei diligãtur. Et alibi dicit Ambro. ꝙ delectus personarũ debet esse in misericordia impendenda, vt 86. dist. non satis.& Hierony.dicit, ꝙ ĩ pauperibus nõ tã paupertas q̃ religio est attendenda, vt 16. q.1. qm̃ qdquid.& Augu. dicit. Vtilius esurienti panis tollitur,q̃ de cibo securus,&c. vt 5. q. 5. non omnis. 23. q. 4. nimiũ. Distingue ergo:eorũ q petũt eleemosynã,alii sunt cogniti,alii nõ. Itẽ alii petũt quasi ex debito,vt p̃dicatores & p̃lati,alii ꝑ sustentatione corporis. Si ergo qs petat ex debito,& rõne officii, qa dicit se ad hoc missum vt ibi p̃dicet, & tale officiũ cõstat ei cõmissum esse,recipiẽdus est.si ẽ incognitus,ẽ examinãdus an ita sit,vt ĩ hoc capi. Si aũt quis petit pro nutrimẽto,tunc indistincte omnibus est danda, vt hic,& 1.q.2.q̃ pio.& 11.q.3.qm̃.nisi qs p securitatẽ cibi negligat iustitiã:qa tũc subtrahenda est ei,vt 5.q.5.non omnis. nisi iã fame moriatur,vt 86.dist. pasce.si autẽ nõ possumus omnibus sufficere,tunc dãda est potius bono,q̃ malo; cõsanguineo, q̃ extraneo.& sic loquitur illud,Desudet eleemosyna, &c.& illud, Ordinauit in me charitatẽ,vt 86.dist.non satis.

1 H.dicit ꝙ hec dixit in Euãgelio: sed nescio vbi,Sed potest sumi ecclesiast.12. vel hoc dixit secũdũ interpretatio.70.interpretũ.dicit Rod.ꝙ ista auctoritas, desudet,&c. sumitur ex c. præcedenti,vbi dicitur sic,si benefeceris,scito cui benefeceris, & erit gratia in oculis tuis multa. Arc.

Eleemosyna quibus est danda.

c ❡ *Ad omnia.*] id est,ad tẽporalia & æterna,vt 16.q.1.decimæ.
d ❡ *Ab hac.*] hospitalitate.
e ❡ *Alienus.*] vt 85.dist.archidiaconum.
f ❡ *Vidua*] 31.q.1.quomodo.
❡ *Si quis.*] HINC ETIAM. Adhuc probat Gratianus hospitalitatem esse tenendam,& qui eam nõ habuit, abiicitur ab ecclesia,sicut Io.eiecit quemdam Diotrepem, quia pauperes non recipiebat. Et ostẽdit ẽt ꝙ omnibus indifferẽter quibus possumus debemus hospitalitatẽ exhibere:qd probat sequenti capitulo.
g ❡ *Diotrepem.*] proprium nomen.vel id est,sacerdotem.
❡ *Quiescamus.*] Hæc est secunda pars huius dist. in qua dicitur, ꝙ in eleemosynis dandis non debet esse differentia cũ petitur pro nutrimento.si autem peteretur causa prædicationis,tunc esset discernendum. Hoc autem intelligo de eleemosynis quotidianis, non aũt de præmeditatis.

l ❡ *Sed quoniam omnes.*] arg.ꝙ ratione dubitationis melius est ex abundanti aliquid facere,quàm aliquid dimittere,vt 11.q.3. nolite.13.q.2.non æstimemus.24.q.3. corripiantur. Et est argum. ad quæstio-

Dubitatio notabilis.

quæstionem cum dubitatur quis ex duobus occiderit hominem, q; potius ambo admittantur ad ordines, quàm ambo repellant [1], arg. contra 23.q.vlt, si quattuor. Quid iuris sit de hoc, notatur in quæstionibus. & est expressum de homi. significasti.

[1] Argu. ad hoc 23.q.4. q̄ magnum. Lau.

a ¶ *NOn oportet, &c.*] ¶ *Partes.*] & domum mittere. & est contra episcopos qui nolũt prouincias visitare, & tamen petunt redimi procurationes, vt 10. q.1. relata.

b ¶ *Propter iniuriam.*] id est infamiam.

c ¶ *NVlli.*] ¶ *Transeuntes.*] Sic in tabernis possunt clerici comedere causa necessitatis, vt 44. dist. clerici. de vi. & hone. cleric. clerici.

Clerici in tabernis possunt quandoque comedere.

d ¶ *Oratorium.*] ab orando quippe dicitur, vt in eo nihil aliud q̃ oretur & psallatur. j. ead. in oratorio.

e ¶ *Quicquam aliud.*] tamen ecclesiasticæ causæ [2] possunt & debent tractari in ecclesia, vt 2.q.2 præceptum.

[2] Sed non seculares. extra d̄ immu. eccl. c.j. vbi de hoc.

PVdic⁹ quoque.] Hæc di. diuiditur ĩ quattuor partes, in quarum prima dicit, q; rector ecclesiæ debet esse discretus in silentio, & vtilis in verbo, ne aut tacenda dicat, aut dicenda subticeat. & ad hoc probandum inducit c. sequen. Secunda ibi, *In mandatis.* Tertia ibi, *Scimus autem.* Quarta ibi, *Pariter quoque.* Io. de Fan.

CASVS. In hac dist. 43. prosequitur Gratianus 7. cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet episcopum esse pudicum: quod verum est non solum factis, sed etiam verbis, vt probatur per cantica canticorum.

f ¶ *Pudicus.*] Hic breuiter tangit 7. cap. Apostolicæ regulæ, oportet episcopũ esse pudicũ.

g ¶ *Gena.*] Sicut enim per genas cibi [3], sic p prædicationes ecclesiæ fideles incorporantur, vt de consecratio. dist. 2. quia passus.

[3] Scilicet masticantur & masticando incorporantur. Hug.

DEBET. In hoc §. prosequitur Gratianus 8. cap. Apostolicæ regulæ, scilicet oportet episcopum esse doctorem, id est, talem qui sciat docere. Nam quãtum prodest bonis per exempla bonæ vitæ, tantum nocet malis si sileat. Nam prędicatione prælatorum mali sunt arcendi & corripiendi, sed in sua prædicatione debet prælatus esse discretus, ne vel tacenda proferat, vel dicenda taceat. Quod sequentibus capitulis probatur.

h ¶ *Debet, &c.*] Hic prosequitur viii. cap. Apostolicæ regulæ, oportet ordinandum esse doctorem, id est, talem qui sciat docere & prædicare. considerabit autem prius quibus & quæ prædicet [4], quia non omnia omnibus sunt prædicanda. hæreticis enim secreta fidei non sunt pandenda [5], nec nimis alta dicet minus capacibus. & si subditi non obediunt prædicanti, non ideo cessabit à doctrina & correctione eorum [6].

[4] Vt j. ea. di. in mandatis.

[5] 11.q.3. nolite. in fin.

[6] Vt j. ea. dist. sancimus. cum duobus c. seq.

i ¶ *Silentio.*] Expone negatiue. sic 2.q.7. sancta.

k ¶ *Nam latratu.*] id est, prædicatione.

Sed licet ipsa conuiuia despicienda non sint; non tamen in ecclesiis celebrari, nec clericos ad ea conuocatos ex eis partes sibi tollere oportet.

Vnde in Laodicensi concilio, c.27.

¶ Clerici ad agapem vocati partes sibi non tollant. C. III.

NOn oportet ministros altaris, vel quoslibet clericos [α] ad agapẽ † vocatos, partes [a] tollere propter iniuriam [b], quæ ex hac occasione ecclesiastico ordini possit deputari.

Ansel. l.5. c.77. Iuo p.3. c.128.

† Vide quod no. Andreas Alcia. lib. præter missorum 1. in dictiõe, agapes.

α ¶ Clericos.] *In concilio græco, & prisca etiam versione additur,* vel laicos.

β ¶ Propter iniuriam.] *græce est:* διὰ τὸ τὴν ὕβριν τῇ τάξει προσρίβεσθαι τῇ ἐκκλησιαστικῇ, *idest,* eo quòd ecclesiastico ordini inuratur contumelia.

Item ex eodem, c.28.

¶ In locis Deo sacratis nec comedere, nec accubitus sternere liceat. C. IIII.

4 NOn oportet in basilicis, seu in ecclesijs agapem facere, & intus [α] manducare, vel accubitus sternere.

Burch. l.3. c.82. Iuo p.3. c.32. Ansel. l.5. c. 78.

α ¶ Et intus.] *græce est,* καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ: *quod Dionysius vertit,* nec intra domum Dei: *sed apud Balsamonem abest vox,* Dei.

Item ex concilio Carthagin. 3. c.30.

¶ Nisi necessitate coacti clerici in ecclesia non conuiuentur. C. V.

NVlli episcopi, vel clerici in ecclesia conuiuentur, nisi forte transeuntes [c] hospitiorum necessitate illic reficiantur. Populi etiam ab huiusmodi conuiuijs, quantum potest fieri, prohibeantur.

Burch. l.3. c.83. Iuo p.3. c. 74.

Item ex dictis B. Benedicti Abbatis.

In reg. B. Benedicti. c.52.

¶ De eodem. PALEA. C. VI.

ORatorium [d] hoc sit, quod dicitur; nec ibi quidquam aliud [e] geratur, vel condatur, quàm quod diuinis ministerijs † conueniat.

Burch. l.3. c.81. Iuo p.3. c.71. † *al. laudibus*

Item Augustinus epist. 109. de regula monachorum.

¶ De eodem. C. VII.

IN oratorio præter orandi, & psallendi cultum penitus nihil agatur; vt nomini huic & opera iugiter impensa concordent.

Sensus non verba. Isidorus Etymo. l.15. c.4. Smaragdus ĩ re. B. Bñdicti. c.52. Burch. l.3. c.80. Iuo p.3. c.72.

DISTINCTIO XLIII.

1 p̄s *PVdicus* [f] *quoque debet esse sacerdos, vt & moribus, & verbis pudorem indesinenter exhibeat. Vnde in canticis canticorum genæ* [g] *sponsæ, id est prædicatores, turturi comparantur.* ¶ *Debet* [h] *etiam gratiam docendi habere: quia, vt Hieronymus ait, [Innocens, & absque sermone conuersatio, quantum exemplo prodest, tantum silentio* [i] *nocet. Nam latratu* [k] *canum* [l], *& baculo* [m] [α] *pastorum, lupi sunt arcendi]. In ipsa autem doctrina discretum oportet esse rectorem, ne aut tacenda proferat; aut proferenda taceat.*

Cant. 5. ex glossa interlin. ibi.

Ad Oceanũ ep. 83. & glossa or. in 1. Timo. 3. in ver. doctorem

α ¶ Baculo.] *In epistola B. Hieronymi legitur,* baculoque pastoris luporum rabies deterrenda est. *Sed glossa ordinaria cum Gratiano concordat.*

Vnde Gregorius par. 2. sui pastoralis, c.4. ait.

¶ De discretione prædicationis, & silentij. C. I.

SIt rector discretus in silentio, vtilis in verbo, ne aut tacenda profe-

l ¶ *Canum.*] infra 2.q.7. qui nec.

m ¶ *Et baculo.*] comminationis.

S ¶ *It rector.*] Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, quòd rector debet esse discretus, vt sileat vel loquatur cum viderit expedire. Nam sicut incauta locutio ponit hominem in errorem, sic indiscretum silentium in errore relinquit. & hoc probatur ix. auctoritatibus. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Sed cum rector.* dicitur q; prædicator debet esse vtilis in verbo, id est, talia

talia proferat, per quæ corda audientium non lædantur. & hoc probatur tribus auctoritatibus. In tertia quæ incipit ibi, *Prouidendum quoque est.* dicitur ꝙ etiam vtilia non debet nimis effundere, quia loquacitas nimia leuis apud homines reputatur, & hoc probatur tribus auctoritatibus.

c ¶*Hinc rursus.*] Primo conqueritur, & primo ponit verba prophetæ, deinde ea exponit, & sic procedit per totum cap.
d ¶*Dicere.*] id est, dicitur.
e ¶*Tacendo.*] Not. ꝙ tacens & timens fugere dicitur. vnde etiam tacens pro contumace habetur, vt 65. dist. si forte & ff. de interro. act. de ætate. §. qui tacuit.

Ca-

rat, aut proferenda reticescat. Nam, sicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Sæpe namque rectores improuidi humanam amittere gratiam formidantes, loqui libere recta pertimescunt, & iuxta veritatis vocem (*Io. 10.*) nequaquam iam gregis custodiæ, pastorum studio, sed mercenariorum vice deseruiunt: quia veniente [a] lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt. Hinc namque eos per prophetam Dominus increpat dicens (*Esa. 56.*) [Canes muti, non valentes latrare [b]]. Hinc rursus [c] quæritur, dicens (*Ezech. 13.*) [Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israel, vt staretis in prælio in die Domini.] Ex aduerso quippe ascendere, est pro defensione gregis, voce libera, huius mundi potestatibus contraire. Et in die Domini in prælio stare, est prauis decertantibus ex iustitiæ amore resistere. Pastorem enim recta timuisse dicere [d], quid est aliud, quàm tacendo [e] terga præbuisse? qui nimirum si pro grege se obijcit, murum pro domo Israel hostibus opponit. Hinc rursus delinquenti populo dicitur (*Thren. 2.*) [Prophetæ tui viderunt tibi falsa, & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pænitentiam prouocarent.] Prophetæ quippe in sacro eloquio nonnumquam doctores vocantur, qui dum fugitiua [f] esse præsentia indicant, quæ sunt ventura manifestant: quos [g] diuinus sermo falsa videre redarguit; quia dum culpas corripere metuunt, incassum delinquentibus promissa securitate [h] blandiuntur: qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiunt: quia ab increpationis voce conticescunt. Clauis quippe apertionis est sermo [i] correctionis; quia increpatio culpam detegit, quam sæpe nescit [k] ipse etiam, qui perpetrauit. Hinc Paulus ait (*Ad Tit. 1.*) [Vt potens sit in doctrina sana exhortari; & eos, qui contradicunt, redarguere.] Hinc per Malachiam dicitur (*Malach. 2.*) [Labia sacerdotis custodiunt [l] scientiam, & legem requirunt ex ore eius; quia [m] Angelus Domini exercituum est] Hinc per Esaiam Dominus admonet dicens (*Esa. 58.*) [Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.] Præconis [n] quippe officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit, vt ante aduentum iudicis, qui terribiliter sequitur, ipse scilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergo, si prædicationis est nescius, quam clamoris vocem daturus est præco mutus? Hinc est enim, quòd super pastores [o] primos in linguarum specie spiritus sanctus insedit (*Act. 2.*); quia nimirum, quos repleuerit, de se protinus loquentes facit. Hinc Moysi præcipitur, vt tabernaculum sacerdos ingrediens tintinnabulis [p] ambiatur (*Exo. 28.*); vt videlicet prædicationis voces habeat; ne superni inspectoris iudicium ex silentio offendat: scriptum quippe est [vt audiatur sonitus, quando ingreditur, vel egreditur sanctuarium in conspectu Domini; & non moriatur [q]]. Sacerdos namque ingrediens, vel egrediens moritur, si de eo sonitus non auditur; quia iram contra se occulti iudicis exigit, si sine prædicationis sonitu incedit. Apte autem tintinnabula vestimentis illius describuntur inserta. Vestimenta enim sacerdotis quid aliud, quàm recta opera debemus accipere? propheta testante, qui ait (*Ps. 131.*) [Sacerdotes tui induantur iustitia]. Vestimentis itaque illius tintinnabula inhærent; vt † vitæ viam cum linguæ sonitu ipsa quoque bona opera [r] sacerdotis clament. (*† al. si*) Sed cum rector se ad loquendum præparat, sub quanto cautelæ studio loquatur, attendat; ne si inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere corda audientium feriantur: & cum fortasse sapiens videri desiderat, vnitatis compagem insipienter abscindat. Hinc namque veritas dicit (*Mar. 9.*) [Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos]. Per sal quippe, verbi sapientia designatur. Qui ergo loqui sapienter nititur, magnopere metuat, ne eius eloquio audientium vnitas confundatur. Hinc Paulus ait (*Rom. 12.*) [Nõ plus sapere, quàm oportet sapere, sed [f] sapere ad sobrietatem [g]]. Hinc in sacerdotis ve- (*Exo. 28.*)

f ¶*Qui dum fugitiua.*] id est, transitoria.
g ¶*Quos.*] simplex relatio, nõ refertur ad immediate dictum.
h ¶*Securitate.*] eo ipso ꝙ tacetur, promittitur securitas delinquentibus, vt 83. distinct. error.
i ¶*Sermo.*] doctoris.
k ¶*Nescit.*] scilicet esse peccatũ ille cui prædicatur, vel cum eius pænitẽtia auditur, quæritur ab eo locus, & tẽpus, & persona cum qua deliquit, quæ forte peccator propter verecundiam vult occultare, vt de pæni. distin. 6 c. 1. in fin. Tamen in quæstionibus vbi fit præiudicium alij, non fient speciales interrogationes, vt ff. de quæst. l. prima. §. qui quæstionem.
Et de pæ. dis. 5. c. 1. in prin.
l ¶*Custodiunt.*] id est, custodire debent.
m ¶*Quia Angelus.*] id est, nuntius Domini.
n ¶*Præconis.*] infra de consecra. distinct. 4. baptismus.
o ¶*Pastores.*] id est, Apostolos.
p ¶*Tintinnabulis.*] octoginta tintinnabula, & totidem mala punica in inferiori margine tunicæ sacerdotalis pendebant.
q ¶*Non moriatur*] anima scilicet peccando, vel vt fama eius non sit mortua.
r ¶*Opera.*] Argum. quòd si aliqua permiserit se desponsari vel arrhari, licet expresse nõ consentiat, uidetur ꝙ sponsalia sint contracta. arg. 30. q. 5. feminæ 27. quæst. 2. si quis desponsauerit, 32. q. 2. honorantur. ff. de sponsa. sed ea [2]. Nam opera probant, vt 46. dist. cap. 1. 11. q. 3. existimant. 22. q. 5. cauete. vt extra de his quæ fiunt à ma. par. cap. ex ore. argu. ff. de mino. si filius. ff. de inoffic. testa. l. vlt. ff. de ædil. edic. si tamen §. ei qui. Ioan. Ego dico, ꝙ si contrahentes possunt loqui, exprimere debent cõsensum suum; alioquin non iudicaretur pro matrimonio, cũ necessaria sint verba quantum ad ecclesiam, vt extra de spon. tuæ fraternitatis. quia etiam mutus si contrahit, signis debet exprimere consensum, vt extra de spon. cum apud. Bar.
[2] Dicas ꝙ si parentes cõtrahãt cum filijs, sufficit eorum taciturnitas, vt in iuribus prædictis, & extra de despon. impub. accessit. & c. de illis. Arch.
Verba in contrahendo matrimonio, an sint de necessitate.
f ¶*Sed sapere.*] ad hæc quæ hic dicuntur, bene facit extra de hære. cum ex iniuncto.
g ¶*Ad sobrietatem.*] id est, sine præsumptione.

CASVS. Primo dicit, ꝙ prædicator, vel rector nec silenda proferet, nec proferenda silebit. & hoc probat ix. auctoritatibus. Secundo dicit, ꝙ talia proponat, quæ non deducant homines in errorẽ: & hoc probat tribus auctoritatibus. Tertiò ostendit, ꝙ etiam vtilia non debet nimis effundere. & hoc probat tribus auctoritatibus.
a ¶*Veniente.*] iuxta illud.
Nam siluisse nocet, multosque silentia damnant.
b ¶*Latrare.*] propter pigritiam.

a ¶Ni-

ste iuxta diuinam vocem tintinnabulis mala punica coniunguntur. Quid enim per mala punica, nisi fidei vnitas designatur? Nam sicut in malo punico, vno exterius cortice multa interius grana muniuntur; sic innumeros sanctæ ecclesiæ populos vnitas fidei contegit, quos intus diuersitas meritorum tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendum proruat; hoc, quod iam præmisimus, per se metipsam veritas discipulis clamat. [Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos:] ac si figurate per habitum sacerdotis dicat; mala punica tintinnabulis iungite, vt per omne, quod dicitis, vnitatem fidei cauta obseruatione teneatis. Prouidendum quoque est solicita intentione rectoribus, vt ab eis non solum praua nullo modo, sed ne recta quidem nimie [a] & inordinate proferantur: quia sæpe dictorum virtus perditur, cum apud corda audientium, loquacitatis incauta importunitate leuigatur [b]; & auctorem suum hæc eadem loquacitas inquinat, quæ seruire auditoribus ad vsum profectus ignorat. Vnde bene per Moysem dicitur [Vir, qui fluxum seminis patitur, immundus est [c]]. In mente quippe audientium, semen secuturæ cogitationis est qualitas auditæ locutionis; quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Vnde & ab huius mundi sapientibus prædicator egregius seminiuerbius [d] est vocatus. Qui ergo fluxum seminis patitur, immundus asseritur; quia multiloquio subditus, ex eo se inquinat: quod si ordinate promeret, prolem rectæ cogitationis edere in audientium corda † potuisset: dumque incautus per loquacitatem defluit, non ad vsum generis, sed ad immundiciam semen effundit. Vnde Paulus quoque, cum discipulum de instantia prædicationis admoneret, dixit [Testificor coram Deo, & Christo Iesu, qui iudicaturus est viuos, & mortuos, per aduentum ipsius, & regnum eius, prædica uerbum, insta opportune, importune:] dicturus [importune,] præmisit [e] [opportune;] quia scilicet apud auditoris mentem ipsa sua utilitate se destruit, si habere importunitas [f] opportunitatem nescit.

Mar. 9. — *Leuit. 15.* — *Act. 17.* — † *al. corde* — *2. Tim. 4.*

Item Clemens epist. 3. in extremo.

¶ Porcis, & canibus sacra non sunt committenda. C. II.

2 IN mandatis [g] habemus, vt venientes ad ciuitatem discamus prius, quis in ea dignus sit, vt apud eum cibum sumamus; quanto magis nosse conuenit, quis, qualisue sit is, cui immortalitatis verba credenda sunt? Soliciti enim, & valde soliciti esse debemus, ne margaritas nostras mittamus ante porcos. Sed & ob alias causas vtile est viri huius habere me notitiam. Si enim sciam, quia in his, de quibus non potest [h] dubitari, quòd [i] bona sint, emendatus est, & inculpabilis; hoc est, si sobrius, si misericors, si iustus, si mitis, & humanus (quæ vtique bona esse nullus ambigit) tunc consequens videbitur, vt ei, qui obtinet bona uirtutum [k], etiam quod deest fidei, & scientiæ, conferatur: & in quibus maculari eius vita videtur, quæ est in reliquis probabilis, emendetur. Si vero in ijs, quæ palam [l] sunt, peccatis inuolutus permanet [m], & inquinatus; non me oportet ei aliquid de secretioribus [n], & remotis

Matth. 10. Mar. 7 — *Matth. 7.*

---

a ¶ *Nimie.*] id est, in multiloquio.

b ¶ *Leuigatur.*], id est, leuis & inanis ab auditoribus iudicatur.

c ¶ *Est.*] scilicet vsque ad vesperam, vt supra distinct. 6. testamentum.

d ¶ *Seminiuerbius.*] A presbyteris Atheniensium dictum est de Apostolo, quid sibi vult iste seminator verborum? & secundum hoc erit hic seminiuerbius. sed si habes semiuerbius, tunc dic quòd obscurus erat, vel quia (vt dicitur) vitium linguæ habebat.

ADDITIO. Seminiuerbius, id est, seminans verba, vel id est, abbreuians verba, secundum Lau. Item Paulus in quadam sequentia dicitur spermologus. sperma.n. græce, latine dicitur semen, & logos sermo, secundum Hugon.

Seminiuerbius quis dicatur.

e ¶ *Præmisit.*] argum. quòd ab ordine † verborum est argumentandum. 20. distinct. §. 1. & 23. quæst. 4. displicet. & 1. q. 1. vt euidenter. & 3. quæst. 7. in grauibus. extra de rescrip. cum dilecta. Et si præcedens verbum est dubium, & sequens manifestum, sequens clausula est sequenda. ff. de peti. hæred. vtrum autem quandoque etiam secundum præcedentem exponitur sequens. ff. de leg. 1. si seruus plurium. in fin.

Argumentũ ab ordine verborũ sumitur.

† Aliàs dicitur quòd de ordine scripturæ nõ est curandum. ff. de sol. nec enim. Archid.

f ¶ *Importunitas.*] Nota quod propter tria consueuit induci cap. scilicet quòd tacens & timens videntur fugere. Item quòd æque aliquid probatur factis vt dictis. Item ordinem verborum attendendum, vt per notata supra posita patet.

IN *mandatis.*] Hæc est secunda pars huius distin. in qua dicitur, quòd hæreticis & paganis non sunt secreta nostræ fidei manifestanda. & hoc cap. ad hoc probandum inducitur. Si tu quæras quæ dicta Origenis recipiantur? Respon. recipit ecclesia tamquam sua ea, quæ de dictis eius Hiero. recipit. aliàs sunt cum suo auctore damnata per Papam Gelasium. 15. dist. sancta Romana. versic. item Origenis. Io. de Fan.

CASVS. Quæsitum fuit ab Origene, vtrum indifferenter secreta fidei sint cuilibet reseranda? Et respondit quòd non, duabus rationibus. Prima est, quia Christus præcepit vt intrantes ciuitatem examinemus, quis sit in ea dignus, vt apud eum cibum sumamus; multo fortius est hoc faciendum in cibo spirituali, cum non debeamus proiicere margaritas nostras ante porcos. Secunda est: quia si fidelis est, & bonus paratus corrigi, reserare sibi debemus, vt quod in eo deficit, per nos suppleatur, vt si qua in eo macula fuerit, emendetur: si autem perfidus est & incorrigibilis, nulla secreta fidei ei sunt reuelanda, sed monendus est vt resipiscat. Si vero nos prouocet dicere quod non decet ipsum audire, debemus eum prudenter eludere; ne si nil respondeamus, putent auditores inopia responsionis nos declinare certamen.

g ¶ *In mandatis.*] scilicet Euangelicis. Matthæi 10. cap. & Mar. 7. vbi Dominus præcepit discipulis suis: In quacumque ciuitatem intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit, & sic ibi manete. Ex verbis illis arguitur hic à minori. Lau.

h ¶ *Non potest.*] Nam timor in dubiis deteriora canit. Et Lucanus. *Pessimus in dubijs augur timor.*

i ¶ *Quòd.*] id est, quia bona sint.

k ¶ *Virtutum.*] Ergo videtur, quòd qui non habet fidem possit habere virtutem, quod non est verum, ut 24. quæstio. prima vbi.

l ¶ *Quæ palam.*] id est, dubitanter sunt mala.

m ¶ *Permanet.*] sæpius admonitus.

n ¶ *De secretioribus.*] sed ea quæ spectant ad admonitionem, non autem secreta fidei: quia si illa sciret, facilius non inde impugnaret, vt 11. q. 3. nolite.

a ¶ *Prudenter.*] transferendo nos callide ad alienam materiam: cũ nec ipsi debeant alieni regni scrutari arcana. C. de cõmer. mercatores. & extra de elec. quòd sicut. immo subtili ingenio debemus à barbaris extorquere aurum, vt C. de commercijs, l. 2. & 14. q. 4. ab illo. & q. 5. c. dixit. s. c prox. vbi dicit, ꝙ prudẽter debemus eludere tales. nec etiã illud ob. 24. q. 3. dixit Apostolus, vbi dicit, hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita. quia vtrumque illorum obtinet in secretioribus fidei, quæ non debemus pandere illis: sed ab illis quæ faciunt ad correctionem, numquam cessandum est, vt 1. q. 7. conuenientibus, Io. Hodie autem si hæretici non corrigantur, statim tradendi sunt curiæ seculari ad puniendum. si autem corrigantur, & iurent stare mandato ecclesiæ: in perpetuo carcere debent detrudi ad agendam pænitentiam, vt extra de hereti. c. penul. Bar.

Prælatus ppter persecutione nõ deserat prædicationem.

Elu

diuinæ scientiæ proloqui; sed magis protestari, & conuenire eum, vt peccare desinat, & actus suos à vitijs emendet. Quòd si ingesserit se, & prouocauerit nos dicere, quæ eum minus recte agentem nõ oportet audire; prudenter [a] eum debemus eludere [b]. Nam nihil omnino respondere, auditorum causa vtile non videtur: ne forte existiment nos responsionis penuria [c] declinare certamen; & fides eorum lædatur non intelligentium propositum nostrum.

Item Anacletus, epist. 1. omnibus episcopis.

¶ Verba prædicationis persecutoribus suis prælati non subtrahant. C. III.

Iuo p. 5. c. 237. circa medium.

3 SCimus autẽ multos ob id infestare doctores, vt eos perdant [d], & placita propriæ volũtatis adimpleant. Non propterea tamen doctores (inquantum vires suppetunt) à recta æmulatione [e], & bona intentione † recedere [f] debent; scientes, quia beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.

† al. institutione. *Matt. 5.*

Item Gregorius Venantio, lib. 1. epist. 33.

¶ Non est mundus à sanguine subiectorum; qui Dei consilium illis non annuntiat. C. IIII.

Act. 20.

EPhesijs Paulus [g] dicit [Mundæ sunt manus meæ à sanguine [h] omnium vestrum: non enim subterfugi, quominus annuntiarem [i] omne consiliũ Dei vobis.] Mundus [k] ergo à sanguine eorum nõ esset, si eis Dei consilium annuntiare noluisset: quia cum increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio tacendo [l] pastor occidit.

Item Nicolaus ad Michaelem Imperatorem in epistola, cuius initium est, [Proposueramus.]

¶ Aeternæ damnationis pœnam incurrit prædicator, qui semen diuini verbi non spargit. C. V.

† *Dispensatione nobis*] orig. *1. Cor. 9.*

DIspensatio † est nobis cælestis seminis iniuncta: væ [m] si non sparserimus: væ si tacuerimus. Quod cum electionis vas formidet, & clamet [n]; quanto magis [o] cuilibet exiguo metuendum est: Proinde, sicut non leue discrimen incumbit Pontificibus siluisse pro diuinitatis cultu, & ecclesiæ correctione quod congruit; ita his [p] (quod absit) nõ mediocre periculum est; qui cum debeant parere [q], despiciunt.

4 *Pariter quoque obseruare debet sacerdos, ne indignis, & non intelligentibus secreta mysteria, sua prædicatione reserare incipiat. Qui enim ea docet, quæ ab auditoribus non valent intelligi; non ad eorum vtilitatem, sed ad sui ostentationem facit. Vnde in expositione [Beati immaculati dicitur.] [Vitium est secreta mysteria vulgare indignis: quod fit vel loqua-*

Glossa ordi. ex Ambr. ser. 2. in psal. 118. in ver. [Abscondi eloquia tua.]

EPhesiis.] CASVS. Venantius episcopus suos subditos corrigere nolebat, vel negligebat. de quo eum Gr. reprehendit: quia peccata subditorũ nisi eos corrigat, sibi imputantur. & hoc probat auctoritate Pauli: & quia pastor videtur occidere delinquentes, nisi eos corrigat.

g ¶ *Paulus.*] in actibus Apostolorum 20. cap.

h ¶ *A sanguine.*] idest à peccato.

i ¶ *Annuntiarẽ.*] Arg. ꝙ si per te non stat aliquid quo minus fiat, nõ est tibi imputandũ: vt 24. q. 2. admonere. & 47. dist. c. vlti. & s. necesse. & C. de inst. & substi. l. 1. Ar. cõtra extra de eo qui mit. in pos. causa rei ser. cap. 1. Ioan. Sed certe ibi stetit non per petentem possessionẽ. ff. de reg. iur. l. culpa. Bar.

k ¶ *Mundus.*] Arg. à destructione antecedentis, vt 24. q. 2. sane.

Imputandũ nõ est ei per quẽ nõ stat.

l ¶ *Tacendo.*] infra 83. dist. error.

DIspensatio.] CASVS. In hoc cap. Nicolaus Papa reprehendit prælatos, q nolunt corrigere subditos, & prædicare: qui væ erit eis, si verba cælestis seminis non prædicauerint, & nõ sparserint ĩ subiectos: & hoc ꝓbat auctoritate Pauli. Præterea sicut magnũ est periculũ ꝑlatis silere: sic ꝑiculosũ est subditis nõ obedire.

Dolus bonus.

b ¶ *Eludere.*] Nota dolum esse bonum contra hostem. sic 22. q. 2. vtilem. & ff. de do. l. 1.

c ¶ *Penuria.*] Argu. contra infra 24. q. 3. cum quibus §.

Dic quòd ibi loquitur de hæreticis dãnatis: hic de occultis: vel dic quòd cũ tis possumus loqui quantũ ad ea quæ possunt eos reducere ad fidem, vt no. s. c. proxi. Arch.

SCimus.] Hæc est tertia pars huius dist. in qua dicitur, ꝙ si prælati non corrigunt suos subditos, sanguis subditorum de prælatorum manibus requiretur. Si autem faciamus quod in nobis est, non imputatur nobis malitia subditorum. & hoc probat per ista tria cap. Ioan. de Fan.

CASVS. Quidam prælati cessabant à correctione, & à recta via, quia infestabantur à suis subditis: sed dicit Anacletus, ꝙ propter hoc à prædicatione cessare non debent, & à recta æmulatione, id est, dilectione: quia beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.

d ¶ *Perdant.*] i. confundant.

Aemulor varia significata habet

e ¶ *Aemulatione.*] idest dilectione. Vnde no. versum, qui valet ad multas expositiones:

Aemulor inflatur, amat, inuidet, ac imitatur. Bar.

f ¶ *Recedere.*] Not. ꝙ propter subsannationẽ vel persecutionẽ nõ cessabit doctor à docẽdo, vel prælatus à prędicãdo, vt hic, & 11. q. 3. nolite. quia etsi illi non proficiant, tamen ipse faciat quod suum est, vt 47. dist. quod apud nos. & 23. q. 4. sicut nõ est. nec obstat

m ¶ *Væ.*] aliàs veh, scilicet æterna mors. 11. q. 3. væ qui.

n ¶ *Et clamet*] Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? s. 6. dist. sed pensandum.

ADDITIO. Vel dic, clamet prædicando: vel se timere æternã damnationem, secundum Hug.

o ¶ *Quanto magis.*] Ar. à maiori, vt 32. q. 5. si Paulus. 8. q. 1. si ergo tantus.

p ¶ *His.*] idest, subditis.

q ¶ *Parere.*] idest, obedire.

PARITER. Hæc est quarta pars huius dist. Dictum est s. in ca. in mãdatis. ꝙ secreta fidei nõ sunt hereticis reuelãda. Nũc vero dicit Gratianus ꝙ idem est de catholicis indignis, & non intelligentibus. si autẽ secus fiat non fit ad eorũ vtilitatem: sed potius ad ostentationem, vel adulationem, vel scientiæ iactationẽ, vel propter loquacitatẽ incautã. Et hoc probat per expositionẽ, Beati immaculati. Ex quibus omnibus patet, ꝙ si prælatus in prædicando discretionem non seruat, tamquã torto naso, id est, discretione carens, sacerdotis officio videtur indignus.

a ¶ *Irre-*

a [Irreuocabile.] Horatius: *Nam semel emissum manet irreuocabile verbum.* extra de verb. sig. forus. & Ouidius.

Nescit vox missa reuerti. iuxta illud:

Voxe missa semel, irreditura volat [1].

b [Torto.] infra dist. 49. cap. 1. Hinc etenim nasum comparat discretioni: quia per eũ perpẽdit odor & fetor.

næ nõ est exercenda: sed monendi sunt nõ imperiose, sed benigne, vt Deus in nostro sermone timeatur, & non nos: & vt cetera multitudo frangatur, incipiendum est à spiritualibus, vel spiritualibus proximis.

e [Putantur.] à stultis videlicet.

[1] Ad idẽ 5. q. 5. qui ambulat. ff. de cap. & postli. reuer. in bello. §. factæ. in authẽti. de aqua. do. §. hinc igitur. i f. Aschid.

[C]Vm autẽ.] Hęc dist. diuiditur ĩ tres partes: ĩ quarum prima probat de tẽperantia gulę. & hoc ꝓbat per quattuor auctoritates sanctorũ patrum. Secunda ibi, *Multis.* Tertia ibi, *Non oportet.* Ioannes de Fan.

CASVS. Supra in 35. dist. dictũ est, ꝙ sacerdos non debet esse violentus, sed sobrius: quia comessatio & voracitas ebrietatis sunt cohærẽtia, ideo prohibita ebrietate, ꝓhibet in hac 44. dist. voracitas, & gulæ intẽperantia. Et probatur tribus rationibus. Prima est, ꝗa comessatio & ebrietas ab Apostolo enumerantur inter opera tenebrarũ dicens: nõ in comessationibus, &c. Secunda est: quia ventris ingluuies facile ꝓuocat ad luxuriam: & omne opus bonum dissoluit. Tertia probat exẽplo Nabuzardam, ꝗ destruxit muros Hierusalem: quia ei multitudo coquorum deseruit. Sunt autẽ comessationes noxię nõ solum sacerdotibus, sed etiã laicis: qui dies festiuos celebrare non putant, nisi comessationibus deseruiant.

CVM AVTEM. Hæc dist. spectat ad tertium c. apostolicæ regulæ, quæ tractata est 35. dist. oportet ordinandũ esse nõ vinolentum, sed sobriũ. sed nõ tractauit ibi nisi de sobrietate potus: ideo resumit eã hic, & tractat de tẽperantia & sobrietate cibi. Annectit ꝙ laici & clerici qui faciũt magna cõuiuia causa lasciuiæ, delĩquũt [2]. Itẽ addit ꝙ clerici nõ debẽt comedere vel bibere in tabernis, nisi necessitas cogat [3]. Deinde dicit, ꝙ cibum clericorũ semper præcedet & sequetur oratio. Item ꝙ in sacerdotali conuiuio semper debet legi lectio sacræ scripturæ.

citate incauta, dum sine iudicio volat irreuocabile [a] *verbum; vel adulatione, vt ei placeat* †*; cui secreta reuelat, vel iactatione scientiæ; vt plura scire videatur.*] *In quibus omnibus profecto datur intelligi, quanta debeat esse discretio in prædicatione sacerdotis: qua si forte caruerit, tamquam torto* [b] *naso, sacerdotalis officij iudicatur indignus.*

DISTINCTIO XLIIII.

[1 pars]

Vm autem vinolẽtus esse prohibetur, gulæ intemperantiam nequaquã habere permittitur. Neq; enim ebrietas prohibetur, & voracitas permittitur. Vtrumque [c] *enim inter opera tenebrarum Apostolus connumerat scribens Romanis* [*Non in comessationibus, & ebrietatibus.*] *Ventris namque ingluuies ad luxuriam prouocat facile; & omne opus bonum dissoluit. Vnde* [*venter, & genitalia sibimetipsis vicina sunt: vt ex vicinitate membrorum confœderatio intelligatur vitiorum.*] *Hinc etiam Nabuzardam princeps coquorum muros Hierusalem destruxisse legitur: quia venter, cui multitudo coquorum deseruit, ædificia virtutum ad solum redigit. Sacerdos itaque de altari viuere* [d]*, non luxuriari quærat, vt ait Hieronymus.* [*Tibi o sacerdos de altario viuere, non luxuriari permittitur.*] *Sunt autem comessationes non solum sacerdotibus, sed etiam laicis noxiæ: qui festiuos, & solennes dies non aliter se digne celebrare putant, nisi comessationibus deseruiant.*

Rom. 13.

Hier. in epist. ad Amandum, & Aug. de Temp. serm. 65.

Greg. in pastor. par. 3. c. 20.

4. Reg. vlt. secundum lxx.

In Micheã c. 3. in extremo.

Vnde Augustinus scribit ad Aurelium episcopum, epist. 64.

Non est vacandum comessationibus, & ebrietatibus. C. I.

Iuo p. 13. c. 68.

COmessationes, & ebrietates ita concessæ, & licitæ putantur [e], ut in honorem etiam beatissimorum martyrum non solum per solennes dies (quod ipsum quis non lugendũ [f] uideat, qui hæc non carneis [g] oculis inspicit?) sed etiam quotidie celebrentur. *& post pauca*: Non ergo aspere, quantum existimo, non duriter, non modo imperioso ista tolluntur: magis docendo, quàm iubendo; magis monendo, quàm minando. Sic enim agendum est cum multitudine [h] peccantium †. Seueritas autem exercenda est in peccata paucorum. Et si quid minamur; cum dolore fiat, de scripturis comminando uindictam futuram; ne nos ipsi in nostra potestate, sed Deus in nostro sermone timeatur. Ita prius mouebuntur spiritales, aut spiritalibus proximi; quorum auctoritate, & lenissimis quidem, sed instantissimis admonitionibus cetera multitudo frangatur.

† abest ab orig. Iuo, & aliquot manuscriptis Gratiani

Item ex concilio Laodicensi, c. 24.

Nulli clericorum, aut continentium licet tabernas intrare. C. II.

Cõc. Aquisgrã. c. 60. Burc. l. 2. c. 131. Iuo p. 6. c. 205.

NOn oportet [a] clericos seruientes à presbyteris usque [i] ad diaconos, & deinceps ordinis ecclesiastici omnes vsque ad ministros,

Conuiuia reprobata.

[2] ĩ. ea. c. 1. conuiuia. & ca. multi.

[3] Vt ĩ. ca. non oportet. cũ duobus cap. sequenti. Et concor. gl. in c. nonnulli. in gl. 1. š. 42. dist. Ordo purgat infamiam.

[4] Arg. C. de his qui nota. infamia, leg. 3. Idem sentit Hug.

Victus & vestitus sufficiũt clerico.

[5] Quod le. & no. 24. q. 2. resecãdę. & 32. q. 2. sic nõ sunt. in gl. vlt.

c [Vtrumque.] Argumen. quòd vno prohibito vel permisso, idẽ erit in connexo sibi, vt ĩ. dist. 4. denique. & 1. q. 1. sicut Christus. Et est hic aegu. ꝙ si Papa vel episcopus scienter aliquẽ ordinat, videt restituere ipsum famæ [4] [5] cũ fama & sacerdotiũ sibi sunt annexa. Ioã. Quod falsum est, vt extra de schisma. cap. 2. vbi dicitur quòd probare debet secum fuisse dispensatum. Bar.

d [Viuere.] Sufficere debet ergo clerico, ꝙ viuat, id est, sola necessaria habeat: & arctatur illa necessitas tantum ad victum & vestitum [5], vt 12. q. 1. episcopus. Qualiter tamen hoc intelligendum est, dixi 21. quæst. 1. cap. 1.

C [Omessationes.] CASVS. Quæsiuit Aurelius ab Augusti. vtrũ laici qui in diebus festiuis deseruiũt comessationibus & ebrietatibus, propter hoc debent suspendi vel excommunicari. Et respõdet ꝙ nõ: quia multitudo est in causa, in quam seueritas discipli-

f [Lugendum.] idest, nonne vnusquisque hoc lugendum videat?

g [Carneis.] scilicet spiritualibus.

h [Cum multitudine.] Multi sunt 40. vt extra de cle. excom. latores. Aliquando 23. milia sunt pauci, vt 45. dist. disciplina. Et habes hic ꝙ propter multitudinẽ detrahiť seueritati, vt 50. dist. vt cõstitueretur. & 1. q. 7. quoties. 33. q. 4. ipsa pietas. &c. non potest. Quãdoque & cũ paucitate mitius agendũ est, cũ timetur scandalũ. 23. q. 4. cũ quisq; [6]. Vbi ergo aliquid male fit: & quasi ex auctoritate defendiť, tũc nõ debet dormire seueritas. quãdo vero nõ defendiť, tũc dissimulari potest propter scandalũ, vt de pœni. dist. 6. c. 1. in fi. & 82. dist. plurimos. & 50. di. domino sancto. sed propter scandalũ numquã debet deseri veritas ipsa, vt extra de reg. iu. qui scãdalizauerit [7]. sed seueritas pœnarũ põt deseri, vt hic. Io. Itẽ vbi nõ habet locũ dispẽsatiõis remediũ, vt ĩ matrimonio: ꝓp multitudinẽ nõ ẽ recedẽdũ à seueritate canonica, vt extra de trãsact. ex par. Bar. [8].

N [On oportet.] CASVS. Clerici omnes generaliter, & qui votũ continentiæ fecerũt, prohibentur ingredi tabernas, nisi causa necessitatis, vt ĩ. c. sequenti. Sequentia duo capitula plana sunt.

i [Vsque.] improprie ponitur hic, vsque, cum nulli sint in medio.

a [Qui

a ¶ *Qui in proposito.*] vt Deo deuoti conuersi. 12.q.1.duo,&c.
b *Vlli clerico licet.*] ¶ *Ergasterium.*] idest, stationem.
c ¶ *Quanto magis.*] cui non licet minus, non licebit & mai⁹, vt hic,& 24.q.1.miramur.& 74.dist.gesta.14.q.5.pœnale. sicut in casu conuerso, scilicet cui licet maius,& minus. 16.q.2.visis.

d ¶ *Aut cesset.*] sic 35.dist.c.1.
e *Lerici.*] ¶ *Nisi peregrinationis.*] No. ꝙ permittitur viatori, qđ alij nõ permittitur. Arg. simile. j. 11.q 3. quoniam multos.
Vltis.] Hæc est 2. pars huius dist. in qua reprehenditur quidam Natalis episcopus, qui semper erat in comessationibus: ita ꝙ officiũ suum nesciebat: & ita alijs detrahebat. & hoc probatur per hoc cap. & per ca. seq. Ioan. de Fan.

CASVS. In hoc cap. reprehẽdit Grego. Natalem episcopum, qui tantũ conuiuijs deseruiebat, in quibus vita absentiũ reprehendebatur, & inanes fabulæ cantabant: quod ex eo apparebat, q̃a neq; lectioni neque exhortationi insistebat: neque suis maioribus reuerentiam exhibebat.

f ¶ *Actionum.*] Arg. p̃sumi contra aliquem quãdoque propter crimen præteritum. 18. dist. peruenit. [2] 34. q. 1. cum per bellicam. Quandoque ex præsenti circa præsens, vt hic. quandoque circa futurum. 50. distin. si quis diaconus. Quandoque ex præterito circa præteritum. 22. quæst. 1. nõ est. Quandoque ex præterito circa futurũ. 23.q.5. si apud. & 82. dist. plurimos.

g ¶ *Inuigiles.*] quæ duo, scilicet lectioni studere, & exhortationi inuigilare, sunt op̃a pontificis. 36.di.c.vlti.

h ¶ *In testimonium.*] hic vnũ factũ ꝓbat aliud, vt 1.q.1.constat,&c.

Onuiuia.] CASVS. Idem Natalis episcopus excusabat se, q̃a reprehensus fuit propter cõuiuia, quæ faciebat: dicens quòd bona intentione & causa impẽdẽdæ charitatis hoc faciebat. Sed Gregori⁹ dicit, ꝙ tunc fiunt ex charitate, cum vita absentiũ non reprehenditur, nec inanes fabulæ recitantur, sed verba sacræ lectionis, & cũ infirmitas sola reficitur: & qui hæc in suis conuiuijs facit, magister ẽ abstinentiæ. Quæ autẽ sequuntur vsque ad distinctionẽ, plana sunt, & per se patent.

i ¶ *Moderetur.*] Vnde versus.

Quisquis amat dictis absentiũ rodere vitã.
Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi.

k ¶ *Abstinentiũ.*] Nota quòd abstinens dicitur qui bene comedit: & continens dicitur q̃ tamẽ cognoscit vxorẽ suã, vt 31. dist. Nicęna.

[a] Ad idẽ 30. q. 9. pyctacium. ff. de inter. & rele. l. relegatorũ. §. vlti. Archidia.

[2] Vbi de hoc & extra de p̃sump. scribam. & C. de adult. si qui 31. q. 1. si quis viuẽte. extra de ele. officij. Arshidia.

Aut aut lectores, aut exorcistas, aut ostiarios, aut psalmistas, aut etiam eos, qui in proposito[a] continentiæ sunt, tabernas[β] intrare.

α ¶ Clericos seruientes.] *Græce est, ἱερατικοὺς, quod Dionysius vertit,* sacro ministerio deditos: *quam versionem concilium Aquisgranense, Burchardus, & Iuo attulerunt.*

β ¶ Tabernas.] *sequebatur in impressis,* nisi causa necessitatis: *quæ sunt expuncta, quia neque in plerisque manuscriptis, neque in Burchardo, & Iuone, neque in ipso concilio Laodicensi, aut Aquisgranensi (vbi c.60. hoc idem repetitur) leguntur: videntur tamen accepta ex can. Apost. 54.*

Item ex sexta synodo, c. 9.

¶ Deponatur clericus, qui tabernam, aut ergasterium habere voluerit. C. III.

NVlli clerico licet tabernam[a], aut ergasterium[b] habere. Si enim huiusmodi, tabernam ingredi prohibetur; quanto magis[c] alijs ministrare in ea? Si quis vero tale quid fecerit; aut cesset[d], aut deponatur.

α ¶ Tabernam, aut ergasterium.] *Græce est καπηλικὸν ἐργαστήριον,* idest cauponariam tabernã.

Item ex concilio Carthagin. 3. c. 27.

Aquisgran. cõc. c.90. Burc.l.2.c.130. Iuo p.6.c.204.

¶ Nisi necessitate compulsi clerici tabernas non ingrediantur. C. IIII.

CLerici, edendi, vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis[e] necessitate compulsi.

Item Gregorius Natali episcopo, lib. 2. reg. indict. 10. epist. 14.

¶ Corripiendus est episcopus, qui conuiuijs occupatur. C. V.

[2] MVltis ab vrbe tua venientibus, frater charissime, didici, pastorali cura derelicta, solis te conuiuijs occupatum: quæ audita non crederem, nisi hæc actionum† [f] tuarũ experimentis adprobarem. Nam quia nequaquam lectioni studeas, nequaquã exhortationi inuigiles[g], sed ipsum quoque vsum ecclesiastici ordinis ignores; hoc est in testimonium[h], quòd eis, sub quibus es positus, seruare reuerentiã nescis.

Adde q̃ actio hic accipitur p̃ actu. simile in l. magistratuũ. C. de ado. & in l.3. ff. de offi. p̃con. & j. 100. distin. rationis.

Idem ad eumdem, lib. 2. epist. 37.

¶ De eodem. C. VI.

COnuiuia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, recte vestra fraternitas† in suis epistolis laudat. Sed tamen sciendum est; quia tunc ex charitate veraciter prodeunt, cum in eis nulla absentium vita mordetur[i]; nullus ex irrisione reprehenditur; nec in eis inanes sæcularium negotiorum fabulæ, sed verba sacræ lectionis audiuntur: cum non plus, quàm necesse est, seruitur corpori; sed sola eius infirmitas reficitur, vt ad vsum exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaq; si vos in vestris conuiuijs agitis, abstinentium† [k], fateor, magistri estis.

† al. sanctitas
† al. abstinentia

[*Item ex concilio Nannetensi.*]

PALEA. C. VII.

De consec. dist. 5. c. nullus. Burc. l. 2. c. 161. Iuo p. 6. c. 252.

NVllus presbyterorum, quando ad anniuersarium diem, trigesimũ, aut septimum, vel tertium alicuius defuncti, aut quacumque vocatione ad collectam presbyteri conuenerit, se inebriare vllatenus præsumat, nec precatus amore† sanctorum, vel ipsius animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare; nec plausus, & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat, aut turpia ioca, vel vrso, vel tornatricibus ante se fieri† patiatur: nec laruas dæmonum[β] ante se ferri consentiat: quia hoc diabolicum est, & à sacris canonibus prohibitum.

† al. in amore
† al. facere permittat

β ¶ Dæmonum.] *Burchardus addit* quas vulgo Talamascas dicunt.

[*Item ex eodem.*]

¶ De eodem. PALEA. C. VIII.

Burc. l. 2. c. 162. Iuo p. 6. c. 253. † decanus, aut aliquis.] Burch.

QVando autem conuenerint presbyteri ad aliquod conuiuium, aliquis† prior illorum, versum ante mensam incipiat, & cibum benedicat; & tunc secundum ordinem sedeant, alter alteri honorem præbentes; & per vices cibum, & potum benedicant, & aliquis de illorum clericis aliquid de sancta scriptura legat. Et post refectionem

non

Non oportet.] Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur, quòd nullus debet facere conuiuium de confertis, idest, de symbolis: quòd in vulgari dicitur, escot. & ad hoc probandum ista tria ca. inducuntur. Ioan. de Fan.

a ¶ *Non oportet.*] hic habent quidam cap. nullus. quod est infra de conse. dist. 5. nullus.

num: nam qui sunt in minoribus ordinibus constituti, licite verberantur etiam pro minoribus criminibus, vt infra ead. §. Salomon. & 35. distinct. ante. sed maiores non sunt verberandi nisi pro maioribus, vel enormibus criminibus, vt infra ead. cum beatus, & 35. distinctione ante. Sunt tamen alij casus, in quibus

Clericus an possit verberari.

similiter sanctum hymnum dicant ad exemplum Domini; sicut in cœna fecisse legitur: & sic se contineant omnes presbyteri, maxime in talibus locis, vt non vituperetur ministerium illorum.

Matth. 26.

[*Item ex eodem.*]

¶ De eodem. PALEA. C. IX.

Burc. l. 2. c. 164. Iuo p. 6. c. 255.

QVando presbyteri per kalendas simul conueniunt post peractũ diuinum mysterium †, ad necessariam collationem, non quasi ad plenam refectionem, sed quasi ad prandium, ibi ad tabulas resideant: ne per talia inhonesta conuiuia se inuicem grauent: quia indecens est, & onerosum; sępe etiam tarde ad ecclesiam redeuntes maius damnum de reprehensione consequuntur, quod † de grauedine mutua contrahunt, quàm lucrum ibi † faciant. Nam de huiusmodi conuentu Paulus Corinthios reprehendit: qui inconuenienter cœnam Dominicam manducare conueniebant. Sic & qui ad cœnam Dominicam, idest ad collationem verbi sub occasione conueniunt, & ex veritate † ventris causa coniunguntur; reprehensibiles coram Deo, & hominibus habentur. Et ideo peractis omnibus, qui voluerint, panem cum charitate in domo fratris sui simul cum fratribus frangant, & singuli singulos bibere faciant; & maxime vltra tertiam vicem poculum non contingant; & sic ad ecclesias redeant.

† *al. ministerium*
† &
† *al. cibi*
1. Cor. 11.
† *al. ingluuietate*

Item ex concilio Laodicensi, c. 55.

¶ Christiani ex symbolis conuiuia non celebrent. C. X.

Conc. Aquisgr. c. 83. Rab. ĩ pęn. c. 27.

3 NOn oportet [a] ministros altaris, vel quoslibet clericos, aut etiam laicos Christianos ex symbolis [b] [quæ † vulgus comessalia appellat] conuiuia celebrare [c].

† *ista sunt addita loco cuiusdam glossa*

Item ex concilio Toletano 3. c. 7.

¶ Sacrarum scripturarum lectio sacerdotalibus semper conuiuijs misceatur. C. XI.

Burc. l. 2. c. 169. Iuo p. 6. c. 260. Rab. ĩ pæn. c. 28.

PRo reuerentia [d] Dei, & sacerdotum id vniuersa sancta constituit synodus, vt (quia solent crebro mensis otiosæ fabulæ interponi) in omni sacerdotali conuiuio lectio diuinarum scripturarum misceatur. Per hoc enim & animæ ædificantur ad bonum; & fabulæ non necessarię prohibentur.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 61. & 66.

¶ De confertis nec conuiuia facere, nec ante horam diei tertiam clericis comedere licet. C. XII.

Apud Martin. Braca.

Burch. l. 2. c. 165. Iuo p. 6. c. 256. C. 66.

NOn liceat sacerdotes, vel clericos, sed nec religiosos laicos conuiuia facere de confertis. ¶ Nec oportet clericos, vel laicos religiosos ante sacram horam diei tertiam inire conuiuia, nec aliquando clericos, nisi hymno [e] dicto, comedere panem; & post cibos gratias auctori Deo referre.

Si ergo laicis comessationes damnabiles sunt, multo magis sacerdotibus imputantur ad gehennam. Venter enim pinguis (vt Hieronymus ait) crassum sensum generat: cum sacerdotalis sensus contra vigil esse debeat, & tenuis: atque ideo edacitatis vitio obnoxij in sacerdotes vngi non debent. Hi enim (vt ait Gregorius in moralibus) qui adhuc vitiorũ bello subiacent, nequaquã per prædicationis vsum præesse magisterio ceterorũ debẽt.

Epist. ad Nepotianum.

Lib. 23. c. 12.

DISTINCTIO XLV.

1 Ps.

SEquitur [non percussorem.] *Non enim oportet episcopum ita esse irascibilem, & perturbati sensus, vt percutiat; qui debet esse patiens: sed sequatur eum, qui dorsum posuit ad flagella.*

Vnde Gregorius scribit Ioanni episcopo Constantinopol. lib. 2. epist. 52. al. c. 91.

1. Tim. 3. & ibi glossa ordin. & Ans. ex Hier. ad Oceanum

b ¶ *Ex symbolis*] symbolum est quando plures conferunt ad conuiuia facienda. idem est confertum.

c ¶ *Celebrare.*] Nã vt ait Iuuenalis. Miserũ ẽ aliena viuere quadra.

d PRo reuerentia.] infra de consecra. dist. 5. in omnibus.

NOn liceat.]

e ¶ *Hymno.*] j. de consec. dist. 2. panis & calix. & c. didicimus.

SEquitur.] Hæc dist. diuiditur i quattuor partes. In quarũ prima probatur per septẽ auctoritates, ꝙ prælati nõ debẽt esse accensi ad irã vel ꝑturbationẽ. Secũda ibi, *Salomon.* Tertia ibi, *Ex his.* Quarta ibi, *Percussor.* Ioan. de Fan.

CASVS. In hac 45. dist. prosequitur 9. cap. apłicę regulę, oportet epm non esse ꝑcussorem: q nõ debet esse irascibilis & ꝑturbati sensus, sed patiẽs exemplo Christi, qui dorsũ posuit ad flagella. Et primo probat ꝙ ꝑlati nõ debent aliquẽ percutere vsq; ad §. *Salomon.* postea allegat in contrariũ vsque ad §. *Ex his.* Not. ergo ꝙ est percussio spiritualis: & est percussio corporalis. Spiritualis est, cũ qs indiscreto sermone corrigit aliquos. ista prohibetur, vt j. c. vlti. Corporalis est illa, quę manu fit. & ista vbi fit ex ira vel odio, vel ad hoc vt magis timeat, peccatum est, vt j. ea. ca. 1. sed si fit causa correctionis 1, licita est ei qui habet potestatẽ in eũ, vt j. ead. cũ beatus. & 35. dist. ante omnia. hoc tamen scias, ꝙ episcopus suis manibus neminem verberabit, vt 86. dist. non liceat. sed per alium potest, vt 5. q. 5. illi. nõ tamen per laicũ, sed per clericũ, si cleric⁹ fuerit verberandus, vt extra de sent. excom. vniuersitatis. nisi penitus sit incorrigibilis. tunc etiã per laicum potest, vt extra de sentent. excommunic. c. vt famæ. Item distinguendum est circa qualitatem ipsarum personarum, quæ corrigendæ sunt, & etiam circa quantitatem crimi- quibus licite percutitur clericus, vt not. 17. quæstio. 4. si quis suadente.

Percussio est duplex.

1 De hoc membro dic vt legi. & no. extra de sen. excom. cũ voluntate. vec. ꝙ etiã de his.

Corrigens debet multa attẽdere.

Quidam autem.] Casus. Quidam prælati erant, qui vt magis timerentur, suos clericos verberabant. Et prætera homines ad fidem verberibus, & non prædicatione cogebãt: sed dicit Grego. in hoc cap. ꝙ hoc facere nõ debent. & hoc probat auctoritate Pauli dicẽtis: Argue, obsecra, increpa in omni patiẽtia & doctrina. Et auctoritate concilij, in quo statuitur, vt nullus clericus percutiatur: qui contra fecerit, triduo suspendatur.

¶ Verborum correptione, non verberibus timeri debet episcopus. C. I.

Io. Diac. l. 3. c. 9. Poly. l. 4. tit. 9. 2. Tim. 4.

QVid autem de episcopis, qui verberibus timeri volunt, canones [a] dicant [†], bene fraternitas vestra nouit. Pastores etenim facti sumus, non percussores: & egregius prædicator dicit [Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.] Noua vero, atque inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidem [b].

Item in concilio Romano sub Siluestro, c. 17.

¶ De eodem. C. II.

† Nemo]orig.

NEminem [†] [c] quisquam peccantem clericum cæde attingat, non presbyter, non diaconus, non episcopus clericum, vel seruitorem ecclesiæ ad cædem perducat. Sed si ita causa exigit clerici; triduo [d] priuetur honore, vt pænitens redeat ad matrem ecclesiam.

Item Gregorius Paschasio episcopo Neapol. lib. xi. epist. 15.

¶ Non asperis, sed blandis verbis, ad fidem sunt aliqui prouocandi. C. III.

† al. à plane. Iuo p. 13. c. 105. † al. adhibere

QVi sincera intentione extraneos à Christiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis [e] non asperitatibus debent studere; ne quorum mentem reddita ad [†] planum ratio poterat reuocare, pellat procul aduersitas. Nam quicumque aliter agunt, & eos sub hoc velamine à consueta ritus sui volunt cultura suspendere; suas illi magis, quàm Dei causas probantur attendere. ¶ Iudæi siquidem Neapoli consistentes questi nobis sunt, asserentes, quòd quidam eos à quibusdam feriarum suarum solennitatibus irrationabiliter nitantur arcere: ne illis sit licitum festiuitatum suarum solennia colere: sicut eis nunc vsque, & parentibus eorum longis retro temporibus licuit obseruare. Quòd si ita se veritas habet, superuacuæ rei videntur operam dare [†]. Nam, quid vtilitatis est, quando, & si contra longum vsum fuerint vetiti, ad fidem illis, & conuersionem nihil proficit? Aut cur Iudæis, qualiter cæremonias [f] suas colere debeant, regulas ponimus, si per hoc eos lucrari non possumus? Agendum ergo est, vt ratione potius, & mansuetudine prouocati sequi nos velint, non fugere; vt eos, ex eorum codicibus ostendentes, quæ dicimus, ad sinum matris ecclesiæ Deo possimus adiuuante conuertere. Itaque fraternitas tua eos monitis quidem, prout potuerit, Deo adiuuante, ad conuertendum accendat, & de suis illos solennitatibus inquietari denuo non permittat: Sed omnes festiuitates, feriasque suas, sicut hactenus tam ipsi, quàm parentes eorum per longa colentes retro tempora tenuerunt, liberam habeant obseruandi, celebrandique licentiam [g].

Item Gregorius iiij. in epistola episcopis per Galliam, & Germaniam constitutis.

¶ Non seueritate, sed beneuolentia subditos prælati corripiant. C. IIII.

ȷ. ead. c. licet. Iuo p. 5. c. 368. † al. commotio. Matth. 26.

LIcet plerumque accidant in sacerdotibus, quæ sunt reprehendenda; plus tamen erga corrigendos agat beneuolentia [h], quàm seueritas; plus cohortatio, quàm comminatio [†]; plus charitas, quàm potestas: cum nemo nostrum sine reprehensione, aut sine peccato [i] viuat. Nam si Dominus statim post trinam negationem beatum Petrum apostolum præceptorem nostrum iudicasset; non tantum ex eo fructum, sicut fecit, recepisset. Expectandi [k] ergo, atque corri-

a ¶ Canones.] 86. distin. non liceat.

b ¶ Fidem.] Ad fidem enim nemo cogendns est, vt 23. q. 5. ad fidẽ. & ȷ. c. de Iudæis. sed fidem receptam cogitur quis retinere. & sic non obstat 23. q. 4. quis nos. & q. 6. iam vero.

Item suscipere non cogitur.

c ¶ Neminem.] ¶ Peccantem.] dum tamen non nimis [1] enormiter excedat. vel intellige ꝙ clericus in sacris ordinibus constitutus non est grauiter & immoderate verberandus. & sic non obstat extra de sent. excom. vniuersitatis. Ioan.

[1] sic non ob. ... de sen. ex... vt famæ. ... de Fan.

d ¶ Triduo.] similis suspensio est 5. q. 3. in loco, &c.

Qui sincera.] Casus. Neapolitani verberabant Iudęos vt ad fidem conuerterentur: nec permitebant eos suas festiuitates celebrare. De hoc conquesti fuerunt Iudæi Papæ. Præcepit ergo Papa Neapolitano archiepiscopo, ne hoc fieri permittat: quoniam non asperitatibus, sed rationibus & auctoritatibus vete. test. sunt commonendi, & admonitionibus ad fidem sunt conuertendi: aliàs eorum conuersio erit inutilis. si autem conuerti noluerint, in ferijs & festiuitatibus suis, quas ipsi & parentes eorum hactenus coluerunt, inquietari nõ permittat, sed liberam habeant licentiam celebrandi.

e ¶ Blandimentis.] vel etiam muneribus, vt 23. q. 4. c. vlti. licet arg. sit contra. 1. q. 2. quàm pro. 22. q. 2. primum.

f ¶ Cæremonias.] cæremoniæ dicuntur sacrificia Iudæorum: quia cereis exercebantur s. dist. 6. §. his ita.

g ¶ Licentiam.] Sed nonne Iudæi mortaliter peccant ista faciendo [2]: quomodo ergo datur eis licentia peccandi mortaliter? Item si peccant mortaliter, quare non puniuntur, cum ipsi in alijs delictis puniantur, vt 17. q. 4. constituit. extra de vsu. post miserabilem? Sed dic quòd non dat eis hic licentiam peccandi; sed liberationẽ à pœna. & est simile 4. dist. denique. & 21. q. 2. placuit. 23. q. 1. paratus. Ad aliud respondeo, quòd si Iudæi ab hoc prohiberentur, ergo iam cogerentur ad fidem. & hæc vera sũt: dumtamen ipsi in contemptum nostræ fidei non exerceant talia, vt C. de Iudæ. Iudæos. & extra de Iudæis, & si Iudæos.

Ecclesia quare permittit Iudæos mortaliter peccare.

[2] Nam celebrare & exercere illa cęremonialia est peccatũ mortale. vnde Hier. Cultus legis ab aduentu Christi non differt ab idololatria. Arc.

Licet plerumque accidant.] Casus. Episcopi ĩ Gallia, Germania & Europa statim cum perpendebãt clericos suos delinquere, eos iudicabant, & eijciebant de ecclesia sua: de quo Papa eos reprehendit, & docet, ꝙ si aliquando clerici delinquant, non statim fulminent illos, sed supportent: cum nec ipsi sint sine reprehensione & peccato. & hoc probat exemplo Christi: qui si Petrum post trinam negationem statim iudicasset, non tantũ fructũ ex eo recepisset. Et auctoritate Euangelij dicentis. Quod tibi nõ vis fieri, &c.

h ¶ Beneuolentia.] Nam sententia, quæ misericordiam vetat, fugienda est. 50. dist. ponderet.

Sententia sit cõiũcta misericordiæ.

i ¶ Sine peccato.] vt 81. dist. Apostolus. & 25. dist. §. nunc autem.

k ¶ Expectandi.] Ar. ꝙ semper iudex potius sequetur misericordiã q̃ iudiciũ: vel æquitatẽ quàm rigorẽ, vt 86. dist. nõ satis. 50. dist. põderet. 26. q. 7. alligãt. & 35. q. 9. veniam. Ad idem 9. dist. sana.

Iudex sit amator æquitatis & misericordiæ

a ¶ Iudæ-

a ¶ *Iudicandi.*] idest, damnandi.
b ¶ *Scandalorum.*] nam scandalum est, clericum statim puniri post delictum. sic. 11.q.3.rursus.
c ¶ *Non vult.*] sic 2.q.6. qui se scit.

D*E Iudæis.*] CASVS. Quidam cogebant Iudæos ad fidē: & ideo statutū fuit in cōcilio Toletano, ne de cetero ad fidē per vim adducantur: quia cui vult, Deus miseretur: & quem vult indurat. Admonendi ergo sunt, & non cogendi. Verūtamen si iā coacti sunt ad fidē, sicut factum fuit temporibus principis Sisebuti: qa iam sacramenta diuina receperunt: cogendi sunt ea seruare: ne nomen Domini blasphemetur in eis: & fides quam susceperūt, contemptibilis habeatur. Sequēs c. satis planū ē.
d ¶ *Saluandi sunt.*] qa nullus inuitus fit bonus, vt 23.q.6. vides.
e ¶ *Coacti sunt.*] Coactio conditionalis de qua hic loquitur, non impedit sacramentum baptismi: nec etiā sacramentū ordinis, vt 74. dist. vbi. impedit tamē sacramentū matrimonij [1], vt extra de spon. cū locū. sed si fuerit absoluta coactio, nullus character imprimitur, vt extra de baptis. maiores. sed in dormientibus & amentibus distinguitur: q si prius habeant propositū baptizandi, recipiūt characterem; aliter nō, vt ibidē dicitur in fin. eo quòd dormiens possessionem nō acquirit, vt ff. de acqui. pos. l. 1. §. 1.
f ¶ *Vilis.*] No. propter vilitatem vitandā aliquid fieri. 100. dist. prisca. & c. seq.
g L*Icet.*] ¶ *Et quod prouisum est.*] simile est quod dicit decret. quod alicui pro pietate cōceditur, nō debet redundare in alterius iniuriam, vt extra de ecc. ædi. c. 2. & extra de app. reprehēsibilis.
h ¶ *Concordiam.*] scilicet vt vnus præesset alijs, ne fieret schisma, vt 93. dist. legimus. & 89. dist. ad hoc.

E*Piscopum.*] CASVS. Statutum fuit in canone Apostolorū, vt nullus episcopus, presbyter, vel diaconus percutiat fideles delinquētes, vel infideles volēs ab eis timeri. qđ si fecerit, deponatur: quia Dñs hoc nō docuit: imo cū percuteret, non repercutiebat, sed patiebat.
i ¶ *Docuit.*] Sed nōne Dñs flagellis pcussit, vt 1.q.3. saluator? Sol. Sic: sed nō fecit hoc vt timeretur, sed causa correctionis, vt s. eodem, in summa.

C*Vm beatus.*] CASVS. Quidā epi odio inflāmati fratres suos honorādos scilicet abbates, psbyteros, & diaconos sic verberabant cū delinquebāt, sicut cōsueuerūt verberari latrones. qđ repħēdit cōciliū Bracarēse: & ostēdit hoc nō esse faciēdū, nisi pro grauiorib⁹ & mortalib⁹ culpis. Et hoc pbat auctoritate Apli, q pcipit arguere & obsecrare in patiētia. & vna rōne: qa si qs īcaute honorabiliora mēbra pcutit, sibi debitā subtrahit reuerētiā: iuxta illud Sapiētis. Leuiter castigatus reuerētiā exhibet castigāti: & q sec⁹ fecerit, iuxta verborū modū pœnā excōicationis & exilij sustinebit.

...gendi magis sunt rectores ecclesiæ, quàm statim iudicandi [a]: cum maiora negotia, & difficiliores causarum exitus, sanctorum patrum canones spiritu Dei conditi, & totius mundi reuerentia consecrati iubeant sub nostræ sententiæ expectatione suspendi, nostroque moderamine finiri. Vnde necesse est hæc, & alia ecclesiastica quæque negotia post multarum experimenta causarum solicitius perspici †, & diligentius præcaueri: quatenus per spiritum charitatis, & pacis, omnis materies scandalorum [b], & præsumptio inuidorum [a] atque oppressio simplicium fratrum de ecclesijs Domini auferantur. Et sicut non vult quisquam fratrum se aliorum iudicio prægrauari; ita non audeat alij inferre, quod sibi non vult [c] fieri. Iudæi non sunt cogendi ad fidem: quam tamen si inuiti susceperint, cogendi sunt retinere.

† *prospici.* Ior.

a ¶ Inuidorum.] *In epistola Gregorij IIII. (quæ est in sæpe memorato codice bibliotheca Dominicanæ) & aliquot vetustis exemplaribus Gratiani legitur,* Iudæorum.

Vnde in concilio Toletano 4. c. 56. statutum est.

¶ Sicut non sunt Iudæi ad fidem cogendi; ita nec conuersi ab ea recedere permittuntur. C. V.

DE Iudæis autem præcipit sancta synodus nemini deinceps ad credendum vim inferri. [Cui enim vult Deus, miseretur; & quem vult indurat.] Non enim tales inuiti saluandi sunt [d], sed volentes, vt integra sit forma iustitiæ. Sicut enim homo proprij arbitrij voluntate serpenti obediens perijt; sic vocante se gratia Dei, propriæ mentis conuersione homo quisque credendo saluatur. Ergo non vi, sed liberi arbitrij facultate vt conuertantur, suadendi sunt, non potius impellendi. Qui autem iampridem ad Christianitatem coacti sunt [e] venire (sicut factum est temporibus religiosissimi principis Sisebuti) quia iam constat eos sacramentis diuinis sociatos baptismi gratiam suscepisse, & chrismate vnctos esse, & corporis, & sanguinis Domini extitisse participes; oportet, vt fidem, quam etiam vi, vel necessitate susceperunt, tenere cogantur; ne nomen Domini blasphemetur; & fides, quam susceperunt, vilis [f], & contemptibilis habeatur.

Burch. l. 4. c. 82. Iuo p. 1. c. 276. & par. 13. c. 94. Pann. l. 1. c. 72. Rom. 10.

Coactio est duplex.

[1] Arg. cōtra. 22. q. 4. inter. vbi de hoc ibi videas.

Item Leo Papa, epi. 82. ad Anastasium episcopum Thessalonicensem, c. 1.

¶ Beneuolentia plus quàm seueritas erga corrigendos agat. C. VI.

LIcet nonnumquam accidant, quæ in sacerdotalibus sunt reprehendenda personis; plus tamen erga corrigendos agat beneuolentia, quàm seueritas; plus cohortatio, quàm comminatio †; plus charitas, quàm potestas. Sed hi, qui quæ sua sunt, quærunt, non quæ Iesu Christi, facile ab hac lege discernuntur: & dum dominari magis, quàm consulere subditis quærunt, placet honor; inflat superbia: & quod prouisum [g] est ad concordiam [h], tendit ad noxam.

§. ead. c. licet. 1. Poly. l. 4. tit. 29. † al. commotio

Item ex canon: Apostolorum, c. 28. iuxta priscam versionem.

¶ Deijciatur ab officio presbyter, & diaconus & episcopus verberibus timeri quærens. C. VII.

EPiscopum, aut presbyterum, aut diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles inique agentes, & per huiusmodi volentem timeri, deijci ab officio suo præcipimus; quia nusquam nos docuit [i] hoc Dominus. Econtrario vero ipse cum percuteretur, non repercutiebat: cum malediceretur, non remaledicebat: cum pateretur, non comminabatur.

Ans. l. 6. c. 159. Polyc. l. 4. tit. 9. 2. Petri. 2.

Item ex concilio Bracarensi 3. c. 6.

¶ Non verberibus, sed verbis subditos episcopi corripiant. C. VIII.

CVm beatus Apostolus arguere, obsecrare, vel increpare in omni

2. Tim. 4.

a ¶ Grauio-

Clerici nō sunt æqualiter verberandi.

a ¶ *Grauioribus.*] Hic patet ꝙ maiores clerici non sunt verberādi, nisi pro maioribus culpis: sed minores etiam verberantur pro minoribus, vt 35. dist. ante. & 21. dist. c. denique. 5. q. 5. illi qui. sunt & aliæ personæ quæ habent coerctionē verberum, sed temperatam: vt pater, dominus, mater, paterfamilias, magister, maritus[1], vt 23.

b ¶ *Subtrahat.*] Argumen. ꝙ ex quo prælatus non seruat reuerentiam subdito, nec subditus tenetur ei seruare, vt 45. dist. esto. 22. q. 5. de forma. 32. q. 5. iniquum.

c ¶ *Leuiter.*] ff. ad legem Aquiliam. præceptoris.

d ¶ *Exilij.*] Not. clericum posse relegari in exilium, vt 2. q. 1. in primis. & notatur 3. q. 4. hi qui.

Clericus potest relegari.

[1] Adde glo. in l. iurantibus. ff. de iuris om. iud. & in Authen. de nu. §. si vero. coll. j.

† sic in codice regio.

patientia præcipiat, extra hanc doctrinam nouimus quosdam ex fratribus tantis cædibus in honoratos† subditos efferuescere, quantas poterant latrocinantium promereri personæ. Et ideo, qui gradus iam ecclesiasticos meruerunt, idest presbyteri, abbates, & leuitæ, qui exceptis grauioribus[a], & mortalibus culpis, nullis debent verberibus subiacere, non est dignum, vt passim vnusquisque prælatus honorabiliora membra sua, prout voluerit, & ei placuerit, verberibus subijciat, & dolori: ne, dum incaute subdita percutit membra, ipse quoque debitam sibi subditorum reuerentiam subtrahat[b], iuxta illud, quod quidam sapiens dixit. [Leuiter[†] [c] castigatus reuerentiam exhibet castiganti: asperitatis autem nimiæ increpatio nec correctionem recipit, nec salutem.] Et ideo, si quis aliter, quàm dictum est, prædictos honorabiles subditos, licentia perceptæ potestatis elatus, malitia animi tantum, crediderit verberandos; iuxta modum verberum, quæ intulerit, excommunicationis pariter, & exilij[d] sententiam substinebit.

† *Leniter*] org.

Prouerb. 23.

2 *Salomon vero contra admonet dicens [Percute filium tuum virga: & liberabis animam eius à morte.] Hinc etiam B. Gregorius scribit in dialogo Beatum Benedictum, quemdam monachum virga percutiendo sanasse; quem crebra admonitione curare non poterat. Hinc etiam Dominus flagello facto de funiculis, male versantes in templo flagellauit[e]: & de orationis domo eiecit. Hinc etiam Apostolus fornicatorem[f] illum satanæ corporaliter vexandum tradidit: & magum[g] illum corporali cæcitate damnauit. Hinc etiam in canonibus[h], pueri, qui ante rationales annos irrationabiliter versantur, verberibus castigari iubetur. Virgines quoque, si religionis veste deposita alijs se copulauerint, ergastulis[i] retrudi præcipiuntur.*

lib. 2. dial. c. 4. — Io. 2. — 1. Cor. 5. — Act. 13. — Siricius Papa epist. 1. c. 6.

Hinc etiam Gregorius in moralibus, 20. lib. par. 4. c. 6.

lib. 20. c. 6. ad cap. 29. Iob. past. par. 2. c. 6. l. 1. reg. epist. 24.

¶ Disciplina non est seruanda sine misericordia, nec misericordia sine disciplina. C. IX.

DIsciplina[k], vel misericordia multum destituitur: si vna sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet, & iuste consolans misericordia, & pie sæuiens disciplina. Hinc est, quòd semiuiui illius uulneribus, qui à Samaritano in stabulum ductus est, & uinum adhibetur, & oleum; ut per uinum mordeantur uulnera, per oleum foueantur: quatenus unusquisque, qui sanandis uulneribus præest, in uino morsum districtionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: per uinum mundentur putrida, per oleum sananda foueantur. Miscenda[l] est ergo lenitas cum seueritate, faciendumque quoddam ex utraque temperamentum, ut neque multa asperitate exulcerētur subditi, neque nimia benignitate soluantur. Hoc nimirum illa tabernaculi arca significat, in qua cum tabulis uirga simul & manna est: quia cum scripturæ sacræ scientia, in boni rectoris pectore, si est uirga districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc etiam Dauid ait [Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.] Virga etenim percutimur, & baculo sustentamur. Si ergo est districtio uirgæ, quæ feriat; sit & consolatio baculi, quæ sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate sæuiens: sit pietas, sed non plus, quàm expediat, parcens. Intueri libet in Moysi pectore misericordiam cum seueritate sociatam. Videamus amantem pie & districte sæuientem.

Luc. 10. — Heb. 9. — Ps. 22.

SALOMON. Hæc est secūda pars huius dist. in qua ꝓbatur ꝙ subditi sunt castigandi: & tunc eos prælati diligunt cum eos castigāt. & hæc probantur per istum §. & ꝑ quinque auctoritates Sanctorum. Ioan. de Fan.

CASVS. Hactenus probauit, ꝙ eṗs percutere non debet. Modo probat Gratianus contrarium in hoc §. septē auctoritatibus & exemplis: quod etiā per sequentia capitula ꝓbat.

e ¶ *Flagellauit*] vt 1. q. 3. saluator.

f ¶ *Fornicatorem.*] j. 2. q. 1. de manifesta.

g ¶ *Et magum.*] j. 23. q. 8. legitur.

h ¶ *In canonibus.*] in hoc libro non inuenio illos canones: sed verba correctionis inueniuntur 28. dist. de his. & 12. q. 1. c. 1.

i ¶ *Ergastulis.*] infra 27. q. 1. impudicas. & cap. peruenit.

D*Isciplina.*] CASVS. In hoc cap. ꝓbāt Gratianus (alias Grego.) ꝙ ṗlatus circa correctionem subditorum debet in se habere misericordiam & disciplinam. Et hoc probat quinque rationibus vel exemplis, scilicet Samaritani, qui vulneribus semiuiui apposuit vinū & oleum: & arcæ, in qua virga erat & manna: & Dauid, qui virga & baculo sanatus est: & Moysi, qui circa populum exercuit misericordiam & seueritatem: & exemplo Iob, qui cum sederet quasi Rex exercitu circumstante, erat tamen mœrentium consolator. Et quid hæc supra dicta significent, diligēter in hoc cap. exponitur.

K ¶ *Disciplina.*] id est, rigor siue pœna.

l ¶ *Miscenda est.*] Not. quòd iudices semper sequentur mediocritatem, vt ar. extra de censi. ex parte. ff. de pig. act. si seruus. ff. de iur. & fac. ign. nec supina. extra de offi. custo. c. 1. & ff. de verb. obli. continuus. §. cum ita[3]. Arg. contra. ff. de nego. gest. Nesennius. in fi. Io. Sol. iudex potius sequatur æquitatem, quam rigorem, vt C. de iud. placuit. vbi certum est ius ab æquitate dissentire, vt in restitutione minorum: nisi ex causa magis sequeretur rigorem: vbi s. multis grassantibus opus est exemplo, vt ff. de poe. aut facta. in fi. vbi autem ius scriptum non est, iudex semper sequetur æquitatem, vt extra de transact. c. vlt. Bar.

Iudex mediocritatem sequatur.

[3] Ad idem ff. de ser. le. l. generaliter. nam si legaui tibi seruum, nec expressi de quo: de mediocri intelligendū est. Lauren.

23. q. 4. duo ista. & q. 5. c. 1. & 7. q. 1. sicut. vnde si pater verberat filium clericum in minoribus ordinibus constitutum, non est excōicatus: idem est de alijs propinquis, vel de ijs qui familiā habēt, vt extra de senten. excōmu. cū voluntate. in fi. Ioan. Tancredus tñ respondit, ꝙ si pater animo corrigendi verberat filium in sacris ordinibus constitutum, ꝙ non est excōicatus: quia manus illa nō est iniuriosa: cum non faciat animo iniuriandi, vt extra de senten. excommu. c. 1. hoc etiam notaui in quæstionibus. B.[2]

[2] Quæstio venialis est: & incipit, quæritur vtrū pater, &c.

¶ Certe cum Israeliticus populus ante Dei oculos pene inueniabilem contraxisset offensam, ita ut eius rector audiret [descende; peccauit populus tuus] ac si ei diuina vox diceret: qui in tali peccato lapsus est, iam meus non [a] est; atque subiungeret [Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentē magnam.] ille semel & iterum pro populo, cui præerat, obicem se ad impetum Dei irascentis opponens ait [Aut dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele [b] me de libro tuo, quem scripsisti.] Pensemus ergo, quibus visceribus eumdem populum amauit, pro cuius vita de libro vitæ deleri se petijt. Sed tamen iste, qui tanto eius populi amore constringitur, contra eius culpas pensemus, quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim vt petitione prima, ne delerentur, culpæ veniā obtinuit [c], ad eumdem populum veniens ait [Ponat vir gladium suū super fœmur suum: ite & redite de porta vsque ad portam per mediū castrorum; & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum: cecideruntque in die illo quasi viginti [*] tria millia hominum.] Ecce qui vitam omnium etiam cum sua morte petijt: paucorum [d] vitam gladio extinxit. Intus arsit ignibus amoris: foris accensus est zelo seueritatis. Tanta fuit pietas, vt se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta seueritas, vt eos, quos diuinitus feriri timuerat, ipse iudicij gladio feriret. Sic amauit eos, quibus præfuit, vt pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est, quos amauit, vt eos etiam Domino parcente prosterneret. Vtrobique legatus fortis, vtrobique mediator admirabilis, causam populi apud Deū precibus, causam Dei apud populum gladijs allegauit [e]. Intus amans diuinæ iræ supplicando obstitit: foris seuiens culpam feriendo consumpsit. Sucurrit citius omnibus ostensa morte paucorum. Et idcirco omnipotens Deus fidelem famulum suum citius exaudiuit agentem pro populo: quia vidit, quid super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi vtrūque Moyses miscuit, vt nec disciplina deesset misericordiæ, nec misericordia disciplinæ. Vnde hic quoq; iuxta vtramque virtutem dicitur [Cumque sederem quasi rex circumstāte exercitū, eram tamen mœrentium consolator.] Sedere quippe circūstante exercitu, vigor est, ac disciplina regiminis: mœrentium vero corda consolari, ministerium pietatis.

Exo. 32. — Ibid. — Iob. 29.

* ¶ Viginti tria.] *Sic etiam legitur in codicibus B. Gregorij, sed in hebræis, paraphrasi Chald[æa], versione septuaginta, & vulgata est:* tria millia.

Item Isidorus lib. 3. sententiarum de summo bono, c. 54.

¶ Iuste iudicans misericordiam cum iustitia seruat. C. X.

OMnis, qui iuste iudicat, stateram in manu gestat, & in vtroque [f] penso iustitiam & misericordiam portat [g]: sed per iustitiam reddit peccanti sententiam; per misericordiam, peccanti temperat pœnam: vt iusto libramine quædam per æquitatem corrigat: quædam vero per miserationem indulgeat. Qui Dei iudicia oculis suis proponit, semper timēs, & tremens in omni negotio formidat: ne de iustitiæ tramite deuians cadat, & vnde non iustificatur, inde potius condemnetur.

Burc. l. 16. c. 25. §. omnis.

Item Augustinus in Enchiridio, c. 72.

¶ Qui remittit, & qui corripit, vterque miseretur. C. XI.

ET qui emendat verbere, in quem potestas datur, vel coercet

4. sentent. dist. 15.

a ¶ *Meus non est.*] Arg. quod de vno conceditur, de alio negatur. sic. 1. q. 1. per Esaiam. 33. q. 5. qui sitit. & 23. q. 4. forte. sic 25. dist. qualis. similiter cum iudicatur rem meam esse, per consequens iudicatur tuam non esse, vt ff. de procur. Pomponius. §. 2.

b ¶ *Dele.*] Sed quare hoc petijt Moses [1], cum nemo deleri possit nisi pp peccatum proprium: qa spiritus sanctus nulli ingerit immeritam pęnā, vt 11. q. 3. illud? Dicunt quidā ꝙ impetu mentis hoc dixit. Alij dicunt, ꝙ ex magna confidētia hoc dixit: quasi dicat, impossibile est ꝙ me deleas. Aug. tñ dixit ꝙ hæc dictio, aut, ponitur hic cōditionaliter, idest si nō dimittis eis hāc noxā: dele me cum eis. postea destrue cōsequens: sed non deles me: ergo dimittes eis hanc noxā. & Gregorius hic cōditionaliter exponit. Alij intelligunt hoc de morte temporali, prout vr̄ sonare littera sequens.

c ¶ *Obtinuit.*] j. 50. dist. si qs ꝑpostera. contra, ibi dr̄ quòd veniā petijt, sed nō obtinuit? Respondeo. Obtinuit ad tempus, vel ne punirentur æternaliter: sed non vt numquam punirent̄. Puniti enim sunt pro illo peccato in Romana & in Babylonica captiuitate, vt 76. dist. ieiunium. vel obtinuit veniam quo ad vitam æternam, non quo ad temporalem: sicut & Dauid remissum fuit peccatū quo ad vitam æternam: sed tamen punitus fuit tēporaliter, vt de pæni. dist. 1. sicut primi.

d ¶ *Paucorum.*] Nota 23. millia dici pauca [2]; quia pauci fuerunt respectu aliorum. simi. ff. de verborum significatio. maiorem.

ADDITIO. Et 23. q. 4. §. quod autem.

e ¶ *Allegauit.*] Argu. ꝙ idem potest esse aduocatus vtriusque partis; & nunc inducere iura pro vna parte, nunc pro altera. quod est falsum [3]; & sic tutor duorum litigantium pro vno agit, & pro altero rn̄det, vt ff. de aucto. tut. accipientis. Ex hoc loco sumit̄ causa quare episcopus accedens ad altare deponit mitram & baculum: sed cum conuertit se ad populum, resumit comminationis suæ insignia, vt de consecra. dist. 1. nullus episcopus.

OMnis.] CASVS. Dicit̄ in hoc cap. ꝙ omnis q recte iudicat, debet in manu gestare stateram, vt iudicet & absoluat iuste: & in vtroq; penso, id est in condemnatione vel absolutione debet habere simul iustitiā & misericordiam, vt p iustitiam peccati sententiā reddat: & per misericordiam peccati temperet pœnam: in omni negotio timens ne iustitiæ tramite deuians cadat.

f ¶ *In vtroque.*] id est, in absoluendo & condemnando.

g ¶ *Portat.*] Sed qualiter istud stare potest, ꝙ iudex habeat misericordiā & rigorem? Primū ea ratione, qa iudex nō potest mitigare pœnam, à canone latam, vel lege inflictam, vt 2. q. 3. §. notandum 2. sed illud ibi expeditū est. Itē qualiter miseret̄ iudex illius quem occidit [4]? Itē quæ misericordia manet circa illū q deponit̄? Item quæ misericordia fit ibi vbi filius punit̄ pro delicto patris? vt 6. q. 1. §. verum. 2. Sol. ideo dr̄ iudex seruare rigorem & misericordiā: non ꝙ simul exerceat ea circa aliquem: sed qa si opus fuerit, & causa subest, debet esse misericors in dispensando: si causa non subest, debet esse rigidus in iudicando. Vel dic ꝙ iudex semper habebit misericordiam etiam occidendo hominem: & si non per mitigationem pęnę, saltem per compassionem, vt j. ea. vera. Item ex hoc facit misericordiā, cum facit vt ille cōteratur inter flagella, & ne fiat deterior. Vnde eo ipso ꝙ iudex punit aliquem, misericordiā facit, vt j. ea. cap. proxi. & iste intellectus patere potest ex illis cap. 23. q. 4. duo ista. & cap. ea vindicta. qui enim facit finem peccato, misericors est, vt de pæn. dist. vlti. c. vlt. in fi.

ET qui emendat.] CASVS. In hoc cap. ostendit Augustinus ꝙ eleemosyna dupliciter fit à pcato: scilicet dimittendo ei à quo

1 Sub. sicut etiā idem pe ijt 21. q. 4. iuxta finē, Archidia.

Mosi oratio p populo in quo fuit exaudita.

2 Adde regulariter quot dicātur pauci: not. glo i l. senatus. ff. de don. cau. mor. & in c. cupientes. §. cæterum. in glo. in ver. cōtradicentiū paucitas. de elect.

3 Adde de hoc late per Ioan. And. in mercu. § reg. cōtractus. in lib. 6.

Episcopus quandoque sumit, & quandoque deponit mitram & baculum nō sine causa.

Iudex qualiter potest habere rigorem & misericordiam.

4 Nam iudex [iu]ste & licite [in]terficit. 23. q. [5.] miles. nam n[on] est crudelitas [cri]mina pro [Deo] punire: sed p[ie]tas. 23. q. 8. [c]. Archidia.

quo læsus est, & orando pro ipso vt ei dimittatur, vel verberãdo, vel corrigendo delinquentes et inuitos: quia multa bona præstantur inuitis, qñ ipsi sunt sibi inimici. Capitulũ qđ sequit̃, planũ est.

Rancorē dimittere tenemur.

a ¶ *Dimittit.*] Quilibet potest & tenetur dimittere rãcorem, sed non tenetur dimittere satisfactionem. vt 90. distin. si quis contristata.

non [2]. Cõtraria vero iura in casibus specialibus loquuntur, in quibus quis cogitur.

SVNT ENIM. Dictum est s. in cap. proxi. quòd qui corripit & punit, dat eleemosynam: ideo ponit quot sunt genera eleemosynarum, & ad hoc alleg. duo cap. seq. Io. de Fan. & Hug.

2 Supra eod. de Iudæis.

aliqua disciplina; & tamen peccatum eius, quo ab illo læsus, aut offensus est, dimittit[a] ex corde, vel orat, vt ei dimittatur; non solum in eo, quod dimittit, atque orat, verum etiam in eo, quod corripit[b], & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemosynam dat; quia misericordiam præstat. Multa enim bona præstantur inuitis[c], quando eorum consulitur vtilitati, nõ voluntati; quia sibi ipsi inueniũtur esse inimici.

† al. Alcuinus

Sunt enim multa genera eleemosynarum, de quibus Albinus† ait.

¶ De multiplici genere eleemosynarum. C. XII.

Pān. l. 2. c. 192.

TRia sunt genera eleemosynarũ: vna corporalis, egenti dare, quidquid[d] poteris: altera spiritualis, dimittere[e] a quo læsus fueris: tertia, delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis.

Item Augustinus, lib. 50. homil. homilia 6.

¶ Eleemosynæ pecuniæ præfertur eleemosyna cordis. C. XIII.

Pān. l. 2. c. 193.

DVæ sunt eleemosynæ, vna cordis, altera pecuniæ. Eleemosyna cordis est dimittere ei, à quo læsus es. Nam dare aliquid indigenti aliquando quæris, & non habes; indulgere peccanti, quantum volueris redundat[f] tibi. *& infra.* ¶ Eleemosyna cordis multo maior, est quàm eleemosyna corporis. *& infra.* ¶ Charitatis eleemosyna sine substantia terrena sufficit sibi; illa vero, quæ corporaliter datur, si nõ benigno corde[g] tribuitur, omnino non sufficit.

[3] *Ex his omnibus apparet, quòd nec lenitas mansuetudinis sine rectitudine seueritatis, nec zelus rectitudinis sine mansuetudine in prælatis debet inueniri. Percussores ergo, qui præmissis auctoritatibus ab episcopali officio remouentur, nõ quilibet corporaliter flagellantes; sed prætermissa mansuetudine ad uerbera semper parati intelligendi sunt: qui per flagella non vitia corrigere, sed timeri appetunt, quibus Petrus scribit [Ne sitis dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo]. Hinc etiam Gregorius scribit in moralibus, lib. 19. parte 4. c. 23.*

1. Pet. 5.

in c. 29. Iob. c. 16

¶ Mansuetudo, & districtio ab inuicem non separentur. C. XIIII.

SVnt namque nonnulli ita districti, vt omnem etiam mansuetudinem benignitatis amittant: & sunt nõnulli ita mansueti, vt perdant districti iura regiminis. Vnde cunctis rectoribus vtraque summopere sunt tenenda, vt nec in disciplinæ vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum mansuetudine districtionem deserant disciplinæ; quatenus nec à compassione pietatis obdurescant, cum contumaces corrigunt; nec disciplinæ vigorem molliant, cum infirmorum animos cõsolantur. Regat ergo disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem: & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.

Item homilia 34. in Euangel.

¶ Vera iustitia miseris compatitur, delinquentibus indignatur. C. XV.

† *iustitia*] orig.

VEra iustitia compassionem habet; falsa vero †[h] dedigna-

d TRia sunt.] ¶ *Quidquid.*] Hæc est magna eleemosyna q dat vltra id qđ potest [3], vt 41. dist. parsimoniam.

Eleemosyna magna.

3 Dominus nõ vult opes fundi, sed dispensari. 76. dist. non satis. Archid.

e ¶ *Dimittere.*] quantum ad rancorẽ ad minus, vt 90. dist. c. si quis contristatus.

DVæ sunt.] CASVS. Dicit Augustinus in hoc cap. ꝙ duæ sunt eleemosynę, vna cordis, s. dimittere & parcere inimicis; alia corporis, scilicet pecuniæ: sed eleemosyna cordis maior est, quàm eleemosyna corporis. quandoque enim volo facere, sed non possum, cũ nõ habeã cui dem, vel pauperes non inueniã. eleemosynam vero cordis semper facere possum, quæ sine terrena substantia sufficit.

f ¶ *Redundat.*] id est, abundat.

g ¶ *Benigno corde.*] quia qui dat pauperi eleemosynã non ex charitate, sed ideo vt remoueat à se importunam petitionem; rem perdit & meritum, & venialiter peccat [4], vt 25. dist. §. criminis.

Eleemosynæ dator potest venialiter peccare.

4 Sic etiam peccat quis dando eleemosynã ad vanam gloriã. art. 1. q. 1. vide quantum.

EX HIS OMNIBVS. Hæc est tertia pars huius distin. in qua probatur, ꝙ in correctionib9 debet sem̃p iudex declinare in partem mitiorem, & tamẽ punire: & hoc probat per quattuor auctoritates. Ioan. de Fan.

CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, ꝙ seueritas cum mansuetudine, & econuerso semper est habenda. Et soluit supradictã contrarietatem, dicens quòd in capitulis supra dictis vsque ad §. Salomon. illi percussores ab episcopali officio repelluntur, qui verberant, non vt vitia corrigant; sed vt magis timeantur: & qui prætermissa mansuetudine semper sunt ad verbera parati, de quibus dicit Petrus, Ne sitis dominantes, &c.

status. & 23. quæst. 4. si illic.

b ¶ *Corripit.*] Hic videtur, ꝙ aliquis pōt verberare vel excommunicare aliquem propria iniuria. sic 23. q. 4. si illic. & 2. q. 7. si quis. Sed contra j. dist. proxi. seditionarios [1]. vbi dicitur, ꝙ clericici nõ debent esse vltores propriæ iniuriæ. similiter est contra 23. q. 4. inter. vbi dicitur, ꝙ nullus debet aliũ excõmunicare pro propria iniuria. similiter est contra. 23. q. 5. de occidẽdis. vbi dicitur, ꝙ iudex pro sua iniuria nõ debet reum occidere. Sed solue vt dixi 2. q. 7. si quis eps. Ioan. Sol. pro propria iniuria potest prælatus aliquẽ punire, dummodo non faciat hoc animo vlciscendi, vt j. dist. proxi. seditionarios. vel vt magis timeatur, vt s. ea. dist. c. 1. sed si animo corrigendi hoc facit, & nõ ex indignatione, bene licet, vt in hoc cap. dicitur. Bar.

1 Ad idē adde extra de homi. significasti. 1. in fi. de hoc no. extra de cle. male. c. 1. ibi videas. Arcud.

Beneficium inuito confertur.

c ¶ *Inuitis.*] Arg. ꝙ inuito confertur beneficium, vt 23. q. 4. displicet. & q. 5. non vos. 74. dist. placuit, & c. cõsuluit. ff. de neg. gestis. soluendo. ff. de lib. cau. l. 1. & 2. & ff. de appel. non tantũ. arg. contra 20. q. 3. præsens. & 23. q. 5. ad fidem. ff. de reg. iur. inuito. Solu. ad bonum semel receptum bene cogitur aliquis illud retinere: aliàs

SVnt namque.] CASVS. Quidam prælati intantum erant misericordes, ꝙ omnino rigorem iustitiæ negligebant. Alij erant intantum rigidi, ꝙ nullam misericordiam, vel mansuetudinẽ habebant: quos Greg. in hoc cap. reprehendit, dicens ꝙ circa delinquentes, & iustitiam & misericordiam seruare debent, ita ꝙ rigor non sit rigidus, neque mansuetudo sit dissoluta.

VEra iustitia compassionem.] CASVS. In hoc cap. assignatur differentia inter veros iustos, & falsos hypocritas, qm̃ veri iusti compassionem habent, & indignantur aduersus delinquentes, eos corrigendo. Falsi vero iusti despiciunt peccatores, & dedignantur eos, & nulla misericordia, vel compassione delinquentibus condescendunt, & inquantum se extollunt, intantum deteriores fiunt.

h ¶ *Falsa vero.*] Vnde falsa iustitia nõ est iustitia, & iudex si iusti-

tia in eo non est,nõ est iudex,sicut nec iniusta misericordia, misericordia,vt 23.q.4.est iniusta.sicut falsus denarius [i] non est denarius:& falsus tutor nõ est tutor,vt ff.de ver.sig.Paulus. Et nota ꝙ facit hic differẽtiã ĩter indignari & dedignari,vt ĩ dignatio spectet ad malos [l] & dedignatio ad bonos:& illud odium est bonum quo quis odit peccata, non homines, vt 86. distin. odio. & iustus irascetur peccatis populorum, vt 7. q. 1. §. cum vero.

Sic dicitur falsa virtus.28.q.1.§.ex his.

Iudex falsus nõ est iudex.

Indignari & dedignari differũt.

Vnde dicas,ꝙ dedignari ꝓprie est cum superbia irasci,& corripere. & increpare,secundum Hug.

rit,intelligatur etiam de manifesto delicto. Quid iuris sit, dixi 2. q.1.si peccauerit.

g ¶ *Morbida.*] infra 1.q.1.fertur.24.q.3.resecandæ.

h ¶ *Hinc etiam alibi.*] arg.ꝙ possumus vti iure aliquo, cuius non habemus auctorem, ut s. eod. neminem. & extra de fri. & male. cap.

tionem: quamuis & iusti soleant recte peccatoribus dedignari. Sed aliud est,quod agitur typho superbiæ; aliud,quod zelo disciplinæ. Dedignantur † etenim,sed non dedignantes. *& post pauca.* ¶ At contra hi, qui de falsa iustitia superbire solent, ceteros quosque despiciunt, nulla infirmantibus misericordia condescendunt,& quo se peccatores esse non credunt,eo deterius peccatores fiunt.

† *al. Indignantur*

Item Hieronymus,ad c.4. Threnorum.

Rabani sunt,nõ Hieron. ij commentarij.

¶ Peccantes mansuetudine prouocentur,non austeritate abijciantur. C. XVI.

RECEDITE[a], inquiunt, polluti:recedite, abite; nolite nos tangere: nolite in aliquo nobis communicare. Talis loquela non illuminat cæcum, non sanat ægrotum, non curat infirmum; sed magis occidit,atque in desperationem periclitantem mittit.Boni etenim rectores ex sua infirmitate[b] aliorum infirmitates pẽsantes magis per humilitatis, & mansuetudinis leuamentum[c] student peccantes ab erroris laqueo eruere, quàm per austeritatem in foueam perditionis nutantes propellere. Vnde doctor gentium [Factus sum, inquit, infirmus infirmis.]

Thren.4.
Esa.52.
1.Cor.9.

Item ex Origene,homilia 7.in Iosue.

¶ In populum ira Dei desæuit, cum prædicator delinquentes palpat,non corripit. C. XVII.

SED illud non otiose transmittendum est, quòd vno[d] peccante ira Dei super omnem populum venit.Hoc quando accidit? quando sacerdotes,qui populo præsunt,erga delinquentes benigni videri volũt, & verentes peccantiũ linguas,ne forte male de eis loquantur,sacerdotalis seueritatis immemores nolunt complere quod scriptum est[Peccantem coram omnibus argue,vt ceteri[e] timorem habeant.] & iterum [Auferte malum ex vobis ipsis] nec zelo Dei succensi imitantur Apostolum dicentem [Tradidi huiusmodi hominem Satanæ in interitum carnis,vt spiritus saluus fiat]. Neque illud Euangelij implere student, vt si viderint peccantem; primo secrete conueniant;post etiã duobus[f], vel tribus adhibitis †; quòd si contempserit,& post hæc ecclesiæ correctione non fuerit emendatus, de ecclesia expulsum velut gentilem habeant, ac publicanum:& dum vni parcunt, vniuersæ ecclesiæ moliuntur interitum.Quæ ista bonitas? quæ ista misericordia? vni parcere,& omnes in discrimen adducere? Polluitur enim ex vno peccatore populus.Sicut ex vna oue morbida[g] vniuersus grex inficitur; sic vno fornicante, vel aliud quodcumque scelus committente plebs vniuersa polluitur.

1.Tim.5.
1.Cor.5.
Ibid.
Matt.18.
† *al.arbitris*

Hinc etiam alibi[h] dicitur [Rectorem subditis pietas matrem, disciplina vero patrem exhibeat.] 4 ¶ *Percussor quoque dicitur, qui sermone inutili infirmorum conscientiam vulnerat.*

Greg. past. 2. par.c.6.

Vnde Anacletus Papa epist.2.ad Episcopos Italiæ.

¶ Qui sermone incauto conscientiam percutit infirmorum, percussor vocatur. C. XVIII.

SANE percussor ille dicitur doctor, qui sermone inutili conscientiã percutit infirmorum. Ideo tenere vos,& omnes fideles oportet eũ, qui secundum doctrinam est,fidelem sermonem,vt potens sit consolari in doctrina sancta †;& contradicentes redarguere; & recte viuentes, atque rectam fidem tuentes consolidare.

Ad Titum. 1.
† *al.sana*

RECEDITE.] CASVS. In prĩcipio huius cap.ponit Hierony.verba hypocritarum scripta in Hieremia,qbus vtuntur hypocritæ eiiciẽdo peccatores à sua communione, dicẽdo: Recedite,&c. Sed dicit Hieronym⁹, ꝙ talis loquela non sanat,immo peccãtes in desperationem inducit. Bonus autem pastor compatitur delinquenti,& per humilitatem conatur eũ ab errore reuocare, sicut Paulus faciebat,qui dixit:Factus sum infirmus infirmis.

a ¶ *Recedite.*] Hæc sũt verba illorum, qui habent falsam iustitiam: sed hæc verba non de corporali, sed de spirituali recessu intelligenda sunt,vt 23. q. 4. recedite.

b ¶ *Infirmitate.*] ideo enim Dominus permisit Petrũ cadere, vt ex sua infirmitate sciret qualiter deberet aliorum infirmitatibus cõpati,vt 50.dist.considerandum.

Petr⁹ cecidit nõ sine causa.

c ¶ *Leuamentum.*] Debet enim prælatus singulos iuuare pro posse, vt 8.q.1.Clemens.

SED ILLUD.] CASVS. Quidam sacerdotes volebant videri beneuoli inter suos subditos, & quia timebant ne homines male loquantur de ipsis, negligunt corrigere delinquentes, quos Hieronymus redarguit: & ꝙ debent esse vigiles, & corrigere peccatores,probat quattuor auctoritatibus, scilicet, Peccãtem coram omnibus,&c. Ostendit etiam quãtum malum ex negligentia prælatorum sequatur, scilicet vno peccante vniuersa plebs polluitur. Quod probat duobus exemplis,scilicet Achor,& ouis morbidæ.

d ¶ *Vno.*] scilicet Achor, qui furatus fuerat regulam auream de hiericontino anathemate,vt 1.q.4.§.item peccato ciuium.

e ¶ *Vt ceteri.*] Not.ꝙ cum quis delinquit publice, publice est arguendus,& non occulte 3 ,vt sic ceteris metus incutiatur,& etiam scandalum auferatur, ut 2.q.5.si mala.& q.7.qua propter. & 23. q.4.ita plane. & 28. quæst. 2. peruenit. & 11. quæst. 3. cap. ult. & multis personis crassantibus exemplo opus est, vt ff. de pæni. aut facta.§.ult.

3 Pone quòd aliquis peccauit publice & satisfacere vult in occulto, numquid sufficit? Non. Nã dicit canon, vbi

f ¶ *Duobus.*] Ex hoc cap.uidetur quòd illa auctoritas:si peccauerit, intelligatur etiam de manifesto delicto... cap.1.de consecra.distinct.4.sanctum.argum.contra.ff.de fal.l. ul. ubi dicitur, quòd falsarius est qui allegat leges,quarum non habetur auctor. Ioan. Hoc ideo contingit in legibus; quia nulla sine auctore certo inuenitur.B.

PERCVSSOR. Hæc est quarta pars dist.in qua prosequitur de percussione spirituali,quia supra dixit de corporali. Arch

CASVS. Hactenus exposuit de percussore corporali: Nunc intendit tractare de spirituali,de illo scilicet qui inutili sermone infirmorum animos uulnerat.Hoc probat per sequens cap.cuius casus facilis est,& per te uidebis.

S equi-

SEquitur.] Hæc dist. diuiditur in tres partes, in quarum prima reprehendit superbos doctores. Secunda ibi, *Ecce quare*. Tertia ibi, *Non licet*. Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 46. dist. in qua prosequitur decimũ cap. Apostolicę regulę, scilicet, oportet epm esse

HOc habet.] CASVS. In hoc cap. dicitur q̃ duo genera sunt prælatorum. Nam alij sunt arrogantes: alij sunt humiles. Arrogantes sunt qui humiliter nesciunt proferre quod docent: q̃ quasi in quadam sublimitate residentes, quos docent tamquã in imo positos despiciunt: & vix dominando eis loqui dignantur. Et hoc probat auctoritate prophetæ dicentis; Vos autem, &c. Humiles vero sunt qui tanto vehementius vitiũ elationis fugiunt, quanto ardentius verborum iaculis ipsum magistrum elationis, id est, diabolum persequuntur.

tiã puocet alios ad discordiam, non posset ad concordiam reuocare: quod tamen tenetur ex officio facere. 93. dist. c. 1. per totum secundũ. Host.

DISTINCTIO XLVI.

1. ad Tim. 3. & ibi glossa ordin. & Ans. ex Hierony. in epist. ad Oceanum.

SEquitur [a] [*Non litigiosum.*] *Nihil est enim impudentius arrogantia rusticorum, qui garrulitatem auctoritatem putant; & parati ad lites, in subiectos tumidi intonant: quod ex arrogantia, & superbia prouenire manifestum est.*

Vnde Gregorius scribit in moralibus, lib. 23. par. 5. c. 12. ad cap. 33. Iob.

¶ Arrogantes nesciunt inferre humiliter, quæ docent. C. I.

HOc habet proprium doctrina arrogantium, vt humiliter nesciãt inferre quod docent: & recta, quæ sapiunt, recte ministrare non possint. In verbis [b] enim eorum proditur; quòd cum docent, quasi in quodam sibi videntur sublimitatis culmine residere: eosque quos docent, vt longe infra se positos, veluti in imo respiciunt †; quibus non consulendo loqui, sed vix dominando dignantur. Recte autem his per prophetam Dominus dicit: [Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia:] Cum austeritate enim, & potentia imperant, qui subditos suos non tranquille ratiocinando corrigere, sed aspere inflectere dominando festinant. At contra vera doctrina tanto vehementius hoc elationis vitium fugit per cogitationem †: quanto ardentius verborum suorum iaculis ipsum magistrum [c] elationis insequitur. Cauet enim, ne eum magis elatis moribus prædicet, quem in corde audientium sacris sermonibus insectatur [d].

† al. despiciunt

Ezech. 34.

Ibidem. c. 13.

† al. cognitionē

b ¶ *In verbis.*] Ex verbis enim perpendimus alicuius stultitiam, vt 93. distin. legimus. & extra de succes. ab intest. cum dilectus. & ex verbis perpendit quanta fides adhibeatur testibus, vt ff. de quæst. de minore. quandoque etiam per signa perpenditur: quia impudicus oculus, &c. vt 32. q. 5. nec solo. & de pænitentia distin. 1. in actione.

Stultitia per verba ac signa perpenditur.

c ¶ *Magistrum.*] id est, diabolum.

d ¶ *Insectatur.*] id est, persequitur.

ECCE. Hæc est secunda pars huius dist. in qua reprehendit auaros, adulteros, maledicos, murmuratores, seditionarios, & iniuriarum vltores: & hoc pbat per octo auctoritates. Ioannes de Fan.

CASVS. Dictum est supra quòd litigiosi nõ debent in episcopos ordinari: quia nesciunt humiliter docere. Ponit Gratianus alias causas: quia tales consueuerunt esse adulatores & detractores, & inter fratres discordias seminantes: quę omnia sunt damnabilia in prę latis. Et ad hoc inducũtur sequentia capitula.

2 *Ecce, quare litigiosi prohibentur in episcopos ordinari. Est & alia causa huius prohibitionis. Litigiosi namque vel adulationibus animos principum sibi conciliant: vel fratribus suis detrahendo, infamiæ notam ingerunt; vel inter fratres discordiam seminando, seditionem numquam facere cessant: quæ omnia in prælatis damnabilia esse probantur.*

Vnde Gregorius scribit in moralibus, lib. 18. par. 4. c. 3. ad. c. 27. Iob.

¶ De ijs, qui peccatoribus adulantur. C. II.

SVnt nonnulli, qui dum malefacta hominum laudibus efferunt; augent [e] quæ increpare debuerũt †. Hinc enim per prophetã dicitur: [Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus; & faciũt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis.] Ad hoc quippe puluillus ponitur, vt mollius quiescatur. Quisquis ergo male agentibus adulatur, puluillũ sub capite, vel cubito iacentis ponit, vt qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter quiescat. ¶ Hinc rursum scriptum est: [Ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum.] Parietis quippe nomine, peccati duritia designatur. Aedificare ergo parietẽ, est contra se quempiam obstacula peccati construere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur, vt quod illi peruerse agentes ædificant; ipsi adulantes quasi nitidũ reddant. ¶ Sed sanctus [f] vir sicut mala de bonis nõ æstimat [g], ita iudicare bona de malis recusat, dicẽs [Absit à me, vt iustos vos iudicẽ: donec deficiã, nõ recedã ab innocentia mea.]

Adde text. in captatorias. ff. de hæ. insti. gl. l. 1. & ibi yn. C. si quis i. testa. prohi.

Ezech. 13.

Ibidem.

Iob. 27.

SVnt nonnulli.] CASVS. Quidam prælati cum deberent redarguere peccatores, laudabant illos in peccatis: quos Grego. in hoc cap. reprehendit. Primo auctoritate prophetæ dicentis: Væ qui consuunt, &c. quam auctoritatem Greg. diligenter exponit. Se-

Hinc etiam in concilio Carthaginensi 4. c. 56. legitur.

¶ Adulator, vel proditor clericus ab officio degradetur. C. III.

Burc. l. 2. c. 176.
Iuo p. 6. c. 267.
Pann. l. 3. c. 173.

CLericus, qui adulationibus [h], & proditionibus [i] vacare deprehenditur, ab officio degradetur.

esse non litigiosum. Nihil enim deterius est arrogantia platorum incompositorum: vnde rusticis cõparant, q garrulittem auctoritatem putant: & parati ad lites, tumide in subditos intonant: quod ex superbia prouenit. Et ad hoc inducit sequens cap.

a ¶ *Sequitur.*] In hac 46. dist. exequitur x. cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet epm esse nõ litigiosum. talis autem duplici de causa prohibetur ordinari. Vna, quia cum talis sit arrogans, nescit humiliter docere: vnde subditi vilipendunt eius doctrinam [1]. Itẽ alia ratione: qa consueuerunt tales distemperati esse in moribus. solent enim esse adulatores, proditores, & detractores, maledici, inuidi, scurriles, ad vlciscendas iniurias suas prompti: quæ secundum ordinem hic exequitur [2]:

litigiosus dupli ratione ordi ari non debet.

Vt j. eo. c. 1.

Tertia, qa cũ se sit litigio. & p cõsequẽ

cundo quadam similitudine, quæ incipit ibi, *Hinc rursus*. Tertio exemplo Iob, quod incipit ibi, *Sed sanctus vir*. cuius verba hic exponit Gregorius. Quæ autem sequuntur vsque ad cap. sicut. plana sunt, & per te formabis.

e ¶ *Augent.*] Non enim oportet laudando augere malitiam serui, vt ff. de ser. cor. l. 1. §. persuadere. in fi.

f ¶ *Sed sanctus.*] scilicet Iob: cuius verba Grego. hic exponit.

g ¶ *Non æstimat.*] quia dubia in meliorem partem interpretantur, vt extra de reg. iur. estote.

h CLericus. ¶ *Qui adulationibus.*] Triplex est adulatio, vt dixi 25. distin. §. alias.

i ¶ *Proditionibus.*] Proditor dicitur qui propter timorẽ non defen

Proditor multipliciter dicit.

dit veritatem:& qui tacet eam,vt 11.q.3.nolite. Itē qui crimen alterius sibi soli notū manifestat, vt 2.q.1. si peccauerit. Itē qui malitiose circūuenit alium,& callide seducit,vt in periculū salutis trahat.16.q.1.si cupis. Itē q rem sibi cōmissam exponit hostib' 22.q.5.de forma. Item q iussa veritatis cōtemnit. 11.q.3.abijt. Itē qui secretum sibi commissum reuelat.13. distin.nerui.

a Ccusatores.] id est,detractores.
b Non ad clerum.] Optimum est hic argu. pro H. qui dicit,q qui semel fuit excōicatus, amodo non admittatur ad actus legitimos, vt dicam 4.q.1 in prin.
c Clericus Cogatur.]per excōicationem,vt 6.q.1.illi q. & 22.q.1.prædicandū.
d Reuocetur.] Argu. q episcopus possit depositum restituere. de hoc dixi 7.q.6.ideo.Vel dic degradetur: id est, suspendatur,& reuocetur per Papam.
e Editionarios Ordinandos.]& ordinatos deijciendos.
f Vsurarios.]quia tales propter auaritiam pro minimo litigant.
g Nec iniuriarum.]de hoc dixi s. dist. proxi. & qui emendat.

N On licet.] Hæc est tertia pars huius dist. in qua respondet & prohibet vsuras præcipue clericis:prohibet dico per duas auctoritates Ioan.de Fan.
h Sescupla.] Hic ponitur sescuplū pro sesquialtero, quod continēt totum,& eius medietatem. Sescuplum, ſm quod per s, scribitur,dicit̄ a sequi, quod est totū, & plica.vnde sescupla vsura dicit̄ cū datur summa aliqua,& recipit summa illa cū sua plica,id est,medietate. Sexcuplum scriptum per x, dicitur qlibet res sexies multiplicata.

S Icut non.] Casvs. Quidā quæsiuerunt a domino Papa vtrum liceret alicui clerico tutorio vel curatorio nomine vsuras exercere. Et respondet q sicut non suo, ita nec alieno nomine debet quis facere vsuras. Inocongruū enim est pro aliorum cōmodis perpetrare delicta.Sed illā solam vsuram facere debemus,vt quod in hoc sæculo misericorditer operamur, à Domino in futuro sęculo multiplicatum recipere valeamus.
i Non suo.] Arg. quod quis non potest facere suo nomine, nec alieno,vt 23.q.8.his à qbus.& ff.de admi.re.ad ci.per.l.2. in prin. Arg.9 88.dist.eps.& 2.q.6 si eps.5 q.3.cap.vlt ff.quæ res pi. obli. po. Archi. Et est hic argu.q si aliquis quasi procurator vel tutor quandoq; recipit vsuras, q non non possit petere vt sibi reddant vsuræ. Ioan. Vnde si aliquis tutor a me recipit vsuras nomine pupilli:finito officio possum petere vsuras à tutore:qa p alio peccare non debuit,vt dr hic:secus in alijs contractibus:qa finito officio non conuenitur tutor vel curator,vt C.de admi.tut. si nō subscripsisti.& C.quando tuto.vel cura.esse desi. l.1. licet secus sit in procuratore, vt ff.de procur. procurator qui pro euictione. quia tutor fit ex necessitate, procurator voluntate.ff. de procura.l. 1.Bar.
K Commodis.] quia periculosa est talis compensatio.14. distin quod ait.

Item ex eodem concilio, c.55.

¶ Excommunicentur ab episcopo qui fratribus non probanda obijciunt. C. IIII.

ACcusatores^a fratrum episcopus excommunicet, qui^a non probanda fratribus obijciunt. Et si emendauerint vitium, recipiat eos ad communionem, non ad clerum^b.

a ¶ Qui non probanda fratribus obijciunt.] *Verba ista neque in originali,neque in multis Gratiani antiquis codicibus habentur.*

Item ex eodem concilio, c.57.

¶ Remoueatur ab officio clericus maledicus, scurra, fratrum profectibus inuidens non promoueatur. C. V.

¶ *Rubrica hæc pertinet simul ad hoc caput, & ad duo sequentia.*

CLericus maledicus (maxime in sacerdotibus) cogatur^c ad postulandam veniam;si noluerit,degradetur: nec vmquam ad officium absque satisfactione reuocetur^d.

Item ex eodem concilio, c.60.

¶ De eodem C. VI.

CLericum scurrilem, & verbis turpibus ioculatorem ab officio retrahendum censemus.

Item ex eodem, c.54.

¶ De eodem. C. VII.

CLericus inuidens fratrum profectibus, donec in vitio est, non promoueatur.

Item ex eodem, c.67.

¶ Non sunt ordinandi, qui seditionibus vacant. C. VIII.

SEditionarios statuimus numquam ordinādos^e clericos, sicut nec vsurarios, nec^f iniuriarum^g suarum vltores.

Item ex concilio Laodicensi, c.5.

¶ Vsuras exigere clericis minime licet. C. IX.

3 NOn licet fœnerari ministris altaris,vel in sacerdotali ordine cōstitutis, vel vsuras vel lucra, quæ sescupla † ^h dicūtur, accipere.

Item Leo Papa episcopis per Campaniam, epist. 1.c.4.

¶ Nec suo nomine, nec alieno clericus fœnerator existat. C. X.

SIcut non suo^i,ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere fœnus attentet. Indecens est enim,crimen suum commodis^k alienis impendere. Fœnus autem hoc solum aspicere † & exercere debemus,vt quod hic misericorditer tribuimus,ab eo Domino, qui multipliciter, & in perpetuum mansura tribuit,recipere valeamus.

DISTINCTIO XLVII.

1 ps Q*Vòd autem*^l *in fine huius capituli, vsurarij ordinari prohibentur; inde est, quòd vsuram exercentes cupiditati deseruire probantur: cupidi autem ab Apostolo ordinari prohibentur*^m*: quia tales facile à iusto deuiarent.*

Vnde in canonibus Apostolorum, c.44. legitur.

Q Vod autē.] Hæc dist. diuidit̄ in quattuor partes: in quarū prima principaliter phibet vsuras: & hoc facit p quinque auctoritates. Secunda ibi, *Virum.* Tertia ibi, *Necesse est.* Quarta ibi, *Quod tunc.* Ioan.de Fan.

Casvs. Dictum est supra in illo cap.seditionarios. q vsurarij prohibentur ordinari. In hac vero dist.47.dicit q ideo hoc contingit,qa tales cupiditati deseruiunt. cupidi autē ab Apostolo ordinari prohibentur: quia cito & facile à iustitia deuiant. & prosequitur 11.cap. Apostolicæ regulæ, scilicet,oportet episcopum non esse cupidum. Sequens cap.patet.
l ¶ Quod autem.] Hic prosequitur 11.cap. Apostolicæ regulæ,non cupidū, & cōtinuatur illi cap. seditionarios.& ideo prohibetur cupidus,quia facile à vero deuiat.
m ¶ Prohibentur.] scilicet in epistola ad Timotheum.

Episcopus

1 vbi de hoc.
2 Item prodit q non probāda defert.2.q.7.§. de his. in princi. Item qui secreta sibi cōmissa reuelat. de pe. dist.6.sacerdos. Arch.
3 Hoc cap. nil videtur facere ad hoc,quia nō refert se ad excōicatione: quæ est pœna medicinalis:sed ad vindictam quod est crimen. Arch.
Sescuplum.
4 Vide Bud. in lib. de asse & partibus eius, in prin.
5 Vt senarius ad quaternariū est sescuplex: ergo si qs daret mutuo 4. solidos, & postea pro vsura suscipere: sex il a vsura est sescupla, quasi sequiplica à sequi quod est totū,& plica,quasi aliquid totū, ac medietas. & scribit̄ per s,nō per x. secūdum Hug.
6 Tutor pupilli nomine nō debet vsuras exigere.
7 Aliās,quando tu.ex facto tu. l.1.

Burc.l.10.c.66. Iuo.p.11.c.11. & par.13.c.66.
Ans.l.7.c.163. Bur.l.2.c.172. Iuo.p.6.263. & p.11.c.79. Pann.l.3.c.172.
Burh.l.2.c.16. Iuo par.6.c.35.
Agath.cōc.c.69 Bur.l.2.c.17. Iuo.p.6.c.36.
† al. sesquipla
Ans.l.7.c.150. Burc.l.2.c.121. Iuo.par.6.c.66.
† al. accipere
1. Tim.3.

a ¶ Piscopus.] ¶ Exigens.] ſed non ſuſcipiens. tunc enim deponeretur, vt ĵ.ea.ſi quis.ꝯ.vbi de accipiente dicitur. vel exigens cum effectu [1].vel illud pro tempore datũ eſt,& nõ habet locum hodie,ſed habuit locum tempore Apoſtolorũ propter nouitem eccleſiæ.Et habes hic,ꝙ non quodlibet mortale peccatũ deijcit ras vel hemiolia decetero exercere, vel aliquam machinationem circa hoc facere, deponatur.

b ¶ Centeſimas.] Centeſima dicitur vſura, quæ ſorti æquiparantur in anno [2]

c ¶ Tranſigens.] id eſt, quodcumque nouum pactum vel contractum inueniens in fraudem vſurarum, vt ſi ſumat rem in pignore,& nõ computat fructus in ſortem.cap.1.& 2.extra de vſuris.

Additio. Vel dic tranſigens,id eſt,turpia lucra per negotiũ tranſactionis petens,id eſt, vel transformãs, vt qui vendit granum centũ ſolidos,ſecũdum Goff.

d ¶ Excogitans.] arg. ꝙ ſola cogitatio punitur [3] vt 6.q.1.§.ſi quis cum. quod verum eſt quo ad Deum, etſi non procedit ad actum, vt 27.q.1.nec aliqua.

[1] Iſta ſententia & præcedens fuit Goffre.& Hu.ſecundum iſtam expoſitioné dic exigens.i.exactũ recipiens.

[2] Immo in centum menſibus.

[3] Adde an & quando ſola cogitatio puniatur no.in cap. 1. in gl.in ver. nos tamen ſtudioſam. de eo qui.mi.in poſſeſ.

Burc.l.2.c.119. Iuo p.6.c. 195. & p.13.c.15. Pann.l.3.c.157. ĵ.14.q.4.c 8. ex alia verſione. Poly.l.4.tit. 31. Rab.l. pœ.c.32. Burc.l.2.c.129. Anſ.li.7.c.153. Iuo p.6. c. 196. & par.13.c. 8.

¶ Diaconus,presbyter,& epiſcopus exigens vſuras,niſi deſierit, deponatur. C. I.

EPiſcopus, aut presbyter, aut diaconus vſuras à debitoribus exigens [a], aut deſinat, aut certe deponatur.

Item ex concilio Nicæno,c.17.

¶ Vſuras exigens ſiue clericus,ſiue ſubiectus regulæ,deijciatur. C. II.

Pſal.14.

QVoniam multi ſub regula conſtituti auaritiam, & turpia lucra ſectantur,oblitique diuinæ ſcripturæ dicentis [Qui pecuniã ſuam non dedit ad vſuram] mutuum dantes,centeſimas [b] exigunt, iuſte cenſuit ſancta,& magna ſynodus,ut ſi quis inuentus fuerit poſt hanc definitionem vſuras accipiens, aut † ex adinuentione aliqua,vel quolibet modo negotium tranſigens [c] ,aut hemiolia,id eſt, ſeſcupla [a] † exigens; vel aliquid tale proſus excogitans [d] turpis lucri gratia, deijciatur à clero,& alienus exiſtat à regula.

† redundat iſta particula.

† al. ſeſquipla

† al. ſeſquipla

a ¶ Seſcupla.] *Hoc ſeſquialterarum vſurarum genus,quamuis grauiſſimum,in frugibus humidis,vel arentibus Conſtantinus lege permiſerat,qua nunc extat in codice Theodoſiano,lib. 2.ti.vlt. de vſuris l.1.Eodem pertinet,quod ſcribit.B.Hieronymus in commentarijs in Ezechielem, lib. 6. c.18.his verbis.* Solent in agris frumenti,& milij,vini,& olei,ceterarumque ſpecierum vſuræ exigi,ſiue,vt appellat ſermo diuinus, ſuperabundantiæ:verbi gratia, vt hiemis tempore demus decem modios,& in meſſe recipiamus quindecim,hoc eſt,amplius partem mediã. *Quamobrem hoc canone,quo Patres illi omnes pecuniarias vſuras clericis interdicunt,voluerunt etiam ſeſcuplum frugum expreſſe ijſdem interdicere. Poſtea vero in alijs concilijs, & à Romanis Pontificibus, genus omne vſurarum tanquam iuri naturali,ac diuino contrarium tam clericis; quàm laicis fuit interdictum:quemadmodum apparet in Decretalibus tit.de vſur.*

Hinc etiam Gregorius in 19. lib. Moralium,c.25.in 29.c. Iob ſcribit dicens.

¶ Temporalibus lucris deſeruientes, Deo nequaquam militare probantur. C. III.

OMnes huius ſæculi dilectores in terrenis rebus fortes ſunt, in cæleſtibus debiles. Nam pro temporali gloria vſque ad mortẽ deſudare appetunt,& pro ſpe perpetua,ne parum quidem in labore ſubſiſtunt: pro terrenis lucris quaſlibet iniurias tolerant, & pro cæleſti mercede vel tenuiſſimi verbi ferre contumelias recuſant: terreno iudici toto etiam die aſſiſtere fortes ſunt:in oratione vero coram Domino vel vnius horæ momento laſſantur: ſæpe nuditatem, deiectionem, famem pro acquirendis diuitijs,atque honoribus tolerant: & earum rerum ſe abſtinentia cruciant, ad quas adipiſcendas feſtinant; ſuperna autem laborioſe quærere tanto magis diſſimulant,quanto ea retribui tardius putant. ¶ Hi itaque quaſi aliarum arborum more deorſum vaſti ſunt,ſurſum anguſti: quia fortes in inferiora ſubſiſtunt, ſed ad ſuperiora deficiunt. At contra ex qualitate palmarum [e] deſignatur proficiens vita iuſtorum,qui nequaquam ſunt in terrenis ſtudijs fortes,& in cæleſtibus debiles;ſed longius, atque diſtantius ſtudioſos ſe Deo exhibent, quàm ſæculo fuiſſe meminerunt. ¶ Nam cum quibuſdam per prædicatorem noſtrum dicitur [Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ. Sicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ,& iniquitati ad iniquitatem;ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem] : eorum proculdubio infirmitati condeſcenditur, ac ſi eis apertius diceretur; ſi nequaquam amplius [f] poteſtis, ſaltem tales [g] eſtote in fructu bonorum operum,quales fuiſtis dudum in actione vitiorum, ne debiliores vos habeat ſancta libertas aeris [h] [a], quos in carne validos habuit vſus terrenæ voluptatis.

Rom. 6. †

a ¶ Aeris.] *Apud B. Gregorium legitur*, ſancta libertas heredes*: vel,* ſancta libertas charitatis,quàm in carne: *In vno autem exemplari Gratiani Vaticano*, cæleſtis conuerſationis:*quod in gloſſa ad explanandam dictionem,*aeris,*affertur.*

OMnes.] Casvs. Cap. iſtud diuidit in tres partes.In prima parte inuehitur Grego. contra cupidos,qui in terrenis sũt fortes, & ĩ cæleſtibus debiles. quoniam circa terrena sũt ardentius inſudantes, ſed pro vita æterna vix per momentum laborant.In ſecunda parte, quæ incipit ibi, *Hi itaque*. dicitur ꝙ cupidi & mundanorum amatores aſsimilantur arboribus quibuſdam, quæ deorſum vaſtæ ſunt, & ſurſum tenues.Nam hi tales circa terrena ſunt fortes, & in ſuperioribus deficiunt. Boni vero palmæ comparantur, quæ deorſum eſt tenuis,& ſuperius ampla.Nam hi tales in cæleſtibus magni ſunt, in terrenis debiles. In tertia parte quæ ĩcipit ibi, *Nam cum quibuſdam*. Hortatur nos Grego. ꝙ ſaltẽ ita ſimus fortes circa bonum, ſicut fuimus circa vitia corpori ſeruiendo.

e ¶ Palmarum.] ſecundum illud: Iuſtus vt palma florebit.

f ¶ Amplius.] Tantum faciatis boni,quantum feciſtis mali, non intelligas quòd tandiu debeat pænitere, quandiu fuit malus,quia tãta poſſet eſſe [4] contritio, quòd momentanea pænitentia ſufficeret. de conſecra.diſtinct.4.baptiſmi.

g ¶ Tales. Videtur hic ꝙ aliquis poſsit tantũ creſcere in malitia, quantum in bonitate,quod non eſt verum, quia charitas poteſt in infinitum extendi.iuxta illud, Bonum mihi lex oris tui ſuper milia,&c.ſed malitia non,quia aliquis non poteſt eſſe ſumme malus, vt de pæn.diſt. 2.c.ſi ſermo.§.econtrario. [5]

h ¶ Aeris.] id eſt,cæleſtis conuerſationis [6].

[4] Peccato an tandiu debeat pænitere,quamdiu fuit malus.

[5] In eo.c. idẽ iudiciũ ſit de vtroque.

[6] Quæ ideo dicitur aer, quia ĩ ea ſæpe boni pẽna cõtemplationis erigũtur ad ſublimia ſicut auis in aere.23. q.4. cũ in lege. Archidia.

... cit iam promotum,vt 35.diſt.cap.1.& 5.q.4.in loco.

QVoniam multi.] Casvs. Quidam clerici obliti diuinæ ſcripturæ dicentis, Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. vſuras centeſimas faciebant, quæ in fine anni ſorti æquiparantur. Ideoque ſynodus ſtatuit, vt ſi quis inuentus fuerit vſu-

D *E Petro.*] C a s v s. Petro quem Neapolitani elegerunt in archiepiscopũ, de quo cõfirmando supplicauerũt Papæ, duo obiiciebatur, scilicet ꝙ solidos dederat ad vsuras, & ꝙ nimis erat simplex. De vsura scribit Gregorius Neapolitanis, vt de hoc veritas inquirat, quo inuento recedat ab eius electione, & aliũ eligat. Si aũt hoc falsum fuerit, q a ꝑsona eius sibi nota nõ erat, & vtrũ sit ita simplex vt dr̃, ꝓcipit vt decetero Romã veniat, vbi si aptus inuentus fuerit iuuante Dño cõsecrabit. Seq. c. patet.

a *De Petro.*] De eodẽ Petro habes 39. dist. Petrus. & 61. distin. studij. De hac materia notaui §. 28. dist. priusquam.

b *Peruenisse.*] Iste repulsus erat ꝓpter duo, scilicet propter vitium vsurarum, & ꝑp simplicitatem, & tamen neutrum fuit ei forte oppositum. & ita est argu. ꝙ iudex ex officio suo potest aliqđ obiicere. extra de elec. cũ nobis.

Iudex ex officio põt aliquid obijcere.

c *Subtilitate.*] Nota ꝙ alicui committitur inquisitio de proprio facto: sed hæc inquisitio erit summaria, non plena, aliàs non committeretur.

d *Ignota.*] per hoc patet, ꝙ qui est notus, non examinatur, vt 94. dist. valde. 35. q. 9. veniam. vnde & notus sine probatione recipit, vt extra de regula. ad Apostolicam. sed dum consecratur, bene examinetur, vt 23. dist. qui episcopus.

Notus non examinatur.

e *Cum decreto.*] omnium subscriptionibus roborato, vt 61. dist. episcopus. & 63. distinct. quanto.

I quis clericorum.]

f S *Degradari.*] ĩ. 14. q. 4. quoniam.

Extra de elec. innotuit. vbi de hoc.

g *Et abstinere.*] à sacramẽtis quousque pænitet.

Irum catholicum.] V Hæc est secunda pars huius dist. in qua probat per tres auctoritates, ꝙ aliàs etiam nõ debemus esse cupidi. Ioan. de Fan.

C a s v s. Leo Papa hortat clericos, & præcipue sacerdotes, ne alligẽtur vitio cupiditatis, dicente scriptura: Post concupiscentias tuas non eas. Nam mens potentiæ auida, nec abstinere nouit à vetitis, nec vti concessis, nec pietatem habet. Sequens cap. patet.

h *Mens.*] Alligata vitio cupiditatis cito deuiat à vero, vt 96. distin. bene, in prin. & 83. dist. nihil.

Cupidus deuiat à veritate.

i *Potentia.*] id est humanæ dignitatis.

S *Icut.*] C a s v s. Hoc cap. diuiditur i tres partes. In prima parte inuehitur Ambro. cõtra auarũ, & eũ comparat insano; quia sicut insanus non videt rei veritatẽ, sed suæ passionis phantasias, sic auarus non videt, qđ debet, semper vsuræ & cupiditati deseruiẽs, & gratius aurũ, ꝗ̃ solem contemplatur. In secunda parte quæ incipit ibi, *Sed ait.* respondet Ambro. obiectioni auari dicẽtis: Nõ pecco si proprium seruo diligentius, cũ nõ inuadã aliena. Sed dicit Ambrosius eũ nõ habere ꝓpria, sed communia sunt indigentibus ꝗcumq; possidet vltra propriũ vsum. In tertia parte ꝗ incipit ibi, *Numquid iniquus est Deus?* respondetur alii obiectioni, quã auarus faciebat. Dicebat. n. si nõ sunt mea, ꝗ possideo, & pecco retinẽdo, ergo Deus est iniquus, q. tñ mihi dedit, & multis aliis egẽtibus nihil, vel parũ. Sed rñdet Ambrosius, Ideo voluit Deus diuitias dare, vt per vsum diuitiarum diuitem, & per uirtutem patientiæ coronaret egentẽ; quia quidquid ultra necessitatem detinet aliquis, totum pauperibus rapit, quia non minus peccat qui aufert, ꝗ̃ qui indigentibus subtrahit necessaria.

Item Gregorius clero, & ciuibus Neapolitanis, lib. 8. epist. 40.

¶ Ad sacros ordines vsurarij promoueri non debent. C. IIII.

D E Petro[a] insuper ad nos peruenisse[b] cognoscite, quòd solidos dedit ad vsuram: quod vos oportet cum omni subtilitate[c] perquirere: & si ita constiterit, alium eligite, & ab huius vos persona sine mora suspẽdite. Nam nos amatoribus vsurarum nulla ratione manus imponimus. Si vero subtili habita inquisitione hoc falsum esse patuerit (quia persona eius nobis ignota[d] est, & vtrum ita sit de simplicitate eius, quod ad nos perlatum est, ignoramus) cum decreto[e] à vobis facto ad nos eum venire necesse est; vt vitam, moresque illius solicitius inquirentes, sensum quoque pariter agnoscamus, vt si huic iudicio aptus extiterit, vestra in eo (adiuuante Domino) desideria compleamus.

Ansel. l. 6. c. 9. Poly. l. 2. tit. 1.

Item ex concil. Eliberitano, c. 20.

¶ Degradetur clericus, qui vsuras accipere detegitur. C. V.

S I quis clericorum detectus fuerit vsuras accipere; placuit degradari[f], & abstinere[g].

Iuo p. 13. c. 12. Pãn. l. 3. c. 156.

Item Leo Anatolio episcopo Constantinopolitano, epist. 51.

¶ Nec implicari errore, nec cupiditate violari sacerdotem oportet. C. VI.

2 V Irum catholicum, & præcipue Domini sacerdotem, sicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari, dicente sancta scriptura [Post concupiscentias tuas non eas]. Mens[h] enim potentiæ † auida nec abstinere nouit à vetitis, nec gaudere concessis, nec [a] pietati adhibere consensum.

Ansl. l. 7. c. 149. *Eccle. 18.* † *al. pecunia.*

a ¶ Nec pietati.] *Hoc postremum orationis membrum abest ab originali: sed habetur etiam apud Anselmum.*

Item Gregorius, lib. 7. epist. 110.

¶ Qui cupiditatem à se non abscindit, bonorum auctori inhærere non valet. C. VII.

B Onorum auctori inhærere aliter non valemus, nisi cupiditatem à nobis (quæ omnium malorum radix est) abscindamus.

1. *Tim.* 6.

Item Ambrosius de eo, quod scriptum est in Euangelio [Hominis cuiusdam diuitis fructus vberes ager attulit.]

Serm. 81. *Luc.* 12.

¶ Auari est hominum bona inuadere, quorum necessitatibus subuenire valet. C. VIII.

S Icut ij, qui per insaniam mente translati sunt, non iam res ipsas, sed passionis suæ phantasias vident; ita etiam mens auari semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum, semper argentum videt, semper reditus computat; gratius aurum intuetur, quàm solẽ † ipsa: eius oratio, & supplicatio ad Dominum, aurum quærit. *& post pauca.* ¶ Interdum etiam vsuræ arte nequissima ex ipso auro aurum nascitur. Sed quid agis? Nec satietas[k] vmquam, nec finis aderit cupiditati. *& infra.* ¶ Sed ais: quid iniustum est, si cum aliena[l] non inuadam, propria diligentius seruo? O impudens dictum. Propria dicis? quæ?

Ex Basilij homilia ad eumdem Euangelij locũ. † *solem videt*] orig.

k ¶ *Satietas.*] quia totus mũdus nec obolus uidetur auaro, ut 14. q. 4. quid dicam. unde illud, Semper auarus eget. & illud:

Aeris seruus eris, si te species trahat aris. vnde in Tobia,
Desit auaritia fax, cui sua deesse stupescit, Copia nuda, sitis ebria, plena fames. Diues habere cupit quanto plus omnia sumit.

Auarus est insatiabilis.

l ¶ *Aliena.*] quasi dicat, circa rem propriã non potest quis peccare, sed certe expedit rei publicæ, ne qs re sua male vtat, ut insti. de iis qui sunt sui uel alieni iuris. §. sed hoc tempore.

Hoc est fal... nã omne 9. &... 14. q. 4. quid... cam. in h. 42... stin. §. 1. ver... modo. Archi...

Ad hoc 42. di... §. l.

a ¶ Com-

a ¶ *Commune.*] id est, communicandum tempore necessitatis, vt 12.q.1.duo.& q.2.aurum.86.dist.non satis. & lex dicit, ꝙ cibaria tempore necessitatis sunt omnibus communicanda, vt ff. ad leg. Rhod.de iact.l.2.§.cum in eadem.in fi.
b ¶ *Etiam violenter.*] Dicitur hic ꝙ per violentiam dicitur aufer-re,

qui non dat, vt 12.quæst.2.& si illi.
d ¶ *Esurientium.*] Numquid ergo pauperes ipsum possunt petere? Non directo iudicio: sed denuntiare possunt ecclesiæ illum, qui non dat; & sic ecclesia potest eum cogere vt det. arg. extra de simo.ad Apostolicam.

Ecclesia quãdoq; cogit ad eleemosynam dandam.

ex quibus reconditis in hunc mundum detulisti? Quando in hanc ingressus es lucem, quando de ventre matris existi; quibus, quæso, facultatibus, quibusque subsidijs stipatus ingressus es? *& post pauca.*
¶ Proprium nemo dicat, quod est commune [a], quod plus quàm sufficeret, sumptum, etiam violenter[b] obtentum est. *& infra.* ¶ Numquid iniquus est Deus, vt nobis nõ æqualiter distribuat vitæ subsidia? vt tu quidẽ esses affluens, & abundans; alijs vero deesset, & egerent? An idcirco magis, quia & tibi voluit benignitatis suæ experimenta conferre, & alium per virtutem patientiæ coronare? Tu vero susceptis Dei muneribus, & si in sinum tuum redactis, nihil te putas agere iniquũ; si tam multorum vitæ subsidia solus obtineas? Quis enim tam iniustus, tam auidus, tam auarus, quàm qui multorũ alimenta suum † nõ vsum, sed abundantiam, & delicias facit? Neq; enim minus[c] est criminis habenti tollere, quàm cum possis, & abundes, indigentibus denegare. Esurientium[d] panis est, quem tu detines: nudorũ indumentum est, quod tu recludis, & miserorũ redemptio est, & absolutio, pecunia, quam tu in terram defodis. Tot † te ergo scias iuadere bona, quot † possis præstare, quod velis.

† *al. non suum*
† *al. Tantorum*
† *al. quantis*

a ¶ Commune.] *Apud beatum Ambrosium legitur*, Proprium nemo dicat, quod è communi plus quàm sufficeret, sumptum, & violenter obtentum est. *sed ob glossam non est mutatum.*

NECESSE. Hæc est tertia pars huius di. in qua dicitur & probatur, quòd p̄latus debet bene esse dispositus domui suæ. Io. de Fan. CASVS. Hic prosequtur 12.c.apo. regulæ. scilicet, oportet ep̄m esse domui suæ bene præpositum, scilicet vt vxorem & filios, si quos in laicali habitu habuerit, verbo & exemplo ꝓuocet ad virtutes, vt prius à domesticis exigat qđ erit postea populis præcepturus. Et ꝙ debeat esse bene p̄positus domui suæ, ꝓbat Gratianus duabus auctoritatibus Pauli, & vno exẽplo, scilicet Iob, q. pro filiis suis quotidiana sacrificia offerebat Si vero non sit bene præpositus, & filios suos negligit corrigere, ordinari prohibetur. Et hoc probat duobus exẽplis, scilicet Hely, & Dauid, & duabus auctoritatibus, scilicet Pauli & Hieremiæ.

Hier. Oceanũ. 1. Tim. 3. & ibi glossator.

3 *Necesse est[e] etiam, vt ille, qui ordinandus est, [suæ domui sit bene præpositus] id est, si in laicali habitu vxorẽ habuit, vel filios, à vitiis ad virtutũ studia, & verbo, & exemplo prouocet, vt quod postea præcepturus est populis, prius exigat à domesticis[f]. Vnde Apostolus Ephesiis scribit, vt vxores suas sicut sua corpora diligant, & filios suos non ad iracundiam prouocent, sed enutriant illos in omni disciplina, & correctione Domini. Vnde cum Paulus ad Timotheum scribens dixisset [suæ domui bene præpositum] statim subiunxit [habentem filios sibi subditos in omni castitate] [non in accusatione luxuriæ.] non enim talium cohabitator frontem habet alios redarguendi. Vnde de Beato Iob legitur, quòd pro filijs suis quotidiana offerebat Deo sacrificia, offerens holocausta per singulos, quos tanta charitatis perfectione in vnum constrinxit, vt quisque eorum in suo die conuiuium fratribus pararet, & ad epulandum secum tres sorores suas pariter inuitaret. Quod quia Heli facere dissimulauit, ac falsa pietate superatus delinquentes filios ferire noluit, (sicut in libro Regum legitur) apud districtum iudicem semetipsum cum filiis crudeli dammatione percussit: vnde ei diuina voce dicitur [Honorasti filios tuos magis, quàm me.] Hinc etiam Dauid erga filios benignitatem, non disciplinæ seueritatem exercens, eorum iuuentutem experimento didicit perniciosam, quorum pueritiam vaga licentia permisit esse voluptuosam. Vnus[g] quippe eorum sororem[h] suam stupro corrumpens, à fratre eius, Absalone videlicet, inter epulas, quas fratribus suis fraudolenter parauerat, obtruncatus est. Absalon vero, postquam veniam à patre obtinuit, de regno illum expulit, & ad concubinas eius ingressus est; demum per inuia deserti patrem persequens, quercui inhæsit, atque ita suspensus interijt. Hinc etiam Paulus ad Timotheum scribit, dicens [Qui suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.] Iure ergo, qui domui suæ nescit præesse, in episcopum ordinari prohibetur, quia qui in re minima, de qua sibi familiarior debet[k] cura inesse, fidelis nõ est, quomodo in ecclesia Dei (vbi tot sunt, & alieni) solicitam diligentiam adhibebit? Vnde Hieronymus. [Non[l] enim † iustus polluitur ex vitijs filiorum, sed libertas[m] ab Apostolo ecclesiæ principi[n] reseruatur; vt talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere.]*

Ephes. 5.
1. Tim. 3.
Tit. 1.
Iob 1.
1. Reg. 2.
2. Reg. 13.
2. Reg. 16.
2. Reg. 18.
1. Tim. 5.
In comm. ad c. 1. epist. ad Titũ.
itaque] orig.

e ¶ *Necesse est.*] Hic ꝓsequitur 12.c. Apostolicæ regulæ, oportet ordinandũ esse domui suæ bene p̄positũ. Tunc dicitur quis bene præpositus domui suæ, quando familiam suam bene gubernat verbo & exẽplo; quia qui negligenter suos gubernauit, p̄sumitur contra eum ꝙ circa extraneos sit magis negligens [2], nec haberet frontẽ redarguendi alios qui suos noluit corripere: tamen si per eum non staret quin familia eius emendaretur, non imputaretur ei. j. ea. cap. pen. & vlt.
f ¶ *A domesticis.*] uxor vero dicitur domestica, vt 33. q. 6. cap. vlt. C. de re mili. quicumque. li. 12. ff. ad Syl. l. 1. §. verum.
g ¶ *Vnus.*] Ammon.
h ¶ *Sororem.*] Thamar.
i ¶ *Sibi.*] sic 8. q. 1. quid autem.
k ¶ *Debet.*] id est, cõsueuit. Hoc ideo dico: quia nemo debet præferre res suas rebus sibi cõmodatis, vt 8. q. 1. qđ autẽ. & ff. cõmoda. si vt certo. §. commodatum.

Domui suæ bene præpositus ꝗs dicatur.

2 Et crimen negligentiæ adeo magnum est, ꝙ inducit depositionem. 81. dist. dictum, Ray.

Ad hoc 42. distin. 5. 1.

re, qui vltra necessaria sibi retinet, & 12.q.1.nolo.& q.2.aurũ. quod verum est si hoc fiat tempore necessitatis. nam aliàs potest quis sibi vltra necessaria retinere, vt 12.q.1.expedit. & c.habebat. & quæst.2.aurum.
c ¶ *Minus.*] Alibi inuenitur, ꝙ magis delinquit qui aufert, quàm

ADDITIO. Ad idem 12.q.4.quicumque.ff.de admini. tuto.tutor.& C.arbi.tut. l. quidquid.
l ¶ *Non enim.*] sic 2.q.7.qui nec regiminis.
m ¶ *Sed libertas.*] corrigendi [3] alios, cum corripit suos.
n ¶ *Principi.*] id est, prælato, &c. Ioan.

3 Melius diceret corripiendi, & j. ibi corrigit, melius diceret corripit, vt eod. ibi corripere quidẽ, &c.

QVOD

QVOD TVNC. Hæc est quarta pars huius dist. in qua probatur, ꝙ non imputatur patri peccatũ filiorum, nec prælato peccatum subditorum, si per eum non stetit, & hoc probat duabus auctoritatibus. Io. de Fan.

CASVS. Dictum est s. in §. necesse. ꝙ ordinandus suæ domui debet esse bene præpositus, quod tunc fiet, si non sit quod possit ei imputari. Nam si corripiat quantum in se fuerit filios, licet nõ corrigantur, quia non sunt in eis viæ dñi, nec gressus eorum à Domino diriguntur, nõ est ei imputandum, quia pulsare potest, non aperire, nec eorum animum mutare. Et hoc probat Gratianus sequenti cap.

a ¶ *Quod tunc.*] scilicet ꝙ domui suæ sit bene præpositus.

Vantumlibet.] CASVS. Augustinus corrigebat Vincentium Donatistã, sed obiiciebat ei Vincẽtius: tu nõ debes me corrigere, cum monachos tuos corrigere nõ possis. Et respondet Augustinus dicens; nõ inueni meliores, quàm qui in monasteriis profecerũt, nec deteriores, quàm q in monasterijs defecerunt; quos licet corrigere non valeam meis verbis, mihi tamẽ imputari non debet. Et hoc probat tribus exẽplis, scilicet arcæ Noe, & domus Abrahæ, & domus Isaac, vbi inter bonos inuenti sunt val de mali.

b ¶ *Inter octo.*] ipse pater, & tres filij, & quattuor ipsorum vxores.

c ¶ *Vnus.*] scilicet Chã.

d ¶ *Dilexi.*] id est, diligendum præuidi.

e ¶ *Odio.*] quia scilicet præuidi ꝙ esset futurus malus.

f ¶ *Difficile.*] id est, vix, quandocumque ponitur pro non, vt 1. q. 1. principatus. sic 2. q. 8. §. biduum.

f ¶ *Difficile.*] No. ꝙ difficile aliqui inueniũtur meliores, q̃ monachi. vnde hic euidẽter colligitur ratio, quare ille qui ex natalibus maxime est irregularis, per monachatũ fiat regularis, vt 56. dist. c. 1. quia cum sit perfectus in virtutibus, non requiritur quantũ ad alia tãta perfectio in ipso. 16. q. 1. legi. in fi. & adde id quod est 19. q. vlt. non liceat. in Auth. de monachis. circa princ. coll. 1. vbi dicit ꝙ monachatus malitiam omnem tollit: & sicut præsumitur hic pro illis qui in monasterio profecerunt; ita præsumitur contra illos qui in monasterio defecerunt. vnde patet, ꝙ ratione loci non præsumitur pro aliquo, vt 40. dist. non loca. & 12. q. 2. gloria. in fi. & hoc verum est vbi persona est nota sed vbi est ignota, semper præsumitur pro ipsa ratione loci. 24. dist. quando.

Vod ad.] CASVS. Ostendit Cornelius Papa in hoc cap. ꝙ prælatus debet esse solicitus in correctione subditorum, & si non corrigantur ad eius monitionẽ, nihil imputabitur in die iudicii: ipsi sibi aũt in pœnis perpetuis remanebunt, nec pp perditorum conuicia à recta via debet prælatus recedere, dicente Apostolo: Si hominibus placerem, seruus Dei non essem.

g ¶ *Inculpatos.*] quia illud nõ est ex vitio nostro, sed aliorum, sicut alibi vitium materiæ non imputatur artifici. Vel aliàs, inculpatos. arg. bonum si per aliquem non stat quo minus aliquid fiat, id non est ei imputandum. simile 22. q. 2. faciat homo. & 23. q. 5. de occidendis. 43. dist. Ephesiis. sufficit enim vtiliter inchoari, licet non habeat effectum. ff. de neg. gest. sed an vltro. §. 1.

h ¶ *Quo minus.*] si. supra dist. 43. scimus.

i ¶ *Non recedamus.*] Nota hoc, minus, & non faciunt vnam affirmationem, vt ff. de verb. sig. duobus.

Fuit enim hispidus tam mente quàm corpore. 56. dist. nasci in fi. Hug.

Monachorum laus.

4 *Quod tunc* a *fiet, si non erit, quod sibi imputetur. Cum enim gressus hominis à Domino dirigantur, nec sint in homine eius viæ, corripere quidem potest, corrigere autem non valet: pulsare potest, non aperire: manus comprimere, non animum mutare.* (Psal. 36. Hier. 10.)

Vnde Augustinus clero, & populo Hipponensi, epist. 137.

¶ Bonorum hominum disciplina mores immutare non valet. C. IX.

QVantumlibet vigilet disciplina domus meæ, homo sum, & inter homines viuo: nec mihi arrogare audeo, vt domus mea melior sit, quàm arca Noe, vbi tamen inter octo b homines vnus c reprobus inuentus est, aut melior sit, quàm domus Abrahæ, vbi dictum est [Eijce ancillam, & filium eius], aut melior sit, quàm domus Isaac: cui de duobus geminis dictum est [Iacob dilexi d, Esau autem odio e habui]. *& infra.* ¶ Simpliciter autem fateor charitati vestræ coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo, Deo seruire cœpi, quomodo difficile f sum expertus meliores, quàm qui in monasterijs profecerunt; ita non sum expertus peiores, quàm qui in monasterijs ceciderunt †, ita vt hinc arbitrer in Apocalypsi scriptum [Iustus iustior fiat; & sordidus sordescat adhuc.] (Gen. 9. Gen. 21. Mala. 1. † al. defecerunt. Apoc. 22.)

Item Cyprianus, lib. 1. epist. 3. Cornelio Papæ.

¶ Conuicia perditorum à via rectitudinis nos mouere non debent. C. X.

QVod ad nos attinet, conscientiæ nostræ conuenit, frater, dare operam; ne quis culpa nostra de ecclesia pereat: si quis autem vltro, & crimine suo perierit, & pænitentiam agere, atque ad ecclesiam redire noluerit, nos in die iudicij inculpatos g futuros credimus, qui consulimus sanitati †; illos solos in pœnis remansuros, qui noluerint consilij nostri salubritate sanari: Nec mouere nos debent conuicia perditorum, quo minus h à via recta, & à certa regula nõ recedamus i; quando & Apostolus instruat dicens [Si hominibus placerem, Christi seruus non essem.] (Gal. 1.)

† Infero, qd inducitur de eo qd est in actu, induceretur & de eo quod est in potẽtia. c. cor. l. & post rẽ ff. de transac. & l. q. in vtero. ff. solu. matr.

DISTINCTIO XLVIII.

1 P. *Rohibentur* k *etiam neophyti* l *in episcopos ordinari, vt qui heri erat catechumenus, hodie non fiat episcopus; qui heri erat in theatro* m, *hodie non sedeat in ecclesia: qui vespere erat in circo, hodie non ministret altario: qui dudum fuerat fautor histrionum, hodie non sit consecrator virginum. Causa autem huius prohibitionis est secundum Apostolum; ne elatus in su-* (1. Tim. 3. glossa ordina. ibidẽ, & Hier. Oceano.)

PRohibentur.] Hic intitulatur 48. dist. in qua prosequitur Gratianus 13. c. Apostolicæ regulæ, scilicet, non neophytum. Neophytus enim idest, nouiter ad fidẽ conuersus, ordinari prohibetur, ne crederet, ꝙ Christiana religio plurimum eo indigeret. Momentaneus enim sacerdos humilitatem nescit, & personarum modos: & sæpe in arrogantiam incidunt facta magistri, qui discipuli esse non nouerunt.

k ¶ *Prohibentur.*] Hic intitulatur 48. dist. in qua prosequitur 13. & vlt. cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet ordinandum non esse neophytũ. Dicitur autẽ neophytus nouellus in fide 3, vel in religione 4. prohibentur aũt tales ordinari, duplici de causa, scilicet ne incidat in superbiam, putantes ꝙ fides Christiana multũ eis 5 indigeat, vel quia nõdum est expertus statum ecclesiæ, vnde nescit se aliis conformare. Vtrum autem in aliquo casu talis valeat ordinari, dicitur ĩ. dist. 61. §. his omnibus.

l ¶ *Neophyti.*] Non facile est tyroni cõmittẽda custodia. nã culpa prodita, is culpæ reus est, q. ei cõmisit. ff. de cu. reo. nõ est facile.

ADDITIO. Et est arg. contra nouos magistros. Archid.

m ¶ *In theatro.*] Hæc sunt verba Hiero. sup epistolã ad Titũ. Ioã. a ¶ Mo-

Secũdum hoc expone, minus. i. non magis. quo pro vt. aliàs siue non: secundum Hugo.

3 Vt j. c. 1. 4 Vt j. c. 2. 5 Vt in hoc §. ver. causa.

a ¶ Momentaneus.] Longo enim tempore debet esse aliquis probatus, vt 24. dist. episcopi. in authēt. quomodo oportet episcopos. §. sancimus. colla. 1. & graue est inexpertos, &c. 19. q. 3. monasterijs.
b ¶ Miserum est.] Miserum enim est eum fieri magistrum, qui nondum formam discipuli assumpsit. ĵ 61. dist. miserum 1. Quo-

cessitas quæ reperitur in auctoritate, vt necessitas vitæ, excusat, vt extra de fur. si quis per necessitatē. de cōsecra. dis. 5. discipulos. sed in adulterio necessitas nō excusat. ff. de ritu nup. palā. §. nō est. Nā potius debemus quælibet mala tolerare, &c. 32. q. 5. ita ne.
d ¶ Venissent.] ĵ. de consec. dist. 5. neophyti.

Leo apud Ans. l. 6. c. 30.

perbiam, tamquam religio Christiana plurimum eo egeret, incidat in ruinam diaboli. Momentaneus [a] *namque sacerdos nescit habere humilitatem, obseruare modos personarum, vel se contemnere: non ieiunauit, non fleuit, non se correxit, non pauperibus erogauit. In arrogantiam (quæ est ruina diaboli) incidunt, qui puncto horæ nec dum discipuli fiunt magistri: & sicut Innocentius ait* [*Miserum* [b] *est eum fieri magistrum, qui nec dum didicit esse discipulus.*] *Vnde in Nicæno concilio, c. 2. legitur.*

Epist. 12. ad Aurelium.

¶ Neophytus in episcopum non est ordinandus. C. I.

Martin⁹ Brac. episcop⁹, c. 22.

QVoniam multa siue per necessitatem [c], siue ex quacumque α causa, contra regulam gesta sunt; ita vt homines ex vita gentili nuper adhuc catechizati, vel instructi statim ad spiritualem baptismum venissent [d], & continuo, cum baptizati, etiam ad episcopatum, vel presbyterium prouecti sunt; recte igitur visum est de cetero nihil tale debere fieri. Nam & tempore [e] opus est, vt sit catechumenus, & post baptismum multa probatione indiget. Euidens namque est apostolicum præceptum, dicens. [Non neophytum, ne forte elatus in iudicium incidat, & laqueum diaboli.] Si vero præcedente † β tempore [f] aliquod mortale γ peccatum admiserit, & conuictus duobus, vel tribus testibus fuerit; cesset [g] a clero, qui huiusmodi est. Si quis vero præter hæc fecerit [h], tamquam contraria statutis sancti † concilij gerens; ipse præcipitabitur de statu sui cleri.

1. Tim. 3. † al. procedēte] orig. † al. magni

α ¶ Quacumque causa.] *Græce est,* ἢ ἄλλως ἐπειγουμένων τῶν ἀνθρώπων: *quod Dionysius vertit*, aut alias cogentibus hominibus.
β ¶ Præcedente.] προϊόντος, idest procedente *sed ob glossam non est mutatum.*
γ ¶ Mortale.] *abest vox ista à prisca versione græca est,* ψυχικόν τι ἁμάρτημα, *quod Dionysius vertit*, delictum animæ.

Neophyti uero hodie appellātur, propositū sacræ religiōis nouiter assumētes. Vnde B. Gregorius scribit Syagrio episcopo, & alijs episcopis l. 7. epi. 110.

Et l. 5. epist. 51. Vigilio episcopo Arelateñ.

¶ Quis dicatur Neophytus. C. II.

Poly. l. 2. tit. 1. Ans. l. 6. c. 26. Iuo p. 5. c. 131. † al. initio † al. ordines † al. summa

SIcut neophytus tunc dicebatur, qui initio † α sanctæ fidei erat eruditione plantatus; sic modo neophytus habendus est, qui repente [i] in religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores † sacros irrepserit †. ¶ Ordinate ergo ad ordines accedendum est. Nam casum appetit, qui ad summi † [k] loci fastigia postpositis gradibus [l] per abrupta quærit ascensum. Scimus autem, quòd ædificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, nisi à nouitatis suæ humore siccentur: ne si ante pondera, quàm solidentur, accipiant, cunctam simul fabricam ad terram deponant.

α ¶ Initio sanctæ] *In lib 7. epist. 110. vbi habetur prior pars huius capitis vsque ad vers.* Scimus autem. *legitur*, in sanctæ fidei erat conuersatione plantatus. *lib. autem 5. epist. 51. siue c. 95. (vbi & eadem fere ijsdem verbis habentur, ac præterea sequens pars vsque ad finem) legitur hoc loco*, qui adhuc nouiter erat plantatus in fide.

DISTINCTIO XLIX.

ECce [m], *à quibus vitijs debeant esse immunes, qui in episcopum sunt ordinandi. Qui enim intercessores* [n] *pro populo ad Deum parantur, necesse est, vt eius gratiam bene viuendo mereantur. Vnde Gregorius ait in pa-*

e ¶ Et tempore.] di. 50. ponderet. & tempore, per interstitia tēporū, vt 77. dist. in singulis.
f ¶ Tempore.] idest, ante ordinationē, & post baptismū 3. sic intelligitur ĵ q. 7. si quis omnē. hoc ideo dico, quia pro crimine cōmisso ante baptismū non deponitur, vt 26. dist. vna, & cap. deinde opponit.

3 Sūb. & sic ordinatus eo ipso debet deponi. 50. dist. ex pænitentibus. 81. di. quicumque.

g ¶ Cesset.] idest, non ordinabitur. Vel secundum alios etiā ordinatus degradabitur: & sic videtur quod crimen ciuiliter probatū inducit depositionē. sic 24. di. c. vlt.

Crimen ciuiliter probatū depositionem inducat.

h ¶ Fecerit.] promouendo tales, &c.

SIcut neophytus.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur quod neophyt⁹ est qui de nouo ad fidem est conuersus, vel qui de nouo intrauit religionē. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Ordinate ergo.* dicitur quod neophytus ordinari nō debet ante quàm in fide solidetur. aliter enim casū appetit cū per abrupta, idest, præcipitāter quærit ascensum. Et probatur similitudine parietum: qui nisi prius solidentur, & à nouitatis suæ humore siccentur, tignorū pōdera nō accipiunt: & si apponantur, fabrica tota diruit.
i ¶ Repente.] idest, nouiter in monachali habitu: talis enim nō est eligendus in prælatū, vt extra de elect. cum causā. & extra de ele. officij. quæ autem debeant esse interstitia 4 habes 87. dist. in singulis. & c. monachus.

4 Scilicet quo ad ordines suscipiendos à nouiter monachato.

k ¶ Qui ad summi.] infra 1. q. 1. pueri. & si quis episcopus per pecuniam. & 61. distin. statuimus.
l ¶ Gradibus.] idest, interstitijs. nec ob. 52. dist. solicitudo.

QVoniam multa.] CASVS. Duo in hoc cap. per Nicænum concilium statuuntur. Primū est, quod neophyti non ordinentur, licet quondā ex quadā necessitate contra regulā fuerint ordinati: quoniā opus est mora tēporis, & multa probatione indigent ante quàm tales debeant promoueri, ne elati in superbiā incidant in laqueū Diaboli. Et hoc probatur auctoritate Apostoli. Secundum est, quod si quis post baptisma cōuictus fuerit duobus vel tribus mortaliter peccasse, à promotione repellitur: & qui contra prædicta fecerit, ipse etiam deponetur.
c ¶ Necessitatem.] Si propter necessitatē aliquid fit, videtur quòd illud licite fit: quia quod non est licitū in lege, necessitas facit licitū, extra de reg. iur. quod non est licitum 5 Item necessitas legē non habet. ĵ. de consec. dist. 1. sicut nō. ergo fit cōtra regulā? Respon. ne-

5 Necessitas quandoque excusat, quandoque nō. concor. tex. in fi. quando. ff. de in. procon. l. 1. fi.

ECce.] CASVS. Hactenus ostendit Gratianus per 13. cap. Apostolicæ regulæ, à quibus ordinandus debeat esse immunis. Nunc autem supponit 49. dist. in qua generaliter ostendit, quòd non debet esse criminosus: quia cum is ad intercedendum mittitur qui displicet; cum intercedit, irati animus ad deteriora prouocatur, & fit subditis auctor ruinæ: quare cauere debet ne regiminis locum assumat aliquis, vt pro culpis aliorum oret, si in se damnabile vitium recognoscit.
m ¶ Ecce.] A 25. distin. hucusque tractatum est de 13. cap. Apostolicæ regulæ. Hic magister in his duobus cap. sub compendio tractat de eisdem.
n ¶ Intercessores.] Videtur hic, quod orationes factæ à sacerdotibus malis

malis, noceant ſubditis. quod intellige cum ipſi ex certa ſcientia eligunt malum, & conformem ſuis moribus: alias ſcilicet æque operatur remiſsionem per malum vt per bonũ ſacerdotem, vt ĩ, 1. q. 1. ſi fuerit. ad hoc arg. 6. q. 1. ex merito. ar. 8. q. 1. audacter.

a ¶ *Diſplicet.*] 3. q. 7. in grauibus.

b ¶ *Si adhuc.*] Arg. ꝙ quis non poteſt accuſari de crimine de quo pænituit[1]: & ꝙ non impeditur a promotione. 26. q. 5. quicũque. ſupra 46. diſt. clericus. 3. & 8. q. 1. in ſcripturis. Arg. contra 33. q. 2. admonere. Sol. accuſari poteſt ſi cõmiſſum eſt poſt baptiſma, vt 25. diſt. primum. B.

[1] Adde ad hoc tex. in l. qui camẽte. ff. de furt.

H *Inc etenim.*] Casvs. Probat Gregorius in hoc c. ꝙ illi qui vitijs ſubiacẽt, panes Domino non valent offerre: nec ad miniſterium eius accedere, cum aliena peccata non poſsint diluere: quia in veteri teſtamẽto corpore vitiati & maculati repellebantur à miniſterio. Et hoc probatur xii. exemplis vitiorũ: quæ vitia figuraliter intellecta in nouo teſtamẽto repellũt. Vnde exponit G. quid per vnumquodque vitiũ deſignetur, & quare repellãt à ꝓmotione. Sequens cap. patet.

c ¶ *Hinc.*] Probat Grego. in hoc cap. quòd vitioſi non poſſunt offerre panes Domino, nec aliorũ peccata diluere: quia ĩ veteri teſt. corpore vitiati repellebantur: & hoc probat xii. exemplis: quæ vitia figuraliter intellecta in nouo teſtamento repellunt.

d ¶ *Vel ponderoſus.*] ideſt, criminoſus.

e ¶ *Seruabit.*] ne labatur in hæreſim.

f ¶ *In tenebris.*] peccatorum.

g ¶ *Ex nimia.*] Nimia ſubtilitas in iure reprobatur. extra de iudi. dilecti. & ſic fit aliquid in iure contra rationẽ gratia diſputandi. ff. ad legem Aqui. ita vulneratus. in fi. & magis valet ſimplicitas quàm difficultas. inſti. de fideicom. hæredi. §. ſed quia ſtipulationes.

h ¶ *Faciem.*] ideſt, rationem, quæ eſt facies cordis.

a ¶ Et

ſtorali. ¶ Solicite formidandum; ne qui placare poſſe iram Dei creditur; hanc ipſe ex proprio reatu mereatur. Cuncti enim liquido nouimus; quia, cum is, qui diſplicet[a]*, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Qui ergo adhuc deſiderijs terrenis adſtringitur; caueat, ne diſtricti iram iudicis grauius accendens, dum loco delectatur gloriæ, fiat ſubditis auctor ruinæ. Solerter ergo ſe quiſq; metiatur; nec † locum regiminis aſſumere audeat, ſi in ſe adhuc*[b] *vitiũ damnabiliter regnat: nec is, quem crimen deprauat proprium, interceſſor fieri appetat pro culpis aliorũ.*

par. 1. c. xi. — † ne] orig.

Idem in eod. paſtorali eod. c. xi. continenter.

¶ Sacrificium Deo non offerat, qui vitiis eſt maculatus. C. I.

HInc[c] etenim ſuperna voce ad Moysẽ dicitur. [Loquere ad Aarõ: homo de ſemine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo ſuo; nec accedat ad miniſteriũ eius.] Vbi & repente ſubiungitur[Si cæcus fuerit, ſi claudus, ſi vel paruo, vel grandi, & torto naſo, ſi fracto pede, vel manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginẽ habens in oculo, ſi iugem ſcabiem, ſi impetiginem in corpore, vel ponderoſus[d] †.] Cæcus quippe eſt, qui ſupernæ contemplationis lumen ignorat: qui præſentis vitæ tenebris preſſus, dum venturam lucem nequaquã diligendo conſpicit, quo greſſus operis porrigat †, neſcit. Hinc etenim prophetante Anna dicitur[Pedes ſanctorum ſuorũ ſeruabit[e]; & impij in tenebris[f] conticeſcent.] ¶ Claudus vero eſt, qui quidem, quo pergere debeat, aſpicit; ſed per infirmitatem mentis, vitæ viam perfectæ † non valet tenere, quam videt: quia ad virtutis ſtatum dum fluxa conſuetudine non erigitur, quo per deſiderium innititur, illuc greſſus operis efficaciter non ſequuntur. Hinc etenim Paulus dicit[Remiſſas manus, & diſſoluta genua erigite; & greſſus rectos facite pedibus veſtris; vt non claudicans quis erret, ſed magis ſanetur. ¶ Paruo autem naſo eſt, qui ad tenendam menſuram diſcretionis idoneus non eſt. Naſo quippe odores, fœtoreſque diſcernimus. Recte ergo per naſum diſcretio exprimitur; per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Vnde & in laude ſponſæ dicitur[Naſus tuus, ſicut turris, quæ eſt in libano:] quia nimirum ſancta eccleſia, quæ ex cauſis ſingulis tentamenta prodeant, per diſcretionem conſpicit; & ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed ſunt nonnulli, qui dum æſtimari hebetes nolunt, ſæpe ſe quibuſdam exquiſitionibus plus quàm neceſſe eſt, exercentes, ex nimia[g] ſubtilitate falluntur. Vnde hic quoque ſubditur: [vel grandi, & torto naſo.] Naſus enim grãdis, & tortus eſt, diſcretionis ſubtilitas immoderata: quæ dum plus quàm decet, excreuerit, actionis ſuæ rectitudinem ipſa confundit. ¶ Fracto autem pede, vel manu eſt; qui viam Dei pergere omnino non valet; atque à bonis actibus funditus exors vacat: quatenus hæc, non vt claudus, ſaltem cum infirmitate teneat; ſed ab his omnimodo alienus exiſtat. ¶ Gibbus vero eſt; quem terrenæ ſolicitudinis pondus deprimit, ne vmquam ad ſuperna reſpiciat; ſed ſolis his, quæ in infimis calcantur, intendat: qui et ſiquando aliquid ex bono patriæ cæleſtis audierit, ad hoc nimirũ peruerſæ conſuetudinis pondere prægrauatus, cordis faciem[h] non attollit: quia cogitationis ſtatum erigere non valet; quem terrenæ ſolicitudinis vſus curuum tenet. Ex horum quippe ſpecie pſalmiſta dicit[Incuruatus ſum, & humiliatus vſquequaque.] Quorum culpam quoque per ſemetipſam veritas reprobans ait.[Semen autem, quod in ſpinis cecidit, hi ſunt, qui audiunt verbum, & à ſolicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum.] ¶ Lippus vero eſt, cuius quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat; ſed tamen hoc carnalia opera obſcurant. In lippis quippe oculis pupillæ ſanæ ſunt, ſed humore defluente infirmãtes † palpebræ groſſeſcunt: quę quia infuſione crebra atteruntur, etiam acies pupillæ uitiatur. Et ſunt nonnulli, quorum ſenſum carnalis uitæ operatio ſauciat: qui uidere recta ſubtiliter per ingenium poterant; ſed uſu prauorum actuum caligant. Lippus itaque eſt, cuius ſenſum natura exacuit, ſed conuerſationis prauitas confundit: cui bene per Angelum dicitur [collyrio inunge oculos tuos, ut uideas.] Collyrio quippe oculos, ut uideamus, inungimus, cum ad cognoſcendam ueri luminis claritatem, intellectus noſtri aciem medicamine bonæ operationis adiuuamus. ¶ Albuginem uero habet in oculo, qui ueritatis lucem uidere non ſinitur: quia arrogantia ſapientiæ, ſeu iuſtitiæ cęcatur. Pupilla namque oculi nigra, uidet: albuginem tolerans nihil uidet: quia uidelicet ſenſus humanæ cogitationis, ſi ſtultum ſe, peccatorem que intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si

Leuit. 21. — † hernioſus.] uulgata. — † al. dirigat — 1. Reg. 2. — † al. perfectè — Hebr. 12. — Cant. 7. — Pſal. 118. — Luc. 8. — † infirmitata] or. — Apoc. 3.

a ¶*Et eo.*] idest, ideo.
b ¶*Quo.*] idest, quia.
c ¶*Aliarum.*] improprie ponitur. sic s. 26. dist. deinde. ibi, cum ceteris criminibus.
d ¶*Ponderosus.*] per immundam cogitationem.

Selesiã militãtẽ, vt 32. q. 5. Christiana. & 32. dist. erubescant.
Sacerdotes.] Casus. Hoc ca. diuiditur in duas partes. In prima parte reprehendunt sacerdotes, qa nomen Domini despiciũt: & quantũ in se est, panem pollutũ offerunt: quod fit cũ quis indigne ad altare accedit, vel sacerdotium simoniace acquisiuit: cum doctrinã populo male dispergit, despicit pauperem, honorat potentẽ. In secunda parte, q̃ incipit ibi, *Si offeratis.* reprehẽdunt q. indignos istituũt: & hoc facit auctoritate ueteris testa. in qua reprehẽdũt sacerdotes vete. testa. q. Dño offerebant aialia cæca, clauda, & lãguida, & ẽt pigra. q̃ vitia hodie figuraliter itellecta repellũt in nouo testamẽto.
f ¶*Ad se.*] No. q. aliqd dicit malũ quo ad se. sic 1. q. 1. qđ qđã. & q. 3. saluator. sic matrimoniũ dicit solui quo ad socerũ q. repudiũ misit: nõ quo ad cõiuges. ff. de dona. inter vir. & vxo. cũ hic stat⁹. §. si socer. & facit q. s aliquid quãtũ in se ipso est. 11. q. 3. inter verba. sic 22. q. 2. §. vlt. in fi. de cõse. dist. 4. quæris.
g ¶*Potentem.*] in eo quod potens est.
h ¶*Pauperem.*] s. 11. q. 3. pauper.
i ¶*Locat.*] in dignitate.
k ¶*Vsquequo.*] Dictũ fuit ab Helia fugiente irã Reginæ Iezabelis vniuerso populo colẽti Baal. 3. Regum, 18. nã deficit ambobus q. vult seruire duobus. & 26. dist. acutius 2.
l ¶*Illum.*] idest, alium.
m ¶*Indignum est.*] cõtra supra 41. dist. non cogantur. sed ibi de rebus: hic de personis.

Ad

autem candorẽ sibi iustitiæ, siue sapientiæ tribuit; à luce se supernę cognitionis excludit: & eo [a] claritatẽ ueri luminis nequaquam penetrat, quo [b] se apud se per arrogantiã exaltat, sicut de quibusdam dicitur [Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.] ¶ Iugem uero habet scabiem, cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim feruor uiscerũ ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria designatur: quia si cordis tentatio usque ad operationem prosilit, nimirum feruor intimus usque ad cutis scabiem prorumpit, & foris iã corpus sauciat: quia dum in cogitatione uoluptas non reprimitur, etiã in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cũ dicebat [Tentatio vos nõ apprehendat, nisi humana:] ac si aperte diceret. Humanum quidem est tentationem in corde perpeti: dæmoniacũ uero est in tentationis certamine in operatione superari. ¶ Impetiginem quoq; habet in corpore, quisquis auaritia uastatur in mente: quæ si in paruis non compescitur, nimirum sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absque occupati tædio excrescens membrorum decorem fœdat: quia & auaritia captiuam animã, dum quasi delectat, exulcerat: dum adipiscenda quæque cogitationi obijcit, ad inimicitias accendit: & dolorem in uulnere non facit, quia æstuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur: quia aliarum [c] quoque uirtutũ per hãc pulchritudo deprauatur; & quasi totum corpus exasperat; quia per vniuersa vitia animum supplãtat, Paulo attestante, qui ait [Radix omnium malorum est cupiditas.] ¶ Ponderosus [d] vero est, qui turpidinem nõ exercet opere; sed tamen ab hac cogitatione continua sine moderamine grauatur in mente: qui nequaquam quidem vsque ad opus [e] nefarium rapitur; sed eius animus voluptate luxuriæ sine vllo repugnationis obstaculo delectatur. Vitium quippe est ponderis, cum humor viscerum ad virilia labitur; quæ profecto cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergo est, qui totis cogitationibus ad lasciuiam defluens, põdus turpitudinis gestat in corde: & quãuis praua non exerceat opere, ab his tamen nõ euellitur mente: nec ad vsum boni operis in aperto valet assurgere; quia grauat hunc in abditis pondus turpe. ¶ Quisquis ergo quolibet horũ vitio subigitur; panes Domino offerre prohibetur: ne [a] profectò diluere aliena delicta nõ valeat is, quẽ adhuc propria deuastãt. ¶ Quia igitur paucis ad magisterium pastorale dignus qualiter veniat, atque hoc indignus qualiter pertimescat, ostendimus; nunc is, qui ad illud digne peruenerit, in eo qualiter viuere debeat, demonstremus.

Rom. 1.
1. Cor. 10.
1. Tim. 6.
Sic & Arnobius

[a] ¶ Ne profectò.] *Sic etiam in originali impresso. In aliquot Gratiani manuscriptis legitur,* Nec profectò diluere aliena delicta valet is, quem adhuc propria deuastant.

Item Hieronymus super Malachiam, ad c. 1.

Sensus aliqua ex parte.

Indoctus, terrena lucra sectans, vitiosus ordinari non debet. C. II.

Sacerdotes nomen Domini despiciũt, & quantũ ad se [f], panẽ pollutũ offerunt, qui ad altare indigne accedũt; quiq; dato munere sacerdotiũ præsumunt. Panẽ quoque polluit, qui doctrinã Domini in populo male dispergit † ; & qui honorat potentem [g], & despicit pauperẽ [h] † & infra. ¶ [Si offeratis cæcũ ad immolandum, nonne malũ est? &c.] superius accusati de panibus, nunc accusantur de victimis. Cæcũ animal offert, qui ordinat indoctũ loco docti; magistrumque facit, qui vix discipulus esse poterat. Claudum offert, qui lucra terrena quærentẽ locat [i]; vtpote pedem in diuersa ponentem, vnum in diuinis, alterum in carnalibus: cui potest inferri illud de libro Regum [Vsquequo [k] claudicatis in duas partes?] Languidum offert, qui vitiosum habet pro religioso; quique tardum, & pigrum probat [ß] patientem, dicẽs illum [l] negligentiæ redarguendum. Indignũ est [m] enim dare Deo, quod dedignatur homo.

† al. dispertit
3. Reg. 18.

[ß] ¶ Probat patientem.] *Sic interpungitur etiam in manuscriptis, & in glossa; cum tamen ita posset etiam distingui;* & pigrum probat, patientem dicens illum, &c.

Matrimonium quãtũ ad diuersos dissoluitur, & non soluitur.

Helias Iezabel fugiens quibus verbis vsus est, ad populum.

[2] Concor. tex. in c. 1. de eo qui at bel. depo. & de feu. cap. 1. coll. x.

[1] Concor. tex. in c. 1. de vet iu-re in. & in au-tē. de mona. Sollā. 1.

DISTINCTIO L.

[1] Ex præmissis [n] auctoritatibus liquido monstratum est;

ps

E X præmissis.] Hęc di. diuiditur i 7. partes: in quarũ prima dicit q. lapsi nõ possũt reparari. & hoc pbat p 12. auctoritates. Secũda ibi, *E cõtra exẽplu.* Tertia ibi, *Quo igit.* Quarta ibi, *De lapsis.* quta ibi, *Qđ vero.* Sexta ibi, *Itẽ obiicit.* Septima ibi, *Apostata.* Io. de Fã.
Casus. Supra monstratum est, quòd criminosi ordinari non possunt. In hac vero 50. dist. quæritur, an tales post pænitentiã possint in suis ordinibus remanere, & ad superiores ordines ascẽdere. & pbatur multis auctoritatibus, q. ipsi prohibentur, nec possunt ascendere. & hoc facit

e ¶*Ad opus.*] Ex hoc videtur q. occultum peccatũ impedit promouẽdũ 1. & ex eo sequitur ibi, grauat in abditis. Sed cõtra argu. 50. dist. sacerdotes. qa latẽtia peccata nõ habẽt vindictã quo ad ecvsque ad §. *Econtra.* Demum probat contrarium vsque ad §. *Quomodo.* & ibi incipit soluere.
n ¶ *Ex præmissis.*] Tractauit hucusque magister de qualitate ordinandorum.

[1] Et hodie determinatur extrau. tem. or.

nandorum. In hac dist. 50. tractat primo de iam promotis, an ipsi postquã lapsi sunt, valeant reparari? Et primo allegat, ꝙ nõ possunt reparari: postea allegat ꝓ parte contraria. & hoc bene soluit. j.e. §.quomodo. & ꝓ parte prima allegat vsque ad §.ecõtra. & postea inducit multa c. ad ꝓbandã solutionẽ suã, vsque ad §.sed illud. vbi aliã ponit: & eam probat per c.seq. vsq; ad §. *Quod vero*. & postea adiũgit de lapsis in hæresim [1], ꝙ non sit eis communicandũ ante reconciliationẽ. Ab illo §. *Quòd vero* subiungit tractatũ de homicidijs vsque ad illum §. *Præmissis*. Deinde addit de solenniter pænitẽtibus, quòd nõ debeant ordinari, vel ad militiã secularem redire: & ꝙ clericis talis pænitẽtia non sit imponenda, & ꝓ quibus culpis sit imponẽda. Vltimo subdit de apostatis qui nec ad habitum secularẽ, nec ad clericatũ ascendere possunt post pęnitẽtiã. Circa lapsos tres regulæ sunt notãdæ [2], quæ continentur j.ea. dist. vt constitueretur. Prima regula ẽm H. hæc est, vt Qui mortaliter peccauit post baptismum, non promoueatur, vt 25. dist. primũ. 1.q.7. si quis omnẽ. Secunda est, Promotus si mortaliter peccat, deiiciendus est. infra cap. qui semel. Tertia est, Qui ab ordine deponitur, amodo non restituitur. j.ea.c.1.& 2. & c.peruenit. & vbicumque mitius agitur, dispensatio est. Istæ autẽ tres regulæ secundum tres opiniones recipiunt interpretationem. Quidam enim dicunt ꝙ omne peccatum mortale impedit promouendũ, & deijcit iã promotũ [3]. & si talis sit ꝓmotus, & egerit pænitentiã: tamen nõ potest ministrare sine dispẽsatione. Alij ĩtelligũt de magnis criminib' ꝑdictas regulas: q̃a minora post pænitẽtiã nõ repellũt, nec deijciũt, vt 81. dis. c. apostolus. & 46. dist. clericus. 5.q.4. in loco. 68. dist. c.1. q̃a nec omne publicũ crimẽ aĩæ mortẽ irrogat. inst. de pub. iudi. §. vlt. Tertij intelligũt ꝑdictas tres regulas de manifestis. occulta. n. post pænitẽtiam nõ repellũt, nec deijciũt. imo iure cõi ꝓmouet: & si ꝓmotus est, remanet in ordine suo. j.ead. c. de his vero. & ca. ꝓcedẽti. & hęc opinio verior est, & benignior: hoc tñ excepto, ꝙ maxima peccata ẽt occulta repellũt, vt de hoc plene dixi s. 25. dist. c. vlt. De adulterijs aũt & similibus põt eps̃ simplex dispẽsare. extra de iudi. at si clerici. j.ea. cõtumaces. de maioribus. nõ. j.ea. minor. & in simonia. 1.q.1. erga. & secũdũ quosdã in oĩbus criminibus dispẽsat vbi nõ ꝓhibet. extra de sen. excõ. nuper. & de pæn. dist. 6. §. 1. in fi. & 82. dist. presbyter. & in plurib' casibus inuenio epm̃ posse dispẽsare, vt notaui 1.q.7. §. nisi rigor. Petrus Hispanus contrariũ dixit. nã cum in quibusdã certis casibus ei ꝑmittit dispẽsare, ergò in alijs ꝓhibet: ar. 25. dist. qualis. & C. de ꝓcu. marit' [4]. Quis aũt cũ deposito possit dispẽsare, dixi 2.q.5. ideo. Cũ suspẽso aũt vel pænitẽte ẽt in hæresi bene dispẽsat eps̃. j.ea. ꝑsbyteros. Ioã. Istę opiniones hodie terminãt ꝑ decre. Greg. in extrauag. de tẽp. ordi. q̃sitũ. vbi re ꝓbat opi. Ioan. & credo ꝙ eps̃ semper possit dispẽsare, nisi ei ꝓhibeat exp̃sse à iure, vt 27.q.2. lex diuinæ. in fi. & extra de sen. excõ. nuper. B.

S *I lapsis.*] CASVS. Constantinus Mediolañ. eps̃ quæsiuit à Gregorio, an cuilibet lapso debeat licẽtia dari ad suũ ordinẽ reuertẽdi? Et respondet ꝙ nõ, triplici ratione: quia si hoc fieret, vigor ecclesiasticæ disciplinæ frãgeretur: & quilibet propter spẽ reuersionis praua desideria cõcipere nõ formidaret: & præterea vindictã sibi inflictã putaret esse temporalẽ, & nõ perpetuã. Sequens cap. patet.

a ¶ *Si lapsis.*] Hoc ca. loquitur de deposito, vt patet per fi.

b ¶ *Spe.*] quia facilitas veniæ, &c. vt 23.q.4. est iniusta. & extra de vi. & hone. cleri. vt clericorum.

c ¶ *Supplicatio.*] carnalis, sed spiritualis bene. j.ea. clerico.

d ¶ *Reuocare.*] j.23.q.4. est iniusta.

e ¶ *Non statuta.*] perpetuo. Qui enim deponitur, perpetuo deponitur, vt hic [5]. & 81. dist. si quis clericus. & C. de pœ. seruus. Ar. cõtra 33.q.4. nõ oportet 2. Ibi simpliciter ponitur, separentur: & tamẽ separãtur ad tẽpus, nõ ꝑpetuo, vt extra de cõsti. ex litteris. in fi. Sed certe illa nõ sunt cõtraria: quia ibi nulla fuit depositio: & est hoc ideo statutũ, ne leges ludibrio fiant, vt C. de bo. quæ lib. l. vlti. §. fin. & est si. quod lex dicit, quòd damnatus de crimine, ad militiam non recipitur, vt ff. de re mili. qui cum vno. §. adulteri.

f Q *Vi semel.*] ¶ *Adipisci.*] Hoc ca. intelligitur de rigore. 25. dis. primum. j. ead. miror. vel in maioribus, vel de manifestis criminibus. extra de tempo. ordi. ca. fi. sic nõ ob. 82. dist. presbyter. & 15. quæst. vlti. hi qui.

P *Resbyterum.*] CASVS. Sacerdos quidam fuit lapsus in crimẽ, de quo postea in iudicio fuit sponte confessus, quare quæsiuit episcopus Fabianus, an posset in sacro ordine remanere, vel reuocari deberet? Et respondet Gregorius ꝙ non. Sed quia sponte confessus est, mitius est agendum cum ipso: scilicet vt nomen sacerdotis retineat, vel in minoribus ordinibus remaneat.

g ¶ *Aut permanere.*] Simile s. 24. di. c. vlt. j. 15.q. vlt. si q̃s ꝑsbyter. contra. Sol. in inferiori ministrauit vt ibi: sed in superiori, vt hic.

h ¶ *Mitius.*] Arg. ꝙ mitius agitur cum confesso, quàm cum conuicto [6], vt j. eo. de his vero. & 15.q. vlt. Si quis presbyter. Si. 61. dist. quia simpliciter. 1.q.5. præsentium. Arg. contra 24. dist. c. vlti. Sed ibi timore probationum est confessus: hic sponte.

i ¶ *Facili.*] idest, sponte, vt extra de ho. lator.

M *Iror.*] CASVS. Quidam episcopus volebat cum quodam sacerdote homicida dispensare: & persuadebat dño Papæ, vt ei post perpetratũ homicidiũ cõcederet ministrare. Sed Io. Papa eũ reprẽhẽdit, dicẽs hoc fieri nõ posse post quãtãcũq; pænitẽtiã: sed diluat tã ĩmane flagitiũ lacrymis, vt possit ĩuenire suffragiũ salutis.

k ¶ *Miror.*] Hic habes quòd episcopus non põt dispensare [7] cũ homicida: itẽ nec cũ simoniaco, vt 1.q.1. erga. nisi quãdoque, vt 1.q.5.c.1. & vlti. Ioan. De simoniaco est expressũ extra de ele. ca. pe. vbi

[1] Scilicet in §. de lapsis. Laurẽ.

Lapsorum reparatio tribus regulis declarat.

[2] Scilicet ius cõmune continentes. Lau.

[3] Mortaliter peccat q post baptismum peccauit, si se promoueri permittit: vel si ĩ iã suscepto remanet, quãtũcũq; egerit pænitẽtiã: nisi cũ eo fuerit dispensatum.

Isti intelligunt regulas prout sonant. L.

Episcopus in q̃bus criminibus dispensat.

[4] Extra de trãsl. epi. cap. 2. ver. nec ꝙ de cessione, &c. secundũ Lauren.

Episcop' an possit semper dispẽsare.

quòd varijs criminibus irretiti in sacerdotes ordinari non possunt. Nunc autem de eisdem quæritur, vtrum post peractam † pænitentiam, vel in proprijs ordinibus remanere, aut ad maiores gradus conscendere valeant. Multorum auctoritatibus, varijs criminibus irretiti à proprijs ordinibus deijciuntur, & ab accessu maiorum prohibentur.

† al. actam

Vnde Gregorius ait Constãtio Mediolanensi episcopo, lib. 4. epist. 17. siue c. 61.

¶ Lapsi in suum ordinem reparari non possunt. C. I.

SI lapsis [a] ad suum ordinem reuertendi licentia concedatur; vigor canonicæ proculdubio frangitur disciplinæ: dum pro reuersionis spe [b], prauæ actionis desideria quisque concipere non formidat. *& post pauca.* ¶ Illud igitur præ omnibus studete, vt lapsos, in sacrum ordinẽ nullius vobis supplicatio [c] aliquo modo reuocare [d] suadeat: ne huiusmodi non statuta [e], sed temporaliter dilata credatur esse vindicta.

Ansl. l.8.c.35. & l.11.c.13. Iuo par. 6.c.80. Pann.l.3.c.145.

Item Martinus Papa I. Amando episcopo.

¶ Qui post suam ordinationem labitur, depositus permanebit. C. II.

QVi semel post suam ordinationem in lapsum ceciderit; deinceps iam depositus erit; nullumque gradũ sacerdotij poterit adipisci [f].

Pann.l.3.c.141.

Item Gregorius Papa Sabiniano episcopo, lib. 7. epist. 25.

¶ Presbyter post lapsum nulla ratione in sacro ordine reparari valet. C. III.

PResbyterum, de quo nos fraternitas tua latoris præsentium legatione † consuluit, nulla ratione in sacro ordine post lapsum, aut permanere [g] aut reuocari posse cognoscas. Circa quẽ tamen mitius [h] agendum est: quia commissum facinus facili [i] dicitur professione confessus.

Ansl.l.8.c.26. Pann.l.3.c.146.

† al. relatione

Item Ioannes VIII. Cenomantico Vticensi episcopo.

† al. Cannomoco Venetiensi

¶ Post perpetratum homicidium sacerdotale officium ministrari non potest. C. IIII.

MIror [k] minus doctã scientiam tuam sacerdotẽ putare post perpe-

Iuo p. 6.c.114 & par. 10.c.51. Pann.l.3.c.153.

vbi dicitur, ꝙ si aliquo ignorante sit cōmissa simonia, episcopus cū eo potest dispensare, si in simplici beneficio sit cōmissa simonia: secus si in prælatura. si aūt eo sciente sit facta: episcopus non potest dispensare cū eo. extra de si. nobis. B. Itē nec cū deposito secundū quosdā, vt 2. q. 6. ideo. Itē nec cū eo q̄ excōicatus celebrat, vt 11. q. 3.

ADDITIO Et facit quod no. ī. ea. quātū. in glos. hic pater. ibi dicam. Sed Ber. contra loquit̄ in matrimonio, in quo licet qs sua culpa cadat in metū, nō nocet, vt no. extra ꝙ metus cau. Abbas. Arch.

De his] CASVS. Quidam clerici defendendo se, paganum occiderūt: quare quæsiuit Quadrantinus eps, an peracta pænitentia possint ad pristinum gradū redire, vel ascendere ad altiores? Et respōdet ꝙ nō: quia Papa nō dat eis licentiā aliquem hominē occidēdi: & ideo melius est illis ī gradu inferiori irreprehēsibiliter famulari, quàm alta indebite appetēdo ī ꝓfundū īferni demergi.

tratum homicidium a posse in sacerdotio ministrare; immo (quod est ineptius) nobis suadere b velle, vt ipsi tali præsumptioni præberemus assensum. Quis enim tam demens, tamque peruersi sensus, tale quid æstimaret, vel post quantamcumq; pænitentiam concedendum; cum omnino sit canonicæ disciplinæ contrarium? Debet ergo sacerdotio priuatus lacrymarum fonte flagitium tam immane diluere, vt talibus saltem remedijs curatus, salutis possit inuenire suffragium.

Item Nicolaus Papa.

¶ Ad maiorem gradum clericus prouehi non potest, qui paganum occidit. C. V.

Iuo p. 6. c. 120.

CLericum, qui paganum occiderit c, non oportet ad gradum maiorem prouehi, qui carere etiam debet acquisito: homicida enim est. Nam cum discreti sint milites sæculi à militibus ecclesiæ; non conuenit militibus ecclesiæ militare d sæculo, per quod e ad effusionē sanguinis necesse sit peruenire.

Item Osbaldo Chorepiscopo Quadrantino.

¶ Qui defendendo se paganum occiderit, sacerdotali careat officio. C. VI.

DE his f clericis, pro quibus consuluisti, scilicet qui se defendēdo g, paganum occiderunt, si postea per pænitentiam emendati possint ad gradum pristinum redire, aut ad altiorem conscendere; scito nos nullam occasionem dare, nec vllā tribuere eis licentiam quēlibet hominē quolibet modo occidendi. Verū si contigerit, vt clericus sacerdotalis ordinis saltē paganū occiderit, multum sibi cōsulit, si ab officio sacerdotali recesserit: satiusq; est illi in hac vita Domino sub inferiori habitu irreprehensibiliter famulari, quàm alta indebite appetendo damnabiliter in profundum demergi.

Item ex concilio Agathensi, c. 50.

¶ Cadat ab officio episcopus, presbyter, aut diaconus capitale committens crimen. C. VII.

SI episcopus, presbyter, aut diaconus capitale crimen commiserit, aut chartam h falsauerit, aut falsum testimonium i dixerit; ab officij honore depositus in monasterium retrudatur, & ibi, quamdiu vixerit, laicam tantummodo communionem accipiat.

f De his.] Circa illos qui cōmittunt homicidiū, distingue sic: quia aut cōmittitur homicidiū ex necessitate: aut ex casu: aut ex volūtate. Si ex necessitate: aut illa necessitas est euitabilis: aut ineuitabilis. Si est euitabilis, ad superiores ordines nō pōt ascendere: sed in iā susceptis tolerat̄ 1, vt ī. ea. de his clericis. Si fuit ineuitabilis necessitas, sine oī dispensatione potest ministrare in ordine iā habito: sed ad superiores habēdos petet dispensationē, vt extra de homici. suscepimus. & c. 2. Necobst. extra eod. lator. vbi dicitur, ꝙ ad superiores talis licite promouet̄: qa hoc intelligo ex dispensatione 2. Ioā. Sed certe quidquid dicat Ioā. de necessitate ineuitabili, capitulū videt̄ expresse dicere ꝙ talis necessitas in nullo obsit, vt ī. ea. quia te quasi obnoxium. De hoc notaui in quæstionibus.

Homicidiū vtrū īpediat ꝓmouēdos, & deiiciat iam promotos.

Scilicet de misericordia, vt no. extra de homi. sicut. vbi plene de hoc.

Vel dic ꝙ ibi fuit casus fortuitus, vt no. ī. ea. de his clericis. in glo. 1. fi. Arch.

3. si quis eps. & 7. q. 1. si quis presbyter. licet sit arg. contra 2. q. 5. quanto. Sed illud de mādato Papæ. Item nec cū eo qui accedit ad iudiciū sęculare, vt 21. q. 5. si qs eps. Itē nec cū bigamo, vt extra de biga. c. de bigamis. & 34. dist. lector. Io. Nec dispensat hodie cū filijs ꝑsbyterorū, vt extra de fil. presby. c. pe. vbi scilicet ministrauit pater immediate. B. Dispensat autē in plerisque criminibus, vt notaui. 1. q. 7. §. nisi rigor. & generaliter vbi nō prohibetur epo dispēsatio, sēper dispensare potest, vt extra de sen. excō. nuper. licet quidam dicant, ꝙ in illis solis casibus dispensabit vbi à iure ei permittitur: quia cū in quibusdā criminibus ei conceditur dispensatio, vt extra de iud. at si clerici. ergo in alijs ei prohibetur arg. 25. dist. qualis. & C. de procu. maritus. Et licet dispensatio sit ius quod peti nō potest: tamen quandoque episcopus tenetur dispēsare, vt infra ea. vt constitueretur. in fi. & c. si quis diaconus. & ca. domino sancto. & 1. q. 7. dispensationes. & 23. q. 1. noli. in fine.

a ¶ *Homicidium.*] sponte, vt extra de homici. lator.

b ¶ *Suadere.*] Plus enim est suadere, quàm compellere. ff. de ser. cor. l. 1. §. persuadere. & plus punitur suasor, quàm faciens. 86. distinct. tanta. Ioan.

CLericum.] CASVS. Clericus quidam occidit paganum: postea volebat ad ordines promoueri maiores. quæsiuit quidā episcopus an posset? Et respondet Papa, ꝙ nō: īmo carere debet ēt acquisito. Nā milites ecclesiæ non debent sæcularem militiā exercere, per quam necesse sit ad sanguinis effusionem peruenire.

c ¶ *Occiderit.*] sponte. B.

d ¶ *Militare.*] Per hoc patet quòd loquitur de illo q̄ in bello fuit. hortari tamē potest clericus aliquos ad defensionem suæ ecclesiæ. 23. q. 8. vt pridem. arg. ff. de his qui no. infa. ob hæc verba. §. vlti.

e ¶ *Per quod.*] Arg. ꝙ ratione vnius delicti imputantur omnia delicta quę sequuntur ex illo, vt 15. q. 1. si quis insaniēs. 22. q. 4. inter. ff. quod metus cau. si mulier. Arg. contra extra de spon. veniens.

Imputantur multa propter vnū delictum.

B. Si vero casu cōmittitur homicidiū: aut dedit operam rei licitæ, aut nō. Si dedit operā rei licitę, ei nō imputat̄: sed potest ministrare in suscepto, & ascendere ad superiorē, vt extra eo. c. vlti. & ī. ea. sæpe 3. & extra eo. Ioānes. Sed si illicitæ rei operā dedit, tūc nec ī suscepto pōt ministrare, nec ad superiorē ascēdere, vt ī. ea. clerico. & ca. si quis volūtate. Si vero volūtate occidit: nūquā dispensandū est cū eo, secundū qđ loquitur ca. miror. H. tñ cū suo rigore dixit ꝙ in nullo casu pōt homicida promoueri: quia potius debet q̄libet permittere se occidi, quàm aliū occidere, vt 32. q. 5. ita ne. & dicit ꝙ hoc verbū, consulendi, ponitur pro verbo præcipiendi, vt 28. q. 1. sic enim. Item secundū H. etiam si crimen homicidij sit occultum, tamen post pænitentiā nō potest exequi suū officiū. secus est secundum eū in quolibet crimine alio, vt ī. ea. de his. nisi in simonia. Ioan. Et hoc expresse dicitur extra de temp. ordi. ca. vlti. & ita duo crimina tātū excipit: scilicet simoniā, & homicidiū. Arg. extra de accusa. inquisitionis. B. Alij autem plerique dicunt, ꝙ siue sit homicidium, siue aliud crimen, dummodo sit occultum, post pænitentiam bene exequitur officium suum sine omni dispensatione, licet non possit promoueri. Sed in simonia post nullam pænitentiam potest exequi officium suum. 1. q. 1. erga. Hodie autē obtinet opinio H. circa crimen occultū, vt extra de accusa. inquisitionis. B.

g ¶ *Defendendo.*] incaute sine moderamine. cuilibet enim licitum est se defendere cum moderamine, vt s. dist. 1. ius naturale. & extra de appel. ca. significauit. C. vn de vi. l.

Et c. hi qui. & cap. si duo. nisi forte grande scādalum inde oriretur: quia tunc indicitur ei purgatio. extra eo. ex litteris 1. & no. extra de homici. cū dilect⁹. in gl. qui tamē, &c. quæ fuit gl. Vin.

SI episcopus.] CASVS. Quæsitū fuit in cōcilio Agathen. quam pœnā debet pati eps, presbyter, vel diaconus, q̄ capitale crimē cōmiserit, vel chartā falsauerit, vel falsū testimoniū dixerit? Et respōdet, ꝙ deponi debet, & detrudi in monasteriū ad agendā pænitentiam: vbi donec viuit, nō nisi laicā tātūmodo cōmunionē accipiat.

h ¶ *Aut chartam.*] Dic vt s. 19. dist. in memoriam.

i ¶ *Testimonium.*] ī. 5. q. 6. presbyteri 2.

Si quis viduam.] CASVS. Statutum fuit in concilio Martini Papæ, quòd si quis duxerit in vxorem viduam vel relictam: aut homicidium commiserit facto, præcepto, consilio, vel defensione, post baptisma promoueri non potest: & si irrepserit, deponatur & eijciatur: & in fine suæ vitæ communionem accipiat.

a ¶ *Si quis.*] Iudex executor & assessor in causis criminalibus nõ possunt promoueri. hoc nõ est ratione peccati: quia nõ peccãt ista faciendo[1], vt 23.q.4 q̃situ. & q.5. miles. sed propter irregularitatẽ, quam ex tali facto contraxerunt.

[1] Ideo dicebat Ber. q̃ illud cõn telligebatur de illis qui non peccauerunt.

b ¶ *Aut facto.*] Vt miles.

c ¶ *Aut præcepto.*] Vt iudex.

d ¶ *Aut consilio.*] Vt assessor. & ita ex consilio punitur aliquis, contra illud ff. man. l. 2. in fi. & l. deniq; . Sed nũquid addi debet de voluntate? arg. q̃ sic. 1. q. 4. quia præsulatus. in fi. quod nõ cõcedo, licet ante quam fiat, vellet illud factũ esse: vel post factum gratum habeat.

Consilium facit vt quis puniat.

e ¶ *Defensione.*] euitabili. B.

f ¶ *Post baptismum.*] Ergo si ante baptismũ, potest. Bazianus dixit: si ante baptismũ occidit non peccando, vt iudex, non potest promoueri: quia nõ tollitur irregularitas: sed si occidit peccando, tollitur totũ. Ioan. Et sic melioris cõditionis est peccans, quàm nõ peccans. De hoc quid iuris sit, notaui in quæstionibus. & 36. distin. in gloss. videtur. B.[2]

Homicida ante baptismũ an promoueri possit.

[2] Quæstio venerialis est: de qua habuisti 21. dist. in prin. & ibi de hoc. & 51. dist. in summa & 26. di. deinde. Arch.

g ¶ *Fuerit.*] de quo fuerit cõuictus vel cõfessus. & hoc[3] verum est nisi episcopus cum eo dispensasset, vt extra de iudi. at si clerici. Sed nonne canonista prohibet episcopo dispensare in hoc casu? non: sed redarguitur indiscreta dispensatio, vt dixi extra de præben. de multa.

[3] Scilicet q̃ canones contradicunt in hac re, &c.

h ¶ *Presbytero.*] Ergo clericus degradatus non retinet ordinẽ. arg. 54. dist. ex antiqs. & 11. q. 3. eps. & 15. q. vlt. si quis p̃sbyter. & 23. q. vlt. clerici. & idẽ videtur per hoc q̃d dicitur infra ĩter laicos cõmunionẽ. Sed tñ dico q̃ characterẽ semper retinet, per id q̃d habes 1. q. 1. q̃d quidã. & 32. q. 7. licite. arg. 81. dist. dictum. Vnde qui percutit ipsum, incidit in canonẽ: saltẽ in memoriã pristinæ dignitatis, vt ff. de decurio. l. vlt. & ff. de quæst. vnius. §. seruus. & de consecra. dist. 4. ostẽditur. Ioa. q̃d non credo, cũ careat omni priuilegio clericali[4]: nec credo q̃ conficiat[5]: q̃a oẽm ptãtem amisit. B.

i ¶ *In tua.*] Ergo episcopus potest remittere pænitentiam iniunctam à Papa. sic 33. q. 2. latorem.

ADDITIO. Vel de hoc vt ibi. arg. contra 15. dist. c. 2. in fi. ibi videas. De hoc etiam not. 26. q. 7. tempora.

k ¶ *Abbatem.*] Ergo abbas potest esse diaconus: quia abbas potius est nomen officij, quàm dignitatis. 18. q. 2. c. 1. imo in minoribus ordinibus cõstitutus põt esse[6] abbas. extra de ætate & quali. tuã.

l ¶ *Veneris.*] existentem.

m ¶ *Cecidisse.*] per crimen.

n ¶ *Priorem.*] idest, vt sit monachus, vt prius fuit: nõ tñ erit abbas.

o ¶ *Obtineat.*] non ordinem, vel dignitatem.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 26.

¶ Qui homicidij, facto, aut præcepto, aut consilio post baptismum conscius fuerit, clericus non ordinetur. C. VIII.

Apud Mar. Brac.

Ansl. l. 7. c. xi.
Ex can. 18. Apost.

SI quis [a] viduam, aut ab alio dimissam † duxerit, non admittatur ad clericatum. Quòd si irrepserit, deijciatur. Similiter, si homicidij aut facto[b], aut præcepto[c], aut consilio[d], aut defensione « [e] post baptismum[f] conscius fuerit, & per aliquam subreptionem ad clericatum venerit; deijciatur, & in fine vitæ suæ † laicam communionem tantummodo recipiat.

† al. relictam

† al. sua communionem recipiat

« ¶ Defensione.] *In codice Lucensi regio (in quo sunt etiam hæc capitula à Martino Bracarensi episcopo collecta) & apud Anselmum, & in editione conciliorum tribus tomis, in margine legitur,* assensione: *cui lectioni conuenit quod legitur in concilio Triburiensi, c. xi. circa finem.*

Item Gregorius Ianuario episcopo Calaritano, lib. 3. epist. 26.

¶ De sacris ordinibus lapsi reparati non possunt. C. IX.

Poly. l. 4. tit. 39.
Ansl. l. 8. c. 20.
Iuo par. 6. c. 78.
Pann. l. 3. c. 133.

PEruenit ad nos, quosdam de sacris ordinibus lapsos, vel post pænitentiam, vel ante, ad ministerij sui officium reuocari: Quod omnino prohibemus, & in hac re sacratissimi quoque canones contradicunt. Qui igitur post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit[g]; sacro ordine ita careat, vt ad altaris ministerium vlterius non accedat.

Peruenit.] CASVS. Episcopus Caralitanus restituebat clericos lapsos in crimen fornicationis ante pænitentiam, vel post. p̃hibet Greg. dicens q̃ tales carere debent sacris ordinibus: & ad altaris ministeriũ nũquam accedere.

Idem Venantio Lunensi episcopo, lib. 4. epist. 5. seu c. 49.

¶ De eodem. C. X.

Poly. ibidem.
Ansl. l. 8. c. 21.
Iuo par. 6. c. 83.

ACcedens ad Gorgonam insulam fraternitas vestra discutiat id, quod ad nos de Saturnino presbytero[h] « perlatum est. Peruenit namque ad nos, quia, postquàm pro crimine lapsus sui, à sacerdotij ordine est deiectus, ad explendum ministerium sacerdotij præsumpsit accedere, & omnipotenti Deo hostias immolare. Quod si ita factum fraternitas vestra repererit; eum sacri corporis & sanguinis Dominici participatione priuatum in pænitentiam redigat: ita vt vsque ad diem obitus sui in eadem excommunicatione permaneat, & viaticum tantummodo exitus sui tempore percipiat. Sin autem eũ fraternitas tua talem pænitentiam agere cognouerit, vt ei iuste ad recipiendam inter laicos communionem, & ante exitum, debeat misereri; hoc in tuæ[i] fraternitatis ponimus potestate: *& infra.* ¶ Præterea ad fraternitatis tuæ consulta respondentes statuimus, diaconum, & abbatem[k] de portu Veneris[l], quem indicas cecidisse[m], ad sacrum ordinem non debere, vel posse vllo modo reuocari. Quem quidem sacro ordine priuatum in pænitentiam deputare te conuenit: cuius si postea actus, conuersatioque meruerit; priorem[n] inter alios monachos, vbi tu tamen decreueris, standi locum obtineat[o]. Subdiaconi quoque, quos similis culpa constringit, ab officio suo irreuocabiliter depositi, inter laicos communionem accipiant. In portu autẽ Veneris, loco lapsi diaconi, alium, qui hoc officium implere debeat, ordinabis. Saturninum vero presbyterum, vt numquam ad sacri ordinis ministerium præsumat accedere, scriptis cauere decreuimus: sed eum in insula Gorgona, at-

Eodẽ lib. 4. epist. 16. seu c. 60.
Pann. l. 3. c. 132.

ACcedens.] CASVS. Hoc cap. loquitur de quodam presbytero Saturnino, & de quodã diacono abbate, & de quibusdã subdiaconis. presbyter Saturninus propter suum delictũ depositus fuit: & tamen post depositionẽ Missas celebrauit. Diaconus vero abbas & subdiaconi mortaliter peccauerũt, crimẽ fornicationis cõmittendo. Vnde Luneñ. eps quæsiuit quam pœnam isti pati deberent. Et respondet Gregor. q̃ Saturninus presbyter careat communione corporis & sanguinis Christi donec vixerit. in fine tamen viaticũ accipiat: nisi antea episcopo visum fuerit ei esse miserendũ. & in scriptis caueat, vt de cetero Missam nõ cantet: & gerat curam monasteriorũ in insula Gorgonia & Capraria sine præiudicio alicuius. Diaconus vero abbas sẽper ab ordine sacro depositus erit: qui tamẽ poterit inter alios monachos priorem locũ obtinere, si eius cõuersatio meruerit: sed ordinẽ nõ obtinebit, in cuius loco debebit alius ordinari. Subdiaconus vero irreuocabiliter deponetur: laicam tamen communionem accipiat.

a ¶ Sc.

a ¶ *Solicitudinem.*] Vt sit procurator loci, licet sit infamis: quia infames non excluduntur a ciuilibus muneribus [1], sed honorib[9]. Arg. C. de his qui non imple. sti. sacra. soluti sunt. l. 1. lib. 10. & extra de æta. & qualita. tuam. & sic procurator monasterij potest esse infamis: sed non procurator epi. 5. q. 3. quia episcopus. qa nō requiritur summa in eis per fectio integritatis, vt 16. q. 1. legi.

que Capraria solicitudinem [a] de monasterijs gerere, & in eo, in quo est statu, sine cuiusquam aduersitate manere permittimus.

a ¶ Presbytero.] *In vetusto codice epistolarum B. Gregorij, & aliquot antiquis exemplaribus Gratiani legitur*, expresbytero; *itemque inferius in hoc eodem capite:* Saturninum vero expresbyterum *siue vt in impressis B. Gregorij*, expresbytero. *Depositos enim presbyteros, expresbyteros, & eos, qui monasteria deseruerant, exmonachos appellabant, sicut illi qui consulatum, aut quæsturam gesserant, exconsules, aut exquæstores vocari soliti fuerant.*

Idem Mariniano episcopo Rauennati, lib. 6. epist. 39. seu c. 203.

¶ Loco lapsi alius ordinandus est. C. XI.

Ans. l. 8. c. 25.

Postquam quemquam criminaliter abscedentem †, in locum, de quo lapsus est, nulla permittit ratio reuocari; & vltra tres menses [b] ecclesiam vacare pontifice statuta sacrorum canonum non permittunt: ne cadente pastore dominicum gregem antiquus (quod absit) hostis insidiando dilaniet; fraternitas vestra deprecationi eorum consentire, & in loco lapsi debet episcopum ordinare.

† al. cadentem. dist. 75. quoniā.

Item Martinus Papa I. in epistola ad Amandum.

¶ Qui post ordinationem suam in lapsum ceciderit, sacra mysteria non debet tractare. C. XII.

SI post ordinationem suam quispiam in lapsum ceciderit, & præuaricationis peccato fuerit † deprehensus obnoxius, omnimodo prohibendum est, eum manibus lutulentis, atque pollutis mysteria nostræ salutis tractare.

† al. *deprehendatur*] orig.

2 *Econtra* [c] *exemplis, & auctoritatibus probatur post actam pænitentiam proprios gradus licite posse administrare, & ad maiores conscendere. Maria enim soror Aaron postquam lepra percussa est, quia in Moysem murmurauerat, acta pænitentia à peccato mundata, & sanata est, & pristinam gratiam prophetandi recepit. Aaron* [d] *autem post conflatum vitulum, etiam in summum sacerdotem consecratus est. Dauid* [e] *post adulterium, & homicidium spiritum prophetiæ recepit, & in proprio † gradu permansit. Achab quoque post mortem Nabuthæ viri sanctissimi per pænitentiam humiliatus in regia sede remansit. Et vt prætereamus multa exempla veteris testamenti, Petrus negauit Christum, & tamen postea princeps Apostolorum factus est: Paulus Stephanum lapidauit* [f], *& tamen à Deo in Apostolum electus est. Multi quoque ab hæresi ad vnitatem catholicæ fidei reuertentes in suis ordinibus sunt recepti: alij vero ad episcopalem etiam gradum sunt promoti, vt pote Augustinus* [g], *& alij complures.*

33. q. 2. c. hoc ipsum. *Num* 12. *Exo* 32. 12. reg. 1. & 12. † al. *pristino* 3. reg. 21. *Matt.* 26. *Ioan.* 21. *Act.* 7. & 9.

¶ De eodem. PALEA. C. XIII.

IOannes Chrysostomus à duabus synodis orthodoxorum episcoporum fuit diiudicatus †, sed iterum fuit restitutus. Marcellus episcopus Ancyræ Galatiæ depositus fuit: sed postmodum proprium recepit episcopatum. Asclepius dijudicatus à synodo, ecclesiam suam postea recepit. Lucius episcopus Adrianopolites damnatus à Papa Iulio recepit ecclesiam sui episcopatus. Cyrillus episcopus Hierosolymitanus depositus fuit, postea reconciliatus est ecclesiæ suæ. Simili modo Polychronium eiusdem ecclesiæ Hierosolymitanæ pontificem Sixtus Papa damnauit, & iterum ipse eum reconciliauit. Innocentius Papa Photinum episcopum damnauit, sed postea eum in proprium locum restituit ecclesiæ suæ. Misenum [g] episcopum a Felice Papa dānatum Gelasius Papa successor illius reconciliauit †, & ecclesiæ suæ restituit. Leontius, dum esset presbyter, depositus fuit, sed postea in Antiochia patriarcha extitit. Gregorius vero quartus Papa Theodosium, quem Eugenius eius antecessor presbyterij honore priuauerat, sanctæ ecclesiæ Signinæ consecrauit episcopum. Ibas namque episcopus dijudicatus fuit, sed sancta synodus canonica suam illi restituit ecclesiā. Rothadū vero episcopū sanctæ Suessionensis ecclesiæ a synodo, cui Carolus interfuit, condemnatum, & Sophronium † Placentinum episcopum merito reprobatum, Nicolaus Papa ambos reconciliauit.

Bur. l. 1. c. 233. Iuo in prologo. Pann. in prologo. c. 32. † al. *iudicatus*. *Sixtus Papa iij.* 35. q. 9. c. *Gregorius.* † al. & *communicauit.* † al. *Suffrenum*] vel *Suffredū*] vt ij. 6. q. 3. deniq; Suffredus.

g ¶ *Caput hoc à vetustioribus codicibus abest: in vulgatis inscribebatur*, Item ex epistola

1 Ista epi. ei- ...etur tenetur per gl. & doct. in c. cum deputati. de iudi. & c. Imperatorū. de iura. calum. Spec. in ti. de procu. §. 1. ver. item q̄ est infamis. & Alexander de Imol. in l. reū criminis. in fine. C. de procu.

Infamis potest esse p̄curator.

POstquam.] CASVS. Episcopus quidam depositus fuit: canonici volebant alium eligere. Archiepiscopus vel primas disturbabat eum restituere nolens: quod dicit Greg. de iure fieri non posse: & cū ecclesia vltra tres menses vacare non debeat, præcipit Grego. archiepiscopo, vt deprecationi canonicorum cōsentiat, & loco depositi alium ordinet.

b ¶ *Tres menses.*] tres dantur ad electionem à die mortis: & alij tres menses ad consecrationem petendam. ī. 100. distin. quoniam. & 63. distinct. obeuntibus. & extra de elect. ne pro defectu. nisi per necessitatem prorogetur [2]: vt 28. distin. de Syracusanæ.

Electio an fieri debeat ītra tres menses.

2 De hoc 61. dis. Olius. & c. bene nouit. ibi de hoc.

CONTRA. Hæc est secunda pars huius distinctionis, in qua magister probat contrarium eius quod supra probatum est: sci licet q̄ post lapsum possunt reparari: p̄bat inquam per exempla & per nouem auctoritates. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra probatum est, q̄ lapsi post pænitentiam non sunt restituendi. Modo Gratianus probat contra, scilicet q̄ possunt restitui, & ad altiora conscēdere: & probat octo exemplis; scilicet Mariæ & Aaron, Dauid, Achab, Petri & Pauli, Augustini, & aliorum, quorum nomina i sequēti palea ponūtur: q omnes post peccatū sunt restituti.

c ¶ *Econtra.*] Maria, &c. de hoc dicitur 2. q. 7. §. item obijcitur.

d ¶ *Aaron.*] Hæc historia habetur 45. dist. disciplina.

e ¶ *Dauid.*] Hæc historia dicitur 2. q. 7. §. item cum Balaam.

f ¶ *Lapidauit.*] id est, lapidantibus cōsensit, custodiendo vestes, vt ī. ea. considerandū. vnde non fuit penitus immunis, vt extra de homi. cap. sicut. §. illi quoque. tū hoc exemplum non competit, quia istud fuit ante baptismum.

g ¶ *Augustinus.*] qui fuit Manichæus [3]: sed ante baptismū: & ideo non competit exemplum, &c.

3 Arg. contra. 11. q. 6. vider. vbi de hoc.

Ponderet.] Casus. In hoc cap. ostendit Calixtus Papa, quòd clerici post lapsum peracta pænitentia possunt in pristinum statum restitui. Et hoc probat auctoritatibus & exemplis xi. Prima est in principio capituli. Secunda probatio incipit ibi, *Sed si aliquis lapsus.* & ad hoc inducit auctoritatem Apostoli: Si præoccupatus, &c. Tertia ibi, *Porro sanctus Dauid.* Quarta ibi, *Beatus quoque.* Quinta ibi, *Peccator.* Sexta ibi, *Errant itaque.* Septima ibi, *Numquid q dormit.* Octaua ibi, *Redde mihi.* Nona ibi, *Vade, & amplius noli peccare.* Decima ibi, *Nō ergo.* Vndecima ibi, *Sententiam.*

a ¶ *Ponderet.*] Grauis erit quilibet in verbis, vt 4.q.3. §. item in criminalibus. ver. in testibus. & qui cito fatur, ad pænitentiam properat, vt dicit Seneca: & potest quis in proprio facto petere īducias ad respōdendum, vt ff. de intererro. act. qui interrogatur, an heres: sit nā testis repentinus, &c. 5. q. 5 §. sed aliud.

b ¶ *Quod tibi.*] in Tobia.

c ¶ *Tempore.*] Nam ratio temporis mutat cōstitutionem, vt 34. dist. fraternitatis.

d ¶ *Apostolus.*] ad Galatas.

e ¶ *Dauid.*] Hoc exemplum nō competit, nā nihilominus fuit dictū ei: Nō ædificabis mihi domum; quia vir sanguinū es. j. de consecr. dist. 1. c. 1. & 1. q. 7. si quis omnem.

Dauid prohibitus est ędificare.

f ¶ *Ministrare.*] dispēsatiue, si crimen est manifestum; vel ipso iure, si crimen est occultū. extra de tēp. ord. c. vlt.

g ¶ *Qui dormit.*] in peccato.

h ¶ *Non adijciet.*] id est, non conabitur bene operando.

i ¶ *Vt resurgat.*] per pænitentiam.

K ¶ *Docuit.*] id est, docturum se promisit: & sic eoipso q quis promittit se velle docere, Deo obligatur. sic 21. dist. in nouo. vbi similiter arguit Anacletus ex illa auctoritate: Dabo tibi claues, id est, do in corpore mortali & sic futurū ponitur p præsenti, vt de consec. dist. 2. in Christo. ff. de verb. sig. verbū erit. B. simile 23. q. 5. §. hic notandū. ibi, da, &c.

Docere se velle promittēs, Deo obligatur.

l ¶ *Misericordiam.*] Si enim in aliquo redarguendi sumus, melius est misericordiæ reddere rationem, quàm crudelitatis. 35. q. 9. veniam. & j. 26. q. 7. alligant. & 11. q. 3. nemo j. 86. dist. non. satis. j. 1. q. 7. exigunt. s. dist. 9. sana quippe.

Excedendū est potius circa misericordiā, q circa crudelitatem.

Cyrilli ad Ioannem Antiochenum: *qua inscriptio sublata est, quoniam quæ in hoc capite tractantur, ex varijs historijs sunt collecta, & aliqua longe post Cyrillum & Hierosolymitanum, & Alexandrinum contigerunt. Neque apud Burchardum, & Iuonem vlla talis inscriptio est, sed tantum in Pannormia.*

β ¶ Milenum.] *Antea legebatur,* Nicænum. *Emendatum est ex Burchardo, Iuone, & c. Gregorius j. 35. q. 9. Atque in Pontificali Romano manuscripto in vita Nicolai primi hæc legūtur:* Sicut beatus Papa Felix Vitalem, & Milenum episcopos, qui in Petro Alexandrino hæretica fæce coinquinato coacti consenserant, sacerdotali gradu, ecclesiastica imo communione priuauit.

Præterea Calixtus Papa I. de huiusmodi scribit ita, epistola 2. ad episcopos Galliarum.

¶ Clerici post lapsum in suis ordinibus reparari possunt. C. XIIII.

Ponderet[a] vnusquisque sermones suos, & quod sibi loqui nō vult, alteri non loquatur. Vnde bene sacra ait scriptura [Quod tibi[b] non vis fieri, alteri ne facias.] Nos enim tempore[c] indigemus, vt aliquid maturius agamus. Nec præcipitemus consilia, & opera nostra, neque ordinem corrūpamus. ¶ Sed si aliquis lapsus quocumq; modo fuerit, portemus † eum, & fraterno corripiamus affectu: sicuti ait B. Apostolus: [[d] Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spiritales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis; considerans teipsum, ne & tu tenteris. . Alter alterius onera portate; & sic adimplebitis legem Christi.] ¶ Porro sanctus Dauid[e] de criminibus mortiferis egit pænitentiam, & tamen in honore permansit. ¶ Beatus quoque Petrus amarissimas lacrymas fudit, quando Dominum negasse pænituit: sed tamen Apostolus permansit. Et Dominus per Prophetam peccantibus pollicetur, dicens [Peccator in quacumque die conuersus ingemuerit, omnium iniquitatum illius non recordabor amplius.] Errant enim qui putant Domini sacerdotes post lapsum, si condignam egerint pænitentiam, Domino ministrare[f] non posse, & suis honoribus frui, si bonam deinceps vitam duxerint, & suum sacerdotium condigne custodierint. Et ipsi, qui hoc putant, non solum errant, sed etiam contra † traditas ecclesiæ claues disputare, & agere videntur: de quibus dictum est [Quæcumque solueritis in terra, erunt soluta & in cælo.] Alioquin hæc sententia aut Domini non est, aut vera est. ¶ Nos vero indubitanter tā Domini sacerdotes, quàm reliquos fideles post dignam satisfactionem posse redire ad honores credimus; testante Domino per Prophetā [Numquid[γ] qui dormit[g], non adiiciet[h] vt resurgat[i]?] Et Propheta Dauid pænitentiam agens dixit: [Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.] Ipse namque post pænitentiam, & alios docuit[k], & sacrificium Deo obtulit, dans exemplum doctoribus sanctæ ecclesiæ, si lapsi fuerint, & condignam pænitentiam Deo gesserint, vtrumque facere posse. Docuit enim quando dixit [Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te cōuertentur.] Et sacrificium Deo pro se obtulit, dum dicebat [Sacrificium Deo spiritus contribulatus.] Videns enim Propheta scelera sua mundata per pænitentiam, non dubitauit prædicando, & Domino libando curare aliena. *& infra.* ¶ Mundatur ergo homo à peccato, & resurgit gratia Dei lapsus, & in pristino manet officio iuxta prædictas auctoritates. Videat, ne amplius peccet, vt sententia Euangelij maneat in eo [Vade, & amplius noli peccare.] Vnde ait Apostolus [Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius.] *& infra.* ¶ Sententiam, fratres, quæ misericordiam[l] vetat, non solum tenere, sed & audire refugite; quia potior est misericordia omnibus holocaustomatibus, & sacrificijs.

Tob. 4.
Burc. l. 19. c. 42. Iuo. p. 6. 48.
† *non perdamus eum, sed fra.*] or.
Gal. 6.
Ezech. 18.
Poly l. 4. tit. 38. Pann. l. 3. c. 148.
† *al. traditas ecclesiæ claues despicere videntur*] j. ex Augu. c. vt constitueretur.
Matt. 18.
Greg l. 2. ep. 53.
Ps. 40.
Ps. 50.
Ion 8.
Rom. 6.

γ ¶ Numquid.] *In epistola Calixti & apud collectores indicatos legitur:* numquid, qui cadit, non adijciet, vt resurgat? & qui auersus est, non reuertetur? *& alibi:* nolo, inquit Dominus, mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. *Quæ duæ sententiæ habentur Hiere. 8 & Ezech 33. Sed ob glossam nihil est mutatum.*

Item Hieronymus ad c. 3. Malachiæ.

¶ In pristinum gradum post pænitentiam reuocari possunt sacerdotes. C. XV.

E

ET purgabit filios.] CASVS. Probat Hiero. post peractam pænitentiam sacerdotes posse Deo placere, & sacrificare sibi sicut ante peccatū faciebant. Et hoc probat auctoritate Malachiæ dicentis, sacerdotes vete. testamen. purgandos esse & colandos, vt puri remaneant, sicut aurum & argētum, vt Deo digne offerant. Ita & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurū, & argētū, & erūt offerentes Domino iusta sacrificia, & placebit Domino sacrificiū Iuda & Hierusalē sicut dies sæculi, & anni antiqui.

b ¶Tempus enim, &c.] verba Petri in epistola canonica.

ADDITIO. primæ Petri. 4. c.

Mal. 3.
1. Pet. 4.
Ezechiel. 9.

ET purgabit[a] filios Leui: tempus[b] est enim vt iudicium incipiat à domo[c] Dei.]& alibi[d] scribitur. [A sanctis meis incipite]. In filijs autem Leui omnem[e] sacerdotalem intellige dignitatem. Si autem sacerdotes purgandi sunt, & colandi, vt purum aurum remaneat, & argentum; quid de ceteris est dicendum? Qui cum emundati fuerint, & colati; tunc offerent Domino iusta sacrificia, & placebit sacrificium eorum, quod offerunt pro Iuda, & Hierusalem, hoc est pro ijs, qui Dominum confitentur, & pacem eius mente conspiciunt [sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui[f]:]vt quomodo in principio[g] placuerunt Deo, sic post peccatum[h], & pænitentiam placere incipiant, cū omni fuerint peccatorum sorde purgati.

c ¶A domo.] id est, sacerdotib⁹. Oīa enim mala à sacerdotibus ꝓcesserunt, 24. q. 3. transferunt.

Vide glossā in capite isto allegato.

d ¶Et alibi.] in Ezechiele. cap. 9.

e ¶Omnem.] arg. quod de vno dicitur, de omnibus intelligitur, vt 61. dist. miramur. & 24. q. 1. quodcumque.

f ¶Antiqui.] id est, patres sancti.

g ¶In principio.] id est, ante peccatum. argu. ĩ. proxi. cap.

h ¶Sic post peccatum.] immo plus. ĩ. ea. cap. fidelior.

Item Gregorius Secundino, lib. 7. epist. 53.

¶ Lapsi reparari possunt. C. XVI.

Rab. in pæn. c. j.
Burc. l. 19. c. 43.
Iuo p. 6. c. 85.
Pann. l. 3. c. 147.

QVia sanctitas tua hoc à nobis requisiuit, vt sibi de sacerdotali officio post lapsum resurgendi auctoritates scriberemus, dum se dicit de hoc canones diuersos legisse, & diuersas sententias inuenisse, aliàs resurgendi, aliàs nequaquā posse. Ideo[α] nos generales synodos à Nicæna incipientes, hāc cū reliquis quattuor[i] veneramur; quia ipsam sequentes ceteræ in cūctis canonicis sententijs vnanimiter concordant. Nos vero præcedentes patres sequi debemus, qui auctore Deo à sacra doctrina illorum non discordamus. A capite[k] itaque incipientes vsque ad quartum[l] altaris ministrum, hanc formam seruādam cognoscimus, vt sicut minorem maior præcedit in honore; ita &[m] †in crimine; & quem maior sequitur culpa; maiore plectatur vindicta; & sic postea† pænitentia credatur esse fructuosa. ¶ Quid enim prodest triticum[n] seminare, & fructum[o] illius non colligere? aut domum construere, & non illic habitare? Post dignam igitur satisfactionem credimus posse rediri ad honorem. *& infra.* ¶ Ad fontem misericordiæ recurrentes Euangelij proferamus sententiam. [Gaudeo[p], inquit, super vno peccatore pænitentiam agente, magis quàm super nonagintanouem iustis, qui non indigent pænitentiam]. Et ouem perditam, nonagintanouem[q] non errantibus relictis in deserto[r] †, humero pij pastoris ad ouile reportatam Dominus ipse testatur. Si ouis perdita errans post inuētionem ad ouile humero reportatur; cur post pænitentiam ad ecclesiæ ministerium lapsus non reuocetur? Sicut[β] in Apocalypsi dicitur de ministro ecclesiæ [Memento vnde excideris, & age pænitentiam, & prima[s] opera fac]. Quid enim est grauius, aut carnale delictum admittere, sine quo pauci[t] inueniuntur, aut Dei filium iureiurando negare? In quo tamen hunc ipsum beatum Petrum apostolorum principem, ad cuius sacrum corpus indigni sedemus, lapsum esse cognoscimus. Sed post negationem pænitentia secuta est, & post pænitentiam misericordia data est; quia postea ab Apostolatu eum non expulit; qui ante quidem ipsum se negare prædixit.

† al. & crimine
† al. vindicta, qua post pænitentiam
Luc. 15.
† in deserto] abest ab orig.
Apoc. 2.

α ¶Ideo nos.] *In duabus editionibus epistolarum B. Gregorij legitur*, ideo generalissima, quæ à Nicæno concilio incipiunt cum reliquis quattuor inuenimus concordantia. Nam & nos præcedentes, &c. *In vno manuscripto codice est*, generalissime: *reliqua eodem modo. Apud Barchardum, Iuonem, Pannormiam.* Nam nos generaliter; *ceteroqui parum à Gratiano discordant.*

β ¶Sicut.] *Hinc vsque ad vers.* Quid enim. *in aliquot codicibus epistolarum excusis, & duabus manuscriptis, Burchardo, Iuone, & Rabano non habentur.*

Idem super Ezechielem, hom. 9. ad c. 2.

QVia sanctitas tua.] CASVS. Secundinus inueniebat ꝯrias auctoritates de reparatiōe lapsorū, quare supplicauit Gregor. vt solueret ei has ꝯrietates: & scriberet sibi de clericis lapsis, vtrū possint post pnīam reparari. Grego. vero ei satisfaciens ostēdit lapsos ꝑacta pnīa, posse in statū pristinū reduci, sequēs concilia & antiquos patres. & hoc probat exēplis & rationibus sex. Prima ratio ē ibi, *Quid enim.* Secundum exemplum vel ratio est ibi, *Aut domum.* Tertia ibi, *Gaudeo.* Quarta ibi, *Et ouem.* Quinta ibi, *Sicut in Apocalypsi.* Sexta ibi, *Quid enim grauius.*

i ¶Quattuor.] scilicet Constantinopolitana, Ephesina, Calcedonensis, & Ancyrana, de qua habes ĩ. ea. dño[y].

[y] De istis habetur. 15 dist. c. 1.

k ¶A capite.] id est, episcopo.

l ¶Vsq; ad quartum.] id est, subdiaconatum.

m ¶Ita & in crimine.] ĩ. 24. quæst. 1. non afferamus.

n ¶Triticum.] id est, pænitentiam.

o ¶Et fructum.] id est, restitutionem.

p ¶Gaudeo.] ideo dicit, gaudeo; qa post pænitentiam fortior resurgit homo, vt infra ea. fidelior[z].

[z] Secundū hūc intellectū istud. magis, quod est in textu tenetur comparatiue, & legit de veris iustis & loquitur quadam similitudine vulgari. Archid.

q ¶Nonagintanouem.] Per hunc numerū designantur nouem ordines Angelorum, de quibus habes ĩ. de pæ. dist. 2. principium.

r ¶In deserto.] id est, in cælo: quod diabolus per casum deseruit.

s ¶Et prima.] arg. ꝙ restituti possunt accusare & testificari. arg. ĩ. eod. ferrum. & cap. domino sancto.

t ¶Pauci.] difficile enim est cōtinere, vt 28. dist. de his. & 33. q. 5. qui sitit. nec tamen ideo minus delictum est, vt 2. q. 1. multi. in fi. & 32. q. 7. flagitia. & licet istud sit naturale, non tamen excusat, vt ff. ad leg. Aquil. si seruus. §. si fornicarius.

& alii, vt dicit Gre. cum emendati fuerint poterunt offerre, & placebit Deo sacrificium eorū, sicut dies sæculi, & anni antiqui Domino placuerūt, id est, sicut ante peccatum Domino placuerunt, ita & post peccatum emendati placent, & placere debent.

a ¶Et purgabit.] Verba Malachiæ sunt; Ecce veniet Dominus exercituum, & quis potest cogitare diem aduentus eius, & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis cōflans, & quasi herba fullonū, & sedebit cōflans, & emundans quasi aurū, & argentū,

¶ Post acerrimam pænitentiam lapsi reparantur. C. XVII.

QVid est hoc, quod prophetæ [a] iacenti dicitur [Sta supra pedes tuos,& loquar tecum.] Qui enim iacenti loquebatur,cur nõ se,nisi stanti promittit esse locuturum? Sed sciendum, quia alia sunt,quæ iacentes,alia,quæ stantes audire debeamus. Iacẽti enim dicitur, vt surgat;stanti autem præcipitur, vt ad prædicationem proficisci debeat. Adhuc enim nobis in infirmitatis confusione iacentibus præberi non debet auctoritas prædicationis. Sed cũ iam in bono opere surgimus,cum iam recti stare cœperimus,dignum est, ut ad lucrandos alios in prædicationem mitti debeamus. Stans [b] ergo propheta visionem spiritalem vidit,& cecidit: cadens vero iam monitionis verbum suscepit, ut surgeret: surgens autem præceptum audiuit;vt prædicaret. Nam qui adhuc ex superbiæ vertice stamus,cum iam de æternitatis timore [c] aliquid sentire cœperimus,dignum est,vt ad pænitentiam cadamus. Et cum infirmitatem nostram subtiliter cognoscẽtes, humiliter iacemus,per diuini verbi consolationem surgere ad fortiora opera iubemur.

Idem lib.18.moralium,c.16.ad c.28.Iob.

¶ De eodem. C. XVIII.

FErrum [d] de terra tollitur, cum fortis propugnator ecclesiæ à terrena, quam prius tenuit,actione separatur. Non ergo in eo debet despici [e], quod fuit; quia iam incipit esse, quod non fuit [f] †.

Item Hieronymus ad c.3.Micheæ.

¶ Post condignam pænitentiam pristina recipiuntur officia. C. XIX.

CVm exaudiero [g] eos, dabo eis virtutem spiritus mei, & implebo eos iudicio meo,& fortitudine.] Animaduerte in præsenti loco posse docere aliquem post peccatum; si tamen vitia pristina, pænitentia digna diluerit. Vnde Dauid post adulteriũ, & homicidium loquitur in psalmo [Asperges me hyssopo,& mundabor;lauabis me,& super niuem dealbabor]. Nec sua tantum puritate contentus est; sed infert [Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me]: cumque hoc feceris [docebo,ait,iniquos vias tuas,& impij ad te conuertentur].

Ps.50.

Idem Hieronymus lib.2.contra Iouinianum.

¶ De eodem. C. XX.

IEsus filius Iosedech sacerdos magnus, quamquam in typo [h] præcesserit Saluatoris, qui nostra peccata portauit,& alienigenam sibi ex gentibus copulauit ecclesiam; tamen secundũ litterã post sacerdo-

j.de pænit.dist. 2.c. si enim. §. Iesus.
Zach.2.

¶ Concor. te… in fi.in l.1.§. … summa.ff. de … qua plu.arc.& … le.prouincial … ff.de verbo. …

QVid est. CASVS Probat Gre.in hoc c.ꝙ prælati post lapsum peracta pænitentia,ex officio suo ꝑdicare possunt: & hoc probat exẽplo Ezechielis prophetæ,q cũ staret & videret similitudinẽ quattuor animaliũ,& quattuor rotarũ,cecidit ĩ faciẽ suam,& Dñs dixit ei: Fili hominis,sta supra pedes tuos, & loquar tecũ. Iacẽti ergo in peccato prophetæ dicitur, vt resurgat per pænitentiam, & post pænitẽtiã ad prædicandũ mittit. Prælati similiter in peccato iacentes prædicabunt,sicut fecit propheta. Nam cum stant in peccatis superbiæ ꝑlati,dignum est,vt ad bona opera cõsurgãt per pniam. Et no.ꝙ in ꝑdicta auctoritate stare dupliciter sumit. Nã prĩo accipit ĩ mala significatione, postea in bona.

a ¶ *Propheta.*] Ezechieli,Ezechie.2.

b ¶ *Stans.*] Hic stans accipitur in mala significatione,& prius ĩ bona, & ita est hic arg.ꝙ aduocat⁹ variis modis põt iura exponere, sicut hæc auctoritas,Verbum caro factũ est. vel illud: Veritas de terra orta est.quãdoq; exponitur,id est, Christus đ virgine natus est,vt 35.q.10.c.1. quandoq; exponitur.i. confessio de pænitente.de pæ.dist.1. quicumque.arg. contra 23.q.7 quod autẽ. Sed hæc diuerso respectu.

Iura vario modo possunt exponi.

ADDITIO. Ad idẽ extra de ap. solicitudinẽ,in fi.vbi de hoc.

c ¶ *Timore.*] seruili s. cũ quo charitas dedignatur habitare. ĩducit tñ iste timor filialẽ, sicut seta filum, vt j. de pæ.dist.2.si quis tantã.

Timor est duplex.

FErrum.] CASVS. Legitur in Iob,Habet argentum venarum suarum principia,& locus est auro,in quo cõflatur. ferrum de terra tollitur, & lapis calore solutus in æs conuertitur.Per hanc auctoritatem vult Greg.probare, ꝙ postquã ꝑlatus separatus est per pænitẽtiã à peccatis, debet lucidus reputari,nec debet conspici in eo id quod fuit,sed quod modo est,ad instar ferri,quod donec est sub terra,obscurum est:sed postquã separatur à terra,fit lucidum,& vtile ad secãdũ.Sic prælatus ad prædicãdum, & ad verba diuina declarandum.

d ¶ *Ferrum.*] in Iob cõtinetur ita:habet argentũ venarũ suarum principia,& auro locus est in quo conflatur:ferrum de terra tollitur,& lapis calore solutus in æs conuertitur.

e ¶ *Incipit.*]arg.ꝙ post pænitentiã reuertitur q̧s ad priores [1] act⁹. si,32.q.1.cũ renuntiatur.& q.5.præceptum. in fi. & 6.q.1.illi qui. & s.eo.c.qa sanctitas tua.in fi.ff.de ædil.edic.qđ ita.ar. ꝫ 61.dist. in sacerdotibus.Resp.ꝙ nũquã ꝑ pniam reuertitur res ad priorẽ statum,vt 33.q.2.admonere.& 81.dist.Romanus.& c. si quis clericus.sed per dispensationẽ,vt 2.q 3.§.notandũ.in fi. Ioan. nisi in occultis criminibus,vt extra de temp.ordinan.c.vlt.B.

[1] Ad hoc s. eo. quia tua.ver. sicut in. vbi de hoc & 23.q.6.vides iuxta fi. vbi etiam de hoc.

f ¶ *Quod non fuit.*] id est,qualis non fuit,& sic non est hic aliqua fictio iuris.Vel dic, ꝙ ius fingit eum esse nouum hominem sicut baptizatum.26.dist.c.1.de pæn.dist.2.§.Romanos.& c.quomodo. versi expoliantes.alteratus tamen est.2.q.7.§. quia ergo sic fingit non esse homicidam qui est homicida.23.q.5. si homicidiũ. similiter fingit aliquẽ nõ transisse qui transiuit,vt 7.q.1.mutationes.& non esse episcopũ qui est episcopus,vt 2.q.7.non omnes. & c. qui nec.& esse virginẽ,quæ nõ est virgo,vt 32.q.5.proposito.& nõ esse matrimoniũ quod est,vt 30.q.5. aliter. Sed nũquid per tales fictiones ꝑiudicabitur iuris veritati: ita vt nõ admittatur probatio in ꝯrium? videtur ꝙ sic:vt extra de regularibus,vidua.Videtur cõtra,vt extra de renun.sup eo.& ff.qđ met.cau.nõ est verisimile.& vna ꝑsumptio ꝑ aliã ꝑsumptionẽ tollitur.ff.de ĩ inte.rest.l. diuus. Ego dico breuiter,ꝙ ꝫ oẽm ꝑsumptionẽ admittitur ꝓbatio, nisi vbi ius de iure alicui⁹ nõ tm̃ ꝑsumit,sed ẽt certũ q̧đ statuit [2] ,nec multũ appretior illã distinctionẽ quorũdã,ꝙ est q̃dã ꝑsumptio iuris,quædam hominis,quædã naturæ;de quibus habes extra de spõsa.is qui.q̧a lex dicit,ꝙ per fictionẽ iuris veritas nõ confunditur, nec deletur,vt C.de iure dotium.in rebus.in princ.

Ius multa fingit.

Probatio vtrum contra præsumptionem admittatur.

[2] Aliàs secus.ff. đ re.du. q̧ duos 2.3.& 4. secũdũ Lau.qui hãc sententiam tenet cum Io.

CVm exaudiero.] CASVS. Probat Aug.in hoc c.ꝙ ꝑlatus si diluat peccata sua ꝑ pænitẽtiam,docere põt sicut prius. Et hoc ꝓbat auctoritate Esaiæ,quæ est in principio c.& exemplo Dauid.

g ¶ *Cum exaudiero.*] Esaias propheta.37.cap.

IEsus.] CASVS. Iudæi venientes de Aegypto ꝑ desertũ cũ viderent vxores suas valde squalidas ex labore itineris,abiecerũt eas,& supinduxerũt alienigenas,qđ fecit Iesus filius Iosedech sacerdos magnus:à q̧bus alienigenis compellebant idolatrare,quas postea ad monitionem Esdræ dimiserunt. De isto Iesu Zacharias propheta vidit visionem quamdam,quam recitat sic:Ostendit mihi Dominus sacerdotem magnũ Iesum corã angelo Dei, & satã, id est,vxor idolatra,stabat à dextris eius,& Iesus erat indutus sordidis vestibus.Dixitque angelus ad eos qui corã se stabant:Auferte ei sordida vestimenta,& date ei candida vestimenta, & posuerunt super caput eius cidarim,induerũtque eũ candidis vestibus.

h ¶ *In typo.*] quia duxit alienigenam: sicut Christus ecclesiam.

a ¶ Sor-

a ¶ *Sordidatus.*] quia dimisit vxorem.
b ¶ *Diabolus.*]id est,vxor quæ idola coluit.
c ¶ *Candida.*] quando ad consilium Esdræ reliquit illam. 28. q. 1.§.1.& 2.

Contumaces.] CASVS. Quidam clerici cōionem fratrum & in-

h ¶ *Peregrina.*] quæ aliàs dicitur laica.extra de elec.c.2.
i ¶ *In matricula.*] sic 2.q.1.nomen.
K ¶ *Dignitatemque.*]si enim à vigilijs deest,auferendū est ei stipēdium,vt 91.dist. clericus victum. sed si prælatus per tres hebdomadas deest, per triennium suspenditur: vel etiam si diebus solennibus deest,vt 7.q.1.si qs in clero. si per duos menses, priuatur ecclesia,vt 7.q.1.præsentiū. nisi velis dicere hodie correctum, vt extra de cler. non residen. ex tuæ [2].Sed an possit repetere fructus postea cum reuertitur? nō vī, vt C. de re milita.l.1. lib.12. alioquin spe restitutionis facilius delinqueret,vt s. ea. dist. cap.1. Item quia pœnę non solent repeti.ff. de condicti. indebi. pœnæ. & pœnam quā qs ex suo delicto pręstitit. non repetit [3].ff. de pcura.qui proprio.§.pœnam. Item hic & in sequen.c.vī ꝙ eps possit dispensare cum deposito. Nam & senatus restituit.ff.de postu.l.1.§. de qua autem, & senatus æquiparatur principi.ff.de aqua plu.arcē. quod principis. & ecclesia habet suum senatum,vt 16.q.1.ecclesia. argu. ad hoc 11. q. 3. episcopus.& C.de episco.& cler.placet.Argu. ɔ̄.extra de cleri.non residen.ex tuæ.in fi.& dixi de hoc 2. q. 6. ideo. Ioan.Solu. cum deposito solenniter solus Papa dispensat,vt de pœni.dist.6.c.1.in fi.B.

Prælatorum ecclesias negligentium punitio.

[2] De hoc plene not.extra vt lite non conte.quoniam.§. si vero. & 7.q.1. ambitionis.ibi dicā. Archi.

[3] Dic quòd si iustam causam absentiæ habet: omnia recuperat.ff.de re mili.ex causa.nam & sententia rescinditur probata iusta causa absentiæ. extra de re iudic.cum Bertoldus.

Papa solus cum solenniter deposito dispensat.

tium sordidatus [a] inducitur, & stat diabolus [b] à dextris eius: & candida [c] illi deinceps vestimenta redduntur.

Et capitular.l.7.c.311.

Item ex concilio Agathensi, c.2.

¶ Per pænitentiam clerici correcti gradum suum, & dignitatem recipiant. C. XXI.

Iuo p.6.c.366.

CONtumaces clerici, prout dignitatis ordo [d] permiserit, ab episcopis corrigantur, & si qui prioris [e] gradus elati superbia, communionem [f] fortasse contempserint, aut ecclesiam frequentare, vel officium suum implere neglexerint [g], peregrina [h] eis communio tribuatur; ita, vt cum eos pænitentia correxerit, rescripti in matricula [i] gradum suum, dignitatemque [k] recipiant.

Apud Martinū Bracarensem.

Item ex concilio Martini Papæ, c.17.

¶ De eodem. C. XXII.

Burc.l.3.c.179. ex Bracarensi. Iuo. par.3. cap. 173.ex.Martino & 240. ex Bracarensi.

SI quis presbyter, aut diaconus [a] inuetus fuerit aliquid de ministerijs ecclesiæ venundasse; quia sacrilegium commisit, placuit eum in ordinatione ecclesiastica non haberi. In iudicio tamen episcopi [l] dimittendū est,siue dignus sit, siue indignus in suo recipi vt debeat gradu: quia multoties hoc ipsum, quod de sacrosancto altario cōtaminatum est, in episcopi potestate dimissum est.

a ¶ Diaconus.] *Sequebatur:* aut subdiaconus. *quæ duæ dictiones expuncta sunt, quia neque apud Martinum, aut Burchardum, aut Iuonem, neque in antiquis Gratiani codicibus habentur.*

[*Item Augustinus ad Bonifacium.*]

PALEA. [β] C. XXIII.

β ¶ Palea.] *In aliquot vetustis exemplaribus Gratiani hæ duæ paleæ non habentur: sed post finē capitis:* si quis presbyter. *sequitur continenter,* Quomodo igitur: *sunt tamen in multis, atque in ijs quidem, à quibus plerumque paleæ absunt Ac videntur summa quadam partim præcedentiū capitum,* ponderet. *&* quia sanctitas. *partim sequentis,* vt constitueretur. *quod refertur ex Augustino ad Bonifacium. Atque inde potuit in has paleas hæc eadem irrepere citatio.*

BEne valet sacerdos restitui ad honorem suum post peractam pænitentiam: licet in hoc diuersi diuersa sentiant, dicentes non posse restitui ad honorem. Sed sic dictum est propter simulatas pænitentias quorumdam, & propter affectatas honorum dignitates.

PALEA. C. XXIIII.

SAcerdos quidem si cadit, valet,& habet restitutionis locum post dignam peractam pænitentiam, in honorem suum propheta attestāte,qui ait [Numquid qui cadit, non adijciet, vt resurgat?] Et Beatus Gregorius hoc dicit ad Secundinum inclusum, amicum suum. Etiam ab ipso propheta in hoc argumentum habemus: qui cum post peractum adulterium, & homicidium perpetrauit; tamen postea peracta digna pænitentia per Dei gratiam ad pristinum officium restituitur.

Hier.8. Greg.l.7.ep.53.

§ *Quomodo igitur huiusmodi auctoritatum dissonantia ad concordiam reuocari valeat, breuiter inspiciamus. Sunt quidam, quos non odium criminis, sed timor vilitatis, & amissio proprij gradus,& ambitio celsioris ad pænitentiam cogit. Hos sacri canones irrecuperabiliter* † *deijciunt: quia qui simulatione pænitentiæ, vel affectione honoris à Deo non consequitur veniam,nec ab ecclesia reparationem meretur. Vnde Augustinus scribit ad Bonifacium epist.50.*

† al. irreparabiliter

intrare ecclesiam contemnebant, officia sua penitus negligentes: quæsitum fuit in concil.Aga.quam pœnam pati deberent: & respondetur, ꝙ puniri debent prout ordo permiserit,idest,maiores suspendant officio & beneficio:& eis peregrina cōio tantum tribuatur:minores vero acrius puniantur:qui tñ si postea resipuerint & pænitentiam egerint,in matrice ecclesia rescribentur, & in statu m pristinum reuertentur.
d ¶ *Prout dignitatis ordo.*] Alio enim modo sunt puniendi clerici minorum ordinum,& alio maiorum,vt 35.dist.ante omnia.& 11. q.1.si clericorum.& 12.q.2.fraternitas.
e ¶ *Prioris.*]id est, altioris.
f ¶ *Communionem.*]id est,nolunt esse inter alios [1].
g ¶ *Neglexerint.*]Auferetur eis officium & beneficium. Ioan. per suspensionem. secundum Hug.

Clerici maiores aliter puniunt, quàm minores.

[1] Al. dicit cōionem idest,communem obseruātiam & conuersationem.Arch.

SI quis.] CASVS. Quæsitum fuit in concilio Martini Papæ quam pœnam deberet pati presbyter vel diaconus q in casu illicito calicem vel librum ecclesiæ alienat: & respōdet ꝙ nō debet haberi in ordine clericorum: vel debet ab administratione causæ remoueri. in iudicio enim episcopi dimittitur, si cum eo voluerit dispensare.
l ¶ *Iudicio tamen episcopi.*] Hic ergo permittitur episcopo dispensare in sacrilegio, sic & in hæresi, vt j. ea. presbyteros qui.& in occultis etiam magnis.infra,de his vero.& hoc verum est nisi sit enorme sacrilegiū, vt 12.q.2.de viro.

Episcopus in hæresi dispensat.

QVOMODO. Hæc est tertia pars huius distinctionis, in qua concordat iura: & dicit quòd qui vere pænitent, possunt reparari: & qui ficte pænitent, non sunt reparandi: & hoc probat ex aucto.Ioan.de Fan.

CASVS. Probauit supra Gratianus, ꝙ lapsi reparari non possunt:postea probauit ɔ̄rium. Nunc vero ponit solutionem,dicens ꝙ illi qui agunt ficte pænitentiam non odio criminis, sed timore vilitatis, vel affectione honoris, non debent restitui:sed qui vere pænitentiam agunt, restitui possunt. Et hanc solutionem probat per sequentia cap.vsque ad §.quicumque.

V *T constitueretur.*] Casvs. Quæsiuit Bonifa. ab Augusti. quare in ecclesia sit statutum vt clerici post pænitentiã de criminibus nõ promoueanẽ, vel deijciantur, vel non reuocenẽ:& respondet Aug. ꝙ hoc non est constitutum propter desperationẽ indulgentiæ, id est, ꝙ ecclesia dispensare non posit: sed propter ficte pænitentes est constitutũ, vt deposita spe temporalis altitudinis, non superbe, sed humiliter agerent pænitentiã. & licet posint reparari post lapsum, vt Dauid & Petrus: nõ tñ canones q̃ ꝓhibent reparationem, inutiliter sunt constituti: quoniã facti sunt ꝑꝑ ficte pænitẽtes, vt ẜm varia genera morborum varias medicinas inuenirent: rigor quorũ canonum non est seruandus vbi multitudo est in causa.

a ¶ *Non desperatione.*] id est, ob hoc ꝙ ecclesia desperet se posse restituere tales.

b ¶ *Sed rigore.*] Hic manifeste colligitur, ꝙ canones qui dicũt lapsos non esse reparãdos vel restituendos, de rigore loquuntur.

c ¶ *Etiam de ceteris.*] id est, omnibus. nomine enim ceterorũ omnes intelliguntur. ff. de verb. sig. ceterorum.

d ¶ *Sed non ideo.*] q.d. licet posint restitui aliqui secundũ rigorem.

e ¶ *Nihil detrahebatur.*] id est, vbi non timetur periculum.

f ¶ *Aliquid.*] id est rigorem, vt non restituerentur, vt sic fierent magis humiles.

g ¶ *Addiderũt.*] scilicet, vt non posint restitui.

h ¶ *Per.*] id est, ꝓpter.

i ¶ *Potentias.*] id est, dignitates.

K ¶ *Experimenta.*] sic 29. dist. sciendũ. vel aliter vt q̃ñdoq; fiat restitutio: quãdoque non.

l ¶ *Strages.*] s. 44. dist. comessationes.

m ¶ *Detrahendum est.*] Hic habes ꝙ dispensatio quandoque est debita, scilicet vbi strages multorum iacet: & alibi, vt 45. dist. licet. & 1. q. 7. dispensationes. & 11. q. 3. plerumq;. 23. q. 1. noli. in fine. & ĩ. eo. considerandũ. cũ enim dispensatio sit quasi quædam misericordia: & est certum ꝙ quilibet tenetur esse misericors, vt 86. dist. non satis. & licet debita sit: tamen peti non potest: sicut episcopatus debetur bono: & tñ non potest eum petere, vt 8. q. 1. qui episcopatum. quandoque autem prohibetur dispensatio, vt 1. q. 1. erga. & s̃. eo. miror. q̃ñdoque etiam permittitur dispensatio, vt ĩ. eo. dño. & s̃. eo. si quis presbyter. Et nota ꝙ aliud est rigor, aliud est ius, aliud est dispẽsatio. Rigor est quidam excessus iuris, & quædam austeritas facta ad terrorem, ẜm quod dicit canon, ꝙ pænitentia imponitur ꝯhenti secundas nuptias, vt 31. q. 1. c. hac ratione. & cap. præcedenti. & ꝙ communio non est danda etiam in fine vitæ his q̃ defecerunt in accusatione clericorum, hoc est ẽporum, vt 2. q. 3. si quis ẽporum. & rigor non est seruandus, nisi vbi timetur exemplum mali, vt 45. dist. sed illud. quandoque tñ rigor est idem quod subtilitas iuris, vt extra de resti. spo. in litteris. & extra de no. ope. nun. ĩtelleximus. Dispensatio est idem quod iuris relaxatio: & ea non est vtendum, nisi sit necesitas vel vtilitas, vt 1. q. 7. tali. Ius autem media strata incedit inter rigorem & dispensationem. ff. de iurisdi. omnium iudi. qui iurisdictioni. & 24. q. 2. legatur.

Dispensatio q̃ñdoq; est debita.

Rigor, dispensatio, & ius, differunt.

Et dic ꝙ iuris rigor ex causa multiplici mitigatur, vt not. extra de senten. excom. pueris. Archidia.

Additio. Dicit Hugo idem, scilicet ꝙ rigor nõ est, ius immo est iuris excessus in austeritate. Ius autẽ est æquitas, id est, æqualitas ius suum vnicuiq; tribuens, bonis prẽmia, malis supplicia: hoc debet iudex semper obseruare: arg. C. de iudi. placuit. Archid.

n ¶ *Maioribus.*] sic dist. 4. denique.

¶ Quare constitutum est in ecclesia, ne post pænitentiam quis ad clericatum redeat. C. XXV.

V T constitueretur in ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis pænitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat; non desperatione [a] indulgentiæ, sed rigore [b] factũ est disciplinæ. Alioqui contra claues datas ecclesiæ disputabitur, de quibus dictum est [quæ solueritis in terra, soluta erũt & in cælo.] Sed ne forte etiã de ceteris † [c] criminibus, spe honoris ecclesiastici animus intumescens superbe ageret pænitentiam; seuerissime placuit, vt post actam de crimine damnabili pænitentiam, nemo sit clericus: vt desperatione temporalis altitudinis, medicina maior, & verior esset humilitatis. Nam & sanctus Dauid de criminibus mortiferis pænitentiam egit, & tamen in honore suo perstitit. Et Beatum Petrum, quãdo amarissimas lacrymas fudit, vtique Dominum negasse pænituit, & tamen Apostolus mansit. Sed non ideo [d] superuacua putanda est posteriorũ diligentia, qui vbi saluti nihil detrahebatur [e], humilitati aliquid [f] addiderunt [g], quo salus totius muniretur; experti, credo, aliquorum fictas pænitentias per [h] affectatas honorũ potentias [i]. Cogunt enim multas inuenire medicinas, multorum experimenta [k] morborum. Verum in huiusmodi causis, vbi per graues dissensionum scissuras non huius, aut illius hominis est periculum, sed populorum strages [l] iacent, detrahendum [m] est aliquid seueritati, vt maioribus [n] malis sanandis charitas sincera subueniat.

In capitular. adiectis. c. 132. Poly. l. 6. tit. 20. Ans. l. 8. c. 3. Iuo in prologo & p. 6. c. 386. Pann. in prologo c. 8.

† al. detectis

infra. 23. q. 4. ipsa pietas. §. verum.

Item ex epistola cleri Romani [o] missa Papæ Cypriano [p].

Extat inter opera B. Cypriani lib. 2. epist. 7.

¶ Reparationis beneficium non nisi post pænitentiam potest concedi. C. XXVI.

A Bsit a Romana ecclesia vigorem [q] suum tam profana facilitate dimittere, & neruos seueritatis euersa fidei [r] maiestate dissoluere, vt cum adhuc non tantum iaceant, sed & cadant [s] euersorum fratrum ruinæ [t], properata [u] nimis remedia communicationum vtique non profutura præstentur, & noua per misericordiam falsam uulnera ueteribus transgressionis uulneribus imprimantur, ut miseris ad euersionem maiorem eripiatur & pænitentia. Vbi enim poterit indulgentiæ medicina proficere †, si etiam ipse medicus intercepta [x] pænitentia indulget periculis? si tantummodo operit uulnus, nec sinit necessaria temporis remedia conducere cicatricem? Hoc non est curare; sed, si dicere uerum uolumus, occidere.

¶ *Locupletatum est caput hoc ex originali.*

Ans. l. 8. c. 20.

† al. procedere

Item Cyprianus in sermone de lapsis.

¶ Impænitentibus venia concedi non potest. C. XXVII.

S I quis præpropera festinatione temerarius remissionem pecca-

Ans. l. 8. c. 32.

o ¶ *Cleri Romani.*] vel Cornelij Papæ.

p ¶ *Cypriano.*] In chronicis non inuenitur ꝙ aliquis Papa dictus fuerit Cyprianus: tamen ꝙ fuit Papa, habes ĩ. ead. de eo tantum. sed forte hic & ibi est mendosa littera.

A *Bsit.*] Casvs. Cyprianus suasit Cornelio Papæ, vt Nouatianos & schismaticos facile reciperet. sed rñdet Cornelius: absit vt eos recipiamus tam profana facilitate, cũ adhuc iaceant in peccatis, & quotidie cadant de peccato in peccatũ: q̃a per hoc daretur eis & alijs occasio delinquendi. nam ꝑlatus qui omissa pænitentia delinquentibus parcit: non curat, sed potius occidit.

q ¶ *Vigorem.*] id est, rigorem.

r ¶ *Fidei.*] id est, disciplinæ.

s ¶ *Sed etiam cadant.*] vlterius.

t ¶ *Ruina.*] id est, euersi & ruentes fratres.

u ¶ *Properata.*] quia quæ committuntur in Deum, remitti non possunt sine pẽnitentia: & quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi, vt ĩ. 23. q. 4. si is qui. & c. est iniusta.

x ¶ *Intercepta.*] id est, dimissa.

S *I quis.*] Casvs. Cyprianus reprehendit hic quosdam prebyteros, qui ad mandatũ aliquorum martyrum, id est, eremitarum & religiosorum virorũ etiam impænitentibus remittebant pœnã peccatorum, & dicit quòd si quis hoc facit, prouocat Deum

ad iracundiam contra delinquentes. Item ostendit, ꝙ si martyres præcipiant ea, quæ scripta sunt & licita, facienda sunt: quia non sunt contra Deum, sed vt dispensetur cum eo qui vere pænitet, & non ficte. Si vero præcipiant ea, quæ scripta non sunt, expectandum est donec probentur ea Deo placere: quoniam non statim concedit Deus quod postulat martyr, sicut Moyses non statim impetrauit veniam peccatorum populorum cum petijt.

so, vt extra de appel. ad hæc.
c ¶ *Martyres.*] idest, Christi sacerdotes.
d ¶ *Vt sciamus.*] per signa exteriora considerata in pænitentibus.
e ¶ *Videri.*] argu. ꝙ non statim tenetur quis credere etiam bono viro, vt 9. dist. ego solus. ff. quod cum fal. tut. l. 2. immo imputatur alicui, ꝙ nimis est credulus. 9. q. 3. non solum. 86. dist. si quid vero. ff. de eo per quē fac. l. 1. §. 1. Non obstat 23. q. 1. quid culpatur. vbi in dubio obeditur: quia ibi loquitur dum prælatus præcipit quod est dubium; hic de martyribus, qui non erant prælati. 26. quæst. 5. nec mirum.

Credulus non debet quis esse nimis.

torum[a] dare se cunctis putat posse, aut audet Domini præcepta rescindere; non tantum nihil prodest, sed obest lapsis. Prouocasse est iram, non seruasse sententiam[b]: nec misericordiam prius Dei deprecandā putare; sed contempto Domino de sua facilitate præsumere. *& infra.* ¶ Mandant aliqua martyres[c] fieri: si iusta, si licita, si non contra ipsum Dominum à Dei sacerdote facienda; sit obtemperantis facilis, & prona consensio, si petentis fuerit religiosa moderatio. Mandant aliquid martyres fieri; sed si scripta non sunt in Domini lege, quæ mandant; ante est, vt sciamus[d] illos de Deo impetrasse quod postulant; tūc facere quod mandant. Neque enim statim videri[e] potest de diuina maiestate cōcessum, quod fuerit humana pollicitatione promissum. Nam & Moyses pro peccatis populi petiit, nec tamen peccantibus veniam cum petiisset, accepit.

† al. Masonem al. Massenū] or.

Item Isidorus ad Massanum † episcopum.

Ansl. l. 8. c. 37. Poly. l. 4. tit. 39. Iuo p. 6. c. 397. p. 15. 57. & 86. Burc. l. 19. c. 43. & 73. Pann. l. 3. c. 149. Rab. pæ. l. 1. c. 1. Conc. Neocæsar. cap. 1.

¶ Qui sunt reparandi post lapsum, vel qui non.

C. XXVIII.

† al. xx.

Domino sancto, meritisque beato fratri Massano episcopo salutē. Quod in epistolis[f] venerabilis fraternitas tua innotuit, videlicet, quod in canone Ancyrano, ca. xix. † legitur, post lapsum corporalem restaurandum honoris gradum post pænitentiam; alibi vero legitur, post huiusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum; hæc diuersitas hoc modo soluitur. Illos enim ad pristinos gradus redire canones præcipiunt, quos pænitentiæ præcessit satisfactio, vel condigna peccatorum confessio. At contra hi, qui neque à vitio corruptionis † emendantur, atque hoc ipsum carnale delictum, quod admittunt, vendicare[g] quadam superstitiosa[h] temeritate nituntur; nec gradum vtique honoris, nec gratiam communionis recipiunt. Ergo ita est determinanda sentētia, vt necesse[i] sit illos restaurari in locum honoris, qui per pænitentiam recōciliationem recepisse merētur diuinæ pietatis. Hi enim non immerito cōsequuntur ademptæ † dignitatis statū; qui per emendationem pænitentiæ recepisse noscuntur remedium vitæ. Id autem ne forte magis sit ambiguum, diuinæ auctoritatis sententia confirmetur. Ezechiel quidem propheta sub typo præuaricatricis Hierusalem ostendit post pænitentię satisfactionem pristinum posse restaurari honorem. [Confundere, inquit, ò Iuda, & porta ignominiam tuam.] & post paululum: [Et tu, inquit, & filiæ tuæ reuertimini ad antiquitatem tuam.] ¶ Quod dixit [Confundere] ostendit post † peccati opus debere quemque erubescere, & post confessionem pro admissis sceleribus verecundam frontem humi prostratam demergere, pro eo quòd dignum confusione perpetrauerit opus. Deinde præcepit, vt post ignominiam, & deiectionem nominis sui, siue dignitatis reuertatur ad suam antiquitatem[k]. Ergo dum quisque post opus confessionis suæ confunditur; atque ignominiam[l] portans, depositionem[m] suam cum humilitate luget; reuocari secundum prophetam ad priorem statum poterit. Item Ioannes Euangelista Angelo Ephesi ecclesiæ inter cetera quædam similia scribit. [Memor esto vnde cecideris, & age pænitentiam, & prima opera fac; alioqui veniam tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco eius.] ¶ Ecce[a], inquantum valui, concilii Ancyrani antiquam plane, & plenam auctoritatem sacris testimoniis explanaui, ostendens eum posse restaurari in proprio gradu, qui per pænitentiæ satisfactionem nouerit propria delicta deflere. Qui vero negligit, nec luget quæ gessit, & lugenda sine vllo pudore religionis, vel timore iudicii diuini committit; eum nullo modo posse ad pristinum gradum restaurari cogno-

† al. corporis

† al. adeptę

Ezech. 16.

† al. post cōfusionē, idest peccati

Apoc. 2.

Domino sancto.] Casus. Massanus eps inuenerat in concilio Ancyrano, quòd lapsi in fornicationem post pænitentiam poterant restitui. Alibi inuenerat eos non esse restituendos: & ideo rogauit Isidorum vt hanc contrarietatem ei solueret. Et respōdet, ꝙ illi qui vere pænitent, ad gradum pristinum restituuntur & honorem: qui vero ficte pænitent, nō restituuntur. & hoc probat auctoritate Ezechielis & Ioan. Euangelistæ. In fine dicit, ꝙ vbicumque inuenitur discors conciliorum sententia, illa suscipiatur, quæ est antiquior & potior pietate. 1. misericordior.
f ¶ *In epistolis.*] Massanus rogat Isido. vt solutionem canonum contrariorum circa restitutionem lapsorum ei rescriberet.
g ¶ *Vendicare.*] id est, defendere. sic etiam ecōtra ponitur.
h ¶ *Superstitiosa*] s. 8. dist. quo iure.
i ¶ *Necesse.*] Ex hoc verbo, necesse, & ex illo verbo, præcipiunt, quod supra ponitur, patet dispensationē quandoque esse debitā[1], vt s. ea. vt constitueretur. & sic patet, ꝙ episcopus peccat si non dispensat, vbi patet ratio dispēsandi, vt 34. dist. fraternitatis. arg. 2. q. 5. quanto. tamen cum superiore agi potest officio iudicis, vt fiat dispensatio, vt extra de iure patro. nullus. licet non possit peti iure actionis, sicut potest dici de eleemosyna pauperi debita. 47 dist. sicut.

[1] Ad hoc j. 23. q. 1. noli. vbi de hoc. & j. eod. si quis. ver. ꝙ si. vbi de hoc. arg. j. c. considerandum. Archid.

Episcopus qnq; peccat si non dispensat.

Delicta commissa in Deum remittere nō possumus.

a ¶ *Remissionem peccatorum.*] Quæ enim in nos delinquuntur, possumus remittere sine pænitentia, sed non quæ in Deum. 23. quæstio. 4. si is qui.

Appellans frustratorie iudicē offendit.

b ¶ *Sententiam.*] Qui ergo non seruat sententiam iudicis, offendit iudicem, & iniuriam facit iudici, qui frustratorie appellat ab ipso. C. quando prouo. non est neces. l. vlt. in fine. & hæc potest esse causa quare iudex debeat esse suspectus ei qui appellauit ab ip-

k ¶ *Antiquitatem*] idest, mores antiquos.
l ¶ *Atque ignominiam.*] Ex hoc verbo, & ex illo verbo, depositionem, est argum. quòd episcopus potest depositum & infamem restituere[2]; quia ignominia idem est, quod infamia, vt ff de ijs qui not. infa. l. 2. ignominiæ. & sic patet, quòd potest tollere infamiam, quod concedo[3] vbicumque potest dispensare, vt dixi 2. q. 3. §. hinc colligitur.
m ¶ *Depositionem.*] idest, suspensionem. sic 46. dist. clericus.

Infamiam potest episcop⁹ tollere.

[2] De hoc le. & not. s. co. contumaces.
[3] Idem Ioan. de Fan. qui approbat istam totam g o.

a ¶ *Diſcors.*]Nonne illa ſententia eſt potius ſequenda quæ maiorem continet pietatem? vt 9.diſtin. ſana. licet enim canon Apoſtolorum potior ſit,quia antiquior ſit alijs canonibus: tamen præiudicatur[1] ei per poſteriores, vt 82.diſt.presbyter.idem patet in canone Hierony.vt 26.diſtin.deinde. & cap.acutius. Item quandoque p̃iudicat ille canõ, qui non eſt potior, vt 25.q.1.contra ſtatuta. quod ergo dicitur hic, intellige cũ ambę conſtitutiones ſunt particulares, & locales: & de illis loquitur c.19.diſt. in canonicis. ſed ſi ambæ ſunt generales, ſemper poſterior præiudicat, vt extra de cogna. ſpi.cap.1.ff. de leg.non eſt nouum.Sed qualiter præfertur vnus canon alteri, cum omnes ſint ꝓmulgati inſtinctu ſpiritusſancti.16.q.3.nemo[2]? Reſpon. ꝙ duo canones poſſunt eſſe cõtrarij, & tamen vterque eſt iuſte inſtitutus. qđ enim vnus ſtatuit, & iuſte: alter contrarium poteſt ſtatuere, & iuſte.63.diſt. § verum. extra de conſang.& affi.non debet.

b ¶ *Cui aut antiquior.*] ſi ambo ſunt æqualis pietatis.19. diſtin.in canonicis.

QVICVMQVE. CASVS. Concludit Grat.ex ſupradictis breuiter epilogando ſolutionẽ, quæ eſt ſupra in §.quomodo. Sed huic ſolutioni obijcit cap. ſequens, & alia vſque ad §.ſed illud.

S *I quis.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur ĩ duas partes. In prima parte ꝓbat Hormiſda, ꝙ ſi aliqs clericus fuerit in adulterio deprehenſus, vel conuictus, vel confeſſus; non poteſt ad ſuum honorem redire. Et hoc ꝓbat per verba Nicæni concilij ccc. & xviij.eporum.& reprehendendo deridet eos qui dicebant rigorẽ non eſſe ſeruandum circa delinquentes. In ſecunda parte, quæ incipit ibi, *Quòd ſi eos.* dicitur, ꝙ ſi clerici delinquentes vere pænitent, reſtitui poſſunt exemplo Dauid. Si vero non reſipiſcunt, non eſt eis indulgendum, cũ Deus non indulgeat, & ſi eis falſo indulgeamus, in die iudicij dicturi ſunt contra nos, ꝙ nos non debuiſſemus eis indulſiſſe, nec permiſiſſe eos in delictis propter blanditias permanere, vel minas eorum. Et not. ꝙ prima pars facit contra ſolutionẽ Gratiani: ſed ſecunda pro eo. ſequens cap. patet.

Canon canoni ſn præiudicet.

[1] Videas quod leg. & not. 18. diſtin. quoniam quidem.

[2] Et melius 25. q.1. violatores. & j.cap.prox.in prin. & j.eod.ſi ille. Arch.

ſcas. In fine[γ] autem huius epiſtolæ hoc adijciendum putaui, vt quotieſcumque in geſtis conciliorum diſcors[a] ſententia inuenitur, illius concilij magis teneatur ſententia, cuius aut antiquior[b], aut potior extat auctoritas.

j.33.q.2. c.hoc ipſum.

α ¶ *Sic habet hoc caput in epiſtola, quę nuper vnà cum alijs Iſidori operibus eſt impreſſa Pariſiis, & ita inſcribitur,* Iſidori Hiſpalenſis archiepiſcopi epiſtola ad Maſſanum epiſcopum. Domino ſancto, meritiſque beato, &c. *In epiſtola autem longiore, eodem argumento, & ijſdem pene verbis, (quæ & ibidem & antea Antuerpiæ cum libris de ſummo bono impreſſa eſt) non fit hoc loco mentio concilij Ancyrani: ſed tamen in editione Pariſienſi titulus hic eſt,* Iſidori Hiſpalenſis archiepiſcopi epiſtola de reſtituendis in priſtinam dignitatẽ clericis pænitentibus. ſeu, Explanatio canonum aliquot Ancyrani concilij. *Verumtamen in canone illo xix. verſionis Dionyſij (qui apud Græcos, & in alijs verſionibus vigeſimus eſt) vbi legitur,* perfectionem conſequi ſecundum priſtinos gradus. *græce eſt,* κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς προάγοντας, *ideſt,* ſecundum gradus, qui eo deducunt. *& Balſamon longe aliam ſententiam elicit, quam Iſidorus.*

β ¶ Ecce.] *Hic in epiſtola longiore multa interijciuntur.*

γ ¶ In fine.] *Hæc nunc leguntur in longiore epiſtola, non autem in alia, quam ceteroqui Gratianus videtur ſecutus.*

Quicumque igitur pro criminibus ſuis digne Deo pænitentiam obtulerint, auctoritate Gregorij, & Auguſtini, & Hieronymi, & Iſidori gradum priſtinæ dignitatis recipere poſſunt. Qui autem non odio criminis, ſed timore vtilitatis, vel ambitione honoris falſas Deo pænitentias offerunt, in priſtini honoris gradum reparari minime poterunt.

Sed obijcitur illud Hormiſdæ Papæ, qui ſcribit omnibus epiſcopis per vniuerſas prouincias.

¶ Diaconus, aut presbyter in adulterio deprehenſi reparari non poſſunt. C. XXIX.

SI quis * diaconus[c], aut presbyter poſt acceptam benedictionẽ leuiticã cũ vxore ſua incontinens inuenitur, ab officio ſuo deijciatur†. ¶ Ecce[d] manifeſte conſtat, quia ſecundum titulos antiquorum Patrum ſancto[β] ſpiritu ſuggerente conſcriptos, & ſecundum ſententias cccxviij.[e] epiſcoporum, quas etiam Gallicani canones continere videntur, clerici in adulterio deprehenſi[f], aut ipſi confeſſi, aut ab alijs conuicti ad honorem redire non poſſunt[g]. Sed quia forte non deſunt, quibus pro nimia pietate[h] ſupraſcripta ſanctorum patrum ſeueritas minime placeat; ſciant ſe cccxviij. epiſcoporum, qui fuerunt congregati in concilio Nicæno, & reliquos ſtatuerunt canones, ſententias reprehendere, vel damnare. Sed forte maior eſt in illis pietas, quàm in ſupraſcriptis trecentis decem & octo epiſcopis? maior eſt in illis miſericordia, quàm in ſancto[i] Ioanne apoſtolico Papa? maior charitas, quàm in reliquis ſanctis ſacerdotibus, qui hoc† exemplo remedia[k] eccleſiarum ſuis definitionibus deliberauerunt? Et ideo aut prompta† voluntate præceptis illorum conſentiant; aut ſi non fecerint, omnibus[l] illis contrarios ſe, & inimicos[m] eſſe cognoſcant. Quæ eſt iſta iuſtitiæ inimica benignitas, palpare[n] crimino ſos, & vulnera eorum vſque in diem iudicij incurata ſeruare? ¶ Quòd ſi eos duriſſimã pænitentiam per plures annos videremus agere; tunc nos & ſaluti eorum poſſemus conſulere, & ſtatuta canonum deberemus[o] temperare. Cum vero in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec inſtantia orandi, vel plangendi appareat, nec beatum Dauid imitentur, qui dicit [Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo.] & illud [Cinerem tamquam panem manducabam: & potum meum cum fletu miſcebam,] nec eos ieiunijs, vel le-

Arauſicã.c.23. & Aurel. 5.c.4. Pann. l.3.c.98. Anſ.l.11.c.87.

¶ Concor. cum hoc text. in l. ſi adulterium. cũ ibi not. per Bar. ff. de adul-

s.c.miror.

† al. pro exemplo & remedio] Anſ.

† al. prona

Pſal. 6.

Pſal. 101.

c ¶ *Si quis diaconus.*] prima pars cap. facit contra ſolutionem Gratiani, idẽ facit pro ea in ſecunda parte, quæ incipit ibi, *Quòd ſi eos.*

d ¶ *Ecce.*] vſque ad hunc locum ſunt verba Nicæni concilij.

e ¶ *Cccxviij.*] Ergo videtur, ꝙ hoc ſit ſtatutum Nicæni concilij, cui tot interfuerũt, vt 15.diſt.canones. licet Damaſus Papa de ccc. tantum loquatur.10.q.1.hanc conſuetudinem. ſed minor numerus non excludit maiorem.

f ¶ *Deprehenſi.*] aliquo ſequentium modorum. Videtur ergo, ꝙ ſola deprehenſio ſufficit, vt hic, & 81.diſt.presbyter. & habes j.ea. de his. ſed non eſt ita, niſi ſint conuicti vel confeſſi, vt ſequitur j.2.q.1.nos in quemquam. & 12.q.1.non dicatis. Vel intellige, deprehenſi ita ꝙ factum ſit notorium ex facti euidentia[3], vt extra de coha.cleri & mulie.tua. tales enim qui in maleficio publice deprehenduntur, ſine iudicio damnantur, vt C. de defen. ciu. l. defenſores. lex ſeptima eſt.

[3] Sola deprehenſio ſufficit ad notam infamiæ inducendam. ff. de ri.nup. palam. §. quæ in adulterio. ſecundum Goff. qui ita no. extra de iud. cũ nõ ab homine. Archid.

g ¶ *Non poſſunt.*] de iure.

h ¶ *Pietate.*] ironice loquitur.

i ¶ *In ſancto.*] s.ead.miror.

k ¶ *Remedia.*] ideſt, pœnas contra illos, qui non ſeruant ſtatuta.

l ¶ *Omnibus.*] argum. ꝙ qui vni facto contradicit, omnibus contradicit. ſic s.4.diſt. denique. de pæn. diſt.5. fratres. & extra de reg. iur. defleat. de conſec. diſt. 2. comperimus.

m ¶ *Et inimicos.*] not. ꝙ eo ipſo, ꝙ aliquis non obedit prelato, eius eſt inimicus, vt 24.q.1. quoniam vetus. s.eod. ſi quis præpoſtera.

Inobediens prælato eſt ei inimicus.

n ¶ *Palpare*] ideſt, adulari.

o ¶ *Deberemus.*] not. diſpenſationem eſſe debitam, vt s. eod. v

con

constitueretur. & 11. quæst. 3. plerumque.

ADDITIO. Dicas breuiter, ꝙ vbicumq; persona, res, & locus eã exigit, debita est. 19. dist. ca. 1 & 2. ꝟ. ea. di. duo. ver. præcipiũt. & versi. necesse. & ꝟ. ea. cõsiderãdum. Quod dic vt plene no. in Spec. de legato. §. genera autem. & no. extra de sen. exc. pueris. Archid.

Qvi sub gradu.] CASVS. Aliquis existens in gradu sacerdotali mortaliter peccando cecidit, dicitur, ꝙ iste talis debet esse contentus baptizare, cõionem infirmis dare, & diuina officia celebrare: sed ad superiores ordines non ascendat. vel diuina officia celebrabit tamquam clericus, sed nõ sacrificabit. Alia littera habet: Qui ceciderit à gradu. & secundum hoc sic pones casum: Aliquis sacerdos depositus fuit propter peccatum: qui acta pænitẽtia volebat restitui, quæritur an possit? respondetur, ꝙ non: sed in necessitate potest baptizare, communionem dare, & altario ministrare, non tamen Missam cantabit.

i ¶ Sub gradu.] idest, in gradu.

k ¶ Baptizare.] Sed nonne istud laico cõceditur, vt 1. q. 1. quod quidam? Sed dic ꝙ iste potest solenniter baptizare [1], quod laicus nõ potest, vt 81. dist. si diaconus. Item obijcitur, ꝙ si iste potest baptizare, ergo & sacrificare, vt dicit Hie. 1. q. 1. sicut Christus. Sed ibi loquitur de adhuc tolerato.

Baptizare solenniter laicus non potest.

[1] Etiam poterit ratione ordinis, quod nõ poterit laic⁹. Io. de Fan.

l ¶ Ministrare.] sed non celebrare. Vel dic, ꝙ potest remanere [2] in officio sacerdotali [3]: sed non potest esse episcopus.

[2] Dispensatiue. Hug.

[3] Secundũ hũc intellectum poterit cõficere. & corp⁹ Christi & alia facere, & ea sola pœna hic ĩponitur in eum, quia non potest amplius promoueri, secundum hoc non est contra 1. q. 1. sicut Christus.

Di-ctionibus vacare videamus; possumus agnoscere, si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia, & cum quanto torpore, & animæ suæ inimica securitate permanerent; credentes, quòd sic eis, non acta pænitentia digna [a], dimiserit [b] Deus, quomodo sacerdotes indulsisse videntur. Vere dico, quia illi ipsi, quibus cum periculosa, & falsa misericordia indulgere videmur, cum ante tribunal Christi pro tantis peccatis damnandi aduenerint, cõtra nos causam dicturi [c] sunt, dicentes, quòd dum aut asperitatem linguæ eorum expauimus, aut falsa blandimenta, & periculosas adulationes ipsorum libenter accepimus, in eisdem permanere peccatis, eis inutiliter indulgemus [d], aut ipsa peccata augere permittimus [e]; non recolentes illud, quod in vetere testamento scriptum est: quia uno [f] peccante, contra omnes ira Dei desæuiit.

Num. 16.

α ¶ Si quis.] *Hinc vsque ad vers.* Ecce. *sunt ex c. 23. concilij Arausici, quod videtur citatum fuisse ab Hormisda, siue alio quisquis fuerit huius capitis auctor. Anselmus quidem & ipse Hormisdam citat.*

β ¶ Sancto spiritu.] *Apud Anselmum legitur,* à sancto Ioanne Papa transmissos, & cccxviij. episcoporum sententias, *quod videtur conuenire cum his, quæ paulo inferius habentur,* Maior est in illis misericordia, quàm in sancto Ioanne apostolico Papa?

† al. ex dictis Hieronymi

Item Hieronymus †.

¶ Difficile est post lapsum ad pristinum gradum redire. C. XXX.

Poly. l. 4. tit. 39. Burc. l. 19. c. 78. Iuo p. 15. c. 91.

† post lapsum] desunt fere in omnib⁹ exẽpp.

QVicumque dignitatem diuini [g] gradus non custodiunt, contenti fiant animam saluare. Reuerti enim in pristinum gradum post lapsum † difficile [h] est.

¶ *Simile quiddam priori parti huius capitis habetur in can. 27. Basilij ad Amphilochium, & in can. 26. synodi in Trullo.*

Item Basilius γ.

¶ Lapsus post pænitentiam altario tantum ministret. C. XXXI.

Burc. l. 19. c. 80. Iuo p. 15. c. 93.

† à suo gradu

QVi sub † gradu [i] ceciderit post pænitentiam, contentus fiat baptizare [k], communionem infirmis dare, & altario tantummodo ministrare [l].

γ ¶ Basilius.] *Iuo citat ex dictis Augustini. Habetur nonnihil ad hanc rem faciens in epistola Basilij ad Amphilochium can. 27. Sed propius etiam ad hanc sententiam accedit can. 14 concilii Aurelianensis primi, & canon nonus concilii Neocæsariensis (qui habetur infra 15. q. 8. qui admisit.) præcipue si hic legatur, quemadmodum in plerisque Gratiani codicibus,* communionem infirmis dare, non autem sacrificare, & altario ministrare. *Similem quamdam sententiam refert ex nouella Leonis Balsamon ad canonem. 21. synodi in Trullo.*

Item ex concilio Ancyrano, c. 1. & sequentibus.

¶ De sacerdotibus, diaconis, & laicis, qui idolis thurificant. C. XXXII.

Burch. l. 5. c. 40. & 41. Iuo par. 2. c. 49. & 50. Poly. l. 6. tit. 12. C. 2.

† illum] prisca versio.

PResbyteros, qui immolauerunt [m], & postea certamen iterum inierunt [n], si ex fide luctati sunt, & non ex compacto [o] ad ostentationem, ut caperentur, ipsi fecerunt; hos placuit honorem [p] quidem sedis propriæ retinere: offerre [q] autem illis, & sermonem ad populũ facere, aut aliquibus sacerdotalibus officiis fungi [r] non liceat. ¶ Diaconi similiter, qui immolauerunt, postea uero iterũ reluctati sunt, alias † quidem honorem habere oportet; cessare autem debent ab omni sacro ministerio, ita ut nec panem, nec calicem [s] offerant, nec Euangelium pronuntient; nisi forte aliqui episcoporũ conscii sint laboris eorum, & humilitatis, & mãsuetudinis, & uoluerint eis aliquid amplius tribuere, uel adimere. Penes [t] ipsos ergo erit de his potestas. ¶ Qui au-

C. 3.

PResbyteros.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in tres partes. In prima parte loquitur de quibusdam presbyteris & diaconibus, qui coacti coactione conditionali dæmonibus immolauerunt: de quibus quæsitum est quomodo debeãt puniri. & respondet, presbyteri & diaconi, qui coacti fuerunt coactione conditionali, si vere pænitet eos fecisse, & postea fideliter & nõ ficte paganos impugnauerũt, honorem suum retineant, sed in suis officijs nullo modo ministrent, nisi episcopus laboris eorum postea conscius, cum eis duxerit dispensandum. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Qui autem fugientes.* dicitur, ꝙ illi qui fugientes comprehensi sunt, & coacti coactione violenta dæmonibus immolare, nec peccauerũt: & nullo modo sunt puniendi, nec laici propter hoc debent à promotione repelli. In tertia parte, quę incipit ibi, *De his autem.* dicitur, ꝙ illi qui sponte hoc fecerunt, sicut factũ fuit sub tyranno Licinio, admitti debent ad pænitentiam & communionem ecclesiæ.

a ¶ Digna.] quod nulli facit. 24. q. 2. legatur.

b ¶ Dimiserit.] non enim tam cito dimittit Deus sicut sacerdos absoluit. de pæn. dist. 1. quem pænitet.

c ¶ Dicturi.] Numquid voce tunc loquentur, cum Apostolus dicat, ꝙ tunc linguæ cessabunt, licet propheta contrarium dicat: Exultationes Dei in gutture eorum. Sed quidquid sit, tunc nullus accusabit alium, sed sola conscientia accusabit quemlibet. 9. q. 4. aliorum.

d ¶ Indulgemus.] idest, indulsimus.

e ¶ Permittimus.] idest, permisimus.

f ¶ Quia vno.] scilicet Achor. 8. q. 1. audacter. ꝟ. 1. q. 4. §. item peccato Achor. Ioan.

g ¶ QVicumque.] ¶ Diuini.] idest, ecclesiastici.

h ¶ Difficile.] tale difficile habes. 47. dist. quantũlibet. aliàs ponitur pro non. 2. q. 6. §. biduum. ver. si aduersus. & 47. distinct. cap. fin.

m ¶ Qui immolauerunt] coacti conditionaliter.

n ¶ Inierunt.] scilicet superbiæ causa.

o ¶ Et non ex compacto.] idest, figmento.

p ¶ Honorem] scilicet beneficium.

q ¶ Offerre.] idest, officium non retinent [4].

[4] Dic planius offerre. i. in altari conficere. q. d. beneficium retinebit. sed nõ officium. sic ꝟ. eod. studeat, in fi. 28. dist. presbyterũ. extra de cle. pug. in du. Henricus. sic cõtra retinet quis officiũ, sed nõ beneficium. 1. q. 5. c. 1. Io. de Fant.

r ¶ Fungi.] hic dispensatur in beneficio, sed nõ in officio, vt extra de clericis pugnan. in du. Henricus. & ꝟ. ead. dist. studeat.

s ¶ Nec calicem.] ante confectionem, quia post confectionem non est eis licitum offerre. & sic non est contra. 93. dist. peruenit.

t ¶ Penes.] Hic patet ꝙ episcopus dispẽsat in hæresi, & cum schis-

matico

matico, vt ꝟ. ea. vt constitueretur. non tamen cum excommunicato ministrante. 11. q. 3. si quis episcopus.

a ¶ *Per necessitatem.*] famis. immo potius debent mori fame, q̄ vesci idolothytis, 32. q. 4. sicut satius. & ꝟ. 32. q. 5. ita ne. Vel vocat hic necessitatem coactionem.

b ¶ *Ampliorem cautelã.*] Qñq; .n. ad cautelã imponit alicui pœnitẽtia, vt 34. q. 2. in lectum.

c ¶ *Commodari.*] quia restituuntur ad cõmunionem[1], non ad officium vel beneficiũ, tamen dabitur sustentatio eis. 16. q. 6. de lapsis. Ioan de Fant.

[1] Scilicet si digne pœniteant.

ADDITIO. Sed videtur contra, quod nota. 1. q. 7. maximum. & 21. dist. §. non autem. in gl. sed videtur. in fi.

SED ILLVD. CASVS Modo respõdet Gratian⁹ tribus cap. supra dictis, scilicet illis cap. si quis diaconus. & duobus sequentibus; & cuilibet dat suam solutionem, & generalem solutionem ad omnes supradictas contrarietates, dicens, q̄ ca. quæ ꝓhibẽt restitutionẽ lapsorũ, intelligẽda sũt cũ crimina sunt manifesta ante ordinationem, vel post. quæ vero ꝑmittũt, de occultis intelligunt, q̄bus ꝑ occultã pn̄iam purgatis ĩ suis ordinib⁹ remanerẽ possũt. Et hoc ꝓbat duobus cap. seq.

d ¶ *Sed illud Hormisdæ.*] supra ead. si quis diaconus.

e ¶ *Hieronymi.*] ꝟ. ead. quicumque.

f ¶ *Basilius.*] ꝟ. ead. qui sub gradu.

SAcerdotes.] CASVS. Carolus archiepiscopus quæsiuit à Papa vtrum sacerdotes, quorum fornicatio est manifesta rei euidentia, vel ꝑ testes, possint habere honorem sacerdotij. Et respondet, q̄ non, secundum canonicam institutionem.

g ¶ *Manifestus.*] per euidentiam facti.

h ¶ *Non possunt.*] sine dispensatione[2]. sed si est occultum, possunt sine dispensatione post pœnitentiam.

[2] Ad hoc 81. dist. ministri. extra de big. qa, & c. & forte cũ hoc pōt dispensare episcopus, secundũ id, quod not. Inn. extra de cleri. per. in c. 1. in glo. 1. in probatione.

DE his vero.] CASVS. Quidam in sacris ordinibus constituti fecerunt periurium, furtum, vel fornicationem, vel huiusmodi: quare quæsiuit Heribaldus ab archiepiscopo Rabano, an tales debeant cadere à primo gradu. Et respondet quod sic, si publica sunt eorum delicta: quia scandalum est tales præesse, & laici inde detrahunt sacrificio Dei, sicut factum fuit per filios Heli. Si autem peccata eorum sint occulta, & per occultam pœnitentiam deleantur, ad consilium sacerdotis in suis gradibus remanentes indulgentiam à Domino consequuntur.

i ¶ *Qui deprehensi.*] & conuicti, vt 15. q. vlt. cap. vlt. & extra de iudicum non ab homine. & aduocabit testes, per quos probabit ipsum in crimine deprehensum, & detineat eum per viginti horas. ff. de adult. capite.

Deprehensus in crimine pōt per 20. horas detineri.

tem fugientes comprehensi sunt, vel à domesticis traditi, vel ademptis facultatibus substinuere tormenta, aut in custodiam trusi proclamauerunt se Christianos esse, & eousque adstricti sunt, vt manus eorũ comprehendentes violenter attraherent, & funestis sacrificijs admouerent, aut aliquid polluti cibi per necessitatem[a] sumere cogerentur, confitentes iugiter se Christianos esse, & luctum rei, quæ contigit, incessabiliter ostendentes omni deiectione & habitu, & humilitate vitæ; hos velut extra delictum constitutos, à communionis gratia non prohiberi decernimus. ¶ Si vero prohibiti sunt ab aliquibus propter ampliorem cautelam[b], vel propter quorumdam ignorantiam; statim recipiantur. ¶ Hoc autem similiter, & de clericis, & de laicis ceteris obseruari conuenit. ¶ Perquisitum est autem & illud, si possunt etiam laici, qui in has necessitatis angustias inciderunt, ad clericatus ordinẽ promoueri. ¶ Placuit ergo & hos, tamquam qui nihil peccauerũt, si & præcedens eorum vita probabilis sit, ad hoc officium prouehi.

¶ De his autem, qui negauerunt præter necessitatem, aut præter ablationem facultatum, aut præter periculum, vel aliquid huiuscemodi (quod factum est sub tyrannide Licinij) placuit sanctæ synodo, quamuis humanitate probentur indigni, tamen eis beneuolentiam commodari[c].

Cóc. Nicænum 1. c. xi.

[α] ¶ Si ex fidei.] *Hic verba concilij sunt in compendium redacta: omnino autem versio Dionysii, quam attulerunt Burchardus & Iuo, propius accedit ad verba græca. Sunt tamen nonnulla in hoc capite emendata, & locupletata ex versionibus, quas Gratianus videtur secutus.*

β ¶ Nec Euangelium pronuntient.] *In versione antiquiore est*, nec pronuntient, *in alia, quam Burchardus attulit*, vel prædicando, *græce*, κηρύσσειν: *quod proprie significat Euangelium, & fidei doctrinam prædicare.*

Sed illud Hormisdæ[d] Papæ desidiosos, & negligentes, non vere pænitentes reparari prohibet. ¶ *Illud autem Hieronymi[e] fatetur hoc esse difficile, non impossibile.* ¶ *Basilius[f] autem circa delinquentes rigorem iustitiæ seruandum ostendit, quem circa pænitentes alij relaxandum misericorditer affirmant.* ¶ *Possunt & aliter distingui præmissæ auctoritates. Quorum enim crimina manifesta sunt; ante vel post ordinationem à sacris ordinibus deijciendi sunt: quorum autem peccata occulta sunt, & satisfactione secreta secundum sacerdotum edictum purgata; in proprijs ordinibus remanere possunt. Vnde Nicolaus Papa Carolo archiepiscopo, & eius suffraganeis.*

Raba. pæn. c. 1.

In gestis concilij Vormaciensis, c. 11.
Vide Iuonem par. 10. c. 180.

¶ Non potest restitui in sacerdotem, cuius crimen fuerit manifestum. C. XXXII.

Pann. l. 3. c. 136.

SAcerdotes, si in fornicationis laqueum ceciderint, & † criminis manifestus[g], siue ostensus fuerit actus; sacerdotis non possunt[h] † habere honorem secundum canonicæ institutionis auctoritatem.

† al. aut

¶ Adde ad hũc tex. q̄d not. Bar in l. si adulteriũ ff. de adul.

Item Rabanus archiepiscopus scribit ad Heribaldum, lib. pæn. c. 1.

¶ Qui valeant reparari post lapsum, vel non. C. XXXIIII.

Burc. l. 19. c. 150.
Iuo p. 6. c. 400.
Pann. l. 3. c. 152.

DE his vero visum est nobis scribendum, qui sacros ordines habentes, ante, vel post ordinationem contaminatos se esse in capitalibus criminibus cõfitentur. In quibus, vt mihi videtur, hæc distãtia esse debet; vt hi, qui deprehensi[i], vel capti fuerint publice in periurio, furto, atque fornicatione, & ceteris huiusmodi criminibus; secundum canonum sacrorum instituta, à proprio gradu decidant: quia scandalum est populo Dei tales personas supra † se positas habere, quas vltra modum vitiosas esse constat. Nempe inde retrahuntur homines à sacrificio Dei (sicut quondam, Heli filijs peccantibus, fecisse leguntur) & rebelles hinc, atque contrarij existentes, eorum prauis exemplis quotidie peiores fiunt. Qui autem de prædictis peccatis abscondite à se admissis, per occultam confessionem coram oculis † Dei præsente etiam sacerdote, qui eis indicturus est pænitentiam, confitentur, & semetipsos grauiter deliquisse queruntur; si [a] se per ieiunia, & eleemosynas, vigiliasque, & sacras orationes purgare certauerint, his etiam

† al. superpositas

1. Reg. 2.

† al angelis

a ¶ Ser

2 ¶Seruato.] Secundum quoſdã iure cõmuni & promouetur, & manet in ordine ſuſcepto occultus peccator poſt peractã pœniten tiam, 1, vt etiam ſentit Gratianus. ſ. eodẽ. §. ſed illud. niſi in ſimonia, vbi quis ordinẽ emit: qui quantũ ad ſe & ad alios eſt ſuſpẽſus, vt 32. diſt. §. verum. & extra de ſi. tanta. licet ſit argu. contra extra de

DE LAPSIS. Hic incipit quarta pars huius diſt. in qua loquit de hæreticis q olim ſine cõſilijs nõ recõciliabãt. Ioã. de Fan. CASVS. Supra dictum eſt de alijs lapſis: nunc vero de lapſis in hæreſim dicit, quòd non eſt communicandum eis ante reconciliationem: quod probatur ſequenti cap.

gradu ſeruato [a], ſpes veniæ de miſericordia Dei promittenda eſt.

a ¶Si ſe per ieiunia.] *Sic etiam in manuſcriptis, & apud Iuonem, & Pannormiam. In originali autem legitur,* ſi veraciter pœnituerint, & ſe per ieiunia. *itemque Burchardus, qui cap. hoc citat ex concilio Ilerdenſi.*

4 *De lapſis etiam in hæreſim hoc obſeruandum eſt, vt ante ſententiã concilij nullus eis communicet. Vnde Cyprianus Papa Antoniano ait inter cetera, lib. 4. epiſt. 2.*

¶ A communione abſtineant, qui lapſis ante reſtitutionem communicant. C. XXXV.

Anſ. l. 8. c. 28. ¶al. tamen

DE eo autem †, quod ſtatuendum eſſet circa cauſam lapſorum, diſtuli; vt cum quies, & tranquillitas data eſſet, & epiſcopis in vnum conuenire indulgentia diuina permitteret; tunc cõmunicato [b], & librato de omnium collatione conſilio, ſtatueremus, quid fieri oporteret: Si quis vero ante conſilium noſtrum, & ante ſententiam de omnium conſilio ſtatutam, lapſis temere communicare voluiſſet, ipſe à communicatione abſtineretur.

Supra ead. c. clericum, & c. de his clericis, & c. miror.

5 *Quod vero [c] ſupra de homicidis ſtatutum legitur, intelligendum eſt, quando facultas effugiendi datur; nec neceſsitate clauduntur obſidionis. Ceterum, cum neceſsitate anguſtati effugere non poſſunt, ſi tunc homicidium admiſerint, purgati per pœnitentiam, & officio, & communioni reddentur.*

Vnde in concilio Ilerdenſi, c. 1. legitur.

¶ Poſt duorum annorum pœnitentiam, officio, & communioni reſtituantur clerici, qui in obſidionis poſiti neceſsitate ſanguinem fuderunt. C. XXXVI.

DE his clericis, qui in obſeſſionis neceſſitate poſiti fuerint, id ſtatutum eſt, vt qui altario miniſtrant, & Chriſti corpus, & ſanguinem tradunt, vel vaſa ſacro officio deputata contrectant, ab omni humano ſanguine, etiã hoſtili ſe abſtineant. Quòd ſi in hoc [d] inciderint, duobus annis tam officio, quàm communione corporis Domini priuentur [e], ita vt his duobus annis, vigilijs, ieiunijs, orationibus, & eleemoſynis pro viribus, quas Dominus donauerit, expientur: & ita demum officio, vel communioni reddantur: ea tamen ratione, ne vlterius ad officia potiora prouehantur. Quòd ſi in definito tempore negligentiores circa ſalutem ſuam extiterint, protelandę ipſius pœnitentiæ tempus in poteſtate maneat ſacerdotis [f].

Caſu quoque ſi clericus homicidium fecerit, in proprio gradu ex diſpenſatione remanere permittitur.

Vnde Vrbanus II. ſcribit Guernerio Narbonenſi epiſcopo.

DE eo autem.] CASVS. Quoidã hæreticos debebat Cyprianus eccleſiæ reconciliare: ſed differebat. quæſiuit ergo Antoni⁹ quare differret? Et reſpondet, ideo, vt congregato cõſilio epiſcoporum de communi conſilio recõciliẽtur. ante vero reconciliationem nullus eis cõmunicare debet.

b ¶Communicato.] Olim enim ẽps ſolus non poterat ſine conſilio reconciliare hæreticum, vt 1. q. 7. ſi quis ẽps. Sed hodie ſecus 4. extra de hæreti. ad abolendam. §. præſenti.

QVOD VERO. Hæc eſt quinta pars huius diſt. in qua ponitur quid iuris ſit de homicidis voluntarijs, vel caſualibus, vel neceſſarijs. Ioan. de Fan. CASVS. Iſte §. reſpicit c. illa, miror. clericum. & de his. in quib⁹ dicitur, ꝙ clerici homicidæ carere debent officio percepto, quod Gratianus dicit eſſe verum de illis qui poterant homicidium euitare. Ceterum ſi neceſſitate obſidionis anguſtati fecerunt homicidium, pœnitentia purgati remaneant in officio, vt probatur ſequẽti capitulo.

c ¶Quod vero.] ſ. eo. cap. clericum. & c. de his clericis. & c. miror.

DE his clericis.] CASVS. Quidã ſacerdotes leuitæ & ſubdiaconi in obſidione poſiti hoſtes interfecerunt. vnde quæſitum fuit de his, an poſsint in ſuis ordinibus remanere? Reſpon. concilium quòd quilibet clericus vitare debet ſanguinis effuſionem. ſed ſi in hoc de neceſsitate inciderint, officio & communione corporis Chriſti duobus annis priuentur, in quibus pœnitentiã agant: qua peracta officio ſuo reddantur: ita tamen ꝙ ad altiora non promoueantur. Si autem in prædicto tempore negligenter pœniteant: in poteſtate epiſcopi erit prolongare tempus pœnitentiæ. Sequens §. cum ſeq. c. patet.

d ¶In hoc.] ex neceſsitate.

e ¶Priuentur.] ad cautelã, ſecundũ H. 5 clerico in nulla neceſsitate licitũ eſt occidere: imo potius debet permittere ſe occidi: ſed nos intelligimus iſtud de neceſsitate euitabili: quia poterat bene exiuiſſe caſtrũ ante aduentũ Paganorũ: ſi enim eſſet ĩeuitabilis neceſsitates, nõ imponeretur eis pęnitẽtia. vnde dicas, ꝙ ſi eſt neceſsitas ineuitabilis, ſine omni diſpenſatione poteſt celebrare ĩ ordine habito: ſed nõ debet ꝓmoueri ſine diſpenſatione, vt extra de ho. c. cõtinebatur. Sed ob. extra eod. lator. vbi dicitur, ꝙ licite poteſt ꝓmoueri ad ſuperiores ordines. Ioã. Sed illud eſt diſpẽſatio. de hoc dixi ſ. eo. c. de his. Sed melius dicas, ꝙ ibi fuit caſus fortuitus. B.

f ¶Sacerdotis.] Vide quomodo circa canones pœnitentiales habet ipſe ſacerdos plenam poteſtatẽ 6, vt 26. q. 7. tempora. ſecundum leges duplicatur tempus pœnitentiæ eis, qui non ſeruant pœnam & pœnitentiam iniunctã, vt ff. de pœ. aut damnum. §. inter eos.

de ſi. ex tuæ. ſed ibi non dicitur quòd diſpenſabatur cũ eo: ſed dicitur quòd prohiberi non poteſt, cum ſit occultũ. Sed obijcitur iſtis quod dicit in fi. de ſpe veniæ. Sed ipſi intelligũt de ſpe veniæ quantum ad peccatũ. H. vero dicit, ꝙ in occulto peccato non poteſt diſpenſari: quia de illo nõ poteſt quis accuſari vel puniri: quia occulta peccata non habent vindictã, vt 32. q. 5. Chriſtiana 2. Ad hoc ergo ꝙ occultus peccator poſsit promoueri, cõfitebitur epiſcopo crimen ſuũ: & nõ ei ſoli, ſed corã aliquibus perſonis: & ſic poterit diſpenſare ſecũ. ſed vt dixi ſ. 25. diſt. cap. vlti. peccatũ ſiue ſit occultum ſiue manifeſtũ, dũ tamen ſit enorme, ſemper impedit ne poſſit ſine diſpenſatione promoueri: licet poſsit exequi ſuſceptũ ordinem cũ eſt occultum peccatũ: & quòd occultũ peccatũ impediat promouendum, habes extra de temp. ord. ex tenore. Io. Sed hæ opiniones hodie ſublatæ ſunt per decret. extra de temp. ordi. cap. vlti. B. Sed nũquid ſacerdos tẽpore pœnitentiæ poteſt exequi officium ſuũ? Videtur ꝙ non, vt ſ. diſt. 6. teſtamentũ. & de conſec. diſt. 2. ſi non ſunt. & c. quotidie & ſ. eo. quid eſt hoc: cũ quilibet ſit ſuſpenſus quantũ ad ſe propter mortale peccatũ, vt 1. q. 1. ſacerdotes. & facit ad hoc extra de celebra. miſſa. de homine. Dico ꝙ melius eſt ſi abſtineat ſi credit ſe indignũ. ſi autem conteritur, dico ꝙ poteſt 3 celebrare. non obſt. ſ. diſt. 33. habuiſſe. qđ eſt contra. ſed illud intelligitur de eo quem non pœnituit adhuc. de pœniten. diſtin. 3. inter hæc hircum.

a ¶Clerico.]

peccato non facies manifeſtũ. Io de Fan. & facit ad hãc materiã quod leg. & no. extra de tẽp. ord. ex tuarũ. & de fur. c. fi. Arc.

Hæreticũ reconciliare põt ẽps hodie ſine conſilio.

4 Sub. & hoc ꝓpter periculum, quod hodie etiã nimis inualuit. ad idẽ extra de purga. ca. iter ſecundum. Hoſt.

5 Sic eſt antiqua glo. Io. quamuis pauci hoc habeant. Arch. Occidere verum liceat clerico in neceſsitate.

Sacerdos plenã poteſtatẽ habet circa canones pœnitentiales.

6 Ad idẽ de pœ. diſt. 1. menſurã. ibi de hoc.

a Clerico.] Si iste dedit operam rei licitę expellendo porcos de agro suo: tunc intellige quòd minus diligenter fecerit: aliàs in nullo puniretur, vt dixi s. e. de his.
b Pro amore.] spirituali. talis enim amor non inducit simoniã, vt 1. q. 1. filium. & ca. latorem. & 35. q. 9. veniam.
c In pænitentia.] interiori: quia sacerdos nõ facit publicam pænitentiã nisi pro enormi crimine, vt de pæn. dist. 6. sacerdos. & 28. dist. presbyter.

Sacerdos potest quandoque publicã pænitentiã facere.

Quia te.] CASVS. Sichibert⁹ eps Corsicæ inter angustias & iacula Saracenorũ positus, vt periculum euitaret, quosdam interfecit ex illis. Super hoc cõsuluit dominum Papam: qui respondet ꝙ bene fecit, quia se obnoxium putat: sed quia non spõte hoc fecit, secũdum canones nõ codẽnabitur.
d Iudicas.] cũ nõ sis.
e Inde canonice.] idest, non secundum rigorem canonum: quia tũc nullo modo, vt supra eo. miror. nunc autem misericorditer toleratur. Vel intellige quãdo ineuitabili necessitate hoc fecerit.

Hanc sententiã teneas: quia de ea intelligitur hoc c. vt no. extra de homi. ĩ in c. sicut. in gl. no. nic etiã. in fi. & s. eod. de his.

SI VERO. CASVS. Dictum est s. ꝙ illi qui necessitate obsidionis vel casu aliquos occiderint, possunt ĩ suis ordinib⁹ remanere. Nũc vero dicit ꝙ si qs ira cõmot⁹ aliquẽ occiderit, licet nõ habeat aĩmũ occidẽdi, ꝑpetuò tñ deposit⁹ erit qđ sequẽti c. ꝓbatur.

Studeat.] CASVS. Quidam presbyter percussit quẽdã diaconũ equitãtẽ: diaconus vero de equo cecidit: & fracta ceruice interijt. vnde Nicola⁹ Papa ꝓcipit Hosbaldo chorepiscopo Quadrãtino vt suadeat epo suo associare sibi sex vicinos epos: q insimul cũ Hosbaldo cognoscant, & si ĩuenerint ꝙ diacon⁹ à sacerdote nõ ẽ ꝑcussus ad mortẽ: nec ex ꝑcussione ipsius, sed ex ceruicis fractione mortu⁹ est: iniũcta sacerdoti cõpetẽti pænitẽtia suspẽdat ad tẽpus à celebratiõe Missarũ: & postea ad sacerdotale redeat officiũ. Si vero ex qualicũq; ꝓsbyteri ꝑcussione diaconus mortuus ẽ: licet nõ habuit animũ occidẽdi, tñ deponet: ita vt si obediẽs apparuerit, assignet ei beneficium de ecclesia sua, de quo ipse & sui possint habere solatium substentationis.

g Sex.] quia tot non erant in prouincia illa.
h Cadens.] postea.
i Interijt.] nõ ex causa percussionis: sed ex alio casu, qa cecidit.
k Percussione.] siue directa, siue occasionali.
l Et si voluntatem.] directam.

Vel dic prouincijs, idest, dioecesibus, sicut contra ponitur q. 3. episcopi, secundũ Laur. Hug.

Pro-

¶ Qui casu homicidium facit, ex dispensatione in ordine suo permaneat. C. XXXVII.

Pann. l. 3. c. 154.

CLerico a iaciẽte lapidem puer dicitur interemptus: Nos pro amore b tuo in suo ordine eum permanere permittimus; vt tamen semper in pænitentia c, & timore permaneat.

Item Stephanus v. Sichiberto Corsicæ episcopo.

¶ De eodem. C. XXXVIII.

Pann. l. 3. c. 155.

QVia te quasi obnoxium iudicas d, eo quòd à Saracenis captus homines interfecisse videris; bene facis. Sed quoniam non tua sponte id fecisse cognosceris, inde canonice e nullo modo iudicaris.

Si vero ira presbyter commotus aliquem interfecerit, & si animum occidendi non habuerit; perpetuo tamen depositus erit.

Vnde Nicolaus Papa scribit Hosbaldo Chorepiscopo[α] Quadrantino.

α Chorepiscopo.] *Antea legebatur*, coepiscopo: *emendatum est ex omnibus, quæ collata sunt, vetustis Gratiani exemplaribus, optimeque conuenit verbis Nicolai.*

¶ Perpetuo careat officio presbyter, qui ira commotus, licet extra animum, aliquem interfecerit. C. XXXIX.

Iuo p. 10. c. 24.

STudeat f sanctitas tua persuadere episcopo tuo, sibi canonicum sociare numerum collegarum, idest sex g ex vicinis prouincijs fratres, & coepiscopos suos: quibus tecum iunctis, & decernentibus, diligenter inuestigate, & omni nisu scrutari procurate, quatenus inuenire valeatis, vtrum percussione iam nominati presbyteri, an ceruicis fractione idem diaconus, vt fertur, extinctus est. Et siquidem à sæpefato presbytero non ad mortem percussus est, sed ex equo cadens h ceruice fracta interijt i; secundum arbitrium vestrum pro percussione, incaute agenti presbytero pænitentiam competentem indicite: & aliquanto tempore a Missarum solennijs suspendatur; denuo post hæc ad sacerdotale rediturus officium. † Quòd si veraciter qualicumq; percussione k istius presbyteri, ille mortuus est diaconus; nulla hunc ratione ministrare sacerdotis more decernimus: quoniam etsi voluntatem l occidendi non habuit; furor tamen, & indignatio, ex quibus motio illa mortifera prodijt m, in omnibus, sed pręcipue in Dei ministris multipliciter inhibentur, atque vbique damnantur. Verum si presbyter adeo vestro studio obnoxius † forte claruerit; præcipimus, vt tale beneficium n sibi ecclesiæ suæ concedatur; quo & ipse, & sui o sufficienter possint habere suæ substentationis solatium.

Adde an excommunicatus absolutus percipiat fructus medij temporis. ar. quod nõ, in l. 1. & l. vt allegas. C. de test. milit. & in Authẽt. vt cum de appel. cog. §. si vero. col. 8.

† al. noxius] Iuo

Item ex concilio Maticen.[β] c. 6.

β Maticensi.] *Burchardus, & Iuo citant ex concilio Moguntino: in nullo tamen eorum, quæ extant, habetur. Simile vero aliquid legitur in concilio Vermac. c. 27.*

¶ De eodem. PALEA. C. XL.

Burc. l. 6. c. 33. Iuo p. 10. c. 162.

QVi vero odij meditatione, vel propter cupiditatem, Iudæum, vel Paganum occiderit; quia imaginem Dei, & spem futuræ conuersionis exterminat †, quadraginta dies in pane, & aqua pæniteat.

† al. extinxit

f Studeat.] Bar. intellexit hoc cap. prout littera sonat, ꝙ licet ex ꝑcussione ceciderit & cõfregerit ceruicẽ, nõ ideo est sacerdos deponẽdus: arg. ĩ. eo. quantũ. nã si seruũ tuũ vulneraui, & ille postea ex ictu alteri⁹ perijt, nõ teneor de occiso. ff. ad legẽ Aquil. huic scripturæ, §. si seruus. & l. ita vulneratus. Et hãc regulã, Qui occasionẽ damni dat, damnũ dedisse videt: intelligit de occasione ꝓxima & sufficiẽti. Sed expresse est ꝭ. extra eo. ꝓsbyterũ & ff. ad l. Cor. de sic. nihil interest. vnde ĩtellige ꝙ si nõ cecidit ex ꝑcussiõe, sed alio modo cecidit: tunc non tenetur de morte eius, sed de eo quod prius ipsum incaute percussit.

m Prodijt.] Et sic propter vnum delictum imputãtur omnia quæ sequuntur ex illo. ĩ. eod. sæpe. & s. eo. clericum.
n Vt tale beneficium.] Hic dispensatur in beneficio, non in officio, vt 28. dist. presbyterum. debet autẽ de iure carere vtroque: qa cui interdicitur vnũ, interdicitur & reliquũ: cũ sint connexa, vt 81. dist. si quis. nam male meriti continua egestate laborare debẽt: vt ff. deposi. bona fides. Sed ideo dispensatur, ne propter necessitatem victus ad turpia lucra cõuertatur, vt 81. dist. ad reatum.
o Et sui.] Sui enim filij & ipse eadẽ persona intelligũtur, vt 35. q. 3. §. hac auctoritate. in principio. & vxor dicitur pars viri. 33. q. 2. admonere. vnde videtur, ꝙ licet clericus sit suspensus ab homine vel canone, ꝙ tñ ei relinqui debeat vnde se & suos possit substẽtare. & est si. ar. ff. de preca. l. penul. ff. de vsu & hab. l. 2. maxime cũ etiã vxor & filij de bonis ecclesię pasci possunt, vt 31. dis. omnino. nec totũ extorquendũ est à debitore quod habet: sed habenda est ratio, ne egeat. ff. de re iud. inter eos. in fi. ille autẽ qui excõmunicatur,

Dispẽsatur quãdoque in beneficio, non in officio.

Per sententiã, non ipso iure. Archid.

Vxor & filij de bonis ecclesiæ pasci possunt.

nicatur, nihil pcipiet noie ecclesiæ. extra de appella. pastoralis.

Eos vero.] Casus. Quæsitum fuit in concilio Neocęsarieñ. quanta pænitentia deberet iniungi eis qui casu fecerūt homicidiū. Et respondet φ secundū antiquā regulā septē annorū pænitentia iniūgetur postquā reddetur cōmunioni. Hæc vero est noua re- qui sunt sui vel alie. iur. l. 2. vnde secundum iura nostra seruus potest conqueri de domino, si sæuiat in ipsum, vt 23. q. 4. si ecclesia. & c. q peccat. in fi. Et dic vt no. super illo c. si ecclesia. 2. q. 7. quæritur. d Si quis.] Semper.] idest, horis statutis. sic 22. dist. sacrosancta. & 26. dist. si quis vult. & de conse. dist. 5. numquam.

Dominus non pōt in seruum sæuire.

¶ De eodem. PALEA. C. XLI.

Ansl. l. 11. c. 34. †al. quattuor

SI quis homicidium fecerit, si episcopus est, xv. annos pæniteat, & deponatur; cunctos quoque dies vitæ suæ peregrinando finiat. presbyter xii. annis pæniteat, tres †ex his in pane, & aqua; & deponatur superioris sententia. Diaconus x. annis pæniteat, tres ex his in pane, & aqua. Clericus, & laicus septem annis pęniteat, tres in pane, & aqua; & ad gradum cuiuslibet sacerdotii accedere non præsumat.

Ex prisca versione. Et Tribur. c. 52.

Item ex concilio Ancyrano, c. 22. §. eos vero.

¶ Quinquennio à communione abstineant, qui casu homicidium faciunt. C. XLII.

Polyc l. 6. tit. 10. Burc. l. 6. c. 15. Iuo p. 10. c. 25. & 144. †al. humanior

EOs vero, qui non voluntate, sed casu [a]homicidium fecerint, prior quidem regula post septem annorum pænitentiam communioni sociauit, secundum gradus constitutos: hæc * vero humana † [b] quinquennij tempus tribuit.

* ¶ Hæc vero.] *Græce est*, ὁ δὲ δεύτερος τὸν πενταετῆ χρόνον πληρώσει, *idest:* Secunda vero quinquennij tempus explebit. *Atq; ita fere Burchardus, & Iuo ex Dionysii versione. & j. ead. cap.* Si quis voluntate.

Et in conc. Vormac.

Item ex concilio Eliberitano, c. 5.

¶ Quibus temporum spacijs à communione abstineat, quæ voluntate, vel casu ancillam suam interfecerit. C. XLIII.

Rab. pænit. c. 14 Burc. l. 6. c. 19. Ansl. l. 11. c. 36. Iuo p. 10. c. 22. & 148.

SI qua fæmina zeli furore accensa, flagellis verberauerit ancillam [c] suam, ita vt infra tertium diem animam cum cruciatu effundat; eo quòd incertum sit, voluntate, an casu occiderit; si voluntate, post septem annos; si casu, post quinque annorum tempora (acta legitima pænitentia) ad communionem placuit admitti. Quòd, si intra tempora constituta fuerit infirmata, accipiat communionem.

Item ex capitulis Martini Bracarensis episcopi, c. 78.

¶ De his, qui voluntate, vel casu homicidium faciunt. C. XLIIII.

Iuo p. 10. c. 39.

SI quis [d]voluntarie homicidium fecerit, ad ianuam ecclesiæ catholicæ semper subiaceat, & communionem in exitu [e] vitæ suæ recipiat. Si autem non voluntarie, sed casu aliquod homicidium fecerit; prior canon septem annis agere pęnitentiam iussit; secundus canon quinque mandauit.

Item ff. tit. de furtis. L. Qui saccum.

¶ De eodem. C. XLV.

Pandect. lib. 47. tit. 2. leg. 79.

QVi saccum habentem pecuniam surripuerit; furti actione, etiam sacci nomine, tenetur; quāuis nō sit ei animus [f] sacci surripiēdi.

Contra [g] animum, non opus puniri, lib. 9. codi. tit. ad leg. Cornel. de sicarijs, exemplo sacrarum litterarum Diocletiani, & Maximiani colligitur.

¶ De eodem. C. XLVI.

EVm, qui asseuerat homicidium se non voluntate, sed casu fortuito fecisse, cum calcis [h] ictu mortis occasio præbita videatur; si hoc [i] ita est, neque super hoc ambigi poterit, omni metu, ac suspicione, quā

e ¶ In exitu.] supple, si moritur ante finitū tempus pænitentiæ: q a post tēpus pænitentiæ licite cōicat, vt 26. q. 7. si quis de corpore. Additio. Hoc fit in quibusdam criminibus: & præsertim si qs pæniteat solēniter. 26. quæstio. 7. si quis. secundum Hug.

Qui saccum.] Casus. Quidam furatus fuit saccum cū pecunia. Quęsitū fuit an possit conueniri actione furti nomine sacci. Et respōdet qd sic: licet nō habuit voluntatē furandi saccum principaliter.

f ¶ Animus.] Sed contra, furtū sine affectu furandi nō committitur. 13. q. vlt. c. vlt. & instit. de vsucap. §. itē si is. Sed dic φ ratione accessionis committitur furtū: & quæ commodatis vel depositis rebus accedunt, deposita vel cōmodata intelliguntur. ff. commo. l. si vt. §. vsq; adeo. Vel dic, animus, scilicet principaliter: sed secūdario & indirecte per quamdam consequentiam fuit ei animus sacum furandi: & sic nō est contrarium. ff. de fur. si qd fur. §. 1. sic & ti. qd met' cau. l. si mulier. §. penu. 15. q. 1. merito. 23. q. 4. displicet.

Furtum cōmittitur ratione accessionis.

Contra. Casus. Dictum est supra in c. studeat. quod si quis faciat homicidium sine voluntate, tamen punitur. Modo probat contrariū, scilicet φ voluntas punit, nō opus. Et hoc pbat vsque ad §. præmissis.

g ¶ Contra.] Hucusq; ostendit opus sine animo puniri: nunc ostendit contrarium.

Eum qui.] Casus. Quidam ludendo ictu calcis suum socium percussit, adeo quòd mortuus est. Iudex loci propter hoc delictū eū voluit punire. consultus est Imperator, an ille debet puniri. Et respondet φ non debet puniri: imo debet liberari ab omni suspicione & pœna legis Corneliæ: & hoc si probauerit se casu, non voluntarie hoc crimen commisisse.

Occidens in ludo an sit puniendus.

regula, q humaniorē imponit pænitentiā quinq; annorū tantum.

a ¶ Sed casu.] dum tamen culpa præcesserit casum: alias etiam clericus posset promoueri. extra eod. ex parte. & c. significasti. & c. dilectus. in fine. imo talis minister Dei dicitur, vt 15. q. 1. nec is.

b ¶ Humana.] ideo magis est tenenda, vt §. 9. dist. sana. Ioa. Quid iuris sit de hoc, notaui plene in quæstionibus. B.

Si qua.] Casus. Quædam domina furore iracundiæ accēsa, ita acriter ancillā suā flagellauit, φ intra diem tertiū expirauit. quæsitū fuit in concilio Eliberitano quando possit ad cōmunionē admitti. & respondet φ si voluntarie fecit, post septē ann. pænitentiā: si casu, post 5. poterit ad cōmunionē admitti: & nō ante, nisi intra hoc tēpus fuerit infirmata. Sequentē casum per te videbis.

c ¶ Ancillam.] Hic habes quòd æque punitur dominus occidens seruum suum sicut alienum, vt ff. de ijs qui sunt sui vel alieni iur. l. 1. in fine. modica tamen castigatio permittitur domino. ff. de ijs

h ¶ Cum calcis.] quoniam fecit ludi causa.

i ¶ Si hoc.] scilicet φ in ludo occidit. & istud obtinet cū ludus licitus est. ff. ad leg. Aql. nā ludus. sed si est illicit' ludus, nō excusat, vt extra de præsump. c. 1. ex quo autē constat φ in ludo mortuus est, nō est necesse probare φ casu occiderit, vt ff. ad leg. Aquil. l. in lege. extra de sen. excō. sup eo. alias qui casum allegat, ipsum probare tenetur, vt C. de pigno. act. quæ fortuitis. & C. de iniur. si non conuitij. Ergo si aduersarius dixit φ ipsum dolo occiderit, hoc probabit: quia qui dolum obijcit, ipsum probabit. ff. de probat. quoties. & intellige φ ludus fuit licitus: & secūdū hoc intellige φ non

Si ludus noxi' l. nocēs est, imputatur. ff. ad l. Aqui. nā ludus. nā omne maleficiū praue præsumit actū. hæc tamen præsumptio ex varijs circumstantijs colligitur. 22. q. 2. φ ait. & cap. ne quis. & de cōs. dist. 4. solet. ff. de actio. & obli l. 3. §. verborū. ff. de i niu. illud. §. post. 15. q. 1. illud. extra de sen excō. c. 1. secundū Goffre. q ra not. extra de præsump. c. 1. Arch.

non punitur talis lege Cornelia, ex quo nihil fecit dolo: punitur tamen l. Aquil in qua venit leuissima culpa. ff. ad leg. Aquil. in lege.
a ¶ *Adnotatione.*] idest, lege.
Q *Vantum.*] CASVS. Cum Placidus traheret caballos de stabulo, vxor sua inter caballos fortuito casu collisa est: & fecit abortū confracta: & ideo iudex eū punire volebat tāquā homicidā. Consultus Papa super hoc respōdet, quod super hoc puniri nō debet secundum leges, postquā voluntas eius perniciosa nō fuit: sed de furto pōt puniri, si alienos caballos furatus est. Pōt tamē legi totū illud capitulū de vxore Placidi, quæ dū traheret caballos, collisa est fortuito casu, & fecit abortum, quā dicit Papa non esse puniendam de abortu, nō sua sponte facto: sed de furto si fecit, potest puniri. Et ita dupliciter H. & Bene. posuerūt casū.
b ¶ *Quātū.*] idest sicut.
c ¶ *Alienos.*] Si vis dicere, quod iste furabatur caballos, & ducendo eos collisit mulierem: tunc quod dicit in fine non puniri per leges, verū est l. Cornelia de sicar. in qua venit dolus, non lata culpa. ff. de sica. in lege. tamē de culpa bene punitur, vt s. eadē causa. studeat.
d ¶ *Culpabilis.*] & sic patet, quòd licet aliquis de furto teneatur, non tamen tenetur de ijs quæ sequuntur ex furto. sic 15. q. 1. sane. s. 5. dist. ad eius. ff. de furtis, verum. extra de spōsa. veniens. Arg. cōtra s. eodem, clericum.
e ¶ *Non agnoscitur.*] quando eam præmonuit. H.
H *I, qui.*] CASVS. Quidam arbores incidebāt, eis cadentibusquidā homines sūt oppressi ab eis. Quærebatur an essent homicidæ, qui arbores incidebant. Et respondetur: si non est factū eorū voluntate, & debitā cautelam adhibuerunt, inculpabiles sūt. Si vero eorum culpa vel negligētia mortui sunt, deponendi sunt, & nō suscipiēdi de cetero. Idē est casus sequētis c. Casus illius c. si duo. facilis ē: & per te formabis.

Culpa lata in l. Cornelia non venit.

ex admissæ rei discrimine sustinet, secundum id, quod adnotatione nostra comprehensum est, volumus liberari.

[*Item Imperator Antoninus C. ad leg. Cor. de sica. l. 1.*]

PALEA. C. XLVII.

FRater vester rectius fecerit, si se præsidi prouinciæ obtulerit. Qui, si probauerit non occidendi animo hominem à se esse percussum, remissa homicidij pœna secundum militarem disciplinam sententiam proferet. Crimen enim contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat. Ceterum ea, quæ ex improuiso, casu potius, quàm fraude accidunt; fato plerumque, non noxæ imputantur.

Hinc, & Gelasius† Papa.

† al. Pelagius

¶ De eodem. C. XLVIII.

QVantum[b] dicit iste Placidus†, anno præterito dictum est de vxore illius; quia subito inter caballos inuenta est, & dum traherentur caballi, collisa est illa, & abortum fecit. ¶ Quod si ita est; forte si caballos alienos[c] tulerit; inde est culpabilis[d]. Nam de muliere, quæ casu inter caballos confracta est, vbi voluntas illius non agnoscitur[e] perniciosa fuisse, non potest, nec debet addici per leges.

† al. Placidius

Item Nicolaus Papa.

¶ De eodem. C. XLIX.

HI, qui arbores incidere videntur, si contigerit, vt cadens arbor occiderit hominem, inculpabiles[f] sunt, atque innoxij; quia nec voluntate eorum, nec desiderio, homicidium perpetratum est. Si vero aliqua culpa eorum, vel neglectu, morientis hominis interitus cognoscitur aduenisse; abijciendi sunt à gradu, & in sacro ordine nullatenus suscipiendi.

Item ex concilio Vormaciensi, c. 29.

¶ De eodem. C. L.

Burc. l. 6. c. 21. Iuo p. 10. c. 150.

SAepe contingit, dum quis operi necessario insistens arborem inciderit, vt aliquis subtus ipsam veniens deprimatur: Et idcirco, si voluntate, vel negligentia[g] incidentis arborem factum est; vt homicida, pænitentiæ debet omnino submitti. Quòd si non voto, non incuria illius, non denique scientia contigit; sed dū ille operi necessario fortassis incūberet, iste insperatus[h] occurrēs sub arbore improuisus deuenit, & sub ipsa oppressus est; incisor arboris nō tenetur pro homicida.

Item ex concilio Triburiensi, c. 36. [Sed ibi copiosius.]

¶ De eodem. C. LI.

Burc. l. 6. c. 22. Iuo p. 10. c. 151.

SI duo[i] fratres in silua arbores succiderint, & appropinquante casura ipsius arboris frater dixerit fratri, caue; & ille fugiens in pressuram arboris inciderit, & mortuus fuerit; viuens frater innocens de sanguine germani diiudicetur.

Præmissis[k] auctoritatibus, lapsis permittitur[l], vt post pænitentiā in suis ordinibus reparari valeant: ad maiorem autem conscendere post lapsum nulla eis auctoritate permittitur; immo penitus prohibetur.

Vnde in Ilerdensi concilio, c. 5. legitur.

¶ Lapsi in suis ordinibus reparari possunt, sed nō ad maiora conscendere. C. LII.

15. q. 8. c. hi qui. Raban⁹ pæn. c. 1. Burc. l. 19. c. 74. Iuo p. 15. c. 87.

HI, qui[m] altario Dei deseruiunt, si subito in flenda carnis fra-

f ¶ *Inculpabiles.*] Si fecit in priuato loco: tunc enim nō potuit diuinare, vt ff. ad legem Aquil. si putator. & extra vt eccle. benefic. vt nostrum. Si in publico, debuit clamare, caue caue, vt j. eadē, si duo.
g S *Aepe contingit.*] ¶ *Vel negligentia.*] Arg. quod qui occasionē damni dat, &c. i. sic 86. dist. pasce, 16. q. 1. decimæ. & extra de homic. presbyterū. 27. q. 2. si tu. & 31. q. 2. de neptis. & 1. q. 1. placuit 3. B. arg. cōtra 15. q. 1. inebriauerūt. & ff. de ser. corru. Neratius. §. si seruo. ff. de furtis, verū. de eo qui fregit ostium meretricis, sed nō ideo punitur amplius, quia satis est punitus propter ignominiam.
h ¶ *Insperatus.*] Fortuiti enim casus nullo hominū consilio prouideri possūt. ff. de admi. re. ad ciui. perti. l. 2. C. de pign. act. l. quod fortuitis.

Sub damnum dedisse videtur, Imo plus quandoque peccat, vt pater in eo qd legitur & not. 23. q. 5. cum homo Ioan. de Fan.

Ignominia satis punit.
Casus fortuiti nō possunt præuideri.

i S *I duo.*] ff. ad legem Aquiliam, si putator.
S PRAEMISSIS. CASVS. s. in illo c. de his clericis qui in subdiaconis, & in capitulo illo, clerico. dictum est quod clericis lapsis permittit in suis ordinibus ministrare: ad maiores vero ascēdere nō possunt. Idē dicitur in hoc §. & hoc probat per sequens c. Sed postea exemplo beati Petri probat, quòd lapsi post pænitentiam ad maiora possunt promoueri.
k ¶ *Præmissis.*] supra ead. de his clericis.
l ¶ *Permittitur.*] allegando dicit propter sequen. cap. Ioan.
H *I qui.*] CASVS. Quidā clerici in sacris ordinibus cōstituti fornicati sunt; quæsitū fuit, vtrū ad sua officia redire possint, & ad maiora promoueri. Et respondet cōciliū: si digne pænituerint, in potestate sit epi vel veraciter afflictos nō diu suspēdere: vel desidiosos prolixiori tēpore ab ecclesiæ corpore segregare: ita tamen, vt sua loca retineāt, & ad altiora nō promoueātur. qui si iterū ipsi lapsi fuerint, omni dignitate carebūt, nec habebūt nisi in fine cōmunionē.
m ¶ *Hi qui.*] Hoc cap. habes 15. q. vlt. hi qui.

SED

gilitate corruerint, & Domino respiciente, digne pænituerint, ita vt mortificato corpore, cordis contriti sacrificium Deo offerant; maneat in potestate pontificis, uel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore ab ecclesię corpore segregare: ita tamē, vt sic officiorum suorum loca recipiant, ne possint ad altiora officia vlterius promoueri. ¶ Quòd [a] si iterato velut canes ad vomitum reuersi fuerint, & [β] veluti sues in volutabris luti iacuerint; non solum dignitate officij careant; sed etiam sanctam communionem, nisi in exitu, non percipiant.

a ¶Quod si iterato.] *Hinc vsque ad finem absunt à codicibus illis Gratiani, à quibus palea abesse solent. In alio autem hic præpositum est nomen palea.*

β ¶Et veluti sues in volutabris luti iacuerint.] *Hæc non leguntur in antiquis editionibus conciliorum, Coloniensi, ac Parisiensi, duobus codicibus Vaticanis, Lucensi regio, neque infra 15. q. 8. c. Hi qui. Sunt tamen apud Iuonem, & in editione Colon. 4. volum.*

Sed exemplo beati Petri (qui postquam trinæ negationis maculas, confessione diluit amoris; non solum in gradu sui apostolatus remansit, verum etiam in pastorem totius ecclesiæ à Christo institui meruit) probantur lapsi post dignam pænitentiam non solum propria officia retinere; sed etiam ad maiora posse conscendere. Quòd autem beatus Petrus post negationem pastor ecclesiæ à Domino sit institutus, probatur auctoritate beati Gregorij, qui in homilia Dominicæ resurrectionis de eodem principe Apostolorum scribit, dicens.

Homi. 21. in Euang.

¶ Petrus post culpam negationis princeps Apostolorum à Domino est institutus. C. LIII.

CONsiderandum nobis est, cur omnipotens Deus eum, quem cunctæ ecclesiæ præferre disposuerat, ancillæ vocem pertimescere, & se ipsum negare permisit [a]. ¶ Quod nimirum magnæ actum esse pietatis dispensatione cognoscimus, vt is, qui futurus erat pastor ecclesiæ, in sua culpa disceret, qualiter alijs misereri debuisset [b]. Prius itaque eum ostendit sibi, & tunc præposuit [c] ceteris; vt ex sua infirmitate cognosceret, quàm misericorditer aliena infirma toleraret.

Item Ambrosius in serm. 47. de fide Petri.

¶ Post negationem in fide, & gradu Petrus profecit. C. LIIII.

FIdelior factus est Petrus, postquam fidem se perdidisse defleuit; atque ideo maiorem gratiam [d] repperit, quàm amisit. Tamquam enim bonus pastor tuēdum gregem accepit, vt qui sibi antea infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum; & qui ipse interrogationis tentatione nutauerat, ceteros fidei stabilitate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis, ecclesiarum petra dicitur; sicut ait Dominus [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meā] Petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus [e] fidei fundamenta posuerit, & tamquam saxum immobile totius corporis † Christianitatis compagem, molemque contineat.

Matth. 16.

† operis Christiani | orig.

† al. solenniter pænitentes]

6 *Item obijcitur; pænitentes † ad sacros ordines promoueri non debent: non ergo lapsi post pænitentiam ad maiora pertingere possunt.*

Vnde in concilio Carthaginensi 4. c. 68. & 69. legitur.

Polyc. l. 2. tit. 31. Ansl. l. 7. c. 20. & 23. Burch. l. 2. c. 35. Iuo p. 6. c. 136. & par. 15. c. 5. Pann. l. 3. c. 60.

¶ Non ordinetur clericus ex pænitentibus. C. LV.

EX pænitentibus, quamuis sit bonus, clericus non ordinetur. Si per ignorantiā [f] episcopi factum fuerit; deponatur à clero: quia se ordinationis tempore non prodidit [g] fuisse pænitentem. Si autē sciens

---

SED EXEMPLO. CASVS. Dictum est supra, quòd lapsi post pænitentiā nō possunt ad altiora conscendere. Modo dicit Gratianus contrariū: scilicet ꝙ lapsi nō solū restitui possunt ad antiquū statū, sed etiā ad altiora promoueri: quod probat exēplo beati Petri, qui post trinā negationē non solū permāsit apostolus, sed etiam factus est pastor totius ecclesiæ; quod probatur duobus sequen. cap.

COnsiderandum.] CASVS. Quæritur hic quare Christus permisit Petrum peccare negando seipsum ad vocem ancillæ, quem facere disposuerat pastorē ecclesiæ. Et respondet Gregorius hoc esse permissum ex magnæ pietatis dispensatione: scilicet vt Petrus suā fragilitatem cognosceret: & in sua culpa disceret qualiter aliorum delictis parcere deberet, & alijs misereri posset.

a ¶ *Permisit.*] id est, non prohibuit.

b ¶ *Debuisset.*] argu. dispensationem esse debitam.

c ¶ *Præposuit.*] hoc verbo, Pasce oues meas: factus est princeps extra de elect. significasti. nō illo, Tu es Petrus & super hāc petrā, &c. quia illud fuit ei dictum ante passionē. 22. dist. sacrosancta.

Petrus per quæ verba fuit factus Papa.

De hoc plenius 21. dist. in nouo testamēto. Arch.

FIdelior.] CASVS. Dicit Ambrosius in hoc cap. quòd Petrus post negationem fortior resurrexit & fidelior factus est, & maiorem gratiā recepit, quàm perdiderat. Factus est enim pastor ecclesiæ, vt qui infirmus fuerat in fide, ceteros in fidei stabilitate firmaret. Et pro solida deuotione quam habuit circa ecclesiam, & circa homines cōuertēdos, dictus est petra: quod probat auctoritate Euāgelij.

d ¶ *Gratiam.*] Arg. ꝙ potius est eligēdus qui peccauit & pænituit, quàm qui semper fuit bonus: quia magis scit compati peccatoribus, vt s. ca. proxi. nam infirmus fortior resurgit. de pæni. dist. 1. potest. & ibidem distin. 3. ille. Arg. contra 12. dist. nos consuetudinem. & 16. q. 1. legi.

Eligendus potius est qui peccauit & pænituit, quam qui numquam peccauit.

e ¶ *In nationibus.*] id est, gentilibus.

ITEM OBIICITVR. Hæc est sexta pars huius dist. in qua loquitur de pænitētibus cū solennitate, & de Bigamis: & mittit ponit xiiij. auctoritates. Ioan. de Fant.

CASVS. Adhuc obiicit Gratianus, ꝙ lapsi nō possūt ascēdere ad maiora: nā pænitentes promoueri nō debent: ergo nec ad maiora ascendere possunt. quod probat sex sequētibus c. quæ loquūtur de solenniter pænitentibus.

EX pænitentibus.] CASVS. Quidā episcopus ordinauit quemdā solenniter pænitentem; quærebatur quam pœnam deberet pati episcopus vel ordinatus. & respondet quòd si episcopus ordinauit talem ignorāter, tantum ordinatus deponitur: quia tempore ordinationis suæ, suū impedimentū non manifestauit episcopo. Si vero episcopus ordinauerit eū sciēter, etiam ipse potestate ordinandi priuabitur. Eandem pœnā patiatur episcopus, qui scienter ordinauit bigamum, viduæ vel repudiatæ maritum.

f ¶ *Si per ignorantiam.*] Bene enim potest ignorare cū nō ipse, sed alij examinent. 24. dist. quando extra de offic. Archid. vt nostrum.

Crimen suū in ordinatione vel in iure, an teneatur quis prodere.

g ¶ *Non prodidit.*] Ex hoc cap. videtur ꝙ quilibet ordinandus teneatur prodere crimē suū, vt 24. dist. cap. quādo. & c. vlt. & 81. dist. tātis. & c. quicūq;. & 8. q. 3. Artaldus. in fi. Sic videtur ꝙ in iure teneatur quilibet cōfiteri delictū suū si īterrogatus fuerit, vt 11. q. 3. quis. & 35. q. 6. si duo. & 15. q. vlt. c. 1. & penul. Quod H. concedit, & dicit ꝙ quilibet in examinatione & in iudicio tenetur cōfiteri crimē suū. sed in examinatione sufficit vt dicat ꝙ in genere confiteatur se crimi-

Hic non probatur hoc: quia text. dicit, pænitentem, non dicit criminosum: nec hoc probant c. hic inducta. Archid.

episcopus ordinauerit talem; etiam ipse [a] ab episcopatu suo ordinandi dumtaxat potestate priuetur [a]. Simili sententiæ subiacebit episcopus; si sciens ordinauerit clericum eum, qui viduam, aut repudiatam, vxorem habuit, aut secundam.

c.69.

[a] ¶ Ipse ab.] *In originali legitur*, ipse ab episcopatus sui ordinandi dumtaxat potestate priuetur *al.* ipse episcopatus sui, *quemadmodum & apud Iuonem, par.15.c.5.*

Item Stricius Papa Himerio episcopo, epist.1.c.15.

¶ Bigamus, pænitens, viduæ maritus, sacræ militiæ se ingerens, sine spe promotionis in suo ordine permaneat. C. LVI.

QVicumque pænitens, quicumque bigamus, quicumque viduæ maritus, ad sacram militiam indebite, & incompetenter irrepserit; hac sibi conditione à nobis veniam intelligat relaxatam, vt in magno debeat computare beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in hoc, quo inuenitur [b], ordine perpetua stabilitate permaneat.

Ansl.l.7.c.17.20 21.

Item ex concilio Gerundensi, c.9.

¶ Non prohibeatur à clero, qui pressus languore per communionem pænitentiæ benedictionem accepit. C. LVII.

SI† vero [c], qui ægritudinis languore depressus pænitentiæ [d] benedictionem [e], quam viaticum deputamus, per communionem accesserit, & postmodum reconualescens caput pænitentiæ in ecclesia publice non subdiderit, si prohibitis vitijs non detinetur obnoxius, admittatur ad clerum.

† Is vero] manuscr. & orig.

Itē Hormisda Papa omnibus episcopis per vniuersas prouincias cōstitutis.

¶ Qui ad pænitentiam agendam in monasterio retruditur, presbyter non ordinetur. C. LVIII.

SI ille, qui vltro petit pænitentiam, quamuis eam perfecte agat, nō potest episcopus, aut presbyter ordinari; ita vt etiam si per ignorantiam ordinatus fuerit, & postea conuincitur pænitentiam accepisse, deijciatur: ille ergo qui inuitus ad pænitentiam agendam mittitur in monasterium [f], (qui vtique nihil aliud, quàm pænitēs dicendus est) [g] qua conscientia ad sacerdotium venire permittitur? Nemo mihi alia quelibet contra auctoritatē sedis Apostolicæ, vel cccxviij. episcoporū, vel reliquorum canonum constituta, obijciat: quia quidquid contra illorum definitionem (in quibus Spiritum sanctum credimus locutum) dictum fuerit, recipere non solum temerarium, sed etiam periculosum esse non dubito.

Supra c. ex pænitentibus. Poly.l.2. tit. 31. Ansl.l 7.c.22. & l.xi.c.87.

criminosum: & sic petat dispensationē. Sed si specialiter ꝑ aliquo crimine fuerit interrogatus: tūc respōdebit, & dicet se fecisse inde pænitentiā. nec obst. j. de pæni. dist. 1 §. his auctoritatib⁹. vbi dicit, nō tibi dico prodas. quia illud loquit̃ de pænitēce, q̃ se nō debet in publico ꝓdere: nisi em̃ occultus peccator prodat crimen suū, dicit H. non posse dispēsari secum & coram pluribus debet dicere, & ꝓdere se: quia ꝓdere est in publico dicere, vt 2. q. 1. si peccauerit. sicut enim episcopus nō potest audire causam [1] criminalem, nisi cū clericis suis, vt 15. q. 7. episcop⁹. sic nec solus potest dispensare. qualiter enim probaret aliquis secum dispensatū esse, nisi corā pluribus factū esset, vt extra de schismat. fraternitatis? Alij dicunt ꝙ nec in iudicio nec in examinatione tenet̃ aliquis ꝓdere se: quia Deus occultat peccatū, de quo aliquis pænituit, vt 32. q. 1. apud. & sic licitum est alicui redimere sanguinem suum quocunque modo potest. 2. q. 3. §. notandum. & ff. de bo. eo. qui ante senten. l. 1. sic & honorē suū. Sed numquid clerico promouendo præiudicat confessio sua, vt inde debeat puniri? videtur ꝙ sic, vt extra de elect. per inquisitionē. imo idē etiam videtur si extra iudicium fieret confessio, vt extra de exces. prælat. quàm sit graue. Dico ꝙ nō, nisi i solo ꝙ nō admittit̃ ad ordines, vt 24. distin. quādo. in fi. sic extra de exce. deniq; & est ea ratio: quia licet confessus fuerit, tamen non punitur: quia ad hoc non agebatur, vt dixi 3. q. 6. hoc quippe. idem dico si testis confitetur crimen suum, vt ꝓbatur extra de accusa. inquisitionis. Ioa.

Prodere est ĩ publico dicere.

[1] Scilicet criminalem, cū agit ad depositionē: sec⁹ si esset causa vbi ageretur ad priuationē beneficij, secūdū illud qđ le. & not. 15. q. vl. inuentum. Arch.

a ¶ *Priuetur.*] Hic signantur contraria, quæ soluta sunt 36. distin. qui ecclesiasticis.

Vicumque.] CASVS. Quidam pænitentes, & bigami, & viduarum mariti ordinati fuerunt in minoribus ordinibus, vel forte vsque ad subdiaconatum. quæsitum fuit à Siricio Papa, vtrū possint promoueri ad superiores ordines? Et respōdet Papa ꝙ nō: imo pro maximo beneficio debet reputare, si tolerentur in ordinibus in quibus inueniuntur, omni spe promotionis eis adempta.

b ¶ *Inuenitur.*] Sic ergo facilius dispēsat̃ in ordine sūpto, quàm in suscipiēdo, vt extra de renū. nisi cū pridē. quia turpius, &c. vt extra de iureiur. queādmodū. Vel vocat hic sacrā militiā minores ordines, ad quos possunt ꝓmoueri, vt j. ea. placuit. & 6. q. 1. ca. infames.

Dispensatur facilius ĩ sumpto, quàm in suscipiendo ordine.

I vero.] CASVS. Quidā ĩ extremis laborās, pęnitētiā postulauit, cui sacerdos solennē pænitentiā iniunxit, præbēdo sibi cōionē corporis Christi. Postquā vero conualuit, pænitentiā solennē sibi iniunctā nō egit. quærit̃ an valeat ꝓmoueri? Et respon. ꝙ ex quo caput solēni pænitētiæ nō supposuit, bene pōt promoueri, si aliàs est dignus. ita posuit Beneuēt. hūc casū. sed q̃a hoc cōtra iura videt̃, cū ille ante ægritudinē mortaliter s̃m hoc peccasset, & postea similiter nō adimplēdo pænitētiā: ideo ego Bartho. Brix. cū H. intelligo casū hūc de illo q̃ nō accipit corpus Chr̃i vsq; ad articulū mortis: vnde nō videbat̃ vere pænitēs. Qui tñ si nō egit pænitētiā solēnē, nec modo est criminosus, ꝓmoueri pōt, Vel forte de illo intelligit̃ qui pro occulto & paruo crimine solēnē pænitētiā facere ꝓmisit.

c ¶ *Si vero.*] Quidā ita ponūt casū [2]. Aliquis tēpore ægritudinis tale recepit mandatū à sacerdote, vt postquā conualesceret, solennem faceret pænitētiā talis nō prohibetur à promotione, dūtamē non steterit inter pænitentes. Sed iste casus nō placet: quia postquā sanatus est talis, tenetur stare in ordine pænitētiū, vt 26. q. 6. qui recedunt [3]. Itē cū pænitentia talis nō iniungitur, nisi pro graui peccato mortali: ergo post mortale peccatum nō debet promoueri, vt 26. q. 6. ca. vlti. Alij sic ponunt casum. Quidam communionem nō accepit quousque fuit in periculo mortis. dubitabatur de tali vtrū posset promoueri post sanitatē: quia non videbatur tunc vere pænitens, qui timore mortis pænituit. Et respōdetur ꝙ potest: & hæc fuit causa dubitationis; quia sicut nō potest promoueri qui in ęgritudine baptizatur, quia potius præsumitur ex timore, quàm ex voluntate libera baptizatus, vt 57. dist. si quis in ægritudine. idem videbatur de pænitente tali. sed non est simile: quia multi omittunt ex deuotione ꝙ non communicant, vt de consecr. dist. 2. quotidie. sed quicumque differt baptizari, in mora est, & etiam in culpa.

[2] Vt Benedict.

[3] Sicut qui inicit manus vi[olen]tas in clericū: propter inua[letu]tudinē vel ali[ud] impedimētū [non] pōt accedere [ad] curiā, absolui[tur] ab inferiori, [ta]men tenetur a[c]cedere resti[tuta] cōualescētia, v[el] opportunitate [ha]bita, vt 63. [dist.] extra [de] sent. excō. de co[e]tero, & ĩ illa d[e]cre. peruenit.

d ¶ *Pænitentia.*] Pænitentia infirmis non est imponenda, sed innotescenda. 26. q. 7. ab infirmis. Ioan. Tu autem videas casum, quem notaui supra ibi, alij. B.

Pænitentia infirmis non est imponenda.

e ¶ *Benedictionem.*] idest, communionem.

Ille. CASVS. Duæ quæstiones factæ fuerunt Hormisdæ Papæ. Prima fuit talis. An ille q̃ pfecte egit solēnē pænitētiā, possit eps vel p̃sbyter fieri. Et r̃ndet ꝙ nō: & si fuerit ordinatus, & de hoc cōuincat̃, debet deponi. Secūda quæstio fuit, an ille q̃ inuit⁹ detrusus ē ĩ monasteriū ad agēdā pęnitētiā, possit ad sacerdotiū ꝓmoueri. Et r̃ndet ꝙ nō: q̃a nihil aliud dicendū est, q̃ solēniter pænitēs s̃m decreta sedis apostolicæ & canones 300. & 18. eporū. Si autē ꝯ factū fuerit, nō solū temerariū, sed et̃ ꝑiculosum esse nō dubito.

f ¶ *In monasterium*] ergo pro aliquo delicto. aliàs. n. non cogeret̃ ibi manere. 20. q. 1. sicut. & dic vt ibi notaui, & 16. q. 6. de lapsis.

g ¶ *Dicendus est.*] propter similitudinem in ieiunijs & vigilijs. alias

aliàs enim differt publicà pænitentia ab ingressu monasterij, vt ĩ. 33.q.2.admonere.2.q.1.in primis. Cõtra.ibi epi missi in monasterium ad agendam pænitentiam, post sex menses restituunť ordini suo: sed ibi temporaliter fuerunt missi, hic perpetuo. Vel dic ꝙ ad superiorem non potest promoueri, vt hic; sed ad eumdem potest redire, vt ibi dicitur.

non potest fieri clericus, nec etiam miles, vt 33.q.1.admonere. nec laicalem habitum potest deferre, vt ĩ.ead.cap. vlti. tñ ẜm regulam ecclesiasticã viuet, vt de pæni.dist.5.ꝓrium. & cap. falsas. & est tamen conueniendus sub iudice ecclesiastico, vt 11.q.1.aliud. Ioan.

e ¶*Remissionem peccatorum.*] id est, baptisma vt 51.dist. si qs post acceptum. & intellige de officiali, q̃ seua executus est præcepta, vt 51.dist.c.1.

ADDITIO. Vel dic ꝙ intelligit de illa pænitentia, in qua prohibitum est ei ne ad militiam redeat. de pæni. dist.5.contrariũ. & hoc ideo quia forte in ipsa militia cõmiserat peccatum propter quod egerat pænitentiam, vt ead.dist.falsas.

Et secundum hoc nõ facit ad propositum Gratiani. H.

Item Gelasius vrbis Romæ episcopus omnibus episcopis per Lucaniam, & cet. c.5.

¶ Bigamus, vel quilibet post pænitentiam sacris non applicetur ministerijs. C. LIX.

Ans.l.7.c.18.

† al. fas esse bigamos

NOn confidat quisquam pontificum bigamos †, aut coniugia sortientes ab alijs derelicta, siue quoslibet post pænitentiam, vel sine litteris [a], vel corpore vitiatos, vel conditionarios, aut curiæ, publicarumque rerum nexibus implicatos, aut passim nulla temporis congruentis [b] expectatione discussos, diuinis seruituros applicare ministerijs †.

† al. mysterijs

Item Innocentius Agapito, & ceteris, epist. 6.

¶ Pænitentes nec etiam clerici fieri possunt. C. LX.

in conc. Niceno c.10.

CAnones apud Nicæam constituti, pænitentes etiam ab [c] infimis officijs clericorum excludunt [d].

Hoc non de quibuslibet pænitentibus intelligitur, sed de illis tantum, qui post actam pænitentiam sæcularis militiæ cingulum accipiunt. De quibus Innocentius episcopus scribit Victricio Rothomagensi episcopo, epistola 2. c.2.

POTEST ET ALITER. CASVS. Ponit hic aliam solutionem Gratianus, scilicet, ꝙ est quædam pænitentia solennis, quæ reiterari non potest: sicut nec baptismus. Et hoc probat auctoritate Ambrosij.

¶ Non debet fieri clericus, qui post remissionem peccatorum, militiæ cingulum habuit. C. LXI.

Ans.l.7.c.13.

SI quis post remissionem [e] peccatorum, cingulum militiæ sæcularis habuerit, ad clericatum admitti omnino non debet.

Potest & aliter intelligi. Est quædam pænitentia, quæ solennis appellatur, quæ semel tantum in ecclesia conceditur: de qua Ambrosius ait: [Sicut vnum est baptisma; ita vnica est pænitentia.] Item [Non est secundus locus pænitentiæ]. [Merito reprehenduntur [α], qui sæpius agendam pænitentiam putant, quia luxuriantur in Christo. Nam si vere agerent pænitentiam, iterandam postea non putarent.]

lib.2.de pæni.c.10. De pænit.di.3.c. reperiũtur. &c.fin. Hugo lib.de sacram.p.14.c.4. Ambrosius ibidem

α ¶Reprehenduntur.] *Legebatur,* reperiũtur. *Emendatum est hic ex originali: quod tamen fieri non potuit* ĩ. *c. reperiuntur. de pæni. dist. 3. quia vox,* reperiuntur, *ibi est initium capitis.*

Item Augustinus ad Macedonium, epistola 54.

QVamuis.] CASVS. Macedonius inuenerat, ꝙ pænitentiæ non est secundus locus, & ꝙ vnica est pænitentia sicut baptisma: dubitauit an quotidie peccantibus deberet pænitentia denegari. & ideo quæsiuit ab Augu. q̃d iuris esset? qui respondit, ꝙ licet solennis pænitentia semel tantum concedať, ne vilis reputeť: tamen priuata pęnitentia non debet quotidie peccantibus denegari. Seq. §. patet. & q̃d in eo dr, ꝓbat duobus cap. seq.

¶ De eodem. C. LXII.

infra de pænit. dis.3.c. quãuis. Magr. l. 4. dist. 14.c.3. Iuo.p.15.c.24.

QVamuis caute, & salubriter prouisum sit, vt locus illius humillimæ pænitentiæ semel tantum in ecclesia concedatur, ne medicina [f] [β] nimis vtilis vilis [g] habeatur; tamen quotidie peccantibus numquam per pænitentiam [h] venia negatur.

β ¶Ne medicina.] *In aliquot vetustis exemplaribus Gratiani caput hoc est coniunctum superiori. Locum enim Diui Augustini suo modo aptat. Apud illum quidem hoc loco ita legitur:* Ne medicina vilis, minus vtilis esset ægrotis; quæ tanto magis salubris est, quanto minus cotemptibilis fuerit: quis tamen audeat dicere Deo, quare huic homini, qui post primam pænitentiam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis? &c.

f ¶*Ne medicina.*] Hęc est vna ratio quare nõ iteratur, scilicet ne vilis habeatur solẽnis pænitentia, quæ est medicina, vt hic. Secunda q̃a est sacramentum, & significat eiectionẽ Adæ de paradiso [ʒ] ĩ.ea. in capite. & non est facienda iniuria sacramento, vt de conse.dist.4.ostẽditur. & 1. q.1. sacramenta. Gratianus tamẽ dixit, ꝙ secundum consuetudinem quarumdã ecclesiarũ iterať, vt de pæn.dist.3.§.ex ꝑsona.

Pænitentia solennis non iteratur.

ʒ Sub. quæ semel tantum facta est.

Hæc autem pænitentia quomodo imponenda sit, in Agathensi concilio legitur, in quo sic statutum est, c. 15.

Capitul. l. 5. c. 58. & l.7.c.310.

¶ Quomodo pænitentes ad pænitentiam accedant. C. LXIII.

Burc.l.19.c.27. Iuo.p.15.c.17.

PAenitentes tempore quo pænitentiã petunt, impositionẽ [i] manuũ

NOn confidat.] CASVS. In hoc cap. nouem impedimenta ponuntur, quæ repellunt à promotione. Sequens cap. patet.

a ¶*Vel sine litteris.*] s.36.dist.c.illiteratos.

b ¶*Congruentis.*] ĩ.77.dist.in singulis, &c.

CAnones.] *Pænitentes.*] scilicet solenniter.

c ¶*Ab infimis.*] sic 24.dist.c.vlti.

d ¶*Excludunt.*] nisi in necessitate, vt ĩ.ead.cap.placuit.

HOC NON DE QVIBVSLIBET. CASVS. Dicit Gratianus in hoc §. ꝙ prædi.cap. loquunť de pænitentibus non ordinandis, q̃ post pænitentiã cingulũ sęcularis militiæ susceperunt: q̃ promoueri non possunt, vt probatur seq. cap. Alia ponitur solutio. ĩ.seq.§.potest qui.§.patet. & per se planus est.

e SI quis post remissionem.] Qui semel egit pænitentiam solennem,

g ¶*Vilis.*] Nota quòd propter fugiendam vilitatem multa statuuntur, vt hic, & 45.distin.de Iudæis. 80. distin. episcopi. 27.q.2. institutum.

Vilitas est fugienda.

h ¶*Pænitentiam.*] priuatam.

PAenitentes.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd sacerdotes debent imponere super capita pænitentium manum exclusoriam vel benedictoriam, & cilicium; & tunc ipsi pænitentes debent deponere comas, & mutare vestes. quod si non fecerint, abijciantur. Iuuenibus autem solennis pænitentia non facile imponatur propter fragilitatem ætatis: viaticum autem omnibus in morte datur.

i ¶*Impositionem.*] ab episcopo, ad quem solum spectat imponere solennem pænitentiam, vt ĩ.cap. proxi. & reconciliatio ad solum eum spectat nisi in necessitate, vt 26.q.6.cap.1.& vlti.

Mulieri quare permittitur coma. 1 Quod de tonsura, & non vestibus intelligitur. Lau.

a ¶ *Comas.*] Sed numquid deponet mulier comam, cũ etiam ei solennis pænitentia imponitur, vt 33.q.2.de his? Rñ.non: quia stabet eam in signum subiectionis. 30.dist.c.2. ideo autem comam depo net vir, q a amodo in habitu viuet clericali 1 ℨ.de conse.dist.5.dictum.& 81.dist.dictum & 33.q.2.admonere.& ℨ.ead.c.vlti.

b ¶ *Iuuenibus.*] & si fuerit imposita, non ideo prohibentur contrahere.33.q.2. in adolescentia. Alij autem non possunt cõtrahere. 33. q.2. de his. Idem dico de decrepitis: quia ætatis ratio habenda est in pænitentia. 26. q. 7. tempora. & c.hoc sit. Sic præsumitur magis pro sene, quàm pro iuuene, vt 34.dist.fraternitatis.

Aetatis ratio in pænitentijs est habenda.

c ¶ *Omnibus.*] 2.q.3. si quis epm.ꝯ illud terroris.est, vel hoc de pænitentibus digne: ibi ficte. 24.q.2.legatur.

ADDITIO. Vel viaticum non conceditur. extra de pæ. & remis. quod in te.in princi.& de sent.excom.permittimus. & adde quod legit & not.27.q.1. impudicas.in fi. Archidia.

IN capite.] CASVS. Dicitur hic ꝙ volentes solenniter pænitere, debet in capite Quadragesimæ se cum archipresbyteris & presbyteris suis episcopo ciuitatis ante fores ecclesiæ repræsentare in tristi habitu, nudis pedibus: & eis in ecclesia introductis, episcopus septem psalmos pænitentiales decantet: deinde manum eis imponat: cineres & cilicium super capita eorum ponat: eos aqua aspergendo benedicta. demum expellãtur de ecclesia, sicut Adam fuit de paradiso eiectus: & totus clerus eos cum responsorio prosequatur, & in cœna Domini à suis archipresbyteris & presbyteris liminibus ecclesiæ præsententur.

alijs in eucharistia vel osculo: & sic erunt vsq; ad octauã Paschæ: & tunc iterum exibunt de ecclesia, & erunt extra ecclesiã vsq; ad talem diem sequentis anni: & hoc fiet vsq; ad finẽ pænitentiæ. & etiã si bene pænitet, scdo vel tertio anno potest ei reddi ingressus ecclesiæ, vt 12.q.2.du.viro & 33.q.2.latorẽ. Qñq; etiã vsq; in finẽ vitæ

& cilicium super caput à sacerdote (sicut vbique constitutum est) consequantur. Si autem comas [a] non deposuerint, aut vestimenta nõ mutauerint, abijciantur: & nisi digne pænituerint, non recipiantur. Iuuenibus [b] etiam pænitentia non facile committenda est propter ætatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus [c], in morte positis non est negandum.

Item ex eodem[a].

¶ Quæ sint seruanda in solenni pænitentia. C. LXIIII.

Burc.l.19.c.26. Iuo.p.15.c.45.

IN capite Quadragesimæ omnes pænitentes, qui publicam suscipiunt, aut susceperunt [d] pænitentiam, ante fores ecclesiæ se repræsententent episcopo ciuitatis, sacco [e] induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, reos se esse ipso habitu, & vultu protestantes. Ibi adesse debent decani, idest archipresbyteri [f] parochiarum, & [β] presbyteri pænitentium, qui eorum conuersationem diligenter inspicere debent, & secundum modum culpæ pænitentiam per præfatos † [g] gradus iniungere [h]. Post hæc eos in ecclesiam introducant †, & cum omni clero septem pænitentiales psalmos in terra prostratus episcopus cum lacrymis pro eorum absolutione decantet: tunc resurgens ab oratione, iuxta quod canones iubent, manus eis imponat, aquam benedictam [i] super eos spargat; cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eorum operiat: & cum gemitu & crebris suspirijs denuntiet eis, quòd sicut Adã proiectus est de paradiso, ita ipsi pro peccatis ab ecclesia abijciuntur: post hæc iubeat ministris [k], vt eos extra ianuas ecclesiæ expellant: clerus vero prosequatur eos cum responsorio [In sudore vultus tui vesceris pane tuo, &c.] vt videntes sanctam ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam, atque commotam, non paruipendant pænitentiam. In sacra autem Domini cœna [l] rursus ab eorum decanis, & eorum presbyteris, ecclesiæ liminibus repræsententur [m].

† al. præfixos
† al. introducat
Gen.3.

a ¶ Ex eodem.] *Ex Agathensi etiam citant Burchardus & Iuo, & Rhebaldus Cardinalis (qui tẽpore Paschalis Pontif. claruit) in libro suo de pænitentia publice non iteranda. In vno tamen manuscripto Burchardi exemplari citatur ex Pænitentiali Romano. Sententia vero huius capitis magna ex parte habetur in Pontificali, & ordine Romano à pag. 24. vsque ad 30.*

β ¶ Et presbyteri.] *Apud Burchardum legitur,* id est presbyteri.

¶ *Hanc pænitentiam nulli vmquam clericorum agere cõceditur, atq; ideo huiusmodi pænitentes ad clerum admitti prohibentur.*

Vnde in Carthaginensi concilio 5.c.11. *statutum est.*

¶ Clericis non imponatur manus, tamquàm pænitentibus. C. LXV.

Burch.l.19.72. Iuo.p.15.85. Capitul.5.c.66. † al. Confirmatũ] orig.

COnfirmandum † est, vt si quãdo presbyteri, vel diaconi in aliqua grauiori culpa conuicti fuerint, qua eos à ministerio necesse sit remoueri; non eis manus tamquam pænitentibus [n], vel tamquam fidelibus laicis imponatur, neque vmquam permittendum, vt rebaptizati [o] ad clericatus gradum promoueantur.

Vnde Siricius Papa Hymerio, epist.1.c.14.

d ¶ *Susceperunt.*] Ergo alio tempore potest pænitentia imponi à sacerdote: & postea hæc solennitas fiat ab episcopo.

e ¶ *Sacco.*] sicut fecit Achab. de pæni. dist.3.§. ecce.

f ¶ *Archipresbyteri.*] videtur ergo ꝙ alius sit decanus, alius archipresbyter. & sic est ℨ 60.dist.c.1. sed ibi ponitur hæc dictio aut, subdisiunctiue. Vel loquitur hic de rurali decano.

g ¶ *Per præfatos.*] in parte cap. quæ hic non est. ad hoc facit 33.q.2. latorum.

h ¶ *Iniungere.*] Arg. ꝙ eps non potest iudicare de subditis suorum prælatorum, vt extra de offic.ordi.cum ecclesiarũ. Ioan. quod nõ est verum, cum sit iudex ordinarius omniũ clericorum suæ diœcesis. sed dicitur ibi ꝙ non debet eps reuocare sententias exõcommunicationis iuste latas ab eorum prælatis sine eorum consensu. B.

Episcopus vtrũ sit iudex omnium clericorum suæ diœcesis.

ADDITIO. De hoc not. 11.q.3. qui resistit. Arg.

i ¶ *Benedictam.*] vt per eam tollantur venialia peccata, vt de conse.dist.3.aquam. & dist.4.nec quemquam.

K ¶ *Ministris.*] id est, ostiarijs: ad quorum hoc spectat officium, vt 21.dist.cleros. & 25.dist. perlectis.

l ¶ *Cœna.*] ℨ.de consec.dist.2.in cœna.

m ¶ *Repræsententur.*] ita fit quolibet anno [a], vt tali die immittãtur in ecclesiam: & licet stent in ecclesia, non tñ communicabunt cũ vitæ manebit extra ecclesiam, vt 33.q.2. admonere. & hæc intromissio fit à proprio sacerdote, nisi solenniter debeat reconciliari ecclesiæ, scilicet finito tempore pænitentiæ: vel etiam ante si epo visum fuerit expedire: hanc enim solus eps potest facere, vt 26.q.6.c.1. Item solennis pænitentia nõ est imponenda, nisi ꝓ crimine manifesto & enormi, quod totam vrbem cõmouit. 26.q.6.cap.vlt.

a Sed quare hoc

HANC. CASVS. Dicit Gratia. in hoc §. ꝙ nulli clericorũ permittitur agere solennem pænitentiam: & ideo huiusmodi pænitentes non admittuntur ad clerum.

COnfirmandum.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ si presbyter vel diaconus aliquid commiserit, propter quod debeat à ministerio ecclesiæ remoueri: non tñ propter hoc eis solennis pænitentia iniungatur, sicut laicis consueuit imponi: In fine dicitur, ꝙ rebaptizati ordinari non permittuntur.

n ¶ *Pænitentibus.*] nisi sit depositus: tunc potest solennem pænitentiam facere. & sic intelliguntur ℨria de pæni.dist.6. sacerdos ℨ. tñ publicam pænitentiam potest facere sacerdos, vt 28. dist. presbyter. 30.dist. si quis ꝑsbyter. & 81.dist. si quis episcopus. & hoc pro publico crimine, non pro priuato.

o ¶ *Rebaptizati.*] scienter, vt ℨ.de consec.distin. 4. qui bis. tamẽ in habitu clericali vel regulari semper erunt, vt de consecra. dist. 5. dictum.

Illud.]

Illud.] Casus. Quæsitum fuit an laici, qui solennem pænitentiam egerunt, mundati à contagione peccatorum omnium valeant promoueri? Et respondet Siricius Papa, quod sicut clericis nō permittitur agere solénem pænitentiam: sic nullus laicorū post solenné pniam potest promoueri, cum dudum fuerit vas vitiorum. Par.

e ¶ Secessio.] nec tamen credendum est statim, quod causa pænitentiæ sit in monasterio. nā quandoque boni viri ingrediūtur monasteriū: quia meritum augere desiderant. 17. q. 2. sunt qui dicunt.

Placuit.] Casus. Statutum fuit in concilio Toletano, vt solenniter pænitentes nō promoueantur, si tñ necessitas, vel vtilitas exegerit, ad minores ordines poterūt promoueri, ita quod ad maiores non promoueātur, in quibus epistolā, vel euangelium legere possunt: si qui tamen eorū promoti fuerint in diacones, inter subdiacones religātur: ita tamē, quod manum altari nō imponant, nec sacra contingant. Item cum dubitaretur quis esset solenniter pænitēs, respōsum fuit in concilio, vt solenniter pænitens diceretur, qui post baptisma pro homicidio, vel pro alio graui crimine publicam gerens pænitentiam sub cilicio diuino altari fuerit reconciliatus. Quod sequitur in §. patet.

¶ Nec clerico pænitentiam agere, nec pænitenti ad clericatum accedere permittitur. C. LXVI.

Ansel. l. 7. c. 20. Burc. l. 19. c. 49. Iuo p. 6. c. 54. & par. 15. c. 65.

Illud quoque nos par [a] fuit prouidere, vt sicut pænitentiam agere cuiquam non cōceditur clericorum; ita & post pænitudinem, ac reconciliationem nulli vmquam laico liceat honorem clericatus adipisci: quia quamuis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum sacramētorum instrumenta [b] suscipere, qui dudum [c] fuerunt vasa vitiorum.

† al. 92.

Item Leo Papa Rustico Narbonensi, epist. 90 †. c. 2.

¶ Presbyteris, & diaconis tamquam pænitentibus non debent manus imponi. C. LXVII.

Polyc. l. 4. ti. 39. Burc. l. 19. c. 71. Iuo p. 6. c. 67.

Alienum est [d] à consuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyterali honore, aut in diaconij gradu fuerint consecrati; ij pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pænitendi: quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit, secundum, quòd scriptum est: [Sacerdos [α] si peccauerit, quis orabit pro eo?] Vnde huiusmodi lapsis ad promerendum misericordiam Dei priuata est expetenda secessio [e] [β]: vbi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiā fructuosa.

α ¶ Sacerdos.] *Vulgò sæpe indicatur in margine locus iste ex. 1. Reg. c. 2. vt infra de pænitentia dist. 1. c. si sacerdos. cum tamen in eo scriptura loco in vulgata legatur,* si autem in Deum peccauerit; quis orabit pro eo? *Verum B. etiam Gregorius ad illum locum in morali interpretatione, talem sententiam elicit,* Quis ei intercessor remanet, cum ille se transgrediendo præcipitat, qui ad intercedendum pro alijs ordinatus est?

β ¶ Secessio.] *Sic emendatū est ex antiquis codicibus, & epistola ipsa; & hanc lectionem habuit auctor glossa, quod ex manuscriptis glossis constat: idcirco & in ea emendandum. Antea legebatur,* est expetenda successio.

Probantur etiam auctoritate Toletani concilij primi, huiuscemodi pænitentes ad clerum non admittendi: in quo, capite 2. sic statutum est.

¶ Causa necessitatis ad clerum pænitentes admittantur. C. LXVIII.

In cap. Martini Brach. c. 23. Poly. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 37. Ansel. l. 7. c. 31. Iuo p. 6. c. 138. Pann. l. 3. c. 61.

Placuit, vt pænitentes non admittantur ad clerum; nisi tantum si necessitas, aut vsus [f] exegerit; & tunc inter ostiarios deputentur, vel inter lectores, ita vt euangelia, aut epistolam [g] † non legant. ¶ Si qui autem ante ordinati sunt diacones; inter subdiacones habeantur; ita vt manum non imponant [h], nec sacra contingant. Eum † vero pænitentem dicimus, qui post baptismum, aut pro homicidio, aut pro diuersis criminibus, grauissimisque peccatis publicam pænitentiam gerens sub cilicio † diuino fuerit reconciliatus altario.

al. Aposto[...] orig. — Ex pænitentē] in capitu. Mart. Brac. — † al. concilio

7 *Apostatæ [i] quoque ad clericatus officium admitti non debent. Vnde in concilio Arelatensi 2. cap. 25.*

¶ Ad clericatus officium non admittantur Apostatæ. C. LXIX.

Rab. pæn. c. 33. Burc. l. 19. c. 67. Iuo p. 15. c. 81. † sæculū redeūt] orig.

Hi, qui post sanctam religionis professionem apostatant, & ad sæcularem [k] † redeunt conuersationem, & post modum pænitētiæ remedia non requirunt; sine pænitentia communionem penitus non accipiant. Quos etiam iubemus ad clericatus officium non admitti. Et quicumque ille sit, post pænitentiam sæcularem [l] habitum accipere non præsumat. Quòd si præsumpserit, ab ecclesia [m] alienus habeatur.

a ¶ Par.] id est, æquum.

b ¶ Instrumenta.] id est, ordines, vel vtensilia.

c ¶ Qui dudum.] si. 5. 61. dist. in sacerdotibus. arg. contra. 5. eo. ferrum. & 33. q. 2. admonere.

Additio. Item arg. 5 23. q. 6. vides. iuxta fi. vbi de hoc. Arch.

Alienum.] Casus. Quidam quæsiuit à Leone Papa, an presbytero vel diacono solennis pænitentia sit imponenda? Et respondet, quod non: quia sic est traditum ab Apostolis, vel Apostolicis: Sed huiusmodi lapsis secretus locus est requirendus, scilicet monasterium, vbi si digne pæniteant, valeant ad statum pristinum reduci. Quod dicitur in sequen. §. patet.

d ¶ Alienum est.] Hæc omnia capitula loquuntur de solenni pænitentia.

f ¶ Aut vsus.] id est, vtilitas: hæc enim inducunt dispensationem. 1. q. 7. tali. vel vsus, id est, consuetudo. Sic est ar. quod consuetudo attenditur circa ordinādos, vt dixi 12. dist. nos consuetudinem.

Consuetudo attenditur quandoque circa ordinandos.

g ¶ Epistolam.] arg. quod difficilius dispēsat cū pænitente, quàm cum bigamo [1], vt 34. dist. lector.

Despensatur cū bigamo facilius, quàm cum pænitente.

1 Dicit Laud. hoc nō est verū, sed est arg. quod magis est dispensandum. Sed dictū hoc est verius in quo cōsentit Io. de Fan.

h ¶ Non imponant.] id est, non ministrent in officio subdiaconatus, sed tantum nomen habeant; & habeant locum subdiaconorum in choro, & in cibo. Et est si. 15. q. 8. qui admisit. & c. si quis presbyter.

APOSTATAE.

Hæc ē septima pars huius dist. in qua tractat de apostatis. Io. de Fā.

i ¶ Apostata.] Apostatæ dicūtur retro abeūtes à fide, religione, vel clericatu 26. q. vlt. non obseruetis. Io.

Apostatæ qui dicuntur.

Hi qui.] Casus. Quidam clerici relicto clericali habitu ad sæculū redierunt, quare quæsitum fuit in concilio Arelatēsi, an debeāt admitti ad communionē corporis Christi? Et rñdet, quod non, nisi resipiscant, nec ēt ad clericatus officium admittantur. Post pænitentiam vero habitū sæcularem non assumant. quod si fecerint, excommunicentur.

k ¶ Ad sæcularem.] quod fieri non licet: qa qui semel habuit tonsuram clericalem, semper vtetur ea, vt 32. dist. si qui clerici. 20. q. 3. eos. Io. Hoc tene pro certo, quod in minoribus ordinibus cōstitutus pōt cōtrahere, & ad sæculū redire, nec tunc debet ferre tonsuram: nec apostata iudicatur, vt extra de cle. coniug. Ioannes. Si aūt retinēdo ecclesiā dimitteret tonsuram & habitū, vel religiosus religionē [2] suam, apostata iudicatur, vt extra de aposta. cap. 1. & vlt.

Tonsuram ferre non tenetur, qui in minoribus cōtrahit.

2 Sub. dimittat: quod intellige, vt dixi 5. §. prox. Archid.

l ¶ Sæcularem.] quidquid interim acquisierint, cedet monasterio. 18. q. 2. abbates. & C. de episco. & cler. l. vlt. §. hoc etiam.

m ¶ Ab ecclesia.] vt 5. ea. dist. si quis post remissionem.

E Cce.] CASVS Supra ostensum est, ꝙ criminosi & solenniter pœnitentes promoueri nõ possunt. In hac vero 51. dist. ostendit Gratianus, ꝙ curiales, & armata militia vtentes, & aduocati promoueri non possunt. quod probat cap. seq.

a ¶ Adiecit quoque.] Triplex assignatur ratio, quare officiati siue curiales non promouẽtur. Vna est ratio, quia frequenter contrahunt irregularitatem ex officio suo, vt j. c. 1. & 2. Secunda, quia multum molestatur ecclesia, cũ tales repetuntur, vt j. ca. 2. & 3. Tertia ratio, quia præsumitur cõtra eos, ꝙ non causa religionis ordinẽtur, sed vt fugiant ratiocinia. 53. dist. legem 1. Quidam addũt duas alias rationes, scilicet, ꝙ ecclesia tristatur de eis cum repetũtur, de quibus gaudere deberet. Item propter voluptates, quas forte habuerunt in suis officiis, vt j. ead. præterea. Dicuntur autẽ large curiales omnes qui aliquo modo sunt obligati curiæ, siue milites, siue aduocati forenses, siue iudices, siue officiati, siue histriones 2: sed isti prohibentur à promotione, vt sequitur. nullus ergo officialis ꝓmoueatur, nisi prius absolutus à curia; postea sic, dum tamẽ sæua non exercuerit, nec effuderit sanguinẽ humanum, nec turpia & inhonesta facta fecerit, vt histriones. De iudicibꝰ autem & aduocatis est dicendum, ꝙ si tantum interfuerunt ciuilibus causis, nõ repelluntur, vt 61. dist. Osius. & hoc est verum, si post baptisma huiusmodi officiũ exercuerunt: secus si ante, vt j. ea. ca. si quis. Baz. tamen dicit, ꝙ si ante baptismũ aliquis ex officio occidit hominẽ, talis post baptismũ nõ põt promoueri: quia baptismus tantũ crimina tollit, vt 26. dist. deinde. & cap. vna. B. dicit, ꝙ põt: quia nõ debet esset melioris cõditionis peccans, q̃ nõ peccãs. ad hoc facit ff. quod vi, aut clam. l. Seruius.

1 Adde quod obligatus ad rõcinia, nullatenus põt promoueri. no. in l. officiales. C. de episco. & cleri.

Curiales qui dicuntur.

2 Sub. fine q̃cumque officiũ habentes honestũ, vel inhonestum. Quandoque vero stricte dicuntur curiales, qui honesta curiæ officia ꝓcurant, vt decuriones. Quandoque strictius dicuntur curiales illi qui erant officiales in cã sanguinis, à cruore dicti, secundũ Laur.

tus, vt accusator puniretur, sed vt reus absolueretur 5. Item quia alio iudicio agẽdum est de calũnia accusatoris, & dicit clericum appellare posse pro conuicto in causa sanguinis: quia ibi quilibet auditur appellans, vt ff. de appellatio. l. non tantũ. & sic causam appellationis põt exercere. Prior opinio ẽ magis tuta, vt nec ꝓ accusa-

5 Præterea aduocatus, nec agit nec accusa vt ff. de bon. lib cum maior. § penul.

DISTINCTIO LI.

E Cce, quòd criminosi, vel non vere pænitentes, vel publicam pænitentiam agentes, à sacris prohibentur ordinibus. Adiecit quoque[a] *sancta mater ecclesia, vt curiales, aut post baptisma militantes, aut in foro decertantes à sacris prohibeantur ordinibus.*

Vnde ait Innocentius Papa episcopis in Toletana synodo constitutis, epist. 24. c. 2.

¶ Post baptismum militantes, vel in foro decertantes, à sacris prohibentur ordinibus. C. I.

A Liquãtos † ex his, qui post[b] acceptam baptismi gratiam in forensi exercitatione[c] versati sunt, & obtinendi pertinaciam susceperunt, accitos ad sacerdotium[d] esse comperimus; è quorum numero Rufinus, & Gregorius perhibentur: aliquantos ex militia[e], qui cum potestatibus obedierunt, sæua † necessario præcepta sunt executi: aliquantos ex curialibus[f], qui dum parent potestatibus, quæ sibi sunt imperata, fecerunt: aliquantos, qui voluptates[g], & editiones[h] populo celebrarunt, ad honorem summi sacerdotij peruenisse: quorum omnium neminem, ne ad societatem quidem ordinis clericorũ oportuerat peruenisse. Quæ si singula discutienda[i] mandemus, non modicos motus, aut scandala Hispaniensibus prouinciis, quibus mederi cupimus, de studio emendationis inducemus: idcirco remittenda[k] potius hæc putamus. Sed ne deinceps similia cõmittantur, dilectionis vestræ maturitas prouidere debebit, vt tantæ vsurpationi saltem nũc finis necessarius imponatur: eo videlicet constituto, vt quicumque tales ordinati fuerint, cum ordinatoribus suis deponantur.

† Quãtos enim] orig. & ꝑ interrogationem.

† seuera] orig.

Idem Felici episcopo Nuceriano, epist. 4. c. 3.

¶ De quibus laicis aliqui ad clericatum non possunt peruenire. C. II.

Poly. l. 2. tit. 31. Ansel. l. 7. c. 10. Iuo p. 6. c. 95.

D Esignata sunt genera laicorum, de quibus ad clericatum peruenire non possunt, idest si quis fidelis[l] militauerit; si quis fidelis causas egerit, hoc est postulauerit; si quis fidelis administrauerit[m]. De curialibus aũt manifesta ratio est, quoniã etsi inueniãtur huiusmodi viri, qui debeãt[n] clerici fieri; tamẽ qm̃ sæpius à curia † repetũtur, cauẽdum

† al. ad curiam

A Liquantos.] CASVS. Quattuor genera hominum notantur in hoc capitulo, scilicet aduocati, milites, curiales, id est, officiales, & histriones; qui postquam exercuerunt officia sua, sunt in sacerdotes ordinati ab episcopis Hispaniæ. Quidam etiã ex eis qui histriones fuerant, facti sunt episcopi. Scribit ergo Innocentius Papa cuidam archiepiscopo. & dicit ꝙ tales non debuerunt promoueri; sed propter scandalũ quod inde fieret in prouinciis Hispanorum, patienter tolerat eos. Verumtamen prohibet ne decetero tale fiat; & si contra factum fuerit, ordinati cũ suis ordinatoribus deponentur.

b ¶ Qui post] Hoc ideo dicit, quia quæcumque peccata quis fecerit ante baptismum, non imputantur ei postea, vt j. ea. si quis post. & s. dist. proxi. si quis viduam. & cap. placuit. & 26. dist. vnius.

c ¶ Exercitatione.] vt aduocati.

d ¶ Ad sacerdotium.] Quicumque fuit accusator, aut aduocatus, aut iudex, aut testis, vel etiã notarius in causa sanguinis, non põt promoueri, vt s. dist. proxi. si quis viduã. nã cõstat, ꝙ 3 clericus nõ põt esse accusator in causa sanguinis, vt 2. q. 7. sicut. & cap. sacerdotes 4. nec iudex. 23. q. vlt. his à quibus. nec testis. 11. q. 1. testimonium. nec notarius. 23. q. 4. illud. & in extrauag. ne cleri. vel mona. infiam. Baz. tñ intelligit hoc de aduocato accusatoris. nã cuilibet licitum est defendere reum. 23. q. 5. reos. & C. de episco. audi. addictos. Et si obiiciatur ei, nonne si accusator deficit, punietur pœna talionis? & sic videtur hoc imponendum aduocato qui obtinendi pertinaciam suscepit? Sed ipse rñdet, quia ad hoc nõ egit aduocatore, nec pro reo possit clericus aduocare 6. nec obstat 23. q. 5. reos. qa ibi nõ dicitur, ꝙ aliquis possit patrocinari pro damnatis, sed possumus intercedere pro eis. licet enim aduocatus rei nõ intendat ad hoc, ꝙ accusator puniatur: tamen per quandã cõsequentiam tẽdit ad hoc, vt 15. q. 1. merito & arg. 1. q. 3. si quis obiecerit. ad idem arg. opti. s. dist. prox. clericum.

Causa sanguinis multos impedit promoueri.

3 Aliàs vt 2. q. 7. sicut sacerdotes. nec iudex, &c. aliàs. vt 2. q. 7. si quis. &c. sacerdotes.

4 11. q. 1. clericum nullus.

6 Adde ad hoc tex. in c. j. & ibi Io. An. de post. & in ca. sententiam. ne cle. vel mo.

e ¶ Ex militia.] id est, milites.

f ¶ Ex curialibus.] id est, officiatis.

g ¶ Voluptates.] id est, ludibria, quibus voluptatibus excitabantur homines.

h ¶ Et editiones.] quæ narrabãtur voluptatis causa, scilicet ea quæ edita erant ab hominibus: scilicet turpes fabulas, vel cantus.

i ¶ Discutienda.] id est, corrigenda.

k ¶ Remittenda.] arg. rõne scandali aliquid tolerari. sic s. dist. 4. deniq;. 28. dist. de Syracusanæ. & notaui 44. dist. comessationes 7. Itẽ ꝙ aliquid ꝓhibetur fieri, factum tñ toleratur 8. 7. q. 1. episcopus in diœcesi. s. dist. prox. quicumque. Ioan.

Scandali ratione aliqua tolerantur.

7 Concor. tex. in l. si oleum. ff. de do. & in l. æquissimũ. ff. de vius.

8 Ad hoc 45. distin. de Iudæis. Hug.

D Esignata.] CASVS. Quærebatur vtrũ illi qui sæua exercuerunt iudicibus obtemperando, possint promoueri? Et respõdet Innocẽtius, Si hoc fecerũt postquam fideles sunt facti, promoueri non possunt. Idẽ dicit de curialibus, quorũ quidã etsi de iure promoueri possint, tamen quia ecclesiæ tribulationem sustinent, cum à curia repetuntur, promoueri non debent.

l ¶ Fidelis.] id est, post baptismum.

m ¶ Administrauerit.] curiæ in sæuis actibus.

n ¶ Qui debeant] ex merito vitæ. Et est argumentũ hic, ꝙ si aliqd est pro me, & aliud ꝯ me, magis nocet mihi, qd̃ est ꝯ me, q̃ prosit id qd̃ est pro me, sic 56. dist. Ismael. & ff. quibus ad liber. procla. non licet. l. vlti. 9, & extra de offi. dele. super quæstionũ. §. si vero. in fi. arg. ꝯ. ff. de iure fis. non intelligitur. §. 1. & extra de sentẽ. & re iudi. causam. in fi. Sol. primũ regulare propter promptitudinẽ ad malum. 12. q. 1. omnes. alia casualia propter restrictionem doli mali

9 Ad idẽ ff. ad Syl. si quis i gra ui. & ita quod nocet præualet vt ibi potest dici quod valet ꝑ ualet. ff. de (?) emancipatum. §. vlti. secũdum Lau.

mali. extra de do. & contu. finē. & qa nō est delegatus à principe.
a ¶ *Sape.*] Arg. aliquid statui pp cautelam futurorum, vt 27. dist. de Syracusanæ. 54 dist. generalis. 23. dist. in nomine Domini.

P *Raterea.*] CASVS. Quidam volebant promouere curiales. consultus fuit Papa super hoc à quodam archiepiscopo: scilicet, an possent promoueri? Et respondet ꝙ non pp tres rationes. Prima est: quia maiorem tristitiam habet ecclesia de eis reuocandis, q̄ habuit gaudium de aduētu eorum. Nam Imperator p̄sens qñque instiit supradicto archiep̄o præsente, vt tales in minoribus non solum ordinibus ordinati, sed etiam ad sacerdotium promoti reducerentur. Secunda ratio est: quia tales in suis officijs voluptates turpes exercuerunt. Tertia ratio est: quia præfuerunt, vel interfuerunt apparitoribus & ludis mimorum.

ab his est propter tribulationem, quæ sæpe[a] de his ecclesiæ prouenit.

Idem Victricio episcopo Rothomagensi, epist. 2. c. XI.

¶ Non admittantur curiales ad clericale officium. C. III.

Iuo. p. c. 349.

P Ræterea frequenter quidam ex fratribus nostris, curiales, vel quibuslibet publicis functionibus[b] occupatos, clericos facere contēdunt, quibus postea maior tristitia, cum de reuocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quàm gratia nascitur de accito †. ¶ Constat enim eos in ipsis muneribus[c] † etiā voluptates exhibere, quas a diabolo inuentas esse non dubium est, & ludorum, & † mimorum apparatibus, aut præesse, aut forsitan interesse. Sit certe in exemplum solicitudo, & tristitia fratrum, quam sæpe pertulimus Imperatore præsente, cum pro his sæpius rogaremus, quam ipse nobiscum positus cognouisti: quibus † nō solum inferiores clerici ex curialibus, verū etiā in sacerdotio cōstituti ingens molestia, vt redderentur, instabat[d].

† al. adscitis
† al. munijs
† al. vel munerū
† al. ex quibus] orig.

Item ex concilio Toletano primo, cap. octauo.

¶ Non promoueatur ad diaconatum, qui post baptismum ad fidelem necandum accinctus fuerit. C. IIII.

S I quis[e] post baptismum militauerit[f], & clamydem sumpserit, aut cingulum[g] ad necandos[a] fideles, etiam si grauia nō admiserit, si ad clerum[h] admissus fuerit[i], diaconij non accipiat dignitatem.

a ¶ Ad necandos fideles.] *Verba hæc non sunt in codice Lucensi Regio.*

Item ex concilio Toletano 4. cap. 18.

¶ A quibus debet esse immunis, qui in episcopum ordinatur. C. V.

Q Vi in aliquo[k] crimine detecti sunt, qui infamię[l] nota aspersi sūt, qui scelera aliqua per publicam pænitentiam se admisisse confessi sunt, qui in hæresim lapsi sunt, vel qui in hæresi baptizati, aut rebaptizati esse noscuntur, qui semetipsos absciderunt, aut naturali defectu membrorū, aut decisione[a], aliquid minus habere noscuntur, qui secundæ vxoris coniunctionem sortiti sunt, aut numerosa coniugia frequentauerunt, qui viduā, vel a marito relictam duxerunt, aut corruptarū mariti fuerūt, qui cōcubinas[m], aut fornicarias[a] habuerūt, qui seruili cōditioni obnoxij sunt, qui ignoti sunt, qui neophyti, vel

b ¶ *Functionibus.*] id est, officijs. & intelligit de his, qui alicui officio obligati sunt, vt tutores & curatores vel procuratores, q finito officio suo licite promouent, vt extra de obliga. ad ratiocī. cap. vnico. Nam q ex administratione aliqua est obligatus reipublicæ, nō potest prouehi ad honores, vt ff. de mune. & hono. rescripto. §. debitores. secus si obligatus est pro aliquo debito, vt ibi dr̄, & C. de episco. & cleri. q squis emersis. Sed quid si aliquis est obligatus ad scribendum aliquid, forte iuramēto: numquid talis potest cōuerti in monasterium? Dicit Hug ꝙ sic: nec fit iniuria illi cui seruire tenet: qa instinctu spiritussancti fit. sic 14. q. 5. dixit. arg. pro eo extra de voto, scripturæ. & extra de cōuer. coniug. ex publico. & cap. vlti. & 33. q. 2. cap. admonere. 19. q. 2. duæ. sicut soluitur ingratitudo religionis ingressu, vt 19. q. 3. cap. 1. Sed eȝ videtur, ꝙ etiā mortuus debitor nō potest sepeliri inuito creditore, nisi satisfaciat ei, vt extra de appella. qua fronte. Satis videtur ꝙ possit intrare: & ꝙ monasterium nō in amplius tenetur, quàm ad ipsum peruenerit: nisi postea ratione sui ad pinguiorem fortunam perueniat per successionem aliquam, vt 19. q. vlti. si qua[1]. Vel dic ꝙ in monasterio existens potest exequi tale officium, dum tamen non negligat diuinum obsequium, vt 91. dist. clericus.

Obligatus ad aliquid faciendum non impedit ingredi monasterium.

[1] Sub. vel alios libros scribit. quod tamē intelligo deductis expēsis eiusdem, 16. q. 6 depsis ff. de ces. bon. his q bonis. sm Lau.

c ¶ *Muneribus.*] id est officijs munerum mimorum.

d ¶ *Instabat.*] tn̄ facti sacerdotes nō restituūt. 54. dist. ex antiqs.

S *I quis post.*] CASVS. Aliquis ex p̄cepto vel auctoritate maioris post baptisma cingulum militare accepit ad vexandum fideles, & necauit: quæsitum fuit in concilio Toletano, an possit promoueri. Et rn̄det ꝙ de iure promoueri non potest: & si nō peccauerit, & dispensatiue ad minores ordines fuerit promotus: diaconus tn̄ fieri non potest. Vel aliter. Aliquis accinxit gladium ad necandū fideles; nō interfecit tn̄, sed per eū non stetit: quęrit vtrum possit promoueri? & respondet ꝙ non, nisi dispensatiue in minoribus ordinibus: ita ꝙ diaconus non fiat.

e ¶ *Si quis.*] Pone casū j. de pænit. dist. 1. si qs cum telo. Alij ponunt casum de officiali.

f ¶ *Militauerit.*] milites (vt vr̄) non possunt promoueri sine licētia Papæ. 19. q. 3. monasterijs. sed intelligo illud de his q irregularitatē contraxerunt[2]. vnde non concedo ꝙ hoc solum impediat promotionem, ꝙ gladium assumpsit & militiā: nisi sæua facta exercuit, vt j. 53. dist. legem: si vero sæpe interfuit bellis, & per eum non stat quin occidat aliquem: licet non occidat, tamen propter ambiguum duplicitatis admitterem talem ad clerum. argu. 23. q. 5. excommunicatorum.

Milites an promoueri possunt.

[2] Et in hoc casu loquitur hoc c. si quis. vt not. j. 21. q. 3 præsens in gl. arg. ꝙ, &c.

g ¶ *Aut cingulum.*] id est, characterem militarem, vt 1. q. 1. quod quidam. in fi.

h ¶ *Si ad clerum.*] id est, subdiaconatum.

i ¶ *Admissus fuerit.*] ex dispensatione.

Q *Vi in aliquo.*] CASVS. Hoc capitulum diuidit in duas partes. In prima parte assignantur xxvj. impedimenta quæ repellūt ab episcopatu, vel archiepatu, vel etiam ab alia dignitate. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Sed nec ille.* dicitur ꝙ episcopus debet eligi a clero & à populo ciuitatis auctoritate metropolitani: q postea legitime examinatus ab omnibus ep̄is de prouincia, vel à tribus de consensu aliorū, die Dominica consecretur auctoritate metropolitani: & vbi ipse elegerit. Metropolitanus verò in ciuitate metropolitana ab ep̄is suæ prouinciæ consecrabitur. Et si ordinati vel ordinatores cōtra hoc egerint, honoris suis periculo subiacebunt.

K ¶ *Qui in aliquo.*] Primo ponit xxvj. impedimēta q̄ impediūt promouendum ep̄m. Secundo dicit ꝙ ep̄s ad minus a tribus ep̄is est consecrandus ibi, *vbi metropolitano placuerit.* Metropolitanus autem est consecrandus in ciuitate metropoli à suis suffraganeis.

Episcopi & archiepi à quot sunt cōsecrādi.

l ¶ *Infamia.*] etiam de facto, vt dixi 2. q. 7. c. ipsi apostoli.

m ¶ *Qui concubinas.*] Ex hoc videtur ꝙ ep̄s ipso facto non dispenset[3]. si enim ipso facto dispensaret, quare hic puniretur promouens cōcubinarium, cum tn̄ cum ipso possit dispēsare ipso facto? vt extra de iud. at si clerici & facit ad hoc 81. dist. si qui. & extra de schisma. fraternitatis. & extra de præben. referente. Item secundū hoc episcopus semper diceret se dispensasse, vt sic non puniretur. Quod autem ipso facto dispenset, probatur extra de fil. presbyte. veniens. & 28. dist. diaconi. & extra qui matri. accusa non pos. per tuas. 54. dist si seruus. & extra de restitu. spolia. litteras. §. opinioni. vbi habes ꝙ ecclesia mandando vel dissimulando dispensat. Et hoc credo ꝙ circa notum solo facto dispensat, sed non circa ignotum; quia noti examinatione non egent, vt 47. dist. de Petro. Consulo tamen ꝙ testes vel litteras habeant super dispensatione facta sibi. Vel dic ꝙ hic redarguuntur illi qui ex contemptu ordinant aliquos non examinando eos, vt 81. dist. dictum. & cap. quicumque. & tantum indiscreta dispensatio redarguitur hic, & in omnibus similibus, extra de præb. de multa.

Concubinarium promouēs an vt cum ipso dispensare.

[3] Ad hoc efficax argu. extra de fi. presbyter. ex tua. iuxta fin. vbi dicit cū aliquibus clericis dispensasti, &c. ergo a cōtrario cum quibus dispensatum non est, possunt procedere iudices illi secundū ꝙ eis datum est in mandatis. extra de rescri. si quādo. & c. cum dilecta. secundum Ho.

a ¶ *Laici.*] non enim repente de laico fiet eps.61.dist.c.1.& 2.
b ¶ *Qui à decessoribus.*] nisi in hoc Papa dispensauerit, vt 7.q.1. petisti.
c ¶ *Dominica.*]hora tertia.75.dist. quòd die.
d ¶ *Metropoli.*]in propria ciuitate cōsecrandus est metropolitanus, vt hic,& 63. dist. metropolitano.
e ¶ *Cōuenientibus.*]Hic habes ꝙ metropolitanus consecrandus est à suffraganeis,vt 66.dist. cap.1.extra de tempo. ordi.si archiepiscopus. & in Authen. de ecclesia.titu.§.1 coll.9. Arg. contra 24.q.1.pudēda. vbi dicit, ꝙ à Papa sit consecrandus. sed primum est de iure: Papa tamen iam præscripsit contra ius illud.

ecclesiæ ab eo qui potestatem habet, vt extra de cleri. per sal. promo. cap. 1. & hoc dummodo sit baptizatus, nec decre. illa, ex litteris. in aliquo cōtradicit B.
Vriales autem. CASVS. Assignatis supra quatuor rationibus in 51. dist. in cap. designata. & in capi. præ-

Metropolitanus in propria ciuitate est consecrandus.
Archiepiscopus à quibus est consecrandus.

laici a sunt, qui seculari militiæ dediti sunt, qui curiæ nexibus obligati sunt, qui inscij litterarum sunt, qui nondum ad triginta annos peruenerunt, qui per gradus ecclesiasticos non ascenderunt, qui ambitu honorem quærunt, qui muneribus honorem obtinere moliuntur, qui à decessoribus b in sacerdotium eliguntur. ¶ Sed nec ille deinceps sacerdos erit, quem nec clerus, nec populus propriæ ciuitatis elegit, vel auctoritas metropolitani, vel comprouincialium sacerdotum assensus non exquisiuit. Quicumque ergo deinceps ad ordinem sacerdotij postulatus, & in his, quæ prædicta sunt, exquisitus, in nullo horum deprehensus fuerit; & examinatus, probabili vita, & doctrina extiterit; tunc secundum synodalia, vel decretalia constituta, cum omnium clericorum, vel ciuium voluntate, ab vniuersis comprouincialibus episcopis, aut certe à tribus, in sacerdotem die Dominica c consecrabitur; cōueniētibus † ceteris, qui absentes sunt, litteris suis, & magis auctoritate, vel præsentia eius, qui est in metropoli constitutus. Episcopus autem comprouincialis ibi consecrandus est, vbi metropolitanus elegerit. Metropolitanus autem nō nisi in ciuitate metropoli d, † comprouincialibus ibidem conuenientibus e. ¶ Si quis autem deinceps contra prædicta vetita canonum, ad gradum sacerdotij indignus aspirare contenderit, cum ordinatoribus suis adepti honoris periculo subiacebit.

† al. conniuentibus

† al. à comprouincialibus

α ¶ Aut decisione aliquid.] *Addita hæc sunt ex concilijs olim Coloniæ, ac Lutetiæ impressis. In nouissima vero Coloniensi editione legitur,* vel defectione, *pro,* vel defectione.
β ¶ Aut fornicarias.] *In codice Lucensi Regio legitur,* ad fornicationes: *quod videtur intelligendum de concubinis ad tempus adhibitis, vt 8.dist.in.34.c.is qui. est annotatum.*

Vi vero.] CASVS. Supra in prox. capitulo dicitur, ꝙ qui per gradus ecclesiasticos non ascēderunt, non debent esse epi. cuius verbi occasione supponitur hic 52.dist. in qua ostendit ꝙ si quis prætermisso ordine minori ascenderit ad maiores non superbia, sed negligētia: abstinere debet à maioribus donec prætermissum ordinē suscipiat: quod probatur sequenti capitulo.

DISTINCTIO LII.

QVi vero prætermissis aliquibus gradibus non superbia, sed negligentia ad maiorem ascenderit, tamdiu à maioribus abstineat, quousque congruo tempore prætermissos accipiat.

Vnde Alexander secundus scribit Grimaldo † Constantiniensi † episcopo.

† al. Rainaldo, al. Rumaldo
† al. Constantiēsi

De eo, qui subdiaconatus ordine postposito, diaconus & presbyter est ordinatus. C. I.

SOlicitudo dilectionis tuæ studuit consulere, vtrum portitor istarum litterarum, diaconatus, & presbyteratus officium idoneus sit peragere, nec ne; cum ad id præpostero † cursu, subdiaconatus f ordine postposito, negligentia potius, quàm superbia cognoscatur ascendisse. Vnde nos consulendo charitati tuæ mandamus, vt ab officio sacerdotali eum prohibeas, donec proximo quattuor tēporum ieiunio subdiaconatus ministerium sibi rite imponas; & sic deinceps ad maiora officia eum redire concedas.

Iuo p.6.c.409.
† al. præpropero

¶ *In libro peruetusto est epistola eiusdem Alexādri ad Geruasium Rhemensem archiepiscopum: cui hoc idem consilium dat, quod Rumaldo Constantiensi episcopo se dedisse narrat.*

Solicitudo.] CASVS. Quidā clericus ordine subdiaconatus prætermisso, negligētia potius quàm contemptu factus est diaconus & presbyter. quare quæsiuit Constantien. eps an posset in officio diaconi vel presbyteri ministrare? Et rñdet Alexan. Tādiu cesset ab officio sacerdotali, donec in proximo quattuor temporum ieiunio recipiat subdiaconatum.
f ¶ *Subdiaconatus.*] Videtur ergo ꝙ aliquis promouetur in sacerdotē qui nullum habuit ordinem, vt laicus qui fit sacerdos secundū Hug. sed huic ob. 40. dist. sicut 1. & extra de presbyt. nō bapti. veniens. Sed ꝺ extra de cle. per sal. promo. cap. vnico. eps autem non potest esse nisi fuisset sacerdos 2, vt extra de exce. prælat. ex litteris. si. de hoc dixi. 40. dist. sicut. Si vero non baptizatus promoueret vel chrismaretur, nullum reciperet sacramentū: quia baptismus est ianua sacramētorum, vt 32.dist. §. verū. nisi enim positum sit fundamentū, nihil potest superædificari, vt 1.q.1.cum Paulus. Et est argu. ꝙ præposterario facti non vitiat factū. Argu. ꝺ. 7.q.1.nihil. 23. dist. quorūdam. de cōsec. dist 4. omnis. Ioan. Sol. dicas ꝙ laicus recipit ordinem sacerdotij, & etiam ēpatus 3: quia character imprimit, si conferet in forma

Sacerdos quis non efficitur sine alijs ordinibus.

1 Vbi contrario standum, est secundum H.
2 Idem sentit Hug. & Lau.
3 Si intelligas ꝙ primo recipiat sacerdotiū, & post ēpatum, verū dicis. Aliàs falsum est: quia nec ēpatu imprimitur charactere: ēm quosdam. sed alij contra, arg. extra de renunt. post translationem. §. vlt. vide de hoc. extra de ordi. ab epo qui renuntia episc. cap. 1. Archid.

DISTINCTIO LIII.

CVriales g autem, vt supra scriptum est, ideo ordinari prohibentur, quia frequenter, dum ab ecclesia repetuntur, plurima incommoda ecclesia consequitur: vel quia ijdem curiales non voto religionis, sed vt officiorum suorum ratiocinia fugiant, ad ecclesiam se transferunt.

dist. 51. designata.

Vnde Gregorius Papa scribit lib. 7. reg. epist. x1. episcopis Siciliæ de lege Mauritij Augusti.

præterea. & in capi. 1. quare curiales à promotione repelluntur: subiungit 53. dist. in qua assignat quintam rationem: quia scilicet non voto religionis fiunt ecclesiastici, sed vt officiorum suorum ratiocinia fugiant. & hoc probatur sequenti capitulo.
g ¶ *Curiales.*] Hic assignat tertiam causam quare curiales non promouentur. Ioan.

Legem

LEgem.] CASVS. Hoc capitu. diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit Greg. ꝙ qui militiæ, vel qui rationibus sunt publicis obligati, nec in clero, nec in monasterio suscipi debent; quia vitam sæculi nolunt fugere, sed mutare, cū eodem modo viuant in ecclesia sicut in sæculo, & hoc probatur per legem Mauri-

¶ Quare sit constitutum, ne curiales ordinentur. C. I.

Iuo p.10.c.124.

LEgem, quā [a] pijssimus Imperator dedit, ne fortasse hi, qui militiæ, vel rationibus sunt publicis obligati, dum causarum suarum periculum fugiunt, ad ecclesiasticum habitum veniant, vel in monasteriis conuertantur, vestræ studui fraternitati transmittere; hoc maxime exhortans, quòd hi, qui sæculi actionibus implicati sunt, in clero ecclesiæ præpropere suscipiendi non sunt †; quia dū in ecclesiastico habitu nō dissimiliter, quàm vixerant, viuunt; nequaquam student sæculum fugere, sed mutare. Quòd si etiam tales quoque monasterium petunt; suscipiendi nullo modo sunt, nisi prius à ratiociniis † publicis absoluti fuerint. ¶ Si qui vero ex militaribus [b] uiris [α] in monasteriis cōuerti festinant; non sunt temere suscipiendi; nisi eorum vita fuerit subtiliter inquisita. Et iuxta normam regularem debent in suo [c] habitu per triennium [d] probari; & tunc monachicum habitum Deo auctore suscipere.

¶ Addē quæ no. §. dist. 51. in sū. án gie. vnica.

† al. actionibus] orig.

α ¶ Viris.] *In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, & apud Iuonem legitur*, numeris, *vt significentur milites in breuiculo, seu matricula descripti.*

DISTINCTIO LIIII.

[a] Ps

SErui [e] *autem ordinari prohibentur, nisi à proprijs dominis libertatem legitimam consequantur.*

Vnde Leo episcopus scribit epist. prima omnibus episcopis per Campaniam, &c.

¶ Seruus ad clericatus officium non promoueatur. C. I.

Poly. l. 2. tit. 31. Ansel. l. 7. c. 28. Burc. l. 2. c. 22. infin. Iuo p. 6. c. 64.

NVllus [β] episcoporum seruum alterius ad clericatus officiū promouere præsumat, nisi forte eorum [f] petitio, aut voluntas [g] accesserit, qui aliquid [h] sibi in eo vēdicant potestatis. Debet enim esse immunis ab aliis, qui diuinæ militiæ est aggregādus, vt à castris dominicis, quibus nomen eius adscribitur, nullis necessitatis vinculis abstrahatur.

β ¶ Nullus.] *Caput hoc videtur cōfectum ex titulo, qui in codice canonum præponitur primo decreto Leonis primi, & ex parte posteriore ipsius decreti, in qua exceptio eorum, quæ prius statuit continetur: prior autem pars, quæ hic deest, habetur infra ead. c. admittuntur.*

Item ex concilio [a] *Triburiensi.*

¶ De seruili conditione nullus ad sacros ordines deueniat. C. II.

Polyc. ibidem. Burch. l. 2. c. 21. Iuo p. 6. c. 41. Pann. l. 3. c. 48.

NVlli de seruili conditione ad sacros ordines promoueantur, nisi prius à propriis dominis legitimā libertatem cōsequātur: cuius [i]

ritii Imperatoris: sed si voluerint causa religionis intrare monasterium, nō recipiantur, nisi prius à publicis ratiociniis fuerint absoluti. In secūda parte, quæ incipit ibi, *Si qui vero.* dr̄, ꝙ milites nō sunt proprie in monasteriis suscipiendi, nisi vita eorum subtiliter inuestigetur, & per triennium in habitu laicali fuerint probati.

a ¶ *Legem quam pijssimus.*] nota qualiter ex sequenti facto & præcedēti probatur medium, vt 28. dist. quia. Nam ex bona vita præcedente & sequente præsumitur medium, scilicet, ꝙ bono zelo petierit habitum monachalem.

ADDITIO. Ad idem 33. q. 1. c. 1. s̄m Hug. 18. dist. puenit. Laur.

b ¶ *Ex militaribus.*] milites non impedit religio sacramenti; quia & clerici sacramento tenentur ep̄is, vt 23. dist. quamquam. & tamē eis inuitis possunt intrare religionem. 19. q. 2. duæ.

c ¶ *In suo.* Not. ꝙ in suo habitu quisque probandus est, vt hic, & 54. dist. multos. & extra de reg. super eo. & 17. q. 2. si quis incognitus. Dicunt tamen quidam, ꝙ potius in monachali habitu probādus sit, quia non solum alij ipsum probabunt, sed etiam ipse probabit asperitatem ordinis & habitus ipsorum, quod non potest facere in sua veste. Io. Sed certe licet iura quædam dicāt, ꝙ in proprio habitu sit probandus quis, consuetudo tamen se in contrariū habet, & decret. etiam contradicit extra de reg. statuimus.

d ¶ *Per triennium.*] incognitus probabitur per triennium, vt hic & 17. q. 2. si quis incognitus. sed laicus cognitus vel clericus ignotus per biennium. 19. q. 3. monasterijs. clericus notus per annum. 17. q. 2. Gonsaldus [1]. vel forte notus statim potest recipi. extra de reg. ad apostolicam. Sed hodie non debet per decret. Alexander quartus. extra eo. nō solum. In cruce signatis statuitur dimidius annus. extra de reg. cap. j. [2]

[1] Not. Ho. ꝙ dicit H. ꝙ si vita & conditio hominis sit nota probatur per annū. & sic loquitur præce. ca. Gōsaldus. Si vero conditio nota est, sed vita ignota, tunc per biennium. & sic loquitur præce, c. monasterijs. ꝙ si vtraque scilicet cōditio & vita sit ignota, vel saltem conditio: tunc triennium est spectandū. & sic loquitur p̄ce. ca. si quis ignotus. & istud cap. legem. & j. dist. prox. multos. Archid.

SErui.] Hæc distinctio diuiditur in quinq; partes. In prima principaliter tractatur de seruis non ordinandis, quod probatur per decem auctoritates sanctorū. Secūda ibi, *Hoc tūc.* Tertia ibi, *Si seruus absente.* Quarta ibi, *De seruis.* Quinta ibi, *Quod autem.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 54. dist. in qua dicitur, ꝙ serui ordinari nō debent nisi prius à dominis suis plenā libertatem fuerint consecuti. Ostenditur secundo q̄d iuris sit si serui fuerint promoti non adepta libertate. Tertio qualiter serui Iudæorum, siue pagani, sine Christiani ab eorū dominio debeāt liberari.

e ¶ *Serui.*] Primo ostēdit, ꝙ nec priuatorum, nec ecclesiarum serui sunt promouendi, nisi libertatem sint consecuti. Secundo ostēdit q̄d iuris sit si aliter sint ordinati. Tertio qualiter serui Iudæorum à dominio ipsorum valeant liberari. Nota ergo, ꝙ numquā seruus priuati est promouendus nisi plenā libertatē sit cōsecutus, ita ꝙ nihil iuris retineat in eo dominus, vt j. eod. quicumque. & in ca. nullus. Si vero sunt ecclesiarum, non possunt similiter promoueri nisi primo consequatur libertatē. j. ead. cap. 3. ecclesia tn̄ non potest manumittere seruos suos pleno iure, nisi det p̄latus duos eiusdem meriti 12. q. 2. ep̄s qui. nec tunc pleno iure manumittit, vt ibidē colligitur. De hoc distingue vt extra de ser. non ordin. eo libentius. & de rebus eccle. non alienan. consensus.

Seruus priuati sine libertate nō pōt promoueri.

NVllus.] CASVS. Prohibet hic Leo Papa ne quis episcopus ordinet seruum aliquem, nisi prius eorum voluntas accesserit, qui in eo seruo sibi aliquid vendicant potestatis, ne postea in seruitutem redigatur, cum immunis esse debeat ab omni vinculo qui castris dominicis applicatur.

f ¶ *Eorum.*] id est, istius vel illius, distributiue sufficit enim vnius voluntas si plures sunt domini, vt institu. de dona. §. erat olim. C. de communi ser. manu. l. 1. §. si autem.

g ¶ *Aut voluntas.*] etiam si tacita, vt j. ead. si seruus.

h ¶ *Qui aliquid.*] argumentum, ꝙ omnium cōsensus est requirendus, quorum iuri in aliquo detrahitur, vt hic, & 85. dist. archidiaconum. & extra de offic. deleg. super eo. C. de auctorit. præstan. l. vlt. & ff. de aqua pluuia arcen. l. in concedendo. 66. dist. archiepiscopus. 8. q. 1. licet.

NVlli.] CASVS. Quæsitum fuit in concilio Triburiensi, vtrū seruus sit promouendus? Et respondet quòd non, nisi prius à domino plenam libertatem consequatur, chartula cuius libertatis prius in publico legatur, & si nullus contradixerit, ordinetur. Si vero aliquis seruus per obreptionem fuerit ordinatus, deponatur, & eiusdem sit conditionis cuius ipse ante fuit,

i ¶ *Cuius &c. in ambone publice legatur.*] argumentum, quòd si aliqua sunt publice facta, nemo postea auditur contradictor. 8. q. 1. licet. & 16. distin. quod dicitis. & 12. quæstio. secunda. qui & humanis. sim. extra qui ma. accu. poss. cap. vlt. arg. contra. 15. q. 6. c. 1. in fi.

Publice factis nemo contradicere potest.

...eligionis aspe... tas in quo ha... tu probanda

...robari qs quā tempore de-

Vbi de hoc vi...

a ¶ *Ceciderit* .] ita sit seruus sicut prius; nisi sit presbyter, vel diaconus, vt ĩ.eod.ex antiquis. Sed numquid gaudebit talis priuilegio clericali quantum ad canonem, si quis suadente. 17.q.4.arg. ꝙ non, extra de foro compe.cap.2.& 17.q.4.si quis deinceps.arg.cõtra.ff.de decu.l.6. Ad hoc dico, ꝙ iste in omnibus caret priuilegio clericali, præterquã in eo solo, ꝙ non põt verberari sine sacrilegio; quia illud priuilegium datum est clericis non tantum fauore ipsorũ, sed etiam odio laicorũ: vnde in odium laicorũ vtiẽ eo, vt extra de sent.excom. contingit. & cap.vniuersitatis. sed aliàs accusari potest à bigamis, & iudicari à laico [1], licet secus sit in clerico deposito. 81. dist.dictũ. & hoc ideo est, quia iste fecit furtũ corporis sui: & C. de seru.fug.l.1. Item numquid potest contrahere matrimoniũ? Non, q̃a noluit, quod facere potuit. extra de conuer.cõiug.quidam. Ioan. Non credo excommunicatũ q̃ depositum percutit, cum sit priuatus omni dignitate, & priuilegio quod habebat. argu. ad hoc 84.dist.quisq̃s. B.

[1] Et est rõ quia ista priuilegia data sunt. & in sui fauoré quilibet renuntiare põt, & quibus fecit indignũ. arg.C.de pac. l. si quis. Ioan. de Fant.

c ¶ *Nullum obsequium*.] Dicunt quidam, ꝙ obsequium, quod consistit in non faciendo, scilicet de non vocando in ius, vel quod in reuerentia consistit, vt de assurgendo, non potest patronus remittere: quia illud naturaliter debetur, vt C.de bo.lib.l.vlt. C. de in ius voc.l.2. Sed hoc non est verum: quia super eo potest libertus transfigere. ff. de cõdi.indeb.l.si non sortem.§.libertus.& bene cõcedo, ꝙ generali remissione non tollitur (vt ibi dicitur) sed speciali [3] põt. Nec tenet qđ est extra de ser.non ord.cap.nullus. Non enim in eo retineri põt aliquid iuris, licet sit arg. ɔ̃ ĩ.ea.freques.in fi. Io. Vel melius dic, ꝙ honesta cõditio fuit ibi apposita, quam quia nõ seruabat, degradari iubetur in illa decreta.nullus. Bar.

Patronus quæ iura potest libertis remittere.

[3] Vt ff. de cõdi. & dem. nonnũquam. in fine.

libertatis charta ante ordinationem in ambone publice legatur; & si nullus contradixerit, rite consecrabuntur. Porro seruus non canonice consecratus, postquam de gradu ceciderit [a], eius conditionis sit, cuius fuerat ante gradum.

α ¶ Concilio Triburiensi.] *Huius capitis in conc.Tribur.c.29. sententia potius habetur, quàm verba, quæ aliqua ex parte videntur conuenire cum iis, quæ scribuntur primo libro capitularium a c.88. de ordinatione seruorum. vers. & quandocumque.*

[*Ex concilio Cartaginensi* [β] *primo, c.8.*]

PALEA. C. III.

MAgnus episcopus Astiagensis dixit, quid dilectioni vestræ videtur, procuratores, actores, & executores, seu curatores pupillorũ si debeant ordinari? Gratus episcopus dixit: si post deposita vniuersa, & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorum fuerint comprobati in omnibus; debent & cum laude, cleri, si postulati fuerint, honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum ab aliquo sine cõsideratione fuerint ordinati; ecclesia [γ] infamatur. Vniuersi dixerunt, recte omnia statuit sanctitas tua; ideoque ita est, & nostra ista quoque sententia.

Extra de oblig. ad ratioc. nõ ordin. c. magnus. Burch.l.2.c.36. Iuo p.6.c.137.

β ¶ Carthag.] *In codicibus impressis citatur ex Moguntinensi. Emendatum vero est ex Burchardo, Iuone, decretal. in c. vni. de oblig. ad ratioc.*

γ ¶ Ecclesia infamatur. *Sic emendatum est ex concilio, & decretal. & Burchardo, & Iuone. Antea legebatur,* ab ecclesia infirmentur.

Item ex concilio Toletano nono, cap. xi.

¶ Post donum libertatis famuli ecclesiæ reuocentur in clerum. C. IIII.

QVi ex familijs† ecclesiæ seruituri deuocantur in clerum ab episcopis suis, necesse est, vt libertatis percipiant donum: & si honestæ vitæ claruerint meritis; tunc demum maioribus fungantur officijs. Quos vero flagitij sordidauerit incorrigibilis noxa, perpetua seruitus conditionis religet [b] in catenam.

Iuo p.6.c.373. † al. famulis

Qui autem ordinandi, à dominis suis libertatem consequuntur, ab eorum patrocinio penitus debent esse alieni, vt in nullo eorum obsequijs inueniantur obnoxij.

Vnde in concilio Toletano quarto, cap.72. legitur.

¶ Ad clericatum suscipiuntur qui nullo obsequio retento à Dominis suis libertatem percipiunt. C. V.

QVicumque libertatem à dominis suis ita percipiunt, vt nullum sibi in eis obsequium [c] patronus retentet; isti si sine crimine † sunt; ad clericatus ordinem liberi suscipiantur: quia directa manumissione absoluti noscuntur. Qui vero retento obsequio, manumissi sunt; pro eo, quòd adhuc patroni seruitute tenentur obnoxij, nullatenus sunt ad ecclesiasticum ordinem promouendi; ne, quando voluerint eorum Domini, fiant ex clericis [d] serui.

Polyc.l.2.ti.31. Burc.l.2.c.25. Iuo p.6.c.126. Pann.l.3.c.46. † *crimine capitali*] orig.

[*Ex concilio Toletano* [α], *82. cap.*]

Capit.l.1.c.88.

PALEA. C. VI.

DE seruorum ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos promouentur †, placuit omnibus cum sacris canonibus concordari debere: & statutum est, ut nullus episcoporum deinceps eos ad sacros ordines promouere præsumat; nisi prius à dominis proprijs libertatem consecuti fuerint. Et, si quilibet seruus dominum suum fu-

Extra de seru. nõ ordi.c.2. Burc.l.2.c.31. Iuo p.6.c.132. Pãn.l.3.c.163. † *indiscrete promouebantur*] capitul.

Qui ex.] CASVS. Hoc capitulo, loquitur de seruis ecclesiarum, qui ordinari non debent, nisi prius libertatem ab episcopis consequãtur. & si honeste in clericatu vixerint, poterunt ad maiores ordines ꝓmoueri. si vero ingrati extiterint, in seruitutem redigantur.

b ¶ *Religet.*] Hoc obtinet in seruis ecclesiæ tãtum, vt ꝓꝓ ingratitudinem reuocentur in seruitutem. 12.q.2. octaua [2], ẽt si presbyter sit. 12.q.2. diaconi. sed in laicis secus. nã illi omne ius quod habent in seruo, tenentur remittere. vnde non possunt reuocare in seruitutem, nec tenet lex. C. de episcopis & cleri. seruus. vbi habes, ꝙ domino redditur seruus si deserit monasterium, per id quod habes extra de cõdi.app.ca.2. sed si vult transire ad aliud monasterium, tunc distinguitur, vt extra de ser. non ord. eo libentius.

Serui ordinati possunt quãdoque propter ingratitudiné in seruituté reuocari.

[2] Concor. text. in l.1.& 2.C.de li.& posth. & in Auth. vt cum. de ap. cog. §. aliud quoq;. coll. 8.& Specu. in tit. de iuris.om.iud.§.

QVI AVTEM. CASVS. Dicitur in hoc §. ꝙ illi serui qui promoueri debent, à dominis suis plenã debent consequi libertatem, ita ꝙ ipsi in nullo teneantur suis dominis obnoxij.

Qvicumque. CASVS. Statutum fuit in concilio Toletano, ꝙ illi liberti ordinentur qui à dominis suis directa manumissione sunt liberati: ita ꝙ nullũ in eis obsequiũ dñi sui retineant, & illi sine crimine appareant. si vero in eis obsequium retineatur, ordinari non debent, ne possint secundum voluntatem dominorum in seruitutem reuocari.

d ¶ *Ex clericis.*] quod tamen facere non possunt, nisi probata causa ingratitudinis, vt 15.q.7. episcopus sacerdotibus.

Si quis

giens, aut † per litteras, aut adhibitis testibus munere conductis, vel corruptis, aut qualibet calliditate, vel fraude ad gradus ecclesiasticos peruenerit; decretũ est, vt deponatur : & dominus eius eum recipiat. Si vero auus, vel pater ab alia patria in aliam migrans in eadem prouincia filium genuerit, & ipse filius ibidem educatus, & ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, & vtrum seruus sit, ignotũ † sit; & postea veniens dominus illius legibus eum acquisierit; sancitum est, vt si dominus eius illi libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat.

¶ Si vero eum catena seruitutis à castris dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat; quia iuxta sacros canones, vilis persona manens sacerdotij dignitate fungi non potest.

† aut latitans] capitul.

† ignorauerit] capitul.

a ¶ Toletano.] *Sic etiam citatur apud Burchardum, & Iuonẽ. In Panormia vero à vers. si qui*libet seruus. *citatur ex primo libro capitularium, vbi integrum extat hoc caput, atque etiam caput post hoc, secundum*, De rebus vero illorum.

Ex conc. Tolet. 1. c. 10.

Item ex cõcilio Martini Papæ [.i. ex cap. Mart. episcopi Bracarẽsis, c. 46.]

¶ Sine patroni consensu non ordinetur, qui patrocinio cuiuslibet est obligatus. C. VII.

SI quis obligatus est tributo seruili, vel aliqua conditione, vel patrocinio cuiuslibet domus, non est ordinandus clericus : nisi probatæ vitæ fuerit, & patroni consensus accesserit.

[*Ex concilio Toletano* [a] *capitulo secundo.*]

Burch. l. 2. c. 23. Iuo p. 6. c. 38.

PALEA. C. VIII.

DE rebus vero illorum, vel peculiari †, qui à propriis dominis libertate donantur, vt ad gradus ecclesiasticos iure promoueantur, statutum est, vt in potestate dominorum cõsistat quidquid ante libertatem habuerunt, vtrum illis concedere, an sibi retinere† voluerint.

† al. peculio

† vĩdicare] capi.

β ¶ Toletano.] *Hac palea in capitularibus habetur coniunctæ cum palea antecedente.* De seruorum, *sed apud Burchardum, & Iuonem ex eodem Toletano separatim referuntur.*

Ceterum si [a] *à Dominis suis libertatem consecuti non fuerint, & ad ecclesiasticos ordines aliquo modo irrepserint; presbyter peculij amissione mulctetur; diaconus vero, aut vicarium pro se præstabit, aut in seruitutem reuocabitur : ceteri vero gradus non possunt quemquam à nexu seruitutis absoluere.*

Vnde Gelasius scribit Martino †, *& Iusto episcopis.*

† al. Martyrio

Sensus in epist. ad episcopos p Lucaniam, &c. c. 16. Polyc. l. 2. ti. 31. Ansel. l. 7. c. 29. Iuo p. 6. c. 353. Pann. l. 3. c. 164.

¶ Seruus si latenter irrepserit ad sacerdotium, peculij amissione mulctetur. C. IX.

EX antiquis regulis, & nouella synodali explanatione comprehensum est, personas obnoxias seruituti, cingulo cælestis militiæ non præcingi †. Sed nescio, vtrum ignorantia, an voluntate rapiamini, ita vt ex hac causa † nullus pene episcoporum videatur extorris. Ita enim nos frequens, & plurimorum querela circumstrepit, vt ex hac parte nihil penitus putetur constitutum. ¶ Actores siquidem illustris viri filij nostri Amandi grauiter conqueruntur homines suo iuri debitos, alios iam clericos, alios iam diaconos ordinatos, cum non solum post modernum concilium (quod tantorum collectione † Pontificum sub omnium saluberrime prouisionis assensu constat esse perfectum) huiuscemodi personæ suscipi non deberent : verum etiam si qui forte in diuinæ cultu militiæ ante fuerint [b] ignorantia faciente, suscepti: eliminati prorsus, & exuti religioso priuilegio [c] ad dominorum suorum possessiones iusta debuerint admonitione compelli. Et ideo fratres charissimi, eos, quos supradicti viri actores in clericatus officio monstrauerint detineri, discussos, & obnoxios approbatos, custodito legum tramite, sine intermissione restituite : ita vt si quis iam ex his presbyter reperitur, in eodem gradu peculij [d] sui † amissione mulctatus maneat. Diaconus vero aut vicarium [e] præstet, aut si non habuerit, ip-

† al. culpa

† al. collatione

† al. sui sola

SI quis.] CASVS Dicitur hic, ꝙ neque adscriptitius, neque originarius, neque libertus ordinari debet: nisi ꝓbatæ vitæ fuerit, & consensus patroni accesserit.

DE rebus.] CETERVM. CASVS. Dicitur hic, ꝙ si serui sine libertate ad ecclesiasticos honores irrepserint, presbyter amissione peculii mulctet, diaconus det vicariũ, vel in seruitutẽ reuocet. Ceteri vero ab istis in seruitutem reuocent: qđ probat seq. capitul. Et est iste secundus articulus huius distinctionis.

a ¶ *Ceterum si.*] Hic agitur quid iuris sit, si seruus ordinatur non adepta libertate. Vnde not. ꝙ si sciente, & contradicente domino ordinatur, reuocatur in seruitutem, etiam si sacerdos factus sit secundum quosdam, licet Hugo hoc neget [1], vt ĩ. eod. quis aut. Si sciente, & nõ contradicente domino in clerum fuerit ordinatus, ex hoc ipse liber fit, & ingenuus, vt ĩ. eo. si seruus. secũdo. Si autẽ Domino nesciente, distinguitur : aut epõ sciente, aut ignorãte. Si scẽte episcopo, vel eo qui præsentat ipsum ordinetur, dupliũ restituet domino episcopus vel præsentans. ĩ. eod. si seruus absente. Si vero episcopo & præsentatore ignorante, tunc locum habet hoc capi. proxi. infra.

Serui sine libertate ordinati, an sint in seruitutem reuocandi.

1 Infra c. proxi. de hoc extra de ser. nõ ord. ca. 2.

EX antiquis.] CASVS Quidam episcopus seruos Amandi eo inscio, & ignorante ordinauit quosdam in clericos, quosdam in diaconos, quos idem Amandus in seruitutẽ reuocare volebat: & sic quæstio delata est ad sedem Apostolicam. quare Dominus Papa committit causam istã duobus episcopis, scilicet Martino, & Iusto, redarguendo episcopos qui tales ordinant ꝯ canones, & concilia, cum ex hoc plurimæ quæstiones ad sedem Apostolicam deferantur. Postea præcipit eis, vt si præfati Amandi procuratores ꝓbauerint aliquos de seruis suis non canonice promotos, sub hac forma procedant, vt si presbyter est, amissione peculii mulctetur, & in suo remaneat ordine. Diaconus vero det vicariũ, vel reuocetur in seruitutem: ceteri vero reddantur domino, & nulla gaudebunt defensione.

b ¶ *Ante fuerint.*] arguitur constitutionem extendi ad præterita [2]. 3. q. 4 omnes. & 10. q. 1. sic quidam. arg. contra. extra de cõstitutio. cognoscentes [3].

c ¶ *Religioso priuilegio.*] ergo videtur, ꝙ auferatur eis priuilegium clericale. de hoc argu. 84. dist. quisquis.

d ¶ *Peculij.*] sed nonne peculiũ domini est? 13. q. 2. illud. quæ ergo est hæc pœna? Dic, peculij, id est, rerum quas post sacerdotium est lucratus, vel forte habuit vsum peculij, & ille auferetur ei.

e ¶ *Aut vicarium.*] sed vnde dabit, cum nihil habeat? Sed dic, ꝙ suum videtur esse quod inuenitur apud ipsum, & lucratur conniuentibus oculis domini. ff. de ma. l. 3. Dominus enim recipiendo rem à seruo, ipsius videtur

2 Adde an & qñ id fiat. not. in l. iubemus. C. de test. vbi vide not in addi. c. fi. de consti. tex. est & Bar. in l. leges. C. de legibus.

3 De hoc no. ĩ. eod. c. 2. Ad hoc facit. ĩ. 50. dist vt constitueretur. in prin & c. accedens. Arch.

tur approbare dationẽ,vt C.de cõdictioni.ob turpem causam. l. vltima.similiter seruus reipublicæ cum manumittitur, dabit vicarium pro se,vt C.de serui.reipub.ma.l.1.

¶ *Vicarium.*] arg.ꝙ quis dando vicarium liberat se.sic 36.q.1.de raptoribus.Sed quid si ad ꝑsens non põt habere vicarium, numquid postea dãdo pretiũ liberat se? Satis credo,ꝙ sic.ar.C. đ patri. qui fil.distra.l. secũda.

hendit,& præcipit Rufino & Aprili episcopis,vt si vera sint, à sacris officijs repellantur,cum non sint legitime ordinati.

d ¶ *Repellantur.*] id est,restituantur ei. Et sic habes hic, ꝙ plus valet contradictio,q̃ absentia.contra regulã extra de elect.ꝙ sicut 2. Item habes hic,ꝙ id qđ post probabilem contradictionem factum est,

se reddatur. Reliqua vero officia sciant neminẽ posse ab hac obnoxietate,si conuincitur,vendicari; quatenus hoc ordine custodito,nec dominorum iura,nec priuilegia vlla ratione turbentur.

Idem Herculentio, Stephano, & Iusto episcopis.

¶ Seruus,clericus factus,seruituti obnoxius maneat. C. X.

FRequens equidem,& assidua nos querela circumstrepit de his pontificibus,qui nec antiquas regulas, nec decreta nostra nouiter directa cogitantes,obnoxias possessionibus †, obligatasque personas venientes ad clericalis officij cingulum non refutant. ¶ Nuper enim actores illustris feminæ Placidæ,petitorij oblatione conquesti sunt, Sabinũ Marcellianensis,siue Clusitanæ † vrbis antistitem, Antiochum seruum iuris patronæ suæ (absentis dominæ occasione captata) ad presbyterij honorẽ vsque perduxisse, eiusque fratrem Leontium clericalis officij priuilegio decorasse. Et ideo, fratres charissimi, inter supradictos actores [a], & eos, qui extremæ conditionis repetuntur obiectu, cognitionem vobis nostra auctoritate deputamus, vt omni veritate discussa,si reuera obiectam sibi maculam, iustæ refragationis nõ poterit ratione diluere [b], Leontium clericum,quem gradus præfinitus legibus non defendit,ad sequendam conditionis suæ necessitatem modis omnibus reddi [c] iubeatis [a]: Antiochum vero quia propter sacerdotium reconciliari † non potest, si in sua ecclesia in hoc, in quo est, honore collocare desiderat domina, non velut redditum sibi habeat, sed pro mysteriorum celebratione susceptum.

Polyc. ibidem Ans.l. 7.c. 30.
† al. possessorib⁹
Iuo p. 6.c.354. Pãn.l.3. c. 165.
† al.Cusillinatis
† pl.retolli

a ¶ Reddi iubeatis.] *In plerisque vetustis exemplaribus Gratiani, Anselmo, Iuone, & Polycarpo legitur*, redhibete.*sed ob glossam non est mutatum.*

Idem Rufino, & Aprili episcopis.

¶ De eodem. C. X I.

QVis aut leges principum,aut patrum regulas, aut admonitiones modernas dicat debere contemni;nisi qui impunitum sibi tantũ æstimet transire cõmissum? Actores siquidẽ filiæ nostræ illustris,& magnificæ feminæ Maximæ,petitorij nobis insinuatione cõquesti sunt,Siluestrũ,atq; Candidũ originarios suos cõtra constitutiones,quæ supradictæ sunt,& contradictione præeunte à Lucerino pontifice diacones ordinatos. Ideo,fratres charissimi, tantæ præuaricationis excessus noueritis sagacius inquirendos;& si constiterit querelam veritate fulciri;continuo, qui contradictione præeunte non legitime sunt creati,à sacris officijs repellantur [d].

ꝫ.dist.x.c.xi.Iustin.nouell. cõsti.123.cir.fin. Deusdedit p. 4. Iuo p.6.c. 104. & p.4.c. 179. Pann.l.2.c.150.

Idem episcopis per Lucaniam, &c.epist.1.c.16.

¶ Nec ad religiosæ vitæ propositum, nec ad clericatus officium serui sine dominorum consensu admittantur. C. X I I.

GEneralis etiam querelæ vitãda præsumptio est, qua propemodum causantur vniuersi passim seruos, & [e] origina-

Polyc.l.4.ti.34. Ans.l.7. c. 196. Iuo p.6.c. 100.

FRequens.] CASVS. Sabin⁹ Marcellianẽsis vrbis eps ordinauit duos seruos Placidæ,s. Antiochum in presbyterũ,& Leontiũ in clericum. Conquesta est Placida Papæ per suos procuratores. Papa vero reprehendendo eos qui talia faciunt, committit causã tribus episcopis, s. Herculentio Stephano,& Iusto,sub hac forma,vt Leõtium omnino dominæ suæ reddant,si iuste non poterant refragari: Antiochũ vero,qui iam gaudet sacerdotij prærogatiua, si domina vult eũ in sua ecclesia collocare,habeat illum non velut seruum, sed pro ministeriorũ celebratione susceptum.

a ¶ *Actores.*] id est,procuratores.& sic in causa liberali interuenit ꝓcurator, contra id 2. q.6. si quando. Sed ibi loquit̃ de eo qui impetitur:hic de eo qui impetit. hic habes, ꝙ ciuiliter agitur, & tñ ad depositionẽ,sic 47.dist. qm̃.ꝯ regulam illam ff. de mun.& hon. rescripto.& extra de accusatio. qualiter. Sed hoc ideo est: quia aliter nõ posset restitui domino nisi deponeretur.

Procurator in cã liberali interuenit.

b ¶ *Diluere.*] Hic habes, ꝙ incumbit onus probationis [1] reo, contra id.6.q. vlt. cap vlt. Præterea ei qui est in possessione libertatis, probatio incumbit.Sed dic, ꝙ non habet ideo cõmoda possessoris,q̃a vitiose fuit in possessione,vt C.de probatio.l.vis eius. Vel dic, ꝙ ideo probat, quia seruus non põt interuertere possessionẽ suam, licet sit fugitiuus.ff.de acqui.poss.rem quæ nobis. Sed quare non conuenit istos coram sæculari iudice,cum seruus fugitiuus,& gerẽs se pro libero, remittẽdus sit ad forum dñi:licet alibi inueniat̃? vt C.vbi & apud quẽ cã sta.l.1.Sed hoc facit priuilegiũ ordinis.

Probatio quandoque reo incũbit.

[1] Potest dici ꝙ non fuit diu in possessiõe libertatis, aliàs contradiceret. ĩ.eo. si seruus sciẽte. & intelligit̃ de clerico seculari, secus de monacho, vt ibi no.secundum Pet.

ADDITIO. Dicas,ꝙ in spiritualibus,nec incidenter,nec principaliter potest laicus iudex cognoscere.extra de ordin.cog.tuã. qui fil.sint leg.lator.cognoscet tamen summatenus an sit vxor, an nõ: & huiusmodi:quod dic vt extra de senten.excommu.si iudex. lib. 6.ibi videas. Archid.

c ¶ *Reddi.*] Quæri cõsueuit quare seruus alienus consecratus domino reddatur,& non res aliena consecrata,vt 14.q.vlt.comperimus? Respondeo; quia in rebus inanimatis nullus perpenditur dolus.sic 7.q.1.eps. Item quia ibi est consecratio in superficie,sed in homine est in anima,& lex dicit, ꝙ alia est ratio in homine, q̃ in alia re.ff.de leg.1.si domus.§.cum alicui.in fi.

Consecratio rei animatæ & inanimatæ est diuersa.

QVis.] CASVS. Maxima illustris femina conquesta est domino Papæ per procuratores suos, ꝙ Lucerinus eps duos seruos originarios,Siluestrũ.s.& Candidũ ꝯ canones, & ea contradicente,in diacones ordinauit. de quo Papa eum reprehendit, (cont.)

est,cassatur,numquid eodẽ modo eo ipso quod aliquid post probabilem appellationem factum est,cassandum est statim?quod videtur,vt 2.q.6.quoties,in fine. Dico ꝙ non,nisi probetur causa appellationis,vt extra de testi.ex parte Adæ.extra de restt.spol.audita.cũ distinctione extra de appel.interposita,vel dic vt ibi,vel hoc est in optione petentis qđ maluerit. 2.q.1.in primis. Sed nonne est contrarium? ĩ.ead.si seruus.ibi enim episcopus sciens condemnatur in duplum. Sed potest esse,quòd episcopus condemnetur, & seruus restituatur.

GEneralis querela] CASVS. Multi conquesti sunt Papæ Gelasio de episcopis & abbatibus,qui ordinauerant, vel receperant seruos suos originarios in monasterijs suis:& eos indifferenter ad clericatum admittebant, quos & reddere contra dicebant: propter quæ clericalis dignitas obfuscatur: & ideo præcipit Papa episcopis, vt tales decetero non ordinent; & abbatibus ne eos in monasterijs suis recipiant,nisi de voluntate dominorum suorum: & si quos habent ordinatos vel in monasterijs receptos, restituãt, vel legitime cum dominis transigant. Nam nihil ecclesiæ deperit si ea quæ sunt aliena reddantur. Si vero contra fecerint, pœnam depositionis & excommunicationis subibunt.

e ¶ *Et originarios.*] Originarij sunt qui ex adscriptitijs nati sunt in ipso

ipso solo, vt C. de agri. & censi. l. colonus. lib. 11. & tales sine gleba non possint vendi, vt C. de agri. quemadmodum. nec videtur esse differentia inter eos & seruos, vt C. eo. ne diutius. Adscriptitij autẽ sunt qui per 30. annos fuerunt in solo. C. eodem. cum satis. Ioan. Adscriptitij enim duobus modis fiũt: aut ꝑscriptione, aut duplici con-

Adscriptitij dupliciter fiunt.

rum est cũ dominus & seruus sunt Christiani. Sed si Iudæus mãcipiũ Christianũ emerit: iudicis vel episcopi auctoritate debet eo inuito ad libertatem perduci. Et hoc probat per sequẽtia capitula.

g ¶ Iudæus.] Distingue, aut seruus Iudæi est vernaculus, idest ex propria ancilla natus: aut emptitius. Si est emptitius: aut emit eum antequã fuit Christianus, aut post. Itẽ si emit eũ ante: aut emit eum causa seruiendi, aut causa mercimonij. Vernacul⁹ si vult fieri Christianus, statim eripitur in libertatẽ nullo pretio dato, vt C. de epis. & cleri. Deo nobis. §. vlt. Si enim emptus ad seruiendũ, sine ꝓtio liberaẽ, si vult fieri Christianus: multo magis q natus est ex ancilla ꝓpria, sine pretio liberatur, si vult fieri Christian⁹. Dicit enim Gregorius pro illo solo dãdum pretiũ, qui causa mercimonij ẽ emptus, vt ĩ. eod. fraternitatẽ. Si autẽ ẽ emptus postquam fuerit Christianus, liber efficitur nullo pretio dato: qa commerciũ Christiani penitus est ei interdictũ, vt ĩ. eo. mancipia. Si autem esset emptus dum esset paganus: si causa seruitij est emptus, & vult fieri Christian⁹, liber efficitur sine ꝓtio, vt ĩ. eod. fraternitatẽ. Si autem causa mercimonij est emptus: si eũ venalẽ nõ exponit intra tres menses, postea sine omni pretio liberatur: quia præsumitur ꝙ ad seruiendum eum emerit, vt eo. c. fraternitatem. Si autẽ intra tres menses eum exponit venalẽ, & forte eũ vẽdere non põt: si vult fieri Christian⁹, liberatur relicto pretio duodecim solidorũ, extra de Iudæ. c. 1. Idẽ ꝑ oĩa in seruis Paganorũ: licet Hugo dicat ꝙ si vernaculus Pagani fiat Christianus, tenetur seruire Domino suo [z]. ẞm illud Apost. Quicũq; serui sunt sub iugo infideliũ, Dominos suos oĩ honore dignos arbitreẽ. Et alibi, Serui subditi estote dñis, &c. Et ẞm hoc potest Paganus esse dñs Christiani: sed non fieri.

Serui Iudæorum si volunt baptizari an eripiantur statim in libertatem.

[z] Vnde dicit illud esse in vernaculis Iudæorũ propter eorũ ꝑfidiam: & magis suspectã eorum cohabitationẽ. Sed vt prædictũ est, idẽ dicendũ est in vtrisque. C. de epis. & cleric. Deo nobis. quia hodie pagani fere omnes iudaizant discernendo cibos, & alios ritus exercendo: secundũ Laur.

· Ad idẽ est tex. in l. fin. & ibi Bar. & per totũ. C. de iud.

rios dominorum iura, possessionumque [a] fugientes, sub religiosæ conuersationis obtentu, vel ad monasteria sese conferre, vel ad ecclesiasticum famulatum, conniuentibus quoque præsulibus indifferenter admitti. Quæ modis omnibus est amouenda pernicies, ne per Christiani nominis institutum [a], aut aliena peruadi, aut publica videatur disciplina subuerti: præcipue cum nec ipsam ministerij clericalis hac obligatione fuscari conueniat dignitatem; cogaturque pro statu militantium sibi, conditioneque iurgari [b]; aut videri (quod absit) obnoxia. Quibus solicita competenter interdictione prohibitis, quisquis episcopus, presbyter, aut diaconus, vel eorum, qui monasterijs præesse noscuntur, huiusmodi personas apud se tenentes non restituendas patronis, aut deinceps vel ecclesiasticæ seruituti [c], vel religiosis congregationibus putauerint applicandas, nisi voluntate fortitan dominorum sub scripturæ † testimonio primitus absolutas, vel legitima transactione [d] concessas; periculum se proprij honoris non ambigant, communionisque subituros, si super hac re cuiusquam verax nos querela pulsauerit. ¶ Magnis quippe studijs, secundum beatum Apostolum præcauendum est, ne fides, & disciplina Domini blasphemetur. *Idem* ¶ Nihil perire credimus ecclesiasticis vtilitatibus; si, quæ sunt aliena [e], reddantur [f].

Iuo p. 16. c. 47.

† al. scriptionis

1. ad Tim. 6. 2. Pet. 2.

[a] ¶ Possessionumque.] *Emendatum sic est ex decreto Gelasii; cum antea legeretur*, possessionemque. *Nam originarij non solum dominis, sed fundis, ac possessionibus addicti erant. l. quemadmodum & l. originarios. lib. x1 cod. tit. de agricol. Ac propterea supra in c. frequens. non est mutata vox*, possessionibus; *quamuis in plerisque uetustis codicibus legatur*, possessoribus.

[b] ¶ Idem.] *Hæc non sunt inuenta apud Gelasium; neque apud ceteros collectores habentur.*

[3] *Hoc tunc obseruandum est, cum dominus & seruus eiusdem professionis inueniuntur. Ceterum si Iudæus* [g] *mancipium Christianum emerit; iudicis, vel episcopi auctoritate, etiam eo inuito, ad libertatem debet perduci.*

Vnde Gregorius Libertino præfecto Siciliæ, lib. 2. epist. 37. seu c. 76.

¶ Ad libertatem perducantur mancipia Christiana à Iudæis comparata. C. XIII.

MAncipia [h] Christiana, quæcumque Iudæũ comparasse patuerit, ad libertatẽ [i] iuxta legum præcepta sine omni ambiguitate perducite [k]; ne, quod absit, Christiana religio Iudæis subdita polluatur.

C. ne Iudæus Christianũ mancipiũ. §. nulla.

Item ex concilio Toletano 3. c. 14.

¶ Officia publica Iudæis non sunt committenda. C. XIIII.

NVlla officia [l] publica Iudæis † iniungãtur, per quæ eis occasio [m] trĩbuatur, Christianis pœnam inferre. Si qui vero Christiani ab eis

† al. Iudæos opus est agere.

cõfessione ꝑ scripturã bis factã, vt C. de agri. & cẽsi. cũ scim⁹. Ber.

a ¶ *Institutum.*] idest, ne fauore ecclesiæ aliquid iniuste statuatur [1]: quia prætextu pietatis non est facienda impietas, vt 14. q. 5. forte. & 1. q. 1. non est putanda.

b ¶ *Iurgari.*] idest, litigari.

c ¶ *Seruituti.*] idest, clericatui.

d ¶ *Transactione.*] Et nonne hoc est simonia, vt quis se emat vt promoueatur, immo vt promotus maneat in ordine, vt s̃. eod. ex antiquis. Sed dic ꝙ hic non fit trãsactio super ordine, sed super libertate, vel super ipso seruo: & super seruitio potest fieri transactio. 36. q. 1. de rap. nec est magis simonia, quàm si quis emeret terrã vt ibi ædificaret ecclesiam: sed tamen ipse seruus non potest transigere cum domino, vt C. de transa. interpositas.

e ¶ *Aliena.*] infra 12. q. 2. fraternitas. ĩ. 14. q. 6. si res aliena ꝑꝑ quã.

f ¶ *Reddantur.*] Postquam scit ecclesia ea esse alterius. Sed pone ꝙ prælatus sciat rẽ nõ esse ecclesiæ: numquid statim tenetur restituere? videtur hic ꝙ sic, & extra de simo. per tuas. in fin. & extra de postula. bonæ 2. quia bonã fidẽ debet agnoscere, vt ff. manda. quintus. Dico ꝙ si diffidit de iure ecclesiæ, denuntiabit illi, quẽ credit dominũ, vt rẽ petat: nec in hoc facit fraudẽ, vt ff. de neg. gest. at q natura. §. cum me absente. & de hoc inuenies 34. q. 2. si vero.

HOC TVNC. CASVS. Tangitur hic tertius articulus huius dist. dictũ est s̃. ꝙ serui non debent ordinari inuitis vel ignorantibus dominis. & si ordinati fuerint, sunt eis restituendi: qđ verum est cũ dominus & seruus sunt Christiani. Sed si Iudæus mãcipiũ Christianũ emerit: iudicis vel episcopi auctoritate debet eo inuito ad libertatem perduci. Et hoc probat per sequẽtia capitula.

Facit ad hoc ... in l. 2. C. de ... vidui. i leg. ... eminerint.

... simonia vtrum ... committatur, si ... is emat seipsum vt promoueatur.

... prælatus qđ debet facere de re, ... quam scit non ... ecclesiæ suę.

MAncipia Christiana.] CASVS. Quidã Iudæi quosdam seruos Christianos emerunt: quæsiuit Libertinus eps, quid inde esset faciendum: & mandat ei Papa Gregorius vt eos ad libertatem perducat, ne Christiana religio subiecta Iudæis polluatur.

h ¶ *Mancipia Christiana.*] ante emptionem.

i ¶ *Ad libertatem.*] ĩ. 17. q. 4. Iudas qui contra [3]. Sed hic de eo agitur quem constat esse Christianum: sibi de eo qui mentitur esse Christianum, vt euadat iugum seruitutis.

k ¶ *Perducite.*] idest, perductos ostendite: quia statim liber est. extra de Iudæ. c. 2. tamẽ coloni possunt esse Iudæorũ, vt ibi dicitur. Sed nũquid Christianus põt emere Iudæum mancipiũ? Sic tamen vt cum illo non moretur, vt 28. q. 1. sæpe. & cap. nullus. Ioan.

NVlla officia.] CASVS. In hoc capitulo duo dicuntur. Primum est, quòd publica officia non sunt committẽda Iudæis, occasione quorum possint offendere Christianos. Secundum est, quòd serui Christiani ab eis circũcisi, vel Iudaico ritu maculati, pretio nullo reddito ad libertatem perducantur.

l ¶ *Nulla officia.*] ĩ. 17. quæst. 4. constituit.

m ¶ *Occasio.*] Argu. quòd nemo cogitur sibi eligere exosum, vt 63. dist. cap. vlt. Ioan. argu. 54. dist. cap. 1.

z ¶ *Non*

a ¶ *Non reddito.*] secũdum legem decapitatur. C. ne Iudæus Christianum man. l. vnica.

DE HIS AVTEM. Supra ostẽsum est quid fieri debeat de seruis Christianis, quos Iudæi emerunt. Nunc ostendit quid iuris sit de seruis infidelibus, & emptis ab eis. Et de hoc scribit Gregorius Fortunato Neapolitano episcopo.

e ¶ *Percipiant.*] Sic ergo aliquis cogitur vendere rem suam, vt 14. q. 6. comperimus.

d ¶ *Emerit.*] idest, emet. sic quãdoque ponitur futurum pro præterito, vt 63. dist. nosse. ibi ponitur fore peruentũ pro peruenisse. sic ff. de verb. sig. verbũ erit. & ff. de leg. 3. etiam. & s. dist. 50. ponderet. *Di-*

Vẽdere quãdo quis cogitur suam. Futurũ pro præterito ponitur.

iudaismi ritu sunt maculati, vel etiam circumcisi, non reddito [a] pretio ad libertatem, & religionem redeant Christianam.

De his autem, qui in infidelitate empti, ad gratiam baptismi venire desiderant, quid fieri debeat, Gregorius Papa scribit Fortunato Neapolitano episcopo libro quinto, epist. 31. seu cap. 131.

Io. diac. l. 4. nu. 47.

¶ In libertatem vendicentur serui, qui ab infidelitate ad fidem accedunt. C. XV.

FRaternitatem vestram de his oportet esse solicitam. Et si de Iudæorum seruitio non solum Iudæus, sed etiam quisquam paganorum fieri voluerit Christianus; postquam voluntas eius fuerit patefacta, ne hunc sub quolibet ingenio, vel argumento, cuipiam Iudæorum venundandi facultas sit; sed is, qui ad Christianam conuerti fidem desiderat, defensione vestra in libertatem modis omnibus vendicetur. ¶ Hi vero, quos huiusmodi oportet seruos amittere, ne forsitan vtilitates suas irrationabiliter æstiment impediri, solicita vos hæc conuenit consideratione seruare; vt si paganos, quos mercimonii causa de externis† finibus emerint, intra tres menses, dũ emptor, cui † venditi fuerint [b], non inuenitur, fugere ad ecclesiam forte contigerit, & velle se fieri dixerint Christianos, vel etiam extra ecclesiam hanc talem voluntatem prodiderint; pretium eorum à Christiano scilicet emptore percipiant [c]. Si autem post præfinitos tres menses quisquam huiusmodi seruorum velle suum edixerit†, & fieri voluerit Christianus; nec aliquis eum postmodum emerit† [d], nec dominus qualibet occasionis specie audeat venundare; sed ad libertatis proculdubio præmia perducatur: quia hunc non ad vendendum, sed ad seruiendum sibi dicitur† [e] comparasse†.

Iuo p. 13. c. 106. Polyc. l. 7. tit. 14

† al. extraneis † cui uendi debeant] orig.

† al. dixerit † emere] orig.

Io. dia. l. 4. c. 46. † intelligitur] or. † al. reseruasse

[*Idem Ianuario Caralitano episcopo, lib. 3. epist. 9.*]

PALEA. C. XVI.

SI quilibet Iudæorum seruus ad venerabilia loca confugerit causa fidei, nullatenus eum patiamini præiudicium substinere: sed siue olim Christianus, siue nunc fuerit baptizatus, sine vllo Christianorũ [a] pauperum damno religioso ecclesiasticæ pietatis patrocinio in libertatem modis omnibus defendatur.

Iuo p. 13. c. 102

a ¶ Christianorum.] *Ioannes diaconus in vita S. Gregorij, lib. 4. num. 46. referens hanc epistolam & Iuo p. 13. c. 102. habent hanc vocem: quæ tamen abest à codicibus epistolarum S. Gregorij tam impressis, quàm manuscriptis, qui sunt collati.*

[*Item ex concilio Toletano 12. c. 9.*]

PALEA. C. XVII.

ETsi† Iudæorum serui nec dum adhuc conuersi ad Christi gratiam conuolauerint, libertate donentur.

Burch. l. 4. c. 86. Iuo p. 1. c. 280. † Vt si] or.

[*Item ex concilio Matisconensi 1. c. 16.*]

PALEA. C. XVIII.

PRæsenti concilio, Deo auctore, sancimus, vt nullum Christianum mancipium Iudæo deinceps seruiat; sed datis pro quolibet bono mancipio duodecim solidis, ipsum mancipium quicumque Christianus, seu ad ingenuitatem, seu ad seruitium licentiam habeat redimendi. Et si Christianus fieri desiderat, & non permittitur; similiter faciat; quia nefas est, quem Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, blasphemum Christianæ religionis in vinculis tenere.

Burch. l. 4. c. 88. Iuo p. 1. c. 282.

¶ Fraternitatẽ.] CASVS. Iudæi Neapolim habitantes emerũt seruos paganos vel Iudæos causa mercimonij de extraneis finibus: quos Neapoli habebãt, q volebãt fieri Christiani: sed eorũ domini non permittebant, imo eos vendebãt. Quæsiuit Fortunatus eps Neapolitanus quid de hoc esset faciẽdum. Et respon. Gregor. vt sua solicitudine in libertatẽ vendicentur, nec alijs vendi patiatur: hac tamen cõsideratione seruata circa Paganos, vt intra tres menses ab eo tpe quo Neapolim ducti sunt, venales eos exponant emptores Iudæi: intra quos si dũ emptor cui vendantur nõ inuenitur, ad ecclesiã confugerint, Christiani fiãt, & pretium recipiant à Christiano emptore: vel alius recipiat ꝓ eis si absentes sunt: idem est, & si extra ecclesiã dixerint se velle fieri Christianos. Si vero intra tres mẽses eos venales nõ exposuerint, & nolũt fieri Christiani: nulꝰ de cetero emat eos ad seruiẽdũ: & nullo reddito ꝓtio ad libertatẽ perducãtur: quia præsumitur quòd tantum ad seruiendũ sibi emerunt, & nõ ad vendendum: ita posuit Beneuen. casum, & ita ẽt sentit Hu. in sũma sua. Probabiliter tamen potest dici, ꝙ principium cap. vsque ad locum illum, *Hi vero.* intelligitur de Iudæis vel Paganis seruis, q causa mercimonij nõ habebantur: qui indistinctè perueniunt ad libertatem si volunt fieri Christiani. Reliqua vero pars loquit̃ de illis q causa mercimonij emuntur. Tu tamen prudens lector deliberabis casum in melius commutando, sicut tibi videbitur.

b ¶ *Venditi fuerint.*] idest, debent vendi: & tunc cum emptor non inuenitur, non perdit serui pretium. arg. 16. q. 3. placuit. vel forte venditi fuerant: sed emptor absentauit se aliqua de causa.

ADDITIO. Et tunc dic emptor, scilicet Iudæus, qui eos emerat.

c ¶ *Percipiant.*] datis duodecim solidis pro meliori mancipio, vt extra de Iudæis. ca. 1. Sed quid si nemo ipsum vult redimere? q̃rat pretium ostiatim, vt ff. de manu. l. 3. aut seruiat quinque annis. C. de cap. l. vlt. & 36. q. 1. de raptoribus.

e ¶ *Dicitur.*] idest, præsumitur. & hæc est præsumptio iuris. & dicunt quidam, ꝙ contra hanc præsumptionem non admittitur probatio [1], cum hic non tantũ præsumat, sed etiã statuat ius, vt extra de reg. vidua. extra de condit. app. per tuas. Et istud concedo quòd vbicumque nõ tantũ præsumit ius, sed etiam aliquid certi statuit: ꝙ non admittatur probatio in contrarium. licet H. contrarium dicat, vt 27. q. 1. nec aliqua. & 35. q. 3. extraordinaria. j. 17. q. 4. in venditionibus. Ioan. Ego credo quòd semper admittitur probatio in contrarium, nisi ius statuat quòd non admittatur, vt j. 17. q. 4. in venditionibus. De hoc habes 50. dist. ferrum. B.

Probatio an admittatur contra præsumptioné. [1] Adde an & quando contra præsumptionem iuris & de iure admittatur probatio vel nõ, no. in auth. sed iam necesse. C. de donatio. ante nup. glo. in l. iuregentium. §. quod fere, ff. de pa.

Si

SI seruus.] CASVS. Quæsitum fuit in concilio Aurelianensi quam pœnam deberet pati episcopus qui ordinauit quēdā seruū domino absente, siue ignorante. Et respondetur, si episcopus ordinauit eum scienter in presbyterum vel diaconū, ipso in ordine permanente duos domino reddat. Si autē ignoranter ordinauit: illi

quòd si dominus sciat seruum ordinari, & non contradicat, statim eripitur in libertatem. Si vero ignorat, intra annum recuperabit illum, si probauerit seruilē fortunā. In secūda parte dicitur, ꝙ si per trienniū probatus monachus efficitur, euadit iugū seruitutis. In tertia dicitur, ꝙ ordo episcopalis liberat à patria potestate, & à seruili fortuna, vel adscriptitia; sed nō à curiali. In quarta dicitur, ꝙ adscriptitij possunt clerici fieri inuitis dominis, ita vt agriculturā adimpleant.

Ordinato quando non tenetur episcopus prouidere.

Quòd si acquiescere his quæ statuimus, quicumque Iudæus noluerit; quamdiu ad pecuniam constitutam venire distulerit; liceat mancipium † ipsum cum Christianis, vbicumque voluerit, habitare.

† al. mācipio ipsi

a ¶ Præsenti.] *Caput hoc eodem modo refertur à Burchardo, & Iuone: in concilio tamen ipso paulo aliter habetur, & nonnulla desunt.*

Item ex concilio Aurelianensi primo, cap. 10.

¶ De eodem. C. XIX.

Polyc. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 24. Iuo p. 6. c. 125.

SI seruus, absente a, vel nesciente domino, episcopo tamen sciente, quòd seruus sit, diaconus, aut presbyter fuerit ordinatus; ipso in clericatus officio b permanente, episcopus eum domino duplici satisfactione compenset c. Si vero episcopus eum seruum nescierit; qui testimonium perhibent, aut eum supplicauerint d ordinari, simili redhibitioni teneantur e obnoxij.

Item constitutio noua.

¶ De eodem. C. XX.

Iustinian. de sanctiss. epis. §. si seruus & in Authētica, si seruus de episcopis, & clericis.

Auth. de monachis. §. Hinc autem.

Tit. de sanctiss. episcopis §. sed & quidem. Auth. epistolis, de ep̄is, & cler. eod. Auth. sed epistolis eod. Auth. adscriptios eod.

SI seruus sciente f, & non contradicente domino, in clero fuerit ordinatus; ex hoc ipso, quòd constitutus est, liber, & ingenuus erit. Sed si ignorante domino; licet ei intra spatium vnius g anni & seruilē h fortunam probare, & seruum suum i accipere. Verum etiam si legitimo probato experimento monachus efficiatur, euadit iugum seruitutis. Debent enim per triennium k, antequam monachi efficiantur, in monasterio permanere: postea vero si monachi effecti fuerint, liberi efficiuntur. Episcopalis l enim ordo liberat à fortuna seruili, vel adscriptitia, sed non a curiali m, siue officiali: nam & post ordinationem durat. Sed & ius patriç potestatis soluit episcopalis dignitas. Adscriptitios vero in ipsis possessionibus clericos etiam præter voluntatem dominorum fieri permittimus: ita tamen, vt clerici facti impositam sibi agriculturam adimpleant n.

¶ *Extat hoc caput ad verbum in epitomis nouellarum constitutionum ab Irnerio descriptis; quæ post codicem poni solent; itemque in nouella 123. c. 26. per Iulianum antecessorem. Verba autem, quæ addita erant in titulo, Leo Imperator omnibus episcopis, videntur illuc irrepsisse ex sequenti titulo.*

Item Leo Papa omnibus episcopis, epist. 1. c. 1.

¶ De eodem. C. XXI.

Ans. l. 7. c. 25. Burch. l. 2. c. 22. Iuo par. 6. c. 64.

ADmittuntur passim ad ordinem sacrum, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas suffragatur: & qui à dominis suis libertatem consequi minime potuerunt, ad fastigium sacerdotij (tamquam seruilis vilitas hunc honorem iure capiat) prouehuntur. *& infra.* Ab his itaque fratres charissimi, omnes vestræ prouinciæ abstineant sacerdotes: & non tantum ab his, sed etiam † ab alijs originarijs o, vel qui alicui conditioni obligati sunt, volumus teperari; nisi forte eorum petitio, aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eos vendicant potestatis.

† & ab alijs, qui aut originali, aut alicui] orig.

4 *De seruis monasterij quæritur, an ecclesiasticis officijs possint aggregari, an non. Sed famuli ecclesiarum non sunt ordinandi, sicut supra di-*

f ¶ Scientę.] Argumentum de taciturnitate 2 extra de his, quæ fiunt à præla. cap. 2. & dixi 27. distin. diaconus. & 28. dist. diaconi.

2 Aliàs tacēs habetur pro contumace. j. 65. dist. ca. vlt. in gl. vlt. episcopus inter ordinādū debet obseruare interstitia tēporum.

g ¶ Vnius.] Sed qualiter hoc stare potest in p̄sbytero, vel diacono? nam episcopus debet seruare interstitia temporum, quæ sunt j. 77. dist. in singulis. sed si obseruauit, constat ꝙ plus stetit, quàm per annum. Respon. dicūt quidam, quòd iste fuit ordinatus sine examinatione, & non obseruatis iterstitijs. vel dic quòd erat grandæuus: vnde vsque ad annum potuit promoueri in diaconem, vt 77. dist. monachus. Vel dic ꝙ annus iste incipiat nō à tempore ordinationis, sed à tempore sciētiæ. arg. 17 q. 2. si quis incognitus.

h ¶ Seruilem.] plus enī valet ordo, quàm sciētia & militia, vt ff. de libe. cau. qui de libertate. in fin.

Ordo præfertur scientiæ & militiæ.

i ¶ Seruum suum.] cū dist. s̄. eo. ex antiquis.

k ¶ Per triennium.] Ad monachatū datur triēnium: ad clericatum annus: quia clerici sunt in publico, & monachi latent.

Monachi latēt.

l ¶ Episcopalis.] & etiā sacerdotalis, vt s̄. eod. ex antiquis.

m ¶ Sed nō à curiali.] Quidam dicunt, ista verba nō esse in ipsa lege: & verum est quòd in illa non ponuntur, sed alibi: vt in authen. de sanct. epis. §. sed hoc quidem. coll. 9. sed secundum hæc iura canonica hoc non tenet: quia cum ordo liberat à seruili fortuna, multo fortiꝰ à curiali soluit episcopalis dignitas, quæ autē dignitas liberat à potestate patria, habes in auth. constitutio. quæ de dig. coll. 6. & C. de decu. l. vlt. libro 10. & in authen. vt ordinariæ præfec. coll. 5.

illi qui eum repręsentauerunt episcopo, simili pœna teneantur.

a ¶ Absente.] Videtur enim episcopus tūc cū eo dispensasse. si. 28. dist. diaconi. Et est argu. ad hoc, quòd episcopus dispensat ipso facto circa notum, vt dixi 51. dist. qui in aliquo.

b ¶ Officio.] de dispensatione fauore libertatis. deberet enim deponi: quia furtū cōmisit corporis sui, vt C. de ser. fu. l. 1. Sed quid si isti nō habēt vnde soluant? tunc dico istū reddendum domino, vt supra eod. ex antiquis. arg. ff. de eo per quem factum est. l. vlt.

c ¶ Compenset.] si habet proprium, alioquin non: quia delictum personæ, &c. vt 16. q. 6. si episcopum. extra de appe. reprehēsibilis.

d ¶ Supplicauerint.] Et sic patet ꝙ non sēper deponit̄ ordinatus q̄ occultat crimen suū 1: qđ est ꝯ H. vt dixi dist. 50. ex pænitentibus.

e ¶ Teneantur obnoxij.] Item patet hic, ꝙ ep̄s non tenetur prouidere ordinato cum alter eum examinat, vt supra 24. dist. quando.

SI seruus.] CASVS. Hoc cap. habetur ex auth. de sanctiss. episc. §. si seruus. & diuidit̄ in quattuor partes. In prima parte dicit̄,

n ¶ Adimpleant.] Hoc non tenet, vt s̄. eo. quicumque 3.

3 Et ideo subijcit c. sequens, ꝙ hoc corrigit. Io. de Fan.

ADmittuntur.] CASVS. Quidam episcopi admittebant indistinctè ad sacros ordines seruos & originarios, & alijs conditionibus obligatos: quos Leo Papa reprehendit, & mandat eis, quòd de cetero hoc non faciant, nisi voluntates eorum, qui in eis habent aliquid potestatis, accesserint.

Ad ordines tamen nō admittentur sine licentia dominorum vt hic. Nec tenet qđ leg. & not. supra c. prox. in fine. Nam illud hic corrigitur. Ioan. de Fan.

o ¶ Originarijs.] Tales enim liberi sunt, vt C. de agri. l. diffinimus. lib. 11. & l. ne diutius. & extra de Iudæ. cap. 2. 4 Ioan.

DE SERVIS. CASVS. Hic mouet Gratianus quādā q̄stionem, an serui monasterij possint ordinari: & p̄bat sophistice ꝙ nō possūt: q̄a serui ecclesiarū p̄moueri nō possunt, nisi ab ep̄is suis libertatem

libertatem consequantur. sed serui monasterij libertatem consequi non possunt: ergo ad clericatum promoueri non possunt: & quòd non possunt consequi libertatem, probatˉ sequenti cap. cuius casus patet, & per te videbis.

a A*bbati.*] ¶ *Liberum.*] quia si manumittitur seruus ecclesiæ, duo dabuntur loco illius, vt 12. q. 2. eps. sed abbas nihil habet proprij, vt 12. q. 1. non dicatis. vnde nō potest facere hanc recompensationem.

b ¶ *Proprium.*] quia nemo potest plus iuris in alium, &c. vt extra de donatio. inter virū & vxo. nuper. & ff. de regu. iuris. nemo. 1. q. 7. Daibertum. sed fallit extra de elect. suffraganeis. ff. de acquiren. rerum domi. non est nouum [1].

c ¶ *Alienari.*] 11. q. 3. si quis à proprio. nisi in casib⁹, vt ff. de pign. act. si conuenerit. & institu. quib. ali. nō licet. §. 1. & ff. de vsufruct. l. quod nostrum.

d ¶ *Proprio.*] sim. extra de iure patr. ꝙ autem.

HAC AVCTO. CASVS. Dicit Gratianus in hoc §. in quo casu intelligitur supra dictum cap. Et dicit ꝙ serui monasteriorū nō prohibentur fieri liberi, & ordines recipere, dūmodo non recedant ab obsequio monasteriorū: sed prohibentˉ libertatem nācisci, si ab eorū seruitio recedere velint: quia turpe est, vt monachi laborēt, & serui sui otio torpeāt: sicut habetur in quadā cōstitutione 17. q. 4. in venditionibus. & qđ serui monasteriorum possint promoueri ꝓbatur seq. cap.

e ¶ *In alio capitulo.*] j. 17. quæst. 4. in venditionibus.

M*Vltos.*] CASVS. Quæsitū fuit ab Augustino, an serui ecclesiarum vel sæcularium virorum si velint fieri monachi, sint indifferenter admittēdi? Et respondet quòd nō: quia si indifferēter eos admittimus, dam⁹ eis occasionem fugiendi dominos suos se ad ecclesiā transferendo. Si autē indifferēter repellātur, Deo negam⁹ q̄dā. id est, eos qui hoc petunt propter Deū, qui dedit oīa: & ideo prius in laicali habitu diligenter cōgruo tēpore probati, si eorū vita inueniatur honesta, monachi fiāt: & si postea irreprehensibiliter vixerint, poterunt ad sacros ordines promoueri per tēporū interualla: dūmodo non sint illis criminibus maculati, quæ lege veteri morte puniebantur. Qđ postea est sequitur planum vsque ad distinctionem.

f ¶ *Negare.*] Ex hoc videtur, ꝙ serui ecclesiarum secundum præscriptum modū probati, impediri non possunt, si velint promoueri: cum opus sit pietatis manumittere seruos. 12. q. 2. cum redemptor. Sed dic quòd Gregorius non dat potestatē hic seruis cōuertendi [2], & se subtrahendi: sed prælatos instruit, vt non aliter manumittant quàm probatione adhibita. Vel dic quòd loquitur de iam manumissis [3], vt etiam tales indistincte non sint recipiendi, nisi probentur per triennium in laicali habitu.

Om-

Abbas nihil ꝓprij habet.

[1] De hoc extra de iure patr. cura 1. ibi videas.

Seruos manumittere est opus misericordiæ.

[2] Aliàs transferendi.

[3] Ita intelligit Lau.

ctum est; nisi à proprijs episcopis libertatem consequantur. Porro seruus monasterij libertatem consequi non [a] *valet: non ergo ad clericatum sibi accedere licet. Quòd autem liber fieri non posit, probatur auctoritate octauæ synodi, in qua sic statutum legitur.*

a ¶Non valet.] *In primo Vaticano post hac verba sequitur:* qui enim sunt monasterij, in nullius ius transfire possunt. Vnde nec abbas potest dicere, hoc meum est: non ergo, &c. *Caput autem, quod nunc à Gratiano citatur, alibi repertum non est, quàm apud Isidorum Hispalensem in reg. monach. c. de famil. vita.*

¶ Monasterij seruum abbati, vel monacho non licet liberum facere. C. XXII.

Isidorus Hispal. in reg. monach. c. de famil. vita.

ABbati, vel monacho monasterij seruum non licebit facere liberum [a]. Qui enim nihil proprium [b] habet; libertatem rei alienæ dare non potest. Nam sicut etiam sæculi leges sanxerunt; non potest possessio alienari [c], nisi à proprio [d] domino.

Hac auctoritate prohibētur serui adipisci libertatem recedendi ab obsequijs monasterij: sed non prohibentur nancisci libertatem promouendi ad sacros ordines. Potest enim in sacris ordinibus constitutus, monasterij obsequijs perpetuo deseruire: ac sic seruus monasterij & libertatem adipisci, & sacris officijs associari valet. Vnde in alio [e] *capitulo præfatæ constitutionis hæc causa redditur [Iniustum* [β] *est enim, vt monachis rurale opus facientibus, serui eorum otio torpeant, ac delitijs affluant.]*

β ¶Iniustum.] *Infra 17. q. 4. c. in venditionibus. vers. iniustum. hoc ipsum citatur ex concilio Agathensi, vbi etiam extat, c. 56.*

Quòd autem serui ecclesiarum (quo nomine etiam monasterij seruos significari intelligimus) ad sacræ religionis propositum debeant assumi; auctoritate Gregorij probatur, qui in generali synodo residens † dixit.

†al. præsidens

¶ Si conuersationis probatæ fuerit famulus ecclesiæ, potest ordinari. C. XXIII.

Ex decretis P. Gregorij in extremo 12. lib. regesti, & aliqua ex parte l. 4. epis. 44. Ioan. diac. l. 2. c. 16. In conc. Tribur. c. 29. Ansl. l. 7. c. 184. Poly. l. 6. tit. 16.

MVltos de † ecclesiastica familia, seu seculari militia nouimus ad omnipotentis Dei seruitium festinare, vt ab humana seruitute liberi in diuino seruitio valeant familiarius in monasterijs conuersari. Quos si passim dimittimus, omnibus fugiendi ecclesiastici iuris dominium occasionē præbemus. Si vero festinantes ad omnipotentis Dei seruitium incaute retinemus; illi inuenimur negare [f] quædam, qui dedit omnia [g]. Vnde necesse est, vt quisquis ex iuris ecclesiastici seruitute, vel secularis militiæ [h], ad Dei seruitium conuerti desiderat; probetur prius in laico habitu constitutus. Et si mores illius, atque conuersatio, bono desiderio illius testimonium ferunt; absque vlla retractatione seruire in monasterio omnipotenti Deo permittatur; vt à seruitio humano liber recedat, qui diuino amore districtiorem subire appetit seruitutem. Si autem & in monastico habitu, secundum Patrum regulas irreprehensibiliter fuerit conuersatus; post præfixa sacris canonibus tempora, licenter iam ad quodlibet ecclesiasticum officium prouehatur: si tamen illis non fuerit criminibus maculatus; quæ in testamento veteri morte [i] mulctantur.

†al. ex

Ecce quomodo serui ad clericatum assumi valeant; vel quomodo non admittantur. Liberti quoque non sunt promouendi ad clerum, nisi ab obsequijs sui patroni fuerint absoluti. Vnde in concilio Eliberitano, c. 80.

¶ Absque patroni assensu liberti non promoueantur ad clerum. C. XXIIII.

PRohibendum est, vt liberti, quorum patroni in sæculo fuerint [k], ad clerum non prouehantur.

g ¶ *Omnia.*] & ita nō debem⁹ oēs refutare: nec ēt oēs admittere: & sic media via tenēda ē, vt 45. dist. disciplina. ff. de offi. ꝓc. l. solēt.

h ¶ *Militia.*] nō obst. 19. q. 3. monasterijs. & dixi 53. dist. legem.

i ¶ *Morte.*] nō tamē omnia nec sola quæ tūc puniebātur morte [4], hodie repellunt à promotione: quia furtum, & simplex fornicatio non puniebantur morte, vt 36. q. 2. denique. & in alijs multis, vt 22. q. 2. si quis per vetus. hæc tamen hic repellunt à promotione. 49. dist. hinc etenim.

k P*Rohibendum est.*] ¶ *Fuerint.*] idest vixerint: vel etiam eorū heredes,

Media via est tenenda.

[4] De furto probatˉ de cōse. dis. 4. discipulos. & extra de furtis si quis.

Hodie ista proprie sumēdo repellunt à promotione. 81. dist. cap. 1.

heredes, vt C. de liber. & eorum lib. libertinæ. filius tamen liberti potest, vt ff. de obsequijs liber. heredes C. de operis libertorum. qđ ex liberta. secus tamen est in libertis ecclesiarum, vt s. eod. qui ex famulis. quia eorum domina, scilicet ecclesia, numquam moritur, vt 12. q. 2. liberti.

Ecclesia nūquā moritur.

Cor- chus. Sed si in magnis, & manifestis, non promouentur, vt j. ea. si Euāgelica. Si ergo aliquis in principalibus mēbris, scilicet in oculo vel manu habet enorme vitiū, nō promouetur: secus si modicū: & quod nō generet scandalū, vt extra de cler. ægro. vel debili. cap. presbyterum. extra de corpo. vitia. c. 1. & 3. [1] Ioan.

[1] Et cap. vlt. vbi de hoc. & in præce. ca. presbyterorum. Arch.

DISTINCTIO LV.

Corpore vero vitiati [a] *similiter à sacris officijs prohibentur. Vnde Gelasius Papa episcopis per Lucaniā, & Brutios constitutis, ep. 1. c. 2. & 3. scribit dicēs.*

¶ Qui de monasterialibus disciplinis ad clericale munus accedit, & de laicis; ante acta eius vita examinetur. C. I

Iuo p. 3. c. 142. & 143. Polyc. l. 2. tit. 31 Ans. l. 7. c. 46.

Concor. tex. in generaliter. & ... Cy. C. de epi. ... cle. gl. & Bar. ... l. 1. §. fi. ff. de ... en.

PRiscis igitur pro sui reuerentia manentibus cōstitutis (quæ, vbi nulla vel rerum, vel temporum perurget angustia, regulariter conuenit custodiri) eatenus [α] ecclesiis, quæ uel cunctis sunt priuatæ † ministris, vel sufficientibus [b] vsqueadeo despoliatæ seruitijs, vt plebibus ad se pertinentibus diuina munera supplere non valeant, tam instituendi, quàm promouendi clericalis obsequij sic spatia dispensanda concedimus: Vt si quis monasterialibus [c] disciplinis eruditus ad clericale munus accedit; etiam de laicis anteacta eius vita requiratur. ¶ Ne sit aliquo facinore infectus, vel illiteratus, vel bigamus, vel ab adolescentia sordidatus, vel corpore vitiatus, vel seruilis, vel originariæ conditionis, vel curiæ, vel publicarum rerū nexibus implicatus, vel publica pænitētia notatus, vel nulla cōgruentis tēporis expectatione discussus.

Ibidem c. 3. j. dist. 77. si qs.

α ¶ Eatenus ecclesiis.] *Restitutus est hic locus ex epistola Gelasij, & Iuone.*

β ¶ Monasterialibus.] *Hic de industria videntur Gelasij verba mutata, & in compendium redacta: integra autem referuntur infra dist. 77. c. si quis. & ibi legenda.*

Item ex concilio Arelatensi, 3. c. 3.

¶ Annuæ suspensioni subiaceat, qui præter canonum formam aliquem ordinat. C. II.

NVllus pænitentem, nullus bigamum, nullus viduarum maritos in prædictis honoribus audeat ordinare. Et licet hoc iam prope omnium canonum instituta contineant; tamen ne cuiquam sacerdotum supplicantium (sicut iam diximus) importunitas, vel suggestio iniqua subrepat; necesse fuit, vt nunc seueriorem [d] regulam sibi velint Domini sacerdotes imponere. Et ideo, quicumque ab hac die contra ea, quæ superius sunt comprehensa, clericum ordinare præsumpserit; ab ea die, qua ei potuerit hoc approbari, anno [e] integro Missas facere † non præsumat. Quam rem si quis obseruare noluerit, & contra constitutum fratrum faciens Missas celebrare præsumpserit; ecclesiæ [γ] cōmunione priuetur, & ab omniū fratrum communione † nouerit se alienum: quia dignum est, vt seueritatē ecclesiasticæ disciplinæ sentiat, qui toties salubriter à sanctis patribus instituta obseruare contemnit.

† al. celebrare

† al. charitate

γ ¶ Ecclesiæ communione priuetur.] *Hæc verba non sunt in ipso concilio, & videntur idem significare, ac sequentia: sunt tamen in vetustis quoque Gratiani codicibus.*

Item Hilarius in concilio Romano ab ipso habito, c. 3. [paulo tamen aliter.

¶ Non ordinentur pænitentes, vel illitterati. C. III.

Ans. l. 7. c. 16.

PAenitentes, vel inscij litterarum, aut aliqua membrorum damna perpessi ad sacros ordines aspirare non audeant. Quisquis autem talium consecrator extiterit, factum suum ipse dissoluet [f].

COrpore.] Hæc distinctio diuiditur in duas partes. Et principaliter in hac distinctio. tractat quòd corpore vitiati, scilicet impotentes vel magnis membris & apparentibus vnde deformarentur, vel minoribus per culpam suam, promouendi non sunt. Si autem à barbaris, vel à dominis, vel ab inimicis secti fuissent, vel à medicis, vel casu, possent promoueri: & hoc probat in prima parte per xij. auctoritates sanctorū. Secunda ibi, *Hoc autem.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulaē 55. dist. in qua ostenditur, ꝙ corpore vitiati ꝓmoueri nō possūt: & q̄ pœna ordinatorib⁹ taliū sit imponēda.

a ¶ *Corpore vero vitiati.*] Hic agiē de corpore vitiatis: & q̄ pœna debeatur ordinatoribus talium. Notandum quòd sponte vitiati in quocumque membro, repelluntur à promotione, & deijciuntur iam promoti, vt j. eadē, pęnitentes. sunt enim sui homicidę. j. eadē, si quis. & cap. qui partem. si autem casu vitiati sunt corpore, scilicet, ab hostibus inuiti, vel propter ægritudinē voluntarij: siue à se, siue à medicis, nō obstet eis. j. ea. si quis à medicis. Si autē aliàs sūt vitiati: aut ipsi insistebāt operi licito, aut operi illicito. Si illicito, repelluntur: si licito, & sunt vitiati in minimis membris, siue occultis, non repelluntur à promotione, vt j. ead. qui partē. & ca. eunu-

Corpore vitiati ... à promotio ... repellendi.

PRiscis.] CASVS. Tempore Gelasij in quadam prouincia ecclesiæ erant ita desolatæ officio clericorū propter hostilem rabiem, vt pauci vel nulli sacerdotes inuenirētur, qui populis ministrarent diuina ministeria: quæsitum fuit à Gelasio, an de monachis vel laicis possint aliqui ꝓmoueri? Et respōdet ꝙ sic, necessitate instante, dummodo sint honestę vitæ: salua tamen honorificentia priscorum canonum, qui tales prohibēt, nisi necessitate per ecclesias ordinari. & hoc in prima parte. In secūda parte quæ incipit ibi, *Ne sit.* ponit vndecim impedimēta, quæ prohibent supradictos ꝓmoueri etiam instante necessitate.

b ¶ *Vel sufficientibus.*] Vbi enim nō est copia aliorū, bene assumuntur minus legitimi, vt ff. de decu. generaliter. §. pen. sic aliàs in defectū probationū admittitur min⁹ idoneus testis, vt 4. q. 3. §. item in criminali. ver. item serui. 14. q. 2. c. 2.

Legitimis deficiētibus assumunē minus legitimi.

c ¶ *Monasterialibus.*] Hic videtur quòd monachi non possunt esse prælati ecclesiarum sæculariū, nisi ex dispēsatione. extra de capel. mona. c. in ecclesiis. extra de sta. mona. c. 2. Hug. dicit, ꝙ de iure possunt: dum tamen habeant & abbatis, & episcopi consensum. 16. quæst. 1. cū pro vtilitate. & cap. doctos. De regularibus habes quòd licite possunt, vt extra de sta. mona. c. qđ Dei. Ioan. credo ꝙ de iure communi possunt promoueri, si possunt secum habere sociū sui ordinis, vt extra eo. tit. monachi [2]. B. De hoc ad plenum 16. q. 1. in summa.

[2] Et ista fuit sētētia Tā. & Goff. Dicunt enim ꝙ, in ista decre. monachi. continetur ius cōmune. ex dispensatione tamē epi, cū cōsensu abbatis pōt monachus præfici ecclesiæ parochiali 16. q. 1. in parochia. ca. doctos. cū pro vtilitate. cap. si monachus. Et hoc de pauperibus dicunt intelligi. Archid.

NVllus.] CASVS. Antiquitus facta fuit constitutio, vt nullus episcopus ordinaret pænitentem, vel bigamū, vel viduæ maritū, vel corpore vitiatū, quā episcopi male seruabant; & ideo Arelaten. conciliū nūc statuit regulā seueriorē, vt quicūque amodo tales ordinauerit, anno īntegro cesset à celebratiōe Missarū: & si celebrauerit, post excōmunicationē deponeē. Sequens capitulū patet.

d ¶ *Seueriorem.*] Et nonne seuerior fuit illa constitutio, quæ priuat tales potestate ordinandi, vt 36. distin. qui ecclesiasticis, sic & hic adijcitur alia pœna.

e ¶ *Anno.*] Not. hic annū cōputari à tēpore sciētię, vt 17. q. 2. si qs incognitus. 2. q. 6. c. biduū. Quid si annus sit bissextilis, ī quo aliqs suspēsus est, nūquid sufficit abstinere ccclxv. diebus? nō videē: q a illi duo dies habenē pro vno [3], vt extra de verb. sign. q̄siuit. sed nō est ita, vt ff. de statuli. cū hæres. §. Stichus. quia hoc cap. loquiē de vitiatis in anima [4]: & quantū ad hoc facit ad propositum magistri.

Annus bissextilis duos dies facit haberi pro vno.

[3] Adde hic ad hoc an bissextus cōputetur in numero dierum & mēsiū. no. in gl. fi. in l. 2. ff. de diuer. & tēporū p̄scri. & glo. in l. bissextus. ff. de verb. sign.

f PAenitentes.] ¶ *Dissoluet.*] Arg. aliquē venire cōtra factū proprium. si. 35. q. 9. quod qs. 12. q. 1. certe [5]. extra de ele. nosti. Argu.

[4] 13. dist. vsque

[5] Vbi de hoc. extra de pręben. cū nō ignores. i fin.

Corpore autem vitiati intelliguntur non casu, sed propria voluntate abscissi. Vnde in canonibus Apostolorum, cap. 22. & 23. legitur.

Ex prisca versione.

¶ Qui semetipsum absciderit, non ordinetur. C. IIII.

SI quis abscidit [a] semetipsum [idest †, si quis amputauit sibi virilia] non fiat clericus [b]: quia sui est homicida [c], & Dei conditionis inimicus. ¶ Si quis cum clericus fuerit, absciderit semetipsum, omnino damnetur: quia sui est homicida.

Ansl. l. 7. c. 37.
† ista est glossa in vetere versione C. 23.

Item ex concilio Arelatensi 2. c. 7.

¶ Non producantur ad clerum, qui seipsos abscindunt. C. V.

HI †, qui se, carnali vitio [d] repugnare nescientes, abscindunt; ad clerum peruenire non possunt.

† *Si qui*] orig.

Item Innocentius scribit Felici Nuceriano episcopo, epist. 4. c. 1.

¶ Non est ordinandus, qui partem digiti volens sibi abscidit. C. VI.

QVi partem cuiuslibet digiti [e] sibi ipsi volens abscidit; hunc ad clerum canones non admittunt. Cui vero casu aliquo contigit, dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit; hos canones præcipiunt [f] & clericos fieri, & si in clero fuerint reperti, non abijci [g]. ¶ In illis enim voluntas est iudicata †, quæ sibi ausa fuit ferrum inijcere [α]: in istis vero casus [g] veniam meruit.

In conc. Tribur. c. 33.
Polyc. l. 2. tit. 31.
Burch. l. 2. c. 14.
Iuo par. 6. c. 58.
Ansl. l. 7. c. 35.
Pann. l. 3. c. 43.
† al. vindicata

α ¶ Inijcere.] *In originali sequitur,* quòd scilicet & alij id facere dubitari non possit; in istis, &c.

Similiter [h] vero intelligendum est de ijs, qui per languorem à medicis secantur, aut à barbaris abscinduntur, aut à dominis castrantur.

Vnde in Nicæno concilio, cap. 1. legitur.

¶ Qui per languorem à medicis desecatur, ad clerum valet admitti. C. VII.

SI quis à medicis [i] propter languorem desectus est [k]; aut à barbaris excisus, hic in clero permaneat. Si quis autem seipsum sanus abscidit; hunc & in clero constitutum † abstinere conuenit, & deinceps [β] nullum debere talium promoueri. Sicut autem hoc claret, quòd de his, qui hanc rem affectant, audentque [l] semetipsos abscindere, dictum sit; sic eos, quos aut barbari, aut domini [m] castrauerunt, si inueniuntur aliàs † dignissimi; tales ad clerum suscipit regula.

In Tribur. ibidē.
Ansl. l. 7. c. 36.
Poly. ibidem.
† ἐξεταζόμενον
† ἄλλως ἄξιοι

β ¶ Et deinceps.] *His verbis nihil respondet in græco vulgato codice: sed optime apud Balsamonē quemadmodum & in Carthaginensi 6. in capitulis Nicænæ synodi à Teilone, & Theaństo versis.*

Item ex canone Apostolorum vigesimoprimo.

¶ Licite ordinetur eps, qui per hominum insidias eunuchizatur. C. VIII.

EVnuchus [n] si per insidias hominum factus est, vel si in [o] persecu-

---

Arg. contra de cle. coniu. diuersis fallacijs. extra de concess. præb. cū sup quæstione. extra de fil. presbyt. veniens. Vel dic ꝙ ipse dicitur dissoluere, quia ob ignominiam sui dissoluitur. sic 70. dist. neminem. & 21. q. 2. c. 1. cum enim ipse ob hoc sit dignus depositione, ipsemet non dissoluet. Ioan. Sol. de iure cōi non potest aliquis venire contra factum suū, nisi in casib⁹ exp̄ssis in iure ꝫ B.

Adde an & quando quis possit contra factum proprium uenire. & not. in l. post mortē. ff. de adop.

CORPORE. CASVS. Dicit Gratianus hic, ꝙ illi corpore vitiati ordinari prohibētur, q nō casu sed voluntate ꝑpria se absciderūt: qd ꝓbat sequentibus capitulis.

SI quis.] CASVS. In hoc cap. dicitur, ꝙ si quis laicus sibi virilia absciderit, ad clericatum promoueri nō potest: cum sit sui ipsius homicida. Si vero absciderет, debet deponi, qa sui est homicida. Sequens cap. patet.

a ¶ Abscidit.] ex indignatione, vel etiam causa continentiæ.

b ¶ Clericus.] Sed qd dices de Origene, q se eunuchū fecit, vt liberius in occulto posset prędicare tēpore persecutiōis ecclesiæ mulieribus: tñ postea apud Cæsareā factus est sacerdos? Itē Marcus prę scidit sibi pollicem, vt sic fieret indignus sacerdotio: & tamē postea fact⁹ est sacerdos: vt legitur in historia ecclesiastica. Sed hæc nō sunt trahēda ad cōsequentiā. 4. q. 1. c. vlt. 7. q. 1. petisti ꝫ.

Origenes se eunuchum fecit.
Marcus sibi pollicem præscidit.

c ¶ Homicida.] non quòd homicida tūc sit factus: sed propter homicidij periculū quod sequi poterat sectionē, dicitur homicida: sicut qui infantē exponit, homicida dicitur. 87. dis. cap. vlti. Et est argu. ꝙ non est considerandū quid eueniat, sed quid euenire possit, vt 22. q. 1. in nouo. 21. distin. denique. 23. q. 5. relegētes. ff. de his qui deiec. vel effu. l. si vero. §. penul. & C. de vsufru. ābiguitatē. Ar. ꝯ. 23. q. 5. de occidēdis.

Ad hoc 2. q. 7. §. is ita. 4. q. 3. c. vlti.

d ¶ HI qui vitio.] ¶ s. 33. dist. maritum, &c.

QVi partem.] CASVS. Duo fuerunt homines, qui semetipsos absciderunt: vnus sponte, alius casu, cum rusticano operi curam impenderet. quæsiuit Nucerianus eps an valeant promoueri? Et respondet Felix Papa, ꝙ ille qui se abscidit sponte, nō potest: ille vero qui casu se abscidit, potest promoueri: & si cleric⁹ ē, nō deponet: qa casus veniā meret: sed volūtas ꝑpria vindicāda ē.

e ¶ Digiti.] Forte si haberet superfluos digitos, eos posset præcidere: sicut vngues, vel dentes nimis prolixos p̄cidere posset. & Hieronymus fecit sibi secari dētes: & Esaias suā linguā amputauit, vt 8. q. 1. in scripturis. Arg. contra. 35. dist. ab exordio. vbi dicitur, ꝙ Deus nihil superfluum creauit in nobis: & est arg. ad hoc s. e ad. quis. vbi dicitur quòd Dei conditioni est inimicus.

Mēbra pōt quis quādoque diminuere, vt Hierony. & Esa.

f ¶ Præcipiunt.] idest, permittunt. sic 31. q. 1. hac ratione.

g ¶ Casus.] sic simplicitati & ignorantiæ venia tribuatur. j. de cōsecra. dist. 2. c. 3. & extra de re. permu. cum vniuersorum ꝫ. tamen casus non excusat in amotione terminorum. ff. de termi. mo. l. 2.

ꝫ Concor. text. in l. 1. ff. de don. facit text. in l. tutor. ff. de suspe. tuto.

SIMILITER. CASVS. Nunc dicit Gratianus, ꝙ illi qui à medicis secantur, vel à barbaris, vel qui castrantur à dominis, possunt promoueri. & ad hoc inducit sequens capi.

h ¶ Similiter.] istud respicit vltimam partem præced. cap.

SI quis à medicis.] CASVS. Dicit in hoc c. ꝙ si quis p languorem à medicis sectus fuerit, vel casu à barbaris abscissus, vel à domino castratus, poterit ꝓmoueri si aliàs est dignus: & si est clericus, nō repellet. Si qs vero cū sanus esset, seipsū spōte abscidit, nō ꝓmouebit: & si promotus est, debet repelli. Sequēs c. plenum est.

i ¶ A medicis.] Medicus licite ꝓmouetur, si eū nō remordet conscientia. extra de æta. & quali. ad aures. ei enim nō imputat euēt⁹ mortalitatis. ff. de offic. præsi. illicitas. §. sicut. & tamen imperitia eius culpæ annumeratur. ff. ad leg. Aquil. idem iuris. circa mediū.

Medicus potest promoueri.

k ¶ Desectus est.] vt tamen non pariat nimiam deformitatem, vt extra de cle. ægro. presbyterum.

l ¶ Audentque.] Qui enim sibi audet manū inferre, multo potius alijs auderet, vt ff. de ędi. edic. cū autē. §. excipit. 23. q. 5. si nō licet.

ADDITIO. Et miles qui seipsum vulnerauit, punitur: secundū id quod habetur ff. de re milit. omnes. §. qui se.

m ¶ Aut dñi.] qui aūt seruū castrat, capitepunit & seru⁹, & medic⁹ ff. de sic. l. 4. §. vlt. & loc⁹ ī quo hoc factū ē, cōfiscat. C. de eun. l. 1

n ¶ EVnuchus.] Talis. n. vitiosus est, vt ff. de ædil. edict. cū aūt. & qñqꝫ pretiosior. ff. ad legē Aqui. si seruus. §. & si puerum.

o ¶ Si in persecutione.] Non est ergo necesse seruare carnem illam, vel puluerem, vt dicunt vulgares.

a ¶ Natus.]

a ¶ *Natus.*] vt frigidus.

SI quis pro ægritudine] CASVS. Dicit in hoc cap. q̄ si quis pp infirmitatem a medicis sectus fuerit, vel a barbaris, vel a domino suo castratus fuerit: si alias dignus est, poterit promoueri. Si quis vero cum sanus esset sponte sibi virilia amputauit, vt à carnali

c ¶ *Si quis.* ¶ *Claudus.*] non tñ vt oporteat ipsum ire cum baculo ad altare, vt de consecra. dist. 1. nullus eps. tamen secundum legem veterem claudus non promouebatur. 49. dist. c. 1. & vlt.

LAtor præsentium.] CASVS. Flauius clericus captus a Normānis amisit digitum sinistræ manus: & propter hoc Robertus Eps suus misit eū ad Papā cū litteris suis: & quærit si posset promoueri. Et rñ. Papa se vidisse qd acciderat. Vnde cōmedans epm de sua solicitudine dicit, q̄ si à barbaris sectus fuerit, & aliàs dignus est, poterit promoueri: cū canones in similibus casibus idem dicant.

tione, eius sunt amputata virilia, vel si ita natus a est, & est dignus, fiat episcopus β.

α ¶ Per insidias.] ἐξ ἐπηρείας, idest ex insultu, & iniuria.

β ¶ Episcopus.] *In græcis exemplaribus non habetur vox ista, & videtur subintelligi κληρικὸς.*

Item ex Martino Bracharensi episcopo in capitulis synod. græc. c. 21.

¶ Non excluduntur à clero, qui à medicis, vel à barbaris, vel a dominis suis castrantur. C. IX.

Iuo p. 6. c. 374. Pann. l. 3. c. 56.

SI quis pro ægritudine naturalia à medicis secta habuerit, similiter & qui à barbaris, aut dominis suis fuerint castrati, & moribus digni fuerint visi, hos canon admittit ad clericatus officium promoueri. Si quis autem sanus, non per disciplinam b religionis, & abstinentiæ, sed per abscissionem plasmati à Deo corporis existimans posse à se carnales concupiscentias amputari, castrauerit se, non eum admitti decernimus ad aliquod clericatus officium. Quòd si iam ante fuerit promotus ad clerum; prohibitus a suo ministerio deponatur.

Concordat Triburiense c. 33.

Item ex concilio Ilerdensi.

¶ Non prohibetur à sacris ordinibus, qui à medicorum incisione claudus efficitur. C. X.

Burch. l. 2. c. 15. Iuo. p. 6. c. 34. Pann. l. 3. c. 42.

SI quis in infirmitate positus clericus, medicorum incisione claudus c efficitur, promoueri ad sacros ordines eum non denegamus.

Item Stephanus Roberto Metensi episcopo.

¶ Non prohibetur a clero, qui digitum sibi casu abscidit. C. XI.

Iuo p. 6. c. 118. Pann. l. 3. c. 44. † al. Flauianus

LAtor præsentium Flauius † scilicet clericus ad sanctā sedem Apostolicam veniens detulit a te nobis directam epistolam, qua indagare studuisti, eū a Normannis d nuperrime captum sinistræ e manus digitum habere abscissum: sciscitans, si ob hoc ad ecclesiasticum ordinem valeat promoueri, an non. ¶ Quod & nos reperientes, quia solertia tua magis super hoc solicita a sede Apostolica doceri flagitat, normam iustitiæ semper sequi exoptans, studium tuæ sanctitatis merito collaudamus, reuerentiam tuam scire volentes, quoniam si ita est, quòd a Normannis digitum ipsum habeat abscissum, ad promouendum (si alias dignus fuerit) nil ei nocebit: eo quòd quid de his, qui a dominis vel medicis, siue a paganis non sponte tale quid patiūtur, sacri censeant canones, dilectionem tuam latere non credimus.

Item Gelasius Papa Palladio episcopo.

¶ Tempore sinceritatis dignitas accepta sequente debilitate non amittitur. C. XII.

Ansl. l. 7. c. 39. Iuo. p. 6. c. 107. Pann. l. 3. c. 55. Poly. l. 2. tit. 31. † in eo actu] Iuo.

PRæcepta canonum, quibus ecclesiastica regitur disciplina, sicut ad sacerdotium debiles f corpore non patiuntur venire; ita & si quis in † eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit sauciatus, amittere nō potest, quod tempore suæ sinceritatis accepit. ¶ Stephanus siquidem presbyter petitorio nobis defleuit oblato, quod χ habetur in subditis, Olim sibi ante annos plurimos collatam presbyterij dignitatem, quam re uera immaculati corporis iudicio † susceperat; sed nuper propter prouinciæ vastitatem (quam Thusciæ præ omnibus, Barbarorum † feritas diuersa sectantium, & ambiguitas inuexit animorum) dum imminentes gladios euadere fuga præsidio niteretur, acutis sudibus occurrentia sibi septa transiliens, inferiores g partes corporis interiisse suggessit, quæ vix adhibita curatione biennio potuissent abstergi †. Et ideo frater charissime, supradicto locum suum, dignitatemque restitue, quatenus sacrosancta mysteria, sicut consueuit, exerceat. Neque enim conuenit ob hoc auferri ante susceptum ordinem, in quo postmodum h in inualetudinem corporis casu probatur faciente collapsus.

† al. indicio

† al. abstringē

χ ¶ Quod habetur.] *Sic est emendatū ex Anselmo, & antiquis codicibus Gratiani. Nam hæc est vsitata forma in epistolis Romanorum Pontificum, vbi propria verba petitionum subiungunt. Antea legebatur:* quod haberet.

2 *Hoc autem non de omnibus membris intelligendum est. Qui enim oculū casu amiserit, licet desit voluntas, tamen sacerdotiū adipisci non potest.*

Vnde Gelasius † *scribit Rufino episcopo.*

† al. Pelagius

Addc qui de se dicant barbari: not. gloss. proe. insti. §. sorū. ver barbaricæ gentes.

li concupiscentia abstineret: propter hoc, & non propter abstinentiam non potest promoueri, & si promotus est, debet deponi. Sequens capitu. patet.

b ¶ *Non per disciplinam.*] vt videat coram hominibus eius continētia. & forte hoc facit pp hypocritism: sic 35. dist. ecclesiæ principes

proxi. continet. Ioan. de Fan. & sic continuat. Dictum est supra in pluribus capitulis, q̄ non repellit a pmotione q casu vel ægritudine vel psecutione perdidit membrū. Nūc vero dicit Gratianus, q̄ hoc nō intelligitur de quolibet membro. Nam qui oculum qualiter cumque amisit, promoueri non debet ad sacerdotium.

d ¶ *A Normannis.*] de istorū ferocitate habes. 3. 7. q. 1. scscitaris 1. e ¶ *Sinistræ.*] idem si dextræ, dum tamen nō sit deformitas magna. extra eod. cap. 1. & extra de cleri. ægrotan. presbyterum. maxime si non amisit aliquem de illis, per quos fit signum crucis.

PRæcepta.] CASVS. Presbyter Stephanus inter acutas sudes amisit bursam testiculorum dum præsidio fugæ niteret euadere imminentes gladios barbarorum, q Thusciam præ omnibus prouincijs deuastabant: & propter hoc Palladius eps priuauit eum officio & beneficio. Stephanus vero conquestus est Papæ de facto epi. præcepit ergo Gelasius Palladio episcopo, vt sibi restituat vniuersa: quia sicut canones non patiūtur debilitatos per culpam suam in magnis membris promoueri: ita promoti per casum fortuitum debilitati in membris, nō debent repelli.

f ¶ *Debiles.*] scilicet voluntate, non casu.

g ¶ *Inferiores.*] Videbatur q̄ iste non posset esse sacerdos: quia nec miles esse posset nisi haberet ad minus vnum testiculum. ff. de re mil. qui cum vno.

h ¶ *Postmodum.*] Arg. q̄ licet quis peruenit ad statum a quo nō potest incipere: tñ tolerat. 29. q. 2. perlatum 30. q. 1. ad limina 32. q. 7. hi. q. & c. neque. Arg. 5 extra de æta. & qual. c. 1. Solu. hic nō fuit in culpa. ibi sic. 15. q. 1. c. fi.

2 HOC AVTEM. Hæc est secunda pars dist. in qua dr̄ quod j.

Claudus an possit promoueri.

Normanni feroces sunt.

1 De Vngaris habes de consec. dist. 1. concedimus. Archi.

Miles esse non potest qui caret testiculis.

Medicus promouens.

3 Adde hoc qd le. & no. 1 q. 1 ca. 1. in fi in gl. in ca. ecclesiæ. Archidia.

¶ Non sunt præstanda iura sacerdotij, cui oculus erutus est. C. XII.

Polyc.ibidem Ansl.l.xi.c. 169. *Matt.5.*

SI euangelica admonitio iracundiam nec usque ad verbum furentē prosilire permittit, ne si Racha fratri suo quis dixerit, reus sit gehēnæ ignis: quali putamus pœna plectendum esse, qui non solum pugno impie percussit in leuitici hominem officij ministerio seruientem; sed quasi non sufficeret ad cedem manus, ita (instigante se diabolo) raptus est ad iracundiam, vt fuste non solum percuteret, sed etiam erueret oculum fratris? Et quāuis huiusmodi excessus grauiori esset pœna plectendus; bene tamen fraternitas tua fecit ab officio eum presbyterij remouere. Hoc tamen solicitudinis tuæ sit, vt locum ei pænitentiæ constituas, & in aliquo eum monasterio retrudas, laica tantummodo sibi communione concessa. In loco autem illius alium te necesse est ordinare presbyterum. Nam illi, cui erutus est oculus, non possunt

Iuo.p.6.c. 111.

secundum canones sacerdotij iura concedi. Neque enim aliquid ei prodest, quòd oculum inuitus[a] amisit; cum nec volens quisquam oculum amisisse credendus est; nec sacratissimos canones aliquem casum in amissione oculi, qui ad sacerdotium adipiscendum non impediret, suis excepisse[b] regulis inuenimus: sed hoc tantummodo ad prohibitionem suffecisse videmus patribus, vt qui careret oculo, sacerdotij officium adipisci non possit. Sed nec illi vllatenus quasi in compensationem iniuriæ[c] sacratus ordo concedi poterit; qui ad tantam sacerdotem proprium potuit iracundiam prouocare[d], vt & ille officiū, in quo erat, amitteret, & iste prouectus sui perderet facultatē.

DISTINCTIO LVI.

In concilio Claramontēsi, c.25. & Melphiensi, & in concilio Inno.ij.c.19. Sentencia est in conc. Lateran. sub Alex. iij. p. 19.c.2.

1 ps *PResbyterorum[e] etiam filij ad sacra officia non sunt admittendi*

Vnde Vrbanus Papa secundus, ait.

Filij presbyterorum à sacris prohibentur officijs. C. I.

Ex decretis Grego.vij. & Vrbani ij. Ansl.l.6.c.150. Iuo p.6.c. 410. Pann.l. 3.c. 51.

PResbyterorum[f] filios[g] à sacris altaris ministerijs remouemus; nisi aut in cœnobijs[h], aut in canonijs † religiose probati, fuerint conuersati.

† al. canonicis, al. canonicis regularibus.

2 *Sed hoc intelligendum est[i] de illis, qui paternæ incontinentiæ imitatores fuerint. Verum si morum honestas eos commendabiles fecerit; exemplis & auctoritatibus nō solū sacerdotes, sed etiā summi sacerdotes fieri possunt.*

[*Vnde Damasus Papa scribit.*]

In Pontificali

PALEA. C. II.

OSius Papa fuit filius Stephani subdiaconi. Bonifacius Papa fuit filius Iucundi presbyteri. Felix Papa filius Felicis presbyteri de

S *I euangelica.*] CASVS. Quidam diaconus ad tantam iracundiā quemdā sacerdotē prouocauit, ꝙ ille sacerdos nō solū percussit diaconum fuste, sed etiā oculū eius eruit. Ideo Rufinus eps priuauit eum officio presbyterij. post hoc factum postulabat diaconus in sacerdotem promoueri duabus rationibus. Tum qa inuitus oculum amiserat. Tum quia in recompēsationem suæ iniuriæ. quod tantum Rufinus eps Papæ significauit. Præcipit ergo Gelasius Papa, vt presbyterū detrudat in monasteriū: & loco eius alium ordinet: nec diaconū in sacerdotē promoueat: qa sacri canones nullū casum in monoculo excipiūt vt promoueri possit: nec ei ꝓdest, ꝙ oculum inuitus amisit: maxime cum ad tantā iracundiam sacerdotē prouocauerit, vt ille officium, & iste promouēdi facultatem amitteret.

a ¶ *Inuitus.*] Argu. est ad quæstionē, ꝙ si spōsa est oppressa à spōso, non posset 1 intrare religionem: qa non prodest ei, ꝙ inuita est passa. Quid de hoc sit, in quæstionibus dixi. B. Dic ꝙ ingredi poterit non obstante corruptela: qa nō debet esse melioris conditionis malus q̃ bonus. nā nemo ex suo delicto, &c. vt ff. de reg.iur. non fraudantur. tñ qui oculum amiserit, remanet tutor, vt C. de excusat. tuto. frater tuus.

1 Arg. contra. 5. dist. ad eius. secundum H.

b ¶ *Excepisse.*] Argu. ꝙ vbi canon non excipit, nec nos excipere debemus. 2.q.5. consuluisti.

c ¶ *Iniuria.*] quia pœna vnius non debet cōuerti in præmium alterius. ff. ad. Sylla. l. si sequēs. ff. quod met. cau. sicut in exceptione. §. Pedius.

Pœna vnius nō debet esse præmium alterius.

d ¶ *Prouocare.*] Grauius delinquit q̃ me ad iracundiam prouocat, quàm ego. C. ad l. Iul. de vi priua. quoniam. & 23.q.5. cum homo.

P *Resbyterorum.*] Hæc dist. diuiditur in tres partes. In prima parte probat, ꝙ nullus illegitime natus promoueatur nisi ĩ cœnobijs vel canonia regulari: & hoc ꝓbat per cap. Vrbani, quod solum cap. continet ius cōe. Secunda ibi, *Sed hoc.* Tertia ibi, *Contra.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 56. dist. in qua agit Gratianus de filijs presbyterorum: & ostendit q̃ eorum promoueri possunt, & q̃ nō, allegando pro vtraque parte, & solutionem ponendo.

e ¶ *Presbyterorum.*] De legitimis filijs non est dubium, quin licite promoueantur. j. eo. §. cum ergo. sed illegitimi non: si tñ sint in monasterijs vel canonijs regularibus, licite promouent̃, vt j. eo. cap. 1. & extra eo. cap. 1. & c. ad abolendam. quia ingressus monasterij tollit irregularitatē 2, vt 16.q.1. legi. 19.q. vlti. cap. vlti. & in authen. de monachis. in prin. coll. 1. Licet quidam ꝯrium dicant: & dicunt ꝙ religio circa eos non plus operatur, nisi ꝙ facilius cum eis dispensatur. arg. pro eis. 55. dist. cap. priscis. & 50. dist. c. si ille. Et dico epm posse dispensare circa tales, vt extra eo. veniens. & cap. ex trāsmissa 3. sed solus Papa dispensat cū eis in epatu, vt extra de elect. innotuit. Dicunt tñ quidam, ꝙ circa paternas ecclesias immediate habendas solus Papa possit dispensare: arg. extra eo. ex tua 4. qđ non credo, per illā decret. veniēs. Ioan. Sed certe solus Papa dispensat in hoc casu, vt extra eo. cap. dilectus filius. & extra eodem capitulo vltimo. vbi de hoc traditur. B.

Filij presbyterorū duplices sūt.

2 Arg. cōtra extra qui cleri. vel vouentes. c. 2. & de apo. c. 2. vbi de hoc: & ibi videas.

3 Inno. ĩtelligit istam decr. de dispēsatione Papæ. Aliqui contra. eo. ti. cōquerente. Archid.

4 Dicas s̃m Rayne. & Hostien. ꝙ

P *Resbyterorū.*] CASVS. Quæsitū fuit an filij presbyterorū sint promouendi? Et respondet quòd non, nisi in monasterio vel regulari canonia fuerint conuersati.

in talibus ecc... siis potest eps ... spensate cu... filio illegitim... vt probatur i... hac decre... tua. cum ibi r... spondeatur a... consultatione, Archid.

f ¶ *Presbyterorū.*] Idē de diaconis & subdiaconis, qa nō est alia causa ꝓhibitionis, nisi qa timent̃ in eis exēpla paterni crīs, vt 6.q.1. si qs cū. & etiā pp odiū paternū, vt 15.q. vlt. cū multæ. & 24. dis. qñ. Fi-

g ¶ *Filios.*] Sed numqd hoc ad nepotes extendit̃? & vr̃ ꝙ sic: quia nomine filiorū nepotes cōtinent̃. ff. de verb. signifi. liberorū. & arg. ff. ad Macedo. filium. Sed non est ita: qa odia sunt restringenda; vt de pæni. dist. 1. pœnæ. ff. de liberis & posthu. cùm quidam. tollitur enim vitium per successionem, vt j. eod. dominus. & licet senator non possit ducere illam cuius pater vel mater artem ludicram fecit: tamen potest illam ducere cuius auus, vel auia artem ludicram fecit, vt ff. de ritu nup. l. lege Iulia. §. 1.

Filiorum appellatione nepotes continentur.

h ¶ *Cœnobijs.*] Sed hoc ad facilitatē dispensationis referas, vt quidā dicunt. Idem est vbicumq; conuersentur religiosi: quia locus non sanctificat hominē, vt 40. dist. nō loca. nam conuersati in monasterijs sæpe deteriores sunt alijs, vt 47. dist. quamtumlibet.

Locus non sanctificat.

SED HOC. Hæc est scđa pars huius distinctionis, in qua ꝓbare vult, quòd si boni fuerint, non nocent illis natales parentum. & hoc vult probare per viij. auctoritates. Ioan de Fan.

CASVS. Dicit Gratianus, ꝙ supradicta intelliguntur de filijs sacerdotum, qui paternam incontinentiam imitantur. sed si sunt bonæ vitæ, nō solum sacerdotes, sed etiam Papæ fieri possunt. Quod probatur exemplo Bonifacij, Felicis, & Agapiti, & multorum aliorum, qui fuerunt filij sacerdotum: & tamen ad summum sacerdotium sunt prouecti.

i ¶ *Sed hoc intelligendum est.*] istud spectat ad principium capituli.

O *Sius*] Aliàs Orosius. Omnia ista exempla intellige de his, qui laicali statu vel minoribus ordinibus orationibus parentum suscepti sunt: quando suis parentibus licebat vti vxoribus suis. j. eo. cum ergo. Archi.

Vnde-

Vndecumque.] Casus. Ab hoc loco vsque ad §. *contra.* probat Gratianus peccata parẽtum filiis non imputari. est ergo casus istius cap. talis. Duæ quæstiones factæ fuerunt Augu. Prima fuit, an peccata parentum filiis imputentur. Et respondet, ꝙ non, si paterna vitia non sequantur. Semen enim hominis ex quocumque homine bonũ est, & Dei creatura est. Secũda fuit, an mali filii coniugatorum nuptias vituperẽt. & respondet ꝙ non: sicut nec boni filii adulterorum eos ab adulterio excusant.

a ¶ *Nulla est.*] similis locutio: *Vestes quas geritis, sordida lana fuit.*
b ¶ *Sic mali.*] Nota ꝙ bonũ præcedens non excusat malum sequens: nec bonum sequens purgat malũ præcedens, vt 23. q. 5. relegentes. & 14. q. 5. forte. & cap. neque. Sed verum est, ꝙ non nocet delictum patris filio quantũ ad vitam æternam: nocet tñ quo ad ordines: itẽ quo ad successionẽ, vt 6. q. 1. si quis cum. item quo ad alias pœnas vt 1. q. 4. §. item peccato. Mitius tamen loquitur lex de illis qui spurii sunt. ꝙ nõ obest eis hoc, quin possint eligi ad decurionatum; quia non est impedienda dignitas eius q nihil admisit [1], vt ff. d decu. spurii. in princ. & l. generaliter. §. spurios. & Boetius: quid genus aut proauos, &c. & Iuuenalis,

Tolle tuum Hannibalẽ.
Malo pater tibi sit Tersites, , dummodo tu sis
Eacidæ similis, Vulcaniaque arma capessas: Quã te Tersitæ similem producat Achilles.

titulo fasciolæ. Agapitus Papa filius Gordiani presbyteri. Theodorus Papa filius Theodori episcopi de ciuitate Hierosolyma. Siluerius Papa filius Siluerij † episcopi Romę. Deusdedit Papa filius Stephani subdiaconi. Felix enim tertius, natione Romanus, ex patre Felice presbytero fuit. Item Gelasius natione Afer ex patre episcopo Valerio natus est. Item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano presbytero originem duxit. Cõplures etiam alij inueniuntur, qui de sacerdotibus nati Apostolicæ sedi præfuerunt.

¶ *In nullo vetusto Gratiani codice adscribitur hic nomen Palea. In decimo Vaticano, & alijs quibusdam habetur coniuncte cum verbis superioribus Gratiani, à vers.* Felix enim tertius, *vsque ad finem. In alio autem satis etiam emendato ista eadem cohærent cum superioribus: sed post illa verba,* ex patre Gordiano presbytero originem duxit, *sequitur:* vnde Damasus Papa scribit. Deusdedit Papa filius Stephani subdiaconi, Bonifacius Papa filius Iucundi presbyteri, Felix Papa filius Felicis presbyteri de titulo fasciolæ, Agapitus Papa filius Gordiani presbyteri, Theodorus Papa filius Theodori episcopi de ciuitate Hierosolyma, Siluerius Papa filius Hormisdæ episcopi Romæ. Complures etiam, &c. *Nec vero magnopere mirandum est hæc omnia ex Damaso citari, qui vixit ante istos, qui hic enumerantur. Liber enim qui Pontificalis dicitur, vbi hæc scripta suis locis leguntur, à Damaso cœptus est scribi: ideoque licet ab aliis multa deinde sint addita; retinuit tamen primi auctoris nomen: Iuo quidem eadem fere ista refert ex Gestis Romanorum Pontificum. Omnino partem aliquam huius capitis, saltem illam, quæ in decimo Vaticano habetur, ab ipso Gratiano scriptam esse constat ex verbis Gratiani in extremo præcedente capite, & capite penultimo huius distinctionis. Auctor vero Paleæ, dum vnum per se caput conficere voluit, ordinem perturbauit, præsertim in repetitione Felicis tertij, & illud de Osio temere adiunxit, quod nulli Romanorum Pontificum nomen fuit.*

Hinc Augustinus ait libro de bono coniug. cap. 16.

¶ Vitia parentum filijs non imputantur. C. III.

VNdecumque homines nascantur, si parentum vitia non sectentur, & Deum recte colant, honesti, & salui erunt. Semen enim hominis ex qualicumque homine, Dei creatura est; & eo male vtentibus male erit, non ipsum aliquando malum erit. Sicut autẽ boni filij adulterorum, nulla [a] est defensio adulterij †; sic mali filij [b] coniugatorum nullum est crimen nuptiarum.

Item Ioannes Chrysostomus homilia tertia in Matthæum.

¶ De eodem. C. IIII.

NVmquã de vitijs erubescamus parentũ, sed vnũ illud queramus [α], & amplectamur, virtutẽ videlicet. Huiusmodi enim, etiam si alienigenam quis habeat matrẽ, etiam si fornicatione pollutam, vel quolibet eiusmodi dedecore sordidatam; nihil tamen de eius aut vilitate fuscabitur, aut crimine polluetur. Quòd si fornicatorem ipsum ad meliora conuersum nequaquam prior vita commaculat, multo magis ex meretrice natus, & adultera, si propria virtute decoretur, parentum suorum non dedecoratur opprobrijs. *Item infra.* ¶ Non est omnino, nec de virtute, nec de vitio parentum aut laudãdus aliquis, aut culpandus: nemo inde vere aut obscurus aut clarus est: immo etiam (si quiddam [β] à communi opinione abhorrens dicendum est) nescio [c] quomodo ille magis resplendet, qui ex parentibus [d] à virtutibus prorsus alienis, ipse tamen fuerit de virtute mirabilis.

α ¶ Quæramus.] *In versione, quæ nunc vulgata est, legitur,* atq; omnibus studijs assequamur nobilitari propriarum honore virtutum. *Græce integer locus ita habet,*
παιδεύων καὶ ἡμᾶς διὰ τούτων μηδέποτε ἐγκαλύπτεσθαι ἐπὶ τῇ τῶν προγόνων κακίᾳ, ἀλλ' ἓν μόνον ἐπιζητεῖν, τὴν ἀρετήν.

β ¶ Si quiddam à cõi.] *Sic est emendatum ex græco.* εἰ δὲ χρή τι καὶ παράδοξον εἰπεῖν. *Antea legebatur, quemadmodum fere & in vulgata versione, & apud Iuonem,* ut consideratius aliquid dicamus, aut expressius.

Item Hieronymus in epistola ad Pammachium contra errores Ioannis Hierosolymitani.

¶ Non parentum, sed propria culpa quemque condemnat. C. V.

NAsci de adulterio, non est eius culpa, qui nascitur; sed illius, qui generat. Quomodo in seminibus nõ peccat terra, quæ fouet; nõ semine abutendo: sicut nec peccat semen quod in sulcis nascitur, sed peccat fur qui rapit; & consolatur eum duobus exemplis, scilicet Iepte, qui licet fuerit filius meretricis, tamen sanctus fuit. Et

NVmquam.] Casus. Dicit Ioan. Chryso. ꝙ numquam filius debet erubescere de vitiis parentum, dũmodo sit virtuosus. Nã quantumcumque quis matrem habeat vilem & pollutam, nũquam de eius vilitate obfuscabitur, vel polluetur: quia si fornicatrix, vel fornicator post pænitentiam ex vita non maculatur, multo minus maculatur filius de meretrice natus, si virtute ꝓpria decoratur: immo magis laudãdus est, quàm natus ex bonis & nobilibus parentibus, si malitiam sequatur, & malus sit.

c ¶ *Nescio.*] Hoc vult dicere, ꝙ ille qui natus est ex parentibus prorsus alienis à virtutibus, dum tamen ipse sit bonus, melior est quàm ille q natus est de bonis parentibus, licet ipse ẽt sit bonus [2].

d ¶ *Parentibus.*] id est, ratione parentum.

NAsci.] Casus. Rufin⁹ natus fuit ex adulterio, & ideo despiciebat creatorẽ, qui sic eum formauerat, & culpabilem & peccatorem se propter hoc reputabat. Sed Io. Chrysosto. scribit contra eũ, & docet, ꝙ propter hoc nõ debet despicere Dominum, nec se peccatorem reputare; quia non ipse, sed qui eum de adulterio generauit, peccauit, semi-

Patris delictum an noceat filio.

† al. Hormisda
Iuo in prologo. Pãn. i prologo, c. 30. & lib. 3. c. 52.

Sent. 4. dist. 33. 32. q. 4. sicut, §. vndecumque. in fin. Iuo in prologo, & p. 6. c. 415. Pann. in prologo, c. 29.
† al. adulteriorum] orig.

ad illa verba, *Iudas autẽ genuit, &c.*
Sent. ibidem Iuo p. 6. c. 414.

Iuo p. 6. c. 413.

[1] Nã mala parentum filijs nõ imputantur. ff. de decu. l. 2. §. 2. & vlt. & filius fugitiui fugitiuus filius non est. ff. de fug. l. 1. secundum Laur.

[2] Magis. n. admirabilis est, qui exemplar nõ habuit & bonus ẽ q qui habuit & bonus est. ar. 96. dist. in scripturis. Archid.

exemplo Esau, qui licet natus fuerit de legitimo coniugio, tamen malus fuit & pessimus.

a ¶ *Quod suum est.*] Mulieres enim ad hoc natura genuit, vt partus ederēt 1: vt C. de indict. vidui. l. 2. & pudor est feminis nuptiarum præmia non habere, vt 32. q. 2. pudor.

& ex illa generatione plures nati sunt, post quos Dauid, ex quibus Christus originem duxit.

f ¶ *A sacerdotio.*] non intelligas, ꝙ ipso iure possit promoueri: sed hoc ideo dicit, quia episcopus tenetur in hoc casu dispēsare; quia dispēsatio qn̄q; est debita, vt dixi 50. dist. vt constitueretur. Re-

men, quod in sulcis iacitur; nō humor, & calor, quibus tēperata frumēta in germen pullulant; sed, verbi gratia, fur, & latro, qui fraude, & vi eripit semina; sic in generatione hominum recipit terra, idest vulua, quod suum est[a], receptum confouet, confotum corporat, corporatū in membra distinguit, & inter illas secretas ventris angustias Dei manus semper operatur, idemque est corporis creator, & animæ. Noli despicere bonitatem figuli tui, qui te plasmauit, & fecit, vt voluit. Ipse est Dei virtus, & Dei sapientia, qui in vtero virginis ædificauit sibi domū. Iepte inter viros sanctos[b] Apostoli voce numeratus meretricis est filius. Sed audi. Esau de Rebecca, & Isaac genitus hispidus tam mente, quàm corpore, quasi bonum triticum[c] in lolium, auenasque degenerat: quia non in seminibus, sed in voluntate nascentis causa vitiorum est, atque virtutum.

Eccle. 33. 1. Cor. 1. x 1. Iud. x 1.

Item Augustinus contra Faustum, lib. 22. c. 64.

¶ Iniquitates parentum filijs obesse non possunt. C. VI.

SPonsus[d] ille, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, suis congruens inuitatis, nasci etiam voluit de bonis & malis: quo exēplo discant fideles parentum suorum iniquitates sibi obesse nō posse.

Matt. 22.

¶ *Apud B. Augustinum lib. 22. contra Faustum, c. 64. sic legitur*, Fideles enim eius venturi ex omnibus gentibus, etiam exemplo carnis ipsius discere debuerunt, parentum suorum iniquitates sibi obesse non posse. Proinde sponsus ille suis congruens inuitatis, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, etiam nasci voluit de bonis, & malis. *Et ex his compositum est hoc caput.*

Item Gregorius ad Columbum episcopum Numidiæ, lib. 10. epist. 8.

¶ Non aliena culpa, sed propria aliquem ab eo, quo fungitur, deijcit gradu. C. VII.

SAtis peruersum[e], & contra ecclesiasticam probatur esse cēsuram, vt frustra pro quorumdam voluntatibus quis priuetur, quem sua culpa, vel facinus ab officij, quo fungitur, gradu non deijcit.

Item Hieronymus.

¶ Ex adulterinis nati coniunctionibus à sacerdotio non prohibentur. C. VIII.

DOminus noster Iesus Christus voluit non solum de alienigenis, sed etiam de adulterinis commistionibus nasci, nobis magnam fiduciam præstans, vt qualicumque modo nascamur, dum tamen eius vestigia imitemur, ab ipsius corpore non separemur, cuius per fidem membra effecti sumus. Et sicut ille verus est Pontifex ex adulterinis natus coniunctionibus; ita qualicumque ordine natus sit aliquis, tantū† vt perfectam fidem habeat, & quod fide tenet, operibus impleat, sitque litteratus, & vir vnius vxoris; nequaquā à sacerdotio[f] repellitur[g]. Iudas enim Patriarcha concubuit cum Thamar nuru sua, & ex illo cōcubitu nati sunt Phares, & Zaran: inde postea Salmon, qui fuit dux in deserto: inde Obeth[α]; inde quoque Booz, inde postea Isai, qui fuit pater Dauid. Ex illa ergo progenie origo ducitur Christi, qui verus sacerdos est; ideoq; si filij eius sumus; quæ ipse fecit, nos imitari debemus.

Ans. l. 6. c. 149. Poly. l. 2. tit. 31.

† al. tamen

Gen. 38. Ruth. 4.

α ¶ Inde Obeth.] *In primo capite Euangelij S. Matthæi, Booz dicitur genuisse Obeth.*

Item Augustinus de vnico baptismo contra Donatistas, lib. 1. cap. 15.

¶ A populo Dei non separat aliquem materna conditio, sed propria culpa. C. IX.

ISmael, vt separaretur à populo Dei, non obfuit mater ancilla, sed obfuit fraterna[h] discordia: nec profuit potestas[i] vxoris; cuius

Iuo p. 8. c. 61. Pann. l. 6. c. 47.

b ¶ *Sanctos.*] tamen in hoc non fuit sanctus, ꝙ temerarium iuramētū voluit seruare, vt 22. q. 4. vnusquisque.

ADDITIO. Ibi inuenies hanc historiam secundum Hu.

c ¶ *Triticum.*] 24. q. 1. quoniam vetus.

SPonsus.] CASVS. Dicitur in hoc ca. ꝙ Christus, qui quotidie vocat bonos & malos ad nuptias suas, nasci voluit & bonis & malis parētib⁹, vt eius exēplo discamus vitia parētum nobis non obesse.

d ¶ *Sponsus.*] ecclesia vocatur spōsa Christi: quia adhuc per delictū separari* pōt ab ipso, sicut sponsa à sponso ante consummatū matrimonium, sed in futuro sæculo dicet vxor, quæ modo sponsa dicitur. 7. q. 1. sicut vir.

SAtis.] CASVS. Quidam episcopus volebat priuare quosdā clericos officio, & beneficio propter peccata parētum. Sed dicit Greg. satis esse peruersum, vt deiiciatur ab officiis, vel gradu, quem proprium facinus, vel culpa non deiicit.

e ¶ *Satis peruersum.*] Istud ca. intelligitur de iā ꝓmoto. talis. n. ꝑ delictum alterius nō priuatur iure suo. non enī priuandus est quis iure suo, nisi ꝑ grauissimo delicto, vt 16. q. 7. inuētum. & 74. dist. gesta. excipiunt quidam casum in eo qui ignoranter adeptus est bñficiū pecunia patris, vt 1. q. 5. cap. 1. Sed illud ideo perdit, qa furtiuū est. Sed quid si pater commisit crimen læsæ maiestatis, nonne filius priuandus est beneficio, cū sit infamis factus? vt 6. q. 1. si quis cū. & infames promoti ēt deiiciuntur, vt 6. q. 1. īfames? Nō, qa cū clericus sit, est à iurisdictiōe principis exēptus†, vt 96. dis. duo. 1. q. 4. §. eō. ī fi. Item fallit illud extra de eccle. ædi. adi. ad audientiam 2. & extra de cle. ægro. cap. 2. vbi quis sine culpa priuatur iure suo: hoc tamē scias, ꝙ multoties quis punitur sine culpa, sed non sine causa, vt extra vt lit. non contest. qm̄, supra 34. dist. si cuius vxorem.

DOminus noster.] CASVS. Hiero. fuit interrogatus, an ille qui nascitur de adulterio, repellatur à sacerdotio. Et respondet ꝙ non, si est bonæ vitæ: & hoc probat exemplo Christi, qui nasci voluit de adulterinis commistionibus & alienigenis: dans nobis fiduciam, vt vndecumque nascamur, si boni erimus, quod non repellimur à sacerdotio, & ꝙ Christus natus fuerit de adulterinis commistionibus probat per genealogiam, incipiēs à Iuda patriarcha, qui cū Thamar nuru sua incestum & adulterium commisit,

g ¶ *Repellitur.*] Sed nōne filii sacerdotū serui sunt ecclesiæ? vt 15. q. vlt. cū multæ. qualiter ergo ꝓmouētur nō adepta libertate? Sed dic, ꝙ illud loquitur de his q̄ quasi legitime & solēniter ducūt 2, vel derogatū est ei cōtraria cōsuetudine. 4. dist. §. leges.

ISmael.] CASVS. Abrahā auctāte & lia vxoris suæ. s. Saræ cognouit Agar ancillā, & ex ea genuit Ismaelē, q̄ repuls⁹ fuit à populo Dei. nō iō qa natus fuerat de ancilla, sed qa faciebat iniuriā frī suo Isaac, ꝯpellēdo ipm adorare terreas imagines, & aſs sibi nocēdo.

h ¶ *Fraterna discordia.*] quā habuit ꝯ Isaac. 32. q. 4. recurrat.

i ¶ *Potestas.*] Hanc olim habuerunt potestatem mulieres, vt de licentia, vel ptāte ipsarū viri possent accedere ad ancillas suas 3, & filii ita nati dicebantur potius filii dn̄æ q̄ ancillæ: sed erat legalis filius dominæ, & carnalis filius ancillæ. ita secundū legē Mosaicā mulie-

Mulieres ad q̄d producuntur.

1 Et est maximū in mulierib⁹ cōcipere, &c. ff. de ædil. edic. quæsitum. §. 1.

Ecclesia est Christi sponsa, & nō vxor.

* Non tota, sed in partib⁹.

Patris delictum etiā grauissimū non tollit filio beneficium.

† Exemptus. Idē Albe. l. q̄quis. C. ad leg. Iul. maie. Lud. Rom. sing. 686. Ange. tractat. maleficio. ver. che hai tradito la tua patria. col. 7. Geminia. c. vt commissi. de hæret. in 6. Pa. c. cum laicis de iure patr. sed Io. Imol. l. in insulam. in prin. solu. mat. Phi. Fran. c. felicis. §. si quis. in glo. ver. pontificalē, de pœn. s. in 6. Præposit. hic dicunt glo. esse verā in maiestate tēporali, secus in ecclesiastica. Idē Hēri. Bohic. in c. vergentis. de hæret.

mulieres poterant adoptare filios [z]: sed s̄m legē Iustiniani nō possunt, nisi filij eius sint in acie amissi, vt instit. de adop. §. feminæ.

CONTRA. Hæc est tertia pars huius dist. in qua probat cōtrarium eius quod præmittitur. Ioan. de Fan.

CASVS. Hactenus probauit ꝙ peccata parentum filijs nō imputantur. Nunc vult probare contrarium per sequens cap.

b ¶ *Permisit.*] Nota, ꝙ pp delictum permittit Deus inferri pœnas, vt 5. q. 5. non omnis. 16. q. 1. & temporis. & cap. reuertimini. & 7. q. 1. sciscitaris.

[z] Ad hoc 23. q. 5. remittuntur. & §. hinc notandum. & q. 4. si quos. Arch.

VNDE. Istud vnde, ita continuatur: peccata parentum nocēt filijs: vnde nō possunt promoueri nisi in cœnobijs: vel nisi dispēsetur cum eis. Quod sequitur, planum est vsque ad cap. apostolica.

c ¶ *Vnde.*] istud vnde, continuatur ei quod dixi supra in illo §. sed hoc. in prin.

magis filius erat; quia per ipsius iura coniugalia, & in ancilla seminatus erat, & ex ancilla susceptus.

3 *Contra Bonifacius martyr scribens Echeldobaldo Regi Anglorum.*

¶ Vitia parentum etiam ad posteros transferuntur. C. X.

Iuo p. 8. c. 224.

SI gens Anglorum (sicut per istas prouincias diuulgatum est, & nobis in Francia, & in Italia improperatur, & ab ipsis paganis improperium est) spretis legalibus connubijs, adulterando, & luxuriando ad instar Sodomiticæ gentis fœdam vitam duxerit; de tali commistione meretricum æstimandum est degeneres [a] populos, & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremum vniuersam plebem ad deteriora, & ignobiliora vergentem, & nouissime nec in bello sæculari fortem, nec in fide stabilem, & nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem esse venturam: sicut alijs gentibus Hispaniæ, & Prouinciæ, & Burgundionum populis contigit: quæ sic a Deo recedentes fornicatæ sunt, donec iudex † omnipotens talium criminum vltrices pœnas per ignorantes [a] legem Dei, idest † per Saracenos venire, & sæuire permisit [b].

† al. vindex
† al. etiam

a ¶ Per ignorantes.] *In epistola B. Bonifacij martyris, (qua vnà cum multis alijs extat manuscripta in codice sæpe memorato bibliotheca Dominicana) egitur:* per ignorantiam legis Dei, & per Saracenos, &c. *cum qua lectione concordant aliquot vetusta Gratiani exēplaria, & fere etiā Iuo.*

supra ead. c. presbyterorum.

Vnde [c] *Vrbanus in fine superioris capitis distinguendo subiunxit.*

¶ Si religiosi inuenti fuerint filij sacerdotum, ordinentur. C. XI.

¶ *Rubrica huius capitis abest ab aliquot vetustis (neque enim est vlla capitis distinctio) & præponitur sequenti capiti,* apostolica.

† al. canonicis

NIsi aut in cœnobijs, aut in canonijs † religiosè probati fuerint conuersari.

Item Alexander II.

¶ De eodem. C. XII.

Ansl. 6. c. 25.

APostolica auctoritate præcipimus vobis, vt si eum, qui ab ecclesia [d] electus est, altero digniorem esse, canonicamque eius electionem probaueritis; fulti nostra auctoritate consecretis. Nam pro eo, quòd filius sacerdotis dicitur, si ceteræ [e] virtutes in eum conueniant, non reijcimus; sed suffragantibus meritis conniuendo eum recipimus.

Hoc autem, quod de filijs sacerdotum dicitur, ex dispensatione ecclesiæ introductum videtur: & quod ex dispensatione introducitur, ad consequentiam regulæ trahi non poterit.

Vnde Vrbanus Papa II. scribit Bartholomæo Turon. archiepiscopo.

¶ Filij sacerdotum non prohibentur ab episcopatu, si ceteræ virtutes in eis inueniantur. C. XIII.

Ansl. 6. c. 29.
Pann. l. 3. c. 53.

COenomanēsem electum [f] pro eo, quòd filius sacerdotis dicitur, si ceteræ virtutes in eum conueniunt, non reijcimus; sed suffragātibus meritis patienter suscipimus: non tamen, vt hoc pro regula in posterum assumatur; sed ad tempus [g] ecclesiæ periculo consulitur.

s. c. Osius.

Cum ergo [h] *ex sacerdotibus nati, in summos Pontifices supra leguntur esse promoti, non sunt intelligendi de fornicatione* [i], *sed de legitimis coniugijs nati: quæ sacerdotibus* [a] *ante prohibitionem vbique licita erant, & in orientali ecclesia vsque hodie eis licere probatur.*

A Postolica.] CASVS. In quadam ecclesia ep̄ali duo fuerūt clerici: vnus fuit electus ab ecclesia, & canonice ꝗ dignior erat: altero electo ab ecclesia: & digniori obijciebat, ꝙ erat filius sacerdotis. Super hoc fuit consultus Papa, qui mandat electum canonice consecrandum, nō obstante eo quod dicitur filius sacerdotis: si aliàs dignus inueniatur.

d ¶ *Ab ecclesia.*] Nota, ꝙ dr̄ ab ecclesia elect⁹, qui a maiori parte capituli est electus, vt extra de electio. cum nobis. ff. ad munici. quod maior. extra de electi. cum inter. in princip.

Electus à maiori parte capituli dicitur electus ab ecclesia.

e ¶ *Cetera.*] impropriè ponit. sic 26 dist. deinde [3]. vel nomine ceterorū, omnes [4] cōprehēduntur, vt ff. de verb. signi. ceterorum.

3 Sic j. cap. pxi.

4 De hoc etiam leg. & not. 50. dist. vt constitueretur. & secundum hoc dic, ceteræ, id est, si omnes. Archidia.

HOC AVTEM. Dicit Gratianus, ꝙ supradicta cap in quibus dictum est, ꝙ filij presbyterorū possunt promoueri, ex dispensatione loquuntur, nec faciunt regulā generalē: quod probat seq. cap.

COenomanēsem.] CASVS. In ecclesia Cœnomanen. electus fuit in ep̄m quidam filius sacerdotis: quare quæsiuit Barth. Turonē. archiepiscopus, an pp hoc eū deberent repellere. Et respōdet Papa ꝙ nō, si aliàs bonus est: non tn̄ volumus vt in posterū hæc regula recipiatur, sed vt ad tēpus necessitati ecclesię consulatur.

f ¶ *Electum.*] Hodie nō sunt tales eligendi, sed postulādi a solo Papa: q̄a metropolitanus cū electo in episcopum non posset dispensare, vt extra de electio. innotuit.

Illegitimi sunt postulandi.

SI gens.] CASVS. Improperabatur Bonifacio in Italia & Francia, & etiam ab ipsis paganis, ꝙ gens Anglorum ducebat fœdā vitā adulterando & fornicando ad instar Sodomiticæ gentis. Scribit ergo Bonifacius martyr Regi Anglorū, dicens non esse mirum, si nuper fuit in bello deuictus: cum ex tali commistione vilis gens oriatur, & libidinosa, nec Deo amabilis: & hoc probat exēplo Hispanorum & Prouincialium & Burgundionum, qui tandiu fornicati sunt donec per Saracenos puniti & deuicti fuerunt.

a ¶ *Degeneres.*] quo ad fortitudinē & nobilitatē, vt 35. q. 3. quædā.

g ¶ *Sed ad tempus.*] infra. 1. q. 7. tali. Ioan.

CVM ERGO. Iste §. respicit illum § supra. sed hoc intelligēdum. Et dicit Gratianus, quòd illi qui dicuntur ibi esse promoti in summos pontifices, intelligunt esse nati non de fornicatione, sed de coniugio legitimo: quod olim fuit licitum omnibus sacerdotibus: nunc autem licet tantum orientalibus.

h ¶ *Cum ergo.*] respicit primum §. huius dist.

i ¶ *De fornicatione.*] non dicit bene: quia si essent legitimi sine dispensatione promouerentur.

Quòd autem vitium originis semini imputari negatur [a] *, videtur esse contrarium illi sententiæ* [*Adulterorum filij abominatio sunt Domino.*] *Sed sicut supra dictũ est de presbyterorũ filijs; ita & hoc de filijs adulterorũ intelligendũ videtur; vt illi dicantur esse abominatio Domino, ad quos paterna flagitia hereditaria successione descendunt. Similiter & illud Vrbani intelligendum est, quod ipse scribit Petronio Legionen. episcopo.*

Sapi. 3. sed paulo aliter.

a ¶ Sacerdotibus ante.] *Hic ostendit aperte Gratianus, se in ea fuisse opinione, aliquando in Latina ecclesia presbyteris etiam licuisse vti coniugio, quod in ecclesia Græcorum & olim, & nunc permissum est. Id vero minime ita esse superius initio dist. 31. est adnotatum. De illis vero, quos antea narrauit creatos fuisse summos Pontifices, dicendum est eos, antequam patres ipsorum vllo sacro ordine essent decorati, fuisse generatos.*

¶ De eodem. C. XIIII.

QVia simpliciter ad sedem apostolicam veniens humiliter peccatum confessus es, quod Pontificij tui videbatur officium impedire, videlicet, quòd ex matre non legitima procreatus sis, quã viuẽte propria vxore pater tuus cognouisse dignoscitur † [b] : Nos Apostolicæ mansuetudinis gratia admonente, à ceteris, quæ sacerdotium impediunt, criminibus, tam tui professione, quàm fratrum testimonio, qui tecum sunt, immunem te agnoscentes, & vitam [c] tuam religiosam audientes, ab huius te peccati vinculo absolutum in suscepto sacerdotali officio confirmamus [d] .

Pann. l. 3. c. 54.

† al. dicitur

DISTINCTIO LVII.

ITem, qui in ægritudine [e] *constitutus baptizatur, presbyter ordinari non debet.*

Vnde in Neocæsariensi concilio, cap. 12. legitur.

¶ Non ordinetur presbyter, qui in ægritudine constitutus baptizatur. C. I.

SI quis [f] in ægritudine constitutus, fuerit baptizatus, presbyter ordinari non debet. Non enim fides illius voluntaria, sed ex necessitate [g] est: nisi forte postea [h] ipsius studium & fides probabilis fuerit, aut † hominum raritas [i] exegerit.

Polyc. l. 2. tit. 31. Burch. l. 4. c. 43. Iuo. p. 1. c. 227. & p. 6. c. 101.

† al. &

¶ *Quod canon hic statuit, videtur multo ante in Romana ecclesia obseruatum: quemadmodum ex epistola Cornelij Papæ de Nouatiano patet; cuius verba relata ab Eusebio Historiæ Eccles. lib. 6. c. 35. istuc spectantia hæc sunt:* Qui quidem, vbi exorcistarum præsidio, spiritu illo malo esset liberatus, & post in tam grauem morbum, vt iam ferme mori putaretur, incidisset; in lecto, in quo decumbebat, aqua circumfusus baptismum accepit: *& paulo post, cum de ipsius ordinatione agit, adiungit:* Qui quidem episcopus, non solum ab vniuerso clero, sed etiã à multis laicis vetitus; quoniam minime licebat quemquam in lecto propter morbum baptizatum, sicut huic contigerat, in clerum assumi; magnopere postulabat, sibi potestatem dari, huic soli manus in sortem presbyterij imponendi.

DISTINCTIO LVIII.

ITem ex monachali [k] *habitu nullus assumitur ad ecclesiasticum officium, nisi fuerit oblatus voluntate proprij Abbatis.*

Vnde Gregorius scribit Mariniano episcopo Rauennati, lib. 7. epistola decimaoctaua.

Paulo aliter

QVOD AVTEM. CASVS. Obijcit Gratianus sibi in hoc §. & postea soluit dicẽs, ꝙ illud quod dictũ est s. in c. vndecũq;. ꝙ vitiũ originis non imputat̃ semini: vr̃ ꝯ̃trium ei quod dr̃ in ecclesiastico, ꝙ adulterorum filij abominatio sunt Dño. Sed dicit illud sic esse intelligendũ, sicut intelligit̃ quod supra dictum est de filijs presbyterorum, vt illi tantum dicant̃ abominatio esse Dño, qui paterna vitia vel flagitia eorum sequuntur.

a ¶ *Negatur.*] supra eo. vndecumque.

QVia.] CASVS. Hoc c. intelligit̃ ex dispensatione, sicut illud cap. Cænoma. Petronius q de adulterio natus est, fuit in epm Legioñ. electus: qui post electionẽ ad apostolicum veniẽs humiliter est cõfessus: Papa vero audiẽs ipsũ esse bonæ famæ & bonæ vitæ ab his qui secũ erant, ipsum confirmauit in dignitate ex dispensatione.

b ¶ *Dignoscitur*] Arg. ꝯ̃. ff. de acqui. here. sed & si de sua.

c ¶ *Et vitam.*] Ex quo plura fecerũt pro ipso: & tantum vnum faciebat ꝯ̃ ipsũ, & nõ debuit impediri eius ꝓmotio. 28. dist. de Syracusanæ. & 13. dist. duo mala †.

d ¶ *Confirmamus.*] Et hoc fit ex dispensatione. Ioan.

† Vbi de hoc. Sed si aliquid est pro me, &c. vt no. 51. dist. cap. 2.

ITem qui ægritudine.] CASVS. Hic intitulat̃ 57. dist. in qua dr̃ hominẽ in ægritudine baptizatum nõ promouendũ.

e ¶ *Aegritudine.*] In hac dist. traditur, ꝙ qui baptizat̃ in ęgritudine, non est promouendus: & est intelligendum de tali qui cũ sanus esset, distulit baptizari: sed timore mortis petijt baptismum. causa autem huius cõstitutionis est, quia præsumit̃ non vere pænitens qui mortis causa est pænitẽs: & sic præsumuntur peccata nõ esse ei dimissa: si tñ statim moreretur, præsumeret ecclesia peccata ei dimissa esse, vt de pæ. dist. 7. nullus. & sic ecclesia circa idem factum habet contrarias præsumptiones: sed diuerso respectu. de consecra. dist. 3. perlatum.

Baptizatus in ægritudine nõ est ꝓmouẽdus.

SI quis.] CASVS Quæsitum fuit in concilio Neocęsarien. an ille qui est in ægritudine baptizatus, debeat ordinari presbyter. Et respon. ꝙ non: quia fides illius non præsumitur voluntaria, sed metu mortis facta: si tamen postea bonæ vitæ apparuerit, aut raritas hominum exegerit, poterit promoueri.

f ¶ *Si quis.*] intellige adultus: nam pueri ab hæreticis baptizati promouentur, vt 1. q. 4. placuit.

g ¶ *Sed ex necessitate est.*] præsumitur. & sic canon præsumit hoc in deteriorem partem [z] : similiter 30 q. 5. aliter. Sed cum hæc irregularitas proueniat à peccato, & baptismus tollat peccatum: quare non tollit irregularitatem ipsius? Rñ. quia baptismus inducit hanc irregularitatem: vnde non potest eam tollere: quia eadem res non potest habere ꝯ̃rios effectus. arg. extra de bap. maiores, vltra medium, ibi: sed hæc tamquam impossibilia. sic s. 26 dist. deinde. sic eadem causa non potest parere obligationem & liberationem, vt ff. de solu. qui hominem. §. vlti.

Baptismus an tollat irregularitatem.

z Scilicet ꝙ peccata non sunt ei dimissa: &

h ¶ *Postea.*] & ita per sequens factum eliditur præcedens præsumptio.

ptio. sic de cõsecr. dist. 4. tũc valere. 34. q. 1 cũ ꝓ bellicã. sic qñdoq; præsumptio sequens elidit ꝓcedentẽ, vt ff. de in integ. restit. diuus.

i ¶ *Raritas.*] Argu. ꝙ propter raritatem hominum aliqua concedũtur, vt 55. dist. cap. priscis. 1. q. 7. talis.

ITem ex monachali.] CASVS. Supra in 54. dist. dictũ fuit, quòd serui ordinari non debent, nisi volũtas dominorũ accesserit. Sed qa in qbusdã locis monachi seruis comparant̃, cũ non habeant propriũ, nec sint suæ volũtatis, vt 12. q. 2. nõ dicatis. ideo Grat. ponit hãc 58. dist. i qua ostẽdit monachũ ad ecclesiasticũ officiũ nõ ꝓmoueri nisi de volũtate ꝓprij abbatis, & etiam de cõsensu cõuentus.

k ¶ *Item ex monachali.*] Supra 55 dist. cap. priscis. dixerat, ꝙ monachi possunt præfici parochialibus ecclesijs: sed ne crederet aliquis ꝙ hoc posset fieri sine licentia abbatis: ideo ponit hanc dist. & c.

Nullus

NVllus.] Casus. Quæsitum fuit à Gregorio, an episcopus possit monachũ promouere ad officiũ clericatus, vel ad dignitatem. Et rñdet, ꝙ non, nisi eum abbas obtulerit propria voluntate sibi. Quod sequitur, planum est, vbi dicitur, qđ fit ex dispensatione, ad consequentiam trahi non debet; ad quod inducit seq. c. Ab- tus in ecclesia sæculari. ꝙ eps possit esse, nõ est dubiũ, vt 18. q. 1. statutum. Itẽ ꝙ plebanus possit esse, habes 16. q. 1. monachos. & c. i parochia. Itẽ ꝙ canonicus sæcularis possit esse, videt 74. dist. quorũdã. Itẽ ꝙ vicedominus epi possit esse, videtur: q a eps debet habere testimoniũ à monachis, vt 2. q. 7. cũ pastoris. sed œconomũ debet habere eps, vt sit ei testis, vt 16. q. 7. q\[m] in quibusdam. ergo potest esse œconomus, vel vicedominus episcopi. & istud H. admittit. arg. ꝫ 16. q. 1. de præsentiũ. De hac materia notaui 16. q. 7. in nona. põt tñ intelligi quod hic dicitur, de ecclesia monachali, quæ episcopalis etiam fuit. c Sua.] fi. š. dist. 18. placuit. Sed p̃ ĩ. 4. q. 5. c. 1. Dic vt in dicto ca. placuit.

¶ Monachus non ordinetur clericus, nisi voluntate abbatis episcopo fuerit oblatus. C. I.

NVllus ad ecclesiasticum officium ex monasterio producatur monachus; nisi quem abbas a loci admonitus propria voluntate obtulerit episcopo.

& in Afri. c. 47.

Item ex concilio Carthaginensi. 5. c. 13.

¶ De eodem. C. II.

SI quis de alterius monasterio repertum α, vel ad clericatum promouere voluerit, vel in suo monasterio maiorem b monasterij constituere β: episcopus, qui hoc fecerit, à ceterorum communione seiunctus, suæ c tantum plebis communione contentus sit; & ille neque clericus γ, neque præpositus perseueret.

α ¶ Repertũ.] *Grece legitur*, ἐάν τις ἀπ᾽ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδέξηταί τινα, idest, si quis ab alieno monasterio receperit aliquem.

β ¶ Constituere.] *Antea sequebatur*, sine licentia abbatis, & monachorum; *quæ verba sunt expuncta; quia absunt à concilio Carthag. & Africano, & plerisq; vetustis Gratiani codicibus.*

γ ¶ Clericus.] *Sequebatur*, neque canonicus, *quæ ob easdem causas sunt sublata.*

DISTINCTIO LIX.

I*Tem* d, *qui ecclesiasticis disciplinis imbuti, & temporum approbatione discussi non sunt, ad summum sacerdotium non aspirent. Vnde ait Zozimus Papa ad Isichium Salonitanum episcopum, epist. 1.*

¶ Non aspiret ad summum sacerdotium, qui ecclesiasticis disciplinis non est imbutus. C. I.

Ansl. 6. c. 28. Iuo p. 5. c. 102. š. dist. 36. † temporis] ori.

QVi ecclesiasticis disciplinis imbutus per ordinem non est, & temporum approbatione diuinis stipẽdijs eruditus, nequaquam ad summũ ecclesiæ sacerdotium aspirare præsumat: & non solum in eo ambitio inefficax habeatur; verum etiam in † ordinatores eius; vt careant eo ordine, quem sine ordine contra præcepta Patrum crediderant præsumendum.

† al. ordinatores eius careant

Idem e *eadem epistola.*

¶ Ad sacerdotale officium, nullus, nisi per singulos gradus probatus accedat. C. II.

Ansl. 6. c. 28. † al. plurimos] orig.

SI officia sæcularia e principem locum, non vestibulum actionis ingressis, sed per singulos † gradus examinatis, temporibus deferunt; quis f ille tam arrogans, tam impudens inuenitur, vt in cælesti militia, quæ propensius ponderanda est, & sicut aurum, repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desideret; cum tyro ante non fuerit, & prius velit docere, quàm discere? Assuescat in Domini castris, in lectorum primitus gradu diuini rudimenta seruitij; nec illi vile sit exorcistam, acolythum, subdiaconũ, diaconum per ordinem fieri: nec hoc saltu g, sed statutis maiorum ordinatione temporibus. Iam vero ad presbyterij fastigiũ talis accedat, vt & nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipẽdia h ante acta testetur. Iure inde summi Põtificis locũ sperare debebit. Facit hoc nimia remissio consacerdotũ nostrorũ; qui pompã multitudinis quęrunt, & putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri. Hinc passim numerosa popularitas etiã his locis, vbi solitudo

I Tem qui.] Casus. Supra dist. 51. in aliquo fecit mentionem de illiteratis & promotis sine interstitiis temporum, & inde sumpta occasione specialem ponit Gratianus tractatum de his, docens tales non esse promouendos. Casus istius c. habetur š. 36. dist. qui ecclesiasticis. d Itẽ.] Dictũ fuit š. dist. 50. nõ confidat. & 55. dist. priscis. ꝙ nullus ordinandus est nisi seruatis interstitiis temporum, ideo ostendit hic, ꝙ ad instar sæcularium dignitatũ nullus ꝑ saltum est ordinandus 3.

2 Et vere secundum Laur. secũ dũ quẽ iste intellectus qui sequit est uerus: sic euã intelligitur. 74. dist. quorũdã. secundum Lau.

SI officia.] Casus. Quæsitum fuit an episcopi debeãt promouere aliquos in episcopos vel presbyteros, q i minoribus ordinibus nõ sunt examinati, vel sine tẽporum interstitiis promoti. Et respondet Vrbanus, ꝙ nõ, sed docet esse ꝑ ordinẽ assuescendum, vt primo assuescat in minoribus ordinibus, qui ad maiores voluerit ꝓmoueri; ne dux esse desideret cum tyro prius non fuerit. Et hoc probat ad instar curiæ sæcularis, vbi gradatim aliquis ꝓmouetur. Et reprehen-

3 Vel aliter I. 51. dist. quæ in aliquo fecit mẽtionem de illitteratis, & de ꝓmotis sine interstitijs tẽporum, inde sumpta occasione speciale ponit Gratian. tractatũ de his, docens tales nõ esse promouendos, secundũ B.

a Abbas.] Nota, ꝙ nullus monachus põt ꝓmoueri ad ecclesiasticos honores, nisi cum licentia abbatis, vt 16. q. 1. si quis monachus. & c. cum pro vtilitate. idem intellige de quolibet clerico, vt sine licentia ꝑlati sui nõ possit ab epo transferri 1 ad alium locũ, cũ nec clericus epi ab archiepiscopo, quia omniũ cõsensus est requirendus quorũ ius læditur, vt 54. dist. nullus. 9. q. 3. per singulas. Et non solũ voluntas abbatis est requirenda, sed et monachorum: vt 19. q. 3. statuimus. Nã hæc est quædã alienatio. vnde nõ põt fieri sine consensu omniũ, vt 12. q. 2. fine. Io. & quod dicitur de episcopo, credo falsum si causa subest. extra de excel. præla. sicut.

1 Idem not. hic & Lau. in que dicto. quod facit ad leg. & no. 1. eps de fenso idem sen. & Io. de Fã.

SI quis. Casus. Dicitur in hoc ca. ꝙ eps non põt alienũ monachũ promouere ad clericatum, vel facere abbatẽ in suo monasterio, nisi de voluntate proprii abbatis, quod si fecerit, cõione suæ plebis sit cõtẽtus, & promotus remouebitur ab eo qđ accepit. b Maiorem.] Ex hoc loco videtur, ꝙ monachus possit esse pla- dit quosdam episcopos, qui quærentes pompam in multitudine presbyterorum, ordinabant eos in locis solitariis, vt eis ordines conferrent, quibus aliud conferre non possent.

Monachus põt i ecclesia sæculi esse prælatus.

e Si officia sæcularia.] id est, sæculares non deferunt principem locum ingressis, &c.

f Quis.] Nota modum argumentandi, ex quo ita est apud sæculares iudices, eodem modo erit apud ecclesiã. ff. 3. dist. tenere. & c. si Laicus. 3. q. 5. quia. 19. q. 3 monasteriis. sic 12. q. 2. cũ deuotissimã. Et est arg. ad q\[o]nem illã, ꝙ si aliquis est legitimatus à principe, ꝙ apud ecclesiã est legitimus, quod nõ credo. arg. ad hoc extra q. fi. tunt legi. per venerabilẽ. de hoc no. 1 o. dist. c. 1. ibi videas. Arch.

Legitimatus à principe nõ est apud ecclesiam legitimatus.

g Saltu.] Gradatim enim deferendi sunt honores, vt 93. dist. legimus. in fi. & ff. de mu. & ho. vt gradatim. nam casum appetit qui per abrupta ascensum quærit, vt 48. dist. sicut.

Gradatim ascẽditur ad honores.

h Stipendia.] Nota ꝙ magis præsumitur pro illo qui plura stipendia

Præsumitur pro illo qui plura habet stipendia.

pendia habet in ecclesia: quia is gradus ceteros antecedit, quem labor prolixior & stipēdia longiora fecerūt anteire, vt C.de offic. ma.of.nemo.& 61.dist.miramur.

a ¶ *Rarum.*] sic infra 93.dist.legimus [1].

[1] Et 2.q.7.in sācta,& sub.hoc,& ideo cū hoc non sit rarū,non est magnum, Lau.

HOc.] CASVS. Quidam ex laicis honoris desiderio inflammati repente fiebant sacerdotes,& episcopi: qui licet nōdum didicissent in ecclesiastica militia famulari: tamē duces esse volebāt, & locū regiminis obtinere: quod reprehendit Gregorius,& prohibet ne fiat.

b ¶ *Tonsurantur.*] arg. ꝙ nullus debet tonsurari ad hoc, vt dignitatē consequatur [2], vt 16. q.7.per laicos. Quid iuris sit de hoc, ibi nota ui: licet sit arg. ꝯ 61. distin.bene. Io.H.dicit ꝙ ipsa spes nō inducit simoniam, dum tamen nō interueniat pactio: quia sola animi destinatio non inducit simoniam, vt extra vt ecclesia.bene.vt nostrū. Alii contrarium dicunt, vt arg.8.q.3.Artaldus. Io. & certe decretalis videtur dicere, ꝙ sola spes inducat simoniam, extra de simo.ca.vlt.& talis simonia per solā pœnitentiam aboletur, vt ibi dicitur. hoc tamen credo, ꝙ spes pro honesto seruitio, non inducit simoniam.

[2] Ad hoc extra de elec. cum ad nostram.

Spes vtrū inducat simoniam.

c ¶ *Inculpati.*] Nota, ꝙ semper præsumitur, quòd in fraudem receperit ordinem qui subito recipit, licet bene meritus sit; aliàs sic p̄sumitur, ꝙ libertas ĩ fraudem data sit quandoq;, licet seruus sit bene meritus: vt ff. qui & à quibus ma.l.1.in fi.arg. ad hoc 61.dis.miramur [3].

[3] Et hoc facit ĩ arg. ꝙ ēt in persona probata, & exercitata nō est p̄mittēdum, qđ in statutis generalibus continetur, vt ibi dicit. Item 81.dist.ca. 3.secundum H.

ORdinatos.] CASVS. Quidam archiepiscopi ex laicis,& parum litteratis in episcopos ordinabant, qđ Papæ innotuit ex confessione cuiusdam eorum. vnde præsumit Cælestinus alios similia fecisse: & ideo prohibet, vt ad tantam dignitatem non promoueantur, qui per singula nō creuerint officia,& qui nō fuerint eruditi. Nam prius debet esse discipulus antequā sit magister, vt possit docere quod didicit.

d ¶ *Ordinatos.*] Not.quòd cōfessio vnius nocet alii [4]: quod est ꝯ id.2.q.5.interrogatū.sed hoc est p̄p̄ causæ connexionē, vt 81.dist. tantis.& no.3.q.6.hæc quippe. Vel dic, ꝙ non nocet, nisi quo ad præsumptionem, sicut dictum vnius nocet quo ad præsumptionem, vt 86.dist.tanta.

Confessio vnius quandoque nocet alteri.

[4] Sequunt̃ istā glo, Cyn, Ale, de Imol,& Mod.in l.si duo,ff, de iuriuran.

e ¶ *Ratione.*] vt prius sit discipulus.

f ¶ *Confirmat.*] id est, confirmare debet.

g ¶ *Difficilius.*] s̃.40.dist.ante omnia,

ECce.] CASVS. Supra ostensum est qui possint ad sacros ordines promoueri,& qui nō. in hac vero 60. dist. ostendit ex quibus ordinibus sit aliquis eligēdus in archipresbyterum, vel præpositum, vel episcopum, vel archiepiscopum.

h ¶ *Ecce.*] Hic ostendit ex quibus ordinibus aliquis eligēdus sit in præpositum, vel decanum, vel archipresbyterum, vel episcopum. & dicit, ꝙ nullus eligendus est in p̄positum, nisi sit diaconus, vel presbyter; nullus in archidiaconum, nisi sit diaconus; nullus in decanum vel archipresbyterū, nisi presbyter; nullus in episcopum, nisi ad minus sit subdiaconus.

Eligendus ĩ quo ordine debet esse.

NVllus.] CASVS. Prohibetur in isto cap. vt episcopus non faciat aliquem archidiaconum, nisi sit [diac]onus: nec aliquē faciat archipresbyterū, vel decanum, nisi sit [pre]sbyter.

Nul-

[*Main text:*]

est, talium reperitur, dum † parochias extendi cupiunt, aut quibus aliud præstare non possunt, diuinos ordines largiuntur. Quod oportet districti semper esse iudicij. Rarū [a] est enim omne, quod magnū est.

† al.dum per parochias

a ¶ Idem.] *Caput hoc antea tribuebatur Vrbano. Emendata est inscriptio ex plerisque vetustis Gratiani exemplaribus: habetur enim in eadem epistola.*

*Item Gregorius lib.7.reg.epist.*110.

¶ Cuiuslibet meriti laicus ad summum non aspiret sacerdotium. C. III.

HOc ad nos peruenisse non dissimili dignum detestatione complectimur, quòd quidam desiderio honoris inflati, defunctis episcopis tonsurantur [b], & fiunt repente ex laicis sacerdotes: atque inuerecunde religiosi propositi † ducatum arripiunt, qui nec esse adhuc milites didicerunt. Quid putamus quòd isti subiectis præstaturi sunt, qui antequam discipulatus limen attingant, tenere magisterij locum non formidant? Qua de re necesse est, vt quamuis inculpati [c] quisque sit meriti; ante tn̄ per distinctos ordines ecclesiasticis exerceatur officijs.

Ansel.l.6.c.32. Poly.l.2.tit.1.

† al.præpositi

Item Cælestinus episcopis Galliarum, epist. secunda, cap. tertio.

¶ Non aspiret ad summum sacerdotium, qui ecclesiasticis disciplinis non est imbutus. C. IIII.

ORdinatos [d] vero quosdam, fratres charissimi, episcopos, qui nullis ecclesiasticis ordinibus ad tantæ dignitatis fastigium fuerint instituti, cōtra Patrum decreta, huius vsurpatione, qui se hoc recognoscit fecisse, didicimus, cum ad episcopatum his gradibus, quibus frequentissime cautum est, debeat perueniri, vt minoribus initiati officijs ad maiora firmentur. Debet enim ante esse discipulus, quisquis doctor esse desiderat, vt possit docere, quod didicit: omnis vitæ institutio hac ad id, quo tendit, se ratione [e] confirmat [f]. Qui minime litteris operam dederit, præceptor non potest esse litterarum. Qui non per singula stipendia creuerit, ad meritum ordinem stipendii non potest peruenire. Solum sacerdotium inter ista, rogo, vilius est, quod facilius tribuitur, cum difficilius [g] impleatur?

Burch.l.1.c.18. Iuo p.5.c.72.

DISTINCTIO LX.

ECce [h] ostensum ex parte est, qui possint ad sacerdotij ordinem promoueri, & qui non. Nunc autem considerandum est, ex quibus ordinibus in archipresbyterum, vel præpositum, vel episcopum, vel archiepiscopum sint eligendi.

De his ita statutum est in concilio Vrbani Papæ celebrato Aluerniæ.

¶ Archipresbyter, vel decanus, aut archidiaconus non nisi diaconus, aut presbyter ordinetur. C. I.

NVllus [i] episcopus [k] in ecclesia sua, nisi diaconus sit, archidiaco-

h ¶ *Nullus.*] Hæc duo ca. dicit H. abrogata per id quod est ĩ.c.pe. & vlt.ext. de elect.cū in cunctis [5], vbi dicit, ꝙ q̃ est in sacris ordinibus, pōt eligi ĩ p̄positū vel archidiaconū. Sed subdiaconatus est hodie sacer ordo. extra de ætate,& qualitate, à multis.§.verum.& hoc satis sustineri pōt cū acolythus ēt possit eligi ad p̄laturam, vt extra de æta.& qual.præterea. vbi dr̃, ꝙ dispensatiue pōt eligi. Vel dic ꝙ exponitur hæc dictio, fit, id est, fiat. sufficit enim si talis sit, ꝙ in breui possit promoueri ad istos ordines, vt extra de æta.& qua. p̄terea. nō.n. refert an iam sit, an cito fiat, vt extra de ver.sig. ca. 3. & de cōse.dist.4.qn̄. Sed quare statuit̃ istud de istis dignitatibus; cū in ep̄m possit eligi subdiconus? vt ĩ.ea.cap.vlt. Sed huius rōnē assignat Gratia. ĩ.ea.dist.§.horum.& de ep̄o.ĩ.eo.§.alterū.s.p̄p̄ ordinis dignitatē. In quo aūt ordine debeat esse cantor, vel primicerius, cōsuetudini relinquo. 32.dist.placuit. Licite ergo pōt q̃s ĩ minoribus ordinibus eligi ad has dignitates: dū tn̄ habeat ætatē [6]. Sed his ob. extra de elect. dudum.1.in fi. Si vis sustinere dictum H. expone qđ dicit illud cap. p̄terea. dispensatiue, scilicet ex dispensatione canonis. Non ob. cap. dudum. in fi. quia pōt intelligi de defectu tali qui impediat promouendū ad talē dignitatē, de quo ibi fit mentio. vnde dr̃, ꝙ acolythus possit eligi ad illam dignitatem, vt videtur dicere littera, sic scilicet intelligenda.

[5] §. inferiora. & in hoc facit, qđ ibi de sacro ordine nulla habetur mētio: sed tantum de ætate, moribus & scientia, vt ibi præmisit.

Ecclesia parochialis potest cōferri existenti in minoribus. Subdiaconus in episcopum potest eligi.

[6] Vt extra lib. 6.de æta.& quali, permittimus.

i ¶ *Episcopus.*] s̃. ergo collatio archidiaconatus spectat ad episcopum.

Archidiaconatū quis conferre potest.

pum. 74.dist.episcoporũ.& 25.dist.cap.1.& 21.dist.cap.1. & 89. dist.volumus.Sed ꝯ 93.dist.legimus.& extra de elect.cũ in cũctis. vbi dicitur,ꝙ ad canonicos spectat.Dic ꝙ ad epm tm̃ spectat con firmatio,ad canonicos electio de iure:in talibus tamen cõsideranda est consuetudo,vt extra de elect.cum ecclesia 1.

stitutis,& indignis prædicti conferantur honores.
b ¶Vel presbyter.] redde singula singulis.
c ¶Ordinari.] Cogitur ergo aliqs recipere ordinẽ,& sic est cõtra hoc.74.dist.gesta.sed illud rõne adiuncti ordinis.73.dist.cap.fi.
d ¶Ne adolescẽtibus.] intra XXV.an. 2vt extra de elect.cũ in cunctis.§.inferiora.

Ordinẽ recipere cogitur quis.

2 Nec enim ferendum est eũ legitimam tutelam agere.C. de legit.tut.l. vlt. Io.de Fan.

Ni-num instituere,nec archipresbyterum, aut decanum,nisi presbyteri [a] sint, ordinare præsumat. Quod,vt districtius teneatur, apostolica auctoritate prohibemus,& interdicimus.

¶ *In capitibus manuscriptis concilij Claramontensis habiti ab Vrbano ij.(quæ non sunt decreta ipsius concilij,sed summa quædam ipsorum) in tertio hæc leguntur,quæ ad præsentem canonem faciũt:* vt nullus fiat decanus in ecclesia,nisi presbyter;nullus archidiaconus, nisi leuita.

Item Calixtus Papa.

¶ Nullus in præpositum,vel archipresbyterum,nisi presbyter; nullus in archidiaconum,nisi diaconus ordinetur. C. II.

NVllus in præpositum, nullus in archipresbyterum, nullus in decanum,nisi presbyter, nullus in archidiaconum, nisi diaconus ordinetur.

¶ *Et rubrica,& caput emendata sunt ex manuscriptis codicibus.*

Item Innocentius secundus in concilio Romano,c.10.

¶ De eodem. C. III.

Concordat Eugenius ij.in cõcil. Rhemensi, c.6. Pann.l.8.c.140.

INnouamus autem,& præcipimus,vt nullus in archidiaconum, vel decanum,nisi diaconus,vel presbyter [b] ordinetur. Archidiaconi vero,vel decani,vel præpositi,qui infra ordines prænominatos existunt,si inobedientes ordinari [c] contempserint, honore suscepto priuentur. Prohibemus autem,ne adolescentibus [d], vel infra sacros ordines constitutis,sed qui prudentia,& merito vitæ clarescunt, prædicti concedantur honores.

Horum vnum propter procacitatem quorumdam statutum est, qui nomen præpositura adepti, officium contemnunt, nolentes fieri sacerdotes: aliàs enim inane esset,cum etiam in episcopum eligi possint in subdiaconatu constituti, iuxta illud Vrbani [a] Papæ.

a ¶Vrbani.] *In c.à multis.extra de ætate & qualit.tamquam decretum Vrbani primi citatur: Apud Iuonem vero,& in Pannormia ex synodo Beneuentana,quæ tempore Victoris tertij,cui Vrbanus secundus successit,habita fuit: Nam Vrbanus primus centum, plus minus annis Nicænam synodum antecessit.*

¶ Non eligatur in episcopum,nisi in sacris ordinibus constitutus. C. IIII.

Iuo p.5.c. 72. Pann.l.3.c. 5.

NVllus in episcopum eligatur,nisi in sacris [e] ordinibus religiose viuens fuerit inuentus. Sacros autẽ ordines dicimus diaconatum, & presbyteratum. Hos siquidem solos † primitiua legitur habuisse [f] ecclesia:subdiaconos vero, quia & ipsi altaribus ministrãt,opportunitate exigente concedimus; si tamen spectatæ sint religionis, & scientiæ. Quod ipsum non sine Romani Pontificis [g], vel metropolitani [h] licentia † β fieri permittimus.

† al.sacros

† al. scientia

Alterum vero, vt in episcopum,vel archiepiscopum,nisi in sacris ordinibus constitutus non eligatur,propter dignitatem ordinis statutum est.

β ¶Licentia.] *Sic mutatum est ex dicto cap.à multis.Iuone,& Pannormia,quamuis etiam in vetustis Gratiani codicibus legatur,*scientia.

1 pº

DISTINCTIO LXI.

ITem laici [i] non sunt in episcopos eligendi: sed per singulos ordines prius sunt probandi.

Vnde Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum, lib.7.reg.epist.113.

HORVM. CASVS. Dicit Gratianus, ꝙ illud qđ dictũ est de clericis non promouendis in archipresbyteros, vel decanos nisi sint p̃sbyteri,& in archidiaconos nisi sint diaconi;statutum fuit ex causa.s. ꝑꝑ illos qui promoueri contemnebant adeptis dignitatibus. Nam ẽt in epos diaconi promouentur,quod probatur sequenti cap.

NVllus in episcopatum.] CASVS. Statuit hic Vrbanus,vt nullus eligatur in episcopũ, nisi fuerit in sacris ordinibus constitutus. Sacros aũt ordines dicimus diaconatum, & presbyteratũ, quos solum legitur primitiua ecclesia habuisse. Subdiaconi vero necessitate exigente de licentia Romani pontificis, vel archiepiscopi, si bonæ vitæ fuerint, possũt in episcopos eligi.

e ¶In sacris.] postulari tñ põt in episcopum laicus.61.dist.cap.Osi⁹. & 63.dist. cap. Valentinianus.

f ¶Habuisse.] supple sacros.nam ẽt subdiaconatus fuit tẽpore Apostolorum,vt 35.dist. episcopus.

Laicus in epm̃ postulari potest.

g ¶Romani pontificis.] Hodie licite eligitur,vt extra de ætat. & qual. à multis.

h ¶Metropolitani.] sicut ergo olim metropolitanus potuit dispensare circa ordinẽ,sic videtur,ꝙ adhuc possit, cũ nõ auferatur ei hæc dispensatio, siue iurisdictio.arg.extra de sentẽ. excom.nuper. 3

Metropolitanus an possit circa ordinem dispensare.

ALTERVM VERO. CASVS. Respicit hoc illũ §.horũ vnũ.vbi dictũ est aliquẽ nõ esse eligendũ in archidiaconũ,nisi sit diaconus,vel in archipresbyterũ nisi sit p̃sbyter.hoc fuit statutũ ꝑꝑ ꝯtumaciã illorũ,qui promoueri nolebant.Nũc aũt dicit,ꝙ alterũ est statutũ ꝑꝑ ordinis dignitatẽ.s. vt nõ eligatur in epm,nisi sit in sacris ordinib.

3 Et ideo dicũt quidã,ꝙ auctoritate mẽtis isti⁹ iuris adhuc hodie possit dispẽsare cum acolytho eadẽ rõne, & hanc sñiam vr̃ seq. Tãc.Vin. Gof. & B. extra de æta. & quali. à multis.

a ¶Nisi presbyteri.] ꝭ.23.q.4.sicut excellentiã.ꝯ.vbi dicitur, ꝙ nõ gradus elegantior,sed vitæ melioris, &c.Sed dic, ꝙ non tantum ordo consideratur,sed ordo & meritum.

NVllus.] CASVS. Dicit Calixtus,ꝙ nullus in p̃positum,vel archiepiscopum vel archidiaconum eligatur,nisi sit diaconus, nec aliquis ĩ decanũ vel archipresbyterũ eligatur,nisi sit p̃sbyter.

INnouamus.] CASVS. Quidã erant electi in archidiaconos, q nõ erant diaconi; quidã in archipresbyteros vel decanos, qui nõ erãt presbyteri. Inn.igitur secundus cõfirmãs antiqua decreta prohibet ne hoc decetero fiat:& si qui infra prænominatos ordines existẽtes præsumpserint ordinari, suscepto priuentur honore. Item prohibet ne adolescentibus,& in minoribus ordinibus con-

ITem laici.] Hæc dist.diuiditur in quattuor partes:in quarũ prima probat ꝑ xvii. aucto.sanctorũ, ꝙ ex laicis,licet sint boni,nõ dẽt creari eps.Scđa ibi, *Ecõtra.* Tertia ibi, *Sed aliud.* Quarta ibi, *Itẽ clerici.* Io. de F.

CASVS. Hic ponit 61.dist.ĩ qua dr̃, ꝙ laici nõ sũt ĩ epos eligẽdi,nisi pri⁹ ꝑ singulos ordines fuerit ꝓbati.& hoc ꝓbat vsq; ad §.*His oĩbus*.Postea ꝓbat ꝯriũ ĩ eodẽ §.& ibi dat solõnẽ.Et addit ẽt ꝙ clerici alteri⁹ ecclesiæ nõ sũt p̃ferẽdi clericis de ꝓpria ecclesia bñmeritis ĩ electione.Tractat ẽt ĩ vlt.c.di. de visitiõe eccl.

i ¶Item laici.] Hic ostendit, ꝙ laici non sunt eligendi in episcopos,

1 Vt ĵ.eo.§.his omnibus. in c. statuimus. & c. Osius.§.sed aliud.

pos, sed possunt postulari 1. Itẽ ostẽdit, quòd tm̃ de propria ecclesia facienda est electio. Deinde ostẽdit de visitatore, ꝙ nihil debet ꝑsumere de rebus illius ecclesiæ, cui datus est visitator. Et not. ꝙ vocat hic laicos illos, q̃ non sunt ordinati, & illos qui repẽte sunt ordinati: & nec isti, nec illi sunt eligendi. Ioan.

SAcerdotale.] CASVS. Brunichilda Regina Francorũ faciebat laicos in episcopos promoueri. vnde Gregori[o] ipsam redarguit, & reprehendit.

a ¶ *Subito.*] & ita inique, & male. Iniquitas enim omnia ꝑcipitat, vt ĵ. de pæn. dist. 3. inter hæc hircum. si tamen necessitas est, in anno & dimidio põt laicus recipere omnes ordines, vt 77. dist. monachus. & cap. seq.

Iniquitas oĩa ꝑcipitat.

IN *sacerdotibus.*] CASVS. Duo prohibet Hormisda in hoc cap. Primũ est, laicos in episcopos non esse eligẽdos, etiam si fuerint ꝓbatæ vitæ, & bonæ conuersationis. probatus enim debet esse quis antequam eligatur, & discere antequã doceat. Nam reprehensibilis & emendatus esse debet, qui præfertur, & orat pro populo. Secundum est, quòd pænitentes ad gradũ episcopalem aspirare non possunt: nam pręferẽs memorandi criminis labẽ non habet lucidam sacerdotii dignitatem.

b ¶ *Corrigendis.*] sic 3. q. 7. iudicet. & c. seq.

c ¶ *Longa.*] sic s̃. 28. distin. priusquam.

NOn negamus.]

d ¶ *Præstare.*] vnde nõ petere exemplũ, sed dare dignus erat. ad idem 16. q. 1. prædicator.

e ¶ *Emendatiorem.*] sic 8. q. 1. qualis. 1. q. 1. cap. vilissimus.

f ¶ *Humilitatis.*] quia nihil ita splendet in põtifice sicut humilitas, vt 100. dist. ꝯ morem.

Pontifex debet esse humilis.

g ¶ *Teste.*] quia publica dicta publico egent remedio, vt de pæ. dist. 1. §. hoc ergo. & capit. quamuis 2.

2 Nam peccantem publice, &c. 45. dis. sed illud. 32. q. 3. nemo.

h ¶ *Memorandi.*] & hoc pp memoriã præteriti delicti. si. 25. dist. cap. vlt. & 48. dist. c. 1. & 3. q. 4. c. 2. & ff. de decu. l. vlt.

i MIserum est.] ¶ *Qui numquam.*] s̃. 59. dist. ordinatos 3.

3 Ad idẽ 48. dis. §. 1. Sed vr̃ sufficere si per duos menses sit apud magisterium. ff. de leg. 3. seruis. §. ornatricibus. Io. de Fan.

MIramur.] CASVS. Quidam archiepiscopi quosdã laicos ĩ epos promouebant occasione guerræ sedandæ, & popularis tumultus remouendi: quare Leo Papa eos ex hoc reprehendit, dicens, ꝙ pro nullius persona faciendũ est ꝯ decreta sanctorum patrum. Et ꝙ archiepi hoc facere non debeãt, probat quattuor rõnibus. Prima est, quia qui tales sublimat, non consulit populo, sed nocet. Secunda est, quia quod habet malum initium, vix est vt bono peragatur exitu. Tertia est, quia si minores ordines non dantur sine discussione, multo minus ordo episcopalis est sine discussione dandus. Quarta est, quia si laicus laboris inexpertus notari solet ambitus, si dignitatem appetat sæcularem, multo magis eius notari ambitus solet, qui ambit administrationem diuinorum.

k ¶ *Aut tumultum.*] arg. ꝙ nõ est deuiandũ à iure cõi pp tumultum popularẽ, nec pp sedandã discordiã, vt 62. dist. docendus. 18. q. 2. si qs abbas. 8. q. 1. licet. sic C. de pæn. l. decurionũ. & arg. extra de ap. cõstitutus. arg. cõtra. ff. ad leg. Cor. de sic. l. pe. & 28. dist. de Syracusanæ. & 11. q. 3. antecessor. & 50. dist. vt constitueretur. extra de reg. iur. qui scandalizauerit.

Ius cõe propter tumultũ pop. non est violandum.

l ¶ *Discrimen.*] id est, periculum.

m ¶ *Præsidentium.*] id est, sacris officiis deputatorum.

n ¶ *Principatus.*] prima q. 1. principatus.

o ¶ *Inordinatum.*] scilicet, vt potius eligatur ille qui diu militauerit in ecclesia, vt ĵ. eo. quid proderit. vel etiam ille qui est in maiori ordine constitutus 4, vt 75. dist. cap. vlti.

Eligẽdus est magis exercitatus.

4 89. dist. episcoporum.

p ¶ *Quanto.*] nota quanto res est maior, tanto maior est inquisitio facienda, vt 59. dist. ordinatos. & 47. dist. quantumlibet. 42. dist. quiescamus. & 7. q. 2. cap. vlti. & est hoc contra illos qui dicunt, quòd in causis matrimonialibus non est ita districta examinatio facienda circa testes.

¶ Sacerdotes ex laicis non sunt ordinandi. C. I.

SAcerdotale officium vestris in partibus in tantam (sicut didicimus) ambitionem perductum est, vt sacerdotes subito [a] quod graue nimis est, ex laicis ordinentur.

Ansl. l. 6. c. 77. Polyc. l. 2. tit. 1.

Item Hormisda Papa episcopis per Hispaniam constitutis, epist. 3. cap. 1.

¶ De eodem. C. II.

IN sacerdotibus eligendis curam oportet esse perspicuam. Irreprehensibiles enim esse cõuenit, quos præesse necesse est corrigendis [b]. *& infra.* ¶ Longa [c] debet vitam suam probatione monstrare, cui gubernacula committuntur ecclesiæ.

Polyc. ibidem Ansel. l. 6. c. 22.

Idem eodem loco continenter.

¶ De eodem. C. III.

NOn negamus esse in laicis Deo placitos mores; sed milites suos probatos sibi quærunt instituta fidelium. Discere prius quisque debet, antequam doceat, & exemplum religiosæ conuersationis de se potius alijs præstare [d], quàm sumere. Emendatiorem [e] esse conuenit populo, quem necesse est orare pro populo. Longa obseruatione religiosus cultus tradatur, vt luceat: & clericalibus obsequiis erudiendus inseruiat, vt ad venerandi gradus summam perductus, quis sit fructus humilitatis [f], ostendat. *& infra.* ¶ Nec tantum de laicis consecrari inhibemus; sed nec de pænitentibus quidem quisquam ad huiusmodi gradum profanus temerator aspiret. Satis illi postulanti sit venia: qua conscientia absoluat reum, qui se peccata sua populo scit teste [g] confessum? Quis enim quem paulo ante vidit iacentem, veneretur antistitem? Præferens memorandi [h] †criminis labem, non habet lucidam sacerdotij dignitatem.

Ansl. ibidem Polyc. ibidem

† *al. miserandi*] orig.

¶ *In plerisque vetustis Gratiani codicibus caput hoc coniunctum est superiori: quemadmodum est in ipsa Hormisdæ epist.*

Item Innocentius Papa ad Aurelium Carthaginẽsem episcopũ, epist. 12.

¶ De eodem. C. IIII.

MIserum est eum magistrum fieri, qui nũquam [i] discipulus fuit; eum summum fieri sacerdotem, qui nũquam in vllo gradu obsecutus fuerit sacerdoti.

Polyc. ibid. Ansl. l. 6. c. 34.

Item Leo episcopus ad episcopos Africanos, epist. 85. al. 87. c. 1.

¶ De eodem. C. V.

MIramur tãtum apud vos per occasionem temporis impacati, aut ambientium præsumptionem, aut tumultum [k] valuisse popularem, vt indignis quibusque, & longe extra sacerdotale meritum constitutis, pastorale fastigium, & gubernatio ecclesiæ crederetur. Non est hoc consulere populis, sed nocere; nec præstare regimen, sed augere discrimen [l]. Integritas enim præsidentiũ [m], salus est subditorũ: & vbi est incolumitas obedientiæ, ibi sana est forma doctrinæ. ¶ Principatus [n] autẽ, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupauit, etiam si moribus, atque actibus non offendit, ipsius† tamẽ initij sui est perniciosus exemplo. Et difficile est, vt bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio. ¶ Quòd si in quibuslibet ecclesiæ gradibus prouidenter, scienterque curandum est, vt in Domini domo nihil sit inordinatum [o], nihilque præposterum; quanto [p] magis elaboran-

Iuo p. 5. c. 105.

1. q. 1. c. principatus. Polyc. ibid. Ansel. l. 6. c. 2.

† *al. ipso*

a ¶ Om-

a ¶ *Omnium.*] Arg. quod vni dicitur, ad alios extenditur, vt dixi 38.dist.ignorantia. Et argu.32.q 7.apostolus.& 31.q.1. quòd si. & C.de naturali.liber.authen.item si quis.
b ¶ *Quid est cito*.] vt 78.dist c.quid est manus.& 86.dist.tanta.
c ¶ *Persona.*] Nota ꝙ propter personã non receditur à iure cõi, vt hic, & 50.dist.ex pænitentibus.& 89.dist singula. 59.dist. hoc ad nos. tamen quandoque receditur à iure propter personã, vt fuit in Augustino, vt 7.q.1.non autem. Item propter scandalũ, quod timetur in persona, vt 23.q.4.non potest. Similiter pro miseratione, personæ, vt 86.dist.tanta. Sed dic ꝙ ibi personæ fauore non recedit à iure: sed pp vtilitatem prouenientẽ ex psona.

Ansl.l.6.c.35.

dum est, vt in electione eius, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini status, & ordo nutabit; si, quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite. Vbi est illa beati Pauli apostoli per spiritum Dei emissa præceptio? qua in persona Timothei omnium[a] sacerdotum Christi numerus eruditur; & proinde vnicuique nostrum dicitur [Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis.] Quid[b] est cito[b] manus imponere, nisi ante maturitatem ætatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris†, ante experientiam disciplinæ sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis; nisi talem effici ordinantem, qualis ille est, qui non meruit ordinari? ¶ Sicut enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet † in eligendo sacerdote iudicium; ita graui semetipsum afficit damno, qui ad suæ dignitatis collegium sublimat indignum. Non enim in cuiusquam persona[c] prætermittendum est, quod institutis generalibus continetur: nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra † diuinæ legis præcepta collatus. *& infra.* ¶ Merito sanctorũ Patrum venerabiles sanctiones, cum de sacerdotum electione loquerentur, eos demum idoneos sacris administrationibus censuere, quorũ omnis ætas a puerilibus exordijs vsque ad perfectiores† annos per disciplinæ ecclesiasticæ stipendia cucurrisset: vt vnicuique testimonium prior vita præberet, nec posset de eius prouectione dubitari; cui pro laboribus[d] multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis celsioris loci præmium deberetur. ¶ Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta[e] non adiuuant; quàm diligens, & quàm prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum, & cælestium dignitatum?

1.Tim.5.
J. dist. 78. quid est manus.
† *al. obedientiæ*
Polyc. ibidem.
† *al. sectatur*
† *de præuaricatione collatus*] orig.
† *al. prouectiores*

a ¶ Principatus.] *In plerisque manuscriptis Gratiani codicibus legitur.* principatus, & cetera; & infra. Quòd si, &c. *Id autem factum videtur, quia infra 1.q.1.c principatus. citatur hic versiculus, prout notatur in glossa, quæ in illis etiam vetustis exemplaribus est; in quibus alia glossa non habentur.*
b ¶ Quid est.] *Sic in ijsdem manuscriptis legitur:* Quid est cito manus imponere, &c. & infra: Sicut enim *& in margine citatur,* J.dist. 78.c.quid est manus.

d ¶ *Pro laboribus.*] Nota ꝙ eo ipso ꝙ quis electus est, præsumit esse melior alijs, vt dist. 94. c. 1.& di.59.c.1.& 40. di.c.1. Ar.2.8.q.1.illud.
e ¶ *Documenta.*] Hic mala vita probat aliquẽ ambitiose peruenisse ad dignitatem: sic econuerso merita alicuius excusant ipsum de ambitione, vt 1.q.1. quibusdam [2];

Electio facit quẽ præsumi meliorem.

[2] Et est bonũ, scilicet ad hoc qd hic dicit. 1.q.7. sancimus. 1. responso. C. de remili. contra publica. an si. Ioan. de Fan.

Item ex concilio Laodicensi, c. 12.

¶ Non sunt eligendi ad episcopatum, nisi quos probabilis vita commendat. C. VI.

3.dist.24.c. epi.

EPiscopum non oportet præter iudicium metropolitanorum, & finitimorum episcoporum constitui[f] ad ecclesiæ principatum. Nec eligantur, nisi hi, quos multo[g] ante nota, probabilisque vita commendat; & nihilominus, si in sermone fidei, & † recta operatione per suam conuersationem fuerint probati.

† καὶ τῇ τοῦ εὐθέος λόγου πολιτείᾳ

E ¶ *Piscopum.*] CASVS. Dicitur in hoc ca. quòd episcopus consecrari non debet sine cõscientia & iudicio metropolitani & suorum suffraganeorũ, & ꝙ nõ debet eligi nisi probatæ vitæ, & qui ante lõgo tempore probatus fuerit in sermone fidei & conuersatione.
f ¶ *Constitui.*] idest, cõsecrari. Solus enim nõ debet cõsecrare epm, licet solus ipsum possit confirmare, vt 64. dist.cap.1.& 51.dist.c. vlti. dum tamen adsit consensus capituli sui, vt extra de his q̃ fiunt à prælatis, nouit.
g ¶ *Multo.*] sic supra dist. 59.ca.vlt.& 5.ea in sacerdotibus.

Item Cælestinus ad episcopos Apuliæ, & Calabriæ, epist.3.cap.2.

¶ De eodem. C. VII.

Nicol. ad Mich. Imp. in epistola, quę incipit, *Principatum*
Poly. ibidem.
Ansl.l.7.c.33.
† *al. præpostero*

QVid proderit[h] per singula clericos stipendia militasse, & omnem egisse in Dominicis castris ætatem; si hi, qui præfuturi sunt, ex laicis requirantur? qui vacantes sæculo, & omnem ecclesiasticum ordinem nescientes, saltu præpropero † in alienum[i] honorem ambiunt immoderata cupiditate transcendere, & in aliud vitæ genus (calcata reuerentia ecclesiasticæ disciplinæ) transire? Talibus itaque fratres charissimi, qui iuris nostri, idest canonum gubernacula custodimus, necesse est obuiemus: hisque fraternitatem vestram epistolis commonemus; ne quis laicum ad ordinem clericatus admittat, & sinat fieri; vnde & illum decipiat, & sibi causas generet, quibus reus constitutorum † decretalium fiat.

† *constitutis decretalibus.*] orig.

Q ¶ *Vid proderit.*] CASVS. Cælestinus redarguit oẽs q laicos eligũt vel ordinãt in epos: quia si hoc fieret, nihil prodesset clericis diu in castris Dominicis militasse: quare prohibet ne hoc de cetero fiat: si contra fiat, pœnam depositionis minat ꝓmouẽtibus & ꝓmotis.
h ¶ *Proderit.*] Nota ꝙ licitũ est alicui seruire in ecclesia spe stipẽdiorum, vt s.59.dist. si officia. & 74.dist.cõsuluit. Argu.contra. 8. q.1.sunt in ecclesia. & 12.quæst.1.habebat [3]; Sed dic quòd sperare potest, dum tamen nõ principaliter ad hoc seruiat, vt 77. distin. in singulis. & 8.q.1. q episcopatum.
i ¶ *Alienum.*] idest, alijs debitum: sic supra 13.di c.1.ff.de adop.l.si.

Ecclesiæ seruire spe stipendiorũ licet.

[3] Item arg. contra extra de ele. cũ ad nostrã ibi de ho:. & adde quod no 59.dist. hoc ad nos. Archid.

Item Leo, epist.85.al.87.c.1.ad episcopos Africanos.

¶ Rudibus, & imperitis gubernacula ecclesiæ non sunt committenda. C. VIII.

Poly. Ibidem.
Ansl. l. 6.c.138.
Iuo p.5. c. 105. in fine.

STatuimus[a], ne in aliquo Apostolica, & canonica decreta violentur; & ne his ecclesia Domini regenda credatur, qui legitimarum

S ¶ *Tatuimus.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd his ecclesia regenda non debet committi, qui nesciunt legitimas institutiones, & qui

qui in minoribus ordinibus incrementũ nõ susceperunt, sed à summis volunt habere principium: cum absurdum sit vt imperiti magistris, & noui antiquis præferantur.

a ¶ *Ab infimis.*] sic 48. dist. sicut.

b ¶ *Noui.*] seniores in ecclesia semper præponendi sunt iunioribus in electione 1, in responsione, in subscriptione, vt 75. dist. cap. vlt. & 74. dist. episcoporum, & 17. dist. §. hinc etiam. & cap. sequenti. 96. dist. bene quidem.

tus laicus, vel quis curialis fuerit in episcopum postulatus, non debet consecrari, nisi per singulos ordines fuerit legitime approbatus. deinde poterit ad episcopatum ascendere.

h ¶ *Aut diues laicus.*] qui de suis facultatibus aliquid dedit ecclesiæ: non tñ est recipiẽdus ideo: nisi aliàs dignus sit, vt 1. q. 13. ex multis.

1 De hoc no. 85. dist. Arch.

institutionum nescii †, & totius humilitatis ignari, non ab infimis [a] sumere incrementum, sed à summis volunt habere principium; cum valde iniquum sit, & absurdum, vt imperiti magistris, noui [b] antiquis, & rudes præferantur emeritis.

α ¶ Statuimus.] *In epistola ipsa coniunguntur verba huius capitis cum extremis verbis capitis, Miramur, supra ead. hoc modo:* quàm diligens, & quàm prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum, & cœlestium dignitarum; ne in aliquo apostolica, & canonica decreta violentur, & his ecclesia Domini, &c. *totaque oratio per interrogationem profertur.*

His omnibus [c] *auctoritatibus laici prohibentur in episcopatum eligi.*

2 *Econtra Beatus Nicolaus ex laico electus est in episcopum: beatus Seuerus ex lanificio assumptus est in archiepiscopum; beatus Ambrosius, cum nondum esset baptizatus, in archiepiscopum est electus.* ¶ *Sed sciendum est, quòd ecclesiasticæ prohibitiones proprias habent causas, quibus cessantibus cessant & ipsæ* †. *Vt enim laicus in episcopũ non eligeretur, hæc causa fuit, quia vita laicalis ecclesiasticis disciplinis per ordinem non erudita nescit exempla religionis de se præstare aliis, quæ in seipsa experimento non didicit. Cum ergo quilibet laicus merito suæ perfectionis clericalem vitam transcendit, exemplo beati Nicolai, & Seueri, & Ambrosii, eius electio potest rata haberi. Vnde idem Ambrosius in epistola 82. ad Vercellenses ait de se ipso.*

C. IX.

NEophytus prohibetur ordinari, ne extollatur in superbiam [d]. Sed si non deest humilitas competens sacerdotio; vbi causa [e] non hæret, vitium non imputatur. Itaque ordinationem meam occidentales episcopi iudicio [f], orientales etiam exemplo [g] probarunt †.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc coniunctum est superiori. Nam Gratianus (quod sæpe facit) sententiam potius beati Ambrosii afferre voluit, quàm ipsa omnino atque eodem seruato ordine verba referre: locus enim integer sic habet.* Quàm resistebam, ne ordinarer; postremo cum cogerer, saltem ordinatio protelaretur. Sed non valuit præscriptio, valuit impressio. Tamen ordinationem meam occidentales episcopi iudicio, orientales etiam exemplo probarunt. Et tamen neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur superbia. Si dilatio ordinationi defuit; vis cogentis est; si non deest humilitas competens sacerdotio, vbi causa non hæret, vitium non imputatur.

Item obiicitur illud Sardicensis concilii, c. 13.

¶ Scholasticus ex foro, aut ex administratione postulari potest episcopus. C. X.

OSius episcopus dixit. Et hoc necessarium arbitror, vt diligentissime tractetur: si forte aut diues laicus [h] β, aut scholasticus [i] de foro [k] γ aut de † administratione [l] episcopus fuerit postulatus; vt non prius ordinetur, nisi ante & lectoris [m] munere, & officio diaconi, aut presbyteri [n] fuerit perfunctus: & ita per singulos gradus (si dignus fuerit) ascendat ad culmen episcopatus.

Burc. l. 1. c. 27. Iuo p. 5. c. 71.

† al. ex administratore

β ¶ Laicus.] *Abest vox ista à concilio: sed ob glossam non est inducta.*

γ ¶ De foro, aut de administratione.] *Græce tantummodo est,* ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς.

3 *Sed aliud est* [o] *postulari, aliud eligi. Postulatur nexibus curiæ adstrictus*

HIS OMNIBUS. CASVS. §. probatũ est laicos non esse eligendos. Nũc autẽ probatur contrariũ tribus exẽplis. s. Nicolai, Seueri, & Ambrosii: sed hanc contrarietatẽ soluit Gratianus, dicens: ideo esse prohibitũ laicos pmoueri, quoniã laici inscii esse cõsueuerũt, & imperiti; sed si periti sũt, & clericos in bonitate trãscẽdũt, eligi possunt & promoueri: exemplo Nicolai, Seueri, & Ambrosii. Et hanc solutionem probat sequens cap.

c ¶ *His omnibus.*] Hæc solutio non valet: quia laicus quantumcũque sit perfectus, non est eligendus: sed tantum postulandus, vt j. ead. obitum. & §. ea. in sacerdotibus. & s. dis. 59. hoc ad nos. quod autẽ dicit de his tribus, nõ obstat: quia diuina inspiratione fuit factum. 4. q. 3. §. vlti. 2 Vel dic quòd isti postulati fuerunt.

2 Subau. cui nemo digne resistere potest. 19. q. 2. cap. 2.

ECONTRA. Hæc est 2. pars, in qua probat contrarium supradictis. Ioan. de Fan.

NEophytus.] CASVS. Vercellenses vituperabãt electionẽ Ambrosii: quia neophyt' erat: & neophytos Apostolus prohibuit ordinari. Sed respõdet Ambrosius hoc ideo esse prohibitum ab Apostolo, quia neophyti consueuerũt pꝑter honores superbire: sed si humiles inueniantur, possunt ordinari: quia cessante causa cessare debet effect'. Vnde occidentales epi electionẽ suã legitimã esse iudicauerunt: & orientales eã exemplo approbauerunt: qui multos tales elegerũt.

d ¶ *Superbiam.*] s. 48. dist. quoniam.

e ¶ *Causa.*] Videtur ergo ꝙ vbi prohibetur electio ex causa, ꝙ cessante illa causa possit fieri electio, vt hic, & 28. dist. de Syracusanæ. 1. q. 1. quod pro necessitate. Arg. contra 32. quæst. 1. dixit, & 19. quæst. 2. duæ sunt. Vno modo sic potest exponi, cessante causa cessat & constitutio, idest, quando causa cessat actu & exemplo, idest, vt non possit trahi in perniciem exẽpli 3. 64. dist. §. verum. Vel dic quòd cessat circa personã illã ad hoc tantum vt dispensari possit secũ. Vel dic ꝙ tunc cessat, quando hoc in iure exprimit ꝙ cessare debeat: vel dic quãdo oĩs causa cessat & ipulsiua & finalis, & efficiẽs & occasionalis; tũc cessat cõstitutio. ff. de post. l. 1. §. sexũ.

Cõstitutiõis causa cessante an cesset ipsa constitutio.

3 Arg. ff. de pœnis. l. si quis aliquid. §. abortiõis. 1. q. 1. principatus.

f ¶ *Indicio.*] idest, per sententiam.

g ¶ *Exẽplo.*] similes ordinãdo: sed dispẽsatiue. & sic planũ ẽ.

OSius.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ si diues vel litteratus [...] multis. nec enim diuites sunt reiiciendi, vt 30. dist. hæc scripsimus.

i ¶ *Scholasticus.*] idest, litteratus.

k ¶ *De foro.*] scilicet causarum ecclesiasticarum.

l ¶ *De administratione.*] ciuili vel curiali.

m ¶ *Ante lectoris.*] j. 77. dist. quicumque & 18. q. 2. quàm sit.

n ¶ *Presbyteri.*] Hoc totum non potest fieri intra tres menses: & ita differri potest consecratio episcoporum, quandoque vltra annum, vt 7. q. 1. constitutum. & 28. dist. de Syracusanæ.

SED ALIVD. Hæc est tertia pars dist. in qua distinguit, & bene. Ioan. de Fan.

CASVS. Nunc assignat Gratianus differentiã inter postulare & eligere. Nã postulat' q est alteri subdit' laic' vel clericus. & fit hoc simplici petitione. Ille vero eligitur, qui est in sacris ordinibus constitutus. & hæc electio fit cum solennitate decreti. Et hæc differentia probatur sequenti capitulo.

o ¶ *Sed aliud est.*] Postulatio fit his verbis: petimus vt facias te promoueri, qa volumus te eligere, & tũc dicit postulari a seipso. Ab alio

Postulatio qualiter fit.

alio autem fit postulatio, vt si clericus vel laicus sit de episcopatu alterius: tunc postulatur ab epõ loci, vt 71. dist. primatus. & etiã à seipso: quia vnius cõsensus nõ sufficeret. Si autẽ laicus diceret; nolo tõsurari nisi certus sim de electiõe, vel clericus diceret; nolo ordinari nisi certus sim de epãtu: de hoc nullũ pactum est interponen-

In ordine Romano.

ab Imperatore: clericus alterius ciuitatis à suo episcopo; sed non eligitur aliquis, nisi in sacris ordinibus constitutus. Fit enim electio cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati; postulatio vero simplici petitione. Quam distinctionem B. Gregorius innuit in regesto, lib. 2. epist. 19. scribens Benenato episcopo.

Et alibi sæpe, & j. ead. c. obitum.

¶ Electio episcopi debet fieri cum solennitate decreti, omnium subscriptionibus roborati. C. XI.

EPiscopus,[a] dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti subscriptionibus[b] omniũ roborati, & dilectionis tuæ testimonio litterarum ad nos sacrandus occurrat.

Sic beatus Ambrosius[x] *ante susceptum baptisma ab Imperatore est postulatus, non electus.*

x ¶ Ambrosius.] *Quòd synodus elegerit Ambrosium, & non Imperator; ostenditur in c. Valentinianus. j. dist. 63. Ac de sua electione ipsemet Ambrosius refert aliqua lib. 1. offi. c. 1. & de pænit. lib. 2. c. 8. & in epistola ad Vercellenses.*

4 *Item clerici alterius ecclesiæ non sunt præferendi in electione ijs, qui bene militant in propria ecclesia. Vnde Cælestinus Papa ad episcopos Galliæ, epist. 2. c. 4.*

¶ Extranei emeritis in suis ecclesiis non præponantur. C. XII.

Polyc. ibidem. Ans. l. 6. c. xi. Deusdedit p. 1.

NEc emeritis[c] in suis ecclesijs clericis peregrini, & extranei, & qui ante ignorati sunt, ad exclusionem eorum, qui bene de suorum ciuium merentur testimonio, præponantur.

Idem ead. epist. c. 5.

¶ De eodem. C. XIII.

De⁹dedit ibidẽ. Polycar. ibid. Ans. l. 6. c. 25. Burch. l. 1. c. 7. Iuo par. 5. c. 61. Pann. l. 3. c. 7.

NVllus inuitis[d] detur episcopus. Cleri*, plebis, & ordinis consensus, & desiderium requiratur. Tunc autem alter de altera eligatur ecclesia; si de ciuitatis[e] ipsius clero, cui est episcopus or-

---

nendũ, vt 59. dist. hoc ad nos. & 16. q. 7. per laicos. nec peccat qui hac spe recipit ordinem, dũtamen principaliter eo proposito non ordinet: sed ad hoc vt possit pdesse. 8. q. 1. sunt in ecclesia. Si ergo clericus est de eodẽ episcopatu, ille nõ postulatur: & est monẽdus & etiã cogendus suscipere sacros ordines, vt j. ea. bene. sed laicus de eodẽ episcopatu à seipso postulat, vt s. ea. Osius. Ille aũt à quo postulatur, nõ cogitur dare postulatũ nisi velit, vt 63. dist. litteras. 85. dist. archidiaconum. 76. dist. dilectionis. in authen. de san. epis. §. nullum. coll. 9. potest tamen per superiorem cogi, vt ipsum det quando non subest iusta causa omittendi. argu. extra de iure pat. nullus. Sed quæro ad quẽ titulum ordinetur iste, cum adhuc nõ sit electus, nec aliquod habet beneficiũ? dico ad titulũ ecclesię ad quẽ est postulatus. Pone ergo, q alıũ postea eligant. hoc enim facere possunt: quia p postulationẽ nõ est ius quæsitũ postulato, vt extra de postula. bonę. & cap. postulationẽ. & ita tenebit electio alterius. Dico q licet nil iuris sit quæsitũ postulato, tñ pôt eos cõuenire, vt prouideant ei in stipẽdio cõuenięti, vt extra de iure pa. pastoralis. nõ. n. debuerunt mutare consiliũ in alterius iniuriã, vt 22. q. 2. primum, ff. de regu. iur. nemo. si autẽ nondũ elegerũt aliũ, potest eos conuenire, vt eligant ipsum ad illũ episcopatum: & hoc modo pôt dici, q possunt variare, si aliquis à seipso postulat: si vero postulatur à superiore, & postulatio præsentata est ei, & ille cõsentit: satis pôt dici, q nõ possunt variare postulationẽ, vt extra de postu. bonæ 2. Itẽ clericus alteri⁹ ecclesiæ bene pôt eligi: sed post electionẽ ẽ postulãd⁹, vt 76. dis. dilectiõis. 63. dis. litteras. 85. di. Florẽtinũ. Sed laicus primo ẽ postulãdus: deinde eligẽd⁹. extra de ele. ĩ causis.

Beneficij spe ordinem recipiens non peccat.

Postulatus pôt postulantes conuenire vt sibi prouideant.

EPiscopus.] CASVS. Quidam canonici volebant quẽdam clericum alterius ciuitatis postulare in episcopum. pręcepit ergo Gregorius cuidã episcopo visitatori illius ecclesiæ, vt prius postuletur, & postea eligatur: deinde Romam cum solennitate decreti, & cum epistola visitatoris consecrandus occurrat.

a ¶ Episcopus.] idest, dum aliquis postulatur vt fiat episcopus, vt 63. distin. litteras.

b ¶ Subscriptionibus.] in quibus continetur de vita electi, vt j. ea. Catinensis. & 7. q. 1. qualiter. Sed nũquid adeo requirit hoc decretum vt electio sine decreto facta sit nulla? Videtur q sic, vt hic, & 47. dist. de Petro. & 2. q. 1. legum. & 7. q. 1. qualiter. & 8. q. 3. talia. & 12. q. 2. sine exceptione. & 63. dist. quãto. Sed dico, quòd licet in electione requiratur decretũ cũ subscriptionibus canonicorũ: tñ electio facta sine ipso tenet. Duabus .n. de causis fit subscriptio: vna causa vt si qs vellet variare vota sua, inciperet ei obuiare ppria cõfessio, vt 1. q. 7. saluberrimũ. alia ratione, vt p subscriptionẽ sciatur an omnes canonici fuerint præsentes in electione. arg. extra de his quæ fiunt à pla. quanto. in fi. licet ergo scriptura requiratur in electione: tamen si fiat sine ipsa, tenet. & est simile: Nam in matrimonio multa requiruntur interuenire: & tamen si non interueniant, tenet matrimonium. 30. q. 5. nostrates. Ioan. contra, extra de elect. innotuit. B.

Electio facta sine decreto tenet.

SIC BEATVS. CASVS. Dicitur hic, q supradicto modo fuit Ambro. postulatus ab Imperatore, & non electus. Et ꝯ dicit iste §. illi §. §. his omnibus. Item probat Gratianus quòd clerici alterius ecclesiæ nõ sunt præferendi illis, qui in propria ecclesia bene militauerunt. qđ pbat p sequẽtia capit.

ITEM CLERICI. Hæc est 4. pars dist. in qua pbat quãdam incidentiam. & dicitur quòd nullus alterius ecclesiæ debet eligi, nisi primo omnes clerici illius ecclesiæ fuerint reprobati. Ad secundum inducit septem auctoritates: supple hic, nisi maior pars eligat aliunde, quia licitũ est eis renuntiare iuri suo. extra de elect. cum inter. Ioan. de Fant.

NEc emeritis.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q ignoti & extranei non debent præponi bene in sua ecclesia militantibus, & qui habent bonum testimonium ciuium eorum.

c ¶ Emeritis] idest, bene meritis in vita & sciẽtia. 1. q. 1. vilissimis.

NVllus.] CASVS. Quæsitum fuit à Cælestino, an clericis inuitis episcopus dari debeat de aliena ecclesia? Et respondetur quòd non, ne alter subripiat honorem alterius. Clerici enim debent habere liberam electionem: & tunc de aliena ecclesia eligantur, quando in propria nullus inuenitur idoneus: & si clerici se viderint in hoc prægrauari, sit eis facultas appellandi & contradicendi.

d ¶ Nullus inuitis.] à principio. sed si per negligentiam neminem elegissent, bene daretur eis inuitis, vt 89. distin. volumus. similiter vbi minor pars contradicit, nec habet iustam causam contradictionis, bene datur eis episcopus inuitis. Idem potest dici de laicis quòd eis inuitis non est dandus episcopus, si habent iustam causam contradictionis, vt 63. distinctio. si forte. De hoc not. 23. distin. c. illud.

Episcopus, an inuitis possit dari.

e ¶ Ciuitatis.] Numquid per hoc intelliges prius clericos totius ciuitatis vel diœcesis esse reprobandos? Videtur quòd sic, vt j. 63. distin. sacrorum. & c. plebs. & c. nosse. & extra de vsu pal. cum super. illi enim videntur esse de aliena ecclesia, cum totum non sit aliud à parte, vt extra de elect. cum nobis olim. & qui in continentibus ædificijs demorantur, Romæ morari videntur, vt ff. de verb. sign. l. qui in cõtinentibus. & l. ædificia. & l. pupillus. §. incola. sicut & à tutela reprobandi sunt omnes de ciuitate, antequã eatur ad vicinas

Electio an possit fieri de eo, qui non est de gremio.

dinandus, nullus dignus (quod euenire non credimus [a]) poterit reperiri. Primum enim illi reprobandi sunt; vt aliqui de alienis ecclesiis merito præferantur. Habeat vnusquisque fructum [b] suæ militiæ in ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem. In aliena stipendia minime alter obrepat: nec alij debitam alter sibi vendicare audeat mercedem. Sit facultas clericis renitendi, si se viderint prægrauari, & quos sibi ingeri ex transuerso agnouerint, non timeant refutare. Qui etsi non debitum præmium [c], vel liberum [d] de eo, qui eos recturus est, debent habere iudicium.

a ¶ Cleri.] *Hinc vsque ad vers.* Tunc. *sunt addita ex orig. & referuntur infra 63. c. cleri.*

PALEA. C. XIIII.

Ex regula S. Benedicti, c. 64.

IN ordinatione præpositi illa semper consideretur ratio, vt hic constituatur, quem sibi omnis concors congregatio secundum timorẽ Dei, siue etiam pars congregationis (quamuis parua) saniori consilio elegerit. Vitæ autem merito, & sapientia eligatur, qui ordinandus est, etiam si vltimus fuerit in ordine congregationis. Quòd si etiam omnis congregatio vitijs suis (quod absit) consentientem personam pari consilio elegerit, & vitia ipsa aliquatenus in notitiam episcopi, ad cuius diœcesim pertinet locus ipse, vel † ad alios vicinos præpositos, vel Christianos claruerint; prohibeant prauorum præualere consensum, & domui Dei constituant dignum dispensatorem.

† *vel abbatibus, vel Christianis vicinis claruerint*

a ¶ Palea.] *Hac palea abest ab omnibus uetustis exemplaribus Gratiani, qua sunt collata. Extat autem in regula S. Benedicti, ex qua nonnulla sunt emendata.*

Item Gregorius clero, & nobilibus ciuibus Neapolitanis, l. 8. reg. ep. 40.

¶ De eodem. C. XV.

Ansl. l. 6. c. 13.

STudij vestri sit, etiam alium, qui aptus sit, prouidere, vt † si forte Petrus, quem à vobis electum asseritis, huic ordini non videatur idoneus; sit, in quem † se vestra declinare [e] possit electio. Nam graue cleri illius erit opprobrium, vt si hic forrasse approbatus non fuerit, alium se dicant, qui eligi debeat, non habere.

† *vt si forte huic ordini hic non videatur idoneus*] orig.

† *quo*] orig.

Item Gregorius Barbaro episcopo, lib. x1. epist. 16.

¶ De eodem. C. XVI.

Io. dia. l. 3. c. 22. Deusdedit p. 1. Ansl. l. 6. c. 26.

OBitum Victoris Panormitanæ ciuitatis antistitis directa relatio patefecit. Quapropter visitationis destitutæ ecclesiæ fraternitati tuæ operam solenniter [f] delegamus: Quam ita te conuenit exhibere, vt nihil de prouectionibus clericorũ, reditu, ornatu, ministerijsque, vel quid quid est in patrimonio eiusdem, à quoquam præsumatur ecclesiæ. Et ideo dilectio tua ad prædictam ecclesiam properabit, & assiduis ad-

nas ciuitates, vt ff. de tuto. & cur. l. diuus. & pses debet esse de diœcesi, vt C. de incol. l. verũ. lib. x. & hoc cõcedit H. Sed credo sufficere, ꝙ reprobati sunt oẽs de maiori capitulo. ar. extra de verb. sig. cũ clerici. & de rescri. cũ Rodulphus. Sed quid si maior pars eligit extraneum, & minor eligit de gremio suo [1]? Videtur ꝙ hic præualebit electio paucorũ, vt 7. q. 1. denique nã in postulatione oẽs erãt concordes, vt 63. dist. litteras. Ioan. Sol. hoc falsum est. sufficit. n. ꝙ duæ partes cõsentiant in postulatione. de ele. scriptũ. B. Item minor pars iustã habet causã cõtradicendi. Vnde licet sint pauciores, auditur eorũ contradictio: vt extra de his quæ fi. á maio. par. cap. cũ in cunctis. 31. dist. Nicæna. Arg. cõtra extra de elect. cũ nobis olim. & cap. cum inter. Dico tenere electionẽ minoris partis, cũ eligunt secundum formã canonum de suo gremio. Vnde si diuersi sunt clerici, prius examinatur ille, qui est de propria, quàm qui est de aliena ecclesia, vt dist. 85. archidiaconum Florentinum. Nec obstant pmissæ decre. ideo enim tenuit ibi electio maioris partis, quia nullus fuit ibi ex aduerso electus. Sed ad huc ob. extra eo. tit. in causis. vbi pualet postulatio triũ de aliena ecclesia electioni duorũ de ppria. Sed hoc fuit propter formã mandati: qa ita conuenerãt, vt in quẽ maior pars cõueniret, ille esset potior. & de hoc not. extra de elec. cũ ĩter canonicos. Sed quid si omnes eligunt de aliena ecclesia præter vnũ q eligit de ppria? Hic dico nõ valere electionẽ vnius: qa nullũ de ppria põt eligere, cũ quilibet eorũ consensit in alium: vnde in seipsum non potest consentire. Item quid si data est aliquibus potestas vt eligant, & ipsi postulant extraneum? Tenet postulatio, vt extra de renun. post translationem. extra de elec. in causis. de postula. bonæ. licet autem aperte sint egressi fines mandati, tamen fecerunt id quod est vicinum mandato, vt ff. iudi. sol. iam tamen. §. vlt. Ioan. Quidquid dicat Ioan. eius opinio nõ seruaẽ de electione [2] minoris partis de eadẽ ecclesia. vnde cũ totũ capitulũ facere videatur, quod fit à maiori parte capituli, vt extra de his q̃ fi. à maio. par. cap. cum in cunctis. tenebit electio extranei, vt dicit T. per decre. superi⁹ allegatas: quia multa fieri nõ debent, tamen facta tenent: nã melior eligi debet, vt 8. q. 1. licet. tamẽ sufficit si bonus eligaẽ, vt extra de elec. cum nobis. & c. cum dilecti. & C. de statu. & ima. l. vlt. Bart.

[1] Ad hoc extra de electio. c. ecclesia 2. vbi de hoc plene per Phi. Arg. contra e. tit. licet, in fi. De hoc not. 23. dist. c. 1. in glo. ergo aliquis, ibi videas.

[2] Idẽ sẽtit Goff. extra de elect. in causis.

a ¶ *Non credimus.*] No. benignam præsumptionem, quòd semper præsumitur ꝙ aliquis sit dignus in ecclesia, vt ĩ. ea. obitum.

b ¶ *Fructum.*] sic ff. de adop. nec ei. §. præterea.

c ¶ *Præmium.*] scilicet obtinet, vt aliquis de ipsis eligatur. Per hoc videtur quòd licet aliqui perdiderint ius eligendi, ꝙ possunt excipere contra illum qui datur eis: videtur tamen, ꝙ excipere nõ possunt, sed tantum agere, vt extra de ap. constitutus. in fi.

d ¶ *Vel liberum.*] vel, idest, saltem.

STudij.] CASVS. Neapolitani elegerũt Petrũ in episcopũ: sed quia dicebaẽ simplex & vsurarius, mandat Gregorius vt alium eligant cũ illo de eadem ciuitate, vt si ille fuerit reprobatus, secũd⁹ cõfirmeẽ. sic dixit H. in summa. Beneuen. sic dixit: Neapolitani elegerũt Petrũ minus idoneũ: & qa idoneus nõ inueniẽ, pcipit Greg. vt aliũ inueniãt de eadẽ ciuitate, in quẽ electio eorũ valeat declinare, quẽ si nõ inuenerint, graue ipsi⁹ cleri erit oppropriũ. Potest tñ dici, ꝙ antequã inuentus esset min⁹ idoneus, mandauit eis, vt aliũ inuenirẽt in eadẽ ciuitate, & hoc videẽ melius litteræ consonare.

e ¶ *Declinare.*] Arg. ꝙ ecclesia potest in duos cõsentire, vt si vnus nõ obtineat [3], alter saltẽ obtineat. arg. 85. dist. archidiaconũ. & 8. q. 1. in scripturis. maxime vbi diffidunt de iure suo, vt extra de postu. bonę. Sed nõne priuati debent esse iure suo, vt extra de elec. cũ in cunctis? Sed hæc & similia loquuntur in eo casu, quãdo eligẽtes latebat vitiũ electi. sic 28. dist. de Syracusanæ. secundũ alios secundus potest eligi sub cõditione, vt si primus non obtineat, secũdus maneat, vt 85. dist. archidiaconũ Florentinum. sic extra de electio. cum terra. sic 7. quæst. 1. quamuis. & ca. pastoralis. Hodie euacuatur totum per cap. Inno. iiij. quod incipit, in electionibus. de elec. lib. 6.

OBitum.] CASVS. Mortuo episcopo Panormitano Gregorius posuit ibi quemdam visitatorem, cui quattuor cõmisit, vt admoneat clerum & plebem dignam personam in episcopum eligere: & vt de alia ecclesia nullum ibi eligi patiatur, nisi in ea non inueniretur idoneus. Nec aliquis laicus ad hoc officium aspirare præsumat: & vt omnia monasteria eius dispositione regantur, quousque illis proprius episcopus fuerit ordinatus.

f ¶ *Solenniter.*] idest, ita plene quasi episcopus omnia disponet, vt 12. q. 1. quoniam Velina.

a ¶ *Studio.*]

a ¶ *Studio.*] idest, dissensione, vel inuidia.
b ¶ *Et in periculum.*] Et ita videtur ꝙ si vitiosa sit electio, imputatur visitatori. Et p hoc c. dicit Hug. visitatorē habere ius i electione, vt j. ca. proximo. & 63. dist. plebs. aliās non videt quare pateretur pœnam. Sed dico, ꝙ non plus habet iuris quàm per canonem

nem, & negotia gubernanda donec ibi per ipsum pastor dignus eligatur. præcipit ergo ei vt illuc pergat, & de eodem clero talem eligi faciat, qui nec vxorem habeat, nec filios, & qui non sit criminosus: & eo electo Romam veniat consecrandus.
d ¶ *Impossibile.*] idest, non commode aliter fieri potuit: quia iste erat vicinus, sic sumitur ff. de verbo. sig. nepos Proculo. Item dicitur impossibile qđ nō est honestum. ff. de condi. institu. filius. Itē quod non iuste fit. 24. q. 2. sane. 22. q. 2. faciat homo.

Impossibile multipliciter dicit. Ad hoc C. de cur. fur. l. pen. ff. de ele. & essu. cū sane. ff. locati. cum in plures. §. 2. Filius quandoq; facit quē præsumi maiorem.

ex-hortationibus clerum, plebemque eiusdem ecclesiæ admonere festinet, vt remoto studio [a], vno eodemque consensu talem sibi præficiendum expetant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & à venerandis canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, & dilectionis tuæ testimonio litterarum ad nos sacrandus occurrat. ¶ Cōmonemus etiam fraternitatem tuam, vt nullum de altera eligi permittas ecclesia; (nisi forte inter clericos ipsius ciuitatis, in qua visitationis impendis officium, nullus ad episcopatum dignus, quod euenire non credimus, potuerit inueniri) prouisurus ante omnia; ne ad hoc [a], cuiuslibet conuersationis, vel meriti laicæ personæ aspirare præsumant; ne & conatus eorum habeatur inefficax, & in periculum [b] ordinis tui (quod absit) incurras. Monasteria autem si qua sunt in ipsius constituta parochia [c], sub tua cura, dispositioneque, quousque illic proprius fuerit ordinatus episcopus, esse concedimus.

Polyc. ibidem.

a ¶ Ne ad hoc.] *Similis clausula est etiam eodem lib. proxima epistola 17. & lib. 2. indict. 10. ep. 19. Benenato episcopo, & epist. 26. Ioanni episcopo Scyllaceno, & lib. 7. indict. 2. epist. 25. Fortunato episcopo Neapolitano. Ex quibus locis, collatis veteribus codicibus harum epistolarum, emendatus est hic locus, vt non multum discrepet ab antiqua lectione Gratiani. Verum in recentioribus editionibus epistolarum B. Gregorij in epistola hic citata legitur,* ne ad id cuiuslibet conuersationis, vel meriti laicam personam aspirare permittas.

Item Pelagius Papa Eucarpo Messanensi episcopo.

¶ De eodem. C. XVII.

Polyc. ibidem. Ans. l. 6. c. 44.

Catinensis ecclesiæ visitationem tibi iniungimus, cuius episcopum de hac luce transisse suscepta cleri relatione didicimus. Impossibile [d] enim est, vt nos in prouincia illa dumtaxat in Syracusanis partibus alij cuilibet causas, quæ ad Deum pertinent, committamus; nisi forte talem per te Deus nunc in Catinensi ecclesia eligere voluerit; de cuius conscientia possimus esse securi, vt à te labores istos paululū remouere possimus. Mox ergo dilectio tua ad supradictam Catinensem ecclesiam pergat, & hominem de clero, qui nec vxorem habeat, nec filios [e], nec crimen aliquod canonibus inimicum, eligi cum auxilio Dei compellat [f], atque suadeat: & statim eum ad vrbem Romam cum decreto, & testificatione relationis tuæ transmitte.

e ¶ *Nec filios.*] Tamen aliās quantum ad seculares honores prosunt filij, vbi filiꝰ pro anno computatur. ff. de minor. l. 2. Sed numquid istud est contra præceptum Apostoli, qui dixit, vnius vxoris virū? Solu. hic loquitur quādo præsumptio est, ꝙ propter filios dilapidet bona ecclesiæ. sic 28. dist. de Syracusanæ. & tunc dabit cautionem, & faciet inuentarium. 12. q. 1. sint manifestæ. Idem dico de nepotibus, vt in authen. quomodo oportet episcopos. §. 1. coll. 1.

f ¶ *Compellat.*] Ergo aliquis potest cogi ad episcopatum, sicut ad alios ordines, vt 40. distin. ante omnia. 92. distin. si quis episcopus per manus. 74. dist. placuit. Ioan.

Episcopatū suscipere potest quis cogi. Hoc non habetur hic: sed potius clerici sunt cōpellendi ad faciēdam electionē; secūdū Hug. & sic nō bene arguit gl. Archid.

Item Gregorius Passiuo episcopo, lib. 10. epist. 13.

¶ Qui in episcopum eligitur, non sit reus criminum, quæ sacra lex morte punit. C. XVIII.

†. Aprutium ciuitas] orig. † destituta] or.

Bene nouit fraternitas vestra, quàm longo sit tempore Aprutiū † pastorali solicitudine destitutum †: vbi diu [g] quæsiuimus, quis ordinari debuisset, & nequaquam potuimus inuenire. Sed quia Opportunus mihi in moribus suis, in psalmodiæ studio, in amore orationis valde laudatur, & religiosam vitam omnimodo agere dicitur; hunc volumus, vt fraternitas vestra ad se faciat venire, & de anima sua admoneat, quatenus in bonis studijs crescat. Et si nulla ei crimina, quæ per legis sacræ regulam morte mulctanda sunt, obuiant; tunc hortandus est, vt vel monachus [h], vel à vobis subdiaconus fiat: & post aliquantum temporis, si Deo placuerit, ipse ad pastoralem curam debeat promoueri.

Bene nouit.] Casus. Aprutiana ecclesia diu fuit destituta pastore, & longo tempore quæsiuit Gregorius, nec ibi dignum potuit inuenire. Tandem inuētus est ibi quidam Opportunus laudabilis vitæ: quare præcipit Gregorius Passiuo epō, vt illum Opportunum moneat vt i bonis studijs crescat: & si nulla crimina ei obstant, monachus vel subdiaconus fiat: & demum episcopus consecretur.

g ¶ *Vbi diu.*] Argumētum, quòd differri potest electio, cum nō inuenitur idoneus. & licet aliqui intra tempus statutum iusto impedimento detenti nō eligant, non priuantur electione, vt extra de electio. ne pro

Electio ex causa potest differri. Etiā cuiuscūq; beneficii Laur. Et per hoc vide quod leg. & not. 85. dist. c. 2.

Cui autem visitatio iniungitur, nihil de rebus eiusdem ecclesiæ à quoquam præsumi patiatur. Vnde Gregorius Gaudentio episcopo, lib. 4. epist. 12. seu cap. 56.

exprimatur. arg. 18. q. 2. hoc tantū. vnde nō dico ipsum posse eligere, vt 63. dist. §. ex his. ea autē facit visitator, quæ p sacerdotes non possunt expediri, vt 7. q. 1. pōtifices. Itē nisi intra annū pcuret, ꝙ sit ibi epūs, ipse remouetur. 8. q. 1. constitutū. & viuet de rebus ecclesiæ. 12. q. 2. charitatē. & c. ecclesiasticis. Itē visitator dare potest pbēdas & ecclesias vacātes, vt hic innuit i fi. c. & 12. q. 2. nō liceat.
c ¶ *Parochia.*] In tota diœcesi habebit iste prouisionem, vt 12. q. 1. quoniam Velina. vt patet in fine capituli.
Catinensis ecclesia.] Casus. Defuncto episcopo Catinensi Pelagius commisit Eucarpo episcopo illius ecclesiæ visitatio-

defectu. nam non currit præscriptio contra illum, qui non poterat eligere, vt extra de concess. præben. & eccle. non vacan. quia diuersitatem. & arg. C. de anna. excep. l. 1. in fi. C. de inoffi. test. contra ff. ex quibus causis ma. l. quod quidam.
h ¶ *Vel monachus.*] Sed quare monachus? forte quia erat monasterium cui deerat prælatus. Vel ideo quia si est monachus, citius potest promoueri ad sacros ordines, vt 77. distinctio. monachus. Sed nonne hic diutius expectabitur quàm per tres menses: quod esse non debet, vt 50. dist. postquam. sic s. eod. Osius. & 7. quæst. 1. constitutum.

Ex prædictis patet, ꝙ tempus deputatū ad elect. celebrandam est vtile non continuum: nam nō currit iusto impedimento deo tis: nec etiā ignorantibus. Archi.

Quoniam

Quoniam Festus.] Casus. Capuanus archiepiscopus Romæ defunctus est: & ideo Papa præcipit cuidam episcopo, vt illuc visitator accedat: & nil de rebus ecclesiæ minui patiatur: sed & clerum & plebem illius loci moneat, vt in vigilijs mortuorum, & in obsequio diuino sedule seruiat & deuote.

g ¶ Si qui.] 1.q.1.sacerdotes.& cap.si qui à pseudo episcopis.

Docendus.] Casus. Quidam populus nolebat episcopum eligere, nec pmittebat eligere clericos. quæsitū fuit à Cælestino, quid in hoc casu sit faciendū Et respondet, populū esse docendum vt prohibita non attentet: qui si non corrigitur, punietur ecclesiastica seueritate, scilicet excommunicatione.

h ¶ Per seueritatem.] scilicet excommunicationem. ferro enim resecanda sunt vulnera, &c. vt 16. q.1. in canonibus.

¶ Non patiatur à quoquam præsumi de rebus ecclesiæ, cui eius fuerit iniuncta visitatio. C. XIX.

Quoniam Festus Capuanæ ecclesiæ episcopus in Romana ciuitate positus de hac luce migrauit; curæ nobis fuit (quæ vniuersis ecclesiis à nobis impenditur) ad fraternitatē tuam præsentia scripta dirigere, vt memoratæ ecclesiæ visitator [a] accedas: sic tamen, vt nihil de prouentionibus † clericorum, reditu [b], ornatu, ministerijsque, vel quidquid præfati loci esse patuerit, à quoquam præsumi patiaris; sed omnem vigilantiam, atque cautelam circa clerum, plebemque eiusdem ecclesiæ exhibere te conuenit; vt in vigilijs, obsequioque ecclesiastico sedulo, ac deuote debeant deseruire.

Ansl.l.5.c.12.

†al. prouectionib⁹

DISTINCTIO LXII.

Breuiter [c] monstratum est, ex quibus ordinibus in quos gradus sunt eligendi. Nunc videndum est, à quibus sunt eligendi, & cōsecrandi. Electio, clericorum est [a]; petitio, plebis. Vnde Leo Papa Rustico Narbonensi episcopo, epist. 90. al. 92. c. 1.

a ¶ Est.] *In vulgatis codicibus sequebatur,* consensus principis. *In manuscriptis vero partim legitur,* consensus plebis; *partim,* petitio plebis: *atque ita est emendatum.*

¶ Non sunt habendi inter episcopos, qui nec à clericis eliguntur, nec à plebibus expetuntur. C. I.

Nulla ratio sinit, vt inter episcopos habeantur, qui nec à clericis sunt electi, nec à plebibus [d] expetiti, nec à prouincialibus † episcopis cum metropolitani iudicio consecrati. Vnde cum sæpe quæstio de male accepto honore nascatur; quis ambigat nequaquam istis esse tribuendum [e], quod nec † docetur [f] fuisse collatum? Si qui [g] autem clerici ab istis pseudo episcopis in eis ecclesiis ordinati sunt, &c. *vt infra in causa simoniacorum.*

Poly.l.2.tit.1. Burch l.1.c.2. Ansl.l.6.c.75. Iuo p.5.c.65.

†al. comprouincialibus

†al. non

‡. 1.q.1.c.si qui.

Item Cælestinus Papa ad episcopos Apuliæ, & Calabriæ, epist. 3. c. 3.

¶ Populus non debet præire, sed subsequi. C. II.

Docendus est populus, non sequendus: nosque, si nesciūt, eos quid liceat, quidue non liceat, commonere, non his consensum præbere debemus. Quisquis vero conatus fuerit tentare prohibita; sentiet censuram sedis Apostolicæ minime defuturam. Quæ enim sola admonitionis auctoritate non corrigimus, necesse est, vt per seueritatem [h] congruentem regulis vindicemus. Per totas ergo hoc, quæ proprijs rectoribus carent, ecclesias volumus innotescat, vt nullus sibi aliqua spe forsitan blanditus illudat.

Poly.l.6.tit.1. Burc.l.15.c.13. Iuo p.16.c.14. Deusdedit p.1.

Nisi aūt canonice electus fuerit, cōsecrari nō debet. Vnde Calixtus PP. ij.

Non consecretur in episcopum, nisi canonice electus. C. III.

Nullus [i] in episcopum, nisi canonice electū cōsecret. Quod si pręsumptum fuerit; & cōsecrans, & consecratus absq; recuperationis spe deponatur.

In Pōtificali est mentio huius decreti.

DISTINCTIO LXIII.

Laici [k] vero nullo modo se debēt inserere electioni. Vnde Hadria. PP. in 8. syn. Cōstātinopoli sub ipsa celebrata.

Visitatorē quis cōstituere pot.

a ¶ Visitator.] Hic habes, quòd Papa visitationis committit officium. Sed an metropolitanus possit visitatorem constituere, sicut præses curatorem, vt institu. de cura. §. vlti. Non credo. Ioan. Ego dico quòd sic: cum nō inueniam prohibitum. argumentum extra de sent. excom. nuper. B.

b ¶ Reditu] A quo custodiri debent bona vacantis ecclesiæ, notaui infra 2.q.2. charitatē. & cap. illud.

Breuiter.] Casus. Supra dictum est ex quo ordine, & in quem debeat quis promoueri: & ꝙ laici non debeant in episcopos eligi. Nūc vero docet, quòd clericorū est eligere, & populi consentire.

c ¶ Breuiter.] Nunc hic ostendit, ꝙ clericorum sit eligere, populi consentire. Ostendit etiam quòd si aliquis fuerit consecratus sine auctoritate metropolitani, deponitur. 51. distin. qui in aliquo. versi. fin.

Nulla ratio.] Casus. Quidā episcopi non fuerunt electi à clericis, nec à populo expetiti: nec metropolitani iudicio cōsecrati. Quærit de istis talib⁹ episcopis, & de ordinatis ab eis, an debeant inter episcopos & ordinatos reputari? Et respon. Leo Papa ꝙ non: potest tamen dispensari cum clericis ab eis ordinatis, vt ‡ 1.q.1. si quis à pseudo epis.

Consensus plebis est i electione requirendus.

d ¶ Nec à plebibus.] Cōsensus plebis requiritur in electione: & eo ipso consentiunt, quòd perhibent ei testimoniū: quia testimonium plebis æquiualet electioni, vt 24. dist ca. 1. & 67 dist. reliqui. Sed quid si aliquis est consecratus, qui nō habuit cōsensū plebis, numquid cassabitur consecratio? Videtur quòd sic in odiū cōsecrantiū & eligentiū cū contemptus est: licet ex gratia populus sit requirendus vel vocandus, vt 16.q.7. decernimus. 21 q.2.c.1. & 70. disti. c. 1. Nam semper consensus plebis est requirendus, vt 8.q.1. licet. Item quia laicus potest excipere contra electū: & dicere ꝙ ei inuito non est dandus episcopus, vt ‡ 63. dist. cap. si forte & c. Hadrianus. H. dicit si oritur scandalum ex hoc, ꝙ cassanda sit electio & consecratio: sed dico [l] non ideo cassandum, licet nō affuerit: quia plura exiguntur, quæ tamen omissa non vitiant factum. arg. 20 q. 5. nostrates. qa huiusmodi leuia omissa non vitiant rem, vt ff. de vētre inspicien. l. 1. in fin. eo ipso autem intelligitur laicus cōsentire, si non dissentit, vt 54. dist. si seruus 2. ff. sol ma. l. 2. §. vlti.

[l] Et bene secundum Lau. & Io. de Fan.

e ¶ Tribuendum.] Isti tamen dant ordinem, & habent eum: sed nō iuste, vt ‡. de consecra. dist. 4. nullus autem.

f ¶ Nec docet.] si. extra de iure pa. quòd autem.

Nisi. Casus. In hoc §. & seq. c. dicitur, ꝙ episcopus consecrari non debet, nisi fuerit canonice electus: & casum per te videbis.

i Nullus.] ¶ Deponatur.] 1.q.1. si qs eps. & c. si qui episcopi. ‡. dist. 50. ex pænitentibus. ‡. 36. dist. qui ecclesiasticis.

Laici.] Hæc dist. diuidit in quattuor partes. In prima pbat per 8. auctoritates sanctorū, ꝙ laici nō debēt eligere, nec electiōi itéresse nisi vocati. Secūda ibi, *Cōtra.* Tertia ibi, *Principibus.* Quarta ibi, *Verū q.* Io. de Fā. Casus. Supra dictum est, ꝙ electio est clericorum. Sed quia laici volebant interesse electionibus clericorū, ideo supponit hanc 63. dist. in qua primo ostendit, ꝙ laici nō debent interesse electionibus. vsque ad §. *His omnibus.* Deinde probatur contrarium. Deinde in §. *Electiones* ponit solutionem.

k ¶ Laici.] In præcedenti dist. ostensum est, quòd laici tātum debent

bent cõsentire electioni. plenius hic ꝓsequitur, ꝙ nullo modo debent interesse: ,& hoc facit vsque ad illũ §. *Hũ omnibus*. deinde probat ꝓrium vsque ad illũ §. *Electiones*. & ibi soluit. deinde ostendit quæ priuilegia fuerunt Imperatoribus data circa electiones, ꝗ postmodũ fuerũt eis ex causa ablata. Vltimo dicit, ꝙ religiosi viri non sunt excludẽdi ab electionibus. Est ergo hæc veritas, ꝙ nullus laicus debet interesse electioni, & in conuentuali ecclesia, nisi hoc habeat ex cõsuetudine pręscripta, vt extra de iure pa. nobis[2]. licet H. dixerit, ꝙ ibi potest bene patronus interesse, vt 18. q. 2. abbatẽ. & hoc c. dicit intelligi de non patronis: æqualiter autẽ est patronus qui minus dat, sicut qui plus: quia vnus põt supplere per operam, quod ei deest in patrimonio. ff. pro solu. l. 5. & plenius no. 16. q. 7. pie.

N *Vllus*.] Casvs. Hadrianus Papa prohibet in hoc c. vt nullus laicus, etiam in maxima positus dignitate se inserat electioni patriarchæ & archiepiscopi; & quicumque laicus canonicam electionem voluerit disturbare, debet anathematizari donec obediat.

a ¶ *Communem*.] cum ergo hæc tria requiruntur. s. cõmunis, consonans, & canonica, si vnũ istorum deest, vitiosa est electio, vt ar. 38. dist. quæ ipsis. nõ enim sufficit electionem esse cõem, nisi sit canonica, vt hic. & 79. dist. cap. 1. & c. antepe.[3] Item est hic arg. ꝙ si aliqui separatim consenserunt in aliquẽ, ꝙ talis cõsensus non valet; quia nominationes citra concilium publicum factæ nõ valent, vt 2. q. 6. noiationes, & priuata conuenticula in electionibus prohibẽtur, vt 79. dist. ca. 1. & c. nullus. H. arg. contra 63. dist. quanto. extra de electio. quod sicut. & extra de postu. bonæ 2. in fi. & seruitus separatim conceditur. ff. de serui. rustico. prædi. per fundum. Dico nullã talẽ esse electionem, cũ sit clandestina, vt extra d' electio. quia pp. ad finẽ. Ioan. Hoc hodie determinatũ est extra de electio. in Genesi. vbi dicitur, ꝙ singulares electiones non valent. Bar.

b ¶ *Ecclesia*.] ecclesiã hic vocat viros ecclesiasticos; quandoque vocatur cõgregatio fideliũ, vt ꝭ. de consecra. dist. 1. ecclesia. De hoc dixi 7. q. 1. scire.

(Vel facias cõnationem nõ proximã dist. ad 61. dist. dicitur, q. laici debent eligi ne nec eligere in hac dis. de Fan.)

¶ Laici electioni Pontificum non se inserant. C. I.

(Ansel. l. 6. c. 23. & 72. Iuo p. 5. c. 122. Pann. l. 3. c. 8. Deusdedit p. 1.)

NVllus laicorum principum, vel potentum semet inserat electioni, aut promotioni Patriarchæ Metropolitæ, aut cuiuslibet episcopi, ne videlicet inordinata hinc, & incongrua fiat confusio, vel contentio; præsertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestatiuorum, vel ceterorum laicorum habere conueniat. *& infra*. ¶ Quisquis autem sæcularium principum, & potentum, vel alterius dignitatis laicus aduersus communem [a] & consonantem, atque canonicam electionem ecclesiastici ordinis agere tentauerit; anathema sit, donec obediat, & consentiat, quidquid ecclesia [b] de electione, & ordinatione proprii præsulis se velle monstrauerit.

(ꝭ. c. proximo. Poly. l. 2. tit. 1.)

¶ *Hic citantur partes quædam vigesimi secundi canonis octauæ synodi sub Hadriano Papa ij. habitæ, & ab Anastasio bibliothecario latinitate donatæ.*

Item ex octaua synodo, actione prima.

¶ De eodem. C. II.

(Ansel. l. 6. c. 23. Iuo p. 5. c. 122. Pann. l. 3. c. 8. Deusdedit p. 1.)

HAdrianus Papa secundus (quod Nicolaus prædecessor eius dispo suerat [c]) missos suos, Donatum scilicet Hostiensem episcopum, & Stephanum Nepesinum episcopum, & Marinum diaconum sanctæ Romanæ ecclesiæ ad Basilium Imperatorem, & ad filios eius Constantinum, & Leonem Augustos [d], Constantinopolim direxit; cũ quibus & Anastasius bibliothecarius [e] Romanæ sedis, vtriusque linguæ, græcæ, & latinæ peritus perrexit: & synodo congregata (quam octauã vniuersalem synodum illuc conuenientes appellauerunt) exortum schisma de Ignatij depositione, & Photij ordinatione sedauerunt, Photium anathematizantes, & Ignatium restituentes. In qua sic statutum est: Consecrationes † [f], & promotiones episcoporum concordans prioribus conciliis, clericorum electione, ac decreto episcoporum collegij fieri sancta hæc & vniuersalis synodus diffinit, & statuit: atque iure promulgat, neminem laicorum [g] principum, vel potentum semet inserere electioni, vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitæ, aut cuiuslibet episcopi, ne videlicet inordinata hinc, & incongrua fiat confusio, vel contentio; præsertim cum in talibus nullam potestatem quemquam potestatiuorum, vel ceterorum laicorum habere conueniat: sed silere, & attendere sibi, vsquequo regulariter à collegio ecclesiæ suscipiat finem electio futuri Pontificis. Si vero quisquam laicorum ad contractandum † [h], & cooperandum inuitatur [i] ab ecclesia, licet huiusmodi, cum reuerentia, si forte voluerit, obtemperare se asciscentibus. Taliter enim dignum pastorem sibi regulariter ad suam ecclesia † salutem promouet [a].

(Poly. l. 2. tit. 1. † *Promotiones & consecrationes*] orig.)

(† *al. concertandum*] ori. & alij collect. † *al. & ecclesiæ*)

[a] ¶ Promouet.] *Si hic addatur ver.* Quisquis. *ex capite antecedente; erit integer 22. canon 8. synodi. In vulgatis sequebatur vox* clerus, *quæ in vetustiorib. est glossa inter linearis.*

(Caput est collectoris arbitratu compositũ.)

Item ex historia tripertita, lib. 7. c. 8.

H *Adrianus Papa*.] Casvs. Ignatius patriarcha Costantinopolitan[9] iniuste fuit depositus, & Photius loco eius substitutus. quã præsumptionem Nicolaus voluit remouere, sed morte præuentus non potuit, sed Hadrianus successor eius misit nuntios tres Cõstãtinopolim ad Basiliũ Imperatorem, & ad filios eius, cum quibus fuit cancellarius Romanæ sedis; & ibi octaua synod[9] cõgregata, duo fecit. Primo Photiũ deposuit, & Ignatium restituit. Secundo constituit, vt clericorũ sit electio tantum, & ꝙ nullus laicus inserat se electioni patriarchæ metropolitani vel episcopi: sed silere debet, & attendere quid clerus faciat, nisi à clericis inuitaretur ad remouendos, & impugnandos malos.

c ¶ *Dispofuerat*.] arg. successorem debere cõsummare quod antecessor inchoauit, vt hic[4], & 12. q. 2. hæc huius. & q. 5. quia.

Additio. Ad idem extra de rescrip. litteris. vbi de hoc. & 11. q. 3. si episcopus ante damnati. Papa tamen non tenebatur ad hoc, nec hoc dicitur quòd teneretur: bene tamen fecit. B.

d ¶ *Augustos*.] nota quòd filii Imperatorum dicuntur etiam Augusti, quia sperabatur, quòd essent futuri Imperatores, & quasi per augurium hoc sperabatur. Vel sicut Imperator dicitur Augustus, quia illius propositi debet esse, ꝙ augeat; sic & filius potest dici Augustus, quia & hoc propositum debet habere, cum habebit imperium[5].

e ¶ *Bibliothecarius*.] id est, cancellarius. supra 21. distin. submittitur.

f ¶ *Consecrationes*.] hæc sunt verba concilii.

g ¶ *Laicorum*.] ꝭ. 96. dist. bene quidem.

h ¶ *Ad contractandum*.] id est, simul tractandum.

i ¶ *Inuitatur*.] hinc inuitãtur laici ad electionem, alibi ad sermonem faciendum, vt 23. dist. mulier. quandoque ad causas matrimoniales, vt 35. q. 5. ad sedem. causis autem fidei interessent etiã non vocati, vt 96. dist. vbi nam. Sed numquid subscribent laici? argu. quòd sic. 7. q. 1. episcopus de loco[6].

(4 Et 18. q. 2. dudum.)

(Imperator quare dicitur Augustus.)

(5 Hoc valet ad solutionẽ eius quod habet 21. dist. nunc autẽ. 7. q. 1. in apibus. L.)

(Laici ad aliqua spiritualia inuitantur.)

(6 Ad idẽ quod le. & no. ꝭ. ead. quã to in gl. ex hoc loco. in fi. & c.)

(2 Laici non sunt excludẽdi ... Idem not. ꝭ. de Reatina.)

(3 Electio fit cõis consonans, & canonica. ... 18. q. 2. si abbas.)

V *Alentinianus.*] CASVS. Cũ ecclesia Mediolan. vacaret pastore, mortuo Auxentio hæretico, qui Mediolan. ecclesiam, vt lupus dilaniarat, venit ab oriente Valẽtinianus Imperator, & suasit epis cõgregatis, vt talem in archiepiscopum eligerent cui ẽt ipse Imperator se syncere submittere posset. epi vero cũ rogarẽt imperatorẽ, vt eligeret, ipse noluit assentire. demum Ambrosium elegerunt nondum baptizatũ. vnde Imperator gratias referens, ꝙ electus esset ad saluandas animas, cui curam corporum commiserat, cõfortauit eum vt non timeret, dicens ; Deus te adiuuabit, & ego te sẽper defendam, & pro te pugnabo.

amicus suus, vel nisi sibi iuraret. ideo præcipit ei Nicolaus, vt in ecclesia Treuerensi, & in Agrippina colonia nullum eligi patiatur in episcopum, nisi prius sedi Apostolicæ referatur.

i ¶ *Fauentem.*] in crimine adulterii cũ Gualdrada. Vel forte fecit eos iurare ei fidelitatẽ, quod clerici non debẽt facere laico. 22. q. ult.

¶ Electioni episcoporum Imperator interesse non debet. C. III.

V Alentinianus Imperator veniens ab oriente ad hesperias partes (vt refert historia ecclesiastica) mortuo Auxentio Arianæ perfidiæ magistro, qui Mediolanensem ecclesiam, vt lupus dilaniauerat, cum vellet catholicum, Deo ordinante, ibi cõsecrare episcopum, euocans episcopos[a], hæc eis locutus est. Nostis aperte, eruditi quippe diuinis eloquijs, qualem oporteat esse pontificem, & quòd non deceat eum verbo solo[b], sed etiam conuersatione gubernare subiectos, & totius semetipsum imitatorem virtutis ostendere, testemque[c] doctrinæ conuersationem bonam habere. Talem itaque in pontificali cõstituite sede; cui & nos, qui gubernamus imperium, sincere nostra capita submittamus[d], & eius monita, dum tãquam homines deliquerimus, necessario velut curantis medicamenta suscipiamus. Hæc cum dixisset Imperator, petiit synodus, vt magis ipse decerneret sapiens, & pius existens. At ille, super [a] vos[e] est, inquit, talis electio. Vos enim gratia diuina potiti, & illo splendore fulgentes, melius poteritis eligere. Tunc sacerdotes egressi, de episcopali sede tractabant. *& infra.*

¶ Cum autem ordinatione diuina Ambrosius nondum baptizatus, electus[f] fuisset; exultãs Imperator ait: Gratias ago tibi domine Deus omnipotens, & saluator noster, quoniam huic viro ego quidem commiseram corpora[g]; tu autem animas; & meam sententiam ostendisti tuæ iustitiæ conuenire. Cumque sanctus Ambrosius contristaretur de hoc, quod acciderat (vt idem ipse in suis epistolis scribit) confortauit eum Imperator, & ait: Noli timere, quia Deus, qui te elegit, semper te adiuuabit; & ego adiutor, & defensor tuus (vt meum ordinem[h] decet) semper existam. — In epist. ad Vercellenses.

a ¶ Super vos.] *Vera lectio est,* supra nos, μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς. *Sed ob glossam non est restituta.*

Item Nicolaus Papa I. Lothario regi.

¶ Auctoritate apostolica, non regio fauore episcopus est eligendus. C. IIII.

P Orro scias, quia relatum est nobis, quòd quicumque ad episcopatum in regno tuo prouehendus est; non nisi fauentem[i] tibi permittas eligi[k]. Idcirco Apostolica auctoritate sub diuini iudicij obtestatione iniũgimus tibi, vt in Treuerẽsi vrbe & in Agrippina colonia nullũ eligi patiaris, antequã relatũ super hoc, nostro Apostolatui fiat. — Iuo p. 5. c. 357.

Item ex concilio Parisiensi primo, c. 8.

¶ Non recipiatur à comprouincialibus, qui regia ordinatione episcopale culmen est adeptus. C. V.

S I per ordinationem regiam honoris istius culmen peruadere aliquis nimia temeritate præsumpserit; à comprouincialibus loci ipsius episcopis† recipi[l] nullatenus mereatur, quem indebite ordinatum cognoscunt. Si quis de comprouincialibus recipere eum contra interdicta† præsumpserit; sit à fratribus omnibus segregatus, & ab ipsorum omnium charitate semotus. — Iuo p. 5. c. 123. Pann. l. 3. c. 9. † *al. episcopus* † *al. indicta*] or.

Item ex concilio Laodicensi, c. 13.

¶ De eodem. C. VI.

N On est permittendum turbis electionem eorum facere, qui sunt ad sacerdotium promouendi. — Burc. l. 2. c. 8. Iuo p. 6. c. 28. Ansel. l. 6. c. 38. al. 43. Deusdedit parte 1. & 4.

Item ex [a] septima synodo, quæ est secunda Nicæna, 350. episcoporũ, c. 3.

a ¶ *Episcopos.*] ergo electioni metropolitani interérunt oẽs epi cõprouinciales, vt j. eo. metropolitano. & 66. dist. cap. 1. Io. sed in his nõ attendo[1] nisi cõsuetudinem, vt extra de elec. cũ ecclesia. & extra de postu. bonæ. Io. De iure cõi oĩs electio spectat ad capitulũ, vt extra de cau. pos. & proprie. cũ ecclesia. B.

b ¶ *Solo.*] sic magistri moribus, & facundia alios debent præcedere, vt C. de profes. & me. magistros. lib. 10.

c ¶ *Testemque.*] nota ꝙ conuersatio præbet alicui testimonium, vt 2. q. 7. cum pastoris.

d ¶ *Submittamus.*] arg. ꝙ imperator est minor quolibet epo. & excõicari põt ab epo, vt hic innuitur, & 18. dist. quoniam quidem. 96. dist. duo tñ. Imperator est maior in temporalibus illis qui ab eo recipiũt temporalia: sed minor est in spiritualibus. ext. de ma. & obed. solitæ. 2. q. 7. §. item cũ Dauid.

e ¶ *Super vos.*] id est, ad vos spectat. sic respõdit Theodoricus. 17. distin. §. hinc. Vel ideo hic dicit, super vos; qa electio est periculo eligentiũ[2]. si quis enim malũ nominat, tenetur de omni damno, & dispẽdio, quod per eum acciderit. C. de periculo nominatorum. l. 1. lib. 11. Item si inhabilẽ nominat, & appellatur, tenetur dare sumptus quos fecerant aduersarii. C. de decur. l. 2. lib. 10[3].

f ¶ *Electus.*] & ita male dicit G. ꝙ fuerit postulatus. s. 61. dist. §. his oĩbus. & §. sic beatus. in fi. Sed potes dicere, ꝙ fuit electus in postulandum[4]: vt extra de renun. post translationẽ. Ioã. & dicit T. ꝙ clericus alterius ecclesiæ in sacris ordinibus cõstitutus eligi potest. Ita no. in illa decre. post translationẽ. nisi sit eps, vt vr dicere dec. extra de elec. cũ iter canonicos. & postea debet postulari. B.

g ¶ *Corpora.*] & ita fuit curialis, sed absolutus fuerat, nec ex officio ꝯxerat irregularitatẽ, alioquin nõ ꝑmoueretur. 51. dist. si qs post.

h ¶ *Ordinem.*] ex hoc uerbo dixerũt qdã, ꝙ Impator dẽt habere ordinẽ subdiaconalẽ, sed nõ est verũ, qa habet militarẽ charactẽrẽ, vt 1. q. 1. qđ qdã. gerit tñ officiũ subdiacõi cũ ministrat epo.

P *Orro.*] CASVS. Lotharius Rex nõ ꝑmittebat aliquẽ ad episcopatum eligi in regno suo, nisi fauentem sibi, id est, nisi esset q. vlt. c. ult. nisi habeant ab ipso regalia. 22. q. 5. de forma.

k ¶ *Eligi.*] uidetur ergo, ꝙ in illis duabus ecclesiis non possit fieri electio, nisi uoluntas Papæ requiratur, sicut est in ecclesia Rauennatæ, uel istud pro tempore fuit statutum. Vel dic eligi, id est, consecrari[6], uel institui.

S *I per ordinationem.*] CASVS. Statutum fuit in concilio Parisiensi, ut nullus per regiam potestatẽ ad honorẽ ascendat prælaturæ: & si quis præsumpserit, ab aliis episcopis non recipiatur: & qui eum receperit, ab aliorum episcoporum cõione segregabitur. Sequentia tria cap. per se patent.

l ¶ *Recipi.*] tñ ille qui recipit ecclesiã à laico, nõ est excõicatus, sed est excõicandus, ut extra de iure pa. ꝑterea. nisi à sacramentis. 16. q. ult. c. qm. & ca. si qs deinceps. si tñ post donationẽ laici accesserit ꝯsensus epi, cõfirmatur donatio[7], ut ex. de iure pa. cura pastoralis. Io. Hodie ẽt talis intelligibilis fit, ut extra de ele. qsqs. Bar.

Electio ad quem spectat de iure communi.

1 Vt est ecclesia Rauennas.

Imperator põt ab episcopo excommunicari.

Electio est periculo eligentium.

2 Vt 61. dist. qd proderit. & cap. obitum.

3 Et de sump. recu. l. vna. li. x. Arch.

4 Sic ẽt not. j. ca. quãto. in gl. 1. Ad idem extra de ele. in causis. Electio tamẽ sic celebrata nõ est initialis. sed præparatoria ad electionẽ faciendam, sm Ioã. & Goff.

5 Adde Bal. plene hoc examinantem, & tenentẽ ꝑ epi. gl. i ꝑce.

C. & doc. c. venerabilẽ. extra de ele. & Spe. tit. de leg. §. nũ offẽdendũ. ve. 39.

6 Sic & expo. 8. q. 1. episco. 2. in fi.

Ecclesia recipiẽs à laico, est excommunicandus.

7 Scilicet si ab ipso laico donatario, nisi à plato, pura ius dat patronatus. nõ enim intelligo quod scribat, etc. quãquis habet a laico, vt a plato: secundum Lau.

O mnis

a Omnis electio. ¶ Regulam.] decimasexta quæstione septima, quis deinceps.

Non licet.] His.] CASVS Hactenus probauit, ꝙ laicus nõ debet interesse electioni. Modo vult Gratianus probare ꝯrium.

CONTRA. Hæc est secunda pars dist. in qua probat sophistice,

¶ Irrita sit electio episcopi, vel presbyteri, uel diaconi à principibus facta. C. VII.

Can. Apost. 31. ĩ.16.q.7.c.si qs. Iuo p.5.c. 120. Ans.l.6.c.8. Burc.l. 3.c.109. Deus dedit ibidem.

OMnis electio episcopi, vel presbyteri, vel diaconi à principibus facta, irrita maneat, secundum regulam [a], quæ dicit [Si quis episcopus sęcularibus potestatibus vsus, ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur; & segregentur [β] ab ecclesia omnes, qui illi communicant.

a ¶ Ex septima.] *Citabatur antea ex secunda actione sexta synodi. Restitutus est locus ex Iuone.*

β ¶ Et segregentur.] *In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus est:* segregetur. *Sed plerisq; cũ vulgata lectione conuenit. In canone 31. Apostolorũ græce sic legitur.* καθαιρείσθω, καὶ ἀφοριζέσθω, καὶ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες, *& infra 16.q.7.c. Si quis episcopus, vbi hic idem canon ex alia refertur versione, legitur:* & segregetur, omnesque, qui illi cõicant, *eodẽque modo est apud Anselmum. Verum in versione Anastasii bibliothecarij legitur, quemadmodum apud Gratianum, & conuenit cum versione prisca, ac Dionysiana.*

Item ex concilio Martini Papæ, c.1.

Apud Martinũ Bracharensem c. 1.

¶ Non eligantur à populo, qui sunt promouendi ad clerum. C. VIII.

ĩ.dist. 24.epi.& dist.61.epm. Burch.l.1.c.10. Iuo p.5.c.64. Ans. l.6. c.8.al. 12.

NOn licet populo electionem facere eorum, qui ad sacerdotium promouentur: sed in iudicio episcoporum sit, vt ipsi eum probent, si in sermone, & fide, & spirituali vita edoctus sit.

His omnibus auctoritatibus laici excluduntur ab electione sacerdotum, atque iniungitur eis necessitas obediendi, non libertas imperandi.

2 *Contra* [b] *vero scribit B. Gregorius Ioanni episcopo primæ* [c] *Iustinianæ* ‡ *Illyricæ, lib.4. epist.15. seu. c.59.*

¶ Voluntas principis in ordinatione Pontificis desideratur. C. IX.

Ans.l.6.c.95.

QVia igitur suscepta fratrum, & coepiscoporum nostrorum relatio ad locum vos sacerdotij, totius concilij [d] vnito consensu, & serenissimi principis voluntate declarat accersiri, gratias omnipotenti Deo creatori nostro magna cum exultatione retulimus, qui vitã actusq; vestros ita de præteritis fecit esse probabiles, vt omnium vos, quod est valde laudabile, faceret placere iudicio. Quibus nos quoque in personam fraternitatis tuæ per omnia consentimus [e]: atque omnipotentem Dominum deprecamur, vt charitatem vestram, sicut sua gratia elegit, ita in omnibus sua protectione custodiat.

Idem Gregorius Ioanni subdiacono, lib.2. Indict. xi. epist.30. seu cap. 69.

¶ Clerus, & populus Pontificis electioni intersint. C. X.

Ans.l.6.c.26. Polyc.l. 1. tit. 5.

QVanto Apostolica sedes, Deo auctore, cunctis prælata constat ecclesijs; tanto inter multiplices curas, & illa nos valde solicitat, vbi ad consecrandum antistitem, nostrum expectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio ecclesiæ Mediolanensis episcopo, sua nobis relatione clerus innotuit, in electione se filij nostri Constantij diaconi sui vnanimiter consensisse. Sed quoniam eadem non fuit subscripta relatio [f], ne quid, quod ad cautelam pertinet, omittamus; huius idcirco præcepti auctoritate suffultum Ge-

stice, ꝙ laici possunt & debent interesse electioni epi & archidiaco. Ioan. de Fan. dicit cap. ad hoc inducta esse intelligenda, ꝙ tantum debent consentire, non autẽ eligere, nisi hoc habeant ex priuilegio speciali: vel sunt uocandi ad tempus ex causa.

b ¶ Contra.] Tu dicas, ꝙ laici debent interesse non ad eligendũ, sed ad consentiendum. ĩ.eo. nosse [1].

c ¶ Prima Iustiniana.] id est Salonitanæ: quæ sic dicta est: quia Iustinianus ibi natus est. Alij dicunt de Rauẽna, quia vtraque est Illyrica, vel adiacet Illyrico mari.

QVia.] CASVS. Ioannes de communi voluntate totius cõcilij & principis electus est ĩ epm primæ Iustinianæ: quod cum audisset Grego. retulit gratias Deo, & confirmauit eũdem: & rogauit Deum vt ipsum custodiret.

d ¶ Concilij.] id est, collegij.

e ¶ Consentimus.] confirmando electionem tuam: & ita Papa confirmat omnes metropolitanos, vt ĩ.eo. quanto. & c. Salonitanæ. & 100. dist. quoniam. quod verum est cũ non habent primatem: sed ei nullo medio subsunt, vt ĩ.eo. cum longe. & ĩ. dist. proxi. quia per ambitiones. nisi velis dicere, ꝙ eoipso quòd quis recipit pallium à Papa, intelligitur confirmari ab ipso: immo & plerique archiepiscopi non confirmantur nec consecrãtur, nisi à suis subditis: nec petitur confirmatio à Papa, sed tantum pallium, vt dixi. De hoc 51. dist. qui in aliquo.

QVanto.] CASVS. Laurentio Mediolaneñ. archiepo sublato de medio, Constantinus diaconus electus est in eius locum vnanimi consensu à clericis: q̃ supplicauerunt Papæ vt ipsũ confirmaret. Sed qa in petitione eorum non continebant̃ clericorum subscriptiones, ideo Gregorius præcipit Ioãni subdiacono, vt Genuam proficisceret̃: & voluntates Mediolaneñ. qui illic coacti barbarica seueritate detinebantur, inuestigaret. & si omnium voluntates in electione eius ꝑdurare cognosceret, auctoritate apostolica faceret ipsum à suffraganeis consecrari.

f ¶ Relatio.] Ex hoc loco quidam dixerunt, ꝙ electio posset variari vsque ad subscriptionẽ: sed post, nõ. arg. 1.q.7. saluberrimũ. & 27.q.1. omnes feminæ. & arg. pro eis extra de cen. olim. Alij dicunt vsque ad cõfirmationem esse ambulatoriam voluntatem eligẽtium, vt extra de præb. cũ nõ ignores. & ex eo ꝙ dicit hic, ꝑdurare. ĩ. eo. Salonitanæ. 28. dist. de Syracusanæ. 71. dist. studij. vnde & priora stipendia retinet electus vsque ad cõfirmationẽ, vt extra de elec. cum in cũctis. nec cogitur inscribere qui excipit ꝯ electum non confirmatũ: qa non deijcit̃ ab obtento, sed ab obtinendo, vt extra de accusa. super his. Item qa ante confirmationẽ non renuntiat electus ẽpatui, cum adhuc nihil iuris sit cõsecutus, vt extra de trãsla. inter. Sed tu dicas, ꝙ per cõsensum eligentium ius est acquisitum electo: dũ tñ ipse cõsentiat [2], vel consentire velit, vt extra de electio. cũ inter canonicos. in fine. Ioan. nec possunt post electionem variare: sed ante publicationẽ scrutinij possunt, vt extra de ele. publicato. B. Si quęras quale ius acqritur electo per electionem, dico ꝙ ius prælaturæ, & ius administrandi: sed non exercitiũ ꝑlaturæ vel administrationis. per confirmationem enim nihil iuris noui acquirit̃: sed tantum exercitium: extra de rescrip. pastoralis. in fine. 16.q.1.§. ecce. electio enim facit Imperatorem, vt 93. dist. legimus. Sed quærit̃ vtrum per nominationem aliquid iuris acquirat̃ nominato? vr̃ ꝙ sic. vt 16.q.7.ꝯ sanctorũ. & 2.q.6. nominationes. & 72. dist. placuit. & extra de elec. auditis. Arg. ꝯ extra de elec. ꝙ sicut. & c. innotuit. Dico ꝙ [3] si nominatio est tractatus præcedens electionem, per nominationem nihil iuris acquirit̃. nam per talem nominationem exprimitur consensus de futuro: & est sensus; nomino talem, id est, nomino eũ eligendũ: sicut etiã aliquis eligitur in postulandũ, vt extra de renun. post traslationẽ. & s̃. eo. Valentinianus. sicut nõ ꝯhitur matrimonium carnale per hęc verba; nomino te in mulierẽ. sed si per denominationẽ exprimit̃ consensus de ꝑsenti, tunc denominato ius est acquisitum: qa non refert quibus verbis qs exprimat cõsensum, vt 22.q.5. humanæ. maxime si cõsuetudo est alicuius ecclesiæ, ꝙ per talia verba celebretur electio: tunc in talibus ad cõmunẽ intelligentiã verborũ est recurrendũ, vt extra de spõ. ex litteris. 1. Quid de postulatione iuris sit, dixi. s̃. 61. dis. §. sed aliud. Sed quare reprobat̃ hic electio ꝑꝑ defectũ subscriptionis? sed intellige ꝙ hic non erãt duæ partes ꝑsentes [4], quæ ad minus debẽt esse in electione: & ideo in fraudẽ nolebant subscribere,

Electus ius acquiritur per consensum eligẽtium.

2 Intellige secũdum id quod habet̃ extra lib. 6. de ele. quam sit. Gre. x.

Electus quod ius habet.

Nominatio an tribuat aliquod ius nominato.

3 Ista etiam fuit hic sententia H. quã fouet Goff. extra de trãslat.

4 Vel eligãt indignũ: ꝯm Vincen. & B qđ dic vt. no extra de postu. bonæ 2. glos. ideo dicit, &c.

ne eorũ paucitas reprehenderet.vnde cũ ab initio nõ fuerit cõsensus eorũ legitimus, bene dicit Papa si perdurat.sic s̄.28.dist.de Syracusanæ.& 39 dist.Petrus.Sed vr̄,ꝙ non esset denuo requirẽdus eorũ cõsensus,vt ff.de ser.ru.præ.p fundum.sed illud non est simile:q̃a seruitus cõcedi potest separatim: sed electio debet esse cõis, vt hic dr̄,& eo.c.1. sed cum Gratianus intelligat hoc.c.ꝙ consensus laicorũ hic requirebat: quare ergo dicit subscripta relatione,cũ laici non subscribant? Videt ꝙ subscribãt, vt 7.q.1.eṗs de loco.& 1.q.6.si q̃s autem eṗatũ.Itẽ subscriptio non est de electione,sed de solẽnitate, vt 61.dis.eṗs.

k ¶ *Sæpe.*] j.eo cap.vlti.& j.8.q.1.nec nouum.

l ¶ *Clero & populo.*] Et nota verbum semel hic positum, æquiuoce poni.sic 28.dist.presbyterorum.

m ¶ *Episcopus per Aemiliam.*] Aemilia dicitur à Rauenna vsque ad Placentiam.

... nuam [a] te proficisci necesse est. Et quia multi illic Mediolanensium coacti barbarica [b] feritate consistunt,eorum te voluntates oportet cõuocatis eis in commune perscrutari. Et si nulla eos diuersitas ab electionis vnitate disterminat, si quidem in prædicto filio nostro Constãtio omnium voluntates, atque consensum perdurare [c] cognoscis;tũc eum a proprijs episcopis,sicut antiquitatis mos exigit, cum nostræ auctoritatis assensu [d] solatiante & auxiliante Domino,facias consecrari; quatenus huiusmodi seruata consuetudine, & Apostolica sedes proprium vigorem retineat, & a se concessa alijs sua iura non minuat.

Item Gelasius Papa Philippo, & Geruntino† episcopis. († al. Gerontio)

¶ In electione episcopi populus debet adesse. C. XI.

Ansl.l.5.c.50.

PLebs Diotrensis data nobis petitione defleuit diu se sine rectoris proprij gubernatione dispergi. Ac sicut asseritur,is qui a vobis iam probatus dicitur, a paucis, & tenuibus [e] putatur electus, cum ad vos † (al. nos) pertineat,vniuersos assidua admonitione compellere,vt omnes in vnũ quem dignum sacerdotio viderint,& sine aliqua reprehensione, consentiant. Et ideo fratres charissimi diuersos ex omnibus [f] sæpe dicti loci parochijs presbyteros, diaconos, & vniuersam turbam [g] vos oportet sæpius conuocare; quatenus non, prout cuilibet libuerit, sed concordantibus animis talem,vobis admonentibus [h] ,sibi quærant sola diuinitatis attentione personam, quam nulla contrarietas, a constitutis possit reuocare præscriptis.

Item Stephanus eṗs seruus seruorũ Dei Romano archiepiscopo Rauẽnati.

¶ De eodem. C. XII.

Ansl.l.6.c.36.

NOsse tuam fraternitatem volumus ad nostras aures fore peruentum,Imolensem [i] episcopum ab hac luce migrasse, in cuius successoris electione, populi diuisionem prouenisse audiuimus. Quod quia sæpe [k] contingere solet (quærentibus singulis quæ sua sunt,non quæ Iesu Christi) non adeo miramur. (Philip. 2.) Verumtamen in hoc tuam plurimum oportet adhiberi solicitudinem, vt conuocato clero [l] & populo,talis ibi eligatur per Dei misericordiam, cui sacri non obuient canones. Sacerdotum quippe est electio: & fidelis populi consensus adhibendus est;quia docendus est populus,non sequendus. (s̄.62.dist.c. docendus.)

Item Nicolaus Papa Ioanni Rauennati archiepiscopo.

¶ De eodem. C. XIII.

EPiscopos per Æmiliam [m] non consecres, nisi post electionem cleri, & populi.

¶ *In vetusto codice Mutinensi sex concilij Romæ habiti referuntur capitula, quorum secundum est hoc.Et de hac eadem re habentur multa in Pontificali manuscripto in gestis Nicolai primi.*

Item Pelagius Papa Iuliano episcopo Grumentino.

¶ De eodem. C. XIIII.

j.dist.76.c. ult. Poly.l.2.tit.29. Ansl.l.6.c.60. Iuo.p.6.c.112.

LItteras charitatis tuæ suscepimus, quibus significas,Latinum diaconum tuum ad episcopatum ecclesiæ Marcellianensis a clero, & omnibus, qui illic conueniunt, postulari. *& infra.* ¶ Sed nunc & hoc dicimus, vt si eum omnes [n] eligunt, & uis [o] eum concedere, Lit-...

(Absentes vnde vocantur ad electionem.)

a ¶ *Genuam*] Nota ꝙ vocant absentes à Mediolano vsque ad Genuam: sed non vsq; ad 12. dietas, vt extra de ele.cum inter.Quid de hoc iuris sit,dixi 7.q.1.factus. extra de elec. in Genesi.

b ¶ *Barbarica.*]propter hoc verbũ inducit magister cap.vt etiã cõsensus laicorũ requiratur.

c ¶ *Perdurare.*] Arg. ꝙ non est consensus nisi duret,vt de poe.dist.1.diuortiũ.extra de verb.sig.nam & ego.ff. de in rem ver. si pro patre. §.versum.

d ¶ *Assensu.*]Hic habes ꝙ Papa confirmat electionẽ metropolitani, vt dixi s̄.cap. proximo.

Lebs.] CASVS. PVacãte ecclesia Diotrensi,electus est ibi q̃dã à paucis & tenuib⁹, ceteris discordãtibus: cuius electionem Philippus & Geruntius visitatores illius ecclesiæ reprobauerũt: quod cũ audisset Gelasius, præcepit visitatoribus vt omni turba clericorũ & laicorum conuocata moneant eos talẽ psonam eligere ĩ prælatũ, quæ non posset pati repulsam.

e ¶ *Et tenuibus*]id est, modicæ auctoritatis.& sic non tantum numerus,sed etiam auctoritas eligentiũ consideratur.arg.19. dist.in canonicis.Argu.contra extra de elect.dudum.

(Electioni episcopi qui debent interesse.)

f ¶ *Ex omnibus.*] Ergo in electione eṗi totus clerus ciuitatis interesse,vt hic,& j.eo.obeuntibus.& 8.q.1. licet.sed verum est ꝙ interrerunt ad consentiendũ, non ad eligendum, vel intersunt si est consuetudo longa.extra de cau.pos.& proprie.cum ecclesia.

g ¶ *Turbam.*]Hoc c.& omnia quæ dicunt laicos vocari ad electionem,intelligit H.de patronis.Dic vt s̄.in prin.huius dist.

h ¶ *Admonentibus.*] Ergo patet hic, quòd visitator non eligit, vt dixi 61.dist.obitum.

Osse.] CASVS. NDefuncto Imolensi episcopo vota populi se diuiserunt in partes in electione successoris. Vnde præcipit Stephanus archiepiscopo Rauennati,vt clero & populo cõuocato monente eo talis in eṗm eligatur,cui nõ possint canones obuiare. Dicit etiam quòd clericorum est eligere:populi vero consentire. Sequens cap.patet.

i ¶ *Imolensem*] tamen tempore Stephani non erat Imola sedes eṗalis:sed iuxta,in castro sancti Casiani [1] .Et sic est argumen. ꝙ non vitiat rescriptum, licet quis nominetur eṗs nõ nomine cathedræ.sed hoc ideo fecit,quia locus ille celebrior erat.

([1] Tempore Imperatoris Friderici antiqui, & Othonis quarti eṗs Imolensis appellabat eṗs Corneliensis. hic vide contineri in priuilegio p̄dicti Othonis, quod est ipsius eṗi Imolensis. in ecclesia vocabat ecclesia Corbalien. Archid.)

Itteras.] CASVS. LIulianus eṗs Grumentinus significauit Pelagio,ꝙ clerus & populus Marcellian̄. ecclesiæ postulabat in eṗm Latinum diaconum suum. Papa vero rescribit, ꝙ gaudet, si vult ipsum concedere.& deinde si potest electus occurrat ante pascha,vt & tunc in sabbato immediate post pascha ordinetur.

n ¶ *Omnes.*]Hic colligitur,ꝙ omnes consentire debent in postulatione extranei, vt dixi s̄ 61.dist.nullus.& ideo dicit decre.ꝙ postulatio non admittit in discordia,vt extra de postul.præ.bonæ.quod tamen verum est secundum distinctionem eius quod legitur extra de electio.scriptum est.

o ¶ *Et vis.*]Hic habes ꝙ clericus alterius eṗi est postulãdus,vt 61. dist.§.sed aliud.& cap.Osius.& laicus etiam est postulãdus, vt ibi dr̄:& illegitimus,vt extra de elec.innotuit. Item hic habes,ꝙ eṗs non cogitur dare postulatũ, vt 85.dist. Florentinum. Nemo enim cogit emancipare filium suum,vt institut.q̃ mo. ius pa.po. sol. §. vlti.Sed pone ꝙ eligatur talis clericus, & eṗs eius postea nõ consentiat : numquid isti sunt priuati electione, quia elegerunt eum quem non poterant habere: vel numquid consensus illius à quo erat postulandus, confirmat electionem ? argu. ꝙ non confirmat, exra eod. auditus. Argu. quòd sic,extra eo.quòd sicut. & extra de iure

(Electio vel postulatio de clerico alteri subdito facta an valeat.)

Idem si simpliciter eligitur, vt satis patet 76. dist. electionis. ext. de ele. ecclesia 2. & extra li. 5. eod. tit. ca. quā sic.

iure pa. cura pastoralis. Ad hoc dico, ꝙ si eligitur in postulandū, bene tenet talis electio, vt extra de renun. post trāslationē. Vel dic, ꝙ si elegerunt eo proposito, vt statim debeat tenere electio, non ratificatur per sequētem cōsensum illius à quo esset postulandus. Si vero sciebant electionem per se inualidam esse, sed sperabant, ꝙ

erant curiales qui postulati fuerunt ab Imperatore. Notā ꝙ ista tria seq. cap. s. Reatina. nobis. & lectis. de vno & eodem clerico loquūtur. s. Colono. & illud c. lectis. præcedit alia duo cap. & primo debet legi secundum naturam rei gestæ. Est ergo casus illius cap. lectis. Reatina ecclesia pastore destituta, Colonus diaconus ab omnib[9] vnanimiter est electus, pro quo ordinando, & cōsecrando Guido comes Stephano Papæ supplicauit. Stephanus vero noluit eū ordinare: quia imperialē epistolam absolutionis iuxta morem non detulerat. & ideo ne molestaretur imperialis animus: eius petitionē nō admisit, sed suadet comiti, vt acquirat epistolā imperialē, & tunc habita licētia iuxta eius voluntatem cōsecrabit.

gratum nobis esse cognosce; & si potest, ante diem sanctum festinet occurrere, vt vel sabbato ipso noctis magnæ post baptismū cum Dei gratia valeat ordinari.

Idem Laurentio episcopo Centumcellensi.

¶ Ex sacra [a] principis quis ordinatur. C. XV.

Ans. l. 7. c. 94.

PRincipali [a] deuotissimorum militum, qui illic in ciuitate Centumcellensi consistunt, relatione ad nos directa sacram insinuant se clementissimi principis [b] impetrasse, quæ eis presbyterum, diaconum, & subdiaconum fieri debere præcepit. Ideo hortamur dilectionem tuā, vt personas ipsas videas, & diligenter inquiras, ne aliquid contra canones commisissent; & si eos inculpabiles reppereris, & vitæ ipsorum laudabile testimonium videris, veniente mediana [c] septimana [†] al. hebdomada, Paschæ, si Dominus voluerit, & si vixerimus [d], vnumquemque per officia, quæ prædiximus, non differas promouere.

a ¶ Ex sacra.] *Emendata est hac rubrica, vt indicet illum, de quo agitur, fuisse ad petitionem Imperatoris ordinatum: sacra enim epistolam Imperatoris significat.*

Item Leo quartus Lothario, & Ludouico Augustis.

¶ Papa rogat Augustos, vt Reatinam ecclesiam cuidam electo dignentur concedere. C. XVI.

REatina [e] ecclesia, quæ per tot temporum spatia pastoralibus curis destituta consistit; dignum est, vt brachio amplitudinis vestræ subleuetur, ac gubernationis regmine protegatur. Vnde salutationis alloquio præmisso vestram mansuetudinem depræcamur, quatenus Colono humili diacono eamdem ecclesiam ad regendum concedere dignemini; vt vestra licentia [f] accepta [g] ibidem eum, Deo adiuuante, consecrare valeamus episcopum. Sinautem in prædicta ecclesia nolueritis [†] al. volueritis, vt præficiatur episcopus, Tusculanam [†] al. Asculanā ecclesiam, quæ viduata existit, illi vestra serenitas dignetur cōcedere, vt consecratus à nostro præsulatu Deo omnipotēti, vestroq; imperio grates [h] peragere valeat.

Item Ritæ Comitissæ.

¶ Regio præcepto ab Apostolico Colonus Reatinæ ecclesiæ ordinatur episcopus. C. XVII.

NObis dominus [i] Imperator, & imperatrix per suas epistolas direxerunt, vt Colonum Reatina ecclesia, quæ pastoris officio per longa iam tempora destituta videbatur, episcopum facere deberemus, sicut & fecimus.

Item Stephanus Guidoni Comiti.

a ¶ *Principali.*] Ex c. isto & seq. dicit H. patronum debere eligere cum aliis in ecclesia cōuentuali. Alij dicunt ꝙ ecclesia episcopalis nō habet patronum.

b ¶ *Principis.*] Sed quare petebatur istud ab Imperatore; qa forte isti curiales erant, vel forte patronus erat. Et ita est arg. ꝙ patronus non tātum prælatum, sed etiam subdiaconū, & diaconum potest instituere. arg. 18. q. 2. Eleutherius. 16. q. 2. si qs episcoporum. in Auth. de san. epi. §. si quis oratorij domū. coll. 9. & extra de fil. pres. ex trāsmissa. dum tamen hoc fiat cū consensu prælati, vt extra eo. tit. proposuit. Sed verius credo hoc spectare ad ipsū prælatum, vt ipse possit ministros præficere, quos velit, vt extra de iure patro. postulasti. Quid iuris habeat in electione patronus, dicit decre. extra de iure patro. nobis. B.

Patronus vtrum instituere possit.

Istam sententiam sequitur in. 16. q. 7. decernimus, vbi dicit, Nō credo quòd patronus debet eligere nisi prælati: vel interesse electioni nisi p. prælati. Arch.

c ¶ *Mediana septimana.*] scilicet cum cantatur, sitientes. Io.

ꝙ Dominus Papa eam ratam haberet; tunc ratificatione Domini Papæ cōfirmatur. sic 9. q. 2. Lugdunensis. Similem distinctionē facit lex. ff. de sol. si quis offerenti. Vel dic, ꝙ non est inconueniens, si clericus alienus eligatur, quia talis primo debet eligi, & postea postulari, vt dixi 61. dist. §. sed aliud. Item obiicitur, cum clericus cōtradicente episcopo possit fieri Monachus, vt 19. q. 2. c. 1. ergo multo fortius potest promoueri ad episcopale regimē, cū ille transeat pro priuata vtilitate, iste pro communi, quæ præiudicat priuatæ, vt 7. q. 1. scias. & 8. q. 1. in scripturis. extra de postu. bonæ 1. Respō. monachus transit ad locum deiectionis vbi nulla præsumitur ambitio: hic vero præsumitur ambitio ex eo, ꝙ nolente epō vltro se ingerit, qui potius trahi deberet, vt 8. q. 1. sciendum [2], male tñ facit episcopus si eum absque iustitia negat, vt 7. q. 1. omnis q. & p superiorem cogi pōt. arg. extra de iure pat. nullus. principali.

PRincipali.] CASVS. Milites Centūcellenses impetrarunt rescriptum à principe, in quo dabat eius licentiam, vt in ecclesia Centumcellensi ordinaretur vnus presbyter, & vnus diaconus, & subdiaconus; quod cum Papæ significassent, præcepit Laurentio epō, vt si personas illas inculpabiles inuenirer, & bonæ vitæ, & laudabilis testimonij, adueniente mediana hebdomada vnūquēque per præfata officia promoueret. Et dicit H. ꝙ ista 4. c. intelligunde ecclesijs in quibus Imperator habebat iuspatronatus, vel isti

d ¶ *Si vixerimus.*] si habes vixeritis, planū est. si habes vixerimus, est arg. ꝙ mandatum & præceptum morte mādantis re integra soluitur. extra de offic. deleg. gratum. Io.

De hoc j. 13. q. 1. c. vlt. dic vt ibi.

REatina.] CASVS. Leo Papa præmisso salutationis alloquio rogauit Imperatorē Lothariū, & Ludouicū, vt ecclesiā Reatinā dudum destitutam pastore concederet gubernandā Colono diacono; quod si nollet facere, cōcederet ei Tusculanā ecclesiā, quę diu vacauit: vt consecratus Deo, & sibi gratias agere posit.

e ¶ *Reatina.*] hoc ca. & duo seq. loquuntur in eadem materia.

f ¶ *Licentia.*] consensus principis est requirendus electione celebrata, vt extra de elec. ꝙ sicut. nisi aliud suadeat scandalum. extra eo. quia. vel præscripta cōsuetudo [5], vt extra de iure patro. nobis.

Principis cōsensus est electionē celebrata requirendus.

g ¶ *Accepta.*] 26. q. 7. decernimus.

h ¶ *Grates.*] spirituales, non carnales. 1. q. 1. filium. hoc enim esset simonia, ut 1. q. 1. sunt nonnulli. & q. 2. sicut. Immo uidetur, ꝙ non sit simonia, dummodo ex post facto mere sine aliqua ambitione petentis. 1. q. 2. sicut episcopum.

Idem notatū est s. eo. in summa, dic ꝙ ius eligendi in collegiata ecclesia nō cadit in laicum. secus i parochia. 16. q. 1. in parochia. & q. 7. decernimus. Arch.

NObis.] CASVS. In hoc cap. dicitur qualiter Imperator misit litteras suas Papæ, in quibus dedit ei licentiā consecrādi dictum Colonum in ecclesia Reatina, quod & Papa fecit.

i ¶ *Dominus Imperator.*] ex humilitate hoc fecit, cum ipse sit filius ecclesiæ, ut 96. dist. si Imperator.

a L*Ectis.*] [5] *Diu.*] id est, vltra tres menses, vt 50. dist. postquã. nisi causa necessitatis [5], vt 75. dist. quoniam. & 7. q. 1. constitutum. Et ita restringitur quandoque vaga significatio alicuius verbi, vt 65. dist. de persona.

*M*Etropolitano.] CASVS. Dicitur hic, quod defuncto metropolitano omnes suffraganei debent ad sedem archiepiscopalem conuenire, vt omnium ciuium & clericorũ voluntate discussa, ex presbyteris vel diaconibus eiusdem ecclesiæ optimus ordinetur.

b *Ad ciuitatem metropolim.*] ibi enim consecrandus est metropolitanus, vt 51. dist. qui in aliquo. Et est arg. hic quòd prouinciales episcopi intererũt electioni metropolitani [1], vt 5. eo. Valentinianus.

c *Ex presbyteris.*] presbyterum præmittit. qui enim prior est in ordine, erit prior in electione [3] 75. dist. ca. vlti. & 61. dist. statuimus. vnde hæc dictio, vel, non dat illis optionẽ sic vel sic eligendi, sed ordo verborum ostendit quo ordine debeant eligere. sic j. de consecr. distin. 2. in Christo 2. & optime hoc dicit. ff. ad Trebel. l. heredes in fi.

d *Vel diaconis.*] hodie ex subdiaconis potest eligi, extra de ætate & qualit. a multis.

e *Optimus.*] si. in Authen. de monachis. §. ordinationem. coll. 1. Sed quis dicetur optimus? qui & principalem locum tenet. quod enim per superabundantiam dicitur, vni soli conuenit, vt ff. de verb. oblig. vbi aũt non apparet. 1. respon. ff de ædil. edic. si venditor. §. vlt. Qualiter istud intelligatur, inuenies 8. q. 1. licet.

*S*I in plebibus.] CASVS. Isidorus docet hic, quod ad officium archidiaconi pertinet, vt defuncto vel deposito archipresbytero alicuius loci archidiaconus illuc vadat, & à clero, & à populo faciat electionẽ fieri, & ipsam plebem regat donec archipresbyter ibi ordinetur.

f *Proficiscatur.*] speciali auctoritate episcopi, aliàs non liceret [4], vt extra de offic. archid. cum satis. nisi hoc habeat de consuetudine præscripta. & sic intelligo extra de excess. prælat. ad hoc. & extra de app. bonæ & extra de institu. cum venissent. Quid tamẽ de hoc iuris sit, dixit 25. dist. perlectis.

*A*Gatho.] CASVS. Consuetudo erat, quod electio Papæ subscripta repræsentaretur Imperatori Constantinopoli. & tunc temporis electus dabat quamdam summam pecuniæ Imperatori, ad quam summã releuandam misit Agatho Ioannem epm Portuen. Constantinopolim, qui in octaua Paschę in ecclesia sanctæ Sophię latine Missam coram Patriarcha & principe celebrauit, & ad suã postulationem accepit imperiale rescriptũ, per quod solita quantitas est ei relaxata: ita tamen vt electio pontificis Imperatori semper repræsentaretur, vt cum Imperatoris conscientia, & iussione pontificis ordinatio deberet prospere fieri; sicut factũ fuit de Vitaliano, cuius electio fuit pñtata ipsis pricipib⁹, sicut cõsuetudo erat.

¶ Imperatoris epistola in electionis confirmatione desideratur. C. XVIII.

LEctis sagacitatis vestræ apicibus, qui defuncto ecclesiæ Reatinæ antistite, clerum & plebem eiusdem ecclesiæ elegisse sibi futurũ antistitem, nobisque cõsecrandum vestro studio directum esse, ne ipsa ecclesia diu [a] sine proprio constet pastore, fatebantur; nos de obitu prioris dolentes, nunc ipsum electũ vnanimitate †, & canonica ipsius ecclesiæ electione, vt mandastis, tam citissime ordinare omisimus, quòd imperialem nobis, vt mos est, absolutionis minime detulit epistolam. Pro qua scilicet re ambiguum est nobis: ideo voluntati vestræ in hoc parere distulimus; ne augustalis animus durissime hoc, quocumque modo perciperet. Sed scientes ecclesiam Dei sine proprio diu pastore non debere consistere, gloriæ vestræ mandamus, quoniam aliter nos agere non debuimus, vt vestra † solertia, imperiali, vt prisca consuetudo dictat, percepta licentia, & nobis, quemadmodum vos scire credimus, imperatoria directa epistola tunc voluntati vestræ de hoc parebimus, eumdemque electum, Domino adiuuante, consecrabimus: quod, charissime fili, moleste nullo modo suscipias.

S. Antonin. parte 2. tit. 16. c. 1. §. 1.

† al. vnanimi

† al. vt à vestra

Item Leo Papa primus ad Anastasium Thessalonicensem episcopum, epist. 82. al. 84. c. 6.

¶ Clericorum, & ciuium voluntate metropolitanus est ordinandus. C. XIX.

MEtropolitano defuncto, cum in loco eius alius fuerit subrogandus, prouinciales episcopi ad ciuitatẽ metropolim † [b] conuenire debebunt, vt omnium clericorum, atque ciuium voluntate discussa ex presbyteris [c] eiusdẽ ecclesiæ, vel diaconis [d] optimus [e] ordinetur.

Ansel. l. 6. c. 19. al. 15. Iuo p. 5. c. 348. Deusdedit p. 1.

† al. metropolitanam

Item Isidorus in lib. officiorum.

¶ Cum clero, & populo archipresbyteri fiat electio. C. XX.

SI in plebibus archipresbyteri obierint, aut pro aliquo reatu exinde electi fuerint, archidiaconus, quanto ocius proficiscatur [f] illuc, & cum clericis, & populis † ipsius plebis electionẽ faciat; quatenus dignus pastor domui Dei constituatur, & dum ordinatur, eius prouidentia ipsa plebs custodiatur.

† al. presbyteris

Item ex gestis Romanorum Pontificum.

¶ Electus in Romanum Pontificem non ordinetur, nisi eius decretum Imperatori primum præsentetur. C. XXI.

AGatho natione Siculus, cuius legatione fungens Ioannes episcopus Portuensis Dominico die octauarum Paschæ in ecclesia sanctæ Sophiæ publicas Missas coram principe, & patriarcha latine celebrauit, hic suscepit diualem † secundum suam postulationem, per quã releuata est quantitas, quæ solita [g] erat dari pro ordinatione pontificis facienda †; sic tamen vt si cõtigerit post eius transitum electionem fieri, non debeat ordinari, qui electus fuerit, nisi prius decretum generale introducatur in regiam † vrbem secundum antiquam cõsuetudinem, vt cum eius scientia, & iussione debeat ordinatio prouenire †. ¶ Item Vitalianus natione Signiensis direxit responsales suos cum synodica epistola iuxta consuetudinem in regiam vrbem ad pijssimos principes significans de ordinatione sua.

In Põtificali Vaticano in decretis Agathonis, & Tomo. 2. cõc. in decretis eiusdem.

† iussione] orig.

† al. faciendi

† al. regia vrbe

† al prosperari

In Põtific. in gestis Vitaliani Papæ.

g *Quæ solita.*] Quilibet enim episcopus dare consueuit aliquid Imperatori in electione sua, vt j. ea. quia. dummodo reditus episcopales excederent duas libras auri, vt in Authen. de sanct. epis. §. 4. & forte tunc cum mos erat, crimen non erat [5], vt 32. quæ. 4. obiciuntur. Sed nonne Imperator commisit simoniam relaxando illud ius sub hac conditione, vt consensus eius requiratur in electione? Sed dic, quòd non, quia prius vtrumque ius habuit, vnde modo alterum potuit [6] remittere. ideo autem petit à Papa hanc consuetudinem tolli, quia continebat speciem mali, vt 1. quæst. 1. emendari.

[5] Ad hoc supra 61. distin. Obus. &c. bene. & ibi de hoc. extra de elec. ne pro defectu.

[1] Facit ad hoc 63. dist. cap. 1.

[3] Id est, vt prius eligatur. arg ad hoc 64. dist. episcoporum secundum Lau.

Quod per superabundantiã dicitur, vni soli cõuenit.

[4] Arg. opt 94. dist. cap vlt. in fi. decre. hic à leg. cum satis. non probat, quoniã loquitur in cõmissione curæ animarum. hoc autẽ c. si in plebibus. loquitur de custodia vacantis ecclesiæ, quod dic vt no. 16. q. 7. c. nullus. Archid.

Qua

Adria-

Hadrianus.] Casus. Desiderius rex morabat̃ Papiæ, q̃ totã Italiam stimulauit: pp quem repellendum Hadrianus Papa fecit Carolum venire: qui Papiæ dimisso exercitu, Romam iuit: ibique honorifice receptus, Papiam rediјt: & tandiu eam obsedit, donec Desiderium regem cepit. Deinde Romã reuersus, synodũ con-gregauit: vbi Hadrianus cum centum quinquagintatribus epis dedit Carolo potestatem eligendi Papam, & ordinandi sedem apostolicam, & confirmandi omnes epos & archiepiscopos per prouincias: & quicumque contra hoc priuilegium veniret, anathema esset: & nisi resipisceret, bona eius publicari præcepit.

Item ex historia ecclesiastica.

¶ Imperator ius habet eligendi Pontificem. C. XXII.

Pann. l. 8. c. 134.

HAdrianus Papa Romam venire Carolum regem ad defendendas[a] res ecclesiæ postulauit. Carolus vero Romam veniens Papiam obsedit: ibique relicto exercitu in sancta resurrectione ab Hadriano Papa Romæ honorifice susceptus est. Post sanctam vero resurrectionem reuersus Papiam cepit Desiderium regem: deinde Romam reuersus constituit ibi synodum cum Hadriano Papa in patriarchio Lateranensi in ecclesia sancti Saluatoris: quæ synodus celebrata est à CLIII. episcopis religiosis, & abbatibus. Hadrianus autem Papa cũ vniuersa synodo tradiderunt Carolo ius, & potestatem eligendi Pontificem, & ordinandi Apostolicam sedem. Dignitatem quoque patriciatus[b] ei concesserũt. Insuper archiepiscopos, & episcopos per singulas[c] prouincias ab eo inuestituram accipere diffiniuit: & vt nisi a rege laudetur, & inuestiatur, episcopus à nemine consecretur: & quicumque contra hoc decretum ageret, anathematis vinculo eum innodauit, & nisi resipisceret, bona eius publicari[d] præcepit.

Item Leo Papa.

¶ Electio Romani Pontificis ad ius pertinet Imperatoris. C. XXIII.

Pann. l. 8. c. 136.

IN synodo[a] congregata Romæ in ecclesia sancti Saluatoris. Ad exẽplum beati Hadriani Apostolicæ sedis antistitis, qui domino Carolo victoriosissimo regi Francorum, & Longobardorum, Patriciatus dignitatem, ac ordinationem Apostolicæ sedis, & inuestituram episcoporum concessit: ego quoque Leo episcopus seruus seruorum Dei, cum toto clero, ac Romano populo constituimus, & confirmamus[e], & corroboramus, & per nostram Apostolicam auctoritatem concedimus, atque largimur domino Othoni primo[f] regi Teutonicorum, eiusque successoribus huius regni Italiæ in perpetuum facultatem eligendi successorem[g], atque summæ sedis Apostolicæ Pontificem ordinandi, ac per hoc[h] archiepiscopos, seu episcopos, vt ipsi ab eo inuestituram accipiant, & consecrationem, vnde debent, exceptis his, quos Imperator Pontificibus, & archiepiscopis concessit[i]: & vt nemo deinceps cuiusque dignitatis, vel religiositatis eligendi vel patricium, vel Pontificem summæ sedis Apostolicæ, aut quemcumque episcopum ordinandi habeat facultatem absque consensu ipsius Imperatoris (quod tamen fiat absque omni pecunia) & vt ipse sit patricius[k], & rex. Quòd si a clero, & populo quis eligatur episcopus, nisi a supradicto rege laudetur, & inuestiatur, non consecretur. Si quis cõtra hanc regulam, & Apostolicam[l] auctoritatem aliquid molietur, hũc excommunicationi subiacere decernimus: & nisi resipuerit, irreuocabili exilio[m] puniri, vel vltimis supplicijs affici[n].

a ¶ In synodo.] *Initium huius capitis videtur esse istud:* Ad exemplum, &c. *verba autem, quæ antecedunt, ipsa quoque pertinere ad titulum, vt integer titulus ita habeat.* Leo Papa in synodo congregata Romæ in ecclesia sancti Saluatoris *Est autem Leo octauus, de quo multa scribit Luitprandus in fine libri sexti. & S. Antoninus par. 2. tit. 16. c. 16.*

a ¶ *Defendendas.*] ad hoc tenent omnes principes, vt 23. q. 5. principes. & si nollent eam defendere, possunt excommunicari. 23. q. 5. administratores. Ioan.

b ¶ *Patriciatus.*] vt puniret crimina, & secundum hoc potest intelligi. 2. q. 6. omnis oppressus. Et ita iudex ecclesiasticus alij potest committere causam sanguinis. Vel intellige q̃ est aduocatus Romæ, vt extra de elect. venerabilem.

c ¶ *Per singulas.*] ergo in Frãcia & i Hispania: vnus est enim [1] Imperator, vt 7. q. 1. in apibus. quod concedo nisi probant se exẽptos ab imperatore, vt 23. q. 8. §. ecce. vnde adhuc de capite suo dabũt tributum Imperatori omnes, cũ non probent se exẽptos ab Imperatore, vt ff. de censi. l. vlt. si enim dicunt se nõ subesse Romano imperio, per consequens dicũt se non habere aliquid ꝓprij, vt s. dist. 1. ius Quiritiũ. fateamur [2] ergo Imperatorem esse dñm mundi, vt ff. ad legẽ Rhod. deprecatio. Obstat [3] q̃ Reges Hispaniæ cum non subessent imperio, regnum ab hostium faucibus eruerunt.

d ¶ *Publicari.*] Hic ecclesia publicat bona laicorum, & quandoq; deponit laicos à dignitatibus. 32. q. 5. præceptorũ. in fi. Vel dic q̃ hic docet ecclesia quid fieri debeat. sic 24. q. 3. de illicita. & 5. q. vlt. delatori.

IN synodo.] Casus. In hoc cap. continet̃ q̃ sicut Hadrianus cõcessit priuilegiũ Carolo: ita Leo Papa in synodo Romæ congregata cõcessit idẽ priuilegiũ Othoni primo Regi Teutonicorum, & eius successoribus, vt ipse eligat sibi successorem, & ordinet Romanum pontificem, & epos & archiepos, vt ab eo inuestiturã accipiant: nisi aliquorum inuestiturã cõcesserit Romanis pontificibus, vel archiepis: & qui ꝯ venerit: decreuit excõicationi subiacere: & nisi resipisceret, irreuocabiliter exulare: vel si laicus est, vltimo supplicio affici.

e ¶ *Confirmamus.*] Arg. q̃ idẽ potest dare & cõfirmare. 23. dist. in nomine. extra de elec. cũ inter. Arg. ꝯ extra de fi. instru. c. inter dilectos [4] dic q̃ non potest eodẽ respectu: sed diuersis, vt in d. c. cum inter. & ff. de iuris. om. iud. & qa quandoq; etiam dr̃ dare, id est, datum ostẽdere. vt 23. q. 5. §. hinc notandum. ff. de testa. heredes. §. si quid.

f ¶ *Primo.*] non dicas primo regi, sed primo Othoni, id est, ante quẽ nullus alius fuit. sic extra de verbo. signi. Ioseph. & ff. de verbo. signifi. proximus.

g ¶ *Successorem.*] Hoc speciale fuit ꝯ id. 8. q. 1. Moyses. sic 7. q. 1. petisti. hic patet q̃ maximã habet potestatem Papa circa imperium. Sed dic q̃ tantum in Italia permittit ei facere successorem.

h ¶ *Ac per hoc.*] quasi dicat: ex quo in Romana ecclesia hoc permittit̃: ergo & in minoribus. Et est arg. q̃ idem iuris est in membris, quod in capite, vt 16. q. 2. cap. 1. 12. q. 2. cognouimus. & q. 1. præcipimus. & 1. q. 3. si quis episcopus. 24. q. 1. rogamus.

i ¶ *Concessit.*] videtur ergo q̃ imperator possit dare priuilegium libertatis, vt extra de restitu. in integ. auditis.

K ¶ *Sit patricius.*] & sic Papa dat hic gladij potestatem: cuius tamẽ exercitium ipse non habet. Io. extra de electio. suffraganeis. B.

l ¶ *Apostolicam.*] Sed numquid Papa posset ei potestatem dare, vt deponeret ipsum? sic in hæresi. & de consensu Cardinaliũ: immo in omnibus se potest subijcere ei, vt 2. q. 7. nos si.

m ¶ *Exilio.*] not. ecclesiam posse aliquem mittere in exilium, vt 3. q. 4. hi qui.

n ¶ *Affici.*] Cum hæc priuilegia fuerint omnibus successoribus data, quare non vtuntur eis? Respon. quia Imperatores eis renunciauerunt, vt j. ead. tibi. Item quia per abusum ea perdiderunt, vt j. ead. §. verum. Item quia ex causa fuerunt eis concessa. vnde cessante causa, ipsa cessauerunt, vt 1. q. 7. quod pro remedio. Nec obst. quod hic dicitur de successoribus: quia hoc intelligendum est de illis successoribus, qui hoc impetrare possunt, vt 23. dist. i nomine.

subiiciatur imperio. glo. in c. 1. in princi. de pa. iuram. fir. tenet q̃ sic. Communiter tamen tenetur contrarium per tex. in in cap. per venerabilem. extra qui fi. sint legi. Spe. i tit. de app. §. nunc tractemus. in prin. Bar. in l. hostes. in 2. col. ff. de cap. & Bal. in d. c. 1. de pa. iur. fir. reprobata ibi glo. & etiã ibi ponit Andr. de Yser. Item ꝑ hoc adde concord. in apostil. ad Bal. in l. 1. C. de sũma trini. idẽ de rege Hispaniæ, gl. magna ad fi. in c. & necesse, de don. int. iur. & vxo. Pan. c. venerabilem. col. 9. de ele. Bal. l. id quod apud hostes. de leg. 1.

4 Ibi distinguitur vtrum esset ibi donatiuum vel confirmatiuum. nam nõ potest donare si iam donatum erat, vt in hac decre. in fi. i. 1. de do. circa fin. nec idem dare & cõfirmare simul & semel, nisi ostendatur concessio principis primo. ff. de iur. om. iudic. l. & quia. Archi.

Papa dat gladij potestatem.

Imperatores multa perdiderun. priuilegia.

S *Alonitanæ.*] CASVS. Maximus dicebatur in quattuor deliquisse. Primo, quia per simoniam archiepatum Salonitanæ ciuitatis acquisierat. Secundo, quia ordinatus fuerat Papa irrequisito, vel eius responsali. Tertio, quia post excõicationem à Papa latam sub cõditione si diuina celebraret, eo quod sic fuerat ordinatus, Missas cantare præsumpsit audacia quorundam sæcularium, quibus multa præmia, sua ecclesia spoliata, dare dicebat. Quarto, quod fornicationis vitio laborabat. Sed ad preces principum Constantinopolitanæ ciuitatis ratã habuit eius ordinationẽ. Alia vero mala illius indiscussa relinquere noluit: ideoq; præcepit sibi, vt Romã venire nõ differret: & si non venerit, districtione canonica ferietur.

a ¶ *Iussissent.*] Argu. quod auctoritas maioris excusat [1], vt 14.q.5.dixit. 28.dist.diaconi. 23.q.5.miles. Arg. contra 12.q.2. quicumque. & 16.q.1. in canonibus. Ioan. Sol. in malo nulli est obdiẽdum: nec aliquis excusatur, vt 11.q.3.si dominus. B.

[1] Etiam in atrocioribus quo ad quid, vt no. 86. dist. an putatis.

Obediendum nõ est alicui in malo.

b ¶ *Sub excommunicationis.*] Ex hoc videtur quod per talia verba fiat excõicatio: cum sic dicitur; præcipio tibi hoc sub pœna excommunicationis. Et est arg. ad idem extra de eo qui or. fur. rece. c.1. Arg. contra extra de iure patro. relatum. in fi. & de sagittarijs. cap. vno. vbi de hoc. H. dicit quod si talis prohibitio fiat à canone, non fit excõicatio per illa verba, vt 30. dist. per totum. secus si ab homine [2]: quia canõ mitius agit quàm homo, vt 26.q.7. alligant. & ff. de arbi. Celsus. Alij dicunt, quod refert an diffiniendo illa verba proferantur, vt tunc per ea fiat excõicatio, an constituendo ius: & tunc non fiat excõicatio per illa verba. Sed hæc veritas est, quod illa verba non habent vim sententiæ, sed tantũ comminationis, vt C. cõmina. epistolas, per totũ. Hoc autem scias, quod sub conditione potest quis excõicari: & taliter hic intelligo latam sententiã: vnde existente conditione ligat excõicatio, & non prius: & tamen à tali excõicatione potest appellari: licet H. contrarium scripserit, vt extra de appel. præterea 2. & hoc ideo, quia excõicatio tunc non trahit secum suam executionem; quia non cedit, nec venit dies ante existentem conditionem, vt ff. de verb. signi. cedere. Sed quid si excõicans moritur priusquàm existat conditio? tunc dico excõicatum quando extat conditio; & ita aliquis excõicatur à mortuo [3]. Vtrum autem conditione existente intelligatur retro fuisse excõicatus, per id quod legitur. ff. qui pot. in pigno. hab. l. potior. & ff. de manumis. test. Neratius. Vel tantum à tẽpore conditionis extantis, per id quod est. ff. de ædil. edi. bouem. §. si sub conditione. disputationi relinquo. Ioan. Ego credo quod à die existentis conditionis per decre. illam, præterea. extra de ap. B.

Excommunicatio an feratur per hæc verba: præcipio sub pœna excõicationis.

[2] Quia tunc est ligatus, vt hic. & extra de appel. præterea. & de eo, qui fur. ordi. rece. c.1. secũdũ Lau. qui hic sequitur hanc sententiam Hu.

Excommunicari potest quis sub conditione.

Excommunicatus à mortuo.

[3] Arg. cõtra 27.q.1. cap. 2. in prin.

c ¶ *Obediens.*] hoc dicit ex humilitate, quia ei præcipere nõ poterãt. H.

d ¶ *Laxaui.*] Not. epm remittere posse quæ ad ipsum spectãt, nõ quæ ad Deũ [4]: arg. 23.q.4. si is qui prælatus. Sed nonne quæ fiũt in personã epi, vel alterius prælati, fiunt in contemptũ ecclesiæ, & ideo in Deũ? vtiq; sed principaliter in prælatũ. s. dis. 45. & quia emẽdat. & 23.q.4. iter.

Episcopus an possit iniuriam sibi factam remittere.

[4] Adde ad hanc glos. tex. in l. si quis in hoc. cũ sua Authen. C. de san. epis.

e ¶ *Ac si me.*] Arg. quod ratihabitio sequens facit aliquid legitimum, quod ab initio factum fuit illegitime. extra de iure patro. cura. 18.q.2. de monachis. 9.q.2. Lugdunen.

f ¶ *Cognoui.*] per auditum. 2.q.5. quanto. 22.q.5. hoc videtur. non tamquam iudex. 2.q.1. §. quando.

C *Vm longe.*] CASVS. Consuetudo erat in Hispania, quod quoties moriebatur eps, omnes epi comprouinciales congregabant, vt Regi de obitu præsulis significarẽt. Sed quia quandoq; nũtiorum impediebatur celeritas, ita quod sine magno incommodo electio principis non valebat expectari: & si recederẽt, oportebat eos iterũ conuenire ad consecrationẽ electi: & sic eis difficultas maxima incumbebat: similiter & Regi imminebat difficultas, cũ alijs negotijs impeditus non posset tam cito consulto eporum respondere: quod consultum numerosa necessitas expectabat: ideo placuit omnibus epis Hispaniæ, vt archieps Toletanus haberet potestatẽ confirmandi & ordinandi in quibuslibet prouincijs epos: quos regalis potestas eligat saluo priuilegio cuiuslibet prouinciæ: ita tamen vt quicumque fuerit ordinatus, post suam ordinationem intra spatiũ trium mensium proprio archiepiscopo se præsentet.

g ¶ *Potestati.*] nihil tamen hic Regi subtrahitur: quia sicut prius eligebat, ita & modo post priuilegium Toletano episcopo concessum. B.

h ¶ *Atque Gallicia.*] connumerat hic Galliciam Hispaniæ, cũ tamen sit pars eius: & ita pars connumeratur suo toti. sic infra eod. ego. & C. de excusatio. tuto. exactores. vbi dicitur, oneribus & tutelis.

ADDITIO. Cum tamen omnis tutela sit onus. & ita ius non respicit talem connumerationem. Vel locus est sicut loquuntur peregrini. vel non est pars eius, secundum Lau.

i ¶ *Priuilegio.*] id est, iure. sic 9.q.3. saluo [5]. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. si debitor. §.1. potius ergo onus quàm ius primatiæ cõcessum fuit huic Toletano epo. cum enim Rex eligeret olim de consilio omnium episcoporum, hoc consilium conceditur ei hic.

[5] Et sic non consentit alio saluo iure ...

K ¶ *Maneat.*] Argu. propter loci & temporis difficultatem electionem fieri à quo non debeat; sic extra de iure patro. si vero. & 24.q.1. pudenda. 93 dist. iuxta.

l ¶ *Episcopis eligere.*] id est, à Rege electos consecrare & cõfirmare.

m ¶ *Infra.*] infra dist. 93. iuxta. extra de iure patro. si vero. infra 65. dis. si quis contra. sed non est contra [6].

[6] Sub. immo ... tius concord... cum hic dicitur ... tra trium mensium, & cum ... bus mẽsibus ... pletis: quod ... est secundum Ioan.

Item Gregorius lib. 4. reg. epist. 34. seu cap. 78. ad Constantiã Augustam.

¶ Præcepto principum, Maximo remittitur, quòd absque auctoritate Apostolica ordinatur. C. XXIIII.

Poly. l. 1. tit. 5.

SAlonitanæ ciuitatis episcopus me, ac responsali meo nesciente, ordinatus est: & facta res est, quæ sub nullis anterioribus principibus euenit. Quod ego audiens, ad eundem præuaricatorem, qui inordinate ordinatus est, protinus misi, vt omnino Missarum solennia celebrare nullo modo præsumeret, nisi prius à serenissimis dominis cognoscerem, si hoc fieri ipsi iussissent [a]. Quod ei sub excommunicationis [b] interpositione mandaui. Qui † contempto me, atque despecto, in audaciam quorumdam secularium hominum, quibus, denudata sua ecclesia, præmia multa præbere dicitur, nunc vsque Missas facere præsumit, atque ad me venire secundum iussionem dominorum noluit. Ego autem præceptioni pietatis eorum obediens [c], eidem Maximo, qui me nesciente ordinatus est, hoc, quòd in ordinatione sua me, vel responsalem meũ prætermittere præsumpsit, ita ex corde laxaui [d], ac si me [e] auctore fuisset ordinatus. Alia vero peruersa illius, scilicet mala corporalia, quæ cognoui [f], vel quia cum pecunijs est electus, vel quia excommunicatus Missas facere præsumpsit, propter Deum irrequisita relinquere non possum. *& infra.* ¶ Et si ad me diu venire distulerit, in eo exercere districtionem canonicam nullo modo cessabo.

† al. &] orig.

Item ex concilio Toletano 12. c. 6.

¶ In electione episcoporum, principis desideratur assensus. C. XXV.

CVm † longe lateque diffuso tractu terrarum, commeantium impeditur celeritas nuntiorum, quo aut nõ queat regis auribus decedentis præsulis transitus innotesci, aut de successore morientis episcopi libera principis electio præstolari; nascitur sæpe, & nostro ordini de relatione talium difficultas, & regiæ potestati [g] dum consultum nostrũ pro subrogandis pontificibus sustinet, innumerosa † necessitas. Vnde placuit omnibus pontificibus Hispaniæ, atque Gallicię † [h], vt saluo priuilegio [i] vniuscuiusque prouinciæ, licitũ maneat [k] deinceps Toletano pontifici, quoscumq; regalis potestas elegerit, & iã dicti Toletani episcopi iudiciũ dignos esse probauerit, in quibuslibet prouincijs & in præcedentium sedibus præficere præsules, & decedentibus episcopis [l] eligere successores: sic tamen, vt quisquis ille fuerit ordinatus, post ordinationis suæ tempus infra [m] trium mensium spatium proprij metropolitani præsentiam uisurus accedat.

† *Dum*] orig. in quo hæc oratio pendet ab alio principio.

† al. *iniuriosa*

† al. *Gallia*

ELECTIO-

ELECTIONES. Casus. Iste §. respicit proximũ cap. cum longe. Non solum in Hispania eligebantur episcopi per Reges, sed etiam electiones summorũ pontificũ & episcoporũ quondã Imperatoribus repræsentabantur: sicut factũ est de Ambro. & Grego. Vnde apparet laicos ab electione non esse excludẽdos. Hãc vero

d ¶ *Ciuium.*] non rusticorum extra ciuitatem consistentium.
e ¶ *Honoratorũ.*] s. maiorũ de populo, & clero. s̃. ea. Hadrian⁹, in fi.
f ¶ *Arbitrium.*] s̃. dist. 23. cap. 1. 24. dist. c. nullus.
g ¶ *In ordinationibus.*] idest, electionibus.
h ¶ *Ordinis consensus.*] quia dicitur ordo cerdonum, pellipariorũ, vel alterius corporis.

Electiones quoque summorum Pontificum, atque aliorum infra præsulum quondam Imperatoribus repræsentabantur: sicut de electione beati Ambrosii, & beati Gregorij [a] *legitur. Quibus exemplis, & præmissis auctoritatibus liquido colligitur, laicos non esse excludendos ab electione, neque principes reijciendos ab ordinatione ecclesiarum. Sed quòd populus iubetur electioni interesse; non præcipitur aduocari ad electionem faciendam, sed ad consensum electioni adhibendum. Sacerdotum enim (vt in fine superioris capituli Stephani* [b] *Papæ legitur) est electio: & fidelis populi est humiliter consentire. Desiderium ergo plebis requiritur, vt clericorum electioni concordet. Tunc enim in ecclesia Dei rite præficietur antistes; cum populus pariter in eum acclamauerit, quem clerus communi voto elegerit.*

Vnde Cælestinus Papa ait ad episcopos Galliæ, epist. 2. c. 5.

s̃. ead. c. nosse.

¶ Plebis non est eligere, sed electioni consentire. C. XXVI.

CLeri, plebis, & ordinis consensus, & desiderium requiratur.

s̃. di. 61. c. null⁹. Poly. l. 2 tit. 1. & ceteri, vt s.

Item Leo primus ad episcopos Viennensis prouinciæ, epist. 87. al. 89. [sed paulo aliter, & copiosius.]

¶ De eodem. C. XXVII.

VOta[c] ciuium[d], testimonia populorum, honoratorum[e] arbitriũ[f], electio clericorum in ordinationibus[g] sacerdotum expectantur. *& infra.* ¶ Per pacem, & quietẽ sacerdotes, qui præfuturi sunt, postulentur: teneatur subscriptio clericorum; honoratorum testimonium, ordinis consensus[h], & plebis[i].

3 *Principibus vero, atque Imperatoribus electiones Romanorum Pontificum, atque aliorum episcoporum referendas vsus, & constitutio tradidit pro schismaticorum, atque hæreticorum dissensionibus; quibus nonnumquã ecclesia Dei concussa periclitabatur. Contra quos legibus* [k] *fidelissimorum Imperatorum frequenter ecclesia munita legitur. ¶ Repræsentabatur ergo electio Pontificum catholicorum principibus, vt eorum auctoritate roborata nullus hæreticorum, vel schismaticorum auderet contraire, & vt ipsi principes tamquam deuotissimi filij in eum consentirent, quem sibi in patrem eligi viderent, vt ei in omnibus suffragatores existerent; sicut Valentinianus beato Ambrosio supra legitur dixisse [Noli timere; quia & Deus, qui te elegit, semper te adiuuabit, & ego adiutor, & defensor tuus, vt meũ ordinem decet, semper existam.] Vnde Stephanus Papa statuit, dicens.*

s̃. c. Valentinianus.

¶ Præsentibus legatis Imperatoris ordinetur Pontifex Romanus. C. XXVIII.

Pann. l. 3. c. 1. & Stephanus Papa.

QVia sancta Romana Ecclesia, cui, auctore Deo, præsidemus, à pluribus patitur violentias, Pontifice obeunte; quæ ob hoc inferuntur, quia absque Imperiali notitia Pontificis fit consecratio; nec canonico ritu, & consuetudine ab Imperatore directi intersunt nuntij, qui scandala fieri vetent: volumus, vt cum instituendus est Pontifex, conuenientibus episcopis, & vniuerso clero eligatur præsente[l] senatu, & populo, qui ordinandus est; & sic ab omnibus electus præsentibus legatis imperialibus consecretur; nullusque sine periculo sui iuramenta[m], vel promissiones aliquas noua adinuentione audeat extorquere; nisi quæ antiqua exigit consuetudo[n]; ne vel ecclesia scandalizetur, & imperialis honorificentia minuatur.

i ¶ *Et plebis.*] nomine plebis censentur illi, qui nõ sunt collecti ad aliquod corpus [1] faciẽdum: de quo corpore habes ff. quod cuiusq; vniuer. l. 1. & ẽ ad hoc bonum simile. C. de episco. aud. l. iubemus.

PRINCIPIBVS. Hæc est tertia pars huius dist. in qua reddit rationem, quare vocabãtur principes ad electiones. Archidia.

Casus. Hic duplex ratio redditur, quare quõdã Regibus & Imperatoribus electiones repræsentabantur: scilicet vt nullus hæreticorũ & schismaticorum electioni cõtraueniret, pro quibus sępe ecclesia periclitabatur: & vt ipsi principes tãquã filij deuotissimi consentirent in electũ, quẽ sibi viderent in patrẽ eligi: sicut de Ambro. fecit Valentinianus. Et quod principes interessẽt propter hæreticos & schismaticos, probat per sequens capitulum.

k ¶ *Legibus.*] 23. q. 7. cap. 1. & 2. & distin. 8. quo iure.

QVia.] Casus. Romana ecclesia sæpe patiebatur molestias in obitu Papæ, & in electiõe successoris: quia nũtij Imperatoris deerãt: ideo statuit Stephanus, quod electio Papæ nõ fieret nisi præsẽte populo, & senatu, & Imperatore, vel eius legatis: vt scãdala remoueantur, & eis præsẽtibus cõsecretur: & null⁹ audeat extorquere iuramẽta vel promissiones, nisi quæ fuerint de antiqua consuetudine.

l ¶ *Præsente.*] infra 79. dist. nullus.

m ¶ *Iuramenta.*] videtur ergo, quòd ante electionem non sit præstãdum iuramentũ de indẽnitate ecclesiæ, vt

Plebis nomine qui censentur.

[1] De hoc le. & no. extra de exces. præla. delicta. & per Inno. extra de offi. or. cum ab ecclesiarum. Archid.

Iurandũ ne est de indemnitate ecclesiæ ante electionem.

vero cõtrarietatẽ soluit Gratianus, dicens quod laici nõ debẽt vocari ad electionẽ faciendã, sed ad præbendũ electioni consensum. Nã clericorũ est eligere, & populi consentire: sicut supra in cap. nosse. in fi. Et quod laici vocẽtur ad electionẽ nõ vt eligãt, sed vt cõsentiant electioni, probat per duo sequentia capitula, quorũ primum patet.
a ¶ *Et beati Gregorij.*] non in hoc volumine, nisi arg. s̃. ea. Agatho.
b ¶ *Stephani.*] s̃. ead. dist. nosse.

VOta.] Casus. Dicitur in hoc cap. quæ debeant in electione concurrere, scilicet conniuentia & consensus ciuium, bona fama populi, maiorum laicorum arbitriũ & voluntas, & electio clericorum, & subscriptio.
c ¶ *Vota.*] idest, conniuentia & consensus, vt s̃. dist. 24. episcopus.

8. q. 3. Artaldus. & s̃. 28. dist. de Syracusanæ. præsumetur enim hęc ideo facere vt eligeretur. Dicunt tamen quidam, quod si est consuetudo, quòd præstetur, præstari potest: & sic intelligunt quod dicitur hic in fi. Quid tamen iuris sit de hoc, habes 8. q. 3. in summa.
n ¶ *Consuetudo.*] Per hoc videtur, quòd in spiritualibus seruanda sit consuetudo in recipiendis muneribus [2]: vt s̃. eod. Agatho. & in auth. de sanct. episco. §. 4. coll. 9. & 1. q. 3. quæsitũ. & 9. q. 3. conquestus. & extra de simo. ad apostolicam. Argu. contra extra de simon. cum in ecclesiæ. & cap. sicut. Ad hoc dicunt quidam, quòd licitum est aliquid petere in spiritualibus, sed non pro spiritualibus, vt non petatur pro consecratione, sed pro consuetudine. Vel dic quod si consuetudo illa pietatem continet, non potest petitamen superior

Consuetudo an possit inducere, vt aliquid recipiatur in spiritualibus.

[2] Quia hoc asseruue ponunt. Ioã. B. & Hosti. extra de simon. tuã. & facit ad hoc quòd consuetudo facit nõ delictũ, qd alias esset delictũ. 1. q. 4. obijciuntur. Ad idem habes. arg. opt. extra de tẽp. ordi. c. 1. ibi videas. Archid.

superior cogere potest, vt seruetur talis consuetudo, vt dicit illa constitutio, ad apostolicam. H. tamen dicit, quòd illud referatur ad legatos Imperatoris, vt nō aliud Romana ecclesia petat ab eis, quam ipsi soliti sunt facere, scilicet vt Papa non cogat eos aliud iuramentū facere Papæ, quam iuramentū fidelitatis, qđ Imperator consueuit præstare, vt j. ead. dist. & hoc indicat illud verbū, minuatur.

VERVM. Hoc est quarta pars huius dist. in qua dicitur, quare pricipes postea fuerūt prohibiti, scilicet quia impedimentū præstabant: & quia ipsi renūtiauerunt. Ioa. de Fan.

CASVS. Dictum est s. in cap. quia. ꝙ constitutio facta fuit quondā, quòd Imperatores deberent interesse electioni Papæ & episcoporū, vt s. patet in multis cap. Nūc vero dicit Gratianus in hoc §. ꝙ postea statutū fuit cōtrariū propter tres rationes. Prima ratio est, quia Imperatores abutebātur priuilegio suo: quia non solum cōsentire volebant, sed etiā electionibus se ingerebant. Secūda ratio fuit, qa in hæresim labebāt, & sæpe ecclesiā impugnabāt. Et ꝙ Apostolici potuerūt in cōtrarium statuere, & destruere cōstitutiones quas antecessores fecerūt pro bono, probat exemplo Ezechiæ, qui serpentē æneū, quē fecerat Moyses ꝓ liberatione populi, destruxit: cum populus illum coleret sicut Deū. Tertia ratio ē, qa Imperatores suis priuilegijs renūtiauerūt: & postea electiōes Apostolicorū celebratę sūt pñtibus & incōsultis legatis Imperatoris: qđ probat sequēs capi.

a ¶ *Excelsa.*] idest, templa idolorū in excelsis posita.

b ¶ *Ideo*] quia iussu domini factus erat: & quia eū respicientes liberabantur.

c ¶ *Destruxit.*] Hic Ezechias cōmēdat ex destructione imaginis, quæ erat occasio supstitionis. quare ergo Massiliensis episcopus cōdēnatur, qui destruxit imagines, in quibus popul⁹ idolatriā cōmittebat, vt de consec. dist. 3. perlatū? Dic ꝙ serpens iste fuit temporalis ad sanandū vulnera. vnde cessante causa cessare debuit effectus: sed causa imaginū perpetua est, vt habeatur in eis memoria Dei.

d ¶ *Destruantur.*] Arg. successores debere mutare facta & instituta prædecessorū etiā bona, si viderint esse ea perniciosa exēplo. 7. q. 1. vidētes. 35. q. 1. c. 1. & 96. dist. bene. in fi. dist. 68. corepiscopi. & extra de deci. suggestū. vbi est arg. ꝙ priuilegiū quod est exemplū mali, remouendum est. instit. ui bon. rap. §. sed ne dum talia.

Ezechiæ commēdatio.

Successores, prædecessorum statuta mutare possunt.

eorum, sed ad cautelam futuri temporis, omnem indignationem medullitus sedauerūt, & accesserūt humiliter ad salutādū electū.

e ¶ *Traheretur.*] Debet enim ire quasi inuitus, vt arg. 1. q. 6. sicut is. C. de epis. & cle si quequā. sic enim appellantur quasi proprio nomine: & quia portatur Papa in manibus, ne offendat ad lapidē. Tem-

4 *Verum, quia Imperatores quandoque modum suum ignorantes, non in numero consentientium, sed primi distribuentium, immo exterminantium esse voluerunt; frequenter etiam in hæreticorum perfidiam prolapsi catholicæ matris ecclesiæ vnitatem impugnare conati sunt; ideo sanctorum Patrum statuta aduersus eos prodierunt, vt semet electioni non insererent; & quisquis eorum suffragio ecclesiam obtineret, anathematis vinculo innodaretur: sicut scriptura quoque diuina dicit, quòd Ezechias dissipauit excelsa*[a], *& contriuit statuas, & succidit lucos, & fregit serpentem æneum, quem fecit Moyses; videlicet, quia illum serpentem Deus fieri iusserat, ne serpentina morte populus interiret; ideo*[b] *ipse populus colere, & venerari eum cœperat: & idcirco destruxit*[c] *iste, quem iubente Deo fecerat ille. Ac per hoc magna auctoritas ista est habenda in ecclesia; vt si nonnulli ex prædecessoribus, & maioribus nostris fecerunt aliqua, quæ illo tempore potuerunt esse sine culpa, & postea vertuntur in errorem, & superstitionem, sine tarditate aliqua, & cum magna auctoritate à posteris destruantur*[d]. *Postremo præsentibus legatis Imperatorum, & inconsultis, electiones Romanorum Pontificum leguntur celebratæ, & tandem ijdem Imperatores religioso mentis affectu præfatis priuilegijs renuntiauerunt; multa insuper donaria ecclesiæ conferentes. Vnde Gregorius*[α] *scribit.*

4. Reg. 18.

¶ Inconsultis legatis Imperatoris Hadrianus II. ad Pontificatum eligitur. C. XXIX.

CVm Hadrianus secundus ad Romanum Pontificatum ab ecclesia Dei genitricis Dominæ nostræ, quæ dicitur ad præsepe, traheretur[e] ad Lateranense patriarchium; certatim à clero, & proceribus, & plebe deportatus est. Quod audientes missi Ludouici Imperatoris moleste tulerunt, indignati scilicet, quòd dum præsentes essent, non fuerunt inuitati, nec optatæ à se futuri præsulis electioni interesse meruerunt. Qui accepta ratione, quòd non causa contemptus Augusti, sed futuri temporis[f] prospectu omissum hoc fuerit † (ne videlicet legatos principum in electione Romanorum præsulum expectandi, mos per huiusmodi fomitem inolesceret) omnem indignationem medullitus sedauerunt, & ad salutandum[g] electū etiā ipsi humiliter accesserunt[β].

Iuo p. 5. c. 16.

† Consor. te. in l. si exheredatus. & in l. si ponas. §. 1. ff. de inoffic. testa.

α ¶ Gregorius.] *Hoc antea citabatur ex Gregorio quarto, cuius esse non potest, cum Hadrianus secundus, de quo hic mentio fit, posterior sit Gregorio quarto. In pontificalibus vero manuscriptis inter gesta Hadriani secundi, itemque in collectione manuscripta decretorum Romanorum Pontificū in decretis eiusdem Hadriani secundi habetur.*

β ¶ Accesserunt.] *In ijsdem Pontificalibus hæc continenter sequuntur:* Audiens hoc Ludouicus Imperator Christianissimus, mox Imperialem scribens epistolam, cunctos Romanos, qui dignum tanto peregissent officio præsulem, collaudauit: per quam epistolam videlicet innotuit, nulli quidpiam præmij fore pro consecratione Romani Pontificis quoquomodo pollicendum: cum ipse hanc non suorum suggestione, sed Romanorum potius vnanimitate ardentissime cuperet prouenire; maxime, cum reddi, quæ ablata fuerant, non auferri à Romana ecclesia, vel deperire quidquam se diceret anhelare.

Item pactum constitutionis Imperatoris primi Ludouici cum Romanis Pontificibus.

¶ Electio Romanorum Pontificum à Ludouico conceditur Romanis. C. XXX.

EGo Ludouicus Imperator Augustus statuo, & cōcedo per hoc pa-

S. Antoninus p. 2. tit. 16. c. 1. §. 2. Volaterr. l. 3. Ansl. l. 4. c. 35. Iuo par. 5. c. 51.

CVm Hadrianus.] CASVS. Hadrianus secundus ab ecclesia sanctæ Mariæ maioris deportatus est à clero & populo & ꝓceribus certatim ad patriarchiū Lateranense. quod audiētes nūtij Ludouici Imperatoris moleste tulerunt, ꝙ cum præsentes essent, vocati non fuerunt: qui audientes ꝙ non fuit factum in cōtemptū

f ¶ *Temporis.*] Nota q̃ nō sunt mala, interdū debēt omitti, ne fint exēplo perniciosa, vt s. dist. 23. in nomine. s. dist. 21. deniq; 12. q. 2. liberti. 2. q. 7. accusatio. & 30. q. 1. c. 1. insti. ui. bo. rap. §. sed ne dum.

g ¶ *Et ad salutandum.*] Ar. eos consensisse electioni ex quo interfuerunt, & eū salutauerūt, & nō reclamauerūt. sic extra de his quæ fi. à ma. par. cap ex ore. in fi. & extra de priuile. cū oli. in fi. & extra de sent. excō. si aliquādo [1]. & eo ipso ꝙ qs salutat aliū, videt con sentire, ei vt 24. q. 1. omnis. Sic ex eo ꝙ quis nō vult salutare aliū, præsumitur inimicus, vt extra de offi. dele. cum super. in parte decisa. & eo ipso ꝙ Stephanus dixit, perlegatur: intelligitur consensisse, vt 96. dist. bene. sic j. de consec. dist. 2. pacem.

Electum salutādo electioni eius ꝓbet consensum. Ad hoc facit quod ie & not. extra. de ꝓben. dilecto. in gl. ad hō. videbat. Sed pōt dici, ꝙ ibi eps ignorauit illum nimius canonice fuisse receptū: & ideo nō obfuit. ar. ff. de interrog. ac. de etate. §. vltim. Archid.

EGo Ludouicus.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ Imperator Ludouicus concessit & cōfirmauit Paschali & eius successorib⁹ Romā cū toto suo ducatu & ter-

& territorio in perpetuũ tenere, & habere quiete, sicut sui antecessores quiete possederunt. In secunda parte dicitur, quòd quãdo Papa de hoc mundo migrauerit, nullus electionẽ successoris cuiuscũq; sit gentis impediat, vel electoribus contradicat: scilicet Cardinalibus: sed eo electo & consecrato nuntii dirigantur ad regẽ Francorum ad pacem & amicitiam inter eos sociandam. Secunda pars incipit ibi, *Idem quando diuina*. Sequens cap. patet.

ctum confirmationis [a] nostræ tibi beato Petro principi Apostolorũ, & per te vicario tuo domino Paschali summo Pontifici, & vniuersali Papæ, & successoribus eius in perpetuum; sicut à prædecessoribus nostris vsque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis, & disposuistis Romanam ciuitatem cum ducatu suo, & suburbanis, atque viculis † [b] omnibus, & territorijs [c] eius montanis, & maritimis littoribus, & portubus; [d] seu cunctis ciuitatibus, castellis, oppidis, ac villis in Thusciæ partibus. *Item infra.* ¶ Quando diuina vocatione huius sacratissimæ sedis Pontifex de hoc mundo migrauerit [e]; nullus ex regno nostro, aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus licentiam habeat contra Romanos aut publice, aut priuatim veniendi, aut electionem faciendi; nullusque in ciuitatibus, aut in territorijs ad ecclesiæ beati Petri apostoli potestatem pertinentibus aliquod malum propter hoc facere præsumat: sed liceat Romanis cum omni veneratione, & sine qualibet perturbatione honorificam suo Pontifici exhibere sepulturam; & eum, quem diuina inspiratione, & beati Petri intercessione omnes [f] Romani vno consilio, atq; concordia sine qualibet promissione ad Pontificatus ordinem elegerint, sine aliqua ambiguitate, vel contradictione more canonico consecrare; & dum consecratus fuerit, legati ad nos, vel ad nostros successores reges Francorum [g] dirigãtur; qui inter nos, & illum amicitiam, & charitatem, ac pacem socient.

† al. villulis

[Item Leo quartus Lothario, & Ludouico Augustis.]

¶ Electio, & consecratio Romani Pontificis non nisi iuste, & canonice fiat. C. XXXI. PALEA.

S. Antonin⁹ ibid. Iuo par. 5. c. 14.

INter nos, & vos pacti serie statutum est, & confirmatum, quòd electio, & consecratio futuri Romani Pontificis non nisi iuste, & canonice fieri debeat.

[Item constitutio [a] primi Henrici, & primi Othonis cum Romanis Pontificibus.]

¶ Ab Imperatore, vel nuntijs eius electioni Romani Pontificis nullum obstaculum generetur. C. XXXII. PALEA.

Ansl. 4. c. 37. & l. 6. c. 7. Iuo par. 5. c. 52.

COnstitutio primi Henrici, & primi Othonis cum Romanis Pontificibus. Vt nullus missorum nostrorum cuiuscumque impeditionis argumentum in electione Romani Pontificis componere audeat, omnino prohibemus. *Item.* In electione Romanorum Pontificũ neque liber, neque seruus ad hoc venire præsumat, vt illis Romanis, quos ad hanc electionem per constitutionem sanctorum Patrum antiqua admisit consuetudo, faciat aliquod impedimentum. Quòd si quis contra hanc nostram constitutionem [facere] præsumpserit, exilio tradatur.

In legib. Lõgob. l. 5. tit. de Põtifi. leg. 3.

[abest a Grat. & Iuo.]

a ¶ Constitutio.] *Ex antiquo exemplari Gratiani restitutus est hic titulus: in quo exemplari post titulum istum, interposita rubrica, incipit caput.* Vt nullus, &c. *vt etiam apud Iuonem. Verum, quia receptum est, vt initium huius capitis sit à dictione,* Constitutio, *relicta sunt hæc verba etiam in principio ipsius. Extat vero hoc capitulum in vetustis quoque exemplaribus, in quibus palea esse non solent.*

Item constitutio Othonis.

¶ Iuramentum Othonis, quod fecit domino Papæ Ioanni. C. XXXIII.

S. Antoninus p. 2. tit. 16. c. 1. §. 16 in medio. Ansl. l. 1. c. 90. & l. 4. c. 36.

TIbi domino [h] Ioanni Papæ ego rex Otho promittere, & iurare [i] facio per patrem, & filium, & spiritum sanctum, & per li-

a ¶ *Confirmationis.*] Argu. quòd aliquid simul datur & confirmatur, vt not. s. ea. in synodo.

b ¶ *Viculis.*] idest, villulis. ff. ad muni. qui ex vico. nec posset Imperator illã donationẽ reuocare. nã dicit lex, quòd sola immensitas est mensura rerũ donatarũ in ecclesia. C. de sacrosan. eccl. authen. sed hodie. imo nec cõcedit hic: sed cõcessa cõfirmat. nã oĩa hęc & alia plura iã prius fuerãt ecclesiæ cõcessa. j. 96. dist. Constantinus. præterea quia Imperator potest alienare [1] res imperij, vt ff. de lega. 1. apud Iulianũ. §. vlt. Itẽ quia per hanc concessionẽ nõ læditur imperiũ, ex quo res redit ad primũ statũ, vt ff. de pact. si vnus. §. pactus. & 35. dist. ab exordio. non ob. 12. q. 2. non liceat. quia ille non poterat legem imponere suo successori. extra de elec. innotuit.

c ¶ *Et territorijs.*] Quid sit territoriũ, quid sit oppidum, quid vrbs, habes ff. de verbo. signifi. pupillus. §. territoriũ. Et sic est arg. quòd nomine ciuitatis non cõprehenduntur eius territoria, vt 12. q. 2. ca. vlt. & ff. de verb. signi. l. 2. & ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter. Argu. contra. ff. de verb. sign. qui in continentibus. & l. ædificia. ff. de iudi. insulæ. ff. de offic. præ. vrb. l. 1. ibi, *Cum vrbem.*

Ciuitatis appellatione eius territoria nõ comprehenduntur.

d ¶ *Seu.*] Hæc dictio, seu, potius auget donationem, quam disiungat inter res donatas, vt ff. de aur. & argen. leg. l. si quis ita.

e ¶ *Migrauerit.*] olim enim nullus audebat tractare de electiõe Papæ ante tertiũ diẽ post sepulturã præmortui, vt j. dist. 79. null⁹. sed per contrariam consuetudinẽ hoc hodie abrogatum est.

Papæ electio olĩ per triduum differebatur.

ADDITIO. Idẽ sentiunt hic Hug. & L. quorũ fuit hæc gloss.

f ¶ *Omnes Romani.*] Nota quòd olim oẽs Romani intererant electioni ex cõsuetudine. j. ca. proxi. & ca. seq.

g ¶ *Francorum.*] Nota imperium prius Francorũ [2] fuisse: sed postea Teutonici virtutibus promeruerũt imperium, vt 28. quæst. 1. §. ex his. in quos hodie translatum est imperium. extra de elect. venerabilem.

Imperiũ Franci primo, deinde Theutonici habuerunt.

[2] Not. hic, quòd tũc Franciã tenebat Romanus imperator.

COnstitutio.] CASVS. Dicit hic quòd primus Henric⁹ & primus Otho cõstituerunt cũ Romanis põtificibus, vt nullus eorũ nuntius vel alius cuiuscũque sit gentis vel cõditionis, in electione Romani Pontificis audeat contradicere: & qui contradicere voluerit, exilio perpetuo tradatur.

TIbi domino.] CASVS. In hoc ca. cõtinetur qualiter Otho iurauerit fidelitatẽ Ioanni Papæ per suũ procuratorem: in quo dicitur quòd in 8. cap. tenetur.

h ¶ *Tibi domino.*] Arg. quòd qui feudum recipit ab ecclesia, iuramentum fidelitatis non solum ecclesiæ, sed etiã prælatis præstare debet, vt extra de iureiuran. Ego N. episcopus [3]. s. dist. 23. quamquam. & 22. q. 5. de forma. imo etiam ipsi capitulo, vt extra de verb. signi. cum clerici. cum ipsi sint pars corporis sui, vt 6. q. 1. si quis cum [4]. Nõ ob. extra de simo. ex diligenti. quia ibi nõ erat ius feudi, de quo iure plene habeẽ in cõstitutione Friderici, de feudis.

Vasallus ecclesię cui debet fidelitatis iuramentũ præstare.

[3] Melius eo. tit. ea te. §. nunc igĩ in prin. & de p-scri. cum non liceat. §. ideoque. in prin. Archi.

i ¶ *Et iurare.*] Nota quòd œconomus siue syndicus iurat in animam propriã: extra de iura. ca. in prætractandis. sed procurator iurat in animã domini, vt hic, & 100. dist. optatum. & 17. q. 4. metuentes. & extra de offi. leg. nouit. in parte decisa. Fit autẽ hoc iuramẽtũ sub

[4] Alias §. verum. Oeconomus & procurator diuersimode iurant.

talibus

talibus verbis. Ego iuro in animam domini mei, ꝙ ipse hoc seruabit[1]. Vel sic iurat. Dominus meus iurat per me, ꝙ hoc seruabit: sic ipsum Deus adiuuet. Sed qualiter obligat aliqs aliū p iuramētū cōtra id quod legitur instit. de inuti. stipul. §. si qs alij? Sed dic ꝙ dominus semet obligat, sed per aliū, vt extra de sen. excō. mulieres. ff de admi. tuto. ita autē. §. gessisse. Sed quid si dominus reuocet mādatum[2], nūquid intelligitur obligatus p tale iuramentū? ita, si nō peruenit reuocatio ad procuratorem: sicut id quod facit iudex tenet, donec ignorat reuocatū mandatum, vt extra de app. si duob⁹. & ratione ignorantiæ tenet sententia, vt 3. q. 7. §. tria. in prin. & 9. q. 1. ordinationes. ff. de offi. præsi. si forte. ff. de pcur. si procuratorem. in fi. ff. mand. si mandas sem. Ioan. Si autem lis esset contestata, oporteret quòd reuocatio pueniret ad iudicem vel aduersarium: alioquin firmū est quod fit cum procuratore, vt extra de procura. mādato. Si autem non sit lis cōtestata, videtur sufficere si reuocatio puenit ad procuratorem, vt dicit expresse decre. extra de procu. ex insinuatione. & cap. seque. B. Sūt tamen speciales casus in quibus requiritur perseuerantia: sicut cū matrimoniū contrahit p nūtium, si dominus reuocat mandatū, nō dico dominū obligatū, licet nūtius ignoret reuocatū[3]: & cū pater mādat filio vt aliquem manumittat. ff. de manu. vidi. si pater. & hoc ideo quia pater & fili⁹ cēsentur vna persona, vt 35. q. 3. §. hac auctoritate. Ioan.

a ¶ *Meo.*] aliàs, meorum. sed quā cautionē potest de hoc facere, ꝙ sui nō dent damnū, cōtra id ff. cōmod. adeos? Vel qualiter potest se obligare ad alienum factum, contra id instit. de inuti. stip. §. si quis alij? nec enim tenet qs de facto familię suæ si ipse nō mandauit, nec ratū habuit, vt 1. q. 4. quia præsulatus. extra de restit. spol. cū ad sedē. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. ait prætor. Sed dic ꝙ itelligitur obligasse[4] se curaturū, ne ab eis damnū daretur. 22 q. 5. de forma. sicut est cū qs promittit aliū sisti in iudicio: tātū ad hoc tenet vt operā det quā potest. ff. de ver. obli. quoties quis. Sed littera illa, meorū, nō est in libro meo. Ioan.

1 De consimili ma. no. Inn. in l. 6 de test. præsē. quia est Inn. in glo. 1. totius, &c.
2 Procurator reuocat⁹ si aliqua facit, an tenet. 1. Idem no. Inn. extra de spon. iu per rub. & laus eiusdē no. j. 30. q. vi. nec i. iud. ibi vigeas, & hæc sententia etiā hodie approbatur extra li. 6 de proc. procurator.
3 Cōcor. text. ff. stipula. io ista. in prin. & in l cū filius §. 1. cū ibi no. ff. de verb. obl.
Familiæ delictū an dominū obliget.
4 De hac ma. no. extra d spō. sicut. Archid. a.

· EX HIS. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, ꝙ Imperatores renuntiauerūt priuilegijs quæ sibi cōcessa fuerant de electione summi Pōtificis. Et cum constet ex supradictis, ꝙ electio est clericorū tantum modo: nunc quæritur incidenter, an sit tātum canonicorū matricis ecclesiæ, an etiā aliorū religiosorum eiusdē ciuitatis. Cui quæstioni respondēs primo probat auctoritate Niceni & Gāgrensis concilij, ꝙ sufficiant clerici matricis ecclesiæ ad epm eligendum. Postea videtur hoc corrigere per auctoritatē Nicolai, dicens ꝙ sicut electio Papæ nō fit à Cardinalibus tantū, sed etiam ab alijs religiosis: sic & electio episcopi non à canonicis tantū, sed etiā à religiosis fieri debet: qd probat auctoritate Innocētij Papæ.

gnum hoc viuificæ crucis, & per has reliquias sanctorum: quòd si permittente Domino Romam venero; sanctam Romanam Ecclesiā, & te rectorem ipsius exaltabo secundum posse meum; & numquam vitam, aut membra, & ipsum honorem, quem habes, mea voluntate, aut meo[a] consilio, aut meo consensu, aut mea exhortatione perdes: & in Romana vrbe nullum placitum, aut ordinationem faciam de omnibus, quæ ad te, aut ad Romanos pertinent, sine tuo consilio: & quidquid de terra sancti Petri ad nostram potestatem peruenerit, tibi reddam: & cuicumque italicum regnum commisero, iurare faciam illum, vt adiutor tui sit ad defendendum terram sancti Petri secundū suum posse. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

a ¶ Sic me Deus.] *Addita hæc sunt ex Centio Camerario, in cuius libro habentur multa formæ iuramentorum; & extat manuscriptus Romæ.*

Item ex primo libro capitulorū† *Caroli, & Ludouici Imperatorū, c. 84.*

† *al. capitulariū*

¶ Liberum sit clero, & populo de propria diœcesi episcopum eligere. C. XXXIIII.

Ansl. 6. c. 6.

SAcrorum canonum non ignari, vt in Dei nomine sancta ecclesia suo liberius potiretur honore, assensum ordini ecclesiastico præbuimus, vt scilicet episcopi per electionem[b] cleri, & populi secundum statuta canonum de propria diœcesi[c], remota personarum[d], & munerum[e] acceptione, ob vitæ meritum, & sapientiæ donum eligantur; vt exemplo[f], & verbis sibi subiectis vsquequaque prodesse valeāt.

Ex constitutionibus his, & pacto Ludouici Imperatoris deprehenditur, Imperatores illis renuntiasse priuilegijs, quæ de electione summi Pontificis Hadrianus Papa Carolo Imperatori, & ad imitationem eius Leo Papa Othoni primo Regi Teutonicorum fecerat. Cum ergo præmissis auctoritatibus cunctis liqueat electionem clericorum tantummodo esse; quæritur, quorum sit ipsa electio; an clericorum maioris[g] ecclesiæ tantum, an etiam aliorum religiosorum, qui in eadem ciuitate fuerint. Sed (sicut in breuiatione canonum Fulgentij Carthaginensis ecclesiæ diaconi inuenitur) in septimo capitulo† *Nicæni concilij, & in Gangrensi statutum est, vt ad eligendum episcopum sufficiat ecclesiæ matricis arbitrium. Nunc autem sicut electio summi Pontificis non à Cardinalibus*[h] *tantum, verum etiam ab alijs religiosis clericis auctoritate Nicolai Papæ est facienda; ita & episcoporum electio non à canonicis tantū, sed etiā ab alijs religiosissimis clericis; sicut in generali synodo Innocētij Papæ Romæ habita cōstitutū est. Ait enim.*

† *al. septimo Nicæno concilio*

Nicolaus ij. al. 1. in conc. Rom. c. 1.
Innoc. ij. c. 28.

¶ Absque religiosorum virorum consilio canonici maioris ecclesiæ episcopum non eligant. C. XXXV.

OBeuntibus sane episcopis, quoniam vltra tres menses vacare ecclesiam sanctorum patrum prohibent sanctiones; sub anathematis[i] vinculo interdicimus, ne canonici de sede episcopali ab ele-

S ¶ *Acrorum.*] CASVS. Carolus & Ludouicus constituerunt, vt epi a clero & populo de sua diœcesi eligerentur ob vitæ meritū, & sapiētiores remota acceptione munerū & personarū: quatenus verbo & exēplo suis possint prodesse subiectis.

b ¶ *Per electionem.*] Hoc nomen proprie & iproprie sumit hic cū illis genitiuis cleri & populi: ar. ff. cōmo. si vt certo §. cōmodatum.

c ¶ *Diœcesi.*] Not. pro Hu. ꝙ examinandi sunt omnes de diœcesi prius quàm eligatur extraneus, vt dixi 61. dist. nullus.

d ¶ *Personarum.*] sic 8. q. 2 dilectissimi. & extra de insti. ad decorē.

e ¶ *Et munerum.*] Cum talis eligatur: à Deo dicitur eligi. 8. q. 1. si ergo. Hug.

f ¶ *Vt exemplo.*] nam cœpit Iesus facere & docere, vt 26. distin. ecce. & §. ex his.

g ¶ *Maioris.*] Sic ergo nomen clericorum restringitur ad maioris ecclesiæ canonicos[5], vt 10. q. 1. antiquos. 8. q. 1. c. 2. extra de verb. signi. cum clerici. benigne est in talibus seruanda consuetudo, vt extra de causa poss. cum ecclesia.

h ¶ *Non à Cardinalibus.*] vt s. dist. 23. cap. 1. &c.

O ¶ *Beuntibus.*] CASVS. Constituit in hoc cap. Innocen. Papa, ꝙ cum vltra tres menses à tempore vacationis episcopalis ecclesia vacare nō debeat: canonici sub vinculo excōmunicatiōis non faciant electionē episcoporum religiosis exclusis, vt eorū consilio idonea eligat persona. Si autē fuerit aliter factum, irritū erit & vacuū. Nunc quærit Gratianus incidenter, si duo à partibus eligantur, quis sit alteri præferēdus: quod per sequen. cap. declaratur.

i ¶ *Sub anathematis.*] quid de hoc tenere debeas, dixi s. eadem, Salonitanæ.

Nomen clericorum quandoque restringitur.
5 Adde ꝙ etiam aliquando ad prælatos: glo est n… in auth. de sa… epi § presbyterorum. coll. 9.

a ¶ Exclu-

a ¶ *Excludant.*] dicit. H. istos tripliciter excludi. tunc proprie excluduntur, cum non vocantur: vel si vocati non audiuntur: vel si sponte veniant, non admittãtur. Credo hoc cap nõ tenere [1]. aliud enim seruatur, & religiosi hic vocantur clerici ciuitatis, vel prælati episcopatus. arg. 79. dist. si quis pecunia. Similiter dico ad zelũ decurrendum, cum par vel fere par numerus est hincinde. Sed quid si par est zelus, numer⁹ & auctoritas hincinde? tũc recurratur ad meritũ personæ, vt j. ca. proxi. Sed si omnia sũt æqualia, tũc cassetur [2] vtriusque electio, & nouus eligatur, vt 79. dist. si duo. Vel iudex cogat eos ad concordiam, vt instit. de satisda. tut. §. fin autẽ. Vel res sorte dirimatur, vt in Matthia, vt 21. dist. cleros. & C. cõmu. de leg. l. vlt. in prin. & ff. de iudi. sed cũ ãbo. Vel metropolitanus gratificet cui velit, vt extra de paroch. c. 1. & argu. ff. ad Sylla. l. 3. §. si cũ oẽs. & ff. de relig. l. vlt. Vel p̃feratur ille q̃ prius ordinatus est, vt 75. dist. c. vlt. vel senior præferatur, vt 35. q. 6. c. 1. ff. de fide instru. l. vlt. Vel ille qui prius nominatus est, vt in auth. de mona. §. penul. coll. 1. Vel præferatur ille qui quandoq; deliquit, illi qui semp̃ bonus fuit. Vel præferatur ille qui diutius militauit in ecclesia, vt 61. dist. quid proderit. Si autẽ vtraq; electio ẽ vitiosa, vtraq; cassaẽ, vt extra de elec. considerauimus.

Elect*is* duobus æqualiter quis alteri præfertur.

[1] Hanc tene cãquam veriorẽ. [2] De hoc nota extra de elec. ecclesia vestra [2] ibi videas, & q̃d no. Goff. in sum. de iu. pat. §. si plures, versicu. sed si præsentata.

Re-

ctione episcoporũ excludant [a] religiosissimos [b] viros; sed eorum consilio honesta & idonea persona in episcopum eligatur. Quòd si exclusis [c] eisdem religiosis electio fuerit celebrata; quod absque assensu [d] eorum [e], & conniuentia [f] factũ fuerit, irritum habeatur & vacuum.

Nunc ergo quæritur [g], *si vota eligentium in duas se diuiserint partes; quis eorum alteri sit præferendus. De his ita scribit Leo episcopus ad Anastasium Thessalonicensem episcopum epist. 82. al. 84. cap. 5. [sed paulo aliter.]*

¶ Cum vota eligentium in duas se diuiserunt partes, quis sit præferendus alteri. C. XXXVI.

Poly. l. 2. tit. 1.
Ans. l. 6. c. 19.
Iuo p. 5. c. 347.
Pann. l. 3. c. 6.
† *al. plebs inuita*

SI forte [quod * nec reprehensibile, nec irreligiosum iudicamus] vota eligentium in duas se diuiserint [h] partes; metropolitani iudicio [i] is alteri præferatur, qui maioribus & studijs [k] iuuatur, & meritis; tantum vt nullus [l] inuitis, & non petentibus ordinetur; ne ciuitas † episcopum non optatum aut contemnat, aut oderit.

* ¶ Quod nec reprehensibile, nec irreligiosum iudicamus.] *Hæc verba, quæ à ceteris collectoribus non referuntur, non sunt inuenta apud Leonem; sed apud Gregorium, ex quo referuntur infra 8. q. 1. c. nec nouum.*

DISTINCTIO LXIIII.

Inc considerandum [m] *est, à quibus, vel quo tempore sacri ordines sunt tribuendi; vel quibus in locis patriarchæ, primates, archiepiscopi, episcopi, chorepiscopi, & reliqui sacerdotes sint ordinandi. A quibus ordinentur episcopi, in Niceno primo concilio definitum est, in quo sic legitur, cap. 4.*

[*I forte.*] Casus. Quæsitũ fuit à Leone, si duo ad episcopatum eligantur, quis sit alteri præferendus? Et respõdet q̃ iudicio metropolitani prefert̃ ille qui maioribus iuuatur meritis & studijs: & licet possit archiepiscopus alterũ alteri præferre; tamen omnibus canonicis inuitis vel plebe non potest episcopum dare: ne quem nolunt, odiant & contemnant.

b ¶ *Religiosissimos.*] idest, prælatos aliarum ecclesiarum.

c ¶ *Exclusis.*] quia inuitæ nuptiæ, & c. 31. q. 2. §. 1.

d ¶ *Assensu.*] Videtur quòd non tantum consilium religiosorum, sed etiam consensus ipsorũ requirendus est: & ita videtur q̃ religiosorum personæ faciant partẽ in electione. arg. extra de electio. cum in veteri. nam & sequaces sunt aliorũ in electione, vt 79. dist. cap. 1. & cap. si quis pecunia. & 23. distin. c. 1. & satis potest dici, q̃ nisi consilium ipsorum fuerit requisitum, q̃ nulla sit electio. si tamen fuit habitum consilium, & nõ consensus, tenet electio, vt extra de arbit. cum olim. & est si. ff. de administ. tuto. quidã decedẽs. §. Papinianus. & extra de reg. licet. C. de iure emphy. l. vlt. Et expone consensu requisito, licet non habito.

e ¶ *Eorum.*] Ar. q̃ non sufficit religiosorum præsentia, nisi habeat̃ consilium. argu. j. 10. quæst. 2. casellas. argu. 12. quæst. 2. sine exceptione. §. 1.

f ¶ *Et conniuentia.*] Ar. q̃d aliquorũ consensu fieri debet, eorũ dissensu impeditur faciendũ, & dissoluitur factũ, vt s. dist. 51. qui in aliquo & 31. q. 2. si verũ. s. dist. 62. nulla ratio. 1. q. 1. ordinationes. 10. q. 2. casellas. 12. q. 2. alienationes. & cap sine. 15. q. 7. eps̃ nulli⁹. 33. q. 5. quod Deo. & cap. manifestum. 20. q. 2. puella.

g ¶ *Nunc ergo quæritur.*] Super isto §. posuit H. dist. quia cũ eligentes dissentiunt, tria consideranda sunt auctoritas, numerus, & bonus zelus. Auctoritas consideratur in dignitatibus, zelus consistit in animo, vt sine carnali amore eligant, sed secundũ meritũ personæ. De numero patet, & dicit q̃ vbicumque duo ex istis cõcurrũt, præponderãt tertio. vnde si ex vna parte est auctoritas & bonus zelus, & ex altera numerus: pro priore iudicatur, vt 23. dist. cap. 1. & 93. dist. miratus. 7. q. 1. denique. Item si ex vna parte est numerus & auctoritas, & ex altera est bonus zelus, pro primo iudicat̃. arg. 28. dist. de Syracusanæ. Ibi enim bono zelo contradicebant qui significabant Papæ electum habere vxorem & filios: sed tamẽ quia plures erãt ex alia parte, & maioris auctoritatis, cõsensit Papa illis. Itẽ si numerus & bonus zelus ẽ ex vna parte, & ex altera parte auctoritas, statur primo. 65. dist. ca. 1. & 2. Hanc dist. non approbo: q̃a ic et ex vna parte sit auctoritas & melior zelus, ex altera numer⁹: stat̃ pro numero, vt extra de elect. dudũ 1. & extra de appel. cõstitutus. nisi numerus esset in paruo maior: & auctoritas aliorũ lõge præcelleret: & posset eo casu fieri cõpẽsatio, vt extra de testi. in nostra. nã vbi est par debitum, & dispar numerus creditorũ, semper numerus præfertur, vt C. qui bo. ced. pos. l. vlt. §. 1 tunc. n. decurrit̃ ad dignitatẽ cũ par numerus est hincinde. ff. de pact. maiorẽ.

h ¶ *Se diuiserint*] quia natura hominis prona est ad dissentiedũ. ff. de arbitrẽ si vnus. §. vlt. arg. 20. q. 3. prochiuus. Et præsumit hic canon, q̃ licet discordia sit in electione, q̃ vtraq; pars bono zelo moueatur, vt 8. q. 1. nec nouũ. Sed contra. s. ead. nolle. Illud est frequẽtius: hoc autẽ rarũ. 12. quæst. 1. omnis ætas.

i ¶ *Iudicio.*] Sed quid si metropolitanus non vult ipsum cõsecrare? videtur q̃ tũc à suffraganeis petenda sit consecratio, vt 89. dist. volumus. Sed melius est, q̃ à superiore petatur [3], vt 9. q. 3. nunc vero. & 8. q. 3. Artaldus. extra de iure patro. nullus.

[3] De hoc not. j. 65. dist. c. 1.

k ¶ *Studijs.*] eligentium: quia magis appetitur iste quàm ille.

l ¶ *Tantum vt nullus.*] quasi dicat, si timetur scandalum, tunc vtriusque electio cassabitur, vt 79. dist. si duo. tũc enim est aliquid detrahendũ seueritati, vt 50. dist. vt constitueretur.

Electio vtriusq; electi cassatur timore scandali.

Inc considerandum.] Hæc dist. diuiditur in tres partes. In prima probat, q̃ episcopus debet cõsecrari in loco vbi mãdauerit metropolitanus. Secũda ibi, *Quia per ambitiones.* Tertia ibi, *Episcopum.* Ioan. de Fan.

Casus. Supra ostensum est, à quibus epi sint eligẽdi. Amodo vult ostẽdere Gratianus, à quibus sacri ordines sint cõferendi: & quo tẽpore sint tradẽdi: & in q̃bus locis patriarchæ, primates archiepi, epi, chorepi & reliq̃ sacerdotes sint ordinãdi. Et durat tractatus vsq; ad 81. dist. videlicet à q̃bus ordinẽtur epi, in Niceno concilio diffinitũ est. Vnde in hac 64. dist. docet, q̃ episcopi sunt ordinãdi ab archiepiscopo cum omnibus suffraganeis: vel saltem à tribus possunt ordinari de mandato archiepiscopi.

m ¶ *Hinc considerandum.*] Hic depingitur 64. dist. In præcedenti distinctione docuit ad quos pertineat episcoporũ electio. In hac orditur tractatũ suum vsque ad 81. dist. ostendendo à quibus sacri ordines sunt distribuendi, & quo tẽpore, & in q̃bus locis. A quib⁹, hoc facit in hac distinctione [4]. Ex quo tẽpore, hoc facit in 75. dist. In quibus locis, hoc facit in 80. dist. Primo dicit de consecratione episcoporũ. Nota ergo, quòd electus in episcopum cõfirmatus debet consecrari à metropolitano cũ suis suffraganeis: vbi autẽ metropolitanus adesse non potest, vel etiã non vult, præstabit auctoritatem hoc faciẽdi [5] tribus ad minus, alijs omnibus p̃ litteras suas consensum præbentibus. Item metropolitanus ab omnibus suis suffraganeis debet consecrari, aut saltem à tribus.

[4] Et in sequenti vsque ad 75. dist. Electus cõfirmatus à quo debet consecrari.

[5] Quis metropolitanus hoc delegare possit: probatur extra de ele. suffraganeis & de trãsla. c. 1. & de offic. ordi. quod sedem.

Episcopi.]

E *Piscopi.*] CASVS. Quæsitum fuit in concilio à quot episcopis sit aliquis ordinandus in episcopum? Et respondet, quod ab omnibus comprouincialibus episcopis, aut à tribus saltem præsente metropolitano, vel eo mandante, ita vt illi qui interesse non possunt, suum consensum litteris præbeant. Potestas autem conuocandi, vel confirmandi epos, spectat ad metropolitanum. Duo capitula sequentia plana sunt.

a ¶ *Tres episcopi.*] absque metropolitano. extra de tempo. ord. cap. nec epi. Vel dic, quod duo sufficiunt cum metropolitano. & secundum hoc dic, quod hæc dictio, præter, ibi ponitur inclusiue. sic 15. q. 7. felix. arg. ad hoc. ¶. ea. c. 3. Io. Sed certe ibi nõ est, præter, nec littera contradicit. B.

b ¶ *Litteris.*] arg. quod in quocumque cõtractu vel causa consensus aliquorum desideratur, nil refert, an præsentes consensum exprimãt, an absentes per litteras consentiãt [1], vt 100. dist. optatum. Et est ar. de cõsensu absentium, vt dist. 63. quanto. & dist. 18. placuit. Et est arg. matrimonium cõtrahi inter absentes, vt ¶. 30. q. 5. nec illud. & extra de cõuer. cõiug. ex parte. ff. de sponsa. l. vlt. Nam in consensu non exigitur verborũ solennitas. ff. de act. & obli. cõsensu. Sed licet ita sit in cõsecratione, secus est in electione, nisi per procuratorem fieret electio, vt extra de elect. quia pp. Io.

c ¶ *Potestas.*] quo ad confirmandum. nã cõsecrare non põt epm cõtẽpto minimo epo, qui in prouincia sit; nec ille reciperet executionem: nec dico eũ plus posse hoc casu, quam alium epm. argu. 9. q. 3. c. 1. & 2. Confirmare autem debet statim vel infirmare, si ei notus est electus, etiã simplici verbo, & in camera. extra de app. qua fronte. Sufficit enim si est notus, vt dicat; eligatis magis idoneũ. arg. 28. dist. priusquã. 39. dist. Petrus. vbi est ignotus, examinet eum. In cõsecratione vero semper examinet, vt 23. dist. qui episcopus.

Absentes possunt per litteras consentire.

[1] Adde ad hoc nota. per Bart. in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acq. hæred.

Metropolitanus neminem contemnat cum suffraganeum consecrat.

d O *Rdinationes.*] ¶ *Auctoritate.*] gñali, vt huius cap. & similiũ.

e ¶ *Assensum.*] sed quõ pstabunt assensum, cũ eis forte notus nõ sit qui eligitur, nec eũ viderunt vmquam, vel audierunt ali quid de eo? Sed dic, quod sufficit si nõ contradicant. Vel dic, quod quem indignum esse non nouit quis, dignum debet æstimare, & ei testimonium ferre, vt extra de scru. in ordi. fa. ex parte.

f C *Omprouinciales.*] ¶. *Iussu.*] Sed si ecclesia archiepiscopo vacat, cuius auctoritate hoc facient & cõuenient? Respon. apostolici, vel capituli matricis ecclesiæ. extra de hære. ad abolendã. & extra de elect. qa diligentia. Nã & penes vnũ stat ius vniuersitatis. 12. q. 2. nõ liceat alicui. ff. qđ cuiusq; vniuer. sicut. & 65. di. si forte.

Ius vniuersitatis penes vnum stat.

E *Xtra conscientiam.*] CASVS. Innocẽtius duo prohibet in hoc capitulo. Primum est, vt nullus in epm ordinetur præter conscientiam metropolitani: quia integrum est iudicium, &c. Secundum est, vt vnus episcopus alium ordinare non præsumat episcopum. Et hoc probat auctoritate Nicænæ synodi.

g ¶ *Plurimorum.*] nam dicit lex, quod per ampliores homines perfecta veritas reuelatur. C. de fidec. l. vlt. & est simile extra de offic. deleg. prudentiam. 1. respon. in fine.

h ¶ *Ne furtiuum.*] ideo dicit furtiuũ: quia quod ad omnes spectat, isti subripiũt, nil tñ vnus iure cõfert. 66. dist. c. 2. potius ergo hoc dicendo respexit similitudinen facti, quam rei essentiam. Laur.

¶ Ab omnibus comprouincialibus episcopi ordinentur. C. I.

EPiscopi ab omnibus, qui sunt in prouincia sua, debent ordinari. Si vero hoc difficile fuerit, vel aliqua vrgente necessitate, vel itineris longitudine, certe tres episcopi [a] debent in vnum congregari; ita vt etiam ceterorum, qui absentes sunt, consensum in litteris [b] teneant, & ita faciant ordinationem. Potestas [c] sane vel confirmatio pertinebit per singulas prouincias ad metropolitanum episcopum.

In concilio Nicæno 2. c. 3. Ansel. l. 6. c. 4. & 54. Iuo p. 5. c. 117. Burc. l. 1. c. 27. concordat.

Item Anacletus ad episcopos Italiæ, epist. 2.

¶ De eodem. C. II.

ORdinationes episcoporũ auctoritate [d] Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, episcopis sunt celebrandæ. *& infra.* ¶ Quòd si simul omnes conuenire minime poterunt; assensum [e] tamen suis apicibus [α] præbeant, vt ab ipsa ordinatione animo non desint.

Dist. 75. c. ordinationes. Ans. l. 6. c. 53. Burc. l. 1. c. 15. Iuo p. 5. c. 69. Pann. l. 3. c. 12. & 17. Poly. l. 2. tit. 6.

α ¶ Apicibus.] *In epistola est*, precibus. *Apud Iuonem, & Burchardum*, precibus, & scriptis.

[*Ex concilio Arausicano primo, c. 21.*]

PALEA. C. III.

DE abiectione eius, quẽ duo præsumpserint ordinare episcopi in nostris † prouinciis, placuit de præsumptoribus, vt sicubi contigerit duos episcopos tertium ordinare ‡; & ipse [β], & auctores damnabuntur, quo cautius ea, quæ sunt antiquitus instituta, seruentur.

Burc. l. 1. c. 30. Iuo p. 5. c. 141. Pann. l. 3. c. 20. † al. vestris ‡ al. consecrare

¶ *In concilio ipso hoc est initium huius capitis*, Duo si præsumpserint ordinare episcopũ, &c. *ac deinde tota res plenius exponitur. Apud ceteros vero collectores eodem fere modo habet, atque hic: & in multis vetustis Gratiani codicibus adest.*

β ¶ Et ipse.] *Sic emendatũ est ex originali, & ceteris collectoribus. Antea legebatur*, & episcopi, & auctores.

Item Anicetus in epistola ad episcopos Galliæ.

¶ Ceteris assentientibus cum tribus prouincialibus ordinetur episcopus. C. IIII.

COmprouinciales episcopi, si necesse fuerit, ceteris consentientibus, a tribus, iussu [f] archiepiscopi consecrari possunt episcopis.

Poly. l. 2. tit. 8. Burch. l. 1. c. 28. Pann. l. 3. c. 10. Iuo p. 5. c. 139.

Item Innocentius Papa ad Victricium episcopum Rothomagen. epistola 2. cap. 1.

¶ Non ordinetur episcopus extra conscientiam metropolitani. C. V.

EXtra conscientiam metropolitani episcopi nullus audeat ordinare episcopum: Integrum enim est iudicium, quod plurimorum [g] sententiis cõfirmatur. Nec vnus episcopus ordinare præsumat episcopum, ne furtiuum [h] præstitum beneficium videatur. Hoc enim & synodus Nicæna constituit, atque definiuit.

Poly. ibidem. Iuo p. 5. c. 113. Ansl. 6. c. 56.

Item Gelasius vniuersis per Dardaniam constitutis.

¶ Episcopi à suo metropolitano, & ipse ab eisdem consecretur. C. VI.

2 QVia per ambitiones [i] illicitas [k] nõ pudet quosdã ecclesiarũ iu-

Ansel. l. 6. c. 41. al. 39. ex Gelasio ad Natalem epm prope idẽ.

Q *Via per ambitiones.*] Hæc est secunda pars distinctio. in qua probat, quod metropolitanus debet à suis suffraganeis consecrari, & non ab aliis. licet littera sit obscura, ab isto intellectu non recedatur. Io. de Fan.

CASVS. Ab antiquo fuit statutum, vt archiepiscopus cum omnibus suis suffraganeis ordinaret & consecraret suos episcopos; & suffraganei consecrarent suum archiepiscopum. Sed hoc male in Dardania seruabatur: immo archiepiscopus alienos suffraganeos, & suffraganei archiepiscopum alienũ cõsecrabant. Et ideo Gelasius monet omnes epos per Dardaniã, vel quamlibet prouinciã cõstitutos, vt ab antiqua cõsuetudine nõ recedãt, ita quod nullus archiepiscopus ordinare præsumat alterius suffraganeos, & nulli episcopi consecrent archiepiscopum alienum, & præcepit eis vt regulas veterum seruent, sicut patres nostri fecerunt. Sequens capit. eundem habet casum cum primo capitu. huius distin.

i ¶. *Ambitiones.*] id est, dissensiones.

k ¶ *Illicitas.*] dimitte, quia, & incipe ibi, non pudet.

a ¶ *Metropolitanis.*] in consecrandis episcopis.
b ¶ *Episcopis.*] in metropolitanis consecrandis.
c ¶ *Antiquitas.*] Nota ꝙ consuetudo priuilegium inducit. 9.q.3. conquestus.& præstationes quæ fiunt à rusticis, tempore acquirũtur. C.de agri. litibus. l.xi. Ar.ʒ.10.q.3.qa.& dixi 18.q.2. seruitiũ. *Vel*

stinet semper vicem defuncti episcopi, vt 12.q.2. si qua. & extra de præs. ca.1. Sed illud cap. quoniam. potest intelligi quando ille fuit in mora petendi pallium. Ioan.
o ¶ *Patiamini.*] & ita resistere potest quis pro iure suo [1]: arg. C. vnde ui. l.1. ff. ad leg. Aquiliã. l. sciẽtiam. §. penul. arg. Vnde versus. *Cuilibet est homini licitum sua iura tueri: Quodque resisto tibi: non potes inde queri.* 23.q. vlt. igit cũ sæpe. ff. de peti. hæred. illud. & 61. dist. nullus.
ADDITIO. Nota tamen, quòd quis dicitur mouere controuersiam etiã resistendo. ff. de procura. nõ solum. §. si datus. C. de euict. si controuersiam. & not. ff. ad senatusconsul. Trebel. Lucius Titius. §.1. Archid.

Priuilegiũ à cõsuetudine inducitur.

Ecclesia non sẽper vicẽ defuncti sustinet.

Vim vi repellere licet.

[1] Arg. ad idem 7.q.1. quia frater ibi spiritu cõtumaci. sumpto argu. à contrario sẽsu. de hoc no. 11.q.3. non debet.

ra turbare, ac priuilegia, quæ metropolitanis[a], vel prouincialibus episcopis[b] decreuit antiquitas[c] temeraria præsumptione peruadere; propter quod etiam communionis Apostolicæ desiderant dissidium tenere; quo scilicet ab eius auctoritate diuisi, vel impune[d] proprias vsurpationes exerceant; non respicientes, quia æterno iudici rationem tam de catholicæ sinceritatis[e] iniuria, quàm de traditionum præiudicijs paternarum, non sine perpetuæ sint damnationis interitu reddituri, si in hac obstinatione permanserint; charitatem vestram duximus[f] instruendam †, vt vos omnes in commune fratres, siue per Dardaniam, siue per quamque contiguam prouinciam constituti, qui vos sub metropolitanis vestris esse meministis[g], &[h] ab eisdem substitui decernentes† [i], sicut vetus cõsuetudo deposcit, vnanimiter statuatis[k] antistites[l], & vicissim[m] si metropolitanus humanæ conditionis sorte decesserit, à comprouincialibus episcopis, sicut forma transmisit, sacrari[n] modis omnibus censeatis: nec quemquam sibi, quod vobis antiqua dispositione concessum est, patiamini[o] vendicare: quatenus & inter ipsas aduersantium voluntatum procellas, veterum regulas nullatenus custodire cessetis: sicut persecutionum tempore diuersarum patres nostros constanter fecisse non dubium est.

Concor. l. præ C. de fer. & l. vt ne. priua.

† *decedentes*] vera lectio.

Item ex concilio Martini Papæ.

¶ De eodem. C. VII.

Incapitulis Martini Braca. c. 4. ex conc. Nic. c. 4

† *al. colligantur*

3 EPiscopum oportet [p] maxime quidem ab omni concilio constitui. Sed si hoc pro necessitate, aut pro longinquitate itineris difficile[q] fuerit, ex omnibus tres eligantur†, & omnium præsentium, vel absentium subscriptiones teneantur; & sic postea ordinatio fiat. ¶ Huius autem rei potestas in omni prouincia ad metropolitanum pertineat episcopum.

E ¶ *Piscopum.*] Hæc est tertia pars dist. in qua idem dicit quod iam dictum erat, scilicet ꝙ episcopus sine consensu archiepiscopi ordinari non debet. Ioan. de Fant.
p ¶ *Oportet.*] idest, congruum & opportunũ est. Lau [2].
q ¶ *Difficile.*] s. dist. 61. Catinensis. ibi, vt impossibile, &c. Lau. ita sumitur hic difficile, vt ibi impossibile.

[2] Sic ponit 25. q.1.c.1.

Item ex concilio Nicæno I. c. 6.

¶ Non erit episcopus, qui præter metropolitani sententiam fuerit ordinatus. C. VIII.

Ans. l. 6. c. 42. Deusdedit par. 1

ILlud generaliter est clarum, quòd si quis [r] præter sententiam metropolitani fuerit factus episcopus, hunc magna synodus diffiniuit episcopum esse non oportere.

I ¶ *Llud generaliter.*] CASVS. Statuit in hoc cap. ꝙ si quis præter conscientiã metropolitani fuerit ordinatus in episcopum, debet deponi. vel meliusab executiõe ep̃alis officij remoueri.
r ¶ *Si quis.*] j. dist. proxi. cap. 2. & 3. & 1. q. 1. ordinationes. & q. vlti. quoniã quidquid. §. 1.

DISTINCTIO LXV.

Gratianus. COmprouincialium[f] episcoporum vniuersaliter desideratur consensus in ordinatione episcopi. Quòd si aliqui animositate ducti contradicere voluerint, obtinet sententia plurimorum. *Vnde in Nicæno concilio, c. 6.*

¶ Si ceteris consentientibus ordinationi episcoporum, duo, vel tres contradicant, obtineat sententia plurimorum. C. I.

SAne si communi omniũ consensu rationabiliter probato secundũ ecclesiasticã regulã, duo, vel tres animositate[t] ducti per contentio-

C ¶ *Omprouincialium.*] Hæc distinctio diuiditur in tres partes. Secũda ibi, *Si autem.* Tertia ibi, *His auctoritatib⁹.* Io. de Fã. CASVS. Dictum est supra, quòd comprouinciales episcopi debent interesse cõsecrationi episcopi. Nunc vero in hac 65. dist. dicit, quòd si aliqui contradixerint, obtinere debet sententia plurimorum. & est primus articulus huius distinctionis, quæ quattuor habet articulos: qui per quattuor §. distinguuntur.

d ¶ *Vel impune.*] idest, saltem de facto. Lau. aliàs est in tex. velut impune.
e ¶ *Sinceritatis.*] quia catholicam sinceritatem non obseruant.
f ¶ *Duximus.*] hic resume, quia, quasi dicat: quia hoc & hoc est, ideo duximus eam, &c.
g ¶ *Meministis.*] & ideo debitum honorem eis exhibeatis.
h ¶ *Et.*] idest, etiam.
i ¶ *Decernentes.*] in cõmune, cõmunẽ vtilitatem considerantes, & ad scrutinium venientes: vos omnes inquam vnanimiter.
k ¶ *Statuatis.*] & hoc fieri.
l ¶ *Antistites.*] substitui loco defunctorum, sicut vetus, &c.
m ¶ *Et vicissim.*] omnib⁹ modis cẽseatis. metropolitanũ subaudi.
n ¶ *Sacrari.*] à comprouincialibus epis, si metropolitanus de hac vita, &c. hic est verus intellectus huius litteræ: nec habet cõtrariũ. Alij intelligunt sic, ꝙ mortuo metropolitano suffraganei possunt interim aliquẽ electũ consecrare, secundũ hoc hæc dictio, sacrari, ponitur passiue: & non subauditur ibi, metropolitanus, vt 65. dist. si forte. Sed contra 100. dist. quoniam. ibi dicitur ꝙ vacante sede metropolitana non debent episcopi ordinari. nec enim ecclesia su-

f ¶ *Comprouincialium.*] Hic intitulatur 65. dist. in qua quattuor articuli ponuntur [3]. Primus est, quid iuris sit in ordinatione episcopi, si aliqui episcopi dissentiunt. Secundus, ꝙ metropolitanus nõ debet consecrare episcopum præter cõscientiam primatis vbi primas est. Tertius, quòd episcopus non consecratus in præsentia archiepiscopi debet eũ intra spatiũ trium mensium visitare. Quartus est, quòd si vnum tantum episcopũ contingit in prouincia superesse, inuitare debet vicinæ prouinciæ episcopos, & cũ eis cõsecrare comprouinciales episcopos: aut si ipse negligit, ep̃i conuenient ipso contradicente, & consecrabunt episcopos. In primo ergo articulo obtinebit sententia plurimorum.
S ¶ *Ane.*] CASVS. In Nicæno concilio quæsitum fuit si in ordinatione episcopi duo vel tres contradicant pluribus, quorum sententia obtineat? Rñdet ꝙ plurimorum sententia obtinebit.
t ¶ *Animositate.*] Per hoc patet eos malo [4] zelo duci: quia cuncta

Hæc dist. quattuor articulos cõprehendit.

[3] Concor. l. nominatiõũ. C. de decu. li. 10. & l. nulli. cũ sequen. ff. ꝙ cuiusq; vniuer.

[4] Aliàs hoc verbũ sumit in bona significatiõe, vt 87. dist. quisquis.

ćta mala miniſtrat impetus.de pœnit.diſt.3. inter hæc hircū. aliàs ſecus.idem ſi non animoſitate.31.diſt.Nicæna.

a ¶ *Contradicant.*] Sed quid ſi archiepiſcopus ſolus contradicat, nec vult conſecrare,& oēs alij volunt:vel ipſe vult, & ipſi nolūt? Dico archiepiſcopū præferendum,niſi ille malo zelo moueretur:vel

hoc,qđ religio reqrit,vel natura rei,vt inſti.de rerū diu.§.religioſū.

g ¶ *Epiſcopum.*] Ex quo ergo primatem habet archiepiſcopus,ſemper conſulat eum ſuper conſecratione epiſcopi, & ſi primas forte non vult conſentire,dicit H.cum ſuperiore eſſe agendum: arg. 8. q.3.Artaldus. Vel forte extunc Archiepiſcopus poterit conſecrare. In

... nem contradicant[a], obtineat plurimorum ſententia ſacerdotum.

a ¶ Conſenſu.] *Græce legitur,* ψήφῳ εὐλόγῳ οὔσῃ, καὶ κατὰ κανόνα ἐκκλησιαστικόν. *quod Dionyſius vertit,*decreto rationabili, & ſecundum eccleſiaſticam regulam cōprobato.

Item ex concilio Martini Papæ.

In capitul. Martini Brac.c.3.ex conc. Antioch. c.19.

¶ De eodem. C. II.

NOn debet ordinari epiſcopus abſque conſilio, & præſentia† metropolitani epiſcopi. Adeſſe autem oportet omnes, qui ſunt in prouincia ſacerdotes; quos per ſuam debet epiſtolam metropolitanus conuocare. Et quidem ſi omnes occurrerint†, bene; ſi autem hoc difficile fuerit, plures oportet[b] occurrere. Qui autem non conuenerint, præſentiam[c] ſui per epiſtolas faciant; & ſic omnium facto conſenſu, ordinationem epiſcopi fieri oportet. Si autem aliter, præter quod terminatum eſt à nobis, fuerit factum; talem ordinationem nihil valere decernimus.[2] ¶ Si autem ſecundum canones ordinatio epiſcopi fuerit facta;& aliquis cum malitia in aliquo contradixerit,plurimorum conſenſus obtineat.

† *al. conſcientia*

† *al. concurrerint*

Item ex concilio Antiocheno,c.19.

c. 18.

¶ De eodem. C. III.

EPiſcopus non eſt ordinandus ſine concilio, & præſentia metropolitani epiſcopi; cui melius erit, ſi ex omni prouincia congregentur epiſcopi. Quod ſi fieri non poteſt; hi qui adeſſe non poſſunt,proprijs litteris[d] conſenſum ſuum de ipſo deſignent; & tunc demum poſt plurimorum ſiue per præſentiam, ſiue per litteras conſenſum ſententia conſona ordinetur. Quòd ſi aliter, quàm ſtatutum eſt, fiat; nihil valere huiuſmodi ordinationem. ¶ Si vero etiam ſecundum definitas regulas ordinatio celebretur, contradicant autem aliqui propter proprias, & domeſticas ſimultates; his contemptis[e], ſententia de eo obtineat plurimorum[f].

¶ *Verbis græcis multo melius reſpondet altera verſio, quæ Dionyſii eſt; ideoque illa conſulenda.*

Si autem prouinciam primatem habere conſtiterit;nec etiam à metropolitano abſque eius conſcientia epiſcopum[g] conſecrare licebit. Vnde Leo Papa Anaſtaſio epiſcopo, epiſt.82.al.84.c.6.

¶ Abſque primatis conſenſu metropolitanus epiſcopum non ordinet. C. IIII.

DE perſona autem conſecrandi epiſcopi, & de cleri,plebiſque conſenſu metropolitanus epiſcopus ad fraternitatem tuam[h] referat; quodque in prouincia bene placuit, ſcire te faciat, vt ordinationem rite celebrandam tua quoque confirmet[i] auctoritas. Quæ rectis diſpoſitionibus nihil moræ[k], aut difficultatis debet afferre, ne gregibus Domini diu deſit cura paſtorum.

Deuſdedit p. 1. Iuo p. 5. c. 348.

niſi ipſi cauſam diſſenſus aſſignarent: & ordinabit ipſum cū epiſcopis vicinæ prouinciæ ſecundum Hugo. Tu dic, q̄ ſi archiepiſcopus cauſam nō aſſignet ſuæ contradictionis, pro conſentiente habetur: arg ff. ſoluto matrimo. dotem.extra de his quæ fiunt à maio.parte capit. cum in cunctis.ff.de lega.1.filius familias. §. diuus. extra de iure patro.paſtoralis. & vnus oībus reſiſteret,ſi cauſam aſſignauerit 31.diſt. Nicæna. immo ſi non audiretur, deponeretur & ordinator & ordinatus. 81.diſt.tantis.& in auth. de ſanctiſs. epiſ. §.2. colla.9. Vel dic q̄ petetur conſecratio à ſuperiore[1], vt dixi 63.diſt.cap.vlti.

NOn debet.] CASVS Quæſitū fuit qualiter debeat fieri ordinatio epi.Et reſpondet q̄ debet fieri ab oībus cōprouincialibus epis, & metropolitano pſente:qui per ſuam epiſtolā conuocabit oēs cōprouinciales epos:& ſi omnes itereſſe nō poſſunt,ſaltem tres cōuenire debent,ceteris præſtantibus conſenſū per ſuas litteras. & ſi aliter fiat ordinatio, non valebit. Si vero duo vel tres malitioſe cōtradicant. obtineat ſentētia plurimorum. Idem eſt caſus cap.ſeq.

b ¶ *Oportet cōcurrere.*] duos ad minus. 66. diſt. porro.

c ¶ *Præſentiam.*] Exhibet ergo quis per ſuas litteras tantum præſentiam ſuam, & exoneratur procurator à ſatiſdatione, ac ſi præſens eſſet cum litteris de rato[2]. ff.de procu. ſi procuratorem. Arg. contra de pæni. diſt. 1. quem pænitet. in fi. inſti. de aucto. tut.§.1.& ff. de auctori. tuto. obligari.§. pupillus.ſimiliter per l. gratum repræſentatur ſuperioris auctoritas.93.diſt.ca.1.& extra de ap.cum parati.Laur.

SI AVTEM. Hæc eſt ſecunda pars diſt.ſecundū Io.de Fāt. & dicit hic Hug.q̄ generaliter nō ſeruatur quod hic dicitur.

d EPiſcopus.] ¶ *Proprijs litteris.*] Si etiam omnes contradicerēt, & vnus conſentiret,nō poteſt ille vnus reuocare conſenſū ſuum.ff.quorū lega.l.1 §.ſi alter.contrariū not.ſ.63.diſt.quanto.

SI VERO. Hic eſt 3s articul9 huius diſ.vbi dicit,q̄ ſi puīcia primatē habeat,archieps ſine ei9 cōſciētia epm cōſecrare nō dbet.

e ¶ *Contemptis.*] ideſt,omiſsis.ff.de mino.ſi iudex.11.q.3.qui reſiſtit. nam neminem debemus contemnere.

f ¶ *Plurimorum.*] Regulare eſt q̄ præiudicet conſenſus maioris partis, vt hic dicitur[3], niſi in caſu,vt extra de reſcript. paſtoralis. & in cauſa patronorū,vt extra de iure pat.quoniā.& cū examinat cauſa criminalis epi,vt 6.q.4.c.1.& 2.& in re cōi.vt ff. com. diui. Sabinus.& in iudicibus delegatis à principe[4],vt C.de appella.in offerendis.& in cauſa liberali,vt C.de cō.ſer.ma.l.1.§.2. & dū qs pl9 iuris habet ī re,vt C.de dona.ſācimus.§.ne autē.Itē dū qs facit

In confirmatione autem facienda non dico primatem conſulendum: quia non inuenio expreſſum[5]: nec primas conſulat Papam ſuper conſecratione ſui ſuffraganei,vt arg.63.diſt.cum lōge. aliàs nulla vel modica eſſet auctoritas primatis. Quid iuris primas habet, dixi ſ. 18.diſt.cap.1.&c.

DE perſona.] CASVS. Anaſtaſius patriarcha quæſiuit à Leone, vtrum archiepiſcopus ſine eius conſenſu debeat epiſcopū conſecrare. Et reſpondet q̄ non: ſed archiepiſcopus de electione & conſecratione epiſcopi ſibi debet notificare,& quod in prouincia factum eſt, vt ſua fraternitas ipſum cōfirmet,& approbet ſine mora, ne gregibus Domini diu deſit cura paſtoralis.

h ¶ *Fraternitatem tuam.*] O Anaſtaſi patriarcha.

ADDITIO. Subaudi, cui Papa loquitur,ſcilicet, vt ei aſſenſum præbeat.in hoc enim verſatur primatis iuriſdictio. Similiter q̄ à metropolitano ad eū appellatur:& q̄ maiores cauſæ ad eum deferuntur.9 q.3. conqueſtus. 2.q.6.ca.2.18.diſt.c.1. Similiter confirmat archiepiſcopi electionem,vt no.63.diſt.quia igitur.aliàs non reperitur,q̄ maiorē habeat iuriſdictionē in eum: nam conciliū ſine eo celebrare poteſt.argu.92.diſt.c.pe.18.diſt.c.1.vbi no. Io. de Fant.

i ¶ *Confirmet.*] infra 16.q.7.nullus omnino.

k ¶ *Mora.*] ſic 2.q.1.ſicut.& extra de ſent.& re iudi.iurgātiū.imo & vbi

Metropolitanus & ſui ſuffraganei ſi diſſentiant in cōſecratione epiſcopi qs præfertur.

Hæc fuit ſententia Hu.qui intelligit hoc eſſe verum vbi metropolitanus non vult conſecrare & omnes alij volunt. Archid.

Præſentari dicitur quis p litteras.

[2] De hoc articulo not. extra de procu.accedens. in gl.2.& c. mādato. in glo. de mandato,&c. & adde quod dicā 16.q.1.monachi. in additione de canone. Arch.

[3] Concor.tex.in l.& ſuū hæredē. §.fi.& l.ſeq.ff.de pact. & l. quod maior.ff.ad municipalem.

[4] De hoc vide qđ not.2.q.6. §. itē ſi plures.in gl.1.

Archiepiſcopus in confirmatione non tenetur primatem conſulere

[5] Sub.& diffinitū eſt, primas vel patriarchæ ni,&c.9.q.3. queſtus.extra offi.ordi.duo. 1.q.1. quia cognouimus.16.q.1. nulli epo. & 18.q.3.hoc tū.25.q.2.aſtato. Arch.

& vbi pena est imponenda, nulla mora debet interuenire. de pæ. dist. 1. Adam. arg. contra 11. q. 3. cum apud. negotia ergo cum celeritate expedienda sunt.

PLacet.] CASVS. Hoc c. duas habet partes. In prima dicitur, ꝙ archieps inconsulto primate non debet epm consecrare. In se-

non fiat præiudicium metropolitano.
c ¶ *Mos antiquus.*] arg. pro consuetudine seruanda, vt 9. quæst. 3. conquestus.
d ¶ *Et Pentapoli.*] regio est.
e ¶ *Parilis.*] id est, similis in quibusdā: quia vterque deponit epos. Vel dic[1] Ro. i. Constātinopol. sic ponitur. 24. q. 2. sane profertur. hæc enim subest Papæ sicut aliæ. 9. q. 3. cūcta. & 24. q. 1. quoties.
f ¶ *Ecclesia.*] infra dis. 99. ecce.
g QVoniam.] ¶ *Vt Aelia.*] Aelia vocata est ciuitas Hierosolyma ab Helio quæstore[2], qui situm ciuitatis mutauit cū primo dicta fuit Salem, postea Hiebus, postea Salomonia à Salomone, inde dicta ē Hierosolyma à Hieron, qđ est sacra, & Salomon, quasi sacra ciuitas Salomonis.
h ¶ *Manente.*] vt non minuatur ab eo. electio enim episcoporum ad solum metropolitanū est referenda, sed consecratio nō debet fieri sine notitia primatis.

QVI VERO. CASVS. Hic est tertius articulus, vbi dicitur, ꝙ episcopus consecratus de metropolitani licentia absente, tamen eius se cōspectui præsentet intra tres menses.

SI quis.] CASVS. Dicitur in hoc ca. ꝙ si episcopus in sede metropolitana non fuerit ordinatus, itra tres mēses à tempore ordinationis conspectui metropolitani se repræsentet, vt ab illo doceatur quid debeatur obseruare: quod si negligat episcopus, in synodo corrigatur. Si vero ire non potest, hoc suis litteris studeat indicare.
i ¶ *Non fuerit.*] vbi enim vult metropolitanus, ibi ordinandus est episcopus, vt 51. dist. qui in aliquo.
k ¶ *Impletis.*] sic ergo episcopus consecratus præter conscientiam[3] metropolitani eius cōspectui debet præsentari intra tres menses, vt s. dist. 63. cum longe. sed ordinati à Papa debent se præsentare conspectui eius singulis annis. 93. dist. iuxta sanctorum.

[1] Melius & planius scdm Hu.

Hierusalem varia habet noīa.

[2] Quæstore. Immo ab Helio Hadriano Imperatore. Euseb. hist. eccles. l. 4. c. 6.

Item ex concilio Carthaginensi 2. c. 12.

¶ De eodem. C. V.

PLacet omnibus, vt inconsulto primate cuiuslibet prouinciæ, tam facile nemo præsumat, licet cum multis episcopis, in quocumq;[a] loco sine eius, vt dictum est, præcepto episcopum ordinare. ¶ Si autem necessitas fuerit[b], tres episcopi, in quocumque loco sint, cum primatis præcepto ordinare debeant episcopum.

Item ex concilio Nicæno, c. 6.

Ans. l. 4. c. 46. Poly. l. 2. tit. 22.

¶ Vnicuique ecclesiæ proprius honor seruetur. C. VI.

MOs antiquus[c] perduret† in Ægypto, vel Lybia, & Pentapoli[d], vt Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem: quandoquidem & episcopo Romano parilis[e] ᵃ mos est. ¶ Similiter autem & apud Antiochiam, ceterasque prouincias honor suus vnicuique seruetur ecclesiæ[f].

† perduret] κρατείτω

ᵃ¶ Parilis.] *Græce legitur* ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν τῇ ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο συνηθές ἐστιν, *idest:* quoniam & Romæ Pontifici hoc vsitatum est. *Quibus verbis nulla paritas Romani, & Alexandrini Patriarchatus inducitur, vt quidam male interpretati sunt. De quare optime Nicolaus primus in epistola ad Michaelem Imperatorem, quæ incipit,* Proposueramus, *sic scripsit:* Nicæna synodus nouerat Romanæ ecclesiæ omnia Domini sermone concessa: Si omnia, ergo defuit nihil, quod non illi concesserit. Denique si instituta Nicænæ synodi diligenter inspiciantur, inuenietur profecto, quia Romanæ ecclesiæ nullum eadem synodus contulit incrementum: sed potius ex eius forma, quod Alexandrinæ ecclesiæ tribueret, particulariter sumpsit exemplum. *Hactenus Nicolaus. Statutum igitur fuit ita in Alexandrina ecclesia obseruandum, quia sic fieret in Romana.*

Item ex eodem, cap. 7.

¶ De eodem. C. VII.

QVoniam mos antiquus obtinuit, & vetusta traditio, vt Aeliæ[g]†, id est Hierosolymorū† episcopo honor deferatur, habeat consequenter honorem: manente[h] tamen metropolitanæ ciuitati propria dignitate.

† al. Hierosolymæ

Qui vero à comprouincialibus suis cum metropolitani licentia fuerit ordinatus, infra constituta tempora eius se repræsentet aspectibus.

Vnde in Tarraconensi concilio, cap. 5. legitur.

¶ Metropolitano se repræsentet nuper factus episcopus. C. VIII.

SI quis in metropolitana ciuitate non fuerit[i] episcopus ordinatus, postquā suscepta benedictione per metropolitani litteras honorē fuerit episcopi adeptus: id optimum esse decreuimus, vt postmodū statuto tempore, id est impletis[k] duobus[l] mensibus, se metropolitani sui repræsentet aspectibus, vt ab illo monitis ecclesiasticis instructus plenius, quod obseruare debeat, recognoscat. Quòd si forte hoc implere neglexerit, in synodo increpatus à fratribus corrigatur. Et si forte infirmitate[m] aliqua, ne hoc impleat, fuerit præpeditus, hoc suis litteris metropolitano indicare procuret.

3 *His auctoritatibus datur intelligi, quòd episcopi à cōprouincialibus suis debeant ordinari. Sed quæritur, si in prouincia plurimi episcopi fuerint*†, *& contigerit forte vnum remanere episcopum, quid fieri debeat. Ille, quia solus est, ordinare non potest episcopum: comprouinciales enim non habet, cum quibus episcopum consecrare valeat. Cum ergo talis necessitas fuerit, quid faciendum sit, in Sardicensi concilio definitur; in quo, cap. quinto sic statutum legitur.*

† al. non fuerint

Episcopi inscio metropolitano consecrati quid facere debent.

[3] Quidā dicūt, ꝙ hoc dictū non est verū, quia hic non loquitur de eo qui præter cōscientiam est promotus ad ordines, sed loquitur quando ordinat ex mandato archiepiscopi confirmati non consecrati. & sic est simile extra de elec. suffraganeis & hoc hic tenebat lac. de Al. & chi. cū contra.

secunda dicitur, ꝙ si archiepiscopus abest ex præcepto primatis, tres epi possunt epum ordinare. Secūda pars incipit ibi, *Si autem.*
a ¶ *In quocumque.*] dum tamē honesto. nā dicit lex, ꝙ cū dicitur, quidā sunt aliis præferendi, intelligendum est si sint honesti. ff. de mune. & ho. vt gradatim. ff. de recept. arbit. si cum dies. §. si arbiter.
b ¶ *Si autem necessitas fuerit.*] i. si archiepiscopus nō est in prouincia.

MOs antiquus.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ secundum antiquam consuetudinem honor proprius reseruatur per suas prouincias Alexandrino patriarchæ, qui similis est Romano. Idē dicit, de Antiocheno, & alijs patriarchis. In sequen. cap. dicit ꝙ honor proprius deferatur Hierosolymitano patriarchæ, ita quòd

l ¶ *Duobus.*] s. dist. 63. cum longe contra. sed potius consonat: q. a ibi & hic intra tertium mensem hoc facit.
m ¶ *Et si forte infirmitate.*] simile s. dist. 18. episcopus ad synodū. 5. q. 3. c. 1. vbi de hoc tractatur, & ff. de leg. 1. si grege. §. fin. idem est in aliis impedimentis. & hoc ponitur gratia exempli.

HIS AVCTORITATIBVS. CASVS. Supra dictum est, ꝙ episcopi à comprouincialibus episcopis debēt ordinari, sed nunc quæritur quid fieri debeat, si tātum vnus episcopus in prouincia remanserit ceteris defunctis. Et de hoc quid fieri debeat, in sequen. cap. dicetur.

¶ Si forte vnus tantum in prouincia remanserit episcopus, ad consecrationem episcopi de vicina prouincia conuocentur. C. IX.

SI forte[a] in prouincia vnum tantum contigerit remanere episcopū; superstes[b] episcopus conuocet[c] episcopos vicinæ prouinciæ,& cū eis ordinet comprouinciales sibi episcopos. Quod si facere neglexerit[d], populi[e] conueniant episcopos prouinciæ vicinæ,& illi prius cōmoneant episcopum, qui in eadem prouincia commoratur, & ostendant,quòd populi petant sibi episcopum rectorem,& doceant iustum esse, vt veniat[a] ipse, & cum eis ordinet episcopum. Quòd si litteris conuentus tacuerit[f],& dissimulauerit, nihilque rescripserit; tunc satisfaciēdum est populis, vt conueniant ex vicina prouincia episcopi, & ordinent episcopum.

Burc. l. 1.c.26. Iuo p.5.c.137.

¶ *Capitulum hoc quomodo refertur à Gratiano, præcipue in priore parte, neque cum latino, quod geminum est in tomis conciliorum, multoque minus cum græco canone conuenit: quinetiam apud Burchardum,& Iuonem varie legitur. Huius vero concilij canones à Latinis latine, & à græcis græce à principio scriptos fuisse Nicolaus Papa Photio scribens in epistola, quæ incipit,* Innumerabilium, *his verbis indicat.* Quomodo autem non esse apud vos Sardicenses canones tu solus astruere poteris, quando non solum à latinæ, verum etiam cum aliis à græcæ linguæ hominibus statuti sunt,& promulgati? Qua de re credibile non est,quod ibi diffinitū est, vnumquemque ipsorum minime propriæ linguæ tradidisse. *Dionysius quoque exiguus in epistola ad Stephanum episcopum, qua ei suam græcorum canonum interpretationem obtulit, Sardicēse concilium à principio inter latinos latine editum fuisse his verbis significat.* Tunc sancti Chalcedonensis Concilii decreta subdentes,in his græcorum canonum finem esse declaramus, nequid præterea notitiæ vestræ credamur velle subtrahere. Statuta quoque Sardicensis concilij,atque Africani,quæ latine sunt edita,suis à se numeris cernuntur esse distincta.

a ¶ Vt veniat ipse.] *Tam in concilio,quod est in codice canonum, quàm quod in collectione Isidori,& apud Burchardum,& Iuonem legitur,* vt & ipsi veniant,& cum ipso ordinent episcopum. *Græcus autem canon ita habet.*

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. ἐὰν συμβῇ ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ, ἐν ᾗ πλεῖστοι ἐπίσκοποι τυγχάνουσιν, ἕνα ἐπίσκοπον ἀπομεῖναι, κἀκεῖνος κατά τινα ἀμέλειαν μὴ βεληθῇ συνελθεῖν καὶ συναινέσαι τῇ καταστάσει τῶν ἐπισκόπων, τὰ δὲ πλήθη συναθροισθέντα παρακαλοῖεν γίνεσθαι τὴν κατάστασιν τοῦ παρ' αὐτῶν ἐπιζητουμένου ἐπισκόπου, χρὴ πρότερον ἐκεῖνον τὸν ἐναπομείναντα ἐπίσκοπον ὑπομιμνήσκεσθαι διὰ γραμμάτων τοῦ ἐξάρχου τῆς ἐπαρχίας (λέγω δὴ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως) ὅτι ἀξιοῖ τὰ πλήθη ποιμένα αὐτοῖς δοθῆναι, ἡγοῦμαι καλῶς ἔχειν καὶ τοῦτον ἐκδέχεσθαι, ἵνα παραγένηται. Εἰ δὲ μὴ διὰ γραμμάτων ἀξιωθεὶς παραγένηται, μήτε μὴν ἀντιγράφοι, τὸ ἱκανὸν τῇ βουλήσει τοῦ πλήθους χρὴ γενέσθαι. χρὴ δὲ καὶ μετακαλεῖσθαι καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας ἐπισκόπους, πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου.

.i. Osius episcopus dixit. Si qua in prouincia,in qua plurimi sunt episcopi,cōtigerit vnum episcopum morari absentem,neque is propter negligentiam quādam conuenire voluerit, neque episcoporum creationi consentire; populi vero congregati postulent eum,quem ipsi expetunt,episcopum constitui: primum oportet episcopum illum,qui absens moratur, admoneri litteris primatis prouinciæ (nimirum episcopi metropolitani) de populorum postulato,pastorem sibi dari petentium: recte autem se habere puto,eum quoque, vt intersit,expectari†. Quòd si neque per litteras rogatus affuerit, ac ne rescripserit quidē,satisfaciendum populi voluntati est. Conuocari autem oportet ex vicina etiam prouincia episcopos ad metropolitani episcopi creationem.

† al. admitti.

DISTINCTIO LXVI.

Ps. ARchiepiscopus[g] *autem ab omnibus suæ prouinciæ episcopis debet ordinari†.*

Vnde Anicetus Papa in epist. ad episcopos Galliæ.

† *Sic Iu. nouell. 13. princ.*

SI forte.] CASVS. Quæsitum fuit in concilio Sardicensi,si contingat,quod omnes episcopi prouinciæ sint defuncti præter vnum, & aliquis velit in episcopum promoueri siue ordinari,à quibus sit ordinandus. Et respondet quod ille superstes debet episcopos vicinæ prouinciæ conuocare,& cum ipsis ordinet. Si autem hoc negligat facere,populi cōueniāt episcopos vicinæ prouinciæ, & illum solum episcopum qui in prouincia remāsit,ipsi episcopi citabunt, vt veniat. Si vero non venerit,ipsi nihilominus eū ordinabunt.

a *Si forte.*] Hoc cap. semper ad hoc consueuit induci, quod vniuersitas stet in vno, vt ff. qđ cuiusque vni. l. sicut. immo potius in contrariū potest induci, cum iste solus non possit id qđ vniuersitas potuit. vnde dico, quod vniuersitas petiit cū redigitur ad vnū caput. arg. ff. de leg. 1. si grege. Vnde satis dici potest, quod si omnes delinquant in eligēdo præter vnum, quod ille solus nō potest eligere, cum non consistat in eo ius vniuersitatis. Io. quod credo falsum, vt ff. qđ cuiusq; vniuer. l. sicut municipii. in fi. & extra de elect. bonæ memoriæ 2. Vnde dico, quod si omnes peccent præter vnum, quod ille solus potest eligere, per iura superius posita.

b *Superstes.*] & ita ius vniuersitatis deuoluitur ad vnum. instit. de leg. §. si grex. ff. quod cuiusque vniuer. sicut. §. in decurionibus. B. Sed quis dabit ipsis episcopis expensas? Ecclesia quæ uacat, arg. 4. q. 3. uēturis. & 10. q. 3. cauendum. & 12. q. 2. charitatem. si est tenuis, comedent de suo, ut extra de uita & honesta. cler. cum ab omni.

Ius eligendi potest in vno remanere.

c *Conuocet.*] Sed nūquid tenentur illi conuenire ad conuocationem illius? Tenentur quidem: & nisi uenirēt peccarent, arg. 11. q. 1. sicut enim. arg. dist. 90. præcipimus. & debent tunc cogi ab ipsorum prælato uel Papa. H. dicit quod ab isto compelli possunt auctoritate huius canonis. nam quandoque par in parem[1] habet imperium, ut 2. q. 6. placuit 2. & 6. quæst. 4. cap. 2.

Par in parē quandoque imperium habet.

1 Certe in hoc casu iste episcopus non est par, immo est superior quo ad vocationē auctoritate huius canonis.

c *Conuocet.*] arg. quod uacante ecclesia clerici possunt uicinos episcopos conuocare, ut 7. q. 1. Pontifices.

d *Neglexerit.*] arg. quod si subditi negligunt facere quæ debent, ea debeant suppleri à maiori uel per se uel per alium, & econuerso: arg. 9. q. 3. cum simus. arg. 89. dist. uolumus. 8. q. 3. Artaldus.

e *Populi.*] large sumitur hic populus, quia causa cōmunis est, & ita non est contra. 9. q. 3. cum simus.

f *Tacuerit.*] hic tacens pro cōtumace habetur. Alibi pro fugiēte, 63. dist. sit rector. Alibi pro contradicente, ut ff. de procur. filiusfamili. §. inuitus. 86. dist. tanta. Alibi pro cōsentiente. 54. dist. si seruus. ff. de interro. act. de ætate §. qui tacuit. Alibi pro neutro. ff. de reg. iur. qui tacet.

Præsumitur in multis cōtra tacentem.

ARchiepiscopus.] hæc dist. diuiditur in duas partes. Secunda ibi, *De episcopis*. Io. de Fan.

CASVS. Supra in duabus proximis dist. dictum est de ordinationibus episcoporum: nunc uero dicit Gratianus de ordinatione archiepiscoporum in hac 66. dist. in qua dicitur, quòd debet ab omnibus episcopis prouinciæ ordinari, & repetit de ordinatione episcoporum.

g *Archiepiscopus.*] hic depingitur 66. dist. in qua ostendit magister duo: scilicet qui debeant interesse in consecratione metropolitani: quia oēs suffraganei, & quod nullus debeat consecrari in episcopum à paucioribus quàm à tribus. Dicit ergo Hu. hoc referre inter consecrationem episcopi, & archiepi; quia in consecratione archiepiscopi oēs episcopi intererunt, nisi esset vrgentissima necessitas, in consecratione episcopi ēt si non sit grauis, dum tamen aliqua sit necessitas, sufficit per litteras consentire. 51. dist. c. si.

Consecratio episcopi & archiepiscopi differt.

Archie-

ARchiepiscopus ab omnibus.] Casus. Anitius Papa statuit in hoc cap. vt archiepiscopus ordinetur ab omnibus episcopis suæ prouinciæ: nec debet hoc mutari: q.a q omnibus episcopis debet præesse, debet ab omnibus approbari & constitui: quod si aliter factum est vel fuerit, irritũ erit. Sequens §. patet. in quo dicitur quòd ergo apostoli fuerunt episcopi. Item legitur de Iuda, q episcopatum eius accipiat alter. Ad hoc dicunt quidam, quòd omnes apostoli erant simplices sacerdotes, & tamen consecrare poterant. nã Moyses simplex sacerdos erat 3: & tamen consecrauit Aaron, vt 21. dist. §. 1. nec tunc differentia erat inter episcopum & sacerdotẽ: vt 95. dist. olim. Vel dic quòd tãtum visibili vnctione hi tres consecrauerunt eum: sed prius erat inuisibiliter vnctus à Domino. vel dic q non ordinauerunt eũ: sed tantum formam ordinandi alijs ostenderunt. Vel dic quòd non in episcopum, sed in archiepiscopum eum ordinauerunt. Vel dic, ordinauerũt, id est, inthronizauerunt eum ad administrationem certi loci. prius enim erat episcopus sine titulo.

3 Ad hoc vides facere qđ dicit psal. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Dic secundum d. Hu. Cardin. q reuera non legitur q Moyses fuerit sacerdos nisi quia aliqua fecit quæ pertinent ad sacerdotẽ ideo psal. dicit, Moyses & Aaron. &c.

¶ Ab omnibus suffraganeis suis archiepiscopus ordinetur. C. I.

Extra de tẽ. ord. c. si archieps. Polyc. l. 2 tit. 8. Ans. l. 6 c. 39. Burch. l. 1. c. 28. Iuo. p. 5. c. 139. Pann. l. 3, c. 10.

ARchiepiscopus [a] [b] ab omnibus suæ prouinciæ episcopis ordinetur. *& infra* β. ¶ Illud tamen, quod de archiepiscopi consecratione prædictum est, atque præceptum, id est, vt omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet: quia, qui illis præest, ab omnibus [b] episcopis, quibus præest, debet constitui. Sin aliter præsumptum fuerit; viribus carere non dubium est; quia irrita [c] erit eius secus acta ordinatio.

α ¶ Archiepiscopus.] *Hæc prior pars in epistola ipsa, & apud ceteros collectores fusius exponitur.*
β ¶ *Hic in epistola cum multa alia sunt intersecta, tum c. comprouinciales, supra. di. 64.*

De episcopis autem non ordinandis à paucioribus quàm tribus [d] episcopis, Anacletus epist. 2. ad episcopos Italiæ scribit, dicens.

¶ Episcopus non minus, quàm à tribus episcopis ordinatur. C. II.

Idem repetitur in epist. Aniceti. Polyc. ibidem. Ans. l. 6. c. 53. Burch. l. 1. c. 15. Iuo. p. 5. c. 139. Pann. l. 3. c. 17.

POrro & Hierosolymitarum primus archiepiscopus [e] beatus Iacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnem Domini nuncupatus [f] est frater, a Petro, Iacobo, & Ioanne apostolis est ordinatus [g], successoribus videlicet suis dantibus formam, vt non minus, quàm à tribus episcopis, reliquisque omnibus assensum præbentibus, vllatenus episcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur.

DISTINCTIO LXVII.

PResbyteri [h] *vero, & chorepiscopi ab vno episcopo ordinari possunt.*

Vnde Anacletus epist. 2. ad episcopos Italiæ.

¶ Sacerdotes ab vno episcopo possunt ordinari. C. I.

Polyc ibidem Ans. l. 6. c. 53.

REliqui sacerdotes a proprio ordinẽtur episcopo, ita vt ciues [i] & alij sacerdotes [k] assensum præbeant, & ieiunantes [l] ordinationem celebrent. Similiter & diaconi [m] ordinentur. Ceterorum autem graduum distributioni trium [n] veracium testimonium, cum episcopi scilicet approbatione, sufficere potest.

Item in Hispalensi concilio secundo, capite 6. legitur.

¶ De eodem. C. II.

15. q. 7 c. sexta. & c. episcopus.

EPiscopus sacerdotibus, ac ministris solus [o] honorem dare potest, solus auferre [p] non potest.

PResbyteri.] Hæc dist. diuiditur ĩ duas partes. Secũda ibi, *Episcopus.* Ioan. de Fan.

Casus. Expedito tractatu de ordinatione episcoporum & archiepiscoporũ: nunc in hac 67. dist. ostendit Gratianus à quibus presbyteri, chorepiscopi, & reliqui clerici sint ordinandi. Et quòd ab vno episcopo sunt ordinandi, & non à pluribus.

h ¶ *Presbyteri.*] Hic depingitur 67. dist. ostenso quòd episcopus non potest ordinari nisi à pluribus: ostendit hic quòd reliqui sacerdotes & clerici ordinari possunt ab vno solo episcopo. In ordinatione tamen sacerdotum & diaconorum alij sacerdotes & ciues assensum debent præstare. In reliquorum ordinatione sufficit testimonium trium.

quòd episcopus debet ordinari saltem à tribus episcopis.

a ¶ *Archiepiscopus.*] Arg. q si eligitur abbas alicuius monasterij, q præest alijs monasterijs, omnes abbates illorũ monasteriorum debent consentire, & electioni interesse.

b ¶ *Ab omnibus.*] Argu. quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, vt 8. q. 1. licet. C. de auctoritate præstan. l. vlti. & 54. distinct. c. 1.

c ¶ *Irrita.*] quo ad officij executionem.

d ¶ *Quàm à tribus.*] Sed quare tres episcopi debent interesse? quia in tribus est fidei fundamentum: quam puris & simplicibus verbis confiteri tenentur. 23 dist. qui episcopus. & 24 dist. quando.

POrro] Casus. Quæsitum fuit ab Anacleto vtrum episcopus posset ordinari a paucioribus quàm à tribus episcopis. Et respondet quòd non, & hoc exemplo Iacobi Hierosolymitani archiepiscopi, qui fuit ordinatus à tribus: scilicet à Petro, Iacobo, & Ioanne. Et in hoc dederunt formam suis successoribus, vt ad minus à tribus epis ceteris consentientibus cõsecretur eps.

e ¶ *Archiepiscopus.*] supra 21. dist. cleros. contra. Sed Matthias fuit primus ordinatus in clericum: iste primus in archiepiscopum.

f ¶ *Nuncupatus.*] quia filius fuit sororis matris Domini: vel quia fuit ei similis prorsus in persona: vel quia mater sua fuit filia fratris Ioseph, qui putabatur pater Domini 1, 27. q. 2. coniunx.

g ¶ *Ordinatus.*] id est, ad certi loci administrationem electus: vel ordinatus simpliciter. Sed nonne omnes apostoli erant episcopi? Videtur quòd sic: quia Petro primo fuit datus pontificatus: & omnes alij fuerunt pari potestate prædit, vt 21. dist. in nouo 2. Item episcopi successerunt in locum apostolorum, vt 68. dist. quorum.

REliqui.] Casus. Dicitur hic, quòd reliqui sacerdotes & diaconi a proprio episcopo sunt ordinandi: ita quòd ciues & alij sacerdotes consentiant: ita quòd ordinatio a ieiunantibus fiat. In ordinatione vero ceterorum sufficiũt tres testes, & episcopi approbatio. Quod sequitur planum est.

i ¶ *Vt ciues.*] quibus debent præesse.

k ¶ *Sacerdotes.*] quibus debet associari: vel de quorum collegio est. Vel de clericis maioris ecclesiæ dicit: sine quorum consensu episcopus clericos ordinare non debet, vt dixi 24. dist. episcopus.

l ¶ *Ieiunantes*] tam ordinantes, quàm ordinati, vt j. de conse. dist. 5. vt episcopi. j. dist. 75. quod a patribus.

m ¶ *Diaconi.*] Nam ecclesiæ præcipue committuntur presbyteris & diaconis. 12. q. 2. diaconi.

n ¶ *Trium.*] infra. 1. q. 1. placuit vt de ordinatione. ver. multorum. contra. Sed ibi multi possunt dici tres. insti. de iure perso. §. vlt. §. di. 23. episcopus. contra, supra dist. 23. lector. contra. Sed hoc de notis intelligitur: illud de ignotis. Vel hic cũ occulte ordinat, & sine solennitate: illud cum publice, &c.

Tres dicuntur multi.

EPiscopus, &c.] Hæc est secunda pars distinctionis. & habes hoc 15. q. 7. c. 1. Ioan. de Fan.

o ¶ *Solus.*] id est, sine alijs episcopis potest ordinare aliquos: sed sine alijs episcopis non potest deponere, vt 14. quæstione 7. felix. non autem excludunt clerici: quia nec sine illis potest beneficia conferre, nisi hoc habeat ex consuetudine, vt extra de his quæ fiũt à maiori parte cap. ea noscitur.

Episcopus solus beneficia confer re non potest cessante consuetudine.

p ¶ *Auferre.*] j. 21. q. 3. episcopus. & 15. q. 7. cap. vlti.

Q*Varitur.*]Hæc dist.diuidiĩ in quattuor partes,in quarũ prima quæriĩ,si aliqs fuerit ordinatus ab eo de quo dubitaĩ an esset eps,vtrum debeat iterum ordinari. & primo probaĩ ꝙ non,superficialiter. Secunda ibi, *Inter episcopos*. Tertia ibi, *Hi vero*. Quarta ibi, *Quod autem*. Ioan.de Fant.

CASVS. Supra ostendit Gra.de ordinatione eorum quos cõstat esse epos: in hac vero 68. dist.quæriĩ, an illi sint reconsecrandi q ordinanĩ ab illis, quos non cõstat esse epos. Et primo probat,ꝙ non sunt reconsecrandi q ordnãtur ab illis quos cõstat non esse epos.Postea ꝓbat ꝯ. Tandẽ dat solutionẽ.ĩ.in §.*Quod ergo*.

a ¶ *Quæritur.*]Hic depingitur 68.dist.in qua magister ostendit quid iuris sit de clericis qui ordinantur ab eis quos non constat esse epos: & q̃ differẽtia sit inter epos & chorepos [1], & quare chorepi recesserũt ab aula dñi.quarto ostendit, q successerũt in loco apostolorũ.

[1] Quia magister.ȝ.dist.ꝓxi.in prin. fecerat mentionem de corepis: ideo de ipsis interserit ĩ hac distinctione: secundũ H.

S*Icut.*]CASVS. Ioan. archieps Rauennę de duobus quęsiuit. Primo,vtrũ sacerdotes semel consecrati essent iterum consecrandi.Et rñdet ꝙ non:sicut non sunt rebaptizandi.Secũdo,vtrũ illi qui cum leui culpa sunt ordinati presbyteri, debeant deponi. Et rñdet ꝙ nõ, sed eis debet pænitentia imponi.

b ¶ *Sicut.*]Hoc cap.nõ facit ad propositũ Gra. quia hoc c. loquiĩ de illis qui sunt ordinati à talibus quos cõstat esse epos:& illud ꝯ quod sequiĩ,similiter male inducit:quia nullo modo est ꝯrium:& ita superficialis est argumentatio magistri.

f ¶ *Et consecrentur.*] Hic in dubio potius præsumiĩ non ordinatus q̃ ordinatus.similiter in dubio præsumiĩ potius non baptizatus q̃ baptizatus,vt de consecr.dist.4.paruulos.& in dubio potius præsumiĩ ecclesia non consecrata q̃ consecrata,vt de consecra. dist.1.solennitates .Sed cum ita ꝑsumiĩ in his sacramentis:quare in sacramen-

Sacramen præsumun cepto ... nio.

DISTINCTIO LXVIII.

Q*Væritur* [a] *de illis, qui ordinantur ab his, quos non constat fuisse episcopos, an sint iterum consecrandi, an non. Quòd vero consecrandi non sint, probatur auctoritate Gregorij, qui scribens Ioanni Rauennati episcopo, lib.2.epist.32.ait.*

¶ Semel consecratus iterum consecrari non debet. C. I.

4.sent.dis.25.B. Poly.l.2.tit.36. Ans.l.7.c.104. Pann.l.3.c.76. Iuo par.6.c.82.

SIcut [b] semel baptizatus iterum baptizari non debet; ita qui consecratus [c] est semel, in eodem iterum ordine non debet consecrari. Sed si quis forsitan cum leui culpa [d] ad sacerdotium venit, pro culpa pænitentia indici debet, & tamen ordo seruari.

Contra Gregorius tertius ad Bonifacium episcopum, epistola 2. scribens testatur.

¶ De presbyteris,qui ordinantur ab eis, quos constat episcopos non fuisse. C. II.

Ansl.7.c.110. Iuo.p.6.c.117.

PResbyteris,quos ibidem repperisti,si incogniti fuerint illi,qui† ordinant [e], & dubium est eos episcopos fuisse, an non, qui eos ordinauerunt; si bonæ actionis, & catholici viri sunt,ipsi presbyteri, & in ministerio Christi, omnique lege sancta edocti, ab episcopo suo benedictionem presbyteratus suscipiant,& consecrentur [f]: & sic ministerio sacro fungantur.

† *a qbus fuerint ordinati*]orig.

Quòd ergo consecratus, in eodem ordine iterum consecrari prohibetur, de eo intelligendum est, qui consecratus est ab illo, quem certum erat consecrandi ius habere. Qui autem ab illo consecratur, quem non constat ius consecrandi habuisse, iterum consecrandus est: quia si ille consecrandi ius non habuit, iste ex olei effusione nil consecrationis accepit. Et quia in ipso ordine consecratus non erat, nunc quasi primum ad consecrationem veniens ab episcopo sacerdotalem benedictionem, & consecrationem consequitur. Si autem ius consecrandi habuit, in prima vnctione consecutus est consecrationem: in secunda vero non reiteratur [g] *consecratio, sed sola vnctio: sicut, de quo dubium est, an sit baptizatus, vel non; debet baptizari; qui si prius baptizatus non fuerat, consequitur gratiam baptismi: si autem baptizatus erat, nihil accipit in secunda vnctione* † *: nec pertinet hoc ad reiterationem baptismi, sed ad cautelam salutis. Hoc & de ecclesiis consecrandis similiter obseruandum est. Vnde in Nicæno concilio legitur.*

† *lotione*

c ¶ *Consecratus.*]Prima q.1.si quis cõfugerit.ꝯ.& 1.q.7.Daibertũ ꝯ.ibi dr ꝙ ordinatus male vel baptizatus, iterũ ordinaĩ. Sed illud verum est, cum extra formam ecclesiæ est ordinatus vel baptizatus:aliàs secus.de consec.dist.4.ostenditur.ver.si.& c.quomodo.

Ordinatus semel, an possit iterũ ordinari.

d ¶ *Cum leui culpa.*]Dicũt quidam,veniali:arg.25.dist.§.criminis. Alij leui [2],id est,mortali præeunte,non tñ permanente:nã peccauit,sed pænituit. Sed qa post talẽ culpam se permisit promoueri, aliam culpam cõtraxit,cum qua promotus est: de qua hic loquiĩ. Tu dic ꝙ promoueri potest cum culpa existente & manente mortali,dumtñ leui. De huiusmodi culpis collige exempla 5.q.4.in loco.21.q.4.c.vlt.18.dist.cap.vlti.de consec.dist.2.relatum. Sed hic nota,ꝙ omnes concordantiæ istæ de promotis loquuntur. sed si enorme peccatum tacuisset,secus esset,vt 50.dist. ex pænitẽtibus. Io.nisi esset occultum peccatum,vt extra de temp.ordi.quęsitum. nisi in homicidio,vt ibi.B.

[2] Hæc fuit sententia H.& Lauren.& hic videas qđ not.15.q.vlt. in summa. & quod quadã mortalia sint grauiora,q̃dam leuiora:habetur de conse.dist.3. de pænitẽtibus. Archi.

ECONTRA. CASVS. Modo vult probare cõtrarium: scilicet,quòd sunt reconsecrandi.

P*Resbyteri.*]CASVS. Quidam cum putarentur epi, quosdam presbyteros ordinauerunt:sed postea dubitabatur vtrũ fuerint epi in veritate,aut non.vnde fuit quęsitum à Gregorio,vtrum illi sint iterum à proprio episcopo ordinandi & consecrandi.Et rñdetur ꝙ sic,ex quo scilicet dubitabatur:si tamen sint bonæ vitæ,& eruditi in ministerio Christi, & in lege diuina.

e ¶ *Qui ordinant.*]Vera littera est,ordinant.ad hoc facit 3.q.4.omnes quos.

mento matrimonij potius præsumiĩ pro ipso, q̃ contra ipsum, vt 33.q.1.si quis acceperit? Respon.sine omni periculo est,si sacramẽta illa iterentur.Sed periculum esset,si iudicaretur non esse matrimonium vbi est. Item quare non crediĩ hic verbo illius,q se dicit ordinatum:sicut crediĩ ei qui se dicit baptizatum, vt de consecra. dist.4.placuit.& cap.de infantibus? Respon.quia sola fides confert alicui sacramentũ baptismi,vt extra de presby. nõ bapt.cap.2. sed sola fides nõ dat ordinẽ. ad hoc facit.1.q.1.cap.spiritus sanctus [3] §.ecce quandoq;.Itẽ licet in viuo præsumatur aliquis potius non baptizatus,tñ in mortuo præsumitur [4] potius baptizatus,vt de cõse.dist.c.4.si eos.supple vt suffragia ecclesiæ ei proficiant. 13.q.2. non æstimemus.& cap.animæ.

Baptizatum ... dicẽti credit...

[3] Aliàs.1.q.1. cum honoris.

[4] In hoc pũc videas qd n... 3.q.4. consa... guineorum. extra de ꝑsum... illud in gl.s... quare, & ex... q sil. sint. le... lator,in gl.... videtur. Arc...

QVOD ERGO. Soluit Gratianus ꝯrietatem ꝑdictam,dicẽs quòd illud cap.sicut intelligiĩ de eo quem constabat esse epm: & ideo non deberet reordinari ordinatus ab eo. Illud autẽ cap. presbyteri.intelligiĩ de eo quẽ nõ constabat fuisse epm:& ideo ab eo ordinati reordinanĩ:qui si prius non fuerint ordinati scđa ordinatione vere recipiunt ordines.si vero in prima ordinatione ordines receperunt,in s̃a nihil recipiũt nisi solam vnctionẽ. Et hoc probat ad instar baptismi.& idem dicit esse faciendum de ecclesiis.

g ¶ *Non reiteratur.*] Hæc solutio est canonica. dixit tñ G.quòd si miles ordinaĩ presbyter,tot presbyterales ordines recipit quot recipit sacerdotia. Idẽ dicit de baptismo.aliter enim quomodo fieret iniuria sacramento,vt ĩ.de consecra.dist.4.ostenditur.vel quomodo diceretur quis bis baptizari,vt ĩ.de consecra. distin.4. qui bis. & cap.

Baptizatus ... ordinatus p... ries,an plures ... cipiat charac... res.

& cap.eos. Item cum dicatur accedat verbũ ad elementum, & c. 1.q.1.detrahe.ergo quoties dicuntur verba illa, & apponitur elementum, fit nouũ sacramentum. Nã & sæpius sumit aliquis corpus Christi, & sæpius excõicatur aliquis, & ex pluribus causis aliquis possidet rẽ aliquã, vt ff.de acq.pos.possideri.§. ex plurib⁹. Sed cer-

e ¶ *Formatas.*] formatæ siue dimissoriæ dicuntur litteræ, quibus quis eximitur à iurisdictione sui episcopi, quæ olim cum solennitate magna fiebãt, vt 73.dist.cap.1. Commendatitiæ siue pacificæ dicuntur, quæ danturclerico viatori, qbus commẽdatur, vt pacifice possit exequi officium suũ. Et licet Gratianus dicat, ꝙ chorepiscopi dare tales poterãt, illud nõ credo sed solus episcopus, vt de consec.distin.5.non oportet.71.dist. extraneo. Quod archidiaconus eas dare non possit, habes extra de offi. archid. significasti.

Formatæ siue dimissoriæ.

2 Et bene Io.de Fant.& ita est argu. ꝙ chorepiscopus non potest dare licentiam clericis, vel laicis, vt eant in peregrinationẽ, quia nõ possunt formatas dare secundum L. & Hug.

f ¶ *Commendatitias.*] argu.contra 71. distin. extraneo.

g ¶ *Leuiticam.*] nec subdiaconalem, nisi tantum lectoratum, vt infra proxi. dist.c.1. in fi. Sed G. fuit deceptus ex cap.seq. vbi non dicitur nisi de duobus ordinibus tantum. Io.de Fan.

¶ Non debet iterum consecrari ecclesia semel consecrata. C. III.

De cõsecr. dist. 1.c. ecclesijs.

ECclesijs a semel consecratis Deo non iterum debet cõsecratio adhiberi; nisi aut ab igne exustæ, aut sanguinis effusione, aut cuiuscumque semine b fuerint pollutæ: quia sicut infans à qualicumq; sacerdote in nomine patris, & filij, & spiritus sancti semel baptizatus, nõ debet iterum baptizari; ita nec locus Deo dicatus, est iterum consecrãdus, nisi propter eas c causas, quas superius nominauimus: si tamen fidem sanctæ Trinitatis tenuerunt, qui eum consecrauerunt.

2 *Inter episcopos, & chorepiscopos d autem hæc est differentia, quòd episcopi non nisi in ciuitatibus, chorepiscopi etiam in vicis ordinari possunt: episcopi formatas e tribuunt; chorepiscopi non nisi commendatitias f, & pacificas dare valent. Episcopi ius consecrandi habent; chorepiscopi tantum minores ordines tribuunt; leuiticam g autem, & sacerdotalem benedictionẽ non valent præstare. De his ita scribit Leo. I. ad episcopos Germaniæ, & Galliæ, epist. 86. al. 88.*

¶ In quibus chorepiscopi ab episcopis differant. C. IIII.

Iuo p.6.c. 72. Ansl.l.7.c.122. Poly.l.4.tit.26.

QVamuis chorepiscopis, & presbyteris plurima h cum episcopis ministeriorum communis sit dispensatio; quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam nouellis, & ecclesiasticis regulis sibi prohibita nouerint: sicut est presbyterorum & diaconorum, aut virginum consecratio; sicut constitutio altaris, ac benedictio, vel vnctio. Si quidem nec erigere i eis altaria, nec ecclesias, vel altaria consecrare licet, nec per impositionẽ manuum, fidelibus k baptizatis †, vel cõuersis hæreticis † l paracletum spiritum sanctum tradere, nec chrisma conficere, nec chrismate baptizatorũ fontes signare, nec publice m quidem in Missa quemquam pænitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epistolas mittere. Hæc enim omnia illicita sunt chorepiscopis; qui ad exemplum, & formã lxxij † discipulorũ esse noscuntur, vel presbyteris, qui eamdem gestant figuram: quoniam quamquam consecrationem habeant; pontificatus tamen apicem non habent.

† baptizandis] orig.& Iuo

† ex hæresi] ori.

† al. lxx:

3 *Hi vero propter insolentiam suam, qua officia episcoporum sibi vsurpabant, ab ecclesia hodie prohibiti sunt.*

Vnde Damasus n Papa ait ad episcopos Africæ, epist.4.

¶ Ordo chorepiscoporum à sacra sede reprobatur. C. V.

Polyc. ibidem Ansl.l.7.c.123.

CHorepiscopi tã ab hac sacra sede, quàm à totius orbis fuerant episcopis prohibiti. Nimis ergo eorũ institutio improba, nimis est pra

Vamuis.] CASVS. In hoc cap. 10. enumerantur, quæ pertinent ad officium episcoporũ, quæ chorepi sibi vsurpare non debent, licet multa sint cõmunia chorepiscoporum, & presbyterorum cum episcopis.

h ¶ *Plurima.*] quo ad minores ordines conferendos, quo ad prædicationem, quo ad confessionem, ita tamẽ, ꝙ nõ possit conferre nisi lectoratũ, & inferiores, ostiariatum, & psalmistatum.

i ¶ *Erigere.*] in ecclesia consecrata. nam ante cõsecrationem licet presbyteris constituere altaria, sed post nõ, nisi de cõsensu epi, qđ si fecerit, deportatur. arg.J.de consec. dist.1. nullus presbyter. hæc expositio est illius verbi, cõstitutio altaris.

Altaria ante cõsecrationem erigi possunt.

certe ẽm hoc si centies aliquis contraheret cum aliqua, tot essent matrimonia, quod falsum est.31.q.1.quomodo. Item posset secũdum hoc deponi ab vno sacerdotio, & retinere aliud. Dicas ergo ꝙ nõ iteratur nisi vnctio exterior, & sicut secunda manumissio nihil adiicit primæ, vt C.de manumis.vindi. l. 2. sic in sacramento. Vltima opinio verior est.

ECclesiis.] CASVS. Quæsitum est in Nicæno concilio, vtrum ecclesiæ semel consecratæ sint iterum reconsecrandæ. Respondetur, ꝙ non, si in forma ecclesiæ sint consecratæ, nisi alicuius semine vel sanguinis effusione sint pollutæ vel cõbustæ. Nã sicut semel baptizatus non debet iterũ baptizari, sic locus in forma ecclesiæ cõsecratus nõ debet iterũ cõsecrari, nisi ꝑꝑ supradictas causas.

a ¶ *Ecclesiis.*] quid iuris sit de hac materia, notaui de consecra.distinct.1.ecclesiis.

b ¶ *Semine.*] fornicario. nã dicit G.ꝙ ẽt in ecclesia vir vxori teneтur debitũ reddere, sed male.arg.ff.de solutio.quod dicimus.

c ¶ *Propter eas.*] adde aliũ casum de consec.dist.1.si motum.

INTER EPISCOPOS. Hæc est secũda pars distinctionis, in qua ponit differentiã inter episcopos & chorepõs. Io.de F.

CASVS. In hoc §. assignat Gratianus differentiam triplicẽ inter episcopos & chorepiscopos, quia episcopi ponuntur tm̃ in ciuitatibus, chorepiscopi in vicis. episcopi formatas tribuunt litteras, chorepiscopi cõmendatitias siue pacificas tantum. Item episcopi conferunt sacros ordines, chorepiscopi tantum minores.

d ¶ *Inter episcopos.*] Ponit tres differentias inter epõs & corepiscopos. Isti autem chorepiscopi aliquid habebãt supra presbyteros, sed non bene determinat quid.

Chorepiscopi aliquid habebant supra presbyteros.

k ¶ *Fidelibus baptizatis.*] Hugo intelligit litteram sic, baptizatis, scilicet extra ecclesiam, & redeuntibus ad eam, vt de consecra.dist. 4.ab antiqua. quod postea sequitur, de hæreticis intelligit in ecclesia baptizatis. Vel dic ꝙ idem reperitur in seq. littera. Alij intelligunt de insolenniter baptizatis in necessitate à patre vel à matre. 30.q.1.ad limina. quibus postea episcopus in confirmatione debet ea cõferre, quæ collata eis non fuerunt, vt hic. 1.q.1.§ ecce. sequens uero littera intelligitur de baptizatis non in necessitate, & ita non repetit idem 3.

l ¶ *Hæreticis.*] J.de consec.dist.4.quamuis.

m ¶ *Nec publice.*] quod solus episcopus potest. 50.dist.in ea. nisi in necessitate, ut 26.q.6.c.vlt.& c.1.

3 Hoc dicit La. sed littera hoc non patitur, qa aperte loquitur de hæreticis. Io. de Fant.

HI VERO. Hæc est tertia pars dist. in qua probat, ꝙ chorepiscopi recesserunt ab aula. Io. de Fant.

CASVS. Dicitur in hoc §. quòd chorepiscopi episcoporum officia vsurpabant, & ideo ordo eorum est hodie extirpatus.

n ¶ *Vnde Damasus.*] sed tamen hunc Nicolaus est secutus, & sic est contra distin.50.studeat. sed iam tempore Nicolai aboleuerat constitutio Damasi, uel fuerunt prohibiti, non quin essent, sed ne essent ut prius.

CHorepiscopi.] CASVS. Quæsitũ fuit à Damaso Papa, quare ordo chorepiscoporum sit hodie prohibitus. Et respõdet, propter duas rationes. Prima est: quia sibi improbe vsurpabant officia episcoporum. Secunda est: quia tantum duos fuisse ordines legitur inter discipulos Christi, scilicet duodecim apostolorũ, & septuaginta duorum discipulorum. & cũ non possit rõ reddi, unde iste tertius ordo ꝓcesserit, ideo merito extirpari debet. Et illud qđ

postea sequitur, est pars ca. vt dicit Hug. Alii tamen dicunt, quòd est §. Casus patet per se.
a ¶ *Vnde.*] id est, ex qua causa.
b ¶ *Processerit.*] quo ad talem præsumptionem.
c ¶ *Ignoramus.*] Sed nōne per totum orbem fuerunt chorepiscopi, ergo præsumendum est, ꝙ fuerunt ab apostolis vel concilijs instituti, vt 12. dist. illa. Sed hic non negat illos ab apostolis institutos, sed causā īstitutionis ignorat. Et est hic argu. ꝙ à quocūꝗ auctore aliqd sit īstitutū, & q̄tūcūꝗ diu obtētū, si nō subest causa, vel si onerosum est, extirpandum est, vt 12. dist. omnia ꝟ. de cōsec. dist. 1. placuit. 10. q. 1. hanc. & 63. dist. §. verū. extra de cēsi. puenit.
d ¶ *Et quod ratione.*] īstitutionis. Et est argumentum, pro rōne reddenda 1, vt extra de cēsi. peruenit. & C. de codicillis. l. pen. ff. sol. matri. dotem.

Corepiscopi an fuerint ab Apostolis instituti.

1 Ad idē extra de præscrip. si quando. vbi de hoc. & 23. q. 4. d tyrijs.

QVOD AVTEM. Hæc est quarta pars distin. ī qua probat, quòd filii ecclesiæ possunt fieri patres: scilicet possūt fieri episcopi loco apostolorum. Io. de Fan.
e ¶ *Nomen non habent*] arg. *Si te priueris, nec nomen* 2 *habere mereris.* 32. q. 4. dicat. in fi. C. de fer. à nullo. arg. 86. dist. fratrem. 16. q. 1. si cupis.

2 Vide Nico. Euerar. de loc. lega ab Etymologia. col. vlt.

QVorum vices.] CASVS. Quæsitū fuit ab Vrbano quorum locum episcopi hodie teneant in ecclesia, & quorum vice fungantur. Et respondet, ꝙ locū tenent apostolorum, & eorum vice fungūtur. Et hoc probatur auctoritate Augustini dicentis, Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, &c. quę auctoritas durat vsque in finem.

ua; quia vt hi de summo sacerdotis ministerio aliquid præsumant, omni auctoritate caret. *& infra.* ¶ Nam non amplius, quàm duos ordines inter discipulos Domini esse cognouimus, id est duodecim Apostolorū, & septuaginta † discipulorū. Vnde [a] iste tertius processerit [b], funditus ignoramus [c]. Et quod ratione [d] caret, extirpari necesse est.

† al. lxxij.

4 ¶ Quòd autem † episcopi non sint, qui minus, quàm à tribus sunt ordinati episcopis, omnibus patet: quoniam, vt bene nostis, prohibitū à sanctis est patribus, vt qui ab vno, vel à duobus sunt ordinati episcopis, nec nominentur episcopi. Si nomen non habent [e], qualiter officium habebunt?

† al. enim

Item Vrbanus secundus.

¶ Apostolorum in ecclesia locum episcopi teneant. C. VI.

QVorum vices [f] in ecclesia habeant episcopi, & quis eis hanc dignitatem dare debeat; sanctus Augustinus ostendit, inquiens [Pro patribus tuis nati sunt tibi filii. Quid est pro patribus tuis nati sunt tibi filij? Patres missi sunt Apostoli: pro Apostolis filij nati sunt tibi. cōstituti sunt episcopi. Hodie enim episcopi, qui sunt per totū mundum, vnde nati sunt? Ipsa ecclesia [g] patres [h] illos appellat, ipsa illos genuit [i], & ipsa illos [k] constituit in sedibus patrum. Non ergo te putes desertam; quia non vides Petrum; quia non vides Paulum; quia non vides illos, per quos [l] nata es [m]. de prole tua tibi creuit paternitas. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram.]& infra. [Filios genuit ecclesia; constituit eos pro patribus suis principes super omnem terram.]

In Ps. 44.

DISTINCTIO LXIX.

1 ps

TOnsura vero [n] clerici de manu abbatis suscipi potest, si eidem abbati manus impositio ab episcopo facta noscatur. Vnde in septima synodo cap. quartodecimo legitur.

¶ Abbates, quibus ab episcopo manus imponitur, aliquos tonsurare possunt. C. I.

QVoniam videmus sine manus impositione à paruula ætate tonsuram [o] cleri quosdam accipientes, nondumque ab episcopo manus impositione percepta super ambonem irregulariter in collecta legentes; præcipimus amodo id minime fieri. Idipsum quoque obseruandum est etiam inter monachos. 2 ¶ Lectoris [p] autē manus impositione † [q] licentia est abbati solūmodo in proprio monasterio [r] faciendi; si dumtaxat eidem abbati manus impositio [s] facta noscatur

Iuo p. 5. c. 376.

† al. impositionē

f ¶ *Quorum vices.*] infra 12. q. 1. videntes. s̄. dist. 21. in nouo.
g ¶ *Ecclesia*] ergo est ecclesia mater & filia. Item ecclesia quādoque dicitur vxor. 7. q. 1. sicut. & 21. q. 2. sicut. quādoque mater. 12. q. 2. qui abstulerit. quandoque dicitur filia, vt de conse. dist. 1. ecclesia. nam catholicorum collectio, quę est ecclesia, per episcoporum prædicationem generatur, vt 23. q. 4. recurrat. Item ecclesia etiam dicitur locus vbi Deum timentes veniam postulant. in Auth. vt liceat ma. & auiæ. §. quia vero. coll. 8.

Ecclesia est mater, vxor, & filia.

h ¶ *Patres.*] quia eam protegunt, & defendunt.
i ¶ *Genuit.*] per baptismum. & ita ecclesiæ filius datur ei curator, quod etiam lex dicit. ff. de tuto. & cur. datis ab his. l. his qui. dic vt notatur 12. q. 1. c. vlt.
k ¶ *Illos.*] in hoc comparatur patri episcopus, & ecclesia filio: quia sicut filius non potest sine auctoritate patris litigare, vt C. de bonis quæ lib. l. vlt. sic ecclesia sine auctoritate prælati, vt extra de iud. causam. & 16 q. 1. monachi. Item sicut filius nō cōuenitur, sed pater noīe filii, vt C. de bon. ma. l. 1. C. de anna. excep. l. 1. sic ipse p̄latus est conueniendus, non ecclesia, nisi negotia ecclesiæ distincta sint à negotiis prælati, vt extra de rescri. c. edoceri.

Episcopus patri, & ecclesia filio comparatur.

l ¶ *Per quos.*] per eos pullulauit, & creuit, cū nulla esset tūc tpis.
m ¶ *Nata es.*] id est, augmentata.

TOnsura.] Hæc di. diuiditur in tres partes. Secunda ibi, *Lectoris.* Tertia ibi, *Simili modo.* Io. de Fan.
CASVS. Hic intitulatur 69. dist. in qua ostendit, ꝙ non solūm episcopi possunt conferre minores ordines, sed etiam abbates in propriis monasteriis possunt conferre lectoratum: quibus abbatibus ab episcopo manus impositio facta est.
n ¶ *Tonsura vero.*] in hac 69. dist. tractat de collatione minorum ordinum vsque ad lectoratum. Et nomine tōsuræ, accipe hic tres minores ordines, psalmistatum, ostiariatum, & lectoratum. & hoc licet abbati tantum in suo monasterio: exorcistam tamen facere vel acolythum non licet. ꝟ. ea c. vlt.

Tonsura quæ tres ordines cōprehendit.

QVoniam.] Hoc capitulum diuiditur in duas partes. In prima parte prohibetur, ne aliquis super pulpito ī ecclesia vel monasterio legat epistolā, vel lectionem, nisi primo fuerit ordinatus, & tonsuram habeat ad modū clerici. In secūda parte dr̄, ꝙ abbates & sacerdotes, q̄bus ab episcopo manus imponitur iuxta morem præficiendorum abbatum conferre possunt in suis monasteriis lectoratum. Idem licebat quōdam chorepiscopis. Et nota ꝙ legere epistolam pertinet ad subdiaconū, legere lectiones ad lectorem pertinet.
o ¶ *Tonsuram.*] id est coronam. nam aliam tonsuram posset femina dare.
p ¶ *Lectoris.*] vel etiam ostiarij, non autem 3 exorcistæ, vel acolythi faciendi ius habet: licet sit arg. contra extra de or. ab episcopo qui renun. epis. c. 1. sed & si abbas ex priuilegio habeat, vt omnes minores conferat, bene potest. Sed numquid hodie abbas potest cōferre istos ordines? Credo 4 ꝙ sic, si tamen manus ei est imposita. extra de æta. & quali. ord. cū cōtingat. 5 Ego nō credo, ꝙ possint conferre tales ordines abbates, nisi lectoratum, vt videtur dicere hoc ca. & decre. cum contingat. Si autem esset sacerdos abbas, posset etiā cōferre psalmistatum, vt 23. dist. Psalmista. quia psalmistatum dat simplex sacerdos, vt 23. dist. psalmista.

3 Hæc fuit H. & Laur. [...] dicunt idem [...] proxi. sequ[...]

4 Credo [...] Clauas. ver. [...] 2. §. 1. semp[...] quiritur iur[...] ctioné quasi [...] scopalé in o[...] ordine conf[...] do.

5 Hoc cap. obstat, qa [...] quit de im[...] tione man[...] dinaria [...] trarium de [...] secrato[...] dū H. & [...] tit Gof. [...] æta. & quali[...] cōtingat.

q ¶ *Manus impositione.*] s̄. 23. dist. subdiaconus. contra 5.
r ¶ *Monasterio.*] sed & monachos alterius monasterii potest ordinare, si inuitatus fuit. 9. q. 2. Lugdunensis.
s ¶ *Impositio.*] quæ non est nisi benedictio, vt 1. q. 1. manus.

a ¶ *Secundum morem.*]De quo habes 12.q.2.alienationes.nec hoc postulabit à superiore.nam sufficit semel à iure concedi.ff.de condi.institu.l.quæ sub conditione.§.si.

b ¶ *Preceptione.*]generali: argu.16.q.1.cunctis.64.dist. ordinationes.& 75.dist.ordinationes.

teis infelix clericus, vt 93.dist.diaconi.

K ¶ *Absolute.*]id est, sine titulo.

l ¶ *Ciuitatis.*]hoc ideo dixit, quia potius est præsentādus clericus qui est de ciuitate quàm extraneus, vt j.dist.proxi.hortamur. C.de episco.& cleri.in ecclesiis.

Clericus ciuitatensis est extraneo præferēdus.

Non

† *Hæc nō sunt in græco canone.*

ab episcopo, [secundum† morem[a] præficiendorum Abbatum,]dum constet illum esse presbyterum. ¶ Simili etiam modo secundum antiquam consuetudinem chorepiscopos præceptione[b] oportet episcopi promouere lectores.

Item ex concilio Laodicensi, cap.26.

¶ Non exorcizent, qui ab episcopo prouecti non sunt. C. II.

† *al. prouecti*

NOn oportet exorcizare[c] eos, qui necdum ab episcopis sunt promoti† [d], neque in ecclesijs, neque in domibus[e].

DISTINCTIO LXX.

AB episcopis[f] alterius[g] ciuitatis clericus ordinari non poterit, nec etiam à proprio[h] absolute ordinandus est: absoluta enim ordinatio Chalcedonensi concilio prohibetur, & vacuam habere manus impositionem præcipitur: in quo sic statutum est canone 6.

¶ Nemo ordinandus est absolute. C. I.

Ans.l.7.c.105. Poly.l.2.tit.31. Burch.l.2.c.6. Iuo par.6.c.26. Pann.l.3.c.27.

NEminem[i] absolute[k] ordinari presbyterum, vel diaconum, vel quemlibet in ecclesiastica ordinatione constitutum, nisi[α] manifeste in ecclesia ciuitatis[l], siue possessionis[m], aut in martyrio[n] aut in monasterio, qui ordinatur, mereatur ordinationis publicatæ vocabulum. Eos autem, qui absolute ordinantur, decreuit sancta synodus vacuam[o] habere manus impositionem, & nullum[β] tale factum valere ad iniuriam[p] ipsius, qui eum ordinauit.

α ¶ Nisi manifeste.]*Græce legitur:* εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ, ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο: *hoc est:* nisi proprie in eccclesia ciuitatis, vel pagi, aut martyrio, aut monasterio, qui ordinatur, pronūtietur. *In ordine autem Romano fit mentio talis pronuntiationis, episcopi nomine per archidiaconum facta* De titulo S.Stephani eligimus Petrum ad lectorem ad eundem titulum.

β ¶ Nullum tale factū.]*Græce.* μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν, *idest* numq̄ posse operari.

Item ex concilio Vrbani II. habito Placentiæ.

¶ Irrita sit ordinatio sine titulo facta. C. II.

S. Antonin⁹ par. 2.c.1.§.22.

SAnctorum canonum statutis consona sanctione decernimus, vt sine titulo facta ordinatio irrita habeatur, & in qua ecclesia quilibet titulatus est, in ea perpetuo[q] perseueret.

m ¶ *Siue possessionis.*] id est, si ordinatur ad titulum patrimonij sui, vt extra de præben.c.tuis. Vel hoc ideo dicit, quia potius sunt illi clerici instituendi de quorum bonis fundata[1] est ecclesia, vt extra de rescript. cum adeo.

[1] *Fundata* Idē Arch. Præpos. hic vide Rochū Curt. de iure patr.ver. honorificum, q.18.

n ¶ *In martyrio.*] Vbi sunt reliquiæ martyrū. vel loquitur de regulari ecclesia. Colligit etiā hic ex eo, q dicit, siue possessionis, argu. q si quis habet patrimoniū sufficiens, ordinari potest sine titulo. extra de præben.episcopus.

o ¶ *Vacuam.*] quo ad executionem.

p ¶ *Ad iniuriam.*] & etiam suum delictum: quia se sic permisit promoueri, aliàs alterius odio nō debet alius prægrauari. C.de inofficio. testa. si qs in suo. extra de his quæ fiunt a maio.parte capit.c. quæsiuit.in fine.

NOn oportet.] CASVS. Dicit hic, q non debent exorcizare in ecclesiis vel in domibus priuatorum, qui non sunt ab epis cōsecrati. Et nota q vnum vel duo neque, superabundant.

c ¶ *Exorcizare.*]id est, legere exorcismos.

d ¶ *Promoti.*]ad ordinem exorcistæ.

e ¶ *In domibus.*] id est in ecclesiis non sacratis. Superfluunt duo neque. Ioan.

AB episcopis.] CASVS. Supra ostensum est, q clerici sunt à proprio epo ordinandi. nunc autem vult ostēdere Gratianus q nullus eps debet ordinare clericū alterius sine eius licentia: quod ostendit. j.71.dist. Et ostendit q nullus debet ordinari sine titulo: & si ordinetur, irrita erit talis ordinatio quo ad executionem: quod ostendit in hac 70.dist.in cap.1.& 2. Ioan.de Fant.

f ¶ *Ab episcopis.*]Hic depingit 70.dist. Quia dixerat presbyteros & reliquos clericos ab epo debere ordinari, inde sumpta occasione ostendit, q nullus ordinandus est sine titulo, id est sine ecclesia vel ecclesiastico beneficio. & si fuerit ordinatus, debet deponi tam in iniuriam ordinantis q̄ ordinati: quia permisit se sic promoueri. 16. q.7.decernimus. 21.q.2.cap.1. sed quoniam epi hanc pœnam nullam reputabant, hodie prouisum est, vt remaneant promoti, & eps vel etiam eius successor eis prouideat. extra de præben.episcopus. extra eod.titu.cum secundum.

g ¶ *Alterius.*]hoc exequitur in dist. sequenti.

h ¶ *A proprio.*]hoc exequitur in ista dist.&c.

NEminem.] CASVS. Statutū fuit in Nicæno cōcilio, vt nullus eps ordinet aliquem clericū sine certo titulo alicuius ecclesię in ciuitate vel extra ciuitatē. & si ordinauerit aliquem clericū sine titulo, in opprobrium ordinantis officij executione carebit.

i ¶ *Neminem.*] etiam in minoribus ordinibus non debet ordinari, argu. 12.q.1.videntes.32.dist.si qui vero. cū enim habeat officium in ecclesia, ergo & beneficium debet habere. extra de præben. dilectus. extra de fil. presby. proposuit. ne dicatur: Mendicat in plateis infelix clericus, vt 93.dist.diaconi.

SAnctorum.] CASVS. In hoc cap. quinque per concilium Vrbani statuuntur. Primū est, vt ordinatio sine titulo facta irrita habeatur. Secundum est, vt clericus perpetuo perseueret in ecclesia ī qua est intitulatus. tertium est, vt clericus non intituletur in duabus ecclesiis: quia licet ex dispensatione episcopi clericus possit duabus ecclesijs præsidere, canonicus tn̄ præbendarius in duabus ecclesiis esse non potest. Quartum est, vt præpositus maioris ecclesiæ curam habeat de ecclesijs pauperibus, quæ clericos suos sustentare non possunt. Quintum est, vt præter nouem præfationes decima dicatur, quæ incipit: Aequum & salutare.

q ¶ *Perpetuo*]id est, dum viuit[2]. ff.pro sol.l.1. filius enim non debet esse temporalis nec hæres. ff.de adop. quæsitum[3]. & instit. de hære.insti.§.hæres.

[2] Adde quid ꝓprie dicatur perpetuum, & quid æternum: not. in l.eum debere co lūnā. ff. de ser. vrb.prædio.

[3] Alias incipit, si tibi.

a ¶ *In duabus.*] Qui enim titulum habet in vna ecclesia, si recipit secundam ecclesiam vel præbendam pro titulo, perdit primam, vt extra de conces.præben.& eccle. non vacan. litteras. sed si recipit ipsam quasi beneficium, & quasi commendatam siue stipendium, tunc secus: & tunc non est canonicus secundæ præbendæ, nec cum eis potest eligere. Si quæras quare canon iste permittit episcopo dispensare in ecclesijs, & non in præbendis: dico quòd æque potest dispensare in præbendis sicut in ecclesijs, dummodo sint de eodem episcopatu. Est ergo hæc veritas, quòd de iure communi non potest quis habere duas ecclesias vel præbendas in eodē episcopatu vel in diuersis, nisi in casibus notatis 21.q.1. in summa. Sed numquid hodie beneficium huius canonis est sublatum epis per illam nouam constitutionem, de multa, in titu.de præben. ex eo quòd dicitur ibi, per sedem apostolicā poterit dispensari[4]? Dico quòd non: sed tantum vaga & indiscreta dispensatio est ablata ab eis non probabilis: sicut per remotionem appellationis nō remouetur necessaria appellatio vel probabilis, extra de appel. pastoralis. sic cum dominus prohibuit iurare, non prohibuit iuramentū necessarium, sed temerarium, vt 22.q.1.cap.ita. sic cū dominus ꝓhibuit vxorem separari à viro, intelligendum est tantum de illa separatione, quæ sit sine ratione, vt 33. q. 2. quos Deus. Si obijcias, quòd punitur episcopus, qui permittit ipsum habere prius stipendium, vt ibidem dicitur extra de præben. quia in tantum. de cle.nō resi. quia nonnulli. ergo dispensare non potest. Non sequitur: quia

Episcopi vtrum hodie possint circa beneficiorum pluralitatē dispensare.

[4] Sed numquid in casu poterit legatus cardinalis? Dicit Roffre. bene, quòd curia tenet q nō: quia hoc specialiter sedi apostolicæ reseruat. & hoc ipse notat in suo libello iuris canonici. B.

An plures præbēdæ possint alicui conferri, iuxta prin. §. sed. quod dictū est, &c. Archi.

¶ Omnino autem in duabus[a] aliquem titulari non liceat; sed vnusquique in qua titulatus est, in ea tantum canonicus habeatur. Licet enim episcopi dispositione vnus diuersis[b] præesse possit ecclesijs; canonicus tamen præbendarius, nisi vnius ecclesiæ, in qua conscriptus est, esse non debet. ¶ Si quæ tamen capellæ sunt, quæ suis reditibus clericos substentare non possunt; ea cura[c] ac dispositio præposito[d] maioris ecclesiæ, cui capellæ subditæ esse videntur, immineat; & tam de possessionibus[e], quàm de ecclesiasticis capellarũ officijs ipse prouideat[f].

In eodem etiam concilio antiquis nouem[g] præfationibus decima addita est, quæ ita se habet [Aequum, & salutare, & te in ven. vel assumptione beatæ Mariæ collaudare, benedi. & prædi. quæ, & vnigenitum tuum S.S. obumb. concep. & virginitatis gloria permanente lumen æter. mundo effudit, Iesum Christum dominum nostrum.]

DISTINCTIO LXXI.

DE clericis vero[h] non ordinandis ab episcopo alterius ciuitatis, in Sardicensi concilio, c.18. & 19. statutum est, in quo Ianuarius episcopus dixisse legitur.

¶ Clerici ab episcopo alterius ciuitatis non ordinentur. C. I.

ILlud quoque sanctitas vestra statuat, vt nulli episcopo liceat alterius ciuitatis ecclesiasticũ hominẽ[a] solicitare, & in sua diœcesi clericũ ordinare. Vniuersi dixerunt, Placet: quia ex his contentionibus[i] solent nasci discordiæ; & ideo prohibet omnium sententia, ne quis hoc facere audeat. ¶ Osius episcopus dixit. Et hoc vniuersi constituimus, vt quicumque ex alia parochia voluerit alienum ministrum sine consensu episcopi ipsius, & sine voluntate[k] ordinare, non sit rata ordinatio[l] eius.

C. 19.

a ¶ Hominem.] *In concilio latino legitur*: ecclesiasticum ministrum solicitare, & in suis parochijs clericum, &c. *Infra ead. c. primatus. (vbi huius canonis sententia videtur referri) legi tur,* vt nemo alterius plebis hominem vsurpet. *Græce autem caput istud, quod in latino decimum octauum est, non habetur.*

Item Innocentius ad Victricium Rothomagensem episcopũ, epist. 2. c. 7.

¶ De eodem. C. II.

DE aliena ecclesia ordinare clericum nullus præsumat†, nisi eius episcopus precibus exoratus[m] concedere voluerit.

Pann. l. 3 c. 64. † al. vsurpet

Item ex Nicæno concilio, c. 16. in fine.

¶ Qui sine episcopi consensu ordinatur, irrita sit eius ordinatio. C. III.

SI quis ausus fuerit aliquem, qui ad alterum pertinet, in sua ecclesia ordinare, cum non habeat consensum[n] illius episcopi, à quo recessit clericus; irrita sit huiusmodi ordinatio.

Burc. l. 1. c. 109. Iuo par. 5. c. xi. ex alia uersione.

Item ex Concilio Chalcedonensi, c. 20.

¶ Clericus vnius ecclesiæ in alia non ordinetur. C. IIII.

CLericos in suis ecclesijs constitutos, sicut iam diffiniuimus, non liceat in alterius ciuitatis ecclesijs ordinari: sed quiescant[o] in ea, in

Ansl. l. 6. c. 125. & l. 7. c. 109. Iuo. p. c. 6. 361.

---

eps punitur qui ordinat clericum concubinarium, vt 51. dist. qui in aliquo. & tñ cum ipso dispensare potest: sed ideo punit, qa indiscrete dispẽsat. Si obijcis qđ dr ibi per sedem apostolicam: ergo nõ potest per alium non sequitur: quia eodem modo decretum dicit ꝙ ordinationes epõrum faciendę sunt auctoritate apostol. 64. dist. ordinationes. & ñ pro pria auctoritate fieri possunt. Sic etiam alibi dr, ꝙ quilibet presbyter potest & debet baptizare vel celebrare de licentia epi, vt 16. q. 1. cunctis. & tñ suo iure potest baptizare: sed ideo dicit hoc, ꝙ eius auctoritate saltem generali debeat fieri dispẽsatio. Vel dic ꝙ tũc solus Papa dispensat, cum quis diuersa beneficia i diuersis episcopatibus vult habere, pp repugnatiã quæ ex hoc proueniret: quia nemo duobus dominis potest seruire[1], vt 21. q. 1. c. 1. Ioan. Hæc glossa nihil valet: quia Papa tãtum dispensat circa plures ecclesias habentes curam animarũ. & plures dignitates, vt expresse dicit decre. de multa. sed circa plura beneficia simplicia non vr̃ epo dispẽsare ꝓhibitũ.

[1] De hoc etiam no. 21. q. 1. c. 1. & idem sentit Hu. e. causa q. 1. in prin. & Gosfre. & Vin. extra de pbẽ. de multa. Archidia.

a ¶ *In duabus.*] Nec iure ciuili quis ĩ duobus collegijs potest connumerari. ff. de col. l. 1. §. 1. nec duas militias habere. C. q. mili. nõ pos. l. 5. §. in posterum. nec duos honores. ff. ad munici. libert[us]. §. ꝑscriptio.

b ¶ *Diuersis.*] non cõuentualibus: cum enim nec canonicus in diuersis conuentualibus esse possit, ergo multo magis nec prælatus, ita ꝙ sit in eis canonicus.

c ¶ *Cura.*] 12. q. 2. bonæ rei. Lau.

d ¶ *Præposito.*] Id est, epo, qui est ordinator in cunctis, vt in ꝯrio hic signato. 25. dist. c. 1. Vel dic ꝑposito, id est, archidiacono. arg. extra de ver. sig. quãuis. & sic nec illud erit ꝯrium.

e ¶ *Tam de possessionibus.*] Arg. pro capel. vt decimæ debitæ maiori ecclesiæ sic communicentur illis. Arg. contra 12. q. 1. videntes[2]. 1. q. 1. c. 1.

[2] Et 16. q. 1. qui cumque. vbi de hoc extra de ꝑscript. ex transmissa. vbi de hoc. Arch.

f ¶ *Prouideat.*] vt dentur vni, vel simul vniantur, vt 10. q. 3. vnio. de conse. dist. 1. c. 2. & extra de præb. exposuisti.

g ¶ *Nouem*] de consec. dist. 1. inuenimus.

DE clericis.] CASVS. Hic ponitur 71. dist. in qua ostẽdit Gratianus, ꝙ clericus vnius epi non est ab alio epo ordinandus, vel in ecclesia recipiendus sine licẽtia & litteris sui epi: alioquin irrita erit ordinatio & receptio; nisi causa hostilitatis fuerit ab ecclesia sua eiectus clericus: quia tunc dum durat hostilitas recipi potest, vt 7. q. 1. pastoralis. Io. de Fan.

h ¶ *De clericis vero*] In hac dist. 71. ostẽdit Gratianus, ꝙ clericus unius epi non est ab alio ordinandus epo, uel in aliqua ecclesia instituendus sine litteris sui epi. quod si factum fuerit, irritabitur, nisi hostilitatis causa clericus exularet. ĩ. eod. clericos.

I *Llud.*] CASVS. Quidam epi ordinabant & recipiebant in suis ecclesijs aliorum eporum clericos, eis irrequisitis: unde contentiones & discordiæ nascebantur: & ideo statutum fuit in concilio Sardicen. ne hoc decetero fieret, nisi cum licentia suorum eporũ: alioquin irrita erit talis ordinatio. Duo sequentia cap. plana sunt, quæ fere idem dicunt cum isto.

i ¶ *Contentionibus.*] Nam communitas mater discordiæ est. ff. de leg. 2. cum pater. §. dulcissimis.

Communitas discordiã p[arit].

k ¶ *Et sine voluntate.*] Arg. expressum ad id qđ dixi. 7. q. 1. placuit.

l ¶ *Ordinatio.*] nisi postea ratum haberet suus episcopus[3], ut 63. dist. Salonitanæ.

m DE *aliena.* ¶ *Exoratus.*] Sed nũquid sufficeret ut dissimularet[4]? Non, ut 85. dist. Florentinum. & 63. dist. litteras. ut not. ĩ. 7. q. 1. c. placuit.

n SI *quis ausus.* ¶ *Consensum.*] Ergo cũ consensu eius poterit. C. de sacr. sanct. eccl. qui sub prætextu. & expresso consensu, nõ tacito. ff. de procura. filiusfami. §. inuitus.

CLericos.] CASVS. Quæsitũ fuit in Chalcedon. concilio, utrũ epo liceat ordinare in sua ciuitate clericos alterius ciuitatis? Et diffinitũ est ꝙ non: sed unusquisq; clericus perseueret in ea ecclesia in qua ab initio consueuit: exceptis illis, q causa hostilitatis & necessitatis suas ecclesias perdiderunt & ciuitates. & qcumque eps contrafecerit, excõicatus permanebit cum eo quem suscepit, donec ad suam ecclesiam reuertatur clericus.

o ¶ *Sed quiescant.*] nisi uocentur, & eligantur ad alias ecclesias. tunc enim auctoritate maiores possunt transire ad alias, ut 7. q. 1. episcopus de loco.

a ¶ *Ex necessitate.*] Sed pone ꝙ presbyter amisit ecclesiã suam, episcopus ciuitatẽ suam: tamen remanet in aliqua parte sui episcopatus: nũquid clericus recedet, quo voluerit sine litteris epi? Dicũt quidam ꝙ non. nam adhuc prælatus remanet amissæ ecclesiæ. Alij dicunt contrarium, vt dixi 7.q. 1. pastoralis. Sed verior est ratio prior: quia episcopus adhuc nõ desinit esse suus prælatus: quia nõ tantũ ratione beneficij, sed etiã ratione ordinis est prælatus suus. Alij dicunt in pendenti esse vtrum sit prælatus. nã si postea liberat ecclesia, remanet ecclesiæ prælatus. alias nõ. 7.q.1. pastoralis. Et arguitur ad hoc extra de cleri. non residẽ. fraternitati [1]. Item pone ꝙ eps dat ei licentiam transeundi ad aliũ episcopatũ sub ea conditione, vt si redierit prior ecclesia ad libertatẽ, redeat ad eã. nũquid eps interim est prælatus eius? Sic: non tñ potest eũ excõmunicare, nisi forte ecclesia liberata nõ velit redire. licet enim interim sit ei⁹ prælatus, ligatã tamen habet executionẽ. Item si ad aliã ecclesiam vellet eũ reuocare, nõ posset nisi ad suam, ex quo ei licentiã dedit: nisi ei sub hac conditione licentiã dedisset, vt posset eũ quandocumque vellet reuocare. Itẽ si totus epatus occupatus est à Saracenis: numquid remanent clerici istius epi, cum omnes sint in episcopatu alterius? Dico ꝙ remanent, sed non habet iurisdictionẽ liberã in eos. Itẽ numquid possunt eos vicini episcopi recipere sine litteris eius? Sic: ipse tamen si epatus eius esset liberatus, posset eos reuocare, etiã si eis licentiã dedisset: nisi forte licentiando eos absoluerit. Vel dic ꝙ prior desinit esse plat⁹ ipsorũ, vt no. 7.q.1. pastoralis.

b ¶ *Tamdiu.*] infra 21.q.4. episcopi. Arg. j. 7.q.2.c.2.&c.

F ¶ *Raternitatem.*] CASUS. In ecclesia Benafrana erat quidam diaconus nomine Gratianus: quem Fortunatus episcopus volebat in sua ecclesia ordinare: & eum propter hoc postulauit à Papa. & quia in ecclesia Benafrana non erat episcopus hostilitate faciẽte à quo peti posset diaconus ille: Papa eũ sibi sine mora concessit.

c ¶ *Habituro.*] absolute ponit sine verbo. 63.dist. Agatho.

d ¶ *Licentiam.*] Sed numquid capitulũ dũ ecclesia vacat posset ipsum licentiare? Nõ: q̃a quædam alienatio est, quæ non potest fieri vacante ecclesia. 12. q. 2. si qua. de hac materia habes 24. dist. c. 2. Ioan. Sed quid si ecclesia habet visitatorẽ [2]? Videtur quòd iste possit alienare, vt instit. de cura. §. vlt. nam auctoritate metropolitani debet constitui visitator. Sed videtur contra qđ dicit lex: q̃a ad ea quæ solẽnitatem iuris desiderãt, tutore opus est. ff. de cõsensu & aucto. præstan. l. curatorẽ. vnde non credo hæc fieri posse per visitatorẽ, cũ solennitatẽ exigant. 10. q.2. hoc ius. Ioan.

> Capitulũ nõ pot licentiare clericũ sede vacante.

> 2 Sub. quoniam debet cõstitui auctoritate metropolitani. Lau. qđ dic vt plene dixi 61. dist. ca. vlti. & ibi de hoc.

P ¶ *Rimatus.*] Episcopus Vegeselitanus surrexit in concilio Charthagin. & suggessit concilio, vt statueret ne aliquis episcopus vsurparet clericum vel parochianum alterius, nec apud se retineret sine alteri⁹ episcopi licentia: cuius dictum Gratus episcop⁹ approbauit: & per cõcilium Sardicen. cõfirmauit, & auctorizauit. Sequens cap. patet.

e ¶ *Sine litteris.*] j. 71. dist. ca. 2. & 3. & j. 76. dist. c. vlt. & s. c. proxi. & s. 61. distin. Osius. & 85. distinct. Florentinum. in fin. & s. 63. distinctio. litteras.

e ¶ *Sine litteris.*] crederem tamen & testes sufficere. C. de fi. instr. in exercendis. & extra de cler. pere. tuæ. Lau.

f ¶ *Obtineat.*] Sed nonne extraneus episcopus potest ordinare laicum de alterius episcopatu, cũ laicus possit transferre domiciliũ quo voluerit? Dico ꝙ sic: sed domicilio non translato non põt eũ ordinare: sicut nec alia sacramenta ab extraneo recipere posset, vt de pæn. dist. 6. placuit. de conse. dist. 2. tribus. nec peregrinari potest laicus sine licentia episcopi. de consec. dist. 5. non oportet.

> Laicus an possit ordinari à non suo episcopo.

g ¶ *Eius episcopi.*] sic C. de offi. ma. mi. milites. vbi dicitur, ꝙ sine licentia Imperatoris, &c.

h ¶ *A collega suo.*] Sed pone ꝙ eum concedat: vbi dicitur iste habere domicilium? Dic ꝙ si vtrumque beneficiũ retinet, vtrobique [3]. ff. ad munici. l. Labeo. & l. assumptio. §. à viris prudentibus.

> 3 Ad hoc C. de incol. ciues. l. 10.

i E ¶ *Xtraneo clerico.*] ¶ *Commendatitijs.*] j. de conse. dist. 2. trib⁹. extra de cleri. peregri. ca. tuæ. & 20.q. vlt. c. vlt. & 19. q. 2. duæ. & C. de episco. & cle. si qua.

---

qua ab initio ministrare meruerunt: exceptis illis, qui proprias ciuitates perdiderunt, & ex necessitate[a] ad alias ecclesias migrauerunt. Si vero quicumque episcopus post definitionem istam ad alium episcopum pertinentem clericum susceperit; placuit sanctæ synodo, & eum, qui suscepit, & eum, qui susceptus est, tamdiu[b] excommunicatos manere, quamdiu ipse clericus reuertatur ad propriam ecclesiam.

Item Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano, l.5. ep. x1. seu c. 111.

¶ Apostolica permissione vnius ecclesiæ clericus in altera valeat ordinari. C. V.

> Io. diac. l. 3. c. 20. Poly. l. 1. tit. 7. Ans. l. 7. c. 80.

FRaternitatem tuam à nobis petisse recolimus, vt Gratianum ecclesiæ Benafranæ diaconum tuæ concederemus ecclesiæ cardinandum[e]. Et quoniam nec episcopum, cui obsecundare, nec propriam habet ecclesiam, hoste scilicet prohibente, quo suum debeat ministerium exhibere; petitionem tuam non præuidimus differendam. Idcirco scriptis tibi præsentibus eum necessario duximus concedendum, habituro[c] licentiam[d] diaconum illum, nostra interueniente auctoritate, ecclesiæ tuæ, Deo propitio, constituere cardinalem.

e ¶ Cardinandum.] *Antea legebatur*, ordinandum. *Emendatum est ex ipsa epistola. Cardinare vero, seu cardinalem constituere, (quod est in fine huius capitis) ita videtur B. Gregorius accepisse, vt canonicam translationem significet. Nam cum tempore S. Gregorij canon sextus cõcilij Chalcedonensis accurate obseruaretur, vt nullo modo daretur alicui locus in ecclesia (qui nunc titulus vocatur) nisi simul ad eum locum ordinaretur; cum aliquis iam ordinatus, necessitate aliqua in aliam ecclesiam transferebatur, vt in illa in eodem gradu, quo in prima ordinatus erat, deseruiret; in secunda dicebatur incardinari; quod ex isto nunc indicato loco patere potest, & ex lib. 3. epist. 14. & alibi. Quod etiam in episcopis B. Gregorius faciebat, lib. 2. indict. 10. epist. 6. & epist. 25. (quod refertur infra 7.q.1. c. pastoralis) & indict. x1. epist. 13. & sequenti; quod habetur infra 21.q.1. c. relatio. De hac re Ioannes diaconus lib. 3. c. 8. & x1. & 16. Gregorium vero Ioannes viij. & facto ipso, & vocabulo in eadem notione accepto, est imitatus; quod ex aliquot manuscriptis ipsius epistolis constat.*

Item ex concilio Carthaginensi 1. c. 5.

¶ Sine litteris episcopi sui in aliqua ecclesia clericus non suscipiatur. C. VI.

> Burc. l. 2. c. 43. Iuo p. 6. c. 144. Ans. l. 6. c. 124.
> † al primatus
> † ordinet] orig.

PRimatus† episcopus Vegeselitanus dixit. Suggero sanctitati vestræ, vt statuatis non licere clericum alienum ab aliquo suscipi sine litteris[e] episcopi sui†; neque apud se retinere; nec laicum vsurpare sibi de plebe aliena, vt eum obtineat†[f] sine conscientia eius episcopi[g], de cuius plebe est. Gratus episcopus dixit. Hæc obseruantia pacem custodit: Nam & memini in sanctissimo concilio Sardicensi statutum, vt nemo alterius plebis hominem vsurpet: Sed si forte erit necessarius; petat à collega[h] suo, & per consensum habeat.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 13.

¶ Sine litteris commendatitijs clericus extra suam ecclesiam non ministret. C. VII.

> Burc. l. 2. c. 139. Ans. l. 7. c. 162. Poly. l. 4. tit. 31.

EXtraneo clerico, & lectori extra ciuitatem suam sine commendatitijs[i] litteris proprij episcopi nusquã penitus liceat ministrare.

Item ex sermone Sancti Augustini ad populum.

Horta-

De eodem. C. VIII.

HOrtamur christianitatem vestram iuxta sanctorum canonum instituta, vt in ecclesijs à vobis fundatis aliunde veniens [a] presbyter non suscipiatur; nisi à vestræ fuerit ecclesiæ consecratus episcopo, aut ab eo per commendatitias litteras suscipiatur.

Item ex concilio Antiocheno, c. 7.

¶ Absque formata clerici peregrini non suscipiantur. C. IX.

NVllum [b] absque formata [*], quam Græci epistolam dicunt, peregrinorum clericorum suscipi oportet.

* ¶ Formata.] *Græce est* μηδένα ἄνευ εἰρηνικῶν δέχεσθαι τῶν ξένων, *quod Dionysius vertit* nullus peregrinorum sine pacificis, idest commendatitijs suscipiatur epistolis. *atque ita Burc. & Iuo habent.*

DISTINCTIO LXXII.

D*Imissorias* [c] *vero litteras episcopus nisi rogatus, non tribuat: sicut statutum est in synodo habita Romæ.*

Vnde Leo Papa ait.

¶ Nisi eodem petente, nulli dimissoriæ litteræ præstentur. C. I.

EPiscopus [d] subiecto sibi sacerdoti, vel alij clerico, nisi ab ipso postulatus [e], dimissorias non faciat; ne ouis quasi perdita, aut errans inueniatur.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 21.

¶ De eodem. C. II.

CLericum [f] alienum, nisi concedente eius episcopo, nemo audeat vel retinere, vel promouere in ecclesia sibi credita. Clericorum [g] autem nomen etiam lectores, & psalmistæ, & ostiarij retinent †.

Item ex concilio Mileuitano, c. 15.

¶ In vna ecclesia ordinatus, in alia non suscipiatur †. C. III.

PLacuit [h], vt quicumque in vna ecclesia vel semel eligitur [‡]; ab alia ecclesia ad clericatum non teneatur.

‡ ¶ Eligitur.] *In concilio Mileuitano est* vel semel legerit; *itemque in concilio Carthaginensi græco, c. 9.* κἂν ἅπαξ ἀνεγνω, *In Africano autem, c. 57.* vel semel suscepto officio legerit.

DISTINCTIO LXXIII.

Q*Valiter vero commendatitia, vel dimissoria, seu formata epistola facienda sit, videndum est. Debent namque litteræ græcæ interponi in ea epistola, & nō sine causa. Græca enim elementa litterarum, numeros etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter græci sermonis notitiā habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos latinus formatas vocat, aliqua fraus falsitatis temere præsumeretur; hoc à patribus cccxviij. Nicææ congregatis saluberrime inuentū est, & constitutum; vt formatæ epistolæ hanc calculationis, seu supputationis habeant rationem: idest, vt assumantur in supputationem prima græca elemēta patris, & filij, & spiritus sancti, hoc est* π, υ, α: *quæ elementa octogenarium, & quadringentesimum, & primum significant numerum. Petri quoque Apostoli prima littera, id est,* π, *quæ numerū octoginta significat: eius quoque, qui scribit, episcopi † prima littera; cui scribitur, secunda littera; accipientis, tertia littera; ciuitatis quoque, de qua scribitur, quarta, & indictionis, quæcumque est illius † temporis, numerus assumatur. Atque ita his omnibus græcis litteris, quæ, vt diximus, numeros expri-*

Qua-

HOrtamur.] CASVS. In hoc cap. monet Augu. patronos, ne aliquem clericum in suis ecclesijs eligant, nisi fuerit ordinatus ab episcopo, in cuius diœcesi sita est ecclesia: vel nisi recipiatur ab eo per litteras commendatitias Sequens cap. patet per se.
a ¶ *Veniens.*] Hoc verum est, cum ille qui clericum præsentat, laicus est: quia quādiu idoneus est in suo episcopatu, nō præsentabit extraneū. ep̄s enim vndecūque posset præsentare, vt j. 6. q. 2. si quis episcoporum. 1.
b NVllum absque.] ¶ *Peregrinorū.*] Clerici peregrini large possunt appellari omnes, qui non sūt de episcopatu ordināti: siue sint clerici, siue laici: quia nulli taliū debēt recipi ab aliquo ep̄o ad dignitatem, vel ordines, vel alia sacramēta ecclesiastica. s. ead. dist. per totum. & specialiter. eod. tit. primatus. & hoc extra de cle. peregri. c. 2. & 3. Et q̄ omnes tales dicant peregrini & extranei, est arg. 3. q. 6. peregrina. 6. q. 3. c. 1. & 2. Ignoti dicuntur quorum origo, vita, & singularitas sūt ignota episcopo, non distincto, sint de eodē episcopatu, vel alio. 24. dist. quando. 42. distin. quiescamus. versic. si enim in clero, &c. Ar. 2. q. 7. quærendū. ver. quorum vita, secundū Ra. & Gof.

DImissorias. CASVS. Supra in proxi. dis. dictū est, q̄ clericus alienus sine litteris dimissorijs vel commendatitijs sui episcopi, & sine eius licentia recipi non debet: ideo supponit hāc 72. dist. in qua ostendit, q̄ clerico non debet patere licentia sine litteris dimissorijs: quas episcopus non debet dare nisi rogatus. Et casus omnes plani sunt.
c ¶ *Dimissorias.*] Hic depingitur 72. distin. Dixerat supra magister, clericum sine commendatitijs litteris sui episcopi non esse recipiendum. nunc ostendit, quòd episcopus nō debet eas dare nisi instanter rogatus.
d EPiscopus.] ¶ *Nisi ab ipso.*] scilicet qui eū habere desiderat & postulat: sicut cū quis transit in familiam alterius, vt ff. de adop. l. 2. sic s. 70. dist. c. 2.
e ¶ *Postulatus.*] Sunt enim quædam quæ nō conceduntur nisi cū instantia, vt palliū. 100. dist. prisca. & apostoli. 2. q. 6. post appellationem. bene accedit ad hoc quia qui præest, parcissime debet commeatum dare. ff. de re milit. officium.
f CLericum.] ¶ *Episcopo.*] sic C. de emancip. iubemus.
g ¶ *Clericorum autem.*] s. dist. 21. cleros. ergo & qui eos verberat, incidit in canonem. 17. q. 4. si quis suadente.
h PLacuit.] ¶ *Eligitur.*] Argu. ex electione ius acquiri. quidā tamen dicunt contrariū & exponūt semel, id est perfecte ita q̄ confirmatus sit. arg. extra de offi. de leg. in litteris. & etiā si nondum est translatus, vt est arg. ff. de dona. qui saxum.

QValiter.] CASVS. Hic intitulatur 73. distin. quæ in scholis non legitur: quia ea quæ ibi continentur, in desuetudinem abierunt: nec modo locū habent: ibi enim continetur qualiter & quibus litteris vel græcis vel latinis formatæ debent fieri: sed nunc non sic fiunt: & ideo quia in ea nulla vel modica vtilitas continetur, ideo membranas occupare non debet. 19. dist. si Romanorum.

Qua-

Clerici de diœcesi sunt extraneis præferendi.

¶ Q̄d not. extra de iu. pat. signi ficasti. sed q̄d s. dictū est per Io. per eā à Laur. approbatur, cuius fuit illa glo. & idem per omnia sentit. Hug. & Ioan. de Fan.

Cōcedenda sunt quedā cum instantia.

¶ Quod d... not. 65. dist. ... to. & 16. q. ... tra sanctorum ... Ioan. intel... hoc ca. in n... natione. Acquiri, D... in clem. i. vt ... pēdēte.

Burc. l. 15. c. 30. Iuo p. 16. c. 31.

Ansl. l. 6. c. 122.

Burch. l. 2. c. 42. Iuo p. 6. c. 14

† al. retineant

† al. teneatur

Conc. Africanū c. 57.

Ex Attico ad finē concilij Chalcedonensis. Ansl. l. 6. c. 121. Iuo p. 6. c. 433.

† al. epistolam

† al. id.

munt, in vnum ductis, vnam, quæcumque fuerit collecta, summam epistola teneat: hanc qui su scipit, omni cum cautela requirat expresse †. Addat præterea separatim in epistola etiam nonagenarium, & nonum numerum, qui secundum græca elementa significat ἀμήν.

†al. expressam

¶ Exemplar formatæ epistolæ, quæ in Nicæna synodo à CCCXVIII. Patribus facta est. C. I.

Burc l. 2. c. 227. Iuo p. 6 c. 434. simile quiddam multoq; magis, c. 435. Matth. 10. Rom. 12.

IN nomine patris. π & filii. υ. & spiritus sancti. α. π. Vualterio Spirẽsi episcopo. Ego Burchardus sanctæ Vuormaciensis ecclesiæ deuotus, gregis Christi famulus, in Deo vero summæ felicitatis beatitudinem. Cum sancta catholica ecclesia prompta sit sequi documenta Euangelica; quæ dicunt [Qui recipit prophetã in nomine prophetæ, accipiet mercedem prophetæ: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet, &c.] & Apostolus iubeat hospitalitatem sectari, & necessitatibus sanctorum virorum communicare; tamẽ propter eos, qui cauteriatam habent suam conscientiam, dicentes se esse simplices, cum sint astutia diabolica repleti; & pro opere pietatis dicunt se de loco ad locum transire, cum sint, sua malitia faciente, fugitiui; & dicunt se esse ministerio sacro insertos, cum non sint; statutum est à sanctis patribus, neminem clericum alienum, & ignotum recipi ab aliquo episcopo, & inthronizari in sua ecclesia; nisi habeat à proprio episcopo epistolam, quæ in canonibus nominatur formata. Ideo notum facimus fraternitati †vestræ; quòd præsens frater noster harum litterarum portitor nomine Hermannus †non pro sua nequitia expulsus est à nobis; sed postulantibus fratribus, eo quòd ex familia nostra fuit, & noster baptizatus, fecimus ei libertatem receptam in †cornu altaris canonicæ; & ordinauimus eum ad gradum presbyterij. Cui etiam has dimissorias, siue commẽdatitias litteras facimus; & eum ad vestram dilectam fraternitatem dirigimus, vt in vestra parochia sub vestro sacro regimine, & defensione consistere valeat. Ego, inquam, Burchardus humilis episcopus in nomine patris, †& filij, & spiritus sancti, & in vnitate sanctę ecclesiæ, in qua Petro datum est ius ligandi, atque soluendi, absoluo Hermannum presbyterum de ciuitate Vuormaciensi indictione x. & licentiam do vobis inthronizandi eũ in quacũq; ecclesia vultis vestræ parochiæ. ᵃ¶ Hanc ergo epistolam græcis litteris hincinde munire decreuimus, & annulo nostræ ecclesiæ firmare censuimus. Fraternitatem vestram Christus nobis incolumem conseruet. π. υ. α. π. β. ε. ζ. ξ. ἀμήν. Data Vuormaciæ Idibus Martij, anno Dominicæ incarnationis, MXII. Indictione X.

Poly l. 3. tit. 33. Iuo p. 6. c. 179. †al. adducitur

†al. paternitati †Ecmanus] Bur. †al. à

In codice canonum.

†al. patris π. & filij υ. & spiritus sancti. α.

Iuo p. 6. c. 434. simile.

a ¶ Conseruet.] *In hoc & sequenti capite ea tantum sunt emendata, quæ exemplarium auxilio restitui poterant. Ceterum quæ hoc loco sequuntur, etiam apud Burchardum sunt deprauata. Facile autem restitui possunt ex regulis initio distinctionis traditis. Quibus quidem regulis optime respondet exemplum ab Iuone allatũ par. 6. c. 435. si littera in extremo 434. capitis posita, ponantur loco earum quæ in ipso 435. afferuntur. Addita enim illis dictione, ἀμήν, resultat numerus ibi notatus, idest MDCCCLXXVIII. Bene etiam procedet exẽplum cap. 434. si vbi nũc summa est 1539. fiat 1439. satis sit locum indicasse.*

¶ Incipit epistola formata à CCCXVIII. episcopis, & ab ᵃAttico Constantinopolitanæ vrbis episcopo edita. C. II.

Ansl. 6. c. 121.

SAnctissimo in Christo fratri summa dulcedine charitatis amplectẽdo. A. illius ciuitatis episcopo, υ. illius ecclesiæ præsul perpetuæ beatitudinis optat in Christo salutem. π. υ. α. π. De cetero nouerit sancta fraternitas vestra, quòd iste clericus Hermannus nomine, nostra in parochia instructus, ac detonsus paruitatem nostram rogauit; quatenus illi commendatitias litteras conscriberemus; quibus vestræ celsitudini commendatus, sub tuitione vestri regiminis degere posset: cuius voluntati consentientes, secundum canonicã auctoritatem litteras ei dimissorias dedimus; per quas & ipsi concedimus, vt sub vestro magisterio diuinæ seruituti insistens suæ deseruiat vtilitati; & vobis licentiam tribuimus, vt, si dignum eum iudicaueritis, ad sacros ordines promoueatis. Commendatum ergo eum curæ vestræ suscipite; & nostris ex partibus absolutũ in vestrarum ouium numero custodite. Quas litteras, vt vigore veritatis firmatæ, indubitanter à vobis suscipiantur; litteris græcis, vt canonica docet auctoritas, confirmare satagimus. Sancta Trinitas vestram beatitudinem ad regimen sanctæ suæ ecclesiæ perpetualiter bene valere concedat, ᵇἀμήν; vel sic, ϟ θ. (quę eamdem summã exprimunt) indictione x. Continet hæc formata epistola summam numeri MCCCXV. †Y. græcam in nomine illius primam ponimus; quia greci eam in quibusdam locis pro, u, consonante ponunt; sicut est Δαυίδ & ἐυαγγέλιον.

†al. m. ccc. xxv.

a ¶ Ab Attico.] *Antea legebatur*, abbatibus. *Restitutus est locus ex coniectura (quod perraro factum est) quoniam euidenti ratione nitebatur.*

b ¶ ἀμήν, vel sic ϟ θ.] *Additæ sunt hæ ex aliquot vetustis exemplaribus, & vtrisque istis notis idem numerus nonagesimus nonus significatur. In codicibus vero impressis vel nihil erat; vel dictio,* amen, *latine scripta; in qua nulla est numeri significatio.*

Veritur.] Hæc dist. diuiditur in tres partes, i qua rum prima probat magister, φ clerici nõ sũt ad ordines compellendi. Secunda ibi, *Sanc.* Tertia ibi, *Verum. Ioa. de Fant.*

CASVS. Supra i pluribus locis facta est mẽtio de promotione clericorũ. Sed quia clerici quãdoq; nolũt promoueri: ideo Grat. annectit hanc 74. dist. in qua quæritur, an aliqs inuitus sit pmouẽdus. Et hoc ordine pcedit. Primo pbat, φ clerici inuiti promoueri non debẽt p duo prima c. postea probat contrarium: deinde solutionẽ dat. J. ea. § verum.

a ¶ Quæritur.] Hic depingitur 74. dist. in qua quæritur, an quis inuitus sit ordinandus; & præcise continetur in quibusdã casibus φ non, in quibusdã φ sic, vt scilicet de nolentibus fiãt volentes. cũ ergo nec aliquis vult pmoueri, nec necessitas vel vtilitas ecclesiæ exigãt: nõ est cogẽdus, vt i ara c.o. cap

Ordinandus est quis inuitus suadente vtilitate aut necessitate.

DISTINCTIO LXXIIII.

QVæritur ᵃ de his, qui ab episcopis suis promoueri †contemnunt, an inuiti sint sublimandi, an non. De his ita statutum inuenitur in concilio Aurelianensi 3. c. 7.

†al. ordinari

cap.1.& 2.si autē necessitas ecclesiæ hoc exigit, cogitur, iuxta illud qđ habes ĵ.e.c.3. & 4.& 23.q.4.displicet. si autem exigat vtilitas ecclesiæ, tunc debet cog: iuxta id quod habes. ĵ.ea c.vlt. Hæc tamen distinctio videtur reprobari ĵ.eo.ca.eporum. & extra de æta. & quali.ordi. quæris.& ideo dici potest omnia hæc referendo ad arbitrium iudicis. Præterea quando dices ꝙ vtilitas sit,& nō necessitas? Tunc dico vtilitatem esse tantū cum ecclesia īdiget promotione aliquorū qui nolūt promoueri, & tamē aliqui sunt in eadem ecclesia q promoueri possunt, vt ĵ.eo.c.vlt. Tūc autem dico necessitatē esse, quando ecclesia indiget ꝓmotione aliquorū: nec alij sunt in ecclesia qui digne possunt promoueri, vt ĵ.eod.cap.4.Si vis distinguere secundum distinctio. H. scilicet quis sit promouendus: dic ꝙ promouendus ad dignitatem cogitur per subtractionem beneficiorum. Alij dicunt, quòd per attractionē etiam corporis ad ordines, vt ĵ.1.quæst.6.cap.vlti.8. quæst.1.in scripturis. 23.quæst.4.displicet. si tamen. sit semper inuitus, non cogitur. 20.q.3. præsens. ĵ.eo.c. vbi. Inuitis enim non sunt dandi honores. ff. de decur.l.2.& 3.§.vlti. Sed promouendus ad ordines, vel honores suadente vtilitate, tantum cogitur secundū quod habes ĵ.e.ca. vlt. s. quòd maiores sunt pluribus beneficijs honorandi, vt ibi dicetur. Necessitate cogente cogitur suspensione ab officio. ĵ. ead. si qui. & cap. placuit. in quo intelligo & priuationem beneficij. regulariter enim vno subtracto & reliquum est subtractum, vt 81.dist.si quis amodo. Credo tamen quòd debeat præcedere suspensio ab officio, quasi quædam excommunicatio: quam si contemnit, sequitur beneficij subtractio, vt 60.dist.innouamus. 23.quæst.4.c.forte. Si vero nec necessitas nec vtilitas exigit, non est cogendus: & si episcopus eum cogat, videtur causa odij & ingratitudinis eum cogere. ĵ.c.episcopus.& c.gesta. Quidam tamen volunt remouere distinctionem de necessitate & vtilitate, arg. ĵ.e. episcoporum. & dicunt ꝙ diuersi canones diuersas pœnas imponunt nolentibus promoueri: & est in arbitrio episcopi quam imponat. Aliter tamen soluitur hæc contrarietas extra de æta. & quali.quæris. Ioan. Quidquid dicat Ioan.decre.illa, quæris. dicit quòd cogi possunt, si vtilitas vel necessitas exigat, per subtractionem officij & beneficij. & tunc dico vtilitatem esse ecclesiæ, cum ille qui promoueri petitur, vtilior est in officio quàm alter qui iam est promotus: & vtile est plures esse in ecclesia in eodem officio. Necessitas est cum iam promotus non sufficit: vel non est aliquis promotus. B.

Vbi de hoc l. in glo. 1.

Honores nō sūt inuitis dandi.

Officio subtracto subtrahi debet beneficium.

¶ Annuæ suspensioni subiaceat episcopus, qui inuitum ordinare præsumit. C. I.

Episcopus, qui inuitum [a], aut reclamantem [b] præsumpserit ordinare, annuali pænitentiæ subditus Missas facere non præsumat [c].

Item Gregorius Natali episcopo Salonitano, in primo lib. reg. epist. 19.

¶ Nullus promoueatur inuitus. C. II.

Poly.l.2.tit.33. Iuo p.6.c.379.

Gesta [d], quæ nobis in concilij vestri confecta secretario [e] direxistis, in quibus archidiaconus Honoratus addicitur †, plena esse cognouimus semine iurgiorum: cum vno eodemque tempore vna persona [f] nolens ad sacerdotij ordinem prouehitur, quæ [g] tamquam immerita à diaconatus officio remouetur. Et sicut iustum est, vt nemo crescere [h] compellatur inuitus; ita censendum puto similiter, ne quisquam insons ab ordinis sui ministerio deijciatur iniuste.

† *al. adducitur*

Contra inuenitur in conc. Carthag. c. 31.

In codice canonum.

¶ Qui ab episcopis suis promoueri contemnunt, à locis suis deijciantur. C. III.

Iuo par.6.c.42.

Si [a] qui clerici ab episcopis suis promoueri contempserint; nec illic maneant, vnde recedere [i] noluerunt.

a ¶ Si qui.] *Verba huius capitis sunt titulus sequentis capitis*, Placuit. *qui est proprius canon trigesimus primus concilij Carthaginensis in codice canonum, & apud Græcos.*

¶ De eodem. C. IIII.

Burc.l.2.c.178. Iuo par.6.c.42. Ans.l.6.c.103.

Placuit, vt quicumque clerici, vel diaconi pro [β] necessitatibus ecclesiasticarum † rerum non obtemperauerint episcopis suis volentibus eos ad honorem ampliorem in ecclesia sua promouere; nec illic ministrent in suo gradu, vnde noluerunt recedere.

† *ecclesiarum non obtemperauerint*

β ¶ Pro necessitatibus.] *græce est*, διά τινας ἀναγκαστικὰς αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν. *idest*, ob quasdam cogentes causas suarum ecclesiarum.

Item ex concilio Agathensi, c. 23.

Episcopus.] Casus. Dicitur in hoc cap. quòd episcopus non debet promouere aliquem inuitum vel reclamantem: quod si fecerit, à celebratione Missarum suspensus, annuæ pænitentiæ subiacebit.

a ¶ *Qui inuitum.*] aliquo indicio alio q̃ voce voluntatē ostēdēte.

b ¶ *Aut reclamantem.*] voce vel signo. 50.di.si quis diaconus. quamuis enim esset inuitus: si nec voce nec aliquo indicio reclamaret, præsumeretur voluntarius. 54.di.c.si seruus. aut reclamantem signo saltem. nam & per signa ita apparet voluntas, sicut per vocem. 32.q.5.nec solo. 20.q.2.c.1.& 2. Et sic no. differentiam inter inuitum & reclamantem, vt ff. de serui. vrb. præd. inuitum.

Voluntas manifestatur signis & voce.

Ad idē extra de spō. cū apud. Itē adde Bal. in l. quáuis. C. de impu.& ali.substi.

c ¶ *Non præsumat.*] nihilominus deponetur, vt ĵ.eo. vbi.

Gesta.] Casus. Natalis episcopus cum haberet archidiaconem suum exosum nomine Honoratum, quia contradicebat sibi, ne vasa sacra parentibus largiretur: illum inuitum vno eodemque tempore in sacerdotem promouit: & ab archidiaconatu remouit. Quod cum significatum esset Grego. & cum deprehenderet quòd hoc malo zelo factum fuisset, reprehendit episcopum, dicens quòd sicut nemo compellitur promoueri inuitus, ita aliquis ab ordine non debet eijci sine culpa.

Indignus minoribus ad maiora non promouetur.

d ¶ *Gesta.*] Hoc cap. & c. Honoratus. loquuntur de eadē materia: & idem est casus vtriusque.

e ¶ *Secretario.*] aliter sumitur 23.dist.non oportet.

f ¶ *Persona.*] Argu. non debere promoueri ad maiora, qui minoribus indignus iudicatur. argumen. 24.quæst.1.miramur.& distin. 44.nulli liceat. ff. de senatuscons. qui indignus.& cui interdicitur pomeriū, &c. ff. de ser. expor. cui pacto. ff. de interdict. & releg. l. relegatorum. §. vlti.

g ¶ *Quæ tamquam.*] idest, & illa. Argu. quòd contraria allegans non est audiendus. 13.quæstio.2.quàm præposterum. de consecratio. distinctio.2.reuera. 23.quæst.7.cap.3. extra de appella. solicitudinem.

Contraria allegans audiri non debet.

h ¶ *Crescere.*] Arg. quòd monachis vel canonicis inuitis districtior vita non possit [3] imponi: arg. 15.q.1.non est.& 20.q.3.præsens. Io. 32.q.1.integritas. B.

Monachis inuitis an districtior vita possit imponi.

3 Hoc asserunt ponunt. T. & extra ne cle. monach. relat. sed hoc dictum forte verū est in clericis nō professis. Archi.

Contra. Casus. Hucusque probauit, quòd aliquis non sit promouendus inuitus. modo vult probare contrarium per quattuor sequentia cap.

Si qui.] Casus. Quæsitum fuit in concilio Carthaginensi, quam pœnam debeat pati clericus, qui propter necessitatem ecclesiæ suæ ad maiores ordines recusat ascendere. Et respondet quòd debet remoueri ab officio illius ordinis, à quo recedere noluit. Idem est casus sequen. cap.

i ¶ *Recedere.*] Non quòd amittat quis ordines inferiores si promoueatur ad maiores: sed dicitur recedere quò ad executionem solennem: quia non ita solenniter exequitur quis inferiores ordines: vel recedit quo ad appellationē. Quòd recedat à priore, est ar. 37. dist. qui de mensa. 92.di.c. in sancta. Sed (vt p̄dixi) recedit quo ad onus 4, nō quo ad honorē: ar. opti. ff. ad muni. l. municeps. Sed qđ si se dicit criminosum, est ne ei credendū: vr̄ ꝙ non: quia mota iā sibi controuersia hoc dicit: arg. extra de testi. licet. extra qui maio. accusa. poss. cū in tua. & cap. peruenit. Sed dic ei credēdū. extra de æta. & quali. q̄ris à nobis. Similiter si se dicit insufficientē, audiendus est. arg. ĵ.e. eporum. aliàs si nō auditur eius excusatio, potest appellare. C. de appella. ciues. & l. qui ad ciuilia.

4 Onus, vnde imminente necessitate nō potest compelli inferiori ministrare. Pan. c. de vi. & honestate cle.

Criminosum se dicēti, an sit credendum.

Episco-

EPiscoporum.] CASVS. Quidam episcopi vel prælati præponebant clericos posteriores tempore vel ordine clericis prioribus: & ideo prohibitum fuit in concilio Agathen. ne hoc de cetero fieret, nisi in duobus casibus, scilicet si prior contemneret ordinari, vel nimis esset simplex, in quibus casibus ille minor præponetur, quem episcopus elegerit præponendum. Vel aliter, hoc ca. duas habet partes. Prima loquitur de promouendo, in quo casu minor maiori, vel posterior priori nō est præponendus, nisi prior obedire contemnat. Secunda pars loquitur de archidiacono iam promoto: qui si est nimis simplex, habebit tantum nomen archidiaconatus, & alius quem episcopus elegerit præponendum, habebit administrationem. Secunda pars incipit ibi, *Sane.*

a ¶ *Episcoporum.*] sic construe. Nullus episcoporum præponat posteriorem priori, quamuis posterior sit de numero eorum, &c. Et nota secundum opi. H. ꝙ prior debet semper eligi, & de priori, vt dicit, sufficit ne malus existat, licet posterior melior sit, vt j. 75. dist. cap. vlt. Alii dicunt semper meliorem præferendum, etiam si posterior sit. arg. 16. dist. 6 synodus. versi. prima.

b ¶ *Sane.*] hanc litteram intelligunt quidā de promouendo, & ēt totum cap. & ita assignantur duo casus, in quibus posterior præfertur priori, scilicet cum renuit prior promoueri, vel cum est simplicior quàm esse debeat in officio ad quod eligitur, & tunc lege, ille scilicet posterior, tenebit nomē loci sui, id est, debiti sibi priori, vel debiti ratione prioritatis.

c ¶ *Propter simpliciorem.*] 7. q. 1. quia. & cap. petisti. contra. s. dist. 39. Petrus. & dist. 47. de Petro.

d ¶ *Et ordinationem.*] id est, administrationem. & dicit Archid. s. dandi, & ita simplicitas impedit promouendum 1, sed non deiicit iam promotum. Si vis intelligere de iam promoto, dic ille scilicet simplex, tenebit, id est, habebit honorem & dignitatem: quia non remouebitur, sed dabitur ei coadiutor, & hoc est quod dicit, & ordinationem, id est, administrationem teneat ille, quem elegerit episcopus 2.

2 Secundū istā sententiam vlt. videtur, ꝙ coadiutor nō sit prælatus, & sic videt contra quod le. & not. extra de cle. ægr. c. 3. vbi dicūt Tar. Gof. & B. ꝙ coadiutor est prælatus ex quo habet curam animarū, vt ibi, & eodem ti. tua. ibi latius vide.

¶ Posteriores prioribus episcopi non præponant. C. V.

EPiscoporum [a] etiam, quorum vita non reprehenditur, posteriorem priori nullus præponat, nisi † forte superbia elatus, quod pro necessitate ecclesiæ episcopus iusserit, implere contemnat. 2 ¶ Sane [b] si officium Archidiaconatus † propter simpliciorem [c] naturam implere, aut expedire nequiuerit, ille loci sui nomen teneat, & ordinationem [d] [a] ecclesiæ, quem elegerit episcopus præponendum.

† al. ne] orig.

† al. Arrchidiaconus

a Et ordinationem.] *Quamuis in recentioribus conciliorum editionibus Coloniensibus legatur,* & ordinationi ecclesiæ, quem elegerit episcopus, præponatur: *tamen in vetere Coloniensi, duobus Parisiensibus, & duobus codicibus conciliorum Vaticanis est eodem modo, atque apud Gratianum.*

Item Gregorius Ioanni episcopo, Syracusano, lib. xI. epist. 34.

¶ In quo loco quisque ordinatus est, inuitus teneri non debet. C. VI.

QVorumdam ad nos relatione peruenit Cosmā, qui ex monacho monasterij sanctæ Luciæ a decessore vestro memorādæ † memoriæ Maximiano in ecclesia [e] Syracusana factus subdiaconus, atque à vobis postea in possessione, quæ Iuliana dicitur, presbyter est ordinatus, ita nimia tristitia, & loci qualitate [f] vehementer afflictum, vt vitam sibi pœnam existimet, & contritionis † suæ fugam quęrat auxilium. Et ideo [g], quia tales erga subiectos nostros [h] debemus existere, quales nobis, si subiecti fuissemus, nostros volueramus esse præpositos † magnæ benignitatis est, si eū in ecclesiam, vbi subdiaconi est functus officio, sanctitas vestra reducere, atque illic presbyterum voluerit constituere Cardinalem. Quod & facere, quantum arbitramur, debebitis; si tamen nihil est, quod iuste cōtra ipsum animos vestros exasperet. Si vero aliqua culpa est, suis nobis hoc epistolis vestra fraternitas, vt scire possimus, insinuet.

† al. veneranda

† al. contristationis

QVorumdam.] CASVS. Maximianus episcopus Syracusanus ordinauit ī ecclesia sanctæ Luciæ Cosmā monachum in subdiaconum. Postea Ioan. fecit eum presbyterum, qui successor Maximiani fuit, & posuit eum in possessione quę dicitur Iuliana, vbi ex loci qualitate & tristitia affligebat intantū, vt vitā sibi pęnā existimaret: propter quod supplicauit Papæ, vt pristino loco restitueretur. Scribit ergo Papa Ioanni successori Maximiani quatenus eum in pristinum statum reducat, nisi iusta causa sit iratus contra episcopum. & si est aliqua causa culpæ præcipit sibi, vt eā sibi insinuando manifestet.

e ¶ *Syracusana.*] quæ monachorum est, sicut & Cantuariensis. Et ita non est arg. hic ꝙ monachus possit esse secularis canonicus: licet enim possit esse prælatus, tamen non potest præbendā habere, quæ priuatæ est vtilitatis. H. cōtra sentit. vt dixi 63. dist. c. 2. & 16. quæst. 7. in nona.

Monachus non potest esse sæcularis canonic⁹.

f ¶ *Qualitate.*] arg. ꝙ si quis translatus est de vna ecclesia in aliā ecclesiam, & deceptus est qualitate loci restituendus est. Et ita error qualitatis dissoluit matrimoniū spūale 3, & adde quod dixi. 23. dist. c. communis.

Error qualitatis dissoluit matrimonium spirituale.

3 Idem dicerē in socio Laur. & facit pro restitutione illius arg. ff. de adop. & si pubes. io. de Fā.

g ¶ *Et ideo*] vt in Authen. vt cum, de appel. cog. §. ꝯsiderare. coll. 8.

h ¶ *Subiectos nostros.*] sic 95. dist. esto. 22. q. 5. de forma.

3 *Verum illud Gregorij de his intelligendum est, qui non causa necessitatis, sed causa ingratitudinis callide ab episcopis suis promoueri quæruntur. Illud autem Carthaginensis concilij de his intelligitur, qui nolunt obtemperare episcopis suis propter necessitatem ecclesiæ volentibus eos ad altiora promouere. Hanc distinctionem ex decreto Simplicij Papæ quilibet corroborare valet, qui scribens Ioāni episcopo Rauēnati, epist. 2. ait inter cetera.*

VERVM. Hæc est tertia pars huius distinctio. in qua soluit & dicit, quod præcise non est quis compellendus ad aliquam dignitatem. & hoc probat tribus auctoritatibus. Io. de Fant.

CASVS. Soluit Gratianus prædictam contrarietatem, dicens ꝙ illud capitul. gesta. intelligitur de his qui non causa necessitatis, sed causa odij volunt clericos promouere. Illa vero cap. si qui. & placuit. intelliguntur de his clericis qui causa necessitatis contemnunt promoueri. Et hanc distinctionem probat sequens cap.

¶ Non est aliquis inuitus ad episcopatum pertrahendus. C. VII.

Poly. l. 2. tit. 33. Ansel l. 6. c. 66. & 67. Burch. l. 1. c. 29. Iuo p. 5. c. 140.

VBi ista didicisti, quæ in fratrem, & coepiscopum nostrum Gregorium non dilectione †, sed inuidia perpetrasti? quem inexcusabili violentia pertrahi ad te passus es, atque vexari, vt ei honorem [i] tantum, non per animi tranquilitatem, sed per amentiam, sicut dicen-

† al. electione

VBi.] CASVS. Ioan. episcopus Rauennas consecrauit quendam Gregorium inuitum in episcopum, de quo conquestus est Papæ: quare Papa scribit archiepiscopo, & redarguit eū super hoc, & si decetero talia fecerit, priuabit eum ordinatione Rauennatis, & Aemilien. ecclesiæ. Nam priuilegiū meretur amittere, &c.

i ¶ *Honorem.*] hic patet, ꝙ licet quis coactus ordinetur, tamen recipit ordinem. arg. 1. q. 1. quod quidam. & 45. dist. de Iudæis. Sed si absoluta esset coactio, tunc nullum reciperet ordinem, vt extra de baptismo, maiores. Sed nunquid ille qui conditionali coactione ordinatus est, tenetur continere? videtur ꝙ sic, vt 45. dist. de Iudæis. Item quia coacta uoluntas est voluntas, ut 15. q. 1. merito. maxime secundum illos qui dicunt, ꝙ ordini sit votum annexum, vt 27. dist. diaconus 84. dist. cum in præterito. Dicunt quidam 4 ꝙ talis teneatur continere, & licet nō debeat quis cogi ad recipiendū ordinem, tamē receptum cogitur seruare. Sed hoc non credo vbi metus talis est, qui cadit inconstantem virum, vt extra quod metus

Ordinatus coacte an ordinem recipiat, & continere debeat.

4 Vt Lau. de hoc satis not. Goff. & Raynu. ī suis summis, vt dixi s. 45. distin. de Iudæis, ibi videas. & no. extra de ba. maiores. §. vlt.

tus causa,c.perlatũ.& c.cum dilectus.qa integritas est res voti,& nõ pcepti.32.q.1 cap.integritas.& continentia non debet esse nisi voluntaria,vt 31.dist.c.ante trienniũ.& 20.q.3.c.præsens.nec dico talem in aliquo habere priuilegium clerici; si tamen vult vti eo,potest;sed tunc continere tenetur.Secus autem in baptismo;qa illud est sacramentum salutis & necessitatis, ideo illud cogitur retinere,vt ĩ ca.de Iudæis.

a ¶ *Inuitum.*] ĩ.23.q.4.cap.displicet tibi ꝺ. ĩ.1.q.6.sicut is.& contra.& ĩ.7.quæst.1.c.scias [1].C.de episco.& cler.l.si quemquam,cõtra.Sed dico, ꝙ semper ab initio debet esse inuitus, vt dixi ĩ.8.q.1.in scripturis.Io.

[1] Vbi ꝺ hoc plene habetur.

Honoratus.] Casus. Archidiaconus Honoratus cõtradicebat episcopo Natali,ne sacra vasa consanguineis daret, propter quod vt eum callide degradaret, volebat ipsũ inuitum cõpellere ad sacerdotium, quod antecessor Gregor.prohibuit sibi perscripta ad supplicationem dicti archidiaconi: ipse vero contemnens eius prohibitionem,& etiã Gregor.Honoratum inuitũ in sacerdotem ordinauit,& ab archidiaconatu eum eiiciens, alium loco eius substituit,qui suis moribus obtemperaret, pp quod Honoratus conquestus est postea Gre. Greg.vero cũ sæpe citasset Natalẽ, vt Romã ueniret, & ipse semper contemneret, cõmisit Antonino subdiacono, vt pergens in Saloniam moneat episcopum Natalem,quatenus Honoratũ in archidiaconatu restituat: quod si facere contẽpserit auctoritate Apostolica primo ei vsũ pallii auferat; & si adhuc contumax fuerit, communione corporis, & sanguinis Christi priuetur.

...dum est,irrogares? Neque enim talia potuissent fieri sanitate consilij. Nolumus exaggerare,quod gestum est, ne cogamur iudicare, quod dignum est.Nam priuilegiũ meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. *& infra* †. ¶ Denuntiamus autem, quòd si posthac quidquam tale præsumpseris,& aliquem seu episcopum,seu presbyterum,seu diaconum,inuitum [a] facere forte credideris; ordinationes tibi Rauennatis ecclesiæ,vel Æmiliensis noueris auferendas.

xi.q.3.c.priuilegium.

25.q.2.c.denũtiamus autem.

Item Gregorius Antonino subdiacono,lib.secundo,episto. sextadecima. indictione x.

¶ De eodem. C. VIII.

Honoratus archidiaconus ecclesiæ Salonitanæ [b] à sanctæ memoriæ decessore meo,missa supplicatione poposcerat;vt ab antistite suo inuitus prouehi ad fortioris gradus ordinem contra morem nullatenus cogeretur.Hoc enim fieri sibi non prouehendi gratia,sed causa ingratitudinis [c] perhibebat. Pro qua re tunc iam sanctæ memoriæ decessor noster scriptis suis Natali fratri,coepiscopoque nostro interdixerat, ne prædictum Honoratum archidiaconum inuitum proueheret, neve dolorem conceptæ ingratitudinis diutius in corde retineret.Cumque & à nobis hæc eidem summopere fuerint interdicta; nõ solum mandata Dei negligens,sed & scripta nostra contẽnens,præfatũ archidiaconum quasi ad fortiorem honorem [d] prouehens, conatus est arte callida degradare. Vnde actum est, vt eo de archidiaconatus loco summoto,alium asclsceret,qui eius obtemperare moribus potuisset.Quem Honoratum archidiaconum arbitramur antistiti suo aliunde displicere non potuisse; nisi quòd eum vasa sacra suis dare parentibus prohibebat.Quam causam subtili voluimus, & tunc sanctæ memoriæ decessor meus,& nunc ego indagatione discutere; sed ipse suorum sibi actuum conscius [e], personam ad iudicium postposuit destinare. Proinde experientiam tuam præsentis præcepti auctoritate duximus fulciendam,quatenus conueniens in Salona, Natalem fratrem, coepiscopumque nostrum saltem tot scriptis [f] admonitum studeat adhortari; vt supra memoratum archidiaconum in suo statim loco suscipiat.Quòd si facere hoc contumaciter,vt consueuit,forte distulerit,vsum ei pallij,qui ab hac sede cõcessus est, ex auctoritate sedis Apostolicæ contradices † [g]. Quem si etiam amisso pallio adhuc [h] in eadem pertinacia perseuerare perspexeris;dominici quoque corporis,& sanguinis eumdem antistitem participatione priuabis [i].

Ansel.l.7.c.75.

† al.cõtradicito] orig.

Adhibenda est etiam disciplina, qua nolentes promoueri ad sacros ordines, ad obediendum episcopis suis prouocentur.In minoribus siquidem ordinibus constituti,paulatim per singulos gradus sunt prouehendi;vt contemnentes suis obedire episcopis, doleant sibi esse prælatos, quos prius habebant subiectos.

b ¶ *Salonitana.*] infra 93.dist.miratus.

c ¶ *Sed causa ingratitudinis.*] qui alium propter odium, vel ingratitudinem nominat ad dignitatem,tenetur ei ad omne damnum quod ei inde accidit. C. si propter inimicitias creatio facta sit. l. prima,lib.10.

d ¶ *Honorem.*] nam dicit lex,ꝙ ex quo quis promouetur ad maiorem dignitatem,amittit priorem.C.de primice.l.1.lib.12. Et est argu.ff.ad municip.l.municeps.

e ¶ *Conscius.*] argum.ꝙ qui vocatus non venit, hoc ipso videtur diffidere de causa.11.q.1.Christianis.3.q.9.decernimus.

f ¶ *Tot scriptis.*] arg.hic ꝙ nemo puniendus est pro prima contumacia.92.dist.cap.vltim.& 84.dist.c.1. sed fieri debet prout canon dicit 23.q.4.forte.quod non est verum,vt dixi 4.q.5.quisquis [2]. In hoc conueniunt T.Hug.& Iac.ꝙ puniri debet in expensis citatus si in prima citatione nõ veniat,licet ius ei concedat trinam citationem,vt 24.q.3.de illicita.& C.quomodo & quando iudex. Auth.qui semel.Nec dicitur antea contumax quantum ad excommunicationem [3],vel missionem in possessionem: puniri tamen debet in expensis si in prima citatione non venit [4] ff.de si quis ius dicenti non ob.l.vna.& ita in publico conuentu responderunt Ia. T.& H.Et est arg.contra H.sententiam,quam not.4.q.1.in summa.Nam si post contumaciam infamis esset, non retineret ecclesiasticam dignitatem.C.de digni.l.2.lib.12.extra de excess.prælato.inter.

g ¶ *Contradices.*] attende archiepiscopum à subdito excommunicari posse,& eiusdẽ cẽsuræ similitudine posse deponi illius auctoritate personæ à quo fuit destinatus,vt 2.q.6.si episcopus. Bar.

h ¶ *Adhuc.*] argu.ꝙ crescente contumacia debet crescere & pœna.ff.de inter.& releg.relegatorũ.Et iste ordo est seruandus, cum aliquis punitur pro contumacia,vt post admonitionem suspendatur,secundo excommunicetur,tertio deponatur,quarto curiæ tradatur,vt 23.q.4.forte.in fi.34.dist.quorumdam.Sed si pro crimine quis punitur,tunc primo deponitur, postea excommunicatur, vt 81.dist.dictum.extra de iud.cum non ab homine [5].

i ¶ *Priuabis.*] id est,priuatum esse ostendes. nam eoipso, quòd contumax erat,priuatus erat.vel priuabis quo ad hoc vt possit vitari ab alijs in sacramentis.

Adhibenda est. Casus Supra in c.placuit.& ĩ. c.si qui.ostensum est qualiter in tempore necessitatis nolens promoueri sit puniendus.Nunc vero docet Gratianus, ꝙ si est vtilis ecclesiæ,& non vult promoueri,qualiter prouocetur,vt episcopo suo in hoc obediat.Dicit enim ꝙ minores paulatim sunt promouendi,vt contemnens promoueri,doleat minores sibi esse prælatos in ordine,& præbenda:& sic de nolente fiat volens.

Contumacia prima an faciat aliquem puniri.

[2] In gl.sed obijcitur.ibi videas propter id quod sequitur.

[3] Arg.contra ĩ 24.q.3.si quis d Potentibus. vbi de hoc.

[4] Adde ad hoc Bar.& Bal.& Al

Contumax quo ordine puniatur.

[5] Vbi de hoc extra de test. cogen. cum sup.

Consuluit.] CASVS. Victor episcopus consuluit Gelasium quid esset sibi faciendum, cum diaconi sui pro vtilitate & necessitate ecclesiæ promoueri in sacerdotes contemnant: qui respõdet dicẽs, ꝙ inuiti cõpellendi nõ sunt: sed debet acolythos & subdiaconos (si digni sunt) in ꝑsbyteros ordinare, eis maiora beneficia assi-

Tempus autem.] Hæc dist. diuiditur in quinque partes: in quarum prima dicitur, ꝙ die Dominica & & hora tertia & ieiuni debent epi consecrari quocumque tpe: & hoc probat per c. seq. Secunda ibi, *Tempus autẽ*, Tertia ibi, *Ceterorũ*. Quarta ibi. *Quod die*. Quinta ibi, *Ordinationes*. Ioan. de Fan.

† al. episcopo Alexandrino

Vnde Gelasius scribit Victori episcopo †.

¶ Cum maiores ordinari contempserint, de minoribus promoueantur ordinibus. C. IX.

Ansl. 7. c. 103. Iuo p. 6. c. 106. Polyc. l. 2. tit. 31.

CONsuluit dilectio tua de suorum promotione clericorum, perhibens, quòd diaconi ad presbyterij gradum (quo ecclesiam tuam memoras indigere[a]) venire detrectant. Quapropter quia inuitos fieri ecclesiastica moderatio, grauitasque non patitur; vt ex nolentibus fiant volentes, ordinàtio illa potest perficere †; si † quos habes vel in acolythis, vel subdiaconis maturiores ætate, & quorum sit vita probabilis, hos in presbyteratũ studeas promouere; vt qui in suis ordinibus proficere noluerint, reddantur suis inferioribus post minores †; ipsaq; commoda[b] presbyteri propensius[c], quàm diaconi consequantur: vt hac[d] saltem ratione[e] constricti & honorem, quem refugerant, appetere nitantur[f], & quæstum.

† al. proficere
† al. quia scilicet si quos
Iuo par. 6. c. 43.
† al posteriores

CASVS. Ostẽso qualiter & à quibus sit clericorum ordinatio faciẽda, nũc ostẽdit Gra. quo tpe sit ordinatio facienda. Et primo de ordinatione epõrũ, postea de ordinatione ceterorũ explicat, & dicit hic ꝙ in consecratiõe epi certũ tẽpus nõ eligitur: dũ modo in die dñica & hora tertia & ieiunãtibus fiat, vt ĩ. e. c. 1. Ceterorũ vero ordinationes fiunt in certis tẽporib⁹, vt ĩ. e. c. vl.

g ¶ *Tempus autem.*] Hic depingit 75. dis. in qua agit magister de cõsecratione episcoporũ, & de temporibus ordinationũ. subiungit etiã de ordinatione aliorũ clericorum. Debet aũt ordinatio episcoporũ fieri hora tertia die Dominico. ĩ. ead. ca. 1. & cap. quod die. ceterorũ vero in sex partibus anni, scilicet in quattuor temporibus, & in sabbato mediæ hebdomadæ quadragesimæ, & in sabbato sancto. ĩ. ea. c. vlt. extra de temporibus ordi. c. 3. & 63. distin. litteras.

DISTINCTIO. LXXV.

TEmpus autem[g] consecrationis, sicut in ordine Romano habetur, ad episcopi benedictionem non eligitur[h]. Omni enim tempore[i] benedicuntur; dummodo ieiuni, & hora tertia benedictionem accipiant.

Vnde Anacletus Papa scribit ad episcopos Italiæ, epi. 2. in princ.

¶ Ordinationes episcoporum qua hora fieri debeant. C. I.

s. dist. 64. ordinationes epõrum. Burch. l. 1. c. 15. Iuo. p. 5. c. 69. Ansl. l. 6. c. 53. Pann. l. 3. c. 12. Poly. l. 2. tit. 6. De prophetis. 3. re. 19. De Moyse exo. 29. De regib. 1. re. 10.

ORdinationes[k] episcoporum auctoritate[l] Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, episcopis sunt celebrandæ. Qui simul conuenientes scrutinium[m] diligenter agant, ieiuniumque cum omnibus celebrent precibus, & manus[n] in sanctis Euãgelijs, quæ prædicaturi sunt, imponentes, Dominica die, hora tertia[o] orantes, sacraque vnctione, exemplo †[p] prophetarum, & regum capita eo-

† prophetarum exemplo regũ capita perungendo, eos mo...

h ¶ *Non eligitur.*] idest, non est electum, vel determinatum in canone.

assignando, vt hac ratione constricti & honorem quærant, & quæstum.

a ¶ *Indigere.*] Hoc verbum temperat H. ita ꝙ sonat in vtilitatem, non in necessitatem. Dicitur enim quis indigere eo quod bonũ & vtile est sibi habere. si enim necessitas esset, cõpelleretur per subtractionẽ beneficij vel officij. s. eo. cap. 3. 4. & 5. licet sit arg. contra. s. ea. episcoporũ. extra de æta. & quali. quæris. secundũ quam potes soluere canones istos. illa tamẽ loquitur de his qui habẽt plura beneficia, prout ipsa littera dicit: & quod ibi dicit, priuabis, dic parte stipendiorum, non omnibus. Ioan. quidquid dicatur, illi decret. quæris. stabis. B.

b ¶ *Commoda.*] Nã exhortatione præmiorũ, &c. ff. de iusti. & iur. l. 1. & 23. q. 4. c. vlt. Ioan.

c ¶ *Propensius.*] Sed quomodo hoc procedet, vbi præbendæ omnes æquales sunt? Potest dici, quòd decurtentur præbendæ eorũ. Vel dic consequantur spe, non re.

c ¶ *Propensius.*] Est hic argu. de iure communi plus presbyteros quàm diacones de oblationibus & decimis debere habere: ar. 32. dist. præter hoc. quod verum est: sed de specialitate quandoque aliter fit. 1. q. 2. cap. vlti.

Presbyteri plus ĩ decimis habeãt quã diacones.

ADDITIO. De hoc etiam not. 1. quæst. 2. cap. vlti. vbi videas, 16. q. 7. c. 1. Archid.

d ¶ *Vt hac.*] Hic vt, consecutiuum est. 1. quæst. 1. quisquis. si enim esset causatiuum, simoniam committeret qui propter quæstum Deo seruiret. Deo enim propter Deum seruiendum est principaliter, vt 8. quæst. 1. sunt in ecclesia. & 1. quæst. 1. non est. & si esset causatiuum, videretur eos inuitare ad inuidendum alijs. Item argu. beneficium sicut priuilegium quandoque concedi[1] alicui odio alterius.

e ¶ *Ratione.*] Graue enim videtur quòd plus detur socio quàm sibi etiam fratri. C. de bo. quæ lib. cum oportet. 1. responso. nec de eadem societate debet vnus plus quàm alius consequi. ff. pro soc. verum. §. si cum tres. nec est alicui conferendum vnde alij scrupuloso corde moueantur, vt 16. q. 7. ca. 1.

f ¶ *Nitantur.*] Argu. quòd fit quandoque secundario quod principaliter fieri non potest, vt hic, & ff. de postula. l. 1. §. pe. & vlti.

i ¶ *Omni enim tempore.*] idest, omni mense, vel septimana. similiter restringitur de consecra. distin. 4. omni tempore. ibi exponitur, idest, omni anno.

ADDITIO. De hoc etiam not. 31. dist. tenere. Archidia.

ORdinationes.] CASVS. Anacletus docet in hoc cap. quòd ordinationes, idest, consecrationes episcoporum debent fieri ab omnibus comprouincialibus episcopis die Dominica, & hora tertia, sacra vnctione interueniente, exemplo prophetarũ & apostolorum & Moysi. Nam Samuel inunxit Dauid. & Helisæus Iehu Regem, apostoli Iacobum, & Moyses Aaron.

k ¶ *Ordinationes.*] CASVS. Ostenditur à quibus, qualiter, qua hora, qua die episcopus debeat ordinari.

l ¶ *Auctoritate.*] generali. extra de elect. cum in cunctis. 16. quæst. 1. cunctis.

m ¶ *Scrutinium.*] idest, examinationẽ, de qua habes dist. 23. q. eps.

n ¶ *Manus.*] Duo ponent super caput consecrandi codicem euangeliorum: tertius fundet benedictionem: alij omnes ponẽt manus super caput eius, vt 23. dist. episcopus.

o ¶ *Tertia.*] Multiplex est ratio de hora tertia: quia debet tũc Missa publice celebrari, vt de cons. dist. 1. nocte. sine qua Missa nõ põt consecrari: quia nec ecclesia sine Missa cõsecratur. de cõsec. dist. 1. oẽs. licet quidã dicant contra, ꝙ scilicet non sit de substantia consecrationis: quibus ego assentio[2]: quia nõ est de substãtia vnctio ipsa, de qua magis videtur ꝙ sit de substãtia. imo si omissa est, supplẽt. extra de sacra vnct. c. 1. in prin. Alij tamen dicunt omnia ista esse de substãtia: ar. 23. dist. quorumdã. præter tempus, vel horam, quia quocumque tẽpore ordinatur, recipit ordinem. arg. ĩ. 77. dist. subdiaconus. extra de temp. ord. sane. nã quãdoque citius, quãdoq; tardius Missa celebratur. Item ideo est facienda consecratio hora tertia: qa spiritus sanctus ĩ igneis linguis hora tertia, &c. de conse. dist. 1. nocte. quorũ loco succedũt epi. 21. dist. in nouo. & quia hora illa dominus est crucifixus, vt ibidẽ dicitur. & tali hora apostoli consecrauerunt Paulum, & Barnabam, &c. ĩ. eod. quod die.

Epõrũ consecratio fit hora tertia.
Ecclesia potest sine Missa consecrari.
2 Et bene secundum Hu. & Lau. cuius fuit glo. ista. de hoc plene not. extra de elec. ꝙ sicut vos idem dicitur.

p ¶ *Exemplo.*] quia Samuel inunxit Dauid & Saulem: Helisæus Iehu in regem Israel.

Samuel inunxit Dauid.

a ¶ More

rum, more[a] Apostolorum, & Mosis[b] vngentes; quia omnis sanctificatio[c] constat in spiritu sancto: cuius virtus inuisibilis, sancto chrysmati[d] est permista: & hoc ritu solennem celebrent ordinationem.

[2] *Tempus autem consecrationis, trium mensium spatio clauditur: vltra quod, nisi necessitate cogente, episcoporum consecrationes post electionem differri non licet. Vnde in Chalcedonensi concilio, c. 25. legitur.*

¶ Vltra tres menses non differatur episcoporum ordinatio. C. II.

QVoniam quidam metropolitanorum, sicut ad nos perlatum est, negligunt creditos sibi greges, & differunt ordinationes facere episcoporum; placuit sanctæ synodo intra tres[e] menses fieri ordinationes episcoporum; nisi forte inexcusabilis necessitas[f] coegerit tempus ordinationis[†] amplius protelari. Si autem[a] quis episcoporum[g] hæc non obseruauerit, ipsum debere ecclesiasticæ condemnationi subiacere; redditus[h] vero eiusdem viduatæ ecclesiæ integros reseruari apud œconomum eiusdem ecclesiæ placuit.

Poly. l. 2. tit. 10. Burch. l. 1. c. 24. Ans. l. 6. c. 40. Iuo p. 5. c. 135.

† τῆς ἀναβολῆς

¶ a Si autem quis.] *Sic etiam in prisca versione. Græce est:* εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσοι, ὑποκεῖσθαι αὐτὸν (al. αὐτῷ) ἐκκλησιαστικῷ ἐπιτιμίῳ. *quæ alter interpres vertit.* Quòd si hoc minime fecerit, correptioni ecclesiasticæ subiacebit. *De metropolitano enim loquitur.*

[3] *Ceterorum vero ordinationes non nisi in temporibus certis, & diebus, maxime sacerdotum, & leuitarum fieri debent; vespera videlicet sabbati, vel mane diei Dominicæ continuato ieiunio. Vnde Zepherinus Papa scribit ad episcopos Aegypti, epist. 2.*

¶ Ordinationes presbyterorum, vel leuitarum qua hora fieri debeant. C. III.

ORdinationes[i] presbyterorum, leuitarumque, tempore[k] congruo, multis coram adstantibus, solenniter agite; & probabiles, ac doctos viros ad hoc opus prouehite, vt de eorum societate, & adiumento plurimum gaudeatis.

Poly. l. 2. tit. 28. Ans. l. 7. c. 43. Burc. l. 2. c. 3. Iuo par. 6. c. 23. & 47.

Item Leo episcopus Dioscoro Alexandrino episcopo, epist. 79. c. 1.

¶ Presbyteri, & leuitæ qua hora ordinandi sunt. C. IIII.

QVod à patribus nostris propensiore cura nouimus esse seruatũ, à vobis quoq; volumus custodiri; vt non passim diebus omnibus sacerdotalis, vel leuitica ordinatio celebretur; sed post diẽ sabbati[l] eius

Polyc. ibidem. Ans. l. 7. c. 44. Iuo par. 6. c. 71.

a ¶ *More apostolorum.*] qui inunxerunt Iacobũ. s. 66. dist. porro.
b ¶ *Et Moysis.*] qui inunxit Aaron & filios eius. 21. dist. §. 1.
c ¶ *Sanctificatio.*] idest, omnis vnctio sanctificans, & efficax est[1] à spiritu sancto. Et sic patet ꝙ in collatione sacramẽti cõfert̃ gratia: & illa gratia inuisibiliter operatur. 1. q. 1. multi. & si sacramẽtũ aliquod confertur digno, tunc corroborat virtutem priorẽ, vt de conse. dist. 5. nouissime. & augetur in eo gratia. de consec. dist. 4. non ex quo. Sed si sacramentũ confertur indigno, solum sacramentum recipit, & illud recipit ad sui malũ: sed non recipit rem sacramẽti. Hæc materia optime tractatur extra de sacra vnctio. cum venisset.
d ¶ *Chrismati.*] Et ita chrisma est sacramentum: quod concedo. sic & aqua. 1. q. 1. detrahe. & c. multi.

TEMPVS. Hæc est secũda pars dist. in qua dicitur, ꝙ ecclesia episcopalis vltra tres menses vacare nõ debet: & postquã electus fuerit, vsq; ad alios tres menses consecrat̃: interim ecclesia per œconomum gubernatur. & hoc probat per c. seq. Ioa. de Fan.

CASVS. Supra dictũ est qua die, & qua hora debet episcopus cõsecrari: nunc autem dicit intra quod tempus à tempore electionis & confirmationis debeat consecrari. Et dicit Gratianus ꝙ intra tres menses, nisi p necessitatem differretur.

QVoniam.] CASVS. Duo dicuntur in hoc c. Primũ est ꝙ nullus archiep̃s differat ordinationes ep̃orum vltra tres menses. nisi necessitas compulerit amplius protelari. Secundum est ꝙ reditus viduatæ ecclesiæ debent esse in potestate œconomi, donec ep̃s eligatur, & confirmetur.

e ¶ *Tres.*] vsq; ad tres menses fit electio. 50. dist. postquam & vsq; ad alios tres menses cõsecratio, vt hic dicitur, & 100. dist. quoniã.
f ¶ *Necessitas.*] propter quã quandoque posset differri per totã vitam electi, maxime confirmati, vt si vitietur in corpore: ar. extra de elec. cũ in cunctis. licet sit arg. contra extra de æta. & quali. c. 1. vel si non reperiret̃ idoneus in ecclesia, nisi in minoribus ordinibus, vt ĩ. 7. q. 1. constitutũ. s. dist. 61. Osius. 28. dist. de Syracusanæ.
g ¶ *Episcoporum.*] vel metropolitanorũ, vel electorũ, qui ep̃i sunt destinatione. cõtra vtrosq; enim pœna est statuta. 100. di. quoniã.
h ¶ *Apud œconomum.*] De hac materia dixi ĩ. 12. q. 2. illud.

CETERORVM. Hæc est tertia pars huius dist. in qua dicitur quòd ordinationes clericorum non debent fieri nisi congruo tempore. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra dictum est quo tempore ordinẽtur episcopi. Nũc vero docet Gratianus quo tẽpore ceteri debeãt ordinari. Et dicit ꝙ certis temporibus, scilicet sex, idest, in quattuor temporibus anni. & in sabbato sancto, & in sabbato qđ est ante Dominicã de passione Domini, vt ĩ. eo. ca. vlt. Minores etiam ordines possunt cõferri in die Dominica ab episcopis, vt extra de tempo. ordi.

¶ Casus, seq. cap. planus est.

i ORdinationes.] ¶ *Leuitarum.*] Hoc idem in subdiacono: nisi in Papa tantũ. extra de tempo. ordi. cap. 1. sed secundũ hæc decreta nõdũ subdiaconat⁹ erat sacer ordo. ar. ĩ. e. c. pen. 60. dis. c. fi.
k ¶ *Tempore.*] & in maiori ecclesia, vt argu. s. dist. 67. reliqui. & arg. 24. dist. c. vlt. minores autem ordines, vbi, & qu ando libuerit potest ep̃s conferre[2], vt extra ea. c. 3. & omnes simul si cõsuetudo habeat hoc in prouincia. extra de eo qui fur. or. recep. cũ H. lator.

QVod à patribus.] CASVS. Quæsiuit Dioscorus Alexandrinus patriarcha à Leone, vtrũ indifferenter omnibus dieb⁹ sacri ordines possunt, vel debent conferri. Et respondet ꝙ nõ: sed tantũ post diẽ sabbati, & post exordia noctis, q̃ lucescit in prima sabbati, vel in Dominica in mane cõtinuato ieiunio sabbati vsque ad diẽ Dominicam: in quibus, id est intra quæ tempora ieiunis, & à ieiunantibus debet fieri consecratio. sic vt videtur Beneuẽ. & etiã mihi casus ponendus: licet nõ seruetur de consuetudine.

l ¶ *Sabbati.*] Quidã intelligunt hoc cap. de sabbato paschali, vt si quis tunc velit cõferre ordines, debeat eos cõferre in occasũ solis: quia Missa tunc non est cãtanda nisi die illa finita[3], vt ĩ. de cõse. dist. 3. sabbato. qđ patet ex eo quod dicitur tũc, Deus, qui hãc sacratissimã noctẽ. H. dicit ꝙ omnes ordines sunt conferendi die Dominico. Et dicit ꝙ vespera præcedentis noctis trahitur ad diẽ sequentem[4], vt siue de vespere in sabbato, siue de mane in Dominico conferantur, semper in die Dominico videantur conferri. sed certe secundũ hoc non esset necessaria continuatio ieiunij. Præterea omnia iura dicunt, ꝙ tantũ in sabbato conferendi sunt ordines, vt extra. e. c. 3. Alij dicunt, ꝙ omnes ordines sabbato cõferuntur, & dicunt, ꝙ mane Dominicæ diei potius trahitur ad vesperã præcedẽtẽ, quàm vespera ad mane. Et ita siue cõferantur vesperæ in sabbato, siue in mane sequenti, sẽper fictione canonica conferent̃ sabbato: & secundũ hoc de iure debet cõtinuari ieiuniũ. Innoc. autẽ nõ determinat, an mane trahatur ad vesperã præcedentẽ, an vespera ad mane. de temp. ordi. litteras. cõsuetudo tamen habet, ꝙ tãtũ circa horã nonam sabbati fiunt ordinationes. secundum H. exponitur post diẽ sabbati. i. post finitũ diem sabbati. Alij exponunt post diẽ sabbati, idest, post incœptũ diẽ sabbati. Io. certe H. opinio vera videtur: & male reprehẽdit̃ de cõtinuatiõe ieiunij: quia iã incœpta est dies Dominica: & ideo est necessariũ ieiuniũ: licet nõ seruetur de cõsuetudine: nisi velis dicere ꝙ hæc c. sint abrogata p decre. extra eo. ti. c. 3. B. in consecratione autẽ episcopi nõ est necessaria cõtinuatio ieiunij: cũ tãtũ die Dominico consecretur: & in mane q̃ libet

Gratia confertur in collatione sacramenti.

[1] Idest habet esse cõstans & efficax à spiritu sancto. significat enim gratiã quę à spiritu sancto est, nec talis effectus: idest, significatio vnctionis potest esse aliqd in aliquo, nisi à spiritu sancto veniat: quia ꝙ gratia subit vnctio ni, hoc est à spiritu sancto. Hug.

Electio debet fieri intra trimestre.

[2] Ad idẽ ĩ. quãdo palea est.

[3] Ad hoc de consec. dist. 1. §. in ieiunijs. ibi videas.

[4] Adde qualiter accipiat̃ dies intellectu huius gl. Bar. in l. 2. de ver. signi. in l. more Romano. ff. de feriis. & l. aut facta tempus. §. Sylla.

Episcoporũ consecratio fit tantum die Dominico.

libet intelligatur ieiunus, vt extra. e. litteras. sed licet quis possit ordinare aliquem in sacerdotē in sabbato, & in mane in episcopū [f], tamen alium ordinem non posset eidē conferre in mane cui vnū contulerat in sabbato. extra. e. litteras. Sed nūquid Dominico die in mane pōt quis ordinari in sacerdotem, & eadē die hora tertia in episcopum? H. dicit ꝙ sic, quia numquam inuenitur prohibitū.

ratur, qā Missa nō decantatur in sabbato, sed in principio sequentis noctis, & dicitur, Deus qui hanc sacratissimam noctem, &c. & ita est de die Dominica nox illa. Lau.

Quòd die.] Hęc est quarta pars huius distinctionis, in qua probat, ꝙ episcopi semper debent consecrari die Dominico more Apostolorum, qui de mandato Domini imposuerunt manus Paulo & Barnabæ, & quia eodem die Dominus resurrexit. Io. de Fan.

noctis, quæ lucescit in prima [a] sabbati, exordia † cōsecrādi eligantur [b], in quibus his, qui consecrandi sunt, ieiunis, & à ieiunantibus sacra benedictio conferatur. Quod eiusdem [c] obseruantiæ erit, si mane, ipso dominico die, cōtinuato [d] ieiunio [e] sabbati, celebretur: à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: quod † ad diem resurrectionis (sicut etiam in Pascha Domini declaratur [f]) pertinere non dubium est.

† *exordia deligātur, hoc est sub lege diuini officij substituantur*] orig.
† *quam*] orig.

Idem eodem capite.

¶ Quare die Dominico sacerdotum ordinationes celebrentur. C. V.

Iuo p. 6. c. 70. Pann. l. 3. c. 13. Act. 13.

4 QVòd [a] die [g] Dominico † ordinationes sacerdotum [h] celebrentur, non tantum ex consuetudine, sed etiam ex Apostolica nouimus venire doctrina; scriptura manifestante, quòd cū Apostoli Paulum, & Barnabam ex præcepto spiritus sancti ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes, & orantes imposuerunt eis manus: vt intelligamus, quanta & dantium, & accipientiū deuotione curandum sit, ne tantæ benedictionis sacramentum negligenter videatur impletū. Et ideo pie, & laudabiliter Apostolicis morem gesseris institutis; si hāc ordinandorum sacerdotum formam per ecclesias, quibus Dominus præesse te voluit, etiam ipse seruaueris, vt his, qui consecrandi sunt, nūquam benedictio †, nisi in die Dominicæ resurrectionis tribuatur: cui à vespera sabbati initium constat adscribi †; & tantis diuinarum dispensationum † mysterijs est consecrata, vt quidquid [i] est à Domino insignius constitutum, in huius diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium: in hac per resurrectionem Christi & mors interitum, & vita accepit initium. In hac, &c.

† *al. bedictiones tribuantur*] orig.
† *dispositionū*

a ¶ Quòd die.] *Sumptum est caput hoc ex eodem loco, vnde & antecedens, mutato tamen verborum ordine, & nonnullis initio adiectis. In ipsa enim epistola post vltima verba præcedentis capitis, sequitur continenter.* Nam præter auctoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica nouimus venire doctrina, etiam sacra scriptura manifestat, quòd cum Apostoli, &c.

[*Item in ordine Romano, c. de gradibus ecclesiæ.*]

¶ De eodem. C. VI. PALEA.

Ans. l. 7. c. 61.
† *al. non*

QVando, & vbi libitum fuerit, vsque ad subdiaconatus officium ordinētur clerici: diaconi vero, atque presbyteri numquam † nisi in publica ordinatione.

Item Gelasius ad episcopos per Lucaniam, epist. 1. c. 13.

Et Gregorius 2. epist. 3.

¶ De temporibus ordinationis. C. VII.

Poly. l. 2. tit. 28. Ans. l. 7. c. 45. Iuo p. 6. c. 74. Pann. l. 3. c. 25.

5 ORdinationes presbyterorum, & diaconorū, nisi certis temporibus, & diebus exerceri non debent; id est quarti [k] mensis ieiunio, septimi [l], & decimi [m]: sed & etiam quadragesimalis [n] initij, ac medianæ † [o] hebdomadæ, & sabbati ieiunio circa vesperam nouerint celebrandas: nec cuiuslibet vtilitatis causa, seu presbyterum [p], seu diaconum his præferre [q], qui ante ipsos fuerint ordinati.

† *mediana quadragesima die sabbati ieiuno*] ori.

Casus. Leo Papa in hoc c. ostendit, ꝙ ordinationes sacerdotū debēt tm̄ in die Dñica fieri, quæ dies Dominica initium habet à vespera sabbati, quod probat per consuetudinē, & ēt per doctrinam Apostolorum: qui die Dominica Paulum, & Barnabā consecrauerūt. Nam in hac die mundus sumpsit exordiū, & vita principium, & mors interitum habuit.

g ¶ Quod die.] H. ponit fundamentum suæ opinionis in c. isto, ꝙ scilicet in die Dominico possunt ordines conferri. quod patet ꝑ hoc, ꝙ dicit ordinationes sacerdotum, & per id qđ dicit initium, &c. nos q̃ contrariū dicimus, exponimus ordinationes sacerdotum, id est epōrum consecrationes [4]: pro quo ītellectu bene facit ꝙ infra subiicit, ex Apostolica, &c. Nā Paulus & Barnabas epī fuerunt. vnde per eorum exemplum nihil probatur nisi de episcopis: & quod dicit, cui initiū, &c. dic nihil facere ad rem, sed dicit incidenter, immo adcribitur ei fictione canonis, non in veritate.

h ¶ Sacerdotum.] id est, episcoporum. sic non erit pro H.

i ¶ Vt quidquid.] 16. q. 1. c. vlt. de cōsec. dist. 4. quæris.

Additio. Ex hoc colligitur, ꝙ generalis sermo non accipitur generaliter, vt ibi not. Archid.

ORdinationes.] Casus. Duo dñr in hoc c. Primū est, ꝙ ordinationes sacerdotū, diaconorū & subdiaconorū nō sunt faciēdæ, nisi ī sex tꝑibus anni. s. in quattuor tꝑib᷑, & in sabbato ante dñicā de passione Domini, & ī sabbato sancto. Secundū est, ꝙ nullus episcopus debet præferre posteriorē priori.

dicitur Ethiops est albus, propter dentes quos habet albos. Nec enim Dominus stetit, siue fuit in ventre terræ per tres dies & noctes, nisi sic loquendo. nam & aliàs totū ponitur pro parte, vt 1. dis. §. scire. immo totū non est aliud à suis partibus, vt not. 61. dist. nullus secūdum Io. de Fan.

[4] Argu. ad hoc 95. dist. c. olim. Ioan. de Fant.

a ¶ In prima.] id est, mane die Dominico.

b ¶ Eligantur.] id est, electi consecrentur. Hypallage. 18. quæst. 2. diffinimus.

c ¶ Quod eiusdem.] id est, conferantur ordines.

d ¶ Continuato.] ab ordinatoribus vel ordinandis. Lau.

e ¶ Ieiunio.] quid si pransus conferat ordinem: numquid cōfertur ordo? H. dicit, ꝙ sic, & idē dicit in aliis sacramentis, præterquam in eucharistia, & forte idem posset dici de eucharistia. argumen. de consec. dist. 2. liquido. quod concedo, quia pransus bene potest conficere, licet non debeat, arg. illius. c. liquido.

f ¶ Declaratur.] Legitur enim in quadā Homilia Bedæ, quæ legitur nocte illa super Euangelio illo: Vesperæ aūt sabbati, vbi dicit Beda, ꝙ in die illa noctes incipiunt præcedere dies, ideo [2] forte, vt tres dies & noctes haberi possint in quibus Dominus fuit in ventre terræ, quod nec sic habetur nisi synecdochice [3], vel decla-

k ¶ Quarti.] id est, ieiunii. hoc semper in omni septimana Pentecostes occurrit, & loquitur secundum antiquam computationem Latinorum, qui incipiebant annum à Martio.

Annus à Martio quandoque incœpit.

l ¶ Et septimi.] id est, Septembris.

m ¶ Decimi.] id est, Decembris.

n ¶ Quadragesimalis.] i. in prima septimana quadragesimæ.

o ¶ Mediana.] in qua cantatur, Sitientes, quæ præcedit Dominicam de passione.

Additio. Et extra de temp. ordi. cap. 3.

p ¶ Seu presbyterum.] de hoc dixi s. 74. distin. episcoporum. 8. q. 1. licet ergo.

q ¶ Præferre.] ecce hic habes [2], quòd prius ordinati præferuntur

[1] Et ita attenditur hic téporis prioritas. sic 17. dist. §. vlt. extra de ma. & obe. c. 1. & alibi excellentia ordinantis. ff. de albo scri. l. vlt. extra de mai. & obed. per tuas. Arch.

[2] Aliàs sancta.

tur [1] aliis, vt in habẽdis honoribus, & in aliis, vt 17. dist. §. hinc. & extra de maio. & obedien. c. 1. & 74. dist. episcoporum etiam. licet posteriores sint meliores, non obstat 24. q. sicut. 7. q. 1. licet. vt ibi notatur, licet sit argumentum ȝ. ȝ. dist. 16. sexta.[2] ver. prima. Ioã. Hodie sufficit si electus à maiori parte capituli sit bonus, vt extra de elect. cum nobis. B.

Q Vibus temporibus.] Hæc dist. diuiditur ĩ tres partes, in quarũ prima dicitur qñ debẽt fieri ieiunia quattuor temporum, & hoc probat per sex auctoritates. secundum ca. in fi. nõ tenet, neque prima pars tertii capit. tenet, sed secũda pars tenet secũdum Io. de Fan. Secũda ibi, *Primum*. Tertia ibi, *Nõ autem*. Io. de Fant.

CASVS. Supra facta est mentio de quattuor tẽporibus, & ideo Gratianus supponit dis. 76, in qua primo ostendit qñ quattuor tempora sunt celebranda, & vnde originem habuerũt. Addit ẽt quòd inter Pascha & Pentecosten nõ sunt ieiunia indicenda: nec genua flectenda.

a ¶ *Quibus tẽporibus.*] in hac dist. 76. agit magister de tẽporibus ieiuniorum. Ostendit ẽt diuersas origines eorũ. Postea ponit differẽtiã inter nos & Hebræos in computatione mensium[3]. Ostendit ẽt, ꝙ nõ sit ieiunandum à Pascha Domini vsque ad Pentecostem, nec esse flectenda genua[4].

[3] Vt ȷ. ca. ieiunium.

[4] Vt ȷ. ca. scire. & c. seq.

I *Eiunium.*] CASVS. Quæsiuit Benedictus eps̃ à Calixto quoties quattuor tẽpora essent in anno celebranda, qui respondit dicens ꝙ hactenus ter celebrata fuerunt; sed melius est vt quater in anno celebretur solenne ieiuniũ, ad instar quattuor temporum anni, per quæ voluitur annus.

b ¶ *Voluitur.*] lex tñ in æstatẽ & in hyemẽ annũ distinguit. ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. hoc interdictum.

Annus in æstatem & hyemem diuiditur.

c C *Onstituim⁹.*] hoc ca. est abrogatũ.

D *E ieiunio.*] CASVS. Hoc cap. habet duas partes. Prima est abrogata, quia non habet locũ quod in ea dicitur. Secunda est authentica, vbi dicitur ꝙ ieiunium æstiuũ celebrandũ est in prima hebdomada post Pentecostẽ: in quo tempore diaconi dalmaticis induantur, & alleluia cantetur, sed genua non flectimus. Ieiunium vero autumnale celebratur in Septembri in tertio die Mercurii Septembris computãdo à prima die mercurii eiusdem mensis, Hyemale autem ieiunium celebrandum est in mense Decembri ante vigiliam natiuitatis Domini. Secunda pars incipit ibi, *Et hoc sciendum.*

d ¶ *Martia.*] non semper, immo prima septimana quadragesimæ.

e ¶ *Iunij.*] nec hoc semper, immo in septimana Pentecostes.

f ¶ *Et hoc sciendum est.*] quod ab hinc dicitur manet immutatũ, superiora per sequentem canonẽ mutantur. ȷ. statuimus. & ita vtile non vitiatur per inutile. contra 9. dist. si ad sacras. Lau.

g ¶ *Celebrari.*] cedit ergo in ieiunio minus dignum digniori. arg. ff. de mino. verum. §. vlt. extra de consec. eccl. vel alta. cap. quod in dubiis. Et est arg. ꝙ si festum alicuius apostoli die lunæ euenerit, sabbato vigilia ieiunanda est; quia ieiunium & Dominica simul concurrere non possunt. extra de obser. ieiu. cap. 1. arg. contra extra de verb. sig. quæsiuit. Lau.

Dominica & ieiuniũ simul concurrere nõ possunt.

h ¶ *Ieiunium.*] ȷ. de consec. dist. 3. quoniam.

Ieiunia quattuor temporũ.

i ¶ *In Decembri.*] *Prima quadragena seruat ieiunia veris. Pneumatis hebdomada seruare secũda iuberis. Tertia septẽbris cultum fert mercuris* [5] *istũ. Sabbata ieiunent vigilem præeuntia Christum.* Lau.

[5] Nominatiui casus, & feminini generis. [5] *tatuimus.*

DISTINCTIO LXXVI.

Q Vibus temporibus[a] *ieiunia celebranda sint, Calixtus Papa determinat scribens Benedicto episcopo, epistola prima.*

1 ps

¶ Quibus temporibus ieiunia celebrentur. C. I.

IEiunium, quod ter in anno apud nos celebrare didicisti, conuenientius nunc per quattuor tempora fieri decernimus; vt sicut annus per quattuor voluitur[b] tempora, sic & nos quaternum solenne agamus ieiunium per anni quattuor tempora.

Poly. l. 3. tit. 25. Iuo p. 4. c. 27. Pãn. l. 2. c. 175.

Item ex concilio Moguntino primo, cap. 34. [sed ibi fusius; hic summatim.

¶ De eodem. C. II.

COnstituimus[c], vt quattuor tempora anni ab omnibus communi † ieiunio obseruentur: id est in mense Martio, hebdomada prima; in Iunio, secunda; in Septembri, tertia; in Decembri, quarta.

Capitul. 5. c. 86. Burch. l. 13. c. 2. Iuo p. 4. c. 35. Pãn. l. 2. c. 180. † al. cum

¶ *Auctor Micrologi c. 24. & 25. de hoc ipso Moguntini concilij canone disputans, aperte ait hoc ex ignoratione traditionis ecclesiasticæ fuisse profectum. Vnde Leo Papa ait,* Huius obseruatione, &c. *quod refertur infra ead. dist c. 6. Et ne quis occasione horum conciliorum Germanicorum deciperetur; Gregorius septimus (quod in eodem Micrologo narratur) veterem Romanæ ecclesiæ consuetudinem renouauit. De qua re in concilio Claremõtensi Vrbani secundi, canone primo sic statuitur.* Primum ieiunium quattuor temporum semper fiet prima hebdomada quadragesimæ; secundum in hebdomada Pentecostes absque genuum flexione, cum alleluia, & Gloria in excelsis Deo, & vestibus solẽnibus fiet; tertium plena hebdomada ante æquinoctium autumnale: quartum plena hebdomada ante Natale Domini, vigilia eiusdem accepta. *Et idem repetitur in altero concilio Placentiæ postea habito, quod est in bibliotheca Vaticana, & citatur infra ead. c. statuimus.*

Item ex concilio Salegunstæ habito, c. 2.

¶ De eodem. C. III.

DE ieiunio autem incerto quattuor temporum hanc certitudinẽ statuimus, vt si calendæ Martiæ[d] in quarta feria, siue antea euenerint, eadem hebdomada ieiunium celebretur. ¶ Si autem Calendæ Martiæ in quintam feriam, aut sextam, aut sabbatum distenduntur; in sequentem hebdomadam ieiunium differatur. Simili quoque modo, si Calendæ Iunij[e] in quarta feria, aut antea euenerint; in subsequẽti hebdomada ieiunium celebretur: & si in quinta, aut sexta feria, aut sabbato contigerint; ieiunium in tertiam hebdomadam reseruetur. ¶ Et hoc sciendum[f] est, quòd si quando ieiunium mensis Iunij in vigilia Pentecostes secundum prædictam regulam euenerit; non ibi celebrandum erit, sed in ipsa hebdomada solenni Pentecostes; [quia [a] vigilia simul, & ieiunium celebrari[g] non debent]: & tunc propter solennitatem spiritus sancti, diaconi dalmaticis induantur, & alleluia cantetur; &, flectamus genua, nõ dicatur. ¶ Eodem modo de Septembris ieiunio constitutum est, vt si Calendæ Septembris in quarta feria euenerint, aut antea; ieiunium[h] in tertia hebdomada celebretur; & si in quinta, aut sexta, aut sabbato contigerint, in quarta hebdomada ieiunandum erit. ¶ In Decembri[i] vero illud obseruandũ erit, vt proximo sabbato ante vigiliam natalis Domini celebretur ieiuniũ; quia si vigilia in sabbato euenerit, simul vigiliam, & ieiunium celebrare non conuenit.

Burch. in fine. Iuo p. 4. c. 33. Pãn. l. 2. c. 181.

a ¶ Quia vigilia.] *Hac vsque ad verbum* debent, *non sunt in ipso concilio impresso ex Burchardo. eadem vero sententia repetitur in fine capitis.*

STatuimus.] Casus. In hoc c. recte continetur in quibus tēporibus ieiunia quattuor temporū sunt celebrāda: & corrigit & emēdat illud c. cōstituim[b]. & primā partē illi⁹ capituli, de ieiunio.
a ¶ In Septembri.] secundum distinctionem cap. superioris. in fi.
IGitur.] Casus. Docet Leo, ꝙ post quinquaginta dies letitiȩ con- lius, septimus October: & Ianuarius decim⁹. Sed Romani olim primum mensem dicebāt Martium: nunc vero Ianuarium. Praeterea quare Hebrȩi ieiunabant in Augusto, qui est eis quintus mensis, rationem assignat Zacharias in sequenti cap.
b ¶ Primum.] accipe in superiori dist. cap. vlt.

Contra Vrbanus in concilio Placentino, c. 15.

¶ De eodem. C. IIII.

Poly. l. 3. tit. 25.

STatuimus etiam, vt ieiunia quattuor temporum hoc ordine celebrentur: primum in initio Quadragesimae: secūdum in hebdomada Pentecostes: tertium vero in Septembri[a]: quartum in Decembri more solito fiat.

Item Leo Papa, sermone primo de ieiunio Pentecostes.

¶ De eodem. C. V.

Polyc. ibidem

IGitur post sanctae laetitiae dies, quos in honorem Domini à mortuis resurgentis, ac deinde in caelos ascendentis exegimus, postque acceptum sancti spiritus donum, salubriter, & necessarie consuetudo est ordinata ieiunij, vt si quid forte inter ipsa festiuitatum gaudia negligēs libertas, & licentia inordinata praesumpsit, hoc religiosae abstinentiae censura castiget.

Idem sermone octauo de ieiunio decimi mensis.

¶ De eodem. C. VI.

Polyc. ibidem

HVius obseruantiae vtilitas, dilectissimi, in ecclesiasticis praecipue est constituta ieiunijs: quae ex doctrina sancti spiritus ita per totius anni circulum distributa sunt, vt lex abstinentiae omnibus sit adscripta temporibus. Si quidem ieiunium vernum in Quadragesima, aestiuum in Pentecoste, autumale in mense septimo, hiemale autem in hoc, qui est decimus, celebramus; intelligentes diuinis nihil vacuū esse praeceptis, & verbo Dei ad eruditionem nostram omnia elementa seruire, dum per ipsius mundi cardines, quasi per quattuor euangelia incessabili tuba discimus, quod & praedicemus, & agamus.

2 *Primum[b] vero mensem, quartum, septimum, & decimum, non Hebraeorum ratione, sed nostra debemus accipere. Primus enim mensis apud illos est Aprilis, quartus Iulius, septimus October, decimus Ianuarius. In quibus, & praeterea in quinto mēse, qui est Augustus, quae fuerit eis causa ieiunij Hieronymus in commentarijs ad cap. octauum Zachariae exponit dicens.*

¶ Quare in suprascriptis mensibus ieiunia lex imperauit. C. VII.

Polyc. ibidem

IEiunium[c] quarti, & ieiuniū quinti, & ieiunium septimi, & ieiuniū decimi (ἀπὸ κοινοῦ enim subauditur mensis) domui Iudae, & Hierusalē in dies festos vertetur & gaudium: veritatem tantum Deus quaerit, & pacem. In hoc loco[d], nostrorum multi multa dixerunt[e], & inter se dissonantia. *& paucis interiectis.* ¶ Cogimur igitur ad Hebraeos recurrere, & scientiae veritatē de fonte[f] magis, quàm de riuulis[g] quaerere[h] †, *& paulo post.* ¶ Ieiuniū quarti[i] mēsis, qui apud Latinos vocatur Iulius, die septima, & decima eiusdem mensis illud arbitrantur, quādo descendens Moyses de monte Sina tabulas legis abiecit[k] atque confregit, & iuxta Hieremiam muri primum rupti sunt ciuitatis[l]. In quinto men-

Exo. 32.
Hier. 52.

computandos à die resurrectionis, quos in honorem Domini celebrauimus, indicitur ieiunium, vt si quid per abundantiam lȩtitiae deliquimus, abstinentia ieiunij castigetur.

HVius] Casus. Dicit in hoc c. ꝙ ex doctrina sancti Spiritus constitutum est, vt quaternū ieiunium celebret in quattuor tēporibus anni, s. in vere, & ȩtate, & autūno, & in hieme: ad instar quattuor elementorum, & quattuor cardinum mundi, & quattuor euangeliorum. Et primum est ieiunium in Quadragesima. Secundum. s. ȩstiuum post pētecostem. Autumnale est in Septembri. Hiemale in Decembri.

PRIMVM. Haec 2a pars huius dist. in qua dr̄ vnde habuerūt ortū ieiunia Iudaeorū, qui aliter computant q̄ nos. Io. de Fant.

Casus. Iste §. respicit illud c. ordinationes. s. 75. dist in quo facta est mētio de primo mense, quarto, septimo, & decimo. Et dicit Gratianus ꝙ debemus ibi intelligere primū mēsem & ceteros secundum computationem nostram, & non secundum computationem Hebrȩorum, apud quos Aprilis est primus mensis: quartus Iu-

IEiunium.] Casus. Hoc cap. diuidit in tres partes. In prima ponit Hiero. verba Zachariae, vbi dr̄ ꝙ Hebraei ieiunant in quarto, quinto, septimo, & decimo mense: & ostēdit ꝙ Latini expositores hunc locum varijs modis exposuerunt & dissonantibus. In secunda parte ponit multiplices causas quare ieiunant Iudaei in prȩdictis mensibus. In tertia parte primo exponit verba Zachariae s̄m litteram: postea s̄m anagogicum intellectum. Secunda pars incipit ibi, *Cogimur*. Tertia ibi, *Hoc igitur est omne*. Et verba sunt ꝓphetae vsq; illud, *In hoc loco*. & quod dicitur ibi, *Quarti, &c.* subauditur mensis. *In hoc loco*, verba sunt Hiero. inserta illi auctoritati.

c ¶ Ieiunium quarti.] Subauditur mensis. & arg. sumi potest ex hoc c. ꝙ etiam ea; quae moralia sunt, immutantur per ecclesiam hodie. Nam alijs temporibus celebrabant olim haec ieiunia, alijs nunc.

Praecepta etiam moralia sunt ꝑ ecclesiam mutabilia.

d ¶ In hoc loco.] Verba Hiero.

e ¶ Dixerunt.] Ostēdēdo causas cōstitutionis talis vel talis ieiunij.

f ¶ De fonte.] Collige in dubijs ad rei originem recurrendum: & plus magistro q̄ discipulis credendum, vt di xi dist. 9. vt veterum. & dist. 20. de quibus. 24. q. 1. loquitur. §. dist. 12. praeceptis. Arg. contra numquam ad rei originem recurrendum. ff. de leg. & senatusc. & ideo. nā dicit lex, ꝙ nō de oib⁹ q̄ cōstituta sunt reddi ratio potest, &c. ff. titu. eo. nō omnium.

Magistro plusquam discipulis credendū est.

g ¶ De riuulis.] Arg. non valere sumptum sine originali. C. de edē. Authen. ibi posita argu. ꝯ extra de fideius. peruenit. Dicit Albericus ꝙ si est transcriptū per manum tabellionis, valet: arg. ff. de admini. tu. chrirographis. Azo dicit non valere nisi per iudicem fiat translatio, vt in authen. vt fratrum filij. §. illud. colla. 9. C. de test. publicati. Ioan. Haec quaestio determinatur hodie per decre. quā habes extra de fide instrumento. cap. vlti. vbi dr̄ ꝙ exemplata instrumenta aliqua iusta causa auctoritate iudicis scripta eandem vim habeant cum authenticis & originalibus. B.

Transcriptū an valeat sine originali.

Additio. De hoc not. 100. dist. contra morem. & extra de verborum signifi. ābbate. Archid.

h ¶ Quaerere. supra dist. 9. vt veterum.

i ¶ Quarti.] mensis, scilicet secundum Hebraicam computationē.

k ¶ Abiecit.] cum inuenisset Iudaeos conflasse vitulum, vt 45. dist. disciplina. j. de pae. dist. 2. §. item opponitur.

l ¶ Ciuitatis.] a Nabuchodonosor, qui cū Chaldaeis coepit ciuitatem Hierusalem. 23. q. 5. §. hinc. in fine.

se, qui apud latinos appellatur Augustus, cum propter exploratores terræ sanctæ seditio orta esset in populo, iussi sunt montem non ascendere; sed per quadraginta annos longis à † terra sancta circumire dispendijs, vt exceptis duobus, Chaleb, & Iosue, omnes a in solitudine caderent. In hoc mense & a Nabuchodonosor, & multa b post secula a Tito & Vespasiano templum Hierosolymis c incensum est, atque destructum: capta vrbs Bethel, ad quam multa millia cõfugerant Iudæorum: aratum templum in ignominiam gentis oppressæ a Tito Annio Rufo. In septimo vero, qui apud nos appellatur October, sicut supra diximus, occisus est Godolias, & Iudæ tribus, ac Hierusalem reliquiæ dissipatæ. Legamus Hieremiam. Mense decimo (qui apud nos Ianuarius dicitur, eo quòd ianua anni sit, atq; principium) Ezechiel in captiuitate positus audiuit, & cunctus populus captiuorum, quinto mense templum esse subuersum: quod plenissime in eodem propheta cognoscimus. Hoc est igitur omne d, quod dicitur. Dies planctus, & ieiuniorum, quos hactenus habuistis in luctum, sciatis vobis (quia cogitaui, vt benefaciam Hierusalem, & domui Iuda) in lætitiam, & gaudium, & solennitates esse vertendos: ita dũtaxat, si veritatem diligatis, & pacem. Iuxta anagogem e, quia tunc ieiunamus, quando sponsus aufertur a nobis, & non meremur eius habere præsentiam; cum reuersus fuerit Dominus ad nos, & cogitauerit, vt benefaciat nobis; omnis tristitia vertetur in gaudiũ, & fames f pristina sermonis Dei, præsentia doctrinarum eius, & cœlestis panis saturitate pensabitur.

Num. 14. † ad terrã sanctam] orig. 4. reg. 25. Hier. 39. & 41. Hier. 52. Ezechiel. 33. Ioann. 16.

Non autem videntur g ieiunia quarti mensis posse celebrari ante diem Pentecostes. A die enim Dominicæ resurrectionis vsque in diem Pentecostes non indicuntur obseruanda ieiunia. h *Vnde Ambrosius in eiusdem diei sermone sexagesimo primo, qui sic incipit.*

¶ De eodem. C. VIII.

Scire a debet sanctitas vestra. Per hos quinquaginta dies nobis est iugis, & continuata festiuitas: ita vt hoc omni tempore neque ad obseruandum indicamus ieiunia, neque ad exorandum Deum genibus succedamus i † . *& infra.* ¶ Instar ergo Dominicæ, tota quinquaginta dierũ curricula celebrãtur, & omnes isti dies, velut dominici deputantur. Resurrectio enim Dominica est. Nam in Dominica resurgens saluator reuersus ad homines est, & post resurrectionẽ tota quinquagesima k cum hominibus commoratus est. Æqualis ergo eorũ l necessarium vt esset festiuitas, quorum æqualis esset & sanctitas †. Sic enim disposuit Dominus, vt sicut eius passione in quadragesimæ ieiunijs contristaremur: ita eius resurrectione in quinquagesimæ ferijs lætaremur. Non igitur ieiunamus in quinquagesima; quia in his diebus nobiscum Dominus commoratur. ¶ *Item in Apologia* m *Dauid.* Hunc numerum [quinquagesimum videlicet] læti celebramus post Domini passionem, remisso culpæ totius debito, chirographo quoque n euacuato o, ab omni nexu liberi, & suscipimus aduenientem in nos gratiam spiritus sancti: die Pentecostes vacante ieiunio laus dicitur Deo, alleluia cantatur p.

† succidamus] orig. & aliquot Gratiani exemplaria vetusta, & recentes editiones. † sic quantitas] orig.

C. 8. Coloss. 2.

a ¶ Scire debet.] *In multis manuscriptis exemplaribus à capite* ieiunium. *vsque ad c.* post Pascha. *in aliquot etiam vsque ad vltimum, nulla est distinctio capitum. Tamquam enim vnico con-*

a ¶ *Omnes*] qui diffidere cœperunt: sed cum Moyses non diffideret, & esset maior xx. annis: quare non intrauit terram promissionis? rationem habes 23. q. 4. his omnibus. Et dic omnes, q a xx. an & supra exiuerunt de Aegypto.

b ¶ *Multa*] Sed quare inducit hoc de Tito & Vespasiano, cũ ante per multa tẽpora fuit illud ieiunium constitutũ? & dicimus q illud non facit ad propositũ: vnde est arg. q quãque aliqua inserunt decretis, quæ non faciunt ad propositum principale. arg. s. proxi. dist. q die. ver. cui initium.

c ¶ *Hierosolymis.*] Legitur 1 in psalterio. Vt qd Deus repulisti: q Hierusalem capta est eo tẽpore, quo interfecerũt Iesum Christum, s. in Pascha: possumus dicere q tunc fuerit capta: sed illæsa cõseruata in se vsque ad Augustinũ, quando fuit accẽsa ab Ismael q Iudæus erat: & à quibusdam alijs.

1 Dic legitur, id est, habetur in Iosepho: secundum Goff. Hierusalẽ qñ fuit capta.

d ¶ *Hoc igitur est omne.* id est, hoc signat apud nos: nam apud Græcos decimus ineuit October, vt s. dis. 18. pp̃ter.

e ¶ *Anagogen*] id est, superiorem & spiritualẽ vel moralẽ intellectũ: nã ana, supra: goge, ducere: inde pædagogus quasi ductor. hoc modo exponitur. hic est enim quidã intellectus historicus 2, allegoricus, moralis, siue tropologicus, & anagogic⁹: sicut diximus s. dist. 37. vino. sic hæc vox, Hierusalem, historice significat ciuitatem illã terrestrem: allegorice ecclesiam: moraliter animã fidelem: anagogice cælestẽ Hierusalẽ. Moralis intellectus attendit quę iuxta nos sunt: allegoricus q̃ itra nos: anagogicus quæ supra nos. hic ergo ponit anagogicus p allegorico.

Scriptura diuina quadrupliciter exponi põt.

2 Historia secũdum Isi. in 1. l. etymo. dicit ab historein Græce, qđ est Latine cognoscere, vel videre. apud veteres enim nullus scribebat historiam, nisi q interfuisset. Alij dicunt, q dr ab historon Græce, quod gesticulatio, id est, gestuũ repręsentatio: vnde & histrio vocat gesticulator 1. aliorũ gestorum recitator & repræsentator. Archidia.

f ¶ *Et fames.*] j. 8. q. 2. audacter.

NON AVTEM. Hæc est tertia pars huius dist. i qua dr, q à pascha vsq; ad pentecostẽ nõ debemus de necessitate ieiunare. Io. de Fã.

CASVS. Dictum est supra in c. de ieiunio, q post pentecostem ieiunium quattuor tẽporum est celebrandum: modo vult hic Gratianus ostendere quare non ante, s. qa à pascha resurrectonis vsque ad pentecostem nõ indicuntur ieiunia ex necessitate. & hoc probat per seq. c.

g ¶ *Non autem videntur.*] Improbat quod dictum est s. de ieiunijs s. ea. c. statuimus. & c. de ieiunio. in prin.

h ¶ *Ieiunia.*] j. de conse. dist. 3. rogationes. contra Sol. licet ibi ieiunemus tribus diebus, nihilominus tñ est ibi continuata festiuitas. Nã dicit lex q perennis est siue continuus fluuius, licet quandoq; exarescat. ff. de flu. l. 1. 1. respon. Vel dic consuetudinem sequendam 3. 12. dist. illa.

Fluuius etiã qñ que arescens dicitur perennis.

3 Scilicet an illi tres dies de quibus loquit pd. cap. rogationes. sint ieiunandi. Ioan. de Fan.

Scire debet.] CASVS. Docet Ambro. q quinquaginta dies à pascha resurrectionis vsque ad penteco. reputantur velut dies resurrectionis & dies dominici: qa resurrectio die dñica fuit: & hos dies cũ hominibus & discipulis suis stetit: & ideo sicut in resurrectione gaudendũ est, & nõ ieiunamus: sic & ĩ his quinquaginta diebus gaudendũ est, nec ieiunia sunt indicanda: nec genua flectimus.

i ¶ *Succedamus.*] quia vnũ genu succedit alij: & ita factum notat.

K ¶ *Quinquagesima.*] Si quadragesimam dixisset, melius dixisset: nam post quadraginta dies ascendit in cælum. de conse. dist. 5. ieiunium, & sic ponit totũ pro parte. sic 23. q. 4. cum superna. sic econuerso pars ponitur pro toto. 14. q. 5. pœnale.

Christ⁹ post dies xl. ascendit in cælum.

l ¶ *Eorum.*] Argu. pro omnibus vigilijs apostolorum ieiunandis, vel pro nullis: quod falsum est: ecclesia tñ Romana consueuit in vigilijs omnium ieiunare. extra de obser. ieiunio. consilium. nisi Ioannis Philippi & Iacobi, vt ibi. Lauren.

Ieiunandum est in vigilijs omnium apostolorum, nisi Ioannis Philippi & Iacobi.

m ¶ *In apologia.*] id est, sermone excusatorio de adulterio, quod Dauid commisit cum Bethsabee. ab apo, quod est re: & logos, qđ est sermo: quasi responsio pro aliquo.

n ¶ *Chirographo quoq;*] id est, peccato quo tenebamur diabolo obligati tamquam chirographo.

o ¶ *Euacuato.*] vt C. de plus pe. l. vna. & est argum. q cancellato instrumento liberatur debitor 4: quod verum est nisi creditor probet contrarium. ff. de prob. si chirographum.

4 De hoc not. tra de renũciat. fane. in gl. & extra vt li. pen. eccle. 1. fi. Archid.

p ¶ *Cantatur.*] j. de consecratio. dist. 3. ne quis. & cap. ieiunium.

NECES-

NECESSARIO. Casus. Concludit Gratianus ex supradicto cap. dicens ꝙ ecclesia necessario instituit ieiunium post pentecostem: quod dicitur non esse ieiunandum in his quinquaginta diebus, intelligitur ex necessitate: de facto tamen ieiunamus in vigilia pentecostes, sicut in vigilia resurrectionis, & ad hoc inducitur sequens cap.

a ¶ *Obseruantia.*] hic male dicit & in sequ. §. immo uigilia pentecostes necessario ieiunanda est, vt infra capit. nosse & s. cap. de ieiunio. non obstat c. scire. quia pro vno die, nec plus nec minus: sed ꝙ ieiunari debeat hoc habet ecclesiæ consuetudo generalis.

OBSERVANTIA. Casus. Dicit Gratianus, ꝙ similis obseruantia est quo ad factum, & non quo ad necessitatē, cōsuetudo tñ ecclesiæ præiudicat ei quod Gratianus dicit.

textu continentur multa auctoritates à Gratiano citata: Ideo verba ista, scire debet sanctitas vestra, *cohærent cum extremis verbis Gratiani ad finem præcedentis capitis, atque ita legendum,* Vnde Ambrosius i eiusdem diei sermone 61. qui incipit, Scire debet sanctitas vestra, *ac deinde subiungendum,* Per hos quinquaginta, &c. *Suo enim modo aptauit hunc locum Gratianus. Nam apud B. Ambrosium paulo aliter habetur.*

Necessario ergo ecclesia constituit, vt post diem Pentecostes ieiunia celebrentur. Sed quòd in illis quinquaginta diebus ieiunandum esse negatur; ex obseruantiæ [a] necessitate intelligitur.

Vnde idem Ambrosius in eiusdem diei sermone 60. qui sic incipit.

¶ De eodem. C. IX.

NOsse credo [a] vos fratres. Non minore lætitia celebramus diem Pentecostes, quàm sanctum Pascha curauimus. Tunc enim, sicut modo fecimus, ieiunauimus sabbato, vigilias celebrauimus: orationibus pernoctantes [b] † instititimus; vnde necesse est [c], similem † obseruantiam similis lætitia subsequatur.

† *pernoctanter*] orig.
† *similis obseruātia similem lætitiam subsequatur*] orig.

a ¶ Nosse credo.] *Idem euenit in hoc capite, quod in superiore euenisse notatum est. Cohæret enim cum superioribus, prima sermonis periodo quasi in summam redacta.*

Obseruantia vero similis dicitur quo ad factum, non quo ad necessitatē. Vnde Isidorus lib. 1. de ecclesiasticis officijs, c. 42.

¶ De eodem. C. X.

POst Pascha vsque ad Pentecostem, licet traditio ecclesiarum abstinentiæ rigorem prandijs relaxauerit [d]; tamen si qui monachorum vel clericorum ieiunare cupiunt, non sunt prohibendi; quia Antonius, & Paulus, & ceteri patres antiqui etiā his diebus in eremo leguntur abstinuisse, neque soluisse abstinentiam, nisi tantum die Dominico.

Item Hieronymus ad Lucinium, epist. 28.

¶ De eodem. C. XI.

Poly. l. 3. tit. 23. Act. 13. 20. & 27.

VTinam omni tempore ieiunare possimus; quod in actibus [e] Apostolorum diebus Pentecostes, & die Dominico apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. *& infra.* ¶ Nec hoc dico, quòd Dominicis † diebus ieiunandum putem, & contextas [f] quinquaginta † diebus ferias auferā [g]; sed vnaquæque prouincia abundet in suo [h] sensu: & præcepta maiorum leges Apostolicas [i] arbitretur.

† *al. festiuis*
† *al. sexaginta*] orig.

Item Pelagius Papa Petro episcopo Potentino.

¶ Sabbato magno post horam baptismi episcopus valet ordinari. C. XII.

s. distin. 63. litteras. Poly. l. 2. tit. 28. Ans. l. 6. c. 59.
† *al. Cusilinatis*
s. dist. 54. c. frequens.

DIlectionis tuæ scripta suscepimus, quibus significas Latinum ecclesiæ Grumentinæ diaconum ad episcopatum Marcellionensis ecclesiæ, siue Clusitanæ † ab omnibus fuisse electū: quod iam ante hoc tempus retulisti & iussimus, vt veniret [k]; credentes eos de persona eiusdem ab episcopo [l] suo dimissorias accepisse. Quod si modo fecerunt, facite eum velociter ad vrbem Romam occurrere, vt si Deus iusserit, in sabbato magno post horam baptismi ordinetur. Quòd si ante memoratum diem nō occurrerit, cogetur vsque ad quarti [m] mensis ieiunia substinere.

POst Pascha] Casus. Quæsitum fuit ab Isidoro, vtrum monachi vel clerici vel laici possunt ieiunare à resurrectione vsque ad pētecostē? qui respondet dicens, ꝙ licet ecclesia relaxet ie. unia & abstinētiæ rigorem, si q̄s tñ vult ieiunare, potest ad instar Antonij & Pauli & ceterorum patrum, qui in his diebus in eremo ieiunauerunt, exceptis diebus Dominicis.

d ¶ *Relaxauerit.*] inter dicendo ieiunia.

VTinam.] Casus. Lucinius q̄siuit à Hieronymo an sit peccatū ieiunare i 50. diebus post Pascha resurrectionis, & in diebus dominicis. Et respōdet ꝙ non. Et hoc probat exemplo Pauli & aliorum credētium, qui in illis diebus ieiunauerunt: non tamen cogitur quis ieiunare, sed vnaquæque prouincia in sensu suo abūdat, & leges maiorum interpretatur.

e ¶ *In actib'.*] s. 30. di. si quis tanquam. cōtra.

f ¶ *Contextas*] i. interfertas solennitates, vel contextas. i. iuges & continuatas. s. ea. scire.

g ¶ *Auferam.*] dicendo tunc esse ieiunādū.

ADDITIO. q. d. Nolo his diebus indicere ieiunium. Arch.

h ¶ *In suo.*] vt morem obseruet in ieiunijs, sicut dicitur de vigilia Bartholomæi. extra de obser. ieiu. consilium.

i ¶ *Apostolicas.*] consuetudo enim interpretatur legē. ff. de ver. sig. anniculus.

DIlectionis.] hoc c. inducitur ad ostēdēdū varietatem computationis inter Latinos. & Hebræos. Nam secundū Latinos quartus est mēsis Iunius, secundum Hebræos Iulius: & ita facit ad propositū Gra. est ergo casus. Latinus diaconus ecclesiæ Grumentinæ fuit electus ab omnibus in episcopum Marcellianēsem, quod negotiū totū Petrus Pontinus eps Papæ significauit. Rescribit ergo Pelagius, ꝙ iam iusserat Latinū p̄dictū Romā venire, credēs eum habere litteras dimissorias à suo epo: quod si verū est, mittit Petro vt faciat eum venire ad Vrbem in sabbato sancto: quia si tūc nō venerit, cogetur subsistere vsq; ad ieiunia quarti mensis, id est, Iulij.

NOsse credo.] Casus. Docetur hic, ꝙ cum tanto gaudio celebrandus est dies pentecostes, quanto dies resurrectionis. Et hoc probat per similem obseruantiam: quia vigilia pentecostes celebratur sicut vigilia resurrectionis, vnde similis obseruantia simili debet gaudere lætitia.

Vigilia pentecostes necessario ieiunanda.

b ¶ *Pernoctantes.*] per totam noctem significat. ff. de verb. sign. vrbana. §. pernoctare.

c ¶ *Necesse est.*] id est conueniens est, secundum G. nam consilium est, non enim quidquid consulitur, iuris necessitati subijcitur de pæ. dist. 6. c. 1. in fi. ff. de iudi. non quidquid.

k ¶ *Vt veniret.*] quia forte suberat Papæ iste eps nullo medio.

l ¶ *Ab episcopo.*] arg. ꝙ clericus alicuius epi in alia prouincia nō debet eligi. nec ipse debet consentire nisi habeat litteras dimissorias quibus absoluatur ab obnoxietate sui episcopi. argu. 85. dist. Florentinum archidiaconum. & distin. 71. fraternitatem. argum. contra, quòd scilicet non exigatur consensus episcopi, institut. de adopt. §. sed si quis nepotis. De hoc dixi supra 61. distinct. §. sed alud.

m ¶ *Ad quarti.*] s. 75. dist. ordinationes.

His temporibus.] CASVS. Ostenso quibus temporibus sint clerici ordinandi, nunc in hac 77. dist. ostēdit quæ vel quanta interstitia temporum in singulis ordinibus sint seruāda, & sup hoc triplex regula seruatur. Nam alia seruatur in pueris, qui per interstitia promouētur, quæ sunt ĩ. ea. in singulis. & quicumq;. alia in grandæuis, qui intra vij. an. recipiūt ordines, vt ĩ. ea. quicumque. alia in monachis, quia monachus ex dispēsatione ītra annū ꝓmouet, laic⁹ intra annū & dimidū, vt ĩ. e. monach⁹. & docet 1. c. huius disti. ꝙ gradatim debet fieri ordinatio.

Temporum interstitia sunt in ordinibus obseruanda.

a ¶ His temporibus.] hic intitulatur 77. dist. in qua tractat de interstitiis temporum obseruādis. No. ergo ꝙ si q̄s ab infantia sit mancipatus militiæ clericali, anno vij. pōt ordinari clericus, ostiari⁹, lector, & exorcista, & sic stabit vsque ad annū xij. exinde acolythus vsque ad annūxx. & postea ī xxj. subdiacon⁹, ī xxv. ann. diaconus, ī xxxj. p̄sbyter, exinde potest esse episcopus, vt ĩ. eod. in singulis. & cap. quicumque. 28. dist. de his. sed si adultus velit ordinari, sic potest fieri ordinatio, vt p vij. annos recipiat ordines omnes. in duobus primis quatuor minores, in reliq̄s quinque ordinetur acolytus, subdiaconus, diaconus, presbyter, & episcopus si electus fuerit. ĩ. eo. quicumque. si autem secus factum fuerit, deponi debet. ĩ. ead. dist. subdiaconus. ex generali tamen consuetudine his omnibus capitulis derogatū est. vbi vero maior necessitas ecclesiæ incumbit, laicus per annum & dimidium, monachus vero per annum potest recipere omnes ordines, vt ĩ. eo. c. vlt.

c ¶ Si ab infantia.] id est septimo ann. C. de iure delib. l. si infanti. Ioan.
d ¶ Nomen.] vt scribatur in matricula. 50. dist. contumaces.
e ¶ Quinquennio.] post septennium. ĩ. eo. c. subdiaconus.
f ¶ Exinde.] post xij. annos cum uoluerit.

DISTINCTIO LXXVII.

His temporibus [a] *secundum Anacletum, Zepherinum, Gelasium, & Pelagium, episcopi, presbyteri, & diaconi sunt ordinandi. Metropolitanus autem iuxta Leonem ex presbyteris eiusdem ecclesiæ, vel ex diaconis optimus ordinetur. Ex monachis autem, vel laicis nullus nisi per gradus ecclesiæ, debet ad summum sacerdotium peruenire.*

Epist. 82. Anastasio.

Vnde Caius Papa Felici episcopo, epist. vnica in extremo.

¶ Non nisi per distinctos gradus quisquam ad sacerdotium aspiret. C. I.

ILlud nos statuentes vobis, & omnibus seruare mandamus, vt ad ordines ecclesiasticos sic ascendant in ecclesia, qui ordinari merentur: id est, si quis episcopus esse meretur; sit primum [b] ostiarius, deinde lector, postea exorcista, inde sacretur acolythus, demum vero subdiaconus, deinde diaconus, & postea presbyter; & exinde, si meretur, episcopus ordinetur.

Vnde Zozimus episcopus vrbis Romæ ait ad Isychium, epist. 1. c. 3.

¶ Quæ interualla temporis in singulis gradibus seruanda sint. C. II.

IN singulis gradibus hæc tēpora sunt obseruanda, si ab [a] infantia [c] ecclesiasticis ministerijs nomē [d] dederit, vt inter lectores & exorcistas quinquennio [e] teneatur, exinde [f] acolythus, vel subdiaconus [g] xiiij. annis [h] fiat; & sic ad benedictionem diaconatus, si meretur, accedat: in quo ordine quinque annis, si inculpate se gesserit, hærere debebit. Exinde suffragantibus stipendijs, per tot gradus datis propriæ fidei documentis, presbyterij sacerdotium poterit promereri: de quo loco (si eū exactior ad bonos mores vita perduxerit) summum Pontificatum [i] sperare debebit. *& infra.* ¶ Defensores [k] etiam ecclesiæ, qui ex laicis [l] fiunt, supradicta obseruatione teneantur, si meruerunt esse in ordine [m] clericatus.

Ansl. l. 7. c. 49. Rabanus de īst. cler. l. 1. c. 13.

[a] ¶ Si ab infantia.] *Prior hæc huius capitis pars summatim refertur. Integer locus sic habet.* Si ab infantia ecclesiasticis ministerijs nomē dederit, inter lectores vsq; ad vigesimū ætatis annū continuata obseruatione perduret. Si maior iam, & grandęuus accesserit, ita tñ vt post baptismum statim se diuinæ militiæ desideret mancipari, siue inter lectores, siue inter exorcistas quinquennio teneatur; exinde acolytus, vel subdiaconus quattuor annis; & sic ad benedictionem, &c. *Ac sane in vno etiam peruetusto Gratiani codice, & apud Rabanum, lib. 1. c. 13 de institut. cleric. legitur:* quattuor annis, *non,* quattuordecim. *Sed ob glossas nihil mutatum, additumve est.*

Item Syricius Papa ad Hymerium Tarraconensem, epistola prima, cap. nono.

Illud.] CASVS. Docet Gelasius in hoc ca. ꝙ si quis vult ad episcopatum ascendere, debet gradatim promoueri, vt primo ostiarius, deinde lector, &c. qđ oportet per interstitia temporum fieri.

b ¶ Primum.] supra 21. dist. cleros. ꝯ. s̄. dist. 32. seriatim. contra s̄. 44. dist. nō oportet 1. ꝯ 59. dist. si officia. ꝯ nam ibi colligit, ꝙ psalmistatus sit ordo primus: sed melius colligitur ext. de æta. & qua. cū contingat. Sed dic, ꝙ hæc dictio, primum, sequentia respicit, nō ꝙ sit primus ordo ostiarius, sed primus est respectu sequentium. ADDITIO. Ista fuit sñia Lau. Vel pōt dici, ꝙ ideo tacet de psalmista hic, & 92. dist. à subdiacono. quia ille ordo à simplici sacerdote potest conferri. 23. dist. psalmista. & noluit enumerare nisi illos qui ab episcopis conferuntur secundum Hug.

Psalmistatus est primus ordo.

In singulis.] CASVS. Zozimus docet hic tempora esse seruanda in ordinibus suscipiendis, vt si ab infantia litteras didicerit, à septennio vsq; ad annos duodecim recipit tres minores ordines, post annū xij fiat acolythus. in xxj. subdiaconus fiat. post xxv. diaconus. post triginta presbyter; deinde mereatur episcopus ordinari. Eadem interstitia seruentur in defensoribus, id est, patronis ecclesiæ, si voluerint ad clericatum promoueri.

g ¶ Vel subdiaconus.] vel pro, id est, hoc probatur in c. seq. arg. C. de verb. sig. l. vlt. arg. extra de eo qui fur. or. re. c. 2.
h ¶ Xiiij. annis.] computatis à tempore septēnii. hoc respicit quod dicit de infantia. i. septennio, & ita in xxj. an. subdiaconus fiat.
h ¶ Xiiij. annis.] hæc determinatio xiiij. an. non respicit nisi tantū subdiaconatum. quod patet ex c. se. vbi dicitur, ꝙ ab accessu adolescentiæ vsque ad xx. annum fiat acolythus, & subdiaconus, sed in xv. anno acolythus, in xxj. subdiaconus.
i ¶ Pontificatum.] ĩ. de consec. dist. 5. de his vero. s̄. dist. 18. si episcopus. & dist. 59. si officia.
k ¶ Defensores.] id est aduocati castaldi. 1. q. 3. saluator.
l ¶ Ex laicis.] ĩ. dist. 89 indicatum. contra. Sed hic isti laici erant de foro ecclesiæ, ibi non. & constitui debent isti quo ad temporalia, non quo ad spiritualia. 16. q. 7. in nona.
m ¶ In ordine.] cōtra. Nonne isti sunt grandæui, cū eis cōmittatur administratio. ergo per septem annos tm̄ possunt ascēdere ad omnes ordines, vt ĩ. c. prox. quare ergo hic dicit, supradicta obseruatione. Resp. ideo vt gradatim omnes ordines recipiant. & nullum permittant, nec tamē per tanta interstitia, vel hoc corrigitur. Io.

Qvicumque.] CASVS. Hoc c. diuidit in duas partes. In prima prosequit de pueris: in scda de grandæuis. In prima igitur dr̃ ꝙ pueri ante pubertatis annos baptizari debent, & fieri ostiarij, lectores, & exorcistæ, deinde vsq; ad xx. an. ita ꝙ vsq; teneatur inclusiue: inde fiat acolythus & subdiaconus: post xxv. diaconus: post xxx. presbyter, post decennium computandum à xx. ann. fiat eps: quia postquam est presbyter, statim potest fieri eps. In secunda vero parte dr̃ ꝙ si quis est grandis ætatis, prius baptizetur, & in primo biennio fiat ostiarius, lector & exorcista. In sequenti quinquennio fiat acolythus & subdiaconus: postea diaconus, postea presbyter, episcopus. Secunda pars incipit ibi, *Qui vero iam.* Sed duo sequentia cap. plana sunt.

a *Pubertatis.*] idest annum xiiij. secundum quosdam: s̃m H. ante xij. insti. qui. mod. tute. fin. in prin. extra de despon. impu. puberes. 20. q. 1. illud. vbi incipit adolescentia, exsuflatur & exulat pubertas. Ioan. quod dicit H. de xij. annis, non est verum in masculo, sed in puella, vt insti. qui. mo. fi. tute. in prima colum. B.

b *Baptizari.*] Sed quare dicit ꝙ tunc debeat baptizari, cum sit dubium & periculosum intantum differri baptisma, vt de conse. dist. 4. q̃n quis. & c. ne quod absit? ideo dicit quia cũ baptisma sit ianua omnium sacramentorum, vt 32. dist. §. verum. in fi. non posset ordinari si non esset baptizatus, extra de presby. nõ bapti. cap. 3. non ꝙ debeat differri: sed si casu dilatum est, baptizari debet.

c *Acolythus.*] Et ita videtur ꝙ de iure non debeant minores ordines simul conferri: quod credo nisi dispensatiue: vel nisi sit consuetudo, vt extra de eo qui fur. or. re. cum H. lator.

d *Ad diaconij.*] Continentia p̃eunte. ideo hic nõ dixit de subdiaconatu, quia non nõdum erat sacer ordo tempore Syrici, qui antiquissimus fuit. 32. dist. erubescant. hodie vero est sacer ordo.

e *Exinde.*] J. ea. dist. eps. 3. Sed referas hoc ad xx. annum, de quo sermo præcessit. non ad quinquenniũ proximum: & sic erit in xxx. anno, vt ibi dicitur, & extra de elec. cũ in cũctis. Vel dicas esse cõstitutionum varietatẽ. Hug.

f *Grandæuus.*] s. xxiij. anno [1]: vel xxx. quia hæc est virilis ætas. J. ea. c. eps [2]. ætas enim multum facit ad eruditionẽ. 16. q. 7. hoc sit. & si sit xxiij. annorum, ita recipit omnes ordines intra xxx. annum, sicut qlibet alius, q à pueritia deseruiuit ecclesiæ. Vel grandæuus, scilicet xviij annorum: arg. 28. dist. de his. & 32. dist. lectores.

[1] Hanc litterã ponit Lauren. cuius fuit hæc gloss. Sed Hu. ponit 18. vt 28. dist. de his 32. dist. lectores. Sed hoc secundum Hu. nõ valet, quia tũc in septennio non posset recipere omnes ordines.

[2] Concor. text. cum gl. in l. nõ aliter, ff. de leg. 3. & in. l. 1. ff. de mino.

g *statim.*] s. dist. 47. §. 1. arg. 3. Sed non dicit statim, id est, incõtinenti: sed statim, id est, paulo post. tale statim habes ff. de procura. qui procuratorem. vel ibi nõ prohibetur, nisi de episcopatu & presbyteratu.

h *Vel habere.*] Ita tñ ꝙ dudũ iam promiserit continentiam. nam præire debet continentia, vt 28. dist. cap. priusquam. præterea de isto grandæuo non exprimitur in canone. 26. dist. qui sine. distingue tñ inter ordinem & ordinẽ. & ita arbitrio boni viri relinquit. extra de of. deleg. de causis. ff. de iure deli. l. 1.

i *Aliud.*] à biennio si esset in xv. anno. nec refertur ad antecedens quinquennium: qa nõ præcessit aliud. sic C. quomodo & quãdo iudex. Authen, qui semel.

¶ De eodem. C. III.

Iuo par. 6. c. 91. & 92.

QVicumque itaque se ecclesiæ vouerit obsequijs a sua infantia; ante pubertatis [a] annos baptizari [b], & lectorum debet ministerio sociari. Qui ab accessu adolescentiæ vsque ad [a] vigesimum ætatis annũ, si probabiliter vixerit, vna tantum, & ea, quam virginem communi per sacerdotem benedictione percepit, vxore cõtentus; acolythus [c], & subdiaconus esse debebit; posteaque ad diaconij [d] gradum (si seipsum primitus, continentia præeunte, dignum probauerit) accedat. Vbi si vltra [b] quinque annos laudabiliter ministrauerit, congrue presbyterium consequatur. Exinde [e] post decennium episcopalem cathedram poterit adipisci: si tamen per hæc tempora integritas vitæ, ac fidei eius fuerit approbata. Qui vero iam ætate grandæuus [f] melioris propositi conuersatione prouocatus, ex laico ad sacram militiam peruenire festinat; desiderij sui fructum non aliter obtinebit, nisi eo, quo baptizatur, tempore, statim [g] lectorum, aut exorcistarum numero societur: si tamem eum vnam habuisse, vel habere [h], & hanc virginem accepisse constet vxorem. Qui dum initiatus fuerit, expleto biennio, per quinquenniũ aliud [i] acolythus, & subdiaconus fiat; & sic ad diaconatum (si per hæc tempora dignus iudicatus fuerit) proueha tur. Exinde iam accessu temporum, presbyterio, vel episcopatui, si eũ cleri, ac plebis euocauerit electio, non immerito societur.

Ibidem. c. 10.

a ¶ Vigesimum.] *In plerisque vetustis exemplaribus, & Gratiani, & epistola, atque apud Iuonẽ legitur,* trigesimum. *Sed in epistola Zozimi, qua relata est in antecedente capite,* vigesimum.

b ¶ Vltra.] *Sic legitur in omnibus manuscriptis, & in originali ipso. In vulgatis erat,* intra.

Item ex sexta synodo, c. 15.

¶ De eodem. C. IIII.

SVbdiaconus non minor viginti annorum [k] ordinetur. ¶ Si quis vero in aliquo ordine sacerdotali præter constituta tempora ordinatus fuerit, deponatur.

Et cõc. Cartha. codicis c. an. 16.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 4.

¶ De eodem. C. V.

Burch. l. 2. c. 11. Iuo. p. 6. c. 31. Pann. l. 3. c. 30. Poly. l. 2. tit. 27. Ans. l. 7. c. 96.

PLacuit [l], vt ante vigintiquinque annos ætatis nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur, & vt lectores populum non salutent [m].

Item ex concilio Agathensi, c. 16. & 17.

¶ Minoribus xxv. annis leuitica non præstetur benedictio. C. VI.

Iuo p. 5. c. 365.

EPiscopus benedictionem diaconatus minoribus, quàm xxv. an-

K *Subdiaconus.* Non minor xx. annorũ.] Ita vt cõpleuerit xx. annum. hoc enim requiritur in honoribus ecclesiasticis, vt extra de elect. cum in cunctis. licet secus sit in honoribus ciuilibus [3], vbi sufficit attigisse xxv. annũ, vt ff. de mu. & ho. ad rem. licet sit arg. 3 J. dist. proxi. cap. presbyter. In vsuscapionibus sufficit attigisse vltimũ diem, vt ff. de diuer. & tempo. p̃scr. in vsucapione. & similiter quantũ ad factionem testamenti sufficit attigisse vltimũ diẽ xiiij. anni, vt ff. de testa. qua ætate. Sed quantũ ad excusationẽ ciuiliũ munerum requirit ꝙ annus sit completus, vt ff. de iure immuni. maiores. Sed quantũ ad beneficiũ restitutionis fit computatio de momento ad momentum. vt ff. de minoribus. l. 3. §. minorem. Sed in temporalibus actionibus oportet vt vltimus dies sit completus, vt ff. de act. & oblig. l. in omnibus temporalibus. Ioan.

Aetas in honoribus & multis alijs necessaria est.

[3] Etiã forte est ratio, quia honores ecclesiæ potius spectant ad onus quàm honorem 8. q. 1. il lud. 10. de Fan.

l *Placuit.*] J. 20. q. 1. placuit.

m *Salutent.*] Solebant forte lecturi in pulpito aliquam salutationem nobis ignotam præmittere, vel dicebant, Dominus vobiscum. vbi modo dicunt: Iube domne benedicere. 21. dist. denique.

EPiscopus benedictionem.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partea. In prima parte dicitur ꝙ minor xxv. annorum fieri diaconus non debet. In secunda parte dicitur, ꝙ si coniugatus iuuenis

norum, penitus non committat. ¶ Sane si coniugati iuuenes [a] consenserint ordinari, etiam vxorum voluntas ita requirenda est, vt sequestrato [b] mansionis cubiculo, religione [c] promissa, posteaquam pariter conuersi fuerint, ordinentur. ¶ Presbyterum vero, vel episcopum, ante triginta annos, id est antequam [d] ad viri perfecti ætatem perueniat, & diaconos ante vigintiquinque nullus metropolitanorũ ordinare præsumat: ne per ætatem [e] (quod aliquoties euenit) aliquo errore culpentur.

C.17.
Burch.l.2.c.9.
Iuo.par.6.c.29.
Pann.l.3.c.28.

Item ex concilio Toletano.4.c.19.

¶ De eodem. C. VII.

IN veteri lege ab anno vigesimoquinto leuitæ [f] in tabernaculo [g] seruire mandantur: cuius auctoritatem in canonibus & sancti patres secuti sunt. Nos [h] & diuinæ legis & conciliorum præcepti immemores, infantes, & pueros [i] leuitas facimus ante legitimam ætatem, ante experientiam vitæ: ideoque ne vlterius fiat à nobis, & diuina lege, & canonicis admonemur † sententijs, vt † à vigintiquinque annis ætatis leuitæ [k] consecrentur, & a triginta presbyteri ordinentur.

Poly.l.2.tit.27.
Burch.l.2.c.12.
Iuo par.6.c.32.
Pann.l.3.c.31.
Num.8.

† In codice regio *admonemus*. exemplis

† *al. sed*

Item Gelasius Papa ad episcopos per Lucaniam, epist. prima, c. tertio.

¶ Per quæ interualla temporum ordinetur, qui de monachis in clericatum eligitur. C. VIII.

SI quis de religioso proposito, & disciplinis monasterialibus eruditus ad clericale munus [l] accedat, in primis eius vita præteritis acta temporibus inquiratur, si nullo graui facinore probatur infectus, si secundam non habuit fortassis vxorem, nec a marito relictam sortitus ostenditur, si * pænitentiam publicam fortassis non gessit, nec vlla corporis parte vitiatus apparet, si seruili, aut originariæ non est conditioni obnoxius, si curiæ iam probatur nexibus absolutus, si assecutus est litteras, sine quibus vix fortassis ostiarij possit implere ministerium.

5.dist.55.c.1.
Ansl.l.7.c.47.
Iuo.p.3.c.143.

* ¶ Si pænitentiam.] *Hinc vsque ad finem addita sunt ex epistola ipsa, vt melius percipiatur nexus sequentis capitis. Nam post verbum*, ministerium, *continenter apud Gelasium sequitur*: Vt si his omnibus, quæ sunt pædicta, fulcitur, continuo lector, &c.

Item eodem capite, & sequenti.

¶ De eodem. C. IX.

MOnachus * [m] vero nouitius [n] morum honestate fulcitur, continuo lector vel notarius [o], aut certe defensor [p] effectus, post tres menses existat acolythus: maxime si huic ætas etiam suffragatur: sexto mense subdiaconi nomen accipiat; ac si modestæ conuersationis, honestæque voluntatis existit, nono mense diaconus, completoque anno sit presbyter: cui tamen, quod annorum interstitia fuerant collatura, sancti propositi sponte suscepta doceatur præstitisse deuotio [q].

---

voluerit ordinari, requirenda est vxoris voluntas: & sequestrato cubiculo & religione pmissa ordinetur. In tertia parte dicit, ꝙ ante xxx. annum presbyter vel episcopus non ordinetur. Secunda pars incipit ibi, *Sane*. Tertia ibi, *Presbyterum vero*.

a ¶ *Iuuenes*.] idẽ est de alijs regulariter. arg. 32.q.5 per totũ. si sũt senes bene potest alter conuerti: & alter in sæculo remanere. extra de cõuer. coniug. cũ sis.

b ¶ *Sequestrato*.] infra 81. dist. volumus. §. Sed hic de suspectis. Vel dic ꝙ thalamus tantũ debet sequestrari, non autem mansio [1]. & hoc obtinet in vxore pmouendi: secus est in vxore illius q vult conuerti: quia tunc vxor intrabit religionem. vel si est senex promittet continentiam, vt extra de cõuer. coiu. cum sis. & de illa materia no. 28. dist. quia sunt culpæ. Quid si vxoratum promouet eps ad minores ordines? debet ne ab eo exigere continentiam: cũ sine titulo eum nõ debeat promouere, & beneficium simul cũ vxore habere non possit: extra de cler. coniug. c. 1. & c. diuersis? Sic: si tñ promouetur, nec exegerit, habebit beneficiũ: arg. 32. dist. si qui. ab eo autem qui vxorem non habet, non est exigenda continentia. 15.q.3 §. cum autem. Ioan.

[1] Videtur littera idem dicere, cũ dicat sequestrato mansionis cubiculo. De hoc ie. & no. extra de conuer. cõiug. coniugatus. ibi vide.

Coniugati an possint promoueri.

c ¶ *Religione*.] id est, castitate: quæ qualiter pmitti debet, dixi 32. dis. seriatim. nec enim ista debet religionem intrare: quia nec vir eius intrat. secus est in vxore monachi vel episcopi. extra de conuer. coniug. sane.

d ¶ *Antequam*.] No. ꝙ canõ aliter interpretatur virilem ætatem, aliter interpretatur lex. ff. de minoribus. l. 1. C. his q veni. æta. impe. l. vlti. sed diuersificant: qa diuersos habent respectus. prætor nõ habuit respectum nisi ad rerum suarum administrationem.

Aetas virilis diuersimode interpretatur.

e ¶ *Ne per ætatem*.] Ar. ratione ætatis præsumi pro aliquo vel contra, vt s. 34. dist. quorundam. 33.q.2. antiqui.

IN veteri.] CASVS. Quidam epi ante xxv. annum leuitas ordinabant: sed Toletanum concil. prohibet ne hoc decetero fiat: sed post xxv. annum leuitæ ordinẽtur: & presbyteri post xxx. quod probat auctoritate legis Mosaicæ & canonicæ.

f ¶ *Leuitæ*. In veteri lege a xxv. anno Leuitæ deseruiebant tabernaculo, & custodiebant vasa tabernaculi aurea: antea non.

Leuitæ officiũ.

g ¶ *Tabernaculo*.] Quid sit tabernaculum, habes ff. de verb. sig. l. inde tabernacula.

Tabernaculũ.

h ¶ *Nos*.] commiscet se alijs, vt citius reprehendat.

i ¶ *Pueros*.] Puer qñq; seruũ, qñq; puellam significat. ff. de ver. sig. pueri. quandoque dr̃ puer 18. annorum. ff. de ali. & ci. le. l. mela.

Puer quid significat.

K ¶ *Leuitæ*.] Omnes q in templo seruiebant, dicebãtur Leuitæ: qa de tribu Leui assumebantur. Sed numquid conferebatur eis tunc character? Sic. arg. de consecratio. dist. 1. c. 1. sed non idem qui hodie. argu. extra de sacra vnct. cum venisset. in fi. 21. dist. c. 1. quod est 5 opi. Hug. quam dixi s. 75. dist. c. 1. quòd scilicet sine Missa conferatur character. Sed hodie immutata est forma per Christum. vnde nec Aaron sine Missa conferret hodie characterem.

Leuita à leui dicitur.

Character hodie sine Missa non cõfertur.

SI quis.] CASVS. Dicitur hic ꝙ si qs monachus voluerit promoueri, vita eius præterita requiri debet, si fuerit criminosus vel irregularis, contrahendo cum secunda vxore, vel repudiata.

l ¶ *Munus*.] id est, si vult ad ordinẽ pmoueri. archidiaconus.

MOnachus.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima loquitur de monacho. In secunda de laico. In prima ergo dr̃ ꝙ monachus nouitius, si bonæ vitæ & bonæ conuersationis fuerit, intra annum potest omnes ordines recipere per interstitia breuia in cap. assignata, vt deuotio sancti propositi legitima suppleat interstitia. In 2a parte dr̃, ꝙ laicus intra annum & dimidiũ poterit promoueri ad omnes ordines si fuerit commendabilis vitæ, vt qđ deest tempori, & quod prolixior consuetudo non contulit, suppleat in eo morum probitas: & hæc omnia fiunt de dispẽsatione propter necessitatem: qua cessante vetus forma seruetur. secunda pars incipit ibi, *Si vero laicus*.

m ¶ *Monachus*.] Hoc cap. loquitur sm casum illum. s. dist. 55. priscis. s. de dispensatione, procedente de iure communi.

n ¶ *Nouitius*.] quia de nouitio maior dubietas videbatur esse.

o ¶ *Vel notarius*.] A notis. i. litteris legendis [2]. Pedius tñ scripsit litteras non esse notas. ff. de bon. possess. sed cum patrono. §. notis. Notæ autem qñque dicuntur cicatrices. vnde lex dicit, ꝙ & notæ & nomina fugitiuorum ad magistratus sunt referẽda. ff. de ser. fug. l. 2. iuxta illud. *Folijsque notas & nomina mandat*

p ¶ *Defensor*.] exorcista. nam prius fit ostiarius, post exorcista. s. ea. cap. 1. dr̃ exorcista defensor: quia defendit corpus a dæmonibus.

q ¶ *Deuotio*.] Sicut enim ingeniũ supplet tempus in bene studere, sic &.

sic & bonitas ætatem: & ita compensatur probitas cum tẽpore. sic ergo bonitas supplet ætatẽ sicut tẽpus, vt. C. de præposi. sacro. scri. l. 1. lib. 12. sic & malitia dicitur ætatẽ supplere. C. si mi. ma. se dixe. l. 3. extra de desponsa impuberũ, de illis. ita ꝓbitas & honestas supplet tẽpus. C. de his qui ve. æta. impe. l. omnes. & ff. de decre. ab or. fa.

& quattuor: quia tantum potest clericus facere per annum, quantum laicus per annum & dimidium. 46. dist. cap. penul.

f ¶ *Metas.*] s̄. dist. ead. quicumque. contra. Sed ibi de neophyto: hic de renato ab infantia loquitur. Vel illud regulariter & de iure communi: hoc specialiter ex dispensatione. vnde subijcit, quæ tamen, &.

Ibidem. c. 4.

¶ Si vero laicus quispiam ecclesiasticis est aggregandus officiis; tanto sollicitius in singulis, quæ superius comprehensa sunt, huiusmodi decet examinari[a] personam; quantum inter mundanam, religiosamq; vitam constat esse discriminis: quia vtique conuenientia[b] ecclesiæ ministeria reparanda † sunt, non inconuenientibus meritis ingerenda: tantoque magis, quod sacris aptum possit esse seruitijs, in eorum quærendum est institutis, quantum de tempore, quo fuerãt hæc assequenda, decerpitur; vt morum habere doceatur hoc probitas, quod prolixior consuetudo non contulit; ne † per occasionẽ supplendæ penuriæ clericalis, vitia[c] potius diuinis cultibus intulisse †, non legitimæ familię Domini computemur procurasse compendia[d]: Quorum[e] promotionibus, super anni metas[f], sex menses nihilominus subrogamus: quoniam, sicut dictum est, distare[g] conuenit inter personam diuino cultui deditam, & de laicorum conuersatione venientem. Quæ tamen eatenus indulgenda credidimus, vt[β] ecclesiis ab hac occasione cessantibus[h] canonum paternorum vetus forma seruetur.

† al. deputanda

† al. nec

† al. intulisse iudicemur.

α ¶ Monachus.] *Quomodo hic locus in originali habeat, proxima superiore notatiõe indicatũ est.*

β ¶ Vt ecclesijs] *Hac multo plenius à Gelasio exponuntur:* Vt illis, inquit, ecclesijs, quibus infestatione bellorum vel nulla penitus, vel exigua remanserunt ministeria, renouentur: quatenus his, Deo propitio, restitutis, in ecclesiasticis gradibus subrogandis canonum paternorum vetus forma seruetur; nec contra eos vlla ratione præualeat, quod pro accidentis defectus remedio prouidetur, non aduersus scita maiorum noua lege proponitur; ceteris ecclesijs ab hac occasione cessantibus, quas non simili clade vastatas pristinam faciendis ordinationibus conuenit tenere sententiam.

g ¶ *Distare.* j. 8. q. 1. nec sufficere [1].

h ¶ *Cessantibus.*] Cessante causa concessionis cessare debet pariter & concessum, vt 1. q. 7. quod pro remedio. & c. exigunt. s̄. dis. 55. priscis. 56. dist. Ismael. ar. contra. C. fami. ercis. l. 2. Lau.

ADDITIO. Dic vt no. 61. dist. neophytus. & 19. q. 2. duæ. Arch.

[1] Ad idẽ 8. di. in sacerdotibus. s̄. 4. dist. statuimus. & c. denique. 1. q. 1. vilitium.

DISTINCTIO LXXVIII.

Qva vero[i] ætate sacerdotes ordinari debeant, Bonifacius[α] Papa diffiniuit dicens.

α ¶ Bonifacius.] *Ceteri collectores citant ex decretis Fabiani. Extat apud Martinum Bracarensem episcopum in capit. grac. synod. c. 20. ex Neocæsarien. c. 11.*

¶ Ante annos triginta presbyter non ordinetur. C. I.

Poly. l. 2. tit. 20. Burch. l. 2. c. 10. Iuo par. 6. c. 30. Pann. l. 3. c. 29.

SI quis[k] triginta ætatis suæ annos non impleuerit, nullo modo presbyter ordinetur, etiam si valde sit dignus[l].

[*Item in nouellis in Authentica de sanctiss. episcopis §. clericos. apud Iulian. Antec. const. 123. cap. 19.*]

¶ De eodem. PALEA. C. II.

Poly. l. 2. tit. 27.

NEmo presbyter consecretur, qui minor triginta annis sit: nemo diaconus, vel subdiaconus fiat, qui minor viginti quinque annis sit: nemo lectoribus connumeretur, qui minor xviij. annis fuerit: nemo inter diaconissas consecretur sacrosanctæ ecclesiæ, quæ minor sit xl. annis, vel ad secundum matrimonium peruenerit.

Item Leo Papa ad episcopos Africanos, epist. 85. c. 1.

¶ Non est ordinandus sacerdos, nisi longo sit probatus examine. C. III.

s̄. dist. 61. c. miramur. vers. qd est cito.] Ans. l. 6. c. 34. Iuo p. 5. c. 105.

QVid est[m] manus cito imponere, nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum obedientiæ †, ante experientiam disciplinæ, sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare[n] peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis ille est, qui non meruit ordinari.

† al. laboris

Qva vero ætate.] CASVS. Supra in proxima dist. in cap. episcopus benedictionem. dictum est quòd qui ordinatur in presbyterũ debet esse 30. annorum. Nunc vero in hac 78. dist. idem repetit, vt addat causã quare tunc, & nõ ante: scilicet quia Christus in 30. anno baptizatus fuit, & postea cœpit prædicare, vt j. ea. presbyter. Et omnia plana sunt vsq; ad c. quid est.

i ¶ *Qua vero.*] Hic intitulatur 78. distin. in qua ostendit magister non debere ordinari sacerdotes de iure communi ante triginta annos cõpletos: quia in tali ętate Dominus baptizatus est, & prædicare cœpit & quidam alij prophetæ. sed quia & ante hoc tempus prophetæ ad prædicandum missi sunt, possunt necessitate imminente à 25. anno ordinari. j. ea. dist. ca. vlt. arg. ff. ad Treb. filium. §. 1.

Christus qua ętate baptizatus s̄.

k ¶ *SI quis.*] ¶ *Non impleuerit.*] Extra de elec. cum in cũctis.

l ¶ *Sit dignus.*] Ar. est non debere derogari iuri cõmuni propter personã. s̄. dist. 50. ex pœnitentibus. dist. 61. miramur. Sed ꝓp necessitatẽ vel vtilitatẽ derogatur iuri, licet nõ propter dignitatẽ tantũ, vt 1. q. 7. capitulo tali [2].

fa. l. 1. sic aliquid quod est minus, æquiparatur alij quod est maius, facta cõpensatione hinc inde. 7. q. 1. quæro. & 19. dist. in canonicis. Istud idem consideratur in testibus: quia fit compensatio auctoritatis ad numerum. extra de testi. in nostra.

a ¶ *Examinare.*] Arg. ꝙ si laicus inducitur in testẽ. diligentius est examinandus quàm clericus, propter maiorẽ duritiã. 12. q. 1. duo.

b ¶ *Conuenientia.*] idest, conuenientibus ministris.

c ¶ *Vitia.*] idest, vitiosos clericos.

d ¶ *Compendia.*] idest, vtilitates. vel vtiles ministros.

e ¶ *Quorum.*] Argumentũ potest colligi ex hoc ꝙ tantum valeat testimonium quattuor clericorum, quantum sex laicorum. nam in sesquialtera proportione videtur ꝙ se habeant, sicut se habent sex

QVid est manus.] CASVS. Super epistolam ad Timotheum habetur: Manus cito nemini imposueris, nec cõmunicaueris peccatis alienis. Nunc vero Leo Papa exponit litteram Apostoli. & dicit, ꝙ ille cito manũ imponit q ordinat aliquẽ ante congruã ætatem, & ante examinationem, & antequã sit disciplinatus. Et ille communicat peccatis alienis qui efficitur malus: sicut est ille quem ordinat, & in malo est ei similis.

m ¶ *Quid est.*] Hoc est in epistola ad Timotheum [3]: Manus cito nemini imposueris: neque communices peccatis alienis.

n ¶ *Communicare.*] Communicat peccatis alienis qui illis consentit, argu. dist. 86. c. 1. & c. culpam. & c. facientis. 83. dist. cap. quid enim. & c. error.

[2] Ad idẽ 15. q. vlt. cap. vlt. & de hoc etiam no. j. ead. c. vlti.

[3] Cap. 1.

Presby-

Item ex concilio Neocæsariensi, c. xi.

¶ Ante triginta annorum ætatem presbyter non ordinetur. C. IIII.

Polyc.l.2.tit.27. Ansl.l.7.c.95. Pann.l.3.c.29.

PResbyter ante xxx. [a] annorum ætatem non ordinetur; quamuis sit probabilis vitæ: sed obseruet vsque ad præfinitum tempus. Dominus enim noster Iesus Christus trigesimo anno baptizatus est; & tunc prædicauit [b].

S.Grego. in Ezechielem, hom.2.

Hoc regulare est; vnde & Christus, & Ioannes Baptista, & Ezechiel, & nõnulli prophetarum non leguntur ante hoc tempus prophetasse, vel prædicasse [c]*. Verum, quia Hieremias, & Daniel ante iuuenilem ætatem spiritum prophetiæ accepisse leguntur, Dauid, & Salomon in adolescentia vncti inueniuntur, Ioannes etiam Euangelista, cum adhuc esset adolescens, à Domino in Apostolum electus, & cum alijs ad prædicandum missus inuenitur, Paulus quoque Apostolus in adolescentia à Domino electus, & ad prædicandum missus asseritur; ecclesia similiter, necessitate exigente, nonnullos ante triginta annos ordinare consueuit. Vnde Zacharias Papa, Bonifacio episcopo, epist. 6. cuius initium [Benedictus Deus.]*

Hier. 1. Daniel 1. Matth. 4. Act. 7.

¶ Necessitate exigente xxv. annorum presbyteri ordinentur. C. V.

SI triginta annorum non reperiuntur, & necessitas [c] exposcit; a vigintiquinque annis & supra leuitæ, & sacerdotes ordinentur.

DISTINCTIO LXXIX.

APostolicus autem [d] *non nisi à Cardinalibus, & religiosis clericis est inthronizandus. Vnde Nicolaus Papa II ait in epistola, qua synodum à se Romæ habitam refert, cap. 1.*

¶ De eo, qui sine concordi Cardinalium electione inthronizatur. C. I.

Poly.l.1.tit.4. Ansl.l.6.c.15. ĵ ead. c. si quis pecunia.

SI quis [α] Apostolicæ sedi sine concordi, & canonica [e] electione Cardinalium eiusdem ecclesiæ, ac deinde sequentium [f] religiosorũ clericorum inthronizatur; non Papa, vel apostolicus, sed apostaticus habeatur.

α ¶ Si quis.] *Verba Nicolai in epistola, quæ in voluminibus conciliorum impressis post decreta Nicolai primi habetur, hæc sunt.* Primo namque inspectore Deo est statutum, vt electio Romani Pontificis in potestate Cardinalium episcoporum sit; ita vt si quis Apostolicæ sedis sine præmissa concordi & canonica electione eorum, ac deinde sequentium ordinum religiosorum clericorum, & laicorum consensu inthronizatur, &c. *Idem fere habetur ad finẽ illius synodi, & refertur infra c. si quis pecunia.*

PResbyter ante xxx.] CASVS. Dicit hic, φ presbyter ante xxx. annos ordinari non debet, licet sit vitæ probabilis: quia Christus tantum in trigesimo anno cœpit prædicare, & baptizatus est. a ¶ *Ante triginta.*] Potest tamen ei concedi in vigesimoquinto anno regimen parochialis [1] ecclesiæ. extra de electio. cũ in cunctis. Sed cui incumbet probatio de ętate, si dubitatur de ætate? Dico φ ei qui agit, scilicet qui petit ordinẽ. vnde si maior est actor, ipse probabit se maiorem, siue minorẽ [2], vt C. de pba. cũ te. C. de in integ. restitu. mi. si minorẽ. ff. de min. minor ex aspectu. Sed si minor est reus, tunc aduersarius probabit, vt C. qui & aduersus quos. l. 1. ff. de mino. de ætate.

[1] Hoc forte intelligitur de cõuẽtuali, secundum Laur. sed intelligas indistincte, vt pbatur extra lib. 6. de elect. licet canon. qđ est cõciliũ. Gãe. x. Aetatis pbatio, cui incumbit.

[2] Adde an de ætate filij credatur libro patris vel eius assertioni: not. glo. in l. ẽt. ff. de prob. Bal. ĩ l. neq; natales. C. eo. tit.

b ¶ *Prædicauit.*] Sed sacerdotis officiũ est prædicare, vt 16. q. 1. adijcimus. Vnde est hic ar. contra id quod diximus φ debeat implere trigesimum annũ. Dicit Ioan. Chrysost. φ de trigesimo anno nondũ attigerat Iesus nisi 30. dies, sicut in Euãgelio continetur: Erat Iesus quasi annorum 30. Sed est arg. superficiale [3]: sed probatur per hoc φ ante xxx. annum nõ possit promoueri.

[3] Nam factum domini non est trahendum ad cõsequentiam, secundum P.

HOC REGVLARE EST. CASVS. Dicit nunc Grat. φ hæc quæ dicta sunt. ş. de xxx. an. vera sunt, & seruãda de iure cõi. Et hoc probat exẽplo Christi, & Ioãnis Bap. & Ezechielis qui tantũ in xxx. anno prædicare cœperunt, sed dispensatiue ante tale tempus potest aliquis ad dignitatem presbyterij promoueri. & hoc probat sex exemplis: scilicet Hieremiæ & Danielis, Dauid & Salomonis, Ioannis euangelistę & Pauli: q omnes ab adolescentia acceperũt officium prædicandi, & gubernationem super alios. Et ad hoc probãdũ inducit sequen. cap. cuius casus p se patet.

c ¶ *Prædicasse.*] ante hoc tempus.

SI xxx. annorũ.] ¶ *Necessitas.*] vel vtilitas, cũ illa etiam inducat dispensationem, vt 1. q. 7. tali. ĩmo de iure cõmuni (vt videtur) cum enim in xxv. anno ad regimẽ ecclesiæ possit assumi, vt extra de elec. cũ in cũctis. & quilibet prælatus debeat esse presbyter. 21. quæst. 2. sicut. cum etiam talis debeat eligi, qui per breue tempus possit promoueri, vt extra de æta. & quali. præterea. Et breue tempus est vt non vacet ecclesia nisi per tres mẽses ad plus, vt 50. dist. postquam. ergo prędicta cap. videntur correcta. Io. quod nõ credo, vt extra de elect. dudum. & extra de præben. cum iamdudũ. in fi.

Prælatus quilibet presbyter esse debet.

APostolicus.] Hæc dist. diuiditur in sex partes: in quarũ prima dicit, φ nullus debet eligi in ecclesia Romana nisi à Cardinalibus: nec ante mortẽ Papæ aliquo verbo, vel facto de Papatu debet pmitti. Et hoc probat per sex auctoritates. Secunda ibi, *Nullus Pontifice.* Tertia ibi, *Sed quæritur.* Quarta ibi, *Hoc autem.* Quinta ibi, *Electio.* Sexta ibi, *Sicut supra.* Io. de Fan.

CASVS. Supra in 23. dist. c. 1. tractatum est de electione & confirmatione Papæ: nũc vero in hac 79. dist. idẽ repetit, vt aliqd addat. Cõtinet. n. hæc dist. quattuor articulos. In primo dicit, φ Papa non debet eligi nisi à Cardinalibus. In secũdo dicit qd iuris si duo apostolici eligũtur. In tertio dicit φ electio successoris debet fieri cũ deliberatione prædecessoris. In quarto dicitur φ eiectio apostolicorum soli Deo reseruatur quæ omnia per suos §§. patebunt.

d ¶ *Apostolicus autem*] Hic depingitur 79. dist. in qua specialiter magister agit de electione summi Pontificis, ostendens à quibus debeat eligi: & dicit φ à Cardinalibus & quando: quia die tertia post depositionem defuncti, vt ĵ. eod. nullus. subdit etiam quid iuris sit cum duo malo zelo eliguntur, vt infra ead. si duo. vel cum simoniace aliquis eligitur, vt ĵ. ead. si quis pecunia [4]. & dicit φ à solo Deo potest deijci. de ordinatione eius non tractatur hic, quia de ea dictum est ş. 23. dist. in nomine.

Papa à quibus & quando est eligendus.

[4] Et ĵ. ea. c. 1.

ADDITIO. Istud ca. non fuit ibi introductum nisi propter ordinationem: & ideo repetit hoc de electione & inthronizatione, & non de ordinatione, secundum Hug.

SI quis.] CASVS. Statuit Nicolaus in hoc c. φ si quis sine concordi & canonica electione Cardinalium & aliorum religiosorum clericorum fuerit electus vel inthronizatus, non habeatur apostolicus, sed apostaticus.

e ¶ *Et canonica.*] Quã electionem vocas canonicam? nũquid dices idem esse quod in aliorũ electionibus, saltẽ quo ad hoc vt debeat esse de eadẽ ecclesia [5], vel vt melior eligi debeat [6], vel etiam prior [7], vel vt nõ sit aliquo modo irregularis? Sed breuiter dico, φ si est electus à duabus partibus, amodo nulla admittitur ɔ̃ ipsũ exceptio, nec de vitio eligentiũ vel electi: qa nõ esset corã quo iudice exceptiones illæ pponerẽtur. vnde si tertia pars vellet probare electionem esse simoniacam [8], non audiretur, vt extra de elec. licet. qui tamen sic eligunt, peccant: & electio talis vitiosa est.

Et isto tex. infertur φ plures fiunt necessitatis causa: q aliàs non fier... concor. l. nõ... lũ. §. fin. ff. de cu. tut.

Electio Papæ habet aliqua specialia.

[5] Vt 61. dist. ... nullus.

[6] Vt 63. dist. metropolitanus.

[7] Vt 75. dist. ... vlt. in fi.

[8] De hoc ĵ. c. si quis pecunia. Archid.

f ¶ *Sequentiũ*] Hi cõsentire debẽt: nõ tñ vocãdi sunt de necessitate.

g ¶ *Religiosorum.*] ş. dist. 23. c. 1. cõtra. sed ibi dicit religiosos viros præduces, non respectu Cardinalium, sed respectu laicorum.

SI quis Papa.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ ille debet deponi q̃ Papa viuo & incolumi præstiterit fauorem carnalē pro Romano pontificatu: vel qui eo inconsulto subscriptionē fecerit: vel sacramentū dederit alicui: vel suū suffragiū polliceat̃ ꝓ hoc: vel q̃ hac de causa priuata cōuenticula

Item Symmachus Papa in synodo Romana prima, c. 3. & 5.

¶ Papa superstite, eo inconsulto, de electione futuri Pontificis nemo audeat loqui. C. II.

Burc. l. 1. c. 223.
Iuo p. 5. c. 336.
Poly. l. 1. tit. 4.
Ansl. l. 6. c. 1.

ij SI [a] quis, Papa superstite, pro Romano [a] Pontificatu cuiquam quolibet modo fauorem præstare conuincitur; loci sui honore, vel communione priuetur. Si [β] quis presbyter, aut diaconus, aut clericus, Papa incolumi, & eo inconsulto, aut subscriptionem [b] pro Romano pontificatu commodare, aut pyctacia [c] promittere, aut sacramentum præbere tentauerit, aut aliquod certe suffragium polliceri, vel de hac causa priuatis conuenticulis factis deliberare, atque decernere; loci sui dignitate, atq; † cōmunione priuetur. *& infra.* ¶ Propter occultas fraudes, & coniurationum secretas insidias, quas huius sententia districtionis [d] consequitur †, si quis ad ecclesiasticā pertulerit [e] notitiam consilia eorum, qui contra hanc synodum de pontificali egerint ambitu, & rationabili probatione conuicerit; particeps actionis huiusmodi non solum purgatus ab omni culpa sit, sed etiam remuneratione [f], quæ non indigna sit, subleuetur. Vniuersa synodus, &c.

† al. vel
C. 5.
Poly. ibidem.
† al. persequitur

a ¶ Si quis Papa.] *Initium hoc vsque ad versiculum.* Si qs presbyter. *est caput secundum suggestionis Fulgentij archidiaconi Romanæ ecclesiæ: quod vnà cum tribus alijs capitulis, in tomis conciliorum, præcedit primam, vel secundam synodum sub Symmacho, cum hac inscriptione:* Capitula primæ synodi Romanæ sub Symmacho Papa. *In codice vero canonum prænotantur his verbis:* Tituli decretorum Papæ Symmachi numero quattuor.

β ¶ Si quis presbyter.] *Hæc sunt propria verba capitis tertij ipsius synodi; quod est secundum in codice canonum.*

Item ex cōcilio Stephani Papæ III. [Deusdedit addit, habito in basilica Constantiniana, act. 3.]

¶ In Apostolatus culmen nullus, nisi ex Cardinalibus promoueatur. C. III.

Deusdedit p. 1.
Ansl. l. 6. c. 25.
Poly. l. 1. tit. 4.

OPortebat, vt hæc sacrosancta domina nostra Romana ecclesia (iuxta quod à beato Petro, & eius successoribus institutum est) rite ordinaretur; & in Apostolatus culmen vnus de Cardinalibus presbyteris, aut diaconis consecraretur.

Item ex eodem.

¶ De eodem. C. IIII.

Deusdedit ibid.
Poly. ibidem.
Ansl. l. 6. c. 24.
S. Ant. l. 6. c. 24.

NVllus vmquam laicorum, neque ex alio ordine præsumat, nisi per distinctos gradus ascendens diaconus, aut presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacri Pontificatus honorem promoueri.

¶ *In Pontificalibus manuscriptis vno Vaticano, & altero Cardinalis Sirleti in vita Stephani Papæ III. referendo synodum ipsius tempore habitam, hæc leguntur ad caput hoc pertinentia.* Tunc allatis sacratissimis canonibus, eisque liquido perscrutatis, prolata est sententia ab eodem sacerdotali concilio, sub anathemate interdicentes, ne vllus vmquam præsumat laicorū, neq; ex alio ordine, nisi per distinctos gradus ascendens, diaconus, aut presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacri Pontificatus honorem promoueri: & alia plura, quæ canonica indigebant correctione, in eodem concilio statuerunt emendanda.

Item ex eodem.

¶ Anathematizetur episcopus, monachus, vel laicus Romanam ecclesiam inuadens & in gradum filiorum eius prorumpens. C. V.

Deusdedit ibid.
Ansl. l. 6. c. 26. & 27.
In Pontificali Rom. manuscr.

iij SI quis ex episcopis, vel presbyteris, vel monachis, vel laicis contra canonum, & sanctorum patrum statuta prorumpens, in gradū fi-

cula facit. In secunda parte dicitur ꝙ quicūque huiusmodi cōiurationes & insidias patefecerit & ꝓbauerit, indulgētiā ꝓmerebitur & præmium. Secunda pars incipit ibi, *Propter occultas fraudes.*

a ¶ *Pro Romano.*] maxime: arg. j. eo. nullus Pontifex.

b ¶ *Aut subscriptionem.*] aliàs subscriptiones.

c ¶ *Pyctacia.*] Pyctacia hic dicuntur scripta obligatoria. 30. q. 3. pyctacium. & secundum hoc dicitur pyctacium à pingendo, vel dicuntur munera quædam: & secundum hoc dicitur à petendo.

ADDITIO Quidā dicūt ꝙ ē generis feminini: vnde in quibusdā libris inuenitur hæc pyctacia: sed dico esse litterā corruptā: vel esse accusatiuū pluralē: & quod dicitur pyctaciolas. j. 16. q. 7. non obseruetis. dico non esse verum: sed debet esse pyctaciola. Hug.

d ¶ *Districtionis.*] idest, districtæ constitutionis sententia.

e ¶ *Pertulerit.*] Ar. in simonia aliquē de se cōfessū audiri cōtra socios eiusdē criminis [1]. Sed est arg. cōtra 15. q. 3. nemini. sed subintelligendū est ibi cū simonia: & ita per hoc c. determinatur & supletur illud. vnde colligit̃ ꝙ crimen simoniæ & crimē lęsę maiestatis æquiualēt, & æquis passibus ambulāt, vt 15. q. 3. sane. & quidē quæcumque personæ recipiūtur in accusatione in crimine læsæ maiestatis, recipiūt̃ in crimine simoniæ: & cum ibi recipiāt̃ socij initæ factionis ꝯ se, similiter & hic. Itē hic habet̃ ꝙ aliquis illū cū quo simoniā ꝯmisit, de simonia pōt accusare: & ille punietur, & iste nō: q͂d Hug. intelligit vbi res nō ꝓcessit ad actū: scilicet ad donationē vel receptionem pecuniæ. Tunc enim vterq; debet deponi. Ioan. q͂d ego nō credo: cum crimē istud ꝓcedat ad instar criminis læsæ maiestatis, vt 15. q. 3. sane. in quo si socius criminis ꝓbat crimē, remunerat̃, vt 6. q. 1. si qs [2]. & arg. extra de testi. veniēs. Dicunt tamē q̃dā ꝙ numquā in simonia soci⁹ sociū accusat. 15. q. 3. nemini. nisi quādo simul cōmittit̃ crimē lęsæ maiestatis, vt hic. Et ad cap. sane, respōdeo ꝙ quò ad quædā, non quò ad omnia simonia æquis passibus ambulat cū crimine lęsæ maiestatis. Sed videtur ꝙ ille q̃ accusat illū quē dicit fuisse sociū in crimine, non esset audiēdus: Tū ideo, quia statim puniendus esset, ex quo ipse cōfessus est crimen suum, vt 2. q. 1. nos in quemquam. Tū quia turpitudinem suā allegans non auditur, vt extra de dona. inter dilectos. Sed dic esse speciale in hoc crimine, vt allegās suā turpitudinē audiatur, & vt confessio eius nō puniat̃ [3]: Tū q̃a nō est directa confessio, quādo quis ideo cōfitet̃ vt accuset. Sed licet ꝯfessio accusatoris nō puniatur in simonia, tñ confessio testis punit̃, vt extra de elec. ꝑ inquisitionē. Sed quid si confessus non potest probare crimen quod intendit? Videtur quòd tunc puniendus sit: quia tacere debuit crimen quod probare non potuit, vt 2. q. 7. plerique. 6. q. 2. si tantum. quod concedo. Io.

[1] Adde. text. cū ibi not. in l. quoniam. C. de test.

[2] Aliàs §. verū.

Simoniacus an socium accusare posit

[3] Item quia nō agitur ad hoc vt crimen suum publicetur: ergo nō fiat ei præiudiciū, vt ff. de li. agno. l. 1. in fi. Archi.

f ¶ *Remuneratione.*] non ipso facto, sed à iudice eam impetret, vt C. quib. ex cau. ser. pro præmio li. acci. l. 1. & ita inuitat̃ aliquis ꝑ præmium ad accusandum, vt 6. q. 1. §. verum. & l. si quis cum.

Accusatoribus quādoque præmium datur.

OPortebat.] CASVS. Hoc ca. & sequens idem dicunt: scilicet ꝙ nullus debet eligi in Papam nisi de Cardinalibus presbyteris vel diaconibus, dummodo inter eos idoneus inueniatur.

SI quis ex episcopis.] CASVS. Hoc c. & sequens fere eūdem habet casū. Dicitur enī hic, ꝙ si quis clericus vel laic⁹ electiōi cardinaliū cōtradixerit, vel sedē apostolicā voluerit vsurpare, anathema sit: & nō solū ipse, sed etiā oēs ei fauētes. In sequēti c. dicit̃

ꝙ si quis cõtradixerit eligẽtibus Romanũ Pontificẽ, anathema sit.

a ¶ *Presbyterorum*] Arg. Cardinales ꝑsbyteros maiores esse diaconibus [1]: & ex illis primo debere eligi, & postea ex diaconis si in illis non inueniatur idoneus: arg. s. dist. 23. in nomine. Argu. ꝯ. s. c. proxi. quia ibi prius dicit diaconus, &c. Sed ordini litteræ nõ est stãdũ. ff. de solu. nec. n. ADDITIO. Et videas quod de hac materia no. 63. dist. c. metropolitano. Archi.

b ¶ *Perpetuũ.*] donec pæniteat. 10. q. 1. quia sacerdotes. simile extra de consti. ex litteris. & insti. locati. §. adeo. Aliter sumitur. ff. pro so. l. 1. & 10. q. 2. perpetua. ex. de iure. iu. veritatis. ADDITIO. De hoc not. 70. dist. sanctorũ. in 1. gl. & 1. q. 1. repe riuntur. in fi. Archi.

c *S I quis.*] ¶ *Seu primatibus.*] Primates appellat quosdam forte nobiles, qui iter sũt vt populũ arceãt [2] qui si iuste mouerentur, exaudirentur.

N Vllus.] CASVS. Mortuo Apostolico vel ep̃o aliquo, Cardinales vel canonici intantum festinabant, ꝙ nihil curabant de sepultura defuncti: quare statutum fuit, quòd nec Papa nec episcopo viuente, nec etiam eo defuncto electio fiat successoris, nisi tertia die post sepulturam.

d ¶ *Viuente.*] Idem dicitur extra de elec. bonæ. Sed nũqd mortuo Papa ecclesia erit mõstrum sine capite, vel nũqd vniuersitas Cardinaliũ erit caput? Si hoc dicas, Cardinales tunc temporis possunt deponere episcopum: eadẽ ratione canonici mortuo ep̃o possunt deponere clericũ aliquẽ. Dic ergo & ecclesiã tũc viuere, & tñ carere capite. Ar. tamen est, ꝙ Cardinales suppleant defectum mortui Papæ j. eodem. si quis. Ioa. melius extra de maior. & obedient. his quæ. & cap. cum olim. B.

SED QVAERITVR. CASVS Hic est secundus articulus, vbi quærĩt quid iuris sit, si duo apostolici eligant temeritate certãtiũ: & quis alteri sit præferendus: & q̃d de hoc sit, legĩt sequẽti ca.

e ¶ *Honorius.*] Sed quid spectat ad Imperatorem statuere aliquid de electionibus, contra id 96. dist. bene? Sed istud fecit rogatu ecclesiæ. Et est argu. ad quæstionem illam ꝙ laicus de rebus ecclesiasticis vel spiritualibus posſit iudicare. Arg. contra. s. dist. 96. denique. sed ibi intelligitur præter auctoritatem ecclesiastici prælati. De hoc dixi extra de arbi. contingit.

S I duo.] CASVS. Bonifacius Papa rogauit Imperatorem Honorium vt conderet legem, qua doceretur quid esset faciendum, si duo apostolici temeritate certantiũ eligantur. Constituit ergo Honorius, quòd neuter illorum duorum sit Papa. sed noua electione communi consensu tertius eligatur.

f ¶ *Contra fas.*] Et ideo neuter obtinet, vt extra de elec. cõsiderauimus. nec priuãtur Cardinales hoc casu potestate eligendi, cõtra id extra de elec. cum in cunctis. Sed quis erit Iudex de hoc an electio sit contra fas? Non ipsi Cardinales: quia si sic, essent iudices in proprio facto. nam nullus superior potest inueniri, vt extra de elec. licet. in fin. Dic istud c. locum habere quando neuter est electus à duabus partibus. Vel dic quòd concilium conuocabitur.

[1] Adde not. per Alb. de Rosa. in rubr. C. de sum. trin. Spe. in tit. de li. conte. §. iã nunc vidẽdum. ver. si vere oĩa.

[2] Ad hoc ar. 63. dist. quia sancta. 64. dist. quia per ambitiones. Ar.

Cardinales an suppleant defectum mortui Papæ.

Laicus an posſit de rebus ecclesię iudicare.

Nullorum sanctæ Romanæ ecclesiæ, idest presbyterorum [a] Cardinalium, & diaconorum ire præsumpserit, & hanc Apostolicam sedem inuadere quilibet ex supradictis tentauerit, & ad summum Pontificalem honorem ascendere voluerit; ipsi, & sibi fauentibus fiat perpetuum [b] anathema. *& infra.* ¶ Si quis resistere præsumpserit sacerdotibus, atq; primatibus ecclesiæ, vel cuncto clero ad eligendum sibi Romanum Pontificem secundum canonicam † traditionem, anathema sit.

† *al. hanc canonicam*

¶ *Deusdedit presbyter Cardinalis tituli Apostolorum in Eudoxia, par. 2. c. 131. refert multa ex synodo habita à Stephano tertio; in quibus caput hoc integrum continetur.*

Item ex concilio Leonis Papæ IIII.

¶ Anathema sit, qui canonicæ electioni Romani Pontificis contradicere præsumpserit. C. VI.

iiij SI qs ex sacerdotibus, seu primatibus [c] nobilibus, seu cũcto clero sanctæ Romanæ ecclesiæ, electioni Romani Põtificis ctõradicere præsumpserit; sicut in concilio Bonifacij, & Stephani Papæ legitur statutum, anathema sit.

Deusdedit ibid. Ans. l. 6. c. 28.

Item ex concilio Bonifacij Papæ III.

¶ Nullius episcopi fiat electio, nisi post diem tertium depositionis alterius. C. VII.

In Pontificali Rom. manusc.

2 NVllus, Pontifice Romano viuente [d], aut episcopo ciuitatis suæ præsumat loqui, aut partes sibi facere; nisi tertio die depositionis eius, adunato clero, & filijs ecclesiæ: & tunc electio fiat.

Ans. l. 6. c. xi. Deusdedit p. 1.

3 *Sed quæritur, si duo concertantium temeritate electi fuerint, quis eorum alteri præferendus sit? De his ita scribit Honorius [e] Augustus ad Bonifacium Papam.*

In tomis conciliorũ inter epistolas Bonif.

¶ Si temeritate concertantium duo fuerint ordinati. C. VIII.

j. dist. 97. c. Victor Honorius. Ans. l. 6. c. 17.

SI duo forte contra fas [f] temeritate concertantium † fuerint ordinati, nullum [g] ex his futurum penitus sacerdotem; sed illum solum in sede apostolica permansurum, quem ex numero clericorum, noua ordinatione diuinum iudicium, & vniuersitatis consensus elegerit.

† *certantes*] orig.

4 *Hoc autem capitulum non de eo intelligendum est, qui vno per Apostasiam ordinato, à Cardinalibus, & religiosis clericis Apostolicæ sedi inthronizatur; etiam si ille apostaticus ita cathedram beati Petri violenter tenuerit, vt canonica electio intra Vrbem fieri non valeat. Vnde Nicolaus Papa II. in concilio Romano statuit dicens.*

In fine.

¶ De eo, qui per pecuniam, vel populari tumultu, non canonica electione ordinatur. C. IX.

s. fere idem dist. ead. c. si qs Apostolicæ. Ans. l. 6. c. 16. Poly. l. 1. tit. 4. Iuo. par. 4. c. 8.

v SI quis pecunia, vel gratia humana, vel populari, seu militari tumultu, sine concordi, & canonica electione, ac benedictione Cardinalium episcoporum, ac deinde sequẽtiũ ordinum religiosorũ clericorum fuerit Apostolicæ sedi inthronizatus, non Apostolicus [h], sed

g ¶ *Nullum.*] supra dist. 63. si forte contra. Sed quod hic dicitur, fit cum vtraque pars ducitur malo zelo. ibi cum vtraque pars bono zelo ducitur: & hoc patet per hæc verba, contra fas.

HOC AVTEM. CASVS. Dicit nunc Gratianus, quòd capitu. si duo. intelligitur quando vterque male est electus: & non intelligitur quando vnus per apostasiã ordinatur, & alter canonice: cuius electio facta fuit extra Vrbẽ propter intrusionẽ alterius.

S I quis pecunia.] CASVS. Constituit Nicolaus Papa, quòd si quis pecunia, vel alio modo illicito vsurpet sedem apostolicã: non apostolicus, sed apostaticus habeatur: & liceat Cardinalibus eum anathematizare, & laicorum auxilio eum repellere: & si electio successoris intra vrbem fieri non potest, fiat extra: & electus habeat plenam potestatem disponendi res in vtilitatem ecclesię, & faciendi omnia quasi esset inthronizatus.

h ¶ *Non apostolicus.*] videtur per principium istius cap. ꝙ Papa de si-

de simonia possit accusari: quia non est apostolicus, sed apostaticus, & quia simonia hæresis est. 1.q.1. eos qui. & cap. fertur. & caliqueat & per primum cap. huius dist. quod nõ credo. & loquitur hic de eo qui per simoniam electus est ab illis, qui non habebant potestatem eligendi, non à Cardinalibus. Simonia autem large dici-

tur simul pœna canonica & ciuili [2] contra id extra vt lit. non cõtest. quoniam. in fi. Sed hoc speciale est in intruso, in quo non sufficit altera pœna. 23.q.5.c. quid ergo.

b ¶ *Inthronizatus.*] s. 23. dist. in nomine.

ELECTIO. CASVS. Hic est tertius articulus, vbi dicitur ꝙ electio successoris debet fieri cum deliberatione antecessoris.

Papa virum pos accusari de simonia.

Simonia dicitur ...

apostaticus habeatur, liceatque Cardinalibus episcopis, cum religiosis, & Deum timentibus clericis, & laicis [a] inuasorem etiam cum anathemate, & humano auxilio, & studio à sede Apostolica repellere, & quem dignũ iudicauerint, præponere. Quod si hoc intra vrbem perficere nequiuerint, nostra auctoritate Apostolica congregati in loco, qui eis placuerit, eligant quem digniorem, & vtiliorem Apostolicæ sedi perspexerint; concessa ei auctoritate regendi, & disponendi res, & † vtilitatem sanctæ Romanæ ecclesiæ, secundum quòd ei melius videbitur, iuxta qualitatem tẽporis; quasi iam omnino inthronizatus [b] sit.

† al. in

5 *Electio vero Romani Pontificis etiam cum deliberatione prædecessoris fieri debet.*

Vnde Symmachus Papa ait in synodo Romana prima. c. 4.

¶ Si Papa de electione sui successoris ante decernere non potuerit. C. X.

Deusdedit ibid. Polyc. ibid. Ans. l.6.c.1. Pann. l.3.c.2.

SI transitus Papæ (quod absit) inopinatus euenerit, vt de sui electione successoris (vt supra placuit) non possit [c] ante decernere; si quidem in vnum totius inclinauerit † ecclesiastici ordinis electio, consecretur electus episcopus. Si autẽ, vt fieri solet, studia cœperint esse diuersa eorum, de quibus certamen emerserit, vincat sententia plurimorum [d]; sic tamen, vt sacerdotio careat [e], qui captus promissione, non recto iudicio de electione decreuerit. Synodus dixit, placet, &c.

† al. conuenerit

6 *Sicut supra monstratum est, electio summorum sacerdotum à Cardinalibus, & religiosis clericis fieri debet; electio vero eorum, iudicio diuino reseruata est.*

Vnde Anacletus Papa ait ad episcopos Italiæ, epist. 2. c. 2.

¶ Summorum Pontificum electionem sibi Dominus reseruauit. C. XI.

Iuo p.5.c.438.

ELectionem [f] vero summorum [a] sacerdotum sibi Dominus reseruauit, licet electionem eorum bonis sacerdotibus, & spiritualibus populis concessisset.

a ¶ Summorum.] *sequebatur,* Põtificum vel sacerdotum. *Sublata sunt duæ priores voces, quia neque in originali, neque apud Iuonem, neque in vetustis Gratiani exemplaribus leguntur.*

DISTINCTIO LXXX.

1 ps

LOca [g] vero, in quibus primates, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, presbyteri sunt ordinandi; hæc sunt secũdum Lucium Papam, & Clementem, atque Anacletum. *Ait enim Lucius Papa.*

Exstat apud Stephanum. 1. epist. 2. c. 5.

¶ In quibus locis primates, vel patriarchæ debeant ordinari. C. I.

Ans. l.6.c.118.

VRbes, & loca, quibus primates præsidere debent, non à moder-

SI transitus.] CASVS. Symmachus Papa statuit, vt si mors inopinata contingat, ita vt antecessor non possit ante decernere de electione sui successoris, si quidem ab omnibus fuerit canonice elect⁹, consecretur. Si aũt (vt fieri consueuit) duo eligantur, electus à pluribus præferatur, nisi fuerit simoniace elect⁹.

c ¶ *Non possit.*] j. 8. q. 1. episcopo non. contra. Solutio. aliud est de sui successoris electione cum fratribus deliberare, quod posset fieri, vt hic permittitur, & aliud est ex testamento quasi dignitatis suæ hæredem substituere, qđ ibi penitus prohibetur, quia nec Papæ licet [3] quia hoc nec Moyses potuit. 8.q.1. Moyses. nec est trahendum ad consequẽtiam factũ Petri Clementem substituentis sibi. 8.q.1.c.1. quia & ad eius vmbrã curabantur infirmi. de hoc dici cõsueuit. 1.q.1. Petrus.

d ¶ *Sñia plurimorũ.*] s. duarum partium. extra de elec. licet.

e ¶ *Careat.*] accusabitur ergo iste de simonia, nec præiudicabitur Papæ. arg. 2.q.5. interrogatum est.

SICVT. CASVS. Hic est quartus articulus, in quo dicitur, ꝙ electio summorũ Pontificũ soli Deo reseruatur, licet electio a Cardinalibus fiat. Quod ꝓbatur sequenti c. cuius casus planus est.

f ELectionem.] & ita fallit regula, ad quem spectat institutio, & destitutio. 16.q.2. visis. q bñdicere põt, & maledicer. q ligare, & absoluere pt, vt 21. di. inferior, &c. demq;.

[2] De hoc 28. q. 1. Statuimus.

Papa an de suo successore possit cum Cardinalibus deliberare.

[3] Sed numquid Papa potest dare licẽtiam alij vt eligat sibi successoré; certe sic. 7. quæ. 1. petisti. quare ergo non potest sibi eligere? Respondet H. ꝙ multa sunt, quæ aliis indulgemus licite, nobis tamen talia indulgere nõ licet. Episcopus enim sæpe cum aliis dispensat. priuilegium vel honorem dat alijs. Sed nũquid talia possit sibi impendere? nõ: quia nemo assumit sibi honorem. 8.q.1. in scripturis secundum H.

citur hæresis, non secundum ꝙ Papa vel alius de hæresi põt accusari, cum scilicet errat aliquis in articulis fidei, sed antequam eligatur Papa, exceptione cuiuslibet criminis repelli poterit. Sed pone ꝙ aliquis accusat Cardinales, ꝙ simoniace elegerint Papam (hoc enim licite potest fieri, vt j. ca. proxi.) nũquid si probata fuerit simonia, Papa deponetur? Non. arg. 2.q.5. interrogatum. ff. de adulte. denuntiasse. Sed quid si dum vxor tua creditur mortua, eligeris in Papam & consecratis, & vxor tua te repetit, an ei reddendus es? vel si tu neges eam tuam vxorem esse, apud quem cognoscetur, cum Papa iudicari non possit nisi de hæresi? Respon. si reuocetur in dubium, non est cogendus stare iudicio alicuius, immo excipere potest, Dominus est qui me iudicat. 9.q.3. aliorum. Si autem certum est, tenetur ei reddere debitum, nisi mulier induci possit ad continentiam obseruandam, uel abrenunciabit papatui, & satisfaciet vxori, &c.

a ¶ *Laicis.*] j dist. 96.c.1. cõtra. Sed illud generaliter prohibetur [1] in alijs quod specialiter contra inuasorem Apo. sedis permittitur, vel singulis referẽda sunt singula: licet clericis anathematizare, & laicis humano auxilio à sede Aposto. pellere. Et sic aliquis puni-

LOca vero.] Hęc dist. diuiditur in duas partes, in quarum prima quæritur vbi debeat fieri sedes patriarchalis, vel primatum vel metropolitanorũ vel epõrũ vel aliorũ minorũ. Secunda ibi, *Sedes aũt.* 10. de F. CASVS. Supra ostendit qñ & a quibus clerici debeant ordinari: nũc vero in hac 80. dist. ostẽdit in quibus locis debeant præponi patriarchæ archiepiscopi, episcopi, & presbyteri. Patriarchæ debent poni in capitibus prouinciarum, vt j. 99. dis. prouinciæ. archiepi in singulis prouinciis, vt j. 6.q.3. scitote. epi vero in ciuitatibus. Presbyteri per castella & villas, vt j. eo. epi.

g ¶ *Loca.*] hic intitulatur 80. di. supra magister ostendit à quibus & qñ sint ordinandi clerici, nunc subdit in quibus locis ordinandi debeant ordinari. & quidem primates ibi constituuntur, vbi olim ponebantur protoflamines gentilium. archiepiscopi vbi archiflamines. episcopi vbi eorum flamines. & hoc ex maxima parte factum est institutione beati Petri, vt j. e. c. 1. & 2.

Protoflamines, Archiflamines, Flamines.

VRbes.] CASVS. Hoc c. loquitur de primatibus gentilium & Chri

Christianorũ. Est ergo casus. Lucius cõsultus fuit in qbus locis primates Christianorũ sunt collocandi: qui respondet dicens, quòd multo tẽpore ante aduẽtũ Christi vrbes sunt statutæ, in qbus erãt primates gentilium, ad quos ipsi gentiles pro maioribus negotiis appellabant, & in eisdem locis post aduentum Christi apostoli & eorum successores posuerunt primates Christianorum, ad quos (salua apostolica auctoritate) episcoporũ maiora negotia sunt referẽda.

a ¶ *Statutæ.*] a gentib⁹. & ita est arg. ꝙ cõstitutiones gentiliũ sunt authenticæ. arg. 99. dist. c. 1. Nec est contra. 13. q. 1. c. 1. nam illud de parochijs, hoc de ciuitatibus.

b ¶ *Appellabant.*] ergo bene dicitur, appello Papam, appello sedem Apostolicã, & Apostolus dixit, Cæsarem appello.

c ¶ *Patriarchas.*] Repetitio est eiusdem, qa idem est primas & patriarcha 99. dist. c. 1. sicut. & dicit lex differentia tantum nominis est inter pignus & hypothecã. ff. de pign. res hypothecæ. §. inter pign⁹.

Primas, & patriarcha idem.

I N illis.] CASVS. Gẽtiles habebãt tres ordines sacerdotũ, scilicet primiflamines, archiflamines, & flamines. Loco primi flaminũ Petrus iussit poni patriarchas, q̄ de maioribus aliorum episcoporum causis cognoscunt. Loco archiflaminum, archiepiscopos. Loco flaminũ, episcopos, qui in singulis ciuitatibus singuli esse debent.

d ¶ *Petrus.*] arg. à tempore Petri esse limitatas prouincias.

e ¶ *In fide.*] j. 24. q. 1. quoties. contra j. 16. q. 1. frater noster. contra. vbi dicitur, ꝙ tantũ ad Petrum est referenda quæstio fidei. sed expone hoc in fide, id est, fideliter. Vel possunt agitare causas fidei, sed nõ procedere ad sententiã. vel distingue qui sint q̄ dubitant. nam si laici, videtur, ꝙ episcopi possint determinare. extra de hære. ad abolendam. si clerici, Papa. extra eodem tit. cum Christus.

Fidei quæstio est referenda ad sedem Petri.

f ¶ *Tenebant.*] id est, reputabant.

g ¶ *Singulos.*] arg. in vna ciuitate non plures esse debere episcopos, de Augustino & Valerio fuit speciale, vt j. 7. q. 1. non autẽ. Sed quid de Venetis qui patriarchã habent & episcopum? Sed dic ꝙ non est patriarcha Venetorum, sed Grandensis, qui locus differt multum à Venetijs.

Ad hoc extra de offi. ord. quoniam. 21. q. 2. sicut.

Veneti patriarcham, & episcopum habent.

h ¶ *Vocabulo.*] nam olim, & c. 95. dist. olim.

i ¶ *Par.*] s. dist. 21. in nouo. cõtra. 24. q. 1. loquitur. ꝯ. Sed par fuit quo ad consecrationem, nõ quo ad administrationem.

E *Piscopi.*] CASVS. In hoc cap. notatur duplex differentia inter epos & presbyteros. Prima est, quia epi nõ debent poni in ciuitatibus quin etiam sint magnæ, & non paruæ: presbyteri vero per castella. Secunda differentia est, quia episcopus non potest consecrari ab vno episcopo, sed presbyter sic.

k ¶ *Non in castellis.*] quandoque tamen episcopus est in castro. 16. c. 1. & temporis. vbi dicitur Cumani castri sacerdos.

l ¶ *In modicis.*] similiter leges in maioribus ciuitatibus & regalibus tantum sunt docendæ, vt in proœmio. ff.

m ¶ *Singuli.*] arg. nullum debere in duabus ecclesiis intitulari.

n ¶ *Vilescat.*] quantum ad vulgi opinionẽ. nam propter hoc non est vilior episcopus, vt 93. dist. legimus. Similiter spõsa nõ est statim tradenda, ne vilescat desideranti, vt 27. q. 2. institutum est. simile in fide suscepta p vim, vt 45. di. de Iudæis. Sic eps nõ erit solus, ne vilescat per hoc. 93. dist. diaconi qui. Idẽ est in pænitentia non iteranda de pæni. dist. 3. quamuis. & 50. dist. quamuis.

I *Llud.*] CASVS. Statuitur in hoc cap. vt in minoribus locis, & vbi est paucitas hominum ponantur presbyteri, & eorum cura sufficiat: epi vero i frequẽtioribus ciuitatibus, & maioribus populis.

o ¶ *Et vbi.*] vt & j. 16. q. 1. felix episcopus. & c. multis conciliis. & 16. q. 1. plures.

p ¶ *Consecrentur.*] nisi multitudo exercuerit, vel gens de nouo sit conuersa ad fidem, vt j. 16. q. 1. præcipimus. argu. dist. 99. nulli archiepiscopi. extra de eccle. ædifi. ad audientiam.

N *On debere.*] CASVS. Laodicense concilium statuit vt episcopi non ponant per vicos & villas, sed visitatores. i. archipresbyteri, qui debent visitare parochias; qui sine cõsilio & conscientia episcopi ciuitatis nihil agere debent.

---

nis, sed etiam multis ante aduentum Christi sunt statutæ [a] temporibus; quarum primates etiam gentiles, pro maioribus etiam negotijs appellabant [b]. In ipsis vero vrbibus post Christi aduentum, Apostoli, & successores eorum, patriarchas [c], vel primates posuerunt, ad quos episcoporum negotia (salua in omnibus Apostolica auctoritate) & maiores causæ, post Apostolicam sedem sunt referendæ.

Item Clemens Papa ad Iacobum, epist. 1.

¶ De eodem. C. II.

IN illis vero ciuitatibus, in quibus olim apud ethnicos primi † flamines eorum, atque primi legis doctores erant, episcoporum primates poni, vel patriarchas beatus Petrus [d] præcepit, qui reliquorum episcoporum causas †, & maiora, quoties necesse foret negotia in fide [e] agitarent. *& paulo post.* ¶ In illis autem ciuitatibus, in quibus dudum apud prædictos erant archiflamines, quos tamen minores tenebant [f], quàm memoratos primates, archiepiscopos institui præcepit. *& infra.* ¶ In singulis vero reliquis ciuitatibus † singulos [g], & non binos; vel ternos, aut plures, episcopos constitui præcepit, qui non primatum, aut archiepiscoporum, aut metropolitanorum nomine, quia matres ciuitatum non tenent, sed episcoporum tantum vocabulo [h] potirentur: quoniam nec inter ipsos Apostolos par [i] institutio fuit: sed vnus omnibus præfuit.

Leo ix. epist. 3. Poly. l. 2. tit. 22. Burc. l. 1. c. 155. Ans. l. 6. c. 113.

† *al. Archiflamines*

† *iudicia*] ori.

Item Anacletus epist. 3. c. 2.

¶ De eodem. C. III.

EPiscopi non in castellis [k], aut modicis [l] ciuitatibus debent constitui: sed presbyteri per castella, & modicas ciuitates, atque villas debent ab episcopis ordinari, & poni: singuli [m] tamen per singulos titulos suos. Et episcopus non ab vno, sed à pluribus debet episcopis ordinari, & vt dictum est, non ad modicam ciuitatem, ne vilescat [n] nomen episcopi: sed ad honorabilem vrbem titulandus, & denominandus est. Presbyter vero ad qualemcumque † locum, vel ecclesiam in eo constitutam est præficiendus.

Idẽ est Clementis in epist. proxime citata. Burc. l. 1. c. 4. Iuo par. 5. c. 58. & 98.

† *quemcumque*] orig.

Item Leo Papa ad episcopos Africæ, epist. 85. cap. 2.

¶ De eodem. C. IIII.

ILlud sane, quod ad sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus canonum statuta seruari, vt non in quibuslibet locis, neque quibuslibet castellis, & vbi [o] ante non fuerunt, episcopi consecrentur [p]: cum vbi minores sunt plebes, minoresque conuentus, presbyterorum cura sufficiat: episcopalia autem gubernacula non nisi maioribus populis, & frequentioribus ciuitatibus oporteat præsidere: ne, quod sanctorum Patrum diuinitus inspirata decreta vetuerunt, viculis, & possessionibus, vel obscuris, & solitarijs municipijs tribuatur sacerdotale fastigium.

Poly. l. 2. tit. 23. Burc. l. 1. c. 32. Iuo p. 5. c. 107. & 143.

ext. de priuil. c. 1.

Item ex concilio Laodicensi, c. 57.

¶ De eodem. C. V.

NOn debere in vicis, & villis † episcopos ordinari; sed visitato-

† *al. castellis*

a ¶ *Sed visitatores.*] idest, archidiaconos, vel archipresbyteros.
b ¶ *Similiter etiam presbyteri.*] ȷ̄. 12. q. 2. abbatibus.
d ¶ *Sine præcepto.*] si volunt res ecclesiæ alienare. 12. q. 2. abbatibus. vel intellige de præcepto generali [1], vt 16. q. 1. cunctis.
SEDES AVTEM. Hæc est secunda pars dist. in qua dicitur

res [a] ., id est, qui circumeant, constitui: hos autem, qui ante hac ordinati sunt, nihil agere censemus sine conscientia episcopi ciuitatis. Similiter etiam presbyteri [b] nihil sine præcepto † [c], & consilio episcopi agant.

a ¶ Sed visitatores.] *In codice græco impresso legitur, ἢ περιοδευτάς, in trib. aũt manuscriptis, ἀλλὰ περιοδευτάς.*

2 *Sedes autem episcoporum non longo interuallo debent disiungi, vt ad consecrationem sui comprouincialis sine difficultate possint occurrere.*
Vnde Gregorius Augustino Anglorum episcopo, responso octauo.

¶ Episcopales sedes non longo interuallo à se debent disiungi. C. VI.

Pann. l. 3. c. 16.

FRaternitatem tuam ita volumus in Anglia episcopos ordinare, vt ipsi sibi episcopi longo [d] interuallo, minime disiungantur: quatenus nulla sit necessitas, vt in ordinatione alicuius episcopi conuenire non possint. Nam episcoporum ordinatio sine aggregatis tribus [e], vel quattuor episcopis fieri non debet.

DISTINCTIO LXXXI.

g gs

HAec de ordinandis [f], & ordinatoribus, atque de singulorum graduum distinctionibus, & officijs dixisse nos sufficiat. Verum quia aliquantulum diffusius in his immorati sumus; quædam præcedentibus cohærentia sub epilogo [g] ad memoriam subijciamus. Debet ordinandus in episcopum (vt Apostolus scribit) esse sine crimine, idest sine peccato mortali: quod non solum de episcopo, sed etiam de quolibet electo ad aliquam præposituram ecclesiæ oportet intelligi.

Ad Titum. 1.

Vnde Augustinus scribit tractatu 41. ad c. 8. Ioannis.

¶ Sine crimine, & graui peccato debet esse, qui ordinatur episcopus. C. I.

Beda ad Tit. 1.

Ad Titum. 1. & 1 Tim. 3.

APostolus Paulus quando elegit [h] ordinandos vel presbyteros, vel diaconos, & quicumque ordinandus est ad præposituram [i] ecclesiæ; non ait, si quis sine peccato est; (hoc enim si diceret, omnis homo reprobaretur [k], nullus ordinaretur [l]:) sed ait [si quis sine crimine est] sicut est homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, [m] sacrilegium, & cetera huiusmodi. *Item.* ¶ Crimen autẽ est peccatum graue accusatione, & damnatione [n] dignissimum.

Aug. ibid. sup. s. dist. 25. c. vnũ orarium.

Ex libello Ennodij pro defensione synodorum Romanorum.

2 *Quolibet itaque horum implicatus ordinari non debet; vel si iam ordinatus, ante tempus, vel post tempus suæ ordinationis aliquod eorum admisisse conuincitur, suscepti gradus officio priuabitur. Vnde Symmachus Papa ait.*

f ¶ *Hac de ordinandis.*] A 25. dist. vsque ad 50. tractauit magister xiij. ca. apostolicæ regulæ. Sed q̃a quædã omisit, ideo ab hac 81. dis. vsq; ad 93. dist. nouẽ c. apl̃icę regulę repetit: nõ ordine illo quo illa executus ẽ. Et in hac exequit̃ illud; oportet episcopũ esse sine crimine. addit etiam de incontinentibus: in quo includit̃ secundum c. apostolicæ regulæ. & ꝙ qui priuatur officio, debet priuari beneficio [2]. & ꝙ archidiacon⁹ solus nõ debet accedere sub ꝑtextu humilitatis ad tabernacula matronarũ [3].
g ¶ *Sub epilogo.*] idest, breui repetitione superiorum.
ADDITIO. Et dicitur ab epi, q̃d est supra; & logos, quod est sermo. Archidia.

A *Postolus.*] CASVS. Paulus apostolus docuit, ꝙ quando eligitur aliquis ad ordines, vel ad aliquam dignitatem, debet esse sine crimine, quod sit dignum accusatione, & depositione, vt homicidiũ, & adulteriũ, & huiusmodi. Sed non ait sine peccato: quia si hoc dixisset, omnis homo repelleretur.
h ¶ *Quando elegit.*] idest, eligi præcepit. 6. q. 1. si sacerdos.
i ¶ *Ad præpositurã.*] i. ad quodcumque ecclesiasticum officium. & ita patet ꝙ criminosus ẽt a minimo ordine prohibet̃, vt hic, & 33. dis. c. 1. & 2. 34. dist. cognoscamus. 24. dist. c. vlt.

2 Vt ȷ̄. c. si quis sacerdotũ. Arch.

3 Vt ȷ̄. ca. clericus. & c. sequentibus.

Criminosus etiã à minimo ordine prohibetur.

tur quòd episcopales sedes debent esse vicinæ. Io. de Fan.

F *Raternitatem tuam.*] CASVS. Præcepit Gregorius Augustino Anglorum episcopo, vt ordinaret episcopos non longo interuallo inter se distantes, vt leuiter possint conuenire ad episcoporum ordinationem faciendam: quæ ad minus cum tribus episcopis, vel quattuor fieri debet & conuenit.
d ¶ *Longo.*] Dicunt quidã longo, vt xx. miliarium. arg. ff. de verb. sign. l. 3. melius hoc relinquitur arbitrio boni viri, idest, iudicis. ar. ff. de iure delibe. l. 1. extra de offic. iudi. dele. de causis. Vnde si multum distant ciuitates illæ inter se, in locis intermedijs debet poni eps. conueniẽti ergo iteruallo debet distigui, habita cõsideratione situs & qualitatis regionis ipsius, & difficultatis viarum. sic 16. q. 1. & temporis.
e ¶ *Tribus.*] ad minus. s̄. dist. 51. c. vlt. s̄. dist. 64. episcopum.

H *Aec de ordinandis.*] In hac dist. incipit sexta pars tractatus distinctionum, & protenditur vsque ad 93. distin. Et diuiditur hæc dist. in quattuor partes: in quarum prima probat qualiter intelligitur illud verbum, *Oportet episcopum esse sine crimine*. Secunda ibi, *Quolibet*. Tertia ibi, *Clericus*. Quarta ibi, *Oportet*. Ioan. de Fant.
CASVS. Egit supra Gratianus de ordinatiõibus & officijs singulorum. Ab hoc vero loco vsque ad 91. dist. breuiter epilogat quędã cap. apostolicæ regulæ, vt addat quædã quæ prætermiserat. Et continuans dicta dicendis, primo ponit de primo cap. apostolicæ regulæ: scilicet, oportet episcopum esse sine crimine, idest, sine peccato mortali: quod verum est nõ solum de episcopo, sed etiam de quolibet prælato: quod probat per sequens cap.

hoc hodie terminatur extra de temp. ordi. cap. vlti.
k ¶ *Reprobaretur.*] ȷ̄. de pæn. dist. 3. septies §. Niniuitæ.
l ¶ *Ordinaretur.*] simile de pæn. dist. 3. c. pen. & dist. 2. si enim.
m ¶ *Fraus.*] Hoc verum est, cum fraudi dolus inest. nã omnis dolus est fraus: sed non conuertitur. ff. de pactis, iurisgentium. §. dolo. & sic sumitur extra de rescrip. ceterum. quandoque large sumitur fraus. ff. de regu. iur. fraudis.
n ¶ *Et damnatione.*] Solet quæri propter quæ crimina quis deponi [4] debet. non enim pro quolibet deponitur. 5. q. 4. in loco. Et est super hoc duplex opinio. Quidã dicunt, ꝙ pro quolibet crimine deponitur, nisi expressum sit in contrarium, ꝙ pro eo deponi non debet. Alij dicunt, ꝙ numquam deponi debet pro aliquo nisi expressum sit. pro quo ego dico, quòd pro quolibet crimine, in quo quis est incorrigibilis, deponi debet: sed statim tamen nõ deponitur aliquis pro prima contumacia, vt 45. dist. licet. & 74. dist. honoratus. illud autem non est crimen. 5. q. 4. in loco. nec illa quorum exempla posui 68. dist. cap. 1. & multa exempla de hoc posui 15. quæst. 8. in summa.

Fraus est genus doli.

Crimina digna depositione quæ sunt.

4 Ad hoc extra de iud. cũ nõ ab homine. Arch.

QVOLIBET. Hic incipit secunda pars huius dist. in qua probat per 16. auctori. sanctorum patrum, ꝙ si clericus ceciderit in lapsum criminis post ordinationem, debet deponi. Io. de Fan.
CASVS. Supra dictũ est in c. Apostolus. ꝙ ordinãdus debet esse sine crimine, vt homicidio, & adulterio, & similibus. Nũc autem dicit,

cit, ꝙ si his criminibus aliquis est obnoxius, promoueri non debet nec ordinari. & si ordinatus talia conuincitur commisisse ante ordinationem vel post, debet deponi, vt probatur per seq. c.

5. dist. 50. de his vero. & c. ex pœnitentibus. Item quid si dicat eps se dispensasse cum eis? non est ei credendũ, nisi probet se cũ eis dispensasse: vel nisi sibi bonas litteras dederit. nã hæc res cõmissa est episcopo quærenda, nõ negligenda. ff. de transact. cũ hi. §. si pٰtor 4. debet ergo probari dispensatio, vt est expressum extra de schisma. cap.

Et sic in... tur extra... lijs presb... veniens, ... dum Lau...

¶ Monitoris personam non recte suscipit, qui verbis, non operibus docet. C. II.

NEmo recte monitoris [a] personã suscipit, nisi qui actibus suis errata [b] condemnat, & amorẽ innocentiæ conuersatione demonstrat.

Item Cælestinus ad episcopos Galliæ, epist. 2. c. 3.

¶ Careat ordine, quem præstat, qui indignum sublimare non metuit. C. III.

TAntis Daniel grauatus testimonijs, tanta facinorum accusatione pulsatus, sacrarum, vt dicitur, virginum pollutus incestu, episcopus asseritur ordinatus. Et, vt in nostri libellis scrinij continetur, quorum ad vos quoque exemplaria direximus, in pontificij dignitatem, hoc tempore, quo ad causam dicendam, missis a nobis litteris [c], vocabatur, obrepsit [d]. Sacro nomini absit iniuria. Facilius est, vt hanc dignitatem tali dando, ipse amiserit ordinator, quàm eam obtineat ordinatus. Cui conuicto [e] sociabitur [f], qui sibi eum credidit, largiendo pontificium, sociandum. Qualis enim ipse sit, quisquis tales ordinauerit, ostendit.

Item ex concilio Niceno, c. 9.

¶ Non recipit ordo ecclesiasticus eum, qui sine examinatione, vel postea confessus ordinatur. C. IIII.

Rab. lib. pæ. c. 1. Burc. l. 2. c. 13. Iuo par. 6. c. 33. Ans. l. 8. c. 13. 5. dist. 24. c. vlt. † al. catholica] sic in epi. 1. Cali. 1.

SI qui sine examinatione [g] promoti presbyteri sunt, & postea examinati [h], confessi sunt peccata sua; & cum confessi fuissent, contra regulam [i] venientes homines eis manus imposuerunt; hos ecclesiasticus ordo non recipit. In omnibus enim quod irreprehensibile est, sancta † defendit ecclesia.

Item eiusdem concilij, c. 10.

¶ Lapsi per ignorantiam, aut contemptu ordinantium, ordinati deijciantur. C. V.

QVicumque ex his, qui lapsi sunt, per ignorantiam [k] sunt ordinati, vel contemptu [l] eorum, qui eos ordinauerunt; hoc non præiudicat [m] regulæ ecclesiasticæ. Cũ enim cõpertũ [n] fuerit, deponuntur.

a ¶ Contemptu.] *græce est in concilio vulgato* ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων. *Idest.* vel etiam ijs antea scientibus, qui ordinauerunt.

Item Innocentius ad Maximum, & Seuerum, epist. 5.

¶ Alienus fiat à ministerio, qui illud, viuendo illicite, polluit. C. VI.

Poly. l. 4. tit. 39. Ans. l. 8. c. 15. Iuo p. 6. c. 96. † *al. Maximilianus*

MAximianus † [o] filius noster agẽs in rebus huiusmodi, qualẽ [p] que-

NEmo.] CASVS. Dicit Symmachus in hoc cap. ꝙ nullus debet assumere prædicandi officium, nisi qui suis actibus errata condemnat: & amorẽ innocentiæ sua conuersatione demõstrat.

a ¶ *Monitoris.*] idest, prædicatoris.

b ¶ *Errata.*] idest, maiora [1] 68. dist. c. 1. aliàs contradiceret proposito Gratia. sic 25. dist. c. vlt. & 3. q. 7. iudicet.

[1] Hęc est vera litera secũdũ Lau. & Ioan. de Fan.

TAntis.] CASVS. Daniel cum esset electus in episcopum, accusat⁹ fuit apud Cælestinum de multis criminibus, & præcipue de incestu cũ monialibus: propter quæ crimina inuestigãda citatus fuit vt Romã veniret. qui contemptis litteris Papæ, in epm est promotus. cõmittit igitur causam quibusdã Cælestinus: & præcipit eis vt de his cognoscãt, q̃ si vera esse inuenerint, ipsum & ordinatorem ipsius deponant: quia qui talem ordinat, ostẽdit se esse similem illi.

c ¶ *Litteris.*] Et ita res iam erat litigiosa. extra de offi. iudi. delegatum.

d ¶ *Obrepsit.*] Ex quo autẽ se promoueri fecit, lite pendente deponẽdus est, etiã si innocẽs inuenitur [2]. extra de accus. Deus omnipotens [3]. ff. de li. causa. qui de libertate. Io. quod falsũ credo, ꝓut notaui in quæstiõibus. B. de hoc notaui. 8. q. 4. nonne. Ioan. Si autẽ accusator per annũ tacuerit, postea potest ꝓmoueri elect⁹, vt ff. de mune. & hono. reus. sed in episcopatu tantum tres menses dantur, vt in authen. de sanct. episco. §. 3. collat. 9. nisi iudex breuius tempus fuerit moderatus, vt 4. quæst. 5. quisquis. arg. extra de fide instru. accepimus. extra de appella. personas, in fi.

Accusatus lite pẽdente promot⁹, an sit deponendus.

[2] Cũ ista gl. concor. gl. no. in l. re⁹ delat⁹. ff. de mu. & hono.

[3] Ibi no. Gof. ꝙ si aliquis pendẽte accusatione vel denuntiatione ꝓmoueat̃, remoueri debet, quãuis innoxius sit. de re mil. qui statu. & l. qui cũ vno. §. reus.

e ¶ *Conuicto.*] de crimine: vel quòd post accusationem fuerit ordinatus.

f ¶ *Sociabitur.*] Sic ergo sententia lata contra ordinatũ præiudicat ordinatori, vt hic, & 59. dist. ordinatos. & hoc videtur ꝓꝑ causæ cognitiõem, vt dixi 3. q. 6. hæc quippe. Vel dic, ꝙ tunc p̃iudicat ordinatori sententia lata ꝯ ordinatũ, quando præsens est, & scit causam agi ordinati. cum enim quasi sua causa agi videatur, & tacet; nec defendit causam, sibi præiudicat, vt extra de senten. & re iudi. quamuis. & ff. de regu. iur. sæpe.

SI qui.] CASVS. Quidam presbyteri promoti sunt sine examinatione: & postea cum examinarentur, ipsi in iudicio confessi sunt omnia peccata sua. Alij ante ordinationem cum examinarentur, confessi sint peccata sua, & tamen episcopi promouerunt eos. quæsitum est in Niceno concilio. vtrum isti debeant recipi & defendi in suis ordinibus? Et respõdet quòd non. Sic ponit casum Beneuen. H. vero intelligit de eisdẽ personis casũ sic. Aliqui sine examinatione in presbyteros sunt promoti: postea examinati in iure confessi sunt peccata sua: nihilominus tamen promoti sunt ad episcopatum, vel ad aliam dignitatem; quæsitum est in concilio, vtrum tales debeant recipi? Et respondet quòd non.

g ¶ *Sine examinatione.*] Sed quid de episcopo, qui sine examinatione tales ordinat? Dicit lex & canon eũ deponẽdũ. in auth. quomodo opor. episc. §. oportet. & 1. q. 1. si qui episcopi. & 5. dist. 24. §. vlt. cap. 2. maxime cum eps dispensare non debeat sine cõsensu capituli vel maioris partis: aliàs post errores suos semper mẽtiretur eps se cũ eis dispẽsasse: quod verũ credo etiam circa notũ. hoc tamẽ [5] non nego, quin circa notã personam solo facto dispensat eps, vt dixi 5. dist. 51. c. vlti. punitur tamen eps si indiscrete dispensat.

Episcopi clericos sine examinatione ordinãtis punitio.

[5] Licet ita ... atur in anti... apparatibus ... secundũ ista ... rectionẽ B. ... nõ est de gl. ... ita debet es... hic est posit... additione ... Brix. sed I... de Fan. hoc ... nit in suo ... ratu sicut ...

h ¶ *Examinati.*] cũ ad maiora promouent̃, scilicet ad episcopatũ.

i ¶ *Contra regulam.*] quæ interdicit tales ordinari.

QVicumque.] CASVS. Quidam criminosi ordinati sunt ignoranter ab episcopis: quidam vero scienter. Quæritur an debeant deponi? Et respon. quòd sic.

k ¶ *Per ignorantiam.*] ordinantium: & dic ignorantiam iuris vel facti: secundum Hug.

l ¶ *Vel contemptu.*] idest eis scientibus.

m ¶ *Non præiudicat.*] Factum enim prætoris iuri publico non derogat. ff. de ser. l. 1.

n ¶ *Compertũ.*] Arg. ꝙ q̃cũq; de veritate cõstat, sequẽda est. 8. di. q̃ cõtẽpta. nã diuturnitas tp̃is, &c. extra de simo. non satis. inducit tñ dispẽsatiõẽ. 35. q. 8. de gradib⁹. [6] & ex̃ q ma. accu. pos ꝑ tuas.

[6] Aliqui ha... hoc extra q... accus. poss. ... vt hic habe... non debet ... quia illa c... ta. ẽ remou... tñ in terti... pilatione. ... Patronus ... tum de d... datione a... re potest.

MAximianus.] CASVS. Quidam presbyteri ex concubinis filios habuerunt: quos Maximianus zelo Dei accensus, corã Apostolico accusauit. cõmisit ergo causam Innocẽtius quibusdã, & ꝓcepit eis, si hæc vera inuenerĩt, remoueãt eos ab officio sacerdotali.

o ¶ *Maximianus.*] 5. 3. q. 2. quia ea.

p ¶ *Qualẽ querelã.*] subaudi criminalẽ. nã clericus erat iste. nõ enĩ laicus posset istos accusare. 2. q. 7. per totum. nisi forte patronus ꝓlatum de dilapidatione: q̃a tũc sua interest. argu. 16. q. 7. filijs. alias laicus non auditur de hoc crimine, vt 28. dist. consulendum.

Libells.

a ¶ *Libelli.*] Per hoc ꝙ dicit, libelli, & postea ꝑsbyteris. argumẽtaŧ ꝙ quis in eodẽ libello plures accusare possit. Io. Quid iuris sit de hoc, no. plene. 2. q. 1. prohibentur. in glo. quæ incipit, q̃stus. B.

a ¶ *Libelli.*] i. chartæ quam Papa misit. 30. q. 3. Pyctacium. B.

b ¶ *Perspecto.*] videtur ergo, ꝙ nõ sufficiat si anthẽtice ipsum exhibe-

Asseri possũt plures simul.

D *Ictum.*] Casus. Dicitur hic, ꝙ si sacerdos ꝑꝑ delictũ vel negligentiã suã fuerit degradatus, detrudi debet in monasteriũ, vel canoniã regularẽ ad pœnitentiã agendã, nec debet amodo viuere secularitér, & si ɔ̃ facere præsumpserit, excõmunicari debet.

g ¶ *Negligentiam.*] not. ꝙ aliquis æque deponitur propter negligentiã, sicut propter dolum. 86. dist. ca. 1. & 11. q. 3. placuit & 100. dis. qm. & extra de statu mona. cum ad monasterium. in fi. & C. de offi. præfe. ori. si quos. & ff. de custo. & exhib. re. l. carceri. & l. milites. qđ intelligo cum crassa est negligentia, vt 1. q. 1. quidquid. & ff. de verb. signifi. magna.

Negligẽtia quãdoque dolo cõparatur.

h *Gradu*] arg. pro illis qui dicunt exauctoratum priuari sacramẽto [1]. vnde colligitur talẽ posse verberari sine sacrilegio. ar. est ad hoc 50. dist. accedens.

[1] *Arg. cõtra. 1. q. 1. quod quidã. versi. si forte.*

i *Sæculariter.*] hic patet, ꝙ depositus ẜm regulam ecclesiasticam tenetur viuere. argu. ad hoc 32. dist. si qui vero. & 20. q. 3. eos. vnde verberans eos incidit in canonem: & ecclesia eos tueri debet, nisi sint incorrigibiles, vt extra de iud. cum non ab homine. Io. quod falsum credo, cũ sit exauctoratus, & nudatus omni priuilegio [2]. B. Sed numqđ qui hoc modo detruditur in monasterium, ibi cogitur esse perpetuo, quod videtur dist. 50. c. 1. ɉ. ea. si quis clericus. Sed dic hoc esse in arbitrio iudicis, & ẜm qualitatem delicti; nã quãdoq; ad tempus detruditur, vt 2. q. 1. ſ primis. qñque iubetur peregrinari per orbem, vt de pœnit. dist. 6. sacerdos. quandoque traditur curiæ sæculari, vt 11. q. 1. statuimus. alias nũquã cogitur qs inuitus ingredi monasterium nisi propter delictum, vt 20. q. 1. sicut. & 55. dist. si euangelica. Io.

Clericum depositum verberans incidit in canonem.

[2] *Argu. ad hoc 54. distin. c. 1. in fi. vbi de hoc.*

Detrusus in monasteriũ an cogatur ibi perpetuo esse.

relam detulerit, libelli [a] eius series annexa declarat. Qui zelo fidei, & disciplinę ductus, non patitur ecclesiam pollui ab indignis presbyteris, quos in presbyterio filios asserit procreasse. Quod non licere exponerem, nisi nossem vestram prudentiam legis totius habere notitiam. Et ideo, fratres charissimi, libelli, qui subiectus est, tenore perspecto [b], eos, qui talia perpetrasse dicuntur, iubebitis in medio collocari; discussisque obiectionibus, quæ ipsis presbyteris impinguntur, si conuicti fuerint, à sacerdotali remoueantur [c] officio (quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt), atque alieni efficiantur à ministerio, quod viuendo illicite, polluerunt [d].

Item Eugenius Papa.

¶ Cuilibet ab ordine deposito, episcopi prouidentia, locus pœnitentiæ deputetur. C. VII.

Ans. l. 5. in prin.

SAcerdos, aut quiuis alius in ordine ecclesiastico prouectus, si in eo [e] scelere inuenitur, quo abijciendus comprobatur; depositus, prouidentia episcopi, bene prouiso [f] loco constituatur; vbi peccata lugeat, & vlterius non committat.

Item ex concilio Moguntino.

¶ Retrudantur in monasterium presbyteri, qui pœnitentiam agere contemnunt. C. VIII.

In conc. Cabilonensi, c. 40. Burc. l. 2. c. 191. Iuo p. 6. c. 236.

DIctum est nobis presbyteros propter suam negligentiam [g] canonice degradatos, & sæculariter gradu [h] amisso viuere, & pœnitentiæ agendæ bonum negligere. Vnde statuimus, vt gradu amisso, agendæ pœnitentiæ gratia, in monasterium [α], aut in canoniam regularem mittantur. ¶ Si vero hoc fieri causa quælibet prohibuerit, vbicumque sint, pœnitentiam agere nõ desistant. Si autem amisso gradu sæculariter [i] viuere voluerint, & pœnitentiam agere neglexerint, ab ecclesiæ communione separentur.

α ¶ In monasterium.] *In concilio Cabilonensi, vbi hic canon habetur (licet Burchardus etiam, & Iuo ex Moguntino citent) & apud ceteros collectores legitur,* in monasterio, aut canonico, aut regulari: *in vno autem peruetusto Gratiani codice,* in monasterio iuxta canonicã regulã.

Item Isidorus, sententiarum de summo bono, lib. 2. c. 10.

¶ Mutatio loci aliquando valet conuersis ad pœnitentiam. C. IX.

VAlet [k] interdum [l] conuersis pro animæ salute mutatio loci. Plerũque enim dũ mutatur [m] locus, mutatur & mentis affectus. Cõgruum est enim inde etiam corporaliter auelli, vbi quisque illecebris deseruiuit. Nam locus, vbi quisque praue vixit, hoc in aspectu [n] mentis apponit, quod sæpe ibi vel cogitauit, uel gessit.

Item ex tertia synodo Aurelianensi, c. 7.

¶ Clericus adulterasse conuictus, uel confessus, in monasterio detrudatur. C. X.

Iuo p. 8. c. 285. Pãn. l. 3. c. 143.

SI quis clericus adulterasse aut confessus, aut conuictus fuerit, depositus ab officio, communione [o] concessa, in monasterio, toto vitæ suæ tempore detrudatur.

hiberet; sed vt ẽt teneatur exhibere libellum quem porrexerat Papæ, vt 7. q. 1. præsentium. & 55. dist. præcepta. & maxime vbi procurator impetrauerat litteras, & dubitatur an ille de hoc habuit speciale mandatum, vt extra de rescrip. nonnulli: vel an fuerit excommunicatus, vt extra de proba. cap. post cessionem.

c ¶ *Remoueantur.*] ergo presbyter propter simplicẽ fornicationem deponitur, vt 27. q. 1. vt lex. contra. & ɉ. 82. dist. cap. presbyter. & 34. dist. fraternitatis. Io. Cõmuniter autem dicitur, ꝙ pro simplici fornicatione quis deponi non debet, cum pauci sine illo vitio inueniantur, vt 50. dist. quia sanctitas tua.

Presbyter an ꝑ simplici fornicatione deponatur.

d ¶ *Polluerunt.*] quantum ad se. 49. dist. cap. vlt.

S *Acerdos.*] Casus. Dicitur in hoc c. ꝙ si sacerdos de aliquo crimine conuincatur, deponi debet, & episcopus ei locum prouidere debet, in quo pœnitentiam agere possit.

e ¶ *Si in eo.*] ergo pro omni causa non deponitur. B.

f ¶ *Prouiso loco.*] id est, monasterio, vt cap. seq.

V *Alet.*] Casus. Statuitur hic, ꝙ si aliquis de crimine fuerit conuictus, debet separari à loco in quo cõmisit delictũ ad pœnitentiam peragendam. Nã interdũ valet loci mutatio cũ affectus mẽtis sæpe cũ loco mutetur, cũ nõ videat vbi male gessit. Sequẽtia duo c. plana sunt, q̃ de hac materia loquunŧ.

k *Valet.*] gratia cooperante.

l *Interdum*] interdum nocet, vt s̃. dist. 74. quorumdam. & C. quomodo. & quando iud. l. 5. sed valet si fiat ex charitate.

m *Mutatur locus.*] ɉ. 35. q. 6. ab isto die. ɉ. dist. 86. fratrem.

n *In aspectu.*] Memoria delictorum, quæ est concupiscentia, detestabilis est [1]. 15. q. 1. mulier. quæ aũt est ad compunctionem, illa bona est. Nullum enim tale delictorum remedium est sicut eorum continua memoria. de pœn. dist. 3. Iudas. de pœn. dist. 1. §. his auctoritatibus. ver. non tibi dico. & versi. nunc autem. & quandoque bona est memoria rei ad terrorem. vt 7. q. 1. denique. in fi.

Delictorum memoria an sit bona.

[1] *Ad hoc 15. q. 7. nõ solũ. i pri. vbi de hoc.*

o S *I quis clericus.*] *Communione.*] scilicet fidelium & sacramẽtorum. H. Alii dicunt, scilicet fidelium, nõ autem fratrum. arg. ɉ. eod. si diaconus. Archid.

Item Pelagius Papa Constantino defensori.

De eodem. C. XI.

ROmanus ecclesiæ Thæanẽsis clericus pro crimine adulterij, quod admisisse perhibetur, à clericatus ordine depositus, in monasterio hic in vrbe Romanã ad agendam pænitentiam ex nostra iussione detrusus est.

Item ex canone Apostolorum 25.

In crimine captus presbyter, vel diaconus deponatur, non tamen communione priuetur. C. XII.

PResbyter †, aut diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto, aut [α] homicidio captus est, deponatur: non tamen communione priuetur [β]. Dicit enim scriptura [Non † vindicabit Dominus bis in idipsum.]

α Aut homicidio.] *hæc dictio non est in canone 25. Apostolorum. Sed in concilio Triburiensi, cum Patres illi ita dixissent*, legimus in canonibus Apostolorum, ꝙ episcopus, presbyter, & diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus est, deponatur: *hinc argumentãtur idem multo magis statuendũ esse de homicida: quæ fortasse causa fuit, quamobrem à Gratiano, & alijs collectoribus ea dictio huic canoni adiecta sit. In canone autem. 32. Basilij idem statuitur de clericis peccantibus peccatum ad mortem, quod etiam de fornicatoribus expositum erat in canone tertio.*

β Priuetur.] *In codicibus impressis sequebatur*, si paruerit sententiæ, *quæ verba sunt expũcta, quia neque in originali, neque in vetustis Gratiani exemplaribus leguntur.*

Item.

De eodem. C. XIII.

ij **S**I quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus post diaconij gradum acceptum fuerit fornicatus, aut mœchatus, deponatur, & ab ecclesia proiectus, inter [γ] laicos agat pænitentiam.

Proprius auctor huius capitis non est inuentus: sed simile habetur in concilio Neocæsariensi, cap. primo, & in capitulis Martini Bracarensis c. 27.

γ Inter laicos.] *hæ duæ dictiones non leguntur in cap. 1. concilij Neocæsariensis citato. s. distin. 28. c. presbyter (vt ibi notatum est) neque in capitulis Martini Bracarensis.*

Item ex concilio Aurelianensi primo, c. x1. & 14.

De eodem. C. XIIII.

SI diaconus, aut presbyter crimen capitale commiserit, simul & ab officio, & à communione [g] pellatur. Si vero pro reatu suo se ab altaris communione sub pænitentis professione submouerit; his † quoque si alij defuerint, & causa certa necessitatis [h] exoritur poscentem baptisma liceat [i] baptizare [k].

Item Gregorius septimus omnibus per regnum Italicum, & Theutonicorum debitam S. Petro obedientiam exhibentibus.

Non ingrediantur ecclesiam presbyteri, diaconi, subdiaconi, qui in fornicationis crimine iacent. C. XV.

iij **S**I qui sunt presbyteri, diaconi, vel subdiaconi, qui in crimine fornicationis iaceãt, interdicimus eis ex parte Dei omnipotẽtis, & sancti Petri auctoritate, ecclesiæ introitum, vsque dum pæniteant [l], & emendent [m]. Si qui vero in suo peccato perseuerare maluerint, nullus vestrum officium eorum audire [n] præsumat: quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, & oratio in peccatum, testante Domino per prophetam [Maledicam [o], inquit, benedictionibus vestris]. Qui vero huic saluberrimo præcepto obedire noluerit, idololatriæ peccatum incurrit, Samuele testante, & beato Gregorio adstruente [Peccatũ ariolandi est non obedire, & quasi scelus idololatriæ nõ ac-

Pãn. l. 3. c. 144.

In ꝯc. Trib. c. 11. Raban. l. pænitent. c. 1. Ansl. l. 11. c. 29. Burc. l. 2. c. 189. Iuo p. 6. c. 234. Poly. l. 4. tit. 31.

† οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

s. dist. 28. c. presbyter. Ansl. l. 11. c. 31.

Iuo p. 6. c. 368. & p. 15. c. 18. c. 14.

† al. sic

Ansl. l. 6. c. 177. Pãn. l. 3. c. 134.

Malach. 2. Iuo p. 5. c. 36. lib. 35. moral. c. 12. 8. q. 1. c. sciendum.

a **R**Omanus.] Romana.] Sed qua ratione dutruditur ibi, cum aliunde esset? quia ibi forte commiserat, vt in Auth. vt nulli iudi. §. si vero. Casus.

PResbyter.] Quæsitum fuit ab Apostolis quam pœnam pati debet presbyter vel diaconus, qui publice in adulterio, vel fornicatione, periurio vel homicidio fuerit deprehensus. Et respondet, ꝙ debet deponi, sed excommunicari non debet, cũ non debeat duplici cõtritione flagellari, more tamẽ laicorum debet pænitentiam agere, cum ei[1] crimẽ sit manifestũ.

b Aut furto.] sed qualiter laici ꝓbabũt istud esse cum nõ possint testificari contra clericũ, 2. q. 7. episcopi.

c Captus est] & conuictus. extra de iud. cũ non ab homine. de hoc dixi 50. dist. de his. 1. & c. si qs diaconus [2]. vnde cum capitur, detineri debet per xx. horas diurnas, & nocturnas, vt videat, vt ff. de adul. capite. sed nec testibus admissis creditur, nisi à principio clericum in adulterio viderint, nec laicis credetur de hoc; quia laici oppido nobis ĩfesti sunt. 2. q. 7. laici. Vel dic, captus p sñiam [3], vel per confessionem propriam, vel rei euidentiam, vt extra de cohab. cler. vestra. & cap. vlti.

d Scriptura] extra đ iud. at si clerici. de pæn. distin. 3. §. auctoritas. ff. nau. caup. licet. §. vlt.

e Bis.] i. perfecte.

SI quis episcopus.]

f Inter laicos.] hoc intellige, qñ crimẽ venit in notitiã populi, vt s. 27. dist. ꝑsbyter. Casus.

SI diaconus] Dicitur hic, ꝙ si diaconus, vel presbyter cõmisit crimẽ aliquod dignum depositione, ab officio & cõione debet repelli: si vero non est depositus, sed se pp delictum ab altaris ministerio remouit more pænitentis, si alii presbyteri desunt, poterit in necessitate baptizare.

g A communione.] corporis Christi, vel ad tempus. & sic soluitur contra. illius c. presbyter. vel expone, id est beneficio, & sic soluitur ꝯ[4] s. ea. c. presbyter.

h Necessitatis.] arg. alicui licere causa necessitatis baptismum conferre, cui non licet aliud sacramentum conferre. j. de consec. dist. 4. constat. 1. q. 1. sicut Christus. contra. s. dist. 50. c. qui sub gradu.

i Liceat] cum solennitate. aliàs etiam laicus hoc posset.

k Baptizare.] dic vt 50. dist. qui sub gradu.

SI qui.] Casus. In Italia Theutonia presbyteri, diaconi & subdiaconi publice tenebãt cõcubinas, quibus omnibus Greg. officiũ interdixit donec pænitentiã agerent, & si vellent in crimine perseuerare, ꝑcepit omnibus vt eorũ officia nõ audirent: quia eorũ benedictio in maledictionẽ cõuertetur. & hoc probat auctoritate prophetæ dicẽtis: Maledicã inquit, &c. Et quicũque ꝑceptis nostris nõ obedierit, peccatum idololatriæ, & paganitatis incurret.

l Dum pæniteant.] ex hoc determinantur contraria. s. dist. 61. mira

ramur. versi. sicut enim.

m Emendent.] ex hoc videtur, ꝙ sicut tales ipso facto suspẽduntur, sic ipso facto per ꝯriũ restituitur eis officiũ, vt dixi 32. dist. nullus, arg. ad hoc 15. q. 6. nos sanctorũ. & 16. q. 7. si quis deinceps.

n Audire.] s. 32. dist. nullus. & c. præter hoc. sed j. 15. q. 8. sciscitantibus. contra. sed ibi soluam.

o Maledicam.] id est, reprobabo, vel reputabo maledictionem cum benedixerint vobis.

Laicus cõtra clericum testificari nequit.

[1] Adde qualiter probatur adulterium vel fornicatio no. Bar. in l. 2. §. fi. ff. de adul. & in l. quærebatur. ff. de testa. mil.

[2] Nõ enim sufficit si capiatur, nisi aliàs coniugatur, vel confiteatur, arg. 11. q. 1. non dicatis. 15. q. vlt. c. vlt. licet cõtra videat hic dici, vt 50. dist. de his vero. &c. si quis diaconus. secundũ H.

[3] Vel cũ ex hoc magnũ scãdalũ ortum est, vt 50. dist. sacerdotes.

[4] Non est extra mea ista expositio, qa beneficia clericorum communia sunt 32. dist. c. pter hæc. 16. q. 1. c. si.

1. Reg. 15.

Pa-

a ¶ *Paganitatis.*]id est, infidelitatis.
b ¶ *Contemnit.*]Qualiter sit hoc intelligendum, dixi 22. dist. omnes. 19. dist. in memoriam. & cap. nulli. Ioan.

S *I quis.*] CASVS. Hęc quattuor consequentia cap. eumdem habent casum: in quibus dr̃, ꝙ si qui in sacris ordinibus fuerint con-

ꝙ cui interdicit̃ officium, & beneficium. qn̄que tñ permittitur beneficiũ, & non officium, vt 50. dist. studeat. & 28. dist. presbyterũ. quandoq; econuerso, vt 1. q. 5. c. 1. qn̄que etiã punitur in persona, & non in rebus, vt 16. q. 6. cognouimus. & c. illud.

f ¶ *Cogatur.*]Ergo per electionem vnius, vel per renuntiationem intelligit̃ alij abrenunciatum. s̃. 8. dist. quo iure. C. de furt. l. 1. ff. de tribut. quod in hæredẽ. §. eligere. ff. de reg. iur. l. nemo. §. quoties. Arg. ꝯ. ff. quorum leg. l. 1. §. 3. & arg. plura de hoc inuenies. 13. q. 1. in fi. Io. Sol. vbi sunt aliqua repugnantia: eligendo vnum, renuntiat alteri. aliàs secus. B. de pæ. dis. 1. §. item si antequam.

Beneficium qn̄que permittitur & nõ officium.

Eligens vnũ, renuntiat alteri.

quiescere]. Peccatum igitur paganitatis [a] incurrit, quisquis dum christianum se asserit, sedi Apostolicæ obedire contemnit [b].

¶ *In regesto epistolarum Gregorij septimi non est inuenta hac epistola, in qua sint omnia prorsus verba huius capitis. Sunt tamen in eo multa, qua huius decreti faciunt mentionem. Libro primo epistola xxx. episcopo Salzburgensi, & lib. 2 epist. 61. Leodiensi episcopo, & sequenti epistola Sicardo Aquilegiensi. De quo decreto, vt ipsum exequi omnino curarent, eodem lib. 2. epist. 56. Burchardo Halberstatensi episcopo, & epist sequenti, Annoni Coloniensi Archiepiscopo diligentissime scribit & lib. 3. epist. 4. Sigifredo Archiepiscopo Moguntino idem mandat, & lib. 4. epist, 10. comitissa Flandriensi, & sequenti, comiti de eadem re scribit. Inter decreta etiam Innocentij 11. fit istius decreti mentio. Verum propria verba huius capitis vsque ad vers* Qui vero huic saluberrimo, *Marianus Scotus refert in fine suorum chronicorum. Sequentia autem verba valde sunt ipsi Gregorio vij. familiaria.*

Item Alexander secundus, episcopis, & Regi Dalmatiarum.

¶ Officio, & beneficio priuetur episcopus, presbyter, vel diaconus feminam accipiens, vel acceptam retinens. C. XVI.

Pann. l. 3. c. 138.

iij SI quis amodo episcopus, presbyter, aut diaconus [c] feminã acceperit, vel acceptã retinuerit, proprio gradu decidat [d] vsque dum ad satisfactionem veniat: nec in choro psallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus ecclesiasticis habeat.

Idem clero Mediolanensi.

¶ De eodem. C. XVII.

Pann. l. 3. c. 139.

iiij SI quis sacerdotum, vel diaconorum, vel subdiaconorum, officium [e] cõtumaciter deserens feminam sibi potius eligit; sicut sponte ob fornicationem dimittit officium; ita ob præuaricationem dimittere cogatur [f] etiam inuitus beneficium.

Idem Populo Mediolanensi.

¶ De eodem. C. XVIII.

Pann. l. 3. c. 140.

EOs etiam, qui vt fornicari eis liceat, diuinum officium derelinquunt, & a Deo recedentes, diabolo & operibus eius seruiunt; sicut se iustissime ab officio alienos faciunt; ita beneficio [g] ecclesiarum priuatos esse adiudicamus.

Item Lucius Papa.

¶ De eodem. C. XIX.

Habetur in epistola. 2. Clementis ad Iacobum fratrẽ Domini. Ansl. l. 8. c. 2. Poly. l. 4. tit. 31. Iuo. par. 6. c. 87.

MInistri altaris presbyteri, siue diaconi ad Dominica tales eligantur officia, qui continentiam seruent. ¶ Si vero post ordinationem suam ministros cõtigerit propriæ vxoris [h] inuadere cubile, sacrarij non intrent limina, neque sacrarij [i] [a] portitores fiant, neque altare contingant, neque ab offerentibus [k] holocausti [l] oblationem suscipiant; neque ad Dominici corporis portionem † accedant [m]; neque propinent β, neque sine maioris natu auctoritate minora [n] gerant officia: vrceum sane ad altare, vel calicem ne suggerant.

al. portationem

a ¶ Sacrarij.] *In epistola secunda* Clementis (*vnde caput hoc sumptum videri potest, & vnde citat Iuo) legitur:* sacrificij. *in vno autem vetusto Gratiani codice,* sacri.
β ¶ Neque propinent.] *In epistola Clementis est:* nec aquam sacerdotibus porrigat ad manus; ostia forinsecus claudat, minora gerat officia, vrceum, siue calicem ad altare non sufferat †: *Apud Iuonem vero:* Sed aquam tãtum sacerdotũ manibus porrigat, ostia forinsecus claudat, minora gestet officia: urceum sane ad altare suggerat.

† al. suggerat

Idem.

Clemens Papa ibidem paulo inferius. Iuo par. 6. c. 89. Ansl. l. 7. c. 147. Poly. l. 4. tit. 31.

¶ Clericus matronarum domicilia frequentans deponatur. C. XX.

3 CLericus solus ad feminæ tabernaculum nõ accedat, nec properet † sine maioris natu sacerdotis † iussione: nec solus presby-

g EOs beneficio.] j. 16. q. 6. illud. arg. ff. de pecu. l. 1. C. de vsur. l. vlti.

h MInistri. ¶ Propria vxoru.] maxime: q̃a idẽ est in aliena. Et no. ꝙ dicit suadere, q̃a iam nõ est vxor quo ad debitum reddendũ. s̃. 77. dist. eps. cum qua votum emisit [1]: & si eam cognoscat, incestũ cõmittit, & filij erunt illegitimi, & serui. 15. q. vlti. cũ multæ. est tñ vxor quo ad administrationem. 31. dist. lex. & plus peccat cum ista quàm cum soluta. Hu. arg. cõtra. j. dist. proxi. proposuisti.

Vxorem cognoscens cum qua votum emisit, incestum committit.

[1] Ad hoc 33. q. 5. q̃d Deo. sed videas q̃d no. 30. q. 1. nosse. in gl. ille vñ. in fi.

i ¶ *Sacrarij.*] id est sacrorum vasorum.

k ¶ *Ab offerentibus.*]id est sacerdotibus, q̃ offerunt, id est, conficiunt. Vel expone: nec ad oblationem alijs porrigendã. quasi dicat, nec ipsi sumãt corpus Christi, nec alijs porrigant. Vel meli⁹ hoc vult dicere: diaconi nec exerceant officiũ diaconale, nec presbyteri presbyterale. Vel expone, nec ab offerentibus, id est, subdiaconis, qui offerre solent diacono patenam cum eucharistia. ADDITIO. 91. dist. cleros.

Offerentes qui dicuntur.

l ¶ *Holocausti.*]id est eucharistiæ. & dic intransitiue.

m ¶ *Accedant.*] presbyteri. i. non conficiant.

n ¶ *Minora.*]i. minorũ ordinum officia sine licẽtia superioris: & planum est capitulum, vt 16. q. 6. illud. Argu. ꝯ. C. de vsufru. l. vlti. & ff. de supel. leg. l. 1.

† al. frequen
† al. ac sacer
† al prin

constituti, ad concubinas vel vxores accedere non debent: quod si contumaciter fecerint, officio & beneficio carere debent.

c ¶ *Diaconus.*]vel subdiaconus, vt in cap. sequenti.

d ¶ *Decidat.*]quo ad executionem: prout patet in sequenti littera: sed nec statim debet suspendi, sed expectari debet per quadraginta dies. extra de coha. cle. sicut ad extirpandam. sed illud dispensatio est. ius enim erit, quòd statim deponatur. s̃. ead. c. 1.

e SI quis sacerdotum. ¶ *Officium.*]Ex his duobus capitulis habes,

CLericus.]Hæc est tertia pars dist. in qua dr̃, ꝙ archidiacon⁹ nõ debet frequentare domos matronarũ vel aliarũ mulierũ, nec mittere xenia p̃ clericos, & hoc probat̃ in seq. cap. Ioan. de Fant.

CASVS. Hoc cap. de trib⁹ p̃sonis loquit̃, scilicet de clerico, presbytero, & archidiacono. Dr̃ ergo hic, ꝙ cleric⁹ solus nõ debet intrare tabernaculũ mulierũ: nec ẽt cũ socio sine iussu p̃lati. nec p̃sbyter cũ sola femina cõfabulet̃. Archidiacon⁹ vero sub p̃textu officij sui nõ frequẽtet domicilia matronarũ: nec illis p̃ clericos suos vel do-

mesticos

mest cos aliquid secrete mittat. de quo si conuincitur: & ille deponatur, & illa excommunicetur.

a *Femina.*] arg. ex solitudine vel societate p̄sumi pro aliquo vel cōtra ea ... & c. clerici. arg. 18. q. 2. in decima. & c. diffinimus.

b *Humilitatis.*] Prætextu enim pietatis non est committenda impietas. ff. depositi. si hominem. & 30. q. 1. nosse. & 14. dist. quod ait.

sunt. 24. q. 3. Deus. mentiri enim Deo, &c. de consec. dist. 2. panem.

K *Pollutos.*] quantum ad sacerdotes. 49. dist. c. vlti.

Ad hoc 49. dist. c. vlt. de conse. dist. 4. quæris. & 1. q. 1. quod quidam Archidia.

ADDITIO. I *Volumus*] Quod dr̄ in istis cap. vr̄ corrigi extra de coha. cle. &

ter cum sola femina [a] fabulas misceat. Nec archidiaconus sub prætextu humilitatis [b], aut officij frequenter [c] intret domicilia matronarum; aut forte per clericos, aut domesticos † matronæ mandet aliquid † secrete [d]. Si agnitum fuerit; & ille deponatur, & illa a liminibus arceatur ecclesiæ.

α Iussione] *In epistola Clementis sequitur.* Nec presbyter solus cum sola adiungatur: sed duobus adductis testibus visitet infirmam: nec solus cum sola femina fabulas misceat: nec archidiaconus, aut diaconus sub prætextu officij humilitatis frequentet, &c.

[*Idem.*]

¶ De eodem. C. XXI. PALEA.

SEd si forte aliqua intercessio fuerit; episcopo suggeratur. Et si talis est, ad quam debeat ire pio interuentu, ipse pergat: sinautem, de latere suo dirigat β, cum duobus, aut tribus testibus. Nemo tamen cum extranea habitet femina, nisi proxima, aut soror fuerit. Et hoc cum magna solicitudine fiat. Non enim ignoramus malitias satanæ.

Hæc Palea in plerisque vetustis exemplaribus habetur coniuncta capiti antecedenti.

β Dirigat.] *In epistola S. Clementis sequitur:* cum duobus, ac tribus, qui hoc sanare † debeant. Sane ad visitandum mulierem infirmam nullus clericus ingrediatur, nisi cum duobus, aut tribus. Nemo tamen, &c.

[*Ex* γ *decreto Eugenij Papæ.*]

¶ De eodem. C. XXII. PALEA.

SI quispiam sacerdotum, id est presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus de quacumque femina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundam, & tertiam admonitionem δ inueniatur fabulari cum ea, vel aliquo modo conuersari, excommunicetur: femina vero canonice iudicetur [e].

γ Ex decreto.] *Hic canon in concilio Romano primum ab Eugenio secundo editus, & postea à Leone quarto etiam in cōcilio fuit repetitus, & citatur in decretalibus tit. de cohabit. clerico. & mul. Et in plerisque vetustis exemplaribus est sine nomine.*

δ Admonitionem.] *In eodem canone sequitur,* metropolitani, vel alterius episcopi, aut eius, cui subiacere videatur.

Item Gregorius.

¶ Simul cum mulieribus sacerdotes habitare non licet. C. XXIII.

4 OPortet sacerdotes, quibus Domini populus cōmissus est, cum magna animi constantia vigilare super dominicas oues, ne lupinis morsibus, id est diaboli stimulis lanientur. ¶ Neque enim hoc silere debeo, quod cum graui animi tristitia dico: sacerdotes cum feminis habitare cōspicio: quod nefarium [f] est dicere, vel audire, & contra sanctorum canonum sancita. Vbi enim talis fuerit commorantium cohabitatio, antiqui hostis stimuli [g] non desunt. Ideoque admonendi sunt, vt non antiqui hostis decipiantur fraude; quatenus iuxta Apostoli vocem non vituperetur ministerium nostrum. Cauere enim nos oportet, fratres, ab illicitis, vt mundas valeamus ad dominum leuare manus: scriptum est enim [Sancti estote, quoniam sanctus ego sum Dominus Deus vester.] Si quis vero præsumpserit aliter agere, sacerdotij sui honore priuetur. Vnde omnimodo cauendum est, fratres, ne fallamus [h] populum, & illud prophetæ dictum impleatur in nobis [Sacerdotes mei cōtaminant sancta, & reprobant legem] quos & alius propheta increpat dicens [O vos sacerdotes, qui fallitis [i] nomen meū, & dixistis, in qua re fallimus nomen tuum? quibus responsum est: offerentes ad altare meum panes pollutos [k]. Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & sacrificium non accipiam de manibus vestris; quia polluti estis.]

Item Symmacho defensori, lib. 1. reg. indict. 9. epist. 50.

¶ De eodem. C. XXIIII.

VOlumus [l] vt sacerdotes † prohiberi debeant, ne cum mulieribus

c *Frequenter.*] Ratione frequentiæ pro aliquo, vel cōtra aliquem præsumitur, similiter ex longa mora argu. 34. dist. quorundam. 19. di. Anastasius.

d *Secrete.*] Magis enim peccat occulte peccans quàm manifeste, vt 19. dist. Anastasius. Sed cō. ff. de rit. nup. l. vlti. ff. de Aucto. tut. pupillus §. vlti. qui enim male agit, odit lucem. 18. q. 2. perniciosam. extra de offi. iud. deleg. consuluit. & extra vt eccl. benefi. vt nostrum. Io. Sol. vbi quis magis contenit, ibi magis peccat, siue secrete siue palam. De hoc 40. dist. homo Christianus.

SI quispiam.] Hæc palea habetur extra de coha. cle. & mul. c. 2. ibi exponitur.

e *Iudicetur.*] Not. q̄ ratione delicti mulier efficitur de foro ecclesiæ. Archid.

OPortet] Hæc est quarta pars dist. in qua probat per x. cap. sanctorum patrum, q̄ cū clericis nō debēt cohabitare suspectæ mulieres nec solus cū sola debet confabulari. Ioā. de Fant.

Greg. monet hic presbyteros esse vigilantes super gregē sibi commissum: ne lupi morsibus, id est, diaboli lanientur. & reprehēdit eos de consortio mulierum: quia vbi fuerit cum mulieribus cohabitatio, antiq. hostis stimulus non deerit, cū quibus si fornicentur, sacrificare non debent. Quod probat tribus auctoritatibus prophetarum, scilicet Moysi, Sophoniæ, & Malachiæ. Sequens cap. patet.

f *Nefarium.*] id est, horribile. nam si nefarium esset dicere, male faceret Grego. dicēdo.

g *Stimuli.*] Nam ex cohabitatione præsumitur accessus. 18. q. 2. diffinimus.

h *Ne fallam9.*] Publicum enim testimoniū & opinio nō est fallēda C. de la. lib. tol. l. 1. §. sed & qui scimus & argu. 27. dist. quod interrogasti.

i *Qui fallitis.*] Dicunt enim fallere, ex quo habent voluntatem fallēdi nec minus peccāt. de pœni. dist. c. 1. si cui. aliàs autē nō fal

& mul. c. 1. Vel intellige illud quando personæ sunt suspectæ, vel secum habēt suspectas. Sed vsq; ad quem gradū licet clericis cum consanguineis habitare? Dici potest, q̄ vsque ad 4m in linea transuersali.

Præsumptio sumitur ex solitudine & societate.

Concor. tex. in l. cum alius. C. de cur. fu. & in l. fin. §. pen. C. de bo. q̄ liber.

Peccare vter magis dicitur, an manifeste delinquens.

Textus hic non loquitur de peccato publico, vel secreto: sed dānat ea quæ secreto facta afferunt suspicionē, non autem facta palam.

Et extra de cel. missar. de homine. & 32. dist. nemo, ibi videas.

Adde gl. in l. vendicatio. ff. de rei vendi. Bar. in l. quæ de tota. co. tit.

† *al. domesticos eius*

† *al. secreti aliquid*

Clemens ibidē continenter. Polyc. ibidem.

2. *Cor.* 2.

† *al. scire.*

Polyc. l. 4. tit. 31. ex Lucio. Ans. l. 8. c. 9. ex pænit. Romano

Iuo. p. 6. c. 76. Polyc. l. 4. tit. 31.

2. *Cor* 6.

1. *Tim* 2.

Leuit. 20.

Soph. 3. *sm* 70.

Malac. 1. *sm* 70.

Ibidem.

Iuo. par. 6. c. 81.

† *sacerdotes, qui in Corsica cōmorantur* orig.

uersali.ꝗ.ea.cum omnibus.sed in ascendente vel descendente vsque ad septimum, vel hodie vsque ad quintum: quia cum his naturale foedus nihil sæui criminis, &c. vt extra de cohabi.cler. à nobis. & C.de epis. & cler. eum qui. etiam si illæ personæ iuuenes sint. Vltra secundum vero distingue an suspectæ sunt, quia iuuenes

nec libertus mei liberti, libertus meus est. ff de verbo. signi. Modestinus. nec frater fratris mei, frater meus. ff. de ritu nupt. generali §. inter priuignos.

IN omnibus.] CASVS. In octaua synodo fuit constitutum, vt clericus cum talibus personis, & in tali loco & tempore cum mulieribus loquatur, vt omnis suspicio remoueatur. Nam si clericus vult ire ad domum alicuius feminæ, melius vadat cum alio quàm solus: ne si ceciderit, nõ sit qui subleuet eum.

conuersentur: excepta dumtaxat matre, sorore, vel vxore [a], quæ caste regenda est.

Idem, lib. 7. epist. 39.

Apud Posidonium in vita Augustini. Iuo p. 6. c. 77.

¶ De eodem. C. XXV.

LEgitur [b], quòd beatus Augustinus nec cum sorore habitare consenserit† dicens: quæ cum sorore mea [c] sunt, sorores [d] meæ non sunt. Docti ergo viri cautela, magna nobis debet esse instructio.

† *al. consueuerit*

Item ex vij. synodo.

¶ De eodem. C. XXVI.

IN omnibus obseruare conuenit, vt certus [e] quis, & certo tempore, & certo loco [f], & certis personis vel apparere clericus, vel loqui debeat mulieribus, vt excludatur omnis nefanda suspicio. Certe solum & ad solam accedere nulla religionis ratio permittit. Melius est enim duos [g] esse simul, quàm vnum. Simul enim & fidelius, & tutius res geritur. [Væ enim vni; quia si ceciderit, non est qui erigat eum.]

Eccles. 4. *Ibidem*

¶ *Caput hoc etiã in aliquot manuscriptis citatur ex septima synodo, in cuius sane postremo capite aliqua huc spectantia habentur Ceterum in plerisque citatur ex octaua; & sententia videtur sumpta ex c. 83. Asceticorum B. Basilij; cuius regulas sub nomine octauæ synodi sæpe citari alibi notatum est.*

e ¶ *Vt certus.*] id est, ille ad cuius spectat officium. 18. q. 2. in decima.

f ¶ *Loco.*] in hoc cap. habes præsumi contra aliquem, & pro aliquo ratione numeri, loci, tẽporis: ratione etiam personæ & causæ. 23. q. 8. occidit. & 29. distinct. sciẽdum. & 18. q. 2. diffinimus.

Præsumptio sumitur ratione numeri, loci, tẽporis, & personæ.

g ¶ *Duos.*] arg. quod melius est esse duos simul quàm vnum, vt 7. q. 1. illud. 12. quæst. 2. nobis. arg. contra. ff. de admini. tut. l. 3. §. quod in tutoribus. si. ff. de exerc. act. ne in plures. & Adam dum solus fuit non peccauit, vt de pœni. dist. 2. quando Adam. arg. contra 21. distin. q. 1. in apibus. Solu. horum brocardorum est vt referas te ad id de quo agitur: licet enim binarius reprobetur. 32. quæ. 1. nuptię non tamen quo ad omnem significationẽ. 28. q. 1. sæpe. id est, non quo ad omnem locum in quo ponitur. & solue per cap. sæpe.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 17.

¶ De eodem. C. XXVII.

CVm omnibus omnino clericis extraneæ feminæ non cohabitent, sed solæ matres, auiæ, & materteræ, amitæ, sorores, & filiæ fratrũ, aut sororum, & quæcumque ex familia [h] domestica necessitate, etiam antequam [i] ordinarentur, iam cum eis habitabant; vel si filij eorũ iam ordinatis parentibus, vxores acceperunt; aut seruis non habentibus in domo quas ducant, aliunde ducere necessitas fuerit.

CVm omnibus.] CASVS. Statuitur in hoc capit. quòd clerici non habitent cum mulieribus, nisi sint sibi cõiunctæ in primo gradu vel secundo consanguinitatis, vt mater, auia, soror, & amita. Item cũ ancillis, & pedissequis quæ cum eis erant antequàm ordinarentur. Item cum nuribus, & vxoribus seruorum suorum.

Item ex concilio Laodicensi. c. 30.

¶ De eodem. C. XXVIII.

NOn oportet ministros altaris, vel etiam clericos quoslibet, aut cõtinentes se, aut omnem omnino [k] christianum cum mulieribus lauacra habere communia. Hæc est enim apud gentiles prima reprehensio.

Item Gregorius ad Ianuarium episcopum Caralitanum, lib. tertio, epistola. 26.

nes sunt: an non, quia sunt senes; & tunc potest, in primo casu non. sic etiam distingue in ancillis: & sic intellige ꝗ. eod. feminas. Sed contra, nonne clerici debent simul dormire. 12. q. 1. necessaria? sed hoc de aliis qui simul non viuunt. Io. Et no. quod illi decre. à nobis. est standũ, quæ vltima est de illa materia, & corrigit decre. primam illius tituli. B

a ¶ *Vel vxore.*] s. dist. 77. episcopus. argum. contra: sed hoc de senibus; illud de suspectis. Vel loquitur secundum antiqua tempora. Vel solue, vt ibi dixi. & quod dicit caste: quia castitas, &c. 31. distin. Nicæna.

LEgitur.] CASVS. Dicitur hic, quod sacerdotes non debent cum mulieribus habitare. Et hoc probatur exemplo Aug. qui etiam cum sorore noluit habitare propter alias mulieres, quæ cum sorore erant.

b ¶ *Legitur.*] arg. quod etiam à licitis debemus abstinere, si eorum occasione peruenitur ad illicita. ar. dist. 63. §. verum. 11. q. 3. priuilegium. & 21. dist. denique.

c ¶ *Mea.*] & hoc intellige cum tales sunt cõsanguineæ, quæ sine aliis esse non possunt. Vel intellige de episcopo, cui non licet aliquam habere secum. C. de episc. & cler. Auth. episcopo. Laur.

d ¶ *Sorores meæ.*] quia socius socii mei, socius meus non est. ff. pro socio. nam socii. nec vasallus mei vasalli, meus vasallus est: sicut

h ¶ *Ex familia.*] quis enim ferret coniuges à viris, vel patres à filiis separari? C. commu. vtriusque iudi. possessionum. arg. ad hoc 11. q. 3. quoniam multos. dura enim esset talis separatio. ff. de fun. instru. quæsitum. §. saltuarium.

Personarum cõiunctarum separatio dura est.

i ¶ *Etiam antequam ordinarentur.*] idem si post: sed ideo dicit, quia forte non haberet necesse tot personas recipere iam ordinatus, vt filius duceret uxorem in domum patris clerici: sed si prius ante ordinationem patris iam eam habebat in domo, non debet eam eiicere. Nam, Turpius eiicitur, quàm non admittitur hospes. extra de iureiurando, quemadmodum.

NOn oportet.] CASVS. Prohibetur hic ne aliquis clericus, vel continens, nec etiam aliquis Christianus communia lauacra cum mulieribus habeat: quia etiam gentiles hoc maxime reprehendunt.

k ¶ *Omnino.*] Vnde si vir accedit ad balneum extraneæ mulieris, priuatur donatione propter nuptias, & mulier dote si cum viro alio habuit balneum. C. de repu. l. vlt. immo etiam infamis est, qui tenet mulieres custodientes balneatorum vestes, vt ff. de ijs qui not. infam. atletas.

Balnea multis periculosa sunt.

¶ De eodem. C. XXIX.

ARchidiaconum tuum, vt audio, habitare cum mulieribus prohibuisti; & nunc vsque in ea prohibitione despiceris; qui nisi [a] iussioni tuæ paruerit, eum sacro ordine volumus esse priuatum [b].

Item ex concilio Toletano quarto, c. 42.

Anſ. l. 7. c. 136.

¶ Venundentur ab episcopo, quæ appetunt consortia clericorum illicita. C. XXX.

QVidam clerici legitimum nō habentes coniugium, extranearum mulierum [c], vel ancillarum suarum interdicta sibi cōsortia appetunt. Ideo, quæ coniunctæ taliter cum clericis sunt, ab episcopo auferantur, & venundentur [d]; illis pro tempore relegatis ad pænitentiam, quos sua libidine infecerunt.

Item Siricius Papa Himerio episcopo, epist. 1. c. 12.

Anſ. l. 7. c. 148. Poly. l. 4 ti. 39.

¶ Non habitent feminæ cum clericis, nisi quas necessitudo excusat. C. XXXI.

FEminas non alias esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantum, quas propter solas necessitudinum causas habitare cum ijsdē synodus Nicæna [e] permisit.

Item ex concilio Africano, c. 5.

Poly. l. 4 tit. 31. Burc. l. 2. c. 110. Iuo p. 6. c. 52. & 187. Anſ. l. 7. c. 149. C. 3.

¶ Nisi maiorum iussione ad feminarum domicilia clerici non accedant. C. XXXII.

CLerici, vel continentes [f] ad viduas, vel virgines, nisi ex iussu, vel permissu episcoporum, aut presbyterorum non accedant. Et hoc nō soli faciant, sed cum conclericis, vel cum quibus episcopus, aut presbyter iusserit. Nec ipsi episcopi, & presbyteri soli habeāt accessum ad huiusmodi feminas; sed vbi aut clerici præsentes sunt, aut graues aliqui [g] Christiani.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 102.

Concord. Carthag. 3. c. 25. Anſ. l. 7. c. 151.

¶ Episcopi prouideant, ne occasione temporalium, clericorum familiaritatibus virgines socientur. C. XXXIII.

AD reatum episcopi pertinet, vel presbyteri, qui parochiæ præest, si substentandæ vitæ [h] præsentis causa adolescentiores viduæ, vel sanctimoniales clericorum familiaritatibus subijciantur.

Item ex eodem, c. 103.

Poly. l. 4. tit. 37. Burc. l. 8. c. 55. Iuo p. 7. c. 73.

De eodem. C. XXXIIII.

VIduæ [i], quæ stipendio ecclesiæ substentantur, tam assiduæ in Dei opere esse debent, vt & meritis, & orationibus suis ecclesiam adiuuent.

Poly. ibidem Iuo p. 8. c. 327.

DISTINCTIO LXXXII.

r ps

GEneraliter [k] etiam pauperibus, & ijs, qui suis [l] manibus laborare non possunt [m], episcopus necessaria prouideat. Vnde in concilio Aurelianensi 1. c. 18. legitur.

ARchidiaconum.] CASVS. Ianuarius episcopus bis prohibuerat archidiacono suo, ne cum mulieribus habitaret. Sed ipse pp hoc nō dimittebat. præcepit ergo Grego. vt eum tertio ad moneat, & si contemnit, eum ab officio deponat.

a ¶ *Qui nisi.*] vt 24. q. 3. de illicita.

b ¶ *Priuatum.*] post trinam communionē [1], vt extra de cohab. cler. & mulie. si quispiam.

QVidam.] CASVS. Quidam clerici cum non haberent vxores, appetebant extranearum mulierū, vel suarum ancillarum consortia. Quare Toletan. concilium statuit, vt episcopus vendat tales mulieres, clericis pro tempore ad pænitentiā relegatis. Casus sequentis cap. patet.

c ¶ *Mulierum*] id est, ancillarum.

d ¶ *Et venundentur.*] Et hoc si filios habuerint. si autem filios non habuerint, clauduntur in monasterio, vt dist. 34. fraternitatis ne filii pereāt propter eorum absentiā. Item hic subaudi quando cōtrahūt cum eis tamquam cum vxoribus, alias non concedo, q venundari debeant, vel in seruitutē redigi propter simplicem fornicationem. ar. 15 q. vlt. cap. vlt. vt no. 32. dist. eos. & 34. dist. fraternitatis.

e FEminas.] ¶ *Synodus Nicæna.*] quæ est s. ea. in omnibus.

CLerici.] CASVS Idem fere est casus istius capit. cum illo s. eo. clericus solus. Duo ca. seq. plana sunt.

f ¶ *Continentes.*] vt sūt conuersi & deuoti.

ADDITIO 2. q. 2. duo. 27. q. 1. vt lex.

g ¶ *Aliqui.*] hoc non pōt intelligi, nisi de laicis propter litterā præcedentem. Sed quid si duo clerici dicunt me cōmisisse fornicationē cū aliqua tali die, duo laici dicunt me fuisse secum tota die in alio loco? dico pponendos laicos [2]; quia stant pro reo & ita patet hic, q clericus potest se purgare quandoque cum laicis, vt 18. q. 2. in decima. vt ibi dixi.

h ADreatum.] ¶ *Vitæ.*] Coguntur enim quandoque sanctimoniales pp defectū rerū operas aliquas facere clericis, vel aliis, & per talem familiaritatem, & propter rerū defectū coguntur aliqua turpia facere. Præcipitur ergo hic, q si aliquæ sint pauperes, q episcopus eis prouideat, & hoc faciat de quarta pauperū. Si obicias. j. de consec dist. 5. numquam. vbi numquam permittitur, immo iubetur ne sint otiosæ, sed faciāt calathos, vel similia, illud intellige, q ecclesiæ possunt facere operas, non extraneo. 54. dist. si seruus. in fin.

i VIdua] j. 87. dist cap. 1.

GEneraliter.] Hæc dist. diuiditur in tres partes, in quarū prima dicitur, q episcopus debet prouidere pauperibus secundum posse suum, scilicet illis qui laborare non possunt. Secunda ibi, *Proposuisti*. Tertia ibi, *Qui autem*. 10. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur dist. 82. in qua ostendit, q clerici in sacris ordinib' cstituti nec suis vxoribus, nec cū alienis mulieribus debent commisceri carnaliter, & qualiter sint puniendi qui post promissam continentiam fornicantur, vel de facto cōtrahunt, vel suis vxoribus commiscentur, & quæ pænitētia iniungatur presbytero fornicanti. Et spectat hoc ad cap. apostolicæ regulæ, oportet episcopum esse sine crimine. vel ad hoc, oportet episcopum esse monogamum. In principio tamen ponit de hospitalitate. Et primum capit huius dist. planum est.

k ¶ *Generaliter.*] Hic depingitur 82. dist. in qua tractat adhuc magister de continentia ministrorum, & addit, q si quis ministrorū fornicationem committit, & agat pænitentiam, ex dispensatione pōt remanere in ordinibus, vt j. ead. c. vlt. & referuntur hæc duo, quæ dicuntur in hac dist. ad id, oportet episcopum esse sine crimine: & ad id, oportet episcopum esse monogamum. tn̄ præmittit in cap. 1. qualiter episcopi pauperibus, & infirmis debeāt prouidere.

l ¶ *Qui suis.*] pauper enim qui laborare potest, si se immiscet eleemosynæ Imperatoris, redigitur in seruitutem. C. de mendi. vali. l. 1. lib. 11.

m ¶ *Non possunt.*] ei qui potest laborare, non debet ecclesia prouidere: integritas enim & robur mēbrorū in cōferenda eleemosyna est attēdēda. C. de mēdi. val. l. 1. li. 11. qa robusti ꝺ cibo securi nō labore

[1] Et dicunt quidam, q nō est canon latæ sententiæ, sed ferendæ, vt patet in decr. hic alle. si quispiam. Arch.

Mulierum cum clericis contrahentium punitio.

[2] Testes præferendi sunt qui pro reo deponunt.

[3] Ad hoc facit quod no. in Authen. de hære. & fal. §. si non absunt. vbi dicitur, q talis assertio habet in se implicitā affirmationem. Arch d.

Sanctimonialibus pauperibus debet prouidere episcopus

Moniales otiosæ esse nō debent.

labore, frequenter iustitiam negligunt. vt 5. q. 5. non omnis. & dicit gloss. super Matthæum. Iustius feceris si iniuste petenté correxeris quàm si ei dederis, &c.

a *Episcopus pauperibus.*] j. dist. 87. cap. 1. & 2.

b *Innocentius.*] qui fuit tertius à Syricio.

Pro-

d *Filij.*] Filius enim est argumentum ambulans super terrã de incontinentia patris. 28. dist. priusquam.

e *Quod sola.*] id est à solis continentibus, vt 84. distinct. cum in præterito.

f *Iam inde.*] id est de hoc articulo.

Filius ambulans super terrã testatur patris incontinentiam.

¶ De eodem. C. I.

EPiscopus pauperibus [a], vel infirmis, qui, debilitate faciente, non possunt suis manibus laborare, victum, & vestitum (inquantum † sibi possibile fuerit) largiatur.

† possibilitas habuerit] orig.

Item Innocentius [b] Exuperio Tolosano episcopo, epist. 3. c. 1.

¶ Qui voluptatem officio præposuerit, modis omnibus submoueatur. C. II.

Iuo. p. 6. c. 57. Pann. l. 3. c. 137. Ans. l. 8. c. 8. Poly. l. 4. tit. 31.

[a] PRoposuisti, quid de his obseruari debeat, quos in diaconij [c] ministerio, aut in officio presbyterij positos, incõtinẽtes esse, aut fuisse, generati filij [d] prodiderunt. De his & diuinarum legum manifesta est disciplina, & beatæ recordationis viri Syricij episcopi monita euidentia commearunt, vt incontinentes, in officijs talibus positi, omni ecclesiastico honore priuarentur, nec admittantur ad tale ministerium, quod sola [e] continentia oportet impleri. Est enim vetus admodum sacræ legis auctoritas iam inde [f] ab initio custodita, quòd in templo, [g] anno vicis [h] suæ habitare præcepti sunt sacerdotes, vt seruientes sacris oblationibus, puros † & ab omni labe purgatos sibi vẽdicẽt diuina ministeria, neque eos ad sacra † officia fas sit admitti, qui exercent vel cum vxore [i] carnale consortium: quia scriptum est [k] [Sancti estote [l], quia & ego sanctus sum, dominus Deus vester.] Quibus vtique propter sobolis successionem, vxoris vsus fuerat relaxatus: quia ex alia tribu, & præterquam ex semine Aaron, ad sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere. Quo † magis [m] hi sacerdotes, vel leuitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ seruare debent, quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine successione est; nec præterit [n] dies, qua vel à sacrificijs diuinis, vel baptismatis [o] † officio uacent. Nam si beatus Paulus apostolus ad Corinthios scribit dicens [Abstinete vos ad tempus, vt vacetis orationi,] & hoc vtique laicis præcepit [p]; multo magis sacerdotes, quibus & orandi, & sacrificandi iuge officium est, semper debebunt ab huiusmodi consortio abstinere: qui †, si contaminatus fuerit carnali concupiscentia [a], quo pudore vel sacrificare vsurpabit, aut qua conscientia, quoue merito exaudiri se credit, cum dictum sit [Omnia munda mũdis, coinquinatis autẽ, & infidelibus nihil mundum?] Sed fortasse hoc licere credit, quia scriptum est [vnius vxoris [q] virum.] Non [b] dixit hoc, vt permaneret [r] in concupiscentia generandi, sed propter incontinentiam [s] futuram [t]. Neque enim integros corpore non admisit, qui ait [vellem autem omnes sic esse, sicut & ego.] Quod & apertius declarat dicens [Qui autem in carne sunt [u], Deo placere non possunt. Vos autem iam non estis in carne, sed in spiritu.] Et [habentem filios,] non, generantem dixit. Sed ea plane [x],

j. c. sequenti. — Luc. 2. — Paralip. c. 24. — † al. puri, & purgati — † al. sacrificia — s. dist. 31. c. eos. — Leuit. 11. & 20. — Num. 18. — † Quanto] orig. — † al. orationis — 1. Cor. 2. — † al. quia — Tit. 1. — 1. Tim. 3. — 1. Cor. 7. — Rom. 8. — 1. Timot. 3.

g *Quod in templo.*] Sufficit ergo scholari ad hoc vt stipendium consequatur, vt sua vice seruiat ecclesiæ, scilicet cum ibi est.

h *Vicis.*] id est septimanæ. aliàs est dies pro anno, vt 33. q. 2. hoc ipsum.

Dies pro anno inuenitur.

i *Cum vxore.*] multo ergo fortius si cũ alia.

ADDITIO Dicit quod propter reuerentiam sacramentorum vult eos esse sanctos, id est mundos ab omni labe mortali vel veniali: spirituali vel corporali: quod non potest esse quando carnaliter vxoribus cõmiscentur, secundum Hug.

k *Scriptum est.*] Sufficit ergo ita scriptum esse, licet sit durum. argu. 19. dist. in memoriã. ff. qui & à qui. li. ma. l. prospexit.

Sufficit ita esse scriptum.

l *Estote.*] Argu. contra 31. distinct. Nicena. nam castitas est cum propria coniuge [1].

[1] Idẽ tenet Specu. in tit. de eo qui mit. in pos. ver. porro. & Bar. in l. mulier. §. proponebatur. ff. ad Turp.

m *Quo magis.*] id est quanto magis.

n *Nec præterit dies.*] præter sabbatum magnũ, & idem præcedentem, vt de cõse. di. 3. in sabbato. Vel dic, sacrificijs, id est officijs diuinis.

o *Vel baptismatis.*] cum necessitas exigit. aliàs baptismus qui fit cum cerei benedictione, & IX. lectionibus, bis in anno tantum fit. de consecra. distinct. 4. proprie.

p *Præcepit.*] id est persuasit, vt 33. q. 4. Christiano. Vel præcepit vxoribus nolẽtibus cõtinere. Vel dic præceptum esse cum vir accipit corpus Christi, vt scilicet non exigat [2]: sed reddere tenetur omni tempore.

[2] De hoc le. & no. de cõsec. di. 2. omnis homo.

PRoposuisti.] Hæc est secunda pars distinctio. in qua dicitur, quod puniantur sacerdotes & diaconi, qui non seruauerunt sententiam Syricij de castitate. Ioan. de Fant.

CASVS In archiepatu Tolosano sacerdotes & leuitæ incõtinẽter viuebant: quod manifestabãt filij ab eis generati. quod cũ vidisset Exuperius archieps Tolosanus, quæsiuit ab Innocentio quid esset de his faciendum. Sed anteq̃ respondeat, dicit super hoc constitutionem factam à Syricio, quæ tales præcipiebat ab omni honore ecclesiastico remoueri. Deinde ostendit, quod sacerdotes & leuitæ debent viuere continenter, ita etiã vt cum vxoribus carnaliter nõ cõmisceant. Et hoc probat vno exemplo, scilicet sacerdotũ & leuitarum veteris testamenti, qui in hebdomada sua viuebant cõtinenter, ita etiam vt cũ vxoribus non commiscebant carnaliter: nec discedebant à templo: quibus propter sobolis successionẽ vxoris vsus fuerat relaxatus? Multo magis sacerdotes debẽt abstinere: cũ quotidie sacrificent, & possint eligi de qualibet natione: Et vna auctoritate Pauli apostoli. Postea docet, quod illi clerici qui in sacris ordinibus contraxerunt, vel suis vxoribus se iunxerunt: si possunt probare constitutionem Syricij non peruenisse ad eos, in suis ordinibus remaneant: sed ad altiores non ascendant: decetero tñ abstineant. qui autẽ contra Syricij constitutionem scienter contraxerint de facto, vel se proprijs vxoribus miscuerint, deponantur.

c *Diaconij.*] Ideo non dicit de subdiaconis, quia non erat [*] tunc sacer ordo: non tamen poterant contrahere. 32. dist. si qui.

[*] supra in prin. verb. subdiaconos.

q *Vxoris.*] id est, non ideo dicit eum esse virum vxoris vnius, vt ea vtatur tempore sacerdotij.

r *Vt permaneret.*] Arg. voces affirmatiuas resoluendas in negatiuas. arg. s. dist. 26. vna tantum. & cap. vnius [3].

Affirmatiua in negatiuam resoluitur.

s *Sed propter incontinentiam.*] id est, vt ea mortua contineat, & secundam non ducat, & sic negatiue legitur, vnius, id est non plurium: arg. extra de testi. licet.

[3] Concor. text. in l. non debet. ff. de do. & in l. nam euam. ff. de inoffi. test.

t *Futuram*] id est quam timebat.

u *In carne sunt.*] id est carnaliter viuentes.

x *Sed ea plane.*] Hic rñdet consultationi, & reuertit ad constitutionem Syricij, de qua dixerat. Dicit aũt Hug. & alij quod Syricius bis emisit constitutionẽ: primo illã quæ erat data ab Apostolis, scilicet vt in sacris ordinibus nullus cõheret, & si cõheret, deponeret, vt 84. dist. cum in præterito. hæc fuit primo ab Apostolis statuta: sed quia aboleuerat, renouata est à Syricio. procedente tempore referebat quæstio de talibus de quibus Innocen. hic loquitur: sed tñ quia quidam prætendebant ignorantiam primæ constitutionis Syricij, inde sumpta occasione Syricius aliam edidit humaniorem, mitigando rigorem primæ, scilicet vt ignorantes excusarentur, vt j. ea. plurimos. & hanc formam scribit, scilicet secundæ, Innocentius Exuperio. & quòd scripsit bis Syricius, patet ex hoc cap. & sequen. ubi dicitur, quod quidam excusantur ignorantia constitutionis

Clericis continẽtiam quis primo indixit.

dispar, & diuersa [a] sententia est. Nam si ad aliquos forma illa ecclesiasticæ vitæ pariter & disciplinæ, quæ ab episcopo Syricio ad prouincias [b] cōmeauit, non probatur [c] †peruenisse; his ignorantibus [d] †venia non negabitur [e]: ita vt de cetero penitus incipiant abstinere: & ita gradus suos, in quibus inuenti fuerint, retentent, vt eis non liceat ad potiora cōscendere: quibus in beneficio esse debet, quòd hunc ipsum locum, quem retinent, non amittunt. ¶ Si qui autem scisse formam viuendi missam à Syricio deteguntur [f] †, neque stat im cupiditates libidinis abiecisse; illi sunt modis omnibus submouendi: quia post admonitionem cognitam, præponēdam arbitrati sunt voluptatē.

†probabitur] orig.
†al. ignorationis
†al. detegentur

α ¶ Concupiscentia.] *Emendatus, & locupletatus est hic locus ex ipsa epistola Innocentij, quēadmodum & multa alia in hoc capite, vbi per glossam licuit. In epistola autem Syricij, qua refertur in concilio Teleptensi (ita enim pro Tellensi legendum videtur) sic legitur.* Quid faciet? excusabit? quo pudore? qua mēte vsurpabit? qua cōsciētia, quo merito hic exaudiri se credit?
β ¶ Non dixit hoc.] *In originali sic legitur*: non ad permanentem in concupiscentia generandi hoc dixit.

Item Syricius Papa ad Himerium Tarraconen. episcopum, epist. 1. c. 7.

¶ De eodem. C. III.

Iuo par. 6. c. 50.
Poly. l. 4. tit. 31.

PLurimos sacerdotes Christi, atque leuitas, post longa consecrationis suæ tempora, tam de coniugibus proprijs, quàm etiam de turpi coitu sobolē didicimus procreasse, & crimen suum hac præscriptione defendere, quia in veteri testamento sacerdotibus, ac ministris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, quisquis ille est sectator libidinum, præceptorque vitiorum, si æstimat, quòd in lege Moysis passim sacris ordinibus a Deo nostro laxata sunt fræna luxuriæ, cur eos, quibus committebantur sancta sanctorum, præmonet dicens [Sancti estote, quia & ego sanctus sum dominus Deus vester?] Cur etiam procul a suis domibus, anno vicis suæ, in templo habitare iussi sunt sacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cum vxoribus possint carnale exercere commercium, vt conscientiæ integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus, etiam expleto deseruitionis suæ tēpore, vxorius vsus solius successionis causa [g] fuerat relaxatus: quia non ex alia nisi ex tribu Leui, quisquam ad Dei ministerium fuerat præceptus admitti.

Leuit. 20.
Luc. 1.

Idem paulo inferius.

¶ De eodem. C. IIII.

Polyc. ibidem.
Iuo. par. 6. c. 50. §. quia.

QVia aliquanti, de quibus loquimur, vt tua [h] sanctitas retulit, igno-

Siricij. Sed qualiter hoc, dicetur in prima cōstitutione. Quidam dicunt, q non dedit de hoc facto nisi semel cōstitutionem, renouādo cōstitutionem Apostolorū, & mitigando eam cū sua distinctione. & ſm hoc eadem est causa decisionis Ionnocentij: nisi q Innocentius vtitur distinctione circa constitutionem Syricij: & Syricius circa constitutionem Apostolorū. Tertij dicunt, q Syricius duas emisit cōstitutiones, sed ī nullo renouauit Apostolorum constitutionem: quia Apostoli nihil cōstituerunt de continentia: argu. 31. dist. quoniam. & dicit Hu. q quędam cōstituit ecclesia, q̄ nō fuerunt statuta ab Apostolis, vt de cōtinētia ministrorum. 35. q. 1. §. hac itaque. in fi. Quod autem dr̄ ĩ. 83. dist. cum in præterito. q scilicet Apostoli docuerunt: verum est exēplo. 31. dist. omnino. non constitutione. sed de hoc dixi 28. dist. diaconi. Prima ergo constitutio Syricij fuit de cōtinentia, vt quicumque vellet promoueri ad sacros ordines, faceret hoc non tantū promissa, sed etiam præeunte continentia. hoc innui vr̄ 77. dist. quicumque. sed quia illa non seruabatur à quibusdā prætendētibus ignorantiā, ideo aliam fecit cū distinctione ĩ. ead. plurimos. nec fecit primā nisi in promouendis. promotos enim non posset adstringere sine suo velle: sicut nec posset Papa cōstituere de acolythis iam promotis ne ɔherent. arg. 32. q. 1. integritas. Ioann. quod falsum est [1], cum habeat plenitudinem potestatis. 2. q. 6. decreto. nec legibus adstringit, vt ff. de legib. & constitutio. princeps. & C. eo. digna vox. Bart. nec in primo vel in ſo capitu. habes, q Syricius aliquam constitutionē fecerit: sed inuehit in secundo cap. ɔ incontinentes: de quibus consultus fuerat, distinguendo, immo potius dispensando: quod patet ex verbo, monita, in principio cap. & per verbum, admonitionem in fi. & dic commeauit non constituendo, sed ignoscendo & dispēsando, vt ĩ. ead. presbyter.

Apostoli de cōtinentia nihil constituerūt, sed solo exemplo illam docuerunt.

[1] Arg. ad hoc. ĩ. 32. dist. placuit. vbi de hoc: sed dictum hoc omnino falsū est, nisi intelligas de promouendis. & sic not. H. 28. di. de his. in fin.

a ¶ *Et diuersa.*] diuersa & bibembris. nam recipit diuisionē, id est distinctionem, & hoc de secunda.
b ¶ *Prouincias.*] pro maiori parte.
c ¶ *Non probatur.*] Ex hoc vr̄ q dicit citationē ad se nō peruenisse, q hoc non tenet probare: sed potius aduersarius tenet probare q peruenerit ad eum: cū talis negatiua non possit probari, vt extra de elect. bonæ. Sed nō est verum q̄a credendū est verbo nuncij donec ɔrium probet, vt not. 4. q. 3. §. item in criminali. ver. itē testes quos. sic ergo expone, non probatur peruenisse, id est probat non peruenisse: cum enim constitutio sit publice promulgata, quilibet eam tenet scire, vt 16. dist. quod dicitis. extra de postu. præla. ad hęc. 12. q. 2. qui & humanis. & ſm leges tenetur eam quilibet scire vsque ad duos menses, vt in Authen. vt factæ nouę constitutiones. §. 1. colla. 6. ſm canones vsq; ad sex mēses, vt 18. dist. decernimus. q̄a ergo p̄sumebat peruenisse ad istos, tenebant ipsi probare ignorantiā: & hoc est generale q pp præsumptionē cogit probare aliquis ignorantiam, vt hic, & extra de elec. innotuit. & 1. q. 1. si q̄ à simoniacis. & C. de peri. tut. l. penul. aliàs q̄ dicit aliquē sciuisse, hoc tenet probare [2], vt 3. q. 9. indicas. & ff. de administr. tuto. l. hoc autē. q̄d enim peccat q̄ præsentis legis inscius pristinam sequit obseruantiam? vt C. de testa. iubemus ī fin. Sed qualiter probat se aliquis ignorasse? dico suo sacramento [3], vt 34. q. 2. in lectum. extra de senten. excō. si vero. vt not. 4. q. 5. q̄squis. in fin. [4] Ioan. Vel etiā alio modo si potest probare se fuisse in alio loco: & forte si præsumptio est ɔ eum, nō crederē iuramento suo. B. Sed q̄d si collegiū vel aliquis conuētus dicit se ignorasse, numquid tunc omnes iurabunt? dico q sufficit, si eps cum maioribus de capitulo iurat, vt ff. de cōdi. & demonst. municipibus. Alij dicunt, q eo ipso probatur ignorantia, q non probatur scientia, vt C. qui mili. non pos. super seruis. lib. 12.

Probare tenet qui dicit se nō citatum.

Constitutio publice promulgata intra quod tempus ligat.

Ignorantiam probare quis cogit propter præsumptionem.

[2] Dicunt q̄ iuris apicibus inuigilant, regulare esse ignorantiam non debere probari: sed scientiam.

d ¶ *Ignorantibus.*] Decretum non legat ignorantes. ff. de decre. ab ordi. fac. l. vlti. ff. loca. l. si ignorans.
ADDITIO Ad idem 12. q. 2. de laicis. vbi de hoc. Dic q decretum secundum canones ligat ignorantes, vt dixi 19. dist. 1. super summa. ibi videas. Archid.
e ¶ *Negabitur.*] Arg. neminē ligari anteq̄ cōstitutio ad eū peruenit: arg. dist. 31. ante triennium. 36. q. vlti. si autem. 12. q. 5. sicubi. & 47. dist. quoniam. 14. q. 4. si quis oblitus. 54. dist. ex. antiquis.
f ¶ *Deteguntur.*] eo ipso quòd non probant ignorantiam, cū ad omnes commeauerit.

P*Lurimos sacerdotes.*] CASVS. Quidam significauerunt Syricio Papæ, q plurimi sacerdotes post longa tempora suæ ordinationis filios habuerūt tā ante sacros ordines, q̄ de vxoribus, quas postea de facto duxerunt. quorum quidā allegabant hoc sibi licere ad instar sacerdotū & leuitarū veteris testamenti. Quidam vero dicebāt se per ignorantiā lapsos: & inde dolebant: quare Syricius Papa reprehendit eos, q̄ suum crimen defendebant exēplo sacerdotū veteris testamenti: cū alia causa fuerit in illis q̄ in istis: & dicit eos esse deponendos: cū ex certa scientia deliquerint. Illi vero qui per ignorantiam dolent se lapsos fuisse, ad altiora non ascendant: sed in suis ordinibus remaneant: ita tamen quòd decetero viuant continenter. Sequens §. patet.
g ¶ *Solius successionis causa.*] præcipue. nam & causa incontinentiæ 32. q. 2. §. his ita.
h Q*Via aliquanti.* ¶ *Vt tua.*] cum ergo hic scribat vni: & in præ

in præcedenti cap. dicatur ꝙ constitutio Syricij Papæ ad omnes prouincias commeauit: patet ꝙ duas emisit Syricius constitutiones: & etiam quia hic dicit ignorantiam respectu primæ.
a ¶ *Lapsos.*] respectu scilicet secundæ constitutionis.
b ¶ *Misericordiam.*] quia illa ignorantia iuris non eos excusat à toto: sed quia facilius cum eis dispensatur. Alij dicunt, ꝙ vnam tantum emisit: & dicunt, ignorantia Apostolicæ constitutionis.
c ¶ *Deiecti.*] idest, lapsi.
d ¶ *Priuilegij.*] Argu. contra eos qui prætendunt se non debere dare decimas, quia prædecessores sui nõ dederunt: & sic vti volũt priuilegijs suorũ antiquorũ. extra de deci. c. 2. & cap. quamuis. Item arg. contra illos, qui pro sui iuris tuitione consuetudines antiquas allegant, vt 32. q. 4. nemo. & 1. q. 4. c. vlti.
e ¶ *Cauere.*] Arg. ex præsentibus futura præsumi. arg. dist. 50. si qs diaconus. dist. 51. præterea.
ADDITIO. Hoc not. 18. dist. peruenit.
f ¶ *Vt abscindantur.*] sic 16. q. 1. in canonibus. 24. q. 3. ecce.
QVI AVTEM. Hic incipit tertia pars huius dist. in qua q̃ritur, qualiter pænitentia imponatur sacerdoti lapso in fornicationem, ita quòd possit postea celebrare. Et respon. quòd decem annis debet pænitere. Ioan. de Fant.
PResbyter.] CASVS. Hoc cap. loquitur de manifesta fornicatione, pro quã in tempore Apostolorum clerici deponebãtur. sed sancti patres in Gangrensi concilio congregati hunc rigorem temperarunt, statuentes vt si presbyter sponte confiteatur delictũ suum, & velit pænitere, decem annis pæniteat iuxta modũ, qui in hoc cap. exprimitur: postea poterit in honorem pristinum reuocari. Eadem pænitentia erit sacerdotibus imponenda pro singulis delictis, quæ depositionem inducunt.

(Margin: leq. quan- iuris ignorantia excusat à ppter ruinã, nõ aucusat à nul act⁹, vt no. l. C. de in. matri. in-)

† ignoratione] or. † al. detecti

rantia † se lapsos ᵃ esse deflent; his hac conditione misericordiam ᵇ dicimus non negandam, vt sine vllo honoris augmento, in hoc, quo deiecti † ᶜ sunt, quamdiu vixerint, officio perseuerent: si tamen posthac continentes se studuerint exhibere. Hi vero, qui illiciti priuilegij ᵈ excusatione nituntur, & sibi asserunt veteri hoc lege concessum; nouerint se ab omni ecclesiastico honore, quo indigne vsi sunt, Apostolicæ sedis auctoritate deiectos: nec vmquam posse veneranda attrectare mysteria, quibus se ipsi, dum obscœnis cupiditatibus inhiant, priuauerunt. Et quia exempla præsentia cauere ᵉ nos præmonent in futurum; si quilibet episcopus, presbyter, atque diaconus (quod non optamus) deinceps fuerit talis inuentus; iam nunc sibi omnem per nos indulgentiæ aditum intelligat obseratum: quia ferro necesse est vt abscindantur ᶠ † vulnera, quæ fomentorum non senserint medicinam.

† excidantur] or.

¶ *Caput hoc in aliquot manuscriptis Gratiani exemplaribus coniunctum est superiori.*

3 *Qui autem propter peccata iubentur deponi; post condignam pænitentiam in suo ordine poterunt reparari. Vnde in concilio Hybernensi* ᵃ.

a ¶ Hybernensi.] *Caput hoc citabatur ex concilio Gangrensi, in quo non legitur. Emendatum est ex Polycarpo; & alio libro manuscripto peruetusto; in quo libro sunt multi canones pænitentiales: & hic refertur ex* Theodoro *archiepiscopo Hybernensi.*

¶ Quæ pænitentia sit imponenda sacerdoti, qui de fornicatione conuictus fuerit. C. V.

Poly. l. 4. tit. 39. Can. Apost. 25.

PResbyter ᵍ, si fornicationem fecerit, quamquam secundum canones Apostolorum ʰ debeat deponi; tamen iuxta auctoritatem ⁱ beati Papæ Siluestri, si in uitio non perdurauerit, sed sua sponte confessus adiecit, vt resurgat; decem annis ᵏ in hunc modum pæniteat: tribus quidem mensibus priuato loco à ceteris remotus pane, & aqua à vespera in vesperam ˡ vtatur; tantum autem diebus Dominicis, & præcipuis festis modico vino, & pisciculis, atque leguminibus recreetur sine carne, & sagimine, ouis, & caseo: sacco indutus humi adhæreat; die, ac nocte iugiter misericordiam Dei omnipotentis imploret: finitis tribus mensibus continuis exeat: tamen in publicum non procedat; ne grex fidelis in eo scandalum patiatur. Nec enim † debet sacerdos publice pænitere ᵐ, sicut laicus. Postea aliquantisper resumptis viribus, vnum annum, & dimidium in pane, & aqua expleat, exceptis Dominicis, & præcipuis festis, in quibus vino, & sagimine ⁿ †, ouis, & caseo iuxta canonicã mensuram vti poterit. Finito primo anno & dimidio, corporis & sanguinis Domini, ne indurescat, particeps fiat, & ad pacem veniat; psalmos cum fratribus in choro ᵒ vltimus canat; ad cornu altaris non accedat; iuxta beati Clementis vocem ᵖ, minora gerat officia. Deinde vero vsque ad expletionem septimi anni, omni quidẽ tempore, exceptis paschalibus diebus, tres legitimas ᵠ ferias in vnaquaque hebdomada in pane & aqua ieiunet. Expleto ʳ septimo anni circulo, si sui confratres, apud quos pænituit, eius condignam pænitentiam conlaudauerint; episcopus in pristinum honorem, iuxta beati Calixti Papæ auctoritatem, eum reuocare poterit. Sane sciendum est, quòd secundam feriam vnum psalterium canendo, aut vnum denarium ˢ pauperibus dando (si opus † est) redime-

† al. etiam. † al. sanguine. Epist. 2. Epist. 2. † operari⁹] Poly.

g ¶ *Presbyter.*] Hoc c. intelligunt quidam de dispensatione: alij de iure: q̃a ep̃s post peractam pænitentiã tenetur dispensare: arg. 50. dis. domino sancto. & c. vt constitueretur. vnde dicunt hodie pro fornicatione neminẽ deponendum, nisi in ea perduret. & ideo q̃a hodie fragiliora sunt corpora nostra quàm olim erant. 34. dist. fraternitatis. licet eadẽ ratione debes dicere de quolibet crimine, vt j. eo. cap. versi. eadẽ quoque. & not. s. prox. dis. cap. Maximianus.
h ¶ *Aposto lorum.*] Hic conciliũ dispensat contra Apostolum in pœnis, vt s. distin. proxi. presbyter. sic s. 34. dis. cognoscamus. &c. lector.
i ¶ *Auctoritatem.*] Hãc nõ habemus in corpore canonũ B. Siluestri.
k ¶ *Decem annis.*] Alibi dicitur, ꝙ sacerdoti pro fornicatione imponitur pœna xij. annorum, & episcopo xv. 30. q. 1. si q̃s sacerdos. & c. nõ debet. alibi vij. vt 33. q. 2. hoc ipsum. Sed varietas delicti inducit varietatẽ pœnæ: scilicet cum fornicatio est simplex, vel ĩcestuosa, poterit sacerdos mitigare pœnã pro quantitate criminis, & qualitate personæ. 26. q. 7. tempora.
l ¶ *In vesperam.*] Nam ea hora debent comedere ieiunantes. de consecra. dist. 1. solent.
m ¶ *Pænitere.*] s. dist. proxi. si q̃s episcopus. cõtra & 28. dis. presbyter. contra. Sed expone publice, id est solenniter.
n ¶ *Sagimine.*] Arg. quòd licet comedere de sagimine illis diebus quibus oua & caseum licet comedere. 4. dist. denique.
o ¶ *In choro.*] vt ibi ministret.
p ¶ *Vocem.*] quam non habemus in hoc corpore.
q ¶ *Tres legitimas ferias.*] scilicet 2. & 4. & 6. feriam, vt j. eod. innuitur. de conse. dist. 3. ieiunia. & 22. q. 5. cap. 1.
r ¶ *Expleto.*] Ergo reconciliandus est quis peracta parte pænitẽtię: etsi tota finita non sit, vt 12. q. 2. de viro. extra de fur. ex litteris.
s ¶ *Denarium.*] Et ita potest dare denariũ pro ieiunio, q̃d spirituale est: nec tamen simoniã committit: quia cũ Deo intelligitur contrahere: sicut nec lex Iulia de ambitu locũ habet in Romana ciuitate: 2 imo spirituale daṫ hic tantũ, scilicet eleemosyna pro spirituali. bene facit ad hoc q̃a sicut ære peccatorũ iste se vẽdidit, vt 15. q. 1. non est ꝙ cuiquã. ita & pecunia sua se redimat. de pæn. dist. 1. medicina. Et est arg. pro cõmutatione pœnæ. 36. q. 1. de rap. Nũq̃d autẽ potest hic ieiunare per aliũ? q̃d videtur 3: quia denarium põt dare vt se redimat à ieiunio: ergo multo fortius ꝑ alterius ieiuniũ potest liberari. Itẽ quia ieiuniũ viui liberat mortuũ, vt 13. q. 2. animæ. de pæn. dist. 6. c. 1. quod cõcedo si per propinquã personã ieiunet.

Fornicationis causa hodie nemo est deponendus.

Conciliũ contra Apostolum dispensat.

Sacerdotis fornicarij pænitẽtia.

Ieiunantes in vespera comedere debent.

Sagimen & lardum die veneris comedere licet.

Feriæ legitimæ sunt tres.

2 Adde nec etiã simonia not. gl. & Bart. in l. at bari⁹. ff. de offi. præt. & in l. . . gl. 1. ff. ad le. Iu. de ambi.

ieiunari põt per alium.

3 Ad hoc facit quia liberaṫ q̃s iurãdo per aliũ, vt not. 63. dist. tibi. arg. contra extra de offi. deleg. c. fi. cũ similibus. Archid.

Cõsuetudo antiq. nõ excusat.

Præsumitur ex præsentibus circa futura.

Pænitētia imposita auctoritate propria mutari non potest.

net. & debet iste denarius esse talis, q non euincatur ab eo cui donatur: alias nō cōtingeret liberatio, vt C. de sent. & ĩter. libera. ff. de leg. 3. qui concubinā. §. si hæres. quia nō intelligitur datū qđ euinci potest, vt ibi dicitur: arg. 14. q. 5. immolans. Sed nūquid pænitens sua auctoritate potest hanc cōmutationem facere? Dicunt quidā q sic [1]: quod non cōcedo in pænitentia imposita ab homine [2], vt extra de vo. & vo. redemp. ex multa. in fi. Ioan. Sed certe qđ hic dicitur de denario, auctoritate huius canonis facere potest pænitens: nec decret. illa in aliquo cōtradicit. Bart.

a ¶ *Redimere.*] Arg. ea quæ facere tenemur, alia æquiualentia faciēdo posse recōpensari: & ita cōmutationē pœnarum posse fieri: arg. 36. q. 1. de raptoribus. dist. 12. nō cogāt. ꝯ. 1. q. 1. nullus eps 2.

b ¶ *Sextam feriam.*] Ergo quartam posset redimere. quod enim de vna negatur, de alia concedi videtur. 25. dist. qualis.

c ¶ *Eadem.*] non tamē eadem dispensatio est in omnibus: quia in aliquibus prohibetur. 50. distin. miror.

cum illa verba dixit in ægritudine, vt ff. de condi. instit. quidam. & extra de succes. ab intesta. c. fina. Sed quid dices, si qs vult me interficere nisi dem ei pecuniā; numquid teneor ei dare vt me liberē à morte? ita videtur, per hoc quod hic dicitur, & 86. dist. non satis. in princ. Dicunt tamē quidā, solos prælatos ad hoc teneri, vt 12. q. 2.

[1] Adde bonum text. in l. plerūq; ff. de iure do. & in l. 2. ff. de li. le.

[2] Videtur innuere q sit secus in ieiunijs indictis ab ecclesia. Sed potest dici secundū Inn. q licet ieiunia indicta ab ecclesia non debeant commutari vel redimi sine causa: tamē ea possunt mutari: sic vt ieiuniū festi quod est in die lunæ fiat in sabbato. & dicit q in quibusdā locis Franciæ scilicet vbi sunt ecclesiæ sācti Quītini nō ieiunāt in vigilia oīum sanctorū, sed tertia pcedenti die secundū Lano. Archid.

re [a] poterit. Finitis autem septem annis, deinde vsque ad finem decimi anni, sextam feriam [b] (nulla interueniente redemptione) obseruet in pane & aqua. Eadem [c] quoque pænitentia erit sacerdoti, de omnibus alijs peccatis, & criminibus, quæ eum in depositionem inducunt. Neque hoc cuilibet videatur onerosum; si sacerdos post lapsum, digne, vt supra dictum est, pænitens, ad pristinos redeat honores.

a ¶ Et caseo.] *In vulgatis sequebatur,* vtatur: *quæ vox sublata est auctoritate omnium fere exemplariū Gratiani manuscriptorū, & Polycarpi, & libri manuscripti in superiore notatione indicati.*

DISTINCTIO LXXXIII.

PRouidendum [d] quoque est, ne is, qui ad ordinandum eligitur, & si à proprio vitio videatur alienus, consentiendo alienis inquinetur. Vt enim Symmachus Papa ait; non est grandis differentia, an lethum inferas [e], an admittas. Mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc, cum possit, non excludit. — In libello Ennodij.

Hinc Gregorius VII. ait in reg. lib. 6. c. 12. Romanæ synodi celebratæ Anno Domini 1080. *al.* 1078.

¶ Suspendatur episcopus ab officio, clericorum suorum fornicationi consentiens. C. I.

SI quis episcopus fornicationem presbyterorum, diaconorum subdiaconorū [α], vel crimen incestus in sua parochia, pretio [f] interueniente, vel precibus consenserit, vel commissum, sibique compertum auctoritate officij sui non impugnauerit; ab officio suspēdatur [g]. — Ans. l. 6. c. 177.

α ¶ Subdiaconorum.] *Additum hoc est ex originali, & Anselmo; quemadmodum & paulo post verba illa,* sibique compertum. *Notum autem est à tempore Gregorij primi subdiaconos eadem lege continentiæ, qua presbyteros, adstrictos fuisse.*

Item Gregorius prima parte pastoralis, c. 2.

¶ Maxime ecclesiam lędit, qui sub nomine sanctitatis delinquit. C. II.

NEmo quippe in ecclesia nocet amplius, quàm qui peruerse agens nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc nemo redarguere [h] præsumit; & in exemplum culpa vehementer extenditur [i]; quando pro reuerentia ordinis, peccator honoratur. Episcopus [β] itaque, qui talium crimina non corrigit [k], magis dicendus est canis impudicus, quàm episcopus. — Poly. l. 4. tit. 31. Burc. l. 1. c. 209. Iuo p. 5. c. 323. — Burc. l. 1. c. 203. Iuo p. 5. c. 317. ex Gregorio.

β ¶ Episcopus.] *Hæc non sunt ibi apud B. Gregorium. Similia citantur infra 2. q. 7. c. qui nec regiminis, ex Augustino (cui etiā reliqua huius capitis āntea tribuebantur) & ex eodem à Burchardo, & Iuone citantur. Ceterum ijdem collectores, Burchardus quidem lib. 1. c. 13. Iuo autem parte 5. c. 67. referunt aliqua ex Origene, quæ cum his aliquantulum conueniunt.*

PRouidendū.] Hæc dist. diuiditur in duas partes: in quarū prima punit negligentes platos, & qui gaudent adulationibus: & hoc pbat per 7. auctorit. Secūda ibi, *Quāquā*. Io. de Fāt. CASVS. Hucusque tractauit Gratianus, q oportet prælatū esse sine crimine, qđ in faciēdo consistit. sed qa cōsentiens malo aliorum dicitur cōmittere crimen; ideo subiungit hanc 83. distin. in qua ostendit, q prælatus ēt consentire non debet peccatis alienis: quia parum differt vtrū quis homicidium committat propria manu, vel facienti consentiat: quia mortem probatur inferre, qui hanc cum potest non excludit.

d ¶ *Prouidendum.*] In duabus superioribus distinctionibus tractauit magister, q ordinandus debet esse sine crimine proprio. In hac distinctione ostendit, q non debet alienis criminibus consentire.

e ¶ *Inferas.*] Simile est ĩ. 86. dist. pasce. & extra de sent. excommu. quantæ. & patet hic, q medicus gratis tenetur curare pauperem infirmū: quia plus debet valere apud eū vita illius, quàm propria pecunia, vt 86. dist. non satis. Sed quid si infirmus diues est, & nihil vult dare medico: numquid gratis tenetur eū curare? Videtur q non: cum nemo de suo cogatur facere beneficiū, vt 10. q. 2. præcarie. cum etiam medicus licite potest recipere mercedē [3], vt 14. q. 5. non sane. Dico q tenetur eum curare suis impensis [4]: & si cōualuerit, repetat expensas: quia vtiliter gessit negotiū eius, vt ff. de negot. gest. Pōponius. etiā si moriatur æger, pōt petere impēsas: qa sufficit si vtiliter cœpit gerere, licet euentus non sit secutus, vt ff. eo. tit. sed an vltro. ff. de offi. præsid. illicitas. §. sicuti. nec potest ei obijci, quòd causa pietatis fecerit sumptus illos: nisi esset propinquus infirmo [5], vt C. e. alimenta. Sed quid si infirmus prohibet ne aliquæ medicinæ dentur ei? tunc dicunt quidam, quòd medicus nullam habet actionem, vt C. de nego. gest. l. vlti. Sed dico quòd eū inuitum potest curare: sicut inuitum posset extrahere de domo ruitura. 23. q. 4. ipsa pietas. Inuito enim potest conferri beneficiū, vt 45. dist. & qui emendat [6]. imo præsumo ipsum fuisse furiosum, 2. gloria. & 16. q. 1. c. vlti. Alij dicunt, quòd quilibet tenetur redimere vitam alterius. Vtrum autem quilibet teneatur defendere alium, dixi 23. q. 3. non inferenda.

[3] De hoc not. 1. q. 1. qui studet. ibi videas.

[4] Adde argu. ad hoc bonū in l. non tantū. ff. de app. & ff. de reli. & sump. fu. l. at si quis. §. Labeo.

[5] Si est coniuncta persona videtur donasse, nisi protestetur: secus si esset extraneus in funere. eodē modo distinguitur ff. de relig. & sum. fu. si quis. §. sed interdum. Archid.

[6] Adde ad hoc not. in l. soluendo. in gl. 2. ff. de ne. gest. & in l. solutioné. ff. de sol u.

SI quis episcopus.] CASVS. Quidam episcopi pretio interueniente vel precibus consentiebant clericis suæ diœcesis in fornicatione stare vel incestu: & eos non puniebant. Quæsitum fuit à Gregorio quam pœnam pati debeant? Et respondet quòd suspendi debent ab officio & beneficio.

f ¶ *Pretio.*] De hac materia inuenies 16. q. 7. decimas. & 1. q. 1. c. vlt. & cap. nullus episcopus. ĩ. 23. q. 4. c. si is qui. & cap. si illic.

g ¶ *Suspendatur.*] idest deponatur. 1. q. 3. si quis episcopus. aliàs esset contra 11. q. 3. Teugualdum.

ADDITIO. Vel dic quòd ponit pœnam solius consensus secundum L. cuius etiam fuerant verba quæ præcedunt. De hoc legitur & not. s. 32. dist. eos. in fi. ibi videas.

NEmo.] CASVS. Dicitur hic, quòd nemo magis in ecclesia nocet quàm prælatus delinquens: quia nullus audet eum redarguere propter ordinis reuerentiam: & alij sumunt ab eo exemplum delinquendi: & ideo episcopus qui tales non corrigit, magis dicendus est canis impudicus quàm episcopus.

h ¶ *Redarguere.*] s. dist. 40. si Papa. 6. q. 1. oues. quia vult magis placere silendo, quàm displicere redarguendo.

i ¶ *Extenditur.*] Delicta enim maiorum trahuntur ab alijs in exemplum, vt 11. q. 3. præcipue. — Delicta mai[orum] alios corrup[it].

k ¶ *Non corrigit.*] cum est clamor de talib⁹. extra de si. licet Heli.

Error.]

Error.] Casus. Dicitur hic, ꝙ si possum resistere errantibus, & perturbare peruersos, & negligo: mala eorum videor approbare per consensum: & socius criminis sum, cum manifesto facinori non obuiem. Sequentia autem duo cap. plana sunt.
a Cum possis.] Ex officio. hoc enim intelligunt quidam de prælato.

in fin. ff. de ijs qui no. infa. quid ergo. §. 1.
SICVT AVTEM. Casus. Hucusque ostendit ꝙ aliqs peccatis alienis consentire non debet. Nunc vero ostendit, ꝙ laudibus malorum aliquis gloriari non debet, nec gratulari.
Nihil.] Casus. Quidam prælati gloriabantur laudibus malorum. Sed dicit Anacletus, ꝙ ex hoc facto maxima pernicies oritur circa subiectos. qa prælatus qui laudibus gloriatur, timet corrigere delinquentes: & sicut nouerca odit priuignum, ita negligētia correctiōē & disciplinā

Item Innocentius.

¶ Qui non resistit erroribus, consentit. C. III.

Deusdedit p. 2. Eleuterius Papa ad Galliæ prouincias, & orientales in epi. ad Iulium, & Aegyptij in epist. ad Felicem II.

ERror, cui non resistitur, approbatur; & veritas, cum minime defensatur, opprimitur. Negligere quippe, cum possis [a] deturbare peruersos, nihil aliud est, quàm fouere. Nec caret scrupulo societatis [b] occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare.

Item Pius, epist. 1. ad omnes Christifideles.

¶ Non prodest suo errore non pollui, qui alieno consentit. C. IIII.

QVid enim prodest illi suo errore non pollui [c], qui [d] consensum [e] præstat erranti?

Item Gregorius [α].

¶ Qui non occurrit, consentit erranti. C. V.

Poly. l. 4. tit. 31.

COnsentire videtur erranti, qui ad resecanda, quæ corrigi [f] debent, non occurrit [g]:

α ¶ Gregorius.] *In epistolis impressis Beati Gregorij non habetur. Verum libro 7. epist. 117. Syagrio episcopo Augustudunensi post ea verba,* qui non restiterit, *in regesto manuscripto peruetusto & in Polycarpo, vbi ipsa epistola integra refertur, hæc sequuntur.* Nam consentire videtur erranti, qui corrigenda, vt resecari debeant, non occurrit. Quia vero, &c.

Sicut autem aliorum vitia palpare non debet, ita nec malorum laudibus delectari. Vnde Anacletus Papa, epist. 1. episcopis omnibus.

¶ Miserrimus est episcopus, qui malorum laudibus gloriatur. C. VI.

Ansl. l. 6. c. 154. Iuo p. 5. c. 237. in fine.

NIhil illo est pastore miserius, qui luporum [h] laudibus gloriatur. Quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ouibus magna pernicies. Nullus ergo pastorum, placere [i] lupis, & gregibus ouium potest. Perdit enim labiorum [k] [β] memoriam mens terrenis obligata [l] carceribus. Sicut † artium in suo quoque opere inuenitur mater instantia; ita nouerca eruditionis est negligentia [m]:

† al. Sicut autem

β ¶ Labiorum.] *In epistola Anacleti legitur,* laboris: *apud Anselmum, & in vno ex vetustis codicibus Gratiani,* laborum; *vnde potuit irrepsisse mendum: quod tamen ob glossam non est sublatū,*

2 *Quamquam sacerdotem tam à suis, quàm ab alienis criminibus oportet esse immunem; tamen si aliorsum sese habuerit, non ideo verba suæ prædicationis debent contemni. Sicut enim Hieronymus ait, vt lixiuium per cinerem humidum fluens lauat, & non lauatur; ita bona doctrina per malū doctorem, animas credentium lauat à sordibus peccatorum.*

Burc. l. 1. c. 204. ex dictis Hiero. Iuo p. 5. c. 318.

DISTINCTIO LXXXIIII.

1 p.

SOlicitum [n] quoque, & vigilantem oportet esse episcopum circa defensionem pauperum, releuationem oppressorum, tuitionem monasteriorum. Quod si facere neglexerit, aspere corripiendus est. Vnde Gregorius Anthemio subdiacono Campaniæ, lib. XI. epist. 29.

¶ Corripiatur episcopus, qui circa officium suum negligens extiterit. C. I.

PEruenit ad nos, fratrem, & coepiscopum nostrum Paschasium ita desidē, negligentēque in cunctis existere; vt in nullo, quia est episco-

h Luporum.] idest laicorum [1]: qui quandoque dicuntur oues, vt 2. q. 7. oues.
i Placere.] sic 21. q. 1. cap. 1. simile extra de cleri. coniug. c. diuersis simile. ff. de oper. liber. duorum.
k Labiorum.] idest, prædicandi: vel etiam redarguendi.
l Obligata.] si. infra, 8. q. 2. c. vlti. & c. dilectissimi.
m Negligentia.] supra 38. dist. ignorantia.

[1] Scilicet malorum: lupi sunt qui in ecclesia esse videntur cū non sint, & cū possunt nos infestant. de cōse. dis. 4. quomodo. ver. nō ob aliud. in fi. secundum Lau.

QVAMQVAM. Hæc est secunda pars huius dist. in qua dicit, ꝙ licet mali sacerdotes sint culpandi: tamē nō despiciēdi. Io. de Fā.
Additio. Et nota, hic malum prælatū lixiuio cōparari: alibi lapideo canali, vt in prædic. cap. si fuerit. Alibi monetario. 1. q. 1. qđ quidam. & vide qđ dixi. 44. dist. cap. 1 & in summa. & dic, lauat, scilicet cōditionaliter, secundum Hug.
Casus. Dictum est supra, ꝙ prælatus debet esse immunis à suis peccatis & alienis. sed quamuis sit peccator, non tamen eius doctrina debet contemni: qa sicut lixiuium per cinerem fluens lauat sordes, & non lauatur: sic doctrina per malum sacerdotē ministrata lauat auditores à sorde delictorum.

SOlicitum.] Hæc dist. diuidit in quattuor partes: in quarū prima reprehēdit desides epos, & hoc per duo c. Secunda ibi, Quod autem. Tertia ibi, Similiter. Quarta ibi, Presbyterorū. Io. de Fā.
Casus. Supra ostensum est, ꝙ prælatus debet esse sine crimine. Nunc vero supponit 84. dist. in qua ostendit Grat. ꝙ prælatus debet habere solicitudinē circa subiectos. Et habet hæc dist. 4. articulos. In primo dicitur, ꝙ eps debet esse solicitus circa tuitionē pauperū & monasteriorū. In secundo agitur de mūditia sacerdotū. In tertio, ꝙ eps debet esse monogam⁹. In quarto vnde dicať p̄sbyter.
n Solicitum.] Tria c. apostolicæ regulę hic breuiter tangit, ꝙ eps debet esse prudens [2], continens, monogamus.
Peruenit ad nos.] Casus. Paschasius episcopus in duobus delinque-

[2] Prudentia consistit in scientia litterarū: sed nō videtur esse astutus qui in his debet agere peruigil nō est, & solicitus: & ita patet ꝙ ēē solicitū refertur ad esse prudentē secundum Hug.

lato. arg. 23. q. 4. ita plane. Sed H. de quolibet. 24. q. 3. tā sacerdotes.
b Societatis.] Improprie sumitur hoc nomen societatis: qa in honestarū rerū societas nulla est. ff. pro socio. nec prætermittendum.
c Quid enim.] Non pollui.] directæ. nam occasione alterius bene polluitur si ei consenserit.
d Qui.] infra 22. q. 5. si quis.
e Consensum] De triplici cōsensu dicitur 2. q. 1. notum. in fi.
f Consentire videtur.] Corrigi.] ī. 11. q. 3. qui consentit. ī. 23. q. 3 ostendit. & 24. q. 3. qui aliorum.
g Non occurrit.] si. ff. de iure pat. adigere. ff. de noxa. si seruus.

delinquebat.ſ.ꝙ nō curabat defendere monaſteria & pauperes & oppreſſos:& præterea cōſilia ſapientū audire nolebat. Scribit ergo Greg. Anthemio ſubdiacono reprehendēdo eū, ꝙ talia pmittebat, & mandat ei, vt eū corrigat corā alijs epis, vel corā qbuſdā de nobilibus ſubiectis, ꝙ ſi ſe nō corrigat, Romā eſt tranſmittendus: vbi ſaltē diſcat qualē cōueniat eſſe ſacerdotē, vel prælatū eccleſiaſticū.

a ¶ *Pauperes.*] quorū curā nō per ſe, ſed per archipresbyterū vel archidiaconū gerere debet, vt ꝭ.88.diſtin. epſ gubernationem.

b ¶ *Conſilia.*] Vnde Augu. dicit, ꝙ à puero nondū anniculo paratus eſt doceri, vt 24.q.3. ſi habes. aliàs ſtultus eſſe cōuincitur, vt 22. diſt. de Conſtantinopolitana. Qui enim bono conſilio nō acquieſcit, amittere debet dignitatem: exēplo Roboam, qui ſenioribus non acquieuit. 7.q.1. denique. vel ad inſtar vxoris Loth, quæ cōuerſa eſt in ſtatuā ſalis, & dicit lex, ꝙ ea firmitate nitū tur, quæ cōſilio gerūt. C. de repud. l.3. cū etiā conſilio clericorū debeat epiſcopus diſponere de rebus eccleſiæ. extra de ijs quæ fi. à p̄la. ſine cōſe. cap. nouit. & iſte non excuſat qñ potuit ſcire. ſed noluit [1]. 38.diſt. qui ea. nec iudici licet deuiare à reſponſis prudentum. inſtit. de iure nat. §. reſpōſa. & dicit lex ꝙ tūc nō prodeſt alicui ignorātia, qñ potuit ſcire p ſe vel p aliū. ff. de bon. poſſ. in bonorū. ff. de iuris & facti ign. regula.

c ¶ *Sapientum.*] prima q.1. eſtote.

d ¶ *Ab altero.*] ſupra, diſt. 38. c. vlti.

e ¶ *Poſsit.*] Nā omne artificiū, &c. ff. de leg. 3. ſeruis legatis. §. ornatricibus.

f ¶ *Diſtuliſti.*] Hoc ideo, quia iſte erat legatus iſtius prouinciæ.

g ¶ *Sacerdotalis.*] ideſt, epiſcopalis.

Doctrina eſt ab omnibus accipienda.

Conſilio bono eſt acquieſcēdū.

[1] Ad hoc 37. diſ. §. vlt. c. non oīs.

Ignorantia non excuſat illum q ſcire potuit per ſe, vel per aliū.

qua probat duabus auctoritatibus, quòd diaconi, presbyteri, & ſubdiaconi, debent eſſe caſti. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra in 82. diſt. oſtenſum eſt de munditia ſacerdotum & diaconorum. Nunc vero dicit idem eſſe intelligendum de ſubdiaconis. & eſt iſte ſecundus articulus.

Cum

pus, agnoſcatur: adeo vt neque eccleſia ipſius, neque monaſteria, ſiue filij eccleſiæ, vel oppreſſi pauperes † [a] eius erga ſe dilectionis ſtudium ſentiant; nec aliquam ſupplicantibus ſibi † in quibus iuſtum eſt, opem defenſionis accōmodet; & (quod adhuc dici eſt grauius) conſilia [b] ſapientum [c], & recta ſuadentium nulla patiatur ratione ſuſcipere, vt quod per ſe nequit attendere, ab altero [d] ſaltem poſſit [e] addiſcere. *& infra.* ¶ Quod ſi ita eſt, nō ſine culpa tua eſſe cognoſcas, qui eum obiurgare, atque coercere, vt dignum eſt, diſtuliſti [f]. Quia ergo hoc totum non ſolum ipſum reprobat, ſed etiam ad ſacerdotalis [g] officij pertinere probatur opprobrium; volumus, vt eum coram alijs ſacerdotibus, & † quibuſdam de filijs ſuis nobilibus conteſtari pro hac re debeas, & hortari. Si vero (quod non credimus) poſt hanc adhortationem noſtram ſolito adhuc more negligens eſſe tentauerit; ad nos eſt modis omnibus tranſmittēdus, vt hic poſitus diſcere [h] poſſit, quid, vel qualiter ſecundum Dei timorem [i] agere conueniat ſacerdotem.

† al. vel pauperes † his] orig.

paulo plenius apud B. Greg.

† vel] orig. Ibidē paulo inferius.

Item ad eundem eodem lib. epiſt. 33.

¶ De eodem. C. II.

NVntiatum eſt nobis Campaniæ epiſcopos ita negligentes exiſtere, vt immemores honoris ſui, neque erga eccleſias, neque erga filios ſuos paternæ vigilantiæ curam exhibeant, vel monaſteriorum ſolicitudinem gerant, ſeu in oppreſſorum, & pauperum ſe tuitionem impendant. Ideo hac tibi auctoritate præcipimus, vt eis à † te conuocatis, ex noſtro illos mandato diſtricte commoneas; quatenus deſides vlterius eſſe non debeant: ſed ſacerdotalem ſe habere zelum, & ſolicitudinem opere doceant; atque ita in his, quæ eos iuſte ſecundum Deum agere conuenit, vigilantes [k] exiſtant, vt nullum nos de eis denuo murmur exaſperet. Si quem vero eorum poſt hæc negligentem eſſe cognoueris; ad nos eum ſine aliqua excuſatione [l] tranſmitte: vt quàm ſit graue, nolle ab his, quæ reprehenſibilia, & valde vituperanda ſunt, corrigi; regulari in ſe valeat [m] diſtrictione ſentire.

† al. ad

2 *Quod autem de munditia caſtitatis ſacerdotibus imperatur, hoc etiam de quibuslibet altari ſeruientibus intelligendum eſt.*

Vnde in Carthaginenſi concilio 2. c. 2. Aurelius epiſcopus dixiſſe legitur.

In Carthag. codicis canon. c.3. & 4.

¶ Qui ſacramentis diuinis inſeruiunt, continentiam in omnibus ſeruent. C. III.

CVm in præterito [n] concilio de continentiæ, & caſtitatis moderamine tractaretur, gradus iſti tres conſcriptione † quadam caſtitati per conſecrationes annexi ſunt. Epiſcopos, inquam, presbyteros, & diaconos ita placuit, vt condecet ſacroſanctos antiſtites, & Dei ſacerdotes, necnon & leuitas, vel qui ſacramentis [o] diuinis inſeruiunt, continentes eſſe in omnibus; quo poſſint ſimpliciter, quod à Deo poſtulant, impetrare: vt quod Apoſtoli docuerunt [4],

† al. conſtrictione caſtitatis per diſt. 31. epos.

diſt. 31. c. aliter.

ADDITIO. Hoc ideo vt magis verecundetur. H. & hoc ſi publicè peccauit. 45. diſt. ſed illud. aliàs ſecus, vt in gl. ſeq. alleg. 15.q.5.c.1. ſm Io. de Fan.

h ¶ *Diſcere.*] 15.q.5.c.1.

i ¶ *Dei timorem.*] 28. diſt. quia ſunt.

NVntiatum.] CASVS. Epiſcopi Campaniæ negligentes erāt circa eccleſias & monaſteria, & circa pauperes & oppreſſos. Scribit ergo Greg. Anthemio ſubdiacono, vt epos in vnū cōuocet: & eos ſuper his rebus ita corrigat & emendet, ꝙ de cetero apud Papā querela iterari nō poſsit. ꝙ ſi negligētes fuerint, Romā trāſmittāt, vt ibi p diſtrictionē ſentiāt q̃ graue ſit à prauis nō corrigi.

k ¶ *Vigilantes.*] Nam vigilantibus ius ciuile ſcriptum eſt. ff. de ijs quæ in frau. credi. pupillus. in fine.

l ¶ *Aliqua excuſatione.*] Ar. in hoc caſu nō licere appellare [2]. Ar. ꝭ. 27.q.1. ſi cuſtos. & c. ſi homo. ar. extra de appel. cū ſit Romana. & c. rep̄henſibilis. dic inſufficiēti, ne ſit ꝯ. extra de offi. deleg. c. ex parte.

m ¶ *In ſe valeat.*] vt ſi ſtultus fuit in culpa, ſapiens ſit in pœna, vt 38. diſt. qui ea. & 27.q.1. ſi cuſtos. & c. ſi homo.

Vigilantibus iura ſcripta ſunt.

[2] Hoc ideo qa videtur appellatio interponi ad malitiā confouendam. ar. C. de offic. præ. præt. ori. l.1. extra de app. ſuggeſtū. & c. ad noſtrā. Sed tu dic excuſatione nō ſufficienti. aliàs ſecus, extra de offic. deleg. ex parte. ſecundū Ioā. de Fan.

QVOD AVTEM. Hæc eſt ſecunda pars huius diſtin. in

CVm in præterito.] Hæc duo cap. intelligit H. & B. de matrimonio non contrahendo in tribus ſacris ordinibus, & in eccleſia orientali. Eſt ergo caſus. In primo concilio Carthaginen. conſtitutum fuit, vt epi, presbyteri, diaconi, & ſubdiaconi abſtinerent à matrimonio contrahendo ſicut à tēpore Apoſtolorū fuit obſeruatum. Poſtea ſecundo fuit cōgregatū concilium ab ipſis epis: & forte alij plures ēt p̄dictā cōſtitutionē cōfirmauerūt, & ap̄pbauerūt.

n ¶ *Cum in præterito.*] Scilicet in primo concilio Carthag. [3] Hoc cap. & ſequens intelligit H. de matrimonio contrahendo, quod ſcilicet non licet presbyteris vel diaconis.

o ¶ *Qui ſacramentis diuinis inſeruiunt.*] ideſt ſubdiaconi. & quod dicit ꝭ. ead. ab vxoribus abſtinendū, dicas de ducendis: & ſecundū hoc ſuppletur hic, quod dicitur in cap. ſeq. in quo non fit mentio de ſubdiaconis, per illud quod habemus 32. diſtin. placuit. in quo ſunt fere eadē verba. & eſt ſimiliter Carthagi. cōcil. & hic dicit H. ꝙ Apoſtoli non inſtituerunt de non vtendo iam contracto: quia ſi Apoſtoli hoc īſtituiſſent, oriētales hoc admiſiſſēt [4]. Alij vero ītelligunt ea de contracto: & quod dicit infra, etiā ab vxoribus, dicūt ante

[3] Quod eſt diſt. placuit. Iterfuit Aug. 16. diſt. c. ſex. ver. ſeptima. ſecundum Io. de Fant.

[4] Videtur eſſe 31. diſt. aliter.

ante legitime sibi copulatis, aut de facto. Nam dicunt, q; ista cap. facta fuerunt ante tempus Gregorii, qui introduxit continentiam ministris. 31. dist. ante triennium. id est subdiaconis: presbyteris vero & diaconis Syricius introduxit. immo dicunt, q; olim sacerdotes poterant contrahere ante Syricium, vnde & Moyses con tra-

e ¶ *Remoueantur.*] s. dist. 81. ministri.
f ¶ *Consuetudinem.*] 32. distinct. cap. placuit. & cap. quoniam in quibusdam.

SIMILITER. Hæc est tertia pars huius distin. in qua probatur, q; nullus bigamus potest esse clericus. Io. de Fant.

de nota. dist. 31. verba Gratiani.

& ipsa seruauit antiquitas a, nos quoque custodiamus. Ab vniuersis episcopis dictum est. Omnibus placet, vt episcopi, presbyteri, & diaconi, vel † qui sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes, etiam ab vxoribus abstineant. Ab omnibus dictum est; Placet, vt in omnibus, & ab omnibus pudicitia custodiatur, qui altario deseruiunt.

† al. &

a ¶ Docuerit.] *In vulgatis codicibus sequebatur, exemplo, quod est sublatū: quia neq; in ipso secundo Carthaginensi, aut impresso, aut manuscripto, neque in vnico codicis canonum, cum quo Græcus canon conuenit, neque in vetustis Gratiani exemplaribus habetur & ex glossa videtur translatum in textum.*

β ¶ Custodiamus.] *In codice canonum cap. 5. vnici Carthaginensis sequuntur hæc*, Faustinus episcopus ecclesiæ Potētinæ, prouinciæ Piceni, Legatus ecclesiæ Romanæ dixit, Placet, vt episcopi, &c. *quæ in recentioribus Coloniensibus conciliorum editionibus adscripta sunt alijs characteribus. Verum in prisca Coloniensi, duabus Parisiensibus, & codicibus Vaticanis legitur, quemadmodum apud Gratianum.*

Item ex concilio Carthaginensi 5. c. 3.

¶ De eodem. C. IIII.

In cod. cā. c. 25. In Africa. c. 37. dis. 32. c. placuit
† al. propria

CVm de quorūdam b clericorum, quamuis erga vxores c proprias, incontinentia referretur; placuit episcopos, & presbyteros, & diaconos d secundum priora † statuta etiam ab vxoribus continere; quod nisi fecerint, ab ecclesiastico remoueantur e officio: ceteros autem clericos ad hoc non cogi; sed secundum vniuscuiusque ecclesiæ consuetudinem f obseruari debere γ.

γ ¶ Debere.] *In codicibus impressis hæc sequebantur,* contra Martinus Papa [si lector viduam duxerit,] vt supra legitur. Sed illud, vbi necessitas; hoc, vbi nulla necessitas vrget. *Quæ sunt expuncta; quia in vetustis codicibus, aut non habentur, aut sunt adscripta in margine.*

3 *Similiter, quòd monogamus episcopus esse iubetur, etiam ad reliquos ordines ecclesiasticos deriuari oportet.*

Vnde Siricius Papa Himerio Tarraconen. episcopo, epist. 1. c. xi.

¶ Laica sit tantum communione contentus clericus viduam, aut secundam ducens vxorem. C. V.

Ans. l. 8. c. 5. Iuo p. 6. c. 51.

QVisquis clericus g, aut viduam h, aut certe secundam coniugem duxerit i, omni ecclesiasticæ dignitatis priuilegio mox nudetur; laica sibi tantum communione concessa. Quam k ita demum poterit possidere l, si nihil postea, propter quod hanc perdat, admittat.

4 *Presbyterorum vero nomen, quamquam à senectute sit sumptum, magis tamen maturitatem m indicat sapientiæ, quàm caniciem corporis.*

Vnde Anacletus ad episcopos Italiæ, epist. 2.

¶ Presbyteri seniores dicuntur non tam ætate, quàm sapientia. C. VI.

Ans. l. 7. c. 96. Burc. l. 2. c. 5. Iuo p. 6. c. 25. Prou. 20.
† al. hic

POrro Moysi præcipitur, vt eligat presbyteros [† id est seniores.] Vnde & in prouerbijs dicitur [Gloria senum canicies], hæc † vero

CASVS. Supra 26. dist. dictum est, q; episcopus debet esse monogamus. Nunc autem dicit Gratia. idem esse seruandum in alijs clericis, & iste est tertius articulus.

QVisquis.] CASVS. Tarraconensis episcopus quæsiuit à Syricio Papa quid debeat fieri de clericis, qui ducunt viduas, vel secūdam vxorem. Et respondet, q; debent deponi, & inter laicos redigi.

g ¶ *Clericus.*] in minoribus ordinibus constitutus, quia de alijs non posset intelligi 1.

h ¶ *Viduam.*] s. distin. 34. lector. contra. Io.

i ¶ *Duxerit.*] & ita nō incidit in canonem qui eum verberauit. & hoc verum erat tēpore Syricii, qui præcessit Innocentium qui edidit illud. 17. q. 4. si quis suadente. Sed quid hodie? H. dicit, q; incidit, quia iste coronā tenetur portare. extra de vit. & hone. cle. clericus. Tu dic, q; vbi contraxerit cum corrupta, vel vidua, statim priuatur omni priuilegio, prout hoc cap. dicit. & c. altercationis, constitu. Grego. x. de big. lib. 6. Si vero cum virgine, tunc est in eius optione, an velit retinere priuilegium, an non. Si vult retinere, portabit coronam, & viuet clericaliter. si non, exuitur omni dignitate & honore clericali, licet quidā cōtradicant Io. hoc hodie corrigit per decre. extra de cle. coniug. Ioan. B. Item patet hic, q; priuilegiū pdit

1 Nam in primo tales contraxissent bigamiā, ordinari nō possent. 51. dist. si qs viduam. 50. dis. non confidat. Archid.

Clericus contrahens cum corrupta perdit omne priuilegium clericale.

traxit. Exponunt ergo Apostoli docuerunt exemplo & opere, & admonitione, secundum Hug. non institutione vel constitutione secundum alios.

a ¶ *Antiquitas.*] à tempore Syricii hic vocat antiquitatem. 82. di stin. plurimos.

CVm de quorumdam.] CASVS. In concilio Carthagin. 6. relatum fuit, q; quidam clerici continentiam non seruabant. & ideo statutum fuit, vt episcopi, presbyteri, diaconi, & subdiaconi abstineant ab vxoribus ducendis; & si duxerint, deponantur. Ceteri autem clerici ad hoc cogi non debent, sed vniuscuiusque ecclesiæ consuetudo debet seruari. sed ego Bartholo. Brixien. satis credo, q; hæc duo cap. intelligi possunt in ecclesia occidentali. & de matrimonio iam contracto, quo vti non debent clerici in sacris ordinibus constituti. Et ita formabis casum vt supradicti non vtantur matrimonio iam contracto promissa iam continentia cū vxoribus, & bene etiam dixit quosdam sic intelligere.

b ¶ *De quorumdam.*] ordo. cum referretur de incontinentia quorumdam clericorum, placuit, &c.

c ¶ *Vxores.*] cum quibus professi erant continentiam seruare.

d ¶ *Et diaconos.*] & subdiaconos. 32. distin. placuit. vbi sunt eadem verba.

per actū ꝓrium, vt extra de cōsti. cū accessissent. & c. cum M.

k ¶ *Quam.*] scilicet communionem.

l ¶ *Possidere.*] arg. incorporalia possideri. de hoc dixi 1. q. 2. nullus 2. & scientia possidetur 2, vt 16. q. 1. reuertimini. immo lex dicit plane, q; ius possidetur. ff. communia præd. l. 2. extra de cau. poss. cum ecclesia. & ita facit ad hoc, q; restitutio communis possit peti vt aliarum rerum.

PRESBYTERORVM. Hæc est iiij. pars dist. in qua dicitur, q; senes presbyteri non vocantur nisi propter sapientiam tantum, non autem propter ætatem. Io. de Fan.

CASVS. Hic est quartus articulus, vbi ostendit, q; licet pbyter dicatur pp senectutē, magis tñ cōgrue dr pp sapientiam.

m ¶ *Maturitatem.*] i. sapiētia, scientia, & moribus. 1. q. 1. vilissimus.

POrro.] CASVS. Anacletus pbat in hoc ca. q; duplici de causa dr presbyter. i. pp ætatē, & hoc ostendit exeplo Moysi; qui cū nō posset sustinere laborē ad populū gubernādū, elegit ex pcepto Dñi lxx. pbyteros, i. seniores Israel, qui cū eo populū gubernarent. Similiter ostendit, q; presbyter vel senior dr pp sapientiā. & hoc probat exēplo Abrahæ, vsq; ad tps cuius, licet homines vixissent nongentis annis & amplius, nullus tñ dictus est presbyter, id est, senior, nisi Abrahā, qui paucioribus annis legitur vixisse.

2 Incorporalia dicuntur quandoque possideri.

3 Et ideo ius eligendi præscribitur quod dic, vt pleneno. Gof. extra de elect. Cū inana. & hic adde quod not. 1. q. 1. nullus episcopus.

a ¶ Sapien-

a Sapientiam.] 35.q.6.cap.2.sic 20.dist.de quibus. ff. de iure immu.semper.ff.de fide instru.l.2.& l.vlt.arg.cōtra.ff.de ędil.edi. præcipiunt ædiles.si.habes extra de elect.cum nobis olim[1].

b Altus.] ante Abraham. Melchisedech enim fuit sacerdos contemporaneus Abrahæ.

stus. Si autē ignoratur an gñaliter intellexit, vel nō: tūc præsumo, ꝙ tm̄ de licitis iurauerit, licet gñaliter iurauerit, vt extra de iureiur. ad nostram. Sed numquid tale iuramentum excludit electum. Non videtur, vt extra de renun. cum inter. in fine. extra de iureiuran. sicut nostris. Nec temerarium iuramentum repellit à beneficio,

[1] Vbi patet ꝙ quis repellitur propter defectū ætatis. Archid.

ADDITIO. Quidam opponūt textui de isto Melchisedech: sed dic ſm Lau. ꝙ nō legimus eum appellatum presbyterum, licet sacerdotem. De hoc ēt not. 63. dist. porro. Archid.

canicies sapientiam[a] designat, de qua scriptum est [Canicies hominum prudentia est.] Cumque nongentos, & amplius annos ab Adam vsque ad Abraham vixisse homines legerimus; nullus alius[b] prius appellatus est presbyter, id est senior, nisi Abraham, qui multo paucioribus vixisse annis conuincitur. Non ergo propter decrepitam senectutem, sed propter sapientiam presbyteri nominantur.

DISTINCTIO LXXXV.

Hospitalitatis.] Hic ponit 85. dist. in qua de hospitalitate tractatur, quam si quis non habuerit, ordinari prohibetur.

Hospitalitas vero vsque adeo episcopis est necessaria, vt si ab ea inueniantur alieni, iure prohibeantur ordinari.

Vnde Gregorius scribit Ioanni episcopo, lib. 12. epistola 6.

Io. Diac. l. 3. c. 11.

Hospitalitatem nesciens non fiat episcopus. C. I.

ARchidiaconum[c †] Florentinum ecclesiæ Anconitanæ, qui ad episcopatum fuerat electus, scripturæ quidem sacræ scientiam habere; sed ita ætatis senio[d] iam confectum accepimus, vt ad regiminis officium non possit assurgere: adijciētes etiam ita illum tenacem[e] existere, vt in domo eius amicus ad charitatem numquam introeat. Rusticus autem diaconus eiusdem ecclesiæ, qui similiter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur; sed, quantū asseritur, psalmos ignorat. Florentium vero diaconum ecclesiæ Rauēnatis, qui ab omnibus[f] electus dicitur, solicitum esse nouimus; sed qualis sit interius, omnino non scimus. Ideoque fraternitas tua vnà cum fratre, & coepiscopo nostro Armenio suprascriptæ ecclesiæ Anconitanæ visitatore illuc festinet accedere, & diligenter de moribus[†] singulorum[g] requirere, si de nullo sibi sunt crimine conscij, quod eos ad hoc officium vetet accedere. Pariter etiam requirendum est, si hoc, quod de præfato archidiacono dictum est, quia numquam amicus domum eius ingressus est, si ita se veritas habeat, & utrum ex necessitate, an ex tenacia[†] talis sit; aut si ita senex est, vt ad regendum non possit assurgere; vel si tactis sacrosanctis[h] Euangelijs (sicut nobis nuntiatum est) iusiurandum præbuerit, numquam se ad episcopatum accedere. Sed & de Rustico diacono, quantos[i] psalmos minus teneat, perscrutandum est. Florentio autem diacono Rauennati, si nullum, sicut diximus, crimē est, quod obsistat, apud episcopum[k] eius agi necesse est, vt ei debeat cessionem cōcedere: non tamen ex nostro mandato, vel dicto; ne contra suam voluntatem[l] eum cedere[†] videatur.

† al. Florentinū, al. Florentium archidiaconum

† al. de vita, & moribus

† al. tenacitate

† al. concedere] in recentioribus editionibus.

CASVS. Vacante ecclesia Anconitana tres fuerunt ibi electi, non temeritate concertātium, sed bono zelo. Primo, archidiaconus eiusdē ecclesiæ, qui dicebatur Florentinus. Secūdo, fuit electus Rusticus diaconus eiusdē ecclesiæ. Tertio, Florentinus diaconus ecclesiæ Rauennatis: sed archidiacono Florētino tria obijciebantur. s. ꝙ erat senex, & nullo modo ad regimen assurgere posset; & ꝙ sic erat tenax, ꝙ in domo sua nūquam amicus ad charitatē intrasset, & quia iurauerat se nūquā fore episcopum. Rustico vero, licet homo vigilans esset, obijciebat, ꝙ psalmodiam ignoraret. Florentinus vero Rauēnatis ecclesiæ diaconus nesciebatur qualis esset, licet solicitus diceretur. Scribit ergo Gre. Ioāni epō, vnà cū epo Armenio Anconitanæ ecclesiæ visitatore, vt īquirāt ista, & primo de archidiacono, & postea de Rustico: qui si inuēti fuerint indigni, confirment tertium, si crimen ei non obsistat, & hoc de voluntate archiepiscopi sui.

c Archidiaconum Florentinum] aliàs Florentinum archidiaconum. proprium nomen, vel quia inde fuit.

d Senio.] ecce ꝙ senectus impedit promouendum, sed nō deijcit promotum, vt 7.q.1. petisti. extra de renuntia. litteras.

e Ita tenacem.] nota, ꝙ auaritia impedit promouendum, vt 42. dist. §.1.[2] nā domus clerici erit omnibus cōis. 16.q.1. quoniam.

f Qui ab omnibus.] id est, à maiori parte capituli. Vel dic, quòd hic plures simul fuerunt electi, vt si quis reprobaretur, alter assumeretur, vt 61. dist. studij. & 56. dist. apostolica.

g Singulorum.] item hic patet. ꝙ primo examinantur electi de propria ecclesia, q̄ de extranea: & satis patet hic, ꝙ licet extraneus electus sit à maiori parte, ꝙ tñ præfertur ille, qui est de gremio ecclesiæ, vt dixi 61. dist. ca. nullus inuitis. & cap. qd proderit. Item hic prius examinatur archidiaconus tamquam maior, quàm diaconus: qa maiores & seniores semper præferūtur in electione minoribus, vt 74. dist. episcoporum. & 75. dist. cap. vlt.

h Sacrosanctis.] Videtur ergo, quòd pp tale iuramentū aliquis repellitur ab epatu. quare. n. iuberetur de hoc īquiri, si pp hoc nō repelleretur? H. distinguit, si iurans hoc intellexit, ꝙ nollet recipere episcopatum quæcūque necessitas instaret, iuramentū tale nullum fuit: nec tenetur illud seruare, vt 7.q.1. scias. 8.q.1. in scripturis[3]. Sed si alio modo intellexit, venialiter peccauit, qa temere iurauit, vt 22.q.4.§. illicitū. Semper aūt intelligitur iuramentū esse temerariū cū nō iubeat necessitas[4], vt extra de iureiur. & si Christus. Si autē ignoratur ... cio, ut extra de resti. spo. solicite. nec à testimonio, ut extra de testi. intimauit. extra de testi. cog. peruenit. cū pænitētia vnius anni imponatur pro temerario iuramento, vt 22.q.4. qui sacramento. E contra videtur, ꝙ nō possit eligi, vt hic patet: sicut nec eligere potest qui illud iurauit, vt extra quod me. cau. ad aures. Itē quia, etsi esset illicitum, tamen propria auctoritate non potest venire cōtra illud, vt 22.q.4. innocens. extra de elect. venerabilem. Itē quia lex dicit, ꝙ gratia ei facienda est, qui hoc iurauit. s. se ordini nō interfuturum, ut ff. ad municip. Imperatores. non ergo est ius commune. Sol. credo ꝙ possit eligi, dummodo pænituit de tali dicto: qa temerarium iuramentum non irrogat perpetuam infamiam iudicio meo, sed tātum solēne. Io. Ego credo Ioannem bene dicere. B.

i Quantos.] de iure debet totum psalterium scire. 38. dist. omnes. & 23 dist. qui episcopus. extra de electio. cum nobis olim.

k Apud episcopum.] not. ꝙ aliquis ante potest eligi, q̄ postulari à suo epo. 76. dist. dilectionis. & 63. dist. litteras. extra de renunt. post translationem.

l Voluntatem.] argu. episcopum non debere cogi, ut concedat clericum suum sine uoluntate sua. arg. dist. 63. litteras. 76. dist. dilectionis. nam nemo cogitur aliquem à sua potestate liberare. C. de emanci. nec auus. nec cogitur qs inuitus mutare familiam. C. de adop. l. penul. §.1. similiter nec abbas compellendus est monachum suum cōcedere. 1.q.2. quàm pio. & 58. dist. c.1. & 2. ita nec episcopus, in Auth. de sanctis. episcop. §. nullum autem episcopū. Item arg. ꝙ mandatum Papæ sic est interpretandum, vt nulli faciat præiudicium[5], ut 9.q.3. nunc uero. extra de offi. deleg. super eo. 99. dist. ecce. C. de emancip. nec auus.

Senectus impedit promouēdū. Auaritia promouendū impedit.

[2] Adde ad hoc quod le. & no. extra de præbē. cū iamdudū. 16.q.7. & hoc in fin. ver. & arbitror.

Canonicus de gremio præfertur extraneo. Maiores minoribus in electione præferuntur.

Iurans ad episcopatum non accedere, an sit ab episcopatu repellendus.

[3] Ad idē 16. q. 1. §. nos autem. secundum Lau.

[4] Vel dicitur temerarium. i. de re illicita factū, vt no. 22.q.4. diffinitio. Arch.

[5] Scilicet nulli, sic no. l. B. extra de v... olim. ... in fin.

Subditus inuitus nō cogitur.

D octo

D Octorem.] Hæc dist. diuiditur in 8. partes; in quarum prima probat tribus auctoritatib⁹, ꝙ eps & quilibet prælatus debet subditos corrigere benigne: sin autẽ eorũ peccata imputantur illis. Secunda ibi, *Si autem.* Tertia ibi, *In doctrina.* Quarta ibi, *Liberalem.* Quinta ibi,

b ¶ *Inferiorum culpa.*] Nota ꝙ per culpam subditorũ probatur negligentia prælati, vt 18 dist. propter. & cap. peruenit.

c ¶ *Negligentesque.*] Propter negligentiam ergo bene punitur aliquis. de consec. dist. 1. nemo 2. ff. ad leg. Aquil. si seruus. §. si fornicarius. 81. dist. dictum. Ioan.

DISTINCTIO LXXXVI.

a [a] D *Octorem autem* [2] *episcopum oportet esse, ne inferiorum culpæ in eum refundantur, qui docendi officium accepit; quod exequi nescit, vel negligit. Vnde Leo episcopus scribit Aquilegiẽsi episcopo, ep. 3. & 84. seu 86.*

¶ Negligentiæ rectorum imputantur culpę inferiorũ. C. I.

Ans. l.6.c.155.

I Nferiorum culpæ [b] ordinum, ad nullos magis referendæ sunt, quàm ad desides, negligentesque [c] rectores: qui multam sæpe nutriunt pestilentiam, dum austeriorem [*] dissimulant adhibere medicinam.

* ¶ Austeriorem.] *Sic legitur in epistola 84. Verum in epistola tertia eiusdem Leonis legitur,* necessariam. *Reliqua vtrobique eadem sunt.*

Item Leo episcopus Rustico Narbonensi episcopo, epi. 90. seu 92. in princ.

¶ Homines sunt diligendi, peccata odio habenda. C. II.

O Dio habeantur peccata, non homines [d]: corripiantur tumidi, tolerentur infirmi: & quod in peccatis seuerius castigari necesse est, non sæuientis [e] plectatur animo, sed medentis [f].

Item Ioannes VIII.

¶ Qui negligit emendare, quod valet, facientis culpam habet. C. III.

Greg. l.7. reg. ep. 114. indict. 2. Pelagius 2. ep. 3. Eleuterius s. dis. 83. c. error, 2. q. 7. negligere, & 23. q. 3. c. q pôt. Iuo p.6. c.115.

Rom. I.

F Acientis [g] culpam proculdubio habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare [h]. Scriptũ quippe est [Non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiũt facientibus] participes iudicantur. Et libat Domino prospera, qui ab afflictis pellit aduersa. Et negligere, cum possis deturbare peruersos, nihil aliud est, quàm fouere. Nec caret scrupulo consensionis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Et probat odisse se vitia, qui condemnat errantes. Nec relinquit sibi locum deuiandi, qui non pepercerit excedenti. Et primus [i] innocentiæ gradus est odisse nefanda. Et latum pandit delinquentibus aditum, qui iungit cum prauitate consensum. Et nihil prodest alicui nõ puniri proprio, qui puniendus est alieno [k] peccato.

¶ *Caput hoc ex varijs sententijs hinc inde collectis confectum est: quarum prima vsque ad vers.* emendare *sumpta est ex epistola beati Gregorij 114. lib. 7. indict. 2. Theodorico, & Theoberto Regibus Francorum.*

2 *Si autem in corripiendo quis modum excesserit, non à subditis, sed à Domino veniam petat. Vnde Augustinus de vita* [a] *clericorum.*

¶ Veniam à subditis non petat, qui in corripiendo modum excesserit. C. IIII.

Iuo p. 6. c. 384. in ipsis] orig.

Q Vando necessitas disciplinæ, minoribus coercendis dicere vos verba dura [l] compellit; si etiam ipsi † modũ vos excessisse senti-

---

ibi, *In ipsa.* Sexta ibi, *Similiter.* Septima ibi, *Vel percussor.* Octaua ibi, *Prohibetur.* Ioan. de Fant.

CASVS. Repetit hic Gratianus illud cap. apostolicæ regulæ; oportet episcopũ esse doctorem, vt inferiorum culpæ in eum nõ refundatur: quod fieret si nesciret docere, vel negligeret. Et habet hæc 86. dist. 7. articulos. qui in suis locis distinguentur.

a ¶ *Doctorem autem.*] In hac dist. 86. repetit illud capitulum apostolicæ regulæ: oportet episcopum esse doctorem. Hæc autem doctrina debet consistere in disciplina correctionis, & in sermone prædicationis. In disciplina, vt corrigat ex charitate, & cum lenitate: non ex odio: nec modum excedat in correctione. sed si excesserit, veniam non cogitur à subditis postulare. In sermone prædicationis: scilicet vt prædicet scientiam sacræ scripturæ, non humanæ. infra. ead. cum multa. Replicat etiam in hac distinctione capitulum, oportet epm esse hospitalem: sed verbis alijs: scilicet oportet episcopum esse liberalem. Lau.

ADDITIO. vt j. eod. fratrem. cum cap. seq. vsque ad §. similiter. vbi repetit cap. non parcus. sed alio modo in cap. fin. repetit cap. non cupidus. Archidia.

I *Nferiorum culpa.* CASVS. Aquilegien. patriarcha non corrigebat vitia subditorum: vnde Leo ipsum reprehendit, & ostẽdit, ꝙ inferiorum culpæ prælatis negligentibus imputantur: & dum vitia corrigere negligunt, faciunt in populo pestilentiam.

O *Dio.*] CASVS. Dicitur hic, quòd peccatores tumidi sũt corrigendi: & infirmi, qui ex fragilitate peccant, tolerandi. & cum correctio fit, ex charitate fiat, non ex odio.

d ¶ *Non homines.*] 23. quęst. 4. duo ista. j. de pæn. dist. 1. quamobrẽ §. distin. 45. sunt nãq;.

e ¶ *Non sæuientis.*] quia hoc solũ bene agitur, vt vita hominum corrigatur, & c. j. de pæn. dist. 1. importuna. & c. quia diuinitatis. 24. q. 3. cum sancti.

Vitam hominũ corrigi bonũ ẽ.

f ¶ *Sed medẽtis.*] vt 23. q. 5. ꝓdest. est etiã opinio similis in authen. de manda. prin. §. nõ pmittas 2. coll. 3. Laur.

F *Acientis.*] Aliàs incipit, culpam proculdubio facientis.

a Aliàs incipit, ꝙ si delinquẽtes

CASVS. Quidã prælati in proprijs personis nõ delinquebant, sed delinquẽtes corrigere negligebãt: sed dicit Ioã. Papa. Nõ sufficit platos nõ peccare ĩ ꝓpria persona, si delinquentes nõ corrigant: ideo hortatur eos vt sint vigiles circa delinquentes corrigẽdos: ne prælati culpæ delinquentium imputẽtur.

g ¶ *Facientis.*] Hic Io. ligat arenas sine cæmẽto. & idẽ decies dicit. B.

Arenæ nõ sunt sine cæmento ligandæ.

h ¶ *Emendare.*] Culpã habet facientis qui negligit. hoc exaudi post admonitionẽ: arg. 27. q. 1. si custos. nam aliàs esset eadẽ pœna negligẽtiæ & cooperatiõis: qd falsũ ẽ. 1. q. 1 qdqd.

i ¶ *Et primus*] Nã tres sunt innocentiæ grad⁹.

Innocentiæ tres sunt gradus.

23. q. 4 ita plane. primus est, malũ nõ facere: 2s est facientibus non cõsentire. tertius peccantes si põt corrigere. 45. dist. c. tria. & c. duę.

K ¶ *Alieno.*] j. 6. q. 1. qui crimen. in fin. 37. dist. legant. vnde expone, idest, alieno, de consensu alieni peccati. nã regulariter de alieno peccato nullus punitur, saltẽ in alio sęculo. 1 q. 4. iã itaque. & c. crimẽ. & 83. di. qd prodest. & j. ea. qd ꝓdest. 7. q. 1. §. cum aũt. Io.

SI AVTEM. Hæc est secunda pars huius dist. & secundus articulus, vbi dicitur, quòd si prælatus excedat in corrigendo, non debet petere veniam à subditis, sed à domino.

Q *Vando.*] CASVS. Quidam prælati dum ex charitate corrigerent subditos: excesserunt modũ in corrigẽdo. Quæsitũ fuit ab Aug. vtrũ debeât petere veniã à subiectis. Respõdet ꝙ nõ, ne propter nimiã humilitatem prælati vilipendatur à subditis: sed à domino petere debent, qui nouit ꝙ ex benignitate hoc fecerint.

l ¶ *Dura.*] nimium. & tunc peccat prælatus venialiter. 23. q. 4. qui peccat. in fin. sic & qui pauperem exasperat importune petentem. 25. dist. §. criminis. j. 2. q. 7. nos si. contra. Sed illud ex humilitatis lenitate: hoc ex auctoritate platuræ: vel subaudi, illud est casuale & voluntarium: hoc autem regulare & necessariũ. Vbi autẽ prælatus ex odio modũ excessit, debet veniam postulare: quia tenetur iniuriarũ. ff. ad leg. Aquil. quemadmodum. §. magistratus. Ideo autẽ magis parcit prælatis s. in hoc casu, quàm in alijs: quia vix põt quis in cura rei familiaris peccatũ euitare. 25. dist. qualis. Vel hoc exaudi

Prælatus modũ excedens in correctione, an debeat à subditis veniam petere.

tis; non à vobis exigitur, vt ab eis veniam postuletis: ne apud eos [a], quos oportet esse subiectos, dum nimia seruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas [b]. Sed tamen petenda est venia ab omnium Domino, qui nouit etiam eos, quos plus iusto forte corripitis, quanta beneuolentia diligatis [c].

4 ¶ De vita.] *Inter opuscula B. Augustini anno Domini* 1481. *Parmæ impressa, sunt tres sermones de communi vita clericorum; ex quibus in vulgatis tomis operum B. Augustini, tomo decimo referuntur duo sub numero* 52. *&* 53. *ad fratres in eremo. Tertius autem cum epistola* 109. *omnino conuenit; sed quæ in epistola diriguntur ad monachas, in sermone diriguntur ad viros. Ex istis tribus sermonibus de communi vita clericorum multa capita accepit Gratianus (vt suis locis notabitur) & hoc quidem ex tertio.*

3 *In doctrina vero sacræ scripturæ, auctoritatem debet episcopus præferre, non secularium litterarum peritiam ostentare. Non enim episcopalis officij est grammaticam exponere, ne laudes* [d] *Iouis personent ore pontificis. Vnde Gregorius scribit Desiderio episcopo, lib.9.epist.48.*

¶ Sacram scripturam, non grammaticam debet episcopus exponere. C. V.

Burc.l.1.c.97. Iuo p.4.c.161. & p.5.c.199.

CVm multa nobis bona de vestris fuissent studijs nuntiata, ita cordi nostro nata est lætitia, vt negare [e] ea, quæ sibi fraternitas vestra concedenda poposcit, minime valeremus. Sed post hoc peruenit ad nos (quod sine verecundia memorare non possumus) fraternitatem tuam, grammaticam [f] quibusdam exponere. Quam rem ita moleste suscepimus, ac sumus vehementius aspernati, vt ea, quæ prius dicta fuerunt, in gemitum & tristitiam verteremus [g]: quia in vno se ore cũ Iouis laudibus [h] Christi laudes non capiunt [i]. Et quàm graue, nefandumque sit episcopis, canere [k], quod nec laico religioso conueniat, ipse considera.

4 *Liberalem* [l] *quoque necessitatem patientibus sacerdotem esse oportet: aliàs autem vacuum portabit nomen episcopi. Vnde Gregorius scribit, lib.5.epist.29. seu cap.129. Secundino seruo Dei inter cetera.*

¶ Sine liberalitate inane portatur nomen episcopi. C. VI.

FRatrem nostrum Marinianum [m] episcopum verbis, quibus vales, excita: quia obdormisse eum suspicor. *& infra.* ¶ Dic ergo ei, vt cum loco mutet [n] & mentem. Non sibi credat solam lectionem, & orationem sufficere, vt remotus [o] studeat sedere, & de manu minime fructificare: sed largam manum habeat; necessitatem patientibus [p] concurrat; alienam inopiam, suam credat: quia si hæc non habet, vacuum [q] episcopi nomen [r] tenet.

5 *In ipsa autem liberalitate modus adhibendus est rerum, & personarum: rerum, vt non omnia vni, sed singulis quædam præstentur, vt pluribus prodesse possimus; iuxta illud Prophetæ [Dispersit, dedit pauperibus:] personarum, vt primum iustis, deinde peccatoribus: quibus tamen dare prohibemur, non quia homines sunt, sed quia peccatores.*

Psal. 111.

---

exaudi vbi modum ignoranter excessit: quo casu non tenetur. ff. vi bon. rap. l. 2. §. si publicanus. officiatis enim facilius parcitur quàm alijs, vt ibi patet, vt extra de sent. excom. si vero.

a ¶ *Ne apud eos.*] 2.q.7. nos si inc omperenter. contra.

b ¶ *Frangatur auctoritas.*] Augere enim ex ingenio debet dignitatem: quia sæpe nimia familiaritas contemptum generat. ff. de officio præsi. obseruandum. ff. de officio proconsu. ne quidquam. §. circa. quod verum est inter fatuos. ita exponebat Azo, vt ab eo audiui. Ioan. illa ergo auctoritas, Vade pri⁹ recõciliari fratri tuo antequam offeras ad altare: de prælatis nõ intelligitur, nisi quando ex odio procedunt.

Familiaritas nimia parit contemptum.

c ¶ *Diligatis.*] idest, diligere debeatis.

IN DOCTRINA. Hæc est 3. pars dist. & tertius articulus, vbi continetur, ꝙ prælati debent proferre auctoritates diuinæ scripturæ in sua doctrina, & non grammaticã exponere: quia in ore pontificis non bene sonant laudes Iouis.

d ¶ *Ne laudes.*] Iuppiter ex alto periuria ridet amantum.

CVm multa.] CASVS. Multa bona relata sunt Gregor. de episcopo Desiderio: de quibus lætatus est Papa intantum etiam, ꝙ quidquid dignum peteret ab eo, concederet. Postea fuit ei significatum, ꝙ grammaticam suo populo exponeret. propter qđ intantũ Greg. est contristatus, ꝙ totum gaudiũ quod prius habuit, cõuertebatur in luctũ. Scribit ergo ei Grego. & docet ne de cetero talia faciat: qa laudes Iouis cum Christi laudibus non cõueniunt.

e ¶ *Vt negare.*] Arg. ꝙ si subditus honestus est, prælatus eius iustas preces eius debet exaudire. j. 12.q.2. religiosã & 35.q.9. veniã.

Preces iustæ sũt exaudiendæ.

f ¶ *Grammaticam*] Sed quomodo iste exponebat grammaticã populo? quia forte dicebat: cum ego dico homo, intelligatis tã de mare quàm de femina: quia communis generis est. ff. de verb. sig. hominis appellatione. Sed melius dic, quòd grammaticam hic appellat scientiam auctorum. Recitabat enim in ecclesia fabulas Iouis, & eas moraliter exponebat in prædicatione sua [1].

Fabulas poetarũ predicando, moraliter exponere non multũ laudatur.

[1] Et hoc patet ibi, cum laudib⁹ Iouis, &c. Laur.

g ¶ *Verteremus.*] idest, deberemus vertere.

h ¶ *Laudibus.*] j. dist. 37. ca. 1. & 2. c. legimus. & §. cur ergo.

i ¶ *Non capiunt.*] Vnde Ouidius: *Non bene conueniunt, nec in vna sede morantur Maiestas & amor, &c.*

Ouidius.

k ¶ *Canere.*] Laudes Iouis, agmina Christi.

LIBERALEM. Hæc est quarta pars dist. & quartus articulus: vbi dicitur quòd episcopus debet esse liberalis circa egentes: aliàs vanum habet nomen episcopi.

l ¶ *Liberalem.*] Hic §. respicit illum §. prox. j. dist. 85. hospitalitas.

ADDITIO. Et scias, ꝙ hospitalitas dicitur in recipiendo & procurando secum in domo: liberalis est aliàs largus & munificus, licet non hospitetur alios, secundum Hug.

FRatrem nostrũ.] CASVS. Marinianus de monacho factus est episcopus: & nolebat aliud facere, nisi legere & orare, sicut in monasterio consueuit facere: sed de pauperibus & hospitibus nullam curam habebat. Vnde Gregor. scribit Secundo seruo Dei, vt moneat eum, quatenus habeat largam manum, & pauperibus prouideat.

m ¶ *Marinianum.*] iste de monacho factus fuit episcopus: & tota die volebat legere, vt in monasterio faciebat.

n ¶ *Mutet.*] supra dist. 81. valet. j. dist. 100. rationis.

o ¶ *Vt remotus.*] infra dist. 88. episcopus nullam. contra. Sed aliud est nulla necessitate faciente curam rei familiaris suscipere, & lectionum atque orationum studio tepide inhærere (quod ibi interdicitur): aliud in necessitate alijs subuenire: & propter proximos contemplationis studium temperare: quod hic præcipitur.

p ¶ *Patientibus.*] magis tamen religiosis succurrat. 16.q.1.c. vlti.

q ¶ *Vacuum.*] quo ad etymologiam: quia non est superintendens. 8.q.1. qui episcopatum.

Episcopus superintendens.

r ¶ *Nomen*] immo & nomine & re priuandus est, vt 88. dist. quæ ipsis. 68. dist. chorepiscopi [2].

IN IPSA. Hæc est quinta pars distin. in qua dicitur, quòd episcopus non debet dare histrionibus, nec venatoribus, nec meretricibus: nisi forsan in summa necessitate intuitu naturæ. & hoc probat x. auctoritatibus. Ioan. de Fan.

CA

CASVS. Hic est quintus articulus, vbi docetur, ꝙ in liberalitate habendus est modus rerũ & personarum. Rerum, vt non omnia dentur vni, sed singulis diuidant, qđ probatur auctoritate psalmi. Personarum, vt primo iustis subueniamus, postea peccatoribus, quibus debemus subuenire in eo, ꝙ sunt homines, & non in eo, ꝙ sunt peccatores: quod per sequentia probat.

¶ *Prohibemur.*] aliter debemus.

Vnde Augustinus tract. 100. *ad c.* 16. *Ioannis.*

¶ Immane peccatum est res suas donare histrionibus. C. VII.

Iuo p. 11. c. 84.

DOnare res suas histrionibus[a] vitium est immane, non virtus. Et scitis de talibus[b] quàm sit frequens fama cum laude: quia sicut scriptum est, [laudatur peccator[c] in desiderijs animæ suæ; & qui iniqua gerit, benedicitur.]

Psal. 9.

Idem in ps. 102. *ad versi.* [*Faciens misericordias.*]

¶ Grauiter delinquunt, qui venatori aliquid donant. C. VIII.

Iuo p. 13. c. 31. † *amat*] orig. & sic deinceps. † *al. publicant*

QVi venatoribus[d] donant; quare donant? dicant mihi; quare donant venatori? Hoc in illo amant†, in quo nequissimus est: hoc in illo pascunt; hoc in illo vestiunt: ipsam nequitiam publicant† spectaculis omnium. Qui donant histrionibus, qui donant aurigis, qui donant meretricibus[e], quare donant? numquid non & ipsi hominibus donant? Non tamen ibi attendunt naturam operis Dei, sed nequitiam operis humani.

Idem ibidem paulo inferius.

¶ De eodem. C. IX.

Iuo ibidem

QVi venatoribus donant; non homini donãt, sed arti nequissimæ. Nam si homo tantum esset, & venator non esset, non donares: honoras in eo vitium, non naturam.

Idem in ps. 147.

¶ De eodem. C. X.

Iuo p. 13. c. 32.

VIdent homines venatorem, & delectantur: væ miseris, si non se correxerint. Qui enim vident venatorem, & delectantur; videbũt Saluatorem, & contristabuntur.

Item Hieronymus in ps. 90. *ad vers.* [*Sperabo in Domino.*]

Inter opera adscripta Hieronymo, tomo 8.

¶ De eodem. C. XI.

Iuo p. 13. c. 33.

ESau venator erat[f]; quoniam peccator erat. Et penitus non inuenimus in scripturis sanctis sanctum aliquem venatorem; piscatores[g] inuenimus sanctos.

Item Ambrosius in homilia 33 *de Quadragesima.*

¶ De eodem. C. XII.

Iuo p. 13. c. 34.

QVid prodest ieiunare[h] visceribus, & luxuriare venatibus? abstinere cibis; errare peccatis?

Idem ibidem paulo inferius.

DOnare.] CASVS. In istis quattuor cap. scilicet donare. qui venatoribus. vident. reprehendit Augustinus illos, qui donant histrionibus, venatoribus, & meretricibus ea tantum causa, vt malam exerceant artem, non attendentes in eis naturam Dei, sed nequissimam artem: sed si donarent eis quia homines sunt, nõ esset peccatum.

a ¶ *Histrionibus.*] isti istriones prohibentur à promotione. 33. distin. maritum. & à corpore Christi. de consecr. dist. 2. pro dilectione. & infames sunt. 4. q. 1. c. 1. & ff. de ijs. qui no. infa. l. 1. §. ait ꝑtor.

Histriones à promotione prohibentur.

b ¶ *Talibus.*] dare causa vanæ gloriæ pro exercitio sui vitij, immane peccatum est, sed in necessitate[1] non. Idem de venatoribus & meretricibus. in talibus enim non vitium est fouendum, sed natura sustentanda est. Sed quid de citharistis & alijs qui varijs vtũtur instrumentis, numquid est licitum audire ea vel tangere, vel talibus personis aliquid dare? Et quidem si ad voluptatem vel luxuriam, non: quia Deum manibus stimulat, qui populum vocibus delectat, vt 92. dist. in sancta. sed ad laudem Dei bene, vel ob aliã iustam causam: puta recreationis; quia debilis est vel infirmus. de consecr. dist. 3. peruenit. versi. fin.

De turpibus, an permissũ.

1 argu. 23. q. 3. dominus. 11. q. 3. quoniam multos. fi.

Citharistæ, & alijs vtentes instrumentis an peccat.

ADDITIO. Dumtñ obscenos motus corporum ante se fieri nõ patiatur. 34. dist. presbyteri. de consecr. dist. 5. non oportet. Arch.

c ¶ *Peccator.*] ĩ. 23. q. 4. duo.

d QVi venatoribus.] No. ꝙ venatio quædã oppressiua est, & hæc illicita est, vt s. dist. 6. §. vlt. quædã arenaria, quædã saltuosa. Arenaria est, cum quis pugnat in arena cũ bestia dentata, & ad hoc locat operas suas. hanc qui excercet, peccat mortaliter, & qui eam aspicit: & qui eam exercet, infamis est: nisi gratia virium suarum experiendarum. ff. de postulat. l. 1. §. item senatus. De hac loqtur hoc c. & duo seq. & 3. q. 7. §. tria. Saltuosa est, quæ fit ĩ syluis & saltib⁹, & hæc licita est: tamen est illicita ex tempore, vt ĩ Quadragesima, & diebus ieiuniorum ĩ. ead. an putatis. nisi in necessitate. argu. ĩ. 23. q. 8. si nulla. Item ex persona: quia clerico non est licita, etiam si pauper sit secundum quosdam, vt 34. dist. quorumdam. quia potest aliàs victũ quærere. 91. distin. clericus. nam faciat cistas & calathos & retia. de cõsecr. dist. 5. numquam. Laico licita est ob necessitatem pro pellibus & carnibus, non ob voluptatem: & hoc de ea, quæ cum clamore fit. Ponere autem laqueũ, vel rete sine strepitu & clamore & canibus licet etiam clericis: cum monacho etiam liceat texere linum pro capiẽdis piscibus. de conse. dist. 5. numquam. De saltuosa loquitur. infra ead. Esau. & duo. seq. capit.

Venatio est multiplex.

e ¶ *Meretricibus.*] meretrix tamen non turpiter accipit, licet turpiter meretricium faciat. ff. de condi. ob turp. ca. l. 4. §. sed quod meretrici. Sed nonne causa affectionis meretricibus dare possum⁹. ff. de do. affectionis? Dicunt quidam, ꝙ sic pactione nõ præcedente, sed causa remunerandi bene possumus post factum, quod non credo: quia semper peccatum est dare. argum. 16. quæst. prima, legi. ff. de dona. inter vir. & vxor. l. 3. §. 1. Rem autem quam dedi meretrici, repetere non possum. Sed pignus non pignoratitia, sed rei vendicatione possum, vt C. de condic. ob turp. cau. l. 2. non in text. sed in gl. Hug. quia cõuenitur tunc tamquam quilibet alius possessor[1]. ff. ad exhib. de eo. §. heres.

Meretricibus sine peccato dari nequit.

1 Arg. cõtra. C. de don. l. 1. vbi de hoc.

ESau.] CASVS. Hæc tria cap. intelliguntur de iis qui venantur causa delectationis. Dicitur ergo hic, quòd Esau non venaretur nisi peccator fuisset. Nam piscatorem sanctum inuenimus, sed venatorem non.

f ¶ *Venator erat.*] dum venator permanet, ne obijciatur de Eustachio. 50. dist. ferrum.

g ¶ *Piscatores.*] sed quare prohibetur venari, & non piscari? quia forte piscatio fit sine clamore, venatio non: vel quia maior est delectatio in venatione: dum enim quis est in venatione, nihil potest de diuinis cogitare.

Venatio prohibetur, sed non piscatio.

QVid prodest.] CASVS. Dr̃ hic, ꝙ non prodest abstinentia ad vitam æternam si quis luxuriari in venationibus velit. Idem dicitur in sequenti capit. immo (quod plus est) non solum tenetur de suis peccatis, sed etiam de peccatis seruorum suorum, quos secum ducit.

h ¶ *Ieiunare.*] efficaciter ad salutem.

a A N putatis.] ¶ Seruulos.] non tamen ſerui debent ei obedire. 11.q.3.non ſemper,excuſantur tamen quo ad quid, vt 22.q.5.qui compulſus.C.de ſepul.vio.l.2.C.de iis qui ſibi in teſt. aſcri.l.vlt,nõ in totũ;quia in atrocibus non debent obedire. ff. de reg.iur.ad ea.ff.de act,& obl.ſeruus.& dñs tenetur pro oĩbus peccatis eorum.extra de te ſti.ſicut.& 22.q.5.qui compulſus. ADDITIO argu. ad hoc.C.de accuſa.l.nõ ideo.Archid. quia eius pœna pretio remitti prohibetur.1.q.1.iubemus. ſi autẽ conuenitur ex contractu,non eſt cruciandus,ſed ſufficit, ꝙ cedat bonis.C.qui bo.ced.poſ.l.1.& inanis eſt actio,&c. ff. de do. ma.l. nam is.tenetur tamen ſi poſt perueniat ad pinguiorem fortunam. ff.de ceſſ.bo.is qui ſ.

¶ De eodem. C. XIII.

Iuo ibidem.

AN putatis illum ieiunare fratres,qui primo diluculo nõ ad eccleſiam vigilat, non beatorum martyrum loca ſancta perquirit; ſed ſurgens congregat ſeruulos[a], diſponit retia,canes producit;ſaltus, ſiluaſque perluſtrat? ſeruulos, inquã,ſecum pertrahit,fortaſſe magis ad eccleſiam feſtinantes;& voluptatibus ſuis peccata accumulat aliena; neſciens reum ſe futurum tam de ſuo delicto, quàm de perditione ſeruorum.

Item Ambroſius lib.1.de officijs,c.30.

¶ Quæ ſint in liberalitate ſeruanda. C. XIIII.

Anſ.l.13.c.28. Poly.l.6.tit.20.

NOn α ſatis eſt bene velle[b], ſed etiam benefacere. Nec ſatis eſt iterum benefacere;niſi id ex bono[c] fonte,hoc eſt ex bona[d] voluntate proficiſcatur.*& infra.* ¶ Perfecta liberalitas[e] fide,cauſa,loco, tẽpore commendatur,vt primum opereris circa domeſticos[f] fidei. Grãdis culpa, ſi ſciente te fidelis egeat;ſi ſcias eum ſine ſumptu eſſe, fame laborare,ærumnam perpeti;qui præſertim egere erubeſcat: ſi in cauſam ceciderit aut captiuitatis ſuorum[g], aut calumniæ, & non adiuues:ſi ſit in carcere, & pœnis,& ſupplicijs propter debitum[h] aliquod iuſtus excrucietur[i] (nam etſi omnibus debetur miſericordia, tamen iuſto amplius): ſi tempore afflictionis ſuæ nihil à te impetret: ſi tempore periculi, quo rapitur ad mortem[k],plus apud te pecunia tua valeat,quàm vita morituri;non eſt leue peccatum β.

Gal.6.

α ¶ Non ſatis.] *Hinc vſque ad* c. ſi q̃d vero.*in aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus,& apud Anſelmum eſt vnicum caput.*

β ¶ Non eſt leue peccatum.] *Verba hæc non ſunt ibi apud Ambroſium,ſed tamen apud Anſelmum,& in Polycarpo.*

Idem ibidem paulo inferius.

¶ De eodem. C. XV.

Poly.ibidem. Anſ.ibidem. † *al. Deus*] ori. 3.Reg.19.

DOminus† non uult ſimul effundi opes,ſed diſpenſari, niſi forte, ut Heliſæus, qui boues ſuos occidit, & pauit pauperes ex eo, quod habuit:ut nulla cura teneretur domeſtica; ſed relictis omnibus in diſciplinam ſe propheticam daret.

Idem ibidem continenter.

¶ De eodem. C. XVI.

Anſ. ibidem. Poly.ibidem

ESt probanda illa etiam liberalitas, ut proximos ſeminis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas.Melius[l] eſt enim, ut ipſe ſubuenias tuis,quibus pudor eſt ab alijs ſumptum depoſcere,aut alicui poſtulare ſubſidium neceſsitati: non tamen, vt illi ditiores eo fieri velint[m], quod tu poſſes conferre inopibus:cauſam γ enim natura[n] præſtat, nõ gratia[o]. Neque enim propterea te Domino dicaſti, vt tuos diuites facias:ſed vt vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras: & pretio miſerationis peccata redimas tua.Putant[p] ſe parum poſcere? pretium† tuum quærunt: vitæ tuæ fructum adimere contendunt: & accuſant† ,quòd eos diuites non feceris: cum te illi velint æternæ vitæ fraudare mercede?

† *al. premium* † *accuſat*] orig. & ſic deinceps.

γ ¶ Cauſam enim.] *Apud B.Ambroſium legitur,* cauſa enim præſtat,non gratia,*itẽque apud Anſelmum,& in Polycarpo.Sed vetuſti codices Gratiani,& gloſſa cum impreſſis concordant. Alia autem nonnulla ex ipſo Ambroſio ſunt emendata.*

Idem ibidem paulo inferius.

¶ De eodem. C. XVII.

Poly. ibidem Anſ.ibidem.

COnſideranda[q] eſt etiam in largiẽdo ætas,atq; debilitas;nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos[r] prodit natales, vt ſeni-

N On ſatis.] CASVS Hoc ca. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, ꝙ non ſufficit opera charitatis velle, niſi opus addatur exterius, ſi fieri põt, & ecõuerſo. In ſecunda parte oſtendit, ꝙ in operibus charitatis nouem ſunt cõſiderãda.ſ.fides,cauſa,locus, tempus, modus,ꝓximitas,ætas,debilitas, & nobilitas. In tertia dicitur, ꝙ miſericordia cõmunis & generalis eſt omnibus, & ab ea null⁹ excluditur. Secũda pars incipit ibi, *Item perfecta.* Tertia ibi, *Nam & ſi.* Sequens ca. patet.

b ¶ *Velle.*] cũ facultas adeſt, & neceſsitas inſtat. aliàs ſufficit bona voluntas cum charitate.45.diſt. duæ, ſi.extra de eo, qui mit. in poſſ. conſtitutus.

Voluntas bona ſufficit.

c ¶ *Ex bono.*] aliàs nõ eſt bonũ.arg. ff. mãd.l.1.§.2.& l.ſi procuratorem.32.q.5 ſicut.

d ¶ *Ex bona.*] informata.ſ.charitate. Laur.

Vt 12.q.5.ſic enim ſecundum Hug.

e ¶ *Liberalitas.*] no. in liberalitate eſſe attendẽdam fidem, cauſam, locum,tempus,modũ, neceſsitudinem, ætatẽ, debilitatẽ, cõditionem quæ diligenter & ordine tractantur in cap. præſenti vſque ibi,pulchra etiam liberalitas. vbi tractatur præcipue de modo,vſque ibi, ſuper Lucã. exinde oſtendit præceptum de miſericordia impendẽda eſſe commune & generale omnibus.

f ¶ *Domeſticos.*]niſi extrane⁹ indigeret ad mortem, & domeſtici non: tunc enim prius extraneo ſubuenirẽ. Sed q̃d ſi pater meus eſt infidelis,& æqualiter indiget cũ fideli,cui teneor magis? Pet.Manducator vocauit hãc quæſtionẽ tenebroſam aquã in nubibus aeris.poſſet tamẽ dici, ꝙ magis fideli:quia hic dicit,fideli.& ĩ.ea.cauſam præſtat natura,non gratia. Hu. præfert patrem infidelem:ut dixi.30.diſt.c.1. 2 arg.23.q.8.§.ecce.in fi.

Patri ĩfideli an potius ſubueniẽdũ ſit quàm extraneo fideli.

Et 42.diſt.qeſcamus,vbi vide

g ¶ *Suorum.*] quia quis magis timet in filiis,quàm in ſe. ff. quod met.cau.iſti quidem.§.vlti.

Qui non habet in ære:an ſit puniendus in corpore

h ¶ *Propter debitum.*] hic loquitur ſecundum ea tempora, quando ſi debitor non erat ſoluendo,dabatur creditoribus ad puniendum ipſũm.hodie autem ſi aliquis conuenitur ex maleficio, & nõ eſt ſoluendo,puniri poteſt.14.q.6.ſi res.ff. de pœn. l.1.§.14 & hoc caſu non eſt ei ſubueniendum,nec redimenda eſt pœna eius:

Scilicet ĩ corpore.

Et 5 q.6.quia ff.de iu.om.iud. l.ſi quis id.

i ¶ *Excrucietur.*] de facto,nõ de iure.extra de pign.c.2. C.de act. & obli.ob æs.in Auth.vt nul.iud.§.quia vero coll.9.Lau.

k ¶ *Ad mortẽ.*] qualiter hoc ĩtelligi debeat,inuenies 23.q.5. reos.

l E ¶ *St probanda.*] ¶ *Melius.*] arg.C.de ſeruitutibus.l.reos.

m ¶ *Velint.*] nã tãq̃ pauperib⁹ dẽs dare,alias nõ.12.q.2.q̃ſq̃s.

n ¶ *Natura.*] nam omnes fideles proximi ſunt noſtri, vt de pæn.diſt.1.c.charitas.verſi.proximos.

o ¶ *Non gratia.*] vnde ſupple,& affectio.

p ¶ *Putant.*] parentes tui qui volunt te dare bona eccleſiæ illis.

q C ¶ *Onſideranda eſt.*] hic de ætate.

r ¶ *Ingenuos.*] hic de conditione.

a ¶ *In*

a Inegestatem.] Dicit Boethius. Inter omnes aduersitates fortunæ, infelicissimum genus infortunij est fuisse felicem.
b Et maxime.] id est, tantum. Nam aliter nō teneor ei subuenire, vt ff. depo. l. bona fides. & 5. q. 5. non omnis. sed verum est, q̄ redimere non teneor: sed dare eleemosynam bene. neglectis pauperibus templa gemmis & auro ornabant: hic autem ad vtrumq; inuitat, scilicet ad curam pauperum, & ad ornatū ecclesiarum. mediocritas enim seruanda est. Omne enim quod non pp necessitatē, sed propter venustatem accipitur, elationis habet calumniam. 21. q. 4. cap. 1. H. Idem Lau. & Io. de Fant.

bus plus largiaris, qui sibi labore iam non queunt victum quærere. Similiter & debilitas corporis, & hæc iuuanda promptius: tum si quis ex diuitijs cecidit in egestatem a: & maxime b, si non vitio suo, sed aut latrocinijs, aut proscriptione (al. præscriptiōe), aut calūnijs, quæ habebat, amisit.

Idem libro secundo officiorum, c. 21.

¶ De eodem. C. XVIII.

(Ans. ibidem. Polyc. ibidem)

PVlchra c etiam liberalitas est in ipso quoq; pauperis dato d mensuram tenere, vt abundes pluribus, non conciliandi fauoris gratia vltra modum fluere. Quidquid ex affectu puro, & sincero promitur, hoc est decorum: non superfluas ædificationes aggredi, nec prætermittere necessarias e. Et maxime sacerdoti hoc conuenit, ornare Dei templum honore f (decore orig.) congruo, vt etiam hoc cultu aula Domini resplēdeat: impensas misericordiæ conuenientes frequentare: quantum oporteat, largiri peregrinis, non superflua g, sed competentia, &c. *Idem.*

(eod. lib. c. 28.)

¶ Compatiam ur alienis calamitatibus, necessitates aliorū, quantum possumus, iuuemus; & plus interdum, quàm possumus h. Melius est enim pro misericordia causas i præstare, vel inuidiam perpeti, quàm prætendere inclementiam; vt nos aliquando in inuidiam incidimus, qui confregerimus k vasa mystica, vt captiuos redimeremus.

a ¶ Pulchra etiam.] *Apud B. Ambrosiū legitur:* pulchra liberalitas erga ipsos quoq; pauperes mensuram tenere. *Sed apud Anselmum, & in Polycarpo habetur vt apud Gratianum, & adest glossa in voce,* dato.

Idem ad c. 3 Lucæ, in vers. [Generatio viperarum.]

¶ De eodem. C. XIX.

IN l singulis quoque generibus hominum conueniens tribuit sanctus Baptista Ioannes responsum, vnum l omnibus m, ita: publicanis, ne vltra præscriptum exigant: militibus, ne calumniam faciant, ne prædam requirant; docens idcirco stipendia constituta militiæ, ne dum sumptus quæritur, prædo grassetur n. Sed hæc, & alia officiorum præcepta propria singulorum; misericordia (al. misericordia) communis est vsus. Ideo commune præceptum omnibus officijs, omnibus ætatibus necessaria, & ab omnibus deferenda. Non publicanus, non miles excipitur, non agricola, vel vrbanus, diues, & pauper o, omnes in commune admonentur, vt conferant p, non habenti q. Misericordia enim plenitudo virtutū est. Et ideo omnibus est proposita perfectæ forma virtutis, ne vestimentis, alimentisque suis parcant. Misericordiæ tamen ipsius pro possibilitate conditionis humanæ mensura seruetur, vt non sibi vnusquisque totum eripiat, sed quod habet, cum paupere partiatur.

(singulis quoq; orig.)

Idem ad c. 18. Lucæ.

¶ De eodem. C. XX.

(Matt. 15. Leuit. 20. Exo. 21.)

CEterum Dei traditio est, vt prius pascas parentes. Nam si iuxta diuinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quanto magis fames, quæ morte grauior est? Quo loco r, insolentem s Dominus infrenat iactantiam, &c.

Idem in libro de officijs β.

¶ De eodem. C. XXI.

(Ans. l. 13. c. 28. Poly. l. 6. tit. 20. D. T. 2. 2. q. 32. art. 5.)

PAsce t fame morientem. Quisquis enim pascendo hominem seruare poteras, si non pauisti, occidisti u.

β ¶ De officijs.] *Caput hoc non est inuentum apud B. Ambrosium: sed apud Anselmum, & in Polycarpo ex eodem citatur, & Bartholomæus Vrbinas Eremita in Milleloquio, quod collegit ex dictis B. Ambrosij, affert hunc locum ex eodem Ambrosio in libro de alendis pauperibus, qui liber hactenus desideratur.*

g Superfluas.] Arg. j. 21. q. 3. c. 1. Lau.
h Possumus.] Quod fit cum nobis necessaria subtrahimus: ad quod nō tenemur, vt 42. dist. §. 1. si autem hoc facimus, commendandi sumus, vt 41. dist. parsimoniā. Nam dicit lex, q̄ tūc tenetur libertus patronum alere quādo superest sibi, & deest alij, vt ff. de lib. agno. si quis. §. de alimentis. C. de oper. lib. l. 1. & dicit canon, q̄ intantum debet dare, quantum sibi possibile est. 82. dist. c. 1. dic ergo hic, quantū possumus, id est, quantum debemus, & tenemur ex præcepto. (Libertus patronum quandoq; alere tenetur.)
i Causas.] Sic s. dist. 50. pōderet. in fi. & 11. q. 3. nemo. & 26. q. 7. alligant. argu. contra. ff. depo. si hominem. vbi punitur pietas: sed ibi misericordia dolo proxima fuit: & est quādoque iniusta misericordia. 23. q. 3. est iniusta. (Misericordiaq̄ȝ que est iniusta.) (Ad hoc ar. ff. de do. l. eleganter. §. idem. Labeo. Arc.)
K Qui cōfregerimus.] infra 12. q. 2. aurum.
l N singulis. Vnum] infra 23. q. 1. militare.
m Omnibus.] de misericordia impēdenda.
n Grassetur.] id est, impinguatur rapiendo & spoliando homines. Lau
o Pauper.] Argu. q̄ pauper de eleemosynis quas colligit, debet eleemosynā facere. j. 12. q. 1. habeat. (Eleemosyna de eleemosynis est facienda.)
p Vt conferāt.] Quidquid enim habes vltra id qd̄ tibi sufficit, aliorum est, vt 47. dist. sicut hi.
q Non habēti.] quia habenti dare, nihil aliud est quàm perdere, vt 1. q. 2. pastor. (Habenti dare est perdere.)
r Eterum. Quo loco.] id est, qua auctoritate.
s Insolentem] quæ erat, quia ipsi filij sua omnia dabant ecclesijs vel sacerdotibus, & nolebant pascere parentes. 30. dist. cap. 1. Nam etsi impius pater sit, tamen pascendus est, vt Authent. de incest. nup. §. si vero contingit. colla. 2.

c PVlcra.] Hic iterum repetit de modo.
d Dato.] quanto enim minora sunt quæ spargunt, tanto plures recipientes erunt. in Auth. de cōsul. §. si autē. coll. 4. vnde pauperibus nō sunt facienda sumptuosa cōuiuia, vt 25. dist. §. aliās. in fin.
e Necessarias] ff. de cu. fu. l. vlti. §. 1. Lau.
f Honore.] infra de consec. dist. 1. c. 1. j. 12. q. 2. gloria. ō. Sed ibi non tantum illi qui hoc ita faciunt, q̄ super Dei pauperes non intendūt: hoc non ita fieri præcipitur, vt cura pauperum relinquatur. Arg. ō 12. q. 2. gloria. Sed ibi loquitur ō prælatos, q

t PAsce.] Tempore enim necessitatis cibaria omnia communia sunt. ff. ad legem Rhodiam, de iac. l. 2. §. idem etiam. (Pater etiam impius est pascendus.) (Cibaria omnia sunt in necessitate cōmunia.)
u Occidisti.] Occiditquis alium per subtractionē panis corporalis, vt hic, & 14. q. 5. immolans. & spiritualis, vt dist. 43. Ephesiis. Detractione occidit quis odio, actu, mente, vt j. de pœniten. distin. 1. homicidiorum. &c. omnis. Negligentia. j. dist. proxi. c. vlti. & 55. di. si qs absciderit. & est si. ff. de lib. agno. necare. j. 16. q. 1. decime. ff. (Panem subtrahens alium occidit.) (Ad idem s. q. 1. audacter. Arc.)

Item Hieronymus in cõmentarijs ad Galatas, c. 6. in ver. Alter alterius.

¶ De eodem. C. XXII.

QVi clementiam non habet, nec indutus est viscera misericordiæ, & lacrymarum, quamuis[a] spiritalis sit, non adimplet† legem Christi.

† *adimplebit*] or.

6 *Similiter etiam oportet episcopum non esse percussorem, id est non ad vindictam facilem.*

Vnde Gregorius scribit Ioanni episcopo Panormitano, lib. 11. epist. 49.

¶ Ad vindictam episcopus facilis esse non debet. C. XXIII.

15.q.7. si quid

SI quid [b] vero de quocumque clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iuste possit offendere, facile non credas [c]; nec ad vindictam te res accendat incognita: sed præsentibus senioribus ecclesiæ[d] tuæ diligenter est veritas perscrutanda: & tunc si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat delinquentis.

Idem Ianuario episcopo, lib. 7. indic. 2. epist. 1.

¶ De quodam episcopo, qui antequam Missarum solennia celebraret, die Dominico ad exarandam messem cuiusdam profectus est. C. XXIIII.

1.q.7.tanta. Burc.l.1.c.197. Iuo p.2.c.78.& par.5.c.312.

TAnta[e] nequitia ad aures meas de tua senectute peruenit, vt eam nisi adhuc humanitus pensaremus, fixa[f] iam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi est, quòd Dominico die, priusquam Missarum solennia celebrares, ad exarandam messem latoris præsentium perrexisti, & post exarationem eius, Missarum solennia celebrasti: post Missarum solennia etiam terminos[g] possessionis illius eradicare minime timuisti. Quod factum quæ pœna debeat insequi, omnes qui audiunt, sciunt. Dubij autem de tanta hac peruersitate fueramus: sed filius[h] noster Cyriacus abbas à nobis requisitus, dum esset Caralis, ita se cognouisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur† , vt aliquãdo resipiscas miser senex, atq; a tanta te leuitate morum, & operũ peruersitate compescas † . Quanto morti vicinior efficeris, tanto fieri solicitior, atque timidior debes. Et quidem pœnæ sententia in te fuerat iaculanda: sed quia simplicitatem[i] tuam† cum senectute nouimus; interim tacemus[k]. Eos[l] vero, quorum consilio hæc egisti, in duobus mensibus excommunicatos [m] esse decernimus: ita tamen, vt si quid eis intra duorum mensium spatium huma-

† al. hortamur aliquãdo resipisce
† al. compesce

de re mili. l. omnes. § q̃ ꝓpositũ. 11.q.3. non solum. 12.q.2. aurum. g. dist. 50. sæpe contingit, ĩ. 30.q.5. nullum ante. s̃. dist. 47. sicut.

a QVi clementiam. ¶ Quamuis.] id est, quamuis faciant opera spiritualia. Laurent.

SIMILITER. Hæc est 6. pars dist. in qua dicit, ꝙ prælatus cum discretione debet punire subditos suos: quod probat duabus auctoritatibus. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic est sextus articulus huius distinctionis, ĩ quo prosequitur illud capitulum apostolicę regulę, oportet epm esse nõ percussorem. Et exponit alio modo q̃ s̃. in 45 dist. ex posuerit: quoniam hic dr, ꝙ non debet esse ꝑcussor, id est, facilis ad vindictã. qđ ꝓbat duobus sequẽtib⁹ capitulis.

SI quid.] CASVS Ioan. eps Corinthiorum statim cum audiebat aliquem deliquisse, causa incognita puniebat. de quo Grego. eum reprehẽdit, & docet ꝙ si aliquid dicat sibi de aliquo clerico, non statim credat: sed præsentibus senioribus ecclesiæ suæ veritatem inuestiget: & tunc si oportuerit, culpam feriat delinquentis.

b ¶ Si quid.] 15.q.7.c. 2. Qualiter hoc cap. debeas itelligere, habes extra de simo. licet Hely.

c ¶ Non credas.] ĩ. 22. q.3. innocens. s̃. Ibi de incredulitate quæ inter socios habenda est, loquitur: sed hic de illa quæ ad iudicem pertinet. Vel refert vtrum bona vel mala de aliquo dicantur. De hac materia not. 23.q.4. quam magnum.

d ¶ Ecclesiæ.] Cum hoc cap. de causa inquisitionis loquatur, vt extra de accus. qualiter 2. ergo in causa inquisitionis nõ habet necesse eps alios conuocare, nisi canonicos tantũ. Nã nomine ecclesiæ tuę maior ecclesia intelligit. arg. extra de verb. sig. cũ clerici. Arg. s̃. 18.q.2. si qs abbas. & extendit hoc nomen, ecclesiæ tuæ, ad omnes ecclesias diœcesis. extra de vsu pal. c. 1. Item, est arg. hic, ꝙ eps nõ vocatis alijs epis possit sacerdotem cõdemnare. Sed dic ꝙ seniores hic vocat epos: cũ iste Corinthiorum esset archieps [1]. Vel loquit tantum de causa pecuniaria, quam potest tractare eps tantũ cum suis clericis. Vel est derogatum huic per alios canones. Vel canonica districtio dicat pęna suspẽsionis [2], quã eps cum suis clericis potest inferre. Vel loquit de clericis infra sacros ordines constitutis: quorum causas etiam criminales potest eps cũ suis clericis tractare & decidere. arg. 15.q.7. si autem. Quid de hoc iuris sit, inuenies 15.q.7. in summa. Ioan.

Episcopus in causa inquisitionis quos debet conuocare.

1 Subaud. & suffraganei sint de clero metropolitanæ ecclesiæ, vt colligitur 93. dist. miratus. Ioan. de Fan.

2 Scilicet perpetuæ secus in tẽporalibus. quod dic vt not. Inno. extra de excess. præla. cap. 1.

TAnta nequitia.] CASVS. Ianuarius eps cum habuisset rixã cum quodam suo subiecto: consilio quorumdam malorũ messes illius ante Missarum celebrationem & die Dominica exarauit: & post Missam illuc reuertens, terminos agri euulsit & amouit. Quod cum Greg. audisset, non credebat: sed postea certificatus est per abbatem Cyriacum. Sed quia Ianuarius nimis erat simplex & senex, propterea Papa ei pepercit: monens eum vt decetero talia non faciat. consiliarios tamen ipsius spatio duorum mensium communione corporis & sanguinis Christi priuauit.

e ¶ Tanta.] ĩ. 1.q.7. tanta.

f ¶ Fixa.] id est certa. Sed cum iste absens esset, quomodo Papa ferret in eum sententiam? Dic ꝙ hic loquitur de sententia comminatoria, scilicet comminando ei. Vel citatus fuit, & noluit venire: & domin⁹ Papa recepit testes eo absente. De vno habes hic. De duobus habes 11.q.1. fratris. Alij dicunt sententiam fuisse latã sub cõditione, si scilicet constaret de iis quæ dicta fuerunt de ipso.

Papa in absentem an sententiam ferre possit.

g ¶ Etiam terminos.] In hoc peccauit grauiter, & secundum leges talis punitur pœna quinquaginta aureorum, vel relegatione, vt ff. de termi. moto. l. 2. & 3. cum distinctione vtrum sit iuuenis, an senex, vt ibi dicitur. secundum legem autem diuinam maledictus reputatur. 12.q.2. in legibus.

h ¶ Sed filius.] Arg. ꝙ creditur dicto vnius, vt ĩ. 8.q.3. talia. & 97. dist. nobilissimus. In forma iudicij [3] quantum ad veram probationem vni testi non creditur, vt extra de testib. licet. in fin. & eo. titu. veniens. sed quantũ ad ꝓsumptionem, vt C. de reb. cred. in bonæ. nisi casus aliquis specialis inueniatur, vt extra de in inte. restit. ex litteris. & de procur. ex insinuatione. & extra quod met. cau. cap. vlt. & extra de testi. in omni. Ioan. Similiter vbi nõ fit præiudicium alij, creditur vni testi, vt de consec. distin. 4. cum itaque. B.

i ¶ Quia simplicitatem.] Not. quòd parcitur senectuti, vt 34. distin. fraternitatis. 26. quæ. 7. hoc sit. &c. tempora. Item parcitur simplicitati, de consecra. distinct. 2. cap. 3. & extra de re. permu. cum vniuersorum.

K ¶ Tacemus.] Non ergo semper q̃ tacet consentit [4]: nec semper idem est tacere quod voce consentire. arg. de consecr. dist. 4. cum pro paruulis. & 65. dist. c. si forte. de hoc 27. dist. diaconus.

l ¶ Eos.] ff. de reg. iur. consilij. Lau.

ADDITIO. Videas quod legitur & nota. institut. mandati. §. tua gratia. versic. cuius generis.

m ¶ Excommunicatos.] Argu. quòd quandoque magis puniũtur consiliarij quàm facientes [5], distinct. 96. duo. 11. quæstio. 3. qui consentit. & 24. quæstio. 3. qui aliorum. Sed hoc ideo factum est, quia in istis non conueniebant ea propter quæ fieret dispensatio circa eos. Sed licet iste debuit puniri, tamen indultum est ei ratione ætatis & simplicitatis.

Vel per

VEL PERCVSSOR. Septima pars.

CASVS. Exposuit supra Gratianus ne eps sit pcussor, id est, ad vindictã facilis, modo exponit & alio modo. s. ne percutiat aliquẽ propria manu, vt j. ea. proxi. cuius casus planus est.

a ¶ *Non licet.*] quod tamen potest per aliũ: etsi non per se, vt 5. q. 5. illi qui. & 14. q. 6. c. 1. sicut & aliquis gerit & facit per aliũ. 88. dist. episcopus gubernationem. ita tamẽ, ꝙ sit clericus. si enim per laicum percutit, incidit in canonem. extra de sen. excom. vniuersitatis. Sed quid si clericum non habet? Tunc verberet per se, vt dixi 45. dist. in summa.

b ¶ *Manibus.*] C. de episc. & cler. Auth. sed neq; propriis manib⁹.

PROHIBETVR. Hæc est octaua pars dist. in qua dicitur, ꝙ clerici non debent tractare res laicorum nec possessiones eorũ conducere, nec esse tutores, nisi suorum propinquorũ, id est, quibus succederent ab intestato, nisi de mãdato episcopi egissent causas pauperum. Io. de Fant.

CASVS. Hic ponitur septimus articulus, in quo repetit Gratianus illud cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet episcopum non esse cupidum, & turpis lucri sectatorem. quod de omnibus clericis generaliter est intelligendum.

Peruenit.] CASVS. Quidã episcopi clerici vel monachi possessiones laicorũ causa cupiditatis conducebant, cum suæ possessiones eis sufficerent, & procurationes sæculariũ negotiorũ pp lucrũ suscipiebãt, officia sua penitus dimittẽtes: pcepit ergo cõci. Calcedo. ne hoc decetero fiat, excepta legitima tutela, vel cura miserabilium psonarũ, quã clerici suscipere debent ad iussionẽ suorum eporũ. & quicũque cõ hoc statutum fecerit, debet excõicari.

c ¶ *Conductiones.*] Contra, extra de deci. c. dilecti. nam ibi non reprobantur monachi, qui habent terras ad firmã. sed dic, ꝙ illud est cum sua eis nõ sufficiunt [1], vel cũ ipsimet excolunt non vt inde plus lucrentur, sed vt de fructibus viuant. Adeo aũt hoc prohibet clericis, ꝙ si pp hoc deprehendãtur in fraude, non subuenitur eis. extra ne cle. vel mo. c. sacerdotibus.

d ¶ *Causas.*] de hoc notaui 15. q. 2. in summa.

e ¶ *Auaritia.*] nã propter necessitatem bene possent. 91. dist. cap. 2.

ADDITIO. Adde qđ le. & no. 88. dist. c. 1. in prin. ibi videas.

f ¶ *Tutelas.*] j. dist. 88. cap. vlt. contra 21. q. 3. Cyprianus. contra. Sed illud Cypriani de testamentaria tutela siue datiua, hic autem de legitima tutela ĩtelligitur. Item 16. q. 1. generaliter. contra. Ad hoc dic, ꝙ clerici non cogũtur recipere aliquam tutelam: possunt tamen legitimam recipere tutelam si volunt, vt hic dicitur. & est hoc priuilegium clericorũ, ꝙ licet ipsi possunt succedere alicui ab intestato, non tamen tenentur recipere tutelam, licet alias illud obtinet. vt insti. de legi. pa. tu. §. 1. Sed episcopus vel monachus etiam volens non posset recipere legitimam tutelam. in Auth. de sacrosan. epis. §. Deo amabiles. Vel dic, ꝙ illi Authen. præiudicatur per canonem istũ, vt eps & monachus, si velint possint recipere legitimam tutelam, sed nõ datiuã, vel testamẽtariã. sed ad tutelam miserabilium personarum omnes clerici siue monachi [2] tenentur, vt 88. distin. c. 1. & c. episcopus gubernationem.

g ¶ *Correctioni.*] id est. suspensione. Laur.

Monachi possũt terras ad firmã habere.

[1] Adde qđ leg. & no. extra ne clerici vel mo. c. 2. & 21. q. 3. placuit. Arch.

Tutela est triplex.

Tutelã nõ tenẽtur clerici recipere.

[2] Vt hic, & j. prox. dictum est de monachis ĩtelligo cum de cõminatione eius quod habet 16. q. 1. qui vere. & c. monachi à monasterio. Ar.

nitus aduenerit; benedictione viatici non priuentur. Deinceps autem ab eorum consilijs cautus existe: te quoque solicite custodi; ne si eis in malo discipulus fueris, quibus in bono magister esse debuisti, nec simplicitati tuæ vlterius, nec senectuti parcamus.

7 *Vel percussor esse prohibetur, ne videlicet proprijs manibus aliquem cedat. Vnde in Agathensi[a] concilio legitur.*

¶ Non licet episcopo propriis manibus aliquem cedere. C. XXV.

Burc. l. 1. c. 202. Iuo p. 5. c. 316.

NOn licet [a] episcopo manibus [b] suis aliquem cedere. Hoc enim alienum à sacerdote esse debet.

a ¶ Agathensi.] *Hoc caput non habetur in Agathensi, quod extat. Burchardus & Iuo citant ex decretis Bonifacij Papæ. Habetur autem in nouellis const. 123. c. 16. apud Iulianũ antecess. Non dissimilis etiam est canon 28. Apostolorum, quem interpretatur synodus Constantinopolitana, quæ prima, & secunda dicta est, cap. 9.*

8 *Prohibetur etiam episcopus turpis lucri esse cupidus, ne aliquo inhonesto negotio victum, vel cetera sibi necessaria quærat. Quod generaliter de omnibus diuino cultui mancipatis, id est clericis, & monachis intelligi oportet. Vnde in Chalcedon. concilio, c. 3. legitur.*

¶ Qui connumerantur in clero, turpibus lucris non inseruiant. C. XXVI.

Burc. l. 2. c. 145. Iuo p. 6. c. 218.

† al. *sæcularium*

PEruenit ad sanctam synodum, quia de ijs, qui in clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam, alienarum possessionum conductiones [c], & causas [d] sæculares† suscipiunt; & à sacris quidem officijs se per desidiam separant, ad domos autem sæcularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes auaritiæ [e] causa suscipiunt. Decreuit ergo sancta, & magna synodus, neminem horum deinceps, hoc est episcopum, siue clericum, aut monachum conducere possessiones, aut misceri sæcularibus procurationibus; nisi forte, qui legibus ad minorum ætatum tutelas [f], siue curationes inexcusabiles attrahuntur, aut cui ciuitatis ipsius episcopus ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula, vel orphanorum, ac viduarum, quæ indefensæ sunt, & earum personarum, quæ maxime ecclesiastico indigent adminiculo, propter timorem Dei. Si quis vero transgressus fuerit hæc præcepta, correctioni [g] ecclesiasticæ subiaceat.

DISTINCTIO LXXXVII.

1. 9s [h]

VIduis [h] *autem, & orphanis ecclesiæ præsidium implorantibus episcopi debent adesse: & contra improborum violentias, protectionis patrocinium eis negare non debent.*

Vnde Gelasius Gerontio†, *& Petro episcopis.*

† *al. Leontio*

¶ Implorantibus patrocinium, episcopi debent adesse. C. I.

LIcet [i] omnibus de nobis sperãtibus nõ debeamus, inquantũ possu-

Viduis autem.] Hæc distin. diuiditur in tres partes, in quarum prima probat per sex auctoritates sanctorũ patrum, ꝙ viduis & orphanis debet sustentationis beneficium præberi ab ecclesia. secunda ibi, *Libertos.* Tertia ibi, *Si expositus.* Io. de Fant.

CASVS. Supra dictũ est, ꝙ eps debet esse liberalis. sed quia hoc non sufficit nisi miserabiles personas tueatur, ideo subiungit hanc 87. distin. in qua ostendit, quòd episcopi debent defendere viduas & miserabiles personas, & etiam libertos, qui sunt ecclesiæ commendati.

h ¶ *Viduis.*] in hac dist. 87. ostendit magister, ꝙ viduis & pupillis, libertis & oppressis tenetur prælatus patrocinium impendere, & etiam manumissos defendere. Ad vltimum subiungit de expositis. j. ea. c. vlt.

Licet.] CASVS. Quædam viduæ & quidam orphani conquesti sunt Gelasio Papæ de violentia quorumdam, vnde præcipit duobus epis, scilicet Petro & Gerontio, vt eas personas tueantur. Et ꝙ hoc facere debent, probatur assertione diuina.

a ¶ *Licet.* 11. q. 1. Christianis.

Clericus p quē castigandus est deponente.

Oppressis debet prælatus patrocinari.

a ¶ *Plus tamen.*] not. ꝙ etiam causæ pauperum & oppressorum, & peregrinorum spectāt ad ecclesiā, vt 24.q.3. si qs de potētibus. & c.seq. & s̄.c.proxi. & extra de verb.sig. super quibusdā. in fi. spectant ēt ad iudicium regis, vt 23.q.5. regum. & c. administratores. Similiter viduis & pupillis concessit Imperator magnum priuilegiū. s. ꝙ aliquis nō possit illos trahere ad iudicium extra prouinciā, ipsi tamē possunt alios trahere. C. quando impe. inter pu. & viduas. l. vna. Vidua est quæ etiā maritum non habuit. ff. de ver. sig. malum. §. viduam. Pupillus est q intra pubertatem desiit esse in patris potestate. ff. eo. pupillus. respō. 1.

Viduæ & pupilli sunt circa forū priuilegiati.

mus, nos negare; plus tamen [a] viduarum, & orphanorum causas, & impensius ducimus exequendas: quas tueri à nobis, vel ab omnibus diuina manifestat assertio.

Idem Anastasio episcopo.

¶ De eodem. C. II.

DEfensionis propriæ desolatis auxilio, & qui suis actibus adesse † pro ætatis infirmitate non possunt, exoratum pontificem decet subuenire: quia pupillis [b] [α] tuitionem etiam diuinitas iussit impendi. Et ideo Maximo, & Ianuario, clericalis officij (qui se solatio parentum, vel propinquorum asserunt destitutos) auxilium ex nostra delegatione præstabis: vt aduersus improbitates aduersariorum suorum protecti, tuæ executionis [c] annisu noxia commenta [d] non sentiant.

† al. prodesse

α ¶ Pupillis.] *In codicibus impressis sequebatur*, & viduis. *quæ voces expunctæ sunt, quia absunt à plerisque vetustis. Et quæ antecedunt, ac sequuntur, ostendūt agi hic tantum de pupillis.*

Idem Leontio, & Petro episcopis.

¶ De eodem. C. III.

QVisquis in negotijs suis nostri nominis intercessione sperat sibi remedia [e] posse conferri, prona nos [f] conuenit animositate [g] præstare.

Idem Honorio episcopo.

¶ De eodem. C. IIII.

DIuinæ retributionis [h] memor ad pontificalem conscientiam non ambigas pertinere, egentium commodis piam solicitudinem non negare.

Idem Fortunato episcopo.

¶ Tueatur ecclesia, quos in sui defensione suscepit. C. V.

IRreligiosum [i] prorsus, & execrabile iudicamus, si quisquā [β] vel extraneos in sua tuitione susceptos, nō omni fide [k], & tota animi sui educauerit sanctitate. Ac cum Olympius diaconus dilectionis tuæ, Felicis, & Olympij suggeratur auunculus, eosque paruulos [l] tutelæ vice susceperit nutriendos; vltra latrocinium esse iudicamus, quòd eos bonisculis † parentum (sicut asserunt) reliquit extorres; alia retinendo, alia contra leges [m], & iura vendendo.

Iuo p.6.c.109.

† al. bonusculis

β ¶ Quisquam.] *In vulgatis codicibus sequebatur vox*, clericos, *quæ in aliquot manuscriptis, & apud Iuonem non habetur, ideoque sublata est. Non enim hic clericos cum laicis, sed extraneos cū sanguine iunctis comparat.*

Item ex concilio Arausicano primo, c.5. & sequentibus.

¶ Confugientes ad ecclesiam extrahere non licet. C. VI.

EOs, qui ad ecclesiam [n] confugerint, tradi non oportere: sed loci sancti reuerentia, & intercessione defendi. ¶ Si quis autem mancipia clericorum pro suis mancipijs [o] ad ecclesiam confugientibus credi-

Raban. pæ. c. 22. Burc. l.3. c.195. Iuo p. 3. c.112. Ibidem. c. 6.

DEfensionis.] CASVS. Maximus & Ianuarius clerici paruuli desolati erant auxilio parentū & propinquorū, qui cū non possent violētias quorumdam sustinere, Gelasio sunt conquesti. Præcepit ergo Gelasius Anastasio epō, vt eos tueatur à violentia improborum, cum diuina auctoritas hoc præcipiat. Seq. duo c. plana sunt.

b ¶ *Pupillis.*] pupillo tu eris adiutor.

c ¶ *Executionis.*] id est, defensionis.

d ¶ *Commenta.*] id est, fraudes.

e QVisquis.] ¶ *Remedia.*] Arg. ꝙ debeat qs de hoc de quo certus ē vel securus, priuilegiū Rom. sedis īpetrare, vt hic elicitur, cū omnes teneamur defendere tales specialius. arg. extra de testi. licet vniuersis. ar. dist. 23. quāquā. Lau.

f ¶ *Nos.*] vt tamen primo coram suo iudice deferatur querela, vt extra de foro compe. ex trāsmissa. & in defectū iudicis sæcularis.

g ¶ *Animositate.*] in bona significatione sumitur, aliàs in mala 65. distin. sane.

Animositas quādoque in bonā, quandoque in malam partem sumitur.

h DIuinæ retributionis.] quia nullum bonum irremuneratum. de pænit. dist. 3. pium est. nec aliquod malum impunitum. de pæn. dist. 1. nullus. & est si. 81. dist. cap. pen.

IRreligiosum.] CASVS Olympius diaconus suscepit curā duorum suorū nepotum, s. Felicis & Olympii. Sed cū deberet res illorum fideliter administrare, partem illarū rerū vendidit, & partem sibi retinuit. quare Papa præcepit episcopo Fortunato, vt eos defendat, & omnia eis restitui faciat.

i ¶ *Irreligiosum.*] per hoc c. & s̄. proxi. dist. peruenit. colligitur, ꝙ clericus bene potest legitimam tutelam suscipere, sed & etiam extranearum personarum si vult [1]. Laur.

Clericus tutor esse pōt si vult.

[1] Adde ad hoc gl. in Auth. presbyteros. C. de epis. & cle. & isti. de excu. tuto. §. idem in militē. no. B. in l. legitimas. §. fi. ff. de legi. tuto.

k ¶ *Non omni fide.*] & ita videtur, ꝙ tutor teneatur etiam de leuissima culpa. C. de peri. tuto. & cur. tutoribus. arg. ɔ̄, ꝙ scilicet nō teneatur nisi de leui. C. arbi. tut. quidquid. Et quod dicit, fidei, est ar. contra perfidos aduocatos, qui plena fide clientulos nō defendūt. arg. 2.q.3. §. notandum.

l ¶ *Paruulos.*] nota ꝙ si minor lædatur in contractu, habet actionem aduersus dantem & accipientem [2]. C. si tuto. vel cur. inter. l. ēt. si vero lædatur in iudicio, habet actionem aduersus tutorē tm̄. C. de iudi. properandū. in fi. Sed contra. ff. de mino. l. ēt. §. 1. Sed illa lex, properādum. intelligitur quando tantum circa instantiam iudicii læsus est. Illa lex etiam in principali causa loquitur, cum restituatur in iudiciis minor, vt ff. de mino. ēt. §. ex causa. & C. si aduersus rem iudi. per totum. Io. immo ēt restituitur minor, etsi contumax fuerit, vt ff. de mino. l. minor etiam. B.

[2] Arg. cōtra. ff. de mino. in causæ 2. ī prin. sed non ob. quia illud intelligitur quando contra

m ¶ *Contra leges.*] C. de prædi. mino. per totum.

EOs.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, ꝙ qui ad ecclesiam confugiunt, propter loci reuerentiam debent ab ecclesia defendi. In secunda parte dicitur, ꝙ si quis mancipia ecclesiæ occupauerit propter sua quæ ad ecclesiam confugerint, excommunicari debet. In tertia parte dicitur, ꝙ si quis vult reuocare in seruitutem, vel ad obsequium, vel ad colonariam conditionem manumissos in ecclesia, & ecclesiæ commendatos, censura ecclesiastica coerceatur. Secunda pars incipit ibi, *Si quis autem.* Tertia ibi, *In ecclesia.*

n ¶ *Ad ecclesiam.*] j̄. 17.q.4. reum.

o ¶ *Mancipijs.*] de istis manumissis ab ecclesia vel de commendatis ecclesiæ dicit H. ꝙ si postea impetantur super libertate, ipsi coram ecclesiastico iudice debent respondere. vnde & si quis eos detinens nollet respondere, nisi sub sæculari iudice, posset statim ecclesia ipsum excommunicare. si vero non est manumissus in ecclesia, tunc primo debet conueniri, qui eos molestat, sub sæculari iudice. & si non vult satisfacere per eum, tunc ecclesia eum compellet excommunicando, vel alio modo. Lau. dicit, ꝙ vbicumque manumittantur, nisi manumittantur in ecclesia [3], vt clerici fierent, vt extra de ser. non or c.1. in parte decisa, ꝙ semper primo conueniendus est, qui eis litem facit, sub iudice suo sæculari. Io. nisi hoc forte faceret laicus in fraudem. extra de iure pa. relatū. §. ad hæc. B. Sed quæro, ad quid ergo ecclesia recipit libertos sub protectione

ne sua:cum illud ius sit in alijs omnibus, ꝙ si aliquis nõ potest habere iustitiam corã iudice sęculari, accedit ad iudicẽ ecclesiasticũ, vt extra de foro compe. ex transmissa? Videt̃ ergo quòd liberti spectant ad iudicium ecclesiæ, vt 11.q.1. Christianis. Vel dic, ꝙ licet istæ personæ & aliæ de q̃bus hic agit̃, recipiant̃ sub potectione ecclesiæ: non tamen eximuntur à iudicio sæculari, vt extra de priui. recepimus. & est expressum in iudicijs extra, de foro compe. ex tenore.

cum aliquis colligit puerum expositum ante ecclesiam. Et respondet ꝙ debet in publicum duci, vt cuiuscumque sit ille puer, siue sit dominus siue pater, veniat intra decem dies, & puerum recipiat: si autem post decem dies venerit, audiri non debet: sed tamquam homicida puniatur.

derit occupanda, per omnes [a] ecclesias districtissima damnatione feriatur. ¶ In ecclesia quoque manumissos, & per testamentum [b], ecclesiæ commendatos, si quis in seruitutem, vel obsequium, vel ad colonariam conditionem reuocare tentauerit, animaduersione ecclesiastica coerceatur † [c].

C. 7. Iuo. p. 3. c. 154. & 245. Pann. l. 2. c. 84. † coercebitur] orig.

Item ex concilio Agathensi, c. 29.

¶ In libertate ecclesia tueatur libertos. C. VII.

Iuo p. 3. c. 159. & p. 16. c. 51. Pann. l. 2. c. 82.

[2] Libertos legitime à dominis suis factos, ecclesia, si necessitas exegerit, tueatur: quos si quis ante audientiam aut peruadere, aut expoliare præsumpserit, ab ecclesia repellatur.

Item ex concilio Toletano, 4. c. 71.

¶ A sacerdotibus defendantur liberti, ne in seruitutem reuocentur. C. VIII.

Burc. l. 3. c. 186. Iuo. p. 6. c. 246. & p. 16. c. 52. Pan. lib. 2. c. 83.

Liberti, qui a quibuscumque manumissi sunt, & ecclesiæ patrocinio commendati existunt, sicut regulæ antiquorum Patrum constituerunt, sacerdotali defensione a cuiuslibet insolentia protegantur, siue in statu libertatis eorum, siue in peculio [d], quod habere noscuntur.

Item ex concilio Arelatensi secundo, c. 32.

¶ Expositos defendat ecclesia, si quis eorum calumniator extiterit. C. IX.

capit. l. 6. c. 142. concor. Vasense 1. c. 9. Burc. l. 3. c. 201. Iuo p. 3. c. 253. Poly l. 3. ti. 13. † al. ponatur epistola

[3] Si expositus [e] ante ecclesiam cuiuscumq; fuerit miseratione collectus, contestationis ponat † epistolã, vt si is, qui collectus est, intra decem dies [f] quæsitus, agnitusque non fuerit, securus habeat [g] qui collegit. Sane, qui post prædictum tempus calumniator extiterit, vt homicida, ecclesiastica districtione damnabitur, sicut Patrum sanxit auctoritas.

e ¶ *Expositus.*] Exponitur autem aliquis à patre vel domino, vel ab extraneo. Si à patre vel dño, aut necessitate, vel sponte. Si sponte, numquam potest recolligere eum postea: nec enim suum dicere poterit quẽ pereuntem cõtempsit. C. de infan. expo. l. prima & secunda. Si necessitate, repetit quandocumque: q̃a inuitus videtur exposuisse. C. de infan. expositis. l. prima, & in his casibus locum non habet contestatio. quod tamẽ dixi de necessitate, videtur male dictum. nã dicit lex, quòd si ipse non potest eum alere, debet eum in xenodochium [1] mittere. C. de lati. li. tol. l. vna. §. sed scimus. Sed quod dixi [2] intelligas cum nullum talem locum inuenit: & intelligas maxime hoc de filijs: nam de seruo vr̃, ꝙ potius debeat eum vendere, quam exponere. & est iste casus in quo seruus habitus pro derelicto, statim in libertatem eripitur, vt C. de lat. lib. tollen. l. vna. in Authent. de nupt. §. hoc amplius. & §. multo magis. collat. quarta. aliàs occupanti conceditur. Si autem ab extraneo, & sciente domino vel patre; tunc locum habet quod hic dicitur. Si vero ignorante, semper potest repetere quandocumque voluerit. C. de infan. expo. l. prima. Hug. dicit, quòd tantum vsque ad decem dies auditur pater in hoc casu: quod verius credo [3]: quia de ijs quæ publice fiunt, non potest prætendi ignorantia, vt 17. distin. quòd dicitis. Idem potest dici quando pater propria voluntate exposuit. Ioannes. Hoc teneas breuiter, quòd si à patre infans exponitur, vel ab alio, eo sciente vel ratum habente, statim liberatur à patria potestate. & si dominus idem facit, seruus statim eripitur in libertatem, & libertus in ignorantiam. Idem est si alimenta fuerint istis languentibus denegata, aut si isti languentes expositi fuerunt, cuiuscumque fuerint ætatis: & qui eos suscipiunt, non habent aliquod ius in ipsis, vt extra de infan. vel languen. expositis. c. 1. Bar.

Exponens filiũ vel seruum an possit illum recolligere.

[1] Id est hospitale.

[2] Scilicet de necessitate.

[3] Adde de ista quæstione & alijs in mate. expositorum, no. in l. 1. & 2. p Albe. de Rosat. C. de infan. exposi. & gl. in l. nemini. C. de episco. audien.

a ¶ *Per omnes.*] in vna excõicetur, in alijs denuntietur. Si dices, ꝙ nemo potest pluries excõicari, dic vt not. 3. q. 4. cap. vlt. & extra de senten. excommunica. officij.

b ¶ *Et per testamentum.*] extra de seru. non ordinan. cap. 1.

c ¶ *Coerceatur.*] nisi admonitus satisfaciat. & est arg. hic, ꝙ omne crimen est ecclesiasticum, 35. q. 6. episcopus in synodo.

Crimẽ quodlibet est ecclesiasticum.

ADDITIO. Arg. ad hoc ĩ. c. proxi. vbi Laur. idẽ sentit dicens, ꝙ hoc etiam potest videri per auctoritatem domini, si peccauerit. 2. q. 1. si peccauerit. extra de iudi. nouit. De hac ma. le. & no. extra de offi. ordina. c. 1. & de purg. cano. nos quidem. Archidia.

L*ibertos.*] Hæc est secunda pars distinct. in qua dicitur, quòd ecclesia debet libertos defendere: præsertim eos qui eius patrocinio commendantur. Io. de Fan.

CASVS. Hæc duo c. libertos. & liberti. vt dicit Beneueñ. loquũtur de libertis ecclesiæ cõmendatis: quos si aliquis inuadere sua auctoritate voluerit, vel in seruitutem reuocare, vel bona eorum auferre conatur: & ecclesia & episcopus debent eos defensare.

d L*iberti.* ¶ *Peculio.*] Sed numquid liber homo habet peculium? Non: q̃a sicut seruus non habet bona, ita pater familias non habet peculium. ff. de verborum significatio. paterfamilias. sed loq̃tur hic ſm tempus quo seruus erat. vel peculium sumitur hic improprie. arg. C. de inoffic. testa. l. vltima. ff. ad Trebellia. l. cogi. 1. rñ. De peculio autem serui qui manumittitur, hoc in summa notabis, ꝙ si manumittitur inter viuos, dominus videtur ei concedere peculium, nisi adimat expresse. Si autem in testamento libertas ei relinquitur, peculium apud hæredem remanet, nisi expresse ei concedatur. C. de pecu. eius qui li. me. l. vna.

Pollis seruus habere potest, sed non liber homo.

S*I expositus.*] Hæc est tertia pars distinctionis. in qua ponit de infantibus expositis. Ioannes. de Fant.

CASVS. Quæsitum fuit in concilio Toletano, quid fieri debeat

f ¶ *Intra decem dies.*] De his decem diebus dic, quòd currunt à tempore scientiæ, & sunt continui: & si in tali loco est, quòd venire non potest, restituitur per clausulam generalem: argumen. ff. ex quibus causis maiores. l prima. Alij dicunt quòd sunt vtiles: cum scilicet experiri potest. ff. de ædil. edict. cum sex. & de diuer. & tempo. præ. l. prima. Si vero ille qui colligit, expendit aliqua in puero erudiendo in aliqua arte, repetit à recolligente. C. de infantibus expositis. l. prima. quod autem causa alimenti expendit, non repetit nisi in duobus casibus: scilicet cum protestatus est. ff. de nego. gestis, Nesennius. vel vbi collectus non vult ducere filiã suam in vxorem, C. de nuptijs. patrem.

Expensæ circa infantem expositum factæ an possint repeti.

g ¶ *Habeat.*] non in seruum. C. de infantibus expositis. l. vltima. & ideo dicit iste eum habere, quia alius iam non potest petere puerum: puer tamen bene recedet ab eo cum voluerit: & continebit epistola, scilicet quòd si quis in eo aliquid iuris sibi vendicet, exeat & probet esse suum: aliàs non crederetur ei. Argu. contra, extra qui filij sint legitimi, transmissæ. vbi creditur patri & matri dicentibus aliquem non esse filium suum: quia non est præsumendum aliquem denegare filium suum.

Pater & mater filium denegare non præsumuntur.

PRohibentur.] In hac distinctione ꝓhibetur cupiditas & mercatio omnibus clericis. Et diuidit in duas partes: in quarum prima probat per decem auctoritates sanctorum patrum, ꝙ clerici non debent esse mercatores. Secunda ibi, *Neque apud*. Ioan. de Fan.

CASVS. Facta interpositione miserabilium personarum, in hac 88. dist. redit Gratianus ad materiã suam: scilicet ad capitulum cupiditatis: cuius cupiditatis negotia clerici suscipere prohibentur: sed non ꝓhibentur opera pietatis orphanis & viduis impendere.

a ¶ *Prohibentur*.] Facta interpositione de viduis, & libertis, & expositis, reuertitur in hac dist. 88. ad propositum suum: scilicet ad illud capitulum, nõ cupidũ: & ostẽdit clericos causa turpitudinis & cupiditatis non debere opera exercere. tandem subijcit ꝙ nullus presbyterum in testamento debet nominare tutorem, &c.

DEcreuit.] CASVS. Statuit Melchiades Papa i synodo sua, ꝙ clerici causa cupiditatis & lucri non conducãt possessiones, nec negotijs sęcularibus se immisceant: nisi in duobus casibus: scilicet ꝑꝑ curam miserabiliũ personarum, & ꝑꝑ curam ecclesiasticam ab epis sibi commissam. & ꝙ curam talem debeant suscipere clerici, ꝓbat duobus exemplis: scilicet Moysi & angelorũ ascendentium & descẽdentiũ per scalã quam vidit Iacob: ad instar quorum prælati ecclesiæ debent ascendere contemplando, & descendere curam subditorum habendo.

b ¶ *Conducere*.] scilicet causa cupiditatis, vt notaui 86. dist. c. vlt. & semper intelligo causa cupiditatis hoc fieri, nisi necessitas ꝓbet. arg. 12. q. 1 cap 1.

c ¶ *Vbi patet*] id est, ꝓpter quod patet.

d ¶ *Angelos*.] Per angelos intelliguntur prædicatores, qui pro ingenio auditorum debent se aptare, vt 8. q. 1. c. oportet. & distinctione 43. sit rector §. vlti. vnde non ꝑꝑ Iacob, sed propter angelos inducitur hæc auctoritas.

Prædicatores quandoque dicuntur angeli.

COnsequens] CASVS. Clerici in Picenis partibus turpibus negotiationibus & lucris inhonestis immiscebant: sed Gelasius docet hoc non esse faciendum: & hoc probat exemplo Christi, qui negotiatores de templo expulit. Et duabus auctoritatibus: scilicet Pauli, vt nemo militans Deo, &c. & Dauid: quoniam nõ cognoui, &c. Si quis autem negotiari voluerit, officio carere debet. Sequens cap. planum est.

e ¶ *Consequens*.] quia sacerdotes erant instituti, vt 2. q. 7. accusatio. Lau.

f ¶ *Cantantem*.] id est, metrice describentem.

g ¶ *Negotiationes*.] id est, falsam traditionem Iudæorum: quia scilicet credebant se iustificari ex operibus legis, figuras legis sectantes, à gratia resilientes: vel negotiationes, id est, vt vilius emant, & carius vendant.

h ¶ *Ingenio*] Arg. ꝙ nec sub qualibet fraude excogitata possunt exerceri negotiationes, ergo nec causa necessitatis, vt quidam asserunt: nec causa lucri captandi ad opus pauperũ. 1 q. 3. si quis obiecerit. Argu. ꝯ extra ne cle. vel mona. cap. 1. 91. dist. clericus. Lau.

i ¶ *Cessandum, aut in, &c.*] Videtur ergo ꝙ in eius optione sit an velit abstinere a quæstu, aut ab officio. ff. de iure do. plerumque. §. vltimo: quod falsum est. Sed hic, aut, comminatiuum est. 11. q. 1. placuit.

K ¶ *EPiscopus.* ¶ *Curas*.] infra 21. q. 3. cap. 1. 2. & 3. & 11. quęstione 1. te quidem.

PErlatum.] CASVS. Basilius eps tamquam aliquis laicus ibat extra suum epatum coram iudicibus sæcularibus aduocando. Quod cum audisset Gregorius, præcepit Romano defensori, vt præfatum

DISTINCTIO LXXXVIII.

I Pś

PRohibentur [a] *ergo clerici cupiditatis negotia suscipere, non pietatis curam viduis, & orphanis impendere.*

Vnde Melchiades[a] *Papa.*

In scripto d̃ primitiua ecclesia, & munificentia Constantini ex concilio Chalcedon. c. 3.

¶ De eodem. C. I.

DEcreuit sancta synodus nullum deinceps clericum aut possessiones conducere [b], aut negotijs sæcularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum, [& † orphanorum], ac viduarum, aut si forte episcopus ciuitatis ecclesiasticarum rerum solicitudinem habere præcipiat. Vbi liquido patet [c], quia alia sunt negotia sæcularia, alia ecclesiastica. Nonne Moyses in sæculo erat, cum crebro tabernaculum intraret, & exiret; qui intus contemplatione raptus, foris infirmantiũ negotijs vrgebatur? *& infra.* ¶ Sic & Iacob ascendentes, & descendentes Angelos [d] vidit: quia videlicet rectores ecclesiæ non solum Deo contemplando superna appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Et Domini sacerdotes horum facta imitantur, & se custodiunt, & subditorum onera portant.

† absũt istę duæ voces fere ab omnibus manu scriptis.

Exo. 33.

Gen. 28.

a ¶ Melchiades.] *Caput hoc habetur in scripto de primitiua ecclesia, & munificentia Constantini, quod in antiquis conciliorũ voluminibus continenter sequitur post decreta Melchiadis (quãuis in recentioribus concilium Neocæsariense sit interpositum) & ex illa coniunctione fortasse factũ est, vt hoc quoque scriptum olim decretis Melchiadis adnumerari solitum esset: cum tamen in eo de Niceno concilio, & alijs, quæ post Melchiadem gesta sunt, mentio fiat: quod ex capite, ad futurã. infra 12. q. 1. apparet.*

Item Gelasius Papa ad episcopos per Lucaniam, c. 17.

Concil. Aquisgranen. c. 93. 14. q. 4. c. clerici. Poly. l. 4. tit. 31.

¶ De eodem. C. II.

COnsequens [e] est, vt illa quoque de Piceni partibus nuper ad nos missa relatio nuntiauit, non prætereunda putaremus: id est plurimos clericorum negotiationibus inhonestis, & lucris turpibus immínere †, nullo pudore cernentes euangelicam lectionem, qua ipse Dominus negotiatores è templo verberatos flagellis asseritur expulisse, nec Apostoli verba recolentes, quibus ait. [Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus,] Psalmistam quoque Dauid surda dissimulantes aure, cantantẽ [f] [Quoniam non cognoui negotiationes [g], introibo in potentias Domini.] Proinde huiusmodi aut ab indignis posthac quęstibus nouerint abstinendum, & ab omni cuiuslibet negotiationis ingenio [h], vel cupiditatę cessandum [i]: aut in quocumque gradu sint positi, mox à clericalibus officijs abstinere cogantur: quoniam domus Dei, domus orationis & esse debet, & dici, ne per † officia negociationis potius sit latronum spelunca.

† al. inhiare

Matt. 21.

2 *Tim.* 2.

Ps. 70. *vide infra c. quoniam.*

Luc. 19.

† *ne officina negotiationis, & spelunca potius sit latronum*] orig.

Item ex septimo canone Apostolorum.

¶ In sacris ordinibus constitutus sæculares curas assumere non debet. C. III.

EPiscopus, aut presbyter, aut diaconus nequaquã sæculares curas [k] assumat; sin aliter, deiiciatur.

Item Gregorius Romano defensori, lib. 8. epist. 11.

¶ Episcopus sæcularibus causis occupari non debet. C. IIII.

PErlatum est ad nos reuerendissimum fratrem nostrum Basilium episcopum, velut vnum de laicis in causis sæcularibus occupari, &

Ansl. 6. c. 179.

præfatum Basiliũ intra quinque dies cogat reuerti: quoniã propter hoc dignitas episcopalis vilescit. Nã si ibi amplius eũ stare permiserit, vterque grauiter punietur. Sequentia capitula plana sunt vsque ad paleã illã, *Eijciens*. quæ in scholis nõ legitur: sed in ea ratio assignatur quare in domo, vel re consimili nõ est vsura, sed pe

suscepit litteras. extra de ap. super eo. 4. q. 4. c. 1. & q. 5. c. 1. quandoque duorum. 5. q. 2. c. præsenti.

d *Episcopus tuitionem.*] idest, apertionem, vt scilicet coram eo non aperiantur: sed corã magistro cẽsus. C. de testa. l. cõsulta. Vel dic, tuitionẽ, idest, ꝙ sit aduocatus. aliàs ꝑ eũ debet adimpleri [2] quod in testamentis relictũ est. extra de test. si heredes. & ff de peti. hære. hæreditas. in fi. Io. Dic ergo vt dixi, non suscipiet ex hoc officium aduocationis.

prætorijs [a] inutiliter deseruire. Quæ res quoniam & ipsum vilem reddit, & reuerentiam sacerdotalem annihilat; statim vt experientia tua hoc præceptum [b] susceperit; eum ita ad reuertendũ districta executione compellat, quatenus ei illic te insistente quinque diebus [c] sub qualibet excusatione immorari non liceat: ne si quolibet modo eum ibidẽ amplius moram habere permiseris; cum ipso apud nos grauiter incipias esse culpabilis.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 18.

¶ Testamentorum tuitionem, & curam rei familiaris episcopus non suscipiat. C. V.

Poly. l. 4. tit. 5.

ij EPiscopus tuitionem [d] testamentorum non suscipiat.

Item ex eodem, c. 20.

¶ De eodem. C. VI.

iij EPiscopus nullam rei familiaris curã ad se reuocet [e]; sed lectioni, & orationi, verbi Dei prædicationi tantummodo vacet.

Item ex eodem, c. 17.

¶ De eodem. C. VII.

Polyc. ibidem.

iiij EPiscopus gubernationẽ [f] viduarũ, & pupillorum, ac peregrinorũ nõ ꝑ seipsum, sed per archipresbyterũ, aut per archidiaconũ agat.

Item Gregorius Quertino expræfecto, epist. 30. lib. 10.

¶ Ratiociniorum causas clericus suscipere non debet. C. VIII.

INutile, & valde laboriosum est, hominem litteratum, ratiociniorũ causas assumere, & in eis se, quod non expedit, obligare.

Item Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum.

¶ Fugiendus est clericus negotiator. C. IX.

NEgotiatorem [g] clericum, & ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum, quasi quamdam pestem fuge.

Item Augustinus in libro quæstionũ veteris, & noui testamenti, c. 127.

Clerico negotiari non licet. C. X.

Iuo p. 8. c. 89. Pann. l. 7. c. 26.

FOrnicari omnibus semper non licet [h]: negotiari vero aliquando licet; aliquando non licet. Antequam enim ecclesiasticus quis sit; licet ei negotiari: facto iam, non licet [i].

[*Item Ioannes Chrysostomus super Matthæum,* [*idest Auctor operis imperfecti, hom. 38. ad c. 21. Matt.*]

¶ De eodem. PALEA. C. XI.

paulo aliter.

EIjciens Dominus vendentes, & ementes de tẽplo, significauit, quia homo mercator vix, aut numquam potest Deo placere. Et ideo nullus Christianus debet esse mercator; aut si voluerit esse, proijciatur de ecclesia Dei; dicente propheta [. Quia non cognoui negotiationes; introibo in potentias Domini.] Quemadmodum enim, qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, & se commendare, sine maliloquio esse non potest (necesse est enim, vt isti male loquatur de illo, & illi male de isto) sic qui emit, & vendit, sine mendacio, & periurio esse nõ potest. *& paucis interiectis.* ¶ Sed est nec stabilis substantia eorum, neque ad bonum proficit, quod de malo congregatur. Quemadmodum enim si triticum, aut aliud † tale cernas in cribro; dum huc, & illuc iactatur, grana omnia paulatim deorsum cadunt; & tandem in cribro nihil remanet, nisi stercus solum; sic de substantia negotiatorũ

Psal. 70.

† aliquam bladi speciem

e *Episcopus.*] ¶ *Ad se reuocet.*] principaliter vel per se: & tunc nõ est contra 86. dist. fratrem.

f *Episcopus gubernationem.*] Sed per archipresbyterum. nam partiri debet onera sua. extra de offi. archipresby. c. vlt. ar. per alios nobis licere q̃ nobis per nos nõ licent [3]: arg. 5. q. 3. c. vlt. ar. 12. q. 1. præcipimus. Et valet ad quæstionẽ ꝙ ecclesia possit alicui concedere gladiũ [4], licet ei nõ liceat eo vti ꝑ se. 23. q. vlt. c. sæpe. Similiter inuenitur: quod licet nobis per alios, & per nos, vt dist. 95. illud superfluũ. & ecõuerso, qđ nõ licet nobis ꝑ nos, nec ꝑ alios. 46. dist. sicut. 23. q. vlt. his à quibus. & consequitur quis per alium quod nõ potest per se. ff. de sta. ho. Imperator. & id per se, qđ nõ per alium. C. de ijs qui ve. æta. imp. l. 2. ff. de adop. post mortem. §. neque. 23. dist. quorumdam. & qñque plus per se valet factũ quàm per alium. de conse. dist. 4. illud. Io. Sol. generale ẽ quòd quis potest per se qđ põt per aliũ, & ecõtra. sed ĩ casibus specialibus fallit quãdoq; ratione personæ, q̃ ꝓhibetur ꝑ se facere, vt in hoc c. sed ꝑ aliũ nõ ꝓhibetur [5]; vel ratione rei: quia in causa criminali aliquis agit per se, & non per aliũ, vt 5. q. 3. in criminalibus. B.

ADDITIO. Circa hoc dicas, ꝙ quãdo aliqs potest aliquid facere sua auctoritate: tũc nõ est vis siue ꝑ se siue per aliũ faciat, nisi specialiter prohibeatur: sed vbi sua auctoritate nõ potest facere: sed alterius: tunc locũ habet ꝙ non potest alteri committere. extra de offi. deleg. quoniam apostolica. vbi Innocen. sic no. Archid.

pecunia sic: & hoc triplici rõne. Prima est: qa pecunia non est disposita nisi ad emendũ. Secunda est: quia ex agro eũ arando fructũ capio, & ex domo vsum mansionis: & ideo domum locando vel fundũ videor quasi permutare lucrũ cũ lucro. sed ex pecunia reposita nullũ fructũ capio. Tertia ratio est: qa ager vel domus veterascit, sed nõ pecunia. & hoc est in prima colũna, vbi dicit: *Primo quidem.*

a ¶ *Et prætorijs.*] idest, locis iudicij tractandi. Quid sit prætorium, habemus ff. de iusti. & iur. l. pe.

b ¶ *Præceptum.*] infra 23. q. 4. iustũ. 7. 14. q. 4. clerici.

c ¶ *Quinque diebus.*] Arg. moram posse purgari [1]. Item nota inducias & expectationes quinque dierum; & hoc à tempore quo

g *Negotiatorem.*] ¶ Sed numquid licet clerico habere tabernã [6]? videt ꝙ sic. C. de episc. & cle. l. 2. sed dicimus, ꝙ licet lex cõcedat, canon tñ nõ permittit. 15. q. 3. cũ autẽ. Vel dic ꝙ potest habere tabernam propter necessariam & honestam negotiationem.

h *Fornicari.*] ¶ *Sẽper non licet.*] idest, nũquã. 32. q. 4. nemo. Arg. ꝯ. 31. q. 1. hac ratione. sed licet aliquando licentia pœnæ, sed licentia culpæ non, quia non euadit culpã. dist. 4. c. denique [7].

i ¶ *Non licet.*] Argu. quòd propter mutationem status quod ipsi erat

[2] Dic quòd vbi persona à testatore deputata ẽ: illa exequit. 12. q. 2. de laicis. in fin. Archid.

Potest quis per aliũ qđ nõ potest per se.

[3] An hoc procedat regulariter: not. in l. Labeo. ff. de vsuc. Dy. in regula, ꝙ alteri. lib. 6. bonus tex. & ibi Bar. & Bal. in l. 1. §. ne autẽ. C. de cad. tolle.

[4] 63. dist. Hadrianus 2.

[5] Hic vide qđle. & not. de cõse. dist. 4. quãdo. 2.

Clericus tabernã habere potest.

[6] Adde quid veniat appellatione tabernæ. not. in leg. tabernæ. ff. de verb. signi. & in l. qui tabernas. ff. de cõtrah. emp.

[7] Dic ꝙ fornicatio nulli vmq̃ impune conceditur. 27. q. 1. nubendi. Archid.

nouissime nil remanet, nisi solum peccatum. Sed omnes homines videntur esse mercatores. Ostendam ergo, quis non est negotiator; vt qui talis non fuerit, eum intelligas esse negotiatorem. Quicumque rem comparat, non vt ipsam rem integram, & immutatam vendat; sed vt materia sibi sit inde aliquid operandi; ille non est negotiator. Qui autem comparat rem, vt illam ipsam integram, & immutatam dando lucretur; ille est mercator, qui de templo Dei eijcitur. Vnde super omnes mercatores plus maledictus est vsurarius. Ipse namque rem datam à Deo vendit, non comparatam, vt mercator; & post fœnus rem suam repetit, tollens aliena cum suis; mercator autem non repetit rem venditam. Adhuc dicit aliquis. Qui agrum locat, vt agrariam recipiat, aut domum, vt pensiones recipiat, nonne est similis ei, qui pecuniam dat ad vsuram? Absit. Primum quidem, quoniam pecunia non ad aliquem vsum disposita est, nisi ad emendum. Secundo, quoniam agrũ habens arando accipit ex eo fructum; habens domum, vsum mansionis capit ex ea. Ideo qui locat agrum vel domum, suum vsum dare videtur, & pecuniam accipere, & quodãmodo quasi commutare videtur cum lucro lucrum: ex pecunia reposita nullũ vsum capis. Tertio ager, vel domus vtendo veterascit. Pecunia autem cum fuerit mutuata, nec minuitur, nec veterascit [Et mensas nummulariorum subuertit.] Pecunia spiritualiter homines intelliguntur; quia sicut nũmus habet charagma Cæsaris, sic homo habet charagma Dei. Et quemadmodum solidus, qui non habet charagma Cæsaris, reprobus est; ita & homo, qui non ostendit in se imaginem Dei, reprobus æstimatur. Vnde Esaias dicebat ad Hierusalẽ [Pecunia tua reproba est, caupones tui miscent vinum cum aqua, &c.] Ideo ergo mensas nũmulariorum euertit, significans, quia in templo Dei non debent esse nũmi, nisi spirituales, idest, qui Dei imaginẽ, non diaboli portant. Aut certe mensas nummulariorum, sacerdotum dicit scripturas. Nouo enim testamento succedente priori, euersæ sunt scripturæ illorum.

Esa. 1.

¶ *Hec Palea (quemadmodum & sequens) est in aliquot vetustis exemplaribus, in quibus Paleæ raro habentur. Est autem sumpta ex auctore operis imperfecti (cuius multa sententia partim reijcienda, partim in bonam partem interpretandæ sunt) & quidem multis locis de industria, quod ibi plenius, hic in summam redactum est, incolumi fere sententia. Quamobrem ea tantum mutata, aut locupletata sunt; quæ valde conducere visum est. Quod etiã in sequẽti capite est obseruatũ.*

Item ex verbis Augustini [hinc inde collectis, & in summam redactis ad ps. 70. vers. Quoniam non cognoui.]

¶ De eodem. PALEA. C. XII.

QVoniam non cognoui litteraturã.] Aliqui codices habent [negotiationes;] in quo diuersitas interpretum, sensum ostendit, non errorem inducit. Ergo si propterea iste tota die laudem Dei dicit, quia non cognouit negotiationes; corrigant se Christiani; non negotientur. Sed ait mihi negotiator. Affero ex longinquo merces; mercedem laboris mei, vnde viuam, peto: dignus est operarius mercede sua. De mendacio, de periurio agitur, non de negotio. Ego enim mentior, non negotium. Possem enim dicere; tanto emi, tanto vendam: si placet, eme. Quomodo ergo reuocas à negotiatione? omnes artifices mentiuntur, sutores, agricolæ. Vis, vt optem carum tempus, vt possim vendere annonam, quam seruaui? Sed non hoc faciunt, inquis, agricolæ boni: nec illa negotiatores boni. Quid enim? Etiam & filios habere malum est; quia quando eis caput dolet, malæ & infideles matres ligaturas sacrilegas, & incantationes quærunt? omnia ista hominum, non rerum peccata sunt. Quære ergo episcope (dicit mihi negotiator) quomodo psalmistam intelligas, & noli me prohibere à negotiatione: negotiatio enim me non facit malum, sed iniquitas mea, & mendacium meum. Quæramus ergo negotiatores, qui præsumunt gloriari ex suis operibus; si sunt contra illam gratiam, quam hic psalmista commendat, vt nemo de suis operibus glorietur. Et sicut contra medicos superbos salutis pollicitatores vigilat hoc, quod dictum est [tota die salutẽ tuam]; sic contra negotiatores de operibus suis gloriantes vigilat hoc, quod dictum est [os meum annuntiabit iustitiã † tuam.] Vnde & Dominus expulit illos de templo volentes suã iustitiam statuere, & ignorantes iustitiam Dei. Merito dictum negotium, quia negat otium; quod malum est, neque quærit veram quietem, quæ est Deus.

Luc. 10.

Ps 87.

† *iustitiã tuã, idest nõ meã, &c.* Aug.

Psal. 70.

Item Cassiodorus in eundem psalmum 70. in eundem versiculum.

¶ De eodem. C. XIII.

QVid est aliud negotium †, nisi quæ possint vilius comparari, carius velle distrahere? *& infra.* Negotiatores ergo illi abominabiles existimantur, qui iustitiam Dei minime considerantes per immoderatum pecuniæ ambitum polluũtur, merces suas plus periurijs onerando, quam pretiis. Tales eiecit Dominus de templo dicens. [Nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.]

† *al. negotiari*

Io. 2.

Item Cyprianus ad clerum, & plebem Furnitanorum, lib. 1. epist. 9.

¶ Nomine sacerdotis careat, qui Dei ministros à suis auocat officijs. C. XIIII.

2 NEq; apud altare Dei [a] meretur nominari in sacerdotũ prece, qui ab altari sacerdotes, & ministros uoluit auocare. Et ideo Victor, cum

Iuo p. 6. c. 393.

erat licitum, fit illicitum: & econtra. arg. dist. 31. cap. lex continentiæ. Arg. contra 12. q. 1. non dicatis.

NEq;.] Hæc est 2 ps dis. & est pars illius 21. q. 3. Cyprianus CASVS. Statutũ fuit in concil. Calcedoñ. 3. 86. dist. in cap. peruenit. vt nullus laicus clericum in testamẽto ad tutelã nominaret: contra quam constitutionem Victor cum monebatur presbyterum Geminium Faustinum in testamento suo fecit tutorem: & ideo præcepit Cyprianus, vt pro eo nullæ orationes in ecclesia fiant, nec oblationes recipiantur.

a ¶ *Dei.*] Et nonne accusatur iste post mortẽ, contra id 23. distin. quorũdã. C. si reus vel accu. mor. fue. l. 1. & 2. Sol. dicũt quidã, quòd accusari potest quis post mortẽ per instrumẽtum, sicut hic: quia apparebat per istrumẽtum, idest, per testamẽtũ eũ decessisse in mortali peccato. Sed H. dicit q; iste non accusatur: quia notoriũ erat eum impœnitẽtem decessisse [1]: alias nõ posset accusari post mortẽ nisi de hæresi. 23. q. 2. sane. & in illo casu. Itẽ & in alijs secundum quosdam, vt 24. q. 2. in summa. C. ad legẽ Iul. ma. l. vlt. Sed nõne debet præsumi pro isto: quia etiam in vltimo instanti potuit pœnitere, vt 26. quæst. 6. qui recedunt. & c. cognouimus? Argu. contra de

Accusari potest quis post mortẽ.

[1] Adde q; regulariter nõ pot. l. 1. 2. & 3. C. si re. vel accusa.

[1] Fecerat enim contra id, quod in concilio continetur: & itano torsum erat eũ impœnitentẽ decessisse: & ideo non fit pro eo oblatio in altari. 13. q. 2. pro obeuntib. Arch.

de pœ.dis.1.c.agite.Dicit ergo H.quòd cũ mortaliter peccauerit, nec pænituerit,nõ debet pro eo orari.13.q.vlt.c.vlt. & punit hic i quo deliquit.12.q.2.de viro.Vel hoc itelligas quo ad sepulturã tãtũ.extra de tornea.c.1.Io.Credo 1 hoc ad terrorẽ ĩstitutũ: nec mo do locũ habere.Qđ vltimo dicit,seruat de facto.86. dist.c.vlt.B.

dinem & venustatem:alioquin esset ibi confusio.

b ¶ *Singula.*] Nota, ꝙ difficile est,vt vnus vicem duorũ obtineat ff.de pact.si plures.C.de assesso.nemo.extra de test.adhæc.C.de testa.consulta.vbi dicitur ꝙ absurdũ est, si promiscuis actibus rerum turbentur officia.Arg.contra ĩ.21.q.1.cap.vlt.& ff.quod cuiusque vniuer. sicut.§. vlti. Similiter lex dicit quòd non potest quis p plures ciuitates plures habere potestarias. ff.ad munic.libertus.§. præscriptio.Solu. regulare est,ꝙ vna persona non suppleat vicẽ plurium 6, nisi in causa necessitatis,vt idem sit carnalis & spiritualis pater 7.30.quæst.1.ad limina.Vel prælatus in diuersis ecclesiis.10.q.3.vnio.vel idem sit eligens & cõfirmans. extra de elec.cum inter. vel vt ipsemet tradat sibi possessionem.ff.de contrahen. empt.sistulas. §. fundum. vel nisi causa vtilitatis,vt cum duæ ecclesiæ vni committantur.16.q.1.& tẽporis.vel vt idẽ seruus vicem pluriũ dominorum sustineat.ff.de stipu.ser.l.1.§. cõmunis. vel vt apud semetipsũ aliquis emancipet vel adoptetur.ff.de adopt. si consul.Lau.

ADDITIO. Vbi de hoc,& extra de proba. ex litteris. ibi videas.

c ¶ *Ecclesiastici.*] Non ordinum, sed dignitatum. vnus enim bene habet omnes ordines: licet ab vno tantũ denominetur.

d ¶ *Singulis.*] infra 21. q.1.cap.vlt.contra.Sed illud ex speciali priuilegio: hoc ex generali iure.16.q.1. hinc.Lau.

e ¶ *Committendũ est.*] Alius habebit archidiaconatum: alius autem archipresbyteratum:& sic de alijs 8: arg.ĩ.13.q.1.c.1.& 2. Laur.

f ¶ *Quantumlibet.*] Arg. non esse derogandum iuri generali propter personæ prærogatiuam. supra dist. 61. miramur. supra dist. 78. si quis. Laur.

ADDITIO. Sed tamen propter personæ vtilitatem bene receditur.1.q.si tali.15.q.vlt.c.1.Io.de Fant.

g ¶ *Oculus.*] idest, si omne officium attribuitur ei, qui dicitur in ecclesia oculus:vbi erit auditus,idest,auris: idest,officium quod ei attribuitur, qui dicitur in ecclesia auris? Per oculum intelliguntur maiores in ecclesia,qui sibi & alijs prouident. Per aurẽ in ecclesia discreti intelliguntur & scientes. Vel referas hoc ad illud quod dixit,ꝙ diuersitas officiorum sit in ecclesia:aliàs non obstaret: quia si totum, &c.quasi dicat, si omnes in ecclesia essent vnius officij, quomodo impleretur corpus ecclesiæ, cum diuersis opus est?

h ¶ *Et pulchritudinem.*] Singula quæque locum teneant sortita decenter. Lauren.

Do-

cum contra formam nuper in concilio à sacerdotibus datam, Geminium Faustinum presbyterum ausus sit tutorem constituere; non est, quòd pro dormitione eius apud vos fiat oblatio; aut deprecatio aliqua nomine eius in ecclesia frequentetur: vt sacerdotum decretum religiose, & necessarie factum seruetur à nobis.

DISTINCTIO LXXXIX.

1.Tit.3.

1 gs D*Omui* [a] *quoque suæ oportet episcopum bene esse præpositum, vt quædam inde quodammodo futuræ dispensationis argumenta sumantur. In dispensatione vero ecclesiæ hanc regulam obseruandam nouerit, vt nulli quantumlibet exercitatæ personæ duo simul officia committat: neque sæcularibus viris res ecclesiasticas gubernandas committat. Vnde Gregorius scribit omnibus episcopis.*

¶ Vni personæ duo non committantur officia. C. I.

Poly.l.4.tit.23. Ans.l.7.c.108. Iuo p.6.c.344. Rom.12.

SIngula [b] ecclesiastici [c] iuris officia singulis [d] quibusque personis singulatim committi iubemus. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eumdem actum habent; ita in ecclesiæ corpore secundum veridicam Pauli sententiam, in vno, eodemque spiritu alij conferendum est hoc officium, alij committendum [e] est illud: neque vni, quantumlibet [f] exercitatæ personæ vno tempore duarum rerum officia committenda sunt: quia si totum corpus est oculus [g], vbi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diuersa officia, & robur corporis seruat, & pulchritudinem [h] repræsentat; ita varietas personarum per diuersa nihilominus officia distributa & fortitudinem, & venustatem sanctæ Dei ecclesiæ manifestat. Et sicut indecorum est, vt in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio; ita nimirum noxium, simulque turpissimum, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa.

a ¶ Gregorius.] *Caput hoc à collectoribus ita citatur, quasi sint verba alicuius epistolæ B. Gregorij. Verum à Ioanne diacono lib. 2.vita eiusdem sancti Pontificis, num. 54. sic referuntur.* Singula ecclesiastici iuris officia singulis quibusque personis singulatim committi debere dicebat; asserens, quia sicut in vno,&c. *Ex eo autem nonnulla sunt emendata*

Item Gregorius Anthemio subdiacono, lib.9.epist.66.

¶ Quilibet episcopus vicedominum, & œconomum habeat. C. II.

Poly.l.4.tit.22. Ans.l.6.c.145.

2 VOlumus, vt frater noster Paschasius, & vicedominum [i] sibi ordinet, & maiorem [k] domus: quatenus possit vel hospiti-

D*Omui quoque suæ.*] Hæc dist. diuiditur in tres partes: 1 quarum prima dicitur, ꝙ vni personæ non debent committi duæ dignitates vel officia. Secunda ibi, *Volumus.* Tertia ibi, *Propinquis.* Ioan.de Fan.

CASVS. In hac 89. dist. repetit illud cap.apostolicæ regulæ: Oportet ordinandum domui suæ esse bene præpositũ. Et ostendit ꝙ in hoc debet esse prouidus, vt sicut in domo sæculari diuersa officia vni personæ nõ cõmittuntur, sed pluribus:sic episcopus in ecclesiasticis officijs obseruabit, singula officia singulis committendo: ita tamen ꝙ administrationem rerum ecclesiæ laicis non committat. Et habet hæc dist.quattuor articulos.

a ¶ *Domui.*] Hoc c.tractauit magister s.47.dist.§.necesse. Sed aliter hic,& aliter ibi 2. ibi enim exposuit,domui,idest,familiæ suæ. hic aliter,domui suæ,idest,ecclesiæ suæ.& illud est quasi præparatorium ad istud,vt in hoc §.innuit G. Ostẽdit ergo in hac dist.89. qualiter,prælatus ecclesiastica beneficia debeat dispensare: quia plura non debet cõmittere 3 vni:& ꝙ nõ debet laicos œconomos constituere in ecclesia vel vicedominos 4: & ꝙ ecclesiastica officia propinquis non concedat.Lau.ĩ.ea.decenter.

S*Ingula.*] CASVS. Episcopi plura officia vni cõmittebant personæ:sed docet Grego.hoc non esse faciendum. Nam sicut in humano corpore singula membra suũ habẽt officium:ita in ecclesia Dei (secundum Pauli sententiam) singuli singula debẽt habere officia: nec vni personæ quantũcũque exercitatæ vno tẽpore sunt plura officia cõmittenda:& sicut varietas membrorum per officia diuersa præstat corpori fortitudinem & venustatem, sic personarũ varietas per singula officia distributa ecclesiæ præstat fortitu-

V*Olumus.*] Hæc est secũda pars dist. ĩ qua pbat p quattuor ca. ꝙ in qualibet ecclesia debet esse œconomus. Ioan.de Fan.

CASVS. Paschasius episcopus nec vicedominum,nec maiorem domus in sua ecclesia ordinabat,qui causis ĩteresset, & hospitibus prouideret. Quare Gregorius præcipit Anthemio subdiacono,vt moneat Paschasium quatenus vicedominum,& maiorem domus in sua ecclesia ordinet. Si vero hoc negligat,clerus ecclesiæ eligat aliquos,quorum personæ ad hoc valent ordinari.

i ¶ *Et vicedominum.*] Exponit H. idest, œconomũ rerũ episcopaliũ,q rebus episcopalibus,& hospitib' superueniẽtibus puideat.

k ¶ *Et maiorem.*] idest, œconomũ rerũ canonicorũ, & iste intel-

lectus

5 Ad hoc 2.q.1. §.sed sciendum in fi.& c multi. 16.q.1.presbyteros.

Vnus vicem pluriũ supplere nõ potest.

6 Concor. text. in l.si plures. cũ concor.ibi addi. ff.de pac.

7 Ad hoc ff. de aucto.tut.l.accipientis.arg ff.de ma. vin.l.rogatus.§.vlt.licet videatur cõtra. ff. de offi.consul.l. 1.§.fin.secundũ Ioan.de Fan.

8 Ad hoc plene facitqđno.extra de cõce.præben. litteras.

Oculus & auris quos in ecclesia significant.

Maior est dignitas in quibusdã ecclesiis.

lectus habetur ex rubrica quadā. Vel maioratus est quædā dignitas, quæ est in quibusdā ecclesiis, vt Vercellis in ecclesia S. Mariæ.
a ¶*Vel Hospitibus.*] quia episcopus non potest in propria persona tractare talia negotia. 5.q.3.quia episcopus. & referas quod dicitur de hospitibus, ad vicedominum.

Negligentia prælati suppleri per subditos.

b ¶*Clerus.*]ar. ꝙ si prælatus non vult vel negligit facere ea quæ debet, debent suppleri per subditos: & ecōuerso. arg. j.9.q.3. cū simus. & videtur ꝙ in talibus non sit necessaria admonitio 1, vt extra de sup.ne.præl.c.licet. extra de conces. præb. & eccle.non va.q.a.in fi.

1 Arg. ad hoc extra de accu. sicut: & de foro cōpe. ex trāmissa. nā tempus ei est pro admonitione. C. de iure emphyt. l. 2. extra de locato, potuit, Arc.

OFFICIVM. Casvs. Hic est secūdus articulus: in quo docetur, ꝙ officium vicedomini est episcopatum disponere.

f ¶*Inter eos.*] Sed nonne isti erant laici? ergo debent cōueniri sub sæculari iudice, vt 11.q.1.experientiæ? Sed ideo conueniuntur corā ecclesiastico, quia rapuerūt bona ecclesiæ, vt extra de foro cōpe.c. cū sit generale. & est hoc cōtra rectores ciuitatū, qui compellunt rusticos ecclesiarū sub se respondere 3. Alij dicunt seruos & liberos

bus [a] superuenientibus, vel causis, quæ eueniunt, idoneus, & paratus existere. Si vero & negligentem eum prospicis, & ea, quæ diximus, implere differentem; omnis clerus [b] eius adhiberi debet, vt communi consilio ipsi eligant, quorum personæ ad ea, quæ prædiximus, valeant ordinari.

Hinc [a] colligi potest archidiaconi electionem à cuncto clero, si episcopus negligens, vel differens fuerit, canonice fieri posse. Officium vicedomini est episcopatum † disponere. Vnde Gregorius Clementinæ patriciæ, lib. 1. epist. x1. post alia.

† *episcopium*

a ¶ Hinc.] *Verba hæc vsque ad vers.* officium. *absunt à plerisque vetustis exemplaribus.*

¶ Quod sit officium vicedomini. C. III.

Ansl.7.c.77.

DIaconum vero Anatolium, quem ad nos dirigi poposcistis, hoc nos facere non posse, causæ magis modus, quàm rigoris austeritas facit. Vicedominum [c] enim eum constituimus, cuius arbitrio episcopium commisimus disponendum.

Item ex concilio Chalcedonensi, c.26.

¶ De eodem. C. IIII.

16. q. 7. quoniā in quibusdam. Ansl.6.c.143. Poly.l.4.tit. 22. Deusdedit par. 4

QVia in quibusdam ecclesijs, sicut ad nos peruenit, sine œconomo episcopi res ecclesiasticas tractant; placuit omnes ecclesias habentes episcopos [d], etiam œconomum habere de proprio clero, qui gubernet ecclesiæ res cum arbitrio sui episcopi, vt non sine testimonio [e] sit gubernatio ipsarum rerum ecclesiasticarum; & ex hoc eueniat res eiusdem ecclesiæ dispergi, & sacerdotali dignitati obtrectatio generetur. Si vero quis hoc nō obseruauerit, diuinis subiaceat regulis.

¶ *Hic idem canon refertur infra 16.q.7.c. quoniam in quibusdam. ex versione Dionysii. Hic enim est ex prisca, quæ extat in collectione Isidori.*

Item Gregorius Ianuario Caralitano episcopo, lib. 7. epist. 66.

¶ Sæcularibus viris res ecclesiasticæ non committantur. C. V.

Ansl.6.c.146. † *cōmittentes*] or.

INdicatum est nobis, quòd laicis quibusdam curam vestri patrimonij commiseritis †, qui postmodum in rusticorum vestrorum deprædationibus, atque [a] fatigationibus fuerint deprehensi; & reddere res, quas indecenter retinent habitas, quasi suæ ditionis, quippe vestræ non suppositi curationi, postponant, vobisque despiciant actuum suorum reddere rationem. Quod si ita est, districte à vobis discuti conuenit, atque inter eos [f], ecclesiæque vestræ rusticos causam examinare subtilius. Et quidquid in eis fuerit fraudis inuentum, cum pœna [g] legibus statuta reddere compellantur. De cetero vero cauendum à fraternitate vestra est, ne sæcularibus viris, atque non sub regula nostra degentibus, res ecclesiasticæ committantur; sed probatis de vestro officio clericis. In quibus, si quid reperiri poterit prauitatis, vt in subditis [h], emendare quod illicite gestum fuerit, valeatis: quo ꝓ videlicet

DIaconum.] Casvs. Clementina patricia postulauit à Greg. Anatoliū diaconum: Sed quia fecerat eū vicedominū, vt gubernaret res episcopatus, non potuit eū sibi cōcedere: & magis propter hāc causā quam propter aliquam aliam duritiam cum sibi non concessit.

Vicedominus.

c ¶*Vicedominum.*] Ex hoc cap. patet, ꝙ vicedominus est qui habet potestatem super res ipsius episcopatus: œconomus qui super res canonicorum: cui scilicet res ecclesiastica gubernanda mādatur. C. de sacrosanct. eccle. iubemus. in princip. Et sicut episcopus dispēsat res episcopales sub testimonio vicedomini: sic canonici res ecclesiasticas sub testimōio œconomi: & econuerso, vt 16.q.7. quoniā. & 12. q. 1. manifesta. Iste œconomus in quibusdam ecclesijs appellatur præpositus.

QVia in quibusdā.] Casvs. Dictū fuit in concilio Calcedonen. ꝙ quidam sine œconomis res ecclesiæ gubernabāt. præcepit ergo concilium, vt vnusquisq; episcopus habeat œconomū de proprio clero: qui arbitrio episcopi res ecclesiæ gubernet: ne propter absentiam œconomi res ecclesiæ dispergantur, & epo infamia generet: & qui cōtra hoc fecerit, diuinis regulis subiacebit.

d ¶ *Episcopos.*] vel etiam alios prælatos. quilibet enim prælatus debet œconomum constituere. C. de episcopis & clericis. omnes. §. hoc nihilominus. argu. 9. q. 3. cum simus. extra de offic. ordi. cum vos. De officio œconomi, syndici, actoris, not. 16. quæst. 7. quoniā. Ar. ꝙ episcopum posset corrigere œconomus res ecclesiæ dispensantē: sicut & archidianonus 2; arg. dist. 74. honoratus.

Episcopus œconomum corrigere potest.

e ¶ *Testimonio.*] Episcopo enim perhibent testimoniū œconomi suæ administrationis: sed cubiculari sui perhibent testimoniū suæ cōuersationis, vt 2.q.7. cum pastoris. Io.

2 Immo & patronus, & quilibet alius subditus 16 q.7. filius ar. secundum Hu.

INdicatum est.] Casvs. Ioan. episcopus Carolitanus commiserat curam episcopatus in temporalibus quibusdam laicis, qui rusticos ecclesiæ suis bonis expoliauerunt: de quo rustici fuerūt Papæ conquesti. præcipit ergo Papa Ioanni episcopo, vt rei veritatem inquirat: & si laici inueniātur in culpa, cū pœna legali compellantur reddere vniuersa, & de cetero non cōmittat curam episcopatus laicis, sed clericis, quos corrigere posit.

tos ecclesiæ sequi forum dominæ, idest, ecclesiæ, vt dixi 11.q.1.c. 2. rusticos autem non, sed sęculare: nisi ecclesia ab Imperatore consecuta esset iurisdictionem super eos. argu. 63. distin. extra de appella. si duobus. verius dicitur hic laicos istos conueniri in foro ecclesiæ ratione prædicta, & quia adhuc erant in administratione. vnde ratione administrationis rusticos conuenire poterant sub episcopo. argu. 2.q. 6. c. ei qui. §. nulli quoque. post depositam administrationem non; nisi forte in breui vel nisi fugerent. in authen. vt iu. sine quoquo suf. §. si quis autem. & §. necessitatem. Alij dicunt, quòd iste episcopus reprehensus fuerat; quia œconomum fecerat aliquem de istis laicis, qui tantum clericus esse debet: aliàs bene posset eis committere curam rusticorum, & aliorum bonorū episcopatus. 77. dist. c. 2. in fine.

g ¶ *Cum pœna.*] Isti committebant crimen concussionis: cuius pœna quadruplum est, vt 18. distin. quoniam. & hoc cum ciuiliter agitur. cum vero criminaliter, punitur pro arbitrio iudicis, vt 1. quæst. 1. concussionis. & sic ecclesia suum quandoque potest cum augmento repetere, vt 12.q.2.c. in legibus 4. sed argu. contra ea. q. fraternitas.

h ¶ *Vt in subditis.*] Videtur ergo ꝙ prædicti laici non sint de foro ecclesiæ: sed ideo hoc dicit, quia facilius coercētur clerici q̄ laici.

Laici coram iudice ecclesiastico possunt quandoque conueniri.

3 Dicit... & in hoc... potestate... volunt... cōtra... episcopo... nō possunt... not. 16... generale... uarum... iuxta...

Concussionis pœna. Ecclesia suum quandoque cum augmento repetere.

4 De hoc ... nōt. 18. dist. quoniam. in ... ibi videas.

a ¶ Quam

a ¶ *Quam accusent.*] id est accusabiles ostendant.

PROPINQVIS. Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur, ꝙ episcopus hoc officium non debet committere suis consanguineis. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic est tertius articulus, vbi dicitur, ꝙ episcopus non debet committere consanguineis vel fauore sibi coniunctis res ecclesiæ gubernandas.

DEcenter.] CASVS. Querimonia facta fuit in cõcilio Toletano, ꝙ quidam episcopi res ecclesiæ dabant gubernandas consanguineis, vel fauore sibi coniunctis, per quos res ecclesiæ lædebantur. Ideo statuit concilium, vt talibus administratio non committatur: qđ si factum fuerit, illi ab administratione remoueãtur, & epi excõicationi annuæ l. subiacebunt, & quæ male ablata sunt, reddantur in duplum ab iis qui abstulerunt.

b ¶ *Aut sanguine.*] sic decima, q. 2. hoc ius. in fin. Vel intellige de iis qui malæ vitæ sunt. aliàs videtur esse contra. s̃. dist. 86. nõ satis. quis enim carnem suam odio habuit? 13. q. 2. non æstimemus. Sed quare prohibet hoc de propinquis? ideo, quia magis proni sunt epi ad dandum coniunctis personis, q̃ aliis. Sic sæpius & fortius prohibetur fornicatio; quia potius peccatur hoc genere peccati. 50. dist. quia tua. Item sicut magis punitur qui interfecit vxorem, q̃ matrem: quia proniores sunt homines ad illud faciendum, vt 33. q. 2. admonere. Item sicut hac ratione subuenitur mulieri cum intercedit, non tamen cũ dat: quia pronior est ad intercedendum, q̃ ad dandum, vt ff. ad Velleia. l. 4. Item & alia ratione prohibetur dare propinquis: quia semper præsumitur, ꝙ res ecclesiæ latenter lædantur per eos. 1. q. 3. peruenit. & 10. q. 2. episcopus.

c ¶ *In duplum.*] sic 12. q. 2. cap. in legibus.

ADDITIO. Hoc cap. videtur potius contra. sed ibi dicam, & pro contrario hic alleg. Hug.

PORRO. CASVS. Hic est quartus articulus, vbi ratio redditur quare vni personæ non sunt danda diuersa officia.

...cet apud vos habitus sui officium magis conuenienter administrent, quàm accusent [a].

a ¶ Atque fatigationibus.] *In plerisque manuscriptis legitur,* atque exfatigationibus: *in editionibus epistolarum B. Gregorij,* atque per hoc & fatigationibus, *in vno autem vetusto earumdem epistolarum codice,* atque per hoc exfugationibus.

b ¶ Quo videlicet.] *Apud B. Gregorium legitur,* quos apud vos habitus sui magis officium commendet, quàm excuset.

3 *Propinquis etiam, vel fauore sibi coniunctis ecclesiastica officia episcopus committere non audeat.*

Vnde in Toletano concilio 10. c. 3. legitur.

¶ Ecclesiastica officia non committat episcopus propinquis, vel fauore coniunctis. C. VI.

DEcenter omnibus placet, & in præsenti tale rescindere factum, & non esse de cetero faciendum. Quicumque † igitur pontificum deinceps aut sanguine [b] propinquis, aut fauore personis quibuscumque sibi coniunctis † talia lucra † commendare tentauerit; ad suum nefandæ præsumptionis excidium, & quod iussum fuerit, deuocetur in irritũ; & qui ordinauerit, annuæ excõmunicationi subiaceat. Quæ vero ablata fortasse fuerint; ab eo, qui tulerit, reddantur in duplum [c].

† Nã quisquis] orig.
† deuinctis] ori.
† al. loca

Porro ipsa officia quare ita sint distinguenda, & non vni personæ omnia committenda, ex auctoritate Gregorij, & Bonifacij Papæ datur intelligi, qui sic aiunt.

¶ *Caput hoc pene ijsdem verbis legitur in epistola Bonifacij secundi ad Eulalium, & Gregorij primi ad episcopos Galliarum, lib. 4. epist. 52. Sic quoque in alijs epistolis B. Gregorij multa legũtur; quæ in scriptis superiorum Pontificum habentur.*

¶ Graduum, & ordinum distributio ecclesiasticam vnitatem conseruat. C. VII.

AD hoc dispensationis † diuinæ prouisio gradus diuersos [d], & ordines constituit esse distinctos, vt dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, & potiores [e] minoribus dilectionem impenderent; uera [f]. † concordia fieret, & ex diuersitate contextio [g], & recte officiorum gereretur administratio singulorum. Neq; enim vniuersitas [h], alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differẽtiæ ordo seruaret. Quia uero quæque creatura in una, eademque qualitate [i] † gubernari, uel uiuere non potest; cælestium militiarum exemplar nos instruit: quia dum sunt Angeli, & sunt Archangeli; liquet, quia non sunt æquales, sed in potestate, & ordine (sicut nostis) differt alter † ab altero.

† al. dispositiõis
† vna concordia fieret ex diuersitate contextio] orig.
† æqualitate] Bon.
† al. vnus

AD hoc dispensationis.] CASVS. Gregorius & Bonifacius dicunt, ꝙ ideo est constitutum, vt diuersa officia diuersis committantur personis, quatenus ex obedientia minorũ, & ex dilectione maiorum erga minores, recta fiat administratio singulorum officiorũ. aliter enim vniuersitas rerum rationabiliter gubernari non posset. & qđ in ecclesia Dei debeant esse officia diuersa, probatur ad instar curiæ cælestis, vbi quidam angeli sunt minores, & quidã maiores.

d ¶ *Diuersos.*] inter p̃latum & subditum.

e ¶ *Et potiores.*] hoc erit vsque in diem iudicii tantum. Dicit enim Apostolus, Dum mundus iste durabit, homines præerunt hominibus, dæmones dæmonibus, Angeli Angelis. Cum autem Deus erit omnia in omnibus, cessabit omnis prælatio, non tamẽ ordo vel maioritas. aliqs enim maior erit alio. nam in domo patris mei, & c. de pæ. dist. 4. in domo. sed non præerit ei, & vide quomodo prælatus & subditus sibi cõnectuntur, vt 95. dist. esto. & hæc diuersitas ordinũ propter maiorem concordiam est statuta, vt 45. dist. licet 2.

Prælatio quælibet post iudiciũ cessabit.

f ¶ *Vera.*] id est, per veram cõcordiam. Io.

g ¶ *Contextio.*] j. 95. dist. esto. Io.

h ¶ *Vniuersitas.*] creaturarum.

i ¶ *Qualitate.*] quia qualitas corporum non potest manere in vno statu. de consec. dist. 5. ne tales. & dicit lex, ꝙ circa statum humanum nihil est stabile, vt in Auth. de non alie. aut permu. §. vt autem. coll. 2. vel dic, qualitate, id est, æqualitate: quia non omnes possunt esse episcopi.

Status humanus est instabilis.

DISTINCTIO XC.

1 ps

LItigiosus [k] *quoque prohibetur ordinari; quia qui sua potestate discordantes ad concordiam debet attrahere, qui oblationes dissidentium prohibetur recipere; nequaquam litigandi facilitate alios ad dissidium debet prouocare.*

LItigiosus.] Hæc dist. diuidit̃ in duas partes. in quarũ prima probatur, ꝙ clerici non debent esse litigiosi: quia ex officio suo tenẽtur alios ad concordiam reuocare, & si talis fuerit, ordinari non debet: & hoc probat x. aucto. sanctorum. Secunda ibi, *Præcipimus.* Ioan. de Fant.

CASVS. Repetit hic illud c. Apostolicæ regulæ, non litigiosum: qui ordinari prohibetur. Nam cum discordantes debeat concordare, & oblationes dissidentium non recipere, non debet esse talis, vt inter alios discordiam ponat. hæc continuatio mihi placet, & littera hoc videtur velle. Sed Beneuen. & H. sic cõtinuant. s̃. 46. dist. ostendit Gra. episcopum non debere esse litigiosum in se. i. ꝙ non debet lites amare. Nunc autem aliter repetit, scilicet vt non amet litigia inter alios: sed discordantes reconciliet. Et est casus primus planus.

k ¶ *Litigiosus.*] In hac dist. 90. tractat hoc c. nõ litigiosum, quod tra-

tractauit 46.dist.sed dissimiliter.ibi enim ostendit,ꝙ eps non debet esse litigiosus.hic vero, ꝙ discordantes debet ad concordiam reuocare. vltimo additur,ꝙ episcopi debent sibi vicissim præstare auxilium ad pacem seruandam.

g ¶ *Ecclesiam.*] extra quam qui inueniuntur, exterminabuntur 24.q.1.quia ex sola.Lau.

h ¶ *Nec sanguine.*] si impænitẽs decedat. hoc ad exaggerationem huius criminis dicitur;quia idem est in quolibet alio crimine.

i ¶ *Abluitur.*] quo ad vitam æternam : sed valet martyrum quo ad

Vnde in concilio Carthaginensi quarto,c.59.legitur.

¶ Clerici discordes deijciantur,vel reuocentur ad concordiam. C. I.

DIscordantes clericos episcopus vel ratione[a], vel potestate[b] ad cõcordiam trahat:inobedientes synodus per audientiã damnet.

Burc.l.2.c.215. Iuo p.6.c. 290.

Item ex eodem,c.93.& 94.

¶ Dissidentium fratrum, in ecclesia oblationum dona non recipiantur. C. II.

OBlationes[c] dissidentium fratrum neque in sacrario, neque in gazophilacio[d] recipiãtur,*Similiter*†.¶ Dona[e] eorum,qui pauperes opprimunt[f],à sacerdotibus refutanda sunt.

Burch.l.4.c.38. & 39. Iuo p.2.c.47. & 48. ĵ.c.eorum.

Item Cyprianus de vnitate ecclesiæ.

¶ Extra ecclesiam esse probatur;qui pacem cum proximo non habet. C. III.

NEque ad Cain munera respexit Deus. Neque enim pacatum habere Deum poterat, qui cũ fratre pacem per zeli discordiam nõ habebat. Quam sibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum? An secum esse Christum,cum collecti fuerint,opinantur,qui extra Christi ecclesiam[g] colliguntur? Tales etiam si occisi in cõfessione nominis fuerint, macula ista nec[h] sanguine abluitur[i]. Inexpiabilis[k],& grauis culpa discordiæ nec passione purgatur.

Item ex octaua synodo.

¶ Murmurantes à fratrum vnitate alieni efficiantur. C. IIII.

ALienus sit à fratrum vnitate,qui murmurat;& opus eius[l] abijciatur,qui murmurans[α] extiterit: ne pœnam murmurantium incurrat:de qua Apostolus dicit[Neque[m] murmuraueritis, sicut quidã murmurauerunt[n],& perierunt ab exterminatore[o]].Iuxta[β] mensurã itaque operis peccator (quod in hac sententia Apostoli plenius declatur) sacerdotis iudicio pæniteat.

Burc.l.10.c.52. & 54. Iuo p.13.c.55. & 53. ex conc. Moguntino. 1.Cor.10.

¶ *In libello.B.Basilij de institutis monachorum Rufino interprete (qui nuper Coloniæ cum regula B.Benedicti est impressus).c.42.in vltima responsione habetur prima pars huius capitis vsque ad ver.*abijciatur.

α ¶ Qui murmurans.] *Eiusdem libelli,c.50.penultima interrogatio sic habet,*Si vero etiã quis murmuret propter escam,quæ erga eum sñia seruabitur? Resp. Ea,quæ circa eos,qui murmurauerunt in deserto.Dicit enim Apostolus [neque murmuraueritis, sicut quidam eorũ murmurauerunt,& perierunt ab exterminatore.]

β ¶ Iuxta.] *Hæc pars non habetur ,in eo Basilij loco.Apud Burchardum vero & Iuonem (à quibus citatur ex concilio Mogunti.) sic legitur,*iuxta mensurã,opusq; peccati,qa in hoc sñia,&c.

Item ex eodem.

¶ Corripiantur,qui rixas,& contentiones amant. C. V.

SI quis monachus† contentiones, vel rixas amauerit, vel manifestum[p] cõuicium fratri intulerit,iuxta arbitrium rectoris, modum-

In regula Isidori.c.17. Burc.l.10.c.62. Iuo p.13.c.63.

† *abest à multis exempl.*

a DIscordantes.] *Ratione.*]id est,amicabili cõpositione extra iudicium,& de plano.nã iudex ad concordiã laborare debet. 5.q.2.si primates[1].& litigantes reconciliare. ff.de vsufru.si cuius.§.æquissimum.& de offi.præsi.illicitas.§.ne potentiores. Si ergo inter se compositionẽ faciãt, remanebũt crimina impunita, contra illud.ff.ad le.Aquil.ita vulneratur[2]. sed hoc in crimine iniuriarum obtinet, quod quilibet potest remittere.sed si criminaliter ageretur, esset falsum: sed si delictũ tangeret ecclesiã, ibi non posset subditus componere cũ prelato, vt 23.q.4.si is qui. põt tamen renũtiare accusationi, vt extra de acc. veniẽs. ADDITIO. Ad idẽ in Auth.de man.princ. §.deinde. coll. 3. Pacis n.turbator capite plectendus est.ff.de re mili.qui metu.Archid.

Iudex ad concordiam laborare debet.

1 Concor.text. in Auth.de mãda.prin.§.deinde.col.3.non tamen potest eos cogere.tex.est in §.ti. in Auth. vt lit.iu.

2 Et extra de sen.excom.vt famæ.ff.de fideiu. in a reo.§.vlt.

b ¶ *Vel potestate.*] scilicet coerctione. vt ff. de officio pꝛsidis,congruit.& ĵ.eo.placuit.

OBlationes.] CASVS. Dicitur,ꝙ sacerdos non debet recipere oblatiões discordantium fratrum, nec eorũ qui pauperes opprimunt.

c ¶ *Oblationes.*] cum odium eorum apertum est & notoriũ : hoc intellige de voluntariis oblationibus,nõ de decimis & primitiis. ext. de deci. de terris.16.q.1.decimæ.Lau.

d ¶ *In gazophylacio.*] id est,arca;vel locus est vbi reponũtur oblationes,à gaza, quod est diuitiæ,& phylattain,qđ est seruare.

Gazophylaciũ quid est.

e ¶ *Dona.*] dicit Hug. hoc gñaliter intelligendum esse de quolibet qui est in mortali peccato[3],& gratia exẽpli est illud positũ, s.dissidentium.Tu melius dic,ꝙ cũ hæc sit pœna,non debet extẽdi nisi quatenus reperitur delictũ.nã specialiter de quibusdã personis inuenitur prohibitũ,vt hic de isto. Itẽ de eo qui pauperẽ opprimit.Item de sacrilego, vt 12.q.2.de viro.Item de eo qui vi extrahit seruum ad ecclesiam confugientem,vt 17.q.4.miror. Item de raptore.extra de rapt.super eo. Item de vsurario. extra de vsuris,quia in omnibus.sed etiam pænitentes quandoque prohibentur oblationes facere.de cõsec.dist.4.eos.Idẽ dico de meretrice[4].

3 Subau. s quo quis contumaciter persistit, secundum Hug.

Oblationes facere multis est vitium.

4 Ar.ad hoc bonũ in Auth. de leno. in prin.& quod ibi not. coll.3.

f ¶ *Opprimunt.*] si quis tamen officiatus opprimit rusticos; quia forte debet habere decem,& accipit duodecim:dona eius nõ sunt respuenda de iure ſm quosdam : quia transfertur dominiũ in huiusmodi,& fieri põt inde eleemosyna:nec est vera rapina.arg. 14.q.5.non sane.si tamen propterea correctus nollet cessare, debent respui.Vel dic,ꝙ inde põt fieri eleemosyna, non tamen oblatio. Idem dico in meretrice,vt dixi 14.q.5.in prin.

NEque.] CASVS. Quidam inimici fratrũ & inuidi cõfisi de illo verbo Euangelii:Vbicumque fuerint congregati duo vel tres in nomine meo,&c.insimul collecti sacrificabant Dño.Sed dicit Cyprianus,ꝙ Deus eorũ sacrificia nõ respicit : sicut ad sacrificia Cain non respexit.talis.n.culpa discordiæ nõ dimittitur,etiam si passionem patiatur pro Christo.

ad minorẽ pœnã. de pæn.dist.4.si quis autem non habens.

k ¶ *Inexpiabilis.*] Verum est post mortẽ, aliàs de nemine desperãdum est;vt de pæn.dist.7.nemo.32.q.2.ancillã. nam qui impænitens decedit in martyrio,non saluatur[5].de pæ.dist.1.c.vlt.sed mitius punitur,vt ibidem dicitur,& de pœ.dist.3.§.potest.

ALienus.] CASVS. Dicitur in hoc c.ꝙ quicũq; murmurat,& discordat à fratribus,abiiciendus est ipse,& factum eius: qui ne exterminetur ab angelo exterminatore (sicut fuerunt exterminati Iudæi murmurantes in deserto) agere debet pænitentiam ad arbitrium sacerdotis,iuxta magnitudinem peccati sui.

l ¶ *Opus.*] id est,oratio eius si clericus est.opus enim eius est orare.36.dist.cap.vlt.vel si est laicus,opus eius,id est, oblatio eius.s. ea.dist.oblationes.& 12.q.1.duo.

m ¶ *Neque.*] sic 2.q.7.§.de his etiam.

n ¶ *Murmurauerunt.*] & perierunt in deserto.illa pœna est, vt citius moriatur.11.q.3.episcopi si sacerdotali.

o ¶ *Ab exterminatore.*] id est,ab angelo malo : qui exterminauit murmurantes in deserto à terra promissionis.B.

SI quis monachus.] CASVS. Quæsitum fuit quantam pœnam debeat pati monachus qui rixatur,vel fratribus conuitia infert? & respondet,iuxta modum peccati diuturna pœna purgentur ad arbitrium sui prælati.Idem est & si fuerit murmurator. Sequens capit.planum est.

p ¶ *Vel manifestum.*] id est,manifeste.

a ¶ Diuturna.

a ¶ *Diuturna.*] Videtur ꝙ tanto tempore debeat quis esse in pænitentia, quanto fuit in peccato. 3.q.2.c.1. Sed dicimus hoc ponendum in arbitrio prælati. nam quandoque inuenitur, ꝙ debet esse tanta. de pæ. dist. 1. quamobrem. quandoque minor. de pæ. dist. vlt. cap. vlt. quandoque maior. de pæ. dist. 3. productior. desistere, cũ eps debeat eos magis hortari ad pacem quàm ad contentionem. arg. 5.q.2. si primates. Io. ꝙ verũ credo in crimine iniuriarũ, vel cum agit̃ ciuiliter: aliàs non, vt extra de collu. c.2. B.

P *Lacuit etiam.*] Casvs. Dicitur hic, ꝙ si quis habet discordiã cum aliquo, debet moneri, vt ad pacem redeat: & si contempserit, debet excommunicari.

Et est ratio: qa expedit peccata nocentium, &c. vt dicitur in gl. præ. secundũ R.

Prio-

In l. sententiarũ Patrum, c. 96. ex statutis seniorũ. Bur. l. 10. c. 53. Iuo par. 13. c. 54

que peccati, diuturna[a] expietur pænitentia. *Item.* ¶ Qui contentiosus, aut murmurans extiterit, secundum arbitrium prioris[b] tamdiu[β] pæniteat, quamdiu culpæ qualitas extat.

[α] ¶ Si quis monachus.] *Hanc priorem partem Burchardus, & Iuo citant ex concilio Agathensi, in quo etiam habetur ex codice librorum sexdecim, lib. 5. c. 22. abest autem fere vbique, etiam in multis Grattani exemplaribus, vox,* monachus.

β ¶ Tamdiu.] *Apud Burchardum, & Iuonem (qui citant hanc partem posteriorem ex Moguntino, habetur autem in libro sententiarum Patrum, c. 96. ex statutis seniorum) legitur,* ita pæniteat, qualiter culpæ qualitas extat.

Item ex concilio Carthaginensi, 4. c. 25.

¶ Dissidentes episcopi ad concordiam redire cogantur. C. VI.

Burch. l. 1. c. 62. Iuo p. 5. c. 172.

DIssidentes episcopos, si non timor Dei, synodus reconciliet.

Item ex eodem, c. 26.

De eodem. C. VII.

Burch. l. 1. c. 101 Iuo p. 5. c. 203. *cohortentur*] vera lectio.

STudendum est episcopis, vt dissidentes fratres, siue clericos, siue laicos, ad pacem[c] magis, quàm ad iudicium coerceant † [d].

Item ex eodem, c. 94.

¶ Non recipiantur dona eorum, qui pauperes opprimunt. C. VIII.

s. ea. oblationes. Burch. l. 5. c. 39. Iuo p. 2. c. 48.

EOrum, qui pauperes opprimunt, dona à sacerdotibus sunt refutanda.

Item ex concilio Agathensi, c. 31.

¶ A cœtu alienentur fidelium, qui ad concordiam redire contemnunt. C. IX.

Burc. l. 10. c. 61. Iuo p. 13. c. 62. † *al. diutina intentione*

PLacuit etiam, vt (sicut plerumque fit) quicumque odio, aut longinqua inter se lite dissenserint, & ad pacem reuocari diuturna † obstinatione nequiuerint, à sacerdotibus ciuitatis primitus arguantur[e]. Qui si inimicitias deponere perniciosa intentione noluerint, de ecclesiæ cœtu iustissima excommunicatione[f] pellantur.

Item Fabianus Papa.

¶ Inedijs maceretur acerrimis, qui fratri suo reconciliari noluerit. C. X.

Burc. l. 10. c. 59. Iuo p. 13. c. 60. ex Fabiano.

SI quis contristatus noluerit reconciliari fratri suo, satisfaciente[g] eo, qui contristauit, acerrimis maceretur inedijs[h], vsque dum gratanti animo satisfactionem recipiat.

Item Innocentius secundus.

¶ Episcopi ad pacem firmiter tenendam vicissim sibi consilium, & auxilium præstent. C. XI.

In conc. Lateranen. c. 9. extra de treuga, & pace, c. 1. §. præcipimus, ex Alex. iij. Pann. l. 8. c. 147.

2 PRæcipimus[i], vt episcopi ad solum Deum, & salutem populi habentes respectum, omni tepiditate semota, ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi consilium, & auxilium præbeant: neque hoc alicuius amore, vel odio prætermittant. Quòd si quis in hoc Dei opere tepidus inuentus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

Item Victor Papa ad Afros, epist. 2.

¶ Expellendi sunt à communione fidelium, qui sibi inuicem reconciliari noluerint. C. XII.

Poly. l. 4. tit. 13. † *al. fratres*

PErlatum est ad sedem Apostolicam, aliquos vestrum nocere fratribus † velle, & vt cadant, decertare: similiter in sacramentis, discrere: & qui hoc non fecerit, deponatur.

e ¶ *Arguantur.*] Arg. ꝙ admonitio semper debet præcedere vindictã. ar. 12.q.2. indigne. Additio. Ad idẽ 32.q.5. præceptum. ff. de fideicom. lib. cũ vero. §. subiectũ. & §. seq. Ad idem 45. dist. licet plerumque. Archi.

f ¶ *Excõmunicatione.*] Videtur tamen, ꝙ primo iudex sęcularis coget[†] eos ad cõcordiã: & si hoc non sufficiat, ꝙ tunc excommunicabuntur. 17.q.4. de presbyterorum, &c.

† Coget. Vide legistas l. quidam æstimauerunt. si cer. pet.

S*I quis contristatus.*] Casvs. Quidam satisfacere nolebat alicui cui iniuriã fecerat: sed iniuriam passus recõciliari volebat. Quęsitum fuit, quid de illo fieri debeat: & respondet, ꝙ debet fame macerari, donec de nolente fiat volens.

g ¶ *Satisfaciente.*] Immo etiam non satisfaciente eo, rancorẽ tenetur dimittere, vt de pę. dist. 5. c. vlt. qa nõ est licitũ nobis aliquẽ odio habere, vt 23.q.4. c. cũ in lege. 11.q.3. iter verba. sed actionẽ iniuriarũ, i. satisfactionẽ, non tenemur dimittere. Nã ad remittẽdã iniuriam nullus est cogẽdus[†]. 23.q.4. si illic. imo bene facit qui dimisso rãcore agit iniuriarũ. 45. dist. & qui emẽdat. 23.q.5. de occidendis.

Rancorem, sed non iniuriã tenemur dimittere.

† Et vide qđ no. 1.q.4. quia prælatus. in glo. ar. ꝙ & c. versic. sed numquid &c. Archid.

h ¶ *Inediis.*] idest, pœnis excõmunicationis.

P*Recipimus.*] Hæc est secunda pars dist. in qua probat ꝙ episcopi debent sibi præstare consilium & auxilium ad pacem tenendam. Ioan. de Fant.

Casvs. Dicitur hic ꝙ ad pacem firmiter tenendã & obseruandã debẽt episcopi sibi mutuum auxilium exhibere: & qui hoc non fecerit, deponatur.

b ¶ *Prioris.*] idest, abbatis. abbas enim potest absoluere monachũ suum inijcientem manus in monachũ suũ, vel alterius. sed nõ põt si pcusserit clericũ sæcularẽ[†], vt extra de sen. excõ. cũ illorũ, &c.

S*Tudendum.*] Casvs. Dicitur hic, ꝙ eps discordãtes clericos vel laicos debet ad cõcordiã reuocare, potius quàm ad iudiciũ vocare. & consueuit hoc capitulum intelligi in crimine iniuriarum. Seq. cap. patet.

c ¶ *Ad pacem.*] Hæc & similia intelligo, cũ ciuiliter agitur de crimine: vel in causa ciuili: secus vbi criminaliter ageret. expedit enĩ peccata nocẽtiũ nota esse. ff. de iniur. eũ qui. & extra de col. deteg. c. 1. Ioan. vel cũ agitur actione iniuriarũ, vt dictum est. s. ea. c. 1. B.

d ¶ *Coercean.*] Argu. ꝙ episcopus si quis corã eo accusauerit aliquem, & velit desistere, & ille velit ei remittere, nõ debeat eos cogere prosequi causã illam[†] etiam lite contestata: & ꝙ illi possint

i ¶ *Pracipimus.*] Per ista cap. patet, ꝙ ad iudicium ecclesiæ spectat facere pacẽ, vt hic, & extra de treuga & pace. treugas. Item patet hic ꝙ episcopi puniuntur, qui sibi non præstant mutuũ auxiliũ, vt 3.q.1. nulli. & etiam mortuo epo vel infirmo vicini episcopi tenentur supplere defectum episcopi, vt 7.q.1. pontifices, Ioan.

Episcopi sibi mutuum debent pstare auxilium

Additio. Hinc eliciunt aliqui quare per diuersa anni tẽpora treugæ cõstituantur. extra de treu. c. 1. vt s. eo tẽpore paci reformãdæ detur opera. arg. C. de fer. l. dies. arg. 33.q.2. placuit. Io. de Fan. & hic adde. & videas qđ dicam 24.q.3. illi qui. Archid.

P*Erlatum.*] Casvs. Quidam conabantur vt alij ab officio caderent, & ordinibus: in sacramentis, ab alijs discordantes, vt in baptismo & alijs sacramẽtis, vnde discordiæ ortæ sunt ĩter eos. Quod cũ Victor Papa audiuisset, pcipit vt ad pacẽ velociter redirent,

rent, & auxilium sibi vicissim conferrent. Si vero contempserint, à communione ecclesiæ repellantur.

a ¶ *Discrepare.*] Hoc dicit canon, vt simplam teneamus baptismi formam ꝑꝑ schisma vitandum. de consec. dist. 4. propter vitandū. vbi tñ cōsuetudo est diuersa, nihil officit, vt de cōs. dist. 4. de trina.

Baptismi forma debet esse simpla.

b ¶ *Concordare.*] cū metropolitana ecclesia, 12. dist. c. penul. de cōsecra. dist. 1. altaria. & dist. 3. c. litteris. Ioā.

Q*Vi autem turpi.*] CASVS. Supra in dis. 88. dictū est ꝙ clerici negotiari non debent. Sed quia dubitari posset vnde viuere debeant: ideo subiungit hanc 91. dis. Gratianus, vbi docet ꝙ viuere debet de oblationibus, & de decimis; quæ si deficiant, ad instar Pauli quærāt sibi victum de aliquo artificio: dūmodo ꝑꝑ hoc officia sua non negligāt, nisi essēt īfirmi.

c ¶ *Qui autem.*] Dictū est s. 88. dist, clericis nō licere negotiari: vnde ostenditur in hac 91. dist. ex quo debeant sustentari, quia de ecclesiasticis stipendijs. vbi autem clerico non sufficit ecclesia, proprijs manibus sibi quærere victū debet iuxta Apostolum: non tamen ꝙ ex hac occasione subtrahatur ab ecclesiasticis officijs. H.

Cleric⁹ proprijs manibus sibi victū quærere potest.

d ¶ *Quod absque inæqualitate.*] idest, nisi cum inæquale est corpus exuberantia vel defectu humorū: hoc est ex causa infirmitatis.

E*Leutherius.*] CASVS. Pelagius qñ cōsecrauit Eleutheriū, compulit eum ad præstandum cautionem, vt vigilias quotidianas ī ecclesia sua faceret rite celebrari: in quo cū clerici sibi non obedirent, sed potius negotiationi intēderēt, conquestus est Papæ: ꝑcipit ergo Papa cuidam vt illos clericos contumaces cōpellat vigilijs insistere oībus modis.

e ¶ *Promisit.*] quæ ꝓmittenda sunt, notaui 23. dist. quamquam.

f ¶ *Vigilia.*] idest, mortuorū exequiæ: vel generaliter ecclesiastica officia[1]. 61. dist. quoniā festus. & ꝑꝑ causā hæc cautio fuit exacta ab epo isto: quia clerici sui negligētes erāt circa diuina officia: aliàs de iure cōi huiusmodi cautio nō est in ordinatione epi exigēda. Sed videt ꝙ Eleutherius hoc modo ꝓ suis clericis obligari nō potuit, ꝓmittēdo eorū factū[2]. inst. de inuti. stipu. §. si qs aliū. Sed dic ꝙ bene potuit, cū ad eius officiū spectaret eos ad hoc cogere: & ita sua interfuit[3]: ꝑterea ꝑ illa verba videt promisisse se curaturū vt illi intersint: sicut cū quis promittit aliū iudicio sisti: arg. ff. de verb. obl. quoties quis aliū. & est si. s. 63. dist. tibi dño. Itē est arg. hic ꝙ eps pōt īducere cōsuetudinē nouā ī sua ecclesia quo ad officia celebrāda. 12. dis. nouit. & de cōs. dis. 3. c. 1.

1 Vnde eorum culpa in eum redundabat. 86. dist. c. 1. Episcopus potest suorum subditorum factum promittere.

2 Hanc gl. dicit sing. Brix. in suo dictionario, in verb. factum. ad hoc qđ quis nō potest promittere factū alienū.

3 Vnde bene obligabat: insti. §. ceterū. & §. seq. Episcopus ī sua ecclesia nouam consuetudinem inducere potest circa officia.

pare[a]: & ob id contentiones, & æmulationes fieri inter vos: à quibus dissensionibus vos auertere, & in his omnibus concordare[b], & opem ferre vicissim mandamus. Nam si hoc agere cito neglexeritis, & vicissim reconciliari non studueritis; ab Apostolicæ sedis, & totius ecclesiæ communione vos pelli non dubiteris.

DISTINCTIO XCI.

QVi autem[c] turpi lucro, vel inhonesto negotio victum sibi quærere prohibentur; de oblationibus ecclesiæ stipendia consequantur. Quòd si ecclesia ei sufficere non potuerit; proprio artificiolo†, vel agricultura (exemplo Apostoli, qui de labore manuum viuebat) sibi necessaria inueniat: ita tamen, vt occasione sui operis vigilijs ecclesiæ non desit. Quod absque inæqualitate[d] sui corporis nulli impune conceditur. Vnde Pelagius† Papa.

† al. artificio
Actuum. 2. & 1. Cor. 4. 1. Thess. 2. & 2. Thess. 3.
† al. Gelasius

¶ Corripiantur clerici, qui officijs matutinis, vel vespertinis se subtrahunt. C. I

ELeutherius frater, & coepiscopus noster queritur clericos suos sibi contra canones superbire; & id, quod nobis iubentibus facta in scrinio cautione promisit[e], vt quotidianis diebus vigiliæ[f] in eius celebrarentur ecclesia, illis contemnentibus implere non posse; sed magis vnumquemque suis (postposito ecclesiæ seruitio) vacare negotijs. Et ideo experientia tua eos, quos tibi esse ostenderit contumaces, debita obiurgatione compesce, & modis omnibus, vigilijs vacare cōpelle.

Ansl. 7. c. 165.

[*Item ex concilio Nannetensi.*]

¶ De eodem. PALEA. C. II.

PResbyter mane, matutinali officio expleto, pensum seruitutis suæ, canendo primam, tertiam, sextam, nonamque persoluat: ita tamē vt postea horis competentibus, & signis designantibus iuxta possibilitatem aut à se, aut à scholaribus publice compleantur. Deinde peractis horis, infirmis visitatis, si voluerit, ad opus rurale exeat ieiunus; vt iterum necessitatibus peregrinorum, & hospitum, siue diuersorum commeantium, infirmorum quoque, atque defunctorum succurrere possit vsque ad statutam horam pro qualitate temporis, & opportunitate†. *Item ex dictis S. Benedicti* ¶ Propheta dicente [Septies in die laudem dixi tibi:] qui septenarius sacratus numerus à nobis sic implebitur, si matutinæ, primæ, tertiæ, sextæ, nonæ, vesperæ, completorijq; tempore nostræ seruitutis officia persoluamus: quia de his dixit propheta [Septies in die laudem dixi tibi.] Nam de nocturnis vigilijs idē ipse propheta ait [Media nocte surgebā ad confitendum tibi.] Ergo his tēporibus referamus laudes creatori nostro super iudicia iustitiæ suæ.

extra de celebr. miss. c. 1. ex Agathensi.
Burc. l. 2. c. 104. Iuo p. 6. c. 181. ex Nannetensi.
† al. opportunitatis
In reg. S. Benedicti c. 16.
Burc. l. 2. c. 105. Iuo p. 6. c. 182.
Psal. 118.

Item in concilio quarto Carthaginensi, c. 52. & 49.

¶ Sine officij detrimento, artificiolo sibi clericus necessaria quærat. C. III.

CLericus victum, & vestimentum sibi artificiolo, vel agricultura[g], absque officij[h] sui dūtaxat detrimento, paret†. *Item.* ¶ Clericus, qui absque corpusculi sui inæqualitate vigilijs[i] deest, stipendio priuatus[a] excommunicetur.

Burc. l. 2. c. 103. Iuo p. 7. c. 180.
† al. præparet
C. 49.

a ¶ Priuatus.] *in postrema Coloniensi conciliorum editione legitur* priuetur. *Sed in vetustioribus Coloniensibus, duabus Parisiensibus, exemplaribus duobus huius concilij manuscriptis Vaticanis, & vno Soriensi regio legitur, quemadmodum apud Gratianum.*

C*Lericus.*] CASVS. Dicit in hoc c. ꝙ clericus quærere debet sibi victū de artificio vel agricultura: dummodo officiū suū nō negligat: & si clericus (nisi ꝑꝑ infirmitatē suā) officiū suū dimiserit, excōicari debet. Idē dicit ī seq. c. Addit tñ, ꝙ si clericus vadat vagādo ꝑ nūdinas, deponi debet: & ꝙ si ꝑꝑ emptiones ab officio declinet, remouebit ab officio. Aliud c. qđ postea sequit, planū est.

g ¶ *Agricultura.*] arg. C. de epi. & cle. l. 2. nam mercari non potest. 88. dist. fornicari. H.

ADDITIO. Subaudi vt ibi dicit. sed ipsa mercatio debet esse honestatis cōscia, vt ibi etiā dicitur, quod erit secundū Azo. si faceret libros, & postea venderet. ad hoc 14. q. 4. c. 1. & 10. q. 3. cauendū. in fi. quod dic vt not. 14. q. 3. in summa. in fin. & q. 4. c. 3. & 88. dist. cap. 1. & 2. Archid.

h ¶ *Officij.*] Ergo clericus non potest operas suas per totam diem locare, cum non debeat officio deesse, vt 54. dist. si seruus.

i ¶ *Vigiliis.*] non tamē videntur puniēdi si desint diuinis officijs, cum

cum non possint percipere necessaria ab ecclesia, cum de altario debeant viuere: secus tamen est, quia fecerũt sibi p̃iudiciũ, qñ permiserunt se promoueri ad tã tenuẽ ecclesiã, sicut est in matrimonio carnali. arg. 32. q. 5. horrendus. Vnde sicut vir tenetur ministrare necessaria vxori, q̃ tñ est talis, ꝙ ei debitũ reddere non valet, vt 32.

Burc. l. 2. c. 102. Iuo p. 6. c. 179. & 180. C. 53. C. 48. Burc. l. 2. c. 210. Iuo p. 6. c. 285. Burc. l. 2. c. 51. C. 50.

Item ex eodem, c. 51. 53. & 48. & 50.

¶ De eodem. C. IIII.

CLericus, quantumlibet verbo Dei eruditus, artificiolo[a] victum quærat. *Item.* ¶ Omnes clerici, qui ad operandum validi sunt, & artificiola, & litteras discãt. Qui vero non pro emendo aliquid in nundinis, vel in foro deambulant, ab officio suo degradentur. Interemptores[α b] autem ab officio declinantes[c], vel negligentius agentes, ab officio suo remoueantur.

¶ *Caput hoc confectum est ex multis capitibus Carthaginensis quarti non suo ordine dispositis.*

α ¶ Interemptores.] *In exemplaribus concilij etiam manuscriptis legitur*, clericum inter tentationes ab officio suo declinantem; vel negligentius agentem, ab officio suo remouendũ. *Contra enim in canone. 42. iubet*, clericum inter tentationes officio suo incubantem, gradibus sublimandum. *Sed ob glossam non est mutatũ. De tentationibus vero, ob quas (præter tyrãnorum persecutionem) aliqui clerici officium suum deserebant, agit B. Ambrosius, epist. 17.*

Item ex concilio Aurelianensi, 1. c. 30.

¶ De eodem. C. V.

CLerici vero, qui ad opus sanctum adesse contempserint, secũdum arbitrium episcopi ecclesiasticam suscipiant disciplinam.

DISTINCTIO XCII.

1 ps. C*Vm autem*[d] *ad ecclesiam venerint, corde magis, quàm voce Deo cantandum meminerint.*

Vnde Hieronymus lib. 3. comment. ad cap. 5. epistolæ ad Ephesios.

Ansel. l. 7. c. 70. *Eph. 5.*

¶ Corde, non voce tantum Deum laudare debemus. C. I.

CAntantes[e], & psallẽtes in cordibus vestris Domino.] Audiãt hæc adolescentuli: audiant[f] ij, quibus psallendi in ecclesia officiũ est: Deo non voce[g], sed corde cantandum: nec in tragœdorum modum guttur, & fauces dulci medicamine liniẽdæ† [h] sunt, vt in ecclesia theatrales[i] moduli audiantur, & cantica; sed in timore, in opere, in scientia scripturarum.

† *al. colliniendas, vt*

Ab officio autem cãtandi, & psallendi diaconi inueniuntur exempti[k], *ne dum vocis modulationi student, altaris ministeria negligant.*

Vnde Gregorius lib. 4. epist. 44. seu c. 88. & lib. 12. post finem epistolarum in concilio ab ipso habito.

Ansl. l. 7. c. 69. Poly. l. 4. tit. 31. Iuo p. 2. c. 79.

¶ Cantandi officium diaconi sibi non vsurpent. C. II.

IN sancta Romana ecclesia dudum consuetudo est valde reprehensibilis exorta, vt quidam ad sacri altaris ministerium α cantores eligantur, & in diaconatus ordine constituti, modulatio-

---

CASVS. Proxima distinctione supra dictũ est, ꝙ clerici debent vigiliis insistere, & conuenire ad officia celebranda. Nunc vero in hac 92. dist. ostendit Gratianus, qualiter debeant celebrare, cantando. s. magis corde quàm ore. Et continet quinque articulos.

d ¶ *Cum autem.*] Ostendit magister in præcedenti distin. ꝙ clerici debẽt celebrare diuina officia ĩ ecclesia. In hac 92. dist. ostendit magister qualiter, quia scilicet non debent vocis modulationi ĩsistere[1]. adiicitur ẽt, ꝙ in ecclesia Romana diaconi cãtare nõ debent, sed verbo prædicationis vacare[2]. Postea mouet incidentem q. vtrum episcopi qui non recipiuntur in sua ecclesia, possint in alia parochia episcopale officium exercere[3].

1 Vt j. ea. c. 1.

2 Vt j. ea. eo. 2.

3 Vt j. ea. §. de episcopis. cũ ca. seq.

C*Antantes.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte ponuntur verba Ap̃li, vsque ibi, *Audiant.* In secũda parte ponuntur verba Hieronymi, quibus reprehendit eos qui in ecclesia voce tãtum cãtant, & non corde, & vngũt fauces & guttur, vt dulcius resonent in cõspectu populi.

e ¶ *Cantantes.*] hæc sunt verba Apostoli.

f ¶ *Audiant.*] verba Hieronymi exponẽtis.

g ¶ *Non voce.*] tãtum. nam & voce decantandũ est, vt de cons. dist. 5. nõ mediocriter. & ibi, psallite Deo ĩ iubilatione. tamen magis cordis deuotione, q̃ vocis iubilatione, vt 38. dist. sedulo. Vnde versus.

Cordis deuotione magis, q̃ vocis iubilatione, cantandum.

Non vox, sed votum: nõ chordula musica, sed cor: Non clamans, sed amãs: cantat in aure Dei.

h ¶ *Linienda.*] vt populum delectent: nam nec ipsa veritas pronuntiãda sic est, vt quis hominibus placeat. 22. q. 2. primum. linire autem vt melius cantent & pronuntient, vel vti electuario, peccatum non est, si ad laudem Dei, & non gratia laudis consequendæ deliniantur. arg. 32. q. 4. obiiciuntur. procurare enim debet, vt clara voce non rauca pronuntiet, vt 21. dist. c. 1. vt populus plane intelligens dicat, Amen, vt 38. dist. sedulo.

Vocem aptare ad clarius cantãdum, nõ est peccatum.

i ¶ *Theatrales.*] Tragœdi sic faciebant in theatro decãtando tragœdias, & dicũtur a tragos, quod est hircus: & oda, quod est laus: quia hirco remunerabantur, propter fœtidam naturam hirci.

Tragœdi vnde dicuntur.

AB OFFICIO. CASVS. Dictum est s. quòd corde cãtandum est. Nunc vero ostendit, ꝙ diaconis ab officio cantandi sunt exempti, ne dum student cantilenis, ab altaris officio remoueantur. Et hic est secundus articulus.

k ¶ *Exempti.*] hoc intellige quando induti sunt in ecclesia ad cãtandum Euangelium, & sic intellige sequens cap.

I*N sancta.*] CASVS. In ciuitate Romana cantores assumebantur ad ministrandum altari: & diaconi dum deberent insistere officio prædicandi, vel eleemosynarum largitioni, cantibus operam dabant; & sæpe ad iactantiam cantabant, vt à populo laudarentur, ex quo Deus stimulabatur; quod Gregorius valde reprehendit: vnde statuit, vt diaconi tantum Euangelium dicant; alia vero officia, scilicet cantandi psalmos & lectiones per subdiaconos expleantur, & per minores ordines in necessitate. Et dicunt quidam, quòd hoc c. loquitur de diaconis Romanæ curiæ. potest tamen intelligi de alijs diaconis, qui dum ministrant altari, cantibus non debent intendere, cum duo officia simul exercere non possint.

---

32. q. 7. ꝙ proposuisti. & c. 2. qui. ita iste tenetur officiare ecclesiã, licet pauper sit, & dicere cũ Apostolo: Scio & abundare, & esurire, &c. 41. dist. ꝙ dicit. & ministrent ei manus. 21. q. 1. clericus. in fi. imo videt̃, ꝙ debeat auferri ei ecclesia, eo ꝙ ad tenue beneficiũ se promouendũ cõsensit, vt dr̃ extra de p̃b. c. vlt. Sed q̃d si à principio fuit diues ecclesia cũ ad eã promotus est, sed post vergit ad exiguitatẽ? Dices clericũ ad hoc teneri? sic. ep̃s tñ in hoc casu, & p̃misso debet eã vnire ecclesiis aliis. 10. q. 3. vnio. de cõs. dist. 1. oẽs.

¶ *Stipendio priuatus.*] sed cui applicabitur hoc? Põt dici, ꝙ canonicis insimul cũ ep̃o. Hoc verũ est in eo, ꝙ de cõi p̃cipiebatur: aliàs vr̃, ꝙ tm̃ canonicis. ar. C. de hered. decurio. & naui. l. 1. 2. & 3. nisi cum iniuste priuatus est. tunc enim omnia ipse recuperat q̃ amisit. ff. de re milita. l. penul. C. eo. l. 1. lib. 12. Laurẽtius. Sed certe ego credo, ꝙ suũ beneficiũ debet assignari alicui qui celebret pro eo donec ipse est excommunicatus, vt extra de appel. peruenit. B.

a C*Lericus.*] ¶ *Artificiolo.*] ex quali artificio clericus p̃test sustẽtare se, notaui 14. q. 3. in summa.

b ¶ *Interemptores.*] id est, illud secundũ quod solet esse inter emptores; & sic idem repetit: & tunc sunt duæ partes, secundum q̃d est hic interẽptores, est vna pars, & vocat interemptores proxenetas, de quibus habes ff. de proxenetis. l. 2.

c ¶ *Declinantes.*] scilicet clerici. Io.

C*Vm autem.*] Hæc dist. diuiditur in quattuor partes: in quarũ prima dr̃, ꝙ corde Deo est cantandũ, nõ tantũ voce: & hoc probat duabus auctoritatibus. Secunda ibi, *A quibus.* Tertia ibi, *Nunc autem.* Quarta ibi, *Quòd autem.* Ioan. de Fant.

a ¶ *Prædicationis.*] ȷ.16.q.1.adiicimus. ʒ. ſed illud ex cauſa dictũ eſt pp quoſdã improbos monachos hoc ſibi vſurpantes,16.q.1.puenit.aliàs ẽt diaconi poſſunt prædicare. Vel hoc intellige ex delegatione.aliàs ſolius ſacerdotis officium eſt prædicare. Vel prædicationem appellat lectionem Euangelicam.

Sacerdotis ſoli⁹ eſt prædicare.

b ¶ *Stimulet.*] id eſt,exaſperet contra ſe.

c ¶ *In hac ſede.*] Apoſtolica. Ex hoc dicunt qdã hanc prohibitionẽ in eccleſia Romana tm̃ locũ habere: alii tm̃ de Cardinalibus ĩtelligũt. H. vero gñaliter intelligit eſſe prohibitum, cũ ſ.ad legendũ Euãgeliũ induti ſunt, quod patet ex illo verbo quod ȷ. dicit, inter Miſſarum. & cauſa huius conſtitutionis fuit honeſtas.

d ¶ *Solumq;.*]arg. φ diaconus nõ niſi cauſa neceſſitatis debet legere epiſtolã.25. diſ.c.1.&c.

A QVIBVS Hæc eſt ſecũda pars diſt. in qua dr̃, φ nullus debet cantare in pulpito niſi ſit ordinatus.& hoc pbat p c.ſeq.Io. de Fan.

CASVS Dictũ eſt ſ. à quibus clerici debent eſſe immunes.Nunc vero oſtendit, φ presbyteri,& ceteri inferiores à ſuis epis debent ordinari.qđ probatur ſeq. ca. cuius caſus planus eſt : & eſt tertius articulus.

e ¶ *Non liceat.* ¶ *Pſallere.*] ar.pro laicis qui nõ cãtant in pulpito, ſed alibi in eccl'a.

Laici an poſſint ĩ eccleſia cãtare.

f ¶ *Qui ab epo.*] vel abbate.69. diſt.c. 1.vel etiã à ſacerdote, vt 23. di.pſalmiſta. Sed aliter accipitur ibi pſalmiſta.

DE EPISCOPIS. CASVS Oſtẽſum eſt ſupra à qbus,& in qb⁹ locis epi ſunt ordinãdi. Nũc vero incidenter q̃ritur de epiſcopis ordinatis , q à parochianis ſuis non recipiunt, vel aliqua đ cauſa illuc ire nolũt,an in alterius epi parochia poſsint epale officiũ exercere ? Et reſpondet, φ nõ,niſi inuitarent:ſed officiũ ſacerdotale pñt exercere. Et eſt iſte quart⁹ articul⁹.

ibi non recipitur aliqua de cauſa; ſine culpa tamen ſua , iſte non debet aliquid præſumere de rebus eccleſiæ ad quam diuertit,& ex pectabit quouſque prouideat ei ſynodus alibi. 7.q.1.paſtoralis.

h ¶ *Pro contentione populi.*]arg.contra.16.q.vlt.ſi plures.

i ¶ *Aut pro aliqua.*] ſcilicet de iure : quia dicunt ſe non elegiſſe eum:

ni vocis inſeruiant , quos ad prædicationis [a] officiũ,& eleemoſynarum ſtudium vacare cõgruebat. Vnde fit plerumque,vt ad ſacrum miniſterium dum blanda vox quæritur; qu ęri congrua vita negligatur,& cantor miniſter Deum moribus ſtimulet [b] , cum populũ vocibus delectat. Qua de re præſenti decreto conſtituo,vt in hac ſede [c] ſacri altaris miniſtri cantare non debeant,ſolũque [d] Euangelicæ lectionis officiũ inter Miſſarum ſolennia exoluant: pſalmos vero,ac reliquas lectiones cenſeo per ſubdiaconos, vel ſi neceſſitas exigit, per minores ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meum venire tentauerit , anathema ſit.

α ¶ Miniſterium.] *In impreſſis ſequebatur,* conſtituti,*qua vox expuncta eſt ; quoniam neque in vetuſtis Gratiani exemplaribus eſt, neque apud B.Gregorium,ntque apud alios collectores , & videtur addi in gloſſa ad verſi.* miniſterium,*qua etiam gloſſa non eſt inter vetuſtiores.*

2 *A quibus ordinandos oporteat eſſe immunes; breuiter monſtratum eſt. De quorum vero manibus ordines ſuſcipere debeant,facile patet. Sacerdos enim,& cuncti infra ipſum conſtituti ab epiſcopis ſuis debent ordinari.*

Vnde in concilio Martini Papæ legitur.

In capitulis Martini Bracarenſis.c.45.

¶ Qui non ſunt ordinati ab epiſcopo,in pulpito non pſallant,neque legant. C. III.

NOn liceat in pulpito pſallere [e] ,aut legere; niſi qui ab epiſcopo [f] lectores ſunt ordinati.

De epiſcopis autem, à quibus, vel in quibus locis ordinari debeant, ſupra definitũ eſt. 3 ¶ *Nunc autem quæritur de his, qui ordinati, à parochijs ſuis non recipiuntur, vel pro aliqua cauſa eas adire noluerint, an in alterius parochia epiſcopale poßint officium celebrare. De his in concilio Martini Papæ ſic ſtatutum eſt.*

Capit. Martini Bracarẽſis.c.10.

¶ Sacerdotis tantum officium gerat epiſcopus,quem ſua parochia non recipit. C. IIII.

Vide Pelag. 11. in epiſt.ad Benignum. Poly.l.2. tit.13. Burc.l.1.c.40. Iuo p.5.c. 151.

SI quis [g] ordinatus epiſcopus [β] ,pro contentione [γ] populi [h] ,aut pro aliqua [i] ratione,non pro ſua culpa in parochiam , quæ ei fuerit data,non ierit; hunc oportet honorem ſacerdotij tantummodo contingere [k] ;ita vt de rebus eccleſiæ,in quã venit †,nihil ſibi præſumat. ſubſtineat autem,quod de eo ſanctum concilium iudicare [l] voluerit.

† *al.conuenit*

β ¶ Epiſcopus.] *In vulgatis ſequebatur,* ad parochiam,cuius eſt electus: *qua inducta ſunt auctoritate manuſcriptorum,& originalis,ac ceterorum collectorum.*

γ ¶ Contentione.] *in duobus vetuſtis exemplaribus Gratiani,& vno conciliorum Regis Catholici legitur,* contemptione.

Item ex concilio Antiocheno,c.18.

In epiſt.Pela,2. Poly.ibidem. Burc.l.1.c.141. Iuo p.5.c. 152.

¶ De epiſcopo ordinato,quem ſua parochia non recipit. C. V.

SI quis epiſcopus ordinatus ad parochiã,cuius [m] † eſt electus,minime acceſſerit, non ſuo vitio,ſed quòd eũ aut populus vetet [δ] †, aut propter aliam [n] cauſam, non tamen eius vitio perpetratam,hic & honoris [o] ſit,& miniſterij particeps: dummodo rebus eccleſiæ , vbi miniſtrare cognoſcitur,in nullo moleſtus exiſtat. Quem etiam obſeruare [ε] cõuenit; quidquid ſynodus perfecta [ζ] prouinciæ [p] iudicãdo decreuerit.

† *al.cui*
† *al.vitet*

δ ¶ Vetet.] διὰ τὴν τοῦ λαοῦ παραίτησιν, eo quòd populus recuſet.

ε ¶ Obſeruare.] ἐκδέχεσθαι. *,id eſt,* expectare & ſuſcipere.

ζ ¶ Perfecta.] *Antea legebatur,* perfectæ, *Reſtituta eſt vera lectio ex originali,& Burchardo,& Iuone. Quid autem ſit ſynodus , qua hic perfecta , & in paulo poſt ſequentibus capitibus integra dicitur, exponitur infra ead.c.ſi quis epiſcopus, tertio.*

NVNC AVTEM. Hæc eſt tertia pars diſt.in qua dr̃, φ ſi eps ad parochiam ad quam ordinatus eſt, nõ põt venire ex cauſa poteſt exercere officiũ ſuum in eccleſia presbyterali vbi prius fuerat,ita φ non ſit epiſcopo iniurioſus ,in cuius parochia fuerit: & hoc probat per quinque auctoritates ſanctorum patrum. Io.de Fan.

SI quis ordinatus.] CASVS. Aliqs ordinatus in epm non poterat ire ad eccleſiã,ad quam electus erat,non ſua culpa interueniẽte,ſed pp populi contentionẽ,vel aliã iuſtã cauſam. Quæſitum eſt an in parochia alterius poſsit officia celebrare ? Et reſpondet , φ ſic,tanquam ſacerdos , ita tñ,vt de rebus eccleſiæ vbi diuina celebrat,nihil ſua auctoritate vſurpet,ſed expectet quid ſynodus de eo ſtatuat. Idem eſt caſus ſequentis c.& quod dicitur ibi,honoris, id eſt,honorabilis officii,id eſt,presbyterii.

g ¶ *Si quis.*] hæc tria capitula loquuntur de eadem materia ſcilicet cũ quis eſt ordinatus epiſcopus ad aliquam eccleſiam,ſed non audet ire illuc propter ſcãdalum,vel propter hoſtilitatem , vel qa eum,vel dicunt φ renuntiauit epiſcopatui .

Epiſcopo debet ſynodus prouidere qui ad eccleſiã ſuam non audet accedere.

k ¶ *Contingere.*] id eſt,non epiſcopalia,niſi inuitatus ſit.arg.extra de eo qui renun.epiſ.c.1.ȷ.7.q.1.c.epiſcopi.

l ¶ *Iudicare.*] nam aliã eccleſiam ſi vacat debent ei conferre. 7. q.1.paſtoralis 1 .ſed & populus eſt excõicandus,qui eum non recipit cum iuſtam cauſam non prętendat; niſi ſcandalum timeatur: ſicut & ipſe excõicatur cũ ad eccleſiã illã ire nõ vult.ȷ.eo.c.3. Io.

m SI quis.] ¶ *Cuius eſt.*] id eſt,ad quam.

n ¶ *Aliam.*] quam forte allegat.

o ¶ *Et honoris.*] Videtur contra ſ.proxi.c.ſed dic,honoris, id eſt, honorabilis miniſterii;quia in veſtibus epalibus exercebit ſacerdotale officium,non epiſcopale,niſi inuitatus ſit,vt dixi ſ.c.proxi.& maior reuerentia exhibebitur ei,q̃ alii presbytero ſimplici.

ADDITIO. Et hoc in memoriam dignitatis,vt ff.de decur.l.vlt.

p ¶ *Prouincia.*] quæ ſcilicet habet decem vel vndecim epiſcopos & metropolitanum.6.q.3.ſcitote.Lau.

S i quis.

SI qui.] CASVS. Quæsitum est quid debeat fieri de illis epis, qui cum in suis epatibus non recipiantur, per seditiones plebes alienas volunt vsurpare? Et rñdet ꝙ si volunt pacifice ministrare in ordine presbyterij, in quo prius erant ante q̃ essent epi, non sunt repellendi. Si autem facere voluerint seditiones, repelli debent. sic intel- ferit in sua diœcesi, non abrenuntiet episcopatui: qa & posset quẽlibet archiepiscopum non suum. arg. 6. q. 3. placuit. ff. de offic. presi. præses. Hoc tamen tene, ꝙ sine licentia Papæ non abrenuntiabit. extra de transla. episcopo. inter corporalia. Lau.

Item ex concilio Ancyrano, c. 18.

¶ A sua parochia non recepti aliis molestiam non inferant. C. VI.

Polyc. ibidem Burch. l. 1. c. 36. Iuo p. 5. c. 147.

SI qui episcopi ordinati sunt [a], nec recepti ab illa parochia, in qua fuerant denominati, voluerintque alias occupare parochias, & vim præsulibus earum inferre, seditiones aduersus eos excitando; hos abijci † placuit. Quòd si voluerint in presbyterij ordine, vbi prius [b] fuerãt vt presbyteri residere; non abijciantur [c] a propria dignitate [d]. Si autẽ seditiones commouent ibidem constitutis episcopis, presbyterij quoque honor talibus auferatur, fiantque damnatione † notabiles.

† ἀφορίζεσθαι, *idest* segregari.

† ἐκκηρύκτους *idest* abdicatos

Item ex concilio Antiocheno, c. 17.

¶ Communione priuetur episcopus, qui sibi commissam ecclesiam adire neglexerit. C. VII.

Poly. l. 2. tit. 12. Burch. l. 1. c. 37. Iuo. p. 5. c. 148.

iij SI quis episcopus per manus impositionem [e] episcopatũ acceperit, & [α] sibi commissum ministeriũ subire neglexerit, nec acquieuerit [f] ire ad ecclesiam sibi commissam; hunc oportet communione priuari, donec susceperit coactus officium, aut certe de eo aliquid integra decreuerit eiusdem prouinciæ synodus sacerdotum.

α ¶ Et sibi.] *Ita etiam Burchardus, & Iuo. Sed in versione Dionysii, quam in ceteris partibus referunt, legitur:* & præesse populo constitutus ministerium subire, &c. *quod ad verbum de græco expressum est.*

Item ex eodem, c. 16.

¶ Sine concilio integri ordinis vacantem episcopus vacans ecclesiam non adeat. C. VIII.

Apud Martinũ. Bracar. c. 9. Burch. l. 1. c. 39. Iuo. p. 5. c. 150.

iiij SI quis episcopus [g] vacans in ecclesiam non habentem episcopũ surripiens populos sine concilio integri ordinis irruerit [h], etiã si populus, quem seduxit, desideret [i] illum; alienum eum ab ecclesia esse oportet. Integrum autem, & perfectum [k] concilium dicimus illud, cui metropolitanus [β] episcopus interfuit.

¶ *Hæc versio, quam & Gratianus, & Burchardus, & Iuo sequuntur, eadem fere est atque illa Martini Bracarensis. Dionysiana vero longe magis accedit ad verba græca.*

β ¶ Metropolitanus.] *Addendum est,* Metropolitanus etiam. *Sic enim græce:* καὶ ὁ τῆς μητροπόλεως.

s. dist. 91. c. clericus victum.

4 *Quòd autem supra clerici se vigilijs subtrahentes excommunicari iubentur, de his intelligendum est, qui ab episcopo frequenter admoniti negligentiam suam corrigere contemnunt. Vnde in concilio Martini Papæ legitur.*

In capitul. Martini. Bracar. c. 64. ex. Tolet. 1. c. 5.

Excommunicetur clericus, qui ab episcopo commonitus, matutinis, vel vespertinis horis adesse neglexerit. C. IX.

v SI quis presbyter, aut diaconus, vel quilibet clericus ecclesiæ deputatus [l] si intra ciuitatẽ fuerit, aut in quolibet loco in quo eccle

SI quis episcopus.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si quis eps negligit ire ad ecclesiam suam, debet communione priuari donec coactus vadat: vel donec synodus aliquid decreuerit de ipso.

e ¶ Impositionẽ.] id est, ordinem episcopalem.

f ¶ Nec acquieuerit.] intra tres meses. j. 100. dist. quoniam sponsa. tñ intra duos menses, &c. extra de conuer. cõiu. ex publico. Ioan.

SI quis eps.] CASVS. Quæsitum est quid debeat fieri de epo, qui cum non habeat ecclesiam propriam, surripit sine consilio metropolitani vacantem epatum? Et respondet ꝙ debet abijci: etiam si populus quem seduxit, velit ipsum habere.

g ¶ Episcopus vacans.] id est, vacans epatu, vel epatum non habens: sicut dicitur mulier vacans quæ virum nõ habet. ff. ad legem Iuliam de vi publica. qui cœtu. §. qui vacantem. Io.

Mulier vacans est quæ virum non habet.

h ¶ Irruerit] Sed quid si iste intrusus aliqua contulerit ipsi ecclesię? Tenetur ei ecclesia restituere: sicut de simoniaco. extra de simo. veniens. & quia nihil deperit ecclesiæ. 54. dist. generalis. Sed si bene promotus esset, ecclesia non tenetur ei restituere: & ideo bonus deterioris est conditionis q̃ malus. Io. Sed ꝯ extra de simo. de hoc. Sol. in simoniaco dicunt q̃dam, ꝙ nihil debet ei restitui: & quod dicit illa decret. veniens. dispensatio fuit. Alij dicunt ꝙ propter delictum abbatis & monachorum hoc contingit. T. dicit ꝙ clerico in sæculo remanenti nil restituitur: secus si ad religionem transit, vt 27. q. 1. si quis rapuerit. De clerico autem seculari qui remouetur ab ecclesia, quid iuris sit si aliqua contulit [2], not. extra de cleri. coniug. quod a te. B.

Intrusus an recipiat quæ ecclesiæ contulit.

[2] In ipso introitu.

intelligit casum H. licet Beneueñ. in medio cap. aliter intelligat dicens: Si velint pacifice permanere vt presbyteri in ecclesijs, vt prius fuerant, non abijciantur, &c.

a ¶ si qui epi ordinati sunt.] id est, si qui clerici ordinati sunt epi.

b ¶ Vbi prius.] id est, in quo loco: vel in quo ordine. Sed numquid prior ecclesia tenet eos recipere? vr ꝙ non. 72. dist. placuit. argu. ꝯ 21. q. 2. si quis iam translatus. Ad hoc dic ꝙ si habuit corporalem possessionem per se vel per alium eius ecclesię ad quam modo nõ recipitur, non tenet prior ecclesia eum recipere, licet nondum eius beneficium sit collatum. Si non habuit possessionem [1], tenet; licet iam alijs concessa fuerint eius beneficia, vt extra de elec. cum in cũctis. 7. q. 1. eos. C. de repud. here. l. vlti. Per alium dixi: quia idẽ est ac si per se. extra de præben. accedens. arg. 3. q. 1. cap. 1. in §. 1. Ioan. hæc glo. non adaptatur ad textum. B.

c ¶ Non abijciantur.] Arg. ꝙ nõ debet electus in alia prouincia priuari beneficio priori ante quàm transferatur ad aliam.

d ¶ Dignitate.] Sed numquid est clericus huius epi? Distingue: qa si non vult renuntiare epatui ad quem electus est, non erit clericus eius: remanebit tñ ei prius beneficiũ, quod ius conseruauit ei. Si vero renũtiauit, eius clericus erit, & ab eo iudicabit. extra de renun. ad supplicationẽ. nisi ĩ criminali causa. tñ nõ potest eum deponere in memoriam pristinæ dignitatis. ff. de decu. l. vlt. Quod ergo dicit, auferatur honor, dic ꝙ per Papam: arg. C. vbi sena. vel claris. l. vlti. circa mediũ. Ratione autem delicti poterit eum excõicare si excesserit

i ¶ Desideret.] Arg. ꝙ quæ malo sunt inchoata principio, non conualescunt, quamuis ad eum casum deueniant, à quo recte possent incipi, vt 7. q. 1. epum. extra de elec. auditis [3]. Arg. ꝯ extra de iure patro. cura pastoralis: extra de conuer. cõiug. placet. Ioan. Dic, qđ ipso iure nullum est, non conualescit. aliàs secus [4]. extra de elec. auditis. & c. quod sicut. B. Item argu. ꝙ non valet electio concors, nisi canonica sit. 18. q. 2. si quis abbas. 63. dist. c. 1.

[3] Concor. tex. in authen. vtin. fine quo. suffra. §. cogitatio. colla. 2.

[4] Dic vt dixi 63. dist. Salonitanæ. Archidia.

K ¶ Et perfectum.] Et nota quòd concilium dicitur perfectum, licet non adsit primas, vt 18. dist. c. 1.

QVOD AVTEM. Hæc est quarta pars dist. in qua dicitur ꝙ omnis sacerdos compellatur interesse officijs. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra in capitulo, clericus victum. di. 91. dictum est ꝙ clerici debent excõicari qui vigilijs se subtrahũt, & artificijs se applicant. Nunc autem dicit illud esse intelligendum de illis qui frequenter ab epis commoniti nolunt obedire: quod probat sequenti capitulo. Et est iste quintus articulus huius distinctionis.

SI quis presbyter.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ si quis clericus noluerit diuinis officijs admonitus interesse, deponi debet.

l ¶ Deputatus.] Per hanc litteram dicunt quidam illum teneri ad

hoc tantũ q̃ alicui ecclesiæ intitulatus est:aliàs non,etiã si ordinatus sit ad titulũ suæ possessionis.extra de p̄ben. ep̄s. Tu dic eum & quemlibet clericum teneri ad hoc,licet non teneatur specialiter ad hanc vel illam ecclesiam.sic subaudi extra de reg.super eo.

Officia matutina & vespertina.

a ¶ *Matutinis.*] Matutina dicuntur officia quæ celebranẽ à mane vsque [1] ad nonam, vespertina a nona vsq; ad noctem.11.q.3. si quis ep̄s in concilio.

[1] Exclusiue tenetur, secundũ Hugo.

ADDITIO. Sed aliter ibi exponitur s̃m Lau.vt ibi dicã. Archid.

b ¶ *Conuenerit.*] Nam ex præcepto tenenẽ clerici ad horas. extra de celeb.missa.dolentes.in fi.ibi videas.Archid.

Offensa prima debet esse impunita.

c ¶ *Castigatus.*] Nota q̃ p̄ prima offensa nõ est quis puniendus, vt 74. dist. honoratus. & extra de offic.custo.c.1.

OBedientiã] In hac distinctiõe, icipit vij. pars. tractatus distinctionũ. Et hæc distinctio diuidiẽ in septẽ partes: in quarum prima tractat de obedientia quam debẽt omnes catholici ecclesię Romanę capiti suo. & hoc p̄bat quattuor auctoritatibus. Secũda ibi, *Reliqui.* Tertia ibi, *Vt igitur ex præmissis.* Quarta ibi, *Compagis.* Quinta ibi, *Diaconi.* Sexta ibi, *Hoc capitulo.* Septima ibi, *Hoc autem.* Ioannes de Fant.

CASVS. Supra ostensum est in quibus locis prælati debeant ordinari: sed quia prælatura contemptibilis est sine obedientia minorum: ideo in hac 96.dist.ostẽdit, q̃ minores gradatim debent maioribus reuerentiã exhibere: & primo docet, q̃ Papæ omnes subiecti sunt generaliter,intantum vt nulli liceat ei communicare cui ipse Papa pro suis malis actibus non communicat.

d ¶ *Obedientiam.*]Hic intitulatur 93.distinctio.in qua ostendit magister hactenus qualiter & à quibus & in q̃bus locis clerici & prælati debent ordinari:sed quia dignitas prælatorum sine obedientia contemptibilis est;ideo ostendit hic de obedientia quam debẽt inferiores superioribus.Et primo de obedientia quæ debetur Papæ. Secundo de obedientia quam debent minores maioribus ratione ordinis:postea de obedientia quam subditi clerici debẽt ep̄is suis. ostendit etiam differentiam inter presbyteros & diaconos:quãdoque loquens Ɔ istos:quandoque Ɔ illos.ad vltimum ostendit presbyteros maiores esse diaconis. Nota autem q̃ obedientia consistit in tribus,in reuerentia exhibenda,in mandato suscipiendo,in iudicio subeũdo.Reuerentiã debet minor vt assurgat maiori,& cedat ei primum locum in sedendo & eundo: nisi minori maior administratio commissa sit.vnde archiprebyter vel presbyter archidiacono debet reuerẽtiã, licet ordine maior sit,ratione maioris administrationis.25.dist.cap.1. hac cõsideratione quãdoq; presbyter tenetur obedire diacono pręlato. In mandato autem & iudicio nemo tenetur obedire,nisi ei qui habet administrationem vel iurisdictionem super eum:& nisi ab eo absoluatur per appellationẽ, vel recusationem: vel si ei controuersiam [2] moueat: vel si prælatus deponatur.8.q.4.in summa.& cap.nonne.Lau.

Obedientia in tribus consistit.

[2] Id est, si moueatur quæstio inter prælatum & clericum suũ 11.q.1. de persona. extra de foro compe. si q̃s cõtra.Archi.

e ¶ *Clementis.*] in presbyterum.nam Petro viuente non fuit Clemens Papa.8.q.1.si Petrus.

ADDITIO Ad hoc 14.q.6.c.alius.& cap.seq.Archid.

S*I inimicus est.*] CASVS Petrus apostolus cũ instituit sibi Clementẽ successorem,docuit populos & omnes subiectos vt nulli cõicarent cui viderent Clementẽ pro suis actibus non cõicare: sed recederẽt ab eo sine aliqua cõione,quamuis eis a Clemẽte non dicatur:ad hoc vt ille peccator erubescat, & citius ad obedientiã reuertatur,& petat reconciliari.Si quis vero contra fecerit, hostis est ecclesiæ;& est nequior hostis,quàm illi qui sunt foris.

f ¶ *Si inimicus est.*]inimicus dr̃ hic quo ad opinionem excõicati:sicut iudex dicitur crudelis latroni.23.q.5.nõ est crudelis. aliàs Papa neminem debet habere odio:immo pacem cum omnibus habebit.11.q.3.inter verba.Vel inimicus est actibus,vt 86.dist.odio.

Papa nemini odio habere debet.

g ¶ *Nolite.*] sic 7.q.1.scire.11.q.3.quibus episcopi.Arg.cotra.6.q.2.si tantum.sed ibi solutum est.

h ¶ *Expectare.*]Ergo denuntiatio non est expectanda.extra de sen.excom.cum non ab homine. tñ sola fama semper non sufficit ad hoc vt quis vitãdus sit,vt extra de exces.prælato.inter.licet sit arg. Ɔ.extra de elect.venerabilem.Sed quid si Papa communicat excõmunicato? Non incidit ideo in canonem,quia Papa non ligatur à canone,vt extra de elect.innotuit.ff.de recep.l.penulti.Nec eoipso eum absoluit:arg.extra de senten. excommu. cum desideres.Si tñ ei communicaret intendendo eum absoluere facto, etiam si non verbo,habendus est pro absoluto:cum princeps sola voluntate libertatem concedat.ff.de manumis.l.apud.& facit ad hoc extra de sen.excom.si aliquando.extra de priuil.cum olim.C.de fideicommiss.liberta.l.si voluntate.

i ¶ *Dicat.*] non enim debet certiorari qui non ignorauit. ff. de actio.empt.l.1.

K ¶ *Nolite.*]Nam eoipso q̃s suspectus est, q̃ inimicorum est amicus.arg.3.q.5.c.3.& ob hoc fili⁹ matrẽ exheredat.C.de inoffi.testa.l.liberi.Et est simile extra de accusa.cum oporteat.

l ¶ *Non loquitur.*]hoc verum est ĩ hoc casu, si qui scilicet excõicati sunt:secus si propter priuatum odium alicui non loqueretur.

m ¶ *Qui exterminare.*] J̃.24.q.1.quoniam vetus.

n ¶ *Hostis.*] Vnde Boetius.Nulla pestis efficacior est ad nocendum, quàm familiaris inimicus.argu.C.de dolo.l.lata.vnde,Non est deterior hostis,quàm fictus amicus.Non odium grauius,quàm simulatus amor.vnde illud etiam.Mus in pera,&c.argu.13.q.1. §.item præcepit.simi.est.12.q.1.certe.Ioan.

---

sia est, & ad quotidianum psallendi officiũ † matutinis [a] ,vel vespertinis horis ad ecclesiam non conuenerit [b] ,deponatur a clero:si tamẽ castigatus [c] veniam ab episcopo per satisfactionẽ noluerit promereri.

† al. sacrificium

DISTINCTIO XCIII.

[1] ps

O*Bedientiam* [d] *autem inferiores ordines † superioribus debent. Summo enim Pontifici ea debetur ab omnibus obedientia, vt nulli liceat ei communicare, cui pro actibus suis inimicus ipse extiterit: nec in ecclesia esse poterit, qui eius cathedram deserit. Vnde Beatus Apostolorum princeps Petrus in ordinatione Clementis* [e] *populum alloquens inter cetera ait.*

† al. ex ordine

¶ Cui pro actibus suis Apostolicus inimicatur, communicare non debemus. C. I.

Clemens epi.1.
Anacletus epi.1.
Alex. epist.1.
Fabianus epi.1.
Conc. Vasen.1. c. 6.
2.q.3.c.15.
Iuo.p.14.c. 22.
Ans.l.1.c.6.
Poly.l.1.tit.16.

SI inimicus est [f] iste Clemens alicui pro actibus suis,vos nolite [g] expectare [h] , vt ipse vobis dicat [i] ,cum illo nolite [k] amici esse: sed prudenter obseruare debetis,& voluntati eius absque commonitione obsecundare, & auertere vos ab eo, cui ipsum sentitis aduersum: sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur [l] : vt vnusquisque, qui in culpa est,dum cupit omnium vestrum amicitias ferre †, festinet citius recõcilari ei, qui omnibus præest, & per hoc redeat ad salutem, cum obedire cœperit monitis præsidentis. Si vero quis amicus fuerit his, quibus ipse amicus non est, & locutus fuerit his, quibus ipse non loquitur; vnus est & ipse ex illis, qui exterminare [m] Dei ecclesiam volunt;& cum corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est. Et est multo nequior hostis [n] hic, quam illi, qui foris sunt, & euidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quæ sunt inimica, gerit,& ecclesiam dispergit, ac vastat. Ideoque [a] charissimi his Apostolicis institutis vos monentes instruimus, vt effecta certior charitas vestra solicitius deinceps agere studeat, & cautius; ne peruersi, & infideles homines lædendi fideles,ac beneuolos habeant facultatem.

† al. habere] al. gratiã reparare

a ¶ Ideoque.] *Hinc vsque ad finem sunt in Fabiani tantummodo epistola. Quamobrem ex ipso potissimum videtur Gratianus cetera etiam sumpsisse.*

Item Gregorius lib.5.epistola 26.seu c.126.

Miratus valde sum.] Casus. Gregorius excõicauit Maximũ archiepiscopum Salonitan. qui fuerat simoniace ordinatus, à cuius cõione nullus se remouit, nisi eps Paulinus, & Honoratus eius ecclesiæ archidiaconus. vnde Gregorius oẽs alios reprehendit: q̃a quẽ Apostolica sedes repellit, oẽs debent habere repulsum, donec ab illatis criminibus mundeť. Sequens capitulũ patet.

Qui cathedram episcopi.] Casus. Dictũ est s. ꝙ oẽs debẽt obedire Papæ. Nunc autem dicit, ꝙ epi qui subsunt Papæ immediate, hanc ei reuerentiam debent, vt singulis annis curiam visitẽt. & hoc probatur seq. cap.

Iuxta.] Casus. Dicitur hic, ꝙ episcopi qui subsunt Ro. eccle. nullo mediante, si vicini sunt, quolibet anno sedem Apostolicã visitent p se vel p aliũ. Si vero sunt remoti, faciant sicut in chirographo suo continetur. Et quicũque hoc cõtẽpserit, nisi sit valitudine ĩpeditus, canonicis regulis subiacebit.

¶ A nullo debet suscipi, quem Romana depellit ecclesia. C. II.

Ans. l. 12. c. 11.

MIratus valde sum, quia in tanto Salonitanæ ecclesiæ clero [a], vel populo, vix [b] duo ex sacris ordinibus [c] inuenti sunt, frater scilicet, & coepiscopus noster Paulinus, & dilectissimus filius meus Honoratus archidiaconus eiusdem ecclesiæ, qui communicare Maximo sacerdotium rapienti, minime consentirent, & se Christianos esse cognoscerẽt. Debuistis enim filij [d] charissimi pensare ordines vestros, & quẽ sedes Apostolica repellebat, repulsum cognoscere, vt prius, si posset, ab illatis criminibus mundaretur; & tunc ei vestra dilectio communicaret, ne particeps obligationis eius existeret.

Item Cyprianus de vnitate ecclesiæ.

¶ Non est in ecclesia, qui cathedram Petri non sequitur. C. III.

Iuo p. 5. c. 361. † al. quem

QVi cathedram Petri, super quam † fundata est ecclesia, deserit; in ecclesia se esse non confidat.

¶ *Apud Cyprianum Romæ impressum hæc leguntur.* Hanc ecclesiæ vnitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui ecclesiæ renititur, & resistit, in ecclesia se esse confidit? *Verum in Vaticana bibliotheca, præter octo integra Cypriani exemplaria, est etiam aliud, in quo tantum opuscula quædam continentur, & inter ea hic tractatus. Atque in eo codice, itemque in altero integro Monasterij S. Saluatoris Bononiæ sunt verba hæc, quæ à Gratiano, & Iuone afferũtur. Ac sane paulo ante Cyprianus hanc ipsam Petri cathedram esse ostenderat, vnde vnitas ecclesiæ penderet.*

Episcopi vero, qui Apostolicæ ordinationi subiacent, etiam hanc reuerẽtiam debent, vt se se singulis annis, Apostolorũ liminibus repræsentent.

Vnde Anacletus, & Zacharias Papa.

¶ Singulis annis Apostolorum limina visitent episcopi, qui ordinationibus Apostolicis subiacent. C. IIII.

Leo epist. 4. c. 7. Poly. l. 4. ti. 25. Ans. l. 6. c. 164. † al. Idib⁹ Maij.

IVxta [e] sanctorum Patrum, & canonũ instituta omnes episcopi, qui huius Apostolicæ sedis ordinationi subiacent, qui propinqui [f] sunt annue circa † Idus Maij sanctorum principum Apostolorum Petri, & Pauli liminibus præsententur [g] omni occasione seposita: Qui vero de longinquo [h], iuxta [i] chirographum [k] suum impleant. Qui autem huius constitutionis contẽptor extiterit, præterquam si ægritudine fuerit detentus; sciat se canonicis [l] subiacere sententijs.

¶ *Hic est canon quartus synodi Romæ habitæ sub Zacharia Papa, quæ extat in bibliotheca Vaticana, ex qua nonnulla sunt in hoc capite emendata.*

2 *Reliqui vero in ecclesia minores semper debent maioribus subesse, sicut in synodo Romana S. Siluestri, c. 7. legitur.*

¶ Minores maioribus obedientiam exhibeant. C. V.

Burc. l. 2. c. 224. Iuo p. 6. c. 299. Ans. l. 7. c. 66.

A Subdiacono † vsque ad lectores [m] omnes subditi sint diacono Cardinali vrbis Romæ, in ecclesia repræsentantes ei honorem [n]. Porro Põtifici presbyter, presbytero diaconus, diacono subdiaconus, subdiacono acolythus, acolytho exorcista, exorcistæ lector, lectori ostiarius, ostiario abbas [o], abbati monachus in omni loco repræsentent obsequium siue in publico, siue in gremio [p] ecclesiæ.

¶ *Caput hoc & apud Gratianũ, & in ipsius synodi editionibus videtur valde mendosum: Burchardus & Iuo sic habent.* A subdiacono vsq; ad lectorẽ, oẽs subditi sint diacono Cardinali vrbis Romæ, ĩ ecclesia honorẽ rep̃sentãtes tm̃. Põtifici vero p̃sbyter, diacon⁹, subdiacon⁹, acolyti, ostiario vsque ad episcopũ gradatim minor debet obedire superiori. quod probat per sequens capitulum.

e ¶ *Iuxta.*] hoc cap. loquitur de eis q̃ subsunt Domino Papæ nullo medio.

f ¶ *Propinqui sunt.*] qui scilicet in eadẽ prouincia sunt, illos vocat lex præsentes. C. de præscr. decem ann. l. vlt.

Additio. Ad hoc extra de maio. & obe. humilis. vbi de hoc.

g ¶ *Præsententur.*] per se vel per alios. extra de iureiur. ego N.

h ¶ *De longinquo.*] arg. rõne loci permittit q̃d aliàs nõ permittitur. ar. 24. q. 1. pudenda. s. dist. 63. cũ longe. s. dist. 29. c. 1. & 2. s. dist. 4. erit. s. dist. 63. c. 1. & 2. Et dic de lõginquo, vt sunt vltra Italiã constituti, vt extra de elect. nihil est quod ecclesiæ. Vel remotos vocat vltra duas dietas, vt extra de rescrip. nonnulli. — Remoti qui dicuntur.

i ¶ *Iuxta.*] arg. ꝙ expediri p alios sufficit q̃d iuste impeditus per se facere nõ potest. 18. di. episcopus. — Impeditus, per alium expedire potest officium suum.

k ¶ *Chirographum.*] extra de elect. significasti. in parte decisa. s. 65. di. si q̃s. 5. q. 3. si ægrotans.

l ¶ *Canonicis.*] s. di. 18. si quis episcoporum.

Reliqui. Hæc est secunda pars huius distin. in qua dicitur, ꝙ omnes minores in ordine, vel dignitate debent suis maioribus reuerentiam præstare, & hoc probat p 7. auct. Casus. Dictum est s. qualiter omnes debent obedire Papæ. Nunc autem dicit Gratianus, ꝙ in ecclesia ab ostiario vsque ad episcopũ gradatim minor debet obedire superiori. quod probat per sequens capitulum.

a ¶ *Clero.*] & ita quilibet eps suffraganeus est de clero metropolitani. arg. extra de postul. p̃la. bonæ. arg. 86. dist. si quid vero. Forte iste fuerat canonicus, & ad hoc retinebat ibi præbendam.

b ¶ *Vix.*] quod ergo vix fit, tamen fit. ff. de iudi. vix. 19. dist. in memoriam. arg. õ. ff. ad Vellei. tutor. quia ibi dicitur vix fieri, vt q̃s pro se apud eumdem intercedat. & ita vix, id est, numquam. sic 2. q. 6. §. biduum. ver. si aduersus.

c ¶ *Ordinibus.*] arg. pro eis qui multitudinem non sequuntur, vt 7. q. 1. denique. & ꝙ multitudo nõ excusat à delicto vel pœna arg. 2. q. 1. multi. s. dist. 23. in noĩe. arg. contra s. dist. 19. in canonicis.

d ¶ *Filij.*] qui ergo priuati sunt a sacramentis, filii sunt ecclesiæ: quia sunt epi. s. filii, cũ certum est, ꝙ qui non est cũ epo, extra ecclesiã est. ar. 7. q. 1. scire. Vel dic, ꝙ iam erant absoluti; vel quia causa humilitatis hoc dixit. 2. q. 7. nos si incompetenter.

A Subdiacono.] Casus. Dicitur hic, ꝙ à subdiacono vsq; ad lectores debent omnes obedire Cardinali diacono, deinde Pontifici presbyter, presbytero diaconus, &c.

m ¶ *Ad lectores.*] hic nomine lectorum omnes inferiores ordines comprehendit.

n ¶ *Honorem.*] ratione ordinis. hæc est enim iustitia, vt minor seruiat maiori. 33. q. vlt. est ordo. nisi minor in administratione maioris sit. 95. dist. c. 1. vel nisi obtineat locũ superioris, j. eo. c. vlt.

o ¶ *Abbas.*] loquitur ꝯm ea tẽpora cũ monachi nõ erãt clerici, vt j. 16. q. 1. gñaliter. Vel forte quilibet clericus dignior est quolibet monacho. ar. 16. q. 1. alia est causa. & c. legi. hodie maior honor debeť abbatibus, q̃ aliis clericis. ar. extra de æta. & qual. c. 1. 69. dis. c. 1. — Monachi olim nõ erãt clerici. Clericus sæcularis est dignior monacho.

p ¶ *Siue in gremio.*] argu. contra 95. dist. eps 2. nam ibi dicitur, ꝙ in domo collega debet esse, prælatus in ecclesia.

DIaconi.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ diaconi velut oculi episcopi debent omnia considerare; & si viderint aliqua corrigenda, significent episcopo. & per hoc ostenditur, quòd debent episcopo obedire.

a ¶ *Oculi.*] Et not. ꝙ loco diaconorũ successerunt archidiaconi, qui dicuntur oculi epi, qui perlustrant. alia cã habetur ĩ. eo. diaconi.

Archidiaconi sũt oculi epi.

b ¶ *Oberrantes.*] Sunt & alii oculi circumlustrantes synodales testes. 35. q. 6. episcopus in synodo. Vel ibi loquitur de excessibus laicorum, hic clericorũ. Hu.

c ¶ *Præcipitio.*] ergo nõ tãtum tenetur quis denuntiare iam cõmissũ crimen, sed etiam committendum: quod verũ est. 22. q. 5. hoc videt. arg. extra de cogna. spi. tua. de consec. dist. 2. cũ omne crimen.

SAcerdotes vero.] CASVS. Probat Clemẽs in hoc capitulo, ꝙ reuerentia est sacerdotibus exhibenda; & hoc probat auctoritate Petri dicentis. Vos estis sal terræ. & auctoritate Dñi dicẽtis, Beati estis, &c.

d ¶ *Sal terræ.*] in omnibus enim operibus nostris sal offerre debem⁹. de consec. dist. 4. sal. & per sal sapientia intelligitur. 43. dist. sit rector.

e ¶ *Maledixerint.*] non ꝙ ex malectione benedictionem quis consequatur, sed ex patientia quam sustinet. 11. q. 3. qui iustus. Lau.

NVlla.] CASVS. Quæsitum fuit qd debeat fieri de illis clericis, q sub nullius episcopi disciplina gubernantur? Et respondet ꝙ debent à suo officio remoueri. tales enim acephali dicuntur: qui vero suis maioribus recte obediunt, donum consequũtur à Deo. Sequẽs capitulum patet.

f ¶ *Nulla.*] ĩ. 18. q. 2. abbatibus.

g ¶ *Acephalos.*] priuilegiati tamen qui Papæ subsunt, non sunt acephali [t]: quia Papa episcopus eorum est. arg. extra de priuileg. recepimus. tales sicut excõmunicatos debet quilibet excludere de ecclesia sua. ext. de parochi. & alie. paro. c. 2. Et est hic arg. pro prælatis: & ꝙ etiam eremitæ subsunt episcopo: in cuius territorio sunt, vt 16. q. 1. qui vere. Ioan.

[t] Adde qđ acephali dicuntur illi qui sunt sine capite, vt hic. eõcor. gl. ĩ Aut. de app. §. generalem coll. 4.

Eremitæ subsũt episcopo.

h ILle proculdubio scandalizatur.] id est scandalizat Deum. 8. q. 1. qui vos. Io.

ADDITIO. Ad idẽ 3. q. 1. nulli. š. 21. dist. in nouo. Archi.

DIaconi.] CASVS. Præcipit Euaristus, vt in qualibet ciuitate sint septem diaconi, qui custodiant episcopum à malis hominibus, ne prædicatio eius impediatur, & ne ipse despiciatur. Sequens capitulum patet.

i ¶ *Diaconi.*] hoc capitulum loquitur de episcopali ecclesia, vbi debent esse septem diaconi, vt de cõsecratio. dist. 1. episcopus Deo. Et vbi facultates suppetunt, vt 7. q. 1. illud.

k ¶ *Ne ipse episcopus.*] quoquo modo infestetur, aut lædatur ab istis insidiatoribus, id est hæreticis: vel ita, ne quoquo modo offendatur ab illis, aut lædatur à suis clericis per oppressionem. Et ideo debent ei astare, & ab eo auertere huiusmodi oppressiones.

l ¶ *Aut verba.*] hæc est secunda causa huius constitutionis.

m ¶ *Detrahendo.*] timore hæreticorum [z] scilicet subticendo.

n ¶ *Redoleat.*] id est, exeat in publicum ex frequenti ardore.

o ¶ *Cum voluntate.*] ĩ. de consec. dist. 2. reuera. Io.

p DIaconi.] ¶ *Actuum.*] 6. vbi agitur de septem diaconibus ordinatis ab Apostolis. Io.

thus, exorcista, lector, abbas, monachus in omni loco repræsentent obsequium, siue in publico, siue in gremio ecclesiæ. *Verum ob magnam codicum varietatem, & propter glossas, ac doctorum dicta nihil fere in textu mutatum est.*

α ¶ Abbas.] *De abbate, & monacho in synodi editionibus nulla mentio est.*

Item ex epist. 1. Clementis ad Iacobum fratrem Domini.

Et l. 2. cõst. c. 48.

¶ Quod sit officium diaconorum. C. VI.

DIaconi ecclesiæ tamquam oculi [a] sint episcopi, oberrantes [b], & circumlustrantes cum verecundia actus totius ecclesiæ, & perscrutantes diligentius, si quem videant vicinum fieri præcipitio [c], & proximum esse peccato, vt referant hæc ad episcopum. *& infra* [β]. ¶ Sed & de peregrinis similiter episcopo suggerant refouendis; & cetera his similia, quæ ad cultum ecclesiæ, & disciplinam eius pertinent, diaconis curæ sint.

β. ¶ Et infra.] *Sic legitur in plerisque manuscriptis. In vulgatis legebatur,* & ita. *alia vero nonnulla verba restituta sunt ex originali.*

Item ex eodem, eadem epistola.

¶ De eodem. C. VII.

SAcerdotes vero beatus Petrus sal terræ [d], & mundi lumen docẽs, præcepit in splendore bonorum operum patrem glorificare Deũ; de quibus Dominus ait [Beati estis, cum maledixerint [e] vobis homines, & rel. [& iterum [vos estis sal terræ.]

Ans. l. 7. c. 67.

Matt. 5.

Item ex concilio Parisiensi.

Concordat cõc. Mogunt. sub Carolo, c. 22.

¶ Hi non sunt habendi clerici, qui episcopali prouidentia non gubernantur. C. VIII.

NVlla [f] ratione clerici, aut sacerdotes habẽdi sunt, qui sub nullius episcopi disciplina, & prouidentia gubernantur. Tales enim acephalos [g], id est sine capite prisca ecclesiæ consuetudo nominauit.

Burc. l. 2. c. 226. Iuo p. 6. c. 301.

Item ex epist. 3. Clementis.

¶ De eodem. C. IX.

QVi suis episcopis non obediunt, indubitanter rei, & reprobi existunt. Porro ipsi à Deo donum summi muneris consequuntur, qui per iustitiæ, & præceptorum eius semitas incedentes, doctoribus suis, qui recte episcopi intelliguntur, libenter obediunt.

Item Anacletus epist. 1.

¶ Illi in Deum scandalizantur, qui suo non obediunt episcopo. C. X.

ILle proculdubio scandalizatur [h] in Deum, qui recte non docet, & qui eius scandalizat episcopum, vel sacerdotem.

Iuo p. 6. c. 245.

Item Euaristus ad episcopos Africanos, epist. 1.

¶ Septem debent esse diaconi in vnaquaque ciuitate. C. XI.

DIaconi [i] (qui quasi oculi videntur esse episcopi) in vnaquaque ciuitate, iuxta Apostolorum constituta, septem debent esse, qui custodiant episcopum prædicantem; ne aut ipse episcopus † [k] ab insidiatoribus quoquo modo infestetur, aut lædatur à suis: aut verba [l] diuina, detrahendo [m] aut insidiando, polluantur, vel despiciantur; sed veritas spirituali redoleat [n] feruore, & pax prædicata labijs, animi cum voluntate [o] concordet.

Poly. l. 2. tit. 38. Ansel. l. 7. c. 69.

† abest ab ori.

Item ex concilio Neocæsariensi, c. 14.

Ex prisca versione.

¶ De eodem. C. XII.

DIaconi septem esse debent secũdum regulã, quamuis [α] magna sit ciuitas. Regulæ autem auctoritas ista est, quòd & liber actuum [p]

Ordo Ro. c. 9. Conc. Aquisgr. c. 64.

VT IGITVR EX PRAEMISSIS. Hæc est tertia pars huius distinctionis, in qua dr̃ ꝙ diaconi debent subdere se presbyteris, & non ꝓferre. & hoc ꝓbat per nouẽ auctoritates. Io. de Fan.

CASVS. Supra in cap. à subdiacono. dictum est ꝙ sicut presbyteri obedire debent epis, sic diaconi presbyteris. Sed quia diaconi non solum volebant adæquari presbyteris, sed etiam præferri: ideo vt eorum superbia opprimatur, statutum fuit, vt sacerdotibus dignã reuerentiam exhibeant, & sibi nihil vsurpent.

a ¶ *Ex præmissis.*] Ab isto loco incipit magister altercationem suã inter presbyteros & diacones. Et primo allegat pro presbyteris, ꝙ diaconi debent eis subesse, vsque ad illud cap. diaconi. post in illo cap. diaconi. allegat pro diaconis, vltimo in cap. legimus. dabit sententiam contra diaconos. H.

b ¶ *Deputatum.*] scilicet diaconis, sic 18. q. 2. hoc tantum.

c ¶ *Primis.*] id est maioribus: episcopali scilicet, & presbyterali: & ita episcopatus est ordo, vt 83. dist. cum in preterito. 21. dist. clericos. ad idem 21. dist. cap. 1.

d ¶ *Absque episcopo.*] id est absente epo, vel presbytero: quibus, solum baptizandi ministerium permissum est, vt de cōse. dist. 4. cōstat. & dic ꝙ absque episcopo, id est, præter auctoritatem eius.

e ¶ *Necessitas.*] Not. ꝙ vbi necessitas exigit, & presbyter est absens, potest diaconus etiam iure suo baptizare, & corpus Christi erogare infirmis, si consecratum est: sed in ecclesia ĩ præsentia presbyteri nō potest, etiam si necessitas exigat, nisi iussus à presbytero: puta cũ multi sunt qui indigent baptismo, & pˢbyter non potest omnibus sufficere. similiter si multi sũt q̃ volunt accipere corpus Christi, nec presbyter sufficit omnibus.

f ¶ *Christianis.*] Et etiã hæreticis, vt 1. q. 1. quòd quidam, &c.

Act. 6.

Apostolorum idem insinuat.

a ¶ Quamuis magna. *Antea legebatur*, quamuis non magna. *Emendatum est ex canone græco, (qui etiã recitatur in sexta synodo c. 16.) & ex vulgatis etiã versionibus. In canonibus primæ Nicænæ synodi, qui ex Arabico in Latinum conuersi nuper editi sunt, canone 62. multa habentur ad hanc rem pertinentia: quem fortasse canonem significauit Andreas Colossensis septima actione synodi Florentinæ.*

3 *Vt igitur ex præmissis* a *apparet, diaconi debent obedientiam presbyteris, sicut presbyteri episcopis. Sed diaconi superbientes, sacerdotibus æquari, vel potius præferri quærebant: contra quorum insolentiam multorum auctoritates manauerunt, eorum supercilium reprimentes, atque vt sacerdotibus condignam obedientiam exhibeant, decernentes.*

Vnde Gelasius B *Papa in epist. ad episcopos per Lucaniam, c. 9. & 10. ait.*

B ¶ Gelasius.] *Sic est in plerisque manuscriptis, & apud Burc. & Iuonem. Nam in impressis erat* Pelagius.

¶ Nihil eorum, quæ sunt decreta primis ordinibus, vendicent diaconi. C. XIII.

Poly. l. 3. tit. 10. Ans. l. 7. c. 63. Burch. l. 4. c. 57. Iuo. p. 1. c. 252. & par. 6. c. 99.

DIaconos propriam constituimus seruare mensuram, nec vltra tenorem paternis canonibus deputatum b quippiam tentare permittimus: Nihil eorum suo ministerio penitus applicare, quę primis c ordinibus propriè decreuit antiquitas. Absque episcopo d, vel presbytero baptizare nō audeant; nisi prædictis fortassis ordinibus † longius constitutis, necessitas e extrema compellat. Quod & laicis Christianis f facere plerumque conceditur, *& infra.* ¶ Sacri corporis prærogationem † sub conspectu pontificis, seu presbyteri (nisi his absentibus) ius non habeant exercendi.

† officijs] orig. C. 10. in medio. † al. erogationem

In Aquisg. c. 41.

Item in concilio Nicæno, c. 14. seu 18.

¶ Inferiores presbyteris se diaconi cognoscant. C. XIIII.

Burch. l. 5. c. 26. Iuo. p. 2. c. 36.

PEruenit ad sanctum concilium, quòd in locis quibusdam, & ciuitatibus, presbyteris sacramenta g diaconi porrigant. Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, vt hi qui offerendi sacrificij non habent potestatem, his qui offerunt, corpus Christi porrigant. Sed & illud innotuit, quòd quidam diaconi etiam h ante episcopos sacramenta γ sumunt. Hæc ergo omnia amputentur: & in sua diaconi mensura permaneant; scientes, quòd episcoporum quidem ministri sunt, inferiores autem presbyteris habentur. Per ordinem ergo post presbyteros gratiam sacræ communionis accipiant, aut episcopo, aut presbytero porrigẽte. Sed nec sedere in medio i presbyterorum diaconis liceat: quia si hoc fiat, præter regulam, & ordinem probatur existere. Si quis autem etiam post has definitiones obedire noluerit, a ministerio cessare debebit.

Ϛ *Prior pars huius capitis vsque ad ver.* amputentur, *est ex prisca versione in canone quartodecimo. Reliqua vero pars est ex versione Dionysii in canone 18. quam quidem totam afferunt, & codex canonum, & Burchardus, & Iuo.*

γ ¶ Sacramenta sumunt.] *Græce est,* τῆς εὐχαριστίας ἅπτονται, *quod Dionysius vertit,* oblata contingant. *quamquam Burchardus, & Iuo hoc vno fere loco discrepantes habent, illo quidem,* sacra oblata contingant: *hic vero,* sacram oblationem contingant.

& in Agat. c. 65. & Aquisg. c. 77.

Item ex concilio Laodicensi, c. 20.

DIaconos.] CASVS. Diaconi vsurpant officia eporum & presbyterorum: baptizabant enim eis præsentibus, & non præcipientibus: & corpus Domini propria auctoritate populis distribuebant. quare Pelagius statuit ne decætero talia faciant sine præcepto eorum, nisi in necessitate presbyteris absentibus.

PEruenit.] CASVS. Diaconi in tribus delinquebant. Primo, quia post consecrationem porrigebant hostiam sacerdotibus. Secundo, quia sumebant sacramẽta in Missa priusquam epi. Tertio q̃a sedebant in medio presbyterorum. Statutũ ergo fuit in Niceno concilio, vt decetero talia non faciant: sed in sua mensura permaneant: & si quis obedire noluerit, cesset ab officio. Capitula quæ sequuntur, plana sunt vsque ad c. nonnulli.

g ¶ *Sacramenta.*] id est Eucharistiam cōfectã: sanguinem autẽ bene porrigunt. ꝗ. eo. diaconi sunt. & ver. sacerdotib. & hęc est ratio quare sacerdos corpus Christi per se sumat, calicem autem de altari presbyteris sumere non licet, sed diaconus eis porriget: quia sumptio corporis futuram resurrectionem corporum significat, quã Deus sua virtute faciet sine omni ministerio. Sed sumptio sanguinis significat redemptionem peccatorum, quæ fit intercessionibus aliorum. 13. quæstione tertia. cap. animæ. §. distinct. 50. presbyteros qui contra. ibi in pœnam dicitur de diaconis, panem offerant: quare de iure licitum esse videtur. Ioan. Sed illud intelligitur quando in principio secretorum diaconus accipiens patenam cum pane offert sacerdoti. Imponitur ergo diaconis ad pœnam, ne panem offerant altario ministrando: hic autem prohibetur ne post sacramenta confecta corpus Christi porrigant sacerdoti, vt sumat. B.

h *Etiam ante episcopos.*] id est, antequam episcopi sumant.

i ¶ *In medio.*] secundum consuetudinem diuersorum locorum hæc variantur: in quibusdam enim locis hæc obseruantur: in quibusdam non.

Episcopatus est ordo.

Diaconus potest baptizare, & corpus Christi ægris erogare.

Quod est ergo istorum priuilegium? Dicit vt no. 50. dist. qui sub gradu.

Corporis Christi sumptio, qd signat.

Sanguinis sumptio, quid repræsentat.

Arg. ad hoc ff. de offic. ꝓcon. l. obseruare. §. antequam. & l. idemque. ff. ead.

a N *On oportet.* ¶ *Sed iussione.*] hoc obseruatur secundum consuetudinem quarumdam ecclesiarum cum redit à lectione Euangelij. Lau.

b N *On oportet.* ¶ *Panem.*] id est corpus Domini. Dare, id est, porrigere, scilicet alijs post confectionē sine licentia sacerdotis. Vel dic, dare, id est conficere: quod ad solum presbyterum ptinet. 1.q.1.dictū. extra de sūma trini. firmiter.

ADDITIO. scilicet compagus compagi. Hug.

m ¶ *Nec mappulis.*] id est, ornamentis equorum, quæ Constantinus cōcessit cardinalibus. ꝰ.96.dist. Constantinus. nam mappa ornamē tum est equi. similiter in Authen. de consuli. §. quantacumque; & sunt quædā alba linteamina quibus cooperiunt equi Cardinalium.

¶ Diaconus honorem exhibeat presbytero, & ipse ab inferioribus honoretur. C. XV.

j NOn oportet diaconum coram presbytero sedere: sed iussione[a] presbyteri sedeat: similiter autem diaconus honorem habeat à sequentibus, id est à subdiaconis, & omnibus clericis.

Ansl.l.7.c.65. Burc.l.2.c.221. Iuo.p.6.c.296.

Item ex eodem, c.25.

Aquisgran.cap.78.

¶ Calicem benedicere, & panem dare diaconis non licet. C. XVI.

ij NOn oportet diaconos [α] panem[b] dare, nec calicem benedicere.

α ¶ Diaconos.] *In vetustioribus priscæ versionis editionibus est,* diaconem. *Græce est,* ὑπηρέτας *quod Dionysius vertit,* subdiaconos; *& sic habetur in concilio Aquisgranensi.*

Item ex concilio Carthaginensi quarto[β], c.37.

¶ Sicut episcopis, ita & prebyteris diaconi ministrent. C. XVII.

DIaconi ita se[c] presbyteri, sicut episcopi ministros esse cognoscāt.

Polyc.l.2.tit.39. Ansl.l.7.c.63.

β ¶ Quarto.] *Caput hoc cū duobus sequentibus habetur in cōcilio quarto Carthaginensi, & in codicibus Gratiani etiam manuscriptis, itemque apud Anselmū titulo huius capitis erat additum:* Carthaginensi quarto, cui Papa Zozimus interfuit per Vicarios, *quod minime conuenire ostēdunt acta sextæ synodi Carthaginensis: ad quam Zozimus Faustinum Potentinæ ecclesiæ episcopum, Philippum, & Asellum legatos misit. Nam quarta habita est Honorio iiij. & Eutychiano coss: sexta vero Honorio xij. & Theodosio viij. coss. idest anno vigesimo post. Quo anno (prout ex Africano concilio can.76. & sequentibus apparet) contra Pelagij, & Cælestij hæresim quædam sunt definita; cum Cælestius ad Zozimum Papam appellasset: quod ex nonnullis manuscriptis Zozimi, & episcoporum Africæ ad ipsum epistolis, quæ in bibliotheca Vaticana seruantur, domonstratur. Quare cum Zozimus in Pontificatu duos tantum annos, & menses aliquot vixerit, necessarium est multo ante ipsius Pontificatum quartam synodum Carthaginensem habitam fuisse.*

Item ex eodem, c.38.

¶ De eodem. C. XVIII.

PRæsente presbytero diaconus Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, iussus eroget[d].

Polyc.ibidem Ansl.l.7.c.66. Burc.l.5.c.13. Iuo.par.2,c.23.

Item ex eodem, c.39. & 40. & 41.

¶ De eodem. C. XIX.

DIaconus sedeat quolibet loco[e], iubente presbytero. Item Diaconus[f] in conuentu presbyterorū interrogatus loquatur[g]. Alba[h] vero tempore oblationis tantum, vel lectionis[i] vtatur †.

Ansl.ibidem. † al. induatur

Item ex concilio Toletano 4.c.38.

¶ Diaconi presbyteris se superiores non cognoscant. C. XX.

NOnnulli diaconi in tantam erumpunt superbiam, vt sese presbyteris anteponant, atque in primo[k] choro ipsi priores stare præsumant, presbyteris in secundo choro constitutis. Ergo, vt sublimiores[l] se † presbyteros agnoscāt, tā hi quàm illi in vtroq; [γ] cōsistant.

Burc.l.2.c.222. Iuo p.6.c.297. † al. sibi

γ ¶ In vtroque.] *Licet in vulgatis Gratiani codicibus legatur,* in vtroque ordine, *& in tomis conciliorum impressis,* in vtroque choro: *tamen in vetusto codice conciliorum Regis Catholici, & plerisque vetustis Gratiani, etiam impressis neutra vox habetur.*

4 *Compagis[m] vero calciari absque Apostolici licentia diaconis non permittitur, sicut nec mappulis[n] vti absque eiusdem auctoritate quibuslibet clericis conceditur. Vnde Gregorius Ioanni episcopo Syracusano, lib. 7. epist. 28. indict. prima.*

Ioa.diac.l.4.c.8

¶ Absque Apostolica licentia Diaconi compagis vti non præsumant. C. XXI.

PEruenit ad nos, diaconos ecclesiæ Catinensis calceatos compagis procedere præsumpsisse: quod quia nulli hactenus per totam Siciliam, cum processionem faciunt. Alij dicunt quòd mappulæ sunt mitræ episcopales.

Ansl.l.7.c.74.

c D *Iaconi ita se.*] in in Missa: nam alibi magis sunt ministri episcopi.

d P *Ræsente.* ¶ *Eroget.*] iussus vel non iussus, lōge tñ positis epo vel presbytero. §. eadē, diaconus.

e D *Iaconus.* ¶ *Loco.*] id est, in aliquo: de omni tñ honesto. ff. de arbitr. si cum dies. §. si arbiter. & ff. de mune. & hono. vt gradatim. §. 1.

Sic 2.q.7. si quis omnem. 15. q. 3. mulier.

f ¶ *Diaconus in conuentu.*] vbi conueniunt ad synodum.

g ¶ *Loquatur.*] id est, prædicet, nam officiū prædicandi presbyterorum est. 16.q.1. adiicimus. Hug.

h ¶ *Alba.*] id est, dalmatica. arg. 11.q.3. eps presbyter.

i ¶ *Vel lectionis.*] Euangelij.

N *Onnulli.*] CASVS. Quidam diaconi in choro volebant esse in loco digniori, volentes sacerdotibus præferri: sed concilium Toletanū statuit vt tam diacones q̄ presbyteri perseuerēt in locis sibi deputatis: ita vt diaconi cognoscant presbyteros esse maiores se.

k ¶ *Atque in primo.*] id est, in primo ordine, vt fit Parisius.

l ¶ *Vt sublimiores* † .] Sic construe. ergo tam illi, q̄ isti consistant in vtroque or. ita scilicet vt diaconi agnoscant presbyteros sublimores se, scilicet diaconis: & stabūt secundū tempus suæ ordinationis. 17. dist. cap. epos.

† Id est, maiores, quasi stent in vtroque choro diuiso, ita q̄ presbyteri i primo, diaconi in secundo. Pet.

COMPAGIS. Hæc est quarta pars huius dist. in qua dicit, q̄ cōpagi, id est, sandalia & mappulæ, id est, linteamina, quæ portant Cardinales, solis Romanis clericis competunt: & hoc probat p duo capitula. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra in cap. diacones. prohibitū est, ne diacones vsurpent officia eporum vel presbyterorum. Nunc vero dicit, q̄ nō debet vti compagis, id est, calceamentis eporum, quibus nulli diaconorum vti licet absq; apostolica licētia: sicut nec mappulis vti debent absque eiusdem auctoritate: quas concessit Constantinus cardinalibus, vt ꝰ.96. dist. in illa palea, Constantinus.

m ¶ *Compagis.*] id est, sandalibus. & dicuntur cōpagi sandalia vel caligæ episcopales: & est masculini generis. Ioan.

Compagi.

P *Eruenit.*] CASV. Apostolicus concesserat solis diaconibus ecclesiæ Messanen. vti compagis: quos tñ postea diaconus Catinensis ecclesiæ portare præsumpsit. Præcepit ergo Gregorius Ioanni epo Syracusano, vt subtiliter inuestiget an per se, an alterius auctoritate hoc fecerit: quia si male vsurpata non puniantur, via delinquentibus alijs aperitur.

a ¶ *Alicuius*] Arg. ex hoc & sequẽ. c. habes ꝙ illud videtur prohibitũ quod nõ ostenditur esse cõcessum.ar.dist.100.contra morẽ. arg.25.q.2.amputato.arg.10.q.1.hanc.ar.2.q.1.cõsuluisti 1. Et est hoc verum in ijs, quæ sunt de iure speciali.alias quod nõ est prohibitum, intelligitur esse concessum. 27. quæst. 2. lex diuina. & 30.

D*iaconi.*] Hæc est quinta pars huius dist. in qua laudat diacones quattuor modis: scilicet à significatione, quia significant septem candelabra aurea. A virtute, quia debẽt esse virtuosi. Ab officio, quia sine illis episcopi cantare non debent. Ab institutione, quia à Domino fuerunt instituti. Ioan. de Fant.

liam licuit nisi solis tantummodo diaconis ecclesiæ Messanensis, quibus olim à prædecessoribus nostris non dubitatur esse concessum, bene recolitis. Quia ergo tantæ temeritatis ausus non est leuiter attendendus, cum omni hoc fraternitas vestra subtilitate perquirat: & si [a] ita, sicut ad nos peruenit, inuenerit verum esse; vtrum vel à se, vel alicuius [a] hoc auctoritate [b] præsumpserint, nobis subtiliter innotescat: vt cognita veritate, quid fieri debeat, disponamus. Nam si negligenter ea, quæ male vsurpantur, omittimus; excessus viam [c] alijs aperimus.

a ¶ Et si ita] *Hic, & paulo inferius addita sunt aliquot verba ex originali.*

Ioan. dia. l. 4. c. 2.

Item Ioanni Rauennati episcopo, lib. 2. epist. 54. seu c. 93.

¶ Mappulis clerici sine Apostolici licentia vti non debent. C. XXII.

Ansl. l. 7. c. 168.

ILlud autem, quod pro vtendis à clero vestro mappulis scripsistis, à nostris est clericis fortiter obuiatum, dicentibus nulli hoc vmquam alij cuilibet ecclesiæ concessum fuisse; nec Rauennates clericos illic, vel in Romana ciuitate tale aliquid cum sua cõscientia præsumpsisse; nec si tentatum esset, ex furtiua vsurpatione sibi præiudicium generari. Sed etiam, si in qualibet ecclesia hoc præsumptum [d] fuerit, asserunt emendandum, quod non concessione Romani Pontificis, sed sola surreptione præsumitur †.

† al. præsumit

Item Hieronymus de septem ordinibus ecclesiæ, c. 5.

Inter opera B. Hieron. tom. 4. vel 9.

¶ Sicut in ministerio, ita in dispensatione sine diacono episcopus non viuat. C. XXIII.

Poly. l. 2. tit. 39. Ansl. l. 7. c. 72. *Apoc. 1.*

5 DIaconi sunt, quos in Apocalypsi legimus, septem Angeli [e] ecclesiarum: hi sunt septem candelabra [f] aurea: hi voces [g] tonitruorum. *& infra.* ¶ Virtutum operatione præclari, humilitate præditi, quieti, humiles, euangelizantes pacem, annuntiantes bona, dissensiones, & rixas, & scandala resecantes, docentes † [h], soli Deo [i] colloquentes [k], in templo nihil de mundo penitus cogitantes, dicentes patri [l], & matri [m] non noui † [n] vos, & filios [o] suos non agnoscentes [p]. *& paulo post.* ¶ Sine hoc sacerdos nomen † non habet, ortum non habet [q]; officium non habet. Hic minister [r] Dei dicitur, quia scriptũ est. [Quis maior est, qui ministrat, an cui ministratur?] Et sicut in sacerdotio ministratio † [f], ita in ministro est sacramenti [t] dispensatio. *& paulo post.* ¶ Sacerdotibus etiam propter præsumptionem non licet de mensa Domini tollere calicem; nisi eis traditus fuerit à diacono. *& paucis interiectis.* ¶ Ita enim Deus noster omnipotens vniuersa disposuit, vt qui maiorem [u] se esse crediderit, minor sit, & qui videretur minor, maior existeret. Denique quàm hoc verum sit, ipse perpende. Leuitæ inferunt oblationes in altari: Leuitæ componunt mensam Domini: Leuitæ cum sacerdotibus, dum sacramenta benedicunt †, assistunt: Leuitæ ante sacerdotes orant [x], vt si distinctio locorũ creditur, etiã in altari Dei videãt sibi episcopi, si superbi sunt, diaconos anteponi. Si humi-

† abest ab orig.
Deuter. 33.
† *al. nouimus*
† *al. nomẽ habet*
Mar. 10.
† *consecratio*] vera lectio.
† *al. benedicũtur*

Casvs. Supradictũ est diacones subesse sacerdotibus: sed ne sacerdotes nimium inde superbirent, cõmendat Hieronymus in hoc c. diacones. Diuidit̃ ergo hoc c. in tres partes. In prima parte cõmendat Hieron. diacones quadruplici rõe. Rõe significatiõis: quia significãtur per septẽ candelabra aurea, & septẽ angelos ecclesiarũ. Rõne vitæ & conuersationis. Ratione ministerij: q̃a sine his sacerdos ministrare nõ potest. & maior est qui ministrat, q̃ cui ministrat̃. Et rõne institutiõis: quia à Deo sunt instituti. In secunda parte reprehẽdit rapacitatẽ epõrum, qui volunt oĩa rapere, & oĩa sibi vendicant. In tertia parte ostendit, ꝙ sicut in hoc mundo raptor punitur à iudice: ita ẽps qui bona clericorũ rapit, à Domino punietur, nisi vniuersa reddantur. Secũda pars incipit ibi, *Nunc autem.* Tertia ibi, *Certe vt ipse.*

e ¶ *Angeli.*] idest, p̃lati.
f ¶ *Candelabra.*] quæ erãt in tẽplo Domini.
g ¶ *Voces.*] auditæ à Ioanne in Apocalypsi.
h ¶ *Docentes.*] populũ quo ad vitam actiuã.
i ¶ *Soli Deo.*] quod solus Deus nouit eorũ cõsciẽtias. ei namq; cor omne patet: & omnis loquitur voluntas, vt 24. q. 3. Deus 3.

Cor omne Deo patet.

k ¶ *Colloquẽtes*] quo ad contemplationem: vel hoc dum sunt in oratione. de consecra. dist. 1. quando.

¶ Concor. gl. in l. 2. ff. de don. inter virum & vxo.

l ¶ *Patri.*] Hoc potest intelligi historice quando Moyses in vltionẽ idololatriæ 4 vituli conflati, p̃cepit leuitis vt nemini parcerent, nec etiam patri. similiter diaconi non deberent eos cognoscere, idest, amore Dei amorem eorum præponere. Vel potest intelligi mystice de diabolo, & de concupiscentia carnis, & eius motibus, vt in glo. hic depictis.

4 Hæc historia no. 45. di. disciplina.
Diabolus pater dicitur.

m ¶ *Et matri.*] idest, carnali concupiscentiæ.
n ¶ *Non noui.*] idest, nolo præponere vestrum amorẽ amori Dei.
o ¶ *Et filios*] idest, illicitos motus.
p ¶ *Non agnoscentes.*] idest, nõ nutriẽtes: sed ad petrã illidentes.
q ¶ *Habet.*] quia sine diacono episcopus Missam celebrare nõ poterit, nisi necessitate instante. tunc enim etsi non posset habere diaconum, absque eo Missam celebrare poterit.

Ẽps sine diacono nõ celebret.

r ¶ *Minister.*] Hic commendat eos à ministerio.
f ¶ *Ministratio*] idest, consecratio Eucharistiæ.
t ¶ *Sacramenti.*] s. p̃sẽtib⁹ sacerdotibus corã eis, vt s̃. di. ea. diaconi.
u ¶ *Maiorem.*] idest, meliorem. vel hoc cum bene administrat.
x ¶ *Orant.*] idest, prædicant, vt dist. 25. vnum. & 11. q. 1. sicut enim. vnde exponendo subdit tunc demum. quod autem dicitur in altari anteponi, respicit quod de calice præmiserat, calicem non tollere, nisi eis traditus fuerit à diaconis. Vel dic, orant, idest, ad orandum inuitant, cum dicunt, flectamus genua.

30. quæst. 3. illud. & de despon. impu. cap. 1. in fi.

b ¶ *Auctoritate.*] Nam si maioris auctoritate hoc fecisset, hoc esset vtcũq; excusabile ar. dist. 63. Salonitanæ. & dist. 28. diaconi 2.

De ne no. 86. dist. putatis.

c ¶ *Viam.*] C. de indi. vidu. l. 2. in fin. C. vnde vi. meminerint. j. 21. q. 2. c. 2. j. 23. q. 4. est iniusta. 1. q. 7. exigunt. 5. j. 35. q. 9. loci nostri.

I*Llud.*] Casvs. Ioannes archiepiscopus Rauennas supplicauit Papæ vt liceret suis clericis vti mappulis: sed Papa ei rescribit dicens, ꝙ Cardinales ei fortiter obuiauerũt, asserẽtes hoc nulli ecclesiæ fuisse cõcessum, nisi Romanæ. & si esset ab aliquibus vsurpatum, non fieret per hoc præiudicium ecclesiæ Romanæ.

d ¶ *Præsumptum*] Argu. antiquitatem vel longam consuetudinem non dare priuilegium, vt dist. 100. contra morẽ. arg. contra. 63. dist. quia. & 9. q. 3 conquestus. Et est ratio: quia hoc possideri non poterat de iure cõmuni. arg. extra de præscrip. causam. Nam & sunt alia iura quæ non præscribuntur, vt subiectio vel procuratio. extra de præscrip. cum ex officij. vel via publica. ff. de via pub. viam. arg. C. de aquæduc. diligenter. libro 11 & est si. C. de fundis rei priua. & sal. diuinæ domus. vsus aquæ. li. 11.

Antiquitas non dat priuilegiũ.
Præscribi non possit aliqua.

Additio. Dicas quòd sunt multa, quæ non præscribuntur: quod dic vt leg. & nota. extra de præscrip. cum liceat. in fi. & 16. q. 3. clerici, in fine. Archidia.

a ¶ Tunc

a ¶ *Tunc demum.*] scilicet circa finem Missæ, cum diaconus clamando dicit populo: Humiliate vos ad benedictionem.
b ¶ *Prædicat.*] j. 11. q. 1. sicut enim. scilicet legendo Euangelium
c ¶ *Sacerdotibus.*] Quædam hic referuntur, quę ex toto bene non intelliguntur: quia nõ in oĩbus ecclesijs hæc officia habet diacon⁹.

HOC CAPITVLO Hæc est sexta pars huius dist. in qua laudat presbyteros, & humiliat diaconos. Ioan. de Fan.
CASVS. Supra proximo cap. diaconi sunt cõmendati. sed quia nimis contra presbyteros superbiebant: ideo Hieronymus contra eorum supercilium scribit.

litatem diligunt; maiores se esse in eo, quòd sunt humiles, cognoscant. Tunc demum † [a], vt aures habeamus ad Dominum, diaconus acclamat: ipse prædicat [b], ipse hortatur, ipse commonet adstantibus sacerdotibus [c], ne leuiter hanc vocem, quæ loquitur hæc, & pacem annuntiat, aut negligenter aspicias, aut contemnendam putes. Sufficit huic [d] ordini, tantum per Dominum fuisse concessum, vt non solus sacerdos in templo totum agere, & implere videatur. *& infra.* ¶ Nunc autem ex quo in ecclesiis, sicut in Romano imperio, creuit auaritia; perijt lex de sacerdote [e], & visio [f] de propheta. Singuli quique per † potentiam [g] episcopalis nominis, quam sibiipsi illicite absque ecclesia [h] vendicarunt †, totum, quod leuitarum est, in vsus suos redigunt; nec hoc sibi, quod scriptum † est, vendicant; sed cunctis auferunt vniuersa. Mendicat infelix clericus in plateis; & ciuili † operi mancipatus publicam à quolibet deposcit alimoniam †. Et quidem [i] ex eo despicitur cunctis sacerdotale officium, dum misericordia desolatus, iuste [k] putatur ad hanc ignominiam deuenisse. *& infra.* ¶ Solus incubat bonis †, solus ministerio vtitur [l], solus vniuersa sibi vendicat; solus partes inuadit alienas [m], solus occidit [n] vniuersos. *& paulo post.* ¶ Hinc propter sacerdotum auaritiam odia consurgunt: hinc episcopi accusantur [o] à clericis; hinc principum † lites; hinc detractionis † causa; hinc origo criminis. Etenim si vnusquisque ita in hoc † mundo visibili aliquid possidere [p] iubetur, vt sua tantum possessione contentus sit, ac res non inuadat alienas, non agrum pauperi tollat, non vineam, non subuectorium † aliquod, non famulos, non fructus; quanto magis, qui ecclesiæ Dei præest, debet ita in omnibus seruare iustitiam, vt sibi [q] hoc tantum vendicet, quod sui iuris esse cognoscit? aliena non rapiat? aliena non contingat? æqualem [r] se ceteris faciat? & sicut sine his in ministerio non viuit, ita in dispensatione [s] nõ viuat? ¶ Certe, vt ipse nosti, qui visibiliter in hoc mundo ius inuadit alienum; accusatur à paupere, damnatur à iudice: Ita & in ecclesia Dei, cum vnusquisque stipendia sua perdit; clamat ad Deum; exauditur à Christo: nec differtur in hac parte vltionis [t] sententia; si non redduntur vniuersa. Moderatio enim Dei †, ac pietas solum nostrum reditum quærit; ac nos cupit sua longa † bonitate saluari. Sed si non conuertimur, si duri corde sumus, si in peccatis vsque ad mortem illicite perduramus; assidue [u] peccanti, sicut scriptum est, Deus non miseretur.

† *deinde*] orig.
Ezech. 7.
† *pro potẽtia*] or.
† *al. adscriptum*
† *al. seruili*
† *al. eleemosynã*
† *diuitijs*] orig. *al. donis*
† *al. principium litis*
† *desolationũ causa*] orig.
† *hunc mundum visibiliter possi.*] orig.
† *al. subiectorum*] *al. subiunctorum*
† *Dei preces ac solũ*] orig.
† abest ab orig.

a ¶ Nomen non habet.] *Sic etiam in originali, sed in multis Gratiani manuscriptis, & apud Anselmum est,* nomen habet, officium non habet.

6 *Hoc capitulo sacerdotum auaritia reprehenditur, diaconorum dignitas, siue officium commendatur. Sed quia, vt supra dictum est, diaconi insolescentes* [x] *etiam presbyteris se præferendos arbitrati sunt; contra eorum supercilium scribit Hieronymus ad Euagrium episcopum, epist. 85. tomo 2.*

¶ Diaconi presbyteris debent subesse. C. XXIIII.

Polyc. ibidem. Ans. l. 7. c. 87. *Esa. 32.*

LEgimus in Esaia [y] [Fatuus fatua [z] loquetur.] Audio quemdam in tantam erupisse vecordiam, vt diaconos presbyteris, id-

d ¶ *Huic.*] Commendat hic eos ab institutione. j. ea. dominus. cõtra. s. dis. 21. §. 1. cõtra. Sed intelligas tantum per Deum principaliter: quia eius auctoritate hoc in vete. testa. fuit institutũ. 77. dis. in veteri. arg. extra de sen ten. excom. mulieres.
e ¶ *Perijt lex de sacerdote.*] verba Esaiæ, idẽ, multi sacerdotes non adimplent legem.
f ¶ *Et visio.*] idest, gratia prophetizãdi, propter auaritiã: quia oẽs virtutes patiũtur detrimẽtũ ab vno vitio, &c. de pæni. dist. 5. c. 1.

Virtutes omnes ab vno vitio detrimentum patiuntur.

g ¶ *Per potentiam.*] inuehitur in episcopos.
h ¶ *Absque ecclesia.*] scilicet in tali modo vt aliena vsurpent. aliter videtur contra. j. ead. c. prox. 95. dist. olim.
i ¶ *Quidem.*] s. dis. 86. non satis.
k ¶ *Iuste.*] idest, suis meritis.
l ¶ *Vtitur.*] idest, non vult partiri onera administrationis cum fratribus. extra de offi. archid. c. vlt. & de psum. mãdata. Vel dic, idest, de rebus ecclesiasticis.
m ¶ *Alienas.*] cũ qđ suum non est, scire debet ad alios pertinere. C. vnde vi. cum quæ batur.
n ¶ *Occidit.*] hoc refer tur ad laicos, quibus occasionẽ mortis præstant. 11. q. 3. præcipue. 86. dist. pasce.
o ¶ *Accusantur.*] nam episcopi oĩa etiam ea, quæ de nouo eueniũt, insimul cũ alijs debent diuidere: arg. 12. q. 2. cognouimus. Item nec ea distribuere debet sine cõsensu canonicorum. extra, de his quæ fiũt à præla. sine cõsen. ca. nouit. licet sit prærordinator in cũctis. 25. dist. perlectis. nisi hoc sibi vendicaret eps ex consuetudine. extra de his quæ fiunt à pla. ea noscitur. Et est arg. ꝙ semper præsumitur ꝙ accusatio eporũ fiat ex odio, vt no. 2. q. 7. si quis episcopus. Arg. contra. 6. q. 1. si omnia.

Euenientia de nouo per quem sunt diuidenda.

Accusatio eporũ præsumitur ex odio fieri.

p ¶ *Possidere.*] Hoc ad laicos refertur. vnde caute dixit, in hoc mundo. & in clericis secus, vt j. 12. q. 1. cap. duo sunt.
q ¶ *Sibi.*] Arg. pro distributione portionum inter clericos.
r ¶ *Aequalem.*] si. 95. dist. episcopus 2. & iste est vnus gradus humilitatis, vt s. dist. 22. de Constantinopolitana.
s ¶ *Ita in dispensatione.*] idest, distributione præbendarum.
t ¶ *Vltionis.*] ex toto: quod non dicitur differri, quia totum tempus huius vitæ breuissimum reputatur. de pæniten. dist. 5. consideret. Nam quòd quandoque pœna differatur, est expressum infra 23. quæst. 4. quod Christus. 45. dist. licet; 1. & est ratio quare quandoque differatur, vt de pœnit. dist. 3. quid ergo. de pæni. dist. 1. prædixerat.

Vitæ præsentis tempus breue dicitur esse.

u ¶ *Assidue.*] idest, iterato non miseretur de facili. nã vulnus iteratum tardius sanatur, vt j. de pæni. dist. 3. inanis.

x ¶ *Insolescentes.*] quia sæpe ex laudis præconio innascitur superbiæ inflatio, vt 6. quæst. 1. sunt plurimi. superbiebant forte ex eo ꝙ s. cap. proxi. commendati sunt.

LEgimus.] CASVS. Euagrius episcopus quæsiuit à Hieronymo, vtrum sacerdotes essent diaconis præferendi? Et respõdet ꝙ sic, & probat tripliciter: scilicet ratione nominis siue appellationis: quia olim idem dicebatur presbyter & eps. Et hoc probatur septem auctoritatibus. Ratione officij siue institutionis: quia ad maius officiũ sunt ĩstituti pbyteri quàm diaconi: quia sacerdotes orant & prædicant: sed diaconi ministrant. Et respõdet obiectioni quam fecit sibiipsi de diaconis rõne ecclesiæ, & ratione promotionis: quia diaconus promouetur in sacerdotẽ, & non econuerso. & hæc promotio nõ fit nisi de minori ad maius. Rõ officij icipit ibi, *Quid enim facit.* Rõ prohibitionis est ibi, *Qui prohibetur à minori.*
y ¶ *In Esaia.*] 32. cap.
z ¶ *Fatua loquetur.*] Nota arg. ꝙ qui fatua loquitur, fatuus est, vt 23. q. 8. conuenior. & ff. de condi. instit. quidam. j. de pænit. dist. 1. §. potest. & 1. q. 1. ita fit.

Laudis præconio superbire facit.

Fatuus est qui fatua loquitur.

a ¶ Men-

a ¶ *Mensarum.*] quam iniuriam patitur.
b ¶ *Audi.*] ideo dicit testimoniũ, quia duo sunt per quos probat.
c ¶ *Philippis.*] nomen ciuitatis in Macedonia.
d ¶ *Cum episcopis.*] cum in vna ciuitate plures episcopi non debeant esse: argu. dist. 80. in illis. & cap. episcopi. & 13. quæst. 1. c. 1. & ideo hoc ipso nomine presbyteri intelliguntur.

s ¶ *Postea.*] Hic respondet tacitæ obiectioni, quare hoc immutatũ est: & ad hoc respondet. Sed quæritur quomodo facta fuit hæc prælatio? Si dicatur quod in officio; contra, de conse. dist. 5. manus. quia exercere episcopalia non licuit, nisi his qui successerunt in locum Apostolorum. 68. dist. quorum vices. 21. dist. in nouo. & ita hæc prælatio ab initio facta fuit. Si autẽ dicatur, quòd in nomine, obstat 80. dist. in illis. quia ibi dicitur quod quidam præpositi sũt, qui tantum episcoporum vocabulo, &c. Ad hoc dicunt quidam, quod in prima primitiua ecclesia commune erat officium episcoporum & sacerdotum, & nomina erant communia. 95. dist. olim. & officium erat commune: sed in secunda primitiua cœperunt distingui & nomina & officia. H. dicit [1] quòd tantum in nomine fuit facta prælatio. primo enim omnes dicebantur sacerdotes: licet quidam alijs prælati essent quantum ad officium. Et quod dicitur 80. dist. in illis, qui tantum episcoporum vocabulo potirentur, expone, idest, non archiepiscoporum, nec primatum: & ita excluditur superius, non inferius. Tertij dicunt, quod prælatio hæc facta fuit & quo ad nomen, & quo ad administrationem, & quo ad quædã ministeria, quæ spectãt tantũ ad officium episcopale: & fuit hæc prælatio facta à tempore Petri. & hoc innuit hæc littera ibi, Nam & Alexandriæ à Marco euangelista vsque ad Heraclam & Dionysium: quia Marcus fuit contemporaneus Petro & Clementi: arg. 24. q. 1. cum beatissimus. Heracla autem & Dionysius fuerunt contemporanei ipsi Hieronymo: & ita est illud contra sedatum, 80. dist. in illis. & illud de consec. dist. 5. manus. Ante prælationem ergo ista nomina, presbyter, episcopus, erant prorsus synonyma: & etiam administratio communis erat: quia communi consilio sacerdotum regebantur ecclesiæ. 95. dist. olim. In schismatis ergo remedium (vt hic dicitur) facta est prælatio, vt vnus præesset & quo ad nomen, & quo ad administrationem, & quo ad quædam sacramenta quæ modo appropriantur episcopis.

Prælatio inter ministros ecclesiæ ad quid facta fuit.

[1] Ipse Hugo sic dicit, ego credo quòd ab initio differentia fuit inter episcopos & simplices sacerdotes sicut modo est & in administratiõe, & in prælatione, & in officijs, & in sacramentis: sed quo ad appellationẽ non erat differentia: quia cõmuniter & indifferenter illi & illi dicebãtur epi & presbyteri. Arch. †

† *Et hac Archid. de differentia episcopi & presbyteri sententia tenẽda est. Vide conc. Trid. sess. 23. c. 4. & can. 7. S. Th. 2. 2. q. 184. 6. 1.*

Marcus, Petrus, & Clemens, fuerunt contemporanei.

est episcopis anteferret. Nam cum Apostolus perspicue doceat eosdẽ esse presbyteros, quos episcopos; quid † patitur mensarum [a], & viduarum minister, ut supra eos se tumidus efferat, ad quorum preces Christi corpus, sanguisque conficitur? Quæris auctoritatem? Audi [b] testimonium [Paulus, & Timotheus serui Christi Iesu omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis [c], cum episcopis [d], & diaconis.] Vis & aliud exemplum? in actibus Apostolorum ad vnius ecclesiæ sacerdotes ita Paulus loquitur: [Attendite vobis, & cuncto gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos [e], vt regeretis ecclesiam Domini, quam acquisiuit sanguine suo.] Ac ne quis contentiose [f] in vna ecclesia plures episcopos fuisse contendat, audi & aliud testimonium; in quo manifestissime comprobatur, eumdem esse episcopum atque presbyterum. [Propter hoc reliqui [g] te in Creta, vt quæ deerant, corrigeres, & constitueres presbyteros per ciuitates, sicut & ego tibi mandaui. Si quis est sine crimine, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ [h], aut non subditos. Oportet enim episcopum sine crimine esse, quasi Dei dispensatorem.] Et ad Timotheũ [Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ tibi data est per prophetiã [i] per impositionem manuum presbyterij [k].] Sed & Petrus in prima epistola. [Presbyteros, inquit, in vobis precor compresbyter [l], & testis passionum Christi, & futuræ gloriæ, quæ reuelanda est, particeps, regite gregem Christi, & inspicite non ex necessitate [m], sed voluntarie iuxta Deũ.] Quod quidem græce significantius [n] dicitur ἐπισκοποῦντες, idest superintendentes: vnde & nomen episcopi tractum est. Parua tibi videntur tantorum virorum testimonia? Clangat tuba Euangelica, filius [o] tonitrui, quem Iesus amauit plurimum; qui de pectore Saluatoris doctrinarũ fluenta potauit [Presbyter [p] Electæ [q] dominæ, & filijs eius, quos ego in veritate diligo.] Et in alia epistola [Presbyter Caio [r] charissimo, quem ego diligo in veritate.] Quòd autem postea [s] vnus electus est, qui ceteris præponeretur, in schismatis remedium factum est; ne vnusquisque ad se trahens Christi ecclesiam rumperet. Nam & Alexandriæ à Marco Euangelista vsque ad Heraclam & Dionysium episcopos, presbyteri semper vnum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, episcopum nominabant: quomodo si exercitus Imperatorem [t] faciat; aut diaconi [u] eligant [x] de se, quem industrium nouerint, & archidiaconum vocent. Quid enim facit, excepta ordinatione [y], episcopus, quod presbyter non faciat? Nec altera [z] Romanæ vrbis ecclesia; altera totius [a] orbis existimanda est. Et Galliæ, & Britanniæ, & Africa, & Persis, & Oriens, & India, & omnes barbaræ nationes vnum Christum adorant, vnam obseruant regulam verita-

† al. quis patiatur

Philip. 1.

Act. 20.

Ad Titum 1.

1. Tim. 4.

1. Pet. 5.

Mar. 3.
2. Ioannis
3. Ioannis.

e ¶ *Episcopos.*] idest, presbyteros, cum in vna ecclesia episcopi plures esse non debent.
f ¶ *Contentiose.*] quia singularum ecclesiarum singuli sunt episcopi, vt 7. q. 1. in apibus.
g ¶ *Reliqui.*] Verba Apostoli ad Titum cap. 1. post sequitur ad Timotheum.
h ¶ *Luxuria.*] idest, de luxuria accusabiles. ideo non subditos, quia propter peccata filiorum citius rapitur quis morte. 47. dist. §. necesse. cum scilicet ipse est negligens.
i ¶ *Per prophetiam.*] idest, per electionem.
k ¶ *Presbyterij.*] scilicet presbyterij mei, & sic loquitur de seipso: cum tamen ipse Paulus esset episcopus, cum eum ordinaret.
l ¶ *Compresbyter.*] Ecce Petrus se vocat presbyterũ, cũ tñ esset eps & summus. s. dist. 75. quòd die Dominico, in ver. sacerdotum.
m ¶ *Non ex necessitate.*] idest, ex gratia turpis lucri: arg. j. dist. 95. esto. Et ita est argu. quòd presbyter non debet locare operas suas: arg. 21. q. 2. præcipimus.
n ¶ *Significantius.*] scilicet quòd episcopus dicitur presbyter. q. d. vbi pro episcopo dicitur presbyter, significantius diceretur sic: scilicet episcopum: quia magis accedit ad significationem vocabuli episcopus, quàm hoc nomen presbyter.
o ¶ *Filius.*] idest Ioãnes: quia altius intonuit, & quia cũ Iacobo assumptus in mõte seorsũ audierũt vocẽ nubis: Hic ẽ filius meus dilectus.
p ¶ *Presbyter.*] Ecce Ioãnes vocat se presbyterũ, cũ tñ esset eps.
q ¶ *Electa.*] proprium nomen.
r ¶ *Caio.*] mitto salutem.

t ¶ *Imperatorem.*] Ex sola enim electione principum dico eum verum Imperatorem ante, quàm à Papa confirmetur. Arg. hic, licet non ita appelletur, vt dixi 63. dist. quanto. contrarium est verum, extra de elect. venerabilem. 23. dist. in nomine [2].
u ¶ *Diaconi.*] supple & quomodo diaconi eligunt, &c.
x ¶ *Eligant.*] Ecce quòd episcopi non est archidiaconum eligere, &c. Arg. contra, 74. dist. episcoporum. Sed variæ sunt consuetudines. 21. dist. §. 1. extra, de electio. ecclesia Vulterana.
y ¶ *Ordinatione.*] In ordinatione cetera intelliguntur quæ nõ fiũt, nisi ab epis. hæc continentur s. dist. 68. quamuis chorepiscopis.
z ¶ *Nec altera.*] Responsio est ad tacitam quæstionem: nonne diaconi Cardinales Romani præponuntur omnibus presbyteris, exceptis presbyteris Cardinalibus, quibus videntur parificari? Respon. quod consuetudo Romanæ ecclesiæ nõ est trahenda ad consequentiam. vel responsio est hic in princ. cap. 1. ibi, audio quædam. &c. dicebant enim quidam, quòd sicut Romæ honorabiles erant diaconi: ita debebant esse vbique locorum.
a ¶ *Toti⁹.*] imo fideles sũt vna eccla: & hoc ẽ qđ seqt, & Galliæ &c.

Electio sola non facit verum imperatorem.

[2] Adde Alberi. de Rosa. in l. bene à Zeno. ar. C. de quadrup. præscrip. & Bar. in extrauag. ad reprimendam. in ver. rege.

Diaconi Cardinales vtrum præponantur omnibus presbyteris.

Petrus se vocat presbyterum.

Ioannes dicitur filius tonitrui.

tis. Si auctoritas quæritur, orbis maior est [a] vrbe. Vbicumque fuerit episcopus, siue Romæ, siue Eugubij, siue Constantinopoli, siue Rhegij, siue Alexandriæ, siue Tanis; eiusdem meriti [b], eiusdem est & sacerdotij. Potentia diuitiarum, & paupertatis [c] humilitas vel sublimiorẽ, vel inferiorem episcopum non facit: ceterum omnes Apostolorum successores sunt. ¶ Sed dicis, quomodo Romæ ad testimonium diaconi [d] presbyter ordinatur? Quid mihi præfers vnius vrbis [e] consuetudinem [f]? Quid paucitatem [g], de qua ortum est supercilium, in leges ecclesiæ vendicas? Omne, quod rarum est, plus appetitur. Pulegium apud Indos pipere pretiosius [h] est. Diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba contemptibiles facit. Ceterum etiam in ecclesia Romæ presbyteri sedent, & stant diaconi; licet paulatim increbrescentibus vitijs inter presbyteros absente episcopo, sedere diaconum viderim, & in domesticis conuiuijs benedictiones † presbyteris dare. Discant, qui hoc faciunt, non se recte facere, & audiant Apostolos: [Non est dignum, vt relinquentes verbum Dei, ministremus mensis. [i]] Sciant, quare diaconi constituti sint. Legant acta Apostolorum: recordentur conditionis suæ. Presbyter, & episcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis [k] est nomen. Vnde & ad Titum, & ad Timotheum de ordinatione episcopi, & diaconi dicitur: de presbyteris omnino reticetur: quia in episcopo & presbyter continetur [l]. Qui prouehitur, de minori [m] ad maius prouehitur. Aut igitur ex presbytero ordinetur diaconus, vt presbyter minor diacono comprobetur, in quem crescit ex paruo: aut si ex diacono ordinatur presbyter, nouerit [β] se laicis maiorem, sacerdotibus [n] esse minorem.

† al. benedictionẽ corã presbyteris

Act. 6.

α ¶ Per prophetiam.]*Sic in vulgata edtione, & græce* διὰ προφητείας: *sed hic apud B. Hieronymum*, prophetiæ.

β ¶ Nouerit se.] *In originali est*, nouerit se lucris minorem, sacerdotio esse maiorem. *Quò etiam pertinet, quod idem Hieronymus ad caput vltimum Ezechielis scribit.* Leuitarum multitudinem intelligere se à sacerdotali gradu esse disiunctam, & ad decutiendam superbiam ministrorum, qui ignorantes humilitatem status sui vltra sacerdotes, hoc est presbyteros, intumescunt, & dignitatem non merito, sed diuitijs æstimant. *Verum ob glossam non est mutatũ.*

Item Cyprianus lib. 3. epist. 9.

¶ De eodem. C. XXV.

DOminus noster ipse Iesus Christus rex, & iudex, & Deus noster vsque ad passionis diem seruauit honorem Pontificibus, & sacerdotibus; quamuis illi nec timorem Dei, nec agnitionem Christi seruassent. Nam cum leprosum emundasset, dixit illi: [Vade, & monstra te sacerdoti, & offer donum.] Humilitate ea, qua nos quoque esse humiles docuit, sacerdotem adhuc appellabat, quem sciebat esse sacrilegum [o]. Item sub ictu passionis cũ alapam accepisset, & ei diceretur, [Sic respondes Pontifici?] nihil ille contumeliose locutus est in personam Pontificis: sed magis innocentiam suam tutatus est, dicens [Si male locutus sum, exprobra de malo: si autem bene, quid me cædis?] Quæ omnia ab eo ideo facta sunt humiliter, atque patienter, vt nos [p] humilitatis, ac patientiæ haberemus exemplum. Docuit enim sacerdotes veros legitime, & plene honorari, dum circa falsos sacerdotes ipse talis extitit †. Meminisse autem diaconi debent, quoniã Apostolos, id est episcopos, & præpositos † Dominus elegit [q]: diaconos autem post ascensum Domini in cælos Apostoli sibi constituerunt [r] episcopatus sui, & ecclesiæ ministros. Quòd si nos aliquid audere contra Deum possumus, qui episcopos facit; possunt & contra nos audere diaconi, à quibus fiunt [s].

Iuo p. 5. c. 355.

Luc. 5.

Io. 18.

† al. existit

† al. presbyteros

Consuetudo generalis est sequẽda.

[1] Concor. text. in l. obseruare. ff. de offi. procõ. in l. idemque. ff. mandati.

Episcopus paruæ ciuitatis contẽnitur ab idiotis.

Pauperras nõ facit mulierẽ abiectam.

[2] Ad idem 16. q. 1. sunt nonnulli. in fi.

Miraculũ est qđ raro accidit.

Pars continetur in toto.

a ¶ *Maior est.*] Et ideo magis sequẽda est consuetudo generalis, vt s. dist. 12. nouit. s. dist. 40. nos qui. & ca. nõ loca [1]. Et ẽ hic ar. q̃ statuta cõcilij p̃iudicãt statuto Papę si cõtradicãt, vt dixi 9. q. 3. nemo.

b ¶ *Eiusdem meriti.*] quantum ad sapientes & peritos & discretos. Nam idiotæ & vulgares episcopum paruæ ciuitatis cõtemnere solẽt. ar. dis. 80. epi.

c ¶ *Et paupertatis.*] Nã paupertas ciuitatis nõ minuit prærogatiuam regni, vt j. 96. dis. sicut. nec mulier p̃pter paupertatem dicitur humilis vel abiecta. C. de incest. nup. l. humilẽ. Ar. cõ. in authe. de defẽ. ci. §. nos igitur. coll. 3 [2]

d ¶ *Diaconi.*] Hoc nõ solũ Romæ fit, sed etiã aliarum ecclesiarũ cõsuetudo obseruat: sed forte tempore Hieronymi non fiebat: hodie fit. extra de scru. in or. fa. c. 1.

e ¶ *Vrbis.*] s. dist. 11. quis nesciat. contra. & c. nolite. contra. Sed ibi de ea cõsuetudine agitur, quam ecclesia Romana seruat, & alijs mandat seruandã: hic vero de ea, quam sola seruat, nec vult ab alijs seruari. vnde ibi dicitur, quam Romanam ecclesiam viderit sequi & docere. de consecr. dist. 1. basilicas.

f ¶ *Consuetudinẽ.*] q. d. nõ qđ fiat, sed qđ fieri debeat considerandum est, vt extra de elect. c. venerabilẽ. 12. q. 2. gloria. in fi. de offi. præsid. sed licet.

g ¶ *Paucitatem.*] quia pauci erant tales diaconi: & ideo superbiebãt. qđ qđ. n. raro accidit, miraculũ ẽ, vt ĩ authẽ. đ cõtue. §. itaq;. coll. 3.

h ¶ *Pretiosius.*] sicut & pretia rerum in quibusdam locis variantur secundum plus & minus. ff. de eo quod cer. lo. l. ideo.

i ¶ *Mensis.*] viduarũ & pauperum, sed tantum instemus prædicationi.

k ¶ *Dignitatis.*] infra 8. q. 1. qui episcopatũ. cõtra. Sed ibi iuxta etymologiam vis nominis designatur: hic quod ex vsu loquendi ex nomine concipitur. Vel dicendũ, quòd non est nomen honoris tantũ, sed etiam oneris. 8. q. 1. illud inferendum.

l ¶ *Continetur.*] Nam in toto continetur & pars, vt 14. q. 5. pœnale. & ff. de reg. iu. in toto. & est si. ff. quod met. cau. l. 1.

m ¶ *De minori.*] Hoc bene dicitur. ff. de mu. & ho. vt gradatim.

ADDITIO. Extra de transla. cap. 1. & cap. licet.

n ¶ *Sacerdotibus.*] infra de pænit. dist. 1. §. ex his itaque.

DOminus.] CASVS. Cyprianus probat q̃ diaconi debent reuereri sacerdotes tamquã maiores. Et hoc probat duobus exẽplis Christi: qui sacerdotib⁹ & põtificibus Iudęorũ, licet mali essẽt, reuerẽtiã exhibuit. Et vna rõne: q̃a sacerdotes à Dño, diaconi vero post Ascẽsionẽ ab Apostolis sunt instituti. Primũ exẽplũ ẽ ibi, *Nam cũ leprosum.* Secũdũ est ibi, *Itẽ subditus.* Tertiũ ẽ ibi, *Meminisse aũt.*

o ¶ *Sacrilegum.*] Arg. q̃ si dominus Papa aliquem suis priuilegijs primatẽ appellat, ex ipsa nominatione ius ei acquiritur. 32. q. 4. dicat. in fi. 16. q. vlt. contra sanctorum. arg. contra. 3. q. 6. hæc quippe. extra de præsump. illud. C. de iur. & fac. igno. nõ idcirco. Et est arg. ex hoc, quòd tam bonus quàm malus sacerdos gaudet priuilegio clericali. 11. quæst. 1. sacerdotibus.

p ¶ *Vt nos.*] Sed debent esse fortes, id est, debent præstare exẽplũ facti boni ex animo: id est, ex dilectione: & non velint dominari.

q ¶ *Elegit.*] No. q̃ quanto à maiori quis ordinatur, tanto est maioris dignitatis, vt 1. q. 1. filium. extra de maior. & obe. per tuas.

r ¶ *Constituerunt.*] Hoc in nouo testamento. nã in veteri vterque à Domino sunt electi. s. ead. c. diaconi. contra. Sed illud in veteri testa. hoc in nouo. vel p̃ Dominũ fit quod ab Apostolis statuitur, vt 28. q. 1. sic enim. tamen auctoritate eius. de consecra. dist. 4. q̃n.

s ¶ *A quibus fiunt.*] Arg. quòd nemo debet se opponere illi à quo recipit beneficium, vt 22. q. 5. de forma. & extra de postu. cap. vlt.

vlt.ff.de inoffi.test.si pars.in fi.§.hoc autem.8.q.2.illud 1.

HOC AVTEM. Hæc est 7. pars huius dist. in qua dicitur, ꝙ quando diaconus vel subdiaconus tenet locū patriarchæ, superior est. Ioan.de Fan.

CASVS. Supra dictum est, ꝙ officium diaconorum minus est, q̃ offi- tere vices suas. Et est iste primus articulus huius dist. quæ tres habet articulos.

d ¶*Subdiacono.*] hic intitulatur 94.dist. in qua magister idem dicit de subdiacono quod dictū erat in superiori cap. de diacono. ꝙ scilicet ét legatus Papæ potest esse. Exponit tres §§. & in §. singulis, mutat materia. In primo dicitur qđ dixi. In secundo, ꝙ si qs impedit legatū domini Papæ, excommunicandus est. In tertio, ꝙ archidiaconus vltra suū statum exigere non debet. Ioan.

7 *Hoc autem, quod de diaconorum minoritate dicitur, vbique seruandum est; nisi cum locum diaconus habuerit aut proprij patriarchæ, aut sui metropolitani.*

Vnde in sexta synodo, cap.7. legitur.

¶ Diaconus sacerdotibus non præferatur; nisi locum metropolitani sui obtineat. C. XXVI.

Iuo p.6.c.123.

PRæcipimus, ne diaconus (quamuis etiam in dignitate, hoc est in officio quolibet ecclesiastico sit) ante presbyterum [a] sedeat: nisi cum locum habuerit proprij patriarchæ, aut metropolitani sui pro aliquo capitulo. Tunc [b] enim sicut illius locum tenens honorabitur. Si quis vero præsumpserit hoc tyrannice facere, à proprio gradu repulsus, vltimus [c] omnium fiat in ordine suo.

DISTINCTIO XCIIII.

1 Ps

SVbdiacono [d] *etiam summus patriarcha vices suas committere valet.*

Vnde Gregorius [e] *ad episcopos Siciliæ lib. primo, epist. 1. ait.*

a ¶ Gregorius.] *restituta est inscriptio ex Polycarpo. Nam antea legebatur*, Symmachus Papa.

¶ Etiam subdiaconis vices suas Apostolica committit ecclesia. C. I.

Poly.l.1.tit.14. Ansl.l.1.c.26.

VAlde necessarium esse perspeximus, vt sicut prædecessorum nostrorum fuit iudicium, ita vni, eidemque personæ omnia [e] committamus, vt vbi nos præsentes [f] esse nō possumus, nostra per eum, cui præcipimus [g], repræsentetur [h] auctoritas [i]. Quamobrem Petro subdiacono sedis nostræ, intra prouinciam Siciliam vices nostras, Deo auxiliante, commisimus. Nec enim de eius actibus dubitare [k] possumus, cui Deo auxiliante totum nostræ ecclesiæ noscimur patrocinium † [l] commisisse.

† al. patrimoniū

2 *Legatum vero Apostolicæ sedis quicumque impedierit, vsque ad satisfactionem excommunicetur.*

Conc. Triburiense, c.9.

Vnde Alexander Papa I. epist.2. omnibus episcopis.

¶ Excommunicetur, qui legatum sedis Apostolicæ impedire tentauerit. C. II.

Burc.l.15.c.37.

SI quis autem legationem [m] impedit, non vnius, sed multorū [n] pro-

officium sacerdotum. quod verum est generaliter, nisi cū diaconus est legatus patriarchæ, vel archiepiscopi, vt seq. cap.

PRæcipimus.] CASVS Statutum fuit ī 6. synodo, ꝙ diaconus nō sedeat ante presbyterum nisi sit legatus patriarchæ vel archiepiscopi, pro aliquo negotio decidendo. In quo casu honorandus est sicut ille cuius vice fungitur. & si quis diaconus aliter facere præsumpserit, repellitur ab officio suo.

a ¶*Ante presbyterum sedeat.*] in concilio.17.dist.epos.in fin.

b ¶*Tunc.*] arg. aliquem tamdiu habere priuilegium, quamdiu tenet eius locum 2.16.q.1.generaliter. C.de test.milit.l.vlt. & hæc dictio, tunc, extremitatem, id est, finem iurisdictionis cōplectitur. arg.ff.de cond.& dem.l.4.§.si ita. item arg. ꝙ quis consequetur ex alterius persona quod nō habet ex sua.ff.quę res pign.oblig.pos.l. Aristo. Et dicit lex, ꝙ si non pōt prohibere me eūtem per fundum, nec aliquem nomine meo.ff.de verb.ob.si stipulatus. tamen ea tantum habet iste quę iurisdictionis sunt, non quæ ordinis. arg. ad primum, extra de offi.deleg.sane 2.

c ¶*Vltimus.*] nota, ꝙ qui deliquit in aliquo ordine, in hoc punitur, ꝙ postponitur aliis sui ordinis, vt 50.dist. accedens. & 19.q.3.mandamus.25.q.2.sic decet.24.dist.§.2.& 1.q.7.cap.1.

SVbdiacono.] Hæc distin. diuiditur in tres parstes, in quarum prima dicitur, ꝙ etiam summus Pontifex potest subdiacono committere vices suas, & hoc probat per cap.seq. Secunda ibi, *Legatum*. Tertia ibi, *Archidiaconus*. Ioan.de Fant.

CASVS Dictum est s̄. ꝙ diacono potest patriarcha vel archiepiscopus vices suas cōmittere. Nūc autem dicit Gratianus in hac 94.dist. ꝙ etiam subdiacono potest summus patriarcha commit-

VAlde.] CASVS. Symmachus intra Siciliam prouinciā cōmisit vices suas Petro subdiacono. Vnde præcipit Symmachus, vt đ eo non dubitent quem ipse præuidit præferendum, sed eū recipiant.

e ¶*Omnia.*] s̄.dist.89. singula.ꝰ. Sed dic, omnia quo ad cognitionē causarum, non quo ad dignitates vel officia ecclesiastica, vt ibi.

f ¶*Præsentes.*] arg. ꝙ præsentia nō exhibetur per alium. argu. contra 65.dist.c.2.

Præsentia nō exhibetur per alium.

g ¶*Præcipimus.*] argu. ꝙ Papa etiā laico causam spiritualem cōmittere possit.32.dist.§. verum.& §.ad hoc.

Papa laico causam spiritualem cōmittere pōt.

h ¶*Repræsentetur.*] nam idem ipse videtur cognoscere qui dedit iudicem, vt extra de offi.de leg.sane.C.vbi & apud quē restitutio peti debet.l.3.C.de iud.l.vlt.

i ¶*Auctoritas.*] no. ꝙ delegatus nō habet plꝰ iuris, q̃ delegans, siue par sit aliàs delegatus. ar.ff.de dam.infect.qui bona.§.vlt. siue sit maior.ff. de offic.eius cui man.est iuris.& si prætor. quandoque tamen habet minus quis si ex delegatione cognoscat, quàm si ex iure suo. extra de offic.deleg.super quæstionum.§.si vero. argu. C. de procur.maritus.

Delegatus non habet plus iurisdictionis, quàm delegans.

k ¶*Dubitare.*] arg. ꝙ si Papa ex certa scientia dat iudicem, ꝙ ille non potest recusari.ff.de offi.pręfe.præto.l.vnica. sic j.17.q.4.§. qui autem. extra de rerum permut.cum olim.& extra de appe.nouit. Sed contra extra de app.cum speciali.& cap. postremo. Ioan. Solu. iudex poterit semper recusari iusta causa interueniente [3], etiā si esset legatus Papæ, vt extra de officio leg.licet.cū legitimæ. exceptiones cuilibet reseruent, vt extra de officio dele.ex parte.B.

Delegatus etiā Papæ pōt recusari.

3 Ad hoc extra de of.deleg.cum olim magister. vbi de hoc. Arc.

LEGATVM. Hæc est secunda pars huius distinctionis, in qua dicitur, ꝙ nullus debet impedire legatos Romanæ ecclesiæ, & si fecerit, excommunicetur, vt in c.seq. Io.de Fant.

CASVS. Hic est secundus articulus, vbi dicitur, ꝙ qui impedit legatum Apostolicæ sedis, excommunicari debet.

l ¶*Patrocinium.*] ergo Sicilia est de patrocinio B.Petri, vt ar. 10. q.3.relatum.11.q.1.peruenit.

Sicilia est de patrocinio Petri.

SI quis.] CASVS. Dicit Alexander in hoc c. ꝙ quicūque legatum impedit, non vnius, sed multorū profectum turbat; & ideo à multis est arguendus, & à liminibus ecclesiæ arcendus donec resipiscat.

m ¶*Legationem.*] immo qui legatum hostium impedit, tradēdus est hostibus, vt ff.de lega.l.vlt.

n ¶*Sed multorum.*] arg. ꝙ qui peccat in multos, grauius peccat. extra de testi.sicut.22.q.5.qui compulsus. sicut qui circa eamdem personam multis modis peccat, grauius peccat.23.q.5. relegētes. Sed numquid qui eum capit, pōt ab eo absolui? sic, extra de sent. excō.ad eminentiā. Et no. ꝙ legatus huiusmodi non potest episcopum

C cor. text. In l. n. in fin. C.de quæ du.li. ii. Alexan. de Imo n rub. de offi. is cui mā. est iurisd. col.4.

pum deponere, nec mutare de loco ad locũ, nec in eius manibus pôt eps resignare, nisi ad hoc haberet speciale mãdatum. extra de offi.leg.c.quod translationem.arg.ff.de offi.eius cui mand. est iur. l.1. Bar.legebat hoc c.trufando: si quis impedit legatum, non auertit profectũ vnius tm̃. s.Cardinalis: sed multorũ, id est, familiæ suæ & parentũ: & sicut multis nocet ille, s.Cardinalis, ita à multis est redarguendus: & ita vsq; in finem.

a ¶ *Nocet.*] ergo quicũque aliquid nocumẽti sentit, admittitur ad agendũ vel accusandũ, vt 12.q.2.non liceat.

b ¶ *Impedit.*] nec legatus delegatũ impedire debet. extra de offi.leg. studuisti.

c ¶ *Liminibus.*] arg.in quo quis deliquit, in eo debere puniri. 12.q.2. qui & humanis. 27. quæ.4. frater. & coepiscopus.

Punitur quis in eo ĩ quo peccat.

ARCHIDIACONVS Hæc est tertia ps distinctionis, ĩ qua dr̃, ꝙ archidiaconi nõ debent facere collectas in subditos; & hoc ꝓbat per c.seq. Io. de Fant.

CASVS Hic est tertius articulus, vbi dr̃, ꝙ archidiaconi non debent grauare clericos auferẽdo eis pecuniã, & dominationẽ in eos exercendo, licet quæ corrigenda viderint, debeãt episcopo nuntiare.

D *Ictum.*] CASVS Quidam archidiaconi dominationẽ exercebant in presbyteros, & parochianos suos, & ab eis cẽsum exigebãt: quod ẽt epis facere nõ licet, iuxta Apostoli sententiã: ideo prohibetur ne archidiaconi decetero istã cupiditatẽ exerceãt; sed teneãt propriã mensurã, & faciant qđ epi eis præceperint.

fectum auertit† . Et sicut multis nocet[a], ita à multis arguendus est, & bonorum societate priuandus† . Et quia Dei causam impedit[b], & statum conturbat ecclesiæ; ideo ab eius liminibus[c] arceatur† . Ab omnibus itaque † talis est cauendus, & nõ in cõmunionem fidelium vsque ad satisfactionem recipiendus.

† al.euertit
† al.arcendus
† al.quoque

a ¶ Legationem.] *In epistola ipsa, concilio Triburiensi, & apud Burchardum additur*, vestram. *Ea enim legatio videtur significari, qua Apostolos, & episcopos pro Christo fungi docuit beatus Paulus 2.Corinth.c.5.*

3 *Archidiaconus vero, quamuis ex officio suo clericorum vitam diligenti examinatione debeat inquirere, & quæ corrigẽda inuenit, episcopo nuntiare; tamen dominationẽ super eos exercere, & censum ab eis exigere prohibetur. Vnde in Cabilonensi concilio, c.15. legitur.*

¶ Archidiaconi super presbyteros iurisdictionem non exerceant. C. III.

Iuo p.3.c.134.

D Ictum est, quòd in plerisq; locis archidiaconi super presbyteros parochianos quamdam exercent dominationem, & ab eis cẽsum exigunt. Quod magis ad tyrannidem, quàm ad rectitudinis[d] pertinet ordinem. ¶ Si enim iuxta Apostoli[e] sententiã, episcopi nõ debent esse dominãtes in clero, sed forma facti gregis ex animo[f]; multo minus facere isti hoc debẽt; sed cõtenti sint regularibus disciplinis, & teneãt propriam mensurã: & qđ ab epis eis iniungitur[g], hoc per parochias suas exercere studeãt, nihil per cupiditatem, & auaritiam præsumẽtes.

1.Pet.5.

DISTINCTIO XCV.

Q *Vòd autem[h] sacerdotes supra iubentur episcopis tamquam subditi obedire, non ita intelligendum est, quasi non liceat eis, præsentibus episcopis sacra mysteria celebrare (sicut episcopali supercilio quidam ab his volebant presbyteros prohibere:) sed quia presbyteri Pontificibus tamquam filij parentibus debent obedire. Baptizatos etiam chrismate[i] eis tangere conceditur. Vnde Gregorius scribit Ianuario episcopo Caralitano, lib.3.epist.26.indic.12.*

¶ Vbi episcopi desunt, baptizatos in frontibus presbyteri chrismate tangant. C. I.

De cõsec.dist.4. presbyteri baptizatos. Poly.l.3.tit.10. Mag.4.sen.di.7. cap.1.

P Eruenit quoque ad nos, quosdam scandalizatos fuisse, quòd presbyteros chrismate tangere in fronte eos, qui baptizati† sunt, prohibuimus. Et nos quidem secũdum vsum veterem ecclesiæ nostræ fecimus. Sed si omnino hac de re aliqui contristantur, vbi episcopi desunt, vt presbyteri etiam in frontibus baptizatos† chrismate tangere debeant, concedimus[k].

† baptizandi] orig.
† baptizandos] orig.

d ¶ *Rectitudinis.*] sed numquid de cõsuetudine præscripta possũt archidiaconi multare? vr̃, ꝙ nõ: extra de pœn.licet. Sed dic, ꝙ bene pñt, ex quo iudicare possunt de cõsuetudine pscripta[1]. ar.ff.de iudic.l.2.§.vlt. extra de offi.deleg. ex litteris. Illud ergo exaudi cum pecuniaria pœna non timetur. al à si illa magis timet, imponenda est, 23.q.5. prodest. dum tñ pœna pro eodem peccato nõ infligatur nisi ter in anno. C. de mo.mul.eos.

Archidiaconi multare possũt.

1 Ad hoc extra de elect. dudum 2.& de offi.Arc. c.vlt. Arch.

e ¶ *Apostoli.*] id est, Petri: licet alibi dicatur, ꝙ nomine apostoli, Paulus designatur. 16.q.1.prædicator. 10.q.3.quia cognouimus.

f ¶ *Ex animo.*] id est, ex dilectione, vt nõ velit dominari.

g ¶ *Iniungitur.*] Vr̃ ergo, ꝙ archidiaconus nõ habeat nisi demandatam iurisdictionem. De hoc notaui 25.dist.perlectis.

Archidiaco. an habeat iurisdictionem delegatam.

Q *Vòd autem.*] Hæc dist. diuidit̃ in tres partes, in quarũ prima quærit̃ vtrũ sacerdotes possint chrismare siue cõfirmare pueros in frõte? & dicas, ꝙ nõ: tñ vult ꝓbare per c.Greg. ꝙ possunt. s̃.93. dist. à subdiacono. H.Scđa ibi, *Sed quaritur.* Tertia ibi, *Chrisma.* Io.đ Fã.

CASVS. Dictũ est s̃. ꝙ sacerdotes epis debent obedire. Nunc in hac 95.dis.dicit Gratianus, ꝙ hoc nõ debet ita intelligi qn possint Missam coram episcopo celebrare: sed qa debent eis sicut filii obedire. Et primo ponit quamdam contrarietatem: postea soluit eã in §.sed istud. Postea auctoritate Innocentii soluit duas quæstiones, vt infra ea.istud. Ad vltimũ repetit de dignitate presbyterorũ, ostẽdens multa esse eis licita etiam in episcoporum præsentia.

h ¶ *Quòd autem.*] hic intitulatur 95. dist. in qua ponit Gratianus quãdam contrarietatẽ, & eã soluit[2]. postea ponit duas qões, & eas soluit auctoritate Innocentij. Repetit postea de dignitate presbyterorũ, ostendẽs multa licere presbyteris in eporum præsentia.

2 j.eod.c. presbyteros. §. sed istud. Archid.

i ¶ *Chrismate.*] j.de cõsec.dist.5. manus, s̃. & c. nouissime. s̃. s̃. dist.21. cleros. s̃. Hoc ad tẽpus pro sedãdo scandalo fuit concessum: nunc vero antiquatum. vel in primitiua ecclesia presbyteri chrismabant, nunc vero minime. extra de consuetu. quanto. Io.

P *Eruenit.*] CASVS Quidã presbyteri pueros in fronte chrismabant. quod cũ Greg. prohibuisset, quidã ex hoc scãdalizati fuerunt: & ideo propter scandalum remouendũ, concessit presbyteris, vt in absentia episcoporum chrismarent.

k ¶ *Concedimus.*] hoc expeditum est, ꝙ presbyter chrismando si sua auctoritate hoc facit, nihil agit, nec pueri aliquid recipiũt. extra de consue. quanto. Sed nũquid Papa ei demandare hoc potest? Quidã dicũt, ꝙ sic[3], ex quo omnia sacramenta quæ recipit presbyter, ex delegatione Papæ cõferre potest. arg.hic. vnde diaconus pôt conferre diaconatum, & confirmare in fronte; sed non potest Papa ei demandare, vt conferat ordinem quẽ non habet, vel etiam vt conficiat corpus Christi: quia solis presbyteris dictũ est: Hoc facite in meam cõmemorationem. arg.1.q.1.dictũ. hoc[*] dicit H. Alij dicunt, ꝙ nõ potest Papa delegare presbytero, vt chrismet in fronte. vnde isti nihil cõferebãt. Si obijciatur: quare hoc permisit Greg. illis, cũ in hoc videatur eis dare licentiã peccãdi? Dicũt qdã, ꝙ hoc inuitus permisit ob nimium scandalum: nec dabat eis occasionem mali; quia inuitus hoc concedebat. 35.q.3. quod scripsi. & 23.q.2. si quod verius. Alij dicunt, ꝙ hoc capit. loquitur secundũ antiqua tempora. sed hoc nihil est: quia littera huius c. cõtradicit, ibi, secundum veterum vsum. & quia secundũ hoc Greg. nihil hic concederet. Sed numquid Papa posset eis concedere, vt chrisma conficerẽt? H. dicit ꝙ non. Item quęritur, numquid episcopus demandare potest ea, quæ sunt ordinis episcopalis? Sic[4], sed ea non potest demandare nisi episcopo. argu. extra de conse.ecc.aqua. Ea vero quæ iurisdictionis sunt potest etiam demandare presbytero, sicut & reconciliare. 26.q.6.presbyter. & c. Aurelius. Sed etiã inter ea

Papa vtrum possit delegare simplici sacerdoti, vt in frõte chrismet.

3 Istud dictum confirmatur extra de cõsu quãto.§.1.ibi, sua temeritate, &c. quasi dicat ibi ex nostra auctoritate bene possent, & sic ibi intelligit Host.

* *Vide B.Th. 3.p.q.72.11. primũ. & 4. sen.d.7.q.3. 1.3.*

4 Sub. licet ab apostolis fuerit institutum, vt à solis episcopis conficeretur. de conse.dist.5.manus. in multis enim statutis apostolorum licita est dispẽsatio, secundum Hug.

Dist.68.

Supra Leo episcopus contra [Quamuis chorepiscopis, & c.]
Item Gelasius Papa episcopis per Lucaniam, & c. epist.1.c.8.

¶ Vltra suum modum presbyteri tendere non præsumant. C. II.

PResbyteros vltra suum modum tendere prohibemus; nec episcopali fastigio debita sibimet audacter assumere; non conficiendi chrismatis, non consignationis pontificalis adhibendæ sibimet arripere facultatem.

Sed istud [a] *Gregorij pro scandalo sedando semel concessum legitur. Illud autem Leonis Papæ, & Gelasij, vsu approbante, præualuit; nisi forte, vbi aliquorum consuetudo hoc admisit, vt in absentia episcopi, extrema necessitate cogente, ex concessione Gregorij, presbyteri baptizatos in fronte liniant: ¶ Prohibitio vero Leonis, & Gelasij in eo casu intelligatur, cum episcopi præsentes sunt, vel cum non cogit vltima necessitas. Oleo vero sanctificato* [b] *permittitur eis vngere infirmos. Vnde Iacobus ait* [*Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, qui orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei saluabit infirmum.*] 2 ¶ *Sed quæritur, an episcopis liceat eodem oleo vngere infirmos; vel si impænitentibus huiusmodi vnctio sit concedenda. De his vero ita scribit Innocentius Papa ad Decentium Eugubinum episcopum, epist.1.c.vlt.*

Iac. 5.

Alcuinus de diuinis officijs pagi.94.
Conc. Vuormaciense. c.72.
Iuo p.2.c.75.

¶ Oleo sanctificato non prohibetur episcopus infirmos tangere. C. III.

ILlud superfluum videmus adiectum, vt de episcopo [c] ambigatur; quod presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco de presbyteris dictum [d] est; quia episcopi occupationibus alijs impediti ad omnes languidos ire non possunt. Ceterum si episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem à se visitandum; & benedicere, & tangere chrismate [e] sine cunctatione potest, cuius est ipsum chrisma conficere. Nam non [α] pænitentibus [f] istud infundi non potest [g]; quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur [h], quomodo vnum genus putatur posse concedi? His ergo, frater charissime, omnibus, quæ tua dilectio voluit à nobis exponi, prout potuimus, respondere curauimus.

α ¶Non pænitentibus.] *In epistolis Innocentij tam impressis, quàm manuscriptis (licet aliter testetur auctor glossæ) in concilio Vuormaciensi, in quo hoc idem repetitur, apud Alcuinum, & Iuonem, & in aliquot Gratiani codicibus legitur sine negatione. Et in glossa, (vt est in antiquis exemplaribus) vtraque lectio exponitur.*

3 *Chrisma vero à suis episcopis ad baptismi sanctificationem presbyteri petant.*

ter ea quæ iurisdictionis sunt, quædã non possunt demandari nisi eis qui adminiculo ordinis illa exercere possunt, vt deponere, verberare clericũ. Alia sunt quæ etiam laicis demandari possunt: sicut iudicare in causa ciuili. Item dico ꝙ eṗs nihil habet hodie quod sit meri imperij quod demandari non posit: de quo lex loquitur. ff.

ff.de offic.eius cui man.est.iuris.l.1. quia omnia alij episcopo demandare potest: nisi vsum pallij. extra de vsu pallij. ad hoc.

SVPRA. CASVS. Modo vult probare contrariũ: & inducit c.supra 68.dist.cap.quamuis.& cap.sequens: cuius casus patet.

PResbyteros.] SED ISTVD. CASVS. Soluit Gratianus dicens, ꝙ illud quod Grego.concessit supra in c.1. huius dist. factum fuit propter scandalum vitandum. & quod dicitur supra in c.quamuis.& cap.presbyteros. est generaliter obseruandũ. Ponitur & alia solutio, scilicet vbi consuetudo est, absente episcopo & in necessitate possunt presbyteri hæc facere: & ex concessione Gregor. Cap.vero quamuis. & cap. presbyteros. intelliguntur cũ eṗi sunt præsentes. sed de iure oleo sanctificato possunt vngere infirmos presbyteri: & hoc probatur auctoritate Iacobi. Sed quærit̃ an eṗis licet eodẽ modo vngere ĩfirmos: & an illa vnctio sit impænitentibus cõcedenda, quæ quæstiones in proximo cap. soluuntur.

a ¶Sed istud.] Hoc allegando, dicit aliàs consuetudo non iuuaret in hoc, vt extra de consue.quanto.

b ¶Sanctificato.] quo deficiente admiscetur aliud. extra de consecr̃.ecc.vel alta.c.qđ in dubijs. Et est duplex causa quare infirmi inunguntur: scilicet quia venialia delẽtur: & præstat augmentũ virtutibus: arg.de cõsecr.dis.5.c.1.& 2.& extra de sacra vn.c.1. & qa infirmus citius liberatur ab infirmitate corporali: arg.hic. Sed qđ si quis non habet oleũ, & inũgit chrismate, tenet vnctio? Videtur ꝙ sic: quia prope eadẽ vsia est: quia chrisma non est nisi oleũ balsamo admistũ. extra de sac.vnc.c.1. sicut & tenet emptio cũ acetũ venditur pro vino: quia est prope eadem vsia, vt ff. de cõtrahen.emp.l.in venditionibus. sed forte secus: quia nõ est forte prope eadẽ vsia. Itẽ? nũquid cõfert hoc sacramentũ, si quis inungit oleo nõ cõsecrato videtur ꝙ sic: quia & baptismus confertur in aqua non cõsecrata. de cons.dist.4.cap. si quis. Alij dicũt contra, nec est simile*: qa vis baptismi tota est in verbis: hæc autẽ vis est in re ipsa: scilicet in oleo. Sed ista ratio calũniã habet. extra de bap.ca.pen. Sed nũquid potest hoc sacramentũ iterari? Dicunt quidã quòd non. 1.q.1. quod quidam. de consec.dist.4. ostẽditur. Si obiiciatur de matrimonio, nõ valet: quia veritate inspecta matrimonium non iteratur. 31.q.1. hac ratione. prius enim vnũ deletur, quàm secundum contrahatur. Alij dicũt, ꝙ potest iterari: quia cum quis secũdo infirmatur, desinit in eo esse istud sacramentũ qđ prius accepit*.

Vngunt infirmi propter duas causas

Vnctio extrema an possit fieri si non oleo

Vngere an possit quis oleo nõ consecratio.

* Vide S.Tho. 3.p. q. 72. 3. & 4.sent.dis. 7.q.1.2.3.

Vnctio extrema potest iterari.

* Vide S. Th. 4.dist.23.art. 3.

SED QVAERITVR. Hæc est secũda pars dis. in qua quęritur, si episcopus potest inungere ĩfirmos, est dicendum quòd sic infra cap. proxi. Ioan. de Fant.

ILlud.] CASVS. Quidam episcopus cum legeret in epistola Iacobi, inuenit eum dixisse tantum de presbyteris vt vngãt infirmos: quare quæsitum est ab Inn. an episcopus oleo sanctificato infirmos vngere posit. Et respõdet ꝙ sic: & ideo tantũ de presbyteris Iacobus fecit mentionem: quia episcopi alijs negotijs impediti non possunt infirmos visitare. Secundo quæsiuit, an hęc vnctio sit impænitentibus concedenda. Et respondet quòd non: quia cui negantur cetera sacramenta, non debet istud concedi.

c ¶Vt de episcopo.] Argu. ꝙ licet minori ex officio, multo fortius maiori licere. arg.33.q.2. historia 35.q.6. si duo. arg. contra 88.dis. episcopus gubernationem. arg. si. per contrarium 8.q.1. si ergo.

Maiori licet qđ licet minori.

d ¶Dictum.] à Iacobo, vbi dixit, Infirmatur quis, &c. quamuis in hoc nomine presbyteri possunt intelligi episcopi. Arg. contra dist. 50. placuit. versic. vt manum non imponant.

e ¶Chrismate.] idest, oleo: vel, vt dicunt quidam, episcopus chrismate, presbytero oleo inungit. H.

f ¶Non pænitentibus.] ita continua, vere ei, quem episcopus dignũ duxerit ad visitandum, & ita in originali habetur, non pænitentibus: quod intelligit de solenniter pænitentibus.

g ¶Non potest.] sic 50.dist.cap.vlt.

h ¶Negantur.] Arg. ꝙ excõmunicatus vel anathematizatus non posit contrahere matrimoniũ [1]: quod non est verum, vt extra de eo qui du.in matrimoniũ quã polluit ꝑ adul. significasti. ĩ fi. Hug.

h ¶Negantur.] Arg. omnia eiusdem generis eodẽ iure censeri. arg. s̃.dist.4. denique. arg. s̃.dist.2. comperimus. Arg. contra 50.dist. studeat. arg. dist.81. si quis sacerdotum.

1 Adde an possit fieri monachus. no. Bal. in l. qui sub prætextu. C. de sacrosan. ecc.

CHRISMA. Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur, ꝙ presbyteri debent chrisma à suo episcopo recipere: & eṗi debent honorare presbyteros: quia & ipsi presbyteri sunt: & insimul debent Dei ecclesiã gubernare. Quia autẽ vnus eṗs est maior, hoc fuit de cõsuetudine*. & hoc probat per octo capitula. Ioa. de Fan.

* Vide notata s̃.dist. 93.c. legimus in glos. ad ver. postea.

CASVS. Nunc vero dicit, quòd presbyteri debent petere chrisma

Vnde in concilio Carthaginensi, 4. c. 36.

¶ Chrisma singulis annis à proprio petatur episcopo. C. IIII.

PResbyteri, qui[a] per diœceses ecclesias regunt, non à quibuslibet episcopis[b], sed à suis; nec per iuniorem clericum, sed omni[a] anno[c] aut per seipsos, aut per[d] illum, qui sacrarium tenet, ante Paschæ solennitatem chrisma petant.

De conf. dist. 4. presbyteri. Burc. l. 4. c. 76. Iuo p. 1. c. 270. Pann. l. 1. c. 101.

¶ *Huic capiti rubrica est præposita ex aliquot vetustis exemplaribus.*

a¶ Omni anno.] *Verba hæc non sunt in editionibus conciliorum Coloniensibus duobus, & quattuor tomis impressorum; neque infra de consecr. dist. 4. vbi hoc idem, sed ex concilio apud Valentias, refertur. Verum & in Coloniensi prisca, ac trium tomorum, & duobus Parisiensibus, duobusque codicibus Vaticanis habentur. Et in c. litteris. de consecr. dist. 3. à Fabiano Papa singulis annis nouum chrisma fieri præcipitur.*

Item Hieronymus ad caput primum epistolæ ad Titum, ad ea verba [& constituas.]

¶ Presbyter idem est qui episcopus, ac sola consuetudine præsunt episcopi presbyteris. C. V.

OLim† idem erat presbyter, qui & episcopus. Et antequam diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis, [Ego sum Pauli[e], ego Apollo, ego autem Cephæ] communi presbyterorum consilio ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero vnusquisque eos, quos baptizauerat, suos putabat esse, non Christi; in toto orbe decretum est, vt vnus de presbyteris electus superponeretur† ceteris, ad quem omnis ecclesiæ cura pertineret, & schismatum semina tollerentur[f]. *& paulo post.* ¶ Sicut ergo presbyteri sciunt se ex ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos; ita episcopi nouerint se magis consuetudine[g], quàm dispensationis† Dominicæ veritate presbyteris esse maiores, & in commune debere ecclesiam regere.

Ansl. l. 7. c. 127. Poly. l. 2. tit. 39. † *Idem ergo est presbyter*] orig. *1. Cor. 1.* † *supponeretur*] orig. † *dispositionis*] orig.

Idem ad Rusticum Narbonensem episcopum de septē gradibus ecclesiæ.

Inter opera Hiero. tom. 4. vel 9.

¶ Coram episcopis, presbyteris docere licet †. C. VI.

† *al. non licet*

ECce[a] ego dico, præsentibus episcopis suis, atque adstantibus in altari presbyteros posse sacramenta conficere. *& infra.* ¶ Sed quia[h] scriptum est [Presbyteri duplici[i] honore honorentur, maxime qui laborant in verbo Domini,] prædicare eos decet, vtile est benedicere[k], congruum confirmare[l], conuenit reddere communionem, necesse est visitare infirmos, orare pro inualidis, atque omnia[m] Dei sacramenta complere. *& infra.* ¶ Nemo hinc episcoporū inuidia diabolicæ tentationis inflatus irascatur in templo, si presbyteri interdum exhortentur plebem, si in ecclesijs prædicent, si plebibus, vt scriptum est, benedicant. Etenim abnuenti mihi ista sic dicam: qui non vult presbyteros facere, quæ iubentur à Deo; dicat, quis maior est Christo? aut quid corpori eius, aut sanguini poterit anteponi? Si presbyter Christum consecrat, cum in altario Dei sacramenta benedicit; be-

Ansl. l. 7. c. 128. *1. Tim. 5.*

---

ma à suis episcopis quolibet anno non per clericum minorem, sed aut per se, aut per sacristam, vt j. sequen. c. cuius casus idem dicit.

a ¶ *Resbyteri qui.*] Infra de conse. dist. 4. presbyteri.

b ¶ *Episcopis.*] Peccant ergo abbates, qui volunt potius hoc accipere ab alijs, quàm à suis: nisi forte priuilegiati sint, vt possint petere à quibuscunque velint.

c ¶ *Omni anno.*] Hoc exponitur de consecr. dist. 4. omni tempore.

d ¶ *Per illum qui sacrarium tenet.*] idest, per diaconum. 23. dist. non oportet 3. Et nota ꝙ ex quo rex datur certo nuntio, eius est iam periculo cuius est nuntius, si nuntio rē dari voluit: secus si misit nūtiū[1], vt eum admoneret, ꝙ ei res mitteretur. & hæc colliguntur ff. com. eum qui rē. §. si rem. & legibus duabus sequentibus. & est arg. ff. de solu. si quis. & l. si soluturus. extra de pig. significante.

[1] Si malum misit, imputatur, vt leg. & no. 3. q. 7. in grauibus. in prin. De hoc ēt not. in c. cōsueuit. ff. nau. caupo. sta. l. fi. § seruorū. Arch.

OLim.] CASVS. Nūc repetit Gratianus de dignitate p̄sbyterorum. Est ergo casus. Infra ostendit Hiero. in hoc c. ꝙ olim idē erat presbyter qđ episcopus, & ecclesiæ regebantur communi eorum consilio. Postea vero cum schisma ortum esset, & vnus diceret, ego sū Pauli; ego sum Cephæ; ego sum Apollo: quasi sum melior te, quia sum baptizat⁹ à meliori: ideo statutum fuit, ꝙ vnus de presbyteris præesset omnibus. sicut ergo cō suetudine presbyteri episcopis subijciūtur, ita episcopi sciāt se magis cōsuetudine, quàm cōstitutione aliqua præferri: nec sine presbyterorum consensu dispo nant ecclesias.

e ¶ *Pauli.*] idest, baptizat⁹ baptismo Pauli[2].

[2] Sub. & ideo sū melior. Hæc dicebant quidā credentes merita baptizantiū aliquid operari in baptismo: qđ falsum est. de cō se. dist. 4. si inter. & c. baptismus. Hug.

f ¶ *Tollerentur.*] Et dicit lex, ꝙ commodius est singulas res singulis nominibus siue appellationibus distingui. insti. qui. mo. test. infir. §. sed quia distinctio nominum differentiam rerum declarat, vt 21. dist. cleros. sic. C. de codi. nec codicillos.

g ¶ *Consuetudine.*] Nihilominus ex institutione, vt s̄. dist. 93. legimus. & ita exaudi quod sequitur, magis consuetudine communi: argu. extra de his quæ fi. à præla. nouit.

ECce ego.] CASVS. Rusticus Narbonen. episcopus non permittebat presbyteros prædicare, nec populum benedicere. reprehendit ergo Hierony. ipsum dicens quòd presbyteri prædicare possunt & benedicere. Et hoc probat 4. rationibus. Prima est: quia presbyteri debent honorari duplici honore, idest, officio & beneficio. Secunda est: quia concessum est eis conficere corpus Christi, cui nihil potest anteponi: multo fortius eis cōcedi debēt quæ sunt minora. Tertia est: quia ex hoc maxima calamitas crescit in gregibus Domini, scilicet si sacerdotes remoueanť tāquā vitiosi. Quarta est: q̄a ab initio presbyteri fuerunt mandati iudices, & etiā appellati sunt epi. Quod probat 4. auctoritatibus. Prima est circa principium. Secunda ibi, *Etenim abeuntibus.* Tertia ibi, *Quis igitur hic rogo.* Quarta ibi, *presbyteri negotiorum.*

h ¶ *Sed quia.*] Ita continua. dico ꝙ præsentibus episcopis possunt conficere: quia non solum hæc, sed alia possunt facere. Ex vi litteræ & etiā probationis videť, ꝙ epi nō prohibent presbyteros Missam cantare, sed benedicere & prædicare, & cetera quæ sequuntur.

i ¶ *Duplici.*] A clericis scilicet & laicis: vel quo ad obedientiā in spiritualibus, & subministrationem in tēporalibus. Vel duplici, id, est, officio prædicandi & sumendi tympanum, idest, temporalia: iuxta illud: Sumite psalmum, &c.

k ¶ *Benedicere.*] Cum ep̄s abest. Sed hæc sol. non valet: quia hic loquitur cū præsens est ep̄s. Vel intelligas istud quando benedicit priuatim sine solennitate[3]. aliàs s̄. 21. dist. denique. item s̄. 26. q. 6. ministrare. Sed & illud similiter intelligitur de solenni benedictione. Vel dic ꝙ quando cantat Missam præsente ep̄o, debet innuere ep̄o vt ipse benedicat. & si vult ep̄s benedicere, nō benedicet p̄sbyter. arg. de conse. dist. 1. cū ad celebrandas. aliter presbyter suo iure pōt benedicere. nā eo ipso ꝙ ei dat potestatē benedicēdi, supponitur ei tāquā minor: & potest ab eo benedici: arg. ff. de iurisdi. om. iudi. l. est receptū. & ff. ad Trebel. illeā quo. §. tēpestiuū. Hu. Vel dic ꝙ eo ipso, ꝙ permittit ei Missam celebrare, per consequens oīa quæ sine Missa esse non possunt, vt extra de offic. delega. præterea.

l ¶ *Confirmare.*] in fide. 11. q. 3. ꝙ prædecessor. vel inungere oleo infirmorum, vel chrismate in vertice.

ADDITIO. Prima expositio præualet secūdum H. & hoc patet per id Hierony. quod sequitur, exhortentur. Archid.

m ¶ *Omnia.*] quę ad eos p̄tinēt. ar. vocabulū generaliter p̄latū nō oīa particularia cōprehendere: arg. s̄. 28. dist. de Syracusanæ.

a ¶ *Bene-*

a ¶ *Benedicere.*]id est, absoluere, vel priuatim reconciliari, non solenniter, vt 26 q. 6. cap. 1.
b ¶ *Non debet.*] Arg. cui licet plus, licet & minus, vt 16. q. 2. cap. 1. Sed maius tripliciter dr̃ efficacia, vt baptismus, vt 32. dist. §. verũ. scilicet quia mortalia tollit, & venialia. propter rem subiectam, & san-

f ¶ *Negotiorum.*]id est, causarum, vt 11. q. 1. relatum. & 2. q. 5. si qs.
g ¶ *Sacerdotum.*]id est, epõrum. ergo & omnes interesse cõcilio metropolitani, vt 18. dist. cap. penulti. & vlti.
h ¶ *Error.*]Hic collige ꝙ ea quæ per errorem statuta sunt, ex diuturna vtentium approbatione ius faciunt. Io. quod falsum est, cum consuetudo debeat esse rationabilis & præscripta [1], vt extra de consue. c. vlt. nec ista littera contradicit. B. vt ratione multitudinis excusentur a pęna, nõ a culpa, vt s̃. dist. 4. denique. quod enim factum est, infectum esse non potest. in Auth. de æqua. do. §. 1. coll. 4. ff. de capt. l. in bello. §. factę.
i ¶ *Vel ad præsens.*] id est, amodo.
k ¶ *Quod Romæ.*] scilicet vbi minores exercent sua officia præsentibus maioribus.

[1] Adde quæ sit consuetudo rationabilis & p̃scripta in l. de quibus. ff. de legib.

nedicere[a] populo non debet[b] qui Christum etiam meruit consecrare? *& paulo post.* ¶ Circa [β] laicos, ac mulieres iubentibus vobis, o iniustissimi sacerdotes, presbyter Dei, benedictionis perdit officium, amittit linguæ opus, non habet confidentiam prædicandi, truncatus est omni parte virtutum, solum presbyteri nomen[c] habet, plenitudinem, ac perfectionem, quæ consecrationi eius competit, non retẽtat. ¶ Quis hic, rogo, o sacerdotes, honor vester est, vt damnum gibbi † inferatis[d]? Quoniam cum pastoribus per potentiam vestram aufertur Deo digna diligentia, contagium quoddam, & calamitas crescit in gregibus: ac Dominici [γ] patrimonij[e] damna conquiritis, dum soli vultis in ecclesia potentari. *& paucis interiectis.* ¶ Presbyteri ab initio, vt legimus, negotiorum[f] iudices esse mandati sunt, presbyteri interesse sacerdotum[g] concilio †: quoniam & ipsi presbyteri vt legimus, episcopi nuncupantur, secundum quod scriptum est ad [δ] episcopum [Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per impositionẽ manum presbyterij] & alibi ad maiores natu [Qui vos posuit episcopos regere ecclesiam Dei.] *& infra.* ¶ Sed oderunt hoc sacerdotes superbi in presbyteris nomen, qui nolunt esse hoc, quod Christus, qui discipulorum pedes lauit; qui baptizatus est a Ioanne, licet baptizandum se Ioannes a Domino proclamaret. Propterea hæc scribo, vt si præteriti temporis error[h] non potest iam reuocari, vel ad præsens[i] in ecclesijs seruetur humilitas, vt presbyteri hoc in ecclesijs suis faciant, quod Romæ, [k] siue quod in oriente, quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro, quod in Africa, quod in Illyrico, quod in Hispania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis, vbi humilitas perseuerat, quod in cælis fit (quod maius est) vbi sedes angelorum † legis esse dispositas.

† *gregibus*] vera lectio
2. Tim. 3.
† *consilio*] orig.
1. Tim. 4.
Act. 20.
Io. 13.
Matt. 3.
† *eorum*] orig.

α ¶ Ecce ego] *Principium huius capitis longe aliter legitur in libello de septem gradibus, & additur negatio,* Nec ego dico præsentibus episcopis, atque adstantibus altari, presbyteros posse sacramenta conficere: sed si forte vsus exegerit, vt venientes ad ecclesiam sacerdotes eisdem horis, quibus aut oblatio parata non sit, aut non possit offerri, non debere episcopum repudiare Eucharistiam presbyterorum, &c.
β ¶ Circa laicos.] *In libello sic legitur,* tamen credendum est summi sacerdotis iudicio, & hoc faciendum, quod iusserit circa laicos, & mulieres. Iubentibus vobis iniustissime sacerdotibus, non recte presbyter Dei, benedictionis, &c.
γ ¶ Ac Dominici.] *Ibidem est,* ac Deo nostro, non patrimonij sui damna conquiritis, dum soli vultis in ecclesijs potentari?
δ ¶ Ad episcopum.] *Hoc loco longe plenior est oratio in libello, & pro hac auctoritate Apostoli ad Timotheum, multa alia afferuntur.*

Item ad Nepotianum, epist. secunda.

¶ Episcopi, & clerici inuicem sibi honorem exhibeant. C. VII.

Ansl. l. 7. c. 121.

ESto subiectus põtifici tuo, & quasi animæ parentẽ suscipe. *& paulo post.* ¶ Sed episcopi sacerdotes se esse nouerint, nõ dominos, honorent clericos quasi clericos[l], vt & ipsis a clericis, quasi episcopis honor deferatur[m]. ¶ Scitum est[n] illud oratoris Domitij, Cur ego te inquit, habeam vt principem[o], cum tu me[p] non habeas vt senatorem? ¶ Quod Aaron & filios eius, hoc episcopum, & presbyteros esse nouerimus. ¶ Vnus Dominus, vnum templum; vnum sit etiam ministerium. ¶ Recordemur semper, quid apostolus Petrus præcipiat sacerdotibus [Pascite eum, qui in vobis est gregem Domini, prouidentes non coacti, sed spontanee, secundũ Deũ; neq; vt turpis lucri gratia, sed voluntarie; neq; vt dominantes in clerũ, sed forma facti gregi †

1. Pe. 5.
† al. gregis.

Esto subiectus.] CASVS. Quædã cõsuetudo pessima erat in quibusdã ecclesijs, scilicet ꝙ presbyteri p̃sentibus epis non audebant prædicare vel loqui. Sed Hierony. ostẽdit ꝙ subditi debent obedire prælato, & prælatus non debet subtrahere subditis debita. & hoc probat quinque rationibus. Prima est ibi, *Scitum est illud.* Secũda ibi, *Quod autem Aaron.* Tertia ibi, *Vnus dominus.* Quarta ibi, *Recordemur.* Quinta ibi, *Sed si aliquid, vt ĩquit.* Omnia capitula quæ sequuntur vsque ad dist. plana sunt.
l ¶ *Quasi clericos.*] Hoc est ꝯ superciliũ epõrũ q̃ subditos appellãt filios cũ debeãt eos appellare fratres, vt 8. q. 1. q̃d autẽ. vel socios, vt 10. q. 3. cauendum. caueãt tñ clerici, ne cum scribunt episcopo, vocent eum fratrem, prout dicit dominus Imperator, quòd iudices superioribus honorẽ debent facere in saluatione. C. de offic. diuer. in l. 2. arg. C. de offic. p̃fe. vr. l. 1. vbi hoc idẽ dr̃.
m ¶ *Deferatur.*] Sed pone quòd episcopus aliter se habeat contra istum quàm debeat: nũquid iste suo iure potest ei obedientiam negare? Videtur quòd sic.

Episcopi subditos debent fratres appellare.

sanctitatem, vt corpus Christi, vt hic. auctoritate ministrantiũ, vt quæ ad epos solos pertinent, vt j̃. de conse. dist. 5. manus. & quarto modo propter significationem, vt matrimonium quod significat Christi & ecclesiæ coniunctionem. extra de biga. debitum. quinto propter multitudinem conuersorum. 1. q. 1. interrogo.
c ¶ *Nomen*] Arg. C. de cura. fur. cum alijs. in fi.
d ¶ *Damnum gibbi inferatis.*] i. remoueatis presbyteros a consecratione & prædicatione, sicut illum qui gibbum habet, vt s̃. dist. 69. hinc etenim. vel demum gibbi, quia nõ prædicantibus presbyteris incuruatur populus in delictis, & quasi gibbosus efficitur.
e ¶ *Patrimonij.*]id est, rerum ecclesiæ, s̃. 21. dist. in nouo.

arg. 45. dist. cum beatus. 22. q. 5. de forma. & fides non est seruanda non seruanti [2]: extra de iureiur. peruenit. 2. secus tamen est: [3] consulo tamen ei, vt agat per superiorem. arg. 11. q. 3. si episcopis. 9. q. 3. nunc vero.
n ¶ *Scitum est.*]id est, sapienter dictum est. H. & ideo sciri dignum Lau. hoc est, ita se debet habere episcopus erga presbyteros, sicut Aaron habuit se erga filios sacerdotes.
o ¶ *Vt principem.*] Factum respicit. nam de iure tolerandus est prælatus vsque ad sententiam. 8. q. 4. nonne.
p ¶ *Me.*] Arg. ꝙ frustra petit debitum q̃ quod debet nõ impendit, vt 28. q. 1. si infidelis. 32. q. 5. non mœchaberis. &c. si ducturi. s̃. dist. 9.

Frangenti fidẽ fides frangatur eidem.

[2] Ad hoc facit. quod dicitur in gl. seq. arg. q̃d, &c.

[3] Adde not. gl. in l. vt responsum. & ibi Bald. C. de transa. gl. in l. cum proponas. C. de pact.

ex animo, vt cum apparuerit princeps pastorum, percipiatis immarcescibilem gloriæ coronam.] ¶ Pessimæ consuetudinis est in quibusdam ecclesijs tacere presbyteros, & præsentibus episcopis non loqui: quasi aut inuideant [a], aut non dignentur audire. [Et si alij, inquit Apostolus Paulus, fuerit reuelatum [b] sedenti [c], prior taceat [d]] *& paulo post.* ¶ [Gloria patris est filius sapiens] Gaudeat episcopus iudicio suo, cum tales Christo elegerit sacerdotes.

1.Cor.14. Prou.10. & 13.

Item ex concilio Laodicensi, c.56.

¶ Presbyteri episcopos non præcedant, sed comitentur, vel subsequantur. C. VIII.

NOn oportet [e] presbyteros ante ingressum episcopi ingredi, & sedere [f] in tribunalibus [g], sed cum episcopo ingredi; nisi forte aut ægrotet episcopus, aut in [α] peregrinationis [h] commodo eum abesse constiterit.

α ¶ In peregrinationis cõmodo. *Sic prisca versio: sed Dionysius longe propius ad verba græca,* nisi forsitan infirmitate detineatur, aut proficiscatur episcopus.
πλὴν εἰ μὴ ἀνωμαλοίη, ἢ ἀποδημεῖ ὁ ἐπίσκοπος.

Item ex concilio Carthaginensi quarto, c.34.

¶ Episcopus non dominum, sed collegam se presbyterorum cognoscat. C. IX.

EPiscopus in quolibet loco sedẽs stare presbyterum non patiatur [i].

Item ex eodem, c.35.

¶ De eodem. C. X.

EPiscopus in ecclesia, & in consessu presbyterorum sublimior sedeat. Intra domum vero collegam se [k] presbyterorũ esse cognoscat.

Iuo.p.5. c.337.

Item ex concilio Martini Papæ.

¶ Sine præcepto episcopi presbyter non signet infantes. C. XI.

PResbyter præsente episcopo non signet infantes, nisi ab episcopo fuerit illi præceptum.

In capitul. Martini.Brac. c. 52. de cons. dist. 4. c.omni tẽpore. Mart. Bra.c.56.

[*Item ex concilio Neocæsariensi,* [β] *c.13.*]

¶ [De eodem.] C. XII. PALEA.

PResbyteri ruris, in ecclesia † ciuitatis, episcopo præsente, vel presbyteris ipsius vrbis, offerre non possunt, nec panem sacrificatum [γ] dare, calicemque porrigere. Si vero absentes hi fuerint, & ad [δ] dãdam orationem vocentur soli, dare debebunt.

Ans.l. 7. c. 188. Burch.l.5.c.44. Iuo.p.2.c.53.
† ἐν τῇ κυριακῇ

β ¶ Neocæsariensi.] *Antea citabatur ex Genuensi. Restituta est inscriptio ex ceteris collectoribus. Est autem hæc fere Dionysii versio.*
γ ¶ Sacrificatum.] *Alibi vbique legitur,* sanctificatum, *græce est in concilio impresso.*
ἄρτον διδόναι ἐν εὐχῇ: *Sed apud Balsamonẽ* ἄρτον εὐχῆς. *id est,* panẽ mysticę pcationis.
δ ¶ Ad dandam orationem.] καὶ εἰς εὐχὴν κληθῆ μόνος, διδῶσιν; *id est,* & solus ad mysticam precationem vocatus fuerit, dat.

DISTINCTIO XCVI.

ILlud autem [m] *Honorij Augusti, quod de electione summi Pontificis supra constituisse legitur, nullius esse momenti probatur: cum non solum de ordinibus, sed nec etiam de rebus ecclesiasticis legatur aliquando laicis attributa disponendi facultas. Vnde quæcumque à Principibus in ordinibus, vel in ecclesiasticis rebus decreta inueniuntur, nullius auctoritatis esse monstrantur. Vnde Symmachus episcopus catholicæ ecclesiæ vrbis Romæ synodo præsidens dixit.*

ĩ.di.69.c.si duo

In synod.Rom. 3. sub Symmacho c.1. & seq.

dist.9.neque.in fi. 10.q.1.placuit.22.q.vlti.de forma.18,q.2.abbatibus.arg.ĩ.11.q.3.inter verba.93.dist.dñs.33.q.5.quod Deo. H.

Episcopi litteratos secum habeant.

a ¶ *Inuideant.*] Arg. contra episcopos qui malunt habere illiteratos quàm litteratos circa se.
b ¶ *Reuelatum.*] supra dist.8.frustra.C.de offi.rec.pro.l.potioris.
c ¶ *Sedenti.*] in loco inferiori.
d ¶ *Taceat.*] deliberando in sermone, cum nõ debeat interrũpere verbum eius.
e NOn. ¶ *oportet.*] Tempore solennium officiorum, vel cum redeunt à processione ad chorum.
f ¶ *Et sedere.*] coniungas ingredi & sedere: aliàs falsum esset.
g ¶ *In tribunalibus.*] Argu.C.de hære.& manichæ.cuncti.
g ¶ *In tribunalibus.*] id est, in sede iudiciaria, vt iudicent sine eo.
h ¶ *In peregrinationis.*] de licentia superioris. ĩ.de consec.dist.5. non oportet.& de consensu ipsius ecclesiæ, extra de vot.& vo. redẽp.c.magnę.& etiam dñi Papę.
i EPiscopus. ¶ *Non patiatur.*] ita ꝙ non liceat ei sedere: nisi p̃sbyter assumeret sibi officiũ standi. C.de postula.quisquis.§.vlti.
K EPiscopus. ¶ *Collegã se.*] ita tamẽ ꝙ non contemnatur.ff. de officio præto. obseruandum.Ioan.
PResbyter. ¶ *Non signet.*] in vertice: quia in fronte non potest etiam auctoritate episcopi, vt de conse. dist. 4.presbyteri.
ILlud autẽ. In hac distinct. ꝓbatur, ꝙ constitutiones laicorũ non præiudicant ecclesijs: quia nihil iuris laicis de rebus ecclesiasticis cõcessum est, nisi sola defensio: & hoc probat per 12.auctor.Io.de. Fan.
CASVS. Supra in dis. 79.posuit Gratia. constitutionem Honorij latã super electione Romani pontificis. sed ne aliquis crederet, ꝙ laicis esset attributa potestas disponendi aliquid de rebus ecclesiæ, & faciendi constitutionem super ipsis: ideo Gratianus nunc dicit, ꝙ illa constitutio nullius fuit momenti: cum a laico facta fuerit: quia nõ habet potestatem aliquid disponendi de rebus ecclesiæ: quare constitutio Basilij nihil valebat, vt ĩ.ea.c.1.bene tamen dicit, ꝙ constitutio Honorij facta fuit auctoritate Papæ: ideo valuit.
m ¶ *Illud autem.*] Hic depingit 96.dist.magister posuit cõstitutionem Honorij Augusti latã super electione Romani pontificis.79. dist.si duo. Sed ne viderent laici habere potestatem cõstituendi vel disponendi de rebus ecclesiæ; ideo reducit hic illam constitutionẽ ad memoriã, vt ostendat ꝙ laicus non habet potestatem suo iure cõstituendi aliquid de rebus ecclesiæ. bene tñ possunt laici rogati concilijs interesse, & de rebus ecclesiasticis constituere; non tñ vt valeat eorum constitutio, quia ipsi constituerunt: sed quia ratum habet ecclesia, vt dicit Gratianus ĩ.dist.proxi.§.1.&c.

Bene

B*Ene quidem.*] CASVS Symmachus Papa ægrotans cum de salute corporis desperaret, timens schisma posse contingere post mortẽ suam, iniunxit Basilio, vt interesset electioni successoris post mortem suã pp schisma remouẽdũ. tpe procedẽte quidam episcopi tractabant de electione successoris Symmacho adhuc in electione sui successoris pp strepitus hereticorum schisma interueniret. rogauit Patritiũ Basilium, qui gerebat vices Odoacris regis, ꝙ ipse interesset in electione sui successoris. Basilius statim Symmacho viuente fecit quãdam cõstitutionẽ, scilicet ꝙ sine eius cõsultatione non fieret electio summi pontificis. Præterea, ꝙ non liceret alicui prædiũ ipsius ecclesiæ alienare: q̃ constitutio retractatur hic; tum quia ibi quædã constituta sunt quæ à laico non possunt cõstitui: tum quia res esset mali exempli, 63. dist. §. verum.

Basilius à Symmacho rogatus inter fuit electioni Papæ.

¶ De rebus ecclesiasticis disponendis, laicis nulla facultas relinquitur. C. I.

BEne[a] quidẽ fraternitas vestra ecclesiasticis legibus obsecuta sub diuini timore iudicij, quæ erant statuenda, definiuit; & ad iustitiæ cumulum peruenit, dum sufficienter vniuersa complectitur: nec adiectione indiget plenitudo[b], maxime[c] de clericis, quos amor dominationis inuasit, & iugum disciplinæ ecclesiasticæ fecit respuere, *& paulo post.* ¶ Quorum excessus enarrare difficile est: vnum tamen, quod occurrit, venerando ordini vestro intimare non differo. Dixerunt inter alia, scripturam quamdam illustris memoriæ[d] Basilium, quasi pro ecclesiasticæ amore substantiæ, conscripsisse; in qua nullus Romanæ ecclesiæ, nec interfuit, nec subscripsit[e] antistes, per quem potuisset sortiri legitimam firmitatem. Ne vero ego inde disputem[f], vnde † potest vestrum iudicare concilium; requiratur, & deferatur in medium, vt ex lectione cognoscatis, cuiusmodi possit habere substantiam. ¶ Sancta synodus[g] respondit, deferatur in mediũ, vt cuiusmodi sit, possit agnosci. Et dum diceret, Hormisda diaconus recitauit. [Cum[a] in † Mausoleo[h], quod est apud beatum Petrum apostolum, resideret † sublimis, & eminentissimus vir præfectus prætorio, atque patritius, agens etiam vices præcellentissimi Regis Odoacris Basilius, dixit. Quamquam studij vestri †, & religionis intersit, vt in episcopatus electione[i] concordia principaliter seruetur ecclesiæ: ne tamen † per occasionem seditionis, status ciuitatis † vocetur in dubium, admonitione † beatissimi viri Papæ nostri Symmachi † Simplicij, quã ante oculos semper habere debemus, hoc nobis meministis sub obtestatione fuisse mandatum, vt propter illum strepitum, & venerabilis ecclesiæ detrimentum, si eum de hac luce transire contigerit, non sine nostra consultatione, cuiuslibet celebretur electio]. Hæc cũ legerentur, Cresconius episcopus ciuitatis Tudertinæ ecclesiæ, surgens è consessu dixit [Hic perpendat sancta synodus, vti † prætermissis † personis religiosis, quibus maxime curæ est de tanto Põtifice, electionem laici in suam redegerint potestatem: quod contra canones esse manifestum est.] ¶ Item Hormisda diaconus legit. [Nam & cum quid confusionis[k], atque dispendij venerabilis ecclesia sustineret, miramur, prætermissis nobis, quidquam de rebus ecclesiæ fuisse tentatum, cum etiã sacerdote nostro superstite nihil sine nobis debuisset[l] assumi. Quare si amplitudini vestræ † vel sanctitati placet, incolumia omnia quæ ad futuri antistitis electionẽ respiciunt, religiosa veneratione seruemus, hanc legẽ specialiter præferentes[m], quam nobis, heredibusque nostris, Christianæ mentis deuotione sancimus: ne vmquam prædium, seu rusticum[n], seu vrbanum, vel ornamenta, aut ministeria ecclesiarum, quæ nunc sunt, vel quæ ex quibuslibet titulis[o] ad ecclesiarum iura peruenerint, ab eo, qui nunc antistes sub electione communi fuerit ordinandus, & illis, qui futuris sæculis sequentur, quocumque titulo, atque commento alienari liceat. Si quis vero aliquid eorum alienare voluerit; inefficax, atque irritum iudicetur; sitque facienti, vel consentienti, accipientique anathema.] ¶ Maximus[p] episcopus Bleranæ ecclesiæ dixit. [Modo sancta synodus dignetur edicere; si licuit laico[q] homini anathema in ordinem ecclesiasticum dictare: aut si potuit laicus sacerdoti anathema dicere, & contra canones, quod ei non competebat, constituere. Dicite, vobis quid videtur? De me licuit laico legẽ dare?] Sancta synodus dixit, Non licuit; & adiecit, lege sequentia. ¶ Hormisda diaconus legit. [Et is, qui prædiũ rusticũ, vel vrbanum iuris ecclesiastici fuerit consecutus, nouerit se nulla le-

† *sed vt possit*] orig.

† *in vnum apud beatum*] orig.
† *resedissent, sublimis*] orig.
† *nostri*] orig.

† *al. ne per*
† *al. ciuilitatis*
† *al. tamen admonitine*

† *al. vtrum*
† *prætermissas personas religiosas*] codex can.
Verba Basilij

† *vestra sanctitatis*

Verba Basilij

b ¶ *Plenitudo.*] j. 6. q. 1. si omnia.
c ¶ *Maxime.*] bene diffiniuit, supple.
d ¶ *Memoria.*] ergo iã decesserat Basilius tempore huius synodi.
e ¶ *Vel subscripsit.*] ar. in contractibus rerum ecclesiasticarũ non sufficere consensum clericorum: nec in alienationibus, nisi specialiter subscribant[1], arg. 10. q. 2 casellas. 12. q. 2. abbatibus. & c. sine exceptione.

Consensus clericorum non sufficit in cõtractibus rerum ecclesiasticarum.

[1] De hoc not. 100. dis. optatũ. ibi videas. Item adde in quibus casibus requiratur subscriptio: no. B. in l. diu⁹. §. senatus. ff. de fal.

f ¶ *Inde disputem.*] nõ est disputãdum de eo, de quo statim constare potest. si ergo vxor petat sibi virum restitui, & vir paratus est incontinenti probare consanguinitatem, non est audiẽda. ff. vt in possessione lega. si is à quo. arg. cõtra extra de rest. spol. c. litteras.
g ¶ *Synodus.*] verba notarii.
h ¶ *In Mausoleo.*] verba sunt scriptoris. Mausoleum proprie est sepulchrum principis. Et dicitur à Mausoleo Rege, cui vxor Arthemisia pudicitiæ insignis cõstruxit sepulchrum miræ pulchritudinis. Vnde & alia sepulchra sic sunt appellata.

Mausoleum qd sit.

i ¶ *Electione.*] non tamen, vt aliquid inde constitueres, & ita excessisti finem mandati Basili.
k ¶ *Ac ne confusionis.*] prosecutio legis, & continuantur verba sic, non celebretur de electione Papæ, &c. ac ne.
l ¶ *Nihil debuisset.*] hoc dicit propter quosdam, qui viuente priore Symmacho tentauerunt alium eligere, vt dist. 79. si quis Papa. & c. nullus. Io.
m ¶ *Præferentes.*] id est, primo statuentes.
n ¶ *Rusticum.*] quid sit rusticũ prædium, & quid sit vrbanum prædium, habemus ff. de seru. rust. præd. & ff. de ser. vrb. præd. p totũ.

Prædium est duplex.

o ¶ *Titulis.*] siue donationis, siue emptionis.
p ¶ *Maximus.*] sic & iurisperiti dicũt quid sentiant. ff. de his quæ in testamen. delen. l. proxime.
q ¶ *Laico.*] nam licuit laico iure suo, sed ex delegatione Papæ bene: arg. 32. dist. §. verum. 10. q. 3. cap. vlt. Sed vtrum episcopus laico possit hoc committere, iam dicemus infra eadem, capit. quòd non. M. tamen dicit contra: quia mucro est episcopi: immo nec presbyter hoc potest.

Laicus potest excõmunicare ex Papæ delegatione.

huc viuente. quo audito Basilius congregauit cõcilium, & fecit cõstitutionem ne liceret electionẽ Papæ fieri sine eius præsentia; nec liceret Papæ alienare res ecclesiæ; & si alienatæ essent, reuocari debere; & quædam alia, quæ in capitulo recitantur, cõstituit. Symmachus autem postea reconualescens post mortem Basilii congregatã synodo omnia post recitationem eorum retractauit. Et not. ꝙ quandoque loquitur Symmachus, vt in principio: quandoque notarius, qui continuat verba diuersorum per totum hoc capit. quãdoque Synodus, quandoque Basilius: quandoque aliquis de Synodo. & ego cum Hug. ad maiorem intelligentiam aliquantulum latius posui casum, q̃ Bene. Duo cap. seq. per te videbis.
a ¶ *Bene.*] Symmachus Papa laborabat in extremis, & timuit ne-

ge,vel præſcriptione munitum [a] ;ſed ſiue is, qui alienauerit, ſiue qui eum † ſequetur, voluntate contraria prædium huiuſmodi alienatum reuocare [β] voluerit,id cum fructibus reſtituat, quos † illic fuerit conſecutus.] ¶ Hæc cum legeret; Stephanus epiſcopus Venuſinæ eccleſiæ ſurgens è cōſeſſu dixit,perlegatur [b] .Hormiſda diaconus legit. [Qua [γ] pœna placuit accipientis etiā heredes [c] afficere. In qua re cuilibet clericorum contradicendi libera ſit facultas.Iniquum eſt enim,& ſacrilegij inſtar,vt quæ vel pro ſalute,vel pro requie animarū ſuarum † vnuſquiſque venerabili eccleſiæ,pauperum cauſa, contulerit,aut certe reliquerit [d] ;ab his quos hæc maxime ſeruare cōuenerat,in alterū † tranſferātur. Plane quæcumque in gemmis,vel auro,atque argento, necnō & veſtibus minus apta vſibus,vel ornatui videbuntur eccleſiæ,quæ ſeruari,ac diu manere non poſſunt,ſub iuſta æſtimatione vendantur [e] ,& erogationi † religioſæ proficiant [f]]. ¶ Cumq; lecta fuiſſet; Laurētius epiſcopus Mediolanenſis [g] eccleſiæ dixit [Iſta ſcriptura nullum Romanæ ciuitatis potuit obligare Pontificem: quia non licuit laicos ſtatuendi in eccleſia, preter Romanum [h] Pontificem,habere aliquam poteſtatem: quos obſequendi manet neceſſitas,non auctoritas imperandi [i] : maxime cum nec Papa Romanus ſubſcripſerit, nec alicuius ſecūdum canones metropolitani legatur [k] aſſenſus.] ¶ Petrus epiſcopus Rauennatis eccleſię dixit [Scripturam, quę in noſtra congregatione vulgata eſt,nullis eam viribus ſubſiſtere manifeſtum eſt ; quia nec canonibus [l] conuenit,& à laica perſona concepta videtur : maxime quia in ea nullus preſul ſedis Apoſtolicæ interfuiſſe, vel propria ſubſcriptione firmaſſe monſtratur]. ¶ Eulalius epiſcopus Syracuſanæ eccleſię dixit [Scripturam,quæ in ſacerdotali concilio recitata eſt, euidentiſſimis documentis conſtat eſſe inualidam.Primum,quòd contra Patrum regulas à laicis,quamuis religioſis [m] (quibus nulla de eccleſiaſticis facultatibus aliquid diſponendi legitur vmquā attributa facultas) facta videtur:deinde quòd nullius præſulis Apoſtolicę ſedis ſubſcriptione firmata docetur. Quòd ſi cuiuslibet prouinciæ ſacerdotes intra terminos ſuos concilio habito,quidquid ſine metropolitani ſui auctoritate tentauerint,irritum eſſe debere [n] ſancti Patres ſanxerunt; quanto magis,quod in Apoſtolica ſede,non † exiſtente præſule (qui merito † [o] beati Petri apoſtoli per vniuerſum orbem primatum [p] obtinēs ſacerdotij,ſtatutis ſynodalibus conſueuit tribuere [q] firmitatē) à laicis (licet conſentientibus aliquantis epiſcopis,qui tamen Pontifici,à quo conſecrati † probantur, præiudiciū inferre non potuerunt) præſumptum fuiſſe cognoſcitur,viribus carere [r] non dubium eſt,nec poſſe inter eccleſiaſtica vllo modo ſtatuta cenſeri?] ¶ Sancta ſynodus dixit. Licet † ſecundum proſecutionem venerabilium fratrum noſtrorum, Laurentij,Petri,Eulalij,Creſconij, Maximi, vel Stephani [f] , nec apud nos incertum habetur hanc ipſam ſcripturam nullius eſſe momenti; verumtamen etiam ſi aliqua poſſet ratione [t] ſubſiſtere, modis omnibus in ſynodali conuentu prouida beatitudinis veſtræ ſententia eneruari conueniebat,& in irritum deduci:ne in exemplum remaneret præſumendi quibuslibet laicis,quamuis religioſis, vel potentibus in quacumque ciuitate quolibet modo aliquid decernere de eccleſiaſticis facultatibus; quarum ſolis ſacerdotibus diſponendi indiſcuſſe à Deo cura commiſſa docetur.

† al. conſequenter
† al.qui illud
c.3.Baſilij verba
† al ſuorum
† al.alienitatem
† al.erogatio religioni proficiat
ī.9.q.3.c.2.
† al. nunc
† al. prærogatiua
† al. conſecrari
† al.Liquet

α ¶ Cum in Mauſoleo.] *Hoc initium ſcripturæ Baſilij in tomis conciliorum, & codice canonum*

a ¶ *Munitum.*] nam ſi quis emit rem eccleſiæ,vel aliā rem in caſu illicito,non pōt præſcribere.Nam dicit lex, ꝙ non eſt dubium eum malæ fidei poſſeſſorem,qui contra legum interdicta mercatur.C.de agricolis,& cenſi.lib.11.quemadmodum.nam nec iuris ignorantia pōt eum excuſare.ff.de iuris & facti ignorantia.l.iuris. & hoc benigne ſtatuerat:ſecus tamen eſt de iure;quia bene præſcribit laicus rem eccleſiæ cum fructibus etiā percipiendis,ſi ſit malæ fidei poſſeſſor.de reſtitu. ſpol.grauis.

ADDITIO. Ad hoc extra de præſcrip.ad audientiam. iuxta finem. Super hoc videas quæſtionem B.quæ incipit, eſto ꝙ res eccleſiaſtica, &c.& quod no.ī.16.q. 3.vniuerſas.in gl.nō dicit.Archid.

b ¶ *Perlegatur.*] ff. de legi.& ſenatuſconſul.l. inciuile.

c ¶ *Heredes.*] turpia enim lucra ab heredibus ſunt extorquenda.extra de vſuris,tua. ff. de calum. in heredem. Sed & alienator poſſet conueniri,vt not. 12. q. 2. monemus.

d ¶ *Reliquerit.*] in morte.relinquendi namque verbum,&c.ff.de tabulis exhib.l.1.§. vlt.

e ¶ *Vendantur.*]arg.C. de admi.tut.lex.

f ¶ *Proficiant.*] hic terminatur lex ipſa.

g ¶ *Mediolanenſis.*] ar. Mediolanenſis prærogatiuam ſedis habere ante Rauennatē, cum ante eum reſponderet, ſicut in alia ſynodo ante eum ſcripſiſſe legitur. s.diſt.17.§.hinc.& §.illud igitur.G. tamen aliter hoc ſoluit. diſt. 17. §. illud.

h ¶ *Præter Romanum.*] id eſt, Papæ auctoritatem, & cōſenſum eius. Sed contra. 16.q.vlt.in nona actione. Sed ibi non prohibetur,ꝙ epiſcopus laico non poſsit committere officiū ad tempus; ſed ne iuriſdictionem largiatur ei in perpetuum.Et eſt argumētum,Papam quamlibet cauſam eccleſiaſticam committere poſſe laico:arg.23. diſt. mulier.& 94.diſtin.valde. 5.q.3.qui epiſcopus. contra 79.diſt.ſi duo.ī. eod.denique. contra. Intelligendum eſt non ſua auctoritate. Sed numquid auctoritate epiſcopi poteſt laicus aliquid conſtituere in eccleſia? videtur, ꝙ prædicare poteſt inuitatus à clericis.23.diſtin. mulier. argum.extra de foro competen.nullus iudicum. Dic cum Hug. quòd non poteſt ex delegatione epiſcopi cauſas ſpirituales tractare, nec excommunicare.vnde nihil faciunt qui per pueros excommunicant & per ſeruientes. Cauſam autem ciuilem laicis epiſcopus committere poteſt,& ita intellige prædictam decretalem, in nona. Et quod dicitur de prædicatione, ſpeciale eſt. Quid ergo dices de templariis? nonne ipſi poſſunt excommunicare fratrem ſuum? Dici poteſt,quòd ſic:quia ipſi non ſunt laici argu.12.quæſt.1.duo. Credo ꝙ non poſſunt, niſi ſint presbyteri.extra de ſenten. excom. canonica.

i ¶ *Imperandi.*] ī.16.q.vlt.non placuit.

k ¶ *Legatur.*] verum eſt,ꝙ non legitur aſſenſus metropolitanorū ſecundum canones,id eſt,legitimus: bene tamen legitur cōſenſus epiſcoporum.arg.ī.eod.c.1.Illa autem determinatio quæ præcedit,ſecundum canones, ſoluit contra.

l ¶ *Nec canonibus.*] coniunctim accipe hæc duo diuiſa.

m ¶ *Religioſis.*] ī.16.q.vlt.laicis.

n ¶ *Debere.*] ī.9.q.3.c.2.

o ¶ *Qui merito.*] s.40.diſt.non vos.

p ¶ *Primatum.*] ī 9.q.3.nemo.& cap.antiquis.

q ¶ *Tribuere*] s.diſt.16 c.1.& 2.

r ¶ *Carere.*] s.diſt.21.in tantum.

ſ ¶ *Vel Stephani.*] iſte tamen Stephanus non dixit,niſi perlegatur; & ſic per tale verbum intelligitur aliquis conſentire, vt not.s.63. diſt.cum Hadrianus.

t ¶ *Ratione.*] arg.ratione auctoritatis aliqua repelli, licet ſint bona.arg.16.diſt.c.1.1.q.1.principatus.ff.de re mili.l.3.§.in bello.ar. contra.1.q.1.Dominus declarauit. argumen. contra, 1.q.1. nonne Sodomitæ.

Laicus vtrū rem eccleſiæ poſſit præſcribere.

ī Et habes hoc quod hic dicitur.16.q.1.ſicanonibus. Arch.

Cauſa quælibet eccleſiaſtica per Papam laico cōmitti poteſt.

Laicus an epiſcopi auctoritate poſſit in eccleſia aliquid conſtituere.

Reli-

a ¶ Actio-

a ¶ *Actione.*] dicitur prima actio: quia fiebat pro prima die in synodo. 16. q. 7. in nona.

b Nos. ¶ *Interesse.*] Similiter solebat interesse electioni Papæ propter hæreticorũ scandalum: arg. dist. 63. quia sancta.

c ¶ *Inuenta.*] Et ita vr ꝙ possit de fide catholica disputari. arg. ʒ. C. de

sic habet, Cum in vnum apud beatum Petrum Apostolum resedissent, sublimis, &c. *Omnino autem multa sunt huius capituli varietates in exemplaribus Gratiani, in varijs conciliorum editionibus, & in codice canonum: ex quibus ea tantum partim indicata, partim notata sunt, quæ maioris ponderis sunt visa.*

β ¶ Reuocare.] *sic est emendatum ex omnibus concilij exemplaribus & impressis, & manuscriptis, cum antea legeretur*, retinere.

γ ¶ Qua pœna.] *In omnibus editionibus conciliorũ legitur*, Quam pœnam placuit accipientis heredes, proheredesque respicere. *In codice vero canonum manuscripto non est dictio*, proheredesque.

Vnde in sexta actione [a] *Chalcedonensis concilij Martianus Imperator dixit inter cetera.*

¶ Imperatores ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam synodo interesse debent. C. II.

Ans. l. 3. c. 107.

NOs ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam, exemplo religiosissimi principis Constantini synodo interesse [b] volumus; vt inuenta veritate [c], non vltra multitudo prauis doctrinis attracta discordet.

Item ex eadem sexta actione, in fine.

¶ De eodem. C. III.

Ans. ibidem. Deusdedit p. 3.

QVædam capitula sunt, quæ ad honorem vestræ reuerentiæ vobis seruauimus [d], decorum esse iudicantes a vobis hæc regulariter potius firmari per synodum, quàm nostra lege sanciri [e].

Item Nicolaus Papa in epistola ad Michaelem Imp. quæ incipit [*Proposueramus.*]

¶ Synodali conuentui Imperatores interesse non conuenit, nisi vbi de fide agitur. C. IIII.

Ans. l. 1. c. 75.

VBi nam [f] legistis, Imperatores antecessores vestros synodalibus conuentibus interfuisse [g], nisi forsitan in quibus de fide tractatũ est, quæ vniuersalis est; quæ omniũ communis est; quæ non solum ad clericos [h], verum etiam ad laicos, & ad omnes omnino pertinet [i] Christianos?

Idem in eadem epistola.

¶ De præsulibus diuinarum rerum, qui humanis rebus præsunt, iudicare non possunt. C. V.

Ans. ibidem.

DEnique [k] hi, quibus tantum humanis rebus, & non diuinis, præesse permissum est; quomodo de his, per quos diuina ministrantur, iudicare [l] præsumant [m], penitus ignoramus.

Idem paulo inferius.

¶ Nec etiam Imperator iura Pontificis, nec Pontifex iura regia vsurpet. C. VI.

ʒ. dist. 10. c. quoniam. Ans. ibidem.

CVm [n a] ad verum [o] ventum est, vltra sibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium vsurpauit [p]: quoniã idẽ mediator Dei, & hominũ homo Christus Iesus sic actibus proprijs [q], & dignitatibus distinctis, officia potestatis vtriusq; discreuit [r]

C. de sum. trin. nemo. 24. q. 3. cum qbus. Rñdeo: dubitãdo nõ licet disputare de ea: quia dubius in fide, hæreticus est. extra de hære. dubius. aliàs disputatur. ʒ. ea. satis. 23. q. 6. vides. C. de episc. & cle. qm.

d QVædam.]infra ea. satis. ¶ *Seruauimus.*] confirmanda & terminanda. Hugo.

e ¶ *Sanciri.*] quasi dicat, volumus eam per nostram legem siue cõstitutionem determinari & confirmari. Hug.

VBi nam] Casus. Hæc quattuor cap. de Ignatio loquuntur iniuste deposito auctoritate Michaelis Imperatoris. Reprehẽdit ergo hic Nicolaus Imperatores, qui concilijs epoꝝ interesse volebant: quod non est faciendũ, nisi vbi de fide tractatur, quæ cõmuniter pertinet ad omnes tam clericos quàm laicos.

f ¶ *Vbi nam.*] Hæc quattuor cap. [1] loquunt de materia Ignatij, de quo dr̃ ʒ. 21. dist. submittitur. Arg. omissum intelligi quod scriptũ non inuenitur. arg. 10. q. 1. hanc consuetudinem. de consecr. dist. 4. cum itaque. &c. seq. ff. de verb. oblig. quidquid.

g ¶ *Interfuisse.*] nisi rogatos [2]. 63. dist. Hadrianus.

h ¶ *Ad clericos.*] Dic ꝙ hoc nomen, clericos, stricte accipitur, vnde per fidem & ad omnes, &c. comprehendit Deo deuotos & tales personas. Vel dic prout sonat.

i ¶ *Pertinet.*] Arg. quod omnes tãgit, ab omnibus debere tractari, & approbari [3]. arg. dist. 66. c. 1. C. de au. præstan. veterem. de hoc extra de ijs, quæ fi. a prælа. c. fi.

DEnique.] Casus. Statuit hic Nicolaus, vt Imperatores, qui tantum rebus humanis præsident, se de rebus ecclesiasticis non intromittant, nec de clericis iudicent.

K ¶ *Denique.*] Argu. ꝙ eps in causis ecclesiasticis laicum non possit præficere. Arg. ʒ. ʒ. ea. bene quidem.

l ¶ *Iudicare.*] ʒ. 17. q. 4. diffiniuit. cõtra. in fi. sed ibi dic, principis, id est, principalis personę vel, id est, episcopi. 35. dist. ecclesiæ.

m ¶ *Præsumãt.*] Arg. ꝙ clericus diffinitionibus principum & laicorum non debeat supponi [4] nisi per recõuentionẽ.

CVm ad verũ.] Casus. Michael Imperator auctoritatẽ pręstitit & pręcipit vt Ignatius Constantinopolitanus patriarcha ab episcopis deponeretur: qđ factum est. sed dicit Nicolaus Papa, ꝙ hoc facere nõ potuit nec debuit: nã cũ in veteri testamento eadem persona Rex erat & sacerdos, & temporalia simul cum spiritualibus administrabat. Sed post quam Christus venit in mundũ, præcepit vt Rex tantũ terrenis præsideret: Pontifex vero cælestia dispensaret: ne ꝑ superbiam dignitatis vtriusque alteruter superbiret. sed sibi inuicem (si necesse fuerit) auxilium præbeant.

n ¶ *Cum.*] Hoc cap. expositum est supra 10. dist. quoniam. ideo hic non labores.

o ¶ *Ad verum.*] id est, ad discussionem veri. vel id est, ad tempus Christi.

p ¶ *Vsurpauit.*] Argu. cum iste potestates sint diuisæ, Imperator non habet gladium a Papa, vt ʒ. ead. in scripturis. & cap. duo. & cap. si Imperator. & 93. dis. legimus. & quia imperium a solo Deo est. 23. q. 4. quæsitũ [5]. Arg. contra. 63. dist. cap. 1. & c. tibi domino. Item quia Petro sunt datæ claues cælestis & terreni imperij. 22. dist. c. 1. Itẽ quia deponit Imperatorem. ʒ. 15. q. 6. alius. & c. iuratos. & 1. q. 4. quia præsulatus [6] quære ʒ. de hac materia. 10. dist. c. quoniam.

q ¶ *Proprijs.*] id est, imperij & sacerdotij: vel proprijs quo ad Christum. quædam enim gessit tanquam Imperator: puta cũ eiecit de templo, &c. 2. q. 7. accusatio. & cum coronam de spinis portauit. quod est signum regni. 12. q. 1. duo. quædam gessit vt sacerdos: quã do seipsum obtulit in ara crucis pro sacrificio.

r ¶ *Discreuit.*] Immo videt ʒ: quia non discreuit, sed confudit, cũ ipse vnus & idem vtrumque officium gessit. Sed dic ꝙ ideo ipse vtrumq; officium gessit per se, vt notaret ꝙ ex eodẽ fonte processerunt. 21. dist. cleros. in fin. nam dicit lex, ꝙ summa nobis dona a Deo concessa sunt, scilicet sacerdotium, & imperium. in Authen. quomodo oportet episcopos, in prin. coll. 1.

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

[1] Concor. extra de his quæ fiũt à prælat. si. con-cap. c. vlti. ibi. videas.

[4] Concor. tex. in l. 1. C. de sum. tri. & in l. mercatores. C. de cõ. & merca. & in l. 1. cum glo. C. de eunuc.

Imperator vtrũ habeat iurisdictioné à Papa.

[5] Concor. tex. in authen. vt præpo. no. impe. in prin. coll. 6.

[6] In prin. fed pa rum facit.

Christus quædã vt Imperator, & quædam vt Rex gessit.

Christus officium sacerdotis & Imperatoris gessit.

Christus humilitate sua nos erexit.

Legibus an sit vtendum in causis spiritu alib.

a ¶ *Rursus.*] Primus per superbiam cecidit. vnde homines in infernum demergebantur. Christus autem nos humilitate sua sursum erexit: sed si haberent omnes omnia officia, superbirent, ita quod iterum demergerentur in infernum.
b ¶ *Pro aeterna.*] j. de paen. dist. 1. multiplex.
c ¶ *Temporalium.*] Arg. quod in causis spiritualibus (vt in matrimonio) nō sit vtendum legibus imperialibus. arg. 32. q. 2. inter haec. 11. q. 1. continua. arg. de conse. dist. 3. celebritatem. Sed in alijs licet eis vti, si non obuient canonibus 1, arg. dist. 10. si in adiutorium. arg. dist. 54. ex antiquis. Ber.
d ¶ *Tantummodo.*] Hoc aduerbium determinat tantum illud adiectiuū, temporalium, nō illud verbum, vterentur: & sic est falsum hic notatum ab Hug. argu. quod in causis spiritualibus, &c. Nam bene licet leges allegare in spiritualibus. 35. q. 5. ad sedem. 15. q. 3. §. cum autem. Lau. 2 Vel dic tantummodo, id est, maxime. sic eps 11. q. 3. si quis eps.
Atis.] Casus. Ostendit hic Nicolaus, quod Ignatius auctoritate Michaelis Imperatoris deponi nō potuit: & hoc probat duobus exemplis, scilicet Constantini & Theodosij Imperatorum.
e ¶ *Ostenditur.*] in alia parte c. quae hic nō est.
f ¶ *Appellatum.*] Legitur enim omnes clericos deos appellasse, vt 11. q. 1. sacerdotibus. 12. q. 1. futuram. Secundum hanc rationem nec ab epo possent iudicari clerici: sed hoc dixit vt ostenderet quanti sint habendi. si. extra de iudi. nouit.
g ¶ *Ephesina prima.*] quia secunda non est recepta in auctoritate.
h ¶ *Seu potius.*] optime corrigit se: quia quaestiones non debēt fieri super fide dubitando, arg. extra de haere. dubius. Dogma autem pro, est doctrina in fide: si ne, est angulus: vnde illud, sedebat domate domus. 25. q. 2. si quis.
In scripturis.] Casus. Ludouicus Imperator quando audiebat sacerdotem deliquisse, statim erat paratus credere & punire. Sed Nicolaus docet hoc non esse faciēdum, sed potius esse defendedū, & peccatum eorum celandum: quod probat duobus exemplis, scilicet Constantini, & exemplo filiorum Noe, scilicet Sem & Iaphet, qui verenda patris operuerunt.
i ¶ *In scripturis.*] 11. q. 1. c. sacerdotibus.
k ¶ *Et cooperirem.*] ff. de iniur. eum qui nocentem. §. Sed hoc de occulto quod non posset probari: quia talia non habēt vindictam: & sic solue contrarium illud 83. dist. cap. 3. illud autem in manifestis, in quibus etiam non deberet eum prodere, vt not. 2. q. 1. si peccauerit.
l ¶ *Cōtegatis.*] Et tamen corripiatis. 2. q. 1. si peccauerit. hoc de occultis intelligitur. nam de manifestis cogimur accusare, praemissa tamen admonitione. 2. q. 7. qua propter. Arg. contra 3. §. 5. q. 2. cap. vlti. & q. 5. c. 1.
Vis dubitet] Casus. Hermanus eps interrogauit, an pontifices regibus & principibus sint subijciendi. Et rndet quod non: & hoc probat duobus similibus, scilicet filij & discipuli: qui insani reputantur, si velint sibi patrem & magistrum subiugare.

Christus humilitate sua omnes erexit.
Legibus an sit vtendum in causis spiritualibus.
1 Adde quid si contrariant canonibus, no. Cy. in l. fin. C. de inter. ma. iter pu. & tuto. & in authen. cassa. C. de sacrosan. eccl.
2 Adde ad hoc Cy. & Pe. de Be. perti. in l. 1. C. quae sit longa cōsue. & in l. cum clericis. C. de epi. & cle.
Dubitandū nō est de fide.
Dogma & doma differunt.

propria volens medicinali humilitate sursum efferri, non humana superbia rursus[a] in infernū † demergi, vt & Christiani Imperatores pro aeterna[b] vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium[c] tantummodo[d] rerum imperialibus legibus vterentur; quatenus spiritalis actio carnalibus distaret incursibus; & ideo militans Deo minime se negotijs saecularibus implicaret; ac vicissim nō ille rebus diuinis praesidere videretur, qui esset negotijs saecularibus implicatus.

† al. inferna
2. Tim. 2.

α ¶ Ad verum.] *Post vltima verba capitis antecedentis sequitur continenter in eadē Nicolai epistola.* Fuerunt haec ante aduentum Christi, vt quidam typice reges simul & sacerdotes existerent. Quod sanctum Melchisedech fuisse sancta prodit historia; quodq; in membris suis diabolus imitatus: (vt pote, qui semper quae diuino cultui conueniunt, sibimet tyrannico spiritu vendicare contendit) vt pagani Imperatores ijdem & maximi Pontifices dicerentur. Sed cum ad verum ventum est, eumdem Regem atque Pontificem, vltra sibi, &c. *Nihil autem mutatum est & ob glossam, & quoniam est initium capitis. Nonnulla vero alia huc pertinentia notata sunt supra dist. 10. c. quoniam.*

Gen. 14.

Idem in eadem paucis interiectis.

¶ A saeculari potestate Pontifex prorsus nec solui, nec ligari valet. C. VII.

Ans. l. 1. c. 71.

SAtis euidenter ostenditur[e], à saeculari potestate nec ligari prorsus, nec solui posse Pontificem; quem constat a pio principe Constantino (quod longe superius memorauimus) Deum appellatum[f]: nec posse Deum ab hominibus iudicari manifestum est. Sed & Theodosius[β] minor sanctae synodo scribens Ephesinae[g] primae, dixit [Deputatus est igitur Candidianus magnificentissimus comes strenuorum domesticorum transire vsque ad sanctissimam synodum vestram, & in nullo quidem ijs, quae faciendae sunt de pijs dogmatibus quaestiones, seu potius[h] expositiones, communicare. Illicitum namque est eum, qui non sit ex ordine sanctissimorum episcoporū, ecclesiasticis intermisceri tractatibus †.] & *post pauca.* ¶ His itaque manifeste repertis apparet comministrum nostrum Ignatium per imperialem tantummodo sententiam nullo modo potuisse prorsus expelli. In cuius damnatione, quia praesulum quoque assensus est subsecutus, apparet id causa fuisse patratum adulationis, non legitimae sanctionis.

Rufinus in hist. lib. 1. c. 2.
† σχέμμασιν

β ¶ Theodosius minor.] *Verba haec sunt accepta ex epistola Theodosii, ac Valētiniani Imperatorū synodo Ephesina per Candidianum missa, quae est in extremo primae actionis ipsius synodi. In versione antiqua, quae seruatur in bibliotheca Vaticana, & quae Lutetiae edita est, eadem plane hoc loco habentur verba cum his, quae refert Nicolaus, & optime conueniunt cum graecis.*

Habētur aliqua in ead. epist. ad Michaelem

Idem Ludouico Imperatori.

¶ Facta Pontificum Imperator iudicare non debet. C. VIII.

Ans. ibidem

IN scripturis[i] narratur Constantinus Imperator dixisse. [Vere si proprijs oculis vidissem sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui monachico habitu circumamicti sunt, peccātem, chlamidem meam expoliarem †, & cooperirem[k] eum, ne ab aliquo videretur.] In quibus desideratissime fili necessario commonemini, vt quemadmodum fide, & religione, ac honoris parilitate ei adaequari videmini; ita quoque humilitate, atque deuotione aequiparari nihilominus anheletis: ita vt in nullo inferior eo, sed potior inueniamini post illius exempla, qui talē se exhibuit ante alia † prorsus exempla. Sed hoc quidem diximus causa vos reddere cupientes, vt si de Domini sacerdotibus, qui iure Patres dicuntur, aliquid contigerit vos audire, quod confusionem pijs mentibus ingerat, non infrunitum, sed pudoratos filios Noe imitantes paternam de reliquo verecundiā contegatis[l], vt affluenti, quemadmodum & illi benedictione repleri, moderante Domino mereamini.

†explicassem, & cooperuissem eū] Nicolaus in epi sto. ad Mich.
† al. talia
Gen. 9.

Item ex epistola Gregorij septimi ad Hermanum Metensem episcopum, lib. 8. epist. 21.

¶ Regum, & principum patres, & magistri sacerdotes esse censentur. C. IX.

Ans. l. 1. c. 84.
Iuo p. 5. c. 378.
Pann. l. 5. c. 108.

QVis dubitet sacerdotes Christi, regum, & principum, om-

a ¶ *Si filius.*] 21.dist.nolite.sic i Auth.de nup.§.si vero.coll.4.vbi dicit,q erubescit lex filios esse correctores patrum.si tamen pater caderet in furorem,filius daretur tutor,vt eû regeret.ff.de tuto.& cura.da.ab his.l.his qui.6.q.1.oues.& c.sacerdotes.

D *Vo sunt.*]Casus. Gelasius Papa & Anastasius Imperator con-

niumque fideliũ patres,& magistros censeri† . Nonne miserabilis insaniæ esse cognoscitur, si filius[a] patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiugare,& iniquis obligationibus illum suæ potestati subijcere ; à quo credit non solum in terra, sed etiam in cælis se ligari posse, & solui?

Item Gelasius Papa Anastasio Imperatori.

¶ Auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas,huius mundi gubernacula regunt. C. X.

DVo[a] sunt[b] quippe Imperator Auguste : quibus[c] principaliter hic mundus regitur : auctoritas[d] sacra pontificum, & regalis potestas. In quibus[e] tanto grauius pondus est sacerdotum ; quanto etiam pro ipsis regibus† hominum, in diuino sunt reddituri examine rationem[f] .]& post pauca.¶ [Nosti itaque inter hæc ex illorum te pendere[g] iudicio[h] ; non illos ad tuam redigi posse† voluntatem].

¶ Talibus igitur institutis, talibusq; fulti auctoritatibus plerique Pontificum,alij Reges,alij Imperatores excommunicauerunt.Nam si speciale aliquod de personis principum requiratur exemplũ; beatus Innocentius Papa Arcadium Imperatorem (quia consensit[i] , vt sanctus Ioannes Chrysostomus à sua sede pelleretur) excõmunicauit[k] β. Beatus etiã Ambrosius,licet sanctus,nõ tamen vniuersalis ecclesiæ episcopus pro culpa, quæ alijs sacerdotibus non adeo grauis videbatur[l], Theodosium magnum imperatorem excommunicans ab ecclesia exclusit:qui etiam in suis scriptis ostendit, quòd aurum non tam pretiosius sit plũbo,quàm regia potestate sit altior dignitas sacerdotalis,hoc modo circa principium sui Pastoralis scribens [Honor , fratres , & sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari . Si regum fulgori compares, & principum diademati; lõge erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares[m] : quippe cũ videas regum colla, & principũ submitti genibus sacerdotũ ; & osculata eorum dextera,orationibus eorum credant se communiri.]

α¶ Duo sunt.] *Caput hoc sumptum est ex eadem epistola Gregorij septimi,ex qua antecedens : & ab hoc initio vsque ad verb.* voluntatem,*sunt verba ipsius Gelasij ex epistola,qua habetur impressa,citat a à Gregorio septimo.*

β¶ Excõmunicauit.] *Si hic interponat ur caput,* Alius item .ʒ.15.q.6.*hac pars epistola integra habebitur.*

Item Ioannes Papa.

¶ Imperatores debent Pontificibus subesse,non præesse. C. XI.

SI Imperator catholicus est, (quod salua pace ipsius dixerimus), filius est[n] ,non præsul ecclesiæ:quod ad religionem competit, discere ei conuenit,nõ docere[o] :habet priuilegia suæ potestatis, quæ administrandis legibus publicis diuinitus[p] consecutus est;vt eius beneficijs non ingratus contra dispositionem cælestis ordinis nil vsurpet. Ad sacerdotes enim Deus voluit, quæ ecclesiæ disponenda sunt,pertinere, non ad sæculi potestates; quas[q] ,si fideles sunt,ecclesiæ suæ sacerdotibus voluit esse subiectas. Non sibi vindicet alienum ius[r] , & ministerium,quod alteri deputatũ est:ne contra eũ tendat abrũpi, à quo omnia cõstituta sũt;& cõtra illius beneficia[s] pugnare videatur,à quo pro

contendebant de præeminentia vnius ad alterum,& de præeminẽtia dignitatum.sed Gelasius ostendit hic,q auctoritas pontificalis longe maior est,q̃ culmen imperiale. Et hoc probat duabus rationibus.Prima ratio est:quia Papa de anima Imperatoris & aliorum redditurus est rationem.Secunda est ; quia colla regum & principum submittuntur genibus sacerdotum. Et hoc probatur duobus exemplis.s.Innocentij,& Ambrosij:qui Arcadium & Theodosium propter suos excessus excommunicauerunt. Prima ratio est ibi,*in quibus tanto grauius.* Secunda est in fine. Exempla sunt in medio.

b ¶ *Duo sunt.*] In Auth.quomodo oportet episco.in princ. coll. 1.§.dist.1.humanum.

Additio. Ibi soluitur.facit ad ista 2.q.8.§.itẽ cũ Dauid. Arc.

c ¶ *Quibus.*] vt ab eis.sunt autem alia duo quibus aut per quę regitur,vt §.dist. 1.humanum genus.

d ¶ *Auctoritas.*] neuter pendet ex reliquo.& ita est arg.pro Imperatore ; quia diuinitus consecutus est imperium.ʒ.ead.c. proxi.

e ¶ *In quibus.*] id est,per quos.nam dicit lex, quòd parum est ius in ciuitate esse,nisi sint per quos ius reddatur.ff.de orig. iu. l. 2.§. post originem.

f ¶ *Rationem.*] ʒ.18.q.2.cognouimus.

g ¶ *Te pendere.*] quo ad spiritualia. ʒ. de pæ.dist.1.multiplex.

h ¶ *Iudicio*] Zacharias quoque Papa Regem Francorum deposuit,& in locũ eius Pipinum substituit , vt ʒ. 15.q.6.alius.

i ¶ *Consensit.*] arg.consentientem maiori pœna adstringi quàm faciẽtẽ.arg. 24.q.3.qui aliorum.arg.§.86.dist. tanta nequitia.

k ¶ *Excommunicauit.*] not. principẽ posse excommunicari etiam à quouis episcopo.§.dist. 63. Valentinianus.arg. ʒ.11.q. 3. si autẽ vobis. videtur tamen , q hoc fecerit ex delegatione synodi: quod innuitur ex illo:pro culpa , quæ ab aliis sacerdotibus, &c.Sed primum est verum.

l ¶ *Videbatur.*] sed male: quia licet pro minimis causis non sit quis excommunicandus , vt 11.q.3. episcopi. tamen quælibet contumacia digna est excommunicatione,immo tãto maior videtur contumacia , quanto ex re minori consurgit, 2. q. 7. non potest.

m ¶ *Fulgorem.*] & quã ta est differentia inter solem & lunam , tanta est differentia inter imperium & sacerdotium extra de maio.& obedsolitæ.

SI Imperator.]Casus. Imperator volebat iudicare de causis clericorum & sacerdotum: sed Papa probat , quòd hoc facere non debet : quia ipse filius est ecclesiæ,& non præsul:& quia Deus voluit sęculi principes,si fideles sunt , esse ecclesiæ subiectos. Si vero contra hanc Dei dispositionẽ facere voluerit Imperator tamquã ingratus perdat potestatem, quam ab ipso est consecutus.

n ¶ *Filius est.*] ʒ. 23. quæst.vlt.conuenior.qui tamen prælati ecclesiarum dicantur : di- xi.11.q.3.præcipue .

o ¶ *Non docere.*] ʒ.16.q.1.adiicimus.

p ¶ *Diuinitus.*] non ergo à Papa.nam imperium à solo Deo est , vt 23.q.4. quæsitum. nã à cælesti maiestate habet gladii potestatem.C.de vet.iu.enu.l.1.in prin.qđ concedo de vero Imperatore. Sed quis est verus Imperator? Dicunt quidam q Constantinopolitanus:sed iste alius procurator est siue defensor Romanæ ecclesiæ.arg.de conse.dist.5.in die.§.hinc.& huic Rom. eccl. concedit gladii potestatem,& coronam.Sed contra extra de elect. venerabilem.Dicitur ibi quod Ro.ecc. transtulit imperium in occidentem à Græcis,& ita iste Romanus est verus Imperator .

Additio. Ad hoc extra de iud.significauerunt. in prin. Arch.

q ¶ *Quas.*] ergo debet dici,bona potestas est ista.

r ¶ *Ius.*] §.dist. 10.imperium.& c.certum est.11.q.1. si tributum.

s ¶ *Beneficia.*] argu.clericum stantem contra ecclesiã vnde habet beneficium , debere illo priuari : nisi forte pro talibus personis

Marginalia (left): In eadem epist. Gregorij vij. Capi.l.5.c.167. Conc. Paris.l.1.c.3. Poly.l.1.tit. 27. Ans.l.1.c.73. Pann.l.5.c.109. † al. regiminibus † al. velle — Amb. de dign. Sacerd.c.2. — Poly.l.1.tit. 19. Ans.l.4.c.12. ex Ioanne viij.

Marginalia (right): Regem Francorum Papa deponere potest. — Princeps & ab episcopo excommunicari pot. — Excommunicandus quis non est pro minimis causis. — Contumacia tãto maior est, quanto ex re minori consurgit. Imperiũ minus est sacerdotio. — Imperator verus quis est. — Papa transtulit imperium. — ſ Cõcor. ex. in l. qui cum maior.§.pen.& fin. cum ibi no.ff.de bo.lib.

priam consecutus est potestatem. Non à legibus publicis, non à potestatibus sæculi, sed à pontificibus, & sacerdotibus omnipotens Deus Christianæ religionis clericos, & sacerdotes voluit ordinari, & discuti [a], recipique de errore remeātes. Imperatores Christiani subdere debent executiones suas ecclesiasticis præsulibus [b], non præferre.

Item Gelasius ad episcopos Orientales.

¶ De eodem. C. XII.

In originali hęc pendēt ex superioribus. Poly, ibidem Ans. l. 6. c. 157.

NVmquam de pontificibus, nisi ecclesiam iudicasse: nō esse humanarum legum de talibus ferre sententiam, absque ecclesiæ principaliter constitutis pontificibus; obsequi solere principes Christianos decretis ecclesiæ, non suam præponere potestatē; episcopis caput subdere principem solitum, non de eorum capitibus iudicare.

¶ [De eodem.] C. XIII. PALEA

Ans. t. 4. c. 32. Deusdedit l. 4. c. 1.

i COnstantinus Imperator coronam, & omnem regiam dignitatē in vrbe Romana, & in Italia, & in partibus occidētalibus Apostolico concessit. Nam in gestis beati Siluestri (quæ beatus Papa Gelasius in concilio lxx. episcoporum à catholicis legi cōmemorat, & pro antiquo vsu multas hoc imitari dicit ecclesias) ita legitur.

¶ *Apud Anselmum libro quarto pro rubrica capitis 32. hac habentur.* Quòd Constantinus Imperator Papæ cōcessit coronam, & omnem regiam dignitatem in vrbe Romana, & Italia, & in partibus occidentalibus. *In principio vero eiusdem capitis 32. hac leguntur,* In gestis beati Siluestri, &c. *vsq; ad finem huius, & seq. palea, quemadmodum etiam in collectione Deusdedit.*

¶ [De eodem.] C. XIIII. PALEA.

In edicto Constantini, qđ est post conc. Neocæsariense. Ans. l. 4. c. 32. Deusdedit. ibi.

ij COnstantinus [α] Imperator quarta die sui baptismi priuilegium Romanæ ecclesiæ pontifici contulit, vt in toto orbe Romano sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut iudices Regem. In eo priuilegio ita inter cetera legitur. [Vtile [β] iudicauimus vnà cum omnibus Satrapis nostris, & vniuerso senatu, optimatibusq; meis, etiam & cuncto populo Romanæ gloriæ imperio subiacenti, vt sicut beatus Petrus in terris Vicarius filij Dei esse videtur constitutus; ita & Pontifices, qui ipsius principis Apostolorum gerunt vices, principatus potestatē, amplius, quàm terrena imperialis nostræ serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis, nostroque imperio obtineant, eligentes nobis ipsum principem Apostolorum, vel † eius vicarios firmos apud Deum esse patronos. Et sicut nostram terrenā imperialem potētiam, sic eius sacrosanctam Romanā ecclesiā decreuimus veneranter honorari, & amplius, quàm nostrum imperium, & terrenum thronum, sedē sacratissimam beati Petri gloriose exaltari: tribuentes ei potestatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem, & honorificentiā imperialem. Atq; decernentes sancimus, vt principatum teneat tam super quattuor præcipuas sedes Alexandrinam, Antiochenam †, Hierosolymitanā, Constātinopolitanam, quàm etiā super omnes in vniuerso orbe terrarum ecclesias Dei: & Pontifex, qui pro tēpore ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ extiterit, celsior, & princeps cunctis sacerdotibus totius mundi existat; & eius iudicio, quæque ad cultū Dei, vel fidei Christianorū stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. *& infra.* ¶ Ecclesijs beatorum apostolorum Petri & Pauli pro continuatione † luminariorū, possesionū prædia contulimus, & rebus diuersis eas ditauimus, & per nostrā imperialem iussionem sacram tam in oriente, quàm in occidente, vel etiā septētrionali, & meridiana plaga, videlicet in Iudæa, Gręcia, Asia, Thracia, Africa, & Italia, vel diuersis insulis nostra largitate ei † cōcessimus; ea prorsus ratione, vt per manus beatissimi patris nostri Siluestri summi Pōtificis, successorumq; eius omnia disponātur. *& infra.*

¶ Beato Siluestro patri nostro, sūmo Pōtifici, & vniuersalis vrbis Romæ Papæ, & omnibus eius successoribus pontificibus, qui vsq; in finē mundi in sede beati Petri erunt sessuri, de præsenti contradimus palatium imperij nostri Lateranense, deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulq; phrygiū †, necnō & superhumerale, videlicet lorum, quod imperiale circūdare assolet collū; verū etiā & chlamidem purpureā, atque tunicā coccineā, & omnia imperialia indumēta; sed & dignitatē imperialium præsidentiū [γ] equitū, cōferentes etiā & imperialia sceptra, simulque cuncta signa, atque banda, & diuersa ornamenta imperialia, & omnē processionē imperialis culminis, & gloriā potestatis nostræ. Viris autē reuerendissimis clericis in diuersis ordinibus eidē sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ seruientibus illud culmen, singularitate, potentia, & præcellētia habere sancimus; cuius amplissimus noster senatus videtur gloria adornari, id est patritios [δ], atq; cōsules effici, necnon & ceteris dignitatibus imperialibus eos Promulgamus decorari. Et sicut imperialis militia ornatur; ita & clerum sanctæ Romanæ

nae

† *al. & eius successores.*

† *Antioc. Alex.*] orig. impressū.

† *al. cōcinnatione*

† *al. eis libertatem concessimus.*

Iuo p. 5. c. 49. Pao. l. 4. c. 1.

† *al. phrygium, id est mitram*

Suidas in hoc verbo βάνδα

---

pro quibus licitum sit ei contra quēlibet agere: quas habes ff. de postu. l. hi qui. & 3. q. 7. §. tria. in fi. scilicet in propria causa vel parētum suorum, vel pupillorū suorum. Simile est inter vasallum & Dominū, vt 7. 22. q. vlt. de forma. Simile de aduocatis. C. de aduoc. diuer. iudi. l. 2. C. de reuo. do. l. 1. & 7. q. 1. quia frater. & dixi de hoc 3. q. 1. nulli. Hoc tamen exaudio de ecclesia ad quam intitulatus est, pro qua stare potest contra quamlibet ecclesiam, etiam in qua habet beneficium; quia saluū fuit ius primæ: immo si aliqđ munus ei iniungitur ab ecclesia, nullā excusationem potest prætendere. C. de excu. tut. libertos. 23. quæst. 1. in summa.

a ¶ *Et discuti.*] ergo ante q̃ esset aliqua constitutio, etiam clerici non erant de iurisdictione sæculari, vnde omnes constitutiones, q̃ emanauerunt, quòd clerici non sunt iudicandi nisi ab episcopis, non sunt nisi iuris declaratio. Ioan.

Clericī numquā fuerunt de iurisdictione sæculari.

b ¶ *Præsulibus.*] hic bene dicit. nam dicit lex, quòd si iudex sæcularis iudicauerit clericum esse damnandum, primo debet exui priuilegio clericali, vt 11. q. 1. si qs. in Auth. ut cler. apud proprios. §. illud plane. coll. 6. licet illud hodie nō teneatur. si. extra de iud. at si clerici, &c.

N*Vmquam.*] CASVS. Decreuit Io. Papa vt de pōtificibus, & aliis clericis tantum ecclesia iudicaret, & non Imperatores; qui subesse debent, & non præferri.

C*Onstantinus Imperator.*] CASVS. Palea ista non legitur in scholis, in qua continetur priuilegium qđ Constantinus concessit Romanæ ecclesiæ, scilicet vt primatum inter omnes ecclesias obtineret, & in quo possessiones & insignia dignitatis ei concessit. & hoc fecit eo tempore quo Cōstātinus ad partes Orientales se transtulit, cum in eodem loco duo Pontifices non bene morarentur. Et statuit, vt nullus contra hoc priuilegium veniret, & pœnam minatur contra facientibus.

næ ecclesiæ ornari decernimus. Et quemadmodũ imperialis potentia officijs diuersis, cubiculariorum nempe,& ostiariorum,atque omnium excubitorum ornatur, ita & sanctam Romanam ecclesiã decorari volumus. Et vt amplissime pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc,clericorum eiusdē sanctæ Romanę ecclesiæ,manipulis & linteaminibus, id est cādidissimo colore decorari equos,ita & equitare. Et sicut noster senatus calceamentis vtitur cum [γ] vdonibus,id est candido linteamine illustratis; sic vtantur & clerici, vt sicut cęlestia, ita & terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiã tribuimus ipsi sanctissimo patri nostro Siluestro, & successoribus eius ex nostro indicto, vt quem [δ] placatus proprio consilio clericare voluerit,& in religiosorum numero clericorum cōnumerare; nullus ex omnibus præsumat superbe agere. Decreuimus itaque & hoc,vt ipse, & successores eius diademate, videlicet corona, quam ex capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo, & gemmis prætiosis vti debeant, & in capite ad laudem Dei pro honore beati Petri gestare. Ipse vero beatissimus Papa, quia super coronam clericatus, quam gerit ad gloriam beati Petri, omnino ipsa ex auro non est passus vti corona; nos phrygium candido † nitore splēdidum resurrectionem Dominicam designans, eius sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frænum equi ipsius pro reuerentia beati Petri, stratoris officium illi exhibuimus, statuentes eodem phrygio omnes eius successores singulariter vti in processionibus ad imitationem imperij nostri. Vnde vt pontificalis apex non vilescat, sed magis, quàm terreni imperij dignitas,gloria †,& potentia decoretur, ecce tã palatium nostrum, vt prædictum est, quàm Romanam vrbem, & omnes Italiæ, seu occidentalium regionum prouincias, loca, & ciuitates, præfato beatissimo Pontifici nostro Siluestro vniuersali Papę contradimus, atque relinquimus: & ab eo,& a successoribus eius per hanc diualem nostram, & pragmaticum constitutum decernimus disponenda,atque iuri sanctæ Romanæ ecclesiæ concedimus permansura. Vnde congruum perspeximus nostrum imperium,& regni potestatem in orientalibus trāsferri regionibus, & in Bizantiæ prouinciæ optimo loco, nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrũ illic constitui imperium: quoniam vbi principatus sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab Imperatore cælesti constitutum est, iustum non est, vt illic Imperator terrenus habeat potestatem. Hæc vero [ε] omnia, quæ per hanc nostram imperialem sacram, & per alia diualia decreta statuimus, atque confirmauimus, vsque in finem mundi illibata, & inconcussa permanere decernimus. Vnde coram Deo viuo,qui nos regnare præcepit,& coram terribili eius iudicio obtestamur per hoc nostrum imperiale constitutum omnes nostros successores Imperatores, vel cunctos Optimates, Satrapas etiam, amplissimum senatum, & vniuersum populum in toto orbe terrarum nunc & in posterum, cunctis retro temporibus imperio nostro subiacentem, nulli eorum quoquomodo licere hæc aut infringere, aut in quoquam conuellere. Si quis autem, quod non credimus,in hoc temerator, aut contemptor extiterit, æternis condemnationibus subiaceat innodatus, & sanctos Dei, principes Apostolorum Petrum & Paulum sibi in præsenti, & in futura vita sentiat contrarios; atque in inferno inferiori concrematus, cum diabolo,& omnibus deficiat impijs. Huius vero imperialis decreti nostri paginam proprijs manibus roborantes,super venerandum corpus beati Petri principis Apostolorum posuimus. Datum Romę iij. kal. Aprilis,Domino nostro Flauio Constantino Augusto quater, & Gallicano v.c.Coss.

† candidi splendoris
† gloria

Hæc palea in multis habetur exemplaribus, in quibus aliæ paleę esse non solent.

α Constantinus.] *Verba hæc vsq; ad vers.* In eo priuilegio,*non solum habentur apud Anselmum,& Deusdedit,sed etiam in gestis beati Siluestri in his, quæ a Constantino per octo dies post baptismum acta referuntur.*

β Vtile.] *Hinc vsq; ad finē sumpta sunt ex gestis, seu actis sancti Siluestri,in quibus multa præcedunt,ac multa deinceps plenius narrantur. Sed hic ea tantum videntur relata,quæ in collectionibus Anselmi,& Deusdedit habentur. Titulus proprius huius partis in gestis ipsis est huiusmodi.* Priuilegiũ sanctæ Romanæ ecclesiæ,quod constituit D. Cōstantinus Augustus sancto Siluestro episcopo vrbis Romæ,& omnibus successoribus eius vsq; in perpetuum, & obtulit sup corpus beati Petri Apostoli. *De quo item priuilegio Leo nonus in epistola prima,seu libello aduersus inauditas præsumptiones Michaelis Constātinopolitani,& Leonis Acridani episcoporum,c. 13. sic loquitur:* Pauca ex priuilegio eiusdem Constantini manu cum cruce aurea super cęlestis clauigeri venerabile corpus posito ad medium proferemus. *De ijsdem gestis siue actis Gelasius in cōcilio LXX. episcoporum(& refertur 5. dist. 15. in c. sancta Romana) sic loquitur,vt ea videatur approbare. Et in martyrologio Romano,& Vsuardi in festo S. Siluestri legitur,*cuius actus clari habentur. *Inueniuntur vero etiam hodie peruetustis litteris descripta in bibliotheca Vaticana,& Abbatia Nonantulæ:quorũ interpres in procœmio hæc ait:* Historiographus noster Eusebius Cæsareæ Palestinæ vrbis eps cum historiam ecclesiasticam scriberet, prætermisit ea quæ ĩ alijs opusculis sunt,vel quę se meminit retulisse. Nã viginti libros omniũ pene prouinciarũ, passiones martyrum,epōrum,& confessorum,& sacrarũ virginum,ac mulierũ cōtinere fecit. Deinde secutus, & ab Apostolo Petro,omnium epōrum nomina,& gesta conscripsit,& earum vrbium, quæ arcē pontificatus per Apostolicas sedes tenere noscunt,vt vrbs Roma,Antiochia,Hierosolyma,Ephesius,& Alexandria. Harum vrbiũ epōrum omnium præteritorũ nomina vsq; ad tempus suum, & gesta græco sermone conscripsit. Ex quo numero vnum episcopum vrbis Romæ sanctum Siluestrum me de græco in latinũ transferre præcepisti domine sancte,ac beate pater. *Quibus verbis, quicumque sit auctor istius procœmij,eadem gesta ab Eusebio græce scripta fuisse clare profitetur. Quæ etiam in vetustissimis Pontificalibus,& codicibus,in quibus sanctorum vitæ sunt descripta,in vita beati Siluestri referuntur. Partem horum actorum(quod ad baptismum Constantini,& imagines sanctorũ Petri, & Pauli spectat) refert Hadrianus Papa in epistola Cōstantino Imperatori,& matri Irenæ scripta,quæ in secunda actione septimę vniuersalis synodi habetur. Ipsum autem priuilegium fere integrum refert Leo nonus loco superius indicato,& Theodorus Balsamon in Photij nomocanonem,tit. 9. c. 1. quamquam alijs in rebus (quod Græci plerumque solent) Romanæ ecclesiæ non satis æquus. Hanc eādem donationem ante Gratianum recitarant Anselmus,Deusdedit,Iuo locis notatis:Quo ea pertinent,quæ Petrus Damianus in disceptatione synodali inter regium aduocatum,& Romanæ ecclesiæ defensorem scripsit.* Lege, inquit,Constantini Imperatoris edictum, vbi sedis Apostolicæ cōstituit super omnes in orbe terrarum ecclesias principatum. Nam postquàm supra corpus beati Petri basilicam fundator erexit;postquam patriarchium Lateranense in beati Saluatoris honore construxit;mox per imperialis rescripti seriem Romanæ ecclesiæ constituit dignitatem,vbi nimirum beato Siluestro, suisque successoribus obtulit,vt regali more,& aurea corona plecterētur in capite, & ceteras regij cultus infulas vsurparent. Verum beatus Siluester ornamenta,quæ sacerdotali congruere iudicabat officio,in proprios vsus assumpsit:coronam vero,vel cetera quæ magis ambitiosa, quàm mystica videbantur,omisit. Cui etiam Constantinus Lateranense palatium,quod eatenus aula regalis extiterat,perpetuo iure concessit;regnum Italiæ iudicandum tradidit. Nam & ipsius Regis hæc verba sunt. Vnde congruum,inquit,prospeximus nostrum imperium, & regni potestatem orientalibus transferri, ac mutari regionibus, & in Bizantina prouincia in optimo loco nomini nostro ciuitatem ædificari,& nostrum illic constitui imperium:quoniam,vbi principatus sacerdotum,& Christianæ religionis caput ab Imperatore cęlesti constitutum est;iustum non est,vt illic Imperator terrenus habeat potestatē. *De hac eadē re scribit Ado Viennensis in commentario ætatis sextæ, & Gotfredus Viterbiensis in chronicis par. 6. c. 2.*

γ Præsidentium equitum.] *Græce est apud Balsamonem,* καὶ ἀξιώματα τῶν βασιλικῶν ἀλόγων, *idest,* & dignitates imperialium equorum.

Sicut quãuis.] Casvs. Hoc cap. habet duas partes. In prima dr̃, ꝙ ſicut aliqua parua ciuitas non minuit prærogatiuam regni, etiam ſi ſit ibi ſedes regalis; ſic Imperator prærogatiuam eccleſiæ minuere non poteſt. In ſecunda dr̃, ꝙ pontifex quantumcumque ſit malus: dummodo non ſit hæreticus, ab Imperatore puniri non poteſt. Secũda pars incipit ibi, *Semper eſt.*

a ¶ *Sicut.*] ſenſus eſt: ſicut parua ciuitas non poteſt regnũ impugnare: ita nec imperium ſacerdotium. Vel ſic, licet eps ſit in parua ciuitate, Rex tñ non poteſt iudicare de clericis eiˢ: ſecundum hoc dic, diſpenſationis religioſæ, id eſt, epiſcopi conſtituti in parua ciuitate.

Imperium non poteſt ſacerdotiũ impugnare.

b ¶ *Humanitus.*] id eſt, cõſuetudine humana, id eſt, fragilitate humanæ naturæ. H.

c ¶ *Non tamen contra religionem.*] Nam in eo caſu poſſet à quocumque redargui. 40. diſt. ſi Papa. vel etiam ſi ſchiſma faceret. 23. q. 5. de Liguribus. Et plures caſus in quibus laici habent iuriſdictionem ſuper clericos, dixi 23. q. 5. principes.

Laici ſuper clericos quandoq; iuriſdictionem habent.

d ¶ *Nullatenus.*] 63. di. Valentinianus.

Boni principis.] Casvs. Hic dicitur, ꝙ officiũ principis eſt, eccleſias deſtructas reſtaurare, nouas ædificare: & clericos potiˢ defendere quàm deſtruere, vel aliquo modo ſubiugare.

e ¶ *Contritas.*] 25. q. 1. diuinis, &c.

f ¶ *Reſtaurare.*] 27. q. 4. diffiniuit. 16. q. 1. ſtatuimus.

Hoc capitulo patenter.] Hæc diſtĩctio diuiditur ĩ duas partes. Secũda ibi, *Sine ſignatis.* Io. de. Fan.

Casvs. Hic intulatur 97. diſt. ĩn qua concludit Gratianus ex illo capitulo, bene qdẽ, ꝙ nulli laico de rebus eccleſiaſticis iudicare licet ſine auctoritate eccleſiæ.. & ſi aliter factũ fuerit, irritum erit, niſi eccleſia ſubſcribat, vel auctoritatem præſtet. Et ideo vr̃ ꝙ conſtitutio, quam fecit Honorius Imperator ĩ. 79. diſt. ſi duo. non valuit, cum fuerit à laico facta. poſtea ſoluit dicẽs, ꝙ ſi laicus inuitetur ab eccleſia, vt de rebus eccleſiaſticis faciat conſtitutionem, ſicut fuit Honorius à Bonifacio inuitatus, valebit conſtitutio.

g ¶ *Hoc capitulo.*] Reſpicit in hac diſt. 97. illud cap. bene quidẽ. 96. diſt. & aſsignat ĩ hoc §. quamdã ꝯrietatẽ, & dat poſtea ſolutionem.

h ¶ *Honorij.*] ſ. diſt. 79 ſi duo.

i ¶ *Ne hæretici.*] ſ. diſt. 8. quo iure. & 23. q. 7. cap. 1. & 2. & 27. q. 3. cap. nimium.

k ¶ *Inuitati.*] ſ. diſt. 63. Hadrianus. & cap. in ſynodo.

Eccleſiæ.] Casvs. Hæc eſt epiſtola Papæ Bonifacij, in qua ſupplicat Honorio Imperatori. In prima parte oſtendit Bonifacius, ꝙ ipſe eſt ſolicitus de eccleſiaſtico ſtatu, ne ſi negligens inueniatur, ſit redarguendus. In ſecunda rogat Honorium de pace & quiete eccleſiæ ſeruanda, ei multipliciter applaudendo. In tertia rogat eũ, vt ſuos legatos honorifice recipiat. Secũda ibi, *Ipſa enim eccleſia.* Tertia incipit ibi, *Habet refugium.*

l ¶ *Eccleſia.*] ĩ. cap. proxi. victor. ꝓ. Sed vt ibi dicitur: iam erat in cõualeſcentia: adhuc tamen erat debilis, vt hic.

ᵈ ¶ Id eſt patritios.] *Locus hic græce ſic habet,* καὶ ἔχειν ἐκείνην τὴν ὑψηλότητα, καὶ μεγαλοσύνην, ᾗ κεκόσμηται ἡ μεγάλη σύγκλητος ἡμῶν, ἤτοι οἱ πατρίκιοι, καὶ οἱ κόνσουλοι, ἤτοι οἱ ὕπατοι, καὶ λοιπὰ ἀξιώματα, *ideſt,* & illam habere celſitatem, atque amplitudinẽ, qua ornatus eſt magnus noſter ſenatus, ſiue patritij & conſules, ſiue hypati & reliquæ dignitates.

ᵉ ¶ Cũ vdonibus.] *Græce totus hic locus habet paulo aliter,* καὶ ὡς ἡ ἡμετέρα σύγκλητος φορεῖ ὑποδήματα ἤτοι σανδάλια λευκὰ διὰ ὀθονίων, οὕτως, καὶ τὰ οὐράνια ὡς καὶ τὰ ἐπίγεια πρὸς αἴνεσιν τοῦ θεοῦ: *ideſt,* Et quemadmodum ſenatus noſter fert calceos, ſeu ſandalia cum linteis albis; ita etiam cœleſtia, ſicut terreſtria ad Dei laudem.

ᶻ ¶ Quem placatus.] ἵνα ἐάν τις τῆς συγκλήτου βουληθῇ μετὰ ἰδίου θελήματος, καὶ εὐαρέσου γενέσθαι κληρικός, καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἁγίων κληρικῶν συναριθμεῖσθαι, μήτις τολμᾷ ἀπὸ πάντων ἐμποδίζειν τούτῳ. *ideſt,* vt ſi quis ex ſenatu ſpõte ſua, quodque ita ipſi libeat, voluerit fieri clericus, & in ſanctorum clericorum numerum adſcribi, ne quis ex omnibus hoc audeat impedire.

ᶿ ¶ Hæc vero omnia.] *hic quoque eſt magna verborum varietas, ſed eadem fere ſententia.*

Item Gelaſius ad epiſcopos Dardaniæ.

¶ Imperialis auctoritas religioſæ diſpenſationis menſuram non mutat. C. XV.

Sicut[a] quamuis parua ciuitas prærogatiuam præſentis regni non minuit, ſic imperialis præſentia menſuram diſpenſationis religioſæ non mutat. *& infra.* ¶ Semper[b] eſt effectum in ſacerdotali concilio de ſacerdotibus iudicia prouenire. Nam qualeſcumque Põtifices ſint, & ſi errore humanitus[b] accidente, nõ tamẽ[c] contra religionẽ vllatenus excedẽtes, nullatenus[d] videãtur à ſeculari poteſtate poſſe percelli.

ᵇ ¶ Semper.] *Mutatus eſt à collectore orationis ductus, ne quæ antecedunt, recitanda eſſent.*

Item Marcellus Papa Maxentio[i].

ⁱ ¶ Maxentio.] *In impreſſis addebatur,* epiſcopo, *quæ vox abeſt ab omnibus manuſcriptis.*

¶ Eccleſias reſtaurare contritas, non Pontifices perſequi boni principis eſt. C. XVI.

Anſ. l. 6. c. 192.

Boni principis eſt, ac religioſi †, eccleſias contritas[e] atque conſciſſas reſtaurare[f], nouas ædificare, & Dei ſacerdotes honorare, atque tueri. Vnde ſanctos Apoſtolos, eorumque ſucceſſores ſub diuina conteſtatione conſtituiſſe legimus, non debere fieri perſecutiones, nec inferri fluctuationes, nec inuidere laborantibus in agro Dominico; neque expellere æterni regis diſpenſatores.

† al. regis

DISTINCTIO XCVII.

ᵍ ps

Hoc capitulo[g] patenter oſtẽditur, quòd nec Imperatori, nec cuilibet laico licet decernere, vel de electione Pontificis †, vel de rebus eccleſiaſticis. Quæcumque autem ab eis conſtituta fuerint, pro infectis habenda ſunt: niſi ſubſcriptione Romani Pontificis fuerint roborata. Vnde illud Honorij[h] Auguſti, vt ſupra dictum eſt, vanum eſſe videtur, quod contra auctoritatem ſacrorum canonum de electione ſummi Pontificis decernere tentauerit. Sed ſicut ex eodem capitulo habetur, eccleſiæ precibus Imperator in præſumptores valet decernere: ſicut pro defenſione fidei quondam decreuiſſe leguntur; ne hæretici[i] aliquid, nomine eccleſiæ, poſſiderent. Ab ea autem non inuitati[k] de rebus eccleſiaſticis aliquid diſponendi non habent facultatem. Honorius vero Auguſtus non ſua auctoritate, ſed beato Bonifacio ſupplicante, eccleſiaſticæ quieti conſulere, & concertantium ambitionem punire curauit.

† al. Pontificum

Diſt. 79. ſi duo

Vnde idem Bonifacius Epiſcopus ſupplicationis epiſtolam Honorio Auguſto deſtinauit, dicens.

¶ Epiſtola Bonifacij ad Honorium Auguſtum. C. I.

epiſtola 1. ad Honorium.

Eccleſiæ[l] meæ, cui Deus noſter meum ſacerdotium, vobis res hu-

a ¶ Conuen-

a ¶ *Conuentus.*]idest, conuenticulas. C. de epi. & cle. cõuenticulã.
b ¶ *Agitantur.*]q.d. licet adhuc simus ĩualidi, tñ cura ecclesiæ nos cõpellit vt inuigilemus ecclesiasticis negotijs, & ꝓ eis ĩtercedam⁹ apud vos: quia multi clerici turbãt ecclesiã Dei. Archidiaconus.
c ¶ *Facere.*] scilicet videmini:
d ¶ *Tacentem.*] extra de testa. quia ingredientibus. & 63. dist. c. 1.
e ¶ *Sub illis.*] vt 11. q. 1. sacerdotibus.
f ¶ *Formidentur.*] à Christianis.
g ¶ *Virginem.*]vt 27. q. 1. nuptiarum. in fi.
h ¶ *Procellarum.*] idest, hæreticorum.
i ¶ *Faciem.*] Ecclesiæ.
k ¶ *Præterita.*]scilicet beneficia. sic intelligit de conse. dist. 2. panis. ꝙ scilicet ꝓ omni munere debemus Deo gratias referre, p̃senti, scilicet & præterito, non futuro: quia nec Deus futurũ peccatũ indulget. ĩ. de pœni. dist. 3. sane cauendũ. nec pactũ valet, si fiat ꝙ non agã de futura iniuria. ff. de pactis, si vnus. §. pacta.
l ¶ *Repetit.*] idest, recolit, & ad memoriam reducit.
m ¶ *Tibi.*] ne sis ĩgrat⁹.
n ¶ *Euulsa.*] per effectum: idest, euellens.
o ¶ *Prosequẽtibus.*] legationẽ nostrã. Arg. ad q̃stionẽ magistri P. ꝙ archiep̃s Bracaren. potuit eum spoliare.
p ¶ *Postulatis.*] datiui casus.

Peccatum futurum Deus non indulget.

*Ta*manas regentibus, deputauit, nos cura cõstringit; ne causis eius, quamuis adhuc corporis incommoditate detinear, propter conuentus [a], qui à sacerdotibus vniuersis, & clericis, & Christianæ plebis perturbationibus agitantur [b], apud aures Christianissimi principis desim. Si enim secus, quàm oporteat, eueniat; non vos id facere [c], qui cuncta æqua moderatione componitis, sed nos per nostram tacentem † [d] desidiam videbimur, quod ciuitatis quietem, & ecclesiæ pacem peruertere valeat, admisisse. Cum enim humanis rebus diuinæ cultor religionis domino fauente prouideas †; nostra culpa erit, si non id sub vestra gloria (quam certum est diuinis semper rebus animo promptiore fauisse) firmo, & stabili iure custodiatur, quod per tot annorum seriem, & sub illis [e] etiam principibus obtinuit, quos nulla nostræ religionis cura constrinxit; idest, vt [α] licita seruentur, & sub vestræ imperio clementiæ minime, quæ sunt illicita, formidentur [f]. ¶ Ipsa enim ecclesia deuotionem tuam Christianissime Imperator, meo † quidem sermone, sed suo venerabili appellat affectu †, quã Christus Deus noster, vestri fidus rector, & gubernator imperij, vni desponsatam sibi, & intactam virginem [g] seruat; ne in eam aliquos patiamini insidiantium procellarum [h] fluctus illidi, & quietam faciem [i] tempestatis insolitæ tumore turbari, gloriosissime, & tranquillissime Imperator Auguste †. Ipsa ergo (quæ vni desponsata, nostra † tamen mater est) Ecclesia, hac pietatem vestram legatione, quam suis sacerdotibus commisit, appellat, præterita [k], præsentiaque repetit [l]. Vobis, inquit, religiose imperantibus [β] creuit meus, qui modo tuus est, populus, tam fidus Deo, quàm tibi [m], qui es princeps Christianus. Ecce enim inter ipsa mysteria, inter preces suas, quas pro vestri felicitate depẽdit imperij, teste (apud quẽ, & de cuius sede agitur) sancto Petro, solicitis pro religionis obseruãtia vocibus clamat; cum solicita petitione miscetur oratio, ne [♃] humanas res solito tentatore occulte solicitãte semel euulsa [n] discordia distrahat. Angeretur pluribus, Princeps christianissime, mater Ecclesia; nisi apud te suarum esset cura † causarum †, & nisi in oppressionibus idolorum, in hæreticorum correctionibus, fide tua, diuino cultu pariter cum imperio semper florente, vicisset. ¶ Habet refugiũ, pium tuæ mansuetudinis animum cum suæ religionis veneratione cõiunctum: cum quidquid huic proficiat, vos agatis, & conferatis fratribus, & consacerdotibus meis, probatissimis viris, à me, & ab omnibus (qui Ecclesiam faciunt †) legatis: quibus (precamur) sacræ causam religionis ꝓsequẽtibus [o], in vrbe vestrę mãsuetudinis hoc animo, quo postulatis [p] annuitis, in perpetuũ statui vniuersalis ecclesiæ consulatis.

† al. tacentes
† al. præsideas
† al. non meo
† al. affatu.
† al. semper Auguste
† al. vestra
† securã] orig.
† faciunt istiusmodi] orig.

α ¶ Idest, vt licita] *In epistola ipsa legitur*, idest, vt fidens vtar licitis.
β ¶ Imperantibus.] *Additis aliquot ex epistola vocibus emendatus est hic locus*, creuit meus, qui modo tuus est, populus.
♃ ¶ Ne humanas.] *In plerisq; vetustis legitur*, ne hos in varias res solito, &c. *In originali vero*, ne hos [*aliàs* vos] ĩ varias res semel euulsa distrahat à cultu solito, tẽtatore solicitãte, discordia.

¶ Rescriptum Honorij ad Bonifacium Papam. C. I I.

Victor [q] Honorius inclytus triumphator semper Augustus sancto, ac venerabili Bonifacio Papæ vrbis æternæ. Scripta Beatitudinis tuæ debita reuerentiæ gratulatione suscepimus: quibus recensitis egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quòd sanctimoniam tuam post longum incommodum optatæ redditam didicimus sanitati. Et ideo reuertentibus venerabilibus viris gaudium nostrum, sacrorum apicum attestatione signamus, ac petimus, vti quotidianis orationibus Apostolatus tuus studium, ac votum suum circa salutem, atque imperium nostrum dignetur impendere. Illud autem pietati nostræ satis placitum esse cognosce, quòd sanctimonia tua de ecclesiarum, aut populi perturbatione solicita est. Quæ, ne aliqua ratione possit euenire, satis clemẽtia nostra credidit esse prouisum. Denique beatitudine tua prædicante id ad cũctorum clericorum notitiam volumus peruenire, vt si quid forte religioni tuæ (quod non optamus) humana sorte contigerit, sciant omnes ab ambitionibus esse cessandum. Ac si duo, *vt supra. Et infra.* ¶ Vnde id obseruandum est, vt omnes tranquillam mentem, & pacificos animos ex serenitatis nostræ admonitione custodiãt, nec aliquid seditiosis conspirationibus tentare conentur: cum certum sit, nulli partium sua studia [r] profutura.

Dist. 79. si duo.

2 *Sine signatis apicibus non est mos Romanæ ecclesiæ vndecumque lega-*

Victor.] Casus. Honorius nũc rescribit Bonifacio: & primo salutat eũ referẽdo gratiás Deo de sanitate sibi reddita: & dep̃cat ipsum, vt debeat orare ꝓ ipso, cõmẽdans eũ in solicitudine sua: & significat ei, ꝙ ad postulationẽ suorũ legatorũ fecit cõstitutionẽ, per quã satis putat esse prouisum ecclesiasticę quieti. tãdem rogat vt constitutionẽ illam publicet, quatenus omnes clerici sciant ab ambitionibus apostolicæ sedis esse cessandũ: quia de cetero ad hoc nullę dissentiones valebunt.
q ¶ *Victor.*] Sed quare præmisit hic Imperator nomen suũ? Forte hæc consuetudo erat olim. C. de sum. trin. inter claras. Papa tamẽ alios sibi præponit. 12. q. 1. dilectissimis. Vel forte tunc nouella erat Ecclesia, & adhuc obtinebat illud, Quare fremuerunt gentes, &c. postea autem Imperator subiecit se Papæ, vt 23. q. 4. displicet.
r ¶ *Sua studia.*] idẽ, cõspiratiões. simile 61. di. obitũ. aliàs in bonã partẽ. ead. dist. studij. Ioa.

Papa sibi alios præponit.

23. q. 4. non inuenitur.

Sine. Casus. Quia in superiori cap. facta fuit mẽtio de signatis apicibus: ideo nunc vult ostẽdere, ꝙ ecclesiæ Romanę mos est nõ suscipere legatũ sine signatis apicibus.

No-

NObilissimus.] CASVS. Mandauit Nicolaus Papa cuidã principi, quòd licet mos sit Romanæ ecclesiæ non recipere legatum alicuius sine litteris sigillatis: tamẽ legatũ illius principis sine litteris recepit honorifice: & verbis eius fidem adhibuit: honorans principem in persona ipsius.

tionem suscipere[a]. *Vnde Nicolaus Papa.*

a ¶Suscipere.] *In vulgatis sequebatur* neque mittere: *quę absunt à vetustis, neque conueniũt cum his, quæ sequenti capite afferuntur.*

¶ Romana non consueuit ecclesia sine signatis apicibus legationem vndecumque suscipere. C. III.

NObilissimus [a]vir, atque strenuus vestræ sublimitatis legatus, licet nullam epistolam iuxta consuetudinem à vobis nostro Pontificio detulisset, licet numquam Apostolicæ sedis modus †fuerit absq; signatis [b]apicibus vndecumque legationem suscipere; Nos tamen vos in illo honorantes, eiusque grauitatem, & eloquiorum illius veridicas cognoscentes assertiones; nihilominus [c]eum, & sicut decuit, suscepimus, & ei, sicut honestum fuit, credidimus [d].

† al. moris.

DISTINCTIO XCVIII.

QVæ circa [e]ordinandos sint obseruanda, quæ in eorum electione diligenter sint consideranda, multorum auctoritatibus monstrata sunt. Sed quia veritas rei nonnumquam obscuratur mutatione prouinciæ; decretum est sacris canonibus, ut peregrini, nisi quinque, vel eo amplius suorum episcoporum fuerint commendati chiroghraphis, non ordinentur.

Vnde Siluester Papa generali concilio præsidens dixit.

Nisi quinque episcoporum litteris designatum transmarinum hominem ad clericatum nullus suscipiat. C. I.

NVllus aliqua [f]ratione trãsmarinum hominem penes vos †in clericatus gradus suscipiat, nisi quinque [g][aut †eo amplius] episcoporum designatus sit chirographis.

In fine epilogi concilij Romani sub Siluestro, sed paulo aliter. Poly. l. 2. tit. 31. Ans. l. 7. c. 23. † al. nos † Absunt ab originali & aliquot Grat. codicibus.

Item Anastasius I. vrbis Romæ episcopus ad omnes Germaniæ, ac Burgundiæ episcopos, epist. 1. c. 2.

¶ De eodem. C. II.

TRansmarinos [h]homines in clericatus honorem †nemo suscipiat, nisi quinque, aut eo amplius episcoporum chirographis [i]sint designati: quia multa per subreptionem [k]solent euenire.

Polyc. ibidem. Ansl. l. 7. c. 24. † al. honore nolite suscipere] orig.

a ¶Nobilissimus.] Ar. φ sine litteris non est adhibẽda fides legatis. 11. q. 2. Lugdunensis.

b Signatis.] Oportet ergo quòd legatus exhibeat litteras legationis suæ ad hoc vt credatur ei, vt hic, & 63. di. lectis. & C. de man. prin. l. vnica. Sed quid si perdidit litteras, & vult ꝓbare [1]amissionẽ? Dico φ pōt: nõ tñ sufficit probare tenorẽ litteræ, nisi & probet, φ illa littera fuerit sine vitio, vt extra de priui. cũ olim. in fi. & C. de fide instru. l. vlti. Sed nũquid sufficit mãdatũ sine litteris? Dico φ legato non sufficit ꝓbare mandatũ, vt C. de man. princ. l. 1. quia legati nõ sine periculo recipiuntur. Vnde maior est in eis facienda examinatio, vt 42. dist. quiescam⁹. Sed delegatus potest probare mãdatũ sine litteris, vt in authẽ. de liti. §. omnẽ. coll. 9. & arg. extra de offi. deleg. prudẽtiam. & extra de rescrip. ex parte. 1o. Tan. & quidã alij dicunt, φ in iudice delegato non sufficit probare amissionem rescripti, nisi ostendat authenticum, vt extra de offi. deleg. cum in iure. 25. q. 2. sancimus. & extra de fide instr. c. 1. Ita notat T. super illa decre. cum olim. Sed pone, φ partes viderunt & approbauerunt rescriptum, & postea redactum fuit in publicam formam per tabellionẽ: numquid amisso posta rescripto iudex procedere poterit? Satis credo φ sic. Ioan. vt notaui in quæstionibus [2]meis. B. Sed cum hic indistincte dicat, φ litteræ debeãt esse signatæ, videtur à quocumque sint signatæ, φ sufficiat ad hoc vt scriptura dicatur authentica, vt extra de appel. personas. & extra de fideiuss. peruenit. Nam & episcopus sigillat sigillo ecclesiæ, suæ, vt 73. dist. in nomine Domini. in fi. item & alieno annulo potest quis signare testamentum, vt instit. de test. §. possunt autẽ. Itẽ & aliẽnũ sigillũ [3]etiam non iudicis sui fidem facit, vt infra dist. prox. cap. 1. & 2. Sed dic, φ aliẽnũ sigillum facit fidem, si non habetur proprium: aliàs non, vt extra de appel. significauit. & 65. dist. episcopus. Item litteræ non dicuntur signatæ si legi non possunt characteres, vt extra de fide instr. inter. & ff. de testa. ad testium. §. si signa. & §. signũ. Itẽ si filũ ruptũ sit, non dicuntur signatæ, vt extra de cri. fal. c. licet. Si autẽ filũ ex toto nõ est fractũ, bene dicũt signatæ, vt ff. de bo. posi. ſm tabu. l. 1. §. si linum. extra de fide instr. sicut

c ¶ Nihilominus.] Ergo & Cardinali qui bene notus est in aliqua prouincia, credendum esset sine litteris: maxime cũ non contingat Cardinalem vmquam abesse nisi legationis causa. Ioan.

d ¶ Credidimus.] Arg. φ interdũ voci & assertioni vnius credendum sit, si persona sit honesta & authentica [4]: arg. 8. q. 3. c. 1. Arg. 9. dist. ego solis. sic econuerso ex persona proferentis instrumentum, minus creditur instrumento, vt ff. de eden. si quis. §. 1. sic si malus aliquid dicat, non facile ei creditur, vt 24. q. 1. quisquis. Arg. contra. 19. dist. secundum.

QVæ circa ordinandos.] CASVS. Egit. s. Gra. diligẽter de ordinatione & electione clericorum: sed quia per mutationem locorum veritas occultatur: ideo in hac dist. 98. ostenditur vt clerici peregrini non recipiantur, nisi cum litteris quinque episcoporum, cũ à proprio episcopo fuerunt commendati.

e ¶Quæ circa.] Hic depingitur 98. dist. in cuius principio vtitur Gratia. transitu: in quo ostendit quid dixerit hactenus, & quid in hac dicturus sit. Nam quia clerici sæpe mittuntur de prouincia ad prouinciam, breuiter ostendit, quòd non sunt recipiendi in alia prouincia sine litteris episcoporum suorum.

NVllus.] CASVS. Dicitur hic, quòd nullus episcopus debet recipere clericum transmarinum in sua ecclesia, nisi habuerit litteras sigillatas quinque episcoporum, vel eo amplius fuerit commendatus: quia multa per subreptionem solent euenire. Idẽ dicitur in seq. cap.

f ¶Nullus aliqua.] Ista cap. introducta sunt ad cautelã: vel leguntur de primitiua ecclesia: & sic secus hodie.

g ¶Nisi quinque.] Contra 71. dist. cap. 2. Sed hæc capitula loquuntur, quando ita remoti sunt, quòd sigilla episcoporum & etiam loca ignota sunt: illud quando episcopus propinquus est, & eius sigillum bene cognoscitur: & hoc colligitur extra de cler. peregr. tuæ. Sed pone quòd non habet litteras: est ne recipiendus si probet per testes? ita. extra de cleri. pereg. c. vlt. Nam magis credendũ est viuæ voci, quàm mortuæ. in auten. de fide instru. §. si vero. coll. 6. H. ĩtelligit hæc capitula abrogata. olim enim habuit locum hoc capitulum propter multitudinẽ hæreticorum. Sed illud capitulum, tuæ. euacuat opinionẽ istam. Sed certe nõ videtur recipiendus, & si mille sigilla haberet ignota: quia non plus fidei præstant mille ignota, quàm vnum ignotum. præterea in testamento ita inuenis φ cum signa sunt ignota, conuocantur omnes illi, quorum dicuntur sigilla, vt sciatur an recognoscant sua signa, vt ff. quemadmodũ testamenta aperiantur. cum ab initio. ex hoc concedo, quòd nisi aliqualis habeatur notitia de sigillis, & de illis remotis ecclesijs, quòd non sit eis credendum, & si mille sint: arg. extra de fide instru. cap. quod super his.

h ¶TRansmarinos.] Idem intelligo de quolibet ignoto, qui sigillare præsentat ignota. Ioan. [5]

i ¶ Chirographis.] idest, litteris, in quibus continebitur de vita, de moribus, de ordinibus, & de irregularitate sua.

k ¶ Per subreptionem.] ff. extra de procur. cap. 1. & 3. quæst. 3. induciæ.

Legato sine litteris suæ legationis non est credendum.

1 Quod dic vt & notat ipse Io. & H. in præced. de arc. de priui. cũ olim in glo. hoc est. vbi dicunt & Goff. cũ eis hoc esse verũ nisi honestus & notus esset: & tunc pōt & debet ei credi vt in hoc c. nobilissimus. Arc.

Delegatus mandatum sine litteris probare potest.

2 Quæstio dominicalis est, & incipit: quidã impetrauit rescriptum. &c.

Litteras esse à quocumque signatas an sufficiat.

3 Dũ tamen sit authenticũ. Arg. C. de bo. prosc. si quis intra. in fi. de Atti. tu. §. penult. Arch.

Cardinali noto sine litteris credi potest.

Voci vnius quãdoque creditur.

4 Concor. text. in l. si quis decurio. C. de fal. & in l. Theopõpus. ff. de do. præle. regulariter tamẽ est contra.

Afros.]

A Fros.] Casus. Præcipit Grego. in hoc c. episcopo Squillatino, vt afros & peregrinos clericos ad ordines non suscipiat: quia quidam eorũ sunt hæretici: quidam sunt rebaptizati: quidam vero sunt peregrini: & ordines quos nõ habẽt, se mẽtiunt habere.
a ¶ Afros.] Ratione prouinciæ præsumitur contra aliquẽ. arg. 24. dist.

& patriarchæ quo ad officia non differunt, sed quo ad vocabula, ad quos primates vel patriarchas ab archiepiscopis appellant episcopi. Ostendit etiam quòd archiepiscopi debent primatibus obedire in his, quæ iuste fuerint imperata.
e ¶ De primatibus.] Fecerat Gratianus s̃. in dist. 80. mentionem de primatibus & patriarchis: sed ne quis crederet propter nominũ diuersitatem aliquam esse realem differẽtiã; ideo ostendit in hac dist. differentiam esse tantum in nomine. Ostendit etiam de reuerentia quam debent archiepĩ suis primatibus. Ostendit ẽt ꝙ nec Roman⁹ Põtifex d̃bet vniuersalis appellari.

Item Gregorius Romanæ Ecclesiæ præsul Squillatino episcopo, lib. 2. ep. 25.

¶ De eodem. C. III.

Polyc. ibidem. Ansl. l. 7. c. 25. Iuo p. 6. c. 351.

A Fros [a] passim, vel incognitos peregrinos, ad ecclesiasticos ordines tendentes nulla ratione suscipias [b]: quia Afri quidem aliqui Manichæi, aliqui rebaptizati; peregrini vero plurimi etiam in minoribus ordinibus constituti fortiores [a] [c] de se prætendisse honores sæpe probati sunt.

a ¶ Fortiores.] *Sic legitur in vetustis Gratiani & B. Gregorij codicibus; verum in Frobeniana, ac Lugdunensi eiusdem B. Gregorij operum editione,* ad fortiores prætendisse honores.

Item ex concilio Eliberitano, c. 24.

¶ Non sunt promouendi ad clerum, qui peregre fuerint baptizati. C. IIII.

Iuo p. 6. c. 352. † *al. in peregrinatione*

O Mnes, [d] qui peregre † fuerint baptizati, eo quòd eorum minime sit cognita vita, placuit ad clerum non esse promouendos in alienis prouincijs.

DISTINCTIO XCIX.

D *E primatibus [e] autem (quorum supra mentionem fecimus) quæritur, quem gradum in ecclesia obtineant; an in aliquo à patriarchis differant; quam obedientiam archiepiscopi eis debeant. Primates, & patriarchæ diuersorum sunt nominum, sed eiusdem officij. Ab archiepiscopis autem, quoties necesse fuerit, episcopi ad primates appellant; sed à primatibus ad archiepiscopos appellare non licet. Debent ergo obedientiam primatibus archiepiscopi in omnibus, quæ sibi ab eis iuste fuerint imperata.*

Vnde Anacletus Papa ait ad episcopos Italiæ, epist. 2.

¶ Quæ obedientia sit exhibenda primatibus, & patriarchis. C. I.

Iuo par. 5. c. 53. Pann. l. 4. c. 23.

P Rouinciæ multo ante Christi aduentum [f] tempore diuisæ sunt maxima ex parte, & postea ab Apostolis, & beato Clemente prædecessore nostro ipsa diuisio est renouata. Et in capite prouinciarum (vbi dudum primates legis † sæculi erant, ac prima iudiciaria potestas, ad quos qui per reliquas ciuitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris, vel Regum confugere non poterant, vel quibus permissum [g] non erat [h], confugiebant pro oppressionibus, vel iniustitijs suis; ipsosque appellabant, quoties [i] opus erat sicut in lege eorum præceptum erat:) ipsis [k] quoque in ciuitatibus, vel locis nostros † patriarchas, vel primates, qui vnam formam [l] tenent, licet diuersa sint nomina, leges diuinæ, & ecclesiasticæ poni, & esse iusserũt: ad quos episcopi, si necesse fuerit, confugerent, eosque appellarent: & ipsi primatum nomine fruerentur, & non alij. Reliquæ vero metropolitanæ ciuitates, quæ minores iudices habebant (licet maiores † comitibus [m] essent) haberent metropolitanos suos, qui prædictis iuste obedirent primatibus, sicut & in legibus sæculi olim or-

† *al. leges*

† *al. nostris*

† *al. maiorum comitum*

P Rouincia.] Casus. Quæsitum fuit ab Anacleto in quibus locis primates instituendi sint: & an archiepiscopi eis debeant obedire. Et respondet ꝙ leges ecclesiasticæ iusserunt poni primates vel patriarchas, qui eãdem formam tenẽt (licet diuersa sint vocabula) in capitibus prouinciarũ, vbi olim erant primates paganorum: ad quos primates vel patriarchas ab archiepiscopis appellatur. In alijs vero ciuitatibus metropolitanis debent archiepiscopi residere, qui debẽt prædictis primatibus obedire, nec debent noĩari primates, sed archiepĩ vel metropolitani.
f ¶ *Ante Christi aduentum.*] Ergo ante tempus Gelasij & Dionysii distinctæ erant prouinciæ. vnde reprobat quædã solutio, quæ ponitur 10. q. 3. nec numerus. quòd scilicet tunc nõ erant prouinciæ limitatæ. Sed dic ꝙ prouinciæ fuerũt diuisæ, vt hic, sed diœceses nõ nisi à tẽpore Dionysij. 13. q. 1. c. 1. Vel solue per illam litteram, maxima ex parte: quasi dicat, non omnes.

Prouinciæ quo tempore fuerũt distinctæ.

dist. quando. ff. de ædili. edi. c. ꝙ si nolit. §. qui mancipia 1.
b ¶ *Suscipiat.*] vt officiẽt populũ. aliàs bene: extra de cle. peg. c. pe.
c ¶ *Fortiores.*] Hæc est vna ratio, quare non admittuntur. aliæ assignantur 19. q. 2. duæ.

O *Mnes.*] Casus. In hoc cap. statuitur, vt illi qui in peregrinatione sunt baptizati, non promoueantur: quia eorum vita est incognita, & possunt esse irregulares.
d ¶ *Omnes.*] Hoc cap. loquitur de adultis. Sed nõne baptismus tollit omnem peccati maculam? Vtique. sic j̃. de pæn. dist. vlt. cap. vlti. hoc ergo ideo quia forte isti bigami vel aliàs irregulares sunt, quia ante baptismum forte fuerunt bigami.

D *E primatibus.*] Hæc dist. diuiditur in tres partes, in quarum prima dicitur, ꝙ vbi erant primates gentiliũ olim: ibi sunt modo primates, idest, patriarchæ, qui idem habent officium, licet nomina sint diuersa. Secunda ibi, *Nulli archiepiscopi.* Tertia ibi, *Vniuersalis.* Ioan. de Fant.
Casus. Quia supra in 80. dist. c. 1. Gratianus fecerat mentionẽ de primatibus & patriarchis, nec assignauerat differentiam inter eos; ideo supponit hanc 99. dist. in qua ostendit, quòd primates

g ¶ *Quibus permissum.*] quia modica erat summa. 2. q. 6. anteriorum. §. illud.
h ¶ *Non erat.*] vt clericis, qui in causis ecclesiasticis nõ possunt appellare ad principem, vt j̃. 11. q. 1. placuit.
i ¶ *Quoties.*] idest, bis ante sententiam: vel post sententiam secundum canones. Et no. ꝙ dicit, quoties, secundũ leges: sed tamen non licet secundũ leges appellare ad principẽ nisi in casu ante sententiã. & ita est arg. ad expositionẽ illius 2. q. 6. omnis oppressus.
k ¶ *Ipsis.*] repetit quod dixerat.
l ¶ *Formam.*] Arg. C. de codic. si idem. contra. quia diuersitas nominum debet designare diuersitatẽ rerum, vt 21. dist. cleros.
m ¶ *Comitibus.*] idest, comitantibus vel sequentibus eos. vel comitatibus, idest, episcopis. Comitatus enĩ dicitur [2] districtus alicuius ciuitatis, vbi est episcopus. Vel hoc vult notare, ꝙ archiepiscopus maiorem habet potestatem in prouincia & iurisdictionẽ quàm primas. nam metropolitanus est iudex ordinarius omnium episcoporum prouinciæ: primas tantum archiepiscopi, vnde secundum hoc maior est patriarchis.
m ¶ *Comitibus.*] idest, propter comites & propter episcopos suffraganeos.

Appellare ante sententiam secũdum leges non licet.

2 Adde qd̃ sit comitatus, & i quo differat ã ciuitate, districtu vel territorio text. in l. 1. C. quando Imp. inter pu. & vidu.

Metropolitanẽ iurisdictio. Primatis iurisdictio.

dinatum erat: qui non primatum, sed aut metropolitanorum, aut archiepiscoporum nomine fruerentur.

Hoc caput integrum repetitur à Gregorio VII. lib. 6. reg. epist. 35. Rothomagensi, Turonensi, ac Senonensi archiepiscopis scripta, ex qua & originali nonnulla sunt restituta.

Item Anicetus ad episcopos Galliæ.

Poly. l. 2. tit. 21. Iuo par. 5. c. 54. Pann. l. 4. c. 25.

¶ Non vocentur primates, nisi qui primas sedes tenent. C. II.

NVlli archiepiscopi primates vocentur [b], nisi illi, qui primas tenent ciuitates [c] [†]; quarum episcopos Apostoli, & successores Apostolorum, regulariter patriarchas, & primates esse constituerunt: nisi aliqua gens deinceps ad fidem conuertatur [d], cui necesse sit propter multitudinem eorum [†], primatem constitui [e]. Reliqui vero, qui alias metropolitanas sedes adepti sunt, non primates, sed metropolitani nominentur.

† *al. sedes* † *al. episcoporum*

Item ex concilio Africano, c. 6.

Et Carthag. 3. c. 26.

¶ Primæ sedis episcopus non appelletur princeps sacerdotum, vel summus sacerdos. C. III.

PRimæ [f] sedis episcopus non appelletur princeps sacerdotum, vel summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi; sed tantum primæ sedis episcopus.

Poly. l. 2. tit. 26. Burch. l. 1. c. 3. Iuo par. 5. c. 57.

Vniuersalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur.

Vnde Pelagius II. epist. omnibus episcopis illicite à Ioanne Constantinop. conuocatis, &c.

Poly. l. 2. tit. 25. Ansl. l. 6. c. 130.

¶ Nec etiam Romanus Pontifex vniuersalis est appellandus. C. IIII.

NVllus patriarcharũ vniuersalitatis [†] vocabulo vmquam vtatur: quia si vnus [†] patriarcha vniuersalis dicitur, patriarcharum nomen ceteris derogatur. Sed absit hoc, absit à fidelis cuiusquam mente, hoc sibi vel velle quempiam arripere, vnde honorem fratrum suorum imminuere ex quantulacumque parte videatur. Quapropter charitas vestra neminem vmquam suis in epistolis vniuersalem nominet; ne sibi debitum subtrahat, cum alteri honorem offert indebitum.

† *al. hoc tam profano vocabulo*] orig. † *al. summus*] or.

Item Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino, lib. 7. epi. 30. indic. 1.

Io. dia. l. 3. c. vlt.

¶ De eodem. C. V.

Poly. l. 2. tit. 26. Ansl. l. 6. c. 131.

ECce in præfatione epistolæ, quam ad me ipsum, qui prohibui, direxistis, superbæ appellationis verbum, vniuersalem me Papam dicentes imprimere curastis. Quod, peto, dulcissima mihi sanctitas vestra vltra non faciat: quia vobis subtrahitur [g], quod alteri plus, quàm ratio exigit, præbetur [h]. Ego enim non verbis quæro prosperari, sed moribus; nec honorem esse deputo, in quo fratres meos honorem suũ perdere cognosco. Meus namque honor est, honor vniuersalis ecclesiæ: meus honor est, fratrum meorum solidus vigor. Tunc ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur [i]. Si enim vniuersalem me Papam uestra sanctitas dicit, negat se hoc esse [k], quod me fatetur uniuersum. Sed absit hoc. Recedant uerba, quæ uanitatem inflant, & charitatem uulnerant.

¶ *Apud B. Gregorium hæc sequuntur.* Et quidem in sancta Chalcedonensi synodo, atque post à subsequẽtibus patribus hoc decessoribus meis oblatũ vestra sanctitas nouit. Sed tñ nullus eorũ vti hoc vmq̃ vocabulo voluit, vt dum in hoc mundo honorẽ sacerdotũ diligerent omnium, apud omnipotẽtẽ Deũ custodirent suũ. *Quam rem etiam plenius exponit, lib. 4. epist. 32.*

a ¶ *Nomine.*] arg. ex nominibus semper res nominum, idest res significatas per nomina debere attendi.

Vlli archiepiscopi.] CASVS. Quæsitũ fuit ab Aniceto Papa, vtrum archiepiscopi sint appellandi primates vel patriarchæ. Et respondet quòd non, nisi multitudo populorum intantum excrescat, vt de archiepiscopo fiat patriarcha.

b ¶ *Vocetur.*] C. de lib. cau. iubemus. C. de ꝓba. nec epistolis.

c ¶ *Qui primas.*] sicut Romanus, Antiochenus, Alexandrinus. ∃. 21. dis. cleros. Quid de Veneto? dic ergo quòd est primas respectu inferiorum. extra de priuile. c. antiqua.

d ¶ *Ad fidem conuertatur.*] Nam & apes accrescentes. 7. q. 1. in apibus. de conse. dist. 5. numquam. & iuuentus Romana excrescẽs nouam sibi ciuitatem ædificauit: argu. C. de sac. san. eccle. iubemus. Et bene dicit, conuertatur: nã aliàs vix posset cõtingere, ꝙ in aliquo loco intantum excresceret populus, vt primate indigeret, vt 34. dist. fraternitatis.

Margin: Multitudine crescente multa fiũt.

e ¶ *Constitui.*] arg. infra parochiã alicuius non debere constitui ecclesiam, nisi multitudo fideliũ excreuerit. Sed nũquid illo inuito cuius est parochia, poterit hoc fieri & irreq̃sito? Nõ, vt 16. q. 1. multis concilijs. & 16. q. 1. felix. & c. seq. Sed si requisitus nollet consentire: non minus tamen fieret per maiorem, scilicet per Papam. extra de eccle. ædi. c. 3. eius tamen cõsensu primo requisito. Et not. quòd huiusmodi req̃sitio facienda est, cũ ille locus esset, in quo excreuit multitudo fidelium, iã deputatus alicui episcopatui, aliàs non.

Margin: Multitudine excrescente an possit ecclesia in alterius parochia sine ipsius consensu construi.

f ¶ *Rima.*] idest, patriarchalis.

VNIVERSALIS. Hæc est tertia pars distinctionis: in qua dicitur, quòd Papa non debet vocari vniuersalis. Ioan. de Fant.

Vllus patriarcharum.] CASVS. Episcopi in suis epistolis appellabant patriarchas vniuersales: quare prohibet Pelagius oĩbus epis vt neminẽ de cetero appellẽt vniuersalem: quia si vnus appellatur vniuersalis, ceteris honor debitus subtrahitur.

Cce.] CASVS. Eulogius Alexandrinus patriarcha in sua epistola Gregorium vniuersalẽ appellauit: quod ipse Gregorius ante ꝓhibuerat: quare ꝑcipit sibi, vt hoc de cetero nõ faciat: quia nõ verbis, sed moribus quærit ꝓsperari: & si ipse vniuersalis appelletur, nullus honor ceteris remanebit. quod ei nõ placet: quia tũc ipse honoratur cum alijs honor debitus non negatur.

g ¶ *Subtrahitur.*] Arg. ꝙ Papa per suum mandatum non vult derogari iuri alicuius. ∃. 25. q. 2. quod vero dicitis. ∃. 9. q. 3. nuncvero. ∃. 11. quæst. 1. peruenit. ∃. 63. dist. quanto. ∃. 85. dist. archidiaconum Florentinum. in fi. [1]. Argu. contra 8. quæst. 3. Attaldus. 9. quæst. 3. conquestus. in fi. sic extra de offic. deleg. super eo. vbi dicitur, non est intentionis nostræ alicui derogare per rescriptum nostrum. & ita arg. quod vni attribuitur, alij subtrahitur: arg. 45. dis. disciplina. ff. de iudic. cum prætor. in fi. & extra de [2] rescrip. olim. in fine. 85. dist. archidiaconum. argu. nemini consulendum cum alterius iactura, vt infra 9. quæst. 3. si quis vero. not. 22. quæst. 2. primum. 14. quæst. 5. denique.

Margin: Papa per suum mandatum an iuri alterius derogari velit.

h ¶ *Præbetur.*] Non enim debent plus esse subditi quàm expedit. 2. q. 7. admonẽdi. nec prælati ita humiles vt contemnãtur. 86. dist. quando. ff. de offi. præsi. obseruandum.

i ¶ *Non negatur.*] Sic C. de cad. tollen. l. 1. §. vlt. C. de nup. imperialis. in prin. nec enim publice ꝓdest, &c. [3] C. de sen. ꝑt. præ. l. 1.

k ¶ *Negat se hoc esse.*] idest, esse de vniuersitate, cum tamen Romana ecclesia non sit vniuersalis. licet sit de vniuersitate. Ioan.

Episco-

E *Piscopos.*] Hæc distinctio diuiditur in quinque partes,& loquitur de pallio,quod est Pontificalis officii plenitudo;& ideo posuit in fine. In quarum prima parte dicitur, quòd metropolitanus sine pallio ordinare episcopos non debet.& hoc probat per capit.sequen.Secunda ibi,*Prisca.*Tertia ibi,*Causarum.*Quarta ibi,*Pallium.* Quinta ibi,*Priuilegia.*Io.de Fant.

C A S V S. Supra tractatum est de patriarchis & archiepiscopis: sed quia eorum dignitas est imperfecta sine pallio: ideo supponit hic centesimam distinctionem,in qua specialiter de pallio tractatur,ostendens primo,ꝙ patriarchis, vel archiepiscopis sine pallio consecrare non licet.Secundo,ꝙ intra tres menses à tempore cõsecrationis pallium sit petendum,vt ĵ.cap.quoniam. Tertio ostendit quibus pallium sit dandum,scilicet benemeritis,& instãter postulantibus,vt ĵ.eo.c.prisca. Quarto quo tempore pallio sit vtendum,scilicet tantum in celebratione Missæ,vt ĵ.ea.pallium. Quinto vero,ꝙ cum donatione pallii noua priuilegia conceduntur,vel vetera confirmantur,vt ĵ.ea.rationis.

Pallium quid sit, & quando peti debet.

a ¶ *Episcopos.*]Hic intitulatur 100.dist. & quia fecerat mẽtionẽ de primatibus & archiepiscopis, & eorum dignitas videtur esse imperfecta sine pallio,vt extra de electio.significasti;ideo specialiter tractat de pallio,ostendens,ꝙ nisi habeant pallium, non possunt episcopalia exercere officia. Ponit etiã intra quod tempus debeat peti & dari,quia intra tres menses:& quibus,quia benemeritis: & fortiter postulantibus, & quo tempore sit eo vtẽdum, vt in alio tempore vti eo non posit:quia tantum in celebratione Missæ, nisi plus ex priuilegio alicui concessum sit,vt in alio tempore vti possit.& qualiter sit dandum: quia cum donatione noui priuilegii, vel renouatione veteris.ĵ.eadem,optatum.

Vt ĵ.eo.c.prisca.

*Refert autem B.Thomas in opusculo contra errores Grecorum totam illam synodum sancto Leoni sic acclamasse,*Leo sanctissimus Apostolicus,& œcumenicus, id est vniuersalis Patriarcha permultos annos viuat.*Et Leo ix.Michaeli Constantinopolitano archiepiscopo de hac eadẽ appellatione scribens ait,*Licet magno Leoni prædecessori nostro,& successoribus ipsius hoc sancta decreuit Chalcedonensis synodus.*Sed in multis quoque libellis,qui actione tertia eiusdem synodi habentur,hac est inscriptio,*Sanctissimo,ac beatissimo vniuersali Patriarchæ magnæ Romæ Leoni.*Et in codicibus multarum epistolarum ad Romanos Pontifices,qua manuscripta in Vaticana bibliotheca seruantur (quarum multa exempla sunt penes priuatos) ad Hormisdam Papam plusquam trecenti Archimandrita, ac monachi secunda Syria sic scribunt,* Sanctissimo,ac beatissimo orbis terræ Patriarchæ Hormisdæ continenti sedem principis Apostolorum Petri,deprecatio,& supplicatio minimorum Archimandritarum,& ceterorum Monachorum secundæ Syriæ.*Et in media fere epistola.* Quoniam Christus Deus noster principem pastorum, & doctorem, & medicum animarum constituit vos nostrum sanctum angelum; dignum est passiones,quæ nobis cõtigerunt,exponere,& *c. Auitus quoque Gallia episcopus ad eumdem Hormisdam sic scribit,*Dum religionis statui,& plenis catholicæ fidei regulis perspicitis conuenire,vt gregem per tota vobis vniuersalis ecclesiæ membra commissum,peruigil cura me adhortationis informat.*Et Ioãnes episcopus Nicopolitanus ad eumdem.* Decenter ad vestras orationes concurro, vt iuxta consuetudinem Apostolicæ sedis vestræ cunctarum ecclesiarum curam,& Nicopolitanorum habere dignemini,secundum antiquã specialem dispositionẽ vestram.*Et in breuiario Liberati,c.22. episcopus Patera hac Imperatori de Syluerio Papa ait,*multos esse in hoc mundo reges,& non esse vnum, sicut ille Papa est super ecclesiam mundi totius.*Et Regino Germanus lib. 11.Chronicorum de Nicolao primo loquens,sæpe illum vocat vniuersalem Põtificẽ. Sed istius dictionis,*vniuersale,*dua sunt notiones,qđ Innocentius iij.lib.2.epist.206. (qua incipit,*Apostolicæ sedis)*Patriarchę* Constantinop.*scribens exponit his verbis,*Dicitur enim vniuersalis ecclesia,quæ de vniuersis constat ecclesiis,quæ græco sermone catholica noĩatur, & ẽm hanc acceptionẽ vocabuli ecclesia Romana non est vniuersalis ecclesia,sed pars vniuersalis ecclesiæ,prima videlicet, & pcipua: veluti caput ĩ corpe;qm̃ ĩ ea plenitudo potestatis existit,ad ceteras aũt pars aliqua plenitudinis deriuatur. Et dicitur vniuersalis ecclesia illa vna,quæ sub se continet ecclesias vniuersas. Et secundum hanc nominis rationem Romana tantum ecclesia vniuersalis nuncupatur: qm̃ ipsa sola singularis priuilegio dignitatis ceteris est prælata,sicut & Deus vniuersalis Dominus appellatur (non quasi iam diuisus in species aut specialissimas,aut etiam subalternas) quoniam omnia sub eius dominio continentur.Est enim vna generalis ecclesia, de qua veritas inquit ad Petrum,[Tu es Petrus,& super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.]

Matth.16.

DISTINCTIO C.

E *Piscopos* [a] *autẽ ordinare ante pallium acceptum nec archiepiscopo,nec primati, nec patriarchæ licet. Quod ex auctoritate Pelagij Papæ (licet minus euidenter) datur intelligi.*

Ait enim Pelagius Papa.

¶ Intra tres menses fidem suam exponere,& pallium postulare à Romana ecclesia quisque metropolitanus studeat. C. I.

Poly.l.2.ti.10. Burc.l.1.c.25. Ansl.l.6.c.92. Iuo p.5.c.136. Pann.l.3.c.11.

QVoniam quidam metropolitanorum fidem [b] suam secundum priscam consuetudinem sanctæ sedi Apostolicæ exponere detrectantes,vsum pallij neq; expetunt,neq; percipiũt;ac per hoc episcoporum [c] consecratio viduatis [d] ecclesijs non sine periculo protelatur; placuit,vt quisquis metropolitanus vltra tres [e] menses consecrationis [f] suæ ad fidem suam exponendam, palliumque suscipiendum,ad Apostolicam sedem non miserit, commissa sibi careat digni-

Q *Voniam quidem.*] C A S V S. Hoc c. in duas partes diuiditur. In prima dicit,ꝙ si archiepiscopus vltra tres menses à tempore consecrationis pallium petere distulerit, carere debet dignitate sibi cõmissa, & alii metropolitani cum consilio summi põtificis viduatæ ecclesiæ prouidebunt. In secunda parte,quæ loquitur de episcopo, dicit, ꝙ episcopus intra tres menses à tempore electionis debet consecrari. Sed si vltra menses quinque distulerit, nec ibi,nec alibi in episcopum consecrabitur, immo iudicio sui metropolitani cedat, & abrenuntiet vel recedat.Secunda pars incipit ibi, *Si vero consecrandi.*

b ¶ *Fidem.*id est, fidelitatem,vel etiam symbolum,ut ĵ.ea. optatũ.

c ¶ *Episcoporum.*] sed quare differũt per hoc consecrationes episcoporum,cum ecclesia vacante comprouinciales episcopi aliquem consecrare in episcopum possint,ut 64.distinctione, quia.extra de elect.quia diligentia? Item etsi ipse non habeat pallium, tamen alijs mandare posset consecrationem, ut extra de electio. suffraganeis [z]. Ad hoc potest dici,ꝙ illud cap. loquitur quando electus est in mora petendi pallium.s.post tres menses elapsos: unde ipse alijs nõ potest cõmittere cõsecrationẽ, nec ẽt tunc suffraganei sui possunt consecrare aliquem, ut p hoc maior rubor incutiatur electo,cum uiderit suum suffraganeũ cõsecrari ab extraneis;qa nõ multũ curaret,si à suis cõsecraretẽ.sed usque ad tres menses antequã sit in mora petẽdi palliũ, satis uř, ꝙ cõprouinciales ẽpi possunt episcopalia iura supplere: cũ semp uicini ẽpi suppleant defectũ alicuius uacantis ecclesiæ, ut 7. q.1. pontifices.65.dist.si forte.Sed ipse electus licet sit cõsecratus,iura ẽpalia nõ põt exercere ante receptũ palliũ: nec uirgines ꝯsecrare, nec ordinare clericos,nec synodũ celebrare,ut ext.de elec.ꝙ sicut. in fi.ext.ea.significasti.Sed nũquid electus in archiepm,& confirmat⁹ põt cõfirmare eos q̃ sunt electi ĩ ẽpos?Dico,ꝙ sic.ext.đ elec. nosti.& c.trãsmissam.de trasla.cũ ex illo.ĩmo & capitulũ põt confirmare,quia supplet uicẽ plati.ar.extra de hære.ad abolẽdã.& ar. de cõces.pben.nulla.Sed dico, ꝙ nec capitulũ supplet in hoc defectũ plati,ut extra ne se.ua.illa. licet sit arg. ꝙ solus Papa posit. 24.dist.presbyteri.extra de conces.præben.quia diuersitatem.

Archiepiscopi pallium nõ petentis negligentiam quis supplere debet.

[z] Quidam dicunt ꝙ ista decre. nõ tenetur. Sed dic, vt not. extra de trãsla. c.1. in glo pen. Archid.

Electus in archiepiscopũ, & confirmatos electos in episcopos confirmat.

d ¶ *Viduatis.*] olim.nam post confirmationem electi iam est matrimonium inter eum & ecclesiam.de transla.prælato.inter corporalia. Vel dic,ꝙ uidua est quo ad episcopalia.

e ¶ *Tres menses.*] accusatus de hoc coram Papa:aliàs non.

f ¶ *Consecrationis.*] id est,confirmationis,si ante erat episcopus.

a ¶ *Post*

tate,sitque metropolitanis alijs licentia post secundam[a] & tertiam commonitionem viduatis ecclesijs cum consilio[b] Romani pōtificis, ordinādo episcopos† ,subuenire. ¶ Si vero cōsecrandi episcopi negligentia prouenerit,vt vltra[c] tres menses ecclesia viduata consistat,communione priuetur, quousque aut loco cedat[d], aut se consecrandum offerre† non differat. Quòd si vltra quinque menses per suam negligētiam retinuerit viduatam ecclesiam;neque ibi,neque alibi cōsecrationis donum percipiat:immo metropolitani sui iudicio cedat.

† *al.episcopo*

Innoc. iij. l. 1. episto. 117.

† *al.prabere*

¶ *Burchardus, Anselmus, & auctor Pānormiæ citant ex decr. Damasi: Iuo vero citat, vt Gratianus, itemque Innocentius iij. lib. 1. epist. 117. Bituricensi archiepiscopo (qua incipit,* Ne si vniuersi. *) refert paragraphum,* Si vero consecrandi, *ex eodem Pelagio.*

Item Gregorius Papa Brunichildæ Reginæ, lib. 7. epist. 5.

¶ Honor pallij non detur,nisi meritis exigentibus,& fortiter postulanti. C. II.

2 PRisca consuetudo obtinuit,vt honor pallij,nisi exigentibus causarum meritis,& fortiter[e] postulanti dari non debeat.

Ans. lib. 6. c. 93. Poly. l. 2. tit. 24.

[*Idem Ioanni Corinthiorum episcopo, lib. 4. epist. 55. seu c. 99.*]

Io. Diac. l. 3. c. 5.

¶ De eodem. C. III. PALEA.

Ans. l. 6. c. 90. Poly. l. 2. tit. 1.

NOuit sanctitas† tua;quia prius pallium,nisi dato commodo,non dabatur. Quod quoniā incongruum erat, facto cōcilio ante corpus beati Petri Apostolorum principis,tam de hoc, quàm de ordinationibus aliquid accipere sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergo,vt neque per commodum,neque per gratiā,aut quorūdā supplicationē aliquos ad sacros ordines cōsentiatis,vel pmittatis adduci.

† *al. fraternitas vestra*] orig.

1. q. 1. c. de ordinationibus.

¶ *Hæc palea habetur in plerisque vetustis exemplaribus.*

3 *Causarum vero merita accipienda sunt, vt & is, qui postulat, mereatur accipere, & fidei suæ professionem prius iuramento confirmet, & apostolicis decretis, atque synodalibus statutis se obediturum nihilominus caueat. Pallio autem non nisi certis diebus, & intra ecclesiam ad Missarum solennia cuiquam Metropolitano uti licebit.*

Vnde Ioannes episcopus Vuliberto[a] Agrippinensi episcopo.

a ¶ Vuliberto.] *Restitutum est hoc nomen ex Anselmo. Nam antea erat,* Giliberto, *Nam Regino in ea ætate, qua Ioannes octauus Romanæ ecclesiæ præfuit, meminit Vuliberti episcopi Agrippinēsis: & inter epistolas Ioannis Papæ octaui, quæ in biblioteca Vaticana seruātur, est epistola alterius arg. ad eumdem, & Deusdedit refert integram eiusdem Ioannis epistolam ad eumdem Vulibertū.*

¶ Nisi post consuetam fidei professionem pallium dari non debet. C. IIII.

OPtatum tibi pallium nunc cōferre nequiuimus:quia fidei tuæ paginam minus[f], quàm oporteat,continere reperimus: cum uidelicet in ea nullam sanctarum vniuersalium synodorum,in quibus fidei nostræ symbolum continetur,nec decretalium Pontificum Romanorum constitutorū secundum morem feceris mentionem[g] : sed nec illam propria subscriptione[h] munieris, nec aliquem[i], qui hanc iureiurando[k] firmaret,miseris.

Ansel. l. 6. c. 92.

Archiepiscopū negligētem circa pallij petitionem quis monere debet.

a ¶ *Post secundam.*] dicunt quidam faciendam ipsi metropolitano intra alios duos menses antequam deponatur:sicut post sequitur de episcopis.quod enim dicitur de episcopis.ͅ.hoc exaudi de metropoli.vnde hæc determinatio post secundam,&c.determinat illud verbum,careat.& secundū hoc est hic ar. ꝙ mora potest purgari. Alii dicunt, ꝙ hæc admonitio debet fieri tantummodo à suffraganeis metropolitani,ad quos(vt dicunt) translata est potestas, cū metropolitanus negligens existat. Si ergo suffraganei post admonitionem neglexerint consecrare vel eligere, vicini metropolitani ꝯsecrabunt consilio Papæ. Sed quare aufertur capitulo potestas eligēdi? Respon. Quia neglexerūt admonere suum electum ad petendum pallium : aliàs dico reuerti ad eos ius eligendi. Sed quare descendit ad metropolitanum,cū tantum ad Papam deuoluūtur episcopatus, vt extra de concess. præben.& eccle. non va. dilectus? Sed hic pcise nō descendit ad Metropolitanū , sed ad Papā cū eis: vel tūc descēdit ad Papā cū aliqs est negligens in eligendo[1] . Et est si. 65. dist. si forte. Io. Hodie solus Papa facit hoc per decre. illam dilectus. B.

Prelati negligentia aufert capitulo ius eligēdi.

1 Hoc est falsū: vt extra de elect. ne p defectu. vbi dicitur, ꝙ ad proximū superiorē deuoluit in hoc casu: quod dic, vt extra lib. 6. e. tit. quamquam.

b ¶ *Cum consilio.*] dicunt quidam hoc generale esse, ꝙ vbicumque per negligētiam vnius transfertur potestas ad aliū,ille non procedet, nisi prius requirat auctoritatem superioris. sed hoc nego,& est hic speciale : aliàs secus. 9. q. 3. cum simus. ar. ff. de condi. institu. quæ sub conditione. §. vlti.

c ¶ *Vltra tres menses.*] sed quare nō dantur nisi tres menses archiepiscopo, vt s. eo. ca. quia maius periculum est in mora metropolitani. 42. dist. quiescamus.

d ¶ *Cedat.*] ergo metropolitanus potest deponere electum. contra 7. quæstio. prima, mutationes. & 3. quæstio. 6. quamuis. extra de transla. inter. Sed hoc speciale est, vt confirmatū possit metropolitanus deponere,& hoc in odium negligentiæ. Alius est casus 92. dist. si quis episcopus per manus. Tertius 23. dist. illud. Sed certe hic non deponitur nisi ab obtinendo , non ab ordine quem habet, vt extra de accusa. c. super his.

Confirmatus q̄n que deponitur.

PRisca.] CASVS. Docet hic Gregori. Brunichildam Reginā, ꝙ pallium non datur nisi benemerito,& fortiter postulanti.

e ¶ *Et fortiter.*] sed si fortiter postulet, nō ne pōt notari ambitio? Non : quia cū quis suo iure vtatur, prodest instantia. de pæni. dist. 1. importuna. 72. dist. c. 1. & 2. q. 6. post appellationem.

Petendi instantia prodest.

NOuit.] CASVS. Palea est, in qua pæcipitur, vt pro recipiendo pallio nihil detur, sicut olim consuetudo erat ; cum hoc habeat speciem simoniæ .

CAVSARVM. Hæc est 3. pars huius dist. in qua dicitur, ꝙ qui palliū accipit, obediētiā iurare debet, & ꝙ canones seruet, qd̄ nisi fecerit, pallium non habebit. & hoc probat tribus capit. Io. de Fā.

CASVS. In hoc §. exponit Gratianus quæ sunt merita causarū , scilicet, vt is qui postulat pallium , mereatur recipere , & fidē suā iuramento adstringat, vt apostolicis decretis & statutis synodalibus obediat. Postea ostendit , ꝙ pallio non est vtendum nisi certis diebus,& inter Missarum solennia. Et ad hoc probandum inducit sequentia capitula.

OPtatum.] CASVS. Vulibertus Agrippinensis episcopus per suum nuntium à Ioanne pallium postulauit. sed ei propter quattuor causas non concessit, s. quia fidem catholicam ad plenū in epistola sua non exposuit; & quia nec vniuersalium conciliorū nec decretalium Pontificum Romanorū vllā fecerat mentionem: & præterea in illa epistola non subscripserat; item nec aliquē nuntium miserat, qui pro eo iuraret.

f ¶ *Minus.*] arg. totum contractum vel rescriptum, vel instrumētum nil valere,& esse irritandum, si aliqua necessaria desinit in eo. arg. 38. dist. quæ ipsis. 3. q. 9. pura. & idem facit plus quod minus , vt 9. distin. si ad scripturas sacras[2] . arg. contra: quia superflua non vitiant, vt de consec. dist. 4. si non sanctificatur. ff. de regulis iuris. non solent.

g ¶ *Mentionem.*] de eis conseruandis. Quid autem iurare debeat qui pallium petit, habes extra de iureiur. ego. & de elect. significasti. & notatur 23. dist. quamquam.

h ¶ *Subscriptione.*] arg. donationem episcopi nihil valere, nisi eius subscriptione firmetur, sicut cum concedit aliquem locum, vel iurisdictionem alicuius loci alicui loco vel hospitali: arg. dist. 96. bene. arg. 12. q. 2. sine exceptione. & c. cum redemptor.

i ¶ *Aliquem.*] arg. quem per alium iurare. s. dist. 63. tibi domino. ͅ. 17. q. 4. metuentes.

k ¶ *Iureiurando.*] extra de iura. calum. inhærentes.

IN ea synodo, quam.] CASVS. Gregorius pcepit Syagrio archiepiscopo, vt deberet contra simoniacam hæresim synodum congregare: huic synodo vult Aregium episcopũ Francorũ interesse. præcipit ergo Grego. episcopo, vt illuc vadat, & palliũ quod transmisit Syagrio epo concedat, si prius promiserit illicita, quæ prohibita

sti. tamen c. proxi. dicere videtur, ꝙ tantum in ecclesia debeat vti pallio: nec in processione vtetur eo, vt extra eo. cap. 1.

COntra.] CASVS. Ioannes archieps Rauen. extra Missarum solennia pallio vtebatur: super quo cum à Gregorio reprehenderetur, defendebat se priuilegijs Apostolicorũ: in quibus omnes consuetudines suæ ecclesiæ erant confirmatæ: quare Papa scribit ei dicẽs: Aut defendit se consuetudine generali, aut priuilegio. Generali cõsuetudine se tueri nõ potest: quia alij archiepiscopi hoc nõ faciunt. Si vero priuilegio se tuetur, necesse est, vt illud ostendat: quod si ostendere non potest, à tali præsumptiõe de cetero cesset: ne eius exemplo alij archiepiscopi talia sibi velint vsurpare.

Item Gregorius Aregio episcopo Francorum, lib. 7. epist. 111.

¶ Qui pallium desiderat accipere, prius à se remouere illicita promittat. C. V.

Ansl. 6. c. 90.

IN ea synodo, quam contra simoniacam heresim per fratrem, & coepiscopum nostrum Syagrium decreuimus congregari, sanctitatem vestram volumus interesse, atque eidem fratri ita pallium, quod transmisimus [a], tribui, si prius se promiserit illicita, quæ prohibuimus, per definitionem synodicam à sancta ecclesia remouere. De qua synodo omnem nobis subtiliter ordinem tuam fraternitatem volumus scriptis discurrentibus [b] nuntiare; vt ipse, cuius nobis sanctitas valde experta est, nos reddas de omnibus certiores.

Idem Virgilio episcopo Arelatensi, lib. 4. epist. 51. seu c. 95.

¶ Non nisi ad Missarum solennia archiepiscopo vti pallio licet. C. VI.

Ansl. 6. c. 98.

PAllium tibi transmisimus, quo fraternitas tua intra ecclesiam [c] ad sola Missarum [d] solennia vtatur.

[*Item Ioanni Rauennati episcopo, lib. 2. epist. 54. seu c. 93. indict. 11.*]

¶ De eodem. C. VII. PALEA.

Ansl. 6. c. 87.

NOn multum temporis interuallum est, quòd quędam nobis de tua fraternitate fuerunt nuntiata, de quibus vobis, veniente illuc Castorio notario sanctæ, cui Deo auctore præsidemus, ecclesiæ, subtiliter nos indicasse meminimus. Peruenerat namque ad nos quędam in ecclesia vestra contra consuetudinis, atque humilitatis [*] tramitem geri; quæ sola, vt bene nostis, est officij sacerdotalis erectio. Quę, si sapientia vestra mansuete, vel cum episcopali suscepisset studio, non de illis accendi debuerat; sed oportuerat te hæc eadem cum gratiarum actione corrigere.

a ¶ Humilitatis.] *Restitutus est hic locus ex ipsa epistola. Antea enim legebatur*, contra vtilitatem ecclesiæ, & consuetudinis tramitem geri: quæ sola, vt bene nostis, est officij sacerdotalis ereptio.

Item Ioanni episcopo Rauennati, in eadem epistola.

¶ De eodem. C. VIII.

Ansl. 6. c. 95.
Poly. l. 2. tit. 20.
† al. correptio

COntra morem quippe ecclesiasticum est, si non patientissime [e] toleratur, (quod à vobis absit) etiam iniusta correctio †. *& infra.* ¶ Illud frater charissime tibi non putamus ignotum, quòd pene de nullo metropolitano in quibuslibet mundi partibus sit auditum, extra Missarum tempus, vsum sibi pallij vindicasse. Et quòd bene hanc consuetudinem generalis ecclesiæ noueritis, vestris nobis manifestissime significastis epistolis: quibus præceptum beatæ memoriæ decessoris nostri Ioannis Papæ nobis in subditis transmisistis annexum, continens omnes cõsuetudines [f] ex priuilegio [g] prædecessorum nostrorum con-

e ¶ Patientissime.] Ar. quòd licet videatur iniustum quod præcipit prælatus, patienter tñ ferendum est. s. distin. 31. ante triennium. & distin. 19. in memoriã. 23. q. 1. quid culpatur.

Prælati præceptũ etiã iniustũ est faciendum.

f ¶ Cõsuetudines.] Sed numquid valet priuilegium ita generale? Sic, vt 19. dist. si Romanorum. Et est si. 9. q. 2. episcopi. 23. dis. præterea. ff. de leg. 1. l. si quando. tamen cũ hoc priuilegium obscure loquatur, & faciat mẽtionem alterius priuilegij vel cõsuetudinis, necesse est vt illud exhibeatur, vt 76. dist. ieiunium. in princ. & extra de verbo. signi. abbate. vt no. s. dist. 9. vt veterum. Ad hoc dicũt quidã, ꝙ si in hoc priuilegio inseritur totus tenor primi, nõ est necesse primum exhiberi. extra de iur. cal. ĩhęrẽtes. C. de do. si donatio. ff. de do. ex hac scriptura. ff. de admi. tuto. chirographis. Sed certe illud nõ sufficit. nã adhuc potest esse falsitas ĩ bulla vel filo, vt extra de priuil. cũ olim, in fi. Alij dicunt, ꝙ si auctoritate iudicis est rescriptum publicatũ, nõ est necesse exhiberi; secus si p tabellionẽ: quia publicatio facta corã iudice fidẽ facit, licet postea perdatũ, vt C. de testa. publicati. & iudex diligentius singula cõsiderat quàm tabellio. Sed istis ob. extra de sen. & re iu. cũ inter [2]. in fi. Ad hoc dico, ꝙ sufficit si corã iudice est publicatũ: ita vt non teneatur exhibere prius instrumentũ nisi aduersarius dicat se velle probare falsum: tunc enim debet illud exhibere, licet prius fuerit ei fides imposita: nisi iuret illud se perdidisse, vt C. de fide instr. l. vlt. Ioan. Hoc hodie determinatur extra de fide instru. c. vlt. B.

Priuilegiũ exemplatim exhibere vtrũ sufficiat.

In fine ver. veritate. vbi dicitur, ꝙ omnia gesta præsumunt per oĩa rite celebrata, si gesta à tabellione scribuntur. Archid.

g ¶ Priuilegio.] vide qualiter argumentatur: ex quo per priuilegiũ hoc vendicatur: nõ ergo de iure cõmuni hoc potest vẽdicari: quasi simul nõ possit quis inniti priuilegio, & iuri cõmuni, vt 16. q. 1. hinc est. & ff. ad munic. l. 1. ff. de leg. 1. si quando. Sed certe quãdoq; vtitur qs & priuilegio & iure cõmuni, vt extra de consue. cum dilectus. nec renuntiat quis priuilegio militari, licet vtatur iure communi, vt ff. de mili. testa. l. 3. sic ff. de priuile. cre. l. antepe. 23. distin. quamquam. in princi. Sic iuri communi, & etiã consuetudini potest quis inniti, vt extra de cẽsi. c. sopitæ. & 95. dist. olim. Io. Sed certe quidquid dicat Io. nõ dicitur priuilegium de eo quod competit de iure communi, cũ priuilegium sit lex priuata. s. dist. 3. priuilegia. nec illa decre. de consue. cum dilectus. contradicit: imo cõcordat: cum confirmatio ad priuilegium, & electio ad ius commune pertinere dicatur. extra de elect. cum inter. ad fi. Ber.

Priuilegio & iuri communi licet quandoq; inniti.

bita sunt in synodo, ab ecclesia remouere. Itẽ præcipit ei, vt omnẽ veritatem & ordinem de illa synodo scriptis planis & apertis debeat significare. Capitulum quod postea sequitur, planum est: in quo dicitur quando archiepiscopus, & vbi pallio vti debet.

a ¶ Quod transmisimus.] Argu. pactiones in donatione spiritualiũ posse interuenire, & conditiones: arg. contra. 1. q. 2. quàm pio. Sed ibi intelligitur pactio & conditio illicita, sed hæc est licita, cum ad eã nihilominus teneretur. Vel ante electionẽ nulla debet esse, sed post electionẽ. ante consecrationẽ potest esse, saltẽ licita, vt de reb9 & cõsuetudine ecclesię, & fidei articulis, & huiusmodi obseruandis. & hoc à maiori nõ à minori exigi potest: arg. 28. dist. de Syracusanæ, vt no. 8. q. 3. ĩ summa. Vel dic ꝙ hæc dictio, si, nõ notat hic conditionẽ, sed quãdã modificationẽ: arg. ff. de tutel. muto. §. secũdo. sic ponitur extra de ele. significasti [1]. ĩmo nec dicĩ cõditio, cũ subintelligaĩ. ff. de condi. & demon. conditiones. Arg. ꝯ. quia cõditio est. Nam si dico: date illi si iurauerit: hoc est dicere, nõ date illi nisi iurauerit. ff. de cõdi. & demo. quibus diebus. §. 1. Io. Ego credo ꝙ honesta & licita cõditio apponi potest in collatione spiritualiũ: vt extra de elect. significasti. & extra de ser. non or. eo libentius. B.

b ¶ Discurrentibus.] idest, cito directis.

c PAllium tibi.] ¶ Intra tuam ecclesiam.] idest, ecclesiam quamcumque tuæ dioecesis. extra de vsu pal. c. 1. non autem potest vti pallio alterius, vt extra eo. cap. ad hæc. nec in alterius dioecesi. eo. titu. cap. ad honorem.

d ¶ Missarum.] Et in synodo etiã vti potest: sed non potest synodum congregare ante susceptionẽ pallij, vt extra de elect. significa

a ¶ Omnium.]

cessas, vobis, ecclesiæque vestræ debere seruari. Confitemini igitur aliam esse generalis ecclesiæ consuetudinem; postquam ea, quæ vos geritis, vobis ex priuilegio vendicatis. Nulla ergo vobis in hac re, vt arbitramur, poterit remanere dubietas. Aut enim mos omniū [a] metropolitanorum etiam à tua est fraternitate seruandus; aut si tuæ ecclesiæ aliquid specialiter dicis esse concessum, præceptumue à prioribus Romanæ vrbis Pontificibus; quòd hæc Rauennati ecclesiæ sunt concessa, à vobis oportet ostendi [b]. Quòd si hoc non ostenditur [c], restat postquam talia agere neque consuetudine generali, neque priuilegio vendicas, vt vsurpasse te cōprobes [d], quod fecisti. *& infra.* ¶ Decorari pallio volumus, forsan moribus indecori; dum nihil in episcopali ceruice splendidius [e] fulget, quàm humilitas. Oportet igitur fraternitatem tuam, si honores suos sibi quibuslibet argumentis stabili proposuit mente defendere, aut generalitatis vsum ex non scripto [f] sequi, aut ex scriptis † priuilegijs se tueri [g]. Quòd si postremo nihil horum est, alijs metropolitanis huius te præbere nolumus præsumptionis exemplum.

† al. scripto priuilegio

5 *Priuilegia quoque cum vsu pallij semper debent concedi.*

Vnde idem Gregorius Syagrio episcopo Augustodunensi, lib. 7. epistola 112.

¶ Cum vsu pallij aliqua priuilegia debent concedi. C. IX.

Polyc. l. 2. tit. 21. Ans. l. 6. c. 86.

RAtionis ordo omnino nos admonet, vt cum vsu pallij aliqua simul, sicut diximus, largiri priuilegia debeamus. Sed quoniam cum honoris augmento, cura [h] quoque solicitudinis debet accrescere, vt cultui vestiū, actionis † quoque ornamenta conueniant; oportet, vt enixius in cunctis se studijs vestra fraternitas exerceat, & circa [a] subiectorum [i] actus sit cura vigilans, vt vestrum illis exemplum instructio, & vita magistra sit.

a ¶ Et circa.] *Locupletatus est hic locus ex originali.*

Idem Ioanni episcopo primæ Iustinianæ Illyricæ, lib. 4. epist. 15. seu cap. 59.

¶ Vsus pallij conceditur, & antiqua priuilegia innouantur. C. X.

Ans. l. 6. c. 99.

PAllium vobis ex more transmisimus, & vices [k] vos Apostolicæ sedis agere iterata innouatione decernimus.

Idem episcopis Epiri, lib 5. epist. 7. seu c. 107. indict. 14.

¶ De eodem. C. XI.

Ans. l. 6. c. 100.

SCriptorum vestrorum insinuatio, fratres charissimi, patefecit Andream fratrem nostrum Nicomedianæ ciuitatis episcopum, Deo propitio, solenniter ordinatū [l]. *& infra.* ¶ Suprascripto igitur Andreæ fratri, & coepiscopo nostro pallium nos direxisse agnoscite, atque pri-

---

Consuetudo ecclesiarū potest esse vniformis.

a ¶ *Omnium.*] Vide qualiter argumentatur, ex quo aliæ ecclesiæ vtuntur tali consuetudine: ergo & ista debet vti eadem. arg. si. extra de censi. ex parte. Sed huic argumento posset responderi, ꝙ cōsuetudo aliarū ecclesiarū non derogat consuetudini istius, vt §. 12. di. illud. & extra de capel. mo. dilectus. circa fi.

Tres regulæ notabiles.

b ¶ *Ostendi.*] Hoc est contra tres regulas. Vnam, quòd tenetur possessor dicere titulū suæ possessionis. hoc est contra id, 2. q. 5. §. 1. Aliam, quòd ab eo qui ius negat, non requiritur ꝓbatio: quod est contra id. ff. de probatio. ab ea. Tertiam, quòd actore non probante reus non absoluitur. 6. quæst. vlti. actor 1. sed hoc est ideo quia præsumptio contra ipsum facit.

Concor. tex. in 1. qui accusare. C. de eden.

c ¶ *Non ostenditur.*] Qui enim priuilegium allegat, debet probare & ostendere: extra de priuile. porro. & ca. seq. & cap. pastoralis. nullus tamen tenetur edere, nisi illum articulum qui facit ad rē. extra de fide instrum. contingit. licet aliàs nemo posset iudicare de priuilegijs sedis Apostolicæ. extra de iudi. cum venissent. tamen qui defendit se per tale priuilegiū, oportet vt illud exhibeat, vt extra de fi. instru. accepimus. Sic ergo canonicus, qui possidet duas præbendas, cum de iure non possit eas possidere: si contra eum agatur, ipse tenetur probare qualiter habet. secus si conueniatur super prima tantum. Dicunt tamen quidam, quòd canonico indistinctè incumbit onus probandi, scilicet institutionem suam. extra de app. personas. argu. extra de procura. ex insinuatione. argu. 2. q. 1. legum.

Canonicus de cōmuni iure nō potest duas præbendas possidere.

d ¶ *Te comprobes.*] Nonne præscriptione posset iste se tueri? Non: quia nullum ius proditū est, quo talia à talibus taliter possideantur. & quod de iure communi non possidetur, nec præscriptione acquiritur, vt hic, & 93. distinct. illud. & cap. peruenitur.

Fides recta in principe splendet.

e ¶ *Splendidius.*] Sic nihil est splendidius in principe quàm recta fides. C. de sum. trin. inter claras.

f ¶ *Ex non scripto.*] infra 25. quæst. 2. institutionis. §. distinct. 1. consuetudo.

g ¶ *Tueri.*] supra distin. 11. catholica. argum. contra. Sol. onus potest quis inducere sibi ex consuetudine, non honorem. 8. q. 1. in scripturis.

PRIVILEGIA. Hæc est quinta pars huius distin. in qua ostendit Gratianus quòd priuilegia cum pallio sunt concedenda.

RAtionis.] CASVS. Syagrius episcopus à Gregorio pallium postulauit. Gregorius vero pallium sibi largitus est & priuilegia. Sed quoniam cum honore debet crescere solicitudo: ideo præcipit sibi vt solicitus sit circa curam subiectorum. Duo sequentia capitula plana sunt, & per te videbis.

h ¶ *Cura.*] Arg. ad quem pertinet honor, & onus, vt distin. 56 Dominus noster. dist. 86. fratrem. dist. 13. nerui. 40. dist. ante omnia. dist. 35. ecclesiæ. nam dicit lex, quòd vtilitas per dignitatē augmentatur. ff. de iudi. l. si longius. in fi. ff. de dona. filius. §. 1.

i ¶ *Subiectorum.*] §. 87. dist. §. 1. & c. diuinæ.

k PAllium.] ¶ *Vices.*] Per priuilegium fecerat eum legatum suum, sicut suus prædecessor fuerat. Vel ideo dicit, quia omnes vocantur ab eo in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis, vt 2. quæst. 6. decreto. Vel prius erat legatus, sed esse desijt factus archiepiscopus: argu. ff. de arbi. non distinguemus. § 1.

l SCriptorum vestrorum.] ¶ *Ordinatum.*] à suis episcopis: nam hoc est regulare, vt à suis suffraganeis consecretur archiepiscopus. 63. dist. quanto. & potest perpendi ex hoc c. & §. eod. quoniam. & 44. dist. quia: quòd metropolitanus etiam sine licētia summi Pontificis potest consecrari: & ad Papam non spectat (vt videtur) nisi datio pallij. Alij dicunt istud obtinere, vbi metropolitanus habet primatem: vel cum hoc habet ex consuetudine. hodie tamen vult Papa, ꝙ petatur ab eo confirmatio cum pallio, vt extra de elect. ꝙ sicut, vt dixi 51. dist. cap. vlt.

a ¶ Atque

a ¶ *Atque priuilegia.*] Ista priuilegia fuerunt personalia, & transfierunt cum persona.ff.de regulis iur. priuilegia. & extra de instit. cum venissent. Sed licet transeant cum persona, tamen debent cõcedi successori cum petierit: & fit iniuria ei nisi concedatur sibi: beneficium tamen est si ei conceditur.ff. de aqua quoti. & æsti.l. 1. §.pen.nam si impetraui vt ducam aquam de flumine publico per prædium meum, & vendo tibi prædium, priuilegium non transit ad te [1]: sed tamen impetrabile est à te:& iniuria fit tibi si non concedatur.Sed tamen multa potest iudex & debet facere,ad quæ compelli non potest,ff.de iudic. non quidquid. C. quomodo & quando iudex.l. 1.

IN vna autem.] CASVS. Quia supra facta est mentio de metropolitanis:ideo supponit hic distin. 101. in qua ostendit, quòd in vna prouincia duo metropolitani esse non debent: quod verum est, nisi multitudo populi excrescat, vt 16. q. 1. præcipimus. & 99.dis.nulli. & hoc nõ potest fieri nisi de speciali licentia Papæ, vt 7.q.1.mutationes.

uilegia [a] atque cuncta concessisse, quæ prædecessores nostri eius prędecessoribus contulere.

DISTINCTIO CI.

IN *vna autem prouincia duo metropolitani esse non debent: sicut in Chalcedonensi concilio, cap. 12. statutum est.*

¶ Duo metropolitani in vna & eadem prouincia esse non debent. C. I.

Poly.l.2. tit. 24. Iuo p.5.c.146. Burch.l.1.c.35.

PEruenit [b] ad nos, quòd quidam præter ecclesiasticas ordinationes affectantes potentiam, per [a] pragmaticum sacrum [c] vnam [d] prouinciam in duas diuidant; ita vt ex hoc inueniantur duo metropolitani episcopi in una [e] eademque prouincia esse. Statuit ergo sancta synodus deinceps nihil tale attentari à quolibet episcopo; eos vero qui aliquid tale [f] attentauerint, cadere de proprio gradu.

a ¶ Pragmaticum sacrum.] *Versiones prisca, & Dionysiana habent,* per pragmaticam formam: *græce autem est* διὰ πραγματικῶν; *quod in eodem capite paulo post dicitur* διὰ γραμμάτων βασιλικῶν. *idest, per litteras Imperiales.*

Hactenus de electione, & ordinatione clericorum tractauimus. Nunc ad simoniacorum ordinationes transeamus. Et vt facile liqueat, quid super hac hæresi, sanctorum patrum decreuit auctoritas, causa deducatur in medium: cuius negotium & de scienter à simoniacis ordinatis, & de ignoranter à simoniacis consecratis, & de ordinationibus, quæ per pecunias fiunt, contineat.

PEruenit.] CASVS. Relatum est in cõcilio Chalcedonẽsi ꝙ quidam episcopi sine auctoritate Papæ per imperialem constitutionem vnam prouinciã diuidebant in duas: & ita duo metropolitani in vna & eadẽ ꝓuincia inueniebantur: quare concilium statuit, vt episcopi qui talia de cetero facere tentauerint, deponantur.

b ¶ *Peruenit.*] supra, dist. 10.c.1.

c ¶ *Per pragmaticum sacrum.*] idest, principis rescriptũ: pragma enim causa dicitur. vnde pragmatica sanctio dicitur causa in consistorio principis ventilata coram proceribus sacri palatij: & constitutio principis facta ex cognitione causæ dicitur pragmatica sanctio. Io.

Pragmatica sanctio.

d ¶ *Vnam.*] Nam ex quo princeps diuidit, duæ sunt prouinciæ.ff.de offi.asses.si eadem.

e ¶ *In vna.*] quod fieri non debet nisi excrescat multitudo populi, vt s.99.dist.nulli.Io.

f ¶ *Tale.*] Arg.ꝙ licet princeps legitimet aliquẽ [2], non tamẽ erit legitimus quo ad ecclesiã:& ita erit legitimus quo ad vnũ forũ, nõ tñ quo ad aliud. ad hoc facit 10.dist.cap.1.& 15.q.3. cum autem.

[2] Sequũtur doc. in c. per venerabilem per illum text. extra qui filij sint legi. & Cyn.in authen. ex cõplexu.C.de ince.nu.& Barto.in l. qui in prouincia.de ritu nuptia.

CAVSA

Q*Vidam.*] Casvs. Expedito tractatu de ordinationibus, promotionibus, & officijs clericorum: accedit Gratianus ad negotia, quorum quædam sunt ciuilia, quædam criminalia, in quorum prosecutione maiora minoribus præponit. Et quoniam omnia criminа respectu simoniæ nihil reputanť, vt j.ea.q.7.patet: ideo de ea præmittit quærens, an sit peccatū spiritualia emere, de quo thema proponit, septem eliciens quæstiones.

rici enim deponuntur, vt j.ea.statuimus. & sunt infames, vt j.ead. q.3.cap.fi. & accepta tenenť restituere. extra de simo. de hoc. j.ead. q.3.si q̄s dator. Dispensatur autem circa tales q̄nque vt laicam habeant cōionem, vt j. ead.q.7.cap.1. & ministrant quandoq; in minoribus ordinibus cōstituti, vt j.ea.q.5.c.1. quandoq; remanent in acceptis. j.ea.q.7.saluberrimum. Quis autē valeat dispēsare, habes j.ead.q.5.cap.fi. Ioan.

tum.ff.de cō di.& demon. Simonia dicitur à Simone Mago.

CAVSA PRIMA.

Q Vidam[a] habens filium, obtulit eum ditissimo cœnobio: exactus ab Abbate, & à fratribus decem libras soluit, vt filius susciperetur; ipso tamen (beneficio ætatis) hoc ignorante. Creuit puer, & per incrementa temporum, & officiorum ad virilem ætatem, & sacerdotij gradum peruenit. Exinde suffragantibus meritis in episcopum eligitur, interueniente obsequio, & paternis precibus, data quoque pecunia cuidam ex consiliarijs archiepiscopi; consecratur iste in Antistitem, nescius paterni obsequij, & oblatæ pecuniæ Procedente vero tempore nonnullos per pecuniam ordinauit; quibusdam vero gratis benedictionem sacerdotalem dedit: tandem apud metropolitanum suum accusatus, & conuictus sententiam in se damnationis accepit.

1.q. *Hic primum quæritur, an sit peccatum emere spiritualia.*

2.q. *Secundo, an pro ingressu ecclesiæ sit exigenda pecunia; vel si exacta fuerit, an sit persoluenda.*

3.q. *Tertio, an ingressum, vel præbendas ecclesiæ emere sit simoniacū.*

4.q. *Quarto, an iste sit reus criminis, quod eo ignorante pater admisit.*

5.q. *Quinto, an liceat ei esse in ecclesia, vel fungi ea ordinatione, quam paterna pecunia est assecutus.*

6.q. *Sexto, an illi qui ab eo iam simoniaco ignoranter ordinati sunt, abijciendi sint, an non.*

7.q. *Septimo, si renuntians suæ hæresi sit recipiendus in episcopali dignitate, vel non.*

QVÆSTIO PRIMA.

Q Vòd autem spiritualia[b] emere peccatum sit, probatur multorum auctoritate.

8 Ps

Ait enim Leo Papa.

Q*Vod autē.*] Hæc quæstio diuidiť in 15. partes; in quarum prima probať 16.aucto. q̄ pro ministerijs ecclesiasticis nihil debet dari. Ioan. de Fan. Secunda ibi, *Quia ergo.* Tertia ibi, *Sed obijcitur.* Quarta ibi, *Item opponitur.* Quinta ibi, *Sed obijcitur.* Sexta ibi, *Sed notandum.* Septima ibi, *Patet ergo.* Octaua ibi, *Ex his.* Nona ibi, *Sed notandum.* Decima ibi, *Nemo.* Vndecima ibi, *Hoc ergo.* Duodecima ibi, *Ex his.* Tertia decima ibi, *Sicut ergo.* Quartadecima ibi, *Quia ergo.* Quintadecima ibi, *Quolibet.* Ioan. de Fan.

Casvs. Hic ponitur prima quæstio, in qua quæritur an emere spiritualia sit peccatum. & probatur q̄ sic, per sequentia cap.

b ¶*Spiritualia.*] Spiritualia autem dicunť tribus modis. Vno modo dicuntur gratiæ virtutum, & dona Dei. hæc nō possunt emi vel vendi quantum in eis est, non enim conferunť nisi gratis. j.ead.q.3.Saluator. & hic c.1. Quandoq; dr̄ dignitas ordinis, & omne sacramentum ecclesiasticū præter 3 matrimoniū. Itē & omnia iura ecclesiastica spiritualium rerū, vt administrationes, p̄bendæ, ius decimarū, cœmiteria, ordo. hęc vendita transferuntur quo ad characterem tantū, non quo ad uitæ meritū. de facto enim non de iure procedit in talibus uenditio. Quandoq; ipsæ res sacræ vt uasa, & omnia utensilia: hæc bene uenduntť clericis uel laicis cō flata & confracta, ut 10.q.2.hoc ius. In summa ergo scias, q̄ p̄ spiritualibus incorporalibus vt sunt beneficia & ordines, q̄nque munus datur pro digno, nec est peccatū si est munus à lingua. j.ea.filium. sed & obsequiū tēporale, dum tn̄ sine pactione. extra de cleric. non resi. decetero. De spirituali obsequio quin q̄nque dari possit, non est quæstio, etiam ex conuentione. extra de præbend. significatum, immo semper p̄mium aliquod debet interuenire speciale scilicet meritū hominis. talis enim simonia spiritualis non reprobatur, sicut nec spiritualis usura, arg. 24.q.1.aduocauit. Pecunia autē pro spiritualibus incorporalibus nunquam interuenire debet nisi in quinque casibus. In matrimonio. j.ea.quidquid. 32.q.2.honoratur. In operis etiā quas clericus non debet, ut si sacerdos locat operas suas per annum. arg. extra ne præla. uices suas. c.ult. 12.q.2.charitatem. Idem est & si sint debitæ, dum tn̄ ius dicat aliquid dandū, arg. 10.q.3.relatum. extra de simo. cum sit. Item pro salute æterna, & peccatorū remissione. de pænit. dist.1.medicina. 13.q.2. animæ. Item secundum quosdam pro iure sibi competente, ne uexetur in eod. j. ead.q.3. quæsitum. extra de usur. cap.1. & extra de sim. dilectus. Spirituale autem pro spirituali permutari potest. extra de rerum permu. ad quæstiones. Pro spiritualibus autem corporalibus pecuniā dare non est simonia, ut pro calice, pro libro. 12.q.2. aurum. nisi inueniatur prohibitum, ut in ecclesia, in cœmiterio & chrismate, ut j.e.placuit.

Spiritualia tribus modis dicuntur.

3 *Vide s.dist. 23. c.his igitur. in ver. p̄ beneficijs. & Tur.cre. j.super c.1. ad 3.*

Res sacrę q̄n doque possunt vendi.

Dari aliquid pro rebus spiritualibus incorporalibus an liceat.

Pecunia pro spiritualibus interuenire nō debet, nisi in quinq; casibus.

a ¶*Quidam.*] Quia hic tractatur de simonia, videamus q̄d sit simonia, & vnde dicať, quibus modis ɔ̄hitur, q̄s ad accusandū vel testificandū in tali crimine admittať, quæ pœna imponať, quę dispensatio circa tales admittať. Simonia enim est studiosa 1 cupidas vel voluntas emendi vel vendendi, aliquid spirituale, vt j.ea.q. studet 2. nec oportet addi, vel annexum spirituali, p̄p̄ illud c. j.q.3.si quis obiecerit. vr̄ tn̄ q̄ hoc addi debet. arg. extra de iur.pat. de iure. licet quidā dicant iuspatronatus spirituale esse, & male. De fructibus vero non est q̄stio, q̄a etiam dari porcis & vendi possunt, vt extra ne p̄la. vi. su. cap.fi. & de emp. & vend. c. constitutus. Diciť autē simonia à Simone Mago, q̄ primo in nouo testamēto huius sceleris auctor extitit. Sicut .n. Giezi ī veteri testamēto voluit vēdere sanitatē Naamā Syro regi, sic & iste voluit emere donū Dei, vnde Gieziticus est dicendus q̄ vendit gratiā: Simoniacus q̄ emit. vnde simoniaci sunt appellandi emptores. Contrahiť autem tribus modis, à manu, ab obsequio, & à lingua, vt j.ea. sunt nonnulli. Et ɔ̄hitur q̄nque ex parte dantis, q̄nque ex parte accipientis, q̄nque ex vtraque, q̄nque ex neutra. extra de sim. & si quæstiones. & not. j.ea. q.5.c.1. Admittitur autē quilibet ɔ̄ simoniacum, sicut ī crimine læsæ maiestatis. 15.q.3.sane. si tn̄ clericus accusatur, cum distinctione admittitur laicus, scilicet si est bonæ famę, ɔ̄ eū: nō tn̄ s̄m distinctionem. extra de si. per tuas. 2.q.1.in primis. in fi. Imponitur autem eis pœna quadruplex, q̄nque excōicatio, quandoq; in monasterium detrusio, vt j.ea. reperiuntur. q̄nque spoliatio omnium bonorum, vt 23. q.5.de Liguribus. q̄nque depositio, vt hic, & ī multis capitulis. Cle-

GRatia.] CASVS Dicitur in hoc cap. φ non est gratia, quæ non est gratuita. Simoniaci igitur qui dant pretium, gratiam non accipiunt, q̃a gratia in rebus ecclesiasticis operaẽ, quam si nõ accipiũt, nõ habent: si tñ nõ habent, alijs eã dare nõ possunt. Quid ergo dant simoniaci? Vtique spiritum mendacij, quem solũ habẽt.

¶ Hug. vero sic ponit casum. Dicit enim φ Leo hic intẽdit dicere, φ simoniaci qui pretio ordinanẽ, gratiam cum ordine non recipiũt, & ideo cum alios ordinãt gratiam quam non habent, cũ ordinibus non conferunt, sed sicut cũ peccato ordinati sunt, ita cum peccato alios ordinant. Quòd autem gratia non detur cum ordo pretio tribuiẽ, pręmittitur in prin. cap.

PResbyter.] CASVS. Dicitur hic φ si quis emit ecclesiã per pecuniam, & eam perdet, & præterea deponi debet: quia emere decimas vel altaria est simonia. Seq. cap. patet.

k ¶ Sacerdotij.] Hoc verum est, si in modum accusationis est conuictus. sed si in modum exceptionis, secus, vt extra de accusa. super his [2]. Item si in modum inquisitionis conuincitur, tunc priuatur beneficio, & nõ ordine. extra de sim. dilectus [2]. Dic vt in decre. inquisitionis. quandoque etiam non priuatur omnibus beneficijs in eo casu, vt extra de elect. per inquisitionẽ. Item regulariter hæc vera sunt, φ perdit propria beneficia, si eo sciente fuerit data pecunia. aliàs sine culpa sua priuaretur, eo φ esset legitime adeptus, vt 16. q. 7. inuentum. Item nec ipsum beneficium nec ordinem perdet, si in fraudem ipsius fuerit data pecunia, vt extra de simo. sicut. & cap. nobis. ĩ. q. 6. §. vlti.

¶ Simoniaci gratiam non præstant, quam vendere quærunt. C. I.

GRatia [a][a] si non gratis[b] datur, vel accipitur[c], gratia[d] non est. Simoniaci autem non gratis accipiunt: igitur gratiam, quæ maxime in ecclesiasticis ordinibus operatur, non accipiunt. Si autem non accipiunt, non habent; si autem non habent, nec gratis, nec non gratis cuiquam dare possunt[e]. Quid ergo dant? profecto, quod habent: quid autem habent? spiritum[f] vtique mendacij. Quomodo hoc probamus? quia si spiritus veritatis (testante[g] ipsa veritate, de qua procedit) gratis accipitur, proculdubio spiritus mendacij esse conuincitur, qui non gratis accipitur.

Deusdedit in tract. de Simonia.

Matt. 10.

α ¶ Gratia.] *Simillima primis verbis huius capitis habentur in epistola Leonis primi Niceta Aquilegiensi episcopo scripta, quæ est 84. Loquens enim de gratia ait,* quæ nisi gratis detur, nõ est gratia, sed merces. *Reliqua apud ipsum non sunt inuenta.*

Item Gregorius Syagrio episcopo Augustudunensi, lib. 7. epist. 110.

¶ Inaniter sacerdos dicitur, quicumque simoniace ordinatur. C. II.

QVicumque studet [h] pretij datione sacrum ordinem mercari, dum non officium, sed nomen attendit, sacerdos non esse, sed dici tantummodo inaniter concupiscit[i].

Polyc. l. 2. tit. 1. Ansl. l. 6. c. 79.

¶ *Caput hoc ex originali est emendatum, & locupletatum.*

Item ex regesto.

¶ Spolietur honore, qui ecclesiam per pecuniam obtinet. C. III.

PResbyter si per pecuniam ecclesiam obtinuerit, non solum ecclesia priuetur, sed etiam sacerdotij[k] honore spolietur: quia altare, & decimas, & spiritum sanctum[l] emere, vel vendere, simoniacam hæresim[m] esse nullus fidelium ignorat.

ĩ. ead. q. 3. c. altare.

¶ *Non est inuentum in regesto B. Gregorij, vnde videtur citari. similia habentur apud Gregoriũ vij lib. 6. reg. in indice concilij eo anno habiti, & in concilio Turonensi sub Carolo magno c. 15. in Remensi c. 21. Maguntino sub Rabano c. 12. & altero Maguntino sub Arnulpho, c. 5. & infra ead. q. 3. c. altare. quod ibi citatur ex Paschali.*

ĩ. c. cum liqueat.

Idem Gregorius primus dicta epist. 110. lib. 7.

¶ De eodem. C. IIII.

BEnedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc[n], vt fiat hæreticus, promouetur.

Poly. ibidem. Ansl. 6. c. 80. Burch. l. 1. c. 21. Iuo par. 5. c. 75. & 112.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc coniunctum est superiori, & præter epistolam 110. indicatam, eadem sententia habetur lib. 4. epist. 55. & lib. 5. epist. 107. episcopis Epiri.*

Idem in eodem.

¶ Partem habebit cum Simone, qui contra simoniacos vehementer non exarserit. C. V.

QVisquis per pecuniam ordinatur, ad hoc vt fiat hęreticus promo-

cõc. Meld. c. 42. Deusdedit p. 2. Poly. l. 2. tit. 1. Iuo par. 2. c. 84. & p. 5. c. 75. Ansl. l. 6. c. 77.

a ¶ Gratia.] id est donum spiritus sancti, vel ecclesiastica dignitas, vel ordo.

b ¶ Si non gratis.] sine munere aliquo non debito.

c ¶ Accipitur.] Argu. ɔ̃ 23. q. 4. ille gladium. q̃a ille dr̃ gladiũ accipere, qui illicite accipit.

d ¶ Gratia.] id est, cũ gratia, id est, cum charitate, id est, non conferẽ gratia nisi gratis, &c.

Nemo dat quod non habet.

e ¶ Possunt.] Arg. quẽquam non posse dare quod non habet. 1. q. 7. Daibertum. ff. de regu. iur. nemo. de conse. dis. 4. quomodo. ĩ. ead. q. q perfectionem. de cõse. dist. 4. solet. Contra, creditor distrahit pignus, cuius dominium nõ habet. Vnde argu. ɔ̃. ff. de acquir. re do. nõ est nouum. & extra de elect. suffraganeis. Ioan. Sol. generale est φ nemo de iure dare potest quod non habet. fallit in certis casibus. B.

Diabolus est pater mendacij.

f ¶ Spiritum mendacij.] id est, effectum diaboli, qui pater est mendacij: quia isti sunt mẽdaces, cum sint hæretici, & omnis hæreticus mẽdax est. ĩ. ea. si quis inquit. vel dic spiritum, id est, characterem sine executione.

Contraria cõtrarijs opponuntur.

g ¶ Testante.] cum ait, Gratis accepistis gratis date, &c. arg. a ɔ̃rijs: contraria enim contrarijs opponũtur, s̃. dist. 9. cap. 1. & 25. q. 2. decessorum. & 24. q. 2. sane. 32. dist. hospitiolum. 5. q. 6. delatori. & de pæn. dist. 2. cap. 1. & vide quod no. 8. q. 1. sciendum. iuxta finẽ.

QVicumque.] CASVS. Dicitur in hoc cap. φ quicumque per pecuniam est ad sacerdotium promotus, in veritate nõ est sacerdos, sed tantum nomen sacerdotis habet inane.

Voluntas sola facit simoniacum.

h ¶ Studet.] Hic ergo sola volũtas facit hominem simoniacum, vt ĩ. ea. reperiuntur. & q. 3. non solum. sicut spes sola facit hominem vsurarium, vt 14. q. 3. cap. 1. Item hic voluntas sine effectu imputatur [1]. & dicit Baz. φ huiusmodi peccatum si non processerit ad actum, sola voluntate deletur, sicut & sola voluntate commissum est. argu. extra de regulis iuris, omnis. Vel intellige hoc verbũ, studet, cum effectu. ĩ. 36. q. 2. si q̃s nõ dicã. ɔ̃. arg. s̃. dist. 51. si quis post. contra s̃. dist. 19. Anastasius. s̃. dist. 50. is vero q contra. 6. q. 1. §. verũ. 50. dist. si quis post. Ioan. Sol. hodie sola pænitentia sine resignatione quæsitorum sufficit, cum simonia in animo gerebatur vtrinque, vt extra de simo. cap fi. B.

[1] Sub. & punitur, & hoc probãt concor. q. ĩ pro xi. pro ɔ̃rijs ĩducunẽ. De hoc nota. 6. q. 1. si quis cũ Archid.

Simonia quomodo deletur.

i ¶ Concupiscit.] id est, ex sua concupiscentia, sequitur, vt inaniter dicatur sacerdos.

l ¶ Et spiritum sanctum.] id est, ordinem, & alia officia, quæ dona sunt spiritus sancti.

m ¶ Simoniacam heresim.] Arg. ĩ. ea. q. 3. altare. ĩ. ea. q. 1. quicumque sacros. ĩ. e. q. 5. c. 1.

n BEnedictio illi.] ¶ Ad hoc.] id est, qui sic honorem accepit, hæresim incurrit. Est enim, vt, consecutiuum [3], nõ causatium, vt dist. 74. consuluit. & 3. q. 7. §. item. & 6. q. 1. ex merito. Et est simile, Lex subintrauit, vt abundaret delictum. simile C. de obseq. patro. præstan. si manumissori. & ff ad legem Aquil. l. si ex plagis. §. 1. sic & C. de iudi. properandum. in prin.

QVisquis per pecuniam.] CASVS. Dicitur hic, quòd si quis p pecuniam ordinatur, ipsum esse hæreticum est manifestum. & qui

& qui contra talem vehementer non inuehitur, velut particeps minis deponatur.

a ¶ *Neophytorum.*] quia à neophyto.s.à Simone ortum habuerit: q de nouo ad fidem cõuersus fuit: vel qa neophyti solebant dare pecuniam, vt cito promouerentur: qa aliàs nõ poterãt, vt 48.dis.c.1.

Exar-

tionem fuerit depositus, in monasterium detrudatur. Venditor vero puniatur vt emptor. Si vero laicus sit qui simoniam committit, excommunicari debet.

f ¶ *Velle.*] ita sola voluntate est simoniacus [1]. hoc intelligo de voluntate ad actum aliquem exteriorem producta: aliàs nõ est suspensus ab ingressu ecclesiæ. & sic etiam exaudi. j.e. qui studet. & s.e. quicumque. 24. distin. quando episcopus. extra de simonia. tanta.

[1] De hoc ẽt sup.ea.quicũque & dicã j. e. eos ibi videas. Arch. Simoniacus an q̃s fiat sola voluntate.

uetur. Quisquis ergo contra simoniacam, & neophytorum[a] hæresim pro officij sui loco vehementer non exarserit[b], cum eo se non dubitet habiturum portionem; qui prius commisit hoc piaculare[c] flagitium.

¶ *Verba prorsus ipsa huius capitis non sunt inuenta in epistolis B. Gregorij. Verum Paschalis Papa II. (vt est apud Iuonem, ac Polycarpum) citat hæc ex ipso beato Gregorio: ac simillima prioris partis huius capitis sunt lib. 4. epist. 55. & 56. posterioris vero partis lib. 10. epist. 33. Victori episcopo: Et Ioannes Diaconus lib. 3. c. 4. scribit generalem sententiam à B. Gregorio contra simoniæ & neophytorum hæresim prolatam in epistola Victori scripta contineri. Capitulum 42. concilij Meldensis ab Iuone p. 5. c. 75. citatũ partim conuenit cum ipsa epistola Victori scripta, & partim cum ijs, quæ Iuo, & Polycarpus citant ex Paschali, & cum his, quæ hoc loco refert Gratianus. De qua hæresi è Gallia eijcienda Gregorius lib. 4. epist. 51. scribit Virgilio Arelatensi, & lib. 7. epist. 110. Syagrio, & alijs episcopis Galliæ.*

g ¶ *Quia & vsitatum.*] argum. q mos [2] non excusat à crimine. j. ea. q. 3. ca. fin. argu. contra 63. dist. Agathosa. &c. quia. s. distin. 4. denique. j. 32. quæst. 4. obijciuntur.

[2] Mos. Sed an à pœna gl. Ant. But. ca. vlt. de cõsue. Lud. Rom. in sing. char. 1.

h ¶ *Succisum.*] per canones.

Item Gelasius Papa ad episcopos per Lucaniam constitutos, epis. 1. c. 26.

Polyc. l. 7. tit. 6. Deusdedit p. 2. Burch. l. 1. c. 22. Iuo p. 5. c. 76.

¶ Simonis damnatio dantem & accipientem pariter inuoluit. C. VI.

QVos[d] constiterit indignos meritis sacram mercatos esse pretio dignitatem; conuictos oportet arceri, non sine periculo facinus tale perpetrantes; quia dantem pariter & accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio[e] testatur, inuoluit.

Act. 8.

Item Ambrosius[a] in libro pastorali.

a ¶ Ambrosius.] *Caput hoc in libro pastorali B. Ambrosij vnde citatur, non est inuentum. Habetur tamen in concilio Toletano viij. c. 3. quem canonem integrum Anselmus lib. 6. c. 85. partem vero ipsius Iuo p. 5. c. 83. ex dicto concilio citant.*

i ¶ *Inijcimus.*] Hoc dicit quia adiicit pœnã. Vel dic, iniicimus, id est, iniectum esse ostendimus, &c.

k ¶ *Anathematis.*] ar. q ipso iure sit anathematizatus clericus simoniacus, vt j. ead. q. quicumque & cap. placuit. Vel dicit anathema separationem a corpore & sanguine Christi: vnde subdit atque, pro, id est, &c. nam postea excommunicãdus est. j. e. q. qui studet. & q. 3. ex multis. quod est pro quolibet mortali peccato. sed ad detestationẽ ipsius [3] dicitur, qd generaliter ĩtelligitur. hoc tamen est speciale in notorio crimine fornicationis, & simoniæ, q suspẽsi sunt, vt dist. 32. §. verum. sed arg. tamen est, q simoniacus non sit ipso iure suspensus. extra ea. ex tuæ. Dicas ergo, q oĩs peccator occultus suspensus est quo ad seipsum, vt j. ea. sacerdotes. sed simoniacus suspensus est quo ad se, & quo ad alios, vt extra de simo. tãta. & hoc verum est de illo, qui emit ordinẽ. talis enim pænitere non potest, cum rem furtiuam habeat, vt 14. q. 6. si res.

[3] Scilicet crimĩe simoniæ, & sic anathema sumitur hic proprie.

Simoniacus, an sit ipso iure excõicatꝰ.

Ansl. l. 6. c. 85.

¶ Anathematis sententia damnatur, qui simoniace ordinatur. C. VII.

REperiuntur quamplurimi negotio † muneris perituri, mercari velle[f] gratiam spiritus sancti: dum vile pretium donant, vt pontificalis ordinis sublime culmen accipiant; obliti verborum Petri, qui dixit ad Simonem [Pecunia tua tecum sit in perditionem; quoniam donum Dei existimasti per pecuniam possideri]. Proinde, quia & vsitatum[g] est tantum malum, & maiorum frequenter constat mucrone succisum[h]; nos quoque huic vulneri canceroso ignitũ (quod superest adhuc) inijcimus[i] ferrum; decernentes omnino, vt quicumque deinceps propter accipiendam sacerdotij † dignitatem quodlibet præmiũ fuerit detectus obtulisse; ex eodem tempore se nouerit anathematis[k] opprobrio condemnatum[l], atque à participatione Christi corporis & sanguinis alienum: ex quo[m] illum constat execrabile Christo perpetrasse flagitium. Quòd si aliquis extiterit[n], qui accuset; ille, qui hunc ordinem munerum fuerat datione lucratus, & suscepto honoris gradu priuetur, & in monasterio sub perenni pænitentia retrudatur †. Illi vero, qui hac causa munerũ acceptores extiterint; si clerici fuerint, honoris amissione mulctentur: si vero laici, anathemate perpetuo[o] condemnentur.

† al. negotiationis

Act. 8.

† al. diuini doni

Iuo p. 5. c. 83.

† al. religetur

b ¶ *Exarserit.*] vt j. e. quicũque. & c. placuit. hoc verum est si põt probare illud; aliàs non noceret ei taciturnitas, vt 2. q. 7. plerique. sed si nõ põt probare, faciat quod dicit August. 22. q. 5. hoc videtur. Item & si probare põt, & si timeatur scandalum: tunc faciat id quod legitur 24. q. 3. tam sacerdotes. 2. q. 3. forte.

c ¶ *Piaculare.*] Ideo dicitur piaculare, quia secundum leges comparatur ei quod morte expiatur. 15. q. 3. sane. 5. q. 6. delatori, &c.

QVos constiterit.] CASVS. Dicitur in hoc c. q conuicti de simonia deponi debent, non sine pœna simoniã committentes, tam dantes, quàm accipientes, cum sint simoniaci, vt lectio actuum Apostolorum testatur.

d ¶ *Quos.*] hic vocat arg. à contrario sensu. j. ead. q. 3. Saluator. versi. quisquis. ibi, propter sua lucra. ar. j. ea. si quis episcopus. arg. s. dist. 61. miramur.

e ¶ *Sacra lectio.*] actuum Apostolorum, cũ dixit, Pecunia tua tecũ sit in perditionem. j. c. proxi. & c. qui studet. & c. Petrus. Io.

REperiuntur quam plurimi.] CASVS. Quidam obliti verborum Petri dicentis ad Simonem, Pecunia tua tecum, &c. episcopatus per pecuniã acquisierunt, & licet de hoc iam pœna fuerit statuta, Ambrosius tamen huic vulneri cãceroso ferrum ignitũ apponit, statuens vt quicumque detectus fuerit simoniam commisisse, à communione altaris sit ipso iure suspensus; & si per accusa-

l ¶ *Condemnatum.*] a statutis patrum ipso iure ex genere delicti. 3. q. 7. §. porro.

m ¶ *Ex quo.*] quasi ex eo tpe sit excõicatus, vel sciat se condemnatum, ex quo tpe cõstat vobis, &c. quasi dicat ex eo tpe sit excõmunicatus, vel sciat se cõdẽnatũ, ex quo tpe perpetrauit crimẽ. & est si. in cri. læsæ ma. arg. C. ad leg. Iul. ma. quisquis. ver. donationes, &c. Et ita illud verbũ, ex quo, determinat verbũ, perpetrasse. & sm hunc intellectũ ẽt occultus simoniacus suspẽsus est. Vel determinat hoc verbũ, ꝯstat; & tũc est sensus. ex quo cõstat eũ simoniacũ, tũc demũ erit suspẽsus. hoc vltimũ dicebat Marti. Hispanꝰ.

Peccator quilibet occultꝰ est suspẽsus.

n ¶ *Extiterit.*] hoc verum est, si põt probare illud: aliàs nõ nocet ei taciturnitas, vt 2. q. 7. plerique [4]. Sed si non põt probare, faciat quod dicit Augustinus. 22. q. 5. hoc videtur. Item & si probare potest, & timeat scandalum, faciat id quod legitur 24. q. 3. tam sacerdotes. & 23. q. 4. forte. Ioan.

[4] Adde an & quando taciturnitas noceat, no. in l. filius. §. inuitus. ff. de procur. glo. in l. quando. §. 1. in glo. peruenit. ff. loc.

o ¶ *Perpetuo.*] s. quousque emẽdet. si. extra de cõsti. ex litteris, 27. q. 1. de viduis. arg. 2. q. 5. quanto. Vel perpetuo, id est, perpetua separatione a corpore Christi, id est, vsque ad finẽ vitæ, etiam si ante pæniteat, & hoc est in criminis detestationẽ. arg. ff. pro socio. l. 1. Vel perpetuo, id est, continuo. arg. ff. de serui. vrb. præd. foramẽ.

Excommunicatus perpetuo tripliciter exponitꝰ.

Si quis episcopus.] CASVS. Dicitur hic, si qs eps in ecclesia p pecuniã aliquẽ in clericũ cuiuscũque ordinis ordinauerit: aut dispensatorẽ, aut defensorẽ per pecuniã fecerit, ordinator conuictus deponatur: & ordinatus similiter locũ suũ perdat. Mediator vero si clericus est, deponatur; si laicus est, excõmunicetur. Sequentia duo c. plana sunt.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 2.

¶ Damnatur episcopus, qui per pecuniam ordinationem facit. C. VIII.

SI quis episcopus a per pecuniam ordinationem fecerit, & sub pretio redegerit b gratiam, quæ vendi non potest, ordinaueritque per pecuniam episcopum, chorepiscopum, presbyterum, aut diaconum, vel quemlibet de his, qui cõnumerantur in clero, aut promouerit per pecunias dispensatorem c, aut defensorem d, vel mansionarium, vel quemquã e omnino, qui subiectus est regulæ, pro suo turpissimi † lucri commodo; is, qui hoc attẽtasse probatus fuerit, proprij gradus periculo subiacebit; & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione, vel promotione, quæ est per negotiationem facta, proficiat; sed sit alienus à dignitate f, vel solicitudine g, quam pecunijs acquisiuit. Si quis vero mediator h tam turpibus, & nefandis datis, vel acceptis extiterit; & ipse, siquidem clericus fuerit, proprio gradu decidat; si vero laicus, aut monachus, anathematizetur.

Poly. l. 2. tit. 37. Ansel. l. 6. c. 88. Burc. l. 1. c. 112. Iuo p. 5. c. 118. Pann. l. 3. c. 118.

† *al. turpissimo*

Item ex octaua a synodo.

¶ A sacerdotio est alienus, qui per pecunias ordinat, vel ordinatur. C. IX.

QVi per pecunias quemquam consecrauerit, vel ab alio consecratus est; alienus à sacerdotio i fiat.

Nouella 6. c. 1. & nou. 123. c. 3. apud Iulianum antecessorem. Ansl. l. 6. c. 7. Iuo p. 5. c. 121.

a Octaua.] *In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc citatur ex septima synodo, in qua capitulo quincto refertur canon trigesimus Apostolorum ad hanc rem faciens. In epistola autem Tarasii ad Hadrianum Papam, (quæ in exemplaribus bibliothecæ Vaticanæ, & alijs, est in fine ipsius septimæ synodi) refertur canon vigesimus secundus synodi, quæ in Trullo, his verbis,* Eos, qui per pecunias ordinati sunt, siue episcopi, siue quicumque clerici, & non secundum probationem, & vitæ optionem, deponi præcipimus; sed & illos, qui hos ordinasse noscuntur. *Extat etiam hac de re epistola Basilij ad episcopos sibi subiectos.*

Item Calixtus Papa.

¶ Nec ordinari, nec promoueri in ecclesia Dei per pecuniam aliquis valet. C. X.

SAnctorum Patrum exempla sequentes, & officij nostri debito innouantes, ordinari quemquam per pecuniã in ecclesia Dei, vel promoueri, auctoritate sedis Apostolicæ modis omnibus prohibemus. Si quis vero in ecclesia ordinationem, vel promotionem taliter acquisierit; acquisita prorsus careat dignitate.

Deusdedit p. ex Paschali j. c. Placuit.

Est Calixti secundi, qui paulo ante Gratianum vixit, & aliquot concilijs à se habitis contra Simoniam, & inuestituras ecclesiarũ, quas Germanici Imperatores vsurpauerant, multa decreuit: de quibus Abbas Vuspergensis ab anno Domini 1118. in quo electus est Pontifex, vsque ad annum 1124. accurate scribit.

Item Gregorius Nazianzenus.

¶ De eodem. C. XI.

QVi studet k donum Dei pretio mercari; in sacro ordi-

Deusdedit p. 2. & 4.

a *Si quis episcopus.*] hucusq; introduxit capitula de simonia, q̃ fit ab accipiente. Nũc introducit vsque ad §. qa ergo. capitula tã de accipiente, q̃ de dante ordinẽ. vel aliud spirituale per pecuniam.

b *Redegerit.*] quantũ ĩ eo est. ar. 49. di. c. vlt. ff. de recep. arbitr. l. Celsus. de consec. dist. 4. c. quæris.

c *Dispensatorem.*] i. œconomum, vel quẽlibet ecclesiasticarum rerum administratorẽ, vt p̃positũ, œcononum, & vicedominũ. s. ea. quos cõstiterit. j. ead. q. 3. Saluator. Hug.

d *Defensorẽ.*] i. aduocatum vel iudicem, vel castaldũ. Hic collige, ꝙ castaldiã emere est peccatum. nã dispensationem religiosæ domus emere est peccatum.

Castaldiam emere peccatum est.

e *Vel quemquam.*] i. archipresbyterum, archidiaconũ, monachũ, vel quẽlibet officio ecclesiastico mancipatũ, vt dicitur j. ead. q. 3. Saluator. hoc exaudi p id quod legitur 18. q. 2. quidã. in Auth. de sanc. episc. §. sed neq;. coll. 9.

f *A dignitate.*] id est, à prælatura.

g *Vel solicitudine.*] i. administratione.

h *Mediator.*] itẽ nota infamiæ isti percelluntur, vt j. q. 3. c. vl. hi omnes simoniaci sunt, nec recipiuntur ad testimonium, vt extra de test. veniens. Huiusmodi autem mediator, dum tamen non participauerit, recipitur testis in crimine simoniæ. extra de simo. §. quamuis. qđ tamen subaudi cũ vita accusati ante talis extiterit. ar. 2. q. 1. ĩ primis. in fi. In aliis autẽ cõtractibus non recipitur interuentor in testimoniũ, nisi de voluntate partiũ. in Auth. de testi. §. qm̃ vero. coll. 7. Not. ergo, ꝙ in criminibus nõ exceptis. s. adulterii, & homicidii, & huiusmodi, quicũq; admittitur ad accusandum, & ad testificandum, vt 4. q. 3. c. 1. arg. à contrario sensu. nam tm̃ integræ famæ admittuntur in illis: nisi propriam iniuriam prosequantur. 4. q. 6. omnibus. in quo casu nõ admitterentur ad testimoniũ, vt extra de testi. decetero. & ẽm Hu. eadem seruatur regula in exceptis: quia nec ad accusandũ nec ad testificandum admittuntur testes, nisi sint integræ famæ: nisi accusatus antea malę extiterit opinionis. arg. 2. q. 1. in primis. Sed lex canonica secus in exceptis dicit. nam admittit infamem ad accusationem contra quemlibet clericum, qui prauæ opinionis est: ar. extra de simo. c. tanta. sed non ad testificandũ, nisi aliqua pręeunte præsumptione. arg. extra de simo. licet. versi. præsertim cum alia, &c. Nam testes in his criminibus torquendi sunt. 4. q. 3. §. item in criminali. versi. item si res exegerit. 5. q. 5. illi qui. in Auth. de testi. §. si vero ignoti. coll. 7. sed tormenta sine præsumptione non sunt infligenda. extra de reg. iur. cũ in contẽplatione. ff. de quæst. l. 1. C. eo. tit. milites. §. oportet. Nota tñ, ꝙ non nisi præeũte præsumptione admittitur criminosus testis in exceptis: non tamẽ quilibet: qa non inimicus, non cõspirator. extra de simo. licet. in fi. licet ibi ageretur non criminaliter, sed denuntiatiue. ibi ẽt exaudi tales nõ fuisse admissos de rigore iuris, sed ẽm tẽperantiã æquitatis. Præterea ibi accusatus excipiebat de minoribus criminibus ꝯ̃ eos, q̃ de quo ipsi testificabantur, maxime cũ de crimine iã essent emẽdati. extra de sim. p tuas. & de hoc dixi 2. q. 1. in primis. ĩ fi. 15. q. 3. sane. Io.

Testes in criminibus exceptis qui debẽt admitti.

Tormẽta nõ sunt sine præsũptione infligenda.

ADDITIO. Et 79. dist. si quis Papa. ibi videas. Arch.

i *Qui per pecuniam.*] *A sacerdotio.*] cuius nomine quilibet ordo ecclesiasticus intelligitur, præsertim sacer, vt s. di. 81. si quispiam. 23. q. 4. Guilisarius. §. 2. Vel expone, à sacerdotio, id est, ab administratione temporalium.

Qui studet.] Dr̃ in hoc capitulo, ꝙ qui spiritualia emit, deponi debet, nec poterit de iure cõi amplius reuocari. Quòd aũt detestabile sit crimẽ simoniæ, quattuor exẽplis probat̃. Primo exẽplo Giezi, q̃ pp simoniã, quã cõmisit, factus fuit leprosus. Secũdo exẽplo Iudæ, qui vẽdidit redemptorẽ omniũ: pp qđ laqueo se suspẽdit. Tertio exẽplo Simonis magi, qui pp simoniam quã cõmittere voluit, fuit à Petro dãnatus. Quarto exẽplo Christi, q̃ oĩb⁹ peccatoribus ĩ tẽplo dimissis, solos simoniacos ĩ detestationẽ crĩs exclusit. In fi. dicit, ꝙ q̃ simoniaci sũt, spũs sãcti grã hẽre nõ pñt.

CASVS. Dicitur, ꝙ simoniacus non possit in ordine remanere: sed talis à cõione remouẽdus est: & q̃ graue sit peccatum, probat exẽplo Giezi, Iudæ, Simonis, & Dñi, qui vendẽtes eiecit de tẽplo.

k *Studet.*] cũ effectu. verba enim sunt recipienda cũ effectu. ff. quod

quod quisque iur.l.1.extra de clericis non residen,relatum. vel suf ficit,ꝙ det operam.
a ¶ *Ordine.*] bene dicit,ordine:qa si qs emit ordinẽ, nõ pôt dispẽsari circa ipsum,vt ĩ.ea.erga.& extra de simo.nobis.in fi. nisi à patre suo,& eo ignorante esset emptus ordo, tũc dispẽsari posset. 1. q.5.

f ¶ *Iudas.*]Sed numquid Iudas cõmisit simoniã? Certum est. Et quidẽ plagium commisit in eo,ꝙ liberum hominem vendidit. ff. ad leg. Flau..de plagi.l.1.Simoniã ẽt cõmisit in eo, ꝙ rem sacram vendidit.Dicit H. ꝙ Dominus non pôt vendere seruum iam ordinatum;cõmutare tamen poterit, vel alio genere cõtractus alienare. Quidam tamen dicũt cõtra,vt hic, & 54. dist.generalis.

Iudas vẽdens Christũ commisit simoniam & plagium.

ne[a] nulla ratione de cetero permanere[b], aut reuocari posse dubium non est. Talis à communione[c] omnibus modis abscindatur. Nam spiritus sancti donũ pretio cõparari,quid aliud est,quàm capitale[d] crimen, & simoniaca hæresis † ? quod quàm detestabiliter in vtroque testamento vindicatum sit; multorum exemplis facile apparet: Giezi † gratiam sanitatis Naaman Syro vendidit,eamdem gratiam sanitatis[e], Helisæo vindicante, leprosus factus amisit.Iudas[f] omnium redemptorem vendidit[g], mox laqueo suspensus eamdem redemptoris † gratiam non obtinuit; & merito, quia nemo potest retinere, quod vendidit. Simon etiam magus cum eamdem spiritus sancti gratiam emere vellet, damnationis sententiam à Petro audiuit [Pecunia tua[h] tecum sit in perditionem, quia donum Dei existimasti pecunia possideri.] Dominus etiam, vt vendentes, & ementes huius gratiæ expertes ostenderet, cunctos peccatores per gratiam in templo dimisit[i]; singulariter vendentes, & ementes increpans, & flagellans de templo eiecit, in quo venditores, & emptores suos gratia spiritus sancti constat destitutos esse, & vacuos. Quos enim Christus eiecit de templo, numquid spiritus Christi faciet sibi templum?

4. Reg. 5. — Matt. 27. — † al. redemptionis — Act. 8. — Ioan. 2. — al. turpissimo

In operibus B. Gregorij Nazianzeni, quæ multa græce, & latine extant, nihil tale repertum est. Habentur autem similia in epistola Tarasij ad Hadrianum.

g ¶ *Vendidit.*] nota, ꝙ dicit,vendidit:& tñ ille quando exegit munera,iam ille gratiam fuerat cõsecutus, & ita est argumentũ contra eos, qui nõ exigũt ante collationem beneficii, sed post.arg. ĩ.ea.eos. & q. 3.si quis obiecerit. ff. de calum.l. 1. §. qui autẽ. Tamen quidam dicunt Giezi damnatũ nõ pro venditione, sed pro mẽdacio, quod mihi non placet.
h ¶ *Pecunia tua.*] hoc in detestationem criminis dictum est. 1.q.3.§. econtra. arg. contra.
i ¶ *Dimisit.*] ar. expressum contra Baz. dicentem,ꝙ quilibet propter peccatum mortale erat priuatus introitu ecclesiæ.ar.de pæn. di. 1.qui sanctus sacerdos.33. q. 4.vir cũ ꝑpria.nã Dominꝰ solos simoniacos de corpore ecclesiæ eiecit,relictis aliis peccatoribus. intellige tñ hoc de illis,qui simoniã cõmittunt in ordine accepto:licet auctoritas generaliter loq̃ videatur. Vnde dic cũ Baz.& M. ꝙ nec talis simoniacus nec publicꝰ fornicator debet ecclesiã ante pænitentiã intrare. De hac materia notaui 33. q.4. vir cum propria. Io.tñ dicit, (quod ẽt mihi sæpe respõdit) ꝙ peccator q̃libet, & ẽt excõicatus pôt intrare ecclesiã causa orandi,dũmodo non intersit diuinis officiis, cũ nõ inueniatur prohibitum.extra de sen.exc. cum nuper.H.

Peccatũ mortale an priuet quemlibet ab introitu ecclesiæ.

Item Gregorius.

¶ Simoniaci, sacerdotes esse non possunt. C. XII.

Deusdedit p. 4. ex Paschali ĩ.c.Placuit.

QVicumque sacros ordines[k] vendunt, aut emunt, sacerdotes esse non possunt. Vnde scriptum est[l] [anathema danti, anathema accipienti; hoc est simoniaca hæresis[m]]. Quomodo ergo, si anathema sunt, & sancti non sunt, sanctificare alios possunt? & cum in Christi corpore non sint, quomodo Christi corpus tradere[n], vel accipere possunt? Qui maledictus est, benedicere quomodo potest?

¶ *Deusdedit in tractatu contra Simoniacos refert hoc ex epistola Paschalis Papę secundi ad Mediolanenses.*

Idem Gregorius Syagrio, & alijs episcopis, lib.7.epist.110.

¶ De eodem. C. XIII.

Io.diac.l.3.c.4. Poly.l.2.tit.1. Burc.l.1.c.121. Deusdedit p. 2. Iuo p.5.c.75. ĩ.c.benedictio.

CVm liqueat hanc hæresim ante omnes[*][o] radice pestifera surrepsisse, atque in ipsa origine[p] sua, apostolica esse detestatione damnatam; cur non cauetur? cur non perpenditur; quia benedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc, vt fiat hæreticus, promouetur?

*¶ Omnes.] *Antea legebatur,*omnia.*sed glossa videtur magis conuenire lectioni restitutę: quę est in aliquot manuscriptis, & ipso originali.*

q.5.c.vlt.Sed secus est in beneficiorum emptione.cũ enim renuntiat quis beneficio empto,pôt i illo vel in alio tolerari,vt ĩ.e.q.5. c.1.& in decretali de simo.ex insinuatione.Illa tamen decreta. loquitur cum à patre ipso ignorante est commissa simonia.
b ¶ *Permanere.*] ĩ.ea.si qs.nisi ex dispensatione.ĩ.ea.q.5. ꝑsentiũ.
c ¶ *A communione.*] numquid pro sola voluntate est excõicandus quis,cũ sit simoniacus?Certe nõ:quia ex voluntate non scandalizatur ecclesia nisi processerit in actum.arg.24.q.3.Deus. & dist. 32. erubescant. & intellige à cõione.s.fidelium.ab alia ipso iure separatus est ẽt occultus,quod tenendum est;extra de simo.cap.tanta. Ioannes.quod forte hodie correctũ est,extra de temp.or.c.si. B.
d ¶ *Capitale.*] id est,mortale,vel dignum depositione.
e ¶ *Sanitatis.*] numquid ergo licitum est medico recipere pecuniam pro conferenda sanitate?Sic:quia illud potius dicitur honor, q̃ pretium,vt 14.q.5.non sane.vnde non recipit pecuniã pro danda sanitate,cũ illud fit gratia,sed pro labore suo.& sic magister nõ recipit pecuniam pro scientia quam dat,sed pro labore,vel honore,sicut ꝓpheta recipit,vt ĩ.ea.q.iudices.sic Deus recipit decimas pro honore,non pro pretio,vt 16.q.1.decimæ.

Simoniacus ex sola voluntate est excommunicandus. — Medicus pro sanitate conferenda potest pecuniã recipere.

QVicumque.] CASVS. Dr hic,ꝙ Simoniaci promoueri non possunt,siue dantes,siue accipientes.Nã dantes & accipiẽtes simoniaci sunt,& cũ maledicti sint,alios bñdicere nõ pñt.
k ¶ *Sacros ordines.*] quia si per pænitentiam reconciliẽtur, quod tamen per pecuniam acquisierint,retinere non possunt, vel quantum ad imprecationum effectum.
l ¶ *Vnde scriptum est.*] qui offert aliis, vel accipit ab aliis, vt ordinetur,excommunicatus est, vt hic,& ĩ.ea.c.perlatum.
m ¶ *Hoc est simoniaca hæresis.*] id est,sic dare vel accipere, simoniaca hæresis est.B.
n ¶ *Christi corpus tradere.*] i.digne exercere officium sacerdotis.
CVm liqueat.] CASVS. Cum in nouo testamento præ ceteris criminibus simonia,quæ hæresi comparatur,sit damnata,cur non præcauetur,cum benedictio in simoniaco in maledictionem conuertatur?Duo sequentia capitula plana sunt.
o ¶ *Ante omnes.*] contra de consec.dist.2.prima. sed hoc verũ est post resurrectionem.vel ante,id est,præ omnibus aliis.
p ¶ *Origine.*] no.ꝙ dicit origine.Hoc verum nõ est, quo ad nouũ testamentum,nam Iudas ante commisit. Vel dic satis fuisse in origine:quia quamcito hoc fecit,fuit damnatus statim.ĩ.ea. cito.

r Quod Iudas simoniã commisit, ꝓbatur sup.ea. q.studet. vbi de hoc, & ibi dixi, Arch.

Item Ambrosius de ministerijs, seu de dignitate sacerdotali, c. 5.

¶ Qui pretio ordinat, lepram, non officium confert. C. XIIII.

CVm ordinaretur episcopus, quod dedit, aurum fuit; quod perdidit, anima fuit: cum alium ordinaret, quod accepit, pecunia fuit; quod dedit, lepra fuit[a].

Deusdedit p. 2. Iuo p. 5. c. 95.

Idem ibidem.

¶ De eodem. C. XV.

GRatiam, cum ordinareris, non suscepisti; quia gratuito eam non meruisti[b].

Iuo ibidem. Deusdedit ibid.

Idem lib. 4. ad cap. 4. Lucæ.

¶ De eodem. C. XVI.

CIto turpem sequitur lepra mercedem, & pecunia corpus, animumque male quæsita commaculat. *& paulo post.* ¶ Vides, quia facto auctoris successio damnatur heredis † Inexpiabilis est [c] enim uenditi culpa mysterij †, & gratiæ uindicta cælestis transit ad posteros. ¶ Denique Moabitæ [d], & ceteri non intrabunt ecclesiam vsque ad tertiam [e] & quartã generationem; tamdiu videlicet (vt simplicius interpretemur) donec culpam auctorum multiplicis [f] successio generationis aboleret. Sed cum illi, qui in Deũ idololatriæ errore deliquerunt, in quartam [g] α generationem uideantur esse mulctati; profecto durior [h] videtur esse sententia, qua Giezi semen usque in æternum pro cupiditate habendi, prophetica auctoritate damnatur (præsertim [i] cũ Dominus noster Iesus Christus per lauacri [k] regenerationẽ omnibus remissionem dederit peccatorum) nisi † vitiorum [l] magis, quàm generis semen intelligas. Sicut enim qui filij promissionis sunt, æstimantur in semen bonum; ita etiam, qui filij erroris sunt, æstimantur in semen malum. Nam & Iudæi ex patre diabolo, non utique carnis successione, sed criminis. Ergo omnes cupidi, omnes auari Giezi lepram cum diuitijs suis possident, & male quæsita mercede, non tam patrimonium facultatum, quàm thesaurum criminum congregarunt æterno supplicio, & breui fructu.

Iuo p. 5. c. 132. † al. ministerij. Deusdedit p. 2. † al. nisi vt vitiorum. Rom. 9. Io. 8.

α ¶ In quartam.] *Antea legebatur,* in tertiam & quartam: *Sed & à B. Ambrosio, & ab uno vetusto Gratiani codice abest vox,* tertiam. *Deuteronomij autem 23. Idumæorum quidem, & Aegyptiorum filij permittuntur tertia generatione intrare in ecclesiam Domini, sed de Moabitis sic scribitur.* Ammonites, & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam Domini in æternum.

β ¶ Peccatorum.] *sequebatur*, cur ergo Giezi semen in æternum damnatur? *quæ apud B. Ambrosium non habentur.*

2 *Quia ergo auctoritate Leonis Papæ simoniaci non nisi spiritum mendacij accipiunt, secundum Gregorium apud simoniacos sacerdotium non subsistit* α, *benedictio eorũ in maledictionem conuertitur, apud eos manet anathema danti & accipienti, cũ sancti non sint, nec in Christi corpore constituti, cũ sint maledicti; nec sanctificare alios possunt, nec corpus Christi tra-*

a ¶ CVm ordinaretur.] ¶ *Lepra fuit.*] id est, peccati vulnere se infectum reddidit.

b ¶ GRatiam.] ¶ *Non meruisti.*] argum. vigesima prima quæst. quarta, cap. vlt.

CIto.] CASVS. Tangitur hic quod dicitur in quarto lib. Regum, ꝙ Naaman Syrus postquam ab Helisæo lepra mũdatus esset, recessit: Giezi autẽ puer Helisæi videns, ꝙ Dominus suus nihil acceperat ab eo, clam secutus est eũ dicẽs duos filios prophetarũ venisse ad Dñm suũ, mandareq; ei Helisæũ, vt mitteret sibi talẽtũ argẽti, & duo mutatoria vestimentorũ. quæ cũ misisset, accepit ea Giezi, & abscondit. Dum aũt postea staret coram Dño suo, dixit ei Helisæus, vnde venis? respondit, Seruus tuus non iuit quoquam. at ille, cor meum erat ĩ præsenti. nunc autẽ accepisti argentum & vestes, & lepra Naaman adhærebit tibi & semini tuo in æternũ. & egressus est ab eo leprosus sicut nix.

c ¶ *Inexpiabilis est.*] quo ad ordinis executionẽ, vel dic, ꝙ ĩ detestationẽ criminis dr̃, & sicut culpa discordiæ, quæ forte nec passione purgatꝛ, vt s. dist. 90. neq; ad Cain. vel qa pænitet vsq; ad mortem, vt j. ea. si quis.

DENIQVE. CASVS. Dicitur ẽt, ꝙ Ammonitæ & Moabitæ, qui processerunt ex filiis Loth, restiterũt filiis Israel venientibus de Aegypto, pp idololatriam ad quã eos induxerunt; & ideo prohibiti sunt intrare ecclesiam vsque ad tertiã & quartam generationẽ. Casus ergo huius ca. talis est. Intendit Ambro. probare, ꝙ crimẽ simoniæ sit grauius, q̃ crimẽ idololatriæ. Nã crimen idololatriæ vsque ĩ tertiã & quartã generationem punitur; cũ semen idololatrũ vsque in tertiã & quartã generationẽ intrare ecclesiam prohibeatur: semen vero simoniacorũ in æternũ punitur. Semen aũt mystice intelligitur in successione vitiorum, & nõ in successione generis, sicut accipitur ibi: uos ex patre diabolo nati estis. Simoniaci autem & Giezitici hic large intelliguntur omnes cupidi, & omnes auari. Et poteris prius ponere casum, & postea narrare historias; & econuerso.

d ¶ *Moabitæ.*] isti Moabitæ & Ammonitæ idololatræ erãt, & cũ redirẽt filii Israel de captiuitate Aegyptiaca, & scirent isti, ꝙ sitim patiebantur, obuiauerũt eis cũ pane sine potu: ducentes secum Balaam ariolũ, vt eis malediceret: pp quod peccatum præcepit Dominus ne eos factos proselytos [1] reciperent in ecclesiã Dei vsque in septimã gñationẽ: licet ẽm aliã traslationẽ dicatur vsque in x. sed nõ contradicunt sibi: nã descendentes per sexũ masculinũ nõ recipiebãtur usq; in septimã: per femininũ vsque ĩ x. Sed Hebræus dixit, ꝙ nihil aliud erat recipere eos ad ecclesiã Dei, nisi dare eis nuptui filias suas, historiã de illis Moabitis habes 35. di. c. sexto die.

e ¶ *Vsque ad tertiam.*] id est, nisi habeant fidem Trinitatis, & quatuor genera virtutum, vel quattuor Euangeliorum.

f ¶ *Multiplicis.*] arg. culpam vel dolũ purgari processu tẽporis, vt 2. q. 1. in primis. 35. q. 8. de gradibus. ff. de hæ. vel ac. ven. l. venditor. ff. de ac. & ob. is qui. extra de fi. presby. per totũ. extra qui ma. ac. pos. insuper. arg. cõ. j. e. ventũ. ff. depo. l. 1. §. si rẽ. ff. de cõd. fur. l. q furtũ. & l. vlt. Sed rei veritas est, ꝙ licet nõ possit purgari pcessu tẽporis quo ad pñtem casum, purgatur tamen per ecclesiæ dispensationem, ut 23. q. 4. ipsa pietas. uersi. est enim. Vnde versus.

Composito lacte fœtenti quaso cibate.

Qui putat exclusum crimen per temporis vsum. de consue. cap. quanto. in glo. solam consuetudinem.

g ¶ *In quartam.*] Hic non prosequitur Ambrosius nostram interpretationẽ, sed 70. interpretũ. Vel dic ꝙ refert se hic ad mysticum ĩtellectũ, i. donec habeat fidem Trinitatis, & quattuor Euãgeliorũ.

h ¶ *Durior.*] & quis dubitat sceleratius esse cõmissum quod durius est vindicatũ? vt j. 24. q. 1. non afferamus. in fi. qđ perpetuum est, licet & propriæ vxoris interfector grauius puniatur (vt j. 33. q. 2. admonere) q̃ matricida. 33. q. 2. latorem. quod tñ speciale est ob frequẽtem causam factũ, & ob pronã in vxores suas malitiam refrenandam. talia (quia sunt specialia) ad cõsequentiã trahi nõ debent. Io. vt 27. q. 1. nuptiarum. & dist. 27. si uir.

i ¶ *Præsertim.*] respicit id quod dixerat durior: vel incipit ibi versus. & respicit ad litteram sequentem, scilicet, cur ergo.

k ¶ *Per lauacri.*] sine quo nemo habet vitam æternam, nisi pro Christi nomine quis fuerit baptizatus sanguine, vt 15. q. 1. c. firmissime. & de conse. dist. 4. c. firmissime.

l ¶ *Nisi vitiorum.*] sophistice argumentatur. nam idem est in idololatria; sed in prædictis non considerat nisi litteralem intellectũ.

QVIA ERGO. Hæc est secunda pars qõnis, in qua latenter

1 Proselyti erant illi, qui veniebant ad populi Iudaici ritum, qui non erant oriundi de populo Iudaico. Arch.

Culpa & dolus purgatur tempore.

ter ſupponit de ordinatis ab hæreticis.ſ.præter formam eccleſiæ,& dicit q tales non recipiuntur niſi ad damnationem. Io. de Fan.

CASVS. Concludit nūc Gratianus fere ex omnibus cap. ſupradictis, dicens q ſimoniaci, ſm Leonem, non accipiunt niſi ſpiritū mēdacij, & q ſm Grego. apud eos ſacerdotiū nō ſubſiſtit, & q bene dictio

dift. deinde opponitur. accedit in hoc c. ad tertiā, quæ talis eſt, ſcilicet vtrū redeūtes ab hęreticis q apud eos ordinati fuerūt, apud nos ad ordines ſunt admittendi. Et rñdet q non: q in reconciliatione imponit eis pænitentia, poſt quā remanet quædā cicatrix, id eſt irregularitas, q̄ eos a promotione repellit. Sed ꝯ hoc dupliciter opponit: ſi hæreticus aliquē ordinauit q honorē amiſit, nihil contulit ordinato. ergo perinde poterit a catholicis ordinari, ac ſi numquā ordinatus fuiſſet. Sed rñdet Innocētius falſum eſſe: q damnatio quā accepit, eū nō impedit promoueri. Secūdo obijcit, ſi quā maculā ex ordinatione hæreticorū īcurrit, ex canonica ordinatione delet. Et ad hoc rñdet, q illud eſt falſū. nā ſi ita eſſet, ꝓ nihilo criminoſ⁹ ageret pænitentiā, ſed accederet ad ordinationem vbi omnia crimina delent. De conſuetudine igitur Romanæ eccleſię eſt, vt veniēs ab hr̄ticis, ad laicalem cōronē tantū admittant, & nō clericalē: & ita tres q̄ſtiones ponunt hic. vna principalis, & duæ incidētes, & ad omnes ſufficienter reſpondet.

†ſ. c. reperiunt.

dere, vel accipere, nec benedicere alijs valent, ſecundum † Ambroſiū vero anathematis opprobrio condemnātur, atque à participatione corporis & ſanguinis Chriſti alienātur, cum accipiatur aurū, & lepra detur; cū inexpiabilis ſit culpa venditi myſterij †, ſecūdum Chalcedonenſe concilium ex tali ordinatione nihil proficere iudicantur, ſecundū Gelaſium Simonis damnatione inuoluuntur, ſecundum Gregoriū Nazianzenum in ſacro ordine permanere, aut renouari nulla ratione poſſunt, ab Heliſæo lepra perfunduntur, à Petro in perditionem damnantur, à Chriſto vero de templo eijciuntur; quid aliud ſimoniacus ſimoniaco in ſua ordinatione poteſt conferre, niſi quod Innocentius de ceteris hæreticis teſtatur dicens epiſtola decima octaua ad Alexandrum, c. 3?

†al. miniſterij

a ¶ Non ſubſiſtit.] *Simoniaci recipiunt quidem characterē, ſed ſunt ipſo facto ſuſpenſi. Ita ratione habita vſus, vere dici poteſt ipſorū ſacerdotium non ſubſiſtere, ac propterea rectiſſime B. Gregorius lib. 10. epiſt. 33. Victori epō ſcribens ſimoniacam ordinationem vocat illicitā, & effectu carentem.*

¶ Qui ſpiritus perfectionem non habent, ipſam dare non poſſunt. C. XVII.

Anſ. l. 6. c. 73.

Epiſt. 22. c. 3. ad epos Macedonię in fine.

QVi perfectionē ſpiritus, quam acceperant, perdiderunt, non eius dare plenitudinē a poſſunt (quæ maxime operatur in ordinationibus) quā per ſuam perfidiā perdiderunt. *& iterū.* ¶ Qui honorē nō habuit, honorē dare nō potuit: nec aliquid ille accepit, quia nihil erat in dāte: ſed dānationē, quā habuit, per prauā manus impoſitionem dedit.

¶ *In hoc capite non referuntur ipſa prorſus verba Innocentij, quæ tamē habētur partim* ꝉ. *ead. c. Arianos. partim in capite nunc ſequenti*, ventum eſt, *in verſiculo*, Sed econtrario.

Idem Ruſo, & alijs epiſcopis, epiſt. 22. c. 3.

¶ Simoniacus per prauam manus impoſitionem, non benedictionem, ſed damnationem præſtat. C. XVIII.

Poly. l. 2. tit. 31. & l. 7. tit. 7. Anſ. l. 6. c. 73. al. 70. Iuo p. 6. c. 59. Pann. l. 3. c. 130.

ꝉ. ead. Arianos. *Num.* 19. *Leuit.* 15. *& Aggæi* 2.

ſ. qui perfectionem, verſ. q honorem.

VEntum eſt b ad tertiam quæſtionē, quæ pro ſui difficultate c longiorē exigit diſputationē. Cum nos dicamus ab hæreticis ordinatos, vulneratū d per illam manus impoſitionē habere caput e, vbi vulnus f infixum eſt, medicina g eſt adhibenda, qua poſſit recipere ſanitatem †. Quæ ſanitas poſt vulnus ſecuta ſine cicatrice h eſſe non poterit, atq; vbi pænitentiæ remedium neceſſariū eſt, illic ordinationis honorē locum habere i nō poſſe decernimus. Nam ſi vt legitur, quod tetigerit immundus, immundum erit; quomodo ei tribuetur k, quod munditia, ac puritas conſueuit accipere? ¶ Sed econtrario aſſeritur, eum, qui honorem amiſit, honorem dare non poſſe, nec illum aliquid accepiſſe l: quia nihil in dante erat, quod ille poſſet accipere. Acquieſcimus, & verū eſt certe, quia quod non habuit, dare nō potuit.

b ¶ *Ventū eſt.*] Tres nāque Macedones epi q bus hęc ſcribit Inno. inter alia fecerant q̄ſtiones. Prima erat vtrū q ducens viduā in vxorē poſsit ꝓmoueri: vel factus clericus ꝑ hoc debeat deponi? Cui⁹ determinationē ponit ſ. diſt. 34. ſi q viduā. Secunda erat, vtrū dicendus eſſet bigamus q ante baptiſmū vnam, poſt baptiſmum habuit alteram? cuius determinationē ponit ſ. diſt. 26.

Tres quæſtiones.

Scilicet primo: ibi tamē ſcribit archiepiſcopo Rothomagen. ſed poteſt eſſe quod ſolutionem eiuſdem quæſtionis miſit illis vel illi. Arc.

dictio eorum in maledictionē conuertitur, &c. nihil aliud poteſt conferre ſimoniacus ſimoniaco quàm hæreticus hæretico.

QVi perfectionem.] CASVS. Hoc c. intelligitur de illis, qui in eccleſia catholica ordinati fuerunt, ſed poſtea labunt in hęreſim: & ſic gratiā ſpiritus ſancti quā acceperāt (quæ maxime in ordinibus operat) amiſerunt. cum ergo eā non habeant, eam dare non poſſunt: quia qui non habent honorem, eum alij dare non poteſt: ſed damnationem dabit, quam cum vero ordine habet.

a ¶ *Plenitudinem.*] id eſt executionē ordinis. hic interſerit magiſter de ordinibus hæreticorū. Sed quidquid Io. de Fan. & alij de hac materia dixerunt, iſtud eſt tenendū, q qlibet eps ſiue catholic⁹ ſiue hæreticus, ſiue in eccleſia ſiue extra cōferat ordinē, dū tn̄ cōferat ſm formā eccleſiæ, recipit ordinatus ordinem, licet non recipiat executionē ordinis. ſimiliter ſi taliter ordinati alios ordinent, idē eſt, & ſic in infinitū, vt ꝉ. ea. quod quidā. 9. q. 1. ordinationes. Idem dico de conficiendo corpore Chriſti. ꝉ. ea. dn̄s declarauit. & c. nō nocet. ꝉ. de conſe. diſt. 4. non in vobis. loquitur ergo principium capituli de his qui in forma eccleſiæ receperunt ordinem. Secunda pars de illis qui extra formā, illi nihil recipiunt: nec aliquid cōferunt: quia nemo dare poteſt, &c. vt ſ. cap. 1. & ꝉ. q. 7. Daibertum.

ADDITIO. Dicit Lau. de huiuſmodi hæreticis multa mendacia ſcripta ſunt & inutiliter. Io. de Fan. & Gof. dicunt, q hæreticus q recipit vltimam manus impoſitionem extra eccleſiam, nō confert, ſed confundit eos. ꝉ. ea. q. 7. conuenientibus. Archid.

VEntum.] CASVS. Tres quæſtiones fecerunt epi Macedones Innocentio. Prima fuit, vtrum ducens viduam in vxorē poſſit ꝓmoueri, vel iam promotus debeat deponi. Secunda fuit vtrum dicendus ſit bigamus q ante baptiſmum habuit vnā vxorē, & poſt baptiſmum aliam: quibus explicitis, ſ. 34. diſt. ſi quis viduā. & 26. deinde. Tertia q̄ſtio erat, an remaneāt clerici, id eſt, an reciperent characterē ab hęreticis ordinati, vel an deberēt ad vlteriora ꝓmoueri, & dicit q nunquā: & hanc quæſtionem in hoc cap. explicat.

c ¶ *Pro ſui difficultate.*] quia fuit quæſitum ſi ordinati ab hæreticis accepiſſent honorem, & ſi ad eccleſiam reuerſi recipiantur in honorem clericatus.

d ¶ *Vulneratum.*] id eſt, capitalem & ſacramentalem dignitatem cum vulnere, id eſt, cum damnatione ſuſcepta tenere.

e ¶ *Caput.*] id eſt, animam culpæ macula vulneratam. & anima ponitur pro homine. de conſe. diſt. 5. ne. tales.

Anima pro homine ponitur.

f ¶ *Vulnus.*] Vbi enim malum contingit, ibi moriatur, &c. 2. q. 1. peccauerit.

g ¶ *Medicina.*] Hoc videtur ſic exponendum, id eſt, reiterandum eſt in his ſacramentum. ꝉ. ea. q. vlti. per illicitam. hoc enim videtur intelligendum cum omiſſa fuit forma. arg. 1. q. vlti. Daibertum. vbi hoc inducitur.

h ¶ *Cicatrice eſſe.*] quia & ſi pæniteant, tn̄ irregularitas manet, quæ non aboletur per pænitentiam, vt 25. diſt. primum. & 50. diſt. illud. & 1. q. 7. ſi quis omnem.

Irregularitas per pænitentiam non aboletur.

i ¶ *Habere.*] ꝉ. 23. q. 4. ipſa pietas. ꝯ. Sed ibi de ordinatis catholicis, & poſt i hęreſim labentibus: hic de his quibus hæretici manus impoſuerunt. Vel hoc de rigore, illud de miſericordia.

K ¶ *Quomodo ei tribuetur.*] Arg. q vxor non teneт reddere debitū viro leproſo. Arg. ꝯ. 32. q. 7. omnes. & q. 5. ſi quis vxorem. Vide de hoc cui eſt ſtandum, extra de coniug. lepro. cap. 1. & 2.

Vxor viro leproſo debitū reddere non tenetur.

l ¶ *Accepiſſe.*] Aliàs accipere, & ſupple: & ideo nō debet ei nocere quin ordinari poſſit, q. d. id quod nihil eſt, non debet præſtare impedimentum, vt extra de iure pa. quod autem. in fi. Sed hoc fallit extra de ſpon. c. ad audientiam.

Impedimentum nō præſtat quod nihil eſt.

a ¶ *Damnationem.*]id est sacramentũ quod damnabiliter habuit, damnabiliter dedit:& ita factus est particeps dãnationis.ĵ. ea.q.7. si quis.ĵ.ead.q.4.§.cum ergo.ĵ.de consec.dist.4.ab antiqua.
b ¶ *Non possum.*] de mero iure.nam ex dispensatione possum.ĵ.ea.q.vlti.conuenientibus.

fide tua,id est,in eo quod credis obtinere,scilicet,vt pecunia infun datur spiritus sanctus [3]. In hoc facit ad propositum Gratiani, q̃a dicit,non est tibi pars in hac fide,& ita infidelis,ergo hæreticus.& sic exaudi cap.sequens,&c.
n ¶ *Puram conscientiam.*] quæ etiam ad actum progressa est.sic ex audi de pæ.dist.1.cap.si cui etiam non contingat.
o ¶ *Fidei.*]Et in hoc facit ad propositum.

Damnationem a vtique,quam habuit, per prauam manus impositionẽ dedit;& qui particeps effectus est damnato,quomodo debeat honorem accipere, inuenire non possum b. ¶ Sed dicitur c vera, ac iusta legitimi sacerdotis benedictio d auferre omne vitium,quod a vitioso fuerat iniectum. Ergo si ita est, applicentur ad ordinationem sacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei: quia benedictione ordinationis crimina, vel vitia putãtur auferri:nullus sit pænitentiæ locus ; quia id potest præstare ordinatio, quod longa satisfactio præstare cõsueuit. Sed nostræ e lex f ecclesiæ est, venientibus ab hæreticis,qui tamen illic baptizati sunt,per manus g impositionem,laicã tantũ tribuere cõmunionẽ, nec ex his aliquẽ in clericatus honorẽ vel exiguũ h subrogare.

ead.epist.c.4.
Iuo.p.6.c.60.
Iuo ĩ procemio Pann.l. 3. tit.5. c. 17.

[3] *Sed obijcitur: alij hæretici à fide exorbitant; simoniaci autem & si gratiam spiritus sancti venalem putant, tamen à fide alieni non sunt: atque ideo, quod ab Innocentio de ceteris hæreticis decernitur, non valet de his consequenter intelligi. His i ita respondetur. Simoniaci & si fidem tenere videantur, infidelitatis tamẽ perditioni subijciũtur. Vnde beatus Ambrosius in secundo libro de pænitentia,c.4.aduersus Nouatianos scribit dicẽs.*

¶ Simoniaci fidei integritatem non habent. C. XIX.

PEtrus Simoni, qui magicæ artis consuetudine deprauatus k putasset, quòd gratiam Christi per impositionem l manus, atque infusionem spiritus sancti compararet pecunia,ait [Non est tibi pars,neq; sors in hac [α] fide m : quia cor tuum non est rectum apud Deum, &c.] Vides quòd hunc magica vanitate blasphemantem in spiritum sanctum, apostolica auctoritate condemnet; & eo magis, quia puram conscientiam n fidei o non habebat?

Act. 8.

α ¶ In hac fide.]*Vulgata editio habet,* in sermone isto, *græce est,* ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ

Item Gregorius lib.9.epist.53.ad Theodoricum Regem.

¶ Simoniacus, infidelis esse probatur. C. XX.

CVm omnis auaritia p idolorum q sit seruitus,quisquis hanc, & maxime in dandis ecclesiasticis honoribus vigilanter non præcauet, infidelitatis perditioni r subijcitur s, etiam si tenere fidem, quam [β] negligit, videatur.

Ansl.13.c.44.

β ¶ Quam negligit.]*Sic est emendatum ex manuscriptis exemplaribus, & originali. In vulgatis enim legebatur,* fidem verbis,quam negat facto,videatur.

Itẽ ex epist. Tharasii Cõstantinopolitani episcopi missa Papæ Hadriano.

¶ Simoniacorum hæresis, ceteris damnabilior esse probatur. C. XXI.

EOs, qui per pecunias manus imposuerunt, vel imponunt, Petrus diuinus t Apostolus (cuius cathedram sortita est sanctitas vestra)

Ansl.l.6.c.86. al.75.
Deusdedit.p.2.

c ¶ *Sed dicitur.*] id est obijcitur.& hæc erat secunda obiectio,quæ fiebat Innocentio. prima fuit ibi,sed contra.
d ¶ *Benedictio.*] quæ est cũ ab hæreticus rediens reconciliaẽ ecclesiæ. Vel quæ erat ẽm illos ꝯ quos hic agit Innoc.quando reuertentes ad ecclesiam iterũ ordinanẽ,vel qñcumq; aliquis ordinatur. H.
e ¶ *Sed nostra.*] scilicet occidentalis. Hæc est tertia ratio.
f ¶ *Lex.*] i. consuetudo.C.de emã.li.l.1.alibi ponit pro regula.ĵ.ea.q.7.c.2.alibi ponit pro ratione.1.dist.consuetudo.alibi pro canone.s.dist.31.Nicęna [1].
g ¶ *Per manus impositionem.*]q.d.non solum qui ab hæreticis ordinati sunt, non possunt habere honorem in ecclesia: sed etiam qui apud eos baptizati sunt tantum, ita ꝙ non ordinati, vt ĵ.ead.q.7.qui in qualibet.
h ¶ *Vel exiguũ.*] secus in oriẽtali ecclesia,quę illos per vnctionẽ chrismatis reformat, vt ĵ.de conse.dist.4.ab antiqua.ĵ.ead.q.4.placuit.ꝯ.Sed ibi de ĩfantibus, hic de adultis & discretis.de consec.dist.4.c.sicut [2].
SED OBIICITVR. Hæc est tertia pars quæstionis, in qua dr̃ ꝙ non vr̃ idem de simoniacis quod de hæreticis: & rñdet ꝙ idẽ est ꝙ simoniaci sunt infideles: & hoc probat per quattuor auctoritates. Ioan.de Fan.

Lex tripliciter sumitur.

[1] Adde ꝙ etiam aliquãdo ꝑ pacto. l. legẽ. C. de pact.& l.si tibi.ff.de ado.

[2] Idem tamẽ videtur de adulto quod de infante,si vltima necessitas cogat: vt 24.q.1.si quem forte. sed secus est: quia de sacramento ordinis hic loquitur.Io.de Fã.

CASVS. Dictum est s̃.in §.quia.& cap.seq.ꝙ simoniaci comparanẽ hæreticis.obijcit nunc Gratianus dicens:Hæretici fidem non habent:sed simoniaci sic,licet gratiã spritussancti venalẽ putãt, & quod dictũ est in illo cap. q perfectionẽ.nõ potest de hæreticis intelligi.Ad hoc rñdet dicens ꝙ simoniaci et si fidẽ habere videanẽ, tamẽ infidelitati subijciunẽ, qđ probatur per capitulum sequens.
i ¶ *His.*] dictis à se. Nam sibi ipsi opponit propter comparationẽ inter simoniacos & hæreticos in §.quia.in fin.& ita sub alternatione veniet vsque ad §.constat ergo.
P*Etrus.*]CASVS. Apparet ex historia, quæ talis est. Legiẽ in actibus Apostolorum ꝙ cum Simon magus nuper ad fidẽ conuersus videret ad vmbram Petri infirmos sanari,vt hoc donum carius alijs venderet,voluit a Petro emere, & obtulit ei pecuniam, quem Petrus damnauit dicens;Pecunia tua sit tecum in perditionem,quia existimasti,&c.& ideo quia cor eius apud Deum rectũ non erat,eum damnauit.Sequens cap.patet.
k ¶ *Deprauatus*] Similiter dicit capit. de Salue, quòd deprauatus causa peccati ad hoc se contulit,quòd damnauerat.26.q.5.nec mirum.vltra medium.
l ¶ *Per impositionem.*] scilicet vt cuicumq; imponeret manũ, acciperet spiritumsanctum,& ei infunderetur spiritus sanctus.
m ¶ *In hac fide.*]scilicet nostra catholica:sed in actibus Apostolorum habetur in sermone isto,vt ĵ.ead.eos qui.vnde potest dici, in

p C*Vm omnis auaritia.*] Ideo dicitur auaritia specialiter seruitus idolorum,quia tanquam Deo exhibet auarus nummo reuerentiam.ĵ.11.q.3.pauper.
q ¶ *Idolorum.*]arg.6.q.1.quæro.
r ¶ *Perditioni.*] & ita est hæreticus ẽm propositum Gratiani.
s ¶ *Subijcitur*]Potius enim vocaẽ [4] quàm sit.ĵ. 24.q.2. sane. & ĵ. 22.q.5.cauete.8.q.1.sciendum.ĵ.23.q.4.forte. Ioan.
E*Os.*] CASVS. Sicut beatus Petrus Simonẽ damnauit, ita omnes simoniacos non immerito damnat & deponit,quod sex rationibus probaẽ.Prima est,quia deteriores sunt Macedonianis,qui spiritumsanctum dicunt esse seruum patris & filij. Isti vero seruũ suum faciunt,ipsum vendentes.Secunda est, quia blasphemant in Deum:sicut illi q dicebant Christum in Belzebub eijcere dæmonia.Tertia,quia similes sunt Iudæ proditori.Quarta,quia sunt damnati in canone Apostolorum.Quinta exemplo Hieroboam,de quo legitur in tertio libro Regum, quòd ipse dabat sacerdotij principatum implentibus manum suam.Sexta exemplo Giezi, de quo habetur in quarto libro Regum. Sequens. cap. patet, in quo quæ iam dicta sunt,repetuntur.
t ¶ *Diuinus.*] in bona significatione a deitate sumitur [5],vel a diuinitate. sic supra, 38. distinct. omnes. non a diuinatione, vt infra ea. numquam.

a ¶ Et eo-

a ¶ *Et eorum.*]id est, sequacium eius.
b ¶ *Efficiunt.*] scilicet quantum in se est; sicut emere & vendere dicuntur. ĩ. e. causa. q. 3. Saluator. B.
ADDITIO 49. dist. c. vlt. de ꝯ sec. dist. 4. c. q̃ris. ĩ. eo. iudices. Arc.
c ¶ *Si vult.*] nihil enim tam consonum, &c. insti. de re. diu. §. per traditionem. C. de contrahen. emp. dudum. in fi. nisi vbi lex inhibet venditionem. extra de iure patronatus. de iure. C. de reb. alien. l. vlt. Immo & quandoque compellitur vendere. C. de communi ser. ma. l. 1. ff. de reli. si quis sepulchrum. & ff. communi diui. l. 1. §. vlt. emere aũt non compellitur quis. C. de iure delib. nec emere. ar- ꝯ. C. de don. sancimus.

Védere quãdoq; quis cõpellitur.

tamquam Simonẽ magum deponit. *& infra.* ¶ Tolerabilior est enim Macedonij, & eorum [a], qui circa ipsum sunt, spiritussancti impugnatorum impia hæresis. Illi enim creaturam, & seruum Dei patris, & filij, spiritum sanctum delirando fatentur: Isti uero eumdem spiritum efficiunt [b] suum seruum. Omnis enim dominus, quod habet, si uult [c], uẽdit, siue seruum, siue aliquid aliud eorum, quæ possidet. Similiter & qui emit, dominus eius uolens esse, quod emerit, per pretium pecuniæ [d] illud acquirit. Ita & qui hanc iniquam actionem operantur; detrahunt [e] spiritui sancto; æqualiter peccantes his, qui blasphemauerũt dicentes Christum in Beelzebub eijcere Dæmonia; atque ut uerius dicamus, Iudæ comparantur proditori, qui Iudæis Dei occisoribus Christum uendidit. Cum ergo [f] spiritus sanctus cõsubstantialis sit Christo, eiusdem omnino & ipsi portionis erunt. Et proculdubio in eis non est gratia spiritus sancti, id est sacerdotij sanctitas. Nam quod non acceperunt, non habent. Ait enim Petrus Simoni [Non est tibi pars, neque sors in sermone isto, quia existimasti donum Dei pecunia possideri]. *& supra.* ¶ Nam & uicesimus nonus canon sanctorum [g] Apostolorum, & actus eorumdem, & tertius [h], & quartus [i] liber regnorum alienum omnino à sacerdotio pronuntiant eum, qui aliquando dederit, uel acceperit pecuniam in aliquo tempore; siue ante manus impositionem, siue in ipsa manus impositione, siue post. Accipere [k] enim est quandocumque accipere †.

Matt. 12.
Matt. 26.
Act. 8.

¶ *Caput hoc est pars epistolæ Tarasii ad Hadrianum. Sed immutata est aliquot locis series verborum, & epitome quadam adhibita; quemadmodum & apud Anselmum. Integra habetur manuscripta post septimam synodũ in Vaticana bibliotheca, & in græcis eius synodi codicibus, & in latina ex versione Anastasii bibliothecarij. Extat etiã latine impressa apud Balsamonẽ. Sed in ea versione, aut interpretis, aut exemplaris, quod secutus est, vitio, flagitiosum mẽdum inest. Nã vbi Tarasius Hadrianum mirifice laudat; interpres reprehendentem inducit his verbis,* Fraterna ergo vestra sacerdotalis sanctitas, quæ non iure, nec ex Dei voluntate pontificale munus administrat, magna laborat infamia. *quamuis cum alia multa tum proxime sequentia verba manifestò repugnent: in quibus eum vocat virum desideriorum spiritus, & alijs præclaris titulis ornat. Exemplaria quidem græca Vaticana, & septimæ synodi, & ipsius Balsamonis optime habent. Quare necessarium visum est priorem epistolæ partem cum græce, tum noua cum versione afferre. Reliqua ex Balsamone impresso peti poterunt.*

Τῷ τὰ πάντα ἀξιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Ἀδριανῷ Πάπᾳ τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης.

Ταράσιος ἀνάξιος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἐν κυρίῳ χαίρειν.

ΠΟλυμερῶς καὶ πολυτρόπως εὐαγγελικῶς καὶ ἀποστολικῶς τε καὶ πατρικῶς διδασκόμεθα ἀφιλάργυρον τὸν τρόπον ἔχειν ἐν τῇ τῆς ἱερωσύνης ἀγιστείᾳ, καὶ μὴ χρυσίζεσθαι, ἢ ἀργυρίζεσθαι, ἤτι φετερίζεσθαι ἐπὶ χειροτονείᾳ παντὸς ἱερατικοῦ ἀνδρὸς, ὡς ὑποδείξομεν ἐν ταῖς καθ' ὑποτεταγμέναις χρήσεσιν ἀπό τε γραφικῶν θεηγοριῶν, καὶ πατρικῶν διδασκαλιῶν. Οἱ γὰρ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας ὑπηρέται τοῦ πνεύματος εἰσὶν, οὐχὶ πρᾶται τοῦ πνεύματος. Δωρεὰν γὰρ λαβόντες τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, δωρεὰν δίδοσθαι τοῖς παρ' αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν ἀπεφήναντο ἐκ τῆς κυριακῆς φωνῆς ταύτην τὴν ἐλευθεριότητα εἰληφότες. εἰ δέ τις ἐλεγχθείη χρυσίῳ ταύτην ὠνησάμενος, ἀποκήρυκτον διαγορεύουσι τὸν τοιοῦτον τῆς ἱερατικῆς τάξεως †. Καὶ εἰ καὶ ὀνόματι τὴν ἱερωσύνην κεκλήρωται: ἀλλ' οὐ διαψεύδεται ὁ λόγος ἐπὶ τῷ πράγματι. οὐδεὶς γὰρ θεῷ δουλεύειν δύναται, καὶ μαμωνᾷ, ὡς εὐαγγελικῶς ἐμάθομεν. Καὶ ἐπεὶ ἠκούσαμεν προφητικῶς τοῦ θεοῦ βοῶντος, [ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν ἱερουσαλὴμ,] αὖθις τε ἐπαπειλοῦντος, καὶ λέγοντος. [ὁ σκοπὸς ἐὰν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην καὶ μὴ σημάνῃ τῇ σάλπιγγι, καὶ ὁ λαὸς μὴ φυλάξηται, καὶ ἐλθοῦσα ἡ ῥομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχὴν, τὸ αἷμα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω.] φόβῳ τοῦ τῆς σιωπῆς κατακρίματος ἀναγγέλλομεν τοῖς προέδροις πᾶσι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιῶν: ἵνα μετὰ παρρησίας κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον εἴπωμεν, καθαροὶ ἐσμὲν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παραβαινόντων τὰς κανονικὰς διατάξεις, καὶ πάνυγε μᾶλλον τῶν ἐπὶ χρήμασι χειροτονησάντων ἢ χειροτονηθέντων, Πέτρου τοῦ θείου ἀποστόλου, οὗ καὶ τὴν καθέδραν ἐκληρώσατο ἡ ἀδελφικὴ ὑμῶν ἁγιότης, ὡς Σίμωνα τὸν μάγον, τούτους καθελόντος

† ἀξίας

d ¶ *Pecunia.*] nam pretium in pecunia numerata consistit, vt institu. de emp. & ven. §. item pretium. argu. extra de re. permu. ad quæstiones. nam vbi aliud pro alio datur in specie, permutatio est. ff. de cõtrahen. emp. l. 1. Sed tamen hic emptio large, & pecunia similiter large accipitur, vt ĩ. q. 3. per totum.

Pretiũ in emptione debet esse in numerata pecunia.

e ¶ *Detrahunt.*] Sicut enim Iudæi miraculorum operationem tribuebant diabolo, quæ per spiritum sanctum fiebant; iti isti ordines, qui sunt dona spiritussancti, per diabolum sibi acquirunt.
f ¶ *Cum ergo.*] melius diceret, cum enim, &c. secũdum quod post sequitur in littera.
g ¶ *Canon sanctorum.* s qui sic se habet: si qui episcopus, presbyter, aut diaconus obtinuerit per pecuniam dignitatem, & ipse & ordinator eius modis omnibus à communione abscindantur, sicut Simõ magus à Petro. facit ad hoc ĩ. quæst. 3. si quis episcopus. & capit. finali.
h ¶ *Et tertius.*] vbi dicitur de Hieroboam, quod quicumque volebat implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum: & propter hanc causam peccabat domus Hieroboã, & versa est & deleta de superficie terræ.
i ¶ *Et quartus.*]vbi de Giezi agitur.
k ¶ *Accipere.*]argu. in electionibus & alienationibus, vt firmæ sint, fieri ex cõsensu post sequẽte, sicut ex priori. ĩ. 29. q. 1. §. his ita. ĩ. 16. q. 1. cap. vlt. & 7. q. decimas, &c. & c. ecclesias. extra de iurepa. cura pastoralis. Arg. ꝯ 24. dist. cap. vlti.

Consensus ĩ electionibus & alienatiõibus debet interuenire.

k ¶ *Accipere.*] similiter impedere est qñcũque impendere, vt ĩ. ea. q 3. Saluator. & c. si qs episcopus præbendas. & c. si qs obijecerit. & est si. ff. de calum. l. 1. §. quod autẽ. Est ergo simoniacus, qui ratione ordinis, vel beneficij collati aliquod munus dat, vt dixi de Giezi s. ea. qui studet. Ioan.

λόντος. τούτου ἕνεκεν οὐχ ὑποστελλόμεθα τοῦ ἀναγγέλλειν τὴν ἀλήθειαν, φυλάττοντες καὶ κρατοῦντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων καὶ τῶν ἀοιδίμων πατρῶν ἡμῶν κανονικῶς ἐκδοθέντα. καὶ εἴ τι τούτων παρεβάθη ὑπό τινων, βδελυττόμεθα. ἡ οὖν ἀδελφικὴ ὑμῶν ἀρχιεροπρεπὴς ἁγιωσύνη ἐνθέσμως καὶ κατὰ θεοῦ βούλησιν πρυτανεύουσα τὴν ἱεραρχικὴν ἁγιστείαν, διαβόητον ἔχει τὴν δόξαν. εἴρηκε γὰρ διὰ τοῦ προφήτου ὁ πρῶτος καὶ μέγας ἀρχιερεὺς ὁ χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν [ζῶ ἐγώ, ἀλλ᾽ ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω.] οἶδας γὰρ ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν τῶν τοῦ πνεύματος, ὅτι φορητοτέρα μᾶλλόν ἐστι Μακεδονίου καὶ τῶν ἀμφ᾽ αὐτὸν πνευματομάχων ἡ δυσσεβὴς αἵρεσις. ἐκείνων γὰρ κτίσμα καὶ δοῦλον τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα ληρωδούντων, οὗτοι ἑαυτῶν, ὡς δοκοῦσι, δοῦλον αὐτὸν ποιοῦσι. πᾶς γὰρ δεσπότης ὅ τι ἂν ἔχοι, εἰ βούλοιτο, πιπράσκει, εἴτε οἰκέτην, εἴτε ἕτερον ὧν κέκτηται. ὡσαύτως καὶ ὁ ἀγοράζων δεσπότης βουλόμενος εἶναι τοῦ ἠγορασμένου διὰ τιμῆς ἀργυρίου τοῦτο κτᾶται. οὕτως οἱ ταύτην τὴν ἄθεσμον πρᾶξιν ἐργαζόμενοι καταβιβάζουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἴσα ἁμαρτάνοντες τοῖς βλασφημοῦσιν ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια τὸν χριστόν, ἤ, τόγε ἀληθέστερον εἰπεῖν, παρεοίκασιν ἰούδα τῷ προδότῃ, ὃς τοῖς θεοκτόνοις ἰουδαίοις τιμῆς ἀργυρίου τὸν κύριον ἀπημπωλήσατο. ὡς οὖν τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁμοούσιον ἐστὶ χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν, τῆς αὐτῆς παντί που δῆλον ἔσονται μερίδος, ὡς ἀποδέδεικται. εἰ δὲ οὐ πιπράσκεται, πρόδηλον γὰρ οὐδαμῶς, ἀναμφιλέκτως οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος ἤτοι † ἡ τῆς ἱερωσύνης ἁγιστεία, καὶ ὃ οὐκ ἔλαβον, οὐδὲ ἔχουσι. μνησθήτωσαν τοῦ ἁγίου Πέτρου πρὸς τὸν τοῦτο ἐπιτηδεύσαντα οὑτωσὶ λέγοντος, [οὐκ ἐστί σοι μερίς, οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ.] εἰ γὰρ ἀπεμπωλεῖται ἡ τῆς ἱεροσύνης ἀξία, ἆρα †περιττὴ παρ᾽ αὐτοῖς ἡ κατὰ τὸν βίον σεμνὴ πολιτεία, καὶ ἡ ἐν ἁγνεία καὶ ἀρετῇ ἀναστροφή. περιττὸς κατ᾽ αὐτοὺς καὶ Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος διδάσκων δεῖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, σώφρονα, κόσμιον, διδακτικόν, ἐγκρατῆ, νηφάλεον, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. οἴχεται τοίνυν ταῦτα πάντα ἐκ τοῦ πράτου, καὶ ἀγοραστοῦ τῆς ἱερωσύνης. αἱ οὖν ὑποκείμεναι ἁγιόλεκτοι χρήσεις ἀλλότριον πάντη τῆς ἱερωσύνης ἀποφαίνονται, τὸν ποτὲ δόντα ἢ λαβόντα ἐν οἰωδήποτε χρόνῳ, εἴτε καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας, εἴτε καὶ ἐν τῇ χειροτονίᾳ, εἴτε καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν. λαβεῖν γάρ ἐστι τὸ λαβεῖν ὅτε δήποτε. ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς προβολὰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀφορίζουσιν † ἐπὶ τῇ τῶν χρημάτων δόσει.

† εἴτουν

† ἄρα

† ἀφαιροῦσιν

Fra-

Fratri, & comministro usquequaque sanctissimo, & beatissimo domino Hadriano Papæ ueteris Romæ,

Tarasius indignus episcopus Constantinopolis nouæ Romæ, In Domino S.

MVltipliciter, multisque modis ex Euangelio, & Apostolorũ, patrumque præceptis docemur in sanctificatione sacerdotij mores ab auaritia longe alienos præstare; neque in vllius sacerdotalis viri ordinatione aurum, argentumve accipere, aut aliud quidpiam nobis vendicare: quod sententiæ ex diuinis scripturis, & patrum doctrinis infra subiectæ demonstrabunt. Qui enim manus imponunt, ministri sunt spiritus, non venditores spiritus. Nam cum gratis gratiam spiritus acceperint; gratis etiam ijs, qui ab ipsis accipiunt, dare iussi sunt ex voce Domini hac ipsa libertate, potestateque accepta. Quòd si quis eam auro emisse cõuictus fuerit; hũc ex sacerdotali ordine † excidisse pronuntiant; quãquã nomine sacerdotium sortitus est, sed in eum falso nomen istud conferri re ipsa comprobatur. Nemo enim potest Deo, & mammonæ seruire, pro ut ex Euangelio didicimus. Et quoniam audiuimus Deum per os prophetæ clamantem [Sacerdotes loquimini ad cor Hierusalem] rursusque minantem, ac dicentem [Si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam; ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram,] huius igitur, quæ ex silentio imminet, condemnationis metu, omnibus earum, quæ apud nos sunt, ecclesiarum præfectis annuntiamus; ita vt fidenter diuinum Apostolum imitantes, dicamus, mundi sumus à sanguine eorum, qui transgrediuntur canonicas constitutiones, & multo magis eorum, qui ob pecunias ordinauerunt, aut ordinati sunt: quippe cum Petrus diuinus ille apostolus, cuius & cathedram sortita est fraterna vestra sanctitas, hos deposuerit, vt Simonem Magum. Propterea non refugimus, quin veritatem prædicemus, seruantes, ac retinentes ea, quæ à sanctis, & omniquaque benedictis Apostolis, & ab inclytis patribus nostris canonice sunt tradita. Et si quid horũ ab aliquibus violatũ est, auersamur. Fraterna igitur vestra summo sacerdotio congruens sanctitas, legitime & apte ad voluntatẽ Dei sacerdotalem sanctificationem administrans, celebrem adepta est gloriam. Dixit enim per prophetam primus & magnus Pontifex Christus. [Viuo ego, nisi eos, qui me glorificant, glorificabo.] Nosti enim ò vir eorum desideriorum, quæ spiritus sunt, longe tolerabiliorem esse Macedonij, & eorum, qui ab illo, sancti spiritus impugnatorum hæresim. Nã cũ illi sanctum spiritum Dei, & patris creaturam, & seruum nugentur, hi suũ ipsorum, quantum putant, seruum ipsum faciunt. Omnis enim dominus, quidquid habet, cum libuerit, vendit, siue famulum, siue aliquid aliud ex his, quæ possidet. Similiter & qui emit volens emptæ rei dominus fieri, argenti pretio eam acquirit. Ita qui hoc nefarium facinus admittunt, sanctum deprimunt spiritum, æque peccantes, atque illi, qui Christum in Beelzebub eijcere dæmonia ore blasphemo dicebant; vel, vt verius dicam, Iudæ proditori sunt similes, qui Dei interfectoribus Iudæis argenti pretio Dominum vendidit. Quando igitur spiritus sanctus consubstantialis est Christo Deo nostro; perspicuum omnino est, eos in eadem parte, ac sorte numerandos esse, vt demonstrauimus. Quòd si non venditur, quemadmodum certe non venditur, compertissimum quoque est in istis sancti spiritus gratiam non esse, aut sacerdotij sanctificationem: Et quod non acceperunt, non habent. Meminerint sancti Petri ad eum, qui id procurarat, hoc modo dicentis [Non est tibi pars, neque sors in sermone isto]. Nam si venditur sacerdotij dignitas; superuacua igitur apud ipsos est honesta vitæ institutio, & puritatis, virtutisque cultus; superuacuus apud ipsos & Paulus diuinus Apostolus, docens oportere episcopum esse sine crimine, temperantem, modestum, aptum ad docendum, continẽtem, sobrium, insistentẽ fideli secundum doctrinam sermoni, vt potens sit & exhortari in doctrina sana, & contradicentes refellere. Pereunt igitur hæc omnia ex eo, quòd sacerdotium venditur, & emitur. Subiectæ igitur sententiæ ex sanctis collectæ alienum omnino à sacerdotio pronuntiant eum, qui quocumque tempore dederit, vel acceperit, siue ante ordinationem, siue in ordinatione, siue post ordinationẽ, Accipere enim est, quandocumque accipere. Sed & omnes ecclesiasticas promotiones, in quibus pecunia interuenit, irritas esse iubent.

† al. dignitas

Matth. 6.

Esa. 40.

Ezech. 33.

Act. 20.

1. Reg. 2.

Act. 8.

1. Tim. 3. & Tit. 1.

Item

a ¶ PLacuit vt de.] Argu. propter indignos hanc prohibitionē institutam fuisse: porrigitur tamen ad omnes. ꝟ. eadem q. 3. peruenit. infra 19. q. 2. duæ.
b ¶ Oportet.] supra dist. 85. cap. 1.
c ¶ Per multorum.] supra dist. 67. reliqui, in fi. contra. ꝟ. 23. dist. lector. contra. & 20. q. 2. oportet. si. ꝟ. dist. 75. cap. 3. Sol. hic appellantur multi duo vel tres. Vel hoc intellige cum clerici sunt ignoti.

Item ex concilio Bracarensi 2. c. 3.

¶ Et qui dat, & qui accipit, vt ordines sacri præstentur, anathema sit. C. XXII.

Iuo p. 5. c. 128.

PLacuit, vt de ordinatione clericorum, episcopi munera nulla accipiant: sed sicut scriptum est, quod gratis donante Deo accipiunt, gratis dent. (Matth. 10.) Non aliquo pretio gratia Dei, & impositio manuum venundetur: quia antiqua definitio patrum ita de ecclesiasticis ordinationibus statuit, dicens. (ꝟ. c. quicūque.) [Anathema sit danti, & accipienti.] Propterea, quia aliquāti [a] multis sceleribus obruti † (al. obnoxii), sancto altario indigne ministrantes, non hoc, testimonio bonorum actuum, sed profusione munerum obtinent; oportet [b] † (oportet ergo] or.) non per gratiam munerum, sed per diligentem prius discussionem, deinde per multorum [c] testimonium clericos ordinare.

Ex illa auctoritate beati Ambrosii, & Gregorij patet, quòd simoniaci (sicut & alij hæretici) à fide exorbitant; & ideo consequenter de illis intelligitur, quod de alijs decernitur. 4 ¶ *Item opponitur* [d], *quòd prophetia donum spiritussancti est: hæc* † (al. hoc) *autem in veteri testamento à sanctis prophetis vendi consueuerat. Vnde Saul ad Samuelem pro vaticinio expetendo non nisi cum munere ire præsumpsit* (1. Reg. 9.)*. Vxor etiam Hieroboam ad hominem Dei non nisi cum munere accessit* (3. Reg. 14.)*. Item Christus à Iuda* [e] *venditus auriculam serui sanauit* (Lu. 22.)*. Exemplo itaque Saulis, & vxoris Hieroboā patet, quòd donum spiritussancti emere, vel vendere non est peccatum. Exemplo Christi liquet, quòd spiritus sanctus etsi iniuste à simoniacis venalis putetur, virtutis tamen suæ non obliuiscitur, nec desinit effectum suæ gratiæ etiam venditus præstare. Sed de prophetia beatus Hieronymus in caput tertium Michææ competenter soluit, malos tantum accepisse, non bonos denuntians.*

¶ Mali prophetæ, non boni prophetiam vendebant. C. XXIII.

Michęæ 3. & m 70.

IVdices [f], inquit, eius [g] in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede respondebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant, & super Dominum requiescebant [h] dicentes. Nonne Dominus in nobis est? non venient [i] super nos mala [k]. Idcirco propter vos Sion quasi ager arabitur [l], & Hierusalem, vt custodia pomarij erit. [m]] Nemo ambigit Hierusalem propter scelera, quæ in hoc capitulo describuntur, fuisse subuersam. *& infra.* ¶ Poterat vtique Petrus Simoni mago vendere (Act. 8.), quod petebat; immo poterat simulare vendentem (spiritus enim sanctus nec uenundari, nec emi potest:) sed oblatam pecuniam cum offerente damnauit. *& paulo post.* ¶ Nec quemquam moueat illud; quod in primo Regum † (al. regnorum) libro legimus (1. Reg. 9.), Saulem [n] uolentem ire ad Samuelem dixisse puero suo, ad eum se ire non posse; quia pretium quod offerret pro uaticinio, non haberet; & puerum respondisse. [Ecce inuenta est in manu mea quarta pars sicli pecuniæ, & dabo uiro Dei, & annuntiabit nobis uiam nostram.] Non enim scriptum est, quòd Sa-

EX ILLA. CASVS. Concludit Gratianus ex duobus capit. suprapositis: scilicet cap. Petrus, & cap. cum omnis. ꝙ simoniaci, sicut hæretici à fide deuiant.

ITEM OPPONITVR. Hæc est quarta pars quæstionis, in qua vult probare sophistice, ꝙ dare aliquid pro rebus ecclesiasticis, non est peccatum. Ioannes de Fan.

CASVS. In hoc §. & sequenti capitulo probat Gratianus superficialiter ꝙ vendere spiritualia non sit peccatum. Et hoc facit tribus exēplis. Exemplo Saulis, qui non iuit ad Samuelē sine munere ꝓ vaticinio expetendo. Exēplo vxoris Hieroboā, quæ non iuit sine munere ad hominē Dei: scilicet Achiā prophetam. Et exēplo Christi, qui vēditus auriculam serui sanauit. Sed has obiectiones soluit sequenti cap. & §. cum ergo. c. numq̃. secundum Hieronymum.

d ¶ Item opponitur.] Ei scilicet, quod ꝓpositū est principaliter: ꝙ scilicet vendere spiritualia sit peccatum, vel ꝙ ordo venditus non habet gratiam spiritussancti.

e ¶ A Iuda.] Huius obiectionis solutionem ponit ꝟ. in §. cum ergo. in cap. numquàm.

IVdices.] CASVS. Quidam cum de simonia reprehenderentur, excusabant se exemplo quorumdam in veteri testamento: sed Hieronymus ostendit simoniacos esse damnandos. Primo, per verba Michęæ prophetæ ostendentis propter hoc Hierusalem fuisse destructā. Secundo per damnationē Petri, quā fecit in Simonē magū. Tertio, excusat Samuelē prophetā. Quarto, Achiā, dicens ꝙ pecuniā oblatā non receperunt: aut si ponas eos recepisse, non pro munere prophetiæ, sed in stipes tēpli, & ī sūptus necessarios receperūt. Quinto, excusat Helisęū, q̨ nō est credēdus ab Azaele aliquid accepisse: quē cōstat munera oblata à Naamā Syro respuisse. Secunda pars īcipit ibi, *Poterat.* Tertia ibi, *Nec quēquā moueat.* Quarta ibi, *Hoc ipsum.* Quinta ibi, *Vnde in quarto.*

f ¶ Iudices.] aliàs incipit, Duces. verba Michææ prophetæ: & est talis casus. Quidā cum reprehēderent de simonia, excusabant se exēplo quorūdā in veteri testamēto: quos Hiero. ponit ī hoc cap. Primo ergo ponit verba Michęæ ꝓphetæ, & exponit ea, ostendēs ꝑꝑ huiusmodi simoniacos Hierusalē fuisse destructā. Secundo ibi, *Poterat Petrus.* ponit verba Petri cū oblata pecunia Simonē cōdemnantis. Tertio, excusat Samuelē de quarta parte sicli à Saule oblata. Quarto, excusat Achiā de panib⁹ sibi ab vxore Hieroboā oblatis. Quinto, Helisæum de pecunia quàm Azael nūtius Benadab sibi obtulit: quia non est verisimile ꝙ acceperit.

g ¶ Eius.] populi Iudaici. Ioan.

h ¶ Requiescebant.] Ille dicitur requiescere super dominum qui obtentu [1] sacerdotij vel prophetiæ non viuit luxuriose. & expone, requiescebant, idest, gratiam eius habebant secum, secundum opinionem suam.

Requiescere super dominum quis dicitur.

[1] Aliàs, contēptu, secundum Laur.

i ¶ Non venient.] quasi impunitatem sibi promittebant.

k ¶ Mala.] quæ minantur nobis prophetæ.

l ¶ Arabitur.] hostili aratro, idest, desolabitur. & esse definet: arg. ff. quib. mod. vsus fru. amit. si vsus fruct⁹. & hoc factū ē à Romanis. ADDITIO. 76. dist. ieiunium. Archid.

m ¶ Pomarii erit.] Custodia enim pomarij collectis pomis deseritur: & ideo hoc dicit.

n ¶ Saulem.] Historia. Legitur in primo libro Regum, quòd cum Saul cum quodam seruo suo asinas quæsiuisset patris sui, & nō inuenisset: dixit seruus Saul: Hic est vir Dei, qui sine ambiguitate loquitur: eamus & quæramus ab eo. & ait Saul. Quid feremus ei? iam panis deficit in sitarchijs nostris, & sportulam non habemus. ait seruus: Habeo in manu mea quartam partem stateris argenti. & iuerunt ad prophetam: & inunctus est Saul in regem à Smuele de præcepto Domini.

a ¶ Sed

a ¶ *Sed fac*.] idest, pone. & ita secundum canones potest pars ponere falsum. de conse. dist. 4. sanctum.
b ¶ *Quinque sunt oboli*.] Argu. in delicto quantitatē rei attendi. j. 14. q. vlt. cap. vlt. j. 17. q. 4. quicumque. j. 17. q. vlt. quæsiti sunt.
c ¶ *Qui vtinam*.] Et hoc negatiue legas, idest, vtinam non plus acciperent. simile etiā habes 23. q. 4. si ea. & 26. quæs. 5. episcopi. & ideo forte hoc dicit: quia si plus non deberent accipere, nullus esset qui vellet simoniam committere. vel ideo forte, quia quanto minus quis acciperet, tanto minus peccaret[1]: secundū q̄ dicit de abigeo: minus enim punitur ꝓ porco vel oue quàm ꝓ boue. ff. de abigeis. l. 1. 1. respō. Vel posset intelligi s̄m illā decr. extra d̄ simo. & si quæstiones. Argu. contra j. 14. q. vlt. cap. vl. 17. q. 4. quicumque. extra de simo. ex tuæ. Sed hæc c̄ria habent locum quando mens corrumpitur.
d ¶ *Quod vxor*.] Historia. Legitur in tertio libro Regum, quòd cū ægrotaret primogenitus filius Hieroboam, dixit vxori suę: Tolle tecum munera, & mutato habitu, vade ad Achiā prophetā vt iudicet tibi quid futurū sit de puero. Quæ cum venisset ad prophetā: etsi præ caliginatione oculorū videre nō poterat, dixit tamen: Ingredere vxor Hieroboam: quare te aliā simulas? ego missus sum ad te durus nuntius. & cum multa nuntiasset ventura super domum Hieroboā, subintulit: Vade in domū tuā, in introitu tuo in vrbem morietur filius tuus: q̄ solus de semine Hieroboam in sepulchra patrum suorum inferetur. Historia de Helisęo propheta in littera patet.
e ¶ *Achiam hominem Dei*.] qui ei prædixit mortem filij Abiæ: & qui ei peccata sua exprobraret, & suā vltionem prædiceret, vt j. ead. si quis inquit. dic vt 23. q. vlt. cap. vlt.
f ¶ *In sumptum*.] Ad sumptus enim & sustentationem accipere licet. extra de simonijs, cum sit. 23. q. 5. dicat. ff. de officio proconsulis, solēt. ff. de officio præsidis, plebiscito? Et ita p̄sbyter[*] si pauper est, accipere potest pro celebratione Missæ. extra de præbendis, significatum. nisi sit proprius sacerdos. de consecr. dist. 1. sufficit.
ADDITIO. quod no. 21. quæst. 2 cap. vlt.
g ¶ *Heliseus*.] qui misit lignum in aquam, & natauit ferrum. j. de consec. dist. 2. reuera.
h ¶ *Ad Azaelem*.] suarum rerum dispensatorem.
i ¶ *Bona*.] idest, aliqua de omnibus bonis, idest, de omni genere bonorum. ff. de regu. iur. aliud. §. refertur.
k ¶ *Obtulit*.] Arg. in eodem facto secundum diuersitatem intentionis alterum peccare, & alterum non, vt 32. q. 5. proposito.
l ¶ *Viuit*.] Hæc iuratio erat in veteri testamēto. 22. q. 1. & iurabūt.
m ¶ *Faceret*.] Arg. contra Cathalanos.
N *Vmquam*.] CASVS. Dicitur hic, quòd diuinatio raro in bonam partem accipitur. vnde illi, qui pro indicatione futurorum pecuniam accipiebant, non erant veri prophetæ, sed diuini: licet se crederent esse prophetas.

[1] Cócor. tex. l. aut facta. §. quantitas. ff. de pœn. & ibi glo. cum concor.

[*] *Idest, potest locare operas suas.* Presbyter pauper pro celebratiōe Missæ accipere potest.

Num-

muel acceperit, aut quòd illi obtulerint: quin potius à propheta pascuntur, & inuitantur ad prandium. Sed fac[a] eum accepisse: stipes magis æstimandæ sunt tabernaculi, quàm munera prophetiæ: siclus enim viginti obolos habet; & quarta pars sicli, quinque sunt oboli[b]. Et nostri igitur sacerdotes, si volunt vendere prophetiam, & columbas in cathedris suis proponere, quas Dominus flagello subuertit, quinque[α] tantum obolorum sint mercede contenti: qui vtinam[c] non pretia villarum, sed quinque obolos acciperent. ¶ Hoc ipsum sonat, & in tertio regnorum libro, quòd vxor[d] Hieroboam infirmante filio pergit ad Achiam hominem Dei[e], & defert ei decem panes[β], & crustulam, & vas mellis; quia[γ] hæc magis in sumptum[f] prophetæ, quàm muneri prophetiæ reputanda sunt. Licet potuerint hi, qui ad ariolos ire consueuerant (quia multi diuini, & arioli erant in Israel) mala consuetudine æstimasse id ipsum etiam de prophetis, & voluisse sanctis viris offerre, quod diuinis offerre consueuerant. ¶ Vnde[δ] in quarto libro Regum† legitur, [quòd Helisæus[g] venit Damascum, & Benadad Rex Syriæ ægrotabat, annuntiaueruntque ei dicentes. Venit vir Dei huc: & ait Rex ad Azaelem[h]: Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicens, si euadere de infirmitate hac potero. Iuit igitur Azael in occursum eius, habens secum munera, & omnia bona[i] Damasci, onera quadraginta camelorum.] Sed non est credendum accepisse: sicut de eodem Helisæo legitur, quòd Naaman mundatus à lepra obtulit[k] ei munera dicens [Obsecro, vt accipias benedictionem à seruo tuo. At ille respondit. Viuit[l] Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret[m], penitus non acquieuit.]

3. Reg. 14. — 4. Reg. 8. — † al. Regnorum — 4. Reg. 5.

¶ *Caput hoc in vno vetusto exemplari coniunctum est superiori, & loco primæ dictionis,* Iudices, *legitur,* Duces. *quemadmodum est apud B. Hieronymum in versione 70.*
α ¶ Quinque tantum obolorum sint mercede contenti, qui.] *Ista omnia absunt à recentioribus editionibus B. Hieronymi, atque etiam à vetustioribus, præter dictionē,* qui. *Sed non sunt expuncta, quia sententiæ non officiunt.*
β ¶ Decem panes.] *Sic in vulgata Latina B. Hieronymus habet,* panes, & vuas passas, & vasculum mellis. *In Græca autē vulgata & crustula, & vua passa cōmemorantur,* ἄρτους, *inquit,* καὶ κολλύρια τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, καὶ σαφύλας.
γ ¶ Quia hæc magis.] *Ista vsque ad u.* Licet *non habentur hic apud B. Hieronymum, sed loco eorum hæc.* Dicitur enim, quid secum illa portauerit: & tamen propheta non scribitur accepisse: quippe cum & corripuerit eam, & venturum luctum prædixerit. licet, &c.
δ ¶ Vnde in quarto.] *Hæc vsque ad finem non sunt inuenta apud B. Hieronymum.*

Idem in eodem capite.

¶ Quòd diuinatio in bonum non accipitur. C. XXIIII.

NVmquam[n] diuinatio[o] in scripturis in bonam partem accipitur. [Non est augurium in Iacob, neque diuinatio in Israel.] Videbantur sibi quidem esse prophetæ: sed quia pecuniam accipiebant; prophetia ipsorum facta est diuinatio.

Num. 23.

¶ *Hoc etiam caput in aliquot vetustis est coniunctum superiori, & legitur vt in originali,* Numquam enim.

Cum ergo secundum[p] Hieronymum boni prophetæ non munera prophetiæ accipiebant, sed stipes tabernaculi, malis autem, qui accipiebant, prophetia, quæ Dei erat donum, in diuinationem, quæ diabolica est, conuertebatur; quid aliud colligitur, nisi quòd simoniacis (quod superius dictum est) nulla spiritualis gratia cooperatur?

n ¶ *Numquam*.] idest, raro[2] pro maiori enim parte dictum est. aliter falsum est, vt s̄. eadem, eos qui.
o ¶ *Diuinatio*.] Hoc enim impossibile est, q̄ diuinatio sit ꝓphetia. expone ergo sic: facta est diuinatio. i. diuinatio eorū quæ credebāt esse prophetia. eorū enim prophetia declarata est nō esse ꝓphetia.
ADDITIO. Vt hoc melius intelligas, scias quòd prophetia est rerum latentium præteritarum, præsentium, vel futurarum ex diuina inspiratione manifestatio, secundum Papiam.
CVM ERGO. CASVS. Concludit Gratianus ex præmissis, q̄ vacua est gratia spiritus sācti ī eis q̄ munera accipiūt: nō obstāte exēplo q̄ Petrus vēdit[9] fecit miracula, qa hoc fecit causa mysterij ad exēplū patiētiæ, vel vt ꝓdesset alijs, & non emēti vel vēdēti: sicut simoniaci ꝓsūt ignorātibus eos esse simoniacos: & nō obstāte eo q̄ sæpe ad bonū finē veniunt q̄ malo prīcipio īchoāt.
p ¶ *Secundum*.] Et ita docet nos magister resistere. Arg. à simili. 27. q. 1.

q.1.nuptiarum.ff.de condi.indebi.si reus.32.q.7.Apostolus. præterea responderi potest per id quod nota.s.eo.eos [1].
a ¶ *Item obiicitur.*] In defensionem simoniacorum vsque ad §.sed nihil.& ibi statim incipit impugnare eos.
b ¶ *Per supplantationẽ.*] tñ facta istictu dñi.7.q.1.quàm piculosũ.

argu.27.quæst.2.nec aliqua.j.27.quæst.2.institutum est.
e ¶ *Difficile est.*] id est, [2]numquam.j.eo.si quis neque.quandoq; ponitur pro vix.47.dist.quantumlibet [3].
f ¶ *Bono.*] sic 14.q.5.neque.Arg.contra,extra qui fi.sint legi. tãta. & de matrimonio contracto post votum de futuro.

Prin- 1.Cor.3.

Cum enim in sacramentis neque qui plantat, neque qui rigat, sit aliquid; sed qui incrementum dat, Deus; quis operatur in eis, si Dominus, qui incrementum dat, in eis non lucet, sed est otiosus? Item, quod dicitur de Christo, quòd sicut Christus venditus auriculam restituit Malcho, & fecit miracula; sic & spiritus sanctus posit vendi, & in ipsa venditione suam gratiam operari, non valet hæc similitudo. Non enim hoc operatur spiritus sanctus spiritualiter in perfidis mercimonijs auaritiæ, quod Christus gessit corporaliter certi mysterij causa ad exemplum patientiæ. Si enim omnifaria est similitudo, cum credatur posse vendi, sicut Christus; credatur etiam spiritus sanctus posse crucifigi: quod impossibile est. Potest etiam intelligi (vt à similitudine non recedamus) quòd sicut Christus venditus non venditori, vel ementi, sed eis, qui nescientes aderant, dona suæ gratiæ contulit, pro quibus etiam in cruce supplicauit; sic & spiritus sanctus non vendenti, vel ementi, sed his, qui de manibus eorum, ignorantia ducti, sacramenta Dominica accipiunt, suæ gratiæ effectum largiri probatur. Item obijcitur [a]*, quòd etsi malum sit ecclesiastica emere, tamen sæpe sinistra principia ad felices perueniunt exitus. Vt Iacob per supplantationem* [b] *peruenit ad benedictionem, vt seges, quæ leprosa manu seritur, munda tamen metitur, vt ex adulterino concubitu pulchra soboles nascitur; sic & pecunia, quæ per simoniam acquiritur, felicem habet exitum, cum pauperibus profutura erogatur. Sed nihil horum simoniacis patrocinatur. Ait enim Leo episcopus ad Mauros episcopos, epist.85.al.87.*

Lu.22. Io.18. — Gen. 27.

¶ Quæ malo inchoantur principio, non peraguntur bono exitu. C. XXV.

Ansl.7.c.17. Dist.61.c.miramur. †al.ipso

PRincipatus, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupauit; etiam si moribus, atque actibus non offendit [c]: ipsius †tamen initij sui est perniciosus exemplo [d]. Et difficile est [e], vt bono [f] peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio [g].

Item Gregorius Antiocheno episcopo, lib.7.epist.47.indict.2.

¶ Non supeædificatur bonum opus, vbi Christus fundamentum non est. C. XXVI.

1.Cor.3.

CVm Paulus dicat [Fundamentum [h] aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus;] consequenter probatur; quia vbi Christus non est fundamentum, nullum boni operis est superædificium.

¶ *Apud B. Gregorium sic legitur.* Prædicator autem egregius [dicit fundamentum, &c.] Quisquis ergo cum dilectione Dei, & proximi, fidei, quæ in Christo est, firmitatem tenet; eumdem Iesum Christum Dei & hominis filium apud se posuit fundamentum. Sperandũ ergo est, quòd vbi Christus fundamentum est, bonorum quoque operũ sequatur ædificiũ.

Ioan.diac.

Idem Syagrio, & alijs episcopis, lib.7.epist.110.

¶ Non potest fieri eleemosyna ex pecunia simoniace acquisita. C. XXVII.

Poly.l.2.tit.1. Ansl.l.5.c.30. Pann.l.2.c.194. Iuo p.5.c.112.

NOn est putanda eleemosyna, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus accipitur; quia qui hac intentione male accipit, vt quasi bene dispenset, grauatur potius, quàm iuuatur [i]. *& paulo post.* ¶ Vnde etiam illud certum est, quia etsi monasteria, aut xenodochia, vel quid aliud de pecunia, quæ pro sacris ordinibus datur, construantur, mercedi non proficit. *& paulo post.* ¶ Ne ergo sub obtentu eleemosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere, aperte sacra scriptura nos prohibet dicens [Hostiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere.] Quidquid enim in Dei sacrificio ex scelere offertur; omni-

Prouer.22.

g ¶ *Principio.*] Argu. initiũ spectandũ [4]: & quantũ valeat bona fides à principio, collige ex his arg.3.quæst.10. placuit. 20.q.3.ppositum.61.dist.miramur. 92.dist.si quis eps. extra de elect.auditis.extra de cen. peruenit.ff. de rei vend.si in aliena. & de publiciana.de pretio ff.de his qui no. infa.qd ergo. & de orig. iur.l.1.Arg. contra. ff. de legib. nõ omnium. 16.q.3.§.potest.s.dist. 17.regula. j.14.q.5. neque.j.16.q.1.c.vlt. & q.3.si sacerdotes.extra de iure patro. cura pastoralis. Ioã. Si quis semper habet malam fidem, numquam habebit exitũ bonũ: secus in contrarijs. B.

h CVm Paulus dicat.] ¶ *Fundamentum.*] Arg. contra. Debile principium melior fortuna sequetur. Et argu.non baptizatũ non suscipere ordinẽ. 24.q.1.vbi sana.j.ead. q.si quis per ignorãtiã. & j.eo.si quis confugerit.extra de presby.nõ bapti.veniẽs.&c.si qs.

NOn est putanda.] CASVS. Ostendit Grego. in hoc c. ꝙ nullus debet simoniã committere, vt postea ex pecunia velit ecclesias cõstruere, vel eleemosynas facere: tum quia scriptum est: Honora Deum de tuis iustis laboribus. Tũ quia dicit Salomon, Qui offert sacrificiũ de substantia pauperis, &c. Et hæc in prima parte. In secunda parte instruit clericos ad dignitatem, vt antequam accedant ad dignitatẽ, vires suas metiantur, vt ad quam se sufficere credunt, cum metu accedant. Vel sic.

CASVS. In prima parte probatur triplici auctoritate, ꝙ de illicite acquisitis non est eleemosyna facienda. Prima auctoritas est illa, *Hostia impiorum*, &c. Secunda, *Honora Deũ.* Tertia, *Qui offert sacrificiũ*, &c. In secũda parte dicit, ꝙ si aliqs ad honorẽ debet accedere, prius vires suas consideret: & etiã si se sufficientẽ videat, cũ timore accedat: aliter nullo modo accedat.

[2] Cõcor.tex. in l.absurdũ. cũ ibi not.ff. de iudi. & in l.1. cũ gl. in ver. pessime. ff.ad Maced.

[3] Sed Hu. dicit difficile, quasi nõ impossibile.

[4] Ad hoc extra de elect. dudũ.1. vbi de hoc.& 16. q.3. si sacerdotes.Archi.

Ordinem suscipere non potest qui baptizatus non est,

PRincipatus quem.] CASVS. Prælati qui dignitates male acquisiuerunt, etsi alios nõ offendãt: malos tñ exitus cõsueuerũt habere. difficile enim est vt bono peragant exitu, &c. Seq.c.patet.
c ¶ *Non offendit.*] sic 14.quæst.5.neque.
d ¶ *Exemplo.*] Habetur & ratio exempli. Nonnulla siquidem in canonibus operantur, Multa enim reprobantur ne sint perniciosa exemplo, quæ possent tolerari, vt 11.q.3.præcipue.s.50.dist. de his vero.s.dist.82.plurimos.s.dist.96.bene.& arg.21.q.2. si quis iam.

i ¶ *Ex illicitis rebus.*] Hic dicitur ꝙ de male acquisitis non debet fieri eleemosyna: quod verum est cum dominiũ non est translatũ: vel si repetitio competit, vt dixi in summa, 14.q.5. sed vbi nõ competit repetitio, bene: vnde & meretrix potest facere eleemosynã, sed nõ latro: arg.ff.de condi.ob tur.cau.l.idẽ.§.quoties. Sed qd si de pecunia

potentis Dei non placat iracundiam, sed irritat. Hinc rursus scriptum est [Honora Dominum de tuis iustis laboribus.] Qui ergo male tollit, vt quasi bene præbeat, constat sine dubio, quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem dicitur, [Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi victimat filiũ in conspectu patris.] Quantus autem dolor patris sit, perpendamus, si in eius conspectu filius victimetur. Et hinc facile cognoscimus, quantum apud Deum dolor exasperatur, quando ei sacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergo declinandum est, dilectissimi fratres, sub obtentu eleemosynæ, peccata simoniacæ hæreseos perpetrare. Nam aliud est propter peccata eleemosynas facere a: aliud propter eleemosynas peccata committere † β. *& post pauca.* ¶ Quisquis ergo sacerdotium non ad elationis pompã, sed ad vtilitatem adipisci desiderat; prius vires suas b cum hoc, quod est subiturus, onere metiatur, vt si impar est, abstineat c; & ad id cum metu etiam, cui † se sufficere existimat, accedat.

Prou. 3. — *Eccli. 34.* — † *al. perpetrare* — † *al. qui*

α ¶ Iuuatur.] *Si hic interponatur caput, Eleemosyna. infra. 14. q. 5. erit integer hic locus.*
β ¶ Committere.] *Hic apud B. Gregorium interiiciuntur c. Hoc quoque. dist. 59. & c. Sicut neophytus. dist. 48.*

Item Theodorico, & Theoberto † Regibus Francorum, lib. septimo, epist. 114.

† *al. Theodeberto*

¶ Pastor simoniacus nullam ouibus præbet medicinam. C. XXVIII.

Fertur simoniaca d † hæresis (quæ prima contra Dei ecclesiam diabolica plantatione subrepsit, & in ipso ortu e suo, zelo † Apostolicæ vltionis percussa, atque damnata est) in regni vestri finibus dominari: cum in sacerdotibus fides sit eligenda cũ vita. Si enim vita deest, fides f meritum non habet, beato Iacobo attestante, qui ait [Fides sine operibus g mortua est h.] Quæ enim opera esse valeant sacerdotis, qui honorem tanti sacramenti conuincitur obtinere per præmium? *& post pauca.* ¶ Hinc igitur non solum in ordinatoris, & ordinati animam lethale vulnus infligitur, verum etiam i excellentiæ vestræ regnum †, episcoporum culpa (quorum magis intercessionibus iuuari debuerat) prægrauatur †. Si enim dignus is sacerdotio creditur, cui nõ actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur k; restat, vt nihil sibi in ecclesiasticis honoribus grauitas, nihil defendat industria; sed totum auri profanus amor obtineat. Et dum uitia remunerantur honore; in locum vltoris l, is, qui fortasse fuerat vlciscendus m, adducitur: atque hinc sacerdotes non proficere, sed perire potius iudicantur. Vulnerato namque pastore, quis curandis ouibus adhibeat medicinam? aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui iaculis se hostilibus feriendum exponit? aut qualem de se fructum producturus est, cuius graui peste radix infecta est? Maior ergo metuenda est locis illis fore calamitas, vbi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in se magis iracundiam prouocant n, quàm per semetipsos populis placare debuerant.

Polyc. ibidem. Anl. l. 6. c. 78. Iuo p. 5. c. 111. *Iac. 2.*

† *al. regimen vestrorum episcoporum*

Cum ergo secundum Leonem simonia non bono peragatur exitu, secun-

---

pecunia simoniaca fundata est ecclesia? Dico ꝙ non demolietur: 14. q. 6. comperimus. & 12. q. 2. aurum. Sed quid de iure patronatus 1 illius ecclesiæ? Dic ꝙ datur ecclesiæ cui facta est ignominia. extra de simon. de hoc autem. in authen. de san. episco. §. pro omnibus. ff. de calum. generaliter. §. illud. Item quid si ex pecunia simoniaca quis emit vineam; numquid de fructu faciet eleemosynã? Non: quia eodem iure censetur cum pecunia: cum fructus in locũ pecuniæ succedãt: arg. extra de vsu. cum tu. in fin. ff. de leg. 2. Imperator. §. vlti. & l. sequen. & 5. 94. dist. cap. 1. Arg. contra. ff. de fur. qui vas. §. penul. & vlt.

Scilicet empto per pecuniam. Ioã. de Fan. contra id extra de iure patron. de iure.

a ¶ *Facere.*] Sed opponitur, Fac tibi amicos de mammona iniquitatis. sed sic exponitur, id est, de diuitijs, sollicitudinibꝰ & laboribus acquisitis: vel quibus abstulisti sua, restituas 2, vel eorum parentibus: vel illis mortuis sacerdotibus offeras: & isti omnes facti tibi amici orabũt ꝓ te ad Dominum. licet enim dictũ sit: Quæ in malum acquisiuisti, in bonũ expende: non tamen id tibi patrocinabit. H. male acquirere ꝓ eleemosynam, & id in bonum expendere, nihil aliud est quàm filium in conspectu patris mactare. 14. q. 5. imolãtis. aliter autem acquisitũ. vt amore filiorũ, & in bonum expensum, id tibi patrocinabitur ad præmium. Hugo.

Facere amicos de mammona iniquitatis, quid.

Hic videas 2 quod habetur. 14. q. 5. sed hic ibi exponitur ꝑ dicta auctoritas.

b ¶ *Prius vires suas.*] *Sumite materiam vestris qui scribitis æquã Viribus: & versate diu quid ferre recusent, Quid valeant humeri.* ar. ff. de excu. tuto. paupertas. Idem dicit lex in mulione. ff. ad legẽ Aquil. l. idem iuris. §. 1. & l. qua actione. §. 2.

Horatius in arte poetica.

c ¶ *Abstineat.*] Hic ꝓsumitur contra indignum prælatũ statim ꝙ male sit electus: arg. à contrario sensu, 61. dist. miramur. versicu. nec putandus est honor.

F*ertur.*] Casus. Gregorius reprehendit hic reges Franciæ eo ꝙ in suis finibus sinunt simoniam vigere. Et ostendit hoc esse damnum regi: quia simoniaci nocent regimini eorum de suis iniustis orationibus, quorum intercessionibus debuerat adiuuari. quis enim de ipsorum orationibus confidere potest, quos intus cognoscat esse vulneratos? & qualis fructus ꝓducit cũ radix ẽ ĩfecta?

d ¶ *Simoniaca.*] Notat Gregorius primo de negligẽtia reges istos Franciæ, eo quòd dominatur simonia in regno eorum. Secundo dicit ꝙ ipsorum prælatorũ culpa in eorum regimen retorqueatur. Tertio timendũ est de his qui tales apud Deum intercessores habent, qui in se prouocant iram Dei, quam placare debent.

Simonia dominatur in Francia.

e ¶ *Et in ipso ortu.*] quo ad nouum testamentum: & intellige post resurrectionẽ: & sic non est contra de consecra. dist. 2. primas.

f ¶ *Fides.*] professionis scilicet.

g ¶ *Operibus.*] exterioribus.

h ¶ *Mortua est.*] si tempus datur vel locus. de pæni. dist. 3. cap. vlt.

i ¶ *Verumetiam excellentia.*] Ecce ꝙ crimen alicuius nocet innocenti 3, arg. dist. 61. miramur. versicu. sicut enim. arg. ea. q. dominus, cõtra ĩ. ea. q. 4. c. 1. arg. 8. q. 4. c. 1. cõtra dist. 81. si qui sunt presbyteri. Arg. dist. 37. §. vt itaque. arg. de cõsecra. dist. 1. in sancta. Arg. contra, 24. q. 1. non turbatur. arg. 6. q. 1. ex merito. arg. 49. dist. §. 1. arg. 2. q. 7. cap. sicut 2. arg. ĩ. ea. q. multi. Et est arg. ꝙ res inter alios acta, alijs non præiudicat. ĩ. de pænitentia dist. 6. cap. 1. ff. de re iudi. sæpe. Ioan. Hoc breuiter tene, ꝙ res inter alios acta, alijs nõ nocet generaliter: nec crimen alterius alij nocet. in casibus tamen specialibus fallit q ĩ iure expresse ĩueniunť. extra de re iudica. quãuis. & 6. q. 1. §. verũ. & alijs similibus casibus, vt 2. q. 6. §. diffinitiua.

k ¶ *Suffragatur.*] Nã dicit lex: qualiter quisque mereť, nõ quantũ dare sufficiat æstimeť. C. de epis & cleri. si quemquã. Sed quæritur quare scribit Papa regi, cũ nõ habeat potestatẽ super his. 11. q. 1. sacerdotibus? Ideo, quia participes erãt: vel q a erat incorrigibiles, vt ĩ. ea. q. vlt. c. vlt. 17. dist. nec licuit. extra de iud. cũ nõ ab hoĩe.

l ¶ *Vltoris.*] idest, prælati, qui vitia aliorum debet vlcisci.

m ¶ *Vlciscendus.*] idest, propter peccata 4 puniendus.

n ¶ *Prouocant.*] in se, non in illos pro quibus supplicãt. & ita etiã exaudi 3. quæst. 7. in grauibus.

Cvm ergo. Concludit Gratianus ex omnibus supradictis, quòd

quòd ex malo initio bonus exitus non speratur.

S *Icut.*] Casvs. Dicitur in hoc cap. ꝙ sicut eunuchus fuit qui Ioseph comparauit: sic eunuchi sunt, idest, sine humore gratiæ qui simoniam committunt: & in eis ignis spiritus sancti non viget. Quod probatur exemplo Antiochi, quo vendente sacerdotiũ ignis qui vixerat sub aqua septuaginta annis, extinctus est. Et nota duas historias in hoc c. scilicet de Ioseph, & igne. Legit̃ enim in Genesi ꝙ Ioseph vẽdit⁹ est à fratribus suis Ismaelitis eũtibus in Aegyptũ: qui postea vendiderũt eũ Phutifar eunucho Pharaonis Regis: quẽ existimo miraculose eunuchizatũ: ideo quia emerat Ioseph vt eo abuteret̃: cũ ante constet eũ vxorẽ habuisse & filiã. Item legitur in libro Machabæorũ ꝙ filijs Israel in perfidiã deductis, Hieremias cũ quibusdã alijs ignẽ sacrificij absconderunt in valle vbi erat puteus occultus: post multos autẽ annos ad præceptũ regis Persidis q̃situs est ignis ille: quo inuento hauserũt aquã, qua ligna cõposita aspergebant̃, & statim ardebãt. pro quo miraculo Rex sup puteũ illũ tẽplũ ædificauit. tp̃e vero ꝓcedente cũ Rex Antiochus regnũ susciperet & regnaret in Iudæa, Iason frater sũmi sacerdotis adito rege obtulit ei talẽta xl. & accepit ab eo sũmi sacerdotij pricipatũ: & statim extinctus est ignis sacrificij. Sequentes duo §§. plani sũt.

a ¶ *Sicut eunuchus.*] Phutifar qui primo habuit vxorem filiã Pharaonis: cum postea fuisset ordinatus sacerdos Heliopolis, fuit exectus. Vel vt quidam dicunt, siccauit Dominus genitalia eius, quia ad turpes vsus emerat Ioseph.

b ¶ *Vi uum semen.*] scilicet boni operis.

c ¶ *Sub aqua.*] Argu. dist. 81. cap. si qui. Argu. tamen contra 28. dist. cap. vlt. & ℑ. ea. Dominus. Ioan.

d ¶ *Antiocho*] Iste Antiochus Græcus fuit: & multũ Iudæos oppressit: & vendidit sacerdotiũ templi. Et est arg. hic ꝙ in vete. test. simonia erat ordinem emere.

Antiochus multa facinora perpetrauit.

e ¶ *Non lucere.*] Ignis missus à Hieremia in puteũ: qui tamen post numquã fuit inuentus: sed aqua pinguis lapidi supposita illũ comburebat. de isto igne habes de pæni. dist. 3. iter hæc hircum. & puteus erat in valle Iosaphat: vbi Rex Persarũ fecit fieri templũ, & appellatum est à Hieremia nepthar, quod interp̃tatur purificatio. Ioan.

De igne Hieremiæ.

Sed obiicitur. Hæc est 5. pars huius quæstionis, in qua vult probare ꝙ si catholicus malus, scilicet toleratus conferat sacramentũ aliquod, bene valet, dummodo accipiens nõ sit in culpa: & idem credo de sacramentis ab hæreticis collatis in forma ecclesiæ. In tali tamen indiget manus impositione pp immanitatẽ hæresis. & hoc probat 18. autho. Ioan. de Fan.

f ¶ *Sed obiicitur.*] In defensione simoniacorum probando, ꝙ habent effectum sacramẽta ab eis collata. Ioan.

S *I iustus.*] Casvs. Hic ostenditur, ꝙ si sacerdos iustus fuerit, est bonus minister sacramentorum, & non actor: quod probatur exemplo Pauli. si vero malus est, sua malitia sacramentis non obest: quia sicut aqua sterilis non est, quãuis per canalem sterilem fluat: ita virt⁹ spiritualis etsi per immũdos trãseat, tamen ab illuminandis excipitur. Et not. quòd ab isto supradicto capitulo vsque ad cap. etiã corde. probatur ꝙ vera sunt sacramenta malorum sacerdotũ: & vere ab eis cõferuntur, dummodo in forma Ecclesię conferantur.

dum Gregorium nullum boni operis sequatur ædificium; nec sit putanda eleemosyna, quæ ex pretio simoniæ erogatur pauperibus; vulnerato pastore medicina non adhibeatur curandis ouibus; de infecta radice fructus nõ producatur; maior etiam calamitas in futuro metuatur; de tam sinistro principio quis felix exitus speratur?

Hinc etiam Augustinus ait.

¶ Simoniacorum sacramenta effectu gratiæ carent. C. XXIX.

Gen. 39. — 2. Mach. 1. & 4.

SIcut eunuchus [a] fuit, qui Ioseph comparauit; ita qui gratiam mercatur, viuum [b] semen non habet siccis genitalibus. Sic quoque ignis sacrificij, qui per septuaginta annos babylonicæ captiuitatis sub aqua [c] vixerat, extinctus est, Antiocho [d] Iasoni vendente sacerdotium: quod significauit spiritus sancti ignem non lucere [e] in simoniacis † sacramentis.

† al simoniacorũ

Quid in his similitudinibus beatus Augustinus notare voluit; nisi quia sacramenta simoniacorum (sicut & ceterorum hæreticorum) licet sint vera quantum ad formam; inania tamen, & falsa sunt, quantum ad effectum, cum non possint in cordibus hominum gignere, vel accendere cælestem gratiam?

5 ¶ *Sed obijcitur* [f] *illud Augustini contra hæreticos tractatu 5. super Euangelium Ioannis.*

¶ Siue bonus, siue malus sit minister, per vtrumque effectus gratiæ confertur. C. XXX.

ℑ. de conf. dist. 4. c. aliud. Algerus l. 3. c. 5. Ansl. l. 9. c. 30. Poly. l. 3. tit. 10.

SI iustus [g] fuerit minister, computo eum cum Paulo, qui gloriam suam non quærit, dicens [Ego plantaui [h], Apollo rigauit [i], Deus autem incrementum dedit.] Qui vero fuerit superbus minister, cum diabolo computatur: sed non contaminatur donum Christi; quia per illum purus fluuius transit, & venit ad fertilem terram. Scio quia lapis ex aqua fructum ferre non potest: &, si per lapideos canales transit [k] aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generatur; sed tamen hortus plurimum fructum affert. Spiritalis enim virtus sacramenti vt lux pura ab illuminandis excipitur; sed per immundos transiens non coinquinatur.

¶ *Ab initio huius capitis vsque ad u.* donum Christi. *Algerus lib. 3. c. 5. citat ex beato Augustino, cuius tamen propria verba habentur infra de consec. dist. 4. c. aliud. §. si fuerit.*

a ¶ Quia per illum.] *Apud B Augustinum tractatu 5. legitur*, Quod per illum fluit, purum est; quod per illum transit liquidum, venit ad fertilem terram: puta, quia ipse lapideus est, quia ex aqua fructum ferre non potest: per lapideum canalem transit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generans; sed tamen hortis plurimum fructum affert. Spiritalis enim virtus sacramenti ita est, vt lux: & ab illuminandis pura excipitur, & si per immundum transeat, non inquinatur.

g ¶ *Si iustus.*] Ab isto cap. vsque ad illud, etiam corde. ostendit magister, quòd sacramenta hæreticorum vera sunt, & vere ab eis conferuntur, si in forma ecclesiæ conferantur: non tamen quo ad virtutem: cum distinctione tamen: quia sacramenta necessitatis [1] si in necessitate quis sumat ab hæretico, vel etiam si ignoranter sumat: & virtutem & veritatem quidem accipit sacramenti. Si vero non necessitate vel scienter accipit: veritatem quidem accipit sacramenti, non virtutem. si tamen ficte accipit, & post agat pænitentiam, habebit vtrumque. de consecratio. distin. 4. tunc valere. & §. sed notandum [2]. infra eadem. In sacramento vero dignitatis, vt in ordine, distingue secundum illam distinctionem. 11. quæst. 1. ordinationes. & in summa ibi posita. In sacramento Eucharistiæ dicimus quòd de manu hæretici sumendum non est: 24. quæst. 1. cap. vlti. & 32. distin. §. verum. si tamen accipiatur, verum est corpus, si in forma ecclesiæ est confectum: licet quidam dicunt, ꝙ ipsi non conficiunt. 24. q. 1. schisma.

Hæreticorũ sacramẽta sũt vera.

[1] De hoc legi. & not. ℑ. eo. §. sed notandum est. Archi.

[2] Ad idẽ de pæ. dist. 3. §. illud autem. Greg. in fin.

Additio. Arg. de consecrat. dist. 2. quid sit. Archid.

h ¶ *Plantaui.*] prædicando.

i ¶ *Rigauit.*] baptizando.

k ¶ *Transit.*] infra eadem, sic populus. contra. Sol. hoc de sacramentis necessitatis, quæ semper habent effectum nisi culpa suscipientis impediat, & ibi de sacramentis dignitatis. vel hic de ficte ordinatis:

Sacramenta sunt duplicia.

ordinatis: ibi de his quos ecclesia tolerat. Vel dic ꝙ sunt polluta quantum ad illos, vt 49. dist. cap. vlt. 15. q. vlt. c. fi.

EX catholica.] CASVS. Dicit Aug. quòd à catholica ecclesia vera sumpserunt hæretici sacramenta, qui sic habent & conferunt sicut habebant ante quàm de ecclesia exirent. Sequētia tria cap. plana sunt, & per se patent.

l ¶ Nonne.] vult ꝓbare Aug. in hoc c. ꝙ apud hæreticos sunt vera sacramēta: quia erāt apud Iudæos, qui peiores erant Sodomitis. itē & alia rōne: quia si gētiles aliquid boni habuerūt: hoc sācti viri nō reprobauerūt. Quod autē apud Iudæos essēt vera sacramēta, ꝓbat exēplo Domini & Zachariæ. Zacharias tñ bonꝰ fuit: vnde rōne ꝑso-

Idem ad Vincentium Donatistam, epist. 48.

¶ De eodem. C. XXXI.

EX catholica [a] ecclesia sunt omnia [b] Dominica sacramenta: quæ sic habetis, & datis, quemadmodum habebantur [c], & dabantur, etiam priusquam inde exiretis.

Idem de baptismo contra Donatistas, lib. 5. c. 19.

Algerus l. 3. c. 9. Deusdedit in tract. de simoniacis. Poly. l. 3. tit. 10.

¶ De eodem. C. XXXII.

SIc† autem Deus [d] adest sacramentis, & verbis [e] suis, per quales libet administrentur, & sacramenta Dei vbique recta sunt; sicut‡ mali homines, quibus nihil prosunt, vbique peruersi sunt.

Idem lib. 4. de bapt. contra Donatistas, c. 12.

Algerus l. 3. c. 2. Iuo p. 1. c. 117. † al. si ‡ al. &

¶ De eodem. C. XXXIII.

NEc foris ergo, sicut nec intus quisquam, qui ex parte † diaboli est, potest vel in se, vel in quoquam maculare sacramentum, quod Christi est.

Idem ad Emeritum, epist. 164.

Algerus ibidem Deusdedit in tract. de simoniacis. Ans. l. 9. c. 48. Polyc. ibidem.

¶ Sacramenta, quæ non mutantur, catholicis, & hæreticis communia probantur. C. XXXIIII.

SAcramenta, quæ non mutastis [f], sicut habetis, approbantur à nobis: ne forte cum vestram prauitatem corrigere volumus, illis mysterijs Christi, quæ in vestra prauitate deprauata non sunt, sacrilegam faciamus iniuriam [g]. Neque enim & Saul deprauauerat unctionem, quam acceperat, cui vnctioni tantum honorem rex Dauid pius Dei seruus exhibuit.

Idem ad Donatistas.

Algerus l. 3. c. 9. Poly. l. 7. tit. 10. 1. Reg. 24. & 26.

¶ De eodem. C. XXXV.

SIcut ficti [h] veraciter, non ficte recipiunt, nec eorum baptisma reprobatur; sic & illa, quæ schismatici, vel hæretici, si non aliter habent, nec aliter agunt, quàm vera ecclesia, cum ad nos veniunt, non emendamus [i], sed potius approbamus.

¶ Verba ipsa prioris partis huius capitis usque ad u. reprobatur. *non sunt inuenta apud B. Augustinum: sed habetur sententia lib. 1. de baptismo contra Donatistas c. 12. Reliqua autem huius capitis pars est in eodem lib. c. 13.*

Idem contra litteras Petiliani, lib. 3. c. 9.

¶ Non fugiantur sacramenta Dei, à quocumque ministrentur. C. XXXVI.

NEque in homine bono aliquis Dei sacramenta fugiat, neque in homine malo [k].

¶ *Libro tertio contra litteras Petiliani, vnde videtur sumptum esse hoc caput, sic legitur.* Nemo glorietur nec in homine bono: nemo bona Dei fugiat nec in homine malo. *Hoc autem caput significatur supra dist. 32. c. prater. §. verum principia.*

Idem de baptismo contra Donatistas, lib. 6. c. 44.

1. dist. 32. c. præter hoc. §. verū principia. Iuo p. 10. c. 75.

¶ Hominum malitia sacramenta non profanat. C. XXXVII.

NOnne [l] Sodomitæ ethnici erant, idest, gentiles? Peiores [m] ergo erant Iudæi; quibus Dominus dicit [Tolerabilius erit Sodomis in die iudicij, quàm vobis.] & quibus propheta dicit [Iustificastis Sodomā] idest in comparatione vestri † iusta [n] facta est. Numquid tamen ideo sacramenta diuina, quæ apud Iudæos erant [o], talia erant qua-

Matth. 10. Ezech. 16. † al. vestra, Sodoma iustificata est

a ¶ Ex catholica.] In hoc & in duobus cap. sequentibus dicitur ꝙ vera sunt sacramenta hæreticorū, quæ in forma ecclesię celebrant.

b ¶ Omnia.] idest, omnium sacramentorum veritas & forma.

c ¶ Habebantur.] Arg. contra ꝭ. c. extra catholicam. sed ibi expone, idest, extra formam catholicæ ecclesiæ.

d ¶ SIc autem Deus.] Deus dicitur adesse talibus sacramentis, vt veritas subsistat, & vt virtus præstetur ei qui accipit ignoranter, s. ea si iustus.

e ¶ Et verbis suis.] Et ita verba necessaria sunt: arg. ꝭ. e. detrahe.

Verba in sacramētis sūt necessaria.

f ¶ SAcramenta.] ¶ Non mutastis.] idest, non extra formā ecclesiæ tradidistis.

g ¶ Iniuriam.] Arg. ꝙ propter alterum non debet alteri iniuria fieri. de consecr. dist. 4. ostenditur. ff. de reg. iur. non debet. Ioan.

SIcut ficti.] CASVS. Dicitur hic quòd sicut si quis adultus ficte vel sine contritiōe accedit ad baptismū, veruntamen recipit sacramentum: sic & vera sunt sacramenta, quæ schismatici & hæretici in forma ecclesiæ conferunt. Sequens cap. patet.

h ¶ Ficti.] Sed nūquid dandum est baptisma ei, qui ficte accedit? Dic quòd [a] sic, sed post cōpellendus est fidē obseruare: arg. 45. dist. de Iudæis. Vtrum autem baptizetur ignorans vel inuitus, vel dormiens, habes extra de bapti. & eius effectu. capit. maiores. §. item quæritur.

a Vide S. Th. 3. p. q. 68. ar. 3. in c. & ar. 4. ad 2. & 3. & ar. 8. & q. 69. art. 9. & 10.

i ¶ Non emendamus.] ꝭ. de conse. dist. 4. ostēditur. & c. solet quæri. ꝭ. e. si quis inquit. Sed contra. ꝭ. e. q. sicut vrgeri. Sed hic de fictiōe accipientis, quæ non impedit: ibi de fictione dantis, quæ impedit: vel quando non in forma ecclesiæ. 32. dist. §. verum.

k ¶ NEque in homine malo.] idest, tolerato [1], vel in necessitate. & sic non est contra ꝭ. dist. 32. nullus. & c. præter hoc. H.

Ad hoc ꝭ. e. q̄ multi, vbi de hoc in gl. ex his. Arch.

NOnne.] CASVS. Hic ostendit quòd apud malos erant sacramenta. Nā peiores Sodomitis erant Iudæi: & tamē Dominus eorum sacramenta vera esse probauit, dum ad ea celebranda lepros quos mundauerat misit: & dum eius angelus Zachariæ in templo ministranti astitit: & eū exauditū denuntiauit. nec etiā gētiliū verba reprobant sancti patres, vbi verum dixerunt.

Iudæi peiores fuerunt Sodomitis.

sonæ nulla ē ꝓbatio: sed iste eodē mō sacrificabat quo & alij Iudęi.

m ¶ Peiores.] ꝭ. 24. q. 1. non afferamus: quia illi tantum naturalem legem transgressi sunt, Iudæi etiam scriptam; illi prædicatores nō habuerunt, isti etiam Iesum Christum: apud illos nulla miracula facta sunt [2], apud istos multa facta sunt: & præterea isti Christum crucifixerunt. de pæn. dist. 1. periculose.

n ¶ Iusta.] idest, minus mala. arg. 8. q. 1. vereor. vnde dic, iustificastis, comparatione melioris vitæ, non potestate iudicij.

o ¶ Talia.] idest, tale sacrificium est qualis sacrificans. ꝭ. eo. Dominus declarauit. ver. item nos dicimus.

ADDI-

quasi dicat non. ĩ. ea. Dominus. Hug.

ADDITIO. a ¶ Quæ.] scilicet sacramenta. vt circumcisionem quando cum hostijs in templo fuit præsentatus. de consec. dist. 4. proprie. in fine.

b ¶ Et ea Zachariæ.] Ecce per bonos ostendit sacrificium fuisse apud Iudæos.

rationum quædam sunt in bonis & malis, quædam in bonis tantũ. In bonis & malis, vt sacramenta, baptismus in Simone, & prophetia in Saule, quorum vterque malus erat. In bonis tantum, vt charitas & aliæ virtutes.

e ¶ Operationes.] id est, multa sunt dona q̃ spiritus sanctus operat. 30. q. 1. peruenit.

An- les ipsi erant: quæ[a] Dominus quoque ipse percepit, & ad ea celebranda leprosos, quos mundauerat, misit; & ea Zachariæ[b] ministranti angelus[c] adstitit, eumque in templo sacrificantem exauditum esse nuntiauit. Hæc eadẽ sacramẽta & in bonis hominibus illius temporis erant, & in malis peioribus, quàm sint ethnici; quandoquidem Sodomitis in malitia prælati sunt: & tamen illa sacramenta erant in vtrisque integra, atque diuina. Nam & ipsi gentiles, si quid diuinũ, & rectum[d] in doctrinis suis habere potuerunt, non improbauerunt sancti nostri † : quamuis illi per suas superstitiones, & idololatriã, & superbiam, ceterosque perditos mores detestandi essent, & nisi corrigerentur, diuino iudicio puniendi.

Lu. 17. Za. 1. † al. viri

Idem lib. 3. c. 16.

¶ Sacramenta mali habere possunt, licet virtutem spiritus sancti habere non possint. C. XXXVIII.

Poly. l. 3. tit. 10. Ans. l. 9. c. 29. 1. Cor. 12. Act. 8. † al. operatio spiritus, quæ in m. h. e. f. s. sicut Saul habuit prophetiã aliud, &c.] orig. 1. Tim. 1. 1. Pet. 4.

MVltæ autem operationes[e] sunt spiritus sancti, quas Apostolus, cum quodam[f] loco, quantum sufficere arbitratus est, commemorasset, ita conclusit [Omnia autem hæc operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.] Cum ergo aliud sit sacramentum, quod habere etiam Simon magus potuit; aliud prophetia †, quæ in malis hominibus etiam fieri solet, vt in Saul[g]; aliud operatio eiusdem spiritus, quam nisi boni[h] habere non possunt, sicut est finis præcepti charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta; quodlibet hæretici, & schismatici accipiant, charitas, quæ cooperit multitudinem peccatorum, proprium donum est catholicæ vnitatis, & pacis: nec est in omnibus, quia nec eius sunt omnes.

Idem eodem libro, c. 18.

¶ Licet sacramenta mali ministrent, remissionem peccatorum non præstant. C. XXXIX.

Polyc. ibidem Ans. l. 9. c. 33. † Remissã] orig. Io. 20.

REmissionem† peccatorum auari[i] non dabant: quæ per orationes[k] sanctorum, id est per columbæ gemitus datur, quicumque baptizet, si ad eius pacem illi pertinent, quibus datur. Non enim raptoribus, & fœneratoribus diceret Dominus [Si cui dimiseritis peccata, remittuntur illi; si cui tenueritis, tenebũtur.] Foris[l] quidem nec ligari aliquid potest, nec solui, vbi non sit qui aut ligare possit, aut soluere: sed soluitur, qui cum columba fecerit pacem; & ligatur, qui cum columba non habet pacem, siue aperte[m] foris sit, siue intus esse videatur.

Si ergo sacramenta[n] in modum lucis ab immundis coinquinari non possunt, si in modum puri fluuij per lapideos canales ad fertiles areolas perueniunt; patet, quòd simoniaci sacramentum vnctionis sibi quidem inutiliter, & perniciose habent; alijs autem vtiliter, & salubriter eamdem vnctionem administrant. Sicut ergo sunt vera sacramenta hæreticorum

f ¶ Cũ quodam loco.] id est, in epistola prima ad Corinthios, 12. cap.

g ¶ Vt in Saul.] Et in Caipha, Expedit vt vnus moriatur, &c. ĩ. e. q. prophetauit.

Caiphas prophetauit.

h ¶ Boni.] scilicet per gratiam inhabitantẽ. ĩ. 24. q. 3. de illis qui. & ead. cau. q. 1. vbi sana. H. Ioan. de Fan.

Emissionẽ.] CASVS. RDicitur hic ꝙ cũ aliquis baptizat a quocumque siue bono siue malo, remissionem peccatorum quam cõsequitur per baptismum, nõ dat ei malus, sed meritum ecclesiæ. Nam bonis tantum dictum est, Cuicumq; remiseritis peccata, &c. Illa sola columba pacem habet, & ideo ligat & soluit. & solus ille soluitur q cum columba, id est ecclesia habet pacem. Vel sic, dictũ est supra quasdam operationes spiritus sancti esse in malis, vt baptismum, quadã vero non esse in malis vt remissiones peccatorum quę dantur ad preces bonorum ecclesiæ, qui cum colũba, id est, ecclesia habent pacem. non enim malis, sed bonis, dictũ est, Quorũ remiseritis peccata, &c.

i ¶ Auari.] id est, idololatrę, id est, qlibet mali. 28. q. 1. idololatria.

i ¶ Auari non dant.] id est, idigni sunt dare. ĩ. de consecr. dist. 4. quo modo. Vel intellige de præcisis, quia non dant in veritate nisi sacramẽtum in necessitate, & eius etiam virtutem.

Auari non dant peccatorũ remissionem.

K ¶ Quæ per orationẽ.] quia facilius precibus iustorum qui sunt in ecclesia, obtinetur remissio, vt ĩ. 23. q. 4. obtineri. Vel quia per vinculum charitatis ecclesiæ dimittuntur peccata. ĩ. de consec. distin. 4. ecclesiæ charitas.

Iustorũ preces familius exaudiũtur.

¶ De hoc de pæ. distin. 1. multiplex.

c ¶ Angelus.] Historia. Narratur historia in nouo testamẽto, ꝙ fuit in diebus Herodis sacerdos nomine Zacharias, & eius vxor nomine Elizabeth. Dauid autem volens ampliare cultum Dñi, xxiiij. instituit summos sacerdotes, quorũ tñ vnus maior erat, q. princeps sacerdotum dicebatur, quorum de numero vnus fuit Zacharias, qui cum in die propitiationis incensum poneret, prædixit ei angelus filium nasciturum de vxore sua, qui vsque ad diem partus obmutuit, quia credere noluit.

d ¶ Et rectum.] arg. propter personæ detestationem non reprobari dicta illius, s. 37. dist. si quid veri. & c. turbat. ĩ. 23. q. 4. quid ergo. ĩ. ea. q. 1. Dominus declarauit. s. 19. dist. secundum. 1. q. 2. si de area. ꝰ. 9. dist. si ad sacras. ꝰ. dis. 16. canones. Dic vt in decret. si ad sacras. Vel dic quòd vtile vitiatur per inutile: cum alteri fit præiudiciũ. 65. distin. cap. 1.

MVlta autem.] CASVS. Multæ sunt operationes spiritus sancti, quas hic non enumerat Augu. sed nos misit ad Apostolũ qui enumerans eas subiungit, Omnia autem hæc, &c. Earum ope-

l ¶ Foris.] sic intelligas cap. de toleratis, dic foris, id est, extra ecclesiam, quæ complectitur tantum grana. sed si de præcisis, dic foris, id est, extra ecclesiam militantem, quæ complectitur grana cũ paleis. 7. q. 1. §. cum vero.

m ¶ Aperte.] cum sit Christianus ecclesiam impugnans manifeste, siue perturbans ecclesiam occulte. 32. q. 4. recurrat. ver. si.

SI ERGO. CASVS. Infert Gra. ex supradicto c. si iustus fuerit. ꝙ simoniacorũ sacramẽta alijs vtilia sunt, & si istis nõ ꝓsint, similitudine aquæ currentis per canales, & lucis, quæ ab immundis nõ coinquinant. Sed obijcit de sacramentis hæreticorũ, quæ vera sunt quantum ad formam, & quo ad effectum. Sed soluit dicens, ꝙ sacramenta necessitatis cum effectu conferunt, sed sacramenta dignitatis, quo ad formam tantum, quæ carent officio diuersis ex causis.

n ¶ Sacramenta.] respicit illud cap. si iustus fuerit. s. eo.

a ¶ *Et non inania.*] Verum est hoc in sacramento necessitatis. 24. q. .si quem forte.

SED NOTANDVM Hæc est 6. pars quæst. in qua facit differentiā inter sacramenta necessaria & voluntaria. Necessaria enim sacramenta sine quibus nemo saluat (vt est baptismus) possunt recipi a quocumque. Sed sacramenta voluntaria (vt sunt ordines) nisi rite dentur, data non sunt: sed cessant vel loco, vel ordine, vel promotione: de quibus multa ponit exēpla, quæ probat per 6. cap. Ioā. de Fan.

b ¶ *Sed notandum.*] scilicet contra simoniacos. respondet enim per distinctionē sequentem suæ conclusioni. sacramentum enim male acceptū, duplici caret effectu, aut quia in eo præstito nō percipit gratia, sed arguitur malitia recipientis: & hoc omnibus sacramentis est cōmune: vel quia negatur executio, quod speciale est in sacramentis dignitatis.

c ¶ *Necessitatis.*] Necessitatis quinque sunt sacramēta, baptismus, cōfirmatio, pænitentia, vltima vnctio, corpus Christi [1]. In baptismo tamen hoc est speciale, quod in summa necessitate accipi potest a quocūque. 32. dist. §. verum. ver. finē. & idem [*] circa pænitentiam. nam confiteri possum cuicunq; in necessitate. de pæ. dist. 1. quem pænitet. Circa alia sacramenta necessitatis, vel circa ista duo cū nō instat necessitas, hoc est attendendū, quod cum peccat quis accipiendo, acta pænitentia rata intelligunt quo ad effectum. In sacramētis vero dignitatis hoc est de iure, quod nō habeāt executionem cū pæniteant accipiētes, nisi cū eis dispensetur. Et sacramenta dignitatis sunt ordines: & ideo dicit in plurali, quia sunt plures species ordinis. 21. dist. cleros. Et dicunt dignitatis: quia a dignioribus, id est, episcopis conferuntur vel quia nōnisi digni [2] [*] assumendi sunt. Videt etiam quod baptismus nō sit necessitatis sacramētum: arg. de consec. dist. 4. c. baptismi vicem.

d ¶ *Illa.*] Hic assignat vnā differentiā inter baptismū & alia sacramēta: aliā ponit infra in se. §. ecce si cleric. aliā in illo §. ecce cū honoris.

e ¶ *Si qui clerici à pseudoepis*] id est, nō canonice electis, toleratis tamen. hic 62. dist. c. 1. argu. contra 12. q. 2. alienationes. Ibi ius cōmune: hic misericordia.

f ¶ *Ecclesiis.*] infra ea. q. 5. c. 1. contra. Sol. ibi propter scandalum in ecclesia quam per manifestā adeptus est simoniā, nō permittitur ministrare. hic econtra, scilicet propter scandalum, cum occultū sit delictum in ecclesia cui intitulatus est, & non in alia suscipitur, vel hoc cum emit illum ordinem, illud cum dignitatem vel beneficium. infra ea. erga.

g ¶ *Quod pro necessitate temporis, &c.*] Cessante necessitate & dispensatio cessare debet.

h ¶ *Quod.*] id est, quia dispensatio vrget, vel quod est accusatiui casus, id est, quod necessitas vrgebat, id est, inducebat. Arg. cōtra infra 19. q. 2. duæ. ibi propter criminosos. B. sol. ibi de causa impulsiua, hic de fina. ff. de postu. l. 1.

i ¶ *Si quis.*] Hoc capitulum non loquitur de mero iure.

k ¶ *Promotionis.*] supra 34. dist. præcipimus. C. deposi. si depositi. de hoc enim gratificare debet, vt ibi.

l ¶ *Inuenitur.*] nisi in casibus notatis. 9. q. 1. in summa [3].

quantum ad formam; ita sunt vera, & non inania [a] *quantum ad effectum.*

6 *Sed notandum* [b] *est, quòd sacramentorum alia sunt necessitatis* [c] *alia dignitatis. Quia enim necessitas non habet legem, sed ipsa sibi facit legem; illa sacramenta, quæ saluti sunt necessaria, quia iterari non possunt, cum sint vera; auferri, vel amitti non debent: sed cum pænitentia rata esse permittuntur. Illa* [d] *vero sacramenta, quæ sunt dignitatis, nisi digne fuerint administrata, ita vt digni digne à dignis prouehantur, dignitates esse desinunt: non vt minuatur veritas sacramenti, sed vt cesset officium administrandi, vel loco, vel tempore, vel promotione.*

Loco, vt ait Leo ad Rusticum Narbonensem episcopum, epistola 90. al. 92. c. 1.

¶ De his, qui à pseudoepiscopis ordinantur. C. XL.

SI qui clerici ab istis pseudo episcopis [e] in eis ecclesijs ordinati sunt, quæ ad proprios episcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum consensu, & iudicio præsidentium facta est, potest rata haberi, ita vt in ipsis ecclesijs [f] perseuerent: Aliter autem vana est habenda ordinatio, quæ nec loco fundata est, nec auctoritate munita.

¶ *Caput hoc emendatum est, ac locupletatum ex ipsa epistola, & refertur supra dist. 62. c. 1. §. si qui.*

Ecce aliquis à pseudoepiscopis ordinatus, si locum suæ ordinationis mutauerit, vana est; & sine administratione erit talis ordinatio.

Tempore, vt ait Innocentius epist. 22. c. 5. de ordinatis à Bonoso.

¶ Quæ pro necessitate conceduntur, eadem cessante cessabunt. C. XLI.

QVod pro necessitate temporis [g] statutum est, cessante necessitate, debet vtique cessare pariter quod [h] vrgebat †: quia alius est ordo legitimus, alia vsurpatio, quam [α] ad præsens fieri tēpus impellit.

α ¶ Quam ad præsens.] *Hæc sunt addita ex Innocentio, cuius verba in hoc capite in summam redacta, infra autem q. 7. c. quod pro remedio. plenius referuntur.*

Ergo aliquis alio tempore ab eo, qui Bonoso similis sit, ordinatus cessabit ab administratione, quæ pro necessitate illius temporis fuit permissa.

Item promotione, vt ait Leo epist. 3. ad Iulianum † *Aquilegiensem.*

¶ Qui ab hæreticis redeunt sine spe promotionis in suis ordinibus recipi possunt. C. XLII.

SI quis [i] hæreticæ communionis contagione se macularit [β], hoc in magno habeat beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis [k] in quo inuenitur [l] ordine, permaneat.

β ¶ Macularit.] *Hic apud B. Leonem cum alia verba sunt interiecta, tum c. saluberrimū. infra q. 7. caput enim hoc est quasi summa quadam, quemadmodum, & c. omnis. infra eadem, tametsi illud paulo plenius sit.*

Ecce [m] *si clericus vel ordinatione, vel quolibet sacramento heretici* [s] *communicat, cessans à promotione vix in suo ordine perseuerat. Non est enim de sacramento hoc, vt de ceteris. Cetera enim vel ad culpas abluendas dantur, vt baptismus, & pænitentia; vel pro culpis non in æternū, sed*

SI qui clerici.] CASVS. Dicitur in hoc cap quod si quis cōi consensu ab epo qui male fuerit electus, toleratus tamen fuerit promotus: dispensatiue poterit ministrare in ecclesia ad quā fuerit ordinatus, sed non in alia. Seq. §. planus est, & omnia vsque ad §. ecce.

ECCE. CASVS. Hic ostendit Gratianus aliud esse in sacramēto ordinis vel dignitatis, quod nō cōfert cū effectu ab hæreticis. aliud in sacramēto necessitatis, quod cū effectu confert etiā ab hæretico, vt baptismus, pœnitētia, & Eucharistia: quia sacramentū ordinis nō solū propter culpā interdicitur, sed etiam propter irregularitatē, vnde sacramēta necessitatis potest conferre qui istud solū conferre non potest.

m ¶ *Ecce.*] Ostendit magister in hoc §. differētiam inter sacramenta dignitatis, & alia, & causam differentiæ.

Sacramentū male acceptū duplici caret effectu.

Sacramenta necessitatis sunt quinq;.

[1] Extra de pæ. & remiss. quod in te. No. quod istud sacramentū non est necessitatis. Sed contra not. extra de trans. veniens. vbi de hoc satis nota. Archi.

Sacramenta dignitatis.

[*] *Vide B. Th. 4. dist. 17. q. 3. art. 4. q. 1. & 2. & dist. 20. q. 1. art. 1. q. 2. per tot præcipue ad 3. arg.*

[2] Id est, sine crimine, sine infamia, sine irregularitate, cū ad alia sacramenta omnes regulariter admittātur, nisi aliquādo casualiter ratione criminis repellātur. P.

[*] *Non est semper necessarius baptismus fluminis: nā eius vicem interdū supplet baptismus sanguinis, & flaminis. B. Th. 3. p. q. 68. ar. 2.*

supra dist. 62. c. 1. Burch. l. 1. c. 11. Iuo. par. 5. c. 65.

Iuo in prologo fo. 3. Pan. c. 19. in prologo infra ea. q. 7. c. quod pro remedio

† al. Ianuarium

infra ead. c. omnis. & q. 7. c. saluberrimum.

[3] Ille casus ponit etiam hic Ig.

a ¶ *Infamia*

a ¶ *Infamia.* quæ etiam sine culpa contrahitur. 6.q.1.§. verum.
b ¶ *Munditia.*] vt in illo qui contrahit cum ancilla. 34. distin. si quis viduam.
c ¶ *Istud solum.*] scilicet ordinem.
S ¶ *I qui episcopi.* CASVS. Dicitur in hoc ca. quod si quis ordinaverit indignum, etiam si depositionem euadat, decetero non ordinabit, nec intererit illi ordinationi, quam contulit indigno.

ad horam negantur, vt Eucharistia, quæ in articulo mortis pænitenti etiam de nefarijs peccatis conceditur: Hoc solum non solum pro culpa, sed etiam pro infamia[a] interdicitur †, & pro imminuta mūditiæ[b] suæ, vel extrinsecæ, vel intrinsecæ perfectionis prærogatiua, vt bigamis, vel viduæ maritis, vel illiteratis, vel corporis qualibet parte vitiatis denegatur: quibus tamen baptismus, vel Eucharistia non negatur. Potest etiam talis cetera sacramenta administrare; qui istud solum[c] non valet conferre.

† al. interdum etiam pro

Vnde Leo ait ad episcopos Africæ, epist. 85. al. 87. c. 2.

¶ De episcopis, qui talem consecrant, qualem consecrare non licet. C. XLIII.

25. q. 2. c. si qui episcopi. Ansl. 1. 6. c. 74. Iuo p. 5. c. 107.

SI qui episcopi talem[d] consecrauerint sacerdotem, qualem[e] non liceat, etiam si aliquo modo[f] damnum proprij honoris euaserint, ordinationis[g] tamen ius vlterius non habebunt[h]: nec † illi[i] vmquam[k] sacramento intererunt; quod, neglecto diuino iudicio, immerito præstiterunt.

† nec ei sacramēto] orig.

Ecce[l] *cum honoris periculum euadant, vt cetera sacramenta sacerdotaliter administrare permittantur, ab hoc solo non modo pro hæresi, vel pro qualibet maiori culpa, sed etiam pro negligentia remouentur. In quibus omnibus solicite notandum est, quòd sacramentum sacerdotalis promotionis præ ceteris omnibus magis accurate, & digne dandum, vel accipiendum est: quia nisi ita collatum fuerit, eo desinet esse ratum, quo non fuerit rite perfectum. Cetera enim sacramenta vnicuique propter se dantur; & vnicuique talia fiunt, quali corde, vel conscientia accipiuntur. Istud solum non propter se solum, sed propter alios datur: & ideo necesse est, vt vero corde, mundaque conscientia, quantum ad se, sumatur; quantum ad alios vero, non solum sine omni culpa, sed etiam sine omni infamia propter scandalum fratrum: ad quorum vtilitatem, non solum vt præsint, sed etiam vt prosint, sacerdotium datur. Vnde Hieronymus ad c. 3. Micheæ.*

¶ Simoniaci rei sunt infidelitatis eorum, qui à se scandalizantur. C. XLIIII.

HI, quoscumque[m] de asseclis suis ordinant, clericos, & vitam eorum in scandalum[n] populis exponentes, rei sunt infidelitatis eorum, qui scandalizantur.

Reuera enim qui ad hoc eliguntur, vt ceteris præsint, sicut præordinantur dignitate, sic præeminere debent sanctitate. Alioquin, cur ceteris præferuntur, qui nulla meritorum gratia à ceteris assumuntur? Hinc etiam Symmachus Laurentio Mediolanensi episcopo post sextā synodū Romanā.

¶ Sicut honore, ita & scientia quisque præcellere debet. C. XLV.

† Vilissimis cōparandus] orig.

VIlissimus †[o] computādus est, nisi[p] præcellat scientia, & sanctitate, qui est honore præstantior.

§. c. ex catholica. & c. iustus.

7 *Patet ergo*[q] *illud Augustini (sacramenta videlicet Christi per hæreticos ministrata suo non carere effectu) non de omnibus intelligi generaliter, sed de sacramento baptismi.*

Vnde idem Augustinus ait tract. 5. in Ioannem.

est hæc veritas, quod qui promouet indignū, depositionē meretur, vt 50. dist. ex pænitētibus. & arg. hic ibi. euaserint, ita tamen si sciēter hoc facit, cū & ille sit in notorio crimine. aliter nō posset eū repellere ab ordine suscipiendo. extra de tēp. or. ex tenore. Vel dic, quod variæ sunt pœnæ, hodie mitius agitur, vt extra de præb. graue.

h ¶ *Non habebunt.*] scilicet cum aliquis punitur in eo in quo deliquit.
i ¶ *Illi.*] Baz. dicit, quod illum eumdem ordinem non potest cōferre, sed minorem vel maiorem bene. ar. extra de temp. ord. litteras. quia hæc pœna est, & ideo nō debet amplius extēdi, quam inueniatur delictum. H. contradicit, quod hæc actio illi, facit simplicem relationem.

Pœna infligatur secundū delictum.

k ¶ *Vmquam.*] arg. in eo puniendum esse aliquē in quo deliquit. 12. q. 2. de viro. & c. qui & humanis. ĩ. ea. q. 5. c. 1. §. dist. 81. valet. 17. q. 4. frater. & 7. q. 1. si quis de ordine. & 33. q. 2. admonere. ĩ. 27. q. 2. qui dormierit.

In quo quis deliquit, in eo puniri debet.

ECCE. CASVS. In hoc §. ostēdit G. quare sacramētum ordinis magis discrete cōferendū est, quam cetera sacramēta, quia alia pro accipiente tm; istud vero pro aliis confertur, vnde debet conferri non solum sine omni culpa, sed ēt sine omni infamia.

l ¶ *Ecce.*] adhuc perseuerat assignādo differētiā, & causā differētiæ.

H ¶ *I quoscumque.*] CASVS. Dicitur in hoc c. quod epi, qui seruientes, vel seruos suos indignos ordinant, rei sunt infidelitatis eorum qui scandalizantur propter hoc. Quæ sequūtur plana sunt vsque ad c. dedit. Sed scias, quod §. ille, Patet. respicit supradicta c. scilicet si iustus fuerit. & c. ex catholica.

m ¶ *Quoscumque.*] i. aliquos indignos, quod colligε ex illo verbo, assεclis, ab assequor[z] assequeris. vnde & assecla seruus. aliter si essent digni, plus eis teneretur. arg. 12. q. 2. hæc huius. 86. dist. non satis.

z Assecla dicitur assecutor, ab assequēdo, eo quod sequatur aliquē lucri causa, secundum Papi.

n ¶ *In scandalum.*] qui ergo occasionem damni dat, damnum, &c. extra de iniur. & dam. si egressus 3. ĩ. ea. placuit 2. arg. contra. 23. q. 5. de occidendis. §. 1. Dic, prima intelligitur de causa proxima, & cū culpa; cōtraria de causa remota, & sine culpa. ff. de ser. cor. l. Neratius.

3 Concor. tex. in l. si quis ad se. cū ibi not. C. ad legē Iuliam de vi publi.

d ¶ *Talem.*] extra de temp. ord. litteras.
e ¶ *Qualem.*] extra de præben. graue.
f ¶ *Aliquo modo.*] dispēsatiue. l. cum punitur aliquis in eo in quo deliquit. In increpatione, vt 45. dist. cum beatus. Itē in scientiæ recognitione. 16. q. 1. reuertimini. in fi. Itē in potestate ligādi vel soluendi. 24. q. 3. de illicita. Itē in priuilegiis. 11. q. 3. priuilegiū. Item in ordinis collatione, vt in c. præsenti, si quis epi. Itē in honoris ablatione, vt dixi 99. di. nullus. Itē in armorū retētione, vt 1. q. 7. c. 1. H.
g ¶ *Ordinationis.*] §. dist. 50. ex pænitētibus. cōtra. §. dist. 36. quis ecclesiasticis. ĩ. §. 55. dist. nullus. §. dist. 51. c. 1. in §. 1. Sol. ibi de his qui ex pertinacia. ĩ. canones ordinant tales: hic de illis qui ex sola negligētia hoc faciunt, intelligitur 1. ar. 2. q. 1. in primis. nec est ĩ. extra de temp. or. litteras. quia ibi nō indignū, sed indigne ordinauit. alias sp

o V ¶ *Ilissimus.*] §. dist. 25. §. nunc autem.
p ¶ *Nisi præcellat.*] id est, nisi habeat illam discretionem, quæ in prælato exigitur, etsi non eminentem, tamen sufficientem, extra de elect. cum nobis olim. sufficit enim, quòd sit bonus ↄ. 65. distin. cap. vlt. Quid ergo si omnes sint valde periti? Non ideo erit iste vilissimus, quia non est, vt Salomon. de hoc octaua quæstio. prima, licet.

4 Grauitas & industria in prelato requirit §. c. c. fertur. versic. si enim, &c. Scientia prælati sit saltē sufficiens.

PATET ERGO. Hæc est 7. pars huius q. in qua dicitur, quod sacramentum collatum in forma ecclesiæ à malo catholico tolerato, ratum est. Io. de Fant.
q ¶ *Patet ergo.*] respicit illud cap. ex catholica. & ca. si. iustus. Io.

Dedit.] Casus. In catechumeno baptizando non attenditur meritum dantis, vt probatur exẽplo Iudæ: quia quos baptizauit, non sunt postea baptizati: quia Christus eos baptizauit. sed bene baptizati à Ioanne sunt postea baptizati: quia Ioannis erat baptismus. Sic ergo quos baptizat ebrius adulter, & homicida, Christus baptizat.

¶ Baptismus siue per bonum, siue per malum ministretur, reiterari non debet. C. XLVI.

Dedit [a] baptismum Iudas, & non baptizatum est post Iudam: dedit [b] Ioannes [c], & baptizatum est [d] post Ioannem; quia qui datus est à Iuda, baptismus Christi erat [e]; qui autem à Ioãne datus est, Ioannis erat. Non Iudam Ioanni, sed baptismum Christi, etiam per Iudæ manus datum, baptismo Ioannis etiam per manus Ioannis dato recte præponimus. *& paulo post.* ¶ Quos baptizauit Ioannes, Ioannes baptizauit: quos autem baptizauit Iudas, Christus baptizauit. Sic ergo quos baptizauit ebrius [α] [f], quos baptizauit homicida, quos baptizauit adulter, si baptisma Christi erat, Christus baptizauit. *Item paucis interiectis.* ¶ Quod sacramentum tam sanctum est, vt nec homicida ministrante polluatur.

Alg. l. 3. c. 10.

α ¶ Ebrius.] *Addita, sublata, & emendata sunt nonnulla in hoc capite ex originali, non tamen vox ista ob glossam. Legendum est enim,* ebriosus.

Idem de baptismo contra Donatistas, lib. 4. c. 4.

¶ De eodem. C. XLVII.

Sicut vrgeri videor, cum mihi dicitur, ergo hæreticus dimittit [g] peccata? sic & ego [h] vrgeo, cum dico, ergo qui cælestia mandata nõ seruat, auarus, raptor, fœnerator, inuidus, verbis, non factis sæculo renuncians dimittit peccata? si per vim sacramenti Dei; sicut & ille, ita & ille. Si per meritum suũ; nec ille, nec ille. Illud enim sacramentũ & in malis hominibus Christi esse cognoscitur. In corpore autẽ vnicæ [i] columbæ, incorruptæ, sanctæ, pudicæ, non habentis maculam, aut rugam, nec ille, nec ille inuenitur. [Vt si cuius [β] manus esset arida, verum quidem esset membrum; quamuis sine sanguine, & inefficax esset, & mortuum: sic & fides, cum sit vera, tamen sine operibus mortua est]. *item paulo post.* ¶ Sic ergo in hæresi baptizatus in nomine sanctæ Trinitatis, tamen nõ fit templum Dei, si ab hæresi non recesserit; quomodo neque in auaritia in eodem nomine baptizatus fit templum Dei, si ab auaritia non recedat, quæ est idolorum seruitus.

Poly. l. 3. tit. 10. Ans. l. 9. c. 35. Iuo p. 1. c. 165. & p. 2. c. 94.

Eph. 5.

Iac. 2.

Coloss. 3.

β ¶ Vt si cuius.] *Verba hæc vsque ad versi.* Item. *in vulgatis B. Augustini codicibus eo loco non leguntur, neque apud ceteros collectores.*

§ *Ex his itaque verbis apparet baptisma, quod ab hæreticis tribuitur, virtute sua remissionem conferre peccatorum.*

Sed idem Augustinus econtra testatur libro sexto de baptismo contra Donatistas, c. 1. dicens.

a ¶ Dedit.] quia baptismus collatus à Ioanne erat quoddam sacramẽtale, quo abluebatur corpus exterius tãtum. de consecr. dist. 4. baptismus. & valebat ad assuefactionem.
b ¶ Dedit.] in nomine Christi, vel in nomine patris, & filii, & spiritus sancti: & ideo non fuit, &c. de consec. dist. 4. aliud.
c ¶ Dedit Ioannes.] in nomine venturi, &c. & ideo fuit Ioannis.
d ¶ Et baptizatum est.] j. de consec. dist. 4. non regenerabantur.
e ¶ Baptismus Christi erat.] si quarto libro sententiarum legitur. Hic considerandũ est si baptizati sunt baptismo Christi à Ioanne baptizati: & qua forma verborum sit vsus Ioãnes. Illi respondent, qui baptizati sunt à Ioãne nescientes spiritũ sanctũ esse, ac spem ponẽtes in illius baptismo, postea baptizati sũt baptismo Christi. baptismus autẽ Ioannis tantum dabatur in nomine venturi. Vnde Hierony. super Io. Qui dicit se in Christum credere, & nõ credit in spiritũ sanctum, nõdũ habet claros oculos. Vnde baptizati à Ioanne in nomine venturi, id est, domini nostri Iesu Christi: qui dixerũt, sed neque si spiritus sanctus est audiuimus, iterum baptizati sunt in nomine Christi explicite. Illi vero qui spem in baptismo Ioãnis habebant, & patrẽ, & filium, & spiritũ sanctum credebant: non fuerunt postea baptizati: sed impositione manuũ ab Apostolis super eos facta, spiritum sanctum receperũt. Alii vero qui non ita credebant, baptizati sunt baptismo Christi, vt dictum est. Vnde Hiero. Qui spiritum sanctum nesciebant cum baptismum à Ioanne acceperunt, iterum baptizati sunt, ne qs ex Iudæis vel gentilibus putaret aquam sine spiritu sancto sufficere ad salutem. De hoc etiam Ambrosius. Quidam negauerunt se scire spiritum sanctum cum baptizatos se dicerent baptismo Ioannis: quos tamen in aduenientis Iesu non in suo baptizauit nomine. Isti ergo qui nec in Christi nomine, nec cum fide spiritus sancti baptizati fuerant, non poterant accipere baptismi sacramentũ. Baptizati sunt igitur in nomine Christi, nec iteratũ est in eis sacramentum, sed innouatũ. Sed quæritur, cũ in baptismo Ioãnis nõ cõfertur remissio peccatorũ, vt de cõse. dist. 4. nõ regenerabãtur. nec ad veritatẽ baptismi valeat fides alicu9, vel infidelitas officiat. de conse. dist. 4. qũo. & seq. c. cur reiteratur baptismus in quibusdam à Ioanne baptizatis: maxime cũ per circũcisionẽ originale fuisset deletũ, vt extra de bap. maiores. §. caute. Nam si dicas baptismum Christi necessariũ esse ẽt circuncisis, cõcluditur ergo, ꝙ in omnibus baptizatis à Ioanne necessarium est, siue bene crederent, siue male. Si autem dicas non esse necessarium: quare ergo baptizati sunt baptismo Christi iã a Ioanne baptizati. cũ iidem essent circũcisi? põt dici forte, ꝙ ante passionem Christi nulli erat baptismus necessarius [1], sed tñ baptizati sunt ab Apostolis ne putarent aliqui baptismũ sine spiritu sancto sufficere ad salutẽ, qđ credo. Vel forte a baptismo Christi, id est, postquã Christus baptizatus fuit, oĩbus baptismus fuit necessarius, siue Ioãnis [*], siue Christi: sed baptismus Christi tãquam a seipso ratus non indiget fidei adminiculo. secus in Ioannis baptismo. vnde baptizati sunt quibus recta fides nõ affuit: qđ locum habuit in baptismo Ioannis. Vide qđ no. de consec. dist. 4. ex quo.
f ¶ Ebrius.] ita tñ, ꝙ sentiat quid faciat: quia intentio baptizati & baptizantis exigitur [2], vt j. de consec. dist. 4. solet. quia nemo dicit qđ nõ sentit. ff. de sup. le. l. Labeo. & ita nõ est cõ. j. ea. §. ecce.

Sicut vrgeri.] Casus. Donatista dicebat, ꝙ hæreticus si baptizat, peccata dimittit: quod Augusti. negabat. Sed dicit Augu. ergo eadẽ ratione auarus, id est, simoniacus dimittit peccata, qđ ipsi hæretici negabant; verũtñ si attendas vim meriti, neuter dimittit. sed si vim sacramenti attendas, vterque dimittit. Nã quo ad merita vtrũque membrorũ mortuũ est; & ad hoc vt reuiuiscant, oportet alterũ ab hæresi, alterũ vero ab auaritia separari. Seq. §. patet.
g ¶ Dimittit peccatum.] s. ea. remissionem.
h ¶ Sic & ego.] argu. sufficere respondenti dare instãtiam [3]. alibi sufficit assignare rõnẽ. 28. q. 1. sic enim. Et dicit Aristoteles octauo Topicorũ: optima instãtiarũ est dicere quare non sic. Sic ordinabis argumentũ. hæreticus iuste baptizat: ergo dimittit peccatũ, quod ego nego. & insto: auarus baptizat iuste; ergo dimittit peccatum. quod nõ cõcederent ipsi. sed dic instantiã non valere; quia ẽm suã opinionem concludit. sic 27. q. 1. nuptiarum.
i ¶ Vnica columba.] quæ cõplectitur tñ grana sine palea. 32. q. 4. recurrat. s. contra, remissionem. in gl. fi.

Ex his. Hæc est 8. pars. q. in qua dicitur, ꝙ baptismus in forma eccłæ datus à quocũq; tenet; sed pcisus baptizatus nõ saluat, sicut mẽbrũ pcisum à corpore nõ habet spũm vitæ. Ioan. de Fan.

Baptizati à Ioãne an debuerũt rebaptizari baptismo Christi.

Baptismus Ioãnis nõ cõferebat peccatorum remissionem.

[1] Scilicet qa ianua paradisi nondũ erat aperta. extra de baptis. maiores. Ar.

Etiam

E Tiam.] CASVS. Ab isto loco probat contrarium; scilicet ꝙ baptisma hæreticorum non habet effectum. Est ergo casus talis Dicitur in hoc c. ꝙ etiam tardi ad credendũ intelligunt, ꝙ malus dat & accipit verum baptisma, sed non dat remissionẽ peccatorum, qui est effectus sacramenti: quia tantum bonis dictum est, Cui baptismus hæreticorum est ablutio sine effectu.

d ¶ Corporalia.] quia ministerio corporum, & circa corpora conferuntur, vel quia quædam sunt corporea, vt chrisma, vel formæ corporũ sunt, vel quia sub corporalibus speciebus conferuntur [1]. Sed nũquid cum corpore pereunt. arg. ꝙ non. ĩ. ea. quod quidam. 32. q. 7. tantum valet.

¶ Baptisma Christi, etsi nulla peruersitate violetur, apud hæreticos tamen caret effectu. C. XLVIII.

E[a]Tiam[a] corde tardiores, quantum existimo, intelligunt baptismũ Christi nulla peruersitate hominis, siue dantis, siue accipientis posse violari. Sed [α] quia [b] aliud est sacramentum ab effectu sacramenti; cum eos, qui in ipsa vnitate ecclesiæ perdite viuunt, constet remissionem peccatorum nec dare, nec habere posse, quia non malignis, sed bonis filijs dictum est [Si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei; si cui tenueritis, tenebuntur]; patet ergo hæreticos [c] tantum dare, vel accipere sacramentum baptismi, & non dare remissionem peccatorum.

Alg. l. 3. c. 10.

α ¶ Sed quia aliud.] Hinc vsque ad finem verbis B. Augustini in summam redactis sententia tamen manet incolumis. Integer locus habetur de consec. dist 4 Quomodo. §. Non ob aliud.

Idem in sermone xi. de verbis Domini, de blasphemia in Spiritum sanctum.

¶ De eodem. C. XLIX.

C Orporalia [d] sacramenta, quæ portant, & celebrant etiam segregati ab vnitate corporis Christi, formam possunt exhibere pietatis [e]: Virtus vero pietatis inuisibilis, & spiritalis ita in eis non potest esse; quemadmodum sensus non sequitur hominis membrum, quando amputatur à corpore.

Poly. l. 3. tit. 10. Ans l. 9. c. 35. Iuo p. 1. c. 165. & p. 2. c. 94.

¶ In aliquot vetustis codicibus hoc, & sequens caput sunt coniuncta superiori.

Item Ambrosius in libro de initiandis rudibus.

¶ De eodem. C. L.

N On sanat baptismus [f] perfidorũ; non mundat, sed polluit [β]: quia in diluuio [g] aquarum multarum ad Dominum non approximatur; quia, vt per Apostolum dicitur [Quidquid non est ex fide [h], peccatum est]: & ipsis, qui faciunt, & quibus faciunt, non solum non prodest; sed & ad iudicium est.

Algerus l. 3. c. 1. & 13. Ps 31. Iac. 2. Rom. 14.

β ¶ Polluit.] Hucusque Ambrosius. Sed Algerus libro tertio. c. 1. referens hunc locum, addit vsque ad versi approximatur, ac deinde c. 13 citans etiam eundem librũ B. Ambrosii, adiungit reliqua huius capitis vsque ad finem.

Coloss. 3.

Item Leo ad Nicetam Aquilegiensem episcopum, epist. 77. al. 79. c. 7.

¶ Per manus impositionem confirmentur, qui ab hæreticis baptisma accipiunt. C. LI.

H I, qui baptismum ab hæreticis acceperunt, cum baptizati [i] antea non fuissent, sola inuocatione spiritus sancti per impositionẽ manuum confirmandi sunt; quia formam tantum baptismi sine sanctificationis virtute sumpserunt. Et hanc regulam, vt scitis, seruandam omnibus ecclesijs prædicamus, vt lauacrum semel initum nulla iteratione violetur, dicente Apostolo [Vnus [k] Dominus, vna [l] fides, vnũ [m] baptisma]: Cuius ablutio nulla iteratione temeranda est: sed, vt diximus, sola sanctificatio sancti spiritus inuocãda est, vt quod [n] ab hæreticis nemo accipit, à catholicis sacerdotibus consequatur.

Poly. l. 3. tit. 10. ĩ. ead. c. hanc regulam. Eph. 4.

9 *Sed notandum est, quod hæretici, vt Ariani, & Sabelliani, quorũ [o] alij inæqualitatem, alij indiscretionem personarum [p] confitebantur, baptisma non in forma ecclesiæ [q], sed suæ peruersitatis ministrabant. ¶ De his specialiter Ambrosius locutus est dicens [non sanat baptismus perfidorum, &c.] sed etiam, vt rebaptizentur, & reordinentur, in concilio Nicæno c. 19. statutum est.*

s. c. non sanat]

e ¶ Pietatis.] id est, sanctæ religionis & veritatis: sed ideo dicit, quia tunc est ibi pietas, cum & veritas, &c.

N On sanat.] CASVS. Dicitur in hoc ca. ꝙ baptisma perfidorũ nõ prodest. Et hoc probatur Apostoli auctoritate dicentis, omne qđ non est ex fide, peccatũ est: immo potius nocet assumentibus illud baptisma.

f ¶ Baptismus.] datus extra formam ecclesiæ, vt ĩ. e. §. sed notãdum.

g ¶ Qui in diluuio aquarum.] id est, multiplicate diuersarum sententiarũ, vel sectarũ [2], vel in diluuio tantum; quia solus baptismus non sufficit nisi & gratia detur.

h ¶ Ex fide.] id est, cũ fide operante per dilectionem.

H I qui.] CASVS. Dicitur hic, quòd hi qui ab hæreticis baptizantur, per impositionem manus episcopi sunt confirmandi, vt sic gratiã spiritus sancti in ecclesia recipiant: baptisma tamen reiterari nõ debet, dicente Apostolo: Vnus deus, &c.

i ¶ Baptizati.] nã tunc nihil acceperũt ab eis. 68. dist. §. hi vero.

k ¶ Vnus.] id est, incõmutabilis.

l ¶ Vna.] id est, ab vno veniens.

m ¶ Vnum.] i. vnam habens efficaciã in omnibus siue paruulis, siue adultis: nisi malitia suscipientis impediat, vel vnũ, quia nõ iterandũ.

n ¶ Vt quod.] scilicet sanctitatis virtutẽ, gratiam remissionem peccatorum, exaudi tamẽ, vt dicit Gratianus. ĩ. ea. §. nemo. Nam aliter cõstitutus in necessitate accipit. 32. distin. §. verum.

SED NOTANDVM. Hæc est 9. pars. quæst. in qua dicitur, ꝙ quidam hæretici non baptizant in forma ecclesiæ, & talis baptismus iteratur. Alii hæretici dant in forma ecclesiæ, & talis non reiteratur. Io. de Fan.

CASVS. Soluit tunc Gratianus dicens, quòd superdict. c. & maxime cap. non sanat. intelliguntur de his qui non baptizati sunt in forma ecclesiæ, qui debent iterum baptizari. Et hoc probat per seq. cap.

[1] Vel dic, ꝙ hoc dicit ad differentiam spiritualium sacramentorũ. Est. n. baptismus spiritualis & inuisibilis, vt interior. est & corporalis, & visibilis sicut exterior. Similiter ordo, & confirmatio, & extrema vnctio, corpus Domini, & pænitentia, sm Hu. & Pau.

Diluuium aquarum.

[2] Vel dic in diluuio, in carnalib⁹ cõcupiscentijs. vel, id est, cũ inundabunt aquæ, id est, pœnæ, & angustiæ in die iudicij, secũdum Hug.

Cui dimiseritis peccata, &c.

a ¶ Etiam.] ab isto loco inducit magister capitula, quibus vult ꝓbare, ꝙ hæretici, & si sacramentum conferre possint, non tamen effectum sacramenti. quandoque tñ inducit, ꝙ possint effectũ conferre, & sub ista alternatione venit vsq; in finẽ qõnis fracto fræno.

Hæretici nõ conferunt effectum sacramenti.

b ¶ Sed quia.] sicut aliud est elementũ, aliud cõsecratio, vt de cõsec. dist. 4. per aquam. & ideo notatus fuit Cyprianus; quia non fecit istam differentiam. ĩ. ea. si quis inquit.

c ¶ Hæreticos.] sacramentum gratiæ dat Deus etiam per malos; ipsam vero gratiã non nisi per seipsum, vt ĩ. de cõse. dist. 4. qũo.

Sacramenti gratiæ dat Deus etiam per malos.

C Orporalia.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ sicut membrũ amputatum sensu caret, & inefficax reputatur, & sic corporalis

o ¶ Quorum.] vt Ariani, qui dicunt filium nõ coæternum patri. 24. q. 3. c. quidam. ver. Ariani.

p ¶ Personarum.] vt Sabelliani, q dicũt eamdẽ personã esse patris, & filii, & spiritus sancti, vt 24. q. 3. quidam. versi. Sabelliani.

Error Sabellianorum.

q ¶ Ecclesię.] quæ necessaria est. 32. dist. §. verũ. & ĩ. eo. c. detrahe.

S *I quis confugerit.*] CASVS. Statutũ fuit in Nicæno cõcilio, vt baptizati à Paulianistis præter formam ecclesiæ, ad nos redeũtes debeãt iterũ baptizari, & eorũ clerici, si aliàs fuerint inculpabiles, post baptisma apud nos ordinentur. si vero minus idonei inueniantur, repellantur.

a *Paulianistis.*] qui dicebãt Christum non fuisse semper, sed à Maria sumpsisse initiũ, vt j.24.q.3.quidã.§.Paulianistæ.

Error Paulianistarum.

b *Cataphrygis.*] Cataphrygæ dicunt spiritũ sanctum paruulũ hominem, &c. vt in prædi.c. qdã. ver. Cataphrygæ. qui non baptizant ĩ forma ecclesiæ. & sic soluuntur ɔ̃ria j. de cõse. distin.4. qui bis. sed hic nõ fuit facta iniuria sacramento, cũ nullũ præcesserit. ibi contra. Vel hoc intelligendũ est p illud. Nã ibi dicitur, nisi necessitas, &c. Itẽ cõtra. j. ea. si quis p ignorantiam. sed hoc de dispensatione, illud de rigore. Vel hic loquitur de iure; qa cũ hic nullũ fuit prius baptisma, nec ordo, vnde nõ fit hic iniuria alicui sacramẽto: sed tantum baptizãtur, & ordinantur. nec tãgit illud cap. hoc: quia ibi alius casus, scilicet quia ibi sunt duæ quæstiones ſm vnũ casum.

Baptismo an fiat iniuria p reiterationẽ.

c *Rursus.*] arg. ꝙ nõ baptizatus nullum recipit ordinẽ. extra de p̃sby. non bapti. c. si quis presbyter. j. eo. tit. si qs per ignorantiam. s̃. ea. cum Paulus.

Ordinari nequit qui baptizatus non est.

d *Deponi.*] ď facto, vel deponi, id est, non admitti.

Scilicet ď eo ordĩe quẽ apud hereticos videbamur habere. Arch.

e *Aulianistæ.*] Isti P non baptizabant in forma ecclesiæ; sed Nouatiani sic; sed rebaptizabant iam baptizatos. Sed illi qui ab eis in forma ecclesiæ sunt baptizati, si eis cõmunicant in hæresi: tunc effectum sacramenti non recipiunt, quẽ nullus sine fide consequi potest.

f *Alij.*] hic §. respicit §. s̃. positum, sed notandum.

g *In patria.*] quia nemo propheta est acceptus in patria sua.

h *Non poterat*] id est, nolebat: vel quia potentiæ suæ non congruebat. arg. 32.q.5. si Paulus. quia ipsi erant increduli. Sed nonne poterat facere ne essent increduli, & ita facere miracula? nã dicit regula iuris, ꝙ qui põt facere, vt possit, dicitur posse, vt ff. de regu. iur. qui potest. sed lex illa intelligitur de eo qui tenetur ex necessitate, & adstrictus est ad aliquid faciendum.

D *Etrahe verbum.*] CASVS. ostenditur hic, ꝙ si verbum Euãgelicum sub forma debita apponatur ad aquã, ipsa fit sacramentum: in qua tanta virtus est, vt corpus tangat, & cor abluat; non tamen quia verbum dicitur, sed quia fides adhibetur. Seq. §. patet.

i *Detrahe.*] id est, si aliquis immergat aliquem, & non proferat verba, non baptizat: quia nec solum elementum, nec sola verba ad hoc sufficiunt. Vel aliter; quidam baptizant tantum in nomine patris & spiritus sancti, & tũc expone, detrahe verbũ. i. filiũ: quid est aqua nisi aqua? quasi dicat, nõ est ibi baptismus, de cõsec. dis. 4. in synodo. Vel aliter, detrahe verbũ ab aqua. i. formã, & nõ erit sacramentũ baptismi. Et no. ꝙ Gandulphus dixit, ꝙ ipsa aqua fit sacramentũ. s. ipsum elementum. ar. de conse. dist. 2. c. sacrificiũ. vnde si asinus bibat aquã illã, bibit sacramentũ: sicut de mure diximus. de cõse. dist. 2. qui bene nõ custodiunt. Alii dicũt, ꝙ impossibile est, ꝙ asinus bibat sacramentũ. nã dicũt, ꝙ aqua illa in eodem instãti incipit & desinit esse sacramentum. s. in vltima prolatione ipsius formæ, Baptizo te in nomine patris, &c. vt notaui de cõsec. dist. 4. c. 1. sed p alias orationes, quæ primo funduntur super ipsã aquã, non fit aqua sacramẽtum, & hoc ita verũ est ſm eos, ꝙ si in eo instãti quo forma finitur, & aqua fit sacramentũ, puer nõ esset in aqua, puta ante q̃ dixisset, & spiritus sancti, leuasset eũ de aqua: nõ esset baptizatus. Nec est mirũ si incipiat & desinat esse in eodẽ instanti, cũ sit idẽ ẽt in aliis casibus ſm legem. nã si quid mihi debetur sub conditione, & illud accepero, tuli ante existentiam conditionis: si post existat conditio, eodẽ instanti incipit & desinit esse debitũ. ff. de accept. l. antepenul. & l. qď in diẽ. vt dicit lex. Sed falsum est qď lex dicit: qa intelligitur olim liberatus, vt ff. de sol. sub cõditione debitor. Melius põt poni exemplũ in seruo dato vxori à viro, vt eũ manumittat. nã in eodẽ instãti incipit & desinit habere dominium. ff. de don. inter vir. & vxo. quod aũt §. vlt. arg. hic in fi. cõtra: quia alius est sonus, &c. sed qď dicit, ꝙ virtus permanet, nõ intellige in aqua, sed in puero. Item arg. contra. ff. de vsufru. Titio cum morietur. Item aliud exemplum potest poni vbi quis simul incipit & desinit esse debitor, vt ff. ad Velleia. debitrix. Quidam autem intelligunt aliter illam litteram.

Detrahe verbũ ab aqua, &c. quid significat ibi verbum.

Aqua baptismi, an fit sacramentum.

Idem incipit & desinit in eodẽ instãti.

k *Verbum.*] nam verba necessaria sunt. arg. in l. 1. ff. de ver. ob.

l *Et fit sacramentum.*] id est, sacramẽtũ fit ibi ex forma verborũ & aqua: quod est baptismus. Sed quæritur si in littore maris baptizetur quis, an tota aqua consecretur, an non? Dicendum est, ꝙ illa tantum quæ puerum tangit. arg. ff. de relig. l. 2. §. Celsus. nã ibi dicitur, ꝙ sola terra, quæ tangit corpus hominis, est religiosa. Vel potest dici, ꝙ ẽt illa quæ istam tãgit, vt ff. de re. vend. quæ religiosis. sed exaudi per canonem. 11.q.3. quoniam multos. quia excõicatio non transit in tertiam personam: sic nec religio.

m *Faciente.*] id est, in forma Euangelij: in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

n *Creditur.*] s̃. ea. sicut. Videtur ergo, ꝙ mutus possit baptizare: quia matrimoniũ põt cõtrahere: maxime si tres personas põt exprimere; quod cõcedo si est mutaster: aliter si loqui non põt, nõ baptizabit. & quod dicitur, sed quia creditur, hoc ad suscipientẽ refertur: qa nõ exigit fides cõferentis, sed suscipiẽtis. de cõse. dist. 4. tũc valere. ab ipso. n. dãte sola intentio requiritur, vt dixi s̃. ea. sicut.

¶ Rebaptizentur, & reordinentur, qui de Paulianistis, & Cataphrygis ad ecclesiam redeunt. C. LII.

SI quis confugerit ad ecclesiam catholicam de Paulianistis a, & Cataphrygis α b, statutum est rebaptizari eos omnino debere. Si qui vero clerici erant apud eos; si quidem inculpati fuerint, & irreprehensibiles, rebaptizandi sunt, & rursus c etiam ab episcopo ecclesiæ catholicæ ordinentur. Si vero examinati, minus fuerint apti deprehensi; deponi d eos oportet. Similiter autem & circa diaconos β, & de omnibus, qui in eodem clero inueniuntur, eadem forma seruabitur.

α Cataphrygis.] *Legitur hæc dictio in prisca versione, quæ est in varijs exemplaribus collectionis Isidori impressis, ac manuscriptis: sed non est in canone græco, neque in versione Dionysii, aut alijs recentioribus. Quòd autem & isti baptizandi sint, traditum est in concilio Laodiceno, c. 8. in synodo septima, seu secunda Nicæna. c. 7. & infra de consecr. dist. 4. c. hi vero. quod est Gregorij.*

β Diaconos.] *Græce est*, περὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ ὅλως περὶ τῶν ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένων. *idest*, De diaconissis, & de his omnino, qui in canone connumerantur.

Item Innocentius ad episcopos Macedoniæ, epist. 22. c. 5.

¶ De eodem. C. LIII.

PAulianistæ e in nomine patris, & filij, & spiritus sancti minime baptizabant; & Nouatiani ijsdem tremendis, venerandisque nominibus baptizant; nec apud istos de vnitate potestatis diuinæ, hoc est patris, filij, & spiritus sancti quæstio aliquando mota est.

Alij f formam ecclesiæ in baptizando seruant. Sed, dum ab eis baptizantur, qui in hæresi, vel schismate eis communicant, sacramentum quidẽ baptismi ab eis accipiunt, virtutem vero non consequuntur, quam sine fide nullus consequi potest. Vnde de Domino dicitur, quòd in patria g sua non poterat h facere signum propter incredulitatem eorum.

Luc. 4.

Vnde Augustinus tract. 80. ad c. 15. Ioannis, & sermone de cataclysmo, c. 3. initio.

¶ Dum verbum accedit ad elementum, fit sacramentum. C. LIIII.

DEtrahe i verbum, & quid est aqua, nisi aqua? accedit verbum k ad elementum, & fit sacramentum l. *& infra.* ¶ Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat; nisi faciente m verbo? non quia dicitur; sed quia creditur n. Nam & in ipso verbo aliud

a Sanus

a ¶ *Sonus*.] est sonus vocalis, & est sonus mentalis.
b ¶ *Aliud*.] id est efficacia a Deo sibi collata. j. de conse. dist. 4. c. solet. & c. quamuis. & c. ecclesia paradiso.

Firmissime.] Casus. Dicit hic q; nō prodest baptismus si extra vnitatē ecclesiæ cōferat, nisi baptizatus ad ecclesiā redierit. Gu- quam in sanguinē, & fecerūt aquam ranis ebullire. Sed Cyniphes nō potuerunt educere vt Moyses. vnde dixerūt [2] Digitus Dei est hic. & ita defecerunt in quarto miraculo, scilicet in tertia plaga [3] q a primū non fuit plaga. & ideo quandoq; dicūtur defecisse in tertio miraculo, quia in tertia plaga. 26. q. 5. c. nec mirum.

[1] gi, tria fecerunt miracula. [1] 37. dist. c. legim⁹ §. hinc etiam. [2] Exodi 8. [3] 26. q. 5. nec mirum. ver. nec ideo

est sonus [a] transiens, aliud [b] virtus manens.

De his etiam, qui in hæresi, vel schismate baptizantur, scribit Augustinus libro de fide ad Petrum diaconum, c. 36. dicens.

¶ Extra ecclesiam baptizati perniciem sibi cumulant, si ad ecclesiam non redierint. C. LV.

Alg. l. 3. c. 12.

Firmissime tene, & nullatenus dubites extra ecclesiam baptizatis, si ad ecclesiam non redierint, baptismo cumulari [c] perniciem. Tantum enim valet ecclesiasticæ societatis communio [†] ad salutem, vt baptismo non saluetur, cui non ibi datur, vbi oportet, vt detur.

† vnitas] orig.

Idem tractatu 13. ad c. 3. Ioannis.

¶ Infirma sunt dona, quæ præter vnitatem ecclesiæ habentur. C. LVI.

Teneamus [d] fratres mei vnitatem. Præter vnitatem, & qui facit miracula, nihil est [e]. In vnitate enim erat populus Israel, & non faciebat miracula: præter vnitatem erant magi [f] Pharaonis, & faciebant similia Moysi. Populus Israel, vt dixi, non faciebat miracula. Qui erant salui apud Deum, qui faciebant, an qui non faciebant? Petrus Apostolus resuscitauit mortuum. Simon magus fecit multa. Erant ibi multi Christiani, qui non poterant facere, nec quod faciebat Petrus, nec quod faciebat Simon. Sed vnde gaudebant? quia nomina eorum erant scripta in cælo.

Exo. 7. — Act. 9. & 8. — Lu. 10.

Item Leo ad Nicetam episcopum, epist. 77. al. 79. c. 7.

¶ Baptisma semel traditum non est reiterandum. C. LVII.

s. ead. c. hi qui — Eph. 4.

Hanc [g] regulam, vt scitis, seruandam omnibus ecclesijs prædicamus, vt lauacrum semel initum nulla iteratione violetur, dicente Apostolo [vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.] Cuius ablutio nulla iteratione temeranda est: sed, vt diximus, sola sanctificatio sancti spiritus inuocanda est, vt quod ab hæreticis nemo accipit, a catholicis sacerdotibus consequatur.

10 Nemo [h], *In hæresi, vel schismate cōstitutus intelligendus est. Ceterum si cum fidei integritate, & animi puritate de manu hæreticorum in forma [i] ecclesiæ aliquis baptisma acceperit; tunc impletur illud Augustini [per lapideum [k] canalem aqua transit ad areolas] & iterum [spiritalis virtus sacramenti, &c.] Idem sermone xi. de verbis Domini, de blasphemia in spiritum sanctum.*

s. ead. c. si iustus

¶ Etiam per malos boni colliguntur. C. LVIII.

j. ead. c. ita fit. Iuo p. 2. c. 104. † area] orig.

Spiritus sanctus in sancta ecclesia, etiam isto tempore, quo velut granum † cum palea trituratur, sic operatur, vt nullius veram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur [l] atque ita reprobos [m] fugiat, vt etiam per eorum ministerium probos [n] colligat.

† al. quomodo — lib. 10. c. 14.

Ecce quando † ab hæreticis baptisma cū sua virtute accipitur: cuius tam necessaria administratio est, vt nec etiam à paganis [o] datum possit reiterari. Vnde in ecclesiastica historia legitur, quòd Alexander episcopus Alexandriæ, cum Petri martyris solennia celebraret, post expleta Missarum sacramenta vidit super oram maris puerorum [p] ludum imitantium, vt fieri solet, episcopum, & gerentium ea, quæ

g ¶ *Hanc*.] Hoc c. est pars illius c. s. ea. hi qui. & repetit hic finem illius capituli, vt exponat in §. sequenti.

Nemo. Hæc est decima pars quæstionis, in qua dr̄ q; baptismus potest dari a quocunq; & hoc vsq; ad §. hoc ergo. Ioan. de Fant.

Casus. Supra in quibusdam ca. dictū est q; baptizati ab hæreticis consequunt̄ effectū baptismatis, & remissionē, vt s. c. si iustus fuerit. & in capitulis sequētibus. postea dictum est in quibusdam cap. ꝯtriū, vt in cap. etiā. & sequētibus. Nunc Gratianus soluit hanc ꝯrietatem, dicens q; illi qui ignorāter vel ī necessitate & ī forma ecclesiæ recipiūt baptisma ab hæreticis, consequuntur remissionem, aliàs non. & hæc est bona solutio & vera quæ probatur per sequens cap.

h ¶ *Nemo*.] Argu. ad quæst. de inuasore, vtrū per eum possit præsentari clericus ī ecclesia, & si per hæreticum sententia iusta detur [4] de consec. dist. 2. & dixit dominus. Ioan. quorū vtrumque falsum est, quia inuasor non toleratur, & hæreticus est excommunicatus. B.

[4] Arg. j. ead. quod quidā. in prin.

i ¶ *Forma*.] scilicet in necessitate, vel ignoranter.

K ¶ *Per lapideum canalem*] s. ea. si iustus.

Spiritus sanctus.] Casus. Dicitur hic q; spiritus sanctus, & si nullius fictione fallat̄, sic tñ fictis vtitur, vt p eorum ministeriū bonos colligat.

l ¶ *Fallatur*.] Nam mētiri Deo possumus, sed ipsum fallere non possumus. de consecr. dist. 2. panem. omnia enim certa sunt ei. ff. de iudi. sed & si restituatur. §. vlti. Arg. ꝯ 81. dis. oportet. 16. q. 1. reuertimini.

Mētiri Deo possum⁹. sed nō ipsum fallere.

c ¶ *Cumulari*.] ad cumulum supplicij. 32. q. 7. vsque adeo.

Teneamus.] Casus. Dicitur hic, q; extra vnitatem ecclesiæ non prosunt dona etiam miraculosa. & hoc probatur exēplo populi Israel, & magorum Pharaonis, qui fecerunt miracula, & tñ damnati sunt: sed populus non fecit miracula, & tñ saluabat̄, vt quidam Christiani in nouo testamēto saluant̄, licet miracula nō fecerint, sed Simō Mag⁹, qui dānatus fuit, miracula fecit. Sequēs. c. patet.

d ¶ *Teneamus*.] Probat baptismum posse conferri à malis, & ipsi possunt miracula facere. j. ea. prophetauit.

e ¶ *Nihil est*.] quo ad vitam æternam.

f ¶ *Magi*.] Ioannes & Mambres. isti magi scilicet Ioannes & Mambres tria fecerunt miracula, virgas in serpentes conuerterunt, & a-

m ¶ *Reprobos*.] Arg. non præiudicare alicui in sua causa religionē alterius, non enim melius debet alicui credi, quia signa & miracula facit, cum & bonis & malis sint communia. s. ea. c. multæ.

Miracula bonis & malis sunt communia.

n ¶ *Probos*.] quia illud sacramentum puro corde sumunt, j. ead. non nocet.

Ecce. Iste §. & historia in eo posita patent ex textu.

o ¶ *A paganis*.] si in forma ecclesiæ de. de cōsec. dist. 4. a quodam.

p ¶ *Puerorum*.] doli capacium. aliter nihil agerent [5] nam tales furiosis comparant̄. ff. de acqui. posses. l. 1. §. 1. 15. q. 1. illud. Quis autē sit doli capax, lex dicit, scilicet qui est proximus pubertati. ff. de reg. iur. pupillum. ignorans tamen acquirit aliquid. ff. quemadmo. ser. amit. si partem. §. 2.

[5] Quod not. s. ea. q. dedit. in fi.

a ¶ *Per Athanasium.*] proprium nomen est.
b ¶ *Integris interrogationibus*] Per hoc ꝙ dicit, integris, patet non iocosum factũ fuisse: & ita non soluitur hic illa q̃stio, arg. de conse cra. dist. 4. solet quæri. licet quidam dicant eam hic solui. Sed dico etiam ꝙ licet formã ludendo accipiat, dum tñ baptizare intendat, baptizat. Si autem omnia iocose fiant, nõ erit baptismus. arg. 22. q. 2. c. quod ait. ff. de actio. & oblig. obligationum substantia. §. vlt. extra de senten. excõ. si vero. ADDITIO. De hoc etiam not. in præced. cap. solet. in glo. vlti. ibi videas. Archid.

Baptizatus iocose nõ est baptizatus.

c ¶ *Baptismum.*] Argu. non iterari sacramentum, licet nõ sit perfectum.

Baptismi sacramentum etiam imperfectum non iteratur.

d ¶ *Non debere.*] Argu. simulationem alicui p̃ iudicare[1] .s̃. dist. 27. quod interogasti. j̃. 22. q. 5. ecce. j̃. de consecra. dist. 4. solet quæri s̃. j̃. ea. 22. q. 2. quod ait. ff. de act. & oblig. obligationum.

1 Adde qualiter probabitur simulatio, & an per testes, nota. Bal. in l. 1. C. plus valere quod agi. & in l. sicut. §. superuacuũ. ff. q mo. pi. vel hypo. sol.

e ¶ *Sed adimpleri.*] arg. 23. dist. quorumdam. 7. q. 1. nihil.
f ¶ *Ea quæ.*] scilicet vt in vertice & pectore & in scapulis vngantur. extra de sac. non ite. c. 1. in fin. Ioan.

2 Argu. ad hoc j̃. 27. q. 1. mulieres obtentu. vbi de hoc.

S *I quis.*] CASVS. Aliquis ante quàm baptizaretur fuit ordinatus in presbyterum, & ante baptisma multos baptizauit. Modo q̃ritur vtrum baptizati ab eo debeant iterum baptizari, & an debeat ipse a promotione repelli; Et rñdet Romanus Pontifex ꝙ non debẽt iterum baptizari: sed de ordinatione nõ rñdet. Et legitur littera interogatiue vsq; ibi, Sed Romanus põtifex.
g ¶ *Si quis.*] Quidam ponunt ita casum istũ. Duæ quæstiones fiunt hic Isidoro. Prima, vtrũ baptizati ab ordinato ante baptisma sint rebaptizandi? Secunda, vtrum ipse debeat ordinari[3]? Ad primam quæstionem rñdet ab illo loco, Sed Romanus. Secundæ quæstioni non respondet: sed potest decidi per cap. s̃. ea. si quis confugerit. & ẽm hoc legitur totum sub interrogatione vsque ad illud, sed Romanus. Sed supplebis ẽm hoc in littera, vlterius non ordinetur: sed, id est, quia, &c. Et ita respondet vni quæstioni, nõ alij. arg. extra de præsump. nonne. instit. de inuti. stip. §. quoties. C. de diuer. rescrip. l. 1. & hoc verũ est, cum sint connexæ. Alij legunt cap. plane. & dicunt ꝙ baptizati ab eo debent rebaptizari. Sed male dicũt, vnde illud, sed Romanus, est correctiuum. & ipse vlterius non ordinetur. & hoc corrigitur s̃. ead. si quis confugerit. Vel hic loquitur de rigore ẽm Isidorum, secundũ casum quem ponit Isido. secundum falsam quorũdam opinionẽ, ꝙ scilicet tales debent rebaptizari. vnde corrigit se statim ibi, sed Romanus. quasi dicat; ita alij dicunt, sed Romanus, &c.

3 Et est dicẽdum ꝙ sic, extra de presbytero nõ bap. c. 1. & 2. Archid.

h ¶ *Non ordinetur.*] de rigore, aliàs secus. extra de cle. non ordi. ministran. c. 1.
i ¶ *Paganus.*] s̃. dist. 32. §. verum. j̃. de consec. dist. 4. quos a paganis contra, sed ibi præter formam ecclesiæ fuerunt baptizati; hic autẽ de eo baptismo agitur, quod in forma ecclesiæ traditur.

QVOD AVTEM. CASVS. Dictũ est s̃. ꝙ sacramẽtũ baptismi sũptũ ab heretico ĩ necessitate vel ignorãter, valet, cetera vero sacramenta ab eis ministrari nõ possunt; & si fiant ab eis, inania sunt, & intelligunt sequentia cap. de sacramentis hæreticorum in quibus forma ecclesiæ prætermittitur, vel quando recipiuntur ab eis præter necessitatem & scienter.
k ¶ *Non possint.*] cum effectu gratiæ. not. facti gratiam nocere. Itẽ not. non quod quis faciat, sed cuius auctoritate quid faciat, considerandum.

in ecclesia geri mos est. Mox eos ad se perduci iubet; & quid egissent, percũctatur. Illi rei ordinem pandunt: baptizatos à se esse quosdam catechumenos confitentur per Athanasium [a] *puerum, qui illis fuerat episcopus simulatus. Vbi ex responsis eorum vidit secundum religionis nostræ ritum cuncta constare; statuit, illis quibus, integris interrogationibus* [b]*, & responsionibus aqua fuerat infusa, iterari baptismum* [c] *non debere* [d]*, sed adimpleri* [e] *ea, quæ* [f] *sacerdotibus mos est. Hinc etiam Isidorus ait.*

¶ De his, qui per ignorantiam ordinantur, antequam baptizentur. C. LIX.

Capit. lib. 5. c. 4. Burc. l. 4. c. 100. Algerus l. 3. c. 6. Iuo. p. 1. c. 294. Pann. l. 1. c. 97. Magister l. 4. dis. 5. in principio

SI quis [g] per ignorantiam ordinatur, antequam baptizetur, debent ab eo baptizati iterum baptizari, & ipse vlterius non ordinetur [h]. Sed Romanus Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat, sed spiritũ Dei subministrare gratiã baptismi, licet paganus [i] sit qui baptizat.

¶ *Caput hoc Burchardus & Iuo citant ex dictis Isidori: ex qua citandi formula solet indicari non esse propria auctoris verba. Videtur autem in priore parte vel proponi quæstio, vel falsa alicuius opinio recitari, cui deinde in posteriore parte opponatur vera,* Sed Romanus, &c. *quæ infra etiam de consecr. dist. 4. cap.* Romanus, *citatur ex Isidoro. Idque clarius lib. 5. capitularium. c. 4. exponitur his verbis.* Si quis baptizatus est a presbytero non baptizato, & sancta Trinitas in ipso baptismo inuocata fuit, baptizatus est, sicut Sergius Papa dixit; impositione vero manus indiget. Gregorius episcopus Romanus, & Ioannes Sacellarius sic senserunt.

PALEA. C. LX.

extra c. 1. de presbytero non baptizato lib. 6. capitul. c. 93. Burc. l. 4. c. 74. Iuo p. 1. c. 268. Pann. l. 1. c. 96.

SI presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & ordinetur iterum [α].

¶ *Hæc Palea & locis indicatis, & in collectione, quæ est in tomo tertio conciliorum post decreta Alexandri tertij, & cap. 1. de presbytero non baptiz. citatur ex concilio apud Compendium.*
α ¶ Iterum.] *Sequebatur,* & omnes, quos prius baptizauit: *quæ sunt expuncta, quia non habẽtur in dicto. c. 1. de presbytero non bapt. neque in c. veniens. eod. tit. vbi refertur, licet habeantur in alijs locis indicatis.*

Quòd autem cetera sacramenta ab hæreticis ministrari non possint [k]*, testatur Hieronymus in Aggæum prophetam, c. 2.*

¶ Non placent Deo quæ ab hæreticis offeruntur. C. LXI.

SIc† populus [α] [l] iste hæreticorũ omnium est in conspectu meo, dicit Dominus, omne quod fecerint, quod mihi obtulerint, vel [β] vota [m], vel pro salute [n], vel pacifica [o], vel pro peccato, vel pro delicto, vel in holocaustum [p], siue eleemosynas, siue ieiunia, siue victus continentiam, & corporis castitatem, contaminata erunt in conspectu meo [q]. Quamuis enim sancta videantur specie [r] sui, quæ offeruntur a talibus; tamen, quia tacta sunt ab eo, qui pollutus in anima est, omnia polluentur.

† al. si.

α ¶ Sic populus.] *In originali legitur,* sic populus iste, & sic gens ista, Iudæorum uidelicet.

S *Ic populus.*] CASVS. Dicit in hoc c. ꝙ oblationes hæreticorum vel vota, siue ꝓ pace siue ꝓ peccatis fiant, itẽ sacrificia, ieiunia, & eleemosynæ, & castitas eorũ, oĩa sunt contaminata in cõspectu Dei. Sequentia c. vsq; ad cap. si q̃s inquit. plana sunt: quia de eadem materia loquuntur, & idem repetunt, & per te videbis.
l ¶ *Sic populus.*] Sic, consecutiuum est, & hæc sequentia cap. loquuntur quando forma prætermittitur, vel scienter præter necessitatem sacramenta recipiuntur.
m ¶ *Vel vota.*] generale est, & postea subdiuidit per partes.
n ¶ *Vel pro salute.*] pro salute & pro peccato dicit, quasi sint nomina sacrificiorũ[4]: quorũ vnum ad salutẽ conseruandã, alterum ad peccata purganda offerebatur. quidam codices non habent ẽm H.
o ¶ *Vel pacifica.*] sic autem dicebatur sacrificium quod offerebatur pro pace adepta, vel adipiscenda.
p ¶ *Vel in holocaustum.*] Holon totum, cauma incendium. 50. dist. ponderet. versi. fina.
q ¶ *In conspectu meo.*] Ecclesiastica enim dignitas non facit eum Christianum, ut j̃. 2. q. 7. non omnes episcopi.
r ¶ *Specie sui.*] quantum ad superficiem.

Odit

a O Dit.] ¶ Et claudit nares.] humana loquitur similitudine, vt 24.quæst.1.odi.
b I Lli.] ¶ Vere.] id est, ex charitate & fide. de pœni. distin. 4. cap. penul. & vlti.
c ¶ Truncato capite.] id est, fide, quæ est fundamentum omnium bonorum. ꝫ. ead. cum Paulus:
d M Arcion.] iste Marchion dixit duo esse principia, vnũ superiorũ, aliud inferiorũ. 24.q.3.q̃dã.ver. & Marcionistę.
e ¶ Basilides.] iste negauit Christum fuisse passum, vt 24.quæst.3. cap. quidam.
f ¶ Humanum.] id est, non diuinum, non conferens gratiam.
g ¶ In verbis.] arg. verba re bus, nõ res verbis deseruire. præfertur enim intentio verbis. ar. 13. q. 1. §. 2. ver. verba. arg. 38. dist. sedulo. arg. 22. q. 5. humanæ. & q. 2. ne q̃s. ar. 23. q. 1. paratus. & q. 8. occidit. ar. 29. dist. regulæ.

Error Basilidis hæretici.

Verba rebus deseruiunt.

atque gentilium, & hæreticorum omnium, &c.

ß ¶ Vota.] *Ibidem habetur*, vel vota pro salute. *sed ob glossam non est mutatum.*

Item in Amos prophetam, c. 5.

Alg. l. 3. c. 12. Deusdedit p. 2. Ansl. l. 9. c. 4. 8. † antea legebatur] *in nomine*

¶ De eodem. C. LXII.

ODit Deus sacrificia hæreticorum, & à se proijcit; & quotiescumque sub † nomine Domini fuerint congregati, detestatur fœtorem eorum, & claudit nares [a] suas.

Idem in Oseæ, c. 6.

¶ De eodem. C. LXIII.

ILli offerunt panem sacrilegum, & dant eleemosynas, & sectari uidentur humilitatem. Quæ ego, si vere [b] fiant, holocausta interpretor. Cum autem scientiam Dei reliquerint; frustra truncato [c] capite fidei, cetera membra habere se iactant.

Idem in epistolam ad Gal. c. 1.

¶ Sine fide, & charitate nec Euangelium habetur, nec prosunt aliqua bona. C. LXIIII.

MArcion [d], & Basilides [e], & ceteræ hæreticorum pestes non habent Dei Euangelium; quia non habent spiritum sanctum, sine quo humanum [f] fit Euangelium, quod docetur. Nec putemus in verbis [g] scripturarum esse Euangelium, sed in sensu [h]; non in superficie, sed in medulla; non in sermonum folijs, sed in radice rationis.

extra c. 1. de presbytero non baptizato lib. 6. capitul. c. 93. Burc. l. 4. c. 74. Iuo p. 1. c. 268. Pann. l. 1. c. 96.

Idem ad c. 5. eiusdem epistolæ.

¶ De eodem. C. LV.

† al. ferimus

VIde quantum bonum sit charitatis. Si ita martyriũ fecerimus †[i], vt nostras velimus ab hominibus reliquias honorari; si opinionem vulgi sectantes, intrepidi, sanguinem fuderimus, & substantiam nostram vsque ad mendicitatem propriam dederimus; huic operi [i] non tam præmium, quàm pœna debetur, & perfidiæ magis tormenta sunt, quàm corona [k] victoriæ.

Item ex concilio Laodicensi, c. 32.

Deusdedit p. 2. & 4. Burc. l. 3. c. 259. Iuo p. 3. c. 260.

¶ Hæreticorum benedictio, maledictio est. C. LXVI.

NOn oportet hæreticorum benedictiones [l] accipere: quoniam magis sunt maledictiones, quàm benedictiones.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 70.

In capitulis Martini Braca.

¶ Neque cum hæreticis, neque cum schismaticis licet orare. C. LXVII.

NOn liceat clericis, vel laicis ab hæreticis eulogias accipere; quia maledictiones sunt magis, quàm benedictiones: neque liceat aut cum hæreticis, aut cum schismaticis [m] orare.

Item Leo ad Anatolium Constantinopolitanum episcopum, epist. 48. c. 2.

Lanfran. in l. de Eucharistia Alg. l. 1. c. 10. Iuo p. 2. c. 9.

¶ Extra ecclesiam non sunt vera sacrificia. C. LXVIII.

IN ecclesia Dei, quæ corpus Christi est, aliter nec rata sunt sacerdotia, nec vera [n] sacrificia; nisi in nostræ proprietate [o] naturæ verus nos pontifex reconciliet, verus immaculati agni sanguis emundet.

Idem Leoni Augusto, epist. 73.

Ansl. l. 9. c. 40. al. vastaniam

¶ Impiorum manibus diuina sacramenta se subducunt. C. LXIX.

MAnifestum est per crudelissimam [p], insanissimamque sæuitiã † in Alexandrina sede omne cælestium sacramentorum lumẽ extinctum [q]. Intercepta [r] est sacrificij oblatio: defecit chrismatis sanctificatio: & parricidalibus manibus impiorum omnia se subtraxere mysteria.

h ¶ Sed in sensu.] arg. 11. q. 3. antecessor. & c. quod prædecessor. ar. ff. de leg. & senatusc. scire leges. arg. extra de ver. sig. ꝓpterea. & c. intelligẽtia. ar. 22. q. 2. is qui.

i V Ide quantum.] ¶ Operi.] arg. ꝙ dare eleemosynã ad vanam gloriam sit peccatum. arg. 23. q. 1. militare. 24. q. 1. odi.

k ¶ Quàm corona.] ꝫ. dist. 90. neque. in fi. & c. si quis autem. ꝫ. de pæ. dist. 3. §. pe. cõtra. ibi dicit Aug. ꝙ si quis nõ habẽs charitatem patitur martyrium; & si nõ ꝓdest ei ad vitã æternã, prodest tñ ei ad minus supplicium subeundũ. Sol. ibi agit de illis qui bono zelo, etsi non ẽm conscientiã martyrium subeunt: hic de illis qui arrogãter, vt hic innuitur. Ioan.

Martyriũ nõ semper prodest ad salutẽ æternam.

l N On oportet.] ¶ Benedictiones.] id est, sacramẽta, vel dogmata: vel hoc dicit ironice, benedictiones, i. dignitates & ꝓdicationes, quæ idiotis videntur benedictiones, vel bñdictionũ abusiones.

m N On liceat.] ¶ Schismaticis.] ꝫ. de consec. dist. 1. eps nullum. contra. Solut. illud antiquitus 1, istud de consuetudine ecclesiæ roboratum. H.

† Sub. & corrigitur. 11. q. 3. excõicatos & c. cum excõicato. & ꝓ hoc c. Ad idẽ 21. distin. cleros. in fin. & 25. dist. plectis. versi. ad ostiariũ. Ar.

n I N ecclesia Dei.] ¶ Nec vera.] quantum ad habendum rem sacramẽti, & licitã executionem.

o ¶ In nr̃a proprietate.] i. vera fide icarnatiõis, qua credimus Christia nos Deo recõciliari nascendo, moriendo & resurgendo, &c. 23. dist. qui episcopus.

ADDITIO. Vel in sua propria natura humana. q. d. nõ sunt rata & vera quo ad effectũ executionis, vel gratiæ & salutis, sine fide mediatoris, id est, nisi credatur Christus verus Deus: & nos recõciliasse patri. sine hac fide nil valet offerentibus quo ad vitã & salutẽ, & similiter sumentibus. Po.

p M Anifestum est per crudelissimam.] scilicet Arianam.
q ¶ Extinctum.] vt 24. q. 3. resecandæ.
r ¶ Intercepta.] id est, prorsus quo ad effectũ: [s] consumpta. & ita dicit

s Id est salutem, scilicet ministrorum & suscipientium. Arch.

dicit Ouidius in sexto metamorpho. in fabula ranarum:

Colla intercepta videntur.

S *I quis.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima dicit Cyprianus, ꝙ si quis sequitur hæresim iam damnatã, seipsum damnare videtur, nec cum eo cibũ vel potum sumere debemus: sicut testatᷓ Apostolus, & hoc ẽt probatur per historiam de Abdo [1] propheta. In secũda dr̄ ꝙ sacramenta nõ sunt ab eis recipienda; qa falsa sunt, cũ nec cibus tẽporalis sit cũ eis sumendus: & ꝙ falsa sint, multipliciter ꝓbat. In tertia parte dicit, ꝙ quicũque eos defendunt, punientur, & nõ solum duces & auctores, sed ẽt participes. Et hoc ꝓbatur auctoritate Mosi, & Oseæ prophetæ. Secunda pars incipit ibi, *An debet*. Tertia ibi, *Quare qui*. Io. ẽt posuit in suo apparatu casum, & eum videbis.

CASVS. Intendit Cyprianus probare, ꝙ nõ debemus vti sacramentis hæreticorum. Primo auctoritate Apostoli, q cibũ corporalem prohibet cũ eis sumi. Secũdo auctoritate Domini, q prohibuit Abdon prophetam cũ eis cibũ sumere. Tertio, quia hæretici more simiæ imaginẽ tm̃ habẽt sacramentorũ, sed non habẽt vera sacramẽta. Quarto, quia si mali qui sunt in ecclesia, post trinã monitionem comparãtur ethnicis & publicanis, vt cũ eis nõ sumamus cibũ, multo fortius ipsi hæretici p̃cisi. Quinto, quia nõ tantum ipsi puniũtur, sed etiam eis fauentes, & eorum sacramẽtis vtentes. Sexto auctoritate Oseæ prophetæ dicẽtis, sacrificia eorum esse panẽ luctus.

[1] Aliàs, Gaddo.

a ¶ *Exierit.*] id est, egerit, propter quod meretur exire & dãnari. arg. 24. q. 3. si quis non recto.

cium, & c. eum excusat. arg. de conse. dist. 4. solet queri. Vel hoc dixit cõtra hæreticos quos semper insequebatur: sicut & Pelagius. 24. q. 1. schisma. & fuit ibi excessus veritatis. arg. de cõse. di. 2. ego Berengarius. Magis tamẽ credo Aug. qui dicit eum errasse.

g ¶ *Non statim.*] ar. ꝙ nõ omni verbo doctrinæ credẽdum est. j. 24.

Item beatus martyr Cyprianus in epistola contra hæreticos.

§ Sacramenta extra ecclesiam ministrari possunt, salutem vero conferre non possunt. C. LXX.

SI quis, inquit, de ecclesia, hæretica præsumptione, exierit [a] à semetipso [b] damnatus est [c]. Cum huiusmodi, secundum Apostolum, nec cibum quidem sumere debemus. Declaratur hoc in libro regnorum, vbi cum homo Dei ad Hieroboam [d] missus esset, qui ei peccata sua exprobraret, atque vltionem futuram prædiceret; panem quoque apud illũ † edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cum non custodisset; diuina sentẽtia inde rediens, morsu leonis in itinere interijt. ¶ Et audet quisquam dicere aquam baptismi salutarem, & gratiã cælestem communem cum hæreticis † esse posse, cum quibus nec terrestris cibus, nec sæcularis potus debet esse communis? Constat autem oleum, vnde baptizati vnguntur, sanctificari, & Eucharistiam fieri apud illos omnino non posse [e], vbi spes nulla est; & fides falsa, vbi omnia per mendacium [f] geruntur. Nam hæreticus † simiarum more, quæ cum homines non sint, humana tamen imitantur, vult ecclesiæ catholicæ auctoritatem sibi, & veritatem vendicare, quando ipse in ecclesia non sit. Benedicit à Deo maledictus; vitam pollicetur mortuus: Deum inuocat blasphemus; sacerdotium administrat profanus, ponit altare sacrilegus. Ad hæc omnia accedit & illud malum, vt antistes diaboli audeat Eucharistiam facere, quando nec sanctificari oblatio illic possit, vbi spiritus sanctus non sit, nec cuiquam Dominus per eius orationes, & preces prosit, qui Dominum ipse violauit. Si enim qui ecclesiam contemnunt & ethnici, & publicani habentur; multo magis vtique rebelles, & hostes, falsa altaria, & illicita sacerdotia, & sacrificia sacrilega, & nomina adulterata fingentes, inter ethnicos, & publicanos necesse est computentur: quos omnes constat à charitate, atque ab vnitate ecclesiæ recessisse. Ergo omnia quæcumque faciunt hæretici, carnalia sunt, & inania, & falsa, ita vt nihil eorũ, quę illi gesserint, à nobis probari debeat. Non statim [g] suscipienda sunt, & assumenda, quæ iactantur in Christi nomine; sed quæ geruntur in Christi veritate. Quomodo enim perficere quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus de Deo possunt; qui contra Deum, quod eis non licet, moliuntur? ¶ Quare, qui hæreticis †, & schismaticis patrocinantur, censura [2] diuina in eorum probantur facinore, & pœnis non solum duces, & auctores, sed etiam participes destinari, nisi se à communione malorum separauerint [h], præcipiente per Moysem Domino, ac dicente [Separamini à tabernaculis hominum istorum durissimorum, & nolite tangere ab † omnibus, quæ sunt eis, ne simul pereatis in peccato eorum]. Et quod comminatus per Moysem [i] Dominus fuerat, impleuit, vt quisque se à Chore, & Dathan, & Abyron non separasset, pœnas statim pro impia communione persolueret: sicut

I. 1. epist. 6. ad Magnũ, vbi declarat locũ. Pauli ad Titum 3. 4. sen. dist. 25.
Tit. 3.
1. *Cor.* 5.
Ibid. paulo inf.
3. *Reg.* 13.
† *illos*] orig.
I. 1. epist. 12. & ĩ conc. ipsius. c. 1. sub persona Cæcilij.
Alg. l. 3, c. 1.
Idẽ ad Iubaianum
Ex concilio, eodem loco
Ex epis. 7. l. 1. ad Epictetum
Ex eadẽ epistola ad Magnum
Ibidem paulo superius
Ex cõcilio. c. 4.
Ex eadẽ ep. 12.
Ad Iubaianũ
Ex eadẽ ad Magnum
† *Nouatiano, siue ceteris eiusmodi schismaticis*] ori.
24. q. 1. c. didicimus. §. ĩuenimus
Num. 16.
† *al. de*

b ¶ *A semetipso.*] id est, ad suum effectũ siue factũ cadendo in hæresim iam damnatam, vt j. 4. q. 5. c. 1. j. 24. q. 1. c. 1. 2. & 3.

c ¶ *Damnatus est.*] i. ipse iniecit se ĩ excõicationẽ [2]. 7. q. 1. deniq;.

[2] Vel dic dãnatus est, id est, ipse fecit vnde merito dãnatus est. si. 11. q. 3. placuit vniuerso, &c. & c. ipse ligandi. Archid.

d ¶ *Ad Hieroboam.*] historia. Legitur 3. libro Reg. ꝙ cum Abdo propheta mitteretur ad Hieroboam, vt eum de idololatria redargueret, dictum est ei ne comederet; vel biberet in Samaria, cũque negotio finito reuerteretur, decepit eum propheta, & in Bethel induxit eum, vt secum comederet; cumque comedisset, locutus est ei propheta in spiritu dicẽs, quia contra verbum Dei in loco prohibito comedisti, & bibisti, non inferetur cadauer tuum in sepulchra patrum tuorum. cum ergo sedens super asinum rediret, inuasit eum leo, & interfecit.

d ¶ *Ad Hieroboam.*] vt 7. q. 1. denique. qui fecerat duo idola, & vnum posuerat in Bethel: aliud in Dan.

e ¶ *Non posse.*] quia scilicet effectus, vel res sacramenti non est apud illos: sed nec veritas sacramenti secundũ Cyprianum, vt j. de conse. dist. 4. quomodo. s. dist. 32. §. verum. Sed contra eum est j. e. q. c. per Esaiam. s. dist. 19. secundum.

Sacramenti effectus non est apud infideles & hæreticos.

f ¶ *Per mendacium.*] hic errauit Cypria. prout dicit August. & cũ corrigit 32. dist. §. verũ. j. de cõsec. dist. 4. quomodo. Quidã tamen volunt eum hic excusare: quia intellexit hoc de hæreticis, qui formam ecclesiæ non tenent; vel hoc verbum vbi omnia per menda-

24. q. 1. aduocauit. s. dist. 19. secundũ. ar. contra s. 50. dist. si qs præpostera. j. 23. q. 4. ille. & q. 5. miles. & q. 1. quid culpatur. 8. q. 1. sciẽdũ. ar. 11. q. 3. si quis eps. & c. non semper. & c. si dominus. arg. H. Hic est ar. ꝯ sigilla, quæ non statim debent recipi. ar. extra de proba. c. tertio. nã litteræ approbãdæ sunt. ff. de proc. si p̃curatorẽ. ff. ꝙ cuiusq; vni. itẽ eorũ. §. ꝙ si actor. nõ tñ sigillũ reprobatur, si nomẽ auctoris nõ habet. extra de eo q mit. in pos. cũ sicut ĩ parte decisa.

h ¶ *Separauerint.*] hic est. arg. ꝙ maritus sciens se vxori in ꝓpinquo gradu cõsanguineũ: licet in probando cõsanguinitatẽ defecerit, debet abstinere ab eius toro, ẽt iubente episcopo ne abstineat. ar. dist. 50. si. quis præpostera. Quid ergo si eps eum excõicat? patienter ferat, nec curet, cũ non ligetur apud Deum, vt 11. q. 3. quomodo. & c. quid obest. j. ea. vt euidenter. H.

i ¶ *Per Moysen.*] historia legitᷓ in lib. Nume. ꝙ Chore, Dathan, & Abyron, & alij ccl. viri de tribu leui cũ eis volentes habere honorem sacerdotij surrexerũt ꝯ Moysen, & Aarõ, & murmurauerunt ꝯ eos, spernentes eorũ sacrificia, & cõficientes propria. Misit autẽ Moyses, & vocauit eos: q dixerũt, nõ veniemus. ad quos Moyses: Vos inqt & ois cõgregatio vestra state cõstituti corã Domino & Aarõ. Similiter locutus est Dñs ad Moysen, & Aaron, Separamini ab inuicem de medio congregationis huius peruersę. & cũ omnis turba recessisset à tentorijs eorũ per circuitũ, & Dathan & Abyron essent in introitu papilionum suorum cum filijs, & vxoribus; aper-

aperta est terra sub pedibus eorum, & deuorauit eos cum vniuersa familia & substantia eorũ:sed & ignis egressus est à Domino,qui interfecit 250.viros tenentes thuribula sua,& offerentes incensũ: præcepitq; Dominus per Mosen Eleazaro filio Aaron, vt thuribula eorum acciperet, & produceret ea in laminas, & affigeret altari,

etiam[a] per Oseæ prophetam spiritus sanctus contestatur, & dicit [Sacrificia eorum tamquam panis luctus: omnes, qui manducant ea, contaminabuntur:] docens scilicet, & ostendens omnes omnino cum auctoribus supplicio coniungi, qui fuerint eorũ peccato[b] contaminati.

¶ *Caput hoc collectum est ex varijs locis epistolarum B.Cypriani, & concilij ab ipso habiti, interdum immutatis, & in summam redactis, quæ in margine sunt indicata.*

¶ Censura.] *In epistola ipsa sic habetur:* Frustra contendunt baptizari, & sanctificari illic aliquem salutari baptismo posse, vbi constet baptizantem baptizandi licentiam non habere. Atque vt magis intelligi posset, contra eiusmodi audaciam, quæ sit censura diuina, inuenimus in tali facinore non solum duces & auctores, sed & participes pœnis destinari, &c.

Item Augustinus lib. sententiarum [per Prosperum Aquitanicum episcopum Regien. collectarum, c. 15.]

¶ Vera sacrificia non nisi in fide ecclesiæ celebrantur. C. LXXI.

Extra catholicam Ecclesiam[c] non est locus veri[d] sacrificij.

Item Greg. in 3. lib. dialog. c. 31. ait de Ermigildo rege Leouigilt† filio.

¶ De manu hæreticorum communio non est recipienda. C. LXXII.

Superueniente paschalis festiuitatis die, intempestæ noctis[e] silentio ad eum perfidus pater Arianum episcopum misit, vt ex eius manu, sacrilegæ consecrationis communionem perciperet[f], atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus Ariano episcopo venienti exprobrauit, vt debuit, eiusque à se perfidiam dignis increpationibus repulit.

Item Innocentius ad Alexandrum episcopum, epist. 18. c. 3.

¶ Sacerdotes hæreticorum, Christi honoribus non habentur digni. C. LXXIII.

Arianos[g] præterea, ceterasq; huiusmodi pestes[*], quia eorum laicos conuersos ad Dominum, sub imagine[h] pænitentiæ, ac sancti spiritus sanctificatione per manus impositionem suscipimus; non videtur clericos eorum cum sacerdotij, aut ministerij cuiuspiã suscipi debere dignitate. Quoniã quibus solum baptismũ ratum esse permittimus (quod vtique in nomine patris, & filij, & spiritus sancti perficitur) nec Spiritum sanctum eos habere ex illo baptismate[i], illisque mysterijs arbitramur[k]. Quoniam[l] cum à catholica fide eorum auctores desciscerent, perfectionem[m] spiritus, quam acceperant, amiserunt; nec dare eius plenitudinem possunt, quæ maxime in ordinationibus operatur, quam per impietatis suæ perfidiam potius, quàm per fidem dixerim, perdiderunt. Propter † quod fieri non potest, vt eorum[n] profanos sacerdotes, dignos Christi honoribus arbitremur; quorum laicos imperfectos[o], vt dixi, ad sancti spiritus percipiendam gratiam cum pænitentiæ imagine recipimus. *Item.* ¶ Si, vt legitur [Qui tetigerit[p] [β] immundum, immundus erit;] quomodo ei tribuetur, quod munditia, ac puritas consueuit accipere? *& infra.* ¶ Qui particeps effectus est damnati † [q], quomodo debeat honorẽ accipere, inuenire nõ possũ.

[α] ¶ Pestes.] *Antea sequebatur,* detestamur: *quod est sublatum, quia neque in vetustis codicibus, neque in ipsa epistola, neque apud Anselmum, aut in Pannormia habetur.*

[β] ¶ Qui tetigerit.] *In epistola est,* quod tetigerit immundus: *sed ob glossam non est mutatum, atque huius etiam lectionis sententia habetur ijsdem indicatis scriptura locis.*

Ex eo[r] autem, quod manus impositio[s] iterari præcipitur[t], sacramentum non esse ostenditur. Vnde Augustinus lib. 3. de baptismo contra Donatistas, c. 16.

Marginalia (left): Oseæ 9. — † al. Liuigildi — 24. q. 1. c. fin. §. superueniente. Deusdedit p. 2. — Ansl. l. 9. c. 18. Pann. l. 3. c. 129. — ʒ. ead. c. qui perfectionem. — Innocẽtius epis Macedoniæ, ep. 22. c. 3. — ʒ. ead. c. ventũ est. — † al. damnato

Glossa:

ri, vt esset in signum filijs Israel, ne quis auderet accedere & ponere incensum Domino, nisi de semine Aaron. Sequens cap. patet.
a ¶ *Sic etiam per Osea.*] Oseæ 9.
b ¶ *Peccato.*] idest, consensu peccati eorum. 8. q. 1. §. cum autem. & 23. q. 4. ita plane. & c. si quis a catholica.
c ¶ *Xtra catholicam Ecclesiam.*] i. extra formam ecclesiæ.
d ¶ *Veri.*] ratione effectus.
Superueniente.] Casus. Pater Ermigildi misit ad filium Arianum episcopum hæreticum, vt de sua manu communionẽ acciperet, quam quia filius accipere noluit, pater eum occidit.
e ¶ *Noctis.*] quattuor sunt partes noctis: conticinium, intempestum, gallicinium, antelucanum[2].
f ¶ *Perciperet.*] Quare in necessitate possunt ab hæretico baptismum accipere, & non Eucharistiã, dixi rationem 24. q. 1. si quem.
Arianos.] Casus. Hoc c. continuum est illi c. ʒ. e. ventũ. Dicitur enim hic, q; licet laici q ab hæreticis reuertunt. per impositionẽ manus recipiantur, & recõcilienẽ quasi publice pænitentes: tñ clerici, q ab eis reuertunẽ, nõ recipiũtur cũ clericatus vel sacerdotij dignitate: hoc ideo, quia tantũ baptisma ratũ est apud ipsos: nec recõciliari possunt nisi tantũ sub imagine publicę pænitẽtię. Seq. §. scilicet, itẽ legitur, cũ seq. patet.
g ¶ *Arianos.*] sacerdotes indignos[3] Christi honoribus.
h ¶ *Sub imagine pænitentia.*] imaginem pænitentiæ appellat publicam reconciliationem, quæ fit per manus impositionem.
i ¶ *Baptismate.*] qđ fecerunt vel acceperunt. ʒ. ea. q. si quis contra.
k ¶ *Arbitramur.*] subaudi, dici. Non n. videntur clerici, &c. q̃a eorũ laicos, &c. quasi dicat, cũ hoc aliàs fit de laicis: merito sic debet esse de clericis. nõ. n. clerici simili forma recipienẽ: & ideo patet q; sunt digni ecclesiasticis honoribus. & cõtinuat hoc c. cũ fine illi[9]. §. ea. superueniente. Vel dic q̃a eorũ, idest, quãuis: quasi dicat, quãuis laicos eorũ ita suscipim[9]: nõ tñ clerici ita suscipiendi sunt in honore.
l ¶ *Quoniam.*] Hæc ratio non videtur sufficiẽs: sed facias vim in hoc qđ dicit, auctores eorũ. nã tũc sũt auctores eorũ, cũ illi & isti sunt extra ecclesiã. Vel dic q; sufficiẽs est quo ad hoc quòd non possunt conferre de merito vitæ. 40. dist. multi.
m ¶ *Perfectionem.*] idest, sanctitatem, & officij executionem.
Additio. Hic vide quod leg. & no. ea. q. qui perfectionem.
n ¶ *Vt eorum.*] idest, quia eorum, vt sic relatiuum cũ causa: & ita per hoc præcedens lectio approbata non videtur, idest, ideo non videtur, quia, &c.
o ¶ *Imperfectos.*] quia nõ receperũt gratiam per illud baptisma.
p ¶ *Qui tetigerit.*] tactu mentis. extra de sen. excom. nuper.
q ¶ *Damnati.*] idest, damnationis, vel auctoris iã damnati, &c. [4]
r ¶ *Ex eo.*] Non est ratio hæc: quia sunt quædam sacramenta, quæ iterantur: quædam non, vt vnctio infirmorum, & dedicatio ecclesiarum. de consecra. dist. 1. solennitates.
s ¶ *Impositio.*] recõciliatoria: & intelligas de priuata: quia solennis non reiteratur.
t ¶ *Præcipitur.*] quotiescumque reuertuntur ab hæresi. ʒ. ead. hi qui baptismum, &c.

Marginalia (right): 2 Isido. in 5. lib. ety. dicit q; septẽ sunt partes, scilicet vesperũ, crepusculũ, cõticinium, intẽpestum, gallicinium, matutinũ, & diluculũ: vt ad longũ est videre in Archid. in hoc loco. — 3 Vult hæc gl. inferre, q; sacerdotes magis ceteris peccent: arg. l. presbyteris. C. de epis. & cle. & l. moris. §. istæ ferę. ff. de pœni. — 4 Ad hoc videas qđ le. & not. ʒ. e. ventũ. Archid. — 5 Et c. Arianos. de cons. dist. 4. antiqua. & c. Arianos qui secundum H

Manus

Manus impositio.] Casus. Dicitur hic (licet obscure) quod manus impositio reconciliatoria quandoque reiteratur, etsi baptisma reiterari non possit. & est similitudo per contrarium.

a ¶ Manus.] Sensus est: manus impositio potest repeti, vt j. de cons. dist. 4. quomodo. baptismus non. 68. dist. sicut.

b ¶ Impositio.] consecratoria: sed cōfirmatoria nō. Item nec ordinatoria: sed curatoria bene iterat. de qua dicitur: Super ægros manus iponent, &c. vt 96. dist. §. sed illud. Reconciliatoria similiter, vt hic. imponitur enim reconciliatoria manus hæreticis reuersis, vt s. ea. Arianos. de conse. dist. 4. quomodo. & excommunicatis, vt 9. q. 3. cū aliquis. & pœnitētibus, vt 50. di. in capite. Et i hæreticis vel excōicatis nō est sacramētū: & ideo repetit. In pœnitētibus si ē publica, est sacramentū: & ideo nō iterat: & cōuenit tātū episcopis, vt 17. q. 6. c. 1. & 50. dist. in capite. Si est priuata, nō est sacramētū. & iteratur: & conuenit etiam presbyteris, vt 26. q. 6. c. presbyteri. §. ecce.

c ¶ Non sicut.] i. licet.

d ¶ Repeti.] j. ea. q. quod quidā cōtra. Sol. sed ibi manus impositionē cō secrationem nominat: hic vero manus extensionē sup pœnitētē cū oratione inuocato sancto spiritu paraclito. Vel ibi prohibet reiterationē manus ipositionis fieri in publico: hic autem pmittit fieri i occulto.

Cum ergo. Cōcludit Gra. ex quatuor supradictis c. scilicet Arianos. si quis inquit. sic popul⁹. & c. in ecclesia. quod nullū sacramētū præter baptisma pōt ab hæretico ministrari: sed j. hoc obijcit Sicut Christus.] Casus. Luciferianus dicebat malum sacerdotem verū baptisma conferre: sed Eucharistiam nullo modo conficere. quod Hieronymus reprobat. dicit.n. aut vtrumque approbet, aut vtrūq; reprobet. Nā qui profanus est ad vnū, nō est sanctus ad alterum: & econuerso.

e ¶ Baptizat.] interius. de consec. dist. 4. nemo. vel cum effectu.

f ¶ Vnde oro te.] Putabat iste eum qui homicida vel adulter fuerat, mundari in baptismo: nō ita tamen vt dignus esset sacerdotio. Gratianus tamē hoc intelligit de occulto peccatore. Nā dicebāt quidā de tali, & male, quod licet posset baptisma dare, nō tñ cōficere. & hic tales reprehendūtur. & secūdū hoc est arg. cōtra 50. dist. quod sub gradu. Sed ibi de deposito, cū quodispēsāt vt baptizet: hic de tolerato.

g ¶ Esse sacerdotem.] idest, sacramenta posse conficere.

h ¶ Potest fieri.] Argu. quod vno de duobus quæ sunt eiusdem iuris concesso, alterum conceditur. ex quo enim aliquid alicui conceditur: eius cohærens conceditur, [2] vt j. 3. q. 6. hæc quippe. & 16. q. 1. si monachus. & q. 2. c. 1. §. 8. dist. quo iure. H.

Impositio man⁹ est multiplex.

[3] Vnde Apostolus. 1. ad Timo. 5. nemini cito manū imponas, idest, nullum cito cōsecrabis. Io. de Fā. De hoc habetur 23. dis. eps. Archid.

[a] Nō quia publica sit sacramentū. priuata nō sit, ideo illa non iteratum, hæc iteratur, sed ob eas cās quæ afferūtur c. quāuis. de pœnitentia. distin. 3. Vide etiam Turrecrem. ibi.

Homicida & adulter, an cōficere possunt.

Concesso aliquo eius cohærens conceditur.

[2] Cōcor. tex. in l. 2. ff. de iurisd. om. iu di. & l. ad rem mobilē. & l. ad legatū. ff. de procur.

Sed hoc. Casus. Dicit Grat. supradictū capitulum de malo catholico itelligi: & nō de hæretico. alioqn idē Hieronymus esset sibi cōtrarius, vt pbatur sequēti c. & §. sequēti: quę p se patēt.

i ¶ Cooperante.] Istud cooperante falsum est quantum ad dantē, vel facientem: non quantum ad recipientem. j. ea. Dominus.

¶ Manus impositio non est sacramenti iteratio. C. LXXIIII.

Manus [a] impositio [b] non, sicut [c] baptismus, repeti [d] non potest. Quid enim est aliud, nisi oratio super hominem?

Cum ergo Innocentius solum baptisma hæreticis ratum esse permittat, cum Gregorius sacrilegam vocet consecrationem Arianorum, cum Cyprianus quæcumque ab hæreticis fiunt, carnalia, & inania, & falsa iudicet, cum Hieronymus omnia, quæ ab eis offeruntur, contaminata in conspectu Dei asserat, cum Leo extra ecclesiam nec rata sacerdotia, nec vera sacrificia esse testetur; patet, quòd sacramenta ecclesiastica præter baptisma, vt supra dictum est, ab hæreticis ministrari non possunt.

Item obijcitur illud Hieronymi aduersus Luciferianos.

Poly. l. 3. tit. 10. Ans. l. 9. c. 24.

¶ Qui in baptismo sanctus est, ad altare peccator non erit. C. LXXV.

Sicut Christus est, qui baptizat [e]; ita Christus est, qui sanctificat. Vnde oro te [f], vt aut sacrificandi licentiam ei tribuas, cuius baptisma probas; aut reprobes eius baptisma, quem non putas esse sacerdotem [g]. Neque enim potest fieri [h], vt qui in baptismo sanctus est, sit ad altare peccator.

¶ *Initium huius capitis vsque ad vers.* oro te. *non est eo loco apud B. Hieronymum. Est tamen apud Algerum, lib. 3. c. 10. apud quem etiam nonnulla verba ex ijs, quæ sequuntur, eodem modo habentur atque apud Gratianum, licet apud B. Hieronymum aliter legantur.*

Tomo secundo.

Algerus l. 3. c. 10

Sed hoc de peccatore [α] tantum catholico, non de hæretico intelligendum est. Quidquid enim cum fide catholica pro officio suo facit, licet indignus, tamen diuina gratia cooperante [i] ratum esse creditur. Alioquin si de hæreticis dictum intelligeretur, ipse sibi contrarius esset, cum dicat ad c. 5. Amos [Sacrificia eorum odit Dominus] & alibi in persona Domini.

α ¶ Peccatore.] *B. Hieronymus eo loco argumentatur, vt solent Dialectici dicere, ad hominem: neque id agit, vt constituat, ac sanciat aliquid; sed tantum vt aduersarium modestū reddat. Nam postquam illum eò adduxit, vt se non amplius aduersarium, sed discipulum profiteatur, tunc versutiam ei rationem exponit, cur ecclesia episcopos recipiat, qui in Ariminensi concilio imprudentes hæreticis consenserant.*

Math. 7.

¶ Benedictionibus hæreticorum Deus maledicit. C. LXXVI.

Maledicam [k] benedictionibus vestris] hoc est, quidquid à vobis benedicitur, à me erit maledictum.

Sent. 4. dist. 19. Malach. 2.

¶ *Hæc sunt in glossa interlineari ad eum Malachiæ locum ex Hieronymo.*

II *Hoc ergo intelligendum est de hæretico: illud autē aduersus Luciferianos de ecclesiastico peccatore. De quo Augustinus [β] ait in libro de corpore Domini.*

β ¶ Augustinus.] *Caput hoc etiam ab Algero lib. 3. c. 8. citatur ex Augustino in libro de corpore Domini: sed Posidius in indiculo operum B. Augustini nullam huius libri mentionem facit, & ad verbum (excepto vltimo versiculo) hæc leguntur in libro Paschasii abbatis de corpore, & sanguine Domini c. 12. ex quo etiā libro sunt c. iteratur, cum sequentibus infra de consecrat. dist. 2.*

¶ Boni & mali sacerdotes æque corpus Christi conficiunt. C. LXXVII.

Intra [l] catholicā ecclesiam in mysterio † corporis, & sanguinis Domini nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote, quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur creatoris, & virtute spiritus sancti. *& infra.* ¶ Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christū pertineret. Nūc autem sicut ipse est, qui baptizat, ita ipse est, qui per spiritū sanctū hāc, suā efficit carnē, & trāsfundit in san-

De conf. dist. 2. vtrum. Mag. 4. sent. dist. 13. Algerus l. 1. c. 21 & l. 3. c. 8.

k Maledicam.] Aliam expositionem huius verbi habes j. ea. multi seculariū.

Hoc ergo. Hæc est 11. pars huius quæstionis, in qua pbat quod malitia sacerdotis non nocet alijs in sacramētis, quāuis sibi noceat: & hoc vsque ad §. ex his. Ioan. de Fant.

Intra catholicam.] Casus. Hæc oīa c. vsq; ad c. sacerdotes. legunē de malis pſbyteris catholicis adhuc i suo officio toleratis. Dicit i hoc c. quod i traditiōe veritatis sacramēti nō distiguit merita cōferētis vel pſecrātis: sed poti⁹ virt⁹ creatoris. Nā sicut Chrs ē qbaptizat: ita ipse ē q p spiritū sāctū hāc suā carnē efficit. Seq. c. patet.

l ¶ Intra.] Ab isto loco vsque ad c. sacerdotes. loquuntur omnia cap. de malis sacerdotibus toleratis ab ecclesia.

a ¶ Recrean-

a ¶ *Recreantur.*] quo ad sustentationem corporis, & post animæ, vt de conse. dist. 2. non iste panis 1.

b ¶ *Omnia sacramenta.*] ¶ *Et verbum.*] idest, prædicatio: quæ si fiat ab indigno, alijs prodest: sed sibi nocet. arg. dist. 83. §. quamquam. arg. 15. q. vlt. c. vlt.

eis spiritus Domini; & prophetare cœperunt etiam ipsi: quod cũ nuntiatum esset Sauli, misit alios nuntios: prophetauerunt autem & illi. rursus misit & tertios, & ipsi prophetauerunt: & iratus Saul abijt, & factus est spiritus Domini super ipsum: & prophetauit cũ ceteris coram Samuele: & cecinit nudus tota die ac nocte, vnde exiuit prouerbiũ, Saul inter prophetas.

guinem. Credendum [a] est enim, quòd in verbis Christi sacramenta conficiantur. Cuius prius creantur imperio, eius vtique verbo recreantur [a] ad melius.

a ¶ Credendum.] *Hæc eodem modo leguntur apud Algerum. Sed Paschasij verba, c. 15. hæc sunt:* Cuius ergo potentia creata sunt prius, eius vtique verbo ad melius recreantur: quia nemo creator alicuius rei, aut recreator, nisi vnus Deus, catholice prædicatur. Propterea veniendum est ad verba Christi, & credendum, quòd in eiusdem verbis ista conficiantur.

Item Augustinus lib. 2. contra epistolam Parmeniani, c. 10.

¶ De eodem. C. LXXVIII.

j. ea. c. per Esaiã §. hoc pene. Alg. l. 3. c. 11. † *Dei testat*] or. Matth. 23.

OMnia sacramenta cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus: sicut & verbum [b] Dei †. Vnde dictum est [c] [Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite.]

Idem in psalmum 103. vers. Qui tegis.

¶ De ijs, qui sanctis male vtuntur. C. LXXIX.

PRophetauit [d] & Saul malus rex, & tunc prophetauit, cum Dauid sanctum persequeretur. *& infra.* ¶ Non ergo se iactent, qui forte sine charitate habuerint hoc munus Dei sanctum: sed videant, qualem rationem habituri sunt cum Deo, qui sanctis non sancte vtuntur. Ex his erunt, qui dicturi sunt [In nomine tuo prophetauimus.] Non illis dicetur, mentimini: sed dicetur, [Non noui [e] vos, &c.]

Matth. 7.

¶ *In tractatu 7. in epistolam Ioannis sunt aliqua, quæ ad sententiam huius capitis referri possunt, atque inde antea citabatur. Sed ipsa prorsus verba sunt loco indicato.*

Spiritum ergo prophetiæ dicendi sunt habuisse, non meritum.
Item Hieronymus in c. 2. Aggæi.

¶ Quisque non tam sanctificatur ex hostijs, quàm pro peccato polluitur. C. LXXX.

Sent. 4. dist. 19. Malach. 2.

O Propheta [f], qui altari tantum extructo, & domo mea diruta [g] hostias mihi offers in altari, & victimis eius sanctificari te putas; scito, quoniam sanctum quidem est, quod offertur in altari: sed non tam sanctificaris ex hostijs, quàm ex mortuis operibus pollueris.

¶ *Apud B. Hieronymum sic legitur:* ò popule, qui altari tantum extructo, & diruta domo mea hostias mihi offers in altari, & victimis eius, & carnibus te sanctificari putas; scito non tã sanctificari te ex hostijs, quæ templo diruto tibi prodesse non poterunt, quàm contaminari omnia opera tua, & cuncta, quæ agis, ex eo quòd negligis, & tuam magis domum, quàm meam extruere conatus es. Sanctum quidem est quod offertur in altari: sed non tam sanctificaris ex hostijs, quàm ex eo, quòd in conuallibus habitas, & interes mortuis operibus, pollueris. *In duobus etiam Gratiani vetustis codicibus legitur,* ò popule *Verum idem Hieronymus continuo ista eadem per anagogem aptat ecclesiastico viro.*

Item Augustinus in lib. de verbis Domini, sermone 11.

¶ Contra spiritum sanctum, verbum dicitur, cum ex dispersione numquam reditur. C. LXXXI.

Iuo p. 2. c. 104. † *dicitur*] orig.

§. ead. spiritus sanctus.

ITa fit † verbum [h] contra spiritum sanctum, cum ex dispersione ad congregationem [i] numquàm [k] venitur, quæ ad remittenda peccata accepit spiritum sanctum. Ad quam congregationem etiam si per malum clericum, sed tamen catholicum ministrum, reprobum, & fictum aliquis accesserit corde non ficto; in ipso spiritus [ß] sanctus operatur remissionem peccatorum; qui in sancta ecclesia ita operatur, vt reprobos fugiat, & tamen [l] per eorum ministerium probos colligat.

ß ¶ Spiritus sanctus.] *Hoc loco concise refertur sententia B. Augustini, plenius autem §. ead. c. spiritus sanctus.*

d ¶ *Prophetauit.*] hic probat quòd malus sacerdos potest conficere: qa Saul malus erat, & prophetauit: immo mali habent omnia dona spiritus sancti præter charitatẽ. §. e. multæ. Historia autem erit hic pro casu.

Sacerdos malus conficit.

e ¶ *Non noui.*] idest, nõ approbaui. ita dicunt aliqui scholares q noti sunt aliquib⁹ in scholis; cum vident eos in terra sua, dicunt, non noui vos: vel quando sunt diuites dicũt pauperibus: [2] nõ noui vos. vel (quod peius est) nolunt loqui cum eis.

Honores mutant mores.

[2] Adde glos. in l. 2. in versicu. mores. ff. de testi.

O *Propheta.*] CASVS. In hoc ca. mali sacerdotes reprehenduntur: qui etsi verum corpus Christi cõficiant in altari, ex hoc nõ sãctificãtur: sed potius ex suis malis operibus polluuntur.

f ¶ *O propheta.*] Ad literã intelligitur de Babylonica captiuitate. Nã Cyro dãte licentiã reuertendi de Babylonica captiuitate, populus Israel ædificauit altare, & deiecerũt fundamentũ tẽpli: sed per litteras Cãbysæ ducis militię ipsius Cyri ꝓhibitus est in ædificatiõe procedere vsq; ad secundum annũ Darij: in quo iussus est ædificare tẽplũ cœptũ ab Aggæo propheta ad hoc exhortãte populũ. Loquitur ergo Hieron. de tpe in quo immolabãt ĩ altari: sed domũ Dei, s. tẽplũ reædificare negligebant, cũ domos proprias reædificarẽt: quod ĩ ipso Aggæo plenius patet.

De babylonica captiuitate.

g ¶ *Domo mea diruta.*] idest, ædificatione virtutum. diruitur enim remotis virtutibus anima. 15. quæstio. 1. merito.

Anima sine virtutib⁹ corruit.

ITa fit verbum.] CASVS. Dicitur quòd tunc peccat hæreticus in spritũ sanctũ, cũ de schismate ad vnitatẽ & cõgregationem ecclesiæ redire contemnit: in qua ecclesia spiritus sanctus per catholicũ & fictum & reprobum operatur remissionem peccatorum: & mali per talem colliguntur.

c ¶ *Dictum est.*] tales instruunt Deum qualiter eos punire debeat. 40. dist. multi.

PRophetauit.] CASVS. Probatur in hoc cap. q malus sacerdos ministrare potest: quia Saul malus erat, & prophetauit. Legitur enim in 1. l. Regum quòd cum Saul persequeretur Dauid, ipse fugiens venit in Ramatha ad Samuelem: quod cum nuntiatũ esset Sauli, misit lictores vt caperent eum: qui cum vidissent cœtum prophetarum, & Samuelem stantem super eos: factus est in

h ¶ *Ita fit verbũ.*] i. blasphemia. j. de pæ. di. 1. §. põt. & di. 4. §. siue. H.

i ¶ *Congregationem.*] idest, vnitatem ecclesiæ.

k ¶ *Numquam.*] & ita peccatũ in spiritũ sanctum est finalis impænitẽtia: de qua dicit Au. de pæ. di. 7. c. 1. & fi. & notaui 25. di. qualis.

Impænitẽtia finalis est peccatũ in spiritum sanctũ.

l ¶ *Et tamẽ.*] Hoc dicit: qa ab isto possũ accipere ẽt sine necessitate.

Vt euidenter.] Casvs. Ostenditur in hoc c. quod non homo, sed spiritus sanctus peccata remittit: & hoc probatur auctoritate Domini dicentis: Si cui dimiseritis peccata, &c. & ideo euenit quod ille, quem sacerdos tolerat, sit extra ecclesiam, si ei Christus non aperit: & iniuste excommunicatus sit intus.

cas malorum sacerdotum vera Christi sacramẽta celebrantur. In quarta parte exponit verbum Oseæ prophetæ, scilicet, Maledicam (inquit) benedictionibus vestris. Secunda pars incipit ibi, *Mysterii*. Tertia ibi, *Siue ergo*. Quarta ibi, *Maledicam inquit, &c.*

k ¶ *Multi.*] Hoc c. itelligit de malis tolerãdis: quia generaliter loquitur de

a ¶ *Quodam loco.*] ita & aduocatus potest allegare vt dicit quædã lex 45. dist. cũ beatus.

Additio. Ad idẽ §. ea. multæ. 45. dist. §. hinc etiam. & 32. q. 7. quædam. Archid.

b ¶ *Et continuo.*] Arg. verborũ ordinẽ spectãdum esse, vt 20. dist. §. 1. arg. ex serie verborũ aliquid perpendi. ȷ. 24. q. 1. alienus.

c ¶ *Dimiseritis.*] Bene dixit, dimiseritis: nõ cui putaueritis dimitti.

d ¶ *Hoc est spiritus.*] ȷ. 1. quæst. 3. illud. & c. nemo contemnat. ȷ. ea. q. dictum est. ȷ. de consec. dist. 4. nemo. H.

e ¶ *Ostiarius.*] idest, Christ⁹. idẽ est & ostiũ, vt ȷ. e. q. ordinationes.

f ¶ *Præiudicio.*] idest, prauo iudicio. ȷ. 24. q. 3. si quis. & 11. q. 3. si episcopus. forte. §. ea. q. remissionem. ȷ. 11. q. 3. quid obest. H.

Vt de pæ. dist. 1. quem pænitet. arg. 50. dist. si quis præpostera. Archid.

Præiudiciũ, est paruũ iudicium.

Idem in sermone de remissione peccatorum.

In l. 50. homil. hom. 23.

¶ Non meritis hominum, sed virtute spiritus sancti peccata remittuntur. C. LXXXII.

VT euidenter hoc ostenderet Dominus, à spiritu sancto, quem donauit fidelibus suis, dimitti peccata, non meritis hominum; quodam loco[a] sic ait resurgens à mortuis [Accipite spiritum sanctum;] & continuo[b] subiecit, [Si cui dimiseritis[c] peccata, dimituntur ei,] hoc est, spiritus[d] dimittit, non vos. Proinde [α] sicut is, quem sacerdos tolerat in ecclesia, est tamen extra ecclesiam, & extra corpus, cuius caput est Christus, si ei ostiarius[e] non aperuerit [β]: ita non ideo extra ecclesiã est, & non est de corpore, si quis pastoris præiudicio[f] compellitur foris esse.

Io. 20.

α ¶ Proinde.] *Verba ipsa huius partis non sunt inuenta apud B. Augustinum. Simillima habentur apud Origenem hom. 14. ad c. 24. Leuitici; & referuntur infra 24. q. 3. c. cũ aliquis. &c. si quis non recto.*

β ¶ Aperuerit.] *In nonnullis vetustis codicibus legitur,* aperuit. *in alijs,* aperiat; *ab vno autem abest negatio.*

Item Ambrosius de ijs, qui initiantur mysterijs, c. 5.

¶ Dominus non merita personarum, sed sacerdotum officia considerat. C. LXXXIII.

Alger. l. 3. c. 10.

CVm scriptura[g] tibi testetur[h], quòd ad Hieroboam †[i] preces, ignis descendit de cælo, & rursus precante Helia ignis est missus, qui sacrificia † consumeret; datur [α] intelligi, quòd Deus non merita personarum considerat, sed officia sacerdotum. *& paulo post.* ¶ Ignis illis visibilis mittebatur, vt crederent: nobis inuisibilis operatur, qui credimus. *& paucis interiectis.* ¶ Crede ergo adesse Dominum Iesum inuocatum precibus sacerdotum, qui ait [Vbi fuerint duo, vel tres, ibi & ego sum.]

† Hieroboal] or. Ambro. sed scriptura, Hierobaal † sacrificium consecrauit] orig.

Matth. 18.

α ¶ Datur intelligi.] *In originali non sunt hæc verba. Sed cum antecedentia pendeant ex superioribus, hic noua incipit periodus.* Non merita personarum consideres, sed officia sacerdotũ. *nonnullæ autem alia varietates, & quidem non minimi ponderis in margine sunt indicata.*

Vm scriptura.] Casvs. Quis dubitat spiritũ sanctũ adesse sacramentis sacerdotũ: cũ in veteri testamẽto ad preces tam boni, quàm maiorũ legatur ignis descẽdisse de cælo? quorũ vtrũque probat per historiã Hieroboã, qui fuit malus secundũ quosdam. aliàs Hierobaal, & Heliæ prophetæ qui bonus fuit.

g ¶ *Cum scripturæ.*] Hic intẽdit Ambrosius probare quod spiritus sãct⁹ tẽpore hoc operatur inuisibiliter in sacramẽtis ecclesiæ: quod ex eo probat, quia olim visibiliter operabatur in legalibus sacramentis.

g ¶ *Cum scriptura.*] quam non habemus: sed est in scriptura 70. interpretum.

h ¶ *Testetur, &c.*] quasi diceret, cum nullus dubitare hic debet, mẽdaciter apposuit Gratia. sicut datur intelligi vsque ibi, ignis, nec reddit rationẽ Ambrosius quare olim visibiliter, nunc vero inuisibiliter operetur spiritus sanctus: nec fit ibi malorũ mentio sacerdotũ, vt c. interposuit: sed dũtaxat bonorũ, puta Heliæ, Hieroboã, & aliorũ sanctorũ, quos ibi Ambrosius nominat: vnde ad præsentẽ materiã nihil operatur. Io. & ita falsa est littera cũ Hieroboam, &c.

i ¶ *Hieroboam.*] qui fuit malus secũdũ falsũ intellectũ Gratiani. aliàs Hierobaal, quasi sacra Baal destruẽs. Hieron. n. sacrũ dicit. sic enim dictus est Gedeõ: sed hoc nõ faceret ad propositũ Gra. Ioan.

Spiritus sanctus olim visibiliter nunc inuisibiliter operatur.

Hierobaal vnde dicatur. Ab ea nocte qua dominus dixit ei, destrue arã Baal. quod & fecit, exinde Gedeõ dict⁹.

Item Gregorius.

¶ Non merita sacerdotum, sed virtus diuina sacramenta sanctificat. C. LXXXIIII.

MVlti [k] secularium hominum, cum plus sacerdotum vitã, quàm suam discutiunt, in magnum contemptionis diuinorum sacramentorum crimen incurrunt. Magna enim trabe vulneratos habentes oculos, eamque negligentes, festucam tenuem in aliorum conspiciunt oculis: quam dum incaute festinant auellere, erroris in foueam delabuntur: minus quidem considerantes, quòd non eos sacerdotum vita læderet [l], si ipsi humiliter bonis sacerdotum admonitionibus aurem accommodarent. Sed dum hypocritarum more plus illorum famam, quàm propriam vitam, vel vitæ negligentias diiudicant, spernunt [m] sancta monita, & spiritualia dona. Vnde fit, vt non solum ab eis dicta respuant, sed (quod est deterius) diuina etiam mysteria contemnãt, vt nec corporis communionem, aut sanguinis Domini nostri Iesu Christi eorum ministerio confectam assumant; putantes hanc minus [n] esse sanctificatam, si illorum fiat officio, quorum vita eorum oculis videtur ignobilis. ¶ Heu in quàm magnũ laqueum incidunt, vt di-

4. sent. dist. 13. C

Matth. 7.

Vlti.] Casvs. Hoc c. diuidit in quattuor partes. In prima parte Gregorius redarguit quosdã qui peccata propria negligẽtes, vitã sacerdotũ reprehẽdũt, & eorũ sacramẽta contẽnũt. In secũda parte ostẽdit vnde dicat mysteriũ, & vnde sacrificiũ, & vnde sacramẽtũ, & vnde Eucharistia. In tertia parte dicit, quod ad preces mysti- de oĩbus sacramẽtis. In prima parte reprehẽdũt, quidã laici, qui vitã sacerdotũ reprehẽdendo, diuina sacramẽta ab eis collata cõtẽnebãt: gerẽtes trabẽ in oculis suis, & festucã volentes mouere de oculis aliorũ. In secũda parte dicit, quod quãtũcũque sit sacerdos malus, sacramẽta tñ eius vera sũt: nec magis sãctificat à bono. In 3. ostẽdit quid sit mysteriũ, & quid sit sacrificiũ. Vltimo ponit verba Oseæ prophetæ.

l ¶ *Læderet.* Arg. alterius crimen non nocere innocenti ȷ. ea. q. 4. c. 1. §. e. q. fertur contra. H.

m *Spernunt.*] Ex his conuincitur quod Missa malorum sacerdotum audiri possit, & si prohibitũ sit in casu, vt ȷ. 15. q. vlt. c. vlt. ȷ. 8. q. 3. c. vlt. §. 19. dist. c. si. contra §. dist. 32. nullus. dist. 81. si qui presbyteri. Sed illud de publico vel de dãnato. sed hic de tolerato. H.

n ¶ *Minus.*] idest, non.

Aug. in hom. de pæn. c. 13.

a ¶ *Incomprehensibiliter.*] Non enim à nobis comprehendi potest qualiter transubstantiatio sub specie panis & vini corpus Christi & sanguis fiat.
ADDITIO. Vnde cōse. dist. 2. panis. & intellige q̃d dicit Gratia.
b ¶ *Itaque.*] & quia occulte & inuisibiliter.

c ¶ *Dispensationem.*] idest virtutem & gratiam à Deo dispensatam & collatam.
d ¶ *Quia prece.*] Sacrificia veteris testamenti non faciebant quod figurabant. arg. de cons. dist. 2 sacrificiũ & quod dicit prece mystica consecretur, hoc referas ad speciem facti secundum H. quia nec corpus Christi consecratur, quia & prius corpus sacratissimum erat: nec panis, quia ibi definit esse statim.

Di-

uina, & occulta mysteria plus ab alijs sanctificata posse fieri credant: cum vnus idemque spiritus sanctus in ecclesia diffusa per totum orbẽ terrarum incomprehensibiliter [a] ea mysteria, & occulte, atque inuisibiliter & operando sanctificet, & benedicendo † benedicat. ¶ Mysterium [α] itaque [b] fratres, ob hoc dicitur, quòd secretam, & reconditam habeat dispensationem [c] sacrificium autem, quasi sacrum factum: quia prece [d] mystica consecratur pro nobis in memoriam Dominicæ passionis. *& infra.* ¶ Sacramentum vero est in aliqua celebratione, cum res gesta ita fit, vt aliquid significare intelligatur, quod sancte accipiendum est. Sunt autem sacramenta, baptisma, chrisma, corpus, & sanguis Christi: quæ ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum virtus diuina secretius salutem eorumdem † sacramentorum operatur. Vnde & a secretis virtutibus, vel sacris, sacramenta dicuntur. Quæ ideo fructuose penes ecclesiam fiunt, quia sanctus in ea manens spiritus eorumdem sacramentorum latenter operatur effectum. Cuius panis, & calicis sacramentum græce eucharistia dicitur, latine bona gratia interpretatur. Et quid melius corpore [e], & sanguine Christi? ¶ Vnde siue per bonos, siue per malos ministros intra Dei ecclesiam dispensetur; sacramentum tamen est; quia spiritus sanctus mystice illud viuificat, qui quondam Apostolico in tempore visibilibus † apparebat operibus. Nec bonorũ meritis dispensatorum amplificatur, nec malorum attenuatur [f]: quia neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus. Hoc de corpore, & sanguine Domini nostri Iesu Christi, hoc etiam de baptismate, & chrismate sentiendum est, & tenendum: quia virtus diuina secretius operatur in eis, & diuina solummodo hæc est virtus, siue potestas, non humanæ efficaciæ. Polluimus [β] itaque panem, idest corpus Christi, quando indigni accedimus ad altare, & sordidi mundum sanguinem bibimus. *& infra.* ¶ Maledicam [γ], inquit, benedictionibus vestris hoc est ijs, quæ nunc meis benedictionibus possidetis, seu quidquid à vobis benedicitur, maledicam: vel quoniam [δ] non benedicunt sanctis ex vero corde: vel quia [g] qui inique agunt, benedicuntur ab eis, adulanturque peccatoribus, dummo diuites sint.

(Margin: † al. sanctificãdo. Isidor. l. 6. Ety. c. 19. — † al. eamdem — † al. visibiliter. 1. Cor. 3. — Hactenus Isidorus. — Hieronymus in c. 1. Malachiæ. — Idem in c. 2.)

¶ *Caput hoc collectum est partim ex sententijs B. Gregorij, partim ex verbis ipsis BB. Isidori atque Hieronymi.*

α ¶ Mysterium itaque.] *Hac vsque ad vers.* hoc de corpore. *sunt apud Isidorum, non tamen eodem prorsus ordine.*

β ¶ Polluimus.] *Sumptum est ex B. Hieronymo in commentarijs ad c. primum Malachiæ in illis verbis;* & dicitis, in quo polluimus, &c.

γ ¶ Maledicam.] *Apud eumdem ad c. 2. sic habetur.* & maledicam, inquit, benedictionibus vestris, hoc est, quæ nunc meis benedictionibus possidetis: siue quidquid à vobis benedicitur, à me maledictum erit; & maledicam illis, subaudi, benedictionibus vestris: quoniam noluistis intelligere, quæ dicuntur, hoc est enim quod dicitur [on posuistis super cor]

δ ¶ Quoniam.] *Sumptum est ex eodem loco paulo inferius: vbi hæc leguntur,* vel certe, quia ad sacerdotes proprie mandatum est, vertuntur benedictiones eorum in maledictionem; quando non benedicunt sanctis ex vero cordis affectu, sicut Isaac Iacob, & Iacob patriarchis, & Moyses duodecim tribubus: sed per dulces sermones, & benedictiones decipiunt corda innocentium; & qui inique agunt, benedicuntur ab eis, adulanturque peccatoribus, dummodo diuites sint, atque eorum vitijs blandiuntur.

e ¶ *Quid melius corpore.*] certe anima Christi. vnde hoc dictũ intelligas dũtaxat amplificationis gratia. simile j. 32. q. 6. nihil. & q. 7. quid in oĩbus. Vel dic hoc maius inter sacramẽta ecclesiastica quo ad sanctitatem & reuerentiam, vt j. de conse. dist. 2 nihil. & cap. qui manducat. & 95. dist. ecce. Vel inter res eiusdem generis, scilicet inter corporalia. Vel intellige de corpore, quod est Christus. arg. j. ea. q. interrogo contra. Sed ibi expone verbum, idest, filiũ. Et sic non est contra. de pæ. dist. 1. verbum.

(Margin: Corpus Christi nõ consecratur, nec panis. — Corpus Christi excedit alia sacramenta quoad reuerentiam.)

f ¶ *Attenuatur.*] sed contra s. 81. dist. si qui sunt presbyteri.

g ¶ *Vel quia.*] ista duo vel, respiciunt tantum proximum membrũ, cuius duæ inueniuntur expositiones per sequentia.

Item Fabianus Papa episcopis orientalibus, epist. 2.

¶ Non sacerdotum vitam, sed quæ docent, & ministrant considerare debemus. C. LXXXV.

(Margin: Aug. in hom. 50 de pæn. c. 13. — Matt. 23.)

Significastis insuper plerosque attendere, multos in ipsis honoribus ecclesiasticis non congruenter [h] viuere sermonibus, & sacramentis, quæ per eos populis ministrantur. O miseros homines, qui hos intuendo, Christum obliuiscuntur: qui & multo ante prædixit, vt legi Dei potius obtemperetur, quàm imitandi videantur illi, qui ea, quæ dicunt, non faciunt: & traditorem suum tolerans vsque in finem, etiam ad euangelizandum cum ceteris misit. Nam Apostoli talem consuetudinem non habuerunt, nec habendam docuerunt [i].

Significastis.] CASVS. Hic probatur malos sacerdotes tolerandos duplici exemplo Christi: tum quia Pharisæos & Scribas docuit esse audiẽdos: sed non in malis operibus imitandos: tum quia misit Iudam traditorem suum ad euangelizandum cum alijs discipulis, & eũ vsque in finẽ tolerauit: nec Apostoli etiam sacramenta talium despiciebant.

h ¶ *Non congruenter.*] ideo vitabant eorum sacramenta.

i ¶ *Docuerunt.*] Ergo nec nos præsumere, vel inuenire debemus, vt s. dist. 37. qui de mẽsa. j. 2. quæst. 5. consuluisti. infra. 31. q. 1. q. si s. dist. 55. si euangelica. s. dist. 45. cap. episcopum. 7. q. 1. c. 1.

Item Nicolaus Papa Michaeli Imperatori, in epist. quæ incipit [Proposueramus.

¶ De eodem. C. LXXXVI.

(Margin: Ans. l. 1. c. 75. Iuo par. 5. c. 18.)

Non quales sacerdotes Domini sint, sed quid de Domino loquantur, est vobis magnopere præuidendum; nec in vicarijs beati Pe-

Non quales.] CASVS. Quidã contendebant sacramenta malorum sacerdotum: sed probat Nicolaus hoc non esse faciendum: quia si mali sacerdotes sedentes super cathedram Moysi sunt audiendi, multo potius regentes cathedrã Petri sunt audiendi.

a ¶ Nec

a ¶ *Nec enim illos.*] No. modu m arguendi de malis ad bonos. de consec. di. 1. c. 1. §. 11. q. 1. sacerdotibus. §. dist. 21. submittitur.

Hinc eliciunt quidã Petrum esse maiorẽ Mose. Arg. contra. 32. q. 4. quis ignoret.

D ¶ *Ominus declarauit*] CASVS. Petilianus dicebat per prauũ sacerdotem vera sacramenta non conferri nec confici: & hoc per quamdam suam quæstionem nitebatur probare. Diuiditur ergo capitulum istud in 5. partes. In prima parte Augu. reprehendit eum de sua stulta quæstione. In secunda parte ostendit apud malos sacerdotes vera esse sacramenta, & si nõ sint veri sacerdotes: cum quæratur utrum sit verum sacramentum, & non vtrum sit verus sacerdos: & hoc probat exemplo Caiphæ, qui malus erat, & tamen prophetauit. exemplo Pauli, qui verum testimonium pessimi approbat. exemplo Dauid, qui Saulis sacram vnctionem honorauit. In tertio ostẽdit quòd meritum conferentis non attenditur in veritate sacramẽti. In quarta parte ostẽdit, quod Optati hæretici sacrificiũ illis tantum nocuit, quibus vita sua non displicebat. In quinta pte refert gratias Deo de victoria quam habuit contra Petilianũ. Secunda pars incipit ibi, *Qui autem solo.* Tertia ibi. *Item nos dicimus.* Quarta ibi. *Per hanc sententiam.* Quinta ibi. *Item gratias ago.*

f ¶ *Sacramento.*] ordine & officio, sine iustitia. arg. contra. 40. dist. sicut viri. Sed ibi agitur de essentia sacerdotis: hic de qualitate.

g ¶ *Si non dat suum.*] i. si non sua, sed Dei: in forma, s. ecclesiæ.

h ¶ *Item*] Verba sũt Epimenidis illi⁹ Thebani sacerdotis, q malus fuit: & Ap. sumit eadẽ verba in testimoniũ i epistola ad Titũ.

tri Apostoli vobis est attendendum, qui sint: sed quid pro correctione ecclesiarum, quid pro salute vestra satagant. Nec enim illos [a] inferiores dicetis scribis, & pharisæis sedentibus super cathedram Moysi; de quibus Dominus præcepit dicens [Quæcumque dixerint vobis, obseruate, & facite; secundum opera vero eorum nolite facere.] Ergo Imperator considera, si illos dixit audiendos, qui super cathedram Moysi sedebant; quanto potius his, qui super cathedram Petri resident, esse existimetis obaudiendum?

Math. 23.

Item Augustinus contra litteras Petiliani, lib. 2. c. 22.

¶ Sacerdotum immunditia, sacramenta non polluit. C. LXXXVII.

Alg. l. 3. c. 11. Iuo p. 2. c. 98 & 99.

DOminus declarauit [b] in vno cœtu [c] hominum eadem sacramenta sumentium, aliquorum immunditiam mundis obesse nõ posse. *& infra.* ¶ Petilianus dixit [d]. Aut si quisquam carmina sacerdotis memoriter teneat, numquid inde sacerdos est, quòd ore sacrilego carmen publicat sacerdotis? Augustinus respondit. Ita istud dicis quasi modo quæramus, quis sit verus sacerdos, & non quid sit verum baptisma. [e] Vt enim sit quisque verus sacerdos, oportet, vt non solo sacramento [f], sed iustitia quoque induatur; sicut scriptum est [Sacerdotes tui induantur iustitia.] ¶ Qui autem solo sacramento sacerdos est, sicut fuit põtifex Caiphas persecutor vnius & verissimi sacerdotis; quamuis ipse non sit verax; quod dat tamen verum est, si nõ det suum [g] sed Dei. *Itẽ* [h] *paulo inferius* ¶ Dixit quidam ex ipsis proprius eorum propheta, Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri †. testimoniũ hoc verũ est.] Si ergo [i] Apostolus nescio cuius alienigenę testimoniũ, quia verum comperit, etiam ipse attestatus est; cur nos apud quemlibet inuenerimus, quod Christi est, & verum est, etiam si ille, apud quem inuenitur, peruersus, & fallax est; non discernimus vitium, quod homo habet [k], & ueritatem, quam nõ suam, sed Dei habet? & dicimus, sacramentũ hoc uerum est, sicut ille ait, testimonium hoc uerum [l] est? Nũquid ideo dicimus, etiam ipse homo uerax est, quia dicimus sacramẽtum hoc verũ est? *& paulo post*, ¶ Vos autem necesse est, vt semper erretis, quamdiu propter hominum uitia, Dei sacramenta uiolatis [m], aut nos propter Dei sacramenta, quæ in nobis † uiolare nolumus, etiã uestri schismatis sacrilegiũ [n] assumere putatis. *Item* ¶ Baptismi ergo puritas à puritate, uel immũditia conscientiæ, siue dantis, siue accipientis omnino distincta est. *Item* ¶ Memento ergo sacramẽtis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quò illa uel omnino non sint, uel minus sancta sint. *Item.* ¶ Quæro, si non habebat Saul [o] sacramenti sanctitatem, quid in eo Dauid uenerabatur? si autem habebat innocentiam, quare innocentem persequebatur? Nam eum propter sacrosanctam unctionem & honorauit uiuum, & uindicauit occisum. Et quia uel panniculum [p] ex eius ueste præscidit, percusso corde trepidauit. Ecce Saul non habebat innocentiam; & tamen habebat sanctitatẽ, non vitę suæ (nam hoc sine innocentia nemo potest) sed sacramenti Dei; quod & in malis hominibus sanctũ est. *Item.* ¶ Nos dicimus tale cuique sacrificium fieri, qualis accedit, vt offerat, & qualis accedit, ut sumat: & eos de sacrificiis talium manducare, qui ad illa tales accedunt quales & illi sunt. Itaque si offerat Deo malus, & accipiat inde bonus; tale cuique esse, qualis quisque fuerit; quia & illud scriptum est [Omnia munda mundis [q].] Per hanc sententiam ueridicam, & catholi-

Eodem lib. c. 30

Ps. 131.

Ad Titum, c. 1.

† *al. vobis*

Eod. l. c. 35.

Ibidem c. 47.

Ibidem c. 48.

1. Reg. 10. & 24.

Ibidem c. 52.

Ti. 1.

Errores Petiliani.

b ¶ *Dominus declarauit.*] Nota quòd Augusti. in hoc capitu. improbat duas opiniones Petiliani: qui Petilianus dicebat, immunditiam malorum mundis obesse: Dicebat etiam, quòd mali sacerdotes non conferebant vel conficiebãt vera sacramenta. Dicit ergo in prima parte, quod immunditia malorum bonis & mundis non obest. In secunda ponit quandam obiectionem Petiliani, quę non tangit propositũ, & eam soluit. In tertia ostẽdit quod sacramẽta si in forma ecclesiæ cõferãtur à quocũq;, vera sunt: & hoc ostẽdit triplici exẽplo Caiphæ, a, P, & Dauid. In quarta ostendit quòd quales sunt qui sacramenta accipiunt, talia sunt eis ipsa sacramenta. In quinta infert duplicem conclusionem contra duplicem opinionem Petiliani, gratias agens Deo quòd acquieuit Petilianus suis rationibus. Io.

Zizania an à tritico separanda sit.

b ¶ *Dominus declarauit.*] In parabolis de zizania separanda à tritico. 11. q. 3. nolite. & de hœdis, vt 23. q. 7. cap. 1. Vel declarauit sustinendo Iudam. 2. q. 1. vnus ex vobis.

c ¶ *Cœtu.*] idest, collectione Apostolorum: vel Ecclesiæ, vbi sunt boni & mali. 32. q. 4. recurrat.

ADDITIO. De conse. dist. 4. est vnitas ecclesiæ. Archid.

d ¶ *Petilianus dixit*] obijciendo. dicebat enim malum sacerdotẽ nõ posse conficere. q a non est verus sacerdos: sicut nec laicus põt.

e ¶ *Baptisma.*] quasi hoc quærimus, & non illud. & ideo non valet obiectio, &c.

i ¶ *Si ergo.*] & verum est supple: & ideo approbemus.

k ¶ *Habet.*] argu. pro testimonio alicuuis, qui nõ est bonus, vt credatur testimonio in quo verum dicit, & si in aliis mentiatur. §. di. 37. turbat. & ca. si quid. sed contra 3. q 9. pura.

l ¶ *Verum.*] quasi dicat, non: & ita non quicumque verũ dicit, verax est. 22. q. 2. homines.

m ¶ *Violatis.*] id est, violanda esse creditis.

n ¶ *Sacrilegium.*] quasi comprobare schisma vestrum videamur, ex eo quod sacramenta vestra non reprobamus.

o ¶ *Si non habebat Saul.*] quẽ Dominus elegerat & fecerat Regẽ, idest fieri iusserat, vt §. 8. q. 1. audacter.

p ¶ *Panniculum.* quando pręcidit chlamydem vestimenti sui, vt 2. q. 7. c. plerumque obiicitur. §. de his. & §. item opponitur.

q ¶ *Omnia munda mundis.*] iuxta illud: *Qui manibus sordes: operum prius ablue sordes. Intus te munda quia mundis omnia munda.*

a ¶ Optati.]

a ¶ *Optati.*]proprium nomen est,& erat malus catholicus,vel hæreticus, scilicet occultus.
b ¶ *Sacrificio.*] Hic patet ꝙ pcisus conficit,vt ī.c. non nocet.& c. dictum.& de conse.dist.4.non in vobis.ꝑterea q̄ esset ratio quare damnatus a Deo posset conficere quamdiu tolerat ab ecclesia, sed dam-

sola est,& ideo non est prima vel vltima. Vel sic, primam. id est, vnicam,& non plures.
f ¶ *Ore.*]cum dixit,hoc est corpus meū.ī de conse.dist.2.accipite.
g ¶ *Ceteris.*]ī.23.q.4.tu bonus.& c.quàm magnū.ī.de conse.dist.2.cū omne. ꝯ.Sol.sed ibi de buccella panis,quam soli Iudæ tradidit postea : hic de corpore Christi,quod primo tradidit sibi,postea omnibus dedit.

cam etiam vos Optati [a] sacrificio [b] non estis polluti [c] ,si facta eius displicebant vobis. Nam vtique panis illius, panis luctus erat, sub cuius iniquitatibus Africa tota lugebat : sed panem luctus, omnibus vobis communem esse, omnium vestrum malum schismatis facit. *Item.*

Ibidem.c.54.

¶ Gratias Deo,quia tandem confessus es posse valere inuocatum nomen Christi ad aliorum salutē,etiam si a peccatoribus inuocetur.Hinc ergo intellige, cum Christi nomen inuocatur, non obesse aliorum saluti aliena peccata.

[a] ¶ Vitæ suæ.]*sequebatur*,sed vnctionis: *quæ voces absunt ab omnibus vetustis Gratiani exemplaribus,licet in codicibus etiam B.Augustini impressis legantur.*

Idem in psalmum 10.in vers. [Iustus autem quid fecit?]

¶ Etiam per malum ministrum dona Dei ad eos perueniunt, qui cum fide accipiunt. C. LXXXVIII.

Iuo.p.2.c.105. Io.13.6.& 12.

CHristus quid fecit [d] vobis, qui traditorem suum tanta patientia pertulit,vt ei primam [e] Eucharistiam confectam manibus suis, & ore [f] suo cōmendatam, sicut ceteris [g] Apostolis, traderet? Quid vobis fecit Christus, qui eumdem traditorem suum,quem diabolum nominauit [h],qui ante traditionem Domini, nec loculis [i] Dominicis fidem potuit exhibere, cum ceteris discipulis ad prædicandum regnū cælorū misit; vt demonstraret dona Dei peruenire ad eos,qui cum fide accipiunt, etiam si talis sit, per quem accipiunt, qualis Iudas fuit?

Matt.10.

Item Gregorius.

¶ Sacramentis, episcopi malitia non nocet. C. LXXXIX.

NOn nocet malitia episcopi neque ad baptismum infantis,neq; ad ecclesiæ [k] consecrationē [l] :quia baptisma a Deo datur,non ab homine venit.sic & Eucharistia,& omnia,quæcumque in altari ponūtur, non ab homine, sed a Deo sanctificationem accipiunt.

Sed obijcitur [m] illud Hieronymi in Sophoniam, c.3.

¶ Non verba, sed merita sacerdotum Eucharistiam faciunt. C. XC.

Iuo.p.2.c.120.

SAcerdotes, qui Eucharistiæ seruiunt, & sanguinem Domini, populis eius diuidunt,impie agunt in legem Christi, putantes Eucharistiam, imprecantis [n] facere verba,non vitam [o] ; & necessariam esse tātum solennem orationem, & non sacerdotum merita, de quibus dicitur [Et sacerdos, in quo fuerit macula [p] non accedet offerre oblationes Domino.]

Leuit.21.

Item Alexander, epist. 2.

¶ Tanto facilius sacerdotes exaudiuntur, quanto apud Deum sunt digniores. C. XCI.

Iuo.p.2.c.69.& p.6.c.45.

IPsi sacerdotes pro populo interpellāt, & peccata populi comedūt; [q] quia suis precibus, & oblationibus ea delent, atque consumunt: qui quanto digniores fuerint, tanto facilius pro necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur.

Item Gelasius Elpidio episcopo.

h ¶ *Nominauit.*] vbi, nescio,sed credo ꝙ ibi, qui intingit mecū manum,&c.arg.instit. de exhæred.lib.§. sed feminini.
i ¶ *Loculis.*] arg.ꝯ infideles seruientes ꝙ sint sicut diaboli. de pæni. dist.1.§.hoc idem [2].
k NOn nocet. ¶ *Ad ecclesiæ.*]ī.de cō se.dist.2.ecclesijs.ꝯ.sed illud quādo forma seruata non est.
l ¶ *Consecrationem.*]dū tñ cesset omnis pactio vel aliqua turpis promissio,alioquin execrata potius q̄ consecrata dici debet, vt ī. e.q. 4. ecclesia. sed hoc in odium consecrātis.nam reuera cōsecrata est [3].
SED OBIICITVR. CASVS. Nūc obijcit Grat. ꝯ ꝑdicta, & ita alternatim modo ex vna parte, modo ex alia allegando procedit in hac quæstione,& solutiones inserendo.
m ¶ *Sed obijcitur.*] Respicit §.si ergo.s̄.ꝓx.positū.Nā inducit ista sex c.q̄dā directe:q̄dā a sensu ꝯrio ad ꝓbandū ꝙ malus sacerdos nō possit ꝯficere sacra,sed ibi rñdet in seq.§. cū vita.
SAcerdotes.] CASVS. Dicit ī hoc c. ꝙ nō tm̄ verba:sed etiā merita sacerdotū cōcurrere debēt,q̄a scriptum est, Nec maculā habēs ad sacrificādū accedat.Sequentia tria cap. plana sunt,in q̄bus dr̄ ꝙ mūdi debēt esse sacerdotes q ꝓ alijs intercedunt, [q]a facilius exaudiunt.

natus ab homine nō?Dicas ergo ꝙ hæreticus excōicatus depositus potest hoc sacramentu & reliqua sacramenta ministrare, per capitula q̄ dixi. Quidam tñ ꝯrium dicunt [1] per id quod est 24.q.1.schisma.vbi dicit Pelagius;si veritate duce regimur, nō est Christi corpꝰ qđ hæreticus conficit.Item q̄a hoc sacramentū est sacramentū vnitatis,vt de cōsec.di.2.q̄a passus. Itē q̄a extra vnitatē ecclesiæ confici nō potest,vt s̄.ea.extra ecclesiam.ī.ead.sacerdotes.
ADDITIO. Intellige omnia ista vltimo allegata quo ad effectū sacramenti,vel qñ nō seruant formā ecclesiæ secundum Ray. qui de hoc satis not.in summa de hæret.§.item numquid,&c.
c ¶ *Polluti.*]Arg.non imputari socio peccatū alterius si ei displiceat,dūmodo eū admoneat vt resipiscat,vt ī.ea.q.4. c.1.quod īcipit, nullius crimen.& c.crimē.arg.23.q.4.recedite.8.q.1. quid autē. ī. 11.q.3.quod ꝑdecessor.ī.24.q.3.si habes.24. q. 1. schisma. ꝯ ī. de consec.dist.1.in sancta.contra ī.ead.q.5.c.1.contra.H.
CHristus quid fecit.] CASVS. Probatur in hoc c. ꝙ mali sacerdotes sunt tolerandi,& ꝙ sacramēta sunt ab eis recipienda,& hoc probat exemplo Domini,q Iudam tolerauit, & eū cum alijs discipulis ad prædicandum misit.Sequens cap.patet.
d ¶ *Christus quid fecit.*]qui signa patientiæ ostendit nobis.
e ¶ *Primam.*]id est,primo confectam Eucharistiam dedit, nā vna

n ¶ *Imprecantis.*]id est,inuocantis per preces.H.
o ¶ *Non vitam.*]quantum ad rem sacramenti.s.vt digne cōficiant; aliàs vita non exigitur vt conficiant.
ADDITIO. Sub.sed vt proficiant offerenti.ī.eo.cum vita.Archi.
p ¶ *Macula.*]mortalis peccati [4] ar.de cōsec.dist.2. quotidie.vel venialis,&tūc est cōsiliū.ar.dis.6.testm̄.H.Tamē hæc auctoritas intelligit de macula corporali,vt 49.dist.hinc etiā.& ita sophistice inducit §.nō accedat.dū enim æstuauerit in pectore precantis ignis alienus q exurit,&nō satiat: nō potest digne accedere ad altare.de pe ni.3.c.inter hæc hircū.Vnde notat hic ꝙ q̄libet sacerdos ꝓ macula mortalis peccati suspensus est quo ad se,quo ad accipientes vero non, nisi vt notatur 32.dist.§.verum.& c.nullus.
q ¶ *Ipsi sacerdotes.* ¶ *Comedunt.*] i.oblata pro peccatis [5] .vel dicuntur comedere peccata populi,q̄a delent,& sic comedūt peccata populi ordinationibꝰ suis.vel forte q̄a exēplo bonæ operationis, & verbo ꝑdicationis corrigūt hoīes,& ita quātū ī se est delēt.36.di. §.ecce.ver.ex q̄bꝰ.solus.n.Deus delet peccatū.i.peccati reatū [6] .sacerdos pœnā infligendā pro peccato orationibus minuit [7] ꝓ ꝓ qđ peccatū delere dr̄.13.q.2.animæ. H. Vel illi dicunt comedere peccata populi, q de suis possunt sustentari, & tamen percipiunt de ecclesiasticis.12.q.2.illud.cum habenti dare,&c.1.q.2.pastor.

[2] Ad idem 13.q.1.§. ad hoc. vbi de hoc, scilicet quòd sint sicut diaboli. de pę.di.1.§. hoc idem.Archidia.

[3] Dūmodo forma ecclesiæ fuerit seruata.de conse.di.1.ecclesijs. qđ etiā videtur contra. Ioan. de Fant.

[4] Hic videas quod no.51. dist.de his in gl. vlt. iuxta fi.& extra de celeb. missa. de homine. Archi.

Sacerdos quilibet pro mortali peccato suspensus est quo ad se.

Sacerdotes comedūt peccata populi.

[5] Sic.1.q.1. quia.

[6] Vt s̄.e. q. vt euidenter.

[7] Vt 13.quę 2.animæ.

a ¶ *Acrosancta.*] id est religiosa sacramētorū reuerētia. vel id est, Eucharistia, vel quodlibet aliud sacramentum. s̄. ea. ventum.
b ¶ *Consecrationem.*] quam diuinum ministerium fecit, non ministri administratio, vt ĩ. de consec. dist. 4. non est aqua.
c ¶ *Adueniet.*] Adueniet quidem magis ad conficientis detrimentum, q̄ ad salutē. vt de cōsec. di. 2. c. & sancta.

n ¶ *Mundandis.*] id est, venialis peccati maculam habentibus.
CVM VITA. CASVS. Iste §. respicit illud capit. sacerdotes. vbi dicitur ꝙ bona vita sacerdotis necessaria est ad conficiendum corpus Christi. Modo soluit & dicit ꝙ intelligendum est hoc non de consecratione, quia in veritate conficit etiam malus sacerdos,

¶ Non adest sacramentis spiritus sanctus, quæ per criminosos ministrantur. C. XCII.

SAcrosancta[a] religio, quæ catholicam continet disciplinam, tantam sibi reuerentiam vendicat, vt ad eam quilibet, nisi pura conscientia, nō audeat peruenire. Nam quomodo ad diuini mysterij consecrationem[b] cælestis spiritus inuocatus † adueniet[c], si sacerdos, & † qui eum adesse deprecatur, criminosis plenus actionibus reprobetur?

Iuo. p. 2. c. 90. & par. 6. c. 110.
† al. aduocatus
† al. etiam.

Item Gregorius in regesto lib. 1. epist. 24.

Et Past. p. 2. c. 2.

¶ Manus immunda, tacta inquinat, non mundat. C. XCIII.

NEcesse est, vt esse munda studeat manus, quæ diluere sordes curat: ne tacta quæque deterius inquinet, si sordida ipsa stercoris † lutum tenet: scriptum namque est [Mundamini, qui fertis vasa[d] Domini.] Domini etenim vasa ferunt, qui proximorum animas ad interiora[e] † perducendas, in conuersationis suæ exemplo suscipiunt.

† al. insequens
Esa. 52.
† *al. in interna sacrificia] al. ĩ eterna sacraria.*

Item Augustinus lib. 50. homiliarum, homil. 26.

¶ Aeque seruandum est verbum Christi, & corpus Christi. C. XCIIII.

INterrogo vos fratres, vel sorores: dicite mihi, quid vobis plus esse videtur, verbum Dei, an corpus Christi? Si verum vultis respondere; hoc vtiq; dicere debetis, quòd non sit minus verbum Dei, quàm corpus Christi. Et ideo, quanta solicitudine obseruamus, quando nobis corpus Christi ministratur, vt nihil ex ipso de nostris manibus in terram cadat; tanta solicitudine obseruemus, ne verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut loquimur, de corde nostro pereat: quia non minus reus erit, qui verbum[f] Dei negligenter audierit; quàm ille, qui corpus Christi in terram cadere[g] negligentia sua permiserit.

Iuo. p. 2. c. 106.

Idem lib. 4. de Trinitate, c. 14.

¶ De eodem. C. XCV.

NEque[h] potest id rite[i] offerri, nisi per sacerdotem iustum, & sanctum; nec nisi ab eis accipiatur, quod offertur, pro quibus offertur[k]; atque id sine vitio[l] sit, vt pro vitiosis[m] mundandis[n] possit offerri. Hoc certe omnes cupiunt, qui pro se offerri sacrificiū Deo volūt.

Iuo. p. 2. c. 107.

Cum vita[o] sacerdotum Eucharistiæ necessaria esse dicitur, non consecrationi, sed effectui intelligendum est. Non enim effectum salutis confert ei, quem merita faciunt indignum: potius completur in eo illud Apostoli [Qui manducat corpus Domini, & eius sanguinem bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit.] Ergo contra eos, qui crebra oblatione sacrificij se putant posse mundari non cessantes impie agere in legem Dei, intelligitur illud esse dictū. Hieronymi. Quòd vero sacerdos, etiam si malus sit, tamē pro officio suæ dignitatis gratiam transfundat hominibus, testatur Augustinus in libro quæstionum veteris test. c. XI.

I. Cor. 11.
s̄. ea. sacerdotes

¶ Sacerdotes nomen Domini inuocant, Dominus autem benedictionem præstat. C. XCVI.

Iuo. p. 2. c. 100. Pann. l. 3. c. 79.

DIctum est[p] a Deo in Numeris ad Moysem, & Aaron sacerdotes:

Num. 6.

d ¶ *Necesse est.* ¶ *Vasa.*] id est subditorum animas, q̄a Dominus in eis sedet [1], vt 23. q. 4. Nabuchodonosor. 32. q. 5. si Paulus. quorum sanguis requirit̃ de manibus nostris. 43. dist. Ephesijs.

[1] Aliàs, iacet

e ¶ *Ad interiora.*] id est, spiritualia & cælestia. Vel dic, id est, ad vitia: & tunc dic per ducendas vapulaturas a primo mancipio gehennæ. 40. dist. si Papa.

INterrogo.] CASVS. Dicitur hic ꝙ æquali diligentia audiendū est verbum Christi, ne de corde labatur, sicut Eucharistia est obseruāda, ne in terram decidat negligentia ministrantis: q̄a vterq; reus est, s. qui negligēter verbum Dei audit, & qui corpus Christi in terrā cadere permittit. & ita sacerdos non debet indigne ministrare.

f ¶ *Verbum.*] id est, prędicatio, quæ plures cōuertit, & plus facit compungi hominem, ita vt omnia peccata per eam tollantur. sed per corpus Christi tantum venialia tolluntur, vt de conse. dist. 2. iteratur. & cap. quotidie. & sic non ob. s̄. eo. multi.

Prædicatio est efficacior corpore Christi.

f ¶ *Verbum.*] id est, id quod verbo significatur, vel per verbum cōcipitur.
g ¶ *Cadere.*] de consec. dist. 2. qui bene.

NEque.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ ad hoc vt rite & recte sacrificium offerat̃, debet ab honesto ministrari, & a iusto recipi: & hoc dicit littera. Pro q̄bus offertur, supple digne.
h ¶ *Neq;.*] Nota, ꝙ tria dicunt̃ hic: scilicet ꝙ sacramenta Dñi non rite vel recte conferunt̃ nisi a dignis cōferantur, & a dignis sumātur, & ĩ forma ecclesiæ. Primū notat̃ ibi, *Nisi per sacerdotem.* Secundum ibi, *Nec nisi.* Tertium ibi, *Adque id, &c.* Quidam diuidunt c. in duas partes. In prima fit mentio de sacrificio, quod ab eo accipitur pro quo offertur, & hoc vsq; ad illum locum, *Atque id.* In s̃a fit mentio de sacramento quod nō accipitur ab eo pro quo offert̃: & dic, sine vitio, id est, sine peccato.
i ¶ *Rite.*] quo ad offerentem & accipientem.
k ¶ *Pro quibus offertur.*] supple, nec potest rite offerri nisi ab eis.
l ¶ *Sine vitio.*] id est, non fit citra formam ecclesiæ, sed in ipsa forma ecclesiæ.
m ¶ *Vt pro vitiosis.*] Expone vt recte possit offerri pro vitiosis, id est, Venialia habentibus. Sed intellige generaliter, quia offertur etiam pro habentibus mortalia[2].

[2] Scilicet vt compungantur, & vt mitigetur pœna 13. q. 2. tēpus. Ioan. de Fant.

dos, sed de effectu consecrationis, q̄a nihil prodest si sumat̃ ab indigno, & quòd malus sacerdos conferat gratiam digne sumētibus, sequenti capitulo probatur.
o ¶ *Cum vita.*] Respicit hoc capitulum sacerdotes, & bene soluit. & ad confirmandam suam solutionem inducit cap. sequens.

DIctum est.] CASVS. Hic primo probatur per verba Domini & exemplo Caiphæ, ꝙ apud malos sacerdotes vera sunt sacramenta, & ꝙ ex officio suo gratiam hominibus transfundunt. Secūdo ꝙ tanta est vis sacerdotij dignitatis, ꝙ sine eo etiam apud bonos non est auctoritas benedicendi.
p ¶ *Dictum est.*] Probat Aug. ꝙ benedicere non tantum meritū, sed etiā ordinem requirit. In prima ergo parte ponit auctoritatem Domini,

mini vſque ibi, *Quanta*. In ſecunda probat intentionem ſuam & auctoritate, & exemplo Caiphæ.

a ¶ *Vos ponite.*] id eſt, inuocate.

b ¶ *Prodeſſe.*] hic colligitur, ꝙ licet voluntas ſacerdotis non ſit vt proſit; prodeſt tamen, infra de conſec. diſt. 4. non illud te. Sed quid ſi cantet Miſſam, vt Deus perdat aliquos? conficiet reuera, ſed debet puniri. arg. 26. q. 5. quicumque.

[Vos ponite[a] nomen meũ ſuper filios Iſrael: ego Dominus benedicã eos:] vt gratiam traditio per miniſteriũ ordinãtis transfundat hominibus: nec voluntas ſacerdotis obeſſe, aut prodeſſe[b] poſſit, ſed meritum benedictionem poſcentis. ¶ Quanta autem ſit dignitas ordinis ſacerdotalis, hinc aduertamus. Dictum eſt enim de nequiſſimo Caipha interfectore Saluatoris, inter cetera [Hoc autem à ſemetipſo non dixit ſed cum eſſet princeps ſacerdotum anni illius, prophetauit.] Per quod oſtenditur ſpiritum gratiarum non perſonam ſequi aut digni, aut indigni, ſed ordinationem traditionis; vt quamuis aliquis boni meriti ſit, non tamen poſſit benedicere, niſi fuerit ordinatus, vt officium miniſterij exhibeat. Dei autem eſt, effectum tribuere benedictionis.

Io. 11.

Quòd vero[c] per hæreticos ſacramenta dignitatis miniſtrata dicuntur carere effectu, improbatur auctoritate Anaſtaſij Papæ, qui ordinationem Acacij, quamuis hæretici, ita ratam approbat, vt etiam eis, quos poſt damnationem ſuam baptizauit, vel ordinauit, in nullo ream perſonam nocuiſſe aſſerat. Sed hoc[a] eum illicite, & non canonice, immo contra decreta ſuorum prædeceſſorum feciſſe probant Felix, & Gelaſius, qui Acacium ante Anaſtaſium excommunicauerunt, & Hormiſda, qui ab ipſo Anaſtaſio tertius eumdem Acacium damnauit. Vnde etiã ab eccleſia Romana repudiatur, & à Deo fuiſſe percuſſus legitur in geſtis Romanorum Pontificũ hoc modo [Anaſtaſius ſecundus natione Romanus, &c.] Require retro in tractatu[d] decretalium epiſtolarum.

§. diſt. 19.

a ¶ Sed hoc eum.] *Supra diſt. 19 c.* Anaſtaſius, *oſtenſum eſt immerito reprehenſum eſſe Anaſtaſium, & veriſſima eſſe, quæ ipſe de Acacio ſcripſit, & decreuit.*

Item obijcitur[e] illud Auguſtini lib. 2. contra epiſt. Parmeniani. c. 13.

¶ Qui recedit ab eccleſia, nec baptiſma, nec ius dandi amittit. C. XCVII.

Sent. 4. diſt. 25. Alg. l. 3. c. 10. Pann. l. 1. tit. 2. c. 80.

QVod quidam[f] dicunt, Baptiſma, quod[a] accepit, non amittit, qui recedit ab eccleſia; ſed ius tamẽ dandi[g] quod accepit, amittit[h]; multis modis apparet fruſtra, & inaniter dici. ¶ Primo, quia nulla oſtenditur cauſa, cur ille, qui ipſum baptiſmum amittere[i] non poteſt, ius dandi[k] amittere poſſit. Vtrumque enim ſacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrumque[l] homini[m] datur; illud, cũ baptizatur; iſtud, cum ordinatur: ideoque in catholica vtrumque non licet iterari. ¶ Nam ſi quando ex ipſa parte[n] venientes etiã præpoſiti pro bono pacis, correcto† ſchiſmatis errore ſuſcepti ſunt; etſi viſum eſt opus eſſe, vt eadem officia gererent, quæ gerebant; non ſunt rurſus ordinandi†, ſed ſicut baptiſmus in eis, ita ordinatio manſit integra; quia in præciſione fuerat vitium (quod vnitate† pacis eſt correctum) non in ſacramentis[o]; quæ vbicũq; ſunt[p], ipſa vera ſunt. Et cũ expedire hoc videatur eccleſiæ, vt præpoſiti eorũ veniẽtes ad catholicã ſocietatẽ, honores ibi ſuos nõ adminiſtrẽt; nõ eis tamẽ ipſa ordinationis ſacramẽta

Iuo p. 2. c. 97. Pann. l. 3. c. 77.

† al. correpto

† al. ordinati

† al. vnitatis pace

QVod quidam.] CASVS. Quidam dixerũt, ꝙ catholici ab eccleſia recedentes retinẽt poteſtatem cõferendi baptiſma, ſed nõ poteſtatẽ conferendi ordinẽ, ſed eã amittũt. Cõtra quos probat Auguſtin⁹ quattuor rõnibus hoc eſſe falſum. Primo, quia qua rõne perditur vnum, & reliquũ, cũ vtrũque quadã conſecratione cõferatur. Secundo, quia cõſuetudo eſt eccleſiæ, ꝙ tales nõ reordinãtur cũ redeũt, ne fiat iniuria ſacramẽto. retinet ergo vtrũq;, ſed ad perniciẽ. Tertio, quia ſi aurũ, vel argentũ furtiue fuerit ſignatũ, ſi fur poſtea deprehẽditur à prĩcipe, punitur, ſed ſignũ monetæ nõ reprobatur. Quarto, quia character militiæ non reiteratur circa redeũtem, cum miles ad gratiam principis reuocatur. Quinto, concludit ex præmiſsis, ꝙ nõ debẽt iterari ſacramenta ab eis collata, ne fiat iniuria ſacramento. Prima ratio eſt ibi, *Primo, quia*. Secunda ibi, *Nam ſi quando ex ipſa*. Tertia ibi, *Si enim aliqui*. Quarta ibi, *Si forte*. Quinta ibi, *De his qui*.

f ¶ *Quod quidam.*] CASVS. Opinio eſt quorũdam, ꝙ ſacerdos, vel eps recedens de eccleſia ad hæreticos, ſacramẽtũ baptiſmi nõ amittit: ſed ſacramentũ ordinis amittit. Iſtud ĩprobat Auguſtinus multipliciter. Prĩo ſic: qa cũ vtrumque ſit ſacramentum, nõ poteſt aſsignari rõ, quare potius perdatur vnũ quàm aliud. Secũdo ſic: quia cõſuetudo eccleſiæ eſt, ꝙ cũ tales redeunt, nõ ſolent reordinari ſi eos eccleſia vult tolerare. Tertio dicit ꝙ ſicut recedẽs ab eccleſia vtrumque retinet: ſic videtur, ꝙ vtrũque poteſt cõferre alius extra eccleſiã, licet male conferat, & cũ quis recipit ſacramentũ extra eccleſiam, ſi reuertitur ad eccleſiam, non eſt ſacramentum iterandũ in eo. Et hoc probat tripliciter; per baptiſmum datum à laico, quod nõ iteratur licet illud iniuſte det: p ſignũ publicæ monetæ impreſſum ab eo, q nõ debuit imprimere, & p characterem militiæ q nõ repetitur[2].

QVOD VERO. CASVS. Dictum eſt ſ. in §. ſi ergo ſacramenta. ꝙ ſacramenta dignitatis ab hæreticis collata non habẽt effectum, cõtra quod allegat Gra. auctoritatem Anaſtaſii, quam friuolã eſſe oſtendit auctoritate Gelaſii, & Felicis, qui cum Hormiſda excommunicauerunt Acaciũ ante q excõicaſſent Anaſtaſium. Sed H. exponit ante quam Anaſtaſium, id eſt, ante quàm Anaſtaſius eſſet Papa: qa Acacius mortu⁹ fuit ante Anaſtaſiũ, & Anaſtaſi⁹ ſucceſsit illi. Et ita cũ ſucceſſerit Gelaſio, non fuit excommunicatus ab eo, nec à præcedentibus.

c ¶ *Quòd vero.*] Dictũ eſt ſ. in §. ſi ergo. ꝙ ſacramẽta dignitatis ab hæreticis collata effectũ non habent: ꝯ quod allegat auctoritatem Anaſtaſii, quã oſtendit friuolã eſſe auctoritate Gelaſii & Felicis.

d ¶ *In tractatu.*] per hoc probatur, ꝙ Gratianus non diuiſit per diſtinctiones hoc opus. arg. 11. q. 3. §. euidenter.

ITEM OBIICITVR. CASVS. Dictum eſt, ſupra in capit. Arianos. & ſ. in §. cum ergo Innocentius. quòd ſolum baptiſma ratum eſt apud hæreticos. contra quod obiicitur modo in hoc capitulo.

e ¶ *Item obijcitur.*] ei ſcilicet quod dictum eſt ſ. ead. §. cum ergo Innocentius. & c. Arianos.

g ¶ *Dandi.*] ſcilicet ordinem.

h ¶ *Amittit.*] characterem enim non poteſt amittere, licet videatur aliter dici 11. q. 3. epiſcopus.

i ¶ *Amittere.*] nam vbi eadem ratio, & idem ius. ff. ad leg. Aquil. illud. An tamen hoc ſit verum, notatur 28. q. 1. ſic enim. 32. q. 7. Apoſtolus. ſ. ea. q. §. cum ergo.

k ¶ *Ius dandi.*] ſcilicet ordinem. de conſec. diſt. 4. oſtenditur. Vel poteſtatem conferendi baptiſma. j. 32. q. 7. licite.

l ¶ *Vtrumque.*] ſcilicet baptiſmus & ordo.

m ¶ *Homini.*] hoc de baptiſmo ſacerdotis, in quo poteſtas baptizandi eſt ſacramẽtũ. in laico eſt quædam licentia, nõ ſacramẽtũ[3]. arg. ꝙ ſnĩa[*] hæretici valeat, & ligatio & ſolutio, cũ ius ligandi, iudicãdi, atq; ſoluẽdi à tpe cõſecrationis acceperit. ſ. diſt. 48.[4] c. 1.

n ¶ *Parte.*] collectio enim hæreticorum, rectiſsime pars appellatur; à partiendo, id eſt, diuidendo.

o ¶ *Non in ſacramentis.*] fuit vitium ſcilicet.

p ¶ *Sunt.*] quia à quocumque dentur, iterari nõ debent, & ideo ipſa ſunt, id eſt, firma & vera ſunt, & bona.

[2] Adde pro intellectu huius gl. ꝙ olim ſignabant milites quadam nota ſeu figura ĩ illius ab alijs diſcretionẽ .l. ſtigmata. C. de fab. li. 11. not. in l. penul. ff. ex qbus cau. maio.

[3] Scilicet eſt ius dandi, qa nõ habet niſi ex permiſſione: ſed ſi confert eſt verum ſacramẽtum, qđ dic. vt legitur, & not. de conſe. diſ. 4. ſanctũ. Arch.

[*] *Hæretici nõ poſſunt ligare, & ſoluere, & ſi fecerint, nihil actum eſt; quia iuriſdictionem nõ habent. B. Th. 2. 2. q. 39 ar. 3. & 4. diſt. 19. q. 1. ar. 2. q. 3.*

[4] Aliàs, 68.

a ¶ *Manus.*] 3.ea.q. c. manus impositio.§.sed hic de ꝯsecratoria.
b ¶ *Dandi.*] id est, consecrandi. vel dandi ipsam ordinationem.
c ¶ *Aliud.*] arg. cōtra illud generale quod est extra de translatio. inter corporalia.& 7.q.1.factus.ff.si quis cau.quoties.arg.63. dist. Salonitanæ.45.dist.de Iudæis.7.q.1.episcopus.

Casvs. Infert Gratianus ex supradicto capitulo, ꝙ vera sacramenta sunt apud hæreticos quantum in se, sed ad damnationem sunt dantium, accipientium, vel habentium, nisi redeant, sicut verum aurum fuit Crasso nociuum.
m ¶ *Ex his.*] infert ex præcedenti c.ꝙ sacramenta vera sunt apud hæreticos indistincte vsque ad §. opponit. & ibi obiicit Aug. prout ipse intelligit Aug. dicere vsque ad §. sed ne. ibi ponit vnam solutionem

detrahuntur, sed manent super eos. Ideoq; non eis in populo manus [a] imponitur, ne non homini, sed ipsi sacramento fiat iniuria. *& infra.* ¶ Sicut autem habent in baptismo, quod per eos dari possit; sic in ordinatione ius dandi [b]: vtrumque quidem ad perniciem suam, quamdiu charitatem non habent vnitatis: sed tamen aliud est, prosus nō habere; aliud, perniciose habere; aliud [c], salubriter habere. Quidquid nō habetur, dādum est, cum opus est dari: quod vero perniciose habetur, per correctionem depulsa pernicie, agendū est, vt salubriter habeatur. Quamquam, & si laicus aliqua † pereuntis dederit necessitate [d] compulsus, quod cum ipse acciperet, dādum esse addidicit; nescio [e], an pie quisquam dixerit esse repetendum. Nulla enim cogente necessitate si fiat, alieni muneris vsurpatio est. Si autem necessitas vrgeat, aut nullū, aut veniale delictū est [f]. Sed, etsi nulla necessitate vsurpetur, & à quolibet cuilibet detur; quod datum fuerit, non potest dici non datum, quamuis recte dici possit illicite datum. Illicitam ergo vsurpationem corrigit reminiscentis, & pænitentis affectus. Quòd si non correxerit, manebit ad pœnam vsurpatoris quod datum est, vel eius, qui illicite dedit, vel eius, qui illicite accepit: nō tamē pro nō dato habebitur [g]. Neque [β] vllo modo per deuotum militem, quod à priuatis vsurpatum est, signum regale violabitur. ¶ Si enim aliqui furtim, & extraordinarie non in monetis [h] publicis aurum, vel [γ] argentum percutiendo signauerint, cum fuerit deprehensum, nonne illis punitis [i], aut indulgentia liberatis, cognitum regale signum thesauris regalibus cogetur inferri? *& paulo post.* ¶ Si forte illum militiæ characterem in corpore suo, non militans pauidus exhorruerit [k], & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fusa, & impetrata iam venia militare cœperit; numquid homine liberato, atque correcto, character ille repetitur? ac non potius agnitus approbatur? An forte minus hærent sacramenta Christiana, quam corporalis hæc nota; cum videamus nec apostatas carere baptismate, quibus vtique per pænitentiam redeuntibus non restituitur, & ideo amitti non posse iudicatur? *& paulo post.* ¶ De ijs [l], qui ab ecclesiæ vnitate separati sunt, nulla iam quæstio est, quin & habeant, & dare possint, & quin perniciose habeant, pernicioseque tradant extra vinculum pacis. *& infra.* ¶ Neutri sacramento iniuria facienda est. *& infra.* ¶ Sicut non recte habent, qui ab vnitate discedunt, sed tamen habent, & ideo redeunti non redditur; sic etiam non recte dat, qui ab vnitate discedit: sed tamen dat; & ideo, quod ab eo accepit venienti ad vnitatem non iteratur. *& infra.* ¶ Sicut redeunti non redditur, quod & foris habebat; sic venienti repetendum non est, quod etiā foris accepit. Vnde consequenter intelligitur peruersitatem hominū esse corrigendam; sanctitatem autem sacramentorum in nullo peruerso esse violandam. Constat enim eā in peruersis, & sceleratis hominibus, siue in eis, qui intus sunt, siue in eis, qui foris sunt, impollutam, atque inuiolabilem permanere; & quia dicuntur ea mali polluere, quantum in ipsis est, dicuntur; cum illa impolluta permaneant: sed in bonis permanent ad præmium; in malis permanent ad iudicium. *& infra.* ¶ Quomodo catholici nō clarificant Deū, qui promissa eius nullis hominum sceleribus, quominus implerentur, impediri posse confidunt? qui sacramēta eius tam debita veneratione prosequuntur, vt ea, si etiam ab indignis tractata fuerint, illis sua peruersitate damnatis, illa intemerata sanctitate permanere demonstrentur?

† al. alicui pereunti

Eod. 2. lib. c. 19.

α ¶ Quod accepit.] *Sic etiam Algerus, licet paulo aliter habeat originale.*
β ¶ Neque vllo modo.] *hæc vsque ad verbum*, violabitur, *addita sunt ex originali: ex quo etiā alijs locis caput hoc locupletatum est.*
γ ¶ Vel argentum.] *In codicibus B. Augustini impressis sequitur*, sed æs, *in duobus autem manuscriptis Vaticanis*, vel æs.

12 *Ex his* [m] *verbis Augustini constat, in omnibus tam apostatis, quàm hæreticis, vel damnatis permanere Christi sacramenta vera, quantum ad se, & sancta; & nisi pænitentia, vel indulgentia subuentum fuerit, ad damnationē vsurpatoris peruenient, vel habentis, vel dantis, vel accipiētis. Quid ergo prodest, quòd vera, & sancta sunt, cum vsurpatores suos æque peri-*

d ¶ *Necessitate.*] hic aperte colligitur, ꝙ laici non habent ius baptizādi: nisi large dicatur ius vel potestas, id est pmissio, vt 7. de cōse. dist. 4. constat. & c. à quodam. & 30. q. 1. ad limina.

Baptizandi ius non habent laici.

e ¶ *Nescio.*] id est, non approbo, si quis dixerit repetendum.
f ¶ *Veniale delictum est.*] hic philosophicū temperamētum est, nā in veritate nullū est. Et est simile, 22. quæst. 2. si quibus.

Philosophicum temperamentum.

g ¶ *Habebitur.*] ar. contra extra de iurepatro. quod autem, in fine.
h ¶ *In monetis.*] id est, signis, vel sigillis, numismatibus, vel instrumentis monetam cudendi.
i ¶ *Punitis.*] isti varijs pœnis puniuntur. C. de fal. mo. per totū. parcitur tamē illi qui formauit, si ante quàm signū imprimat pænitet. ff. ad leg. Corn. de fa. qui falsam, &c.
k ¶ *Exhorruit.*] ꝗ forte fugit de bello publico: & ita infamis effectus ē, 6. q. 1. infames. & hoc itelligitur de militibus illis qui iurauerunt se mortem nō euitaturos pro re publica. & isti habebant stigmata, vel alia signa de aliquo colore, de ꝗbus dictū est, Milites nostros arma scire volumus nō leges. C. de iure deli. sancimus. Vel sensus ē huius litteræ, ꝙ si aliꝗs pter auctoritatē pricipis adeptus est militiæ cingulum, & post reconciliatur ipsi principi, erit ne in eo iterandus character? quasi dicat, nō. Additio. Et ēm istā lecturā dic, exhorruit, scilicet quia à principe nō acceperat. & no. hic militibus characterem imprimi. Io. de Fan.

Infamis est de bello publico fugiens.
i Concor. tex. in l. non omnes. §. itē qui deserto rē. cū ibi no. per doc. ff. de re mil.

l ¶ *De his.*] repetit, ꝗ iam dicta sunt, dubitatur hic fore §. sed non est dubitandū; ꝗa nō ē.

Ex his. Hæc est duodecima pars huius quæstionis, in qua intendit probare, ꝙ sacramentū ecclesiæ tale est illi ꝗ accipit, qualis est ille qui accipit: vel qualis est qui sacrificat, nec malitia dantis impedit bonitatem: & hoc probat per multas similitudines quas ponit in hoc §. & per nouem auctoritates. & hoc probat vsque ad c. statuimus. 2. Io. de Fant.

tionem vsque ad §.quamuis.vbi ponit aliam bonam & catholicā, ad quā probādam inducit quattuor exēpla, quæ notabo in littera.
a ¶ *Perimant.*] illa, id est, eorum abusio [1] .ab isto loco dicit Io.de Fan.ꝙ verba sunt Aug.vſque ad §.opponitur.Hug.contra, immo Gratiani, vt in notula hic apparet.ī.ea.

tētiā retinēt, ēt recedētes ab eccřa, ac similitudinē characteris matrimonii, qui post diuortiū, vel votum retinet: secus si extra ecclesiā. Ponit & aliā solutionē Grat.q̄ incipit ibi, *Quāuis.* vbi dicit, ꝙ sacřa hr̃ticorū vera sunt, dūmō in forma eccřæ sint celebrata, sed nō habēt effectū in male ministrātibus, & male suscipiētibus. Qđ ꝓbať quattuor rōnibꝰ.

Cras-

mant[a] *, ac si essent mala, & noxia? Crassus*[b] *aurum sitiuit, & aurum bibit: æque perÿt vero auro, sicut vero veneno.* ¶ *Item aurum*[c] *æque verum est in arca furis, sicut in thesauris regis. Sed à fure, quia illicite habetur, illicite datur, vel accipitur: à rege autē licite habetur, licite datur, & accipitur: ideo ipse fur, & cōmunicator furti (nisi forte de conscientia furti*[d] *se purgauerit) vt perhibet*[e] *Gelasius ad Anastasium Imperatorem, vterque iuste, & digne dānabitur.* ¶ *Opponitur*[f] *autem huic sententiæ*[g] *Augustini: potestas dandi baptismum, & ius consecrandi Dominicum corpus, & largiendi sacros ordines, plurimum inter se differunt. Suspenso enim, vel deposito sacerdote, nulla ei relinquitur potestas sacrificandi. Sacramentum tamen baptismi non solum à sacerdote deposito, vel laico catholico, verum etiam ab hæretico, vel pagano*[h] *si ministratū fuerit, nulla reiteratione uiolabitur; nulla autē ratio sinit, ut inter sacerdotes habeātur; qui de manibus laici, uel pagani oleum sacræ (immo execrandæ) unctionis assumunt. Non ergo consequenter*[i] *colligitur, ut si recedentibus à fide ius baptizandi relinquitur, potestas*[k] *etiam distribuendi sacros ordines relinquatur; quamuis utrumque à consecratione proueniat. Degradatus enim episcopus potestatem*[l] *largiendi*[m] *sacros ordines non habet, facultatem tamen baptizandi non amisit*[n]. ¶ *Sed*[a] *ne*[o] *Augustinū in hac sententia penitus reprobemus; intelligamus aliud esse potestatem distribuendi ordines sacros; aliud esse executionem illius potestatis. Qui enim intra unitatem*[p] *catholicæ ecclesiæ constituti, sacerdotalem, uel episcopalem unctionem accipiunt, officium, & executionem sui officÿ ex consecratione adipiscuntur. Recedentes uero ab integritate fidei potestatem acceptam sacramento tenus*[q] *retinēt; effectu suæ potestatis penitus priuātur: sicut cōiugati abinuicē discedētes, coniugiū semel initū nō dissoluunt*[r] *; ab opere tamen cōiungali inueniuntur alieni.* ¶ *De his ergo, qui accepta sacerdotali potestate ab unitate catholicæ ecclesiæ recedūt, loquitur Augustinus; nō de illis, qui in schismate uel hæresi positi sacerdotalem unctionē accipiunt. Alioquin esset contrarius Chalcedonensi*[s] *cōcilio; in quo ordinati à simoniacis, in nullo proficere iudicantur, & Innocentio*[t] *, qui ordinatos à ceteris hæreticis, per prauam manus impositionē solā dānationē, & capitis uulnus assecutos testatur.* ¶ *Quāuis*[u] *possit generaliter dici sacramēta, quæ apud hæreticos nō aliter, quàm in ecclesia Dei celebrātur, uera, & rata esse, quantū ad se; falsa uero, & inania quantū ad effectum, & in ÿs, à quibus male tractātur, & in illis, à quibus male suscipiuntur. Nec mirum. Ipsa enim salus nostra buccellam Iudæ dedit: statim cū buccella non bonus, sed malignus spiritus intrauit: quare? non quia bonus non daret bonum: sed quia malus male accepit bonum.*

Alg.l.3.c.12.
ī.ea.c.si qs eps.
ī. ea. c. qui perfectionem.
Io.13.

Primo ꝑ verā Eucharistiā traditā ꝓditori. Secūdo ꝑ verā pñtiā Xpi in patria sua, q̄ ibi non habuit effectū; qa ibi fidē nō inuenit. Tertio, ꝑ duplicē transfigurōnē Xpi, quarū vna icredulis ñ ꝓfuit. Quarto, qa ita virginitatē habuerūt fatuę virgines, vt prudētes. Demum ɔcludit, ꝙ vera sūt hr̃ticorū sacřa ĩ se: sed obsunt male suscipiētibus, & male ministrātib. Et ad hoc inducit sequēs capitulū.
f ¶ *Opponitur.*] hoc mō ꝓcedit in hoc §. primo ponit obiectionē suā ɔ̄ Aug. quā tāgit vſq; ad §. *Sed ne.* ibi ponit quādā solōnē suā, q̄ protēdit vſq; ad §. *Quamuis.* &c. ibi aūt ponit aliā q̄ magis cōis est, ad quam ꝓbandā iducit quadruplex exēplū. primū ibi, *Ipsa enim.* Scđm ibi, *Itē Dominus in patria, &c.* Tertiū ibi, *Qđ vt plane.* Quartū de decē virginibus, qđ icipit ibi, *Sic & omnes, &c.* Vltimo concludit ab illo loco: *Sciendum vero.* & ad probandā conclusionem suam inducit.c.per Esaiam.
g ¶ *Sententia.*] ca.ꝑcedentis, vbi dicit, ꝙ vtrūque quadā ɔsecratione datur, & ita vr̃ parificare ordinē & baptismū.
h ¶ *Pagano.*] ī.ea. q.si quis per ignorātiā. ī.e. §.ecce qñ.ī.de cōse.di. 4.quos à paganis. ī. de cōse.dist. 4 à quodam.
i ¶ *Consequenter.*] noli hic reprehēdere magistrū. nā opponēdo dicit hoc, vt patet ex solōnibus sequentibus, maxime ex secunda.

b ¶ *Crassus.*] iste dictator fuit comtemporaneus Iulio Cæsari, & Pompeio: & à Parthis auro feruenti interfectus est.
ITEM AVRVM. CASVS. Dr̃ hic, ꝙ æque verū est aurū in arca furis, & ĩ arca Regis, sed à fure illicite datr̃, & illicite retinetr̃: & iō fur & cōicator furti puniunt̃: nisi innocētiā suā allegauerint. Et ē §.Grãni ab illo loco, ex his.vſq; ad cap.ꝑ Esaiā, sicut dicit H.
c ¶ *Aurum.*] cuius ope vel cōsilio furtū cōmittit̃, tenet̃.ff.de con.fur.proinde. Est aūt differentia inter furē, & communicatorem: quia cōicator manifestus esse non potest.ff.de fur.is qui opem.
d ¶ *Furti.*] vr̃ ergo & tenetur quis se purgare de cōscientia. arg. insti.de obli. q̄ ex delic.§.sed hæ actiones.C.de fur.ciuile.arg.1.q.4.qa ꝑsulatus.cū suis cōcor.Et ita est ar.ꝙ quis pōt & tenetur indicare furē.arg.ext.de fur.qui cū fure.cū cōcor. ibi positis. ar.ɔ̄.ff.de cōd.ob tur.caus.idē.& si ob stuprū.§.vlt.& ff.đ ꝑsc.ver.l.solet. Nā in vtraq; dr̃, ꝙ licite possū accipere [2] pecuniā à Dño, vt seruum iudicem fugitiuum. Io.Sol.in casu isto videtur posse dici, ꝙ secundum canones non est licitū accipere: secus secundū leges B.
e ¶ *Vt perhibet.*] hic apparet potiꝰ hæc eē verba Grãni, q̄ August.
OPPONITVR. CASVS. Opponit hic Gratia.ɔ̄ supradicta. s. ꝙ hr̃tici nō possunt cōferre ordines, & si baptizare possint. Nā sacerdos ēt depositus etsi baptizare possit, cōficere tñ non pōt: nec eps depositus pōt ordines cōferre, etsi possit baptizare. Sed huic oppositioni opponit duplicē solōnē. Prima hæc est, quæ incipit ibi, *Sed ne.* ꝙ q̄ extremā manus impositionē recipiunt in ecclesia, eius potestatem retinent

k ¶ *Potestas.*] id est, executio potestatis, & sic verū dicit. aliàs mētitur. nā potestas sacrificādi, id est, ordo sacerdotalis in eo remanet.
l ¶ *Potestatem.*] non bene argumētatur: quia si vocet potestatem sacerdotalem ordinem vel sacramentum, nec hic nec ibi amisit potestatem: sed si executionem, & hic & ibi amisit.
m ¶ *Largiendi.*] sed cū hæreticus præcisus posset cōferre tā baptisma, q̄ ordinē, quæ specialitas erit in baptismo? Dico ꝙ in casu necessitatis nō peccat baptizans. qđ nūquā est in collatione ordinū.
n ¶ *Non amisit.*] in necessitate, & cum solemnitatibus. 50. distin. qui sub gradu.
o ¶ *Sed ne.*] hoc dicit Gratianus ac si Aug. intellexisset, ius dandi habent, id est, executionem. & ita soluit.
p ¶ *Vnitatem.*] hic tangit Gra.opi.Io.de Fan.dicentis, ꝙ qui recipit vltimam manus impositionē in ecclesia, &c. [3] hæc opinio videtur expresse confirmari, extra de schisma.c.1.sed expresse reprobatur. 9.q.1.ordinationes.
q ¶ *Sacramento tenus.*] id est, quia si ordinant, conferunt ordines, licet non debeant. & hoc est quod sequitur, sine effectu, &c.
r ¶ *Dissoluunt.*] 32.q.7.c.2.
s ¶ *Chalcedonensi.*] ī.ea.quæst.c.si quis episcopus.
t ¶ *Et Innocentio.*] ī.ea.ventum.
u ¶ *Quamuis.*] Sol.vera est, quam & ī. tetigit, & quæ recitatur ī. 11.q.1.in princ.& ī.ea.§.si ergo.

[1] Id est, qui factus est episcopus in ecclesia, & post modū fit hæreticus. ordinem cōfert: Sed qui extra ecclesiam recipit vltimā manus ĩpositionē. i. extra ecclesiam factus ē eps, ordines cōferre non pōt: & quià tali ordinatꝰ est, nihil recipit ẽm Hu.

a ¶ *Bis.*] quantum ad primam, vel quantum ad secundam, prout videbatur duobus discipulis in castellũ Emaus eũtibus. Sed quare dicit in carne, cũ ẽt modo sit Dominus in carne? sed dicũt quidam in carne. s. mortali, sed male. nam in carne mortali semel tm̃ transfiguratus est; post passionem vero ẽt semel. & ideo põt dici cum esset in carne, id est, inter carnales, vbi carnẽ assumpsit. Vel põt intelligi in carne. s. mortali, & sic fiet ibi punctus. bis trãsfiguratus est, cũ esset in carne ĩ vna trãsfiguratione, &c. quasi diceret in carne mortali. i. in vna transfiguratione. s. in monte Thabor; in altera post resurrectionẽ, in specie. s. peregrini apparens.

Christus bis in carne trãsfigurat⁹ est.

ADDITIO. Scilicet duobus discipulis ĩ castellum Emaus euntibus. H.

b ¶ *Sol.*] scilicet Christus. & hoc est primum exemplum.

c ¶ *Apparuit mirabilis.*] coram Iacobo, Petro, & Ioanne in monte Thabor.

d ¶ *Alium.*] id est, alterius modi.

e ¶ *Sonans.*] quia se ipsum constringit alii sonum præstans.

f ¶ *Charitas.*] s̃. ead. quæst. vide.

g ¶ *Cæco.*] si cæcus cæcum conetur ducere secum: In foueã ductor primum cadet, inde secutor.

Cæcus cæco ducatũ præstare non debet.

h ¶ *Ne in eis.*] existendo in hæresi, vel quo ad effectum: nisi in causa necessitatis, vel ignorãter. s̃. e. q. superueniẽte.

i ¶ *Innocentius.*] s̃. ea. q. qui perfectionẽ. ĩ. ea. q. 7. c. 5. §. item Innoc. & c. quod ꝑ remedio.

k ¶ *Sacrificia.*] vt dicitur s̃. e. quęst. §. sed hoc. s̃. e. illi. & c. Dominus. versi. nos dicimus. & c. si quis inquit.

l ¶ *Non quantum.*] distin. 49. sacerdotes. ĩ. ea. q. 3. saluator.

PEr *Esaiam.*] Hoc c. diuiditur ĩ tres partes. In prima parte ponuntur verba ꝓphetæ. In secũda dicit Aug. ꝙ vbicũque malus offert sacrificium, sibi pernitiẽ irrogat, sed non illis qui digne assumunt. In tertia parte dicit, ꝙ spiritus sanctus disciplinæ effugit fictum, nec operatur per eũ remissionem peccatorũ. Secũda pars incipit ibi, *Quilibet.* Tertia ibi, *Spiritus sanctus.*

CASVS. Primo ponũtur verba prophetæ. Secũdo, dicit Aug. ꝙ vbicumque malus Deo offert sacrificium, sibi perniciem irrogat, non digne sumenti. Tertio, dicitur, ꝙ spiritus sanctus disciplinæ scilicet dator effugiet fictũ.

num: sicque bonum, effectum bonum non habuit; quia, vbi illud faceret, non inuenit. ¶ *Item Dominus in patria sua præsens, & verus affuit: non per malum ministrum, sed per seipsum nihil potuit; quia fidem non inuenit, pro perfidia aliorum non caruit sua veritate, sed effectus boni virtute.* ¶ *Quod, vt plane in omnibus sacramentis ostenderet, bis*[a] *est transfiguratus, cum esset in carne. In vna transfiguratione, sicut sol*[b]*, apparuit*[c] *mirabilis, vt fides credentium augeretur ad contemplandam cælestem gloriã super se eleuatam. In altera, vt peregrinus, & incognoscibilis de se dubitantibus ire longius se finxit, & ne agnosceretur, oculos eorum tenuit: ad quid aliud? nisi, vt quia per fidem non erat in cordibus eorũ, longius se ab eis recedere ostenderet, & quia ipsum non credebant esse, quod erat, viderent & eum alium*[d]*, quàm erat? Ecce in vtraque visione, sua erat præsentia, & veritas: sed in vna exercebatur fides, vt magis crederent, quàm credebãt: in altera tenebatur incredulitas, ne etiam agnoscerent, quod videbant. Sacramentum ergo corporis & sanguinis sui aliis est ad salutem, aliis ad iudicium. Fides etiam, quamuis sit vera, tamen sine operibus mortua est. Sic & omnes decẽ virgines æqualiter erant virgines: sed ex his quinque erant fatuæ, & quinque prudentes. Aequa erat virginitatis veritas; sed pro eiusdem virginitatis intentione non omnibus æqua meriti identitas. Sic etiam est æs sonans*[e]*, aut cymbalum tinniens, martyrium, vel eleemosyna, quam nescit charitas*[f]*. Si vero cæcus cæco*[g] *lucernæ ministret veritatem; neuter tamen ideo magis suam illuminat cæcitatem: Sic & malus ministrat malo vera sacramenta; sed non ideo dona spiritualia; quia malis eorum meritis spiritus sanctus impeditur, ne in eis*[h]*, quod suum est operetur. Vnde Innocentius*[i]*, cum hæreticorum baptisma concedat esse ratum; non tamen ex illo baptismate concedit haberi spiritum sanctum. Et Leo hos, qui formã baptismatis acceperunt, non sinit rebaptizari: sed iubet spiritum sanctum, quem ab hæreticis nemo accipit, per eius inuocationem, & manus impositionem à catholicis sacerdotibus consequi. Sciendum vero est, quòd sacramenta hæreticorum dicuntur irrita, vel etiam damnanda, falsa, & inania, non quantum ad se, cum sint sancta, & vera etiam ab hæreticis celebrata; sed quia, cum illicite dantibus perfidis sint ad iudicium, illicite ab eis accipientibus non conferunt spiritum sanctum. Irrita, & non vera dicuntur; quia quod promittunt, & conferre creduntur, non tribuunt: & ideo damnanda, vt ea dari, vel recipi ab hæreticis non approbetur, sed interdicatur. Nõ enim quantum ad se, polluta sunt; quamuis ab hæreticis pollui dicantur. Vnde Gregorius communionem Arii vocat execrationem, & Innocentius vocat Bonosi ordinationem, damnationem: nõ quòd ita in se sint, sed quia male dantibus, vel accipientibus id efficiũt. Sic etiam Hieronymus in Osee sacrificia*[k] *eorum panem luctus vocat, non quantum*[l] *ad se, sed quãtum ad effectum: quod ipsemet ostendit, subiungens [Quicumque comederit ex eo, contaminabitur, quia sibi ad iudicium sumet.]*

Hinc etiam Augustinus lib. 2. contra epist. Parmeniani, cap. 5.

Matt. 13. — Matt. 17. — Luc. 24. — Iac. 2. — Matt. 25. — 1. Cor. 13. — s̃. ead. c. Arianos — s̃. ea. c. hi qui. — s̃. ea. c. superueniente. c. qui ꝑfectionem. c. vẽtum. — In c. 9. Osee.

a ¶ Sed ne Augustinum.] *Hic Gratianus ita videtur loqui de B. Augustino, quasi ipsius hac in re sit dubia, aut incerta sententia: cum tamen nemo ipso melius, ac fusius in libro contra Donatistas rem hanc exposuerit, omninoque cum Chalcedonensi concilio, & Innocentio concordet.*

¶ Sacramenta quamuis obsint indigne tractantibus, prosunt tamen dignè sumentibus. C. XCVIII.

PEr Esaiam Dominus dicit [Facinorosus, qui sacrificat mihi vitulum[m], quasi qui canem occidat: & [a] qui coquit[n] similaginem, quasi sanguinem porcinum, & qui offert thus in memoriã, quasi blasphemus.] *& paucis interiectis.* ¶ Quilibet vbilibet offert sacrificium tali † corde, vel factis, hoc † [o]vt mereatur audire[p]; perniciem sibi in-

Iuo p. 2. c. 97. Esa. 66. — † *tale*] orig. — † *al. hac*

m ¶ *Vitulum.*] talis est, & ita agit, quasi &c.

n ¶ *Coquit.*] aliàs colit. i. in cultu quasi colẽdo in sacrificio offert. Et est similago flos farinæ, de quo fiebat panis propositionis.

o ¶ *Hoc vt.*] quod dicit propheta.

p ¶ *Audire.*] scilicet sibi dictum esse.

nam per eum non operatur remissionẽ peccatorũ, sed per officiũ operatur, & de malis toleratis intelligitur quod hic dicitur.

a ¶Non illis bonis.] accipientibus ab eis sacramenta.
b ¶Non alijs.] Argumentum, quòd de vno, &c. vt distinct. 45. disciplina. ibi, meus non est. Argumen. contra infra 23. quæstione 4. forte.
c ¶Mercedem.] id est, retributionem æternam.

tum, dicit Innocen. quòd ordinati ab hæreticis vulneratum habent caput. per quæ c. infert Gratianus idem esse de hæreticis & simoniacis, sed suæ conclusioni statim obijcit ibi, *Sed obijcitur*. Et ibi, *Immo*. Concludit tamen quòd sacramenta non debent simoniace concedi.

Refert, non illis bonis [a], qui accipiunt ab eis sacramenta eadem, qui secundum prophetam Ezechielem gemunt, & mœrent peccata, quæ fiunt in medio eorum, quamuis non se inde corporaliter separent. *& infra*. ¶Sacrificia impiorum eis ipsis oberunt, qui offerunt impie. Nam vnum atque idem sacrificium propter nomen Domini, quod inuocatur, & semper sanctum est, & tale cuique fit, quali corde ad accipiendum accesserit. [Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit.] non ait, alijs [b], sed, sibi. *& infra*. ¶Hoc pene in omnibus talibus quæstionibus intelligendum admonemus, scilicet quia omnia sacramenta cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus. *& infra*. ¶Spiritus sanctus in ecclesiæ præposito, vel ministro sic inest, vt si fictus non est, operetur per eum spiritus sanctus, & ad eius mercedem [c] in salutem sempiternam, & eorum regenerationem [d], vel ædificationem [e], qui per eum siue consecrantur, siue euangelizantur. Si autem fictus est, quoniam verissime scriptum est [Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum,] deest quidem saluti eius, vt auferat se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu: ministerium tamen eius non deserit [f], quo per eum salutem operatur aliorum.

Eze. 9.
eod. l. 2. contra epi. Parme. c. 6.
1. Cor. 11.
eod. l. 2. c. 10.
Ibidem c. 11.
Sap. 1.

[a] ¶Et qui coquit.] *Apud beatum Augustinum legitur*, & qui similaginem, quasi sanguinem porcinum, & qui offert thus, quasi benedicat idolo, *& sic etiam Iuo: nisi quòd habet*, & qui ponit similaginem, *sicut etiam beatus Augustinus contra litteras Petiliani lib. 2. cap. 52. Lectioni græcæ vulgata optime respondet versio beati Hieronymi secundum LXX.* Iniquus autem, qui immolat vitulum, quasi percutiens virum; sacrificans de grege, quasi qui occidat canem: qui offert similam, quasi qui sanguinem suillum: qui dat thus in memoriale, quasi blasphemus. *Vulgata autem latina ex Hieronymo secundum hebræum exemplar sic habet.* Qui immolat bouem, quasi qui interficiat hominem; qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem; qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat; qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolum [†]:

† al. idola

Constat [g] *ergo, vt Innocentius ait, de ceteris hæreticis, ordinatos à simoniacis per prauam manus simoniacæ impositionem vulneratum habere caput.* ¶ *Sed obijcitur* [h] *quòd in ordinatione simoniacorum hoc solum* [i] *reprehensibile inueniatur, quod gratia spiritus sancti sub pretio redigi putetur: aliorsum autem in omnibus integra forma sacramentorum seruetur. Cum ergo illicita sacramenti vsurpatio per pænitentiam correcta fuerit, vt gratia spiritus sancti gratuita, & non venalis existimetur; integer debet adesse vnctionis effectus: Immo etiam, si non sequatur pænitentia, licet simoniace; tamen reuera consecratus reputetur* [k]*: sicut illi, qui quondam non, nisi pretio dato, nec ad sacri baptismi regenerationem, nec ad sanctæ communionis participationem admittebantur; licet simoniace, tamen non ideo minus baptizati, vel sacræ communionis participes reputati sunt: sed hoc tantum* [†] *sacris canonibus constitutum est, ne de cetero sacramenta Christi simoniace distribuantur.*

s. c. qui pfectionem.
s. ea. c. superueniente. c. qui pfectionem. c. vltimum. In c. 9. Osee.
† al. tamen

Vnde Gelasius ad episcopos per Lucaniam, epist. 1. c. 7.

¶ A baptizandis, vel consignandis pretia non exigantur. C. XCIX.

Capit. 6. c. 18.
Bur. l. 4. c. 71.
Iuo p. 1. c. 72. & 265.
Matt. 10.

BAptizandis, consignandisque [l] fidelibus sacerdotes pretia nulla præfigant [m], nec illationibus quibuslibet impositis exagitare cupiant renascentes [n]: quoniã, quod gratis accipimus, gratis dare mãdamur. Et ideo nihil a prædictis prorsus exigere [o] moliãtur [p] quo vel pau

d ¶Regenerationem.] vt infantum.
e ¶Vel ædificationem] vt adultorum.
f ¶Non deserit.] s. ea. c. remissionem.

CONSTAT ERGO. CASVS. Superius in cap. 1. huius quæstionis dicit Leo, quòd Simoniaci non accipiunt nisi spiritum mendacij, & damnationem. in cap. fertur. dicit Greg. quòd simoniaci vulneratam habent animam lethali vulnere. In cap. ven-

g ¶Constat.] Superius itroduxit magister multa capitula per quæ ostendit de hæreticis & simoniacis idem esse. ex quibus infert conclusionem suam in isto §. [1] sed suæ cõclusioni obijcit statim dupliciter, ibi, sed obijcitur. & ibi, immo.
h ¶Sed obijcitur.] Ad hoc qđ dixit de simoniacis locum habere quod de alijs hæreticis dicitur.
i ¶Hoc solũ.] quod nõ est in ordinatione hęreticorum.
K ¶Reputetur.] verum est quantum ad characterem.

BAptizandis.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ nec pro baptismo, nec pro chrismatione debet pretiũ exigi, ne propter paupertatem vel indigentiam homines suam negligant salutem, & qui hoc decetero fecerit, deponetur.
l ¶Consigãndisq.] id est, chrismandis. idem est in quolibet sacramento. extra de sim. cum in ecclesiæ.
m ¶Præfigant.] sic infra 10. q. vlt. nec numerus. secundũ ꝙ ibi est in littera nummus, est simile. alias si est numerus, non est simile.
n ¶Renascentes.] id est, renasci volentes voluntate sua vel parentum.
o ¶Exigere.] aliquid tamen sponte oblatum recipi potest, vt s. dist. 18. de eulogijs.
p ¶Moliantur.] Sed qđ si sacerdos nullo modo vult baptizare, nisi ei detur pecunia? Dicunt quidam quòd si baptizandus est adultus, nihil ei debet dare, quia sola fides ei sufficit. de consec. dist. 4. baptismi. vel ipsemet baptizet se. arg. ff. de adop. si cõsul. arg. contra, extra de baptismo & eius eff. debitum. Io. Sed certe si in necessitate tali aliquis seipsum baptizet, non est tamen baptizatus [1], licet ad patriam, si decederet, conuolaret, vt dicit decret. illa, debitum. B. Si est puer, baptizet eum offerens, vel pater: sed si illi ita debiles sunt, vel nesciunt formam baptismi, vel nullus est alius qui baptizet in necessitate, non ideo danda est pecunia, & committenda simonia, potius permittat mori sine baptismo. arg. hic, & j. ea. placuit. Ego tamen potius darem pecuniam quàm eum sic dimitterem mori, & bene, licet non deberem facere. arg. hic, & j. ea. placuit.

Hęretici & simoniaci æquiparantur.

[1] Quia s. c. 1. huius q. dixit Leo, ꝙ simoniaci non nisi spiritum mendacij accipiunt, & dãnationẽ. s. c. fertur. Dixit Gre. ꝙ simoniaci vulneratam habẽt animã lethali vulnere. s. ea. vẽtum. dixit Inn. ꝙ ordinati ab hæreticis vulneratum habẽt caput. vnde ĩfert & magister idẽ esse de simoniacis & hæreticis, secundũ H. sed suę cõclusioni, &c. vt sequit Pe. & Bar. Brix.

Baptizare se ipsum nemo potest.

[1] Adde ad hoc qđ le. & no. de conse. dist. 4. baptismi. in glo. poterit.

a ¶ *Correxerint.*] relinquendo honorem, & perpetuo pænitendo vt j.ea.q.si quis neque. Ioan.

N *Vllus.*] Casvs. Dicitur in hoc cap. ꝙ nullus clericus à percipiente gratiam communionis pretium exigere debet. quod si quis fecerit, deponetur.

b ¶ *Diaconus.*] j.de cōse.dist.2.peruenit.contra. ibi dr̄, ꝙ presbyter dare dēt Eucharistiā; sed hoc in necessitate. 93.dist. diaconis.& c. præsente.H.

c ¶ *Exigat.*] cum effectu[x]. vel etiā ipse conatus puniēdus est in detestationē criminis. s̄. ea.q. studet.arg. 6. q.1. §.verum. arg. 47. dist. quoniam.H.

x Id est, exigendo recepit, sic ff. de rer.diui.l.fi. aliàs contra. de pæ.dist.1. cogitationis. Archid.

pertate cogente deterriti, vel indignatione reuocati, redemptionis suæ causas adire despiciant: certum habentes, quòd qui prohibita deprehensi fuerint admisisse, vel commissa non potius sua sponte correxerint[a], periculum subituri proprij sint honoris.

Item ex sexta synodo, c.23.

¶ A percipiente gratiam † communionis pretium exigi non debet. C. C.

† al gratia

N Vllus episcopus aut presbyter, aut diaconus[b], qui sacram dispensat communionem, a percipiente gratiam[α] communionis aliquod pretium exigat[c]. Neque enim venditur gratia, neque pro pretio gratiam spiritus sancti damus; sed dignis munere sine defraudatione participare concedimus. Si quis vero eorum, qui connumerantur in clero, ab eo cui sacram communionem dispensat, aliquod pretium exegerit, deponatur, sicut imitator simoniacæ fraudis.

Iuo.p.2.c.92.

α ¶ Gratiam.] *Sic etiam Iuo. In vno vetusto Gratiani codice est*, gratia communionis, *quod græcæ lectioni magis conuenit:* παρὰ τῦ μετέχοντος εἰσπράτ]ειν, τῆς τοι αὐτῆς μεταλήψεως χάριν, ὀβολοὺς, ἢ εἶδος τὸ οἱονοῦν, *idest*, ab eo qui percipit cōionem eiusmodi participationis gratia, obolos, vel aliam quamuis speciem exigat. *Sunt etiam aliæ nonnullæ varietates non magni ponderis.*

Q *Vidquid.*] Casvs. Dicit hic, ꝙ ꝑ sacramētis vel ordinibus conferendis aliquid accipi non debet, nisi quod spōte fuerit oblatum. & clericus qui ꝯ fecerit, deponet. & si sciente epo & negligente corrigere aliquid fuerit exactū: duobus mensibus cōione priuetur. Si vero ipso ignorante clerici aliqd acceperint: pro qualitate personarum & ordinum punientur pœnis hic positis, & nihilominus deponentur.

d ¶ *Inuisibilis*] id est, sacramentū in quo gratia inuisibilis continet per significationem.

e ¶ *Consolatione.*] Nota coniugium non[*] esse de his sacramentis, quę consolationem cælestis gratiæ tribuūt: & ideo in ipso posse pretiū interuenire. 32.q.2. honorātur. Cetera ita sacræ rei tenent significationem, vt eius pariter habeant virtutē, istud solam significationē. Cetera verbo, sed istud ex consensu perficit. Cetera a iure canonū initium habuerunt, hoc a iure naturali initiū habuit. extra de biga. debitum. Illa autem non est ratio sufficiēs, ꝙ pecunia interueniat, quia in eo non conferē gratia: quia nec in sepultura nec in funeratione gratia confertur: est tñ simonia. 13.q.2.quæsta. Imo dicit lex, matrimonia non debent esse venalia. ff.de. do. inter virum & vxo.l.2.& dic ꝙ licet quæratur in matrimonio quantum det pro dote, hoc non est simonia. ar.de conse. dist.1.nemo. nā eps non consecrat ecclesiam nisi dos fuerit ei assignata, vt ibi dicitur; & tamen illud non est simoniacum. j.ea.q.2.placuit.

* *Immo, quatenus sacramētū tribuit gratiam, vt decernit concil. Trid sess. 24. c.1. & ideo dare pecuniam pro eo, vt est sacramentum, illicitum est: licitum autē, quatenus est naturæ officiū B.Th.2.2. 1. q.100.art.2. ad 6.*

Item ex concilio Toletano, x1.c.8.

¶ Munera inuisibilis gratiæ quæstibus non sunt comparanda C. C I.

Q Vidquid inuisibilis[d] gratiæ consolatione[β][e] tribuitur, nūquam[γ] quæstibus[f], vel quibuslibet præmijs venundari penitus debet, dicente Domino [Quod gratis accepistis, gratis date.] Et ideo quicumque deinceps in ecclesiastico ordine constitutus, aut pro baptizandis, consignandisque fidelibus, aut collatione chrismatis, vel promotionibus graduum pretia quælibet, vel præmia (nisi[δ] voluntarie oblata) pro huiusmodi ambitione susceperit; equidem, si sciente loci episcopo tale quidquam a subditis perpetratum fuerit, idem episcopus duobus mensibus excommunicationi[g] subiaceat, pro eo, quòd[ε] scita mala contexit, & correptionem necessariam non adhibuit. Sinautem suorum quispiam, eodem nesciente, pro supradictis quodcumque capitulis accipiendum esse sibi crediderit[h]; si presbyter[i] est, quattuor mensium excommunicatione[k] plectatur; si diaconus, trium; subdiaconus vero, vel clericus[l] his cupiditatibus seruiens, &[ζ] competenti pœna[m], & debita excommunicatione plectendus est.

Iuo p.1.c.73. & par.5.c.126. Matt.10.

β ¶ Consolatione.] *In concilijs olim Coloniæ, ac Lutetiæ impressis, duobus ipsorum codicibus vaticanis, vno Regis catholici, & apud Iuonem legitur*, collatione: *sed ob glossam non est emendatū.*

γ ¶ Numquam quæstibus.] *In eodem codice Regio legitur*, nummorum quæstu, vel quibuslibet præmijs venundari penitus non debet: *in alijs vero supra citatis*, numquam quæstu.

δ ¶ Nisi.] *Ab eodem codice Regio abest dictio ista*, nisi. *ita vt in his casibus voluntarias etiam oblationes prohibeat: sicut de baptismo in concilio Elberitano est constitutum, infra eadem, c.emendari. & de sacris ordinationibus in concilio Tridentino sess.21.cap.1. In alijs tamen codicibus est ipsa dictio*, nisi.

ε ¶ Quod scita.] *Antea legebatur*, in conscientia mala. *Emendatum est ex codice Regio, & Iuone. in concilijs vero impressis varie legitur.*

ζ ¶ Et competenti.] *In vulgatis legebatur*, pro arbitrio competenti pœna, *sublatæ sunt voces* pro arbitrio, *quia in vetustis exemplaribus, in concilijs impressis, & manuscriptis, & apud Iuonem non habentur, neque auctor glossæ eas agnoscit.*

Gratia in sepultura non confertur.

f ¶ *Quæstibus.*] A quæro quæris, non a queror quereris.

g ¶ *Excommunicationi.*] id est, suspensioni. 32.dist.eos.no. episcopū suspendendum esse, quia non corrigit subditum.

Eps non corrigens subditū, est suspendendus.

h ¶ *Crediderit.*] ad hoc vt occultet illud crimen.

i ¶ *Si presbyter.*] Hanc leuē pœnā antiquitus sustinuit: ex posterioribus autē decretis ꝑ huiusmodi sui honoris periculo subsunt, & nota infamiæ percelluntur, vt s̄.ea.q.babtizandis.& 1.q.3.c.vlti.

k ¶ *Excommunicatione.*] Hic grauius punit sacerdos quàm episcopus. arg.contra. 40.dist.homo[z]. Sed hic presbyter in duobus deliquit, & quia contemnit, & quia simoniam committit, episcopus tantum in negligentia[z]. Et quod dicit, quattuor mensium excōicatione plectatur, hæc pœna non excludit depositionē. Alij intelligunt hoc capitulū tantum de negligente[z], non de committēte. sed huic intellectui obuiat illud, accipiendum: & illud, cupiditatibus. Sed exaudi hoc per illud. extra de simo. nemo. cum scilicet. qs celat crimen alterius pro pecunia: arg. s̄. e.c.ibi, contexit. B. Sed adhuc contradicit huic intellectui quod dicit de pœna. quia minor imponitur maioribus. Sed dic quod maior pœna est episcopo cessare per duos menses, quàm presbytero per quattuor. 40. dist. homo Christianus.

l ¶ *Clericus.*] & secundum hoc clericus in minoribus ordinationibus potest esse prælatus.

m ¶ *Competenti pœna.*] depositionis. j.ea.q.3.c.vlti.

Burc.l.4.c.10. Iuo p.1.c.29.

Burc.l.4.c.93. Iuo p.1.c.28. Pann.l.1.c.9.

Lacuit

P *Lacuit, vt nullus.*] CASVS. Statuitur hic, vt nullus eps ꝑ chrismate tremissem exigat, sicut olim epi facere consueuerunt, ne ipsi venumdantes, sicut Simon magus voluit emere, damnabiliter venumdentur.

a *Balsami.*] i. chrismatis. nã post cõsecrationẽ chrisma est. Chrisma ergo vẽdi nõ põt, nec ẽt in necessitate, cũ sit sacramẽtum. 1. q. 1. multi. & 1. q. 3. si quis præbendas. & s̃. ea. quidquid.

b *Tremissem.*] tertia pars solidi est tremissis. De hoc tremisse habes C. de veste milit. fortissimis. lib. 12. & inde dicitur tremissis secundum Isidorum, quasi termissus solidum constituat.

P *Lacuit.*] CASVS. Statuitur in hoc c. vt pro baptismi collatione nihil exigatur: sponte tamen oblatum põt recipi, & si timore extorsionis aliquis se subtraxerit à baptismo, anima periclitantis à tali presbytero requiretur.

c *Eorum.*] arg. ꝙ in eadẽ sit perditione & qui dãni causam, vel occasionẽ dat, & qui dãnum dedisse vr̃. j̃. 23. q. 5. de occidendis. & c. cũ homo. ꝙ. 26. q 6. si ꝑsbyter. j̃. 27. q. 2. si tu abstines. s̃. dist. 55. si qs absciderit. j̃. 17. q. 4. diffiniuit. s̃. 50. dist. studeat. & c. sæpe. j̃. 16. q. 1. decimæ. Io. Sol. hoc intelligendum est de causa proxima, maxime cum malo zelo causam vel occasionem præstant. H.

d *Perditio.*] nihil enim interest an occidat quis, an causam mortis præbeat. ff. ad l. Cor. de sic. nihil. vnde si præstito impunitatis sacramento seruos fugientes ad ecclesiã sacerdos nõ reddiderit, & postea fugerint: fuga eorũ à sacerdote q̃rẽda est, vt j̃. 17. q. 4. diffiniuit. q enim occasionẽ damni, &c. ff. ad l. Aquil. qui occidit. §. vl.

e *Requiratur.*] no. ꝙ pro loco, & tẽpore illicita redduntur, quæ simpliciter licita sunt, vt 27. quæst. 1. neq; viduas.

E *Mendari.*] CASVS. Dicitur hic, ꝙ pro baptismo nihil recipiatur, nec pedes baptizandorum lauentur. Sequẽtia duo cap. plana sunt, in quibus dicitur, quòd pro sacramentis, vel ordinib⁹, sepultura, chrismate, cõmunione, & luminaribus, nihil exigi debet.

f *Non mittant.*] præsumitur enim simonia [1] similis præsumptio est ex tempore vel loco. j̃. 31. q. 1. relatum. s̃. distin. 81. in omnibus. j̃. 8. quæst. 3. c. 1. & 2. s̃. dist. 57. si quis in ægritudine. j̃. 18. quæst. vlt. Eleutherius. contra. extra de simo. cum sit Romana. j̃. ea. q. 2. placuit. Sol. exaudi hoc de nũmis exactis. nam sponte oblatos accipere possum. argum. j̃ c. proxi. Alii dicunt hoc vitandum propter speciem mali. arg. extra de transac. cõstitutus. ff. ad leg. Iul. de ambitu. l. vna. vbi dicitur, ꝙ accusatus non debet intrare domum iudicis. Hic argue opus per se laudabile ratione temporis reprobari, & ne malignandi occasionem inducat. licet enim nummos in concham mittere opus pietatis sit, tempore tamen suscipiendi baptismi simoniæ suspicionem inducit. arg. est ff. ad l. Iul. de ambitu. l. vna. in fi. adeo vt si etiam sub aliquo prætextu tempore prohibito detur, præsumptio simoniæ nõ euanescat. arg. 57. dist. si quis in ægritudine [2] . 8. q. 3. c. primo.

[1] Vnde subdit, ne sacerdos, &c.

Opus per se laudabile ratione tẽporis reprobatur.

[2] Et no. j̃. 18. q. 2. diffinimus.

g *Ne sacerdos.*] argu. non solum abstinẽdum esse à malis, sed etiam ab omni specie mali. arg. s̃. 54. dist. generalis.

Abstinẽdum est ab omni specie mali.

h *Lauandi sunt.*] quia Mediolanenses primo aqua consecrata puerorum pedes lauant, & postea baptizant: & non peccant, quia auctoritate Ambr. hoc faciunt: quia qui est mundus totus, non indiget nisi vt pedes lauet. Tamen in illa auctoritate intelliguntur pedes, id est affectus, scilicet vt habeant cor purum, iuxta illud: Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, &c.

Lotio Mediolanensium.

Pedes in litteris sacris significãt affectiones.

i S *Tatuimus.*] *Luminaribus.*] Etiam in conficiendo chrisma necessariis fraudem remouet. Nota pro tempore etiam luminum pretium interdici in extrauagan. Alexan. iij. de his sane. Hug. satis dicitur extra de simon. non satis, & cap. cum in ecclesiæ.

ADDITIO. Adde ad hoc quod legitur, & not. supra ea. emendari. Archid.

Item ex concilio Bracarensi secundo, cap. 4.

¶ *Emendata est inscriptio ex aliquot vetustis codicibus. Nam in vulgatis erat,* ex Carthaginensi quarto, *in quo non habetur.*

¶ Nihil à sacerdotibus exigatur pro balsamo, quod in Chrismate ponitur. C. CII.

PLacuit, vt nullus episcoporum pro modico balsami [a], quod benedictum pro baptismi sacramento per ecclesias datur; quia singuli† tremissem [b] pro ipso exigere solẽt; nihil vlterius exigatur: ne forte, quod pro salute animarum per inuocationem sancti spiritus consecratur, sicut Simon magus donum Dei pecunia voluit emere, ita nos venumdantes damnabiliter venumdemur.

† *al. à singulis tremisses exigi*] *al. singuli tremisses exigi*

Iuo. p. 2. c. 92.

Item ex eodem, c. 7.

¶ Non est aliquid exigendum ab iis, qui infantes suos ad baptizandum adducunt. C. CIII.

PLacuit, vt vnusquisque episcopus per ecclesias suas hoc præcipiat, vt hi, qui infantes suos ad baptismum offerunt, si quid voluntarie pro suo offerunt voto, suscipiatur ab eis. Si vero per necessitatem paupertatis aliquid non habeant, quod offerant, nullum eis pignus violenter tollatur à clericis. Nam multi pauperes hoc timẽtes, filios à baptismo retrahunt: qui si forte, dum differuntur, sine gratia baptismi de hac vita recesserint, necesse est, vt ab illis eorũ [c] perditio [d] requiratur [e], quorum spolia pertimescentes, à baptismi gratia se retraxerunt.

Item ex concilio Eliberitano, c. 48.

Iuo p. 1. c. 73. & par. 5. c. 126. *Matt. 10.*

¶ Qui baptizatur, nullos numos in concham mittat. C. CIIII.

EMendari placuit, vt qui baptizantur (vt fieri solebat) nummos in concham non mittant [f]; ne sacerdos [g], quod gratis accepit, pretio distrahere videatur. Neque pedes eorum lauandi sunt [h] à sacerdotibus, vel clericis.

Item ex concilio Triburiensi.

¶ Pro perceptione baptismi, vel chrismatis aliquid exigi non debet. C. CV.

Burc. l. 4. c. 101. Iuo p. 1. c. 295.

DIctum est solere in quibusdam locis pro perceptione chrismatis nũmos dari, similiter pro baptismo, & communione. Hoc simoniacæ hæresis semen detestata est sancta synodus, & anathematizauit; & vt de cetero nec pro ordinatione, nec pro chrismate, vel baptismo, vel pro balsamo, nec pro sepultura, vel communione quidquam exigatur, statuit; sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur.

Item ex concilio Cabilonensi tempore Caroli magni, c. 16.

¶ Non pro dedicandis basilicis, vel pro ceteris sacramentis ecclesiæ conferendis aliquid exigi debet. C. CVI.

Burc. l. 4. c. 93. Iuo p. 1. c. 287. Pann. l. 1. c. 98.

SStatuimus, vt sicut pro dedicandis basilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum est; ita etiam pro balsamo, siue luminaribus [i] emẽdis, nihil presbyteri chrisma accepturi dent. Episcopi itaque de facultatibus ecclesiæ balsamum emant, & luminaria singuli in ecclesiis suis concinnanda prouideant.

SICVT ERGO. Hæc est 13. pars huius quæst. in qua intẽdit probare magister, ꝙ si aliquis ignoranter ordinatus fuerit à simoniaco, vel ẽt compulsus, ꝙ dispensatur cum tali. Si aũt scienter fuerit simoniacus, vel ordinatus à simoniaco, non dispensatur cũ illo. & hoc probat per sex auctorit. Io. de Fan.

CASVS. Infert Gratia. ꝙ sicut hęc sacramẽta, s. baptisma & chrisma habent effectum licet simoniace ministrẽtur, sic & vnctio sacerdotalis. Sed est aliud in illis quàm in istis; qa illa sunt sacramenta necessitatis; hæc vero dignitatis. Simoniaci enĩ habent caput vulneratum, quos ignorantia, vel alia causa nõ excusat. Vnde Nicolaus distinguit. Alij ordinãtur simoniace à simoniacis. Alij simoniace à nõ simoniacis. Alij nõ simoniace à simoniacis. quæ distinctio probatur per sequens capitulum.

13 *Sicut* [a] *ergo hæc sacramenta* [b] *licet simoniace ministrentur, tamen benedictionis effectum conferũt accipienti; sic & sacerdotalis vnctio, licet simoniace ministretur, suo tamen non debet carere effectu. Sed, sicut supra dictũ est, illa sacramenta sunt necessitatis, hæc dignitatis; & ideo priuilegia illorũ non possunt generare communem legem istorum. Habent ergo simoniaci vulneratum caput per simoniacæ manus prauam impositionẽ. Hoc autem de illis intelligitur, quos nec excusat ignorãtia, nec attractionis violentia; qui ab illis ordinantur, quos indubitanter sciunt esse simoniacos; siue simoniace, siue non simoniace ordinentur ab eis. Vt enim distinguit Nicolaus Papa, alij simoniace ordinantur à simoniacis; alij simoniace à non simoniacis; alij non simoniace à simoniacis. Hanc distinctionem innuit Nicolaus Papa secundus scribens omnibus episcopis.*

s.c. remissionẽ. §. sed notandũ.

¶ De triplici genere simoniacorum. C. CVII.

4. sent. dist. 25. Pann. l. 3. c. 127.

STatuimus [c] decretum de simoniacis tripartita hæresi, id est, de simoniacis simoniace ordinatoribus, vel ordinatis, & de simoniacis simoniace à non simoniacis, & de simoniacis nõ simoniace à simoniacis. ¶ Simoniaci simoniace ordinati, vel ordinatores secundum ecclesiasticos canones à proprio gradu decidant †. Simoniaci quoq; simoniace à nõ simoniacis ordinati, similiter ab officio male accepto remoueantur. ¶ Simoniacos autem non [d] simoniace à simoniacis ordinatos, misericorditer [e] per manus impositionem pro temporis necessitate in officio concedimus permanere [f].

Sed hoc [g] *intelligendum est de ijs, qui ordinãtur à simoniacis, quos ignorabant esse simoniacos. Hos facit simoniacos nõ reatus criminis, sed ordinatio simoniaci.*

De quibus Vrbanus Papa in cõcilio Placentino, c. 3. & 4. ait.

¶ De ijs, qui non simoniace à simoniacis ordinantur. C. CVIII.

Magister ibidẽ.

SI qui [h] à simoniacis non simoniace ordinati sunt, si quidem probare [i] potuerint se, cum ordinarentur, nescisse eos simoniacos esse, & si tunc [k] pro catholicis habebantur in ecclesia, talium ordinationes misericorditer sustinemus: si tamen eos laudabilis vita commendat. Qui vero scienter se à simoniacis consecrari (immo exe-

C. 4.

a ¶ *Sicut.*] accipit hic finẽ altercatio Gratiani, quæ qñque simoniacos cõparat hæreticis, quandoq; nõ, vt s. ead. §. quia ergo. & §. seq.

b ¶ *Hæc sacramenta.*] i. baptisma, & chrisma.

Statuimus.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte idem dicitur, qđ dictum est in distinctione Nicolai. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Simoniaci.* dicitur, ꝙ simoniaci simoniace ordinati cũ suis ordinatoribus debent deponi. Simoniaci vero simoniace à non simoniacis ordinati, ab officio male accepto remouebunt, sed ordinatores nõ deponẽt: cũ nõ simoniace a simoniacis ordinatis poterit propter necessitatem dispensari, vt in suo officio permaneant.

c ¶ *Statuimus.*] idem dicitur hic, quod in §. nisi. quia subiungit qđ iuris sit cum sic vel sic ordinantur.

d ¶ *Simoniacos autem non.*] illi sola voce non reatu simoniaci dicuntur. extra de si. de simoniace. scilicet propter ordinationem a simoniacis factam, sicut vsurarius quandoque dicitur qui vsuras dat. ff. de vsur. debitor.

e ¶ *Misericorditer.*] & ita dicitur hic, quòd non receperunt executionem.

f ¶ *Permanere.*] in executione.

SED HOC. CASVS. Dicit Gratianus, ꝙ hoc vltimum mẽbrum intelligitur de illis qui ordinantur non simoniace à simoniacis, quos ignorabant esse simoniacos, quos non reatus proprius facit simoniacos, sed ordinatio simoniaci.

g ¶ *Sed hoc*] respicit vltimam partem capituli præcedentis, scilicet ad simoniacos non reatu, sed propter ordinationem, infra cap. proximo.

SI qui à simoniacis.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si aliquis gratis ab episcopo, sed aliàs simoniaco fuerit ordinatus: si probauerit illum tunc temporis ab ecclesia toleratum, & nesciuisse illum simoniacum fuisse, poterit cum illo misericorditer dispensari. si vero sciuerit illum simoniacum esse, deponi debet. Sequens. c. patet, quod est notabile.

h ¶ *Si qui.*] H. intelligit hoc c. de præcisis, qui tamen nesciebantur præcisi esse ab ordinatis. Nam opinio eius est, ꝙ si occultũ est eum ordinatorem esse simoniacum, qui toleratur, ordinatus suscipit executionem, vt 15. q. 7. c. vlt. nisi sit notorium, vt 32. dist. §. verum: Vel nisi testibus hoc probari possit, vt s. ea. quisquis. & ideo vt locum habeat secundum eum quod hic sequitur, misericorditer, &c. necesse habet legere de præcisis. Nos vero qui aliter sentimus. arg. j. ea. quibusdam. & s. c. reperiuntur. legimus hoc capitulum de occultis. nam quamtumcumque occulti sint, & etiã ignoretur, iste non consequitur executionem, & hoc in simoniaco in ordine, & licet sine culpa istius ordinati contingat, indiget tamen dispensatione; & hoc in detestationem criminis, & ideo dicit misericorditer, & licet hoc ignorante. secus tamen in eo qui coactus est, vt j. ea. constat. Nã ille de iure admittendus est ad executionẽ: & ea est ratio, quia magis constat nobis de volũtate coacti, q̃ ignorantis. nec intelligas illud capitulum de absolute coacto, quia non recipiet characterem. extra de bap. maiores. §. si autem.

Ordinatus à simoniaco occulto an recipiat ordinis executionẽ.

i ¶ *Probare.*] per sacramentũ. extra de sent. exc. si vero. Vel probatur eoipso, ꝙ nõ probatur 3. C. qui mili. non pos. super seruis, lib. 12. Sed pone prælatũ meũ esse simoniacũ, & vult me ordinare. si probare possum, nõ debeo ab eo ordines recipere: si non possum debeo recipere ordines ſm plurimos doctores: exequi tñ nõ possum ordines sine dispensatione Papæ tñ ſm quosdã, secũdũ alios cuiuscũque superioris. Ista tñ dispẽsatio debet fieri in occulto, ne infametur ille prælatus cuius crimen occultum est. huic tamen obuiat extra c. per tuas. Io. Hoc teneas pro certo, ꝙ si ego scio simoniacũ esse aliquem, licet occultum, nõ debeo recipere ordines ab eo, vt in præ. decre. per tuas. & j. ea. decetero. & si vellet me cogere, potius debeo pati excommunicationem, vt extra de senten. excom. inquisitioni. B.

i ¶ *Probare.*] hinc arg. ꝙ qui ignorantiam allegat, eam probare debet. & cum probatio tripliciter fiat, tunc scilicet directe cum probato eo ex quo id quod intendit, necessario aut verisimiliter sequitur: ignorantiæ tamen verisimilis probatio sufficit; quod patet ex eo quod dicitur, tunc pro catholicis habebantur. ex his quoque verbis seq. si tñ eos laudabilior vita cõmendat, argui pôt ꝓcedẽtia merita ad delicti post cõmissi veniã impetrãdã ꝓdesse. ar. ff. de re mili. nõ omnis. Io. arg. allegantẽ ignorantiã debere eã probare, vt j. 9. q. 1. ordinationes. j. 34. q. vlt. in lectũ. extra de elect. innotuit. s. dist. 82. proposuisti. contra j. 3. q. 9. indicas. contra. B.

k ¶ *Et quod tunc.*] 15. q. vl. c. vlt. ar. j. 9. q. 1. c. 3. cõtra. So. ibi nãque dicitur

dicitur ꝙ si q. ab hæreticis nominatim excõicatis fuerint ordinati, ignorãtes illos esse dãnatos: eorũ ordinationes ratæ habebunt. hic aũt dicit tũc ratas esse si eorũ ordinatores ꝓ catholicis habebant. vñ colligit ꝙ si tũc nõ catholici sed dãnati habebant, taliũ ordinatio nõ tolerat. sed sciẽdũ est ꝙ nõ sẽper cõtrari⁹ sẽsus auctoritatis ꝓ

tim cessante violentia ad ecclesiã redierint, sufficiẽter excusantur: at qui post mensem redeunt, rei tunc sunt acceptæ dignitatis.

e ¶ *Si statim.*] Ar. ꝙ si qua alicui traditur in vita, & pro viribus renuens: si statim post traditionem fugerit, non tenet illud matrimonium: quod præsumitur ex verbo, si statim. maxime si numquam consensit. H. & ita per sequentia deprehenduntur præcedentia. 22. q. 2. quod ait. de pæni. dist. 3. Iudas.

Matrimoniũ non tenet si mulier inuita alicui tradita statim fugerit.

crari) permiserint; eorum consecrationem omnino irritam esse decernimus.

¶ a Et si tunc.] *Antea legebatur*, & quòd tunc, *quasi onus id probandi incumberet volenti se purgare. Emendatum vero est ex duobus manuscriptis istius concilij exemplaribus.*

Idem Nicolaus iunior. Hoc idem Alexander secundus.

¶ *Verba huius, & sequentis capituli erga simoniacos sunt in epistola Nicolai secundi, in qua concilium à se habitum refert: atque ea repetiuit Alexander secundus in epistola omnibus catholicis episcopis directa, quæ habetur Romæ manuscripta in tribus peruetustis codicibus.*

f ¶ *Rediit.*] eo animo vt iterũ nõ redeant ad eos: sicut dicit lex ꝙ is qui fugit ab hostib⁹ eo animo vt iterũ ad eos redeat, non habet postliminium. ff. de cap. & postli. re. l. nihil interest. C. e. l. pe. nec enim satis est domum quem rediisse, si mente alienus est, vt ff. de offic. præsi. l. 1. diuus. & 3. q. 9. indicas.

Adde ad hoc quod legi. & not. s. 44. dist. mulctis.

¶ De eo, qui ordinatur ab illo, quem scit simoniacum esse. C. CIX.

Iuo par. 5. c. 79. Pann. l. 3. c. 126.

DE cetero statuimus, vt si quis in posterum ab eo, quem simoniacum esse non dubitat [a], se consecrari permiserit; & consecrator, & consecratus non disparem damnationis sententiam [b] subeant: sed vterque depositus pænitentiam agat, & priuatus propria dignitate persistat.

Item paulo superius.

¶ Simoniacis in dignitate seruanda, nulla est impendenda misericordia. C. CX.

Magister ibidẽ. Deusdedit par. 2. Iuo par. 5. c. 79. Pann. l. 3. c. 125.

ERga simoniacos nullã [c] misericordiam in dignitate [d] seruanda habendam esse decernimus; sed iuxta canonũ sanctiones, & decreta sanctorum Patrum, eos omnino damnamus, ac deponendos esse, apostolica auctoritate sancimus.

Subaudiendum est, nisi violenter attracti fuerint. De his enim, & à quibuslibet hæreticis violenter ordinatis ait Innocentius ad Episcopos Macedoniæ, epist. 22. c. 5.

g ¶ *Excusationis.*] ar. ꝙ coactio excusat in ordinibus. sic 50. dist. presbyteros. 15. q. 6. c. 1. 20. q. 3. præsens. arg. contra. 15. q. 1. merito. & infra de cõse. dist. 4. eos quos.

Coactio in ordinibus excusat.

h ¶ *Post mensem.*] arg. ꝙ si aliqua alicui in vita tradita fuerit: & aliquanto tẽpore cũ eo in domo manserit: & cũ potuerit nõ effugerit: si postea virũ dimiserit, poterit reuocari ab eo: quia ex tãto temporis cõsensu ratum fuit matrimonium. ar. 31. q. 2. de neptis. 63. dist. quanto. 50. dis. presbyteros. & dist. 45. de Iudæis. & extra de spon. ad id quod.

¶ De ijs, qui inuiti ad hæreticorum ordinationem trahuntur. C. CXI.

†Eodẽ] orig. id est, Bonoso

COnstat multos vim passos, atque inuitos, attractos, repugnatesque ab hæreticis †ordinatos. sed huiusmodi aliquis, si post ordinationẽ talem non interfuit, cum illi conficerent sacramenta, si communioni eorum participatus non est, si statim [e] discedẽtibus illis [β] pessimo conciliabulo eorum abrenuntiauit, & ad Ecclesiam redijt [f] iste talis potest habere colorem aliquem excusationis [g]. Ceterũ qui post [h] mẽsem, aut amplius [i] redierũt, cum se considerarent ab hereticis ordinatos; quamuis nihil ab eis acceperunt, rei sunt vsurpatæ dignitatis.

¶ β Illis.] *In editione trium tomorum legitur*, discedens de eius pessimo, *Sed editio quattuor tomorum, & codex canonum habet vt Gratianus: multa autem in hoc capite collector arbitratu suo aptauit.*

i ¶ *Amplius.*] arg. ad probandum consensum interfuisse matrimonio, si non statim diuertit dum poterit. 16. quæstione 1. reuertimini.

Tales [k] plerumq; intuitu pietatis reformat catholicæ manus impositio cũ satisfactione, & medicina pænitentiæ: sed damnationem simoniacorum, & eorum, qui eis consenserunt, legimus; medicinam vero authenticam [l] ex hac hæresi nominatim non legimus: nisi quòd, sicut vsurpatum est [m] in Nouatianis [n], vel Donatistis, minoribus [o] vtique hæreticis non ca-

TALES. Casus. Dicitur in hoc §. ꝙ tales. s. ab hæreticis violẽter attracti: siue statĩ redierũt, siue nõ, quandoque de misericordia

ꝓ lege & certa rõne suscipiẽdus est: sicut in nõnullis decretorũ locis diligẽtia lectoris inueniet. Vel dicat strictius se habere in simoniacis ꝓꝓ odiũ ipsi⁹ horrẽdi criminis: & mitigãtius in alijs puersis ordinatiõibus: qđ illo c. demõstrat. 9. q. 1. ab excõicatis. Vel qđ hic dicitur catholicis, non ad ordinantes, sed ad ordinatos refertur. B.

a DE cetero.] ¶ *Non dubitat.*] quia est notorium: vel per sententiam. H. sed contradicit littera.

b ¶ *Sententiam subeant.*] Tu intellige de eo quem probare potuit simoniacum, qui est ordinandus. melius intellige secundum quod dixi in glo. s. proxi. c. in glo. per sacramentum. ver. hoc teneas. A.

ERga simoniacos.] Casus. Dicitur in hoc c. ꝙ simoniaci ad aliquam dignitatem promoti deponi debent: & nulla cum eis poterit fieri dispensatio. Patet sequens §. vbi excipit violẽter attractos: siue à simoniacis, siue ab hæreticis attracti fuerint.

c ¶ *Nullam.*] infra ea. si quis. neq; infra ea. q. 7. requiritis. infra ea. q. 5. c. 1. contra. Sol. hic simonia est in promoto & promouente.

d ¶ *In dignitate.*] idest, in ordine. extra de simo. tanta. & no. infra ea. q. 5. c. 1. cũ enim furtiuus sit character. infra ea. ordinationes. nõ potest dispensari. M. secus dixit extra de simo. ex insinuatione.

COnstat.] Casus. Dicit hic, ꝙ si qui per coactionẽ ab hæreticis fuerint ordinati; si eorũ cõioni non consenserint, sed sta-

tolerantur: sed cum simoniacis non dispensatur: nec authenticam, idest, fructuosam possunt agere pænitentiam, nisi renuntiauerint rei quam sunt simoniace adepti: & tunc dispensatur cum eis, vt cũ minoribus hæreticis dispensatur. Seq. cap. patet, in quo ostenditur qualiter cum hæretico dispensetur.

k ¶ *Tales.*] scilicet qui consenserint hæreticis: vel statim recesserunt, vel non statim. idem intelligo etiam post momentum si iam consensissent: & idem post centum annos si non consensissent. Nam semper accusarentur. ff. de re mil. non omnes. §. qui captus. factum ergo tangit hoc dicendo, ideo tamen dicit, qui post mensem: quia & si intra mensem redierint, semper fuisse inuiti præsumuntur: nisi contrarium probaretur: sed post mensem præsumerentur consensisse, nisi contrarium probaretur. Et est si. C. ad Velleia. l. si mulier perfecte.

l ¶ *Authenticam.*] idest, fructuosam: nisi executioni rei adeptæ renuntiauerint, vt infra ea. q. si quis neque.

m ¶ *Vsurpatum est.*] idest, contra rigorem factum est: argu. C. de iur. do. vbi.

n ¶ *Nouatianis.*] infra ea. q. 7. maximum. & c. donatum.

o ¶ *Minoribus.*] non enim cum maioribus hæreticis dispensatur, vt infra q. 7. cap. 1.

a ¶ *Ita etiam.*] cũ simoniacis est dispendandũ, vt iam habebitur.
b ¶ *Aliorsum.*] quasi dicat,& hoc facit ad dispensationem.
c ¶ *Cognoscantur.*] arg. ꝙ si instrumentũ sit falsum in aliqua parte, & in aliqua verũ: vbi verũ est, debemus illud recipere. C. de transf. si ex falsis. argu. contra. 9. distin. si ad sacras. & 42. distin. cap. quiescamus.

Instrumentũ pro parte verũ & pro parte falsũ esse potest.

secundum hoc posset dici ꝙ simoniacus nec etiam characterẽ reciperet: quia simoniacus debet renuntiare rei quã vitiose est adeptus. Constat ꝙ executioni non renuntiet: quia executionẽ numquam habuit, characteri etiam non potest renuntiare. Vnde satis videtur, quòd non receperit characterem: nisi velles dicere quòd re-

d ¶ OMnis.] ¶ *Habeat.*] Si tamẽ iterata vnctione non fuerit maculatus, vt j. q. 7. saluberrimum.
e ¶ *Inuenitur.*] Si tamẽ illos ordines simoniace non reciperet, & cũ quibus dispẽset, & cũ quibus non, dicunt [1] isti versus: *Si bis ordo datus, seu baptismus repetatur. Vt subuertatur fidei status ordo petatur. Vel si præstetur quod vtrumque Simon operetur. Vt dispensetur, spes irrita prorsus habetur. supra ead. si quis.*

[1] Et no. 9. q. 1. in sum. ibi videas. nã ibi ponũtur con cord. ad ea q̃ sequunt. Ar. Versus.

DE HIS. CASVS. Prosequitur de his Gratianus hic qui simoniace à non simoniacis ordinantur, & casus planus est.

ORdinationes.] CASVS. Dicitur hic ꝙ falsa iudicatur ordinatio quæ pretio, precibus vel obseq̃o cõfertur. idẽ dicit de ordinatione eius q̃ canonice nõ eligitur: quia taliter ordinatus non intrat per ostium, sed fur est & latro. Patet seq. §.

f ¶ *Pretio.*] dato, vel retento vel promisso. C. de transa. trãsactio. nã remittere dare est. extra de testi. veniẽs 1. ff. de his q̃ in frau. cre. si pignus. Itẽ nũq̃d est simonia abrenuntiare bñficio vt alij det? Nõ: nisi deducat̃ in pactũ: vt extra de præb. dilecto. spẽ tñ [2] ide habere nõ est simonia. extra de pact. cũ pridẽ. Item qualiter regnũ Dei pecunia posit emi: cũ nihil sit spiritualius. de pæ. dist. 1. medicina. & nõ ordo vel honor ecclesiasticus. & est ratio: qa cũ vẽdẽte regnũ cælorũ nõ põt esse malitia: hic secus. sed falsum est regnum Dei emi: sed ex misericordia meritisque præcedentibus acquiritur. 13. q. 2. animæ. de pæ. dist. 1. medicina.

Beneficij renuntiatio vt alij detur, nõ est semper simoniaca.

[2] Spem not Pan. Feli. in c. cõsultationes. de simo. Ang. & legiste in l. sed & si lege. §. consuluit. de peti. hered.

nonice, sed ex intuitu pietatis; ita etiam[a] *ex his posse fieri colligimus, ideo etiam, quia aliorsum*[b] *per omnia orthodoxam habent fidem, nisi quòd spiritum sanctum credunt esse venalem. Et, vt ait beatus Augustinus, hæretici, cum redierint, qua parte se absciderint ab ecclesia, curentur; qua vero parte adhæserint, cognoscantur*[c]. *Hinc & Leo Ianuario*[a] *Aquilegiensi, epist. tertia.*

s. ead. c. quodquidam. vers. sed sicut.

a ¶ Ianuario.] *Sic etiam citatur infra ead. q. 7. c. saluberrimum. & sic habetur in manuscriptis Leonis codicibus, quamuis in excusis sit,* Iuliano. *Ceterum verba ipsa epistola referuntur in dicto c. saluberimum. & ex parte. s. ead. c. si quis hæretica. Nam hic sententia potius affertur.*

¶Qui ab hæresi ad ecclesiam redeunt, in quo inueniuntur ordine, ex beneficio perseuerent. C. CXII.

OMnis cuiuslibet ordinis clericus, qui catholicam deserens vnitatem, hæreticæ, vel schismaticæ coniunctionis contagione se maculauerit; si ad ecclesiam redierit cum legitima satisfactione, & erroris sui damnatione; hoc in magno beneficio habeat[d], si adempta sibi omni spe promotionis, in quo inuenitur[e] ordine permaneat.

s. ea. c. si quis hæreticæ. & j. ead. q. 7. c. saluberrimum. Poly. l. 7. tit. 5. Pann. l. 3. c. 131

De his autem, qui ordinantur simoniace à non simoniacis (vt pote illi, qui data pecunia archidiacono, vel consiliarijs episcopi, episcopo ignorante, hoc efficiunt, vt de manu eius sacros ordines accipiant) ita scribit Gregorius VII. lib. 6. Reg. in synodo Romæ habita, anno Domini 1078. die 19. Nouembris, c. 5.

¶Ordinationes, quæ simoniace fiunt, falsæ iudicantur. C. CXIII.

ORdinationes, quæ interueniente pretio[f], vel precibus[g], vel obsequio alicui personæ ea intentione[h] impenso, vel quæ non communi consensu cleri, & populi secundum canonicas sanctiones fiunt, & ab ijs, ad quos consecratio pertinet, non comprobantur, falsas † esse dijudicamus: quoniam, qui taliter ordinantur, non per ostium, idest per Christũ intrant; sed, vt ipsa veritas testatur, fures[i] sunt, & latrones.

Poly. l. 2. tit. 38. Iuo p. 5. c. 81.
† *irritas*] or. & Polyc.
Io. 10.

14 *Quia ergo simonia tripliciter in capitulo notatur, videndum est, quot modis pretium in hac hæresi detur. Hoc beatus Gregorius in Euangeliorũ tractatu hom. 4. in fine exponit dicens.*

¶De multiplici genere simoniacorum. C. CXIIII.

SVnt nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt[k], & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem, laudis solummodo retributionem quærunt. ¶ Hi nimirum, quod gratis acceptum est, gratis nõ tribuũt: quia de impenso officio sanctitatis, nummum expetunt fauoris. Vnde bene, cum iustum virum describeret[l] propheta, ait [Qui excutit manus suas ab omni munere.] Neque enim dicit, qui excutit manus suas a munere, sed adiunxit [ab omni:] quia aliud est munus ab obsequio[m], aliud munus à manu, aliud munus à lingua †.

Ansl. l. 6. c. 83. Burc. l. 1. c. 113. Iuo p. 5. c. 86. Pann. l. 3. c. 121.
Esa. 33.

g ¶ *Vel precibus.*] Hoc de precibus pro indigno, & carnali amore impensis, vel à se porrectis: aliàs non, vt infra eadem, latorem.
g ¶ *Vel precibus.*] Hic habes ꝙ preces inducunt simoniam, vt j. e. sunt nõnulli. 8. q. 1. Moyses. & hoc verũ est si aliquis pro seipso petat. talis autem se ingerit: quod non licet, vt 8. q. 1. in scripturis. & extra de iure patro. per nostras. Alij dicũt ꝙ aliquis pro se, si est dignus, potest petere. nã Petrus dixit: Quid ergo fiet nobis qui secuti sumus te? & ita pro seipso petijt. Sed si preces porriguntur ab alio, distinguitur, vt 8. q. 2. in summa. & q. 1. c. Moyses. Io.
h ¶ *Intentione.*] Ergo sine ea intentione non est simonia: aliàs secus, vt not. extra de simo. nemo. H.
i ¶ *Fures.*] Videtur ergo cum simoniacus furi comparetur ꝙ cũ simoniaco nemo posit dispensare, nisi renuntiet ordini male susceptο, vt j. ea. si quis neque. & s. ead. erga. & extra ea. nobis. in fi. quia nec vitium furti purgatur, nisi res furtiua redeat in potestatem Domini, vt 14. q. 6. si res aliena. Istud satis concedi posset: & recepisset possessionem characteris: sicut fur dicitur habere rem furtiuam, idest, possessionem rei. tamen credibilius est vt dicatur quòd habeat characterem, & quòd Papa posit cum eo dispensare, licet ille non renuntiet. nam etiam vitium furti potest purgare apud furem manente. ff. de vsuca. si fur. in prin. Idem videtur in violento detentore, vt ff. de preca. certe. §. Iulianus [3].

Preces quandoq; simoniã inducunt.
Simoniacus furi comparatur.
Papa dispensare põt cum simoniace ordinato, licet ordini male suscepto non renuntiet.

QVIA ERGO. Hæc est 14. pars q̃nis, in qua vult probare in quibus & quibus modis committitur simonia directe, & dicit ꝙ tribus: scilicet in munere à manu: munere à lingua: munere ab obsequio, & hoc vsque ad §. *quolibet.* Ioan.

SVnt nonnulli.] CASVS. Ostenditur hic quòd non solum si pecunia accipiatur pro ordinatione, committitur simonia: sed si obsequium vel fauor, siue humana gratia propter hoc accipiatur. & hoc probatur auctoritate Esaiæ.
k ¶ *Accipiunt.*] extra de si. & si quæstiones.
l ¶ *Describeret.*] non est in Esaia id quod sequitur, sed in psalmo: Iudica me Domine: ibi, in quorum manibus.
m ¶ *Ab obsequio.*] & sic videt̃ ꝙ nõ posim seruire pro beneficio, vt hic, & s. c. px. ar. cõtra. 12. q. 2. quicũque suffragio. & c. charitatem.

tē.& de cle.non resi.de cetero.licite etiā pôt q̄s sperare vel appete re dignitates,vt 74.dist.cōsuluit.61.dist.q.d ꝓderit.& extra de pac. cum pridē.Sol.H.dicit si directe habeat animū ad hoc cum seruit, est simoniacus,vt 8.q.1.sunt quidā.Sed tu dic ꝙ si dignus est,& dignum exhibet seruitium, non est simoniacus, vt hic. & extra de cle.

vt s̄.ea.non est putanda.& dist. 13.nerui.61.dist.miramur.

d ¶ *Amore.*] Ex hoc collige omnem illum esse simoniacū,qui ductus amore alicui indigno beneficiū cōfert.ar.extra de sim. nemo. nam ex quo fauor tertij nimium fauoris inducit:multo magis ipsius qui ordinat. Vel expone hoc ita ꝙ cesset iste intellectus, iniusto cordis amore,idest, cupiditate & ambitione.

Beneficiū cōferens indigno propter amorem, simoniacus est.

† *al. seruitus*

Munus quippe ab obsequio est subiectio † indebite impensa. Munus à manu, pecunia est. Munus à lingua,fauor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni [a] munere manus excutit; quando in diuinis rebus non solum nullam pecuniam,sed etiam humanam gratiam [b] non requirit.

Idem in regesto.

¶ Aeternam damnationem inueniet, qui quolibet munere ad sacros ordines accedit. C. CXV.

SI quis neque sanctis pollens moribus, vel neque à clero, populoq; vocatus [c], vel pulsatione coactus, impudenter Christi sacerdotium iam quolibet facinore pollutus, iniusto cordis amore [d], vel sordidis precibus oris, siue comitatu [e], siue manuali seruitio, siue fraudulento [f] munusculo episcopalem, seu sacerdotalem, non lucro animarum, sed inanis gloriæ auaritia fultus dignitatem acceperit, & in vita sua non sponte [g] reliquerit,eumq; insperata * mors [h] pænitentem non inuenerit; proculdubio in æternum peribit.

s̄.ea.c.si quis hereticæ.& j̄.ead. q.7.c. saluberrimum. Poly.l.7.tit.5. Pann.l.3.c.131

* ¶ Insperata.] *In aliquot vetustis Gratiani codicibus legitur,* in aspera mors pænitentia.

e ¶ *Comitatu.*] idest, seruitio.

f ¶ *Fraudulento.*] Fraudulentū est munus cū dicit se aliàs voluisse hoc ei dare, vt extra ea. & si quęstiones. Vel qñ altera pars dicit se expēsas fecisse,& illas petit vt credat bñficio. vt extra de pac.cū pridē.

Munus fraudulentum.

g ¶ *Non sponte.*] Hoc idem de quolibet crimine: sed hoc dicit ad terrorē. Et not. ꝙ dicit sponte:q̄a si cogeretur iuris ordinem dimittere:nisi sponte,nō valeret ei ad salutem.

h ¶ *Mors.*] Ex hoc (vt dixi) in quolibet crimine nō valet pænitentia ad salutem, nisi perseueret animo vsq; in finem.de pæ.dis.1. §. his autem.vers.item illud. Ioānes. Et licet de omnibus alijs criminibus possit q̄s pænitere ordine retēto, vt 82. dist. presbyter. 50. dist. de his.hic non.nisi renunciet ordini. extra de si. tanta. vnde non videtur ꝙ hic locū habeat admonitio vel denunciatio. Ar.cōtra. j̄.q.vl. c.patet. dic vt extra de accusa.super his.

Pænitentia non valet ad salutem nisi perseueret vsque in fin.

Hinc idem Gregorius Ioanni Corinthiorum episcopo, lib.4.epist. 55. seu cap.99. scribit.

¶ Pro ordinationibus nihil omnino accipiatur. C. CXVI.

s̄.dist. 100.c.non uit. Ans.l.6.c.90. Poly.l.2.tit.1.

DE ordinationibus aliquid accipere sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergo, ut neque per commodum †, neque per gratiam, aut quorumdam supplicationem [i] aliquos ad sacros ordines consentiatis, uel permittatis adduci.

† *al. Helledam* Et eod.l.ep.51. & 55. & l. 5. epist.7.

Item uniuersis episcopis per Elladem † *prouinciam constitutis, eod. lib. epist. 56. seu cap.100.*

¶ Nec pretio, nec prece, nec gratia, nec supplicatione aliqui ad sacros ordines accedant. C. CXVII.

Burch.l.1.c.21. Iuo p.5.c. 108.

QVibusdam [k] narrantibus agnoui, quòd in illis partibus nullus ad sacrum ordinem sine commodi datione perueniat. Quod si ita est, flens dico, gemens denuntio, quia cum sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu stare [l] non poterit. ¶ Scimus quippe ex Euāgelio, quid redemptor noster per semetipsum fecerit:quia ingressus in templum cathedras vendentium columbas euertit. Columbas quippe uendere est, de sancto spiritu (quem sibi consubstantialem Deus omnipotens per impositionem manuum hominibus tribuit) commodum temporale percipere. Ex quo, ut prædixi, innuitur, quid sequatur: quia, qui in templo Dei columbas uendere præsumpserunt, eorum [m], Deo iudice, cathedræ ceciderunt. ¶ Qui uidelicet error in subditis cum augmento propagatur. Nā ipse quoque, qui ad sacrū ordinē perducitur, iam in ipsa prouectus sui radice vitiatus, paratior [n] est

Matth.21.

i DE *ordinationibus.*] ¶ *Supplicationem.*] j̄.ea.latorē. cōtra:vbi Papa.ad supplicationem quorūdā ordinat quemdam. Sed distingue: aut aliquis petit pro se: aut alius pro ipso: vt s̄. e. ordinationes.8. q.1. §.his. vel dic, ibi de carnali, hic de spirituali.

QVibusdam narrantibus.] CASVS.

cle.non resi. de cetero. aliàs si indignus est, vel dignus,& indigne seruit, simoniacus est: & hoc notauit cum dixit, Seruitus indebite, &c. & licet dignus seruire possit, non tamen hoc potest duci in pactionem. nam illud simoniacum est. extra de pac. pactiones. nullum ergo munus dabit nisi illud quod aliàs fuisset daturus propter aliquas necessitates,vt extra ea.& si quæstiones. vel nisi det xenium aliquod,vt ff.de of.procon.l.solent.§.vlt. vel nisi recipiat illud ad stipes templi,vt s̄.ea.iudices.

a ¶ *Ab omni.*] vt omnia particularia & singularia cōprehenderet. s̄.19.dis.si.Romanorum.si. j̄.14.q.3.putant.infra.e.q.3.saluator. ꝫ 31.q.1.ꝙ si dormierit. No.ꝙ dicit indebite.nam si debite impēdatur,nō ita fit, vt j̄.ea.q.3.saluator. Et exponit Bazianus indebite, cum indebite dignus, vel debite indignus seruit pro beneficio. aliàs non.ar.insti.de societate.§.de illa.

b ¶ *Gratiam.*] s̄. 24.dist.quando.

SIquis.] CASVS. Si quis per simoniacam prauitatem ordinem vel dignitatem ecclesiasticā acceperit:nisi in vita reliquerit, & finaliter pænituerit,in æternum peribit. Planum est sequens capitulum, & per se patet.

c ¶ *Vocatus.*] Et etiam licet valde dignus sit,non tamen effrænata temeritate,sed trepida deliberatione onus sacerdotij debet subire,

Dicit hic sacros ordines vel ecclesiasticos gradus nō gratis,sed cōmodi datiōe acceptos diu stare nō posse:cū īt us orti ꝑ cōsecrationē iā decidāt. Secūdo,q̄a Dn̄s cathedras vēdentiū colūbas de tēplo euertit. Tertio, quia paratiores sunt alijs vendere quod emerunt. Quarto,quia ipsorum hæresis in primitiua ecclesia fuit damnata. Secūda ratio est ibi, *Scimus quippe.* Tertia ibi, *Qui videlicet.* Quarta ibi, *Et cum primo.* Patet c.seq.per se.

k ¶ *Quibusdam.*] Primo dicit Gre.se dolere ꝙ in illis partibus nemo ꝓmouet ad sacrū ordinē sine cōmodi datione. Secundo ꝓbat auctoritate Domini simoniacos ipso iure esse suspensos. Tertio prohibet hoc de cetero fieri:& statuit pœnam in committentes.

l ¶ *Stare.*] quo ad id in quo numquam stetit: s.quo ad executionem.arg.ff.de consti.pecu.id quod.arg.contra.32.q.2.Moyses.

m ¶ *Eorum.*] Et ita simoniaci etiam occulti ipso iure sunt suspensi: non tamen vitandi sunt secundum quosdam cū probari nō potest eis simonia.6.q.2.si tantum.sic exaudi extra de simo.tāta. & s̄. ead.reperiuntur.

n ¶ *Paratior.*] Quod noua testa capit,inueterata sapit. *Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu*: & est si. in authen. vt iud.sine quoquo suf.§.1.coll. 2.vbi dr̄:dato enim vno illicito principio,necesse est eū,qui dationē facit,plures manus circuire, &c.

Aesopus. Horatius in epistolis.

a ¶ Et

a ¶ *Et actionis.*] Hic argue carnales preces pro digno porrectas nō facere simoniam. secus in pecunia vel obsequio, quæ loco pretij in tercedere solēt: qd' p̄ces nō faciunt, vt j. ea. q. 5. c. vlt. & licet p̄ indigno porrectę facerēt simoniā, tn̄ p.p merita digni ab hac excusant, vt j. 32. q. 2. quidquid. Io. Sed quare minus cōmittitur simonia in precibus oblatis p̄ digno, quàm in pecunia? Rn̄deo: ideo quia in p̄cibus nihil dat de suo: & ideo ibi nullū intelligitur esse cōmercium. nā perdere verba leue est: & ita nihil puenit ad accipientē. ar. C. de do. inter vi. & vxo. maritus. ff. de don. Aristo. sed in alio casu dat, sed & p̄ indigno magis detestatur ecclesia munerū dationē, q̄ precum effusionem. Vel dic q̄ hæc dictio, nisi, nō excipit à supplicatiōe, sed à verbo p̄mouere. sic ponitur s. 38. dist. sedulo. ver. nouerint.

Preces carnales p̄ digno porrectæ simoniam nō faciunt.

Bona quæstio.

Perdere verba leue est.

alijs vendere, quod emit. Et vbi est, quod scriptum est? [Gratis accepistis; gratis date.] Et cum primo contra sanctam ecclesiam simoniaca hæresis sit exorta; cur non perpenditur, cur non videtur; quia eum, quem quis cum pretio ordinat, prouehendo agit, vt hæreticus fiat? Ideoque hortamur, vt nullus vestrum denuo hoc fieri patiatur; sed neque gratia alicuius, neque supplicatione aliquos ad sacros ordines audeat promouere; nisi eum, quem vitæ, & actionis[a] qualitas ad hoc dignum esse monstrauerit. Nam si aliter factum denuo senserimus, districta, & canonica illud noueritis vltione compesci.

Matth. 10.

Item Symmachus ad Cæsarium, epist. 1. c. 5.

¶ Ad episcopalem honorem nullus per ambitum accedat. C. CXVIII.

Ansel. l. 6. c. 6.

NVllus itaque per ambitum ad episcopalem honorem permittatur accedere. Nam cum hic excessus in laica conuersatione culpetur[b]; quis dubitat, quin religiosis[c], & Deo seruientibus incutiat opprobrium?

Item Gregorius Adeodato episcopo, lib. 2. indict. 11. epist. 48.

De eodem. C. CXIX.

ESto te ergo præcipue in ordinatione soliciti, & ad sacros ordines† nisi prouectiores ætate, & mundos opere nullatenus admittatis; ne forte semper esse desinant, quod immature esse festinant. Eorum enim, qui in sacro sunt ordine collocandi, prius vitam, moresque discutite: & vt dignos huic officio adhibere possitis, non vobis potentia, aut supplicatio quarumlibet subrepat personarum. Ante omnia autem cautos vos esse oportet, vt nulla proueniat in ordinatione venalitas: ne (quod absit) & ordinatis, & ordinantibus periculum maius immineat. Si quando igitur de his tractari necesse est, graues[d], expertosque viros consilijs† vestris adhibete participes, & cum eis communi de hoc deliberatione pensate.

† ordines aspirare, nisi] orig.

† al. consilij vestri

¶ *Caput hoc duobus locis, vbi visum est expedire, locupletatum est ex originali.*

Idem Columbo episcopo, lib. 2. indict. 11. epist. 47.

¶ Neque fauore, neque venalitate ad sacros ordines quisquam promoueatur. C. CXX.

Ans. l. 7. c. 46.

PVeri[e] ad sacros[f] ordines nullatenus admittantur; ne tanto periculosius cadant; quanto citius[g] conscendere ad altiora festinant. Nulla sit in ordinatione venalitas: potentia, vel supplicatio personarum nihil aduersus hæc, quæ prohibemus, obtineat. Nam proculdubio Deus offenditur, si ad sacros ordines quisquam non ex merito, sed ex fauore (quod absit) aut ex venalitate prouehitur.

Econtra idem Gregorius quibusdam supplicantibus vnum acolythum, & alterum diaconum legitur ordinasse: sicut ipse scribit lib. 7. indict. 1. epist. 2. Petro[α] episcopo Corsicæ inter cetera.

α ¶ Petro.] *In codicibus impressis epistola vnde caput hoc sumptum est, inscribitur* Chrysantho episcopo. *Verum in codice peruetusto* Vaticano, *earumdem epistolarum, inscribitur* Petro episcopo per Corsicam. *Anselmus autem eodem modo habet ac Gratianus. Ad Petrum episcopum Alexandriæ de Corsica legitur epistola alia quinto libro cap. 122. quamuis sit fortasse mendum in voce,* Alexandriæ, *& scribendum videatur,* Aleriæ.

¶ Episcopo interueniente, Papa quemdam acolythum ordinauit. C. CXXI.

Ans. l. 7. c. 79.

LAtorem[h] præsentium per† intercessionem sanctitatis vestræ acolythum fecimus: quem ad obsequia vestra transmisimus, vt si in lucrandis animabus amplius seruierit, proficere[i] amplius possit.

† al. p̄ itercessiōe

Idem Heliæ presbytero, & abbati lib. 4. epist. 30. seu. c. 74.

b ¶ *Nullus.*] ¶ *Culpetur.*] Et puniatur pœna cētū aureorū: & irrogat īfamia q̄ petierit aliquā dignitatem. ff. ad leg. Iu. de ambitu. l. 1. & j. q. 7. sancimus. Arg. contra. ff. de offi. præto. Barbarius. sed soluetur j. q. 6. sicut. is.

Infamia irrogatur dignitatem petēti.

c ¶ *Religiosis.*] i. clericis. & per hoc expone illud c. 20. q. 3. præsens. in fi. arg. gradū altiorē grauius facere cōmissū, vt j. 11. q. 3. p̄cipue. arg. j. 25. q. 1. nulli. & 8. q. 2. illud quidem.

Grad⁹ altior aggrauat delictum.

E *Stote.*] CASVS. Præcipit hic Greg. vt episcopi promoueāt mūdos corpore, & prouectiores ætate. & qui sunt morib⁹ cōmēdati: nec potētia nec etiam supplicatio aliqua præualeat, sed merita personarum.

d ¶ *Graues.*] s. 24. dis. quando.

P *Veri ad sacros ordines.*] CASVS. Dicitur hic q̄ pueri ad sacros ordines non sunt præpropere promouēdi. Item dicit q̄ venalitate vel potētia vel supplicatione vel fauore, nō debet indignus aliquis promoueri. Seq. §. cum seq. c. patet.

e ¶ *Pueri.*] pueri dicūtur intra xiiij. annum extra de æta. & qual. c. indecorum. vel pueri, idest, Neophyti . 48. dist. sicut Neophytus.

Pueri qui sunt. Hoc verbum, puer, alias habet significationes vt no. 77. di. in veteri.

f ¶ *Ad sacros.*] nam minores ante xiiij. annum bene possunt accipere, licet non omnes. & ita intelligatur 77. dist. c. 3. quia non acolythatum. 77. dist. in singulis. Tamen si puer ordinetur in sacris ordinibus, bene recipit characterem: cum possit recipere minores ordines, vt in d. c. in singulis. Sed numquid tenetur continere? sic, si est doli capax: aliàs non 2. Nam & voto & sacramento se obligare potest doli capax. extra de deli. pue. c. 1. sed religioni non, vt not. 27. q. 2. §. cum ergo. 20. q. 2. c. 2.

Puer ī sacris ordinat⁹ characterem recipit.

2 Idem tenet hic Io. de Fā. & de hoc extra de cleri p̄ sal. p̄mo. c. 1.

f ¶ *Ad sacros.*] si tamen ordinentur, ordines suscipiunt sacros etiam septennes.

g ¶ *Quanto citius.*] s. dist. 48. sicut. nam casum appetit. &c. Gerendorum enim honorum non promiscua facultas est. non enim prius gerere debet maiorem honorem, quàm minorem. ff. de mu. & ho. honor. §. gerendorum.

ADDITIO. Ad idem 58. dist. c. 1. & 2.

h L *Atorem.*] ¶ *Per intercessionem.*] Nam sæpe Papa ad intercessionem laicorum ordinat vel dispensat vel tolerat, vt 28. dist. de Syracusanæ. 50. dist. clerico. 63. dist. Salonitanæ.

i ¶ *Proficere.*] extra de ma. & obe. per tuas. extra de tem. or. cum in distribuendis.

ADDITIO. Iste concor. probant quòd iste sine licentia Papæ nō poterat promoueri: & ad hoc inducuntur. Arch.

Filium.] Casus. Helias abbas rogauit Papam vt quemdam suũ clericũ promoueret,& eũ postea sibi trãsmitteret. Ad cuius preces Papa eũ in diaconũ promouit, sed eum sibi non transmisit: quia nõ est cõsuetudo ecclesiæ Romanæ, cũ sit in ea cõsecratus: & quia absentiã illius abbatis in eius præsentia voluit compensare.

¶ Quisquis in Romana ecclesia sacrum ordinem acceperit, ab ea vlterius egredi non poterit. C. CXXII.

Ansl.7.c.78. † nostrum] orig. † al. sacrũ ordinem.

Filium vestrum † Epiphanium mandastis [a], vt ad sacrum ordinem prouehere deberemus, vobisque transmittere. Sed in vno vos audiuimus: in alio autem minime audire potuimus. Diaconus quidem factus est. Sed quisquis semel in hac ecclesia ordinem † acceperit, egrediendi ex ea vlterius licentiam non habet [b]. Si ergo vos videre non potui; hac ex re consolationem habeo; quia in filio vestro requiesco.

Ansl.6.c.6.

Non itaque quorumlibet precibus ordinationes factæ, falsæ dijudicantur; sed hæ demum, quæ precibus ordinandi [c], vel eius amici, non spirituali, sed carnali affectu porrectis fiunt, cum aliàs futuræ non essent: quas non charitas interueniens, sed ambitio supplicans extorquet. Non solum autem clericos cuiuslibet episcopi summus Pontifex in ecclesia Romana valet ordinare; verumetiam opportunitate exigente monachos, & quoslibet clericos conuocare potest, & inuitare. Vnde Nicolaus Papa Michaeli Imperatori in epist. quæ incipit [Proposueramus.]

¶ De eodem. C. CXXIII.

j.9.q.3.c. per principalem. Ansl.1.c.75.& l.2.c.14.

Per principalem [d] beatorum apostolorum Petri, & Pauli potestatem [e] ius habemus non solum monachos, verumetiam quoslibet clericos de quacumque diœcesi, cum necesse fuerit, ad nos conuocare, atque ecclesiasticis exigentibus opportunitatibus inuitare.

15 *Quolibet ergo munere interueniente falsa dijudicatur ordinatio. Sicut autem pretio interueniente sacri ordines non sunt tribuendi; ita nec restituendi. Vt enim ait beatus Ambrosius, sacri ordines nec pretio sunt emendi, nec redimendi [f]. Hinc etiam Gregorius VII. ait lib. 6. reg. in concilio habito anno Domini 1078. pontificatus sui vi. c. 10.*

¶ Pretio interueniente sacerdotale officium non restituatur. C. CXXIIII.

Poly.l.4.tit.21. Ansl.7.c.46.

Nullus episcopus grauamen, seu seruile [g] seruitium ex vsu [h] contra ecclesiasticam [i] normam abbatibus, seu clericis suis imponat: vel interdictum sacerdotale officium pretio interueniente restituat [k]. Quod si fecerit, officij sui periculum subeat.

Qui autem [l] pecuniam accipiunt, vt ordinandis sacros ordines non tribuant, vel vt canonicæ electioni assensum non præbeant, aut ecclesiis ædificandis, vel consecrandis lapidem benedictum, vel consecrationem subtra-

Ansl.7.c.79.

a ¶ *Mandastis.*] & ita mandat minor maiori. sic 11.q.3.rogo.
b ¶ *Non habet.*] sine licentia eius. 63.dist.litteras. & quo ad hoc nihil est speciale in ecclesia Ro. vt 21.q.2.c.1. 70.dist. sãctorũ. Sed ordinati à Papa licet ĩter alios digni honore sint, subsũt tñ epis. extra de ma. & obe. per tuas. ff. de albo scri. l. vl. & pferent eis tantũ q sunt eiusdem ordinis. ff. e. l. 1. & ab episcopo potest deponi [1] ordinatus à Papa.

NON ITAQVE. Casus. Gratia. soluit hic cõtrarietatem præmissorũ c. quã fecit de precibus: & interserit quædã verba in §. ibi, non solũ, propter sequẽs capitulũ, cuius casus cũ seq. §. patet.
c ¶ *Ordinandi.*] & ita aliquis põt pro se dignas preces offerre. quod H. nõ cõcedit [2]: in quo non credo eum benedicere: quia multos condemnat. ar. pro Io. 14.q.5. nõ sane. 16.q.1. reuertimini.
d ¶ *Per principalem.*] Hoc c. habes 9.q.3.§. vlti.
e ¶ *Potestatem.*] Hoc idem potest [3] episcopus. 2.q.7. cũ pastoris. extra de cleri. non resi. de cetero.

ADDITIO. Idem tenet Ioan. de Fan. de hoc legitur & no. 43. dist. c. 1. & 11. q.3. qui resistit. Archid.

QVOLIBET. Hæc est 15. pars q. in qua intendit probare, quod sicut ordines pretio non sunt dandi: ita nec pretio restituendi: & quod sit simoniacus (scilicet indirecte) & sacrilegus qui promotionẽ vel electionem alicuius impedit, vel ecclesiæ consecrationem vel fundationem: & hoc probat per tres auctoritates sanctorum, & per sex leges principum. Ioan. de Fan.
f ¶ *Redimendi.*] extra de simo. querelam. & c. si nullus.

NVllus episcopus.] Casus. Præcipitur in hoc cap. vt episcopus prætextu alicuius consuetudinis clericis vel abbatibus grauamen aliquod non inferat, nec pretio interueniente officium restituat: quod si fecerit, tamquam simoniacus punietur.
g ¶ *Seruile seruitium.*] Vocat angariam vel perangariam quod lex vocat fore sordidum munus. 16.q.1.§. nouarum [4]. in l. placet.
h ¶ *Ex vsu.*] idest, non assuescat. vel ex vsu præter id quod hactenus est constitutum: quasi ratione præscriptionis, vt angarias sacerdotibus non imponat. Cum enim de aliqua rerum præscriptione agitur, inspiciendũ est vtrum communi iure talia à talibus possideri valeant, necne. Primo casu sola longe vsurpationis detentione currit præscriptio [5], vt 16.q.3. & 4. per totum. saluo eo quod de limitibus dicitur ead. causa & q. c. licet. & c. inter memoratos. Secundo casu non currit præscriptio. Præscriptio enim ius aduocat creatum: nouum autem non creat, vt 33.q.5. quod Deo. & dist. 100. contra morem. & dist. 93. illud autem. 16.q.1.c. vlt. & q.3.§ potest etiam. & quæst. 7. decimas. & j. ead. quæst. 3. quæsitum. in his omnibus & in alijs infinitis casibus præscriptio euanescit: quia non est proditum ius commune scriptum, vel non scriptum, quo tales talia valent possidere. Ioan. Hæc regula fallit extra de causa pos. cum ecclesia. & extra de præscrip. auditis. Ioan. Sed certe non fallit: quia iura incorporalia quasi possident: & iterdicta pro eis possessoria constituta sũt. ff. de serui. quoties. B.
h ¶ *Ex vsu.*] Nam tempus non est modus, & c. 10.q.3. quia cognouimus. ff. de act. & oblig. obligationum fere. §. placet. nisi forte cuius non extat memoria. argu. ff. de aqua quoti. & æsti. & extra de verb. signi. cap. abbate.
i ¶ *Ecclesiasticam normam.*] Nam iusta de causa bene potest ab eis auxilium petere. extra de censi. cum Apostolus. Et sic non est contra 18.q. vlt. seruitiũ. quia illud intelligitur de licitis: hoc de illicitis.
k ¶ *Restituat.*] nec absoluere potest pro pretio, nisi sit cõsuetudo. extra de simo. nemo. Item nec reconciliare. extra de sim. c. nemo. Sed nũquid ipsi clerico licet redimere, cum iniuste suspẽsus est? Videtur quod nõ. s. §. prox. in fi. extra de si. Matthæus. Arg. contra scilicet quod possit redimere ius suum & vexationẽ suam. j.q.3. quæsitum [6]. extra de vsu. c. 1. & extra de simo. dilectus. dic vt ibi: imo & si quid dederit, repetere poterit. C. de cond. ob tur. cau. quod euitãdi. Quidã dicunt quod nõ potest in aliquo casu redimere. Alij cõtra, scilicet cũ iniuste suspenditur. hoc not. 16.q.7. decimas 3.

QVI AVTEM. Casus. Dictum est supra, quòd simoniam committit qui pro munere ecclesiastico conferendo pecuniam accipit. Nunc dicit Gratia. quod etiam ille simoniam committit, qui pecuniam accipit vt ordines non conferat, vel munus aliquod ecclesiasticum illi cui esset conferendum. & ad probandum vtrumque inducit leges seq. cap. patet.
l ¶ *Qui autem.*] Tractauit magister quæstionem istã affirmatiue. Nunc autem vult tractare eam negatiue, scilicet vtrum sit simonia dare pecuniã vt non ordinetur quis. Sed quoniam non habuit canones, induxit leges, quæ in hoc faciũt ad propositum, vbi in eis aliquid dicitur negatiue. Quòd autem hoc sit simoniacũ, habetur extra de simonia, nemo. in fine.

4 Adde quid dicant angariæ & perangariæ. no. gl. in l. 1. C. quẽ ad. ciui. mune. ind. l. 10. in l. neminẽ. C. de sac. san. eccle.

5 Dũmodo adsit bona fides, quod dic vt plene no. extra de præscr. si diligenti.

Tẽpus nõ est modus tollẽdæ obligationis.

6 Vexationẽ redimere vtrum licitum sit cap. vbi de hoc: & 1.q.3 altare. ibi videas. Archi.

a ¶ Infra.

a ¶ *Infames.*] & simoniaci large. arg. extra de simo. nemo. arg. C. de inof. test. si quando. Sed alij contra, propter descriptionem simoniæ: sed mortaliter peccant. j. e. q. 3. vendentes. L. Sed certe simoniaci sunt, vt dicit illa decre. nemo. 10.

Simoniaci dicuntur sacrilegi.

b ¶ *Vnt.*] ¶ *Sacrilegos.*] idest, simoniacos. alias nõ facit ad propositum Gratiani. Et ꝙ sit sacrilegium, sic probatur. Si enim ille, qui frangit immunitatem ecclesiæ, vel qui inde aliquid eripit, sacrilegus indicatur [1]: multo fortius qui facit ne ecclesiæ ordinẽtur, vel ne ordines tribuantur, vel impediat alicuius electio vel promotio.

[1] Vt extra de immu. ec. inter. & ca. vlti. 17. q. 4. omnes. & c. seq. Archi.

Iubemus.] Casus. Dicitur in hac l. ꝙ si qs honorem habẽs sine administratiõe possessor alicuius decurio vel colonus reipub. ab aliquo iudice fuerit cõcussus, idest, grauatus in pecunia: itẽ si iudex venalẽ tulit sententiã: vel pretio pœnam imposuerit vel remiserit: vel aliqua ratione improbus repertus fuerit ante admistrationẽ vel post poterit accusari: & si conuictus fuerit, remouebitur.

c ¶ *Iubemus.*] Ad hoc introducit has leges, vt ostẽdat pari pœna mulctãdos qui p̃tio inducti impediunt fieri quod de iure fieri debet, & qui faciunt quod de iure fieri non deberet.

d ¶ *Hortamur.*] Forte se sẽparat, ne videatur quẽ iubere accusare inuitum. C. vt nemo inuitus. in rubro & nigro.

e ¶ *Administrante.*] Si is talis sit quem in ius vocari liceat. Sed contra 2. q. 1. prohibentur. Sol. illud de maioribus magistratibus: hoc de minoribus. ar. ff. de iniur. nec magistratibus. & ff. de in ius vocã. l. 2. Vel hoc de ꝑpetuo iudice. arg. ff. de re. cred. præsidis. & l. p̃cedenti. in auth. vt differentes iudices. §. si tamẽ. coll. 9. & hoc ne crimẽ ei⁹ inultum remaneat, illud de temporali. Vel hic cum peccauit in ipsa administratione: ibi dẽ eo qui extra administrationem commisit. ff. de iudi. l. 2. §. legatis. in auth. vt iud. sine quoquo suffra. §. si quis autem, coll. 2.

f ¶ *Reportaturus.*] reportabit enim quadruplum. j. l. prox. 12. q. 2. cum deuotissimam.

IN eum.] Casus. Qui pecuniam accepit vt controuersiam alicui causa calumniæ faceret, vel non faceret cum iure facere tenebatur: intra annum tenetur in quadruplum, postea in simplum.

g ¶ *Vtilem.*] a principio: post continuum. ff. de calum. annus.

h ¶ *In quadruplum.*] in quo continetur rei persecutio, vt tantum triplum sit pœna, vt ff. eo. l. in hæredem. §. fi. & hoc est verum cũ ipse idem dat. nam si alius daret pro eo, tunc totum quadruplum est pœna: quia ille qui dedit, repetit pecuniam quam dedit. ff. de calum. si quis ab aliquo. huius autem quadrupli medietas dabitur fisco: medietas spoliato [2].

[2] Ad hoc C. de a[...]ff. l. 3.

i ¶ *Competit.*] Non ei qui dedit, cum turpiter dederit: sed ei ad cuius læsionem data est, vt ff. calum l. generaliter. §. illud erit.

Oncussionis.] Casus. Dicitur hic & in legibus sequentibus ꝙ illi incurrunt crimen concussionis, & pœnam legis Corneliæ, quia aspirant in accusationem innocẽtum: vel quia accipiunt pecuniam pro accusando, vel eius contrario: pro testificando, vel eius contrario: pro iudicando, vel eius contrario, vel pro quolibet officio exercendo vel non exercendo, ad quod gratis tenebantur. His intellectis per te casus singularum legum singulatim pones: in quibus quandoque eadem repetuntur.

k ¶ *Concussionis.*] Crimen concussionis est, cum quis minatur alicui nisi ita vel ita faciat. infra 23. quæst. 1. militare [3], ff. de concus. l. 1. & 2.

[3] Crimen concussionis. De hoc & no[...] [...]atus, [...]bi videas.

l ¶ *Publicum.*] idest, ordinariũ, & hoc semper: vel non est publicũ nisi cũ quis pecuniã extorserit, & hoc est quod sequitur: sed si ideo. Publicum est ad cuius accusationem quilibet de populo admittitur, nisi infamis sit, vt Insti. de pub. iudi. circa principium.

m ¶ *Senatusconsultis.*] Volusiano & Liboniano. ff. ad l. Cor. de fal. l. 1. ff. ad le. Iu. de. vi pub. ex senatusconsulto.

n ¶ *Legis Corneliæ.*] cuius pœna in libero homine est deportatio: in seruo vltimum supplicium. ff. ad leg. Cor. de fal. l. 1, §. vlt.

Pœna legis Corneliæ.

o ¶ *Innocentium.*] secus si nocentium. 16. q. 7. sane.

a ¶ Eadem

---

hant, multis argumentis acceptæ pecuniæ rei, & infames esse probantur.

Ait enim Paschalis secundus.

¶ Sacrilegi sunt iudicandi, qui ecclesiam Dei non permittunt regulariter ordinari. C. CXXV.

SVnt quidam, qui vel violentia, vel fauore non permittunt ecclesias regulariter ordinari. Hos etiã decreuimus vt sacrilegos [b] iudicãdos.

Codicis lib. 9. ad legem Iuliam repetundarum Imppp. Gratia. Valentin. & Theodosius.

Tit. 27. le. 4. In cod. Theod. lib. 9. eod. tit.

C. CXXVI.

IVbemus [c], & hortamur [d], vt si quis forte honoratorum, decurionum, possessorum, postremo etiam colonorum, à cuiuslibet ordinis iudice fuerit aliqua ratione concussus, si quis scit de iure venalem fuisse sententiam, si quis pœnam vel pretio remissam, vel vitio cupiditatis ingestam, si quis postremo quacumque de causa improbum iudicem potuerit approbare; is vel administrante [e] eo, vel post administrationem depositam in publicum prodeat, crimen deferat, delatum approbet, cum probauerit, & uictoriam reportaturus [f], & gloriam.

Item in digestis lib. 3. titulo de calumniatoribus, le. prima [Vlpianus lib. 10. ad Edictum.

Tit. 6.

¶ De eodem. C. CXXVII.

IN eum, qui ut calumniæ causa neg otium faceret, uel non faceret, pecuniam dicetur † accepisse; intra annum [a] vtilem [g], in quadruplum [h] eius pecuniæ, quam accepisse dicetur, post annum simpli ‡ in factum actio competit [i].

† al. detegitur
‡ al. in simplum

¶ *In hac, & sequentibus legibus, quæ ex ff. citantur, repositi sunt tituli ex vetustis exemplaribus Gratiani, quæ cum Pandectis Florentinis valde conueniunt.*

a ¶ Vtilem.] *Hæc dictio non est in antiquis codicibus Gratiani, neque in Pandectis, sed ob glossam non est sublata.*

Ibidem lib. 47. tit. 13. le. 2. de concussione. Macer lib. 1. publicorum iudic.

C. CXXVIII.

COncussionis [k] iudicium publicum [l] non est. Sed si ideo pecuniã quis accepit, quòd crimen minatus sit, potest iudicium publicũ esse ex senatusconsultis [m], quibus pœna legis Corneliæ [n] teneri iubentur, qui in accusationem innocentium [o] coierint, quiue ob accusandum, uel non accusandum, denuntiandum, uel non denuntiandum testimonium, pecuniam acceperint.

[*Ibidem lib. 48. tit. 11. ad legem Iuliam repetundarum, le. 3. Macer lib. 1. publ. iudic.*]

PALEA. C. CXXIX.

LEge Iulia repetundarum tenetur, qui cum aliquam potestatem haberet, pecuniam ob iudicandum, uel non iudicandum [β], decernendum ue acceperit [Venuleius Saturninus l. uel quo, eo. tit.] uel quo magis, aut minus quid ex officio suo faceret.

β ¶ Vel non iudicandum] *Sic etiam in digestis vulgatis: sed à Pandectis Florentinis absunt istæ voces. Est autem Palea ista fere in omnibus vetustis exemplaribus Gratiani: & à cap.* sunt quidã *vsque ad finem quæstionis nulla est distinctio capitum.*

a Eadem lege tenetur.] quia reddit quadruplum, & infamis efficitur.ff.ea.l eadem.§.1. hoc crimen etiam extraordinarie punitur.ff.eo.l.lex Iulia.§.fin.
b Legendū.] id est, eligendum, vt eligatur qui nō debet, vel ꝓriū.
c Mittendumue.] vt mittatur in legationem qui non est mittendus, vel non mittatur qui mittendus est.
d Dandum.] puta non ad probandos fideiussores, vel loco iudicis recusati.
e Aestimandam.] ne scilicet æstimet litē minoris vel maioris ꝓ pecunia: qđ qñq; facere tenetur ff.ad.l.Aqui.proinde.§. notādum.

Idem eod.tit.l. 6.

¶ De eodem. C. CXXX.

EAdem lege tenetur [a], qui ob denuntiandum, vel non denuntiandum testimonium pecuniam acceperit [a]. *& post pauca.* ¶ Lege Iulia repetundarum cauetur, ne quis ob militem legendum [b] mittēdūve [c] æs accipiat, neve quis ob sententiam in senatu, consiliove publico dicendam pecuniam accipiat, vel ob accusandum vel non accusandum. ¶ Macer lib.1.pub.iudic.l.7. Lex Iulia de repetundis præcipit, ne quis ob iudicem, arbitrumve dandum [d], mutandum, iubendumve, vt iudicet, neve ob non dandum, non mutandum, non iubendum, &c. neve ob litem æstimandam [e], iudiciumve capitis, pecuniæve faciendum, vel non faciendum aliquid accipiat. *& infra.* ¶ Hodie ex lege Iulia repetundarum extra ordinem puniuntur: & plerumque vel exilio puniuntur, vel etiam durius, prout admiserint. Venuleius eod. tit.l.6. Hac lege damnatus testimonium publice dicere, aut iudex esse postulareve prohibetur.

a ¶ Acceperit.] *In Pandectis sequitur versiculus,* Hac lege damnatus. *qui reponitur in fine huius capitis.*

QVÆSTIO SECVNDA

SEquitur [f] secunda quæstio, qua quæritur, an pro ingressu monasterij, pecunia sit exigenda, vel exacta persoluenda. Hoc vtrumque licite fieri, vtriusque testamenti serie comprobatur. Legitur enim in primo libro Regum, quòd Anna detulit secum Samuelē, postquàm ablactatus fuerat, in tribus vitulis, & tribus modijs farinæ, & amphora vini ad domum Domini in Silo. (1 Reg. 1.) *¶ In actibus vero Apostolorum legitur, quòd multitudinis [g] credentium erat cor vnum, & anima vna: nec aliquid eorum, quæ possidebant, quisquam proprium esse dicebat: sed erant illis omnia communia, & singuli vendebant prædia sua, & ponebant pretia eorum ante pedes Apostolorum: quorum vnus, Ananias nomine, dum partem sibi reseruaret, cum vxore sua Sapphira, sententia maledictionis accepta, ante pedes Apostoli cecidit mortuus.* (Act. 4. Act. 5.) *¶ Hinc liquido apparet, quòd ingressuri monasterium sua debent offerre rectoribus: nec aliter [h] sunt recipiendi, nisi sua obtulerint. Sed aliud est, sua sponte offerre; aliud, exacta persoluere. Anna mater Samuelis non exacta, neque petita, sed sponte [i] munera sacerdotibus obtulit. Credentes sua sponte offerebant Apostolis, vt indigentium necessitatibus deseruirent, quæ instante persecutione infidelium, eis possidere non licebat. Ananias quoque non ideo dānatus est, quia sua nollet offerre: sed quia spiritui sancto mentitus, pretia eorum, quæ Apostolis obtulerat, ex parte [k] fraudabat. Non ergo his auctoritatibus permittitur rectoribus ab ingressuris aliquid exigere; sed sponte oblata suscipere: quia illud damnabile est, hoc vero minime. Vnde in concilio Bracharensi secundo, c.5. legitur.*

& in Vuormac. c.3. fere idem.

¶ Pro dedicandis ecclesiis nihil exigatur. C. I.

Burch.l.3.c.37. Iuo p.3.c.42.

PLacuit, vt quoties ab aliquo fidelium ad cōsecrandas ecclesias episcopi inuitantur, non quasi ex debito [l] munus aliquod [m] a fundatore requirant: sed si ipse quidem aliquid ex suo voto obtulerit, non respuatur: si vero aut paupertas illum, aut necessitas retinet, nihil exigatur ab illo. Hoc tamen vnusquisque episcoporum meminerit, vt non prius dedicet ecclesiam, nisi antea dotem [n] basilicæ & obsequium ipsius per donationem chartulæ confirmatum † accipiat.

† al. confirmatā

f SEquitur.] Hæc est secunda quæstio, quæ diuidit̄ ī duas partes, in quarum prima quæritur vtrum pro ingressu ecclesiæ sit dandum aliquid. & primo dicit̄ ꝙ nō. Secunda ibi, *Item opponitur.* Io. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur ſa quæstio, qua quærit̄ an ꝓ ingressu ecclesiæ pecunia sit exigenda, vel exacta persoluēda. & certum est ꝙ non. q̄a simoniacum est. Et primo ꝓbat ꝑ duas historias, de Anna scilicet & Anania, ꝙ pro ingressu ecclesiæ pecunia sit exigenda. Sed statim r̄ndet Gratianus, ꝙ Anna non fuit exacta, sed spōte quædam obtulit. Ananias vero non ideo dannatus est, ꝙ sua nollet conferre, sed quia fuit mentitus.

f ¶ Sequitur.] Hæc quæstio non habet quæstionem. extra de simo. cū in ecclesiæ, melius extra ea. veniēs. & melius extra ea. q̄m simoniaca. vnde nec añ nec post pōt peti aliquid, vt s̄.e.q. 1.eos qui.& j̄.e.q. 3. si quis præbendas. nisi forte monasterium ita esset tenue, ꝙ nō posset prouidere ei: tunc em̄ bene posset dici ei (nec esset simonia) bene reciperemus te si haberemus possessiones vnde posses substētari: arg. j̄.ea. si q̄s ꝑ hoc. Hoc t̄n vr̄ reprobare illa constitutio, q̄m simoniaca. ꝙ prætextu paupertatis possit peti pecunia. Ioan. Quidq̄d dicat Io. si sic dicat̄, simonia est, vt videt̄ expresse dicere decretalis extra de si. quoniam simoniaca B.

Petēdum nihil est pro ingressu monasterij.

Al. haberes, secundū Lauren.

g Multitudinis.] 12. q.1.c.2.
h Aliter.] Hoc non est verum: sed allegando dicit hoc.
i Sponte.] quod licet 19.q.3. si qua mulier.
k Ex parte] arg. ꝙ non debeat quis cōcata reuocare. j̄ de pæ.di. 3. sunt plures. 16. q. 4. sunt qui opes.

PLacuit.] CASVS. Statuitur in hoc c. vt pro consecrandis ecclesijs episcopi nihil exigant a patronis, & præcipue si pauperes fuerint: sponte tamen oblatum ab eis poterunt episcopi recipere. Item nullus episcopus debet ecclesiam consecrare, nisi dotem necessariam habuerit, quæ sufficiat luminaribus, & substētationi eorum qui eidē ecclesiæ sunt seruituri.

l ¶ Ex debito.] arg. 1. q. 1. placuit. j̄.e.q.4 ecclesia. s̄.e.q.1. statuimus j̄.18.q. 2. Eleutherius. contra. So l.ib:.

Recipere licet quæ non licet exigere.

m ¶ Munus aliquod] aliud a conuiuio, vel a procuratione. ī auth.de man. prin. §. illud. & in authen. vt nulli iud. §. nulli. sed bene illam exigit [z]. extra de si. cum sit. alia non debet exigere, sed sponte oblata recipere potest. Vel potest dici quòd & illa quæ consueuit percipere propter procurationem, exigere potest quasi pro labore: arg. 12.q. 2. charitatem. vbi hoc diu obtinuit. 18.q. si seruitium.

z Et ita habes vnum casum, in quo munus à manu potest recipi. s. ꝓ operibus spiritualibus, ad quæ quis tenetur. Alius casus est pro operibus spiritualibus ad quæ quis nō tenet̄ ex officio. 12. q. 2. charitatē. secundū Ray. & Goffre.

n ¶ Dotem.] immo nec primarium lapidem ponere debuit, vt j̄. de conse. dist. 1. nemo. ī auth. vt de ter. sit numerus cle. §. inuestigātes igitur. coll. 1. j̄. 16.q. vlt. pie. & c. Frigentius. sed hic omissum fuit, & ideo est restaurandum vel iam dederat prius, sed hic debet facere istrumentum. vnde si dotem non dedisset prius, nunc est cōpellendus, quia ibi fecit poni primarium lapidem, sicut in eo qui promisit reipublicæ pecuniam dare. ff. de pollicit. l. 1.

a ¶ *Eorum.*] Pluribus ergo sufficere debet ecclesia, vt 7.q.1.illud. & de conse.dist.1.hoc quoque.

Clerici in sua ecclesia morari debent.

b ¶ *Ibidem.*]arg.cõtra clericos, qui alibi quàm in ecclesia sua morantur.s.dist.37.de quibusdam.contra.j.16.q.1.generaliter.j.12. q.2.concesso.

Quàm pio. CASVS. Cum quoddam monasterium longo tẽpore caruisset abbate, tandem monachi sibi abbatẽ de alio monasterio pauperrimo elegerunt: sed ille venire recusabat, vel monachi eum non concedebant, nisi illi monachi suo pauperi monasterio aliqua cõferrent. vnde præfati monachi cõsuluerũt Papam, si hoc eis liceret; qđ penitus prohibet, docens exemplo Apostolorũ neminem ad religionẽ, fidẽ, vel ecclesiæ regimẽ interuentu munerũ debere accedere, cum sit simoniacum: quia numquã à sanctis patribus talia petita fuerũt. Sed si electus ad eos spõte venerit, & omni pactione cessante, postea poterunt illi pauperi monasterio aliqua gratis offerre, & hunc casum ponit H. quẽ ego Bart. Brixi. approbo magis quàm casum Beneuen. qui breuior fuit.

c ¶ *Quàm pio.*] Quidã petebant ab alijs vt darent eis abbatem ipsorũ: sed hoc illi nolebãt facere gratis, cum esset eis vtilis, & hæc est cõsultatio an eis liceret aliquid dare.

d ¶ *Responsum.*] Non dubitauit Papa quid iuris esset in quæstione, sed ironice hoc dicit.

e ¶ *Anxium.*] quia dubitatis vtrũ ad Dei cultum quispiam interuẽtu muneris prouocandus sit, sed dubitãdum nõ est, extra de simo. & si quæstiones.

f ¶ *Interuentu.*] j.23. q.4.debet.s.45.dist. q. syncera. ℥. Sed non vr prohiberi nisi pactio. nam & dando & honorando & loquendo possumus blandiri infidelibus vt cõuertantur [1] H. Sed tu dic simoniacum esse, si pagano vel hæretico det vt Christianus fiat. extra de simo.querelã. Sed vr ℥: ꝙ cum me possim pecunia redimere, vt de pæ. dist.1.medicina.videtur ꝙ & alium possim, & Siluester ꝓmisit omnibus munera q̃ vellent baptizari.

Blandiri possumus infidelibus.

[1] Sub. vt in præced.c. secundum Io. de Fant. qui istam gl. sequitur vt iacet.

g ¶ *Alimento.*]quod dabant Apostoli pauperibus conuersis. supra versus princi.quæstionis.ver.sed illud.

h ¶ *Inconcinne.*]quia non competit oppositio.

i ¶ *Quorum.*] i.quia eorum.

K ¶ *Negabantur.*]Arg. ꝙ anathematizato debet dari eleemosyna.s. dist.42.quiescamus.11.q.4.quoniam.23.q.4.debet. contra. Sed illud de iam catholico.16.q.1.si cupis.Sed contra.5.q.5.c.2.

Eleemosyna danda est anathematizato.

l ¶ *Pactio.*] non remouet; nisi pactio inhonesta. nam honesta nõ remouet. arg.23.dist.quamquam.2.dist.c.in ea synodo. arg. 18.q.2. Eleutherius.extra de præben.significatum.16.q.7.per laicos.s.dist. 59.hoc ad nos. 7.q.1.mutationes.hoc no.8.q.3.in summa.

m ¶ *Conuentio.*] nomẽ conuentionis generale est.ff.de pa.l.1.§.2

n ¶ *Postmodum.*] Arg. ꝙ licet post, quod nõ licet antea, vt j.8.q.3. talia.& c. Artaldus [2]. Ar. ꝙ nõ licet ante [3], nec post, vt s.e.q.1.eos ad fi.& ꝙ licet ante quod nõ post, vt s.dist.4.in istis.2.q.6. quoties epi.& 8.q.2.dilectissimi.s.ea.q.1.eos.℥.Sol.ibi ex pactione datum fuit quidquid datum fuit, hic vero ex mera liberalitate vel gratia subsidij conceditur.extra de simo.& si quæstiones. Ioan.

o ¶ *Subsidij.*]vel honoris, vt j.ea.q.3. ex multis.& ff.mandati. si remunerãdi. & certe hoc casu idem esset ante & post.sed hoc fit hic propter præsumptionem vitandam.& hoc soluit contrarium.s.ea q.1.eos.sed ex quo ambitio præcessit, & petitio pecuniæ, nocere certe debuit etiam post: vel gratia subsidij debuerunt ꝑcipere, arg j.ea.sicut episcopum.in.fi.a contrario sensu.

Nam non leuis culpa est ista temeritas, si sine luminarijs, vel sine substantiali substentatione eorum [a], qui ibidem [b] seruituri sunt, tamquam domus priuata, consecretur ecclesia.

Item Bonifacius vrbis Romæ episcopus scribit omnibus Caralitanæ ecclesiæ cœnobitis.

¶ Ab ijs, qui ad conuersionem accedunt, nihil est exigendum, nec pretio aliquis ad conuersionem est inuitandus. C. II.

QVàm pio [c] mentis affectu, fratres charissimi, vestræ destitutioni Romana compatiatur ecclesia, vobis fortassis est incognitum; sed cognitori omnium non incognitum habetur. Dubitationi autem vestræ quod idoneum demus responsum [d], Deum testificor: ipsa quoque me dubitatio reddit anxium [e], & ineptum. Nusquam † enim legimus Domini discipulos, vel eorum ministerio conuersos quempiam ad Dei cultum aliquo muneris interuentu [f] prouocasse; nisi forte de pauperum alimento [g] quis inconcinne [h] proponat, quorum [i] nulli, cuiuscumque professionis esset, victualia negabantur [k]. Scimus equidem, quòd omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum; a quo bonæ voluntatis donum accipit, qui sancto deliberationis arbitrio gratis Deo seruire disponit. Restat ergo, vt qui pro aliqua ecclesiastica susceptione munus accipit, donum Dei, quod a patre luminum descendere debuit, vendat; munus autem largiens importunus emat. Quid autem de diuini doni venditoribus, vel emptoribus consequatur, concludi necesse non est. ¶ Cauete ergo fratres, quàm sit ambiguum quod petistis consilium: quod quidem secundum vestræ voluntatis propositũ nulla inuenimus ratione confirmatum. Verumtamen, si vestræ necessitati adeo est opportunus, quem reperistis †, dum tamen omnis absit pactio [l], omnis cesset conuentio [m], nullaque vestræ ecclesiæ fiat distractio, accedat, gratis Deo seruire incipiat, suique regiminis deuote gestet obsequium: & postmodũ [n] vos quasi subsidij [o] gratia, aliqua suæ ecclesiæ munera largiri fratrum solatio Romana permittit ecclesia.

† al. Numquam

Iac. 1.

† al. cepistis

¶ *B. Thomas citat hoc caput. 2.2. q.100. in fine articuli tertij, & rem, quam ibi tractat, sola huius capitis auctoritate constituit.*

[*Vnde Vrbanus Papa in concilio apud Melfiam, c.12.*]

¶ De eodem. PALEA. C. III.

Ans.l.6.c.91. Pan.l.3.t.2.c.7. Iuo p.5.c.109. Polyc.l.2.tit.1. B. Gregorius l. 4.epist.44.& l.12.post epist.

NVllus abbas pretium sumere, vel exigere ab eis, qui ad conuersionẽ veniunt, aliqua pacti † occasione præsumat. Regulam antiquam sequens, nulli vnquam de ordinationibus aliquid omnino accipiendum esse constituo, neque ex datione pallij, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam noua per ambitionem simulatio inuenit, appellatione pastelli. Quia [a] enim ordinando episcopo, Pontifex manum imponit, euangelicam lectionem minister legit; confirmationis autem eius epistolam notarius scribit.

† placiti

¶ *In nonnullis vetustis exemplaribus, in quibus pauca sunt palea, habetur caput hoc vsque ad vers.* Regulam. *Reliqua vero sunt B.Gregorij locis indicatis.*

a ¶ Quia enim.] *In plerisque exemplaribus, quæ habent hanc paleam, non sunt ista duæ voces. Verum apud B. Gregorium leguntur, quoniam pendet adhuc oratio, & coniungitur cum ijs, quæ in sequenti capite afferuntur, hoc modo,* Quia enim ordinando episcopo Pontifex manum imponit, Euangelicam lectionem minister legit; confirmationis autem eius epistolam notarius scribit; sicut Pontificem non decet, &c.

Itẽ Gregorius in Regesti lib.4. epist.44. siue c.88. in synodo Romæ habita.

Sicut episcopum.] Casus. Dicitur hic, ꝙ sicut episcopus non debet aliquid accipere pro ordinatione: sic diaconus nō debet aliquid accipere pro Euangelio quod legit, vel notarius pro scriptura quam fecit ordinato in testimonium suæ ordinationis. Sed post negotium expeditum si quid sponte offeratur, recipi potest.

¶ Ab ordinando non debet aliquid exigi, sed nec voluntarie oblata respui oportet. C. IIII.

SIcut episcopum non decet manum, quam imponit, vendere, ita minister[a], vel notarius non debet in ordinatione eius vocem[b] suam, vel calamum[c] venumdare. & paulo post. ¶ Is autem, qui ordinatus fuerit, si non ex placito†, neque exactus, neq; petitus, post acceptas chartas, & pallium, aliquid cuilibet ex clero, gratiæ tantummodo causa, dare voluerit; hoc accipi nullo modo prohibemus: quia eius oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ non † ex ambientis[d] petitione processit.

Auctoritate Bonifacij patenter ostenditur, quòd sicut nullus pretio est inuitandus ad conuersionem[e]; ita nulli, pecuniæ interuentu, ecclesiæ largiri oportet ingressum. Auctoritate vero Gregorij datur intelligi, quòd pro ingressu ecclesiæ non licet pecuniam exigere; sed spontanee oblatam licet suscipere. 2 ¶ *Item opponitur* f *illud Apostoli. 1. ad Timotheum, c. 5.*

C. V.

VIduas honora g, quæ vere viduæ sunt h. [*Quæ autem non sunt vere viduæ, id est, quæ suis, vel parentum opibus substentari possunt, non recipiantur* i.] Vt ecclesia sufficiat k ijs, quæ vere viduæ sunt.

¶ *Caput hoc in multis vetustis codicibus est coniunctum superiori.*

Item Hieronymus ad Damasum Papam.

¶ *Infra etiam. 16. q. 1. c. fin. citatur ex Hieronymo. Ac similia habentur in regula monachorum ex dictis Hieronymi, in cap. de paupertate, & in glossa ordinaria ad c. 5. prima ad Timotheum ex Hieronymo.*

¶ Qui sumptibus proprijs substentari potest, ab ecclesia stipendia non accipiat. C. VI.

CLericos autem illos conuenit ecclesiæ stipendijs substentari, quibus parentum, & propinquorum nulla suffragãtur bona. Qui autem bonis parentum, & opibus suis substẽtari possunt; si quod pauperum est, accipiunt l, sacrilegium m profecto committunt, & per abusionem talium, iudicium sibi manducant & bibunt.

Item Prosper de contemplatiua vita, lib. 2. c. 9. & 10.

¶ Quibus sua sufficiunt, ecclesiæ alimentis non substententur. C. VII.

PAstor ecclesiæ ijs, quibus sua sufficiunt, non debet aliquid erogare, quando nihil aliud fit, habẽtibus dare, quàm perdere. Nec illi, qui sua possidentes dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, vnde pauper n victurus erat, accipiunt. De clericis quidem dicit per prophetam spiritus sanctus [Peccata populi mei comedunt.] Sed sicut nihil habentes proprium, non peccata, sed alimenta, quibus indigere noscuntur, accipiunt; ita possessores non alimenta, quibus abundant, sed aliena peccata suscipiunt.

Marginal notes: Mini- | ext. de simonia. c. 1. | Polyc.] Ansel.] ibidem. Iuo] | † al. pacto | † ex accipientis ambitu non processit. Orig. | † al. Numquam | Iac. 1. | † al. cepistis | 16. q. 1. c. fin. | In conc. Agsgr. c. 107. | Ans. l. 6. c. 91. Pan. l. 3. t. 2. c. 7. Iuo p. 5. c. 109. Polyc. l. 2. tit. 1. B. Gregorius l. 4. epist. 44. & l. 12. post epist. | Osee 4.

a ¶ *Minister.*] id est archidiaconus, cum examinat vocando ordinandos. 24. dist. quando.
b ¶ *Vocem.*] id est, lectionem Euangelicam. extra de simo. c. 1. & arg. in superiori palea § regulam, &c.
c ¶ *Calamum.*] id est scripturam, quam ordinatus recipit ab ordinatore, ne dubitetur de eius ordinatione, vt ꝟ. 2. q. 1. legũ. hoc olim H. Vel hoc intelligit cũ habet salariũ de publico 1, deputatũ 1. hoc tñ dico, ꝙ i collatione ordinis nõ est distinguendũ an habeat salarium de publico, vel nõ: nã dicit, ꝙ in collatione ordinis nec ꝓ labore nec pro charta debet aliquid recipere, sed eps procuret ita vt sine muneris alicuius acceptione scribatur, nec tenetur lex in Auth. de sanc. epis. §. 4. coll. 9.
d ¶ *Ex ambientis.*] vbi enim causa non adest, vitium non imputatur.
ADDITIO. Ad hoc 61. dist. Neophytus. Arch.
AVCTORITATE. Casus. Infert Grat. ex hoc c. quã pio, ꝙ sicut nullus est pretio inuitandus ad conuersionẽ, ita nulli per pecuniam dandus est ingressus ecclesiæ. Idẽ probatur per hoc capitulum proximum. Sed statim contra hoc opponit per auctoritatem Apostoli, & per c. sequentia, per quæ probat, ꝙ diuites non debent, recipi nisi offerant sua ecclesiæ.
e ¶ *Conuersionem.*] id est, fidem & cultum Dei. 61. distin. §. his omnibus.
ITEM OPPONITVR. Hæc est secunda pars q. in qua probat, ꝙ diuites non debent sumere partes de bonis ecclesiæ, qđ intelligitur de illis qui corporaliter non seruiunt ecclesiis, & hoc probat per quattuor auctoritates sanctorũ patrum. Io. de Fant.
f ¶ *Opponitur.*] ad id, qđ dixit nihil exigendũ ab ingressuris, quasi dicat indifferẽter omnes debent suscipi, vt pascantur de rebus ecclesiæ, exceptis talibus de quibus loquitur in c. seq. 2
VIduas honora.] Casus. Præcipit hic Apostolus, vt ecclesia prouideat viduis: illis scilicet quæ parentum opibus substẽtari non possunt, vt circa pauperes plus abundẽt, diuites autem non recipiantur.
g ¶ *Viduas honora.*] quæ debent sumptibus ecclesiæ sustentari, & vidua quãdoque dicitur quæ virum nondum habuit. ff. de verb. sig. malum. §. viduam.
h ¶ *Quæ vere viduæ sunt.*] id est, quæ sicut à viris, ita & à rebus & amore mundi sunt destitutæ.
i ¶ *Non recipiantur.*] vt substẽtentur sumptibus ecclesiæ, nisi sua dẽt ecc. ꝟ. 12. q. 1. illi. ꝟ. di. 42. §. 1. ꝟ. dist. 47. sicut.
k ¶ *Sufficiat.*] argu. ꝙ non teneantur canonici suscipere aliquem vltra quàm facultates ecclesiæ sufficiunt, vt de consecra. dist. 1. omnes. & extra de instituto. cap. 1.
CLericos autem.] Casus. Dicitur hic, ꝙ clerici, qui de bonis parentum substẽtari possunt, si aliquid accipiunt de bonis ecclesiæ, sacrilegium committunt. Idem repetit in sequenti capitulo. Addit tamen, ꝙ pauperes accipiunt non peccata, sed alimenta; diuites vero econtra. & hoc c. pars est illius c. 16. q. 1. c. quoniam quidquid.
l ¶ *Accipiunt.*] & in malos vsus cõuertũt, & sic intellige sequentia capitula, cum scilicet male dispensant. ꝟ. 12. q. 1. illi qui.
m ¶ *Sacrilegium.*] ar. ꝙ stipendia ecclesiæ nõ sunt danda iis quibus propria sufficiunt, vt 12. q. 1. illi qui. ar. extra de simonia. cum sit Romana. nec vlla ecclesiastica. arg. contra 12. q. 2. charitatem. ff. de reg. iur. secundum naturam. Sol. quod hic dicitur, exhortatio est, non præceptum. Vel de his loquitur qui occasione patrimonii ampliandi quod habent, se à diuinis subtrahunt obsequiis, quibus se absentantibus dãdũ nõ est 4. Vel dic de quarta pauperibus debita, quæ dari prohibetur abundantibus. Panis enim egentiũ, &c. vt ꝟ. 14. q. 5. c. 2. & in summa. Si abundantes de bonis ecclesiæ suscipiunt, siue absentes siue præsentes sint, licet non debet eis denegari portio, quia nemo cogitur suis stipendiis militare, mortaliter tamen peccant 5, præsertim si ex cupiditate sua reseruant. ꝟ. ead. §. verum. cum cap. sequenti 6.
n PAstor ecclesiæ.] ¶ *Pauper.*] Panis egentium vita pauperis est, q. fraudat illũ, hõ sanguinis ẽ, vt ꝟ. 14. q. 5. c. 2. & 3. q. 1. nulli.

Marginal notes: 2 Quod loquitur de iam susceptis, nõ de suscipiendis, secundũ Hu. | Viduæ sunt sumptibus ecclesiæ substẽtandæ. | 3 Vt 81. dis. c. pen. & vlt. & 31. quæ. 1. quo vnde expone, honora. i. de sumptibus ecclesiæ sustentã. Arch. | Suscipiẽdus nõ est aliquis vltra facultates ecclesiæ. | Ecclesiæ stipẽdia nõ sũt diuitibus dãda. | 4 Ar. 16. q. 1. generaliter. | 5 Ista est sententia Laur. quã sequitur Io. de Fan. ar. op. 41. di. §. ꝟ. 47. di. sicut. | 6 Dic si sint tales habẽtes patrimoniũ amplũ q. bene dispẽsant dando pauperibus & aliis, quibus debẽt dare: tales possunt bene habere stipẽdia ecclesiæ. arg. 12. q. 1. illi q.

VERVM. Casvs. Concludit Gra. ex supradictis, q relinquẽtes propria p Deo, sunt recipiẽdi, alii vero nõ: sed H. intellexit de susceptis iã in ecclesia; qui nõ debẽt ali de bonis ecclesiæ, si aliunde habent. vnde dicit Gratianus non recte procedere. de clericis indigentibus, quibus tenetur prouidere sicut aliis pauperibus. isti tales accipiunt ab ecclesia: nõ qa clerici, sed quia pauperes. arg. canonicis licere beneficia diuidere, vt priuatim percipiant, quod in communi soliti erant habere, vt distinct. 32 si qui vero.

a ¶ *Suscipi.*] id est, suscepti alimenti. non enim tantum de suscipiendis loquitur.

b ¶ *Petrus.*] non videtur cõpetere exemplũ de Petro, q fuit pauper piscator, & ita reliquit paupertatem tantũ pp amorem Dei, & sic faciunt multi templarii, & hospitalarii hodie, & quasi oẽs religiosi: sed Petrus seipsum abnegauit.

Petrus pp Christum abnegauit seipsum.

Verum his auctoritatibus prohibentur ab ecclesia suscipi [a] *non illi,* [b] *qui quondam fuerunt diuites, postea vero omnia reliquerunt, vt Petrus* [b], *& Matthæus, & Paulus; aut pauperibus distribuerunt, vt Zachæus; aut ecclesiæ rebus adiunxerunt, sicut illi, qui prædia sua vendentes ponebant pretia ante pedes Apostolorum, vt essent omnia communia: sed illi, qui in domibus parentum residentes, vel sua relinquere nolentes, ecclesiasticis facultatibus pasci desiderant.*

Matt. 4. Luc. 19. Act.

De quibus in eodem libro Prosperi, c. 10. subinfertur.

Et in concil. Aquisgr. ibid.

¶ Qui sua relinquere non vult, non debet sumptibus ecclesiæ substentari. C. VIII.

SI quis propter hoc non vult sua relinquere, vt habeat vnde viuat; vt quid [c] accipit unde rationem reddat? vt quid peccatis alienis [d] sua multiplicat? *Idem ibidem paulo superius.* ¶ Non est meum dicere, quali peccato cibos pauperum præsumendo suscipiunt, qui ecclesiam, quã iuuare de proprijs facultatibus debuerant, suis expẽsis insuper grauãt; propter hoc fortassis in congregatione viuentes, ne aliquos pauperes pascant, ne aduenientes excipiant, aut ne suum censum expensis quotidianis imminuant. ¶ Quòd si aliquid de fructibus suis ecclesiæ, velut [e] pro ipsa expensa sua contulerint; non se præferant inani iactantia [f] illis, quos nihil habẽtes pascit, & uestit ecclesia; quia perfectior [g] est ille, qui se mundi rebus expoliat [h], aut † qui cũ nihil habuerit, nec habere desiderat, quàm ille, qui ex multis, quæ possidet, ecclesiæ aliquid præstat, ac se de eo, quod præstiterit, forsitan iactat.

† al. &

Sl quis.] Casvs. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima reprehendit illos q propria retinentes ideo viuũt in collegiis, vt suis sumptibus parcant, & vt pauperes & aduenientes non recipiant. In secunda parte reprehendit illos, qui ideo aliis se præferunt, quia ĩ suo ingressu monasterio plus ceteris contulerũt. Secũda pars ĩcipit ibi, *Quod si.* Seq. §. patet.

c ¶ *Vt quid.*] 12. q. 1. expedit. 23. q. 7. qđ aũt. 12. q. 1. illi autem. §. 1.

d ¶ *De peccatis alienis.*] id est, de oblatis p peccatis aliorum.

e ¶ *Velut pro ipsa expensa sua.*] arg. aliquẽ posse dare ecclesiæ de propriis pro sua sustentatione. Hu. hoc non est verum nisi illud fiat sine peccato, vt extra de simon. tua. nec excusat paupertas, vt extra ead. quoniam simoniaca.

Ecclesiæ dare aliqua pro sua sustentatione nemini licet.

f ¶ *Iactantia.*] nam nocet iactantia. 6. quæst. 1. imitare.

g ¶ *Perfectior.*] id est, expeditior ad seruiendum Deo est.

h ¶ *Expoliat.*] nam tũc dicit in eo manere spiritus sanctus, cum voluntariam diligit paupertatem. de pæni. dist. 2. quærendum. diuites tamen cum bonis, &c. 30. dist. hoc scripsimus.

Ecce, qui prohibentur ab ecclesia suscipi. Illi vero, qui omnia sua relinquunt, vel pauperibus distribuunt, vel ecclesiæ rebus adiungunt; & ab ecclesia laudabiliter suscipiendi sunt, & eius opibus substentandi.

Vnde in eodem libro, cap. 11. legitur.

Et in Aquisgr. c. 108.

¶ Qui sua relinquunt, vel pauperibus distribuunt, vel ecclesiæ rebus adiungunt, laudabiliter ecclesiastica dispensant. C. IX.

SAcerdos, cui dispensationis [i] cura commissa est, non solum sine cupiditate, sed etiam cum laude pietatis accipit [k] à populo dispensanda, & fideliter dispensat [l] accepta: quia omnia sua aut parentibus re liquit, aut pauperibus [m] distribuit, aut ecclesiæ rebus adiunxit, & se in numero pauperum, paupertatis amore constituit; ita vt vnde pauperibus subministrat, inde & ipse tamquam pauper volũtarius uiuat. Clerici quoque, quos pauperes aut voluntas, aut natiuitas fecit, cum perfectione [n] virtutis, vitæ necessaria siue in domibus [o] suis, siue in congregatione viuentes accipiant: quia ad ea accipienda nõ eos habendi ducit cupiditas, sed cogit viuendi necessitas. *& infra cap.* 14. ¶ De talibus dicere videtur Apostolus [Qui in sacrario [p] operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; & qui in altario deseruiunt, cum altario participãt.] Qui nisi hoc de contemptoribus facultatum suarum vellet intelligi, numquam secutus adiungeret: [Ita & Deus ordinauit his, qui Euangelium adnuntiant, de Euangelio viuere.] De Euangelio viuunt, qui nihil proprium habere uolunt; qui nec habent, nec habere aliquid cõcupiscunt, non suorum, sed cõmunium possessores. Quid est aliud de Euangelio viuere, nisi laborantẽ inde, vbi laborat, necessaria uitæ percipere [q]? Apostolus tamen, qui sic Euangelium prædicauit, ut nec de Euãgelio uiueret, sed necessaria sibi suis manibus [r] ministraret, de se confidenter eloquitur [Ego autẽ nullo horum usus sum [s].] Et quare hoc dixerit, secutus aperuit dicens [Expedit mihi mori magis, quàm ut gloriam meam quis euacuet.] Euacuari dicit gloriam [t] suam, si

In Aquis. c. 111. 1. Cor. 9.

SAcerdos.] Casvs. Dicitur hic, q clerici, qui bona sua parentibus vel pauperibus ecclesiis reliquerunt, vel q à natiuitate sua pauperes fuerũt, viuere debent de bonis ecclesiæ. & probatur auctoritate Apostoli dicentis: Qui in sacrario, &c. licet Apostolus noluerit de Euãgelio viuere: sed suis manibus victum quærere, vt liberius arguere posset. Seq. c. cum §. patet.

i ¶ *Dispensationis.*] j. 12. q. 1. c. expedit.

k ¶ *Accipit.*] id est accipere debet.

l ¶ *Dispensat.*] id est, dispensare debet tam sibi, q̃ aliis, &c.

m ¶ *Pauperibus.*] quod ei licet. 12. q. 3. c. 1. 2. & 3.

n ¶ *Cum perfectione.*] id est, expeditione ad seruiendum Deo.

o ¶ *In domibus.*] j. de consecra. distin. 5. in omnibus. contra. j. 12. quæst. 1. necessaria. contra. j. 12. quæst. 2. nobis. Solu. hic loquitur

p ¶ *Sacrario.*] j. 13. q. 1. §. quia ergo. j. 16. q. 1. c. pen. & vlt.

q ¶ *Percipere.*] 12. q. 2. charitatem.

r ¶ *Manibus.*] j. 10. q. 3. cauendum. j. 21. q. 1. clericus.

s ¶ *Vsus sum.*] ne ea occasione pseudoapostoli acciperent, & sic in prædicatione persisterent. nam ex quo videbant eum non accipere, verecundabantur & ipsi accipere.

Additio. De hoc legi. & not. 28. q. 1. iam nunc. in fi.

t ¶ *Gloriam.*] quam habeo apud Deum de hoc quod non accipio, vel si acciperem cum scandalo, vel vltra quàm deberem, vel si prædicarem eo obtentu, vt acciperem.

Cleri-

a C*Lerici.*] *Deseruiunt.*] etiam infirmi seruiunt. extra de cle. ægro c. 1. ff. de sta. lib. l. cum heres. §. Stichus.
b *Meritum.*] 12. q. 2. Vulteranæ. & c. de reditibus. sed j. 16. q. 7. c. 1 contra. sed ibi soluitur. Vel meritum, id est, vt presbyter plusquam alii percipiat 1, vt distin. 74. consuluit. quod non est in alia lo-

c *Sed adhuc.*] Hic depingitur 3. q̃stio an scilicet ingressum, vel p̃bẽdas emere sit simoniacum. primum membrum expeditum est s̃. eo. proxi. quæst. secundum expeditur hic. No. ꝙ præbenda 2 dicitur quandoque ius quoddam spirituale 3 percipiendi eccl̃am, vel ipsam p̃bendã hoc modo emere simoniacũ est. Qñque dicuntur ipsi fructus præbendæ: quos emere nõ est simoniacũ, vt extra ne præla. vices suas. c. vlt. nisi quis forte emeret fructus ab initio suæ ordinationis, vel institutionis in ipsa ecclesia, vt habeat dum vixerit. argum. j. ead. si quis obiecerit. & cap. Saluator. tunc enim ita sunt annexa, vt qui priuetur officio, priuetur & illis, vt 81. dist. si quis sacerdotum.

Præbenda dicitur dupliciter.

2 Præbenda p se profana est. Inno. Pã. Fel. c. cũ Martinus Ferrariẽsis, de cõst.

Ad istud ius non possunt duo recipi simul vno iure vacante, extra de p̃b. dilecto. Arc. Beneficio priuatur qui priuatur officio.

† al. corporalis.

ab eis, quibus prædicabat, uoluisset accipere uitæ temporalis † expensam. Nolebat quippe in præsenti laboris sui fructum, sed in futuro recipere.

a Aut parentibus.] *In aliquot manuscriptis Gratiani legitur*, aut pauperibus reliquit. *in vetusto autem Prosperi codice, & in cõcilio Aquisgranen si legitur*, quia omnia sua aut reliquit, aut ecclesiæ rebus adiunxit. *Sed quoniam multa exemplaria Gratiani, & Prosperi habent vulgatam lectionem, nihil est mutatum.*

Item ex concilio Agathensi, c. 36.

¶ Iuxta meritum laboris, ecclesiastica stipendia sacerdotes distribuant. C. X.

CLerici omnes, qui ecclesiæ fideliter, uigilanterque deseruiunt a, stipendia sanctis laboribus debita secundum seruitij sui meritum b per † ordinationem canonum à sacerdotibus consequantur.

† al. vel

Multorum β *auctoritatibus luce clarius constat, quòd ab ingressuris monasterium non licet pecuniam exigere; ne & ille, qui exigit, & ille, qui soluit, simoniæ crimen incurrat.*

β Multorum.] *In vulgatis codicibus huic* §. Multorum. *præponebatur hic titulus.* Item ex cõcilio Vrbani Papæ habito Aluerniæ, *qui sublatus est, quoniam abest ab omnibus vetustis exemplaribus collat. s, & in plerisque hic* §. *est initium sequentis tertia quæstionis.*

QVÆSTIO III.

SEd adhuc c obijcitur, quòd qui ingressuri monasterium pecunias tribuunt, non propositum religionis, sed participationem stipendiorum ecclesiæ emunt. Temporalia ergo, nõ spiritualia ementes, nequaquã simoniaci habendi sunt. ¶ *His itaque respondetur. Non solum, qui spiritualia, sed etiam, qui temporalia eis annexa d pretio accipiunt, vel tribuũt †, simoniaci iudicantur. Vnde Malachias loquens ex persona Domini [Quis est, inquit, in vobis, qui claudat ostia e, & incendat altare meũ gratuito? Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra.] Ostia claudere nõ est sacri muneris officium, sed tantum sibi adiunctum.*

† hæ voces [*vel tribuunt*] absunt à plerisq; manuscr.
Mal. 1.

Item Gregorius scribit vniuersis episcopis Hispanis.

¶ De ijs, qui sacros ordines munerum acceptione dispensant. C. I.

AVdiuimus dilectissimi, quod nos audisse oportuit: sed audisse profecto non libuit: quosdam scilicet esse sacrorum ordinum professores, qui sub munerum datione, uel acceptione, Dei ecclesias, uel earum sibi beneficia usurpant. Quod quidem scelus uos non iamdudum acriter correxisse uehementer admiramur. Iuste enim uterque corripiendus est, & à sanctæ liminibus ecclesiæ submouendus, & qui pro ecclesiæ ambitu munera largitur, & qui ut ecclesiam adeat, quidquam præsumit accipere. Iste quippe donum Dei emere, hic autẽ præsumit uendere. A sacrilegio f quoq; hoc facinus nõ dispar dixerim: cũ id, quod sponte, & sacro deliberationis arbitrio gratis fieri debuit, sub pecuniæ pactione causatur g. Quare fratres charissimi, quæ taliter facta sunt, curiose refellite, infecta prohibete, vestrisque iussionibus resistentes digno anathematis uinculo percutere non dubitate.

Item Rothomagensi episcopo, & Gallicis omnibus.

¶ De ijs, qui ecclesias, vel ecclesiastica beneficia vendunt. C. II.

SI quis dator, uel acceptor, Dei ecclesias, uel ecclesiastica benefi-

d *Annexa.*] argu. ꝙ idem iuris sit in vno cohærentium & connexorum, quod in altero. vnde qui priuatur officio, & beneficio, vt s̃. dist. 28. decernimus. s̃. dist. 81. si quis sacerdotum. & c. eos. s̃. dist. 50. studeat. contra. Ibi de gratia, hic de rigore.

e *Qui claudat ostia.*] id est, qui gerat officiũ ostiarii. Vnde videtur, ꝙ emere huiusmodi officium ostiarii, vel pulsandi campanas, sit simoniacum: cum illud spectet ad officium primicerii. 25. dist. perlectis. quod concedo. sed emere quamcũque administrationem rerum ecclesiæ, puta ꝙ det panem in refectorio, vel vinum, vel cuiuscumq; alterius rei, dicit H. simoniacum esse. arg. cõtra. s̃. ea. q. 1. si quis episcopus. prope fi. & j. e. q. Saluator. & dicit, ꝙ licite potest dari pecunia alicui, vt suscipiat tale officium: sed tamen ille non posset dare pecuniã, vt ei daretur 4 & sic aliquid vendi potest licite, quod non potest emi. Alii dicunt, ꝙ tunc est simonia emere aliquam administrationem ecclesiasticam cũ aliquod spirituale habeat annexum, vel talis est, quòd per clericum tantum consueuit exerceri, & ratione officii, qđ magis credo.

Simoniacum est emere officiũ pulsandi cãpanas.

Emptio administratiõis ecclesiasticæ ẽ simoniaca.

4 Ratio est: q̃a nõ præsumitur, ꝙ ita fideliter administrat in recompensatione eius, quod dedit. ar. ff. đ probat. cum de indebito. Io. de Fan.

societate. ff. pro socio. verum. §. sed cum tres.

S*Ed adhuc obijcitur.*] CASVS. Hic tracta ẽ tertia q̃stio in qua q̃ritur an ingressum ecclesiæ, vel p̃bendas emere sit simoniacum. Sed de ingressu ecclesiæ est expeditum in prima q. Et certum est, ꝙ emere præbẽdã (secundum quod dicitur præbenda ius spirituale) simoniacum est: sed præbenda, id est, fructus præbendæ emere nõ est simoniacum. Sed obiicit hic adhuc, ꝙ pro ingressu monasterii aliquid sit dandum: quia qui monasterium intrat, non religionẽ, sed stipendia emit. Et respondet Grat. ꝙ simonia est; quia non solum emere spiritualia, sed spiritualibus annexa simoniacum est, & hoc probatur auctoritate Malachiæ prophetæ.

A*Vdiuimus.*] CASVS. Dicitur hic, quòd sacrilegium, & simoniam committunt qui ecclesias, vel ecclesiastica beneficia per pecuniam acquirunt, & qui ea cõcedunt pro pecunia. vnde præcipitur ne decetero fiat: & quod factum est in præterito, irritetur.

f *Sacrilegio.*] & crimine læsæ maiestatis. 15. quæst. 3. sane. 2. quæstio. 1. in primis.

g *Causatur.*] id est, in causam ducitur, vel pro causa, scilicet pro acceptione, vel datione pecuniæ fit: vel causatur, id est, facit vnde causari, id est, accusari, debeat.

S*I quis dator.*] CASVS. Dicitur hic, ꝙ simoniacus dator & acceptor Simonis p̃ditione, & perpetuo anathemate si perseuerauerit damnatur, & quod iniuste acceptum est, restituatur.

 a *Resti-*

cia (quæ quidam præbendas vocant) sub pecuniæ interuentu suscepe rit, siue dando emerit, siue accipiendo vendiderit, à Simonis non exclu ditur perditione. Sed si perseuerans fuerit, perpetua mulctetur damna tione. Nam qui sub religionis obtentu Deo famulari voluerit; si quid accipit, & meritum perdit, & beneficio accepto frustratur. Rationis ergo vigore cogitur, quod iniuste receperit, restituere [a]; & quidquid turpis lucri gratia receperat, non tenere.

Item Gregorius vij. Papa lib. 6. reg. in synodo, c. 4.

¶ Ab officio suspendatur episcopus beneficia, vel ecclesiastica officia vendens. C. III.

Poly. l. 2. tit. 4.

SI quis episcopus præbendas, archidiaconatus, præposituras, vel aliqua ecclesiastica officia vendiderit, vel aliter, quàm statuta sanctorum Patrum præcipiunt, ordinauerit; ab ecclesiæ officio suspēdatur [b]. Dignum est enim, vt sicut gratis episcopatum accepit; ita membra [c] eiusdem episcopatus gratis distribuat.

Item ex concilio Vrbani Papæ habito Aluerniæ.

¶ Nec altaria, nec præbendas episcopis vendere licet. C. IIII.

QVæsitum est [d] de episcopis, qui altaria monasterijs data [e] frequenter redimi compellebant pecunia: quia quidam simoniacæ prauitatis vsus in Galliarum partibus iam diutius inoleuit, vt ecclesiæ, vel decimæ (quæ vulgari vocabulo apud eos altaria nuncupantur) monasterijs datæ, sæpius ab episcopis sub palliata auaritia vendātur: mortuis nimirū, seu mutatis clericis, quos personas † vocant. Nos auctore Deo venalitatem omnem tam ex rebus, quàm ex ministerijs ecclesiasticis propellentes †, hoc vlterius fieri auctoritate Apostolica prohibemus; sicut etiam præbendas omnes venumdandas interdicimus. Porro quæcumque altaria, vel decimas ab annis triginta [f], & supra [g], sub huiuscemodi redemptione [h] possedisse monasteria noscuntur; quiete deinceps, & sine molestia qualibet eis possidēda firmamus. ¶ Saluo [i] vtique episcoporum cēsu annuo, quem ex eisdem altaribus habere soliti sunt.

† al. personatus

¶ *In summis capitulorum concilij Claremontensis habiti Aluerniæ (de quibus supra ad cap. 1. dist. 60. dictum est.) c. 6. hæc leguntur, quæ ad caput hoc videntur spectare.* Vt altaria congregationibus canonicorum, vel monachorū per personas data, mortuis personis, libera redeant in manus episcoporum, nisi fuerint illis per eorum scripta, vel priuilegia confirmata.

Idem in concilio Placentino, c. 1. & 2.

¶ *Antea legebatur,* Item Gregorius, *Sed in aliquot vetustis recte est,* Idem, *nimirum Vrbanus secundus: in cuius synodo hæc habentur.*

¶ Quidquid data, vel promissa pecunia in sacris ordinibus acquiritur, irritum habeatur. C. V.

C. 2.

EA, quæ à sanctis Patribus de simoniacis statuta sunt; nos quoque & iudicio sancti spiritus, & Apostolica auctoritate firmamus. Quidquid ergo vel in sacris ordinibus, vel in ecclesiasticis rebus, vel data †, vel promissa [k] pecunia acquisitum est; nos irritum esse, & nullas vmquam vires habere censemus.

† al. data, vel accepta, vel promissa

Pecunia simoniaca cui est restituenda.

a ¶ *Restituere.*] Sed cui dices restituendā talē pecuniam? Videtur, quod ei in cuius ignominiā data est. 17. q. 4. si quis in atrio. 15. q. vlt. cū multæ. 27. q. 1, si quis rapuerit. extra de sim. de hoc in Auth. de san. epis. §. sed neq;. coll. 9. & extra de si. audiuimus. Ecōtra vr, quod illi qui dedit eā, vt extra e. veniens. Itē vr, quod illa pecunia non debet remanere penes ecclesiā. cū Petrus dixerit: Pecunia tua, &c. [a] Itē quia fisco cōpetit psecutio eorū, quæ scelere conquisita sunt. ff. de iur. fis. Lucius. ff. de don. inter virum & vxo. cū hic status. §. fi.

[a] Supra ea. q. 1. Petr⁹. & c. qui studet. & Act. 8.

S *I quis episcopus.*] CASVS. Dicitur hic, quod si quis eps beneficium, vel dignitatē ecclesiasticam simoniace contulerit, ab officio debet suspendi: quia iustū est, vt qui gratis acquisiuit episcopatum, minora stipendia gratis cōferat.

b ¶ *Suspendatur.*] i. deponatur. 83. di. c. 1. Vel dic, vt s. e. q. 1. quidquid.

c ¶ *Membra.*] j. 3. q. 9. pura. arg. j. 12. q. 2. cognouimus. s. dist. 63. in synodo. argu. est hic quod idē iuris est in toto, quod in parte: & ī maiori, quod ī minori. 23. q. 1. de forma. extra de præ. maioribus. 95. distin. esto. ff. pro derelicto. l. 3.

Ius idem est in toto quod & in parte.

Q *Væsitum est.*] CASVS. Cum quidā monachi Franciæ quasdā ecclesias ab epis haberent, & in illis presbyteros sæculares, toties eas redimere cogebantur, quoties presbyri morte vel alia causa mutabantur; & ideo præcepit Papa, vt quas spatio xxx. anno. sub hac redemptione possederūt, amodo ea cessante, quiete possideant, saluo annuo cēsu eporum, quē ex eisdem ecclesiis habere consueuerunt. Sequens. c. patet.

d ¶ *Quæsitum est.*] sm H. casus talis est. Quidā epi cōtulerant ecclesias quasdā cum omni iure suo quibusdā locis religiosis. mortuis psonis illarū ecclesiarū collatarum epi volebant in ecclesiis instituere clericos pro sua voluntatate: nisi Abbates darent eis pecuniam. dicitur, quod talis datio pecuniæ simoniaca est [a]. arg. ad hoc 17. q. 2. c. 1. Alii casus inutiles consueuerunt hic notari: quos omitto.

[a] Ex parte eporum recipientiū, monasteria tamē crimen simoniæ nō incurrebant; quia ius suū redimebant, secū dum Hu. Simoniā nūquid cōmittit dans pecuniā pro spiritualibus sicut accipiēs?

e ¶ *Data.*] à prædecessoribus suis pro redemptione animarum suarum.

f ¶ *Triginta.*] propter quod credebant aliquod ius acquisitū episcopo; quia per xxx. annos & vltra recepit huiusmodi redemptionem à monasteriis: sed non est ita, quia furtiue recepit; & ideo nō præscripsit. Item licet monachi singulis annis emerent ius instituendi, non tamen episcopis ex hoc fuit ius quæsitum instituendi. Et licet hic fuerit simonia ex parte episcoporum, non tamē ex parte monachorum: quia illi quod eorum fuit redimebāt: quod licite facere poterant, vt dixi s. ea. q. 1. nullus. & sic simonia esse potest ex vna parte, & non ex altera. Simile fuit in Giezi: sicut etiam sponsalia possunt esse ex vna parte, & non ex altera. extra de despon. impu. de illis. & plura similia notaui 32. q. 5. proposito. & licet episcopus peccet recipiendo pecuniam: tamen monachi non peccabant dando, vt 23. q. 1. quid culpatur. Contrarium huic signatur. j. 16. q. 4. possessiones. sed non est contra, quia monachi licite quæsierant ista altaria, vnde non habuerunt ea iure præscriptionis, sed ex iusta donatione.

g ¶ *Et supra.*] hæc dictio, supra, ad modicum tempus refertur [a]. ff. ex quib. cau. maio. ab hostibus. §. sed quod. arg. ff. de verb. signifi. hæc adiectio.

h ¶ *Redemptione.*] sed numquid est licitum redimere ius suum? Hoc no. s. q. 1. nullus eps grauamen. & 16. q. vlt. decimas 2. Dici enim potest, quod vbicūque quis scit aduersarium suū nō credere se ius habere, redimat vexationē suam. Sed quare nō deponūtur isti episcopi? Dic, quia non agebatur ad hoc: & sententia debet dictari secundum formam petitionis. extra, de accu. qualiter & quando.

i ¶ *Saluo vtique.*] non enim pleno iure omnino videtur donasse ecclesias episcopus, nec potest donare sine consensu capituli. extra de dona. pastoralis.

k E *A, quæ.*] ¶ *Vel promissa.*] Tertiū casum habes, scilicet, vel retenta, vt extra de transact. super eo. Nam remittere, est dare. extra de test. veniēs. & ff. de calū. l. 2. Et ita in spiritualibus nō pōt interuenire [4] transactio: cum his tribus modis tñ fiat transactio. C. de transa. l. transactio. ff. eo. l. 1. Sed nec permutatio pōt fieri super beneficio habito vel habendo: als bene. ad hoc extra de rerum per-

permu.q fitum.nec etiã transactio, vt extra de transac.super eo.ar.ꝫ extra de of.iudi.deleg. si qñ. Sed ibi fuit facta transactio non super beneficio, sed super proprietate: & sic intellige extra de deci. ex multiplici. Io. Itẽ super re spirituali tamquã proprietate potest fieri permutatio.extra de rer.pmu.ad q̃tiones.non tñ vt det temporale

§.vlti. Vel intelligas de rerum administratione [3]. Et sic in hoc cap. de duobus mentio: scilicet de consecratione & administratione ex ordine prouueniente. & facit ad hoc 1.q.6.§.1.vel de iure [4] quo res ipsę percipiuntur. Vel hoc intellige de rebus ipsis, secundum Hug. & tunc quando quis promouendus est ad ecclesiam vel ordinem

Item Augustinus de disciplina christiana, vel de dono disciplinæ, cap.1.

¶ Quidquid possidetur, nomine pecuniæ intelligitur. C. VI.

TOtum [a], quidquid homines possident in terra, omnia, quorum domini sunt, pecunia [b] vocatur: seruus sit, vas, ager, arbor, pecus; quidquid horum est, pecunia dicitur: *& infra*. ¶ Ideo autem pecunia [c] vocata est, quia antiqui totum, quod habebant, in pecoribus habebãt.

Item Paschalis Papa.

¶ Qui ecclesiastica beneficia emerit, ecclesias quoque emere probatur. C. VII.

Deusdedit. p.2. Magi.l.4.di.25. Poly.l.7.tit.6. Ans.l.13.c.33. Iuo.p.2.c.84. Pann.l.3.c.123.

SI quis obiecerit non consecrationes emi, sed res [d] ipsas, quæ ex consecratione prouueniunt, penitus [α] desipere probatur. Nam cum corporalis [β] ecclesia, aut episcopus [e], aut abbas [f], aut tale aliquid sine rebus corporalibus in nullo [g] proficiat †, sicut nec anima [h] sine corpore corporaliter viuit [i]; quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum prouenit, neutrum [k] inuenditum derelinquit. Nullus [γ] igitur emat ecclesiam, vel præbendam, vel aliquid ecclesiasticum: nec pastellum, nec pastum [l] antea, vel postea [m] pro huiusmodi soluat [n].

α ¶ Penitus.] *Deusdedit, & Anselmus legunt*, videtur quidem aliquid dicere, nihil autem penitus sapere.
β ¶ Corporalis ecclesia.] *Deusdedit sic habet*, cum corporalis ecclesiæ episcopus, vel abbas sine rebus, &c. *Reliqui collectores, & vetusti codices Gratiani concordant cum vulgata lectione.*
γ ¶ Nullus igitur.] *Deusdedit, Polycarpus, Iuo & codex manuscriptus Decretorum Pontificum (in quo integra fere Paschalis epistola, vnde caput hoc acceptum est, refertur) non habent hæc verba: sed post verbum*, derelinquit, *continenter subiũgunt*, Quam tamen obiectionẽ sacer Chalcedonensis canon penitus exterminat, &c. *Auctor vero huius capitis, ac totius illius epistolæ est Paschalis primus. Nam in eo Decretorum codice hæc epistola Paschalis est post decreta Hadriani II. cum decreta Paschalis secundi sint post Vrbanum secundum eo plane ordine, quo sibi successerunt: quod etiam ex sequenti capite indicatur.*

† Lucio] Ans.

Item Vrbanus II. episcopus, seruus seruorum Dei dilecto filio L. † præposito ecclesiæ sancti Iuuentij apud Ticinum, salutem, & Apostolicam benedictionem.

¶ De eodem. C. VIII.

Deusdedit p.2. Ans.l.5.c.42. *Matt.24.* 1.*Cor.*11.

SAluator prædicit in Euangelio circa finem sæculi pseudochristos, & pseudoprophetas surgere, & multos seducere, & fideles suos in mundo multas habituros pressuras; sed tamen portas [o] inferi aduersus ecclesiã non præualituras. Proinde (quia, ut ait Apostolus, oportet [p] hæreses esse, ut qui probati sũt, manifesti fiãt) oportet nos cũ propheta

fructus prouenientes iure ecclesiæ vel ordinis non licite emit perceptos vel pcipiẽdos: tunc enim præsumitur emere ecclesiam vel ordinem. alio autem tempore emere nõ est peccatũ, vt extra ne prælati vices suas. cap.3.12.q.2.alienationes.
e ¶ *Aut episcopus.*] di est, dignitas epalis.
f ¶ *Aut abbas.*] id est, dignitas abbatialis.
g ¶ *Nullo.*] Bene accedit ad id quod legitur ĩ Auth.vt iud. sine quo quo suf.§.cogitatio. Nã ibi dr ꝙ fiscus abundare dicitur si vtatur subiectis locupletibus, vt §.ea.q.2.contra.§.ea.q.1.eos. contra. Sed hoc cum ex pacto præcedenti.
h ¶ *Nec anima.*] id est, ipsum collegium. vel ad litteram.
i ¶ *Viuit.*] exercendo sensus corporeos: alias falsum est, cum antequam sit in corpore, viuat. sic exaudi 32.q.2. Moyses.
K ¶ *Neutrum*] arg.idẽ iuris esse in vno cõnexorũ qd in reliquo: ar. §.dist.8. quo iure. 3.q.6.hæc qppe. & 16.q.2. c.1. & ff. de iureiuran. eum qui.§ si libertus.
l ¶ *Pastum*] arg. contra in Authen. de sanctis.episco. §. pro consuetudinibus.colla.9.
m ¶ *Vel postea.*] arg.ff. de pactis, iurisgentiũ. §.dolo.ibi, ne quid fiat ei quod ante promisit.
n ¶ *Soluat.*] non etiam sub obtentu consuetudinis ꝫ. ea.q.c. vlti. contra. Dic vt ibi.

[3] Super hoc vide q̃d le. & no. §. ea. §. his ita. Arc.
[4] Ista expositio approbaẽ p Bar. & Vin. extra de test. cõstitutus in glo. si in om̃ m.iuxta fin.

Fisci interest subiectos habere locupletes.

rale pro spirituali.extra de rerũ permu.c. vlt. illud autem dubium non est, quin amicabilis compositio interuenire possit. extra de transact.c.2.Item ex auctoritate iudicis potest interuenire pecunia.extra de præben.nisi, in fine.& extra de transa.statuimus. ff. de ijs, qui notan.infa.furti. Ioan.

TOtum.] CASVS. Dicitur hic ꝙ nomine pecuniæ intelligitur quidquid ab hominibus possidet: & ideo si aliquid tale pro spiritualibus datur, simoniacum est.
a ¶ *Totum.*] probatur per hoc c. ꝙ sicut in pecunia simonia committitur, ita & in alia re.
b ¶ *Pecunia.*] strictius accipitur tantum pro pecunia numerata. ꝫ. 14.q.3.cap.1.2.& 3.
c ¶ *Pecunia.*] Nomẽ enim pecuniæ etiã iura continet quandoque. ff.de verb.signifi.pecuniæ. Item quãque etiam speciem & rem quãlibet [1], vt hic, & ff.de leg.3.quiquis. Item quandoque ea tantum quæ consistunt in pondere, numero, vel mensura. ff.de leg.1.l. talis scriptura [2]. Pretium autem non consistit nisi in numero tantum, vt insti.de emp.& vend.§.item pretium.

SI quis obiecerit.] CASVS. Quidam simoniaci excusabant se dicentes se non emere præbendas, sed fructus præbendarum: sed dicit Paschalis, ꝙ si quis pro temporali fructu pecuniam offerat: sine quo ecclesiasticum beneficium esse non potest, neutrum inuenditum derelinquit, nec solum pecuniam, sed nec pastum vel pasillum ante vel post licet offerre.
d ¶ *Sed res.*] non de rebus corporalibus, sed de iure spirituali cui cohæret officium, intelligitur. Vel intellige de iure percipiendi res vel de rebus ipsi officio adhærentibus, vel de rebus consecratis, vt in sindone.arg.17.q.4 si forte.arg.ꝫ.q.6.hæc quippe.ꝫ.16.q.2.c.1.

SAluator.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit Vrbanus auctoritate Christi, mundi finem imminere ex eo quòd pseudoapostoli & pseudoprophetæ apparent multos seducentes, quibus a bonis fortiter est resistendum, vt qui probati sunt manifesti fiant. In secunda parte ostendit quòd rem ecclesiasticam vendere simonia est, quod probat quinque rationibus. Primo per damnationẽ Simonis donum Dei emere volentis, vt postea venderet, per quod res ecclesiastica intelligitur. Secũdo per synodum Chalcedoneñ. in qua procurator vel defensor ecclesiæ, vel quilibet regulæ subiectus fieri per pecuniam prohibetur. Tertio auctoritate Paschalis, quam §. habuimus. Quarto auctoritate August.q reprehendit ꝓpositurarũ venditiones. Quinto auctoritate Euangelij clamantis contra simoniacos. Vos fecistis domum patris, &c. nec excusat siue in ecclesia siue extra ecclesiam res ecclesiastica vendatur. Secunda pars incipit ibi, *Igitur quia*. Vel sic:
CASVS. In prima parte ostenditur auctoritate Euangelij, hæreses debere circa finem sæculi imminere. vnde oportet nos ex aduerso consurgere cum propheta, & cum Apostolo pro domo Israel. In secunda ostenditur quinque auctoritatibus, quòd vendere ecclesiastica beneficia sit simoniacum.
o ¶ *Sed tamen portas.*] id est, vitia & etiam hæreses quibus intratur in infernum, quæ non præualent ecclesiæ, quia semper aliqui boni sunt in ecclesia [5]. 24.q.1.a recta.& c.pudenda.
p ¶ *Oportet.*] id est, vtile est vt nos excitent. ꝫ. 24.q.vlt.c.vlti.

Ecclesia semp aliquos bonos habet.

Pro qua rogauit dominus. 21. dist. §. 1. de pœn. di. 2. si enim ver, Petrus.

ex aduerſo conſurgere, & murum opponere pro domo Iſrael, & cum eodem Apoſtolo per multas tribulationes intrare in regnũ Dei: quoniam non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriã quæ reuelabitur in nobis. ¶ Igitur, quia innotuiſti nobis, quòd tibi obijcitur, vtrum vendere eccleſiaſticam [a] rem ſimoniacum ſit, hoc ſimoniacum eſſe patenter colligitur ex hoc, quod beatus Apoſtolus Petrus ait Simoni [Pecunia tua tecum ſit in perditionem: quia exiſtimaſti donũ Dei pecunia poſſideri.] Donum [b] quippe Dei eſt ſpiritus ſanctus, & donum Dei eſt res ipſi eccleſiæ oblata. Et ſi bene animaduertis, Simon magus, qui ad fidem ficte acceſsit, non ſpiritum ſanctum propter ſpiritum ſanctum, quo ipſe erat indignus (quoniam, vt ſcriptum eſt, ſpiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum) ſed ideo, quantum in ipſo erat, emere voluit, vt ex venditione ſignorum, quæ per eumdẽ fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur. Nec Apoſtolus emptionem ſpiritus ſancti (quam bene fieri non poſſe nouerat) ſed ambitionem [c] quæſtus talis, & auaritiam, quæ eſt idolorum ſeruitus, in eodem Simone exhorruit, & maledictionis iaculo percuſſit. Quiſquis [d] igitur res eccleſiaſticas (quæ dona Dei ſunt; quoniam a Deo fidelibus, & a fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent) propter ſua [e] lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei poſſideri pecunia exiſtimat. Ideo, qui eaſdem res non ad hoc, ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria [f] lucra munere linguæ, vel indebiti obſequij, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur, ſimoniacus eſt; cum principalis intentio Simonis fuerit ſola pecuniæ auaritia, id eſt idololatria, vt ait Apoſtolus Paulus: Alioquin, cur ſancta ſynodus Chalcedonenſis [g] DCXXX. epiſcoporum, procuratorem, vel defenſorem eccleſiæ, vel quemquam regulæ ſubiectum adeo per pecuniam ordinari prohibet, vt interuentores quoque tanti ſceleris anathematizet, niſi quòd eoſdem ſimoniacos iudicet? Quòd ſi præfati milites † [h] eccleſiæ ob huiuſmodi ſcelus taliter percelluntur, nemo ſapiens negabit non militantes [i] eccleſiæ multo damnabilius [k] ob hanc cauſam, id eſt emptionis, vel venditionis, debere percelli. Sed & beatus prædeceſſor noſter Paſchalis de cõſecratione affirmat, quòd quiſquis eorum alterum vendiderit, ſine quo alterum non prouenit, neutrum inuenditum derelinquit: ac per hoc eum, qui rem eccleſiæ vendit, vel emit, ſimoniacum eſſe intelligitur †. Nomine vero procuratoris [l] intelligit præfata ſynodus quemlibet eccleſiaſticarum rerum adminiſtratorem, vt verbi gratia, præpoſitum [m], œconomum [n], vicedominum: defenſoris nomine aduocatum [o], ſiue caſtaldum [p], & iudicem [q]: in ſubiecto vero [r] regulæ archipreſbyterum, archidiaconum, canonicum, monachum, vel quemlibet eccleſiaſtico mancipatum officio. Quòd vero ſpiritum ſanctum, quantum in ſe eſt, vendat, vel emat, qui præpoſituram, vel aliquid huiuſmodi vendit, vel emit; audi

Ezech. 13. Act. 14. Rom. 8. Act. 4. Sap. 1. ꝗ. res eccleſiæ. Coloſſ. 3. C. 2. † al militantes. ꝗ. ead. c. ſi quis. † al. intelligit

a ¶ *Eccleſiaſticam.*] id eſt, eccleſiaſticum beneficiũ, vel aliquam rẽ conſecratam in caſu non conceſſo, puta calicẽ [1] ſm quoſdã. Nam & nomen rei generale eſt. ff. de verb. ſignifi. rei appllatione. ſ. ea. quęſitum. Vel dic eccleſiaſticã rem, id eſt, adminiſtrationẽ. & ſic bene adaptatur littera Calcedonenſis ſynodi.

b ¶ *Et donum*] id eſt, officium per quod datur ſpiritus ſanctus, ſcilicet poteſtas faciendi miracula.

c ¶ *Sed ambitionem.*] Arg. affectum vel conatum ſine effectu puniri. arg. 22. diſt. c. 1.

d ¶ *Quiſquis.*] Hic collige ꝙ corporales res eccleſiæ emere vel vendere ſimonia eſt in tali caſu cũ qs intrat eccleſiam, vt s. ea. in prin.

e ¶ *Propter ſua.*] hic vacat arg. a p̄rio ſenſu, vt s̄. ea. q. 1. quos conſtiterit. & c. ſi qs ep̄s. ī. 29. q. 2. perlatum.

f ¶ *Sed ad propria*] id eſt, precibus quas pro ſe qs offerre nõ poteſt, ſm H. vt no. s̄. ea. q. 1. ſunt nonnulli. ſed quid teneas, ibi dixi.

g ¶ *Calcedonenſis.*] ſi illi qui emunt vel vendunt res eccleſiaſticas, nõ ſunt ſimoniaci, cur, &c.

h ¶ *Milites.*] clerici ſcilicet, qui tales milites ſunt, quorum arma lacrymæ ſunt. 13. q. vl. conuenior. vel orationes. 23. q. 8. c. reprehenſibile. vel excõicatio. 16. q. 2. c. 1. & caſtra eorum ſunt eccleſiæ. 54. diſt. c. nullus.

i ¶ *Non militãtes.*] cõtra. s̄. diſt. 19. nulli fas. ī. 8. q. 1. illud. & 32. q. 5. qui viderit. s̄. diſt. 40. homo. ī. 11. q. 3. præcipue. ī. 25. q. 1. nulli fas. ī. ea. q. peruenit. ꝯ. Solu. poteſt dici, ꝙ ideo dr̄ laicus peccare magis, quia peccat in duobus, & quia rem eccleſiæ emit, & quia ſuo officio non debitam: arg. ff. de re. iu. culpa. clericus autem in vno, quia emit tantum.

k ¶ *Damnabilius.*] id eſt, damnabiliter, arg. 27. q. 2. cõiuges. Vel hic appellat non militantes eccleſiæ, non laicos, ſed clericos qui eccleſiæ nõ ſeruiunt. illi eñ, qui emunt & non ſeruiunt, magis peccã; quoniam in pluribus quàm qui emunt & ſeruiunt. & ſecundum hoc non ſunt contraria quæ hic ſignantur.

l ¶ *Procuratoris.*] Generaliter ſumitur hic nomen [2] procuratoris. arg. ff de procu. l. 1.

ADDITIO. Aliquando procurator actoris vocatur reſpõſalis, vt extra de reſtitu. ſpo. ex conqueſtione. in fi.

m ¶ *Præpoſitum.*] Sed quam differentiam facit inter iſta nomina, poteſt dici ꝙ nomen præpoſiti generale eſt, & continet alia ſubſe. arg. extra de ver. ſignifi. quamuis. Vel dic ꝙ præpoſitus & œconomus nomina diuerſa ſunt, ſed idem ſignificant ſicut primas & patriarcha. 99. diſt. c. 1. vel bene poſſunt eſſe in eadem eccleſia præpoſitus & œconomus. De vicedomino planum eſt, quia ille eſt qui præeſt rebus epiſcopi. 89. diſtin. cap. volumus. vicedominus in rebus epiſcopi, œconomus [3] in rebus canonicorum: ſæpe tamen vnum ponitur pro alio.

n ¶ *Oeconomum.*] Oeconomus eſt cui res eccleſiaſtica gubernanda mandatur. C. de ſacroſanct. eccle. iubemus.

o ¶ *Aduocatum.*] ſcilicet qui præeſt tantum cauſis tractandis, qui aliàs dicitur ſyndicus.

p ¶ *Caſtaldum.*] ſcilicet qui habet curam externarum rerum, qui dicitur aliàs maior domus. 89. diſt. volumus.

q ¶ *Et iudicem.*] ſicut in eccleſia Boñ. Sed nonne iſti tres poſſunt eſſe laici, ſic ſine dubio. Qualiter ergo in iſtis officijs, quæ nihil ſpiritualitatis habent annexum, ſimonia committitur? dicit H. ꝙ in omni adminiſtratione rei eccleſiaſticæ committitur ſimonia, ſi ematur, ſicut no. ī. e. in prin. & hoc eſt ſimoniacum, quia prohibitum; nõ ideo prohibitum, quia fuit ante ſimoniacum. ſed alij non ita late extendunt ſimoniam, inhærentes conſuetudini generali. dicunt enim quòd tunc tantum eſt ſimonia in empta adminiſtratione, id eſt dignitate, ſi talis eſt quæ habeat aliquod ſpirituale annexum ſibi, aliàs non.

r ¶ *In ſubiecto vero.*] nonne etiã œconomus clericus debet eſſe? vtique prout concilium Hiſpaleñ. interpretatur 16. q. 7. in noua. Dic ergo ꝙ iſtud, vero, potius aduerſatur officio quàm ordini. nam circa alia conſiſtit officium œconomi, & circa alia archipresbyteri, & aliorum hic ſequentium. Quidam autem intelligunt hoc totũ de clericis, in quibus dicunt ſimoniacum eſſe huiuſmodi officia emere: & quod dicit, in ſubiecto vero, &c. ideo dicit, quia illi magis ſunt ſubiecti regulæ eccleſiaſticæ quàm iſti: licet omnes ſint clerici. nã dum illi verſantur circa exteriora negotia & adminiſtrationes, iſti circa diuina officia: & ideo dicit, mancipatum officio, & non dixit, ordini. vel ideo dicit, in ſubiecto, &c. vt notetur ꝙ iſti habent curam animarum annexam. & quod dicit de canonico vel monacho, nõ referas ad adminiſtrationem, ſed ad emptionem præbendæ, vel ingreſſus monaſterij. Vel ideo dicit, in ſubiecto regulæ, quia eos ligat illa conſtitutio, Nemo militans Deo, &c. [4] Superior autem adminiſtratio circa temporalia. & eos non ligat illa conſtitutio, Nemo militans Deo.

ADDITIO. Hic adde quod not. ī. ea. q. 7. ſi quis omnẽ. Archid.

s ¶ *Archidiaconum.*] Hoc totum intellige de dignitatibus ipſis

a ¶ *Laudat.*]

Res eſt nomen gñale.

1 De hoc nota. 10. q. 2. hoc ius. ibi videas ad hoc ī. e. q. res. Archid.

Affectus ſine effectu punitur.

Simonia eſt emere vel vẽdere res corporales eccleſiæ.

Clericorũ arma q̃ ſunt.

2 Sic extra de procu. petitio. Archi.

Prepoſitus & œconomus, differunt.

3 Adde gl. & Bart. in l. 1. §. aduocatos. ff. de var. & extraor. cog.

a Laudat.] in eo, ꝙ laudat, non committit simoniã, sed in eo qđ vendit: quia quod commendandi causa dicitur, pro non dicto habetur. ff. de dolo, quod venditor; sed hoc verum est, dũ commendatio consistit in genere. Nam vbi descẽdit ad specialia, teneretur ex eo, ꝙ commendando plus vendidit, nisi ꝙ commendando dicit, sic in euidenti. ff. de contrahen. ea quæ.

b Indefinite.] no. ex indefinita colligi vniuersalem, vt s. q. 1. eos qui. ff. de aleato. l. 1. §. quod autem. ex quo enim à canone nil excipitur, nec nos excipere debemus, vt 31. q. 1. ꝙ si dormierit. j. 2. q. 5. consuluisti. s. dist. 19. si Romanorum. arg. s. dist. 55. si euangelica. s. ea. q. 1. sunt nonnulli. arg. cõtra. j. 27. q. 1. idololatria [1].

c Hæc circa.] hæc particula de capitulo non est, &c.

Ex multis.] In hoc capitulo Alexãder reprehendit Lucẽses, qui nõ nisi per pecuniam clericis quamuis dignis ecclesiastica beneficia conferebant, quod Alexander detestatur, & auctoritate Calcedon. concilii ostendit eos deponendos, & auctoritate Christi eos de ecclesia deiiciendos, & ne tantum malum de manibus Alexandri requiratur, statuit & decreuit ne decetero aliquis ꝓ ecclesiastico beneficio conferendo pecuniam sumat, nec aliquis pro eo habẽdo cõferat: & qui contra hoc fecerit, deponatur, & ecclesia priuetur; & nisi resipuerit, anathematizetur.

CASVS. In prima parte reprehendit Alexander omnes simoniacos, & specialiter Lucẽses, inducendo auctoritatẽ Calcedonensis concilii & Domini qui vendentes & ementes eiecit de templo. In secunda cõstituit, ꝙ nullus committat simoniam. In tertia constituit pœnam depositionis cõtra trãsgressores huius constitutionis.

[1] Immo est argu. pro. de hoc no. extra de consu. lo. pro. cap. 2.

Tract. 10. in c. 2. Ioannis.

Augustinum super Ioannem. [O quot γ præposituras fecerunt. Alterum præpositum habet Carthagine Primianus, alterum habet Maximianus, alterum habet in Mauritania Rogatus, alterũ habent in Numidia illi & illi, quos iam nec nominare sufficimus. Circuit ergo aliquis emere columbam: vnusquisque laudat [a] præpositum δ suũ, quòd vendit, &c.] Ecce venerabilis Augustinus de præposituræ distractione agens, nomine columbæ sancti spiritus venditionẽ, vel emptionẽ accipit; sicut & omnes huius Euangelici capituli tractatores. Pensandum vero est, qua pœna mulctentur, qui iam Deo, & ecclesiæ suæ oblata vendunt, vel emunt: si cum flagellis à Dei templo eiecti sunt, qui, quæ Deo erant offerenda, vendebant, vel emebant. Si de offerendorum vẽditoribus, vel emptoribus dictum est [Vos fecistis domũ patris mei, domum negotiationis, & speluncam latronum;] quid dicetur de ecclesiæ iam oblatorum venditoribus, vel emptoribus? Et ne quis insanus obijciat merito hoc Dominum tam acerbe vindicasse, quia tunc illa in Dei templo vendebantur; ecclesiasticæ vero res modo extra tẽplum distrahuntur; attende superius Augustinum non determinantem locum venditionis, vel emptionis præpositorum; sed tantum indefinite [b] dicentem [Circuit aliquis emere columbã; vnusquisq; præpositum suum laudat, quod vendit] non adijciens, in templo, vel extra templum. Hæc circa [c] vẽditores, vel emptores rerum sacrarũ sufficiãt.

Ioan. 2. — Matt. 21.

¶ *Integram epistolam Vrbani ij. dilecto filio L. præposito ecclesiæ B. Iuuentij apud Ticinum refert Deusdedit in sua collectione.*

α ¶ Propter spiritum sanctum.] *Additæ sunt hæ duæ voces, & totus hic locus emendatus ex ipsa epistola, quemadmodum & alia nonnulla.*

β ¶ Paschalis.] *Antea legebatur,* Paschasius libro de consecratione, *restitutus autem est locus ex vetustis codicibus, & originali. Citatur enim hic, quod habetur in capite antecedente ex epistola Paschalis Papæ.*

γ ¶ O quot præposituras.] *Apud B. Augustinum (cuius multi vetusti codices hoc loco collati sunt) legitur,* ò quot proposita fecerunt: alterum propositum, &c. *Apud Vrbanum vero vbiq; est,* proposita, & propostum.

δ ¶ Præpositum suum.] *Apud B. Augustinum legitur,* vnusquisque ad propositum suum laudat, quod vendit. *In epistola vero Vrbani,* vnusquisque propostum suũ laudat, quod vendit. *Nomine autem propositi apud B. Augustinum interdum significari sectam quamdã constat ex 2. lib. contra Cresconium, c. 56.*

Item Alexander secundus episcopus seruus seruorum Dei Lucensis ecclesiæ clero, & populo salutem perpetuam.

¶ Ministri, & seruitores ecclesiæ absque vlla venalitate ab episcopis ordinentur. C. IX.

Deusdedit p. 2.

EX multis temporibus hoc detestabile malum intra vestram ecclesiam inoleuisse cognouimus, vt nulli vmquam clerico, quãuis religioso, quãuis scientia & moribus prædito ecclesiasticũ beneficium concederetur; nisi ei [d], qui profano pecuniæ munere illud emere studuisset: fiebatque ecclesia, & res eius ita venalis, veluti quædã terrena, & vilis merx à negotiatoribus ad vendẽdum exposita. Quod malum, quàm detestabile, quantũ Deo, sanctisque sit cõtrariũ, & sacri canones docent, & fere omnibus manifestũ existit. ¶ Chalcedonense namq; concilium vnũ ex principalibus [e], simili pœna condemnat eos, qui ecclesiæ beneficiũ interuentu pecuniæ acquirũt, & eos, qui sacrã manus impositionẽ (per quam spiritus sanctus confertur) mercari dinóscuntur [h]. Vtrosq; enim auctoritate inexpugnabili [f], illos [g] à beneficio, istos à sacro ordine iubet expelli. Vnde humani generis redemptor omnes ementes, & vendentes de templo eijciens, cathedras vendentiũ columbas euertit, nũmulariorum effudit æs, præcepti sui auctoritate denuntians, & dicens [Nolite facere domũ patris mei domũ negotiationis.] Illud quoque in eodem facto solicite considerate, quòd per totũ textũ sancti Euangelij nusquam reperitur Dominum tanta seueritate, tam districta censura iustitiæ, peccantes corripuisse, cũ nõ solũ eloquio increpans, verum etiam facto flagello de funiculis verberans omnes eliminauit de tẽplo; aperte demõstrãs, ꝙ tales negotiatores, nõ sicut ceteri peccatores sunt corripiẽdi [i], sed à tẽplo Dei, id est à sãcta ecclesia [k]

C. 2. s. ead. q. 1. c. si quis episcopus. — Matt. 21. — Ioan. 2.

d Nisi ei.] simile habes 32. distin. interdixit.

e Ex principalibus.] Papa tamen bene potest dispensare contra, si non sit in articulis fidei. 15. distin. sicut sancti. vel de vniuersali statu eccle. vt no. 25. q. 1. c. sunt quidam. s. dist. 16. sancta.

Papa non dispẽsat in duobus casibus.

f Inexpugnabili.] quantum ad ordines retinendos.

g Illos.] scilicet ementes ecclesiasticum beneficium.

h Istos.] scilicet ementes sacram manus impositionem.

i Corripiendi.] arg. simoniacos sine præcedenti admonitione esse puniendos, quod Hu. nõ concedit: quia secundum eum etiam in accusatione necessaria est admonitio propter euãgelium. 2. q. 1. si peccauerit [2]. Item vt volens accusare si defecerit, subeat pœnam quam conuictus aduersarius subiret. Item vt aduersarius non grauetur in expensis, & vt disciplina ecclesiæ non deferatur. 23. q. 5. excommunicatorum. arg. contra Hu. extra de simo. licet Hely. Ioan. Quidquid dicit H. illi decre. licet. stabitur. B.

Accusationẽ admonitio debet ꝓcedere.

[2] Ar. ea. cau. q. 7. accusatio. in fin. vbi de hoc. & de hoc no. j. q. 7. requiritis. Archi.

k ¶ A sancta ecclesia.] id est, à consortio fidelium per anathema. nam ipsi fideles sunt domus Dei, vt j. de pæni. dist. 4. in domo. nã aliàs ipso iure sunt suspensi, vt no. s. ea. q. 1. reperiuntur.

Fideles sunt domus Dei.

a ¶ San-

longius sunt proijciendi. Nam sicut per columbarũ venditores illi denotantur, qui sacram manus impositionem vendere conantur; sic per nummularios, ecclesiastici beneficij venditores designãtur, qui domũ Dei, teste Euangelio, speluncam latronum efficiunt. Quapropter ego Alexãder sanctæ Romanæ ecclesiæ, & Apostolicæ sedis episcopus (immo minister indignus) tot & tanta mala in multis ecclesijs, & maxime in Lucensi ecclesia, ex iniqua concupiscentia fieri conspiciens, ne sanguis [a] iniquorum à districto iudice de manu [b] nostra requiratur, illa extirpare, & penitus eradicare decreuimus. Constituimus itaque, & præsenti decreto firmamus (sicut olim nostri decessores fecisse noscũtur) vt nullus deinceps episcoporum, beneficium ecclesiæ (quod quidam canonicam †, vel præbendas, seu etiam ordines † vocant) pro aliquo pretio, vel munere clericis audeat vmquàm cõferre [c]: sed omnes ministros, & seruitores ecclesiæ gratis, & absque vlla venalitate in sancta ecclesia studeant ordinare. Nec eligant in domo Domini, qui maiores sacculos pecuniæ conferãt; sed eos, qui moribus, & disciplina, atque scientia diuites pro officio suo ipsam valeant substẽtare ecclesiã. Constituimus, & eodem modo firmamus, vt nullus cuiuscumque gradus clericus pro ecclesiæ beneficio aliquid audeat cõferre, aut fabricæ ecclesiarum, vel donariis ecclesiarum, seu etiam quod pauperibus sit tribuendũ; quia (teste [α] scriptura [d]) qui aliquid male accipit, vt quasi bene dispenset, potius grauatur, quàm iuuatur. Quòd si aliquis diuinorum præceptorum, & animarum salutis immemor, præfatum beneficium ecclesiæ, iniqua cupiditate ductus vendere, vel emere temerario ausu præsumpserit, sicut in Chalcedonensi [e] concilio definitũ est, gradus sui periculo eum subiacere decernimus: nec ministrare possit [f] ecclesiæ, quam pecunia venalem fieri concupiuit, & insuper terribili anathematis mucrone perfossus (nisi resipuerit) ab ecclesia Dei, quã læsit, modis omnibus abscindatur.

Ezech. 3.

† *al. canonicas* † *al. ordinatiões*

s. ea. q. 1. c. non est putanda

¶ *Extat integra hæc epistola in bibliotheca Vaticana post librum Anselmi Lucensis.*

α ¶ Teste scriptura.] *Hic referuntur verba ipsa beati Gregorij ex epistola ad Syagrium, quæ habentur. s. ead. q.* 1. c. non est putanda.

Item Gregorius homilia 39.

¶ Qui dona Dei vendunt, vel emunt, pariter à Deo damnantur. C. X.

VEndentes, & ementes templo eliminat Christus; quia vel eos, qui pro munere impositionem manuum tribuũt, vel eos, qui donum spiritus emere nituntur, dãnat. *Item infra.* ¶ Vendentes in tẽplo sunt; qui hoc, quod quibusdam iure competit [g], ad præmium largiuntur. Iustitiam [h] enim vendere, est hanc pro præmij acceptatione † seruare. Emẽtes vero in templo sunt; qui dum hoc persoluere proximo, quod iustum est, nolunt, dumque rem iure debitam [i] facere contemnunt, dato patronis pretio † emunt peccatum.

Iuo p. 5. c. 88. Pann. l. 3. c. 119.

† *al. acceptione* † *al. præmio*

Item Beda ad c. 2. *Ioannis.*

¶ Qui gratiam, quam à Deo accipiunt, non gratis exercent, venditores columbarum sunt. C. XI.

NOn solũ venditores sunt columbarũ, & domũ Dei faciunt domũ negotiationis, qui sacros ordines, largiendo pretium pecuniæ, vel laudis, uel etiã honoris inquirunt; verũ ij quoq; qui gradũ vel gratiã [k] in ecclesia spiritualẽ, quam Dño [l] largiẽte perceperunt, nõ simplici in-

Iuo p. 5. c. 97. Pann. l. 3. c. 124.

---

a ¶ *Sanguis.*] id est, vindicta vel proditio, vel peccatum. j. 9. quæ. 3. episcopo.

b ¶ *De manu.*] nota prælatum ex negligentia sua teneri. 81. distin. dictum.

Prælatus ex negligentia sua tenetur.

ADDITIO. Ad hoc 18. q. 2. cognouimus, 83. dist. inferior. 81. distin. dictum. vbi de hoc. Archid.

c ¶ *Conferre.*] isti volebant facere fraudem legi; quia nec etiam tali prætextu debet quis aliquid accipere vel dare. extra de vsu. c. sup eo. & hoc est fraudulentũ munus, vt s. ead. q. 1. si quis neque. Argu. contra. s. ea. q. 1. iudices.

d ¶ *Scriptura.*] s. ea. q. 1. non est putanda. 14. q. 5. forte.

e ¶ *In Chalcedonẽsi.*] s. ea. q. 1. si qs episcopus.

f ¶ *Possit.*] arg. cum simoniaco non posse dispensari in ordine, vel beneficio simoniace acquisito. arg. j. ea. q. 7. requiritis. s. ea. q. c. si quis neq;. Io. tamen cum eo qui scienter committit simoniam, solus Papa dispensat, 25. q. 1. §. his ita. versi. sic & summæ. sed si eo ignorãte simonia cõmissa sit, vel sit tãtum in animo, episcopus dispensat, vt extra de simo. de regularib⁹. & c. ex insinuatione. & c. fin. immo cum solo animo committitur simonia, sola pænitentia sufficit. extra de simo. c. fi. & ita dixit T. super decr. de simo. nobis. Io. Vel sic, in prælatione nõ potest episcopus dispensare, nec in ordine per simoniã acquisito, sed in beneficio sic [1], vt innuit illa decre. nobis. B.

Dispẽsare cũ simoniaco qs potest.

1 Dicũt quidam, ꝙ cũ simoniacis qui adepti sũt beneficium per simoniam in nullo casu potest eps dispẽsare. argu. extra eo. nobis. Archid.

VEndentes.] CASVS. Aug. tripliciter exponit Euãgelii verba, vbi dicitur, ꝙ Christus eiecit de templo vendentes, & ementes. Et dicit primo, ꝙ ementes, & vendentes intelliguntur, qui emũt vel vendunt spiritualia. Secundo, qui contra iustitiam vendunt quod de iure facere tenẽtur. Tertio, qui quod debẽt proximo, persoluere nolunt gratis.

g ¶ *Competit.*] arg. ꝙ in transactione illicite pecunia interuenit, cum remittitur alicui quod de iure erat illi remittendum.

h ¶ *Iustitiam*] arg. ꝙ sententia etiam iusta si per pecuniam data fuerit, nullius momenti sit, & simoniam committit, vt 14. q. 5. nõ sane. 11. q. 3. qui recte [2]. sed quia præmisit expositionem de simoniacis, videtur, quòd in his duobus modis non sit simonia, quod verum est: aliàs tamen graue pecatum committitur, & sententia non valet. 2. quæst. 6. §. diffinitiua. ver. venales. C. de pœ. iudic. qui ma. iu. l. 1. Dicunt tamen quidam, ꝙ si causa est ecclesiastica, ꝙ qui iustitiam emit, simoniam committit nisi in matrimonio. s. ea. q. 1. quidquid inuisibilis.

Sentẽtia per pecuniã data est nulla.

2 Vbi de hoc de pœna iudicis corrupti, not. 2. q. 6. §. hoc etiam.

i ¶ *Debitam.*] videtur ergo, ꝙ theologi, & decretistæ non possunt aliquid percipere ex eo, quod docent. nam ad hoc tenentur, vt 43. dis. Ephesiis. 16. q. 1. reuertimini. arg. contra. 28. q. 1. iam nũc. 12. q. 2. charitatẽ. Sed dic accipi posse licite [3], vt s. ea. q. 1. qui studet. super ver. sanitatis. Sed pone promissionẽ factam: qñ tenetur sibi soluere? Dico, ꝙ in principio anni. arg. C. de profes. l. medicos. lib. 10. Item aduocatus in principio debet salariũ accipere [4]. ff. loca. qui operas. arg. contra. C. de suffra. l. vna. Salarium autem nõ debet excedere summam centum aureorum. ff. de var. & extraord. cog. l. 18. si cui cautum est.

Theologi & Decretistę, docẽtes, possũt aliquid accipere.

i ¶ *Debitam.*] id est, quam iure tenentur soluere, scilicet cum quis aduocato dat pecuniam, vt ipsum defendat. sic vacat illa glo. Videtur ergo.

NOn solum.] CASVS. Non dicuntur tantũ simoniaci qui ordines, vel beneficia ecclesiastica pretio largiuntur, sed ẽt ij, qui officium suæ dignitatis, scientię, vel alterius doni nolunt exercere, nisi causa retributionis humanæ, quia faciunt contra auctoritatem Apostoli dicentis: Qui loquitur, & c. sequẽs c. pater. in quo dicitur, ꝙ qui res quæ intuitu consecrationis ecclesiæ proueniũt, illicite alienat, simoniam committit.

k ¶ *Vel gratiam.*] alicuius scientiæ, vel alterius doni.

l ¶ *Domino largiente.*] j. 16. q. 1. reuertimini.

a ¶ *Retri-*

a Retributionis.] Cum enim sint litterati, & alijs donis prædіti, nolunt nisi intuitu humanæ retributionis hæc exercere in ecclesia, vt s.e.q.2.quàm pio.& extra de magistris.c.1.2. & 3. nã dicit etiã lex, quòd ciuilis iuris sapientia non sit pretio nummario dehonestanda, &c.ff.de va.& extraor. cog.l.1. §.1. dicit tamen lex, quòd tutor telligere de iure spirituali: sed Bene. intelligit etiam de temporali fructu. Sequens cap. patet.

f Peruenit.] J.16.q.7.peruenit.

g Sinistra.] Not. de epis qui oĩa agũt sinistre, vt 35.di. ecclesiæ.

h Oblationes.] 10.q.1.quia sacerdotes.

tentione, sed cuiuslibet humanæ causa retributionis[a] exercent, contra illud Petri apostoli [Qui loquitur, quasi sermones Dei[b]: qui ministrat[c], tamquã ex virtute, quam administrat Deus, vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum] Quicumque ergo tales sunt, si nolunt veniente Domino de ecclesia auferri; auferant ista de actibus suis, ne faciant domum Dei, domum negotiationis.

Item ex epistola Vrbani Papæ.

¶ Quæ ex consecratione proueniunt, in suum ius vi, vel munere nemo conuertat. C. XII.

RES ecclesiæ, quæ ex consecratione proueniunt, in suum ius, vel vi, vel aliquo munere aliquem[d] conuertere non debere docens sanctus Vrbanus[e] ait [Quisquis[a] res ecclesiasticas (quæ dona Dei sunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur; quæque ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debẽt) propter sua lucra vendit, vel emit, cum eodẽ Simone donũ Dei pecunia possideri existimat.

a ¶ Quisquis.] *Hæc sunt ex epistola Vrbani II. quæ refertur s.c. saluator. Verba autem antecedentia nusquam reperta sunt: quamuis similia quadam, dissimili tamen sententia, legantur in epistola B. Vrbani primi. In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus caput hoc sic citatur,* Item Beda ex epistola Vrbani Papæ: *quod non cohæret.*

Item Gregorius septimus.

¶ Simoniacus est episcopus, qui decimas, & oblationes laicis, non clericis distribuit. C. XIII.

PERVENIT[f] ad nos fama sinistra[g], quòd quidam episcoporum non sacerdotibus propriæ diœcesis decimas, atque Christianorum oblationes[h] conferant; sed potius laicalibus[i] personis, militum videlicet, siue seruitorum, vel (quod grauius[k] est) consanguineis. Vnde si quis amodo episcopus inuentus fuerit huius diuini præcepti transgressor, inter maximos hæreticos, & inter antichristos non minimus habeatur: & sicut Nicæna synodus de simoniacis censuit, & qui dat episcopus, & qui recipiunt ab eo laici siue pretio, siue beneficio, æterni incendij ignibus deputentur.

¶ *Infra etiam 16.q.7.c.peruenit. citatur caput hoc ex Gregorio. Ac sane Lambertus Scafneburgensis narrat episcopum quemdam Bambergensem, ecclesiam illam contra excommunicationem, & priuationem Gregorij septimi fauore militum, quibus multa largiebatur, per aliquod tempus retinuisse: & in ipsius Gregorij regesto lib.6.epist.5. simile quiddam reprehenditur in Herimanno episcopo Metensi.*

Item Paschalis secundus.

¶ Spiritum sanctum vendit, qui decimas pro pecunia tribuit. C. XIIII.

ALTARE[l], & decimas[m] per pecuniam dare, & spiritum sanctũ vendere, simoniacam hæresim esse nullus fidelium ignorat.

¶ Supra ead.q.1.c.presbyter.] *Hoc idem tribuitur Gregorio, quod hic Paschali secundo. Et fortasse Paschalis hoc, vt multa alia, accepit à Gregorio septimo, qua ipse innouauit. In Polycarpo lib. 3.tit.x1.citatur ex concilio Toletano.*

Item Innocentius secundus in synodo Romana, c.2.

¶ Careat honore male acquisito qui ecclesiastica beneficia pro pecunia inuenire tentauerit. C. XV.

SI quis præbendas[n], vel prioratum, seu decanatum, aut honorem, vel promotionem aliquam ecclesiasticam, seu quodlibet sa-

Margin notes: 1. Pet. 4. — Ezech. 3. — †al. canonicas — †al. ordinatione — s. ead. c. saluator. — s. ea. q. 1. c. non est putanda — J.16.q.7.c. peruenit. Poly.l.3.tit.11. — Iuo p.5.c.88. Pann.l.3.c.119. — †al. acceptione — Poly.l.3.tit.x1. — †al. premio — Iuo p.5.c.97. Pann.l.3.c.114. — Pann.l.8.c.138. ex Cabilonensi.

i Laicalibus.] qđ fieri non debet, vt extra de deci. prohibemus. Vnde nota, ꝙ fructus bene possunt dari laico ex causa: sed ius decimale nequaquam: nã aliud est ius, aliud est ipsa res: sicut dicit iurisperitus, ꝙ cum dicimus vitulum esse fructũ vaccæ, non ius, sed corpus demõstramus. ff.de eui.l.vaccę.possũt ergo dari decimæ, idest, res ipsę in feudum: sed tamen nõ transibit ad heredes. extra de deci. ad hoc. vnde forte secundum ꝙ feudũ proprie accipitur, non possunt dari in feudum. extra de deci. quis[a]. De hoc dixi. 16. q. 1.c.vlt. Et no. ꝙ si dantur decimæ laicis, & aliqua crescant noualia, non accrescunt eis decimæ noualium, sed ecclesijs. extra de dec. c.tua. Et dicit Innocentius ꝙ in his restringẽda est potestas, nõ prorogãda. extra de dec. c.tua nobis.

Decima non quid põt dari laico.

a Vbi de hoc & 16.q.3.§. sic etiam. ibi videas.

k Grauius.] Not. ꝙ minus peccatum propter adiunctum grauius punitur. minus enim peccatum est dare cõsanguineo quàm extraneo. 86. dist. non satis. hæc est ordinata charitas: sed quia prouidendo cõsanguineis enormiter lædunt ecclesias, idcirco dicit, quòd peius est dare consanguineis, idest, inde grauiorem læsionem sentit ecclesia. s. J.33.q.2. latorem. Vel dic grauius, idest, communius. 32. quæst. 7. quid in omnibus. nam cæci sunt episcopi circã nepotes. 8. quæst. 2. dilectissimi. vnde tantus impetus in eo omnia fundendi fuit restringendus, vt dicit l. in alio casu. ff. ad leg. Iul. de adul. nec in ea.

tor pro facultate pupilli debet magistro dare. ff. de admi. tuto. l. cum plures. §. si tutor.

b Dei.] idest, Deo attribuit, non sibi.

c Qui ministrat.] idest, loqui & ministrare debet.

d RES ecclesiæ.] ¶ Aliquem.] Et ita videtur ꝙ simoniacus sit violentus raptor vel detentor[a]: sicut alias dicitur committere sacrilegium qui res ecclesiæ promissas non dat: arg. 17.q 4.c.2.

e Vrbanus.] Hic vnus Vrbanus de alio facit mentionem: & ita fuerunt duo. 81. dist. & si qui sunt.

PERVENIT.] CASVS. Dicitur hic ꝙ inter maximos hæreticos debet computari qui laicis extraneis, seruiẽtibus vel cõsanguineis & non sacerdotibus decimas & oblationes cõcedit: & qui dãt & qui recipiunt, æterno incendio puniuntur. quod H. videtur in-

l ALTARE.] idest, quæ in altari offeruntur: vel in administratione altaris: vel in ecclesia.

m Et decimas.] scilicet si episcopus ab aliquo milite redimeret decimas, non est simoniacum: sed rei ecclesiasticæ liberatio. sed si emeret à laicis cum nollent tribuere, simoniacum esset.

ADDITIO. De hoc no. 16.q.7.decimas.ibi videas. Archi.

SI quis præbendas.] CASVS. Dicitur hic quòd qui beneficium vel dignitatem vel sacramentum ab ecclesia per pecuniam acquirit, acquisito careat: & emptor & venditor & interuentor nota infamiæ percellantur. Vnde statuitur vt nec pro pastu nec sub obtentu alicuius consuetudinis aliquid exigatur.

n Præbendas.] vel benedictiones nubentium: vel sepulturas. extra de simo. cum in ecclesiæ.

a ¶ *Sacramentum.*] in quo confertur gratia: aliter sumi potest pecunia 3:.q.2.honorantur.M.tamen contrarium dicit.arg. extra de offi.deleg. causam. extra de sponsa du.duobus.
b ¶ *Et consecrationes.*] Sed numquid consecratio altaris est sacramentum? Sic large sumptum, cum sit sacræ rei signum, vt hic, & extra de simo. cum sit Romana.arg.24.q.1.§. sed illud.

Cõsecratio altaris est sacramentum large sũptũ.

c ¶ *Interueniente.*] militiam sęcularem bene potest quis emere[1] .ff. de act.emp.creditor.§. inter venditorem. & §. sed quod ante.

[1] De hoc ĵ. e.q.6.c. vlti.

d ¶ *Percellantur.*] scilicet in perpetuum. s̃. ea.q.3.si quis. & c. saluator.s̃.ea.q. 1. si quis episcopus.

e ¶ *Consuetudinis.*] Ar. consuetudinem longã non facere ad licentiã vel excusationem simoniæ. extra de sim. cum in ecclesiæ. Arg.contra in authen.de sanc.epis. §. pro cõsuetudinibus. coll. 9.9.q. 3. conquestus.s̃.100.dis.c.nouit. s̃.ea.q.1.reperiuntur.s̃. dist.4.denique.Ar. contra.ĵ.32.q.4. obijciuntur. contra.s̃. dist. 8. si consuetudinem.ĵ. 8.q. 2.quæsta est.Io. Hodie prætextu consuetudinis nihil peti potest, nec ante nec post, vt extra de simo.Iacobus.B.nisi hoc reperiatur à iure permissum, vt no.s̃.q. 2.placuit.

Consuetudo non excusat simoniam.

f ¶ *Diminutione.*] nisi cum ex causa detinet fructus episcopus: vt extra, vt ecclesiasti. benefi.sine dimi.vt nostrum.Et ita si dignitas deferatur alicui diminuta, insolidum potest eam petere. arg. extra de inst. cum venissent.

N*Vnc ergo.*] Hæc quæstio diuiditur ĩ quattuor partes. Et quæritur hic vtrum teneatur filius pro paterno crimine:& in hac prima parte q̃stionis ꝓbat ꝑ x. auct. ꝙ non tenetur. Secunda ibi, *Sed obijcitur.* Tertia ibi, *His itaque.* Quarta ibi, *Notandum.* Io.de Fan.

CASVS Hic intitulatur 4. quæstio qua quæritur an quis reus sit criminis quod eo ignorãte pater admisit: & ꝙ ignorantia eum excuset, multorum auctoritatibus probatur. Sequens c.patet.

g ¶ *De quarta.*] Ad intelligentiam huius quæstionis no.ꝙ triplex est pœna, æterna, corporalis, & spiritualis. Aeterna pœna numquam punitur vnus pro alio, vt ĵ.ead.cap.1. & c.iam itaque. Corporalis pœna duplex est.quædam circa corpus ipsum: & illa sæpe punitur vnus pro alio.ĵ.ea.§. item peccato. quædam circa statum rei, vt est seruitus vel infamia: & illa etiam punitur filius pro patre, vt 6.q.1.§.verum.15.q.vlt.cum multæ. Spiritualis quadruplex est.nam quædam est excommunicationis: & illa numquã punitur vnus pro alio, vt 24.q.3. si habes. Alia interdicti: & illa punitur vnus pro alio, vt extra de spon. non est vobis. Alia est remotio ab oblatione: & illa similiter punitur vnus pro alio. 17.q. 4.miror. Alia est ordinis: & illa similiter punitur vnus pro alio, nam propter delictum vxoris vir remouetur à promotione, vt 34. dist. si cuius. Item si pater nesciente filio emerit ei ecclesiam, ille pro peccato non remouetur à promotione: sed tamen perdit ecclesiam, vt ĵ.q.5.c.1.Ioan.

Pœna est triplex.
Vnus an puniatur pro alio.
Pœna corporalis est duplex.
Pœna spiritualis est quadruplex.

h N*Vllius.*] scilicet alterius.nam suum quandoque commaculat, vt de pæn.dist.2.sciendum.32.q.7.quemadmodum. ita non comprehenditur persona de qua sit sermo.

...cramentum[a] ecclesiasticum, vtpote chrisma, vel oleum sanctum, & consecrationes[b] altarium, vel ecclesiarum, interueniente[c] execrabili ardore auaritiæ per pecuniam comparauerit; honore male acquisito careat; & emptor, atque venditor, & interuentor nota infamiæ percellantur[d]: & nec pro pastu, nec sub obtentu alicuius consuetudinis[e] ante, vel post à quoquam aliquid exigatur, vel ipse dare præsumat; quoniam simoniacum est: sed libere, & absque diminutione[f] aliqua, collata sibi dignitate, atque beneficio[a] perfruatur.

a ¶ Beneficio.] *Ex duobus manuscriptis huius concilij exemplaribus in vno sic legitur, in altero vero*, officio.

De secunda, & tertia quæstione quid sacri canones diffiniant, auctoritatibus hincinde in medium deductis patefactum est.

QVÆSTIO IIII.

[1] ps

N*Vnc ergo de quarta*[g] *quæstione est pertractandum; an paternum crimen huic imputetur, quod eo ignorante constat admissum. Quòd ignorantia hunc excuset, multorum auctoritatibus probatur. Ait enim Augustinus, epist.48.ad Vincentium.*

¶ Alienum crimen, nescientem non maculat. C. I.

NVllius[h] crimen maculat[i] nescientem.

Item eadem epistola.

¶ De eodem. C. II.

QVis locus innocentiæ relinquitur, si alienum crimen maculat nescientem?

¶ *Verba B. Augustini sunt hæc*, Quis locus innocentiæ reseruatur, si crimen est proprium, nescire crimen alienum?

Item in Africano concilio, c.14.legitur.

Et Carth. 3.c.4

¶ De infantibus, qui ab hæreticis baptizantur. C. III.

PLacuit de infantibus, qui ab hæreticis baptizantur; ne, quod non suo fecerunt iudicio, cum ad ecclesiam Dei salubri proposito fuerint conuersi, parentum illos error impediat, quominus promoueantur[k] sacri altaris ministri.

paulo aliter originali.

Item in eodem, c.24.

¶ De eodem. C. IIII.

QVi apud Donatistas paruuli[l] baptizati sunt, nondum scire valentes erroris eorum interitum, & postea quàm ad ætatem rationis capacem peruenerunt, agnita veritate falsitatem eorum abhorrentes, ad ecclesiam Dei catholicam per vniuersum mundum diffusam, ordinem[m] antiquo per manus impositionem recepti sunt; tales ad suscipiendum munus clericatus non debet impedire nomen erroris.

Deusdedit p.

Item Leo quartus† *Ebrunio, & Adelfrido episcopis.*

† al.tertius

i ¶ *Maculat.*] ĵ.15.q.1.mulier.& q. vlti. cum multæ. ĵ.17.quæst. 4. miror. 34.dist.si cuius.& 6.quæst.1.§.verum.24. quæst. 1. non turbatur. Ioan.

P*Lacuit.*] CASVS. Dicitur hic quòd illi non debent à promotione repelli qui infantes perfidia parentum ab hæreticis baptizantur, si hæc suo iudicio non fecerunt, nec ex postfacto consenserunt.

k ¶ *Promoueantur.*] s̃.ea.q.1.ventum est.contra.ĵ.ea. q. 7. qui in qualibet.contra.Sol. illud ex nimio rigore: hoc ex dispensatione. Vel ibi de his qui postmodum in adulta ætate hæresi consentiunt: vel qui adulti ab hæreticis baptizantur: hic de istis qui non acquiescunt, vel qui pueri baptizantur ab hæreticis.

Q*Vi apud.*] CASVS. Dicitur hic ꝙ paruuli ab hæreticis, baptizati, si tñ postquam ad discretionem peruenerint, errori nõ consenserint, recepti ab ecclesia poterunt promoueri.

l ¶ *Paruuli.*] idest, doli non capaces. de consecratio.distinct.4 paruuli.

m ¶ *Ordine.*] idest, secundum antiquam regulam ecclesiæ.

Quia

Quia præsulatus.] Casus. Quidam presbyter iniuste fuit sua ecclesia spoliatus, quam alius presbyter simoniace acquirere non erubuit. unde consanguinei primi presbyteri dolore conuicti secundum presbyterum comprehendentes, ei oculos eruerunt: pro quo facto primus presbyter fuit excommunicatus. Sed quia

¶ Consanguineorum maleficia in nullo clericis obsunt, nisi conscij fuerint. C. V.

QVia præsulatus nostri (quod bene nostis) magisterium non solũ de sacerdotum, verumetiam de sæcularium vtilitatibus debet esse solicitum; propterea fraternitatem vestram scire uolumus, hunc præsentem presbyterum ad sedem Apostolicam uenisse, nobisque uiolentiam, & excommunicationem suam per ordinem retulisse: quòd etiã sine iusto legis tramite illi sua fuisset ablata [a] ecclesia, similiter indicauit: quam alius dato munere sacerdos zelo ductus inuidiæ usurpare præsumpsit. Inde parentes eius magno dolore compulsi presbyterum illum, qui suam tenebat ecclesiam, mox comprehenderunt, & ei oculos eruerunt. Tamen ipse sæpe dictus sacerdos dicit, quòd absque sua uoluntate [b], & sine eius consilio hoc sit peractũ. Quod si ita est, ut ipse nobis suo ore testatus est; uobis magnopere prouidendũ est, ut, si canonice [c] ipse excommunicatus non est, canonica super eũ fiat remissio [d].

Digestis tit. de pœnis, l. crimen.

Lib. 48. tit. 19. l. 26.

C. VI.

CRimen, uel pœna paterna nullam maculam filio infligere potest. Namque unusquique ex suo admisso [e] sorti subijcitur, nec alieni criminis successor constituitur. Idque diui fratres Hierapolitanis rescripserunt.

Item ex concilio Toletano 4. c. 60.

¶ Perfidia parentum filijs obesse non debet. C. VII.

IVdæi baptizati, si postea præuaricantes in Christum qualibet pœna damnati extiterint; à rebus eorum fideles [f] filios excludi non oportebit: quia scriptum est [Filius non portabit iniquitatem patris.]

Ezech. 18.

Item Augustinus ad Bonifacium, epist. 23.

¶ Non imputantur peccata parentum ijs, qui ab eis personaliter diuisi probantur. C. VIII.

Iuo p. 6. c. 417.

IAm itaque cum homo in seipso est, ab eo, qui genuit eum [g], alter effectus, peccato alterius sine sua consensione [h] non tenetur obnoxius. Traxit ergo reatum [i]: quia unus [k] erat cum illo, & in illo, à quo traxit, quando, quod traxit, admissum† [l] est. Non autẽ trahit alter ab altero, quando sua unoquoque propria uita uiuente iam est, unde dicatur [Anima [m], quæ peccauerit, ipsa morietur.] Vt autem possit regenerari per officium voluntatis alienæ, cum offertur consecrandus [n], facit hoc unus spiritus, ex quo regeneratur oblatus.

† al. admissum

Ezech. 18.

Hinc etiam Gregorius in lib. 26. Moralium, c. 8. in c. 35. Iob.

¶ Ei qui imitatur, impietas alterius nocet. C. IX.

Iob. c. 35.

HOmini [o], qui similis tui est, nocebit impietas tua; & filium hominis de natiuitate ex vtero [z].

quia primus sacerdos (vt dicebat) nullo modo consensit: mandat de hoc Papa inquiri: & si inculpabilis inueniatur, absoluatur. Sequens lex, & c. quod sequitur, plana sunt.

a ¶ *Ablata.*] Et ideo erat ei restituenda, licet hoc expresse nõ dicatur, sufficit enim cõqueri de spoliatione, licet expsse nõ petat restitutio, vt 2. q. 1. notũ. extra de causa pos. cũ ecclesia. hic tamen non respondet ad hoc: sed respondeo eũ innocentem, ergo & restituendum. arg. C. de diuer. rescr. l. 1. extra de coniu. lep. c. 2.

b ¶ *Voluntate.*] Arg. ꝙ nudam voluntatem teneatur quis purgare si suspectus habetur: & alibi nuda voluntas legitur grauiter plectenda, vt ʒ. de pæ. dist. 1. si quis eum. & c. si quis pulsatus. & 32. q. 5. qui viderit. Arg. contra de pæ. dist. 1. cogitationis. Dicas igitur, & pro idest. Vel dic de voluntate in actum producta: alias non tenetur purgare eam. argu. 23. q. vlti. c. vlti. & est si. extra de homi. Petrus. extra de testi. constitutis.

c ¶ *Canonice.*] Arg. quòd si consanguinei alicuius clerici absque eius consensu episcopum suum offenderent, propter hoc episcopus non potest priuare clericum beneficio. arg. 24. q. 3. cap. 1. ipse tamen episcopus non debet conqueri de consanguineis. si credit quòd ita acerbe eum puniant. Sed numquid tenetur eis remittere actionem iniuriæ, cum sciat quòd si non remiserit, interficient eum fratres sui? Non, dum tamen ipse eis nihil dicat: sed rancorem tenetur dimittere. 90. dist. si quis contristatus.

d ¶ *Remissio.*] Nullam enim pœnã patietur iniuste excommunicatus, vt 9. quæst. 3. non debet. absit enim vt iniuste, & c. C. de pœ. sancimus.

e *Crimen.*] ¶ *Ex suo admisso.*] Non enim debet aliquis alieno odio prægrauari. C. de inof. test. si quis in suo. §. legis. & hoc est verũ in pœnis: secus in vsucapionibus: quia vitiũ trãsit ad heredẽ. ff. de acqu. pos. Pomponius. Itẽ quod hic dicitur, regulare est, vt 56. dist. vndecũque. & c. nasci. & c. satis. in casu tamen quandoque aliter inuenitur de tẽporali pœna, vt 6. q. 1. §. verũ. & c. ex merito. 15. q. vl. cũ multę. & 14. q. 3. §. is ita. §. q. 1. fere. 8. quæst. 1. audacter. & distin. 48. §. ecce. cum multis alijs capitulis.

f *Iudæi.*] ¶ *Fideles.*] Sed nihil speciale constituitur hic circa Iudæos. idem enim fit in filijs aliorum damnatorum. C. de bo. dã. auth. bona. nisi in damnatis crimine læsæ maiesta. vt 6. q. 1. §. verum. Præterea si conuertantur filij ad ecclesiam, non pñt eos parentes exheredare. extra de Iu. Iudęi. Quid iuris sit de filijs hæreticorum, dixi 23. q. 7. in princ. Ioan.

Iudæi filios suos ad ecclesiam conuersos exheredare nõ possũt.

Iam.] Casus. Dicitur hic ꝙ ex quo filius à patre suo diuisus est, & alter effectus: patris delictum filium non grauat, si filius non consenserit: sed peccatum originale filius à patre ꝓxit: quia tunc non erat alter ab eo: immo vnus cum ipso: quod crimẽ contrahitur ab Adam: & sicut per alienũ officium quis nesciens regeneratur, ita nesciens peccato originali coinquinatur.

g ¶ *Genuit eum.*] siue de natiuitate in vtero, siue de natiuitate ex vtero [z].

h ¶ *Consensione.*] Sed nec tunc dicitur teneri peccato alterius: sed suo, scilicet cum consentit ad peccatum alterius. §. distin. 56. vndecumque. ʒ. 15 quæst. 8. c. 3. contra ʒ. 23. q. 4. ita. & cap. si quis à catholica.

i ¶ *Reatum.*] idest, causam reatus, scilicet originale peccatum. ex hoc c. colligitur quòd aliud est in uia, aliud in inuio. nam non potest quis peccare per alium: licet possit saluari per alium, vt de pæ. dist. 1. tres. & de cons. dist. 4. quæris. & bonum simile est in lege. nam dicit lex quòd si quis habet filium, & postea creatur decurio, iste non dicetur filius decurionis: sed illi tantum qui postea geniti sunt. C. de decur. l. vlti. ff. eo. l. 2. §. in filijs.

De conse. di. 4. quæris. & c. si ad matris. & hic vi deas qđ not. extra de tempo. or. quæsitum. in gl. fi. ʒ. & c. Archi. In via, & in inuio. differunt.

k ¶ *Vnus.*] Partus enim pars viscerum est, vt ff. de ven. inspi. l. 1. §. 1. licet sit arg. contra de conse. dist. 4. si quidquid.

Partus est pars viscerũ.

l ¶ *Admissum.*] idest, receptum.

m ¶ *Anima.*] sicut Dominus ꝑ Ezechielẽ ait, vt ʒ. 24. q. 3. si habes.

n ¶ *Consecrandus.*] idest, baptizandus. Io.

Homini.] Casus. Dicitur hic quòd malitia alterius non nocet alij, si per eam non corrumpatur, sed sua tantũ. Et primo ponuntur verba Iob, vsque ibi, *Humana.* Deinde ponuntur verba Grego. exponentis verba Iob.

o ¶ *Homini.*] Verba Iob sunt vsque ibi, *Humana.* ibi verba Grego. verba Iob exponentis.

z ¶ Nocet.]

a ¶ *Nocet.*] exemplo.
b ¶ *Ea quę*] sicut sunt illa ex quibus exempla non sumimus, vt venustas corporis, ægritudo.

ECONTRA. CASVS. Hactenus probauit Gratia. pctā parentum filijs non nocere. Nunc probat Gratia. ecōtra auctoritate Moysi, quòd filius pro peccato patris punitur. Sed statim rñdet per Aug. dicentem, hoc nō contingere propter inæqualitatem iudicij, sed propter clementiā Dei: qui non punit alium pro alio etiam corporaliter nisi tertia vel quarta generatio veniat.

c ¶ *Visito.*] idest, postea visitando ad pænitentiam expecto vsque ad senium, scilicet quousque videatur tertia & quarta generatio, qđ est dicere, vsq; ad finē vitæ. sic Aug. exponit. vnde & sic licet mihi exponere.

d ¶ *In filios.*] Istud potest intelligi ad litterā. & hoc ideo dicit, quia homines non cōsueuerunt vltra viuere. Vel pōt intelligi mystice. nā prima gñatio dicit̃ primi motus: & isti nō puniunt̃; de quibus dictum est: Beatus qui allidet paruulos suos ad petrā. Secunda generatio dicitur cogitatio: quæ nō punit̃. de pæn. dist. 1. cogitationis. Tertia dicitur consensus: & iste punitur. nam facientem & consentientem par pœna cōstringit. 2. q. 1. notum. Quarta est opus: & ista similiter punit̃ in filios: cū sint imitatores paterni sceleris: aliàs non. s. ea. q. 1. cito turpē. Aliter numerantur istæ quattuor generatiōes. de pæ. di. 1. super trib⁹.

Delictorum quadruplex est gñratio.

e ¶ *Redditurum.*] idest, vsque in tēpus filiorū, & vltra eos expectaturum ad pænitentiam de peccatis suis.

prox. turbatur. §. notandum.
k ¶ *NOn imputantur filijs.*] s. ead. q. placuit.
l ¶ *Pœna.*] scilicet excommunicationis. j. 24. q. 3. si habes. sed alia bene. extra de fil. presb. c. 1. & j. ea. q. 1. c. 1. & ideo sophistice procedit de vna ad aliam. Arg. contra 56. dist. c. 1.

nis adiuuabit iustitia tua.] Humana impietas ei nocet[a], quem peruertendo inquinat: & rursus eum adiuuat nostra iustitia, quem à prauis actionibus mutat. Nocere enim vel iuuare nesciunt ea, quæ[b] vel à bono corrumpere, vel à malo permutare non possunt.

Econtra Dominus ad Moysem: [*Ego sum Deus zelotes, qui visito*[c] *peccata patrum in filios*[d] *vsque in tertiam, & quartam generationem,*] *licet non inæqualitate iudicij, sed magnitudine clementiæ Augustinus asserit hoc dictum, ita dicens:* [*In tertia, & quarta generatione peccatum patrum se Dominus cōminatur in lege filijs redditurum*[e], *non inæqualitate*[f] *iudicij, vt alij peccent, & alij puniantur; sed magnitudine clementiæ: dum semper expectat ad pænitentiam; & quod in prima generatione delinquitur, non prius corrigit, & emendat; nisi & tertia, & quarta generatio venerit*[g].] *Cum ergo*[h] *de baptizatis ab hæreticis Innocentius scribat* [*Lex est ecclesiæ ijs, qui ab hæreticis baptizati sunt, per manus impositionem laicam tantum communionem præbere, nec ex his aliquem in clericatus honorem vel exiguum subrogare;*] *patet, quòd infantes, qui ab hæreticis baptizati sunt, sola excusat ignorantia*[i]; *vt iuxta illud Africani concilij ad suscipiendum clericatus officium non eos impediat nomen erroris.*

Exo. 20.
j. q. 1. c. vētum.
j. ead. qui apud.

Item sicut Augustinus scribit ad Auxilium episcopum, epist. 75.

¶ De eodem. C. X.

NOn imputantur[k] filijs peccata parentum, quę post eorum natiuitatem à parentibus committuntur: nec pro peccatis parentum spirituali pœna[l] filij sunt plectendi.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus & caput hoc, & sequentia vsque ad finem quæstionis coniuncta sunt superiori. Nam sententijs hinc inde acceptis, verba fere de suo (quod sępe facit) in his Gratianus affert. Et huius quidem partis sententia est apud B. Augustinum loco indicato. Verba autem ipsa referuntur infra 24. q. 3. c. si habes.*

Officio autem, vel beneficio ecclesiæ priuari, spiritualis pœna est: non igitur hanc ex peccato patris promeretur filius. Item si excusatur[m], *qui ignoranter à simoniaco ordinatur, vt supra in cap. Vrbani legitur; & iste excusandus est*[n], *qui per ignorantiam simoniace ordinatur.*

s. ead. q. 1. si qui à simoniacis.

2 *Sed obijcitur illud Gregorij*[a].

a ¶ Gregorij.] *In aliquot vetustis codicibus legitur,* Augustini. *Anselmus vero citat ex Alexandro secundo.*

¶ De ecclesia, quæ pactione consecratur. C. XI.

ECclesia, quæ pactione[o] consecrata fuerit; potius execrata, quàm consecrata dici debet.

Ans. l. 5. c. 20.

Item peccato[p] *ciuium, thesauri Hiericho anathematizati leguntur. Vnde Achan, qui regulam auream, & quædam alia pretiosa fura-*

Iosue 6.

f ¶ *Inæqualitate.*] vt alii peccent, & alij puniantur, prout sequitur: & est vna dictio inæqualitate. & hæc verba, licet non inæqualitate, sunt verba Aug. & auctoritas ista facit ad propositum G. expositio vero contra eum.
g ¶ *Venerit.*] idest, nisi cum vitam finierit. Io.

CVM ERGO. CASVS. Dixit supra Gratia. quòd peccatum patris filijs imputari non debet. & quòd per ignorantiam excusantur. Sed cum Inno. dicat, quòd baptizati ab hæreticis scienter promoueri non possunt: patet quòd infantes ab hæreticis baptizati, cum ipsi iuxta Africanum concilium valeant promoueri, sola ignorantia excusentur. Nam vt ait Aug. peccata parentum filijs non imputantur: nec spirituali pœna propter hæc puniuntur: quare ab officio & beneficio ecclesiæ propter hæc priuari non debent, cum sit pœna spiritualis. Præterea si excusatur qui ignoranter à simoniaco ordinatur: ergo iste de quo dictum est in themate, excusandus est: quia per ignorantiā simoniace ordinatur. Innoc. s. 1. q. 1. ventum est. in fin. Africanum conciliū s. ead. q. placuit. Sicut Augu. 24. q. 3. si habes. Vrbani. s. 1. q. 1. si q à simoniacis.
h ¶ *Cum ergo.*] Hic ostendit quòd ignorantia excusat infantes ab hæreticis ordinatos: & à simili videtur excusandus cui ignoranti pater ecclesiam adeptus est.
i ¶ *Ignorantia.*] sed non semper. de pæn. dist. 2. sciendum. & j. c.

m ¶ *Item si excusatur.*] vt s. ea. q. 1. si qui à simoniacis.
n ¶ *Excusandus*] Excusantur à reatu criminis: sed non quin priuentur beneficio. j. ead. q. 5. c. 1. & c. præsentium.

SED OBIICITVR. Hæc est secunda pars quæst. in qua probatur contrarium per tres auctoritates. Io. de Fant.

o ¶ *ECclesia.*] ¶ *Pactione.*] infra 18. quæst. 2. Eleutherius. contra. Sol. aliud est non prius cōsecrare nisi aliquid ex pacto detur vel promittatur, quod hic penitus reprobatur. aliud est post dedicationem pacisci de annuo reditu ex oblationibus ecclesiæ suggerente epō, & eius ecclesiæ presbyteris pro futuro: quod ibi fieri pmittitur. H. contra 7. q. 1. eps. s. ead. q. 1. non nocet. Sed dic q hic non fuit consecrata in forma ecclesiæ: & ideo debet consecrari. de conse. dist. 1. ecclesias. Vel dic in odium consecrantis hoc dici. simile 24. q. 1. pudenda. & ideo ita interpretatur Gratia. j. §. his ita. ver. in detestatione. quia reuera est consecrata.

ITEM PECCATO. CASVS. Hic pbat quòd vnus punitur pro alio temporaliter: & primo per historiam de Achan. Secūdo per historiā de Achab. Tertio per plagas Aegyptiorū. Quarto per arcæ domini captionē. Quinto per historiā filiorū Heli, quę habetur 36. distin. legant. Sexto per prophetas propter peccata populi captiuatos.
p ¶ *Item peccato.*] Hic probat, q vnus punitur pro alio temporaliter.

tus est, de anathemate dicitur tulisse. ¶ *Item peccato Amalechitarum, animalia eorum iussa sunt interfici: quibus quia Saul pepercit, audiuit à Samuele [Nescis, quia peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere?]* ¶ *Item peccato Aegyptiorum possessiones eorum grandini traditæ, iumenta, & primogenita eorum, morte consumta sunt.* ¶ *Item peccato Israelitarum, arca Domini Philistæis tradita est. Si ergo quæ sensu carent, vt ecclesia, altare, arca Domini, lapides Hiericho vel execrantur, vel peccatoribus traduntur, vel anathematizantur, vel grandine deuastantur; si ea, quæ vim intelligendi non habent, vt animalia Aegyptiorum; & Amalechitarum, peccatis hominum perduntur morte; patet, quòd nullum excusat ignorantia criminis: maxime cum ex eo vtilitas deferatur ignoranti: veluti si quispiam de latrocinio, & rapina filio suo ignoranti diuitias congreget, non excusat filium ignorantia; quin post mortem patris cogatur reddere male acquisita.*[a] ¶ *Item peccato Achan*[b] *plebs Israelitica in manibus hostium tradita est.* ¶ *Item peccato filiorum Heli, populus in manu*[c] *Philistinorum corruit.* ¶ *Peccato quoque plebis electi eorũ sæpe sunt impediti, & tandem cũ eis prophetæ ducti sunt captiui.*

3 *His ita respondetur. Insensibilia, & irrationabilia peccato hominum vel execrantur, vel anathematizantur, vel morte perduntur, non participatione peccati, sed causa sacramenti*[d]*, vel detestatione peccati, vel flagello*[e] *delinquentium. Causa sacramenti, vt thesauri Hiericho*[f]*, & animalia Amalechitarũ. Hiericho enim Luna interpretatur, & significat mũdum istum; Amalechitæ interpretantur lingentes sanguinem, & significant cupidos, & auaros, & dæmonas. Israelitæ interpretantur viri videntes Deum, & significant multitudinem sanctorum. Lapides ergo, & thesauri Hierico anathematizantur; animalia Amalechitarum*[g] *interfici iubentur ad examinandam*[h] *cupiditatem Israeliticæ plebis, & vt significaretur, quòd muri vitiorum, & huius mundi thesauri, qui per lapides, & thesauros Hiericho designantur, irrationabiles quoque vitiorum motus, qui per animalia Amalechitarũ intelliguntur, non debent transire in sortem sanctorum. Animalia*[i] *vero Aegyptiorum*[k]*, & possessiones eorum*[l]*, & primogenita grandine, & morte consumpta sunt; vt in illis punirentur, quorum felicitate lætabantur: & vt daretur intelligi, quòd mundus peribit, & concupiscentia eius. Sed & terra Israelitarum in salsuginem versa est, & segetibus eorum imbres aduersi sunt, animalia eorum sterilitate, & morbo confecta sunt; vt auctorem suum, quem per beneficia cognoscere noluerunt, saltem inter supplicia sentirent. In detestationem*[m] *vero peccati, pecunia Simonis damnata est, cui dictum est [Pecunia tua tecum sit in perditionem: quia existimasti donum Dei pecunia possideri.] In detestationem quoque eiusdem criminis altare, & ecclesia*[n]*, quæ per simoniam consecrantur, non tam consecrari, quàm execrari dicuntur: quia qui interuentu pecuniæ oleum consecrationis effundit; non consecrare, sed execrare dicen-*

r. primo per historiã de Achan. secundo per historiã de Amalechitis. tertio per plagas Aegyptiorum. quarto per arcæ captionem. quinto per prophetas propter peccata plebis captos.

¶ *Acquisita.*] Idem est de vsura. extra de vsu. cũ tu. & est ratio, quia in vitiũ succedunt parentum. ff. de diuer. & tempo. præscriptum cum heres. nam turpia lucra sunt ab heredibus extorquenda. ff. de calũ. l. in heredem. Arg. contra. C. ne ex delict. defun. l. vnica. sed de canonica æquitate semper tenetur, etiam si nihil ad eum peruenit ex maleficio, vt dixi 16. q. 6. si episcopum.

b ¶ *Achan.*] & nõne iã dixit de pctõ Achan, sic: sed non de plebe.

c ¶ *In manu.*] ideo repetit, vt addat de populo, de quo nihil dixerat.

HIS ITAQVE. Hæc est tertia pars quæst. in qua dicitur ꝙ septẽ de causis aliqui puniuntur propter aliorũ peccata. Io. de Fãr.

CASVS. Respondet Gratia. quòd ita punitur vnus pro alio: hoc accidit vel ex causa sacramẽti, vel ex detestatione peccati, vel ex imperitia patientiæ, vel propter flagella eorum qui delinquunt opere vel consensu. Et ad hanc quadrimembrem diuisionem præmissas historias competenter adaptat.

d ¶ *Sacramenti.*] idest, figuræ.

e ¶ *Vel flagello.*] aliter enumerat hic istos modos: & aliter exequitur in littera.

f ¶ *Hiericho.*] Historia. Legitur ĩ libro Iosue, quòd Dominus anathematizauit vrbem Hiericho, & omnia quæ ĩ ea erãt, præter metalla, quæ in primitias operũ Dei conseruabantur. Capta ciuitate Achan filius Charmi furatus est chlamydem coccineã, & centum siclos argenti, & tegulam aureã quinquaginta siclorũ. & iratus est Dominus contra filios Israel. & cũ Iosue mitteret triamillia expugnatorum ad expugnãdam ciuitatem Hai: ceciderũt ex eis xxxvj. homines: & ceteri fuerũt in fugam conuersi. Relatũque est Iosue prostrato in terram quòd populus aliquid tulerat de anathemate: & ideo illud acciderat populo. surrexit itaque ex præcepto Domini: & conuocato populo misit sortes per tribus: & cecidit sors super tribum Iuda. Secundo per familias: & cecidit sors super familiam Zare. Tertio sup domos: & cecidit sors super domũ Charmi. Quarto super capita: & cecidit sors super Achan: & dixit ei Iosue: Fili da gloriam Deo, ei confitendo quid feceris. cumque confiteretur, iussit eum lapidari à populo: & familiam eius quam habebat comburi.

g ¶ *Amalechitarum.*] Historia. Legitur in primo libro Regum, ꝙ cum Saul ex præcepto Samuelis pugnaret cõtra Amalechitas, præcepit ei vt homines & animalia interficeret. percussit ergo Saul Amalechitas, & omne vulgus interfecit: & apprehendit Agag Regem pinguissimum: & pepercit ei & omnibus gregibus ouium & armentorũ, & vniuersis q̃ pulchra erant visu: nec voluit disperdere ea: quidquid fuit inutile & reprobum, hoc destruxit & demolitus est. Dixitque Dominus ad Samuelem. Pænitet me fecisse Saulem Regem. venitque Samuel ad Saulem, & dixit: Quænam vox est gregum & armentorũ quæ resonat in aurib⁹ meis? Et ait Saul: Tulit popul⁹ oues & boues pingues ad sacrificandũ. dixitq; Samuel, peccasti: q̃a melior est obedientia quàm victima. & ait Saul, peccaui. sed hac vice supporta peccatũ meũ. Redijt ergo Samuel cum Saule, & iussit Agag adduci Regem pinguissimum, & interfecit eum, & in frusta conscidit.

h ¶ *Ad examinandam.*] idest, vt examinentur cupidi à non cupidis. Alia littera est, ad exterminandam.

i ¶ *Animalia.*] hic de flagello delinquentium. simi. 16. quæst. 1. reuertimini.

k ¶ *Aegyptiorum.*] Historia. Legitur in Exodo quòd cum Pharao nollet dimittere populum Israelem exire de Aegypto, percussit Dominus Aegyptum x. plagis, quæ in Exodo exponuntur.

l ¶ *Eorum.*] simile 16. q. 1. reuertimini.

m ¶ *In detestationem.*] Hæc est detestatio criminis.

n ¶ *Ecclesia.*] De conse. dist. 1. Arianorũ. & c. ecclesias. Ista duo c. male inducit Grat. q̃a Arianorũ ecclesiæ non cõsecrant à catholicis in detestationẽ criminis: sed q̃a nõ fuerunt cõsecratæ in forma ecclesiæ: ergo melius potuisset inducere. ʒ. ea. q. ecclesia q̃ pactiõe.

a 5 San-

dus est. Hinc est, quòd beatus Gregorius ecclesias ab Arianis consecratas iterum consecrari præcepit: quia sanctificationem[a] consecrationis, quæ non nisi in fide trinitatis perficitur, præstare non poterant, qui fide carebant[b]. Arca vero, & prophetæ peccato suorum ciuium hostibus traditi sunt. Electi quoque, qui murmure eorum impediti sunt, non in pœnam criminis, sed in experimentum, & exemplum patientiæ hæc passi sunt. ¶ *Item populus[c], qui peccato Achan, & filiorum Heli in manibus hostium traditus est, significat subditos corporaliter flagellari, vt inter ipsa flagella, peccata prælatorum feriantur: sicut Achan sorte deprehensus, lapidibus obrutus est:*

De consf. dist. 1. c. Arianorum.

Sic & nauicula Ionæ[d] periclitatur, vt fugitiuus sorte deprehensus fluctibus immergeretur. Aliquando pro meritis[e] prælatorũ deprauatur vita subditorum, vt prælatis suis subditi fauentes ad malum cum eis simul corruant: sicut filij Israel diu portantes[f] peccata sacerdotum, tandem cum eis ceciderunt in manibus hostium. Item Dauid[g] populum numerauit: quo peccato gladius Domini deseuit in populum. Sed in lata[h] gente gloria regis est, in diminutione plebis contritio principis. Qui ergo de numerositate suæ gentis superbiuit, iure in eius diminutione[i] punitus est. ¶ *Item paruulos[k] Sodomitarum non excusauit ignorantia, quin pro paterno scelere cælesti igne consumerentur: sed igne hoc pœna illis diminuta est; quibus successio paterni sceleris est adempta. Pariter[l] etiam demonstratum est peccatis parentum paruulos aliquando corporaliter flagellari[m]. Illud idem intelligendum est de paruulis, qui peccato Dathan, & Abiron viui descenderunt ad inferos.* ¶ *Item Cham peccante, Chanaam[n] filius eius maledicitur: Giezi delinquente, lepra transmittitur ad posteros. Iudæis clamantibus [Sanguis eius super nos, & super filios nostros] etiam reliquiæ eorum[o] pœnæ mortis Christi addictæ[p] sunt. Achab[q] quoque peccante posteri eius[r], regni solium amiserunt: & qui de eius semine in regno Iudæ nati sunt, vsque ad purgatam labem illius familiæ, à genealogia Domini sunt exclusi. Odium quoque Esau[s] (vt Malachias testatur) transiuit ad Idumæos. Ex quibus omnibus colligitur, quòd ignorantia peccati non excusat aliquem.* ¶ *Sed his exemplis[t] non probantur teneri peccato aliorum; nisi imitatores nequitiæ eorum. Quicumque enim de semine Esau, & ceterorum ad Deum conuersi paternam malitiam detestati sunt; non odium, sed Dei clementiam experti sunt.*

Ioan. 1. — 2. Reg. vlt. — Prou 14. & in 70. — Gen. 19. — Num. 16. — Gen. 9. — 4. Reg. 5. — Matth. 27. — 3. Reg. 21. — Hieron. ad c. 1. Matth. — Malach. 1.

Item vt Ambrosius ait sermone vndecimo.

a ¶ *Sanctificationem.*] s. ea. q. 1. qui studet.
b ¶ *Carebant.*] idest, extra formam ecclesiæ consecrabant: aliàs falsum esset.
c ¶ *Item populus.*] Hic addit quartam.

SIC ET NAVICVLA. CASVS. Nũc redit Gratianus ad propositũ, vt probet alios puniri pro peccatis aliorũ. Et primo per exemplũ Ionæ. Secundo per peccatũ Dauid populũ numerãtis. Tertio per paruulos Sodomitarũ. Quarto per paruulos Dathan & Abiron. Quinto per Chanaã, qui patre peccante factus est seruus. Sexto per sucesionem Giezi. Septimo per reliqas Iudæorũ. Octauo per quattuor successores Achab. Nono per Idumæos, qui descenderunt ab Esau.

d ¶ *Iona.*] Historia. Legitur i Iona, ꝙ cũ vellet Dominus Ionã mittere in Niniuẽ, vt prædicaret: surrexit Ionas vt fugeret à facie Domini in Tharsis: & descendit in Ioppem, & intrauit nauẽ euntẽ in Tharsis, & descendit ad inferiora: & dormiuit sopore graui. cũ autem tẽpestas immineret, miserunt sortes vt scirent cur hoc accideret: & cecidit sors super Ionã. At ille dixit ad eos: mittite me in mare: qa ꝓpter me hoc accidit vobis, & miserũt, & statim cessauit tempestas.
e ¶ *Pro meritis.*] s. 6. q. 1. ex merito. s. 2. quæst. 7. c. 1.
f ¶ *Portantes.*] idest, tolerantes.
g ¶ *Dauid.*] Historia. Legitur in secundo libro Regum, quòd Dauid præcepit Ioab principi militiæ vt populũ numeraret: numerauit ergo, & dedit numerũ Regi: & factus est sermo Domini ad Gad prophetam dicens: Vade & loquere ad Dauid, hęc dicit Dominus: Elige vnum de tribus quod volueris: aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies inimicos tuos, aut tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Cum autem Dauid vltimum elegisset, misit Dominus pestilentiam in Israel à mane vsque ad tempus constitutum: & mortui sunt de populo extra Hierusalem lxx. millia hominum. cumque extendisset Angelus manum suam super Hierusalem vt percuteret eam, aperti sunt oculi Dauid: & videns Angelum exclamauit dicens; Ego sum qui peccaui: conuertatur obsecro manus tua super me, & contra domum patris mei. Tunc autem pepercit ei Dominus, & iussit Angelo vt manum suam contineret.
h ¶ *In lata.*] hoc soluit statim.
i ¶ *In diminutione.*] Arg. ꝙ in eo punitur quis, in quo deliquit. s. 17. q. 4. frater. s. 16. q. 1. reuertimini. s. 12. q. 2. de viro. & cap. qui & humanis. s. dist. 81. valet.
k ¶ *Paruulos.*] historiam habes 42. dist. §. 1.
l ¶ *Pariter.*] hic habetur alia responsio.
m ¶ *Flagellari.*] licet etiam in eis crimen paternũ nõ timeretur.
n ¶ *Chanaam filius.*] & ideo maledixit Chanaam, & non Cham, quia Dominus benedixit ei: & ideo non fuit ausus ei maledicere; vel ratio in lege est, vt ff. quod metus cau. isti quidem.
o ¶ *Etiam reliquię eorum.*] idest, isti addicti sunt pœnæ propter mortem Christi

p ¶ *Addictæ.*] s. de pænit. dist. 3. §. ecce.
q ¶ *Achab.*] Historia. Iste Achab fuit Rex Israel maritus Iezabel nequissimæ mulieris: cuius filiã duxit in vxorem Ioram Rex Iuda filius Iosaphat: cuius filius nepos & pronepos, scilicet Ochozias, Ioas, & Amazias, qui & ipsi succedentes sibi inuicem reges Iuda fuerunt, in generatione Domini à Matthæo prætermittuntur: sed à Ioram transitum facit ad Oziam, qui fuit quartus post eum: quia dictum fuit per prophetam in throno regni, quemquam non esse sessurum de domo Achab vsque ad quartam generationem. quod intelligendum est de merito vitæ: quia tres præcedentes fuerunt reges, sed tamen mali fuerunt.
r ¶ *Posteri eius.*] Euangelista enim transitũ facit à Ioram vsque ad Oziam: qui fuit quartus post eum: quia dictũ erat per Heliam prophetã in throno regni quemquam non esse sessurum de domo Achab, nisi in quarta generatione. tamen illi tres qui omissi fuerunt, bene sederunt in throno: sed dicuntur non sedisse ex merito vitæ.
s ¶ *Esau.*] Historia. Legitur in Genesi, ꝙ Dominus Iacob dilexit: Esau autem odio habuit. Esau autem dictus est Edom: vnde & Idumæi, qui ab ipso nati sunt: ad quos testante propheta Malachia transiuit odium Domini.
s ¶ *Esau.*] qui alio nomine dicitur Edom. Inde dicũtur Idumæi, quasi Edomęi.

ADDITIO. Ad istos testante propheta Malachia transiuit odiũ Domini. Etenim de Esau legitur ibidem quòd Dominus dilexit Iacob: Esau autem odio habuit. Archid.

SED HIS. CASVS. Respondet illos pro peccatis aliorũ puniri, qui sunt imitatores nequitiæ ipsorum: aliàs non.
t ¶ *Exemplis.*] scilicet postremis de Cham, Giezi, Achab, Esau. Ioan. de Fant.

Turbatur nauicula.] Casus. Adhuc ostendit quod iustus punitur pro impio, vt Petrus pro Iuda: sed illa turbatio non fuit peccati coinquinatio, sed temporalis persecutio, & ita prædictis auctoritatibus non probantur simoniaci pro quibus ignorantibus pecunia data sit. Tur-

per alios, dum tamen habuerit copiam iurisperitorum, vt ff. de iur. & fac. ign. regula. & ff. de bo. pos. in bonorum. ubi enim de bona fide agit, non est de iuris apicibus disputandũ, ut ff. man. si fideiussor. q̃dã. & hęc uera sunt nisi sint milites [2] rustici, minores, & mulieres. istos enim excusat iuris ignorantia. Item iuris ignorãtia si est de danno vitando, excusat; si est de lucro captando, nõ; vt ff. eo. iuris. Si quæras ergo quæ sit differentia inter has quatuor personas, & inter alias quantum ad ignorantiam iuris, cum nulli noceat in danno vitando, vt d. l. iuris. dic quod licet omnibus alijs noceat in lucro, non tamen istis; aliter non esset aliquod speciale in istis. Sed tamẽ not. differentiam inter istas quattuor, quia nõ concedo quod mulieribus & rusticis noceat in lucro, nisi vbi expresse inuenitur, quod not. [3] nam nocet quãdoque, vt C. eo. si emancipata. aliàs vbi expresse inuenitur. sed vbi non inuenitur expressum, nõ subuenitur eis. Subuenitur enim eis in Velleiano, & in alijs casibus not. C. eo. l. vlti. Sed militibus & minoribus vbique subuenitur, nisi vbi expressum inuenitur quòd non sit subueniendum. Item ignorantia iuris ciuilis siue canonici nocet omnibus in danno vitando, vt in temporalibus præscriptionibus: quia præscriptio introducta est ad rigorem iuris conseruandum. idem est in constitutione, si quis in tantam. C. vnde vi. Hug.

Inorãtia iuris quattuor genera personarum excusat.

[2] Sub. q. propter rem publi. occupantur ĩ castris, quos magis arma vult scire Imperator quàm leges. Archi.

[3] Cũ ista gl. cõcor. l. fi. & ibi Bar. C. de iur. & fa. ign. & Fulg. in l. iuris. C. qui admit. & est de mente Bar. in l. 1. in ver. q̃rit glo. C. de iur. & fa. ign. & plene per doct. moder. in l. 1. §. nuntia. tio. ff. d' ope. no. nũt. post Bar. ibi in vlt. col.

C. XII.

j. 24. q. 1. c. non turbatur.

TVrbatur [a] nauicula Petri, in qua erat Iudas: quia, qui suis meritis erat firmus, turbatus est alienis.

Huius etiam capitis sententia sumpta est ex sermone xi. Ambrosii, & lib. 5. c. 1. comment. ad c. 5. Lucæ. Ipsa autem verba habentur infra 24. q. 1. c. non turbatur.

Ignorabat autem Petrus peccatum Iudæ. Non ergo ignorantia excusauit illum. Sed turbatio hæc non peccati coninquinatio, sed corporalis persecutio intelligitur: quia meritis malorum nonnumquam adeo premuntur boni, vt eorum turbetur firmitas. Non itaque his auctoritatibus simoniaci probantur, pro quibus ignorantibus pecunia data est. Non ergo potest probari iste reus criminis, cuius non habuit conscientiam.

[4] Notandũ quoq; est, quòd nõ omnis ignorãtia [b] aliquẽ excusat. Est enim ignorãtia, alia facti, alia iuris. Facti, alia est eius facti, quod oportuit eũ scire: alia, quod nõ oportuit eũ scire. Quod nõ oportuit eũ scire; sicut Apostolus ait [Si quis infidelium vocauerit vos ad cœnam, & vultis ire, quidquid vobis appositum fuerit, comedite, nihil interrogantes. Si quis vobis dixerit [c] hoc idolis immolatum est, nolite comedere [d].] Ecce quòd vocatum ad cœnam non oportuit [e] scire carnes sibi appositas fuisse idolis immolatas. Quod oportuit eum scire, sicut ignorantia Iudæorum [f], & reliquorum infideliũ qui ea, quæ à prophetis de Christo fuerunt prænuntiata, adhuc ignorant esse completa: vnde à Iudæis adhuc expectatur venturus. Hæc neminem excusat. ¶ Item ignorantia iuris, alia naturalis, alia ciuilis. Naturalis omnibus adultis damnabilis [g] est. Ius vero ciuile alijs [h] permittitur ignorare, alijs non. Iuris ciuilis ignorantia nemini obest in damno vitando, si negotium [i] inde contigerit, vt si minor pecuniam dederit filio familias [k], repetit: in maiore vero quasi delictum est [l]. ¶ Item si successionem etiam tibi maiori delatam cum alio, sine iudice [m] diuidas, putans testamentum iure subnixum, cum non esset, solidam successionem obtinebis: vel si id, quod nullo iure debuisti, aut iure naturali [n] non debuisti, sed ciui-

1. Cor. 10.

a ¶ Turbatur.] j. 24. q. 1. non turbatur. j. 7. q. 1. aduersitas. j. de consecra. dist. 1. in sancta.

NOTANDVM. Hæc est quarta pars quæstio. in qua distinguit inter ignorantiam iuris & facti. Io. de Fant.

Casus. Hic inuit Gra. talẽ distinctionẽ. Ignorãtia alia facti, alia iuris. Facti, quod scire non oportet, vt si apponatur tibi ignorantia idolothitũ ad comedendũ: facti, quod scire oportet, vt eorum quæ dicta sunt per prophetas de aduentu Christi. Ignorantia iuris, alia iuris naturalis, quæ omnibus adultis dãnabilis est. Alia iuris ciuilis, quæ in dãno vitando nulli nocet. In tali casu, scilicet, si minor filio familias pecuniã dederit, mutuã repetit: sed maior non repeteret: vel si talis casus incidit vt successionẽ sine iudice diuidas cũ alio, quem putabas coheredem, cũ non sit: vel si soluas per errorẽ, vel promittas pecuniam indebitam iure naturali tantum, vel tam iure ciuili, quàm naturali: sed in delictis ignorantia iuris nullum excusat.

b ¶ Omnis ignorantia.] Est ignorantia facti, & ignorantia iuris. Ignorantia facti semper excusat, siue ignoret de alieno facto, siue de proprijs, dumtñ probabilis sit. Ignorantia proprij facti excusat, vt 34. q. 2. in lectũ. & 1. q. 1. si qui à simoniacis. magis tñ excusat error in alieno facto quàm proprio: quia probabilis est ignorantia in alieno facto, vt ff. pro suo, l. vlti. sed non est verisimile quòd quis dubitet siue erret de proprio facto, vel de propria re, vt C. de rescin. ven. quisquis. Licet autem sit ignorantia de alieno facto: dum tamen non sit probabilis, non excusat, vt 12. q. 2. qui & humanis. 16. dist. quod dicitis. ad hoc autem vt quis probabiliter dicatur errare, non requiritur quod sit nimis scrupulosus & diligens & curiosus in inquirendo: nec quod sit nimis negligens & dissolutus non inquirendo, vt ff. de iur. & facti ignor. nec supina. Ignorantia iuris, alia est iuris naturalis, alia iuris canonici siue ciuilis. Ignorantia iuris naturalis neminem excusat, quia ibi nihil interest in vitio decipere, vel decipi, vt 16. q. 1. si cupis. & C. de in ius vocan. l. 2. & de hac ignorantia dicitur: Ignorans ignorabitur. 37. dist. §. vlt. 38. dist. qui ea .. Ignorantia iuris canonici siue ciuilis neminem excusat, vt 38 dist. si in laicis. & c. quæ ipsis. & hoc intellige cum ius tale est, quod aliquis de facili per seipsum scire potuit, vel etiam

c ¶ Dixerit.] Ar. quod ad dictum vnius statim aliquis teneatur & possit credere, vt 22. q. 4. innocẽs. De hoc not. 23. q. 4 quàm magnum. & 11. q. 3. non solum in princ.

d ¶ Nolite comedere.] expressa ergo nocent, non tacita: arg. ff. de condi. & demonstrat. nonnumquam. & ff. de euict. serui venditor. diuersa est enim causa voluntatis expressę, & eius quæ inest. ff. de verbo. oblig. eum qui certarum.

e ¶ Oportuit.] hæc non excusat, cum sit iuris naturalis. 38. dist. quamuis.

f ¶ Iudæorum] hæc ignorantia iuris etiam dici potest, eo quod ignorabant prophetas: quia si eos intelligerent, non ignorarent facta eorum, id est, Christum natum.

g ¶ Damnabilis.] velut de patronis absque venia impetrata in ius non vocandis ab eorum libertis: nec enim in ea re parcendum est rusticitati, cum naturali ratione huiusmodi personis honor debeatur, vt C. de in ius uocand. l. 2.

Liberti patronũ in ius sine venia vocantis rusticitati parcẽdum non est.

h ¶ Alijs.] non in lucro captando, quia in damno vitãdo omnibus. ff. de. iur. & facti igno. l. iuris ignorantia.

i ¶ Negotium.] id est, si errat in cõtractu: nam aliter est in maleficio, in quo nec etiam minor excusatur [4]. C. si aduer. delic. l. 1. & 2.

[4] Subau. nisi quatenus miseratio ætatis, &c. ff. de minori. auxilium. Arch.

K ¶ Filio familias.] maiori. nam tunc potest repetere. ff. de min. uerum. in fi. Si autem filius familias minor esset, non repeteret si cõsumpta esset uel deperdita. ff. eo. tit. si minor.

l ¶ Quasi delictum est.] ff. ad Mace. l. 2. & bene dicit, quasi delictum nam si uere esset delictum, nec minori subueniretur.

m ¶ Sine iudice.] secus si per iudicem. ff. fami. ercis. cum putarem. & hoc cum fidem & confessionem eius iudex secutus est. nã alias repetere posset. C. de iur. & facti igno. si post.

n ¶ Iure naturali.] cũ quis soluit idebitũ, aut indebitũ est iure ciuili tñ: quale est illud quod potest per Falcidiã retineri. C. ad le. Falc. error. hic si per ignorãtiã facti soluit, repetit. C. de. iur. & facti igno. cũ quis. C. ad. le. Fal. error. Si per ignorantiam iuris soluit, non repetit, ut in legibus prædictis, nisi a minore, uel muliere, uel alia persona

Indebitum per errorem solutum an possit repeti.

persona priuilegiata soluat.ff.de ꝓb.cū de indebito.§.ſi aūt.& ff.de condi.indeb.interdū.aliàs indebitū aut eſt de iure naturali tm̄,quale eſt illud ad qđ per chirographū obligamur, vt ſpe futuræ numerationis,aut indebitum vtroq; iure. In his duobus caſibus quacunque ignorantia ſoluat,repetit.ff. de cond. inde. indebitam. & ff.de proba. cū de indebito. aut per [1] exceptionem tantum,& tunc ſi temporalis eſt exceptio: dum tamen ſit certum debitum, non repetit [2] ff. de condi. inde. ſub conditione. l. nam & maritus. Si autem eſt perpetua & fauorabilis,hic quacumque occaſione ſoluit, repetit. C.ad Velleia.quamuis. ff.de condi. indeb.q ex ceptionem.Si eſt odioſa,vel ſciens ſoluit, vel ignorans.ſi ignorās:aut ius, aut factum. his duobus caſibus non repetit. ff.de condi.inde. qui exceptionem. aliàs ſi rigore iuris conſeruandi gratia eſt exceptio introducta: hic ſciens ſi ſoluit, non repetit. ff. de condi. inde. Iulianus.ſi ignorans,repetit ſm̄ Pileum, cum illa exceptio ſit perpetua,& non odioſa. Alij vero ƺ.nam & poſt ſententiam remanet debitum naturale:quia ſnīa de iure ciuili eſt, & ideo ea quæ iuris naturalis ſunt,tollere nō poteſt [3]. quare ſi ſoluat, non repetit: arg. ff. de cond. indeb. Iulianus. Si autem dubitatur an temporalis, an perpetua, hic repetit. ff. de condic.indeb.ſufficit.

[1] Sub. debitum vtroque iure,ſed indebitū per,&c.

[2] Sub.niſi ſolutum per errorem facti non iuris. ff. de cond.ind. in diē.ff mā. fideiuſſor. §. non male.ſecundū.Io.de Fantu.

[3] Inſti.de iure natu.§.vlt.

a ¶Repetis.] hoc tamē intra biennium,& hoc cum promittit ſpe futuræ numerationis.

b ¶SI quis. ¶Poterat.] & ita dupliciter eum excuſat.

ſacris ordinibus propter hoc non debent repelli. In ſecunda dicit̄ ꝗ qui adulti ſibimet emerunt eccleſias, illis repudiatis de miſericordia poterunt in alijs eccleſijs in ſuis ordinibus miniſtrare. ꝗ ſi ad alias tranſire non poterunt, in eis de miſericordia poterunt in minoribus ordinibus miniſtrare:ita ꝗ ad maiores non aſcendant. In ter-

li, tamquam ex chirographo ſoluas, aut promittas, repetis [a] *:non ita, ſi delictum. Nam ſi putat rem ſuam ſibi per legem licere rapere, incidit in conſtitutionem* [a] *illam codicis lib.8.titulo, vnde vi.* tit.4.le.7.

[Imperator Valentinianus Auguſtus.]

PALEA. C. XIII.

SI quis in tantam furoris audaciam peruenerit, vt poſſeſſionem rerum apud fiſcum, vel apud quoslibet homines conſtitutarum ante euentum † iudicialis arbitrij violenter inuaſerit; dominus quidem cōſtitutus, poſſeſſionem, quam abſtulit, reſtituat poſſeſſori, & dominiū eius † rei amittat: Sin vero alienarum rerum † poſſeſſionem inuaſit, non ſolum eam poſſidentibus reddat, verumetiam æſtimationem earumdem rerum reſtituere compellatur.

† al.aduentum

† al.eiuſdem

† al. alienam poſſeſſionem

a ¶Conſtitutionem.] *In plerisque vetuſtis codicibus legitur*, incidit in conſtitutionem, ſi quis in tantam. *reliqua vacant.*

In hoc autem non fuit ignorantia iuris, ſed facti, & illius, quod non oportuit eum ſcire. A reatu ergo criminis eum ignorantia excuſat paterni delicti: quod & ſi oportuiſſet eum ſcire, infirmitate tamen ætatis deprehendere non poterat [b].

QVÆSTIO V.

[1 ps] *QVod vero* [c] *quinto loco quæritur, an liceat ei eſſe in eccleſia, vel fungi ordinatione, quam paterna pecunia eſt aſſecutus; auctoritate Vrbani definitur; qui ſcribēs de ſimoniacis ait inter cetera in concilio Placentino, c.5. & ſequentibus, itemque in concilio Romano.*

¶ De paruulis, qui cupiditate parentum, eccleſias emunt. C. I.

Anſ.l.7.c.109. C.5.

QVicumque ſane cupiditate parentum, cū adhuc paruuli [d] eſſent, eccleſias, vel eccleſiarū partes [e] per pecunias adepti ſunt, poſtquàm eas omnino dimiſerint, ſi canonice in eis viuere voluerint pro magna [f] miſericordia ibidē eos eſſe cōcedimus [g]: neque pro hoc facto a ſacris ordinibus remouemus, ſi aliàs digni inueniantur. ¶ Illi vero, qui per ſeipſos, cum iam maioris eſſent ætatis, nefanda ducti cupiditate eas emerunt, ſi in alijs [h] eccleſijs canonice viuere voluerint, ſeruatis proprijs ordinibus pro magna miſericordia [i] ibi eos miniſtrare permitimus. Quòd ſi ad alias fortaſſis transferri non potuerint, & in eis canonice viuere promiſerint, minoribus ordinibus contenti ad ſacros ordines [k] non accedant; ſalua [l] tamen in omnibus Apoſtolicæ ſedis auctoritate. ¶ Si qui tamen ante emptionem [m] catholice or-

C. 6.

C. 7.

QVòd vero.] Hæc quæſtio diuidit̄ in tres partes. In prima parte probat, ꝗ filij non poſſunt tenere beneficiū emptum a patre cum erat puer. Secunda ibi, *Hoc autem*. Tertia ibi, *Ex hac*. Io.de Fant.

CASVS. Hic intitulat̄ quinta q̄ſtio, qua quærit̄ an liceat ei eſſe ī eccleſia, vel fungi ea ordinatione, quā paterna pecunia eſt aſſecutus ignoranter. De primo caſu quid iuris ſit, dr̄ in primo capitulo. De ſecundo dicitur in capitulo, præſentium.

c ¶Quod vero.] Huius quæſtionis duo ſunt articuli. Primus an liceat iſti eſſe in eccleſia, quā paterna pecunia eo.ignorāte eſt aſſecutus. Secundus eſt, ſi pr̄ ei nō emit eccleſiam, ſed ordinē, an liceat ei illo ordine fungi. De prima quæſtione dicas, ꝗ poſtquam eccleſiā dimiſit ex gratia poteſt ibidē manere, vt ı̄.c.1.& extra de ſimo. de regularibus. In ſc̄a dico, ꝗ ſi per patris pecuniam adeptus eſt ordinem, ita tñ ꝗ ſimonia non fuit in ordinante, poſtquam ordini renūtiat, pōt eodem ordine ex miſericordia fungi, vt ı̄.ea. c. vlt. ſi autē ipſe dedit, vel ſimoniæ conſcius fuerit, tunc diſtinguit̄, aut accepit ordinē vel dignitatē aliquam, vel aliquod beneficiū eccleſiaſticū. ſi ordinem vel ꝑlationē, deponit̄, nec debet ſecum diſpenſari, vt ſ̄.ea. q.1.erga.& c.ſi qs neq;. & ı̄.q.7.ſi qs omnē.& c.requiritis. ſi vero eccleſiam vel ꝑbendam vel ſimile beneficium, de iure deponit̄, vt ſ̄.ea.q.1.presbyter. ſed ex diſpenſatione poſt renuntiationem poteſt in eodem beneficio manere, vt ı̄.c.proxi.Io.

Eccleſiam à parte emptā vtrū quis poſſit retinere.

Ordine quē pater emit, an quis poſſit fungi.

QVicumque.] CASVS. Hoc c.diuidit̄ in tres partes. In prima dr̄ ꝗ quidā paruuli fuerunt quibus ignorantibus parentes emerunt eccleſias, de quibus dicit Vrbanus, ꝗ poſt renuntiationem poſſunt ex miſericordia in eiſdem eccleſijs tolerari, & a

In tertia dr̄, ꝗ ſi ante canonice ordinati poſtea eccleſias emunt, eis dimiſſis in eiſdem poterunt de miſericordia tolerari: ſed in eis prę laturas non habebunt. Secunda pars incipit ibi, *Illi vero*. Tertia ibi, *Si quis tamen*. Sequens §.cum ſeq.c.patet.

d ¶Paruuli.] hic præſumitur pro ætate.ſ̄.q.4.placuit.

e ¶Partes.] id eſt, præbendas.& ſic non eſt contra 21.q.2.ſicut. extra de præben.maioribus.

f ¶Pro magna.] & de iure: cum enim non peccauerint iſti, nō ſunt priuandi ordinibus ſuis.arg.ı̄.§.ex hac.

g ¶Concedimus.] vt & primum locum ibi obtinere poſſint, & illud, ibidem, nō reſpicit niſi quod ſequitur in fi.c.ſecundum vnum intellectum.

h ¶Si in alijs.] hic præſumitur contra ætatem, vt ı̄.ea. q.7.qui in qualibet.ſ̄. diſt.81.valet.contra ſ̄.ea.q.1.ſi qui a pſeudo epiſcopis. ſed ibi illam eccleſiam licite fuerat adeptus.

i ¶Magna miſericordia.] nam ex rigore iuris omnino deponi deberent, vt ſ̄.ea.q.1.presbyter.& 7.q.1. præſentium. & c. ſancitum eſt.& vere de miſericordia, nā de iure non poteſt: & ideo hac miſericordia digni ſunt q alieno laborāt vitio. C.de natu.lib.l.legem.

k ¶Ordines.] id eſt, ad miniſterium ſacrorum ordinum, quos tamen poſt emptionem eccleſiæ receperant, & ita grauatur eorum pœna in eccleſiarum emptione.

l ¶Salua.] vt ſcilicet Papa poſſit diſpenſare ſi velit; vel hanc reuocet, ſi iterum ei videbitur expedire.

m ¶Ante emptionem.] arg. ſuperueniens delictum, vel nouam cauſam, non vitiare legitime factum. 30.q.1.noſſe.& c.dictū.& ſ̄.diſt. 55.præcepta.32.q.7.c.2.qui.ı̄.ea.q.7.ſi quis omnem. contra

a ¶Permit

¶ *Permittantur.*] in eadem ecclesia. hæc est differentia inter istum casum & secundum.

ADDITIO. Ad hoc. ff. de verb. obli. pluribus. §. vlt.

¶ *Nisi.*] istud, nisi, respicit duos articulos. nam in primo casu bene potest ex dispensatione singularem locum obtinere, sed male [...]nē habuit per pecuniam, eo & ordinatore ignorantibus.

f ¶ *Dimiserint.*] hoc idem habes extra de simo. de regularibus.

g ¶ *Reportare.*] nam ex alieno dolo alius lucrum deportare non debet. ff. de eo per quem fac. erit. l. vlt. 1. res. & hoc verum est, nisi in casu. extra de simon. nobis. scilicet per fraudem alterius.

dinati sunt, cum ea, quæ emerunt, dimiserint, & uitam canonicā egerint, in suis gradibus permittantur[a]: nisi[b] forte eiusmodi ecclesia sit, vt ibi primum[c] locum debeant obtinere. Primum enim, vel singularem, vel præpositura[β] locum in emptis[d] ecclesijs eos habere non patimur.

α ¶ Partes.] *In concilio ipso legitur*, beneficia. *sed ob glossam non est emendatum.*

β ¶ Præpositura.] *In concilio subiungitur*, vel officij.

2 *Hoc autem eum non in præiudicium canonum, sed ex misericordiæ dispensatione dixisse, ex epistola eiusdem colligitur missa Vitali presbytero in hæc verba.*

¶ In dignitate seruanda simoniacis misericordia potest impendi, si eos vita commendat. C. II.

EOs, qui ecclesiam emerunt, si persona talis fuerit, quam vita commendet, videlicet, vt in canonijs†, vel monasterijs regulariter viuat, in sui honoris officio, misericorditer condescendendo, ministrare concedimus; absque tamen[e] sanctorum canonum præiudicio.

† al. canonicis

¶ *In libro manuscripto decretorum Pontificum hic canon citatur ex Nicolao ad Vitalem presbyterum Pruuiensem.*

3 *Ex hac itaque auctoritate colligitur, quòd ignorantia tales excusat à reatu criminis, vt supra dictum est, non à fructu emptionis; cum in ecclesiis, quas parentum pecunia adepti sunt, non nisi, postquam eas omnino dimiserint*[f], *& ex misericordia, ibidem eis esse conceditur. In quo patet; quòd & si illis ignorantibus simoniæ peccatum sit admissum, fructum tamen paternæ emptionis reportare*[g] *non possunt. Quòd vero à crimine excusentur, hinc patet; quia pro hoc facto à sacris ordinibus non remouentur. Si enim illius criminis participes essent, ad sacros ordines conscendere non possent. Illud idem intelligendum est de eo; qui per pecuniam est adeptus sacerdotij dignitatem, non episcopo, sed cuidam ex principibus eius datam: vtroque tamen, ordinatore videlicet & ordinato, hoc ignorante.*

Vnde Vrbanus secundus scribit Alberto Metensi episcopo.

¶ De quodam, pro quo incuria parentum pecuniam dedit non episcopo, sed vni principum eius. C. III.

PRæsentium[h] portitorem, quem parentum incuria[i] per pecuniā non episcopo, sed cuidam[k] principum eius datam, inuitum[l] sacerdotij dignitatem obtinuisse significasti; licet sancti canones deponendum esse testentur; tamen, quia culpam[m] istam[n] nesciens, & coactus commisit, & quia ab eodem ordine vt deponeretur, supplicauit[o] vltroneus; ex consideratione discretionis (quæ mater est omnium virtutum) magis, quàm ex rigore canonum, misericordiæ viscera adhibendo, ipsum in eodem ordine esse fraternitati tuæ consulimus: ita tamen, vt si † ecclesia illa cui deseruit †, sacerdotū penuriam non patitur, suspensus à sacerdotali officio permaneat: Quòd si fortasse ecclesiæ vtilitas exegerit, vt curam regiminis assumat, liceat ei ex concessione sui episcopi, fratrumque[p] obedientia sacerdotali officio fungi.

† al. quia
‡ al. deseruiuit

PRæsentium.] CASVS. Data pecunia cuidā amico, vel familiari principi episcopi, quidā ordinatus est presbyter ab epo vtroque ignorante pecuniā esse datā, qui presbyter ex quo factum cognouit, rogauit epm vt eū deponeret. vnde Papa epo super hoc consulēti rescribit dicens, q̃ ex misericordia (licet de rigore deberet deponi) toleretur in eodē ordine: & si ecclesia in qua deseruit, nō habet penuriā sacerdotū, à sacerdotali officio cesset. Sed si vtilitas ecclesiæ exegerit, vt locū regiminis accipiat, poterit de licentia episcopi sacerdotale officium exercere.

h ¶ *Præsentium.*] tria pro isto faciūt: coactio accipiendi illum ordinem, scilicet sacrum, spontanea confessio, renuntiatio. Duo faciunt contra, detestatio criminis, & disciplina ecclesiastica.

i ¶ *Incuria.*] i. negligētia, vel stultitia, vel ignorantia iuris.

k ¶ *Cuidam.*] idem si episcopo. s. ead. q. 1. statuimus.

l ¶ *Inuitum.*] id est, coactum a parentibus, vel inuitum postquam sciuit.

m ¶ *Culpam.*] not. sermonis improprietatē. nam exponitur, culpā, id est, defectum. s. dist. 56. c. vlti.

n ¶ *Istam.*] hic collige rationē cū quis obiicit aliquid esse culpā, non q̃ culpa sit, sed solet esse. sic 15. q. 1. c. mulier.

o ¶ *Supplicauit.*] vnde mitius cū eo agendum fuit. j. 12. q. 1. non dicatis. s. dist. 50. quia te. C.

dicit q̃ hoc dicit: nā cū vltimo magis dispēsat quo ad executionē ordinis, q̃ cū medio. vnde istud, nisi, refertur ad primū membrum cap. Ego cum H. dico, q̃ istud, nisi, respicit oēs tres casus pdictos. nā in nullo ipsorū primum vel singularem locum in empta ecclesia poterit obtinere, vt in fi. c. dicitur manifeste. Phi. additio est.

c ¶ *Primum.*] arg. extra de si. ex insinuatione. & intelligūt quidam hoc tantum de prælatione. H. intelligit de qualibet dignitate; quia nec archipresbyter, nec decanus.

d ¶ *In emptis.*] si. 12. dist. nos consuetudinem.

HOC AVTEM. Hæc est secunda pars quæstio. in qua dicitur, q̃ de rigore debēt deponi simoniaci quocūq; modo. Io. de Fā.

e ¶ *EOs qui.*] ¶ *Absque tamen.*] s. distin. 55. priscis. quasi non de iure communi, sed ex dispensatione.

EX HAC. Hæc est tertia pars qō. in qua dicitur, quòd si ordinatus fuerit inuitus simoniace eo ignorante, cum eo dispensatur. Ioan. de Fant.

CASVS. Infert Gratia. ex illa auctoritate, quicumque, q̃ ignorātia excusat tales, cum possint ad sacros ordines ascēdere; sed à fructu emptionis nō excusantur. Idē intelligitur de eo, q̃ sacrū ordine tu. vel cura. vec. cōducāt. l. vna. Sed nonne male rogabat, cum depositum sequatur infamia. ff. de his qui not. infam. l. 2. §. ignominiæ. nec etiam quis deponi debeat nisi proximo crimine. 81. distin. Apostolus. Dic ergo, rogauit vt deponeretur, id est, ab executione suspenderetur.

Infamia sequitur depositum.

p ¶ *Fratrumque.*] & sic episcopus in tali casu dispensare non potest sine cōsensu & auctoritate fratrū. ar. 15. q. 7. eps nullius. nā in oī dispensatione cōsensus capituli requirēdus est. præterea per c. istud no. dispensari circa simoniā commissam in ordine. nam si ipse ordinatus dedit pecuniā vel alius: dumtn̄ det epo, non poterit eps hoc casu dispēsare. & hoc notauit cum dixit, nō epo. q. d. secus si epo esset data. vnde strictior erit epi potestas dispensandi in simonia commissa in ordine, q̃ in beneficio. s. ea. q. c. 1. sed hoc non admitto. vnde dico, q̃ siue simonia fuerit cōmissa in ordine, siue in beneficio, dum tamen epo fuerit data pecunia, q̃ eps non possit dispensare: sed in hoc dico esse differentiam, q̃ si episcopo data fuerit pecunia pro beneficio: tunc non eps, sed quilibet superior possit dispensare siue in illo beneficio, siue in alio, secundum eū modum qui traditur s. ea. c. 1. Sed si fuerit episcopo data

Episcopus an dispēsare possit in simonia ordinis vel beneficij.

pecunia pro ordine,tũc non posſit secũ diſpenſari niſi à ſolo Papa [1],vt ſ.q.1.erga. & c.ſi quis neque.& ĩ.q.7.ſi quis omnem.& c. requiritis. Illud autem expeditũ eſt, ꝙ eṗs vel capitulũ põt diſpẽſare cum eo qui ignoranter eſt adeptus beneficium ẽt ſimoniace, vt extra de ſimon.ex inſinuatione. Io. Quid autem iuris hodie ſeruetur,dixi per decre. ſ. q.3.multis.in vlti gl. B.

venditorum. Sequens. §. planus eſt, & multum vtilis eſt, & pe te videbis.

n [Renuit.] dum tamen non eſſet perſeuerans; quia ſi ſemper eſſet inuoluntarius,non eſſet cogendus,vt 74.diſtin.iſta. ſed faciendum eſt,vt de nolente fiat volens [3], & ſic licite ordinatur,vt 23. q.4.

Ray. dicit cũ eo qui recipit ſimoniacum beneficium, poſtq̃ reſignauit in executiõe ordinũ poſt legitimam pænitentiam poteſt eṗs ſuus ſi ab illo ſit peccato immunis, alioquin metropolitanus debita diſcretione adhibita ĩ pœnitentiali iudicio diſpẽſare. Arch.

QVÆSTIO VI.

Q Vid vero [a] de his fieri debeat, qui ignoranter à ſimoniacis ordinati ſunt (quod ſexto loco quæſitum eſt) ſupra, in capitulo videlicet Vrbani, quod ſic incipit [Si qui à ſimoniacis, & c.] requiratur. Nunc autem [b] de illis quæritur, qui non pro ordinatione pecunias offerunt; ſed pro electione, vel vt decretum electionis fiat, vel vt ſubſcriptione firmetur, vel vt electioni non reſiſtatur, aliquibus præmia largiuntur; an eorum electio vitioſa ſit iudicanda. Non enim videntur ſpiritus ſancti donũ emere, qui non pro cõſecratione, ſed pro electione munera largiuntur; cum nullius ſpiritualis gratiæ aliquos faciat electio participes. Sed ſicut eccleſiaſticarum rerum [c] emptores ſimoniaci iudicantur, quia eccleſiaſticis officijs ita adiunctæ ſunt, vt alterum ſine altero alicui non proueniat; ita quia per electionem [d] venitur ad conſecrationem, perinde ſimoniacus habetur, qui pro electionè [e] præmia largitur, ac ſi pro conſecratione munera dediſſet.

ead.q.1.

Vnde Symmachus ſcribit Cæſario epiſcopo epiſt.1.c.5.

¶ De ijs, qui muneribus ordinationem faciunt. C. I.

SI quis autem epiſcopatum deſiderat, data pecunia [f] potentes perſonas minime ſuffragatrices [g] adhibeat: nec ad decretum ſibi faciendum clericos, vel ciues ad ſubſcribendum [h] adhibito cuiuslibet generis timore [i] compellat, vel præmijs quibuslibet exhortetur.

Poly.l.2.tit.1.
Anſ.l.6.c.69.

Item Gregorius Salonæ † conſiſtentibus, lib.5.epiſt.26.

† al. Salonis

¶ Simoniacus eſt; qui, vt eligatur, præmia largitur. C. II.

EGo autem & veſtræ dilectioni prouidens, & meæ animæ omnipotentis Dei iudicium pertimeſcens, eiuſdem Maximi [k] cauſam ſubtiliter exquiri [l] deſidero; ſi nullis criminibus preſſus, quæ ſacro ordini contradicunt; ſi non per ſimoniacam hæreſim, id eſt, præmia quibuſdam ſe eligentibus præbendo, ad ſacerdotale pertingere officium conatur. Tunc enim liber pro vobis apud Dominum interceſſor erit; ſi non obligatus de ſuis, ad locum interceſſionis [m] venerit.

Anſ.l.6.c.76.
Poly.l.2.tit.3.

Item Gregorius Syagrio epiſcopo Auguſtudunenſi, & alijs epiſcopis, lib.7.epiſtola 110.

¶ Sicut ordinatio, ſic electio, uel conſenſus ſine uenalitate debet præferri. C. III.

SIcut is, qui inuitatus renuit [n], quæſitus refugit [o], ſacris eſt altaribus admouẽdus; ſic qui vltro ambit, vel importune [p] ſe ingerit, eſt pro-

Anſ.l.6.c.79.
Poly.l.2.tit.1.

[Q] *Vid vero.*] CASVS. Hic intitulatur ſexta q̃ſtio. Sed quia hæc quæſtio expedita eſt ſ.ea.q.1.ſi qui à ſimoniacis. ideo ponit hic incidentẽ q̃õnẽ, qua quæritur de illis q dant pecuniam nõ pro ordinatione, ſed ꝓ electione, vel vt decretum fiat electionis, vel vt cõfirmetur, vel vt non reſiſtatur electioni. Et dicit Gratianus, ꝙ tales iudicandi ſunt ſimoniaci, ſicut illi qui pro conſecratione pecuniã dãt.

a [*Quid vero.*] Hæc quęſtio determinata eſt per c. quod G. inducit ſ.q.1. ſi q̃ à ſimoniacis.

b [*Nunc autem.*] hic ponit incidentem quæſtionẽ, q̃ dubia non eſt.

c [*Rerum.*] ſ.q.3.ſi qs obiecerit.

d [*Per electionem.*] ſ. diſt.40.ſicut viri.

e [*Electione.*] ſi. ĩ.15. q.3.ſane.

S[*I quis.*] CASVS. Statuitur in hoc cap. vt nec aliquo timore, nec aliquo pretio, nec potentũ ſuffragio epiſcopus cõfirmetur, aut electioni ſubſcribatur.

f [*Pecunia.*] ĩ.18.q.2.c.1.

g [*Suffragatrices.*] ſ.e. q.1.eſtote.ĩ.16.q.7.ſi quis epiſcopus. ſ. diſt. 55.nullus.

h [*Ad ſubſcribendũ.*] ſ.cum patrini ſunt: vel hoc cum ſpecialiter vocantur laici ad electionem. 63. diſtin. Hadrianus. Vel dic, quòd factum prohibet, non ideo dicit, quòd de iure ſubſcribere debeant ciues. argu.extra de elect.cap.1.Subſcribere tamen debent ciues non vt eligentes, ſed vt conſentientes, vt ĩ.7.q.1.epiſcopus de loco.

i [*Timore.*] ſed numquid timor inducit ſimoniam? Dico quòd non [2], peccat tamen mortaliter qui per timorem obtinet beneficium.arg.contra, ſ.q.3.res eccleſiæ.& eſt arg. ꝙ nõ tantum timor mortis, vel cruciatus corporis, ſed etiam timor verborũ vitiat electionem.arg.23.q.8.conuenior. Io.

Beneficiũ per timorem obtinens peccat mortaliter.

[2] Idẽ dicũt hic Lau. Ber. & Io. de Fãt.

E[*Go autem.*] CASVS. Quidam nomine Maximus electus fuit in epiſcopum, de quo Papa conſultus reſpondet deſuper, quòd iſte poterit pro vobis apud Deum intercedere, ſi non ſit ſimonia vel aliis criminibus detentus, & obligatus, vnde de hoc inquiri deſiderat.

k [*Maximi.*] de iſto agitur ſecunda quæſt.5.quanto.63. diſtin. Salonitanæ.

l [*Exquiri.*] tunc tenetur prælatus inquirere, cum ad eum peruenit clamoſa querelatio. extra de ſimo. licet Heli

m [*Interceſſionis.*] ĩ.3.q.7.in grauibus. 25.diſt.c.vlt.

S[*Icut is qui.*] CASVS. Dicitur hic, quòd ſicut is, qui inuitatus renuit dignitatem, eſt promouendus: ſic qui ſe ambitioſe ingerit, eſt repellendus. Vnde ſtatuit Grego. vt in ſacerdotibus ordinandis, & eligendis omnis venalitas ceſſet, & omne ſuffragium quæſt.4.diſplicet.40.diſtin.ante omnia.8.quæſt.1.in ſcripturis. & 16.q.1.vos autem.

o [*Refugit.*] ſed mirum eſt, quod hic dicitur, ꝙ fugere debet, cũ alibi dicatur: Qui epiſcopatum, &c. vt 8. q.1. qui epiſcopatum, &c. nam ſi illud gerit in animo, & aliud exterius indicat, peccat. Nam ita mentitur quis ſimulatis operibus, ſicut ore [4]. 22.q.5.cauete. & ꝙ peccet, patet 22.q.2.cum humilitatis. Dicunt quidam, ꝙ iſtud mendacium non eſt mortale, licet non ſit benignitatis, vel iocoſitatis, quia caret dolo; & ideo non eſt mortale. Dico, ꝙ iſte debet eſſe nolens, & debet fugere, i. timere ne forte non ſit ſufficiens, vt 40.diſt.ante omnia. vnde metiri debet vires ſuas. ſ.q.1.nõ eſt putanda. Vel dic, ꝙ intelligitur fugere qui dignus eſt, ſi ſe non ingerit: qui quæritur, & non quærit.

p [*Vel importune.*] nam eoipſo, ꝙ ſe ingerit, eſt ſuſpectus. ff. de proc. quæ oĩa. idẽ in tutore. ff. de teſt. tut. ex ſñia. arg. cõtra, ꝙ quis poteſt petere honorẽ. ff. de decur. l. eos. & pecuniã pro eo dare. ff. de offi. præſi. Barbarius. arg. 8.q.1.qui epatum. ff. de mune. & hono. reus. Ad has leges rñdent quidam, ꝙ publice peti põt, nõ in occulto. Alii, vt Py. dicunt, ꝙ meritis põt quis petere, aliàs non; quia lex Iulia de ambitu non habet locum Romæ [?]. ff. ad leg. Iul. de ambi. l. 1. Vel dic, ꝙ quondã à populo potuerũt peti: modo vero ab Imperatore. vel aliud in dignitatibus ſæcularibus, vnde & militia

tia sæcularis emi potest.ff.de act.emp.l.creditor.§. inter venditorem. Multum contradicit solutioni huic extra de sim. nobis. vbi semper nocet datio pecuniæ, nisi cum data est ab aduersario. Sed ideo hic excusatur, quia nihilominus erant eum electuri. sic extra ea.& si quæstiones.& hoc tenet H.

neant arma quibus contra nos rebellauerunt.

b ¶ *Ordinatione.*] j.23.q.4.ipsa pietas.contra.sed illud ex pietate matris ecclesiæ, istud de rigore paternæ disciplinæ. & ad hoc facit 50.dist.vt constitueretur.

c ¶ *Quibus*] nota puniri aliquem in eo in quo deliquit. argum. 12. quæst. 2. qui & humanis.

d ¶ *Contra.*] argum. ꝙ si clericus beneficiatus est in duabus ecclesiis, non potest præstare patrocinium vni contra aliam. argum.96. distin. si Imperator. 3. q. 1.nulli. si tamen habet administratione ī vna, poterit cōtra aliam stare. arg.ff.de in ius vocan.quæsitum. & tertia quæst. 7. §. si contra. in fin. Ioan.

Clericus duas habens ecclesias, vnā contra alterā sustinere nō debet.

Adde not. in l. qsquis. C.de postul.

Facit enim hoc necessitas officij. ff. de his qui.vt indig.tutorem. cum simi.

Nunc

culdubio repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere; quid agit, nisi ut crescendo decrescat, & ascendendo exterius, interius ad profunda descendat? Itaque fratres charissimi in sacerdotibus ordinandis sinceritas vigeat: sit simplex sine venalitate consensus, pura præferatur electio, vt ad summa [a] sacerdotij non suffragio venditorum prouectus, sed Dei credatur esse iudicio.

Ansl.l.6.c.80.

a ¶ Summa.] *In vulgatis codicibus legebatur,* ad summum sacerdotii, vel Pontificii, *Emendatus vero est hic locus ex originali, Anselmo, Polycarpo, & plerisque vetustis Gratiani exēplaribus.*

Si autem pecunia promissa fuerit, vel soluta, electo, vel ordinato penitus ignorante, nec eo modo ad electionem, vel ordinationem peruenerit; ei nullatenus obesse videtur; nec ad reatum criminis pertinet, cuius conscientiā non habuit; nec ad electionis, vel ordinationis cassationem; ad quam aliàs non per prauam illorum cupiditatem peruenisse docetur.

QVÆSTIO VII.

Nunc autem de septima quæstione tractandum est; an renuntians suæ hæresi sit recipiendus in episcopali dignitate.

De his ita scribit Cyprianus, lib.2.epist.1.

¶ Qui redeuntes ab hæresi in suis ordinibus recipiantur. C. I.

Poly.l.2.tit.1. Ansl.l.6.c.69.

Deusdedit p. 2. & 4. Ansl.l.8.c.39.

SI qui presbyteri, aut diaconi, qui vel in ecclesia catholica prius ordinati fuerint, & postmodum perfidi, ac rebelles contra ecclesiam steterint; vel apud hæreticos à pseudoepiscopis, & antichristis contra Christi dispositionem profana ordinatione promoti sint, & contra altare vnum, atque diuinum, sacrificia foris falsa, ac sacrilega offerre conati sint; eos quoque hac conditione suscipi conuenit [β] cum reuertuntur, ut communicent laici †, & satis habeant, quòd admittuntur ad pacem, qui hostes pacis extiterint; nec debere eos reuertentes ea apud nos ordinationis, & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellauerint.

† al. Salonis

Ansl.l.6.c.76. Poly.l.2.tit.3.

† al. laicis

β ¶ Conuenit.] *In originali non est verbum istud, sed loco ipsius hæc huic capiti antecedunt.* Addimus plane, & adiungimus frater charissime, consensu, & auctoritate communi, vt etiam si qui presbyteri, &c. *Multa vero in hoc capite ex ipso B. Cypriano sunt emendata.*

Item ex septima synodo.

¶ De ijs, qui pro muneribus ordinationem faciunt, & qui redeuntes ab hæresi, in suis ordinibus recipiuntur. C. II.

Ex actione 1. in 7. anathematis. Deusdedit p. 2. Iuo p.4.c. 198. Ex epist. Tarasii ad Ioannem. Iuo p.5.c.121. Ansl.l.6.c.87.

SI quis [a] omnem [e] traditionem ecclesiasticā scriptā, vel non scriptā violat, anathema sit. ¶ Omnis [g] episcopus, vel presbyter, aut diaconus cōuictus, quòd pro muneribus ordinationē dederit, vel acceperit; à sacerdotio [f] cadat. ¶ Sed dicunt fortasse quidā; quia pœnitentiā agimus pro peccato, & Deus īdulget [g] illud. Ita & ego dico; qa omnē pæ-

SI quis omnem.] Hoc capi. septem habet partes. In prima 7. synodus præcipit omnē traditionem ecclesiasticam scriptam, vel non scriptam obseruari. In secunda dicit, quòd clericus conuictus de simonia deponatur ab ordine. Tertio respondet tacitæ obiectioni: quoniam quāuis Deus indulgeat peccatoribus per pœnitentiam, non tamen restituit primam prærogatiuam. quod probat exemplo Dauid & Manasse, & quorundā aliorum, quibus Deus indulsit, & tamen non sunt postea sacerdotes facti. Quarto ostendit lapsum in fornicationem post baptismum à promotione repelli. Quinto replicat de ordinatione, quam simoniacam supra dixit, vt addat de electione loci religiosi. Sexto prohibet episcopum esse percussorem. Septimo prohibet ecclesiam vel ordinem sæcularem potestatem obtineri. Secunda pars est ibi, *Omnis*. Tertia ibi, *Sed dicunt* Quarta ibi, *Et si in fornicationem.* Quinta ibi, *Item episcopum.* Sexta ibi, *Similiter percussor.* Septima in fine capituli, & prima, in principio.

NVnc autem.] Hæc quæstio diuiditur in septem partes: in quarum prima probat duabus auctoritatibus, ꝙ non est cum talibus dispensandum. Secunda ibi, *Conuenientibus.* Tertia ibi, *Ex hac.* Quarta ibi, *Nisi rigor.* Quinta ibi, *Ecce quibus.* Sexta ibi, *Breuiter.* Septima ibi, *Sancimus.* Ioan.de Fant.

CASVS.] Hic intitulatur septima quæstio, qua quæritur, an renūtians suæ hæresi sit recipiendus in episcopali dignitate. Et idem intellige de quolibet ordine, & certe de rigore iuris sunt deponendi; sed ex dispensatione tolerandi, nisi in casibus qui consueuerunt notari 9.q.1.in summa.

a ¶ *Recipiendus.*] non de iure, sed de dispensatione. sic 23.q.4. ipsa pietas. Sunt tamen quidam casus, in quibus ecclesia non consueuit dispēsare, quos not. j.9.q.1.in summa. Et determinatur hæc quæstio. j.ea.§.ex hac auctoritate. Io.

dispensali casi.

SI qui presbyteri,] CASVS. Dicit in hoc c. Cyprianus, ꝙ si clerici in ecclesia catholica ordinati, postea hæretici facti ecclesiæ restiterunt, vel apud eos promoti fuerunt, si reuertantur ad ecclesiam, ad laicam tantum communionem admittantur, vt non reti-

CASVS. Intendit 7. synodus probare, ꝙ licet per pœnitentiam subueniatur cuilibet peccatori: tamen post pœnitentiam non potest de iure promoueri. immo si post peccatum promotus est, vel post promotionem peccauit, deponendus est. & dicit hoc regulare fuisse tam ante institutionem baptismi quàm post. & hoc probat exemplis tam veteris testam. quàm noui. & hoc sonat littera illa: nullum tamen eorum qui ante baptismum, &c. nam illi qui ante baptismum peccant, promoueri possunt, vt expressum est 26. distin. deinde.

e ¶ *Omnem.*] i. aliquam de omnibus. simile 15.q.1. mulier.

f ¶ *A sacerdotio.*] arg. ꝙ legitime factū superueniente delicto irritatur. j.27.q.2. qui dormierit. j.30.quæst.1.de eo.& c. ad limina. contra, s. ea.q.5.c.1.contra, j.32.q.7.c.hi qui.& c.neque contra. s. distin.94. si quis. j.25.q.2. si qui episcopi. j.17.q.4. frater. j.12.q.2. qui & humanis.

Factum legitime irritatur delicto superueniente.

f ¶ *A sacerdotio.*] id est, ecclesiastica dignitate, vt s. ead. quæst.1. qui per pecuniam.

g ¶ *Indulget.*] de pœnit. dist, 1.c. verbum,

a [¶ *Pænitentiam.*] Et adeo hoc verum est, quod si quis etiam perueniat ad summum malorum, subueniatur ei per pænitentiam, vt de pæn. dist. 3. talis. nam in quacũque hora ingemuerit peccator, &c. nec tibi dico septies, &c. de pænit. dist. 3. adhuc instant.

b ¶ *Et quod dixerit.*] & ita synodus inducit hanc auctoritatem ac si primo peccasset Dauid, & postea Dñs dixisset ei: inueni, &c. quod tñ secus fuit, sed synodus non curauit de ordine, sed de veritate; quia Dñs sic ei dixit, & ille pænituit, nec tñ post pænitentiam permissus est ædificare. in hoc facit ad propositũ. Vel retulit se synodus ad diuinam præscientiam, vbi iam præsens erat futurum peccatum Dauid.

David etiam post pænitentiam non est permissus ædificare templum.

c ¶ *Scio Manassem.*] Ezechiæ filium, qui acta pænitẽtia restitutus est ad regnum. ar. de pæn. dist. 2. sic enim inquit.

d ¶ *Peccauit.*] arg. per baptismum non aboleri infamiam, cum etiã post baptismum impediat promouendum, quod non est verum: quia omnia crimina & etiam sequela peccati dimittuntur in baptismo, vt 25. dis. primum. 26. distin. deinde. & sic non est obiectio de Paulo, qui ante baptismum peccauit [1]: & quod hic dicitur, refert se ad id, qđ tunc accidit: quia tunc non fuit visum, quod aliquis talium promoueretur ante baptismũ. sic vacat hic arg. notatum ab H. non aboleri infamiam per baptismum.

Baptismus verũ tollat infamiam.

[1] Vt testatũr de seipso. 1. ad Ti. 1. & habetur Act. 9.

e ¶ *Quod.*] s. quod fuerunt promoti.

f ¶ *Raro.*] sicut in Matthæo, qui fuit telonarius, & tamen post fuit Euangelista.

g ¶ *Nulla.*] arg. quod licet aliquid in ecclesia accidat: non tamen lex efficitur. s. dist. 77. monachus. s. dist. 55. priscis. s. distin. 56. Cœnomanensem. supra dist. 54. multos.

h ¶ *Lex*] id est, regula, vel ius commune, alibi dicitur consuetudo, vt s. ea. q. 1. ventum est. similiter dicitur, regula. 31. dist. Nicæna.

i ¶ *Traditio.*] id est, ad inuentitia machinatio, quia per simoniam sacerdotium obtinuit à Romanis.

k ¶ *Et si in fornicationem.*] hoc intelligit G. & M. cum ipso iure infamis est, puta deprehẽsus in adulterio, & in aliis, quæ infamant. 6. q. 1. §. porro. arg. 25. dist. primum. & hoc de rigore iuris. sed de misericordia secus, vt 34. dis. fraternitatis, vt ibi no. Dicit tamen Hu. hoc esse verum, quod dicitur hic, licet durum sit. 25. distin. vltim.

l ¶ *Pænitenti.*] C. de sum. trinit. liquet igitur.

m ¶ *Sacerdotio.*] id est clericatui. argum. extra de cohabi. cler. quisquam.

n ¶ *Religiosarum.*] & ita in hospitali committitur simonia.

o ¶ *Orphanotrophiorum.*] argu. simoniam esse dare pecuniam pro administratione pauperum, & hospitalis, j. 23. q. 8. §. quamuis. in Auth. de sanctis. epis. §. sed neque. coll. 9.

p ¶ *Timeri.*] s. 45. dist. quid autem.

q ¶ *Qui per sæculares.*] j. 16. q. 7. si quis deinceps.

nitentiam [a] recipit Deus, & indulget per pænitentiam peccata, quæ iã facta sunt. Noui enim quòd Dauid fornicatorem & homicidam per pænitentiam receperit Deus, & quòd dixerit [b] de eo [Inueni virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.] Noui rursus eumdem audientem à Deo [Non ædificabis mihi domum, quia vir sanguinum es.] Scio Manassem [c] per confessionem dimissam impietatem suam. Scio meretrices, & telonarios per pænitentiã receptos: nullum tamen eorum, qui ante [γ] baptismũ peccauit [d], sacerdotibus connumeratum. Scio quosdam, dum essent in mundo, in multa fornicatione mansisse: monachos uero factos quasi luminaria mundi resplenduisse; nullum tamen ad sacerdotium ascendisse. Quod [e] etsi [δ] raro [f] contigit; nulla [g] tamen lex [h] ecclesiæ fuit. Nouimus peccatricem prius Mariam: post conuersionem, quamuis sancta, & casta, tamen inter diaconissas non est computata. Sed quid hoc dico? Sequens sanctos Apostolos, & venerabiles patres cum omni fiducia clamo. Qui per simoniam ordinatus est, siue episcopus, siue presbyter, siue diaconus; alienus est à sacerdotio: neque enim uenalis est gratia spiritus sancti. Caiphæ traditio [i], & adinuentio Simonis, à sancto sacerdotio est aliena. ¶ Et si in fornicationem [k] lapsus est aliquis post baptismum, in sacerdotium non recipitur. Canones enim hoc prohibent. Si quis vero cũ hoc peccato ad sacerdotium prouectus est; cognitus degradetur. *Item paulo post.* ¶ Episcopum, qui per pecuniã ordinatus est, confiteor, quia per pænitentiam recipitur. Deus enim bonus est in omnibus; & aperta viscera eius omni homini pænitenti [l]. Sed quoniam iuxta Apostolum, oportet episcopum irreprehensibilem esse; quicumque per pecuniam, vel ordinauerit aliquem, vel ordinatus est, ab omni sacerdotio [m] alienus sit. ¶ Tarasius [ε] Patriarcha dixit. Quicumque per pecuniam vel ordinant, vel ordinauerũt, vel ordinati sunt episcopi, vel presbyteri, vel diaconi, vel quilibet de numero sacerdotali; repellantur omnino à sacerdotali honore, sicut Simon magus à Petro. Quicumque [ζ] per pecuniam dispensationem, vel curã sortiti sunt monasteriorũ, vel ecclesiarum, vel religiosarum [n] domorum, gerontocomiorum, xenodochiorum, orphanotrophiorum [o]; cum depositione expellantur à dispensatione illa, & cura. Qui post baptismum cadens in fornicationẽ ordinatus est, si postmodum confessus fuerit, cesset à ministerio; si vero conuictus ab aliquo, deponatur omnino. Similiter percussor episcopus, aut presbyter, aut diaconus per se, vel per aliquem aliũ quasi per hoc timeri [p] volens, deponatur. *Item.* ¶ Qui per sæculares [q] potestates ordinatus fuerit, aut ecclesiam obtinuerit; deponatur: si vero [η] religiosam domum, expellatur.

Actorum. 13.

1. Para. 22. et 28.
2. Paral. 33.
Matt. 21.
Mar. 2.
Luc. 5.

Can. 30. Apost.

Io. 11.
Act. 8.
Can. 16. Apost.
Cõ. Neocæs. c. 9.
15. q. 8. c. primo.
Poly. l. 6. tit. 12.

1. Tim. 3.

In epist. Tarasii ad Hadrianũ, & in 7. syn. c. 5. ex canõe Apos. 30. In ea. epist. & c. 5. ex cõc. Chalc. c. 2. nouella 123. c. 24. apud Iulianum antecess. Cõ. Neocæs. c. 9.

Can. 26. al. 28. Aposto. dist. 63. oĩs elec. Can. Apost. 29. al. 31. & in sept. synodo, c. 3.

α ¶ Si quis.] *Caput hoc ex magna parte collectum est ex variis locis septimæ synodi; sed non ex versione Anastasii bibliothecarii, qua alioqui sæpe vti solet Gratianus. Initium quidem est in actione prima anathematismo septimo.*

β ¶ Omnis episcopus.] *Hinc vsque ad vers.* Tarasius Patriarcha, *sumpta sunt ex epistola Tarasii ad Ioannem presbyterum, omissis tamen interdum nonnullis verbis: quæ quidem epistola in versione Anastasii est post actiones, & canones septimæ synodi: sed in noua versione impressa in tomis conciliorum, est ante ipsam synodum.*

γ ¶ Ante baptismum.] *Hoc quidẽ loco perspicuum erratũ est, qđ auctori glossæ negotiũ exhibuit.* ὀυδένα δὲ τέτων εἰς ἱερωσύνην ἀριθμηθέντα, εἰ μήπω πρὸ τοῦ βαπτίσματος τοῦτο πέπραχεν. *id est,* neminem vero horum in sacerdotio adnumeratũ, nisi si forte ante baptismum hoc admisit.

δ ¶ Etsi raro.] *longe plenius in noua versione.* Quòd si autem id semel, atque iterum factum est, non tamen confestim legem in ecclesia præscribit. *Græce est.* εἰ δὲ καὶ σπανίως γέγονε, ὀυ νόμος ἐκκλησίας τοῦτο.

ε ¶ Tarasius.] *Hæc videntur sumpta ex epistola Tarasii ad Hadrianũ (de qua dictũ est. s. q. 1. ad c. eos, qui.) aut ex quinto capite septimæ synodi: quibus locis refert canõ trigesimus Apostolorũ.*

ζ ¶ Quicumque per pecuniam.] *Hæc habentur ẽt nouella 123. c. 24. apud Iulianũ antecessorẽ.*

η ¶ Si vero religiosam.] *Hæc non sunt in canone Apostolorum.*

[*Item ex concilio Meldensi, c. 43.*]

De eodem. PALEA. C. III.

Et copiosius in schedis, de qb⁹. 12. q. 2. pcariç. Burc. l. 1. c. 21. Iuo p. 5. c. 75.

CAuendum est, & summopere studendum †, ac per virtutem Christi sanguinis interdicẽdũ & episcopis, & regibus, & omnibus sub-

limioribus potestatibus, atque cunctis fautoribus, & electoribus quorumcumque, atque consensoribus, seu ordinatoribus in gradu ecclesiastico, vt nemo per simoniacam hæresim, regiminis locum obtineat, quacumque factione, calliditate, promissione, seu commoditate, aut datione per se, aut per submissam [†] personam.

[†] al. emissam

Item in eadem synodo septima, actione prima.

¶ Qui redeuntes ab hæreticis recipi possunt, vel non. C. IIII.

CONuenietibus[a] apud Nicæã Bithyniæ, & considentibus Petro archipresbytero, & Petro presbytero, & abbate monasterij sancti Sabæ, locũ tenentibus Hadriani Papæ, & Tarasio archiepiscopo Constantinopolis, & Ioanne[b], & Thoma apochrisarijs[c] Apostolicarum sedium orientalium[d], & ceteris episcopis, episcopi Siciliæ dixerunt. Dignũ est[α], vt de futuris inquiramus. ¶ Itẽ Basilius[e] episcopus Ancyræ dixit. Constitutio[β] ecclesiastica habet canonice tradita ab antiquo a sanctis Apostolis, & successoribus eorum, sanctis patribus nostris, & magistris & sanctis vniuersalibus[f] sex synodis, & localibus synodis orthodoxis, vt qui ab aliqua hæresi reuertuntur ad orthodoxam fidem, & traditionem catholicæ ecclesiæ, scripto[g] negare debeant hæresim suam, & confiteri catholicam fidem. ¶ Item Tarasius Patriarcha dicit, Videtur vobis, vt sedes suas recipiant, qui ab hæresi reuertuntur? ¶ Religiosissimi monachi[h] dixerunt: sicut receperunt vniuersales sex synodi ab hæresi reuertentes, ita & nos recipimus. ¶ Sancta synodus dixit: placet omnibus nobis. Et iussi sunt Basilius[i] episcopus Ancyræ, & Theodorus episcopus Myrorũ[†] ciuitatis, & Theodosius episcopus Amorij sedere in gradibus, & in sedibus suis. ¶ Item Constantinus[γ] episcopus Cypri dixit: non oportet[k] nos, qui episcopi sumus, indigere doctrina, sed aliorum[l] esse doctores †. ¶ Item Tarasius episcopus dixit malorum[δ] doctorũ mala est doctrina. Ecclesia de malis doctoribus sacerdotes non recipit. ¶ Item Ioannes[ε] Apochrisarius orientalium sedium dixit: hæresis separat omnem hominem ab ecclesia. ¶ Item Tarasius episcopus dixit, Ecce multi canonici libri, & synodici, & paterni lecti sunt: & ab hæresi reuertentes docuerũt nos recipere, si aliqua[ζ] alia[m] causa nõ est in eis. ¶ Item Petrus[η] Apochrisarius Papæ dixit, Romæ exulatus[n] est Macharius[o] hæreticus a sancta sexta synodo, & quadraginta dierum inducias dedit illi pater noster Benedictus Papa, & quotidie[p] mittebat[q] ad eum Bonifacium consiliarium suum, & instruebat eum commonitorijs verbis ex diuina scriptura, & nullatenus voluit emendari. Hoc autem faciebat, vt eũ reciperet in ordine suo. ¶ Item Tarasius episcopus[†] dixit: quid dicitis de Anatolio? nonne etiam in quarta synodo factus est princeps[r]? & ecce ab ipso Dioscoro ordinatus est? Et nos igitur ita recipiamus eos, qui ab hæreticis ordinati sunt, sicut & Anatolius receptus est. ¶ Itẽ.[s] Vere vox Dei est, quoniam non moriuntur filij pro patribus: sed vnusquisq; in peccato suo morietur[t]: addatur, quoniam ex Deo est ordinatio[u]. ¶ Item Tarasius Patriarcha dixit: audiuimus paterna mandata. Quid igitur? Oportet recipere ab hæreticis ordinatos[x]? ¶ Sancta synodus dixit: audiuimus domine, & oportet nos recipere. ¶ Tarasius Patriarcha dixit: Plures eorum, qui in sexta synodo conuenerunt, a Sergio, Pyrrho, Paulo, & Petro ordinati sunt, qui fuerunt prin-

[†] al. Miron

[†] al. patri archa

Ezech. 18. 4. Reg. 14.

CONuenientibus.] Hæc est secunda pars q. in qua probat, quod tales sunt recipiendi de mera consuetudine canonũ. Io. de Fã. In prima parte huius c. ponuntur verba notarij. In secunda dr̃ quod sancti patres in Nicena synodo residentes, & de futuro statu ecclesiæ inquirentes, decreuerunt ab hæresi reuertentes ad statum pristinũ esse reparãdos. ita quod per scripturã abnegent hæresim, & fidem catholicã confiteantur. illi tñ non sunt recipiendi qui sponte sunt ab hæreticis ordinati, vel qui studiose ad subuersionem nostræ fidei elegerunt ab hæreticis ordinari, & ad robur sui propositi sancti patres in synodo residentes multas auctoritates sanctorum patrum induxerunt. Secunda pars incipit ibi, *Dignum est.*

CASVS. Conuenerunt sancti patres in septima synodo vt tractarent qualiter epi ab hæreticis veniẽtes recipi debeãt. In prima parte ponuntur verba notarij. In secunda dr̃ sic eos esse recipiendos sicut vj. vniuersales synodi receperunt. postea auctoritatibus sanctorum patrum probatur, quod recipiendi sunt, nisi vbi ad fidei subuersionem sunt ab hæreticis ordinati.

a ¶ *Conuenientibus.*] verba notarij, quibus credendum est. Arg. ff. quod metus causa. metum. §. sed quod prætor. nam ibi interlocutoria sententia ius facit.

ADDITIO. Ad huius declarationem videas quod no. Inn. extra de offi. deleg. cum in iure. in gl. hic videtur. & de proba. quoniam. in gl. propter hoc satis, &c.

b ¶ *Et Ioanne.*] qui dixit esse melius iurantem peierare, quam sacramentum in fractione sacrarũ imaginũ seruare, vt 22. q. 4. actione.

c ¶ *Apochrisarijs.*] apos nuntius, & chrisis aurum, quasi de aurati nuntij. tales hodie non sunt Papæ, sed applumbarij.

d ¶ *Orientalium.*] Alexandriæ, Antiochiæ, & Hierosolymis.

e ¶ *Item Basilius.*] non vr̃ quod ille Basilius debebat loqui[1]; quia erat hæreticus, vt j. per 12. lineas ibi, & iussi sunt, &c. Sed dic quod loquebatur vt excusaret se. vel forte adhuc de hæresi non constabat. 2. q. 1. multi.

[1] Immo, & videtur quod non debuit interesse concilio nec ad aliud admitti. 24. q. 3. cum quibus. vbi dr̃ quod cum hęreticis non est synodus ieũda: sed illud intelligitur de manentibus in hęresi, hic autem de reuertẽtibus ab hæresi. Arc.

f ¶ *Vniuersalibus.*] vniuersales synodi dicuntur quibus interest Ro. põtif. vel eius legatus. Locales quas congregant primates vel metropolitani absque præsentia domini Papæ, vel eius legati. Hic ergo colligitur ista distinctio: synodorum alia vniuersalis, alia localis & est arg. quod authenticæ sunt locales sicut vniuersales.

g ¶ *Scripto.*] Hic colligitur quod illi qui ab hæresi reuertuntur ad fidem catholicam, scripto debent negare hæresim suam, vt j. ead. quæstio. quoties. & c. si qs. j. de consecra. dist. 2. ego Berengarius. j. 26. q. 6. his qui tempore.

h ¶ *Monachi.*] Et ita monachi interesse debent synodo, quod verum est in abbatibus, vt 18. dis. eps nõ debet.

ADDITIO. Nota sub nomine monachorum siue fratrũ, abbates contineri, vt patet extra de fi. c. vlt. & de priui. cap. ex ore. Archid.

i ¶ *Basilius, &c.*] isti tres reuertebant ab hæresi.

K ¶ *Oportet.*] Sed ad quid respondet iste sic? Dic quod reprehendit Tarasium, qui dixerat, videtur vobis, &c. & ideo statim respondet iste Tarasius reprehendendo Constantinum.

l ¶ *Sed aliorum.*] vt s̃. ea q. 1. vilissimus. & est arg. contra malos doctores. nam qui alios docere debent, &c. ff. de eden. si quis ex argentarijs. §. prætor.

m ¶ *Si aliqua alia*] quæ impediat dispensationem. s̃. q. 5. c. 1. in fi.

n ¶ *Roma exulat⁹.*] i. per excõicationẽ exilio cõdẽnatus. s̃. dist. 16. sexta.

o ¶ *Macharius.*] pronuntiatus.

p ¶ *Quotidie.*] j. 24. q. 3. dixit Apostolus.

ADDITIO. Nam ibi dr̃ post primam & tertiam admonitionem hæreticum esse videndũ. Sed illud intellige quantũ ad secreta fidei nostræ, nõ quãtũ ad admonitionem. 42. dist. in mandatis. Archid.

q ¶ *Mittebat.*] s̃. dist. 19. Anastasius. contra. (quarta. Ioã.

r ¶ *Princeps.*] i. promulgator vel auctor canonũ, vt dist. 16. sexta. ver.

s ¶ *Item vere.*] quasi dicat licet parentes, s. epi hæretici fuerunt, nõ tñ filij in heresi suscepti & ordinati cũ ad ecclesiã redierunt minus recipiendi sunt in ordinibus, vt supra, dist. 19. Anastasius.

t ¶ *Morietur.*] quasi dicat, tandiu morietur, quamdiu pœnitentiam non agit, & sic facit ad propositum.

u ¶ *Ordinatio.*] facta per hæreticos in forma ecclesiæ: & ideo non est reiteranda, vt s̃. ea. q. 4 Iudæi. j. 24. q. 3. §. his ita.

x ¶ *Ordinatos.*] Ar. pro opinione dicentiũ, quod ille qui recipit vltimam

cipes hæreseos Monothelitarum: quoniã isti continuatim † in Constantinopolitana sede sederunt: & ab vltimo eorum, Petro scilicet, vsque ad sextam θ synodum non fuerunt plures quàm duodecim anni. Thomas vero, & Ioannes, & Constantinus ab hæreticis illis archiepiscopi facti sunt, & tamen propter hoc non sunt reprobati. ¶ Sancta synodus dixit, hoc manifestum est. ¶ Constantinus episcopus Cypri dixit: sufficienter ostensum est, quòd ab hæreticis venientes recipiendi sunt. Si vero quis sponte ad hæreticum vadit, & accipit ordinationem, non recipiatur[a]. ¶ Item Tarasius Patriarcha dixit. Et ego refuto eos, qui ob huismodi causam ad fidei subuersionem ordinati sunt: & maxime cum præsentes essent orthodoxi episcopi, a quibus poterant ordinari. Sic est enim paternus intellectus. Si vero ι synodalis consonantia fuerit, & vnitas ecclesiarũ de orthodoxis; qui præsumpserint ab immundis hæreticis ordinari, depositioni subiaceant. Sancta synodus dixit: hoc est iustum iudicium.

† ἀμοιβαδὸν

¶ *Hoc etiam caput collectum est ex varijs locis primæ actionis eiusdem septimæ synodi, omninoque operæpretium est integram illam actionem perlegere: nonnulla tamen notabuntur.*

α ¶ Dignum est.] *Locus hic est post recitationem nominum episcoporum, qui conuenerant: sed valde concise refertur: quod in alijs etiam locis huius capitis euenit.*

β ¶ Constitutio.] *Verba, quæ proxime huic parti antecedunt, sunt hæc,* ἀπὸ λιβέλλου ἀνέγνω οὕτως. *id est, vt interpretatur Anastasius,* ex libello legit ita. *Non enim sententiam dicit nunc Basilius, sed abiurat hæresim, in quam cum alijs lapsus fuerat: quam abiurationem vnà cum professione catholicæ fidei oportuit ipsum ex libello, quod nunc etiam in more positum est, recitare. Libellus vero hic incipit,* Constitutio, &c.

γ ¶ Constantinus.] *Post receptionem Basilij, Theodori, & Theodosii accesserunt alij episcopi, qui in eãdem hæresim lapsi, admitti se a sancta synodo eodem modo postulabant; & cum vnus ipsorum excusationis gratia, dixisset, se à malis magistris seductum fuisse, Constantinus episcopus Constantiæ, quæ in Cypro est, hoc ei exprobrauit. Exprobratio græce sic habet* ἔδει ὑμᾶς ἐπισκόπους ὄντας μὴ διδασκαλίας δεῖσθαι, ἀλλὰ διδασκάλους εἶναι ἑτέρων, *quæ sic Anastasius vertit,* Oportebat vos, cum essetis episcopi, discendi nullam necessitatem habere: sed magistros esse potius aliorum.

δ ¶ Malorum.] *Cum Hypatius, & alij episcopi, qui à sancta synodo admitti petebant, dixissent, à malis magistris malas se doctrinas accepisse, respondens ei Tarasius Patriarcha inquit:* ἐπειδὴ περ εἴπατε, κακῶν διδασκάλων κακὰ τὰ μαθήματα, ἡ ἐκκλησία ἐκ κακῶν διδασκάλων ἱερεῖς δέχεσθαι οὐ προσίεται, *id est,* Quando quidem dixistis, malorum doctorum malæ disciplinæ; ecclesia, vt ex malis doctoribus sacerdotes admittat, nõ facile adducitur. *Ex quo apparet Tarasiũ non contradicere Cõstantino, vt auctor glossæ putauit.*

ε ¶ Item Ioannes.] *Post recitata verba Tarasii, cum in synodo dubitaretur, an etiam hi, sicutĩ tres priores recepti erant, statim essent recipiendi, Ioannes Apocrisarius Patriarchæ Antiochiæ, & Constantinus episcopus Constantiæ Cypri petierunt, vt canones, & sanctorum Patrum libri eò spectantes legerentur, vt maturius posset constitui, quomodo redeuntes ab hæresi ad ecclesiam catholicam essent recipiendi; & cum de octauo canone primæ Nicœnæ synodi (in quo de Catharis recipiendis agitur) dissereretur; Ioannes hæc est interlocutus.*

ζ ¶ Si aliqua alia causa.] *Græce est,* καὶ ἐάν τις αἰτία πονηρὰ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς. *quæ Anastasius vertit,* nisi forte in eis maligna fuerit noxa reperta. *& paulo post,* si non est in illis aliqua causa nefaria.

η ¶ Petrus.] *Post multos canones lectos, & multas sanctorum Petrum auctoritates recitatas cũ Tarasius ex illis collegisset, ab hæresi reuertentes esse recipiendos in catholica ecclesia; Petrus legatus Hadriani Papæ, exemplo Benedicti Papæ id confirmat.*

θ ¶ Vsque ad sextam.] *græce est,* ἕως τῆς ἕκτης συνόδου ἔτη πλέον οὐ διῆλθον, ἢ δεκαπέντε. *id est,* vsque ad sextam synodum non intercesserunt anni plures, quàm quindecim.

ι ¶ Si vero synodalis.] *græce legitur,* ἐὰν δὲ συνοδικὴ ἐκφώνησις γένηται, καὶ ὁμόνοια τῶν ἐκκλησιῶν ἐπ' ὀρθοδοξίᾳ, ὁ τολμῶν ἀπὸ τῶν βεβήλων αἱρετικῶν χειροτονεῖσθαι, τῇ καθαιρέσει ὑποπεσεῖται, *Quæ Anastasius vertit:* Si autem synodica promulgatio, & cõcordia ecclesiarum, causa orthodoxiæ, facta fuerit, qui præsumpserit a profanis hæreticis ordinari, depositioni succumbet.

3 *Ex hac auctoritate datur intelligi, quòd qui ab vnitate catholicæ fidei in hæreticorum societatẽ transierit, vt de manibus eorũ, ecclesiasticæ dignitatis sacramenta percipiat; vel qui contẽptis orthodoxis ab hæreticis ordinari desiderauerit, & si postea suæ abrenũtiãs hæresi ad ecclesiã redierit, officio tamẽ accepto fungi non poterit. Auctoritate vero Cypriani* [b] [1] *prohibentur ab administratione ecclesiastica, qui intra catholicam ecclesiam ordinati ad fidei impugnationẽ dilabuntur. Porro simoniaci nec ab hæreticis ordinantur ad fidei subuersionem; nec intra ecclesiam catholicam ordinati aduersus fidem armantur. Quamuis enim nonnullos per pecuniam ordinent; non tamen fidem impugnant, nec gratiam spiritus sancti venalem prædicant. Vnde veraci pœnitentia, cum hæresim suam detestati fuerint, præmissis auctoritatibus non prohibentur recipi in suis gradibus. Verumtamen capitulo illo Nicænæ synodi* [2], *si quis per pecuniã, &c. & illo alio septimæ synodi* [3], *si quis* [c] *omnem traditionem, &c. & Innocentij* [d] [3] *& aliorũ* [e] [4] *multorum auctoritatibus irreparabiliter damnari iubentur.*

Hinc etiam Leo iiij. episcopis Britanniæ.

¶ In

manus impositionem extra ecclesiã, ordines confert, quod est contra Io. de Fant. vt dixi 9.q. 1. in summa. nam recipiuntur hic in ordinibus ordinati ab illis qui receperunt in hære si episcopalem vnctionẽ, vt a Sergio, Petro, Paulo, Pyrrho.

a ¶ *Non recipiatur.*] in casu sequenti, vel de iure.

EX HAC Hęc est tertia pars quæstio. in qua dicitur ꝙ simoniacus in ordine in perpetuum est suspensus, & hoc probat per c. Leonis. Ioan. de Fant.

CASVS. Infert Gratianus ex supradictis capitulis vij. synodi, & ex 1. c. huius quæstionis, quòd qui sponte sunt ab hæreticis ordinati, vel in subuersionẽ fidei nostræ ab eis ordinem receperunt, vel qui in ecclesia ordinati postea ecclesiæ rebelles fuerunt, nõ sunt in suis ordinibus recipiendi; sed cum simoniaci prædicta non faciant, videtur aliud esse de eis dicendũ. infert tñ per multa capitula, ꝙ simoniaci reparari non debent. Sed dicit Gratianus verũ esse hoc, nisi fiat ex dispensatione, quæ dispensatio propter multas causas hic enumeratas fieri potest, sicut quandoq; dispensatum fuit, vt de monachis vel laicis clerici assumantur.

b ¶ *Auctoritate vero Cypriani.*] s. ead. si qui presbyteri.

c ¶ *Si quis*] s. ea. q. 7. si quis [1].

d ¶ *Et Innocentij.*] s. ea. q. 3. c. vlti. s. ea. q. 1. Arianos.

e ¶ *Et aliorum.*] s. ea. q. 1. si quis confugerit. c. qui studet. & c. si quis eps per pecuniam.

Requi-

1 Et c. presbyter si p pecuniam. & c. qui studet. & q. 3. c. si qs dator. & c. si qs eps. H.

1 s. ea. si q presbyteri.

2 forte s. ead. q. 1. qui per pecunias. aut q. 7. c. si quis omnem. S. quicumq; per pecuniam.

3 s. ea. q. 7. si qs q. 3. c. vlt. q. 1. c. Arianos.

4 q. 1. c. si quis confugerit. & c. qui studet. & c. si quis eps per pecuniam.

a **R**Equiritis.] ¶ *Vendere.*] id est, emere. nam veteres indifferẽter vtebantur his verbis. ff. de actio. emp. veteres. Nã de vẽditore nõ videtur dubiũ qn remanere possit. vnde loquit̃ de emptoribus, q̃a agere pænitẽtiã nõ possunt in ordine empto nisi purgetur vitium rei furtiuæ, id est, nisi dimisso quod simoniacè acquisie-

tio facta cũ causæ cognitione ab eo, qui ius habet dispensandi. ar. 12. q. 1. ex his. Dispẽsare est diuersa pensare. Nã oĩa hæc de quibus fit mentio in hoc §. pensare debet qui dispensare vult. Scias ergo, ꝙ vbicũq; decoloratur status ecclesiæ, nõ põt dispensari, vt j. ea. & si illa. Dicunt quidam indistinctè, ꝙ cõtra quattuor cõcilia nõ possit dispensari, vt s. 15. dist. sicut. nec cõtra Euangelium, vel præceptũ Apostoli, vt 25. q. 1. sunt quidam. vt ibi notaui. De dispensatione ep̃orum dico, ꝙ vbicũque nõ est eis prohibita dispẽsatio, ibi p̃nt dispẽsare [3]: vt extra. de cler. pug. ĩ duel. c. 1. & d̃ sen. exc. nup. In q̃busdã tñ casib⁹ inuenio eis p̃missã dispensationẽ, in q̃busdã prohibitã. qñque. n. dispensant cum sacrilego, vt 50. dist. si quis presbyter. Itẽ cum hæretico. 50. dist. presbyteros q. Itẽ cũ adultero, vt extra de iud. at si clerici. Itẽ cũ simoniaco dispensant qñque in beneficio: qñque in ordine, vt s. ea. q. 5. c. 1. & c. vlt. Item cũ schismatico, vt 50. dist. vt cõstitueretur. In maioribus autem criminibus etiã dispensant in beneficiis si sunt occulta [4], vt 50. dist. de his verò. Itẽ cũ homicida dispẽsant in beneficio, vt extra de cle. pug. in duel. Henricus. & de homi. interfecisti. 50. dist. studeat. sed non in officio, vt 50. distin. miror. Itẽ qñq; cũ aliquo dispẽsant in matrimonio cõtrahendo, vt 33. q. 2. ant qui. Item in ordinibus, & dignitatibus, nisi tantũ in ep̃atu, vt extra de elec. innotuit. Item dispensant cum excõmunicato ministrante, vt 2. q. 5. quãto. licet sit contrarium 11. q. 3. si quis episco-

Dispẽsari qñ que non põt.

[3] Et idẽ no. 50. distin. in summa & c. miror. extra de temp. ord. dilect⁹. Arc. Episcopi cũ multis dispẽsant.

[4] Sic ẽt notat Vin. extr. de iudi. at si. & hoc per illud c. hic alleg. de his vero. Archi.

¶ In ordine male accepto simoniaci pænitentiam agere non possunt. C. V.

Iuo p. 5. c. 115.

REquiritis de ijs, qui turpissimo lucro columbas in templo Domini vendere[a] non pertimescunt, & sua facta, improba temeritate, Simonis hæresi coniungunt, vtrum possint[b] in ordine[c] pænitentiam agere, an tantummodo extra ordinem, & sacerdotalem fieri gradum. Quod nos quidem conuictis & ijs, qui tam detestabile nefas (quod iã multis est damnatum concilijs) peregisse noscuntur, nulla possumus pænitentia subuenire[d], & tot spiritualibus Patribus obuiare[e]; sed in illorum[f] patrum me sententia conuenire omnibus certum sit.

¶ *Epistolę huius Leonis quarti ad episcopos Britãnię magna pars, (in qua etiam est hoc caput) habetur in codice peruetusto.*

4 *Nisi rigor disciplinæ quandoque relaxetur ex dispensatione misericordiæ. Multorum enim crimina sunt damnabilia, quæ tamen ecclesia tolerat pro tẽpore, pro persona, intuitu pietatis, vel necessitatis, siue vtilitatis[g], & pro euentu rei. Pro tempore: sicut Gelasius, qui cum necessitate temporis videret Italicam ecclesiam propter belli famisque incursionem fere omnium clericorum officio destitutam, adeo vt plerisque[h] populis subsidia regendarum deessent animarum; concessit de monachis[i], vel de laicis clericos assumi, ita dicens episcopis per Lucaniam, epist. 1. c. 1.*

¶ Pro temporum necessitate Apostolicæ sedis decreta temperantur. C. VI.

Poly. l. 7. tit. 15. Ansl. l. 2. c. 34. Iuo p. 3. c. 141.

NEcessaria rerum dispensatione constringimur, & Apostolicæ sedis moderamine conuenimur sic canonum paternorum decreta librare, & retro præsulum, decessorumque nostrorum præcepta metiri, vt quæ præsentium necessitas temporum in restaurandis ecclesijs relaxanda deposcit, adhibita diligenti consideratione (quantum potest fieri) temperemus.

distin. 55.

Item. Priscis igitur, &c. [*Require supra in tractatu ordinandorum.*] *Item Innocentius Papa cum pro necessitate temporis, ne nimium scandalũ esset in ecclesia, ordinatos à Bonoso hæretico susciperet, ait in decretis suis, epist. 22. ad episcopos Macedoniæ, c. 5.*

¶ Cessante necessitate debet cessare quod urgebat. C. VII.

s. ead. q. 1. quod pro necessitate. Iuo in prologo

QVod pro remedio, ac necessitate temporis statutum est; constat primitus non fuisse. *& infra.* ¶ Quod ergo necessitas pro remedio reperit; cessante[k] necessitate[l] debet vtique cessare pariter quod vrgebat[m] †: quia aliud[a] est ordo legitimus; aliud, quod vsurpatio[n] ad præsens fieri tempus impellit.

a ¶ Quia aliud.] *In originali, & apud Iuonem, & in multis manuscriptis Gratiani legitur*, alius est ordo legitimus; alia usurpatio, quam ad præsens fieri tempus impellit.

fierunt[1], sed vendentes possunt si vitium occultum est. Vel indifferenter de emptoribus & venditoribus intelligitur, ꝙ non possunt agere pænitentiam remanendo in ordinibus suis, nisi ex dispẽsatione, si crimen simoniæ sit notũ. Loquitur enim de cõuictis, & quorum crimina sunt publica. de talibus quidem interrogatus est Papa, & de talibus respondet.

b ¶ *Vtrum possint.*] id est, vtrũ possint retinere ordines post pænitentiam; & hoc notat sequens littera, an tantummodo, &c. & exaudi de conuictis, vt infra sequitur. nam cum sponte confesso mitius est agendum.

c ¶ *In ordine.*] hinc collige subditum posse accusare prælatũ de simonia nõ præmissa priuata admonitione. ar. ꝯ. j. ea. q. vlt. patet. & hæc est ratio, quia de aliis criminibus potest quis pænitere, & esse in ordinibus, vt dixi 82. dist. presbyter. de simonia vero pænitere non potest, nisi prius dimittat ordines, vt s. ea. q. 1. si quis neque.

d ¶ *Subuenire.*] nisi gradibus suis vel dignitatibus taliter adeptis prius amissis, vt s. ea. q. 1. si quis omnẽ. & s. ea. q. 1. si quis neque. j. 27. q. 1. quæ Christo, & c. nec aliqua. j. 32. q. 7. fidelis.

e ¶ *Obuiare.*] j. 25. q. 1. sunt quidam. & c. contra statuta.

f ¶ *Sed in illorum.*] vt. s. de iure deponantur, vt s. ead. si q̃s omnẽ.

NISI RIGOR. Hæc est quarta pars q̃õ. in qua probatur per 17. auctorit. ꝙ dispensationes fiũt sex modis. Io. de Fant.

g ¶ *Vtilitatis.*] sicut ẽt ius ciuile quædã admittit propter vtilitatem. ff. de pign. sed an viæ.

h ¶ *Vt plerisque.*] Hic incipit tractare de dispẽsatione, vnde videndum est quid sit dispensatio, quid dispensare, & quod ius sit dispẽsabile, & quis possit dispensare. Dispensatio est iuris cõis relaxa-

pus. Fit autem dispensatio cũ hoc requirit necessitas, vel vtilitas, j. ea. tali. Item fit quandoque dispensatio, quia timetur maius malum, sicut cum Anglicis fuit dispensatum, vt 35. q. 3. quod scripsi. & c. quædam lex. Item quandoque propter futurum bonum, vt quando dispensatur cum hæreticis, vt alii facilius reuertantur ad ecclesiam, vt 23. quæst. 4. ipsa pietas. Item quandoque propter multitudinem, & propter scandalum vitandum. 50. distinct. vt constitueretur.

Dispensatio quãdoq; fit.

i ¶ *De monachis.*] vt s. 55. dist. c. 1.

NEcessaria.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ propter necessitatẽ qñque rigor canonũ relaxatur. vnde p̃p necessitatẽ ex monachis, ũel laicis clerici eliguntur, & ordinati ab hæreticis tolerant̃.

QVod pro remedio.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ dispensatio quæ facta fuit ex necessitate, de iure cõi non fuit, unde cessante necessitate cessare debet dispensatio. Aliud enim est, quod legitime & de iure fit, aliud dispensatione. Sequẽs §. cum c. patet.

k ¶ *Cessante.*] argu. causa sublata tolli constitutionem ex eadem causa ortam. cessante enim necessitate cessare debet id, quod [5] urgebat, ut s. dist. 28. de Syracusanæ. s. ea. q. 1. quod pro remedio. & s. distin. 61. §. his omnibus. & c. neophytus. s. q. 1. quod pro necessitate. s. dist. 48. quoniam multa. j. 9. quæst. 1. ordinationes. & 63. distin. §. uerum.

Cessante cã cessat constitio ex ea orta.

[5] Qđ hic le. & no. j. ead. & si illa. sane ĩtellige, vt videlicet cessãte necessitate similis dispẽsatio nõ fiat. Nam dispẽsatio semel facta nõ est amplius reuocãda. extra de si li. p̃sby. sicut. nec in iure remissio 23. q. 4. si illic. Ar.

l ¶ *Necessitate.*] futura: sed non iam facta.

m ¶ *Quod vrgebat.*] arg. ff. de adop in omni fere iure. arg. ff. de statu ho. homo liber.

n ¶ *Vsurpatio.*] id est, dispensatio, vel iuris derogatio impellit, ut promoueantur.

a ¶Ordi-

a ¶ *Ordinẽtur.*]id est, vt promoueantur, vel ordinentur, si ante nõ fuerint ordinati, vel forte extra formam ecclesiæ.
b ¶ *Si qui voluerint.*] s. ead. q. 1. si quis confugerit.
c ¶ *Per scripturam.*] j. ea. q. maximum. & c. si quis episcopus. s. ea. q. cõuenientibus. arg. cõtra. j. de pæ. dist. 1. quem pænitet. nam ibi dicitur, quod viua voce debet cõfiteri. Sed illud verũ est: sed nihilominus postea per scripturam debet confiteri.
d ¶ *Vt fateantur.*] j. 23. q. vlt. pessimam.
e ¶ *Consensu.*] aliud est ergo iurare stare mãdatis ecclesiæ, aliud episcopi [1], & ex hoc soluitur contrarietas illorum c. extra de appel. quæstioni. & c. præterea. immo idem est extra de sent. exc. ex tenore. Io.

[1] Ar. contra 7. q. 1. scire. & extra de his quæ vi me. cá. c. j. §. vlt. vbi de hoc. & de sen. exc. ex tenore. Arch.

QVoties.] CASVS. In hoc c. continetur qualiter iurare debeant reuertẽtes ab hæresi. Dicitur enim, quod episcopus reuertens ab hæresi ad ecclesiam, iurat propter cautelam futurorũ summo Pontifici pariter cũ suis sociis, quod ab vnitate ecclesiæ, & communione Romani Pontificis numquã recedet, & iuramento per manũ notarii scripto, tam ille, quam socii pro voluntate subscribant.
f ¶ *Magna cautela.*] arg. quod cum abundantiori cautela faciẽdum est, in quo timetur regressus. s. dist. 28. de his. j. 20. q. 2. c. vlt. & q. 3. c. 1. s. dist. 23. quamquã.
g ¶ *Sub ordinis.*] similiter obligatur aliquis sub pœna beneficii sui, vt extra de elect. cum dilectus. in fin. & extra de cri. fal. c. si.
h ¶ *Anathematis.*] imprecatio est. non enim quisquam potest se excommunicare. Similis est imprecatio de consecra. dist. 2. ego Berengarius. & 11. q. 3. si is q. Nec potest apud se aliquis obligari. ff. de fideius. si quis pro eo. §. 1.

Excõicare se ipsum nemo potest.

i ¶ *Et per te.*] arg. contra inst. de inutil. stipul. §. si quis alii. quia ibi dicitur, quod alteri stipulari, vel pacisci nemo põt, nisi sit seruus eius, vt ibi, vel procurator præsentis. ff. de verb. obli. si curatori præsens: Dic ergo ideo hoc fieri, quia Papa seruus est B. Petri. vnde dicit de se in epistolis suis, seruus seruorũ Dei. Vnde versus. *Serui erant tibi Roma prius domini dominorum:*
Seruorum serui nunc tibi sunt domini. Vel hoc fit fauore religionis: sed credo iure canonico me teneri [2], si ego promitto tibi me daturum Titio 10. arg. 22. q. 5. iuramẽti maxime si interuenerit sacramentum. arg. ff. de consti. pecu. l. 1. & l. eum qui.

Papa dicitur seruus seruorum.

[2] Hanc glo. dicit Raph. Cuma. singularẽ, ad hoc, quod de æquitate canonica alter possit alteri stipulari.

k ¶ *Euangelia.*] j. 11. q. 3. Imperatores. arg. contra j. 22. q. 1. §. sic etiã. j. cau. prox. q. 5. qua de causa. j. 22. q. 1. clericum. & c. mouet. contra. Dic vt 22. q. 1. si aliqua.
l ¶ *Salutem.*] id est, per eum, cuius iudicio salus dominorum meorum consistit. sic enim iurando per has creaturas respectum habebat ad creatorem, & ideo non peccabat. & sic intelligitur 22. q. prima. §. sic etiam. ff. de iure iuran. qui per salutem. Et quod dicit in manibus, &c. est arg. quòd episcopus cum iurat, tangere debet Euangelia. & sic est contra 11. quæst. 1. nec honore. Ioan. & est expressum hodie, quod episcopus cum iurat, non debet tangere librum, vt extra de iur. cal. c. vlt. B.
ADDITIO. Huic decreta bene stãdum est, nisi forte hoc in abiuratione hæresis sit speciale in detestationem criminis. Ioan de Fant.
m ¶ *Dominorum.*] j. 22. q. 1. clericum. & c. mouet. contra.
n ¶ *Consulibus.*] hoc non habet hodie locũ. nam sufficit apponere nomen Papæ, & Imperatoris, vt no. 2. q. vl. [3] c. vlt.
o ¶ *Sacramento.*] hæc sex presbyterum faciunt iurare coactũ, vt sit recta fides, vt obediat [4], vt bona fama. Ne verũ pereat, ne res sacra, vel data damna. 28. dist. de Syracusanæ.
p ¶ *Subscripsi*] scilicet hoc quod statutum est in concilio Niceno. s. ead. q. si. qui voluerint.

Similiter ex dispensatione etiam in Niceno cõcilio, c. 8. de Nouatianis statutum est, vt ad ecclesiam redeuntes ordinentur [a].

¶ Iterum ordinentur, qui ex Nouatianis ad ecclesiam redierint. C. VIII.

SI qui voluerint [b] venire ad ecclesiam catholicam, & Apostolicam ex Nouatianis; placuit sancto concilio, vt [α] ordinentur, & sic maneant in clero. Ante omnia autem hanc ab eis confessionem per scripturam [c] exigi oportet, vt fateantur [d] se communi consensu [e] ecclesiæ catholicæ, & Apostolicæ statuta obseruaturos.

α ¶ Vt ordinentur.] *Græce est,* ὥστε χειροθετουμένους αὐτούς μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ, *quod Dionysius vertit*, vt impositionem manus accipientes sic in clero permaneant. *Ac Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus in actione prima septima synodi post recitationem istius canonis, istam vocem,* χειροθεσία, *interpretatur benedictionem, non ordinationem.*

Item Gregorius lib. 10. reg. epist. 31.

¶ Iuramentum à schismate redeuntium. C. IX.

Ansl. l. 6. c. 161. Poly. l. 7. tit. 6.

QVoties cordis oculus nube erroris obductus, supernæ illustrationis lumine fit serenus, magna cautela [f] nitendum est, ne latenter auctor schismatis irruat, & ab vnitatis radice eos, qui ad eã reuersi fuerant, telo iterum erroris abscindat. Et ideo postquam ego [β] ille ciuitatis illius episcopus, comperto diuisionis laqueo, quo tenebar, diutina mecum cogitatione pertractans, prona, & spontanea uoluntate ad vnitatẽ sedis Apostolicæ diuina gratia duce reuersus sum; & ne non pura mente, sed simulata reuersus existimer; spondeo sub ordinis [g] mei casu, & anathematis [h] obligatione, atque promitto tibi, & per te [i] sancto Petro Apostolorum principi, atque eius vicario beatissimo Gregorio, vel successoribus ipsius, me nũquam quorumlibet suasionibus, vel quocumque alio modo ad schisma, de quo redemptoris nostri misericordia liberante ereptus sum, reuersurum; sed semper me in vnitate sanctæ Ecclesiæ catholicæ, & cõmunione Romani Pontificis per omnia permansurum. Vnde iurans dico per Deum omnipotentem, & hæc sancta quattuor Euangelia [k], quæ in manibus meis teneo, & salutem † [l] dominorum [m] nostrorum Rempublicam gubernantium, me in vnitate, sicut dixi, ecclesiæ catholicæ, & communione Romani Pontificis semper, & sine dubio permanere. Quòd si (quod absit) aliqua excusatione, vel argumento ab hac me vnitate diuisero, periurij reatum incurrens, æternæ pœnæ obligatus inueniar, & cũ auctore schismatis habeam in futuro sæculo portionem. Hanc autẽ professionis, promissionisq; meæ chartulam notario illi cũ consensu presbyterorum, & diaconorum, atque clericorum, qui me in hac vnitate obligantes, in suprascriptis omnibus prona simul volũtate secuti, atq; proprijs manibus subscripturi sunt, scribẽdam dictaui, & propria manu subscribens tibi tradidi. Acta in loco illo, die illo, & consulibus [n] suprascriptis. Subscriptio episcopi illius. Ego ille, episcopus ciuitatis illius, huic confessioni, promissionique meæ, præstito de conseruandis suprascriptis omnibus sacramento [o] subscripsi [p].

† *al. salutem gentium, atque illustrium dominorum*] *al. geniumque illustrium*] Ansl.

β ¶ Ego ille.] *reposita est antiqua nota,* ille, *ex codicibus epistolarum B. Gregorij impressis, ac manuscriptis, quæ quidem nota in hoc capite multoties repetitur. Pro ea in vulgatis Gratiani exẽplaribus erat N. Aliqua vero alia, quæ parum ab originali discrepabant, nihil causæ visum est, cur mutarentur.*

CETERVM. CASVS. Dictum est s. q cū tales recipiuntur (vt in c. si qui voluerint. & sequēti) fit ex dispensatione: cū aliud sit de rigore canonum, vt probat per sequentia cap.

QVi in qualibet.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd si quis in quacumque ætate doli capax fuerit baptizatus apud hæreticos,

e ¶ *Pro persona.*] idest, propter simplicitatem personæ.

f ¶ *Anta nequitia*] supra dist. 86. tanta.

g ¶ *Tacemus.*] Arg. qui tacet, non consentit r, ff. commu. diuidu. Sabinus. ver. sicut prohibere, &c. ff. de procura. filius familias. §. inuitum. j. de consec. dist. 4. cum pro paruulis.

Ceterum ex canonum rigore contra scribit Felix Papa tertius omnibus episcopis, epist. 1. c. 5.

¶ Qui extra ecclesiam baptizati fuerint, vel rebaptizati, ad ecclesiasticam militiam non admittantur. C. X.

Ansl. 7. c. 17. Burc. l. 4. c. 293. Iuo p. 1. c. 293. † ne vmquam] orig. † ex eis ad minist.] orig.

QVi in qualibet ætate[a] alibi, quàm in ecclesia catholica aut baptizati[b], aut rebaptizati[c] sunt; ad ecclesiasticam militiam prorsus non † permittantur accedere. Quibus satis esse debet, quòd in catholicorum numero sunt recepti. Quoniam de suo ordine, & communione videbitur ferre iudicium, quisquis hoc violauerit institutum; vel, qui non remouerit eum, quem ex † eius cœtu[d] ad ministerium clericale obrepsisse cognouerit.

Pro persona[e]*: sicut beatus Gregorius scribens Ianuario episcopo, lib. 7. indict. 2. epist. 1. ait.*

¶ Rigor canonum pro persona aliquando relaxatur. C. XI.

s. dist. 86 tanta. Burc. l. 1. c. 197. Iuo p. 2. c. 78. & par. 5. c. 312.

TAnta nequitia[f] ad aures meas de tua senectute peruenit, vt eam, nisi adhuc humanitus pensaremus, fixa iam maledictione feriremus. *& infra.* ¶ Et quidem pœnæ sententia in te fuerat iaculanda: sed quia simplicitatem tuam cum senectute nouimus, interim tacemus[g].

Pietatis[h] *intuitu: sicut de illiteratis, & corpore vitiatis Gelasius ait episcopis per Lucaniam, epist. 1. c. 18.*

¶ Canonum decreta pietatis intuitu nonnumquam relaxantur. C. XII.

s. dist. 36. illiteratos.

SI qui, vel temeritate propria, vel incuria præsidentium tales[i] ante suscepti sunt; in his, in quibus constituti sunt, locis eatenus perseuerent, vt nihil vmquam promotionis accipiant, satisque habeant hoc ipsum sibi pro nimia miseratione concessum.

Necessitatis[k] *intuitu; sicut Hilarius Papa, qui cum de quodam episcopo præter notitiam atque consensum metropolitani*[l] *ordinato loqueretur; ne in vtroque graue scandalum fieret, ait in epistola sua ad Ascanium, & vniuersos episcopos Tarraconensis prouinciæ.*

Ante c. 1.

¶ Necessitatis causa quædam in ecclesia tolerantur. C. XIII.

† al. salutem gentium, atque illustrium dominorum] al. geniumque illustrium Ans.

† consecretur] orig.

QVoniam quidquid ab alterutra[m] parte est indicatum, omni videmus peruersitate confusum; temporum necessitate perspecta, hac ratione decernimus ad veniam pertinere quod gestum est, vt nullus[a] deinceps præter notitiam, atque consensum[n] metropolitani ordinetur † antistes.

a ¶ Nullus.] *Hoc loco verba Hilarij summatim referuntur.*

Item Innocentius episcopis Macedoniæ, epist. 22. c. 6.

¶ De eodem. C. XIIII.

QVoties à populis, aut à turba[o] peccatur, quia in omnes propter multitudinem[p] non potest vindicari, inultum solet transire. Priora ergo dimittenda dico Dei iudicio, & de reliquo[q] maxima solicitudine præcauendum.

h ¶ *Pietatis.*] Dicitur autem pietas quandoque respectu naturæ [1], vt quia nostra natura hodie fragilis est, exercenda est pietas, vt 34. distin. fraternitatis. Item aliàs propter fragilitatem, vel pietatis intuitu dispensatur. 33. q. 2. antiqui. Item adhibetur pietas propter innocentiam. sic puer baptizatus ab hæretico admittitur ad sacros ordines propter pietatem innocentiæ, vt s. ead. q. 4. placuit.

[1] Sic etiam no. 86. di. tanta. sed plenius 65. dist. si forte. ibi videas. Archi.

Pietas multa facit.

Et quandoque respectu honestatis ecclesiæ, vt hic Archid.

i ¶ *Si qui.*] ¶ *Tales.*] pro quibus supponit istud tales, non potest haberi ex c. nisi ex §. præcedenti: sed credendum est Gratiano, qui vidit originale. & est simile j. c. tali. & 33. q. 5. c. 2.

k ¶ *Necessitatis.*] vt 50. dist. de eo.

l ¶ *Metropolitani.*] s. dist. 65. c. 2. & 3.

QVoniam.] CASVS. Quidam episcopus præter notitiā sui metropolitani fuit ordinatus. Sed propter graue scandalum, quod propter hoc ab vtraque parte fiebat, Papa tolerat quod factū est, ita quòd de cetero simile non fiat.

m ¶ *Ab alterutra.*] idest, ab altera. Sed tamen aliter intellexit G. vt patet per præcedentem §. vnde potest dici ab alterutra proprie: quia iam forte metropolitanus aliquid fecerat vnde scandalum esset ortum.

n ¶ *Vel consensum.*] s. 64. dist. c. vlt. s. 65. dist. c. 1. 2. & 3.

QVoties.] CASVS. Dicitur hic, q propter multitudinem, delictum sæpe multū remittitur propter scandalum quod timetur: & Dei iudicio relinquitur. Sed ne de cetero tale quid accidat, præcauendnm est.

ticos, aut rebaptizatus, numquam debet ad clericatum admitti: & qui talē receperit, vel iā promotū non reiecerit, in se videtur ferre damnationē. *Ex eius cœtu*, idest, ex cœtu hæreticæ prauitatis.

a ¶ *Aetate.*] discreta. & sic soluitur contrarium. s. ea. quæst. 4. qui apud. & c. placuit.

b ¶ *Baptizati.*] Hic dispēsari cōsueuit: sed nō in casu sequēti: cum s. rebaptizat, vt de cōse. di. 4. q bis. & no. 9. q. 1. in summa. in princ.

c ¶ *Aut rebaptizati.*] s. ea. q. 1. ventum est. & supra dist. 50. confirmandum. supra. ea. q. 4. placuit. contra. sol. ibi j. de consec. dist. 4. qui bis. supra dist. 51. cap. vlti.

d ¶ *Ex eius cœtu.*] vel si in adulta eorum ætate consenserint, vel fidē impugnauerint. Vel de adultis in adulta ætate baptizatis loqt.

PRO PERSONA. CASVS. Gratia. dicit hic, q intuitu personæ rigor canonum temperatur. Et ad hoc inducit sequens c. cuius casus patet, & quæ sequuntur vsque ad cap. quoniam.

e ¶ *Pro persona.*] Arg. 56. dist. miramur. Sed verum est quod ibi dicitur, quòd propter amorem, &c.

o ¶ *A turba.*] extra de cleri. excommu. latores.

p ¶ *Propter multitudinem.*] Arg. quòd parcendum est multitudini, vt 44. dist. comessationes. 50. dist. vt constitueretur. 23. q. 4 ipsa pietas. & cap. non potest. 9. q. 1. ordinatores. Sed quot dicentur multi? Dic quantum ad hoc quòd multi dicuntur, quo ad respectum. nam aliàs 40. dicuntur multi. extra de cler. excom. latores. aliàs xxiij. millia dicuntur pauci. 45. dist. disciplina præterea. Arg. contra, extra de reg. iu. qui scandalizauerit. de pœ. dist. 6. c. 1. in fi. 25. quæst. 2. ita nos. vbi non parcitur multitudini. Solu. videtur haberi per id quod legitur 23. quæst. 4. cum quisque. vel per fi. illius de pæ. di. 6. cap. 1. vt extunc eis non parcatur, cum ex auctoritate volunt illud defendere, vt 82. distin. plurimos. & 40. distin. Domino sancto.

Multitudini est parcēdū.

q ¶ *Et de reliquo.*] idest, de cetero. 96. dist. in scripturis. ff. de legib. cum lex.

Item ex epistola Cyrilli missa Maximo diacono Antiocheno.

¶ Ex dispensatione quædam tolerantur, quæ canonum rigor condemnat. C. XV.

In prima actiõe septimę synodi.

Iuo in prologo. Pan. in prologo cap. 23.

DIdici à diligendo mihi Paulo Monacho; quia recusat pietas tua usque hodie communionem reuerendissimi episcopi Ioãnis amplecti, pro eo, quòd quidam in Antiochena ecclesia male adhuc cum Nestorio vel sentiant, vel iam senserint quidem, sed forsitan resipuerint. Probet igitur tua modestia; vtrum aliquando hi, qui dicuntur colligi, nude, ac irreuerenter cum Nestorio sentiant, & inuicem colloquantur [a]: licet aliquando cauteriatam habuerint conscientiam [b]: colligantur autem nunc acta pænitentia super ijs, in quibus subrepti sunt [c]: quamuis confiteri [d] fortassis reuereantur excessum. *& infra.* ¶ Vt autem non æstimemur amare contentionem; amplectamur episcopi reuerendissimi Ioannis communionem, indulgentes ei; & causa dispensationis eius negotium non subtilius, vel districtius [e], siue vehementius erga se recognoscat agitari. Dispensationis enim gratia, sicut dixi, eget negotium multum [f].

Iuo ibidem. Pann. ibidẽ. c. 24.

¶ *Hæc epistola beati Cyrilli refertur in actione prima septimæ synodi. Et quoniam in magni ponderis argumento versatur, ac prudentissime scripta est; multa autem in hac versione corrigenda fuissent; placuit græcam ipsam epistolam cum interpretatione noua afferre.*

Τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρίας, Μαξίμῳ διακόνῳ Ἀντιοχείας, ὑπομνηστικόν.

ΕΜαθον παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ μονάζοντος Παύλου, ὅτι παραιτεῖται ἡ σὴ θεοσέβεια μέχρι σήμερον τὴν κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸν εὐσεβέστατον Ἰωάννην, διὰ τό τινας ἐν τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ ἢ φρονοῦντας ἔτι τὰ τοῦ Νεστορίου, ἢ πεφρονηκότας μὲν, ἀποσχομένους δὲ ἴσως εἶναι. δοκιμασάτω τοίνυν τὸ σὸν ἐπιεικὲς, πότερον ποτὲ οἱ λεγόμενοι συνάγεσθαι, γυμνῶς, καὶ ἀναισχύντως τὰ τοῦ Νεστορίου καὶ φρονοῦσιν, καὶ λαλοῦσιν ἑτέροις, ἢ κεκαυτηριασμένην μὲν ἐσχήκασί ποτε τὴν συνείδησιν, συνάγονται δὲ νῦν μεταμεληθέντες ἐφ᾽ οἷς συναρπάγησαν, αἰσχυνόμενοι δὲ ἴσως ὁμολογεῖν τὸ πταῖσμα: συμβαίνει γάρ τινα τοιαῦτα περὶ τοὺς ἀπατηθέντας γίνεσθαι: κἂν εἴδῃς συντρέχοντας νῦν τῇ ὀρθῇ πίστει, ἀμνησικάκει περὶ τῶν παρελθόντων: βουλόμεθα γὰρ μᾶλλον ἀρνουμένους αὐτοὺς ὁρᾶν, ἢ ἀναισχύντῳ γνώμῃ συνηγοροῦντας ταῖς Νεστορίου κακίαις. ἵνα δὲ μὴ δοκῶμεν τιμᾶν τὸ φιλόνεικον, ἀσπασώμεθα τὴν πρὸς τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἰωάννην κοινωνίαν, συγχωροῦντες αὐτῷ, καὶ οἰκονομίας ἕνεκα μὴ ἀκριβολογούμενοι σφόδρα, περὶ τοὺς μεταγινώσκοντας: οἰκονομίας γὰρ, ὡς ἔφην, δεῖται τὸ πρᾶγμα πολλῆς.

Sancti Patris nostri Cyrilli archiepiscopi Alexandrini ad Maximum diaconum Antiochenum admonitio.

COgnoui ex dilecto Monacho Paulo pietatem tuam vsque ad hunc diem recusare communionem religiosissimi episcopi Ioannis: eo quòd aliqui sunt in ecclesia Antiochena, qui vel adhuc cum Nestorio sentiunt, vel senserunt quidem, nunc autem ab eo fortasse abstinent. Perpendat igitur æquitas tua, vtrum tandem, qui dicuntur conuenire, palam, atque impudenter Nestoriana & sentiant, & cum alijs etiam loquantur: an aliquando quidem cauteriatam habuerint conscientiam; nunc autem ideo conueniant, quòd ipsos pænituerit erratorum, quibus simul abrepti fuerant; pudeat autem fortasse lapsum suum fateri. Solet enim fere tale quiddam ijs, qui decepti sunt, vsuuenire. Quòd si illos nunc ad rectam fidem conuersos videas, malorum præteritorum memoriam depone. Malumus enim eos videre negantes, quàm defendentes Nestorij vitia. Ceterum, ne videamur contentionis cupidi, religiosissimi Ioannis communionem amplectamur, indulgentes ei, atq; vt conueniens in his rebus moderatio teneatur, non nimium diligenter in eos, qui resipiscunt, inquirentes. Res enim, vt dixi, magnæ eget moderationis.

¶ *In eandẽ sententiã scribit Ioãni Antiocheno patriarchę in epistola, quæ habetur tomo 5. act. cõcilij Ephesini nuper Inglostadij impressi his verbis.* Optamus autẽ, vt oẽs, res suas agant, neq; turbas ecclesijs per Christi gratiã, doctorumque vbilibet agentium prudentiã vtcumq; iam sedatas denuo excitent, neque vel sibiipsis, vel alijs negotia facessant. Ceterum si sunt, qui à Nestorio aliquando steterunt; nunc vero ex animo resipiscentes à nugis illis discedere, mutataque voluntate rectã, inculpatamque fidem complecti cupiunt; eos placide suscipere oportet, nec cuiquam illorum, præteritorum gratia, conuicium facere: ne qua ratione ansa quibusdam præbeatur, vt cunctatius ad meliora festinent.

Idem ad Gennadium presbyterum, & archimandritam [g].

Ead. act. 1. septimę synodi ex versione Anastasij.

¶ De eodem. C. XVI.

Iuo in prologo. Pan. in prologo c. 25.

DIspensationes rerum nonnumquam cogunt parũ quidem à debito [h] quosdã foras exire, vt maius aliquid lucri faciant. Sicut enim ij, qui mare nauigant, tẽpestate vrgente, nauiq; periclitante anxiati quędã exonerãt [i], vt cetera salua permaneãt; ita & nos cũ nõ habemus sal-

DIdici.] CASVS. Paulus monach⁹ significauit patriarchæ Alexandrino, quòd Io. de quo hic fit mentio, fuit eps Antiochenus, qui in Nestorij hæresim incidens, ecclesiam suam in eandem hæresim induxerat. tandem Io. rediјt ab hæresi. sed populus ecclesiæ suæ quem subuerterat, non ex toto adhuc redierat: & iõ Maximus diaconus nolebat adhuc cõmunicare Ioãni. quare Cyrill⁹ patriarcha Alexandrinus moneteum, vt quãuis aliqui de Antiochena ecclesia secuti fuerint, vel adhuc sequantur hæresim Nestorianã, nihilominus tamen amplectatur cõmunionem Io. Mandat tamen inquiri, vtrũ aliqui hæresim illã sequãtur, & colligãtur ad vnitatem. *Colligi*, idest, cõgregari & consentire. *Nude.* i. manifeste, & publice. *Irreuerenter.* i. inuerecunde. *Sentiant*, nunc, alioquin non sunt vitandi.

a ¶ *Colloquantur.*] Ar. ex collocutione præsumi consensum. 27. q. 1. nec aliqua.

b ¶ *Cauteriatã*] idest, vulneratã vel adustam ignito erroris cauterio.

c ¶ *Subrepti sunt.*] i. surrepserunt. & est antiqua grãmatica. Vel. i. corrupti. ff. de ser. corru. l. si quis seruum.

d ¶ *Confiteri.*] publice. s. & in hoc est dispẽsatio. nã de iure publice debet cõfiteri. s. ea. quoties. de confe. dis. 2. ego Berengarius.

e ¶ *Districtius.*] Non vult aliquid exaggerare, & c. 74. dist. vbi.

f ¶ *Multum.*] idest, magnum.

g ¶ *Archimandritam.*] Archos princeps: mandros ouis. vnde archimãdrita priceps ouiũ [1].

[1] Archimandrita. erat enim princeps Antioc. Hu.

DIspẽsationes.] CASVS. Dicitur hic, quod oportet quosdã excommunicari & eijci extra ecclesiã, ne multitudo pereat: sicut in naufragio quædã merces abijciuntur, vt cetera salua permaneant. patet seq. §.

h ¶ *A debito.*] idest, à iure cõmuni, quod omnibus æqualiter debetur. & ita dispensatio non est ius, vt 31. q. 1. hac ratione. quandoq; tñ dispẽsatio debet [2], vt 50. di. vt cõstitueret.

[2] Ad hoc 18. dis. de his. in fine.

i ¶ *Exonerant.*] j. 22. q. 3.

q.4.non solum.j.13.q. vlti. animæ. ff. si quis cau.I.4. ff. ad legem Rhodiam, qui leuandæ.

a ¶*Despicimus.*] idest, committimus: quia easdem res non habent pro derelicto. Vnde male faciũt Reges Hispaniæ, qui naues fractas occupant. nã dicit lex, q fiscus non debet ditescere calamitatibus mi-

HVIC PETRVS. Hoc adaptatur ad proxime dictum: quasi diceret, non est mirum, si spurius promouetur, cum Deus non sit personarum acceptor.

d ¶*Huic.*] scilicet vt necessitate vel vtilitate promoueantur tales.

e ¶*Petrus ait, &c.*] quia apud Deũ non est personarum acceptio.

uandorum omnium negotiorum [a] penitus certitudinem; despicimus [a] ex ijs quædam, ne cunctorum patiamur dispendia [b β].

α ¶Negotiorum.] *Græce est:* οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς πράγμασιν, ὅταν μὴ ἐξῇ τὸ λίαν ἀκριβὲς περισώζειν, παρορῶμέν τινα, *idest,* Sic & nos in negotijs vbi non licet exquisitissimam illam rationem seruare, despicimus quædam.

β ¶ Dispendia.] *Omisit hic Gratianus ex hac epistola ea referre, quæ ad propositam quæstionem maxime faciunt. Sunt autem hæc, quæ Iuo etiam recitat:* Et hæc scribo cognoscens, quòd pietas tua tristetur in sanctissimum, & Dei cultorem, fratrem, & comministrum nostrum Proclum episcopum, eo quòd admiserit in communionem Aeliensium Hegumenum; quem quidem ecclesiæ leges, Palestinæ præpositum non nouerunt. *& infra.* ¶ Igitur ne refugiat pietas tua sanctissimi, & Deo amicissimi Procli episcopi communionem. Vna enim fuit cura mihi, & sanctitati eius; & dispensationis modus nulli sapientium displicuit. *Vocem autem* hegumenon, *i. præpositum, videtur supplesse Anastasius, vt exprimeret locutionem græcã,* τὸν τῶν αἰλιενσίων.

Vtilitatis intuitu: sicut in Meldensi concilio, c.64. perhibetur de filijs virginum vi raptarum, & sic ad coniugium raptorum applicatarum.

¶ Vtilitatis intuitu quædam in ecclesia tolerantur. C. XVII.

TAli coniugio [c] generati, ecclesiasticis ordinibus non applicentur: nisi forte eos aut maxima ecclesiæ vtilitas, uel necessitas postulet; vel euidens meritorum prærogatiua commendet.

Act.10.

Huic [d] Petrus [e] concordans ait [In veritate comperi, quia non est acceptor personarum Deus, &c.] ¶ *Pro euentu [f] etiam rei quædam in ecclesia tolerantur: sicut Leo in decretis suis de laicis subito contra decreta canonum ordinatis episcopis ait, epist.85.al.87.c.1.episcopis Africæ.*

¶ Laicis, qui contra decreta canonum ad episcopatum promouentur, ex misericordia susceptum officium relinquitur. C. XVIII.

EXigunt γ causæ [g], vt non solum in tales præsules, sed etiam in ordinatores eorum vltio competens proferatur. Sed circumstant nos, hinc mansuetudo clementiæ, hinc censura iustitiæ, vt credamus quædam delicta vtcumque toleranda; quædam vero penitus amputanda. Illos ergo, quorum prouectio hoc tantum reprehensionis incurrit, quòd ex laicis [h] ad officium episcopale delecti sunt, locum suum tenere permittimus; non præiudicantes Apostolicæ sedis statutis, nec beatorum Patrum regulas soluentes: quia remissio [i] peccati non dat [k] licentiam delinquendi: nec quod potuit aliqua ratione concedi, fas erit amplius impune committi: ne δ, quod ad tempus pia lenitate concessimus, iusta post hæc ultione plectamus.

γ ¶Exigunt causæ.] *In ipsa epistola Leonis hæc antecedunt,* Cum ergo inter vos tantum valuerint aut studia popularium, aut ambitus superborum, vt non solum laicos, sed etiam secundarum (*sic enim recte legitur in epistolis cum alijs beati Leonis operibus Coloniæ impressis, non* sæcularium, *vt in tomis conciliorum*) vxorum viros, aut viduarum maritos ad officium cognoscamus pastorale prouectos; non ne aptissime exigunt causæ, vt ecclesiæ, in quibus ista commissa sunt, iudicio seueriore purgentur, & non solum in tales præsules, &c. *Est vero caput hoc multis locis in summam redactum, omissa narratione delictorum illorum, quibus minime sanctissimus ille Pontifex ignoscit.*

δ ¶Ne, quod ad tempus.] *Hæc, quæ repetuntur j. c.donatum, sumpta sunt ex secundo capite eiusdem epistolæ.*

f ¶*Pro euentu.*] Et hoc ad necessitatem, vel vtilitatem refertur.

EXigunt.] CASVS. Quidam de laicis non seruatis interstitijs promoti sunt in episcopos nimis præcipitanter: quia debebant de iure deponi: sed ex misericordia Leo dicit eos tolerandos, in quibus aliud reprehensibile non inuenitur, nisi quòd nimis festinanter promoti fuerint, ita quòd ex hac remissione non sumant licentiam delinquendi. & prohibet ne de cetero hoc fiat: ne cogatur iuste punire, quod nunc ex misericordia inultũ dimittitur.

g ¶*Causæ.*] Cum ergo hic sit rigor, & ibi misericordia: potius debet iudex sequi misericordiam, quàm rigorem [1], vt extra de sortile.cap.2.& C.de iud. placuit. & sic iam videtur quòd dispensatio sit debita, quia præceptum misericordiæ omnibus est commune, vt 86.dist.non satis. & sententia, quæ misericordiam vetat, fugienda est, vt 50. dist. ponderet. in fi. quod concedo quod quãdoque sit debita: & iudex peccaret si non dispensaret: non tñ est proditũ ius p qd petatur dispensatio: sicut ad eleemosynam tenemur pauperi [2]: pauper tamen eam nullo iure petit. tamen ad petendam dispensationem potest implorari officium iudicis. & si nollet episcopus dispẽsare, petet hoc à superiore. & est si. extra de iure patro. nullus.

Misericordia est rigori anteponenda.

[1] Ad hoc 9. dist. sana. vbi de hoc videas.

Dispensatio est qñque debita.

[2] Vt 47.dist. sicut. 86 dis. pasce. 16.q.1 quoniã. Arc.

h ¶*Quòd ex laicis.*] supra 77.dis. monachus. §.59.dist. si officia. contra, supra dist.61. quid proderit. contra, supra dist.61.c.1.& 2.contra. Sol. ibi ius commune, hic dispensatio.

miserorum. C.de naufra.l.1.lib.11. committit etiam furtũ, si quis inde quid accipit, cum distinctione tamen. ff.de fur.falsus.§.vlt.

b ¶*Dispendia.*] Esse solent magno damna minora bono.

TAli.] CASVS. Si raptor ducat raptam in quem rapta numquam consensit, filius de tali contubernio natus non potest promoueri, nisi propter necessitatem vel vtilitatem, vel propter personæ prærogatiuam. Vel intellige c.loqui secundum eos qui dicunt inter raptorem & raptam non esse matrimonium. sed verior est opinio, quòd inter eos sit verum matrimonium.

c ¶*Tali coniugio.*] Sed nonne inter raptam & raptorem tenet matrimonium, vt 36.quæst.2.tria? Quare ergo filij cum legitimi sint, repelluntur à promotione? Resp. hoc non tenet. Vel dic, q hic loquitur de monialibus raptis, cum quibus matrimonium nõ tenet. & dic, coniugio, idest, cõiunctione vel coniugio de facto: aliàs legitimi essent, nisi forte quo ad episcopatum. extra de ele. innotuit. sed certe illa decretalis loquitur tantum in concubina.

i ¶*Quia remissio.*] infra, 23.q.4.est iniusta. in fi. contra, supra dis. 93. peruenit. & 35.q.9.loci. j.21.q.2.placuit. Sol. ibi factum respicit, hic ius. & expone quod sequitur.

k ¶*Non dat.*] idest, non debet dare. nam leges, quæ periuria puniunt, &c. C.de ind.vidu.l.2.ar.C.vnde vi, meminerint. j.de cõse. dist.4.quæris. arg. de pæ.dist.3.§.sed verba. & c.sane. Sed aliud est impunitas occasione amplius peccandi confidentiam sumere: quod ibi dicitur. aliud pro vno concesso reliqua similia vsquequaque concedere: quòd hic negatur. Vel dic non dat, idest, non dare debet.

ADDITIO Sub. & non debet quis inde sumere audaciam & cõfidentiam delinquendi. Dic ergo, remissio, idest, impunitas: idest, dispẽsatio, qua impune pctã dimittunt, non dat licentiã, idest laxamentum delinquendi in similibus. secundum Io. de Fant.

Maximum.] Casus. Maximus Donatista fuit: sed postea conuersus ad fidem ex laico est in episcopũ promotus. Leo Papa eũ tolerat: mandat tñ sibi, vt in libello ad Papam misso se esse catholicum manifestet. Sequens c. patet, in quo tolerat Donatum cum sua plebe conuersum, mandat tamen ei, vt mittat libellum in quo cõfiteatur fidẽ, & abneget hæresim illã. & mãdat Leo, vt hoc de cetero non fiat.

a Ex laico.] Iste fuerat factus episcop⁹ nõ seruatis interstitijs temporũ in minoribus ordinibus: & ideo dicit tex. ex laico. ar. superficiale ꝑ illitteratis. §. 61. dist. c. 1. 2. & 3. & c. q̃d proderit. cõtra. Io.

b Ab episcopali.] 7. 16. q. vlt. inuentum.

c Quoquo.] idest, nõ legitimo, sicut illud: Quos genui quocumque toro.

d Dignitate.] Quid si patronus labiur in hæresim: an reuersus recuperet iuspatr. quod habebat? Argu. ꝙ sic, extra de elec. quia diligentia. ff. de in ius voc. l. sed si ff. de bo. lib. l. 3. §. si deportatus. Ioan. tñ si lata fuisset sententia contra eum de amissione iurispatronatus, amplius non recuperat. extra de diuor. de illa. extra de conuer. coniug. c. vlt. Ber.

e Libello.] 7. q. 1. §. ecce. & c. qualiter. §. ea. q. si qui voluerint.

f Donatum autẽ.] Causarum.] Collige ex hoc intelligentiã eius qđ dici solet in litteris, salua apostolica auctoritate.

g Antiquis.] idest, secundũ antiquas regulas. & ita nisi exprimeretur hoc, videretur cõstitutio perpetua. arg. C. de pœ. seruus. Sed tamen quid iuris sit super hoc, not. 61. dist. §. ex his omnibus.

Saluberrimum.] Casus. Dicitur in hoc c. ꝙ si quis clericus ab hæresi ad ecclesiam reuertatur, profiteatur in scriptis hæresim suam cum auctore eius esse damnatam, ne amplius corrumpatur, cum suæ professioni non possit de cetero obuiare. & pro magno beneficio habeat, si adempta omni spe promotionis, in quo inuenitur ordine permaneat: dum tamen iterata tinctione non fuerit maculatus.

h Sensibus.] idest, opinionibus hæreticorum.

i Professio.] C. de non numer. pecu. generaliter. 7. 2. q. 1. legum. 7. 27. q. 1. omnes feminæ. extra de appel. personas.

k Maculati.] Idem est si fuerunt rebaptizati. arg. de conse. dist. 4. qui ius. & ca. eos quos. Vel si ad subuersionem fidei adhæserunt hæreticis. §. ead. quæst. conuenientibus.

Si quis.] Casus. Si quis pro aliqua hæresi excommunicatus fuerit, non debet ad communionem admitti, nisi prius cum debita satisfactione fuerit in concilio reconciliatus.

l Concilio.] Hodie sufficit solus episcopus. extra de hæreti. ad abolendam. §. quia vero.

l Concilio.] §. 50. dist. de eo.

m Libello.] §. ea. q. si qui voluerint.

n Purgationem.] idem etiam si de simonia suspectus sit. extra de purga. cano. quoties.

o Opinione.] 7. dist. 30. cap. vlti.

ECCE QVIBVS. Hæc est quinta pars q. in qua quæritur qualiter debeat dispensari: quod probat per c. sequens. Io. de Fan.

p Distinguit.] & protinus agit de illis quæ dispensari solent.

Etsi illa.] Casus. Hugo sic ponit hunc casum. Quamuis dispensabilia ex causa quandoque relaxãtur: indispensabilia tamen nulla causa sunt relaxãda. & si illa numquam relaxari debẽt, nisi ex magna causa: quãto magis ista ex nulla causa sunt relaxãda? Beneuenta. sic ponit casum. Quãuis toleremus quæ per exempla non nocent: in illis tamen dispensare non debemus, quæ scandalum vel deformitatẽ inducunt. nam si in præmissis tantum pro necessitate vel vtilitate dispensamus: quare his causis absentibus iura cõmunia mutilamus, quę nisi pro necessitate mutilari nõ debẽt?

q Et si illa.] vt dispensabilia.

r Sinenda sunt.] idest dispensanda: & ita ceterorum impropriè sumitur. arg. ff. de min. patri. 26. dist. deinde.

s Quæ si ceterorum.] idest, quæ dispensari possunt.

Idem in eadem epist. c. 3.

¶ Donatistæ, & Nouatiani, quamuis reprehensibiliter ordinati, tamen ex necessitate tolerantur. C. XIX.

MAximum quoque ex laico[a], licet reprehensibiliter, ordinatum, tamen si Donatista iam non est, & à spiritu schismaticæ prauitatis alienus, ab episcopali[b], quam quoquo[c] modo adeptus est, non repellamus dignitate[d]: ita vt & ipse libello[e] ad nos directo † catholicum se esse manifestet.

(De quibus habetur 77. dist. in singulis. & ca. seq. Archid.) († al. edito)

Idem ibidem initio cap. 3.

¶ De eodem. C. XX.

DOnatum autem Salicinensem † ex Nouatiano cum sua (vt comperimus) plebe conuersum, ita Dominico volumus gregi præsidere, vt libellum fidei suæ ad nos meminerit dirigendum: quo & Nouatiani dogmatis damnet errorem, & plenissime confiteatur catholicam veritatem. Quæ enim nunc certarum remisimus consideratione causarum[f], antiquis[g] deinceps custodienda sunt regulis: ne, quod ad tempus pia lenitate concessimus, iusta post hæc vltione plectamus.

(† al. Seminacensem) (Ibidem c. 2.) (Salua Apostolica auctoritate.)

Idem Ianuario † episcopo Aquilegiensi, epist. 3.

(† al. Iuliano)

¶ Redeuntes ab hæresi, post publicam professionem, in suis ordinibus recipi possunt. C. XXI.

(Idem epist. 83. ad Septimium. Ans. l. 12. c. 39. Iuo p. 6. c. 97. 1. q. 1. omnis cuiuslibet.)

SAluberrimum enim, & spiritualis medicinæ vtilitate plenissimum est, vt siue presbyteri, siue diaconi, aut cuiuslibet ordinis clerici, qui se correctos videri volunt, atque ad catholicam fidem, quam iampridem amiserant, rursum reuerti ambiunt; prius errores suos, & ipsos auctores errorum damnari à se sine ambiguitate fateatur: vt sensibus[h] prauis etiam peremptis nulla sperandi supersit occasio, ne vllum membrum talium possit societate violari: cum per omnia illis professio[i] propria cœperit obuiare. Circa quos etiam illam canonum constitutionem præcipimus custodiri, vt in magno habeant beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in quo inueniuntur ordine, stabilitate perpetua maneant; si tamen iterata tinctione non fuerint maculati[k].

(Vt sit glo. planior sub. sic debet enĩ lex esse perpetua & cõmunis. 4. di. erit. nisi ex aliqua illarũ causarum 29. dist. sciẽdũ. facta fuerit. quo casu cessãte causa, & c. Io. de Fant.)

Item ex concilio Martini Papæ, c. 36.

(In capitulis Martini Braca.)

¶ Ab hæresi redeuntes, hæresim, & eius auctores publice detestentur. C. XXII.

SI quis episcopus, siue alicuius episcopi presbyter, aut diaconus in alicuius hæresis opinionem offenderit, & ob hanc causam fuerit excommunicatus; nullus episcopus eum in communionem recipiat, nisi prius in communi concilio[l], porrecto fidei suæ libello[m], satisfaciat omnibus, & ita liberam suã teneat purgationẽ[n]. Hoc idẽ & de fidelibus laicis sit decretũ, si in aliqua hæresis opinione[o] fuerint nominati.

(In istis casibus Papa sibi reseruat dispẽsationẽ: & in casu quem habes extra de aposta. c. vlt. vbi de hoc. Archid.)

5 Ecce quibus de causis quædam in ecclesia tolerantur, quæ eisdem cessantibus pia seueritate vindicantur. Quando autem toleranda sint, quando resecanda, Gelasius Papa distinguit[p] dicens episcopis per Lucaniam, epistola prima, c. XI.

¶ Quando in ecclesia, aliqua sint toleranda. C. XXIII.

ETsi illa[q] nonnumquam sinenda[r] sunt, quæ, si ceterorum[s] con-

a ¶ Illa

a ¶*Illa.*] Hoc de illis quæ dispensari non possunt.
b ¶*Decoloratione.*] puta si esset latro, vel ebriosus 1, vt extra de gu.iur.estote.
c ¶*Et si ea ipsa.*] & sic forma constructionem. si illa nullatenus sunt mutilanda, quæ nullo detrimento, &c. quanto magis nec illa sunt

ctoritate Gre. & Aug. & postea soluit, & maledicẽs vt circa baptizatos & in ordine sacerdotali, vel episcopali inuentos, sacramentũ non reiteretur. Ea vero quæ cum quadam distributione vasorum vel indumentorũ præstantur interueniente episcopali benedictione, vt ordo leuitarum, & ĩ. eũ ordines positi reiterari pñt cum ab hæreticis conferuntur: nec dicitur aliquid iterari, cum nihil ab eis sit receptum. ad quod inducit sequens cap.

stet integritas, nocere sola non valeant: illa [a] tamen sunt magnopere præcauenda, quæ recipi, nisi manifesta decoloratione [b] non possunt. Ac, si ea ipsa [c], quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur, vel rerum temporumque [d] cogit intuitus, vel acceleratæ [e] prouisionis respectus excusat; quãto magis illa nullatenus mutilanda [f] sunt, quæ nec vlla necessitas, nec ecclesiastica prorsus extorquet vtilitas?

Aliquando enim pro necessitate, vel vtilitate ecclesiæ mutilantur, & laxantur præcepta [g] canonica.

6 *Breuiter ostendimus, qui reuertentes ab hæresi, in suis ordinibus [h] valeant recipi, vel qui non. Nunc autem quæritur de ijs, qui ab hæreticis ordinati sunt, si ad vnitatem catholicæ matris ecclesiæ redierint; vtrum in eodem ordine [i] iterum valeant ordinari. Semel enim consecratus (vt ait beatus Gregorius) [k] iterum consecrari non debet.* (dist. 68. c. 1.) *¶ Item sacramenta, quæ ab hæreticis in forma ecclesiæ ministrantur (sicut Augustinus [l] testatur) reiterari [m] non debent; ne non homini, sed sacramento videatur iniuria fieri.* (ead. q. 1. quod quidam.) *¶ Sed illud Gregorij de his intelligitur, qui consecrationem sacerdotalem, vel episcopalem acceperunt: qui aut per manus impositionem, cum ad ecclesiam redeunt, effectum suæ vnctionis* (al. ordinationis) *accipiunt, aut ab eius administratione perpetuo cessare iubentur. Similiter illud Augustini de eadem mystica vnctione, & de sacramento baptismatis intelligitur. ¶ Sunt autem in ecclesia alij ordines, qui sine sacramentali vnctione, sola episcopi benedictione, cum quadam vasorum, vel indumentorum distributione præstantur, vt sunt leuitæ, & ceteri infra eos constituti. Hi quamuis ab hæreticis ordinentur; tamen ad ecclesiam redeuntes in eodem ordine (si aliàs digni fuerint) ab ecclesia ordinentur: nec fiet in eis reiteratio muneris, cum ab hæreticis nihil doceatur eis fuisse collatum. Vnde Vrbanus secundus scribit Petro Pistoriensi episcopo, & Rustico abbati vallis vmbrosæ.*

¶ Redeuntes ab hæreticis sunt ordinandi. C. XXIIII.

(Pann. l. 3. c. 81.)

DAibertum [n] à Nezelone [a], licet simoniaco, non simoniace eiusdem confessione reperimus in diaconum ordinatum: & beati [o] Innocentij Papæ sententia constat declaratum, quòd Nezelon (quem constat ab hæreticis ordinatum) quia nihil [p] habuit, nihil dare [q] potuit ei, cui manus imposuit. (1. q. 1. ventũ.) Nos igitur tanti Pontificis auctoritate firmati, & Damasi Papæ testimonio roborati, qui ait [Reiterari [r] oportet, quod male actum est;] Daibertum ab hereticis corpore, & spiritu digressum, atque vtilitatibus ecclesiæ pro viribus insudantem, ex integro [s] (ecclesiæ necessitate ingruente) diaconum [t] constituimus. Quod non reiterationem existimari censemus, sed tantum integram diaconij dationem: quoniam, vt prædiximus, qui nihil habuit, nihil dare potuit.

(sequenti, per illicitam.)

a ¶Nezelone.] *Marianus Scotus in vita Gregorij VII. mentionem facit archiepiscopi Magdeburgensis hoc nomine appellati.*

h ¶*Ordinibus.*] scilicet illi qui coacti sunt, vel ignoranter ab hæreticis ordinati sunt.
i ¶*Vtrum in eodem ordine.*] & dic quòd non, si in forma ecclesiæ ordinati sũt. extra de apostа. ex litteris. nec bene soluit hic Gratianus.
k ¶*Vt ait beatus Gregorius.*] s. dist. 68. c. 1.
l ¶*Augustinus.*] s. ead. q. 1. quod quidam.
m ¶*Reiterari.*] vt s. ea. q. 1. ventum.
DAibertum.] CASVS. Nezelon ordinatus fuit ab hæreticis in episcopum præter formam ecclesiæ, & sic ordinem episcopalẽ non recepit: qui postea Daibertum præter formam ecclesiæ vel cum forma (non refert) in diaconũ ordinauit. Sed quia illum ordinẽ conferre non potuit, Daibertus nihil accepit ab eo. vnde Vrbanus cũ dispensaret cum eo, fecit illum ordinari auctoritate Damasi Papæ & Innocentij.
n ¶*Daibertum.*] per hoc c. probat Io. opinionem suam: scilicet quòd baptizatus ab eo qui recepit vltimã manus impositionem, extra ecclesiam, nihil recipit. Nos qui dicimus contrarium, hoc intelligimus cum non ordinabat in forma ecclesiæ.
o ¶*Et beati.*] Et ita cũ faciat hic mentionem de illo cap. supra 1. q. 1. ventum est. intelligendum est illud, sicut & illud de non ordinatis in forma ecclesiæ.

sunt mutilanda & est sensus: si in dispensabilibus non debet iudex dispensare nisi ex magna causa: quanto magis in ijs quæ sunt indispensabilia, nullo modo debet iudex dispensare. 14. dist. cap. 2.
d ¶*Vel rerũ temporũque.*] vel personarũ. nã ꝓ qualitate personarũ & actio formatur, & condemnatio moderatur. ff. de neg. gest. Pomponius in negotijs. Habes ergo hic causas propter quas est dispensandum, scilicet causa vtilitatis & necessitatis. Sed numquid ex causa probabili, videtur argu. quòd sic. 57. dist. c. 1. quod concedit Alanus. Ego contra 2. Nec obst. 57. dist. c. 1. quia si post fides eius appareat probabilis, aboletur irregularitas ibi præsumpta, & promouetur de iure communi.
e ¶*Vel accelerata.*] nam quæ de nouo emergunt, & c. ff. de interro. act. de ætate.
f ¶*Mutilanda.*] Dispensationes quas extorquet necessitas, cessante necessitate mutilandæ sunt: quæ vero regulariter fiunt, nõ, vt ĩ. 9. q. 1. ab excõmunicationis. s. dist. 50. placuit. ĩ. 7. q. 1. mutationes.
g ¶*Præcepta.*] quædam, non omnia.
BREVITER. Hæc est 6. pars q. in qua quæritur si ordinati ab hæreticis sint iterũ reordinandi. & dic ꝙ non, si fuerint ordinati in forma ecclesiæ. & hoc probat per tres auctoritates. Io. de Fant.
CASVS. Hic mouet Gratia. incidentẽ quæstionẽ, vtrũ scilicet ordinati ab hæreticis debeãt iterũ ordinari. Et primo ꝓbat ꝙ nõ, au-

p ¶*Quia nihil.*] supra e. q. 1. gratia. ĩ. de consec. dist. 4. quomodo. arg. s. ea. q. 1. qui perfectionem.
q ¶*Dare.*] Arg. qui nihil habet, nihil dare potest. Arg. contra extra de electio. suffraganeis 3. Item argu. quòd pro non dato habetur quod datur ab eo, qui de iure dare non potest, vt extra de iure patro. quod autem. in fi.

Qui nihil habet nihil dat. Et extra de sup. neg. præla. c. 1. vbi de hoc pro et cõtra ibi videas.

r ¶*Reiterari*] quo ad speciem facti: non rei essentiam. Nam sæpe quod male fit, vel minus plene, ex integro est agendum: sicut in satisdatione. ff. qui satisda. cog. de die. §. si seruus. & in iuramento. ff. de iureiuran. qui per salutem. & in libelli confectione. 2. quæst. vlti. cap. vlt. argu. ff. qui satis. cog. si ab arbitro. §. quod & si. Nam in his omnibus non est aliquid iterandum: sed quod omissum est, restaurandum. extra de sacra. non ite. cap. vno. Io. Male dicit 4 Ioannes hic: cum quoad rei essentiam sit iterum ordinatio facienda: quia prima ordinatio non erat in forma ecclesiæ. Ber.

Quod min⁹ plene fit, est iterandum.

Idem sentit hic Io. qui tenet quod sequitur. Arc.

s ¶*Ex integro.*] supra ea. quæst. 1. si quis confugerit ĩ. de consec. dist. 4. si nulla. extra de censi. scientes.
t ¶*Diaconum.*] Iste Daibertus extra formam ecclesiæ fuerat ordinatus à Nezelone.

Fer-

P Er illicitam.] Casus. Quidam fuerunt ab hæreticis præter formam ecclesiæ ordinati: vnde mandat Papa, vt iterum tales ordinentur, cum nihil acceperint ab hæreticis.

a ¶ *Per illicitam.*] idest, non iustam.

b ¶ *Vulneratum caput.*] idest, mentem macula culpæ infectam.

c ¶ *Medicinam adhiberi.*] idest, reiterari, vt ita & illud intelligatur de ordinatis in forma ecclesiæ.

d ¶ *Reiterari.*] Not. hanc expositioné, &c. & hęc expositio est sub intelligenda s. ea. q. 1. ventum. vbi eadé sunt verba.

e ¶ *Legitime.*] Arg. ex hoc loco quòd si potestas translata est in aliquem vt eligat episcopum, & ipse minus bonum eligit, iterum poſsit eligere. ar. 7. q. 1. factus. 8. dist. quæ cótra. nam reproba pecunia nó liberat debitoré. ff. de pigno. ac. eleganter. §. qui reprobos. & est ar. ad hoc extra de ele. in causis. in fi. Arg. contra extra de offi. deleg. in litteris. ná functus est officio suo. Ná etiá ipsi canonici male eligendo priuantur potestate eligendi. extra de elec. cum in cunctis. & not. 61. dist. studui. Quid iuris sit, not. in quæstionibus. Bar.

f ¶ *Quomodo.*] supra 19. dist. secundum. contra. Sed illud cum auctoritate sua generaliter est prohibitú: istud in ecclesia catholica cófirmatum. nam pro nó dato habetur, &c. extra de iure patro. quod autem. & ff. si quis cau. l. quoties. Argu. contra extra de iure patro. consultationibus.

Item ar. ad hoc qd no. s. prox. c. in gl. quo ad speciem. Ité arg. ad hoc ff. de op. le. l. 2. pręter ea cú non tenuit electio perinde est ac si non elegisset. Archi.

Adde quod no. Bar. & gl. in l. cum quidam 2. ff. de leg. 2.

p ¶ *Salariis.*] infra 23. quæst. 1. militare. s. dist. 86. non satis. Ioa de Fant.

q ¶ *Arbitremur.*] Argu. pro teste præsumendum esse, quòd non peierare. extra de test. cum tu fili. & dicit canon, quos scimus nol pe

Item Damasus Papa, epist. 4. de chorepiscopis.

¶ De eodem. C. XXV.

P Er illicitam[a] manus impositionem vulneratum[b] caput illi, qui videbantur aliquid accepisse, habebant: & vbi vulnus infixum est, necesse est medicinam[c] adhibere; qua, infixa sanetur macula: idest, reiterari[d] necesse est, quod legitime[e] actum, aut collatum minime probatur[*]. Nam quomodo[f] honorem possit retinere, qui ab illo acceperit, qui potestatem dare legitime non habuit, inuenire non possum.

9. q. 1. per illicitam.

[*] ¶ Probatur.] *In originali hæc adduntur*, si perfectum esse debebit.

Item libro nono Cod. titulo ad legem Iuliam repetundarum, Impp. Theodosius, ac Valentinianus AA. Florentino.

Tit. 27. le. 6.

C. XXVI.

7 S Ancimus[g] eiusmodi viros ad prouincias regendas accedere, qui ad honoris insignia non ambitione[h], vel pretio, sed probatæ vitæ, & amplitudinis tuæ †[i] solent testimonio promoueri: ita sane, vt quibus hi honores per sedis tuæ, vel per nostram fuerint electionem commissi, iurati[k] inter gesta depromant, se pro administrationibus sortiendis[l] neque dedisse quidpiam, neque daturos vmquam postmodum[m] fore, siue per se[n], siue per interpositam personam in fraudem legis, sacramentique, aut donationis, venditionisve titulo, aut alio velamento cuiusque[o] contractus: & ob hoc (exceptis salarijs)[p] nihil penitus tam in administratione positos, quàm post depositum officiú pro aliquo præstito beneficio tempore administrationis, quam gratuito meruerint, accepturos. Et licet neminem diuini timoris, contemnendo iusiurandum, arbitremur[q] immemorem, vt saluti propriæ vllú commodum anteponat; tamen vt ad salutis timorem etiam necessitas periculi subiungatur, si quis ausus fuerit prębita sacramenta negligere, non modo aduersus accipientem, sed etiam aduersus dantem, accusandi cunctis, tamquam publicum crimen[r], concedimus facultaté; quadrupli pœna eo, qui conuictus[s] fuerit, modis omnibus feriendo.

† al. sua

Item Paschalis Papa.

¶ De eodem. C. XXVII.

P Atet simoniacos, veluti primos, & præcipuos hæreticos, ab omnibus fidelibus respuendos, & si commoniti non resipuerint, ab exteris[t] potestatibus opprimendos. Omnia enim crimina ad comparationem simoniacæ hæresis quasi pro nihilo[u] reputantur[x].

¶ *In tribus vetustis exemplaribus post caput*, Sancimus *omissa inscriptione Paschalis, & capite isto*, Patet. *sequuntur continenter subiecta Gratiani verba*, His breuiter, &c.

S *Ancimus.*] Hæc est 7. pars q. in qua ponitur pœna simoniacorum, quæ est infamia, & depositio, & damnatio pecuniaria. Ioan. de Fant.

Casus. Hanc legem inducit Gratianus ad probandum, quod honores ecclesiastici per pecuniam dari non debent: quia pro honoribus sæcularibus adipiscendis dari pecunia prohibetur. Dicitur ergo in hac lege, quod ad prouincias regendas eligi non debent, nisi homines probatæ vitæ: & qui pretio vel ambitione non adipiscantur honores. qui cum electi fuerint, iurabunt se nihil dedisse, & quod non dabunt per se vel per mediam personam pro administratione sibi concessa vel cómissa: & quòd durante administratione, vel post occasione sui officij nihil præter salariú accipient. Et licet nullus immemor suæ salutis esse credatur: tamen si quis contra prædictum sacramentum tam dator quàm acceptor de hoc conuictus fuerit, pœna quadrupli puniatur.

g ¶ *Sancimus.*] lex est canonizata.

h ¶ *Non ambitione.*] s. ea. q. 1. nullus itaque,

i ¶ *Tuæ.*] loquitur præfecto.

k ¶ *Iurati.*] supra 23. dist. quamquam. j. 8. quæst. 3. Artaldus. & cap. talia.

l ¶ *Sortiendis.*] Dignitates enim non debent venales esse[3]: sicut nec matrimonia. ff. de do. inter virum & vxo. l. 2.

m ¶ *Postmodum.*] supra 1. q. 1. eos qui. s. dist. 46. sicut non suo.

n ¶ *Per se.*] extra de pecu. cler. inquirendum. extra de sententia excommu. mulieres.

o ¶ *Cuiusque.*] Sed videtur contra. ff. de pol. l. 1. §. 1. Sed aliud est publice promittere aliquid Reipublicæ: aliud occulte alicui, vt eius suffragio promoueatur.

Addítio. Et sic soluitur aliud quod videtur contra. ff. de do.

Dignitates & matrimonia, nó debét esse venalia.

3 Cócor. tex. in l. 1. ff. ad leg. Iul. & ibi glo.

periurare, & c. 2. q. 5. si mala fama. Sed licet præsumatur, est tamé nota dignum quòd lex nó stat huic præsumptioni: immo subiicit pœnam in peieratione. j. ea. ibi, quadrupli, &c.

r ¶ *Publicum crimen.*] j. 6. q. 1. §. vlt.

s ¶ *Conuictus.*] Nam post depositam administrationem debet esse præsens per 50. dies. C. vt omnes iud. tá ciui. quàm mil. l. 1. & conuenitur sub episcopo loci. in authen. vt iu. sine quoquo suf. §. necessitatem. colla. 2. Sed ex contractu non potest iudex conueniri post depositam administrationem, si contractum aliqué fecit nomine ciuitatis, vt ff. de admi. rerum ad ciui. perti. curatores. §. in eú. & ff. de euic. illud §. 1. sed procurator negotiorú bene conuenitur post 4 depositum officium, vt ff. de procu. procurator. Bar.

Addítio. De hoc not. extra de immu. eccles. aduersus. §. vlt. Et est ratio quare aliud in iudicio, aliud in contractu: quia qui contrahit, solam intuetur personam venditoris: cum rem alienam vendere possumus. ff. de contrahen. emp. l. rem alienam. In iudicio autem potius persona domini inspicitur, secundum Io. de Fan.

P *Atet.*] Casus. Cum omnia crimina ad comparationem simoniæ pro nihilo reputentur, patet quòd simoniaci sunt ab omnibus respuendi, & ab extraneis potestatibus opprimendi si non resipuerint.

t ¶ *Ab exteris.*] idest, laicis, qui extra ecclesiam habent hanc potestatem, vt s. dist. 17. nec licuit. j. 23. q. 5. principes.

u ¶ *Pro nihilo.*] Hoc in detestationem huius sceleris dicitur. s. dist. 90. neque. & s. ea. quæst. 1. cito. j. 32. q. 7. quid in omnibus & c. non solum. & extra de simo. tanta.

x ¶ *Reputantur.*] hoc dicitur in detestationem criminis, & ad terrorem; sicut illud, Omnis peccator, &c. extra de simo. tanta. Vel est grauius, quia facilius dicitur hoc crimen cómitti in Deum[5] quàm aliud: quia doná Dei volút emere pecunia. s. 1. q. 1. eos. & ideo grauius

uius dicitur.arg.17.q.4. ſicut,22.q.1.mouet. Vel ideo hoc dr̃ quia nulla certa pænitentia pro hoc crimine indicitur, niſi ꝙ vſque ad mortem aſpere pæniteat.ſ.ea.q.1.ſi quis neque. Ioan.

HIS BREVITER. CASVS. Tranſitu vtitur, ſcilicet colore rhetorico, quo dicta dicendis continuat, & dicenda dictis, ſummatim dicenda perſtringens.

a *Quod autem.*] Tu dicas, ꝙ in manifeſtis requirit̃ ordo iuris 11.q.3.eorum.ſed nō in notorijs, vt dicam ĩ.ea.manifeſta. & habes extra de iureiur. ad noſtram 3. Et notandum, ꝙ quædã ſententia eſt diffinitiua, quædam interlocutoria, quædã præcepti. Quælibet iſtarum requirit ordinem iuris, & ſi diffinitiua ſententia fuerit lata omiſſo ordine iuris, ipſo iure nulla eſt, vt ĩ.e.q.6.§. diffinitiua. Hoc tñ ſcias, ꝙ duplex eſt ordo iuris. Vnus qui eſt de natura ſiue de ſubſtantia iudiciorum, ſcilicet, vt quis poſt citationem habeat inducias, vt fiat litis conteſtatio, & teſtes recipiantur, & ꝙ ſententia feratur in ſcriptis, ſi cõtra hunc ordinem feratur ſententia, non tenet d.§. diffinitiua. Eſt alius ordo qui non eſt de ſubſtãtia iudiciorũ, ſcilicet vt ſententia nõ feratur ſub conditione & non prius pronuntietur de poſſeſsione, quàm de proprietate. ſi tamen hoc non ſeruatur, nihilominus tenet ſententia. ĩ.ea.q.6. biduum. & C. de appel. l.1. Item ſententia interlocutoria ſiue ſit ex communicationis, vel ſuſpenſionis, vel miſſionis in poſſeſsionem, requirit ordinem iuris. De ordine excommunicationis ſententiæ habes ĩ. ead. nemo. & 34.q.3. de illicita. & melius extra de ſent. exc. ſacro. De ordine ſuſpenſionis habes ĩ.ea. nomen. Si tamen iſte ordo non fuerit ſeruatus, tenet excommunicatio vel ſuſpenſio, vt 11.q.3.ſi epiſcopus. Item in ſententia miſsionis in poſeſſionem requiritur ſemiplena cauſæ cognitio, vt extra vt lit. non conteſt. quoniam frequenter. in fi. Et ſiue talis ordo fuerit ſeruatus, ſiue non, ſi abſens poteſt probare ſe non fuiſſe cõtumacem, ſententia talis retractatur, vt extra de ſent. & re iud. cum Bertholdus. & ff. quib. ex cau. in poſ. ea. Fulcinius.§. quid ſit autem latitare. & ff. de priui. cred. Imperatores. Sententia præcepti eſt, cum iudex ſine cauſæ cognitione præcipit alicui, vt ſoluat alij decem, quæ petit. ſi ille ſoluat, & pecunia illa debita eſt, licet iudex præceperit [1] iniuſte, tamen non poteſt repeti pecunia, vt ff. quod met. cau. l. vlti. A prædicta regula plerique doctores excipiunt infamatos, circa quos non requiritur ordo iuris, vt ĩ. ead. quæſtio. 5. presbyter. & extra de ſimo. quoties. quod non admitto, vt dicemus in loco ſuo in illo cap. presbyter. & in illa decret. quoties. habita fuit cauſæ cognitio. Item excipiunt dilapidatores, vt 3.q.2.quia ea. quod non eſt verum, quia hodie propter ſolam ſuſpicionem non remouetur quis ab adminiſtratione, vt extra de ſimo. licet Hely. Io. de Fant.

Sentẽtia eſt triplex.

Ordo iuris eſt duplex.

Sen tẽtia miſſionis in poſſeſſionem requirit ſemiplenã cauſæ cognitiõé.

[1] De iſta ſententia etiam habet̃ extra de ver. ſig. ex parte 1. in gl. vlti. ibi videas & de elec. dudum 2. in gl. ſed pone. & 11.q.3. in ſumma. Archid.

His breuiter præmiſsis ad ea veniamus, quæ eccleſia, ſeueritate diſciplinæ parata eſt vlciſci; oſtendentes, quibus accuſantibus, vel teſtificantibus quilibet ſint conuincendi; quo iudice quiſque debeat condemnari, vel abſolui; ſi cauſa vitiata fuit, quo remedio poſsit ſubleuari; ſi accuſatores defecerint, an reus ſit cogendus ad purgationem. Et vt facilius pateat quod dicturi ſumus, exemplum ponatur ſub oculis, in quo auctoritates hinc inde controuerſantes diſtinguantur, & quid ſanctorum Patrum ſentiat auctoritas, liquido intimetur.

CAVSA SECVNDA.

QVidam epiſcopus de lapſu carnis à laico impetitur. Duo monachi, vnus ſubdiaconus, & duo leuitæ aduerſus ipſum, teſtimonium ferunt. A metropolitano ſuo ſentit ſe prægrauari. In ipſa ventilatione cauſæ tres ex teſtibus deficiunt, ſiue promiſſione decepti † ſiue canonica examinatione reprobati. Expoliatur tamen epiſcopus, quia crimen eius notorium erat.

q. 1. *Hic primum quæritur, an in manifeſtis iudiciarius ordo ſit requirendus.*

2. *Secundo, an expoliatus ab aliquo ſit iudicandus.*

3. *Tertio, qua pœna ſint feriendi, qui in accuſatione, vel teſtificatione defecerint.*

4. *Quarto, an duorum teſtimonio ſit condemnandus.*

5. *Quinto, ſi deficientibus accuſatoribus ſit cogendus ad purgationem.*

6. *Sexto, ſi remedium ſit dandum ei, qui cauſa dilationis vocem appellationis exhibuerit.*

7. *Septimo, ſi laici, monachi, vel quilibet inferiorum ordinum in accuſatione maiorum ſint audiendi.*

8. *Octauo, quomodo debeat fieri accuſatio, an in ſcriptis, an ſine ſcriptis.*

QVÆSTIO PRIMA.

QVòd autem a *nullus ſine iudiciario ordine damnari valeat, auctoritatibus multis probatur.*

De eo namque ait Auguſtinus homilia 50. de vtilitate pænitentiæ.

¶ Damnari non valet, niſi aut conuictus aut ſponte confeſſus. C. I.

ĩ. ead. multi.

NOs in quemquã ſententiã ferre non poſſumus, niſi aut conuictũ b

Quidam. CASVS. In ſuperiori cauſa actum eſt de crimine ſimoniæ: & prius de eo, qđ grauiſsimum eſt: ſed q̃a crimina ſine ordine iudiciario puniri non debent, ideo congrue hanc cauſam anectit, in qua de ordine iudiciario tractat, oſtendens ꝙ nemo condẽnandus eſt niſi conuictus vel confeſſus, & ꝙ ſpoliatus p̃ter iuris ordinem, ſit reſtituendus, & qualiter puniant̃, q̃ in accuſatione deficiunt, qualiter obiecta crimina non probata purgentur, & qualiter ſententia releuetur per appellationem, & vtrum laici admittãtur ad accuſationem clericorũ, & qualiter ſit accuſatio facienda. Vt autem competentius agat, proponit thema, de quo octo elicit quæſtiones.

Quod autem.] Hæc quæſtio diuiditur in quinque partes, in quarũ prima probat per 13. auctoritates, ꝙ nullus ſine iudice debet damnari, id eſt, niſi canonice ſit dãnatus. Secunda ibi, *His omnibus.* Tertia ibi, *Sed ſciendum.* Quarta ibi, *Quando vero.* Quinta ibi, *Quando autem.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponitur prima quæſtio, ĩ qua probatur, ꝙ p̃ter iuris ordinẽ nõ eſt aliquis condemnãdus p̃terquam in notorio crimine.

Nos in quemquam.] CASVS huius cap. eſt, quòd non debemus aliquem condemnare, vel in aliquem ferre ſententiam, niſi probationibus vel confeſsione ſua conuincatur. Idem eſt caſus ſequentis cap.

b *Conuictum.*] Quatuor ſunt modi conuincendi, aut iure, ſcilicet inſtrumentis vel teſtibus; aut facti euidentia, vt extra de cona. cle. tua. & infra eadem quæſt. quæ Lotharius. aut iuris interpretatione,

Cõuincitur quis quadruplicitei.

aut sponte confessum [a].

Item Constantinus Imperator.

¶ De eodem. C. II.

In capitulis per Hadrianũ collectis, c. 57. Capit. 5. c. 156. Burch. l. 16. c. 6. Pann. l. 4. . 111.

IVdex criminosum[b] discutiens, non ante sententiam proferat capitalem, quàm aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes [c] testes conuincatur.

¶ *Habetur caput hoc Cod. Theodos. l. 9. tit. 40. in legis prima interpretatione, itemque in capitulis Hadriani, c. 57. & capitul. 5. c. 156.*

Hoc [α] *idem testatur Augustinus, & eisdem verbis.*

α ¶ Hoc.] *Absunt ista ab vno ex peruetustis exemplaribus.*

Item Gregorius libro octauo epistola, 50.

¶ De eodem. C. III.

Ansl. l. 3. c. 30.

SIcut sine iudicio quemquã nolumus condemnari, ita quæ iuste [β] [d] diffinita fuerint, nulla patimur excusatione [e] differri.

β ¶ Iuste.] *Abest vox ista ab originali. In vno autem manuscripto Gratiani est,* iusta sunt diffinita sententia.

Item Eleuterius episcopus ad episcopos Galliæ.

¶ De eodem. C. IIII.

Ansl. l. 3. c. 54. Polyc. l. 5. tit. 1. Pann. l. 4. c. 115.

NIhil [contra† quemlibet accusatum] absque legitimo, & idoneo accusatore fiat: Nam & Dominus noster Iesus Christus Iudam furem esse sciebat: sed quia non est accusatus, ideo non est eiectus.

† absunt ista ab originali.

Item Felix Papa 1. ad Paternum episcopum.

¶ De eodem. C. V.

Et Zepherinus epist. 1. ad epos Siciliç, usque ad uers. Aliter. Ansl. l. 3. c. 68. Burc. l. 1. c. 157. Iuo p. 5. c. 245. & 247. Pan. l. 4. c. 13. 11. q. 3. irritam

PRimates[f] accusatum discutientes episcopum, non ante senteniã[g] proferant damnationis: quàm Apostolica [γ] freti auctoritate, aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes, & canonice† examinatos regulariter testes conuincatur. Aliter irritam esse censemus, & iniustam episcoporum damnationẽ, & idcirco a synodo retractandã [h]; ita vt oppressis ab omnibus in cunctis subueniatur causis.

γ ¶ Apostolica freti auctoritate.] *Hæc addita sunt ex epistola Felicis, & Zepherini. Nã damnari episcopi sine consensu, & auctoritate Romani Pontificis nec tunc poterant, nec nunc possunt. 3. q. 6. c. discutere. & alibi.*

Idem decreuit Zepherinus Papa.

Zepherinus loco proxime indicato.

Item Augustinus [δ].

¶ δ Augustinus.] *Sic in multis vetustis exemplaribus, quamuis verba huius capitis apud sanctũ Augustinum non sint inuenta.*

¶ Multi per tolerantiam substinendi sunt, quamuis sententia diuini iudicij sint condemnati. C. VI.

Matt. 26.

VNus[i] ex vobis me traditurus est. ¶ Bene dixit, ex vobis, & non ex nobis. Ex vobis enim est, a quibus per iudiciariam potestatem

---

tatione, vt sæpius citatum esse reum, vt 3. q. 9. decernimus. aut violenta suspicione seu præsumptione. 32. q. 1. dixit. & C. de adulter. authentica, si quis.

Sententia in cõfessum ferenda est.

a ¶ *Confessum.*] Habes ergo hic, ꝙ sententia ferenda est in confessum: hoc verum est etiam si aduocatus alicuius confiteaẽ, nec reuocat confessionem suã, vt extra de sen. c. olim. & est ferenda sententia in confessum in causa ciuili, vt ff. de confes. l. Iulianus. & etiã in criminali, vt ff. de custo. & exhi. reo. si confessus. Nisi aliquis metu tormentorum aliquid confiteaẽ dũ est in carcere. tali enim cõfessioni nõ statur, vt ff. de quæstio. l. 1. §. diuus. & §. si quis vltro. nisi post tormenta in confessione perseueret, vt ff. de q̃stio. l. 1. §. quæstioni. Mentiẽ ergo lex, q̃ dicit ꝙ nullæ sunt partes iudicis in confitentem, vt ff. ad leg. Aquil. proinde. §. vlti. Sed dic ꝙ nullæ sunt quantum ad examinationẽ causæ, sunt tñ aliquæ quantum ad prolationem sentẽtiæ. Vel dic ꝙ si post receptionem libelli & inducias datas reus cõfitetur, tunc iudex fert sententiã, sed sine omni porrectione libelli. Si ex abrupto confiteatur, tunc non est ferenda sententia: sed iudex simpliciter præcipiat ei vt soluat. ff. de iud. si debitori. Quæ autem cõfessio præiudicet, his versibus collige. *Maior, spõte, sciens, cõtra se, ius sit & hostis. Nec natura neget, fauor, & lis, iusve repugnet.* Maior, ff. de confes. certum. in fi. Sponte, 31. q. 2. Lotharius. Sciens. C. de iur. & facti igno. error. Cõtra se, ff. de interrog. actio. de ætate. Ius sit, extra de iud. at si clerici. Hostis, ff. de ĩterrog. act. l. vlt. Nec natura neget, ff. de interrog. act confessionibus. Fauor. C. de libe. causa. interrogatũ. Et lis. ff. ad leg. Aquil. inde Neratius. §. vlti. Iusve repugnet, ff. de pact. si vnus. §. pacta. Melius, ff. de interro. act. l. si is cuius. 32. q. 2. solet quæri.

Confessioni metu tormẽtorum factæ non statur.

Confessio cõfitenti nõ nocet, nisi mulra interueniant.

b ¶ *IVdex criminosum.*] id est, causam criminalem.

c ¶ *Per innocentes.*] id est, bonos.

SIcut.] Casum sic pone. Sicut non debemus aliquem sine ordine iudiciario & causa cognita condemnare; ita & sententia iuste lata contra eum, statim debet executioni mandari.

d ¶ *Quæ iuste.*] id est, secundum ordinem iuris. licet enim sciat eam executionem iniustam quantum ad ius litigatoris, tñ eam exequitur [1], vt extra de of. dele. pastoralis. nisi sit lata per falsa instrumenta. C. si ex fal. instru. vel testi. l. iudicati. extra de re iudic. decetero. & de cri. fal. super eo.

[1] Nam quantum ad ipsos litigãtes ius ex sñia factũ fuit postquã in rẽ transijt iudicatã. extra de re iudi. cum ĩter. in fi. Archid.

e ¶ *Excusatione.*] nisi incontinenti obijciatur exceptio, vt extra de testi. veniens 2. & extra de rest. spo. litteras. Dic vt notaui 11. q. 3. cum apud. extra de of. deleg. quærenti.

ADDITIO. Et not. extra de in inte. rest. sciscitata. Archid.

NIhil.] CASVS. Diciẽ hic in c. isto, ꝙ nullus debet absq; accusatore dãnari: & hoc probaẽ exẽplo Dñi, qui licet sciret Iudam esse furem, tñ eum non eiecit, cum accusatus non fuisset.

PRimates.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si causa coram primatibus agitatur de crimine, ꝙ non debet accusatus condemnari nisi conuictus vel confessus. Quòd si aliter factum fuerit, sententia irritabitur & retractabitur a synodo.

f ¶ *Primates.*] id est, episcopi. 5. q. 2. si primates.

g ¶ *Sententiam.*] excõicationis, quã ferre possunt in epm, sed non damnare, vt s. di. 12. de his [2], in fi. ĩ. q. 3. si qs eps. ĩ. 3. q. 6. quamuis. & c. seq. nisi sit synodus cõgregata auctoritate Papç, vt 5. q. 4. c. 1.

h ¶ *Retractandam.*] sed qualiter retractatur sententia, quç nulla est ipso iure? nam nec in sententia excõicationis necessaria est absolutio, si sententia nulla est, vt extra de offi. deleg. cap. cum contingat. & extra de sen. excom. per tuas. & id quod nullum est, rumpi non potest. ff. de iniu. & rup. testa. nam & sub conditione. & vbi nulla est obligatio, ibi nulla est liberatio. ff. de verb. ob. decem stipulatus. sed hic retractatur de facto [3]: sicut aliquis absoluitur de facto. extra de appel. ad præsentiam. sicut depositus de facto restituitur, vt 16. q. 1. frater noster.

VNus ex vobis.] CASVS. Hoc c. diuidiẽ in duas partes. In prima parte ponunẽ verba Dñi ad discipulos, scilicet. Vnus ex vobis me traditurus est. In 2a parte ponunẽ verba Augustini exponẽtis verba Dñi, quibus probat, ꝙ conuictus uel confessus condennari debet, alioquin est tolerandus: & loquiẽ hoc c. de Iuda, & cap. superius: scilicet, *Nihil, &c.* Secunda pars incipit ibi, *Bene dixit.*

i ¶ *Vnus ex vobis.*] Arg. qđ de vno dr, de alijs negaẽ, vt 45. dist. disciplina sic ff. de iud. cum ptor. s. 25. dist. qualis. C. de procu. maritus

a ¶ *Substi*

a ¶ *Substinete.*] etiam in publica cõmunione, vt extra de offi.ordi.si sacerdos.& 6.q.2.si tantum episcopus.

IN primis.] CASVS. Presbyter quidam, & duo epi,s. Ianuari⁹ & Stephanus dicebantur iniuste condemnati. quare Dñs Papa committit negotium istud Ioanni defensori eũti in Hispaniã. Diuidi- uiditur ergo ca.istud in quattuor partes.in prima parte mãdat inquiri de persona presbyteri hoc modo,vt si inuenerit eum iniuste damnatũ,restituatur.Si autem aliquid obiiciatur contra eũ,cognoscatur de hoc eo præsente,& pro se rationẽ reddente,& q̃ratur diligenter,vtrum in exilio debeat demorari, vel an debeat ad suã ecclesiam reuocari. In secunda parte mandat Papa inquiri de persona Ianuarii epi,vtrũ commiserit crimen damnatione dignum; & si non commiserit,ecclesiæ suæ & honori suo restituatur. Eps aũt qui ĩ loco eius substitutus fuerit,ab omni honore ecclesiastico deponatur,& tradatur eidem Ianuario custodiendus, vel ad sedem Apostolicam transmittatur.Si vero mortuus est,& alius loco eius substitutus,remoueatur ab ecclesia;ita tñ, ꝙ in alia ecclesia possit eligi,numquã ad illam reuersurus de qua remotus est. Ipsi vero qui substitutum ordinauerũt,per sex menses in monasterio detrudantur à cõione suspensi,nisi in mortis articulo.Sed si metu ipsius principis se dixerit fecisse,tempus pænitentiæ abbreuietur.Insup cõpellatur Comitiolus restituere omne damnum eidem epo, qđ scilicet per illius violentiã est passus,præstito prius iuramento ab eodem Ianuario.In tertia parte mãdat Papa inquiri de Stephano, vtrum crimina,quæ ei obiiciebantur,essent vera,vel nõ vera, & si ordo iudiciarius fuerit ĩ eo seruatus,& quales accusatores,& quales testes fuerunt, & qualiter sñia lata fuerit. Si vero crimina falsa fuerunt,ecclesiæ suæ restituatur,& illi qui iniuste damnauerũt eum,sex mensibus in monasterio detrudãtur excommunicati. De pœna substituti,& ordinantium eum, & de pœna Comitioli idẽ dicitur,quod dictum est in persona Ianuarii.In quarta parte probat,ꝙ circa ea non fuit ordo iudiciarius obseruatus. Nam sacerdos tantum coram suo episcopo erat conueniendus, vt probatur causa xi.Similiter de Ianuario actum est contra leges, cum fuerit de ecclesia sua violenter abstractus. Nam qui hoc faciunt, capite puniũtur, vt probatur lege seq.si quis in hoc. Deinde multipliciter probat, ꝙ circa personam Stephani non fuit ordo iudiciarius obseruatus:quia fuit à non suo iudice condemnatus, & si metropolitanum non habuit,erat ad sedem Apostolicam remittendus. Item quia fuit à seruis accusatus, quod fieri non debuit etiam in crimine læsæ maiestatis,cum scilicet fuerit bonæ opinionis, & q̃a eo absente vilissimi testes contra eum recepti sunt,nec etiam sententia lata fuit in scriptis,quod fieri non debuit. Et hoc probatur duabus legibus, & seq. c.Secunda pars incipit ibi, *De episcopi persona.* Tertia ibi, *Quia igitur Stephanus.* Quarta ibi, *De persona psesbyteri.*

confessus,aut conuictus,exclusus non est, A me vero, qui nullis indigeo argumentis,& omnia certissime noui,separatus & diuisus est. Tale enim est, ac si diceret; etsi ego eum per occulti iudicij sententiam damnatum habeo;vos tamen adhuc illum per tolerantiam substinete [a].

Item Gregorius Ioanni defensori eunti in Hispaniam, libro xi. epistola 50.

¶ Nullum seruetur iudicium, nisi rationabiliter habitum. C. VII.

Ansel.l.3.c.93.
† forte legẽdũ, *& dilectissimi.*

IN primis [b] requirendum est de persona presbyteri dilectissimi † [c] fratris, & coepiscopi nostri Ianuarij, & si ita se veritas habet, sicut eiusdem episcopi petitio continet,in ecclesia, atque in loco suo, modis omnibus idem presbyter reuocetur. Si autem dictum fuerit; quia contra ipsum causa aliqua mota [d],siue probata est,subtiliter ipso præsente [e],& pro se rationem reddente, quærendum est & genus causæ [f] & modus [g] probationis, vt ex hoc colligere valeas, vtrum adhuc in exilio [a] demorari, an certe in ecclesia sua, & officio suo debeat reuocari. ¶ De episcopi supradicti persona hoc statuendum est,vt si nulla contra eum criminalis causa,quæ exilio vel depositione digna est,mota siue probata est,is qui eo superstite episcopus peruerse [h],ac contra canones in ecclesia eius ordinari præsumpsit, sacerdotio priuatus, ab omni ecclesiastico ministerio repellatur [i]. Qui etiam eidem dilectissimo Ianuario fratri,& coepiscopo nostro tradendus est, vt ab ipso [k] in custodia habeatur; aut certe ab eo ad nos per omnia transmittatur. Episcopi vero, qui eum ordinauerunt,vel ordinationi eius cõsentientes interfuerunt, sex mensibus [l] Dominici corporis, & sanguinis communione priuati,agere pænitentiam decernantur in monasterio, & supradictus Ianuarius loco,& ordini suo modis omnibus reformetur. Si vero communione priuatis mortis contigerit imminere periculum, benedictio eis viatici non negetur. Si autem episcopi in præiudicium condemnationis, vel depositionis memorati episcopi, se metu [m] iudicis consensisse, ac talia fecisse non sua sponte [n], fassi fuerunt; & tempus eis abbreuiandum est, & mo-

b ¶ *In primis.*] argu.ꝙ prius est causa pauperis tractanda quàm diuitis,vt 16.q. 6. de lapsis.& C.de epis.& cler. si quis ad declinandã. Sed dic, ꝙ hic vltimo iubetur tractari causa episcopi, vt eo melius memoriæ commendetur,vt j.de consec.dist. 2.liquido [a]. Sed quare iubet inquiri, scilicet an ordo iuris fuerit seruatus, cum ipsi depositi essent à non suo iudice,vnde statim deberẽt restitui? Dic ꝙ hoc fuit propter scandalum Comitioli, & est si.3. q. 6. hæc quippe.

Causa pauperis est tractanda priusquã diuitis.

a Vel dic, ꝙ aliquis debet esse ordo postulantiũ ne si honori postulantiũ locus detur mediocres desideria sua non proferant. ff. de offi. ꝓcõ. nec quidquã. §. obseruate secũdũ Lau.

c ¶ *Presbyteri dilectissimi.*] transitiue ponitur.

d ¶ *Mota, siue probata.*] siue, pro &: & tunc planum est.nõ enim eo solo,ꝙ quis est accusatus,reus est,vt 15.q.vlt. c. vlt. Vel dic, mota, ita ꝙ sit ĩfamatus,& in purgatiõe deficiat. hoc enim solum sufficit ad depositionem, vt extra de si.de hoc.& c.ĩsinuatum.hoc verum est,qñ crimen,in quo deficit, inducit depositionem.

e ¶ *Præsente.*]& intelligente.aliàs nõ diceretur præsens. ff. de ver. sig.coram. Io.Quid iuris sit de hoc,habes 3.q.9.in sum.

f ¶ *Et genus causæ.*] scilicet an sit ciuilis,an criminalis, q̃a alii testes admittuntur tã in vna quàm in alia,vt 14.q.2.super prudentia.Vel dic,genus causę,id est,an tale sit crimen quod inducat depositionem,vel non,quia non omne crimen inducit depositionẽ. dist.81.Apostolus.& 5.q.4.in loco.15.q.8.in sum.

g ¶ *Modus probationis.*] non intelligas vt inquiratur, an ciuiliter an criminaliter agatur. nam propter crimen ciuiliter probatum remouetur quis à beneficio,vt extra de offi.cust.c.1.extra de fideiuss.peruenit.de iureiuran.querelam.Sed dic modus probationis, id est,an excipiendo vel denuntiando,vel alio modo probatum sit crimen:quia si excipiendo vel denuntiando,non est remouẽdus, vt extra de acc.super his.Si autem directe agatur de crimine,licet ciuiliter,bene remouetur ab administratione:sed non à dignitate, vt extra de simo. per tuas. in fi.

Criminis ꝓbatio an semper remoueat promotum.

h ¶ *Peruerse.*] quid iuris de hoc sit,habes 3.q.9.in summa.
ADDITIO. De hoc etiam no.extra de do.& contu.veritatis.Et not.quòd præsentia & absentia dicitur multis modis, prout not. ff.de procu.præsens.

i ¶ *Repellatur.*] nisi fecisset ignoranter, vt j. 7. q. 1. præsentium. & c.eum qui.

k ¶ *Ab ipso.*] non vt ab ipso iudicetur,vt j.3.q.5.quia suspecti.

l ¶ *Sex mensibus.*] post hoc tempus forte ipso iure restituuntur. arg.ff.de postula.l.Imperator.s̃.dist.50.si ille.contra,sed ibi erant detrusi in monasterium, vt ibi perpetuo essent.

m ¶ *Metu.*] metus hic attenuat peccatũ, vt extra quod met. cau. sacris.quandoq; penitus excusat,vt 50.dist.presbyteros. qñque in nullo excusat,vt j.de cõse.dist.4.eos.& 11.q.3.quisquis.

Metus quandoque attenuat peccatum.

n ¶ *Sua sponte.*] arg.ꝙ mitius agitur cum sponte confesso, quàm cum conuicto,vt 50.dist.c.3.arg.extra de elect. innotuit.

dus pænitentiæ temperandus. Si vero ille,qui locum eius inuasit, de hac fortasse luce migrauit,& alter est ordinatus,quia leuioris † a culpæ videtur (cum nō quasi isti superstiti,sed successisse defuncto videatur) episcopatus illi officium in illa ecclesia tantummodo interdicatur, vt in alia ecclesia,quæ sacerdote vacauerit,si electus fuerit,possit esse episcopus;ad Malachitanam tamen ecclesiam numquam aliquo modo reuersurus b. ¶ Gloriosus autē Comitiolus, quidquid prædictus episcopus per violentiam,atque insecutionem ipsius expendisse c ,vel dānum pertulisse dato sacramento d. firmauerit, eidē episcopo restituere compellatur † . Si autem aliter,quàm antefati episcopi petitio continet,actum esse forsitan perhibetur, subtiliter quærendum est , & veritate cognita, cum Dei timore,quod iustitiæ ordo suaserit , iudicandum. ¶ Quia ergo Stephanus episcopus odio † sui quædam ficta , & de falsis se capitulis accusatum, neque aliquid ordinabiliter factum , sed iniuste se asserit condemnatum, diligenter quærendum est primo, si iudicium ordinabiliter est habitum,id est † ,si alij accusatores e , atque alij testes fuerunt. Deinde causarum qualitas est examinanda;si digna exilio,vel depositione fuit; si eo † præsente f , qui accusatus est sub iureiurando contra eū testimonium dictum est ; si scriptis actum est,vel si ipse licentiam respondendi,& defendendi se habuit. Sed & de personis accusantium,ac testificantium subtiliter quærēdum g est,cuius conditionis,cuiusue opinionis,aut ne inopes sint , aut ne forte aliquas contra prædictum episcopum inimicitias h habuissent ; & vtrum testimonium ex auditu i dixerunt,aut certe se scire specialiter k testati sunt ; si scriptis l iudicatum est,& partibus præsentibus sententia recitata est. Quòd si forte hæc solenniter acta non sunt, nec causa probata est,quæ exilio,vel depositione digna sit;in ecclesiam suā modis omnibus reuocetur. Hi vero,qui eum contra Dei timorem , & canonum statuta condemnauerunt,excommunicati in monasterium ad agendam pænitentiam sex mensibus mittendi sunt:ita sane , vt si cuiquam eorum mortis contigerit imminere periculum,viatici benedictio non negetur. Ipse autē,qui eo viuēte locum eius temerarie ambiuit,priuatus sacerdotio,ab omni ministerio ecclesiastico repellatur, atque eidē dilectissimo fratri,& coepiscopo nostro tradatur , vt eum aut ipse ad nos trāsmittat,aut apud se in custodia habeat. Episcopi vero, qui eum ordinare præsumpserunt,vel peruersæ ipsius ordinationi præbuere cōsensum , ijdem communione priuati,sex mensibus ad agendam pænitentiam in monasterio deputentur. Si autem episcopi in præiudicium condemnationis , vel depositionis memorati Stephani se metu iudi-

† al. leuior culpa

† al. condēnetur

Iuo p.6. c. 343. Pann. l.4.c.82.

† al. in odio suo

† al. aut si alij accusatores, alij testes fuerunt

† al. aut si

a ¶ *Quia leuioris.*] Cum enim sit singularis successor , mala fides defuncti non nocet successori. Secus si esset vniuersalis successor. C.de acq.poss.l.vitia.& ff.de di.& tem.præscr.l.an vitium.& l. cū heres. purgatur ergo hoc vitium per successorem. sic extra de fil. presbyter.ex trāsmissa.vnde dicit lex, ꝙ non videor vi possidere, si recipiam possessionē ab eo qui possidet,licet ille vitiose possideat,vt ff.vti po.l.si duo. etsi extra de rest.spol.cum ad sedē.in fi.Io. Hodie tamen spoliatus pōt conuenire quemlibet possessorem cōdictione ex canone,vt extra de rest. spo.sæpe contingit. Ba. ADDITIO. Ad huius gl.declarationem vide quod le. & no. extra de iud.quia V.

b ¶ *Reuersurus.*] ar. ꝙ dignitas nō conualescit ī inuasore,si eiect⁹ morit.ar.ī.21.q.1. relatio.

c ¶ *Expēdisse.*] de expensis cōsueuit notari extra de pœ.calūniam. immo melius de do. & contu.cum dilecti. sed hic aliqua adiiciam. Dico ergo,ꝙ oēs expensæ soluunt,quæ factæ sūt in eundo & redeūdo , extra de ele. vt prætericæ.ēt circa aduocatum vt C.de iud. l.sancim⁹. & hoc obtinet cum victus succūbit victori: secus est si quis cōdemnat pro contumacia 1 . tunc enim tantum soluit expensas factas à tēpore cōtumaciæ,vt extra de do.& cōtu. cum dilecti. illas tamen expensas dico deducendas,quas domi consueuit facere,vt ff.ad exhi. sed & si.§.1.& ff. de pe. he. l.sed & si.§.quodautem.& ff.de rei vend.si res. nec illas petit quæ casu fortuito factæ sūt, vt ff.mand.l. inter causas.§.non omnia. Itē istæ expensæ erunt mediocres,& non delicatæ,vt ff.de pig.ac.l.si seruos.ī fi.& ff.de dā.infec.inter quos 1. §.2. & l.se.q.solas enim illas præstabit quæ pp ipsā causam factæ sunt, vt extra de seq.po. & fructu. ad hoc.in fi.& solas necessarias non vtiles præstabit:vt extra de eo qui mit.in poss.cum venissent.in fi. Illud autem non obstat ei,ꝙ minores facere potuisset,vt ff. man.l. si qs.§.impendia. Itē iudex prius taxabit expensas, quàm ꝑ eis iuretur,vt 3.q.3.§.spatiū.ver.quod fieri.& est istud speciale qđ probatur aliquid proprio iuramento,& hoc ideo est:quia res talis aliter nequit probari.sic per sacramentū suū probat se aliquis perdidisse instrumentū suū,vt C.de fi.instr.l.vlt. eodē modo probat sibi res aliquas mobiles esse ablatas. C. vnde vi. si quando. extra quod me.cau.c.vlt. Hoc tamen teneas pro certo, quòd nullus in principali causa condemnatur in expēsis postquam iurauit de calumnia, cum postea præsumatur bona fide litigare 2 , vt ff.de leg.2.qui solidum.& in hac opi.fuit Io.Cremonensis, & alij doctores legum. vnde dixit Bulgarus, exceptionem facit contumacia absentis actoris , & iusta ignorantia. Io. Et ita seruatur de facto in hac ciuitate Bononiensi. Sed in causa appellationis indistincte quilibet condemnatur,vt 2.q.6. omnimodo. Bart.

d ¶ *Dato sacramento.*] si aliter nequit probare . C. vnde vi, l. si quando. Ioan.

e ¶ *Accusatores.*] idest,accusator. nō enim plures accusatores admittuntur 3 : quia posset esse, quòd vnus probaret, & alter deficeret in probatione. sed si plures sunt,iudex eliget magis dignum,vt ff.de accu.l.si plures. tamen intantum præiudicabit eis , quòd qui semel apparuerit inter accusatores, non potest postea in illa causa testificari, vt extra de accusa.c.cum P.

f ¶ *Si eo præsente.*] Testes iurare debent præsente vtraque parte, vel altera per contumaciam absente.extra de testi. in nomine Domini.sed testimonium non debent dicere coram partibus , exemplo Danielis,qui solus secrete quærebat à testibus.2.q.7.§.his ita. ver.itē Daniel. Ego credo , ꝙ quæcūque pars velit interesse interrogationibus 4 , quòd potest , quia partes melius nouerunt quærere omnes circumstantias: & hoc probatur ff. de adul. l.si postulauerit. §. quæstioni. sed hoc sciant partes, quòd quæcumque pars semel interfuit, amodo non potest alios testes producere super illo articulo , vt extra de testi. fraternitatis.in auth.eo. §. quia vero.coll.7. Io. Sed certe sicut testimonium dicitur in secreto,ita & interrogationes fiunt in secreto, & dantur in scriptis: & ita seruatur de facto. Barth. Brix.

g ¶ *Quærendum.*] Sed non videtur hoc modo esse quærendum : cum exceptio, quæ testi est obiicienda , ante publicationem debeat opponi , vt extra de testib. præsentium. & quia non refert cuius opinionis testis sit,dummodo eo tempore quo tulit testimonium , nihil fuit obiectum testi , vt C. de testi. l. 1. Respond. reus bene obiicit, quòd testes tales non essent admittendi: sed iudex spretis istis exceptionibus admisit eos 5 : vnde in hoc casu post sententiam debet inquiri de opinione testium 6 , vt extra de testib. ex parte Adæ,vel reo absente fuerunt ibi testes inducti:& cum iudex de suo officio deberet inquirere de opinione testium , non quæsiuit.

h ¶ *Inimicitias.*] capitales , vt extra de simo. per tuas. & in auth. de testi. §. si quis vero odiosus. insti. de excus.tuto. §. inimicitiæ. ī.3.q.5.c.2.

i ¶ *Ex auditu.*] ī.q.9.testes.tamē de auditu & de credulitate quæritur à teste,extra de testi.cum causam.

k ¶ *Specialiter.*] idest,assignata causa scientiæ, vt not.4. quæst. 3. §. sola.

l ¶ *Scriptis.*] ī.9.q.1.si quis cum clerico. contra. se illud in causa ciuili, istud in criminali. Vel illud speciale in episcopo.

Fides mala defuncti, an noceat successori.

Expensarum materia.

1 Cōmune ē in quolibet cōtumace, vt ī expēsis condēnetur: siue vincat in cā principali, siue succūbat. C.de iu.propterā dū.§. sin autem ex gestis.& sic no. Inn. extra li.6.de ap.cordi. in fi. Arc. Iuramētū de calūnia ꝑseruata cōdēnatione expensarum.

2 Cōtrariū tamē tenēt Pe. de Bel.& Cy. & Bar.in au. gñraliter. C. de epis,& cle. & Bartol. & Imol. in l.q solidū.§. etiā ff.de leg.1.& Bar.in l.eum quē temere. ff.de iudi.& ī l.1.ver.venio &c.ad Turp. & I.A. in ca. calumniā. de pœ. Idē tenet Gul. de Cu.ī l.3.ff.de iure iuran.& Bal. ī dicta. auth. generaliter. post Oldra.

3 Idē tenet gl. & ibi Pet.de Bel. perti. & Cyn.in l.si accusatorib⁹.C đ accus. Bar. ī l.3.§.si plures. ff. de sepul. viola. licet sit contra extra de col. detegen. c.1. vbi de hoc.& extra de pur. cano.quoties vbi đ hoc. Ar.

a ¶ *Leuiera.*] an grauiora.ꝉ.3. q 10. placuit.contra. Sed hic non dicitur, ꝙ secundo sint admittendi ad accusandum.
b ¶ *Quamlibet iniuriam.*] Ergo pro modica vt pro magna iniuria pōt quis taliter puniri.ar.14.q.6.c.vlt.tamē ꝓmodica iniuria non excommunicatur quis.11.q.3.nullus.extra de sen.exc.peruenit.Io. Et male dicit Io.quia excommunicatus est:sed non debet mitti ad sedē Apostolicā nisi velit episcopus: vt dicit illa decre.peruenit.B.
c ¶ *Capitali.*]hæc est lex Cornelia.Sed ꝯtra C.de epi.& cle.authē. sed nouo.ibi enim dicitur, ꝙ talis verberatur, & in monasterium mittitur. Io. Sol.pōt dici, ꝙ nouo iuri stabitur ꝉ.vel stabitur huic legi,cum sit canonizata 11.dist.c.1.
d ¶ *Si quis in hoc.*] ꝉ. 17.q.4.§.qui autem de ecclesia.
e ¶ *Et ministris.*] Not. diligēter,ꝙ in hoc casu crimen sacrilegii cōparatur crimini læsæ maiesta.vt 17. q. 4. si quis suadente. §.qui autem. imo si laicus extrahatur de ecclesia,tale crimen cōparatur crimini læsæ maiestatis,vt C.de iis qui ad ecc.cōfu.l. 2.
f ¶ *Ad iudicium.*] alienum.hoc patet per verba sequētia, s.ab episcopis alienis,&c.
g ¶ *Iudicari.*] ergo cōprouinciales episcopi sūt iudices episcopi, vt 3.q.6.c.2.
h ¶ *A suo iudice.*] ꝉ. 11.quæstio.1.c.penul. C.si a non compe.iudi. l. vlti.
i ¶ *Crimine.*] no. ꝙ ēt in istis exceptis criminibus non oīs admittūt ad accusationē vel testimoniū,nisi malæ famæ fuerit accusatus,vt hic, & ꝉ.e.q.7.§.accu.& extra de test.veniens.Si vero malæ famæ fuerit accusatus, oēs admittuntur, vt extra de si. tāta. & extra de testi.qm.nisi odio venerit ad accusationē,vt extra de sim. licet Hely. & c. ꝑ tuas. Alii dicunt speciale esse i epō.decre. tñ videt dicere,ꝙ contra eū etiā qui fuit malæ famæ,nō admittūtur criminosi i exceptis criminibus cū criminaliter agitur, sed vbi ciuiliter agitur,tūc admittuntur criminosi contra regulares prælatos,sed non contra sæculares: sed si sunt emendati de crimine, tunc admittuntur contra eos de æquitate, nō de rigore,vt extra de simo.per tuas. Io.
k ¶ *Non extitit.*] extra de ꝑsum.mādata.& eo.ti.cū i iuuētute.ff.de su spe.tu.l.3.ff.ad leg. Iul. maie.famosi.28.dist.quia sunt culpæ.ff.de re mili.l.non omnes.
l ¶ *Corporali.*] ꝉ. 5.q. 5.illi qui.
m *Tatutis.*] *Vt sententia.*] Per hanc legem non potest Gre. ꝓbare, ꝙ in criminalibus causis debeat interuenire scriptura: quia lex illa tm̄ de ciuilibus causis loquitur. nā eps inter

Et hanc sententiā teneas secūdū L, sed sequēs verior est, vt videtur Arc. Crimen sacrilegij & læsæ maiestatis quā que comparantur.

cis consensisse,ac talia fecisse non sua sponte, professi fuerint, tempus eis abbreuiandum est,& modus pænitentiæ temperandus. Si igitur is, qui prædicti Stephani locum inuasit,fortasse defunctus est,atque alius in ecclesia eius episcopus ordinatus est; illud de eo statuendum est, quod superius de causa fratris, & coepiscopi nostri Ianuarij diximus. ¶ Quòd si forte aliqua de obiectis contra memoratum Stephanum episcopum probata sunt, aliqua vero doceri minime potuerunt; cauta omnino cōsideratione pensandum est, vtrum leuiora a capitula, an certe grauiora probata sint; vt ex eis, qualiter definitionem tuam formare debeas, possis scire. ¶ Gloriosus vero Comitiolus, si suprascriptus episcopus innocens esse claruerit, quidquid de rebus eius, vel ecclesiæ ipsius tulit, ei sine aliqua restituat dilatione. Sed & quæque se in persecutionem, ac violentiam eius expendisse, vel damnum idem episcopus pertulisse iurauerit, idem memoratus Gloriosus Comitiolus reddat, ac satisfaciat. Si autem episcopum antedictum talem culpam cōmisisse constiterit (quod absit), &c. *vt infra in causa monachorum.* De persona presbyteri, &c. *vt infra in causa.* Clericus aduersus clericum. *Et infra cadem epistola LIIII. vndecimi libri.* De persona Ianuarij episcopi sciendum est grauiter omnino, & contra leges esse actum, vt violenter de ecclesia traheretur; dum si quamlibet b iniuriam à quocumque episcopus passus fuerit in ecclesia, iniuriantem lex capitali c pœna percutiat; & sicut maiestatis reum omnibus det accusandi illum licentiam, vt huius legis series loquitur Codicis libro primo tit.vj. constitutione decima [Si quis in hoc d genus sacrilegij proruperit, vt in ecclesias catholicas irruens, sacerdotibus, & ministris e, vel ipsi cultui, locoque aliquid importet iniuriæ, &c. *& infra in eadem epistola.* De persona Stephani episcopi hoc attendendum est; quia nec inuitus ad iudicium f trahi, nec ab episcopis alieni concilij debuit iudicari g. *& infra.* ¶ Contra hæc si dictum fuerit, quia nec metropolitanum habuit nec patriarcham; dicendum est, quia à sede Apostolica (quæ omnium ecclesiarum caput est) hæc causa audienda, ac dirimenda fuerat: sicut & prædictus episcopus petijsse dinoscitur, qui episcopos alieni concilij iudices habuit omnino suspectos. Quia ergo sententia non à suo iudice h dicta nihil firmitatis obtineat, lectionis huius tenor ostendit libro Cod.vij. &c. *& infra.* ¶ Quod autem dicitur a seruis suis accusatus, sciendum est, quia audiri minime debuerunt. *& infra.* ¶ Si vero de crimine i † maiestatis dicitur accusatus; nec ipsum de eo credendum fuit, si vita, vel opinio eius talis ante non extitit k. *& infra.* ¶ Quòd autem dicit idem episcopus, quia se absente, aliqui sint vilissimi testes exhibiti; hoc si verum est, nullius esse momenti lege noscendum est. *& infra.* ¶ Testes autem quales, vel cuius opinionis ad testimonium admittendi sunt, plurimæ leges ostēdunt, quæ pene nulli habentur incognitæ; quæ etiam sanciunt, vt vilissimis testibus sine corporali l discussione credi non debeat. ¶ Quod autem dicitur, quia nihil scriptis iudicatum est; legendus est titulus xliiij. libri vij. Codicis; quia scriptis debuit iudicari. Nam ibi inter alia dicitur, atque præcipitur, vt sententia, quæ sine scripto dicta fuerit, ne nomen quidem sententiæ habere mereatur.

16.q.6.c.si episcopum. 11.q.1.de persona, ex Gre.l.11. epist.54.

l.si quis. Cod. de episco. & cleri. Cod. Theodos. li.16.tit.2.c.31. 17.q.4.si quis suadente.

Si vero dictum fuerit, ꝙ de hoc accusatus est, quod ad maiestatis crimen attinet] or.

α ¶ Exilio.] *In vulgatis sequebatur*, vel deportatione, *quæ voces sublatæ sunt, quia neque in vetustis Gratiani, neque apud B. Gregorium leguntur.*
β ¶ Si autē epi in præiu.] *Hac vsq; ad vers.* Quod si forte, *addita sunt ex epistola: quemadmodum & paulo inferius à verbo*, dilatione, *vsque ad vers.* Si autem episcopum, *vt orationis cursus sit expeditior Nam Gratianus referebat se ad superiora, in quibus habentur similia, hoc modo,* & c. vt s. de causa Ianuarij episcopi. *Quorum autem capitum initia citantur ex inferioribus causis; ea sic relicta sunt quemadmodum antea se habebant, vt modus citandi Gratiano vsitatus agnoscatur.*

Item Codicis libro septimo, titulo de sententiis ex breuiculo recitandis. Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA.

¶ Vltima sententia debet de scripto proferri. C. VIII.

STatutis m generalibus iussimus, vt vniuersi iudices, quibus reddendi iuris in prouincijs permisimus facultatem, cognitis causis vltimas definitiones de scripti recitatione proferant. Huic adijcimus sanctioni, vt sententia, quæ dicta fuerit, cū scripta nō esset, nec nomē qui-

Et sic no. ꝙ ꝓsumit ex vita ꝓterita circa ꝓsens, siue de ꝓsenti. extra de ꝓsum. scribā. vbi de hoc. & 44 dist. mulitis. Arch.

inter subditos suos sine scriptura iudicat, vt 11.q.1.si quis cũ cleri-co.& C.de sen.ex bre.rec. Auth.nisi.similiter sæcularis iudex i mo dicis causis, vt ibi dicitur, & in Auth.de man.prin.§.sit tibi.coll.3. & ꝙ partes illud mutuo consensu possunt remittere, vt C.de episcop. & cle. Auth.& generaliter.in fi.& C.de priui. eorum qui in sacro palatio cõsistũt. l. quoties.in fi.lib.12. Dicas cum Greg. ꝙ in criminalibus causis requiritur scriptura, & ẽt in ciuili. extra de probat. quoniam contra.nisi in casibus s̃. exceptis, & in causa dilapidationis, vt ĩ Auth. vt iud.sine quoquo suf. necessitatem. coll.2.10.

a ¶ *Requiratur.*] tamẽ si appellauerit, videtur ꝙ debeat prosequi appellationẽ, vt extra de sen.& re iud.sententia. quia appellatio confirmat infam.ff.rẽ ra.ha.l.3.§.falsus.extra de offi. dele.coram.

monia.1.q.1.si quis eps.Et in incestu.3.q.4.cõsanguineorum. Itẽ & in raptu virginis.36.q.2.de puellis. In rapina. 17.q.4. omnes ecclesiæ. Itẽ in iniusta sententia, Vt s̃.ea.in primis. Secundo modo dicitur consentire, cũ non corrigit quos tenetur ex officio corrigere, vt 83.dist.c.1.& 2.& 86.dist.inferiorum. Tertio modo dicitur con-

dem sententiæ habere mereatur, nec ad rescissionem perperam decretorum, appellationis solennitas requiratur a.

a ¶ *In duobus vetustis codicibus hoc, & sequens caput non habentur, & hanc legem Codicis B.Gregorius in præcedenti capite manifeste indicauerat.*

Item ex concilio apud S. Medardum. Hincmarus Rhemorum Archiepiscopus dixit.

¶ De eodem. C. IX.

LEgum ecclesiasticarum consuetudo, & auctoritas talis est, vt in causis gestorum semper scripturam requirant; adeo, vt qui ad sacrum fontem b accedit, suum dare nomen præcipiatur. Qui ad summum sacerdotium prouehitur c, decreto manibus omnium roborato eligitur. Ordinatus autem à suis ordinatoribus litteras accipere iubetur. Qui etiam ab ecclesiastica societate d quolibet excessu discinditur, libelli † inscriptione aut recipitur, aut eijcitur. Sed & a qui accusatur, aut excommunicatur e, seu reconciliatur, per scripturam accusari, vel reconciliari iubetur. Et sic in ceteris huiusmodi in tantũ scriptura deposcitur, vt sicut beatus Gregorius in commonitorio ad Ioannem defensorem ex Romanis legibus sumens scribit [Sententia, quæ sine scripto profertur, nec nomen sententiæ habere mereatur †.]

extra de libelli oblat.c.1. Burc.l.2.c.197. Iuo p.6.c.269.

† *libellari scriptione*] orig.

s̃.c.in primis. Cod.li.7.ti.44

† *meretur*] orig.

a ¶ Sed & qui.] *In originali est,* sed qui accusatur, vel qui excommunicatur, reconciliatus per scripturam accusari, vel reconcialiatus commendari iubetur. Et sic, &c.

Item Nicolaus Papa Girardo † Turonensi Archiepiscopo.

† *al. Airardo*

¶ Restituendus est, quem neque conuictum, neque confessum constat esse eiectum. C. X.

NOtum sit tuæ fraternæ charitati, quòd iste presbyter pauper, nomine Christophorus de sua angustia ad nostram clementiam lacrymabiliter sit conquestus: dicens se falsis criminibus impetitum, & ab ecclesia sua non conuictum, neque confessum, irrationabiliter fuisse eiectum. Nam, vt ipse refert, tua diligentia per tres f vices inquisitione facta, nulla in se neque de fornicationis crimine, neque de homicidij consensione ß (de quibus impetebatur) reperiri potuit culpa: nisi g quia suæ paupertatis causa, quæ petebantur aut cõsentire noluit, aut implere non potuit. Quæ suus tamen æmulus vltroneus egit, qui iniuste illius ecclesiam præripuit. Idcirco magnopere monemus h reuerẽtiã tuã, vt etiã q̃, te forte ignorãte, gieziaca cupiditate peracta esse videntur, tuæ i fraternitatis censura celeri emendatione corrigantur; scilicet restituendo k ecclesiæ propriæ iam dictum sacerdotem, atque ei reddendo tua pietate pristinum, quem perdidit, honorem; & nullatenus canonica instituta alicuius temeritate cõtemni permittas: quia facientem & consentientem l par pœna constringit.

Iuo p.6.c.429

ß ¶ Consensione] *Sic est emendatum ex plerisque vetustis exemplaribus. Nam antea legebatur,* confessione. *Iuo autem habet,* consensu.

Item de libro constitutionum.

¶ Antequam causa probetur, aliquis excommunicari non debet. C. XI.

NEmo episcopus, nemo presbyter excommunicet m aliquem, an-

Apud Iulianũ Antecessorẽ nouel.123.c.15.24. q. 3. de illicita. Iuo p. 5. c.371. & p.14.c.42.

LEgum.] CASVS. Probat hic Hincmarus, ꝙ in causis gestorũ interuenire debet scriptura. nam baptizãdus nomen suum debet in scriptis dare, & electio & ordinatio debet fieri cum scriptura, & similiter excommunicatio & reconciliatio, & alia similia, debent fieri cum scriptura.

b ¶ *Fontem.*] j̃. de conse. dist.4.baptizandi 2.

c ¶ *Prouehitur.*] s̃.dist. 61.eps dum fuerit.

d ¶ *Societate.*] vt hæreticus, vt s̃.1.q.7.quoties.

e ¶ *Excommunicatur.*] 11.q.3.debẽt.& c.curę.

NOtum.] CASVS. Quidam presbyter noĩe Christophorus nõ ꝯuictus, vel confessus de aliquo crimine iniuste fuit ab ecclesia sua expulsus, & alius loco eius substitutus: quia non potuit vel noluit dare, quod substitutus eius æmulus dedit, cum trina facta fuerit cõtra eũ inquisitio, nec culpabilis est inuentus. vnde ꝯquestus est Christophorus Papæ, quare mãdat epo, q eũ expoliauit, vt eum restituat, nec excusaĩ si dicat se non facere: cũ fieri permittat. Nam faciens & consentiens pari pœna puniuntur.

f ¶ *Per tres.*] no. sæpius posse inquiri de eodem crimine.

g ¶ *Nisi.*] istud, nisi, non ponitur hic exceptiue.

h ¶ *Monemus.*] per hoc verbũ non præcipitur, vt j̃.28.q.1.sic.n. & ff.de leg.3.fideicõmissa.§.hæc verba.& 11.q.3.rogo. & 3.q.9. re uera.& 2.q.7.sicut inquit.in gl.2.

i ¶ *Tuæ.*] remittitur hæc causa ad eum à quo appellatum est, nõ vt ipsum iudicet, sed vt ipsum restituat, & sic non obstat extra de appella.accepta.

k ¶ *Restituendo.*] causa prius cognita, ne obstet j̃.7.q.1. ꝓsentiũ.

l ¶ *Et consentientem.*] hoc ideo dicit, quia ipse eũ nõ priuauerat, sed alii de consensu suo. Et hoc est notabile, ꝙ potest conueniri, non solum qui deiecit vel mandauit, vel ratum habuit, sed etiam qui consensit. extra de rest.spo.cum ad sedẽ.in fi. Consentire dicitur quis tribus modis, scilicet vt qui ad hoc cooperatur, vt in si-

Tamen iurisdictio dat. extra de test. c.1.de hoc ẽt j̃.e.q.7.sicut. sed hic tenet ꝓceptiue Ar.

Spoliationis ratione quis conueniatur.

Consentit qs tripliciter.

consentire, cum defendit peccantem, vel quando sua auctoritate delinquitur. 11.q.3.qui consentit.24.q.3.qui aliorum. & talis magis est puniendus, quàm ipse faciens, vt ibi dicitur. 10.

NEmo.] CASVS. Statuitur in hoc c. ꝙ nullus debet iniuste & sine causa interueniente ab episcopo, vel archipresbytero excommunicari: quod si factum fuerit, iniuste excommunicatus absoluatur à maiori, & iniuste excommunicans punietur superioris arbitrio pœna consimili.

m ¶ *Excommunicet.*] argu. ꝙ simplex sacerdos habet potestatem excommunicandi, vt extra de offic.ord.cum ab ecclesiarum. & c.si sacerdos.& de app.reprehensibilis.& extra de eo qui fur. ord. re.c.1. Nam quilibet sacerdos habet claues ligandi, vt j̃.ea. q.7.§. item cum Dauid.& 11.q.3.quomodo. Item quia de causis possunt cognoscere, vt extra de iud.c.2.& extra de immu.eccl.non minus. & etiam de matrimonialibus causis. extra de sent.& re iud.tenor. in prin.

tequam causa probetur [a], propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubent. Si quis autem aduersus eam † excommunicauerit aliquem; ille quidem, qui excommunicatus est, maioris sacerdotis auctoritate [b] ad gratiam sanctæ communionis redeat: is autem, qui non legitime excommunicauit, in tantum abstineat tempus sacrosancta communione, quantum maiori sacerdoti visum fuerit; vt quod iniuste fecit, ipse iuste patiatur.

† al. ea

Item Augustinus in epistola 137. ad clerum, & vniuersam plebem Hyponensem.

¶ Incerta, & dubia iudicari non possunt. C. XII.

Iuo p.6.c. 388.

NOmen presbyteri propterea non ausus sum de numero collegarum eius vel supprimere [c], vel delere, ne diuinæ potestati, sub cuius examine causa adhuc pendet, facere viderer iniuriam, si illius iudicium meo vellem iudicio præuenire: quod nec in negotijs sæcularibus iudices faciunt, quando causæ dubitatio ad maiorem potestatẽ refertur, vt pendente relatione [d] aliquid audeant commutare. Et in episcoporum concilio constitutum est, nullum clericum, qui nondum conuictus sit, suspendi [e] a communione debere, nisi ad causam suam examinandam se non præsentauerit.

Item Melchiades Papa episcopis Hispaniæ.

¶ Nec suspicionis arbitrio, nec ante verum, & iustum iudicium aliquis condemnetur. C. XIII.

Poly.l.1.tit.8. Pã.l.4.tit.11.15.

PRimo semper ante omnia diligenter inquirite, vt cum iustitia, & veritate † definiatis: neminem condemnetis ante verum, & iustum iudicium: nullum suspicionis [f] arbitrio iudicetis: sed primum probate, & postea charitatiuam proferte sententiam: & quod vobis non vultis fieri, alteri nolite facere.

† al. charitate

Tob.4.

Item ff. libro xlviij. titu. de accusationibus, & inscriptionibus, l. Qui accusare.

tit.2.le.8.

¶ Qui ab accusatione prohibeantur, & qui recipiantur. C. XIIII.

PRohibentur accusare alij propter sexum, vel ætatem, vt mulier, vt pupillus. Alij propter sacramentum [g], vt qui stipendium merent. Alij propter magistratum [h] potestatemve: in qua agentes sine fraude [i] in ius vocari † nõ possunt. Alij propter delictum proprium, vt infames. Alij propter turpem quæstum [k], vt qui duo iudicia aduersus duos reos subscripta habent, nũmos ve [l] ob accusandum, vel non accusandum acceperint. Alij propter conditionem suam, vt li-

† al. euocari

in prin. i parte decisa. Cũ ergo excõicatio sit potius iurisdictionis quàm ordinis, vt extra de elect. trasmissam. & tales minores prælati habent iurisdictioné, vt dictum est, ergo possunt excõicare. Sed ꝓ: excõicatio est mucro epalis. 16.q.2. visis. Item excõicatio dr maxima pœna, vt 24.q.3. corripiant. Præterea archidiaconi modicam habent iurisdictionem, vt extra de offi. archid. c. 1. & vlti. ergo multo fortius simplices sacerdotes. Sol. vbi consuetudo est, ibi bñ possunt excõicare. consuetudo enim dat iurisdictionem, vt 9.q.3. conquestus. in fine. De hac materia inuenies. 11.q.1. de persona. Io. Probabiliter potest dici, ꝙ ecclesiarũ prelati de iure cõi possunt excõicare, vt extra de offi. ord. cum ab ecclesiarum. licet episcopi iam præscripserunt contra multos prælatos. Ber.

a ¶ *Causa probetur.*] j. 11.q.3. nemo episcoporum.

b ¶ *Maioris sacerdotis auctoritate.*] cum dist. 11.q.3. si episcopus. forte notatum ibi inuenies, & extra de sen. excom. sacro.

NOmen.] CASVS. Quidam presbyter fuerat accusatus, & etiã infamatus. Vñ clerus illius loci rogat Augustinum, vt eũ excõicaret vel deponeret. Rñdet Aug. dicens ꝙ nõ põt, nec est ausus eum supprimere de tabula clericorum, cũ occultum sit eius delictum, & Dei iudicio reseruetur, cui faceret iniuriã si eius iudiciũ ꝑueniret. Nam & iudices sæculares hoc faciunt, iudicio pendente nihil immutant. Et ꝑterea in cõcilio factũ est statutũ neminem debere excõicari nondum conuictum, nisi ipse fuerit contumax.

c ¶ *Vel supprimere.*] nomina excõicatorum tempote excõicationis supprimebantur in matricula, sed nomina depositorum radebantur. sic 50. dist. contumaces.

d ¶ *Relatione.*] simile extra de offi. dele. licet. ex eo etiam ꝙ iudex dicit se velle referre, non potest amplius cognoscere. C. de app. ex illo. & extra de offi. deleg. cum super. quod intelligo si relatio fuerit à partibus approbata, vt C. de rela. l. 2.

e ¶ *Suspendi.*] nisi sit infamatus. j. ead. q. 5. presbyter.

PRimo semper.] CASVS. Quicumq; vult sententiam ferre, debet primo causam & omnia diligenter inquirere, quibus peractis sententiã ferre debet non suspicionis arbitrio: ne alteri faciat qđ sibi non vult fieri.

f ¶ *Suspicionis.*] Triplex est suspicio. Temeraria de qua hic dicit: quæ expurgationem nõ inducit. Probabilis, quæ expurgationẽ inducit, vt j.q.5. presbyter. Violenta, quæ ad condemnationẽ sufficit, vt 32.q.1. dixit Dominus [1]. Tamen qñque violẽta suspicio vel ꝑsumptio non sufficit ad condẽnationem, vt extra de testib. cogen. præterea, extra de præsump. litteras. in fine [2].

Suspicio est triplex.

[1] Extra de ꝑsump. c. 2.

[2] vbi de hoc & 6. q. 1. o ues. Archid.

PRohibentur] Lex incipit, qui accusare possunt.

CASVS. Hic enumerantur nouẽ personæ, quæ ꝑꝑ nouem causas ab accusatione prohibentur, vt mulier, pupillus, &c. nisi suã vel suorum iniuriam prosequantur. Et hic ostendit Gratianus qualiter in accusationibus ordo iudicarius sit seruandus.

g ¶ *Propter sacramentum.*] quod præstant, scilicet se non euitaturos mortem propter salutem reipublicæ [3]. Milites enim nostros magis volumus scire arma ꝙ iura, vel leges, vt C. de iure delibe. l. scimus. C. locati. milites.

[3] Isti nõ admittebantur ad accusationẽ, ne ob hoc impediri vtilitatẽ reipu. prætermitterent: & propter hoc per iuriũ in currerent.

h ¶ *Magistratum.*] sed contra. s. 1. q. 1. in illa l. iubemus. Sed illud cũ delinquit iudex in administratione sua, vt tunc possit cõueniri [4], vt i authen. vt iud. sine quoquo suffragio. §. illud. Vel hic loquitur de eo qui ante administrationẽ deliquit Vel ibi de minoribus iudicibus, hic de maioribus, vt ff. de iniu. nec magistratibus. tamen etiam maiores iudices præstabunt cautionẽ standi iuri post depositam administrationem, vt ff. de adult. si adulterium. §. vlti.

[4] Adde de hoc late per Pe. de Bel. per ti. & Cyn. in l. aduersus. C. de admi. tut.

i ¶ *Sine fraude.*] id est, sine pœna.

K ¶ *Quæstum.*] id est, quæstus suspicionem. Qui enim duos cœperit accusare, si vult tertium accusare, præsumitur ꝙ hoc causa quæstus faciat. Sed huic est contra. ff. de ac. l. hos accusare, §. lege Iulia. vbi dicitur ꝙ nemo potest duos simul accusare, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. Sed dic ꝙ in diuersis libellis possunt duo accusari: sed tertius non potest, nisi suam vel suorum iniuriã prosequatur, vt hic dicitur, & C. qui ac. non pos. l. cum rationibus. sed in vno libello non potest duos accusare, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur, ut in illa l. hos accusare. nisi cum crimen commune est, ut ff. de adu. qui pupillam. §. 1. sed in crimine adulterij non possunt duo simul accusari. C. de adul. reos.

Accusare simul plures, an liceat vni.

l ¶ *Nummosve.*] Accusatori licet nobis dare pecuniã in causa sanguinis: sed qui dat pecuniã & non in cã sanguinis, pro conuicto habet, ut j.q.3. §. præuaricator. uers. in omnibus causis. sed nõ licet accusanti recipere, ut s. 1.q.1. concussionis tñ post finitam accusationem quandoque remuneratur accusator, vt s. 79. dist. si quis Papa. & j. 3. q. 5. accusatores. 6. q. 1. si quis cum. uersi. sane si quis.

Accusatori ĩ causa sanguinis licet pecuniã dare.

a ¶ *Qui falsum testimonium.*] isti repellūtur, licet non sint infames, vt extra de ordi.cogni.cum dilectus.in fine.
b ¶ *Paupertatem.*] propter hoc repelluntur testes, vt 4.q.3.testium dum tñ ratione paupertatis sit suspectus, vt inst.de suspe. tuto.§. vlt. paupertas enim non est de numero malorum. 15.q.1.illa, in fi. ex certo auctore procedit, & quod potest probari [4], vt ff.de test heredes palam. Item etiam quandoque dicitur occultum, quod potest probari. C.de ap.eos.§.2. & occultum dr̄ quod quinque sciūt vt de pæ.dist.1. §.hæc ergo secreta. Item notorium dr̄ manifestū quod patet vel per confessionem, vel per probationem, vel per euiden-

Paupertas qñque repellit à testimonio.

bertini † contra patronos. Alij propter suspicionem calumniæ, vt illi, qui falsum testimonium [a] subornati dixerunt. Nonnulli propter paupertatem [b], vt sunt, qui minus, quàm quinquaginta aureos habent. Hi tamen omnes, si suam iniuriam exequantur, mortemve propinquorum defendant, ab accusatione non excluduntur. Liberi, libertique nō sunt prohibendi suarum rerum defendēdarum gratia de facto parentum, patronorumve queri, puta † si dicant, vi se de possessione [c] ab his expulsos: scilicet non vt crimen [d] vis eis intendant, sed vt possessionem recipiant. Nam & filius quidē non prohibitus est de facto matris queri, si dicat suppositum ab ea partum, quo magis coheredem haberet: sed eā ream lege Cornelia facere permissum ei non est. ¶ Ab alio delatum alius deferre non potest [e]: sed eum, qui abolitione publica [f], vel priuata interueniente, aut desistente accusatore de reis exemptus est, alius deferre non prohibetur. ¶ Mulierem propter publicā vtilitatem ad annonam [g] pertinentem audiri a præfecto annonæ deferētem Diui Verus † & Antoninus rescripserunt. Famosi quoque accusantes sine vlla dubitatione admittuntur. Milites quoque, qui causas alienas deferre nō possunt, qui pro pace excubant, vel magis ad hāc accusationem admittendi sunt. Serui quoque deferentes audiuntur.

† al. liberti
lege. ix.
lege. x.
le. xi.
† al. veluti
lege. xiij.
† al. Seuerus reposita hic sūt aliquot verba ex pandectis Flor.

2 *His omnibus auctoritatibus datur intelligi, quòd nullus est condemnandus, nisi iudicio ordinabiliter habito aut conuincatur, aut reum se ipse confiteatur. Verum hæc de illis intelligenda sunt, quorum crimina sunt occulta: ceterum, quæ manifesta sunt, iudiciarium ordinem non requirunt.*

Vnde Ambrosius.

¶ Sine accusatione, manifesta iudicentur. C. XV.

MAnifesta [h], accusatione non indigent.

¶ *Iuo in epistola ad Hugonem, qua incipit,* Litteras v. P. *sic ait.* Manifesta autem, accusatione non indigere testatur beatus Ambrosius super epistolam ad Corinthios, ita dicens de eo, qui cum nouerca [Iudicis non est, &c.] *vt infra c.de manifesta.*

Item Nicolaus Papa Ludouico Regi in epistola, quæ incipit [*Syllabarū.*]

¶ De eodem. C. XVI.

QVæ Lotharius Rex nepos vester facit, accusatore non indigent. Manifesta [i] quippe sunt (teste Apostolo) opera carnis, fornicatio, immunditia, &c.

Ansl.l.12.c.35.
Gal.5.

¶ *Sumptum est ex epistola, qua habetur in codice sæpe memorato monasterij Dominicanorum; in qua hæc præcedunt.* Accusatorem autem habere Lotharium non nisi illum, qui accusator fratrum in Apocalypsi appellatur, & opera eius, quæ & ipsa eiusdem antiqui hostis instinctu patrantur, profecto comperimus. Quæ vero Lotharius Rex, &c.

c ¶ *A possessione.*] non tñ ab eis possunt repetere possessionem per interdictum vnde vi [1]. licet enim nullum interdictum infamet, tñ diminuit & sugillat opinionem eius ɔ̄ quē proponitur, vt ff.de obse.l.2.nec etiam in integrum restitutio petitur contra parentes vel patronos, vt C.qui & aduer.quos in inte.rest. l. vlt.

[1] Verum est ꝙ contra eos non datur interdictū vñ vi, nisi esset vis armata, quia tūc bñ datur. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. interdictum.

d ¶ *Non vt crimen.*] nisi atrocem iniuriam fecissent, vel nisi nomine alieno conueniantur, vt ff.de in ius voc. sed. & si.§.pe.& vlti. & 12. q.2.§. qui manumittitur. Aliàs non potest agere pro iniuria contra tales personas, vt ff. de iniur. non solum. §. quamquam.

AB ALIO. CASVS. Dicit̄ hic, ꝙ accusatus durante accusatione illa ab alio accusari non potest, nisi abolitio īteruenίat, vel accusator ab accusatione desistat, & hoc ī prima parte. In secunda parte dr̄, ꝙ propter vtilitatem publicam quidam admittunt̄ ad accusationē fraudatæ annonæ, qui aliàs non admitterentur, vt mulier, infames, milites, & serui. Secunda pars incipit ibi, *Mulierem.*

e ¶ *Non potest.*] siue enim quis sit condemnatus, siue absolutus, tñ super eodem crimine sæpius agi non potest, vt extra de acc.de his.

f ¶ *Abolitione publica.*] Tripliciter fit abolitio, aut publice ob diem insignem, vel ob rem prospere gestam [2]: aut priuatim accusatore petente: aut ex lege quādo accusator desistit, vel mortuus est [3]. In publica abolitione potest accusator repetere reum finitis ferijs, intra xxx.dies, vt ff.ad Turpil.si quis.& l.seq.Sed in alijs duabus non admittitur ille q̄ destitit, vt ff.ad Turp.qui destitit. Sed alius bene admittitur intra xxx.dies j.ea.q.vlti.in fi.

Abolitio fit tripliciter.

[2] Vt puta nato filio principi, vel deuicta ciuitate, & pp hoc feriæ repentinæ indicunt̄ à principe: & de repentinis ferijs est tantū intelligendū: & tūc sua auctoritate pōt accusator petere reum desistere. Archid.

g ¶ *Ad annonam.*] cum hoc crimen, scilicet fraudatæ annonæ, ponatur inter excepta crimina, & istud crimen æquiparetur crimini dilapidationis, videtur ꝙ ibi quilibet admittatur. Nam & femina cuius non interest, si pietate ducitur, admittitur ad crimen suspecti tutoris.insti.de suspec.tut.§.consequens.Nec in hoc crimine tenetur quis inscribere, vt in auth.vt iud.sine quoquo suffra.§.necessitatem.coll.2.

HIS OMNIBVS. Hæc est 2.pars quæstionis, in qua probat, ꝙ in notorijs non obseruatur ordo iuris, nec accusator est necessarius. & hoc probat per tres auctoritates. Io.de Fant.

CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, ꝙ in causis criminalibus semper est ordo iudiciarius obseruandus, nisi sint crimina manifesta, in quibus ordo iudiciarius non seruatur, & hoc probatur tribus cap. seq. & appellat hic Gratianus manifestum. id est notorium.

¶ Casus seq.cap.patet, & ideo positione non indiget.

h MAnifesta.] De notorio loquimur, & quid sit notorium, ignoramus. Scias ergo, ꝙ aliud est fama, aliud manifestū, aliud notorium. Fama qñque ex scientia, quandoque ex suspicione procedit; qñque ex certo, quandoq; ex incerto auctore, vt de conse. dist.4. sanctum.in fi. Manifestum est quod semper ex scientia, & dentiam rei, vt extra de verb.sig. cum olim. Notorium triplex est. est enim notorium facti, notorium iuris, & notorium præsumptionis. Notorium facti est, quod exhibet & offert se oculis omnium, id est, quod ita habet facti euidentiam, ꝙ non potest negari, supple probabiliter, vt extra de cohab.cler.tua.& extra eo.tit.vestra.in tali non audit̄ appellans.extra de appel.cū sit Romana.& c.præterea.& c.puenit.& credit̄ simplici assertioni officialis, vt 4.q.4.§.aliquando.Nec requiritur hic scientia omnium, sed plurium, vt j.e. de manifesta. Est autem quoddam factum continuum siue permanens [5], quoddam interpolatum, quoddam statim transiens. In notorio facti continui nullus ordo iuris exigitur, vt in decre.tua. In notorio facti interpolati semiplena probatio requiritur, vt extra de vsur.cum in diœcesi. Notorium actu non permanens probabiliter potest negari, vt extra de sorti. ex tuarum. Notorium iuris est de quo aliquis est condemnatus vel confessus, tñ in hoc notorio qñque contra negantem se esse conuictum requiritur probatio, vt extra de sen.& re iud.sicut. Item qñque non sufficit, ꝙ quis sit confessus, nisi sit confessus & conuictus, vt j.e.q.6.§. sunt etiam quorum. ver.in occultis. Notorium præsumptum est, vt si aliquis publice habitus est pro filio alicuius, ibi non requiritur aliquis ordo iuris, vt extra de fi.presby.Michael.& c. quoniam. hoc enim ꝙ aliquis sit alterius filius, non potest vere probari, vt ff. de condi. & demon.Lucius.sed potius per præsumptiones.

[3] Adde ad hanc gl. no. p Pet.& Cy. in l.1. ff. de abo.& in ru. de gene.abo.

QVæ Lotharius Rex.] CASVS. Lotharius Thebergam vxorem suam legitimam abiecit, & Gualdradam pellicem accepit, & publice tenuit. De hoc Nicolaus Papa scribit Carolo Regi dicens, ꝙ scelus nepotis sui accusatione non indiget, cum sit manifestum, nec potest quis conqueri eum iniuste damnatum.

i ¶ *Manifesta.*] j.11.q.3.eorum.ɔ̄. Sed ibi non erat notorium, sed manife-

manifestum;& sic non obstat.3.q.5. quia suspecti. Etiam si sit notorium,tñ nihilominus hæc citatio forte 1 est facienda 2.ĩ. ea. §. quando.24.q.3.de illicita,& ĩ.e. Deus omnipotens. & sñia ferenda est,vt extra de app.cũ sit Romana.in fi. sed neq; probatio,neq; purgatio est requirẽda,vt ĩ.e.Deus omnipotens.& extra de purg. can. ritus excipiendo condemnatur de lenocinio.ff.de adul.l.2.§. si publico.& qñ calumniator punitur.C.de calum.l.1.Additur vj.casus quando crimen probatur per inquisitionem.extra de accu. qualiter & quando.Itẽ vij cum deficit reus inpurgatione. extra de sim. de hoc viij.in notoriis,vt hic.

In manifestis enim calliditate accusantium nõ opprimitur reus, nec tergiuersatione proprium crimen celatur,cum culpa sua oculis omnium sponte se ingerat:atque ideo in talibus iudiciarius ordo non requiritur: qui ideo institutus est,vt nec innocentia insidÿs pateret aduersantium, nec culpa delinquentium sententiam effugeret iusti examinis.

Vnde Stephanus Papa v. Leoni episcopo Theanensi.

Vide ĩ.c.manifesta.

¶ *Extat integra hæc epistola in collectione canonũ sine auctoris nomine in Vaticana bibliotheca.*

¶ Ordinem iudiciarium manifesta non desiderat causa. C. XVII.

Iuo p.6.c. 431. Pann.l.4.c.117. Ambr. ad c.5. 1.Corint. 23.q.4. si quis

DE manifesta & nota pluribus[a] causa non sunt querendi testes,vt sãctus Ambrosius in epistola ad Corinthios dixit,de fornicatore sententiam exponens Apostoli.[Iudicis,inquit,non est sine accusatore [b] dam nare:quia & Dominus Iudam,cum fur esset,sciebat:sed quia non est accusatus,minime abiecit. [Vt tolleretur de medio vestrum, qui hoc opus fecit.] Cognito opere isto pellendũ illum fuisse de cœtu fraternitatis Apostolus censuit. Omnes[c] enim crimẽ eius sciebãt[d], & non arguebãt. Publice enim nouercam suam loco vxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat:neque tergiuersatione[e] aliqua poterat tegi crimen.]& paulo post.[Absens facie,præsens autem auctoritate spiritus,qui nusquam abest,iam iudicaui[f],vt præsens eũ, qui hoc admisit †, tradi satanæ in interitum carnis.]

3 *Sed sciendum est, quòd eorum, quæ manifesta sunt, alia sunt nota iudici, & incognita alÿs;alia sunt manifesta alÿs, & occulta iudici;quædam vero sunt nota iudici, & alÿs. Quæ iudici tantum nota sunt, sine examinatione feriri non possunt: quia dum accusatoris persona assumitur, iudiciaria potestas amittitur. In vna enim eademque causa nullus simul potest esse accusator & iudex.*

Beda.1.Cor.5.

Vnde Augustinus in homilia de pænitentia (quæ est 50.) c.12.

¶ Quando aliqui sunt corrigendi,quando tolerandi. C. XVIII.

Ansl.l.3.c.70. Poly.l.7.tit. 7. 1.Cor.4.

MVlti corriguntur,vt Petrus: multi tolerantur,vt Iudas: multi nesciuntur,donec veniat Dominus,qui illuminabit abscondita tenebrarũ. *& infra.* ¶ Nos vero à cõmunione prohibere quemquã non possumus[g] (quamuis[h] hæc prohibitio nondum sit mortalis[i], sed medicinalis[k]) nisi aut sponte confessum,aut in aliquo,siue sæculari[l]

c ¶ *Omnes.*] scilicet Corinthii.
d ¶ *Sciebant.*] eo q̃ publice in domo sua videbant eam, & sic extra de cohabi. cleri. & mulie.tua..C. de Iudæ. l.ne quis.
e ¶ *Tergiuersatione.*] id est, dissimulatione.
f ¶ *Iudicaui.*] ergo absens excommunicatur, vt extra de appel. cum sit Romana.in fi. & extra de simo.accusatum. Sed nunquid absens absoluitur 3 ?arg. q̃ sic. ĩ. ea.q.5.quanto.arg. contra de sen. exc. à nobis. in fi.vbi certa forma absolutionis exprimitur ? Respon. sic 4, non est absoluendus. si tamen taliter absoluitur, tenet absolutio, vt extra de regu.iur. oĩs res. 30.q.5. §. sed obiicitur.

3 De materia huius gl. no.ĩ l.absentẽ.ff.d̃ pœ.& in l. absentẽ. C. de pœn.
4 Et secundum formã illius decret. à nobis.Arc.

SED SCIENDVM. Hæc est 3.pars q.in qua probat, q̃ si qua sunt nota tantum iudici, scilicet tanquam homini: non debet sine examinatione sententia ferri, & hoc probat duobus ca. seq.Io. de Fan.

CASVS. Dicit Gra. q̃ eorum quæ sunt manifesta,alia sunt manifesta iudici tantũ, alia iudici & aliis. In iis, quæ sunt nota iudici tantũ, iudex accusator esse nõ debet:quia idẽ non debet esse accusator & iudex, & hoc probatur seq.cap.

can.cum dilectus. fit tamen probatio qñque ex abundãti.extra de elect.bonæ 1.& ff.de ma.causam.in prin.& 24.q.1.pudenda,in fi. nihil enim tam indubitatum est,quin solicitam dubitationem admittat,vt in Auth.de tabel.in med.coll.4.

IN MANIFESTIS. CASVS. Docet hic Gra.quòd crimen dicatur manifestum,s. quod negari non potest: cum se ingerat oculis omnium:in quo ordo iudiciarius non requiritur,qui inuentus est,vt innocentia non damnetur,& delinquentis culpa puniatur.

DE manifesta.] CASVS. Stephanus in hoc c.inducit auctoritatẽ Ambr.exponẽtis sñiam Apostoli de Corinthio fornicatore,quæ talis est,q̃ iudex non debet aliquẽ sine accusatore dãnare.Vnde Dñs Iudam furẽ nõ cõdẽnauit,quia accusatus non fuit. Sed hoc verum est cum est occultũ crimen:sed si crimen est adeo manifestũ,q̃ negari non possit,quale fuit crimen Corinthii: non est opus testibus,vel accusatore: & hoc ideo quia omnes crimen eius sciebant. Ideo Apostolus tradidit eum absentem satanæ, vt spiritus eius saluus fiat.

a ¶ *Pluribus.*] ergo non requiritur omniũ scientia. forte sufficiũt x.vt 10.q.3. vnio.iudici tñ debet esse notũ.23.q.4.cũ quisq;. Vnde potest contingere,q̃ aliquid est notorium apud delegatum,qđ non est notorium apud delegantem. & si causa audiretur coram delegante,ille procederet secundum ordinem iuris,sed delegatus nõ:vt extra de pur.ca. cũ dilectus. Idem est in inquisitione.Potest enim esse,q̃ delegans possit inq̃rere de crimine alicuius, si apud eũ est infamatus:sed delegatus non.extra de accu.cum oporteat.

b ¶ *Sine accusatore.*] no.q̃ nemo est condemnandus sine accusatore.vt ff.de mu.& hon.rescripto.§.si quis accusatorem. sed fallit in charta suspecta,cui fides non fit. C.de proba.iubemus.& cum testis fraudulenter,& procaciter respõdet.C.de test.nullus. & in tutore suspecto.ff.de suspe.tu.l.3.§.1.& 3.q.2.quia ea.& quando ma

MVlti corriguntur.] CASVS. Cap.istud diuiditur ĩ tres partes. In prima parte dicitur,q̃ multi corriguntur, & propter scãdalum multi tolerantur:multi aũt nesciuntur esse criminosi, qui diuino iudicio reseruantur. In secunda parte,quæ incipit ibi, *Nos vero*.dicitur,q̃ nos non debemus aliquẽ à cõione repellere, nisi sponte confessum,aut in iudicio accusatum,& cõuictum. Si enim (sicut dicit Apostolus) vellemus oẽs occultos peccatores vitare, nos oporteret de hoc mundo exire,qui tales docet tolerandos vsq; ad vltimum ventilabrum, vt possimus eos lucrifacere Christo, nec vitandos nisi essent per sñiam nominati, & sic docet eos tantum iudicio ecclesiæ condemnandos,non arbitrio suspicantis,sed ordine seruato.Hoc idẽ probatur exemplo Domini, qui comedit cum publicanis,& peccatoribus,inquiens;non est medicus necessarius sanis,sed male habentibus. In tertia parte quæ incipit, *Non ergo*. dicitur, q̃ illi qui hortantur ad pænitentiam,nõ debent gaudere eo q̃ multos habeant socios ad supplicium:quia non minus ardebunt,&c.

g ¶ *Non possumus.*] nominatim,sed in genere, vt 5.q.1. quidam. extra de offi.ord.si sacerdos.

ADDITIO. Et dicas,nõ possumus de iure,id est, non debemus. H.nam id possumus,quod de iure possumus.

h ¶ *Quamuis.*] interpositio est.

i ¶ *Mortalis.*] antecontemptum.24.q.3,notandum.

k ¶ *Medicinalis.*] vt spiritus eius saluus fiat,11.q. 3.audi. nisi sit incorrigibilis,vt 11.q.3.nemo episcoporum.& ĩ.24.q.3.corripiantur.& c.notandum.in fin.

l ¶ *Sæculari.*] id est,de rebus sæcularibus, vel loquiť de laico 5 quasi dicat laicum conuictum coram sæculari,clericum coram ecclesiastico,vitare possumus,vt reddamus singula singulis,& sic nõ est contra extra de iudi.at si clerici.arg.huius c.videtur, q̃ clericus

5 Laico. Idẽ Pann. in d.c. at si clerici.

cus de crimine ciuiliter conuictus infametur per sententiam latã in ipsum à laico per reconuentionẽ, vt 6, q. 1. beatus Petrus. & c. infames, arg. extra de testi. decetero. & 3. q. 5. de accusatoribus. 35. q. 3. coniunctiones. 3. q. 8, cuius. immo si corã quocumque in modum exceptionis probatur crimen, cogetur ad pænitentiam. nam vndecũque claruerint crimina, &c. 24. q. 3. ecce, nã & iudiciũ hæreticorum certificat ecclesiam, vt j. 24. q. 1. quisquis. & c. subdiaconus. & in Auth. de san. epis. §. si vero crimẽ. coll. 9. & snia in vno iudicio lata, fidẽ facit in alio [1]. ff. de iureiu. si duo. C. de li. cau. iubemus. Io. hoc verum est inter easdem personas, quia res inter alios acta, & c. extra de re iud. quamuis. cum similibus. B. Similiter fit fides sæculari iudici p iudicem ecclesiasticum vt 11. q. 1. statuimus, & hoc satis potest admitti, iudex tñ ecclesiasticus non potest clericũ ratione illius sententiæ punire quasi conuictũ. si tamẽ infamia crebrescit, ex tali sententia potest eps ipsum cogere ad purgationẽ, in qua si defecerit, puniatur, vt extra de si. de hoc. nec testes purgationis sunt contrarii prioribus testibus; quia isti iurãt de credulitate; & illi de scientia; & bene potest esse, q isti credant eũ innocentẽ, & illi sciant eũ nocentẽ. nec obest ei illa sententia quo ad beneficium, vel quo ad ordinem. extra de excep. denique. de ordi. cog. cũ dilectus. in fi. Sed forte potest ipsum cógere ad pænitentiam. nam etiã in causa correctionis tenuis probatio, & scientia sufficit, vt extra de spo. præterea. 22. q. 5. hoc videtur. immo sufficit vnus testis quo ad sententiam medicinalem animæ, vt extra de test. cog. peruenit. de consec. dist. 4. cum itaque. extra de consan. & affi. super eo. & extra de testi. super eo.

Sententia super crimine in clericum lata in causa reconuentionis per iudicẽ sæcularẽ, an ipsum infamet.

[1] Scilicet dependenti à primo: aliàs nõ facit nisi præsumptionem, & sic intelligũtur istę leges j. proxi. allega. Arch.

sitiue; qui modus nouus est, & extraordinarius secundum quosdã. Sed dic extra, id est, præter hoc, uel contra ordinem iuris, scilicet quia non est de foro suo, cum sit occultus. unde sequitur usurpatio. Nam usurpare quis dicitur, cum uendicat sibi quod ad ipsum non pertinet.

Nam

siue ecclesiastico iudicio nominatum, atque conuictum. Quis enim sibi vtrumq; audeat assumere, vt cuiquam ipse sit & accusator [a] & iudex? Cuiusmodi regulam etiam Paulus apostolus in eadem ad Corinthios epistola breuiter insinuasse intelligitur, cum quibusdam cõmemoratis criminibus, ecclesiastici iudicii formam ad omnia similia [b] ex quibusdam daret. Ait enim [Scripsi vobis in epistola non commisceri fornicarijs [c]. Non vtique fornicarijs [d] huius mundi, aut auaris, aut raptoribus, aut idolis seruientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exisse.] Non enim possunt homines in hoc mundo uiuentes, nisi cum talibus viuere: nec eos possunt lucrifacere Christo; si eorũ colloquiũ conuictumque vitauerint. Vnde & Dominus cum publicanis, & peccatoribus comedens. [Non est opus, inquit, sanis medicus, sed male habentibus. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores.] Et ideo sequitur Apostolus, & adiungit. [Nunc scripsi vobis non commisceri. Si quis [e] frater nominatur [f] in vobis, aut fornicator, aut idolis seruiens aut auarus, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax; cum huiusmodi nec quidem cibum simul sumere. Quid enim mihi de his, qui foris [g] sunt iudicare [h]? Nonnne de his, qui intus sunt, vos iudicatis? De his autem, qui foris sunt, Deus iudicabit. Auferte malum à vobis ipsis,] Quibus uerbis satis ostendit non temere, aut quomodolibet, sed per iudicium auferendos esse malos ab ecclesię communione: vt si per iudicium auferri non possunt, tolerentur potius; ne peruersè malos quisque † euitãdo, ab ecclesia ipse discedens, eos, quos fugere uidetur, vinciat † ad gehennã. Quia & ad hoc nobis sunt in scripturis sanctis exẽpla proposita: velut in messe, vt palea sufferatur vsque ad vltimum vẽtilabrum: vel intra illa retia, vbi pisces boni cum malis vsque ad segregationem, quæ futura est in littore, id est in fine sæculi, æquo animo tolerentur. Non enim contrarium est huic loco id, quod alio loco dicit Apostolus [Tu quis es qui iudicas alienum seruum? suo Domino stat aut cadit.] Noluit enim hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspicionis, [i] uel etiam extraordinario [k] usurpato iudicio: sed potius ex lege Dei secundum ordinem ecclesiæ, siue vltro confessum, siue accusatum, atque cõuictum. Alioquin illud cur dixit? [Si quis frater nominatur aut fornicator, aut idolis seruiens, &c.] nisi quia eam nominationem intelligi voluit, quæ fit in quemquam, cum sententia ordine iudiciario, atque integritate profertur? Nam si nominatio [l] sola sufficit: multi damnandi sunt innocentes; quia sæpe falso in † quoquã crimina nominantur. ¶ Non ergo illi, quos monemus agere pænitentiã, querant sibi comites ad suppliciũ; nec gaudeãt, quia plures inuenerint. Non enim propterea minus ardebunt, quia cũ multis ardebunt.

1. Cor. 5.
23. q. 4. c. infideles.
Matt. 9.
1. Corin. 5.
† *f. quosque*
† *al. mittat*
Matt. 3.
Matt. 13.
Rom. 14.
† *iniquoque crimine*] Beda in cap. 5. 1. ad Cor.

Idem sermone 16. de verbis Domini.

¶ Peccatum, quod tantum iudici notum est, ab eo damnari non valet. C. XIX.

SI peccauerit, inquit, in te [m] frater tuus, corripe eum inter te, & ip- *Matt. 18.*

a ¶ *Accusator & iudex.*] qd fieret si occultos tales accusaremus.

b ¶ *Similia.*] argum. q licet aliquid specialiter de vno dicatur, tamen extenditur ad omnia similia, vt j. ea. Deus omni potens. 32. q. 7. Apostolus. 16 q. 3. licet. dist. 61. miramur. & s. dist. 5. ad eius. ff. de fun. inst. quæsitũ. §. vlt. ff. de adi. leg. l. legata. ff. de ali. & cib. le. l. verba ff de suppelle. le. l. legata. 16. q. 1. hinc est etiam. arg. contra. C. de procur. maritus.

c ¶ *Fornicarijs*] Iudæis vel Gentilibus.

d ¶ *Fornicarijs.*] scilicet occultis: nisi in casibus. q. d. non est aliqua pars mundi, in qua non sint tales mali.

e ¶ *Si quis.*] quasi dicat, quare hic non dicis de alijs quàm de fratribus? Respon.

f ¶ *Nominatur*] per sententiam.

g ¶ *Qui foris.*] id est, non nostri iuris. 17. q. 4. constituit. s. distin. 45. qui syncera. contra dic, vt no. 28. q. 1. sæpe.

h ¶ *Iudicare.*] quantum ad excommunicationem, sed corporaliter possunt puniri [2], ut 17. q. 4. constituit. arg. quòd excommunicatus non potest iterum excommunicari. de hoc inuenies 3. q. 4. Engeltrudam.

i ¶ *Suspicionis.*] subaudi temerariæ, si uiolenter: secus 32. quæstio 1 dixit.

k ¶ *Extraordinario.*] agendo contra eum denuntiatiue, uel inquisitiue; qui modus nouus est, & extraordinarius secundum quosdã. [see continuation above]

[2] Idem etiã & pecuniariter punit ecclesia vbi sũt de sua iurisdictione. extra de rapto. in archiepa su Ber.

l ¶ *Nam si nominatio.*] id est, infamatio j. 25. q. ult. c. ult. 35. q. 6. si duo. Arg. q per famam non probatur aliquid. extra de coha. cleri. & mulie. tua. extra de eo qui cog. consang. uxo. suæ. super eo. Sed fama cũ alijs adminiculis probat. 4 q. 3. sæpe. extra de præsump. illud. de appel. c. 1.

SI peccauerit.] CASVS. In hoc c. exponitur auctoritas Euangelica: Si peccauerit in te frater tuus &c. Capitulũ ergo istud diuidit in duas partes. In prima parte dr, q si frater tuus peccauerit ĩ secreto, eũ in secreto corrigere debes: alioquin nõ esses corrector, sed pditor si in publico corrigeres. Et hoc pbat exemplo Ioseph, qui cũ sciret beatã Virginẽ grauidã, ad quã sciebat se nõ accessisse, eã noluit diuulgare, sed occulte a se dimittere: quare quæ in secreto fiunt, corripienda sunt in secreto: q̃ publice, corã omnibus arguẽda sunt. Et ita cõcordãt duę authoritates, quę uident cõtradicere; una Dñi, s. si peccauerit in te, &c. quæ intelligitur de occultis: alia Apostoli; scilicet, peccãtem corã omnibus argue. cuius tenor hic ponitur; quæ intelligitur de manifestis, & hoc intelligendum est non solum quando in nos peccatur, & nobis scientibus, sed etiam quando nescitur nisi præsumptiue, & hoc in prima parte. In secunda parte quæ incipit ibi, *Nescio*; dicitur, q prælati sæpe corrigunt peccatores occultos alijs nescientibus: quia nolunt manifestare eorum delicta. homines tamen credunt, q ipsi hoc non faciant, & ideo eos reprehendunt.

m ¶ *In te.*] scilicet læsum, uel testem. Quidã totã hanc auctoritatem

ẽ intelligunt de occulto peccato:& exponũt,adhibe vnũ vel duos testes,qui sint testes factæ admonitionis:& qđ sequit̃,dic ecclesiæ. i.sacerdotibus,qui orent ꝑ ipso,vel admoneãt eũ desistere à peccato:& tali qui põt prodesse,& nõ obesse. 22.q.5.hoc videtur,& qđ sequitur,sit tibi ethnicus,&c. quantũ ad priuatam cõionem intellige:

dubitatur,an infames personę admittantur ad denuntiationem,& criminosæ? Et videtur quòd sic:quia omnes ex præcepto ad hoc tenentur. Nam & hæreticus admittitur. 24 q 1. quisquis. & alienę personę viles, vt extra de spon.pręterea 2. & vbi agitur ad correctionem,non requiritur tantus rigor,vt 22.q 5 hoc videtur.de bona fide enĩ agitur:vnde non conuenit de apicibus iuris disputare.ff. man.si fideiussor.§.quędam.Econtra videtur: quia tantũ honestiores personæ admittuntur. 35.q 6. episcopus in synodo.& non infames, vt de testib.cog. pręterea.nam etiam ad populares actiones non admittuntur nisi personæ integri status, vt ff. de popu.act popularis. Ego credo quẽlibet admitti, dum tamen bono zelo denuntiet. extra de re iudi.cum I.& A. sed licet ĩfames admittantur & irregulares, non tamen criminosi. Cum enim tales non correxerint sua crimina, credendum est, quòd malo zelo denũtient crimina aliorum. 3 q.7.§.porro.Ioan.similiter est in teste, qui in ciuili causa non admittitur, nisi post pęnitentiam. extra de testi. testimonium. B.

sum solum. Quare? quia peccauit in te. Quid est [In te peccauit?] Tu scis, quia peccauit. Quia enim secretum fuit, quando in te peccauit, secretum quære, cum corrigis, quod in te peccauit. Nam si solus nosti, quia peccauit in te, & eum vis coram omnibus arguere,non es correptor, sed proditor [a]. Attende, quemadmodum vir iustus Ioseph, tanto flagitio, quod de vxore fuerat suspicatus [b], tanta benignitate pepercit; antequam sciret, vnde illa conceperat, quam grauidam senserat,& se ad illam non accessisse nouerat [c]. Restabat itaque certa adulterij suspicio: & tamen, quia ipse solus senserat, ipse solus sciebat, quid de illo ait Euangelium? [Ioseph autem,cum esset vir iustus,& nollet eam diuulgare.] Mariti dolor non vindictam quæsiuit: voluit prodesse peccanti, non punire peccantem.[Cum, inquit, nollet eam diuulgare;voluit eam occulte [d] dimittere.] *& infra.* ¶ Ergo ipsa corripienda sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Ipsa vero corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. Distribuite tempora,& concordat scriptura [e]. Sic agamus, & sic agendum [f] est, non solum, quando in nos [g] peccatur, sed etiam, quando peccatur ab aliquo, vt ab altero nesciatur,in secreto debemus corripere. *& paulo post.* ¶ Nouit enim nescio quem homicidam episcopus [h],& alius illum nemo nouit. Ego nolo † illum publice corripere, & tu quæris inscribere? Prorsus nec prodo, nec negligo: corripio in secreto;pono ante oculos eius Dei iudicium, terreo cruentam conscientiam,persuadeo pænitentiam.Hac [i] charitate præditi esse debemus. Vnde aliquando homines reprehendunt nos, quòd quasi non corripiamus: aut putant nos scire, quod nescimus; aut putant nos tacere,quod scimus. Sed forte quod scis,& ego scio:sed non coram te corripio,quia curare volo,non accusare. ¶ Sũt homines adulteri in domibus suis; in secreto peccant: aliquando nobis produntur ab vxoribus suis, plerumque zelantibus [k]; aliquando maritorum salutem quærentibus. Nos non prodimus [l] palam, sed in secreto arguimus. Vbi contigit malum, ibi moriatur malum. Non tamen vulnus illud negligimus, ante omnia ostendentes homini in tali peccato constituto, sauciamque gerenti conscientiam, illud vulnus esse mortiferum.

Matth. 1.

† *al. volo*] orig.

4 *Quando vero crimen est notum alijs, & non iudici, nec tunc sine examinatione feriendum est: quia in crimen sibi occultum iudex sententiam ferre non debet. Vnde Euaristus Papa ait epistola secunda* †.

† Et Gregori' l. Mor. 19.c.23.& in conc.Tribur. c.22.
Ansl.l.3.c.67.
Poly.l.7.tit.1.
Burc.l.11.c.9.
Pann.l.4.c.116.
Iuo p.5.c.240.

¶ Sententia non præcipitanter ferenda est. C. XX.

DEus omnipotens,vt nos à præcipitatæ sententiæ prolatione com-

ge:sed non in publico,vt 6.q.2 si tantũ.Sed huic opin.contradicit 45.dist.sed illud.& extra de iudi.nouit. 11.q.3. præcipue.vbi habes ꝙ etiam in manifestis loquitur hæc auctoritas. Alij intelligunt totam de manifesto:sed eis cõtradicit Aug.ibi,si solus nosti.Tertij dicũt,ꝙ principiũ de occulto,& sequẽs de manifesto loquit̃: sed eis cõtradicit quod dicit: distribue tempora, & concordat scriptura. Io.intelligit de tali occulto qđ scit̃ à multis,& potest ab aliquibus probari:& vocãtur testes,vt probetur admonitio facta:qa nisi præcessisset admonitio,accusare non posset,vt ĩ.ea.q.7.accusatio.&c. si quis erga. nam si post admonitionẽ ecclesiæ nollet pænitere, isti possũt esse testes admonitiõis factę,& hoc innuit littera vbi dicit, forte qđ tu scis,& ego scio.Ar. est ad hanc solutionẽ extra de iud. nouit.Sed isti opponit̃:quare ergo dicit Aug. tu sol' nosti? Rñ.hic, solus,nõ excludit paucos, sed multitudinẽ.si.dist.8. si solus.& ibi, Quomodo sedet sola ciuitas.i.cũ paucis.sic 15.q.7.§.solus.ĩ.e.q.7. §.de his.Nunc quæritur vtrũ hoc sit præceptũ omnibus? Videtur ꝙ istud extendatur ad oẽs.ĩ.ea.q.7.quapropter 11.q.3. præcipue. 24.q.3 tã sacerdotes.45.dis.sed illud.quod H.cõcedit [2].Sed dura est hæc opinio, & constituit oẽs transgressores. Sed M.dicit, ꝙ est mandatũ ad oẽs qui sunt in magistratu positi,siue sint clerici, siue laici.ar.23.q.4.duo ista.17.q.4.de presbyterorũ.tamen ad alios est consiliũ, & hoc est verũ de peccato iã facto:sed de peccato adhuc faciendo omnibus est præceptum.22.q.5.hoc videtur.94.dist.diaconi.extra de cogna.spitua. Et intellige primam partem quando prælatus scit peccatum per se.Secundam,quando ei ab alio denuntiatur.Quicumque ergo habet familiam, tenetur corrigere eã.23. q.4.duo ista.& q.5.non putes. Et quòd teneatur præceptiue quo ad prælatos, quo ad subditos consultiue, est arg.23.q.8.c.1. Item

a ¶ *Sed proditor.*] Sed nonne Dominus prodidit crimen Iudæ,cũ dixit: Qui intingit manum mecum [2] in paropside,s.ead. vnus. & Paulus crimen Iudæorum tribuno, vt 23.q. 3.Maximianus? Responde, illi quibus dicebatur, poterant tantum prodesse. 22.q.5.hoc videtur. Item contra.ff. de iniu. eum qui. Sed illud intelligitur quando quis directe vult aliquem accusare.

Christus nũquid reuelauit crimen Iudæ?

[2] De hoc legi. & no. de cõs.dist.2.cũ omne. in gl. cũ dixit. ibi videas.

b ¶ *Suspicatus.*] ĩ.32.q.1.dixit Dominus.
c ¶ *Nouerat.*] vnde conceperat.
d ¶ *Occulte.*] idest,non accedere ad eam:non tamen voluit eam à se repellere.27.q.2.prius quàm. Vel occulte,idest,sine probatione:quod hodie non licet. 35.q.6.multorum.
e ¶ *Scriptura.*] Euangelica cum Apostolo dicente: Peccantem coram omnibus argue.
f ¶ *Et sic agendum.*] 6.q.2. si tantum. 11.q.3. sancti. extra de offi. ordi. si sacerdos.
g ¶ *Quando in nos.*] idest,vno vel altero sciente: sed etiã quando nullus scit:dum tamen præsumptio sit contra eum qui peccat.
h ¶ *Nouit &c. episcopus.*] de se loquitur Aug.
i ¶ *Hac charitate.*] scilicet Euangelica. aliàs charitate, in originali Augustini.
k ¶ *Zelantibus*] arg. malo zelo denuntiantem crimen fratris audiẽdũ:hoc est verũ si ꝓsequatur suã iniuriã,vt ĩ.q.7.si quis erga.
l ¶ *Non prodimus.*] ad querelam earum.

QVANDO VERO. Hæc est quarta pars huius quæstionis,in qua vult probare,quòd si notum est alijs, & nõ iudici tamquam iudici, nihilominus est causa examinanda: & hoc probat per cap.seq.Ioan.de Fant.

CASVS. Hic ponit Gratianus secundum membrum suæ distinctionis:scilicet quando crimen est notum alijs,& nõn iudici:& in hoc casu seruãdus est ordo iuris,& hoc ostẽdit ꝑ sequẽs capitulũ.

D*Eus omnipotens.*] CASVS. Sodomitæ erant in notorio delicto,quia seipsis abutebantur:Dominus tamen, licet manifesta essent ei facta Sodomorũ,quẽ nil latet,noluit eos iudicare stati- sed

ſed ipſe cum fidelibus teſtibus diligenter veritatẽ inquiſiuit ante quã eos iudicaret. Cuius exemplo monemur ne præcipites ſimus in ſententia ferenda: quia ſi Dominus, qui ſciebat factum, veritatẽ diligenter inquiſiuit: multo fortius homines iudicantes, qui veritatem neſciunt, debent inquirere diligenter omnia, & neminẽ ante probationem condemnare, veritate dicente: Nolite iudicare, & non iudicabimini. & Apoſtolo dicente: Tu qui es qui iudicas, &c.

admonitionem, ſi incorrigibilis erit, poterit condemnari: & in hoc caſu intelliguntur c. manifeſta. quæ Lotharius, & c. de manifeſta. Seq. §. patet. & per te videbis.

h *Iudicis.*] non ſedẽtis pro tribunali. ſi enim pro tribunali ſederet, & cõtingeret te aliqd ibi facere, poſſet te ſtatim punire, ac ſi ꝓbare

peſceret, cum omnia nuda, & aperta ſint oculis eius; mala tamen Sodomę noluit audita iudicare, priuſquam manifeſte agnoſceret, quæ dicebantur. Vnde ipſe ait [Deſcendam[a], & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint; an non eſt ita, vt ſciam[b].] Deus omnipotens, cui nihil eſt abſconditum, ſed omnia ei manifeſta ſunt, etiam antequam fiant; non ob aliud hæc, & alia multa (quæ hic prolixitatem vitantes non inſeruimus) per ſe inquirere dignatus eſt; niſi, vt nobis exemplum daret, ne præcipites in diſcutiendis, & iudicandis negotijs eſſemus; & ne mala quorumque prius quiſquam præſumat[c] credere, quàm probare[d]. Cuius exemplo monemur, ne ad proferendam ſententiã vmquã precipites ſimus, aut temere, indiligenterq; indiſcuſſa quæq; quoquo modo[e] iudicemus, dicente veritatis voce [Nolite iudicare, vt nõ iudicemini: in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini, *& reliqua.*] Nã mala audita nullũ moueãt: nec paſſim dicta abſq; certa probatione quiſquam vmquam credat: ſed ante audita[f] diligenter inquirat[g]; ne præcipitando quidquam aliquis agat. Si enim Dominus omnium, Sodomorum mala, quorum clamor ad cælum vſque peruenerat, omnia ſciens prius nec credere, nec iudicare voluit, quàm ipſe ea cum fidelibus teſtibus diligenter inueſtigans, quæ audierat, opere veraciter cognoſceret; multo magis nos humani †, & peccatores homines, quibus incognita ſunt occulta iudicia Dei, & hac præcauere, & nullum ante veram, iuſtamque probationem iudicare, aut damnare debemus, manifeſte apoſtolo dicente Paulo [Tu quis es, qui iudicas ſeruum alienum? ſuo enim Domino ſtat, aut cadit.]

Heb. 4. Gen. 18. Matth. 7. 30. q. 1. nullum ante. † al. qui ſumus homines, & peccatores, quibus Rom. 14.

5 *Quando autem crimen notum eſt iudici, & alijs; aliquando reus inficiatur factum: veluti ſi quis negaret interfeciſſe eum, quem ſub oculis iudicis[h] in conſpectu multorum interfecit. Hic, quia ſe reum negat, ſine examinatione feriri non poteſt. Aliquando euidentia ipſa operis reum eſſe teſtatur; quando opere publico crimen ſuum confitetur: tunc poſt ſecundam, & tertiam correctionem[i] ſine examinatione damnandus eſt, ſi incorrigibilis extiterit. In hoc itaque vltimo caſu intelligenda eſt auctoritas illa Ambroſij, & Nicolai [Manifeſta, accuſatione non indigent.] Fornicator enim ille, in quem, ſine examinatione, ſententia Apoſtolica proceſſerat, publice coram omnibus nouercam ſuam pro vxore habebat. Lotharius quoque, de quo Nicolaus ſcribit, ſimiliter publice vxorem ſuam dimiſerat, & aliam ſuperduxerat.*

ſ. ea. manifeſta. &, quæ Lotharius.

Vnde idem Nicolaus Papa ſcribit archiepiſcopis, & epiſcopis per Galliam, Italiam, & Germaniam conſtitutis.

¶ Sine accuſatione, manifeſta ferienda ſunt. C. XXI.

Iuo p. 8. c. 226. Regino omnia hæc refert lib. 2. Chron. nu. 875.

SCelus, quod Lotharius Rex (ſi tamẽ[k] Rex veraciter dici poſſit, qui nullo ſalubri regimine, corporis appetitus refrænat, ſed lubri-

a ¶ *Deſcendam.*] Angelos mittendo, vt infra ſequitur.

b ¶ *Sciam.*] tamquam iudex. ſi habes, ſciã; tũc tranſpone litterã ſic, vt ſciam an non eſt ita, id eſt, an nõ hoc ſit ita: & tunc incipit verſus ibi: Deus omnipotẽs. ſi habes, ſciat: tunc incipies verſum. An non eſt ita vt ſciat: & leges interrogatiue vſque ad locum illũ: non ob aliud hæc, &c.

c ¶ *Præſumat.*] Præſumendum eſt enim quẽlibet eſſe bonũ, vt 11. q. 3. abſit. extra de præſum. dudum.

d ¶ *Quam probare*] id eſt, examinare.

e ¶ *Quoquo modo*] id eſt, diffinitiue, vel interlocutorie.

f ¶ *Audita.*] ſ. diſt. 81. ſi quid vero. j. 11. q. 3. in cunctis. & extra de præſum. dudum.

Inqrẽs quos teſtes admittere debeat.

g ¶ *Inquirat.*] Cum iſtud c. locũ habeat tm̃ in cauſa inquiſitionis: vt extra de accuſ. qualiter 2. videtur ꝙ tm̃ honeſti teſtes ſint ibi admittẽdi in cauſa inquiſitionis, eo ꝙ dicit, fidelibus. & eadem dec. dicit, de prouidis & honeſtis. & dec. dicit, vbi de ſimonia agitur, ꝓpter immanitatem ſceleris admittũtur criminoſi, & loquitur ibi in cauſa inquiſitionis: & ſic videtur ꝙ in minoribus criminibus nõ ſint admittendi criminoſi, vt extra de ſi. ꝑ tuas. Sed eſt argumen. contra, extra de re iudica. cum I. & A. Satis poteſt dici, quòd ſi extranei teſtes inducuntur in cauſa inquiſitionis, requiritur quòd non ſint criminoſi: ſed in illis qui ſunt teſtes de ipſa eccleſia, ſufficit qualeſcumque ſint: dummodo non ſint inimici vel corrupti. Ioã. Quidquid Io. dicat, ego non credo, quòd teſtes criminoſi admittantur in cauſa inquiſitionis: niſi eſſent de crimine emendati. extra de teſti. teſtimoniũ. In exceptis tamen criminibus bene admittũtur criminoſi, niſi ſint cõſpiratores, vel capitales inimici. extra de ſi. per tuas 2. quod intelligunt quidam ſi ille contra quem fit inquiſitio, fuerat malæ famæ: alioquin criminoſi nõ admitterentur, vt innuit illa decre. per tuas. & ſ. ea. in primis. verſi. de perſona Stephani. ibi, quod autem, &c. B.

QVANDO AVTEM Hæc eſt 5. pars q. in qua dicitur, ꝙ ſi notorium eſt omnibus & iudici, ſcilicet per euidentiã facti: tũc poteſt iudex illum punire, & hoc probatur per ſeq. c. Ioan. de Fãt.

CASVS Hic ponit Grat. tertiũ membrũ ſuę diſtinctionis: ſcilicet quãdo crimẽ notũ eſt iudici & alijs, & tũc ſubdiſtinguit: qa aut negat, aut cõfitetur: vel notoriũ eſt ita ꝙ inficiari nõ põt. Si negat, ordo iuris ſeruari debet: licet iudex & alij multi ſciãt. Si ipſe cõfitetur, vel factũ eſt ita notoriũ, ꝙ inficiari nõ poteſt: tũc poſt ſecũdã & tertiã

baretur per teſtes coram eo. melius enim probatur aliquid per ipſum factum, quàm per teſtes. ff. de fer. l. 2. in fi. & extra de app. dilecti. & ff. de mino. minor. & 27. q. 1. nec aliqua. Sed pone ꝙ reus neget aliquid eſſe notorium: numquid ſufficiunt duo teſtes ad probãdũ aliquid eſſe notoriũ? Sic, ſicut duo poſſunt probare famã, vt extra de teſti. tam litteris. & per duos teſtes probatur ꝙ ſeptem interfuerunt. C. de bon. poſſeſ. bonorum. & per duos probatur ſubſcriptio trium, vt C. de fide inſtrumen. comparationes. C. de teſti. l. teſtium.

i ¶ *Correctionem.*] Arg. admonitionem debere præcedere in notorijs, vt j. ea. quæſt. vlt. c. vlt. 12. q. 2. indigne. Ioan.

S *Celus.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ ſcelus Lotharij erat omnibus manifeſtũ, quod ipſe cõmiſit Thietbergã vxorẽ ꝓpriã dimittẽdo, & Gualdradã ſuperinducendo. In ſecunda parte quæ incipit ibi, *Sed dudum.* dicitur ꝙ duo, epiſcopi Thietgãdus & Gunterius iniqtati eius cõſenſerũt: & quia hoc erat omnibus manifeſtũ, ſicut fere totus orbis referebat: ideo à ſancta ſynodo depoſiti, & ab omni ſacerdotali officio vſq; in hodiernum diem excommunicati exiſtunt.

k ¶ *Si tamen.*] 21. diſt. cleros.

a ¶ In

a ¶ *In duabus.*] scilicet Thietbergam repellendo : & Gualdradam sociando sibi.

b ¶ *Referebat.*] Hi epi non fuerũt depositi ꝓpter publicã famam : sed quia erãt cõfessi crimen suũ, vt 11.q.3. Thietgandũ. sola enim fama nõ sufficit ad depositionẽ, vt extra de choa.cleri.tua. nec ꝑ fa-

d ¶ *Fructus.*] perceptos & percipiendos, vt extra de resti.spo.grauis.& restituendus est ad omnem causam in qua esset, si non fuisset spoliatus.ff.de vi, & vi ar.l.1.§.non solum.

e ¶ *Ante litem contestatam.*] Ideo autem dicitur, ante litem contestatã, quia exceptio spoliationis est dilatoria, & sic est ante lit.cõte. proponenda : tamen si vult directe agere de spoliatione, etiam post lit.conte.hoc potest facere, vt extra de cau. pos.pastoralis.

Exceptio spoliationis est dilatoria.

ca eneruatione magis illicitis eius motibus cedit) in duabus a feminis, Thietberga scilicet, & Gualdrada commisit, omnibus manifestum est. ¶ Sed & dudum episcopos Thietgandum, & Gunterium in tali facto eum habuisse tutores, atque fautores pene totus nobis orbis vndiq; ad limina, seu sedem confluens Apostolicã referebat b. *& infra.* ¶ Igitur decernente nobiscum sancta synodo in præsentia depositi, & ab officio sacerdotali excommunicati, atque à regimine episcopatus alienati indubitanter existunt.

QVÆSTIO II.

QVòd autem expoliatus ante iudicem stare non posit, multis auctoritatibus probatur. Ait enim Ioannes Papa I. ad Zachariam archiepiscopum.

Et Eusebius Papa epist. 2.

¶ Ante litem contestatam possessori cuncta sunt restituenda. C. I.

Pann.l.4.c.47.

ANtiquitus decretum est, vt omnes possessiones, & omnia sibi sublata, atque fructus d cunctos ante litem contestatam e perceptos a episcopus, vel primas possessori restituat f.

a ¶ Perceptos.] *In vetustis exemplaribus, & epistola Ioannis, itemque Eusebij est*, perceptor, vel primas possessori restituat.

Item Nicolaus Papa.

¶ De eodem. C. II.

33.q.2.historia. §. hæc omnes. In præfatione Isido. in collectionem suam.

OMnes leges tam ecclesiasticæ, quàm vulgares, & publicæ præcipiunt, vt omnia sibi ablata restituantur ei, qui suis est rebus expoliatus.

Item Stephanus Papa, epistola secunda.

¶ Nullus debet accusari, dum suis rebus fuerit spoliatus. C. III.

Burc.l.1.c.142. & 141. Iuo p.5.c.155. & 156. Cõcor.Pan.l.4.c.49.

NVllus episcoporum, dum suis fuerit rebus expoliatus, aut à sede propria, qualibet occasione pulsus, debet accusari, aut à quoquã potest ei crimen obijci, priusquam integerrime restauretur, & omnia, quæ illi ablata quocumque ingenio g fuerant, legibus redintegrentur, & ipse propriæ sedi, & pristino statui regulariter reddatur : ita vt omnes possessiones, & cuncta sibi iniuste ablata, atque fructus omnes ante cœptam accusationem, primates, & synodus episcopo, de quo agitur, funditus restituant.

¶ *Caput hoc sua integritati ex originali est restitutum.*

Item Eusebius fratribus constitutis per Alexandriam, & Aegyptum, epistola secunda.

Et in decretis Ioannis I.

¶ Nec conuocari ad synodum, nec in aliquo debet iudicari spoliatus. C. IIII.

Ansl.l.3.c.44. Iuo p.5.c.249. Pann.l.4.c.45.

IN scripturis vestris reperimus, quosdam episcopos vestris in partibus à proprijs ouibus accusatos: aliquos videlicet ex suspicione, & aliquos ex certa ratione: & idcirco quosdam suis esse rebus expoliatos; quosdam vero à propria sede pulsos. Quos sciatis nec ad synodum comprouincialem, nec ad generalem posse vocari, nec in ali-

famam dicitur aliquid manifestum, vt extra de consan. & affi.sup eo.& in fama requiritur ordo iuris, vt s.ea.Deus.§.quando autem.

ADDITIO. Tamen Ioan. Fabri dicebat hoc esse, vbi per publicam famam aliqui condemnantur criminis euidentia suffragante. Archidiaconus.

QVòd autem.] CASVS. Hic intitulatur secunda quæstio, qua quæritur, an expoliatus sit restituendus ante quàm iudicetur, vel cogatur venire ad causam, & certe ꝙ restituendus sit, multorum auctoritatibus probatur: nisi in modũ exceptionis ꝓbetur spoliatio.

c ¶ *Quòd autem.*] Hæc est differentia inter quæstionem istam & illam quæ est j. 3.q.1.quia. Hic petitur restitutio in modum exceptionis: ibi in modum actionis.

ANtiquitus.] CASVS. Statuitur in hoc cap. quòd iudex possessiones & omnia ablata cũ fructibus ante litẽ perceptis faciet expoliato restitui, qui ante spoliationẽ possessor extiterat. Idẽ fere dicitur in illo capitulo: Omnes leges de hac materia loquẽtes.

f ¶ *Restituat.*] tamen si in modum exceptionis probatur spoliatio, non ideo fit restitutio, vt extra de or. co. cum dilectus. Dico tamen decre. illam hic non habere locum : quia vbi excipitur de spoliatione contra illum qui crimen intendit, bene restituitur si spoliationẽ probat, prout intelligo omnia hæc iura. secus vbi vtraque quæstio est ciuilis, vt in illa decre. cum dilectus. In hoc tamen cautus sis, quòd si aduersarius tuus conuenit te super re aliqua, si vis dicere te spoliatum esse eadem re, vtilius est tibi vt directe petas restitutionem : quia si probas spoliationem directe agendo, duo consequeris; & quòd prius audieris, & quòd restituеris. si prius probes restitutionem, licet aduersarius prius proposuerit actionem suam, vt extra de resti. spo. ex conquestione. Sed si de alio agit aduersarius, & tu super alio dicis te spoliatum, vtilius est tibi vt in modum exceptionis proponas spoliationem, si aduersarius te præuenit in querela. Nã si directe velles agere, prius audiret aduersarius quàm tu. secus si excipiendo, vt extra de ordi. cog. cum dilectus.

Cõuentus sit cautus circa spoliationem opponendã.

NVllus episcoporũ.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd nullus episcopus potest vel debet ab aliquo accusari, nisi prius possessiones & omnia ablata quacumque fraude ei fuerint restituta cum fructibus ante accusationem perceptis: & hæc faciant primates & synodus.

g ¶ *Ingenio.*] Qui ergo dolo alterius renuntiat, iuri suo restituendus est: sicut si esset violentiam passus: qa ĩ hoc casu vim & fraudem æquiparat sibi canon. 15.q.6.c.1. & j. cau. prox q.1. redintegranda. Io.

Cum dolus dedit causam cõtractui. L. de quo no. extra de emp. & ven.c.3. in fi. & 7.q.1.c. suggestũ in glos. vlt. Arc.

ADDITIO. De hoc not. 7. quæstio. 1. suggestum. in glo. vlti. Archid.

IN scripturis vestris.]. CASVS. Quidam episcopi à proprijs ciuibus fuerunt accusati : aliqui ex suspicione : aliqui ex certa ratione. sed quia rebus suis fuerant expoliati, mandat Dominus Papa quòd non vocentur ante restitutionem ad causam vel synodum. Idem dicitur in capitulis sequentibus, eo addito quòd episcopi recte iudicantes tales causas debent in ecclesia tractare, vt ipsi possint esse testes singulorum : nec debent etiam accusati respondere nisi prius restituantur.

a ¶ *Nec in aliquo iudicari.*] A spoliatore nullum potest obijci crimen spoliato. extra de resti. spo. in litteris. &c. item cum quis. nisi suam prosequatur iniuriam: vel nisi sit tale crimen ad quod quilibet admittatur. argu. 2. q. 1. in primis. Sed ab alio potest accusari de alijs criminibus: sed non de illo pro quo est spoliatus. arg. 5. q. 2. si primates[1]. à contrario sensu. extra de app. ad hoc. & c. proposuit. alioquin del ictum eius maneret impunitum, si de nullo crimine posset accusari ab aliquo. I. Ego non credo, quod in aliquo spoliator admittatur contra spoliatum, nisi prius facta restitutione, vt extra de ordi. cog. cum dilectus. & vt dicitur in hac quæstione per totum, & ꝟ. 3. q. 1. c. 1. 2. & 3. vbi generaliter videtur dici, quòd nullū crimen possit spoliato obijci. B.

Spoliato à spoliatore nullū crimē potest obijci.

[1] Sūpto ar. à contrario ibi: nec respōdere æmulis, L. & secundū L. & Hug.

in fin. Testis etiam calumniator pœnam talionis sustinet. 3. q. 9. nihilominus. 33. q. 5. hæc imago. & C. de testi. l. nullum. & hoc secundum opi. H. nos tamen dicimus, quòd testis nullo modo substinet vel se obligat ad pœnam talionis, vt not. 33. q. 5. hæc imago. Si autem tulerit aliàs falsum testimonium, punitur extra ordinem. 6.

quo iudicari[a], antequam cuncta, quæ ei sublata sunt, legibus potestati eorum redintegrentur.

Item Iulius Papa in epistola ad Orientales, c. 35. & 8.

¶ De eodem. C. V.

NVllus potest conuocari, aut iudicari, antequam omnia sibi ablata, & omnia iura[b] ei in integrum restituantur: quia non habet priuilegium, quo possit exui iam nudatus.

Burc. l. 1. c 144. Iuo p. 5. c. 257. Pann. l. 4. c. 46.

¶ *Caput hoc confectum est ex decretis Iulij trigesimoquinto, & octano; verbis tamen mutatis, & alio modo dispositis.*

Item Zepherinus Papa ad episcopos Aegypti, epistola secunda.

Cap. 6. c. 287. Et in capitulis Hadriani c. 2.

¶ De eodem. C. VI.

PRæceptum ergo est in antiquis statutis, episcopos eiectos, atque suis rebus expoliatos ecclesias[c] proprias recipere, & primo sua omnia eis reddi; & demum, si quis eos iuste accusare voluerit, æquo periculo facere: iudices esse decernentes episcopos recta sapientes, & in ecclesia conuenientes, vbi testes[d] essent singulorum, qui oppressi videbantur: nec prius eos respondere debere; quàm omnia sua eis, & ecclesijs eorum, legibus integerrime restituantur.

Iuo p. 5. c. 246. Pann. l. 4. c. 43.

QVÆSTIO III.

Ps

QVa autem[e] pœna feriendi sint, qui in accusatione deficiunt, canonum censura definit. Pœnam enim illati criminis cum dispendio existimationis accipient.

Vnde Gaius[a] Papa.

In cap. Hadriani c. 24. in epist. Sixti tertij cod. Theod. l. 16. tit. 2. c. 41.

¶ Gaius.] *Sic est in plerisque vetustis; & habetur hoc caput in epistola vnica ipsius; in qua proxime his antecedunt verba capitis.* Si quis episcopus. *infra ead. q. 7. In vulgatis autem hic citabatur Gelasius.*

¶ De ijs qui non probanda obijciunt. C. I.

SI quis circa huiusmodi personas non probanda detulerit; auctoritate huius sanctionis intelligat se iacturam infamiæ substinere[f]; vt damno pudoris, & existimationis dispendio discat sibi alienæ verecundiæ impune insidiari saltem de cetero non licere.

Item Damasus Papa ad Stephanum archiepiscopum, epist. 3.

¶ Si accusator in accusatione defecerit, talionem recipiat. C. II.

CAlumniator[g], si in accusatione defecerit; talionem[h] recipiat †.

4. q. 4. nullus introducatur.

¶ *Verba ipsa Damasi referuntur infra 4. q. 4. c. nullus introducatur.*

Item ex decreto Hadriani PP. in capitulis ab ipso collectis, c. 52. in medio.

¶ De eodem. C. III.

QVi nō probauerit, quod obiecit; pœnā, quā intulerit, ipse patiatur.

Item[a].

Et ex Fabiano. ꝟ. 3. q. 6. c. 1. & ex Sixto ꝟ. ead. q. 8. qui crimen.

a ¶ Item.] *Sic est in plerisque vetustis codicibus. In vulgatis autem legebatur,* Item Damasus Papa. *Extat autem caput hoc in capitulis Hadriani, c. 62. & in concilio Eliberitano, c. 75. Iuo citat ex Carthaginensi. Et in tomis conciliorum adiungitur Carthaginensi tertio.*

b ¶ *NVllus potest.*] ¶ *Omnia iura.*] etiam incorporabilia, vt extra vt lit. penden. à memoria. Et est ratio, quia inermes non possunt resistere inimicis, vt ꝟ. 3. q. 2. c. 3. & cap. si quis episcopus. & etiā communio hominum est restituenda, si est iniuste excommunicatus vel suspensus. ar. ꝟ. q. 5. super causa. in fi. quia verbum restituendi, plenam & perfectam habet significationem. argumen. infra capit. proxi. & argu. extra vt lit. non contesta. accedens. in fin. ff. de vsur. l. videamus. §. in Fauiana.

Inermes non possunt inimicis resistere.

c ¶ *PRæceptum.*] ¶ *Ecclesias.*] Extra de ap. qua fronte. ꝟ. 23. q. 8. conuenior. extra de immuni. eccle. c. 1. & cap. cum ecclesia.

d ¶ *Testes.*] Argu. ibi causā tractandā vbi testes possūt haberi. 3. q. 9. hortamur. & extra de app. ex parte. & extra de offi. iudi. ordi. significauit. & 33. q. 2. siue. Ioan.

Accusator in quinque peccare potest.

[2] Alia tria mēbra colliguntur ꝟ. ea. gl. ver. secus. Calūniator, Preuaricator Tergiuersator.

[3] Is est tergiuersator, qui terga vertit aduersario accusato; & citra abolitionē desistit. & hic incidit in Turp. & extraordinarie punitur. ꝟ. ea. pręuaricatorē. ver. si qs aūt. ff. ad Turp. l. 1. §. si quis secundum Go.

QVa autem.] Hæc quæstio diuiditur in quinque partes: in quarū prima probat tribus auctoritatibus, quod accusator calumniose debet feriri pœna talionis. Secūda ibi, *Aliud.* Tertia ibi, *Sed aliud.* Quarta ibi, *Notandū est.* Quinta ibi, *Notandum quoque.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponitur tertia quæstio, qua quærit, qua pœna sint feriendi, qui in accusatione deficiunt. & certum est quod pœna talionis, cum infamia notentur: quod probatur per sequentia cap. nisi errore deceptus, vel temeritate, vel iracundia accusauerit.

e ¶ *Qua autem.*] Accusator in quinque peccare potest: aut errore decipitur, aut temeritate seu calore iracundiæ ad accusandum[2] prouocatur, aut calumniatur, aut præuaricatur, aut tergiuersatur, sed in omnibus his casibus, si desistit impetrata abolitione quacumque, non punitur, nec infamis est, vt C. de abo. l. 1. & 2. Item si non impetrauit abolitionem, parcitur ei in duobus primis casibus, vt ꝟ. ead. §. notandum secus si est vel calumniator, vel præuaricator, vel tergiuersator. Calumniator tenetur ad pœnam talionis, vt ꝟ. ea. c. 2. & 3. Præuaricator postea neminem potest accusare: & extra ordinem punitur, vt ꝟ. ead. §. notandum. in fin. Tergiuersator[3] punitur in quinque libris auri, vt ff. de præua. l. 3. 6. quæst. 1. quicumque. De teste posuit Gratia. in themate. sed hic omisit.

SI quis.] CASVS. Si quis aliquem accusauerit, & crimen illatum nō poterit probare, infamis efficitur: & de cetero ad accusandū nō admittitur, cum contra eum de calumnia præsumatur.

f ¶ *Substinere*] non tamen ipso iure, sed per sententiā, vt ff. ex qui. cau. irrog. infa. Athletas. §. calumniator. & ꝟ. ea. §. notandum.

CAlumniator.] CASVS. Calumniator si in accusatione defecerit, pœna talionis, idest, pœna simili punietur. Idem dicitur in sequenti cap. si quis episcopum.

g ¶ *Calumniator.*] Fallit in sex casibus, vt 33. q. 5. hæc imago. & ꝟ. 5. q. 6. c. 3. tamen satis punitur qui amittit sacerdotium quod recepturus erat. 23. q. 4. Guilisarius. Item fallit extra de accu. super his. & in priuatis criminibus. ff. ad Turp. l. 1. & l. in priuatis. & forte in denuntiatione. extra de calum. cum dilectus. sed in inquisitione non est pœna ordinaria statuta: & ideo in arbitrio iudicis relinquitur. extra de offi. iudi. deleg. de causis.

h ¶ *Talionem.*] idest, aliā pœnā similē, vt ꝟ. e. c. proxi. ff. de iur. deli. l. 1. extra de trāsac. c. fi. Dic quòd pœna quæ à lege statuitur, retractari nō potest: quæ ab homine bene potest. ff. de verb. signi. l. pen.

Si

S *I quis episcopum.*] CASVS. Si quis episcopum vel alium clericum falsis criminibus accusauerit: si defecerit, etiam in fine non erit ei communio danda.
a ¶ *Si quis episcopum.*] ff. de re mili. l. omne. §. 1. & extra de sen. excommu. à nobis.

iecti criminis non habebitur.
c ¶ *Si quis iratus.*] Ira rescindit contractum. ff. de publ. licitatio. in prin. & minuit delictum, vt C. de adul. Gracchus.
d ¶ *Pro accusatione.*] Sed pro iniuria 1. ff. de iniur. itē apud. §. 1. per totum. 3. 11. q. 1. si quis sacerdotum. cōtra. vbi deponitur & curiæ traditur, qui dicit episcopo conuicium. Sed ibi loquitur de eo qui ex deliberatione, & sæpe loquitur cōuicia.
e ¶ *Tractandi.*] idest, deliberandi. Et per hoc est ar. quod ibi non erratur, vbi ex deliberatiōe aliquid fit. Itē ex hoc arg. est, quòd etiā accusatori dandæ sunt induciæ: arg. contra. 3. quæst. 3. §. spatium 2.
f ¶ *Iratus.*] quod probabit. C. de iniur. si nō cōuicij animo. si. extra de præsum. cap. 1.
g ¶ *Iterare.*] Hoc ideo dicit, quia si iterauerit conuicium, non uidetur ex iracundia, sed ex deliberatione dixisse. sic 3 C. ad Vellei. si mulier 2. in fi.

Ira duos habet effectus.

1 Cū probare nō posit, vel nolit, vt 5. q. 1. c 1. & 2. in fi. & sic ēt intellex. c H. 1 c. 3. alle. si qs sacerdotū. qd dic vt no. 1. q. 1. in sum. 1 fi. Arc.

Accusatori an dādæ sint induciæ.

2 Adde & §. ei autem. Sed non ob. quia loquitur hic de inducijs & liberatorijs, ibi de præparatorijs. Arc.

3 Adde hic Alc. de Imo. in l. 1. C. de erro. cal.

¶ De his, qui falsis criminibus aliquem impetunt. C. IIII.

Ansl. l. 3. c. 92. Iuo p. 6. c. 240. Burc. l. 2. c. 195.

SI quis episcopum a, aut presbyterum, aut diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit; nec α in fine dandam ei communionem b censemus.

α ¶ Nec in fine.] *Sic legitur in concilio Eliberitano non in hoc tantum canone, sed etiam in alijs: Quam ob causam, atque etiam ob glossam nihil est mutatum. Apud Hadrianum tamen est, nisi in fine dandam ei non esse communionem. Apud Iuonem, non nisi in fine dandā ei esse cōionē.*

2 *Aliud est accusationem non implere, & aliud est, conuicium non probare. Illud enim nulli sine abolitione; hoc omnibus licet.*

Vnde Fabianus Papa ad Hilarium episcopum, epist. 3.

¶ Conuicium non est pro accusatione habendum. C. V.

Cod. Theod. lib. 9. tit. 1. l. 1. in interpretatione & in cap. l. 7. c. 364 & in epist. Sixti tertij c. 3. & in capit. Hadriani, cap. 51.

SI quis iratus c crimen aliquod cuilibet temere obiecerit, conuiciū nō est pro accusatione d habendum: sed permisso tractandi e spatio id, quod iratus f dixit, per scripturam se probaturum esse fateatur, vt si fortasse resipiscens, quæ præ iracundia dixit, iterare g, aut scribere noluerit; non vt reus criminis teneatur.

3 *Sed aliud est crimen illatum non posse probare β; aliud aliqua promissione accusationem deserere. Huic enim, qui promissione γ deceptus accusationem deserit, venia datur: illi vero, qui crimen illatum probare non valuerit, infamia irrogatur.*

Vnde beatus Gregorius scribit Ioanni episcopo Corinthiorum, libro quarto, epist. 50. seu cap. 94.

In cap. Hadriani c. 24. in epist. Sixti tertij cod. Theod. l. 16. c. 2. c. 41.

β ¶ Probare.] *In plerisque exemplaribus sequitur,* quia falsum est; aliud, &c. *Sed in emendatioribus ea verba vel non habentur, vel alia manu sunt addita.*

γ ¶ Promissione.] *Non est simpliciter dicendum illis, qui pro aliqua promissione deserunt accusationem, semper veniam dari. Nam in Paulo, de quo in subiecto capite loquitur B. Gregorius, alia aderant causa, qua in ipsa epistola exponuntur, his verbis:* tamen quia plus esse conuenit nos misericordes, quàm districtos; hanc ei culpam ignoscimus, atque eum in ordine, locoque suo recipiendum esse censemus. Nam ei à tempore prolatæ sententiæ afflictionem, quam pertulit, credimus ad vindictam huius posse culpæ sufficere. *& inferius in eadem epistola refert aliqua à prædicto Paulo in utilitatem ecclesiæ facta, quæ etiam mouere B. Gregorium potuerunt, vt erga eum esset clementior. Erant autem in ipso capite multa B. Gregorij verba omissa, quorum nonnulla visa sunt addenda.*

¶ De eo, qui promissione illectus accusationem deserit. C. VI.

Poly. l. 1. tit. 6. Ansl. l. 3. c. 113.

PAulum itaque diaconum quamuis culpa sua vehementer confundat, quòd deceptus promissione h, ab accusatione nuper depositi quondam episcopi sui destiterit; tamen hanc ei culpam i ignoscimus.

Omnis δ igitur, qui crimen obijcit, scribat se probaturū. Re vera ibi semp causa igitur †, vbi crimen admittitur: & qui non probauerit, quod obiecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

† al. agatur

δ ¶ Omnis.] *Hinc vsque ad finem in vetustioribus, ac melioribus Gratiani codicibus nō legūtur: nec sunt Gregorij, sed Fabiani, & Hadriani Pontificum: quæ infra. q. 8. c. Qui crimen. & 3. q. 6. c. 1. citantur ex Fabiano, & c. fin. ex capitulis Hadriani.*

Idem Gregorius eadem epistola.

¶ De ijs, qui accusationem deserunt, vt ecclesiasticos ordines accipiant. C. VII.

Ansl. l. 8. c. 36.

EVphemium, atque Thomā, qui pro deserenda k accusatione epi-

SED ALIVD EST. Hæc est tertia pars quæstionis, in qua dicitur, quòd si aliquis est deceptus promissione testium, parcitur ei: si autem pecunia defecerit, non parcitur illi: & hoc probat duabus auctoritatibus. Io. de Fant.
CASVS. Adhuc distinguit Gratianus, & dicit, quòd aliud est nō probare crimen, quia falsum est illatum crimen: quo casu non parcitur aliud promissione aliqua deserere accusationem, in quo casu venia datur: quia deceptus fuit promissione pecuniæ: vel quia testes ei promiserunt se veritatem de crimine commisso dicturos.
P *Aulum.*] CASVS. Paulus episcopum suū accusabat; pmissione eius decept⁹ destitit ab accusatiōe. Dicit Papa, quod licet valde deberet puniri, tamē ei pœnam remittimus.
h ¶ *Promissione.*] non promissione pecuniæ. talis enim non posset petere abolitionem 4.

4 Quæ sit triplicitervt no. §. ea. q. 1. prohibentur. Ar.

b ¶ *Communionem.*] nisi resipiscat, vt §. dist. 50. pænitentes. contra. & 3. q. 10. eos. 27. q. 1. virgines.
ALIVD. Hæc est secunda pars huius q. in qua dicitur, quod si aliquis irato animo verba contumeliosa dixerit, non est habendum pro accusatione. & hoc probat per c. sequens. Io. de Fan.
CASVS. Dictum est §. quod calumniose accusantes si in accusatione defecerint, sunt puniendi. Nunc dicit Gratianus, quod aliud est crimen falso obiectū non probare: & aliud si conuiciū non probauerit. primum sine abolitione nulli conceditur: hoc omnibus licet.
S *I quis iratus.*] Casus huius c. talis est. Si aliquis calore iracundiæ alicui conuicium intulerit, hoc non est habendum pro accusatione. Si autem quod iratus obiecerit, voluerit probare: hoc faciat per scripturam, se ad pœnam talionis obligando. Si autem quod per iracundiam dixerit, noluerit probare, reus ob-

nam solus ille petit, qui errore vel temeritate, vel calore iracundiæ ad accusandum venit: vel qui suam iniuriam prosequitur: vel qui suos consanguineos accusauerit. C. de abol. l. 2. ideo dic, promissione, scilicet testium, qui ei promiserant ferre testimonium contra illum. sed tunc sequens c. non facit ad propositū magistri.
i ¶ *Culpam.*] sed non infamiam, vt 3. ea. indulgentia.
E *Vphemium.*] CASVS. Isti duo episcopum suum accusabant: sed ab eodem ad sacros ordines promoti fuerunt, vt ab accusatione desisterent: quare dominus Papa eos deposuit ab omni officio priuando.
k ¶ *Pro deserenda.*] Qui ex pacto desistit, fortius incidit in Turpilianum, quàm alter: quia etiam femina in hoc casu incidit, quæ aliàs non incideret, vt C. ad Turpilia. si femina. ff. ad Turpilia. mulier.

HINC

HINC COLLIGITVR. Casvs huius §. sic ponitur. Dictum est s. in illo c. Paulum. quòd Dominus Papa culpam remi sit: & sic per cõsequẽs videtur ꝙ infamiam possit remittere. Sed cõ tradicit Gelasius: qui dicit quòd quãquã animas saluare ꝑ pœnitẽtiam possumus, infamiã tamẽ abolere non possumus. Similiter Stephanus contradicit: q̃ dicit: Hos enim sub nota infamiæ perpetuę ad pœnitentiam suscepim⁹. soluit statim vbi dicit, vel non fiunt: & dicit ꝙ nõ omnes sunt infames secundum canones quos sæculi leges infames dicunt, & ita Paulus non fuit infamis secundum canones, licet secus sit secundum leges. Et hoc probat exẽplo mulieris, q̃ nubit intra tempus luctus: quæ non est infamis de iure canonũ, licet sit secus secundũ leges. Sed opponit Gratianus huic solutiõi. nã dicit Stephanus: Omnes infames dicimus quos sęculi leges infames pronuntiant: & ita Paulus & mulier quæ nubit intra tẽpus, &c. erunt infames secundũ canones. Sed soluit dicendo quòd illud Gelasij & Stephani, quãq̃ animas saluare, &c. & hoc, sub nota infamiæ perpetuæ, &c. intelliguntur de ijs quibus est infamia irrogata per ciuile iudicem, quæ aboleri nõ potest nisi per ciuilẽ iudicem. Nec est contrarium qđ dicit de muliere, quæ nubit intra tempus luctus, ei quod dicit Stephanus, infames dicimus, &c. quia in matrimonio leges sacros canones imitãtur: & ipsa mulier nõ est infamis, nec Paulus: cum ei nõdum sit infamia per ciuilem iudicẽ irrogata.

a ¶ *Infamiam.*] Non facti [1] sed iuris. Sed videtur ꝙ potest, vt j. 6. q. 1. illi qui. contra. extra de simo. ex diligenti. j. 15. q. 6. auctoritatem. s. 1. q. 1. ventum. contra. vel supple non possumus nisi post pœnitentiam, vt j. prox. cap. q. 4. consanguineorum. vel non possumus per pœnitentiam, sed per in integrum restitutionem. Vnde bene concedo, quòd episcopus possit tollere infamiam in omni crimine in quo potest dispensare. nam & senatus tollit infamiam, vt ff. de postu. l. 1. §. de qua. & ecclesia comparatur senatui, vt j. 16. q. 1. ecclesia.

b ¶ *Infamem.*] idest, infamandum per sententiam, non ipso iure: vt ff. ex quib. cau. irroga. infa. l. Atletas. licet M. hic notauerit. *Hic fateor plane te mentium Gratiane.* qui enim citra abolitionem desistit, non infamatur, sed punitur [2] in quinque lib. auri, vt ff. de præua. l. 3. §. vlt. sed tantũ per sententiam infamatur, vt C. ad Turp. l. 2.

c ¶ *Sed illud.*] suæ solutioni obijcit. quod est sexta quæstio. 1. infames.

d ¶ *Quorum.*] extra qui filij sint legi. per venerabilem. contra.

e ¶ *Non nisi ad ciuilem.*] nisi velis dicere, quòd Reges iurisdictionem habeant à Papa.

f ¶ *Sequi.*] in authentica, vt cler. apud proprios episcop. §. penultimo, colla. 6.

NOTANDVM. Hæc est 4. pars huius quæst. in qua dicitur quòd si pœnituerit aliquem accusasse, ante litis contestationem potest desistere, & hoc probat per quamdam legem Lombardam. Ioan. de Fant.

Casvs. Soluit quod dictũ est, & alio modo, vt locũ habeat lex Lombarda, quæ sequitur, vt dicit Gratianus, ꝙ est aliud, cum quis pœnitet aliquẽ innocentem criminaliter accusasse, & ab eo absolutur: aliud est cum pecuniam accepit à nocente, vt ab accusatione desistat. Et ad hoc inducit legem sequentem.

g ¶ *Si ab innocente.* & voluntate iudicis, vt C. de abol. l. 1. & vlt.

¶ *Si quem pœnituerit.*] Casvs. Si quem pœnituerit innocentem criminaliter accusasse, & cum eo conuenerit, ad inuicem se absoluant. Si autẽ nocẽtẽ accusabat, & ꝑ obreptiõe, idest, deceptionem accepta pecunia ab accusatione desistit, statuta pœna puniet.

h ¶ *Pœnituerit.*] dum tamen non accusauerit [3] fallaciter, vt C. de abo. l. fallaciter.

i ¶ *Et inscriptionem.*] Nam ante inscriptionem potest desistere. ff. ad Turpil. quæsitum. & extra de accu. licet. in fine.

k ¶ *Conuenerit.*] Immo etiam eo inuito intra 30. dies potest: nisi reus iam sit passus aliquam iniuriam, vt C. de abo. l. fallaciter.

l ¶ *Legibus.*] pœna 40. solidorum, vt est in Lombardia. nam secundum legem Lombardam qui desistit ab accusatione criminis, condemnat in 40. solidis: sed secundum legem Romanam qui desistit ab accusatione publici criminis, punitur in 5. lib. auri. ff. de præuar. l. 3. & hanc pœnam nemo præstat, nisi qui desistit à publico crimine

...scopi [a] sui sacros ordines acceperunt, eisdem sacris priuatos ordinibus esse, atque ita, sicut sunt depositi, volumus permanere.

a ¶ Episcopi sui.] *Hæc verba in eo epistolę loco non sunt: sed ex ijs, quæ antecedunt, innuitur, eum à quo Euphemius, & Thomas ideo ordinati fuerunt, vt ab ipsius accusatione desisterent, fuisse proprium illorum episcopum.*

Hinc colligitur clericorum infamiam [a] per Romanum Pontificem aboleri posse contra illud Gelasij [Quamquam animas per penitentiam saluare possimus, infamiam tamen abolere non possumus] contra illud Stephani, qui cum causas enumerasset, ex quibus infamia irrogatur [Hos omnes, inquit, sub nota perpetuæ infamiæ ad pænitentiam suscipimus.] Vel non fiunt infames lege canonum omnes, quos leges sæculi infames pronuntiant, cum Paulus diaconus, qui non impetrata abolitione ab accusatione destiterat, hac auctoritate dignitatem officij sui recuperauit, quem senatusconsultum Turpilianum infamem [b] pronuntiat. Quod etiam de ea fateri cogimur, quæ intra tempus luctus nubit: cum matrimonia hodie regantur iure poli, non iure fori; & iure poli mortuo viro mulier soluta est à lege viri: nubat, cui vult. Sed idem Stephanus econtra scribit dicens. [Infames dicimus; quoscumque leges sæculi infames pronuntiant.] Sed illud [c] Gelasij, & Stephani [Quamquam animas, &c.] & [Sub nota perpetuæ infamiæ, &c.] de illis intelligitur, quibus per iudicem ciuilem infamia irrogatur: quorũ [d] sicut examinatio & castigatio, ita & in integrum restitutio nõ nisi ad ciuilem [e] iudicem spectat. De ea vero quæ intra tempus luctus nubit, non est contrarium ei, quod Stephanus ait [infames dicimus, &c.] Cum enim leges sæculi præcipue in matrimonio sacros canones sequi [f] non dedignentur; non videntur pronuntiare infamem, quæ apostolica, & canonica auctoritate non illicite nubit. 4 ¶ *Notandum est quoque, quòd aliud est, cum aliquem pænituerit criminaliter accusasse, & inscriptionem fecisse, si ab innocente [g] fuerit absolutus: aliud, si pecuniam à nocente acceperit, vt à probatione eius, quod obiecerat, desistat.*

Vnde in libro capitularium, c. 175. legitur.

¶ De eo, quem pænitet criminaliter accusasse. C. VIII.

SI quem pænituerit [h] accusasse criminaliter, & inscriptionem [i] fecisse de eo, quod probare non potuerit; si ei cum accusato innocente conuenerit [k], inuicem se absoluant. Si vero iudex eum, qui accusatus est, criminosum esse cognouerit, & inter reum, & accusatorem per obreptionem [β] conuenerit de colludio; pœnam accipiat legibus [l] constitutam.

β ¶ Per obreptionem.] *Apud Iuonem legitur* factum per corruptionem consensum, de colludio pœnam excipiat legibus constitutam. *Sed in interpretatione legis primę, quę est in Codice Theodosiano, hoc modo*, per corruptionem de absolutione reatus conuenerit, is, qui reus probatur, remoto conludio pœnam excipiat legibus constitutam.

Marginalia:

[1] Cõcor. l. in bello. §. factę. ff. dec. capt. & l. 1. C de sen. ten. pas. & l. 1. §. de qua. ff. de postu.

Infamiã tollit episcopus.

[2] De hoc leg. & no. j. e. prę uaricationẽ. ver. si qs aũt. & j. e. si quẽ. dic vt ibi. Ar.

Iuo par. 9. c. 23. omnia hæc ex Calixto, i cuius secunda epistola habentur.

s proxime antecedenti cap.

l. 1. ff. ad senatus cõs. Turpilianũ.

1. Cor. 7.

6. q. 1. infames, & in capit. Hadrianic. 21.

Cod. Theod. li. 9. tit. 37. c. 1. in interpretatione

Iuo p. 16. c. 251

int.ff.ad Turpil.l.si quis.§.si Stellionatus 1 .sed qui desistit ab accusatione priuati criminis, infamis est, & extra ordinē arbitrio iudicis punit, vt ff.ad Turp.& in priuatis.& C.e.l.2.Sed si accusator absens est, & citatus noluerit ꝓcedere in accusatione, tū grauius punitur quàm pœna 5.lib.auri, vt ff.de poe.absentem.§.2.10.

e ¶ *Legis.*] forte secundum dist. quæ est ff.de pœ. absentem. in fi.
f ¶ *Arbitrio.*] id est, inquisitione.
g ¶ *Voluntati.*] vt j.3.q.7. iudicet. C.de pœ.si operis. C.ad le. Iul. de pu.seruos.in fi.& ff.ad Turp. l.1.in prin.Sed cōtra C.de infa.& si seuerior. 45. dist. omnis qui contra & j.23.q.5.c.1.contra, de pœ.dist.1.§. pœnæ. In omnibus istis contrarijs dicitur, quòd iudex potest moderari pœnam. Quidam dicunt illud loqui de ordinarijs pœnis, illud de extraordinarijs. Sed hoc nihil est, quia in illo cap. circumcelliones. 23.q.5.c.1.loquitur de ordinario crimine.s.homicidio. Sed dic ꝙ ex causa & ꝑsona & ætate & ratione scandali, potest iudex arctare vel ampliare pœnam. Ex causa, vt 50.dist. vt cōstitueretur.& ff.de poe. aut facta.§.vlti. Ex persona, 23.q.1. qui contra. & ff. de poe. capitalium.§. vlti. vbi dicit maiores puniri minori supplicio, & seuerius seruos quàm liberos, famosos quàm integri status. Aetate, 86.dist. tanta nequitia. Ratione scādali, vt s. q.1.in primis. Vel dic, non potest sinæ causæ cognitione, sed cum causæ cognitione potest. Vel dic, non potest post sententiā, sed ante potest, vel in sententia. C.de poe. l.pœnā.vbi dicitur, sua dicta præsidi reuocare non licet. ff. de re iud. cum quærebatur.

Iudex pœnā arctare & ampliare potest.

[margin: tit.16. ad senatus c. Turpilianum]

5 *Notandum quoque est, quòd sicut digest. libro 48.titulo de abolitionibus criminum le. prima, legitur.* [¶ *Accusatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis subijcitur. Aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuersantur. Calumniari* a *est falsa crimina intendere: præuaricari vera crimina* b *abscondere: tergiuersari in vniuersum ab accusatione desistere. Calumniatoribus* a *pœna legitime* † *irrogatur. Sed non vtique, qui non probat quod intendit, protinus calumniari videtur. Nam eius rei inquisitio arbitrio cognoscentis committitur: qui reo absoluto* c *, de accusatoris incipit consilio quærere, qua mente* d *ductus ad accusationem processerit: & si quidem iustum eius errorem reperit, absoluit eum: si vero in euidenti calumnia eum deprehendit, legitimam pœnam ei irrogat. Quorum alterutrum ipsis verbis pronuntiationis manifestatur. Nam si quidem ita pronuntiauerit, non probasti, pepercit ei: si autem pronuntiauerit, calumniatus es, condemnauit eum: & quamuis nihil de pœna subiecerit, tamen legis* e *potestas aduersus eum exercebitur. Nam vt Papinianus respondit, facti quidem quæstio in arbitrio* f *est iudicantis: pœnæ vero persecutio non eius voluntati* g *mandatur, sed legis auctoritati reseruatur. Si autem* β *interloquendo dixerit, Titius temere accusasse videtur, non calumniatorem pronuntiauit. Temeritas enim facilitatis veniam continet: & inconsultus* h *calor calumniæ vitio caret: & ob hoc nullam pœnam huic irrogari oportet.*] *Vlpianus libro 47. tit. de præuaricatoribus, l.prima.* [¶ *Præuaricator, est quasi varicator, qui diuersam partē adiuuat prodita causa sua. Quod nomen Labeo à varia certatione tractum ait. Nam qui præuaricatur, ex vtraq; parte constitit* † *, quinimo* i *ex altera. Is autē præuaricator proprie dicitur, qui publico iudicio accusauerit. Ceterum aduocatus non proprie præuaricator dicitur. Quid igitur de eo fiet? Siue priuato iudicio, siue publico præuaricatus est, hoc est prodiderit* k *causam, hic extra ordinem solet puniri.* ¶ *Sciendum* l *est, quòd hodie ijs, qui præuaricati sunt, pœna iniungitur extraordinaria*] *& infra.* ¶ *Accusator* m *de præuaricatione conuictus, postea ex lege non accusat.* ¶ *In omnibus* n *causis* (*præterquàm in sanguine*) *qui de-*

[margin: al.lege Rhemia l. Memmia — tit.15. — al.consistit — l.2.Sciendum — l.5.Accusator — l.fin.eod.tit.]

h ¶ *Et inconsultus.*] ar. non esse imputandum quod fit cum impetu mentis, vt s. e. si quis iratus. C.si quis Imperatori maled.l.vna.contra, j.17.q.4. sunt qui opes.& extra de cle.male.innotuit 4.

4 Ibi exponitur temeritate, i. pertinacia. secundū oēs, aliàs obtinet qđ hic dicit. De hoc dr̄ extra de conuer.cōiu. dudum. Arc.

NOTANDVM. Hæc est 5.pars quæstionis, in qua facit differentiam inter calumniatorem & tergiuersatorem, & præuaricatorem. Ioan.de Fant.

CASVS. Supra in primo, secundo & tertio c.huius quæstionis fecit mentionem de calumniatoribus, & in illo c.Paulum. de tergiuersatore, & ideo hic dicit, quid sit calumniator, quid præuaricator, & quid tergiuersator, & qua pœna puniatur.

ACCVSATORVM. CASVS. Accusator tripliciter delinquit. Aut enim calumniatur, id est falsa crimina intendit. Aut præuaricatur, id est, vera crimina abscondit. Aut tergiuersat̄, id est, in totum ab accusatione desistit sine iudicis auctoritate. Sed qui nō probat, nō statim calumniari vr̄, immo iudex inquirere debet, qua mente, & qua intentione ad accusationem prosilijt; & si in eo iustū errorem deprehenderit, absoluet eum. si eum in calumnia deprehenderit, cōdemnabit. sed si ita pronuntiauerit, calumniator es, cōdemnabit eum. & si pœnā non dixit, q̄ legis auctoritate imponit̄, & non arbitrio iudicantis. Si autem ita pronuntiauit, non probasti, vel eum temere accusasti, pepercit ei. temeritas enim, &c.

a ¶ *Calumniari.*] Immo sic videtur quòd calumnietur, vt s. ea. q. proxi. qui non probauerit. Sed intellige in his 2 quos excusat necessitas, pietatis officium, & criminis enormitas, & iustus dolor. C.de adul.quamuis. C.qui accu.non possunt.l. 2. & C. de fal.mone.l.1.& C.de calum.l.2.

b ¶ *Crimina.*] id est, probationes.

c ¶ *Absoluto.*] id est, absoluendo 3 : ne sit contra. C.de calum.l. 1. Vel dic absoluto quo ad animum, vt ff. de ver.signi.fugitiuus. Vel dic quòd si iudex ex officio suo vult punire calumniantem, hoc faciat ante sententiam absolutionis, vt C. de calum.l. 1. sed aliquo accusante ipsum de calumnia quandocumque potest vel idem iudex, vel alius, C.de aduo.diuer. iudi. l.1.& ff. ad Turpil. l.1.in princi.

d ¶ *Qua mente.*] id est, quo animo venit ad accusandum.

PRAEVARICATOR EST. CASVS. Præuaricator dr̄ ille, qui simulat diligere vnam partem & iuuare, & alteram iuuat, & dr̄ proprie præuaricator in publico iudicio. Aduocatus nō proprie dr̄ præuaricator. vnde si ꝑuaricatus sit in publico iudicio vel priuato, extra ordinem punietur. omnis autem præuaricator extra ordinē punit̄, & de cetero non accusat: sed qui accusatorem suum corrumpit (nisi in causa sanguinis) habetur pro conuicto. Ponit etiam aliam acceptionem huius nominis præuaricator, & hoc in prima parte. In secunda parte quæ incipit ibi, *Si quis autem.* dicitur ꝙ nullus debet cessare ab accusatione sine abolitione, alioquin punitur. Dicitur etiam qualiter debeat abolitio impetrari, & ꝙ de singulis criminib9 debet impetrari iudice ꝓ tribunali sedēte.

i ¶ *Quinimo.*] correctiue ponitur. sic ff. de her. insti. si ita fuerit scriptum. aliàs pro vel, ponitur. C.de sacrosan.eccl. iubemus.§. œconomus. non proprie, sed abusiue.

Quinimo dupliciter ponitur.

k ¶ *Prodiderit causam.*] vel qui reuelāt secreta causæ aduersario, vt ff.de re mili.omne.§.exploratores.

l ¶ *Sciendum.*] lex secunda.

m ¶ *Accusator.*] hæc est lex quinta.

n ¶ *In omnibus.*] scias ꝙ in omni crimine capitali quod irrogat pœnā sanguinis, licet transigi, præterquam in crimine adulterij. Sed in alijs capitalibus quæ non irrogant pœnā sanguinis, non licet transigi, nisi in crimine falsi, vt C. de transac.l. transigere. sed in priuatis criminibus nō inuenio prohibitum quin possit transigi. Sed vr̄ ꝙ s̄m canones non possit transigi super aliquo crimine, qa s̄m canones nullū crimen irrogat pœnā sanguinis. 23.q.8. his a quibus. & ita sup publico crimine nō licet transigi. itē nec super priuato, qa s̄m canones omne crimē publicū est 5 . In causa ciuili licet q̄n̄q; ab accusatione desistere, ēt sine iudicis auctoritate: siue pecunia accepta, siue gratis, nisi sit actio famosa, vbi requiritur iudicis auctori

Trāsigi licet in aliquibus criminibus.

5 Vt colligitur ex canone. 6.q 1. infames. vt ibi. not.& in seq.

tas.ff.de iis qui no.infa.furti.§.pactus.& §. qui iussu. In causa criminali ante inscriptionē semper pōt recedere, dum tñ gratis fiat. ff.ad Turp.mulier.& l.quæsitum.& extra de accu. licet. sed postea nō licet nisi iudicis auctoritate,& rei consensu,si reus fuerit aliqua tormenta passus.sed si non fuerit aliquid passus,tunc vsq; ad triginta dies potest accusator,eo inuito, deserere accusationē. C.de aboli.l.12. & vlt.ſm canones forte non licet recedere ab accusatione ꝑ pecunia,nec trãsigi: qa omne crimen vr̃ ſm canones esse publicū, vt hic, & extra de collu. dete.c.1 & 2.arg.tñ est ꝙ possit auctoritate iudicis.5.q.2.si primates. & extra de offi.arch. ea quæ.in parte decisa. ꝯ §.90.dist.dissidētes. ar. ꝯ.2.q.7.qua pp 1 .extra de simo.nemo. Sed in causa spirituali nullo modo licet pecunia accepta desistere,qa in ea non licet transigi ꝑ pecunia. extra de rer. permu.c.fi.

ficiente accusatore reus cogat̃ ad purgationē, & allegat pro vtraque parte,& primo ꝙ non:quia clerici iurare non debent. Et ponitur hic quæstio quinta vel vitio scriptorum, vel ex obliuione vel negligentia Gratiani: vel quia magis erat affinis tertiæ quàm quartæ. Dicitur ergo in hoc §.ꝙ sicut aliquis non cogitur dicere ti-

latorem a *corrumpit, pro victo habetur.] & infra libro 48. tit. de abolitionibus criminum.* [*Præuaricatorem esse eum ostendimus, qui conludit cū reo, & translatitie munere accusandi defungitur, eo quòd proprias quidem probationes dissimularet, falsas vero rei excusationes admitteret.* ¶ *Si quis autem ab accusatione citra abolitionem destiterit, punitur. Abolitio priuatim* b *à præsidibus* † *postulari, ac impetrari solet: item pro tribunali, non de plano: nec præses hanc cognitionem alteri demandare* c *potest. Si plura crimina idem eidem intulerit, singulorum* d *abolitionē debet petere, alioqui, prout quid admiserit* † *, eius nomine senatus cōsulti pœnam patietur.] & titulo eodem.* [*Destitisse eum accipimus, qui in totum animum* e *agendi deposuit, nō qui distulit accusationem: sed qui permissu Imperatoris ab* † *accusatione destitit, impunitus est.] Abolitio* f *enim pœnam remittit* †, *infamiam non tollit. Vnde Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. libro 9. Cod. eod. titulo de generali abolitione dixisse leguntur.* ¶ [*Indulgentia, Patres conscripti, quos liberat, notat* g *; nec infamiam criminis tollit, sed pœnæ gratiam facit. Si autem, restituo te in integrum, princeps dixerit, infamiam tollit.] Vnde in eodem libro. tit. de sent. etiam passis, & restitutis cuidā deportato in insulam Imperator Antoninus dixisse legitur* [*Restituo te in integrū prouinciæ tuæ,] & adiecit.* [*Vt autem scias, quid sit in integrum restituere, restituo te honoribus & ordini tuo, & omnibus* h *ceteris.*]

d.l.1.ad senatus con. Turpil. §.præuaricat̄.

† al. præside

† al. omiserit

l.13. destitisse

† al. accusatio

tit.43. le.3. & cod. Theod. l. 9. tit. 38.

tit.51. l.1. §.1. restituo.

α ¶ Calumniatoribus pœna legitime irrogatur.] *Hæc verba licet in collatis Gratiani manuscriptis exemplaribus non habeantur, tamen quia sunt etiam in Pandectis, non sunt expuncta.*

β ¶ Si autem interloquendo.] *Hactenus retulerat Gratianus verba Iurisconsulti. Hinc autem vsque ad ver.* oportet, *refert tantummodo sententiam.*

1 Dic ꝙ prima ps vera est,& hoc c. quapropter.ĩtelligitur in causa denuntiationis, vbi delinquēs pœnitere non vult. non ob. extra, de collu.c. 2. quia locum habet postquam de crimine constat, quod vndecūq; claruerit, est puniēdum. 24. q.3. ecce. secundū Tan.

a ¶ *Delatorem.*] id est, accusatorem. punitur enim talis in 5.li. auri. ff.ad Turpil.l.& in priuatis. ff. de præua.l. 3. ff.ad Turpil.l. 1.§. abolitio.

b ¶ *Priuatim.*] id est, priuata.

c ¶ *Demandare.*] ff. de reg.iur.omnia quæ.

d ¶ *Singulorum.*] sic extra de senten. excom. officij.& ff. de app. cū in vna. ff. de ope. no. nun. de pupillo. §. si pluribus.

e ¶ *Animum*] præsumit deposuisse, quia tēpore statuto nō procedit ad accusationē, vt extra q ma.ac.pos. cū in tua.& C.qui ac.non pos.si ea.nisi cū est protestatus, vel cū bienniū est elapsum, vt C. vt intra certum tempus criminalis quæst.l.vlti.

QVÆSTIO V.

¶ *Quintam ponit post tertiam, quia harum quæstionum simillimum est argumentum.*

1 ps

D*Eficientibus vero accusatoribus reus non videtur esse cogendus* i *ad purgationem. Sicut enim rei possessor deficiente actore titulum suæ possessionis probare non cogitur* k *; ita qui impetitur, ad innocentiam suam probandam cogendus esse non creditur. Auctoritate quoque Papæ Cornelij, & Triburiensis concilij sacerdotes iurare prohibentur, nisi pro recta fide.*

Gratianus q̃nque deceptus fuit.

f ¶ *Abolitio.*] Hic fuit deceptus Gra. ex eo ꝙ legem istam reperit insertam in tit. illo, quam nō alia de causa iurisperitus ibi inseruit, nisi propter similitudinem: quia sicut abolitio infamiam tollit, sic indulgentia pœnam.

INDVLGENTIA. CASVS. Si princeps alicui damnato pœnam remittit, non tollit infamiam, secus si dicat, te in integrum restituo. Et hoc probatur lege sequenti, cuius casus patet.

2 Et expone notat, id est, notatos, infamia relinqt, nisi speciali ter nominatim ei etiam remittat ĩfamiā, vel in integrū ad omnia restituat. Archid.

Mulier nubēs intra tēpus luctus nō infamatur.

g ¶ *Notat.*] si.1.q. 1.ventum.& §.ea.§.hinc colligitur 2.

h ¶ *Et omnibus ceteris.*] Arg. quòd rescriptum principis est latissime interpretandum, vt 12.q.2.§.qui manumittitur.& extra de dona.cum dilecti.in fi. Fallit hoc, nam licet mulier restituatur famæ, quæ nubit intra tempus luctus, tamen semissem bonorum tenetur dare filijs prioris matrimonij. C. ad Tertul. si qua mulier. Sed forte hoc falsum est secundum ius canonicum, cum mulier quæ nubit intra tempus luctus, non notetur aliqua infamia: & in hoc leges non dedignantur sacros canones imitari, vt extra de secun. nup.cap.penul.& fi.nec canon aliquam pœnam imponit sic nubenti. Ioan. & sic non punietur aliqua pœna ex eo quòd nubit intra tempus luctus.

D*Eficientibus.*] Hæc quæstio diuiditur in quattuor partes. In prima parte probat per quattuor auctoritates Sanctorum, quòd sacerdotes ex leui causa iurare non debent. Secunda ibi, *Verum.* Tertia ibi, *Iuramēto.* Quarta ibi, *Sed qualibet.* Ioan de Fant.& potest superaddi quinta ibi, *Contra in concilio.* Archid.

CASVS. Hic intitulatur quinta quæstio, qua quæritur, vtrum deficiente accusatore reus cogat̃ ad purgationē,

lum suæ possessionis, ita deficientibus accusatoribus, reus non cogitur ad purgationem, quia clerici iurare non debent. Et probat hoc per seq.cap.

i ¶ *Cogendus.*] Primo probat, ꝙ non sit cogendus clericus ad purgationem, quia clerici non debent iurare. Sed no. ꝙ vulgaris expurgatio prohibetur, quia fabricante diabolo est inuenta, vt j̃.ea Mennam. Et contraria cap. sunt abrogata, cum sint 3 contra præceptum Domini. Non tentabis dominum Deum tuum. Canonica purgatio indicitur cū deficiente accusatore reus laborat infamia: alias nō vt 6.q.5.quod autem. fama autem orta a detractoribus vel malis non inducit purgationem, vt 11.q.3. in cunctis. item nec orta ab inimicis. extra de purg. can. cum in iuuentute 4. sed sola illa quæ ex probabili præsumptione est orta. Quidam tamen dicunt, ꝙ vndecumque sit orta, inducit purgationem. arg. extra de acc. accedens. Sequitur videre quota manu sit expurgatio facienda, episcopus xij. sacerdotes, vij. diacon⁹ tertia sui ordinis, vt j̃.ea.si legitimi. & c.presbyter.&c.omnibus. subdiaconus vel inferior potest sola manu, nam à solo episcopo iudicari potest in crimine. 15.q.7. felix. hodie sunt arbitrariæ expurgationes, vt j̃. e. omnibus. expurgatio fiet publice coram omnibus, si est publice infamatus. j̃. e. presbyter si a plebe. si apud clerum, tunc tantum priuatim. §. 15. q.5.cap.1. Ioan.

K ¶ *Non cogitur.*] vt j̃.6.q.5.c.1.& vlt. nisi in casibus quibus; scilicet cum quis possidet pro herede vel pro possessore, vt C. de pe. he. l.cogi. Et etiam fundata intentione actoris, vt C. de prob. siue. Et cum aliquid possidetur contra ius cōe. 100.di. contra morē. Et cū iam est præsumptio ꝯ eum. C.de fur. ciuile. Et cum potest probari, ꝙ quan-

ꝙ quandoque alieno nomine possederit. extra de præscrip. si diligenti. C. de præscrip. xxx. ann. male. Item & in vi. casu, cum ordinatus ministrat, vt 3. e. q. 1. legum, & extra de appel. personas. aliàs semper obtinet quod hic dicitur, & C. de rei vend. l. ulti. & ff. vti poss. iusta. prohibentur præstare, sed per alium possunt, ut extra de iura. cal. c. 1. & 2. sed c. in pertractandis. contra. Iurant tamen pro recta fide pro obedientia & pro pace, & pro indemnitate ecclesiæ. extra de elect. significasti. vltra medium. 28. dist. de Syracusanæ. & cum quis absoluitur ab excommunicatione, vt extra de senten. excom. c. nuper.

Ait enim Cornelius epist. secunda ad Rufum episcopum orientalem.

¶ Iuramentum à sacerdotibus non est exigendum. C. I.

Burc. l. 1. c. 193. Iuo p. 5. c. 308. & p. 12. c. 77.

SAcramentũ ᵃhactenus ᵇà summis ᵃ sacerdotibus, vel Dei ministris exigi, nisi pro fide recta, minime cognouimus: nec sponte eos iurasse reperimus.

ᵃ *In vetustis codicibus caput hoc coniunctum est cum duobus sequentibus, quæ sunt ex eadem epistola Cornelij Papæ.*

ᵃ Summis.] *Sic habet originale. Sed Burchardus & Iuo in quinta parte,* ab episcopis, & reliquis ordinibus exigi, *idem vero Iuo in parte 12.* à summis sacerdotibus, vel reliquis Dei ministris.

Item paulo inferius.

¶ De eodem. C. II.

Iuo p. 12. c. 77.

NOs sanctorum exempla sequentes, sanctorum Apostolorum, eorumque successorum iura firmamus, & sacramenta incauta fieri prohibemus.

Item ibidem.

¶ De eodem. C. III.

NOs sacramentum episcopis nescimus oblatum; nec vmquam fieri debet ᵝ.

ᵝ Debet.] *sequebatur,* nisi pro recta fide, *quæ sublata sunt: quia neque in optimis manuscriptis, neque in ipsa epistola hoc loco habentur; sed* 3. ead. c. 1.

Item ex concilio Triburiensi, c. 21.

¶ Si quis presbyter contra laicum, vel laicus contra presbyterum querimoniam habeat, episcopo præcipiente terminetur. C. IIII.

Burc. l. 2. c. 182. Iuo p. 6. c. 227. Pann. l. 5 c. 10. † al. regente † al. praiuramẽto † al. constringat † al. piuramenti

SI quis presbyter contra laicum, vel laicus contra presbyterum aliquam habet querimoniæ cõtrouersiam, episcopo præcipiente † ᶜ, sine personarum acceptione finiatur †, & laicus per iuramẽtum † (si necesse sit) se † expurget: presbyter vero vice iuramenti †, per sanctam consecrationem ᵈ interrogetur; quia sacerdotes ex leui causa iurare non debent. Manus enim per quam corpus, & sanguis Christi cõficitur iuramento polluetur? absit: cum Dominus in Euangelio discipulis suis (quorum vicem nos indigni in sancta gerimus ecclesia) dicat [Nolite omnino iurare, Sit autem sermo vester, est, est; non, non. Quod autem his abundantius est, à malo est.]

Matt. 5.

² *Verum his auctoritatibus non omnimoda iuramenta prohibentur fieri à sacerdotibus: sed tantum incauta, & ea, quæ pro qualibet causa temporali iudicio offeruntur. Cum autem populari infamia sacerdotes opprimuntur; tunc ad innocentiæ suæ assertionem iuramenta debent offerri.*

Vnde Gregorius Papa tertius ad Bonifacium, epist. 1.

& l. 7. capitul. c. 281.

¶ Sacerdos à populo accusatus, iuramento innocentiam suam asserat. C. V.

Ans. l. 3. c. 79. Burc. l. 2. c. 186. Iuo p. 6. c. 231. Pann. l. 5. c. 9.

PResbyter, vel quilibet sacerdos, si à populo accusatus fuerit, & certi non fuerint testes, qui crimini illato approbent veritatem; iusiurandum ᵉ in medio ᶠ erit, & illum testem proferat de innocentiæ suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnia.

Item ex regesto Gregorij lib. secundo, indict. x. episto. 23. ad Iustinum prætorem ᵞ.

ᵞ Prætorem.] *In codicibus Gratiani est,* Imperatorem, *in epistola excusa legitur,* Iustino presbytero, *emendatum vero est ex duobus vetustis codicibus epistolarum, & Polycarpo, estque idem Iustinus, ad quem scripta est secunda epistola primi libri, in libris etiam impressis incorrupta inscriptione.*

SAcramentum.] CASVS. Dicit Cornel. ꝙ sacramentum à sacerdotibus fieri non debet nisi pro fide. Item prohibet sacramenta incauta fieri, & dicit se nescire sacramentum oblatum ab episcopo.

a Sacramentum.] scilicet incautum.

b Hactenus.] vt C. de epis. & cle. cum clericis. & 22. q. 5. ca. vlt. Sed forte hoc obtinet in sacramento calumniæ, quod clerici per se sequentia cap.

PResbyter.] CASVS. Si presbyter fuerit infamatus, & testes non inueniantur, suo iuramento expurget suam innocẽtiam.

e Iusiurandum.] 3. 6. q. vlt. c. vlt. contra. Sed hic quando infamatur, ibi quando non infamatur.

f In medio.] 3. 15. q. 5. c. 1. contra. Sed illud verum est, cum non est publice infamatus. sic 23. dist. illud.

S*i quis.*] CASVS. Si quis presbyter cũ laico cõtrouersiam habuerit, laicus iuramento se expurget, presbyter per suam consecrationem adiuretur: quia sacerdotes qui conficiunt corpus Christi, ex leui causa iurare non debent, cum gerant vicem Christi discipulorum, quibus fuit præceptum ne iurarent.

c *Præcipiente.*] sed quare hic actor non sequitur forum rei, contra id 11. quæst. 1. experientiæ, & C. de iurisd. omn. iud. l. iuris ordinem. Sed dic, quòd loquitur secũdum ea tempora, quando omnes causæ determinabantur ab ecclesia, vt 11. q. 1. relatum. & quæst. 3. cum apud. Vel loquitur secundum consuetudinem quorumdam: extra de for. compen. quod clericis. aliàs, si clericus.

Quando presbyteri iudices negotiorũ esse mandati sunt. 95. di. ecce. secũdum Baz.

d *Consecrationem.*] immo sufficit siue per salutem, siue per aliquid aliud iuretur. 22. quæst. 5. c. 2. & ff. de iureiuran. non erit ratum. Sic ergo aliquis potest se obligare sub pœna ordinis sui, vt 1. q. 7. quoties. & etiam sub pœna anathematis, vt ibi dicitur. Sed numquid ille qui obligat se sub pœna ordinis, vel beneficii, est priuandus ordine vel beneficio, si non sit verum illud ad quod se obligat? Sic. extra de elect. cum dilectus. in fi.

Obligare se potest aliqs sub pœna beneficij.

VERVM Hæc est secunda pars quæstionis, in qua probatur cõtrarium eius quod præmissum est, scilicet, ꝙ ex causa iusta sacerdotes possunt iurare. Io. de Fant. & hoc probat per xiij. auctoritates sanctorum patrum. Io.

CASVS. Dicitur hic, ꝙ per supradicta prohibẽtur à sacerdotibus fieri incauta iuramenta. sed si essent infamati à populo iurare debent. Et hoc probat per

H Abet.] CASVS. Leo episcopus erat infamatus, quare Papa de hoc quæsiuit diligenter, & in eo crimen aliquod nõ inuenit. verũtamen ne sibi aliqua ambiguitas remaneret, eũ sup corpus beati Petri fecit iurare. eo sic expurgato mãdat Imperatori, vt habeat eũ pro episcopo, & ei tamquam epo reuerentiam præbeat.

in prima parte. In secunda parte quæ incipit ibi, *Purgationem*, & mandat Gre. eidem reginæ, vt si accusatores non appareant, indicat eidem episcopo purgationem cum duobus sacerdotibus: purgationem tamen vulgarem non imponat.

c ¶ *Cessauerit.*] si dicas, ꝙ verbum hoc cessauerit, sit præteritum tem

¶ De Leone episcopo, quem beatus Gregorius purgationem præbere fecit. C. VI.

Poly. l. 6. tit. 11. Ans. l. 6. c. 162. Burc. l. 1. c. 194. Iuo p. 5. c. 309. Pann. l. 5. c. 5.

H Abet hoc proprium [a] antiqui hostis inuidia, vt quos in prauorũ actuum perpetratione (Deo sibi resistente) deijcere non valet, opiniones eorum falsa ad præsens simulando, dilaceret. Quoniam igiter quædam contra sacerdotale propositum de Leone fratre, & coepiscopo nostro sinister rumor aspersit, vtrũ vera essent, districta duitius fecimus inquisitione perquiri: & nullam in eo de his, quæ dicta fuerãt, culpam inuenimus. Sed ne quid videretur omissum, quod nostro potuisset dubium cordi remanere, ad beati Petri sacratissimum corpus districta eum ex abundanti fecimus sacramenta præbere. Quibus prestitis magna sumus exultatione gauisi, quòd huiuscemodi experimento innocentia eius euidenter enituit. Pro quã re gloria vestra prædictũ virum cum omni charitate suscipiat, & reuerentiam ei, qualem sacerdoti decet, exhibeat; ne qua in cordibus remaneat, de his quæ sunt iam purgata, dubietas [b]. Sed ita suprascripto vos episcopo deuotissime oportet in omnibus adhærere, vt congrue, decenterque Deum in eius persona, cuius minister est, videamini honorare.

Item ex eodem ad Brunichildam Reginam Francorum, lib. x1. epist. 8.

¶ Quomodo beatus Gregorius Mennam episcopum iuramento purgari fecit. C. VII.

Poly. ibidem. Burc. l. 1. c. 196. Iuo p. 5. c. 311. Pann. l. 5. c. 6.

M Ennam vero reuerendissimum †fratrem, & coepiscopum nostrum, postquam ea, quæ de eo dicta fuerant, requirentes, in nullo inuenimus culpabilem esse, qui insuper ad sacratissimum corpus beati Petri Apostoli sub iureiurando satisfaciens, ab his quæ obiecta eius opinioni fuerant, se demonstrauit alienum; reuerti illuc purgatũ, absolutumque permisimus: quia sicut dignũ erat, vt si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonice puniremus; ita dignum non fuit, vt eũ adiuuante innocentia diutius retinere, vel affligere in aliquo deberemus. ¶ Purgationem tamen ante te duobus sibi sacerdotibus iunctis, vbi accusator cessauerit [c], eumdem ex se præbere tuo committimus arbitrio [d]. Vulgarem denique, ac nulla canonica sanctione fultã legem, feruentis scilicet, siue frigidæ aquæ, ignitique ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabricante hæc sunt omnino ficta inuidia) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare, immo Apostolica auctoritate prohibemus firmissime.

Alex. II. Raynaldo episcopo. Iuo p. 10. c. 15. Pann. l. 5. c. 8.

† al. [...]tissimum

a ¶ Purgationem.] *Hic erat grauissimus error. Coniunctẽ enim hæc legebãtur cum superioribus, quę Brunichilda sunt scripta: quasi purgatio presbyteri à B. Gregorio mulieri committeretur. Sed nil tale legitur in epistola B. Gregorij, ex qua prior pars huius capitis est accepta. Verum Iuo p. 10. c. 15. & Pann. l. 5. c. 8 citant hoc ex epistola Alexandri secundi Raynaldo Cumano episcopo, cuius epistolę initium est, infra eadem c.* super causa. *Et hic versiculus,* Purgationem *continenter legendus est post extrema verba illius capitis. Ac propter citationes doctorũ. hinc quidem motus nõ est: sed additum est in margine nomen Alexandri secundi. Ita nihil loci relinquitur admirationi auctoris glossa. Nusquam enim Romani Pontifices huiusmodi causas mulieribus leguntur cõmisisse.*

Item Gregorius Castorio Notario Rauennæ, lib. 7. indict. 2. epist. 80.

a ¶ *Proprium.*] ex abũdanti fiunt aliqua ad superandam hominũ malitiã, vt C. de iud. Auth. iubemus. 11. q. 3. inter verba. extra de elec. bone. extra de dolo & cõtu. cum olim. Et quæ abundant, nõ solent vitiare cõtractũ. ff. de reg. iur. non solent. & ff. de verb. ob. q̃ extrinsecus. Sed quare dicit, ex abũdanti. Dicunt quidã [1], ꝙ ita exilis, id est, leuis vel modica fuit infamia, ꝙ nec erat necessaria expurgatio. Certe sm̃ hoc non debuisset facta fuisse inquisitio: quia inquisitio non est facienda nisi ita publica sit infamia, ꝙ vlterius sine scandalo non possit tolerari, vt extra de accusa. qualiter. Melius dicas, ꝙ iste nõ tenebatur expurgare se. Nam cum inquisitio præcedit expurgationẽ, si testes per quos fit inquisitio, dicũt ipsum reum, statim punitur, nec auditur expurgatio sua. sed si semiplene ꝓbãt, tunc indicitur expurgatio, vt extra de pur. cano. inter. Sed si per dicta testiũ nulla est suspicio contra ipsum, tunc non est onerandus expurgatione, vt hic. Sed quid si infamatus uult expurgare se: iudex autẽ vult inquirere de fama eius? Vr̃ ꝙ iudex potius inquirere possit, vt hic. & extra e. inter. Sed cõtra, illud est ordinarium, ꝙ infamatus se expurget: ergo beneficiũ illud non est ei auferendũ [2]. s̃. e. q. 1. multi. circa. fin. Sed dic, ꝙ eps̃ si vult potest inquirere: quia crimen q̃nque per inquisitionem reuelatur, quod per purgationem occultatur. Sol. si infamia orta est contra eum, iudex inquirere potest. extra de acc. qualiter.

1 Vt Lau.

Inqsitio qñ fieri debet.

Inquisitio an possit fieri cõtra volentem se purgare.

2 28. dist. de his. in Auth. de nu. §. si autem.

b ¶ *Dubietas.*] ergo post expurgationem non põt accusari ab aliquo super illo crimine, vt extra de acc. de his criminibus. & 23. q. 4. si illic. Nec enim sæpius quærendũ est de delicto eiusdem hominis, vt ff. nau. cau. sta. licet. arg. cõtra. 33. q. 2. admonere. 25. dist. primum. extra de accu. veniens. vbi etiam post absolutionem cogitur ad expurgationem. Tu dicas, ꝙ illum qui semel est absolutus, amplius nullus potest accusare super illo crimine, nisi in duobus casibus [3], scilicet si suam iniuriam prosequatur, & probet se ignorasse accusationem fuisse ab alio institutam, vt ff. de acc. si cui. §. 1. & cum vult probare de præuaricatione prioris accusatoris, vt ff. de præua. l. 3. Io. Decreta. tamen videtur dicere, ꝙ solum isti prohibentur accusare, qui prius stabant contra ipsum, vt extra de accus. cum P. manconella.

Absolutus semel, in duobus casibus accusari põt.

3 Adde glo. & Doct. in l. 3. C. de accu. gl. magistralis in c. cũ dilectus. de ele.

M Ennam.] CASVS. Beatus Grego. de crimine Mennæ episcopi qui fuerat infamatus, diligenter inquisiuit, & cum in eo crimen non inuenisset, eum supra corpus beati Petri iurare fecit, & sic eum demum ad reginam Francorum transmisit. & hoc

temporis, non procedit obiectio. vel secundũ H. cum quis expurgatur non præcedente accusatione, tunc post purgationem bene admittitur accusator: secus si præcesserit accusatio. Vel dic, ꝙ si accusatore absente & non citato audita est expurgatio, idem accusator põt eũ denuo accusare, vt C. de accu. l. 4. secus si eo p̃sente. Vel loquitur [5] cũ suã iniuriam vult prosequi. Vel ignorabat accusationem ab alio institutam. ff. de præua. l. 3 & ff. de accu. si cui.

d ¶ *Arbitrio.*] Delegatur hic laico spirituale negotium. sic s̃. 32. dist. §. verum. Fuit tamen hic nimium papaliter dispensatũ, ꝙ eps̃ expurgatus corã Papa cogitur adhuc corã muliercula se purgare: cũ tñ plenissimas debeat habere vires, quod auctoritate Papæ fit, licet per se sit inualidũ [6]. extra de transac. c. 1. in fi. C. de test. omniũ. Item cũ iusiurãdũ sit maioris auctoritatis q̃ res iudicata. ff. de iure iur. l. 2. & illud obstat oĩbus accusare volẽtibus, ẽt in publicis criminibus. ff. de iureiur. eũ qui. §. in popularibus. multo fortius res iudicata obstabit omnibus. Quare ergo postea admittitur accusator [7]? potest dici, ꝙ fuit absolutus sub conditione nisi accusator appareret, vel fuit absolutus ab instantia iudicii: nec ideo lis periit. ff. de iudic. & post edictum.

Quanto.

Qvanto.] Casvs. Maximus eps Salonitanus dicebatur acquisiuisse per simoniã episcopatũ. Imponebatur ei, ꝙ fornicationem commisisset, & ideo à Papa fuit excommunicatus. nihilominus tñ excõicatus celebrauit. Dñs Papa volẽs eidẽ põ gratiã facere, præcepit notario suo Rauennæ moranti, vt si p u- si à tempore sciẽtiæ; sicut nec lex, vt dist. 4. leges. & 82. dist. proposuisti. nec sententia, ut j. ea. q. 6. biduũ. Io. Sed certe si quis absens excõicatur, statim est excõicatus ante quam sciat: quia sententia excommunicationis statim trahit secum suam executionem. extra de appel. pastoralis. dũmodo sit pura, & non conditionalis: uerumtamẽ non punitur cum ingerit se communioni hominum ante q̃ sciat. ex. de cler. exc. mi. illud. Error. n. facti nemini nocet, vt ff. de iur. & fa. igno. l. error. B.

¶ De Maximo Salonitano episcopo, qui sacramento se ipsum purgauit. C. VIII.

QVanto à nobis [a] credi tibi, & necessarias vides causas iniungi; tanto te strenuum debes & solicitum exhibere. Proinde, si Maximus Salonitanus præstito sacramẽto firmauerit se simoniaca hæresi non teneri, atque de alijs ante corpus sancti Apollinaris tantũmodo requisitus innoxiũ se esse responderit [b], & de inobedientia sua pænitentiam [c] (sicut deputauimus) egerit; volumus, vt ad consolandum illum, epistolam [d], quam ad eum scripsimus (vbi ei & gratiam nostram, & communionem nos reddidisse signauimus) experientia tua dare debeat: quia sicut in contumacia persistentibus seueros nos esse conuenit, sic iterum humiliatis, & pænitentibus [e] negare locum veniæ non debemus [f].

Idem Mariniano episcopo Rauennæ, lib. 7. epist. 79.

¶ De eodem. C. IX.

Poly. l. 2. tit. 37.

QVæ de causa [g] Maximi sint agenda, ex epistolis, quas ad vos ante transmisimus, agnouistis. Sed quia, qualis de hac re fraternitatis vestræ voluntas sit, ac magis petitio, à præsentium latore Castorio chartulario nostro renuntiante cognouimus; ideo, si idem Maximus coram vobis, & prædicto chartulario nostro, de simoniaca hæresi præstito se sacramento purgauerit, atque de alijs ante corpus sancti Apollinaris (vt scripsimus) tantummodo requisitus liberum se esse responderit, causam ipsius, fraternitatis vestræ, de eo, quòd excommunicatus Missarum solennia agere præsumpserit, iudicio cõmittimus, qua debeat pænitẽtia, talis culpa purgari. Et ideo quidquid [h] vobis secundum Deum placet, securi disponite: nec aliquod de nobis dubiũ habeatis. Nam quidquid à vobis de hac causa fuerit ordinatum, nos & grate suscipimus, & libenter admittimus.

Item Sixtus Papa III. epist. ad Orientales episcopos, c. 1.

¶ Qualiter Sixtus semetipsum purgauit. C. X.

Nic. epist. 7. ad Michaelem.

MAndastis [i], vt scriberem vobis, qualiter instans iurgium contra me suscitatum sit, vel à quo, vt vestro adminiculo pelleretur, & causa mea firmaretur. Scitote me criminari à quodam Basso, & iniuste persequi. Quod audiens Valentinianus Augustus nostra auctoritate [k] synodũ cõgregari iussit. Et facto cõcilio, cũ magna examinatione satisfaciens omnibus, (licet euadere satis aliter potuissem [l]) suspicionẽ tamen fugiens, coram omnibus me purgaui; me scilicet à suspicione, & æmulatione liberans; sed non alijs, qui noluerint, aut sponte hoc non elegerint, faciendo † formam [m], exemplumque dans.

† al. faciendi

Item Alexander Raynaldo Cumano episcopo.

¶ De causa Guillandi presbyteri. C. XI.

Pann. l. 5. c. 7.

SVper causa [n] Guillandi presbyteri tui de morte episcopi sui, prædecessoris tui, infamati in medium consuluimus: itaq; circumstan-

Alex. III. Raynaldo episcopo. Ivo p. 10. c. Pann. l. 5. c. 8.

---

iuramẽtũ suũ de simonia se purgauerit, & de fornicatione, & aliis q̃ sibi obiiciebãtur, se rñderit innocentẽ, & de eo, ꝙ excõicatus celebrauerit, pænitẽtiã egerit, reddat ei epĺam, in qua ei gratiam suã reddit, & absolutũ ostẽdit. De eodẽ loquitur c. 63. dist. Salonitanæ.

a ¶ *A nobis.*] Maximus Salonitanus archiepiscopus sine licentia Papæ fuit consecratus: propter quod à Papa fuit excõicatus, & postea missã celebrauit, similiter ĩponebaẽ ei simonia & fornicatio.

b ¶ *Responderit.*] exilis enim hęc fuit infamia [1], & ideo vnius iuramentum admittitur.

c ¶ *Penitentiam.*] sed q̃ro an ei soli sit credẽdum? De hoc vr̃ ꝙ sic: quia in nullius vergit præiudicium. sic j. de consec. dist. 4. placuit.

d ¶ *Epistolam.*] ergo quis potest absolui per litteras & excommunicari [2], vt extra de simo. accusatum. & s̃. q. 1. de manifesta. Quid si moreretur prius, q̃ litteræ peruenirent ad ipsum. Tunc dicam eum absoluendum post mortem, vt extra de sen. exc. à nobis. & est arg. ꝙ tunc demum sit quis excommunicatus vel absolutus litteris receptis. ar. 4. q. 5. quisquis. & extra de app. super eo. in fin. & s̃. dist. 4. leges. arg. cõtra. ff. si cer. pet. eius qui in prouincia. ibi, status sui ignarus. Sed distinguit, vt ff. de acq. poss. qui absenti. vbi dicitur ꝙ si quis manumittit absentem, refert an velit eum esse liberum quando scribit litteras manumissionis, vel quando litteræ ad eum peruenerint. Probabilius est dici, ꝙ excommunicatio non ligat nisi à tempore scientiæ...

d ¶ *Epistolam.*] de grauibus expurgat [3] se iuramento, de minorib⁹ nuda promissione. Io.

3 Sol. 8. q. 3. c. vlti. vbi de hoc.

e ¶ *Penitentibus.*] simile extra de postul. prælat. ad hæc, circa fi.

f ¶ *Non debemus.*] qui tñ de rigore esset deponendus. s̃. dist. 50. accedẽs. ꝛ. 11. q. 3. si quis episcopus. & c. penul.

Qva de causa.] Casvs. De eodẽ Maximo scribit Rauẽnati archiepo: & mandat ei, vt si expurgauerit se, vt s̃. dictũ est, corã archiepo & notario supradicto, ĩponat ei pænitẽtiam de eo, ꝙ excõicatus celebrauit, & quidq̃d de eo disposuerit, ratum habet.

g ¶ *Qua de causa.*] de eodem Maximo loquitur hoc capitulum.

h ¶ *Quidquid.*] arg. Papã seruaturum quod legatus statuit: & idẽ honor ei exhibendus est sicut Papæ. 93. distin. c. vlt. & ff. de offi. præfec. præto. l. vnica. in fin. ibi credidit enim princeps eos qui ob singularem industriã explorata eorum fide, & gratia ad huius officii magnitudinem, &c. Item est hic ar. ꝙ generali mandato dispensatio delegatur. ar. cõtra extra de of. dele. ꝙ translationẽ. cum enim dispẽsatio habeat instar restitutionis in integrum, & restitutio in integrũ non delegatur per generale mãdatũ, vt ff. de mi. illud. ergo nec dispẽsatio. Io. Ego dico, ꝙ legatus Domini Papæ generalis omnia põt, nisi ea sola quæ Romano Põtifici sunt reseruata. extra de sent. excom. nuper. de offi. leg. quòd translationem. B.

Legatus an virtute generalis mandati dispensare possit.

MAndastis.] Casvs. Papa accusabatur à quoddã Basso: cuius auctoritate Valentinianus Imperator synodum congregauit, in qua sponte se purgauit, non dans formam ceteris successoribus suis sic se purgandi, si noluerint: & quia quidam episcopi quærebant qualiter hoc negotium processisset, Papa rescribit eis narrando factum.

i ¶ *Mandastis.*] mandat hic minor maiori. nam precarium verbũ est, mando, vt C. com. deleg. l. 2. in prin. sic 1. q. 1. filium.

k ¶ *Auctoritate.*] 96. dist. vbinam.

l ¶ *Potuissem.*] quia Papa à nullo potest iudicari, vt 9. q. 3. aliorũ. nec etiam ab vniuersali concilio, vt 17. dist. §. hinc etiam. ff. de leg. princeps. præterquam in hæresi. 40. dist. si Papa.

m ¶ *Formam.*] 14. q. 5. dixit. Ioan.

SVper causa.] Casvs. Gillãdus presbyter infamatus fuit de morte epi sui, & pp hoc fuit ab officio & beneficio spoliatus. cõmittit negotiũ Dominus Papa hoc modo, ut si accusatores defuerint, restituantur ei omnia ablata, præstita tamen purgatione.

n ¶ *Causa.*] Forte hic nõ intentabaẽ possessoriũ [4], aliàs nõ obstat crimen

4 Sub. & restitutio. non datur, nisi petenti.

crimen petenti restitutionẽ, vt extra de restit.spol.in litteris, & c. item cum quis.nam alii dicunt, ꝙ cum spoliator obiicit exceptio nem, quam vult statim probare, prius est audiẽdus, q̃ ille restituatur.arg.31.q.2.Lotharius.in Auth.de test.§.si vero quis.coll.7. & arg.extra de testi.veniens 2.sed hoc non concedo, vt extra de testi.spol.litteras.in fi.

3.q.2.audiuimus. Notãdũ ergo, ꝙ cũ clericus aliquis corã iudice suo est infamatus, p̃figet[5] eṗs certũ tẽpus volẽtibus accusare.extra de clande.despõ.c.vl.& si accusatores apparuerint, canonice audient.j.e.omnibus nobis.15.q.5.c.1.extra de purg.ca.c.ex tuarũ.Si vero accusator nõ apparet, & mala fama crebrescit, tunc eṗs vo-

tium fratrũ vnanimi assensu tuæ dilectioni rescribimus, præfatũ Guil lãdum presbyterũ ante te præsentandum; vbi si certi accusatores defuerint, tunc dictante iustitia sine omni controuersia presbyter, quæcumque ob hoc iniuste amisit, ac sacerdotium accipiat, & integra beneficia [α] [a].

α ¶ Beneficia.] *In epistola hoc loco sequitur vers.* purgationem, s̃. *ead.c.* Mennam, *vt ibi notatum est.*

Iuo p.10.c.15. & i epist.ad Vildebertũ Cœnomanensem

Item ex concilio Agathensi.

¶ De purgatione clericorum, si conuinci non potuerint. C. XII.

ext.de pur. can. c.si qs p̃sbyter. Burc.l.2.c.181. Iuo p.6.c.226. Pann.l.5.c.1.

SI legitimi accusatores crimina [β] sacerdotis probare nõ potuerint[b], & ipse negauerit; tunc ipse cum septem socijs sui † ordinis (si valet [c]) à crimine semetipsum expurget. Diaconus vero, si eodem crimine accusatus fuerit, cum tribus semetipsum excuset.

β ¶ Crimina.] *Apud ceteros collectores legitur:* si autem accusatores legitimi nõ fuerint, qui eius crimina manifestis indicijs probare contenderint, & ipse, & c.

Item ex concilio Ilerdensi.

¶ De eodem. C. XIII.

Burc.l.2.c.184. Iuo p.6.c.229. Pann.l.5.c,2.

PResbyter si à plebe[d] sibi commissa, mala opinione infamatus fuerit, & episcopus legitimis testibus approbare non potuerit; suspendatur† [e] vsque ad dignam satisfactionem; ne populus fidelium in eo scandalum patiatur. Digna vero satisfactio est (sicut [γ] à maioribus cõstitutum esse docetur) quando siue secundum canones, siue ad arbitrium [f] episcopi septẽ sibi collegas adiungit, & iurat in sacrosancto [δ] Euangelio coram posito, quòd crimen sibi illatum nõ perpetrauit. Et hac satisfactione purgatus, secure deinceps suum exequatur officium.

† *al. suspẽdatur ab officio presbyter vsque*

γ ¶ Sicut à maioribus constitutum.] *Hoc loco sicut & paulo inferius, plura sunt verba apud ceteros collectores.*

δ ¶ Sacrosancto.] *Apud eosdem legitur,* in sacro coram posito Euangelio, *quò facit.c.* *testimonium, in vers.nemo clericum, infra* 11.*q*.1.

[*Item Siluester Papa.*]

¶ De eodem. PALEA. C. XIIII.

ACcusatum simoniacum necesse habuimus summopere per scripturam prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisset, donec quid esset verius, potuissemus cognoscere.

¶ *Citatur hic ex Siluestro. fere idem est in decret.tit.de simo.c.accusatum, & ibi tribuitur Deodato Pontifici. Sed in nullis horum duorum Pontificum scriptis, quæ extent, tale aliquid est inuentum. In regesto B.Gregorij lib. 5. epist. 3. Maximo præsumptori ecclesię Salonitanæ hæc leguntur.* Peruenit itaque ad nos, ꝙ per simoniacam hæresim fueris ordinatus. Sed & alia de te multa hic dicta sunt, de quibus vnum quàmmaxime fuit, propter quod necesse habuimus te summopere per scripta nostra prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisses, donec q̃d esset, vere potuissemus addiscere. *Et ex hac epistola videri potest accepta hæc palea, & c. accusatum. & c.quoties.extra de simo. Nam initium ipsius epistolæ est,* Quoties contra, &c.

[*Item in concilio Triburiensi.*]

PALEA. C. XV.

ext. de pur. can. c.1. Burc.l.16.c.19.

NObilis homo, vel ingenuus, si in synodo accusatur, & negauerit; si eum constiterit fidelem esse cum duodecim ingenuis se expur-

a ¶ *Beneficia.*] Iste beneficio & officio fuit priuatus: q̃a grauiter erat infamatus. extra d̃ purg.cano.inter. Et fructus medii temporis recuperat. ff. de re mil.l.pen. Si vero iste iuste esset depositus, non recipiet fructus[1] medii tẽporis restitut⁹, nisi hoc exprimeretur in sententia, vt C.de re mili. cũ allegatis.li.12.Io. d̃ F.

S *I legitimi.*] CASVS. Si accusatores crimẽ sacerdotis non probauerint, si remanserit infamatus, cum septẽ sacerdotibus se expurget.

b ¶ *Potuerint.*] C. de re.cre.l.in bonæ fidei.

c ¶ *Si valet.*] q̃a si non valet, deponitur[2]. extra de simo.de hoc. Vel forte sunt inimici sui: extra de pur.cano.cum in iuuentute. immo cũ femina potest se purgare.18.quæst. 2. in decima. Ioan.

P *Resbyter.*] CASVS. Si sacerdos fuerit coram suo episcopo de crimine infamatus, q̃d probare non potest per testes, suspendi debet donec cum septima manu sui ordinis se expurget, & postea suum officium exequatur.

d ¶ *Plebe.*] idẽ est si ab episcopo, vel à sacerdotibus, vt j.ea.omnibus. in fi.s̃.dist.28.consulendum.contra.

e ¶ *Suspendatur.*] forte secundum distinctionẽ, extra de pur.cano. c.2.s̃.33.dist.c.vlt. contra. dic, ꝙ ibi fuit exilis infamia.

e ¶ *Suspẽdatur.*][3] hoc est verum secundũ distinctionem si fuerit notorium vel manifestũ, vel famosum. extra de coha.cle.vestra. & c.si. & tunc refert, si fuerit famosum sine scandalo vel cũ scandalo.extra de coha.cle.tua cõtra.28.dist. cõsulendum. Sol.ibi non imminebat scandalum, hic sic, puta ex eius celebratione. extra de coha.cle.tua.j.28.q.1.iam tunc.& 3.q.2.audiuimus. aliter obtinet.s̃.ea.q.1.c.2.Sed numquid à beneficio suspenditur? Videtur ꝙ non: quia pœnæ sunt emoliendæ; & quia crescente cõtumacia crescere debet & pœna, vt dist.74.honoratus. Sed contra videtur, quia hæc duo sunt connexa.81.dist.si quis sacerdotum.& 32.dist.præter hoc. Sed dic, ꝙ non est priuandus beneficio: nisi secundum ordinem iuris, extra de iudi.c. 1. nisi forte propter scandalum.s̃.eod.super causa.& cum magna laborat infamia, vt extra de purg.cano.inter.

e ¶ *Suspendatur.*] hic colligitur, ꝙ infamatus statim debet suspendi vsque ad dignã satisfactionẽ.ar.j.3.q.2.quia ea.extra de pur. c. inter.& extra e.ex tuarũ.Sed ꝯ.s̃.e.q.1.nomẽ[4].& extra de ac.qualiter, & q̃n.extra de pur.ca.c.2.& vlt. In his habes, ꝙ prius inquirẽdum est de crimine, q̃ priuet officio ille qui est infamatus, & ar. vocatis ecclesiæ senioribus procedat ad inquisitionẽ. extra de acc. qualiter.86.dist.si q̃d vero. & ipsemet eṗs inducet ꝯ eum testes si alius nõ apparet.11.q.3.præcipue.in fi. extra de acc.cũ oporteat. s̃.e.presbyter.& lite nõ cõt.hoc facere põt, vt extra vt li.nõ cõtest. q̃n frequenter.& si fuerit cõuictus, canonice puniat̃. Si aũt nõ cõuincit̃, & adhuc mala fama p̃durat, admoneat ipsum primo seorsum, postea corã testibus, vt se corrigat: q̃d si nõ fecerit, tũc demũ suspendat eũ vsque ad dignã satisfactionẽ.extra de pur.ca. c. 2.in quo casu intelligo q̃d hic dr̃.numquã enim à principio suspendat eũ nisi enormitas delicti vel scandali hoc exposcat.extra ea. inter. & hæc est digna satisfactio, vt purget se adiuncto sibi legitimo numero, vel ad arbitrium sui episcopi, vt hic, & j.ea.omnibus. extra ea.ex tuarũ.& eodẽ deficiente in purgatione puniat̃: & puniat eũ tamquam conuictum vel confessum, extra de accu. cum P.extra de simo.insinuatum.& de pur.cano.cum P.& ibi de hoc.

f ¶ *Arbitrium.*] hic no.cõpurgatores arbitrio episcopi sumẽdos.

Simala.

Spoliatus restitutus an recipiat fruct⁹ medij temporis.

1 Io.Gar. in l.Gallus.§.& quid si tantum.de lib.& posth.

2 De hoc s̃. ea.q.1.in primis, in gl. 2.

5 Hoc obtinet q̃n scãdalũ imminet ex eius celebratione, vt hic dicitur.

Beneficio q̃s priuari nõ debet, nisi secũdum ordinẽ iuris.

4 Al.notum.

Infamat⁹ super crimine,

get, si antea deprehensus fuerit in furto, aut periurio, aut falso testimonio, ad iuramentum non admittatur, sed (sicut qui ingenuus non est) feruenti aqua, vel candenti ferro se expurget.

¶ *Burchardus etiam citat ex concilio Triburiensi c. 10. & In Triburiensi illo, quod extat impressum, habentur nonnulla ad hanc rem facientia.*

Item Hincmarus Rhemorum episcopus.

¶ De eodem. C. XVI.

Iuo.p.6.c. 420.

SI mala fama de presbytero exierit, & accusatores, ac testes legales defuerint †, ne, contra Apostolum, infirmorum corda de mala fama presbyteri percutiantur, & ne vituperetur ministerium nostrum, ne ve securiores presbyteri existentes licentius in peccatum prolabantur; secundum decreta [a] maiorum cũ denominatis sibi vicinis presbyteris, quos scimus se nolle peierare, sacramento famam suam purget.

† *al. defecerint* — 1.Cor.6.

¶ *In concilio Rhemensi Trosleiano 9. c. refertur synodus ab Hincmaro Rhemorum archiepiscopo habita, in qua habetur hoc caput.*

a ¶ Secundũ decreta.] *In synodo legitur,* secundum decretum Gregorij iunioris fit iusiurandum in medio, & habeat malæ famæ presbyter in sacramento purgationis suę eum testem, quem habebit & iudicem.

Item Innocentius Aquileiensi patriarchæ, & Mantuano episcopo.

¶ De eodem. C. XVII.

QVoties frater noster Tridentinus episcopus in nostra præsentia de simonia sit impetitus, prudentiam vestram latere non credimus: cuius causa tandem in nostra præsentia ventilata producti sunt aduersus eum accusatores viua † voce, & scripto asserentes, quòd ecclesiam sancti Petri de Pado †, presbytero Paulo dederit pro quattuor modijs frumenti †, quos ab eiusdem ecclesiæ laicis acceperit. Verum quoniam nec accusatores, nec testes secundum formam canonum, & sanctorum Patrum statuta in causa ipsa procedere potuerunt, communi fratrum nostrorum concilio iudicamus, vt tertia manu sui ordinis & quattuor † abbatum, & religiosorum sacerdotum de supradicta simonia in vestra præsentia se debeat expurgare. Porro purgationis tenor erit huiusmodi. Idem episcopus super sancta Euangelia primum iurabit, quòd pro ecclesia sancti Petri de Pado presbytero Paulo danda, neque ipse per se, neque per submissam personam, neque alius pro eo, se sciente, pretium receperit. Deinde vero purgatores super sancta Dei Euangelia iurabunt, quòd sicut ipsi credunt, verum iurauit. Nos itaque causæ huius seriem cõmittentes prudentiæ vestræ, mandamus vobis, vt congruo loco in vnum conuenire curetis, & ita causam ipsam iuxta præsentium tenorem præstante Domino restauretis: quatenus, & omnis decetero huius quęstionis scrupulus auferatur, & vtrique parti sua iustitia conseruetur. Si quis vero de vobis, certa præpediente causa, interesse non poterit, vosque adesse poteritis, idem judicium terminate. Quòd si prædictus frater noster A. prædictam purgationem fecerit, vos ei auctoritate nostra prædictum officiũ & Tridentinam ecclesiam restituite. Hanc autem purgationem ante proximam purificationem beatæ Mariæ Virginis adimplere iubemus.

† *al. vna* — † *al. Paio* — † *al. farina* — † *al. quarta manu*

¶ *Caput hoc extat in decret. tit de purg. canon. & tribuitur Innocentio tertio. Sed visum est ibi esse mendum, vt iij. sit positum pro ij. Nam collector Decretalium solet in Pontificibus hunc ordinem obseruare, vt eos qui antecesserunt prius citet. Ita, cum ibi hoc caput habeatur ante aliquot canones Alexandri, ac Lucij tertij qui præcesserunt Innocentium ij. non videtur huic posse tribui: quamquam habeatur etiam eidem adscriptum inter opera ipsius post sermones, & in concilijs, quæ in quattuor tomos sunt diuisa, tomo tertio. A plerisque autem manuscriptis Gratiani codicibus, etiam ijs, in quibus paleæ esse solent, totum istud caput abest. A versiculo autem.* Nos itaque. *vsque ad finem abest ab omnibus.*

In præmissis auctoritatibus subintelligitur, si reus se purgare [b] voluerit, vt sacri canones modum, non necessitatem purgandi accusato imponant: sicut apparet ex fine capituli Sixti Papæ [c], & auctoritate Leonis [d], qui data purgatione ait de se ipso.

¶ De Leone qualiter se purgauit. C XVIII.

Burc.l.1.c.198. Iuo p.5.c.313. Pann.l.5.c.4.

AVditum est, fratres charissimi, qualiter mali homines in me grauia crimina confinxerunt. Quamobrem ego Leo Pontifex sanctæ Romanæ ecclesiæ purifico me in conspectu vestro coram Deo, & angelis eius: quia istas criminosas, & sceleratas res, quas illi mihi obiiciunt, nec perpetraui, nec perpetrari iussi [e]. Hoc autem faciens non legem præscribo ceteris, quasi id facere cogantur [f].

¶ *Caput hoc est Leonis tertij. Tota vero historia falsæ accusationis & purgationis ipsius refertur in vetustis Pontificalibus, ex quibus magnam partem accepit S. Antoninus p 2. hist. tit. 14. c. 1. §. 8. de qua etiam re meminit Marianus Scotus, & Aymoinus lib. 4. c 90. Apud Burchardum & Iuonem plenius est hoc caput, atque hæc visa sunt notatu digna.* Quamobrem ego Leo Pontifex S. R. E. a nemine iudicatus, neq; coactus, sed spõtanea mea volũtate, purifico me in conspectu vestro corã Deo & Angelis eius, qui conscientiã meã nouit, & beato Petro principe Apostolorũ, in cuius conspectu consistimus, quia istas criminosas, & sceleratas res, quas illi mihi objiciunt nec perpetraui, nec perpetrari iussi. Testis est mihi Deus, in cuius iudiciũ venturi sumus, & in cuius cõspectu cõsistimus. Et hoc propter suspiciones malas tollendas mea spõtanea voluntate facio, non quasi in canonibus inuentũ sit, aut quasi ego hanc cõsuetudinẽ, aut decretũ in sancta ecclesia successoribus meis, necnon & fratribus, & coepis nostris imponã, sed vt melius à vobis abscindatis rebelles cogitationes.

S*I mala* [CASVS. Idem dicitur in hoc cap. quod in præcedentibus, eo addito, quòd copurgatores debent esse tales, de quibus non sit suspicio quòd velint peierare.

a ¶ *Se nolle.*] bonæ opinionis, & qui vitam eius nouerint & mores, vt extra ea. cap. cũ dilectus, sed non fiet rigide examinatio testium, extra ea. cap. cõstitutus. immo frater potest pugare fratrem. extra de præsump. cap. litteras. Io.

IN PRAEMISSIS. Hoc allegando dicit Gratianus propter duo cap. scilicet Sixti & Leonis,

b ¶ *Se purgare.*] falsum dicit allegando.

ADDITIO. Dic vt j. ea c. vlti.

c ¶ *Sixti Papæ.*] s. eo. mandastis. Io.

d ¶ *Et Leonis.*] hoc est in seq. c. Io.

A*Vditum.* CASVS. Leo Papa de quibusdam criminibus infamatus se coram multis purgauit, non statuendo ius vt successores sui ad hoc cogant.

e ¶ *Iussi.*] nec consilium dedi, nec defensionem præstiti, nec sciente me factum est, vt extra de purg. cano. quoties. 50. dist. si quis viduam. addunt quidam, nec volui, vt s. 1. q. 4. quia præsulatus. quod valde durum videtur. Sed numquid hic iurabo, quia cum sciui prohibere potui, & non prohibui. & hoc quòd non habeam ratum quod factũ est, cum etiam in maleficijs ratihabitio mandato æquiparet. ff. de vi & vi arm. l. 3. §. cũ procur. & extra de restit. spol. cum ad sedem. in fin. s. ea. q. 1. notum. in fi.

Purgans se, quid debet asserere.

Dicit Io. de Fant. hoc non credo. cum conscientiam suã nõ teneatur quis purgare, nisi vbi inuenit expressũ, vt in casu illius legis C. de his qui ad eccle. confu. præsenti. cum si. Archid.

f ¶ *Cogantur.*] quia ab æmulis hæc infamia processerat. Vel dic ceteris Apostolicis.

ECCE. CASVS. Infert ex supra dictis duobus c. ꝙ purgatio voluntaria est, & non necessaria. Sed statim dicit contrarium per alia cap. & ad hoc inducit seq cap. quia erant boni & iusti, immo non admittuntur licet sint boni si tamen leues fuerint. Nam leues sunt qui ex facili credunt quæ probari non possunt. 11.q.3.in cunctis. & est expræssum extra eo. cum in iuuentute. aliàs solus qui esset bonus sufficeret. extra de adult. significasti. Ioan.

a *Necessitatem.*] extra de elec. innotuit.
b *Datur.*] allegando dicit.
c *In decreto.*] Leonis. ş.c. prox. & seq. Ioan.

IVRA.

Ecce qualiter summus Pontifex semet ipsum purgat, nec tamen ceteris necessitatem [a] *purgandi præscribit. Vnde datur* [b] *intelligi, quòd satisfactio purgationis in voluntate consistit accusati, non in arbitrio iudicis. Sed cum in Ilerdensi concilio presbyter iubeatur suspendi vsque ad dignam satisfactionem, cum etiam decreto* [c] *Leonis in arbitrio ponatur episcopi, quota manu sacerdos purgare se debeat, patet quòd ad purgationem cogendus est, nec in sua voluntate, sed in arbitrio iudicis consistit.*

ş. ead. presbyter si à plebe. c. sequenti.

Vnde Leo Papa scribens ad Carolum Regem ait.

¶ Qualiter sacerdotes se purgare debeant. C. XIX.

capitul. 5. c. 34. Iuo p. 6. c. 419. Pann. l. 5. c. 3.

OMnibus vobis visu aut auditu [d] notum esse nõ dubitamus, quòd sæpissime, suadente antiquo hoste, sacerdotibus crimina diuersa objiciantur. Sed qualiter† ex eis ab his rationabilis examinatio, & satisfactio fiat, licet tempore bonæ memoriæ Domni genitoris vestri † Pipini, siue priscis temporibus a sanctis patribus, & reliquis bonæ deuotionis hominibus sæpissime ventilatum fuerit; nos tamen pleniter, & ad liquidum definitum reperire minime quiuimus. Nostris quippe temporibus id ipsum, a sanctis episcopis, & reliquis sacerdotibus, & ceteris ecclesiasticæ dignitatis ministris vestris† in regnis, seu in alijs Deo degentibus, nobisque vnà cum eis agentibus sæpissime propter multas & nimias reclamationes, quæ ex hoc ad nos ex diuersis partibus venerunt, ventilatum est. Sed qualiter consultu Domni & patris nostri Leonis Apostolici, ceterorumque Romanæ ecclesiæ episcoporum, & reliquorum sacerdotum, siue orientalium, & græcorum patriarcharum, & multorum sanctorum episcoporum, & sacerdotum, nec non & nostrorum [a] episcoporum, omniumq; ceterorum sacerdotum, ac leuitarum auctoritate, & consensu, atque reliquorum fidelium, & cunctorum consiliariorum nostrorum consultu definitum est, vos† omnes vtriusque ordinis ministros scire volumus. Statutum est namque ratione, & necessitate, ac auctoritate prædicta consultu omnium, vt quotiescumque cuiquam sacerdoti crimen imponitur, si ipse accusator talis fuerit, vt recipi debeat (quia quales ad accusationem sacerdotum admitti debeant, in canonibus [e] pleniter expressum est) si autem, vt dictum est, ille accusator, qui canonice est recipiendus, eum cum legitimo numero verorum & bonorum testium approbare in conspectu episcoporum poterit; tunc canonice dijudicetur: & si culpabilis inuentus fuerit, canonice damnetur. Si vero eum suprascripto prætextu approbare ipse accusator minime poterit, & hoc canonice definiatur. Ipse ergo sacerdos, si suspiciosus, aut [f] incredibilis suo episcopo †, aut reliquis suis consacerdotibus [g], siue bonis [h] & iustis de suo populo, vel de sua plebe hominibus fuerit; ne in crimine, aut in prædicta suspicione remaneat, cum tribus, aut quinque, vel septẽ bonis, ac vicinis sacerdotibus, exẽplo Leonis Papę, (qui duodecim [a] episcopos in sua purgatione habuit) vel eo amplius, si suo episcopo visum fuerit, aut necesse propter tumultum populi inesse prospexerit, & cum alijs bonis & iustis hominibus se sacramento coram populo super quattuor Euãgelia dato purgatum ecclesiæ reddat. Si quis autem scire desiderat, quales testes ad accusationem sacerdotum recipi debeant, & quidquid † de accusatore faciendum sit, pleniter in canonibus reperire poterit.

† al. quoniã qualiter
† al. nostr i] cap.
† al. nostris] cap.
† vobis omnibus] capit.
† al. quid

¶ *Apud collectores caput hoc ita refertur, quasi acceptum sit ex aliqua decretali epistola Leonis ad Carolum. Verum ex lib. quinto capitularium, (vbi hoc ipsum est caput 34.) atque ex ipsa etiam orationis forma satis constat editum fuisse hoc capitulare nomine Caroli Magni, ipso Leone tertio consulto, & cum consilio multorum episcoporum. Quod tamen pius princeps, quia sibi iurisdictionem in presbyteros arrogasse videbatur, libro septimo capitularium, c. 281. emendauit, ita scribens.* Omnibus vobis, tam præsentibus, quàm & futuris scire cupimus, quia de cõsultu sedis Apostolicæ, & omnium nostrorum episcoporũ, ac reliquorũ sacerdotum, atque maxime cũctorum fidelium nostrorum de criminatorum purgatione sacerdotum causam tractauimus, eamque cum testibus (sicut in anteriori capitulari nostro continetur) fieri decreuimus: quoniam nesciebamus eandem causam, a beato Gregorio Papa esse definitam. Nam cum Vvormaciæ generalem conuentum habuissemus, allata est nobis, a Riculfo Magontiacensi metropolitano epistola beati Gregorij Papæ, in qua inter cetera continebãtur hæc: [De presbytero vero, vel quolibet sacerdote, a populo accusato, si certi non fuerint testes, qui crimini illato approbent veritatem, iusiurandum erit in medio, & illum testem proferat

O *Mnibus vobis.*] CASVS. Leo tertius interrogatus fuit a Carolo Rege, & suis subditis, qualiter sit procedendum, si crimen sacerdoti objiciatur. Et respondet Leo, & dicit, quòd ista quæstio fuit sæpius ventilata a temporibus multis: nondum tñ fuit ad plenum definita. verumtamen post reclamationes multas, habito consilio multorũ episcoporum, & aliorum prælatorum, & sacerdotum, & aliorũ multorum; statuit & definiuit, quòd si legitimus apparuerit accusator, & probauerit crimen, puniatur accusatus: & si non probauerit, puniatur accusator de calumnia. tamen si sacerdos accusatus remanserit infamatus, indicatur ei purgatio cum iij. v. vel vij. manu sacerdotum, vel cũ pluribus se expurget, si episcopo videbitur. quales autem testes in accusationibus recipiãtur, est in canonibus diffinitum.

d *Auditu.*] aliquid ergo scitur auditu. 22. q. 5. hoc videtur.
e *In canonibus.*] ş. e. q. 7. testes. & c. ipsi.
f *Aut.*] pro & [1]. Nõ enim sufficit, quòd soli episcopo sit suspectus. arg. contra, extra de offi. iud. or. ex parte. & 30. distinct. cap. vlti. & sic [2] non obst. 6. q. 2. placuit. credo tamen quòd si est accusatus, & episcopo est suspectus, quòd potest eum cogere ad purgationem: secus si non est accusatus secundum Lau. [3] per illud 6. q. 2. placuit. immo inuenio ꝙ pp calumniosam accusationem cogitur qs se purgare, vt extra de accus. veniens. & arg. ff. ne qs eum qui in ius voc. est. l. penult. §. 1.
g *Consacerdotibus.*] vel etiam abbatibus. extra eod. cum in iuuentute.
h *Bonis.*] 11. q. 3. in cunctis. hic patet quomodo intelligatur illud verbum a plebe. ş. ead. presbyter.

[1] Gl. est simi. in auth. sed nouo iure. C. de epis. & cle. in l. 3. C. de obse. pat. præstan.

[2] Istud sic respicit prin. gl. non contra præcedentia.

[3] Aliàs, secũdum leges. Accusator calumniosus cogit se purgare.

IVRAMENTO. Hæc est tertia pars quæst. in qua quæritur si parentes debent se purgare igne vel aqua filios non oppressisse? Respon. ꝙ nõ: & hoc probat per c. seq. Io. de Fan.

CASVS. In §. isto dicitur, ꝙ vulgaris probatio indici nõ debet. Et hoc probatur per sequens cap.

proferat de innocẽtiæ suæ puritate, cui nuda, & aperta sunt omnia; sicque maneat in proprio gradu.] Ista vero oĩa, quia vires nostras excedũt, in iudicio eporum iuxta canonicam sanctionem definienda relinquimus, vt hæc, qñ orta fuerint, ita definire satagant, vt nec ẽm sæculum iustam reprehensionem, nec penes Dominum (quod absit) damnationem, sed æternæ beatitudinis, ipso auxiliante, qui omnia infucata præstat, præmia consequantur.

α Nostrorum episcoporum.] *In vulgatis legebatur*, nostrorum Romanorum episcoporũ, *sed vox*, Romanorum, *abest non modo à capitulari, sed etiam à vetustioribus Gratiani codicibus, & ab Iuone. Pannormia autem habet*, nostrorum episcoporum, omniumque Romanorum sacerdotum.]

β Qui duodecim.] *Hac vsque ad vers.* habuit, *sunt etiam apud ceteros collectores; sed non in capitulari.*

3 *Iuramento vero, candentis ferri, vel feruentis aquæ purgatio non est adÿcienda. Vnde Stephanus quintus Humberto* † *episcopo Moguntino.*

† al. Lamberto

¶ Candentis ferri, & feruentis aquæ iudicium in ecclesia fieri prohibetur. C. XX.

Iuo p. 10. c. 27.

CONsuluisti de infantibus, qui in vno lecto dormientes cum parentibus mortui reperiuntur, vtrum ferro candente, aut aqua feruente, seu alio quolibet examine parentes se purificare debeant, eos non oppressisse. Monendi sunt namque, & protestandi parentes; ne tam tenellos secum in vno lecto collocent: ne negligentia qualibet proueniente suffocentur, vel opprimantur: vnde ipsi homicidij [a] rei inueniãtur. Nam ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione cõfessionẽ extorqueri à quolibet sacri non censent canones: & quod sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa [b] adinuentione nõ est præsumẽdum. Spõtanea enim confessione, vel testium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, cõmissa sunt regimini nostro iudicare. Occulta vero, & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Hi autem qui probantur, vel confitentur talis reatus se noxios; tua eos castiget moderatio: quia, si ille, qui conceptum in vtero per abortum [c] deleuerit, homicida est; quanto magis, qui vnius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequibit?

3. Reg. 8.

Hoc autem [d] *vtrum ad omnia genera purgationis, an ad hæc duo tantum, quæ hic prohibita esse videntur, pertineat, non immerito dubitatur propter sacrificiũ zelotypiæ; & illud Gregorÿ [Si vir* [e]*, qui frigidæ naturæ esse dicitur, per verum iudicium probare potuerit vxorem suam nũquam se cognouisse, separetur ab ea.]*

33. q. 1. c. 1. & 2.

C. XXI.

† al. Numeri
Num. 5.

IN libro namque Numerorũ † *legitur Dominum præcepisse Moysi, vt loqueretur filÿs Israel, & diceret eis. [Vir, cuius vxor errauerit, maritumque contemnens dormierit cum altero viro, & id maritus deprehendere nequiuerit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia nõ est inuenta in stupro; si spiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem suam, quæ, vel polluta est, vel falsa suspicione appetitur, adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem sati farinæ hordeaceæ: non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificiũ zelotypiæ est, & oblatio inuestigans adulterium. offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino, assumetque aquã sanctam in vase fictili; & pauxillum terræ de pauimento tabernaculi mittet in eam. Cumq; steterit mu-*

† al. quid

COnsuluisti.] CASVS. Quidam paruulos filios suos secum collocabant in lecto: quibus dormientibus filii eorum inuenti sunt mortui. Quærebatur vtrũ iudicio cãdentis ferri, vel aquæ feruentis se expurgare deberent filios non oppressisse? rñdet Stephanus, & dicit, ꝙ talis examinatio nõ approbatur in canone, sed monendi sunt parentes, vt filios suos secum non habeant in lecto: sed cum occultum sit eos filios oppressisse, puniri non debent nisi de hoc conuincantur, vel fuerint sponte confessi: & tunc puniãtur, quia sunt homicidæ, cum homicida dicatur etiam qui conceptum in vtero deleuerit per abortum.

a Homicidÿ.] qui hominem occidit, si animum occidendi non habuit, non tenetur l. Cornelia de sicar. vt ff. ad legem Cornel. de sicar. l. 1. §. diuus. tenetur tamen lege Aquilia. licet etiam nocere noluerit, dum tamen fuerit in culpa licet leuissima. ff. ad leg. Aquil. sed & si quemcumque. §. 2 & l. in lege. quod non est in leg. Corne. de sicar. ff. de sic. in l. culpa autem est. quòd à diligente potuerit præuideri, & non est præuisum. ff. ad leg. Aquil. l. si putator. tenetur etiam quantum ad Deum, vt hic, & 50. distin. clerico. & 34. q. 2. in lectum. non tamen punitur ratione homicidii, sed ratione negligentiæ, vt 15. q. 1. inebriauerunt. minor etiam iniungitur pœna siue pænitentia ab ecclesia pro negligentia, vt 50. dist. eos. & c. si quis voluntate. & 15. quæstio. 1. si quis non iratus.

b Superstitiosa.] vtili enim & necessaria [1], licet, vt 33. quæstio. 2. quos Deus. de consec. distin. 2. liquido. 28. q. 1. sic enim. in princip. titu. Et est argu. aliquid inhibitum, eo quod nõ est concessum. 40. dist. si Papa. & ff. de colleg. illi. l. 3. §. 1. arg. extra de vo. & vo. redemp. ex multa. Contra extra de senten. excom. nuper. ĩ. ea. c. monomachiam. & vbi canon non excipit, nec nos, vt s̃. distin. 12. omnia. 55. dist. si euangelica. & 31. q. 1. quòd si dormierit. C. de here. uel act. uend. l. ulti. ff. de public. act. de pretio. ff. de aleato. l. prima. §. quod autem. ff. de ritu nup. palam. in fin. extra de deci. ad audiẽtiam. 22. quæst. 5. hoc uidetur argum. contra, 27. quæst. 2. lex diuinæ. Io. Sol. omnia concessa intelliguntur de iure communi, nisi prohibita in certis casibus inueniantur, ut innuit c. lex diuinæ. & extra de senten. excom. nuper. B. & ff. de testib. l. quæsitum. C. de testib. l. sancimus.

1 Magistri tñ aliquando exponunt qđ non est expositum 32. di. relatum. De quo habetur 11. q. 1. §. ex his. extra de postula. c. 1.

Concessa intelligunť quę prohibita nõ sunt.

c Per abortum.] & hoc si puerperium est formatum, ut 32. q. 2. Moses. & c. quod uero. Sed licet secundum legem Mosaicam non sit homicidium: tamen punitur lege Cornelia de sicar. ff. ad leg. Corn. de sicar. si mulierem. & etiam leg. Aquil. ff. ad leg. Aquil. si seruus. §. si mulier. tamen qui opprimunt infantes, puniuntur pænitentia trium annorum. extra de his qui fil. occi. de infantibus [2]. Item qui procurat uenena sterilitatis, dicitur homicida, ut extra de homicid. si aliquis. ubi de hoc.

2 Adde ad hoc & ad fin. gl. Ba. & gl. j. l l. necare. ff. de lib. agno. & l l. si quis. §. abortiuus. ff. de pœ.

HOC AVTEM. Dicitur in hoc §. ꝙ dubitari potest, utrum purgatio ferri candentis, & aquæ feruentis sint tantum interdicta, & in aliis concessa. & merito dubitatur, quia aliqua mulier probat se uirginem per uerum iudicium, id est, per aspectum corporis. Similiter in ueteri testamento probatur utrum mulier commisserit adulterium per quasdam aquas amarissimas, & statim respondet Gratianus in sequenti §.

d Hoc autem.] hic §. legitur.

e Si vir.] 33. q. 1. c. quod autem. Io.

SED

SED QVAELIBET. Hæc eſt quarta pars q̃onis, in qua quæritur vtrũ monomachia, vel alia vulgaris purgatio ſit cõceſſa? & reſpondet ꝙ non. & hoc probat per duas auctoritates ſanctorum patrum. Ioan. de Fant.

CASVS. Dicit ꝙ quælibet talis purgatio prohibetur, cum Stephanus dicat, Confeſſione, &c.

gans vero probabili iudicio ſe expurget, id eſt, candenti ferro, vel aqua feruenti. Et ita facit ad propoſitum Grat.

d ¶ *Inculpati.*] id eſt, infamati. Non enim poſſunt duo accuſari ſimul de crimine. C. de adulte. reos. ſimile ff. de inof. teſta. nam & ſi. §. filius.

a ¶ *Pro-*

lier in conſpectu Domini, diſcooperiet caput eius, & ponet ſuper manus illius ſacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: Ipſe autem tenebit aquas amariſsimas, in quibus cum execratione maledicta congeſsit, adiurabitque eam, & dicet: ſi non dormiuit vir alienus tecum, & ſi non polluta es deſerto mariti thoro; non nocebunt te aquæ iſtæ amariſsimæ, in quas maledicta congeſsi. Si autem declinaſti à viro tuo, atque polluta es, & concubuiſti cum altero viro; his maledictionibus ſubiacebis: det te Dominus in maledictionem, & exemplum cunctorum in populo ſuo: putreſcere faciat tuũ femur, & tumens vterus tuus dirumpatur: ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuũ, & vtero tumeſcente putreſcat femur tuũ Et reſpondebit mulier, amen, amen. Scribetque ſacerdos iſta maledicta in libello, & delebit ea aquis amariſsimis, in quas maledicta congeſsit, & dabit ei bibere quas cum exhauſerit, tollet ſacerdos de manu eius ſacrificium zelotypiæ, & eleuabit illud coram Domino, imponetque illud ſuper altare: ita duntaxat, vt prius pugillum ſacrificij tollat de eo quod offertur, & incendat ſuper altare, & ſic potũ det mulieri aquas amariſsimas. Quas cum biberit, ſi polluta eſt, & contempto viro adulterij rea, pertranſibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computreſcet femur, eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo. Maritus [a] vero abſque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem ſuam. Quòd ſi polluta non fuerit, innoxia erit, & faciet liberos.

4 *Sed quælibet huiuſmodi purgatio videtur eſſe inhibita, cum in præmiſſa auctoritate Stephani Papæ dicitur [ſpontanea confeſsione, &c.]*

¶ *Capiti huic in vulgatis erat prapoſitum nomen Palea: ſed in omnibus, quæ collata ſunt, manuſcriptis habetur ſine vllo nomine paleæ, & quidem coniunctum cum præcedenti capite. Ac certe verſiculus,* Sed quælibet, *videtur indicare locum hunc Numerorum ab ipſo Gratiano recitatũ fuiſſe.*

a ¶ Maritus vero.] *Hęc vſque ad verſi.* quod ſi, *ſunt huc tranſpoſita ex extremo eiuſdem quinti capitis Numerorum.*

Item ex decretis Nicolai Papæ.

¶ In nouo teſtamento monomachia non recipitur. C. XXII.

MOnomachiam a vero in lege non aſſumimus †, quam præceptũ fuiſſe non reperimus: quia licet quoſdã iniiſſe legerimus, ſicut ſanctum Dauid, & Goliam ſacra prodit hiſtoria, nuſquam tamẽ, vt pro lege teneatur, alicubi diuina ſanxit auctoritas: cum hoc, & huiuſmodi ſectantes, Deum ſolummodo tentare b videantur.

Burc. l. 9. c. 51. Iuo p. 8. c. 187. 1. Reg. 17.

¶ *Epiſtola ſcripta Carolo Regi patruo Lotharij, (ex qua caput hoc eſt acceptum) extat Romę in codice ſæpe citato monaſterij Dominicanorum. In qua inter alia refertur, Lotharium, cum ſcire vellet an Theuperga, ſiue Thietberga (vt vocat Rhegino) ipſius vxor adulterium patraſſet, voluiſſe duos homines monomachiam committere: ita vt, ſi ille, qui partes Theupergę tueretur, caderet, ipſa plane adulterij conuicta cenſeretur. Hocque valde reprehendit Nicolaus, docens hanc non eſſe legitimam rationem probandi crimina (quamuis in Longobardicis conſtitutionibus, & in Capitularibus habeatur) ſed potius nihil aliud eſſe, quàm Deum tentare. Addit vero denegatam fuiſſe à Lothario Theupergę iuſtam purgationem, his verbis,* ſed de adulterio illa coram miſsi noſtri præſentia purgare ſe voluit; ſed ipſe non annuit. *Totam hanc hiſtoriam deſcribit Rhegino lib. 2. Chronicorum. Ex his vero oſtenditur rubricam huius capitis apud Gratianum nimis eſſe generalem; quippe cum Nicolaus hoc tantum velit demonſtrare, non eſſe vtendum monomachia ad purgationem.*

5 *Contra in concilio Vuormacienſi, c. 15.*

¶ Si furta in monaſterio fiunt, iudicio monachi ſe expurgent. C. XXIII.

SÆpe c contingit, vt in monaſterijs furta perpetrentur, & qui hæc cõmittant, ignorentur. Idcirco ſtatuimus, vt quando ipſi fratres de talibus ſe expurgare debuerint †, Miſſa ab abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipſe abbas præceperit, præſentibus fratribus: & ſic expleta β Miſſa, omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini ſit mihi ad probationem hodie.

Burc. l. 11. c. 66.

† al. debeant

β ¶ Sic expleta.] *In hoc capite addita ſunt nonnulla verba ex concilio, quę à collectoribus videbantur omiſſa. Sed hoc loco ſatis viſum eſt, varietatem indicare. Nam in concilio ipſo ſic legitur,* & ſic in vltima Miſſæ celebratione, pro expurgatione ſua corpus & ſanguinẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti percipiant, quatenus ita inde innocentes ſe eſſe oſtendant.

Item in Salcguſtadienſi concilio, c. 7.

¶ Quicumque de adulterio accuſatur, probabili iudicio ſe expurget. C. XXIIII.

INterrogatũ eſt, ſi duo de adulterio inculpati d fuerint, & vnus profi-

Burc. in fine operis. Iuo p. 15. c. 173.

¶ *Onomachiam.*] **CASVS.** Singulare certamẽ īter duos prohibetur: quia tales videntur Deũ tentare. nec eſt trahendum ad conſequẽtiam quod fecit Dauid cũ Golia, cũ īnſtinctu ſpiritus ſancti fuerit factum.

a ¶ *Monomachiam.*] iſtos etiam lex Romana cõdemnat, vt C. de gladiato. l. vna, lib. 11. Euchariſtia ergo nõ eſt danda talibus, cũ peccent mortaliter. de con ſec. diſt. 2. §. ſed ſi non. Dicũt q̃dã, ꝙ * defendẽs põt iumere; q̃a cuilibet licitũ eſt defendere ſe. Sed nõne Dauid peccauit? Nõ: q̃a inſtinctu ſpiritus ſancti fecit vt Sãſon, & alii. 23. q. 5. ſi non licet. & ext. de diuort. gaudemus. Et eſt hic. ar. ꝙ nõ eſt arguẽdum ab exemplis. 26. q. 2. non ſtatim. & c. nõ exemplo. 14. q. 5. dixit. 22. q. 2. ſi quis per vetus. J. de conſec. diſt. 2. liquido. extra de elec. licet. C. de ſenten. & interlocu. om. iud. nemo.

b ¶ *Tentare.*] 23. q. 8. ſi nulla vrget. & 22. q. 2. quæritur cur.

Euchariſtia gladiatorib⁹ nõ eſt danda.

* *Immo & iſte peccat, quoniam omiſſa legitima ſe defendendi ratione ad prohibitam ſe cõfert. conc. Tri. ſeſſ. 25. c. 19.*

CONTRA IN CONCILIO. Hic allegat in cõtrariũ eius quod ꝑmittitur, & intẽdit probare ꝑ quattuor ca. ſeq. ꝙ vulgaris purgatio poſsit fieri, & poteſt dici, ꝙ hic incipit quinta pars. Arch.

¶ *Sæpe contingit.*] **CASVS.** Per iſta quattuor cap. probat Gratianus poſſe adhuc fieri purgationẽ vulgarẽ. Dicitur hic, ꝙ ſi furtũ ſit in monaſterio, abbas debet Miſſam celebrare: & ī fine corp⁹ Chriſti ſingulis dare, dicẽs: Corpus Dñi Ieſu Chriſti ſit tibi hodie ad probationem.

c ¶ *Sæpe.*] huic c. eſt derogatum [1]: quia ſuſpectis non eſt danda Euchariſtia, vt J. de conſecr. diſt. 2. tribus. extra de purg. can. cum dilectis.

[1] Ad hoc cõcor. Io. de Fã. dicens, ꝙ ibi c. non tenet.

¶ *Nterrogatum.*] **CASVS.** Si duo adulterium commiſerunt, ſcilicet maſculus & femina, & vnus confitetur, & alter negãt, cõfitenti pñia imponatur: ne-

a ¶ *Profitetur.*] Notandum 1 ꝙ victoria vnius prodest alteri: sed condemnatio non nocet.ff.de adul.denuntiasse.extra de adul.significasti.ff.de inof.testa.posthumus.§.si quis ex his.ff.si serui.vẽd.loci.§.cõpetit. Item arg. ꝙ confessio vnius non nocet alteri. 15.q.3. nemini. Arg.contra.59.dist.ordinatos.& 81.dist. tãtis. Et est verũ quòd lens purgare se, nequit.

ILLVD VERO. Dictum est supra. in c. omnibus.& cap. presbyter. quòd clerici compelluntur ad purgationem: sed illa duo c. mandastis. & auditum. contradicunt ei: ideo magister hoc determinat.

tetur[a], & alter negat; quid inde agendum sit. Decretum est, à sancto concilio, vt ille, qui negauerit, probabili se iudicio expurget; & qui professus fuerit, dignam pænitentiam agat.

Item in eodem, c.14.

¶ Cum plures de adulterio accusantur, & vnus ceteros purgare voluerit, omnes rei habeantur, si ipse in iudicio ceciderit. C. XXV.

Burch. ibidem. Iuo p.15.c.180.

STatuit quoque sancta synodus, vt si duo[b] de adulterio accusati fuerint, & ambo negauerint, & orant sibi concedi, vt alter illorum[c] vtroque diuino purget iudicio; si vnus in hoc ceciderit †, ambo rei habeantur.

† al. deciderit

Item in concilio Vuormaciensi, c.10.

¶ Pro singulis Missa celebretur, qui de aliquo crimine accusantur. C. XXVI.

Burc.l.2.c.199. Iuo p.6.c.272.

SI episcopo, aut presbytero causa criminalis, hoc est homicidium, adulterium, furtum, & maleficium imputatum fuerit; pro singulis Missam celebrare[a] debet, & communicare, & de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere †. Quod si non fecerit, quinquennio[d] à liminibus ecclesiæ extraneus habeatur.

† al. reddere

a ¶ Celebrare.] *In concilio, & apud Burchardũ, & Iuonem sequitur:* & secretã publice dicere.

Illud vero, quod Sixtus, & Leo in fine suæ purgationis addiderunt; ex eorum exemplo intelligendum est: exemplo enim suæ satisfactionis noluerunt ceteris præscribere legem purgandi.

QVÆSTIO IIII.

QVod vero quarto loco quærebatur, an duorum[e] testimonio episcopus sit condemnandus, multorum auctoritate probatur. Sicut enim in Euangelio Ioannis legitur, ait Christus ad Iudæos [In lege vestra scriptum est, quoniam duorum hominum testimonium verum est.] Hinc consequenter contra eos argumentatur dicens; [Si duorum hominum testimonium verum est, quare testimonium meum & patris[f] non accipitis?] Item Paulus in epistola ad Corinthios [In ore duorum, vel trium[g] stabit omne verbum.] Item in epistola ad Hebræos [Quis præuaricans legem Moysi duobus, vel tribus testibus conuictus, sine miseratione lapidabitur †] Item ex concilio Bracharensi 2. cap. 8. †

Io.8. Deuteron. 17. 2.Cor.13. Hebr.10.

† al. lapidabatur

Burc.l.2.c.202. Iuo p.6.c.276. Pann l.4.c.97.

¶ Quot testibus quisque clericorum conuinci debeat. C. I.

PLacuit, vt si quis aliquẽ clericorũ in accusatione † fornicationis impetit, secundum præceptum Pauli apostoli duo, vel tria[h] testimonia requirantur ab illo. Quòd si non potuerit datis testimonijs approbare quod dixit, excommunicationem[i] accusati accusator accipiat.

† al. macula fornicationis

QVòd vero.] Hæc quæstio diuiditur in duas partes: in quarum prima quæritur, an ad condẽnationem alicuius sufficiant duo legitimi testes: & respondetur ꝙ sic. Secunda ibi, *Ex præmissis*. Ioa. de Fant.

CASVS. In hac quarta quæstione quæritur, an duo testes sufficiant ad condemnationẽ episcopi. Et probat Gratianus ꝙ sic, auctoritate Domini, & duabus auctoritatibus Pauli.

e ¶ *Duorum.*] Semper duo sufficiunt.4.q.3.§. itẽ in criminali. versic. vbi numerus. nisi in casibus spãlibus. Sed in isto casu vnus sufficit, vt extra de testi.cogen. peruenit. & vbi nulli fit præiudicium.de cõse.dist.4.placuit de infantibus.& in causa denuntiationis, extra de testib.in oĩ.& in alio casu: extra de procur. ex insinuatione.& vbi agitur ad impediendũ matrimoniũ.extra de spõ. præterea. Itẽ quantum ad præsumptionẽ faciẽdã.8.q.3.talia.ff.de dote prælega.Theopõpus. Item plures duobus requirũtur.ĩ.ea. nullã.& c.præsul. Tres requirũtur in depositione pecuniæ.in auth. de fide instr.§.si quis igit.coll.6. Itẽ quinq; requirũtur dũ contractus excedit libra auri ĩ ciuitate. C. si cer. pet. auth. sed nouo. & in codicillis & in donatione causa mortis similiter quinque, vt C.de dona. causa mor.l.vlt. quãdoque xv. vt C. de prox. sac. scri. vnicuique.lib. 12.

Testis qñq; vnus sufficit: qñque plures duobus requiruntur.

quòd non nocet alij quantum ad condemnationem: nocet tamen quantum ad præsumptionem, vt extra de adul.significasti,&c. 2.

STatuit.] CASVS. Si duo de adulterio accusantur, & negauerint ambo: si vnus de voluntate alterius alterum purgat, si in probatione vulgari ceciderit, ambo puniantur.

b ¶ *Duo.*] Arg.contra. C. de adult.reos. Sed dic ꝙ non agitur hic criminaliter, sed ad pænitentiam, vel ad thori separationem 3.

c ¶ *Alter illorum.*] velut procurator 4. 63.dist.tibi Domino. Sed si directe ageretur, cum sit causa criminalis, non posset vnus alterum constituere procuratorem, vt 3.q.9.absens. Nisi velis dicere, quòd in causa criminali vnus socius auditur & pro se & pro alijs, vt est arg.3.q. 6. hæc quippe. & extra de dolo & contuma. cum dilecti. in princ. 5

SI episcopo.] CASVS. Si episcopo vel presbytero crimina imponantur, pro singulis Missam celebret, & pro singulis se innocentem reddat. sed ista capitula sunt abrogata: prout faciunt ad propositum Gratiani.

d ¶ *Quinquennio.*] Hodie deponitur qui in purgatione deficit, vt extra de simon. de hoc. vbi habes quid fieri debeat cum volens purgare se, nequit.

f ¶ *Et patris.*] Pater potest esse testis in causa filij in testamento: vt ff.de testa.l.qui testamento.aliàs non, vt 4.q.3.dicto c.si teste §. testes quos. hic autem isti mentiri non poterant. Vel dic testimonium meum, & patris mei, idest, de patre meo & me dictum: scilicet testimonium prophetarum.

g ¶ *Vel trium.*] vt cõprehendant actorem pro vno teste. extra de testib.in omni. Illa tamẽ loquitur in causa denũtiationis. Vel ideo dicit, triũ, quia qñque secundũ canones plures quàm duo requirũtur: sed nũquã pauciores: vt extra de testi.licet. Vnde in testamẽtis bene requirunt vij.C.q.test. face. pos. hac cõsultissima. nisi in ijs quæ ecclesiæ relinquũtur 6, vt extra de testa. cum esses. &c. relatum. Io. Quod dicit Io. de testamentis, non credo verum. vnde dico cum T. decre. illas, cum esses. & relatum. in quolibet testamento loqui B.

6 In ijs quæ pietatis causa relinquuntur. minus solẽnis voluntas sufficit, sicut & inter liberos. C. de test. hac consultissima. §. ex imperfecto. Arch.

PLacuit.] CASVS. Dicitur ꝙ si aliquis accusat aliquem de fornicatione, potest probare crimen duobus vel tribus testibus: & si non probauerit, punietur pœna talionis. Patet sequens §.

h ¶ *Tria.*] ĩ.dist.48.quoniam multa.

i ¶ *Excommunicationem.*] idest damnationem.

EX PRAEMISSIS. Hæc est secunda pars quæstionis, in qua probat contrarium eius quod præmissum est: & hoc probat duabus auctoritatibus: sed non sunt contra: quia loquuntur specialiter de clericis Romanæ ecclesiæ. Io. de Fant.

PRæsul.] CASVS. Dicitur hic quot testes sufficiant ad condemnationem episcopi, Cardinalis, presbyteri, & aliorum clericorum Romanæ ecclesiæ. In fine dicitur quod testes sine infamia debent esse.

a¶ *Præsul.*] idest Cardinalis episcopus. Sed numquid contra Papam duplicabuntur testes? non, immo duo sufficiunt. & in hoc est deterioris conditionis; quia ipse sine comparatione aliorum creatus est maior; & ideo sine spe veniæ condemnandus est vt diabolus. de pæ. dist. 2. principium.

* *Vide, quæ dicuntur in notatiōe ad hoc caput.*

b¶ *Testes.*] extra de testi. personas. & cap. super eo.

NVllā.] CASVS. Si episcopus Cardinalis de crimine accusatur, duodecim episcopi debent de causa cognoscere; nec potest conuinci nisi lxxij. testibus. In secunda parte dicitur qualiter testes iurare debent, & quid. In tertia parte dicit, quòd si appellauerit ad Papam, audiri debet: nec alius debet de causa cognoscere. Secunda pars incipit ibi, *Et prius*. Tertia pars ibi, *Et si inter*.

c¶ *Nullam damnationem.*] episcoporum. Sed hoc non videtur posse stare: quia nullus potest iudicare clericos Romanæ ecclesiæ nisi solus Papa. Item quia episcopi episcopum deponere non possunt, vt 3. quæst. 6. quamuis. Respondeo quòd loquitur in eo casu quando Papa cōmittit alijs causam suorum clericorum, ne ipse suspectus habeatur, vel ne fauore pro eis, vel odio contra eos iudicaret. ff. de iurisdic. omnium iud. l. prætor.

Epi epm deponere non possunt.

2 *Ex præmissis itaque colligitur, quòd duorum, vel trium testimonio episcopus conuinci, & damnari potest. Porro Siluester Papa in generali synodo residens e contra dixit.*

In Epilogo cōcilij Romani c. 3.

¶Quot testibus episcopus, vel presbyter, vel reliqui clerici sunt conuincendi. C. II.

PRæsul[a] non damnabitur nisi cum † lxxij. testibus: nec præsul[α] summus à quoquam iudicabitur, quoniam scriptum est [Non est discipulus super magistrum.] Presbyter autem Cardinalis † nisi cum xliiij. † testibus non damnabitur: diaconus vero Cardinalis vrbis Romæ, nisi cū xxvij. testibus † non condemnabitur. Subdiaconus, acolythus, exorcista, lector, ostiarius, non nisi septem testibus non condemnabitur. Testes[b] autem, & accusatores sine aliqua sint infamia.

In capitul. Hadriani c. 72. In cōc. Magunt. 2. c. 12. cap. l. 1. c. 139. Pann. lib. 4. c. 91 Poly. l. 5. tit. 1. Deusdedit p. 3.

α¶ Nec præsul summus.] *Ex concilio Romano sub Siluestro, & ceteris locis indicatis (excepta Pannormia) addita sunt hęc vsq; ad uer.* presbyter. *Ac mirandū est de auctore glossę, qui putauit Pontificem Maximum minore numero testium posse condemnari, quàm diaconum Cardinalem, atque ostiarium: cum tamen ipse Pontifex à generali saltem præsulis nomine minime esset excludendus.*

Item Leo quartus in epistola episcopis Britanniæ.

¶Episcopi non nisi lxxij. testibus condemnandi sunt. C. III.

NVllam damnationem[c] episcoporum vmquam esse censemus, nisi aut ante legitimum numerum episcoporum[d] (qui fit per duodecim episcopos) aut certe probata sententia per lxxii. testes idoneos, qui tales sint, qui & accusare possint. ¶ Et prius ad sacra Christi quattuor Euangelia sacramenta præstent, quòd nihil falsum[e] depromant: sicut[β] nobis beatus Siluester tradidit, & Romana sancta videtur tenere ecclesia. ¶ Et, si inter eos, quos damnandos esse dixerint homines, fuerit episcopus, qui suam causam in præsentia Romanæ sedis episcopi petierit audiri, nullus super illum definitiuam præsumat dare sententiam: sed omnino eum audiri decernimus.

Iuo p. 5. c. 116.

Zepherin⁹ ep. 1

β¶ Sicut nobis.] *Hinc vsque ad dictionem,* ecclesia, *non leguntur in epistola Leonis manuscripta: habentur tamen apud Iuonem.*

Sed hoc vel speciali priuilegio de clericis Romanæ ecclesiæ intelligitur, vel propter improbitatem quorumdam; qui cum non sint spectatæ vitæ, & scientiæ; in accusationem ministrorum Dei repente prosiliunt. Quorum vero vita adeo laudabilis est, vt omnibus imitanda appareat, de quorum assertione, nulla dubitatio nasci poterit, eorum testimonio duorum, vel triū testium quilibet iure conuinci & damnari poterit.

QVÆSTIO VI.

Ps

SEquitur sexta quæstio, qua quæritur, quo remedio causa vitiata subleuetur: &, si remedium illud sit dandum ei, qui causa dilationis vocem appellationis exhibuerit. Causa vero vitiata remedio appellationis subleuari poterit.

Vnde Fabianus Papa ait ad Hilarium episcopum, epist. 3. cap. 3.

Et in decretis Sixti tertij c. 3.

Testes quinq; capituli iurare debent.

1 De hoc ēt not. extra de testi. fraternitatis. in glo. vlt. vbi addit Ho. alium casum: scilicet quòd neutri pti manifesta būt dicta sua antequā sint publicata. ar. 4. q. 3. itē q. falso. Arch.

c¶ *Nullam damnationem.*] infra 3. quæstio. 6. accusatus. & cap. quamuis.

d¶ *Episcoporum.*] j. 5. q. 4. duodecim.

e¶ *Falsum.*] Quinque capitula iurabunt testes: scilicet vt dicant veritatem, vt 3. quæst. 9. hortamur. & quòd testentur pro vtraque parte veritatem, vt 14. quæst. 5. non sane. quòd non admisceant falsitatem, vt hic. quòd nec amore, nec odio, nec proprio commodo testentur, vt extra de testi. quoties. Item quinto requiritur, quòd dicant quidquid de re ipsa nouerint, siue fuerint interrogati, siue non, vt extra de accu. cum dilectus 1. quod non credo, nisi hoc liqueat ex forma iuramenti, vt infra.

SED HOC. Modo dicit quare de tot testibus fuit statutum: propter scilicet priuilegium clericorum Romanæ ecclesiæ. & hæc solutio est vera. vel propter malitiam hæreticorum fuit statutum de omnibus clericis, qua cessante cessabit constitutio. Sed verius est, quòd propter malitiam hæreticorum vel malorum hominum statutum fuit de clericis Romanæ ecclesiæ, quibus hoc priuilegium datum fuit, quod non cessat causa cessante: & hoc innuit B.

SEquitur.] Hæc quæstio diuiditur in octo partes: in quarum prima probat per nouem auctoritates sanctorum patrum, quòd quandocumque quis grauatus fuerit, poterit appellare: & eius appellatio tenebit. Secunda ibi, *Cum ergo*. Tertia ibi, *Qui vero*. Quarta ibi, *Post datam*. Quinta ibi, *Non solent*. Sexta ibi, *Notandum*. Septima ibi, *Si vero*. Octaua ibi, *Diffinitiua*. Ioan. de Fantu.

CASVS. Hic intitulatur sexta quæstio, in qua quæritur quo remedio causa vitiata subleuetur: de quo non fecit in themate mentionem: & si remedium dandum sit ei qui causa dilationis appellat: de quo fecit in themate mentionem. Causa autem vitiata remedio appellationis subleuatur: & hoc probat per sequens cap.

Cod. Theod. l. 2. tit. de appell. in inter. le. 15. Ansl. l. 2. c. 11. & l. 3. c. 88. Lib. 7. ca. c. 333. Burc. l. 1. c. 148. Pann. l. 4. c. 121. Sixtus ibidem. Poly. l. 1. tit. 7. Ansl. l. 2. c. 11.

¶ Causæ vitiatæ remedium appellationis subueniat. C. I.

LIceat appellatori vitiatã causam remedio appellationis [a] subleuare.

[*Idem pauloante.*]

¶ De eodem. PALEA. C. II.

APpellantem non debet afflictio vlla, aut detentionis iniuriare custodia.

Item Anacletus Papa, epist. 1. in fine.

¶ De eodem. C. III.

OMnis [b] oppressus libere [c] sacerdotum [d] (si voluerit) appellet iudicium, & à nullo prohibeatur: sed ab his fulciatur, & liberetur. Si autem difficiles causæ, aut maiora negotia orta fuerint, ad maiorem [e] sedem referantur. Et si illic facile discerni † non poterunt, aut iuste terminari, vbi fuerit summorum congregata congregatio [*], (quæ per singulos annos bis fieri solet, & debet) iuste, & Deo placite coram patriarcha [f], aut primate ecclesiastica [β] negotia, & coram patritio sæcularia [g] iudicentur negotia in commune [h] †.

† al. decerni

† al. communi.

[*] ¶ Congregatio.] *In vulgatis sequebatur,* sub metropolitano: *quæ sublata sunt, quia in nullo manuscripto neque in originali habentur, & in sequentibus verbis exponitur, coram quibus sit habendum concilium.*

[β] ¶ Ecclesiastica negotia.] *In epistola legitur,* primate ecclesiastico, & coram patritio sæcularia, &c.

Item Sixtus Papa epist. 2. omnibus rectoribus ecclesiæ scribit dicens.

¶ Quisquis pulsatus fuerit, Apostolicam sedem appellet. C. IIII.

Iuo p. 5. c. 3. Ansl. l. 2. c. 8.

SI quis vestrum pulsatus fuerit in aliqua aduersitate, licenter hanc sanctam, & Apostolicam [i] sedem appellet, & ad eam, qua-

---

[a] LIceat.] ¶ *Appellationis.*] Appellatio est prouocatio iniquæ sententiæ querelam continens. ff. de mino. præfecti. tñ & in ijs q̃ extra iudiciũ agũtur, appellat̃, vt in electione, vt extra de appel. cõstitutus. Quis appellet, dicetur ĩ. ea. non solẽt. & hoc in ciuili causa. In criminali autem quilibet etiã inuito reo appellat. ff. de app. non tantum. & in causa liberali, vt ff. de libe. causa. l. 1. & 2.

AD QVEM SIT APPELLANDVM. Appellatur autem à minorĩ ad maiorem, & gradatim, vt ĩ. ea. anteriorum. C. de appel. præcipimus. excepto Papa, ad quem omnibus prætermissis appellatur, vt ĩ. ea. c. 3. 4. & 5. Et hoc verum est in iudicibus ordinarijs. In delegatis autem distinguitur, si ipsi alijs causam commiserint, si tota iurisdictio est delegata, appellatur ad primũ delegantem. extra de offi. delega. super quæstionũ. §. porro. ff. quis & à quo appel. l. 1. sed si non tota causa est delegata, tunc appellatur ad delegantem secundum, vt C. qui pro sua iurisdic. l. 1. ff. quis & à quo appel. l. fi. & extra de offi. deleg. super quæstionum.

QVOMODO SIT APPELLANDVM. Iudice sedente pro tribunali potest viua voce appellari: sed extra iudiciũ in libello tantum appellabitur [1], vt ĩ. ea. §. iudicibus. ver. litigatoribus. ff. de appel. à sententia. §. vlti.

QVANDO APPELLANDVM SIT. Secundum leges appellatur tantum post diffinitiuam sententiam: nisi in casibus nota. ĩ. ead. non ita. extra de appel. super eo [2]. Secundũ canones & ante litẽ cõtest. & post, vt extra de ap. cũ sit Romana. ĩ. ea. nõ ita. licet hoc sit correctũ per constitutionem nouã, extra eo. vt debitus. vbi dicit̃ ꝙ causa appellationis debet assignari. Item ſm canones appellatur quoties superior iudex inuenitur, vt ĩ. ea. omnes. secundum leges bis tantum, vt infra ea. post secundam. Io. hoc pro certo teneas, quòd ante sententiam potest appellari quoties pars grauatur, & allegatur causa, vt extra eo. vt debitus. Sed post diffinitiuã sententiam tantum bis, vt dicunt leges præallegatæ: nec assignatur tunc causa: sed dicit, appello ab iniqua sententia. Sententia tamen in causa matrimonij non transit in rem iudicatã, vt extra de sent. & re iud. lator. & c. consanguinei. B.

INTRA QVOD TEMPVS SIT APPELLANDVM. Item appellatur vsque ad decem dies continuos, vt infra ead. anteriorum.

INTRA QVOD TEMPVS DEBET APPELLATIO PROSEQVI. Appellanti dat̃ annus vel bienniũ, vt infra ead. si quis appellat. Tamen iudex potest moderari tempus recisius. extra eo. cum sit Romana. & c. reprehensibilis. Item appellatione pendente nihil innouandum est, vt infra ead. §. appellatione. nisi appellans suspectus sit, vel depopulator, vt infra ead. quoties. 2. In causa criminali reus custoditur: vel dabit fideiussorem, si est suspectus. C. de ap. eos. ver. super his. Iudicis officium est libellos dimissorios dare. infra ead. post appellationem. Iudex autem ad quem appellatur: si appellatur à sententia, secundum priores allegationes vel infirmabit, vel confirmabit sententiam, vt ĩfra ea. §. diffinitiua. in fi. potest tamen nouas allegationes audire. C. de appel. eos. §. 1. ff. de app. scio quæsitum. in fi. extra de fide instru. cum Ioannes. Quando autem non est necesse appellare, habes infra ea. §. diffinitiua. Inhibetur autẽ appellatio, qa à principe nõ appellatur. 9. q. 3. cuncta. nec à præfecto prætorio. C. de of. præfec. præto. l. 1. nec à senatu, vt ff. à quibus ap. nõ licet. l. 1. nec ab arbitro. C. de arbi. l. 1. nec appellat officiatus. infra ea. §. diffinitiua. ver. nulli. Item propter sceleris magnitudinem non appellatur. C. quorum app. nõ reci. l. 2. & extra de appel. cum sit Romana. Item in momentanea possessione, vt infra e. §. diffinitiua [2] ver. de possessione. secundum leges. sed per canones sic. extra de testi. significauerunt. & de resti. spol. cum ad sedẽ. Itẽ in re quæ non capit dilationem. ff. de app. re. l. vlt. & extra de rapt. in litteris. Arg. contra extra de appel. qua fronte. in fi. Ibi appellatio non retardat sententiam, nisi ad tempus. Item à sententia maioris partis capituli, extra de his quæ fiunt à maio. parte cap. c. 1. Item contumax non appellat, vt 24. q. 3. de illicita. infra ea. §. sunt etiam quorum. C. de iud. properandum. §. sin autem. Item ab executore non appellatur. infra ea. §. diffinitiua. ver. ab executore.

Appellatio in multis casib⁹ nõ admittit̃.

[2] Melius diceret. §. sunt ẽt quorũ. ver. de pos. vbi de hoc.

OMnis.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd si aliquis grauetur, à minori prælato ad sacerdotem, idest epm̃ debet appellare: & si ibi propter aliquam difficultatem negotium non poterit terminari, metropolitanum appellet: & si ibi negotium non fuerit terminatum, vel grauabitur: ad concilium recurrat, in quo patriarcha vel primas præsidet, & in quo causæ maiores ecclesiasticæ tractari debent: & coram patritio sæculari iudice sæculares.

b ¶ *Omnis.*] Pone casum quòd appellatur à subdito episcopi [3] ad epm̃: deinde ad metropolitanũ, deinde ad conciliũ metropolitani.

[3] Idest, à minori prælato: nõ tamẽ officiali epi, quo casu & cõsuetudo contra hoc nõ valet. extra li. 6. de cõsue. nõ putamus. Ar. Appellatur à iudice sæculari ad ecclesiasticum.

c ¶ *Libere.*] idest, siue ante sententiam, siue post.

d ¶ *Sacerdotum.*] Ergo à sæculari iudice ad Papam potest appellari: quod verum est vacante imperio, vt extra de foro compet. licet. aliàs non, vt extra de appel. si duobus.

e ¶ *Ad maiorem.*] s. 17. dist. multis. §. 1.

f ¶ *Coram patriarcha.*] quæ vna dignitas est, vt 99. dist. prouinciæ.

g ¶ *Secularia.*] scilicet cum ambo sint laici: quia prælati nõ debẽt tractare sæcularia iudicia. 11. q. 1. te quidem. Vel dic quòd cũ laicus iudex non vult facere iustitiã, tunc appellatur ad ecclesiasticum vt ipsum corrigat: & si noluerit facere iustitiam, potest ipsum excommunicare, vt 23. q. 5. administratores. Vel dic quòd cum iudex sæcularis suspectus est, potest adiri iudex ecclesiasticus [4], vt in auth vt diffe. iud. §. si vero. coll. 9. vel etiam si decesserit, vt ibi dicitur.. Vel si habeatur querela contra ipsum, vt in ead. coll.. §. vlt. sic extra de foro compe. ex transmissa. & extra eod. licet.

[4] Su. q. cũ eo cognosceret: & hoc est qđ hic dicit littera in fine. in cõe. secundũ Io. de Fant.

h ¶ *In commune.*] idest, publice.

SI quis vestrum.] CASVS. Ex his quinque c. colligitur ꝙ appellari potest ad Papam omnibus medijs prætermissis. Dicitur ergo hic, quòd si aliquis aliqua aduersitate pulsatur, ad sedẽ Apostolicam quasi ad caput appellet.

i ¶ *Apostolicam.*] Ex hoc & seq. c. patet, ꝙ ad Papam alijs prætermissis appellatur: sed in alijs secus est, vt infra ead. decreta. & q. 7. metro-

Appellat̃ ad Papã omisso medio.

metropolitanum.& 9.q.3.conquestus.& 17. dist. multis.& 18.dis. de concilijs. Cum ergo hoc sit priuilegium Papæ, ergo ad legatū non appellatur omisso epo,vt 11.q.1.puenit. Sed contra extra de of.lega.cū nō ignoretis. Sed dicas ꝙ ille nō fuit tātū legat⁹, sed metropolitanus. Et si ille legat⁹ nō habuisset illud priuilegiū, inutile fuisset officiū legationis: sed ille q simplex legat⁹ est, nō habet illud priuilegiū, nisi ei specialiter sit datū. Io. Quidqd dicat Io. omnibus ṗtermisis currit ad legatum, vt dicit illa decre. & quod facit legat⁹, Papa facere videtur. 94.dist.c.1. & ff.de admini.tut. ita autem.§.gessisse.B.

nere: numquā deferat ei. vnde si non credit tenere appellationem non deferat ipsi: licet superior possit retractare quod factū est, v extra eo.pastoralis. Sed pone ꝙ iudex dubitat de appellatione: au defert tali appellationi, aut non. si defert, mentitur ergo cōstituti & decretalis. Nā cōstitutio dicit, ꝙ nisi talis causa sit proposita qu

si ad caput, suffugium habeat, ne ipse innocens damnetur, aut ecclesia sua detrimentum patiatur.

Item Grato [a], *epistola prima.*

a ¶ Grato.] *Sic est restitutum ex plerisque vetustis (nam in vulgatis erat,* Item Gregorius) *quamquam in tomis conciliorum hæc epistola tribuatur Sixto secundo: illa vero, ex qua caput antecedens, Sixto primo.*

¶ In grauioribus causis pulsati Apostolicam sedem appellent. C. V.

OMnes episcopi, qui in quibusdam grauioribus pulsantur, vel criminantur causis, quoties [a] necesse fuerit, libere Apostolicam appellent sedem, atque ad eam, quasi ad matrem confugiant.

Iulius Papa ep. 2. ad orientales c. 2. Burch.l.1.c.14. Iuo p.5.c.257. Pann.l.4.c.12. Ans.l.2.c.12. Poly.l.1.tit.7.

Item Marcellus Papa, epist.1.ad episcopos Antiochenæ prouinciæ.

¶ Ab omnibus appelletur ad Romanam ecclesiam. C. VI.

j AD Romanam ecclesiam omnes episcopi, qui voluerint [b], vel quibus necesse fuerit, quasi ad caput suffugere, eamque appellare debent, vt inde accipiant tuitionem, atque β consecrationem [c]. Quod omnibus minime conuenit denegare episcopis: sed absque vlla custodia [d], aut excommunicatione [e], vel damnatione, vel expoliatione libere ire concedatur.

Ans.l.2.c.7. Pan. l.4.c.12.

β ¶ Atque consecrationem.] *In originali est,* vt inde accipiant tuitionem, & liberationem, vnde acceperunt informationem, atque consecrationem. *sed ob glossam non est mutatum.*

Item Victor ad Theophilum Alexandrinum, epist.1.c.3

Qui à proprio metropolitano se grauari putauerit, maiorem sedem appellet. C. VII.

SI quis putauerit se à proprio metropolitano grauari, apud patriarcham, vel [f] primatem diœceseos, aut penes vniuersalis Apostolicæ ecclesiæ iudicetur sedem.

Iulius ibi. c. In cap. Hadriani c.6. Poly. ibidem. Burc.l.1.c.14. Pann.l.4.c.12. Iuo p.5.c.257.

Item Zepherinus vrbis Romæ episcopus, epist.1.

¶ Ad Romanam ecclesiam, quasi ad matrem appelletur ab omnibus. C. VIII.

ij AD Romanam ecclesiam ab omnibus, maxime tamen ab oppressis appellandum est, & concurrendum quasi ad matrem [g], vt eius vberibus nutriantur, auctoritate defendantur, & à suis oppressionibus releuentur: quia non potest, nec debet mater obliuisci filium suum.

Ans.l.2.c.6.

Item Iulius Papa in decretis, siue in rescripto ad orientales, c.22.

Poly.l.1.tit.7. Iuo p.5.c.349. Ans.l.2.c.19.

OMnes.] CASVS. Dicitur hic quòd quoties episcopi criminaliter accusantur, ad sedem Apostolicā quasi ad matrē recurrant, cum est necesse.

a ¶ *Quoties.*] Dum tamen nō vltra secundā vicē: ne lites in infinitum extendantur. non eñ licet tertio appellare super eodē capitulo, vt j. ead. si quis in quacūque. sic exponit hæc dictio, quoties. ff. de leg.3. fideicōmissa. §.si qs decē.ff.de eden. veluti.in fi.simile quoties habes extra de ele. querelā. in parte decisa. secundum H. exponitur quoties siue ante litem contestatam, siue post. Alii dicunt quòd licet etiā ter appellare secundum canones, vt j. 31.q.2. Lotharius. s.ea.omnis. sed M. dicit quòd licet à grauamine quandocūq; appellare: sed bis post sententiam tantū: & exponit, quoties, idest, ī omni grauamine: sed non nisi bis à sentētia, vt j. ea. si quis in quacumq; & extra de app. directe. G. dicit quòd in illo capitulo, omnis. tertio fuit relatum: & hoc non fuit per appellationem, sed per consultationem, vt s. dist.18.c.1. & extra eo. sua nobis.

Appellare tertio non licet.

AD Romanam ecclesiam.] CASVS. Dicitur quòd omnes episcopi qui volunt, vel quibus necesse est, libere sedem Apostolicam appellant absque excommunicatione vel impedimento aliquo damnationis, vel spoliationis, vel custodiæ.

b ¶ *Qui voluerint.*] Ergo frustratoria admittitur, vt extra eod. consuluit. ergo audiendus est qui causa dilationis appellat, vt extra de ap. cum sit Romana. & c. personas. sed contra, ius eū punit, vt C. de ap. à proconsulibus. & C. quorū ap. non reci. ab executore. in fi. vbi in 50. libris auri punitur frustratorie appellans. ergo ius non debet eā admittere, vt 23.q.4. qui peccat. immo non debet per eā negotium impedire. extra eod. pastoralis. Respon. dubia frustratoria est admittenda: sicut occultus peccator ad Eucharistiā. de cons. dis. 2 nō prohibeat. Hodie autē ipso iure est inhibita appellatio ante sententiam, nisi tam euidēs causa proponatur, quæ si probata esset, debeat appellatio legitima reputari, vt extra eo. vt debitus. Sed cū hodie ipso iure sit inhibita appellatio, quid prodest scribere remota appellatione? Respond. si appellatio remouetur in litteris, tunc intelligitur remota etiam post sententiam. Alias etiam rationes assignaui super illa constitutione, vt debitus. sed si non apponitur in litteris, tantum ante sententiam est remota. Io. Ego credo ꝙ nihil prodest remotio appellationis nisi ad remouendā frustratoriam appellationem [1], vt dicit decre. expresse extra de ap. ex parte B. Hoc scias ꝙ nisi iudici euidenter pateat appellationem te quæ si foret ꝓbata, legitima esset appellatio, non est deferendū appellationi. Itē decre. pastoralis. dicit, ꝙ in solis illis casibus deferendum est appellationi, vbi à iure indulgetur expresse, ꝙ possit appellari. Si dubitatur de appellatione: ergo nō debet cognoscere de causa, cū dubitet an sit iudex. argu. 11.q.3. graue. Ad hoc dico, ꝙ si iudex dubitat de causa appellationis, sūmatim potest inquirere de causa: vel seorsum extra formā iudicij inquirēdo de causa. Et si videtur causa ꝓbabilis; & præterea talis quòd ea probata legitima iudicaretur, defert ei: vnde non sufficit appellanti ꝓponere talē causam, quæ si probata esset, debeat appellatio legitima iudicari: sed etiam requiritur, ꝙ sit probabilis, & quòd iudici iusta videatur.

[1] Su. & sic remouetur qđ de iure cōi est remotū. Sed cōtra hoc est C. de Thesa. l.1. & ff. ad municip. l.1. & ideo plus placet qđ dixit s. Io. de Fā. nā si hęc clausula nihil operat̄. quare dec. extra eo. inquisitioni. fundat̄ super c. ideo his eiectis, dicvt ple. no. Ho. ī sū. e. ti. §. quomodo decr. vt debitus. ver. absq; rationabili, &c. Arch.

c ¶ *Consecrationem.*] si metropolitanus distulerit. 8.q.3. Artaldus.

d ¶ *Custodia.*] Qui appellat, nec cogitur dare cautionem de prosequenda appellatione, nec custodiri debet: nisi sit causa criminalis, & suspectus sit, vt C. de appel. eos. §. super his.

e ¶ *Excommunicatione.*] pro alijs tamen bene potest excommunicari, vt extra de appel. ad hoc. & c. proposuit.

SI quis putauerit.] CASVS. Si grauatur aliquis à metropolitano suo, patriarcham appellet, deinde ad sedem Apostolicam recurrat.

f ¶ *Vel primatem.*] vel pro idest.

AD Romanam ecclesiam.] CASVS istius capituli & sequentis facilis est & planus: quia per superiora patet: & littera plana est.

g ¶ *Matrem.*] Nec præsumitur esse mater, nisi diligat filium, vt extra de præsumpt. afferte.

a La-

a P *Lacuit.*] ¶ *Maior.*] ff. de ap. l. 1. §. si quis infra ead. anteriorum.

I *Deo huic sanctę sedi.*] CASVS. Quærebatur quare priuilegia sedi Apostolicæ sint concessa: concilia cōgregare, & damnatos episcopos restituere: & de summis negotijs cognoscere. Et respondet,

CASVS. Quia dictum est supra per Zepherinum quòd appellare possent maxime oppresi, in c. ad Romanam. & per Marcellum dictum est supra in c. ad Romanam. quòd qui volunt appellare possunt: infert Gratianus quòd siue quis grauatur, siue non in accusatione, appellare potest. Quidam tamen dicunt appellandum esse frustratorie: & distinguunt ita dicentes, quòd dictum est supra in c. ad Romanam. Vt volentes, &c. refertur ad eos qui volunt recipere consecrationem à sede apostolica. & si ab aliquo impediant, appellabunt. Necessitatem patientes, refertur ad oppressos, & iniuste per sentētiam condemnatos, vt isti defendantur & illi accpiant consecrationem. Eodem modo intelligitur illud Zepherini. Sed certe dicit Gratianus, quòd secundum primam interpretationem, idest, opinionem, quæ est in prin. §. quæ dicit, quòd siue quis grauetur, siue non, appellare licet: oppresi intelliguntur aliqua iniuria affecti. Sed secundum secundam, qua dictum est, vt volentes ad consecrationem, necessitatem patientes ad tuitionem referatur, oppresi intelligunt̄ per sententiā iniuste damnati. & secundū hanc vltimam opinionē nō licet frustratorie appellare.

d ¶ *Cum ergo.*] magister magis approbat opinionem, quæ dicit, quòd frustratoria admittitur. & probat hoc seq 4. c. & suspenditur contructio vsque ad illum §. patet ergo. vnde in titulo cuiuslibet c. ponitur hæc dictio, cum.

¶ Quoties aliquis appellauerit, audientia sibi non denegetur. C. IX.

In epi. Lucij 1. & in cōc. Cart. 3. c. 10. In capitul. Hadriani. Ansf. l. 3. c. 88. Iuo p. 6. c. 326. ex Lucio.

PLacuit, vt à quibuscumque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos (vbi est auctoritas maior [a]) fuerit prouocatum; audientia non negetur.

Item cap. 30.

¶ Iniuste damnati, restitutionem, & oppresi auxilium à Romana ecclesia debent habere. C. X.

IDeo huic sanctæ sedi præfata priuilegia specialiter sunt concessa, tam de congregandis concilijs [b], & iudicijs, ac restitutionibus [c] episcoporum, quàm & de summis ecclesiarum negotijs; vt ab ea omnes oppressi auxilium, & iniuste damnati restitutionem sumant: Et talia ab improbis ne præsumantur absque vltione, nec exerceantur absque damnatione.

2 *Cum ergo [d] Zepherinus dicat ab omnibus esse appellandum, maxime tamen ab oppressis, & Marcellus scribat [Omnes episcopi, qui voluerint, vel quibus necesse fuerit, appellare debent;] patet, quòd accusato (siue grauetur, siue non) vox appellationis non est deneganda. Quidam tamen ita distinguunt, vt [volentes] ad consecrandos, [necessitatem patientes] ad oppressos referant, vt sit sensus; omnes, qui voluerint à Romana ecclesia consecrationem accipere, & ab aliquibus impediuntur, eam debent appellare; quibuscumque in suis oppressionibus necesse fuerit ad eam suffugere, similiter vocem appellationis exhibeant, vt isti tuitionem, & illi consecrationem ab ea accipiant. Similiter, & illud Zepherini distinguitur [Ab omnibus est appellandum ad Romanam ecclesiam;] intelligendum est, qui ab ea consecrationem voluerint accipere, vel qui à prælatis suis aliquam iniuriam passi fuerint, maxime tamen ab oppressis. Secundum primam interpretationem, oppresi intelliguntur aliqua iniuria affecti: iuxta secundam vero, oppresi dicuntur à iudice iniuste condemnati. Secundum hanc distinctionem, qui in aliquibus nogotijs non ad releuandum, sed ad differendum, vocem appellationis exhibuerint, appellandi auctoritatem non habent.*

Sed cum Gregorius scribat omnibus per diuersas prouincias.

¶ De causa appellationis cognoscere non licet, nisi ei, ad quem appellatur. C. XI.

Poly. l. 1. tit. 7. Iuo p. 5. c. 349. Ansf. l. 2. c. 19.

DEcreto nostro vestram rogantes charitatem mandamus, vt si aliquis (quod non optamus) suorum æmulorum [e], Aldricum Cœnomanensis ecclesiæ episcopum accusare damnabiliter attentauerit; vt [a] honoretur beati Petri apostolorum principis memoria, ecclesiæque Romanæ, cui præsedit, priuilegium, nostri nominis auctoritas; liceat illi post auditionem [f] primatum diœceseos (si necesse fuerit) nos appellare, & nostra auctoritate aut ante nos, aut ante le-

D *Ecreto.*] CASVS. Aldricus Cœnomanensis episcopus timebat accusari coram suo primate, vel metropolitano: & timebat ne audiretur appellans si ad sedē Apostolicam appellaret. vnde Grego. præcepit, quòd si Aldricus accusatus fuerit & appellauerit, audiatur: & causa coram summo Pontifice vel eius legato terminetur; interim autem contra eum nihil iudicetur: & qui contra hoc fecerit, punietur: quia alij vocati sunt in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis.

det, vt omnes oppresi & iniuste damnati auxilium habeant, & quòd iniuste non damnentur aliqui sine vltione.

b ¶ *Conciliis.*] Ergo patet quòd legatus non potest facere concilium, vt dixi ſ. dist. 3. §. porro. & dist. 17. regula. & c. huic soli sedi.

c ¶ *Ac restitutionibus.*] Arg. hic quòd solus Papa potest restituere clericum depositum. de pœni. dist. 6. qui vult. in fin. & ff. de quæst. l. 1. in fin. & de pœn. l. diui. Argu. contra 11. quæst. 3. episcopus in synodo. & 46. dist. clericus maledicus. Ad hoc dicas, quòd si est solenniter degradatus, solus Papa potest eum restituere. secus si est verbo solo depositus.

CVM ERGO ZEPHERINVS. Hæc est secunda pars quæstionis, in qua quæritur an sit licitum frustratorie appellare. & vera est solutio quòd non: & quæ dicit, superficialiter dicit: & ad hoc probandum inducit viij. auctoritates sanctorum patrum. Ioan. de Fant.

e ¶ *Aemulorum.*] Si æmuli erant, quomodo admittebantur ad accusationem: cum de iure hoc sit prohibitum, vt infra ead. q. 7. si qui sunt. & 3. quæst. 5. cap. 2. 3. & 4? Respon. omnes accusatores vulgo dicuntur æmuli. præsumitur enim quòd semper inuidiæ causa fiat accusatio. Vnde canon vocat accusationem illaudabilem intentionem, vt ĩ. ead. q. 7. si quis episcopus. nam non solum videtur esse discordia inter accusatorem & accusatum: sed etiam inter domesticos & amicos accusatoris & accusati, vt ff. de legi. sciendum. §. 2.

Accusatio p̄sumitur semper inuidiæ causa fieri.

f ¶ *Auditionem.*] Videtur hic quòd non licet appellari ad Apostolicum omisso metropolitano, vt ĩ. q. 7. metropolitanum. & ſ. ea. si

quis

quis putauerit. & ff. de appel. Imperatores. Sed non tenet hoc in ſoro eccleſiaſtico. ſ. ea. ſi quis. Sed ſubaudi, maxime.
a ¶ *Legatos.*] Ad hoc deſtinatos. Vel dic quòd in legato Papæ ſpeciale eſt ſecundum quoſdam vt de crimine poſsit diffinire, vt 16. q. 1. frater. aliàs ſecus, vt ff. de off. proconſul. l. ſolent. & ff. de eo cui manda. eſt iuriſdict. l. 1. immo nec dico legatum Papæ hoc poſſe facere ſine mandato ſpeciali, vt extra de offi. leg. quòd tranſlationem.

demnatus appellans eſt ſuſpectus: nec poteſt dare fideiuſſorem, vt C. de appel. eos.
g ¶ *Honore.*] Vt ſicut de facto fuerat depoſitus: ſic de facto reſtituatur, vt de appella. ad hæc ſicut. & cap. ad præſentiam. ſ. ead. q. 1 primates.

a ¶ *Qui* ... gatos[a] noſtro † ex latere miſſos iuxta patrum decreta ſuas exercere, atque diffinire actiones[b]: nullusque illum ante hæc iudicet, aut iudicare præſumat. Sed ſi quid (quod abſit) graue, intolerandumque ei obiectum fuerit; noſtra erit expectanda cenſura, vt nihil prius de eo, qui ad ſinum ſanctæ eccleſiæ Romanæ confugit, & eius implorat auxilium, decernatur; quàm ab eiuſdem eccleſiæ auctoritate fuerit præceptum: quæ vices ſuas ita alijs impertiuit eccleſiis, vt in partem ſint vocatæ ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. *& infra.* ¶ Si autem (quod non arbitramur) à quoquam ſecus præſumptum fuerit; ab officio cleri ſubmotus[c], auctoritatis † Apoſtolicæ reus ab omnibus iudicetur: ne lupi, qui ſub ſpecie ouium ſubintrauerunt, beſtiali ſæuitia quoſque audeant lacerare: & quod ſibi fieri nolunt, alijſ inferre præſumant.

† *al. noſtros*

† *al. iniuriarum reus*

α ¶ Vt honoretur.] *Hinc vſque ad uer.* auctoritas. *addita ſunt ex ipſa epiſtola, quæ extat in bibliotheca Dominicana, & videtur eſſe Gregorij quarti, ex qua etiam ſumptum eſt caput,* Nulli fas. *diſtinct.* 19. *& apud Iuonem vtrumque caput ſimul habetur. Iſtius autem Aldrici (vt ex catalogo epiſcoporum eccleſiæ Cœnomanenſis colligitur) mentio eſt in concilio apud Sanctum Medardum, quod paulo poſt Gregorium quartum habitum fuit. Itaque defenſio ipſi à Gregorio præſtita profuit.*

Item cum Vigilius Papa in epiſtola ad Eutherium, cap. vlt. dicat.

¶ Iudicia appellantium ab eis ſunt audienda, ad quos appellatur. C. XII.

Anſ. l. 2. c. 20. Poly. l. 1. tit. 14.

QVi ſe ſcit[d] alijs eſſe præpoſitum, non moleſte ferat aliquem eſſe ſibi prælatum. Ipſa namque eccleſia, quæ prima eſt, ita reliquis eccleſiis vices ſuas credidit largiendas, vt in partem ſint vocatæ ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Vnde omnium appellantium Apoſtolicam ſedem epiſcoporum iudicia, & cunctarum maiorum negotia cauſarum eidem ſanctæ ſedi reſeruata eſſe liquet; præſertim cum in his omnibus eius ſemper ſit expectandum conſultum: cuius tramiti ſi quis obuiare tentauerit ſacerdotum, cauſas ſe non ſine honoris ſui periculo apud eamdem ſanctam ſedem nouerit redditurũ.

¶ *Reſtitutum eſt caput hoc Vigilio antiquorum exemplarium auctoritate. Antea vero tribuebatur Iulio, in cuius etiam epiſtola prima habetur prior pars huius capitis vſque ad uer.* ipſa namque. *(quemadmodum & apud Leonem epiſt. 84 quod refertur ſ. diſt. 23. c. quamquam. & in c. ſequenti, qui ſunt.) & etiam ſententia ceterarum partium.*

Item cum Nicolaus Papa in Hincmarum Rhemenſem archiepiſcopum inuehatur, qui Rhotãdum epiſcopum appellantem Apoſtolicã ſedem damnare auſus eſt, ita dicens.

† *al. Rothaldum* In appendice bibliothecæ ſanctorũ patrum.

¶ De Rhemenſi archiepiſcopo, qui appellantem Romanam ſedem iudicare eſt auſus. C. XIII.

Anſ. l. 2. c. 67.

ARguta ſapientia tua, vtinam in bono accepta, fomitem iudicij, & materiã depoſitionis aduerſus Rhotandum aſſumpſit, & ab itinere Apoſtolicæ ſedis remouit †, & continuatim[e] Apoſtolicam ſedem appellantem damnauit, & carcerali[f] cuſtodiæ mancipauit. *& infra.* ¶ Priuilegia tamen Apoſtolicæ ſedis vos obliuioni tradere nullatenus debuiſtis; quibus venerandi canones iudicia totius eccleſiæ ad hanc deferri iubent. *& infra.* ¶ Hæc quippe nos in Rhotando idcirco noueritis operatos, vt priuilegia ſedis Apoſtolicæ, quæ male à vobis violata videbantur, & à nobis tot impenſis laboribus, veſtra reſiſtente contumacia, recuperari non poterant; auctoritate Apoſtolica, & cana patrum deliberatione priſtino tandem genio, & proprio decorarentur honore[g].

† *al. reuocauit*] orig.

Anſ. l. 2. c. 85.

β ¶ Cana.] *Cum antea legeretur,* canonica, *emendatum ſic eſt ex epiſtola ipſa, quę habetur manuſcripta & nuper eſt impreſſa in appendice bibliotheca: & in libro Ennodij pro Symmacho legitur,* cana miracula, & canum genium. *iuxta illud Virgilij.*
Cana fides, & Veſta, Remo cum fratre Quirinus, Iura dabant.

Item Leo Papa ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem epiſcopum, epiſt. 2 al. 84.

¶ Quiſque

b ¶ *Actiones.*] Notandum actiones eſſe proponendas. 11. quæſt. 1. experientiæ. & extra de mutuis pet. cap. 1. extra de iud. examinata. Argumentum, cõtra, extra eod. tit. dilecti. Ioan. Sol. ſecundum ius canonicum nõ teneturaliquis proponere actionem, vt extra de iud. dilecti. Sed ſi proponatur inepta, cadit à cauſa proponens, vt extra eod. titul. examinata. B.

Actio ſecũdũ canones non eſt de neceſſitate proponenda.

☧ De hoc leg. & not. 8. diſt. quo iure. ibi videas.

c ¶ *Submotus.*] Ecce pœna illius qui non defert appellationi: ſed ſecundum leges punitur in 30. pondo auri. C. de appel. quoniam.

QVi ſe ſcit.] CASVS. Minores prælati obedire debent ſuo maiori: nec moleſte hoc ferre. vnde quilibet poteſt recipere appellationem ad ſedem Apoſtolicam factam: cum appellationes epiſcoporum & magna negotia ei referuentur: & qui contra hoc fecerit, deponatur.

d ¶ *Qui ſe ſcit, &c.*] 3. quæſt. 6. quamuis. &c.

ADDITIO. Et cap. multum. & c. dudum. Lau.

ARguta] CASVS. Archiepiſcopus Rhemẽſ. Rhotadũ ad ſedem Apoſtolicam appellantem de facto depoſuit, & incarcerauit. Dominus Papa hoc audito eum reſtituit: quo reſtituto, ſcribit illa archiepiſcopo, & inuehitur contra eum, dicens quòd ideo eum reſtituit, ſcilicet epiſcopum, ne priuilegia ſedis Apoſtolicæ violentur. Caſus ſequentis capituli facilis eſt: & per te ponere potes.

e ¶ *Continuatim.*] id eſt, iterum & iterum.

f ¶ *Et carcerali.*] Quod poteſt fieri in cauſa criminali, ſi con-

¶ Quisque eam obedientiam maioribus exhibeat, quam ab inferioribus desiderat. C. XIIII.

Qvi scit [a] se quibusdam esse præpositum, non moleste ferat aliquem sibi esse prælatum: sed obedientiam, quam exigit [b], etiam ipse dependat: & sicut non vult grauis oneris sarcinam ferre, ita non audeat alij importabile pondus imponere. Discipuli enim sumus humilis, & mitis magistri dicentis [Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.]

Patet ergo, quòd nulli appellanti sunt induciæ denegandæ. Ceterum, si causa frustratoriæ dilationis appellauerit, à iudice, ad quem prouocatum fuerit, condemnabitur [c]. *Tempus vero appellationis est ante datam, vel post datam sententiam. Quoties enim quis se grauari senserit, libere potest appellare.*

Vnde Sixtus Papa II. epist. 1. ad Gratum episcopum ait.

¶ Qui grauatur a proprio metropolitano, primatem, aut vniuersalis ecclesiæ sedem appellet. C. XV.

SI quis putauerit se a proprio metropolitano grauari, apud primatem dioeceseos, aut penes vniuersalis Apostolicæ ecclesiæ Papam iudicetur.

Item Felix secundus ad episcopos in Alexandrina synodo congregatos, cap. 19.

¶ Romanam sedem appellet, qui iudicem suspectum habet. C. XVI.

QVoties episcopi se a suis comprouincialibus, vel a metropolitano putauerint [d] prægrauari, aut eos suspectos habuerint; mox Romanam appellent [e] sedem, ad quam eos absque vlla detentione, aut suarum rerum ablatione libere liceat ire: & dum prædictam Romanam matrem appellauerint ecclesiam, aut ab ea se audiri [f] poposcerint, nullus eos aut excommunicare [g], aut eorum sedes surripere, aut res eorum auferre, aut aliquam eis vim inferre præsumat, antequàm eorum causa Romani Pontificis, auctoritate finiatur. Quòd si aliter a quoquàm præsumptum fuerit, nihil erit, sed viribus carebit.

Item Iulius Papa in rescripto ad episcopos orientales, c. 30.

¶ De eodem. PALEA. C. XVII.

IDeo huic sanctæ sedi præfata priuilegia specialiter concessa sunt, vt ab ea omnes auxilium oppressi, & iniuste damnati restitutionem sumant.

¶ *Est summa quadam capitis recitati supra ead. c. ideo. & habetur in vetustis exemplaribus, in quibus Palea esse non solent.*

Oppressi, & se prægrauari putãtes intelliguntur ante datam sententiam: iniuste damnati, post datam sententiam.

Matt. xi.

Et Victor epi. 1. & Iuli⁹ §. ea. c. si qs putauerit. 1. §. c. 7.

Polyc. l. 1. tit. 6. Ansl. l. 2. c. 9. & 11. Pann. l. 4. c. 126.

Ansl. l. 2. c. 60.

§. ead. c. ideo.

a Qvi scit.] Ita facit hoc capitulũ ad propositum, quia sicut episcopus vel alius prælatus ecclesiæ vult deferri appellationibus ad ipsum factis; sic & ipse tenetur deferre appellationibus factis ad sedem Apostolicam. & est simile bonum C. de of. p̄fec. vrb. l. 1. vbi dicitur, quòd est societas muneris, quòd magistratus gradum superioris agnoscat.

b ¶ Exigit.] simile 32. q. 6. c. 1. & 2. & 74. dist. quorumdam. & dist. 9. neque. in fi. ff. de adul. si vxor. §. iudex. Io.

PATEAT. CASVS. Ab illo cap. decreto. est suspensiua cõstructio vsque ad hunc §. Ex supradictis ergo infert, quòd appellari potest etiam frustratorie: si tamen frustratorie appellauerit a iudice appellationis, punietur. Postea dicit quòd apppellari potest, quoties grauamen infertur. & ad hoc inducit capitula sequen.

c ¶ Condemnabitur.] si appellatio alicuius fuerit pronuntiata frustratoria, tunc si prior iudex a quo est appellatum, non admittit appellationem in criminali negotio, lite perdita notatus abscedat. C. de appellat. a proconsulibus. sed si prior iudex admisit appellationem, pro arbitrio iudicis punitur, vt C. eo. l. eos. §. ne temere. Sed si in ciuili negotio per calumniam appellat, punitur in quinquaginta libris argenti. C. quorum appel. non reci. ab executore. l. fi. Si sine calumnia, non punitur nisi in expensis. extra de appel. sæpe. extra de eo qui mittitur in pos. causa rei seru. cum venissent. Item remittitur ad eum a quo appellauit. extra eod. cum in ecclesia. Dicunt tamen quidam, quòd nisi euidens sit aliquem calumniose appellasse, non debet puniri in expensis. Arg. optimum. ff. de leg. 2. qui solidum. §. etiam. alioquin quilibet metu expensarum relinqueret ius suum indefensum, vt ff. de petitio. hære. illud. tunc autem præsumitur nõ fieri calumniose, cum iuratum est de calumnia, vt 1. q. 7. sancimus. sed hoc non credo, immo semper in causa appellationis condemno victum, vt ī. ea omnino. & in constitutio. noua Inno. de app. vt debitus 1. & ff. de appellat. negotiorum. in princi. & §. eadem q. 1. in primis. Ioan.

QVoties.] Si episcopus grauatur a synodo, vel metropolitano, vel eos suspectos habuit, sedem Apostolicam appellet, & non excommunicetur, nec res auferantur, vel vis fiat ei donec negotium per sedem Apostolicam terminetur. Casus sequentis capituli per se patet.

d ¶ Putauerint.] licet non grauentur, & sufficit quòd putent hoc, & sufficit probare probabilem causam appellandi. extra de ap. bonæ. in fi. & ff. eo. appellanti. nisi sit remota appellatio: tunc enim requiritur quòd sit probabilis, & quòd sit talis, qua probata legitima sit appellatio, vt extra eo. vt debitus. Ioã. Ego credo indistincte quòd hodie debet esse causa p̄babilis & legitima, vt extra eod. vt debitus. quod intelligo ante sententiam. B.

e ¶ Appellent.] Nota quòd potest a iudice suspecto recedi per appellationem [z] vel etiã per recusationem, vt hic, & extra eo. postremo. & §. cap. proxi. & extra vt lit. non contest. accedens 1. & quid quid sit post recusationem, æque cassatur sicut fieret post appellationem, vt extra de eo qui mit. in pos. cum sicut. in fi. Refert tamen cum dicitur, recuso iudicem vt suspectum, quo casu loquitur decre. extra de ap. secundo requiris. Vel si sic dicatur, habeo iudicem suspectum. quo casu non cogitur coram arbitro probare causam suspicionis: quia potest iudicem declinare per appellationem, vt dictum est.

f ¶ Audiri.] Nota nihil interesse vtrum dicat, quis, quòd velit causam suam audiri a Papa, vel expresse ad ipsum appellauerit, sicut nec refert an appellet quis facto, vel verbo. extra eo. cap. dilecti. in parte decisa.

g ¶ Excommunicare.] potest tamen de facto ad cautelam petere absolutionem, vt extra eo. ad præsentiam. si vero appellatio non tenet, tunc potest talis excommunicari post appellationem: arg. ex tra eod. quæstioni. Ioan.

OPPRESSI. CASVS. Oppressi dicuntur prægrauati ante sententiam, iniuste damnati post sententiam. Et ad hoc inducit seq. cap.

Hãc sentẽtiã sequitur Go. qđ dic vt plene not. p Bal. Inno. & Ho extra de do. & contu. in fi. Arch.

Iudex suspectus dupliciter deseritur.

[z] Dicit Inno. Nos concedimus. q̄ à iudice delegato vel ordinario possit appellari ex ea causa quia suspectus est, cum tunc habeat certum mediũ recusationis. 3. q. 5. qa suspecti Archid.

Appellare ante ſententiā vtrum liceat.

NOn ita.] CASVS. Aliud eſt in negotijs ſęcularibus q̃ in eccleſiaſticis, quia in ſæcularibus non appellatur ante ſententiam: in eccleſiaſticis vero quandocumque grauatur, poteſt appellari.

a ¶ *Non ita.*] ſm leges ante diffinitiuam ſentētiam nō appellatur, vt C. de Iud. apertiſsimi. & ī. ea. non ſolent. tñ clericus ante diffinitiuam ſententiam appellat, vt C. de epiſc. aud. l. 2. & cum actorū vel ꝓnuntiationis editio negat̃. C. vt lite pēd. l. 2. & cū ab iniuria appellat̃, vt de mino. ait ꝑtor §. permittitur. Idē dico vbi appellat̃, a grauamine manifeſto, vt C. de ap. ſi quis prouocationem. Item vbicūque iudex aliquid facit ꝯ legem negando dilationem, vel q̄d ſimile, vt. ī. ea. non ſolent. Hodie autem ſm ius canonicū nō appellat̃ ante ſententiam, niſi euidēs fuerit cauſa grauaminis, vt in conſtit. Inno. vt debitus. & ſic vr̃ idē iuris ſm leges, & etiam ſm canones, quod falſum eſt, vt dicunt doctores legum. & ī. ea. non ſolent.

b ¶ *Non licet.*] Alia eſt ratio negotiorū eccleſiaſticorum, alia ſęcularium, vt ī. de coniec. diſt. 3. celebritatem. 10. diſt. leges. 33. q. 2. admonere. arg. ꝯ. 11. q. 1. quicūque litem. ſed hoc non tenet, vt extra de fo. cōpe. propoſuiſti. Quidā tñ dicunt, ꝙ vbicumq; tam ſm leges q̃ ſecundum canones poteſt fieri appellatio a manifeſto grauamine. Alij dicunt ꝙ ante ſententiā ſm leges non appellat̃, niſi in caſibus in iure expreſsis.

contumaces ſunt puniendi ſecundum maius & minus: tamen grauatus ſemper poterit appellare: & hoc probat per tres auctoritates ſanctorum patrum. Io. de. Fant.

CASVS. Dicitur hic qualiter puniri debet contumax, & ad hoc inducit ſequens cap.

Vnde Eutychianus vrbis Romanæ epiſcopus ſcribit epiſcopis per Siciliam, epiſtola 2. c. 1.

¶ Ante exitum cauſæ per appellationem recedere licet. C. XVIII.

Anſ. l. 3. c. 73.
Polyc. l. 5. tit. 1
Iuo. p. 6. c. 336
Pann. l. 4. c. 100

NOn ita [a] in eccleſiaſticis agendum eſt negotijs, ſicut in ſæcularibus. Nam in ſæcularibus legibus, poſtquam vocatus quis venerit, & in foro decertare cœperit, non licet [b] ei ante peractam cauſam recedere. In eccleſiaſticis vero, dicta cauſa [c], recedere licet, ſi neceſſe fuerit, aut ſi ſe prægrauari viderit.

3 *Qui vero ex contumacia iudicibus obtemperare noluerit, communione priuetur.*

Vnde in concilio Mileuitano, c. 24.

¶ Excommunicetur, qui iudicibus ſuis obtemperare non vult. C. XIX.

Pann. l. 4. c. 132.

QViſquis [d] probatus fuerit per contumaciam nolle obtemperare iudicibus, cum hoc primæ ſedis epiſcopo fuerit probatum [e], det litteras, vt nullus ei communicet epiſcoporum, donec obtemperet.

Item, quòd poſt datam ſententiam appellari poſſit, Fabianus Papa teſtatur dicens Hilario epiſcopo, epiſt. 3. c. 2.

Cod. Theo. l. 11. tit. 30. in inter pr. l. 20.
Anſ. l. 2. c. 11.
Burc. l. 1. c. 148.
Iuo p. 5. c. 261.
Pan. l. 4. c. 122.

¶ Non denegetur appellatio ei, quem in ſupplicium ſententia deſtinauit. C. XX.

LIceat etiam in criminalibus [f] cauſis appellare: nec appellandi vox denegetur ei, quem ſupplicio † ſententia deſtinarit.

† *in ſupplicium*

Quod paulo ante idem affirmat eodem cap.

¶ Ante datam ſententiam licet alicui appellare. C. XXI.

Iuo p. 5. c. 248.
Anſ. ibidem.
Burch. ibidem.
Pan. l. 4. c. 120.

SI quis iudicem aduerſum ſibi ſenſerit, vocem appellationis exhibeat.

4 *Poſt datam vero ſententiam, qui appellare voluerit, intra quinque dies [g] appellet, & intra eoſdem, à quo prouocauit, litteras dimiſſorias acci-*

Appellatiōis cauſa vtrū ſit aſsignanda.

c ¶ *Dicta cauſa.*] id eſt, aſsignata cauſa appellationis, ſed nō oportet ibi ꝓbari, ſed corā iudice ad quē appellat, vt C. de ap. eo. & ī. ea. q. in fi. niſi in caſu. C. de preci. Imper. offe. authen. quæ ſupplicatio. & extra de his quæ fi. a maio. parte c. cū in cunctis. nec prius eſt audiendus appellans a iudice ad quē appellauit, quàm conſtet ipſum appellaſſe ab aliquo grauamine. Aliter eñ remittendus eſt ad eū, a quo appellauit, vt extra de appel. cū in eccleſia. Videtur ergo ꝙ quilibet tenet̃ aſsignare cauſam appellādi, vt hic, & extra de appel. cōſtitutus 2. & ff. de ap. appellāti. ſicut in ſuſpecto iudice cauſa eſt aſsignanda, licet alibi ꝓbanda ſit. ſed ꝙ nō ſit aſsignanda, ꝓbat̃: q̄a fruſtratoria appellatio ſm hęc iura eſt admittenda. Itē nō vr̃ eſſe neceſſariū ꝙ alleget̃ cauſa, q̄a pōt ab ea recedi. ff. eo. ſcio quæ ſitū. in fi. extra eo. tit. conſtitutus. Item quòd non ſit neceſſe cauſam aſsignare, ꝓbat̃ extra vt lit. non cōteſt. accedēs 2. Et dicit lex, ꝙ cū corā iudice appellat̃, ſufficit dicere, appello, vt ff. de app. ſcio. Dicas ergo, ꝙ ſemꝑ appellans tenet̃ aſsignare cauſā, vt extra eo. vt debit.* [1] tñ ſi cauſam nō aſsignat, & poſtea ꝯ iudicem appellationis ꝓbat iuſtā fuiſſe cauſam appellādi, bene caſſabit̃ q̄d factum eſt, vt extra vt lit. nō conteſt. accedens 1. Et ita prior iudex bñ facit non deferēdo appellationi, cū cauſa appellationis non ſit expreſſa. Secundus ſimiliter bñ excuſat q̄d factum eſt, cū iuſta cauſa ſubfuerit appellandi. Alij exponūt dictā cām. i. lit. non conteſt. quia ante litē conteſtatā nō eſt appellandū, vt extra de ap. reprehenſibilis. niſi fiat apertum grauamen, vt extra eo. conſuluit 1. & c. cum ſit Romana. Io. Hodie ante ſententiam qui vult iudicem recuſare, ſemper proponat cauſam, vt extra eo. vt debitus. & offerre debet proponens ſe velle eā ꝓbare corā arbitris ſi iudex petit, alioquin eius appellatio non valet, vt extra de ap. interpoſita. Si vero non recuſet iudicē, ſed aliam cauſam ꝓponat, alleget talem, qua ꝓbata ſit legitima, & eā coram iudice offerat ſe probaturum ſi iudex petit. B.

[1] Hoc meliꝰ habet̃ eo. ti. cū ſpeciali. vbi Inn. not. ꝙ ſufficit ei q̄ recuſat, cās recuſationis legitimæ ꝓponere. Arc.

QVI VERO. Hæc eſt tertia pars quæſtio. in qua dicitur, ꝙ

QViſquis.] CASVS. Si aliquis ꝓcepto vel ſententiæ iudicis parere nō vult, ſignificet hoc ſuperiori, & ille excōicabit eū, & faciet euitari donec pareatur ſententiæ vel præcepto.

d ¶ *Quiſquis.*] Iſtud c. intelligunt q̄dā de delegatis iudicibus, quorum ſententiam ep̄s loci tenet̃ mandare executioni, vt extra de of. deleg. ſignificaſti. Alij intelligunt de iudicibus datis ab ipſo ep̄o, q̄ ſuam ſententiā non poſſunt mandare executioni: q̄a tantū delegati a principe poſſunt mandare ſuas ſententias executioni. ff. de re iud. a diuo. ſed hoc nō eſt verū, q̄a ſubdelegati hoc poſſunt. vt extra de of. deleg. ex litteris. & extra de ſen. & re iud. cum Bertholdus. Io. Fere omnes dicunt, ꝙ ſubdelegatus non pōt ſententiam mandare executioni per legem ff. de re iud. a diuo. & ſi excōicare poſsit, vt extra de of. deleg. ex litteris. quia iubere cauere, & in poſſeſsionem mittere, magis eſt imperij q̃ iuriſdictionis, vt ff. de iuriſd. om. iud. iubere. B. Sed ꝙ poteſt mittere in poſ. cauſa rei ſeruandæ habetur extra de eo qui mit. in poſ. cauſa rei ſer. c. 3.

e ¶ *Probatum.*] ergo q̄ dicit aliquem contumacē, hoc ꝓbabit [2], ſicut q̄ dolū obijcit. arg. ꝯ. q. 1. c. 1. & c. nemo. extra de reſtitut. ſpol. audita. Arg. contra ff. de re iud. contumacia. & 65. diſt. c. vlti.

f *LIceat etiam in criminalibus.*] Immo potius in criminali quàm in ciuili, vt ff. de appel. non tantum. & ī. ead. non ſolent. & §. eſt autem quando. ver. nullus.

SI quis.] POST DATAM. Hæc eſt quarta pars quæſt. in qua quæritur intra quod tempus ſit appellandum, & dicas ꝙ intra decem dies. ī. ea. anteriorū. Probat tñ magiſter in legibus Theodoſianis, ꝙ intra triduum ſit appellandum. Sed illæ leges ſunt correctæ per prædictam l. anteriorum. Io. de Fant.

CASVS. Dicit̃ in hoc §. ꝙ intra quinque dies appellari debet, & intra eoſdem litteras dimiſſorias accipere, & iter arripere ad iudicē appellationis. Et ad hoc inducit leges abrogatas.

g ¶ *Intra quinque dies.*] olim ſtatuti fuerunt duo dies. ī. ead. biduum

duum. postea Theodosius dedit quinque, deinde Iustinianus decem, vt. ead. anteriorum.

a ¶ *Vnde in Theodosianis legibus.*] qui has leges allegat, falsarius est, vt C. de vete. iur. enuc. l. 2. §. hæc igitur omnia. & C. de nouo. cod. confirman. in fine.

iter fuerit necessarium, dabitur ei.

b ¶ *Quo iter.*] vt semper viginti milliaria pro die computentur[1], vt ff. si quis cau. l. 1. & si quid supererit, hoc etiam pro die computetur, vt ff. de verb. sig. l. 3.

A *Beo.*] Casus. Dicitur hic, quòd litteræ dimissoriæ porrigi debent iudici ad quem appellatur, intra quinque dies, & intra eosdem peti & accipi: & si hoc appellans non fecerit, cadit à causa: & verba ista, scilicet *Ista iam*, vsque ibi, *Qui intra*, &c. non sunt de lege, sed Gratiani, vel alterius. *Superius*, id est, in codice Theodosiano. & hoc similiter est abrogatum.

c ¶ *Intra quinque.*] hodie xxx. vt infra ead. q. in fi. §. pen.

d ¶ *Statuta.*] sic & hoc hodie non tenet, vt C. eo. quoniam.

Q *Vicumque.*] Casus. Non auditur frustratorie appellans[2], vel qui in iure confessus fuit contra se.

e ¶ *Quicumque.*] quod obtinet in ciuili, vt confessus non audiatur appellans: in criminali aliud, vt infra eadem, sunt quorum[3]. nisi alia probatio iudicem instruat. ff. de quæstio. l. prima. §. diuus. secundo. Ioan.

Q *Voties post auditam causam.*] Casus. Dicitur hic, quòd si possessor rei immobilis confessus fuit, & condemnatus fuit ad restitutionem rei; si appellauerit, causa pendente fructus sunt sequestrandi: quod in petitione fieri non posset, cum nihil possideat. Sed si propter prædia vrbana, id est, domus vel mancipia, vel iumenta fuerit appellatum, pensiones, mercedes & vecturæ debent sequestrari: quod intelligi debet. & si propter nauem naulum fuerit acquisitum, quod datur nautis propter aliqua in naue ferenda.

f ¶ *Sequestrantur.*] hoc non tenet hodie, vt infra 16. quæst. 4. volumus. infra ead. appellatione pendente. & extra de sequest. ad hoc. Vel tenet in casu qui est ff. de ap. Imperatores, scilicet quando possessor dilapidat fructus, vt ibi dicitur. hoc expresse patet de sequest. c. pen. & fi. Vel dic, quod si appellatur ab executore, quod tūc sequestrantur fructus, sed nō res ipsa, vt C. quorū app. nō recip. ab executore.

[1] De hoc not. extra de ele. cū inter vniuersas. & de rescri. nō nulli. in glo. nūquid, &c.

[2] Sub. nisi vellet probare errorē. nā tunc auditur extra de constit. c. vlt. & not. extra de ver. si. ex parte. Arch.

[3] Concor. l. 2. cū gl. & ibi Bar. C. quo. ap. nō recipi. & l. creditor. §. iussus. ff. de appel.

Appellatio ab executore facit fructus sequestrari.

P-ro-*piat, & intra eosdem, ad quem appellauit, iter arripiat.*

Vnde in Theodosianis [a] *legibus* *sic statutum inuenitur.*

a ¶ Theodosianis.] *Hoc & quattuor sequentia capita, quæ citantur ex legibus Theodosianis, habentur lib. 5. sententiarum Iulij Pauli cum interpretatione. Ex quo apparet Gratiani etiã tempore has sententias coniunctas fuisse cum codice Theodosiano, seu breuiario Alarici. Alaricus autem in præfatione profitentur se volumen illud non ex solo Theodosiano codice, sed ex varijs libris collegisse, & in legum collectione, atque interpretatione episcoporum præcipue opera vsum fuisse.*

In sẽtẽtijs Iulij Pauli cũ iterpt. Aniani lib. 5. tit. 33. c. 1. Iuo p. 5. c. 281. Pann. l. 4. c. 127.

¶ Post latam sententiam intra quod tempus quisque appellare debeat. C. XXII.

PRopter superfluam appellatorum licentiam, ne in retractandis, vel reuocandis sententijs liberum habere arbitrium videantur, & tempora appellationis, & pœnæ constitutæ sunt; vt quicumque apud iudicem, qui causam eius audiuit, appellare, & ad alium iudicem appellare† voluerit, intra quinque dies appellet, & his ipsis quinq; diebus ad iudicem, ad quem prouocauerit, sine aliqua dissimulatione perueniat: & ipse dies, quo accepit litteras, in his quinque diebus specialiter computetur. Quòd si longius iter sit, exceptis his quinque diebus, spatium dierum, quo iter[b] agi possit, computetur.

† al. prouocare

ff. si quis cau. l. 1.

C. XXIII.

HAbita dinumeratione xx. millium diurnorum per singulos dies, computetur.

¶ *Caput hoc abest à vetustioribus Gratiani codicibus, & ab originali, & Iuone, & Pannormia. In vno autem Gratiani valde emendato est in margine superioris capitis tamquam glossa quædam.*

Item ibidem tit. 34.

Iuo p. 5. c. 282. Pann. l. 4. c. 128.

¶ A quo appellatur, ad quem appellatum fuerit, dimissoriæ litteræ dirigantur. C. XXIIII.

AB eo, quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, dimissoriæ litteræ dirigantur, quæ vulgo apostoli appellantur, quarum† postulatio, & acceptio intra quinque[c] dies ex officio finienda† est. [¶ Ista iam superius sub titulo de cautionibus, & pœnis appellationum interpretata sunt.] ¶ Qui intra statuta[d] tẽpora dimissorias non postulauerit, vel acceperit, vel reddiderit; præscriptione ab agẽdo submouetur, & pœnam appellationis ferre cogitur.

† al. quorum
† al. facienda
Sunt verba interpretis.

Item ibidem tit. 35. c. 2.

Ex interpretatione. Iuo p. 1. c. 283. Pann. l. 4. c. 129.

¶ De his, qui causa dilationis appellant. C. XXV.

QVicumque[e] nõ confidentia iustæ causæ, sed causa afferendæ moræ, ne contra eum sententia proferatur, appellauerit, vel si de facto suo confessus, ne addicatur†, appellare voluerit; huiusmodi appellationes non recipiuntur.

† antea legebatur, *abijciat*, vel *obijciatur*.

Item ibidem tit. 36. c. 1.

Ex iterptatiõe. Iuo p. 5. c. 284. Pann. l. 4. c. 130.

¶ Cum possessor appellat, dum euentus causæ dubius est, possessionis fructus sequestrentur. C. XXVI.

QVoties post auditã causam iudici possessor appellat; fructus possessionis, de qua agitur, dum secundæ audientiæ euentus dubius est, merito sequestrantur[f]. Nam si petitor appellauerit, hoc ab eo postulari non potest: quia non potest sequestrari, quod non habet. Si propter prædia vrbana, vel mancipia appelletur, pensiones eorum, vel mercedes, vecturæ etiam, si de naui agatur, deponi solent.

Ex Paulo ibidẽ.

Item ibidem tit. 37. c. 1.

Iuo p. 5. c. 285. Pann. l. 4. c. 131. Ex Paulo.

¶ Iniuste appellans omnino puniendus est. C. XXVII.

OMnino [a] puniẽdus est, vt quoties iniusta appellatio pronũtiatur,

P *Ropter.*] Casus. Si quis duxerit appellãdum, intra quinque dies appellet, & intra eosdem litteras accipiat dimissorias, & ad iudicem ad quem appellauit perueniat: & si maius spatium ad

O *Mnino.*] Casus. Si aliquem iniuste appellasse pronun-

tiatum fuerit, aduersario condemnabitur in expensis, non tantum in simplum, sed in quadruplum.

Appellantis iniuste punitio.

a ¶ *Sumptus.*] secundum canones punitur in expensis, vt hic, & extra eo. reprehensibilis. secundum leges punitur in ciuili causa in 50. libris argenti. C. quorum appel. non reci. ab executore. in criminali infamis est, & litē perdit, vt C. de app. à proconsulibus. nisi primus iudex admisisset appellationem, quia tunc arbitrio iudicis punietur. C. de ap. eos. §. nec temere.

b ¶ *Quadruplos.*] hodie simplos, vt C. de fruc. & li. expen. non ignorat. & l. terminato. Vel forte duplos, vt 3. q. 4. libellum. Dic vt extra de dolo, finem.

& etiam a tempore quo potest agere. j. ead. biduum. §. palam. versic. si aduersus. extra de appella. ex ratione. H. tamen dicit hoc tempus esse continuum: sed postea dicit restituendum eum qui agere non potuit.

AD HOC SANCIMVS. CASVS. Aliquis ad principem

sumptus[a], quos dum sequeretur aduersarius, impendit, reddere cogatur non simplos, sed quadruplos[b].

a ¶ Omnino puniendus.] *In sententijs Pauli legitur*, omnimodo probandum est, &c. *Sed quia est initium capituli, & de huiusmodi punitione multa sunt à doctoribus adnotata, non est mutatum. Tantummodo ductus orationis est emendatus, addita particula*, vt.

Præmissis auctoritatibus intra quinque dies post datam sententiam cuique appellare permittitur. Quod postea Iustinianus in constitutionibus suis corrigens intra decem dies appellationis remedium cuique dandum decreuit, dicens.

PRAEMISSIS. CASVS. Repetit supradicta Gratian. vt corrigat, & ad hoc inducit sequens authenticum, anteriorum legum.

Imperat. Iustinianus Augustus.

Nouella 23. apud Iulianum antecessorem.

¶ Intra decem dies remedium appellationis conceditur. C. XXVIII.

ANteriorum[c] legum acerbitati plurima remedia imponentes, & maxime hæc circa appellationes facientes, & in præsenti ad huiusmodi beneficium peruenire duximus esse necessariū. Antiquitate etenim cautum erat, vt si quis per se litem exercuerit, & fuerit condemnatus, intra duos dies tantummodo licentiam appellationis haberet: sinautem per procuratorem causa ventilata sit, & in triduū proximum eam extendi. Ex rerum autem experientia inuenimus hoc satis esse damnosum: Plures enim homines ignaros legum subtilitatis, & putantes in triduum esse prouocationes porrigendas, in promptum periculum incidisse, & biduo transacto causas perdidisse. Vnde necessarium duximus huiusmodi rei cōpetenter mederi: Et sancimus omnes appellationes, siue per se, siue per procuratores, seu per defensores, vel curatores, & tutores ventilentur, posse intra decē dierum[d] spatium à recitatione[e] sententiæ enumerandum, iudicibus ab his, quorum interest, offerri, siue magni, siue minores sunt, excepta videlicet sublimissima prætoriana præfectura, vt liceat homini intra id spatium plenissime deliberare, siue appellandum ei sit, siue quiescendum; ne timore instante opus appellatoriū frequentetur, sed sit omnibus inspectionis copia; quæ & indiscussos hominū calores potest refrænare. ¶ Ad hæc sancimus, si quando lis[f] speratur inferri in nostrum consistorium, si forte contigerit Imperatoriam maiestatem occupatam publicis causis ex mundanis prouisionibus, non posse conuocare patres, quatenus causa agitetur, non ex hoc litem periclitari. Quod enim vitium[g] est litigantium, si culmen Imperatorium occupetur? vel quis tantæ est auctoritatis, vt nolentem principem possit ad conuocandos patres, ceterosque proceres coarctare? Sed si quid[h] tale euenerit, causa intacta permaneat; donec Imperator[i] sua sponte motus, & conuocari pro-

ANteriorum.] CASVS. In lege veteri cauebatur, vt qui propriam causam per se agit, intra biduum appellet: qui vero per procuratorem, intra tertiā diem. Sed quidam legū ignari propter hoc decipiebantur putantes sibi licere semper posse intra triduum appellare, & sic à causa cadebant. quare hoc corrigit Imperator, & statuit, ꝙ cuilibet liceat appellare à sentētia intra decem dies in quacumque causa, & à quocumque iudice, excepto præfecto prætorio.

c ¶ *Anteriorum.*] in Authen. de appel. & intra quę tempora debeat appella. coll. 4. in princip.

d ¶ *Dierum.*] sed numquid ille dies in quo appellatur, computabitur inter illos decem dies? Non videtur: quia dies illa in qua promissio aliqua fit, nō cōputatur cū illo tempore, nisi excipiatur, vt ff. si quis caut. l. 1. sed contra. dies in quo fit diuortiū, computatur inter sexaginta dies, qui dantur accusatori a tempore diuortii, vt ff. de adulte. pater. §. 1. Item licet dicat intra decē dies, tñ decimus dies cōprehenditur intra illud tēpus, vt ff. de success. edi. l. 1. §. quod dicimus. & ff. de verbo. sig. si quis sic dixerit. immo idē videretur, si diceret ante decē dies, ꝙ adhuc in decimo die posset appellare, vt ff. de ver. ob. l. eum qui. §. qui ita. & facit ad hoc j. ead. propter. Respon. ꝙ si tantū superest de die, ꝙ potest deliberare condemnatus, tunc illa dies cōputatur pro vno die. Io. Ego credo ꝙ semper computetur, & ita seruatur de facto. B.

Appellatiōis dies cōputatur in decendio, qđ datur ad appellādum.

Appellatiōis tēpus an sit vtile an continuum.

e ¶ *A recitatione.*] numquid hoc tempus vtile est, sicut fuit tempus bidui? quod videtur, aliter enim videretur esse diminutū beneficium antiqui iuris, maxime cum lex noua nihil exprimat. de hoc ergo veteri iuri standum est. C. de appella. præcipimus. in fin. & quod non mutatur, quare stare prohibetur, vt C. de testa. sancimus. quare ergo dicit hic, a recitatione sententiæ, cum secundum legem antiquam a tempore sententiæ cōputentur[1] hi decē dies, vt j. ea. biduum? Dic ergo, ꝙ quantū ad sui initiū vtile est: sed continuū quantum ad sui progressum; quia tempus hoc cōputabitur a tempore sciētiæ, vt C. quomodo & qñ iudex ab eo. & ff. de ædili. edic. cum sex. & j. ea. c. biduum. Cum enim illi decē dies dētur ad deliberandū, an velint stare sententiæ, vel nō: qualiter posset ignorans deliberare? Currit ergo hoc tempus a tempore scientiæ, pem appellauit: sed propter occupationes principis nō potuit causam prosequi intra tempus concessum appellantibus a lege. dicitur hic, ꝙ nō cadit a causa propter hoc: sed causa tractabitur cum placuerit Imperatori. Nullus enim potest compellere principem, vt de causa cognoscat, vel vt partes conuocet aut proceres.

1 Sic ēt no. extra de app. super eo. §. vl. & de except. pia. in gl. sic dicas. Arch.

f ¶ *Lis.*] extra eo. ex ratione.

g ¶ *Vitium est.*] ar. quod per me non stat, mihi non est imputandum. 43. dist. Ephesis. C. de condi. infer. l. vlti.

h ¶ *Sed si quid.*] vnde sic non potest terminus præfigi, vt die tali sit appellans reuersurus, vt extra de app. ex insinuatione.

i ¶ *Imperator.*] idem est si alius iudex impediatur ad quē appellatur: in Auth. vt sponsa. larg. §. hoc quoque. coll. 9. hoc verum est in causa appellationis; in principali enim causa secus est: quia ibi perit lis triennio. C. de iud. properandū. Itē quod dixi est, verū si ipse appellās impediatur[2] per causam necessariā: puta per vim fluminis, vel simile. extra de app. ex ratione. si autem alter impediret eū, hoc ei noceret: sed posset agere cōtra impedientem. ff. de dolo. l. arbitrio. §. si dolo. Sed si ille non esset soluēdo, tūc ei lis restituit. ff. de eo per quem factū erit, ex hoc edicto. argu. ꝯ extra de in integ. restit. ex litteris. ibi enim non datur actio contra decipientē, sed restituitur contra sententiam. sed hoc fuit quia impediens non poterat soluere quod petebatur. Io. Hodie secundum canones non perit instantia iudicij, si propter impedimentum causa intra trienniū terminari non potuit, vt extra de iud. venerabilis. B.

ILLVD

ILLVD ETIAM. Casvs. Iudicum quidam maximi
sunt, & dicuntur illustres: quidam minores, & appellantur clarissi
mi: quidam medii, & spectabiles nuncupantur. Appellabant ho-
mines aliter quàm antiquitus seruabatur. Nam pro minimis cau-
sis ad maximos iudices appellabãt, ita vt totius litis æstimatio vix
ad sumptus iudiciales sufficeret. ideo statuitur hic, vt in Aegypto
& in vtraque Lybia vsque ad decem libras auri non appelletur ad
vrbem regiam, sed ad præfectum augustalẽ, qui cognoscat de cau-
sa, appellatione remota. In Asia vero & Ponto vsque ad prædictã
quantitatem appelletur ad spectabiles, qui de causa cognoscant si-
ne appellationis remedio. In oriente vero vsque ad prædictam
quantitatem appelletur ad comitem orientis, virum scilicet spe-
ctabilem.

ceres iusserit, & litem inferri patiatur, & omnia secundum morem
procedere. ¶ Illud etiam in tertio capitulo disponendum est, quod
antiquitas bene statuit, nouitas autem neglexit. Cum enim vene-
randa vetustatis auctoritas † ita magistratus digesserit, vt alii maiores,
alij medij, alij minores sint, & appellationes a minoribus iudicibus
non solum ad maximos iudices remitterentur, sed ad spectabilium iu
dicum tribunal, quatenus & ipsi sacro auditorio adhibito litem exer-
cerent, nouitas autem hoc dereliquerit; euenit, vt super minimis cau
sis [a] maximi nostri iudices inquietentur, & homines propter mini-
mas causas magnis fatigentur dispendijs, vt forsitan totius litis æstima
tio ad sumptus [b] iudiciales non sufficeret. Ideoque sancimus, si quan
do ex Aegyptiaco tractu vel adiũcta ei vtraque Lybia prouocatio spe
ratur vsque ad decem [c] librarum auri [d] quantitatem; non in hanc re-
giam vrbem eam venire, sed ad præfectum Augustalem, qui audiat,
& causam dirimat vice sacri cognitoris, nulla ei penitus post diffini-
tiuam [e] sententiam appellatione porrigenda. Similique modo quo-
ties in Asiana diœcesi, vel Pontica tale aliquid emerserit vsque ad
prædictam quantitatem decem librarum auri; appellationes ad viros
spectabiles, comites forte, vel proconsules, vel prætores, vel mo-
deratores, quibus specialiter easdem lites peragendas deputaui-
mus, remittantur: quatenus & hi ad similitudinem præfecti Au-
gustalis, vice sacri cognitoris [f] intercedant, & causas sine spe
quidem appellationis, Dei tamen, & legum timore perferant deci-
dendas: Orientalem autem tractum causas appellatione suspensas, &
vsque ad decem librarum auri quantitatem limitatas, ad virum spe-
ctabilem comitem orientis mittere, simili modo audientiam, & fi-
nem eis impositurum: Illo videlicet obseruando, vt viri spectabiles
duces, vel alij spectabiles iudices non ad alios eadem spectabilitate
decoratos iudices suas transmittant appellationes in litibus, quan-
tæcumque sint quantitatis (cum non oporteat ad compares iudices
appellationes referri, sed à minori iudicio in maius tribunal ascen-
dere): sed ad Illustrissimam præfecturam illorum appellationes, cu-
iuscumque sint quantitatis (vt dictum est) dirigantur, quæ † vnà
cum [g] viro excelso pro tempore quæstore eas dirimat, vtroque [h] of-
ficio subministrante [i], id est tam ex sacris scrinijs more solito, quàm
præfectorio. Ita tamen [k] hæc sancimus, vt nec a ducibus, vel alijs spe
ctabilibus iudicibus (quibus forte, & si priuati [l] sint, imperialis ma-
iestas causas iniunxerit) appellatio ad memoratos spectabiles iudices
currat, ne causa non gradatim [m] procedere, sed perperam videatur:
sed à præsidibus [n] quidem prouinciarum, & iudicibus à nobis datis [o],
si non sint spectabiles iudices, intra memoratam quantitatem refere-
tur [p]. Si autem vel illustres sint dati à nobis iudices, (quibus apices
dignitatum super spectabilitatem sunt) vel duces, qui omnimodo spe
ctabilitate sunt decorati, vel hi, qui à principe delegati sunt, specta-
bilem habeant dignitatem; eorum appellationes sub quacumque [q]
quantitate in hanc regiam vrbem ad competentes [r] antiquo more
iudices referuntur: omnibus alijs, quæ in appellationibus [s] statu-
ta sunt, uel ab antiqua prosapia, uel ab auctoritate anteriorum con-

† qui] orig.

a ¶ Causis.] quod fieri non debet, vt in Auth. vt omnes obed. iud. §. hoc considerantes. coll. 5.
b ¶ Ad sumptus.] id est, ad victualia, quæ dantur iudicibus, vt extra de vi. & honest. cle. cum ab omni.
c ¶ Ad decem librarum.] no. x. lib. auri minimum quid dici.
d ¶ Auri.] hic vocat minimam summam vsque ad x. lib. auri: alibi vsque ad xx. marcas: alibi vsque ad duos aureos. ff. de dolo. si oleum. alibi quinquaquinta solid. C. de defen. ciui. l. 1.
e ¶ Post diffinitiuam sniam.] not. casus in quibus secundo non audit appellans. C. de epis. aud. Auth. si quis litigantiũ. C. de asser. tol. l. 1. C. de appel. iubemus. & l. in offerendis. in Auth. de sanc. episco. §. si quis vero. coll. 9.
f ¶ Sacri cognitoris.] id est, principis.

ILLO VIDELICET. Casvs. Statuitur hic, vt a minori iudice ad maiorem appelletur. vnde a spectabilibus ad spectabiles non est appellandum in quacumque quantitate: sed ad illustrissimam præfecturam, qui simul cum quæstore cognoscant; ita tamen quòd a ducibus, vel a spectabilibus qui priuati sunt, id est, sine administratione, ad spectabiles non appelletur: licet habeant administrationem, & videantur maiores non habentibus, sed vbi delegatur causa præsidialis alii minori iudici non spectabili, ad spectabilem appelletur. Vbi vero causa a principe delegatur illustri vel spectabili qui habet ducatum, vel spectabili qui est sub ducatu, & si non est dux, in regiam vrbem ad competentem iudicem appelletur. Sic mihi Bart. videtur casus ponendus sine præiudicio hominis prudentioris, & prudens lector, si ei videbitur, casum in melius reformabit.

r Dicit L. quod ista lex corrigitur per auth. de defen. ciu. de hoc etiam no. ex. de appellationib. Arch.

g ¶ Quæ vnà cũ.] scilicet præfectura illustrissima.
h ¶ Vtroque.] scilicet prætoris & quæstoris. quæstor enim qui præfuit scriniis Imperatoris, audiuit causas appellationis.
i ¶ Subministrante.] id est, cognoscente.
k ¶ Ita tamen.] sensus est, non est appellandum a iudicibus qui sunt illustres, ad spectabiles qui sunt minores; nec a spectabilibus ad alios spectabiles, cum sint pares; sed a præsidibus, qui sunt minores, appellandum est ad spectabiles.

Appellare nõ licet à maiori ad minorẽ

l ¶ Priuati.] quando delegatur eis causa: sed pendente iudicio fiunt spectabiles, vt C. de appell. præcipimus. in fin. & sic non semper consideratur principium accepti iudicii. sic 3. q. 7. §. tria. in fin. sic ff. de pig. act. l. si rem. §. fin. arg. contra extra de prob. c. post cessionem. de elect. dudum.

Iudicij principiũ nõ semper consideratur.

m ¶ Non gradatim.] C. de appel. præcipimus.
n ¶ Sed à præsidibus.] qui sunt clarissimi & minores.
o ¶ Datis.] non tamen delegatis.
p ¶ Referetur.] appellatio ad iudices spectabiles.
q ¶ Sub quacumque.] hoc verum est cum appellatur a spectabilibus: sed si a clarissimis, tunc non appellatur ad vrbem, nisi sit supra decem lib. auri, vt s.
r ¶ Ad competentes.] per hoc not. appellationem ad alium fieri quàm ad delegantem, contra id ff. quis & a quo appella. l. secunda. & extra de offic. deleg. super quæstionum. sic infra ead. placuit, ut presbyteri.
s ¶ Quæ in appellationibus.] id est, ad principem, vt C. de excus. tut. quinquaginta. ff. quando ap. sit. l. 1. §. si quis.

ſtitutionum, vel a noſtra humanitate, intactis, illibatiſque cuſtodiendis.

Item libro 49. digeſt. titu. quando appellandum ſit, lege prima, §. Biduum.

¶ Quando appellandum ſit primo, vel ſecundo. C. XXIX.

BIduum, vel triduum appellationis ex die ſententiæ latæ computandum erit. ¶ Quid ergo, ſi ſententia fuerit ſub conditione[a] dicta, vtrum ex die ſententiæ latæ tempus computamus ad appellandum, an vero ex die, quo conditio ſententiæ extitit? Sane quidem non eſt[b] ſub conditione ſententia[c] dicenda. Sed ſi fuerit dicta, quid fiet? Et eſt vtile ſtatim[d] tempora ad appellandum computari debere. ¶ Quod in ſententijs receptum † eſt; vt vel altera die, vel tertia prouocetur, hoc etiam in ceteris obſeruandum eſt, ex quibus ſententia quidē non profertur[e], appellari tamen oportere, & poſſe ſupra relatum eſt, *vt [α] cum quis ad tutelam, vel ad alia ciuilia munera nominatur, & eius excuſatio[f] non admittitur*. ¶ Dies autem iſtos, in quibus appellandum eſt, ad aliquid vtiles eſſe oratio diui Marci voluit, ſi forte eius à quo prouocatur, copia non fuerit, vt ei libelli dentur. Ait enim, is dies ſeruabitur, quo primo facultas adeundi erit. Quare ſi forte ſtatim poſt dictā ſententiam copiam ſui non fecerit is, qui pronuntiauit (vt fieri aſſolet), dicendum eſt nihil nocere appellatori. Nam vbi primum copiā eius habuerit, prouocare poterit. Ergo ſi ſtatim ſe ſubduxit, ſimili modo ſubueniendum eſt. Quid igitur, ſi conditio horæ effecit, vt ſe reciperet? Si forte dicta ſit ſententia iam ſuprema[g] hora; vtique non videbitur ſe ſubtraxiſſe. ¶ Adeundi autem facultatem ſemper accipimus, ſi in publico ſui copiam fecit. Ceterum, ſi non fecerit; an imputetur[h] alicui, quòd ad domū eius non venerit, quòdque in hortos non acceſſerit, & vlterius quòd ad villā ſuburbanā: Magiſq; eſt, vt nō debeat imputari. Quare ſi in publico eius adeundi facultas non fuit, melius dicetur facultatem non fuiſſe adeundi. ¶ Si quis, ipſius quidem, à quo appellauit[i], adeundi facultatem non habuerit, *vt [β] ei libellos daret*[k], eius autem, quem appellauit, habeat copiam; videndum eſt, vt † ei præſcribi poſſit, quòd eum[l] non adierit. Et hoc iure vtimur, vt ſi alterutrius adeundi fuerit copia, præſcriptio locum habeat. In propria cauſa biduum accipitur. Propriam cauſam ab aliena quemadmodum diſcernimus? Et palam eſt eam[m] propriam eſſe cauſam, cuius emolumentum, vel damnum ad aliquem ſuo nomine pertinet. *& infra.*

¶ Si aduerſus abſentem fuerit pronuntiatum, biduum, vel triduum, ex quo quis ſcit[n], computandum eſt, non ex quo pronuntiatum eſt. Quod autem dicitur abſentem poſſe prouocare, ex quo ſcit, ſic accipit †; ſi non in cauſa per procuratorem defenſus eſt. Nam ſi ille

† al. præceptum

† al. an

† al. accipimus

BIduum.] CASVS. Dicitur hic, quod biduum, vel triduum cōputandum ſit à tempore latæ ſentētiæ ad appellandū: ſed vbi ſententia lata eſt ſub conditione, quæ tn̄ ſic ferri nō debet, ſimiliter à die ſniæ & nō exiſtentis conditionis eſt appellandū intra biduum vel triduum. quod ſeruandum eſt non ſolum in ſententia, ſed ēt extra ſentētiam, vt puta cū quis ad tutelā, vel ad alia munera nominatur. hoc ēt intelligas, vt hoc tempus cōputetur à tempore ſententiæ, ſi potuit copiā iudicis habere, vel illi⁹ à quo appellauit, vel ad quem appellauit.

a ¶ Sub conditione.] de futuro: tunc ſuſpenditur ſententia. ff. ſi certū peta. reſpiciendum. conditio autem de præſenti, vel præterito non ſuſpendit ſententiam. ff. ſi certum pet. cū ad præſens. & l. ſeq. tamen ſententia excōmunicationis lata ſub conditione tenet[1]. 63. diſt. Salonitanæ. extra de ſent. exc. à nobis 1. & ext. de appel. ꝑterea. 2. ff. de verb. ſig. cedere diem.

b ¶ Non eſt.] prohibetur quid fieri, quod tamen factū tenet. ſic 45. diſt. de Iudæis. ff. de interdictis, & releg. relegatorum. §. ad tempus.

c ¶ Sententia.] diffinitiua, ſed interlocutoria ſic, vt ī. 17. q. 4. ſi quis ſuadēte. & extra de ap. ꝑterea 2. quæ eſt huic legi contraria.

d ¶ Statim.] in aliis præſcriptionibus non niſi à tēpore conditionis exiſtētis currit præſcriptio. ff. quādo actio de pecu. eſt annalis. l. 1. §. annus. & C. de præſcript. xxx. anno. cū notiſſimi. §. illud. Sed obiicitur, hæc ſententia nō cōtinet in ſe abſolutionem vel condemnationem, ergo nulla eſt, vt C. de ſenten. & interlocu. praeſ. ergo nec ab ea appellari eſt neceſſe. vt ī. ea. §. diffinitiua, ver. eſt autem qn̄. Rn̄. licet modo nulla ſit, ſperatur tamen & timetur, quod ſit valitura[2]. nam in conditionalibus obligationibus ſpes eſt debitum iri, vt ff. de uerbo. ſigni. cedere diem. inſti. de verb. oblig. §. ex conditionali. vnde licet appellatio non inueniat quid extinguat[3], tamen conditione exiſtente retrofingitur extitiſſe: vt ff. de ſol. ſub conditione debitor. & effectus ſententiæ retrotrahitur quandoque, vt ff. de iis qui not. infa. furti.

e ¶ Non profertur.] vt in electionibus, & præſentationibus, vt extra de app. conſtitutis. & c. reprehenſibilis. & extra de offic. deleg. ſuper eo. & eſt hic arg. quòd à tempore electionis vſque ad decem dies poteſt appellari.

f ¶ Excuſatio.] nota, quod quinquaginta dies dātur ad excuſandum ſe illi, qui vocatur ad munus ciuitatis: ſimiliter ad munus tutelæ, ſed ſi excuſatio non fuerit admiſſa, tunc poterit appellare, vt inſti. de excu. tut. §. qui autem. ff. quando appella. ſit. l. 1. §. ſi quis tutor. C. de excuſ. tuto. l. quinquaginta. nec tenetur tunc appellare cum nominaē tutor, ſed tunc cū excuſatio eius non admittitur, vt ibidem dicitur. Sed cum aliquis eligitur ad dignitatem aliquam, ſtatim tenetur appellare ante, quam ſe excuſet, vt ff. quando appel. ſit. l. 1. §. ſi quis tutor. niſi eligatur, vt ſit defenſor ciuitatis, ibi non habet locum appellatio, vt in Auth. de defen. ciui. §. item illud. coll. 3.

g ¶ Suprema hora.] videtur, quod iudices vſque ad ſupremam horam tenentur expectare partem aduerſam, ſicut totus dies quo pecunia debetur, cedit arbitrio ſoluentis[4]. Inſtit. de verbo. obliga. § 2. & dicit lex: Audient iudices veſpere, mane, & meridie, vt in Auth. de iud. §. ſedebūt. coll. 6. & qui ante calendas promiſit, idem eſt acſi in calendis promiſiſſet, vt ff. de verb. obli. qui ante. arg. contra. ff. de orig. iur. l. 2. §. & quia magiſtratibus. vbi dicitur, quod incongruum eſt, quod iudices veſpere præſideant. ſed diſtingue, vt dicitur extra de offic. iud. deleg. conſuluit.

h ¶ An imputetur.] propter hoc verbum dicunt quidam, quod non poſſit appellari, niſi in præſentia iudicis: quia ſi eo abſente poteſt appellari, ergo non refert ſiue ſubtrahat ſe iudex, ſiue non, & eſt arg. pro eis. extra eo. cum ſit Romana. Sed cōtra extra eo. ſuggeſtum. extra de alie. iud. mutan. c. 1. C. quomodo & quando iudex. ab eo. & C. de iud. l. vlt.[5]

i ¶ Appellauit.] id eſt, appellare voluit.

k ¶ Libellos daret.] ipſe iudex, ſcilicet dimiſſorios. vel intellige de libellis appellationis, quos appellans vult dare iudici.

l ¶ Quòd eum.] facto enim ſicut voce quis appellat, vt extra de appella. dilecti[6].

ET PALAM. CASVS. Illa cauſa dicitur propria alicuius, cuius damnum, vel emolumentum principaliter ad eum ſpectat. ſed ſi ſententia contra abſentem lata ſit, non currit ei tempus niſi à tempore ſcientiæ, niſi per procuratorem fuiſſet defenſus: quia tūc difficile audiretur.

m ¶ Palam eſt eam.] poteſt enim damnum pertinere ad aliquem, & fieri non ſuo nomine. 12. quæſt. 2. §. qui manumittitur. 14. q. 2. ſuper prudentia.

n ¶ Scit.] ſimile extra de appella. ſuper eo. ver. fin. C. quomodo & quando iud. ab eo.

Excōicatio lata ſub conditione tenet.

[1] Non tamē niſi in euētū conditionis, vt in l. hic al leg. cedere, de hoc no. ſ. ea. q. 5 quāto. & ī. e. in glo. in alijs. Arch.

Sententia abſolutionē aut cōdemnationem continere debet.

[2] Cōcor. tex. ī l. 1. §. biduū ff. quæ ſen. ſine appel. reſcin.

[3] Nā per appellationē extinguitur ꝓnūtiatum. ff. ad Tur. l. 1. §. vlt.

Iudex vſque ad q̄ horā expectare dēt.

a ¶ Diffi-

a ¶ *Difficile.*]id est, non:nam alibi ponitur hæc dictio, difficile, ꝓ vix 47.dist.quantumlibet.
b ¶ *Audiatur.*]No.cum aliquis est absens post lit.contest.aut abest ex iusta causa, aut ex iniusta. Ex iusta tripliciter pōt abesse, q̄a aut abest ex causa necessaria & probabili,aut ex causa necessaria tātū, aut ex probabili tantū.Si abest ex causa necessaria & ꝓbabili,vt ex causa reipubli.tunc si est legitime defensus restituitur ad appellandū [l],vt ff.de ī integ.resti.l.vlt.si vero nullo modo est defensus vel fuit minus legitime ad totam causam restituit̄,vt C. ex quib. cau. maio.l.1.& C.de proc.quia.Si abest ex causa ꝓbabili tantum, vt ex causa peregrinationis vel studiorum,tunc si est legitime defensus, ad nihilum restituit̄:& ita loquitur hæc lex.ff.ex quib.cau. maio.l. necnon.Si autem non est legitime defensus,tunc si constituit ꝓcuratorem,vel potuit constituere,ad nihilū restituit̄,nisi ille procurator quem reliquerat,mortuus sit,vel forte soluēdo non sit,vt ff. ex quib.cau.maio.sed & si §.1.decre.tn̄ dicit indistincte retractandū quod factū est,si ꝓbat̄ iusta causa absentiæ,vt extra de sent.& re iudi.cū Bertoldus.nec distinguit̄ an potuerit constituere ꝓcuratorē, an non,vel an absuerit, ex ꝓbabili causa,an non.& est arg. ad hoc C.quomodo & qn̄ iudex.l.ab eo.ibi enim vr̄ ꝙ non sit opus restitutione,sed ꝙ de iure communi possit appellare, si abest ex causa necessaria tm̄,vt cum quis sit deportatus ꝑ ꝑ suum delictum, tūc si potuit constituere procuratorē, non subuenit̄ ei, vt ff. de mino. Papinianus ait.sed si abest ex iniusta causa,numquam audit̄ appellans,nec subuenit̄ ei,q̄a contumax non audit̄ appellans,vt 24.q.3. de illicita.& ī.e.§.sunt quorū.nisi veniat iudice adhuc sedente ꝓ tribunali,vt ff.de in integ.resti.diuus.sed si est absens ante lit.contesta.tunc vel excommunicatur,vel fit missio in poss. vt distinguitur extra vt lit.non contest.tuæ.& c.quoniam frequenter.

SI QVEM IN INSVLAM. CASVS. Si præses iussit aliquem deportandum,rescripsit Imperatori,& Imperator rescripsit vt deportetur,quæritur qn̄ appellandum sit:& certe dr̄ ꝙ vtroque tempore appellandum est,scilicet cum pręses præcipit eū recipi inter condemnatos,& cum rescribit Imperatori,nec appellat aduersus principem,sed aduersus calliditatem iudicis: q̄a forte eum mendacijs apud principem onerauit.sed si cum Imperatori scriberetur,ostensum fuit exemplum litterarum litiganti; si tunc non appellauit,consensisse videtur,nec postea auditur appellans.

c ¶ *D.portandum.*]præses enim deportare nō potest,vt ff. de lega.3.l.1.§.deportatus.Sed relegare potest.ff.de iniu.rup.test.l.si q̄s.§.eius qui.& §.seq.& ff.de interdict.& releg.l.relegatorum.

† *al.quidem*

non prouocauit, difficile [a] est, vt hic audiatur [b] : ¶ Siquem † in insulam deportandum [c] adnotauerit [d] præses prouinciæ, & Imperatori [γ] scripserit, vt deportetur, videamus, quando sit prouocandum, vtrum cum Imperator rescripserit † vt deportetur, an cum ei scribitur. Et putem tunc esse appellandum, cum recipi eum præses iubet sententia [δ] prolata, Imperatori scribendum, vt deportetur. Ceterum verendum est, ne sero sit, vt tunc prouocetur, cum Imperator insulam ei assignauerit. Comprobata enim sententia præsidis, tunc solet insulam assignare. ¶ Rursus illud verendum est, si mendacijs apud principem onerauit eum, quem deportandum laborabat, intercludi illi uiam prouocandi. Quid ergo est? Recte dicetur humanitate suggerente, vt & hoc,& illo tempore non frustra prouocaretur: quia non aduersus principem, sed aduersus [e] iudicis calliditatem prouocauit. *& infra.* ¶ Illud quoque videamus, si cum Imperatori [f] scriberetur, exemplum litterarum litigatori editum sit, neque is appellauerit, & postea contra eum rescriptum sit, an appellare a litteris pridem sibi editis possit [ε] ? quia,qui tunc [g] non appellauit, vera esse, quæ scripta sunt, consensisse videtur: nec est audiendus, si dicat euentum sacri rescripti se substinuisse.

In principio eiusdem legis primæ.

† *al.scripserit*

l.vlt.eod.tit.

α ¶ Vt cum quis.] *Hinc vsque ad ver.* non admittitur, *non sunt in Pandectis : sed quia superius in eadem lege sententia ipsorum exprimitur, non sunt expuncta, sed descripta alijs characteribus.*
β ¶ Vt ei libellos daret.] *verba hæc non sunt in Pandectis, sed ob glossam non sunt inducta.*
γ ¶ Imperatori scripserit.] *Sic est emendatum ex Pandectis. Antea legebatur,* Imperator rescripserit.
δ ¶ Sententia prolata.] *Hæc vsque ad vers.* Ceterum, *sunt addita ex Pandectis.*
ε ¶ Possit?] *In vulgatis codicibus sequebatur,* certe non potest: *quæ neque in vetustis, neque in Pandectis habentur.*

d ¶ *Adnotauerit.*] i.iudicauerit. Arg. ꝙ metropolitanus potest cognoscere de causa criminali episcopi, & talem ferre sententiam, iudico te esse deponēdum, sicut hic præses iudicat deportandum.

Metropolitanus de causa criminali epi cognoscere potest.

e ¶ *Aduersus.*] Ergo q̄ appellat a grauamine, iustę appellat, licet remota sit appellatio in rescripto: quia non aduersus litteras principis, sed aduersus maliciam iudicis appellat. sic extra de of. iud.deleg.cap.sane.in fi. ff. de cust.reo.l.diuus. C. de rela.l.2.

Appellans a grauamine, iuste appellat.

ILLVD QVOQVE. Hęc est vltima lex istius tit.

f ¶ *Imperatori.*]consulendo ipsum,vel referēdo.H.& tūc litigatoribus edi debet consultatio,vt C.de relat.l.2.extra de ap.intimasti.

g ¶ *Qui tunc.*] Hic manifeste videtur, quòd si quis non appellat a suspecto iudice cum recipit litteras iudicis, vel si quis nō protestatur causa suspicionis vel appellationis,quòd postea non possit appellare vel recusare, vt arg. extra de sen. & re iud.quod ad consultationem.& extra. de of. deleg.gratum.sed contra petitis inducijs a iudice potest ipsum recusare etiam allegata causa absentiæ coram eo, vt extra vt lit. non conte accedens.immo & post præstitam cautionem standi iuri potest appellare,vt extra de eo qui mit. in pos.cum venisset.& 3.q.3.§. offeratur. & non videtur consensisse in iudicem, qui postulat sibi edi genus actionis.ff. de iudi. non vr̄. & post receptas litteras iudicis, quas remittit Papæ, possem iudicem recusare, vt extra de of. delegat.cum olim 2.item arg.extra de rest.spol.ex conquestione. Dic quòd semper potest a grauamine appellari, vt extra de appel.vt debitus.

Appellare aut iudicē recusare, non semꝑ licet.

Item Vlpianus lib. 49. in tit. de recipiendis appellationibus, vel non, le. prima.

C XXX.

NOn solent audiri appellantes, nisi hi, quorum interest, [h] vel quibus mandatum est, vel qui negotium alienum gerunt, quod mox [i] ratum [k] habetur. Sed etsi mater [α] cum filij rem sententia versam animaduerteret, prouocauerit [l], pietati dans, dicen-

NOn solent.]Hæc est quinta pars quæstionis, in qua ponit sex casus diuersos.Ioan.de Fant.

CASVS. Dicitur hic,ꝙ pōt appellare is ad quem negotium pertinet,vel verus eius procurator,vel negotiorū gestor.Similiter mater pro filio potest appellare;nec tunc intercedere videtur, licet ab initio eum defendere non possit.

h ¶ *Interest.*]sic extra de of.deleg.super eo.ff. de inof.testa.si suspecta. immo etiam si non interest,dummodo qualecumque timetur præiudicium fieri,vt ff. eo.a sententia. in princ. & extra de senten.& re iud.cum super.

i ¶ *Mox.*]id est,intra decem dies,quia ratum debeo habere quod meo nomine factum est,cum adhuc agere possim.ff.rem rat.hab. l.penul.Vel dicit,mox,id est,modico temporis spatio,quod magis intellectu quàm locutione exprimi potest, vt ff.de sol.ratū.ff.rem rat.habe.quo enim.

k ¶ *Ratum.*]sed nonne si aliquis appellat pro altero,ille cogit̄ habere ratā appellationem,cum negotium eius vtiliter sit gestū, vt ff.de neg.gest.Pomponius?Arg.contra ꝙ tantum in criminibus appellatur inuito condemnato,vt ff.de appel.non tantum.

Appellationē ꝓ me factā an teneat ratificare.

l ¶ *Prouocauerit*]pro filio condennato vel pro consanguineo etiā possunt appellare aliqui,vt extra de reg.iur.cum in contemplatione.in parte decisa.melius de reg.cum sumus.in parte decisa.

Appellat cōiūctus ꝓ coniuncto.

a ❡ *Litem.*] appellationis: quia ſi ab initio defenderet, oporteret eam ſatiſdare: quia in aliena re nemo idoneus eſt defenſor, ſine ſatiſdatione. ff. de procu. qui proprio. ſed hoc eſt virile officium. C. de procu. alienam.

b ❡ *Ab initio.*] pro filio non poteſt mater agere, vel ipſum defendere, quia hoc eſt virile officium. C. de ꝓcu. alienā. poteſt tñ poſtulare pro parentibus valetudine detentis. ff. de proc. feminas. ſed aliena negotia pôt mulier gerere extra iudicium. ff. de neg. ge. l. 3. §. 1. Si tñ vis recipere mulierem intercedentem ꝓ aliquo, facias ea renuntiare auxilio Velleiani, vt C. quādo mulier tu. offi. fungi. l. vltima.

Mater ꝓ filio agere nō pôt

Cautela ad obligandas mulieres.

ANTE SENTENTIAM. Hic ponit tres caſus, in duobus appellatio conceditur, qui ſatis ſunt faciles, & in tertio prohibetur.

c ❡ *Si quæſtionem.*] In criminibus tantum fit quæſtio, vt 5. q. 5. illi. ff. de quæ. l. 1. in prin. ſed in pecuniarijs cauſis non facile, niſi cum aliter veritas nō poteſt liquere. ff. de quæſtio. Diuus pius. liberi etiā torquentur ſi facto interfuerint, ff. eo. vnius. §. teſtes. al àſ. non. C. de quæſt. decuriones.

Queſtio in q̃bus cauſis fit

d ❡ *Si contra leges.*] id eſt, ſi vult torquere aliquem nulla præſumptione præcedente: qđ non licet, vt extra de re. iur. cum in contemplatione.

e ❡ *Eius qui.*] Hoc intelligunt omnes cū nūtium miſit. Sed aliud eſt ſi per ſe in propria perſona & ante citationem iter arripuit, vt extra de ap. meminimus. & c. ſuggeſtum. Sed contra hanc diſtinctionem eſt arg. extra de of. dele. cum cauſa. vbi differtur cauſa propter miſsioē nuntij. & eſt hodie expreſſum in decr. de appel. ad hoc. ſic non obſtat eo. tit. vt debitus honor. illud enim intelligitur quando hoc tantum dicit, & non probat. & ibi dicitur, quòd primo conuenit qui primo litteras dedit iudici. hodie ſtatur decre. vt debitus.

poſtquam. §. 1. ita etiam eſt in ſupplicatione. C. de precibus Imperato. offe. authē. quæ ſupplicatio. Itē poteſt nouas probationes inducere poſt publicationem teſtium, quas prius non poterat habere. C. de tempo. ap. per hanc. extra de fide inſtrumen. cum Ioannes. Item de reo fit actor, & tenetur probare victus appellationem eſſe iuſtam, vt extra de ap. cum in eccleſia. Cum ergo appellationi quādoque non deferatur, patet quòd differt a nuntiatione noui operis, quia poſt illam, ſiue ipſa ſit iuſta ſiue iniuſta, nihil eſt innouandum, vt extra de noui operis nunt. cap. cum ex iniuncto iudex ergo a quo appellatur, ſi non recipit, ſuperiori mādabit opinionem ſuam & cauſam, quare non recipit appellationem, vt ff. de appel. re. ſciendum. Ioan.

dum eſt & hanc audiri debere, & ſi litem[a] præparandam curare maluerit, intercedere non videtur, licet ab initio[b] defendere nō poteſt. ¶ *Scæuola libro quarto regularum.* Ante ſententiam appellari poteſt, ſi quæſtionem[c] in ciuili negotio habendam iudex interlocutus ſit, vel in criminali, ſi contra leges[d] hoc faciat. ¶ *Macer libro primo de appellationibus lege quarta.* Eius, qui[e] ideo cauſam agere fruſtratur, quòd dicit ſe libellum Principi dediſſe, & ſacrum reſcriptum expectare, audiri deſiderium prohibetur: & ſi ob eam cauſam prouocauerit; appellatio eius recipi ſacris conſtitutionibus vetatur.

lege. 2. ibidem.

a ❡ Mater.] *Antea breuius legebatur,* ſed & ſi mater ex pietate prouocauerit, dicendum, &c. *Multa vero alia in hoc, & ſequenti capitulo ex ipſis Pandectis ſunt emendata.*

Itē Martianus lib. 2. de appellationib. tit. de libellis dimiſſorijs, l. vnica.

lib. 49. digeſt. tit. 7.

¶ De dimiſſorijs libellis. C. XXXL

POſt appellationem[f] interpoſitam litteræ dandæ ſunt ab eo, à quo appellatum eſt ad eum, qui de appellatione cogniturus eſt, ſiue principem, ſiue quem alium: quas litteras dimiſſorias, ſiue apoſtolos appellant. Senſus autem litterarum talis eſt; appellaſſe, puta, Lucium Titium a ſententia illius, quæ inter illos dicta eſt. Sufficit autem petijſſe intra tempus[g] dimiſſorias inſtanter[h], & ſæpius: vt & ſi non accipiat, id ipſum conteſtetur. Nam inſtantiam repetentis † dimiſſorias. conſtitutiones deſiderant. Æquum eſt igitur, ſi per eum ſteterit[i], qui debebat dare litteras, quominus det; ne hoc accipienti † noceat. ¶ *Vlpianus libro quarto de appellationibus, titulo nihil innouari appellatione interpoſita lege vnica.* Appellatione[k] interpoſita[l], ſiue ea recepta fuerit, ſiue non, medio[m] tempore nihil[n] nouari oportet.] *& infra.* ¶ Si quis[o] ex pluribus facinoribus condēnatus, propter quædā[p] appellauit, propter quædā nō, vtrū differenda pœna eius ſit, an nō, quæritur. Et ſi quidē grauiora[q] ſunt crimina, ob quæ appellatio interpoſita eſt, leuius autē id, propter quod non appellauit; recipienda eſt omnino appellatio, & differenda pœna. Si vero grauiorem ſententiam meruit ex ea ſpecie, ex qua non eſt appellatum; omnimodo pœna imponenda eſt.

† *al. petentis*

eod. l. 49. tit. 7.

POſt appellationem.] CASVS. Dicitur ꝙ iudex a quo appellatᷓ, debet dare litteras dimiſſorias appellanti ad eum ad quem appellauit, continentes qualiter appellauit. & ſi appellans inſtanter petat, licet iudex ei non dederit, non nocebit ei.

f ❡ *Poſt appellationem.*] ſimiliter ſi appellationē nō recipit dabit litteras appellāti, vt eas det ſuperior, in quibus ſignficabit ei quare appellationem non recipit, vt ff. de appel. reci. vel non. ſciendum.

g ❡ *Tempus.*] xxx. dierum, vt ĩ. ea. §. vlti, in fin. & ſi intra id tempus non petierit, vr̃ renuntiare appellationi, vt ſ. ea. ab eo. §. iſta. & C. eo. quoniam. nec iudex ad quem appellauit, eum audiet; iudex tñ etiam non petenti tenetur offerre apoſtolos, vt C. eod. eos. in fine.

Apoſtolos nō petens intra tēpus 30. dierum videtur renuntiare appellationi.

h ❡ *Inſtanter.*] ſupra. 100. diſt. priſca.

i ❡ *Per eum ſteterit.*] Ergo ſi per ipſum ſtet, hoc ei nocebit, vt iudex ſuperior ipſum non audiat ſine apoſtolis. hoc autem hodie in paucis locis ſeruatur, tamen Inno. iiij. hoc idem ſtatuit.

K ❡ *Appellatione.*] planus eſt iſte caſus, nec eget expoſitione.

l ❡ *Interpoſita*] ita quòd teneat.

Sequeſtratio fit in aliquibus caſibus.

m ❡ *Medio.*] dum tamen ſit recipienda.

n ❡ *Nihil.*] niſi cum appellatur ab executione, tunc ſiue ſit mobilis re, ſiue immobilis, fructus ſequeſtrantur[r]. C. quorum ap. non re. ab executore. Item in alio caſu cū dilapidat fructus. ff. eo. Imperatores. extra de ſequeſtra. poſ. c. vlt. & cum appellans eſt in notorio crimine. extra eo. cum ſi Romana. vel eſt inuaſor eccleſiæ. ĩ. ea. §. ſunt etiam. Item ſi heres conuictus de legato vel fidei commiſſo præſtando appellat, tunc non deferetur appellationi, cauebit tamen de eo reſtituendo. ff. vt legatorum, vel fideicom. nomine caueatur. l.

Sub. & res de quā agitᷓ, ſi ſit mobilis amouetur à poſſeſſore ſecundum In. qui ita no. extra de appel. nouit.

SI QVIS EX PLVRIBVS. CASVS. Si quis de pluribus criminibus fuerit condemnatus, ſi propter grauiora appellauerit, non eſt mandanda ſententia tunc executioni: ſi propter leuiora, eſt mandanda executioni.

o ❡ *Si quis.*] Hanc legem intelligunt quidam, qñ crimina ſunt connexa, vt ff. de mi. etiam ſi. ſed hoc falſum eſt, q̃a nō poteſt q̃s ſimul accuſari de criminibus pluribus deſcendentibus ex eodē facto. C. de accu. q̃ de crimine. Verum eſt ab vno, ſecus ſi a diuerſis, item ſi ex diuerſis factis, poſſet etiam ab vno. ĩ. q. 8. §. libellorū. ſed intellige quando minor pœna præiudicat maiori. Vel dic quòd ſi maior pœna includit in ſe minorem, vt depoſitio priuationem officij, defertur etiam pœna in minori. nam ſatis eſt ſi punitur in maiori pœna: arg. ad hoc 23. q. 5. relegentes.

p ❡ *Quædam.*] Sententia ergo pro parte tenet, ꝓ parte non, vt ff. de mino. etiam ſi. §. ex cauſa. C. de tranſact. ſi ex falſis. extra de præb. dilectus. extra de teſta. Raynutius. & c. Raynaldus. ſed ſententia arbitri non pôt pro parte tenere, & pro parte non. ff. de arb. diem quidam habent qualem pro lege. §. ſed. & ſi. licet contrarium inueniatur extra de arbi. cum tempore. Hoc tamen ſcias, ꝙ rerum pluralitas non facit plures ſententias, licet ſecus ſic quandoque in ſtipulationibus ff. de verborum oblig. quod dicitur. & l. ſcire. & ff. familiæ erciſ. in hoc iudicio. ff. ad exhi. Celſus. §. item. Celſus, Ioan. Probabiliter poteſt dici, quòd tot ſunt ſententiæ, quot ſunt articuli expreſsi. arg. ff. de verb. obli. l. ſcire. B.

q ❡ *Grauiora.*] quid ſi ſunt æqualia? idem credo. Et ſic patet hic, ꝙ magis dignum trahit ad ſe minus dignum. ſimi. extra de conſe. eccle. vel alt. quod in dubijs.

FORMA. CASVS. Ponit hic magister qualiter formari debeant libelli appellationũ, dicens: Ego N. sanctæ Bononien. &c. Postea dicit, ꝙ huiusmodi libelli fieri debent in scriptis.
a ¶ *Mcxli.*] dicit Hugo, ꝙ hic est falsa littera: quia non sunt tot anni, ꝙ liber iste compositus fuit: fuit enim editus docente Iacobo Bo- Bononiensi in legibus, & Alexãdro in theologia, qui fuit postea Papa Alex. tertius, & fuit anno domini Mcl. vt ex chronicis patet.
b ¶ *Si autem vnus.*] si plures condemnati sunt, & volunt appellare, libellus appellationis omnium nomina continebit: sed si vnus est ex pluribus condemnatus, si vnum in libello non expressit, illi nõ nocebit, vt ff. eo. scio quæsitum.
c ¶ *Syndici.*] possunt ergo esse duo syndici, vel procuratores, vt hic, & extra de test. ĩsuper. & extra de do. & cont. cũ dilecti. & extra de sen. & re iud. cum I. & A. melior tamen erit cõditio occupantis, vt ff. de procur. pluribus. arg. tñ contra. ff. de admini. tut. decreto. in fi. & ff. de procura. si quis cum. Tu dicas, ꝙ bene possunt esse plures procuratores, sed tñ vnus aget causam; quia si ambo agerent, forte quod vnus concederet, alter negaret. immo & si plures sunt qui agũt, omnes debẽt cõstituere vnũ procuratorẽ, ne causa spargatur in plures aduersarios, vt ff. familiæ ercis. si familiæ. ff. de ædil. edic. quod si nolit. §. si plures. Melius potes distinguere: qa si plures sunt rei qui cõueniuntur, omnes tenentur dare vnũ procuratorem, ne causa spargatur in plures aduersarios. sed si plures sunt illi qui conueniunt aliquem, nõ habet necesse dare vnũ procuratorem. sic distinguit lex ff. iud. sol. iam tamen. §. vlti. Io. H. tamen dixit, ꝙ plures procuratores possunt simul agere, sicut notauit in distinctionibus suis. B.
d ¶ *In scriptis.*] si corã iudice appellat, sufficit si dicat, appello. ff. eo. l. 2. sed si appellat sine iudice, tũc scribet quis, & à quo, & contra quem appellet, & à qua sententia. ff. eo. l. 1. in fi. Idem videtur si à grauamine appellat: immo sufficit si dicat, appello. extra e. cordi.
CAtholicus.] CASVS. Dicitur, ꝙ si catholicus condemnatus ad iudicem alterius fidei appellauerit, debet excommunicari.
e ¶ *Fidei iudicis.*] infidelibus enim sunt interdicta officia publica. C. de Iudæ. l. vlti. 17. q. 4. constituit.
f ¶ *Excommunicetur.*] nisi sit sub rege infideli, vt Paulus, qui appellauit ad Cæsarem. 23. q. 1. paratus. 10. distin. si in adiutorium. 11. q. 3. Iulianus.
NOTANDVM. Hæc est sexta pars quęstionis, in qua probat, ꝙ ab arbitris non est appellandum: & licet verum dicat, tamen superficialiter inducit canones, quia loquuntur in iudicibus ordinariis electis à partibus ex causa, excepto c. seq. quod intelligitur in arbitro, secundum Io. de Fant.
CASVS. Modo dicit Gratianus à quibus appellari non licet. Et hoc probat per sequens c. cuius casus facilis est, & intelligitur de arbitris, vt dicit sequens §.
g *A Iudicibus.*] Si cõsensisti in iudicem aliquem, propter iniquitatẽ personæ nõ potes appellare, vt hic, & extra de off. deleg. super quæstionum. sed ab iniqua sententia potes appellare: quia licet reprobare dicta, sed non personam, vt 4. q. 3. si quis testibus. vnde appellatur si vocauerit litigatores ad inhonestũ locum. ff. de arb. si cum dies. §. si arbiter. vel ad periculosum locũ. extra de appel. ex parte 1. Dicas ergo, ꝙ nisi remota sit appellatio, bene appellatur à iudicibus de communi consensu electis: nisi sint electi, vt arbitri, vt ff. de appel. ex consensu. vel etiam si sunt arbitri tales, qui electi sunt ex necessitate: quia à talibus appellatur, vt C. de iudi. l. vl. Item scias, ꝙ duo sunt genera arbitrorum. quidam sunt arbitratores, qui cõponunt inter partes, & talium arbitrium si est iniquum, est reducẽdum ad arbitrium boni viri, vt ff. pro socio. si societatem. Sed arbitrium illorum qui eliguntur sub pœna, licet sit iniquum, tamen tenet. ff. eo. diem. §. stari. sed à superiori potest retractari, vt extra de arbit. non sine. Item si per dolum sententiam tulerunt, licet nõ retractetur per appellationem, tamen per exceptionem retractatur. ff. eo. ti. non distinguemus. §. cum quidam.
h ¶ *Communis consensus.*] secus in causa criminali, vbi consensus rei sufficit. 11. q. 1. cap. 3.
QVOD DE ARBITRIS. CASVS. Not. ꝙ iudicũ alij sunt ordinarii, vt pote dati à principe, vel a lege. Alii arbitrarii, in quos compromittitur, nullã tñ habent potestatẽ. sed istorum arbitrorum alii sunt ordinarii & arbitrarii, vt pote qui legitimam potestatem habentes, ad arbitrandum eliguntur. Alii arbitrarii tãtum. Ab his qui sunt ordinarii & arbitrarii appellari licet ratione ordinariæ potestatis, & iurisdictionis. Et ad hoc inducit cap. seq.
i ¶ *Potestatem.*] eius rei de qua est ordinarius iudex, potest amicabiliter componere, vt 23. q. 8. si quis membrorum. in Auth. collatio. 9. vt dif. iud. §. si vero. 5. q. 2. si primates. sed non potest in se recipere

Forma Apostolorum hæc est. Ego ille sanctæ Bononiensis ecclesiæ episcopus te presbyterum Rolandum capellanum sancti Apollinaris ad Apostolicam sedem, quam appellasti, ab obseruatione mei iudicij his apostolis dimitto. Forma vero appellantis ante sententiam hæc est. Ego Adelinus sanctæ Rheginæ ecclesiæ minister (licet indignus) sentiẽs me prægrauari à Domino Gualterio sanctæ Rauennatis ecclesiæ archiepiscopo, Romanam sedem appello, & apostolos peto. ¶ Si vero post datam sententiam appellare voluerit; hic erit ei modus appellandi. Ego A. sanctæ Rheginæ ecclesiæ minister (licet indignus) contra sententiam Domini G. S. Rau. ecclesiæ archiepiscopi iniuste in me latam pridie Kal. Maij, Anno Domini incarnationis M c x l i. [a] *indictione quarta, Romanam sedem appello, & apostolos peto. ¶ Si autem vnus* [b]*, vel duo pro pluribus appellare voluerint; sic appellabunt. Ego P. & G. syndici* [c] *canonicorum S. B. E. sentientes nos prægrauari, vel contra sententiam, &c. Romanam sedem appellamus, & apostolos postulamus. Et huiuscemodi appellationes in scriptis* [d] *fieri debent.*

a ¶ M c x l i.] *In vulgatis erat.* Mclxi. *qui numerus, vt recte in glossa dicitur, constare non potest. Quod hinc etiam confirmatur; quia quarta indictio, de qua hic est mentio, non conuenit cum anno illo. In manuscriptis autem cum varia sit lectio, hæc visa est melior, quę notarum tantum transpositione restitui potuit, & quarta indictio cum hoc anno concurrit.*

Ad iudicium autem alterius fidei, catholico appellare non licet. Vnde in concilio Carthaginensi quarto, c. 7.

¶ Excommunicetur catholicus, qui committit causam suam iudicio alterius fidei. C. XXXII.

CAtholicus, qui causam suam siue iustam, siue iniustam ad iudiciũ alterius fidei iudicis [e] prouocat, excommunicetur [f].

G *Notandum vero est, quòd quidam iudices sunt, à quibus appellari non oportet. Vnde in concilio Mileuitano, c. 24. legitur.*

Et ĩ Afric. c. 89.

¶ A quibus iudicibus prouocari non licet. C. XXXIII.

In epist. Nic. 1. Iuo p. 6. c. 365. Pann. l. 4. c. 132.

A Iudicibus [g], quos communis consensus [h] elegerit, non liceat prouocare.

Quod de arbitris intelligendum est. Iudicum enim alij sunt ordinarij, alij arbitrarij. Ordinarij vero sunt, qui ab Apostolico, vt ecclesiastici; vel ab Imperatore, vt pote sæculares, legitimam potestatem accipiunt. Arbitrarij sunt, qui nullam potestatem [i] *habentes, cum consensu litigantium in iudices eliguntur, in quos compromittitur, vt eorum sententiæ stetur. Ho-*

Appellare à iudice cõiter electo an licitum sit.
Arbitrorum, duo sunt genera.

cipere arbitrium secundum unam lecturam, vt 3. quæst. 7. §. tria. circa finem. Ioan.

a ¶ *Ordinarij.*] secundum canones credo, ꝙ & ordinarius & delegatus posit esse arbiter. Quòd posit ordinarius, est extra de arbit. cum tempore. & extra de electio. causam. Quòd est delegatus, extra de præsumpt. litteras. extra de arbit. cum olim. extra de præben. nisi. Et licet non posit appellari à sententia arbitri, supplicari tamen potest 1. extra de arb. non sine.

b ¶ *Valebit.*] hoc falsum est: quia à compromissario numquam appellatur, siue aliàs sit iudex, siue non. C. de arbi. l. 1. & nisi exprimatur, ꝙ eligitur vt arbiter, tenebit eius sententia, vt iudicis. C. de iurisd. omnium iud. l. 1. & appellatur, vt ff. qui satisd. cogan. l. arbitrio. Ioan.

S*Ane.*] CASVS. Tres iudices erant electi a partibus: duo illorum tertio absente pronuntiant, & forte contradicente. dicitur, ꝙ ab illis duobus appellari potest. Vel pone, ꝙ duo pronuntiabant de mãdato tertii. & casus est quasi idem.

c ¶ *Liceat.*] licet sit remota appellatio: tamen quia tertius deest, qui posset alios reuocare, potest appellari 3. extra de eo qui mit. in possessio. cum sicut. in parte decisa. Vel intellige quando vnus delegauit aliis vices suas. Tunc enim appellatur. extra de off. delegati. super quæstionum.

P*Lacuit.*] CASVS. Quidam clerici cõuenti coram episcopis suis, iusta de causa recusabant eos. Dicitur, ꝙ vicini episcopi electi à partibus de cõsensu suorum episcoporum cognoscant de causa, a quibus non appellatur, nisi ad Africana concilia, vel primates. si ad cõcilia transmarina appellauerint, excommunicentur. sed dicit Gratianus, hoc verum est, nisi ad sedem Apostolicam appellauerint, vt in sequenti § dicitur.

d ¶ *Fuerint.*] recusando eos, & intra triduum alios eligendo. 3. q. 3 §. offeratur.

e ¶ *Vicini.*] forte non erat metropolitanus, & ideo prouinciales episcopi supplent defectum metropolitani.

f ¶ *Consensu.*] maxime. Vel ideo dicit, quia sine licentia eius non potest clericus renuntiare foro. extra de foro compet. si diligenti. sed de licentia episcopi potest adire iudicem ecclesiasticum, vt extra de foro compet. significasti. vel ideo dicit ex consensu, quia episcopus delegabit ei causam: tamen ille non cogitur eam recipere: quia par in parem non habet potestatem vel imperium. & est simile 6. q. 4. si quis episcopus.

g ¶ *Concilia.*] casus vbi non appellatur ad delegantem, hoc ideo fit, quia est suspectus. & est simile ꝰ. ead. anteriorum. in fine.

HIS AVTEM. CASVS. Dicit Gratia. quòd appellator non debet remitti ad eum a quo appellauit. Et hoc probatur sequenti cap.

S*I quis episcopus.*] CASVS. Aliquis episcopus dãnatus fuit ab episcopis suæ prouinciæ: appellatum fuit ab eis ad Romanum pontif. Et certe dicitur hic, ꝙ si Papa receperit appellationem suã, & æquam reputauerit, vt causa reuocetur vel renouetur, committat causam episcopis vicinæ prouinciæ, qui cognoscãt de causa cũ aliquo legato Domini Papæ, si ei placuerit aliquem destinare: alioquin soli episcopi procedent in causa.

h ¶ *Vt reuocetur.*] alia est ergo causa appellationis quàm principalis, vt 6. q. 4. Osius.

i ¶ *In finitima.*] non ergo remittitur causa ad eum a quo appellatum est, nisi partes 4 hoc petant, vt extra de ap. accepta. &c. interposita. §. 2. nisi velit ei deferri a quo appellauit, vt reuocet, non vt cognoscat, vt extra de sen. exc. per tuas. & extra de matri. contracto contra interdictum ecclesiæ, litteræ. & quando frustratoria est appellatio, vt extra de appel. cum in ecclesia.

k ¶ *Et propinqua.*] vt nec sit vltra duas dietas, vt extra de rescri. nonnulli. sic ꝰ. 3. q. 6. neminem. extra de off. deleg. prudentiam. §. sexta. & extra de app. c. vlt.

rum alij sunt ordinarij & arbitrarij, alij arbitrarij tãtum. Ordinarij [a] *& arbitrarij sunt, qui legitimam potestatem habentes, ab eis eliguntur ad arbitrandum, qui non sunt suæ ditioni suppositi. Ab his, etsi vt arbitrarij* † *sedeant, & non vt ordinarij, priuilegio tamen ordinariæ dignitatis grauatus aliquis appellare valebit* [b].

† al. arbitri

Vnde in concilio Carthaginensi 3. c. 10. & Afric. c. 89.

¶ A iudicibus, qui eliguntur communi consensu, prouocare licet. C. XXXIIII.

SAne, si ex consensu partium iudices electi fuerint, etiam à pauciore numero, quàm constitutum est, liceat [α] [c] prouocari.

Iuo p. 6. c. 363. Ans. l. 3. c. 123.

α ¶ Liceat.] *Hunc canonem citat Gratianus (quod ipsemet aperte profitetur) vt ostendat ab huiusmodi iudicibus licere appellari. Verum in concilio Carthaginensi tam impresso, quàm manuscripto cum varijs exemplaribus collato, & vnico codicis canonum etiam impresso, ac manuscripto, & græco, quod cum ipso concordat, & Africano, vbi hoc repetitur, & apud Iuonem legitur,* nõ liceat, *Et quę in ipso canone antecedunt, & referuntur* ꝰ. *ead. c.* hoc etiam, *ostendunt omnino cum negatione legendum esse.*

Item ex concilio Mileuitano, c. 22. & Afric. c. 92.

¶ Qui de episcoporum iudiciis queruntur, à vicinis episcopis audiantur, vel ab alijs ex consensu eorum adhibitis. C. XXXV.

PLacuit, vt presbyteri, diaconi, vel ceteri inferiores clerici in causis, quas habuerint, si de iudicijs episcoporum suorũ questi fuerint [d], vicini [e] episcopi eos audiant, & inter eos quidquid est, finiant, adhibiti ab eis ex consensu [f] episcoporum suorum. Quòd si & ab eis prouocãdum putauerint, non prouocent, nisi ad Africana concilia [g], vel ad primates prouinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putauerit appellandum, à nullo intra Africam in communione suscipiatur.

11. q. 3. presbyteri.

Nisi forte [β] *Romanam sedem appellauerint. Is autem qui appellauerit, ad eum, à quo appellauit, remitti non debet.*

Vnde in Sardicensi concilio, c. 7.

β ¶ Nisi forte.] *Hęc in antiquis codicibus scribuntur tamquam Gratiani verba. Et ad hanc sententiam demonstrandam affert sequens caput ex concilio Sardicensi.*

¶ De eodem. C. XXXVI.

SI quis episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint cõgregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum deiecerint; si appellauerit, qui deiectus fuerit, & cõfugerit ad beatissimum Romanæ ecclesiæ episcopum, & voluerit se [α] audiri, si iustum putauerit, vt [β] reuocetur [h], vel renouetur examen, scribere episcopis dignetur his, qui in finitima [i], & propinqua [k] prouincia sunt, vt ipsi diligenter omnia requirant, & iuxta fidẽ veritatis definiant. Quòd [γ] si is, qui rogat causam suã iterũ audiri, deprecatione sua mouerit episcopũ Romanum, vt de la-

Nicol. in epist. ad Michaelem, ꝙ incipit [Proposueramus] & in epist. ad epos apud Cõuicinũ congregatos. Iuo p. 5. c. 27. cõc. Afri. c. 101.

Ordinari⁹ & delegatus possunt esse arbitri.

1 Idẽ Spec. in tit. de arb. §. 1. ver. arbitrator. & no. Bal. & Sal. in l. 1. C. de arb. & ff. de le. 2. l. cum quidã. la scđa. & ibi p Im. & Bal. in l. si seruus pluriũ. §. si. de le. 1 & Pe. de Anch. in cle. sæpe. de ver. si. per Pau. de Ca. in l. nam & post ea. §. si mino. de iureiuran.

2 Sub. immo bñ dicit Gra. q a nisi; &c. secundum L.

3 Sub. maxime cũ appellatio sit tempore peritura. non debet expectare cõ iudicem. arg. ff. de admini. tuto. tutor q. §. 1. sm L.

Suffraganei qñq; supplẽt defectum archiepiscopi.

a ¶ Audi-

a ¶ *Auctoritatem.*] Et sic videtur quòd epi vicinæ prouinciæ ordinario iure cognoscat.ar.s.c.proximo. & sic ordinarius & delegat° simul poterũt cognoscere de causa. Quid ergo iuris est si isti dissentiant in sententia? Dic vt j.e.§.si plures.extra de sent.& re iudi.c.si.

ARBITRARII. Iste §.diuiditur in duas partes. In prima dicitur, arbitrarij tantum sunt qui non habent potestatem, à quibus non appellatur: & imputet sibi qui tales elegit. Secundo dicitur, quòd si sententia iudicum à quibus appellatur, fuerit retracta ta,non obest eis nisi conuincantur iniustam tulisse sententiam inimicitia vel gratia deprauati:& hoc probat per sequens cap.

tere suo presbyteros mittat, erit in potestate eius, & quid velit, & quid æstimet. Et si decreuerit mittendos esse, qui præsentes cum episcopis iudicent, vt etiam habeant auctoritatem [a] personæ illius, à quo destinati sunt; erit in eius arbitrio. Si vero crediderit sufficere episcopos [δ], vt negotio terminum imponant, faciat quod sapientissimo consilio suo iudicauerit.

α ¶ Se audiri.] *Græce est*, καὶ βουληθείη αὐτοῦ διακοῦσαι. *idest*, si Romanus episcopus voluerit ipsum audire.

β ¶ Reuocetur, vel.] *Hæc absunt à concilio tam impresso, quàm manuscripto cum varijs exemplaribus collato, & legitur tantummodo* renouetur; *quemadmodum Græce est*, ἀνανεώσασθαι. *& sic refertur à Nicolao, & Iuone, sed ob glossam non sunt inducta.*

γ ¶ Quod si is, qui rogat.] *Græce est*, εἰ δέ τις ἀξιῶν καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι. *idest*, Si quis autem postulet, & rursus negotium suum audiri, *vt sit secunda appellatio, quæ etiam significatur in capite*, Gaudentius. *quod apud Græcos proxime antecedit huic capiti.*

δ ¶ Episcopos.] *Sequebatur in codicibus Gratiani, etiam in manuscriptis quemadmodum & apud Iuonem* comprouinciales; *quæ vox non est in concilio, neque apud Nicolaum. Græce legitur* ἐκ ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου. *idest*, & ipsius episcopi sententiam. *Balsamon tamen videtur legisse* τῶν ἐπισκόπων, *& primũ interpretatur de episcopis prouincialibus, deinde de alijs.*

Arbitrarij [b] *tantum sunt, qui nullam legitimam potestatem acceperunt, à quibus appellari non licet; quia eis imputandum est, quòd sibi tales elegerunt. Si vero sententia eorum, à quibus appellatur, soluta fuerit* [ε], *nihil eis oberit; nisi forte vel inimicitia, vel pecunia deprauati iniustam probentur tulisse sententiam.*

Vnde in concilio Carthaginensi 3.c.10.legitur.

ε ¶ Fuerit.] *Sequebatur in vulgatis*, per eum, ad quem appellatum est: *quæ sunt expuncta; quia in vetustis codicibus non habentur.*

¶ Cum per appellationem sententia soluitur, non debet obesse ei, qui non iniquo animo iudicauit. C. XXXVII.

Iuo p. 6.c.363. Pann.l.4.c.133.

7 HOc etiam placuit, vt à quibuscumque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos, vbi est maior auctoritas, fuerit prouocatum; non eis obsit [c], quorum fuerit soluta sententia, si conuinci [d] non potuerint, vel iniquo † [e] animo iudicasse, vel aliqua cupiditate, aut gratia deprauati.

† inimico] vera lectio.

Quæritur autem de eo, à quo appellatur, an sit euocandus in testimonium apud eum, ad quem appellatur, super negotio, cuius cognitionem suscepit. De hoc ita statutum est in concilio Carthaginensi, 5.c.1.

Et in Afric.c.26

¶ Clericus non deuocetur in testimonium illius causæ, cuius primum cognitionem suscepit. C. XXXVIII.

Iuo p.6.c. 230.

STatutum † est, vt qui forte in ecclesia quamlibet causam iure Apostolico [f] ecclesijs imposito agere voluerit, & fortasse decisio [g] clericorum [h] vni parti displicuerit [i]; non liceat clericum in iudicium ad testimonium deuocari eum, qui præses [k] † vel cognitor [l]

† al.Statuendũ] orig.

† al.cognitor, vel præsens] orig.

b ¶ *Arbitrarii.*] Hæc verba habes.ff.de arbi.l.diem.§.stari.nisi cõtra ius sit quod profertur j.ea.§.est autem quando.

HOc etiam.] Hæc est 7.pars q. in qua ponit x. diuersos casus in x.cap.10.de Fant. CASVS. Dubitabatur vtrũ iudices puniri debeant, quorũ sententia per appellationem fuit retractata? & statuitur in concilio quòd propter hoc puniri non debent, nisi conuicti fuerint odio vel gratia vel pecunia sententiam protulisse.

c ¶ *Obsit,*] nisi quantum ad hoc quòd in alijs causis possint suspecti recusari.extra de ap.ad hæc.& c. proposuit.

d ¶ *Si conuinci.*] Argumentum, quòd contra aliquem ex officio suo facientem aliquid non sit malum præsumendum nisi conuincatur.11.q.3.absit.& c.si episcopus forte.9.q.2. Lugdunẽsis.extra de renuntia. in præsentia.de sen.& re iudi.sicut.Hodie non præsumitur pro solo iudice, nisi hoc legitimis constiterit documentis, vt extra de proba. quoniam contra falsam.

e ¶ *Vel iniquo.*] Si iudex per suã imprudentiam iudicauerit male, punitur quãtũ iudici videtur æquũ.ff.de var. & extraor. cog.l.vlt. sed si per imprudentiam assessoris, tũc assessor tantũ punitur, vt ff. quod quisque iur. l.[1] 2. [1]. Sed si iudex per dolum, vel per gratiam, vel odiũ, vel pro pecunia male iudicauerit. punitur in veram litis æstimationem: & etiã infamis fit. C.de pœna iudi.qui ma.iud.l.2.& instit. de obli. quæ ex quasi delic. nal.§.1. Si autẽ iudex non vult iudicare, facit litem suã, vt 32.q.1.dixit Dominus.dic vt ibi dixi.

Iudicis male iudicãtis punitio.

[1] Adde per Doc. de hac materia in l. argentarius. §. si. cum gl. ff. d edẽ. & q̃ no.in c.1. de re iud. lib. 6.

QVAERITVR. CASVS. Mouet hic Grat.q.an iudex à quo appellatur, possit esse testis in causa propter quam est appellatum ab eo:& probat ꝙ non, sequenti cap.

STatutum.] CASVS. Appellatum fuit à sententia iudicis: alter litigatorum coram iudice appellationis volebat ducere in testimonium iudicem, à quo appellatũ est: similiter assessorem vel aduocatum, quæritur vtrum possit? Et Rñdet ꝙ nõ. In si. dicitur, ꝙ clericus ad testimoniũ cõpelli non potest.

f ¶ *Apostolico.*] idest, canonico.

g ¶ *Decisio.*] idest, sententia.

h ¶ *Clericorum.*] idest, iudicum.

i ¶ *Displicuerit.*] & ideo appellauerit.

k ¶ *Præses.*] idest, præsidium ferens, i. aduocatus [2] vel assessor. præses enim dicitur defensor.32.q.4.nemo.

[2] 4.q.3.testes. extra, l. 6.de test. c. Romana. q̃ est Inn.iiij.

l ¶ *Cognitor.*] Instrumento tamen iudicis creditur super his quæ acta sunt coram eo: & etiam dicto suo creditur, vt extra. de restit. spol.olim.in si.& c. cũ ad sedẽ. & extra de senten.& re iud. cũ super. & ca.sicut.& extra de eo qui mit.in pos.c.2.& de testi. cũ a nobis. C.de contrahen. stipul. optimam.C. de fal. si quis decurio. Arg. contra.C.de reli.l.1.C.de arbi. ne in arbitris.ff.de custo.re.diuus. s.ea.biduum.in si.extra de cõdi.appo.per tuas.extra de accus.cum dilecti. in fin. Creditur tamen iudici cum alijs adminiculis. extra de testi.cum à nobis.

Iudicis istrumento & dicto creditur.

l ¶ *Vel cognitor.*] Prohibetur ergo ne iudex, vel aduocatus, vel assessor fiat testis in causa illa: iudex enim offensus & suspectus est appellanti, vt extra ead. proposuit. Item quia iudex semper vellet tueri suam sententiam: & ita non esset ex vtraque parte, quod est officium testis, vt 14.q.5.non sane. instruere tamẽ potest eum qui cognoscit de appellatione, vt 18.dist.c.1.licet sit arg.contra. ff. de iud.eum qui. Nec etiam assessor potest esse testis: quia ipse libellis & sententijs & cognitionibus præest. ff.de asses.l.1.licet sit arg. ꝙ possit.ff.quod metus cau.l.metum.§. sed quod prætor. in si. Item aduocatus [3] executor negotij non potest esse testis, vt ff.de testi.l. vlt.& 4.q.3.testes quos.circa mediũ.sicut nec aduocatus iudex potest esse: nedũ aduocationis suę memor, &c.C.de assesso.nemo.Io. Quidam

Iudex aduocatus assessor & executor non possunt esse testes in causa appellationis.

[3] Adde pro hoc tex.in l. dferre.§.ijdẽ decreuerunt. & ibi Bart.& gl. ff. de iure fis.no. Inn.& moder. in c. 2.de arbi.

Quidam dixerunt, quòd in principali negotio non admittuntur hæ personæ: sed super his quæ acta sunt in causa, sic. extra de accusa. cum dilecti. hoc tenet Hug. Alij vero contra. B.

a ¶ *Ad testimonium.*] Regulare est, quòd in ciuilibus negotijs cogi potest quilibet testificari. 11. q. 3. quisquis metu. C. de testi. si quando. sed clerici nõ coguntur ad testimoniũ: sicut nec ad alia officia publica, vt 16. q. 1. generaliter. quia clerici non de facili debent iurare. 2. q. 5. si quis psbyter. Sed si aliter veritas non põt manifestari: tunc per epm possunt cogi clerici ad testificandum. 14. q. 2. quamquam. Item & si gratia, odio, amore vel timore se subtrahunt. extra de testi. cog. c. 1. & c. dilectorum.

b ¶ *Pulsetur.*] idest, cogatur.

AB EIS. CASVS. Modo probat Gratianus quòd non licet tertio super eodem negotio appellare.

SI autem.] CASVS. Quæsitũ fuit vtrũ ei qui bis appellauit sup eodẽ articulo, liceat super illo, tertio appellare. Et respondet quòd non: sed eligantur iudices de consensu partium, à quibus non puocet. Et quod ita intelligi debeat c. probat Gra. §. sequenti. qui p se patet. & l. sequen.

g ¶ *Super eisdem.*] s. ea. omnes. in prin.

h ¶ *Arbitro.*] idest, iudice delegato [2]. Vel intellige de arbitro coram quo probanda est causa recusationis.

fuit, & nulla ad testimonium [a] dicendum ecclesiastici † cuiuslibet persona pulsetur [b].

† *al. ecclesiastici cuiuslibet ordinis*

Ab eis quoque, ad quos prouocatum fuerit (sicut in Africano concilio, c. 63. legitur) vlterius prouocare non licet.

¶ Non liceat prouocari ab his, ad quos prouocatum fuerit. C. XXXIX.

SI autem [c] prouocatum fuerit, eligat qui prouocauerit, iudices, & cum eo & ille, contra quem prouocauerit; vt ab ipsis [d] deinceps nulli liceat prouocare.

Post secundam prouocationem intelligendum est: tertio enim in vna eademque [e] causa super eisdem capitulis prouocare non licet. Vnde in 7. libro Codicis, titulo, ne liceat in vna eademque causa tertio prouocare, lege vnica Imperator Iustinianus scribit. ¶ *[Si quis in quacumque lite iterum prouocauerit, non liceat ei tertio in eadem [f] lite super eisdem [g] capitulis prouocatione vti, vel sententias excellentissimorum præfectorum prætorio retractare; licentia danda litigatoribus, arbitro [h] dato, ipsius audientiam qui eum [i] dedit, ante litis contestationem [k] inuocare [l], & huiusmodi petitione minime prouocationis vim obtinente.]* ¶ *Cum autem in causa capitali, vel status interpellatum fuerit; non per procuratores, sed per seipsos appellantes causam suam agere oportet.*

Tit. 70.

Vnde Hadrianus Papa ait in capitulis à se collectis, c. 44.

¶ Appellationem in causa capitali, vel status interpositam, per procuratorem exequi non licet. C. XL.

SI quando in causa capitali [m], vel causa status [n] interpellatũ fuerit, non per exploratores [o] †; sed per seipsos est agendum.

In Cod. Theod. in lib. 5. sententiarũ Pauli, tit. 35. c. 1. in interpretatione. capit. l. 7. c. 357. Ans. l. 3. c. 88.

† *procuratores*] vera lectio.

c ¶ *Si autem.*] pone casum s. ea. à iudicibus.

d ¶ *Vt ab ipsis.*] Si hæc dictio, vt, ponitur cõsecutiue, vt Gra. vult, tunc intelligas prout dixi s. ea. à iudicibus. sed si ponit modaliter, nihil est hic iuris: quia taliter bene possunt eligi iudices, vt non liceat prouocari, vt C. de tempo. appel. l. vltima.

Vt, dupliciter ponitur.

e ¶ *Eademque.*] Arg. contra aduocatos: quia eadem causa dicitur appellationis cum principali. sic s. e. si episcopus. & 16. dist. habeo. Arg. contra. 6. q. 4. Osius. Sol. eadem est causa, idest negotium: sed non est idem iudicium: quia alij sunt iudices. Ioan. & pronuntiãt appellationem iustam vel iniustam, vt s. ead. §. vlt. sed in priori causa pronuntiatur de ipso principali. & hoc notaui in quæstionibus meis. B. [1]

Appellatiõis causa est eadem cũ principali.

SI QVIS. CASVS. Tria dicuntur in hac lege. Primũ est, ꝙ in vna causa & super eodem articulo nõ licet tertio prouocare. Secundum est, quòd sententia præfecti prætorio retractari nõ potest. Tertiũ est, quòd si in causa in qua secundo appellatũ est, datus fuit iudex delegatus: licet ab eo appellari non possit, recusari tamen potest ante lit. contest. & implorari audientia delegantis.

[1] Quenerea is ẽ. & incipit, quęritur vtrũ in cã appellationis. vbi dicit ꝙ i cã appellationis iterũ est iurãdũ. extra de ap. interposita. Ar.

f ¶ *Tertio in eadem.*] Ergo qui bis appellauit, non auditur tertio appellans. hoc ideo, quia præsumitur quòd toties iuste condemnatus sit, & non grauetur. vnde idem potest dici secundum canones. extra de ap. sua nobis. Sed quid est quod dicit hic, aliquis potest recusari, non tamen appellari, ab eo: cum tamen à suspecto iudice possit appellari vt extra vt lit. non contest. accedens 2. s. ead. quoties. Item secundum decre. vbicumque inhibetur appellatio, & recusatio, vt extra ea. super eo 2. & c. consuluit. Sed dic ꝙ inhibetur simplex & vaga recusatio vbicumque inhibetur appellatio: tamen expresse non potest inhiberi remedium recusationis, vt C. de senten. & interlo. om. iudi. l. vlt. Potest dici ꝙ tertio appellatur nõ à sententia, sed à suspecto iudice. Sed qualiter potest hæc lex stare: quia si iste qui appellauit, impetrauit iudices: ipse nõ potest eos recusare, vt dixi s. ea. à iudicibus. si aduersarius eos impetrat, aut ante terminũ appellationis, aut post terminũ: si ante terminũ, tũc litteræ nõ valent, vt extra de ap. oblatæ. & c. sæpe. sed si post terminũ, stultus est impetrans si vtitur litteris illis, cũ sentẽtia iam teneat, vt i. ea. ei qui. Dicas & intelligas quando aduersarius impetrat litteras: & ante terminum appellationis, non ante terminum datum ab homine: sed ante terminum appellationis datum à lege: quod facere potest, vt infra ead. appellatore. Vel intellige quando idẽ qui appellauit, impetrauit iudicem illum: quia eũ potest recusare propter nouam causam superuenientem, vt extra de offi. delega. insinuante.

Recusari põt qs, nõ tñ ab eo appellari.

i ¶ *Qui eum dedit.*] Per hoc patet, quòd cũm delegatus recusatur, & recusatio sit probata, statim euanescunt litteræ, & remittitur negotium ad delegantem. sed si ordinarius recusatur, tunc tenet illud quod est in illa constitutione speciali. extra ead. ad hęc 1. & i. 11. q. 1. peruenit. Ioan.

k ¶ *Litis contestationem.*] quia est dilatoria exceptio, vt 3. q. 6. §. exceptio. sic 3. q. 5. quòd suspecti. de hoc dicemus i. 3. q. 3. §. offeratur. Et sic patet quòd in causa appellationis est lis contestanda. extra de testa. Raynaldus. ergo & libellus est porrigendus: tamen aliter fit de consuetudine. Ioan. Certe immo de consuetudine porrigitur libellus talis: Peto sententiam confirmari vel infirmari latam inter me & talem. B.

l ¶ *Inuocare.*] & illum recusare.

CVM AVTEM. CASVS. Dicit Gratianus quòd causa status vel criminalis si appellatum fuerit, non agitur per procuratorem. Et hoc probatur sequenti ca. cuius casus planus est. H. tamen intellexit idem ante appellationem, vt dicit in summa.

m SI *quando in causa capitali.*] i. 5. q. 3. in criminalibus.

n ¶ *Status.*] In causa status non constituitur procurator, nisi ille qui constituit, sit in possessione libertatis, vt 54. dist. frequens. & C. de asser. tol. l. 1. in prin.

o ¶ *Per exploratores.*] i. procuratores. sed in causa appellationis in his casibus admittitur procurator etiam in causa criminali [3], & in causa status, vt ff. de appel. non tantum. & ff. de libe. cau. l. 1. vbi filius pro patre, & econuerso, potest appellare, etiam ipsis inuitis: quia interest filiorum parentes habere liberos, & econuerso, vt ibi.

o ¶ *Per exploratores.*] Regulare est, quòd per procuratorem non agitur de crimine: sed fallit de crimine iniuriarum, vt 3. q. 9. §. nisi. Item quis se excusare potest de crimine conuentus & accusatus per procuratorem. 5. q. 3. reos. Item excipere. extra de accusa. veniens. & c. super his. Item in leuibus criminibus. ff. de accus. leuia. Item si crimen non excedit pœnam relegationis, vt ff. an per alium causæ appellationis exerceri possint. l. 1. Item si agatur ad pecuniariam pœnam, licet infametur reus, vt in eadem lege. Item in crimine suspecti. ff. de procu. non solum. §. vlti. Item vbi quis alium vult accusare de ingratitudine. ff. de procura. sed & hæ. §. 1. Item in actione populari interuenit procurator ad defendendum, sed non ad agendum, vt ff. de popul. act. qui populari. Itẽ secundum quosdam per nuntium potest agi in causa criminali, vt

vt extra de rest. spol. litteras. Item cum causa non est pure criminalis, vt extra de procu. tuæ. Item per socium litis agitur in causa criminali, vt 3.q.6. hæc quippe. & extra de do. & contu. cum dilecti. in princip. & 2.q.5. statuit.

TEMPVS. Casvs. Modo ostendit, ꝙ annus vel biennium datur ad prosequendā appellationem. & hoc probatur l. sequenti.

ap. l. nemo. & l. vl. circa mediū: & ī auth. de ap. circa mediū. coll. 8. Hoc aūt scias, ꝙ terminū statutū ab homine nō pōt altera pars ꝑuenire, vt extra eo. sæpe. sed terminum legalem pōt præuenire, cū modicum superest de tēpore, vt hic dicitur, & extra eo. oblatæ. Secundū legē antiquā poterat & debebat elapsa medietate termini legalis victor se exhibere iudici appellationis, vt C. de tem. ap. nemo. sed tamen (vt patet ex illa decre. oblatæ.) qn̄que ante terminū pōt altera pars ꝓsequi causam appellationis, dū tamen altera pars non præueniat diligentiam alterius. arg. 16.q.3. placuit 2. & extra de ap. vt debitus.

Tempus autem exequendæ appellationis annus est; vel si iusta causa intercesserit, biennium.

C. de tēp. & repar. appellat. Authen. ei qui, lib. 7. tit. 63.

Vnde in Authenticis, constit. 11. collatione 5. legitur.

¶ De eodem. C. XLI.

EI, qui appellat, impertitur annus, intra quem, secundum se, communiter cum aduersario litem exequatur; aut, si iusta causa intercesserit, alius [a] annus [b] indulgeatur: quo transacto, lite non completa, rata manet [c] sententia. ¶ Appellatore cessante, cum vnus mensis [d] superest ex biennio, licet victori ingredi, vt reus quæratur: quo siue inuento [e], siue non, suas afferat allegationes, & vel confirmetur, vel rescindatur sententia, omni casu [f] absente expensis † condemnando secundum tempora fatalium dierum. Neutro vero concurrente post secundum fatalem permaneat sententia rata. *Constitutione secunda in collatione quarta.* ¶ Sed lis, quæ speratur in consistorium principis inferri, absque damno moræ manet intacta, donec ipse faciat eam introduci, & à proceribus secundum morem dirimi.

† al. in expensis

§. ead. anteriorū C. eod. tit. Aut. sed & lis, l. 2.

Si vero is, qui appellauit, pænitentia ductus [g] *ab appellatione desistere voluerit, non prohibetur: sicut in 7. lib. Codicis, tit. de appellationibus lib. 28. Impp. Archadius, & Honorius statuisse leguntur.* ¶ *Si* [7] *quis libellos appellatorios ingesserit; sciat se habere licentiam arbitrium commutandi* [h], *& suos libellos recuperandi: ne iustæ pænitudinis humanitas amputetur.* ¶ *Est autem, quando appellationem interponi non est necesse. In eodem namque libro, & eodem titulo le. 27. ijdem Impp. decreuerunt.* ¶ *Nominationes vero libellis, vel edictis factæ citra concilium* † *publicum* [i] *non valent, de quibus nec appellare* [k] *necesse est; si solennitas deest.*

8 *Diffinitiua* [l] † *quoque sententia, quæ condemnationem, vel absolu-*

† Lib. 3. Cod. de sent. & interloc. ex le. 3.

e ¶ *Inuento.*] Hic patet ꝙ etiam in causa ap. partes sunt citādæ [2]. si tamen altera pars non venerit, iudex ea absente potest procedere, vt hic dicitur: quia priuilegium eius est qui de ap. cognoscit, ꝙ possit vna parte absente litē audire, vt C. de temp. ap. l. vlt. §. pe. Si tamen absens probat iustam causam absentiæ, bene retractatur qđ factum est, vt extra de sen. & re iud. cū Bertholdus.

Citandæ sūt partes in appellationis causa.

[2] Ad idē extra de appel. ꝑ tuas. & no. eo. ti. sæpe. in glo. istud no. &c.

f ¶ *Omni casu.*] idest, siue vincat, siue vincatur, vt extra de ap. reprehensibilis. & c. sæpe. & C. de iud. properandum. §. si autem. & 3. quæst. 3. libellum.

SED LIS. Casus istius legis habetur §. ea. c. anteriorum. §. ad hoc.

EI qui appellat.] Casvs. Quæsitum fuit intra quod tempus debeat quis appellationem suam prosequi. Et certe respondetur quòd intra annum, & iusta causa interueniente dabitur ei biennium. Sed si intra hoc tempus suam appellationem non fuerit prosecutus solus vel cum aduersario, rata manet sententia.

a ¶ *Alius.*] Idē beneficium dāt antiquæ decre. vt extra de appellatio. ex ratione. & c. cum sit Romana. Similiter nouæ. extra eo. constitutus. hoc tn̄ tempus iudex pōt arctare. extra eod. reprehensibilis. & c. cum sit Romana. licet sit ar. cōtra ff. de re iud. l. 4. §. si quis. vbi dicitur quòd iudex beneficium legis non potest diminuere.

Additio. De hoc dic vt not. in prædictis cap. cū sit Romana.

b ¶ *Annus.*] Si appellatur ad alium quàm ad principem, tunc videntur sex menses dandi. Item si appellatur à delegato qui non recipit appellationem, dantur tres menses. C. eod. si appellationē. sed si à delegato principis: tunc nouem menses. C. de temp. appe. l. 2. §. quòd si secundum. si à pedaneis iudicibus, tunc duo menses. in authen. de iud. §. audiant ergo. colla. 6.

c ¶ *Manet.*] quia fingitur non prouocasse, vt C. de temp. app. l. vlt. circa fi. fuit tamen extincta sententia per appellationem, vt ff. ad Turpil. l. 1. in fin. sed ante sententiam appellans si non prosequatur appellationē, stabit iudicio eius à quo appellauit. extra eo. personas. nec post auditur appellans, vt extra eo. reprehensibilis. & c. consuluit. & c. personas. Io. nisi iterum grauetur, vt extra eo. vt debitus. & c. directe, B.

APPELLATORE. Casvs. Dicitur in hac lege, quòd si appellator non prosequatur intra biennium, victor in vltimo mense debet adire iudicē: & requisito reo, siue inueniatur siue nō, procedatur in causa, absente omnino in expensis condemnando. Si vero neuter adiuerit iudicem intra biennium, rata manet sententia.

d ¶ *Vnus mensis.*] Hic habes ꝙ victor pōt præuenire legalem terminum appellationis per mensem, vt C. de temp. appel. l. vlt. §. in his autē casibus. sed victa pars potest quattuor diebus ꝑuenire, vt ea. l. §. ꝓced. Et no. ꝙ triplex est terminus appellationis. quādoq; statuitur terminus ad iter arripiēdū, vt extra de sen. & re iud. cū ex causa. extra de ap. peruenit. qn̄que statuitur terminus ad præsentandū se [1] iudici appellationis, vt extra eo. cū sit. & c. significauit. tertius terminus est qui statuitur à lege, scilicet annus vel bienniū: & intra illū debet esse finita causa appellationis, vt hic, & C. de tem.

SI VERO. Casvs. Modo ostendit Grat. ꝙ qlibet pōt suæ appellationi renuntiare, etiā si libellos appellatorios receperit, & hoc probat lex sequens, quę satis plana est: & per te casū formabis.

g ¶ *Pænitentia.*] ff. de dona. qui saxum. ff. de repu. si pænituit. ff. locati. l. si in lege. §. penul. ff. de in ius voc. quamuis. ff. de mino. quòd si minor. §. Scæuola.

g ¶ *Pænitentia ductus.*] Intellige si pænitet cum adhuc nihil interest aduersarij. ff. de cond. ob cau. si pecuniam. potest tamen iterum appellare [3]. extra de ap. directe.

[3] Si in alio nouo articulo grauetur. & ita loquit̄ ista dec. secūdū Vin. Tā. & Go. q̄uis Lau. ibi not. ꝙ non erat decre.

h ¶ *Commutandi.*] Sic extra de ap. c. directe. quod tamen verum est re adhuc integra: quia si aduersarius iam recessisset, non posset iste mutare consilium in iniuriam alterius. ff. de reg. iur. nemo.

EST AVTEM. Casvs. Supra dictum est, ꝙ licite quis appellat. Nunc ostendit in quibus casibus non exigitur appellatio.

NOMINATIONES. Casvs. Aliquis nominatur ad aliquam dignitatem præter publicum concilium. dicitur hic ꝙ talis nominatio non valet, nec ab ea necesse est appellare.

i ¶ *Publicum.*] Et cleri & populi, vt 24. dist. episcopus. etiam absentibus ad xij. dietas vocatis, vt extra de elect. cum inter. si sine periculo possunt vocari, vt extra de elec. quod sicut. Hodie qui nō potest īteresse, hoc iurabit [4], & sic potest cōmittere vices suas alicui de ecclesia sua, vt extra de elect. quia propter. De hac materia notatur 7.q.1. factus est, & vocabunt̄ qui sunt in prouincia, vt extra eo. corā. Hodie statur consuetudini. extra de elect. in Genesi. Item patet hic ꝙ licet omnes canonici elegerint aliquem seorsum non conuocato concilio, quòd electio non valet. 63. dist. c. 1.

[4] Intellige si à capitulo iuramentū requirat̄: aliàs nō est necesse, prout ibi omnes no.

k ¶ *Appellare.*] Appellatio tamen tuetur electionem minus benefactam, vt extra de elect. considerauimus.

DIFFINITIVA. Hæc est 8. pars, in qua ponit xx. casus diuersos. Ioan. de Fan.

Casvs. Dicit̄ hic, ꝙ sentētia quæ absolutionē vel cōdēnationē nō cōtinet, nulla est ipso iure. Idē dicit̄ de sentētia lata cōtra solitū ordinē iudiciorū. Idē dicitur de sentētia lata contra sententiam à qua nō fuit appellatum: nec in his casibus appellatio necessaria est.

l ¶ *Diffinitiua.*] Diffinitiua sententia est, quæ finem imponit negotio. ff. de arb. qualem. & 11.q.3. sūmopere. alia omnis est interlocutoria. sufficit tamen proferre verba, quæ habent vim condemnationis vel absolutionis, vt extra de ver. si. in his. & ff. de arb. quid tamen.

Sententia est duplex.

men.§.si arbiter.Item si continet condemnationem,sed tamen incertam,nõ valet,vt si iudex præcipiat solui debitum,vt C.de sent. quæ sine certa quantitate profertur. per totum. quandoque etiam tenet sententia, licet non contineat condemnationem vel absolutionem,vt in sententia sub conditione lata, vt s̄.ea.biduum.

Stat testamentum,libertas,coniugium, dos. Si sunt æquales qui producuntur vtrinque. Et hæc quæ supra dixi, vera sunt, quando omn iudices sunt præsentes.si autem quis abest,& non per contumaciã sententia aliorum nulla est, vt hic,& ff.de arb.itẽ si.§.vlt.& l. seq. & extra de of.deleg.quamuis.& c. causam. Io. & ponit hodie dec. totam

tionem non continet,pro nulla habetur. ¶ *Item sententia citra solitum ordinem*[a] *iudiciorum à præside prolata, auctoritatem rei iudicatæ non obtinet.* ¶ *Item si sententia lata fuerit contra res prius iudicatas*[b], *à quibus prouocatum non est; sententiæ auctoritatem non obtinebit, & ideo appellare non est necesse.* ¶ *Item si sententia contra ius*[c] *scriptum feratur; veluti dum defunctus, & minor xiiij. annis fuisse,& testamentum iure fecisse dicitur, nullas vires obtinet; nec contra eam est necessarium auxilium prouocationis.* ¶ *Si vero contra ius litigatoris sententia dicatur, veluti dum minor xiiij. annis, annum xiiij. impleuisse, ac per hoc testamentum iure fecisse pronuntiatur;ad prouocationis remedium oportet confugere.* ¶ *Item si plures iudices*[d] *dati sunt, & vnus tantum ex eis pronuntiasse proponitur; non videtur appellandi necessitas fuisse, cum sententia firmitatem iure non obtineat.* ¶ *Item cum certa*[e] *ratione, & sine iudices mulctare possunt; si aliter cõtra statutum legis modum mulctam irrogauerint;quod contra ius gestum videtur, firmitatem non tenet, & sine appellatione potest rescindi.* ¶ *Venales*[f] *quoque sententias, quæ in mercedem à corruptis iudicibus proferuntur, etiam citra interpositæ prouocationis auxilium infirmas esse decretum est.* ¶ *Item si propter infirmitatem ætatis ad honorem, ad quem nominatus es, inhabilem te esse probaueris, prætermissa appellatione, iniqua nominatio remouebitur.* ¶ *Sunt etiam, quorum appellationes non recipiuntur. Non enim potest recipi eius appellatio, qui per contumaciam*[g] *absens, cum ad agendam causam vocatus esset, negotio prius summatim*[h] *perscrutato, condemnandus est.* ¶ *Nullus etiam homicidarum, veneficorum*[i], *maleficorum, adulterorum, itemqueque eorum, qui manifestam violentiam commiserunt, argumentis conuictus, testibus superatus, voce etiam propria vitium, scelusque confessus † audiatur appellans] & hoc in notorijs*[k]. ¶ *In occultis autem. [Si testibus productis, instrumen-*

Leg. prolata.C. de sen.
Le. 1. C. qñ p̃uocare non est necesse.
Le. 2. si cũ ibidẽ
Ead. le.§. qđ si.
Le.4.ibidem.
Le.5.
Le.7.
L.8.si pater.
Le.1.c. quorum appel.non recipia.
Le. obseruare. eod.
§.sicut.ead. le.

a¶ *Citra solitum ordinem.*] scilicet generalem. nam si primum sententiatum fuerat de proprietate q̃ de possessione: licet hoc fieri non debuerit,tamẽ nisi appelletur, sententia tenet. C.de ap.l.1.T.

b¶ *Iudicatas.*] nisi in causa matrimoniali. 35.q.9.§.quia ergo. Et in crimine falsi. C. de fal.l.querela. Et vbi negatur iudicatũ. ff. quæ sententię sine ap.re.l.1. in prin. Et cũ dolo omisit exceptionẽ quæ cõpetebat ex prima sententia, vt extra de sen. & re iu.inter.quę huic legi videtur contraria. sed dec. intelligo cũ aliquis ex certa sciẽtia & ex dolo omisit exceptionem, volens decipere aduersarium.arg. ff. ad Vell. si decipiẽti. hæc autem lex loquitur cum ex ignorantia omisit exceptionẽ rei iudicatæ: vel etiã si ex certa scientia omisit. sed ideo omisit, quia non poterat eam tunc temporis probare.hoc enim non præiudicat, vt j.e.q.7.plerumque. Itẽ fallit ff.de iureiur. admonedi.vbi retractatur prior sentẽtia propter periuriũ.Io. Ego intelligo decr.inter.cum prima sententia non valebat, vt ibi dicitur: quod poterat esse ex multis causis.B.

Snĩa contra res prius iudicatas quandoque valet.

1 Et bene secũdũ Vin. & Ho.prout ibi not. nã deceptis & nõ decipientibus, &c. extra de rerũ permu. c.pe. Arc.

ITEM SI SENTENTIA. Casvs. Dicitur hic, q̃ si sententia lata fuerit contra ius scriptũ,nulla est ipso iure,nec ab ea necesse est appellari:veluti si pronuntietur defunctum fuisse minorem xiiij.an.& rite testamentum fecisse. Si autem fertur sententia contra ius litigatoris,tũc est appellatio necessaria:veluti si pronuntietur minorẽ xiiij.an.annum impleuisse.& rite testamẽtũ fecisse.

c¶ *Contra ius.*] nisi iudex æstimet leges illas non iuuare causam, vt ff.de re iud.cũ prolatis.M.Sed hoc est falsum:quia error iudicis non debet excusare sententiam, vt ff. quæ sententiæ sine appellat. re.l.1.in prin.& illa lex,cum prolatis, loquitur quando contra ius litigatoris sententiatum fuerit. Et sic patet q̃ sententia lata contra ius litigatoris quantum ad litigatores transit in rem iudicatam, vt hic, & extra de sen.& re iud.cum inter.in si.

Sententia cõtra ius litigatoris lata valet.

ITEM SI PLVRES. Casvs. Si plures iudices dati sunt,& vnus tantum pronuntiauerit,nulla est sententia ipso iure: nec exigitur appellatio ipso iure. Item si iudex punit aliquem vltra modum sibi à lege præfixum, pœnam maiorem quàm debeat irrogando,talis sententia non valet:nec ab eo appellari oportet.

d¶ *Iudices.*] Siue iudices sint ordinarij,siue delegati,siue arbitri, & oẽs sint præsentes: q̃dquid maior pars statuit,illud tenet,vt 65. dist.c.1.& 2.& ff.de re iud.duo ex tribus.& ff.de arbitris.itẽ si.§.vl. & l.diem.§.si plures.nisi in solo casu quem habes extra de rescri. pastoralis.Sed si impari numero dissentiãt,tũc si sint arbitri,neutra sententiarum tenet,vt ff.de arb.diem.§.si plures. & tũc iudex ordinarius coget arbitros aliquam personam eligere,cuius auctoritati stetur,vt ff.de arb.itẽ si.§.principaliter. In delegatis autem iudicibus tenet vtriusque sententia,[2] sed suspenditur quousque altera cõfirmet à superiore.ff.de re iud.duo iudices. nisi velit dicere aliud esse in delegatis à principe, vt C.de ap.in offerendis.vbi dicit q̃ si dissentiunt, eligant tertiũ.In ordinarijs vero si dissentiant in pari numero,tenet sentẽtia pro reo lata,nisi in causa liberali,vt extra de prob.ex litteris.ff.de re iud.inter pares.similiter tenet sententia lata pro testamẽto.ff.de inof. testa. si pars. Tertius casus pro matrimonio, vt 33.q.1.si quis acceperit. & extra de præsump. illud. Quartus in dote,extra de sentẽtia & re iud. c.fi. vnde versus.

Iudices plures si in sentẽtia discordẽt, quid iuris?

2 Non est in hoc vis,vt patet ĩ eo quod leg.& not. extra de re iud. c.fin. Sed qđ sit in hoc vis videtur in eo qđ no.s̄. 65. di.e.§. in gl. fin.Archi.

totam hanc distinctionem de sent. & re iud.c.vlt.B.

e¶ *Item cum certa.*] Quidam enim iudices possunt punire vsque ad duos aureos: quidam plus,vt C.de mo.mul.illustres.& l.seq.& tamen propter inopiam condemnati potest iudex sententiam moderari, vt ff.de of.præsi. illicitas. §. pen. & 23.q.5.cap.1. & C. eod. eos.in si. Sed numquid vsque ad modum legitimum valet? non.arg.ff.fa.ercis.in hoc iudicio.arg.contra.C.de do.sancimus.& extra de præben.dilectus.1.& c.nisi.& 12.q.2.si quos.

VENALES. Casvs. Venales sententiæ,quæ à corruptis iudicibus proferuntur,nullæ sunt ipso iure.Similiter si aliquis nominatus est ad honorẽ decurionatus,qui esse non poterat propter infirmitatẽ ætatis,puta quia minor erat xv.annis, vel forte minus grãdæuus: citra appellationẽ si probauerit se inhabilẽ,excusatur.

f¶ *Venales.*] Sed si arbiter tulit sententiam per gratiam,tenet: sed dat̃ doli exceptio.C.de arb.l.3.ff.ad Treb.seruo.§.cum prætor. sed si corrupt⁹ tulerit,nulla est sententia.vt hic, & C. si ex fal.all.l.vlt.

SVNT ETIAM QVORVM. Casvs. Modo ostenditur,qui nõ admittuntur ad appellandum:& numerantur hic vij. personæ,quæ appellare non possunt:scilicet contumax:homicida: veneficus:maleficus:adulter:raptor publicus fur: similiter conuictus testibus,& confessus suũ scelus non auditur appellans.Si aũt conuictus sit,& non confessus, vel confessus metu tormentorum, auditur appellans.Et sunt hæc omnia C.quorum ap.non reci. l.2. hæc autem verba.& hoc in notorijs. in occultis autẽ,sunt uerba Gratiani:postea quæ sequuntur,uerba legis.

g¶ *Per contumaciam.*] sic j. 24.q.3. de illicita.nisi ueniant iudice sedente pro tribunali.ff.de in integ. rest. diuus. Item bene audietur appellatio contumacis qui præsens est,ut ff.de appellatio. creditor.§.missus.

h¶ *Summatim.*] idest, semiplene inquiret iudex de negotio cum aduersarius abest. non enim statim absente aduersario mittet præsentem in possessionem: sed faciet ipsum iurare quòd credebat se iuste litigare: & sic intelligitur quod est extra ut lite non conte. quoniam frequenter. in si.

NVLLVS. Verba legis. C.quorum appel.non rec.l.2.

i¶ *Veneficorum.*] idem est in alijs,ut extra de spon.ex litteris.2.

k¶ *Et hoc in notoriis.*] Illud de suo ponit Gratianus, & male. in notorijs enim non est opus testibus. supra eadem quæst. 1. de mani-

manifesta. nec in notorijs appellari potest, vt extra eod. cum sit. & ca. peruenit. Si ergo hæc duo, conuictio & confessio concurrunt, non auditur appellans: quia sola confessio in criminali non nocet, nec etiam in ciuili secundum quosdam quin possit appellari. ff. de confes. cum fideicommissum. sed contra, supra, ead. qui-

enim supersedebit executioni, vt extra de crimine falsi, super eo. & C. si ex falsis instru. iudicati & de tali executore loquitur lex C. de executione rei iud. si vt proponis. & extra de sententia & re iud. de cetero. Quandoque dicitur executor, qui habet mistam executionem: & talis potest recusari propter suspicioné. extra de offi. dele. super quæstionum. §. si vero. de tali loquitur 25.q.2. & si non cognitio. & talis executor audiet & admittet exceptiones rationabiles, quantumcumque absolute ei scribatur, vt extra de of. dele. ex parte. & extra de æta. & qua. c. eam te. & extra de rescriptis, cum adeo.Ité licet. mistus sit executor, non potest appellari à grauamine vel iniuria [i], vt C. de ap. si qs. Item videtur ꝙ differéda sit executio si incontinenti volo probare sententiam iniustam, vt extra de test. veniés 2. & ff. de iud. si prætor. De hac materia plene inuenies 25. q. 2. & si non cognitio.

tis prolatis, alijsque argumentis præstitis sententia contra eum lata sit, & ipse, qui condemnatus est, aut minime voce sua confessus sit, aut formidine [a] tormentorum territus contra se aliquid dixerit, prouocandi licentia ei non denegatur. ¶ *Nulli quoque officialium [b] à sententia proprij iudicis prouocatio tribuatur; nisi in eo tantum negotio, quod ciuili ratione super patrimonio forte apud proprium iudicem inchoauerit.* ¶ *Quoties etiam fiscalis [c] calculi [d] satisfactio postulatur, aut tributum exposcitur, aut publici [e], vel etiam priuati [f] debiti euidentis, & [g] conuicti redhibitio flagitatur; appellatione exclusa necessario in contumacem vigor iudiciarius exercetur.* ¶ *Ab executione sententiæ appellari non potest [h], nisi forte executor sententiæ modũ iudicationis excedat.* ¶ *Si quis etiam ausus fuerit prouocare, ne voluntas defuncti [i] testamento scripta reseretur, vel ne ij, quos scriptos patuerit [k] heredes, in possessionem [l] mittantur, & is, cuius de ea re notio erit, appellationem receperit; & iudex, qui tam ignauam [m] conniuentiam adhibuerit, & litigator, qui tam importune appellauerit, viginti libris argenti mulctentur.* ¶ *De possessione etiam, & eius momento [n], si causa dicatur (quæ sententia interlocutoria appellatur) quamuis prouocatio interposita fuerit; tamen lata sententia sortiatur effectum [o].* ¶ *Quandoque vnam, & eamdem plures simul reportant condemnationem; nec diuersitas factorum separationem accipit: quo casu [p] si omnes appellauerint, & vno ex his agente, eorum appellatio iusta pronuntiata fuerit; emolumentum victoriæ etiam ad alios [q] pertinebit. Si autem vnus tantum appellauit, eiusque appellatio iusta pronuntiata est; ei quoque prodest, qui non appellauit. Quòd si ætatis [r] auxilio vnus contra sententiam restitutionem impetrauerit; maiori, qui suo iure non appellauit, hoc rescriptum non prodest. Iudicibus autem non solum suscipiendæ appellationis necessitas videtur imposita; verum etiam xxx. dierum spatia ex die sententiæ definita sunt, intra quæ, gesta [f] vna* quicumque.

Le. 3. — Le. 4. — Le. 5. — Le. 6. — Le. un. C. si de momen. pos. — Le. 1. C. si unus ex plurib. appel. — Le. 2. eo. tit. — Ibidem. — Le. si appellationem in fin. eod.

i ¶*Defuncti.*] ar. ꝯ. extra de ap. qua fronte. in parte decisa. sed ibi debitum erat liquidũ: vnde ibi valebat appellatio ne corpus sepeliretur ante satisfactioné.

i Ar. ad hoc 61. dis. nullus inuitis. circa fi. Io. de Fan.

k ¶*Patuerit.*] Nota, ꝙ dicit, patuerit: ex hoc é ar. ꝙ satis est pro illo q intentauit possessoriũ, ꝙ aliquã præsumptioné pro se habeat, licet non perfecte probet.

l ¶*Possessioné.*] quia ibi non auditur appellans, vel aliqua exceptio, nisi prius fiat missio in possessionem, vt C. de edic. diui Hadria. tol. l. 2.

a ¶*Formidine tormentorum territus*]. ꝭ. 15. q. 6. c. 1.

NVLLI. CASVS. Officialis præsidis prouinciæ vel alterius præsidentis in administratione vel officio suo deliquit: de quo postea cõuictus & cõdemnatus à proprio iudice volebat appellare. Quæritur an possit? & certe dicitur ꝙ non potest: si tamen condemnatus esset in causa ciuili super patrimonio suo, bene admittitur ad appellandum.

b ¶*Officialium.*] vt executori, vel tabellioni quando delinquunt circa suam administrationem; quia præsumitur, ꝙ iudicem offenderint: & quia non præsumitur ꝙ iudex iniuste cõtra eum aliquid faciat. Item quia non potest abesse à curia.

QVOTIES. CASVS. Ponunẽ hic quattuor casus, in quibus nõ appellaẽ, scilicet cũ rõ cõputationis postulatur à procuratore fisci: vel cũ petiẽ tributũ: aut cũ debitum publicũ, idest, fisci; vel priuatũ, idest, Cæsaris, de quo aliqs est euidéter cõuictus, flagitaẽ.

c ¶*Quoties etiam fiscalis.*] idest, quoties ab aliquo ratio administrationis requiritur: & intellige quando euidés est tributũ: alioqn secus, vt C. de ap. quoniã nonnulli. Patet ergo ꝙ in tributis nó appellaẽ: ergo nec in decimis: cũ decimæ sint tributa egentium animarũ, vt 16. q. 1. decimæ. & est expressum extra de deci. tua. in fi.

d ¶*Calculi.*] idest, computationis.

e ¶*Publici.*] idest fisci.

f ¶*Priuati.*] idest, de proprio patrimonio Imperatoris: quod respectu fiscalium priuatum dicitur.

g ¶*Et.*] pro, idest.

AB EXECVTORE. CASVS. Iudex mãdat officiali suo vel alij vt mãdetur senté tia executiõi. Quęriẽ vtrũ à tali executore sit appellandũ? Et certe dicitur ꝙ nõ, nisi modũ in exequendo excedat. Similiter si aliquis appellat ne testamétũ aperiatur, vel ne heredes scripti mittantur in possessione, nõ auditur: & appellator & iudex qui recipit talé appellationem, puniuntur in xx. libris argenti.

h ¶*Non potest.*] Distingue tamen: quia aut executor habet merã executionem, aut mistam. Si meram, non appellatur ab eo nisi mandati fines excedat, vt hic dicitur: & si suspectus est, nõ appellaẽ ab eo, vt extra de appel. nouit. nisi obijciatur crimen falsi corã eo: tũc

m ¶*Ignauam.*] nota iudicẽ puniri, q recipit friuolas appellatiões.

Appellatiões friuolas recipiens puniẽ.

DE POSSESSIONE. CASVS. Si pronuntiatũ fuit de aliquo mittendo in possessionem causa restitutionis, vel alia de causa, appellari non debet: & si fuerit appellatum, nihilominus mandabitur sententia executioni.

n ¶*Momento.*] idest, de momentanea possessione. momentaneã possessionem vocat illam quæ restituitur ei qui spoliatus est, & vocatur momentanea, quia apta est per momentum durare, si aduersarius in momento probet de proprietate. Io.

Possessio momentanea.

o ¶*Effectum.*] secundũ canones tamen appellatur à momẽtaneæ possessionis sententia, vt extra de testi. significauerũt. vbi ab interlocutoria intra x. dies est appellandũ, extra de elec. cũ dilectus. extra de appel. super eo 2. & extra de resti. spo. ex conquestione.

QVANDOQVE. CASVS. Diciẽ in hac legẽ, ꝙ si plures super eadem re vna sententia condemnentur, & omnes appellauerint: vno tantum illorum prosequente appellationem & obtinẽte, prodest omnibus. Idẽ est si vnus illorũ tantum prosequitur appellationem, & obtinet. Nam si appellatio iusta pronuntietur, victoria vnius prodest omnibus. Si autem aliquis illorũ qui est minor xxv. annis, fuerit restitutus ratione minoris ætatis: hoc nõ prodest maiori qui non appellauit, & qui cũ minore simul fuerat condẽnatus.

p ¶*Quo casu.*] vt in duobus reis debendi.

q ¶*Ad alios pertinebit.*] vt ꝭ. e. q. 5. statuit. & c. interrogatum.

r ¶*Aetatis.*] nisi sint connexa. ff. de minoribus, etiam. & l. tutor. & ff. quemadmodum seruitus amit. si communem.

IVDICIBVS. CASVS. Dicitur hic ꝙ officium est iudicis ordinarij appellationem recipere, & intra xxx. dies à tempore sententiæ computandos gesta causæ litigatoribus præbere vnà cũ relatione. Idem dicitur in iudice delegato. Et dicitur relatio ipsi apostoli quibus iudex eximit appellantẽ à sua iurisdictione: vel responsiones vtriusque partis. Dicitur etiã ꝙ si litigator statim post sententiam voluerit appellare, hoc potest facere viua voce, & sine scriptis: & hoc tam in ciuili negotio quàm in criminali.

f ¶*Gesta.*] idest, allegationes. C. de rela. l. 2.

a ¶ *Relatione.*] idest, responsionibus partium.
b ¶ *Præstari.*] etiam non appetentibus. C.de ap.eos.in fi.§.1.

ABEO. CASVS. Dicitur hic, q̀ à iudice appellationis nõ debet remitti causa ad iudicem à quo fuerit appellatum: cũ iudex appellationis pronuntiare debeat appellationem esse iustã vel iniustam, qđ vix faceret iudex à quo appellatur.

c ¶ *Pronuntiare.*] Etiã ex prioribus instrumẽtis, vel etiam ex nouis, vt C. de tempo.ap. per hanc. C.de ap.eos.§.1. nouas enim causas appellationis potest audire iudex, vt extra de app. constitutis. in fin.ff.de app. scio in fi.

c ¶ *Pronuntiare.*] Pone ergo quòd alicui sit commissa causa ap. iudex ille pronuntiat appellationem iustam; numquid incipiet de nouo cognoscere de prĩcipali negotio? hęc lex videtur velle quòd non. sed quòd possit, est arg. extra de testa. Raynutius. in fi. & C. de re. cre. generaliter. §. sin autem. in fi. & in authen. de san. epis. §. si quis contra aliquem. coll. 9. & extra de app. vt debitus. in fi.

Iudex appellationis an possit de prĩcipali cognoscere.

Q*Vod uero.*] Hæc q. diuiditur in 7. partes. In prima parte probat per xij. auct. sanctorum patrũ, quòd laici clericos accusare non possunt: & quia sunt minores: & quia ad eumdem ordinem promoueri non possunt: & quia eos nõ recipiunt in sua accusatione: & (quod est validus) quia oppido eis sunt infesti. Secunda ibi, *His auctoritatibus.* Tertia ibi, *Huic oppositioni.* Quarta ibi, *De his.* Quinta ibi, *Item pænitentes.* Sexta ibi, *Item cum Balaam.* Septima ibi, *Item illud.* Ioannes de Fant.

ead.præsumunt.& c.lator.& cap.ipsi Apostoli. tales tamẽ qui sunt eiusdem ordinis cum eis vel inferioris, vt ĩ. eadem ipsi Apostoli. & cap.testes. similiter monachi audiuntur. extra de accusa. ex parte. & cap.olim. & hæc vera sunt de solenni accusatione. Sed in denuntiatione criminis (vt dicunt quidam) omnes admittuntur. arg. 24.

cum relatione [a] *litigatoribus conuenit præstari* [b]. ¶ *Similiter arbiter appellationem suscipere, & relationem dare compellitur, si delegatus fuerit.* ¶ *Litigatoribus vero copia est etiam non scriptis libellis illico voce appellare, cum res iudicata poposcerit, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus causis.* ¶ *Ab eo autem, qui de appellatione cognoscit, non potest fieri recursus ad iudicem, à quo fuerit prouocatum. Quapropter remittendi litigatores ad prouincias remotam sibi occasionem, atque exclusam penitus intelligant; cum super omni causa interpositam prouocationem vel iniustam tantũ liceat pronũtiare* [c], *vel iustam.* ¶ *Hæc omnia in vij. lib. Codicis inuenies à tit. de appellationibus vsque ad tit. ne liceat in vna eademque causa.*

Le.litigator.eod.
L.hos, qui.eod.

α ¶ Si quis libellos.] *Hinc vsque ad finem huius capitis varias leges Codicis Gratianus refert è quarum non retulit eadem omnino verba: sed quę ad quæstionem suam facere iudicauit.*

QVÆSTIO VII.

Q*Vòd vero* [d] *laici in accusatione episcoporum non sint audiendi, Euaristus Papa testatur dicens* † *episcopis per Aegyptum, epist. 2.*

† Ad ... cõtra ... lẽ acc... nõ op... valeti... l.hos ... re.§. ... & ibi ... l.si pl... de acc

¶ Laici in episcoporum accusationem non sunt recipiendi. C. I.

NOn est à plebe, aut vulgaribus hominibus arguendus, vel accusandus episcopus, licet sit inordinatus: quia pro meritis [e] subditorum disponitur à Deo vita rectorum. *& infra.* ¶ Ideo ista dico, quia insidiator bona sæpissime solet conuertere in malum, & in electis ponit maculam.

Ansl.l.3.c.11. Iuo p. 5.c. 240. Pann.l.4.c.37.

Item Siluester Papa in epilogo concilij Romani.

¶ Laicus clericum non accuset. C. II.

NVllus laicus audeat clerico [f] crimen inferre.

Burc.l.1.c.151. Ansl.l.3 c. 24. Iuo p.5.c. 264.

Item Marcellinus Papa ad episcopos orientales, epist. 2.

¶ De eodem. C. III.

LAico non licet quemlibet clericum accusare.

11.q. 1. clericũ §.nec laico.

Item Iulius Papa in decretis, c.36.

¶ Anathematizatus sacerdotes accusare non potest. C. IIII.

IN sancta Nicæna synodo statutũ est, vt nemo anathematizatus † [g] in nostra suscipiatur accusatione: nec illi qui nos in sua nolunt recipere querela, vel accusatione: cum nos super illos [h] sciamus à Domino constitutos, non illos super nos: & sicut maior non potest à minore iudicari, ita nec obligari † [i], quia rarũ est omne, quod magnũ [k] est. Por-

† al.anathema
† al.colligari

CASVS. Hic intitulatur 7.q. qua quæritur, an laici sint admittendi ad accusationem episcoporum, vel clerici inferiores, vel monachi: & allegat G. pro vtraque parte. & primo quòd non admittantur: & postea quòd admittantur, opi. plures faciendo, & inferendo solutiones. Quid autem iuris sit de hoc, in summa huius quæstionis inuenitur.

Laici an possint clericos accusare.

d ¶ *Quod vero.*] Secundum Baz. laici si sunt bonæ famæ, admittuntur ad accusationem clericorum. arg. ĩ.e. clericos aut laicos. & G. idem sentit. Alij dicunt, quòd laicus proprium prælatum propter delictum accusare potest: quia sua interest habere prælatum bonum, vt dixi 23. dist. illud. Communior est opinio quòd non possit nisi suam iniuriam prosequatur, vt 4. q. 6. omnib. extra de testi. de cetero. s. ea. q. 1. prohibentur. nisi in crimine hæresis. ĩ. ea. sacerdotes. & c. oues. & in simonia. extra de si. tanta. & in crimine læsæ maiestatis. 15. q. 3. sane. C. de epis. & cle. si quemquam. & in crimine sacrilegij secundum quosdam. 17. q. 4. §. qui autem. & in crimine dilapidationis, vt 12. q. 2. non liceat. vt dixi 16. q. 1. constitutum. In his autem omnibus ita demum admittuntur, si bono zelo denuntient crimina. extra de simo. licet Hely. in fi. & si accusatus fuerit vitæ suspectæ. s. ea. q. 1. in primis. quia si accusatus est suspectæ vitæ, admittuntur laici malæ vitæ. si autem bonæ vitæ, tunc tantum laici bonæ vitæ. extra de simo. per tuas. Clerici vero contra clericos admittuntur, nisi sint criminosi vel irregulares, vt ĩ. 24.q.1. quisquis. & quia cuilibet dictũ est hoc, Si peccauerit in te, & c. 22.q.5. hoc videtur. 24.q.3. tam sacerdos. Arg. contra 35.q.6. episcopus in synodo. & extra de accu. cum oporteat. Quid iuris sit de hoc, not. supra eadem q.1. si peccauerit.

Clerici clericos accusare possunt

N*On est.*] CASVS. Quærebatur hic, an laici possint accusare episcopum suum male & inordinate viuentem. Et respondetur q̀ non, duabus rationibus. Vna est, quia pro meritis subditorũ quandoque dantur mali prælati: & quia diabolus quandoque infamat bonos, & bona conuertit in malum.

e ¶ *Pro meritis.*] ĩ. 8.q.1. audacter. & 6.q.1. ex merito.

f N*Vllus laicus.*] ¶ *Clerico.*] Vel moniali. extra de accusatio. meminimus 1.

I*N sancta.*] CASVS. Quærebatur à Iulio Papa, vtrum excommunicati vel laici possunt clericum accusare. Et respondet q̀ non admittuntur excommunicati nec laici: & hoc probat pluribus rationibus. Vna, quia non recipiunt clericos in suam accusationem: & quia clerici sunt ipsis maiores: & quia portant onera omnium: & funguntur vice Apostolorum.

g ¶ *Anathematizatus.*] ĩ.3.q.4. nullus. hoc proprie est, vel idest, separatus à conuersatione clericorum: quia laicus. infra, eadem laici & 24.q.3. certum. & 6.q.1. illi qui. & c. omnes.
h ¶ *Super illos.*] s. dist. 10. certum. & c. suscipitis.
i ¶ *Ita nec obligari.*] idest, accusari. 21. dist. inferior.
k ¶ *Quod magnum.*] s. dist. 93. legimus. Io.

Laicos.] Casus. Dicitur hic ꝙ laici non admittuntur ad accusationem clericorum quattuor rationibus, qa non sunt eiusdem couersationis cum clericis, & quia sunt clericis inimici, & quia nolunt imitari grauitatem eorum: quia nolunt accipere clericos in suam accusationem.

ricus interesse non potest, vt 33. q. vlti. his à quibus. sed si non irrogat pœnam sanguinis, bene potest. Alij dicunt ꝙ i nullo crimine clericus pôt accusare laicû. arg. 11. q. 1. nullus qa non po. i crimine testari contra ipsum. 11. q. 1. testimonium, & sic fallit regula, quæ est 4. q. 6. omnibus. agat ergo clericus ciuiliter de crimine.

Lai-

tamus onera omnium, qui grauantur: quinimo hæc portat in nobis beatus Apostolus Petrus, cuius vice fungimur legatione, & cuius regula informamur, quatenus eius fulti auxilio ab omnibus nunc, & in perpetuum tueamur aduersis.

Item Eusebius ad episcopos Galliæ epist. 1.

¶ De eodem. C. V.

Clem. 1. epist. 1

LAicos [a] non accusare episcopos [b] hactenus obseruatum, & constitutum est: quia eiusdem non sunt conuersationis, & oppido eis quidam infesti existunt, quippe cum vita eorum, & conuersatio debeat esse secreta, & à laicorum actibus remota, nec ab eis impeti debeant, qui eorum castitatem, & grauitatem nolunt imitari, maxime cum nec hi eos in suis volunt recipere accusationibus.

Item Fabianus Papa ad episcopos Orientales, epist. 2.

¶ Nec clerici in accusatione laicorum, nec laici in accusatione clericorum sunt suscipiendi. C. VI.

Poly. l. 5. tit. 1. Iuo p. 6. c. 320. Pann. l. 4. c. 61.

SIcut sacerdotes, vel reliqui clerici a sæcularium laicorum excluduntur accusatione; ita illi ab istorum sunt excludendi, & alienandi criminatione: & sicut isti ab illis, ita illi ab istis non recipiantur: quoniā sicut Domini sacerdotum segregata debet esse conuersatio ab eorum cōuersatione, ita & litigatio [c]: quia seruū Domini nō oportet litigare.

2. Tim. 2.

Item ex concilio Maguntino.

¶ De eodem. C. VII.

Burc. l. 16. c. 7.
† al. plebesanos

DEcretum est, vt presbyteri suos plebeios † & accusare, & attestimoniare possint. Si autem neglexerint, sui gradus periculo subiacebunt.

¶ *Caput hoc abest à plerisque antiquis exemplaribus Gratiani, neque hic recte collocatur: sed extat apud Burchardum, qui pro uoce,* plebeios, *habet,* plebesanos.

Item Clemens ad Iacobum epistola prima.

¶ Laici clericos accusare non debent. C. VIII.

SAcerdotes, & reliqui ecclesiæ ministri, omnesque plebes episcopos suos diligere debent, & eorum præceptis obedire, etiam si ipsi aliter (quod absit) agant [d], nisi in fide errauerint.

¶ *In hoc, & sequenti capite non referuntur ipsa prorsus verba sancti Clementis.*

Item ad eundem epistola secunda.

¶ De eodem. C. IX.

Gen. 9.

QValis condemnatio eis immineat, qui in patres peccant, scriptura diuina ostendit: Si enim Cham [e], quia non operuit pudenda patris, maledictus est; multo ampliori [f] condemnatione digni sunt, qui patribus legatione Dei fungentibus contumeliam inferunt.

Personæ inferiorum ordinum in superiorum accusationem recipiendæ non sunt.

capit. l. 1. c. 139. in conc. Maguntino sub Arnulpho, c. 12.

Vnde Siluester Papa in epilogo concilij Romani.

¶ Minores non debent accusare maiores. C. X.

Polyc. l. 5. tit. 1. Burch. l. 1. c. 151. Iuo p. 5. c. 264.

CLericus [g] aduersus exorcistam, exorcista aduersus acolythum, acolythus aduersus subdiaconum, subdiaconus aduersus diaconum, diaconus aduersus presbyterum, presbyter aduersus episcopum accusationem dare, aut [a] testimonium ferre non valet.

[a] ¶ Aut testimonium ferre.] *Hac non sunt in originali, neque in alijs locis indicatis, ac totus etiā ordo in enumeratione est immutatus: ita enim in concilio, & apud ceteros.* Fecit hos gradus in gremio synodi, vt non presbyter aduersus episcopum, &c.

b ¶ *Non accusasse episcopos.*] In hoc c. assignātur tres rationes, quare laici non admittūtur ꝯ clericos. quarta assignat̃ ĩ e. q. 1. c. 1 quinta est, qa magnū est ꝙ clerici accusent ab eis, vnde debet esse ratum, vt s̃. ea proxi. c. Ioan.

V. Hu. & L. qui ita no. s̃. c. 1. dicentes idem esse vbi etiā prosequitur propriā iniuriā prosequēdo: nec pôt repelli eo ptextu ꝙ nō præuenerit aduersariū, vt arg. istius c. hic allega. omnibus. L.

Icut.] Casvs. Sicut clerici remouētur ab accusatione laicorū; ita & laici remoueri debent ab accusatione clericorū: quia sicut discreti & separati sunt laici à conuersatione clericorū: sic etiam debēt esse clerici diuisi ab accusatione laicorū.

c ¶ *Litigare.*] extra de syndi. c. vno.

Acerdotes.] Casvs. In hoc c. dr̃ ꝙ quilibet inferior plato suo obedire debet, etiam si ma.⁹ sit nisi erret ĩ fide.

d ¶ *Agant.*] si prælati sunt hæretici vel excōicati, vel non seruant canones, vel simoniaci, vel notorij fornicatores; tunc potest recedi ab eis ante sententiam. 19. dist. nulli. 16. q. vlti. sane. 32. dist. nullus. in alio crimine ante sentētiam [2] non est recedendum ab eis. 8. q. 4 nonne. & 15. q. 6. cap. vlti. Ioann. hoc corrigit̃ p parte, extra de temp. ordina. c. fin. B.

Prelati criminosi ante sentētiā derelinqui possunt.

[2] Ista gl. reputat̃ singul. per docto. ad hoc ꝙ a epi scopo nō seruante canones potest recedi vt ab excōmunicato.

Valis cōdemnatio] Casvs. Dicitur ꝙ quilibet obedire debet suo plato, nec ei detrahere, & hoc probatur exemplo Cham, qui maledictus fuit, quia non operuit pudenda patris sui. sed multo fortius essent maledicti qui patribus suis spiritualibus detrahunt, & contumelias inferunt.

e ¶ *Chā.*] 24. q. 3. sed q.

f ¶ *Ampliori.*] Arg. ꝙ in eodem genere delicti plus peccamus erga patres spirituales [3] q̃ carnales, vt 30. q. 3. Pittacium.

Peccam⁹ pl⁹ erga patres spirituales q̃ carnales.

[3] Dicit L. patres spirituales dicunt̃ sacerdotes. 6. q. 1. ver. hi q̃ dē. aliàs est. c. per se.

Personae. Casvs. Ostensum est s̃. ꝙ laici non admittuntur ad accusationē clericorū. modo ostendit ꝙ clerici inferioris ordinis nō admittunt̃ ad accusationem superioris, vsque ad §. his auctoritatibus.

a ¶ *Laicos.*] Certum est ꝙ laicus prosequens propriam iniuriā admittitur ad accusationem clerici coram clerico iudice. vt extra de test. de cætero. Numquid ergo & ecōuerso clericus admittit̃ ad accusationem laici coram laico iudice, si prosequat̃ suam iniuriā? Dicunt quidam ꝙ non. nā vbi crimen irrogat pœnam sanguinis, cle-

Lericus.] Casvs. Quærebat̃ a Siluestro vtrū minores clerici irregulares vel infames possunt accusare superiores, & certe rñ det ꝙ non, nec contra eos testificari possunt. Alia c. plana sunt.

g *Clericus.*] hoc c. non tenet. Vel loquitur de his qui propter irre-

 gularita-

gularitatem non possunt ad altiora promoueri, vt bigami, &cor pore vitiati. aliàs esset cōtra omnem rationem, vt j. ea. lator. Et dic clericus, scilicet psalmista & ostiarius.

a M *Aiorum.*] Hoc cap. similiter non tenet.
b ¶ *Impetatur.*] criminose, si de clericis intelligas.

cipit ibi, *Et paulo post.* Tertia incipit ibi, *Hæc & alia.*
k ¶ *Suspicionibus.*] Suspecti ab accusatione & testimonio repellun tur. j. ea. testes. 3. q. 5. accusatoribus.
l ¶ *Sacerdotes.*] id est, simoniacos.
m ¶ *Aut praua vita.*] Arg. ꝙ nec etiā in excepto crimine laicus pua vita

Item Zepherinus Papa ad episcopos Siciliæ, epist. 1.

¶ De eodem. C. XI.

Iuo. p. 5. c. 245.

MAiorum [a] quispiam minorum accusationibus non impetatur [b].

¶ *In originali, quemadmodum, & apud Iuonem est*, nec summorum quispiam minorum accusationibus impetatur, aut dispereat.

Item Anacletus Papa, epistola 3.

Isidor. l. 3. sent. c. 39.

¶ De eodem. C. XII.

j. ea. c. plerūq. Ansl. 3. c. 37. Deusdedit p. 3. Iuo. p. 5. c. 239. *Gen. 9.*

SEntentia Cham filij Noe damnātur, qui suorum doctorum, vel præpositorum culpam produnt [c], ceu [d] Cham, qui patris pudenda non operuit, sed magis deridenda monstrauit.

Item Eusebius Papa ad episcopos Alexandr. epist. 2.

Et in 5. Synodo sub Symmacho & Greg. past. p. 3. c. 5. Poly. l. 5. tit. 1. Ansl. l. 3. c. 44. Burc. l. 1. c. 139. Iuo p. 5. c. 258. Pann. l. 4. c. 39. †*al. recte.*

¶ Oues pastorem suum (nisi à fide exorbitauerit) non possunt accusare. C. XIII.

OVes, quæ pastori suo comissæ sunt, eum [e] nec reprehendere (nisi à recta fide exorbitauerit) debent, nec vllatenus accusare possunt †: quia facta pastorum oris [f] gladio [g] ferienda non sunt, quamquam recte † reprehendenda [h] videantur.

His auctoritatibus probatur, quòd subditi, siue sint laici, siue clerici, prælatos suos accusare non possunt. Verum de criminosis, & de infamibus hoc intelligendum est, qui vitam suorum prælatorum parati sunt reprehendere, non imitari: quod ex verbis Anacleti datur intelligi, qui ait.

¶ Quare laici in accusatione episcoporum non audiantur. C. XIIII.

LAici in accusatione episcoporum audiendi non sunt; quia oppido eis quidam infesti sunt: & indignum est, vt ab eis accusentur, qui eorum grauitatem nolunt imitari [i].

¶ *Apud Anacletum, ex quo citatur, non extat. Eadem tamen fere verba habentur in epistola Eusebij. supra eadem. c. laicos.*

Idem Anacletus ad episcopos Italiæ, epist. 2.

¶ Sacerdotes non nisi à viris idoneis, & probatis accusari possunt. C. XV.

Deusdedit p. 4. Ansl. l. 3. c. 31. Iuo. p. 5. c. 238. Pann. l. 4. c. 58.

i ACcusatio quoque eorum, super qua nos consulere voluistis, nō nisi ab idoneis, & probatissimis viris, qui & suspicionibus [k], & sceleribus carent, fieri debet: quia Dominus sacri sui corporis tractatores à vilibus & reprobis, ac nō idoneis personis infamari noluit, nec calumniari permisit: sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes [l] a templo eiecit. Vnde liquet, quòd summi sacerdotes, idest episcopi a Deo sunt iudicandi, nō ab humanis, aut prauæ vitæ [m] hominibus lacerandi; sed potius ab omnibus fidelibus portandi: ipso Domino exemplum dante, quando per se ipsum, & non per alium vendentes, & ementes eiecit de templo. *& paulo post.* ¶ Nullus enim (vt reor) inuenitur inter nos, qui velit suum seruum [n] ab alio, quàm a se iudicari. Quòd si præsumptum fuerit, aut multa ipse indignatione irascitur, aut potius vltionem quærit super eum. *& infra.* ¶ Vnde & Dominus per prophetam inquit [Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.] *& paulo post.* ¶ Si detractores quorumcumque grauiter iudicantur, & in perditionis laqueum cadunt; multo magis laceratores, & detractores,

Io. 2.

Zach. 2.

c S *Ententia Chā, &c.*
¶ *Produnt.*] tales deponuntur 45. dist. accusatores.
d ¶ *Ceu.*] id est, sicut.
e O *Ves.* ¶ *Eum.*] criminose, si de clericis intelligas, dic, hoc cum prelatus eorū est bonæ opinionis.
f ¶ *Oris.*] id est, locutionis.
g ¶ *Gladio.*] id est, lingua.
h ¶ *Reprehendenda.*] id est, reprehensibilia. j. ead. nos. si. ne sit cōtra. s. 21. dist. nolite. j. 6. q. 1. oues.

HIS AVCTORITATIBVS. Hęc est 2. pars q. in qua vult probare, ꝙ laici si boni sunt, accusant clericos: sed huiusmodi allegatio superficialis est, q̄a aliter canones intelligū tur. hoc tn̄ probare nititur per ix. auctorita. Ioan. de Fant.

CASVS. Modo concludit G. ex supradictis ꝙ subditi laici vel clerici non accusant suos prælatos: sed dicit G. ꝙ hoc intelligendum est de infamibus & criminosis, q. parati sunt reprehendere suos prælatos: & hoc probat ꝑ sequentia.

i L *Aici.* ¶ *Nolūt imitari.*] Propter hoc verbum inducit Grat. hoc c. Sed hic vacat ar. a ɔ̄rio secundum H. & Lau. vnde subaudi, maxime. Hic videas quod no. 81. dist. presbyter. in glos. cum capitur, &c. Archi.

A *Ccusatio.*] CASVS. Quæsitum fuit ab Anacleto vtrū epi possint accusari a malis hominibus & sceleratis. Et certe rn̄det ꝙ non, sed a bonis & fide dignis, vel fidelibus sunt potius supportandi, & hoc ꝓbat exēplo Dn̄i qui per seipsum ementes & vendentes eiecit de templo. Et exemplo etiā dn̄i secularis fortiter indignantis cum videt seruum suū ab aliquo alio iudicari: & hoc in prima parte. In secunda parte, dicitur, ꝙ si detractores quorumcūque grauiter puniuntur, multo fortius detractatores famulorum Dei. In tertia parte dicitur, ꝙ Apostoli, & eorum successores talia considerantes statuerunt, ne facile quis attentet accusare vel lacerare prælatos, & si quis eos accusare vel conuenire voluerit, primo eos charitatiue admoneat: quod si non fecerit, excommunicetur. Secunda pars in-

vitę est admittendus ɔ̄ clericū, qđ verum est, nisi prius clericus fuerit malæ famæ vel opinionis, vt s. e. q. 1. in primis. in fi. & extra de simo. licet Hely. &c. per tuas. vt dictum est supra in summa.
n ¶ *Seruum suum.*] Dn̄s est iudex ī causa serui sui, vt hic, & hoc de consuetudine: aliàs falsum est, vt extra de fo. comp. cum cōtingat

Columna

a ¶ *Columna.*] sic & prohibet lex columnas cuiuslibet domus tolli.vt ff.de leg. 1.l.cætera. C.de ædi.priua.l.2.
b *Sed si quis.*] Hæc pars vsq; ad finē loquitur de causis ciuilibus vel criminalibus ciuiliter propositis.nā hoc c.de laicis loqtur.vnde nō pōt intelligi de criminalibus causis:qa in illis nō auditur laicus

nione priuetur. Et intelligitur hoc cap. in causa ciuili tantum, & de honestate.
f ¶ *Actores.*] Actor constituitur à non domino,& auctoritate iudicis,& ad præsentes lites tātum.insti.de cura.§.vlt.ff.quod cuiusque vniuer.item eorum.§.actor. & hoc ideo quia actor cum decreto fit: & decretum non extenditur ad futura.ff.de vsuris. l. 1. Sed procurator semper a vero Domino cōstituitur, & ab initio,& ad vnam litē,& ad plures, & ad p̄sentes, & ad futuras. ff.eo.l.3.& C. de proc. neque. Syndicus ab vniuersitate & ad vnam, & ad plures causas cōstituitur præsentes, & futuras,& de auctoritate episcopi.C. de episc. & cler.omnes qui.§. & hoc nihilominus.Can. non tamen omnes administratores ecclesiæ vocat procuratores.|1.q. 3. Saluator. secundū canones p̄latus & ante lit.cōte. & post procuratores cōstituit, vt extra de iura.calum.c. cū causam.

Actor, & procurator, & syndicus, differunt.

atque accusatores memoratorum Dei famulorum, atque persecutores damnantur;& in barathrum (nisi se correxerint, & per eorum satisfactionem condignam egerint pænitentiam) indubitanter cadūt †, & vindicibus flammis exuruntur. *& infra.* ¶ Hæc & alia periculosa cōsiderantes Apostoli statuerunt,ne facile commouerentur, aut lacerarentur,uel accusarentur columnæ [a] sanctæ Dei ecclesiæ,quæ Apostoli,& successores eorum non immerito dicuntur.Sed si quis [b] aduersus eos,uel ecclesias eorum commotus fuerit,aut causas habuerit, prius [c] ad eos recurrat charitatis studio,vt familiari colloquio commoniti ea sanent,quæ sananda sunt;& charitatiue emendent, quæ iuste emendāda agnouerint. Si autem aliqui eos,priusquā hoc egerint, lacerare,accusare, aut infestare præsumpserint,excommunicentur,& minime absoluantur,antequam per satisfactionem [d] (vt iam dictum est) condignam egerint pænitentiam: quoniam iniuria [e] eorum ad Christum pertinet, cuius legatione funguntur.

† *vadunt*] orig.

In ca. Hadriani c.2.&li.6.capitul.c.287. Pann.l.5.c.34.

Item Alexander epist.1.c.3.

¶ Communione priuetur,qui publice † aduersus episcopum conqueritur, priusquam familiariter eum conuenerit. C. XVI.

† *al.primati*

Refertur multis verbis omissis. Ansl.3.c.85. Burc.l.1.c.132.& 144. Iuo p.5.c.242. Pann.l.4.c.35.

SI quis erga episcopum,uel actores [f] ecclesiæ quamlibet querelam iustam se habere crediderit, non prius primates, aut alios iudices adeat,quàm ipsos,à quibus se læsum æstimat, conueniat familiariter, & non semel,sed sæpissime [g], ut ab eis, aut suam iustitiam accipiat, aut iustam excusationem. *& infra.* ¶ Si autem secus egerit, ab ipsis & ab alijs communione priuetur [h],tamquam Apostolorum,Patrumque aliorum contemptor.

Item Euaristus Papa episcopis per Aegyptum,epist.2.

¶ Nisi opinione discussa,non audiantur accusatores episcoporum. C. XVII.

Pann.l.4.c.59.

SI qui sunt uituperatores [i], aut accusatores episcoporum [k], uel reliquorum sacerdotum,non oportet eos à iudicibus ecclesiæ audiri,antequam eorum discutiatur æstimationis suspicio, uel opinio, qua intentione [l], qua fide, qua temeritate,qua uita,qua cōscientia [m], quoue merito,si pro Deo,aut pro uana gloria,aut inimicitia,uel odio, aut cupiditate [n] ista præsumpserint nec ne.

Item Calixtus Papa ad episcopos Galliæ,epist.2.

¶ Maiores natu non accusent,nisi qui sint rectæ fidei, & conuersationis. C. XVIII.

Steph.1.epist.2.c.10. Cō.Car.4.c.96. Burc.l.1.c.171. Pann.l.4.c.57. Iuo p.5.c.289.

QVærendum est [o] in iudicio, cuius sit conuersationis, & fidei

g ¶ *Sepissime.*] id est, ter [2] .16.q.7. omnes decimæ.
h ¶ *Priuetur.*] hic videtur, ꝙ episcopus possit aliquem pro propria iniuria excommunicare,& punire,vt 45. dis. & qui emendat. & 23. q.4.Guilisarius. contra est 23.q.4. inter querelas.& q. 5. de occidendis.vbi videtur, ꝙ iudex pro sua iniuria nō debet reū occidere cuius iudex est. Distingue quia si iniuria tāgit specialiter prælatum, non potest excommunicare aliquem pro tali iniuria: si tangit ecclesiam potest [3]. Nam episcopus potest esse iudex in causa suæ ecclesiæ [4]: sicut procurator fisci est iudex in causa fisci, vt C.vbi causæ fiscales. l. 1.sic Imperator est iudex in causa fiscali [5] .ff. de his quæ in testa. delen.l. proxime.& tamen res fisci, Imperatoris dicitur.ff.ne quid in loco publi.l.2.§. hoc interdictum.

[2] Idē Ale. de Imo.in l. scimus.§ & hęc quidē. C. de iure delib. & Dominicus ī c.ab eo.in fi. de app. in 6.

Eps an possit aliquem pro ꝓpria iniuriae excōicare.

[3] Sub.immo debet. 23. q. 4. si is qui. Archid.

[4] Adde idē tenuisse Bar. & Bal.in l. vnica.C.ne qs in sua causa iud. Arch.

[5] Arg.cōtra 16.q.6. consuetudo. in princ. vbi de hoc.

cus contra clericum,etiam si præmoneret eum.hoc ideo dico, qa non concedo, ꝙ in accusatione sit præmittenda admonitio, vt extra de simonia,licet.& c.per tuas.& de accusa.qualiter. sed denuntiationem semper præcedere debet canonica monitio, vt per eadē iura probatur. Nec obstat,extra de accusa.si quis episcopus.quia illa in denuntiatione loquitur.De hoc notatur 12.q.2. indigne. Tamen vbi denuntiat crimen simoniæ,nō est necessaria admonitio [1]: quia de illo nō potest quis pænitere retento ordine, vt 1.q.1. si qs neque.& q.7.requiritis.licet sit arg.contra. 1.q.vlti.patet. & extra de simo.licet.cui hodie statur scilicet,quia moneatur, vt dimittat beneficium,quo retento non posset pænitere. Vel dicas speciale esse in ecclesia, vt semper primo admoneatur q̃ proponatur querela contra eam,siue ciuiliter,siue alio modo agatur.
c ¶ *Prius.*] ĩ.23.q.5.ad finem.
d ¶ *Per satisfactionem.*] quod videtur esse speciale in eo qui offendit ecclesiam,vt prius satisfaciat,quàm absoluatur,vt extra de verborum significa.ex parte.aliàs sufficit ꝙ iuret, vt extra de senten. excom.per tuas.
e ¶ *Iniuriæ.*] vnde nec clericus potest remittere iniuriam factam ecclesiæ,vt 23.q.4.si is qui.Io.

SI quis.] CASVS. Si quis contra episcopum vel actores ecclesiæ querelam habuerit,non vadat ad iudicē, nisi prius episcopum vel œconomos ecclesiæ sæpissime commoneat, vt ab eis iustitiam consequatur,& ei satisfaciant:ꝙ si contra fecerit,commu-

SI qui sunt vituperatores.] CASVS. Quæsitū fuit ab Euaristo, vtrum clerici indistincte sint admittendi ad accusationem episcoporum & aliorum clericorū. Et respondet ꝙ nō,sed prius examinari debent accusatores vtrū sint bonæ famæ,vel nō, & qua intentione veniant ad accusandū:vtrum pro Deo,vel vana vel inani gloria,vel odio vel inimicitia,vel etiam cupiditate fiat ab eis accusatio. Idem fere dicitur in sequenti capitulo: eo tamen addito, ꝙ ignoti & viles non recipiuntur ad accusationem.
i ¶ *Vituperatores.*] id est,cōuitiatores:qui depositi curiæ tradentur. 11.q.1.si qs sacerdotum. nisi fecerint ex calore iracundiæ, vt s.ea.q.3.si quis iratus. Ioannes. Hoc hodie [6] falsum est, ꝙ traduntur curiæ sæculari,nisi esset post excommunicationem contumax. extra de iud.c.cum non ab homine.fallit in casu speciali, de crim. fal.c.ad falsariorū.vbi depositus statim traditur curiæ sæculari. B.
k ¶ *Episcoporum.*] hæc duo capitula loquuntur de suspectis vel ignotis,& de his qui suam iniuriam non prosequuntur.
l ¶ *Qua intentione.*] an faciāt animo nocendi,vt 23.q.5.ꝓdest.
m ¶ *Conscientia.*] si sit cnoscius criminis.
n ¶ *Aut cupiditate.*] pecuniæ.s.ea.q.1. prohibentur.
o QVærendum est.] Hic dicitur idē quod in p̄cedenti capitulo. Et dic quærendum est,scilicet à iudice,etiam si aduersarius

Cleric⁹ depositus nō sēp est curiæ sæculari tradendus.

[6] Scilicet ꝙ tradit statim curię. de hoc le.& no.3.q. 4. cleric⁹. at.

Testis est de sua cōuersatione examinandus.

rius non quærat.ff.de postu.l.quos prohibet.& 30.q.5.iudicãtem.& j.ea.alieni,& ar.C.de quæstionibus,seruos.& loquitur hoc c.& præcedens de ignotis,vel de notis & suspectis:quia tales personæ integri status esse debent.ff.de testi.quæsitum.Sed obiicio tibi,si iudex quærat de conuersatione huius testis, oportet ꝙ quærat ab aliis. Similiter oportet, ꝙ quærat de cõuersatione illorũ de qbus q̃ritur de conuersatione istius. & sic in infinitũ procedet iudex: qđ reꝓbatur extra de rescri. cum in multis.lib.6. Si autem iudex ab ipso teste quærat,an sit fur vel homicida, stulta esset qõ;cum nemo illud fateretur[1] de se? Respõdeo,si est ignotus,bene potest ab eo quęrere an sit liber, vel seruus. Ab aliis autem notis inter quos est conuersatus, quæret de fama istius. Potest ẽt iudex in genere quærere sic dicendo ei, Es tu talis, vt possis esse testis? vt ff. de qõ. l.1.§. qui quęstionem.

a ¶ *Accusat.*] in accusationibus ergo nõ præsumitur quis dignus nisi hoc probetur[2] .j.ea. criminationes. Sic in oblatione Eucharistiæ, vt de conse.dist.2. trib⁹ gradibus. Et in ordinibus.24.dist.quando. & in eleemosyna.42.dist. quiescamus. Item excõmunicatus quis creditur propter periculum vitandum potius,q̃ nõ: vt extra de sen. exc.per tuas. & c. cũ desideres. §.secũdæ quæstioni. sic in impetratione veniæ ætatis tenetur impetrãs probare instituta morũ suorum, & testimoniũ vitæ honestioris,& animi probitatem,id est,se esse idoneum, vt C. de his qui ve.æta. impe.l.2.alias circa notos potius præsumitur quis dignus,quàm indignus,vt extra de præsumptio.dudum.

b ¶ *Nescitur.*] per hoc patet cap.hoc loqui de ignotis.

c ¶ *Maiores.*] id est clericos.

1 An aũt teneať respondeř,viđ Gul. de Suz. in l. testiũ. C. de test.& p Bal. ĩ l 2.§. quod obseruari. in vlt.col. C.de iura. calũ. & aliquid per Bar.ĩ l.fi. circa med.ff. de his q vt ind. sed pro communi opinione optime facit quod no. gl.in l.qui iurasse.§ si pr̃ ĩ ver. acqsisti. ff.de iureiur.

2 Scilicet ꝑ aliquas litteras authenticarũ ꝑsonarũ quæ pro eis testimoniũ ferant, vel testimonium populi, vt legi. & no. in isto ca. criminationes,secundum Inn. q ira not.extra de accu.cum P.Arch.

is, qui accusat[a],& is qui accusatur;quoniã hi,qui non sunt rectæ conuersationis,ac fidei,& quorum vita est accusabilis,& quorum fides,vita, & libertas nescitur[b], non permittuntur maiores[c] natu accusare. Neque viles personæ in eorum recipiantur accusatione.

Mutatus est verborum ordo.

Item Sixtus Papa ij. ad episcopos Hispaniæ,epist.2.

¶ Absque duobus, vel tribus testibus non recipiantur episcoporum accusationes. C. XIX.

ij A Ccusatio episcoporũ non est facile[d] recipienda, dicente Domino[Non suscipies vocem mendacij]Et Apostolus inquit aduersus presbyterum inscriptionem non recipiendam absque duobus, vel tribus idoneis testibus. Si hæc de presbyteris,vel ceteris fidelibus sunt præcauenda,quanto magis de episcopis?

Exo.23. 1.Tim.5.

Item ex concilio Aurelianensi primo,c.8.

¶ Pro sola conuentione episcopi non submoueatur aliquis à communione. C. XX.

SI quis ab episcopo suo, vel de ecclesia, vel de proprio iure aliquid crediderit repetendum;si nihil conuicij[e] ,aut criminationis obiecerit, eum pro sola conuentione à communione ecclesiæ non liceat submoueri.

Item Euaristus Papa,epist.2.

¶ Quare subditi prælatos suos reprehendere non possunt. C. XXI.

SVnt nonnulli, qui præpositos suos peruerse reprehendunt, si vel parum ipsis molesti extiterint.

Ex his omnibus datur intelligi,quòd illi ab accusatione remouẽtur, qui non affectione charitatis,sed prauitate suæ actionis vitam eorum diffamare, & reprehendere quærunt. ¶ *Quòd vero præmissis auctoritatibus criminosi prohibeantur ab accusatione prælatorum, testatur Augustinus in lib.Soliloquiorum[f] ita dicens.*

Iuo p.13.c.96.

¶ Non omnes subditi, sed criminosi tantum prohibentur accusare prælatos. C. XXII.

PRæsumunt prælati nõ debere se reprehendi,vel accusari[g] , pro eo, quòd canones non eos passim constituunt accusandos. Quod tamen negatur solis criminosis[h], cum de reprehendendo[i] veritas ipsa constituat [Si male locutus sum,testimonium[k] perhibe de malo,&c.]

Ioan.18.

Opponitur[l] huic distinctioni. Ipsi sacri canones distinguunt,in quo casu pastores sint accusandi à subditis dicentes [Oues pastores suos non accu-

s̃. c.oues.

A *Ccusatio.*] CASVS. Quæsitum est a Sixto Papa qualiter recipienda sit accusatio episcoporum:Et respondet dicens, ꝙ non est facile recipienda sine discussione accusatorum. Et hoc probatur auctoritate Domini dicentis non esse accipiendam vocem mendacii. Et auctoritate Pauli,qui dixit aduersus presbyterum inscriptionem non esse faciendam sine duobus vel tribus testibus. multo minus ergo contra episcopum.

d ¶ *Facile.*] id est,absque inquisitione.

ADDITIO. scilicet accusatorum & testium Hu. & Lau.& dic, inquisitione,scilicet quæ habetur supra c. proxi. secundum Ioan. de Fant.

S *I quis.*] CASVS. Quidam conuenit episcopum vel œconomum ecclesiæ in causa pecuniaria. quæsitum fuit vtrum propter hoc a communione ecclesiæ sit remouendus? Et respondetur,ꝙ non,si nil conuicii vel criminationis obiecit.

e ¶ *Conuicij.*] non tamen ex hoc sequitur, ꝙ propter conuicium ipsum possit excommunicare,vt 23.q.4.inter querelas. vel hic nõ fuit tantum episcopi causa,sed ecclesiæ,vel propter hoc remouẽdus est a communione a metropolitano,sed non ab episcopo. Vel dic,si conuicium redundat tantum in personam episcopi: quia dicit,tu es filius rustici,tunc non potest.sed si dixit eum simoniacũ: quia hoc redundat in ecclesiam,bene potest.

Episcopus ex cõicat ꝑp cõuicium sibi factum.

S *Vnt nonnulli.*] EX HIS OMNIBVS. Infert Grat.ex supradictis,ꝙ illi remouentur ab accusatione,qui mala intẽtione veniunt ad accusandum, & non ex charitate, & ꝙ criminosi similiter remouentur. Et hoc probat per sequens cap.

f ¶ *In libro soliloquiorum.*] id est psalmorum,id est solius spiritus sancti eloquium:quia solo instinctu spiritus sancti ibi locutus est de quo habetur de pæn.dist.2.quærendum.

P *Ræsumunt prælati.*] CASVS. Quidam prælati dicebant se nullo modo esse accusandos, eo ꝙ canones statuerunt eos non esse passim accusandos. Sed Aug.dicit hoc esse intelligẽdum de criminosis. Et hoc probat exemplo Domini esse verum, qui cum accusaretur,dixit:Si male locutus sum,testimoniũ perhibe de malo.

g ¶ *Vel accusari.*] arg.laicos posse accusare clericos.j.ea.clericos. & 24.dist.illud.& C.de offi.rec.prouin.iustissimos.sed corrigitur talium opinio extra de testi.decetero.

h ¶ *Criminosis.*] scilicet clericis.

i ¶ *Reprehendendo.*] supple, sed non debent præsumere. cum de se, &c.

k ¶ *Testimonium.*] cum debeat exemplificare de accusatione,exẽplificat de testimonio: quod ideo facit,quia q admittitur ad vnũ, admittitur & ad reliquum.4 q.3.testes.Io.

OPPONITVR. CASVS. Dictum est s̃.in §.ex his omnibus.& c.præsumunt. ꝙ subditi criminosi suos prælatos accusare non possunt. Et sic videtur,ꝙ illi qui non sunt criminosi,bene possunt accusare. Sed opponiť huic dist. illud c.oues,&c.vbi dicitur, ꝙ non admittũtur subditi,nisi à fide exorbitauerint prælati: & ita innuitur,ꝙ ex eo solo casu admittantur subditi. Sed Gratianus soluit dicens,ꝙ illud c.intelligitur tantũ de criminosis, & criminosi & infames, & serui contra quemlibet admittuntur in hæresi. Et hoc probat per sequentia.

l ¶ *Opponitur.*] dixerat in illo §. his auctoritatibus 3, ꝙ subditi criminosi,siue clerici fuerint siue laici,non admittantur ad accusationem prælatorum. vnde colligitur à contrario sensu, ꝙ alij admit-

mittantur. Huic distinctio. obijcit, & postea secundum suam opinionem soluit: quæ talis est, ꝙ laici non criminosi possunt accusare clericos; quod falsum est, vt extra de testi. decetero. nisi suã, vel suorum iniuriam prosequantur, & tunc non admittuntur ad testimonium.

HVIC

gratia indignos à postulatione remouet ff. de postu. l. 1. in princ. & repellit militem, licet aduersarius velit eum admittere. ff. de proc. filiusfamilias. §. milites & quos prætor prohibet, in totum & omnino prohibet, etiam si aduersarius consentiat [2], vt ff. de postu. quos prohibet. immo vbi aduersario non competit exceptio, iudex ex officio suo excipiet, vt extra de appel. constitutis. & ff. de pet. her. l. vlt. Sed contra. nonne sic videtur iudicare secundum consciẽtiã? & scis quia nihil ea ingenio suo & domesticæ voluntatis motu facere debat, vt ĩ. c. px. & 3. q. 7. iudicet? Rñdeo iudicat in hoc casu ex his quæ percipit in exercitio causæ, q̃ ante eum agitur. nam cũ coram se videt infamem admitti, potest ipsum repellere: sicut cũ scit tẽpora appellationis elapsa esse, supplet de facto. C. de appel. l. 2. in fi. sic tẽp. 28. di. priusquã. s. de facto quod constat iudici tãquã iudici. extra de postu. bonæ.

[2] Adde ad hoc id quod leg & no. extra de excep. c. exceptionẽ & li. 6. eo. tit. c. pia. Arch.

sent, nec reprehendant, nisi à fide exorbitauerint.] *Ecce in quo casu sunt accusandi à subditis; in alijs autem minime.*

[3] *Huic oppositioni respondetur sic. Distinctio illa canonum de criminosis, & infamibus intelligitur: Oues enim criminosæ, & infames pastorem suum accusare, vel reprehendere non possunt, nisi à fide exorbitauerit. Ceterum si à fide exorbitauerit, tanta est labes illius criminis, quòd ad eius accusationem, & serui aduersus dominum, & quilibet criminosi, & infames aduersus quemlibet admittuntur.*

Exo. 13. 1. Tim. 5.

Vnde Dionysius Papa ad Seuerum episcopum epist. 2.

¶ Infames & hæretici, homines bonæ famæ accusare non possunt. C. XXIII.

¶ *In multis vetustis exemplaribus rubrica huius capitis sic habet*, Infames accusare possunt hæreticos. *in alijs vero nonullis*, Infames non possunt accusare catholicos.

3. 3. q. 4. c. alieni.] in decretis Iulij. c. is. Ansl. l. 3. c. 65. Poly. l. 5. tit. 1.

ALieni erroris [a] socium, vel à sui voluntarie propositi tramite recedentem [b], aut sacris Patrum regulis, & constitutionibus non obediẽtem [c] suscipere non possumus [d], nec debemus; nec impetere recte credentes, vel sanctorum Patrum sanctionibus obtemperãtes permittimus: quia infames omnes esse censemus, qui suam aut Christianam præuaricantur legem †, aut Apostolicam, vel regularem libenter postponunt auctoritatem.

Item ex concilio Toletano quarto, c. 63.

¶ Christianos accusare, vel in eos testificari non possunt, qui fidem acceptam deseruerunt. C. XXIIII.

NOn potest erga homines esse fidelis, qui Deo extiterit infidus. Iudæi ergo, qui dudum Christiani effecti sunt, & nunc Christi fidem præuaricati [e] sunt, ad testimonium dicendum admitti non debent, quamuis esse se Christianos annuntient: quia sicut in fide Christi suspecti sunt, ita & in testimonio humano dubij habentur. Infirmari [f] ergo oportet eorum testimonium, qui in fide falsi docẽtur; nec eis est credendum, qui veritatis à se fidem abiecerunt.

Iuo p. 13. c. 96.

Item Caius Papa Felici episcopo.

Ioan. 18.

¶ Hæretici, Iudæi, vel pagani Christianos accusare non possunt. C. XXV.

Ansl. l. 3. c. 46. Pann. l. 4. c. 63.

PAgani, vel hæretici, siue Iudæi non possunt Christianos accusare [g], aut vocem [h] eis infamationis [i] inferre.

¶ *Verba epistolę sunt*, Primo quidem scias paganos, & hæreticos non posse Christianos accusare, &c.

3. c. oues.

In hoc capite decernitur, vt hæretici non impetant recte credentes. Vnde è contra intelligitur, quòd hæretici ab hæreticis impeti possunt.

NOn potest.] CASVS. Quidam Iudæi facti sunt Christiani, & postea iterum præuaricati sunt in fide. quærebãt vtrũ essent admittẽdi ad testimonium contra catholicos? Et respondetur quòd non, licet Christianos esse se fateantur: quia sicut in fide suspecti sunt, ita in testimonio, nec potest apud bonos homines esse fidelis qui Deo extitit infidelis.

e ¶ *Pręuaricati.*] ergo si non sunt præuaricati, videtur ꝙ sunt admittendi, non obstante pręcedenti delicto, sicut & alius qui fuerit in mortali [3], vt 3. q. 1. diffinimus. quod quidã negant, cũ nec ad ordines admittatur q quandoque fuit criminosus, vt 25. distin. primum. & 6. q. 1. qui crimen. & ff. de ritu nup. palam. vbi dicitur, turpitudo licet intermittatur, non tamen deletur. sic ff. de fur. qui ea mente. Io. Quid iuris sit de hoc, dicitur extra de testi. testimonium. vbi corrigitur hoc. Ber.

[3] Ad hoc 32. q. 5. pceptũ. vbi de hoc.

HVIC OPPOSITIONI. Hæc est 3. pars huius q. in qua probatur, ꝙ mali non possunt accusare prælatos suos, vel illi qui ad eumdem gradum peruenire non posiant: & hoc probat per 6. cap. Ioan. de Fan.

ALieni erroris.] CASVS. Dicitur in c. isto, ꝙ hæretici apostatæ, & schismatici nõ admittuntur ad accusandum (vt Dionysius dixit) ɔ̃ recte credentes, & cõstitutionibus obtẽperãtes. Et inducitur hoc c. à ɔ̃rio sensu, vt apparebit in §. seq. Et dr̃ hic apostata qui recedit à proposito regulari vel clericali, vel à fide.

a ¶ *Alieni erroris.*] ex tribus locis istius c. argumentatur Gratianus a contrario sensu in sequenti §.

b ¶ *Recedentem.*] id est, apostatam.

c ¶ *Non obedientem.*] id est, schismaticum, vt 19. distin. nulli. & 25. q. 1. violatores.

d ¶ *Non possumus.*] argu. ꝙ iudex potest infamem repellere, licet reus ipsum recipiat [1]. 45. dist. licet. 30. q. 5. iudicantem. C. de q̃st. seruos: in prin. 4. q. 3. parentes. Item arg. ꝙ iudex examinabit accusatores sicut ordinandos, vt eos repellat. 24. dist. qñ. & Greg. præcipit Ioanni, vt inquirat de persona accusatoris. s. e. q. 1. in primis. sic 23. dist. illud. & ĩ. e. criminationes. & prætor suæ dignitatis tuendæ

f ¶ *Infirmari.*] s. 19. dist. c. fi. vel aliter arg. quòd non valet dictũ testis, si postea detegitur eius infamia.

g PAgani.] ¶ *Accusare.*] nisi suã iniuriã prosequantur, vt 4. q. 6. omnibus. sed hæretici nõ: q̃a excõicati sunt. extra de hær. vergentis. & c. excommunicamus. Sed numquid isti, scilicet pagani & Iudæi audiuntur in exceptis criminibus? Dic ꝙ non. secundũ H. sic. sed ꝙ Iudæi possint, videtur extra de Iudæ. c. Iudęi. sed decr. expresse contradicit, quæ dicit, ꝙ testis debet esse fidelis, vt extra de testib. licet 1. & ea ratione, quia sunt in peccato mortali, & sic non sunt audiendi [4]. extra de testi. super eo.

Pagani & Iudæi ẽt in exceptis criminibus nõ sũt audiendi.

[4] Idẽ tenet hic Io de Fã. ad idẽ extra eo ti. testimoniũ. ff. eo. tit. q̃situ. Sed cõtra hoc facit qd̃ le. & dixi s. eo. §. huic oppositioni. Arch.

h ¶ *Aut vocẽ.*] oportet tñ clericos habere testimoniũ bonũ ab his qui foris sunt. ĩ. 8. q. 1. licet. de consec. dist. 1. iubemus.

i ¶ *Infamationis.*] vt se expurgare debeant.

IN HOC CAP. CASVS. Dictũ est supra in c. alieni. ꝙ hæreticus non accusat catholicũ: apostata nõ accusat illũ, qui non est apostata, nec schismaticus põt accusare illũ, q nõ est schismaticus. Cõcludit ergo Gratianus a ɔ̃rio sensu, ꝙ hæretici admittuntur contra hæreticos, schismatici cõtra schismaticos, apostatæ cõ-

ɫra apostatas, quia æqualitas fidei & ɔuersationis est seruãda inter accusantem & accusatum. Et hoc innuit sequens capitulum, & al legando dicit, ꝙ sufficit, ꝙ aliquis sit bonus ad hoc, vt possit accusare. Item hæreticus non admittitur, cum sit excõmunicatus, vt ĩ. 11. q. 3. cum excommunicato.

respicit illud quod dicitur ĩ. ea. §. opponitur. & mouet incidentem quæstionem, & diuiditur in duas partes.

e ¶ *Pastores.*] in princ. q. quæ tamen non sunt verba illius cap. sed sensus est eius.

P *Lerumque.*] CASVS. Dicit hic Aug. ꝙ boni viri quandoque sciunt

a ¶ *Aequalitas.*] falsum dicit. sufficit enim ꝙ accusator sit bonæ famæ, licet accusatus sit melioris, vt ĩ. ea. lator. Itẽ ĩ aliis falsum dicit, q̃a nec infamis infamẽ, nec criminosus criminosũ accusat, vt 6. q. 1. q̃ crimẽ [1]. nisi prius eũ tolerauit sciens eum talem. extra de accusatio. nulli. Sed põt dici hoc esse speciale in episcopo, vt non possit remouere ab accusatione illos quos prius tolerauit. Item fallit in arenario, qui potest accusare arenariũ, vt C. de inof. test. in arenam. Item fallit in casibus, in quibus socius criminis non repellit socium, quos habes notatos. 4. q. 3. liberi. & C. de testib. qm̃. aliàs quilibet cuiuscumque conditionis, & quãtumcumque criminosus viles & criminosos ab accusatione, vel testimonio repellit. vnde ẽt socius a sua accusatione repellit socios viles, & criminosos. ff. de accu. hos accusare. §. si seruus. & 3. q. 4. c. pen. qđ falsum est ĩ exceptis criminibus, vt ŝ. in princ. quæstionis notaui.

Infamis infamẽ regulariter accusare non potest.

1 Dic vt le. & no. extra đ accu. c. 1. Ar.

Item à tramite sui propositi voluntarie recedentes non possunt impetere seruantes limitem suæ professionis. Ex hoc datur intelligi, quòd recedentes à suo proposito, similiter recedentes criminari possunt. Item non obedientes sanctionibus sanctorum Patrum, non possunt accusare obtemperantes sacris constitutionibus. In quo similiter intelligitur, quòd inobedientibus inobedientes accusare licet. Vnde generaliter colligitur, quòd in accusatione æqualitas [a] fidei, & conuersationis inter accusantem & accusatum semper consideranda est, vt is qui accusat, vel par, vel superior inueniatur. Item nouellarum constitutionum, nouella 45. in fine.

Apud Iulianũ antecess. 156.

¶ Hæreticus hæreticum accusare, & contra eum testificari potest. C. XXVI.

Iuo p. 16. c. 131. Pann. l. 5. c. 28.

SI hæreticus [b] contra hæreticum [c] litiget, liceat cuiuis eorum hæreticum testem adducere. Sin autem orthodoxus contra hæreticum litiget; pro orthodoxo quidem etiam hæretici testimonium valeat: cõtra orthodoxum autem solius orthodoxi testimonium valeat. ¶ Orthodoxis autẽ litigãtibus ad testimoniũ nulli hæretico pateat aditus.

Sed quæritur [d], si flagitiosissimus Catholicus possit conuenire hæreticũ de alio crimine, quàm de hæresi? Huic quæstioni ita respõdetur. In quo hæreticus inferior est, videlicet in regula fidei, in eo à malo catholico accusari potest. In quo autem superior fuerit, videlicet in cõuersatione vitæ, in eo à flagitiosissimo conueniri non potest. ¶ Item quod dicitur, pastores [e] pro suis actibus magis sunt tolerãdi, quàm corripiendi, dupliciter intelligitur, vel quia à criminosis tolerandi sunt, & non corrigendi: vnde ibi subinfertur, quia sæpe pro meritis subditorum deprauatur vita rectorum. Quorum ergo merito (Deo permittente) vita rectorũ deprauatur, ab eis potius sunt tolerandi, quàm corrigendi. Vel quia sunt quidam, qui sæpe deseruntur publicis documentis, & crimen, quod intendunt, probare non valent.

ŝ. c. nõ est à plebe. & c. accusatio 1.

De quibus in homilia de pænitentia, c. 12. Augustinus ait.

l. 50. homil. ho. 50. c. 12. Beda 1. Cor. 5.

Quæ publicis documentis probari non possunt, toleranda sunt. C. XXVII.

PLerumque [a] boni viri propterea sufferunt aliorum peccata, & tacent [f]; quia sæpe deseruntur publicis documentis, quibus ea, quæ ipsi sciunt, iudicibus [g] probare non possunt.

a ¶ Plerumque.] *In aliquot vetustis codicibus legitur*, plerique, *quemadmodum & apud Bedam, & in originali, cuius tamen non ipsa prorsus verba hic referuntur.*

4 *De his [h] etiam illud Anacleti [i] intelligitur* [*sententia Cham filij Noe*

ĩ. ea. c. sentẽtia.

S *I hæreticus.*] CASVS. In hoc capitulo tria dicuntur. Dicitur enim ꝙ si hæreticus, litiget contra hæreticum, inter se admittitur testis hæreticus: sed si orthodoxus contra hæreticũ litiget, testimonium hæretici ꝓ orthodoxo valet. sed si inter se litigẽt orthodoxi, testis hæreticus non admittitur.

b ¶ *Si hæreticus.*] Hæc authẽtica est falsa: q̃a nũquã hr̃ticus admittitur ad accusandũ. vt ĩ. 4. q. 1. c. 1. forte loquitur de minoribus hæreticis, qui nõ peccant in p̃cipuis articulis fidei, qui nõ admittuntur in iudiciis, i. de his quæ acta sunt corã iudice: sed in aliis ɔ̃ctibus ꝑ inopiã probationũ admittuntur, nõ tñ sine tormentis, vt 4. q. 3. §. in criminali. ver. si res. & C. de hære. l. vlt. Io. Sed certe ẽm canones non admittitur hæreticus, cũ sit excõicatus, & debeat statim occidi. extra de hæret. excommunicamus. & c. pe. B.

hæretic⁹ nũquã accusat.

c ¶ *Contra hæreticum.*] arg. aliquid admitti pro aliquo quod non admittitur contra se. si. 37. dist. c. si quid veri. arg. contra. 4. q. 3. si quis testibus. Secundum est regulare, primum casuale propter odium hæresis.

SED QVAERITVR. CASVS. Dictum est ŝ. in §. opponitur. in fi. ꝙ quilibet criminosus põt hæreticũ accusare. modo incidentem q̃onem mouet, an pessimus catholicus possit accusare hæreticũ de alio crimine, q̃ de hæresi? Hanc q̃onẽ soluit Gra. dicens, ꝙ in quo hæreticus est inferior, s. in hæresi, põt à flagitiosissimo catholico accusari. In quo aũt hæreticus est superior, scilicet in conuersatione vitæ, non potest accusari a flagitiosissimo catholico. Postea dicit, ꝙ illud quod dicitur in 1. c. huius q̃onis, & c. accusatio. & aliis multis. cap. s. ꝙ pastores sunt potius tolerandi q̃ corripiendi a subditis, intelligitur de criminosis, vel etiã de bonis qui crimina probare non possunt, & ad hoc inducit seq. cap.

d ¶ *Sed quæritur.*] hanc soluit Vrbanus. 12. q. 1. scimus. vel aliter sciunt occulta peccata aliorum, & tamen tacent: quia probare nõ possunt ea iudicibus, vnde non imputatur eis.

f ¶ *Et tacent.*] dicat tñ ei qui potest prodesse, & non obesse. 22. q. 5. hoc videtur. sed in publico nõ debet dicere, vt 6. q. 1. si omnia. hæc ergo taciturnitas non obstat ei, q̃ non potest probare. Itẽ non nocet ei, qui non potest impedire, vt ff. de ɔ̃h. emp. l. rẽ alienã. vel ẽt erubescit loqui, vt ff. de fur. l. pe. Itẽ nec nocet ei, qui scit suũ ius durare. ff. qui. mo. pig. vel hyp. sol. sicut. §. nõ vr̃. aliàs semper obstat taciturnitas, vt extra de his quæ fi. à p̃la. c. 2. & 54. dist. si seruus.

g ¶ *Iudicibus.*] iudici ergo facienda est probatio [2], non aduersario, vt 4. q. 3. §. itẽ in criminali. versi. sæpe. & C. de cond. ob turp. caus. l. 1. arg. contra. 1. q. 1. si quis episcopus.

DE HIS. Hæc est iiij. pars huius q. in qua ꝓbat, ꝙ subditi secrete & pacifice possunt suos prælatos redarguere, non autem palam, nisi peccassent in publico: & ita omnes aucto. quas inducit, debent intelligi, & hoc probat per iiij. exempla, & per x. aucto. sanctorum patrum. Io. de Fan.

CASVS. Qui soli sciũt, tñ accusant, & infamãt, intelligit (vt dicit Grat.) qđ dr̃ ŝ. c. snĩa. de Chã, qui pudenda patris nõ operuit: sed ridẽda monstrauit. sed hac auctoritate non prohibent subditi ab accusatione, sed à proditione: sicut fecit Chã per quem intelliguntur illi qui soli sciunt, alios tamen infamant.

h ¶ *De his.*] qui accusant p̃latos de crimine qđ nõ pñt ꝓbare.

i ¶ *Anacleti.*] ĩ. ea. c. sententia.

ITEM

Gen. 9.

damnantur, qui suorum doctorum, vel præpositorum culpam produnt ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, sed magis deridenda monstrauit.] Hac enim auctoritate subditi non prohibentur ab accusatione, sed à proditione. Aliud est enim prodere, aliud accusare. Prodit, qui non probanda defert; accusat, qui reo præsente crimen iudici offert probaturus quod intendit †. Cham solus vidit pudenda patris, & ideo per eum intelliguntur, qui cum soli sint conscij criminum suorum prælatorum, atque ideo accusare non possunt; vitam tamen eorum infamando alijs ridendam offerunt. ¶ Item obijcitur, quòd subditi etiam religiosi prælatos suos accusare non possunt. Legitur enim in Exodo [a] *, quòd Maria soror Aaron, quæ prima post transitum maris rubri sumpto tympano hymnum cantare meruit, postea murmurans in Moysem, eo quòd Aethiopissam duxerat in vxorem, à Domino lepra percussa est. ¶ Item in libro Regum legitur, quòd cũ Dauid fugeret à facie Saul, latuit in spelunca, in quam cum Saul diuertisset ad purgandum ventrem, Dauid præcidit oram chlamydis eius; quod se fecisse postea grauiter doluit, & vehementer pænituit. Saul à Domino erat reprobatus, & ex inuidia Dauid persequebatur, vt eum morti traderet. Dauid erat vir humilis, & mitis Sauli à Domino substitutus per Samuelem vnctus in regem: sed tamen, quia præcidit oram chlamydis Sauli, grauiter fleuit, cum à Saule sola administratione vnctionis superaretur. Vnde datur intelligi, quòd subditi, quamuis religiosi sint, prælatos suos criminosos accusare non possunt. Nam per Saulem, qui ventrem purgabat, prælati intelliguntur, qui malitiam suam corde conceptam in opus producunt. ¶ Item legitur in libro Regum, quòd cum arca Domini reduceretur de Gabaa in Hierusalem, bubus recalcitrantibus arca inclinata est: cui dum Oza leuita manum adhiberet, vt eam erigeret, à Domino percussus* [b] *interijt. Per arcam prælati intelliguntur, per Ozam subditi, per inclinationem arcæ casus intelligitur prælatorum, per illum qui manum adhibuit, intelliguntur reprehendentes, vel accusantes vitam doctorum, qui à Domino percussi intereunt. ¶ His* [c] *ita respondetur. Verum est per arcam significari prælatos, & per Ozam subditos. Illud vero falsum est, quòd per inclinationem arcæ casus significetur prælatorum. ¶ Aliud est enim inclinari, vel descẽdere; aliud cadere. Legitur enim quòd Saluator noster se inclinauerit, sicut quando digito scribebat in terra; & de montibus frequenter descenderit, in quos ascendebat, vel vt pernoctaret in oratione, vel vt discipulos in monte altiora doceret* [d] *præcepta, vel vt turbas fugiens, ex altitudine montis eas respicere, & libere posset docere. Inclinatio vel descensio humilitatem significat, qua spirituales nonnumquam carnalibus condescendunt, & eorum infirmitati compatiuntur, iuxta illud Apostoli. [Quis infirmatur, & ego non infirmor?] Hos etiam* [e] *significauerunt Angeli, quos Iacob vidit in scala descendentes. De his etiam per Prophetam dicitur, [Inclinauit cælos, & descendit.] Per arcam ergo inclinatam intelliguntur prælati, qui subditorum culpam misericorditer portant, & eorum infirmitati humiliter compatiuntur. Vnde bene dicitur, quòd bubus recalcitrantibus arca inclinata est. Boues quippe recalcitrantes subditos significant suis doctoribus non obedientes; quibus dum prælati compatiuntur, quasi bubus recalcitrantibus arca inclinatur. Leuita qui manum adhibuit, significat illos, qui misericordiæ compassionem in prælatis suis reprehendunt, eosque in seueritatis amaritudinem erigere volunt. Vnde bene Leuita iste Oza dicitur. Oza quippe robustus dicitur. Illi enim robusti dicuntur, qui cum de sua iustitia præsumunt, misericordiam peccantibus negandam putant, & impendentes reprehendunt. Vnde a Domino percusi intereunt; quia iudicium sine misericordia erit illis, qui nolunt facere misericordiam delinquentibus: Cui per Salomonem dicitur [Noli esse nimis iustus, quia est iustus qui perit in iustitia sua.] Sic & illud Moysi intelligitur. Per Moysem enim prælati intelliguntur, per Aethiopissam peccatores designantur. Moyses Aethiopissam vxorem ducit; cum quilibet prædicator peccatorem* [f] *sibi copulat, vt ex eo sobolem bonorum operum Deo gignere valeat. Hanc copulam dum Maria, idest subditi reprehendunt, lepra peccati inficiuntur. Vel per Mariam synagoga intelligitur, quæ in Moy-*

Exo 15. Num 12. — 1. Reg. 24. — 1 Reg. 16. — Glos. ordinaria 1. Reg. 24. — 2 Reg. 6. — Io. 8. — 2. Cor 11. — Gen. 28. — ps. 17. — Iac. 2. — Eccle 7.

ITEM OBIICITVR. CASVS.

Opponitur adhuc. s. quòd subditi etiam religiosi prælatos suos accusare non possunt. Et hoc probatur quattuor obiectionibus. Prima est de Maria sorore Aaron, quæ lepra percussa est, quia murmurauit in Moysem, quia duxerat Aethiopissam ĩ vxorem. Secunda obiectio est de Dauid, qui cum fugeret à facie Saulis, & latitaret in spelunca, abscidit orã clamydis Saulis purgantis ventrem: De quo idem Dauid seipsum postea reprehendit. Tertia est de Oza, qui cum arca Domini reduceretur de Gabaa in Hierusalem, & bobus recalcitrantibus inclinaretur, manum apposuit. Quarta est, quòd infames efficiuntur qui accusant prælatos suos; & ideo accusare non possunt. Has obiectiones soluit, & dat cuilibet obiectioni suam solutionem Grat. concludendo, quòd propter hoc non remouentur subditi ab accusatione prælatorum. Et primo soluit quod dictum est de arca, & innuit quòd per Mariam, Dauid & Ozam, & per eos qui reputabuntur infames, intelliguntur illi, qui bonam fidem & bona facta suorum prælatorum reprehendunt, bonitatem eorum obfuscare volentes. Sed malos prælatos bene possunt accusare: quod probat sequenti capitulo, quia mali prælati non sunt prælati.

a ¶ *In Exodo.*] melius in libro Nume. 50. dist. §. econtra.

b ¶ *Percussus.*] quia ea nocte nõ se ab vxoris amplexu abstinuerat.

c ¶ *His ita.*] Incipit respondere his tribus obiectionibus, & primo respondet vltimæ.

d ¶ *Altiora doceret.*] Arg. quòd magister debet docere in alto.

e ¶ *Hos etiam.*] scilicet spirituales prædicatores.

f ¶ *Peccatorem.*] in hoc tamen non peccauit, quia adhuc non erat prohibitum [1], nec hodie est si sub hac conditione ducitur vt fiat fidelis. 28. q. 1. nõ oportet. Ioan.

[1] Ar. ad hoc 32. q 4 obijciũtur. &c. dixit. vel dic secundũ Hu. q fecit instinctu spiritussancti. ar. 25. q. 1. §. hac ita que. Io.

ſem, ideſt in Chriſtum murmurauit, quia Aethiopiſſam, ideſt eccleſiā de gentibus ſibi copulauit, quos lepra perfidiæ, & erroris ſordidos fecit. Non ergo his auctoritatibus ſubditi prohibentur ab accuſatione ſuorum prælatorum; ſed monentur, ne reprehendant miſericordem compaſſionem eorum. ¶ *Item* [a] *per Saulem prælati intelliguntur, & per Dauid* [b] *ſubditi. Saul* [c] *purgans ventrem eos ſignificat, qui malitiam corde conceptam foras in opus producunt. Sed in præciſione chlamydis nō* [α] *ſignificatur niſi reprehenſio peccati. Per chlamydem enim regni poteſtas intelligitur. Hanc præcidit, qui prælatum ſententia damnationis ferit: quod nulli ſubditorum licet. Facta enim paſtoris, oris gladio, ideſt ſententia damnationis à ſubditis ferienda non ſunt. Hinc eſt, quòd Hieronymus ait ſuper Marcum de Pontifice, qui ſcidit veſtimenta ſua. Sciſſio veſtis ſciſſionem ſignificat ſacerdotij, quod in proximo erat ſcindendum, & auferendum Iudæis. Vel per Dauid ſignificantur, qui nequitiam ſuorum prælatorum videntes, maiora eorum peccata contemnunt, minima vero & leuia, quaſi extremam oram chlamydis præcidentes reprehendere, & lacerare ſatagunt. Vel quia Saul ſolus* [d] *diuertit in ſpeluncam, in qua Dauid* [β] *ſolus latebat.* ¶ *Item ſuper hoc poteſt intelligi, quod de Cham dictum eſt, qui ſolus vidit pudenda patris, quæ non cooperuit, ſed ridenda monſtrauit. Hac itaque auctoritate non inhibetur ſubditis accuſare prælatos, ſi accuſabiles fuerint. Item probatur, quòd ſubditi prælatos ſuos accuſare non poſſunt, etiam ſi religioſi fuerint. Infames enim ſunt eo ipſo, quòd ſuorum doctorum vitam reprehendere conantur. Infames enim fiunt (vt canonum tradit auctoritas) omnes, qui in Patres armantur, & qui doctorum ſuorum vitam reprehendunt, vel accuſant. Nullus autem infamis in accuſatione prælatorum eſt audiendus, niſi forte à fide exorbitauerit, vt ſupra dictum eſt. Cum ergo ſubditi eo ipſo, quòd in accuſationem prælatorum proſiliunt, infames efficiantur, infamibus autem copia accuſandi denegetur; patet, quòd ſubditi prælatos ſuos accuſare non poſſunt.* ¶ *His ita reſpondetur* [e] *: non omnes prælati pro prælatis habentur. Nomen enim non facit epiſcopum, ſed vita.*

Gregorius paſt. p.3.c.5.

Nicolaus in epiſtola 7. ad Michaelem

ſ.c.oues.

ad.c.14.

ſ.c.ſententia

α ¶ Non ſignificatur.] *In aliquot vetuſtis exemplaribus legitur*, non ſignificatur reprehenſio peccati: *in alijs vero nonnullis*, ſignificatur reprehenſio peccati.

β ¶ Dauid ſolus.] *Primo regnorum, c. 24. legitur*. Porro Dauid, & viri eius in interiore parte ſpeluncæ latebant.

Vnde Gregorius Ianuario epiſcopo ſcribit lib. 7. indict. 2. epiſt. prima.

¶ Quem ætas, non vita ſeniorem facit, grauiter eſt increpandus. C. XXVIII.

PAulus [f] dicit [Seniorem ne increpaueris.] Sed hæc eius regula [g] in eo † ſeruanda [h] eſt, cum culpa ſenioris exemplo ſuo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi autem ſenior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi diſtricta increpatione feriendus eſt. Nam ſcriptum [i] eſt [Laqueus [k] iuuenum omnes vos,] & rurſus Propheta dicit [Maledictus γ puer [l] centum annorum.]

Ioan. diaconus lib. 3. num. 32. 1. Tim. 5. † al. tunc

Eſa. 42. Eſa. 65.

γ ¶ Maledictus puer.] *In codicibus B. Gregorij partim iſto fere modo legitur, partim vero*, & peccator centum annorum maledictus eſt, *quēadmodū & apud Ioan. diaconum, & in vulgata, niſi quòd hac habet non* eſt, *ſed* erit. *Septuaginta autem, vt eſt apud B. Hieronymum, habuerunt*, & q̄ moritur peccator centenarius, maledictus erit.

Item Hieronymus ad Heliodorum, epiſt. 1. de laude vitæ ſolitariæ.

¶ Dignitas non facit epiſcopum, ſed vita. C. XXIX.

NOn omnes epiſcopi ſunt epiſcopi [m]. Attendis Petrū: ſed & Iudā conſidera. Stephanum ſuſpicis: ſed & Nicolaū [n] reſpice. *& infra.* ¶ Non facit eccleſiaſtica dignitas Chriſtianū. Cornelius [o] centurio ad huc ethnicus dono ſancti ſpiritus mūdatur; preſbyteros [p] Daniel puer iudicat. *& infra.* ¶ Non eſt facile ſtare loco Pauli, tenere gradum Petri, iam cum Chriſto regnantium. *& infra.* ¶ Infatuatum ſal [q] ad nihilum prodeſt, niſi vt proijciatur [r] foras, & a porcis [ſ] conculcetur.

Act. 10. Dan. 13. ſ. diſt. 40. nō eſt facile Luc. 14.

a ¶ *Item.*] ad hoc ſimiliter tripliciter reſpondet, & vltimo male.
ADDITIO. Et eſt hic reſponſio ad ſecundam obiectionem. Arc.
b ¶ *Per Dauid.*] ſecunda ſolutio.
c ¶ *Saul.*] tertia reſponſio.
d ¶ *Solus.*] & tamen cum ſocijs ſuis.
e ¶ *Reſpondetur.*] quibus dicitur, q̄ ſubditi non poſſunt accuſare prælatos.

PAulus.] CASVS. Ianuarius epſ die Dominica ante Miſſā, & etiam poſt, exarauit meſſem cuiuſdam laici violēter. de quo repræhendit eū Papa. Ille autē dicebat ſe nō eſſe arguendum. Et hoc ꝓbat auctoritate Pauli, q̄ dicit, Seniorem ne increpaueris. ſed Gre. rn̄det & dicit hoc eſſe ſeruā dum cum ſeniores boni ſunt, ſed cū ſuo exēplo iuuenes corrumpū tur, increpandi ſunt ſeniores: & hoc ꝓbat duabus auctoritatibus.

f ¶ *Paulus.*] ſ. in epiſtola 1. ad Timoth. 5.

g ¶ *Regula.*] Arg. quòd poſſumus interpretari & arctare ḡnalia verba Apoſtoli [1], vt 33. q. quos Deus coniunxit. 32. q. 5. hoc videt. & ff. de i ius vo. l. quāuis. & ff. de teſti. quæſitum.

h ¶ *Obſeruanda.*] exempla eī̄ prælatorū & ſenū facilius corrumpūt, & ideo magis ſunt puniéda. vt 11. q. 3. præcipue. & 85. diſt. tanta [2].

i ¶ *Scriptum.*] ſcilicet in Eſaia.

k ¶ *Laqueus.*] ſcilicet malo exemplo.

l ¶ *Puer* [3].] Canon ꝓpter malitiam aliquorum fingit aliquid eſſe quod nō eſt, & econuerſo. 40. diſt. multi ſacerdotes.

NOn omnes epiſcopi.] CASVS. Heliodorus quæſiuit a Hieronymo, an prælati eſſent accuſandi & eijciendi. Et reſpondet q̄ boni, vt Petrus & Stephanus non ſunt accuſandi, ſed honorandi: mali vero ſunt accuſandi & proijciendi ſicut ſal infatuatum, vt Iudas & Nicolaus, nec prodeſt eccleſiaſtica dignitas in hoc Et hoc probatur exemplo Centurionis & Danielis.

m ¶ *Non omnes epiſcopi ſunt epiſcopi.*] id eſt, nō omnes epiſcopi voce, ſunt epiſcopi re.

n ¶ *Nicolaum.*] qui fuit vnus de ſeptem diaconibus quos Apoſtoli inſtituerunt, qui fuit re probus [4].

o ¶ *Cornelius.*] qui primus ex gentibus nomen Ieſu Chriſti eſt ſecutus. 26. diſt. deinde.

p ¶ *Ethnicus.*] id eſt gentilis.
q ¶ *Presbyteros.*] q̄ condēnauerūt Suſanam. ī. ea. ſ. item cū Balaam
r ¶ *Infatuatum ſal.*] id eſt, ſtulti prælati, inſipidi in prædicando, fatui in delinquendo.
ſ ¶ *Proijciatur.*] id eſt, deponatur.
t ¶ *Et à porcis.*] id eſt, dæmonibus, qui dominantur malis prælatis quaſi pecori ſuo. 24. q. 1. ſ. his auctoritatibus.

1 Arg. cō ſ. ea. q. cōſuluiſti. 31. q. 1. q̄ ſi dormierit.

Prælatorum exēpla mala alios corrumpunt.

2 Et generaliter quicūq; publice peccat exemplū peccandi cuilibet tribuit: & in totā eccleſiam delinquit. 16. q. 2. ſed illud. ſm L. & Hug.

3 Dic q̄ puerilis ætas durat vſque ad pubertatē, vt l. pueri. cum gl. ff. de ver. ſig.

4 Et dicūt q̄ iſte fuit machomet⁹ quē colūt pagani Hu. & de hoc habet ī. 24. q. 3. quidam ver. Nicolaitæ. ſecūdum L. qui aſſerit q̄ iſte fuit machomet⁹.

NOn omnes.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ per columbam bonus prælatus intelligitur, qui est audiẽdus. Per coruum autẽ malus prælatus intelligitur, qui est repellendus.
a ¶Corui.] coruo æquiparatur malus ꝓlatus vel presbyter in nigredine vitiorum, & in raucedine vocis, & in voracitate, scilicet mortuorum [l] oblationũ & in fœtore spiritus & in garrulitate, & in furto. 23. q. 4. tres personas. Io. de Fan.

SEcuti.] CASVS. Beda ponit in hoc c. verba Petri in epistola canonica, & exponit ea intendens probare, ꝙ prælati possunt accusari à suis subditis etiã laicis: quia Balaã malus propheta redargutus fuit ab asina quam equitabat. Mali prælati comparantur Balaã, & fontibus sine aqua, & nebulis tenebrosis. Per asinam vero etiam subditi laici intelliguntur.
b ¶Secuti sunt.] prælati & doctores mali.
c ¶Balaam.] supple venientis.

Item Augustinus tractatu sexto in c. 1. Ioannis.

¶ Non episcopi nomen, sed vita reuerentiam meretur. C. XXX.

NOn omnis, qui dicit, pax vobiscum, quasi columba est audiẽdus. *& infra.* ¶Corui [a] de morte pascuntur. Hoc columba nõ habet: de frugibus terræ viuit, innocens eius victus est.

Et ibi gloss. ord.

Item Beda ad c. 2. epistolæ secundæ Petri.

¶ Docti ab indoctis, clerici à laicis quandoque merito reprehenduntur. C. XXXI.

2. Pet. 2. Num. 22.

SEcuti sunt [b] viam Balaam [c] & Bosor [d], qui mercedem iniquitatis amauit: correptionem vero habuit suæ vesaniæ. Subiugale mutũ in hominis † voce loquens prohibuit prophetæ insipientiam.] Plerumq; hæretici tã stulta dogmata, tã execranda proferũt sacramẽta, vt etiã hæbetũ sensus, & paganorũ, & qui ratione diuinæ agnitionis omnimodis carẽt, illorũ detestetur insaniã, & illorũ distorta, & Deo contraria itinera sanius sapiẽdo redarguat. Et (quod peius quia frequẽtius est) nonnumquã multi catholicorũ in tãtum mercedem amant iniquitatis, vt etiam docti ab indoctis, à laicis clerici merito redarguantur † [e]: qui iure comparantur prophetæ, qui verbis asinæ contra naturam loquentis corripitur; nec tamen à proposito praui itineris retardatur. Quibus etiam aptissime nomẽ congruit ciuitatis; de qua Balaam venisse perhibetur. Bosor namque carneus, siue in tribulatione [a] interpretatur. Neque enim alia maior † causa luxuriosis existit, verbũ veritatis amore pecuniæ, vel desiderio rerum temporalium adulterare; quàm quòd carnis se concupiscentiæ mancipauerunt. *& infra.*
¶ Sed & nomen ipsius Balaam, qui vanus populus, siue præcipitans eos interpretatur, talibus conuenit. Qui enim agnitam veritatis viam sponte ipsi deserunt; quid nisi vanus sunt populus? Quid, nisi in præcipitium suos mergunt auditores; quibus non salutaria, quæ corrigãt, sed quæ illos delectant, erronea prædicant? de quibus bene subditur [Hi sunt fontes [f] sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reseruatur.]

† al. mutum hominis
† al. lacerentur
Ibidem
† al. magis

a ¶Tribulatione.] *sequebatur,* positus, *quæ dictio sublata est, quia neque apud Bedam, neque apud B. Hieronymum in nominum hebraicorum interpretatione habetur.*

s̃. c. non omnes. & c. non omnis.

Quia ergo [g] non omnes episcopi sunt episcopi, presbyteri à Daniele puero iudicantur, sal infatuatum à porcis conculcatur, & qui dicit, Pax vobiscum, plerumque non columba, sed coruus reputatur; patet quòd non semper pro officio, atque † aucttoritate personæ ab accusatione est cessandum: immo contra prauos est agendum, cum omnis persona criminaliter peccans alteretur [h], & (vt ita dicã [i]) legibus capite minor censeatur. Qui enim facit peccatum; seruus est peccati tam in pœna, quàm in culpa.

† al. vel-
Ioan. 8.

Vnde Augustinus ait.

¶ Qui susceptum officium non administrat, non est episcopus, sed canis impudicus. C. XXXII.

Burc. l. 1. c. 203. Iuo p. 5. c. 317.

QVi nec regiminis in se rationem habuit, nec sua delicta detersit, nec filiorum crimen [k] correxit; canis impudicus dicendus est magis, quàm episcopus.

¶ *Caput hoc apud B. Augustinum, ex quo citatur, non est inuentum, Burchardus & Iuo citant ex Gregorio, & eadem fere verba ipse quoque Gratianus s̃. dist. 83. subnectit capiti,* Nemo quippe. *quod est Gregorij. Simile quiddam Burchardus l. 1. c. 13. & Iuo p. 5. c. 67. afferunt ex Origene.*

Quibus ergo Hieronymus [l], Augustinus, Gregorius auferunt nomen columbæ, episcopi, senioris, nonne & priuilegium est auferendum dignitatis, vt possint à subditis reprehendi? Vnde scriptura dissimulans [m] priuilegium prauæ senectutis, ait [Maledictus] non senior, sed [puer centum annorum] Apparet ergo, quòd hi ex accusatione prælatorum infames fiũt,

Esa. 65.

d ¶Et Bosor.] verba sunt Petri vsq; ad ver. plerũque. vbi Beda exponens verba Petri in canonica dicit, ꝙ hæretici à gẽtibus reprehensi cõparãtur Balaã correpto ab asina. cõparantur ẽt & mali ꝓlati reprehensi à laicis.
e ¶Redarguantur.] nõ dicit accusentur. vnde non põt hic sumi ar. ꝙ laici possint accusare clericos, vt s̃. 21. distin. nolite. in fi. contra. Sol. ibi, ꝙ triplex est reprehensio: quod ibi vide.
f ¶Fontes.] verba Petri.

QVI. CASVS. Cõcludit Gratianus ex supradictis cap. ꝙ mali prælati possunt accusari à subditis, non excusante eos officio vel auctoritate, quia criminaliter peccans alteratur, & capite minuitur: qđ probat sequenti cap.
g ¶Quia.] ĩfert ex his tribus c. ꝙ mali prælati cũ criminaliter peccant, possunt à subditis accusari. & ad hoc inducit cap. sequentia.
h ¶Alteretur.] id est, in alterius statũ cõmutetur. transit enim de familia Dei ad familiam diaboli. 24. q. 3. si quis non recto.
i ¶Vt ita dicam.] videtur ẽt, ꝙ infamis capite minuatur. ff. de va. & extraor. cogni. cognitionum. §. existimatio.

QVi nec.] CASVS. Dicit Aug. ꝙ q nec sua delicta nec filiorum corrigit, non est dicendus ẽps, sed canis impudicus.
x ¶Crimen.] talis. n. ad accusationẽ vel ad testimoniũ non admittitur, vt 37. dist. legant. j. 6. q. 1. qui crimen.

QVIBVS ERGO. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, & dicit, ꝙ cũ mali prælati amittunt nomen ẽpi senioris & colũbæ, merito poterũt à subditis accusari & aduocari. Infames ergo sunt qui bonos accusant: qui vero malos, laudabiles fiũt. In fi. §. exponit qđ dicitur s̃. c. maiorũ. Et dicit, ꝙ minor ibi intelligitur non dignitate, sed vita. Et hoc clare in seq. c. probatur.
l ¶Hieronymus.] scilicet in tribus prox. cap.
m ¶Dissimulans.] aufertur enim alicui nomen propter suam malitiam. 33. q. 2. admonere. s̃. 19. dist. secundum. & 1. q. 4. §. item peccato. s̃. ea. q. 1. scelus.

Nomen aufertur à malitia.

P *Aulus.*] CASVS istius c. planus est. Et inducuntur 5. cap. ad probandum, ꝙ licet aliquis sit in minori dignitate alio, maior tamen est eo vita & sanctitate.

a *Imparem.*] meritis: non tamen administratione, dist. 80. in illis.

b *Sciret*] Ex hoc patet, ꝙ aliquis scit se habere charitatem per reuelationẽ. Paulus alibi dicit: Scio ꝙ neq; mors, neq; vita, neq; aliquid aliud me poterit separare à charitate Dei. alibi tñ dicit, Nihil mihi conscius sum, &c. vt s. 40. dist. c. vlt.

ADDITIO. ista concor. respicit litterā, non imparē, secundū Laud. Ad idem 21. q. 4. sicut excellentiam.

c *Hoc non de officio*] ꝙ non possit esse impar Paulus Petro.

si quis vxori. 1. rñ. non tñ pōt eum conuenire de furto, sed actione in factū, vt C. de dolo malo, si superstite. Emancipatus aūt pōt agere ciuiliter ꝯ patrē, sed venia impetrata, vt C. de in ius voc. l. vl. Sed in criminali causa nō auditur ꝯ patrē. s. ea. q. 1. prohibentur. nec pater ꝯ filium nisi iniuriā in ipsum cōmiserit, vt C. de pa. po. l. 3.

Pauli charitas magna fuit.

qui eorum vitam reprehendere, & lacerare conantur, qui locum sui regiminis non nomine tantum, sed vita, & moribus tenent. Alij autem potius laudabiles fiunt ex accusatione prælatorum suorum, quàm infames. Item, quod dicitur [Maiorū quispiam minorum accusationibus non impetatur;] minores intelligendi sunt non dignitate, sed vita.

s. ea. c. maiorū.

Vnde Hieronymus ait de Paulo super epistolam ad Galatas.

¶ Maiores & minores non dignitate, sed vita intelligi oportet. C. XXXIII.

PAulus Petrum reprehendit: quod non auderet, nisi se non imparem a sciret b.

¶ *Caput hoc quod citatur in plerisque exemplaribus ex B. Hieronymo & in aliquot ex B Augustino, in neutrius libris inuentum est: sed in glossa ordinaria ad ea verba ipsius epistola ad Galatas,* In faciem eius restiti, *additur hæc interlinearis explanatio*, quod non auderet, nisi se non imparem sentiret. *Et in commentarijs B. Ambrosii in illum eundem locum hæc leguntur.* Nam quis eorum auderet Petro primo Apostolo, cui claues regni cælorum Dominus dedit, resistere, nisi alius talis, qui fiducia electionis suæ sciens se non imparem, constanter improbaret, quod ille sine consilio fecerat?

Gal. 2.

Hoc non de officio c ecclesiasticæ dignitatis, sed de puritate vitæ, & sanctitate conuersationis intelligitur: solus enim Petrus inter Apostolos primatum gerebat.

Hinc Augustinus ait ad Hieronymum epist. 19. prope finem.

¶ Non episcopi nomen, sed vita maiorem facit. C. XXXIIII.

QVamquam secundum honorum vocabula d, quæ iam ecclesiæ vsus obtinuit, episcopatus maior presbyterio sit; tamen Augustinus e in multis rebus Hieronymo minor est.

Ansl. l. 3. c. 47. Poly. l. 5. tit. 1. Mutata est verborum series.

Idem lib. 2. de baptismo contra Donatistas, c. 1.

¶ Episcopi licet pares sint meritis, gradu tamen differunt dignitatis. C. XXXV.

PVto, quòd sine vlla sui cōtumelia Cyprianus episcopus Petro Apostolo comparatur, quantum attinet ad martyrij coronam. Ceterū magis vereri debeo, ne in Petrum cōtumeliosus existam f. Quis enim nescit illum Apostolatus principatum cuilibet g episcopatui præferendum? Sed etsi distat cathedrarum gratia, vna tamen est martyrum gloria. *Item infra.* ¶ Cum Petrus à Paulo posteriore corrigitur, & pacis atque vnitatis vinculo custodito † ad martyrium promouetur † h; quanto i facilius, & fortius, quod per vniuersæ ecclesiæ statuta firmatū est, vel vnius episcopi auctoritati, vel vnius prouinciæ concilio præferendum est?

Poly. ibidem. Burc. l. 1. c. 172 Iuo p. 5. c. 290. Pann. l. 4. c. 186. Ansl. l. 3. c. 41. s. ea. sacerdotes

Iuo p. 5. c. 24.

† al. custoditus
† al. prouehitur

Idem tractatu 30. in Ioannem, in fine.

¶ Non in honore, sed in veritate filius æquatur, vel præponitur patri. C. XXXVI.

QVeritur k pater de malo filio, aut queritur filius de duro patre: Seruamus honorificētiam, quæ debetur patri à filio, quæ deficit a filio. Nō æquamus l filium patri in honore, sed præponimus, si bonam causam habet: filium m æquamus patri in veritate: & sic tribuimus honorem debitum, vt non perdat æqualitas † meritum.

† al. æquitas

Item Ambrosius sermone 66. de natali Petri & Pauli.

¶ Aequales fuerunt meritis (licet gradu differentes) Petrus & Paulus. C. XXXVII.

BEati Petrus & Paulus eminent inter vniuersos Apostolos, & peculiari quadā prærogatiua præcellunt; verū inter ipsos, quis cui præ-

Q *Vamquam*] CASVS. Aug. hic cōmendat Hiero. & dicit ꝙ quāuis Aug. sit episcop⁹, & Hieronymus presbyter: tñ Hierony. est maior Augustino vita & sanctitate.

d *Secundum vocabula*] quia eps est nomē dignitatis, presbyter nomen ætatis. 93. distin. legimus.

e *Augustinus.*] Aug. forte hoc credebat. nō enim licuit ei mentiri pro humilitate. 22. q. 2. cū humilitatis. & cū Hieronymus fuit presbyter Cardinalis, patet ꝙ quilibet episcopus maior est presbytero Cardinali.

Eps maior ē pꝭbytero Cardinali.

1 Ista gl. reputatur à doctoribus sin. ad hoc ꝙ dicit ꝙ pm maiorē presbytero Cardinali s. dignitate respectu ordinis episcopalis. vnđ epi dicuntur sūmi sacerdotes vt c. 1. post me. de sac. vnc. & æquiparātur illustrib⁹ seu pfecto prætorio, vt not gl. in l. episcopale. C. de epis. audiē. & non habent maiorem dignitatem Cardinales q̃ epi: sed habet maius officiū vt inquit Bar. in l. 1. §. si quis. in 1. col. ff. đ ap. facit tex. in c. si abbate. de ele. lib. 6. & no. p Ab. in c. ecclesia vestra. Lederni er. de elec. in pe. & vlt. col

P *Vto.*] CASVS. Probatur in capitulo isto, ꝙ cōcilia vniuersalia præferuntur pp dignitatē statutis vnius epi, vel pꝛuincialis concilii: quia licet Cyprianus & Paulus sint in martyrio Petro æquales: tamē Petrus maior est dignitate, & statuta eius sunt magis seruanda quam aliorū. licet. n. vna sit martyrii corona, tamen in cathedris est differentia.

f *Existam.*] sic dicā Cyprianum in omnibus æqualem.

g *Cuilibet.*] s. 21. distin. in nouo. ꝯ. 24. q. 1. loquitur. contra.

ADDITIO. Dic ꝙ ratione ordinis Petr⁹ fuit par aliis Apostolis & ceteris epis, sed rōe administrationis fuit maior.

h *Promouetur.*] ita vt in hoc videantur ipsi esse pares, & etiam statuta eorum.

i *Quanto, &c.*] & est hic argu. ꝙ potius statur ei quod à pluribus, q̃ quod a paucioribus dicitur. & 19 dist. in canonicis.

Q *Veritur*] CASVS. Dicitur hic, ꝙ licet pater corā iudice cōqueratur de filio, & econuerso, filius est patri pꝛeferēdus in veritate, in honore tñ pater est filio pꝛeferendus, & sic honor debitus patri seruatur, vt æquitas non perdat meritum.

k *Queritur.*] secundū canones ergo filius cōqueritur de patre tam in ciuili quàm in criminali negotio: sed secundum leges non in ciuili, nisi cum in causa castrēsi, vt ff. de iu. l. lis nulla. & ff. de furt.

Filius patrē cōuenire potest

2 De hoc ēt no. 23. q. 4. si ecclesia. ī gl. melius ibi videas.

l *Non æquamus.*] sic Celsus corrigit dicta patris sui. ff. de condi. cau da. l. dedi. §. si quis quasi statuliber. Item arg. ꝙ aliquis potest esse maior & minor altero diuerso respectu. s. ea. quamquam 25. dist. perlectis.

m *Præponimus filium.*] arg. ꝙ veritas a quocumque prolata amplectenda est. Et est etiam arg. contra testimoniū honorabiliū personarum. simile dist. 9. ego.

B *Eati.*] CASVS. Probat Ambro. in hoc cap. Petrum & Paulum fuisse æquales in passione, & fidei deuotione; quia eodem die, eodem loco, & sub eodē persecutore susceperunt martyrii coronā, vt vbi erat caput superstitionis, vigeret caput sanctitatis.

a Pro

a ¶ *Pro virtute.*] scilicet vt parem virtutem & constantiam con tra persecutionem in passione habuisse videantur.

ITEM PAENITENTES. Hæc est 5. pars huius quæst. in qua dicit, quid sit in hac quæstione tenendũ: & dicit q; tales qui sacerdotes esse non possunt, nec eos accusare, nec in eos testificari pos- criminaliter agitur. Si enim ciuiliter agitur: aut crimen est occultum quod obijcitur testi, aut manifestum. si occultum, præsumo eum inde egisse pænitentiam: quia occultum in meliorem partem interpretamur. extra de sortilegijs. cap. ex tuarum. & extra de reg. iuris. estote. Si autem manifestum, probabit se egisse pœnitentiam per sacerdotem: quod facere potest, vt extra de simo. nemo. 50. dist. i capite. 2. q. 1. si peccauerit. in fi. nisi tale sit crimen, quod etiam post pænitentiam irroget infamiam, vt cum aliquis cõuictus est de periurio, vt 3. q. 7. §. porro. Si autem criminaliter agitur: siue sit occultum, siue manifestum: siue inde egerit pænitentiam, siue non, repello eum, vt 6. q. 1. qui crimen 3. Vel distingue sicut notaui super illo cap. qui crimen. Ioan. & extra de test. testimonium. vbi diffinitur breuiter. B. circa haac materiã cõ sueuit quæri: si quis vinum nõ potest bibere, an possit promoueri: cum ipsum ministrantem oporteat cõmunicare. de cons. dist. 1. episcopus Deo. & dist. 2. peracta? Dic quòd nõ. Nec etiã accusare potest 4 ille qui casu mẽbrum amisit. 55. dist. c. vlt. tamen inferiorem vel parem potest accusare: q; potest remanere in executione illius ordinis. dist. 55. præcepta. nam qui est intra xxx. annos, potest accusare sacerdotes. Itẽ clericus bigamus non potest accusare clericum coniugatũ qui vnicam & virginẽ habuit vxorem: quia clericus coniugatus gaudet priuilegio clericali. 32. dist. si qui vero. Hug. dicit quòd sacerdos depositus alium potest accusare. Sed hoc nõ placet nam ex quo est de crimine cõdemnatus, statim est delictum eius notorium. extra de co habi. cler. vestra. Item nec ille admittitur ad accusationem, cui crimẽ est in modum exceptionis probatũ, per quod est repulsus à testimonio, licet non sit infamis. arg. extra de ele. super eod. & 2. q. 1. prohibetur. grauata est tamen eius opinio sicut illius q; ancillã oppressit. C. de adul. & si libidine. Nam inhonestũ est tales ad ordines admitti, vt dicit lex de his q; supponũtur fustibus ab ędilib' 5 licet nõ sint isfames. ff. de decurio. eos. nisi sit necessitas. ff. d munere. & hono. l. vt gradatim. & hoc ideo, q; opinio eius in nullo vacilla bit, vt 33. dist. laici. & no §. ea. q. 1. in primis. in fi. Ioan. & probatur hodie tota hæc distinctio in decreta. de testibus, cap. testimonium. Quid iuris sit de ordinando, notaui supra 25. dist. primum. B.

ponatur, incertum est. Puto enim illos æquales esse meritis, qui æquales sunt passione; & simili eos fidei deuotione vixisse, quos simul videmus ad martyrij gloriam peruenisse. ¶ Non enim sine causa factum putemus, quòd vna die, vno in loco vnius tyranni tolerauere sententiam. Vna die passi sunt, vt ad Christum pariter peruenirent; vno in loco, ne alteri Roma deesset; sub vno persecutore, vt æqualis crudelitas vtrumque constringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, persecutor decretus est pro virtute a. Et in quo tandem loco ijdem martyrium pertulerunt? in Vrbe Roma; quæ principatum, & caput obtinet nationum: scilicet vt vbi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis; & vbi gentilium principes habitabant, illic ecclesiarum principes morarentur.

¶ *Sermo vnde hoc caput sumptum est, inter sermones B. Ambrosij est 66. inter sermones B. Augustini de sanctis, vigesimus septimus, & apud Maximum Taurinensem, quintus in festo eodem: qui num 54. est.*

5 *Item pænitentes* b, *bigami sacerdotes accusare non possunt. Vnde generaliter colligitur, quòd quicumque sacerdotes non sunt, vel esse sacerdotes non possunt, in sacerdotes accusationem, vel testificationem proferre non possunt.*

Vnde Fabianus ait epistola secunda ad episcopos Orientales.

¶ Qui sacerdotes esse non possunt, sacerdotes accusare non valent. C. XXXVIII.

Ansl. l. 3. c. 47. Poly. l. 5. tit. 1. Mutata est verborum series.

IPsi Apostoli, & eorum successores olim statuerunt, vt sacerdotes Domini non accusent, nec in eos testificentur, qui sui ordinis c non sunt, nec esse d possunt.

Item Damasus Papa ad Stephanum archiepiscopum, epist. 3. c. 3.

¶ Sacerdotes accusare, vel in eos testificari non valent, qui ad sacerdotium prohibentur eligi. C. XXXIX.

Poly. ibidem. Burc. l. 1. c. 172 Iuo p. 5. c. 290. Pann l. 4. c 186. Ansl. l. 3. c. 41. §. ea. sacerdotes

TEstes a absque vlla infamia, aut suspicione e, vel manifesta macula, & veræ fidei plenitudine β instructi esse debent, & tales, quales ad sacerdotium eligere iubet diuina auctoritas. ¶ Quoniam sacerdotes (vt antiqua tradit auctoritas) criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eumdem non debent, nec possunt prouehi honorẽ.

α ¶ Testes.] *Damasi verba hæc sunt,* Accusatores autem episcoporum, & testes, super quibus rogitastis, absque vlla infamia, aut suspicione, &c. *sicque referuntur à Burchardo & Iuone: Pannormia autem habet vt Gratianus.*

β ¶ Plenitud ne.] *In epistola ipsa legitur,* pleniter. *Burchardus vero & Iuo habent,* vera fide pleniter.

§. ead. nullus laicus.

Sic f *& illud Siluestri intelligitur* [*Laicus non accuset clericum, &c.*] *idest, qui in inferiori gradu constituti ad superiorem ascendere non possunt* g, *in superioribus agentes accusare non debent.*

¶ *Ecce ostensum est, quid respondeatur auctoritatibus, & argumentis, quibus* sunt: redarguere tamen possunt occulte & pacifice: & hæc probat per tria exempla & v. auct. sanctorum patrum. Io. de Fan.

CASVS. Probatum est §. in multis c. q; criminosi accusare nõ possunt. Idem dicit Gratianus de pænitentibus & bigamis. & ita colligitur, q; qui non sunt sacerdotes nec dici possunt, in sacerdotes accusationem vel testificationem proferre non possunt. Et hæc probantur duobus capitulis sequentibus.

b ¶ *Item pænitentes.*] solenniter. j. 6. q. 1. qui crimen.

IPsi Apostoli.] CASVS. Quæsitum fuit à Fabiano Papa qui repellantur ab accusatione in testimonio sacerdotum. Et respondet q; illi remoueantur, qui non sunt sacerdotes, nec esse possunt, intellige ratione criminis vel irregularitatis.

c ¶ *Ordinis.*] in criminali. sed in ciuili possunt omnes. extra de testibus, tam litteris.

d ¶ *Nec esse.*] Ex his duobus c. 2 colligitur, q; hæc tria, accusatio, testimonium, & ordo, pari passu ambulant, vt quicũque non admittitur ad vnum, nec ad reliquũ. Sed obijcitur: quicumque semel in peccato mortali fuerit, non admittitur ad ordines, vt 25. dist. primum. ergo nec ad testimonium. Item si crimen ciuiliter fuerit probatum, non admittitur ad ordines, vt dist. 24. quando. extra de accusationibus, super his. ergo nec ad testimonium: & secundũ hoc nullus inuenitur testis, cum nemo sine crimine viuat. 25. dist. §. nomine autem. Tu dicas q; regula quæ hic traditur, locum habet cũ

TEstes.] CASVS. Idẽ quærebatur in hoc c. qd̃ qsitũ fuit in superiori. & respõdetur q; testes debent esse sine oĩ macula & suspicione: q; sacerdotes criminari non possunt, nec in eos testificari, q; ad eumdem honorẽ prouehi nõ possunt. & sic intelligitur §. sequens.

e ¶ *Suspicione.*] Repellitur testis propter suspicionem 6, vt §. ea. accus. in prin. Arg. contra de conse. dist. 2. non prohibeat.

ADDITIO. Dic quòd assumptio corporis non nocet nisi sumenti: sed accusatio alij nocet.

f ¶ *Sic & illud.*] supra ea. nullus laicus.

g ¶ *Non possunt.*] qualiter hic intelligitur, habetur j. 4. q. 1. c. 1.

ECCE. CASVS. § probatũ est q; subditi non possunt accusare

Gal. 2.

3 Vide quod not. 3. q. 7. § fine in §.

Sacerdos nõ efficiatur q; vinum bibere non potest.

4 Hic add' qd̃ ho. 3. e. in summa ver tales.

Accusare nõ põt de crimine conuictus in modũ exceptionis.

5 Idest, à custodibus ędiũ ab ĩcẽdio de nocte. ff. de of. præfc. vi. l. 1. & 2.

6 Odij, vel inimicitiæ, vel criminis occulti, secũdũ H. ad idẽ 3. q. 5. quasi p totũ. ibi videas. Arch.

bus subditi ab accusatione prælatorum videbantur repellendi. Nunc demonstrandum est; quibus rationibus probentur recipiendi, & quid contra respondeatur a prælatis. Christus, qui erat pastor pastorum, ouibus suis, de quibus ait [Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel, &c.] inter opprobria, & verbera, quæ ab eis patiebatur, ait [Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo, &c.] Item [Quis ex vobis arguet me de peccato?] At quicumque ad testificandum in aliquem, vel ad arguendum admittuntur; ad eumdem accusandum admitti possunt. Cum ergo oues, vt aduersus pastorem suum testimonium ferant, & vt ipsum (si possunt) reprehendant, admittantur; patet, quòd subditi possunt accusare prælatos suos. ¶ *His ita respondetur. Christus, quamuis esset pastor suarum ouium, quas verbo & exemplo pascebat; tamen quantum ad officiorum distributionem (ex qua hodie in ecclesia alij præsunt alijs; vnde quidam prælati, quidã subditi vocantur) in populo suo† pastorale officium non gerebat. Mystica enim & visibili vnctione nec in regem[a], nec in sacerdotẽ vnctus erat: quæ solæ duæ personæ in populo illo prælaturæ nomẽ sibi vẽdicabãt.*

Matth. 15. Ioan. 18. Ioan. 8. † al. illo

¶ *Non ergo ex hac auctoritate subditi probantur admittendi in accusatione prælatorum; sed tantum ostenditur, quòd auditores eos reprehendere possunt, & in eos testificari, qui cum officia ecclesiastica non habeant, verbo tamen & exemplo quoscumque valent, lucrari Deo satagunt. Respondetur & aliter. Aliud est, quod de rigore cogimur seruare disciplinæ; aliud, quod admittitur ex perfectionis consideratione. Christus ad se arguendum Iudæos admisit perfectione humilitatis, non seueritate iuris. Si enim legis rigore essent admissi; hac auctoritate criminosi, & infames in accusatione religiosorum essent recipiendi; cum essent sceleratissimi, qui de Christi nece tractantes innocentem condemnare volebant. Hoc ergo exemplo prælati non coguntur recipere subditos in accusatione sui, sed permittuntur.*

¶ *Item Paulus Petrum reprehendit, qui princeps Apostolorum erat. Vnde datur intelligi; quòd subditi possunt reprehendere prælatos suos; si reprehensibiles fuerint. Sed hoc facile refellitur, si vnde sit reprehensus aduertitur. Petrus cogebat gentes iudaizare, & à veritate Euangelij recedere, cum Iudæis gregem faciens, & à cibis gentilium latenter se subtrahens. Par autem in se est, à fide exorbitare, & alios exemplo, vel verbo à fide deijcere. Ergo hoc exemplo non probantur prælati accusandi à subditis; nisi forte à fide exorbitauerint, vel alios exorbitare coegerint.*

Gal. 2.

¶ *Item cum Petrus intrasset ad Cornelium, conquesti fratres sunt, qui erant in Iudæa, & reprehenderunt eum, quòd ad gentilem diuertisset. Ecce, quòd prælati iure possunt reprehendi à subditis. Sed huic oppositioni B. Gregorius respondit dicens Theotistæ patriciæ, lib. 9. epist. 39.*

Act. 11.

¶ Petrus à fidelibus interrogatus cur ad gentes intrasset, non ex potestate respondit, sed humiliter rationem reddidit. C. XL.

PEtrus potestatem regni acceperat: & tamen idem Apostolorum primus querimoniæ contra eum à fidelibus factæ, cur ad gentes intrasset, non ex potestate officij (qua posset dicere, oues pastorem suum non accusent, nec reprehendant:) sed ex ratione diuinæ virtutis, qua gentiles acceperant spiritum sanctum, respondit[b].

Act. 11.

¶ *Operæpretium fuerit ad ipsum B. Gregorium adire: copiose enim exponit, quæ hic à Gratiano concise referuntur.*

2 *Cum ergo Petrus potuit ex officio repellere querelas, sed noluit; non hoc exemplo prælati coguntur suscipere reprehensionem subditorum. Ex hac etiam humilitatis dispensatione intelligitur illud Leonis quarti Ludouico Augusto dictum.*

¶ *Apud Iuonem huius capitis hæc est inscriptio.* Quòd in præsentia legatorum Imperatoris Leo Papa causam suam examinari voluerit, idem Nicolaus Imperatori.

¶ Imperiali iudicio Apostolicus se emendare promittit, si quid erga subditos iniuste commisit. C. XLI.

NOs, si incompetenter aliquid egimus, & in subditis iustæ legis tramitem non conseruauimus, vestro, ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare iudicio: quoniam si nos, qui aliena

Iuo p. 5. c. 22.

sare prælatos: & respõsum est contrarijs auctoritatibus. Nũc ecõtra ostendit, quod subditi possunt accusare prælatos: & hoc probatur exẽplo Domini & Petri. Nã Dominus permisit Iudæos contra se testificari: & ita per cõsequens eum accusare potuerunt. Nã cui permittitur testificatio, & accusatio. Sed ad hoc dupliciter respondetur. Prima responsio est, quòd licet Christus sit pastor ouium: non tamen secundum legem veterem & nouam in regẽ vel sacerdotem inunctus erat: quæ vnctio prælaturã cõfert. Vel dicas quod Dominus hoc fecit ex humilitate, & nõ de rigore iuris. Paul[9] similiter reprehendit Petrũ, qui maior erat eo. Sed respondetur quod non fuit mirum: quia cogebat gentes iudaizare, & à fide recedere: in quo casu bene accusantur prelati à subditis. Item Petrus fuit reprehẽsus à fratribus: quia intrauit in domũ Cornelij gentilis. Sed huic obiectioni respõdetur in sequenti cap.

a ¶ *Nec in regem.*] immo nec regnum eius erat de hoc mũdo. 23. q. 3. §. 1.

PEtrus.] CASVS. Iudæi reprehẽdebant Petrum, qui intrauit domum Cornelij gentilis. sed dicit Gre. quòd Petrus bene poterat suos repellere subditos ex potestate sui officij: sed respondit se hoc fecisse auctoritate diuinæ virtutis.

b ¶ *Respondit.*] Dicẽs, eamdem Deus dedit gratiam eis sicut nobis qui credimus in Iesum.

CVM ERGO CASVS. Concludit Gratianus ex supradicto cap. dicens, quòd non coguntur prælati exemplo Petri recipere subditorum accusationem, nisi faciant hoc ex humilitate, sicut fecit Petrus, non coactus, sed volens: & ita intelligitur sequens cap.

NOs si.] CASVS. Quidam conquerebãtur de Leone Papa apud Ludouicum de iniuria eis facta: Papa committit se imperiali iurisdictiõi: & rogat

na[a] debemus corrigere peccata, peiora committimus; certe non veritatis discipuli, sed (quod dolentes dicimus) erimus præ ceteris erroris magistri. Inde magnitudinis vestræ magnopere clementiam imploramus, vt tales ad hæc, quæ diximus, perquirenda missos in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia timeant, & cuncta (quemadmodum si vestra præsens fuisset imperialis gloria) diligenter exquirant: & non tantum hæc sola, quæ superius diximus, quærimus, vt examussim[b] exagitent; sed siue minora, siue etiam maiora illis sint de nobis indicata negotia, ita eorum cuncta legitimo terminentur examine; quatenus in posterum nihil sit, quod ex eis indiscussum, vel indiffinitum remaneat.

Matth.18. Ioan.18. Ioan.8.

6 *Item, cum Balaam ariolus*[c] *iret ad maledicendum populum; Angelus Domini, asinæ, cui insidebat, in via se opposuit; euaginatoque gladio eam ab itinere compescuit; quam dum ille verberibus affligeret, in vocem prorupit, & prophetæ vesaniam redarguit. Si ergo animal mutum angelica virtute, prophetæ insipientiam reprehendit; multo magis subditi possunt accusare prælatos suos.* ¶ *His ita respondetur. Verum est, quòd per asinam subditi significantur; & per Balaam, prælati: non tamen hoc exemplo probantur prælati accusandi à subditis: sed subditis tantum forma datur humiliter renitendi prælatis; si forte eos ad malum cogere voluerint. Balaam namque asinam vrgens, vt ad maledicendum populo Dei eum veheret, significat eos, qui verberibus, & cruciatibus à subditis exigunt, vt eis in malo fautores, & coadiutores existant. Sed quia Angelus, quilibet videlicet prædicator, euaginato gladio aperte scilicet prædicato timore, & horrore futuræ vindictæ, à consensu alienæ malitiæ illos reuocat; licet eis in huiusmodi vocem conquestionis prorumpere, & prælatis suis dicere; cur nos verberibus affligitis? cur nobis iniuste irascimini? numquid vobis inobedientes aliquando fuimus? nisi nunc, cum ad malum cogimur? videte illum, qui prohibet ab incepto. Non ergo hinc prælati probantur accusandi à subditis.* ¶ *Item cum Dauid adulterium, & homicidium commisisset; missus est à Deo Nathan propheta, vt eum redargueret. Ecce, quòd prælati sunt arguendi, & reprehendendi à subditis.* ¶ *Sed notandum est, quòd duæ sunt personæ, quibus mundus iste regitur; regalis videlicet, & sacerdotalis. Sicut reges præsunt in causis sæculi, ita sacerdotes in causis Dei: Regum est corporalem irrogare pœnam; sacerdotum spiritualem inferre vindictam. Dauid ergo etsi ex regali vnctione sacerdotibus, & prophetis præerat in causis sæculi, tamen suberat eis in causis Dei. Vnde reges à prophetis, & à sacerdotibus vngebantur; & eorum oblatione peccata regum expiabantur.* ¶ *Sicut ergo Ozias à Domino lepra percussus est, quia sacerdotum officia vsurpare voluit; sic sacerdotibus, & prophetis regum vsurpare officia non licuit. Nathan ergo propheta cum regem redarguit, suum est executus officium; in quo erat rege superior; non vsurpauit regis officium, in quo erat rege inferior: monuit eum, vt per pænitentiam peccata sua expiaret; non tulit in eum sententiam, qua tamquam adulter, & homicida morti addiceretur.* ¶ *Sic & beatus Ambrosius Theodosium, & beatus Innocentius Imperatorem Arcadium excommunicauit, & ab ecclesiæ ingressu prohibuit.* ¶ *Sicut enim non sine causa iudex gladium portat; ita non sine causa claues ecclesiæ sacerdotes accipiunt. Ille portat gladium ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: isti habent claues ad exclusionem excommunicandorum †, & reconciliationem pænitentium. Hoc ergo exemplo subditi probantur reprehendendi à prælatis; non prælati à subditis.* ¶ *Item, Daniel nulla legitima potestate functus iudices à populo constitutos de falso testimonio conuicit, & conuictos damnauit. Constat ergo, quòd nullam potestatem habentes possunt redarguere dignitatibus sublimatos.* ¶ *His ita respondetur. Miracula (& maxime veteris testamenti) sunt admiranda, non in exemplum nostræ actionis trahenda*[d]. *Multa enim concedebantur tunc, quæ nunc penitus prohibentur. Tunc enim Samuel Agag pinguissimum regem Amalech in frusta diuidendo concidit: nunc nulli ecclesiasticorum iudicium sanguinis*[e] *agitare licet. Tunc Phinees Iudæum coeuntem cum Madianita interfecit, & reputatum est ei ad iustitiam: hodie sacerdotibus in perniciem sui officij verteretur. Exemplo ergo Danielis non so-*

Num.22. † al. illo. Gal.2. 2.Reg.12. 2.Reg.6. Act.11. 2.Paral.26. Act.11. Theodor. hist. eccl. l. 5. c. 17. Niceph. l. 13. c. 34. Ro. 13. 1. Pe. 2. † al. excommunicatorum. Dan. 13. 1. Reg. 15. Iuo p.5.c.12. Num. 25.

gat Ludouicum Imperatorem, vt tales nuntios mittat ad hæc inquirenda, qui Deum timeant: & qui vicẽ imperialis gloriæ sic examinent & diffiniant, vt nulla possit in posterum dubitatio remanere, etiam si maiora opponantur ei quàm ea quæ dicta sunt.

a ¶ *Aliena.*] Hic Papa se subijcit aliorum iudicio: quòd facere potest[1], vt ff. de iuris om. iu. est receptum. non tamen eum possunt deponere. 9. q. 3. nemo. secundum H. possunt: quia & se ipsum potest deponere, vt 21. dist. nunc autem.

b ¶ *Examussim.*] idest, regulariter vel indubitanter, vel perfecte: quia amussis est instrumentum plumbeum cum quo rectificantur parietes vel plũbantur.

ITEM CVM BALAAM. Hæc est 6. pars huius quæstio, in qua probat quod probatum erat, quòd subditi possunt prælatos reprehendere, & etiam accusare, si ad eumdem ordinem venire possunt; non autẽ debent eos de occultis vel pene occultis diffamare, & hoc probat per vij. exempla. & per x. auctoritates sanctorum patrum. Ioan. de Fant.

CASVS. Adhuc probat Grat. quinque exẽplis, quòd subditi possunt accusare prælatos, s. exemplo Balaam: qui fuit ab asina reprehensus: & exemplo Dauid qui fuit à Nathan propheta reprehensus: & exemplo iniquorum presbyterorum qui fuerunt a Daniele reprehensi: & exẽplo Damasi & Symmachi, qui fuerunt à suis subditis reprehensi & accusati. Sed singulis obiectionibus singulas ponit solutiones per ordinem respõdendo.

c ¶ *Ariolus.*] Ariolus dicitur qui circa aras idolis preces nefarias effundit: & fructum sibi in tristitia affert. 26. q. 3. igitẽ genus.

d ¶ *Trahenda.*] 22. q. 2. si quis per vetus.

e ¶ *Sanguinis.*] 23. q. vlt. his a quibus. & c. legi. & c. occidit. & extra, ne cleri. vel mo. sententiam sanguinis.

1 Cõcor. Ale. de Imo. in l. est receptũ. ff. de iur. om. iud. in gl. 2. vbi dicit idẽ esse in rege Francorum, nõ recognoscẽte superiorẽ: quod põt esse iudex in propria cã, quod intellige verũ quoad sibi subditos: non quo ad alios, vt patet 1 c. nouit. & ibi Ho. & Io. An. extra de iud.

Si quis.

SI quis.] CASVS. Quidam redarguebant Grego. quòd multa faciebat contra rationem. Dicit Grego. vt veniant ad Apoſtolicam ſedem, & ibi cognoſcatur, vt iſta inter eos feratur ſententia.

a Si quis.] quia actor forũ rei ſequi debet. extra de fo. cõpe. cum ſit generale. & C. de iuriſ. om. iud. l. iuris ordinem. vel quia cauſa fidei eſt, quæ in eccleſia eſt tractanda, vt 23. q. vlt. conuenior. & ſ. e. q. 2. præceptum. 23. quæſt. 1. quoties.

Forum rei ſequi debet actor.

b Confeſſionem.] id eſt, ſcripturam.

EX HIS. CASVS. Concludit Gratia. ex ſupradictis, prælatos poſſe à ſuis ſubditis accuſari, cum iſti tres Apſtici fuerint à ſuis ſubditis accuſati. Sed reſpondet, q̧ iſti Apoſtolici exemplo Domini non coegerunt alios prælatos recipere ſubditos in accuſationem ſuam: ſed permiſerunt hoc fieri ex humilitate.

c Prælatos.] Et dabuntur eis expenſæ ab epiſcopo, quem accuſant ſi egent, vt ext. de acc. c. ex parte. nam & dantur ſeruo agenti cauſam libertatis. C. de or. cog. l. vlt. ſimiliter ei qui egit de inofficioſo teſtamento, & obtinuit, ſi aduerſarius appellet. ff. de inof. te. l. ſi inſtituta. §. penul.

Accuſat⁹ qñque dat expenſas accuſatori.

PAulus. CASVS. Paulus Dyaclinæ ciuitatis epiſcopus fuit accuſatus à ſubditis de lapſu carnis: deinde cõuictus depoſitus fuit epiſcoporum iudicio: & ſubſtitutus fuit ei poſtea Nemeſiõ: quod an fuerit factum voluntate vel neceſsitate, ſequenti capitulo declaratur.

LAtor.] CASVS. Paulus epiſcopus depoſit⁹ fuit: & Nemeſion fuit ei ſubſtitutus: quẽ Paulus more prædonis epiſcopatũ ĩgreſſus ab eccleſia ꝓiecit, & ad necẽ fere ꝑduxit, res eccleſiæ auferendo, de quibus omnibus Nemeſion conqueſtus eſt Papæ. Papa mãdat Ioãni, epiſcopo, vt ſi dictus Paulus res eccleſiæ abſtulit: eũ reddere compellat. Si vero ipſi Ioãni conſtiterit eum tantum res proprias abſtuliſſe: licet grauiter deliquerit (ne addatur afflictis afflictio) eas permittatur habere: ita tamen quòd ſi damnum eccleſiæ intulit, reſarcire modis omnibus cõpellatur: & ſi de cetero ad epiſcopatum aſpirare tentauerit, in monaſterium ad agendam pænitentiam perennem detrudatur.

d In corporali.] ſcilicet adulterio vel inceſtu, vt 30. quæſt. 1. non debet. ſecus ſi de ſimplici fornicatione, pro qua hodie non deponitur, vt 82. diſtin. presbyter. & 34. diſt. fraternitatis. niſi de rigore factum fuerit. 81. diſtin. ſi quis epiſcopus. & cap. presbyter aut diaconus. epiſcopus. hodie aliud eſſet. extra de cri. fal. quàm graui.

e Nemeſion.] Nota q̧ Papa non vocat eum fratrem, licet eſſet epiſ[copus]

f Excuſatione ceſſante.] iuſta tamen exceptio, vel excuſatio admittitur. extra de offi. deleg. ex parte 2.

lum accuſandi, vel redarguendi, ſed etiam iudicandi poteſtatem ſubditi ſibi in prælatos vendicarent; ſi illud in argumentum noſtræ actionis liceret aſſumi, quod nulla vmquam auctoritate permittitur. Magis ergo ex hoc facto datur intelligi; quòd in nouiſſimis temporibus ſuſcitaret Deus ſpiritum pueri iunioris, illius videlicet, de quo per prophetam dicitur [Puer natus eſt nobis] & iterum, [Ecce puer meus] qui iudices iniquitatis, ſcribas ſcilicet, & phariſæos falſis criminibus Suſannam, ideſt eccleſiam accuſantes, & ream adulterij pronuntiantes, eo quod Chriſtum ſequeretur, conuinceret, & condemnaret. ¶ Item Hieronymus [a] refert in libro virorum illuſtrium, quòd Damaſus Papa a ſubditis de adulterio accuſatus cum quadraginta † duobus epiſcopis ſe purgauit. ¶ Item Symmachus Papa in Romana ſynodo dignitate ſua expoliatus prius ſtatui ſuo reddi decernitur, vt tunc veniret ad cauſam; & ſi ita recte videretur, accuſantium propoſitionibus reſponderet. Digna res viſa eſt maximo numero ſacerdotum, quæ mereretur effectum: & cum poſtmodum ordinaretur, quomodo eſſet accuſandus; præfatus Papa, vt cauſam diceret, occurrebat: ſed ab æmulis eſt impeditus.

Eſa. 9. & 42.

† al. XLIIII.

Initio 4. ſynodi ſub Symmacho

¶ a Hieronymus.] *In catalogo B. Hieronymi, aut alijs ipſius libris nihil tale legitur: in vetuſtis tamen Pontificalibus in vita Damaſi hoc refertur.*

Item Gregorius ait de ſe ipſo.

¶ Redarguendi ſe licentiam beatus Gregorius alijs præſtat. C. XLII.

SI quis [a] ſuper his nos arguere voluerit, vel extra auctoritatem nos facere contenderit; veniat ad ſedem Apoſtolicam, quò omnia eccleſiaſtica negotia, de quibus quæſtio habetur, confluere iuſſa ſunt: vt ibi ante confeſſionem [b] ſancti Petri mecum iuſte decertet, quatenus inibi vnus ex nobis ſententiam ſuſcipiat ſuam.

Poly. l. 1. tit. 18. Anſ. l. 2. c. 20.

¶ *Eſt Gregorij quarti in epiſtola citata ſ. ead. q. 6. c. decreto noſtro. & diſt. 19. nulli fas. in qua epiſtola cum multa dixiſſet de priuilegijs, & primatu Romanæ eccleſiæ, iſta adiungit.*

Ex his omnibus colligitur, quòd ſubditi poſſunt reprehendere, & accuſare prælatos [c] ſuos. Sed ſicut de Chriſto dictum eſt, quando Iudæis dixit, [Si male locutus ſum, &c.] ita de iſtis intelligendum eſt, quòd ſuo exemplo prælatis dederunt facultatem recipiendi ſubditos in accuſationem ſui, ſed non coegerunt. Item.

¶ De eodem. C. XLIII.

Burc. l. 1. c. 182. Iuo p. 1. c. 398. † al. Docleatina

PAulus Dyaclinæ † *ciuitatis epiſcopus accuſatur à ſubditis de lapſu carnis; conuincitur, deponitur, alius loco eius ſubſtituitur.* ¶ *Hoc an ex diſpenſatione accuſati, an ex rigore iuris ſit factum, ex regeſto Gregorij ad Ioannem epiſcopum primæ Iuſtinianæ, lib. 10. epiſt. 35. poteſt deprehendi, ubi ait.*

¶ *Verba ſunt Gratiani, qui proponit ſummam ſequentis capituli, quod ſæpe facere ſolitum eſſe multis locis eſt notatum.*

¶ Paulus Dyaclinæ † ciuitatis epiſcopus ſubditorum accuſatione conuictus deponitur. C. XLIIII.

† al. Docleatina

Burc. l. 1. c. 182. Iuo p. 5. c. 298. † al. Docleatina

LAtor Nemeſion ad nos veniens indicauit, quòd Paulus Dyaclinæ † ciuitatis epiſcopus inter alia mala in corporali [d] crimine lapſus à ſuis clericis accuſatus, & conuictus, epiſcopali ſententia depoſitus eſt; poſtea cum auxilio ſæcularium veniens epiſcopatum more prædonis ingreſſus eſt: ablatiſque rebus eccleſiæ dilectiſſimum Nemeſion [e] latorem præſentium ſibi ſubſtitutum, ab eo epiſcopatu proiecit, & ad ſummam iniuriam, ac necem pene perduxit. Fraternitas itaque veſtra hæc omnia curet addiſcere; & quæcumque eccleſiæ abſtulit, omni mora, vel excuſatione ceſſante [f] red-

¶Reddere.] Cum de mero iure deberet iste in exilium relegari entum milliaribus à ciuitate remotus. C. de epis. & cle. quicũque. tem cadere debuisset à iure suo 1. C. vnde vi, si quis in tantam. 6. q. 6. placuit. sed melius est vt eum sua auferre sinat ecclesia, q̃ n perniciem ecclesiæ amplius incandescat, vt ĩ. 17. q. vlt. §. vlt. admitti possunt, probat per sequentia cap.

e ¶*Hoc edicto.*] Verba sunt Gratiani vsque ad illum locum, vt si vltra. & à loco illo ad locum illum, quem ergo, sunt verba Gre. exinde sunt verba Gratiani.

f ¶*Dispensatione.*] idest, voluntate.

dere [a] compellat. Si vero nihil ecclesiæ, sed proprium [b] se dixerit abstulisse (quamuis graue, & iniquum fuerit, vt non à vobis [c], vel à metropolitano eius hoc petierit, sed temerario ausu agere præsumpserit) verumtamen si quid proprium tulit [d], sub fraternitatis vestræ debet examine constare, si verum est. Sed & illud diligenter quærendum est, si quid male de rebus dilapidauit ecclesiæ; vt ex eo quod nunc abstulit, illud reformare, ac satisfacere modis omnibus compellatur.

In hoc capite non referuntur ipsa omnino verba Gregorij (quod à Burchardo & Iuone fit) sententia tamen satis expressa est.

†al. dicto

Hoc edicto † [e] non in accusatores, vel depositores vlciscitur; sed in depositum vlterius prosequitur, vt si vltra ad episcopatum aspirare tentauerit, modis omnibus repellatur, & ad agendam pænitentiam perennem in monasterium detrudatur. Quem ergo Gregorius ad episcopatum aspirantem omnibus modis repellit, quem graui pænitentiæ subijcit; patet non sua dispensatione [f], sed canonum censura à subditis esse accusatum, & conuictum. Et vt iam non exemplis, sed legibus agamus; videndum est, quid Gregorius scribat Innocentio [a], & reliquis episcopis Sardiniæ, lib. 7. indict. 2. epistola 8. ita dicens.

a ¶ Innocentio.] *In originali impresso est,* Vincentio, atque quamplurimis episcopis. *In vetusto autem exemplari Vaticano exprimuntur nomina episcoporum, ad quos hæc epistola scribitur hoc ordine.* Vincentio, Innocentio, Mariniano, Libertino, Agathoni, & Victori episcopis Sardiniæ.

¶ Quòd subditi prælatos suos accusare possunt. C. XLV.

METropolitanum [g] vestrum in aliquo [h] postponere non præsumatis; excepto si (quod non optamus) contra eumdem habere vos aliquid causæ contingat, vt ob hoc sedis Apostolicæ iudicium petere † debeatis.

†al. iudicium requiratis

Item vniuersis episcopis concilij Bizacij, lib. 10. epist. 37.

¶ Vitam prælatorum subditi nulla dissimulatione negligant. C. XLVI.

†al. in eis

SIcut (inquit) laudabile, discretumque est reuerentiam, & honorem debitum exhibere prioribus; ita rectitudinis, & Dei timoris est, si qua inter † eos correctione indigent, nulla dissimulatione postponere; ne totum (quod absit) corpus incipiat morbus inuadere, si languor non fuerit curatus in capite. Quædam [a] enim ad nos de Clementio primate vestro perlata [i] sunt; quæ quoniam ita grauia sunt, vt transire indiscussa vllo modo non debeant; fraternitatem vestram hortamur [k], vt cum omni solicitudine, ac viuacitate mentis indagare multis modis debeatis illata; & si sunt, vt audita sunt, vltione canonica resecentur. ¶ Admonemus autem, vt non cuiusquam personæ gratia, non fauor, non quodlibet blandimentum quemquam vestrum, vel ad discutiendum, quæ nobis nuntiata sunt, molliat; vel à veritate excutiat: sed sacerdotaliter ad inuestigandam vos propter Deum veritatem accingite. Nam si quis in hoc piger, aut negligens esse præsumpserit; dictis criminibus apud Deũ se nouerit esse participem, cuius zelo ad perscrutandas subtiliter nefandi causas facinoris non mouetur.

a ¶ Quædam.] *Et hic summatim referuntur verba B. Gregorij. Quare pauca tantum quædam sunt addita, quæ necessaria videbantur.*

METropolitanum.] Casus. Præcepit Grego. Inno. & alijs episcopis Sardiniæ, vt in causis suum metropolitanum non deserãt, nisi velint agere contra eum: in quo casu ad Apostolicum recurrant.

g ¶*Metropolitanum.*] Ex contemptu 3: alias omisso eo possunt adire Papam, vt s. e. q. 6. c. 2. & 3. Item intellige istud quando episcopi inter se litigant. nam si episcopus litigat contra clericum, tunc coram arbitris est litigandum. 11. q. 1. si clericus. Ex contemptu ergo intellige fieri, quando sine causa declinatur eius iurisdictio sicut dico, ꝙ sine causa non potest quis declinare iurisdictionẽ episcopi etiam per querelã factam Papæ 4, vt plene dixi in constitu. vt debitus. extra de appella. arg. non esse appellandum omisso medio. sed hic non loquitur de apellatione.

h ¶*In aliquo.*] Episcoporum enim est iudex ordinarius primo loco metropolitanus. 10. q. 3. quia cognouimus. 11. q. 1. si cleric⁹ aduersus.

SIcut.] Casus. Clementius patriarcha fuerat de quibusdã criminibus accusatus: quare Papa delegat causam episcopis concilij Bizacij, & præcipit illis, vt cũ omni solicitudine ac viuacitate quæ dicta sunt inuestigẽtur, & si vera fuerint, canonice puniantur, & si quis in hoc fauore personæ, gratia vel quolibet blandimento negligens fuerit, apud Deũ istorum criminum particeps reputabitur.

i ¶*Perlata.*] à subditis, & sic facit ad ꝑpositum Gratiani 5, aliter hoc c. nihil facit ad propositum Gratia. nisi velis dicere eo ipso quòd dedit alijs licentiam iudicandi, ergo & accusandi.

3 Add. Alex. de Imol. in l. si videtur. §. hoc iudiciũ. col. 4. ff. si quis ius dicen. non obtem.

Iurisdictio episcopi sine causa nõ pot declinari.

4 Hoc indistincte reprobatur, cũ etiã legatus adeatur. extra de of. leg. c. 1. & ita habet consuetudo secũdu Gof. q̃ est optima legũ interpres. extra de cõsue. cu dilectus. Archid.

5 Cũ isti cognoscere debeãt ex delegatione Papę. L. Idẽ sentit, hic H. & Io. de Fant.

b ¶*Proprium.*] Hic videt̃ ꝙ spoliator posit spoliato referre quæstionem proprietatis. extra de cau. pos. c. cum ecclesia 2. & seq. qđ non est verum, vt extra de resti. spo. item cum quis. & c. in litteris. sed dispensatiue cum ipso actum est, vt patet in gl. præcedenti.

c ¶*Vt non à vobis.*] Loquitur primati: quia apud metropolitanum prius est conueniendus, vt ĩ. cap. proxi. & 9. quæst. 3. nullus primas. & c. conquestus.

d ¶*Tulit.*] Arg. contra. 16. q. 6. placuit. & cap. de lapsis. vbi dicitur, quòd monasterio traduntur res depositi. sed illud verum est quando detruditur in monasterium, sed hic non fuit depositus.

HOC EDICTO. Casus. Concludit Gratianus ex supradicto c. lator. ꝙ cum accusatores episcopi vel depositores non puniuntur, sed contra depositum proceditur vt amplius ad episcopatum non aspiret: apparet quòd subditi admisi sunt contra suũ prælatum, non ex dispensatione, sed ex censura canonum. Et ꝙ

k ¶*Hortamur.*] Nota quòd per verbum, hortamur, & monemus, mandatur iurisdictio. sic s. ead. q. 1. notum. ff. de offic. præsi. sæpe. videtur tamen quòd prouinciale concilium ordinario iure cognoscat de primate, siue de metropolitano suo. nam cum concilium iudicet de Papa in his in quibus ipse potest iudicari: ergo concilium metropolitani potest iudicare de ipso. Ad hoc ĩ. ea. si quis. ar. contra. 17. dist. multis. nam ibi appellatur à concilio ad metropolitanum: ergo cum concilium sit minus metropolitano, non potest ipsum iudicare. 21. dist. inferior. Sed potest dici, ꝙ quantum ad sua negotia est minor metropolitanus concilio: quantum ad aliorum negotia est maior. Sed in c. multis. non appellat à concilio, sed à quadã congregatione eporũ ad metropolitanũ: sed adhuc obstat 21. dist.

Cõciliũ ꝓuinciale, an possit de archiepiscopo cognoscere.

1.dist.nunc autem. Sed potest dici, ꝙ potest iudicare de ipso concilio: non tamen eum condemnare potest. Sed quòd possit iudicari à concilio, bene facit. 9.q.3.saluo.& ca.si autem.& 63.dist. Salonitanæ. Sed est arg. contra. ĩ.c.proxi. Ioan.

HAEC SI QVIS. CASVS. Dicit Grat. ꝙ quæ supra dicta sunt, quòd subditi possunt accusare prælatos, generalia sunt, & non specialia: & si qs dicat ea esse specialia, audiat quid dicit Gelasius de omnibus clericis generaliter cuiusq; ordinis.

QVapropter.] CASVS. Hoc c. cõtinuatur illi c. 12. q. 2. quattuor. vbi dicitur, ꝙ de redditibᵘ ecclesiæ quattuor debent fieri portiones: prima episcopo: secunda clericis: tertia fabricæ: quarta pauperibus est assignanda. Dicitur ergo in hoc c. ꝙ si quis clericus viderit prælatum suũ in istis quattis distribuendis peccantẽ & excedentẽ, statim debet Romano Pontifici nuntiare, & probare quod nuntiat, vt puniatur excedens: quod si nõ fecerit, deponatur.

a ¶ *Quapropter.*] Videtur hic specialis casus, in quo quilibet possit accusare suum episcopũ, & hoc c. continu. ẽ illi 12.q.2. quattuor.

b ¶ *Protinus.*] Nonne necessaria est admonitio? certe sic. Ideo expone protinus, idest, post tertiã admonitionẽ[1], vt ĩ.ead. q.1. si peccauerit. sic extra de simo. licet.

[1] Idem sentit hic H.& L.

c ¶ *Pontificis.*] vel alterius superioris. Ioa.

ADDITIO. Idem sentit Hug. in suo casu huius cap.

d ¶ *Deferre.*] idest, denuntiare. Hic habes ꝙ aliquis cogitur accusare, vt 1.q.1. quisquis. & 5.q.5.c.1. extra qui fi. sint legit. c. causam. & 24.q.3. tã sacerdotes[2]. argu. contra extra de accu. licet. in fi. & 5.q.2. si primates. & 3.q.4. clericus. & C. vt nemo inuit. agere l. vna. Sol. ad denuntiationẽ quilibet tenetur, de qua hic loquitur. non autem ad accusationem, vt in contrarijs.

Accusare q̃s quãdoque cogitur.

[2] Ad idẽ C. de ege. & ma. diffamari. C. de priua. car. l.1. circa finẽ. Et est speciale in dilapidatione vt q̃libet clericus teneat denũciare & est ratio quia in si mul debẽt administrare. alias fecᵘ. Sed cõtra quo ad hoc ĩ.c. ꝓx. ibi aut in his quę sunt, &c. vnde dico ꝙ quilibet clericus teuetur denũciare crimen sui prælati secundũ. L.

e ¶ *Interdictio.*] forte speciale est in dilapidatione, vt quilibet teneatur denuntiare.

f ¶ *Sin vero.*] idest, si non fecerit quod dictum est de quattuor portionibus. 12.q.2. quattuor.

g ¶ *Supprimenda.*] ĩ.5.q.5. si primates. contra. sed illud de crimine iniuriarum, de quo potest episcopus cõponere cum clericis suis, siue inter partes.

SI quid.] CASVS. Præcipit Papa quibusdam clericis, vt si viderint pontificem suum damnificantem res ecclesiæ, vel facere contra prohibitionem, denuntient sibi, vt puniatur.

h ¶ *Relatione.*] ex hoc patet quòd loquitur in denuntiatione, &c. sicut c. superius. Ioan.

CLericos.] CASVS. Videtur in hoc c. dici, ꝙ clerici & laici qui ꝓni sunt, & faciles ad accusandũ alios, nõ debent admitti ad accusandũ ẽpos vel clericos, nisi priᵘ eorũ opinio & vita discutiat. Beneuen. tñ. itellexit aliter, hoc mõ scilicet, ꝙ clerici vel laici nõ admittantur, exceptis criminibus, nisi accusati sint de crimine infamati. Sed prima positio magis cõsonat litteræ. & verior vid[etur].

i ¶ *Aut laicos.*] accusantes episcopos aut clericos decernimus [non] esse recipiendos passim, & sine probatione. Ioan.

k ¶ *Eorum.*] idest, laicorum vel clericorum, si sunt ignoti, vt ĩ.e[od.] quærendũ. vel eorum, idest, episcoporum qui accusantur: quia [si] vita eorum antea bona fuit, laici in nullo possunt eos accusare, vt ĩ.e.q.1. in primis. in fi. & extra de test. veniens. si vero mali, & laici & quilibet criminosi admittuntur[3], nisi inimici & conspiratores. extra de si. licet Hely. & de sen. & re iud. cũ I. & A. Et ex hoc loco Baz. fundauit suam opinionem, vt dixi in summa: sed intelligas lo[cum] qui in illis causis, in quibus laici possunt accusare clericos.

SI quis episcopus.] CASVS. Dicitur hic quòd si quis accusauerit episcopum vel diaconum, vel alterius ordinis clericum, de quo vix aliquis commendatur accusator, cum ex odio fieri præsumatur, sciat se debere talia crimina inferre, quæ probationibus & documentis valeat plenarie demonstrare.

l ¶ *Quia alibi.*] arg. ꝙ solus ẽps habet merũ imperiũ in sua dioecesi, vt 11.q.1. de persona. 5.q.6. delatori. hoc enĩ est merũ imperiũ, scilicet cognoscere de criminibus. ff. de of. eius cui man. est iuris.[4] & l.1. ff. de offi. præsi. illicitas. §. qui vniuersas. & C. de proba. sciat.

m ¶ *Illaudabilis intentionis.*] Accusationem vocat illaudabilem intentionem: quia causæ materiam criminibus creare noscuntur. C. de iudi. properandum. & præsumitur semper, quod inuidiæ causa fiat accusatio, vt 6.q.1. si omnia. & quia vix sine culpa experiri potest: ideo clerici ab ea abstinere debent, vt de pæ. dist. 5. qualitas. ĩ. ea.q.6. decreto. Vel dic illaudabilem quo ad vulgi opinionẽ. Nam præsumitur

Hac si quis specialia, & ex his generalem regulam colligi non oportere contendit; audiat quid Gelasius C.[a] XXVIII. dicat omnibus clericis cuiuscumque ordinis, ita scribens.

Gelasius episc. pis p Lucaniã & Brutium, & Siciliam constitutis, epi.1.c.3[0].

a ¶ C. XXVIII. *Hic citatur numerus capitum, vt est in codice canonum; de quo in præfatione dictum est.*

¶ Clerici excessus sui episcopi auribus deferant Romani Pontificis. C. XLVII.

QVapropter[a] nec clericorum quispiam se Apostolicæ † offensæ futurum confidat immunem; si in his, quæ salubriter sequenda Apostolica deprompsit † auctoritas, siue episcopum, siue presbyterũ, siue diaconum viderit excedentem, non protinus[b] ad aures † Romani Pontificis[c] deferre[d] curauerit; probationibus dumtaxat competenter exhibitis, vt transgressionis vltio fiat, & ceteris interdictio[e] delinquendi. Sin † vero[f]; modis omnibus erit vnusquisque pontificum ordinis, & honoris sui elisor, si cuiquam clericorum, vel ecclesiæ totius auditui hæc putauerit supprimenda[g].

† al. huius

† al. prompsit

† al. nostras

† al. Sui vero modis omnibus erit vnusquisque pontificũ ordinis, & honoris elisor

Idem.

¶ De eodem. C. XLVIII.

SI quid in ecclesia damni, aut in his, quæ sunt præceptionis nostræ auctoritate[β] prohibita, pontificem vestrum videritis admittere, mox nostris auribus relatione[h] signate, vt quid fieri debeat, cẽseamus.

Iuo p. 3.c.151. Ansl.7.c.161. Poly.l.3.tit.12. & lib.4.tit.18.

β ¶ Auctoritate.] *Abest ista dictio à plerisque vetustis exemplaribus, & ab alijs collectoribus qui etiam Gelasium citant.*

Item ex Concilio Chalcedonensi, c.21.

¶ Clerici, aut laici sine examinatione ad episcoporum accusationem non admittantur. C. XLIX.

CLericos, aut laicos[i] accusantes episcopos, aut clericos passim[γ], & sine probatione, ad accusationem non recipiendos decernimus, nisi prius eorum[k] discutiatur existimationis[δ] opinio.

Ansl.3.c.115.

γ ¶ Passim.] ἁπλῶς, καὶ ἀδοκιμάστως: *quæ Dionysius vertit* temere, atque indifferenter, *possuntque etiam coniungi cum sequenti membro. Id vero copiose exponitur in concilio Constant.1.cap.6.*

δ ¶ Existimationis opinio.] ὑπόληψις, *idest, existimatio.*

Item ex synodo Romana.

In capi. Hadriani, c.24. Caius in epi. ad Felicem c.2. Sixtus 3. epis orientãl. ca.2. Lib.7. capitu.c.438.

¶ Quælibet persona episcopos, aut alios accusans, monstranda documentis inferat. C. L.

SI quis episcopus, presbyter, aut diaconus, vel quilibet clerici apud episcopos (quia alibi[l] non oportet) à qualibet persona fuerint accusati; quicumque fuerit ille, siue sublimis vir honoris, siue vllius alterius dignitatis, qui hoc genus illaudabilis intentionis[m]

præsumitur aliàs quis bono zelo accusare, vt extra de do. & cõtu. veritatis.in parte decisa. Ex charitate enim debet prouenire accusatio.extra de acc.si quis episcopus.& qui accusat,publicæ salutis custodiam gerit, vt C.de famosis libel.l.vna.
a ¶*Probationibus.*]sic C.de proba.sciant.Ioan.

COLLIGITVR. CASVS. Grat.ex supradictis infert, subditi bene possunt accusare prælatos. Sed postea quærit an monachi possunt accusare episcopos, & videtur quòd remoueantur. & hoc probat per sequen.cap.

arripuerit, nouerit docenda [a] probationibus [a], monstranda documentis se debere inferre.

a ¶Docenda.]*Sic apud Sixtum tertiũ,& in capitulari: apud Caium vero, & Hadrianũ paulo aliter,quemadmodum & alijs locis huius capitis nonnulla,sed non magni ponderis,sunt varietates.*

Item Damasus Papa, Stephano archiepiscopo, epist.3.c.3.

§.ead.c. testes. vers.sacerdotes. Poly.l.5.tit.1. Burc.l.1.c.172. Iuo p.5.c.290.

¶ Sacerdotes non accusent, qui ad eumdem ordinem prouehi non possunt. C. LI.

SAcerdotes (vt antiqua tradit auctoritas) criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eumdem non debent, nec possunt prouehi honorem.

Itẽ Luci⁹ Papa epist.vnica.

Item Iginus Papa, epistola prima.

¶ Nisi irreprehensibiles in maiorum accusatione non recipiantur. C. LII.

Iuo p.6.c.326.

CRiminationes maiorum natu per alios [b] non fiant, nisi per ipsos, qui crimina intendunt; si tamen ipsi digni, & irreprehensibiles apparuerint, & actis [c] publicis docuerint omni se suspicione carere, & inimicitia, atque irreprehensibilem fidem habere, ac conuersationem ducere.

Colligitur itaque ex his omnibus, quòd subditi in accusatione prælatorum sunt admittendi. Nunc videndum est, an monachi in accusatione episcoporum sint audiendi. Hadrianus Papa in capitulis,c.31. videtur eos ab accusatione remouere ita dicens.

Item Stephan⁹ epi.2.& Melciades.ep.vnica. capit.l.7.c.322. Ansl.l.3.c.88. Iuo p.16.c.332. Pann.l.5.c.45. Cod.l.penult.q accusare nõ possunt.

¶ Monachi sacerdotes accusare, vel in eos testificari non possunt. C. LIII.

PLacuit [d] eorum accusandi sacerdotes & testificandi in eos vocem obstruere,quos non [g] humanis,sed diuinis vocibus mortuos esse [e] scimus: quia vocẽ funestam [f] interdici potius, quàm audiri oportet.

g ¶Non humanis.]*In epistola Stephani est*,quos humanis,& diuinis vocibus damnatos,vel mortuos esse cognoscimus, *In epistola autem Melchiadis est, quemadmodum hic restitutum est ex vetustis exemplaribus Gratiani, & capitulo Hadriani: sed subiungitur*. Quoniam infidelis homo mortuus est in corpore viuente: *& fortasse significatur locus Matt.* 8. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos: *aut locus Pauli.* 1.Tim.5. viuens mortua est. *Quamobrem quod proprie pertinet ad homines infames, maximisque flagitijs obnoxios (vt est infra, 3.q.5.c.canonica.) non bene videtur hic referri ad monachos: sed minime id malitiose factum est, cum Gratianus monachus esset.*

16.q.1.qui vere.

Item in concilio Chalcedonen. c.4. præcipitur, vt ecclesiasticas actiones monachi attrectare non præsumant.

Item Pelagius II. episcopis Italiæ.

¶ Monachi in accusatione non sunt audiendi. C. LIIII.

Ansl.l.3.c.63. Poly.l.4.tit.34.

NVllus monachus talia vnquam arripiat, nec sæcularia [g], aut ecclesiastica [h] negotia perturbare præsumat: quia mortua in talibus vox est eorum.

Sed aliud est, quod ex præsumptione assumitur temeritatis; aliud, quod ex necessitate geritur charitatis. Monachi enim ex præsumptione episcopos accusare non possunt, ex charitate possunt. Vnde & in canonibus præcipitur, vt cubicularij episcopi sint vel religiosi clerici, vel electi monachi, vt de eius vita testimonium dicere possint. 7 ¶Item illud Eleutherij Papæ in epistola ad Galliæ prouincias, omnibus generaliter dicitur.

J.e.cã pastoris

Lacuit.] CASVS. Hoc c. intelligitur de monachis ẽm Grat. Sic ergo pone casum. Quęsitũ fuit ab Hadriano, an monachi vocem accusandi epos, vel cõ eos testificandi habeãt. Et rñdet non, quia mortui sunt non humanis actibus, quia loquũtur vt alij homines, vel qa interfunt cõctibus, vt emptionis vel venditionis, sed diuinis, idest, accusationibus epo͂rũ, q̃ Dei timore fieri debẽt. in concilio etiã Chalcedonen. præcipitur vt non præsumant ecclesiasticas actiones attrectare. Quidã tñ intelligunt hoc cap. de criminosis q mortui sũt nõ humanis vocibus, id est, malitijs, sed diuinis, id est, bonis operibus: vel humanis, quia vocem habent, vt alij homines. & secundum hoc non facit ad propositum Gratiani.

d ¶*Placuit.*] Hoc cap. idem Hadrianus [z] intelligit de infamibus, vt J.3.q.4. hi qui. & J.3.q.5.canonica. Vel intellige cum Grat. de monachis, scilicet criminosis, nam certum est quòd monachi accusare possunt, vt extra de accusa. c. ex parte. & J.ea cum pastoris.

[z] Idẽ sentit hic L.sed nõ videtur bona littera, cum nullum istorum capitulorũ hic allegatorum sit Hadriani, vt pater ex ipso rũ suprascriptione. Arc.

e ¶*Mortuos esse.*] quantum ad ciuiles actus, & etiam ad diuinos: quia non possunt baptizare, sepelire, prædicare, pænitentiam dare, vt 16. q.1.c.1.& c.qui vere.

f ¶*Quia funestam.*] qa semper debent flere. 16.q.1.placuit.

NVllus.] CASVS. Dicitur hic, quòd nullus monachus præsumat aliquem accusare, vel perturbare sæcularia negotia, vel ecclesiastica, quia in talibus mortua est vox eorũ.

g ¶*Nec sæcularia.*] id est, tutelam & procurationem.

h ¶*Aut ecclesiastica.*] id est, baptizare, quod olim non licebat eis 16.q.1.placuit.

SED ALIVD.

CRiminationes.] CASVS. Dicitur si aliqui sint ignoti, qui velint alios accusare, non sunt admittendi, nisi prius coram iudice se probent irreprehensibiles esse, & omni suspicione carere. Si intelligas c.de notis, dicitur, nõ sunt admittendi ad accusationem sacerdotum nisi probent coram iudice, &c. quod probatur eo ipso quòd contrarium non probatur.

b ¶*Per alios.*] id est, procuratores. J.3.q.9.absens.

c ¶*Et actis.*] id est, actionibus vel litteris epo͂rũ suorũ, vt 19.q.1. duæ. & hoc si sunt ignoti. & est si. J.3.q.5.canonica. vel tantũ valet eis testimonium populi, quantum examinatio, vt 24.dist.c.1.Ioan.

CASVS. Soluit Grat. & dicit, monachi non admittuntur ad accusandum episcopos ex præsumptione temeritatis, sed necessitate charitatis bene admittuntur, vnde præcipitur, vt cubicularij epi sint clerici religiosi, vel monachi, vt de eius vita testimonium dicere possint. & possint admitti etiam monachi, probat per sequentia c.& primi c.casus est planus.

ITEM ILLVD. Hæc est 7. pars q. in qua probat, quòd vnusquisque tenetur obuiare peccantibus, & eos corrigere in quãtum poterit salua pace, aliàs tenetur ipse. & ad hoc probandum adducit 6. aucto. Ioan. de Fant.

Malos non corrigere an sit peccatum.

a Negligere. Cum possis.] videtur de prælatis tantum loqui.
b Deturbare.] id est, prohibere & remouere a malo, & hoc cum cōmode potest illud facere. aliàs non peccat qui sic non prohibet. 22.q.2.primum.& c.faciat.& ſm hoc quilibet tenet prohibere iniuriam a proximo. 23.q.3. nō in ferenda. Alij hoc intelligunt de prælatis, vt 23.q.4. duo ista. & cap. ita plane. & q.vlti. præterea. Vel intellige de atrocibus, vt tunc quilibet teneat. arg. extra de sen. ex. quantæ. 23. c.vlt. & de pæ. dist. 1. periculosæ. Vel dic quod quilibet tenet prohibere proximum a peccato cōmittendo. 22.q.5. hoc vr. secus in commisso. 93. dist. diaconi. Ioan.

c Scrupulo.] id est, suspicione.

Quoad ſtatū dic vt le. & not. 6.q.1. illi qui. 30. dist. c.6.

Sancta quippe.] CASVS. Quidam monachi erant valde in se religiosi, sed circa correctionē aliorum erant tepidi & remissi. Tales reprehendit Hie. dicēs quod sancta rusticitas tm̄ sibi prodest, & quantū ex vitæ merito ædificat ecclesiam, tantum nocet si destruentibus eā non resistat.

d Quippe.] id est, cū simpliciter & pie viuunt, & alios nolunt increpare. Et intelligitur de prælatis, qui ex officio tenentur resistere malis, & quorum taciturnitas est mortale peccatum, & magnum dānum in ecclesia operatur, vt 83. dist. nemo. Et est hic arg. vitā actiuam esse præferendam contemplatiuæ, vt 7.q.1. scias. & 8.q.1. in scripturis. & habent se vt excedentia & excessa. contemplatiua, quantū ad personam contemplantis magis est secura, & minus vtilis, actiua vero magis laboriosa, & minus secura, sed magis fructuosa, vt extra de renū. nisi cū pridē. & extra de reg. licet.

e Rusticitas.] id est simplicitas.

f Nocet.] intellige hoc negatiue, id est non tantum prodest ædificando, quantum edocendo & resistendo. simile 44. dist. 1. §. debet 22.q.2. primum. Ioan.

¶ Consentire conuincitur, qui cum posset, peruersis negligit obuiare. C. LV.

Negligere, cum possis [a] deturbare [b] peruersos, nihil aliud est, quàm fouere. Nec caret scrupulo [c] societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare.

ǯ. dist. 83. c. error. & dist. 86. c. facientis.

Item Hieronymus tam de se, quàm de alijs monachis in primo prologo bibliæ [a] scribit dicens.

Ad Paulinum.

a ¶ Bibliæ.] *Implerisque vetustis Gratiani codicibus legitur*, bibliothecæ.

¶ Quantum ex vitæ merito quis ecclesiam ædificat, tantum nocet, si destruentibus non resistat. C. LVI.

Sancta quippe [d] rusticitas [e] solum sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ merito ecclesiam Christi, tantum nocet [f], si destruentibus non resistat.

Item Gregorius.

¶ Subditi vitia prælatorum reprehendere studeant. C. LVII.

Admonendi [g] sunt subditi, ne plus quàm expedit, sint subiecti: ne cum student plus quàm necesse est, hominibus subijci, compellantur vitia eorum venerari.

¶ *Collecta est hæc sententia ex verbis B. Gregorij tertia parte pastoralis, admonitione decima octaua, vbi de elatis & humilibus loquitur.*

Item generali synodo præsidens dixit, c. 2.

lib. 4. reg. c. 88. & post lib. 12.

¶ Clerici, siue electi monachi sint cubicularij episcopi. C. LVIII.

Cum pastoris [h] vita † esse discipulis semper debeat in exēplo, plerumque clerici, qualis in secreto sit vita sui pontificis, nesciunt, quam, vt dictum est, sæculares pueri [i] sciunt. De qua re præsenti decreto constituo, vt quidam [k] ex clericis, vel etiam ex monachis electi ministerio cubiculi pontificalis obsequantur, vt is, qui in loco regiminis est, tales † habeat testes [l], qui vitam eius in secreta conuersatione videant, qui ex visione sedula exemplum profectus sumant.

Ansl. 6. c. 134. Poly. l. 4. tit. 5.

† habeat tales, & vitam] orig.

Idem Virgilio episcopo Arelatensi, lib. 9. epist. 49.

¶ Prauos in sua societate episcopus habere non debet. C. LIX.

Peruenit ad nos fratrem, & coepiscopum nostrum Serenum Massyliensem prauos homines omnino in societatem [m] sua recipere; ita deniq;, vt presbyterum quemdam, qui post lapsum in suis adhuc dicitur iniquitatibus volutari, familiarem habeat. Quod a vobis subtiliter requirendum est: & si ita constiterit, curæ vobis sit nostra hoc sic vice corrigere, vt & qui talem recipit, non familiaritate fouere, sed discat potius vltione comprimere: & qui receptus est, idem discat cū lacrymis peccata diluere, non iniquitatem immunditiis maculare.

Admonendi.] CASVS. Quidā subditi ī bonis ac malis obediebant suis p̄latis. Sed dicit Gre. quod admonendi sunt, ne plusquā expediat sint subiecti, vt vitia illorum non cōpellantur venerari.

g Admonendi.] bonū mediocre q̄nque dimittit pp bonum obedientiæ: sed malū numquam fieri debet, vt 11.q.3. quid ergo. Ioā.

Cum pastoris.] CASVS. Quidā epi non habebant clericos cubicularios secum, sed pueros sæculares, quorū vita qualis esset in secreto, erat ignota clericis, sæcularibus autē pueris nota. Præcepit ergo Greg. vt epi secum habeant clericos vel monachos cubicularios, qui possint esse testes de vita & conuersatione epōrum in secreto, & ex sedula visione exemplum profectus sumant.

Monachi accusare possunt.

h Cum pastoris.] generaliter teneas, quod monachi possunt accusare & epos & alios, dumtn̄ hoc faciant de licentia abbatis. 12.q.1. nō dicatis. 16.q.1. monachi. Et si suum abbatem accusare vult, habebit expensas a monasterio, vt extra de accusa. ex parte. & tunc non est necessarius consensus abbatis. sed si alium vult accusare, non habebit expensas a monasterio. Si sunt in scholis, possunt agere de his tantum quæ pertinent ad studium, vt extra de of. dele. præterea. ff. de re iud. quæsitum. & ff. de iud. si longius.

i Pueri.] i. seruientes. sic 22.q.2. §. Abraham quoque. & ff. de ver signi. pueri.

k Vt quidam.] duos habebit sacerdotes, & tres diaconos, vt d. consec. dist. 1. iubemus. Sed numquid ɔ̄dicente abbate pōt sumere monachum eps sibi in socium? Non vr̄, cum hoc sit priuilegium Papæ, vt 9.q. vlt. per principalem. & 58. dist. c. 1. & arg. contra 16. q.1. qui vere. Ioan. Sol. credo quod sic, nisi monasteriū sit exemptū: cum maiora possit, vt extra de exces. p̄la. sicut vnire. B. Sed nonne monachi numquam exibunt de claustro, vt 16.q.1. placuit? Rñdeo q̄n perfecti sunt, fit hoc vt exterius fructificent, vel q̄n fiunt epi, & isti cubicularij possunt esse testes non solum de conuersatione episcopi, sed etiam de facto eius, vt 12.q.1. manifesta. Io.

l Testes.] propter hoc inducit c. quia qui possunt testari, & accusare, nec tales episcopus potest ab accusatione repellere, vt extra de accus. nulli. & C. qui accus. non pos. iniquum. arg. contra specia le est in episcopo. Io.

Peruenit.] CASVS. Episcopus Massylien. prauos homines habebat in sua conuersatione, & p̄cipue quemdā presbyterū fornicatorē. hoc peruenit ad notitiam Grego. quare præcipit Virgilio epo, vt Massylien. vltione compescat, & presbyterum fornicatorē cogat pænitere. Casus autem sequentis c. planus est, quia nihil aliud dicitur, nisi quòd episcopi secum debent habere homines boni testimonij, vt irreprehensibiles appareant.

m In societate.] nota quòd præsumitur contra aliquem vel pro aliquo ex societate, vt 28.q.1. sæpe. 81. dist. clericus. & 18.q.2. diffinimus. Ioan.

Item Paschalis Papa.

¶ Viros boni testimonij semper episcopi secum habeant. C. I X.

1.Tim.3.

E Piscopi lectioni,& orationi vacent, & semper secum presbyteros, & diaconos,aut alios boni testimonij clericos habeant, vt secundum Apostolum, & sanctorum Patrum instituta possint [a] irreprehensibiles inueniri.

Luc.3.

Item Ioannes [b] Baptista, cum duceret eremiticam vitam, scribas, & pharisæos, sacerdotes, & leuitas Iudæorum ad se venientes aspera increpatione redarguit. ¶ Item ex canonibus definitur [Illi, sacerdotes accusare possunt, qui ad eumdem gradum conscendere valent.] Cum ergo monachi ad sacerdotij gradum laudabiliter pertingere valeant; patet, quòd & ipsi, sacerdotes libere accusare possunt.

s.ea.c. sacerdotes.

QVÆSTIO VIII.

a ps

D *E accusatione [c] vero, qualiter fieri valeat, in canonibus aperte decernitur.*

Ait enim Calixtus Papa ad episcopos Galliæ, epistola secunda.

Et Stephanus, epist.2.c.11.

¶ Accusatio semper fiat in scriptis. C. I.

3.q.9.c. absētē. Burc.l.16c.171. Iuo p.5.c.289.

A Ccusatorum personæ numquam recipiantur sine scripto: nec absente [d] eo, quem accusare voluerint, quibuslibet [e] accusare permittatur.

¶ *In epistola Calixti, itemque apud Burchardum, & Iuonem sic habetur.* Rimandæ sunt enucleatim personæ accusatorum, quæ sine scripto difficile, per scriptum autem numquam recipiantur: quia per scripturam nullus accusare, vel accusari potest; sed propria voce, & præsente eo, quem accusare voluerit, cuicumque [†] accusatori credatur. *Quorum verborum bona pars refertur j.3.q.9.c.absente 1.quod sumptum est ex hoc eodem epistola loco.*

† *al.quisquā accusator credatur*

Cod.lib.4.titulo de probationibus, lege fin.

¶ De eodem. C. I I.

S Ciant cuncti accusatores eam se rem deferre debere in publicam notionem, quæ munita sit idoneis testibus, vel instructa apertissimis documentis, vel indicijs [f] ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita.

Cod.de accusationibus li.9.ti.2.le.vlt.

Item Eutychianus Papa episcopis Siciliæ, epist.2.

---

a E *Piscopi lectioni.*] ¶ *Possint.*] s.dist.93.diac oni.

ITEM IOANNES. CASVS. Per hunc §. probat Gratia. ꝙ subditi possunt accusare prælatos, & dicit, ꝙ Ioan. redarguebat Iudæos ad se venientes.

b ¶ *Ioannes.*] probat cū hic eremita accusabat, ꝙ monachi possunt accusare, qđ verū est si habent speciale mandatū abbatis. 16. q.1. quæ vere [1]. nisi forte requiri non posit sine magna difficultate. ar. ff. de iniu. sed si vnius. §. filio. vt notaui 12.q.1. non dicatis.

ITEM EX. CASVS. Nunc cōcludit Grat. ex supradictis. Dictum est supra, ꝙ illi possunt accusare sacerdotes, qui ad eumdem gradum ascendere possunt: sed monachi possunt prouehi ad sacerdotium, ergo possunt accusare sacerdotes.

D E *accusatione.*] Hæc quæstio diuiditur in duas partes, in quarū prima probatur, ꝙ accusator debet esse præsens, & obligare se proprio scripto ad talionem. Secunda ibi, *Qua vero.* Io. de Fant.

CASVS. Hic ponitur 8.q. qua quæritur, an accusatio debeat fieri in scriptis, & probat primo, ꝙ sic: postea probat cōtrarium, & postea soluit in §. *sed Calixtus.*

c ¶ *De accusatione.*] Circa hoc notādum est, quòd aliud est infamatio, aliud denuntiatio, aliud accusatio. Infamatio prohibetur. s.ea.q.proxi. accusatio. 5.q.1.c.1.& 2. Secunda, scilicet denūtiatio præcipitur s.ea.q.1. si peccauerit. s.q.proxi. quapropter. & fit sine inscriptione. 4.q.4. §. aliquando. Tertia scilicet accusatio permittitur: & in ea inscribitur & subscribitur, j.ea. libellorum. Fallit tamē hoc in sex casibus. Non enim semper cogitur quis inscribere, vt in leuibus criminibus. ff. de accus. leuia. & in crimine abigeatus [2]. C. de abigeis. l. vna. & ī casu vbi mulier accus. 15.q.3. de crīe. & s̄m quosdā ī crimine apostasiæ, & vbi Christianus Iudęā duxisse accusatur. C. de apost. apostatarū. C. de Iudæis. ne qs. & vbi maritus accusat vxorem iure mariti. 4.q.4.d.c. nullus. §. itē. C. de adul. si maritus, C. de adul. quamuis, & l. iure. Io. sed hoc falsum est secundum ius canonicum, vt extra de procu. tuæ fraternitatis. Item qñ officium denuntiat crimen alicuius. C. de accusa. ea quæ. 4.q.4. §. aliquando. B. Et cum crimen in modū exceptionis proponitur, secundum ꝙ distinguitur extra de accu. super his. Nunc videndum quid iuris sit circa singulos modos agendi. Et quidem denūtiationem præcedet admonitio; aliàs remouetur denuntians a denuntiatione, ut extra de accus. super his. & c. si quis episcopus. & s. ea, q. 7. accusatio. & cap. si qs ergo. Item criminosi, infames, inimici, possunt à denuntiatione repelli, vt 3.q.7. qui sine peccato. & c. postulatus. & 35.q.6. episcopus in synodo. & extra de testi. cog. ꝑterea. extra de accus. cum oporteat. & dictum est s. ead. q.1. si peccauerit. & extra ea. qualiter 2. pœna sic conuicti modica est, quia debet pænitere de crimine, & credo eum non esse remouendum ab ordine, vel dignitate, nisi delicti qualitas aliud requirat, vt in simonia. 1.q.1. si quis neque. & q.7. requiritis. seu scandalum inde orietur, extra de noui oper. nunt. cum ex iniuncto. Si autem agatur in modum inquisitionis, similiter inscriptio non est necessaria, & potest procedi sine ipso q impetrauit inquisitionem, sicut & cum ipso, sed fama debet præcedere inquisitionem, non semel, sed sæpius, & apud bonos & graues, vt extra de accus. qualiter. & c. cum oporteat. & de simon. licet. Citari etiam debet infamatus, vt audiatur eius exceptio, vt eisdem c. habetur. & extra de sen. & re iud. cum I. & A. Et in hoc casu possunt testes recipi lit. non contest. vt extra vt lit. non contest. quoniam frequēter. §.3. Pœna huius talis est. prælati sunt ab administratione remouendi, minores sunt beneficio priuandi. extra eo. qualiter. & de simo. dilectus. Sed si in modum exceptionis obiicitur crimen, distingue vt extra eo. super his. & extra de ord. cog. cum dilectus. & debet esse præsens. extra eod. qualiter. & in hoc casu laici bonæ famæ admittuntur ad agendum, excipiendum, & testificandum. extra de testi. tam litteris. & 23. dist. Sed cū crimen obiicitur in modum accusationis, semper est necessaria inscriptio, vt j. ead, libellorum. fallit in sex casibus supra not. & in septimo secundum quosdam cum officialis accusat. C. de accusat. ea quæ. In hoc casu pœna est depositio, vt s. proxi. q. lator. & extra de simo. dilectus.

Denuntiati punitio.

Inquisiti punitio.

Accusati punitio.

A *Ccusatorum.*] CASVS. Quæsitum fuit à Calixto, an accusatores recipi debeāt sine scriptura, & accusato absente. Et certe respondetur ꝙ non.

d ¶ *Nec absente.*] C. de poe. ne diu. contra. Sed illud speciale est in apparitore sic s. ea.q.6. §. si sunt quorum. & notaui. 1.q.4. nullius.

e ¶ *Quibuslibet.*] j.5.q.2. relatū. Sed contra. 5.q. vlt. Epiphanium.

S *Ciant.*] CASVS. Dicit in hac lege, ꝙ accusatores accusationem suā debent deferre in publicā notionē, quam possint testibus & aliis probationibus iudici demonstrare.

f ¶ *Indicijs.*] 32.q.1. dixit. & 35.q.6.c.1. Sed contra. j3.q.9. absens. Sed ibi nō accusatur, sed tantum libellus accusationis propositus est contra absentem. libellus tamen in absentia rei proponitur. ff. de adulte. miles. §. sexaginta. Hoc verum est nisi absens sit per contumaciam [3], vt 3.q.9. decernimus.

[3] Idē tenent B. & Lau. ad hoc 24.q.3. de illicita. Archid.

¶ Accusatio semper debet fieri in scriptis. C. III.

QVisquis [a] ille est, qui crimen intendit, in iudicium veniat, nomē rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat [b], custodiæ [α] similitudinem (habita tamen dignitatis [c] æstimatione †) patiatur; nec impunitam fore sibi nouerit licentiam mentiendi, cū calumniantes ad vindictam poscat similitudo [d] supplicij. & *infra*. ¶ Qui vero ad sortilegos, magosque concurrerint, nullatenus ad accusationē sunt admittendi.

Cod. Theod. l. 9. tit. 1. c. 18. In capitul. Hadriani. c. 6. Poly. l. 5. tit. 1. Iuo p. 6. c. 332. Pann. l. 4. c. 76. In capitul. Hadriani. c. 67. 3. q. 5. c. constituimus.

α ¶ Custodiæ similitudinē.] *In originali impresso est*, custodiat similitudinem, habita tamen dignitatis æstimatione potiatur; nec forte sibi nouerit, &c. *itemque apud Hadrianum, nisi q̄d habet*, nec sibi fore nouerit. *itemque apud Iuonem, & in aliquot vetustis Gratiani codicibus, in quorum vno est*, habitæ tamen dignitatis. *In Pannormia autem legitur*, custodiat similitudinem supplicij, habita tamen dignitatis æstimatione. Nec forte sibi nouerit, &c. *In codice est eadem lectio, qua hic retenta est.*

Item Sixtus ij. in epist. ad episcopos orientales, c. 4.

¶ De eodem. C. IIII.

QVi crimen obijcit, scribat se probaturum. Reuera [β] ibi semper causa agatur, vbi crimen admittitur. Et qui non probauerit, quod obiecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

Et Fabian. epis. 3. q. 3. q. 6. c. 1. s. 2. q. 3. c. 3. & 6. Burch. l. 16. c. 3. Ex concilio Arausico. Pann. l. 3. c. 75.

β ¶ Reuera.] *Adita est hæc clausula ex originali: quæ est etiam apud Fabianum. infra 3. quæst. 6. cap. 1.*

Sed Stephanus Papa contra videtur scribere dicens, epist. 2. c. 4.

¶ De eodem. C. V.

PEr scripta nullius accusatio suscipiatur, sed propria voce (si legitima, & condigna accusatoris persona fuerit) præsente videlicet eo, quem accusare desiderat; quia nullus absens [e], aut accusari potest, aut accusare.

Poly. l. 5. tit. 1. Burc. l. 1. c. 177. Ansl. l. 3. c. 55. Iuo p. 5. c. 293. & p. 6. c. 328. Pann. l. 4. c. 53. & 55.

Sed Calixtus Papa præcipit, vt accusator præsente eo, quem accusat, in scriptis iudici accusationem offerat, & propria voce litteras suæ accusationis legat. Stephanus autem prohibet, ne absens aliquem per epistolam accusare audeat. 2 ¶ *Quæ vero sit forma accusationis, & quis modus concipiendorum libellorum, Paulus in Digestis libro† de publicis iudicijs, titulo de accusationibus, & inscriptionibus lege 3. ostendit dicens.* [¶ *Libellorum inscriptionis conceptio talis est. Consul, & dies* [f]. *Apud illum prætorem, vel proconsulem Lucius Titius professus est se Mæuiam lege Iulia de adulterijs†, reā deferre, quòd dicat eam cum Caio Seio* [g] *in ciuitate illa, domo illius, mense illo, consulibus illis, adulterium commisisse. Vtique enim & locus designandus est, in quo adulteriū cōmissum est†, & persona, cum qua admissum dicitur, & mensis. Hoc enim lege Iulia publicorum iudiciorum† cauetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui aliquem reum deferunt. Neque autem diem* [h], *neque horam inuitus comprehendet. Quòd*

Lib. 48. ff. de accusat. l. 3. qui liber 48. in pandectis inscribit [de publicis iudicijs]

† al. lege Iulia adulterij ream

† abest à pādectis Florentinis

Dignitate p̄ditus minus punit' quàm alter.

Accusato absente pôt dari libellus.

1 Ad hoc C. de calu. non prius. ff. d̄ iu. si longius. & ita no.. Vin. extra de ele. congregato.

QVisquis.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ qui vult aliū accusare, in iudiciū veniat, & indicet nomen rei, ad pœnam talionis obligando, ita ꝙ accusator vel accusatus in custodia habeantur, considerata dignitate personæ: & si accusator non probauerit, puniatur pœna talionis. In secunda parte quæ incipit ibi, *Qui vero*. dicitur, quòd qui vadunt ad sortilegos, & magos, non admittuntur ad accusationem.

¶ Casus seq. cap. planus est.

a ¶ *Quisquis.*] hoc ponitur C. de accu. l. vlt.

b ¶ *Vinculum inscriptionis arripiat.*] id est, obliget se ad talionem. 4. q. 4. §. inscriptio. Archi.

c ¶ *Dignitatis.*] q̄a pari iure censentur accusator & accusatus. 3. q. 9. c. vlt. C. de exhi. re. l. vlt. Tamen ratio dignitatis in hoc habetur, ꝙ minus punitur constitutus in dignitate, q̄ alter. 24. q. 1. qui contra. & c. quisquis.

d ¶ *Similitudo.*] nisi in casibus exceptis. s. ead. q. 3. §. notandum. 2.

QVi crimen.] *Sed Stephanus.* CASVS. Probauit supra G. ꝙ accusatio debet fieri in scriptis, modo videtur probare cōtrarium, & probat superficialiter.

PEr scripta.] CASVS. Quæsitū est, vtrum per epistolā possit quis alium accusare? Et respondetur ꝙ non, sed voce propria & accusato præsente, quia absens ab aliquo accusari non potest.

e ¶ *Absens.*] potest eñ libellus dari absente accusato, vt 5. q. 6. Epiphanium. C. de exhi. re. l. 2. & ēt die feriato, vt ff. de adult. miles. §. sexaginta. prius tamen denuntiabit eū accusator quem vult accusare: aliàs non audietur, vt ff. de adul. denuntiasse. & C. de acc. absentē. deinde det libellum iudici: iudex tamen non prius libellum recipiat, quàm inscriptio sit facta, & fideiussorem dederit de lite prosequenda. C. ad Turpil. l. 1. & C. qui accu. non pos. l. 3. Postmodum vocandus est reus 1 secundum legem. C. de exhi. re. l. 2. & nomen eius recipietur inter nomina reorum. & hoc fit cum lis est contest. ff. de adult. si maritus. §. præscriptiones. & ff. de iure fis. fiscus. & prius habebit inducias xx. dierum ad deliberandum, non trium tantū, vt quidam dicunt, vt ff. de pub. iud. inter. habebit etiam inducias triginta dierum ad componendos mœstos penates, vt C. de exhi. re. l. 2. secundum canones tamen non videtur, ꝙ necessaria sit denuntiatio, vel talis solennitas, vt extra de accus. licet. in fi.

SED CALIXTVS. CASVS. Grat. soluit contrarietatem hanc: quia quod dicit Calixtus, intelligitur, ꝙ accusator debet præsente accusato & in scriptis accusationem iudici offerre: sed Stephanus prohibet ne aliquis accuset alium per epistolam.

LIBELLORVM. CASVS. Dicitur in hac lege, qualiter libellus accusationis in adulterio cōcipi debeat: & debet fieri hoc modo. Lucius Titius tali die apud talem iudicem accusat B. mulierem de adulterio, quod dicit eam cum M. commisisse in tali ciuitate, mense tali, in domo tali, talibus consulibus tunc existentibus. sed diem & horam commissi criminis assignare non compellitur. Et si libelli non sunt legitime concepti, nomen rei aboletur, & iterum poterit accusari. præterea inscribere debet accusator, vel alius pro eo, si ipse nescit litteras. & si aliud crimen obiiciatur, debet in libello accusationis comprehendi. & si accusator decesserit, vel alia causa eum impedierit accusare, nomen rei aboletur reo postulante, & ex integro intra triginta dies poterit ab eo accusari. Eodem modo secundum Decretistas formabitur libellus, excepto eo, ꝙ vbi ponitur nomen Imperatoris, ibi ponetur nomen Papæ, & vbi ponitur nomen Consulis, ponetur nomen Episcopi.

f ¶ *Consul & dies.*] institutæ accusationis: quia de die commissi criminis loquitur. nam consul & dies sunt præponendi. hodie primo ponitur Imperatoris nomen postea consulis: postea indictio, postea mensis & dies. in Authen. vt præpo. nomen Imper. collatione quinta.

g ¶ *Caio Seio.*] ideo nomen exprimitur, vt secundum qualitatem personæ puniatur magis vel minus. Sed quid si ignoratur, quæ sit illa persona? Videtur quòd nihilominus ipsum accusare possit, vt 5. q. 1. c. 2.

h ¶ *Neque autem diem.*] commissi criminis 2, sed non concepti libelli, vt supra diximus. penitus contrarium est in ciuilibus actionibus, vt ff. de eden. l. 1. §. diem autem. A testibus autem quæritur dies,

dies, vt 3.q.9.nihilominus.& 35.q.6.de parentela. De hoc plene dicemus ῑ.4.q.3.in testibus.2.& etiam dicent in qua parte domus secundum Hug.dies est assignanda: quia non licet vagari cum discrimine alterius, vt ff.de iniur.l. prætor. Io. Tamen dic, ꝙ non aliud tenetur dicere testis, q̃ accusator ꝓposuit: q̃a nõ aliud iudican-

si libelli inscriptionum legitime ordinati non fuerint, rei nomen aboletur, & ex integro repetendi reum potestas fiet. ¶ *Item subscribere debebit is, qui dat libellum*† (al. libellos), *se professum esse*[a], *vel alius pro eo, si litteras nesciat. Sed etsi aliud*[b] *crimen obyciat, veluti quòd domum suam præbuit, vt stuprum mater familias pateretur, quòd adulterum deprehensum dimiserit, quòd pretium pro comperto stupro acceperit, & si quid simile; idipsum*† (al. & ipsum libellis) *libello comprehendendum erit. Si accusator decesserit, aliave quæ*† (al. aliaue causa.) *causa eum impedierit, quominus accusare posit, etsi quid simile est; nomen rei aboletur, postulante reo*[c], *idque & lege Iulia de vi, & senatus consultis*† (al. senatus consulto.) *cautum est, ita vt liceat alÿ ex integro repetere reum; sed intra quod tempus, videbimus*[d]. *Et vtique triginta dies vtiles obseruandi sunt.*

CAVSA TERTIA.

Quidam episcopus[e] *à propria sede deiectus est, petit restitui: post restitutionem ducitur in causam, inducias postulat, tandem ad eius accusationem procedit quidam non legitime coniunctus, & duo infames, & tres religiosi; accusatores testes de domo sua producunt, & alios sibi inimicos extra suam prouinciam; reus criminoso iudici offertur ab vno tantum audiendus, & iudicandus.*

Quidam de accusatoribus & testibus absentes per epistolam illum accusare, & in eum testificari contendunt: cum multa capitula ei obÿcerentur; in primo accusatores deficiunt: demum accusatio in accusatorem vertitur.

1 *Hic primum quæritur, an restitutio danda sit quibuslibet expoliatis.*
2 *Secundo de induciÿs, an post restitutionem tantum, an etiam post vocationem ad causam quibuslibet concedendæ sint.*
3 *Tertio, quo spatio mensium vtrique sint concedendæ,*
4 *Quarto, an infames, & non legitime coniuncti, ad accusationem sint admittendi.*
5 *Quinto, an testes de domo accusatorum sint producendi, vel inimicorum vox sit audienda.*
6 *Sexto, an extra prouinciam reus sit producendus.*
7 *Septimo, an sit audienda eius sententia, quem cum reo par inficit malitia.*
8 *Octauo, an ab vno tantum episcopus sit audiendus, vel iudicandus.*
9 *Nono, an accusatores, vel testes in absentem vocem accusationis, vel testificationis exhibere valeant.*
10 *Decimo, an deficientes in primo capitulo sint admittendi ad sequentia.*
11 *Vndecimo, an accusato liceat accusationem in accusatorem vertere.*

andum est, q̃ in libello cõprehensum sit. arg.extra de causa poss. um super electione.de simon.licet Hely. vltra medium. Bart.

a ¶ *Se professum esse.*] id est, se velle prosequi accusationem, & subiturum talionem si non probauerit. Io.

b ¶ *Sed si aliud.*] id est, eodem modo est procedendum, si aliud crimen obiiciat.

c ¶ *Reo.*] hoc etiam fiat elapso biennio, vt C.vt intra certum tempus.l.vlt.

d ¶ *Videbimus.*] ff. ad Turpil.l.in senatus.§.vlt.

Quidam episcopus.] CASVS. Supra in proxima causa tractauit de ordine iudiciorum, & de resti.spol. Sed quia non ad plenum dixerat, ideo supponit hanc causam tertiam, in qua plenius tractat de restit.spol.& de induciis dandis, & an infames sint admittendi ad accusandum, & quales testes sint admittendi, & qualis debeat esse iudex, & de multis alijs: quæ ꝋia, vt aptius pateant, thema ꝓponit.de quo xj. elicit quæstiones.

e ¶ *Quidam episcopus.*] Hic primum agitur, an spoliatus sit restituendus, sed supra causa 1. q. 2. agebatur an spoliatus esset in ius vocandus. Est autem regulare, quòd spoliatus ab alio, quàm à iudice, vel etiam si à iudice est spoliatus sine ordine iuris, semper statim est restituendus non obstante exceptione alicuius criminis, vel non canonicæ institutionis, vt extra de resti. spol. in litteris. & cap. item cum quis.& c.conquerente. & 6.quæst. 3. denique. Fallit in casibus hic notatis. Intrusio, scilicet quando aliquis occupauit sedem Apostolicam violenter, vt infra ead. §.patet. sed hoc speciale est in Papa. Dilapidatio, vt 3.q.2.quia ea. sed hodie hoc non tenet, quia non est spoliandus aliquis nisi probata suspicione: vt extra de simo.licet. Criminis enormitas, vt 2.q.5.super causa. Infamia & criminis euidentia, vt 2.q.5.presbyter si.& q.1.scelus. & c. manifesta. Item crimen simoniæ.extra de simo.accusatum.& c. tanta. Contumacia, vt 3.q.9.decernimus. Scandalum, vt 3.q.6.hæc quippe. Fornicatio notoria. extra de diuor. significasti. Item cum reus est absens. extra de of. iudic. delega. consultationibus. Cum incontinenti deiecit. extra de restit. spolia.olim. Item cum spoliatio est probata in modum exceptionis. extra de ordi.cog. cum dilectus. Item secundũ quosdam cum incontinẽti spoliator vult probare exceptionem. extra de restit. spol. litteras.ff.ad exhib.l.3.§.ibidem. Item cum à muliere obijcitur sæuitia viri, vt extra de restitu. spol. ex transmissa. Itẽ in casu quem habes extra de diuor. gaudemꝰ, in fi. Item exceptio rei iud. 2.q.6.§.diffinitiua. Item exceptio iurisiurandi, vel pacti secundum quosdam, vt extra de resti.spol.accepta.& capitu. solicite. Item si sub conditione possedit, extra de restit.spoliat.olim causam. Item si ex gratia vel precario possedit.ῑ.10.q.3.quia cognouimus.& extra de excel.prælat.cum ad quorundam. Item si possedit, vt colonus.ff.de vi & vi ar.cum fundum. Hoc autem scias, ꝙ quattuor sunt auxilia producta, per quæ petitur restitutio, actio, interdictũ, condictio ex canone, iudicis officium. Actione petitur restitutio, vt actione quod metus causa datur restitutio contra quemlibet[1] possessorem.ff.quod metus.l.metu.§.volenti. Item actione de dolo petitur restitutio: & per illam non fit restitutio, nisi contra illum qui dolũ fecit.ff.de dolo.l.si plures. Item per interdictum restitutio datur contra illum solũ qui vim fecit, vt extra de rest.spo. cũ ad sedẽ, in fi. Per condictionẽ ex canone datur restitutio cõtra quemlibet possessorẽ, vt extra de ap.bonæ memoriæ. & extra eo. c.sæpe.& ῑ.ea.redintegranda. Itẽ per iudicis officiũ petitur restitutio, cum aliquis propter absentiã perdit rem suam, de qua agitur.ff.ex quib.cau.maio.l.1.& per totum. & illa potest agi contra quemlibet possessorem, vt 16.q.3.§.porro.

Spoliatus est semper restituendus regulariter.

Spoliato in multis casibꝰ denegatur restitutio.

Restitutio petiť quattuor auxilijs.

[1] Nam per hanc actionẽ aduocatur res ẽt ab eo qui metũ nõ intulit.ff.qđ me.cau. si cũ exceptione. §.2.C.eo.tit. non interest, Archid.

Q Vòd restitutio.] Casus. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur an restitutio sit danda omnibus expoliatis. Et probatur ꝙ sic per cap. sequentia.

E Piscopis.] Casus. Quæsitum fuit vtrum crimē aliquod posit obiici episcopis reus suis expoliatis, vel de sedibus suis eiectis ante restitutionem? Et certe respondet Papa, ꝙ non.

scopis & eiectis. Et respondet Ioan. Papa quòd omnia corporaliter sunt eis restituenda in eo loco vnde ablata sunt, quacumque conditione fuerint eis ablata, siue per dolum, siue per violentiam uel quacumque alia iniusta causa.

f ¶ *In eo loco.*] etiā vltra mare, & sunt reuocanda sumptibus spo[liatoris]...

QVÆSTIO PRIMA.

Q Vòd restitutio quibuslibet danda sit, multis auctoritatibus probatur. Ait enim Gaius Papa, epist. vnica ad Felicem episcopum, c. 3.

¶ Expoliatis, vel eiectis omnia sunt redintegranda. C. I.

E Piscopis suis rebus expoliatis, vel à proprijs sedibus eiectis, omnia[a], quæ eis ablata sunt, legibus sunt redintegranda: quia priusquam hoc fuerit factum, nullum crimen[b] eis objici potest.

Mutatis verbis sed incolumi sententia. Ansl. l. 3 c. 46.

Item Fabianus epist. secunda episcopis orientalibus.

¶ De eodem. C. II.

E Piscopi[c], si à proprijs sedibus, aut ecclesijs sine auctoritate * Romani Pontificis expulsi fuerint; antequàm ad synodum vocētur, proprius locus, & sua omnia eis redintegranda sunt. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eorum bona, vel ecclesiæ, atque res ab æmulis, aut à quibuscumque detinentur, vt aliquid illis objici debeat: Nec quicquam potest eis quoquo modo quilibet maiorum, vel minorum objicere[d], dum ecclesijs, rebus, aut potestatibus carent suis.

Ansl. l. 3. c. 50.

¶ Sine auctoritate Romani Pontificis.] *Sunt hæc verba etiam apud Anselmum, licet non sint expressa in originali: cuius hic sententia potius, quàm ipsamet verba referuntur vsque ad versic.* Nulla.

Sed notandum est, quòd restitutionis sententia sola non sufficit, nisi præsentialiter omnia iudicis officio restituantur, vt eiectus, vel spoliatus etiā naturalem[e] possessionem recipiat, siue animo suo, & corpore alieno, veluti per procuratorem; siue animo, & corpore suo. Cuncta quoque, quæ sibi ablata fuerant, quacumque conditione, in eodem loco, vnde surrepta fuerant, reuocanda sunt.

Vnde Ioannes vrbis Romæ episcopus scribit Zachariæ archiepiscopo, epistola I.

Et Eusebius epi sto. 2. & in 5. synodo Romana sub Symmacho Ansel. l. 3. c. 51. & 44.

¶ De eodem. C. III.

R Edintegrāda sunt omnia expoliatis, vel eiectis episcopis præsentialiter ordinatione. Pōtificum, & in eo[β] loco[f] vnde abscesserant funditus reuocanda, quacumque conditione temporis, aut captiuitate[g], aut dolo[h], aut uiolentia† maiorum, aut per quascumque iniustas causas, res ecclesiæ, vel proprias, aut substantias suas perdidisse noscuntur ante[γ] accusationem, aut regularem ad synodum uocationem eorum, & reliqua.

† *al. virtute*

β ¶ In eo loco.] *Apud Ioannem, & Symmachum legitur,* & in eorum vnde abscesserunt, potestatem, funditus reuocanda. *Apud Eusebium vero,* in eorum vnde abscesserunt, loca funditus reuocanda.

γ ¶ Ante accusationem.] *Hęc vsque ad finem addita sunt ex originali, quibus oratio absoluitur, & quorum pars in fine huius quæstionis à Gratiano repetitur.*

Spoliatus à spoliatore reconueniri potest.

Hoc hodie est intelligēdū cū determinatione & declaratione decr. lib. 6. de rest. spol. frequens. §. vlti.

Pignus prętorium & conuentionale.

1 Adde ꝙ ēt criminaliter. cōcor. tex. in l. fi. C. de or. co. & in l. si maritus. C. de don. inter vi. & vxo.

a ¶ *Omnia.*] ēt deposita, vt ff deposi. l. 1. §. qui autem. & ff. de vi & vi ar. l. 1. §. quod aūt.

b ¶ *Nullum crimen.*] à spoliatore, vel gn̄aliter a nullo, cū sit inermis, vt j. e. q. 2. oportet.

b ¶ *Nullum crimen.*] ꝓ quo fuerunt spoliati secundum Hug. vel nec illud nec aliud pōt obiici à spoliatore. 2. q. 2. in scripturis. & c. nullus. Sed mirū est, si aliquis nō pōt eum de crimine illo accusare, vt j. q. 2. cum ecclesiæ. & c. prox. cū res inter alios acta aliis nō ꝑiudicet. Item numquid spoliator pōt eū accusare postq̄ est restitutus? Arg. ꝙ nō, extra de restit. spol. itē cū quis. ar contra ꝙ possit saltē ciuiliter[1]. j. ea. q. 2. audiuimus.

E Piscopi.] Casus. Dicitur hic, ꝙ non debent episcopi ad synodum vocari, vel eis crimen aliquod obiici, nisi prius res propriæ, vel ecclesiæ eis fuerint restitutæ: nisi spoliati essent auctoritate Romani pontificis.

c ¶ *Episcopi.*] si tn̄ spoliatus velit agere cōtra spoliatorem, reconueniri pōt ab eo, vt arg. ff. de iud. l. 2. §. item. Sed hoc verū est, cū non agit de spoliatione. extra de or. cogn. cum d lectus. & melius in c. fi. potest ēt eū reconuenire de alio spolio. extra de restitu. spoli. ca. vlti.

d ¶ *Obijcere.*] quid si numquam velit petere restitutionē, vt sic non puniatur de crimine ꝓ quo est spoliatus, cum tamen inde grauiorem pœnam meretur? Dicerem, ꝙ in tali casu bene possit accusari ante restitutionem[2], ne fraus sit ei lucrosa. arg. extra de iud. intelleximus. & 11 q. 3. priuilegium. sed si minorem pœnam de illo crimine meretur, tunc non est accusandus de illo, cum satis sit punitus. ar. 2. q. 6. si quis ex pluribus. Dic tempus præfigendum, vt extra de restit. spol. frequens. lib. 6.

SED NOTANDVM. Casus. Dicit Grat. in hoc §. ꝙ nō sufficit, si restitutio fiat solis verbis, vel per iniam, nisi præsentialiter omnia restituantur officio iudicis, vt expulsus habeat ciuilem & naturalem possessionem per se, vel animo suo, & corpore alieno, vt per procuratorē. & in eodem loco vnde ablata sunt fiat restitutio, quod probatur per seq. cap.

e ¶ *Naturalem.*] nec sufficit dare pignora. extra de sent. & re iud. cum aliquibus. similiter in prætorium pignus est quis corporaliter mittendus. ff. de pigno. act. non est mirum. secus in conuentionali ff. ea. l. 1 & ff. de dolo. l. si plures.

R Edintegrandæ sunt.] Casus. Quæsitum fuit à Ioan. Papa per Zachariam qualiter debeat fieri restitutio expoliatis episcopis...

...liatoris. ff. de rei vend. si vero.

g ¶ *Captiuitate.*] j. 16. q. 3. porro. & c. præcedenti.

g ¶ *Captiuitate.*] Si enim per vim aliquid ab eo extortum est, vel ablatum, intra annum potest agere contra deiectorem in quadruplum: post annum in simplum. ff. de vi & vi ar. l. 1. Sed si per metū est extortum aliquid, tunc contra omnem possessorem, agitur: intra annum in quadruplum cum non vult restituere. ff. quod met. causa. si cum exceptione. §. 1. 2. & 3.

h ¶ *Aut dolo.*] & tunc vsq; ad bienniū pōt cōueniri q dolum committit, vt C. de dol. l. vlt. sed perpetuo pōt conueniri actione in factum de eo, quod ad eum peruenit, vel si dolo fecit quominus ad eum perueniret, vt ff. de dol. in hæredem. & l. eatenus. & l. doloue. Cum autem canō æquiparet dolū, metū vel violentiā, videtur ꝙ condictione ex hoc canone q̄libet possidens possit cōueniri. arg. ad hoc extra de iud. quia & extra de transac. veniens. & extra de emp. & vend. peruenit. extra vt lit. penden. ecclesia & extra de ap. bonæ memoriæ. & est expressum, extra de rest. spol. sæpe.

h ¶ *Aut dolo.*] arg. ꝙ restituendus sit qui dolo suo iuri renuntiat, vt j.

vt §.15.q.6.c.1.& §.30.q.1.dictum.& C.de inoffic.test.eum qui.§.respon.extra de his quæ vi metus ve causa fiunt,cum dilectus.con tra.& 20.q.3.constituit.contra.

NVlli dubium est.] CASVS. Quidam episcopi iniuste fuerűt expoliati, & à suis sedibus eiecti.alij episcopi non iuuabant eos: Christum crucifigentes in ipsis expoliatis episcopis. & quod facere non debent, hoc probat, quia sæpe boni diabolo cooperante tribulationem patiuntur per malos.

a ¶Auxilio.] Episcopi sibi inuicem debent præstare mutuum auxilium, vt s. distinct. 90. præcipimus. & ideo inducit hoc cap. scilicet, quòd semper sit subueniendum spoliatis.

Item Eusebius Apostolicæ sedis episcopus, epist.2.ad Aegyptios.

¶ De eodem. C. IIII.

Anselmus ibidē. ij REdintegranda sunt omnia expoliatis, vel eiectis episcopis, &c.*vsque* funditus reuocanda *eodem modo,vt supra.*

Item Alexander Papa epistola 2. in principio.

¶ Non est sacerdos, sed schismaticus, qui fratrum se subtrahit obsequijs. C. V.

NVlli dubium est, quia boni a malis semper persequũtur, & tribulantur. Propter quod humiliemur sub potenti manu Dei, vt liberet nos in tempore tribulationis. Nam,sicut leo rugiēs circuit quærens quem deuoret; sic diabolus non cessat circumire, & quærere, quos ex fidelibus perdat,& maxime illos, quos ardentiores in seruitio Saluatoris,eique familiares inuenerit. Familiares dico eos, quos sibi sacrari, & in ordine Apostolatus constitui voluit. Ipsi enim pro populo interpellant, & populi peccata comedunt, quia precibus suis,& oblationibus ea delent, atque consumunt. *& infra.* ¶ Qui autem ex vestro collegio fuerit, & ab auxilio [a] vestro [b] se subtraxerit, magis schismaticus,quàm sacerdos esse ꝓbabitur. [Ecce (inquit Propheta) quàm bonum,& quàm iucũdum habitare fratres in vnum.] Illi vero in vnũ non habitant, qui a fratrum solatio se subtrahunt, aut (quod deterius est) fratribus insidias præparant, aut laqueos ponunt. *& in fine epistolæ tertiæ.* Dominum crucifigunt, qui eum in sacerdotibus suis persequuntur, quia crux a cruciatu dicitur. Magnum vero cruciatum substinet qui vim patitur.

1.Petri.5. Ansel.l.3.c.10. Osee.4. §.1.q.1. ipsi sacerdotes. Burc.l.1.c.129. Iuo.p.5.c.229.

Item Fabianus Papa epistola secunda ad episcopos orientales.

¶ Excommunicentur, qui opprobrium, & calumniam inferunt sacerdotibus. C. VI.

DEus ergo, Fratres,ad hoc præordinauit vos, & omnes, qui summo sacerdotio fungũtur, vt iniustitias remoueatis, & præsumptiones abscindatis, & in sacerdotio laborantibus succurratis, opprobrijs,& calamitatibus eorum locum non præbeatis; sed ei qui calumniam, & opprobrium patitur, adiutorium feratis: illum vero, qui calumniam, vel opprobrium facit, abscindatis, & Domino in suis sacerdotibus opem feratis.

Patet ergo, quòd expoliati prius sunt præsentialiter restituendi, antequàm ad causam sint vocandi. Sed obÿcitur vbi non fuit legitima institutio, ibi non potest esse restitutio. Non enim probatur destitutus, qui prius non fuit institutus: ac per hoc nec restaurationem postulare potest. Illi ergo, quorum electio vitiosa est, vel qui à clero non sunt electi, vel a populo expetiti, vel qui per simoniam irrepserunt, non sunt habendi inter episcopos: & ideo, si à sedibus, quas tenere videbantur, expulsi fuerint, non possunt restitutionem petere, antequàm vocentur ad causam. Vnde supra in tractatu ordinandorum. [Si quis pecunia [c] *, vel gratia humana, seu populari,vel militari tumultu,&c.] Sed hoc in eo tantum casu intelligitur, quo Apostolica sedes per violentiam occupatur: quo casu iudex non inuenitur, cuius officio ille Apostaticus possit excludi. In alijs autem locum non habet, cum violenta possessio, nisi per iudicis sententiam, violento detentori detrahi non possit. Si autem verus Dominus bello non continuato* [d] *, sed renouato vi illum de possessione eiecerit, iudicis auctoritate prædoni possessionem restituet. Si ergo episcopi à sedibus, quas quoquomodo tenere videbantur, non per iudicem, sed violenter eiecti fuerint, post eiectionem restituendi sunt ante regularem ad synodum vocationem.*

§.dist.79.si quis pecunia.

b ¶Vestro.] argumen. quòd quilibet tenetur patrocinium pro sua ecclesia præstare. 95. distinctione, si Imperator 1. & si contra ecclesiam suam præstaret, priuandus esset eo quod habet ab ea. 1. quæstione 7. cap. 1. C. loc. milites. & est expressum extra de postul.c.vlti.

DEus ergo.] CASVS. Præcipit Fabianus Papa omnibus episcopis, quòd ipsi opem ferant & auxilium sacerdotibus expoliatis,eos restituendo, & eorum calumniatorē & persecutorē excommunicando.

PATET ERGO. CASVS. Concludit Grat.ex supradictis, quòd expoliati nō debent vocari ad cām, nisi prius fuerint corporaliter restituti. Huic conclusioni obijcit hoc modo. Nam vbi non fuit legitima institutio, restitutio esse non potest. Vnde si qui fuerint expoliati, quia canonice non fuerint electi,vel per simoniā fuerint electi, restitutionē postulare non possunt. Et hoc probat Gratia. per capitulum 79. distin. si quis pecunia. Postea soluit, & dicit quòd illud cap. intelligitur tantũ in eo casu quo sedes Apostolica ꝑ violentiā occupat,& si talis expellatur, non fit restitutio: q̃a non est iudex superior, sub quo restitutus conueniret. Alij vero inuasores & iniusti detentores si spolient, debēt restitui,nisi continuato libello possessio fuerit recuperata: secus si nō continuato libello.

c ¶Si quis pecunia.] s. distin. 79. si quis pecunia. hoc tñ ibi non dicitur, sed melius posset induci quod est 23. distin. in nomine. vt etiam nulla ei audientia detur. De illo inuenies 14.q.1.in princ.& in sum.

d ¶Non continuato.] id est, si non interponitur contrarius actus. ff. de test. heredes palam.vel continuato cum primum poterit [2].ff.ad Tertul.l.2.§.confestim.

Ecclesiā suā quilibet defendere tenetur.

[1] Vbi de hoc s.1.q.7.c.1. ibi videas. & qđ le. & no. 16.q.1.nos autē.& 11.q.3.quid ergo. Archid.

[2] Adde ad hoc qđ le. & not. extra de rest.spol.olī. ver. pſertim. & vide quod no.de homi. significasti. I gl.vl. in fine.

eos: imo (quod deterius est) ponebant insidias,diabolo instigā te, quos Alexander reprehendit dicens tales esse schismaticos,&

De inducijs.] Hæc quæstio diuiditur in duas partes, in quarũ prima probat per octo auctoritates, ꝙ in ducię post restitutionẽ sunt dãdę spoliatis & restitutis, vt diu gaudeant commodo possessionis ante quàm spoliatoribus rñdeant: quæ tamen arbitrariæ sunt. Secunda ibi, *Quod si male*. Io. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 2. qõ, qua quæritur an dandæ sint induciæ post restitutionem. & probat Grat. per seq. c. quòd sic.

a ¶ *De inducijs.*] quinque sunt genera induciarum, restitutoriæ, præparatorię, citatorię, deliberatoriæ, & iudicatoriæ, siue executoriæ [1]. In causa criminali restitutoriæ non erũt minores vj. mensibus, nec maiores anno, & habent locũ ante vocationem in ius in causa criminali. j. ea. eiectis. vel verius est, ꝙ sint arbitrariæ, vt j. ea. si eps. Citatoriæ erunt vnius vel duorum vel trium mensium, vt 4. q. 5. c. 1. & 5. q. 3. c. 1. & habent locũ post citationem & contestationem. illæ autem quæ habent 5. q. 2. c. præsenti. sunt paternales adiectiones, de q̃bus mentiuntur quidã, ꝙ sint clericorũ minorum vel laicorum, tñ arg. est pro eis 15. q. 7. si autem. Aliæ sunt presbyterorum vel diaconorũ, vt dicunt quidã. Præparatoriæ, erũt anni & dimidij, vel vnius anni, vel sex mensium, vt j. ea. q. 3. de iducijs. & hæ dant̃ ante lit. cõtest. & post. 5. q. 2. si primates. In ciuili autem causa sunt induciæ deliberatoriæ xx. dierum, vt j. ea. q. 3. offerat̃. Citatoriæ xxx. dierum. in authẽ. de litig. §. omnẽ. colla. 9. & per trinũ edictum, vt 24. q. 3. de illicita. Iudicatoriæ quattuor mensiũ, quæ dant̃ iudicatis, vt extra de of. iu. deleg. quærẽti. In criminali vero non dant̃ deliberatoriæ [2] q̃a certus debet esse reus vtrũ velit crimen confiteri, an negare, cum sciat se esse reum, vel non. Itẽ nec iudicatoriæ dantur, q̃a ibi pœna non differtur nisi in casibus, vt 11. q. 3. cum apud.

Induciarum quinq; sunt genera.

[1] Dicas ꝙ hę appellatiões magistrales sunt, quæ nõ sunt contemnendæ. extra de deci. tua. Idem no. secundum L.

[2] Tu dic ꝙ opi. cõtraria est verior, vt per. doc. in c. 2. de dila. & per Bal. & Sali. in aut. offeratur. C. de li. contest. & Alex. de Immo. in l. 1. ff. de eden. post prin.

Quanto tempore.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd tantum tempus dandum est expoliatis ante quàm ad synodum vocentur, quanto tempore fuerunt expoliati, vt sub eodẽ tempore eis induciæ dentur.

b ¶ *Quanto*] id est, quali. i. si longo tempore fuit spoliatus, longo tempore erit restitutus. sic 90. dist. si quis monachus. in fi.

Cum ecclesiæ.] CASVS. Dicit̃ hic ꝙ nihil potest obijci spoliato, nisi primo ei oĩa fuerint restituta, q̃bus fuerat spoliatus, & nisi post restitutionem habuit tempus à patribus diffinitum. Casus autem seq. cap. facilis est, & per te videbis.

c ¶ *Sponte.*] arg. quòd spoliatus suo iuri potest renuntiare. arg. cõtra extra de restit. spol. solicite.

d ¶ *Oportet.* ¶ *Nudi.*] ecce ratio canonis quare spoliat⁹ nõ tenet̃ rñdere, & est forte ideo statutũ, q̃a cum est spoliatus, non põt sufficere ad sumpt⁹ iudiciales, nec inuenit homines adeo fauorabiles, & per hoc vr̃ ꝙ nec spoliatori nec alij teneat̃ rñdere super aliquo quod ei obijcit̃. arg. s̃. ea. cum ecclesiæ. & s̃. q. proxi. c. 2. Itẽ vide[t̃] ꝙ si modicum esset ei ablatum, ꝙ tunc quilibet & pro qualibet causa teneatur respondere, vt extra de rest. spo. frequens. li. 6.

Audiuimus quosdam] CASVS. Quidam quosdam epos infamauerunt, & à proprijs sedibus expulerunt, & eis expulsis alios loco eorũ substituerunt expulsis viuentibus: quare Grego. Papa reprehendit eos grauiter, & mandat deiectoribus vt deiectores restituant, & substitutos deiiciant, quos præcipit infames fieri, & ab honoribus ecclesiæ arceri. Si autem isti deiectores aliquam querelam contra eòs habuerint, eis restitutis apud Romanam sedem ꝓponant. Casus autem sequentis cap. planus est.

e ¶ *Infamatos.*] de facto, vel ab æmulis. aliàs enim non restituerentur si essent infames de iure, vt 2. q. 5. presbyter si. B.

f ¶ *Quia alibi.*] s̃. 80. dist. episcopi.

g ¶ *Habueritis.*] sed quam pñt habere querelam? criminalem non possunt,

QVÆSTIO SECVNDA.

1 ps

De inducijs [a] autem post restitutionem præstandis, & quo spatio temporis concedendæ sint, scribit Ioannes Papa epistola prima ad Zachariam archiepiscopum dicens.

Et Eusebius epist. 2.

¶ Secundum tempus expoliationis conceduntur induciæ restitutionis. C. I.

Qvanto [b] tempore expoliati, vel expulsi esse videbuntur, antequam ad synodum conuocentur, sub eodem spatio temporis eis induciæ indulgeantur.

j. ead. c. prius. ipsa prosus verba

Item Pelagius Papa secundus episcopis Italiæ.

¶ Dum possessiones, vel res episcopi detinentur, aliquid sibi obijci non potest. C. II.

Cvm ecclesiæ alicuius episcopi, aut possessiones, vel res ab æmulis eius, vel a quibuscumque alijs non sua sponte [c] detinentur, aliquid illi non debet aut potest a quoquam ante redintegrationem omnium rerum suarum obijci. Sed prius illi legibus redintegranda sunt omnia, & postea tempore a Patribus definito, sunt negotia ventilanda.

Ansf. l. 3. c. 63.

Item Stephanus Papa quintus [a] *Girardo Leodiensi.*

a ¶ Quintus.] *Addita est hac vox ex vetustis codicibus, & restituta vox,* Leodiensi: *cum antea legeretur,* Laodicensi. *Nam mansi, de quibus in subiecto capite agitur, ostendunt non ad gracum episcopum, sed germanum, vel gallum hac fuisse scripta.*

¶ Ante litem contestatam violenter ablata restituantur. C. III.

Oportet, vt primum vos tam de inuasis ciuitatibus, & monasterijs, & mansis, quàm de reliquis generaliter rebus redinuestiri faciatis: quia nec nudi [d] contendere, nec inermes inimicis nos debemus opponere.

Item Euaristus Papa epistola secunda.

¶ Deijciantur à clero, & infames fiant, qui loca expulsorum adulterina fœditate inuaserunt. C. IIII.

Avdiuimus quosdam a vobis infamatos [e], & dilaceratos episcopos, ac e ciuitatibus proprijs pulsos (quia alibi [f] episcopi constitui non possunt, nisi in ciuitatibus non minimis) & alios in eis, ipsis viuentibus constitutos. Ideo hæc vobis scribimus, vt sciatis hoc fieri non licere, sed proprios reuocari, & integerrime restitui debere. Illos vero qui adulterina fœditate sponsas suas, (quas & vxores eorum præfixo tenore esse intelligimus) tenent, eijci vt adulteros, atque infames fieri, eosque ab ecclesiasticis honoribus arceri iubemus. Si autem aduersus eos aliquam querelam habueritis [g], his peractis inquirendum erit, & auctoritate huius sanctæ sedis terminandum.

Polyc. l. 2. tit. xi. Burc. l. 1. c. 140. Iuo p. 5. c. 254. Ansf. l. 3. c. 45.

Item Gaius † *epistola prima ad Felicem.*

† In vulga. legebatur, Gelasius.

possunt, cum sint inimici, extra de rest. spo. itẽ cum quis .nõ ciuilem, quia ceciderunt à iure suo. 16.q.6.placuit. forte loquitur de his qui suã iniuriã prosequuntur, vt 4.q.6.omnibus.

a E*iectis.*] ¶ *Anniuersaria.*] ad plus, vel sex mensium ad minus.

Prius

mis maturatur perempt oriũ, vt extra de dila. dilecti. quandoq; nõ valet citatio ratione tem poris, vt si fiat tẽpore feriato, vt 15. q. 4. c.1.& 2.& ff. de feriis. l. 1. quandoque non valet ratione loci, vt si citatur extra prouinciam [3] vltra duas dietas, vt extra de rescript. nonnulli. vel si citatur ad locum periculosum vel inhonestum, vt extra de app. ex parte. ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter. quandoque non tenet ratione iudicis, ut si euidẽs est ipsũ nõ esse iudicẽ qui citat, ut extra de offi. iud. deleg. ex litteris. & extra de ap. si duobus. Itẽ nõ ualet si rescriptũ Apostolicũ non inseritur, ut extra de dila. præterea. & extra de of. iud. dele. cum in iure. Itẽ si euidens est iudicẽ esse inimicũ [4], ut 3.q. 5. quia. Itẽ non ualet si ille qui citatus est, spoliatus est, ut hic. Itẽ non ualet si ad querelam liberti citatur patronus. 4.q. 3. liberti. & generaliter ubicumque euidenti exceptione reus se tueri potest. ff de iud. non uidetur. Sed si dubiũ est, an citatio teneat, tunc tenetur uenire ad allegandũ suum priuilegiũ, ut extra de app. si duobus. & c. cum parati. ff. de iudi. si quis ex aliena. Inuenio tñ, ꝙ citatio qñque nulla est, & tamen nisi defendatur citatus, procedatur cõtra ipsũ, ut ff. iud. sol. si reus. Itẽ inuenio, ꝙ citatio est iniusta ex persona agẽtis, cum agẽs agit calũniose, & tñ nisi citatus uenerit ad iudiciũ, punitur, ut extra de accus. ueniẽs. & ar. ff. ne quis eum q in ius uocã. est, ui eximat. l. pe. Io. Tutius tñ est, ꝙ citatus uadat allegaturus priuilegium suũ, uel appellaturus, si eũ grauauerit, nisi qñ constat eũ nõ esse suum iudicem. B.

d ¶*Vel præiudicari.*] i. præiudicium fieri.

e ¶*Sponte.*] hic assignant quidã aliquẽ posse iuri suo renũtiare. 7.

[3] De hoc no. 1 q. 6. nemine. extra de app. ex parte tua. quæ glo. ibi posita fuit Io. & Vin. & Tan.

[4] Nã tũc ab ea põt recedi, qđ dic, vt leg. & no [illegible] q. 6. quoties. eps. Arch.

¶ Induciæ sex mensium eiectis, vel expoliatis præstentur. C. V.

Eiectis, vel expoliatis, post integram restitutionem anniuersariæ [a] induciæ, vel sex mensium indulgendæ sunt.

Item Eusebius Papa epist. secunda.

Et Io. 1. epist. 1. S. ead. c. quanto. Iuo p. 5. c. 249. Ansl. 3. c. 44. Pann. l. 4. c. 50. † al. suo

¶ Post restitutionem induciæ præstandæ sunt. C. VI.

PRius ergo oportet omnia illis expoliatis legibus redintegrari, & ecclesias, quæ eis sublatæ sunt, cum omni priuilegio sibi † restitui; & postmodum non sub angusti temporis spatio, sed tantum temporis spatium eis indulgeatur, quantum expoliati, vel expulsi esse videntur, antequam ad synodum conuocentur.

Item Felix Papa ij in rescripto ad episcopos Aegypti, c. 8.

¶ De eodem. C. VII.

Polyc. ibid. Ansl. 3. c. 53. Pann. l. 4. c. 52.

TAmdiu in sede propria pacifice, & potestatiue cuncta disponens resideat, quamdiu expulsus, vel expoliatus suis carere visus est rebus.

Item Felix Papa primus epist. 2. ad episcopos Galliæ.

¶ Ante restitutionem aliquis ad causam vocari non debet. C. VIII.

Ansl. 3. c. 84. Iuo p. 5. c. 248. Pann. l. 4. c. 44.

SI episcopus suis fuerit, aut ecclesiæ sibi commissæ rebus expoliatus, aut (quod absit, quod alienum ab omnibus esse debet fidelibus) à sede propria eiectus, aut in detentione [b] aliqua à suis ouibus fuerit sequestratus; tunc [a] canonice ante in pristinũ statum restituatur cum omni priuilegio sui honoris, & sua omnia, quæ insidijs inimicorum suorum ei ablata fuerant, legibus redintegrentur. ¶ Non enim cõuocari [c] poterit, vel præiudicari [d], nisi ipse pro sua necessitate (minime tamen iudicãdus) aduenire sponte [e] elegerit. Nullatenus ergo à quoquam respõdere cogatur, antequàm integerrime omnia, quæ per suggestiones inimicorum suorum amiserat, potestati eius ab honorabili concilio legali ordine redintegrentur. Præsul vero cum omni honore statui pristino reddatur; & ipse dispositis, ordinatisque libere, ac secure diu [f] suis rebus, tunc regulariter intra quattuor, vel quinque, vel sex [g] aut septem menses, iuxta quod possibilitas ei fuerit, & non ante cõuocatus [h] ad tempus in cõcilio legitimo, & canonico veniat ad causam: etsi ita iuste [i] videtur, accusantium propositionibus respondeat.

Pann. l. 4. c. 48.

a ¶Tunc canonice.] *In originali sic legitur*, tunc canonice (antequam in pristino statu restituatur cum omni priuilegio sui honoris, & sua omnia, quæ insidijs inimicorum suorum ei ablata fuerunt, legibus redintegretur) nec conuocari, nec iudicari poterit, nisi ipse, &c. *Nec multo secus habent Iuo, & Pannormia, nisi quòd loco*, antequam, *legunt vt Gratianus*, ante.

2 *Quòd si male viuendo facultates ecclesiæ dispersit episcopus, ab eius patrimonio, quousque de dilapidatione rerum ecclesiasticarum cognoscatur, submouendus est: exemplo tutorum & curatorum, qui dum fuerint suspecti, à tutela, vel cura remouentur, donec de suspecto cognoscatur.*

Vnde Pelagius Papa Petro Presbytero.

PRius ergo.] CASVS. Hoc cap. idẽ dicit cũ superiori c. cum ecclesiæ. Sequens vero c. idem dicit cum illo c. quanto.

SI episcopus.] CASVS. Aliquis eps erat spoliatus rebus suis, vel ecclesiæ, vel erat de ecclesia eiectus. Quæsitũ fuit à Felice Papa, vtrum possit cõpelli venire ad synodũ, & respondere obiectis ante restitutionem. Et respondetur, ꝙ non: nisi suo statui & honori primo fuerit restitutus, nec vocari poterit nisi sponte venerit pro suis negotiis: minime tamen iudicandus, cum propter hoc non venerit: post restitutionem vero gaudebit induciis, prout iudices viderint expedire.

b ¶*Detentione.*] si detines me ne possim intrare possessionẽ, competit mihi interdictum vnde vi. ff. ne vis fiat ei qui i poss. mi. l. 1. §. siue aũt. & 92. dist. si quis. & in constõne extra de rest. spo. sæpe.

c ¶*Conuocari.*] Sed nũquid veniet allegare priuilegiũ [2], vt extra de app. cum parati. & c. si duobus? Respondeo non: cum constet eũ esse spoliatũ. sic ff. de pec. eo tẽpore. Scias ergo, ꝙ vbi euidẽs est citationem nõ tenere, reus nõ tenetur venire et ad allegandũ suũ priuilegiũ. Scias ergo ꝙ qñq; citatio nõ valet, quia intra angusta tẽpora fit, vt 5.q. 2. c. vlt. quandoque non valet: quia nõ exprimitur causa quare fiat citatio, vt 5.q. 2. c. vlt. qñque non valet: qa ni- q. 1. q̃ periculosum. & C. de episc. & cle. si quis in conscribendo. Certe contrarium innuitur ex illo uerbo, minime, nec hoc refertur nisi ad illud uerbum, conuocari.

f ¶*Diu*] dicitur diu qđ est usque ad quattuor mẽses. sic 63. dist. lectis. sic hæc dictio, mox, ampliatur 30.q. 2. c. 1.

g ¶*Vel quinque vel sex.*] ar. inducias esse arbitrarias. extra de app. cũ sit Romana. ff. de iud. nonnũquã. Sed arg. cõtra in Auth. de nup. §. sed hoc quidẽ. 28. dist. de his. in fi. & j. ea. q. 3. c. 1. [5]

h ¶*Ante conuocatus.*] quàm possibilitas ei sit.

i ¶*Si iuste.*] id est, si iustum crimen ei obijcitur.

QVOD SI MALE. Hæc est secunda pars quæstio. in qua probatur, ꝙ dilapidator remouebitur ex sola suspicione. Sed hoc hodie correctum est per decre. extra de simon. licet Hely. & de of. deleg. uenerabili. quia primo probari debet, & ea probata datur illi coadiutor usque ad finem litis. Io. de Fant.

CASVS. Supra dictum est generaliter expulsos esse restituendos, nec aliter cogi possunt respondere. Modo excipit Gratia. casum, in quo non uidetur restituendus aute causæ cognitionem, puta si suspectus est de dilapidatione: exemplo tutorum & curatorum. & hoc probatur seq. c.

Induciæ sũt arbitrariæ.

[5] Dic vt no. in prædic. c. cum sit. extra de of. delega. quærenti. extra de procu. c. dilectus. Arch.

¶ Ab administratione remoueantur, qui res ecclesiæ male viuendo dispergunt. C. IX.

QVia ea [a], quæ de fraudibus Maximiliani [α] flebili ad aures nostras supplicum relatione venerunt, non facile secundum veritatē agnosci poterunt, nisi facultas ecclesiæ, quam in vsus suos male conuertendo dispersit, ab eius potestate, donec causa [b] cognoscatur, seponatur: idcirco nos eum & à supradictæ ecclesiæ patrimonio volumus interim submoueri, & in vestro, discussionis ipsius tempore moderamine detineri.

α ¶ Maximiliani.] *In vulgatis sequebatur,* presbyteri, *qua vox inducta est: quia in nullo vetusto codice Gratiani ex ijs, qui collati sunt, habetur. Gratianus autem caput hoc de episcopo, non de presbytero accepit.*

QVÆSTIO III.

1 Ps

QVòd vero [c] post vocationem venienti ad iudicium, induciæ negandæ non sint, Felix Papa secundus in epistola ad Fratres Aegypti, c. 8. testatur dicens.

¶ Venienti ad iudicium, induciæ non negentur. C. I.

Iuo p. 6. c. 335. Pann. l. 4. c. 98. Ansl. l. 3. c. 55.

CVm accusatus ad iudicium venerit, si voluerit, & necesse fuerit [β], induciæ ei petenti à patribus constitutæ absque impedimento cōcedantur, & iudices à se electi [d] sibi tribuantur.

β ¶ Et necesse fuerit.] *Hæc addita sunt ex epistola ipsa, Iuone, & Pannormia, habenturque infra ead. c. inducia 2.*

Item ex eadem epistola ad fratres Aegypti, c. 20.

¶ Quot mensium induciæ episcopis præstandæ sint? C. II.

Ansl. l. 3. c. 118. & 119. Poly. l. 5. tit. 3. Burc. l. 1. c. 180. Iuo p. 4. c. 296. † antea legebatur, *imperitorū* †, *aut sex*] ori.

DDe inducijs † vero episcoporum [e], super quibus consuluistis, diuersas à patribus regulas inuenimus institutas. Quidam enim ad repellenda impetitorum † machinamenta, & suas præparandas responsiones [f], & testes confirmandos [g], & cōsilia episcoporū, atq; amicorū [h] quærēda annū, & † sex mādauerūt menses [i] cōcedi: Quidā [k] au

QVia ea.] CASVS. Clerici quidam accusabāt Maximilianū de dilapidatione; quare Pelagius commisit causam Petro presbytero, cui præcipit, vt eū ab administratione rerū ecclesiæ remoueat, donec de cā cognoscat; qa si remaneret in administratione, non posset de facili veritas cognosci, cum multa per pecuniam fiant.

a ¶ Quia ea.] ideo forte remouetur suspectus ab administratione, qa forte timor est ne corrumpat iudices; & ideo nec creditores ei soluētes liberantur. ff. de sol. ꝙ si forte.

b ¶ Donec causa.] crimine dilapidationis speciale est, ꝙ sequestratur possessio a possessore antequā sit conuictus, contra id 16. q. 4. volumus. nā & post appellationem sequestratur ab eo possessio. ff. de app. Imperatores. & 2. q. 6. quoties 2. quā cito ergo aliquis accusatur, statim [a] ab eo remouenda ē administratio, vt hic, & C. de suspe. tut. l. eū. & sine accusatore pōt remoueri, si iudici liqat ex apertissimis argumētis eū suspectū. ff. de suspe. tut. l. 3. §. præterea. Suspectū autē dicimus illū qui moribus talis est, vt suspectus dici debeat, vt ff. de suspec. tu. suspectū. Nec audiretᷓ talis licet vellet satisdare, ꝙ bene administraret, vt inst. de suspe. tut. §. nouissime. Hodie tñ videtur, ꝙ non est remouendus ab administratione, nisi probetur suspicio, vt extra de simo. licet Hely. & de offi. deleg. venerabili. dic vt ibi. Item ad accusationē quilibet admittitᷓ, vt in auth. de non alie. aut permu. in fin. C. de suspe. tut. l. eū. & l. pietatis. & absens pōt condemnari, vt C. de pæ. ne diu. nec enim aliquo debet gaudere priuilegio, qui suos contubernales afflixit, vt C. vbi de ratioci. agi opor. l. 2. tamen ꝓbabilius videtur, ꝙ soli illi admittantur quorū interest, vt 16. q. 7. filiis. & s. 2. q. 7. qua pp. vel saltē soli clerici, vt 12. q. 2. nō liceat. nā in popularibus actionibus nō admittuntur infames, vt ff. de pop. ac. populari. Itē nec ad accusationē taliū iudex statim remouebit accusatū ab administratiōe, sed summatim cognoscet an calūniose accusetur, an nō. ar. ff. de præto. stip. l. 1. §. vlti. & si qui sciuerint suspectum, & passi sunt eū per aliquod tēpus esse in administratione, nō videtur, ꝙ tales possint dicere eū suspectū, vt ff. de priui. credi. si creditores. & arg. extra de his q̄ fi. a maio. parte ca. ex ore. & ar. extra de acc. nulli. Credo verū si scientes & negligentes, sed scientes & quærentes probationes, bene audirentur postea. 2. q. 7. plerumque. Qui aūt criminaliter conuictus est, remouetur ab ordine. si vero ciuiliter tantum, ab administratione. extra de simo. per tuas. in fin. & regulares prelati ex modicis causis remouentur ab administratione, vt in eadem decre. per tuas. in fi. Itē si ideo qs remouetur, qa dolose administrauit, infamis est factus. sed si pp negligentiam remoueretur, nō fit infamis [1], vt C. de suspe. tut. l. vlt. Hoc aūt scias, ꝙ qñque administrat qs tēporalia, qñq; spiritualia; & ꝭm hoc remouetur ab istorū & illorū administratione. 12. q. 2. Vulteranæ, vnde licet quis sit remotus ab administratione temporalium propter suspicionem, adhuc tamen remanet prælatus quo ad obediendum sibi, vt 8. q. 4. nonne. & 15. q. vlt. c. vlt.

a Immo præcedere debet suspicio, de qua prius sūmarie constare debet. vt Panor. in c. veritatis. de do. & contu.

Suspectus qs est.

Suspectus an possit ab omnibus accusari.

Clericus de crimine conuictus qualiter punitur.

1 Dicas, ꝙ si iudex exprimit in sñia, ꝙ pp fraudē eū remouet, infamis est, sed si propter segnitiē, nō. ff. de suspec. tut. l. 3. §. qui ob animi segnitiē. inst. e. titu. §. suspectus. Arc.

QVòd vero.] Hæc q. diuiditur in tres partes, in quarum prima probat per tres auctoritates, quòd induciæ sunt dandæ post vocationem ad synodum. Secunda ibi, *Spatium vero.* Tertia ibi, *Offeratur.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponitur tertia quæstio, in qua quæritur, an post vocationem facta restitutione sint induciæ concedendæ. Et respondetur quòd sic, & hoc probatur per c. seq. & agitur de præparatoriis induciis tam in criminali causa, vt in sequentibus c. quàm in ciuili, vt in l. seq. in §. spatium.

c ¶ Quod vero.] hæc quæstio loquitur de induciis præparatoriis.

CVm accusatus.] CASVS. Quæsitum fuit à Felice Papa, an accusato sint præparatoriæ induciæ denegandæ, cum ad synodū venerit? Et respondetur ꝙ non, si ipse eas postulauerit, & iudices quos elegerit, tribuantur sibi.

d ¶ A se electi.] s. causa proxi. q. 6. à iudicibus. cōtra. sed istud forte obtinet in crimine [2]; aliàs contra. ff. de iud. obseruādum. Quid iuris sit de hoc, quære 11. q. 1. c. 3. & 4.

DE inducijs.] CASVS. Duo epi. Aegyptiorum quæsierunt à Felice Papa qualiter induciæ præparatoriæ, & quales essent episcopis concedendæ. & rñdet ꝙ quidā concedunt annū & dimidiū, quidā tm̄ annum, alii vero sex mēses. & si hæ conceduntur laicis, multo fortius sunt sacerdotibus ꝯcedendæ. Nō enim sub angusto tēpore sunt eis induciæ concedendæ, sed sub longo, vt possint se præparare ad suos testes producendos, & ad quærenda amicorum consilia, vt resistere insidiatoribus valeant.

e ¶ Episcoporum.] eædem sunt presbyterorum, & diaconorum, & subdiaconorum. 15. q. 7. si autem.

f ¶ Responsiones.] id est, exceptiones quas probare tenentur. ff. de probatio. in exceptionibus.

g ¶ Confirmandos.] id est, comprobando eos honestos: quod forte post publicationem pōt facere. nō ꝙ eos debeat instruere quid dicant: quia hoc esset subornare. vel potest confirmare illorum testimonium qui sunt probati criminosi, adducendo alias præsumptiones pro dictis illorum; quia & si debilitentur dicta talium, nō tñ ex toto euacuant, vt extra de proba. licet. & extra de simo. per tuas. & c. licet Hely. in fin.

h ¶ Atque amicorum.] non facile tamē inuenitur, ꝙ ob hoc sit dāda dilatio. arg. ad id ff. de vsu. sciendū. sic in aduocato. ff. ex quibus cau. maio. ait prætor. in fi. & l. ab hostibus. in fi. extra vt lit. non cōtest. c. 1. aliàs prætextu absentiæ aduocati non potest quis petere inducias. extra de do. & contu. prout.

i ¶ Annum & sex menses.] contra in Auth. vt cleri. apud proprios episco. §. si tamen. collatio. 6.

k ¶ Quidā aūt annū, in quo plurimi.] ergo illud est poti⁹ tenēdū, vt 16. dist. Isidorus. 19. dist. i canonicis. Sed obijcitᷓ: reo danᷓ trinæ induciæ. ff. de fer. l. vlt. ergo causa prorogatur vltra trienniū; quod esse nō debet, vt C. de iud. properandū. Sol. hic primo dabit annū: sed

ſed poſtea minus dabitur: vel hodie ſunt arbitrariæ. ∓. ea. q. 2. ſi eps.
a ¶ *Sex.*] in authen. de ſanc. epi. §. 3. coll. 9.
b ¶ *Communicatores.*] ideſt, epiſcopos [1].
INducia.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ magnæ induciæ dandæ ſunt ne inordinate aliquid fiat: qa multa fiunt per obreptioné.

iubemus. vbi habes ꝙ ad teſtes inducēdos tres dilationes ſunt concedendæ. Sol. licet plures ꝓductiones nō poſſint dari: tñ ſub vna dilatione poſſunt mille fieri [3] ꝓductiones. Alij intelligunt ꝙ de iure tres poſſunt dari dilationes ad teſtes ꝓducendos: & dicũt hanc legē loqui de dilationibus, quæ indulgentur à iudice: ſed authen. & decre. de dilatioi bus q̃ cōceduntur à iure cōi. H. Dominus meus notauit ſuper legem illã de ferijs, ꝙ in pecuniarijs cauſis vna dilatio danda eſt tantum: ſed ſi impedimentũ interueniat, dabitur alia cũ cauſæ cognitione. & ita propter multa impedimenta multæ induciæ dantur. & auth. de teſti. §. quia vero. coll. 7. non eſt contraria; quia vna dilatione multæ poſſunt fieri ꝓductiones. Vel ſi dicas introductionē ideſt, dilationem, dic quòd vltra primam non habebit ſine cauſæ cognitione ſecũdam vel tertiã. Multi tamen dicunt, ꝙ authen. corrigit l. vlti. de fer. 10. ſed certe qđ dicit. H. non ſeruatur de facto: quia plures dilationes dantur: & plures quàm tres productiones fiunt. B.
m ¶ *Trahendi.*] ideſt, differendi.

Teſtes multi ſub vna dilatione poſsũt produci.

[3] Tangit ſententiam illorum qui dicunt, quòd in qualibet iſtarum dilationum poſſunt produci teſtes, quos quis voluerit. reſignata tamē multitudine. Archid.

*In-*tem annum, in quo plurimi concordant. Minus vero quàm ſex [a] menſes, non repperi: quia & laicis hæc indulta ſunt; quanto magis Domini ſacerdotibus? *& infra.* ¶ Induciæ namque non ſub anguſto tempore, ſed ſub longo ſpatio concedendæ ſunt, vt accuſati ſe præparare, & vniuerſos communicatores [b] in prouincijs poſitos conuenire, & teſtes præparare, atque contra inſidiatores ſe pleniter armare valeāt.

Pann. l. 4. c. 102.

Item Eleutherius Papa in epiſtola ad Galliæ prouincias.

¶ De inducijs præſtandis. C. III.

j INduciæ [c] non modicæ ad inquirendum dandæ ſunt, ne aliquid præpropere agi à quacumque parte videatur: quia per ſubreptionem [d] multa proueniunt.

Burc. l. 16. c. 30.
Iuo p. 6. c. 317.
Pann. l. 4. c. 103.
Anſ. l. 3. c. 56.

Item Damaſus Papa, epiſtola 3. ad Stephanum archiepiſcopum.

¶ De eodem. PALEA. C. IIII.

ij INduciæ accuſatis in criminalibus cauſis † ſex menſium, vel eo amplius, ſi neceſſe fuerit, concedendæ ſunt.

Anſ. l. 2. c. 76.
Iuo p. 5. c. 287.
Pann. l. 4. c. 101.
Lege prima, §. qđ hac ratione.

2 *Spatium vero dilationum, ſicut in tertio libro Codicis, titulo 11. de dilationibus inuenitur* [e], *hac ratione moderandum eſt, vt ſi ex ea* [f] *prouincia, vbi lis agitur, vel perſona* [g], *vel inſtrumenta poſcentur; non amplius quàm tres menſes indulgeantur. Si vero ex continentibus* [h] *prouincijs, ſex menſes cuſtodiri iuſtitiæ eſt. In tranſmarina autem dilatione nouem menſes computari oportebit. Iudicantes* [a] *autem hac ratione non ſibi conceſſum intelligant dandæ dilationis arbitrium: ſed eamdem dilationem (ſi rerum vrgentiſsima ratio flagitauerit, & neceſsitas deſideratæ inſtructionis exegerit* [i]) *non facile amplius* [k] *quàm ſemel* [l], *nec vlla trahendi* [m] *arte ſciant eſſe tribuendam.* ¶ *Ei autem* [n] *dilatio penitus eſt deneganda* [o], *qui reſcriptum ad extraordinarium iudicem deportauerit* † [p]. *Illi autem qui in iudicium vocatur, danda eſt ad probanda* † *precum mendacia, vel proferenda aliqua inſtrumenta, vel teſtes; quoniam inſtructus eſſe non potuit, qui præter ſpem ad alienum iudicium trahitur.* ¶ *Cum vero ad appellationem, conſultationemue à principe reſcriptum fuerit; ſiue ſit primo iudicio petita dilatio, & ea tributa non ſit, ſiue nec petita quidem; eam dari cuiquam non licebit* [q] *eadem ratione, qua ne in iudicijs* [r] *quidem cognitionum imperialium dilatio tribui ſolet.*

Ibidem lege 5. ſed mutata eſt verborũ ſeries.
† *improbanda*] orig.

Lege 5. mutatis quibidam vocibus.

c ¶ *Induciæ.*] ergo tam actori quàm reo dandæ ſunt induciæ. 15. q. 7. ſi autem. ff. de fer. l. vlt. niſi in caſu, vt ∓. ea. §. iudicantes.
d ¶ *Per ſubreptionem.*] ſic 98. diſt. tranſmarinos.
INducia.] SPATIVM. Hæc eſt ſecunda pars quæſtio. Ioa. de Fan. & hic tractat de inducijs præparatorijs in cauſa ciuili, & etiam in criminali, quæ pares videntur. B.
CASVS. Hic tractat de inducijs præparatorijs in cauſa ciuili, & etiam in criminali, quæ pares videntur ſecundum leges.
e ¶ *Inuenitur.*] in l. 1.
HAC RATIONE. CASVS. Quæſitum fuit ab Imperatore ſub quanto ſpatio induciæ præparatoriæ deberent dari. Et reſpondet dicens, quòd ſi inſtrumenta vel teſtes petũtur in ea prouincia vbi lis eſt, dantur tres menſes. ſi ex conuicinis prouincijs, ſex menſes. ſi ex tranſmarina, dantur nouem menſes: nec has inducias putant iudices ſemper pro ſuo arbitrio tribuendas: ſed tũc demum cum neceſsitas exegerit: nec facile amplius quàm ſemel, ne cauſa protrahendæ litis dilatio tribuatur.
f ¶ *Vt ſi ex ea*] hoc non eſt principium legis: quia lex incipit, quoniam plerumque.
g ¶ *Perſona*] ideſt, teſtis vel aduocatus.
h ¶ *Ex continentibus*] ideſt, quæ modico freto diſtant, vt ff. de verbo. ſignifi. notionem. §. 1.
i ¶ *Exegerit.*] vſque in finem litis.
k ¶ *Amplius.*] in cauſis pecuniarijs non datur amplius dilatio quàm ſemel: niſi inopinatum quid emergat: ſed in criminalibus dantur actori duæ [2], reo tres, vt ff. de fer. l. vlt. ſed in crimine adulterij nulla datur dilatio. ff. de adul. in crimine. licet ſit arg. contra 33. q. 2. ſiue de coniugij fœdere.
l ¶ *Quàm ſemel.*] hic habes ꝙ tantũ ſemel danda eſt dilatio. & ſic eſt contra. extra de teſti. in cauſis. & c. ſignificauerũt. C. de iu. auct.

EI AVTEM. CASVS. Aliquis impetrauit litteras ab Imperatore ad Iudicem extraordinarium: poſtea petebat inducias. Quæſitum fuit ab Imperatore an debeant ei dari? Et reſpondet ꝙ non. Ei vero qui ad iudicium vocatur, dandæ ſunt ad probanda mendacia precũ, & ad proferendos teſtes & inſtrumenta: quibus inſtructus eſſe non potuit, qui præter ſpem ad iudicem trahitur alienum.
n ¶ *Ei autem.*] hoc eſt C. de dilat. ſi quando.
o ¶ *Deneganda*] niſi forte caſus inopinatus emergat. ff. de iu. interdum. & de fer. oratione.
o ¶ *Deneganda.*] hic habes, ꝙ ſi petit actor inducias ad inducēdos teſtes, ꝙ non dabuntur ei: quidã hoc volunt intelligere de inducijs deliberatorijs: ſed littera eis contradicit: quia loquitur de præparatorijs. In hoc autem oneratur actor, qui petit reſcriptum ad extraordinarium iudicē. itē & in alio oneratur, vt ∓. ea. quod fieri. tamē ſi reus excipiat, & actor replicet, benedicerē tunc actori dãdas inducias: quia in tali replicatione nō potuit eſſe inſtructus. itē tertiũ ſpeciale hic eſt in eo, qui impetrat reſcriptũ ad extraordinariũ iudicem, ꝙ ſi ille iudex nollet procedere, tum ordinarius vtetur ſua iuriſdictione, vt extra de of. ord. ſignificauit. Sed illud in ſpeciali caſu propter periculum animæ. vnde contrarium tenet in alijs.

Actori denegantur induciæ.

p ¶ *Deportauerit.*] Hic adiũge illã conſtōne quod fieri non debet.
CVM VERO. CASVS. Quidquid Beneuentanus dicat, ego Bartho. Brizien. ſic credo caſum eſſe ponendum: & ſic intellexi per Hugo. dñm meum. Cauſa appellationis commiſſa fuit iudici, qui plene de cauſa cognouit, renuntiatum fuit in cauſa. Cum autē iudex de ſentētia ferēda dubitaret, cōſuluit Imperatorē ſuper hoc. Imperator reſcribit qualiter eſſet ſentētia differenda. Quærebatur vtrum induciæ ſint dandæ iterum. Et reſpondetur quòd non: ſiue in primo in iudicio datæ ſunt dilationes, ſiue non: quia & ſi princeps vellet ferre ſententiam, nulla daretur dilatio. Et ſecundũ hoc dic ad conſultationem, ſcilicet appellationis. Idem etiam credo eſſe & ſi in principali cauſa eodem modo eſſet relatio facta.
q ¶ *Non licebit.*] actori, ſed reo, vt ſ. l. proxi.
r ¶ *In iudiciis.*] ideſt, ſententijs, & hoc intellige cum primo plene fuit

A iudice a *procedente dilationem non conuenit postulari; etiam si vtraque parte præsente tribuatur* b *, cum non aliàs, nisi causa cognita, indulgeri queat; & cognitio causæ* c *non interpellatione planaria, sed considerante* † d *magis iudice legitime colligatur, vt si forte dilationis petitio fuerit improbata; suscepta quæstio per sententiam iudicis dirimatur*] Constitutione e septima in collatione septima. [*Libellum* f *vero non aliàs actor dirigat, nisi prius & in ipsum, quem dicit obnoxium, & in negotij executorem* g *exponat cautionem* † *, se vel intra duos menses litem contestaturum, vel omne damnum ei, qui conuenitur, contingens restituturum* h *in duplum*] In coll. 5. const. 6.

Lege quarta.

† al. considente

Cod. de litis cōtest. auth. libellū.

3 [*Offeratur ei, qui vocatur ad iudicium libellus, & exinde præbitis sportulis* i *, data fideiussione* k *xx. dierum gaudeat inducijs, quibus deliberet, cedat ne, an contendat; atque iudici ne alium sociari* † l *petat, an recuset eum: nisi ille* m *sit is, quem ipse alio recusato* n *iam petierit. Denique præsens interrogetur, an hoc tempus litis transierit: quod non modo* † *ex ipsius responsione; sed etiam ex libelli subscriptione manifestetur, quam in initio facere debet. Litis ergo contestatio contra hoc indultum* † *habita pro nihilo est* † o .] Ibidem. [*Quod fieri* p *non debet, nisi actor satisdederit, certam promittens quantitatem se daturum, si litem non exequatur, aut exequens non vincat causam. Si igitur post tempus à se constitutum intra decem dies reo præsente non occurrat; dimittatur reus exacto* q *, eo quod promissum est: & si quid circa litem*

Cod. de litis cō test. auth. offeratur.

Iulianus antecessor nouella 53. c. 3.

† al. mox

† priuilegiū] orig.

† al. ducenda est] orig.

Cod. de dilationibus, authen. quod fieri.

ne fuit cognitum de causa coram Imperatore, & non restabat nisi ferre sententiam. aliàs iniquitatem continet lex ista. nam iudex appellationis bene tenetur dare inducias.

A IVDICE. Casus. Dicit in hac lege, q̄ īduciç peti nō debēt à iudice ꝓcedēte, ēt si vtraq; ꝑte ꝓ̄sente tribui petant: cū dari debeāt īduciæ à iudice sedēte ꝓ tribunali, & etiā cū causæ cognitione, vt si dilatiōis petitio fuerit imꝓbata, ꝑ sñiam iudicis dirimat.

a *A iudice procedente.*] in via.

b *Tribuatur.*] idest, tribui petatur.

c *Causa.*] idest, dandæ dilationis.

d *Considente.*] Ar. q̄ ea quæ causæ cognitionē requirunt, debent iudice sedente ꝓ tribunali fieri, vt 2. q. 3. ꝓuaricator. & q. 6. biduū.

e *Constitutione.*] hæc est C. de litis contesta.

LIBELLVM. Casus. Hæc auth. locū habet ante litē cōtestatā. Dicitur hic, q̄ actor non debet per iudicem porrigere libellū reo, nisi pri⁹ ipsi reo ꝓ̄stiterit cautionē, vel eius ꝓcuratori, vel ipsi apparitori, quòd litem cōtestabitur ītra duos menses: & si hoc non fecerit, omne damnū ei contingens ex hoc ei restituet.

f *Libellū.*] libellus porrigēdus est iudici ordinario & delegato, vt extra de libel. obla. ignarus. & extra vt lit. nō cōtest. c. 1. & etiā corā arbitro: quia arbitria se habent ad instār iudiciorū. ff. de arbi. l. 1. licet sit ar. ꝯ. C. de epis. & cle. auth. generaliter. in fin. libellus iste tradēdus est iudici: & iudex eū porriget reo, vt C. quomo. & qñ iud. auth. qui semel. nec tenetur reus hunc libellum recipere nisi actor præstiterit duplicē cautionem: vnam quidem q̄ intra duos menses litē contestabitur: vel q̄ restituet reo omne damnū in duplū, vt hic dicit. Itē aliā ꝓ̄stabit, q̄ per se vel ꝑ legitimū procuratorē cām aget vsque in finē: & si conuictus fuerit iniuste litē mouisse, præstabit decimam partem rei petitæ in libello. Si autem cautionem istam dare non potest, super hoc præstabit iuratoriam cautionem. hoc totum habes C. de epis. & cle. authen. generaliter. Ioan. ista hodie de consuetudine non seruantur. B.

g *Executorem.*] i. iudicem vel officialem. & expone, & pro vel: & habes hanc auth. de executoribus. §. sancimus. colla. 7.

h *Restituturum in duplum.*] ita tamē vt cautio non excedat xxxvj. aureos, vt in authen. de execu. in prin. colla. 7.

OFFERATVR. Casus. Hæc auth. loquit̄ de inducijs deliberatorijs. Quæsitū fuit à Iustiniano qualiter sit procedendum in causa, cū induciæ deliberatoriæ postulantur. Et respondet quòd prius dari debet libell⁹ reo: deinde præbitis sportulis & data fideiussione habeat inducias xx. dierū, in quib⁹ deliberet an cedat vel contendat, vel recuset iudicē suspectū: nisi ille sit quē petijt alio iā recusato: vel petat aliū sociari suspecto iudici: & cum reus ad iudiciū venerit, interroget̄, an xx. dies transierint: qđ ex eius rñsione & libelli subscriptione dignosci poterit, quàm reus facit cum recipit libellum: aliter autem litis contestatio facta pro nulla habetur.

Sportulæ iudicibus debitæ.

i *Sportulis.*] In iudicibus delegatis expressum est de sportulis, scilicet q̄ habebunt duos aureos in principio, & duos in fine causę. in auth. coll. 6. de iud. §. ne autē. In ordinarijs nō inuenimus nisi in clericis, qui præstāt quattuor siliquas. C. de epis. & cle. auth. sed hodie. debet autē vtraque pars soluere officialibus pro labore. 14. q. 5. non sane. de hoc dic vt extra de vit. & hone. cle. cum ab omni.

Fideiubere debēti an sufficiat dare pignora.

k *Fideiussione.*] iudicio sisti, cum sit possessor rerū immobiliū. ff. qui satis. cog. sciendū. non autem iudicatum solui: quàm cautionem nemo præstat conuentus suo nomine, insti. de satis. §. sed hodie. Sed nunquid sufficit dare pignora? non videtur: cū sit prętoria hæc satisdatio, vt videtur ff. de præto. stip. prætoriæ. Sed non est verū, licet. n. nō teneatur dare pignora, potest tamē si vult. ff. de coll. bo. l. 1. §. iubet. versic. an pignoribus. immo expresse dicitur ibi de sola fideiussione. in authen. de exhib. re. §. sancimus coll. 5. cū tamē hæc authen. indistincte dicit dari debere fideiussorē, credo q̄ siue sit possessor rei mobilis siue īmobilis, q̄ dabit fideiussorē. Io. Dñs

Exceptio iudicis recusatoria est dilatoria.

H. & alij doctores legū dicunt, q̄ authen. nō corrigit legē, sed distinguit. B. Item hic habes, q̄ licet quis dedit fideiussorem standi iuri, q̄ adhuc potest recusare iudicem, sicut appellare potest, licet iurauerit stare iuri, vt extra de app. ad hæc 2. & ĵ. Sed quid est qđ dicit q̄ vsq; ad xx. dies debet iudex recusari: cū exceptio talis sit dilatoria: & sic vsq; ad lit. cōtest. potest opponi, vt extra de sent. & re iud. cum inter? Sol. quidquid ab illis cantetur, ego credo q̄ proponenda est hæc exceptio vsq; ad xx. dies tantū. nec dicit̄ ideo dilatoria, q̄ vsq; ad litē contest. possit obijci: sed ideo, quia semper ante lit. cōt. est obijcienda. si enim posset quandocūque obijci vsq; ad lit. conte. quare diceret lex, q̄ si iudex absens est qui est recusandus, debet reus protestari corā alijs q̄ habet iudicem suspectū, vt C. de iudi. cū specialis. vnde dico, q̄ si quis omittit exceptionē de suspecto iudice, & proponat alias exceptiones, amodo non potest reuerti ad istam. ar. optimū ff. de iu. sed & si susceperit. Item cū multas forte recepit sententias pro se, qualiter posset ipsum amodo recusare? ar. ad hoc extra de offi. dele. insinuante. ĵ. ead. q. 6 §. exceptio. Ioan. quia si probo aliquid corā iudice, scilicet aduersarium meū esse excommunicatum, videor approbare iudicem, nec de cetero potero recusare eum. & ita semel Tancr. respondit in scholis. B.

l *Sociari.*] quando ordinarius recusatur.

m *Nisi sit ille.*] 32. quæst. 5. horrendus. simile ff. de nego. gest. Pomponius. Io.

n *Alio recusato petiit.*] si quis ergo petijt iudicem aliquem, illū non potest amodo recusare, vt hic, & extra de of. deleg. su p quæstionū. immo si procurator alicuius petijt iudices, dominus nō potest illos recusare, vt extra de cau. pos. cum olim. tamen appellare potest ab eo, vt not. ŝ. 2. q. 6. à iudicibus.

o *Pro nihilo est.*] quantum ad hoc quin possit adhuc recusari: quasi lis non sit contesta. vt in auth. de exhib. reis. §. illud. colla. 5. Reuera tamen tenet litis contesta. sic facta, vt ibi perpenditur.

QVOD FIERI. Casus. Hæc authen. continuatur ei quod dicitur ŝ. ea. ei autem dilatio. vbi dicitur, q̄ quis qñq; trahit̄ ad extraordinarium iudicem. Dicitur ergo hic, quòd hoc fieri nō debet, nisi actor prius satisdederit certā promittens quantitatem, si non exequatur causam, & exequens non vincat: & si post tēpus statutū à iudice intra decem dies reo præsente nō occurrat, dimittatur reus exacto eo qđ promissum est. Et si quid circa litem plus impenderit, cum taxatione iudicis iuramento præstito exigatur.

p *Quod fieri.*] scilicet vt reus teneatur respondere coram ordinario iudice per rescriptum ad eum impetratum.

q *Exacto.*] i. reus exiget ab actore. quod tamen nūquā vidi. Hic not. duo specialia, vt certa quantitas promittatur, & tamē plus exigatur: & q̄ expectatur actor post terminum vsque ad decē dies: in coram ordinario iudice expectaretur per annum, & per tres menses secundum quosdam, vt C. quomo. & qñ iud. authen. qui semel. sed verius est quod hic loquitur, cum absoluitur a iudicio illius iudicis: & loquitur lex ista cum quis trahitur extra prouinciam per rescriptum principis, ut in auth. colla. 5. de exhib. reis. in princ. sed illa authen. qui semel. loquitur cum penitus absoluitur.

a ¶*Iurauerit.*] Nota quoties petitur intereſſe ex delicto alicuius, illud declaratur per iuramentũ, vt hic,& 2.q.1.in primis [1].C.vnde vi.ſi qñ.C.de fide inſtr.l.vlt.ſed ſi petatur intereſſe ex contractu, illud probabiẽ debito modo.ff.de mino.ſi in emptioné.& ff.de præ ſo.ſtip.l.vlt.ff.de eden.l.argentarius.§.vlt.inſti.de verb.obl.§.vlt. quæſtio. 1. qui crimen.

A *Lieni.*] Caſum iſtum habuiſti ſ. 2.quæſt.7.alieni. & ibi videbis plenarie.

B *Eatus.*] CASVS. Quæſitum fuit ab Anacleto vtrum apoſtata ſit recipiendus ad accuſandum vel teſtificandum. Et reſpondet quòd non, immo omnis apoſtata refutãdus eſt ante reuerſionem: quia hoc ſtatuit Clemens cum ſuis ſanctis collegis.

S *I quis.*] CASVS. Dicitur hic ꝙ omnis apoſtata infamis efficitur, nec recipitur ad accuſandum. Secundo dicitur quòd primo fides & conuerſatio eſt perſcrutanda: & ſi irreprehenſibiles apparuerint, admittentur ad accuſandum.

Quod Ex cod. de exce. l.vlt. & l.8. ĩ. ead. q. 6. c. ſi quis epiſcoporũ.

plus impendiſſe cum taxatione iudicis iurauerit.] [a] *Exceptio* [β] *fori dilatoria eſt, atque ideo in initio litis debet opponi, & probari. Peremptorias autem exceptiones, vt ſunt præſcriptiones longi temporis, ſufficit in initio litis conteſtari.*

α ¶Iudicantes autem.] *In codice Iuſtiniani legitur,* Quod ita conſtitutum iudicantes ſentire debebunt, vt in hac ratione, &c.

β ¶Exceptio fori.] *poſtrema hæc pars abeſt à pleriſque vetuſtis exemplaribus. In vno autem eſt in margine cum hoc titulo,* gloſſa Ioannis. *Eadem autem uerba leguntur infra ead. q.6.c. ſi quis epiſcoporum. §. exceptio. & ibi ſunt in omnibus antiquis codicibus.*

QVÆSTIO IIII.

QVòd vero [b] *infames, & non legitime coniuncti ad accuſationem admitti non debeant, & qui generaliter ab accuſatione remouendi ſint, multorum auctoritatibus claret. Ait enim Iginus Papa, epiſt.2.*

ſ.2.q.7.c.alieni. ex Dionyſio. Iulius ĩ reſcrip. ad Orient.c.15.

¶ Infames eos, qui ſunt bonæ famæ, accuſare non poſſunt. C. I.

Poly.l.1.tit.17. Anſ.l.2.c.16. & l.1.c.9. Pann.l.4.c.70.& 88.

† al. permittimur] orig.

ALieni erroris ſocietatem † ſectantem, vel à ſui propoſiti tramite recedentem, aut Apoſtolicæ ſedis iuſſionibus inobedientem ſuſcipere non poſſumus; nec impetere recte credentes, vel ſanctorum patrum iuſſionibus obtemperantes permittimus †; quia inter fideles & infideles magna debet eſſe diſcretio.

Item Anacletus Papa in prima decretali.

¶ Qui legem ſuam ſponte tranſgreditur, ante ſuam reuerſionem recte agentes accuſare non poteſt. C. II.

Anſ.l.3.c.9. Pann.l.4.c.60.

BEatus prædeceſſor noſter Clemens vir Apoſtolicus, & ſpiritu Dei plenus, vnà cum reliquis ſanctis collegis ſuis ſtatuit dicens. Accuſandi, uel teſtificandi licentia denegetur his, qui Chriſtianæ religionis, & nominis dignitatem, & ſuæ legis, vel ſui propoſiti normam, aut regulariter prohibita neglexerint. Tranſgreſſores enim ſponte legis ſuæ, eiuſque violatores, & recedentes, apoſtatæ nominantur. Omnis enim apoſtata refutandus eſt ante reuerſionem ſuam; non in accuſatione recte agentium, aut teſtimonio ſuſcipiendus eſt.

Item Pius Papa, epiſt.1.

¶ A ſuo propoſito diſcedentes ſunt infames. C. III.

Anſ.l.3.c.4.

† al. Si quis à ſuo vero propoſito

SI quis † vero à ſuo propoſito retrorſum exorbitauerit, & iuſſum Apoſtolicæ ſedis libenter tranſgreſſus fuerit, infamis [c] efficitur. Reprobari ergo oportet eorum redargutiones, qui in recta fide ſuſpecti ſunt. Fides autem, & conuerſatio primũ ſcrutanda eſt, & deinde †, qui irreprehenſibiles apparuerint, ſunt recipiendi, & non prius.

† al. denuo

Item Calixtus Papa ad epiſcopos Galliæ, epiſt.2.c.4.

¶ Inceſtuoſi & non legitime coniuncti, ſacerdotes & legitime coniunctos accuſare non poſſunt. C. IIII.

Burc.l.7.c.1. Iuo p.9.c.23.

COnſanguineorum coniunctiones, nec legitimæ ſunt, nec manere poſſunt; ſed ſunt repellendæ. *& infra capite quinto.* ¶ Quiſquis ergo non legitime coniunctus, vel abſque dotali [d] titulo, ac benedictione ſacerdotis conſtat copulatus; ſacerdotes, uel legitime coniunctos criminari, uel in eos teſtificari minime poteſt; quoniam omnis inceſti macula pollutus, infamis eſt, & accuſare ſupradictos non permittitur. Non ſolum ergo hi reijciendi ſunt, & infames efficiuntur, ſed etiã omnes eis conſentientes [e]. ¶ Similiter de raptoribus, vel eis, qui ſeniores impetunt, fieri cenſemus. Hos ergo leges ſæculi interficiunt; ſed nos miſericordia præeũte ſub infamiæ [f] nota ad pænitentiã recipimus.

c ¶ *Infamis.*] Dic ꝙ infamis nõ admittitur ad accuſationẽ, niſi ſuã vel ſuorũ proſequatur iniuriã, vt 4.q.6.omnibus.ſ.2.q.1.prohibentur. niſi in criminibus exceptis, vt 6.q.1.§.verũ. nec in his prout notaui ſ.2.q.1.in primis. in fi. & q.7.in ſumma.

Infamis an poſſit accuſare,

C *Onſanguineorum.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ illi qui inceſtuoſe iunguntur, & qui ſine dotali titulo & ſine benedictione ſacerdotis, i. occulte iunguntur, non recipiuntur in accuſationẽ vel teſtificationẽ ſacerdotũ, vel legitime coniunctorũ, q̃a ĩfames ſunt: & non ſolũ iſti repellũtur, ſed etiã omnes eis cõſentientes. & hoc in prima parte. In ſecũda parte dicitur ꝙ raptores, & qui impetunt ſeniores ſuos, repellũtur ab accuſatione, cũ ſint infames iure canonũ; & leges ſæculi eos interficiũt. Secunda pars incipit ibi, *Similiter.*

d ¶ *Dotali titulo.*] Secundum quoſdam dos adeo requiritur in matrimonio, vt ſine ea matrimoniũ nõ teneat. ar. ad hoc 30.q.5.nullum. ſed verius eſt ꝙ teneat. C.de nu.imperialis. §. his autem. tamen præſumitur non eſſe matrimonium, vt 30. q. 5. aliter.

Matrimoniũ ſine dote tenet.

e ¶ *Conſentientes.*] approbando, defendendo, patrociniũ p̃ſtãdo; quo caſu nõ minꝰ peccat quàm faciens. 2.q.1.notum. immo magis peccat 24.q.3.q̃aliorũ.

QVòd vero.] CASVS. Hæc eſt quæſtio quarta, qua quæritur an infames vel non legitime coniuncti poſſint admitti ad accuſationem epiſcoporum, & etiam aliorum. Sed quòd remoueri debeant, multorum auctoritatibus probatur.

b ¶*Quòd vero.*] maxime; nam etiam poſt admittuntur, vt ſ. 3. quæſt. 2. quicumque.

f ¶ *Sub infamia.*] ĩ.27.q.1. ſi quis rapuerit. C.de rap.vir.l.vna.ſi.ĩ. 33.quæſt.2.quicumque.

ADDITIO. Ad idem infra ea.q.vlt.ſi quis.ſecundum Hu.

f. ¶ *Sub infamia.*] Qualiter ſit hoc intelligendum, dixi ſ. 2.q.3.§. hinc colligitur [2]. ĩ.4.q.1.§.diffinimus. Item patet hic ꝙ ſecundũ canones ipſum factum infamat. ĩ.ea.q.5.conſtituimus.

[2] Dic ſecũdũ Go. ꝙ iſte §. ver. quãquã. & hoc c. ĩ. e. q. hi qui loquũẽ de infamia per ſententiam irrogata: & hoc ipſe no. extra de ſimo. ex diligenti.

Conſpi

Conspiratores.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ conspiratores & anathematizati non possunt aliquem accusare.

a Conspiratores.] 11.q.1. conspirationum. & c. coniurationum. nec ad denuntiationem admittuntur. extra de accus. cum oporteat. & de simo. licet.

gus potest religiosum vel Christianum accusare, vel contra eũ testificari, quamuis Christianus ille sit vilis vel seruilis persona.

m Humilis.] ergo videtur, ꝙ si infamis vult agere ciuiliter, ꝙ non audiat: sed intellige vel pro, idest, vel loquitur de excõicato.

n Seruilisque.] ergo loquitur de criminali causa: quia seruus in causa

Idem in eadem epistola.

¶ Qui non sunt recipiendi in accusatione. C. V.

CONspiratores [a] in nullius accusatione sunt recipiendi, nec eorum vel anathematizatorum vox vllum nocere, vel accusare † potest.

Iuo p. 6.c.346. † *al. ledere*

Item Stephanus Papa, epist. 2.

¶ De eodem. C. VI.

NVllus anathematizatorum † suscipiatur, nec à quoquam credantur [b], quæ ab eis dicuntur, vel conscribuntur. Eos † dico anathematizatos esse, quos episcopi suis scriptis [c] anathematizauerunt; aut eorum [d] statuta anathematizant [e].

Pann. l.4. c. 71. † *al. anathema*] orig. † *al. eos quoque dico*] orig.

Item Fabianus Papa, epist. 1. ad ecclesiæ ministros.

Anathematizati, fideles accusare non possunt. C. VII.

OMnes, quos sanctorum patrum statuta tam præteritis, quàm futuris temporibus anathematizant, submouemus †, & ab omni accusatione fidelium alienamus.

Ans. l.3.c.16. Poly. l.5. tit.1.

Item Stephanus Papa, epist. 2.c.8.

¶ Clericus, qui episcopum accusauerit, infamis efficitur. C. VIII.

CLericus vero, qui episcopum suum accusauerit [f], aut ei insidiator extiterit, non est recipiendus; quia infamis effectus est, & à gradu debet recedere, ac curiæ tradi [g] seruiturus.

Item Alexander Papa, epist. 1.c.1.

¶ Infames, & exules fiant, qui episcopos persequuntur. C. IX.

HI qui [h] episcopos suos [α] persequuntur, & amouere nituntur iniuste contra Apostolicam auctoritatem, etsi à morte prohibentur, dicente Domino [Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat;] perpetua tamen notantur infamia, & exilio [i] digni iudicantur finitimo: de quibus a temporibus Apostolorum, & infra ista tenemus, atque decreta habemus, quibus eorum accusandi episcopos, vel testificandi in eos uocem obstruimus, quos non humanis, sed diuinis actibus mortuos esse scimus.

Ans. l. 3.c.79. Ezech. 33.

α Suos.] *Vox ista abest a plerisque manuscriptis & originali; sed ob glossam non est sublata.*

Item Zepherinus Papa, epist. 1. ad episcopos Sicilien.

¶ Detractores, & inimicorum auctores episcopos non accusent. C. X.

DEtractores [k] (qui diuina auctoritate eradicandi sunt) & auctores † inimicorum [l] ab episcopali submouemus accusatione, vel testimonio.

Ans. l.3.c.35. Iuo p. 5.c.245. † *al. actores*

Item Eutychianus Papa primus, epist. 2. ad episcopos Siciliæ.

¶ Infamis, vel sacrilegus religiosum Christianum accusare non potest. C. XI.

NVlli vmquam infami, atque sacrilego de quocumque negotio liceat aduersus religiosum Christianum, (quamuis humilis [m], seruilisque [n] persona sit) testimonium dicere, nec de qualibet re, actione, vel inscriptione Christianum impetere.

Ans. l.3.c.25. Burc. l.16.c. 11. Iuo p.6.c. 333. Pann. l.4 c.92.

Notandum vero quòd aliud sit excommunicatio, & aliud anathematizatio. Vnde Ioannes Papa VIII. scribit cuidam episcopo.

¶ Aliud est excommunicatio, aliud anathematizatio. C. XII.

ENgeltrudam vxorem Bosonis noueris non solũ excõmunicatione,

11. q. 3. nemo episcoporum. Iuo p. 14.c. 51.

NVllus.] CASVS. Anathematizatus nõ recipitur in accusationem. Et dicitur anathematizatus quẽ episcopus suis litteris anathematizat: vel qui incidit in canonem latæ sententiæ. Casus seq. c. planus est.

b Credantur.] argu. contra, 23. quæst. 8. vt pridem.

c Scriptis.] idest, per scripta nuntiant vitandos. & sic aliquis potest absentem excõicare per scripturam, vt s. 2. q. 5. quanto. & arg. ff. de testa. seruus.

Excõicari potest absens p scripturam.

d Aut eorum.] sic de sent. excom. nuper.

e Anathematizant.] vbi est canon latæ sententiæ.

CLericus.] CASVS. Quæsitum fuit an clericus, qui suum episcopum per calumniã accusauit, vel insidiator ei extitit, repellatur ab accusatione? Et dicitur ꝙ sic: quia infamis effectus est: & depositus tradi debet curiæ seruiturus.

f Accusauerit.] calumniose, ne sit contra, supra, 2.q.7. quapropter.

g Curiæ tradi.] non statim, sed tunc cum est incorrigibilis [r], vt extra de iudic. cum nõ ab homine. 11. q. 1. si quis sacerdotum.

r Ex toto, ita ꝙ p ecclesiã iam non potest corrigi secundũ Hug. de hoc no. extra de iud. ad fi. in gl. vl.

HI qui.] CASVS. Dicitur hic, quòd qui suos, episcopos iniuste persequuntur, & per calumniam à suis sedibus remouere conãtur, nõ possunt suos epos accusare, vel in eos testificari: quia infames sunt, & exilio digni iudicãtur, licet à morte prohibeant, dicente Dño: Nolo mortẽ peccatoris, &c. Hoc autẽ verbũ, *quos non humanis*, &c. s. 2.q.7. fuit expositum in c. placuit eorum.

h Hi qui.] & si à morte corporali.

i Et exilio.] Ergo iudex ecclesiasticus potest in exilium mittere, vt 50. dist. accedens. 63. dist. in synodo. j. prox. q. c. 3. in. fi. vel ponitur exilium pro carcere monasterij, vt 2.q.1. in primis.

Iudex ecclesiæ potest in exilium mittere.

DEtractores.] CASVS. Dicitur hic quòd illi qui detrahunt alijs, & qui inter alios discordias ponunt, remouendi sunt ab accusatione & testimonio episcoporum.

k Detractores.] j.6.q.1. deteriores.

l Inimicorum.] idest, inimicitiarum.

NVlli.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ nullus infamis vel sacrile

ciuili se defendere non potest, sed in criminali potest, vt ff. de accusatio. seruos. & l. eos. §. seruos.

NOTANDVM VERO. CASVS. Supra in c. conspiratores. & c. nullus. & c. sequenti facta fuit mentio de anathemate. ideo Gra. ponit hic hunc §. vt assignet differentiam inter excommunicationem & anathema. & ad hoc inducit sequens cap.

ENgeltrudam.] CASVS. Ad suggestionem Engeltrudæ vxoris Bosonis Lotharius dimisit Thebergã & superduxit Engeltrudam

dam, propter quod Io. Papa remouit eā non solum à fraterna socie tate, idest, à communione sacramentorū, quæ minor excōicatio dicitur: sed etiam à corpore Christi, idest, à cōmunione fidelium, quæ anathema, idest, maior excommunicatio dicitur.

a ¶ *Anathemate.*] anathema est maior excommunicatio. 11. q. 3. nemo

§.necesse.arg.contra. C. de q̄.l.3. Item domestici sunt, qui sunt in eiusdem potestate, vt insti.de test.§.in testibus. Itē propinqui. C. de emend.ser.l.1. Hoc etiā notandū, ꝙ amicus non pōt esse testis, vt j. prox.causa.q.3.§. item testium fides. nec cui imperari pōt ratione patriæ vel dominicæ ptātis, vt 4.q.3.§. itē in criminali. Itē inimicus capitalis numquā admittitꝰ. sed si est inimicꝰ alia de causa, admittitur. sed tēpore disputationis disquiretꝰ, an sit ei credēdū. in auth. de testib.§. si vero odiosus. colla. 7. Itē cōsanguinei oēs secundum Alanum pñt admitti, si tales appareāt q veritatē gr̄æ præponāt. 4.q.3.§. eos testes. Sed hoc non credo verum [5], cū etiam iudex ꝓpter hoc possit recusari. extra de ap. postremo. extra de offic. iud. dele. causam quæ. Sed in causa matrimonij admittūtur consanguinei. 35.q.6.c.1.& 2. & ar. ff. de ꝓb. etiam matris. extra q mat. accus. pos. videtur. quod verū est vbi agitur de cōsanguinitate probāda, vel īprobāda. aliàs repellerētur quasi suspecti, vt extra de testi. super eo. Ioā. Sed certe male dixit Ioā. qm̄ parentes bñ admittūtur sup fœdere mr̄imonij, vt ī illa decre. super eo. & in decre. videtur in fi. & ita seruatꝰ de facto. B.

[5] Ad hoc facit quod no. s. 29. di. c. 2.

quæ à fraterna societate separat, sed etiam anathemate [a], quod ab ipso Christi corpore (quod est ecclesia) recidit, crebro percussam esse.

[a] *Epistola hęc Ioannis VIII. non est inuenta. Verum Nicolaus primus in concilio à se Romæ habito, de Metensi synodo penitus abolēda, c. vltimo narrat hanc Engeltrudam bis à se fuisse anathemate percussam. Cuius mulieris flagitia, ob quæ iustissime hanc pœnam tulit, refert Regino libro secundo chronicorum. Potuit autem tempore Ioannis octaui viuere hæc femina; quoniam Hadrianus secundus, qui inter Nicolaum primum, & Io. VIII. intercessit, quintum sui Pontificatus annum non impleuit.*

Vnde datur intelligi, quòd anathematizati intelligendi sunt non simpliciter à fraterna societate, sed etiam à corpore Christi (quòd est ecclesia) omnino separati.

QVÆSTIO V.

Qvòd vero [b] testes de domo accusatorum producendi non sunt, & quòd vox inimicorum non sit audienda, multorum auctoritatibus probatur.

Ait enim Calixtus Papa, epi. 2. ad episcopos Galliæ.

¶ Consanguinei, & familiares aduersus extraneos testimonium non dicant. C. I.

† accusatores] or. Ansl. l. 3. c. 55. Poly. l. 5. tit. 1. Burc. l. 1. c. 171. Iuo p. 5. c. 289. Pann. l. 4. c. 85.

Consanguinei † accusatoris † aduersus extraneos testimonium non dicant, nec familiares [c], vel de domo prodeuntes [d]: sed si voluerint, & inuicem consenserint, inter se parentes [e] tantummodo testificentur, & non in alios.

Item Anacletus Papa, epist. 3. c. 5.

Ambrosius Syagrio, epi. 64. Ansl. l. 3. c. 13. Burc. l. 1. c. 152. Iuo p. 5. c. 239. Pann. l. 4. c. 84.

¶ Nuper inimici, accusatores, vel testes esse non possunt. C. II.

Accusatores, & testes esse non possunt, qui ante hesternum [f] diem

nemo epōrū. Et est hic differentia inter maiorē & minorē excōicationē [1], vt 11.q.3. audi. 5.q.2. p̄senti. 17.q.4. q̄squis. Est etiā hic arg. ꝙ sæpius quis potest excōicari. 11.q.3.c. excellentissimus. & c. omnis. 12.q.2. de viro. 87. dist. eos qui. extra de postu. præla. ad hæc [2]. in parte decisa. & confirmatus potest amplius cōfirmari. 11.q.3. qd̄ prædecessor. & qui in sordibus est, sordescat adhuc, vt 47. dist. c. pe. sed contra 24.q.1.c.1. Itē nihil ad nos de his quæ foris sunt. 2.q.1. multi. & vltra excōmunicationē ecclesia nō potest quid facere. extra de iud. cum non ab homine. Item qui mortuus est, interfici nō pōt, sed anathema est æterna mortis dānatio. 11.q.3. nemo episcoporū. Itē qui est extra ecclesiā, non potest esse magis extra, vt 11.q.3. omnis. Item ar. contra ff. de verb. oblig. qui bis. Item Meldendus dixit: qui semel est excommunicatus, nō potest amplius excommunicari: sed denūtiari potest excōmunicatus, & sic intelligit omnia iura, vbi quis sæpius videtur excōicari. Sed obijcitur ei ꝙ secundū hoc excommunicatus erit melioris conditionis quam non excommunicatus. Instat in Iudæo: quia licet Iudæus non possit excōicari, non tamē est melioris cōditionis quam Christianus. Ego credo ꝙ excommunicatio duos habet effectus: vnū eijciendi extra ecclesiā: & alium detinendi extra. Et licet excōmunicatio nō possit consequi primū effectum in excōmunicato, tamē cōsequitur secūdū. Item numquid tot erūt absolutiones, quot fuerūt excōicationes [3]? & videtur ꝙ vna absolutione omnes excōmunicationes tollātur, vt ar. ff. de accepti. l. pluribus. & l. si ex pluribus. vel quod saltem vltima cōfirmet omnes præcedētes, vt ff. commu. prædi. est receptū.

VNDE. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, ꝙ anathematizati intelliguntur in superioribus c. non solum qui excommunicati sunt minori excommunicatione, sed etiam maiori.

Qvod vero.] In hac quæstione probatur, ꝙ inimici, consanguinei, criminosi, gratiosi, serui, liberti, familiares nō possunt esse testes, nec accusatores, nec iudices: & hoc ꝓbatur p 14. auctorita. Io. de Fan. & nō diuidit. CASVS. Hic intitulatꝰ quinta questio, qua quæritꝰ an testes de domo accusatorū, & inimici sint audiendi. Et probatꝰ per sequentia c. ꝙ non, nisi in causa matrimoniali, vt 35.q.6.c.1.

b ¶ *Quod vero.*] Domestici sunt libertus, colonus, ascriptitius. C. de his qui ad eccle. cōfug. l. vlt. §. sane. item mercenarius ff. de pœ. respiciēdū. §. furta. itē omnes qui sunt de familia alicuius, siue sint liberi siue non, domestici intelligunt. ff. de ædil. edic. ædiles. §. familiæ. Large tamē dicuntur familiares omnes qui habitāt cū aliquo: vt extra de test. in litteris [4]. extra de offi. deleg. insinuante. vnde cū vxor dicatur de familia, vt ff. ad Sylla. l. 1. si vir domestica est. & argu. C. de re mil. quicūque, lib. 12. & vxor dicitur domestica. 47. dist.

Consanguinei.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ consanguinei accusatorum, vel familiares eorum, vel de domo sua prodeuntes contra extraneos testificari non possunt: si tamen partes consenserint, consanguinei inter se testificentur, & non in alios.

c ¶ *Nec familiares.*] ff. de verb. sig. pronuntiatio. §. 1. & l. seq. & ff. de fur. si libertas. extra de test. in litteris.

d ¶ *Prodeuntes.*] tempore iudicij: quia ex hoc suspectus esset iudex. ff. ad leg. Iul. de ambi. l. 1. in fin. similiter qui prodijt de domo iudicis, non potest esse testis alterius, vt 4.q.4.c. vlt.

e ¶ *Parentes.*] j. 4.q.3.§. parentes. contra. Sed illud intellige de remotis parentibus: istud de vicinis. Vel illud de collateralibus, istud de descendentibus vel ascenden tibus [6]. cōtra collateralē enim nō cogitur quis testificari vsque ad quartum gradum, vt 4.q.3.§. lege Iulia. & hoc intelligunt quidā in criminalibus causis tantū. Sed in ciuilibus (vt dicunt) licite admittitur contra fratrem frater, & pro ipso: quia nulla lege est prohibitū: & edictū de testibus est prohibitoriū, vt ff. de testi. l. 1. Item quia in priuatis iudicijs filius pōt habere patrē iudicē, vt j. ea. q. 7. §. cognitores. & ff. de iud. l. in priuatis. Io. ego hoc non credo: quia propter consanguinitatē aliquis recusatur, vt extra de app. postremo. potest tamē dici, ꝙ collaterales admittantur post tertiū gradum, ea ratione: quia vsque ad gradum illū non coguntur inter se dicere testimonium. Dn̄s Hug. dicebat, ꝙ filius potest habere patrem iudicem, nisi recusetur: quia recusari potest, vt d. c. postremo. B. Sed quid si testis est consanguineus illius pro quo inducitur, & illius contra quē inducitur? Satis videtur quòd tunc par affectionis causa suspicionē fraudis excludit. ff. de rit. nup. non solū. §. 1. Vel videtur ꝙ in ciuili causa admittuntur consanguinei siue ꝓpinqui siue remoti in testimoniū: licet nō possint esse iudices. minor enim causa repellit iudicē quàm testē, vt dicitur j. ea. accusatores. hoc ideo, quia facilius haberentur mille iudices quàm vnus testis. ad hoc facit extra de appel. postremo.

Testificari cōtra collaterales nemo cogitur.

[6] H. exponit hic parentes, idest, consanguinei: nā secundū eū hic vulgariter loquitur cap.

Accusatores.] CASVS. Quæsitum fuit ab Anacleto, vtrum illi qui ante hesternum diem vel nudiustertius fuerunt inimici, sint in testimoniū admittendi? Et respondetur ꝙ non: ne læsi se velint vlcisci: quare quærendi sunt testes inoffensi, & non suspecti. Et dic: ante hesternum diem generaliter pro præterito tempore ponitur: nudiustertius pro die tertia, idest, nunc est tertia dies.

Inimicitiæ repellūt ab accusando & testificando.

f ¶ *Hesternum.*] arg. ꝙ repellitur accusator & testis æque per præteritas sicut per præsentes inimicitias, sic 6.q.1. qui crimen. & hoc in memoriam prioris offensæ, vt ff. de decurio. l. vlt ff. de quæstionibus. l. vnius. §. seruus. Et est hic argu. ex recentia temporis aliquid præsumendum esse, vt 31.q.1. si quis viuente. 50. dist. si qua femi-

femina. Sed numquid quælibet inimicitię repellant. Videtur ꝙ tantũ criminales & capitales, vt extra de simo. per tuas. ĩ fine [1], & insti. de excu. tu. §. inimicitiæ. & ff. de arb. licet nã non quilibet amic[9] repellitur, sed solũ ille qui maxima familiaritate coniunctus est. ff. de verbo. sign. late. §. amicos. Itẽ lex dicit, ꝙ propter leues inimicitias non extinguitur legatum, sed propter graues, vt ff. de adimen. leg. l. 3. in fi. Econtra videtur, quòd inimicitiæ non solum capitales, sed etiam aliæ repellant: quia ab accusatione repellitur quis propter ciuilem cõtrouersiam. extra de restitut. spol. itẽ cum quis. nec etiam tales inimici admittuntur ad purgandum, vt extra de purgatio. cano. cum in iuuentute. in fin. Tu dicas: ꝙ semper inimicus repellitur, nisi sint leues & modicæ inimicitiæ. ar. extra de simo. licet Hely. & hoc relinquitur inquisitiõi iudicis quales inimicitię repellãt, vt in authent. de testib. §. si vero dicatur. coll. 8. & 4. quæstio. 3. §. si quis testibus. De tali inimico dicit lex, quòd non semper repellitur quis propter inimicitias: sed iudex æstimabit an ei credi debeat, vel nõ. ff. de quæstionibus. l. 1. §. quæstionem. in fi. Et est simile. ff. de excusatio. tuto. propter litem. Ioan.

x vbi de hoc & extra de accu. cum oporteat. & extra vt li. non cõtest. accedẽs. in gl. sed nõ. Arch.

ACcusatoribus.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd synodus prohibuit vt accusatoribus inimicis, vel qui cũ inimicis morantur, vel de domo inimici prodeuntibus, uel suspectis nõ credatur uolentibus accusare: & si qs prohibita infringere tẽtauerit, si est clericus, deponatur: si monachus uel laicus, excõmunicetur. In secunda parte dicitur, ꝙ qui põtificib[9] illatas secretas uel manifestas insidias ad ecclesiasticam notitiã pertulerit, puniendo & cõdemnando ea, quę huiusmodi sententia cõplectitur, potiatur honore. Illi uero q aduersus eos moliuntur, & deponantur, & rebus ablatis perpetuo tradantur exilio.

c ¶ *Litigantes.*] idest, litigiosos: qui secundum Apostolum non promouentur. 46. dist. §. 1.

DE *accusationibus.*] CASVS. Episcopi Galliarum quæsierunt ab Eusebio Papa qui accusatores non admittuntur contra clericos. Qui respondit dicens quòd illi non admittuntur à tempore Apostolorum in ciuitate Romana, quos leges sæculi non admittunt: nec nos eos admittimus, vestigia patrum sequentes: dicit Eusebius: nec iudices tales recipiant.

aut nudiustertius inimici fuerunt; ne irati nocere cupiant, vel læsi se vlcisci uelint. Inoffensus igitur accusatorum & testium affectus quærendus est, & non suspectus.

Item Symmachus Papa in quinta synodo Romana sub ipso habita.

¶ De eodem. C. III.

ACcusatoribus vero inimicis, vel de inimici domo prodeuntibus, vel qui cum inimicis [a] immorantur, aut suspecti sunt, non credatur; ne irati nocere cupiant, ne læsi vlcisci se velint. *& infra.* ¶ Si quis hæc, quæ hodie in hac sancta synodo prohibita sunt, infringere præsumpserit, aut voluntarie transgredi tentauerit; si clericus est, gradu proprio penitus careat: si vero monachus, aut laicus fuerit, communione priuetur: & si non emendauerit vitium, anathemate feriatur. Secretas vero insidias, vel manifestas pontificibus à quibuscumq; illatas, vel ea, quæ huius sanctæ synodi sententia complectitur, si quis ad ecclesiæ pertulerit [b] notitiam; potiatur honore: & hi, qui aduersa eis moliuntur (sicut à sanctis patribus dudum statutum est, & hodie synodali, & Apostolica auctoritate firmatur) penitus abijciantur, & exilio (suis omnibus sublatis) perpetuo tradantur.

Item Pontianus sanctæ & vniuersalis ecclesiæ episcopus, epist. 2. omnibus Christianis.

¶ Qui non possunt esse accusatores, vel testes. C. IIII.

SVspectos, aut inimicos, aut facile litigantes [c], & eos, qui non sunt bonæ conuersationis, aut quorum vita est accusabilis, & qui rectã non tenent, & docent fidem, accusatores esse, & testes, & antecessores nostri Apostoli [a] prohibuerunt; & nos eorum auctoritate submouemus, atque futuris temporibus excludimus.

§. 2. q. 7. c. quitendum. Poly. ibidem Ansl. 3. c. 16.

a ¶ Apostoli.] *Sic est emendatum ex Vaticanis codicibus. Antea enim legebatur.* Apostolici. *originale autem impressum sic habet,* & antecessores nostri Apostolica repulerunt auctoritate, & nos submouemus, atque futuris, &c.

Item Eusebius episcopis Galliarum, epist. 1.

¶ Ab accusationibus clericorum repellantur, quos leges sæculi non admittunt. C. V.

DE accusationibus clericorum, super quibus mandastis, scitote à tempore Apostolorum in hac sancta Vrbe seruatum esse, accusatores, & accusationes, quas exterarum [d] consuetudinum leges non asciscunt, à clericorum accusatione submotas. *& infra.* ¶ Idcirco, & nos sequentes patrum vestigia pro saluatione seruorum Dei, quascumque ad accusationem personas leges publicæ [e] non admittunt, his impugnandi alterum, & nos licentiam submouemus, & nullæ accusationes à iudicibus audiãtur ecclesiasticis, quæ legibus sæculi prohibẽtur.

Ansl. 3. c. 26.

§. q. 1. nos sequentes.

Item Pelagius Papa II. episcopis Italiæ.

¶ Alienigenæ, & quos diuinæ voces mortuos appellant, episcopos accusare non possunt. C. VI.

CAnonica sanctorum patrum statuta (ne columnæ sanctæ ecclesiæ vacillent) sequentes, ac roborantes, omnes infames, cunctosque suspectos, vel inimicos, & eos, qui non sunt eorum gentis, uel quorũ fi-

Ansl. 3. c. 59.

a ¶ *Inimicis.*] C. de inoffi. testa. liberi. ubi filius exheredare potest matrem, si copulauerit amicitias cum suis inimicis, ut extra de accusa. cum oporteat. extra de appel. ex insinuatione.

Filius matrẽ qñq; potest exheredare.

b ¶ *Pertulerit.*] admonitione præmissa si in modum denuntiationis agitur: aliàs esset proditor criminis: 2. quæst. 1. si peccauerit, si autem in modum accusationis, non est necessaria admonitio. extra de simo. licet Hely. Et habes hic, quòd remuneratur accusator. sic 79. dist. si quis Papa.

Admonitio qñque est necessaria: quãdoque non.

SVspectos.] CASVS. Hic enumerantur septem genera personarum quas Apostoli & Papa statuerunt esse remouẽdas ab accusatione [2] & testimonio deferendo. quia testes esse non possunt.

2 Cõcor. tex. in l 1. & 2. & per totum ti. ff. & C. d̃ ac.

d ¶ *Exterarum.*] idest, Romanorum. Sed quare vocat eos exteros, cum ecclesia eos approbet, vt 10. dist. per totum? Respondet: quia Gallicis loquitur, qui leges illas non tenent. Si. 12. q. 2. cum deuotissimam. vbi Papa Reginæ Francorum Lombardam non Romanam legem inducit. Alia littera, exterarum consuetudinem.

e ¶ *Publica.*] idest, sæculares 3.

CAnonica.] CASVS. Hic enumerantur viij. genera hominũ, qui omnino remouentur ab accusatione episcoporũ, infames &c. ita ꝙ ista tria, fides, vita, & libertas, pro vno genere ponanť.

a ¶ Genti

a Gentiu vel eorum fides.] de ignotis loquit, qui non promouentur. 24. dist. quando. 98. dist. per totũ. aliàs iniquũ esset qđ hic dr, ꝙ Theutonicus non posset testificari contra Gallicum.

b Mortuos.] in peccatis, vt 2. q. 7. placuit. Io.

Accusationes.] CASVS Dicitur hic, ꝙ lex diuina repellit omnes accusationes & accusatores, & eorum negotia, id est, testimonia, quæ sęculares leges nõ admittunt, & generaliter omnes laici repelluntur, cum sint inferiores, & a clericis nolunt accusari.

c Negotia.] id est, testimonia.

d Funditus.] Regulariter contra clericos non admittuntur laici. 2. q. 7. laicos. & c. sicut.

e Superiores.] id est, clericos.

Accusatores.] CASVS Dicit hic, ꝙ omnes remouet Stephan⁹ ab accusatione, quos leges sęculi repellunt, & Apostolici ꝓhibuerunt. & hoc in prima parte. In 2a parte, quæ incipit ibi, Nullus. dicitur ꝙ nullus alienigena sit epõrum accusator vel iudex: & hoc probat auctoritate vete. test. Item nullus seruus, nullus libertus, & nulla suspecta vel infamis persona accuset nostros.

f Vt iudices.] à dictis ergo malorum possumus argumentari. 37. dist. si quid veri.

g Aut libertus.] qui non potest ordinari, nisi pleno iure sit emancipatus. 54. dist. quicũq; ergo nec testari nec accusare, vt 2. q. 7. ipsi Apostoli. & c. testes.

Constituimus.] CASVS. In hoc cap. enumerant̃ xv. genera hominum, q̃ ab accusatione vel testimonio repelluntur, q̃a infames sunt, & vox eorum est funesta in talibus. Seq. c. patet, ĩ quo enumerãt viij. genera hominũ, q̃ ab accusatione vel testimonio repelluntur.

h Malefici.] qui faciunt ne viri possint cognoscere vxores suas, vel q̃ volunt futura scire. & hoc est crimẽ publicũ. C. de paga. & sa. & temp. eo. l. 2. & vlti.

i Vel falsum.] extra de ord. cog. cũ dilectus 2̃. Sed ibi non fuit lata sententia ꝯ testem sed contra reũ. si vero contra testem, secus esset. contra testem enim põt ferri, vt C. de test. nullum. in fi.

k Similesq;.] alij adduntur ĩ. 6. q. 1 §. quicumque. & c. infames.

l Quia infames.] hæc nõ referas ad omnia supradicta, q̃a suspecti & domestici nõ sunt infames. Et ita est ar. ꝙ verbũ sequẽs in priuilegijs nõ refert̃ ad omnia supradicta. si. de consec. dist. 2. cũ omne. si. ff. de in rem verso. si pro parte. §. idẽ. ff. de le. 1. l. talis scriptura. §. vlt. & l. si seru⁹ pluriũ. §. vlt. Ar. contra extra de docum dilecti.

ADDITIO. Dic vt legit̃ & nota. extra de appel. 2o reqritis. & c. inquisitioni. Archid.

m Similiter. Aut gratiosi.] idest, adulatores. 46. dis. clericu s1.

m Aut gratiosi.] vt ĩ. ea. accusatores. C. de transact. præses.

o Vel affines.] ĩ. ea. q. 9. absens. simile ff. de iniur. l. lex Cornelia. in prin. tamen inter se bene admmittentur affines: quia affinis potest accusare affinem. C. de abol. l. vlt.

Nullus.] CASVS. In hoc c. enumerantur ix. genera personarum, quæ ab accusatione episcoporum repelluntur.

---

omnes [a] vita, & libertas nescitur, & qui non sunt bonæ conuersationis, vel quorum vita est accusabilis, ab omni accusatione episcoporum funditus submouemus. Similiter & omnes, quos diuinæ leges mortuos [b] appellant, submouendos esse ab eadem accusatione, & publicæ pænitentiæ submittendos iudicamus.

In capitulis Hadriani cap. 11. Concor. Damasus epist. ad Stephanum.

Item ex synodo Romana habita sub Hadriano Papa.

Caput hoc, &c. Neminem. infra ead q. 6. quæ citantur ex synodo Romana, extant in capitulis Hadriani. ea autem expressius etiam appellantur synodi nomine, infra. 5. q. 3. in principio.

A clericis repelluntur accusationes, quas leges sæculi non asciscunt. C. VII.

Ansl. 3. c. 20. [a] orig.

ACcusationes, & accusatores, atque eorum [c] negotia [3] quæ sæculares non asciscunt leges, diuina, ac synodica funditus [d] a clericis repelli auctoritate censemus: quia indignum est superiores [e] pati ab inferioribus, quæ inferiores ab eis pati despiciunt.

Conc. Telesphor' ep. vnica c. 4. Iulius in rescr. ad orient. c. 5.

Item Stephanus Romanæ ecclesiæ episcopus omnibus episcopis, epist. 2. de accusationibus sacerdotum, c. 3.

Nec seruus, nec libertus, nec infamis episcopos accusare præsumant. C. VIII.

Polyc. ibidem Ansl. 3. c. 18. Iuo p. 5. c. 257. & p. 6. c. 327. Gen. 19.

ij ACcusatores, & accusationes, quas sæculi leges nõ recipiunt, & antecessores nostri prohibuerũt, & nos submouemus. Nullus enim alienigena †, aut accusator fiat eorum, aut iudex. Vnde & de Loth scriptum est [Ingressus es vt aduena, numquid vt iudices [f]] Accusator autem nostrorũ [†] nullus sit seruus, aut libertus [g], nullaque suspecta persona, aut infamis.

† vestrorum] or. Et in capitul. Hadriani. c. 67.

Item Eusebius Papa, epist. 3. ad episcopos Thusciæ.

Infames, qui ad sortilegos, & diuinos concurrunt, nec accusatores, nec testes esse possunt. C. IX.

Polyc. ibidem Ansl. 3. c. 19.

COnstituimus iterum, firmantes cana patrum statuta, cum omnibus, qui nobiscum sunt episcopis, sicut dudum decretum reperimus, vt homicidæ, malefici [h], fures, sacrilegi, raptores, adulteri, incesti, venefici, suspecti, criminosi, domestici, periuri, & qui raptum fecerunt, vel falsum [i] testimoniũ dixerunt, seu qui ad sortilegos †, diuinosque concurrerunt, similesque [k] eorum nullatenus ad accusationem, vel ad testimonium sint admittendi, quia infames [l] sunt; & iuste repellendi, quia funesta est vox eorum.

† al. sacrileges 3. 2. q. 8. quisqs

Item Iulius Papa in rescripto ad orientales, c. 33.

Suspecti, aut gratiosi ad accusationem non admittantur. C. X.

Polyc. ibidem Ansl. 3. c. 21.

SImiliter in iam præfixa synodo est decretum, ne suspecti, aut infames, aut criminosi, aut gratiosi [m] vel calumniatores, vel affines [n], [3] aut scelerati, aut facile litigantes suscipiantur accusatores; sed tales, qui omni careant suspicione.

Item Felix Papa II. epist. 1. c. 14.

Qui inimicitijs studet, vel facile litigat, nec accusator, nec testis esse potest. C. XI.

Ansl. 3. c. 62. † infidus] orig.

NVllus seruus, nullus libertus, nullus infidelis †, nullus criminibus irretitus, nullus calũniator, nullus qui inimicitijs studet, nullus qui frequenter litigat, & ad accusandum, vel detrahendum est facilis, nulla infamis persona, vel omnes, quos ad accusanda crimina publica leges publicæ non admittunt, permittantur episcopos accusare.

Malefici qui sunt.

2 Quod no. 5. q. 6. c. presbyteri.

3 Ver. quanquam, vbi de hoc.

Item Calixtus Papa, epist. 2. ad episcopos Galliæ.

¶ Familiares, suspecti, de domo prodeuntes non recipiantur in accusatione. C. X I I.

iij ACcusatores vel testes suspecti non recipiãtur, nec familiares, vel de domo prodeuntes, nec etiã consanguinei accusatoris aduersus extraneos testimonium dicant: quia propinquitatis, & familiaritatis, ac dominationis [a] affectio veritatem impedire solet. Amor carnalis, & timor [b], atque auaritia plerumque sensus hæbetant humanos, & peruertunt opiniones, vt quæstum pietatem putent, & pecuniam, quasi mercedem prudentiæ.

Poly. ibidem. Ans. l. 3. c. 5. Burc. l. 1. c. 71. Iuo. p. 5. c. 39. & ead. cosanguinei.

1. Tim. 6.

Item Pelagius † Papa secundus, epist. 1. c. 4.

† Antea legebatur, Gelasius. Proclus ad omnũ in act. 4. conc. Chal. Ans. l. 3. c. 6.

¶ Qui inimici, vel suspecti sunt, & qui odio quoslibet insequuntur, ab accusatione remoueantur. C. X I I I.

OMnes, qui aduersus patres armantur [c], vt patrum inuasores, & mactatores, infames esse censemus. *& infra.* ¶ Horum ergo vitiorum auctores vel patratores, non sunt in accusatione pontificum recipiendi, sed penitus repellendi: quoniam iubent canonica decreta patrum, vt accusatio, vel testimonium eorum, qui odio quoslibet persequũtur, vel qui inimici, aut suspecti habẽtur, nullo modo recipiãtur.

[*Item Paschalis Papa* .]

extra, de accus. c. nulli.

¶ De eodem. P A L E A. C. X I I I I.

NVlli episcoporum ab accusatione sua repellere liceat, quos [a], antequam ab eis impeteretur, a sua communi familiaritate neglexerit separare.

¶ *In vno peruetusto exemplari Gratiani, à quo pleraque Palea absunt, caput hoc habetur, non hic, sed supra, 2. q. post. c. Beati Petrus & Paulus. vbi etiam citatur ex Paschali* II.

[a] ¶ Quos antequam.] *In eodem codice legitur,* quos & antequam ab eis impeterentur, a sua communi familiaritate neglexerunt separare. *In alijs vero nonnullis, in quibus hæc Palea habetur hoc loco, legitur* quos, antequam ab eis se impetendos cognoscerent, à sua, &c. *In decretalibus autem non multo secus* antequam se ab eis impetendum cognosceret, à sua, &c.

Quòd vero inimici ab accusatione prohibeantur, inde est, quia eorum calliditate, innocentia frequenter opprimi solet. Sed cum Athanasius † suæ cathedræ reddi præcipitur, quia de inimicitia sui Patriarchæ conquestus est, patet quòd etsi manifesta crimina alicuius sint, non tamen condemnandus est accusatione inimici †.

† al. Anastasius

Vnde Nicolaus Papa scribit Michaeli Imperatori in epistola, quæ incipit [*Proposueramus* .]

¶ Qui inimici sunt, iudices esse non possunt. C. X V.

QVòd † suspecti [d], & inimici iudices esse nõ debeant, & ipsa ratio dictat, & plurimis probatur exemplis [e]. ¶ Nam quid [f] gratius, & amabilius dare quis inimico potest, quàm si ei ad impetendum [g] commiserit, quem lædere forte voluerit? Quod prouide [h] Constantinopolitana synodus canonum suorum sexto [a] dinoscitur [i] prohibere capitulo. *& infra.* ¶ Veniamus [k] ergo & ad sanctam Chalcedonensem synodum, & quid nobis de Athanasio Parænorum episcopo referat, audiamus. Is enim antistes tertio euocatus ad synodum, quia non occurrit, à Patriarcha suo canonice [l] condemnatus ex-

† al. Quia

Iuo p. 5. c. 55.

ACcusatores.] CASVS. Quæsitum fuit à Calixto, vtrũ possint accusare vel testificari suspecti, vel familiares, vel de domo prodeuntes: vel vtrum cõsanguinei eius ad testimonium admittantur. Et respondet quòd non: quia propinquitatis, vel familiaritatis, vel donationis affectio veritatem impedire solet. Et carnalis amor & timor & auaritia sensus hominum consueuit hebetare.

a ¶ *Ac dominationis.*] dominus enim aduersarij non potest esse iudex. extra de of. deleg. causam. immo propter dominũ tota familia declinat iurisdictionẽ alicuius, vt C. si quacumque præditus pot. l. 1. Scias tñ quod minor causa repellit aliquem à iudicio quàm a testimonio. nã iudex recusatur si aduocatus partis aduersæ est commensalis iudicis, vt extra de app. ex insinuatione [1]. similiter si iudex est suffraganeus aduersarij, vel de terra aduersarij, vt extra vt lite non cont. accedens [2]. Item si quandoque appellasti ab eo, vt extra de app. ad hoc.

Iudex facilius repellitur quàm testis.

[1] Hoc est falsum, vt ibi no. & probatur extra de off. iudi. c. 1.

b ¶ *Timor*] 11. q. 3. quattuor. Ioan.

OMnes.] CASVS. Statuit Gelasius in hoc cap. quod oẽs illi qui aduersus patres carnales vel spirituales armãtur eos calumniando, sint infames, nec recipiantur in accusatione epõrum. Nec illi admittuntur qui ex odio vel ex amicitia vel mala suspicione ad accusationem prodeunt.

c ¶ *Armantur.*] conuitiando vel infamãdo [2] vt 6. q. 1. sacerdotes. Io.

[2] Su. vel verberando, percutiendo, vel calumniose accusando, secundũ Hug.

QVOD VERO. CASVS. Reddit Gra. hic rationẽ quare inimici ab accusatione repelluntur, scilicet quia ipsorum calliditate innocẽs opprimi solet. Idẽ est de inimico iudice & suspecto, a quo nullus est condemnãdus, quamuis crimina sint manifesta, & si cõdenatus fuerit, debet restitui, sicut factum fuit de Anastasio, qui ab inimico patriarcha depositus fuit. Et quod inimicus iudex esse non debeat, probatur seq. cap.

QVòd suspecti.] CASVS. Ignatius Constantinopolitanus patriarcha a quibusdã suffraganeis sibi suspectis & inimicis fuit depositus auctoritate & fauore Michaelis Imperatoris eius inimici. Sed Nicolaus Papa hoc redarguẽs dicit ipsum Ignatium ab inimicis non debuisse iudicari. Et hoc probat duabus rationibus, & duobus exemplis, & tribus auctoritatibus. Prima ratio est circa principium, vbi dicitur, *Nam quid gratius.* Secunda ratio est circa finem, vbi dicitur, *Nam quodammodo* Primum exemplum incipit ibi, *Veniamus.* Secundum ibi, *Hinc sanctus.* Prima auctoritas est ibi, *Quod prouide.* Secũda ibi, *Veniat.* Tertia ibi, *Et reuera.* Sequens §. per se patet.

d ¶ *Quòd suspecti.*] quòd non sit quis condemnandus ab inimicis vel suspectis, probatur duabus rationibus. vna est in princ. c. altera in fin. Item duobus exemplis. scilicet Chalcedonẽsis synodi, & Io. Chrysostomi, & tribus auctoritatibus Constantinopo. synodi, & Gelasij, Papæ, & Iustiniani Imperatoris.

e ¶ *Exemplis.*] a quibus licet argumentari. 10. dist. de quibus. & de ædifi. priua. an in totum. & 10. dist. si in adiutorium.

f ¶ *Nam quid.*] prima ratio.

g ¶ *Ad impetendum.*] id est, ad puniendum vel iudicandum.

h ¶ *Quod prouide.*] prima auctoritas.

i ¶ *Dignoscitur.*] hoc nescio vbi sit.

k ¶ *Veniamus.*] primum exemplum.

l ¶ *Canonice.*] Forte ideo dicit, canonice, quia tribus edictis citatus erat, vnde debuisset [3] misisse responsalem. Vel dic quod sufficit isti protestari suspicionem, & quidquid post illam protestationem fit, non tenet, sicut si post appellationem esset factum. extra de eo qui mi. in pos. causa rei. ser. cum sicut. in fin. immo. licet non protestetur tamen

tamen si postea probat suspicionem, cassatur quod fit cōtra eum, vt extra vt li. non contesta. accedens 1.

a ¶ *Sed solum.*] ergo cū ordinarius recusatur, non est necesse probare causam recusationis, sicut nec causa appellationis assignatur tunc, licet hoc hodie corrigatur, vt extra de app. vt debitus. & c. cum speciali.

b ¶ *Iudicabat.*] ar. ordinarium iudicem recusari posse, vt s. 2. q. 6. placuit, vt presbyteri. C. de iurisd. om. iu. nemo. & extra de fo. cōpe. si quis. quod negant quidā, & dicunt associandum episcopum, vt s. q. 3. offeratur. in Auth. vt diffe. iudi. §. si vero. coll. 9. C. de iudi. apertissimi.

c ¶ *Et si manifesta.*] ar. ꝙ notorium crimen non obest petenti restitutionem ,ad idē extra de restit. spol. item cum quis. & ꝙ in notorio crimine ēt iudex recusatur. arg. ꝯ extra de app. proposuit.

d ¶ *Veniat.*] hæc est secunda auctoritas.

e ¶ *Tunc ægrotantibus.*] id est debilibus in fide.

f *Et testes.*] propter hoc inducit Grat. capitulum.

g *Quòd si iudicio.*] verba Nicolai.

h ¶ *Hinc Iustinianus.*] tertia auctoritas.

i ¶ *Inchoetur.*] non tamen semper ante litis contest. vt dixi s. ead. q. 3. offeratur. vsque ad triduum autem cogitur alios eligere. C. de iud. l. vlt. Sed tamen illa lex loquitur, quando eliguntur iudices ad causam principalem audiendam. vnde secus videtur, si eligantur ad probandam causam recusationis. Quid aūt iuris sit de suspecto iudice, dixi in constitutione illa extra de app. vt debit⁹. & c. cū speciali.

k ¶ *Nam quodammodo.*] alia ratio.

l ¶ *Hinc sanctus.*] hoc est secūdum exēplum.

m ¶ *Intrare.*] misit tamen excusatorem forte, vel ideo non venit, quia citatio non tenuit.

titerat: sed solum a, quia cum vocaretur ad synodum, quòd inimicus suus esset ipse, qui iudicabat b, clamauit, à sancta Chalcedonensi synodo ad causas illatas sibi, examinandas reseruatur: & nisi denuo conuincatur, recipere ecclesiam propriam iudicatur. Quòd si Athanasius a patriarcha suo depositus, quia de inimicitia ipsius cōquestus est, iterato ad iudicium renouandum dirigitur, et si β manifesta c sibi officiant crimina; tamen suæ reddi ecclesiæ præcipitur; quanto magis Ignatius, qui non a patriarcha, sed ipse potius existens patriarcha, minime debuit ecclesia propria (inimicis, & suspectis iudicibus decernentibus) expoliari? *& paulo post.* ¶ Veniat d & facundissimus noster Papa Gelasius, hæreticorum expugnator fortissimus, & quod de Constantinopolitanis episcopis more solito tunc ægrotantibus e dixit, etiam nunc nobis edisserat. [Quæro, inquit, tamen ab his iudicium, quod prætendunt, vbi nam possit agitari? an apud ipsos? vt ijdem inimici sint & testes f & iudices? Sed tali iudicio, nec humana debent committi negotia.] Quòd si iudicio g, vbi ijdem sunt inimici qui iudices, nec humana debent cōmitti negotia; quāto minus diuina, id est ecclesiastica? Qui sapiens est, intelligat. ¶ Et re vera hinc Iustinianus h Imperator pius legibus suis promulgasse dinoscitur dicēs. [Liceat ei, qui suspectum iudicem putat, antequam lis inchoetur i, eū recusare, vt ad alium recurratur. Nam quodammodo k naturale est suspectorum iudicum insidias declinare & inimicorum iudicium semper velle refugere. ¶ Hinc l S. Athanasius inimicorum sæpe declinauit insidias: Hinc S. Ioannes os aureum concilij contra se congregati renuit intrare m collegium.

Actio. 24. in fi.

In commonitorio ad Faustum.

Cod. de iudiciis, l. apertissimi.

a ¶ Sexto.] *Hic canon est sextus concilij Constantinopolitani primi apud Græcos, qui in concilijs in quattuor volumina coniectis (nam ab alijs editionibus abest) tomo primo bis affertur; primum in concilio ipso Constantinopolitano, deinde in libello synodicarum constitutionum. De quo capitulo, & alijs canonibus huius concilij s. distin. 22. est notatum, & j. 4. q. 1. c. quod autem, aliquid dicetur.*

β ¶ Etsi manifesta.] *Vera lectio est,* & nisi manifesta sibi officiant crimina, suæ reddi ecclesiæ præcipitur, *estque idem, quod antea retulerat ex ipso concilio,* & nisi denuo conuincatur, recipere ecclesiam propriam iudicatur. *Verum non est emendatum ob glossam, & quia Gratianus in verbis sequentibus manifesto ostendit, falsa lectione se vsum esse: qui etiam, quod hic dicitur de inimicitia iudicis, ad accusatoris inimicitiā transtulit. Nec vero (quod ex tota illa actione 14. facile constat) Athanasius in ea causa erat actor, qui restitutionē peteret (quippe cum, licet in concilio Antiocheno depositus, postea tamen per Dioscorum episcopatum recuperasset, tuncque possideret) sed Sauinianus; qui post Athanasii depositionem in eius locum à metropolitano, & comprouincialibus episcopis suffectus, ab eodem Dioscoro eiectus fuerat, ideoque restitui sibi episcopatum petebat. In ipso autem concilio Chalcedonensi statutum fuit, vt (quando Athanasius diceret se ad concilium Antiochenum ter vocatum ideo non venisse, quòd Domnus eo tempore patriarcha Antiochenus sibi inimicus esset) Sauinianus quidē maneret in episcopatu, interim vero causa Athanasii apud Maximum tunc Antiochiæ patriarcham ageretur: atque intra octo menses cognosceretur, an Athanasius crimen depositione dignum commisisset; ac, nisi commisisse constaret, suus illi episcopatus redderetur. Ex quo toto facto Nicolaus partem illam accepit; quæ ad rem suam optime faciebat.*

Patet ergo quòd, etsi manifesta sint crimina alicuius, tamen accusatione inimici condemnandus non est.

QVÆSTIO VI.

Extra prouinciam n autem reus nullatenus est producendus.

Vnde Fabianus Papa scribit Hilario episcopo, epist. 3. cap. 4.

Extra prouinciam.] hæc est 6. q. in qua ꝓbat magister, ꝙ vnusquisque debet à iudice proprio iudicari, nisi ex causa fuerit appellatum. probat etiam, ꝙ episcopus non debet deponi nisi à solo Papa. Et diuiditur in tres partes, ī quarum prima probat per 9. auctori. ꝙ vnusquisque debet à suo iudice iudicari. Secunda ibi, *Aliquando.* Tertia ibi, *Aliàs autem.* Io. de Fan.

CASVS. hic intitulatur sexta quæstio, qua quæritur, an reus sit extra prouinciam producendus, vt coram suo iudice nō ꝯueniatᷣ, sed coram alio. Et certum est, ꝙ non, vt probatur per sequentia, nisi in casibus qui notantur in summa huius quæstionis.

n ¶ *Extra prouinciam.*] regulariter quilibet coram iudice est conueniendus, vt j. ea. pulsatus. & 11. q. 1. experientiæ. alioquin pœnā patiatur actor. 11. q. 1. inolita. & c. placuit. & C. de iurisd. om. iudi. l. in criminali. Sed fallit ratione possessionis. extra de for. compe. sane. & C. vbi de pos. agi oportet. l. 1. & C. de præd. minorum. si prædiū. Item ratione contractus. ff. de iud. heres. extra de foro compe. Romana. §. contrahentes. lib. 6. Item ratione criminis conuenitur quis vel vbi deliquit, vel vbi inuenitur, vel vbi domicilium habet. C. vbi de crimine agi oportet. l. 1. vel cum est quæstio de fide. 24. quæst. 1. quoties. Trahitᷣ etiam propter loci opportunitatem ad aliam prouinciam. 34. quæst. 2. siue. Item propter appellationem. Item propter iussionem Papæ, vt j. ea. q. vnaquæque. & c. peregrina. vt patet in versibus hic notatis: *Contractus, crimen, reus, & res, religioque. Vir, ratio similis, vel prouocat, atque recusat. Excellit, iussus, vel si consentit vterque.* *Contractus*, ff. de iudi. hæres absens. *Crimen*, vt hic & C. vbi de crimine agi oportet. l. 1. *Reus*: quia actor debet forum rei sequi, vt j. ead. neminem. *Et res.* argum. extra de foro compe. sane. *Religioque,* vt causa iurispatronatus & decimarum. extra de iud. quāto. & c. decernimus. Vir quia vxor forū viri sequitur.

Forū sortitur quis multis modis.

11. q. 1. si quis clericus. & c. placuit. & c. quicūq;.

Vnde si clericus duorū episcoporum delinquat, & iniuriā faciat clerico alteri⁹ episcopi, sub quo domicilium non habet extra illū episcopatū: tamē sub eo respōdere tenetur, quia ratione clericatus sortiᷣ forum eius. C. de epi. & cle. auth. cleric⁹. & sic ēt not. Inn. extra de priui. ex ore.

tur.ff.de iurisd.om.iud.l.pe.Ratio similis,in mutua reconuentione extra de mu.pe.ex litteris. Vel prouocat.j.e.peregrina iudicia. Atque recusat,extra de fo.comp.si quis cõtra clericum excellit: quia eps non deponitur nisi à Papa.j.e.quamuis.Iussus.j.eo.vnaquæq; prouincia. & c. vltra prouinciarum. Vel si consentit vterque.ff.de iur.om.iud.est receptū. & 2.q.7.nos si. Item in feudo, extra de iud. ceterum. Item si sæcularis iudex est negligens, extra de for. cõp. licet. Item in scholaribus, vt in constitutione Friderici.C. ne fi. pro patre. Auth.habita de hoc inuenies per Azo. in summa.

da,& probanda,vt extra de sen.& re iu.inter monasterium. & de excep.l. vlti. Nisi exceptio illa de nouo ad notitiam eius peruenerit, vt extra de procura.in nostra.& extra de excep.pastoralis.vel nisi de nouo competere cœperit,vt extra de offi. deleg. insinuante.& ff.de arb.nō distinguemus.§.cū quidā.& de tali loquitur.

¶ Vbi crimen admittitur,ibi causa ventiletur. C. I.

IBi† semper[a] causa[b] agatur, ubi crimen admittitur; & qui non probauerit,quod obiecit, pœnam,quam intulerit,ipse patiatur.

Idem eadem epist.c.2.

§.2.q.3. qui probauerit.& 8.qui crimen. j. ead.c.fi.

& Cyprianus 1.epist.3.

¶ Accusatus non nisi in foro suo audiatur. C. II.

SI quis episcoporum super certis accusetur criminibus, ab omnibus[c] audiatur, qui sunt in prouincia sua,episcopis:quia non oportet accusatum alibi,quàm in foro suo audiri.

Exceptio[d] fori dilatoria est, atque ideo in initio litis debet opponi, & probari. Peremptorias autem exceptiones (vt sunt præscriptiones longi temporis) sufficit in initio litis contestari.

Idem Fabianus ibidem.

Poly.l.5.tit.1 Ans.l.3.c.77. Burc.l.1.c. 1. Iuo p.5. c.2.

Capit.l.7.c.3

¶ De eodem. C. III.

PVlsatus ante suum iudicem causam dicat;& ante non suum iudicem pulsatus,si uoluerit[e] ,taceat[f]. Pulsatis uero, quoties appellauerint,induciæ dentur.

Hoc autem quod de loco dictum est,tunc intelligendum est, cum veritas causæ non nisi in loco admissi criminis deprehendi potest; aut nisi altera pars iudicium maioris personæ interpellauerit,siue declinando iudiciū, siue releuando sententiam.

Vnde Stephanus sanctæ & Apostolicæ,atque vniuersalis ecclesiæ Romanæ episcopus scribit omnibus episcopis,epist.2.c.7.

Poly.l.1.tit.7 Iuo p.6.c.3. Pann.l.4.c.1.

In cod. Theod. lib.9.tit.1.l.x.

¶ Intra prouinciam, & à comprouincialibus tantum causa est audienda. C. IIII.

VLtra prouinciarum † terminos accusandi licentia non progrediatur: sed omnis accusatio intra prouinciam audiatur,& à comprouincialibus terminetur,nisi tantum † ad Apostolicam sedem fuerit appellatum.

Ansl.3.c.47. Pann.l.4.c.33

† al.prouincia

† al.tamen

IBi semper.] Casvs. Quæsiuit Hilari[9] episcopus vbi causa criminalis debet agi, & qualē pœnā calūniator patiatur.Et rñdet Papa,ꝙ cā semꝑ debet agi vbi crimē cōmittitur, & calumniator debet pœna talionis puniri.

Criminosus vbi debet puniri.

a [a] Ibi semper.] vel vbi domicilium habet, vel vbi reperitur. C. vbi de cri.agi oportet.l. 1. sed si grauius est crimen, remittitur puniēdus ad iudicem vbi deliquit: si est leuius,ibi pōt puniri,vt in Auth.vt nulli iu.§.si vero cognoscat. coll.9.&§. sed illud. & de re mili.desertorē. in prin.Nec admitto illud, quod quidam dicunt, ꝙ semper primo cognoscat iudex ex prouincia de qua reus est, an crimen commiserit: & postmodum remittat eum ad iudicē vbi deliquit:quia iudex vbi deliquit, cognoscet & puniet crimen. ff.de accu.l.vlti.potest tñ si vult transmittere eū puniendum cum litteris suis ad suæ prouinciæ iudicem.quod tamen nō facit nisi ex causa.ff.de cust.& exhib. reo.non dubium.sicut Pilatus remisit Christum ad Herodem. Sed numquid idem in clerico,vt si clericus Mutinē.delinquat in diœcesi Bonon. sit iudicandus & deponendus à Bononien. episcopo. Respon.vt extra.de for.comp. postulasti.& c. 1. & ff. de custo. & exhi.re.de militibus.& ff.de accu.l.vlt.

Metropolitanus delinquēs in aliena diœcesi,an possit ibi puniri.

b [b] Causa.] Sed quid si metropolitanus, vel alter eps deliquit in alterius diœcesi,numquid ab illo pōt puniri? ar.ꝙ nō.9.q.3. si autem.& in Auth.de defen.ciuit.§.non habente.coll.3.21.dist. inferior.& c.nolite.extra de sen.exc.à nobis.ff.de arb.l.3.in fi. Sed cōtra.C.vbi de cri.agi oportet.Auth.qua in prouincia.& reatus omnē huiusmodi honorē excludit,vt C.vbi sena.vel clariss.l.1.in fi.& 16.q.3.placuit.in fi. Itē pone,ꝙ sic tulerit eps sñiam: Qui hoc fecit,sit excommunicatus.dicit Hu. etiam si archieps hoc fecit in diœcesi episcopi est excommunicatus non ab homine,sed à canone:quia sñia sequitur factum iam damnatū.24.q.1.c.1.2.& 3.Sed contra extra de sen.exc.à nobis 1.Laurentius dicit,ꝙ archieps nō fit de foro illius,cum ipse sit iudex ordinarius totius prouinciæ.9. q.3 c.2.85.dist.quoniam.vnde eum non pōt excōicare, sed alium quemlibet epm potest excommunicare,non tamen deponere. Io. Ego credo H.bene dicere, quia propter crimen efficitur archieps subiectus episcopi propter rationes superius allegatas.B. ff.de offic.præ.l.3.de hoc per B.extra de sen.excom.à nobis 1. Ioan.

1 Huic parti cōtrariæ stādū est secūdū H. & Ber. vt not. extra de rapto.c. 1. & idem ibi no. Gof. Ar.ff.de off.præsi.l.3. & idē sentit hic I. de Fā.

SI quis episcoporum.] Casvs. Quæsitum fuit si episcopus accusatur super aliquibus criminibus,coram quibus debet accusari.Et respondet Papa,ꝙ coram episcopis eiusdem prouinciæ,& non alibi.Sequens autem §.patet.

c [c] Ab omnibus.] ad minus a xxij.vt j.ead.q. 8.suggero.15.quęst, 7.Felix.

Exceptiones sunt multiplices, & varijs tēporibus opponendæ.

d [d] Exceptio.] exceptionum alia est dilatoria, alia peremptoria, alia media siue mista. Dilatoriarum alia declinatoria iudicii, alia dilatoria solōnis. Declinatoria iudicii in principio litis est ꝓponētur hic. Dilatoria solutionis debet ante lit.cōtest.obiici, sed probari debet,postquàm actor fundauerit suam intentionē. C.de except. si quidem.& C.de proba.exceptionem 2. Peremptoria dicitur, potest opponi & probari quandoque,dum tamen ante sentētiam vt C.sent.rescin.nō poss.peremptorias.C.de excep. præscriptione. Media dicitur exceptio, quæ in hoc habet similitudinē cū peremptoria,ꝙ post lit.cōtest. potest obiici.sed in hoc habet dissimilitudinē cum dilatoria,quia potest quādocumque ante sñiam obiici vt extra qui matri.accus.poss.c.per tuas,sed in hoc habet similitudinē cum dilatoria,quia ante lit.contest.potest obiici, vt extra de exce.exceptionem.Sunt adhuc aliæ exceptiones anomalæ, quæ et post sententiam obiiciuntur,vt exceptio Velleiani,& Macedoniani,& armatæ militiæ, de quibus agitur. ff. ad Macedoni. tam etsi non.& de iur.facti ignoran.l.1.

PVlsatus.] Casvs. Dicitur in hoc c. ꝙ si quis coram suo iudice fuerit vocatus,debet corā eodem respondere. sed coram alieno iudice vocatus nō respondeat nisi velit, sed suum priuilegium allegabit. Appellanti vero debent induciæ dari ad suam appellationem prosequendam.

e [e] Si voluerit.] non tñ à contrario sensu argumenteris, vt 11. q.1.placuit.& j.ea.neminem 3. sed hic loquitur de eo qui habuit consensum sui episcopi,vt 11.q.1.clericum.& c. nullus. extra de foro compe.significauit.

f [f] Taceat.] sed hoc forte cum habet consensum sui episcopi, vt 11.q.1.clericum.Nec obst.j.ea. non liceat.extra de foro compe. si diligenti.& 6.q.3.denique.

HOC AVTEM. Casvs. Iste respicit illud c.ibi,vbi dicitur,ꝙ semper causa agitur,vbi crimen cōmittitur.Sed dicit Gratianus,hoc verum est,cum alibi de crimine liquere non potest. & hoc allegando dicit, vel nisi ad maiorem iudicem recurratur per appellationem, vel per recusationem primi iudicis.

VLtra.] Casvs. Dicitur in hoc c.ꝙ vltra suam prouinciam reus trahi non debet vel accusari, nisi ad Papam fuerit appellatum.

A Accusa-

A*Ccusatus.*] CASVS. Quidã eps accusatus fuit & condemnatus à comprouincialibus epis. Ille volebat appellare, & retractare iudiciũ; quæritur an posit? Et respondet, ꝙ sic: & donec iudicium eius pẽdet, alius non substituatur: qm̃ licet episcopi cõprouinciales posint causam criminalem episcopi examinare, non tamen possunt diffinire inconsulto Papa.

a ¶ *Loco.*] 8.q.4.nonne.

b ¶ *Non tamen diffinire.*] suspendere & excõicare potest metropolitanus. 12.dist.de his. 11.q.3.si quis eps.& 18.dist.propter. Itẽ absoluere potest secundum plerosque 1, si est innocens. C. vbi sena. vel clarissi. l. 3. Io. Ego contrarium credo, vt hic. & 5.quæs.4.c.1. & secundo. B. Sed obiicitur.6.quæst.3.denique.& 21.q.5.si quis a proprio. vbi dicitur, ꝙ primas vel conciliũ deponit episcopũ. Sed illud fuit de licentia Papæ. Vel loquitur secundum ea tempora quando causæ episcoporum non deferebantur ad sedẽ Apostolicã. 19.dist. si Romanorum.

1 vt B. & H. & idẽ no, 12, dist. c. 2.

Et Iulius in rescr. ad oriẽt. c. 3.

Item Sixtus Papa ij. epist. 1. ad Gratum episcopum.

¶ A comprouincialibus accusatus, vel iudicatus, Apostolicam sedem appellet. C. V.

Poly. ibid. Ans. l. 2. c. 82. Burc. l. 1. c. 176. & 144. Iuo par. 5. c. 4. & 257. Pann. l. 4. c. 125.

ACcusatus, uel iudicatus à comprouincialibus in aliqua causa episcopus licenter appellet, & adeat Apostolicæ sedis Pontificẽ, qui aut per se, aut per uicarios suos eiusdem retractari negotium procuret. Et dum iterato iudicio Pontifex causam suam agit, nullus alius in eius loco [a] ponatur, aut ordinetur episcopus: quoniam quamquam comprouincialibus † episcopis accusati causam pontificis scrutari liceat, non tamen diffinire † [b] inconsulto Romano Pontifice permissum est.

† al. à cõprouincialibus.
† al. diffiniri

Item Damasus Papa Stephano Archiepiscopo, epist. 3. c. 2.

¶ De eodem. C. VI.

Ans. l. 2. c. 61.

DIscutere episcopos, & summas ecclesiasticorum negotiorum causas, metropolitano unà cum omnibus suis comprouincialibus (ita ut nemo ex eis desit, & omnes in singulorum concordent negotijs) licet: sed diffinire eorum, atque ecclesiasticarum summas querelas causarum, uel damnare episcopos absque huius sanctæ sedis auctoritate minime licet; quam omnes appellare, si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet.

Burc. l. 1. c. 179. Iuo p. 5. c. 295.

¶ *Caput hoc in aliquot vetustis exemplaribus non habetur, neque in ipsum adest glossa.*

Item Eleutherius Papa scribens ad Galliæ prouincias, c. 2.

¶ Comprouinciales, & metropolitani episcoporum causam audire, sed diffinire non possunt. C. VII.

Iuo p. 6. c. 316. Pann. l. 4. c. 134. & 136.
† al. prouinciales

QVamuis liceat apud comprouinciales †, & metropolitanos, atque primates episcoporum ventilare accusationes, & criminationes; nõ tamen licet diffinire [a] sine huius sanctæ sedis auctoritate: sicut ab Apostolis, eorumque successoribus multorum consensu episcoporum iam diffinitum est. Nec in eorum ecclesiis alij aut præponantur, aut ordinentur, antequam hic eorum iuste terminentur negotia. Reliquorum vero clericorum causas apud prouinciales, & metropolitanos, ac primates & ventilare, & iuste finire licet.

a ¶ Diffinire.] *In epistola ipsa sequitur*, secus quàm prædictum est: reliquorum vero, &c. *Superius vero hac prædicta fuerant*, finitiua episcoporum tantum iudicia huc deferantur, vt huius sanctæ sedis auctoritate finiantur, sicuti ab Apostolis, &c. *vsque ad verbum*, Reliquorum.

Item Leo episcopus vrbis Romæ Anastasio episcopo Thessalonicensi, epist. 82. al. 84. c. 1.

¶ Ante Apostolicam censuram in causis episcoporum non est diffinitiua ferenda sententia. C. VIII.

MVltum stupeo frater charissime, sed & plurimum doleo, quòd in eum, de quo nihil amplius indicaueras †, quàm quòd euocatus adesse differret, & excusationem infirmitatis [c] obtenderet, tam atrociter, & tam vehementer potueris commoueri; præsertim cum etsi tale aliquid mereretur, expectandũ tibi fuerat, quid ad tua consulta rescriberem. *& infra.* ¶ Sed etiam si quid graue, intolerandumque gessisset, nostra expectanda erat cẽsura, vt nihil prius ipse decerneres, quàm quid nobis placeret, agnosceres. Vices enim nostras ita tuæ credidimus charitati, vt in partem sis vocatus solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Vnde, sicut multum nos ea, quæ à te pie sunt curata, lætificant; ita nimirum ea, quæ perperam sunt gesta, contristant.

† al. iudicaueris

Item Iulius Papa orientalibus episcopis, epist. 1.

¶ Præter sententiam Romani Pontificis, nec concilia celebrari, nec episcopum damnari oportet. C. IX.

† præfatis] ori.

DVdũ à sanctis Apostolis, successoribusque eorũ in antiquis † decretũ fuerat statutis, quæ hactenus sancta, & vniuersalis Apostoli-

Q*Vamuis.*] CASVS. Quæsitum fuit a Papa, vtrũ cõprouinciales epi, vel archiepi vł primates possent diffinire causas criminales epõrum. & respondetur, ꝙ non, sine auctoritate speciali Papæ; licet posint eas examinare. Sic statutum fuit a tempore Apostolorum, & eorũ successoribus: & donec Papa causas eorũ diffiniat, alii loco eorũ non ponantur. Causas vero aliorum clericorum, & diffinire & ventilare possunt.

M*Vltum.*] CASVS. Anastasius metropolitanus Thessalonicen. citauit quemdam suum suffraganeum, vt veniret aduersario responsurus, ille vero non venit, infirmitatis causam prætendens. cõsuluit Anastasius Papã quid de eo faciendum esset: sed tamen pendente consultatione ipsum deposuit, eo solo, ꝙ vocatus non venit. Leo ergo commendat eum in benefactis, sed in hoc facto uehementer eum redarguit duabus rationibus. Vna est quia pendente consultatione nil debuit fecisse, sed expectasse quid Papa respondisset. Alia est quia & si peccatũ commisisset propter quod deponi deberet, à solo Papa erat deponendus.

c ¶ *Infirmitatis.*] hæc est iusta causa absẽtiæ, vt extra de procura. querelam. quid de hoc iuris sit, dicam 5.quæst. 3.c.1.

D*Vdum.*] CASVS. Orientales episcopi in duobus delinquebant, scilicet in congregandis concilijs vniuersalib⁹, & deponẽdis episco-

episcopis absque licentia Papæ. Sed docet Iulius Papa, ꝙ hoc facere non debent; quia cōcilium & omnes maiores causæ solo Romano Pontif. reseruantur: qui vice Petri apostoli omnibus principatur, & caput est omnium aliorum.

a ¶ *Voluerunt.*] sic ergo concilia dederūt primatum Romanæ ecclesiæ: quod verū est secundario: sed ipse Christus prīcipaliter, vt 21. dist. quamuis. 17. dist. §. hinc etiam. & 9. q. 3. aliorum.

ꝑtor. sic ergo semper est cōsiderandū ad quid [3] agatur, & an iudex incidenter, vel tacite, vel expresse, vel diffiniendo, vel interloquendo aliquid dicat, vt extra de ꝑsum afferte. extra de test. veniens. C. de his qui not. infam. interlocutio. & 2. q. 3. §. notandum 2. & 22. q. 2. quæritur.

Christ⁹ ecclesię Romanæ primatū dedit.

ALIQVANDO. Hæc est 2. pars q. 1 qua dicitur, ꝙ qnq; pro bono pacis, & pro vitādo scandalo sustinet Papa epōrū depositiones, dū tn̄ aliàs causa subsit pro qua possent deponi à Papa. & hoc probatur per c. seq. Io. de Fan.

CASVS. Dictū est s. in multis c. ꝙ solus Papa debet epōs deponere, alioquin qđ factum erit irritabitur: nunc ostendit Gra. ꝙ multoties Romana ecclesia ab aliis depositos, & alios loco eorum substitutos pro bono pacis tolerauit. quod probatur se. c.

His Capitul. l. 6. ca. 287.

ca tenet ecclesia, non oporteret præter sententiā † Romani Pontificis concilia celebrari, nec episcopum damnari, quoniam sanctam Romanam ecclesiam primatem omnium ecclesiarum esse voluerunt [a]: Et sicut beatus Petrus apostolus primus fuit omnium Apostolorū; ita & hæc ecclesia suo nomine consecrata (Domino instituente) prima, & caput sit ceterarum; & ad eam, quasi ad matrem, atque apicem omnes maiores ecclesiæ causæ, & iudicia episcoporū recurrant; & iuxta † eius sententiam terminum sumant: nec extra Romanum quidquam ex his debere decerni Pontificem.

† in vulgatis legebatur, *conscientiam.*

† *al. eiusque in sta sententia*

2 *Aliquando inconsulto Romano Pontifice plerique episcoporum damnati inueniuntur, & alij in eorum locum subrogati, quorum damnationem, & subrogationem pro bono pacis ex dispensatione tolerasse legitur ecclesia.*

Vnde Ioannes Papa Salomoni tertio & vltimo Regi Britonum.

Regino lib. 2. Chron.

¶ Quorumdam episcoporum depositionem extra conscientiam Romani Pontificis factam pro pace tolerauit ecclesia. C. X.

HÆc quippe est ordinatio Dei patris tui, & hæc est lex ecclesiæ matris tuæ, videlicet, vt omnes episcopos regni tui ad Turonensem archiepiscopum mittere non detrectes, ipsiusque iudicium postulare non dedigneris. Ipse enim est metropolitanus, & omnes episcopi tui regni, suffraganei [b] eius sunt: sicut conscriptiones prædecessorū meorum euidenter ostendunt: qui prædecessores tuos, quia illos ab ipsius cura subtraxerant, forte inuectione corripere studuerūt, quamuis nec nostra scripta super hac re missa deesse videantur. Cumque coram designato Turonicæ ecclesiæ præsule, & integro numero collegarum, id est duodecim episcoporum celebrato conuentu fuerint eiecti episcopi regulariter examinati, apparueritque, quòd canonice fuerint eiecti, ipsis in sua deiectione manentibus, qui in locis eorum cōsecrati sunt, potuerunt vtique episcopatus honore potiri. Quòd si episcopi eiecti insontes fuerint declarati, his amotis [c], qui illis subrogati [d] sunt, ecclesias suas ipsi recipiant. Nam cum antecessores mei præsules eiectionē eorum episcoporum, qui ab ecclesiis suis expulsi sunt, nec admiserūt nec approbauerūt, nec ipsos, qui eis subrogati [a] post sunt, viuentibus illis legitimos episcopos dixerunt [e]. Sane, si ad Turonensem forte archiepiscopum mittere præfatos episcopos dedignaris, stude duos episcopos de expulsis [f], & duos de subrogatis vnà cum ecclesiæ tuæ legato ad Apostolicam beati Petri sedem transmittere: vbi digna examinatione præmissa, qui legitimi episcopi sunt, appareant, & suas ecclesias irregulariter non amittant: Nihil enim queo aliud in præsenti negotio diffinire. Quia vero magna, quis sit metropolitanus apud Britannos contentio est, licet nullius memoria teneat vos in vestra regione vllam habuisse metropolitanam ecclesiam; tamen si libet (postquam Deus omnipotens pacem inter vos, & dilectum filium nostrum Carolum regem gloriosum constituerit) facile hoc poteritis aduertere.

Haec quippe.] CASVS. Dolen. ecclesia dixit se esse archiepiscopalem, & oēs epōs Britanniæ suos esse suffraganeos. huius partē fouebat Salomon Rex Britonum. Sed Turonē. econtra dicebat, s. oēs epōs Britāniæ ad se spectare: cuius partē Carolus tuebatur. Contingit ꝙ Dolensis ad fauorē, & metū regis Salomonis quosdā epōs deposuit, & alios loco eorū subrogauit. Turo. vero conquestus est de hoc Papæ, & super hoc priuilegia ostendebat, per quæ docebat præfatos epōs sibi esse subiectos. Præcipit igit̄ Papa Salomoni, vt oēs epōs sui regni non differat mittere ad Turoñ. archiepiscopum, maxime cū videatur ad eum spectare quatenus corā ipso appareat, an ipsi epī quo ad delicta, & si nō quo ad ordinē sint canonice destituti, & alii eis legitime substituti. qđ si hoc non vult, mittat Romā duos de expulsis, & duos de subrogatis cum legato ecclesiæ suæ, vt ibi veritas super hoc negotio cognoscatur i quæstione tn̄ de sede metropolitana reseruata, donec inter Salomonē & Carolū pax reformetur. verū si de hoc ipso velint cognosci, mittāt Romā quatenus Apostolico libramine, quæ sit archiepalis ecclesia innotescat, vt deinceps nulla possit dubitatio remanere.

b ¶ *Suffraganei.*] id est, pro suffraganeis sunt habendi: quia ille fuit in possessione, & ita erit vsque ad sñiam 16. q. 4. volumus. Et ita non est hic ar. interlocutoriam nō obesse. Vel dic, ꝙ ideo non obest, q̄a agebatur ad hoc. sed de hoc solum an episcopi essent iuste deiecti [1], an crimen ab ipsis cōmissum esset deiectione dignū. arg. ad hoc. ꝫ. e. c. ibi, nihil enim quęro, &c. & ꝙ interlocutoria nō obsit, habes ff. de his qui sui vel alieni iuris sunt. l. pen. [2] & extra đ or. co. cū dilectus. Non enim quidquid iudex profert, est habendū pro sñia, vt C. de sen. & interloc. om. iu. ex stipulatione. & C. comminationes & epistolas. l. 1. tn̄ per interlocutoriā bene aliqd determinatur, & transit in rē iudicatā, sicut diffinitiua sñia, vt extra de ele. cū dilectus. in fi. & extra de test. significauerūt. si. extra de sen. & re iu. cū inter. & qnq; ius facit, vt ff. quod me. cau. metū. §. sed qđ

Sñia interlocutoria vtrū obsit.

[1] Ad hoc Domin. de sancto Geminia. c. si Papa. in fi. de priuilegijs, in 6.

[2] Si iudex ꝓnūtiat istum debere ꝓstare

c ¶ *His amotis.*] Sed quare nocet sñia pro destitutis lata ipsis substitutis, cū res inter alios acta, aliis nō ꝑiudicet? vt extra de fi. instr. inter dilectos. & est ꝯ illud quod est ff. de adul. denuntiasse. & extra de adul. significasti. sed hoc est ꝑꝑ causæ cohærentiā. sic 7. q. 1. ꝑsentiū. & 81. dist. tantis. in fi. & 45. dist. disciplina. nā si pronuntiatū est Petrū esse virū Mariæ, per cōsequēs probatū est Martinū non esse. extra de spon. ex parte. vides. n. ꝙ causæ eligentiū, & electi sunt cōnexæ: quia lata sñia ꝯ electores ꝑiudicat electo, licet absenti, vt extra de ele. dudū 1. in fi. nisi appelletur ab altero illorū, vt extra de of. iu. dele. super eo. aliud vr̄ esse inter præsentantē & pręsentatum. Nam tunc sñia lata cōtra vnū non nocet alteri absenti, vt extra de elec. q̄relā. hoc ideo est, q̄a illorum causæ ita sibi non cohærent. Vel dic, ꝙ numquam sententia præiudicat alij, nisi præsens fuerit. argu. 54. dist. si seruus.

d ¶ *Subrogati.*] arg. si aliqua duo sunt cōnexa, prohibito vno prohibitum est & reliquum. sic 31. dist. si laicus. 26. dist. deinde. 34. di. si quis viduam. & 8. dist. quo iure. 1. q. 3. si quis obiecerit. extra de hær. fraternitatis [4]. sic ecōuerso aliquid permittit̄ ratione connexionis, vt 81. dist. cum omnibus.

e ¶ *Dixerunt.*] supple, nec ego dico.

f ¶ *De expulsis.*] sed qualiter poterit causa per procuratorem criminali-

minaliter tractari? forte quia sic placuit Papæ, vel hic ciuiliter agebatur. non enim aliud agebatur hic, nisi an essent s\~m ordinem iuris depositi: & licet fuerit ciuilis, t\~n necessarij erant xij. epi[1]. sic 23. dist. illud. 24. dist. quorũdã. quia licet non fuerit causa criminalis, t\~n fuit de crimine[1] [a], vnde necessaria est subscriptio, vt extra de accusa.

licet non debeat post motam cõtrouersiam præsentare vel eligere.

b ¶ *Incunctanter.*] id est, decetero. & sic planum est.

ADDITIO. Dicit H. quòd sensus est vt interim ei non denegent debitam reuerentiam, & postea incunctanter obediant ei, qui per sententiam eis fuerat assignatus. Archid.

Quòd si adeo contentiose creditis agere, ad nostrum Apostolatum destinare contendite; quatenus nostro libramine, quæ fuerit apud vos antiquitus archiepiscopalis ecclesia, luce clarius innotescat: & deinceps omni ambiguitate recisa, quam sequi episcopi vestri debeant [a] incunctanter [b] agnoscant. Neque enim ecclesias Dei per discordias regum, diuisionis aliqua pati damna necesse est, cum (quantum ex se est) pacem, quam prædicant, seruare studeant inuicem, & in omnes.

α ¶ Subrogati post sunt.] *Sic restitutum est ex aliquot vetustis & valde emendatis codicibus. Antea legebatur,* subrogari possunt.

3 *Aliàs autem irrita erit episcoporum sententia, & à synodo retractanda.*

Vnde Felix Papa I. epist. prima ad Paternum.

Et in decretis Iulii. c. 27. Cap. Hadriani c. 58.

¶ Damnatio iniusta irrita est, & a synodo retractanda. C. XI.

11. q. 3. c. irritã. ex Carth. 4. c. 28 Ansl. l. 3. c. 69.

IRritam [c] esse censemus & [β] iniustam episcoporum damnationem, & idcirco a synodo retractandam; ita vt oppressis ab omnibus, in cunctis subueniatur causis.

β ¶ Et iniustam.] *Sic in originali, & antecedit vox,* aliter: *sed in decretis Iulij, & in cõcilio Carthaginensi quarto (vnde citatur infra* 11. *q.* 3. *c. irritam.) & in capitulis Hadriani, & apud Anselmum est,* irritam esse iniustam episcoporum damnationem, &c. *quæ lectio videtur magis conuenire cum rubrica huius capitis.*

ALIAS AVTEM. Hæc est tertia pars quæstionis, in qua probat quod probatũ fuit in prima parte, scilicet ꝙ vnusquisque debeat à suo iudice iudicari. Ioan. de Fan. & sic continuatur. Dictũ est s̄. in §. aliquando, ꝙ ꝓ bono pacis Papa tolerauit depositiones epo͂rũ ab alijs factas. Nunc vero dicit Gratianus, ꝙ aliàs nisi pro bono pacis tolerasset, irrita esset depositio, vt in sequenti cap. dicitur.

IRritã esse.] CASVS. Quidam episcopi depositi fuerunt sine auctoritate Papæ, & ideo dicit Felix Papa irritã esse eorum dãnationẽ, & a synodo retractandam, vt oppressis omnibus subueniatur plenarie.

c ¶ *Irritam.*] factam sine auctoritate Romani Pontificis.

Quòd autem metropolitanum suum contemnere, & aliorum iudicium alicui expetere non liceat, Sixtus Papa III. testatur in epist. ad orientales episcopos, c. 3. dicens.

Et inter decreta Higini, c. 4. in epist. 2. Felicis inter decreta Iulij c. 16. In cap. Hadriani c. 19. in adiectis capitular. Poly. l. 5. tit. 1. Ansl. l. 3. c. 77. Burc. l. 1. c. 147. Iuo p. 5. c. 260. & p. 6. c. 331.

¶ Peregrina iudicia sunt submouenda. C. XII.

PEregrina iudicia (salua in omnibus Apostolica auctoritate) generali sanctione prohibemus: quia indignum est, vt ab extraneis † [d] iudicentur, qui comprouinciales, & a se electos [e] debent habere iudices; nisi fuerit appellatum.

QVOD AVTEM. CASVS. Dictum fuit supra in cap. hæc quippe. ꝙ suffraganei debẽt ire ad iudicium sui metropolitani, scilicet ad Turonensẽ. & ideo Gratianus vult modo ostẽdere, ꝙ suffraganei iudicium sui archiepiscopi declinare nõ debẽt, & ad alium iudicẽ ire. Et hoc probat per sequentia capitula.

Item Anacletus Papa, epistola prima, c. 3.

¶ De eodem. C. XIII.

LEges ecclesiæ Apostolica firmamus auctoritate, & peregrina iudicia submouemus. Vnde & Dominus mentionem faciens Loth, per Moysem [f] loquitur dicens [Ingressus es quidem (inquiunt) vt aduena, numquid vt iudices?]

Gen. 19.

PEregrina iudicia.] CASVS. Quæsitũ fuit a Sixto vtrum valeant illæ sententiæ quæ a iudicibus extraneis proferuntur. Et rñdet ꝙ non, nisi fuerit appellatum, vel Papa propria voluntate causam delegauerit; quia indignum est, vt qui cõprouinciales electos debẽt habere iudices, ab alienis iudicentur.

Item Innocentius Papa ad Victricium Rothomagensem episcopum, epistola 2. c. 3.

Et Marcell⁹ epi. 1. in codice canonum inter decreta Innocẽtij.

cusa. super his. Vel dic ꝙ in causa criminali vnus cõsocius ꝓcurat causam aliorum, vt extra de do. & cõtu. cũ dilecti. & 2. q. 5. statuit. Item hic habes, ꝙ sententia lata à non suo iudice rata potest haberi. De hoc nota. 9. q. 2. nullus. & 2. q. 6. si quando.

a ¶ *Debeant.*] Arg. ꝓ obsequijs tempore litis non præstandis, vt 2. q. 6. quoties. & 11. q. 1. q\~a. Arg. c̄. 33. q. 2. sæculares. 35. q. 6. multorũ. ff. de oper. liber. operis. Sed hoc ideo hic fuit, quia epi ꝓ liberis se gerebant. aliàs illi debent obedire qui essent in possessione. 8. q. 4. nonne. extra vt lite pend. à memoria. Nec obst. C. de agr. & cẽsi. libus. lib. 11. vbi dicitur, ꝙ si est contentio inter colonũ & dominũ de fructibus, ꝙ fructus sequestrant\~. Sed illud obtinet cũ dominus est suspectus. Dicas ergo ꝙ possessor semper vtitur fructibus lite pendente, vt 16. q. 4. volumus. nisi in casu, vt extra de iure patro. ex litteris. quod intellige verũ nisi de hoc ipso q\~stio sit, an possideat, vel non, vt extra de in integ. rest. cũ venissent. in fi. extra de consti. cum M. in fi. & ff. de aqua quoti. & æsti. l. pen. vnde si post motã c̄trouersiam canonici eligant, non ideo statim cassatur electio donec cõstet de iniusta electione, vt extra de in integ. restit. c. 2. in fi. & extra de cau. pos. & proprie. cum ecclesia. Idem dicerem de patrono,

d ¶ *Ab extraneis.*] Arg. iudicem ad quem appellatur, non esse ordinarium [3]. 6. q. 3. scitote. & sic archiepiscopus est extraneus, vt ibi videtur, & extra de of. iud. ord. pastoralis. H. Sed potius est hic arg. contra, quia dicitur hic, ꝙ oportet habere iudices comprouinciales, & archiepiscopus est comprouincialis. Illa ergo exceptio, nisi, ad principium refertur. s. ad peregrina. & fuit intellectus Grat. quòd si quis recusaret metropolitanum, ad comprouinciales iudices recurreret, non ad peregrinos, nisi appellaretur. & hoc est quod dicit, & cum causa extra prouinciam commissa fuerit. ī. eo. non liceat [4].

[3] Id est, extraneũ, & cæcus est q de hoc dubitat, cũ hoc sit certissimũ, secũdum Hug.

[4] Istam gl. sig\~nãt H & L. sup verb. ī. ea. nisi fuerit appellatum, & melius & clarius ponit ibi. Archid.

e ¶ *Electos.*] cum ordinarij sint suspecti. 2. q. 6. placuit. vel loquitur in causa criminali presbyteri vel diaconi, vt 15. q. 7. si autem.

LEges ecclesiæ.] CASVS. Anacletus in hoc capitulo confirmans constitutiones ecclesiæ dicit, ꝙ alienigena iudex esse non debet. Et hoc probat exemplo Loth, cui dictum fuit a Sodomitis, Ingressus, &c.

f ¶ *Per Moysem.*] quia ipse Moyses loquens per spiritum Domini introduxit in Genesi Sodomitas ita loquentes.

Non liceat cuiquam.] CASVS Quæsitum fuit vtrum epo liceat agere vel rndere sub iudice nõ suo. Et respondet quòd nõ; salua tamen in omnibus Romanæ ecclesiæ reuerentia: quod si facere præsumpserit, deponatur.

a *Præiudicio.*] Hoc ideo dicit, quia spretis omnibus ordinarijs ad eum potest appellari. arg. 2. q. 7. c. 1. 2. & 3. nam ipse est ordinarius omnium. extra de elec. cum nobis olim.

b *Expetere*] Hic patet q clericus sine consensu sui epi nõ põt cõsentire i alium iudicẽ. nam sic posset euacuari iurisdictio eporum, si omnes consentirent in alium iudicem. ad idẽ facit 2. q. 6. placuit 2. & in auth. de san. episc. §. œconom⁹. colla. 9. Arg. ʒ. §. ea. pulsatus. Sed extra de fo. cõp. si diligenti expeditum est, q nõ potest per pactum renuntiare foro. De hac materia not. 11. q. 1. in o lita. 10. Quod dicit Ioã. q expeditum est, in illa decre. extra de fo. cõpe. si diligenti, non est verum[1], quia illa decre. loquitur, q cleric⁹ non põt consentire in laicũ. sed hodie nec in clericũ consentire põt, nisi de cõsensu sui epi, vt extra de foro cõpet. significasti. B.

Clericus an possit foro renuntiare.

1 Imo est verum, vt patet ver. cũ ergo. Archid.

REVERENTIA. CASVS Quia ʒ. in c. nõ liceat. mẽtionem fecit de reuerentia Papæ; ideo Grat. dicit quæ sit illa reuerentia, scilicet cũ appellat ad eũ, vel cũ ab eo iudices extranei conceduntur.

Naqueq;] CASVS. Dicitur hic, quòd quælibet prouincia proprios debet habere iudices, ad quos comprouinciales recurrant, nisi sedes Apostolica aliter decreuerit.

Eminem.] CASVS. Hoc cap. diuidit i duas partes. In prima parte dr, q nullus debet trahi extra suã prouinciam vel comitatum, ita q actor semp forum rei sequatur, nisi fuerit appellatum ad maiorem iudicem, vel nisi ad iussionem maioris iudicis datus fuerit iudex. In secunda parte dr, q in qualibet prouincia synodus causas audire debet, & terminare intra suæ puinciæ terminos, & omnis accusatio fiat intra prouinciam, sicut in Nicæno concilio continetur. Secunda Pars incipit ibi, *Illa quæ sunt.*

c *Neminem.*] Est autẽ hoc ideo statutũ, q a alibi non possunt habere testes vel amicos, vt 33. q. 2. siue. 2. q. 2. præceptum. & in authen. vt oẽs obed. iud. §. 3. coll. 5. Vnde dico, q si aliquis impetrat rescriptũ ad iudicẽ alterius puinciæ, non sufficit q vltra duas dietas nẽ trahat aduersariũ, vt dicit illa cõstitutio, extra de rescrip. nonnulli. Sed etiam requirit q extra prouinciã ꝫ eum non trahat, nisi in litteris fiat mentio de puincia. Cum enim de iure extra prouinciam nemo sit trahendus, vt hic dr, ergo nisi rescriptũ principis de eo faciat mentionẽ, non potest auctoritate rescripti trahi extra prouinciam, licet minus sit spatium ad quod trahit, q duæ dietæ. est tñ ar. contra extra de offi. iud. ord. significauit. Io. Certe tñ non nocet ꝫ; sed illi constitutioni, nonnulli. statur. Ista opinio hodie non habet locum, immo contrarium obseruat Romana curia.

Rescripto nõ põt qs trahi extra suã prouinciam.

Si quis clericus.] CASVS. Dicitur hic, q de quocũque crimine qs accusat, tñ in sua puincia rñdeat, nec accusator eũ ad aliã prouinciam trahere nitatur. Sequens c. planum est, & per se patet.

¶ Nulli liceat aliarum prouinciarum iudicium expetere.
C. XIIII.

Non liceat cuiquam (sine præiudicio[a] tamen Romanæ ecclesiæ, cui [γ] in omnibus causis reuerentia, & auctoritas debetur) relictis his sacerdotibus, qui in eadem prouincia Dei ecclesias nutu diuino gubernant, ad alias conuolare prouincias, vel aliarum prouinciarum episcoporum iudicia expetere † [b], vel pati. Quòd si quis præsumpserit; & ab officio cleri submotus, & iniuriarum reus ab omnibus iudicetur.

Capitularium l. 6. c. 287. Ans. l. 2. c. 52. & 3. c. 79.

† al. experiri

γ Cui.] *In epistola & Marcelli & Innocentij legitur,* sine piudicio tamẽ Romanæ ecclesiæ, cui in omnibus causis debet reuerentia custodiri: *quamuis à postrema conciliorum in quattuor tomis editione absint illa duæ voces,* sine præiudicio: *quemadmodum, & paulo inferius iste,* vel aliarum prouinciarum episcoporum iudicia expetere, vel pati: *quæ tamen habentur in alijs locis indicatis.*

† al. cuius

Reuerẽtia autem, quæ Apostolicæ debetur Ecclesiæ, & eius auctoritas intelligenda est, cum vel ad ipsam appellatum fuerit, vel ab ea iudices electi conceduntur. Vnde Sixtus Papa cum diceret [*Comprouinciales & à se electos debent habere iudices*] *statim subiungit,* [*nisi fuerit appellatum.*]

ʒ. ea. peregrina

Item Anacletus Papa, epist. 1. c. 3.

¶ Absque Apostolicæ sedis decreto extraneos iudices adire non possumus. C. XV.

Vnaquæque prouincia tam iuxta ecclesiæ, quàm iuxta sęculi leges, suos debet iustos, & non iniquos habere iudices, & non extraneos †, nisi Apostolicæ sedis huius decreuerit auctoritas.

Ans. l. 3. c. 80.

† al. externos.

Item ex Romana synodo.

¶ Nisi per appellationem, alterius prouinciæ iudices adire non oportet. C. XVI.

In capit. Hadriani, c. 5. 8. 10. Felix. 1. epist. 2. Iuo p. 5. c. 248. & p. 6. c. 331.

Neminem [c] exhiberi de pouincia ad prouinciam, vel ad comitatum oportet, nisi ad relationem iudicis, ad quem [α] fuerit appellatum, ita vt actor rei forum sequatur. *& infra.* ¶ Illa [β], quæ sunt per vnamquamque prouinciam, ipsius prouinciæ synodus dispenset, sicut in Nicæno constat decretũ esse concilio. ¶ Vltra prouinciæ terminos accusandi licentia nõ progrediatur. ¶ Omnis accusatio intra prouinciam audiatur, & a comprouincialibus terminetur, nisi [γ] prælatus sit, qui accusatur.

ʒ. ead. vlti.

ʒ. 5. q. 4. c. duodecim §. item Hadrianus

α ¶ Ad quem fuerit appellatũ.] *Hæc sunt addita ex Hadriano, epistola synodica Felicis, & Iuone.*
β ¶ Illa quæ.] *Hinc vsque ad finem in capitulis tantum Hadriani sunt inuenta.*
γ ¶ Nisi prælatus sit, qui accusatur.] *Verba hæc neque in capitulis Hadriani, neque in antiquioribus Gratiani exemplaribus leguntur, in alijs vero, loco ipsorum, sunt hæc,* nisi ad sedem Apostolicam fuerit appellatum.

Item Sixtus.

¶ De eodem. C. XVII.

Eleutherius ad Galliæ prouin. Felix 1. epist. 1. in decretis Iulij, c. 25. In capit. Hadriani, c. 7. Iuo p. 6. c. 318. & 329.

Si quis clericus super quibuslibet criminibus accusatus fuerit; in prouincia, in qua consistit ille, qui accusatur, suas exerceat † actiones: nec existimet † eum accusator suus alibi, aut longius ad iudicium pertrahendum †.

† al. [illegible] † al. [illegible] † al. dum

¶ *Caput hoc, quod citatur ex Sixto, in nulla epistola Pontificũ huius nominis est inuentum. In aliquot vetustis exemplaribus est tantum,* Item, *vt videatur citari eadem synodus Romana, quæ in superiori capite, idest quæ continetur in capitulis Hadriani. Iuo autem par. 6. c. 318. citat ex Eleutherio: cap autem 329. citat ex Felice primo.*

Item ex decreto Hadriani Papæ.

¶ Vbi crimen admittitur, ibi causa ventiletur. C. XVIII.

In capit. Hadriani c. 52. & ʒ. ea. c. ibi semper. ex Fabiano. Burch. l. 16. c. 3. Iuo p. 6. c. 324. Pann. l. 4. c. 75.

Qui crimen obijcit, sciat † se probaturum. Reuera ibi causa agatur, vbi crimen admittitur.

† al. [illegible]

Vòd iudex.] In hac 7. q. quæritur, vtrum criminosus posſit eſſe iudex, & inde ſumpta occaſiõe ponit tres ordines infamiũ vſque ad illã legẽ, arcẽtur. Diuidas ergo quæſtionem in tres partes. In prima parte ponitur quod dictum eſt. Secunda ibi, *Arcentur*. Tertia ibi, *Qui ſine*. Ioan. de Fant.

TRIA SVNT. CASVS. Dicitur in hoc §. ꝙ tribus de cauſis repellitur aliquis ne iudex fiat. ſ. natura, lege, & moribus. Natura impeditur ſurdus, mutus, & perpetuo furioſus, & impubes. Lege, vt ille qui remouetur a ſenatu pp ſuã turpitudinẽ. Moribus, vt mulier & ſeruus: non ideo quia iudicare nõ poſſunt: ſed qa moribꝰ obtẽtũ eſt ne ciuilibus fungantur officiis. ſed ſi delegatur cauſa ſeruo, q putatur liber, eius tenet ſententia.

QVÆSTIO VII.

Vòd iudex[a] *eſſe non poſsit, quem cum reo par, aut maior macula inficiat, multis auctoritatibus probatur. Dicit enim ſancta Romana ſynodus.*

In capi. Hadriani c. 5. & in 2. epiſt. Felicis. Anſ. l. 3. c. 7. Poly. l. 5. ti. 1. Iuo p. 5. c. 248. & p. 6. c. 331. Pann. l. 4. c. 78.

¶ Infames, iudices eſſe non poſſunt. C. I.

INfamis[b] perſona, nec procurator[c] eſſe poteſt, nec cognitor.

Tria ſunt[d], *quibus aliqui impediuntur, vt iudices non fiant.* [*Natura, vt ſurdus, & mutus, & qui perpetuo*[e] *furioſus eſt, & impubes; quia iudicio carent. Lege, qui ſenatu amotus*[f] † *eſt. Moribus*[g] *feminæ, & ſerui: non quia non habeant iudicium*[h], *ſed quia receptum eſt, vt ciuilibus officijs non fungantur.*]

† al. motus] orig.

¶ *Prior pars huius capituli vſque ad verſ.* cognitor. *habetur in epiſtola ſecunda Felicis primi: in qua refert ſynodum à ſe habitam: quod in principio epiſtolæ commemorat his verbis,* Nos vero ad ſupplementum veſtrum fratres, & coepiſcopos noſtros vocauimus amplius quàm ſeptuaginta: Cum quibus hæc, quæ ſubtus habentur inſerta, regulariter tractãda decreuimus. *Eadem pars habetur in capitulis Hadriani; quæ (vt ſuperius ead. q. 5. c. accuſationes, adnotatum eſt) nomine Romanæ ſynodi interdum citantur. Reliqua vero huius capitis videntur eſſe Gratiani; ſumpta tamen fere ad verbum ex l. cum prætor verſ. quidam enim. ff. de iudicijs: quemadmodum & in ſequenti capite multa colliguntur ex varijs legibus digeſtorum, & Codicis. Quamobrẽ in antiquioribus codicibus omnia hæc vſque ad c. qui ſine peccato, coniunctè habentur.*

Verumtamen[i], *ſi ſeruus, dum putaretur*[k] *liber, ex delegatione ſententiam dixit; quamuis poſtea in ſeruitutem depulſus ſit, ſententia ab eo dicta, rei iudicatæ firmitatem tenet.*

In digeſtis, tit. de poſtulando. lib. 3. tit. 1.

C. II.

Ex l. 1. ff. de poſtulando. uerbis alio modo aptatis.

INfames non poſſunt eſſe procuratores, vel patroni cauſarum. Sunt autem tres ordines eorum, qui poſtulare[l] prohibentur. ¶ Eſt autem poſtulare, deſiderium ſuum, vel amici ſui in iure apud eum, qui iuriſdictioni præeſt, exponere, vel alterius deſiderio contradicere. ¶ Nam, vt præmiſimus, non poſtulantium tres ordines ſunt. Quidã prohibentur omnino[m] poſtulare, vel propter ætatem, vt minores decem & ſeptem annis, vel propter caſum, vt ſurdus, qui proſus non audit[n]. Alij prohibentur, ne pro alijs poſtulent, vel propter ſexum,

CASVS. Hic intitulatur 7. q. qua quæritur, an iudex eſſe poſsit, q pari delicto cũ reo vel maiori inficitur, & ꝙ non poſsit iudicare, multis auctoritatibus probatur. Cõſueuit tamen dici, ꝙ donec iudex toleratꝰ, ꝙ iudicare põt ex officio ſuo: ſed nõ de iure mero, vt ĩ. ea. §. vlt. Mihi videtur, ꝙ repelli debeat, ſi crimen fuerit cõtra eũ probatum in modum exceptionis, ſicut contingit de teſte, qui repellitur probato crimine in modum exceptionis, & ſicut de electo ad dignitatem contingit, cum ei obiicitur aliquid, vt repellatur ab electione. Sequens capitulum planum eſt.

a ¶ *Quòd iudex.*] Hic quæritur an criminoſi, vel infames poſsint eſſe iudices. Et quidem ſi non tolerantur ab eccleſia, non poſſunt: ſi tolerantur, bene poſſunt, & tenet eorũ ſnĩa [1], ipſi tamen peccãt iudicando [2]. Vel diſtingue an aliquis ſit infamis per ſententiam, vel ipſo facto, vt tunc non poſsit: an aliàs, vt tunc poſsit. Illud tñ certum eſt, ꝙ ſi infamia obiicitur alicui, qui eſt electus in iudicẽ, ꝙ propter hoc bene remouetur, licet huculque fuerit toleratus, vt extra de reſcriptis, ſciſcitatus. & extra de exceſ. prælat. inter dilectos. & ff. ad leg. Iul. de vi priuata. l. 1. criminoſi ergo poſſunt iudicare ex officio, ſed non ex vitæ merito. 15. q. vlt. c. vlt.

b ¶ *Nfamis.*] per ſententiam.

c ¶ *Nec procurator.*] id eſt, aduocatus, vt ĩ. prox. §. Vel intellige de procuratore vero, vt infamis nõ poſsit eſſe procurator [3] ſecundum canones, vt ĩ. 5. q. 4. quia epiſcopus. nec obſtat inſti. de excep. §. vlt. quia loquitur hic de infami per ſententiam: ibi de tali qui eſt aliàs infamis. ſi tamen iudex toleratur in officio, eius tenet ſententia. 8. q. 4. nonne. Sed infamis poteſt eſſe arbiter, vt ĩ. ead. §. tria. verſi. cognitores.

d ¶ *Tria ſunt*] hoc eſt ſumptum à lege. ff. de iudi. cum prætor. §. non autem omnes.

e ¶ *Et qui perpetuo.*] ſecus ſi ad tempus, vt ff. de iud. cum furioſus.

f ¶ *Amotus.*] immo & ſi eius electio fuerit caſſata propter eius vitiũ, vt extra de elec. c. ſup.

g ¶ *Moribus.*] id eſt, cõſuetudine. immo etiam lege, ſiue canone. 33. q. 5. mulierem. Nec obſtat 15. quæ. 3. §. 1. dic vt ibi dixi.

h ¶ *Iudicium.*] id eſt, diſcretionem.

i ¶ *Verumtamen.*] §. & verba Gratia.

k ¶ *Dum putaretur.*] ecce quantum communis opinio operetur, vt extra de iurepa. conſultationibus. extra qui filii ſint legit. cum inter. & 1. q. 1. ſi q à ſimoniacis. C. de teſta. l. 1. argu. contra extra qui fi. ſint leg. per tuas. & ſ. 24. diſtin. c. vlt. 29. q. 2. ſi quis ingenuus. & diſt. 8. veritate. & ff. de iudi. l. 2. in prin. Sed nũquid idem eſt ſi excommunicatus ferat ſnĩam, qui publice habetur pro non excommunicato? not. extra de ſententia & re iudi. ad probandum. Et eſt ratio quare aliud ſit in ſeruo: quia ſeruus in multis caſibus habet perſonam ſtandi in iudicio, vt 12. q. 2. §. qui manumittitur. ſed excommunicatus in nullo. Vel dic (quod verius credo) ꝙ nec ſnĩa ſerui teneret, niſi confirmata eſſet à principe. Ioan.

Opinio communis multũ operatur.

INfames.] CASVS. In hac lege hoc ordine proceditur. Primo dicitur, ꝙ infames non poſſunt eſſe procuratores vel aduocati. Secũdo qd ſit poſtulare. Poſtulare eſt. ſ. deſiderium ſuũ vel amici ſui in iudicio exponere. Tertio ponit tres ordines hominũ qui aduocare non poſſunt. In primo ordine ponuntur illi, qui nec pro ſe nec pro aliis poſſunt aduocare, vt minores xvij. annis. & illi q nihil audiunt. In ſecundo vero ordine ponuntur illi qui poſſunt pro ſe poſtulare: ſed pro alijs non, niſi pro pupillis, vel adultis, quorum tutelam vel curam gerunt, in quo ordine ſunt quinque genera hominum ſeu perſonarum, ſ. mulieres, & vtroque lumine orbati, & illi qui ſponte muliebria paſsi ſunt, vt Sodomitæ, vel qui de capitali crimine aut de calumnia ſunt damnati, & ij qui locauerunt operas ſuas, vt cum beſtiis ſeu feris pugnarent in arena. In tertio autem ordine ponuntur alij infames, qui pro ſe & quibuſdam certis perſonis poſſunt aduocare, quę infra continentur, & hoc propter quinque cauſas ſcilicet propter reuerentiam, vt in parente & patrono: propter conſanguinitatem: propter affinitatẽ: propter miſericordiam miſerabilium perſonarum: propter tutelã, vel curam eis iniunctam. Secũda pars eſt ibi, *Eſt autem*. Tertia ibi, *Nam vt præmiſimus*.

l ¶ *Poſtulare.*] poſtulare eſt pro tribunali petere, & non alibi. ff. de dam. infect. dies. §. hoc autem.

Poſtulare quid eſt.

m ¶ *Omnino.*] etiam pro ſe.

n ¶ *Non audit.*] nullus enim adeo ſurdus eſt quin aliquid audiat, vt C. qui teſta. fa. poſſ. diſcretis.

a ¶ Vel

a ¶*Vel propter casum.*] digestis, de iud. cæcus. ℨ. 15. q. 1. §. vlt.
b ¶*Prædonum.*] tunc enim non est imputandum, vt ff. de adult. vim passam. 32. q. 5. ille.
c ¶*In arena.*] nisi causa virtutis hoc faciant. ff. eo. l. 2. §. quod si.
d ¶*Alij enim.*] notandum, ꝙ omnes qui maiori infamia sunt notati, non nisi pro se & pro iis quorum sunt tutores, possunt postulare, & illi sunt de secūdo ordine. Sed minori infamia notati possunt pro se & pro quibusdam certis personis aduocare, & illi sunt de tertio ordine postulantium, scilicet de minori.

Infames q̄n-que postulare possunt.

e ¶*Infames.*] minori infamia.
f ¶*Permittitur.*] vt sunt illi de secundo ordine.
g ¶*Officio.*] vt tutores & curatores.
h ¶*Quæ quondam.*] ergo vno cōiugum defuncto soluitur affinitas. insti. de nup. §. affinitatis. Sed contra. 35. q. 10. c. 1. Sed potes dicere, ꝙ quo ad impedimentū matrimonii nō deletur, sed quo ad alia, aut quo ad beneficia huius edicti.

Ver. porro, vbi de hoc.

i ¶*Præpositio.*] scilicet patribus istorum, vel viris istarum, & dicitur prosocer, id est, pater soceri. progener, id est, maritus neptis. nā gener filii mei est mihi progener.

o ¶*Etiam honoratis.*] etiam melioribus.
p ¶*Eligendum.*] vt sunt aduocati.
q ¶*Maluerint.*] id est, quousque tale officium voluerint exercere. unde non est hic argumentum, ꝙ aduocati tamdiu audiantur, quamdiu volunt allegare 4: quia iudex potest aduocatos remouere.

vt feminæ; vel propter casum a, vt vtroque lumine orbati †; vel propter notam turpitudinis, vt ij, qui corpore suo muliebria passi sunt, nisi forte vi prædonū b, vel hostium stuprati probentur. Similiter qui capitali crimine, vel calumniæ † causa publico iudicio sunt damnati, vel qui operas suas locauerunt, vt cum bestijs depugnarent in arena c, pro alijs postulare prohibentur. His personis pro se allegare permittitur, pro alijs postulare prohibetur; nisi forte tutelam impuberum, vel curam adolescentium non affectatam, sed necessariam administrent. Pro his enim quorum curam gerunt, eis postulare conceditur. Alii enim d omnes, qui vt infames e notantur, nisi pro se, & pro certis personis, postulare non possunt, nisi in integrum restitutionē acceperint. ¶Permittitur f autem eis postulare pro parente, pro patrono, patronaue, liberis, parentibusque patroni, patronæque: pro liberis etiam suis, fratribus, & sororibus, vxore, socero, socru, genero, nuru, vitrico, nouerca, priuigno, priuigna, pupillo, pupilla, furioso, furiosa, fatuo, fatua, muto, surdo, prodigo, & adolescente. ¶Item pro ijs, quibus propter infirmitatem curatores dari solent, & qui negotijs suis aliquo perpetuo morbo superesse non possunt. ¶Omnes autem, qui non sponte, sed necessario funguntur officio g, sine offensa edicti postulare possunt, etiam si ij sint, quibus non nisi pro se ipsis postulare permittitur.

† al. calumnia publici iudicij

Ex l. 2. & 3. eod.

Ex l. 4. & 5.

Ex l. 6.

¶ Affinitates uero non eas accipere debemus, quæ quondam h fuerunt, sed præsentes. Nurus & generi appellatione, & soceri, & socrus, & vlteriores, quibus [pro] præpositio i solet accedere, continentur.

Ex l. 3. eod.

2 ¶Arcentur etiam à professione aduocatoum (*sicut in secundo libro Codicis titulo de postulando inuenitur*) qui sub nomine honorariorum ex ipsis negotijs, quæ tuenda susceperint, emolumentū sibi certæ partis k, cum graui damno litigatoris, & deprædatione poscentes, inueniuntur. ¶Item si quis adeo procax fuerit, vt nō ratione, sed probris putet esse certandum, opinionis suæ imminutionem patiatur. ¶ Præterea non licet aduocato vllum contractum l inire, vllam pactionem conferre cū eo litigatore, quem in propriam recepit fidem, nec ex industria m iurgium protrahere. ¶ Apud vrbem n Romam etiam honoratis o, qui hoc putauerint eligendum p, eousque liceat orare, quousque maluerint q, videlicet, vt non ad turpe r compendium, stipemque deformē hæc arripiatur occasio. Nam si lucro pecuniaq; s capiantur, veluti degeneres inter vilissimos numerabuntur. ¶ Si vero t in vno auditorio duo tantum præ ceteris fuerint, vel plures, quorum fama sit hilarior, in iudicantis officio sit, vt par u causidicorū distributio fiat, & exæquetur partibus auxilium singulorū. ¶Si quis vero monitus à iudice, ea excusatione, quæ nequeat comprobari, cuicumque parti patrocinium denegauerit, careat foro x, sciat etiam nūquam sibi ad agendum copiam posse restitui. ¶Si quis autem ex litigatoribus detectus fuerit separatim tractasse cum plurimis, & aduersario suo tali fraude subtrare cum voluerit,

tit. 6. l. 5.

L. 6. cod. eod.

L. 7. cod. eod.

ARCENTVR. Hæc est secunda pars q. in qua ponit 12. articulos legales vsque ad c. *qui sine.* Io. de Fan.

CASVS. Dicitur hic, ꝙ illi qui paciscuntur de certa parte litis cum eo cuius causam defendunt, repellūtur ab aduocando.

k ¶*Partis.*] de parte litis non licet pacisci, vt ff. de pact. sumptus. sed super certa re licet. ar. C. de sniam passis, si debitor 2, licet M. dixerit, ꝙ licet de aliquota re pacisci sine graui detrimento partis, vt hic: tamen vltra centum aureos non licet pacisci, vt ff. de va. & extraor. co. l. 1. §. in honorariis.

2 Secūdum Azo. Io. Ber. & L.

PRAETEREA. CASVS. Tria prohibet Imperator, vt aduocatus rationibus pugnet, non probris: alioquin erit infamis, vt nullum pactum ineat cum eo quem in propria cura susceperit, post lit. conte. quod intelligit H. si antea fecit pactum. alioquin secus. & vt iurgia ex industria non protrahat.

l ¶*Contractum.*] ex postfacto, ab initio tamen pōt. 11. q. 3. non licet. sed si non fecit pactum, postea ei dabitur pro modo litis, & facundia aduocati, & pro consuetudine regionis, vt ff. de va. & extraor. cog. l. 1. §. in honorariis. Vel loqtur de tali qui sponte se vinci sustinet in aliqua exceptione, vt si asserat se non posse fouere causam nisi augmentetur salarium, quod fieri non debet, argumento medici, vt ff. de var. & extraor. cog. medicus.

Aduocato qualiter fit satisfactio.

m ¶*Ex industria.*] qđ si fecerit, eum iudex puniat in duabus libris auri 3. C. de iudi. properandum. §. illo proculdubio.

3 Sic erit in medio. ff. de var. & extra ordina. cog. medicus.

APVD VRBEM. CASVS. Quæsitum fuit vtrum honorati qui Romæ sunt, id est qui honorem habent sine administratione, possint aduocare. Et respondet, ꝙ sic, quamdiu volunt, dummodo tamen turpi lucro pecuniæ, vel alicuius alterius rei non corrumpantur.

n ¶*Apud vrbem.*] de eadem lege est.

re cum voluerit, vt ff. de iis quæ in testamento delentur. l. 3. in fin. & C. de iudiciis, Auth. iubemus.

r ¶*Non ad turpe.*] id est, ad modicū, & vile. Et est ar. ꝙ bona dona danda sunt doctoribus, & ff. de admi. tut. cum plures. & ff. de origine iuris. l. 2. §. vlt.

Doctoribus bona danda.

s ¶*Pecuniaque.*] modica.

SI VERO. CASVS. Dicitur in hac lege, ꝙ si duo vel plures in aliquo auditorio prætoris meliores fuerint aduocati, & alter litigatorum velit habere partem bonorum aduocatorū: officio iudicis fiat æqualis distributio causidicorū: & si qs aduocatus monitus noluerit obedire sine iusta excusatione, careat ipse officio aduocandi sine spe aliqua restituendi.

t ¶*Si vero.*] C. eod. prouidendum.
u ¶*Vt par.*] illud olim obtinuit cū salaria dabanť de publico: hodie vtraque pars sibi debet prouidere, vt C. de iud. l. properandū. §. illo. Tñ pueris, & debilibus, & pauperibus prætor dabit aduocatum 5, vt ff. de postul. l. 1. §. ait prætor.
x ¶*Foro.*] ff. de pœn. l. moris. §. 1.

SI QVIS AVTEM. CASVS. Quæsitum fuit ab Imperatore, si alter litigatorum subtraxerit aduersario copiam aduocatorum corrumpendo eos ne ipsum iuuarent, quam pœnam pati deberet. Et respondet, ꝙ puniri debet extra ordinem, & ostendit se iniquam litem fouere.

Iniquam.

a ¶*Iniquam.*] sic extra de testi.c.intimauit. & extra de testib. cogend. peruenit.

QVAMVIS. CASVS. Quidã fuerũt aduocati fisci, postea volebant præstare patrocinium priuatis contra fiscũ. Quæsitũ fuit an possint. Et respondet ꝙ sic hodie, licet olim fuisset secus: dummodo

iurisdictionis. & sic sequeretur, ꝙ aliquid esset simile sibiipsi: sicut non simul possunt concurrere iura naturalia, & iura adoptionis, vt insti. de adop. §. 3. Io. Ego credo tamen ꝙ ordinarius possit esse arbiter, vt no. 2. q. 6. a iudicibus. numquam enim præcise inuenies, ꝙ ordinarius non possit esse arbiter. Sed vbique dicitur ꝙ non potest cogere partes vt in se compromittant: vnde licite compromittitur in eum volentibus partibus, vt ff. de tuto. & cura. l. 4.

Ordinarius an possit esse arbiter.

PORRO. CASVS. Quia dictũ erat §. in c. infamis. ꝙ infamis persona non potest esse procurator vel cognitor: vel quia in multis locis fecerat Grat. mentionem de infamibus; ideo supponit hunc §. in quo ostẽdit, ꝙ ĩfamia quattuor modis irrogatur. Aliquando enim irrogatur infamia ex genere delicti per sententiam iudicicis declarati, vt cum pronuntiat, iniuriam fecisti, &c. Aliquando ex genere pœnæ, vt cum aliquis in opus publicum condemnatur: qui remanet infamis etiam finito tempore. Aliquando etiam genere pœnæ & delicti declarati per sententiam, vt cũ dicit ei, Sycophantes, idest, calumniator es tu. Aliquando irrogatur ipso iure vel ipso facto: quod idem est, vt contingit cum aliquis exercet improbum fœnus: vel cum mulier nubit intra tempus luctus: vel qui sciens eam accipit in vxorem. H. tamen dicit quòd secundus modus non differt à tertio nisi in hoc quòd in tertio genere crimen fuit publice per sententiam declaratum: quod non fuit in secundo genere.

xisse paris defensionis copiam; ostendet proculdubio iniquam [a] à se litem foueri, & auctoritatem iudiciariam à se elusam experietur. ¶ Item, quamuis [b] illi, qui causam fisci egissent, prohibeantur aduersus fiscum patrocinium præstare; tamen hodie [c] etiam aduersus fiscum patrocinium possunt exhibere priuatis †; dum eam causam [d] declinent suscipere, quam tractauerant, dum fisci aduocati fuerunt. ¶ Item, si contra patrem [e] pupilli causam egisti; tutor [f], vel curator datus eamdem causam defendere non prohiberis. ¶ Cognitores [g] vero ex officio intelliguntur, non ex arbitrio [h]. Nihil enim refert, is qui arbitriũ suscipit, an sit integræ famæ, an ignominiosus. ¶ Filius [i] etiam in re patris arbiter esse potest. Nam & iudicem [k] eum esse posse plerisque placet. ¶ Si quis vero [l] iudex [m] sit, arbitrium recipere eius rei, de qua iudex est, & in se compromitti iubere prohibetur lege Iulia: & si sententiam dixerit, non est danda pœnæ persecutio: seruus arbiter esse non valet, libertinus potest. ¶ Porro infamia [n] multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti declarati per sententiam; veluti cum iudex pronuntiat, iniuriam fecisti, hereditatem expilasti, calumniatus es. Aliquando genere pœnæ [o]: sicut [p] pilli, qui damnantur [q] in opus publicum; qui pristinum quidem statum [r] obtinent; sed damno infamiæ etiã post impletum tempus subijciuntur. Aliquando genere pœnæ, & delicti declarati [s] per sententiam [t].

Ex l. 2. cod. de aduocat. fisci.

L. hi, qui fisci. ff. de postul.

Ex l. Pædius. ff. de recept. arb.

Ibidem le. 5.

Ex ea. l. Pædius.

L. Decuriões. C. ex quibus causis infa. irro.

L. 12. cod. eod.

L. 16. cod. eod.

L. 6. cod. eod.

L. 16. cod. eo.

modo declinent causam illam, in qua fuerunt aduocati pro fisco.

b ¶*Quamuis.*] uerba Gratiani.

c ¶*Tamen hodie.*] uerba legis.

d ¶*Causam.*] nisi suam, vel parentum suorum, vel pupillorum suorum iniuriam prosequantur. ff. eo. l. pen. §. vlt.

SI CONTRA. Casum sic pone. Ego quondam fui aduocatus contra patrem Petri. pendẽte causa mortuus est pater Petri, cui Petro datus sum tutor legitimus datiuus, vel testamentarius. Quæritur vtrũ possem defendere eamdẽ causam Petri pupilli mei? Et respondet, quòd sic, quamuis olim ego fui contra patrem eius.

e ¶*Si contra patrem.*] male ponit litteram, quæ est ff. eo. l. vlt.

f ¶*Tutor.*] Arg. quòd ratione officij licet quod aliàs non liceret, vt 94. dist. præcipimus. & C. de administrat. tuto. cum quidam. Itẽ argu. quòd si iudex successit appellanti, quòd potest propriam sententiam impugnare. ff. de iudic. l. Iulianus ait. Item arg. ꝙ si iudex à quo appellatur, efficitur illius iurisdictionis cuius est ad quem appellatur, ꝙ possit cognoscere, vt 11. q. 3. si episcopus 2. quia iam videtur alia persona. ff quando ap. sit. l. 1. §. sed & si præses. Ar. contra. ff. de iur. om. iud. prætor. Ioan. Sol. consueuit dici, ꝙ debet causam alicui delegare, vt ff. de iuris. om. iud. prætor. Vnde glossatur ibi, potest, idest, debet, alioquin posset recusari. B.

COGNITORES VERO. CASVS. Hæc sunt verba Gratiani, & respiciunt ad finẽ primi capituli huius quæstionis, vbi dictum est, ꝙ infamis persona nõ potest esse cognitor, i. iudex. Sed ne aliquis idem intelligeret de arbitro, dicit ꝙ arbiter põt esse infamis. Filius (vt lex dicit) potest esse arbiter de re patris.

g ¶*Cognitores.*] Exponit primum capitulum huius quæstionis.

h ¶*Non ex arbitrio.*] ff. de arb. Pædius.

i ¶*Filius.*] ff. de arb. quin etiam.

k ¶*Et iudicem.*] Sed cõtra. ff. de iuris. om. iu. q. iurisdictioni, vbi dicitur ꝙ iudex nec sibi nec liberis suis ius dicere potest. Sed illud intelligas in criminali causa: secus in ciuili: sed tamen in criminali causa [1] potest vsque ad litis contestationem dicere ius suis, vt ff. de of. præsi. l. senatus. tamen delegatus iudex non potest esse filius in causa patris, vt extra de ap. postremo.

SI QVIS VERO. CASVS. Dicitur hic, ꝙ iudex nõ põt cõpellere partes in se cõpromittere de illo negotio de quo ipse est iudex: & si sententiam dixerit, pœnæ persecutio non dabitur. Itẽ dicitur hic, ꝙ seruus arbiter esse non potest: sed libertinus sic.

l ¶*Si quis vero.*] uerba huius legis sunt ff. de arb. sed & si. §. si qs.

m ¶*Iudex.*] Quidam ita intelligunt, vt hæc duo prohibeãtur hic, scilicet vt ordinarius vel iudex alter non possit esse arbiter de ea re de qua iudex fuit. Item & hic prohibetur ne iubeat compromitti in se. Quare autem ordinarius non potest esse arbiter, triplex assignatur ratio. Vna quia secundum hoc ordinarius semper procuraret, vt eligeretur in arbitrum, ne ab ipso posset appellari. Alia ratio est quia ordinarius debet cogere arbitrũ vt procedat: & debet suam sententiam mandare executioni. extra de fo. cõp. si quis contra. ff. de arb. l. 3. Sed hoc non posset esse, cũ idẽ esset ordinarius & arbiter [a]. Tertia ratio est, quia arbitria sunt ad modum ordinaria

n ¶*Infamia.*] Fama, opinio, & existimatio, idem est. Fama est illæsæ dignitatis status, moribus & legibus comprobatus. ff. de va. & extra or. co. l. pe. §. existimatio. Infamia alia iuris [3]: alia facti. Infamia facti est quando quis aggrauatur, vel infamatur apud bonos & graues: de qua agitur. ff. de obsequijs à libe. l. 2. & l. licet. & 6. q. 1. sunt plurimi. scilicet quando læsa est fama alicuius propter factum quod commisit, apud bonos & graues. Vtrum autem hæc infamia repellat ordinandum, dixi 2. q. 7. ipsi apostoli. & q. 8. in summa. Infamia est diminutio status alicuius. Hæc ĩfamia, quæ dicitur ĩfamia iuris, quandoque irrogatur ipso facto, & alijs modis, vt hic dicitur. Per sententiam infamatur quis, cũ de crimine publico conuincitur quis vel ciuiliter vel criminaliter, vt ff. de pub. iu. infamẽ. nisi in casu, vt ff. de publ. iud. l. vlt. In priuatis delictis si qs criminaliter sit conuictus & condemnatus: si sit tale crimen quod descendit ex actione famosa, tunc infamatur, vt ff de ijs q no. infa. quid ergo. §. vlt. sed §. ille nõ bene dicit: sed hoc expresse habetur. ff. de publ. iudi. l. infamẽ. Sed si ciuiliter agatur, non. ff. de cri. stel. l. 2. nisi in casibus, scilicet in actione furti, vi bo. rap. iniuriarum, & doli mali, vt ff. de ijs qui no. infa. Athletas. §. vl. Item fallit in crimine expilatæ hereditatis, vt C. de ijs qui no. infa. si te expilasse, & in crimine sepulchri violati, vt ff. de sepul. violato. l. 1. Et quando mulier calumniose se mitti facit in possessionem tamquam sit grauida, vt ff. eod. l. notatur. Sed pro actionibus quæ ex contractu descendunt, nemo fit infamis, nisi in quattuor casibus, vt ff. de ijs qui no. infa. furti. §. mandati. scilicet cum directe conuenitur actione tutelæ, mandati, depositi, & pro socio, vt ibi dicitur. Per sententiam arbitri nemo infamatur. ff. eo. l. quid ergo. §. ex cõpromisso. sed hæc distinctio non videtur habere locum secundum canones: cum omne mortale crimen infamet, vt s. ead. quæst. 5. constituimus. & 6. q. 1. infames. & c. omnes.

Famę definitio.

Infamia est duplex.

[3] Sub. alia canonica; de qua no. 6. q. 1. c. 2. & hic repete qđ dixi 2. q. 7. testes. Arc.

Actiones quattuor ex contractu infamant.

o ¶*Pœna.*] Hoc falsum est: qa sola pœna nõ infamat. C. e. l. nullã.

p ¶*Sicut.*] aliqua euidenti causa præcedente: ex qua si esset condemnatus, infamaretur. ff. de ijs, qui not. infa. ictus fustium. sicut est in furto, cum quis in manifesto furto deprehenditur.

q ¶*Qui damnantur.*] sine sententia: & sic non est hoc membrum superfluum.

r ¶*Pristinum quidem statum.*] scilicet libertatem.

s ¶*Declarati.*] Qñque etiam si non declaratur, vt cum militi detrahuntur insignia militiæ, licet non dicatur causa, vt ff. eo. l. 2. §. 1.

t ¶*Per sententiam.*] Illud non videtur differre à prædictis, nisi ꝙ duo membra coniunguntur ĩ vnum: nisi velis dicere, ꝙ aliqd operantur

rantur ista verba cum dicitur ei, Sycophanteis, ideſt, calumniaris.
b *Intra tempus.*] Hoc tamen non tenet ſecundum canones, vt extra de ſecundis nup. ſuper illa.

IDEM. CASVS. Hoc relatiuum, idem, reſpicit primum capitulum huius quæſtionis. Idem, ſcilicet quod Romana ſynodus. Cetera quæ ſequũtur, plana ſunt.

ADDITIO. & 23.q.4. vindicta, in prin. Hu. & dicit B. ad Eugenium: de vultu illius iudiciũ meum prodeat; opto cui inſit amor, error abſit, & perturbatio.
h *Voluntatis.*] Sed nonne iudex poteſt iudicare ſecundum quod ſibi iuſtum uidetur, ut ff. de arbi. qualem. & ex ſententia ſui animi æſti-

veluti dum fuſtibus cæſo per præconem dicitur ἐσυκοφάντησας, ideſt calumniatus es. Aliquando ipſo genere facti, vt exercentes improbum fœnus, & illicite exigentes vſuras vſurarum; & mulier, quæ intra tempus [a], quo moris eſt lugere maritum, contrahit matrimonium; & qui ſciens eam vxorem duxerit.

L. 20. cod. eod.
L. 15. cod. eod.

Idem[a] *teſtatur Felix Papa & eiſdem verbis.* ¶ *Item in Euangelio, qui trabem geſtat in oculo, probatur non poſſe educere feſtucam de oculo fratris ſui.* ¶ *Item Dauid in libro pſalmorum.* [*Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum? &c.*] ¶ *Item Gregorius: Cuius vita deſpicitur, reſtat, vt eius prædicatio contẽnatur* [b].

5.q.5. nullus ſeruus. ſed non eiſdem verbis.
Pſ. 49.
Homil. 12. in Euang.

¶ *Caput hoc (quemadmodum in ſuperiori notatione ſignificatum eſt) in vetuſtioribus exemplaribus non eſt ſeiunctum à ſuperiori, & eſt collectio variarum legum facta a Gratiano. Sed quoniam pleraque verba ſunt ipſorum met auctorum, & in vulgatis eſt diſtinctum caput, ideo ijſdem characteribus impreſſum eſt, quibus cetera auctorum capita.*

a ¶ Nihil enim refert.] *Verba legis, ex quibus hũc, & verſiculum;* ſeruus arbiter, *Gratianus accepit, ſunt hæc.* Pædius libro nono, & Pomponius libro trigeſimo tertio ſcribunt, parui referre, ingenuus quis, an libertinus ſit; integræ famæ quis ſit arbiter, an ignominioſus. In ſeruum Labeo compromitti non poſſe, lib. undecimo ſcribit, & eſt uerum.

Idem in moralibus, lib. 14. in Iob. c. 15.

¶ Qui aliorum uitia puniunt, ſua prius corrigere ſtudeant. C. III.

3 QVi ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat.] Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & ſua reliquerant. Reuocantur itaque intus ad conſcientiam, vt prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Hinc eſt, quòd cum tribus Beniamin in carnis ſcelere fuiſſet obruta, collectus omnis Iſrael vlciſci [c] iniquitatẽ voluit; ſed tamen ſemel, & iterum in belli certamine ipſe proſtratus eſt. Conſulto enim † Domino, ſi ad ulciſcendum ire debuiſſet, iuſſum eſt, [vt † iret,] qui iuxta diuinæ vocis imperium perrexit, & ſemel, & ſecundo perdidit; & tunc demum peccatricem tribum valde feriens pene [d] funditus [e] extinxit. Quid eſt, quòd in vltionem ſceleris inflammatur, & tamen prius ipſe proſternitur? niſi quòd prius ipſi purgandi ſunt, per quos aliorum culpæ feriantur, vt ipſi iam mundi per vltionem veniant, qui aliorum vitia corrigere feſtinant.

Io. 8.
Iud. 20.
† *autem*] orig.
† abſunt iſtæ duę voces ab originali.

Item Ambroſius ſuper [*Beati immaculati*] *ſermone 20. ad verſ.* [*Miſerationes tuæ Domine.*]

¶ Ille de vita alterius iudicet, qui non habet in ſe ipſo quod puniat. C. IIII.

IVdicet ille de alterius errore, qui non habet quod in ſeipſo condemnet [f]. Iudicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putauerit punienda: ne cum de alio iudicat, in ſe ferat ipſe ſententiam. Iudicet ille, qui ad pronuntiandum nullo odio [g], nulla offenſione, nulla leuitate † ducatur. *& poſt pauca.* ¶ Bonus iudex nihil ex arbitrio ſuo facit, & domeſticæ propoſito voluntatis [h]: ſed iuxta leges, & iura pronuntiat; ſtatutis † iuris obtemperat; non indulget propriæ voluntati; nihil paratum, & meditatum domo defert: ſed ſicut audit [i], ita iudicat; & ſicut ſe habet negotij natura, decernit; obſequitur legibus, non aduerſatur; examinat cauſæ merita, non mutat. Diſcite iudices ſæculi, quem in iudicando tenere debeatis affectum, quam ſobrietatem, quam ſinceritatem. *& paulo poſt.* ¶ Qui iudicat, non voluntati ſuæ obtemperare debet, ſed tenere quod legum eſt. *& poſt pauca.*

Anſ. l. 3. c. 34.
† *al. nouitate*] or.
† *ſcitis*] orig.

b *Contemnatur.*] ideſt, contemptibilis habeatur, non tamen contemni debet, vt 1.q.1. ſi fuerit. & c. multi. & 15.q. vlt. c. vlt.

QVi ſine peccato.] Hæc eſt tertia pars quæ. in qua probat per quinq; auct. ꝙ criminoſi iudices eſſe non debent: & ꝙ ſecundũ allegata debent iudicare. Io. de Fant.

CASVS. Probat Gre. in hoc c. iniquum hominẽ iudicare non poſſe vel punire: & hoc oſtẽdit duobus exẽplis ſcilicet iudęorũ qui cũ vellẽt lapidare mulierem peccatricẽ, à Chriſto ſunt repulſi, & redarguti, & populi Iſrael, qui cum vellent vlciſci iniquitatẽ, quam fecerat trib9 Beniamin, pſtratus cecidit in prælio prima die & ſecunda: tertia vero die cum iam eſſet purgatus, deleuit tribũ peccatricẽ.

c *Vlciſci.*] Arg. ꝙ ſi iudex non exhibet iuſtitiam de aliquo ſubdito, ipſe conueniendus ſit, vt 23.q.2. dominus noſter. & in conſtitutione Friderici. C. ne filius pro patre. authẽ. habita. vbi dicitur ꝙ ſi iudex ciuitatis debitã iuſtitiam non exhibet, conueniri poteſt.

Iudex de ſubditis iuſtitiã nõ exhibens poteſt conueniri.

d *Pene.*] quia tantum ſexcenti remanſerunt, & ſic hæc dictio, pene, ad magnã quantitatem refertur. ſic ponitur 23.q.5. quali [1].

1 In prin. tñ dicit, ꝙ hæc dictio ad modicã quãtitatẽ refertur: & hęc dictio ponitur etiam 7.q.1. factus. in prin. Arc.

e *Funditus.*] Arg. ꝙ poſt pænitentiam reſtituitur aliquis priori dignitati. 26.q.5. quicumque. & 50. diſt. domino ſancto. & c. quia tua ſanctitas. Sed illud intellige quo ad iudicandum & prædicandum: non ad accuſandum vel teſtificãdum, vt 6.q.1. qui crimen.

IVdicet ille.] CASVS. Docet Ambro. in hoc c. quòd nullus iudex, niſi bonus ſit, debeat alios iudicare: cum iudex non debeat eſſe criminoſus, nec leuitate vel odio debeat ad pronuntiandum adduci: & ſi rancorem vel amorem habeat aduerſus alterum litigatorum in cuius partem voluntas ſenſualitatis declinaret, non obediat tunc propriæ voluntati: ſed ſecundum leges, & ſicut audit, & natura negotij ſe habet, decernere debet & iudicare. De domo, ideſt, de corde ſuo.

f *Condemnet.*] ideſt, dignum ſit condemnatione.
g *Nullo odio.*] 11.q.3. quattuor.

æſtimabit quid aut credat, aut parum eſſe probatum uideatur, ut 4.q.3. ſæpe. & potius debet iudex ſequi ſuam opinionẽ quàm conſilium aliorum, vt extra de conſue. ad noſtram. Sed dico quòd tenetur ſequi opinionem ſuam, ſed non voluntatem. quandoque tamen ſequitur opinionem aliorum potius quàm ſuam, vt extra de app. cum ceſſante.

i *Audit.*] Argu. quòd ſecundum allegata eſt procedendum, vt ff. de offic. præſi. illicitas. §. veritas. & 2.q.1. Deus omnipotens. & 11.q.3. illa. & c. ſummopere. & c. ita. & c. tũc vera. & 6.q.2. ſi tantum.

tum.& c. placuit. Sed contra.30.q.5.nullum.& c.iudicantem.contra.j.e.postulatus.contra. Sed secundum H. delegabit causam, si conscientia non concordat allegatis. sed secundum alios potest determinare secundum allegata: quia aliud facit aliquis in eo quòd iudex est: aliud in eo q homo est, vt 23.q.4. si ecclesia. & sic iudicare

b ¶Prouocatur.] Ex vitæ merito non potest malus sacerdos dimittere peccata: sed ex officio potest. 15.q.vlt.c.vlt. Et est hic ar. orationes malorũ his ꝓ quibus orant nocere. 1.q.1.fertur.& c.necesse.& c.nõ nocet.61.dist.miramur.§.sicut. Sed contra.1.q.1. ꝓphetauit.

Orationes malorum an noceant.

c ¶Quid.] quia Deus nõ considerat datum, sed affectũ offerẽtis, vt 24.q.1.odi,& proiecı.q̃nque tamen considerat quid offeratur, vt 49.dist.c.vlt.quandoq; considerat pro quo offeratur, vt 1.q.1.dictũ.

¶ In iudicando magis cordi sit veritatis custodia, quàm obedientia voluntatis.

Item Gregorius præfationis in Iob, c.3.al.6.

¶ Grauatus criminibus iudicare non valet. C. V.

Past.p.1.c.11.

IN grauibus [a] peccatis quis positus, dum suis premitur, aliena non diluit. ¶ Cuncti enim liquido nouimus, quia cum is displicet, qui ad intercedendum mittitur, irati animus proculdubio ad deteriora prouocatur [b]. ¶ Scriptum quippe est [Victimæ impiorum abominabiles Deo sunt, vota iustorum placabilia.] Neque enim in omnipotentis Dei iudicio, quid † [c], sed à quo datur, inspicitur. ¶ Hinc est enim, quòd scriptum est [Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius; ad Caim autem, & ad munera eius non respexit.] Dicturus quippe, quia Dominus respexit ad munera; præmisit solicite, quia respexit ad Abel. Ex qua re patenter ostenditur, quia non offerens à muneribus, sed munera ab offerente placuerunt: ¶ [Dona [a] quippe iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationes eorum; nec in multitudine sacrificium eorum propitiabitur peccatis.] *Item* ¶ Longe est Dominus ab impijs, & orationes iustorum exaudiet.]

Prou.15. 14.q.5. scriptũ. est, ex epis.126. l.7. ad Recaredum Regem. *Eccli 34.* *Prouer.15.*

[a] ¶ Dona.] *Hæc non leguntur ibi apud B. Gregorium: sunt tamen Eccli.c.34. & repetuntur infra 14.q.5.c.scriptum.*

Item Beda in c.8. Ioannis de iudicio adulteræ.

¶ Primum nosmetipsos, deinde proximos debemus corrigere. C. VI.

POstulatus Dominus iudicare de peccatrice, non statim dat iudiciũ, sed prius inclinans se deorsum, digito scribebat [d] in terra; ac sic demum, quam obnixe [e] rogatur, iudicat; nos videlicet typice instituens, vt cum quælibet proximorum errata conspicimus, non hæc ante reprehendendo iudicemus, quam ad conscientiam nostram humiliter reuersi, digito eam discretionis solerter exculpamus; & quid in ea conditori placeat, quidue displiceat, sedula examinatione dirimamus, iuxta illud Apostoli; [Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto [f], &c.] *& infra.* ¶ Qui sine peccato est vestrum, idest, primo vos ipsi iustitiam legis implete, & sic innocentes manibus, & mundo corde ad lapidandam ream concurrite.

Gal.6. *Io.8.*

POstulatus.] CASVS. Iudæi quadã muliere in adulterio deprehensa postulauerunt à Christo, vt de ea iudicaret, an esset lapidãda ab eis, vel nõ: quos redarguere volẽs, & repellere ab accusando, scripsit in terra se inclinando: si quis sine peccato est, primus in illam lapidem mittat: vel terra terram accusat. Ipsi autem scripturã legentes confusi exiuerunt de templo vnus post aliũ. In quo facto nos figuraliter docuit, q cum alios accusare vel reprehendere vel iudicare volumus, ad conscientiam recurramus: & quid in ea conditori placeat, examinemus: iuxta auctoritatẽ Apostoli dicentis: Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto: vos qui spirituales estis, &c. Sequens c. planum est.

d ¶Scribebat.] Hoc.s. terra terram accusat. vel hoc, si quis sine peccato, &c. & hic est arg. q sufficit si sententia scribatur in pariete: nã & ibi edicta prætorum olim scribebantur in albo. ff. d iuris. om. iud. l. si quis.

Sententia potest in pariete scribi.

e ¶Obnixe.] idest, instanter.

f ¶Delicto.] Vos qui spirituales estis, iudicate huiusmodi. 50. dist. ponderet. Arg. q mali non possunt iudicare.

Item Augustinus ad quemdam comitem.

¶ *In vetusta impressione epistolarum B. Augustini extat epistola longissima ad Iulianum comitem; in recentioribus autem omnium operum editionibus habetur quarto tomo sub titulo de salutaribus documentis in cuius libelli cap. 52. est hoc caput.*

¶ Sacerdos primum sua peccata, deinde aliena detergat. C. VII.

Ansl.7.c.101. † al. diluere

SAcerdos [g], vt sapiens, & perfectus medicus, primum sciat curare † peccata sua, & postea [h] aliena vulnera detergere, & sanare; & non publicare [i].

g SAcerdos.] sic 42. dist. §.1.

h ¶Et postea.] Argu. presbyterum post pænitentiam posse restitui. 50. dis. de his vero.

i ¶Et non publicare.] Ea quę quis ei in secreto dixerit, aliàs deponitur. j. de pæ. dist 6. sacerdos. hodie ponitur in arctum monasterium ad agendam pænitentiam perpetuam, vt extra de pæ. & remis. omnis, in fi.

Confessionẽ reuelãtis punitio.

Matth.5.

Item in Euangelio sal infatuatum ad nihilum vtile esse dicitur, nisi vt proijciatur foras, & ab hominibus conculcetur. ¶ *Ex quibus omnibus datur intelligi, quòd criminosus, alterius criminis iudex esse non potest; & seipsum condemnat, dum in alterius crimen sententiam profert. Sed obijcitur. Saul cum à Domino esset reprobatus, populum Dei iudicabat, & eius iudicium vniuersus populus expetebat. Item, Dauid cum esset adulter,*

1.Reg.15.

care potest [r] secundum conscientiam, quam habet vt iudex, nõ vt homo. ar. extra de of. ord. si sacerdos. & extra de offi. deleg. pastoralis. §. quia vero. & extra de elec. quod sicut.

IN grauibus.] CASVS. Dicit Greg. in hoc cap. q iudex ecclesiasticus donec peccato suo premitur, subiectorum delicta non potest diluere. Et hoc probat 5. rationibus. Prima est ibi, *Cunctis enim.* Secunda ibi, *Victima.* Tertia ibi, *Hinc est.* Quarta ibi, *Dona.* Quinta ibi, *Item longe est.*

a ¶ *In grauibus.*] Notandum q imputatur alicui, si malũ nuntiũ vel stultum procuratorem misit, vt ff. commo. argentũ. ff. de mino. cũ mãdato. ar. ff. de pu. cũ si exhibuissẽt. & extra de ap. sæpe, j prin.

IN EVANGELIO. CASVS. Adhuc probat Gratianus criminosum iudicem non posse iudicare, sed repellendum esse ad instar salis infatuati. Postea obijcit ostendendo, quòd iudices licet sint criminosi, tamen iudicare possunt. Quod probat quinque exemplis, scilicet Saulis, & Dauid, Salomonis, & Achab, & Pharisæorum vel scribarum: qui omnes licet mali essent & peccatores, tamen iudicabant. Ad vltimum dat solutionem, dicens quòd iudicare possunt ex officio eis concesso: & sententiæ latæ ab eis valent donec ab ecclesia tolerantur.

a ¶Sic

a ¶ *Sic & Achab.*] 21.q.4.vtilem.

Q*Vòd autem.*] Casvs Hic intitulatur 8.q.qua quæritur, an episcopus poſsit ab vno tantũ iudicari vel audiri. Et respondet quòd in ciuili poteſt, & in criminali à Papa vel eius delegato; aliàs non poteſt ab vno iudicari vel audiri. Sed in accuſatione episcopi, debent eſſe duodecim episcopi præter metropolitanum: & in accuſatione presbyteri ſex: in accuſatione diaconi tres, vt ĩ.15.q.7. Felix. & c.ſi autem. Finis tamen cauſæ criminalis episcopi ſummo Pontifici reſeruatur, vt ĩ.c.1. & ſ.ea.q.6. quàuis. & c.dudum.

b ¶ *Quod autem.*] Ab omnibus episcopis ꝓuinciæ debet audiri cã epi, vt ſ.ea.q.6. ſi quis eporum [1]. vel à xij. ad min⁹, quos ipſemet ro politan⁹ eligit, vel ipſe reus ſi electos à metropolitano habet ſuſpectos. ĩ.e.q.1.c.1. & tales coepi non ſunt iudices, ſed aſſeſſores: ſicut nec clerici ſunt iudices, qui debẽt intereſſe, cum eps audit cauſam clerici. 15.q.7.eps. arg. tamen eſt, ꝙ ſunt ordinarij, vt 6.q.3.ſcitote. & ſi Papa delegat cauſam epi, videtur ꝙ eodem modo intererunt xij. epi. ſ. ea.q.6. hæc quippe. & 34. diſt.quorumdam.

Episcopi cauſa à quibus ẽ audienda.

[1] Ad idẽ 6.q.3. ſcitote. & q.4.c.1.2.3. & 4. & 9.q.3. ſalua. Arch.

A*Ccuſatores.*] Casvs. Hoc c.diuiditur in quattuor partes. In prima parte dicit Zepherinus, ꝙ accuſatores eporum debẽt eſſe bonę famæ, & ſine ſuſpicione. In ſecunda parte dicitur, ꝙ ſententia à non ſuo iudice dicta, nullum ligat. In tertia parte dicitur, ꝙ in accuſatione episcopi debent eſſe duodecim episcopi, qui ab accuſando ſunt eligendi: & iſti ſimul cum archiepiſcopo cauſam examinabunt: ſed Papæ ipſius depoſitio reſeruetur. In quarta parte dicitur, quòd abſens iudicari non debet. niſi ex contumacia fuerit abſens. Secunda pars incipit ibi, *Nullum namque.* Tertia ibi, *Iudices xij.* Quarta ibi, *Abſens.*

c ¶ *Nullum.*] Magis. extra de iudi.at ſi clerici.

CVIVS IN AGENDO. Casvs Hæc lex non eſt de cap. ſed debet legi poſtea: inſerta tamen fuit à Gratiano occaſione illius verbi: nullum conſtringit ſententia à non ſuo iudice dicta: quod verum eſt niſi reconueniatur. Nam ſi ego conueni aliquem ſub iudice ſuo, & ipſe vult me reconuenire coram eodem iudice, non poſſum eum recuſare in reſpondendo: cum in agendo elegerim ipſum: & eius ſententia lata contra me valet in hoc caſu, licet non ſit meus iudex ordinarius. Nam *cuius in agendo,* &c. *Arbitrium,* ideſt, forum, vel examen vel iudicium.

d ¶ *Iudicem.*] Ex hoc videtur, ꝙ clericus poſsit reconueniri coram laicis etiam in ſpiritualibus: niſi clericus paſſus ſit violentiam à laico, vt extra de iure pa. relatum, in fin. & ff.de iudic.l.2.§. item ſi extra. Nam qui aliter non poteſt eſſe iudex, ratione reconuentionis poteſt, vt extra de mu.pet.prudentiam. C.de ord.iud.adite. ſic.ff.de iuriſ.om.iud.ſi idem.1.reſponſo. Sed ꝙ nõ poſsit reconueniri, eſt arg. extra de iudic.decernimus. & c.quanto. Nam & quandoque ceſſat reconuentio [2], vt C.qui legi.perſo.l.vlt. Item in criminibus ceſſat reconuentio, vt ĩ.ead.q.11.prius. Item in poſſeſſione repetenda. extra de reſti.ſpolia. ex conqueſtione. extra de ordi.cog.c.1. & C.de compen.l.vlt. quod concedo, & dico ꝙ laicus etiã incidenter non poteſt cognoſcere de cauſa ſpirituali. extra qui filij ſint legi.lator. Item videtur ꝙ non tenet ſententia lata ſuper altera quæſtione tantum. ff.quando appel.ſit.l.1.in fin. ff. de var. & extraordi.cog.l.1. nam iudex vna ſententia vtramque dirimet, vt extra de ord.cogni.cum dilectus.

Clericus an poſsit recõueniri corã iudice ſeculari.

e ¶ *In eodem.*] Sed nonne eſt alia cauſa reconuentionis quàm ſit principale negotiũ? Vtique, vt extra de mu.peti.c.1. & 2. Sed dicit eadem, quia ijdẽ ſunt iudices & litigatores: & qa vna ſententia de terminãdũ eſt vtrũq; [3]. extra de or.cog.cũ dilect⁹. & qa ſi inhibet appellatio in vna, & in alia. extra de mu.peti.c.2. tamẽ Papinianus qui hanc legẽ edidit, intellexit, quia ſi tu me conuenis actione mandati, ego te poſſum recõuenire cõtraria mãdati: aliàs nõ. C.de ſẽtentia & interlocutio.cũ Papinianus. ſed Iuſtinianus auxit intellectum eius per auth. ad omnes cauſas. C.eo.ti.authẽ. & cõſequẽter.

f ¶ *Eligantur.*] ideſt, conueniantur.

g ¶ *Iudicetur.*] ſed propter contumaciam excommunicatur. ĩ.e.q.9.abſens. & c.decernimus.

& homicida, interrogatus à propheta ſententiam in diuitem dedit, qui ouem pauperis rapuit, dicẽs [Iudicium mortis eſt viro huic.] Item Salomon cum amore mulierculārum Deos gentium coleret; tamen vniuerſa plebs Iſraelitica ad eius iudicium confluebat. Sic & Achab [a] quamuis coleret Baal, tamen decem tribus iudicabat. Multi etiam alij tam in veteri teſtamento, quàm in nouo inueniuntur; quorum vita cum eſſet blaſphemabilis, tamen eorum ſententia, quia ex officio ſuo ſeruata iudiciarij ordinis integritate proceſsit, inuenitur ſeruata. Vnde & Dominus ait in Euangelio [Super cathedram Moyſi ſederũt ſcribæ, & phariſæi, &c.] Hinc liquido conſtat, quòd mali paſtores, dum ſententia iuſti examinis aliorum crimina feriunt, ſibi ipſis nocent, dum ſine exemplo ſuæ emendationis aliorum vitia corrigere curant: ſubditis vero proſunt, ſi eorum increpatione correcti, vel ſententia coerciti, vitam ſuam in melius commutare didicerint. Ac per hoc, dum ab eccleſia tolerati fuerint, eorum iudicium ſubterfugere non licet.

3. Reg. 11. 3. Reg. 16. Matth. 23.

QVÆSTIO VIII.

Q*Vòd autem [b] epiſcopus ab vno tantum audiri, vel † iudicari non debeat, Zepherinus Papa teſtatur epiſtola prima ad epiſcopos Siciliæ, dicens.*

† al. &

¶ Epiſcopus non niſi à pluribus audiatur, & iudicetur. C. I.

ACcuſatores epiſcoporum omni careant ſuſpicione, quia columnas ſuas Dominus firmiter ſtare voluit, non à quibuslibet agitari. ¶ Nullum [c] namque eorum ſententia à non ſuo iudice dicta conſtringat; quia & leges ſæculi id ipſum fieri præcipiunt. *Vt codice* [α] *libro ſeptimo, titulo de ſententijs & interlocutionibus omnium iudicum lege penultima.* [Cuius in agendo quis obſeruat arbitrium, eum habere etiam contra ſe iudicem [d] in eodem [e] negotio non dedignetur.] ¶ Iudices duodecim quilibet epiſcopus accuſatus (ſi neceſſe fuerit) eligat, à quibus eius cauſa iuſte iudicetur. Nec prius audiatur, aut excommunicetur vel iudicetur, quàm ipſi per ſe eligantur [f], & regulariter vocato † ad ſuorum primo conuentum epiſcoporum per eos eius cauſa iuſte audiatur, & rationabiliter diſcernatur. Finis vero eius cauſæ ad ſedem Apoſtolicam deferatur, vt ibidem terminetur. Nec antea finiatur (ſicut ab Apoſtolis, vel ſucceſſoribus eorum olim ſtatutum eſt.) quàm eius auctoritate fulciatur. *& paulo ſuperius.* ¶ Abſens vero nemo iudicetur [g]. Niſi [β] ex contumacia abſens fuerit: quia, & diuinæ, & humanæ hoc prohibent leges.

Anſ.l.2.c.38. Iuo p.5.c.245.

5.q.4. duodecim iudices. Anſ.l.3.c.45.

† al. vocatur

ĩ.ea.q.9.abſens. Anſ.l.3.c.62.

[α] ¶ Vt codice.] *Hinc vſque ad verſ.* Iudices *non ſunt in epiſtola Zepherini, neque in vetuſtis Gratiani codicibus.*

[β] ¶ Niſi ex contumacia abſens fuerit.] *Hæc abſunt à pleriſque manuſcriptis, & epiſtola ipſa, & Anſelmo, & Iuone. Infra vero eadem q.9.c. Abſens. habentur tamquam Gratiani verba.*

SVggero.] Casvs. Dicitur quòd si eps accusatus non potest cógregare omnes episcopos de prouincia:ne in crimine,idest, suspicione remaneat,causa eius à duodecim episcopis audiatur.

a ¶ *Incurrerit.*] Sed si non sint tot episcopi in prouincia,aduocabit vicinos,vt 65.dist.si forte.& 6.q.4.c.1. & 2. Alioquin metropolitanus

piuntur li.non cót. vt extra vt li.non conte. quoniam frequenter. Item vbi quis infamatus deficit in purgatione. punitur li.non conte.vt extra de purg.c.cum Petrus.extra de si.de hoc. Item in hæresi post mortem,vt 24.q.2.sane profertur.Sed in causa ciuili non proceditur lit.non conte.nisi in casibus qui sunt extra vt li.non conte. quoniam frequenter. Item in causa appellationis,vt C.de tem.ap. l.vlt.extra de ap. sæpe. & 2.q.6. ei qui. Item in absentia actoris, vt extra de do. & contu. causam. quæ est hodie correcta per decr. quoniam frequenter. sicut credo. C. quomodo & quãdo iudex.auth.qui semel. Item vbi agitur iudicis officio. C.si mi. se ab hæ. absti.ĩ authẽ. ibi posita ff. de min. in causæ.§.causa. Item in causa surreptionis. extra de sen.& re iud. cú olim. Item secundum quosdam in causa libertatis. C.de ĩge.ma. diffamari. Item in petitione legati,vel fideicómissi.Ar. C. de vsu. & fru.lega.vel fideicó. l.2. Item iu Trebellianica restitutione. C.ad Treb.l.pe.§. cum autẽ. Item cum electus non comparet.extra de ele. dudum 1.in fin. Aliàs numquam ferenda est sententia ante lit.cont. sed proceditur contra absentem,prout traditur extra vt li. non conte. quoniam. in fi. Quod dicitur de officio iudicis, hodie certum est. extra de offi.iud.c.vlt.

Item Felix episcopus dixit in concilio Carthaginensi 2.c.10.

¶ A quot episcopis audiatur episcopus, qui in reatum inciderit. C. II.

15.q.7. Felix.in conc.Triburien. c.10. Ansl.3.c.46. Burc.l.1.c.149. Iuo p.5.c.262.

SVggero secundum statuta veterum conciliorum, vt si quis episcopus (quod non optamus †) in reatum aliquem incurrerit [a], & nimia necessitas ei fuerit non posse plurimos congregare, ne in crimine remaneat, à duodecim audiatur episcopis [a].

a ¶ Episcopis.] *Quæ hoc loco in capite decimo concilij Carthaginensis secundi adduntur, referuntur infra 15.q.7.c.Felix.& ibi notabitur varietas.*

QVÆSTIO IX.

DE accusatoribus [b] *vero, vel testibus, quòd in absentem, vocem accusationis, vel testificationis exhibere non valeant; multorum auctoritatibus liquet* †.

Ait enim Telesphorus Papa, epistola vnica.

¶ Nisi reo præsente, accusator non audiatur. C. I.

Ansl.3.c.12. & 97.

ACcusatori omnino non credi decernimus, qui absente [c] aduersario causam suggerit, ante vtriusque partis iustam discussionem.

Item Eleutherius Papa in epistola ad episcopos Galliæ.

¶ Absente aduersario sententiam ferre non licet. C. II.

In rescripto Iulij c.24. In conc.Carth. 4.c.30. In capit. Hadr. c.53. In capitular.l.7 c.219. Burc.l.16.c.14. Ansl.3.c.27. Iuo p.6.c.319.

CAueant [d] iudices ecclesiæ, ne absente eo, cuius causa ventilatur, sententiam proferant; quia irrita erit †: immo etiam & causam [e] in synodo pro facto dabunt [f]. Proditoris vero nec calumnia, nec vox audiatur.

Item Calixtus Papa, epistola secunda ad episcopos Galliæ.

tanus vel episcopus non posset audire causam criminalem clerici: cum non sint tot episcopi in prouincia. 15.q.7.Felix.

DE *accusatoribus.*]Hæc q.diuiditur in quattuor partes: in quarum prima probat per xij.auct.sanctorum patrum, absens non debet códemnari, nec absentes in eum testificari,nec illum accusare:nisi contumax fuerit. Secunda ibi, *De his.* Tertia ibi, *Simul autem.* Quarta ibi, *Nisi in crimine.* Ioan.de Fan.

Casvs. Hic ponitur 9.q.qua quæritur an accusatores vel testes vocẽ accusationis vel testificationis in absentẽ valeãt exhibere. Et certe nõ valeãt,multorũ auctoritatibus cõprobaẽ. & de hoc qd iuris sit,& in qbus casibus fallat, plene notatum inuenies in summa quæstionis.& H. plene de hoc tractat in summa sua in hoc loco. Primum capitulum huius quæstionis est planum.

b ¶ *De accusatoribus.*] Secundum leges de crimine numquã proceditur contra absentẽ lite non conte.ff.de pœ.absentem.nisi in casu contra apparitores,vt C.de pœ.ne diu. pro contumacia autem adnotantur bona eius, & expectatur per annum:& si intra annum non venerit, postea bona deuoluuntur ad fiscũ:nec super bonis auditẽ,sed bene auditur sup crimine,vt C.de requi.reis.l.2.Si aũt intra annum veniat,bona recuperat si velit iudicio stare. Si autẽ lis est cõtest.& liquet de causa,in maioribus criminibus numquã pceditur contra absentẽ: immo auditur quantumcumque venerit, vt ff.de requi.reis,annus 1. sed in minoribus quæ pœnam relegationis vel damnum existimationis continent, bene proceditur contra absentem.ff.de pœ.absentem.fallit C.de adul.quamuis.j.e.decernimus. Secundum canones distinguit H. an liqueat de causa, an non. Si liquet de crimine, potest condemnari absens 2.4.q.5.c.1.& 24.q.3.de illicita. Si non liquet, est excommunicandus, vt 11.q.3.rursus.& c.quicumque.in hoc tamen peccat H.quia nõ distinguit an lis sit conte.vel non:nam secundum eum non refert an lis sit conte.vel non.Ego tamen dico, cum lis est conte.& liquet de causa, locum habet illud c.decernimus.Sed si lis non est conte. vel est conte.sed non liquet de causa,locus est illis c. rursus. & c. quicumque. nam ante li.cont. numquam sunt recipiendi testes in crimine.extra vt li.non cont.ad hoc Deus. nisi aliquid speciale dicamus de dilapidatione,vbi publica commoda periclitantur, vt 3.q.2.qui ea.& C.de pœ.ne diu.Nullo enim priuilegio gaudere debet, qui male administrando suos contubernales affligit, vt C.vbi de ratioci.l.2. 3. Idem est in causa inquisitionis: quia testes reci-

c ACcusatori. ¶ *Qui absente.*] quia merita causarũ,&c.& C. si per vim vel alio modo.l.vlt. nec etiam in causa restitutionis auditur quis volens de iure suo docere in absentia alterius partis, vt extra de offi.deleg.consultationibus.

Additio. Extra de in integ.rest.cum ex litteris.Archid.

C*Aueant.*] Casvs. Quæsitum fuit ab Eleutherio,an iudices possint sententiare contra absentẽ non ex contumacia. Et respondet non:& si tulerit,irrita erit sentẽtia ipso iure:vel per sententiam irritabitur: & iudices pœnam sustinebunt: & eius qui semel calumniatus est, accusatio non audietur.

d ¶ *Caueant.*] Ar.est hic pro opinione illorum qui dicunt, sententia nulla est cum peremptorio non venit ad notitiam absentis. C.quomodo & quando iud.l.ea quæ.& ff.quæ sen. sine ap. rescin. l.1.§.cum ex edicto.sed ibi non peruenit: quia nec propositũ fuit. vnde secundum plerosque bene tenet sententia,licet peremptoriũ non venerit ad notitiam rei. sed hìc expones irrita,i.irritanda. Vnde satis videtur sufficere si absens sufficienter sit requisitus,ad hoc vt possit ferri sententia, licet non sit inuentus, vt extra de do. & cont.causam.extra de cler.non resi.ex tuæ.arg. ad hoc.7.q.1. præsentium.C.de iud.properandum.§.& si quidem.ff.de euic.si ideo. & l.si dictum.§.si præsente.& ff.loc.item quæritur.§.exercitu.Arg. contra extra vt li.non conte.quoniam.§.si vero 4.nam ibi dicitur, etiam in causa matrimonij non est procedendum contra absentem, licet non inueniatur:quia potest esse habeat iustam causam absentiæ. nec enim videtur contumax qui vocem præconis non audiuit.ff.de in inte.rest.l.pe.& vlt.Hoc tamen certum est, siue peruenerit ad eum citatio, siue non: si probauerit iustam causam absentiæ, retractatur id quod factum est,vt extra de sen.& re iud. cum Bertholdus. Io.Hoc teneas sufficit si citetur aduersarius publice ad domum vbi consueuit morari, vt extra de do. & contu. causam.& c.vlt.& si non veniat li.nõ cont. fiat missio in possessionem, vel excommunicabitur, vt extra vt lite non conte.tuæ.lite vero contest. 5 ad sententiam proceditur,vt C.de iud. properãdum. §.& si quidem. & §.sin autem. & si postea veniant assignando iustam causam absentiæ, retractabitur quod factum est, vt extra de sen.& re iud.cum Bertholdus.B.

e ¶ *Causam.*] idest, pœnam.

f ¶ *Dabunt.*] idest,sustinebunt.

Sententia lata contra eũ ad quem citatio non peruenit, an valeat.

4 Vbi de hoc extra d exce. plato. ex literis. & videas qd ibi not. In. ad huius declarationẽ Archid.

5 Hoc intellige vt no. extra de dolo. prout. & de appel. sæpe. & c.per tuas. & no.Go. in sũma. de iud. §.idẽ.& post, versi. sed, Archid.

ABſente.] CASVS. Quęſitũ fuit ab Eleutherio, an abſẽs poſsit accuſari: & an abſens poſsit ꝑ epiſtolã accuſari. Et reſpõdet ꝙ nõ: ſed reo ꝑſente & voce ꝓpria, & ĩ ſcriptis: niſi ĩ caſib[9] exceptis.
a ¶ Difficile.] ideſt, non, vt 2.q.6. biduũ. vel difficile, ideſt, vix: quia in caſibus fit accuſatio ſine ĩſcriptionis vinculo, vt no. 2.q.8. ĩ prin. rit, ferant ſententiã in illũ tãquã in contumacẽ: nec curent ſi omnia delicta non cõprobentur cũ per ſuã contumaciã uideaĩ de omnibus confiteri. Quidã tamen dicũt ꝙ iſte fuerat infamatus & ꝓcedebatur contra eũ in modũ inquiſitionis. Sequens c. planum eſt.
k ¶ Decernimus.] quidam ponunt caſum ſic, ꝙ eꝑs iſte fuit infamatus: &

¶ Reo abſente, accuſator non audiatur. C. III.

ABſente eo, quem accuſare voluerit quiſpiam [†], accuſatori non credatur; quia ſine ſcripto difficile [a], per ſcriptum autem nunquam recipiatur: quia per ſcripturam nullus accuſare, uel accuſari poteſt; ſed propria voce, & præſente eo, quem accuſare voluerit, ſuam quiſque agat accuſationem.

Item Cornelius Papa ad Rufum, epiſt. 2. c. 2.

¶ Quæ in abſentes geruntur, omnino euacuentur. C. IIII.

OMnia, quæ aduerſus abſentes [b] in omni negotio aut loco aguntur [c], aut iudicantur, omnino euacuentur: quoniam abſentem nullus addicit [d], nec vlla lex damnat.

Item Marcellus Papa ad Maxentium, epiſt. 2.

¶ Non iudicetur, qui præſentialiter non accuſatur, vel conuincitur. C. V.

NOn oportet quemquam iudicari, vel damnari; priuſquam legitimos habeat præſentes accuſatores, locumque [e] defendendi accipiat ad abluenda crimina.

Item Damaſus ad Stephanum archiepiſcopum, epiſt. 3. c. 8.

¶ De eodem. C. VI.

HAbetur quoque in decretis ſanctorum patrum ſancitum, non fore canonicum quemquam ſacerdotum iudicare, vel damnare; antequam accuſatores canonice examinatos [f] præſentes habeat, locumque defendendi accipiat, ideſt inducias [g] eccleſiaſticas ad abluenda crimina.

[*Idem Damaſus ibidem continentur.*]

PALEA. C. VII.

NEc extra propriam [α] fiat prouinciam primo [†] diſcuſſionis accuſatio, ſine Apoſtolica præceptione; cui in omnibus cauſis debet reuerentia cuſtodiri: quoniam & antiqua docet hoc patrum regula, in qua & imperialiter pariter ſtatuta concinunt. Criminum, inquiunt, diſcuſſio ibi agenda eſt, vbi crimen admiſſum eſt. Nam alibi criminum reus prohibetur audiri. Et alibi in canonibus præcipitur [Quæcumque negotia in ſuis locis, vbi orta ſunt, finienda ſunt] & reliqua talia, & his ſimilia: ſalua tamen in omnibus Apoſtolica auctoritate, vt nihil in his definiatur, priuſquam ei placere cognoſcatur, qua omnes ſuffultos eſſe oportet.

α ¶ Propriam.] *Sic eſt emendatum ex epiſtola ipſa, Anſelmo, & Iuone. Antea legebatur*, Nec extra patriam fiat prouincia. *Addita autem & nonnulla ſunt ex epiſtola.*

Idem ad epiſcopos Italiæ, epiſt. 6.

¶ De eodem. C. VIII.

QVi accuſare alium elegerit, præſens per ſe, & non per alium accuſet; inſcriptione videlicet præmiſſa [h]. Neque vllus vmquam iudicetur, antequam legitimos accuſatores præſentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

Item ex concilio Toletano 6. c. XI.

¶ De eodem. C. IX.

DIgnum eſt, vt innocentis [i] vita nulla maculetur pernicie accuſatorum: ideo ſi quis [†] à quolibet criminatur, non ante accuſatus ſupplicio detur [†], quàm accuſator præſentetur, atque legum, & canonum ſententia exquiratur. Quòd ſi indigna ad accuſandum perſona inuenitur, ad eius accuſationem non iudicetur: niſi [β] vbi pro capite regiæ maieſtatis cauſa verſatur.

β ¶ Niſi.] *Hæc ſunt addita ex originali.*

Item Bonifacius Papa ad Gallos, epiſt. 2.

¶ Sententia feriatur, qui cauſæ ſuæ negligit adeſſe. C. X.

DEcernimus [†] [k] veſtram [†] debere intra prouinciam eſſe iudicium

---

OMnia.] CASVS. Quæſitum fuit vtrũ teſtes recepti contra abſentem, vel ſententia lata cõtra abſentem valeat? Et reſpondet quòd non: quia nulla lex damnat abſentem.
b ¶ Abſentes.] nõ per contumaciam, & in caſib[9] exceptis ĩ ſum. Io.
c ¶ Aguntur.] Nota ẽt ꝙ geſta, quæ fiunt abſente altero, non valent, vt ĩ. ea. chartæ. & ſ. ea. caueant.
d ¶ Addicit.] i. punit.
NOn oportet.] CASVS. Dicitur hic ꝙ nullus debet damnari niſi legitimi appareant accuſatores, & ꝑſentes: & tunc locus defendendi accuſato ꝑbeatur, ideſt, induciæ dentur ad delenda crimina. Idem dicitur in ſeq. cap.
e ¶ Locumque.] ideſt, inducias, vt ĩ. c. prox.
f HAbetur.] ¶ Examinatos.] Hoc cum ſint ignoti vel ſuſpecti, vt 2. q. 7. q̃rẽdũ.
g ¶ Inducias.] Arg. ſententiam nõ valere niſi præceſſerint legitimæ iduciæ. extra de dila. dilecti. & 5. q. 2. vocatio.
QVi accuſare.] CASVS. Dicĩ hic ꝙ qui vult aliũ accuſare, debet præſẽs hoc facere, & non per procuratorẽ, vt reo reſeruet copia defẽdẽdi.
h ¶ Præmiſſa.] Inſcriptio enim ſemper præcedit accuſationẽ 1, vt extra ď acc. qualiter 2.
DIgnum.] CASVS. Dicitur hic quòd non debet aliquis accuſari niſi præſens fuerit accuſator: quia examinari debet, ſi eſt idoneus ad accuſandum.
i ¶ Innocentis.] Sanctius eſt enim nocentẽ impunitũ relinquere, quàm innocentem cõdemnare, vt ff. de pœ. abſentem.
DEcernimus.] CASVS. Maximus Valentinę ciuitatis epiſcopus fuit de multis criminibus accuſatus. poſt litẽ conte. multoties citat[9] nõ venit, ita ꝙ cauſa nõ poterat terminari. præcipit ergo Papa epis Galliæ, vt añ calendas Nouẽbris ſynodo cõgregata illum citẽt: & ſi uenire nolue

1 De hoc no. 2. q. 8. ĩ ſum.

Margin notes:
C. III: ſ. 2. q. 8. c. 1. Anſ. l. 3. c. 55. Burc. l. 1. c. 171. Iuo p. 5. c. 289.
C. IIII: Anſ. l. 3. c. 62.
C. VI: Anſ. l. 2. c. 39. Iuo p. 6. c. 347.
C. VII: Anſ. & Iuo ibid. [†] al. prima. Cod. ubi ď cri. agi opor. l. 1. & in cod. Theo. l. 9. tit. 1. in expoſitione legis x.
C. VIII: Anſ. l. 3. c. 51. Iuo p. 6. c. 348.
Toletano: Et in Vuormacienſi, c. 42.
C. IX: Burc. l. 16. c. 5. [†] al. quiſquis [†] al. dedicetur] al. deputetur
C. X: Anſ. l. 3. c. 38. Burc. l. 1. c. 161. Iuo p. 5. c. 271. & par. 6. c. 338.

matus,& Papa cōmittit istis vt in modū inquisitionis ꝓcedāt,& si non venerit vt se purget,vel si defecerit in purgatione,vr̄ confiteri de crimine.vnde potest condemnari,vt extra de si.de hoc.& c. insinuatū. Vel intelliges ꝙ hic fuit lis conte.sicut in summa intellexi hoc c. Vel non loquitur de diffinitiua sententia,sed de interlocutoria,

REuera.] CASVS. Quidā cōquestus fuit de quodā p̄sbytero absente forte ex iusta causa corā Gallione archiep̄o, q̄ testib⁹ receptis sententiā ꝯ eum absentem tulit. & quia sententiæ parere nolebat,dictus archieṗs excōicauit.eum quare sacerdos ille appellauit ad sed.apo.sed impediebat̄ appellationem prosequi,vn̄ Pa.ipsum archiep̄m reprehēdit, & præcipit ei, ꝙ si post excōicationē suā appellationem voluerit proseq̄ nullus eius iter impediat.

cium, & congregari synodum ante diem Calendarum Nouembrium: vt si adesse voluerit [a], præsens, si confidit, ad obiecta respondeat: si vero adesse neglexerit,dilationē sentētiæ [b] de absentia nō lucretur. Nam manifestum est [c],confiteri eum de crimine, qui indulto,& toties delegato iudicio purgandi [d] se occasione non vtitur. Nihil enim interest, vtrum in præsenti examine non * omnia [e], quæ dicta sunt, cōprobētur;cum ipsa quoq;pro confessione procurata toties constet absentia.

¶ Antea legebatur] professio ex procurata]

* ¶ Non omnia.] *In originali,& apud ceteros collectores,& in vno peruetusto Gratiani codice est* omnia: *sed quia idem sensus elicitur, & adest glossa,non est mutatum.*

Item Felix Papa ad episcopos Galliæ epist. 2.

& in capit. Hadriani c. 4. Poly. l. 5. tit. 1. Ansl. l. 3. c. 7. Iuo p. 5. c. 248. & p. 6. c. 331. Pann. l. 4. c. 54. † al. Senonensi

¶ Absentes nec accusari, nec iudicari possunt. C. XI.

ABsente aduersario non audiatur accusator,nec sententia, absente alia parte, à iudice dicta vllam obtineat firmitatem †.

Item Nicolaus Papa Gallioni archiepiscopo Senensi †.

¶ Altera parte absente, diffinitiua non feratur sententia. C. XII.

Sententia habetur in epist. Nic ad epos, qui in Conuicinū conuenerāt, nuper impressa.

REuera iustus mediator non est, qui vno litigante, & altero absente,amborum emergentes lites decidere non formidat. His ita præmissis, volumus & Apostolica auctoritate monemus [f],vt si presbyter, de quo agitur,post excommunicationem [g] suam, Apostolicam sedem adire voluerit, nullus iter eius impedire præsumat.

Item Zepherinus Papa ad episcopos Siciliæ epist. 1.

5. q. 8. c. 1. Burc. l. 16. c. 13. Ansl. l. 3. c. 62. Iuo. p. 5. c. 245.

¶ In absentem non est ferenda sententia. C. XIII.

ABsens vero nemo iudicetur: quia & diuinæ, & humanæ hoc prohibent leges.

Nisi fuerit [h] *absens ex contumacia. Pro præsenti namque eum contumacia* [i] *haberi facit.*

Item Nicolaus Papa Gallioni Senensi † *archiepiscopo.*

† al. Senonensi

¶ De eodem. C. XIIII.

† al. Herimānum

INdicas Hermannum † [k] episcopum super quibusdam frequenter fuisse accusatum :pro quibus (quia [l] ex parte ipsius, persona deest) nos vni parti ad discrimen alterius credere proculdubio non possumus: quamuis [m] nec vsque adhuc, qui fuerint [n] illi excessus , dixeris, nec vtrum [o] sanæ mentis erat idem antistes , nec ne, cum ipsos excessus perpetrabat, euidenter ostenderis [p] :satiusque arbitramur,quamlibet interim infirmitatē ad pœnam peccati, quàm ad ipsum pertinere peccatum, cui magis consulendum [q] sit,& compatiendum,quàm puniendum , vel aliquo modo feriendum.

*Item Calistus Papa ad episcopos Galliæ epist.*2.

Burc. l. 1. c. 171. Ansl. l. 3. c. 55. Iuo p. 5. c. 289. Pann. l. 4. c. 93.

¶ Testes non dicant testimonium, nisi de his, quæ præsentialiter, & ueraciter nouerunt. C. XV.

TEstes per quamcumque scripturā [r] testimoniū non proferant,sed

f ¶ *Monemus.*] i. mandamus. 2. q. 1. notum sit. 28. q. 1. sic em̄. & no. s̄. 2. q. 7. sicut inquit.

g ¶ *Post excōicationem.* nota, ꝙ excōicatus appellat. arg. extra de sentētia excom. per tuas.

h ABsens. ¶ *Nisi fuerit.*] Hæc verba ponunt̄ in auth. vt oēs obe. iu. § si vero. coll. 5.

i ¶ *Contumacia.*] sic extra de testi. in nomine domini.

INdicas.] CASVS. Hermānus ep̄s fuit furiosus, quod constabat apostolico, q̄ postea homicidiū vel aliud scelus cōmisit , de quo cum sæpe corā Gallione archiep̄o accusatus fuisset,appellauit ad Papam. Archieṗs autem indignatus rogauit Papam,vt de crimine cognosceret,& ip̄m condemnaret. Nicolaus vero dicit ꝙ non potest facere tribus rationib⁹ s. q̄a Hermānus erat absens,& quia nō dixerat ei qui fuerunt illi excessus super quibus accusabatur, nec vtrum tēpore delicti fuerit sanæ mentis, vel nō, & ideo donec ista probent̄,potius est sibi compatiendum, quàm sit sententia feriendus.

k ¶ *Hermānū.*] iste ī furore occiderat hoīem.

l ¶ *Quia.*] prima ratio est.

m ¶ *Quamuis.*] secunda ratio est.

n ¶ *Fuerint.*] & ita nō tenebat̄ venire, vt 5. q. 2. si primates.

ria, vel excōicatione [s] ,vel misione in possessionē. Videtur tamen ꝙ etiam lit. non conte. ferri possit diffinitiua sententia, sed non de crimine,sed depositionis pro contumacia, vt videtur colligi extra de do.& contu. veritatis. Ioan.

a ¶ *Voluerit.*] Maximus Valentinæ ciuitatis episcopus.

b ¶ *Sententia.*] ferendæ. contra. ff. de poe. absentem. illud secundum leges.

c ¶ *Manifestum est.*] præsumptiue, vt ff. de re iud. cōtumacia. §. 1. sic 34. q. 3. de illicita. in fi. Sed vr̄ ꝙ semper liqueat de causa, q̄a aut ꝓbat auctor quod asserebat, & tunc condemnandus est reus. aut nō ꝓbat,& tunc est absoluendus reus, vt 6. q. vlt. auctor. Rn̄. istud obtinet cum vterq; est præsens & præterea ꝙ reus absoluitur, non procedit ex eo ꝙ de causa liqueat, sed quia partium iura sunt obscura, & in dubio fert̄ sententia pro reo, vt insti. de interdi. §. commodū. extra de fi. instr. inter. in fi. nam q̄nque actor probat intentionē suā, & tamen iudici non liquet de causa. ff. de re iud. l. Pomponius.

d ¶ *Purgandi.*] i. ostendendi innocentiā suā, vel causam absentiæ.

e ¶ *Non omnia.*] dum tamen illa quæ probata sunt, sufficiant ad cōdemnationem, & omnia simul obijciantur, vt 23. dist. illud. Arg. ī. ea. q. 10. placuit.

o ¶ *Nec vtrum.*] tertia ratio est.

p ¶ *Ostenderis.*] archiepiscopus bene fatebatur, ꝙ quandoque fuerat furiosus, sed tamen dixit eum modo esse sanum, & in sanitate occidisse hominem, aliàs tenetur ille potius probare, qui dicat aliquem in furore peccasse, vt extra de succes. ab intest. cum dilectus. & C. de codi. l. non codicillos.

q ¶ *Consulendum.*] quasi dicat satis ipso furore punit̄. sic s̄. dist. 5. baptizari. ff. de offi. præsid. diuus. iudex tn̄ diligentissime inquiret, an fuerit furiosus quia multi fingunt furorem, vt sic excusentur, vt ff. de cur. fur. obseruare. & ī. ea. hortamur.

TEstes.] CASVS Hoc c. introducitur pro alia parte quæstionis, s. ꝙ non debet quis testificari ꝯ absentem. Dicit̄ ergo hic per Bene. ꝙ Calixtus fuit interrogatus vtrum in causa criminali testes absentes possent testificari per scripturam? Et rn̄det ꝙ non, sed præsentes debēt dicere veritatem de ijs quæ uiderunt & nouerūt & nō de alijs negotijs nisi de his, quę sunt acta in eorū p̄sentia. Posset etiā hoc intelligi in qualibet cā, q̄a semper debet esse præsens ille ꝯ quem inducunt̄ testes. unde testes absentes non possunt per scripturam testificari, sed in præsentia partium.

r ¶ *Scripturam.*] numquid litteræ ep̄orum non ualent? Non in ferendo

præsentes, a de his, quæ nouerunt, & viderunt b veraciter testimonium dicant. Nec de alijs causis, vel negotijs dicant testimonium, nisi de his, quæ sub præsentia c eorum acta esse noscuntur.

De his etiam, qui audierunt d*, si ad hoc conuocati sunt, in ciuili causa testimonium dicere possunt, vt in Authenticis coll. vij. tit. de testibus, legitur. Si debitum scriptum sit, & probatio solutionis proferatur à litigantibus per testes sine scriptura, tunc susceptibilem eam apud Iudicem esse volumus, dum ad hoc ipsum testes aßumantur, vt perhibeant testimonium pro facienda solutione, aut pro memoria* e *alicui iam factæ solutionis, & pro confeßione* f *eius, qui pecunias accepit. Hæc autem inania, & ex transitu perhibita testimonia (vt si propter aliud opus adueniens audiuit aliquem dicentem se accepisse ab aliquo aurum, aut debere alicui) nulla ratione valere censemus.*

& Nouella. 90. non ijsdem omnino verbis

Simul autem necesse est vt videant. Quòd si alius vno, alius alio tempore viderit, diuersitas temporum, eorum testimonium non admittit.

Vnde Leo Papa.

¶ Non admittuntur ad testimonium, quos non eodem tempore, negotio interfuisse constiterit. C. XVI.

NIhilominus quoque puniendi g sunt testes, qui ad calumniam aliquid testificantur, nec eorum voces tamquam plurium admittuntur, quos temporũ h quidẽ diuersitas simul i interfuisse prohibuit.

rendo testimonio, quia testibus, non testimonijs credendum est, vt extra de coha. cle. & mu. tua. De hoc notaui ĩ. 11. q. 3. curæ arg. ff. de cust. re. diuus. aliàs extra iudicium secus est, vt 11. q. 3. curæ. 71. dist. extraneo

Adde quod no. 12. q. 6. statuendum. in glo. instrumẽtum, &c.

a *Sed præsentes.*] Fallit ff. de iureiur. ad personas. extra de test. si quis testium.

a *Sed præsentes.*] in causa criminali semp testes erunt præsentes, sed in ciuili seruet cõsuetudo regionis, vt ff. de testi. l. 3. in fi.

b *Quæ nouerunt & viderũt.*] id est, aliquo sensu corporeo perceperunt. large enim sumitur visus, vt ibi, Gustate & videte. & legit in Exodo. Videbant voces, id est audiebant. vnde si auditu aliqui conscij sunt de aliquorum fornicatiõe, bñ pos sũt de hoc testificari. extra de testib. præterea. & ꝙ de auditu recipiantur testimoniũ, patet extra de testi. cum causa. nã sufficit qualitercumq; aliquid sciatur. 22. q. 5. hoc vr̃. Si ergo aliqs est mutus, dum tñ audiat, & scribere sciat, bene testificatur, vt C. qui testa. fac. pos. discretis. Similiter cæcus testificatur, si voces ꝯhentium habet notas. Nec obstat si dicas ꝙ cæcus potest in voce decipi, vt 27. q. 1. nec aliqua. nam in visu possumus decipi, vt 31. q. 1. quomodo & in tactu. 34. q. 2. in lectum.

Sequit Ale. de Imo in l. bñ ad cognitionẽ. col. 6. ff. si cer. pet. Mutus & surdus testificari possunt.

b *Nouerunt.*] ergo de ijs quæ pupillus vidit, nõ potest esse testis, quia hæc ætas ignorat quid videat. C. de falsa mo. l. 1.

Sed contra de conse. dis. 3. placuit de infantibus. & c. se. vbi de hoc 37. dist. relatũ. Arch.

c *Præsentia.*] dum tñ intelligant. nam aliter non dicuntur præsentes, vt ff de ver. si. coram. Non intellige præsentem prout ponitur 16. q. 3. §. potest. sed intellige præsentem siue in eadem domo, siue alibi sit, dum tamen audiri possit, vt ff. ad Syl. l. 1. §. eo. tecto.

DE HIS. CASVS. s in c. testes. dictũ est ꝙ testes testificẽtur de ijs quę viderunt & nouerunt. Nunc autẽ vult ostendere casus in quibus etiã de auditu ferũt testimoniũ si vocati sunt ad hoc, sed certe si bene inspiciatur, in l. seq. non testimoniũ de auditu ꝓprie, sed de confessione facta in oculis eorum, qui ad hoc vocantur.

Testimoniũ de auditu sæpe admittitur.

d *Audierũt.*] plures possunt notari casus vbi fertur testimonium de auditu. Vnus hic. Alius cũ probatur voluntas obmutescentis, vt 26. q. 6. qui recedunt. & c. his qui. Alius in matrimonio, vt 35. q. 6. de parentela. Alius in probatione periurij, 22. q. 5. c. hoc vr̃. Alius in memoria facti operis, vt. ff. de proba. si arbiter. Alius extra de testi. præterea. & extra eo. ti. cum causam. Sed certe non concedo, ꝙ alicubi sit testimoniũ de auditu, nisi vbi testatur quis ꝙ sic audiuit recitari a maioribus, vt dr̃ extra de testi. quoties. & hoc tñ contingit in matrimonio, & in memoria facti operis, licet hodie circa matrimoniũ illud ex parte sit immutatũ. extra de testib. licet 2. nisi qs velit dicere ibi ideo esse testimonium de auditu, quia melius in talibus comprehendimus per auditum q̃ per visum. Vnde si duo interessent ꝯtractui quorum vnus esset surdus, & alter cæcus, vnus audiret verba ꝯtractus, alter videret numerare pecuniam, per illos forte non probaretur ꝯtractus, quia singularis. extra de elect. cum dilecti. Sunt tñ hic alia duo specialia, s. ꝙ ualet confessio extra ius, sicut & albi. extra de exce. præla. q̃ sit graue. & in alio casu quando quis confitetur se debere pecuniam causa adiecta, ut C. de non nu. pec. generaliter. in casu qui habetur de secunda cautione quam mulier post biennium emisit. C. ad Vell. si mulier, & generaliter dicunt q̃dam ualere confessionẽ factam extra ius, ubi testes intersunt rogati. Item aliud speciale est hic ꝙ non ualent testes nisi sint rogati, & ijdem requiruntur in testamentis, & in codicillis C. de testi. auth. rogati. & ĩ mr̃imonio, ut uŕ 30. q. 5. nostrates. & in diuortio. ff. de diuor. l. nullum. aliàs non requiritur ꝙ testis sit rogatus, ut ĩ. proxi. causa q. 3. ad fi. Io. consueuit generaliter dici, & est uerum, ꝙ confessio extra iudicium non præiudicat, nisi causa adijciatur, ut cõfiteor me tibi debere centũ ex causa mutui, ut C. de non nu. pe. l. generaliter. B. & scias ꝙ omnes isti testes rogati dicuntur interesse, quia rogati sunt audire, licet ad aliud uenerint, ut ff. de testa. hæredes palam. auth. tamẽ, generaliter. uidetur dicere ꝙ testes debeant esse rogati, ut C. de test. auth. rogati. sed hoc uerum est cum contractus est in scripis.

Cõfessio extra ius quandoque valet. Testes an debeant esse rogati.

Hoc est falsum, vt C. de codicil. l. vlt. §. finali.

SI DEBITVM. CASVS Debebant alicui pecuniam per scripturam. tempore procedendi in præsentia testium pecuniam sibi soluit, uel confessus fuit sibi esse solutam, quæsitum fuit ab Imperatore an solutionem illam uel confessionem possum probare p testes qui interfuerunt? Et respondet ꝙ sic, si ad hoc fuerunt uocati, alioquin non. Idem est in eo casu quando debitor confitetur se debere pecuniam creditori, scilicet ut testes ad hoc probandũ non ualeant, si ad hoc non fuerunt uocati.

e *Pro memoria.*] tres hic ponit casus, ꝙ testes rogati possunt testificari uel pro solutione quam uoluit facere creditori debitor, uel pro solutione ei facta, uel pro confessione creditoris.

f *Confessione.*] Immo magis est pro debitore confessio creditoris quàm si sit ei redditum instrumentum C. de solu. pecuniæ.

SIMVL Hæc est 3. pars, in qua probat ꝙ testes debẽt se cõcordare, & nil falsi admiscere. & hoc probat per tres aucto. Io. de Fan.

CASVS Supra in c. testes. dictũ est, ꝙ testes debent ferre testimoniũ de ijs quę viderunt. Dicit hic Gratianus, ꝙ simul videre debẽt: & si diuersis temporibus viderunt, non valet eorum testimonium.

NIhilominus quoque.] CASVS Quæsitum fuit à Leone qualiter puniendi sunt testes qui falsum testimonium dicunt? Et respondet ꝙ puniendi sunt sicut accusatores qui calumniantur, nec voces eorum sunt audiendæ tamquam plurium, quis diuersis temporibus aliquid vidisse testantur.

g *Puniẽdi.*] In criminali punitur testis capitali pœna. 33. q. 5. hęc imago. hoc secundũ leges veteres ſm canones infamis est 6. q. 1. q. cumque. 22. q. 5. si quis. sed secundum legem accusatur de crimine falsi. ff. ad leg. Corn. de fal. eos qui. Non obst. ff. de ijs qui no. infa. Lucius. extra de ordi. cog. cum dilectus. quia ibi non est sententia lata contra testem.

h *Quos temporum.*] simile 4. q. 3. in testibus. C. de cod. l. vlti. §. vlt. si. C. de testa. si vnus.

i *Simul.*] Quidam dicunt hoc tenere in ijs quæ non nisi semel cõmittũtur, vt homicidium alicuius. sed si sæpius aliquid potest committi, ibi nõ nocet temporũ diuersitas. sed eis obijcit de Susanna, 2. q. 6. § item Daniel. sed illi rñdent, ꝙ ideo fuerunt illi testes reprobati, quia dixerunt ꝙ in eadem hora & in diuersis locis cõmissum esset adulterium, sed non poterat committi in eadem hora & in diuersis locis, & hoc dicunt ꝑꝑ expressam similitudinem, & non ꝑꝑ identitatem, nam reuera aliud est adulterium quod hodie fit, aliud quod cras, sed est simile illi, quod non concedo, cum singuli sint in suis dictis singulares. Si tñ aliquem actum continuum viderent aliqui, licet diuersis horis, vr̃ ꝙ testimonium teneret, vt si successiue in vno foramine viderunt aliquos fornicari. Vel si aliqui volunt testari ꝙ aliquis excõicatus celebrauit, & vnus audiuit finem missæ, alter principium, hoc casu concedo eos bene testari de vna re ꝑꝑ continuationem actus, sicut propter continuationem possessionis vna dicitur præscriptio, licet facta sit à diuersis personis. 16. q. 3. §. potest. versi. ꝙ si ab eo. sicut etiam unus dicitur proconsulatus,

sulatus, licet diuersæ personæ ipsum exercuerint, vt ff. de offi. procō. meminisse. Item quid si côueniant in tẽpore, sed discordant in officiis? vnus dicit de missa, alter dicit de vesperis? Eadem est quæstio si vis probare solutionem decimæ, & vnus dicit frumentũ solutum, & alter dicit fabam. Et respond. ꝙ non valet testimonium: quia

e ¶ *Addendum.*] quia non præiudicaret hoc alicui, si de hoc non iurasset, vt extra de testi. c. de testibus.

A*bsens.*] CASVS. Dicitur hic, ꝙ absens non potest accusare vel accusari per procuratorem, nec testis affinis recipitur.

f ¶ *Nec affinis.*] s. ead. q. 5. similiter [2].

NISI. CASVS. Excipit Gratianus vnũ casum ĩ quo absens potest accusare per procuratorẽ, vt illustris persona in crimine iniuriarum.

g ¶ *Per procuratorem.*] de hoc dixi s. 2. q. 6. si quando.

h ¶ *Reo.*] hæc rubrica est falsa, quia non intelligitur de libello accusationis, sed de libello attestationum.

C*harta.*] CASVS. Quidam accusatus fuit, vel conuentus coram Sindua magistro militum Domini Papæ. In absentia autem rei sunt testes recepti: reus statim cum sciuit, appellauit ad Papam. Sindua vero misit attestationes Papæ per Lucidium accusatorẽ vel actorem: quas cum audiuit à Lucido fuisse receptas absente reo dixit esse inualidas.

i ¶ *Absente.*] s. 2. q. 1. in primis. extra de test. in nomine domini. & capitulo de c[.]ero.

H*ortamur.*] CASVS. Pelagius cõmisit quãdam causam Decorato patricio. hortatur ergo vt sicut consueuit, ita pure procedat super hoc negotio, & faciat à testibus qui veritatem illius causæ nouerunt, omnem formidinem amputari, vt præstito sacramento dicant testimonium veritatis. & omnibus patefactis causam decidat.

k ¶ *Amputari.*] hic est arg. quòd iudex præstabit conductum & securitatem testibus. extra vt lit. non contest. accedens. & de electio. bonæ memoriæ. extra de appell. ex parte. 33. q. 2. siue.

l ¶ *Præsentari.*] sic s. ead. testes.

[2] Adde an & quãdo admittantur Bart. no. in l. qui testamento. ff. de auct. tu. & in l. qui testamento. ff. qui ma. accu. po. Testibus est præstanda securitas.

Item Ambrosius in libro de Paradiso, c. 12.

¶ Ad seriem gestorum, testis ex suo nihil adijciat. C. XVII.

Ansl. 3. c. 58.

PVra [a], & simplex [*] [b] testimonij series intimanda est. Plerumque testis, dum aliquid [c] ad seriem gestorum ex suo adijcit [d], totam testimonij fidem partis mendacio decolorat. Nihil igitur, vel quod bonum videtur, addendum [e] est.

* ¶ Simplex.] *Integer locus B. Ambrosii est,* Pura, & simplex mandati forma seruanda, vel testimonij series intimanda est.

Item Felix Papa ad episcopos Galliæ, epist. 2.

¶ Absens per alium nec accusare, nec accusari potest. C. XVIII.

Poly. l. 5. tit. 1. Iuo p. 5. c. 248. & p. 6. c. 331.

ABsens per alium accusari, aut accusare † non potest, nec affinis [f] testis admittitur.

§ ¶ *Nisi in crimine iniuriarum, in quo illustris persona etiam per procuratorem* [g] *intendere, & excipere potest, seruatis ceteris solennitatibus, vt Cod. tit. de iniurijs l. vlt.*

Item Pelagius Papa Sindulæ [β] *magistro militum.*

β ¶ Sindulæ.] *Iuo p. 8. c. 67. refert aliud quoddam caput epistola à Pelagio ad Sindulam magistrum militia scripta.*

¶ Reo [h] absente libellus accusationis frustra offertur. C. XIX.

CHartæ, quas dedit nobis Lucidius, si illo tempore aduersarius ipsius illic præsens fuisset, validæ erant. Sed quia aduersario absente [i] gesta, quæ nobis recensuit, facta leguntur, talia leges non recipiunt.

Idem Decorato patricio.

¶ Testes corporaliter præstito iuramento testimonium dicant. C. XX.

HOrtamur, vt sub timore Domini consuetam conscientiæ vestræ sinceritatem in hoc quoque negotio conseruantes, omnẽ personis, quæ veritatem causæ istius scire possunt, faciatis amputari [k] formidinem, & vestris præsentari [l] conspectibus, tactis sacrosanctis euangelijs, præbito etiam legaliter sacramento, quæ in veritate rerũ nouerunt [m] †, professione suæ testificationis aperiant, vt patefactis omnibus, quæ secundum leges, & iustitiam censenda sunt cognoscatis, & competentem † legibus, & veritati terminum detis.

† al. conuenientem

Item Nicolaus Papa Hincmaro Rhemorum Archiepiscopo.

¶ Accusator, & accusatus simul debent adesse. C. XXI.

NEcesse est secundum sacrarum scripturarum documenta, ac secũdum iustitiæ tramitem & accusatum & accusatorem simul adesse, & vnam partem, quamtacumque [n], & qualicumque prædita sit auctoritate, sic prorsus audiri, vt alteri parti nullum præiudicium [o] irrogetur.

quia omnes sunt in suo testimonio singulares, vt extra de elec. cũ dilectus. diem forte non tenetur testis exprimere, sed mensem, vt s. 2. q. 8. libellorum.

P*vra.*] CASVS. Quæsitum fuit ab Amb. si testis admiscet vero aliquid falsitatis, an eius testimonium valet? Et respondet, ꝙ non: quia pura & simplex est testimonii series intimanda.

a ¶ *Pura.*] id est, sine dolo.

b ¶ *Simplex.*] qualiter hoc intelligatur, dixi 4. q. 3. in testibus.

c ¶ *Aliquid.*] ar. vtile per inutile vitiari, vt 12. q. si quos de seruis. s. dist. 37. si quid veri [1]. Sed contra, ff. de excu. tu. qui testamento. s. dist. 9. si ad scripturas. Sol. vtile per inutile vitiatur, vbi ĩ iure inuenitur expressum, aliàs non arg. 15. q. 3. §. cum autem.

d ¶ *Adijcit.*] vel subtrahit, vt 5. q. vlt. presbyteri. extra de verb. signi. forus. §. vlt. arg. 11. q. 3. quisquis metu. 25. q. 2. præscriptione, 12. q. 2. cum humilitatis. C. de testibus. testium.

m ¶ *Nouerunt.*] Testis enim pro vtraque parte testabitur. 14. q. 5. non sane. & iurabit, ꝙ nihil falsitatis dicet. 2. q. 4. nullam.

N*ecesse.*] CASVS. Hincmarus, quæsiuit à Nicolao, vtrũ reo absente sit accusator audiendus? Et respondet, quòd non: sed vterque debet esse præsens, & quamtecumque auctoritatis sit aliquis, sic debet in iudicio audiri, vt alteri parti nullum præiudicium fiat.

n ¶ *Quamtacumque.*] Parilitas enim seruanda est in iudiciis. C. de proxi. sacrorum scrini. in sacris. lib. 12. ff. de arbitr. si cum dies. §. si arbiter. arg. contra extra de dolo & contu. ex litteris [3]. & est simile 1. q. 1. teneamus. s. dist. 9. ego. in sententia & in iudicio nulli est deferendum; sed in sedendo, & in similibus sic 2. q. 8. quisquis,

o ¶ *Præiudicium.*] sic 11. quæstio. 3. si quis vero. C. de statu. & imagi. l. 4.

[3] Loquit̃ in pœnis inferẽdis in quibus deferẽ. 50. di. contumaces extra de offi. dele. pastoralis. quod dic, vt not. extra de trãs. c. vlti. in gl. penul. Arch.

QVÆSTIO X.

Vòd[a] vero deficientes[a] in primo capitulo non sint admittendi ad sequentia; ex concilio Carthaginensi septimo confirmatur, in quo sic cap. tertio statutum legitur.

Et Afric.c. 97.

a Deficientes.] *In vulgatis codicibus legebatur,* testes deficientes: *sed expuncta est vox,* testes, *quæ abest à plerisque vetustis codicibus. Quæ enim in hac quæstione afferuntur, non ad testes, sed ad accusatores pertinent. Et superius initio causæ in propositione huius quæstionis decimæ nulla est mentio testium.*

¶ Qui in primo capitulo deficit, ad cetera non admittatur. C. I.

Rab.in pæn.c.j. Burc.l. 2.c.198. Iuo p.6.c. 271. Pann.l.4. c. 64.

PLacuit, vt quotiescumque clericis ab accusatoribus multa crimina obijciuntur, & vnum ex his, de quo prius egerint, probare non valuerint, ad cetera iam non admittantur.

Probatur illud idem auctoritate Arelatensis concilij secundi, in quo sic c.24. diffinitum est.

Capitul.l. 6.c. 241. & Arelatẽse 1.c.14.

¶ Qui falsa fratribus obiiciunt, vsque ad exitum non communicent. C. II.

FOs, qui falsa fratribus capitula † obiecisse[c] conuicti fuerint, placuit vsque ad exitum non communicare, (sicut magna synodus ante constituit), nisi digna satisfactione pænituerint.

† al. capitalia
Arelat. 1.c, 14.

Item Felix Papa in secunda decretali episcopis Galliæ.

¶ Qui, quod obijcit, probare non valet, de cetero ad arguendum non admittitur, nisi propriam causam ciuilem dumtaxat asserere voluerit. C. III.

Ĩ.4.q.6. si accusatorum. In capit. Hadriani, c. 4. Capi.l.5.c.241. Ansl.l.3.c. 86. Iuo p.6.c. 418.

SI accusatorum personæ in iudicio episcoporum culpabiles[d] apparuerint, ad arguendum episcopos β de cetero non admittantur, nisi[f] proprias causas asserere (non tamen[e] criminales, vel ecclesiasticas[f]) voluerint.

β Episcopos de cetero.] *voces istæ absunt ab omnibus vetustis codicibus, & ceteris locis indicatis. Auctor tamen casus eas habuit, & ponderauit.*

Cum ergo qui falsa fratribus obijciunt, vsque ad exitum vitæ à communione prohibeantur, cum illi, qui in episcoporum iudicio culpabiles inueniuntur, ad arguendũ de cetero admitti prohibeantur, apparet, quòd in primo capitulo deficientes, tamquam falsorum obiectores ad sequentia procedere non valent †.

Vòd vero testes.] CASVS. Hic intitulatur decima quæstio, qua quæritur an deficientes in primo capit. sint admittendi ad sequentia capitula? Et rñdetur ꝙ nõ. Vnde quidam dicunt, vt Bene. ꝙ qui deficit in maiori, vel minori, nõ admittitur ad sequentia: quia præsumitur calumniator, vt Ĩ.e.c. 1. nisi in criminibus exceptis, in quibus quilibet admittitur ad accusandũ. Alii vero dicũt, ꝙ nõ admittitur ad accusandũ postea ad leuiora, sed ad grauiora sic. Sed primũ capit. huius quæstionis indistincte loquitur, vnde verius dicitur quod dicunt primi.

Accusator dẽficiẽs in vno, an admittatur ad alia.

Ver. ꝙ si forte. pót. n. qs de pluribꝰ condẽnari simul, vel absolui. 2. q. 6. si quis ex pluribus.

a Quòd vero.] vbi qs simul de pluribus criminibus accusat, si in vno deficiat, bene admittitur ad alia, vt s̃. 2. q. 1. in primis dummodo nõ sit calumniator, vt 2.q. 3. Paulũ. nã & condemnatus prosequitur crimen, de quo inscripserat pendẽte accusatione, vt Ĩ.e.q. proxi. neganda 2. & ff. de pub. iudi. is qui. §. illud. Sed capitula hic posita loquuntur, vbi quis de calumnia cõuictus vult accusare aliquẽ, & deceptus fuit. secus si in promissione aliqua deceptus fuit, vt 2. q. 3. Paulũ. H. & alii distinguunt vtrum defecerit in minori, vel maiori: si in minori, admittitur ad sequentia, aliàs nõ. vt 2.q. 1. in primis. In ciuilibus autem causis cõuictus de calumnia, bene ad sequentia admittitur, vt C. de inoffi. test. eũ qui. insti. de exc. tut. §. qui autem. extra de appel. constitutus 2. Quidam dicũt, ꝙ si qs accusauit de pluribus criminibus simul, & cõtestatus est litem super omnibus, licet in vno deficiat, bene tamẽ admittitur ad sequentia tamquã iam incœpta. Sed si tm̃ super vno est litem cõ testatus, & deficit in illo, non admittitur ad sequentia, quasi suspectus. ff. de acc. si cui. 6.q. 1. quicũque. Tu distingue an sit calũniatus, vel non, vt dixi: tñ si quis primo egit criminaliter, siue obtinuerit, siue succubuerit, pót postea agere ciuiliter. C. quando ciuilis actio criminali præiudicet, l. 1.

PLacuit.] CASVS. Quæsitũ fuit in Carthaginensi concilio, si accusatores cũ obiiciunt plura crimina, & in primo deficiũt, an sint admittendi ad sequentia? Et respondet ꝙ non. Sequens §. patet, sed sequẽs c. nõ probat bene quod dicitur in §. & c. p̃cedẽti.

Quidã sic ponunt casum. Accuso te super pluribus criminibus simul, & eodem libello, & litem super his omnibus cõtestor: licet in vno deficiã, tamen admittor ad sequẽtia, licet iam sim infamis; & hoc est ideo: quia tẽpore li. conte. fui bonæ famæ, vt ff. de pub. iud. is qui. & 2.q. 1. in primis. ibi, an grauiora, &c. Si autem te primum accuso de vno crimine, & deficio, non admittor postea ad alia. Io. Sed certe mirum videtur de istis opinionibus. nam si litẽ contestatus est accusator super pluribus criminibus, publicatis attestationibus postea nõ admittitur ad probandum aliud: sed si super vno tantum litem contestatus est, & non probauit, videtur calumniari; & ita non admittitur postea ad sequentia, vt hæc capitula dicunt, quæ in hoc casu intelliguntur. B.

b Non admittantur.] sed vr̃, ꝙ huiusmodi exceptio non possit obiici post litẽ conte. vt ff. de adul. si maritus. §. præscriptiones. maxime cũ exceptio, scilicet tu es calumniatus, sit dilatoria: quia tm̃ declinatoria est iudicii. s̃. q. 6. §. 1. quod ex hoc patet: nã ab alio adhuc accusari potest. Respondet quidam speciale esse in adulterio, vt ẽt perẽptoriã ibi aliquis nõ possit obiicere post lit. cõtest. s. hãc, tu per quinquennium tacuisti, vt C. de adulte. adulter. sicut & speciale est in illa exceptione, extra qui ma. accu. pos. cũ in tua. Alii dicunt, ꝙ hæc exceptio, tu es calumniatus: bene potest obiici post litem cõtest. Sed melius dic, quòd hic lis non fuit cõtestata, nisi sup eo in quo defecit. Vnde cum vult procedere ad alia super qbus lis nõ est cõtestata, iuste admittitur huiusmodi exceptio contra illũ. Vel dic, ꝙ illa exceptio de nouo cœpit cõpetere, vnde pót ea vti post litem contestatam, vt extra de offi. dele. insinuante.

FOs.] CASVS. Dicitur in hoc capitulo, ꝙ si qui conuincantur falsa crimina aliquibus obiecisse, debent excommunicari vsque ad mortem, nisi ante resipiscant.

c Obiecisse.] calumniose subaudi.

SI accusatorum.] CASVS. Quidam reperti sunt culpabiles in accusatione episcoporũ; quæritur vtrum isti sint de cetero admittendi ad accusandum? Et rñdetur, ꝙ non, nisi in propriis causis ciuilibus: in criminalibus tamen vel ecclesiasticis nõ admittuntur. Dicit hoc contra episcopos, sed contra alios bene agent proprias causas criminales, vel ecclesiasticas.

d Culpabiles.] id est, calumniosæ subaudi.

e Non tamen.] suam iniuriam non prosequendo, sed publico iudicio accusando, vel speciale est in calumniatore episcopi, ne sit contra. 4.q.6. omnibus, & s̃. 2.q. 1. prohibentur.

f Ecclesiasticus.] hoc ideo dicit, quia causa ecclesiastica non est agenda nisi per hominem bonæ opinionis. 5.q. 3. quia.

CVM ERGO. CASVS. Concludit Gratianus ex illo cap. eos. & ex illo, si accusatorum. ꝙ deficientes in primis non admittuntur ad sequentia.

A B accusato.] Hæc q. diuiditur in tres partes: in prima quarum probat per tria c. ꝙ accusatus accusare non potest de minori vel pari prius quàm probauerit se innocentem: potest tamen libellum iudici porrigere. Secunda ibi, *Aliquando*. Tertia ibi, *Causa vero*. I. de F.

b ¶ *Neganda*.] nota in criminibus non habere locum reconuentionem, vt hic, & ĵ. cap. prius. vt no. ŝ. q 8. c. 1.
c ¶ *Accusatis*] inter reos receptis, vt ff. de adulte. si maritus. §. præscriptiones.
d ¶ *Criminandi*.] etiam si suā iniuriam prosequatur, secundum R.[3] quia non relatione criminum, sed innocētia reus purgabitur, vt ff. de pub. iud. is qui. sed hoc non est verum, vt ĵ. c. proxi.
e ¶ *Rei*.] id est, accusati.
f ¶ *Quemcumque*.] ergo eo ipso, ꝙ quis accusatur, pdit legitima iura, vt ff. de mu. & hon. reus. 81. dist. tantis. extra de accu. Deus omnipotens.

[3] Sub. & Hu. q ēt idē sentit, & eadē ratione. & idē videtur sentire In. vt dixi ŝ. c. q. 8. c. 1.

Ca-

QVÆSTIO XI.

A B accusato[a] *vero accusationem in accusatorem verti, multorum auctoritatibus prohibetur.*

Ait enim Stephanus Papa, epist. 2. c. 7.

In cod. Theod. l. 9. tit. 1. leg. 12.

¶ Accusati, nisi prius se purgauerint, alios accusare non possunt. C. I.

Burc. l. 1. c. 164. Ansl. l. 3. c. 74. Iuo p. 5. c. 274. Pann. l. 4. c. 67.

i NEganda[b] est accusatis[c] licentia criminandi[d], priusquā se crimine, quo premuntur, exuerint: quia non est credendū contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicati sunt, nisi se prius probauerint innocentes: quoniam periculosa est, & admitti non debet rei[e] aduersus quemcumque[f] professio.

Lib. 9. codicis titulo primo l. 19. Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus, AAA.

titulo, qui accusare nō possunt, l. neganda.

¶ De eodem. C. II.

ĵ. non est credēdum. † al. exequuntur

ij NEganda est accusatis (qui non suas[g], suorūque iniurias persequūtur †) licentia criminādi in pari, vel minori, priusquā se crimine, quo premuntur, exuerint, secundum scita veterum iuris conditorum: ita tamen, vt & ipsi inscriptiones contra eos etiam pendente accusatione deponere possint.

Item ex decreto Hadriani Papæ, c. 33.

In capitul. Hadriani, c. 33.

¶ De eodem. C. III.

Ansl. l. 3. c. 92.

NOn est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicantur, nisi se prius probauerint innocentes: quia periculosa est, & admitti non debet rei aduersus quemcūque professio †.

ŝ. c. neganda 1. † al. confessio.

Hoc autem intelligendum est in pari, vel minori crimine. Ceterum si de maiori crimine eum accusare voluerit (veluti, si accusatus de fornicatione, de periurio, de homicidio, vel simonia, vel quolibet alio huiusmodi crimine accusatorem suum impetere voluerit) his auctoritatibus non prohibetur. ¶ *Aliquando enim criminalis quæstio præiudicat ciuili. Aliquando*[a] *criminali. Vnde in lib. 3. codicis tit. de ordine iudiciorum lege quarta legitur.* ¶ *Ciuili quæstione † intermissa sæpe fit*[h], *vt de crimine iudicetur; quod, vt pote maius, minori merito præfertur.*

tit. 8. l. 4. † disceptatione] orig.

a ¶ Aliquando criminali.] *Antea legebatur*, aliquando ciuilis criminali, *expuncta est dictio*, ciuilis, *auctoritate veterum codicum. Nam hic tantum agitur, quādo causa criminalis ciuili, aut criminali præiudicat. In sequenti autem c. §.* aliquando ciuilis, *exponitur, quando ciuilis, & ciuili, & criminali præferatur.*

Item libro nono codicis, tit. Qui accu. non possunt, l. 1.

tit. 1.

CASVS. Ponitur hic 11. q. qua quæritur an accusatus posit vertere accusationem suā in accusantem. & certū est, ꝙ nō, in aliquo crimine, si nomen accusati iam receptū sit inter reos. vt ff. de adul. si maritus. §. præscriptiones. si nō est receptū, non pōt illum accusare nisi de maiori crimine, vel nisi suam iniuriam prosequatur: si vero in modum exceptionis crimen obiicit, vt repellat accusatorē ab accusando, semper prius auditur excipiens de quocumque crimine, vt C. de adul. quoniam Alexandrū. & 32. q. 6. nihil iniquius.

a ¶ *Ab accusato*.] Si accusatus crimen proponit contra suum accusatorem pendente accusatione, aut proponit in modum accusationis, aut in modum exceptionis. Si in modum accusationis, aut nomen accusati est receptum inter reos, aut nō, hoc est dicere si lis est contesta. aut non. Si non, potest[1] eū accusare de maiori crimine, & audietur prius, vt ĵ. ea. prius. & ĵ. c. 2. Si est receptum, nō pōt, sed pendente accusatione potest cōtra eum inscriptionē deponere, & post sn̄iam eā consummare, vt ĵ. ea. c. 2. & ff. de pub. iud. is qui. Si aūt suā iniuriā prosequitur, tunc & ante & post damnationem potest ipsum incipere accusare. ff. de accu. qui iudicio. 4. q. 6. omnibus. si vero in modū exceptionis ꝓponitur crimē prius, semper auditur excipiens, vt C. de adul. quoniam Alexandrum. & 32. q. 6. nihil iniquius. C. de lib. cau. si filium. & extra de ord. cogni. cum dilectus 2.

NEganda.] CASVS. Beñ. sic ponit casum hunc. Quidā accusatus volebat suū accusatorē reaccusare de pari, vel minori crimine ante lit. cont. vel post lit. conte. de maiori. Quæsitum est à Stephano an posit? Et respondet ꝙ non, quia nō est credendum accusatis contra alios, nisi prius probauerint se innocentes.

NEganda.] CASVS. Quæsitum fuit ab Imperatore vtrum accusatus posit suum accusatorē reaccusare de pari vel minori crimine? Rn̄detur, ꝙ non, prius q̄ se crimine quo accusatur exuerit: nisi prosequatur suam, vel suorum iniuriam. potest tamen deponere inscriptionem apud iudicem pendente accusatione. Sequēs c. planum est, quod habet eumdē casum cum primo c. huius quæstionis.

g ¶ *Suas*.] sed tunc nō permittitur, nisi ponas illum primum, qui accusat, similiter ꝓsequi suam iniuriā: alioquin concederetur posteriori, quod aufertur primo. condemnatus autem non potest nisi suā iniuriam prosequatur. ff. de accu. qui iudicio. cum iam sit infamis. ff. de pub. iud. infamem. & hoc si post condemnationem accusationē inchoat in extraneū, nō in suum accusatorem. si enim in suum accusatorē, potest. si non, perdit ex illo crimine ciuitatem, vel libertatem, vt ff. de pub. iud. l. is qui. & hoc ideo, quia parcitur illi qui prouocatus vult se vlcisci. ff. de bo. lib. qui cū maior, §. si libertus. secundum canones autem cū quis est damnatus de crimine: amodo non potest accusare nec suum nec extraneū accusatorem, vt 11. q. 1. qui crimen. nisi suā, vel suorum iniuriam prosequatur. 4. q. 6. omnibus.

Cōdēnatus de crimine, an possit accusare.

NOn est credendum.] HOC AVTEM. CASVS. Exponit hic Grat. in quo casu intelligūtur supradicta c. cū lege inserta, scilicet de pari vel minori crimine. sed si de maiori crimine ante lit. conte. velit accusatorem reaccusare, potest. verbi gratia, accusat aliquis de fornicatione alium, potest accusatus reaccusare illum de periurio, vel homicidio, vel simonia.

ALIQVANDO. CASVS. Supra in l. neganda. dictū est, ꝙ persecutio suæ iniuriæ, vel suorum præiudicat aliis criminibus vel præfertur. Nunc vberius de simili p̄iudicio prosequitur Grat. & dicit, ꝙ criminalis quæstio qn̄que præiudicat ciuili: & quandoque ciuilis criminali, & de vtroque ponit exemplum.

CIVILI. CASVS. Petebam ab aliquo hereditatē ex testamēto, in quo cōtinebatur, ꝙ ego erā institutus heres. sed cū demōstraui testamentū, aduersarius dixit illud esse falsum. q̄situm est ab Imperatore, quæ qō præcedere debet? respondet, ꝙ de crimine falsi prius est cognoscendum tamquam de maiori.

h ¶ *Sæpe fit*.] nam qn̄que aliter fit. extra de rest. spo. itē cum quis. C. de do. inter vi. & vx. si maritus. posset tamen illud intelligi, cum crimen in modū exceptionis obiicitur, vel directe fuit propositū, sed accepta pagina inscriptionis, vt C. de fal. satis.

PRius] Casvs. Ego Barth. Brix. sic audiui ab Hugolino casum hunc. Tu accusabas me de furto, ego te de homicidio reaccusabā. q̄rebatur ab Imperatore, quæ qō præcedere deberet, & certe qō homicidii p̄cedere debet, vt pote maior, & postea ex euētu causæ apparebit vtrū ille q primo accusabat de furto, posit ad uersarium reaccusare. quæritur vtrū danda sit ei potestas accusandi eū, qui se suū dnm dicit? Et rn̄det ꝙ non, nisi prius causa liberali terminata, & si liber fuerit pronuntiatus, poterit accusare.

d ¶ *Causa.*] verba sunt Gratiani, sumpta ex lege C. eod. si status controuersiam. & l. cum ipse.

C. IIII.

PRius[a] est, vt criminibus, quæ tibi, vt grauiora ab aduersario tuo obijciuntur, cædis atque vulnerum respondeas; & tunc ex euentu causæ[b] iudex æstimabit, an tibi permittendum sit eumdem accusare, tametsi prior inscriptionem deposuisti.

2 ¶ *Aliquando ciuilis præiudicat ciuili, aliquādo criminali. Sicut enim in septimo lib. codicis, tit. de ordine cognitionum l. si de hereditate, legitur.* ¶ [*Si de hereditate, & libertate controuersia est, prius agi causa libertatis debet*] *Item lege sequenti.* ¶ [*Si crimen aliquod inferatur ei*[a], *qui ingenuus esse dicitur, ante liberalis causa suo ordine agi debet, cognitionem suam præside præbente: quoniam necesse est ante sciri, si delictum probatū fuerit, vtrum vt in liberum, an vt in seruum*[c] *cōstitui oporteat iudicium*] *Item.* 3 ¶ [*Qui confitetur se pati controuersiam status, frustra postulat sibi dari potestatem accusandi eum: qui se suum dominum esse fatetur.* ¶ *Causa*[d] *vero liberali terminata; si seruus pronuntiatus fuerit, dominū suum accusare non poterit.*] *Codicis lib. 9. tit. 1. l. penultima.* ¶ [*Si quis*[e] *ex familiaribus*[f], *vel ex seruis cuiuslibet domus, cuiuscumque criminis delator, atque accusator emerserit, eius existimationem, caput, atque fortunas*[g] *petiturus, cuius familiaritati, vel dominio inhæserit, ante exhibitionem testium, atque examinationem iudicij, in ipsa expositione criminum, atque accusationis exordio, vltore gladio feriatur. Vocem enim funestam intercidi oportet potius, quàm audiri. Maiestatis autem crimen excipimus.*] *Similiter*[h] *l. vltima.* ¶ [*Si liberti accusatores*[i] *manumissorum, heredumue esse præsumpserint, eodem quo serui supplicio tenebuntur, luituri pœnas ante prohibitæ delationis exordium.*

tit. 19. l. 2.

Ibidem l. 3.

Ex l. 1. & 4. alio modo aptatis verbis.

Iuo p. 16. c. 61.

Iuo ibid. c. 62.

a ¶ Ei, qui ingenuus esse dicitur.] *In lege ipsa est*, quam ingenuam esse dicis. *Mulierem enim alloquitur. Quare paulo etiam inferius, vbi apud Gratianum legitur*, vtrū ut in liberum, & ingenuum, an vt in seruum, *in lege est*, vtrū ut in liberam, & ingenuam, an vt in ancillam. *Duas etiam, quas proxime recitat leges, Gratianus suo modo in summam redegit.*

CAVSA QVARTA.

QVidam in excommunicatione[k] constitutus episcopum accusare disponit, adolescentem infra decimum & quartum ætatis annum ad assertionem suæ causæ adducit: prohibi-

a ¶ *Prius.*] not. si duæ sunt qōnes p̄ricipales, & ambæ sint ciuiles, q̄ prius p̄ponit̄, pri° ē determināda, licet sint inęquales, dūmō se nō cōtingant, & directe proponātur, vt extra de ordi. cogni. cum dilectus. ff. de iud. qui prior. Si sint criminales & inæquales, & directe p̄ponuntur, maior præponitur. sed si altera est criminalis 1, & altera ciuilis, de criminali prius agitur. Si vero non sunt ambæ principales, sed vna incidit alteri, de incidenti prius cognoscitur. Incidit aūt q̄nque criminalis crīnali, q̄nq; ciuilis ciuili, q̄nque criminalis ciuili, q̄nq; ciuilis criminali. Criminalis incidit criminali, vt si accusāti de adulterio obiicio lenocinium. & ponit aliud exemplum in hac l. prius. Ciuilis ciuili, vt si petenti hereditatem obiicitur quæstio status. Criminalis ciuili, vt si agenti per aliquod instrumentum obiicitur q̄stio, excipiēdo de falsitate. Ciuilis criminali, ut si accusanti obijcitur qō status.

Ordo seruandus in pluribus quæstionibus.

1 De hac materia no. ext. de ordi. cog. c. tuam.

b ¶ *Causæ.*] quia si p̄sequaris iniuriam tuā, bene potes, aliàs non. hoc non placet. quare enim diceretur, ꝙ ex euentu causæ posset, nā ēt si esset condēnatus, bene admitteret̄ ad accusandū volens prosequi iniuriam suā, vt ff. de accu. qui iudicio. multo magis ergo si fuerit absolutus, licet non prosequatur iniuriam suam. Vel aliter ex euentu si condemnatus es, non permittitur tibi. si absolutus es, bene permittitur. sed s̄m hoc obstat. ff. de pub. iudi. is qui. vbi dicitur, ꝙ inchoatas accusationes bene potest postea perficere, vt s̄. e. negāda 2. Sed dic inchoatas contra alios, nō cōtra accusatorē. Vel pone casum si cœpit te aliquis accusare, ꝙ sibi eius seruū surripuisti tali die, tu obiicies ei, ꝙ ille seruum illum interfecit anteriori die, & tunc ex euentu causæ patebit an posit te accusare, vel nō.

ALIQVANDO CIVILIS. Casvs. Supra ostensum est, ꝙ criminalis quæstio q̄nque præiudicat ciuili, & q̄nque criminali. Nunc vult Gratianus ostendere, ꝙ ciuilis quandoque præiudicat ciuili, & quandoque criminali. & exempla de vtroque ponit.

SI DE HEREDITATE. Casvs. Aliquis petebat à me hereditatem: obieci sibi, ꝙ erat seruus meus: quæritur quæ quæstio debeat præferri? Respondetur, ꝙ quæstio libertatis.

SI CRIMEN. Casvs. Hæc lex & sequens sunt in codice de ordine cognitionū li. 7. Hugolinus casum sic intellexit. Accusabā aliquē de crimine, alius dicebat eū seruum suū esse, quærebatur q̄ causa præponi debeat? Et respondetur, ꝙ causa libertatis: quia primū scire oportet vtrū sit liber, vel seruus, vt cū crimē fuerit probatū, iudex puniat eū tāquā liberū, vel tamquā seruū. & hoc modo Bñuē. ponit casum. Ponit ēt alio modo sic. Accusabā aliquē de crimine; ille replicauit cōtra me, ꝙ ego erā seruus suus, quæritur quæ causa prius agi debeat? & respōdetur, ꝙ causa libertatis: quoniam ante scire oportet an ille qui accusat, sit liber vel seruus.

c ¶ *In seruū.*] a l'r. n. punit̄ seru.*, aliter liber, vt 22. q. 5. q ꝯpulsus.

QVI CONFITETVR. Casvs. Petebam aliquem in seruum coram iudice, qui lite pendente volebat me de crimine accusare, & bene confitebatur se pati controuersiam seruitutis:

SI QVIS ENIM. Casvs. Aliquis familiaris vel seruus accusabat dn̄m suū de aliquo crimine, de quo si cōuinceretur dn̄s infamaret̄, vel decapitaretur, vel perderet bona sua. quæritur vtrum sit audiendus. Et rn̄detur, ꝙ non, sed ante lit. cont. debet decapitari: excepto crimine læsæ maiestatis.

e ¶ *Si quis*] C. qui accu. non pos. l. penul. & l. iniquum.

f ¶ *Ex familiaribus.*] id est: nutricius 2. & sic intellige si accusat dn̄m de crimine propter quod infamari vel interfici vel proscribi potest. ff. de bo. lib. in seruitutem. contra. Sed illud intelligit̄ cum de minoribus criminibus accusabat, & ideo non sic punitur. sed hoc penitus contrarium est in familiaribus episcopi, extra de ac. nulli. sed hoc ideo est, quia religiosos viros debet episcopus tantum habere in familia, vt 2. q. 7. cum pastoris.

g ¶ *Fortunas.*] id est, bona.

SIMILITER ET SI LIBERTI. Casvs. Hæc lex est eo. tit. cū supradicta. Dr̄ enim hic, ꝙ si liberti volunt accusare patronos suos vł hr̄des eorū, eodē supplicio sūt puniēdi quo serui puniunt̄.

h ¶ *Similiter.*] hoc est verbum Gratiani, & I. C.

i ¶ *Liberti accusatores*] quod hic dicitur, verū est de priuatorum libertis: secus est de libertis ecclesiæ. nam tales reuocantur in seruitutem, vt 12. q. 2. episcopus qui mancipium. & c. octaua discusio.

QVidam.] Casvs. s̄. 3. q. 7. §. tria. dictum est, ꝙ quidam repelluntur ab accusatione propter crimen, vel infamiam. Nunc supponit Gratianus quartam causam, in qua quæritur, an propter excommunicationem repellatur quis ab accusatione. Addit etiam in qua ætate admittitur quis vel non admittitur ad testimonium: qua occasione interserit legalē tractatum de testibus, & quærit an idē posit esse accusator & testis, & de induciis expectatoriis. Vnde thema proponit, de quo sex elicit quæstiones.

k ¶ *Quidam in excommunicatione.*] De prima quæstione non est dubium,

dubium, scilicet ꝙ excõicatus non poteſt aliquẽ accuſare, ſed trãſfert ſe H. ad quæſtionẽ illam, ſcilicet an excõicatus poſt abſolutionẽ poſsit aliquem accuſare. Secundũ H. excõicatus etiã poſt abſolutionẽ non admittiť ad actus legitimos. arg. 46. di. accuſatores. Itẽ qa nemo eſt excõicandus niſi ꝓ ꝓ contumaciam. 11. q. 3. nemo. & c. cer-

excõicatus? Videť ꝙ nõ vt extra de hęre vergentis. & extra de ſen. exc. per tuas [4]. Videť tñ ꝙ poſsit, qa qui aliàs non poteſt accuſare, ſi accuſatus fuerit, accuſat. ff. de bo. li. qui cum maior. §. ſi libertus. Item quæritur an poſsit excipere? vř ꝙ ſic, quia ex quo permittiť ei rñdere ergo & omnia conſequentia, vt extra de of. iud. deleg. præterea. ff. de iuriſ. om. iud. l. 2. Econtra vř ꝙ non, quia tunc cogereť iura re. ſed non poteſt tangere ſacramenta, cum ea non poſsit ingredi [5] ſi. ſ. di. 5. ad ei⁹ vero. vel cui prohibenť alia ſacramẽta, & illud, vt 95. diſt. illud. Item quæriť an compenſare poſsit? Videť, ꝙ ſic: quia licet quis non poſsit petere, poteſt tñ compenſare, vt in naturali debito. ff. de compen. l. etiã. Sed ꝫ, per exceptionem repelleret ſi ageret, ergo non poſſet compenſare. ff. de compen. quæcumque. Sed hæc quæſtio eſt ſoluta extra de excep. cum inter.

bitus ab accuſatione adoleſcentem accuſatorem, & ſe teſtem facit; adoleſcens perſonam accuſatoris, & teſtis gerere cupit: die ſtatuta ad iudicium electorũ iudicum epiſcopus minime occurrit: à communione ſuſpẽditur: tandem renouato iudicio accuſator culpabilis in accuſatione inuenitur: demum ad aſſertionem propriæ cauſæ procedit.

1 *Hic primum quæritur, an in excommunicatione conſtitutus alium accuſare valeat.*
2 *Secũdo, an infra decimũquartũ annũ in criminali cã teſtari quis poſsit.*
3 *Tertio, an ab accuſatione prohibitus, perſonã teſtificãtis poſsit aſſumere.*
4 *Quarto, an idem poſsit eſſe accuſator & teſtis.*
5 *Quinto, an die conſtituta non occurrens à communione ſit remouendus.*
6 *Sexto, ſi in epiſcoporun iudicio accuſatoris perſona culpabils inuenta fuerit, an ad aſſertionem propriæ cauſæ de cetero ſit admittenda.*

QVÆSTIO PRIMA.

De prima quæſtione ſic ſtatutum legitur in primo & ſecũdo capite concilij Carthaginenſis ſeptimi, cui interfuit Fauſtinus Romanæ eccleſiæ legatus.

in Affricano, c. 95. & 96.

¶ Ad accuſationem non admittatur, qui in excommunicatione perſeuerat. C. I.

Iuo p. 14. c. 69. Pann. l. 4. c. 72.
Iuo p. 16. c. 64. C. 2. eiuſdẽ vij. Cart. & c. 96. Africani.

Diffinimus eum recte ad accuſationem non admitti, qui poſtquam excommunicatus fuerit, in ipſa adhuc [a] excõicatione cõſtitutus, ſiue ſit clericus, ſiue laicus, accuſare voluerit. ¶ Omnes etiã infamiæ maculis aſperſi, id eſt hiſtriones [b] ac tupitudinibus ſubiectæ perſonæ hæretici etiã, ſiue pagani † [c], ſiue Iudæi ab α accuſatione prohibẽtur.

α ¶ Ab accuſatione prohibẽtur.] *A concilio abſunt hæc verba. ſubintelliguntur enim illa ex principio capitis,* ad accuſationem non admittantur.

Item Nicolaus Papa in epiſtola ad Michaelem Imperatorem, cuius initium eſt [Propoſueramus.]

¶ Hæretici probantur, qui ſchiſmate vel excommunicatione ab eccleſia ſunt ſeparati. C. II.

Anſ. l. 1. c. 71. Iuo p. 14. c. 70.

Quòd autem hi, qui à iam ſatofratre, & comminiſtro noſtro Ignatio depoſiti, excommunicati, vel anathematizati fuerãt, nullam aduerſus eum damnationem intorquere potuerint, ex prolato β ſecundæ vniuerſalis [d] ſynodi capitulo declaratur, cum dicitur, [Si vero eccleſiaſticum [e] fuerit crimen, quod epiſcopo illatum extiterit; tunc probari oportet accuſantium perſonas, vt primo quidem hæreticis non liceat accuſationes contra orthodoxos epiſcopos pro eccleſiaſticis negotijs facere.] Sed ne hos [f] hæreticos [g] eſſe denegetis, audite ſequentia. [Hæreticos autem (inquiunt) dicimus tam eos, qui olim γ ab eccleſia [h] proiecti ſunt, quàm qui poſt hæc a nobis anathematizati ſunt] Porro, ſi adhuc nec ſic creditis, audite, quod ſubditur. [Præter hos autem (aiunt) & eos, qui fidem quidem ſanam ſimulant confiteri, ſchiſmaticos etiam, & eos, qui ſeorſum a communicantibus nobis epiſcopis collectas faciunt. Deinde vero, & ſi quidam ab ec-

De prima.] Casvs. Hic intitulatur prima qſtio, qua quæritur an excoicatus poſsit aliũ accuſare. Et dicendũ eſt indiſtincte ꝙ non poteſt ſiue iuſte ſiue iniuſte ſit excõicatus, dũmodo ex cõicatio teneat, vt ĵ. c. 1. & 2. nec poteſt etiam alium ciuiliter conuenire, vt ſ. 3 q. 4. nulli.

Diffinimus.] Casvs. In hoc c. ponunť ſex genera perſonarũ, quæ repelluntur ab accuſatione, iter quas excõicati ponunť, qui accuſare nõ poſſunt ĩ excommunicatione perſeuerantes.

a ¶ *Adhuc.*] ergo poſtea reſtituitur ad accuſationem, vt 6. q. 1. illi. & c. omnes 2. 32. q. 5. præceptum. in fine. quod eſt contra H. ſed ſecundum eum vacat hic argu. à contrario ſenſu.

b ¶ *Hiſtriones.*] ĵ. de conſe. diſt. 2. pro dilectione.

Excõicat⁹ an poteſt reconuenire & excipere & cõpenſare.

[4] In verſi. in aliis euitari, & hoc verum eſt extra de exceptio. cũ iter. in ſi. Ar.

[5] Hoc ſaue ĩtellige, quod dic vt notat. 1. q. 1. q ſtudet. & 23. q. 4. vir cum ꝓpria. Archid.

certum. Præterea inobedientia grauiſsimum crimen eſt. 8. q. 1. ſciẽdum. & q ſemel fuit criminoſus, repelliť [1] 6. q. 1. q crimen. 25. diſt. c. vlt. Item in veteri teſtamento puniebať contumacia capite. 11. q. 3. abſit. ergo hodie repelliť à promotione. 54. diſt. multos. Itẽ grauiſsima eſt pœna cõtumacię 24. q. 3. corripianť. ergo grauiſsimum peccatum eſt [2], 24. q. 1. non afferamus. immo eſt crimẽ idololatriæ inobediẽtia, vt 8. q. 1. ſciendum ergo maxima pæna puniendũ. 14. q. 1. non afferamus. Sed hoc non credo, qa abſolutio tollit quod inducit excõicatio. 2. q. 3. §. notandũ. extra de ele. quia diligentia Ioan. Fab. diſtinguit, ſi eſt excõicatus pro crimine & contumacia, tũc repelliť etiam poſt abſolutionẽ. ſecus ſi pro contumacia tantum. Alij autem dicunt, aut crimen ꝓ quo eſt excõicatus, infamat [3], aut nõ. & quod dř ꝙ inobedientia morte puniebať, hoc intelligo vbi quis erat ꝑuaricator legis, vel cũ quis nõ obediuit iudici in ijs q̃ ſpectãt ad vindictam malefactorum, vt 23. q. 5. miles. quis em̃ diceret ꝙ talis contumax morte puniret, q nollet ſoluere pecuniam ad mandatum iudicis? Conueniri autẽ põt excõicatus. extra de iud. intelleximus. & extra de ſen. excõ. ſi vere. Sed an põt reconuenire aliquem

c ¶ *Pagani.*] 2. q. 7. pagani.

Qvòd autem. Casvs. Ignatius patriarcha Conſtantinopoli. anathematizauit quoſdam ſubditos ſuos, qui eumdẽ Ignatium poſtea accuſauerunt, ad quorum accuſationem depoſitus fuit. Sed Nicolaus probat ꝙ anathematizati eum accuſare nõ potuerunt. Et hoc oſtendit auctoritate concilij Conſtantinopolitani, in quo ſtatuitur, ꝙ hæretici, à ſacramentis eiecti, anathematizati ſchiſmatici, & illi qui ab alijs accuſanť, nõ poſſunt epiſcopos accuſare. Et no. ꝙ quandoque ponuntur verba ſynodi, quandoque verba Nicolai, vt per te videbis.

d ¶ *Vniuerſalis.*] ſcilicet Conſtantinopolitanæ, vt ſ. diſt. 16. ſancta. & 23. q. 4. ipſa pietas.

e ¶ *Si vero eccleſiaſticum.*] vt ſimonia, hæreſis, vſura. 11. q. 1. ſi qs cũ clerico. immo oẽ crimen eſt eccleſiaſticum [6], vt ext. de iud. nouit.

f ¶ *Sed ne hoc.*] verba Nicolai.

g ¶ *Hæreticos.*] verba ſynodi.

h ¶ *Ab eccleſia.*] ſcilicet excommunicati. Not. ꝙ omnis excommunicatus dicitur hæreticus, vt ĵ. 23. q. 4. ipſa pietas.

[6] Idẽ no. extra de of. or. c. 1. in gl. canones, &c. & extra de foro compe. cũ ſit.

a Laicali.]laici vero absoluti possũt clericos accusare sed itellige de clericis depositis,qb⁹ quãquã laica cõio pcedit,vt 11.q.3.Thietgãdũ.

Secunda autem.]Hic intitulatur 2.q.& 3. Hæc quæstio diuidit in quattuor partes,in quarũ prima determinat magister q.s. secundã & tertiam,& hoc per cap. seq. i prima parte cuius determinatur 3. q.scilicet q nullus potest esse accusator,& testis. In secũda parte determinatur 2.q.s.q minor xiiij.annorum non possit esse testis. Secunda ibi, *Itẽ in criminali.* Tertia ibi, *Item lege Iulia.* Quarta ibi, *Itẽ qui falso.* Ioan.de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 2.& 3.q.secunda q. est an intra annos xiiij. possit aliqs testificari. Et rñdetur q non,vt j. ea.l.Iulia.post xiiij.potest in causa ciuili testificari,vt j.ea.c.1.ar.In criminali vero non admittitur nisi habeat xx. ann.vt j.ea. §. in testimoniũ. Tertia quæstio est,an ille q repellit ab accusatione, repellat a testimonio. Et rñdetur q sic,vt j.c.1. fallit tñ in casib⁹ notatis in summa huius q.

d Ad testimonium autem.] intra xiiij.annos impubes non recipitur ad testimonium,vt hic,& insti.de testa.§.testes.tñ qa talis ætas plena est periurijs,vt extra de deli.pue.c.1.& qa nec iurare cogit, 22.q.5.pueri.& c.paruuli.& c.honestum.Nec obstat.j.e.§. in testimoniũ.qa illud loqtur in criminalibus causis.Sed obijcit, melius eli-

clesia super causis quibusdam reprehensi fuerunt, & proiecti, aut excommunicati, siue ex clero, siue ex laicali [a] ordine;nec his licere accusare episcopum, antequam proprio crimine primitus exuantur. Similiter autem & eos, qui sub accusatione priori consistunt, non ante esse acceptabiles in accusatione episcopi, aut aliorum clericorum, quàm innoxios semetipsos illatorum sibi ostenderint criminũ]Quid autem periculi regulæ huius immineat cõtemptoribus, nõ ignoratis.

β Ex prolato.]*Nicolaus hic citat canonem,qui apud Græcos est sextus concilij primi Constantinopolitani, cuius canonis priorem partem paulo superius in eadem epistola recitarat, & significatur supra 3.q.5.c fin.Eo autem loco Nicolaus de isto capitulo hæc verba addiderat* Quod tamen nõ apud nos inuenit,sed apud uos haberi phibetur.*Nam non modo hic canon,neq; in versione Dionysij,neque in prisca habetur,sed de omnibus illius concilij canonibus hæc scribit B.Gregorius ad Eulogium lib.6 epist.31.*Romana autem ecclesia eosdem canones,uel gesta synodi illius hactenus non habet,nec accipit. In hoc autem eamdem synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum.

γ Olim ab ecclesia.]*Statuitur in hac parte canonis,perinde pro hæreticis habendos esse Macedonianos, & Eudoxianos,qui in isto primo Constantinopolitano concilio damnabantur,atque habendi erãt Paulianistæ,& Ariani,quos olim Nicæna synodus à catholica ecclesia absciderat.Quamobrem non de quolibet excommunicato hæc sententia pronuntiatur,quod putauit auctor glossæ.*

δ Schismaticos etiam.] *Ita in epistola Nicolai, & apud Iuonem. Græce autem est,* πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ, καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις. *idest,* Præterea vero & illos,qui fidem quidem sanam simulant confiteri,schisma autẽ faciunt, & aduersus regulares nostros episcopos conuentum habent: *vt nihil mirandum sit, istos etiã pro hæreticis censeri,quemadmodum & Balsamon interpretatur. Simulant enim illam tueri fidem, quam oppugnant.*

QVÆSTIO II. & III.

SEcunda autem [a], & tertia quæstio [b] eodem concilio Carthaginensi septimo, vno eodemque capitulo quarto terminantur. Illud vero est huiusmodi.

& i Afric.c.98. capit.l.7.c.101.

Qui ab accusatione repelluntur, aut ad annum xiiij. nondum peruenerint, testes esse non possunt. C. I.

Rabanus in pęnit.c.1. Burc.l.16.c.20. Iuo p.6.c.364. Pann.l.4.c.83.

TEstes autem ad testimonium non admittendos esse censemus, qui nec ad accusationem [c] admitti præcepti sunt,vel etiam,quos ipse accusator de domo sua produxerit. Ad testimonium autem [d] infra annos quattuordecim ætatis suæ non admittantur.

[*Item ex concilio Maticensi* †,c.6.]

† al.Matiscensi

¶ De eodem. PALEA. C. II.

extra de testibus c.1. Burc.l.16.c.35.

PLacuit sancto conuentui, vt testes ad testimonium dicendum pretio non conducantur, & vt quique optimi, & fideliores in testimonium assumantur: vt is,contra quem testimonium † ferre debent, nullam eis possit afferre † calumniam; & vt nullus testimonium dicat, nisi ieiunus.

† al.testimoniare † al.inferre infamiam

2 *Item in criminali* [e] *causa.*

a Secunda autẽ.] hic quæritur, an ante xiiij. an.aliqs sit admittẽdus ad testimonium.Et qdẽ i ciuili causa post xiiij. annos admittitur, vt j. e.c.1.sed in criminali nõ ante xx.annos, vt j. e.in §. in testimonium. Io.Hoc tñ scias,q puella post xij. an. in ciuili causa recipit adtestimonium, quia tunc tutela est finita,vt insti. quib. mo. tu.fi. circa mediũ. præterea tunc nubere potest puella, vt extra de despon. impu.c.vlt. tunc etiam potest intrare religionem,vt xx. q.2.puella.Item post illam ætatem testamentum facere potest,vt ff. qui test. face. pos. qua ætate.Io.Et agere causam matrimonij,vt extra de procu.tuæ.B.

Accusare phibitus an à testimonio repellatur.

b Tertia quæstio.]tertia q.est,an omnis q repellitur ab accusatione,repellatur a testimonio?Et dicendum est,q sic.sed nõ in omnibus casibus in qbus quis repellit ab accusatione,repellit a testimonio. Nam in priuatis delictis non potest accusare ille cuius non interest,tñ bene potest testificari ibi. Similiter q admittitur ad accusationem,admittitur & ad testimonium:sed nõ vbicumq; quis accusat,potest testificari,vt extra de testi.decætero. Fallit tñ prædicta regula in muliere:nam sm legem mulier in paucis casibus admittit ad accusationẽ,sed in multis admittit ad testimoniũ,non tñ in testamentis,vt 15.q.3.de crimine. 1.Item hæc regula,q non admittit ad accusationẽ,nec ad testimoniũ, intelligẽda est in testimonio in criminalib⁹ causis.Sed in ciuilibus causis bñ admittunt testes,sicut illi q sunt irregulares,non ratione criminis,vt mutilati,bigami,vel alias irregulares,qui in criminalibus non testificant cõtra clericos, sed in ciuilibus bene.extra de testi.tam litteris.

Ista cõcor. respicit primũ dictũ,sed illud ante dictum admittitur ad testimoniũ. Arc.

TEstes.] CASVS. Hic tria genera hominum a testimonio repelluntur,scilicet illi qui ab accusatione repelluntur, & quos accusator de domo sua produxerit,& impuberes.

c Accusationem.]nisi in casu,vt 15.q.3.de crimine.

elicitur veritas a pueris,q̃ a senioribus,secundum Salomonem.Itẽ impubes ferula cæditur pro veritate dicenda.ff.ad Syl.l.1.§.impubes.& ab impubere sumitur initium quæstionis,sicut a timido, vt ff.de q.vnius.in prin.& impubes nõ iurat.ff.de libe. cau.l. vlt.in fi. Rñ.ideo non iurat,q non põt peierare,vt ff.de iureiu.l.q iurasse.& qa hæc ætas nescit quid agat.C.de fal.mo.l.1.& obtinent prædicta in contrarium allegata in exceptis criminibus,& in nece occisi domini,& in crimine læsæ maiestatis.arg.6.q.1.§.si quis cum.

IN CRIMINALI Hæc est sa pars quæstionis,in qua ponit quattuor leges,in quibus probatur quæ sint attendenda in testibus,& hoc vsque ad l.illam,Item.l.Iulia.Ioan.de Fant.

CASVS Hæc sunt verba Gratiani, quæ autem sequuntur, sunt verba legis.

e In criminali.]Hoc verbum non est in lege. ff.de testi. produci. Quidam sic intelligunt legẽ istã,q si aliqs testis inductus est semel cõ aliquem,amodo ille testis nec in illa causa nec in alia potest esse testis cõ illum.vr enim esse suspectus,& eum odio habere q toties vult cõ ipsum testificari,& hoc intelligunt in criminali causa.sic & Gratianus intelligit,& est ar.ad hoc extra de app.ad hæc si in vna, Sed

Sed tu dicas, quãdiu attestationes clausæ sunt, etiã in eadem causa, & jidẽ alij q; testes denuo possunt induci [1], vt ex. de testi. cũ causam. in fi. & C. de testi. l. vlt. sed post publicatas attestationes nõ possunt induci vel ijdẽ vel alij super eadem causa, & in eodẽ articulo, nisi id quod ego primo ꝓbaui in modum exceptionis, modo velim pro- anteceſſor. Idẽ potest dici de ꝯtrariis instrumentis, vt extra de cõsue. cum dilectus. nisi manifesta sit contrarietas, vt 3. q. 9. nihilominus. 35. q. 6. de parentela. vbi ergo testes contrarii sunt, nec possunt concordari, semper testimonium plurium prævalebit, nisi ex altera parte sit tanta dignitas, vt merito debeat præiudicare numero, vt extra eod. in nostra, vel nisi pauciores verisimiliora loquantur: vt hic, vel nisi per pauciores testes plura probentur, q̃ per plures. verbi gratia. Plures testes probant me possedisse rem aliquam per xl. annos: pauciores probant eamdem rem te possedisse per xl. annos, & præterea probant titulũ possidendi: tunc dicerem prævalere testimoniũ paucorum, vt extra de proba. licet. & hęc vera sunt vbi testes de eodẽ tẽpore inducti sunt. Si

¶ [*Produci testis non potest, qui ante in eum reum testimonium dixit.*]

tit. 5. l. produci. *sicut in 22. lib. ff. tit. de testib. lege 23. inuenitur.*

Item titulo eod. l. ob carmen. §. si testes.

C. III.

SI testes omnes eiusdem honestatis, & existimationis sint, & negotij qualitas, ac iudicis motus cum his concurrat, sequenda sunt omnino † testimonia. Si uero ex his quidam eorum [a] † aliud dixerunt (licet in pari [b] † numero, credendum quidem est, sed quod naturæ negotij conuenit, & quod inimicitiæ, aut gratiæ suspicione caret: confirmabitque iudex motum animi sui ex argumentis, & testimonijs, quæ rei aptiora, & vero proximiora esse compererit. Non enim ad multitudinem [c] respici oportet; sed ad sinceram testimoniorum fidem, & testimonia quibus potius lux veritatis assistit. *Item lege secunda, ff. eod.*

† *al. omnia* † abest ab ori. † *al. impari*] or. † *testimonijs*] or.

¶ In testibus † fides, dignitas [d], mores, grauitas examinan--

ꝓbare directe, vt extra eo. c. veniens 2. tunc autẽ ante publicationẽ testium possum eũdẽ iterũ testem inducere, si forte primo non habuit omnia in memoria, vt in auth. e. tit. §. quoniã vero multi. ff. de q̃. repeti. Item idẽ testis potest redire, & errorẽ suũ corrigere, vt extra de testi. cog. præterea. & 35. q. 6. de parentela. ibi, discordasse. Itẽ si testis aliquid obscure dixit [2], potest ab eo etiã post publicationẽ quæri interpretatio, vt ff. de testa. heredes. §. 1. licet sit ar. ꝯ extra de prob. in præsentia. sed ibi forte ex causa omisit iudex interrogare testem in fauorem religionis. Alij exponunt reum testimonium, id est, malũ testimoniũ & falsum. arg. ad hoc extra de elect. super eo. & 2. q. 1. prohibentur. De hoc autem non est dubium quin in alia causa idem testis possit induci denuo contra eumdem, ut extra de de testi. c. fraternitatis.

PRODVCI. Casus iste dupliciter poni consueuit. Vno modo sic. Aliquis cõtra aliquẽ reum, id est, falsum testimonium dixit: postea in alia causa producebatur contra eum, quærebatur an recipi debeat? Et respondetur, ꝙ nõ. Alio modo sic. Aliquis fuit inductus in testimoniũ ꝯ aliquẽ in aliqua causa, modo quæritur, an possit in alia causa induci ꝯ eũ? Et rñdetur, ꝙ non, cũ videatur ex odio toties testificari cõtra eũ, & forte prima positio verior est.

Si testes.] CASVS. Inducti fuerũt testes in causa aliqua, quærebatur quorum testimonia iudex deberet sequi. & respõdet Iuriscõsultus, si omnes sint bonæ famæ, & sine suspicione, iudex debet sequi dicta omniũ, si omnes cõcordant, & dicunt naturæ negotii cõpetentia. Si aũt discordant, licet in pari numero; tamẽ iudex debet sequi eos qui verisimiliora, & aptiora negotio dicunt: & qui sunt sine omni suspicione, licet sint pauciores aliis: q̃a nõ est semper ad multitudinem recurrendum; sed ad eos qui syncera testimonia dicũt. Et põt hoc intelligi de testibus vnius partis tm̃, & de testibus vtriusque partis. Et q̃dquid hic dicatur ꝑ Beñ. vel alios, ego Barth. Brix. hunc casum verum esse credo.

a ¶Eorum.] circa cõtrarietatẽ testiũ plene distinguas, vt si vnus testis ꝯdicat sibi expresse, testimoniũ eius non valet, vt 3. q. 9. pura. 23. q. 7. quod autem. extra de ap. solicitudinem. C. de lib. cau. cũ precũ. nisi hoc fecerit corrigendo se, & incontinenti. extra de testi. cog. præterea. Idẽ videtur si quis testis pro parte inueniatur falsus, ꝙ tunc in nullo valet testimoniũ eius, vt s̃. dist. 9. si ad scripturas. ĩ. ea. itẽ qui falso. Si vero vnus testis ꝯdicit pluribus, talis contrarietas nõ obstat; quia testimonium vnius nec iustificat nec condemnat, vt 33. q. 2. admonere [3] nisi ꝯdicat pluribus testibus cum quibus ipse scriptus est in aliquo instrumento. ff. quemad. test. ape. l. 1. in fin. Si vero plures testes contradicunt pluribus, distinguunt quidam, quia aut contradicunt testibus ex eadẽ parte productis, aut ex aduersa. Si ex eadem parte productis contradicant, nullius testimoniũ valet, vt 3. q. 9. nihilominus. & vr̃ hoc expressum extra de proba. licet. sicut cum diuersæ scripturæ ex eadẽ parte producũtur; q̃ sibi ꝯriæ sunt, ex illis nulla valet, vt C. de fi. instru. scripturæ. & extra de fide instr. imputari. Sed si ꝯdicunt testibus aduersæ partis, tũc prævalet testimoniũ pluriũ testimonio paucorum; nisi illi pauciores meliores sint, vel magis verisimiliter loquantur, vt hic dr̃. Hãc distinctionem non approbo, licet enim testes vnius partis sibi contradicant, non dico, ꝙ in hoc casu testimonia omnium succumbant, licet ita sit in instrumentis, quia instrumẽta sua põt quis præuidere, an sibi contradicant. vnde imputet sibi si ꝯria instrumẽta exhibet: sed in testibus nescit q̃d dicturi sint. Dicas ergo, ꝙ si testes ꝯdicãt testibus, siue ex eadẽ, siue ex altera parte productis, primo concordabit iudex cõtrarietatẽ illã si põt, vt extra de test. cũ tu fili. ĩ. de pæ. dist. 1. periculose. extra de ver. sig. nihil obstat. 11. q. 3.

vero testes alterius partis inducuntur contra testes alterius partis, vt si mei testes probassent me contraxisse cũ aliquo in aliquo loco, & tu induceres testes ad probandum, ꝙ ego non fuissem tũc temporis in illo loco, hic posset videri, ꝙ secũdis testibus potius esset credendum q̃ primis, vt extra eod. ex tenore. & c. series. extra de excep. denique. Sed hoc non credo, immo credo in tali casu, ꝙ si secundi debent reprobare dicta priorum, ꝙ ẽt plures debeãt esse testes, & longe melioris famæ, vt C. de contrahen. stip. optimã. hoc ideo, quia præsumitur magis subornatio post publicatas attestationes, q̃ ante. si autẽ testes ex omni parte sunt pares, & in numero & in dignitate: tunc fertur sententia ꝓ reo: vt extra de probat. ex litteris. ext. de fi. inst. inter dilectos. in fi. Io. nisi in matrimonio, & in causa liberali, & pro testamento, & in dote, vt extra de sent. & re iud. c. vlt. B. Si autem neuter possidet, sed vterque rem ab aliquo extraneo petit; tunc si testes vtriusque partis sunt pares, res diuidatur si potest, vt extra de præsump. afferte. Si est res indiuidua, potest iudex gratificari & dare cui vult. extra de paro. c. 1. vel res sorte diuidatur, vt 26. q. 2. c. sors. Si vero testes contradicãt instrumento, aut contradicunt instrumẽto proprio, aut extraneo. Si proprio, scilicet in quo sunt scripti, prævalent testes instrmento. extra de probatio. tertio. extra de condit. appo. per tuas. ff. quẽad. test. ape. l. 1. in Auth. de fi. inst. §. si vero. coll. 6. Si vero contradicant alij instrumento, in quo nõ sunt scripti, dixerũt quidã, ꝙ semper præiudicat viua vox mortuæ, vt in Auth. de fide instru. §. si vero. coll. 6. Alij dicunt, ꝙ si factum est remotum ab hominũ memoria, potius creditur instrumentis, q̃ testibus. sed si factum est recens, potius creditur testibus q̃ instrumentis, tum ideo quia memoria hominum q̃nque non habetur vltra annum, vt ff. de proba, si arbiter: tum ideo q̃a testes cõsueuerũt fidẽ suã variare ex tractu tꝑis. ff. de car. edict. l. 3. §. duæ. ff. de dam. infe. l. q̃ bona. §. vlt. Ego credo ꝙ ꝯ quodlibet instr̃m admittuntur testes, quamtumcumque sit publicum, vt extra de præscri. ad audientiam. C. de proba. cum precibus. non tamen cõcedo, ꝙ testimoniũ duorũ vel trium prævaleat instrumento. nã cum instrumẽtum obtineat uicẽ duorum testium, & pręterea tabellio æquipolleat, vel maior est vno teste, oportet ꝙ ad minus per quattuor testes reprobetur instrumentum, vt extra de fide instru. cum Ioannes. fallit tamen hoc in duobus casibus, vbi vr̃, ꝙ cõtra instrumentum non admittuntur testes [4] sicut contra inuentarium publice confectum non admittuntur testes, vt C. arbitrium tu. l. vlti. & in confessione quæ fit à muliere in instrumento in quo confitetur se recepisse pecuniam pro intercessione, vt C. ad Velleia. antiqua. Quædam tamen sunt quæ melius probantur per instrumentum, quam per testes, ut sententia lata, & arbitrium & commissio facta iudicibus. 97. dist. nobilissimus. extra de offi. deleg. cum in iure.

b ¶In pari. id est, ꝙ tot sunt ex vna parte, quot ex alia. Vel dic impari, ut sit una pars, quod plus ualet.

c ¶Ad multitudinem.] arg. pro paucitate contra multitudinẽ [5] ut 31. dist. Nicęna. 24. q. 1. odi. ff. de pac. maiorem. nam maior pars est quæ maiori nititur ratione, ut 40. dist. multi. in fi.

IN TESTIBVS. CASVS. Dicitur hic, ꝙ ĩ testibus quattuor sunt cõsideranda, scilicet fides, dignitas, mores, & grauitas. & ideo si qui eorum in dictis suis uacillant non ualent.

d ¶Dignitas.] uidetur ergo, ꝙ semper prævalet testimonium eorum qui sunt in dignitate constituti [6], ut hic, & 97. dist. nobilissimus. & 40. dist. c. 1. & 11. q. 3. absit. & ff. de fi. instru. l. ulti. Sed cõtra, non est quærẽdum quis uel qualis dicat, sed quid dicat, ut 19. dist. secundum. & 3. q. 9. c. ult. & 2. q. 7. quæritur. & 6. q. 2. placuit. Solu

Snĩa pro reo ferẽda ẽ data paritate probationum, in fi. ĩ quattuor casibus.

Testes si cõtradicũt instrumẽto, q̃d iuris.

Testes cõtra quodlibet instrumentum admitti possunt.

[4] Hoc est ꝓpter nimiam ipsius solẽnitatẽ secundũ Goff.

[5] Ad hoc facit q̃d leg. & no. 23. di. tales, Arch.

[6] Adde ad hoc glo. in §. scimus. in gl. in ver. per dignitatẽ. ĩ Authen. de test. coll. 7. & in l. 3. ff. eo. tit.

¹ Dignitatẽ hoc falsum secũdum Host. Pann. Fel. in c.in nostra. de te sub.

² Dic vt no. eo.ti. ecclesię 2. & legi. eo. tit.in cõcilio Gre. si quando.Arch.

Solu.semper præsumitur pro multitudine contra dignitatem ¹, nisi ex altera parte tanta sit dignitas,vt merito possit præpondera re,vt extra eo.in nostra.sed in electione etiam præiudicat numerus dignitati.extra de elect.dudum 1. ² sed hoc ideo, quia inter multos præsumendum est aliquos esse idoneos,vt 61.dist.nullus,

to patroni dicere testimonium aduersus conlibertos suos.idem dices de liberto patronæ.Hæc autem varijs modis exponuntur pro varietate doctorum, & hanc legem intelligunt doctores in causa criminali tantum,excepto eo,ꝙ libertus contra patronum nõ admittatur in causa ciuili.Sed Huguitio & Orthophagiensis intelligunt

a ¶ *Examinanda*.] id est,inquirenda.

b ¶ *Vacillant*.] dubitãdo talis tenetur crimine falsi.ff. de fal. eos q. & est si.3.q. 9. pura. & ff.de q.de minore.in fi. & l.ex libero.in prin.& extra de accu.sup.extra vt eccle. benefi. vt nostrum.

TESTIVM. CASVS. Dicitur in hac lege, ꝙ nouẽ sunt in quibus iudex debet testẽ examinare, & demũ si testis careat suspicione, vel pp personã à qua ꝓfertur vel pp: causam qa gratia, vel lucro vel odio non corrumperet, recipiendus est. Personã suspectã, secundum se.causam, quæ in reb⁹ & personis consistit secundum Isid.

c ¶ *Exploranda*.] à iudice,vt 2.q. 7. quærendum.30.q.5.iudicãtẽ.

d ¶ *Quis decurio*.] arg. ꝙ testimonium nobilis præualet.ar.41.dist. nõ cogantur. similiter electio, vt in Auth. de defen.ciui.§.1.col.3.& ar. extra de app. cõstitut⁹.

e ¶ *Locuples*.] in Salomone legitur: Diuitias & paupertates ne dederis mihi,ne repletusmẽdax fiam: & ne pauper periurẽ nomen Domini.sic 2.q.1.prohibent.si tamen aliàs caret suspicione,bene admittitur,vt insti.de suspec.tuto.§.vlt.

Diues aut pauper fieri nemo appetat.

da [a] est:& ideo testes,qui aduersus fidẽ testationis suæ vacillãt [b],audiẽdi nõ sunt. *Item l. 3.* ¶ Testium fides diligenter examinanda est: ideoque in persona eorum exploranda [c] erunt in primis conditio cuiusq;, vtrum quis decurio [d],an plebeius sit,& an honestæ, & inculpatæ vitæ; an vero quis notatus, & reprehensibilis,an locuples [e],vel egens sit [f], vt lucri causa quid facile admittat, vel an ei inimicus [g] sit, aduersus quem testimonium fert,vel amicus ei pro quo testimonium dat. Nã si careat suspicione testimonium, vel propter personam, à qua fertur, quòd honesta sit,vel propter causam,quòd neque lucri,neque gratiæ, neque inimicitiæ causa fiat;admittendũ est. *Item eadem lege paulo inferius.*

3 ¶ Lege Iulia [h] de vi cauetur, ne hac lege in reum testimonium dicere liceat ei,qui se ab eo [i],parenteve eius liberauerit [k], quive impubes erit,quique iudicio publico [l] damnatus erit,qui eorũ in integrum restitutus non erit, quive in vinculis [m], custodiave [n] publica erit,qui ve ad bestias,vt depugnet,se locauerit,quæve palam quęstum faciat,fe ceritve [o], quive ob testimonium dicendum, vel non dicendum pecuniam accepisse iudicatus,vel conuictus erit. *Item l. quarta.* ¶ Lege Iulia publicorum iudiciorum cauetur; ne inuito [p] denuntietur,vt testimonium litis dicat aduersus socerum,generum,vitricum,priuignum, sobrinum,sobrinam,sobrinove natum,eosve,qui priore gradu sint. ¶ Item, ne liberto ipsius [q], liberorumve eius [r], parentum viri, vxorisve. ¶ Item †,vt nec patroni [s], patronæue aduersus libertos, neq; liberti aduersus patronum cogantur testimonium dicere. ¶ Cũ † autem excipitur,ne gener,aut socer inuitus testimonium dicere cogatur, generi appellatione sponsum filiæ quoque contineri placet. ¶ Item soceri,sponsæ patrem. *Item lege sexta.* ¶ Idonei non videtur esse testes, quibus imperari [t] potest, vt testes fiant. *Item lege septima.* ¶ Serui [u] responso tunc credendum est, cum alia [x] probatio [y] ad eruendam veritatem non est. *Item lege octaua.* ¶ Inuiti testimonium dicere non coguntur senes [z], valetudinarij, vel milites,vel illi,qui cum magistratu reip.causa absunt, vel quibus venire non licet [a]. *Item lege decima nona.* ¶ Publicani [b] etiam testimonium non dicunt inuiti. ¶ Item is, qui non detrectandi [c] testimonij causa aberit. ¶ Item is, qui exer-

† *Et*] orig. Ibidem ex l.5.

† *In legibus,quibus excipit,&c.*] orig.

l.inuiti 2.] mutata est enim verborum series.

f ¶ *Sit*.] supple talis vt,&c.

g ¶ *Inimicus*.] capitalis,vt extra de simo. per tuas. & de hoc notaui s.3.q.5.c.2.

h ¶ *Lege iulia*.] hic incipit tertia pars huius quæstionis, quæ protenditur vsque ad l.j.eo.qui falso.in qua ponũtur certæ personæ, quæ nõ coguntur dicere testimonium inuitæ,& quædam quæ accusare non possunt Io.de Fant.

CASVS. Hic continentur septem genera personarum,quæ à testimonio repelluntur,quæ in ipsa littera si volueris numerabis.

i ¶ *Ab eo*.] scilicet reo.

x ¶ *Liberauerit*.] 12.q.2.episcopus qui mancipium.

l ¶ *Publico*.] secundum canonem, idem est de priuato.extra eo. super eo ³.

³ Hoc tñ intellige secundum dec. eo. tit. testimoniũ.Io. de F.

m ¶ *In vinculis*.] pro crimine,ꝙ per sententiam infamaret, vt C. de infa.l.1.extra de accu.super his.aliàs nomine vinculorum priuata vincula intelligunt.ff.de ver.sig.vinculorum.Hic patet, ꝙ secundum leges repellitur criminosus, ẽt si nondum in eum sit lata sententia.& in fi.idem innuitur vbi dicit,iudicatus,&c.

n ¶ *Custodiave*.] donec sit purgatus.

o ¶ *Feceritve*.] & sufficit si qñque fecit,vt ff.de ritu nup.palam.

LEGE IVLIA. CASVS. hic nouem species hominum continentur, contra quos quis inuitus testificari non compellitur, scilicet contra socerum,&c.vt ibi dicitur.

p ¶ *Ne inuito*.] volens ergo admittitur,vt s.proxi.q.c.1.

NE LIBERTO. CASVS. Repete semper per singulos gradus hæc verba cum hoc datiuo,liberto.Item hac lege cauetur, ne denuncietur liberto ipsius,scilicet patroni accusati, vel liberto liberorũ eius.s.rei accusati,vel liberto viri eius,scilicet vxoris,quæ accusatur dicere testimonium contra eum,vel liberto vxoris eius.s. viri qui accusatur,dicere testimonium contra eam. & ita suppleas semper in supradictis omnibus.Item cauetur hac lege ne denuntietur liberto patroni dicere testimonium aduersus patronam accusatam,vel econtra.Item cauetur hac lege ne denuntietur liber-

gunt eam in ciuili & in criminali. Quæ sequuntur, plana sunt vsque ibi,*Inuiti*.

q ¶ *Ipsius*.] accusati.

r ¶ *Eius*.] scilicet accusati, vel liberto supple parentum rei.hic vult dicere,ꝙ libertus alicuius non potest ferre testimonium contra ipsum,nec libertus filiorum suorum,nec libertus parentũ suorum,nec libertus vxoris suæ.Et repete hanc dictionem liberto,cũ quolibet genitiuo.

s ¶ *Ne patroni*.] genitiui casus,& est sensus: Ne denũcietur liberto patroni eius, vel liberto,scilicet accusati uel rei,vel liberto,scilicet patronę eius,scilicet rei,vt dicat testimonium aduersus eũ, s. reum,id est,vnus libertus aduersus conlibertum suum eiusdem patroni non cogitur testari.vel melius patronum, vel patronã hic vocat eum,qui est patronus alicuius liberti,& tamen idem est alterius libertus,& sic est patronus & libertus.

t ¶ *Imperari*.] fallit hoc in matrimonio,vt extra,qui matrimo.accusa.possunt.videtur.in fi.ergo vxor nõ erit testis pro marito; qa ei subiecta est.33.q.vlt.mulierem.

u ¶ *Serui*.] ff.de proba.cum probatio.

x ¶ *Cum alia*.] si.14.q.2.c.vlt.C.de hæreti.l. vlt. sic propter defectum admittuntur minus boni,vt 55.dist.cap.1.

y ¶ *Probatio*.] plena.nã præsumptio aliqua debet ꝓcedere.non.n. à tormentis est incipiendũ,vt extra de reg.iur.cum in contemplatione.& intellige cũ de suo facto interrogatur seruus,vt j.ea.serui.& illud dicitur responsum, non testimonium, nec creditur ei tunc sine tormentis,vt 5.q.5.illi qui.

INVITI. CASVS. hic ponũtur nouẽ species hominum, qui ad testimonium dicendum cõpelli non debent, inter quos est ille qui abest non causa detrectandi testimonii,& qui conducit annonam exercitui,& etiam pupillus,qui testis esse non potest.

z ¶ *Senes*.] maiores lxx.an.ff.de excu.tut.l.2. in prin.sed ad domũ eorum est mittendum.extra eo.si qui testium.

a ¶ *Non licet*.] pp turpitudinẽ: quibus interdictũ est certo loco.

b ¶ *Publicani*.] id est,telonarii.

c ¶ *Non detrectandi*.] id est,euitandi, vt ille qui est in aliena prouincia

† qui quid exercitus prebendum conduxerit] or.

citui præbenda † [a] conduxerit. Sed nec pupillis testimonium denuntiari potest. *Item l.* 20. ¶ In testimonium accusator citare non debet eum, qui in iudicio publico reus [b] erit; aut qui minor viginti annis erit. *Item l.* 21. ¶ Ob carmen famosum [c] damnatus, intestabilis fit. *Item.* ¶ Si res exigat, non tantum priuati, sed etiam magistratus [d], si in præsenti sint, testimonium dicant. Prætor quoque testimonium dare debet in iudicio adulterij causa. Si autem ea rei conditio [e] sit, vt arenarium [f] testem, vel similem personam admittere cogamur, sine tormentis [g] testimonio eius credendum non est. *Item l.* 24. ¶ Testes eos, quos accusator de domo produxit, interrogari non placuit. *Item l.* 25. ¶ Patroni [h] quoque in causa, cui patrocinium [i] præstiterunt, testimonium non dicant; quod & in executoribus [k] negotiorum obseruandum est. *Item l.* 16. [4] ¶ Qui falso † vel varie [l] testimonia dixerunt, vel vtrique parti prodiderunt [m], à iudicibus competenter puniantur. *Item. l.* 17. ¶ Pater & filius, qui in potestate eius est, item duo fratres, qui in eiusdem patris potestate sunt, testes vtrique in eodem testamento, vel eodem negotio fieri possunt: quoniam nihil nocet ex vna domo plures testes alieno negotio adhiberi. *Item l.* 15. ¶ Hermaphroditus an ad testimonium † [n] adhiberi possit, qualitas incalescentis sexus ostendit. *Item l.* 9. ¶ Testis idoneus pater filio [o], aut filius patri non est. *Item l.* 10. ¶ Nullus idoneus testis in re sua [p] intelligitur. *Item l.* 11. ¶ Ad fidem [q] rei gestæ faciendam etiam non rogatus testis intelligitur †. *Item l.* 12. ¶ Vbi numerus testium non adijcitur, etiam duo [r] sufficient. Pluralis enim locutio duorum numero contenta est. *Item l.* 3. ¶ In testibus considerandum est, qui simpliciter [s] visi sunt dicere, vtrũ vnum, eumdẽque, & præmeditatum sermonem attulerint, an ad ea, quæ interrogantur, ex tempore [t] verisimilia responderint [u]. *Item paulo inferius.* ¶ Sæpe [x] sine publicis monumentis cuiusque

Ibidẽ, sed paulo aliter.

† al. falsa, vel varia] orig.

L. Repetundarum.

† testamentum] orig.

† al. admittitur

L. testium. §. tu magis. sed paulo aliter.

uincia, vt extra de fide instrum. constitutus. & C. de fi instr. iudices. nam ad tales est mittendum. Vel intellige quando iam per xv. dies fuerũt corã iudice. tunc enim licite recedũt, vt C. de testi. si quãdo.

a ¶ *Prebenda conduxerit.*] vehenda.

IN TESTIMONIVM. Casvs. Ego accusabam aliquem, & contra ipsum inducebam condemnatum in publico iudicio ad testimonium. quærebatur an possum? Et respondetur quod non: neque minorem xx. an. possum contra eum inducere. In se. lege dicitur, ꝙ condemnatus in famoso crimine est intestabilis, idest, nec testis esse potest, nec facere testamentum.

b ¶ *Reus.*] idest, accusatus. si. 81. dist. tantis.

c ¶ *Ob carmen famosum.*] ff. de iniur. lex Cornelia. nec ipse potest esse testis, nec testamentum facere: nec aliter pro ipso est testis in testamento. ff. qui testa. face. pos. cum lege.

SI RES. Casvs. Dicitur in hac lege, quòd si res exegerit: non solum priuati, sed etiã magistratus possunt testificari. Prætor etiam in causa adulterij testificari potest. Si autem ea sit conditio causæ, vt turpis persona sit inducẽda in testem, vt puta in excepto crimine, ei non creditur sine tormentis.

d ¶ *Magistratus.*] qualiter iudex posit esse testis, dixi s. 2. q. 6. statuendum [1].

e ¶ *Conditio*] scilicet in exceptis criminibus.

f ¶ *Arenarium*] qui pugnauit in arena, vel in loco tali.

g ¶ *Sine tormentis*] 5. q. 5. illi qui.

TESTES. Casvs. Tria genera personarum enumerantur hic, quæ à testimonio repellũtur: scilicet domestici, aduocati, & iudices in causis in quibus fuerunt aduocati & iudices. Vel intellige executores secundũ quosdam, idest, apparitores. Sed partibus volẽtibus testes admitti possunt, vt in authen. de testi. § quoniam vero. Quæ sequuntur, plana sunt vsque ad legem, Hermaphroditus.

h ¶ *Patroni*] qui non possunt simul esse testes iuris & facti, vt C. de assesso. l. nemo. possunt tamen testificari de transactione facta pro causa sua. extra de transac. ex litteris [2].

i ¶ *Patrocinium.*] De hoc dixi 2. q. 6. statuendum.

k ¶ *In executoribus*] idest, procuratoribus & curatoribus.

¶ *In executoribus.*] Sed nonne executor iudicis potest esse testis? quare enim destinaretur à iudice, si non crederetur dicto suo? nam & nuntio creditur [3], vt extra de ap. cum parati. ff. de rebus eorum qui sub tu. l. magis. § illud. & 65. dist. c. pe. in fi. nec de illorum actibus dubitandum est, qui ad officium tale admittuntur, vt 94. dist. ilde. ff. de offi. præse. præt. l. 1. qualiter enim probaret quis se non tatum, vt extra de ele. bonæ? Respondeo: creditur eis donec probetur contrarium, saltem per suum iuramentum. argu. 82. dist. proposuisti. ff. de cust. & exhi. re. l. diuus.

QVI FALSO. Hæc est 4 pars q. in qua ponit quasdam leges, quibus probatur quales testes faciunt fidem, & quales non. Ian. de Fano.

l ¶ *Varie.*] Si. extra vt eccle. bene. si. vt nostrum. extra de conces. præb. post electionem.

m ¶ *Prodiderunt.*] dicta.

HERMAPHRODITVS. Quæsitũ fuit vtrũ hermaphroditus, idest, q habet sexum maris & feminæ, posit esse testis in testamento? & rñdetur ꝙ si magis appetit ea quę viri sunt, potest: alias non. Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ibi, *In testibus.*

n ¶ *Ad testimonium.*] scilicet in testamento, vbi mulier non potest esse testis secundum legem, vt instit. de testa. §. testes. in iudicio autẽ esse potest. 15. q. 3. de crimine. Sed quid si in omnibus est parilitas? Itẽ numquid talis potest ordinari. Item an contrahet cũ viro, an cũ muliere: & si prius cum viro contraxit, an posit eo mortuo cum muliere cõtrahere? Io. sed certe in omnibus his respici debet sexus qui magis incalescit, de monstro possunt fieri monstruosæ quæstiones. Hug.

o ¶ *Filio.*] ff. de prob. etiam contra. vbi dicit ꝙ mater potest testificari ꝓ filio: sed illud intellige ꝙ potest pro ætate, vel etiam pro cognatiõe filij testificari. Itẽ pater testificatur pro filio in causa religionis. 20. q. 3. præsens.

o ¶ *Filio.*] siue emãcipato, vel nõ. i castrẽsi aũt peculio si filius ante missionẽ [4] testamẽtũ fecerit, pater põt testis eis adhiberi. ff. d testa. q testamẽto. sed postquã missus est, nõ. insti. de testa. §. in testib⁹.

p ¶ *Sua.*] scilicet propria. itẽ nec in communi: quia quod cõmune est, vtriusque est ff. de ritu nup. illud. nisi indirecte, vt in testamento: vbi quilibet legatariorũ testis est. insti. de testa. §. legatarijs.

p ¶ *Sua.*] cõtra. j. 14. q. 2. super. sed illa non est sua, vt 12. q. 2. §. qui manumittitur. Res enim sua est cuius cõmodum vel emolumentũ spectat ad aliquem suo nomine, vt 2. q. 6. biduũ in ver. palam. Sed cõtra. ff. finium reg. l. pen. vbi vẽditor põt esse testis pro emptore.

q ¶ *Ad fidem.*] nisi in casibus notatis s. 3. q. 9. si debitum.

r ¶ *Duo*] Si. de cõse. dist. 1. hoc quoque. si. ff. de manu. test. libertas. §. vlt. arg. contra ff. de opt. leg. l. 1.

IN TESTIBVS. Casvs. In testibus iudex debet cõsiderare vtrum sine fraude testimonium dicant: vel vtrũ videatur meditatus sermo quem proferunt: & vtrum ex tẽpore verisimilia respondeant: scilicet quia dixerunt de nocte, & non est verisimile ꝙ factum sit de nocte, vel ex tempore, idest, statim respondeant, idest, sine deliberatione: quibus tanta fides non adhibetur.

s ¶ *Simpliciter.*] i. sine adiectione causæ. vel simpliciter. i. non obscure, vt 3. q. 9. pura sic s. dist. 4. erit. 23. dist. quia eps. nã obscurus testis est suspectus, vt ff. de iu. fi. non intelligitur. & obscure dictũ pro nõ dicto habetur, vt extra de prob. in præsentia. ff. de interrog. act. de ætate. arg. extra de accu. cum dilecti. & obscure scriptum pro non scripto habetur, vt ff. de ijs quæ pro non scrip. ha. l. 2.

t ¶ *Ex tempore.*] Ergo videtur ꝙ testes sunt interrogandi de tempore, vt extra eod. ti. cum causam. 3. q. 9. nihilominus. sed non est verum, vt ff. de proba. si arbiter. 2. q. vlt. libellorũ. nisi testes essent suspecti. tunc enim posset quæri de qualitate temporis & testium: & quocumque modo posset iudex inuestigare veritatẽ, vt C. de eden. is apud quem. 30. q. 5. iudicantem. Vel ex tempore, idest, ex mora: quia prius cogitabit qualiter respondeat, vt 50. dist. ponderet. nam testimonium repentinum non valet, vt 5. q. 5. §. sed aliud.

u ¶ *Responderint.*] sponte. non enim de hoc sunt interrogandi, ut dixi. Ioan. sed certe de tempore in quo res dicitur facta, bene interrogantur, ut extra eod. cum causam. sed de qualitate temporis non, nisi sint suspecti. B.

SAEPE. Casvs. Quærebatur vtrũ veritas in causis sine instrumentis posit deprehendi. Et respondetur ꝙ sic quattuor modis: scilicet numero testiũ, dignitate, auctoritate, & fama ꝑpetua.

x ¶ *Sæpe.*] Iudici enim facienda est fides, vt 2. quæst. 7. plerique.

Hermaphroditus an posit esse testis in testamento: & vtrum posit ordinari.

Mater & pater quandoq; pro filio testificari posũt.

[4] Quia tunc testatur iure militari, & ex priuilegio quãtũc pater potest esse testis. sed post missionem testatur iure cõmuni, & non põt pater esse testis. Arch. Res sua quæ dicitur.

Testis obscurus est suspectus.

Testes an sint de tempore interrogãdi.

&C.

rei veritas deprehenditur; aliàs numerus testium, aliàs dignitas, & auctoritas, aliàs veluti consentiens fama [a] confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Non ergo ad vnam probationis [b] speciem cognitionem statim iudex alligare debet; sed ex sententia animi sui existimare †, quid aut credat, aut parum sibi probatum opinetur. *Item paulo inferius.* ¶ Alia [c] est auctoritas præsentium testium, alia [d] testimoniorum, quæ recitari solent. *Item codicis lib. 4. tit. de testibus. l. 1.* ¶ Soli † testes ad ingenuitatis probationem non sufficiunt; nisi instrumentis [e], & argumentis adiuuentur. *Item l. 2.* ¶ Etiam iure ciuili domestici [f] testimonij fides improbatur. *Item l. 3.* ¶ Sola [g] attestatione [h] † prolatam, nec alijs legitimis adminiculis causam approbatam nullius esse momenti certum est. *Item l. 4.* ¶ Eos testes ad veritatem adiuuandam adhiberi oportet, qui omni gratiæ, & potentatui fidem religioni iudiciariæ [i] debitam possint præponere. *Item l. 5.* ¶ Parentes, & liberi inuicem aduersus se nec volentes [k] ad testimonium admittendi sunt. *Item l. 6.* ¶ Qui intendit, suæ intentioni proprias debet afferre probationes, non petere aduersarium [l] cogi ad exhibitionem eorum, per quos sibi negotium fiat. *Item l. 7.* ¶ Serui [m] neque pro domino, neque aduersus dominum, sed pro facto suo [n] interrogari possunt. *Item l. 8.* ¶ Iusiurandi [o] religione testes prius, quàm perhibeant testimonium, coarctentur, & honestioribus potius testibus fides habeatur. Vnius [p] vero testimonium nemo iudicum in quacumque causa facile patiatur admitti: immo vnius testis responsio omnino non audiatur, etiam si præclaræ curiæ honore præfulgeat. *Item l. 9.* ¶ Omnibus in re propria [q] dicendi testimonij facultatem iura submouerunt. † *Item l. 10.* ¶ Liberi testes ad causas postulantur alienas; si socij [r], & participes criminis non dicantur, sed fides [s] ab ijs notitiæ postuletur. Venturis [t] autem ad iudicium, per accusatorem, vel ab ijs, per quos fuerant postulati, sumptus competens ministrentur, etiam si in pecuniaria causa ab alterutra parte testes producendi sint. *Item l. 11.* ¶ Liberti aduersus patronos sponte prodire non audeant, sed ne vocati quidem in iudicium venire cogantur. *Item l. 13.* ¶ Si quis testibus vsus fuerit, ijdemque testes aduer-

† *al. æstimare*

Tit. 20.

† *testatione*] or.

L. nimis graue] mutata verborum serie.
Paulo aliter.
Paulo aliter.

Le. quoniam liberi.
Paulo aliter.

L. libertorũ aliquibus verbis prætermissis.

& C. de condi. ob turp. cau. l. 1.
a ¶ *Fama.*] ergo per famam aliquid probatur, vt s. 2. q. 5. si mala fama. matrimoniũ enim probatur per famam. extra de præsum. illud. 32. q. 4. dicat. Arg. contra. 35. q. 6. si duo. extra de eo q cogno. consan. uxo. suæ. super eo. Verũ est q fama per se nihil probat: sed si adesset testimonium vnius cum fama per illud probare potest. ar. extra de prob. sicut. C. de re. cre. in bonæ. & si iudex dubitat de fama, quærat à uicinis. ff. de magi. cõue. l. 1. §. si præses. & magis ualet fama quàm unus testis, vt extra de cõsan. & af. super eo. põt autẽ fama probari p duos testes, ut extra eo. tã litteris [1].

Fama per se nihil probat.

b ¶ *Vnam probationis.*] extra de senten. & re iudi. causam.

[1] Certe hoc ibi nõ dicit: nec credo verũ. I. Fan. sed sententia gl. approbat in spe. de notorio cri. versi. sed qualiter. Arch.

ALIA. Casus. Aliqui testificabantur per scripturam sine iuramento: vel sine causa & circũstantijs: cum de hoc essent interrogati, quærebat vtrũ eis esset fides adhibenda. & respondetur q nõ: q alia est fides testiũ, quæ valet: alia testimoniorum, quæ nõ valet.
c ¶ *Alia.*] Hoc est expositum s. causa prox. q. 9. c. testes.
d ¶ *Alia.*] extra de cohabi. cleri. tua.

SOLI. Casus. Quærebatur vtrũ solũmodo testes sufficiant ad probationẽ ingenuitatis: & respondetur q non: immo etiã instrumenta sufficiunt, & expone, soli, idest, solo modo. vel præpone negationem, non soli, &c. & verba quæ posuit ibi Grat. nisi instrumentis, &c. non sunt de lege codicis. Vnde Gratianus non intellexit illam, vt intelligunt eam doctores legum.
e ¶ *Instrumentis.*] verba sunt Grat. & male intelligit. hoc enim vult lex dicere, quòd non tantum per instrumenta, sed etiam per testes potest probari libertas.
f ¶ *Domestici.*] Fallit C. de repu. l. consensu. circa fi. extra de testi. veniens 2. in fi. extra qui ma. accu. pos. videtur.

SOLAM. Casus. Quidam sine iuramento vel sine iudice testificati sunt, vel non allegauerunt causam dicti sui: cum de hoc essent interrogati, quærebat vtrũ eorũ testimoniũ valeret. Et rñdet Imperator q nõ. Quæ sequuntur plana sunt vsq; ibi, *Qui intendit.*
g ¶ *Sola.*] idest, sine adiectione causæ.
g ¶ *Sola.*] aliter ponitur s. dist. 8. si solus.
h ¶ *Attestatione.*] Causa à teste inquirenda est, vt extra eo. cum causam. si tamen nõ fuerit quæsita, & testis de causa nihil dixerit, nõ ideo minus valet testimonium: quia dixit omnia quæ nouit: licet non causam omnium. arg. ad hoc. ff. de no. ope. nun. de pupillo. §. qui opus. Arg. extra de sen. & re iudi. sicut [2].

Testis an teneatur dicere causam suæ depositionis.

[2] Ar. contra 22. q. 3. c. 1. ver. sed forte. vbi de hoc.

i ¶ *Iudiciaria.*] idest, iudici. No. q sufficit si iudici sit probatum, vt extra de rescrip. inter. s. ea. sæpe.
k ¶ *Nec volentes.*] contra s. 3. q. 5. c. 1. sed hic vocantur parentes ascendentes & descendentes, non collaterales: prout præsumitur ff. de in ius vocan. l. 4. §. 1.

QVI INTENDIT. Casus. Quidam petebat ab aduersario suo vt demonstraret sibi instrumenta sua, per quæ suam intentionem fundaret: nunc quæritur vtrum sit audiendus? & respõdet q non: sed suas debet habere probationes paratas.
l ¶ *Aduersarium.*] Actor non potest petere vt reus exhibeat sibi instrumenta sua, vt 6. q. vlt. c. vlt. extra de proba. ex epistolæ. nisi reus sit eis vsurus, vt extra de fide instr. contingit. Item cum instrumenta sint communia, vt C. de eden. procurator.

Reus in duobus casib⁹ tenetur edere instrumenta.

SERVI. Casus. Dicit hic q respõso serui nõ est credẽdũ neque pro domino, neque contra dominũ: sed de facto suo põt interrogari, cum per eum res sunt depositæ, vel commodatæ alijs.

m ¶ *Serui.*] nisi in casu, vt 12. q. 2. §. in patronos.
n ¶ *Sed pro facto suo.*] quando per eum dicitur aliquid commodatum vel depositum, vt C. de quæst. interrogari. ff. de ædil. edi. quæro. & sic patet q viles psonæ recipiunt, vbi de ipsorũ facto agit. sic extra de ele per inquisitionẽ. & extra de sent. & re iud. cũ I. & A.

IVRISIVRANDI. Casus. Tria hic dicuntur: scilicet q testes prius iurẽt antequã testimoniũ dicãt: & q potius fides honestioribus testibus adhibeatur quàm alijs: itẽ q vni testi nõ credit, & si præsidiali honore præfulgeat. Sequens responsum planũ est.
o ¶ *Iusiurandi.*] sic 3. quæst. 9. hortamur. nisi remittatur à parte, vt extra de test. tuis.
p ¶ *Vnius.*] 11. q. 1. quicũq; s. sed illud nõ tenet. sed fallit hoc extra de test. cog. puenit 1. itẽ vni credit, vt C. de fal. si qs decurio. ff. de do. plegata. Theopõpus. & generaliter credit vni quo ad præsũptionẽ: sed dictũ vnius nõ iustificat, neq; cõdẽnat, vt 33. q. 2. admonere.
q ¶ *Omnibus in re propria.*] Arg. contra. C. de fideicom. l. vlt. Sed ibi improprie ponitur iudex & testis.

LIBERI. Casus. Dicitur hic q si aliquẽ accusamus de crimine, liberos debemus inducere testes cõtra eũ, si socij nõ sunt & criminis participes: sed causa & ratio facti debet ab eis qri. Vel hic vult dicere, q ipsi debent subijci tormentis ad veritatẽ eruendã: & quicumque testes postulauerit induci, eis sumptus necessarios exhibebit: siue in causa criminali siue in ciuili introducantur.
r ¶ *Si socii.*] sed fallit s. 79. dist. si quis Papa. Item fallit in crimine læsæ maiestatis. 15. q. 3. nemini. & in crimine simoniæ. extra de simo. quamuis. Sed obstat extra de testi. veniens. 1. Sol. socius criminis & muneris repellitur: sed non criminis tantum.
s ¶ *Sed fides.*] idest, causa.
t ¶ *Venturis.*] De hoc notaui quid iudici vel testi dandũ sit. 11. q. 3. non licet. videbatur q utraque pars debet prouidere testibus, q pro utraque testantur. 14. q. 5. non sane. sed secus est, ut dicit G.

LIBERTI. Casus. Dicitur hic q liberti cõtra patronos sponte testificari non debent, nec debent ad hoc compelli: & si uocati fuerint, non debent cogi uenire.

SI QVIS. Casus. Induxi testes contra aliquẽ in aliqua causa: contra me ijdem inducebantur: uolebam eos repellere. quæritur an possum? Et respondetur q non, nisi probem postea capitales inimicitias interuenisse inter me & illos: arguere tamẽ potero eorum testimonia ex dictis eorum, si contradicant sibi: uel si probauero eos corruptos promissione, vel etiam datione pecuniæ.

a ¶ *Produ-*

a [Producantur.] Testem inductum pro me teneor recipere contra me, vt hic. Similiter illũ qui fuit iudex pro me, teneor recipere contra me, vt 3. q. 8 cuius in agendo [1]. Item allegationem vel rationem pro me inductam, recipiã contra me. s. 19. dist. si Romanorum. Similiter instrumentũ, extra de censi. cum olim. Itẽ iuramentum. causa appellationis inducunt testes super nouis articulis pendentibus ex veteribus. extra cap. fraternitatis. Legistæ secundum opi. Ioan. inducunt super nouis & super veteribus articulis. C. de appel. l. eos. B.

c [Ostenderit.] vel etiam infamiam postea contractam, vt extra de testi. cogen. p ræterea. simile s. dist. 19. si Romanorum. extra de accus. nulli.

sus eum in alia lite producantur [a], non licebit ei personas eorum excipere; nisi ostenderit inimicitias inter se & illos postea emersisse; ex quibus testes repelli leges præcipiunt: non adimenda scilicet ei licentia ex ipsis depositionibus testimonium eorum arguere [b]. Sed & si liquidis probationibus datione, vel promissione pecuniarum eos corruptos esse ostenderit [c], etiam eam allegationem integram ei seruari oportet.

In hoc capite varias leges digestorum, & codicis ita refert Gratianus, vt interdum eadem prorsus afferat verba, interdum vero mutet, ac transponat, & in summam redigat. Ac plura quidem sunt ex originali emendata, nisi, vbi Gratianus de industria mutauerat.

α Per quos.] *In vulgatis legebatur,* per quæ. *Emendatum vero est ex manuscriptis, & lege ipsa, in qua agitur de exhibitione testium, non autem de editione instrumentorum.*

β Coarctentur.] *Sic in aliquot manuscriptis, qua lectio cum his verbis legis,* arctari præcipimus, *magis conuenit, quàm vox,* coerceantur, *qua erat in impressis.*

SED OBIICITVR. CASVS. Dictum est supra in c. testes autem. quòd intra xiiij. annum non possunt aliq testificari. sed cõtra hoc obijcit Gratia. de puero triginta dierum. Nam cum de fornicatione accusaretur beatus Bricius, & diceretur filiũ genuisse triginta dierum: in medio populi professus est ille puer Bricium suum patrem nõ esse. Sed soluitur hoc, quòd miracula diuina non sunt trahenda ad consequentiam, nec in exemplum actionis humanæ.

Sulpitius Seuerus l. 3. vitæ S. Martini.

Sed obijcitur illud beati Bricij, qui voce pueri triginta dies ab ortu habentis innocens probatus est. Sed miracula diuina sunt admiranda, non in exemplum humanæ actionis trahenda.

QVÆSTIO IIII.

De quarta vero [d] quæstione Fabianus Papa, epist. 2. ad episcopos orientales constituit dicens.

Accusator & testis, vel iudex aliquis simul esse non potest. C. I.

Anſ. l. 3. c. 75. Burc. l. 16. c. 15. Iuo p. 6. c. 321. Pann. l. 4. c. 81.

NVllus vmquam præsumat accusator [e] simul esse & iudex † uel testis: quoniam in omni iudicio quattuor [f] personas necesse est semper adesse; idest iudices electos, accusatores idoneos [γ], defensores congruos, atque testes legitimos. Iudices [δ] autem debent vti æquitate [g], testes veritate, accusatores intentione ad amplificandam causam, defensores extenuatione ad minuendam [h] causam.

γ Idoneos.] *Apud Fabianum, & Burchardum, & Iuonem hic locus ita habet,* iudices electos, & accusatores, ac defensores, atque testes. *Verum, quia voces illę,* idoneos, congruos, legitimos, *sunt in omnibus vetustis codicibus Gratiani, & Pannormia, nihil est mutatum.*

δ Iudices autẽ.] *Hæc neque in epistola sunt, neque apud alios collectores, nisi in Pannormia.*

De quarta uero.] Hęc quęstio diuiditur in tres partes: in quarum prima probat duabus auctoritatibus ꝙ nullus debet esse accusator & iudex & testis. Secunda ibi, *Inscriptio*. Tertia ibi, *De domo.* Io. de Fã.

CASVS. Hic intitulatur quarta quæstio, qua quæritur an idem posit esse accusator & testis. Et respondetur quòd non, vt j. c. 1. & 2. nisi forte in causa matrimonij: vbi dicunt quidam, ꝙ idem potest esse accusator & testis. argu. 35. quæst. 6. c. 1. & 2. & in summa ubi notauit Hug. & Io. hoc dicit.

Testis & accusator an posit quis simul esse.

tum. C. de reb. credi. generaliter. Arg. contra ista. 2. q. 7. si hæreticus. 37. dist. si quid veri. Sol. ista sunt specialia fauore fidei.

b [Arguere.] Sed hoc non potest fieri nisi per alios testes: ergo visis attestationibus possunt induci alij testes: quod est cõtra id extra eo. fraternitatis. Cõsueuit responderi, ꝙ directe non pñt induci testes cõtra testes: sed indirecte, vel probãdo corruptionẽ, vt extra eo. series. extra de prob. licet. Vel probãdo testes aut personas fuisse in alio loco tunc temporis. extra eo. ex tenore. Sed cõtra. hæc est causa quare non admittantur testes post publicationẽ, quia timet̃ subornatio: sed subornari possunt, licet testes indirecte inducãtur. Itẽ si testes aduersarij volunt probare de alio tẽpore: ergo ego inducam testes ad probandũ de eodem tempore. iniquum enim esset, ꝙ aliquid permitteretur impugnanti, & non permitteretur defendenti. ff. de reg. iu. nõ debet cũ dicta meorũ testium posim cõfirmare, vt dixi s. 3. q. 3. de inducijs Ad hoc potest dici, ꝙ spale est in causa matrimonij, vt inducantur testes quandocumque, etiam post sententiam: quia ibi non transit sententia in rem iudicatã [2], vt extra de sent. & re iud. lator. & c. consanguinei. Vel ideo mulier fuit admissa in illa decre. ex tenore. quia ignorauit de quo die testes vellent testari. sed si quis scit de quo die velit quis probare: & ante publicationẽ non protestatur, quòd die illo nõ fuerat in loco tali, post publicationẽ eum nõ admitterẽ. & quod hic dicit̃, ꝙ põt obijci in dicta, verũ est ostendẽdo eos esse contrarios sibi [3]. Item instrumentũ induci põt post publicationem, vt extra de fide instr. cum dilectus. Si quærit̃ quare viso instrumẽto induci possunt testes, vt C. de contrah. stip. optimã. & nõ visis attestationibus? Rñ. ideo quia si vnus vult improbare instrumentũ per testes, reliquus potest per testes instrumento fidem facere: quod nõ est in testibus. Io. Ego credo ꝙ publicatis attestationibus super nouo articulo (sicut dicit T.) pñt induci testes: licet legistæ dicant contrariũ. & hoc non solũ est in causa matrimonij, sed etiam in alia causa, vt extra de fide instr. cũ Ioãnes. & extra de testi. ex tenore. & c. veniens 2. In

d [De quarta vero.] Hic quærit̃, an aliqs simul posit esse testis & accusator? Et est dicẽdũ ꝙ nõ, vt j. ea. c. 1. & 2. q. 1. multi. nec enim simul debet quis fungi pluribus officijs, vt 16. q. 1. presbyteros. & 79. dist. singula. In matrimonio est speciale ut idem sit accusator & testis, ut not. 35. q. 6. c. 1. tamen improprie dicitur in matrimonio accusatio. nam mista dicitur inter ciuilẽ & criminalem, ut extra de procu. tuæ. In denuntiatione autem idem est denuntiator & testis, ut extra de testi. in omni negotio. & extra de simo. licet. sed ex quo semel quis apparuit inter accusatores, amodo non potest esse testis, ut extra de accus. cum P. Manconella.

NVllus.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd nullus debet simul accusator esse & testis uel iudex: quoniam in omni iudicio quattuor debent esse diuersitates personarum: scilicet accusatores, rei, iudices, & testes; & ostenditur quod sit officium cuiuslibet eorum: quod in littera patet.

e [Accusator.] nisi in causa matrimonij, ut 35. q. 6. c. 1.

f [Quattuor.] extra de uerb. sign. forus. contra. Sed dic quòd quattuor sunt personæ, idest, quattuor genera personarum. uel dic ꝙ appellat ibi tres testes, idest, tria genera probationum, scilicet instrumentorum, testium, & famæ [4]. Sed obijcit de crimine notorio, ut extra de elec. uenerabilem. §. nos igitur. & ubi quis confitetur aliquid, & ubi iudex ex officio procedit. in his enim non est accusator. Sed loquitur hic cum ordinario iure proceditur: scilicet in forma iudicij.

[4] Idest, argumentorũ siue confessionũ, vt ibi no. Tã. & Ber. & sic nõ ob. qđ no. s. e. q. 1. sæpe, in gl. 1. Arc.

g [Aequitate.] C. de iud. placuit. 45. dist. omnis qui.

h [Ad minuendam.] non tamen ut falso inducat aliquod ius. Sed numquid tenetur aduersario dicere iura quæ pro ipso faciunt? nõ: tamen in corporali bello licitum est decipere hostem, ut 22. q. 2. utilem. & 23. q. 2. dominus.

NVllus.] CASVS. Dicitur hic ꝙ iudex in iudicio non debet vti acceptione personarũ inter accusatorẽ & reũ: sed æqualiter audiat vtrumque. & ꝙ per se debet esse accusator, per se reus, per se iudex, per se testis, & vnusquisque debet esse in suo officio.
a ¶ *Personaliter.*] idest, cum acceptione personæ, vt 3.q.9.cap.vlt. quia honor vnius personæ non debet obesse alij, vt C.de digni.l.3. lib.12.11.q.3. si quis vero. C.de stat. & ima. l.4. iudex tamen magis dignum potest honorare, vt 2.q.7. quæritur. & q.8. quisquis non tamen sedebit cum iudice cum agitur in causa vt C.de of. ciui. iud l.1.

Personarum acceptio nõ debet esse in iudicio.

Item Damasus Papa, epist.3.c.7.

¶ Quilibet in causa duas personas gerere non valet. C. II.

ij NVllus introducatur personaliter [a], sed accusatores, & accusati æqua audiantur ratione, iuxta quod gestorũ ordo exigit. Accusatores vero, & iudices non ijdem sint, sed per se accusatores, per se iudices, per se testes, per se accusati, vnusquisque in suo ordinabiliter ordine. ¶ Nã inscriptio [b] primo semper fiat [c], vt talionem calumniator recipiat; quia ante inscriptionem nemo debet iudicari, vel damnari; cum & sæculi leges hæc eadem retineant.

Poly.l.5.tit.1. Burc.l.16.c.31. Pann.l.4.c.80. Iuo p.6.c.337.

2 *Vt codice* [d], *libro nono, titulo de accusationibus & inscriptionibus l.7. & codice, eodem libro de adulterijs l.6. & titulo de Abigeis l. vnica.* ¶ *Aliquando etiam sine inscriptione accusatio fieri potest. [Ea enim, quæ per officiales* † [e] *præsidibus denuntiantur, & citra solennia accusationum posse perpendi incognitum non est.]* ¶ *Item codice de adulterijs l. 6. Si maritus iure mariti, hoc est intra sexaginta dies* [f] *vtiles adulterium vxoris suæ accusare voluerit, quam ex suspicione* [g] *sola ream facere valet, non continetur vinculo inscriptionis. Item c. de Abigeis l. vnica [Abacti* [h] *animalis accusatio non solum cum inscriptionibus* [i], *sed etiam sine obseruatione* [k] *proponitur]* ¶ *Item cod. de accus. l.8. [Si quis* [l] *se iniuriam ab aliquo passum putauerit, & querelam deferre voluerit, non ad stationarios* [m] *decurrat, sed præsidalem adeat potestatem, aut libellos* [n] *offerens, aut querelas* [o] *suas apud acta deponens.]* ¶ *In* [α] *alijs* [p] *autem criminalibus causis dignũ est, vt inscriptiones præponantur, quæ magnitudinem videlicet criminis, tempusque designent, vt alterutram partem digna legum terrere possit auctoritas* [β].

† *officium*] orig. Ea quidẽ C. de accus. & inscri.

α ¶ In alijs autem.] *Lex 16. cod. de accus. sic habet,* in causis criminalibus, *cetera vero eodem plane modo atque à Gratiano inferuntur.*
β ¶ Auctoritas.] *In vulgatis hic repetebatur versiculus.* Inscriptio, *ex capitulo Damasi: sed abest à vetustioribus codicibus, & frustra repetitur.*

De domo etiam iudicis accusator, vel testis produci non debet; ne in causam suspicionis incidat iudex.

Vnde Nicolaus Papa ad Michaelem Imp. epistola, cuius initium est [Proposueramus.

¶ Suspicionis incidet in crimen iudex, de cuius domo, vel accusator, vel testis producitur. C. III.

COntra ritum ecclesiasticum, contraque venerandas leges [q] pro-

INSCRIPTIO. Hęc est secũda pars huius quæstionis, in qua ponit Gratia. quattuor casus, ĩ quibus nõ est inscribi necesse. Io. de Fã.
CASVS. Dicit Gratianus ꝙ ĩscriptio semper in accusatione debet fieri, vt accusator obliget se ad pœnam talionis, vt probatur nono libro Codicis de accusationibus, &c. Hug. tamẽ videtur velle, ꝙ omnia supradicta verba sint de præcedenti capitulo, vsque ibi, *Vt Codice.* postea sunt verba Gratia. Idem videtur velle Beneuen. ĩ casibus suis: sed ego habeo. §. ibi, *Inscriptio &c.*
b ¶ *Inscriptio.*] Et si nõ fuerit facta, nihil valet quod actum est. 2.q.1. in primis. ibi, quòd si forte hæc solemniter. Sed an obligabit se accusans ad talionem? ar. ꝙ sic, extra de accu. super his. C. de fide instru. l.2. contra. C. de aduo. diuer. iud. l.1. Dico ꝙ sic, licet quidam legistæ secus dicant [1].
c ¶ *Semper fiat.*] Nisi in casibus notatis. 2.q.7. in summa.
d ¶ *Vt codice.*] Istud vt, respicit verba sequentia.

1 Adde an & qñ debent se inscribere: no. Cy. & do in l. qui crimen. C. qui accu. nõ pos.

ALIQVANDO. CASVS. Dictum est s̃. in §. Gratiani, vel in c. secundum quod supra not. quòd in accusatione est inscriptio facienda semper. Nunc autem ponit Gratianus quattuor speciales casus, in quibus inscriptio non exigitur. Primus est quando per officiales nuntiantur præsidibus aliorum delicta. Secundus quando vir vult accusare vxorẽ suam de adulterio iure mariti intra sexaginta dies vtiles computandos à tempore diuortij. Tertius est quando quis de abigeatu accusatur. Quartus est in crimine iniuriarum. In alijs vero criminibus semper debent fieri inscriptiones, quæ crimen & tempus designent, vt alterutram partium legum auctoritas terrere possit. Sed in quibusdam male dicit Gratianus hic, vt dicit Hug. in summa, & vt Io. notauit in hoc loco.
e ¶ *Per officiales.*] Hoc exemplum non valet: quia ibi non fit accusatio. loquitur enim in notorio crimine ista lex, quod solum officiati denuntiant. si enim denunntiat officialis aliud crimen, ei non creditur: nisi probet legitime, vt C. de accus. ea quæ C. de curio. l. curiosi. lib.12.

Officiales solum notoria denũciare debent.

ADDITIO. In hac lege non dicitur ꝙ inscribant: sed dicitur ꝙ si non probant, puniuntur vt calumniatores, secundum Lau.
f ¶ *Sexaginta dies.*] A tempore diuortij cõputandos, vt ff. de adul. l. is cuius ope. §. pen. sed iure extranei potest eam accusare post hos dies etiam: dum tamen causa non excesserit quinquennium, ff. eo tit. mariti. sed ad thori separationem etiam post septẽnium potest, vt 33. quæst. 2. admonere. Consistit autem ius mariti in hoc, quòd ex suspitione violenta facit vxorem ream: & quòd præfertur alijs accusatoribus: & quòd non inscribit: & quòd non punitur quasi calumniator, secundum quosdam: nisi euidens sit calumnia, vt C. de adul. iure mariti. ff. eo. is cuius. Iure tamen nouo tenetur [2] vir inscribere, vt in auth. vt lice. mat. & auiæ. §. causas. coll.9. & extra de procur. tuę. secundum canones non videtur, quòd sustineat pœnam talionis, vt 33.q.5. hæc imago. Sed hoc est verum, cum agitur ad thori separationem: secus si agatur ad pœnam legalem, vt extra de procu. tuæ.
g ¶ *Quam ex suspicione.*] 32.q.1.c.1.& 2.
h ¶ *Abacti.*] i. cum quis gregem abigit, vel partem gregis.
i ¶ *Inscriptionibus.*] i. cum agitur criminaliter.
k ¶ *Obseruatione.*] idest, cum agitur ciuiliter.
l ¶ *Si quis.*] C. de accus. si quis se.
m ¶ *Non ad stationarios.*] idest, non pedaneos iudices.
n ¶ *Aut libellos.*] Cum criminaliter.
o ¶ *Aut querelas.*] Cum ciuiliter.
p ¶ *In aliis.*] Male exmeplificat magister vbi non cogit quis inscribere. sed veros casus posui supra 2. quæst. 3. notandum. & quæst. ult. in summa.

DE DOMO. CASVS. Iste §. respicit illa duo cap. supra posita nullus. & nullus. ubi dictum est ꝙ non debet esse idem accu sator & testis & iudex. Nunc uero dicit, ꝙ de domo iudicis non debet produci actor uel testis, ne iudex habeatur suspectus.

COntra ritum.] CASVS. Coram Imperatore accusabatur quidam de domo imperiali: & producebatur accusator & testis cui poterat imperari. sed Nicolaus reprehendit hoc dicens hoc esse contra legem: & ex hoc iudices suspecti fiunt.
q ¶ *Leges.*] Extra de offi. iud. deleg. causam. 2. ff. de iurisdict. om. iud.

iud.qui iurisdictioni.

a ¶*De imperialibus ædibus.*] idest, de domo cuiuslibet iudicis [1]. De hoc dixi 3. quæstio. 5. accusatores. iudex tamen suos domesticos cogitur recipere contra se, vt C. de asses. si post.

causa prox.q.3.si ægrotans.quia ibi datur tertius mensis ad conuincendam malitiam.extra de dolo & contu.cum olim.

c ¶*Occurrerit.*] Sed pone quòd iudex ita dixerit, si non veneris die illa, sis excõmunicatus [2]:& ille non venit,quia non potest venire,numquid erit excommunicatus? Videtur quòd non. nam & auditur hic causa absentiæ,& probata causa [3]nõ absoluitur nec enim extat conditio: quia non dicetur non venisse,ex quo casu nõ venit,vt ff.de conditio n. & demonstra. l. 2. nec proposuit iudex excõmunicare ipsum in oĩ casu, sed in casu cõtumaciæ tantũ. arg. ad hocff. de sol. si seru⁹ decẽ.ĩ fi.& cũ nõ sit cõtumax,pœnam contumaciæ non patitur, si non venit, vt ff. de re iud.contum.Ioan.Sol. excommunicatus est, sed absoluitur sine expensis: quia excommunicatio tenet,nisi ĩ duobus casibus,vt extra de sen.excom.per tuas.B.

[2] No. hic L. quòd talis citatus non est excõica. arg. extra đ pign. significante. ff. de solu. si seruus. Arch.

[3] Qualiter autẽ probet impedimentum & casus fortuitus. vide An. & B. in l.quæsitũ. & per Io. de Imo.plenius. ff.de re iu.habetur etiã ꝑ Bar.in l. contumacia.§.fi.. ff.de re iu. & C.de naufra. l. si quis per Spe. in ti.de dila.§.1. ver. in sum. per Cy.& Bal.in l.fi.C.de fide instr. & etiã per eumdem Bal. in l. qui accusare. C. đ edẽ.& An. in l.fi.de seruі. facit etiã qđ not.Bar. in l.si quis ex argentarijs. §. pen. ff. de eden.

ducitur accusator de imperialibus ædibus [a],& cui imperari potest,ad falsum dicendum testimonium adhibetur. Fiunt suspecti iudices,& mercenarij, & lupi custodes, qui videbantur esse pastores.

¶ *Caput hoc emendatum est ex ipso originali Romæ impresso.*

QVÆSTIO V.

t Felix epist. 2. d epos Galliæ.

D*E quinta* [b] *vero quæstione in concilio Carthaginensi 3.c.7.sic inuenitur definitum.*

¶ Non est à communione suspendendus, qui die statuta ad causam uenire non potuit. C. I.

nsl.l.3.c.122. urc.l.1.c.160. Io p 5.c.270. itin.l.4.c.106.

5.q.3.si ægrons.

QVisquis episcoporum accusatur, ad primatem prouinciæ ipsius causam deferat accusator. Nec à communione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam [α], electorum iudicum, die statuta, litteris euocatus [d] [e] minime occurrerit [c]: hoc est intra spatium mensis ex ea die, qua eum litteras accepisse constiterit. Quòd si aliquas veras necessitatis causas probauerit, quibus eum occurrere non potuisse manifestum sit, causæ suæ dicendæ intra alterum [f] mensem integram habeat facultatem. Verum tamdiu post mensem secundum non cõmunicet [g], donec purgetur. Sin autem nec ad concilium vniuersale [β] occurrere voluerit, vt vel ibi causa eius terminetur, ipse in se damnationis suæ sententiam [h] dixisse iudicetur. Tempore sane, quo non communicat, nec [γ] in sua ecclesia, vel parochia communicet [i]. Accusator autem eius, si numquam diebus causæ dicendæ defuerit, à communione non remoueatur. Si vero aliquando defuerit subtrahens se,restituto in communionem episcopo remoueatur à communione accusator † [k], ita tamen, vt nec ipsi adimatur [l] facultas causæ peragen-

d ¶*Mensis.*] vel trium mensium,vt ĩ.prox.q. 3 c.1.& q. 2.c.2.cõtra.

e ¶*Ex ea.*] Nota quòd computandũ est semper tempus à receptione litterarum,vt hic,& 16.q.3.placuit 2.extra de ap.super eo. 2.& C. de excus.tut.l.quinquaginta. nec cõputabitur dies in quo recepit litteras,vt ff.si qs caut.l.1

f ¶*Alterum.*] sed obijcitur,aut primus mensis fuit peremptorius:aut non.si non: quare excommunicatur:contra illud 24.q.3.de illicita? Si fuit,quare datur ei alius mensis postea? Item qualiter fuit hic missum peremptorium prima vice:contra illud extra de dila.c. dilecti. Si vis tenere casum Hug. dic quod hic ex causa fuit primo missum peremptorium, vt extra de in integ. rest.tum ex litteris. in fi. & ff. de iudic. nonnumquam. & sequens peremptorium datur ad conuincendã malitiam. sic ĩ.5.q.3.c.1. Secundum alium casum non est primus mensis peremptorius. secundum hoc dic ꝙ non punitur hic sententia excommunicationis,sed suspensionis,vel alia.nam bene punitur quis in citatione non peremptoria, vt 5.q.2. præsenti. C. de iudi.sancimus.ff.si quis in ius voca.non ier.l.2.

D*E quinta vero.*] CASVS. Hic intitulatur quinta quæstio,qua quæritur an sit excommunicandus accusatus si die statuta non veniat ad causam. Et certum est, ꝙ sic ex contumacia abest.& agitur hic de inducijs citatorijs siue expectatorijs.

b ¶*De quinta.*] De iure ter est citandus quilibet,vt 24.q.3.de illicita.si tamẽ ad primam citationẽ non venerit,delinquit:quia spernit mandatum iudicis,& punitur.ff.si quis in ius voc.non ierit.l.2. ff.si quis ius.dicen.non obtemp.l.vnica. & præstabit sumptus litis in illa factos,vt de iud.sancimus.Et agitur hic de inducijs citatorijs siue expectatorijs,quæ dãtur epis:& eædẽ dantur ꝑsbyteris & diaconibus,vt 15.q.7.si autẽ.& dictũ est de his ŝ.3.q.2.in summa.

Q*Visquis.*] CASVS. Statutũ fuit in concilio Carthaginensi vt epi apud primatẽ prouinciæ accusentur. Et si eps qui accusabatur,vocatus ad causã,die statuta, hoc est intra mensem computandũ à die receptionis litterarũ non venerit, debet excõicari: & si postea venerit allegaturus causas quare non venerit, conceditur ei spatiũ alterius mensis: sed remanebit excõicatus donec probet iustũ impedimentum:ita quòd nec suis nec alienis cõmunicet interim.si nõ venerit finito secũdo mẽse,cõdemnabitur.Sive accusator die statuta nõ venerit, excommunicetur reo vel epo præsente cõmunioni reconciliato.Si tñ postea iustũ impedimentũ probauerit:absoluat:& causam agere permittat:& expone post secundũ mensem,idest, post principiũ secundi mensis. Vel sic: Eps accusatus,si intra tẽpus vnius mensis à tempore receptionis litterarum non venerit,excommunicatur. si allegat iustum impedimentum,datur ei alius mensis:sed remanebit excõmunicatus quousq; probabit iustum impedimentum:& si non venerit secundo mẽse, condemnabitur. si vero accusator non venit die statuto, excõicandus est.sed si iustam probat absentiã, absoluetur, & postmodum aget. Iste est casus secundum Hug. & secundum eum exponitur post mensem secundum,idest,post principium secundi mensis.

ALIVS CASVS. Aliquis vult accusare epm, vadit ad primatem,vocatur eps: eligit iudices eps:deinde vocatur ab eis,vt sit tali die coram eis:& si tunc non venerit,suspendatur.Si autem miserit nuntium quia alleget iustam causam absentiæ, vel aliam iustam excusationẽ,datur ei alius mensis:& si in fine secundi mensis non venerit,tunc excõicatur.& secundum hoc expone post secundum mensem,idest,post finem secundi mensis.& sic non obstat ĩ.

g ¶*Non communicet.*] in sacramentis.

h ¶*Damnationis suæ sententiã.*] cũ lis est contestata,vt dixi 3.q.9. decernimus.vel legitur de sententia excommunicationis.

i ¶*Communicet.*] arg.ꝙ qui est suspensus in vna ecclesia, & in altera:quia cum sit tantum vna ecclesia,nõ potest esse partim intra, & partim extra ecclesiam,vt 24.q.1.loquitur & 6.q.1.si quis presbyter.arg.contra 58.dist.si quis alterius.

Suspensus in vna ecclesia est in omnibus suspẽsus

Accusare cogitur aliquis quandoque.

k ¶*Accusator.*] sed quare cogitur iste accusare,cõtra illã regulam C.vt nemo inuitus agere vel accusare compellatur? Itẽ nõne primo accusator esset admonendus,vt C.qui accus.nõ pos.q crimen. Forte hoc est speciale in epo,sicut aliud ĩ. causa prox. q. 2.c.3. & hoc obtinet cũ ex accusatiõe orta est infamia contra epm: & ideo cogitur accusator ꝓcedere,vt ĩ.ꝓxi.q.1.quidam.& q.vlt.Epiphaniũ.Vel hic inscriptũ fuit: & iõ cogebatᷣ ꝓcedere vt extra de accu.licet.in fi.Si autem nec accusator,nec accusatus venit:tunc neuter est puniẽdus [4],ff.si qs in ius voc.nõ ie.l.2.§.ult.Itẽ habes hic: ꝙ si accusator nõ ꝓbat iustã cãm absentiæ,ammõ non audiť de illo crimine,ut extra de accu.licet. C. q accu.nõ pos.l.3.Itẽ forte ubi de crimine agiť etiã ciuiliter.ff.de iure fis.l.2.§.senatus. Idem ubi accusať instrumentũ falsum,ut extra de fide instr.accepimus.& c.cõtingit.Idẽ ubi accusatur matrimoniũ,ut extra q matri. accus. pos. c.per tuas.Idem ubi præfigitur terminus ad inducendos testes ut extra de prob.licet.Idem ubi proponitur terminus ad exceptiones proponendas,ut extra de exce.pastoralis. Idẽ ubi impetitur status alicuius,ut C.de inge.ma.diffamari. Secus autem in ciuilibus negotijs,ubi per triennium expectatur,ut C.de iud.properandum.

[4] Idẽ si actor venit & non reus,vel econuerso. iudex tamen fuit impeditus & nõ potuit adesse causæ: ꝑ ut no.extra đ dolo & cõtu. venerabilis. & l.6. eo. tit. c.actor. & est q.B.Brixien.

l ¶*Adimatur.*] ut C. qui accusa.non pos.si ea.& l.qui crimen.

a ¶ Prob

a Probauerit.] suum sacramentũ sufficit in hoc casu, vt 12.q.1. c.1.C.de reb.cred.i bonæ.100.dis.optatũ.extra de proc.ex insinuatione.non enim requiritur quòd plene probetur causa absentiæ,vt extra de sent.& re iud. c.cũ Bertholdus.ar. contra extra de in integ. resti. capit. ex litteris.

Addé no.in l.seruũ quoque.§. publice.ff.de pœ. & l. pen.§.ad crimé. ff. de publi.ind. Vbi de hoc & 86.di.tãta.

Sexta vero.] Casus Hic ponit 6. q. qua quæritur an illi qui in accusatione episcoporũ culpabiles inueniuntur, possint de cetero admitti ad sui vel suorũ causæ prosecutionem. Et respondet quod sic, si suam velint prosequi iniuriam vel suorũ ciuiliter, & nõ criminaliter:nec ĩ causis ecclesiasticis. Casum vero illorũ c.illud.& si accusatorum, inuenies s. 3. quæst. 10. c. si accusatorum. Aliud capplanum est.

b Illud.] Non admittatur.] istud est expositum s. 3.q.10.si accusatorum. & capit. 1. & 2.

Accusare prohibentur aliqui.

b Non admittatur.] Quidã dicunt quod in nullo crimine admittatur contra episcopum.

c Omnibus.] Excipiuntur excõmunicati,vt s.ea.q.1.c. 1.Itẽ serui & impuberes, vt s.3.q.7. §. tria. in prin. & minores, vt C.de autho.præstan.l. clarũ. & in casu quem habes extra qui mat. accu. pos.cum in tua. Item fallit in vsurario, vt extra de vsu. quia frustra.Item fallit in liberis & parentibus, vt 2. q. 1. prohibentur. Item in muliere, vt 32.q.1.§. hoc in mulieribus.

In infamiam.] Casus. Supra dictum est de ijs qui manifeste accusant. Nunc supponit quintã causam in qua tractat de ijs qui occulte accusant,scilicet per libellum famosum quẽ clanculo scribũt in alicuius infamiam. Interserit etiam Gratianus de iudicijs:& qualiter quis sit vocandus ad causam:& an causa criminalis possit per procuratorem experiri siue expediri:& quomodo episcoporum iudicium debeat ventilari: & quomodo illi qui aliorum crimina detegunt, culpandi sunt vel laudandi. In fine repetit de pœna calumniatorum. autem hæc & alia faciat, præmittit thema, de quo sex eliquæstiones.

dæ, si se ad diem occurrere non noluisse†, sed non potuisse probauerit[a].

† al.voluisse

α Electorum iudicum.] *Ista dua voces absunt ab editione Coloniensi conciliorum in quattuor tomis.*

β Vniuersale] *In concilio ipso additur* anniuersarium. *quod in Africano concilio, c.62.ostenditur de vniuersali concilio Africa esse intelligendum.*

γ Nec in sua ecclesia.] *Sic in ceteris conciliorum editionibus, & codice canonum,& apud ceteros collectores. Sed in editione quattuor tomorũ,est,nec ĩ sua plebe cõmunicet. Graece,c.19.legit.* μὴ δὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, μὴ δὲ ἐν παροικίᾳ κοινωνήσῃ, *idest.* neque in propria ecclesia, neque in parochia communicabit.

QVÆSTIO VI.

SExta vero quæstio eodem septimo capitulo concilij Carthaginensis tertij terminatur, in quo sequitur.

In ciuili, & proprio dumtaxat negotio ad arguendum admittitur, qui in episcopi accusatione culpabilis inuenitur. C. I.

Ansl.3. c. 12. Burch. ibidem. Iuo ibidem. Pann.ibidem.

ILlud vero placuit, vt cum agere cœperit in episcoporum iudicio, si fuerit accusatoris persona culpabilis, ad arguendum † non admittatur[b], nisi proprias causas, non tamen ecclesiasticas, vel δ criminales asserere † voluerit.

† al.dicere

δ Vel criminales.] *abest hoc à concilio, & ceteris collectoribus, sed retentum est ob casum, & repetitur in c.si accusatorum.*

Item ex concilio Carthaginensi 7.c.2.prope finem.

Propriam causam agere valet, cui accusare non licet. C. II.

OMnibus[c], quibus accusatio denegatur, in causis proprijs accusandi licentia non est deneganda.

Iuo p.16.c.64.

Item Felix Papa omnibus episcopis per Galliæ prouincias constitutis, epistola secunda.

In accusatione episcoporum deficiens ciuiliter tantum experiri poterit. C. III.

SI accusatorum personæ in iudicio episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas asserere, non tamen criminales, vel ecclesiasticas voluerint.

3.q.10.c.fin. Iuo p. 6.c.418.

Item Hadrianus Papa in capitulis, c.5.

De eodem. C. IIII.

QVòd si accusatorum personæ in iudicio episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur,nisi proprias causas habuerint, non tamen criminales, vel ecclesiasticas.

CAVSA QVINTA.

IN infamiã cuiusdam episcopi chartula accusationis occulte conscribitur: tandem accusator procedit in publicum. Episcopus autem semel litteris euocatus, causæ suæ die statuta adesse non valens, per procuratorem iudici se præsentauit: absque synodali audientia damnatur. Demum iudicio per appellationem renouato, de accusatoris inimicitia episcopus conqueritur: tamdem in ipsa probatione deficit accusator.

1 *Primo, quæritur, qua pœna sit feriendus, qui famosum libellum clanculo scribens, probare negligit, quæ litteris mandauit.*

2 *Secundo, quoties sit vocandus ad causam, antequam sententiam damnationis accipiat†.*

† al.excipiat

3 *Tertio, an per procuratorem causam suam agere valeat, qui per se ipsum causæ suæ adesse non potest.*

4 *Quarto, an absque synodali audientia sit damnandus.*

5 *Quinto, an ideo aliquis habẽdus sit inimicus, quia crimẽ alterius indicat.*

6 *Sexto, qua pœna sit plectendus, qui, quod intulit, probare non valet.*

D E prima quæstione.] Casvs. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur qua pœna debeat puniri qui famosum libellum in alterius iniuriam scribit. Et rñdet, si apparet & non probauerit quod conscripsit, ſm canones verberatur, vt j. ea c. 1. secundum leges deca-

decapitatur, vt j. ea. si quis famosum. Si vero non apparet, debet moneri vt appareat. Si vero celauerit se, excommunicari debet, vt j. ea. quidem.

b ¶ Publice.] id est, in publico loco.

c ¶ Flagelletur.] ſm leges capite punit. j. ead. si quis. Nota pœnas corporales infligi secundum canones, vt s. 45. dist. cum beatus.

d ¶ Et qui.] sic C. de furtis, ciuile.

e ¶ Incurrere.] pōt tñ probare crimen, si vult. ff. de iniur. eū q. Io.

QVÆSTIO PRIMA.

D E prima [a] quæstione Hadrianus Papa scribit in capitulis, cap. 49. al. 50. dicens.

Capit. l. 7. c. 361
Ansl. l. 3. c. 88.
Iuo p. 4. c. 156.
& p. 16. c. 235.

¶ Flagelletur, qui scripta in alerius famam neglexerit probare. C. I.

Q Vi in alterius famam publice [α] [b] scripturam, aut verba contumeliosa confinxerit, & repertus scripta non probauerit; flagelletur [c]: & qui [d] ea prius inuenerit, rumpat, si non vult auctoris facti causam incurrere [e].

α ¶ Publice.] *Hadrianus, Capitulare Caroli, & Iuo habent,* in publico.

Item Gregorius l. 5. epist. 30. siue cap. 130.

Iuo p. 6. c. 381.

¶ De eodem. C. II.

Q Vidam maligni spiritus consilio repletus, contra Castorium Notarium, ac responsalem nostrum nocturno silentio in publico [β] ciuitatis loco contestationem posuit in eius crimine loquentem, mihique etiam de facienda pace callide contradicentem [γ]. Et quia quisquis veraciter loquitur, semetipsum innotescere non debet formidare; oportet, vt publice exeat, & quæcumque in contestatione sua loqui præsumpsit, ostendat. Quòd si non exierit [f] neque publice [g] confessus fuerit, quisquis ille sit, qui hoc agere præsumpsit, vel consensum in tantæ iniquitatis consilio præbuit, ex Dei, & Domini nostri Iesu Christi spiritu definimus, vt sancti eius corporis, ac sanguinis participatione priuatus sit. Si vero, quia latet, & quoniam nescitur, teneri ad disciplinam † [h] non valet, si tanti mali conscius, etiã prohibitus, corpus, ac sanguinem Domini percipere præsumit, anathematis vltione percussus [δ] sit, vt fallax, ac pestifer à sanctæ ecclesiæ corpore sit diuisus. *& infra.* ¶ Si autem in eadem ciuitate, egressus ad publicum potuerit [i] docere, quæ dixit, vel certe sciens se non posse, quæ scripsit, ostendere, errorem [k] suum fuerit aperte confessus; Dominici corporis, ac sanguinis participatione non sit priuatus; neque à corpore sanctæ ecclesiæ alienus existat.

† à disciplina] orig.

β ¶ Publico.] *Hac vox abest à manuscriptis, & originali, & Iuone: sed ob casum est retenta, & in aliquot vetustis est glossa interlinearis.*

γ ¶ Contradicentem.] *Quæ sequuntur vsque ad versiculum,* Quòd si, *addita sunt ex ipsa epistola, & referuntur etiam ab Iuone.*

δ ¶ Percussus sit.] *Antea legebatur,* percutiatur: *sed cum ea, quæ antecedunt, ipso facto ligent, quia ad occultum delictum referuntur, emendatum hoc est, quemadmodum alia multa, ex epistola ipsa. Apud Iuonem vero legitur,* anathematis vltione percussus, ut fallax, &c.

Item in concilio Elibertano, c. 52.

capitular. lib. 6. c. 243.
Poly. l. 3. tit. 21.
Ansl. l. 3. c. 89.
Iuo p. 3. c. 251.
& 4. c. 154.
Burc. l. 3. c. 199.

¶ Anathematizentur, qui famosos libellos in ecclesia ponunt. C. III.

S I qui inuenti fuerint famosos libellos in ecclesia ponere, anathematizentur.

a ¶ De prima.] hic quærit qua pœna punit qui famosum libellum vel falsum composuit occulte, & probare non vult quod scripsit, & distinguitur, aut certum est quis cōposuit, aut non. Si certū est, aut est conuictus, aut sponte confessus. Si cōuictus ſm leges decapitatur, vt s. ea. si qs. & fit intestabilis. s. causa proxi. q. 3. §. ob carmen. ſm canones vero subjicicit verberibus, vt j. eo. c. 1. [1] Si vero sponte confitetur, cum non potest probare, mitius cum eo agitur, vt j. ea. c. 2. in fi. Si nō est certum, debet admoneri vt prodeat in publicū, & probet quod scripsit: quod si non fecerit, primo priuabit sacramentis, postea excōicabitur: & est hoc cum innocens aliquis infamatur, secus si reus fuerit q. accusatur; qa expedit peccata nocentium esse nota. ff. de iniu. eum qui. in prin. Io.

Q Vi in alterius.] Casvs. Quæsitum fuit ab Hadriano quã pœnam debet ille pati qui libellum scribit famosum, vel alia turpia in alterius iniuriam. Et rñdet, si apparet, & non probat, debet verberibus flagellari, & quicumque talem scripturã inuenerit, rumpat, si non vult pœnam auctoris incurrere.

Q Vidam.] Casvs. Gregorius nitebatūr quandam sedare discordiã per quẽdam notarium suū nomine Castorium. Sed quidam maligni spiritus scripsit libellum in iniuriam Castorij, & eum nocte posuit in loco publico ciuitatis, in quo cōtinebatur, & Papæ significabat, q Castorius nolebat controuersiã terminare. Dicit Grego. quòd si ille non vult exire, fit a corpore Christi remotus. Si vero adhuc latere præsūpserit, anathema fit. si vero vult exire, & qđ dixit probare, vel publice confiteri errorem suum, non fit suspensus a corpore Christi, vel anathematizatus. Seq. cap. patet.

f ¶ Non exierit.] nonne debuit admonitio præcedere excōicationẽ, vt 12. q. 2. indigne. sed forte hic præcessit, & quia illud tempus hic non adiicitur vsq; ad quod tempus teneatur exire, statim tenetur exire: qđ si non fecerit, ex quo est in mora, statim incidit ĩ excommunicationem: argu. 2. q. 7. qua propter. 1. q. 1. constat. ff. de manumis. test. libertas. Sed videtur q quamdiu potest exire, non fit excommunicatus. ff. de verbo. obliga. ita stipulatus. §. 1. Petrus Hispanus dixit expectandum vsque ad quadraginta dies. extra de pur. cano. c. vlti. Hęc tamen veritas est, quòd cōditio affirmatiua aliter exponitur quàm negatiua. cum enim dicitur, si intraueris capitolium, exponitur sic, id est, si cum primum potes intrare, intres, vt ff. de cond. & de. conditio. sed conditio negatiua sic exponitur, si non intraueris, i. cum primum desinis posse intrare, ut ff. de uerb. obli. ita stipulatus. §. 1. nisi in casu hic posito, & in casu libertatis, ut ff. de manu. test. libertas. §. 1.

Cōditio affirmatiua & negatiua diuersimode exponuntur.

g ¶ Publice.] contra j. de pæ. dist. 1. §. his auctoritatibus. ubi pænitenti dicitur, non tibi dico ut te prodas. sed illud est pro detestatione criminis. Vel ibi loquitur de occulto crimine [a], sed hic de manifesto, licet persona sit ignota.

[a] Quod not. 50. di. de pænitētib. Quidam dicunt, quod hic dr̄ speciale, & in fauorẽ infamati, & odiū infamãtis statuit. Vel illud de pœna: hoc de accusatione. Ar.

h ¶ Ad disciplinam.] id est, correctionem.

i ¶ Potuerit.] sed nonne reus hunc accusatorem posset remouere, quia eum non præmonuit, vel (quod uerius est) quia ei suspectus est. 6. q. 1. qui crimen. sed forte de innocentia sui cōfidebat. sed certe licet iste sit infamis ipso facto & per sententiam. tñ in odiū suū & in fauorem rei admittitur ad accusationem, ut sic clareat de innocentia rei, & ut accusator non probans puniatur de calumnia Et sic est speciale, q aliqs criminosus admittitur ad accusationẽ, licet non prosequatur suam vel suorum iniuriam.

Criminosus qñq; potest accusare.

k ¶ Errorem.] s. dist. 8. consuetudo. s. 2. q. 3. §. notandum.

S I qui.] SI QVIS. Casvs. Quæsitū fuit ab Imperatore

quid fieri debet de libello famoso, quem quis in aliquo loco reperit?& rñdet q̃ q eum inuenit, statim destruere debet, & nulli ip̃m manifestare. Si vero nõ destruxit, sed alij eum dolose reuelauerit, decapitari debet, sicut auctor ipsius libelli, ne talis libellus lædat opinionem eius contra quem factus est. vt ecclesiam non ingrediantur ad officia diuina audienda, postea per duos, pace & cõione ecclesiæ eis interdicta, postea per alios duos dies sub eadem pœna, deinde expectẽtur per vnum diẽ, quo elapso anathematizentur. hodie tamen quidquid hic dicatur, induciæ iudicis arbitrio relinquuntur.

a ¶ *Capitali.*]si capitale fuit crimẽ cõscriptũ, aliàs nõ, vt s̃. cã proxi. q.3.§.ob carmen.

Item Codice lib.9. titulo de famosis libellis, lege vnica. Impp. Valentianus, & Valens AA. [¶ *Si quis famosum libellum domi, siue in publico, vel quocumque loco ignarus reppererit; aut corrumpat prius, quàm alter inueniat, aut nulli confiteatur inuentum. Sin vero non statim easdem chartulas vel corruperit, vel igne consumpserit, sed vim earum manifestauerit; sciat se quasi auctorem huiusmodi delicti capitali* [a] *sententiæ subiugandum.*] *& infra.* [*Huiusmodi autem libellus alterius opinionẽ non lædat.*]

Vocatio autem.] Casvs. Hic ponit̃ secũda quæstio, qua quæritur quoties aliquis sit vocãdus ad cãm, & certum est q̃ semel, secundo & tertio, vel vno pro omnibus peremptorio, vt 24.q.3.de illicita.& q̃d quid de citationibus dicatur j̃.c.1.& 2. hodie induciæ citatoriæ arbitrio iudicis relinquuntur, vt j̃.ea.q.3.si ægrotans.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vocatio autem eius, qui impetitur, non semel, sed bis & tertio per congruum spatium rationabilibus scriptis fieri debet.

Vnde Damasus Papa Stephano archiepiscopo epistola 3. scribit, dicens.

¶ Vocatio ad synodum eius, qui impetitur, & in scriptis, & per spatium fiat congruum. C. I.

Vocatio [b] ad synodũ iuxta decreta patrum canonica eius, qui impetitur rationabilibus [α] scriptis per spatium fieri debet congruũ, atque canonicum: quia, nisi canonice vocatus fuerit suo tempore, & canonica ordinatione, licet venerit [c] ad conuentum quacumque necessitate, nisi spõte voluerit, nullatenus suis respõdebit insidiatoribus.

Polyc l.5.tit. Ansl.l.3.c.50 Burc.l.1.c.15 Iuo.p.5.c.26

α ¶ Rationabilibus scriptis.] *In epistola Damasi loco horum verborũ legitur,* tam sua præsentia, quàm & scriptis, atque apocrisarijs: *verum Anselmus, Burchardus, auctor Polycarpi, & Iuo cum vulgata lectione conueniunt.*

Vocatio.] Casvs. Quæsitum fuit à Damaso qualiter debeat ad causam vocari q accusat? Et rñdet q̃ debet citari per scripturã per spatium cõgruum & canonicum: etiam si ad synodum venerit, p̃pter alia negotia nõ citatus, nullo modo compellitur suis insidiatoribus rñdere, nisi velit.

b ¶ *Vocatio.*]si ter citetur quis, licet non dicatur peremptorie, tñ sufficit hoc, vt peremptorie sit citatus, vt C.quomo.& qñ iud.l.consentaneum.& l.tres denunciationes.& l. cessante. illud tñ apponere debet iudex, q̃ peremptorie citet. & debet comminari parti si non venerit, q̃ procedet. ff. de iud. in peremptorio.& vel in prima, vel secunda, vel tertia citatione potest citare peremptorie, vt extra de in integ. restit. tum ex litteris, in fi.& ff de iud. nonnumquam. dummodo non maturetur peremptorium nimis, vt extra de dila. dilecti.

Iudex citans peremptorie hoc debet exprimere.

Exceptio reuocandi domum.

Item Siluester Papa.

¶ Quibus temporum spatijs reus vocetur ad causam. C. II.

Præsenti [d] decreto censemus, vt in primis paternaliter † vocentur, & per septem dies expectentur, nullius ecclestasticæ rei interdicta licentia. Huic vero expectationi iterum addantur [e] septem dies interdicta ecclesiam intrandi licentia, & omnia diuina officia audiendi. Post vero addantur duo dies, quibus a pace, & communione [f] sanctæ ecclesiæ sint suspensi. Deinde vero iterum alijs duobus diebus sub eadem expectatione deportentur [β]. Quibus vno die super addito, omni expectatione veluti iam desperata, reus mox anathematis gladio feriatur.

Poly.l.5.tit.3. Ansl.l.3.c.120 † *al personalit.*

β ¶ Deportentur.] *Antea legebatur,* expectentur. *Emendatum est ex Polycarpo, Anselmo, & vetustis Gratiani exemplaribus, in quorum nonnullis hæc est glossa interlinearis,* id est expectentur.

Item Damasus Papa ad episcopos Italiæ, epist.6.

¶ Nullius accusatio per scripta suscipiatur. C. III.

Relatum est ad sedem Apostolicam, vos accusationes fratrum per

Ansl.l.3.c.48. Polyc.l.5.tit.1.

c ¶ *Venerit.*]si aliquis inuenitur Romæ pro sua necessitate, vel ex causa delationis vel appellationis, non cogitur ibidem rñdere, sed potest domum reuocare, vt ff. de iud.l.2 §. ea quoq; ff. quibus ex cau. in pos. ea.l.ad cognitionem. & in auth.de sanc. epis.§. si vero ep̃i.coll.9. secus est si sit ibi ex voluntate, vt in auth.ea.§ si q̃s ep̃s, aut clericus. C.de epis. & cler. omnes.§.in hac. Nam Roma cõis patria est, vt ff.ad muni.Roma.nã cum ep̃i faciunt concilia, bene tenet̃ ibi quilibet rñdere. extra de libel. obla.c.1.nã illuc quilibet generali citatione citatur, vt dist.18.per totum. Quare ergo dicit hic, q̃ non teneantur rñdere coram synodo? Dic q̃ appellat hic synodum aliquem conuentum ep̃orum, qui propter necessitatẽ aliquam fit, non tñ synodi causa conueniunt. Vel dic q̃ speciale est in accusatione vt accusatus non teneatur respondere coram synodo, nisi habeat inducias. secus in ciuilibus causis.

Præsenti.] Casvs. Quidam dicunt, q̃ hoc cap. loquitur de inducijs citatorijs inferiorum ordinum, vel laicorum, qui sunt in eadem ciuitate, vel in locis propinquis. Est ergo casus. Siluester Papa statuit in hoc c. q̃ illi qui accusantur, citari debeant & expectari primo per vij. dies sine aliqua pœna, postea per alios vij. ita

d ¶ *Præsenti.*]vel intelligitur hoc c.de raptoribus rerũ ecclesiasticarum, p̃p odiũ eorũ, vel de clericis in eadẽ ciuitate constitutis, quibus minores dãtur induciæ q̃ remotis, vt j̃.ea.q.3.si ægrotans, vel de laicis, vel sunt paternales adiectiones, vel per quas q̃s expectatur etiam postquam canonice, & per tempus legitimum citatus non venerit, vel non tenet per illud. j̃.24.q.3.de illicita.

e ¶ *Addantur.*]simile C.de iu.authen. iubemus. extra de dolo & contu. cum olim.

f ¶ *Communione.*]sed nonne est eadem hæc pœna cum prima? nã cui interdicitur ecclesia, interdicta sunt sacramenta ecclesiæ, vt 12.q.2.de viro.& 33 q.2.latorem. Itẽ non potest intelligi de cõione fidelium, quia de illa loquitur in fin. Sed dic q̃ loquitur de cõmunione fratrum, id est, q̃ non communicabit alijs fratribus vel in choro, vel in mensa, vel in dormitorio.

Relatum.] Casvs. Quidam iudices ecclesiastici accusationes & testes recipiebant in causa criminali p̃ epistolas, q̃d dicit Damasus nõ esse faciendũ ĩ futuro, & q̃d nuper factum est, debeat emendari. Nã accusatus legitime citatus accusatorẽ & testes debet habere præsentes, & locũ defendendi, vel ad abluenda crimina, nec iudex ex iracundia damnat delinquentem.

Scripta.

a ¶ *Scripta.*] sic s. 2.q.8.per scripta.
b ¶ *Testimonium.*] iudiciale.nam per litteras potest aliquis phibere alii testimonium famæ suæ,vt 71.dist.extraneo.& c.hortamur.& de consecrat.dist.1.iubemus.Sed iudiciale non.
c ¶ *Ira.*] quia tempore iræ non discernit homo quod iustum est, vt

HIS. CASVS. Concludit Grat ex supradictis cap.dicens, ꝙ nisi quis canonice fuerit vocatus, & si p p alia negotia ad synodũ venerit,nõ tenetur rñdere.Quæ aũt sit canonica vocatio,dictũ est s.in c.præsenti. quod est Siluestri,& per c.felicis dr, ꝙ accusatio debet significari quod ei obiicitur ab accusatore.

scripta[a] suscipere absque legitimo accusatore. Quod deinceps in omni terrarũ orbe fieri Apostolica auctoritate prohibemus; & quod nuper factum est, absque ulla retardatione corrigere† curamus: nec vmquam prius per scripta eorum,qui accusantur, causam discutere liceat,quàm per querelantium institutionem † vocati canonice ad synodum veniant,& præsens per præsentem agnoscat veraciter, & intelligat,quæ ei objiciuntur. *& infra.*¶ Leges enim sæculi accusatores præsentes exigunt,& non per scripta absentes. Vnde canonica Patrum cõstituta non semel,sed sæpissime clamant, nec accusationes, nec testimonium † [b], vllum per scripta posse proferre, nec de alijs negotijs quicumque testimonium dicant,nisi de his,quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur. Similiter, & qui alium accusare elegerit, præsens per se,& nõ per alium accuset,inscriptione videlicet præmissa. Neque vllus vmquam iudicetur, antequam legitimos accusatores præsentes habeat,locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum namque† est, ne ira[c] quemquam subripiat†, faciatque citius omne, quod non licet.

† corrigi rogamus] orig.
† al. institutiões 11.q.3.c.eorum qui.
† testimonia]or.
3.q.9.qui accusare.
† al.quoque
† al.cuiquã subrepat]

Item Felix Papa ÿ. Athanasio,& omnibus orientalibus episcopis, epist. prima, c.3.

¶ Vi,aut timore eiecti,aut suis rebus expoliati ad synodum non vocentur. C. IIII.

Burc.l.1.c. 221. Iuo p.5.c. 335.

SI primates,accusatores episcoporum cum eis pacificare [d] familiariter minime potuerint; tunc tempore legitimo eos ad synodum canonice conuocatam,non intra angusta tempora canonice conuocent, & non prius,quàm eis per scripta significent,quid eis [e] opponitur, vt ad responsionem preparati aduenia͂t. Nã si aut vi,aut timore eiecti,aut suis rebus expoliati fuerint;nec canonice vocari ad synodum possunt, nec respondere æmulis debent, antequàm canonice restituantur, & sua eis omnia legaliter reddantur.

His auctoritatibus euidentissime datur intelligi, quòd nisi quis canonice vocatus fuerit,etiam si aliqua occasione ad synodum veniat, suis nullatenus cogitur respondere insidiatoribus. Canonica autem vocatio est,quando seruato dierum interstitio,secundum auctoritatem beati Siluestri, causæ suæ litteris adesse iubetur,quibus, quid ei obÿciatur, auctoritate Felicis Papæ significari oportet.

QVÆSTIO III.

QVòd autem [f] *per procuratorem suum causam agere valeat,qui impeditus causæ suæ adesse non valet, auctoritate Romanæ synodi, quæ tempore Hadriani Papæ celebrata est,probari videtur, in qua c.5.sic statutum legitur.*

In capitulis Hadriani.c.5.& Felix.1.epist.2. Poly.l.5.tit. 1. Burch.l.1.c.51. Iuo p.5.c. 161. Pann.l.4. c. 19.

¶ Pro se legatum ad synodum mittat,quem grauis necessitas præmit. C. I.

SI ægrotans fuerit episcopus, aut aliqua eum grauis necessitas detinuerit; pro se legatum [g] ad synodum mittat; nec à com-

vt 11.q.3.illa.

S *I primates.*] CASVS. Quidã accusabant epos prosequendo suã iniuriam vel suorũ:quærit Anastasius à Felice,qualiter in hoc negotio sit procedendum?& rñdet,ꝙ ipsi debent ad concordiam reuocari per transactionẽ, si fieri põt: alioquin debent legitime citari,& eis primates debent quidquid objcitur significare,ut parati venire possint ad rñdẽdum.Si vero deiecti fuerint vi vel timore,aut suis rebus expoliati,accusatoribus respondere non debent, nisi prius restituantur.

d ¶ *Pacificare.*] potest ergo iudex componere inter partes, vt 90.dist.studendum.& 23.q.vlt.si quis mẽbrorũ.& q.4.si illic.ff.de no.ope.nũ.l.1.§.põt.& est simile.ff. de vsu. æquissimũ. Sed hoc verũ est in crimine,qđ nõ inducit depositionẽ:quia ĩ aliis licet cõponatur,põt iudex ex officio suo de crimine inquirere, vt extra de col.dete.c.1.& 2.& C.de abo.l.2. Similiter in denuntiatione non admittitur compositio,vt s. 2.q. 7.quapropter 1 .Vel intelligitur cũ nõ accusatur de iniuria facta ecclesiæ,sed ꝑsonæ. 23.q. 4. si is qui. & sic non ob. 2.q.7.qua propter. Vel melius ibi loquitur in denuntiatione,ad quã qlibet tenet. De hoc nota.s.2.q.3.§.notãdũ 2.ĩ fi.

e ¶ *Quid eis.*] sic 3.q. 9. indicas. extra de dila.præterea. extra de appel.significantibus.

QVòd autẽ] CASVS. Hæc est q. 3. in qua quæritur, an aliquis possit ꝑ procuratorẽ cãm suã agere. Et certũ est, ꝙ nõ in cã criali,vt ĩ.e.in criali bus. nisi in quattuor casibus,vt ĩ crimine iniuriarũ, in quo illustris ꝑsona agit ꝑ ꝓcuratorẽ,vt 3.q.9.§. nisi.& in crimine suspecti tutoris,vt ff.de proc. nõ solũ.§.vlt.Itẽ ad allegãdũ cãs absentiæ, vt ĩ. c.1.& 2. Itẽ in minoribus criminibus, vt not.Io. in hoc loco,vt ff.an per aliũ cau.ap. l.1. quia in leuibus criminibus nõ fit inscriptio,vt ff.de ac cu.leuia. In ciuili põt, nisi in casibus aliqbus, vt in accusatione populari, in qua actor non agit per procuratorem: vt ff. de procu. licet. & in causa status,vt C. de asser.tol.l.1.Quidam ẽt coguntur dare procuratorem, vt epi & sacerdotes,vt ĩ.ea. quia eps. & illustres personæ, vt C.de proc.l.pe. De hoc plenius inuenies s.2.q.6.si quãdo.in apparatu.

f ¶ *Quòd autem.*] In causa iniuriarum datur procurator. Itẽ in crimine suspecti, vt ff. de procu.nõ solum. §. vlt. & in minoribus criminibus.ff.an per aliũ causæ ap. l. 1. quia in leuibus criminibus non fit inscriptio.ff.an per aliũ causæ ap.l.1. quia in leuibus criminibus non fit inscriptio. ff. de ac. leuia. & ad allegãdum causas absentiæ in ciuili dari põt procurator. sed in actione populari non potest procurator dari.ff.de procu.licet.& in causa status, vt C.de asser.tol.l.1. quidã etiam coguntur dare procuratorem, vt episcopi 2 ,vt ĩ.quia episcopus.& illustres personæ,vt C.de proc.l.vlt.De hoc plenius inuenies s. 2.q.6.si quando.

S *I ægrotans.*] CASVS.Quæsitũ fuit ab Hadriano, an eps accusatus debeat excõicari,qa citatus nõ venit?& rñdet ꝙ non,nisi ꝑ contumaciam die statuta venire cõtẽnat,ꝙ hoc est intra spatium duorũ,vel triũ mẽsiũ,vel eo amplius, ꝓut causa dictauerit,& tũc nisi fuerit impeditus, debet excõicari; sed si ægritudinẽ, vel aliud graue impedimentũ habuit,mittat legatũ ad synodũ, qui absentẽ accusatũ excuset. Iste casus planus est, & bonus, & sic ponẽdo casum videbis ꝯtinuationẽ litteræ,quã ꝑ expositionẽ casus ꝑpẽdes Vel pone casum sicut littera sonat. Statuit Hadrianus in synodo, vt si eps accusatus æger fuerit, vel aliud impedimẽtum habuerit, mittat legatũ qui eũ excuset. Sed si die statuta, hoc est intra spatium duorũ, vel trium mensium, vel eo amplius prout causa dictauerit,citatus per contumaciã non venerit, debet excõmunicari:nisi aliena,id est,grauis eũ necessitas præoccupauerit.

g ¶ *Legatum.*] sed numquid tenet infirmus vel absens ex iusta cã, ex necessitate procuratorem mittere rñsurum nomine absentis? non videtur,extra de procu.querelam. nã si cõtra absentẽ feratur

hoc loco cũ habet in solẽni accusatione, ad quã nemo cõpellitur nisi casualiter. s.ea.q.1.c. 2. & ĩ. ea. q. 6. Epiphaniũ. Arch.

Procurator in causa populari nõ potest dari.

[2]Hoc est falsum, vt patet extra de iur. calum.capit. vlt. Arch.

Procuratorẽ nõ tenet mittere habẽs iustam causam absentiæ.

ſententia,& ipſe poſtmodum probet iuſtã cauſam abſentiæ,retractatur ſnĩa,licet nõ miſerit procuratorẽ,vt extra de ſen. & re iud. cũ Bertholdus.& 7.q.1.præſentiũ.immo & ſi ſub pœna ꝓmiſiſſet aliqs ſtare iudicio ad certã diẽ,ſi probaret iuſtã cauſam abſentiæ, ſubuenitur ei,vt ff.de arb.ſi cũ dies.§.ſi quis ex litigatoribus.Nã ægritudo iudicis vł partis prorogat diẽ.ff.de re iud.quæſitũ.immo etiã ſi probabili cauſa abſit, nõ proceditur ꝯ eũ, vt extra de of.deleg.cõſultationibus.Itẽ ſcḋm hoc nõ eſſet melior conditio illius,qui abeſt ex iuſta cauſa, q̃ illi⁹ q abeſt ex iniuſta cauſa, quia q nõ vult intereſſe, ſufficit ei ſi mittat procuratorẽ,vt ff.de procu. l.1. & gñaliter traditur pro regula,quotieſcumque quis abeſt ex neceſsitate,nõ ex voluntate, ſubuenitur ei, ſiue habeat procuratorẽ,ſiue nõ,vt ff.ex qb.cau. maio. ſed & ſi.§. vlt. Itẽ ſufficere debet talis qui alleget cauſam abſentiæ,vt 65. diſt.ſi quis.Ecõtra probatur,ꝙ nõ ſufficit mittere procuratorẽ qui alleget cauſam abſentiæ, niſi alleget cãm cauſæ, vt 18.diſt. eṗs. nã ſicut quis poteſt mittere nũcium, ſic & procuratorem,vt extra de app.cõſtitutus, nec excuſatur quis ꝑ iuſtam abſentiã qui fiat miſsio in poſſeſsionẽ bonorũ ſuorũ, ſi non ſit qui defendat eũ, vt extra de eo qui mit.in poſ.ca. vlti. nec exuli ſubuenitur ſi non reliquit procuratorem, vt ff. de mino. Papinianus.nec ei qui appellationis cauſam proſequitur,vt ff.eum.qui ap.in prouincia debere defendi.l. 1.& 2. nec ſubuenitur abſenti cauſa reipublicæ,vt C.de in integ.reſt.ignorare.Ad hoc dicunt quidam,ꝙ actor ſemper tenetur mittere ſuum procuratorem,ſiue poſsit,ſiue non poſsit venire, per id quod legitur.ff.de diuer.& temp.præſcrip.l.1.reus aũt nõ tenetur.Melius põt dici,ꝙ ſiue ſit reus,ſiue ſit actor, ſi habet iuſtã cauſam abſentiæ,nõ tenetur mittere,niſi ſub hac forma ſit citatus,vt veniat,vel procuratorem mittat,vt probatur extra de do.& cõtu.cum dilecti. in fi.alioquin ſufficeret talẽ mittere qui alleget cãm abſentiæ. 18. diſt.placuit.& extra de ſent.& re iud. tenor. tñ ſi diutino impedimento quis eſt detentus,ſi tale ſit negotiũ,quod poſsit expediri [1] per procuratorẽ,ita vt plene iudex poſsit inſtrui per procuratorẽ ſicut per dominum,bene tenetur mittere procuratorẽ talẽ ſufficiẽter inſtructũ.Et ego credo,ꝙ decr.querelam,tales cauſas appellat graues,quæ ita intricatæ ſunt & inuolutæ,quod non de facili per procuratorem poſſunt expediri,ſed tamen non nego quin ſemper poſsit actor mitti in poſſeſsionem rerum abſentis ex quacumque cauſa reus abeſt,vbi actio eſt tempore peritura.Io.

[1] Vel dic ꝓ ut in ipſa decre. querelã. no.Go.ꝙ cauſę graues ĩ qbus procurator interuenire non poteſt eſt cauſa ſtatus cum quis vendicatur ĩ ſeruũ. C. de aſſerti. tollẽ. l.1. in princ. 54. diſt. ſiequẽs.ſecus ſi quis clamat ĩ libertatẽ 2.q.6. ſi quando. Arch.

a ¶ *Niſi.*] id eſt,ſi non:

b ¶ *Aliena.*] vel quia vocatur à Rege,vt 18. diſt. ſi eṗs. tñ canon alia tria excipit,ætatem,& ægritudinẽ & grauiorem neceſsitatẽ,vt 18.diſt.placuit.Item ſi ad teſtimonium dicendum, vel admunicipales neceſsitates vocetur.ff.ſi quis cau.l.2.in prin. Itẽ ſi occupatio propriorũ negotiorũ eũ vrgeat,vt ff.de re iud. cõtumacia.

REOS. CASVS Dicitur ꝙ ſi quis de capitali crimine accuſatur, poteſt ſe excuſare per procuratorem qui impedimentum alleget abſentis.

c ¶ *Defendi.*] ſcilicet ad excuſationes proponendas, & etiam ad exceptiones obiiciendas,vt extra de acc. veniens, & c. ſuper his. Melius eſt enim qualemcumque procuratorem admitti quàm abſentem,&c.ff.de procu.ſeruum.§.publice. C.de procur. exigendi. licet M.dicat per legem iſtam,ꝙ poſt lit.conteſt. poteſt interuenire procurator ad defendendum in crimine.

ECCE. CASVS. Concludit Gra.ex ſupradictis,ꝙ in cauſa criminali põt quis procuratorem mittere ſi eſt impeditus, n[on] vt cauſam agat principalem,ſed vt excuſet abſentẽ. Cauſam en[im] criminalem nullus per procuratorem agere poteſt, ſed per ſe[ip]ſum,vt ꝫ.c.1.

IN *criminalibus.*] CASVS. Hadrianus fuit interrogatus, an p[er] procuratorem quis accuſare poſsit, vel reſpondere in cauſa criminali,& rñdet dicens,ꝙ nõ:ſed in propria perſona ſit accuſator, [&] etiam accuſatus.

d ¶ *In criminalibus.*] niſi in caſibus no.2.q.6. ſi quando.

QVia *epiſcopus.*] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ vnuſquiſq[ue] eṗs vel ſacerdos in ciuili cauſa propria, vel eccleſiaſti[ca] debet habere procuratorem bonæ famæ, & vitæ laudabilis.in cauſa vero criminali non niſi per ſe agat, vel reſpondeat.

e ¶ *Quia epiſcopus.*] ſed quid ſi ita pauper eſt ſacerdos, ꝙ [non] poſsit conſtituere procuratorem?Tunc per ſe litigabit, ſicut illuſtres pauperes, vt in Auth. de illuſtri. & qui ſuper illuſtres ſun[t] coll.5.Ideo autem iubentur ſacerdotes conſtituere procuratore[s] quia nõ expedit ſeruos Dei litigioſos eſſe,vt extra de ſyndico, c. vno.& 2.q.7.ſicut.& ne cogãtur recedere à diuinis obſequiis, v[t] C.de epiſ.& cle.oẽs.tũ ẽt qa cauſæ materiã criminibus creare n[a]ſcuntur,vt C.de iud.properandũ.in prin. habet ergo quælibet eccleſia œconomũ,vt 89.di.quia.& 9.q.3.cũ ſcimus.16.q.7. qm̃ i[n] quibuſdam.& conſtituetur auctoritate eṗi.C.de epiſ.& cler.oẽs §.hoc nihilominus. Sed quid ſi canonici aliqui contra eṗm volũ[t] agere, tunc à ſuperiore [2] dandus eſt procurator ad litẽ, ſicut ci[m] pupillus agit ꝯ tutorem.C.de in li.dãdo tu.vel cu.l. 2. & vlt. Se[d] ſcḋm iura nr̃a canonici ꝑ ſe ſine eṗo cõſtituẽt ꝓcuratorẽ.Io.ſed ce[r]te procuratorẽ ad agendum ꝯ aliũ ab eṗo non poſſunt conſtituere ſine auctoritate eṗi,nec eſſe in iudicio, vt extra de iu. cãm. & extra de procu.c.1.B.Item habes hic, ꝙ procurator nõ põt eſſe infamis,vt dixi 3.q.7.c.1.Itẽ habes hic,ꝙ eṗs & ſacerdos ſemper debẽt litigare per procuratores.Et ſic patet,ꝙ ante litis cõteſtationẽ & poſt,põt clericus ſcḋm iura nr̃a cõſtituere procuratorẽ, & ꝑ ipſum iurare de calũnia,vt probatur extra de iura.calũ. cũ cãm. niſi velis exponere ibi procuratorẽ.i.œconomũ.vt extra de iur.calũ.in pertractandis.Et lex dicit,ꝙ vbi cõuenitur monaſteriũ, vel eccleſiaſtica perſona,poſſunt conſtituere procuratorẽ,vt in Authen.de ſanc.epiſ.§.ſi vero eṗi.coll.9.Alij vero cõparant prælatos tutoribus:& dicunt,ꝙ ſicut tutor vel curator nõ põt ante lit.conteſt.cõſtituere procuratorem,vt C.de procu. neque. ſic neque prælatus quo[d]

---

munione ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi [a] ad cauſam ſuam dicendam, electorum iudicum die ſtatuta litteris euocatus minime occurrerit, hoc eſt (niſi aliena † [b] præoccupauerit neceſſitas) infra duorum,vel trium menſium ſpatium, & eo amplius, pro vt cauſa dictauerit.

4.q.5.c.vnic[o]

† *alia*] orig[inal]

Codicis lib.9.tit.de accuſat.& inſcrip.l.3.Imp.Alexander Aug.¶ [*Reos capitalium criminum abſentes etiam per procuratorem defendi* [c] *leges publicorum iudiciorum permittũt.*] ¶ *Ecce,quòd epiſcopus impeditus, & cauſæ ſuæ adeſſe non valens;legatum pro ſe iubetur ad ſynodum mittere. Sed legatus iſte non ad cauſam agendam, ſed ad neceſsitatem ſynodo exponendam mittitur, qua impeditus epiſcopus ſynodo præſentiam ſuam exhibere non valuit. Cauſam autem (maxime criminalem) nulli, niſi per ſe agere licet.*

Vnde Hadrianus Papa in capitulis,c.38.ait.

¶ Criminaliter accuſans, vel accuſatus per ſe experiatur. C. II.

Anſ.l.3.c.88.
Pann.l.4.c.5[.]

IN criminalibus [d] cauſis nec accuſator, niſi per ſe, aliquem accuſare poteſt, nec accuſatus per aliam perſonam ſe defendere permittitur.

Item Anacletus Papa.

¶ *Hoc capitulum,quod ex Anacleto citatur, habetur in concilio Eugenij Papæ ſecundi,tempore Ludouici,ac Lotharij Imperatorum habito.c.19.Quod etiam à Leone quarto eſt repetitũ. Ex quo canone Lotharius lib.2.legum Longobard. tit. de aduocatis,& Vicedominis,octauum capitulare compoſuit.*

¶ In omnibus cauſis,præterquàm in criminalibus,epiſcopi, & ſacerdotes pro ſe aduocatum habeant. C. III.

QVia epiſcopus [e], vniuerſique ſacerdotes ad ſolam laudem Dei, bonorũque operum actiones conſtituuntur, debet vnuſquiſq; eorũ tam pro eccleſiaſticis,quàm etiã pro ſuis actionibus (exce-

quod nō concedo. Nulla est enim cōparatio inter tutores & prælatos, quia tutor est temporalis, prælatus est perpetuus. tutor non vtitur bonis pupilli, sicut prælatus bonis ecclesiæ. tutela est onus, sed prælatura est honor. prælatus habet liberam & generalem administrationem in bonis ecclesiæ, & dare pōt bona aliqua, si hoc ha-

pro publico[a] videlicet crimine) habere aduocatum[b] non malæ famæ suspectum, sed bonæ opinionis, & laudabilis artis inuentum: ne dum humana lucra attendunt, æterna præmia perdant.

QVÆSTIO IIII.

Quòd autem absque synodali audientia damnari non debeat, auctoritate Iulij Papæ probatur, qui epist. 1. ait.

Et in capit. Hadriani. c. 3. capitular. l. 6. c. 287.

¶ Nisi in legitima synodo episcopus iudicari, vel audiri non debet. C. I.

NVllus episcopus, nisi in legitima synodo, & suo tempore Apostolica auctoritate[c] conuocata super quibusdam † criminationibus pulsatus audiatur, vel † iudicetur, vel damnetur. Sin aliter præsumptum à quibusdā fuerit, in vanū deducatur, quod egerint, nec inter statuta[a] ecclesiastica vllo modo reputetur.

† al. quibussuis
† al. idest

a ¶ Statuta.] *Abest hac dictio ab originali, & ceteris locis indicatis.*

Item Zepherinus Vrbis Romæ Archiepiscopus, epistola prima episcopis Siciliæ.

¶ Episcopus accusatus à duodecim audiatur, causæ vero finis ad sedem Apostolicam deferatur. C. II.

.q.8.c.1. Poly. l.5. tit. 4. Ansl. l.3.c.45. Iuo p.5. c. 245.

DVodecim iudices quilibet episcopus accusatus, si necesse fuerit, eligat, à quibus eius causa iuste iudicetur: nec prius audiatur, aut excommunicetur, vel iudicetur; quàm ipsi[d] per se eligantur, & regulariter vocatus † ad suorum primo cōuentum episcoporum, per eos eius causa iuste audiatur, & rationabiliter discernatur. Finis vero eius causæ ad sedem Apostolicam deferatur, vt ibidem terminetur: nec antea finiatur (sicut ab Apostolis, vel successoribus eorum olim statutum est) quàm eius auctoritate fulciatur.

† al. vocato

Quòd vero absque synodali audientia episcopus damnari prohibetur; sine præiudicio Romanæ sedis oportet intelligi, quæ sua auctoritate, quosq; valet damnare, vel damnatos absoluere. Vnde Gelasius Papa [Ipsi sunt canones] infra causa nona, [Sententia † excommunicationis notatus.] ¶ Item Hadrianus, c. 8. [Saluo Romanæ ecclesiæ in omnibus primatu, manifestum est, quòd illa, quæ sunt per vnamquāque prouinciā, ipsius prouinciæ synodus dispenset: sicut in Nicæno[e] constat decretum esse concilio.] Cum vero accusatus ad concilium venerit, quicquid cōsidentium consultationibus agitur, aut ab accusantium parte proponitur, non contentiosis vocibus, sed mitissima verborum relatione proferatur.

† est initiū causæ nonæ

.3.q.6. neminē.

Vnde in Toletano concilio xi. c. 1. legitur.

¶ In cognitione causarum contentiosi locum non habeant. C. III.

Ansl. i principio Iuo p.4.c. 245.

IN loco benedictionis[f] cōsidentes Domini sacerdotes nullis debēt aut indiscretis vocibus, perstrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbari †, nullis etiam vanis fabulis, vel risibus agi, & (quod deterius est) obstinatis disceptationibus tumultuosas uoces effundere. [Si quis enim, vt Apostolus ait, putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio:] cultum enim suum iustitia perdit, quando silentia iudicij obstrepentium turba † confundit, dicente propheta [Erit cultus iustitiæ silentium.] Debet ergo quidquid aut consultationibus † considentium agitur, aut ab † accusantium parte proponitur, sic mi-

† al. perturbare

Iac. 1.

† al. turbo. al. quando silentiū perit, & iudiciū obstrepentiū turba confundit.]

habeat consuetudo ecclesiæ, sed tutor non. extra de dona. cap. ceterum.

a ¶ *Publico.*] publicum vocat hic crimen, de quo solēniter & publice potest quis accusari. idem enim est in priuatis criminibus, vt C. de iniu. l. vlti. quia nec in illis interuenit procurator, vt s. ead. in criminalibus.

b ¶ *Aduocatum.*] id est, procuratorem.

Q*Vòd autem absque.*] CASVS. Hic intitulatur quarta quæstio, qua quæritur an episcopus sit damnandus, sine synodali auctoritate. Sed hæc qō tractata fuit supra 3. q. 8. sed hoc solū adiicitur hic, ꝙ Romanus Pōtifex potest episcopum sine concilio damnare, vt j. ea. §. quod vero.

N*Vllus episcopus.*] CASVS. Quæsitum fuit à Iulio vtrum episcopus sit condemnandus absque synodo episcoporum? Et respōdet, ꝙ non: quæ debet congregari suo tempore, & auctoritate Papæ speciali. sed si aliter præsumptum fuerit, vanum erit.

c ¶ *Auctoritate.*] generali audiri enim potest causa episcopi: sed non pōt terminari sine speciali mandato apostolicæ sedis, licet absolui posset, vt 3. q. 6. quamuis. & c. dudum. tamen hoc non credo, vt dixi 3. q. 6. accusatus. Et arg. j. c. proxi. in fi.

D*Vodecim iudices.*] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si necesse fuerit, episcopus accusat⁹ duodecim habeat iudices à se electos, qui crimen examinabunt episcopi: sed Papa sniam dabit, si necesse fuerit, quod est si metropolitanus nō eligit, vel suspectos eligit.

d ¶ *Ipsi*] j. 9. q. 3. cuncta. & c. ipsi. & c. saluo.

QVOD VERO. CASVS. Dictū est s. in c. nullus. ꝙ eps condemnari, non debet nisi sine synodo congregata, quod intelligi debet absque præiudicio Romanæ sedis. Nā Romanus Pōtifex quoslibet pōt absoluere & condemnare absque synodo cōgregata, quod duabus auctoritatibus probat Gratia. scilicet Gelasii, & Hadriani, & sequenti §. dicitur, qđ in synodo vbi episcopus accusatur, non debet aliquis facere strepitum, vel tumultum, vel aliquid simile.

e ¶ *Sicut in Nicæno.*] s. 3. q. 6. neminem[1].

[1] Sic scripsit H. Al. & Lau. Ad idē 9. q. 2. nō initiati. secundū H.

I*N loco benedictionis.*] CASVS. Dicitur in hoc c. quod in synodo vbi episcopus accusatur, vel causæ difficiles tractantur, nullus debet facere strepitū, vel tumultum, nec contentiosis vocibus acclamare, & hoc probatur auctoritate Apostoli. & Esaiæ prophetæ, sed omnia debent humiliter proferri ne contentiosis vocibus sensus turbetur auditorum, & vigor iudiciarius eneruetur propter tumultum. & si quis fecerit strepitum, vel tumultum, eiiciatur velut irrisor auctoritate Salomonis dicentis: Eiice derisorem, &c. & sententiam excommunicationis per triduum patietur.

f ¶ *In loco benedictionis.*] id est synodi.

a ¶ Mi-

a ¶ *Mitissima.*] vt C.de obseq. patrono præ. l.si manumissori.& s̄.3 .q.7.si quis adeo.lex punit talem vltimo supplicio,vt C.de his qui ad ecclesiam confug.denuntiamus.
b ¶ *Tumultu.*] sic præsumitur de iniusta electione illius, qui per clamorem est electus.extra de elect.Osius.8.q. 1. si ergo.Et est simile de conse.dist.3.irreligiosa.
c ¶ *Excommunicationis.*] à consortio fratrum .sic s̄.distin.45. neminem.

tum ibi,*Noueris aliquando.*
h ¶ *Tollitur.*] non obst. 86. distin. pasce. quia illud de eo qui mortem esurit.sic 11.q.3.quoniam multos. Et est hic argu. qu[od] excommunicato non est danda eleemosyna. Dehoc dixi 42. di[st.] quiescamus.

tissima a verborũ relatione proferri, vt nec cõtentiosis vocibus sensus audientiũ turbent; nec iudicij † vigorẽ de tumultu eneruent.Quicũq; ergo in conuentu concilij hæc,quæ præmissa sunt,violanda crediderit, & contra hæc interdicta aut tumultu b, aut contumelijs, vel risibus concilium conturbauerit;iuxta diuinæ legis edictum, quo præcipitur, [Eijce derisorem, & exibit cum eo iurgium,] & cum omni dedecore de confessione † abstractus à cõmuni cœtu secedat, & trium dierum excommunicationis c sententiam perferat.

† al.iudicum

Prou.22.

† in vulgatis [le]gebatur, confe[s]sione.

Sub.sed nõ sacramẽtorũ, vt dixi s̄. ea. q. 2. p̄senti. ibi videas. Archid.

QVÆSTIO V.

NVnc autem d quæritur, an sit aliquis iudicandus maleuolus; quia crimen alterius indicat. De hoc scribit B. Augustinus serm.3.de communi vita clericorum, seu regula tertia dicens.

¶ Magis nocet, qui crimen celat, quàm qui amicabiliter indicat. C. I.

NOn vos e iudicetis esse maleuolos, quando crimen alterius indicatis f. Magis quippe innocentes non estis, si fratres vestros, quos indicando corrigere potestis, tacendo g perire permittitis. Si enim frater tuus vulnus habet in corpore,quod velit occultari, dum timet secari; non ne crudeliter à te siletur,ac misericorditer indicatur? quanto ergo potius debes † manifestare crimen, ne deterius putrescat in corde?

† eum debes ma[]nifestare,ne, &c. orig.

Idem ad Vincentium Donatistam, & Rogatistam, epist.48.

¶ Nec qui parcit est amicus,nec,qui verberat,inimicus. C. I I.

NOn omnis,qui parcit,amicus est †; nec omnis,qui verberat, inimicus. Meliora sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici. Melius est cum seueritate diligere,quàm lenitate decipere. ¶ Vtilius esurienti panis tollitur h, si de cibo securus iustitiam negligebat; quàm esurienti panis frangitur, vt iniustitiæ seductus acquiescat †. ¶ Et qui phreneticum ligat, & qui lethargicũ excitat, ambobus molestus ambos amat. ¶ Quis nos potest amplius amare, quàm Deus? Et tamen nos non solum docere suauiter,verum etiam salubriter terrere non cessat. Fomentis lenibus, quibus consolatur, sæpe etiã mordacissimum medicamentum tribulationis adiungens, exercet fame Patriarchas i etiam pios,& religiosos; populum contumacem pœnis grauioribus agitat; non aufert ab Apostolo stimulum carnis tertio rogatus,vt virtutẽ in infirmitate perficiat. & *infra.* ¶ Noueris α, aliquando furem auertendis pecoribus pabulum spargere,& aliquando pastorem flagello k ad gregem pecora errantia reuocare.

23. q. 4. nimiũ. §. non omnis. Prou.27.

Gen.42.

2.Cor.12.

α ¶ Noueris.] *Apud B.Augustinum legitur,*& noueris, *pendet que hac pars ex superiore periodi parte.*& putas nullam vim adhibendam esse homini,&c.

Item ex sermone 84.Ambrosii,qui sic incipit.[Amarior fortasse.]

¶ Non odio habetur,sed diligitur,qui castigatur, & corripitur. C. I I I.

NOn osculatur semper pater filium,sed & aliquando castigat. Ergo,quando castigatur,qui diligitur,tunc circa eum pietas exercetur. Habet enim & amor plagas suas;quæ dulciores sunt,cum amarissime † l inferuntur. Dulcior enim est religiosa castigatio, quàm blãda remissio. Vnde ait propheta [Dulciora sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici.]

† al.amarius
Prou.27.

NVnc autẽ.] Hic intitulatur quinta quæstio qua quæritur,an aliquis sit maleuolus iudicandus,quia indicat crimẽ alterius. Et certe si bono zelo hoc faciat,præmissa admonitione, non debet maleuolus iudicari, vt 2.q.1. si peccauerit. dũ tamen indicet tali, qui possit prodesse, & non obesse,vt 22.q.5.hoc videtur. Item si crimen, quod proponitur, vult probare: si ex charitate hoc facit,auditur, ut j.c.1. Si ex odio hoc facit,repellitur,vt s̄.2. q. 7.si qui sunt.

Crimẽ indicãs nõ semp[er] dicitur maleuolus.

d ¶ *Nunc autem.*] Si bono zelo quis indicat crimẽ illi qui põt prodesse,& non obesse, nõ est maleuolus.22. q. 5. hoc videtur.& si p̃monuerit eũ quẽ accusat. 2.q.1.si peccauerit. Vel si crimẽ propositũ vult probare 2.2.q. 8. q[uod] crimen.s̄.ea.q.1.c.2.Sed si crimen tantũ proponeret,& non prosequeretur,puniendus esset tãquam proditor, vt 46. dist.accusatores.

a In hoc casu si facit ex charitate auditur j. ea.c. j. Si ex odio hoc facit,repellitur. 2.q. 7.si qui sunt. Archid.

NOn vos.] CASVS. Quidam se putabant peccare, cum indicabant crimẽ alterius, sed Augu.dicit, q[uod] non peccant:si hoc bona fide faciũt, immo magis delinquunt si tacent p[er]mittendo perire quos corrigere possunt. Et hoc probatur similitudine morbi corporalis, vel alterius.

e ¶ *Non vos.*] hoc c.loquitur de denuntiatione, & de secreta correctione. Et est arg.hic,q[uod] quilibet ad denunciationem tenetur 2.

f ¶ *Indicatis.*] illis qui possunt prodesse.

g ¶ *Tacendo.*] j.8.q.1. quid autem.contra.sed hic de secreta correctione loquitur; ibi de manifesta.

Ar.23.q.5. nõ putes. vbi de hoc ar. ad hoc s̄.j.q. 1. quisquis. 2. q.7. sicut. & c. qua p[ro]pter. 24.q. 3. iam sacerdotes.

NOn omnis.] CASVS. Vincentius hæreticus compellebatur flagellis ad fidem quam susceperat retinendam, de quo Vincentius conquerebatur. Augustinus vero dicit,quòd cogi potest: quia errantibus & malis non est parcendum, sed corrigendi sunt; & quia correctores sunt meliores q̃ alij: & hoc probat quinque exemplis, scilicet amici, & dispensatoris, medici, Dei, & pastoris. Primum exemplum est in principio.Secundum est ibi,*Vtilius.* Tertium ibi,*Et qui phreneticum.* Quartum ibi,*Quis potest nos.*Quintum ibi,*Noueris aliquando.*

i ¶ *Patriarchas.*] Iacob & filios eius,qui per famem coacti iuerunt in Aegyptum.

k ¶ *Flagello.*] not. voluntatem potius spectandam, quàm factum,vt 23.quæst.1.paratus.distin.5.ad eius vero. & qualitas facti ex persona facientis præsumitur.11.quæst. 3. absit. & 33. q.4. ea vindicta.

NOn osculatur.] CASVS. Probat hic Ambro.q[uod] si ex charitate delinquentes corrigantur,bonum est. Et hoc probat exẽplo patris,& auctoritate Salomonis,dicentis Dulciora sunt,&c.

l ¶ *Amarissime.*] id est,amare.

EX HIS. CASVS. Concludit Gra. ex supradictis. cap. ꝙ melius est aliorum crimina ex charitate iudicare, quàm celare. Sed Eusebius videtur dicere contrarium, qui sponte aliorum crimina confitentis repellit ab accusatione episcoporum. Et ad hoc inducit sequentia cap.
Illi

Ex his verbis datur intelligi, quòd magis confert vtilitati fraternæ, qui crimen accusando, vel indicando persequitur, quàm qui celando fouere nititur. Eusebius autem Papa contra statuere videtur, dum aliorum crimina sponte confitentes in episcoporum accusatione recipi prohibet dicens epist. prima ad episcopos Galliæ.

¶ Ad accusationem non admittantur aliorum crimina sponte confitentes. C. IIII.

Ansel. l.3.c.25.

ILli, qui aut in fide catholica, aut inimicitia suspecti sunt, ad pulsationem episcoporũ non admittantur: quia veritatem professionis infidelitas, & inimicitia impedire solet. Nec illi credendi sunt, aut admittendi, qui aliorum sponte crimina [a] confitentur. Et ideo replicanda est [b] solicite veritas, quam sponte prolata in illis vox habere non potest. Hanc diuersis cruciatibus e latebris suis religiosus † [c] tortor exigere[d] debet, vt dum [e] pœnis corpora subijciuntur, quæ gesta sunt, fideliter, & veraciter exquirantur.

† rigorosus] or.

Item in prouerbijs, c.11.

¶ De eodem. C. V.

QVi ambulat fraudulenter, reuelat arcana, qui autem fidelis est, celat amici commissum. *Item infra cap. 25.* Quæ viderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito, ne postea emendare non possis cum dehonestaueris amicum tuum.

Sed aliud est ex charitate aliorum crimina deferre, vt quos secreta admonitione corrigere non possumus, conuictos iudicis sententia corripiat: atque aliud, insidiando falsa obijcere, vel insultando vera facile exprobrare. Illud vero charitatis, hoc autem impietatis est officium. Vnde in eisdem prouerbijs c.12. dicitur. [Verba impiorum insidiantur sanguini: os iustorum liberabit eos] & infra [qui quod nouit, loquitur, iudex [a] iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.] Item. ¶ [Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus [f], concinnat linguam mendacij] Item c.13. ¶ [Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsiderate † loquitur, sentiet mala] & infra. [Verbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur] Item Augustinus in ps. 37. [Si aliquando [β] humana infirmitate pedes nostri in aliquod peccatum mouentur, insurgunt linguæ iniquissimorum inimicorum, cum fuisset miserendum: irrident impij, vnde dolent pij.]

† incõsideratus est ad loquendũ] vulg. in vers. qa dixi

a ¶ Iudex.] *Sic in biblijs etiam Complut. & Antuerpiæ impressis Sed in nõnullis manuscriptis habetur,* index: *Græce autem* ἐπιδεικνυμένην πίστιν ἀναγγέλλει δίκαιος, ὁ δὲ μάρτυς τῶν ἀδίκων δόλιος, *id est,* clarũ testimoniũ dat iustus, testis, autem iniustorũ dolosus.
β ¶ Si aliquando.] *Hic versiculus videtur sumptus partim ex verbis B. Augustini, partim ex glossa marginali, & interlineari in eundem locum ex eod. B. Augustino, & Cassiodoro.*

ILli qui.] CASVS. In hoc c. continẽtur tria genera personarũ, quæ repelluntur ab accusatione epõrum, scilicet in fide catholica suspecti, inimici, & illi qui sponte aliorum crimina confitentẽ publice, scilicet detractores, quos si contingat recipi in excepto crimine ĩ accusationem vel testimoniũ contra eos, quia tales quãuis veritatem sciant, non est eis tñ sponte confitentibus credendũ sed elicienda est ab eis veritas per tormenta à iudice ecclesiastico, scilicet archiepiscopo cum reliquis episcopis, vt de suis latebris veritas eruatur. Sequens c. planum est.
a ¶ *Sponte crimina.*] id est, detractores. 3.q.4. detractores. & 46. dis. accusatores. Vel aliter, id est sine discretione.
b ¶ *Et ideo replicanda est.*] id est, sæpius quærenda contra omnes supradictos, sm quosdam, quod non placet, sed contra confitentes tantum, quia inimici & infideles numquam admittuntur.
c ¶ *Religiosus.*] sed qualiter exercet religiosus vir cãm sanguinis. ꝯ illud. 23.q.8. his à quibus? Sed dic ꝙ ecclesiasticus iudex potest virga punire. vt 23.q.5.c.1. & hoc non est iudicium sanguinis, sed hic facit quæstiones in causa ciuili, quod fieri licet in defectum probationum. ff. de quæstio. diuus. & etiã in ecclesiastica crimina li. 2.q.1. in primis. in fi. Quidam etiã ex hoc loco dicũt viles ꝯ clericos gñaliter admitti cũ tormentis: sed falsum est, qa tantũ in exceptis criminibus admittunẽ viles, vt s. 4 q 3. §. si autẽ ea cõditio.
c ¶ *Religiosus.*] illud obtinet in exceptis criminibus, in crimine læsæ maiestatis, vbi accusator torquetur, vt 6.q.1.§. verum. C. ad leg. Iul. maie. nullus. in fi. sed in ciuili causa nũquam torquetur aliqs, nisi in defectum probationum, vt in auth. de testi. §. sancimus. coll. 7. Vel dic ꝙ prima pars loquitur de accusatore secunda de teste. viles enim testes bñ torquẽtur in exceptis criminibus, vt 4.q. 3. si autem ea. & etiã in ciuilibus negotijs in defectum probationũ, vt dixi.
d ¶ *Exigere.*] non per se sed, per alios, vt 96. dist. non liceat. per clericos autem, non per laicos. extra de sen. excom. vniuersitatis. habes ergo hic, ꝙ prælatus potest subditos corporaliter punire, vt 45. dist. cum beatus.
e ¶ *Vt dum.*] hoc non refertur ad omnia prædicta, sed tantum ad illos qui sponte confitẽtur. inimicus enim nõ potest esse testis in aliquo crimine. extra de simo. licet Hely. potest tamen dici, ꝙ inimicus torqueri quãdo, potest, & æstimabit iudex an adhibebit ei fidem, vel non, vt ff. de quæstio. l. 1. quæstioni. in fi. Sed vtrum clerici debeant subditi verberibus pro testimonio dicendo dubitatur, quod videẽ [1], vt hic, & ĩ. ead. q. proxi. quia. & cap. presbyteri. & 45. dist. cum beatus Dicunt tamen quidam minores clericos posse torqueri, sed nõ maiores. Alij dicunt omnes suspectos posse torqueri. nam & liberi vacillantes torquentur, vt extra de accu. [2] super his. ff. de quæstio. de minore. & ecclesia virgis potest aliquos corrigere, 24. q. 5. cap. 1. hoc certum est, quòd minores clerici indistincte pro quolibet crimine verberibus subijciuntur, vt 35. dist. ante. Sed maiore non, nisi pro enormibus, vt dist. 45. in summa. tamen licet clerici torqueantur pro delicto, non tamen pro testimonio dicendo secundum plerosque qui dicunt non tenere istam legem. infra. ea. q. 6. presbyteri Vel dic quòd clerici suspecti possunt torqueri non à laico, sed ab episcopo.

Testes viles põt torqri.

Clerici an possint ꝓ testimonio torqueri.

[1] Dicit H. notandum esse, ꝙ clerici spõte aliorũ crimina confitentes indifferẽter subijciuntur verberibus si res exigat tales recipi in testimoniũ, vt in hoc c. illi qui. & ita ipse not. 45. dist. in summa. Archid.

[2] Al. de pœni.

QVi ambulat fraudulenter.] SED ALIVD EST. CASV. Soluit modo Gratianus dictam obiectionem dicens, ꝙ accusare aliquẽ ex charitate ad hoc vt corrigatẽ à iudice, officiũ est pietatis, & ad bonos pertinet, sest falso accusare, vel falsa crimina alicui obiicere, officium est impiorum, & ad malos pertinet. Et hanc solutionem probat sex auctoritatibus, quarum quinque sunt de prouerbijs Salomonis.
f ¶ *Repentinus.*] Quale ergo erit responsum testis? nam si cito respondet, videtur mendax, si in mora, videtur dubius, vt 50. dist. ponderet [3].

[3] Vel dic ꝙ hic repetit q̃stionẽ vt demõstret, ꝙ in calumniatorem potest esse pœnæ cõmutatio secũdum L.

QVÆSTIO VI.

[1] ps. QVi autem [a], quod intulit, probare non valet, puniendus est.

Vnde Hadrianus Papa ait in capitulis, c. 41. — capit. l. 2. c. 277.

¶ Puniatur, qui alijs falsa intulerit. C. I.

OMnis, qui alijs falsa intulerit, puniatur [b], & pro falsitate ferat infamiam. — Ans. l. 3. c. 92.

Item Gregorius Papa.

¶ De eodem. C. II.

QVi calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam si probasset, reus vtique substineret.

¶ *Hic Gratianus partem sequentis capituli, quasi quamdam per se sententiam, quod non raro solet, proponit.*

Item in regesto.

¶ Qua pœna feriatur, qui crimen illatum non probat. C. III.

QVia iuxta canonicas patrum sententias, qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam si probasset, reus vtique substineret, ac per hoc, quia subdiaconus crimen diacono probare non potuit, quoniam impositionem manus [c] (qua carere potuisset) non habuit, non solum [α] sacerdotio [d], sed officio caruit, tam quam reuera infamis meruit verberibus castigari [e]. Nam cui cum tribus testibus, veluti [f] laico crimen quodlibet approbatur, non est mirum, quod obiecit dum probare non sufficit, si corporali infamiæ, quemadmodum laicus, ex iuris similitudine subiugatur. Quod enim esset diacono gradum amittere, hoc fuit subdiacono famæ plenitudine caruisse. — Io. diaco. lib. 4. vitæ. B. Greg. c. 31.

¶ *In regesto B. Gregorij hec non sunt inuenta, sed habentur omnia in vita ipsius à Io. diacono scripta lib 4. c. 31. Is enim postquam citauit epistolam 66. libri noni Anthemio subdiacono scriptam inde ista colligit,* Idcirco Gregorius non probantem quod obiecerat subdiaconum officio iubet priuari, quia iuxta canonicas patrum sententias, qui calumniam, &c. *vsque ad finem. Sicut autem caput hoc ex Io. diacono sumptum est; ita in Decretalibus caput primum tit. de calumniat. ex ipsa Gregorij ad Anthemium epistola est acceptum.*

α ¶ Solum.] *Vox ista abest ab originali, sed ob glossam non est inducta.*

Codice libro primo tit. de episcopis, & clericis l. 8. Imperator Theodosius. 2 ¶ *Presbyteri* [g] *citra iniuriam quæstionis testimonium dicant, ita tamen, vt falsa non simulent. Ceteri vero clerici, qui eorum* † *deinde gradum, vel ordinem sequuntur, si ad testimonium dicendum petiti fuerint, prout leges* [h] *præcipiunt, audiantur: vt salua tamen sit litigatoribus falsi actio, si forte presbyteri, qui suo* † [i] *nomine superioris loci testimonium dicere citra aliquam corporalem iniuriam sunt præcepti, hoc ipso, quòd nihil metuant, vera suppresserint. Multo magis enim pœna digni sunt, quibus quam plurimum honoris per nostram iussionem delatum est, si occulte* † *inueniantur in crimine* †. ¶ *Item constitutione tertia coll. nona.*

† al. eum — † al. sub — † al. si i occulto inueniatur crimen. — In regula Isido ri. c. 17.

QVi autem.] Hęc quæstio diuidit in tres partes, in prima quarum probatur, q qui calumniat, tenetur ad pœnam talionis, & hoc probat per tres auctoritates. Secunda ibi, *Presbyteri*. Tertia ibi, *Epiphaniū*. Io. de Fan. CASVS. Hic intitulatur sexta quæstio, qua quæritur qua pœna sit puniēdus qui deficit in probatione criminis quod obiecit. Sed quæstio tractata est s. 2. q. 3. Sed Gratianus eam repetit, vt addat quædā c. de hac materia loquētia, & vt addat de commutatione & recompensatione pœnæ, vt q. nō pōt pati pœnam legitimam, patiatur aliā loco eius. Prima duo cap. sequentia per se patent.

a ¶ *Qui autem.*] hæc quæstio expedita est. 2. q. 3.

b OMnis. ¶ *Puniatur.*] si conuictꝰ fuerit de calumnia, vt 2. q. 3. §. notandum 2.

QVia.] CASVS. Quidam subdiaconus crimē cuidā diacono obieci, sed defecit in probatione. Quæsitum fuit à Grego. qualiter debeat puniri? & rñdet q pœna talionis puniri nō pōt, cum sit diaconus, sed careat promotione sacerdotij, quam habere poterat, & executione officij quod habet & tā quam reuera infamis verberibus castiget velut laicus conuictus de crimine, & illud verbū velut laico, in apparatu exponit multipliciter, sed certe p casum positum debes litterā intelligere.

c ¶ *Manus.*] presbytero enim & diacono tātum manus imponitur vt 20. dist. presbyter. & c. diaconus. Sed s. 49. dist. c. 1. vbi & clerico iubetur manus imponi, sed illud de manu benedictionis, hoc de manu consecrationis. Vel dic quòd tempore Gregorij, subdiaconatus nō erat sacer ordo. 31. dist. c. 1.

d ¶ *Sacerdotio.*] quod habiturus erat. arg. q quis dr perdere quod nūquā habuit. 30. q. 1. puellæ. 17. dist concilia. 23. q. 4. Guilisarius. 27. q. 2 §. ex his [1].

e ¶ *Castigari.*] hic vna poena commutatur aliam pœnam corporalem. sic. 12. q. 2. §. libertus. & 68. dist. presbyter. 14. q. vlti. c. 1. si ff. de accu. hos. §. omnibus. in fi.

f ¶ *Veluti.*] hic vult dicere, q subdiaconus conuincitur veluti laicus quantum ad hoc, scilicet q sicut causa laici ab episcopo vno audiri potest, sic causa subdiaconi, vt 15. q. 8. Felix. secus est in diacono. quidam etiam referunt hoc ad qualitatem testium, vt sicut bigami admittuntur contra laicum, sic contra subdiaconum, quia possunt ex dispensatione fieri subdiaconi, vt 34. dist. lector. sed eadem ratione homicida admittitur contra sacerdotem, cum secum dispensari posit à Papa [2].

PRESBYTERI. CASVS. Quæsitum fuit ab imperatore an presbyteri cum ferunt testimonium sint verberibus subijciendi? Et rñdet q non propter prærogatiuam sacerdotij, hac tñ conditione, vt falsa non dicant. cæteri vero clerici prout leges præcipiunt, audiantur. sed si presbyteri falsitatem dixerint, licentiam habeāt litigatores de falso eos redarguere, & quanto in maiori honore sunt positi, tanto maiori pœna debent affici, si crimine reperiantur falsitatis & illud verbum, & leges præcipiunt, id est, forte in q-bus casibus laici torquentur, & ipsi torqueantur.

g ¶ *Presbyteri.*] bonæ opinionis, sm H. secus si suspecti sunt, vt s. ea. q. 5. illi. sed hoc non placet [3]. minores ergo clerici possunt corā epo torqueri non à laico, vel non credo tenere quod hic dicitur.

h ¶ *Leges.*] circa laicos infames.

i ¶ *Qui suo*] id est, propter suum honorem.

PRESBYTERI. CASVS. Quæsitum fuit a Iustiniano, qua pœna debent puniri presbyteri & diaconi, si de falso testimonio cōuincantur? Et rñdet, si in ciuili causa falsum dixerint testimonium, separati a ministerio duntaxat per tres annos detrudanē in monasterium. Sed in criminali primum degradentur, deinde pœnis legitimis subijciantur. Cæteri vero clerici sine delectu causæ legales pœnas patiantur.

Perdit quis quod numquā habuit.

[1] Et 23. q. 1. c. quorundā vbi de hoc in fin.

[2] De hoc articulo nota. extra de homi. sicut dignum. §. vlti. Archid.

Presby

a ¶*Presbyteri.*] qualiter statuit hic imperator aliquid de rebus ecclesiasticis, contra id 96.dist. bene.quidem.nisi hoc fecerit aucto. Apostolica.97.dist.ecclesiæ.& c.victor. Sed hic instruit iudicē ecclesiasticum quid facere debeat.sic ĵ.e.dilatori.

b ¶*Legitimis pœnis.*] quæ sunt ff.de fal. l. 1.§. vlt. vbi dicitur, ꝙ pro crimine falsi, si est liber, deportaī, & omnia eius bona publicantur: si est seruus, patiatur vltimum suppliciū. Vel intellige de pœnis canonicis, prout dr̄ dist. 50. si eps. Vel dic cū iudex ex officio suo punit testē ʒm suū arbitriū punit eū, vt C. de testi.nullum. secus si directe accusatur testis 1, vt 50.dist.si episcopus. & ff. de fal.l.1.§.vlt.

E ¶*Piphanium.*] Hæc est 3. pars q. in qua vult probare qualiter sunt puniendi qui non probant quod obiiciunt. & ad hoc ponit 2.c. Ioan.de Fant.

CASVS. Quidam absentes libellū accusationis, vt Epiphanium infamarent miserunt epo suo, s. Ianuario; qui cum libello accusationis prædictum Epiphanium ad Papā misit. tunc Papa examinata causa, & cognita innocentia Epiphanii, eum absoluit, & mandat episcopo, vt illos accusatores excommunicaret, nisi venirent & probarent crimē quod obiecerant. ita posuit Hugo casum. Beneuen. vero sic ponit casum, Epiphanius presbyter dicebatur rē cū quibusdam mulieribus habuisse; quod scelus quidā sermone tacito nomine suo significauit Dño Papæ Grego. quo audito præcepit Greg. Sabino defensori, vt mulieres illas quas presbyter Epiphanius dicebatur cognouisse, & alios qui eiusdē rei veritatem sciunt, Romam adducat: quo facto & omnibus in præsentia Papæ positis, cū nullū crimen in Epiphanio inueniret, remisit eum ad Ianuarium episcopum, coram quo si ille, qui talem epistolam misit, non apparuerit paratus quod obiecit probare, à communione remoueatur. Sed primus casus mihi magis placet. Quæ sequūtur, plana sunt vsque ad finē, quantum ad casus positionem.

Cod.eo.tit. Authentica sequenti. Presbyteri Nouella 123. §. reuerēdissimis.

¶ *Presbyteri* [a], *seu diaconi, si falsum testimonium dixerint; si quidem in re pecuniaria; diuino ministerio dumtaxat per tres annos separati, monasterio tradantur: Si in criminali, clericatus honore nudati legitimis pœnis* [b] *subijciantur. Ceteri vero clerici communi* [α] *iure ab officio ecclesiastico pulsi, sine delectu causæ legitime coerceantur.*

α ¶Communi.] *Hæc omnia verba,* communi iure ab officio ecclesiastico pulsi, *absunt à manuscriptis; sunt tamē in tralatione, qua habetur in codice. Nec vero Gratianus ipsa omnino verba aut veteris interpretationis, aut Iuliani, aut Irnerij retulit. Quare operæpretium fuerit nouellā ipsam græcam & vulgatas interpretationes consulere: exstant enim aliquę varietates non contemnenda.*

Item Gregorius Ianuario episcopo lib.3.epist.24.

† al. mysterium

† al. Sardorum

¶ Ad sanctæ communionis ministerium † non accedat, qui crimen illatum non probat. C. IIII.

3 EPiphanium [c][β] presbyterum quorumdā sacerdotum † litteris [d] criminaliter accusatū [e] cuius nos, vt valuimus, discutiētes [f] causam, nihilq; in eo obiectorū reperientes, vt ad locum suum reuerteretur, absoluimus [g]. Criminis ergo eius auctores te volumus perscrutari: & nisi qui easdem transmisit epistolas, paratus [h] fuerit hoc, quod obiecit, canonicis, atque districtissimis probationibus edocere, nullatenus ad sanctæ ministerium † communionis accedat.

† al. mysterium

β ¶Epiphanium.] *In epistola hac antecedunt.* Præterea nosti latorem præsentium Epiphanium presbyterum quorumdam, &c.

Io. diaco. lib. vitæ. B. Greg. c. 31.

In capitulis Hadriani. c. 49. Capit. l. 7. c. 360. Ansl. l. 3. c. 88.

Item ex decreto Hadriani Papæ, c.49.

¶ Qua pœna delator sit feriendus. C. V.

DElatori [i] autem lingua [k] capuletur, aut conuicto caput amputetur. ¶ Delatores autem sunt, qui inuidia produnt alios.

¶ *Habetur inter capitula Hadriani c.49. allatum, quantū conijcere licet, ex legibus sæcularibus. Nam in codice Theod. lib.10. tit.10. l.2. fere idem, in libro autem 7. capitul. c.360. prorsus idem habetur.*

Capitul. l. 6. c. 244.

[*Item ex concilio Eliberitano.*]

¶ De eodem. PALEA. C. VI.

Burch. l. 6. c. 27. Iuo p. 10. c. 156

DElator si quis extiterit fidelis, & per delationem eius aliquis fuerit proscriptus, vel interfectus, placuit non [γ] nisi in fine accipere communionem. Si leuior causa fuerit, infra quinquennium accipere poterit communionem. Si cathecumenus fuerit, post quinquennij tempora admittatur ad baptismum.

γ ¶Non nisi.] *In concilio ipso, & capitularibus legitur,* nec in fine: *quod in multis eiusdem concilij decretis repetitur. Quomodo autem hic, & apud Burchardum, atque Iuonem legitur, conuenit canoni 13 Nicæni concilij, in quo sic statutum est.* De his, qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua regularisque seruabitur, ita, vt si quis egreditur è corpore, vltimo & necessario viatico minime priuetur. *Hanc controuersiam copiose explicat Inn. 1. epist. 3. c. 2. Exuperio episcopo Tolosano.*

Item ex octaua synodo.

In regula Isidori. c. 17.

¶ Qui innocentem falso crimine maculauerit, sacerdotis arbitrio pœna diuturna purgetur. C. VII.

SI quis falsum dixerit; vel personam innocentis falso crimine maculauerit; iuxta sacerdotis arbitriū diuturna pænitentia expurgetur.

¶ *Capiti huic in vulgatis erat præpositum nomen paleę, quod sublatum est auctoritate omnium vetustorum exemplariū, quotquot collata sunt. Extat autem in regula monachorū B. Isidori. c. 17.*

Item ex concilio Agathensi. c.32.

Ansl. l. 3. c. 116. Burc. l. 15. c. 5. Iuo p. 6. c. 367. & p. 16. c. 6.

¶ A communione coerceatur vel sęcularis, vel laicus, qui ecclesiam, vel clericum per calumniam fatigauerit. C. VIII.

SI quis vero sæcularium per calumniam ecclesiam, aut clericum † fatigare tentauerit, & conuictus fuerit; ab ecclesiæ liminibus, & à catholicorum communione, nisi digne pænituerit, coerceatur †.

† al. arceatur

c ¶ *Epiphanium.*] de eo agitur extra de testi. quoniam.

d ¶*Litteris.*] sed qualiter hoc fecerit, cum nō sit admittenda accusatio per litteras, vt 2.q.8. per scripta & 3.q.9. absente? sed hic nō plene examinauit causam.

e ¶ *Accusatum.*] id est, infamatum.

f ¶ *Discutientes.*] de plano, non in forma iudicii. extra de accusatio. olim.

g ¶ *Absoluimus.*] ab obseruatione iudicii. vnde postea admittitur accusatio.

h ¶ *Paratus.*] nōne potuit accusator pænitere, & dicere se errasse vt s̄.ea.q.1.quidā. & ante lit.contest. potest desistere accusator, vt extra de accu. licet 2, in fi. sed istud est speciale in accusatione episcopi, vel cum orta est infamia, vt dixi s̄.4.q.5.quisquis.

Accusator an & quādo potest desistere.

2 Quod cōmuniter notant oēs do. in ista decre. licet solutionē.q̄ prīo sequitur, vnde de canon cures, Arch.

i D ¶ *Elatori.*] confesso.

k ¶ *Lingua.*] sed qualiter dat Papa iura de pœna sanguinis contra illud 23.q.8.his à quibus. sed hic docet quid facere debeat iudex sæcularis. sic 27.q.1.si quis rapuerit. Io.de Fan:

D*Vo fornicatores.*] CASVS Supra in 2. & 4. cauſis in multis capitulis docuit Gra. ꝙ criminoſi, & infames repelluntur ab accuſatione & teſtimonio: ſed quia quædam ſunt crimina excepta ĩ quibus criminoſi vel infames admittuntur ideo annectit hanc cauſam, vt oſtendat, ꝙ in crimine excepto criminoſi & infames admittuntur. Oſtẽdit etiam, ꝙ ſimplici aſſertioni epi non creditur, cũ vult aliũ accuſare, & ꝙ epiſcopꝰ accuſatus ad aliũ archiepiſcopum ire non debet, vt hæc & alia faciat, proponit thema, de quo quinque elicit quæſtiones. Sunt autem crimina excepta (vt dicit H. crimen læſæ maieſtatis: crimen perduellionis, quod eſt ſpecies criminis læſæ maieſtatis, crimen hæreſeos, crimen ſimoniæ, crimẽ ſacrilegii, crimen fraudati cenſus vel annonæ Inter hæc eſt crimẽ ſimoniæ, quod magis in eccleſia frequentatur.

Q*Vòd autẽ.*] Hæc quæſtio diuiditur ĩ quatuor partes. In prima probatur ꝑ 16. auctoritates ſanctorũ, ꝙ infames, excõmunicati, & inimici nõ poſſunt alios accuſare. Secunda ibi, *Cum itaque*. Tertia ibi, *Quicumque*. Quarta ibi, *Verum*. Io. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur prima quæſtio, qua quæritur an criminoſi & infames repellantur ab accuſatione? Et certum eſt, ꝙ ſic, vt 2. q. 1. in primis. niſi in crimine excepto, vt 89 diſt. ſi quis Papa. & 15. q. 3. ſane. & procedit hoc ordine Gra. in hac quæſtione, Primo probat, ꝙ criminoſi & infames non debent admitti ad accuſandũ, vſque ad §. ſed licet. Poſtea dicit, ꝙ in crimine excepto & in crimine ſimoniæ bene admittuntur. teſtes iſti & ſimiles.

O*Mnes.* CASVS. Dicit Hadrianus Papa, ꝙ oẽs dicuntur eſſe infames, quos leges ſæculi infames appellãt, & iſti tales & alii qui ſuis culpis nõ poſſunt ad ſacerdotiũ promoueri, repelluntur ab accuſatione: quia ſicut maior à minori iudicari non poteſt ita nec accuſari.

CAVSA SEXTA.

D*Vo fornicatores, & infamia notati, quemdam religioſum epiſcopum de ſimonia accuſare nituntur: reus alterius prouinciæ archiepiſcopi iudicium expetit: tandem in probatione deficit accuſator: reus cogitur ad ſuæ innocentiæ aſſertionem.*

1 *Hic primum quæritur; an crimine irretiti, vel infamia notati ad huiuſmodi*† *accuſationem ſint admittendi.* — † al. huius

2 *Secundo, ſi epiſcopus in eos accuſationem vertere voluerit, an ſimplici aſſertioni ſuæ ſit fides habenda.*

3 *Tertio, ſi liceat ſibi expetere iudicium archiepiſcopi alterius prouinciæ.*

4 *Quarto, cuius iudicium ſibi ſit expetendum; ſi circa ſuam ſentẽtiam epiſcopos ſuæ prouinciæ diſcordare contigerit.*

5 *Quinto, ſi in probatione deficit accuſator, an reus ſit cogendus ad probationem ſuæ innocentiæ.*

QVÆSTIO PRIMA.

1 ps

Q*Vòd*[a] *autem crimine irretiti alios accuſare non poſſunt, Anacletus Papa teſtatur, epiſt. ſecunda epiſcopis Italiæ dicens.*

¶A criminoſis ſacerdos accuſari non permittitur. C. I.

SI ſacerdos ſine crimine eligi præcipitur[b], nullatenus ab hominibus criminibus irretitis accuſari, aut calũniari permittitur, nec ab alijs, quàm ab ijs, qui ſine crimine ſunt, & iuxta [a] electionẽ ſacerdotes ordinari poſſunt, & tales per omnia inueniuntur, quales ſacerdotes eligi iubentnr.

a ¶ Iuxta electionẽ.] *Sic in omnibus collatis manuſcriptis codicibus, præterquàm in vno, in quo eſt,* iuſta electione. *In vulgatis erat,* iuxta electionem canonicam, *In epiſtola autẽ ipſa ſic legitur,* & iuxta electionem, ſi neceſsitas fuerit, aut ipſi volendo Domino ſeruire elegerint, ſacerdotesq; ſine crimine fieri, & ordinari poſsint, & tales per omnia fuerint, quales eligi ſacerdotes iubentur.

Item Hadrianus Papa in capitulis, c. 21.

¶Infames, & qui culpis exigentibus ad ſacerdotium prouehi non poſſunt, ſacerdotes non accuſent. C. II.

j OMnes vero infames eſſe dicimus, quos leges ſeculi infames appellant, & omnes, qui culpis exigentibus ad ſacerdotiũ nõ poſſunt prouehi. Indignum eſt enim, vt illi eos accuſent, qui eſſe non poſſunt, quod ipſi ſunt: quoniam ſicut maiores à minoribus[d] non iudicantur, ita nec criminari poſſunt. — Poly. l. 5. tit. 1.

a ¶ *Quòd autem.*] in ſimonia quilibet auditur accuſans contra laicum, etiam meretrix, vt 89. diſt. ſi quis Papa. & extra de ſimo. tanta. & hoc ideo, quia oĩa crimina nulla reputantur reſpectu iſtius, vt 1. q. vlt. patet. ſecus ſi accuſatus ſit clericus, & bonæ famæ, vt 2. q. 1. in primis. in fin. immo eadem eſt diſtinctio in laico. an prius fuerit bonæ famæ, an non, vt ff. ad leg. Iul. maie. famoſi. Licet autem in exceptis criminibus admittantur criminoſi, non tñ ſine tormento, vt 4. q. 3. ſi ea Si ergo clericus eſt bonæ famæ nullo crimine ſuſpectus, non auditur contra ipſum, vt extra de teſti. veniens. Si eſt malæ, quilibet admittitur ad accuſandum & teſtificandum, vt extra de ſimo. per tuas. Quidã tñ dicũt, ꝙ licet viles admittantur ad accuſationem, nõ tñ ad teſtimoniũ, quia tota vis negotii pẽdet ex teſtimonio, ſed non in accuſatione. Vel dic, vt dixi 2. q. 1. in primis. in fin.

Criminoſi in exceptis criminibus teſtificari poſsũt.

S*I ſacerdos.*] CASVS. Quæſitũ eſt ab Anacleto, an criminoſi poſsint accuſare ſacerdotes? & rñdet; ꝙ nõ; qa cũ ab Apoſtolo ꝑcipiať ſacerdotẽ ſine criẽ eligi, nũquã debet à criminoſis accuſari, ſed ab illis tantum, qui poſſunt ad ſacerdotium promoueri.

1 Et ſic patet ꝑceptum eſſe Apoſtoli ordinãdũ eſſe ſine crimine, ſecũdũ H u & Laur.

b ¶ *Præcipitur.*] ab Apoſtolo[1], vt 25. diſtin. primum. ſi tale eſt crimen quod eſt accuſatione, & damnatione digniſsimum: vt 81. diſtin. Apoſtolus.

c ¶ *Leges.*] Sed ꝙ alios dicimus infames ſecundum canones, qui non ſunt infames ſ̃m leges, vt bigamos, & corpore vitiatos, ſicut nec oẽs dicimus infames ſecundũ canones qui ſ̃m leges ſunt infames, vt mulier, ꝗ nubit intra tempus luctus. Io. Sed certe bigami & corpore vitiati non ſunt infames, & ſi ſint irregulares, cũ non deliquerint, B. Dicunt tñ quidam, ꝙ infamia, quæ eſt irrogata per ſñiam, vel quæ contrahitur ipſo facto, vt cũ aliqua deprehenditur in adulterio, vel cũ aliquis contrahit binas nuptias: de qua agitur ff. de his qui notã. infa. quid ergo. infamia hæc nõ purgatur ꝑ quãtãcumq; pænitẽtiã[2], vt 2. q. 3. §. hinc colligitur. niſi reſtitutus ſit ab illo q̃ põt reſtituere, vt à principe, vel à ſenatu, vt 2. q. 3. §. notãdum 2. in fi. ff. de poſtu. l. 1. §. de qua. Alia eſt infamia facti, de qua agitur ĩ. ea. ſunt plurimi. & melius dr̃ infamatio quæ inducit purgationem. & illa aboletur purgatione præſtita, vt 15. q. 5. de crimine. Eſt ẽt quædam infamia canonica, quæ irrogať ex quolibet peccato mortali, vt hic, & 32. q. 5. præceptũ, in fi. & aboletur per pœnitentiam, vt ĩ. e. illi qui. tamen (vt dicunt quidam) talis nõ admitteretur ad accuſationem vel promotionẽ: qa nõ ſufficit, ꝙ modo nõ ſit infamis: ſed ꝙ nũquam fuerit infamis. ĩ. e. qui crimen. Itẽ infamia ꝯ̈cta ex ſñia excõicationis tollitut per abſolutionẽ, vt 3. q. 1. c. 1. ſicut finito tẽpore relegationis tollitur infamia orta ex ſententia. ff. ad munici. ordine.

d ¶ *A minoribus.*] Honeſtate morum, id eſt, criminoſis, ne ſit contra 2. q. 7. præſumunt. & cap. lator.

[I]*Lli qui.*] CASVS. Hoc c.diuiditur in duas partes. Prima loquitur de peccatoribus nõ excõicatis. Secunda de anathematizatis. In prima ergo parte dicitur, ꝙ illi qui mortalia peccata committunt, non debent recipi ad accuſandum: quia infames ſunt, & in barathrum dilabuntur: niſi eis à ſacerdotibus eſt ſubuentum: unde ſunt ad pænitentiam compellendi. In ſecunda parte dicitur, ꝙ anathematizati repelluntur ſimiliter ab accuſatione: quia infames ſunt: nec poſſunt communicare nobiſcum, niſi abſoluantur ſecunda pars incipit ibi, *Similiter*. Sequens capitulum patet.

¶ *Illi qui.*] Secundũ quoſdã prima pars loquitur de criminoſis non excommunicatis. ſecunda de excommunicatis. Secundũ alios loquitur prima pars de occultis: ſecunda de manifeſtis criminoſis.

¶ *Compellendi.*] Arg. exiſtentem in mortali peccato cogendum eſſe ad pænitentiam. 22.q.1.prædicandum. 24.q.3. tam ſacerdos. Argu. contra 2.q.1.multi.

¶ *Niſi eis.*] Arg. tolli infamiã per ſatisfactionem eccleſiæ, vt 22.q.5.præceptum. 35.q.6.ſi duo. Arg. contra 3.q.4. conſanguineorũ. & c.2.qui. ĩ.e.quicumque. & 22 q.5.paruuli. Sed dic ꝙ canonica infamia per pænitentiam tollitur: ſed nõ illa quæ irrogatur ipſo facto, vel per ſententiã. Io. de ipſo occulto crimine tollitur per pænitentiã [1], ſed non de manifeſto, vt extra de tẽpo.ordi.c.vlt.& pen.

¶ *Huiuſcemodi.*] ſcilicet excommunicatis.

[O]*Mnes.* ¶ *Ante ſatisfactionem.*] vel iuramentum. extra de ſententia excommu.per tuas.

[B]*Eatus.*] CASVS. Iacobus epiſcopus Hieroſolymitanus quæſiuit à Clemente, qui ſint repellendi ab accuſatione epiſcoporum? Et reſpondet quòd quattuor genera hominum ab eorum accuſatione debent repelli, ſicut docuit beatus Petrus: ſcilicet criminoſi & irregulares: ſcilicet qui ad eumdem ordinem non poſſunt promoueri: & infames, & laici omnes: qui debent ſacerdotibus ſubeſſe: quia non debent maiores à minoribus iudicari vel accuſari. Ab humano die, ideſt, carnali ſenſu.

Item Fabianus Papa, epiſt. 2. epiſcopis orientalibus.

¶ Infames ſunt, qui regnum Dei conſequi non ualent. C. III.

ILli, qui [a] illa peccata perpetrant, de quibus Apoſtolus ait [Quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur] valde cauendi ſunt, & ad emendationem, ſi voluntarie noluerint, compellendi [b]: quia infamiæ maculis ſunt aſperſi, & in barathrum delabuntur; niſi eis [c] ſacerdotali auctoritate ſubuentum fuerit. ¶ Similiter, & illi, de quibus ipſe ait [Cum huiuſcemodi [d] hominibus nec cibum ſumere:] quia infamia ſunt notati, antequam ſacerdotali auctoritate ſanentur, & in gremio ſanctæ matris eccleſiæ redintegrentur: quia, qui extra nos ſunt, nobiſcum communicare non poſſunt.

Item Fabianus, epiſtola prima.

¶ Ante ſatisfactionem excommunicati ad accuſationem non admittantur. C. IIII.

2 OMnes illi ſunt ab accuſatione repellendi, quos Apoſtolus commemorat, dicens [Cum eis nec cibum ſumere,] & ante ſatisfactionem [e] eccleſiæ non ſunt ſuſcipiendi.

Item Clemens Papa Iacobo Hieroſolymorum[a] epiſcopo, epiſt. 1.

a ¶ Hieroſolymorum.] *Antea erat,* metropolitano. *Emendatum eſt ex pleriſque manuſcriptis codicibus. Nam & Clemens in epiſtola ſic ipſum Iacobum vocat.*

¶ Sacerdotes non niſi à coæqualibus accuſari debent. C. V.

BEatus Petrus homicidas, & adulteros, & cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coæquales non erant, ab epiſcoporum † vexatione, & accuſatione dicente † [f] Domino prohibebat, & non niſi coæqualibus aliquid eis inferri debere docebat. *& paulo poſt.* ¶ Infames etiam omnes, & quos primates, & leges ſæculi non ſuſcipiunt, ſed & laicos ab eorum accuſatione, & vexatione ſemper repelli debere rogabat [g], & cunctos illis ſubditos eſſe præcipiebat: cunctorum ſacerdotum vitam ſuperiorem, ſanctioremque, ac diſcretam à ſæcularibus, & laicis hominibus eſſe, & ſpirituales quoſque, atque ſacerdotes ſuper carnales, ac laicos ſemper conſtituendos docebat; quoniam pro minimo [h] nobis eſſe debet, vt à talibus [i] arguamur, & iudicemur, vel ab humano [k] die. Maiores vero à minoribus nec accuſari, nec iudicari vllatenus poſſe dicebat: quoniam non ſolum hoc diuinas, ſed & leges ſæculi inhibere docebat.

Item Hadrianus Papa in capitulis, c. 68.

¶ Qui criminoſus fuerit, ſacerdotes accuſare non poteſt. C. VI.

QVi crimen [l] intendit, agnoſcendum eſt, ſi ipſe ante [m] non fiat criminoſus: quia periculoſa eſt, & admitti non debet rei [n] aduerſus quemcumque profeſſio. *& infra c. 72.* ¶ Teſtes autem ſine aliqua ſint infamia, vxores, & filios habentes, & Chriſtum [o] omnino prædicantes.

f ¶ *Dicente.*] cum dixit, Qui ſine peccato, &c. 3.q.7.qui ſine.

g ¶ *Rogabat.*] ideſt, pcipiebat. ſic 11.q.3.rogo.

h ¶ *Quoniam pro minimo.*] ſic continua: quoniam & ſi boni ſumus.

i ¶ *Vt à talibus.*] ſcilicet illis qui ſemper parati ſunt reprehendere: de quibus ait 11.q.3.ſenti. ſed aliorum reprehenſiones attendendæ ſunt: qui licet mali non ſint, tamen ideo reprehendũt, quia eos malos eſſe credunt, vt 11.q.3.non ſunt. 12. quæſt. 1.nolo.

k ¶ *Ab humano die.*] ideſt, qui tantum humana 2 non diuina quærunt. 8.q.1.ſunt in eccleſia.

[Q]*Vi crimen.*] CASVS. Quæſitum fuit ab Hadriano qui repellantur ab accuſatione & teſtimonio? Et reſpondet ꝙ ſi à tempore baptiſmi fuit criminoſus, repellitur ab accuſatione: quia vox malorum nõ eſt admittẽda. Infames autem omnes à teſtimonio repelluntur: & qui nõ habent filios & vxorẽ fideles. Habentes, ideſt, ſi habuerint, habeant tales.

l ¶ *Qui crimen.*] Si uis dicere ꝙ qui peccauit poſt baptiſma, poteſt pmoueri ſi egerit pænitentiam; tunc dicas illũ hic appellari criminoſum, qui per ſententiã 3 conuictus eſt. Vel de enormibus criminibus intelligas, quę irrogant infamiã ipſo iure: vel de illo intellige qui pendente accuſatione qua & ipſe fuit accuſatus, voluit accuſare alium: quod non licet 3.q.vlt.neganda. Baz. autem facit vim in hoc verbo, criminoſus: ſcilicet plenus vitijs: ſicut ille q eſt purus, vt ĩ.ea.quicumque. & licet quilibet criminoſus etiam non cõuictus repellatur, vt extra de teſtib. ſuper eo. tamẽ ſi probat ſe egiſſe pænitentiam, bene recipitur, maxime in ciuili. arg. 50.diſt.ferrũ. & ff.de ædil.edic. quod ita. licet ſit arg. contra, extra de ſimo. per tuas. vbi dicitur quòd in exceptis criminibus licet ciuiliter agatur, potius admittatur de æquitate quàm de rigore. Io. Tu dicas breuiter, quòd ſi probatur crimen contra aliquem, ſemper repellitur in cauſa criminali, vt ſ. 2.q.7. quærendum. & extra de teſti. teſtimonium. niſi in exceptis criminibus, ſecundum diſtinctionem pluries dictam ſuperius. B.

m ¶ *Si ipſe ante.*] licet de illo non ſit condemnatus. arg. extra de teſtib. ſuper eo. Et eſt hic argumentum, ꝙ poſt pænitentiam accuſatur quis de crimine. 33.q.2.admonere. 1.q.7. ſi quis omnem. 50.diſt.peruenit. 48.diſt.quoniam multa 4.

n ¶ *Rei.*] ideſt, accuſati.

o ¶ *Chriſtum.*] non tamen obeſt eis ſi eos inſtruxerint. 47. diſt. quantũlibet. & 43.diſt.Epheſijs. Aliud ſi neglexerint eos corrigere, vt 37.diſt.legant.

Gal. 5.

1. Cor. 5.

Anſ.l.3.c.1.
1. Cor. 5.

In ſ.ibidem.
eorum] orig.
docente] orig.

1. Cor. 4.

Anſ.l.3.c.88.

3.q.11.negãda

2 Humana enim dies appellatur humana proſperitas. Arch.

3 Ad hoc facit qđ no. 3. q.3.c.2.ĩ gl. i. adaptatis in fin.

Teſtis repellitur pbato crimine contra ipſum. Pænitẽtia nõ impedit accuſationem.

4 Cõcor. tex. in l. qui ea mente. cũ ibi not. ff. de furtis.

Non solum autem criminosi, sed etiam quilibet alij ab accusatione episcoporum repelluntur: Vnde Anacletus Papa, epist. 1. ait.

¶ Deo non placet, qui seruos suos accusat. C. VII.

SI omnia [a] in hoc sæculo vindicata essent, locum diuina iudicia nõ haberent. Superuacuis enim ad beneficia laborat impendijs, qui solem certat facibus adiuuare. Ideo si aliquis putat se Deo in hoc placere, quòd seruos suos accusat, & vt meliores fiant, dicit se hoc agere; in vanum laborat, & plus inuidiæ [b] stimulis agitatur, quàm charitatis: quoniam gratiæ plenitudo adiectione non indiget; nec vlla requirit commendationis augmenta.

Item Telesphorus epistola vnica c. 3.

Et Iulius in decret. c. 10.

¶ Populus sacerdotes arguere, vel increpare non valet. C. VIII.

Ansl. 3. c. 12. Iuo p. 6. c. 314.

SAcerdotes, qui proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus sunt audiendi, atque timendi; non dilacerandi, aut detrahendi: quia à quibus se Domini populus benedici, saluari, & instrui cupit; nullatenus debet eos arguere, nec vulgus in eorum accusatione suscipi. Populus enim ab eis docendus est, & corripiendus, non ipsi ab eo: quia non est discipulus super magistrum. *& infra.* ¶ Dei ergo accusat ordinationem, qui eos, qui ab eo constituuntur sacerdotes, accusat, vel damnari cupit. *Idem infra.* ¶ Hi [a], qui non sunt idonei, non suscipiantur ad accusationem: omnes, qui aduersus patres armantur, infames esse censemus. Patres enim omnes venerandi sunt, non respuendi, aut insidiandi.

Matt. 10. Iuo p. 6. c. 315.

a ¶ Hi qui.] *In aliquot vetustis codicibus est caput distinctum à superiore.*

Item Pius Papa epistola prima.

Et Cornelius epist. 2.

¶ De eodem. C. IX.

OVes [c] pastorem suum non reprehendant; plebs episcopum non accuset, nec vulgus eum arguat: quoniam non est discipulus super magistrum, neque seruus supra Dominum. Episcopi autem à Deo sunt iudicandi, qui eos sibi oculos elegit. Nam à subditis, aut prauæ vitæ hominibus non sunt arguendi, vel accusandi, aut lacerandi. *& infra.* ¶ Nemo bonum faciens, alteri verbo, aut facto nocere vult: quanto minus in suspicionem debet venire fidelis homo, vt dicat, aut faciat ea, quæ pati non vult? quia omnis suspicio [d] potius repellẽda est, quàm approbanda, vel recipienda.

Poly. l. 5. tit. 1. Iuo p. 5. c. 243. Pann. l. 4. c. 36. Lu. 6.

Ipsa autem detractio, licet ex vitio detrahentium, tamen iusto Dei iudicio nonnumquam aduersus bonos excitatur: vt quos vel domestica [e] præsumptio, vel aliorum fauor in altum extulerat, detractio humiliet.

Vnde Ambrosius ad c. 22. Lucæ.

¶ Ne quis de se præsumat, linguæ malorum ex Dei præcepto contra eum excitantur. C. X.

¶ *Rubrica hæc non valde conuenit subiecto capiti, & pie est interpretanda: nam simili locutione vtitur Dauid 2. reg. 16. loquens de Semei.*

IMitare Petrum tertio alibi dicentem [Domine tu scis, quia diligo te.] Etenim, quia tertio [f] negauerat, tertio confitetur: sed negauit in nocte, confitetur in die. Hæc autem ideo dicta sunt, vt sciatis, ne-

Ioan. 21.

SI omnia. CASVS. Hoc c. loquitur de occultis peccatis, quæ soli Deo punienda relinquuntur. Est ergo casus. Quidã æmuli accusabant prælatos suos de occultis criminibus, quæ nullo modo probare poterãt: & dicebant se pro bono hoc facere: scilicet vt prę lati sui fierent meliores. quæsitum fuit ab Anacleto an bene facerent? Et respõdet, ꝙ nõ: quia si omnia delicta occulta & manifesta accusarentur & vindicarẽtur in hoc sęculo, in futuro nil Deo reseruaretur: cui soli occulta relinquũtur: & illi q̃ talia dicunt in vanum laborant, qui Deũ volũt adiuuare: & plus stimulis inuidiæ, quàm amore charitatis agitantur.

a ¶ Si omnia.] De occultis loquitur [1], quæ soli Deo reseruantur, 32. dist. erubescant.

1 Alij dicũt, ꝙ intelligitur de eo q̃ malo zelo accusat & littera capituli ad vtrũq; intellectũ satis adaptatur. Arc.

b ¶ Inuidia.] Hic canon præsumit potius accusationem fieri causa inuidiæ quàm charitatis, vt dixi 2. q. 7. si quis episcopus.

SAcerdotes.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes: in prima parte dicitur, ꝙ populus. i. laici, non sunt admittendi ad accusationem sacerdotũ: q̃a subesse debent eis, & non præesse. In secũda parte dicitur, ꝙ accusatores non sunt recipiẽdi nisi sint idonei: & omnes illi qui armantur contra patres spirituales accusando eos calumniose, sunt infames secunda pars incipit ibi, *Hi qui non sunt.*

OVes.] CASVS. Quidam laici vel clerici criminosi accusabant & reprehendebant episcopos ex suspitione: q̃d dicit Pius Papa non esse faciẽdũ. Et hoc ꝓbat tribus rationibus. Prima est: q̃a nõ debet esse discipulus supra magistrũ. Secunda: quia episcopi à Deo sunt iudicãdi. Tertio: quia laici vel subditi à prælatis talia pati nolunt.

c ¶ Oues.] Sic 2. q. 7. oues.

d ¶ Suspicio.] Sic 2. q. 1. c. 1. Suspitioni temerariæ [2] non creditur. 11. q. 3. in cunctis probabilis inducit prę sumptionem ff. quod met9 cau. l. vlt. 7. q. 5. presbyter. violentã condemnationem. 32. quæst. 1. dixit. & C. de adulter. quamuis. licet sit argu. contra. extra de præsumptio. littera.

Præsumptio est triplex.

2 Dic ꝙ hæc p̃sumptio est inualida & repellitur in iure, in nullo enĩ debet mouere animũ iudicantis. 1. q. 1. primo. & in hoc capit. oues. Arch.

IPSA AVTEM. CASVS. Quia supra c. oues. & c. sacerdotes. & c. si omnia. facta est mentio de detractione: ideo subiungit, §. istũ, vt ostẽdat ꝙ quamuis detractio in se mala sit: tamẽ iusto Dei iudicio permittitur, vt qui nimis de se præsumunt ꝑꝑ bonum q̃d habent, & aliorum laudibus extolluntur in altum, per detractionẽ inuidorũ humilientur Quod probat per duo capitula sequentia.

e ¶ Domestica.] idest, propria vel domesticorum persona.

IMitare.] CASVS. Quidam iactabant sed de bonis quæ faciebant: & putabant se cadere non posse. Sed Ambrosius ostendit, nemo de se præsumere debet, nec multum per iacturam subleuari. Et hoc probat duobus exemplis: scilicet Petri, & Dauid: qui nimis de se præsumentes ceciderunt. Vel sic: Nemo debet se iactare de bonis, ne cadat, vt Petrus & Dauid.

f ¶ Tertio.] Hic videtur, ꝙ toties pænitentiam faciam, quoties cõmitto fornicationem etiã cum eadem muliere: & ꝙ quasi pro diuersis delictis sit mihi pænitentia indicẽda, vt de pæ. dist. consideret. & de pæn. dist. 1. mensuram [3]. Item si post primã fornicationem quis pænitet, iniungitur ei pænitentia. si secundo accedit ad eandem, secundo iniungitur ei pænitentia. talis ergo erit melioris conditionis si non pæniteat à principio, q̃ si pæniteat postea. Itẽ si secundo accedit ad aliã mulierẽ, æquale peccatũ cõmittit, sicut si secundo accederet ad priorẽ. sed pro illo secundo peccato quod facit cum altera, noua pænitentia sibi indicitur. ergo & noua pænitentia est indicenda sibi, si ad eamdem denuo accedat: cum par

par sit peccatum: & hoc concedi potest 1: licet secundū leges qui sæpius rem contrectat, non cōmittit diuersa furta. ff. de fur. ei qui.
a ¶ *Petrus.*] Arg. à maiori. ff. 32. q. 5. si Paulus.
b ¶ *In abundantia.*] idest, confidentia bonitatis meæ.
¶ *Vnt.*] Casus. Dicit Greg. q Deus permittit bonos à malis ductores; apud quosdam habiti sumus veraces.
c ¶ *Laudant.*] hoc est veniale peccatum. 25. dist. criminis, sed qui cōmendant mortalia vitia, mortaliter peccant. 46. di. sunt nōnulli.
d ¶ *Inter infamiam.*] idest, quidam desipientes dicebant eos veraces: quidam non. 41. dist. quod dixit Dominus.

S in- minem iactare se debere. Nam si Petrus [a] lapsus est, quia dixit [Et si alij scandalizati fuerint in te, sed non ego,] quis alius iure de se præsumat? Denique & Dauid, quia dixerat [Ego dixi, in mea abundantia [b] non mouebor in æternum;] eam sibi iactantiam obfuisse profitetur dicens [Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.]

Mar. 14. Psal. 29.

Item Gregorius lib. 9. epist. 39. ad Theotistam patriciam.

¶ Vt boni salubriter humilientur, linguæ malorum contra eos insurgunt. C. XI.

SVnt plurimi, qui vitam bonorū amplius, quàm debent, laudant [c]: & ne qua elatio de laude surrepat; permittit omnipotens Deus malos in obtrectationem, & obiurgationem prorumpere, vt si qua culpa ab ore laudantium in corde nascitur, ab ore vituperantium suffocetur. Hinc est ergo, quòd doctor gentium se in prædicatione currere testatur per infamiam [d], & bonam famam, qui etiam dicit [Vt seductores, & veraces.]

2. Cor. 6.

Verum hac auctoritate [e] prohibentur spirituales à carnalibus accusari, non carnales à spiritualibus. Quod ex verbis eiusdem datur intelligi, quibus in eodem capitulo [a] subiunxit, dicens. [Capite languescente, facilius reliqua corporis membra inficiuntur: sicut scriptum est [f] [Omne caput languidum, & omne cor merens, à planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas] Quapropter manifestum est diabolum, (qui sicut Leo rugiens circuit quærens, quem posit deuorare) cordibus plebium suadere, vt doctoribus, atque pastoribus suos detractiones irrogent, vel eos accusent, vt plebes languescentes (non tenentibus pastoribus frena eorum) lasciuiant, atq; in ima ruant, vt saltem sic periclitari posint. Multum vero distant damna morum à damnis rerum temporalium, cum ista extra nos sint; illa vero in nobis] & infra [Peius [β] malum fore non existimo; quàm Christianos suis inuidere sacerdotibus.]

Eusebius in epistola ad Galliæ episcopos. *Matt. 10.* Iuo p. 6. c. 3. s. ead. c. ex me ito. *Esa. 1. 1 Pet. 5.* paulo aliter in originali ipso.

α ¶ Capitulo.] *Quæ subiungit Gratianus*, capite languescente &c. *sunt in epistola 3. Anacleti, & apud Isidorum de summo bono lib. 3. c. 38.*
β ¶ Peius.] *Sunt in prima epistola Alexandri primi.*

Hinc etiam Felix II. ait episcopis in Alexandrina synodo congregatis.

¶ Deo recte famulantes persequi non licet. C. XII.

QViescite (inquit sancta, & magna Nicæna synodus,) & nolite persequi eos, qui recte † Deo famulantur, & sincera voluntate superni † Dei mandata custodiūt, & nostris legibus subiugātur; quia nec decet, nec ordo patitur, vt iniqui, & carnales spirituales persequātur.

† al. Deo perfecte ministrant

Item Anterus [γ] Papa epistola vnica.

γ ¶ Anterus.] *Sic restitutum est ex plerisque vetustis. Nam antea erat* Gregorius. *Confectum autem caput hoc est magnam partem ex Anacleti sententijs in epistola 3.*

¶ Subditi prælatos suos accusare non debent. C. XIII.

EX merito plebis nonnumquam episcopi deprauantur [g], quatenus procliuius cadant [h], qui sequuntur. Capite languescente cetera corporis membra inficiuntut. Deteriores sunt, qui vitam, moresq; bonorum corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædaque diripiunt. Caueat vnusquisque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, idest, ne aut ipse alijs detrahat, aut alios audiat [i] detrahentes. [Sedens (inquit) aduersus fratrem tuum loquebaris] detrahendo [Et aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum &c.] Parcant singuli detractioni linguæ, custodiantque sermones suos, & sciant, quia cuncta, quæ de alijs loquuntur, sua sententia iudicabuntur. Nemo inuito auditori libenter refert. Officij singulorum sit, dilectissimi, non solum oculos castos seruare, sed & linguam, nec quid in cuiusquam domo agatur, alia domus per eos † vnquam [k] nouerit. Habeant omnes simplicitatem columbæ, nec cuiquam machinentur dolos, & serpentis astutiam, ne aliorum supplantentur insidijs †.

Anacletus ep. 3. Isidorus l. 3. de summo bono c. 38. s. eadem, sunt plurimi. j. ea. deteriores, & 9. q. 3. facta. *Psal. 49.* Hieron. ad Nepotianū simile. † vos] orig.

VERVM. Casus. Hic ostēdit Gratia. q illud cap. scilicet oues, loquitur de malis & criminosis qui bonos prælatos accusare non debent vel reprehendere: quia hoc fit diabolo instigante, vt per tales reprehensiones prælatis languescētibus corruāt ipsæ plebes in ima: & sic periclitentur. & ostenditur q detractores deterius delinquunt, quam illi qui bona rapiunt temporalia quia detractores rapiunt bonos mores & virtutes, quæ sūt intrinseca: illi autem rapiunt extrinseca. In eo. cap. 1. inferiori parte eiusdem cap. Scriptum est, in Esaia.
e ¶ *Verum hac auctoritate.*] s. s. e. oues. hæc sunt verba eiusdē Pij: & cōtinuāt illi. c. oues.
f ¶ *Sicut scriptum est.*] In Esaia.

QViescite.] Casus. Docet Felix Papa in hoc c. q boni plati nō sunt arguendi: & hoc probat auctoritate Nicenæ synodi. Quiescite à vexatione & persecutione bonorū platorū.

EX merito.] Casus. Docet hic Grego. q omnes homines seruare aures & oculos & linguam sine macula & vitio: & simplicitatem columbæ habere: nec debent alios & maxime prælatos infamare. & hoc probat auctoritate Dauid pphetæ dicentis: Sedens inquit, &c, quoniam propter mala merita plebis permittit Deus prælatos damnari & deprauari, vt qui sequuntur, procliuius corruant; & vt capite languescente cetera membra languescant. Seq. c. patet.
g ¶ *Deprauantur.*] i. prauepi constituunt. nō enim ppter aliorū merita efficiunt mali, sed mali, propter malorū merita prælati fiūt, vt 8. q. 1. audacter.
h ¶ *Cadant.*] Quia cōponitur orbis Regis ad exemplum arg. 11 q. 3. præcipue.
i ¶ *Audiat.*] Sic infra, 11. q. 3. non solum.

Regē imitantur subditi.

infamari & reprehendi, vt si qua nascitur elatio in corde bonorū ab ore laudantium. per os vituperantium suffocetur. Et hoc probat exemplo Pauli, qui dicit; Apud quosdam habiti sumus vt se-

k ¶ *Vmquam.*] Scilicet per detractores: ne fit contra s. 5. quæst. 5. non vos. Vel dic per eos, idest, per curiosos. vnde Iuuenalis: *Scire volunt secreta domus, atque inde timeri.*

Sapiens.

S *Apiens.*] Ita ordina litteram. Omnis qui nocet non est sapiens, idest, nullus qui nocet est sapiens, sapiētia virtutis, idest, sapore virtutis: Sed forte est sapiens sapientia scientiæ, idest, sciēs. sic enim & mali sunt sapientes: sed soli boni sunt sapientes sapore virtutis, qui sapientia dicitur. Et taliter ille qui nocet non est sapiens. Nam innocens dicitur qui ignorat quid noceat. 22.q.4.innocens.H.

h ¶ *Ad iracundiam.*] extra de homi. sicut dignum. §. illi vero.
i ¶ *Prouocant.*] idest, delatores, vt 5.q.vlt. delatori.
k ¶ *Anathematizatos.*] supra 3.q.5. constituimus.
l ¶ *Legitimam.*] idest, plenam. aliter enim non promouentur, nec aliquem possunt accusare, vt j. sequitur.

D *Eteriores.*] CASVS. Hic detractores reprehendūtur qui suos doctores & p̄latos infamant, & dicitur q̄ sunt deteriores q̄ illi q̄ bona rapiunt tēporalia: q̄a raptores auferunt ea quæ extra nos sunt: detractores vero corrūpunt bonos mores nostros: & ideo merito sunt infames.

a ¶ *Deteriores.*] Peius est persuadere, quàm facere, vt ff. de ser. cor. l.1. §. persuadere, & l. vt tātū. & 86. dist. tāta.

b S *Vmma.*] ¶ *Detrahere.*] supra, dist. 46. accusatores.

c ¶ *Et accusare.*] supra 2.q.7. si quis episcop⁹. de pæn. dist. 1. homicidiorum.

PATET. CASVS Concludit Grat. ex supradictis dicens, q̄ carnales & peccatores nō possunt accusare spirituales. Et quia facta est mentio de infamibus, qui ab accusatione repelluntur; ideo ostēdit qui secundū canones infames appellentur.

CVM ITAQVE. Hæc est secunda pars huius q. in qua enumerat omnes infames qui accusare non possunt. & hoc probat per cap. seq. Io. de Fant.

I *Nfames.*] CASVS. Quæsiuit Hilarius episcopus à Stephano Papa quæ personæ sint infames secundum canones. Papa vero Stephanus rescribit assignans xx. species infamium personarum & quasdam alias personas, quæ propter irregularitatem vel alias causas, nec ad sacros ordines ascendere, nec summos sacerdotes accusare possunt.

d ¶ *Contemnunt.*] si. 19. dist. nulli.

e ¶ *Fures.*] Ex hoc c. patet, q̄ omne crimen infamat secundum canones. & s̄. c. oēs. & c. se. Item ex hoc c. videtur, q̄ omne crimē sit publicum secundū canones.

Crimen qđlibet īfamat.

f ¶ *De bellis publicis.*] Tales sunt rei læsæ maiestatis, vt ff. ad l. Iul. maie. l.3. & capite puniuntur: nisi q̄n dominum defendere non potuerint. ff. de re militari, omne. §. q in acie.

g ¶ *Petunt.*] ambitiose, vt s̄. 1.q.6. sicut.

m ¶ *Curia.*] 54. dist. c.1. & 2.
n ¶ *Mentem.*] vt furiosi.
o ¶ *Manifestantur.*] supra, 33. dist. maritum.

Item Lucius Papa epist. unica, episcopis Galliæ, & Hispaniæ scribens.

Et Cornel. Papa epist. 2

¶ Sapiens nocere non cupit. C. XIIII.

Iuo p. 3.c.1.

S Apiens non est omnis, qui nocet.

Item Anacletus Papa, epist. 3.

¶ Raptoribus deteriores sunt episcoporum detractores. C. XV.

s̄. e. c. ex merit. Burc. l.1.c.13. Deusdedit p. Iuo p. 5.c.23. Ans. l.3.c.11. Ans. l.6.c.13

D Eteriores[a] sunt, qui doctorum vitam, moresque corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædiaque diripiunt. Ipsi enim ea, quæ extra nos, licet nostra sint, auferunt: nostri autem detractores, & morum corruptores nostrorum, siue, qui aduersus nos armantur, proprie nos ipsos diripiunt[α]: & ideo iuste infames sunt, & merito ab ecclesia extorres fiunt. Pro meritis ergo plebis sæpe pastores deprauātur ecclesiæ, vt procliuius corruant, qui sequuntur.

α ¶ Diripiunt.] *Antea legebatur,* nos ipsos decipiunt. *Emendatum est ex Isidoro lib. 3. de summo bono, c. 38. Anacleti verba, quantum conijci potest, referente; & optime conuenit cum ijs, quæ antecedunt. Verum in duobus antiquis exemplaribus epistolarum Anacleti, altero Vaticana, altero Florentina bibliotheca, habetur,* non nos, sed proprie seipsos decipiunt.

Item Alexander Papa, epistola tertia.

¶ De eodem. C. XVI.

S Vmma iniquitas est, fratres detrahere[b], & accusare[c]. Vnde scriptum est [Omnis, qui detrahit fratri suo, homicida est: & omnis homicida non habet partem in regno Dei.]

1. Ioan. 3.

Patet ergo, vt præmissum est, quòd carnales prohibentur ab accusatione spiritualium, non spirituales ab accusatione carnalium.

2 *Cum itaque criminosi, & infames ab accusationibus prohibeantur, videndum est, quos canonum sacra auctoritas infames appellet. De his Stephanus Romanæ ecclesiæ episcopus scribit Hilario, epist. 1. c. 1. dicens.*

¶ Quæ personæ infames habeantur. C. XVII.

Poly. l.5. tit. 1. Deusdedit p.3. Ans. l.3.c.5. Burc. l.1.c.173. Iuo p.5.c.291. Pann. l.4.c.66.

I Nfames esse eas personas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia, idest omnes, qui Christianæ legis normam abijciunt, & statuta ecclesiastica contemnunt[d]: similiter fures[e], sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos; sepulchrorum quoque violatores, & Apostolorum, atque successorum eorum, reliquorumque patrum statuta libenter violantes, & omnes, qui aduersus patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur: similiter & incestuosos, homicidas, periuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis publicis† [f] fugientes, & qui indigna sibi petunt[g] loca tenere; aut facultates ecclesiæ abstrahunt iniuste, & qui fratres calumniantur, aut accusant, & non probant, vel qui contra innocentes principum animos ad iracundiam[h] prouocant[i], & omnes anathematizatos[k], vel pro suis sceleribus, ab ecclesia pulsos, & omnes, quos ecclesiasticæ, vel sæculi leges infames pronuntiant. Hi nimirum † omnes, nec serui ante legitimam[l] libertatem, nec pænitentes, nec bigami, nec illi, qui curiæ[m] deseruiunt, vel non sunt integri corpore, aut sanam non habent mentem[n] vel intellectum, aut inobedientes sanctorum decretis existunt, aut furiosi manifestantur[o], hi omnes, inquam, nec ad sacros gradus debent prouehi, nec isti, nec liberti, neque suspecti, nec rectam fidem, vel dignam conuersationem non habentes, summos sacerdotes possunt accusare[β].

† hęc vox abest ab orig.

† paulo aliter in originali

β ¶ Accusare.] *In vulgatis codicibus sequebatur,* nec ad accusationem, seu ad testimonium nullatenus iuste possunt recipi. *quæ sunt expuncta; quoniam absunt à manuscriptis, (vno excepto) & originali, & Burchardo, & Iuone. In Pannormia tamen hæc postrema pars post verbum, manifestantur, sic habet;* Hi omnes nusquam nec ad sacros gradus debent prouehi, nec ad accusationem, seu ad testimonium vllatenus iuste possunt recipi.

QVicumque.] Hæc est tertia pars, in qua ponit pœnam periuro: & specificat de infamibus. Io. de Fant.

Casus. Quæsitũ fuit quã pœnã debeat pati qui sciens cõmittit periurium. Et responderur ꝙ debet pænitere per quadraginta dies in pane & aqua, & septẽ sequẽtes annos, & in testimonium

Nos sequentes.] Casus. In hoc cap. dicitur, quòd quæcumque personæ repelluntur ab accusatione secundum leges, eædem repelluntur, secundum canones.

SED LICET. Casus. Dictũ est à principio causę, ꝙ infames ab accusatione prohibẽtur. Nũc vero dicit Gra. ꝙ licet generaliter ꝓhibeant̃, nõ tñ prohibentur ab accusatione huius epi, qui simoniacus est. & hoc ꝓbat tali ratione, quia hæretic⁹ vel simoniacus minor est catholico: sed hoc an generaliter intelligat̃: scilicet vt hæreticus sit minor quolibet catholico. Augu. noluit definire.

Item Fabianus Papa.

¶ Infamis efficitur, qui sciens peierare præsumit. C. XVIII.

Poly. l. 6. tit. 11. Burc. l. 12. c. 8. Iuo p. 12. c. 65. al. sciens peierauerit

3 QVicumque sciens se peierauerit [a], quadraginta dies in pane, & aqua, & septem [b] sequentes annos pæniteat, & numquam sit sine pænitentia [c], & numquam in testimonium [d] recipiatur [e]; communionem tamen post hæc percipiat.

Item Eusebius Papa, epistola prima ad episcopos Galliæ.

¶ Accusatores †, & personas, quas leges sæculi non admittunt, ecclesiasticæ quoque repellunt. C. XIX.

al. Accusationes

NOs sequentes patrum vestigia pro saluatione seruorum Dei, quascumque ad accusationem personas leges publicæ non admittũt, his impugnandi alterum & nos licentiã submouemus: & nullæ accusationes à iudicibus audiãtur ecclesiasticis, quæ legibus sæculi ꝓhibẽtur.

Sed licet [f] infames ab accusatione episcoporum prohibeantur, non tamen isti ab huiusmodi † [g] accusatione prohibendi sunt. Hæreticos namque accusare infamibus non prohibetur, vt supra patuit in ea † causa, vbi de accusatione minorum aduersus maiores [h] disputatum est.

al. huius

al. eadem 2. q. 7. per totũ.

Item.

C. XX.

CVm maiores scientia, & moribus à minoribus accusari prohibeantur, non æquales ab æqualibus, vel minores à maioribus; ab huius [a] ergo accusatione non sunt hi prohibendi, cum hæreticus catholico minor sit. Sed hoc an generaliter accipiendum sit, Augustinus non † definiuit lib. 4. de baptismo contra Donatistas, c. 5. dicens.

al. Aug. diffini

¶ *Caput hoc in plerisque vetustis exemplaribus coniunctum est superiori. Quare conijcere licet hęc esse verba Gratiani.*

a ¶ Ab huius ergo.] *Locus hic emendatus est ex manuscriptis. In impressis legebatur* ab accusatione huiusmodi sunt prohibendi: *ex qua lectione vix apta sententia elici poterat.*

¶ Dubium est, an sciens auarus, an nesciens hæreticus grauius peccet. C. XXI.

QVæro ergo, quis peccet grauius, an qui nesciens [i] in hæresim incurrerit an qui sciens ab auaritia, idest ab idololatria non recesserit? Secundum quidem illam [k] regulam, qua peccata scientium peccatis ignorantium præponuntur, auarus cum scientia vincit [l] in scelere. Sed ne forte hoc fiat, facit in hæresi sceleris ipsius magnitudo, quod facit in auaritia scientis admissio, vt hæreticus nesciens auaro scienti coæquetur. *Item cap. 20. eiusdem libri.* Vtrum autem catholicum pessimis moribus alicui hæretico, in cuius vita, præter id, quod hæreticus est, non inueniunt homines, quod reprehendant, præponere debeamus, non audeo præcipitare [m] sententiam.

4 *Verum hoc Augustini, & illud de infamium accusatione de his intel-*

f ¶ Sed licet.] infert ex prædictis.

g ¶ Ab huiusmodi.] idest, simoniæ.

h ¶ Maiores.] vt 2. q. 7. per totum.

QVæro.] Casus. Duæ sũt in hoc c. q̃stiones. Prima est, vtrum ille qui ignorãter incidit in hęresim, grauius peccet, quàm ille qui scienter est auarus. Et respõdet Aug. secundum illam regulam, qua peccata scienter facta prępons̃ tur peccatis ignorãter perpetratis: auarus ergo videtur grauius peccare. Sed si forte tantum facit hæresis magnitudo, quantum auaritia scienter admissa: æqualiter peccãt. Secũda q̃stio fuit, an pessimus catholicus illi hæretico præponatur, qui nullum habet peccatũ præter hæresim, Respõdet Aug. se nolle hanc quæstionem præcipitare. Gra. tamen hanc vltimam quęstionem determinat s̃. 2. q. 7. sed quæritur.

i ¶ Nesciens.] ille est ignoranter hæreticus, qui sequitur opinionẽ quam putat veriorẽ 3 vt 24. q. 3. hæresis.

3 Vnde hic loquitur de illo qui putabat illud credi ab ecclesia quod ipse credit, nihilominus peccat. 16. q. 1. si cupis. Peccatũ ignorantis minus est q̃ sciẽtis.

k ¶ Secundum illam.] de pæ. dist. 2. sciendũ.

l ¶ Vincit.] Vide qualiter arg. licet enĩ peccatũ sit maius peccato: quia hic scientia præponitur ignorantiæ: tamen facta compensatione scienter peccans potest æquiparari ignoranter peccanti. similis compensatio est 9. dist. in canonicis. Quòd autem minus sit peccatũ ignorantis quàm scientis, habes 22. q. 7. quemadmodum. quandoque videntur plus peccare ignoranter peccantes quàm scienter, vt 24. q. 1. schisma. quandoque parificantur, vt hic.

m ¶ Præcipitare.] Gratianus tamen in simili quæstione præcipitat sententiam, vt 2. q. 7. §. sed quæritur. & Vrbanus eamdem videtur soluere 12. quæst. 1. scimus.

... um numquã recipiatur: cõmunionẽ tñ post pænitentiã recipiat.

a ¶ Peierauerit.] s̃. 3. q. 5. constituimus.

b ¶ Septem.] 22. q. 4. qui sacramento. contra. Solu. ibi.

c ¶ Sine pænitentia.] interiori. si. 50. dist. clerico.

d ¶ Testimonium.] etiam post pænitentiam peractam, vt j. 22. q. paruuli. Et hoc est verum in testibus 1. secus videtur in accusatore, vt 22. q. 5. si quis conuictus.

e ¶ Recipiatur.] alibi dicitur, ꝙ iuramentum solum Deum habet vltorẽ, vt C. de reb. cre. l. 2. non ergo incurrit infamiam. Item alibi dicitur, ꝙ periurium continetur sub crimine stellionatus, vt ff. de cri. stel. l. 2. sed crimen stellionatus non infamat, vt ff. de crimi. stellio. l. 2. ergo nec periuriũ. Sol. vbi iuramentum non cedit in præiudicium alicuius, solũ Deum habet vltorem. Dicunt autem quidã, si iuramentũ est de futuro, semper infamat: quia ibi frangitur fides Deo & homini: secus si est de præsenti, vel de præterito, vt C. de transac. si quis maior. Alij dicunt, ꝙ iuramentum quod interuenit in contractibus, non infamat: secus in iuramento quod fit in iudicijs: hoc est certũ, ꝙ omne iuramentũ infamat canonica infamia 1. Vtrum autem temerarium iuramentum repellat à legitimis actibus, dixi 85. dist. Florentinum. & extra de testi. & attestatio. causam quæ.

VERVM Hæc est quarta pars quæstio, in qua quæritur, vtrũ infamis possit episcopum accusare de simonia, cum esset bonæ famæ: & primum dicit quòd non; & hæc est vera solutio: sed postea impugnat quod dixerat. Ioan. de Fant.

Casus Iste §. respicit quod dictũ est s̃. c. quæro. in fi. c. & s̃. ea §. licet. vbi videtur ꝓbatũ, ꝙ infames cõtra hæreticos & simoniacos admittuntur. Et dicit Grat. ꝙ de illis loquuntur, quos constat esse hæreticos per præsumptionẽ. & iõ q̃libet criminosi & infames cõtra eos admittuntur. hic autẽ eps de quo in themate agit̃, in oĩbus religiosus apparet: & ideo infames ab eius accusatione repellunt̃.

VERVM Grat. rñ. illi ca. quæro. & illi §. sed licet. in quibus proba-

probauerat infames admittendos contra hæreticos : & ita contra simoniacum: & eius solutio durat vsque ad §. hæc licet ratione. & ibi incipit suam solutionem impugnare.

a ¶ *Constat.*] si constat, ergo non est necessarius [1] accusator. expone ergo constat, idest, tale est crimen, quod constat esse hæresim. Vel dic quòd constat per famam : quia sunt malæ famæ.

b ¶ *Apparens.*] Hæc solutio est canonica : qa concordat cum Greg. 2.q.1.in primis. & impugnatio quam ponit in sequenti §. allegando ponitur.

postea natos, non ad iam natos. sed littera eis contradicit.

h ¶ *Metuuntur.*] iuxta illud : *Sepe solet similis filius esse pa*[tri.] *Et sequitur leuiter filia matris iter.* 56. dist. si gens. vnde qui [...]mancipia de genere eorum quærit, vt ff. de ædil. edict. quòd si [...]lit. §. qui mancipia.

[1] 2. q. 1. de manifesta. extra de accu. euidétia. Ar.

ligendum est, quos constat [a] *esse hæreticos, non de his, qui se negant in hæresim lapsos. Hic autem in omnibus religiosus apparens* [b] *, dum se negat hæreticæ communionis aliquando macula infectum; infames, atque alios huiusmodi à sua accusatione ipse repellit.* ¶ *Hæc licet ratione niti videantur, exemplo tamen læsæ maiestatis vana intelliguntur, ad cuius accusationem dum socius initæ factionis admittitur; non quæritur, an cogitare contra animam principis sit maiestatem lædere; sed an aliquis de nece eius tractauerit* [c].

HAEC LICET. CASVS. Obijcit modo Gra. cõtra supradicta: & dicit ꝙ licet videant quæ dicuntur in §. ratione niti; tamen exẽplo criminis læsæ maiestatis falsa intelligun tur: in quo non quæritur, an cogitare contra animam principis sit maiestatem lædere: sed an de eius nece tractauerit. eadẽ ratione nõ debet quæri, an simonia sit hæresis, sed an commiserit simoniam iste episcop⁹. & ad hoc inducit legẽ sequentẽ.

c ¶ *Tractauerit.*] Sic supple in simonia non est quærendum, an simonia sit hæresis. iste enim episcopus negauit simoniam esse hæresim, & male, vt 1. q. 7. patet. & sic concludit in si.

Vnde Impp. Arcadius, & Honorius in nono libro Codicis, tit. ad legem Iul. maiestatis, le. 5. scripsisse leguntur.

C. XXII.

SI quis † cum militibus vel priuatis [d], vel barbaris etiam scelestam inierit factionem, aut factionis ipsius susceperit sacramentum, vel dederit, de nece etiam virorum illustrium, qui consilijs, & consistorio nostro intersunt, senatorum etiam (nam & ipsi pars corporis nostri sunt) vel cuiuslibet postremo, qui nobis militat, cogitauerit (eadem enim seueritate voluntatem [e] sceleris, qua effectum puniri iura voluerunt;) ipse quidem, vtpote, maiestatis reus gladio feriatur, bonis eius omnibus fisco [f] nostro addictis. Filij vero [g] eius, quibus vitam imperiali specialiter lenitate concedimus (paterno enim debent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est hereditarij criminis exempla metuuntur † [h]) a materna, vel auita, omnium etiam proximorum hereditate, ac successione habeantur alieni; testamentis extraneorum nihil capiant; sint perpetuo egentes, & pauperes; infamia eos paterna semper comitetur; ad nullos umquã honores, nulla sacramenta perueniant; sint postremo tales, ut his perpetua egestate sordentibus, sit & mors solatium, & uita [i] supplicium. Denique iubemus etiam eos notabiles esse sine uenia, qui pro talibus umquam apud nos interuenire [k] tentauerint. *& infra.* ¶ Sane, si quis ex his in exordio initæ factionis, studio ueræ laudis accensus, initam prodiderit factionem; præmio & honore a nobis donabitur. Ipse uero, qui usus fuerit factione, si uel † sero, tamen incognita adhuc consiliorum arcana patefecerit, absolutione tantum, ac uenia dignus habebitur.

† *Quisquis*] & est init[ium] legis.

† *al. metuent*

† *al. si vera*

¶ *Hoc, & sequens caput in vetustis exemplaribus sunt coniuncta antecedenti; quare nec rubricas habent.*

SI quis.] CASVS. Statuerunt Imperatores Honorius & Arcadius, ꝙ si quis contra principem fecerit coniuratioñe, vel dederit vel susceperit sacramentum de morte, nõ solũ Imperatoris, sed etiã virorũ illustriũ & senatorum, vel de morte cuiuslibet militis, q militat Imperatori, cogitauerit, sacramenta dando vel recipiendo, vel etiam aliud faciendo, gladio feriatur, omnibus suis bonis cõfiscatis. filij vero eius (quibus vita misericorditer reseruatur) sint remoti à consanguineorum, & etiam extraneorum successione: sint etiam perpetuo infames, & illi qui pro his intercedunt: nec vllos habeant honores, nec ad sacramenta perueniant militaria. Et si quis de coniuratoribus in initio prodiderit factionem, præmium habeat & honorem: si vero sero, veniam habeat.

Porro [l] *simonia accusatio ad instar publici criminis læsæ maiestatis procedere debet; sicut Leo Imperator in primo libro Codicis decreuisse legitur, titulo de episcopis & clericis, le. si quemquam. Quod de accusatione, non de pœna* [m] *intelligi oportet.*

Tit. 3. l. 29

Vnde Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. libro nono Codicis, titulo ad l. Iuliam maiestatis, l. nullus.

Tit. 8. l. 4.

d ¶ *Priuatis.*] Not. milites non dici priuatos, vt 23. quæst. 1. qui contra.

e ¶ *Voluntatem.*] Not. quòd punitur hic sola voluntas, vt 19. dis. nulli. 22. dist. omnes. quia in maleficijs voluntas spectatur, non exitus. ff. ad le. Cor de sic. diuus. Arg. contra. 32. dist. erubescant. de pæ. dis. 1. cogitationes. 32. q. 5. Christiana. Solu. regulariter voluntas non punitur nisi ad aliquem actum procedat.

f ¶ *Fisco.*] idem est in crimine hæresis, vt extra de hære. vergentis [2]. alias bona damnatorum regulariter reseruantur filijs, vt C. de bon. damna. authen. bona.

g ¶ *Filii vero.*] in potestate constitui. si enim eos postea emancipasset, non valet, vt C. eo. l. perpenditur. argu. ff. de bo. damna. l. vlti. §. ex liberis. filij itaque emancipati non patiuntur hanc pœnam. Dicunt tamen quidam, quòd hæc pœna spectat ad filios

Volũtas sola non punitur.

[2] Vbi plene de hoc: & 23. q. 7. in summa. ibi dicã, & videas : & idẽ est in interfectore clerici. extra de pœn. in quibusdam. Ar.

i ¶ *Et vita.*] supra 74. dist. quorumdam.

k ¶ *Interuenire.*] Sic supra 50. distinctio. miror. Et nota, quòd quandoque prohibetur supplicari pro aliquo. de pæ. dist. 1. prædixerat. & extra de hære. ad abolendam. & C. de transact. si quis maior.

PORRO. CASVS. Supra in §. *hæc licet.* posuit propositionem. in hoc §. ponit assumptionem sui argumenti, sic : Supra dictum est de accusatione criminis læsæ maiestatis. sed accusatio simoniæ procedit ad instar criminis læsæ maiestatis. quod de accusatione tantum, scilicet vt quilibet possit accusare, & non de pœna est intelligendum : & quòd crimen læsæ maiestatis differat in pœna à simonia, probat per legem sequentem.

l ¶ *Porro.*] Hic ponit assumptionem argumenti sui. præmisit enim primo propositionem.

m ¶ *Pœna.*] In crimine enim simoniæ conuictus deponitur, vt 15. quæst. 3. sane. sed hic capite punitur. Qualiter isti parificentur, notaui 15. q. 3. sane. & cap. nemini. Sed numquid ordinatus simoniace potest ordinatorem suum conuenire de hoc : cum accusatore consequantur præmium, non credo [3]. licet dicatur hic quòd omnes accusatores admittantur.

Nullus.

NVllus.] Casus. Iudex in causa criminali volebat militem, vel nobilem aliquem, vel in dignitate constitutum verberib' subijcere. Quæsitũ fuit ab Imperatore, an possit se tueri ratione militiæ vel generis vel dignitatis. Et rñdet ꝙ sic, non tñ in crimine læsæ maiestatis, in quo omnibus æqua est conditio.

EPiscopus.] Casus. Dicit hic, ꝙ si episcopus imposuerit crimen aliquod alicui clerico vel laico, probare debet illud in synodo, & conuentu clericorum. Et quod dicitur de laico, intelligas de crimine ecclesiastico, vt est crimen vsurarũ, hæreseos, simoniæ, adulterij, scilicet quò ad thori separationem, & omne crimen quò ad denuntiationem ad pænitentiam.

C. XXIII.

NVllus omnino, cui inconsultis, ac nescientibus nobis fidicularum [a] tormenta inferuntur, militiæ [b] vel generis [c] aut dignitatis [d] vti defensione prohibeatur; excepta [e] tantum maiestatis causa, in qua sola omnibus æqua conditio est.

Sed cum omnes illi assumantur in hac accusatione simoniæ, qui possunt accusare de crimine maiestatis; constat, quod sicut ibi non dubitatur de crimine maiestatis, sed an reus commiserit illud; sic & hic non negatur hæresis; sed impetitur accusatus, an commiserit hæresim.

QVÆSTIO SECVNDA.

QVòd autẽ [f] quæritur, si episcopus in accusatorẽ accusationẽ vertere voluerit, an suæ simplici assertioni fides sit adhibẽda; facile soluitur, si sanctorũ Patrum auctoritas diligenter inspiciatur. Vt enim sancti Patres definiunt, nullius personæ quantumlibet exercitatæ confessioni fides est adhibenda, nisi competentes probationes adhibeat.

Vnde in Carthag. concilio 4. c. 29. legitur.

q. 6. c. vlt.

¶ Episcopus alicui crimen obijciens in synodo probet, quod obijcit. C. I.

EPiscopus, si clerico, vel laico [g] crimen impegerit, deducatur ad probationem in synodum [h].

Sed obijcitur. Si se solum alieni sceleris conscium nouerit, probare illud testibus non valet. Quid ergo tunc sibi faciendum sit, ex concilio Vasensi primo, c. 8. sic diffinitur.

¶ Episcopus non proferat, quod probare non potest. C. II.

p. 5. c. 364.

SI tantum [i] episcopus alieni sceleris se conscium nouit, quamdiu probare non potest, nihil proferat [k]; sed cum ipso ad compunctionem eius secretis correptionibus elaboret. Quòd si forte correptus pertinacior fuerit, & se communioni publicæ ingesserit, etiam si episcopus in redarguendo illo, quem reũ iudicat, probatione deficiat, indemnatus [l] (licet ab ijs [m], qui nihil sciunt, secedere ad tẽpus [n] pro personæ maioris auctoritate iubeatur [o]:) ille tamẽ, quãdiu nihil pro-

g [Laico.] sed huic c. est ꝯ 11. q. 1. experientiæ. & c. si quis cũ clerico. Sed quod hic dr̃, intelligas de ecclesiasticis criminibus. Potest tñ clericus iudicare de omni crimine quantũ ad iniungendam pænitentiam. s̄. ea. q. 1. illi q. & 22. q. 1. prædicandũ. & extra de iud. nouit. [1] Vel loquitur ſm tempora Apostolorũ, quando omnes causæ deferebantur ad ecclesiam, vt 11. q. 1. relatum.

Clericus an de omni crimine possit iudicare.

[1] Et optime extra vt eccl. bene. c. 1. ver. & ideo. & nota extra de of. or. c. 1. licet aliter videat' notari p Bar. & In. extra de purga. can. nos inter.

h [Synodum.] i. conuẽtum clericorum, qui cõcilium appellatur 12. q. 2. placuit. & c. eps 2. q. sine eorũ præsentia nõ debet causas audire. 15. q. 7. episcopus nullius. & hoc intelligo de criminali negotio, sed in ciuili cã eliguntur arbitri, vt 11. q. 1. si clericus.

SED OBIICITVR. Casus. Dictum est s. in §. quod autem. ꝙ soli episcopo non est fides adhibenda. Nunc vero obijcit, id est, incidenter quærit, quid sit faciendum cum episcopus sciat alicuius delictum, sed testibus probare non potest. & de hoc respondet per seq. cap.

SI tantum.] Casus. Quidam episcopus solus nouit crimen sui parochiani, vel quia solus vidit eum peccantem, vel quia peccator sibi dixit: nolebat corrigi, eps eum volebat remouere à communione aliorum; quæsitum fuit in concilio Vasensi quid iuris sit. respondet ꝙ episcopus debet eum secreto monere, vt resipiscat: sed non debet publicare crimen eius, cum probare non possit. Si autem ille factus pertinacior se ingerat publicæ communioni, quamdiu eps probare non potest, indennis erit quò ad epum, sed stabit in communione omnium, nisi in communione episcopi, supple priuata, vel si voluerit episcopus, tamen non vitabit eum in publico, sed in secreto. Quidam tamen vt Bene. intelligunt hoc c. de excommunicato, quem episcopus non potest probare fuisse excommunicatum; ideoque publice communicabit ei, secreto autem vitabit illum.

a [Fidicularum.] id est, chordarũ, quæ ligantur circa frontem hominis, & stringit caput per eas, & est fides idem quod chorda, vt ibi, *Me fide perspicuus Troiæ munitor amauit.*

b [Militiæ.] C. de quæstio. milites.

c [Vel generis.] C. de pœ. l. decurionũ.

d [Aut dignitatis.] C. de quæstio. decuriones.

e [Excepta.] vbi nullus potest se excusare aliquo priuilegio, tenet lex. 11. q. 1. quicumque.

SED CVM. Casus. Hic concludit Gratianus ex supradictis hoc modo. Cum simonia & crimen læsæ maiestatis paria sint in accusatione, ergo sicut in crĩe læsæ maiestatis non dubitat̃, an sit crimẽ læsæ maiestatis, sed an commiserit illud: sic in crimine simoniæ non dubitat̃ simoniam esse hæresim, sed an commiserit simoniam, licet neget hæresim esse. Sed nota, ꝙ Gratia. bñ soluit in illo §. verum. & illa solutio concordat cũ Grego. 2. q. 1. in primis. & 2. q. 7. accusatio. & q̃ postea dñr in sequentib' §. sunt allegationes. hoc dicit Io. & etiam Bene. H. tñ & Cardinalis non excusant eũ, sed dicunt eum male dixisse, nisi in illo. §. verum. Posset etiã dici, ꝙ eps iste de quo agit̃ in principio thematis, infamatus erat, licet religiosus appareret: ideo non prodest ei si negat simoniam esse hæresim, sed an commiserit. vñ infames bñ admittuntur ꝯ ipsum, & ita secundum hoc bñ dixit Grat. per totum §. nisi in §. illo, *verum*. vbi loquitur allegando secundum hunc intellectum.

QVod autem.] Casus. Hic ponitur secũda q. qua quęrit, si eps accusatus vertat accusationem suã in accusatorẽ, an sit suæ simplici assertioni credendũ, scilicet sine testibus. Et rñdetur ꝙ non, vt j. ea. c. 1. 2. & 3.

f [Quod autem.] numquam soli episcopo creditur. 4. 3. iurisiurandi. nec tenet lex. 11. q. 1. quicumque.

i [Si tantum.] Hæc duo cap. intelligit H. de occulto peccatore, & dicit, ꝙ si scio aliquem esse in mortali peccato, licet sit occultum, debeo ipsum vitare occulte, sed non publice: nec possum eum de hoc accusare cum non habeam testes: sed illud est perdurũ, vt omnẽ quem sciam peccatorem debeam euitare, & est illud ꝯ 2. q. 1. multi. Sed tu ponas casum sic. Eps aliquis solus scit aliquem in canonẽ incidisse [2], debet eum corrigere priuate; & si incorrigibilis sit, priuate vitabit eum, non publice, ne sit proditor criminis, vt extra de senten. excommu. cum non ab homine. in princip.

Criminosus occultus, an debeat vitari à scienttb' ipsum esse talem.

[2] Hic fuit casus Ben. q cõprobat̃ p decreta, de sen. excõ. cũ non ab homine. sed G. itellexit hoc c. si tãtum de excõicato nõ à sñia, vt 11. q. 3. §. cui dẽter in fi. Archid.

k [Proferat.] accusando publice.

l [Indemnatus.] sic ordina litteram, ille tamen indemnatus, id est, non damnatus, in communione omnium permanebit.

m [His.] id est, quantum ad eos qui nihil sciunt de excõicatione illius, vel de crimine eius, vt extra de sen. excom. cum illorum.

n [Ad tempus.] id est, dum est in peccato.

o [Iubeatur.] iubere enim potest prælatus aliquẽ, vt abstineat à sua priuata communione, vel etiam à cõmunione sacramentorũ:

quia in secreto potest præcipere talia hominibus peccantibus.33. dist. habuisse. tñ per sententiam non potest aliquis aliquē secreto separare à participatione sacramentorũ, vel etiam suspendere. potest etiam quis cum scit aliquem criminosum, suo prælato dicere vt ipsum corrigat, vt 22.q.5.hoc videtur. Vel expone, iubeatur. id est, moneat. sic 31.q.1. hac ratione. ẽm præmissa patet, ꝙ non obstat ꝭ. de consecra. dist. 2. nõ prohibeat. 93. dist. si inimicus. 7.q.1. scire. & 11.q.3. quibus epi. vbi dicitur, quibus epi non cõicant, nec nos communicare debemus, q a illa c. de publice excõicatis intelliguntur.

comedere. Hanc auctoritatẽ exponit Greg. dicens, ꝙ in alienã messem, id est, in alienũ iudicium non debes manũ extendere, sed prædicatione & bonis operibus debes homines à vitijs separare.
e ¶ *Mittere.*] nec ordinare, nec aliqua sacramẽta dare potest in alterius episcopatu. 9.q.2.cap.1.& 2. secus de proconsulibus, qui insignia...

bari potest, in communione omnium, præterquam eius, qui eum reum iudicat, permanebit.

* ¶ Indemnatus.] *In originali legitur,* indemnatus licet, ab his, qui nihil sciunt, secedere ad tempus pro persona maioris auctoritatis iubeatur, illo, quamdiu probari nihil potest, in communione omnium, præterquam eius, qui eum reum iudicat, permanente.

Item ex concilio Africano, c.99.& 100.

& Carth. 7.c.

¶ De episcopo, qui sibi soli dicit aliquem crimen suum fuisse confessum. C. III.

Bur.l.19.c.1.. Iuo p.5.c.3.

PLacuit, vt si quando episcopus dicit aliquem sibi soli [a] proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget †, non putet ad iniuriam suam episcopus pertinere, quod illi soli non creditur. Et si scrupulo propriæ conscientiæ se dicit neganti nolle communicare [β], quamdiu excommunicato [b] non communicauerit suus episcopus, eidem episcopo ab alijs non communicetur episcopis; vt magis caueat [c] episcopus, ne dicat in quemquam, quod aliis documentis conuincere non potest.

† *neget, & p... tere noluerit, ... putet, &c. Africanum.*

β ¶ Communicare.] *Sic in Carthaginensi septimo, c.5. cui ad verbum respondet hoc caput. In Africano autem, hic sequitur,* secrete tamen † interdicat ei communionem, donec obtemperet, *quemadmodum & apud Burchardum. Sequentia autem verba,* Quamdiu, &c. *sunt initium capitis centesimi.*

† *abest ab aliquot exemplaribus.*

QVÆSTIO III.

I*Vdicium* [d] *vero archiepiscopi alterius prouinciæ alicui expetere non licet.*

Vnde Gregorius ait respons. ix. ad Augustinum Anglorum episcopum.

¶ Alterius parochianum alicui iudicare non licet. C. I.

Deuter.23.

SCriptum est in lege [Per alienam messem transiens, falcem mittere [e] non debet, sed manu spicas conterere, & manducare.] Falcem ergo iudicij mittere non potes in eam segetem, quæ alteri videtur esse commissa: sed per effectum † boni operis frumenta Dominica vitiorum suorum paleis expolia, & in ecclesiæ corpus monendo [f] & persuadendo, quasi mandendo, conuerte.

† *affectum*] orig.

Item Pelagius Papa secundus, epist.1. omnibus episcopis.

¶ Quot ciuitates vnaquæque prouincia habeat. C. II.

Polyc.l.5.tit.1. Ans.l.6.c.107. Pann.l.4.c.24.

SCitote certam prouinciam esse, quæ habet decem, aut vndecim ciuitates, & vnum regem, & totidem minores potestates sub se, & vnum metropolitanũ †, aliosque suffraganeos † x. vel xj. episcopos [g] iudices: ad quorum iudicium omnes [h] causæ episcoporum, & reliquorum sacerdotum, ac ciuitatum referantur, vt ab his omnibus iuste, consona voce discernantur †, nisi ad maiorem auctoritatem fuerit ab ijs, qui iudicandi sunt, appellatum. Vnde non oportet vt degradetur, vel dehonoretur vnaquæque prouincia: sed apud semetipsam

† *episcopum*] orig. † *suffragatores*] orig. † *al. decernātur.*

Istud autẽ c. loquit de tali delicto ꝑpter qd' delinquens incidit in canone latæ sñiæ, alias esset ꝯ 2.q.1. multi. quia oẽs peccatores non possumus vitare vt ibi dr̃ ꝑm Pe. Vel dic ꝙ loquit de eo quem eps nulla manifesta cã nec ordinario iudicio habito à communione aliorum ꝑcipit separari secundum L. q ita no. in prædic. c. qbus. Arch.

P*Lacuit.*] CASVS. Bene. sic ponit hũc casum. Quidam confessus est suum delictum soli epo velut homini: postea cum suum delictum corrigere nollet, eps excõicauit illum, nec ei cõicare volebat. ille conquestus est in Africano concilio. eps replicabat, ꝙ ille fuerat sibi cõfessus crimẽ, sed non poterat testibus probare. quæsitum est quid super hoc sit faciendum. & rñsum est in concilio Carthaginẽsi, ꝙ eps ex quo non potest crimen probare, non doleat si ei nõ credatur, & quamdiu non vult cõicare illi in publico, tamdiu non cõicetur sibi ab alijs epis. Ego autem sic pono casum, Aliquis confessus fuit soli epo crimẽ suum, propter quod incideraт in excommunicationem. episcopus vitabat eum in publico. quæsitum fuit in concilio Carthaginensi, an bñ faceret eps? & rñdetur ꝙ non: nec putet sibi ad iniuriam ꝙ ei soli non creditur, si dicat eum esse excõicatũ. & quamdiu non communicauerit ei tamdiu ab alijs episcopis non communicetur ei.

a ¶ *Sibi soli*] non tamquam Deo, ne sit contra de pæ. dist.6. sacerdos. ꝭ.11.q.1. quicumque contra. Sed illud non tenet. sic ergo dicto solius epi non creditur, nec etiam scripto nisi adsit subscriptio, vt extra de testi. cũ à nobis. nisi hoc habeat cõsuetudo, vt extra de fide instru. cũ delictus. nã litteris suis credit quibus significat se aliquem excommunicasse, vt 11.q.3. curæ.

b ¶ *Excommunicato.*] id est, quem dicit excommunicatum.

c ¶ *Caueat.*] ecce pœna illius qui iniuste vitat aliquem vel iudicat sic 2.q.1. nemo.

I*Vdiciũ.*] CASVS. Hic ponit tertia q̃stio, in qua quęrit, an liceat sibi expetere iudiciũ alterius metropolitani: & rñdet ꝙ nõ, vt ꝭ. ea. c.1.2.& 3. nisi de licẽtia sui metropolitani, vt 2.q.6. placuit. & 11.q.1. clerũ.

d ¶ *Iudicium.*] Nulli licet habere iudicem alterius prouinciæ, nisi per appellationem, vt 3.q.6. non liceat.

S*Criptum.*] CASVS. Docet hic Greg. ꝙ iudex iudicare nõ debet alteri⁹ parochianũ, & hoc ꝓbat auctoritate legis Mosaicæ, scilicet in Deutero. vbi præcipit, ꝙ transiens per messem alienam falcem immittere non debet, sed conterere spicas manibus põt, & ...

... signia sua extra prouiciam ferunt, & voluntariam exercent iurisdictionem. ff. de of. proconsu. l.1. & 2.

f ¶ *Admonendo.*] non tñ publice eis prædicando tamq̃ ius in eis habens. 71. dist. hortamur. & 9.q.2. epm. arg. 13.q.1.c.1. 16.q.1. interdicimus. sed sine solennitate ad bonũ monendo [z], quod qlibet potest facere, & etiam monachus. 16.q.1.c.1.& c. quia iuxta. ẽm alios possunt prædicare, non tñ concitando turbã. 16.q.3. placuit 2. quia illud non consistit in contentiosa iurisdictione. Nec refert quis prædicet, sed quid prædicet. 19. dist. secundum Io.

S*Citote certam esse.*] CASVS. Docet hic Pelagius, quæ dicatur certa prouincia, scilicet quæ habet x. vel xj. ciuitates, & vnũ Regem, &c. & ꝙ ad iudicium comprouincialium omnes causæ episcoporum & reliquorum sacerdotum debent referri, vt ab eis voce cõsona discernantur, nisi appellatum fuerit ad maiorem.

g ¶ *Episcopos.*] Hoc ideo est statutum, quia causa episcopi coram xij. episcopis tractanda. 15.q.7. si quis tumi dus.

h ¶ *Omnes.*] Arg. archidiaconos non esse iudices.

¶ *Secundum ordines.*] ergo medio prætermisso non est ad superiorem eũdum, vt 2.q.6.c.anteriorum.ver.illo videlicet.& c.decreto.& q.7.metropolitanum. Et sic est arg. ꝙ omisso archidiacono non itur ad episcopum, vt extra de offi.arch.c.1.& 18.q.2.cognouimus.& arg.contra extra de præben. referente.

q.1.non oportet.& c.eos. Vel dic, ꝙ renuntiare potest ijs, quæ spectant ad onus, sed non iis, quæ spectant ad honorem. non enim subditus potest abdicare à se iurisdictionem sui episcopi. extra de foro compe.si diligenti. Ioan.

beneficiis iã quæsitis, sed secus in acquirendis, vt in præ. decr. ex ore. secũdum Goffre.

habeat iudices, sacerdotes, & episcopos, singulos videlicet secundum [a] ordines suos; & quicumque causam habuerit, à suis iudicibus iudicetur, & non ab alienis; id est à suæ iustis iudicibus prouinciæ, & non ab extraneis [b] †, nisi (vt iam est prælibatum,) à iudicandis † fuerit appellatum.

al. externis
al. iudicatis

Item Nicolaus Papa.

¶ Non aliorum, sed primatis sui iudicio quisque se subiiciat episcopus. C. III.

DEnique Suffredus, si tale in se crimen nouerat, quo recte posset episcopatu priuari, vel infirmitate [c] se sentiebat forsitan prægrauari, qua impeditus nullis posset proximis sua prælatione prodesse; primatis sui debuerat, & non aliorum diœceseos antistitũ præstolari iudicium. Quòd si quælibet ambiguitas, vel aliqua fortasse super eius examinatione vel episcopatus abrenuntiatione oborta fuisset contentio; ex more ad Apostolicam sedem referri conuenerat; & nostra in his omnibus debuerant cuncti decreta penitus expectare. Quod quia omissum * hactenus dolemus; dilectissimam mihi gloriam vestram vehementer efflagito, vt iam dictus Suffredus episcopus proprio restituatur [d] episcopio: & si quid reprehensione dignum gessit; postea vel correctione, vel digna animaduersione definietur.

* ¶ Omissum.] *Locus hic emendatus est ex plerisque vetustis Gratiani codicibus.*

Est tamen casus, in quo episcopus alterius parochianum excommunicare valet. Vnde in concilio apud Compendium, c. 5.

EST TAMEN. CASVS. s. in c. scriptum. dictum est, ꝙ aliquis non debet mittere manum in messem alienam: sed quia casus est in quo potest quis alienum iudicare parochianum, ideo Gratia. ponit istum §. vt illum ostendat casum.

¶ Quando episcopus alterius parochianum excommunicare valet. C. IIII.

Burc. l. 1. c. 12.
Iuo p. 14. c. 82.

PLacuit pro communi vtilitate, & instante necessitate; vt nullus episcoporum grauiter ferat; si eius parochianum [e] pro deprædationis causa alter episcopus excommunicauerit.

PLacuit.] CASVS. Statutũ fuit in cõc. vt nullus eps doleat, si eius parochianus excõicetur ab alio epo propter prædam quam fecit in suo episcopatu.

e ¶ *Parochianum.*] sed nõne eps potest punire exemptos, q delinquũt in sua diœcesi? Videtur ꝙ sic per c. istud. & s. 3. q. 6. c. 1. & extra de hæret. ad abolendam. in fi. vbi dicitur, ꝙ nullũ priuilegiũ iuuat. & extra de priui. tuarum. in fin. Item negligentiam taliũ potest supplere, vt extra de supple. negli. præl. sicut. extra de priuil. patentibus. Item quia ratione delicti perditur priuilegium. 11. quæst. 3. priuilegium. Item quia reatus omnem honorem excludit, vt C. vbi se. vel cla. l. 1. Itẽ qua in prouincia qs deliquit, illic iuri subiaceat: nullo se excusaturus priuilegio. C. vbi de crimine agi oporteat. Auth. qua in prouincia. nõ enim prætextu priuilegii concessi, flagitiorum crescet auctoritas, vt C. de priui. scho. l. 2. li. 12. ad idẽ in Auth. de mãda. prin. §. ꝙ si delinquentes inueneris. coll. 3. vbi dicitur: nõ pmittas nocẽtes aliquibꝰ vti priuilegijs. Ecõtra probatur, quòd

Exempti delinquẽtes in diœcesi episcopi an possint ab eo puniri.

[*Item ex concilio Meldensi, c. 2.*]

Deutor. 23.

¶ De eodem. PALEA. C. V.

extra de raptor. 1.
Burc. l. 71. c. 45.
Iuo p. 14. c. 109.

DE illis autem, qui intra parochiam beneficium, aut hereditatem habent, & alterius episcopi parochiani sunt, & de loco ad locum iter faciunt, & rapinã [f], & deprædationes [g] peragunt; placuit, vt excõmunicentur [h]; nec ante ex parochia exeant, quàm, quæ perpetrarunt digne emendent. Quorum excõmunicatio seniori eorum, & proprio episcopo significanda est, ne eos recipiat †, antequã illuc redeant, vbi rapinam fecerunt; & ibi omnia pleniter emendent.

al. rapinas
al. recipiant

ADDITIO. Vbi de hoc, & extra de ap. dilecti, dic vt ibi Archi. De hoc etiam habes 25. dist. perlectis.

¶ *Ab extraneis.*] ergo metropolitanus est extraneus iudex. non est ergo iudex ꝓuinciæ. Quid iuris sit de hoc, quære 9. q. 3. c. 2. Io.

DEnique. CASVS. Suffredus eps sentiens se criminosum, vel ita infirmitate grauatũ, ꝙ nõ poterat prodesse subiectis, adiit primatem non suum, vel epos alterius prouinciæ, & coram eis volebat epatui renuntiare. Illi aũt epi vel primas crimẽ eius examinauerunt, & renũtiationẽ rẽceperũt. Quod quia male actũ est, nec debuit fieri sine auctoritate Papæ: ideo Papa cuidam cõmittit Suffredũ restituat, & si postea quid fuerit corrigendum, ab eo diffiniatur: vel ita restituatur, & postea de causa cognoscatur.

¶ *Vel infirmitate.*] vel malitia plebis, vel defectu scientiæ, vel irregularitate, vt extra de renun. nisi cum pridem.

¶ *Restituatur.*] sed nonne debuit perdere locũ suũ: quia sponte respondebat corã extraneo iudice. 11. q. 1. placuit. & 3. q. 6. non liceat? Sed dic, ꝙ Papa pepercit ei. Et est hic argumentum de illicita renuntiatione, ꝙ non teneat si fiat ignorante prælato suo, vel si fiat in manu alterius. 17. q. 2. Gonsaldus. extra de renuntia. admonet. ff. de offi. præsi. legatus. Sed contra; quia ẽt tacite qs renũtiat iuri suo. extra de ijs, quæ fiunt à ma. par. c. ex ore. & 7. q. 1. eos. extra de renun. quod in dubiis. & 32. q. 1. de beneficio. 7. q. 1. periculosum. Dico, ꝙ ipse non potest repetere; quia renuntiatio tenet quantum ad ipsum: sed ecclesia potest eũ repetere a, vt 7. nõ possunt puniri, vt extra de priuil. sane. & c. cum capella. 16. q. 1. frater noster. & expresse dicitur extra de sup. negl. præla. sicut. si enim tales possunt puniri sicut & alij, inutile esset eorum priuilegium. Item proconsul non potest se intromittere de causis fiscalibus; sic nec episcopi de istis, qui quodãmodo fiscales facti sunt per priuilegium. ff. de offi. proconsul. si in aliqua. §. 1. Solu. quidam dicũt, ꝙ pro occulto delicto à solo Romano põtifice possunt puniri: sed pro notorio possunt puniri ab episcopo loci, per id, quod legitur extra de priui. tuarum. Melius dicas, ꝙ si priuilegiatus delinquit circa rem non exemptam, vt in cõtractu, vel in maleficio, occidendo hominem, vel adulterando cum aliqua, tale delictum potest punire episcopus loci: quia & si sit persona exempta; tamen res in quam delinquitur, non est exempta. Si vero deliquit circa rem exemptã, puta male gerendo se in officio suo, vel alienando res ecclesiæ suæ: in his à solo Papa punitur. vbi ergo factũ exempti præiudicium affert non exemptis, bene episcopus loci punit in his in quibus delinquens contingit suã iurisdictionẽ; secus si non afferat alicui præiudicium. & hæc dist. probat extra de priuil. cum capella. Et dicit, ꝙ cũ delictũ eorũ publicũ ẽ, põt puniri ab epo, vt s. dictum est, & vt dicit decr. patentibus. & c. tuarũ. extra de priui.

f DE illis.] ¶ *Rapinam.*] quo ad res mobiles.
g ¶ *Depradationes.*] quo ad res se mouentes, vt animalia.
h ¶ *Excommunicentur.*] scilicet ab ipsius loci episcopo, vel in cuius iurisdictione deliquerunt. Arch.

Porro.] Casvs. Hic intitulatur 4. q. s. cuius iudiciũ sit expetendum, si cõprouinciales iudices inter se discordant in causa vel sententia epi. Et certe cõsueuit distingui, vtrũ sint iudices delegati, vel ordinarii, vel arbitri. & hæc distinctio consueuit notari 2. q. 6. §. diffinitiua. ver. itẽ si plures. & in pluribus aliis locis, legibus s. & decretis, & decretalibus. fit (ut dixi) de consensu partium. Vel dic, ꝙ omnia ista specia sunt in causa episcopi, ubi omnes debent concordare in sententia, ut j. c. 4. Ioan.

Nisi eadem. Casvs. Dictũ est s̃. ꝙ archiepiscopus uicinæ prouinciæ debet uocari: sed dicit Gra. hoc esse uerum, nisi eadem

QVÆSTIO IIII.

Porro[a] cuius iudicium sibi expetendum sit, si iudices electi inter se discordare cœperint, in concilio Antiocheno, c. 14. sic inuenitur diffinitum.

¶ A quo sit ferenda sententia, quando comprouinciales episcopi discordant. C. I.

Burc. l. 1. c. 1[illegible]. Iuo p. 5. c. 2[illegible]. † al. de aliquibus causis criminibus.

SI quis[b] episcopus criminaliter† in iudicio episcoporum fuerit accusatus, contingat autem episcopos prouinciæ[c], qui conuenerint, diuersas habere sententias[d], & alios quidem innocentem eũ pronuntiare[e], alios reum; propter huiusmodi controuersiam amputandam placuit sanctæ synodo, metropolitanum[α] episcopum alterius prouinciæ vicinæ aduocari[f] †, & aliquantos cum eo episcopos alios; qui pariter residentes, quæcumque fuerint, dirimãt quæstiones: propter hoc, vt firmum sit iudicium, quod ab vnius prouinciæ episcopis fuerit promulgatum.

¶ *Caput hoc in multis etiam vetustis Gratiani exemplaribus citatur ex concilio Laodiceno. In vno tamen perantiquo est ex concilio Antiocheno, in quo etiam extat: & est antiqua versio.*

α ¶ Metropolitanum.] *Græcum exemplar hic valde dissentit ab hac versione. Nam ex his verbis colligitur concilium vnius prouinciæ, in quo necesse est adesse proprium metropolitanum, posse aduocare vicinæ prouinciæ metropolitanum, cum aliquot episcopis. Quod Martinus ẽt Bracharensis in sequenti capite, quod ex concilio Antiocheno accepit, confirmat. Græce vero locus ita habet:*

ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὸν τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπον ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι ἑτέρους τινὰς τοὺς ἐπικρινοῦντας, καὶ τὴν ἀμφισβήτησιν διαλύοντας, τοῦ βεβαιῶσαι σὺν τοῖς τῆς ἐπαρχίας τὸ παριστάμενον.

Quod Dionysius, quemadmodum etiam est in codice canonum, sic vertit, Sanctæ synodo placuit, vt metropolitanus episcopus à vicina prouincia iudices alios conuocet, qui controuersiam tollant, vt per eos simul, & per comprouinciales episcopos, quod iustum uisum fuerit, approbetur. *Ac sane, quòd metropolitanus ad alterius metropolitani vocationem deberet venire, atque in eodem concilio duo metropolitani futuri essent, vix videtur conuenire.*

Item ex concilio Martini Papæ, [id est, episcopi Bracharensis, c. 13.

In capitulis [illegible] no. græc. c. [illegible]

¶ Quando iudices electi de sententia inter se discordes extiterint, de uicina prouincia archiepiscopus aduocetur. C. II.

SI quis episcopus in aliquibus causationibus iudicatur, & viderit ipsos episcopos, qui in prouincia sua sunt, inter se iudicio discrepare, & alij videantur eum, qui iudicatur, iustificare, alij cõdemnare; pro definitione huius dissensionis, hoc placuit sancto concilio, vt de prouincia vicina alter metropolitanus conuocetur episcopus, vt per eum cõfirmetur, quod secundum rectum placuerit canonem.

Nisi eadem prouincia primatem habuerit, ad quem negotia, quæ per metropolitanum terminari non valent, referenda sint.

Vnde Bonifacius Papa, episcopis[β] Galliæ.

β ¶ Episcopis.] *Sic est emendatum ex aliquot vetustis codicibus, Burchardo, Iuone, & Polycarpo: Antea erat,* populis. *Simillima vero huic capiti leguntur Nouella 123. c. 34. apud Iulianum antecessorem.*

¶ Primati deferantur negotia, quæ metropolitanus explicare non ualet. C. III.

Poly. l. 5. tit. 4. Burch. l. 1. c. 57. Iuo p. 5. c. 167. Pann. l. 4. c. 22.

SI inter episcopos eiusdem concilij dubitatio emerserit de ecclesiastico iure, vel de alijs negotijs[g]; primum metropolitanus eorum

---

a ¶ *Porro.*] Hæc q. expedita est 2. q. 6. §. diffinitiua. ver. itẽ si plures.

SI quis.] Casvs. Epi xij examinabãt causam criminalẽ epi. Sex dicebant eum absoluendum: alij dicebant eum condemnandum, & sic dicebant eum remittendum ad Papam, diuersas sñias inter se, id est, opiniones habentes. Quæsitũ fuit in Laodicensi concil. quid sit in tanta discordia faciẽdum. Et respõsum fuit, ꝙ archieps vicinæ prouinciæ cũ aliquot epis vocari debet: qui pariter residentes dirimant qõnem, vt eũ absoluãt, vel iudicent condemnãdum, & vt negotiũ ad Apo. sedem transmittatur. Idẽ est casus c. seq. sed in eo non fit mentio de episcopis vicinæ prouinciæ. Et intelligũtur ista duo c. de iudicibus ordinariis ẽm Beñ.

b ¶ *Si quis.*] istud c. videtur continere iniquitatem, tum ex eo, ꝙ nõ statur hic iudicio maioris partis [1]. tum quia ex eo, ꝙ alienus iudex iudicat non suum subditum, sed expone ꝓut hic notaui. Io.

[1] Contra id ff. de re iud. duo.

c ¶ *Episcopos prouinciæ.*] in pari numero.

d ¶ *Sententias.*] id est, opiniones, quibusdam scilicet volentibus eum absoluere, quibusdam volẽtibus reseruare sententiam Papæ.

e ¶ *Pronuntiare.*] non sententiando, sed opinionem suam recitando; & ideo sic expone: ne sit contra. ff. de re iudi. duo. & l. inter pares. & 2. q. 6. item si plures. vbi dicitur, ꝙ si discordant delegati, ad delegantem est recurrẽdũ.

f ¶ *Aduocari*] per Papæ rescriptum, id est, Papa committat metropolitanis, & episcopis vicinæ prouinciæ negotium illud. sic exponitur ẽm illos qui de iudicibus à Papa delegatis hoc intelligunt. vel etiam de episcopis ipsis qui sui iudices sunt, intelligas: & secundũ hoc est speciale, ꝙ par pari potest causam delegare. Nam quandoque in defectum iudicis ordinarij par in parem habet imperiũ, vt 65. dist. c. vlt. sic 2. q. 6. placuit 2. vel forte hoc fit de cõsensu partium. ar. 11. q. 1. iudices. est etiam hic aliud speciale, ꝙ si discordant iudices, non obtinet sententia plurimorum. sic C. de app. iubemus. in fi. & extra de rescri. pastoralis. aliàs secus. 65. dist. sane. Vel forte hoc tenet cum pares sunt hincinde iudices: sed contrarium est 21. dist. c. submittitur. vbi dicitur, ꝙ ad maiorem iudicem est eundum: sed hoc eadem prouincia primatẽ habeat, ad quẽ recurrendum est, ut seq. cap. patet.

Par pari potest causam delegare.

SI inter episcopos.] Casvs. Hoc capitulũ loquitur in cã ciuili: & est casus talis. Controuersia mota est inter duos epos eiusdẽ ꝓuinciæ de rebus spiritualibus, uel aliis negotijs; q̃sitũ est qs debeat negotiũ terminare? Et rñdetur, ꝙ metropolitanus eorũ cũ qbusdã epis debet negotiũ terminare: & si alterutra partiũ nõ pareat sñiæ, deferat cã per appellationẽ ad primatem, ut per eum negotiũ diffiniatur: cuius sententiæ nullus valebit contradicere.

g ¶ *Negotijs.*] no. pro ciuilibus negotijs posse celebrari synodũ, vt s̃. dist. 18. propter.

¶ *Tunc primas.*] arg. ꝙ maiora negotia prouinciæ non licet facere metropolitano sine auctoritate primatis. sic 66. dist. de persona. & 99. dist. c. 1. & 16. q. 6. placuit. sed illud intellige si appellatur ad ipsum, vt 18. dist. c. 1. & 9. q. 3. conquestus.

¶ *Contradicere.*] ecce casus vbi non auditur secundo appellans, suos. Est ergo casus huius c. Aliquis eps accusatus fuit, & depositus concorditer ab episcopis prouinciæ. Dicitur hic, ꝙ decetero ab aliis iudicari non potest: sed sententia firma permanebit, nisi appelletur, vt j. §. proxi. cuius casus planus est.

c ¶ *Ab omnibus.*] per hoc videtur, ꝙ speciale sit in episcopo, vt ab omnibus debeat absolui, vel condemnari.

cum alijs in concilio considerans rem dijudicet, & si non acquiescat vtraq; pars iudicatis, tunc Primas [a] regionis inter ipsos audiat, & quod ecclesiasticis canonibus, & legibus vestris consentaneum sit, hoc definiat, & nulla pars calculo eius valeat contradicere [b].

[*Item Alexander Papa.*]

¶ De eodem. PALEA. C. IIII.

Burch. l. 1. c. 59. Iuo p. 5. c. 169.

SI metropolitanus à quocumque comprouinciali episcopo [a] in causa propria appellatus eum audire distulerit, in proxima synodo negotij sui habeat licentiam exercendi; & quidquid per † iustitiam, à comprouincialibus suis fuerit statutum, debet custodiri.

al. propter

a ¶ Episcopo.] *Burchardus, & Iuo addunt*, bis fuerit in causa, &c.

Sed si omnium comprouincialium concordi sententia fuerit damnatus, manebit erga eum immobilis censura.

Vnde in Antiocheno concilio, c. 15. legitur.

¶ Episcopus, qui ab episcopis suæ prouinciæ consonam sententiam reportauerit, ab alijs iudicari non poterit. C. V.

SI quis episcopus criminaliter accusatus, ab omnibus [c], qui sunt intra prouinciam, episcopis, acceperit † vnam, consonamque sententiam; ab alijs vlterius iudicari non poterit; sed manere circa eũ oportet tamquam conuenientem, quæ ab omnibus prolata est, firmam, ratamque sententiam.

al. exceperit

Subintelligendum vero est, nisi ad iudicem maioris auctoritatis fuerit prouocatum. Tunc enim per appellationem soluta sententia firmitatem non obtinet.

Vnde Nicolaus Papa ait in epistola ad Carolum regem, cuius initium [Numquam dolorem generat.]

¶ Semel definitum retractari non licet, nisi vbi maior auctoritas fuerit. C. VI.

Burch. l. 9. c. 49.

QVod bene semel definitum est [d], & interpositis iuramentis deliberatum, nulla debet iteratione (nisi fortassis, vbi fuerit maior [e] auctoritas) retractari.

Item ex concilio Sardicensi, c. 4.

Nic. epis, qui in Concilium conuenerunt. Ansl. l. 2. c. 77.

¶ In renouatione iudicij, beati Petri memoria est habenda. C. VII.

OSius episcopus [f] dixit. Quòd si aliquis episcopus adiudicatus fuerit in aliqua causa, & putat se bonam causam habere, vt iterum iudicium renouetur, si vobis placet, sancti Petri Apostoli memoriam honoremus, vt scribatur vel ab his [g], qui examinauerunt, vel etiam ab alijs episcopis, qui in prouincia proxima morantur, Romano episcopo †. Et, si iudicauerit renouandum esse iudicium, renouetur, & det iudices. Si autem probauerit talem causam, vt ea non refricentur, quæ acta sunt; quæ decreuerit Romanus episcopus, cõfirmata erunt. Si hoc ergo omnibus placet, statuatur: synodus respondit, Placet.

paulo aliter in græco.

QVÆSTIO V.

Q*Vòd autem [h] deficiente accusatore non sit reus cogendus ad probationem, auctoritate Gregorij probatur, qui lib. 5. epist. 25. scribens Maximo, ait.*

seu cap. 125.

¶ Onus probationis reo non incumbit. C. I.

QVòd autem postulas, vt illuc personam dirigere debeamus

Q*Vod bene.*] CASVS. Quæsitũ fuit à Nicolao, vtrum sententia semel bene lata iuramentis ẽt interpositis possit retractari. Et respondetur, ꝙ non: nisi ad maiorem fuerit appellatum.

d ¶ *Definitum est.*] à iudice per sentẽtiam, vel ẽt à quocũque. Et intellige de iuramẽto quod iudex parti defert, non qđ pars defert parti: q̃a illud non põt retractari, vt C. de rebus credi. generaliter. & ff. de iureiur. admonendi. Item ar. ꝙ qui iurat stare vel parere sentẽtiæ vel mã dato alicuius, ꝙ potest appellare. ff. rẽ ra. ha. l. 3. §. falsus. ff. iudi. sol. cũ apud. extra de appel. ad hæc 2. & c. præterea. & c. quæstioni.

Iuramẽtũ an possit retractari.

e ¶ *Maior.*] extra de iureiur. veniens.

O*Sius episcopus.*] CASVS. Osius in conci. Sardicensi surrexit dicẽs, si aliquis eps fuit cõdẽnatus: si putat se bonã causam habere, appellet ad Papã, & hoc significetur Papæ, vel ab his epis, qui eũ examinauerunt, vel ab episcopis vicinæ ꝓuinciæ; & si placuerit ei, renouetur iudicium, aut sententia confirmetur. Rñderunt oẽs, placet. Casus tamen non facit mentionem de appellatione condemnati. & dicit H. *Adiudicatus*, id est, male iudicatus.

f ¶ *Osius episcopus.*] ar. aliam esse causam appellationis à principali. arg. contra. 31. q. 2. Lotharius. & notaui 2. q. 6. si episcopus. & §. post secundam.

g ¶ *Vel ab his.*] ille eñ iudex, qui tulit sententiam, si non deferat appellationi, rescribet ei ad quẽ appellatur opinionem suam, & quare non deferat appellationi, vt ff. de app. reci. vel non. l. sciendum.

Iudex à quo rescribere debet iudici ad quem.

vt dixi 2. q. 6. anteriorum §.

S*I metropolitanus.*] SED SI OMNIVM. CASVS. Dictũ est s̃. in præcedentibus c. ꝙ si prouinciales nõ concordauerint, recurrendum est ad archiepiscopũ vicinæ prouinciæ. Nunc ostendit Gratianus, ꝙ si concorditer sententiam ferant condemnationis, manebit sententia firma.

S*I quis episcopus.*] CASVS. Hoc cap. de delegatis iudicibus loquitur, vt dicunt Bene. & H. & dicit etiã H. ꝙ prima duo capitula possunt similiter de delegatis iudicibus intelligi: possunt etiã intelligi de ijs qui bene habent priuilegium deponendi episcopos

Q*Vòd autem.*] CASVS. Hæc est quinta qõ, qua q̃rit, an deficiẽte accusatore reus sit cogẽdus ad purgationẽ: & quidẽ si ꝑ ꝑ hoc laborat infamia, cogit̃ ad purgationẽ: aliàs nõ, vt s̃. 2. q. 5. presbyter. & c. si mala fama. Eadẽ quæstio tractat̃ s̃. 2. q. 5. vbi de hac materia satis dr̃. Et nota, ꝙ sequentia duo capitula intelligũtur de illis qui non sunt de crimine infamati, & ideo nõ cogũtur ad purgationẽ.

h ¶ *Quòd autem.*] Reus non est cogendus ad purgationem nisi laboret infamia, vt j. ea. quod autem. & 2. q. 5. presbyter. vbi plene de hoc inuenies. Io. de Fan.

qua † [a] de his, quæ dicuntur, possit esse probatio, esset utcumque excusabile, si umquam ratio ei, qui accusatur, necessitatem probationis imponeret. At postquam nō tibi, sed accusantibus hoc onus incumbit, ad nos, sicut præfati sumus, dilatione cessante uenire non desinas.

† *qua præsente* orig.

Item accusatus non negationem, sed exceptionem probare debet. Codicis lib. 4. tit. de probationibus. l. actor.

tit. 19. l. 23.

¶ De eodem. C. II.

ACcusator † [b], quod asseuerat, probare se non posse profitendo, reum necessitate monstrandi cōtrarium non adstringit; cum per rerum naturam [c], factum negantis [d] probatio nulla sit.

† *Actor*] orig.

Hoc autem seruandum est, quando reum publica fama non vexat. Tunc enim auctoritate eiusdem Gregorij propter scandalum remouēdum, famam suam reum purgare oportet.

s. 2. q. 5. c. quanto, &c. quæ de causa.

CAVSA SEPTIMA.

QVidam episcopus longa ægritudine † grauatus aliū sibi substitui rogauit, cuius precibus summus Pontifex annuit: & quod rogauerat, ei concessit. Postea vero conualuit idem episcopus, & quod prius fecerat, cupit rescindi: aduersus eum, qui sibi successerat †: quæstionem mouet, suamque cathedram tamquam sibi debitam reposcit.

† *al. inualetudine*

† *al. accesserat*

1 *Hic, primum quæritur, vtrum viuente episcopo alius posit in eadem ecclesia ordinari.*

2 *Secundo, an iste valeat reposcere cathedram, quam sua intercessione alter accepit.*

ā ps

QVÆSTIO PRIMA.

QVòd autem viuente [e] episcopo alius superponi, aut superordinari non posit, ex concilio apud Aruerniam [a] celebrato definitū est, in quo legitur [vt nullus viuen-

In concil. Aurelianensi, 5. c. 12.

QVòd autem.] CASVS. Maximus dū accusaretur à quibusdā supplicauit Greg. vt mitteret aliquē Cardinalē vel Legatū ad eū, vt corā eo probaret se innocētē. Rñdet Greg. vtcumque esset excusabile, si ratio vlla cogeret reum ostendere se innocentē: sed quia hoc onus accusatoribus incumbit; ideo mandat ei, vt ad eum veniat sine mora, forte se defensurus. Sequens §. patet.

a ¶ *Qua.*] id est, per quā [1]. sic s. 4. q. 3. qui intēdit. & extra de præsum. cum in iuuentute.

[1] Vel dic id est, corā qua id est, in præsentia eius, secundū Laur.

A *Accusator.*] CASVS. Ad hoc vt lex faciat ad propositū Gratiani, debet hic esse accusator, vt videtur dicere Beneuē. licet in l. C. sit actor. & secūdū hoc sic pones casum. Quidā profitebatur coram iudice se nō posse probare crimen qđ obiiciebat, sed postulabat, ut reus cogeretur ꝓbare ꝯriū. Quæsitū fuit ab Imperatore q̄d iuris esset. Et respondet, ꝙ per rerū naturam nulla est probatio illius, qui factum negat: vnde reus ad hoc cogi non debet. Et si sit ibi actor, idē est casus, sed intelligit in cā ciuili. Seq. §. patet.

b ¶ *Accusator.*] ex hac lege duæ habentur regulæ. Vna, ꝙ nisi actor probet quod intendit, reus absoluitur [2]. Secūda est, ꝙ negantis factū nulla est ꝓbatio. Prior regula recipit exceptiones. Nā rōne ꝑsūptionis trāsfertur probatio ad reū [3], vt extra vt eccle. benefi. vt nostrum. & ext. de ꝓc. ex insinuatione. ī fi. & ff. đ don. inter vi. & vxo. q̄ntus. Itē cū actor ītentionē suā fundauit iure cōi, vt C. de prob. siue. 28. dist. q̄a sunt culpę. & 100. di. ꝯmorem. Itē cum reus sponte assumit sibi onus probandi, vt ff. de proba. circa. Item in cōibus iudiciis vtriusq; probatio auditur, vt extra de proba. ex litteris. Item cum vterque cōtendit se possidere. extra de proba. licet. Item in crimine falsi vtriusque testes audiuntur, vt C. de fal. vbi. Similiter in crimine læsæ maiestatis, & in sacramentis desertis, & in proditione patriæ, & in crimine peculatus vtriusque testes audiuntur, vt C. de abol. fallaciter. in fin. Et de secunda regula notabis, ꝙ triplex est negatiua, facti, iuris, & formæ, siue qualitatis. Negatiua facti est, in qua negatur aliquid factū esse. hæc si non habet determinationem loci vel temporis, nūquā potest probari, vt si quis dicat se citatū nō esse, vel se non contraxisse cū Berta, tales improbari possunt, sed probari minime. de tali loquitur hic: & hoc ideo, quia negationum non sunt causæ. Si autem adiiciatur tempus vel locus, tunc potest probari, si probatum fuerit de alio tempore, & de alio loco, vt extra de testi. ex tenore. & C. de cōtrah. stip. optimā. Idem dico de hac negatione, ꝙ capitulum non fuit citatum: quod cū determinatione tēporis potest probari, licet ꝯriū innuatur extra de elec. bonæ. sed illud non est propter vim negationis, sed potius singularitatis. Quandoque tñ negatiua probatur sine determinatione temporis, vt extra de prob. tertio. Sed illa potius est præsumptiua probatio q̄ violenta. Et sic intelligitur quod est extra de testi. tam litteris, in fi. Item negatiua facti probatur cū habet implicitam affirmatiuam, vt extra de renun. super hoc. Item negatiua iuris bene probatur, vt ff. de proba. ab ea parte. quia qui negat aliquid iuste factum, dicit illud iniuste factum: & quia præsumitur aliquid potius iuste q̄ iniuste factū: ideo illud tenetur probare. Negatiua formæ siue qualitatis dicitur ista: Iste non est idoneus, non est legitimus, non est soluendo. & talis est probanda [4] ab eo qui eā proponit, vt extra de præsump. dudum. & ff. de leg. 2. cum quidam. & l. cum pater. §. rogo. & C. de inoffi. testa. omnimodo.

Actore nō ꝓbāte reus absoluitur regulariter.

[2] Cōcor. l. q̄ accusare. C. đ edēdo. & ī l. actor, ꝙ asseuerat. C. de proba.

[3] Qñq; econtra à reo. s. in actorē trāsfertur probatio. ff. de pro. si pactū. & l. si chirographū. & l. cū de īdebito. ī prin. §. j.

Negatiua est triplex.

[4] Scilicet ab eo q̄ ea obiicit secūdū B. qđ dic, vt no. extra de ele. bonæ memoriæ maguntinensis.

c ¶ *Per rerum naturam.*] id est, per consuetudinē causarū. Itē iste intellectus perpenditur per id quod legitur 35. q. 5. c. vlt. in fin. & extra de fide instru. inter dilectos. & sic extra de causa poss. & proprie. cum ecclesia. & extra de fide instr. c. 2.

d ¶ *Negantis*] sic extra de causa poss. & proprie. cum ecclesia. & extra de proba. quoniam.

QVidam episcopus.] CASVS. s. 6. q. 3. c. denique. facta fuit mētio de renuntiatione episcopatus. Vnde Grat. nactus occasionem subiicit causam istā, in qua tractat de renuntiatione, & an prælato viuēte alius sit ei substituendus, & de mutatione sedis, & quibusdā aliis, quæ omnia, vt competentius agat, thema proponit, duas inde eliciēs quæstiones. Est ergo casus. Ad preces cuiusdā ægrotantis episcopi Papa loco eius aliū substituit: postea cū conualuisset, volebat repetere cathedram cui renuntiauerat.

QVod autem viuente.] Hæc qō diuiditur in ix. partes. In prima probatur xv. auctoritatibus, ꝙ nullus debet priuari iure suo sine culpa sua: nec ēt pro infirmitate, nisi ipse renuntiauit. nec alius pōt eligi altero nō renūtiante, nisi de Papæ licentia speciali. Secunda ibi, *Ne autē.* Tertia ibi, *Ecce quòd.* Quarta ibi, *Ambitionis.* Quinta ibi, *Quod vero.* Sexta ibi, *Hoc non solū.* Septima ibi, *Ecce in quibus.* Octaua ibi, *Item cum aliquis.* Nona ibi, *Hoc etiam tunc obseruandum.* Io. de Fā.

CASVS. Hic intitulat̄ prīa qō, in qua quærit̄, an viuente epo alius possit loco eius substitui, & rñdet, ꝙ nō, nisi in casibus. s. nisi deponatur, vt 50. dist. postquā. & nisi renuntiet, vt j. ea. q. qualiter. & nisi mutetur sedes de licentia Papæ, vt j. ea. mutationes. & nisi ꝑ ambitionē trāstulerit se ad aliā ecclesiā: quo casu carebit vtraque, habita s. & ambita, vt j. e. si quis eps. ad instar inuasoris, q̄ amittit rē inuasam, & aliud tantumdē, vt C. vnde vi, si q̄s in tātā. vel nisi intrauerit monasteriū, vel canonicā regulā de licētia Papæ, vt j. ea. hoc nequaquā. Probat ergo prīo ꝑ ꝯciliū apud Aruerniā celebratum, ꝙ epo viuente alius substitui non debet, nisi depositus sit.

e ¶ *Quod autem viuente.*] Dicendum est, ꝙ non, nisi sit depositus. 50. dist.

50.dis.postquam.vel nisi renuntiauerit de licentia Papæ, vt ∫.ea c. mutationes.vel nisi per ambitionem se transtulerit ad aliam, quo casu carebit habita, & ambita. ∫.e.si quis eps.ad instar inuasoris,q amittit rem inuasam,& aliud tantũdem, vt C.vnde vi,si qs in tantam.In ægrotante autem distinguunt quidam,si ægritudo est incurabi-

a Prima.]id est, Salonitanæ, quia ibi Iustinianus primo resedit. Alij dicunt Rauennam, & non Salonitanam esse primam Iustiniani sedem.

b Et ideo iniustũ.] præesse eũ intelligit, licet sit infirmus, sicut seruus seruire intelligitur, licet sit infirmus. ff.de sta.lib. cũ heres.

Burc.l.1.c.186. Iuo p.5.c.302.

te episcopo, alius superponatur, aut superordinetur episcopus, nisi forsitan in eius locum, quem capitalis culpa deiecerit.]

a ¶ Aruerniam.] *Burchardus etiam, & Iuo citant ex Aruernensi, c.13. extat autem in Aurelianensi quinto, c.12.*

Item ex regesto Gregorij Papæ, lib.9. epist.41. ad Anatolium Constantinopolitanum diaconum.

¶ Pro molestia corporis suo honore non priuetur episcopus. C. I.

Poly.l.2.tit.17. Ans.l.6.c.201. Burc.l.1 c.188. Iuo p.5.c.304. Poly.l.2.tit.19.

SCripsit mihi tua dilectio, pijssimum domnum nostrum reuerendissimo fratri meo Ioanni primæ a Iustinianæ episcopo pro ægritudine capitis, quam patitur, præcipere succedi: ne forte, dum episcopi iura eadem ciuitas non habet, (quod absit) ab hostibus pereat. Et quidem nusquam canones præcipiunt, vt pro ægritudine episcopo succedatur; & omnino iniustum b est, vt si molestia corporis irruit, honore suo priuetur ægrotus. Atque ideo hoc per nos fieri nullatenus potest, ne peccatum in mea anima ex eius depositione veniat. Sed suggerendum est, vt si is, qui est in regimine, ægrotat; dispensator c illi requiratur talis, qui possit eius curam omnem d agere, & locum illius in regimine ecclesiæ (ipso non deposito) ac in custodia ciuitatis implere, vt nec omnipotẽs Deus offendatur, neq; ciuitas inueniatur esse neglecta.

¶ *Caput hoc emendatum, & locupletatum est ex originali.*

Item libro secundo, epistola quinta ad Candidum episcopum.

¶ Flagellatis à Domino, afflictio addi non debet. C. II.

Ext. de clerico ægrot.c.1.

CVm percussio corporalis imminet, vtrũ pro purgatione e, an pro vindicta cõtingat, Dei in hoc iudiciũ ignoratur: & ideo nõ debet à nobis addi flagellatis f afflictio g : ne nos culpæ (quod absit) offensa respiciat.

¶ *In decretalibus tit. de cler. ægrotan. c.1. affertur initium tantummodo huius capitis, & ex ipso quid agendum sit, definitur.*

Idem Gregorius lib.3. epist.13. Maximiano a episcopo Syracusano.

a ¶ Maximiano.] *Sic est emendatum ex originali tam impresso, quàm manuscripto. Nam antea erat,* Clementino episcopo primati Bizanceno.

¶ Infirmitatis causa loco suo quis priuari non debet. C. III.

PRæsentium latoris Adeodati querelam, qui se à sui presbyteratus loco incongrue dicit expulsum, licet subditæ tibi textus petitionis explanet; tamen paulo latius indicauimus, apertiusque retexendam. Afferit namque à Quintiano fratre, & coepiscopo nostro in loco suo pro quibusdam se suis ordinandis negotijs relaxatum, ægritudinisque causa per duorum h mensium spa-

c Dispensator.] simile ff.de tute. solet etiam. vbi dr q si tutor pp lõgã ægritudinẽ non potest adesse, datur ei curator, cui potius dicitr administrator.

d Curam omnem.] id est, res eius administrare. sed quæ spectant ad pontificale officium, vicini epi supplebunt. ∫. ead. põtifices. Et est hic arg. q coadiutor & administratores vel visitatores debeant habere liberã & generalem ad ministrationem 2 vt ∫.ea.quamuis. & extra de elect. cũ nobis olim. in fi.& 21.q.1.relatio. Sed quid si iste nolit habere coadiutorẽ? Dico eum cogendum per superiorẽ.extra de censi. Romana.versi. si vero. lib.6.& argu.ff. de mino.l.aut.§.1. multa enim bona præstant inuitis, vt 45.dist & q emẽdat.

Cum percussio] CASVS. Calumniosus clericus corporalẽ patiebatur percussionẽ, cuius occasione Cãdidus eps de vrbe veteri ipsum beneficio ecclesiæ spoliauit. super quo cum Gre. querela pulsaretur, pcepit Cãdido, quatenus omnia sibi restituat: quia si p ægritudine ecclesia priuaretur, & Deus offenderetur, & alij non inuenirentur, hoc exemplo deterriti, qui vellẽt ecclesię militare. Et iste casus colligitur ex hoc capitulo, & ex decre. quæ est extra de cle. ægro. cum percussio.

e Purgatione] id est, probatione. ∫. ea. aduersitas.

Coadiutor debet habere liberã administrationẽ.

2 Multo fortius hoc obtinere debet si vero prælatos: qd est verum vt no. 5.q.3. c.vlti. Arch.

tabilis, vt tunc alter substituatur, vel etiam si nimis senex est, ad instar iudicis. ff. de iud. si longius. C. de offic. præfect. orien. l. si quos. Sed hoc non admitto nisi in leproso, q à dignitate remouetur propter scandalum. extra de cle ægrotan. tua. Hoc etiam scias, q epileptici, & alij diuturno morbo laborantes non promouentur, vt 33. dist. cõiter & extra de elect. cum inter. sed promotũ morbus non deijcit, vt hic, & ∫. c.2. sed datur ei coadiutor, vt ∫. c.1. sed ex dispẽsatione magna quandoq; viuenti epo alter adiungit, vt ∫. ea. non autem. & idem de quolibet clerico intelligas. sed abbates facti inutiles remouentur penitus. 18. q.2. si quis abbas. sicut etiam fit in iudice. C. de of præfect. orien. si quos. cũ etiã ex modicis causis remoueant 1. extra de fi. p tuas. vbi aũt electus siue confirmatus ante ordinationem fit inhabilis, remouendus est, vt vr extra de ӕta. & quali. c.1. vitæ tamen necessaria recipiat. ∫. ea quamuis.

Scripsit mihi tua dilectio.] CASVS. Ioãnes primæ Iustinianæ eps stanta ægritudine capitis laborabat, q epale officium exercere non poterat. Ne igitur ciuitas præfata dilanaretr ab hoste. Anatolius diaconus Constantinopolitanus supplicauit Gre. vt aliũ substitueret epum. Gregorius vero scribens ei dicit hoc non esse faciendum. Iniustum est enim, vt qs pro ægritudine sua suo priuetr honore sed coadiutor ei detur, qui vicem eius gerat, vt Deus non offendatur, & ciuitas non negligatur.

f Flagellatis.] sufficienter, sed non sufficienter afflictis addi potest, vt 21. q.5. si quis à proprio & capit. seq. & est arg q post pænitentiam non potest quis accusari 3 de crimine: similiter nec duplici damno debet quis puniri. ff. de iu. do. iure. & ff. de cond. ob. cau. si pecuniam. §. vlti. similiter pœna non debet verti in culpam, vt s. dist. 5. baptizari. & c. ad eius vero.

g Afflictio.] s. 3. q.9. indicas. & extra de iud. at si clerici. & s. dist. 5. cap. 1.

Præsentiũ.] CASVS. Adeodatus presbyter accepit à Quintiano epo suo licentiam, vt ad certum tempus abesset ab ecclesia sua pro qbusdam suis negotijs ordinandis: sed cũ pp ægritudinẽ stetisset vltra tẽpus pfixum ei: epseius, scilicet Quintianus alium sibi substituit. Gregorius autẽ cũ ex hoc querelam suscepisset, scribit Maximiano episcopo Syrac. vt inquirat veritatem huius rei, & si inuenerit quòd ægritudinis causa per duos menses abfuisset, restituat eum in loco suo: substitutũ vero presbyterum si nõ per simoniam fuit ibi presbyter ordinatus, in alia quacumque uacante ecclesia instituat. si vero per simoniam, degradetur.

h Per duorum.] idem forte si per unũ, ut ∫.e. si quis in clero 4 hic sumit arg. M. q si eps indeterminate licentiauit clericum, non vr eum licentiaße ultra duos menses: sed tamen hoc est referendum ad arbitrium boni uiri, considerato negotio, arg. ff. de uerb. obl. con-

Afflictio quæ datur afflictis.

3 Hoc ar. nõ pcedit 34. q. 2. admonere. Quod dic vt no. extra de acc. de his.

4 De hoc plene no. extra vt li. nõ cõte. quoniam. in gl. de absentia, &c. & ∫. e. §. ambitiois. Archidia.

obl.continuus. Ad hoc c.bene facit ff.de re mili. qui commeatus. nam ibi dr, ꝙ si aliquis abest vltra statutum tempus, pro desertore habetur. simi.bonum arg. 21 q. 2. placuit. potest tñ per modicũ tempus purgare moram. 88.dist perlatum. Non enim festinabit iudex ad sententiam, vbi quis iusta causa abfuerit [1], vt ff.de dam.in fe. si finita. §. si forte. etiam licet ad præfixũ terminum reus non veniat, sed habebit ratio viarum, temporis, & ægritudinis, & alterius impedimenti, vt ff. de vaca.mu.tempus.ff.qui bus ex causis ma.si cui. §.1 potest enim absens iustam habere excusationem, vt extra vt lit. non conte. quoniã frequenter. Lex dicit, ꝙ si qui per licentiã abest, si vsque ad quinquennium non reuertit, punitur, vt C.de aduo.di. iu.l.vlti.Io.

Absens non est festina sẽtentia condẽnandus.

[1] Adde ꝙ talis sñia non præsumit solennis. gl. in l. 2. ff. de in ius vocan.

deleg.consultationibus.Ioan.

F *Actus.*] Casvs. Hæc quinque c.loquunt de Nouatiano Papa schismatico, eiusque cõplicibus. Est ergo casus huius c. sequẽtis. Defuncto Papa Fabiano, electus est Corneli⁹ uere ab omnibus Cardinalibus, s.xvj. habito suffragio plebis, & antiquorũ sacerdotũ, & bonorũ uirorũ cõsensu. postea Nouatian⁹ electus est à paucis, q sic intrusus Cornelium molestando cœpit orbem peragrare, & catholicos deponere epos, & alios substituere. Scribit ergo Cyprianus martyr omnibus Christianis, ꝙ solus Cornelius est uerus Papa: sed Nouatianus Papa, qui post illum Cornelium est electus, profanus est & malus; nec dicitur secundus, immo potius nullus. & hortatur Christianos ne recipiant illum: quia licet nũc in initio ferueat, diu tamen durare non potest.

tium suæ se ecclesiæ defuisse: Cuius rei occasionem captantem prædictum fratrem nostrum, alium loco eius illic presbyterum ordinasse. Hortamur itaque fraternitatem tuam, vt causam eius solicite perquiras, districteque discutias; & si manifestæ ægritudinis, sicut dicitur, causa ecclesiæ suæ eum defuisse repereris, nullum ei ex ordinatione alterius presbyteri permittas præiudicium generari: sed in locum suum sine aliqua eum fac dubietate restitui. *& infra.* ¶ Illud autem charitatem tuam specialiter admonemus, vt si vera fuerit huius suggestio, atque in suum fuerit ordinem restitutus, de presbytero, qui in loco eius, ordinatus est, subtiliter, districteque debeas esse solicitus. Et, si quidem sine datione aliqua ad eũdem ordinem peruenerit, vt in simoniacam hæresim non potuisset incidere; in alia [a] quacumque vacante ecclesia eum volumus ordinari. Sin autem in eo quippiam (quod auertat Dominus) fuerit tale repertum, ipso etiam presbyteratus priuetur ordine, quem non causa replendæ necessitatis ecclesiæ, sed sola comprobatur ambitione suscepisse.

a ¶ *In alia.*] Arg. ꝙ si concedo alicui ecclesiam, quæ ab eo euincitur, teneor ei aliam cõcedere, vt extra de præben. inter cetera. qa iuuari nos beneficijs non decipi oportet, vt ff.cõmo.l. in cõmodato. §. pen. ĩ.ea.omnis. & c.pastoralis. & est ꝯ id qđ dicit lex, ꝙ donator nõ tenetur de euictione, vt C. de ædi. edic. ad res donatas. sed hic nõ dr̃ eps donare: quia habet necesse concedere ecclesiam, & in necessitatibus nemo liberalis existit. ff.de adi. leg. l.rem legatam. Tamen de dolo possum agere contra donatorẽ, si mihi scienter det rẽ alienã, vt ff.de don. Aristo. §.vlt. Item si quis per violentiam expellit de ecclesia, nõ haberet recursum ad episcopum: sicut nec emptor ad vẽditorem in hoc casu, vt C. de actio.emp.& ven.l.expulsos. Et no. ꝙ hoc c.semper consueuit ad hoc induci [2], ꝙ spoliatus à iudice non possit petere restitutionem [3], vt 2.q.1.notum. Iudex enim nõ dicitur facere violentiam, vt 23.q.2.c.1.ff. quod me.cau.l.3. Semper enim pro suo facto præsumitur, nisi possit de dolo argui, vt 2.q.6.hoc etiam.Ioan.

Ecclesia euicta an possit agi ꝯ epũm qui illam cõtulit.

[2] Ad hoc facit qa primo de causa cognoscitur, vt ibi patet.

[3] Restitutionẽ. hoc verũ si rite & iuridice sit spoliat⁹, aliàs secus. Panor.c. conquerente de restit. spolia. & a iudice competenti habẽte potestatẽ, licet iniuste faciat Panor. c. cũ causa. de offic. delegati. dẽt ergo appellare, vel restitutionẽ in integrũ verbis adumbratis petere, cessantib⁹ remedijs ꝯ priuatos odios.

Item Nicolaus Papa Aluino † *Ianuensi archiepiscopo.*

† al. Albino Viennensi

¶ Pro infirmitate, vel ægritudine Pontifices non sunt abijciendi, nec in eorum locum alij substituendi. C. IIII.

Pontifices, qui aliqua occupantur infirmitate, vel ægritudine, abijciendi non sunt, nec alios in loco eorum consecrari oportet, nisi ex hac fuerint luce subtracti. Quòd si de ministerio sibi concesso conqueruntur, quæ licita sunt [b], sacerdotes [c] expleant. In his vero, quæ his præsumere non licet [d], vicinorum [e] vsque [f] ad recipiendam sanitatem episcoporum auxilia subrogentur: & hoc cum cautelæ [g] studio peragatur, ne per necessitatis occasionem præsumptionis pullulet ambitio. Episcopos vero, qui Dominici gregis susceperunt curam, atque solicitudinem, ab administratione eorum discedere non oportet, vt accepti talenti pulchritudo non deleatur, sed certamine † eorum salubriter augeatur, & triplicetur fructus †.

Iuo p.5.c.352.

† al. certamen
† abest a multis

P *Ontifices.*] Casvs. Aluinus archieps duas fecit quæstiones Papæ Nicolao. Prima fuit, vtrum propter ægritudinem pontifices sint abijciendi à dignitate. Et respondet ꝙ non, nec alij debẽt loco eorum substitui, nisi prius de hoc sæculo migrauerint, & presbyteri eorum defectũ supplere debent, & in quibus supplere nõ valent, suppleant vicini epi, qui debent cum cautela vocari, ne ecclesiæ præiudicium fiat. Secunda quæstio fuit, vtrum epi greges suos dimittere possint, & respondet quòd non.

b ¶ *Quæ licita sunt.*] vt Missam canere, & p̃dicare, vt 95.dist.ecce.

c ¶ *Sacerdotes.*] id est, archidiaconi vel decani, qui vicarij sunt episcopi, vt 25.dist. perlectis.

d ¶ *Non licet.*] in his quæ spectant ad officium episcopale, quod est 68.dist.quamuis.

e ¶ *Vicinorum.*] sic 65.dist.si forte.

f ¶ *Vsque.*] sic C.de cura.furio.cum alijs.

g ¶ *Cum cautela.*] id est, præstabit cautionem de bonis ecclesiæ non vsurpandis.Ioan.

g ¶ *Cum cautela.*] id est, præstabit cautionem quòd ex hoc sibi nullum ius vendicabit. & arg. est ꝙ quis pro possessore habetur ex eo quòd fuit in possessione [4], nisi p̃testatio præcesserit, ut hic, & s. 24 dist.presbyteri. & extra de iure patr. consultationibus. argu. contra extra de resti.spol.olim 3. & 10. q.3. quia. & extra de offi. deleg.consultationibus.Ioan.

[4] Istã sñiam vr̃ tenere Inno. extra de resti. spo. æpe. in gl. ff. de iud. & c. i fin. ver Inn. plus videtur, &c. Archid.

Item ex libro quarto epistola secunda Cypriani episcopi, & martyris ad Antonianum.

¶ Viuente episcopo alius sibi succedere non valet. C. V.

Factus est Cornelius episcopus de Dei, & Christi eius iudicio, de clericorum pene omnium testimonio, de plebis, quæ tunc [h] affuit, suffragio, & de sacerdotum antiquorum & bonorũ virorum collegio,

Polyc.l 7.tit.4.
Ansl.l.6.c.58.
Iuo.p.5c.359.

h ¶ *Quæ tunc.*] Hic uidetur ꝙ absentes nõ sunt uocandi ad electionem, ut 10.q.2.hoc ius. & extra de sent. & re iud. cũ olim. maxime si sint remoti, ut extra de elect.cum inter. immo & si ĩ hortis sunt, non uidentur uocandi, ut 2.q.6. §.biduum. sufficit enim ad citationem pulsatio cãpanæ, ut extra de offi.cust.c.1. & 2. extra de elect. in causis. & extra de post.præla.c.pe. & antepe. & lex dicit illos solos uocandos qui sunt in urbe, ut C.de legatio.l.ult.li. 10. Quod autẽ uocandi sint absentes, probatur 63.dist.quanto. alioquin plus nocet contemptus unius, quàm contradictio plurium, ut extra de ele. ꝙ sicut. & c.cum nobis olim. Nam remoti sunt uocãdi ubi tractatur publica utilitas, ut C.de decur. curiales 2 li 10. Sol. Semper uocandi sunt ubi commode uocari possunt, ut extra de ele. ꝙ sicut. sed si absentes non possunt interesse, reliqui possunt eligere, ut ibidem dicitur. tñ si aliquis non potest interesse, si suo iuramento fidem de hoc fecerit, permittitur ei per procuratorẽ eligere, q sit de collegio, ut extra de elec quia propter. extra prouinciam tñ non sunt uocandi, ut extra de ele.coram. quia põt absens habere iustam excusationem, ut extra ut lit.non contest. qm̃ frequenter. Hodie autem super ista uocatione sufficit consuetudo ecclesiarum, per decretalem, extra de elect. in Genesi.

Quo oc-

a ¶ *Quo occupato.*] ideſt, canonice ſumpto.
b ¶ *Confirmato.*] Ergo electio Papæ eſt confirmanda.
c ¶ *Ordinationem.*] Arg. ꝙ quæ ab intruſo fiunt, non tenent, vt 1.q.2.alienationes.9.q.1.ordinationes.
ADDITIO. Ad hoc no.extra de elec.nihil. in gl.in duobus capitibus.

poſtea deficiunt.23.q.4.diſplicet.& c.non inuenitur. & c. ſi eccleſia. immo à minimis eſt incipiendum, vt 48.diſt.ſicut.

SCire debes.] CASVS. Scribit Cyprianus ad Puppianum,ꝙ ſolus Cornelius eſt epiſcopus: & ei obedientes ſunt in eccleſia. Nouatiani vero,qui cum ſacerdotibus Dei pacẽ nõ habent, & per obreptionẽ dignitatẽ arripiunt, non ſunt in eccleſia. quæ tantum vna eſt, nec poteſt eſſe diuiſa. *Cum epiſcopo non ſit*: ſcilicet in communione epiſcopi.

cum nemo ante ſe factus eſſet, cum Fabiani locus,ideſt cũ locus Petri, & gradus cathedræ ſacerdotalis vacaret: quo occupato [a] de Dei voluntate, atque omnium noſtrum conſenſione firmato [b], quiſquis iam epiſcopus fieri voluerit, foris fiat neceſſe eſt; nec habeat eccleſiaſticam ordinationem [c], qui eccleſiæ non tenet vnitatem. Quiſquis ille fuerit, multum de ſe licet iactans, & ſibi plurimum vendicans, profanus eſt, alienus eſt, foris eſt. Et cum poſt primum ſecundus eſſe non poſſit; quiſquis poſt vnum, qui ſolus eſſe debeat, factus eſt, non iam ſecundus ille, ſed nullus [d] eſt.

α ¶ Collegio.] *Sic legitur in codicibus Cypriani impreſsis, & manuſcriptis, & Polycarpo. Ac ſimilis fere locutio eſt in ſequenti capite, & 23.q.8.ſi quis membrorũ. Antea erat,* conſenſu.

Item in eadem epiſtola inferius.

¶ Non eſt epiſcopus, qui in locum viuentis irrepſerit. C. VI.

nſ.l.6.c.59.

NOuatianus [β] epiſcopus non eſt, qui Cornelio epiſcopo in eccleſia à ſedecim coepiſcopis facto, adulter, atque extraneus epiſcopus fieri à deſertoribus per ambitum nititur: & cum ſit a Chriſto vna eccleſia per totũ mundum in multa membra diuiſa [e],itẽ epiſcopatus vnus, epiſcoporum multorũ concordi numeroſitate diffuſus; ille poſt Dei traditionem poſt connexã,& vbique coniunctã catholicæ eccleſiæ vnitatẽ,humanam [f] conatur eccleſiã facere, & per plurimas ciuitates nouos Apoſtolos ſuos mittit,vt quædã recentia inſtitutionis ſuę fundamẽta conſtituat: cumque iampridẽ per omnes prouincias,& per vrbes ſingulas ordinati ſint epiſcopi in ætate antiqui, in fide integri, in preſſura probati, in perſecutione proſcripti;ille ſuper eos creare alios pſeudoepiſcopos audet:quaſi poſſit, aut totum orbem noui conatus obſtinatione peragrare, aut eccleſiaſtici corporis compaginem γ diſcordiæ ſuæ ſeminatione reſcindere; neſciens ſchiſmaticos ſemper inter initia [g] feruere; incrementa vero habere non poſſe: nec augere, quod illicite cœperint,ſed ſtatim cum praua ſua æmulatione deficere. *& infra.*

conetur] orig.

¶ Qui ergo nec vnitatem ſpiritus, nec coniunctionem pacis obſeruat,& ſe ab eccleſiæ vinculo,atque a ſacerdotum collegio ſeparat; epiſcopi nec poteſtatem poteſt habere,nec honorem; qui epiſcopatus nec vnitatem voluit tenere, nec pacem.

β ¶ Nouatianus.] *Recte aptatum eſt a collectoribus hoc initium, ne ſuperiora etiam afferenda eſſent. Nam apud Cyprianum ſic legitur poſt multa:* niſi ſi epiſcopus tibi videtur, qui epiſcopo in eccleſia, &c.

γ ¶ Corporis compaginem.] *Sic emendatum eſt ex aliquot vetuſtis, & Anſelmo,& ipſo originali: antea enim legebatur,* ordinis compagem.

Idem ad Florentium Puppianum, eodem l.4.epiſt.9.

¶ Non eſt in eccleſia, qui cum epiſcopo pacem non habet. C. VII.

Iuo p.5.c.360.

SCire debes epiſcopum in eccleſia [h] eſſe,& eccleſiam in epiſcopo;& ſi qui cum epiſcopo non ſit, in eccleſia non eſſe: & fruſtra ſibi blandiri eos, qui pacem cum ſacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latentes apud quoſdam communicare ſe credunt; quando eccleſia †, quæ catholica vna eſt, ſciſſa non ſit, neque diuiſa.

† al. eccleſia catholica quæ vna

Idem ad Iubaianum.

¶ Suo iure quis cedere non debet. C. VIII.

QVàm [i] periculoſum ſit in diuinis [k] rebus,vt quis cedat iure ſuo, & poteſtate,ſcriptura ſancta declarat,cum in Geneſi Eſau primatus [l] ſuos inde perdiderit; nec recipere id poſtmodum potuerit, quod ſemel ceſſit.

Idem lib.1.epiſt.6.ad Magnum.

¶ Perditionem ſibi acquirunt,qui ab epiſcopis recedentes vnitatem eccleſiæ ſcindunt. C. IX.

DEnique quàm ſit inſeparabile vnitatis ſacramentum,& quàm ſi-

h ¶ *In eccleſia.*] 6.q.2. ſi tm̃.cõtra.ſed ibi ſolutum eſt. hic dicitur eccleſia eps: alibi eſt idẽ quod eccleſiaſtici viri, vt ſ.63.diſ.c.1.alibi ponit pro maiori parte, vt ſ.51.diſ.Apoſtolica. qñque pro cõgregatione fideliũ.ĩ. de conſe. di.1.eccleſia. Et dic per exẽpla varias ſignificationes, vt extra de teſta. relatũ & extra de verb.ſign.cum clerici. extra de vſu pal.c.1.

Eccleſia multipliciter dicitur.

QVàm periculoſũ.] CASVS. Cornelius Papa volebat renuntiare papatui propter tribulationes, quas à Nouatiano ſuſtinebat: ſed Cyprian⁹ dehortatur eũ,& dicit hoc nõ eſſe ei faciẽdũ: q̃a ſibi eſſet periculoſum, ſi in tanta tribulatione eccleſiã dimitteret: & præterea ſi modo renuntiaret,de cetero repetere non poſſet. Et hoc probat exẽplo Eſau,qui ius primogeniturę cui renuntiauit, repetere non potuit.

i ¶ *Quàm periculoſũ.*] Arg ꝙ qui iuri ſuo renuntiat, illud repetere non poteſt. ĩ. ea. eos. 23.q.4.ſi illic.ff.de iuc. edi.l.1.§.qui ſemel. & C.de pac. poſtquã.ĩ.e. hoc nequaquã.& ff.de ædil.edi.quærit.§.ſi vẽditor. vbi dr̃,ꝙ remittẽtib⁹ actiones ſuas nõ eſt dãdus regreſſus ad eas.92.diſt. ſi quis eps. 18.q.vlt.dudũ. & nota ſ.6.q.3.denique.

Iuri ſuo renũtiãs, illud repetere nõ poteſt.

k ¶ *In diuinis.*] tempore periculi, vt ĩ. ea. ſuggeſtum.

Ius primogeniture an ſit ſpirituale.

l ¶ *Primatus.*]ius ergo primogeniture (vt dicunt)eſt dignitas talis. quia primogeniti præ alijs in feſtis ſacrificia offerebant, & ꝙ ſedebant ad dexterã patris, & ꝙ cibos duplicatos recipiebãt. Et dicit Gandulphus Eſau commiſiſſe ſimoniã:quia illud ius ſpirituale fuerat quod vendidit 2. ſed eſt contra eum 1.q.1.qui ſtudet.vbi dicĩ ꝙ Giezi fuit primus qui commiſit ſimoniam.Sed numquid peccauit Iacob emendo? Non, quia gratis hoc fuiſſet daturus: vel quia redemit id quod ſibi diuinitus erat debitum.extra de diuor.gaudemus.

2 Dicit Hu. hoc eſſe falſum, q̃a nullũ ſpirituale vendidit: ſed q̃a in tali venditiõe peccauerit: vr̃ ex eo q̃d ſe & no.de pæ.di. 3 Iudas. Dicit L. ꝙ in eo ſolo peccauit q̃a vilẽ cibũ exarſit.41.di. q̃ſquis,& idẽ Hug.

d ... us.extra de ſchiſmaticis.c.1.ibi videas.
¶ *Sed nullus.*] Arg. ꝙ nullus eſt qui malus eſt.ſim.extra de trãſla. ... ter corporalia.ſic 2.q.7.non omnes.& 19.diſt. ſecundum. Arg. contra.1.q.1.quod quidam.

NOuatianus.] ¶ *Diuiſa.*] 24.q.1.loquitur.
¶ *Humanam.*] ideſt,non ſpiritualem.
¶ *Initia.*] Arg.contra nouitios magiſtros,qui primo feruent, &

DEnique.] CASVS. Hoc capitulum diuiditur in duas partes. In prima parte oſtẽdit Cyprianus ſchiſmaticos graui pœna eſſe

esse puniendos. Et hoc probat tribus exemplis. s. exemplo decẽ tribuum, quas Dñs captiuauit, & retrusit vltra mõtes Caspios: qa segregato Roboã filio Salomonis, fecerunt sibi regem Hieroboã filiũ Nabath. & exemplo Abdo prophetæ, qui necatus est à leone: qa comedit panẽ & bibit aquã in terra decẽ tribuum contra Dñi prohibitionẽ. Et exemplo Samaritanorũ, quos Dñs voluit dimitti & p̃teriri; qa ibi erãt schismatici. In secunda parte dicitur, q̃ nõ prodest Nouatianis adorare vnũ & eũdem Deũ, quẽ Cornelius adorat; quia Core & Dathã & Abyrõ adorabãt eũdẽ Deũ cum Moyse & Aaron, tñ sunt percussi ꝓpter schisma, qđ fecerũt, & thuribula eorũ cõflata in signũ perpetuũ affixa sunt altaribus. Secũda pars ĩcipit ibi, *Quod vero*.

non licet dimittere virum, & adhærere alii, licet fuerit fornicatus; sed aut ei reconciliari, aut innupta remanere: sic ecclesia suum non debet dimittere episcopum; & si dimiserit, sibi reconcilietur, aut innupta permaneat. In secunda parte dicitur, quòd episcopus debet docere & amare ecclesiam suam ...

a *Rege suo.*] s. filio Salomonis. Et est hic arg. q̃ filii regũ de iure debent esse reges. arg. cõtra 8. q. 1. Moyses. & 93. dist. legimus.

b *Quòd ijdem qui.*] arg. q̃ idẽ est populus qui fuit ante mille annos, sic 16. dis. habeo. & ff. de iud. ꝓponebaẽ. Sed ꝯ. isti fuerunt ante tẽpus Christi vltra Caspios montes translati. Sed dic, q̃ adhuc multi sequebantur eos in vitiis suis: vnde illi iidem dicebantur esse cũ eis. 1. q. 1. cito.

c *Adæquari.*] 24. q. 1. nõ afferamus. cõtra. vbi dicit schisma esse grauius peccatum, sed expõe grauius, i. periculosius. 32. q. 4. nemo.

d *Memoriale.*] hæc quæ generãt materiam mali, iubentur publice exponi, vt aliis terror ĩcutiatur, vt hic, & 19. q. 3. mandamus. qñq; iubentur destrui, ne refricent facti memoriam. 15. q. 1. mulier. Io.

e *Schisma.*] ita magnum vt isti Nouatiani nouã fecerint ecclesiã.

Regũ filij debent esse reges.

Ad huius dicti declaratione videas, quęstione B. q̃ incipit Bonon. iurauerũt, &c. & est qõ dominicalis. & J. ea. sicut vir. in gl. 2. & qđ leg. & not. 32. q. 4. recurrat ver. quę aũt peperit. Arch.

ne spe sint, & perditionem sibi maximam de indignatione Dei acquirant, qui schisma faciunt, & relicto episcopo aliũ sibi foris pseudoepiscopum constituunt, declarat in libris regnorum scriptura diuina, vbi à tribu Iuda, & Beniamin decem tribus scissæ sunt, & relicto rege suo [a] alterum sibi foris constituerunt. [Et indignatus est, inquit, Dominus in omne semen Israel, & dimouit eos, & dedit eos in direptionẽ, donec abijceret eos à facie sua; quia dissipatus est Israel à domo Dauid, & constituerunt sibi regem Hieroboam filium Nabat.] Indignatum esse Dominum dicit, & eos in perditionem dedisse, quòd ab vnitate dissipati essent, atque alterum sibi regem constituissent. Et tanta indignatio Domini extitit aduersus illos, qui schisma fecerant, vt etiã cum homo Dei ad Hieroboam missus esset, qui ei peccata sua exprobraret, atque vltionem futuram prædiceret, panem quoque apud illos edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cum non custodisset; & contra præceptum Dei prandisset, statim diuinæ censuræ maiestate percussus est, vt inde regrediens impetu, ac morsu leonis in itinere necaretur. *& paucis interiectis.* ¶ Satiat [a] adhuc in Euangelio suo Dominus, & maiorem intelligentiæ lucem manifestat, quòd ijdem, qui [b] se tunc à tribu Iuda, & Beniamin sciderant, & Hierosolymis derelictis Samariam secesserant, inter profanos, & gentiles computarentur. Nam, cum primum discipulos suos in ministerium salutis mitteret, mandauit, & dixit [In viam nationum ne ieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne introieritis.] Ad Iudæos prius mittens, gentiles adhuc præteriri iubet. Addẽdo autem & ciuitatem Samaritanorum debere omitti, vbi erant schismatici, ostendit schismaticos gentilibus adæquari [c]. *& post pauca.* ¶ Quòd vero eũdem, quẽ & nos Deum patrem, eumdem filiũ Christum, eumdem spiritum sanctum nosse dicuntur, nec hoc adiuuare tales potest. Nam & Core, & Dathan, & Abyron cum sacerdote Aaron, & Moyse eumdem Deum nouerant: pari lege, & religione viuentes vnum, & verum Deum, qui colendus, atque inuocandus fuerat, inuocabant: tamen quia loci sui ministerium transgressi contra Aaron sacerdotem, qui sacerdotium legitimum dignatione Dei, atque ordinatione perceperat, sacrificandi sibi licentiam vendicauerunt, diuinitus percussi pœnas statim pro illicitis conatibus rependerunt: nec potuerunt rata esse, & proficere sacrificia irreligiose, & illicite contra ius diuinæ dispositionis oblata. Thuribula quoque ipsa, in quibus incensum illicite fuerat oblatum, ne in vsu de cetero essent sacerdotibus, sed potius indignationis, & vltionis diuinæ memoriam corrigendis posteris exhiberent; iussu Domini conflata, atque igne purgata in laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari, secundum quòd loquitur scriptura diuina [Memoriale [d] inquit, filijs Israel, vt non accedat quisquã alienigena, qui non est ex semine Aaron, imponere incensum ante Dominum, vt non sit, sicut Core.] Et tamen illi schisma [e] non fecerãt, nec foras egressi, contra Dei sacerdotes impudenter, atque hostiliter rebellauerant. Quod nunc hi ecclesiam scindentes, & contra pacem, atque vnitatem Christi rebelles, cathedrã sibi cõstituere, & primatum assumere, & baptizandi, atq; offerendi licentiam vendicare conantur.

3. Reg. 12. — † abest ab o… — 4. Reg. 17. — 3. Reg. 13. — Matt. 10. — J. 24. q. 1. c. dicimus. §. quod vero. — Num. 16. — Ibidem.

a Satiat adhuc.] *Antea legebatur,* Sed adhuc. *Emendatum est ex vetustis codicibus Cypriani, quos Romana editio hoc loco secuta est. Hoc verbo vtitur etiam in libro de opere, & eleemosynis sic scribens,* deprecationes solas parum valere, nisi factorum, & operum accessione satientur. *Ita enim habent vetusti codices, & cetera editiones præter Romanam, in qua operarum culpa, eius verbi loco, positum est* adiuuentur.

Item Leo quartus Vernoni Duci Britanniæ.

¶ Non est defendendus, qui viuentis locum inuadit. C. X.

NOn furem [f] nec latronem, qualem Gillandum [†] esse sentimus in Nannetica sede, qui viuentis (quod non licuit) locũ non timuit vsurpare, pro cuiuscumque muneris donis vltra debes defensare.

† al. Gislardum

Item Euaristus Papa, epist. 2. omnibus episcopis.

¶ Non licet episcopo ecclesiam suam dimittere. C. XI.

SIcut vir non debet adulterare [g] uxorem suam; ita nec episco-

Poly. l. 1. tit. 8. Burch. l. 1. c. 76. Ans. l. 6. c. 102. Iuo p. 5. c. 182.

CASVS. NOn furem.] Verno dux Britanniæ propter munera defendebat Gillandũ, qui sedẽ Nanneticã vsurpauerat viuente p̃lato: vnde Leo monet ipsum ducem ne decetero Gillãdũ defendat.

f *Non furem.*] id est, nõ inuasorem: furtum enim non committitur in re immobili, vt institu. de vsuc. §. qđ aũt.

Qđ legi. & not. extra de elec. dudum.

CASVS. SIcut.] Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte notatur similitudo inter matrimoniũ spirituale, & carnale: quia sicut vir nõ debet vxorem suam dimittere; ita nec episcopus ecclesiam suam absque ineuitabili necessitate, vel Apostolica mutatione. & sicut vxori econuerso ecclesia episcopum suum. Secunda pars incipit ibi, *Episcopum vero.*

g *Adulterare.*] id est, dimittere vt adulteretur cum alia.

a Adul-

b ¶ *Adulteret.*] ideſt, dimittat fornicantem.
b ¶ *Fornicatus.*] Vxor poteſt dimittere virum ob fornicationem ſicut vir vxorem : quia non ad imparia iudicantur. 32.q.1. ſi quis vxorem. ſed non poteſt eum dimittere, vt alij adhæreat.
c ¶ *Adulterata.*] ergo eccleſia poteſt delinquere, & etiam vniuerſitas.

e ¶ *Sed illud Gregorij.*] ſ.ea.c.ſcripſit.
f ¶ *Si vero.*] Hoc habetur in originali vnde hoc extractum eſt.
g ¶ *Petierit.*] Ergo nulli infirmo dandus eſt coadiutor, niſi hoc petat. j.ea.qualiter. & cap. quamuis. & c. ſcripſit. Arg. contra extra de ec. ædifi. ad audientiam,

pus eccleſiam ſuam, ideſt vt illam dimittat, ad quam ſacratus eſt, abſq; ineuitabili neceſſitate, aut Apoſtolica, vel regulari mutatione, & alteri ſe ambitus cauſa coniungat. Et ſicut vxori non licet dimittere virum ſuum, vt alteri ſe, viuente eo, matrimonio ſociet, aut eum adulteret, licet fornicatus [b] ſit vir eius, ſed iuxta Apoſtolum, aut viro ſuo reconciliari debet, aut manere innupta; ita eccleſiæ non licet dimittere epiſcopum ſuum, aut ab eo ſe ſegregare, vt alterum, viuente eo, accipiat: ſed aut ipſum habeat, aut innupta maneat: ideſt alterum epiſcopum, ſuo viuente, non accipiat, ne fornicationis, aut adulterij crimen incurrat. Si vero adulterata [c] fuerit, ideſt, ſi ſe alteri epiſcopo iunxerit, aut ſuper ſe alterum epiſcopum adduxerit, aut eſſe fecerit, vel deſiderauerit; per acerrimam pœnitentiam aut ſuo reconcilietur epiſcopo, aut innupta permaneat. *& paulo poſt.* ¶ Epiſcopum vero oportet opportune, & importune, atque ſine intermiſſione eccleſiam ſuam docere, eamque prudenter regere, & amare, vt à vitijs ſe abſtineat, & ſalutem conſequi poſſit æternam. Et illa cum tanta reuerentia eius doctrinam debet ſuſcipere, eumque amare, & diligere vt legatum Dei [d], & præconem veritatis.

3.Reg.12. 1. Cor. 7. 3.Reg.13. Burc.l.1.c.189. Iuo p.5.c.305. Matt.10.

Ecce his auctoritatibus patenter oſtenditur, quòd epiſcopo viuente alius ſuperordinari non poteſt, nec etiam pro eius ægritudine. Sed illud Gregorij [e] *intelligendum eſt, quando ille, qui ægrotat, alium ſibi ſubſtitui non rogat. Ceterum, quando aliquis vel ſenectute, vel infirmitate grauatus ſuſceptum officium adminiſtrare non valet, ſi alium ſibi ſubſtitui petierit, rationabiliter fieri poteſt. Vnde in eodem capitulo ſequitur* [*Si* [a] *vero* [f] *idem Ioannes fortaſſe pro moleſtia ſua petierit* [g], *vt ab epiſcopi honore debeat uacare, eo petitionem ſcripto dante, concedendum eſt: aliter autem facere pro omnipotentis Dei timore omnimodo non audemus.*] *Hinc etiam beatus Auguſtinus epiſcopo ſuo nondum defuncto, ſed ſenectute grauato cathedram epiſcopalem ſuſcepit. Vnde in epiſtola Paulini vnica ad Romanianum legitur.*

ea.c.ſcripſit. 9.reg.epi.41. j.24.q.1.c. cimus. §. vero. Num.16.

a ¶ Si vero idem Ioannes.] *Hæc ſunt in regeſto B. Gregorij lib.9.epiſt. 41. & ſequuntur poſt c. ſcripſit. ſ. eadem.*

¶ Auguſtinus non tam ſucceſſit, quàm acceſſit. C. XII.

Aug.epiſt.34. & 110. Ibidem.

NOn autem tantum hoc ſcribimus gratulandum, quòd epiſcopatum Auguſtinus acceperit, ſed quòd hanc Dei gratia curam meruerint Africanæ eccleſiæ, vt verba cæleſtia Auguſtini ore perciperent; qui ad maiorem Dominici muneris gratiam nouo more [h] prouectus, ita conſecratus eſt, vt non ſuccederet [i] in cathedra epiſcopo, ſed accederet [k]. Nam incolumi Valerio Hipponenſis eccleſiæ epiſcopo, coepiſcopus Auguſtinus eſt.

Hoc idem probatur auctoritate beati Gregorij, qui Ariminenſi epiſcopo dolore capitis laboranti, alterum ſubrogauit, ita ſcribens in 7. lib. regeſti ſui indi. 2. epiſt. 49. ad Marinianum epiſcopum Rauennæ.

NOn autem.] CASVS. Paulinus ſignificauit Romano, ꝙ Valerio epiſcopo Hippoñ. eccleſiæ viuo & incolumi poſtulante, coepiſcopus factus eſt ei Aug. de cuiꝰ promotione & electione non ſolum lætatus eſt, ſed etiam lætatur ꝙ Africana eccleſia talem meruit habere paſtorem.
h ¶ *Nouo more.*] Sed contra. in nullius perſona eſt omittendum, q̃d ſtatutis generalibꝰ continetur. 61. diſt. miramur. Sed illud nõ fit propter vtilitatem perſonæ, ſed eccleſiæ.
ADDITIO. Dicit Lau. ꝙ iſtud fuit ſpeciale ad eccleſiã Hipp. quod dicit littera.
i ¶ *Vt non ſuccederet.*] Sic ergo vterq; inſolidum eſt eps̃. ſ. 21.q.1. relatio. & vterque poteſt hominẽ per ſe ſoluere & ligare. ff. d̃ adm. tu. ſi plures. ff. de exer. l.1.§. ſi plures. & ff. de of. procon. l.1. Sed nunquid quem vnus ligat, poteſt alter abſoluere? & videt̃ ꝙ nõ: quia pares ſunt. vnde videt̃ ꝙ ſentẽtia pro reo teneat. ff. de reg. iu. inter pares. Itẽ ſi ſimul ferãt cõtrarias ſñias, cuius ſententia tenebit? Videt̃ ꝙ mutuo ſe ĩpediãt. ff. de vſuf. quoties. & hęc forte vera ſũt vbi ſimul adminiſtrãt [2], ſed hic forte Valerius ceſſit adminiſtrationẽ Auguſtino: quia facilius expeditur adminiſtratio per vnũ quàm ꝑ plures. ff. de admi. tu. l.3. §. vlt. vel dic ꝙ licet vterque habeat dñium & iuriſdictionẽ inſolidum, tñ vnus ſine altero non poteſt iudicare, ad inſtar plurium iudicum, vt 2.q.6. §. diffinitiua. verſic. ſi plures. extra de offi. dele. quamuis. & c. cauſam. niſi aliter fuerit eis conceſſum à Papa: ſicut quandoque fuit in duobus legatis Alemaniæ. ſed tamen ex hoc poſſet oriri diſcordia, vt quẽ vnus condemnaret, alter abſolueret. Itẽ numquid eodẽ modo poſſunt eſſe duo Apoſtolici, ar. ꝙ non. ſ. ea. factus. & dominus tantum vnum conſtituit. 24.q.1. ita loquitur. & cap. quicumque. quidam contra ꝙ diſpenſari non poteſt. 25.q.1. ſunt quidam. præterea q̃a vna eſt eccleſia catholica, & vnũ caput, & tamen plures Imperatores fuiſſe legimus. 21. diſt. nunc autem. ſed hoc non eſt ita, quia offenderetur illa regula, Vnam ſanctã catholicam, &c. 23. diſt. qui epiſcopus. Item numquid Papa poteſt renuntiare? Vtique. nam Marcellus renuntiauit. 21. diſt. nunc autem. & Clemens Papa: ſed poſt Linum & Cletum iterum recepit cathedram. 8.q.1. ſi Petrus.
k ¶ *Accederet.*] Videtur tamen ꝙ Aug. in adminiſtratione fuit minor [3]. 40. diſt. ante omnia. in fi. quia vt dicetur, in caſu neceſſitatis erit vnus epiſcopus vicarius alterius: ne ſit ibi monſtrũ habens duo capita. extra de offi. iud. ord. quoniam in pleriſque.
HOC IDEM. CASVS. ſ. in §. ecce. in c. non autem. dictũ eſt, ꝙ

Epiſcopi duo quãdoq; poſſunt eſſe.

[2] Alij dicũt, quòd tenet ſententia pro reo, vt in l. ꝑ di. ĩter pares. niſi in caſibꝰ. quod dic vt le. & no. extra de re iu. duobus. Arch.

Papæ duo non poſſunt eſſe.

[3] Hoc aſſerit ue dicebat L. dicẽs quia ipſi Auguſtino datus eſt locꝰ à Valerio.

...ſis. ar. ff. de orig. iur. l.2. illud. & eſt cõtra illud. ff. de dolo, ſi ex dolo, vbi dicitur, ꝙ municeps nõ poteſt facere dolũ: ſupple de facili. Sed nũquid põt eccleſia vel ciuitas excõicari? dico ꝙ nõ, vt 24.q.3. ſi habes. Sed maiores de eccleſia poſſunt excõicari, vt extra de ſi. viuens. & ff. de cõ. & demon. municipibus. & 44. diſt. cõmeſſationem. Dico enim ꝙ ſi eccleſia vel ciuitas poſſet excõicari, ſequeret̃ abſurditas. nã omnibus illis mortuis, & alijs ſubſtitutis eſt eadẽ eccleſia: ergo adhuc eſſet excõicata, ſi priores canonici nõ petijſſent abſolutionem adhuc. de hoc notaui 12.q.2. epiſcopus qui 2.
d ¶ *Vt legatum Dei.*] Epiſcopus dicitur legatus Dei: & tamen eſt iudex ordinarius. vnde patet, quòd legatus Papæ eſt iudex ordinarius, vt proconſul.
ECCE. CASVS. Concludit Grat. ex ſupradictis. & bene ſoluit dicens, ꝙ propter ægritudinem non debet alius epiſcopo ſubſtitui, niſi ipſe infirmus ſingulariter hoc poſtularet: & tũc licite fieri poteſt, ſi hoc in ſcriptis poſtulauerit. Et hoc probatur per capitulum ſ.e. ſcripſit, & ad hoc inducit exemplũ de Aug. qui poſtulante Valerio ſenectute grauato, factus eſt epiſcopus, vt in eo. cap. not. ſ. Si in originali quod ſequitur poſtea planum eſt.

est quòd vno episcopo postulante potest alius substitui. Nunc vero probat idem auctoritate Greg. qui Arimineñ. episcopo rogante alium sibi substituit.

QVamuis.] CASVS. Quidam episcopus tantam pasionem capitis incurrit, ꝙ factus erat mẽtis alienatæ. Ne ergo grex illius ecclesiæ læderetur, scripsit Greg. Etherio episcopo, & dicit, ꝙ ex quo infirmitas est in causa, & non crimen: nõ potest ibi alius episcopus superordinari, nisi eo sponte renuntiante & mandat ei vt vadat illuc, & si habeat lucida interualla, moneat eum vt renuntiet, & si renunti auerit, alius loco eius substituatur: ita tamen, vt episcopo donec vixerit debiti sumptus ex eadem ecclesia ministrentur. Si vero ad sanam mentem non redierit, eligatur ibi alius: & committatur ei omnis cura ecclesiæ: sed non consecretur eo viuente: sed eo mortuo consecretur.

QVa liter.] CASVS. Ariminensis episcopus molestia capitis oppressus, Romam iuit, vt ibi liberaretur: quẽ cum G. ad preces Ariminensium hortaretur, vt si se melioratũ sentiret, ad ecclesiã suã reuerteretur: ipse supplicauit vt quadriẽnio expectaretur, & datę sunt ei ĩduciæ quadriennij: sed elapso quadriennio cũ non conualesceret, & Gre. ad preces clericorũ & ciuiũ ipsum instãtius hortaretur vt rediret, renuntians supplicauit Papæ, quatenus ibi aliũ ordinaret. Scripsit ergo Gregorius visitatoribus illi⁹ ecclesię totã seriẽ rei gestæ: & sic admonuit clerũ & populum, vt dignum eligerent, & præcepit eis vt illum examinent quem omnes elegerint sicut etiam ipsi postulauerũt: & si inuenerint eum dignum, mittant eũ Romã cum decreto electionis ad ordinem suscipiendũ; & ibi incipit cõstitutio: Dudum vestra fraternitas cognouit qualiter Ariminensis ecclesia pastorali hactenus ac sacerdotali sit regimine destituta, impediẽte molestia corporis. *Sacerdotes*, i. epi ordinati à nobis.

a *Quadriennio.*] Quadriẽnium enim datur, vt posit abesse causa curationis: sed annus datur ei tantum ad experiendum si posit celebrare. s. 33. dist. communiter. vel etiã xxx. dies, vt j. q. 2. c. vlt. potius debuisset iste episcopus fugisse Romam pro sanitate recuperanda sicut communis filius, vt 23. dist. communis. & est hic arg. quòd Romæ est sanum morari. Ioan.

b *Data.*] Ergo in scriptis facienda est renuntiatio: aliàs non tenet. s. e. q. §. ecce. Io. q̃d falsum est, cum etiã solo facto potest aliquis renuntiare, vt extra de ap. solicitudinem. & extra de ijs quæ fi. à ma. par. cap. ex ore. & etiam solis verbis, vt C. de pac. postquam. B.

c *Compulsi.*] Absolute ponitur ille nominatiuus, & non habet verbum.

ADDITIO. Aliàs compulsu s, & tunc vnitur cum illa dictione, nobis. & tunc sic, visum est nobis compulsis precibus illorum, &c. secundum H. aliàs compulsi est genitiui casus secundum L.

d *Heptateuchi.*] Heptateuchum ab hepta dicitur, quod est septẽ: & teuchos, quod est volumen. vnde heptateuchum, idest, volumẽ septem librorũm. s. dist. 49. hinc etenim sunt quinque libri Moysi, & liber Iosue, & liber Iudicum: qui ibi continentur.

Heptateuchum, quid dicitur.

e *Decreti.*] in quibus testetur de examinatione & vita electi. 61. dist. Catinensis. & c. episcopum.

¶ Episcopo grauato infirmitate alius subrogari potest. C. XIII.

Burc. l. 1. c. 18. Iuo p. 5. c. 30.

QValiter ordinati à nobis sacerdotis, corporis, qua nostis, impediente molestia, Ariminensis ecclesia pastorali hactenus sit regimine destituta, dudum fraternitas vestra cognouit. Quem, dum habitatorum loci illius precibus permoti sæpius hortaremur, vt si de eadem capitis, qua detinebatur, molestia melioratum se esse sentiret, ad suam auxiliante Domino reuerteretur ecclesiam; datis inducijs in hoc quadriennio ^a expectatus est. Quem, dum monitu cleri, ciuiumque illinc venientium, nosque precibus vrgentium † instantius hortaremur, vt si valeret, cum eis auxiliante Domino remearet; data ^b in scriptis supplicatione nos petijt: vt quia ad eiusdem ecclesiæ regimen, vel susceptum officium pro eadem, qua detinetur, molestia assurgere nullatenus posset; ecclesiæ ipsi ordinare episcopum deberemus. Vnde, quia cunctarum ecclesiarum iniuncta nos solicitudinis cura constringit, ne diutius gregi fidelium desit custodia pastoralis, illorum precibus, huiusque ex sui impossibilitate renuntiatione compulsi ^c, visum nobis est eidem Ariminensi ecclesiæ debere episcopũ ordinari: & datis ex more præceptis, clerum, plebemque eiusdem ecclesiæ non destitimus admonere; quatenus ad eligendum sibi Antistitem concordi prouisione concurrant. Hortamur igitur, vt fraternitas vestra eum, quem vno consensu omnes elegerint, sicut & ipsi à nobis poposcisse noscuntur, ad se faciat euocari: quem cauta ex omnibus examinatione discutite; & si ea, in eo, quæ in textu heptateuchi ^a ^d morte multata sunt, minime Domino fuerint opitulante reperta, atq; fidelium personarum relatione eius vobis quoque vita placuerit, ad nos eum cum decreti ^e pagina, vestræ quoque addita testificationis epistola destinate: quatenus eidem à nobis ecclesiæ Domino disponente consecretur antistes.

† Al. arguentiu

a ¶ Heptateuchi.] *Apud B. Gregorium in hac epistola, & in multis alijs locis legitur,* Eptatici, *sicut est etiam in Burchardo, & Iuone, & aliquot vetustis Gratiani exemplaribus. Et de hac voce notatum est s. dist. 15. c. sancta Romana. in ver. Pentateuchum.*

Item ex eodem regesto, lib. 11. epist. 7. ad Etherium episcopum.

¶ De eodem. C. XIIII.

Burc. l. 1. c. 191. Iuo p. 5. c. 307.

QVamuis triste ^f nobis sit valde, quod loquimur, atque fraterna nos compassio flere potius urgeat, quàm aliquid de auditis definire permittat; suscepti tamen solicitudo regiminis cor nostrũ instanti pulsat aculeo, magna nos ecclesijs cura prospicere, & ne qua earum possit utilitas deperire, quod fieri debeat, Deo auctore, disponere. Peruenit igitur ad nos quibusdam referentibus quemdam episcopum ita passionem capitis incurrisse, ut quod mente alienata agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Ne ergo languente pastore grex (quod absit) insidiatoris laniandus dentibus exponatur, vel ecclesiæ ipsius utilitates depereant; cauta nos necesse est prouisione tractare. Et ideo, quia uiuentem episcopum ab officio suo necessitas infirmitatis, nõ crimen abducit, alium loco eius (nisi recusante eo) nulla sinit ratio ordinari: sed si interualla ægritudinis habere est solitus; ipse data petitione non se ulterius ad hoc ministerium intellectum habere, nec ad alia officia subuertente infirmitate posse fateatur ^g assurgere, & alium loco suo expetat ordinandum. Quo facto, omnium solenniter electione, alter qui dignus fuerit episcopus, solenniter ordinetur: sic tamen, ut quousque eumdem episcopum in hoc

f *Triste.*] Data petitione tempore infirmitatis, non tempore furoris: nam tunc non teneret renuntiatio. 17. q. 1. Gonsaldus.

g *Fateatur.*] Iste æquitate suadente, licet ius deficiat, cogitur renuntiare 1: cum alijs in hoc profit, & sibi non noceat. argu. ff. de aqua plu. arc. in summa. §. idem Varus. & ff. loc. si quis domum.

a ¶ *Ministrentur.*] sed pro crimine remoto non ministrantur sumptus: quia male meriti publica debent egestate laborare, vt ff. de positi, bona fides.

b ¶ *Eligenda.*] Arg. contra. j. dist. 79. si quis Papa. & extra de pac. accepimus. & extra de conces. præb. & ec. non va. nulla. sed omnia illa continent ius commune. Vel dic quòd ille fuit electus sub tali conditione, nisi superstes conualuerit: & tunc eo conualescente irritatur electio: eo mortuo, deinde confirmatur. ar. j. e. pastoralis. 6 dist. studij. ext. de ele. cum terra. 85. dist. Florentinum. & est si. C. de cu. fu. cum alijs. Quidam dicunt quòd modo tamquam administrator eligitur, sed eo mortuo in episcopum.

NE AVTEM. Hæc est 2. pars q. in qua dicitur, ꝙ vbi fuerit copia sacerdotum, semper debent esse duo: ita vt si vnus ceciderit, & alius ieiunus incipiat vbi alter dimisit, & finiat. Io. de Fã.

CASVS. j. in c. quamuis. facta est mentio de mentis alienatione: Sed quia hæc alienatio in officio sæpe contingit, ideo constitutũ est, vt vnusquisque presbyter alios secum habeat, qui ministeria inchoata perficere valeant.

ILlud diuini.] CASVS. Constitutum fuit in concilio Toletano, vt vbi loci vel temporis vel cleri copia suffragatur, quilibet sacerdos habeat coadiutorem secum: quia si dum officium celebratur; casus inopinatus euenerit, qui corpꝰ obrui faciat, mentem alienet, vel terrore confundat: eius vices exequatur. *Copia temporis*, i. opportunitas. Nam si guerra esset, non posset vel nõ auderet aliũ secum habere. *Loci*, vt si locus sit diues. *Cleri*, quia forte est ibi copia clericorum.

c ¶ *Adiutorem.*] j. 21. q. 2. sicut contra. Sed dicas talem coadiutorẽ vel socium, non prælatum. vel loquitur de ecclesijs conuentualibus, vel quando sufficiunt facultates. sic 93. dist. diaconi 2. & de cõse. dist. 1. c. hoc quoq; & c. episcopus Deo.

d ¶ *Elisus.*] Per hoc dicunt quidã loqui de infirmo: quod falsum est: quia infirmus nisi conualuerit, non celebrabit. j. ea. q. 2. in litteris.

NIhil contra.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ solennia Missarum ex quo sunt ĩcœpta, ĩexpleta remanere non debẽt, sed perfici ꝑ eũ qui incępit, vel ꝑ aliũ, scilicet episcopũ vel sacerdotẽ, si casus inopinatus cõtingat: quæ cõgruo ordine perfici debent. Nihil enim interest an per eum, an per aliũ compleantur: Nã cum omnes vnum corpus simus in fide Christi, nihil contrariũ format, idest, inducit diuersitas personarũ. In secunda parte dicitur, ꝙ nullus cantet Missam nisi ieiunus, & ꝙ nullus nisi propter impedimentum dimittat officium imperfectũ: & qui contra præsum pserit, excommunicetur. Secunda pars ibi, *Nullus post cibum.*

e ¶ *Soluantur.*] idest, ne ĩexpleta remaneãt.

f ¶ *Vel presbytero.*] Presbyter ergo potest supplere Missam ab episcopo inchoatam. arg. hic, & 25. dist. c. 1. vbi dicitur, ꝙ archipresbyter supplet defectum absentis episcopi in cantando. Sed contra j. de consec. dist. 2. c. ult. 1 Sed dic ꝙ nouam Missam non potest incipere: sed priorem posset consummare. Incipiat ergo vnus vbi alius destitit, nisi sit oratio Dominica cœpta: tunc eam alter reincipiat. Similiter vbi deficit in secreta: alter id in principio incipiat. Idem dic in baptismo, vt alter de nouo id reincipiat: quia hæc sunt sacramenta vnitatis. De ordinatione idem credo. 24. dist. quorumdam. Similiter iudex incipiet, vbi alter terminauit. ff. de iud. edictũ. Sed numquid pransus potest supplere id quod alter inchoauit, nõ. Itẽ vsque ad Nonam tantũ fit hæc suppletio. Sed Matutinis & Vesperis

---

[Burc. l. 1. c. … Iuo p. 5. c. …]

sæculo vita tenuerit; sumptus ei debiti de eadem ecclesia ministrentur[a]. Enimuero, si nullo tempore ad sanæ redit mentis officium; persona fidelis, ac vitæ probabilis est eligenda[b], quæ ad regimen ecclesiæ idonea possit existere, atque de animarum vtilitate cogitare; inquietos sub disciplinæ vinculo restringere; ecclesiasticarum rerum curam gerere, & maturum, atque efficacem se in omnibus exhibere: qui etiam si episcopo, qui nunc ægrotat, superstes extiterit; loco eius debeat consecrari.

[† Al. argumento]

2 *Ne autẽ huiuscemodi passionibus sacerdotibus subito occupatis cœptum officium inexpletum remaneat; institutum est, vt sacerdos siue psallens, siue sacrificans alios secum habeat, qui si huiusmodi casus interueniat, inchoata ministeria perficere valeant.*

Vnde in concilio Toletano XI. c. 14.

¶ Quisq. sacrificans sacerdotem sibi vicinum habeat, qui cœpta sacramenta expleat, si ei aliqua necessitas ingruerit. C. XV.

[De consf. dist. 1. illud. Burc. l. 3. c. 73. Iuo p. 2. c. 126.]

ILlud[α] diuini oraculi monentis singuli præcauentes, quo scribitur [Væ soli, quia cum ceciderit, non habet subleuantem;] summopere verendum nobis est, & cauendum; ne horis illis, atque temporibus, quibus Domino psallitur, vel sacrificatur, vnicuique diuinis singulariter officijs insistenti perniciosa passio, vel corporis quælibet inualitudo occurrat, quæ aut corpus subito subrui faciat, aut mentem alienatione, vel terrore confundat. Pro huiusmodi ergo casibus præcauentes, necessarium duximus instituere, vt vbi temporis, vel loci, siue cleri copia suffragatur, habeat quisquis † illic canens Deo, atque sacrificans post se vicini solaminis adiutorem[c]: vt si aliquo casu ille, qui officia impleturus accedit †, turbatus fuerit, vel ad terram elisus[d]; à tergo semper habeat qui eius vicem exequatur intrepidus. *Sed si*[β] *hoc sacrificanti frequenter acciderit, tunc omnimodo ab oblatione prohibeatur.*

[† Al. ille] [† Al. accedes]

α ¶ Illud.] *In concilijs impressis legitur*, Et illud. *In codice vero Lucensi regio*, Væ illud. *In duobus autem Vaticanis*, vt illud: *& sic est infra de cons. dist.* 1. *c.* vt illud. *& apud Burch. & Iuonẽ.*

β ¶ Sed si hoc.] *Hæc sunt impressa alijs characteribus, quia non sunt in concilio Toletano, neque in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus. In codice perantiquo sunt glossa ad verbum*, vicem. *& post verbum* prohibeantur, *additur*, vt infra ead. q. 2. c. in litteris tuis. *Apud Burchardum vero, & Iuonem, qui citant decreta Soteris Papæ, & j. de cons. loco citato, horum verborum loco leguntur hæc*, & officium incœptum adimpleat.

Item ex concilio Toletano septimo, c. 2.

¶ Si sacerdos necessitate præoccupatus fuerit, cœpta sacramenta per alium expleantur. C. XVI.

[Burc. l. 3. c. 70. Iuo p. 2. c. 124.]

NIhil contra ordinis statutum temeritatis ausu præsumatur; neq; illa, quæ summa veneratione censentur, vel minimo præsumptionis actu[α] soluantur[e]; cum ad hoc[β] tantum fieri iussa sunt; ne interrupta noscantur, vel languoris prouentu robore salutis priuetur natura. Non ergo fragilitati solum consulitur humanæ; sed etiam[γ] sacro honori mysteriorum Dei prouida cauetur solicitudine. Censuimus ergo conuenire, vt cum à sacerdotibus Missarum tempore sancta mysteria consecrantur, si ægritudinis acciderit quilibet euentus, quo cœptum nequeat consecrationis expleri mysterium, sit liberum episcopo vel presbytero[f] alteri consecrationem exequi officij cœpti. Non enim aliud ad supplementum initiatis mysterijs competit; quàm aut incipientis, aut subsequentis completa[δ] benedictio sa-

Missa ꝑ vnũ inchoata an possit ꝑ alterũ terminari.

1 Nõ obstat: qa ibi loquit̃ cum expleta fuit Missa ab episcopo: nec imminet necessitas. Ar.

ris non expletis vsque ad quod tempus possit fieri suppletio, dubitatur. Sed dic ꝙ quandocumque expleri possunt ab alio. De sacerdote quid dices, qui dum venit ad consecrationẽ, memor est mortalis peccati. Dico ꝙ perficere debet, licet peccet cõficiendo. extra de celebra. Missa. de homine. Itẽ est hic ar. ꝙ duo imperfecta faciũt vnum perfectum. sic 4. q. 3. item in criminali. §. sæpe. de pæ. dist. 1. tres sunt. C. de dona. sancimus. in fi. 16. q. 3. §. potest. Arch. contra. 23. dist. quorumdã. & C. qui nu. tute. l. 1.

uente in ecclesia debeat ipsum ordinare episcopum. Beneuen. sic ponit casum. Bonifacius archiepiscopus Moguntinus tria postulauit à Zacharia Papa, s. vt coadiutorem sibi habere liceret, cum esset senectute grauatus. Secundum, vt liceret sibi successorem eligere. Tertium, vt in vita sua liceret sibi illum consecrare in episcopum.

Imperfecta duo faciunt vnũ perfectũ.

a Compleantur.] Ar. nihil credas actũ, &c. si. 38. dist. quæ ipsis. 23. dist. quorumdam. Itẽ ex eo ꝙ dicit, ordine, est arg. ꝙ ordo turbatus irritat factum, vt 61. dist. miramur. & 68. dist. sicut. quod verum est de ordine qui est de substantia rei.

ADDITIO Vt extra de rescri. cũ dilecta. & de resti. spo. Pisanis.

cerdotis: quia nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur [a] †. Cum enim simus omnes vnum in Christo, nihil contrarium personarum diuersitas format: vbi efficaciam prosperitatis vnitas fidei repræsentat. Quod etiam consultum cuncti ordinis clerici indiuiduum [ε] sibi esse non ambigant: sed, vt præmissum est, præcedentibus libenter alij pro complemento succedant. Ne tamen, quod naturæ languoris causa consulitur, in præsumptionis perniciem conuertatur; nullus post cibum, potumque quamlibet minimum [b] sumptum Missas facere, nullus absque prouentu patentis molestiæ minister, vel sacerdos, cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. Si quis hæc temerare præsumpserit, excommunicationis sententiam substinebit.

α Actu.] *Sic est emendatum ex codice regio; nam in impressis conciliorum codicibus, & apud Burchardum, & Iuonem est*, tactu.

β Cum ad hoc tantum.] *Magna est hoc loco varietas. In codice regio legitur*, cum ad hoc tantum quaqua fieri iussa sunt interrupta noscuntur, ne languoris, &c. *Apud Buchardum*, cum adhuc tantum fieri iussa sunt, nec interrupta noscuntur, ne languoris, &c. *Apud Iuonem*, cum ad hoc. *&*, nec languoris. *cetera eodem modo.*

γ Sed etiam sacro.] *Hic quoque magna varietas. In codice regio plenior est oratio*, sed etiam honori mysteriorum Dei prouidetur abunde, dum ab offensionis casu procuratur etiam caueri solicite.

δ Completa benedictio.] *Sic restitutum est ex codice regio, cum quo aliquot editiones conueniunt: multaque etiam alia in hoc capite emendata.*

ε Indiuiduum.] *In codice regio est*, indultum.

Celebrare prãso non licet.

b Minimum.] Pranso nõ licet celebrare [1] Missã, vt hic, & de cõs. di. 2. liqdo nec baptizare nec signare. de cons. dis. 5. vt ieiuni. & c. seq. sed est forte abrogatũ id quod est ȷ. de conse. dist. 1. sacramenta. vbi dicitur, ꝙ in cœna Domini pransus potest celebrare. & intellige si eodem die pransus est, vt dies à media nocte incipiat: & etiam si ante medium noctis comederet, & adhuc sentiret eructationes: quia nondum est cibus digestus; quamdiu sentiet cibum, abstinebit. ȷ. de conse. di. 2. tribus. medicinã forte potest sumere: quia illa non cõnumeratur inter alimenta, vt ff. de penu. lega. l. non omne. quod nõ credo: sed nec aquã calidam potest sumere, vt extra de cele. Missa. ex parte.

[1] Qđ no. 75. di. ꝙ à patribus. in glo. quod si.

Celebrare nullus debet ante digestionem.

3 *Ecce, quòd episcopo petente, precibus etiam populi, infirmitate grauato alius possit subrogari, patenter monstratur. Senectute autem grauato, non successor, sed coadiutor dari debet, qui ei decedenti in locum regiminis succedat. Sic Augustinus dicitur accessisse, non successisse Hipponensium episcopo.*

Hinc etiã Zacharias Papa scribit Bonifacio Moguntino archiepiscopo.

Senectute grauato coadiutor est dandus, qui morienti succedat. C. XVII.

PEtijsti, ut cum nostro consulto pro superueniente tibi senectute, atque corporis imbecillitate, si poteris inuenire alium in eadem sede, in qua præes, pro tui persona debeas collocare. Nos uero, adiutore Deo, consilium præbemus tuæ sanctitati, ut pro salute animarum rationabilium, fautore Christo sedem, quam obtines, Moguntinæ ecclesiæ nequaquam relinquas. Sin uero Dominus dederit iuxta petitionem tuam hominem perfectum, qui possit solicitudinem habere, & curam pro salute animarum; pro tui persona illum ordinabis episcopum; eritque in Euangelio tibi credito, & ministerio Christi portando in omni loco requirens, & confortans ecclesiam Dei. *Item ad eumdem epistola ultima.* ¶ Si eumdem diuina uoluerit clementia post tui diem transitus superesse, si eum aptum cognoueris, & in tua uoluntate fuerit diffinitum; ea hora, qua te de præsenti sæculo migraturum cognoueris, præsentibus [c] cunctis, tibi successorem designa, ut huc ueniat ordinandus. Hoc nulli concedi alij patimur; quod tibi charitate cogente largiri censuimus. *Item ibidem paulo superius.* ¶ De eo autem, quòd tibi successorem constituere dixisti, ut te uiuente in tuo loco eligatur episcopus; hoc nulla ratione concedi patimur: quia contra omnem ecclesiasticam regulam, uel instituta patrum esse monstratur: sed uolumus, ut tibi ministret [d], & sit in Euangelium Christi adiutor. *& infra.* ¶ Nimis enim reprehensibile esse manifestum est, ut te uiuente tibi alium substituamus; sed hoc commonemus, ut quãdiu te diuina ius-

ECCE. Hæc est 3. pars huius q. in qua dicitur ꝙ propter senectutem vel simplicitatem datur coadiutor: quod probat per duo cap. Io. de Fan.

CASVS. ȷ. in c. scripsit. & c. quamuis. dictum est, ꝙ infirmitate grauato, nisi voluerit, alius subrogari non debet: sed ei coadiutor dabitur. similiter senectute grauato dabitur coadiutor. & hoc probatur per sequens capitulum.

PEtiisti vt cum.] CASVS. H. casum istum sic ponit. Iste archiepiscopus tria petijt à Papa, scilicet quòd sibi coadiutorẽ adiungeret, & quòd eligeret sibi successorem, & quòd ordinaret eum episcopum in eadem ecclesia, vt sic esset sibi coepiscopus in eadem ecclesia. Primum sibi concedit: quia de iure non potuit denegare, cum esset senectute grauatus. Secundum licet esset contrarium ecclesiæ, concedit tamen ei speciali priuilegio; si vt in articulo mortis eligat eum sibi successorem. Tertium autem quod similiter erat contra ius commune, ei ex toto denegat. s. vt ipso viuente in ecclesia debeat ipsum ordinare episcopum. Sed Zacharias primum & secundum sibi concessit: tertiũ vero concedere noluit. Sed quia littera videtur aliquantulum discordare, tu aptabis eam ad casum secundum, quod melius est. *Ordinabis*, idest, facies & constitues illum episcopum, idest, superintendentem ijs quibus coadiutor debet intendere.

c Præsentibus.] 8. q. 1. c. 2. contra. sed istud est dispensatio. Et habes [2] hic, ꝙ licet Papa det aliquibus potestatem eligendi prælatum, tamen aliorum consensus est requirendus. sic 21. dist. in nouo. 8. q. 1. licet. & ff. de ritu nup. generali.

d Ministret.] & ita iste episcopus erit vicarius huius archiepiscopi, vt extra de offi. iud. ordi. quoniam in plerisque.

Quia

QVia frater.] CASVS. Ioan. episcopus Narnien. ecclesię adeo simplex erat, ꝙ res ecclesiæ ministrare nesciebat. vnde petit à Pelagio quemdam presbyterum nomine Constitutum in diutorem. præcepit ergo Pelagrus clero illius ecclesiæ, quatenus rincipaliter Ioanni episcopo, secundario vero illi Cõstituto obe- ientiam

AMBITIONIS. Hæc est quarta pars huius q. in qua probat per 15. auct. ꝙ nullus sine licentia possit dimittere ecclesiam suam, & transire ad aliam: & si fecerit, reuocabitur. Hoc intelligo in episcopo, & s. in alijs autem credo, ꝙ possint renunciare si volunt s. ea. quàm periculosum. extra de ser. non ord. eo libentius. alias videntur serui. quod falsum est. Ioan. de Fant.

serit clementia superesse; sine intermissione orare non cesses, vt tibi Deus illum successorem concedat, qui ei possit esse placabilis, & populum irreprehensibiliter regere valeat.

¶ *Prior pars huius capituli vsque ad vers.* Item si eumdem, *sumpta est ex epistola Zacharia Papa, cuius initium est,* Sacris liminibus: *qua extat Roma manuscripta in bibliotheca Dominicana; quam etiam edidit frater Laurentius Surius in vita B. Bonifacij, sed ex codice parum emendato. Reliqua habentur in epistola vltima in tomis conciliorum.*

Item Pelagius Papa clero Narniensi †.

al. Nauariensis / *al. Narinensis*

¶ Non successor, sed coadiutor viuenti episcopo datur. C. XVIII.

QVia frater, & coepiscopus noster Ioannes ecclesiasticæ vtilitatis studio suadente, & naturæ suæ simplicitate [a] laudabili consideratione tractata, ob hoc, quòd se in gerenda patrimonij gubernandi cura, vel in disciplina ecclesiastica conseruanda minime fatetur idoneum; Constituti [b] presbyteri ad hæc explenda sibi exposcit adhiberi personam: vt ea, quæ sunt necessaria, competenti disponente sollicitudine fiant, nihil indecens fieri, vel inutile permittatur. Ideoque præsenti vobis iussione præcipimus, vt seruata primo [c] in loco episcopo memorato reuerentia, quam vos conuenit inculpabiliter exhibere, in omnibus, quæ ad diuini cultus obsequium pertinent, vel quæ ecclesiasticæ vtilitatis peragere cura suaserit, præbeatis obedientiam [d] Constituto competentem, in nullo dispositionibus eius spiritu contumaci resultantes: immo competenti vigilantiæ vestræ studio, quæ pro ecclesiastica vtilitate gerenda Constitutus monuerit, adimplentes: vt his ita dispositis, & consueta vobis stipendia ministrentur, & quæcumque in præfatæ ecclesiæ patrimonio, vel de rebus ad eam pertinentibus repetendis [e] sunt necessaria, compleantur.

Illud vero Cypriani [f] *, de hæreticis intelligendum est, qui catholicorum ecclesias sibi vsurpare contendunt.* ¶ *Illud vero Euaristi* [g] *Papæ tunc intelligendum est, quando nec ineuitabilis necessitas, (persecutorum videlicet) nec Apostolica, aut regularis mutatio, sed ambitio sola episcopum de ecclesia ad ecclesiam transire cogit.* ¶ *Vnde cum in principio sui capituli diceret; [Episcopus non debet dimittere ecclesiam suam;] subsequenter adiunxit [Absque ineuitabili necessitate, aut Apostolica, vel regulari mutatione, & alteri se ambitus causa coniungere.]*

c. factus. & c. Nouatianus. ead. sicut vir.

Ambitionis [h] *enim causa, quicumque ecclesiæ suæ mediocritate despecta ad maiorem ecclesiam transire voluerit, debet reuocari ad propriam* † *Quòd si redire contempserit, careat aliena, & propria.*

CASVS. Dicit Grat. ꝙ si quis transit causa ambitionis ad aliã ecclesiam, debet reuocari ad suam ecclesiam: & si redire contemnit, aliena carebit & propria. Et ad hoc inducit sequentia cap.

h ¶ *Ambitionis.*] Adhuc enumerat Gratianus causas ꝓpter quas fiunt mutationes: & quare clericus amittit ecclesiam suam. Sunt autem quinque causæ mutationum, scilicet causa leuitatis, cupiditatis, necessitatis [2], vtilitatis, & humilitatis. Cum causa necessitatis transit, necessitate cessante recuperat ecclesiam, vt j. ea. pastoralis. Cum causa cupiditatis trãsit, tunc vtraque caret, vt j. e. c. eos. & si quis episcop⁹. sed tamen ecclesia potest eum repetere, vt j. e. c. 1. & cogitur tunc redire, vt j. e. si qui vero. In causa leuitatis est vis aliquanta. H. dicit ꝙ idem sit in causa leuitatis, quod in causa ambitionis, quod s. sine admõitione potest priuari si ex causa leuitatis adhæserit alij: nisi prior ecclesia velit eũ repetere. si autem non adhæserit alij: aut ecclesia habet eum pro derelicto, aut non. si habet, puta si contrahat matrimonium, vel sit miles: tunc potest priuari. Item secundũ H. si defuerit per tres septimanas vel duos menses, & sine iusta causa, & absque licentia ꝓlati est in studio vel in peregrinatione: in his omnibus sine admonitione potest priuari, vt dicit: honestum tamen est, vt admoneatur, vt j. e. si quis presbyter. & c. si quis in clero. & extra de coha. cler. & mu. c. si quisquam. verius credo quòd semper primo admonendus est, vt ext. de ap. peruenit 2. & ter admonendus est: vt extra de sen. excom. in audientia. Item argu. ad hoc j. ea. peruenit. extra de cle. non resi. ex parte. & extra eo. ex tuæ. Nec enim de facili credendum est aliquem habere ecclesiam suam pro derelicto. extra de renun. super hoc. nec enim ex sola absentia præsumitur habere ecclesiam pro derelicto, cũ potest quis ex iusta causa abesse, vt extra vt li. non conte. quoniam frequenter. si autem non inuenitur, fiat prout dicitur in illa decreta. ex tuæ. De vtilitate patet: quia causa vtilitatis transire potest ad aliam ecclesiam auctoritate maioris, vt j. ea. mutationes. Item si causa humilitatis transit ad monasterium, non potest eam repetere, vt j. e. hoc nequaquam. Alio modo etiam consueuerunt quidam distinguere, vt inuenies in illa glossa, cum quis.

Clericus ecclesiam mutat quinque causis.

[2] Quod est cum propter persecutioné recedit. L.

h ¶ *Ambitionis.*] Cum quis sine licentia prælati recedit de ecclesia, si quidem ex causa necessitatis, adhuc eã retinet, vt s. e. præsentium. si ex causa voluntaria, perdit eam. 21. q. 2. si quis iam translatus. si autem ex vtili causa recedat, nõ perdit eam, sed punitur alio modo à iudice. de cons. dist. 5. nõ oportet 2. & 91. dist. clericus. Sed si accedit ad aliam ecclesiam, videtur renuntiare primæ [3], vt extra de

[3] Dic vt no. extra de cler. non resi. ex tuæ. & 21. q. 1. clerici. & c. relatio. & extra de offi. vicar. c. 1. Arc.

...entiam præbeant competentem: ita vt in nullo eius dispositionibus contradicant: & eis consueta stipendia ministrentur. Et suspenditur constructio vsque ibi, *Constituti presbyteri.*

¶ *Simplicitate.*] s. dist. 39. Petrus. contra. sed illud de ordinando. ...men iste affectare nõ debuit id in quo sciuit aut scire potuit infirmitatem suã alij dãnosam. ff. ad legem Aquiliã, idẽ iuris. in fine.

¶ *Constituti.*] proprium nomen.

¶ *Primo.*] s. dist. 8. quæ contra. Vel aliter, huic obediunt in spiritualibus: coadiutori in temporalibus. 8. q. 1. si Petrus.

¶ *Obedientiam.*] Ar. ꝙ si episcopus præcipit alicui pro vtilitate ecclesiæ ire Romam: ꝙ illud tenetur facere 16 q. 1. vos autem 1.

¶ *Repetendis.*] Ergo qui administrat res ecclesiæ potest agere: & conueniri, vt extra de rescrip. edoceri.

ILLVD. CASVS. Supra in c. quamuis. & c. qualiter. dictũ ...t, ꝙ episcopo viuente alter potest substitui. Sed quia duo c. superius positi videbantur contraria, scilicet c. factus est. & c. sicut vir. ...n quibus videbatur dicere, ꝙ non posset fieri substitutio: ideo Gra. ...n exponit, & dicit ꝙ illud c. factus. intelligitur de hæreticis, idest, schismaticis, qui ecclesias vsurpant. sed illud c. sicut vir. intelligitur de illo qui causa ambitionis suam vult ecclesiam deserere, & non causa religionis, vel regularis mutationis: quod probat per literam eiusdem c. quam Gratianus de illo c. subtraxit.

¶ *Illud vero Cypriani.*] s. ea. factus. & c. Nouatianus.

¶ *Euaristi.*] s. ea. sicut vir.

de præb.de multa.& de concef.præb.litteras. in fi. populus tamen eum si vult repetere potest.j.ea. non oportet. Si autem prælatus per tres septimanas abest, per triennium suspenditur.j.e.si quis in clero. Si per duos menses, priuatur ecclesia j ea.præsentiũ.Si per quinque annos,deponitur.extra de cle.non resi c. 2. prælatus vero si diebus solennibus defuerit ab ecclesia, punitur.j.ea.si quis in clero.immo & clericus si vna hora defuerit. 92. dist.c.vlt.vbi deponit.

N *On oportet.*] CASVS. Omnia sequentia c.loquũtur de transeuntibus ambitiose: quod ab initio semper præsumitur, cum sua auctoritate hoc faciũt. Dicitur ergo hic, quòd nec episcopus nec presbyter nec diaconus debet de ciuitate ad ciuitatem transire;& si quis presumpserit, ecclesiæ suæ restituatur.

a *Non oportet.*] Hoc cap. respicit primam partem.

b *Restituatur.*] ecclesiæ, si ecclesia eum repetit [1], j.ea. si quis episcopus. & tunc cogitur redire, vt j.ea. si qui vero.

[1] Et ita hoc statutũ est in fauorẽ ecclesiæ, scilicet quod pot eũ repetere, sed nõ cogit eũ recipere. Ar. 32. q. 1. de benedicto. Arch.

P *Eruenit.*] CASVS. Pimenius Amalphitanæ ciuitatis episcopus non residebat in ecclesia sua: sed foris per diuersa loca vagabatur. Præcepit ergo Gre. Anthemio subdiacono, vt illũ admoneat ad ecclesiã suã redire: & si contemnat, detrudat eũ ĩ monasteriũ:& hoc Papæ significet, vt quid sit postea facturus agnoscat.

c *Episcopum.*] Episcopus ad plus secũdũ iura canonica per sex menses aberit, vt extra de cleri. non residen. ex tuæ. tamen dat annum, vt in auth. quomodo opo. episcopos. §. illud. colla. 1.

d *Interminationem.*] Ergo admonendus est.

Vnde in Nicæno concilio c.15. legitur.

¶ Episcopus, uel quilibet clericus relicta sua ecclesia non debet ad aliam transire. C. XIX.

Et in Aquisgrá. c. 43.

NOn oportet [a] episcopum, vel reliquos ordines de ciuitate ad ciuitatem migrare; non episcopus, non presbyter, non diaconus transeat. Si quis autem post definitionem sancti, & magni concilij tale quid agere tentauerit, & se huiusmodi negotio mancipauerit; hoc factum prorsus in irritum ducatur, & ecclesiæ restituatur [b], cuius fuit episcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatus.

Ansf.l.6.c.1.. Burc.l.2.c.9.. Iuo p.6.c.1..

¶ *Ex duobus codibibus collectionis Anselmi in vno emendatiore caput hoc ita habet, vt verba hæc,* Quòd non oporteat episcopum, vel reliquos ordines demigrare, *sit rubrica, & capitulum hoc modo incipiat.* Vt de ciuitate ad ciuitatem, non episcopus, non presbyter, non diaconus transeat. *In altero vero eadem rubrica est nigris litteris scripta, & est initium capituli, vnde videtur caput hoc esse concinnatum, quemadmodum est apud Gratianum, salua sententia ipsius canonis.*

Item Gregorius Anthemio subdiacono, lib.5. epist.23. siue c.123.

¶ In monasterio deputetur episcopus, qui in ecclesia sua residere contemnit. C. XX.

PEruenit ad nos Pimenium Amalphitanæ ciuitatis episcopum in ecclesia sua residere non esse contentum; sed foris per diuersa loca vagari. *& infra.* ¶ Idcirco hac tibi auctoritate præcipimus, vt supradicto episcopo interminari non desinas, quatenus hoc de cetero facere non præsumat; sed in ecclesia sua sacerdotali more resideat. Quem si forte non emendari post tuam interminationem [d] cognoueris; in monasterio eum deputare [e], & nobis curabis modis omnibus indicare: vt quid facere [f] debeas, nostra iterum præceptione cognoscas.

Ansf.l.6.c.17..

Item ex concilio Carthaginensi 5.c.5.

¶ Episcopo nulli conceditur principalem cathedram relinquere, & ad aliam ecclesiam se transferre. C. XXI.

Et in African. c. 83.

PLacuit, vt nemini sit facultas, relicta [g] principali cathedra, ad aliquam ecclesiam in diœcesi [h] constitutam se conferre, vel in re propria diutius, quàm oporteat, constitutum, curam, vel frequentationem propriæ [i] cathedræ negligere.

Ansf.l.6.c.176

Item ex eodem Carthaginensi 5.c.8.

¶ Intercessori cathedram, cui datus est, tenere non licet. C. XXII.

Et in Africano c. 41.

COnstitutum [k] est, vt nulli intercessori licitum sit cathedram, cui intercessor datus est, quibuslibet populorum studijs, vel seditionibus retinere: sed dare operam, vt intra annum [l] eisdem episcopũ prouideat. Quod si neglexerit, anno expleto [l] interuẽtor alius tribuatur.

[l] al. ex empto

e *Deputare.*] Hic subditus suspendit suum prælatum. sic 74. dis. honoratus. hoc etiam laicus posset. 32. dist. §. verum. & femina, vt 2.q.5. Mennam. Sed certe in hoc non erat subditus: quia faciebat hoc ex delegatione domini Papæ. Idem est de alijs.

Prælatus qñque suspenditur à subdito suo.

f *Facere.*] Argu. quod si Papa mandat alicui vt excommunicet aliquem, idem non potest eum absoluere, vt arg. 27.q.1. si homo. Sed hoc verum est, cum hoc alicui specialiter demandatur. si autem mandatur decisio causæ alicuius iudici, & alteram partem excommunicet, potest illam absoluere.

P *Lacuit.*] CASVS. Statuitur in hoc c. vt nullus prælatus relicta cathedra principali ad aliã diœcesim se præsumat cõferre: ne propter propriam vtilitatẽ suã, curã ecclesiæ posset negligere.

g *Relicta.*] Clericus inconsulto episcopo non potest dimittere ecclesiam suam. extra de renun. admonet. & si transit de vna ecclesia ad aliam de eodem episcopatu, ibi sufficit tacitus consensus episcopi: quia tacitus dissensus dissoluit matrimonium carnale, vt 33.q.5. qui vxorem. Sed si transfert ad aliam diœcesim, tunc quasi liberatur à patria potestate: quod non potest fieri nisi expresso [2] consensu episcopi. C. de emanci. liber. l. 3. & expresse dicitur 71. dist. cap. 1. & 19.q.2.c.1. & 21.q.2.c.1.

[2] De hoc no. 71. di. c. 3. & 21. q. 2. c. 1. & hanc sententiam sequit V. & Tan. in prædic. cap. admonet.

h *In diœcesi*] nisi causa visitandi, vt 10.q.1. placuit. seruato qđ dicitur. j. de consec. dist. 3. episcopus.

i *Propria*] No. quòd prælatus non debet præponere suam vtilitatem vtilitati ecclesiæ. & si in hoc passa sit ecclesia damnum, id de proprio resarciet. 12 q.4. quicumque.

C *Onstitutum est.*] CASVS. Quidam intercessores vel visitatores vacantium ecclesiarum nitebantur retinere illas ecclesias studijs populorum, uel seditionibus. Facta est ergo constitutio, ut hoc de cetero non fiat: sed det operam intercessor, quatenus intra annum episcopus eligatur. Si uero neglexerit, anno elapso remoueatur, & alius intercessor detur.

k *Constitutum.*] Curam debet habere visitator in electione [3]: & ideo prohibetur eligi. ne possit malignari: sicut tutor prohibet ducere pupillam ante reddita ratiocinia, ne possit malignari. C. de interdict. ma. si tutor. sic nec creditori licet sibi pignus addicere. C. qui bo. ced. pos. l. 4. Item visitator non debet sibi honorem assumere. 8.q.1. in scripturis. & sic ratione officij aliquid prohibetur, vt 10.q.2. hoc ius porrectum. in fi. & ff. de contrahen. emp. si in emptione. §. tutor. & est contra regulam illam quod nulli debet suum officium esse damnosum. extra de fide iussorib. peruenit. ff. de fur. si seruus communis. Iste visitator mortuo episcopo constituitur: & iste debet admonere clericos ut eligant futurum episcopum, ut 61. dist. obitum. & c. Catinensis. & si plures eligantur, potest examinare, quis sit melior, ut 85. dist. Florentinum. Item custodit redditus ecclesiæ, ut 61. dist. quoniam. Quandoque tamen redditus ecclesiæ custodiuntur ab œconomis, si eos habeat ecclesia, ut 75. dist. quoniam quidam.

l *Vt intra annum.*] s. 63. dist. obeuntibus.

a *Si qui verò*] Casus. Dicitur hic ꝙ nullus clericus relicta sua ecclesia debet recipi in aliena ecclesia, sed cogi debet redire: quod si non fecerit, excommunicetur.
a *Cogantur.*] ff. ff. de decu. l. 1.
b *Vt redeant.*] si ecclesia vult eum repetere, ipse tamen nō potest ad alienam transit ecclesiā. Et rn̄det ꝙ si monitus ab ep̄o suo non redierit, debet suspendi. & si postea contumax fuerit, debet deponi sine spe restitutionis. episcopus autem qui depositum receperit, à coepiscopis increpabitur.

Item ex concilio Niceno, c. 16.

¶ Excommunicentur clerici, qui relicta sua ecclesia ad eam redire noluerint. C. XXIII.

SI qui vero sine respectu agentes, & timorem Dei ante oculos non habentes, neque ecclesiastica statuta custodientes recesserint ab ecclesia sua, siue presbyter, siue diaconus, vel in quocumque ecclesiastico ordine positi fuerint; hi non debent suscipi in alia ecclesia: sed cum omni necessitate cogantur [a], vt redeant [b] ad ecclesiam suam. Quòd si permanserint, excommunicari eos oportet.

Item ex concilio Antiocheno, c. 3.

¶ De eodem. C. XXIIII.

SI quis presbyter, vel diaconus, vel quilibet clericus, deserta sua ecclesia, ad aliam transeundum esse crediderit, & ibi paulatim tentet, quò migrauit, perpetuo manere; vlterius ministrare non debet, præsertim, si ab episcopo suo ad reuertendum fuerit exhortatus. Quòd si post euocationem sui episcopi, non obedierit, sed inobediēs perseuerauerit; omni modo ab officio suo deponi debere, nec aliquando spem [c] restitutionis habere: si vero propter hanc culpam depositum, alius episcopus [d] susceperit; & ipse à communi synodo pœnam merebitur increpationis [a], tamquàm ecclesiastica iura dissoluens.

a ¶ Increpationis.] *Græce est* ἐπιτιμίας τυγχάνῃ *quod in aliis versionibus est*, arguatur, *vel* coerceatur, *vel* puniatur.

Item ex eodem Antiocheno, c. 21.

¶ Non licet episcopo ecclesiam suam relinquere, & ad aliam transire. C. XXV.

EPiscopum de diœcesi ad diœcesim alteram nō debere transire, neque si seipsum ingesserit, neque si à populis fuerit violenter attractus, neque si etiam hoc ei ab episcopis suadeatur †: manere autē eum debere in ecclesia Dei, quam ab initio sortitus est, & non ab ea alibi demigrare, secūdum regulā super hoc olim a patribus cōstitutā.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 5.

¶ De eodem. C. XXVI.

PRopter eos episcopos, siue clericos, qui de ciuitate ad ciuitatem transeunt, placuit definitiones datas à sanctis patribus habere propriam firmitatem.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 20.

¶ Alienæ plebes ab episcopo non vsurpentur. C. XXVII.

PLacuit [e], vt à nullo episcopo vsurpentur plebes alienæ, nec aliquis episcoporum supergrediatur in diœcesi collegam suum.

Item Anacletus.

¶ Alienos clericos ordinare, & altaria consecrare episcopo non licet. C. XXVIII.

EPiscopus in diœcesim alienam ad alienos clericos ordinandos, vel consecranda altaria irruere non debet. Quod si fecerit; amotis his, quos ordinauit, altaris tamen consecratione manente, transgressor canonum vno anno [h] à Missarum celebratione cessabit.

Item ex concilio Agathensi, c. 64.

¶ Diebus solennibus clericus ecclesiæ suæ deesse non debet. C. XXIX.

SI quis in clero [i] constitutus, ab ecclesia sua diebus solennibus defuerit à sua ecclesia, scilicet in natiuitate Domini, Epiphania, Pascha, & Pentecoste, triennio ab officio suspendatur. In secunda parte dicitur, quòd si presbyter vel diaconus per tres hebdomadas defuerit ab ecclesia, sua, eādem pœnam patiatur. Secunda pars incipit ibi, *Similiter.*]

c *Spem.*] Ergo restitui nō potest clericus depositus ab episcopo, & hoc verum; cum pro crimine deponit, secus si pro contumacia. 50. dist. contumaces.

d *Alius episcopus.*] si ab vno ep̄o quis suspēditur, vbiq; habendus est suspensus, vt hic, & 4. q. 5. quisquis. qa quātum ad officium sentētia ius facit. Secus si est suspensus à beneficio. sed in excōicato idem est, quia cum sit extra ecclesiam, nihil potest possidere nomine ecclesiæ. 23. q. 7. c. 2. & 3. & 8. di. quo iure. & ar. 11. q. 3. si quis à ꝓprio. & 70. dist. sanctorum. & extra de appel. pastoralis. in fine [2].

Excōicatus nihil pôt possidere nomine ecclesiæ.

[2] Vbi de hoc in gl. q̄ enim ibi vide. & ꝟ. 32. q. 6. pręceptū. Arch.

EPiscopū.] Casus. Dicit, ꝙ nullus ep̄s sua auctoritate ad alienam migret ecclesiam, etiā si a populis fuerit violenter attractus, vel ei ab ep̄is suadetur, sed ī sua permaneat. Sequētia duo c. plana sunt.

e PLacuit.] 13. q. 1. cap. 1.

EPiscopus.] Casus. Statuit hic, ꝙ nullus ep̄s debet in aliena diœcesi clericos ordinare, vel altaria consecrare: quod si fecerit, clerici deponenē: sed altaria manebunt consecrata, & ordinator ep̄s vno anno cessabit à Missarum celebratione.

f *Amotis.*] ꝟ. 16. q. 5. c. 1. 9. q. 2. Lugduneñ. ꝟ. Sed ibi nomine alterius cōsecrauit, & ille ratū habuit, hic nomine proprio, vt 13. q. 1. c. 1. Vel ibi Dn̄s ratam habuit ordinationem.

g *Altaris.*] si res inanimata fuerit cōsecrata Dn̄o, nō restituit, vt 14. q. 6. comperimus. secus in re animata. 54. dist. frequens. quia animata delinquere potest, sed inanimata nō.

Res inanimata cōsecrata Domino, nō est restituenda.

h *Vno anno.*] 9. q. 2. nullū. ꝟ. vbi ꝓ tali culpa deponit. Sed illud est ex dispensatione.

SI quis.] Casus. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dr̄, ꝙ si cleric⁹ in minoribus ordinibus constitutus non ex iusta causa in diebus solennibus

te extra de renun. qd̄ in dubijs. 32 q. 1. de bene dicto. sic 33. q. 5. mulier. Sed nonne hodie ipso iure perdit priorem ecclesiam, vt extra de præb. de multa? Respon. perdit quantum ad se, sed non quam ad priorem prælatum.

Si quis presbyter.] Casus. Quæsitum fuit in concilio Antiocheno quam pœnam debet pati clericus ille, qui sua auctorita-

i *In clero.*] Maxime, qa laicis nō licet. ꝟ. de conse. dist. 1. si quis. & dist.

& dist. 3 cap. nulli.

a ¶ *Solennibus.*] immo nullo tempore deerit, vt 91. dist. Eleutherius. & c. clericus. & 92. dist. cap. vlt. Sed quid si plures habet ecclesias vel præbendas? Tunc dicas ecclesiam secum dispensasse, vt ad istud non cogatur.

QVOD VERO. Hæc est 5. pars q. in qua probare intendit, ꝙ de licentia Papæ ex iusta causa bene possunt fieri mutationes, & ꝙ vnus debet esse prælatus in vna ecclesia. & hoc probat per sex auctoritates. Ioan. de Fant.

CASVS iste §. respicit illum §. s. eod. illud vero Cypriani.

bus[a] defuerit, id est Natiuitate Domini, Epiphania, Pascha, vel Pentecoste, dum potius sæcularibus † lucris studet, quàm seruitio Dei parere; conuenit, vt triennio à communione suspendatur. ¶ Similiter diaconus, vel presbyter, si per tres[b] hebdomadas ab ecclesia sua defuerit, huic damnationi succumbat.

† al. singulariter

Item Hilarius Papa episcopis Tarracon. c. 3.

¶ Remouendus est episcopus ab ecclesia, cui irrepserit, & ad suam cogendus est redire. C. XXX.

Ansl. l. 6. c. 10[illegible]

REmoto[c] ab ecclesia Barcinonensi, atque ad suam remisso Irenæo episcopo, sedatis per sacerdotalem modestiam voluntatibus, quæ per ignorantiam ecclesiasticarum legum desiderant, quod non licet, obtinere; talis protinus de clero proprio Barcinonensibus ordinetur episcopus. qualem te præcipue frater Ascani oportet eligere, & decet consecrare: ne si forte aliter† factum sit, non sine obiurgatione tui maxime nominis retundat nostra præceptio, quod ad iniuriam Dei (à quo specialiter sacerdotalium est gratia dignitatum) didicerimus admissum.

† al. similiter

Item Leo episcopus urbis Romæ Anastasio Thessalonicensi episcopo, epist. 82. al. 84. c. 8.

¶ Qui alienam cathedram appetit, ab ea expulsus etiam propria careat. C. XXXI.

Poly. l. 1. tit. 9. Ansl. l. 6. c. 104. Burch. l. 1. c. 74. Iuo p. 5. c. 10[illegible]

SI quis episcopus mediocritate ciuitatis suæ despecta, administrationem celebrioris loci ambierit, & ad maiorem[d] plebem se quacumque ratione transtulerit; non solum à cathedra quidem pellatur aliena, sed carebit & propria: vt nec illis præsideat, quos per auaritiam concupiuit; nec illis, quos per superbiam spreuit. Suis igitur terminis contẽtus sit quisq;: nec supra mẽsuram iuris sui affectet augeri.

Item ex concilio Meldensi, c. 30.

¶ Vtraque careat ecclesia, qui contemptu minoris ecclesiæ ad maiorem aspirat. C. XXXII.

Burch. l. 3. c. 48. Iuo p. 3. c. 52. Pann. l. 2. c. 45.

SI quis de ordine sacerdotali, contemptu minoris ecclesiæ ambitiose, & improbe ad potiorem aspirauerit †; canonica erga eum definitio conseruetur; hoc[α] est, vt vtraque careat.

† al. aspirare contenderit

α ¶ Hoc est, vt vtraque careat.] *Hæc non sunt in Meldensi impresso, habentur tamen apud ceteros quoque collectores.*

Qui vero pretio ecclesiam vacantem ingressus fuerit, ab officio suo deponendus est, sicut in Rothomagensi concilio legitur.

¶ Deijciatur à clero, qui muneribus ecclesiam acquirere tentat. C. XXXIII.

In capitular. l. 7. c. 206. Burc. l. 3. c. 114. Iuo p. 3. c. 90. Pann. l. 2. c. 49.

SAncitum est, atque omnibus modis prohibitum, vt si quis presbyter inuentus fuerit alcui clerico, vel laico munera dare, vel dedisse, aut aliam[e] pecuniam tribuere, vt alterius presbyteri ecclesiam surripiat[β], aut vacantem pretio redimat; pro hac cupiditate, seu rapina, seu præsumptione turpis lucri gratia deiiciatur à clero, & alienus existat à regula.

β ¶ Surripiat, aut.] *Addita sunt ista duæ voces ex Burchardo. Nam viuente presbytero possessore non potest dici vacans ecclesia. In libro 7. capitularium, c. 206. est verbum*, surripiat, *sed deest alterum membrum*, aut vacantem pretio redimat. *Iuo, & auctor Pannormiæ habent vt antea Gratianus*, ecclesiam vacantem pretio redimat.

5 *Quòd vero communi consilio, atque aliorum vtilitate mutationes episcoporum fieri possint, & in ecclesiis, à quibus recesserint, eis viuentibus alij substitui valeant, Anterus Papa demonstrat epistola septima scribens episcopis Bæticæ, & Toletanæ prouinciæ.*

b ¶ *Per tres.*] s. e. præsentium. ꝯ ibi dicitur de duobus mensibus. Sed ibi factum narrat, hic ius commune. Vel idem est in vtroque dũ tamen absit de licentia superioris.

REmoto.] CASVS. Ireneus eps̃ ꝑ seditionem volebat Barcinonen. ecclesiã retinere: sed Hilarius Papa præcepit Ascanio archiepõ, vt inde illum remoueat, & ad suam faciat reuerti ecclesiã, & in ecclesia Barcinonẽsi talem faciat eligi, qualẽ deceat illum cõsecrare: ne si aliter fiat pœnam patiaẽ, quod ĩ iniuriam Dei factum fuerit. *Retundat*, id est, puniat & emendet, vel corrigat.

c ¶ *Remoto.*] ab officio visitationis. 1 vel etiam ab ipso episcopatu, quem occupauerat.

1 Hoc ideo dicit, vt tangat sententiã Hu. dicentis ꝙ iste Irenę⁹ eps̃ factus erat visitator ĩ ista ecclesia Barcinonen. quem quidã volebant illũ eligere in episcopum, alij nolebãt. propter hoc scribit Papa metropolitano, vt eum faciat ad suã ecclesiam redire, & ibi alium dignum eligi secundũ Hu.

SI quis.] CASVS. Anastasius Thessalonicensis eps̃ quæsiuit à Leone, quam pœnam pati debeat eps̃, qui minore ciuitate deserta se transfert ad maiorem ambitiose. Et rñdetur ꝙ suam perdere debet, & illam quam per ambitionem concupiuit. Idem est casus sequentis cap.

d ¶ *Ad maiorem.*] multo fortius si ad parem: quia facilius dispensaẽ in maiori quàm in pari. extra de transla. licet ad minorem etiam difficilius quàm ad parẽ. extra de transla. cũ ex illo. & est hic præsumptio canonis, quia eo ipso ꝙ transit ad maiorẽ, præsumiẽ esse ambitio poti⁹ quàm leuitas: quia nullus transit ad minorem. extra de cleri. non residen. c. 1.

QVI VERO. CASVS. Dictũ est s. de ambientibus. Nunc vero dicit de his q̃ pretio vacãtem ecclesiam ingrediuntur, qui sunt deponendi.

SAncitum.] CASVS. Statutũ fuit in Rothomagensi cõcilio, vt quicumque pecuniam dederit, vel aliud munus clerico vel laico ꝓ aliqua ecclesia vacãte, ab officio suo repellaẽ.

e ¶ *Aut aliam pecuniam.*] Aliam bene dicit, quia quidquid habent homines, pecuniæ nomine censetur. 1. q. 3. per totum.

ADDITIO. Ad idem 18. q. 1. si infidelis. in fine. Archid.

facta est mentio de mutatione episcoporum, quòd posset fieri auctoritate populi, & communi consilio episcoporum. probat hoc vsque ad §. *Hoc non solum.*

Mutationes

Mutationes.] CASVS. Docet Anterius Papa in hoc capitulo, ꝙ mutationes episcoporum possunt fieri pro communi tilitate, vel necessitate, & auctoritate sedis Apostolicæ: & hoc ꝓbat tribus exẽplis, scilicet Petri, Eusebii, & Felicis: qui de minorius locis ad maiora sunt translati; nec dicuntur isti transire, vel sem chiepiscopus quæsiuit à Pelagio, vtrum bene dicerent. Et respondet, ꝙ non: quia plurimorum vtilitas præferenda est vnius vtilitati vel voluntati. Nec dicuntur isti transire vel mutare, qui hoc non faciunt per ambitionem, sed potius mutari. Vnde male dicebant illi qui asserebant episcopos non posse sedes mutare causa necessitatis vel vtilitatis.

¶ Necessitatis, vel vtilitatis causa episcoporum mutationes fieri possunt. C. XXXIIII.

oly. l. 1. tit. 9. / nsl. l. 6. c. 94. / urc. l. 1. c. 77. / uo p. 5. c. 183. / ann. l. 3. c. 69.

MVtationes episcoporum scitote communi vtilitate, atque necessitate fieri licere; sed non propria † cuiusquam volũtate, aut dominatione. Petrus [a] sanctus magister noster, & princeps Apostolorũ de Antiochia vtilitatis causa translatus est Romam, vt ibidem potius proficere posset. Eusebius quoq; de quadam parua [b] ciuitate, Apostolica auctoritate mutatus est Alexandriam. Similiter Felix de ciuitate, in qua ordinatus erat, electione ciuium propter doctrinam, vitamque bonam, quam habebat, [auctoritate [a] huius sanctæ sedis, &] communi episcoporum, & reliquorum sacerdotum, ac populorum consilio translatus est Ephesum. Non enim transit de ciuitate ad ciuitatem, nec transfertur [c] de minori ad maiorem, qui hoc non ambitu, nec propria volũtate facit; sed aut vi à propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut vtilitate loci, aut populi, non superbe, sed humiliter ab alijs translatus, & inthronizatus est. *& infra.* ¶ Nam sicut episcopi habent potestatem ordinare regulariter episcopos, & reliquos sacerdotes; sic quoties vtilitas, aut necessitas coegerit, supradicto modo & mutare, & inthronizare potestatem habent. [non tamen sine sacrosanctæ Romanæ sedis auctoritate & licentia.] *& infra.* ¶ Alia etenim † est causa vtilitatis, & necessitatis; alia auaritia, ac præsumptionis, aut propriæ voluntatis.

al. non libitu cuiusquam, aut dominatione

...ura sunt verba in originali.

al. quoque

[a] ¶ Auctoritate huius sanctæ sedis, & .] *Hæc verba non leguntur in epistola Anteri, neque in Pannormia, neque apud Burch. & Iuonem. Sunt tamen apud Anselmum, & in Polycar. & vetustis Gratiani exemplaribus. Idem quoque est de verbis illis prope finem capitis*, non tamen sine sacrosanctæ Romanæ sedis auctoritate, & licentia: *qua propter hanc causam virgulis sunt inclusa.*

Item Pelagius Papa secundus Benigno Archiepiscopo, epist. 2.

¶ Causa necessitatis mutationes episcoporum fieri possunt. C. XXXV.

Poly. l. 1. tit. 9. / Ansl. l. 6. c. 97.

SCias frater dilectissime, aliud esse causam necessitatis, & vtilitatis; aliud causam præsumptionis, ac propriæ voluntatis. Non ergo mutat sedem qui non mutat mentem, id est, qui nõ causa auaritiæ, aut dominationis, aut propriæ volũtatis, vel suæ delectationis † migrat de ciuitate ad ciuitatem; sed causa necessitatis, aut vtilitatis mutatur. Nam † plurimorum [d] vtilitas vnius vtilitati, aut voluntati præferenda est [e], Aliud [f] est enim mutare, & aliud mutari. *& infra.* ¶ Nam aliud est sponte transire, & aliud est coacte, aut necessitate venire. Vnde non isti mutant ciuitates, sed mutantur: quia non sponte, sed coacte hoc agunt. *& infra.* ¶ Non ergo bene intelligunt ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causa necessitatis, vel vtilitatis fieri posse, quoties communis vtilitas, aut necessitas persuaserit.

† al. electionis] al. dilectionis

Idem in eadem epistola paulo inferius.

¶ Christum negare conuincitur, qui necessitatem patientibus misericordiam non impendit. C. XXXVI.

1. Reg. 22.

OMnis, qui gemebat, & vexabatur à Saul, fugiebat, & veniebat ad Dauid.] Si ergo pijssimus, atque iustissimus Dauid sciret [g] peccatum esse persecutionem fugientes, & transeuntes de loco ad lo- quod metus cau. sacris.

d ¶ *Plurimorum.*] illuc potius accedat prælatus vbi plus lucri potest facere, licet maior sit ibi pœna sua, vt j. e. c. 1. & hic apparet ratio, quare episcopus non debeat fieri monachus inuito Papa: quia ibi consulit propriæ vtilitati tantũ: vt 2. q. 7. sancta. sed hic communi & propriæ, quæ duo sunt præferenda propriæ tantum, vt 2. q. 7. sancta.

e ¶ *Præferenda est.*] nã cũ quis vocatur ad prælaturam, non præponet priuatum commodum communi, vt hic, & 8. q. 1. in scripturis. & 16. q. 6. vos autem. Et hoc intelligas cum per publicum non impeditur priuatum. aliàs enim suam vtilitatem potest præferre. ff. de iudi. si lõgius. ff. de arbi. licet autem ff. ad legem Aquil. l. si quis fumo. ff. de ꝓscri. ver. l. qui seruandarum. aliud tamen videtur in prælato, vt ille semper teneatur præponere vtilitatem ecclesiæ, suæ propriæ vtilitati, vt 12. q. 4. quicũq; [i]. Cum ergo detrimentũ quis patitur pro publica vtilitate, potest suam præponere vtilitatem. 19. quæstio. 2. duæ. 14. distin. quod ait. quia ordinata charitas à se incipit. 23. q. 5. si non licet. de pœ. distin. 6. qui vult. Vel dic, ꝙ quando priuata vtilitas includitur in communi, tunc præponitur cõmunis, vt est in prælatura, vt arg. ff. pro socio. l. actione. §. Labeo. Vel distingue aut vtilitas ĩ acquirendo cõsistit, aut in dãno vitando; tunc secus, vel econuerso.

Vtilitatem suam an possit qs præferre publicæ.

[i] De hoc le. & no. s. ea. c. placuit.

ADDITIO. De hoc no. extra de postu. præla. bonæ 1. de reg. licet. Archid.

f ¶ *Aliud.*] vt s. dist. 6. testamentum. & extra

...n mutare, cum hoc non faciunt per ambitionem, sed inspecta communi vtilitate vel necessitate hoc faciunt.

a ¶ *Petrus.*] 22. dist. sacrosancta.

b ¶ *Parua.*] scilicet Vercellina. & regulare est, vt à minori promouetur ad maius, vt 93. dist. legimus. in fin. ff. de mune. & hono. vt gradatim. sed non econuerso.

c ¶ *Nec transfertur.*] præsumit enim canon locum non mutari, cum animus non sit mutatus: sicut virgo censetur, cum nõ sit animus corruptus, licet corpus sit corruptum. 32. q. 5. ita ne. sic propter animum bonum iudicat canon etiam iniustũ factum bonũ. 2. q. 8. occidit. & q. 7. quod autem. & 32. q. 5. proposito.

SCias.] CASVS. Quidã dicebãt, ꝙ nec causa vtilitatis, nec causa necessitatis poterunt ẽpi mutare sedes. quare Benignus ar-

OMnis.] CASVS. Quidã dicebant ẽpos expulsos à ciuitatibus non esse recipiendos, & in aliis ecclesiis collocãdos. Itẽ asserebant, ꝙ causa vtilitatis non debebant mutari de minori ciuitate ad maiorem. Sed docet Pelagius exemplo Dauid eos esse recipiendos, qui si sciret esse peccatum, expulsos à Saule non recepisset. non enim peccant expulsi: sed potius qui cogunt eos fugere. Similiter causa vtilitatis licite fit mutatio de minori ad maiorem, & qui contradicunt, misericordiam negant, scilicet qui nolũt mutare, id est, mutando tradere episcopum causa vtilitatis vel necessitatis, vel deiectum recipere,

g ¶ *Sciret.*] arg. ꝙ eo ipso videtur aliquid bonum & iustum, ꝙ à bono factum est. 37. dist. qui de mensa. & 9. q. 2. Lugdunensis.

cum, & de ciuitate ad ciuitatem recipere; tales nequaquam reciperet, nec secũ teneret, nec in aliis ciuitatibus eos collocaret. Qui enim persequuntur Domini episcopos, eosque de ciuitatibus ad ciuitates trãsire compellunt; non eos tantum persequuntur, quantum Dominum nostrum Iesum Christum, cuius legatione funguntur. Nec ipsi in hoc peccant episcopi, quoniã non sponte, sed coacte [a] hoc agunt; sed illi, qui eos persequuntur: nec ipsis episcopis hoc imputari potest, sed illis qui eos hoc agere cogunt. *& infra.* ¶ Qui autem negant misericordiã faciendam fugientibus, ac necessitatem patientibus, ipsum Christum negant, qui est misericordia, & veritas. *& infra.* ¶ Negat misericordiam necessitatẽ patientibus, qui populis indigentibus diuinis ministerijs †, & non habentibus proprium episcopum, qui eos instruat, causa vtilitatis, atque necessitatis, ex alia ciuitate, licet minor [b] sit, in eam, quæ nõ habet episcopum doctiorem [c], uel vtiliorem [d], meliori consilio, non sponte transeuntem, sed maiorum exhortatione mutare †, aut episcopum eiectum, & persecutionem patientem causa vtilitatis, aut necessitatis inthronizari non permittit.

† *mysterijs*

† *al. mutari*

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 27.

¶ Non ambitione, sed synodali auctoritate, de ecclesia ad ecclesiam episcopus transeat. C. XXXVII.

Iuo p. 5. c. 25. Pann. l. 3. c. 70.

EPiscopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat: nec quisquam inferioris ordinis clericus. Sane, si vtilitas ecclesiæ fiendum poposcerit; decreto pro eo clericorum, & laicorum episcopis porrecto in præsentia synodi transferatur; nihilominus alio in locũ eius episcopo subrogato. Inferioris vero gradus [e] sacerdotes, vel alij clerici concessione suorum episcoporum possunt ad alias ecclesias transmigrare.

Item ex eodem Carthaginensi, 4. c. 33.

¶ In proprio gradu episcopi, vel presbyteri in aliena suscipiantur ecclesia. C. XXXVIII.

EPiscopi vel presbyteri, si causa visitandi ad ecclesiam alterius episcopi venerint, in gradu [f] suo suscipiãtur; & tam ad verbum faciendum, quàm ad oblationem consecrandam inuitentur [g].

Item Calixtus Papa omnibus Galliarum episcopis, epist. 2. c. 3.

¶ Ecclesia vnius episcopi ab alio disponi non debet. C. XXXIX.

Polyc. l. 1. t. 8. Ansl. l. 6. c. 13. Burc. l. 3. c. Iuo p. 3. c. & p. 5. c. 10.

SIcut alterius vxor nec adulterari ab aliquo, vel iudicari [h], aut disponi, nisi à proprio viro, eo viuente, permittitur; sic nec vxor episcopi †, quæ eius ecclesia, vel parochia indubitanter intelligitur, eo viuente, absque eius iudicio, & volũtate alteri † iudicari, vel disponi, aut eius concubitu frui, idest ordinatione, conceditur. Vnde ait Apostolus [Alligata est vxor legi, quamdiu vir eius viuit: eo vero defuncto, soluta est à lege viri.] Similiter & sponsa episcopi (quia sponsa, vxorque eius dicitur ecclesia) illo viuente ei est alligata: eo vero defuncto soluta est. [Et cui voluerit, nubat, tantum in Domino] id est regulariter [i]. Si enim eo uiuente alteri nupserit, adultera iudicabitur. Similiter & ille, si alteram sponte duxerit, adulter existimabitur, & communione priuabitur. Si autem persecutus fuerit in sua ecclesia; fugiendum illi est ad alteram, eique est associandus, dicente Domino: [Si uos persecuti

† *al. episcopi vel presbyteri.*]

Rom. 7.

Ibidem

Matt. 10.

---

a ¶ *Coacte.*] precibus superiorum. sic 7. e. qualiter. videtur enim, ꝙ nõ possit cogi, vt 74. dist. vbi. Vel dic, ꝙ potest quis cogi, vt de nolente fiat volens [1], vt 23. q. 4. displicet. & 74. dist. placuit. Papa tamen absolute potest aliquem cogere, vt 9. q. 3. per principalem.

b ¶ *Minor.*] sed numquid tenetur minor populus suum episcopum maiori cõcedere. cum nemo cogatur de suo beneficium facere. 10. q. 2. precariæ? Respon. sic, si alium potest habere æq; idoneũ [2]. vel loquitur in eo casu cũ ibi magis vtilis erit, vt ff. locati. si domo.

c ¶ *Doctiorem.*] omnia cõparatiua positiue hic ponuntur.

d ¶ *Et vtiliorem.*] scilicet illis.

EPiscopus.] CASVS. Constituit Carthaginen. cõcilium, ꝙ nec episcopus nec clericus inferioris ordinis transeat de loco ignobili ad nobilẽ per ambitionẽ: sed si vtilitas exegerit, episcopus transeat auctoritate Papæ, & in p̃sentia synodi, decreto clericorum & laicorũ porrecto ep̃is pro eo, ꝙ debet transferri. Alii vero clerici transferũtur de voluntate suorũ episcoporum.

e ¶ *Gradus.*] quod verum est de iis qui subsunt ep̃is nullo mediante, vt 71. di. clericos. & extra de renun. admonet. sed si aliis subsunt, vt abbatibus vel aliis, eorum consensus requirendus est, vt 54. dist. c. 1. & 2. & 9. q. 3. conquestus. & 63. dist. quanto. Quid si clericus non vult transire de minori ad maiorem? Dico, ꝙ non potest cogi ab episcopo, quia nemo crescere cogitur inuitus. 74. dist. gesta. & 63. dist. quanto. hoc autem Papa potest. Sed si ad aliũ episcopatũ vocatus est episcopus, necessarius est consensus episcopi. 71. dist. per totum. 85. dist. Florentinum. Ioannes. Ego credo [3], ꝙ episcopus põt cogere clericum vt transeat ad maiorem locum, cum maiora facere possit, vt extra de excel. præl. sicut. & ad hoc facit extra de æta. & quali. q̃ris. B.

f EPiscopi.] ¶ *In gradu.*] id est, honore.

g ¶ *Inuitentur.*] aliàs non licet. 9. quæst. 2. nullus. & 6. quæst. 3. scriptum.

SIcut alterius vxor.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, ꝙ sicut vxor alicuius nõ debet cognosci vel disponi nisi à proprio viro; ita ecclesia, vel parochia ep̃i non debet iudicari vel disponi nisi à proprio ep̃o: & sicut vxor (vt dicit Apostolus) mortuo viro suo põt nubere cui vult; ita defuncto ep̃o ecclesia põt alteri cõcedi. In secũda parte dr̃, ꝙ si ep̃s nõ põt permanere in sua ecclesia, fugiat ad aliam. hoc probat auctoritate Christi. In tertia parte dicitur, ꝙ episcopus causa vtilitatis & fratribus inuitantibus potest mutari: sed hoc cum auctoritate sedis Apostolicæ fiat. Secunda pars incipit ibi, *Si vos persecuti.* Tertia ibi, *Si autem vtilitatis.*

h ¶ *Iudicari.*] ff. de iurisdi. omn. iud. qui iurisdictioni. contra vbi dicitur, ꝙ nullus sibi vel suis ius dicere potest. Respon. iudicare potest maritus vxorem corrigendo eam. 23. q. 4. duo ista. sed non verberando eam, vt C. de repu. cõsensu. quia illa aliena sunt ab ingenuis, vt ibi dicitur: sed temperate potest eam castigare; quia est de familia sua. 33. quæst. 5. hæc imago. sicut dominus seruum institu. de ijs qui sui vel alieni iuris sunt. §. fina. & etiam mercenarium suum. ff. de pœn. respiciendum. non autem in forma iudicij potest eam iudicare.

i ¶ *Regulariter.*] id est, homini suæ professionis. 28. quæst. prima, caue. Vel sine suspicione turpitudinis. 32. quæstio. si quis vxorem.

---

[1] Hoc no. supra 1. q. 6. sicut. ibi videas.

[2] Arg. ff. sol. mat. l. 2 ĩ prĩci. ff. de euic. in creditorẽ. cũ suis simil. secundũ Io. de Fan.

[3] Clericus an possit p ep̃m cogi transire ad maiorẽ ecclesiam.

[3] Et male. in prædic. c. gesta. secũdũ H. & L. sed compelli põt à Papa solũ, vt supra dicit̃ secũdũ L. & H.

HOC NON SOLVM. Hæc est 6. pars q. in qua reprehendit eos qui occupant locum viuentis, cum duo simul esse non possint. Io. de Fant.

CASVS. Dictum est s. in c. sicut. ꝙ episcopo viuente sua ecclesia non debet alteri nubere. Nunc dicit idem esse intelligendū de quibuslibet ministris ecclesiæ, sicut de archidiacono, vt in c. proxi.

d ¶ *Iudex vnus.*] sed immo decē sunt iudices ꝓuinciæ, vt 6. q. 3. scitote. sed hic appellat iudicem regem. alibi tamen vr̄, ꝙ vnus sit iudex prouinciæ præter regem, vt 23. q. 4. duo ista.

e ¶ *Roma.*] ff. de rer. diui. l. vlt. ꝯ ibi dr̄, ꝙ ideo Romulus interfecit Remū, quia muros transiliit: Rn̄deo. Nam potuit hoc idem fecisse ex inuidia.

fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam.] Si autem vtilitatis causa fuerit mutandus; non per se hoc agat, sed fratribus inuitantibus, & auctoritate huius sanctæ sedis faciat, non ambitus causa, sed vtilitatis, aut [a] necessitatis.

a ¶ Aut necessitatis.] *Hæc non sunt in ipsa epistola, sed habentur apud Anselmum. Necessitas autem præbet iustam causam translationi. s. ead. c.* scias.

6 *Hoc non solum de episcopis, verumetiā de quibuslibet ecclesiæ ministris intelligitur, ne videlicet in locum viuentis alter obrepat.*

Vnde beatus Gregorius scribit Natali Salonitano episcopo de eo, qui in archidiaconatum alterius se promoueri consenserat, libro secundo indictio. 10. epist. 14 & 16.

† mysterijs

† al. mutari

¶ Deponatur, qui locum alterius inuadere non timet. C. XL.

Iuo p. 6. c. 342.

EVm, qui contra iustitiæ regulam in archidiaconatum [a] alterius se prouehi consensit, ab eiusdem archidiaconatus honore deponimus. Qui, si vlterius in loco eodem ministrare præsumpserit; se participatione communionis sacræ nouerit esse priuatum.

Item Hieronymus ad Rusticum monachum, epist. 4.

¶ In vna ecclesia duo prælati esse non debent. C. XLI.

Iuo p. 5. c. 356.
† *principes sunt*] orig.

IN apibus princeps † vnus est, grues vnam sequuntur ordine litterario: Imperator [b] vnus [c], iudex [d] vnus prouinciæ †. Roma [e], vt condita est, duos fratres simul habere reges non potuit, & parricidio [f] dedicatur. In Rebeccæ vtero Esau & Iacob bella gesserunt: singuli ecclesiarum episcopi, singuli archipresbyteri, singuli archidiaconi [g], & omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur.

Gen. 25.

f ¶ *Parricidio.*] large sumpto nomine, vt ff. ad legem Pompeiā de parricidiis. l. 1.

g ¶ *Archidiaconi.*] id est, i quolibet archidiaconatu erit vnus archidiaconus. nō autē prohibet quin in vna ecclesia possint esse plures archidiaconi, vt 93. dist. diaconi.

ECCE IN QVIBVS. Hæc est 7. pars q. ī qua probatur de mutatione causa necessitatis, & leuitatis. Io. de Fan.

CASVS. Ostendit s. Grat. in quibus casibus viuenti p̄lato alius pōt substitui. Nūc ostendit, ꝙ si veritatem inspiciamus, supradictis casib9 nō succedit quis viuo, sed mortuo. Nā ex quo quis renuntiat ecclesiæ vel trāsfertur in aliam ciuitatem, quodāmodo dr̄ esse mortuus quo ad ecclesiam primam; qa ī ea desinit esse p̄latus. Ideoq; q succedit huic, nō dr̄ succedere viuo, sed defuncto. Et ostendit differentiā inter istū qui necessitate hostilitatis, & illū qui vtilitate transfert: qm̄ qui in hostilitate transfertur: hostilitate recedēte redit ad ecclesiā suā quā dimisit: secus si vtilitate.

7 *Ecce in quibus casibus episcopo viuente, alius potest ei substitui: quamquam secundum rei veritatem non viuente episcopo talis probetur succedere. Translatus enim ab vna ciuitate ad aliam desinit [h] esse episcopus illius ciuitatis, à qua transfertur: atque ideo, qui huic succedit, non viuente, sed defuncto [i] quodammodo episcopo, probatur substitui. Sed inter eum qui hostilitatis necessitate, & eum, qui vtilitatis causa transfertur, hoc interest; quòd ille, qui metu hostilitatis ad aliam transit, si priorem contigerit aliquando ab hostibus liberam fieri, ad eamdem illum redire oportet.*

h ¶ *Desinit.*] 21. q. 2. si quis iam translatus.

i ¶ *Defuncto.*] cum. n. loco eius succedit, pro mortuo habetur. ff. pro soc. l. actione. §. publicatione.

Vnde Gregorius Papa scribit Ioanni episcopo Scyllatino † lib. 2. indict. 10. epistola 25.

† al. Squillaceno
Ioan. diac. l. 3. c. 15.

¶ Qui metu hostilitatis ad alium locum transierit, postea ad suam ecclesiam redire oportet. C. XLII.

Polyc. l. 1. tit. 8. & l. 2. tit. 14.
Ansl. l. 6. c. 99.
Burc. l. 1. c. 123.
Iuo p. 5. c. 223.

PAstoralis officij cura nos admonet, destitutis ecclesijs proprios constituere sacerdotes, qui gregem Dominicum debeant pastorali solicitudine gubernare [k]. Propterea te Ioannem ab hostibus captiuatæ Lissitanæ ciuitatis episcopum in Scyllatina ecclesia

PAstoralis.] CASVS. Ioannes Lissitanæ ciuitatis eps̄ ab hostib9 ē repulsus, & ideo Gre. dedit ecclesiā Scyllatinā ei hac cōditione, vt cessante hostilitate ad suam ecclesiam reuertatur. Si vero continua præmeretur captiuitate: perpetuo ibi permaneret.

EVm qui contra.] CASVS. Natalis episcopus Salonitanus iniuste repulit Honoratum ab archidiaconatu, & eo viuente alterū sibi substituit. sed Gre. deposuit illum substitutum, & si præsumeret in eodem loco vlterius ministrare, sacra communione se nouerit esse priuatum.

a ¶ *Archidiaconatum.*] sed nonne iste debuit deponi, vt 3. q. 2. audiuimus. & 2. q. 1. ī primis? Sed iste excusabatur auctoritate maioris [1], qui hoc fecerat. 14. q. 5. dixit Dominus. & 28. dist. diaconi.

IN apibus.] CASVS. Hieronymus probat hic sex similitudinibus plures prælatos non debere esse in eadem ecclesia: sed singuli prælati debent esse in singulis ecclesiis.

b ¶ *Imperator.*] arg. ꝙ omnes reges coronabit Imperator, vt dixi 63. dist. Hadrianus 2. cum plures sunt reges, vt 6. q. 3. c. 2. Io.

c ¶ *Vnus.*] tn̄ quandoque fuerunt duo Imperatores de facto, vt 21. dist. nūc aūt. Quid ergo dicemus de græculo [2], videtur, ꝙ iste sit Imperator: quia Constantinus illuc transtulit imperium, vt 96. dist. Constantinus. & Imperator appellatur, vt extra de maio. & obed. c. solitæ. sed non est ita, quia Romana ecclesia trāstulit imperiū ad Alemannos ab oriente. extra de elect. c. venerabilem. Ioan.

k ¶ *Gubernare.*] vr̄, ꝙ iste eps̄ sub conditione [3], vel ad certum tēpus fuerit institutus: sed beneficia sub conditione nō dantur. 1. q. 2 q̄ pio. nec ad tp̄s, vt s. e. quamuis. & 70. dist. sanctorū. nec conuenit moribus nostris tēporales filios habere. ff. de adoptionibus, q̄situ. sic ff. de reg. iur. actus. sicut nec libertas ad tempus datur. ff. de manu. testa. libertas. nec hereditas: institu. de hered. insti. §. heres. nec matrimonium. 32. q. 2. solet. Potest dici puram esse institutionē, sed sub conditione resoluitur, vt ff. de in diē addic. l. 2. simile extra de fil. presbyt. veniens. & simile extra de pignoribus. c. illo. vel dic, ꝙ iure postliminij restituitur ei prior episcopatus, sic 16. q. 3. prima. non enim potest dici, ꝙ maneat eps̄ prioris ecclesiæ. Sic enim esset eps̄ vtriusque: contra illud quod est 21. q. 1. relatio. & est simile C. de cu. fur. cum alijs. & tūc dices, ꝙ prior locus definit esse religiosus, vt ff. de relig. cum loca. sed postea eam repetit iure postliminij, vt 24. q. 1. cum per bellicā. Vel dic, ꝙ Papa sub conditione vel ad certum tempus potest aliquem instituere prælatum: sicut miles sub conditione, & ad certum tempus instituit heredem. ff. de mili. testa. in fraudem. §. similes. Io.

3 Verū est à iure reprobata, & sic loqtur ca. quàm pio. & extra de pactis. c. fi. cū similibus. Hic aūt loqtur qn̄ est tacita cōditio à iure inducta. Arch.

Bn̄ficia sub cōditione nō dantur.

Cardinalem necesse duximus constituere sacerdotem : vt susceptam semel animarum curam intuitu futuræ retributionis impleas : & licet à tua ecclesia sis hoste imminente depulsus, aliam, quæ pastore vacat, ecclesiam debes gubernare : ita tamen, vt si ciuitatem illam ab hostibus liberam effici, & Domino protegente ad priorem statum cõtigerit reuocari[a] ;ad eam, in qua prius es ordinatus, ecclesiam reuertaris[b] :sin autem prædicta ciuitas continua captiuitatis calamitate premitur; in hac in qua à nobis incardinatus[α] es, debeas ecclesia permanere.

α ¶ Incardinatus.] s. dist. 71. c. fraternitatem. *de huius vocis notione est adnotatum.*

Qui vero vtilitatis causa transfertur, nequaquam ad priorem redire cogitur. Est etiam alius casus, in quo episcopus viuenti episcopo substituitur. Cum enim aliquis relicta priori cathreda, sua auctoritate ad aliam transierit; si alius ei substitutus fuerit, licet ille prioris ecclesiæ episcopus esse non desierit; substitutus tamen episcopatum habebit.

Vnde Damasus vrbis Romæ episcopus scribit ad Paulinum Antiochenum, dicens.

Iuo p. 7. c. 149.

¶ De sacerdotibus, qui relictis suis ecclesijs ad alias migrarunt. C. XLIII.

Poly. l. 1. tit. 9. Ans. l. 9. c. 95.

EOs sacerdotes, qui ab ecclesijs ad ecclesias migrauerunt, tamdiu à nostra communione habemus alienos, quamdiu ad eas redierint ciuitates, in quibus primitus sunt constituti. Quòd si quis alius alio transmigrante, in locum viuentis ordinatus[c] est; tamdiu vacet[d] sacerdotij dignitate, qui suam deseruit ciuitatem, donec successor eius quiescat in Domino.

Episcopalium etiam sedium mutationes, metu hostilitatis interueniente nonnumquam fieri solent.

Vnde Gregorius scribit Ioanni Episcopo Vellitrano, libro secundo, epist. 11.

¶ Necessitate temporis episcopalium sedium mutationes fieri possunt. C. XLIIII.

Io. Diac. in vita B. Greg. l. 3. c. 17. Ansl. l. 6. c. 98. Burc. l. 3. c. 89. Iuo p. 3. c. 179. Pann. l. 2. c. 37.

TEmporis qualitas admonet, episcoporum sedes antiquitus certis ciuitatibus constitutas ad alia, quæ securiora putamus, eiusdem diœcesis loca transponere[e] ;quo et habitatores nunc † degere, & barbaricum possint periculum facilius declinare. Propterea te Ioannem fratrẽ coepiscopũ nostrum Vellitrensis ciuitatis, sedemque tuam in loco quondam† Arenata ad sanctum Andream apostolum præcipimus exinde transmigrari: quatenus ab hostilitatis incursu liberior existere valeas, & illic consuetudinem[β] solennium festiue disponas.

† *al. quem Harenata ad S. Andream apostoli dicunt.*

β ¶ Consuetudinem.] *Apud Ioannem Diaconum legitur*, consuetudine solenni festa disponas. *Apud Burchardum & Iuonem*, consuetudinem solennium festorum. *In varijs B. Gregorij epistolarum editionibus*, consuetudinum solennium festa disponas.

8 *Item cum aliquis causa humilitatis Apostolica concessione de episco-*

---

a ¶ Reuocari.] Ar. quòd restituta re in pristinum statum, omnia iura restituuntur[1]. vt extra de elect. quia diligentia. 16. q. 3. prima. & si quis peruenerit ad meliorem fortunam, tenetur ad pristinã obligationẽ. 26. q. 7. ab ĩfirmis. ff. quemadmodũ ser. amit. si locus. & C. qui bo. cedere pos. l. 2.

b ¶ Reuertaris.] cum ergo teneatur redire, nõ ergo desinit esse episcopus primæ ecclesiæ. & sic eps est duarũ ecclesiarũ cõtra illud 21. q. 1. relatio. Baz. vero dicit, quod est eps vtriusq;, sicut ĩ matrimonio carnali dixit, quod aliquis potest esse maritus duarũ, si vxor intrat religionẽ. Sed contra. nam ille locus desiit esse ecclesia per captiuitatẽ, vt ff. de relig. cum loca. Sed nõ est ita; quia ipsa sacramenta ecclesiæ vera dicimus esse apud hostes: vt prima quæstione prima, quod quidam. & quod dicit lex, quòd desinit esse sacer locus, intellige quia viduatus est sacris ministerijs. Ciuitas autem desinit esse inductione aratri. ff. qui. mo. vsufru. amit. l. si vsusfructus. & collegium translatis personis. ff. de colle. illicitis. l. 3. Sed pone econuerso quòd episcopus sit captus, & non ciuitas. tunc bene cõstituetur alius, vt dicunt quidam, quia si tutor est captus ab hostibus, alius dandus est; & tamen si captus redierit, omnia recuperat iure postliminij, & ille alius desinit esse tutor: vt insti. de Attilia. tuto. §. ab hostibus. quod non concedo[2]. quia sic offenderetur illa regula. 16. q. 7. inuentum.

QVI VERO. CASVS. Dictũ est s. quid iuris sit, si cã necessitatis transfertur. Nũc vero ostendit, quod si causa vtilitatis transfertur, non potest ad priorem ecclesiam redire. Est etiam alius casus, in viuente episcopo substituitur alius, scilicet cum ecclesia sua derelicta est causa ambitionis, & sua auctoritate transit ad aliam, quo casu licet non desinat esse prælatus prioris ecclesiæ, tamen substitutus eam habebit.

EOs sacerdotes.] CASVS. Dicitur in hoc ca. quod sacerdotes auctoritate propria de ecclesia sua migrantes ad aliam, tamdiu à cõione remoueantur, quãdiu ad suas redierint ciuitates. sed si alius iam est sibi substitutus: tamdiu vacet qui deseruit suam ciuitatem, donec substitutus quiescat in Domino.

c ¶ Ordinatus.] arg. quod re integra potest repeti ecclesia, quæ habita est pro derelicto. nam si cessit quis bonis rebus nondum distractis, potest eas repetere, vt arg. C. de repu. here. l. vlt. & argu. ff. de ces. bono. is qui. simile ff. de decu. qui ad tempus. Sed quæro, cum iste substituebatur, aut vacabat episcopatus, aut non: si non vacabat, qualiter successit in locum viuentis[3]? ar. ff. de ver. ob. l. 1. Nõ potest etiam dici, quod vacabat, quia non fuit ecclesia adiudicata, maxime cum dicatur, quod non ipso recessu perdat quis ecclesiam[4]. Sed breuiter potest dici, quod ille fuit admonitus, & per sententiam fuit ecclesia adiudicata. Vel dic, quod cum de iure debuit vacare, licet super hoc non esset lata sententia, potest alij adiudicari, vt extra de renun. ex transmissa. extra de conces. præben. & eccle. non vacan. c. litteras.

d ¶ Tamdiu vacet.] & sic videtur, quod eo mortuo possit repetere ecclesiam; sed non est verum. sic ergo quod hic dicitur, in fauorem ecclesiæ dr; quia eũ non vult repetere. Vel ideo quia ecclesia post mortẽ huius eum potest repetere. Sed pone, moritur substitutus, ecclesia repetit primum. ille nõ vult redire, põt ne compelli? Nõ videtur. videtur enim ecclesia renuntiasse iuri suo nõ repetendo, cũ potuit eum repetere, & noluit, sed aliũ prælegit. immo vr, quod ipse repetere possit ecclesiam viuo secundo: & si obijcitur ei, quod habuerit ecclesiam pro derelicto, replicabit, quod illa alij adhæsit, vt extra de diuor. significasti. quod non credo, vt 22. q. 6. nihil. ff. ne quid in loco pub. l. 2. §. idem ait. Ioan.

EPISCOPALIVM. CASVS. ostẽdit Gratianus de mutatione episcoporum. Nunc vult ostendere, quod ecclesia episcopalis mutari potest hostilitatis metu. & hoc probat seq. cap.

TEmporis.] CASVS. Ciuitas Vellitrensis multas patiebatur angustias à Barbaris, & ideo Grego. Papa præcepit Ioãni episcopo, vt sedem episcopalem transferret ad sanctum Andreã apostolum, vt barbaricum periculum facilius posset declinari, & diuina officia celebrentur festiue.

e ¶ Transponere.] j. de consec. dist. 1. tribus. j. 16. q. vlt. si quis. & q. 1. & temporis. vbi de hoc notaui plene.

ITEM. Hæc est 8. pars q. in qua quæritur de illis qui causa pænitentię relinquunt epatum, vtrum possint fieri episcopi. Quid iuris

---

[1] Arg. contra 10. q. 7. & hic diximus. vbi de hoc. & extra de ver. sig. abbate. in fi. Eps duarũ ecclesiarum an possit aliquis esse.

[2] Et bene, vt satis colligit extra lib. 6. de sup. negli. prę la. si eps. Arc.

Ecclesia pro derelicto habita, an possit repeti re integra.

[3] Sub. contra id s. e. eũ qui. cũ similibus. Arc.

[4] De hoc no. s. ea. §. ambitionis. & vid

pali sede ad monachalem descenderit subiectionem, alius loco eius subrogari poterit; ille vero ad pontificatum resurgere nequaquam vlterius valebit. Vnde in quinta [a] actione Constantinopolitanæ synodi CCCLXXXIII. Patrum, sub Ioanne Papa octauo, cui præfuit Petrus presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus episcopus, & Eugenius Ostiensis episcopus Apocrisarij Papæ dixerunt.

a ¶ In quinta.] *Apud Iuonem par. 7. c. 149. pro indice huius capituli leguntur hæc,* Ex actione quintæ synodi Constantinopolitanæ trecentorum & octoginta trium Patrum sub Ioanne Papa octauo, cui præfuit Petrus presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus episcopus, & Eugenius Ostiensis episcopus. *Initium vero ipsius capitis est,* Apocrisarij Papæ dixerunt, Hoc nequaquam, &c.

¶ **Episcopus, qui causa humilitatis monachus efficitur, ad Pontificatum redire non valet. C. XLV.**

Iuo p. 7. c. 149.

HOc nequaquam apud nos habetur, vt quicumque de pontificali ordine ad monachorum, id est pœnitentium descenderit vitam, vlterius [a] possit ad pontificatū reuerti. *Item.* ¶ Præcepit sancta synodus, vt quicumque de pontificali dignitate ad monachorum vitam, & ad pœnitentiæ descenderit locum, nequaquam iā ad pontificatum resurgat. Monachorum enim vita subiectionis habet † verbum, & discipulatus, non docendi, vel præsidendi, vel pascendi alios.

† λόγον ἔχει

¶ *Hæc synodus sub Ioanne octauo extat græca in Vaticana bibliotheca. Cuius synodi tres tantum canones cū explanatione Balsamonis editi sunt Lutetiæ, & apud ipsum inscribitur, Synodus in templo sapientiæ habita sub Photio Patriarcha. In secundo autem trium illorum capitulo habetur sententia huius capitis. visum autem est, vt omnia melius percipiantur, locum hunc græce, & cum noua interpretatione esse adscribendum.*

Φώτιος ὁ πατριάρχης εἶπε, πῶς ὑμῖν δοκεῖ περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ τάγματος ἑαυτοὺς εἰς τὴν τῶν μοναχῶν καταλεγόντων χώραν, ἆρα εἰς ὑποταγὴν ἑαυτοὺς παραδόντες δύνανται ἔτι οἱ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς ποιμαναρχίας ἔχεσθαι; οἱ ἁγιώτατοι τοποτηρηταὶ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης εἶπον, τοῦτο παρ᾽ ἡμῖν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ σώζεται· ὅστις γὰρ ἐὰν ἀπὸ ἀρχιερατικοῦ τάγματος εἰς τὴν τῶν μοναχῶν, τουτέστι τῶν μετανοούντων καταριθμηθῇ χώραν, οὐ δύναται ἔτι τὸ τῆς ἀρχιεροσύνης ἑαυτῷ ἐκδικεῖν ἀξίωμα. Βασίλειος καὶ Ἠλίας οἱ τοποτηρηταὶ τῶν ἀνατολικῶν θρόνων εἶπον, οὐδὲ παρ᾽ ἡμῖν ἐφωράθη τοῦτο ποτὲ γινόμενον, τοὐναντίον μὲν οὖν μονάζοντες πρόεισιν εἰς ἀρχιερέας, ἀπὸ δὲ ἀρχιερέων εἰς μοναχοὺς κατερχόμενοι ἀρχιερεῖς μένειν οὐ δύνανται. ἡ ἁγία σύνοδος εἶπεν, ὁρισθήτω καὶ περὶ τούτου κανών, πολλάκις γὰρ καὶ ἐν ἡμῖν ἀμφιβολίαι γίνονται περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, τῶν μὲν λεγόντων μὴ κωλύεσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς μοναχοὺς γινομένους τὰ τῶν ἀρχιερέων τελεῖν, τῶν δὲ οὐ συνδοκούντων ἐπὶ τούτῳ. οἱ ἁγιώτατοι τοποτηρηταὶ εἶπον, ἐκτεθήτω κανών. ἁγία σύνοδος εἶπεν, ἔτι δὲ ἀξιοῦμεν ἐκτεθῆναι κανόνας περὶ τῶν εἰς τοῦτο μανίας, καὶ ἀπονοίας ἐλθόντων λαϊκῶν, ὥστε ἀρχιερεῖς ἢ ἱερεῖς θεοῦ τύπτειν, ἢ φυλακίζειν. καὶ τὰ λοιπά.

Φώτιος ὁ Πατριάρχης εἶπεν, εἰ κελεύει ἡ ὑμετέρα ἁγιοσύνη, ἀναγνωσθήτωσαν οἱ κανόνες· καὶ λαβὼν Πέτρος ὁ θεοφιλέστατος διάκονος, καὶ πρωτονοτάριος ἀνέγνω, εἰ καὶ μέχρι νῦν ἔνιοι τῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ τῶν μοναχῶν κατιόντες σχῆμα ἐπὶ τῷ τῆς ἀρχιεροσύνης ἐβιάζοντο διαμένειν ὕψει, καὶ τοῦτο πράττοντες παρεωρῶντο, ἀλλ᾽ οὖν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ αὕτη σύνοδος καὶ τοῦτο ῥυθμίζουσα τὸ παρόραμα, καὶ πρὸς τοὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως θεσμοὺς τὴν ἄτακτον ταύτην ἐπανάγουσα πρᾶξιν ὥρισεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ ἄλλος τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος πρὸς τὸν μοναδικὸν θελήσῃ κατελθεῖν βίον, καὶ τὸν τῆς μετανοίας τόπον ἀναπληρῶσαι, μηκέτι τοῦτον τῆς ἀρχιερατικῆς ἀντιποιεῖσθαι ἀξίας. αἱ γὰρ τῶν μοναχῶν συνθῆκαι ὑποταγῆς ἔχουσι λόγον καὶ μαθητείας, ἀλλ᾽ οὐχὶ διδασκαλίας ἢ προεδρίας, οὐδὲ ποιμαίνειν ἄλλους, ἀλλὰ ποιμαίνεσθαι ὑπαγγέλλονται. διὸ καθὰ προείρηται, θεσπίζομεν, μηκέτι τίνα τῶν ἐν ἀρχιερατικῷ καταλόγῳ, καὶ ποιμένων ἐξεταζομένων εἰς τὴν τῶν ποιμαινομένων, καὶ μετανοούντων χώραν ἑαυτὸν μεταβιβάζειν. εἰ δέ τις τοῦτο τολμήσας πράξει μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, καὶ διάγνωσιν τῆς νῦν ἐκπεφωνημένης ψήφου, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀρχιερατικοῦ ἀποστερήσας βαθμοῦ, οὐκ ἔτι πρὸς τὸ πρότερον, ὅπερ διὰ τῶν ἔργων ἠθέτησεν, ἀξίωμα ἐπαναστρέψει. *idest,*

Photius Patriarcha dixit. Quid censetis de ijs, qui ex Antistitum ordine seipsos in monachorum locum conferunt? Num qui seipsos subiectos esse voluerunt, possunt adhuc

iuris sit, habes extra de renun. post translationem. Dicas tamen breuius, quod si fuerint postulati, poterunt fieri episcopi, nisi pro crimine dimiserint episcopatū. Et hoc probat per v. c. Io. de Fant.

CASVS. Ostēdit Grat. alium casum, in quo viuente prelato potest alius substitui eps, scilicet quando ingreditur monasterium causa humilitatis de licētia Papæ, quia decetero non potest ad episcopatum resurgere. & ad hoc inducit sequens cap.

HOc nequaquam.] CASVS. Statutū fuit in synodo Constātinopolitana, vt quicūque episcopus descenderit ad vitam monachorum, decetero non possit ad pontificatū reuerti, quia monachus discere debet, & nō docere. Sed credo quod Grat. melius dixisset, si dixisset propter conscientiā criminis ad agendā pænitentiam, vbi dixit causa humilitatis, quia tunc resurgere posset. Sed si vis eum saluare, dicas, quod causa humilitatis transiuit, & ideo nō potest redire ad episcopatum per se, sed de licentia Papæ. Idem est casus sequentis c. Hoc scilicet ingredi monasterium, quibusdam cōceditur ad agendam pœnitentiā, sed non ad quietem seruandam.

a ¶ *Vlterius.*] tamen monachus qui numquā fuit episcopus, bene potest esse eps, vt 16. q. 1. vos autem. & 8. q. 1. in scripturis. & 18. q. 1. c. vnico. Item si plebanus aliquis sit monachus, postea potest fieri plebanus, vt 16. q. 1. si quos a clericatu. Dicunt quidam, quòd cum quis dimittit episcopatum vbi plus proficere potuit, præsumitur quod propter conscientiam criminis hoc fecerit. sed hoc nō est verum: quia sæpe ingreditur quis monasteriū propter merita augenda, vt 27. q. 2. sunt qui dicunt. Intelligo ergo hoc cap. de eo qui conuictus est de crimine, & detruditur in monasterium propter hoc [r], vt extra de renun. post translationē. Vel intellige de eo qui humilitatis causa transiuit, & de licentia Papæ. & talis per se nō potest redire ad epatum,

Eps semel monasteriū ingressus, an possit iterum redire ad episcopatum.

[r] Sub. vñ repellit sicut quilibet pænitens 50. dist. si ille. alias secus, vt extra, &c. vt sequitur.

 sed

sed de licentia superioris. Sed numquid talis pōt esse abbas? nō vr, quia maioribus honoribus functo non licent inferiores recipere, vt C. de ijs qui ad ciuilia munera vocantur. l. maioribus. lib. x. Secus tamen credo, quia etiā potest esse plebanus, vt extra de renun. ad supplicationem. & 16. q. 1. si quos. & c. in parochia. Ioan.

cendi. vnde Satanæ potestas nocendi Iob data fuit. Omnia enim quæ fiunt in ciuitate, aut iusto Dei iudicio, aut eo permittente fiunt, vt 26. q. 5. nec mirum Ioan.

f ¶ *Prodire.*] pugnando cum eis, quod in nullo casu pñt clerici, si aliàs possunt euadere. 50. di. de clericis. Sed possūt alios hortari pugn...

adhuc ijdem idem in gregem imperium tenere? Sanctissimi locum tenentes antiquioris Romæ dixerunt. Id apud nos minime fit, neque in more est positum. Quicumque enim ex antistitum ordine monachorum, idest pænitentium ordini adnumeratus fuerit, is antistitis dignitatem nō potest sibi amplius vendicare. Basilius, & Helias locum tenentes orientalium sedium dixerunt: neque apud nos id vmquam euenisse obseruatum est. Nam contra quidem monachi ad antistitum ordinem prouehuntur; at qui ex antistitibus ad monachos descendunt, hi antistites manere non possunt. Sancta synodus dixit, de hac etiā re canon constituatur. Nam & apud nos sæpe hac de causa dubitationes exoriuntur, nonnullis quidem ita dicentibus, non prohiberi antistites, quo minus cum monachi facti fuerint, antistitum muneribus fungantur: nonnullis vero hanc sententiam minime probantibus. Sanctissimi locum tenentes dixerūt, feratur canon. Sancta synodus dixit. Præterea vero æquū ducimus ferri canones de laicis illis, q eò insaniæ, ac superbiæ deuenerunt, vt antistites vel sacerdotes Dei verberent, aut custodiæ tradant, & reliqua.

¶ Photius Patriarcha dixit, si vestra sanctitas iubet, legantur canones, eosque in manus sumens Petrus Deo amicissimus Diaconus, & protonotarius legit. Quamuis huc usque nōnulli antistites ad monachorum habitum descendentes conati sint in antistitum fastigio manere, cumque id facerent, ea res neglecta est: Sancta tamen, & œcumenica hæc synodus hanc quoque negligentiam corrigens, atque inordinatam hanc actionem ad leges, quæ de statu ecclesiastico sunt, reuocans statuit; vt si quis episcopus, siue quis alius antistitis dignitatem obtinens, ad vitam monasticam descendere, & pænitentiæ locum implere voluerit, hic antistitis dignitatem amplius non retineat. Monachorum enim instituta ad obedientiæ, ac disciplinæ rationem pertinent, minime vero ad magisterij, vel præfecturę: atque eorum sunt, qui non alios pascere, sed pasci profiteantur. Quocirca quemadmodum dictum est, decernimus, ne quis posthac eorum, qui in antistitum catalogo sunt, atque in pastorum numero censentur, in eorum, qui pascuntur, ac pænitentiam agunt, locum se transferat. Quòd si quis post promulgationem, ac notitiam huius, quæ nunc pronuntiatur, sententię, id facere ausus fuerit; quando ipse seipsum antistitis gradu priuauit, pristinam, quam factis contempsit, dignitatem amplius non recuperabit.

Hoc ad pænitentiam agendam, non ad quietem seruandam quibusdam conceditur.

Vnde Liberius Papa scribit omnibus episcopis, epist. secunda.

¶. Pro infestationibus malorum non licet episcopo gregem relinquere. C. XLVI.

SVggestum nobis est, quòd pro præteritis laboribus, & infestationibus, nonnulli vestrum assignatas sibimet, & à Deo commissas relinquant plebes, & in futuro plures relinquere velint eas, quas tueri debent, ecclesias, & pro ouibus sibi commissis laborare negligant, & monasteriorum se quieti contradere festinent, & vacationem ab episcopatus laboribus eligere, & silentio, atque otio vitam degere magis appetant, quàm in his, quæ sibi commissa sunt, permanere, dicente Domino [Beatus, qui perseuerauerit vsque in finem.] Vnde namque est beata perseuerantia, nisi de virtute patientiæ? quoniam secundum Apostolicam prædicationem [Omnes, qui volunt in Christo pie viuere, persecutionem patiuntur.] Ideo fratres charissimi, non vos afflictionum amaritudo a pio mentis vestræ proposito coarctet recedere. Considerate namque, quanta pro absolutione nostra, & liberatione creator, dominusque, & redemptor noster pertulerit, quibusue se contumelijs afficiendum tradiderit, vt nos a vinculis potestatis diabolicæ liberaret. Attendite itaque vobis, & omni gregi, in quo vos spiritus sanctus constituit episcopos, regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit proprio sanguine: vt non sit, qui vos decipiat [a], aut seducat in subtilitate sermonis, vt plebes vobis commissas relinquatis, & alicui propter malorum opprobrium hominum quieti vos tradatis, & vt vos solummodo saluetis, & filios orphanos relinquatis.

Poly. l. 4. tit. 15

Matt 10.

2 Tim. 3.

Act. 20.

Item Nicolaus Papa Humifrido Morinensis ecclesiæ episcopo.

¶ In persecutionibus episcopus ecclesiam suam non deserat. C. XLVII.

SCiscitaris itaque per Guldagarium presbyterum, vtrum, cum a Normannis de episcopio depellaris, debeas de cetero in monasterio conuersari. In quo scias charissime frater, quòd, si perniciosum est proretam [b] in tranquillitate nauim deserere, quanto magis in fluctibus? Vbi [c] non dicimus, quòd persecutorum non fugiamus [d] (maxime paganorum) insidias, cum ad tempus sæuiunt; & ob multitudinem delictorum nostrorum nocendi facultatē diuinitus [e] assequuntur: præsertim cum eis prodire [f] vltro non debeamus, & multos

SVggestum.] Casus. Multi epi propter tribulationes extrinsecas monasterij quietē appetentes, greges sibi cōmissos relinquebāt, & plures in futuro relinquere volebāt: quod cum audisset Liberius Papa, scribit omnibus epis hortās eos, ne greges sibi commissos derelinquant pp laborē vitandum, & quietem appetēdam: sed potius perseuerent humiliter tribulationes sustinendo. Et hoc probat duabus auctoritatibus, s. Domini, & Pauli, & exemplo Christi, qui p nobis redimēdis passionē substinuit in cruce.

a ¶ *Decipiat.*] Arg. q si quis dolo renuntiet, q tenet renūtiatio: quod non est verum, vt 3. q. 1. redintegranda.

SCiscitaris.] Casus. Humifridus eps expellebat à Normanis à suo epatu: ideoque vt tribulationes declinaret, volebat in monasterio conuersari; & interrogauit Nicolaum Papam, vtrum hoc facere posset. Et rñdet q non: quia periculosum est ī tribulationibus gregē deserere: sicut periculosum est, si nauta nauē in fluctib⁹ derelinquat: sed dicit ei, q fugiat psecutorum insidias, & & maxime Paganorū, exemplo Apostolorum Prophetarum, & Christi, & reddita tranquillitate gregem requirat, & colligat in vnum; & doceat, vt quamuis bona temporalia perdant, tñ sperēt gaudia percipere sempiterna.

b ¶ *Proretam.*] id est, rectorem nauis, a prora quę est anterior pars nauis.

Proreta est nauis rector.

c ¶ *Vbi.*] id est, quo exēplo non dicimus, &c.

d ¶ *Non fugiamus.*] id est, fugere debeamus.

Persecutiones pp peccata mittuntur.

e ¶ *Diuinitus.*] Deus p pter peccata hominum mittit flagella & persecutiones. 56. dist. si gēs. 16. q. 1. reuertimini. & 23. q. 4. si quos. & secūdum quosdam potestatem nocendi dat Deus quando permittit quosdam nocere, eoipso q se non obijcit. secundum alios proprie dat potestatem, sed ipse ex se habet potestatem no

ugnā iustam,& etiam interesse, vt 23 q. 8. igitur. & c. vt pridem.
¶ *Arietes.*] vbi dicuntur epi canes 1.2.q.7.qui nec regiminis.
A *Duersitas.*] Casus. Gregorius docet, ꝙ in tribulationibus non debet qs pturbari: quia ipsa tribulatio est probatio virtu ,& non est iudiciū reprobationis & ꝙ quis nō debet pturbari p aduersitatē, probatur exēplo Pauli, qui cū veniebat in Italiā, naufragium passus est. & tamen in corde non fuerat turbatus.

tos prophetas,& Apostolos, ipsumque Dominum huiusmodi fugisse insecutores luce clarius constet: sed, quòd præcipue nos, qui tamquam arietes [a] ducatum gregibus præbemus, immo qui & horum pastores sumus, Deo auctore cum eis in periculis pro viribus persistere pro certo conueniat: & cum tranquillitas reddita diuina fuerit pietate, sopitaque furentium infestatio; mox gregem requirere, & in vnum colligere, & eius animos cælestis patriæ pace, ac potissimum securitate prædicata sursū erigere debemus. Et tādiu super eorū cautela oportet nos esse solicitos; vt si Dei iudicio pſentis tēporis cōmoda fortassis amittunt, futuræ vitæ se sperent gaudia absq; ambiguitate percipere sempiterna.

Item Gregorius lib. 7. epist. 126. ad Recaredum regem.

¶ Non est reprobatio, sed uirtutis probatio, bonorum aduersitas. C. XLVIII.

ADuersitas, quæ bonis [b] votis obijcitur, probatio [c] virtutis est, non iudicium † reprobationis. Quis enim nesciat, quàm prosperum fuit, quòd beatus Paulus apostolus prædicaturus ad Italiam veniebat? & tamen veniens naufragium pertulit: sed nauis cordis [d] in maris fluctibus integra stetit.

¶ *Hoc* [e] *tunc seruandum intelligitur, quando inter subditos aliqui inueniuntur, quibus prælatorum vita proficiat: quando nec specialiter prælatus quæritur, nec per alios tuta potest esse ecclesiæ salus; ne si deserere incipiat, quibus prodesse potest, dicatur de eo* [*Mercennarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, & deserit oues, & fugit.*] *Cum vero specialiter quæritur, fugiat exemplo Christi, qui à facie Herodis fugit in Aegyptum: fugiat exemplo Pauli, qui à fratribus per murum submissus est in sporta. Vnde Augustinus ait* [*Fugiat minister Christi, sicut ipse Christus in Aegyptum fugit: fugiat & qui specialiter quæritur, dum per alios firma est ecclesiæ salus.*] *Hinc etiam ait Dominus discipulis* [*Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam.*] *Hinc etiā idem abscondit se, & exiuit de templo; quando Iudæi lapides tulerunt, vt iacerent in eum. Hinc etiam Augustinus ait de eodem in ps.* [f] *54.* [*Ecce elongaui fugiens. illud tangit, quòd Christus vitabat persequentes; vt occasionem* [g] *iræ demeret, & manebat in desertis orans. in quo docebat nos in secreto conscientiæ orare, & quiescere, cum à malis premimur.*] *Cum vero non prælatorum tantum, sed totius ecclesiæ salus* [h] *quæritur, fides* [i] *impugnatur; necesse est, vt ex aduerso ascendant, & in die belli se ipsos murum opponant pro domo Domini, & animas suas ponant pro ouibus suis: vt exemplo suæ passionis accendant, quos sermone doctrinæ diutius confirmare non valent. Et hoc quidem de manifestis persecutionibus. Est & aliud genus persecutionis* [k], *in quo Apostolus laborabat dicens* [*Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror* [l] *? &c.*] *Hinc Augustinus in ps.* [m] *101.* [*Ossa, id est, fortes, quorum frixorium sunt, qui scandalizantur: tantum enim frigitur* [n] *bonus, quantum amat.*] ¶ *Hinc idem in ps. xxx.* [o] [*Irascitur iustus pro peccatis palearū* [p], *nō tamen odit* [q],

Marginal references: al. iudicium. Act. 27. Ioan. 10. Matt. 2. Act. 9. Glossa ord. ad c. 2. ad Corint. in fine, ex Aug. epist. 180. ad Honoratum. Matt. 10. Ioan. 8. Glossa ordin. ex Cassiodoro. Ezech. 13. Ioan. 10. 2. Cor. 11. Glossa ordin. ex Aug. ad ver [& ossa mea, sicut in frixorio] & Beda 2. Cor. 12.

b ¶ *Bonis votis.*] id est, propositis.
c ¶ *Probatio*] s ea. cum percussio.
Additio. Et dic pbatio, id est, examinatio, & experimētū virtutis, id est, constantiæ. Vel pbatio virtutis, scilicet vt probatione melior quis efficiatur, & ita appareat, vt in prædicto c. cum percussio. secundum Hug.
d ¶ *Nauis cordis*] id est, constantia fidei [2].
Hoc etiam. Hæc est 9. pars quæstio. in qua dicitur qn debet prælatus relinquere subditos, & quando non. Io. de Fant.
Casus. Dictum est s. in c. suggestū. & c. sciscitaris. ꝙ prælatus perseuerare debet cū subditis in tpe tribulationis, licet possit qnque recedere ad tempus & fugere. Nunc vero ostendit hic tēpus seruandum esse, qn inter subditos aliqui boni reperiuntur, & prælatus nō quæritur specialiter, nec per alios est tuta salus ecclesiæ, quo casu si gregem sibi commissum deserat, dicetur mercenarius. Si vero persona prælati specialiter quærit, & salus ecclesiæ tuta est per alios; fugiat tunc prælatus. & hoc probat duobus exēplis, scilicet Christi & Pauli: & tribus auctoritatibus, scilicet Aug. Christi, & Dauid. Cum autem quæritur non solum prælatus, sed tota ecclesia: tunc non debet recedere, sed opponere se debet pro populo suo, & animam suā ponere pro ouibus suis: & hoc de extrinseca psecutione. Est & alia psecutio intrinseca, quæ fit a subditis in occulto quando prælatus compati debet pro peccatis aliorum: & hoc probat quatuor auctoritatib⁹.
e ¶ *Hoc.*] scilicet quòd prælatus maneat cum subditis suis.
e ¶ *Hoc etiam.*] in hoc §. distinguitur quid iuris sit in extrinseca siue intrinseca persecutione. Extrinseca enim persecutio consistit in manifestis inimicis ecclesiæ, intrinseca in eis qui adhuc nō sunt præcisi. In exteriori persecutione distinguitur: aut solus prælatus quæritur, aut totus clerus. Si sol⁹ platus: aut eo recedēte tuta est salus ecclesię, & tunc fugiet. & hoc probat exemplo Christi & Pauli, & tribus auctoritatibus, August. Domini, & Dauid. Si non est tuta, tunc ponet animam suam pro ouibus suis. Si totus clerus quæritur, indistincte se pro eis hostibus opponet: vt 43. dist. sit rector. sed si alias pōt consuli ecclesiæ: totus clerus fugiat cum prælato. Si non potest, remaneant cum prælato vel omnes, vel quidam ex eis. si est altercatio inter eos de remansuris, res sorte dirimatur. 26. q. 2. sors. Circa intrinsecam distinguitur sic: aut omnes sunt mali, aut quidam. Si boni sunt cōmisti malis, eos non deseret. 23. q. 4. tu bonus. Si omnes mali sunt, aut spes est de correctione, aut nō. Si est, non sunt deserendi. Si non est spes, tunc sunt deserendi, vt j. ea. c. vlti. Et nota quòd loquit de extrinseca psecutione, vsq; ibi, *Est & aliud genus.* abinde mistim de extrinseca & intrinseca vsque ibi, *Cum autem à vitijs.* & abinde tantum de intrinseca [3],
f ¶ *In psalmo.*] Exaudi Deus orationem.
g ¶ *Vt occasionem.*] Et ita peccat quis eo ꝙ dat alijs occasionem peccandi, vt 55. dist. si euangelica. & 22. q. 4. inter.
h ¶ *Salus.*] Ergo videtur ꝙ pro rebus temporalibus non debeat prælatus mori, vt 23. q. 5. non est nostrum.
i ¶ *Fides.*] per hæresim aliquam.
k ¶ *Persecutionis.*] id est, compassionis.
l ¶ *Non vror.*] compatiendo.
m ¶ *In psalmo.*] Domine exaudi. ibi, Quia defecerūt sicut fumus dies mei, & ossa [4] mea sicut in frixorio confixa sunt.
n ¶ *Frigitur.*] id est, confligitur, id est, tantum dolet de malorum interitu, quantum salutem eorum diligit.
o ¶ *Xxx.*] In te Dñe speraui. vsque, Miserere mei Deus, quoniā tribulor, & conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus: quoniam deficit, &c.
p ¶ *Palearum.*] id est, malorum, qui sunt sine fructu.
q ¶ *Odit.*] supple id, in quo scilicet, odio extingueretur [5] oculus ratio

Persecutio est duplex.

Prælatus an propter persecutionem licite possit ecclesiam deserere.

[3] De hac materia plene no. Inn. extra de renun. nisi cum pridē. § j. vbi posita est ista glo. sicut hic iacet multa addit. & ibi de hoc per Host.

[4] Dic, id est, fortes. Fortes enim & robustiores ī fide dicuntur ossa: quia portant carnes. i. infirmos secūdum Hug.

[5] Scilicet per mortale peccatū. i. si odiret paleas, id est, malos in quantum homines sunt, secūdū Hug.

rationis, si haberet illud odium. Vel dic, non odit homines, sed peccata eorum. 86. dist. odio.
a ¶ *Oculus.*] id est, intellectus.
b ¶ *Venter.*] id est, prælatus, qui quandoque ventrosus est.
c ¶ *Pro interioribus.*] id est, subditis.
d ¶ *Non clamat.*] alte, sed intus ingemiscēdo.
e ¶ *Deficit.*] dicēs supple: quia defecit, quasi dicat, omnino conturbatus est oculus meus: quia defecit in dolore vita mea ex magna iniquitate malorū. & quare dicat hoc, occulte subdit, videns non posse proficere, &c.
f ¶ *Lxix.*] scilicet, Deus in adiutorium meum intende.
g ¶ *Tribulatorum.*] id est, illa vox, Deus in adiutorium meum, est vox martyrum in manifesta persecutione, & etiam vox iustorum in occulta & intrinseca.
h ¶ *Sed de capite.*] id est, Christo.
i ¶ *Præsumentium.*] id est, confidentium.
k ¶ *Cum illis.*] id est, martyribus. & hic innuitur intrinseca persecutio.
l ¶ *Vel à leone.*] id est, à diabolo aperte sæuiendo.
ADDITIO. Sicut per Saracenos & apertos hæreticos. Archidia.
m ¶ *Dracone.*] id est, à diabolo occulte persequendo, vel à falsis fratribus.
n ¶ *Omnes.*] id est, tam illi qui extrinsecam, quàm qui intrinsecam persecutionem patiuntur.

CVM AVTEM.

CASVS. Supra in §. proximo tractatum est qualiter fiat persecutio intrinseca, scilicet à subditis malis, & per compassionem: Nunc vero distinguitur sic. Aut inter subiectos sunt aliq boni, aut sunt omnes mali, & obstinati. Si sunt ibi aliqui boni, nō debet prælatus deserere bonos propter malos, sed tolerare debet patiēter. & hoc probat quattuor auctoritatibus. Si autem omnes sunt mali & obstinati, tunc licet prælato ab eis recedere, exemplo beati Benedicti, qui monachos suos deseruit: quia conspirauerant in necem eius.

r ¶ *Lima.*] id est, persecutio.
u ¶ *Tu bonus.*] j. 23. q. 4. hæc autem. & c. tu bonus.
x ¶ *Bonorum.*] arg. quod si per aliquem non stat quo minus faciat, idem est ac si fecisset. 43. dist. Ephesiis.
y ¶ *Coniunctione.*] fugimus enim malum in hoc, quod non coniungimur

in quo extingueretur oculus[a]: venter[b] *pro interioribus*[c], *quæ turbantur, quando nec corripi possunt impij, quibus non*† *clamat*[d] qa defecit[e] in dolore vita, *videns non proficere quod prædicat.*] ¶ *Hinc idem ait in ps. 69.*[f] *vtrumque hoc genus persecutionis distinguēs* [*vox tribulatorum*[g] *Christo, id est, martyrum inter passiones periclitantium, sed de capite*[h] *præsumentium*[i]. *Cum illis*[k] *vox omnis iusti, cui ex charitate, abundans iniquitas etiam Christianorum est passio: vt Loth corporalem persecutionē à nullo in Sodomis substinuit, sed à malis factis eorum, cum*† *quibus habitabat. Est ergo persecutio iusti, vel à leone*[l] *in impetu, vel à dracone*[m] *in insidijs, vnde omnes*[n] *clament* Deus in adiutoriū meū intende.] ¶ *Cum autem*[o] *vitijs subditorum prælatus affligitur, aliquando omnium est vna, & insatiabilis obstinatio, aliquando mali inueniuntur bonis admisti. Quando boni simul cum malis habitant, non sunt deserendi boni propter malos: ne peruerse malos euitando vincamus*[p], *quos fugimus, ad gehennam*†, *sed potius mali tolerentur propter bonos. Vnde Gregorius* [*Abel*[q] *esse renuit, quē Cain*[r] *malitia nō exercet*[s]: *ferrū quippe nostræ mentis ad acumen non potest peruenire veritatis, nisi hoc alterius eraserit lima*[t] *prauitatis. Hinc etiam Augustinus* [*Tu bonus*[u] *tolera malum, & c. infra de tolerandis malis in prima causa*[β] *hæreticorū.*] *Idem ait.* [*Maius malum in separatione bonorum*[x] *committimus, quàm in coniunctione*[y] *malorum fugimus.*] *& infra* ¶ [*Tali non imputat Deus sua peccata, quia non fecit; non aliena, quia non approbauit; non negligentiam, quia non tacuit; non superbiam, quia in vnitate permāsit*] ¶ *Hinc idem in ps. 54* [Quis dabit mihi pennas, sicut columbæ? *nō ait, sicut coruo. Colūba à molestijs quærit auolare, sed dilectionem non amittit, & semper gemit. Sic bonus vult separare se corpore, non amore, ab his, quibus non potest prodesse.*] *& infra.* ¶ [*Sed aliquando ligatur, non visco cupiditatis, sed cura, & officio, vt deserere non possit*[z], *nisi soluatur. Quòd si non soluitur, tunc dicat* Cupio dissolui, & esse cū Christo: Sed manere in carne necesse est propter vos: *& sic est meritū ex desiderio.* ¶ Ecce elongaui fugiens; *non loco, ne rumpatur charitas bonorum, ne perdatur exercitium malorum, quos Deus admiscet, vt Iudam Apostolis:*] *quem, quamuis sciret furem esse, tamen ad prædicandum misit, & ei Eucharistiam dedit, docens in ecclesia tolerari malos, nec obesse bonis malorum consortia. Quādo vero omnium subditorū est obstinata malitia, nec prodest eis prælatorum præsentia; tunc etiam corpore licet ab eis recedere: ne & illorum nequitia semper in deterius proficiat, & isti quidē fructum amittant, quem de aliorum profectu possent inuenire. Sic beatus Benedictus deseruisse legitur, quos in necem suam vnanimiter viderat conspirasse. Hinc etiam beatus Gregorius Petro diacono interrogāti, an liceat prælato gregem semel susceptum deserere, lib. 2. Dial. c. 3. respondit dicens.*

† non clamat clare, sed intus ingemiscit.] gl ossa ord.
Eadem ex eodē in præfatiōe psal.
† cui non fuit dictū, vt non ibi habitaret.] glo. or.
† al. veniamus ad gehennam
lib. 2. Mor. c. 29. & l. 9. re. epi 39.
23. q. 4. tu bon'
Glossa or. in c. 6. 2. ad Corin. in fine ex Aug. sermo. 18. de ver. Domini.
Glossa ordi. ex Aug.
Philip. 1.
Glossa iterlinearis ex Augu. in ps. 54.
23. q. 4. tu bon'

α ¶ Vnde Augustinus.] *Multa in hac disputatione citat Gratianus ex Augustino, quorum sententia quidem apud illum habetur, sed verba ipsa sunt in glossa ordinaria locis indicatis. De hac vero quæstione, quando liceat episcopo recedere ab ecclesia sua, differit B. Augustinus epist. 180. Honorato episcopo scripta.*
β ¶ In prima causa.] *Indicat causam vigesimam tertiam, in qua primum de hæreticis ex proposito agitur: qui mos citandi habetur, etiam. 1. q. 7. necessaria. & alibi.*

¶ Quando liceat prælatis subditos deserere, vel non. C. XLIX.

IBi adunati æquanimiter portandi sunt mali, vbi inueniuntur aliqui, qui adiuuētur, boni. Nā vbi omnimodo de bonis fructus deest; fit ali

o ¶ *Cum autem.*] hic §. loquitur de intrinseca persecutione.
p ¶ *Vincamus.*] i. magis sumus digni gehēna, quàm ij quos fugimus.
q ¶ *Abel.*] i. similis Abel in patientia non vult esse, qui nō potest tolerare consortium malorum. nam quisquis malos nō tolerat, ipse sibi per intolerantiam testis est, quod bonus non est, vt. 23. q. 4. hæc autem. & c. tu bonus.
r ¶ *Cain.*] id est, fratris Abel.
s ¶ *Non exercet.*] i. malos non allicit. significat, vt illos corrigat.

Bonus nō est qui malos non toleras.

mur malis: quia si essemus cum eis, possemus corrumpi cum eis: tamen maius malum committimus, ex hoc quod separamur à bonis: quia separando nos à bonis committimus schisma, quod facere maximum malum est, vt 24. q. 1. non afferamus.
z ¶ *Non possit.*] id est, non debeat propter hos quibus potest proficere Ioan.

IBi adunati. CASVS. Petrus diaconus quæsiuit à Gregorio, an liceret prælato deserere gregē semel susceptum: qui respondit dicens,

...cens, ꝙ si subditi sunt boni malis admisti, tolerandi sunt mali ...opter bonos. si vero omnes sunt mali & incorrigibiles, recedere ...test prælatus ad alium locum, exemplo Pauli, qui de Damasco ...git, vt alibi magis proficeret. Sequens §. patet.

¶ *Laborem.*] nota ꝙ labor non debet esse sine mercede, vt 12.q. cum spumæ iactatione, & vocis confusæ emissione: & tunc nullo modo celebrare potest, vt j.ea.c.2. aut vexatur sine spumæ iactatione, & sine vocis confusæ emissione: & tunc celebrare potest: ita tamen vt habeat iuxta se vicinis solaminis adiutorem, vt s. e.q. 1. illud. si plene est liberatus, nõ est quæstio quin possit celebrare.

...*vacuus*] orig.

quando de malis labor superuacuus †: maxime si è vicino causæ suppetant, quæ fructum Deo ferre valeant meliorem. *& paulo post.* ¶ Sæpe agitur in animo perfectorum, quod silentio prætereundum nõ est: quia cum laborem [a] suum sine fructu esse considerent, in locum aliũ ad laborem cum fructu migrant. Vnde ille quoque egregius prædicator, qui dissolui cupit, & cum Christo esse, cui viuere Christus est, & mori lucrum, qui passionum certamina non solum ipse appetijt, sed ad toleranda hæc, & alios accendit; Damasci persecutionem passus, vt possit euadere, murum, funem, sportamque quæsiuit, seque latenter deponi voluit. Numquid † Paulum mortem dicimus timuisse, quam se ipse pro amore Iesu testatur appetere? Sed cum in eodem loco minorem sibi fructum adesse conspiceret; ad grauem † laborem se alibi [b] cum fructu seruauit: fortis etenim præliator Dei teneri intra claustra noluit, certaminis campum quæsiuit.

...ilipp. 1. ...Cor. 11. ...t.9. ...al. num nam ...& graui labo- ...ad laborẽ] or.

Multorum auctoritatibus apparet, quando viuentibus episcopis alij possint substitui, & quando non.

QVÆSTIO SECVNDA.

QVòd autem [c] *iste valetudine recepta suam possit repetere cathedram; nulla auctoritate ratum habetur. Celebrationem vero sacrificiorum, si † infirmitatis causa dimiserit, valetudine recuperata exequi non prohibetur.*

Vnde Alexander secundus scribit Gebonardo Viuariensi † archiepiscopo.

...al. quam ...al. Viennensi

¶ De quodam presbytero, qui caduco morbo laborabat. C. I.

IN tuis litteris continebatur sic. Hic clericus ordinem habet presbyterii: sed quia caduco morbo laborat, & ipsi in præsentiarum hoc agnouimus, non ausi fuimus concedere sibi, vt offerret, vel Missam celebraret. Quia vero languor in culpa non est, super hac re auctoritatis nostræ decreto consulendo deliberauimus. Consulimus itaque, vt si frequenter [d] hoc morbo tangitur, ab oblatione, & Missarum celebratione modis omnibus prohibeatur. Indecens enim est, & periculosum, vt in consecratione Eucharistiæ morbo victus epileptico cadat. Si vero Dei misericordia conualuerit (quandoquidem non culpa, sed infirmitas est in causa) eum sacrificare iam non interdicimus [e].

...o p.6.c.405.

Item Gelasius Rustico, & Fortunato episcopis.

¶ A regimine suspendatur ecclesiæ, qui in terram frequenter eliditur. C. II.

...al. Foropopiliensis

NVper Foropopulensis † ecclesiæ clerici, vnà cum Sabino episcopo, & Pelagio, & laicis propria suggestione reserarunt, præsulem suum graui quadam necessitate vexari, cuius eum dicerent incursione frequenter elisum. Quod ne scandalum fidelibus videretur ingerere, & ecclesiam Dei vbique positam hac offensione turbare, præcipue, cũ eodem ipso uolente huc se perrexisse firmarent; ad dilectionem uestrã scripta direximus, ut ecclesiæ, cuius rector tali casu tenetur adstrictus, uisitationem congruam reddatis. Verum, quia nunc idem ipse uenit huc pontifex, falsaque omnia de se iactata disseminat; sub diuini contemplatione iudicij, uestræque cõscientiæ, existimationisque respectu, rerum fide solertissime perquisita, si aliquando scilicet, uel in do-

c ¶ *Quòd autẽ.*] Si quis de licentia Papæ renũtiauit, & ad preces eius alter substitutus est: certũ est ꝙ ille nõ potest repetere eam, licet cõualescat, vt s. ea. q. 1. hoc nequaquã. Et ideo magister aliam quæstionem tractat: vtrum ille qui abstinuerit à Missa pro ægritudine, recuperata sanitate possit celebrare? Et certũ est ꝙ potest [1]. j. ea. c. 1. dummodo certum sit eũ esse sanatum. Si aũt fuit dæmoniacus vel epilepticus, debet prius per annum esse liberatus. 33. dist. communiter. 55. dist. præcepta. & argu. ff. de redhibit. actio. quod ita. In ægritudine constituti Missas celebrare possunt s.e.q.1.c. illud. nisi ita debiles sint, quòd cœptum officiũ nequeant adimplere: & nisi habeant morbũ caducũ. 33. dist. cõiter. Tamen cũ distinctiõe an morbus iste sit cum spuma & clamore, vt tunc nõ possint. vel sine spuma & clamore, & tunc possint, vt ibi notaui. sed quidam [2] indistincte dicunt, quòd non debent celebrare infirmi.

[1] Sub. nec distinguẽdum est quæ fuerit ægritudo dũmodo, &c. vt sequitur.

Epilepticus an possit celebrare.

[2] Vt Rayn.

IN *tuis litteris.*] CASVS. Quidã ꝑsbyter morbum patiebatur caducum: quare Gebonardus Viuarieñ. archiepiscopus ei celebrationem Missæ interdixit: & per illum presbyterum cõsuluit Alexandrum dictus archiepiscopus an iste presbyter posset Missarum solennia celebrare. Nunc Papa rescribit dicens, quomodo ei constitit ꝙ iste cadebat. vnde mandat ei, quòd si iste presbyter frequenter cadit, & vexetur morbo caduco: non debet celebrare. si autem conualerit, non prohibeatur.

d ¶ *Frequenter.*] Ideo quidam [3] dicunt quòd si raro accidit, potest celebrare, dummodo habeat socium. s.e.q.1.c. illud. vel supple, maxime. vel distingue, vt 33. dist. communiter.

[3] Laur. & H.

...charitatẽ. & in auth. de iud. §. ne autẽ. coll. 6. vbi dicitur, ꝙ labor ...debet esse sine fructu. vnde versus. *Cum labor in damno est, cre...t mortalis egestas.* iuxta illud. *Optat præmia quisque labor.*

¶ *Alibi.*] Idem fecit Cypria. vt 24. q. 1. aduocauit. §. multorum.

QVod autem.] CASVS. Hæc est quæs. 2. qua quæritur vtrum recuꝑata sanitate possit quis repetere cathedrã cui renuntiauit. Et respondet ꝙ nõ: & transfert se G. ad aliam quæstionem incidentem: scilicet vtrũ sacerdos qui dimisit celebrationem Missæ propter ...orbum caducum: recuperata sanitate possit celebrare? & respon...t cum distinctione, scilicet vtrum quis vexetur morbo epilepti...vel caduco frequenter, aut raro. si frequẽter, omnino debet ces...re à celebratione Missarum, vt j.e.c.1. Si vero raro, aut vexatur

e ¶ *Interdicimus.*] Sic ergo propter infirmitatem non repellitur quis ab officio diuino, vel à perceptione sacramentorum, vt s dist. 5. ad eius vero.

Infirmitas nõ repellit ab officio diuino.

NVper Foro.] CASVS. Clerici Foropopulensis ecclesiæ vnà cum Sabino & Pelagio & laicis Romam venerunt, & dixerunt Gelasio, ꝙ eṗs eorum lædebatur morbo caduco frequenter, asserentes se de eius volũtate venisse. quare Papa illi ecclesiæ duos dedit visitatores, scilicet Rusticũ & Fortunatũ. sed quia idem episcopus postea Romam pergens dixit omnia quæ de eo dicta fuerunt, falsa esse: ideo Papa præcipit eisdem visitatoribus narrando

prædicta

prædicta vt veritatem perquirant; & si prædictum episcopum inuenerint fuisse repente prolapsum cũ voce cõfusa, & spumæ iactatione, eũ celebrare ꝓhibeant. si autem hoc inueniri non põt: præcipit Rustico vt faciat eum carnibus vti xxx. diebus indifferenter.

a ¶ *Segnius.*] Not. ꝙ in magnis rebus diligentior inquisitio est facienda, vt 42. dist. ¶ quiescamus, & 61. dist. miramur. Et iõ hic actore nõ ꝓbante, reo indicitur purgatio, vt extra de causa pos. & ꝓprie. cum ecclesia. in fi.

b ¶ XXX.] contra 33. distin. cõiter. Sed ibi certum fuit eum esse dæmoniacũ; sed hic dubiũ, & oẽs cibos ideo iubetur comedere, ne morbus possit occultari, qđ physicũ est. vñ signat cõtrariũ. ī. de cõse. di. 5. cõtraria [1]. Iõ aũt hic danť oẽs carnes isti pter hœdinas, quæ prouocant dæmones.

Carnes hœdinæ ꝓuocant dæmones.

[1] Nõ est contra, qa hic loquiť de experimẽtis medicinæ, q̃ bona sunt & necessaria, vt hic. ibi aũt loquiť de nimio vsu medicinæ: q est ꝓhibitus vt ꝙ nõ ieiunet: vel aliud simile, qđ est cõtra legẽ diuinam, Arch.

S *I Petrus.*] CASVS. Petrus apostolus cum instare vellet verbo prædicationis & orationi, in temporalibus Linum & Cletum præfecit: sed solum Clementem sibi successorem elegit, cui potestatem tradidit ligandi & soluendi.

e ¶ *Si Petrus.*] si, idest, quamuis.

mo, uel in processione, uel in alio quocumque loco probatur repente collapsus, uocesque dedisse confusas, & spumas ore iactasse; quanta fieri potest examinatione quæratur. Quod tamen, siue non possit aliquorum factum testificatione firmari, siue numquam contigisse dicatur; non putandum est posse sufficere, sed certum, manifestumque documentum, quia de tanta re non segnius [a] agendum est. Faciat rem tua dilectio, frater Rustice, sui moris, & aptam magno pontifici; ut eũ triginta [b] « diebus tecum esse constituas, eumque carnibus indifferenter uti necessaria probatione compellas.

« ¶ Triginta.] *In duobus vetustis codicibus legitur,* octuaginta.

CAVSA OCTAVA.

Qvidam episcopus agens in extremis, successorem sibi ex testamento instituit: inde suorum amicorum patrocinio in eumdem episcopatum eligitur: post electionem pro indemnitate ecclesiæ canonicis iuramentum præbuit: accusatur de simonia, tamquàm munus ab obsequio præstiterit: ante tempus sententiæ à clericis suis derelinquitur: sine litteris Apostolicis † ad ecclesiam suam reuertitur episcopus.

† al. Apostoli

1 *Hic primum quæritur, an liceat episcopo, sibi successorem instituere.*

2 *Secundo, an amicorum patrocinia in electione debeant conualescere.*

3 *Tertio, an sit habendus simoniacus, qui post electionem huiusmodi iuramentum canonicis præstat.*

4 *Quarto, an liceat clericis ante sententiæ tempus ab episcopo suo discedere.*

5 *Quinto, an sine litteris Apostolicis † debeat redire ad propriam ecclesiam.*

† al. Apostoli

Q *Vidam episcopus.*] CASVS. Quia in superiori causa in illo c. petijsti. fuit concessum priuilegiũ Moguntino de eligendo sibi successorem: ne aliqs dubitaret hoc esse licitũ de jure cõi: iõ Grat. hanc 8. causam supponit. in qua ostendit, ꝙ nulli licet eligere successorem, & ꝙ amicorũ patrocinia in electionibus cõualescere nõ debent: & ꝙ nõ ẽ simoniacus qui post electionem præstat canonicis iuramentũ de indẽnitate ecclesiæ: & alia plura, q̃ omnia vt plenius elucescãt, ponit thema, de quo quinq; elicit quæstiones.

QVÆSTIO PRIMA.

1 ps *Qvòd autem [c] episcopo successorem sibi instituere liceat, ex verbis Zachariæ Papæ conijcitur, quibus Moguntino archiepiscopo permisit adiutorem sibi statuere, qui ei defuncto in plenitudinem potestatis succederet.* ¶ *Item ex verbis Symmachi Papæ dicentis [Si transitus Papæ inopinatus euenerit, vt de sui electione successoris non possit ante decernere [d], &c.] apparet, quòd episcopi successores sibi instituere possunt.* ¶ *Item exemplo beati Petri illud idem probatur, qui beatum Clementem sibi successorem instituit.*

s. 7. q. 1. petij

Dist. 79. si transitus.

Vnde Ioannes tertius scribit episcopis Germaniæ, & Galliæ, epistola vnica, c. 2.

¶ Quòd Petrus Linum, & Cletum adiutores sibi asciuit, sed Clementem successorem. C. I.

SI Petrus [e] princeps apostolorum adiutores sibi asciuit Linum & Cletum; non tamen potestatẽ pontificij, aut soluendi, aut ligandi [f] eis normã tradidit; sed successori suo sancto Clementi: qui sedẽ Apo-

Ansl. l. 1. c. 55. Poly. l. 1. tit. 1.

Q *Vod autem.*] Hęc quęstio diuiditur in quattuor partes: in quarũ prima probat magister per 4. auctori. sanctorum patrum, ꝙ potest episcopus seu prælatus sibi eligere successorem; & hoc vsque ad §. *His omnibus.* vbi dat solutionem. postea quædã adiungit ad electionẽ pertinẽtia. Secũda ibi, *Olim.* Tertia ibi, *Oportet eũ.* Quarta ibi, *Audacter.* Io. de Fant.

CASVS. Hæc est 1. q. qua quæritur an liceat epõ sibi eligere successorẽ: & certũ est ꝙ non, nisi per priuilegiũ hoc habeat. Primo tamen probat Gra. ꝙ sic, exẽplo Mogũtini, & auctoritate Symmachi à contrario sensu, & exẽplo Petri. Postea probat cõtrarium in §. *Sed in Antiocheno.* & in §. *His auctoritatibus.* dat solutionem.

c ¶ *Quod autem.*] Certum est ꝙ nõ licet [2] nisi cui hoc specialiter permittitur, vt Moguntino. 7. q. 1. petiisti. nec obstat 79. dist. si transitus. vbi innuitur quòd Papæ licet sibi instituere successorem. sed dicitur ibi ꝙ potest cum fratribus deliberare de successore [3].

d ¶ *Decernere.*] idest deliberare.

[2] Sed contra videtur expresse 16. q. vlti. c. vlti. Successorẽ sibi instituere nulli licet.

[3] Sn. ꝙ aliud est q̃ sibi successorẽ eligere, nam illud est licitũ, vt ibi, istud vero illicitum, vt hic. nam deliberare licet cuilibet prælato de suo successore cũ videt sibi mortẽ imminere. vnde ibi dř decernere, id est, deliberare: non eligere, secũdũ H.

f ¶ *Aut ligandi.*] Non intellige ꝙ isti prius nõ habuerint ptãtẽ ligãdi. sed hoc vult dicere, ꝙ istis non dedit Papa plenam potestatẽ ne sit contra 2. q. 1. nemo. 24. q. 1. quodcumque. vbi dicitur, ꝙ omnes presbyteri hanc habent potestatẽ. Habuerunt ergo prius hanc potestatem, sed non tantam. Isti autem duo temporalia pauperibus erogabant: ad quod officium Apostoli diaconos elegerant. 93. dist. legimus. quod hodie habet camerarius Papæ. & patet quòd Linus & Cletus nõ fuerũt Apostolici. & hoc est verũ, ꝙ post Petri statim nõ fuerũt Apostolici, sed Clemens fuit post eũ Apostolicus videns autẽ Clemẽs ꝙ hoc esset perniciosum exẽplo, ꝙ aliqs sibi eligeret successorẽ, renũtiauit papatui: & tũc electus fuit Linus: et mortuo

mortuo electus est Cletus: quo mortuo denuo fuit Clemens electus: & sic Clemens secundum vnam computationem fuit secundus: & secundum aliam fuit quartus. vnde versus. *Disputat hic mundus, quartus fuerit ve secundus*.

a *Tradente.*] ad hoc inducitur capitulum. *Vnde.*

b *Successorem.*] Verum est quod non potest de iure communi, sed de dispensatione Papæ. 7.q.1.petijsti.nec obst. 20.q.3. præsens. vbi pater volebat quod eo mortuo filius eius fieret monachus. sed ibi nõ erat successio iuris.

c *Episcopo.*] *Episcoporum.*] Hoc requiritur in ordinatione: sed non in electione. 64.dist.per totum.

stolicam post eum, & potestatem pontificalem, tradente [a] sibi beato Petro, tenere promeruit. Linus vero, & Cletus ministrabant exteriora: princeps autem apostolorum Petrus verbo, & orationi insistebat.

PALEA. C. II.

Ansl.l.1.c.3. Clemens ep. 1. Omittũtur hic aliquot verba.

Vnde ipse Clemens in epistola ad Iacobum Hierosolymitanum missa, inter cetera scribit, quòd Petrus adhuc viuens Clementem in episcopum elegit. ¶ Simon Petrus in ipsis diebus, quibus vitæ finem sibi præsensit, apprehensa manu mea repente consurgens in auribus totius ecclesiæ, hæc protulit verba: Clementem hunc episcopum vobis ordino; cui soli meæ prædicationis, & doctrinæ cathedram trado; quem præ ceteris expertus sum Deum colentem, homines diligentem, castum, discendi studijs deditum, sobrium, benignum, iustum, patientem, & scientem ferre nonullorum, etiam ex his, qui in verbo Dei instituuntur, iniurias.

Sed in Antiocheno concilio hoc omnino fieri prohibetur: in quo c. 23. sic statutum legitur:

¶ Episcopo successorem sibi constituere non licet. C. III.

Poly.l.2.tit.17. Ansl.l.6.c.57. Burc.l.1.c.185. Iuo p.5.c.301.

[j] EPiscopo non licere pro se alterum successorem [b] sibi constituere, licet ad exitum vitæ perueniat. Quòd, si tale aliquid factum fuerit, irritum sit huiusmodi constitutum. Seruetur autem ius ecclesiasticũ id continens, non oportere aliter fieri, nisi cum synodo, & iudicio episcoporum [a], qui post obitum quiescentis potestatem habent, eum, qui dignus extiterit, promouere.

a ¶ Episcoporum.] *In codicibus Gratiani etiam manuscriptis sequebatur*, & electione clericorum: *quæ sunt expuncta, quia neque in originali, neque apud ceteros collectores leguntur.*

Item ex concilio Martini Papæ, c.8.

Idest, in capitulis Martini Bracharensis, c.8. Burc. l.1.c.187. Iuo p. 5.c.303. vtrique ex cõcilio Spalensi.

¶ De eodem. C. IIII.

[ij] EPiscopo non liceat ante finem vitæ alium in loco suo cõstituere successorem. Si quis autem hoc vsurpare tentauerit, talis cõstitutio irrita erit. Non ergo aliter fieri oportet, nisi cum consilio, & iudicatu episcoporum [c], qui post exitum prædecessoris potestatem habent dignum eligere.

Item Hilarius Papa in synodo Romana, c.5.

¶ De eodem. C. V.

Poly.l.2.tit.18. Ansl.l.6.c.56. Iuo p.5.c.104.

PLerique sacerdotes in mortis confinio constituti in locum suum feruntur alios designatis nominibus subrogare: vt scilicet non legitima expectetur electio; sed defuncti gratificatio pro populi habeatur assensu. Quod, quàm graue sit, æstimate. Atque [β] ideo, si placet, etiam hanc licentiam generaliter de ecclesijs auferamus: ne, quod turpe dictu est, homini quisquam putet deberi, quod Dei est. Ab vniuersis acclamatum est [d]. Hæc præsumptio numquam fiat. Quæ Dei [e] sunt, ab homine dari non possunt.

β ¶ Atque ideo.] *Hac vsque ad uersi.* Ab vniuersis. *addita sunt ex ipso concilio, Anselmo, Polycarpo, & Iuone.*

Item Hieronymus ad Titum, c.1.

In commen. ad ea verba [& cõstituas per ciuitates presbyteros] *Exo. 33.* *Num. 27.*

¶ De eodem. C. VI.

MOyses amicus Dei, cui facie [f] ad faciem Deus [g] locutus est, potuit [h] vtique successores principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem: sed extraneus de alia tribu [i] eligitur Iesus: ut sciremus principatum in populos, non sanguini [k] deferendum esse, sed uitæ [l]. At nunc cernimus plures hanc rem beneficiũ facere, ut non quærant eos in ecclesia erigere columnas, quos plus co-

Vnde.] SED IN ANTIOCHENO. CASVS. Hucusque probauit Grat. superficialiter episcopo licere sibi eligere successorem: nunc autem probat contrarium.

Episcopo.] CASVS. Statutum fuit in Antiocheno concilio, vt nullus eligat sibi successorem: & si factum fuerit, irritũ sit: sed tantũ eligatur à clericis episcoporum iudicio. Idẽ est casus sequentis c.

Plerique.] CASVS. Quidam episcopi in mortis articulo constituti designabant sibi nominatim successores, vt nõ legitima electio expectaretur: sed hoc prohibet Hilarius Papa in synodo: quia iura spiritualia nõ possunt aliquo hereditario iure concedi.

d ¶ *Acclamatum est.*] ab vniuersis.

e ¶ *Quæ Dei sunt.*] vt ecclesiasticæ dignitates [1], vt 16.q.1.in canonibus. & 23.q.8.cõuenior. Io.

[1] 7.q.5 remoto. in fin.

Moyses.] CASVS. Hieronymus reprehendit hic illos episcopos qui instituebãt sibi successores consanguineos vel amicos, vel illos qui vt clerici fierent, muneribus impetrabãt. & docet hoc non esse faciendum, exemplo Moysi: qui filios potuit instituere successores in principatu: sed noluit; immo extraneum, & de alia tribu elegit, scilicet Iesum, qui Iosue & Iesus Naue dictus est.

f ¶ *Facie.*] idest, familiariter.

g ¶ *Deus locutus est*] secundum quodã apparuerat per Angelum in specie visibili, sicut dicitur descendisse per Angelos. 2.q.1. Deus. Ioan. autem dicit in canonica epistola: Deum nemo vidit vmquam. tamen ex eo quod dicitur Mosem vidisse posteriora Dei: dicunt quidam eum vidisse in specie visibili.

Deũ nemo vidit vmquam.

h ¶ *Potuit.*] quia adhuc non erat prohibitum hoc simile 32.q.4. obijciuntur.

i ¶ *De alia tribu.*] Moyses enim erat de tribu Leui: Iesus naue siue Iosue fuit de tribu Efraim. de his tribubus habes 7.q.1.denique.

Moyses fuit de tribu leui.

k ¶ *Non sanguini.*] Ar. quod reges debent fieri per electionẽ. 93.dist. legimus. & ĩ. ea. si ergo. nisi habeant ex priuilegio constituere successorem sibi, vt 63.dist. in synodo. aliàs etiam de iure omnes sæculares potestates non debent succedere, vt C. vt omnes tam ciui. quàm mili. iud. l. vnica. in princ. quod autem Dauid in vita sua Salomonem sibi successorem instituit, instinctu spiritus sancti est factum. Arg. tamen contra 7.q.1.denique.

Reges eligẽdi sunt.

l ¶ *Sed vita.*] ĩ. 40.dist. nos qui.

a ¶ Roga-

gnoscant ecclesiæ prodesse: sed quos, vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequijs deliniti, vel pro quibus maiorum quispiam rogauerit [a], & (vt deteriora [b] taceam) qui, vt clerici fierent, muneribus impetrarunt.

Item Innocentius Papa II. in concilio Romano, c. 16.

¶ De eodem. C. VII.

Apostolica auctoritate prohibemus, ne quis ecclesias, & præbendas [c], præpósituras, capellanias †, aut aliqua ecclesiastica officia hereditario iure valeat vẽdicare, aut expostulare præsumat. Quod si quis improbus, aut ambitionis reus attentare præsumpserit, debita pœna mulctabitur, & postulatis carebit.

Pann. l. 8. c. 152.

† al. capellas

His omnibus auctoritatibus prohibentur episcopi, successores sibi institue re. Sed aliud est de sui successoris electione cum fratribus deliberare: aliud est ex testamento, tamquam suæ dignitatis heredem sibi quærere. Illud fieri permittitur: hoc autem penitus prohibetur. Illud autem beati Petri apostoli ab illis valet in argumentum assumi, qui tales sibi substituunt, qualem sibi successorem beatus [d] Petrus quæsiuit. Verum, quia officium non vitæ, sed sanguini cœpit deferri, atque ad episcopatum tales quisque sibi successores quærere cœpit, qui vel odiosi populis, vel à plebe docendi inuenirentur; idcirco sacris canonibus statutum est, ne quisquam sibi sui officij quærat successorem: sed populi electione quæratur, qui eorum vtilitati digne deseruiat; qui illorum vtilitatem, non sua lucra quærat; qui Christo semen velit suscitare, non sibi diuitias congregare. Quod qui facere contempserit, iure ab ecclesia repudiatur.

Vnde Augustinus contra Faustum Manichæum, lib. 32. c. 10.

¶ Qui sibi, & ecclesiæ prodest, vtroque pede calceatus intelligitur. C. VIII.

Deuter. 25.

[1] Olim iussus est frater præmortui fratris vxorem ducere, ut non sibi, sed illi sobolem [e] suscitaret, eiusque vocaret nomine [f], quod inde nasceretur. Quod si recusaret; discalceatus vno pede conspui solebat in faciem. Nunc Euangelij quisque prædicator ita debet in ecclesia laborare, vt defuncto fratri, id est Christo, suscitet semen, qui pro nobis mortuus est: & quod suscitatum fuerit, eius nomen accipiat. At vero qui electus ab ecclesia ministerium euangelizandi [α] renuerit; ab ecclesia ipsa merito, digneque contemnitur. Qui enim & sibi prodest, & eccesiæ, bene intelligitur vtroq; pede [g] calceatus. Vnde illud [Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantiũ bona.] Qui autem curam lucrandorum refugit aliorum, discalceati illius non figuratum [h] significauit, sed in se impletum portabit opprobrium.

Esa. 52. Rom. 10.

[1] *Hic verba B. Augustini, & in summam redacta, & interdum mutata sunt, quod alijs etiam locis est adnotatum.*

α ¶ Euangelizandi.] *Sequebatur in vulgatis,* & baptizandi: *quæ sunt expuncta, quia in manuscriptis non leguntur, sicut neque in originali.*

Item Gregorius Papa in regesto, lib. 6. epistola 5. siue capite 169. Cyriaco episcopo.

Preces an inducant simoniam.

a ¶ *Rogauerit.*] Ergo videtur ꝙ preces inducant simoniã, vt hic, & 1. q. 1. sunt nonnulli. Et dici cõsueuit, ꝙ si preces fiũt pro digno, nõ inducũt simoniã, vt 1. q. 1. quibusdã. in fi. hoc verũ est si nõ sint cõsanguinei sui, vt extra de ætate & quali. tuã. in fi. Io. Nõ credo ꝙ preces cõsanguineorũ inducãt simoniã si fiãt ꝑ digno, vt 1. q. 1. latorem. & maxime cum quis possit pro se rogare si dignus est, vt extra de sim. tua. nec illa decre. tuam. contradicit si bene inspiciatur. B.

b ¶ *Vt deteriora.*] Color est rhetoric[9], quando dicit quod dicit se velle tacere: & dicitur præoccupatio.

Apostolica.] Casvs. Statuitur in hoc c. ne quis iure hereditario sibi vendicet vel postulet ecclesias, præbendas, præposituras, capellanias, vel aliqua ecclesiastica officia: qđ si ꝗs præsũpserit, careat eisdem in perpetuum.

Filius sacerdotis ecclesiã paternã habere nõ potest.

c ¶ *Præbendas.*] Episcopo non licet filios instituere in paternis ecclesijs. extra de fi. presby. præsentiũ. nisi per mediã personam, vt extra eo. ex transmissa. præbendam autem potest habere in eadem ecclesia, si est legitimus. extra eo. ti. ad hæc. sed licet sit legitimus, beneficiũ tñ paternũ non põt habere: sicut hic dicit. sed illegitimus in eadẽ ecclesia sæculari esse nõ potest canonicus, vt extra eo. tit. ad abolendã. tamen per illam constitutione videtur ꝙ etiã legitimus non possit habere beneficium cũ patre. & hoc intelligas de omnibus descendẽtibus. arg. extra de iure pat. consuluit [1]. extra de insti. ad decorem. & ff. de verb. sig. filij. Forte aliud in collateralibus & ascendentibus. ar. de pæ. dis. 1. pœnæ. licet sit ar. cõtra extra de insti. ad decorẽ. Io. Sed certe potest probabiliter dici, ꝙ hoc non extenditur ad nepotes: quia pœnæ sunt restringẽdæ. ff. de lib. & posthu. cum quidam. in fi. nec semper nomine filiorum nepotes intelliguntur, vt insti. qui dare tut. pos. in fi. tit. B. Sed quid de illo qui renuntiat, vt detur alij forte consanguineo? Hanc renuntiationem Papa approbat extra de offi. dele. ex parte 1. Sed dic ꝙ ibi fuit pura renuntiatio.

[1] Vbi secũdũ veterẽ cõpilationẽ erat illud verbũ, ne potum, quod hodie est sublatum. Arc.

His omnibvs. Casvs. Soluit Grat. dictam contrarietatem, dicens ꝙ tractare cum fratribus de electione successoris licet, sed eligere non licet. Exemplũ vero Petri non debet trahi ad consequentiam, nisi ab his qui talem vellent eligere successorem, qualis fuit Clemens. verum quia consueuerant eligere consanguineos & malos: constitutum est vt clerici vel patroni eligant prælatos tales qui Deo digne seruire valeant. quod si facere recusauerint: iure ab ecclesia repudientur, quod probat per seq. cap.

d ¶ *Beatus.*] Sed numquid adhuc Papa posset facere sibi successorem? Non: quia hoc esset immutare statutum ecclesiæ, vt 25. q. 1. quæ ad perpetuam. & quia statutum facit in id tempus, in quo nõ est futurus iudex. ff. de iuris. om. iudi. eum qui.

Olim.] Hæc est 2. pars. q. in qua redarguit electos & dignos ꝙ nolũt recipere prælationẽ: & hoc facit p 4. auctor. Io. de Fã. Casvs. In veteri lege præcipiebatur, ꝙ frater duceret vxorem fratris sui defuncti, vt ei sobolem suscitaret, quæ soboles defuncti fratris diceretur: quod si recusabat, in faciẽ eius conspuebatur, & discalceabatur vno pede. Exinde domus eius vocabať domus discalceati. Sic vnusquisq; prædicator debet Christo, qui pro nobis mortuus est, filios suscitare: q Christiani à Christo vocenť. Quod si recuset, respuiť ab ecclesia tãquã vno pede discalceatus: & portabit opprobriũ illius non figuratũ, sed figurans: quia hoc significat opprobriũ illius. qui vero hoc adimplet, vtroque pede diciť calceat[9].

e ¶ *Sobolem.*] tamen istius erat carnalis filius: sed erat filius mortui legalis, vt 56. di. Ismael. & Matthæus ponit carnales patres vbi dicit, qui genuit. Et Lucas ponit legales, cum dicit, qui fuit. duos enim habebat patres huiusmodi filius, carnalem & legalem.

f ¶ *Nomine.*] idest, filium mortui.

g ¶ *Vtroque pede.*] quia & de se curat, & de proximo.

h ¶ *Non figuratum.*] Sed etiã signũ & figurã. & hoc est dicere, factum istius [2] signũ est & figuræ & figurati. Vel hoc vult dicere, ꝙ factũ istius nõ significat factũ illius, sed factũ istius significauit factum illius. Vel ideo dicit hoc, qa in facto istius cõpleť illa figura

I N scripturis.] C A S V S. Quidam cum eligebantur ad prælaturas, recusabant eas, dicentes se velle esse in cõtemplatione. Sed Gre. dicit, ꝙ ex hoc se magis esse dignos ostendunt: quia sicut ambientibus magis est dignitas deneganda; sic est renuentibus concedenda. Et docet quòd qui eliguntur ad dignitates, & ad officiũ prędicandi, nõ debent renuere, si digni sunt. Quod tribus rationibus vel auctoritatibus probat: & hoc in prima parte. In secunda parte ostendit ꝙ quieté contemplationis debemus desiderare; sed cũ necesse est, postponenda est propter multorũ vtilitaté. Quod probat duobus exẽplis, scilicet exẽplo Hieremiæ, qui cum inuitaretur ad prædicãdũ, dixit: A, a, a, Domine, nescio loqui, quia puer ego sum. Et exẽplo Esaiæ, qui de contẽplatione obtulit se dicens: Ecce ego: mitte me. Sed sciẽdũ, quod isti non fuerũt cõtrarij: quia Hieremias non ex toto recusauit, sed timuit subire officium prædicandi. Nec Esaias ante missus est qui se per altaris calculum purgatum vidit, idest, per carbonem sumptum de altari, vbi erat ignis perpetuus ad opus sacrificij. Prima auctoritas vel ratio est ibi, *Et sicut scriptum est*, &c. Secunda ibi, *Et rursus*. Tertia ibi, *Et pastori*. Secunda pars incipit ibi, *Quies itaque, &c.*

a ¶ *Venisse.*] per electionem. vel forte volebant recusare.

b ¶ *Fugientibus.*] sic 40. dist. ante omnia. C. de epis. & cle. si quemquam. & s. 74. dist. episcopus. contra. Sed illud de penitus inuito: sed ab initio aliquis debet cogi vt consentiat: nam nullus eligendus est nisi ab initio dissentiat. 1. q. 6. c. vlt. tepide tamen debet dissentire, sicut femina. 32. q. 2. honorantur. aliàs si diceret, nolo, cum forte vellet: faceret cõtra conscientiam. extra de præsumptio. c. vlti. vel si forte diceret, nõ sum dignus. licet Hug. dixerit ꝙ possit simulare se nõ esse idoneũ. arg. 22. q. 2. vtilem.

Electiõi qualiter consentiendum est

¶ **Locus regiminis sicut desiderantibus est negandus, ita fugientibus est offerendus.** C. IX.

Iuo p. 5. c. 350.

I N scripturis † vestris vos magnopere requiem quæsisse narratis: sed per hoc ad pastoralem solicitudinem vos congrue venisse [a] ostenditis: quia, sicut locus regiminis desiderantibus negandus est; ita fugientibus [b] offerendus. ¶ Et sicut scriptum est [c] [Nec quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron:] † & rursus [d] idem prædicator egregius dicit [Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & pro omnibus mortuus est Christus, vt & qui viuunt, iam non sibi viuant; sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit:] & pastori sanctæ ecclesiæ dicitur [Simon Ioãnis amas me? Pasce oues meas:] ex quibus verbis colligitur; quia si is, qui valet, omnipotentis Dei oues renuit pascere, ostendit se pastorem summum minime [e] amare. Si enim vnigenitus patris pro explenda vtilitate omnium de secreto patris egressus est ad publicum nostrum; nos quid dicturi sumus, si secretum nostrum præponimus vtilitati proximorum? ¶ Quies itaque nobis ex corde appetenda est, & tamen pro multorum lucro aliquando postponẽda. Nam, sicut toto desiderio debemus occupationem fugere; ita, si desit, qui prædicet, occupationis onus libenti necesse est humero † subire. Quod ex duorum prophetarum opere [f] docemur, quorum vnus prædicationis officium vitare conatus est, & alter appetijt. Nam mittenti se Domino Hieremias respondit dicens. [A, a, a, Domine Deus nescio loqui, quia puer ego sum.] Et cum omnipotens Deus personam ad prædicandum quæreret dicẽs [Quem mittã, & quis ibit nobis?] vltro se obtulit Esaias dicens. [Ecce ego: mitte me.] En ab vtrisque exterius diuersa vox prodijt: sed non à diuerso dilectionis fonte manauit. Duo quippe sunt præcepta charitatis; Dei uidelicet amor, & proximi. Per actiuam igitur vitam prodesse proximis cupiens Esaias officium prædicationis appetijt †. Per contemplatiuam vero Hieremias amori conditoris sui sedulo inhærere desiderans, ne mitti ad prædicandum debeat, contradicit. Quod ergo laudabiliter vnus appetijt; hoc laudabiliter alter expauit: iste, ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet: ille, ne damna studiosi operis tacendo sentiret. sed hoc in vtrisque est subtiliter intuendum: quia & is, qui recusauit, plene [g] non restitit: & is, qui mitti voluit, ante se per altaris calculum purgatum [h] vidit: ne, aut non purgatus adire quisquam sacra ministeria audeat; aut quem superna gratia elegit, sub humilitatis specie superbe contradicat.

† al. scriptis

Heb. 5. Num. 25.

2. Cor. 5.

Io. 21.

† al. animo

Hier. 1.

Esa. 6.

c ¶ *Scriptum est.*] in epistola ad Hebræos.

d ¶ *Et rursus.*] in secunda epistola ad Corinthios.

e ¶ *Minime.*] Ergo qui se dignum credit, & prælaturam sibi oblatã non recipit, mortaliter peccat, vt s. ea. c. proxi. & j. e. qui episcopatũ.

f ¶ *Opere.*] Arg. diuersarũ personarũ sententiam vtramque tenere. 22. q. 2. beatus. & de cõsecra. dist. 2. quotidie. & 35. q. 5. ad sedem. Item arg. pro diuersis consuetudinibus. 12. dist. illud. 31. dis. aliter. & de consecra. dist. 4. de trina. Item arg. pro diuersitate testium, extra de verb. signi. nihil obest. & de pæni. dist. 1. periculosæ. 23. q. 7. quicumque. s. dist. 5. ad eius. & extra de testi. cum tu fili.

g ¶ *Plene.*] Ecce respõsio illius qui ad episcopatum petitur, nón dicet expresse nolo: quia tunc mentiretur. 22. q. 2. cum humilitatis. nec debet se statim ingerere: sed dicat vt dixit Mutinensis episcopus. Nolens volo, & volens nolo. 16. quæst. 1. vos autem.

Electus per q̃ verba consentire debet.

h ¶ *Purgatum.*] Argu. pro H. ꝙ promouendus debet episcopo cõfiteri crimen, & episcopus debet eum purgare, idest, secum dispensare. Esaias enim adhuc immundus obtulit se: & postea fuit purgatus. Item est hic arg. ꝙ si aliquis eligitur, qui adhuc est in mortali peccato, ꝙ ideo non est vitiosa electio si ipse velit corrigi [l]; vt s. 50. dist. quid est. Item est hic arg. ꝙ duo simul possunt eligi, vt si vnus succumbat, alter obtineat, vt dixi s. 61. dist. studij.

Promouendus crimen suum confiteri debet.

[l] Ar. ad hoc 50. di. q d est. 24. q. 3. dixit.

Idem in Moralibus, lib. 35. c. 13. ad c. 42. Iob.

Et Aug. serm. 5. ad fratres in eremo.

¶ **Locus dilectionis in voto, dignitatis semper sit in necessitate.** C. X.

Poly. l. 6. tit. 22.

S Ciendum summopere est, quòd obedientia aliquando si de [i] suo aliquid habeat, nulla est: aliquando autem, si de suo aliquid non habuerit † [k], minima. Nam cum huius mundi successus præcipitur, cum locus superior imperatur; is, qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem euacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neque enim se sub obedientia dirigit, qui ad accipienda hu-

† al. habeat

S Ciendum.] C A S V S. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur quòd cum quis inuitatur ad dignitatem & ad prospera, & obediat, si anhelanter aspiret, nulla est talis obedientia, quæ non habet meritum: quia de suo proprio motu habet, & de ambitione. Si vero incitatur ad opprobria & contumelias, & non obedit libenter, nullum habet meritum ex obedientia. In secunda parte commendat Greg. obedientiam, eam victimis vitæ præponendo, & vituperat inobedientiam, eam idololatriæ comparando. Secunda pars incipit ibi, *Et paulo superius.*]

i ¶ *Si de suo.*] idest, ex ambitione. ponitur enim in mala significatione, vt 3. q. 9 pura.

k ¶ *Non habuerit.*] de propria voluntate.

a ¶ Pro-

ius vitæ prospera libidini propriæ [a] ambitionis seruit. Rursus, cum mundi despectus præcipitur, cum probra adipisci, & cōtumeliæ iubentur; nisi ex se ipso animus hæc appetat, obedientia sibi meritum minuit: quia ad ea, quæ in hac vita despecta sunt, inuitus [b] nolensque descendit. *& paulo superius.* ¶ Obedientia quippe victimis iure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur. Tanto igitur quisque Deum citius placat, quanto ante eius oculos repressa arbitrij sui superbia, gladio præcepti se immolat. Quo contra, ariolandi peccatum inobedientia [c] dicitur, vt quanta sit virtus obedientiæ, demonstretur. Ex aduerso [d] igitur melius ostenditur, quid de eius laude sentiatur. Si enim [Quasi ariolandi peccatum est repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere,] sola est [e], quæ fidei meritum possidet, obedientia† : sine qua quisque infidelis esse conuincitur, etiam si fidelis esse videatur.

C. 12. 1. Reg. 15. — Ibidem. — † abest ab orig.

Item Augustinus lib. 19. de ciuitate Dei, c. 19.

¶ Qui præesse, & non prodesse desiderat, episcopari non debet. C. XI.

QVi [f] episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Exponere voluit, quid sit episcopatus: quia nomen est operis, non honoris. Græcum est enim atque inde ductum vocabulum, quòd ille, qui præficitur, eis, quibus præficitur, superintendit, curam eorum scilicet gerens. ἐπὶ, quippe, super; σκοπὸς vero, intentio, est. Ergo episcopos [α], si velimus, latine superintendentes possumus dicere: vt intelligat non se esse episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse. Itaque [g] à studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium. Locus vero superior, sine quo regi populus non potest, & si ita teneatur, atque administretur, vt decet; tamen non decenter appetitur [h]. Quamobrem otium sanctum quærit charitas veritatis: negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit percipiendæ; atque intuendæ vacandum est veritati: si autem imponitur; suscipienda est propter charitatis necessitatem: sed nec sic omnimodo veritatis delectatio deserenda est; ne subtrahatur illa suauitas [i], & opprimatur [β] [k] iusta necessitas.

Ansl. 6. c. 28. 1. Tim. 3.

α ¶ Episcopos.] *Apud sanctum Augustinum, & Anselmum legitur,* ἐπισκοπεῖν, si velimus latine, superintendere possumus dicere.

β ¶ Opprimatur.] *In originali est,* & opprimat ista necessitas: *sed ob glossam non est emendatum.*

Item Petrus.

¶ Pro ingenio discentium doctor moderetur verba doctrinæ. C. XII.

In epist. 1. Clementis ad Iacobum.

3 OPortet eum, qui docet, & instruit animas rudes, esse talem, vt pro ingenio [l] discentium semetipsum possit aptare, & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere. Debet ergo ipse præcipue apprime [m] esse eruditus, & doctus [n], irreprehensibilis, maturus, pauidus† [o]: sicut ipsi probastis † fore [p] hunc Clementem post me.

† al. impauidus. † al. probabitis

Item eiusdem.

In eadem epist.

¶ Qui omnibus præest, singulos releuare contendat. C. XIII.

CLemens, tamquam qui omnibus præesse te noueris, singulos, prout potueris, iuua [q]; & singulos releua [r], qui & singulorum onus & solicitudinem portas.

a ¶ *Propria.*] Hic patet ratio quare episcopo inuito non potest clericus eius vocari ad episcopatum, vt 63. d st. litteras. sed inuito eo fit monachus. 19. q. 2. duæ. quia iste præsumitur facere ex ambitione, & facit ad suum commodum: ille nequaquam.

Clericus inuito episcopo nō fit episcopus, sed bene monachus.

b ¶ *Inuitus.*] Arg. ꝙ remunerari non debemus de eo quod inuiti facimus, vt 13. q. 2. q̄ præposterū. 20. q. 1. illud. & 32. q. 5. ille.

c ¶ *Inobedientia.*] In hoc patet ꝙ inobedientia ęquiparatur hæresi, vt dixi 4. q. 1. in sum.

d ¶ *Ex aduerso.*] idest, ex eo ꝙ vnum contrarium cōmendatur, aliud vituperatur, vt ĩ. de pæni. dist. 2. §. econtrario. & no. hic ꝙ optima est probatio quę fit per suum contrarium, vt hic, & 1. q. 1. c. 1. & 13. q. 2. animæ. & ff. de of. eius cui manda. est iurisdic. l. 1.

Probatio quę fit per suum contrarium, est optima.

e ¶ *Sola est.*] idest, necessaria. sic s. dist. 8. c. si solus.

QVi episcopatum.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte ponit Aug. litterā Apostoli, Qui episcopatū desiderat, &c. & dicit ꝙ epatꝰ est nomen laboris, & nō honoris tantum, vt ille, q̃ præficit, pro subiectis debeat laborare: & si præesse voluerit, & nō prodesse, epm se putare nō debet. In secūda parte dicit ꝙ otiū contēplationis est desiderandū: dignitas autem nō est petēda. sed si ꝑpter necessitatē imponitur, est suscipienda pro plurimorum vtilitate: ita tamen, vt ex toto contemplatio nō deseratur. Secūda pars incipit ibi, *Itaque à studio cognoscendę.*

f ¶ *Qui episcopatum.*] idest, episcopari, idest, præesse vt prosit, nō vt præsit, vt 40. dis. multi. sperare ergo & desiderare possumus episcopatum, vt 59. dist. si officia. 72. distin. in singulis. & 1. q. 1. non est putanda.

Episcopatū desiderare possumus.

g ¶ *Itaque.*] Dixit ꝙ quis potest desiderare episcopatū: modo dicit qualiter, scilicet vt nō ingerat se. ff. de procu. l. quæ omnia.

h ¶ *Appetitur.*] Argu. ꝙ aliquis seipsum non debet eligere si potestas in eum sit translata. s. eo. in scripturis. & 16. q. 1. vos autem. quia inter conferentem & eum cui confertur, erit distantia, vt extra de bapt. debitum. simile extra de iure patro. per nostras. & extra de instit. cum ad nostram. tamen potest se coeligere. vt extra de elect. cum in iure.

Eligere seipsum nemo potest.

i ¶ *Suauitas.*] contemplationis.

k ¶ *Et opprimatur.*] idest, vt contemplatio eum penitus non impedrat, qui forte nimis vult esse intentus contemplationi.

OPortet.] Hæc est tertia pars q. in qua ostendit magister quales debent esse qui eliguntur vt præsint alijs, scilicet tales ꝙ ad eorum comparationem ceteri grex dicantur. & hoc probat per sex auctoritates. Ioan. de Fant.

CASVS. Petrus elegit Clementem sibi successorem: & docu[it] ꝙ prælatus debet esse doctus, & irreprehensibilis ad instar Clementis, vt animas rudes docendo pro capacitate audientium pos[sit] instruere. Sequentia duo cap. plana sunt.

l ¶ *Pro ingenio.*] simile 43. dist. sit rector.

m ¶ *Apprime.*] idest, valde.

n ¶ *Et doctus.*] Quæ sacerdotes vel episcopi scire debeant, habes 38. dist. nulli. & c. seq. sufficit tamen mediocris scientia, vt extra de elec. cum nobis.

o ¶ *Pauidus.*] idest, timens peccare.

p ¶ *Fore.*] idest, futurum esse.

q CLemens.] ¶ *Iuua.*] largus enim erit. 86. dist. fratrem.

r ¶ *Releua.*] Ar. iudicē potius debere seruare misericordiā, q̃ rigorem.

rigorē, vt 45.dist.licet.& 50.d.st.ponderet.in fi.quia statim non debet punire, sed tenetur sæpius remittere, vt 45.dist. licet. & 26. q.7.alligant.

Licet.] Casvs. Hoc.cap.diuidit in duas partes. In prima parte dr, ꝙ electio plati fieri debet in pręsentia populi, ne aliqua postea retractatio fiat, & vt sciant oēs quis sanctior & melior ad epatum eligit. Et hoc probat exemplo Moysi, q in electione Iosue totā congregauit synagogā, & auctoritate Pauli. In secunda parte dr, ꝙ congregare synagogam siue populū est, qn prælatus & electus congregat oēs virtutes animi simul & sensus, & bonas cogitationes, scientiam & bonos mores, vt ille electus intra se conferens intelligere possit quid sit pontifex, quid vnctio, quid indumeta episcopi. Secunda pars incipit ibi, *Ego tamen.*

necesse.& 1.q.1.teneamus.& C.de stat.& imag.l.vlti. Si autem aliquis de alia ecclesia eligitur, ipse debet optimus esse, sicut si tutor de eadē ciuitate sumitur, satis est, si est bonus: si de alia, tunc erit optimus ff.de tut.& cur.dat.diuus. Alij dicūt meliorē semper esse pferendum. vnde si pauciores volunt eligere optimū, maior pars minus bonū, si minor pars appellat, tenet eorum appellatio. nā iustam causam assignāt, vt extra de his quæ fiūt à maio.parte c. cum in cunctis. sed si illi elegerint, cassanda est eorū electio, cū semper optimum debuerunt eligere, vt 63.di.metropolitano.61.dist.nec emeritis. 75. dist. cap. vlti. 74.dist. episcoporum. nō obst. 16.q.vlti. monasterium. vbi dicitur, sufficit ꝙ nō sit malus, quia illud intelligunt cum alius ibi melior non est. in monachis etiā obtinet quòd semper melior est eligendus. in auth. de mona. §.vlt.coll.1. ego magis adhæreo opinioni H. nam cum non sit vitiū in eligentibus, nec in electo, quare erit electio cassanda? nam appellatio non debet cassare nisi ea quæ iniuste facta sunt. extra de restit. spol. audita.& extra de elec.cum nobis. Item si bonus iuste potest eligi, ergo contra illam electionem non admittitur appellatio: qa contra ea quæ perpetuo decreto sancita vel statuta sunt, non admittitur appellatio. ff. de appel. reci. vel non. l. penul.& vlti.non enim est quærendum de meritis personæ, cum maior sit numerus ex vna parte quàm ex altera, vt extra de elec. dudū. sic vides in simili. nam semper de eadem ecclesia debet prælatus eligi. si tamen maior pars eligat de ecclesia aliena, licet post appellationem, præualet electio maioris partis, cum altera pars neminem eligit, vt extra de elec.cum inter R. immo ex aliorum opinione sequeretur, quòd quilibet peccaret bene faciendo, quia bene posset meliorem rem facere: & magister peccat in legendo, quia posset melius facere, scilicet orare.

Secundum L. cuius fuit tota ista gl. vsque ibi, magis, &c.

Item Hieronymus ad Titum, c.1.

In comment.ad ea verba [& cōstituas per ciuitates.]

¶ Contra Christum faciunt, qui gratia, non meritis gradum ecclesiasticum tribuunt. C. XIIII.

Lu.10.

QVi vos spernit, me spernit. Ex quo manifestum est eos, qui Apostoli lege contempta, ecclesiasticum gradum non merito voluerint alicui deferre, sed gratia, contra Christum facere; qui qualis in ecclesia presbyter constituendus sit, per Apostolum suum in sequentibus executus est.

Item Hieronymus in libro Leuitici.

Origenes hom. 6.ad cap.8.Leuitici.

¶ *In hoc & duobus sequentibus capitibus pro Origene citatur B. Hieronymus harum homiliarū interpres. Quod cur fieri potuerit, supra dist.* 36.c.si quis. *est adnotatum.*

¶ Ad sacerdotium non eligatur, nisi qui ceteris & sanctior, & doctior habetur. C. XV.

Leuit.8.

LIcet ergo Dominus de constituendo principe præcepisset a, & Dominus elegisset; tamen conuocatur etiam synagoga. Requiritur enim in ordinando sacerdote, & præsentia populi b: vt sciant omnes, & certi sint, quia qui præstantior c est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotiū, & hoc astante † populo d: ne qua postmodum retractatio e cuiquam, ne quis scrupulus resideret. Hoc est autem, quod & Apostolus præcepit in ordinatione sacerdotis dicens [Oportet autem illum, & testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt.] Ego tamen, & amplius aliquid video in eo, quod dicit, [quia conuocauit Moyses omnem synagogam :] & puto, quòd conuocare synagogam hoc sit, colligere omnes animi, & in vnum congregare virtutes: vt cum sermo de sacerdotalibus sacramentis habetur, vigilent omnes animi virtutes, & intentæ sint, vt nihil in eis sapientiæ, nihil scientiæ, nihil desit industriæ: sed adsit omnis multitudo sensuum, adsit omnis congregatio sanctarum cogitationum: vt quid sit pontifex f, quid vnctio, quid † indumenta g eius, conferens intra sacrarium cordis sui, possit aduertere.

† *al. attestante*

1.*Tim.* 3.

† *al. qua*

Idem ex libro Numerorum.

Origenes hom. 22.ad c.27.Nū.

¶ Populi gubernatio diuina electione præstetur. C. XVI.

SI ergo tantus ille, ac talis Moyses non permittit † iudicio suo de eligendo principe populi, de constituendo successore,

† *al. permittitur*

a ¶ *Præcepisset.*] Arg. ꝙ qnque licet iudici excedere fines mandati, dum tn̄ alias snīa nihil contineat iniqui. arg. extra de sent. & re iudi. causam. Nam q daī ad eligendū, pōt postulare, vt extra de elec. in causis. & de renun. post translationē. in princ. Et procurator datus ad rem vendicandā, potest agere ad exhibēdū. ff. de procur. ad rē mobilem. sufficit enim ꝙ fiat id quod est vicinum mandato; licet ipsum non sit mandatum, vt ff. iud. sol. iam tn̄. §. vlti. ff mand. l. vlti. Item arg. ꝙ licet contradicere rescripto vel mandato principis quandoque. extra de of. deleg. ex parte. quia licet mandet soli episcopo, quòd det alicui præbendam: tamen non facit hoc sine consensu canonicorum, vt not. 7.q.1.petijsti.

b ¶ *Etiam populi.*] s̄. dist. 63. plebs Diotrensis. & c. nosse. & c. vlti. & s̄. 1.q.1 ordinationes.

c ¶ *Qui præstantior.*] Hic comparatiua temperat H. s̄m eum sufficit ꝙ bonus eligatur. est autem aliquis bonus eoipso ꝙ non est malus, vt extra de præsump. dudū. & ff. de leg. 2. cū pater. §. rogo. nec eñ maior bonitas vnius alij debet facere præiudicium, vt 3. q. 9.

d ¶ *Populo.*] ergo in his quæ publice facta sunt, non pōt ꝯdici. 54. dist. nulli. 87. dist. si expositus. 16. dist. quod dicitis. & cum in principio electionis quis consensit, postea non auditur contradicens. s̄. dist. 4. in istis. & ĩ. ead. q. 2. dilectissimi.

e ¶ *Retractatio.*] Per hoc vr̄, ꝙ populus possit retractare electionem, quæ fit in eius absentia, cum excipere possit ꝯ electum, vt 23. dist. illud. cū eis inuitis non sit dandus eps̄, vt 63. dist. c. vlti. Sed hoc non concedo, vt dixi 62. dist. cap. 1.

Electioni an possit populus contradicere.

f ¶ *Pontifex.*] vel eius officium. 36. dist. si quis vult.

g ¶ *Quid indumenta.*] 43. dist. sic rector discretus.

SI ergo.] Casvs. Probat Hierony. in hoc cap. ꝙ nulli licet sibi eligere successorem. arg. à minori, quia si non licuit Moysi, q tantus erat, multo minus licebit alijs, nisi Deus alicui aliquid reuelaret, sicut fecit Moysi, qui de præcepto Domini Iosue corā populo sibi successorem elegit. Et hoc in prima parte. In secunda parte dicitur, ꝙ gubernatio populi tali debet concedi, qui spiritum Dei in se habeat, & præcepta Dei in conspectu suo, & qui sit notus & familiaris Moysi, id est, Deo, & instructus in lege Dei. Secunda pars incipit ibi, *Gubernatio populi.*

Electio ad clamorẽ populi non debet fieri.

Vbi de hoc & 7.q.5.sunt qui opes, in prin. ibi videas.

a ¶ *Quis erit.*] Argu.quòd non licet minori quod maiori non licet. 22.q.5.si Paulus.
b ¶ *Clamoribus.*] sic ergo electio quæ fit ad clamorem populi, nõ valet, vt hic, & extra de elec. Osi⁹. & est simile C.de pœ.l.decurio num.sic 22.q.4.vnusquisq;. qui eñ ad clamorem populi manu mittit aliquem, vř coactus manumittere. C. qui manumit.non poſ. l.2.& ff. qui & a quib. si priuatus. Quandoq; ad vocem populi aliquid fit.28.dist.de Syracusanæ.50.dist. constitueretur.attamen ad clamorem populi remittitur alicui pœna. ff. de sica. l. penul. De hoc not.61. dist. miramur.
c ¶ *Qui se idoneũ.*] Ar. nullus potest se eligere s̃.ea.in scripturis.
d ¶ *Acclamatio.*] s̃. c. proxi. ʒ. Sed ibi bonũ testimoniũ populi auditur: hic vero strepitus negatur. 5. q. 4. in loco.

vbi dicitur, ꝙ non est potestas nisi à Deo iubente vel sinente. 26.q.5.nec mirum.sed non approbat, sed permittit eos regnare. si.6 q.1.ex merito.
h ¶ *Et non per me.*] comprobantẽ, sed tñ iubentem. Et ita est arg. q̃ quaque aliquid iubemus quod nõ approbamus. & est arg.ꝯ ea qua . . .

quis erit[a], qui audeat, vel ex plebe, quæ sæpe clamoribus[b] ad † gratiã, aut ad pretium fortasse excitatis moueri solet; vel ex ipsis etiam sacerdotibus, quis erit, qui se idoneum[c] ad hoc iudicet, nisi si cui oranti, & petenti à Domino reueletur? sicut & Deus dicit ad Moysem [Assume ad temetipsum Iesum filium Naue hominem, qui habet spiritum Dei in semetipso, & impones manus tuas super eum: & statues eum coram Eleazaro sacerdote: & præcepta ei dato in conspectu totius synagogæ, & præcipe de ipso coram eis: & dabis claritatem tuam super illum, vt audiant illum filij Israel.] Audis euidenter ordinationem principis populi tam manifeste descriptam, vt pene expositione non egeat? Nulla hic populi acclamatio[d], nulla consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis habita contemplatio est. Propinquis, agrorum, & prædiorum relinquatur hereditas. Gubernatio populi illi tradatur, quem Deus elegerit; homini scilicet tali, qui habet, sicut scriptum audistis, in semetipso spiritum Dei, & præcepta Dei in conspectu eius sunt, & qui Moysi valde notus, & familiaris sit: id est, in quo sit claritas legis, & scientia, vt possint eum audire filii Israel.

† al. aut gratia aut pretio forta. se excitata

Num.27.

Item Gregorius clero, & ciuibus Neapolitanis, lib.8.ep.40.

¶ Non ex fauore, sed ex iudicio debet venire electio. C. XVII.

Nec nouum[e], nec reprehensibile[f] est in eligendo episcopo populi se vota in duas partes diuidere: sed graue est quando in huiusmodi causis non ex iudicio, sed ex solo fauore venit electio.

Ans.l.6.c.9. Polyc.l.2.tit.1.

Cum autem gubernatio populi ei tradi iubetur, quem Deus elegerit; datur intelligi, quòd aliquando quibusdam traditur, quos Deus non elegit.

s̃.si ergo.

Vnde Hieronymus.

¶ Non ex arbitrio Dei aliquando datur princeps ecclesiæ. C. XVIII.

Origenes hom. 4.in lib. Iudicum, & glossa ordin. ad.c. 4. Iudic.

Audacter fortassis aliquid dicimus: tamen quod scriptum est, dicimus. Non semper princeps populi †, & ecclesiæ iudex per Dei arbitrium[g] datur: sed prout merita nostra deposcunt. Si mali sunt actus nostri, & operamur malignum in conspectu Domini; dantur nobis principes secundum cor nostrum. Et hoc tibi de scripturis probabo. Audi namque quod Dominus dixit [Fecerunt sibi regem, & non per me[h]: principem, & non per consilium[i] meum.] Et hoc dictum videtur de Saul illo: quem vtique ipse Dominus elegerat, & regem fieri iusserat. Sed quoniam non secundum voluntatem Dei, sed secundum peccatoris populi meritum fuerat electus; negat eum cum sua voluntate, vel consilio constitutum. Tale ergo aliquid intelligamus etiam in ecclesiis fieri: quòd pro meritis populi, aut in verbo, & opere potens à Deo tribuitur rector ecclesiæ: aut si malignum faciat populus, in conspectu Domini «; talis ecclesiæ iudex datur, sub quo famem & sitim populus patiatur, non famem panis, neque sitim aquæ, sed famem audiendi verbum Domini.

† al. populo

Oseæ.8.

Amos.8.

« ¶ Domini.] *In vulgatis sequebatur,* & tales perseuerent, *quæ sunt inducta auctoritate manuscriptorũ, homilia ipsius, & glossa ordinaria. In vno autem manuscripto sunt glossa interlinearis.*

Item Augustinus tractatu 46.ad.c.10.Ioannis.

¶ Non sunt filij sed mercenarij, qui honorem ab hominibus appetunt. C. XIX.

Svnt in ecclesia quidam præpositi, de quibus Paulus apostolus dicit [sua quærentes, non quæ Iesu Christi.] Quid est [sua quæren-

Ans.l.7.c.146.

Phil.2.

Nec nouum.] Casvs. Neapolitani non solum discordabant in electione archiepi, sed etiam eligebãt aliquos non cõsiderata bonitate, sed potius amore & cõsanguinitate. quare Greg. scribit eis dicens nõ esse nouũ nec rephensibile vota eligẽtium se ĩ duas partes diuidere: sed tunc est reprehensibile cum electio non prouenit ex iudicio, sed ex fauore.
e ¶ *Nec nouum.*] simile 63 dist nosse. qa quot sunt hoĩes, tot sunt sententiæ: quot sunt snĩæ, tot sunt opiniones. j. de consecr. dist. 4. sicut in sacramentis. & ff. de recep. arbi. itẽ si vnus. §. principaliter.
f ¶ *Nec reprehensibile.*] si non est rephensibile, quare ergo cassat electio q̃ fit ĩ schismate? vt extra de elec. quia.

Dic ꝙ tũc nõ est reprehensibile cũ vtraque pars mouetur bono zelo. arg. 65.di.c.1.70. di.si duo. Ar-

Cvm avtem. Casvs. Supra in hoc cap. si ergo. dictum est, ꝙ gubernatio populi traditur illi quẽ Deus elegit, de quo colligiẽ a sensu ꝯrio, ꝙ aliquando traditur dignitas illis quos non elegit Deus, vt j.c.proxi.

Avdacter.] Hæc est 4. pars q. in qua dr̃ ꝙ quandoq; dat Deus malos prælatos ꝑ pctã populi. & hoc ꝓbat per cap. istud & sequens. Io. de. Fant.

Casvs. Hieronymus docet in hoc c. ꝙ p̃latus ecclesiæ qñq; dat bonus: qñq; malus ꝓ meritis subditorũ. Et probat exẽplo Saulis, q non fuit electus Deo iubente, sed prout mala merita populi exigebant, fuit electus Deo permittente. Elegerat permittendo, & elegerat per Samuelem ad instãtiam populi petentis. Fieri iusserat. non secundum voluntatem Dei spontaneam, sed extortam.
g ¶ *Arbitrium.*] approbatum, ne sit contra j.23.q.1. quid culpat. per improbitatem obtinentur, ꝙ illa dicuntur fieri inuito dante, vt extra de rescrip. si quãdo. & C.de pe.bo.subla.l.1.& 7.q.1.scias. vbi habes, ꝙ qui inuitus aliquid facit, potius dicitur pati quàm facere, vt s̃.dist.6.testamentum.
i ¶ *Per consilium.*] id est, approbationem.

Svnt in ecclesia.] Casvs. Augustinus dicit, ꝙ quidam prælati sunt in ecclesia, qui seruiũt Deo non propter Deũ, sed propter tempora-

oralia cōmoda, qui magis dicendi ſunt mercenarii, quàm præ- .Et ita datur intelligi, ꝙ Deo tantum permittente tales eligun- . Sequens §. per ſe patet.
[*Propter hæc.*] arg. pro re temporali nō eſſe ſeruiendum alicui, ſecundario, vt 75. diſt. cap. vlti. & 61. diſt. quid proderit. & 74. t.

Q *Valis.*] Casvs. Dicitur hic, ꝙ non ſolum epiſcopi, preſbyteri, & diaconi, ſed ēt quilibet clericus inferioris ordinis debet præcellere laicos in ſermone, & vitæ cōuerſatione: quia vbi laici ſunt meliores, nulla poteſt eſſe ædificatio.
d ¶ *Maiorem.*] ſic s. 96. diſt. quis dubitet. & s. diſt. 61. ſtatuimus. & c. qd proderit. vnde quidā diſcipuli in hoc decepti nimis feſtinant ad cathedrā, & dum delectātur in loco gloriæ, fiunt aliis auctores ruinæ, vt 48. diſ. quoniam. cum magiſter faciat cathedram, non cathedra magiſtrum, vt 40. diſt. c. vlt. magiſtri enim moribus, & ſcientia, & facundia debent alios pcedere, vt C. de profeſ. & medi. magiſtros. lib. 10. & erit talis magiſter cuius cōparatione ſui diſcipuli paleæ dicantur, vt 25. di. §. criminis.

Cathedra nō facit magiſtrum.

tes?] non Chriſtum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes, temporalia cōmoda ſectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur à præpoſito, & propter hæc[a] ſeruitur Deo; quiſquis talis eſt; mercenarius eſt: inter filios ſe non computet.

Non ergo qui præficiuntur, ſemper ceteris meliores intelliguntur.
Vnde Hieronymus ad Titum, c. 1.

¶ Ex electione non præficiuntur epiſcopi, ſed comprobantur. C. XX.

ILlud inferendum eſt aduerſum eos, qui de epiſcopatu intumeſcūt, & putant ſe non diſpenſationem Chriſti, ſed imperium cōſecutos: quia non ſtatim omnibus his meliores[b] ſint, quicumque epiſcopi non fuerint ordinati, & ex eo, quòd ipſi electi ſunt, ſe magis exiſtiment comprobatos: ſed intelligant propterea quoſdam à ſacerdotio remotos; quia eos vitia liberorum impedierint. ſi autem peccata filiorum iuſtum ab epiſcopatu prohibent[c]; quanto magis vnuſquiſque ſe conſiderans, & ſciens, quia potentes potenter tormenta patientur, retrahet ſe ab hoc, non tam honore, quàm onere, & aliorum locum, qui magis digni ſunt, non ambiet occupare?

Item euſdem ad Titum, c. 2.

¶ Pro gradu ſui officij quemque meliorem eſſe oportet. C. XXI.

QValis enim ædificatio erit diſcipuli, ſi ſe intelligat magiſtro eſſe maiorem[d]? Vnde non ſolum epiſcopi, presbyteri, & diaconi debent magnopere prouidere, vt cunctum populum, cui præſident, conuerſatione, ſermone, & ſciētia præcedant; verum etiam, & inferior gradus, exorciſtæ, lectores, æditui, acolythi[a], & omnes omnino, qui domui Dei ſeruiunt: Quia vehementer eccleſiam Chriſti deſtruit meliores[e] laicos eſſe, quàm clericos.

a ¶ Acolythi.] *Eſt hæc dictio in omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus, quæ tamen apud B. Hieronymum non legitur.*

Idem ad Titum, c. 1.

¶ Populus iudicabit epiſcopum ſua officia non agentem. C. XXII.

VEreor[f], ne quomodo Regina Auſtri veniens à finibus terræ audire ſapiētiam Salomonis iudicatura[g] eſt homines temporis ſui, & viri Niniuitæ acta pænitentia ad prædicationem Ionæ condemnabunt[h] eos[i], qui maiorem Iona ſaluatorem audire contempſerunt; ſic plurimi in populis epiſcopos iudicent[k] ſubtrahentes ſe ab eccleſiaſtico gradu, & ea, quæ epiſcopo non conueniunt exercentes.

Item Ambroſius in increpatione ad populum, ſerm. 83.

¶ Qui clericos ſuos non corrigit, populum corrigere non valet. C. XXIII.

QVid autem ego vos arguo, cum poſſitis me vno ſermone conuincere[l]? conuincor enim, cum in hac parte clericos vobis magis video negligentes. Quomodo enim poſſum corrigere filios, cum fratres[m] emendare non poſſim? aut qua fiducia ſucceņſeam[n] laicis, cum à conſortibus pudoris verecundia conticeſcam? Ego autem fratres non de omnibus loquor: ſunt certe quidam deuoti, ſunt & alij negligentes. Ego neminem[o] nomino: conſcientia ſua vnumquemque conueniat.

e ¶ *Meliores. &c.*] id eſt clericos eſſe deteriores q̃ laicos. ſufficit. n. clerico, ſi eſt bonus.

V *Ereor.*] Casvs. Dicit Hierony. ſe timere ne plures laicorum iudicēt epiſcopos male ſua officia exercentes per comparationē melioris vitæ, ſicut regina Auſtri, quæ venit de finibus terræ audire ſapientiā Salomonis, iudicatura eſt homines ſui temporis in die iudicii cōparatione melioris vitæ, & Niniuitæ conuerſi ad prædicationem Ionæ, iudicaturi ſunt illos Iudæos, qui Chriſtum maiorem Iona contempſerunt.
f ¶ *Vereor.*] id eſt, verecundor.
g ¶ *Iudicatura,*] non poteſtate iudicii, qa illud feminæ nō habēt. 3. q. 7. §. tria. ff. de regulis iur. l. 2.

Dicas iudicaturam in die iudicij comparatione melioris vitæ.

h ¶ *Condemnabunt.*] melius viuendo.
i ¶ *Eos.*] ſ. Iudæos.
k ¶ *Iudicent.*] s. diſt. 28. c. vlt. contra s. diſt. 21. nolite. contra 6. q. 1. oues. contra. ſed non dicuntur ſubditi corrigere ſiue iudicare prælatos poteſtate officii: ſed vitæ comparatione, vt 1. q. 1. nonne.

Q *Vid autem.*] Casvs. Ambro. cum increparet populū delinquentē, dixit, ꝙ populus poterat eum conuincere vno ſermone, & ſibi pudorem inferre, cū clericos habeat incorrigibiles, quos emendare non poſſit, nec eos vult nominare, cum peccata eorum ſint latentia, ſed vnuſquiſque conſulat ſuam conſcientiam.

diſt. conſuluit. & 59. diſt. c. ſi officia.

[*Llud.*] Casvs. Quidam putabant ſe eſſe vel effici meliores eoipſo, ꝙ eligebantur ad epatum: ſed Hieronymus dicit, ꝙ pp hoc non ſunt meliores. & Oſtendit, ꝙ ſi quis ſcit ſe eſſe indignū, non debet recipere dignitatem: quia quanto potentior eſt, tanto magis punietur. Et ꝙ indignus dignitatem recipere non debeat, probatur exemplo patris, qui propter delicta filiorum repellitur à dignitate.
b ¶ *Meliores.*] arg. ꝙ non plus debet pro aliquo præſumi ideo qa habet dignitatē. 40. diſt. nō loca. & c. multi. & 2. q. 7. quæritur. & di. 9. ego ſolus. ar. cōtra 11. q. 3. abſit. & 61. diſt. miramur. in fi.
c ¶ *Prohibent.*] propter negligētiā, vt s. 47. diſt. §. neceſſe.

l ¶ *Conuincere.*] & ruborem incutere ex hoc, ꝙ laici meliores ſunt clericis. non enim poſſet ob hoc reprehendi. 47. diſtin. quod ad nos. quia non criminis relatione, ſed innocentia reus purgatur. ff. de pub. iud. is qui.

Reus innocētia purgatur.

m *Cum fratres.*] aliàs ſocii dicuntur. 10. q. 3. cauendum.
n ¶ *Succenſeam.*] id eſt, iraſcar.
o ¶ *Neminem.*] cōtra, s. 5. q. 5. nō vos. ſed hic loquitur quādo crimen non poteſt probari, ibi quando poteſt. occulta enim crimina

Item Beda super Matthæum.

¶ Episcopo ad salutem non sufficit moribus, & vita populo adæquari. C. XXIIII.

Simile qddã auctor operis imperf. in Matth hom. 40.

NEc sufficere nobis ad salutem arbitremur, si turbis negligentium, vel quorumlibet indoctorum, fide, vel actibus adæquemur; quibus sacris litteris vnica est credendi [a] pariter & viuendi regula præscripta.

Ne ergo (vt supra dictum est) tales sui officij successores aliquis sibi quæreret; prohibentur episcopi alterum pro se successorem sibi statuere, ac designatis nominibus in locum suum alium subrogare.

§. Apostolica.

QVÆSTIO SECVNDA.

QVòd autem amicorum patrocinia [b] in aliquorum electione conualescere non debeant, auctoritate beati Gregorij Papæ probatur, qui in secundo libro Regesti, indict. 11. epistola 22. seu. cap. 61. scribit Antonio subdiacono dicens.

¶ In electione episcopi non munerum datio, nec aliquorum patrocinia conualescant. C. I.

Polyc. l. 2. tit. 3. Iuo p. 5. c. 129.

ILlud quidem præ omnibus tibi curæ sit, vt in hac electione nec datio quibuscumque modis interueniat præmiorum, nec quarumlibet personarum patrocinia [c] conualescant. Nam, si quorumdam patrocinio [d] fuerit quisquam electus, voluntatibus eorum, cum fuerit ordinatus, obedire, reuerentia exigente, compellitur [e]: sicque fit, vt & res illius minuantur ecclesiæ, & ordo ecclesiasticus non seruetur. Talem ergo, te admonente, personam debẽt sibi eligere, quæ nullius incongruæ voluntati deseruiat; sed vita, ac moribus decorata, tanto ordine digna valeat inueniri.

Idem ad clerum Mediolanensem, lib. 2. Indict. 11. epist. 29. seu. c. 68.

¶ In electione antistitis communi vtilitati, non suo lucro quisque prospiciat. C. II.

Polyc. ibid. Iuo p. 5. c. 130.

DIlectissimi filij, officij nostri censura commoniti suademus, vt in hac suscipiendi antistitis causa nullus vestrum, neglecta vtilitate communi, suo lucro prospiciat; ne, si quisquam propria commoda appetit, friuola æstimatione fallatur: quia nec libero [f] iudicio præferendam sibi personam examinat mens, quã cupiditas ligat. Pensantes igitur, quæ cunctis expediunt, ei, quem vobis diuina gratia prætulerit, integerrimam semper in omnibus obedientiam præbete. Iudicari [g] namque à vobis vltra non debet semel prælatus: sed tanto nunc subtiliter iudicandus est, quanto postmodum iudicandus non est.

non habent vindictam. 6. q. 1. si omnia. 22. dist. erubescant.

NEc sufficere.] CASVS. Quidam prælati putabant sufficere si adæquarentur laicis, & negligentibus in fide, vel in operibus: sed dicit Beda hoc non sufficere, nisi præcellant eos scientia & doctrina.

a. ¶ Credendi.] Quantum ad articulos fidei. laicis tamen sufficit pictura pro doctrina. de conse. dist. 3. perlatum.

NE ERGO. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis dicens: ne prælati malos sibi eligerent successores, ideo statutum est, vt nemo sibi eligat successorem.

QVòd autẽ.] CASVS Hic ponitur secunda q̃stio, vbi quæritur an amicorum patrocinia conualescere debeant in electione aliquorũ. Et certe si consistant in pecunia vel obsequio, simonia est, vt s̃. 1. q. 1. sunt nonnulli. In precibus distinguitur. aut enim sunt carnales, aut spirituales. Carnales pro digno non inducũt simoniã, vt prima quæstione prima, quibusdam. pro indigno sic, vt prima quæstione prima, d' ordinationibus. Spirituales vero valent, nec per eas inducitur simonia, vt prima quæstione prima, latorem. In obsequio etiam consueuit distingui, vtrum sit honestum vel non: & si honestum, vtrum exprimatur, vel deducatur in pactum, q' seruiat vt p̃benda sibi conferatur.

b. ¶ Patrocinia.] patrocinia aut consistunt in pecunia, vel obsequio; & tunc fit simonia: aut in precibus; & tunc aut sunt carnales, aut spirituales. si spirituales, valent: nec per eas simonia committitur [1], vt prima q̃stione prima, latorem. carnales etiã pro digno sunt recipiẽdæ, vt 1. q. 1. quibusdam. in fi. sed preces carnales pro indigno factæ, inducũt simoniã. 1. q. 1. de ordinationib. & dic vt s. e. Moyses.

Simonia an inducatur p amicorũ patrocinia.

[1] Ad idẽ 50. dist. clerico vbi de hoc.

ILlud. CASVS Præcepit Gregorius Antonio subdiacono, cũ q̃dã ep̃alis ecclesia vacaret, vt nullã p̃sonã eligi permittat p pecuniã vel per preces carnales amicorũ: quia qui taliter sublimatur, illis compelluntur obedire quorum preces, vel pecunia interuenerunt: & sic per eos res ecclesiæ dilapidantur. Talis ergo in illa ecclesia eligatur persona, quæ sit vita & moribus decorata, & tanto ordine digna.

c ¶ Patrocinia.] nisi dignus sit ille pro quo petitur, vt s̃. 1. q. 1. nullus itaque. & c. pueri. & c. quibusdam. in fi.

d ¶ Patrocinio.] sed nonne suffragium patris prodest filio. ff. q̃d cuiusq; vniuer. l. illud? Sed illud quantum ad numerum eligentiũ.

e ¶ Compellitur.] quia ad antidora tenetur, vt ff. de peti. here. sed & si. §. consuluit. & 83. dist. nihil. & extra de testa. cum in officiis. humanum enim est, vt quis exhibeat ei reuerentiam à quo percepit beneficium, vt 16. q. 2. visis.

Beneficij collatori reuerẽtia debetur.

DIlectissimi filij.] CASVS. Vacante ecclesia Mediolanen. vnusquisq; clericorum nitebatur amicũ suum præficere inspecta tantum vtilitate propria, & neglecta communi. sed docet Gregorius, vt hoc nõ faciant, ne friuola æstimatione fraudentur, siue fallantur: quia mens quam cupiditas ligat, personã præferendam non examinat iudicio recto: quare præcipit, vt ante electionem subtiliter iudicantes talẽ eligant, cui debeant semper obedire: quia post electionem non poterunt iudicare de ipso.

f ¶ Libero.] sic 83. dist. nihil. sic 11. q. 3. quattuor.

ADDITIO. Et c. pauper. per quæ iura & hic habet arg q' iudex pecunia vel alia affectione corruptus non potest recte iudicare secundum Hugo.

g ¶ Iudicari.] arg. q' electum quem semel comprobasti, non potes postea reprobare [2], vt ĩ. 32. q. 5. horrẽdus. ar. extra de his, quæ fi. à maio, parte cap. ex ore. in fin. s. distin. 4. erit. & c. in istis. s. ead. quæst. proxi. c. licet. simile ff. de decur. l. pe. in fin. & arg. ff. de pact. dot. conuenire. ff. de neg. gest. Pomponius. argum. contra. C. de lib. causa. non idcirco. & l. non mutant. & C. de profes. & medi. l. grammaticos. lib. 10. extra de elect. cum dilectus. contra vbi patientia non æquiualet electioni, contra id quod est ff. de pup. si ego. §. 1. Sol. electus semel approbatus non potest amplius reprobari ab eligentibus, nisi ex causa noua, vel de nouo ad eorum notitiam veniente. tunc enim bene potest ab eis reprobari, vt extra de offi. deleg. insinuante. & extra de excep. pastoralis. & ff. de mune. & ho. vt gradatim. §. reprobari. & ita intelligitur illa decret. & illa lex, grammaticos.

QVÆSTIO III.

Vòd autem [a] simoniacus habendus non sit, qui post electionem pro indemnitate ecclesiæ iuramentum præstitit; facile probatur. Aliud est enim ante electionem iuramentũ facere, vel se facturũ pacisci ad hoc vt eligatur: aliud est, nulla præcedente conuentione post electionẽ huiuscemodi iuramentum offerre. Illud ab officio tamquam munus impensum deijcit: hoc autem consecrando nullum impedimentum generat.

De priori casu scribit Pelagius Papa clero Catinensi.

¶ Qui in episcopum eligitur, de rebus ecclesiasticis aliquam securitatem nulli faciat. C. I.

Ansl. l. 6. c. 40. Polyc. l. 2. tit. 3.

TAlia quidẽ iam dudum ad fratrem, & coepiscopum nostrum Eucarpum de visitatione Catinensis ecclesiæ scripta direximus, vt in eis iudicium nostrum potuissetis agnoscere. Verumtamen, quia quosdam ibi non sana intentione, sed prauis studijs dissensiones suscitare, vestra etiam relatione, cognouimus, qui scientes se ad episcopatũ nec ætate, nec scientia, nec vitæ meritis posse perduci, ad hoc tantummodo inquietare ecclesiã volunt, vt sibi de his, quæ ex ipsa præsumpta sunt, impunitatem [b] futurus promittat episcopus, & fiat rapinæ securitas, episcopatus ambitio; hoc etiam vos duximus commonendos, vt decretum in Elpidium diaconum factum, & subscriptum ab omnibus, quos vestra relatio designauit, ad nos cum prædicti visitatoris epistola, & cum eodem diacono maturetis, Deo propitiante, perducere. *& post pauca.* ¶ Cum igitur huc filius noster magnificus uir Leo prætor venisset, retulit nobis de singulis, quæ ibi mota sunt, & quomodo vota prope totius ciuitatis in Elpidio diacono cõcordarent. Vnde quia de memorati viri [c] testimonio dubitare omnino non possumus; idcirco, sicut dictum est, Elpidium diaconum ad nos facite properare: nec expectetis vlterius, vt admonitio ad eũ nostra debeat destinari †. Quem tamen hoc per vestram dilectionem in præsenti iussione specialiter admonemus, ne cui se aliquid dare, vel daturum esse promittat: sed neq; de ecclesiasticis præteritis causis aliquam securitatẽ cuiquam audeat facere, siue promittere, aut quasi factus episcopus ea quæ direpta sunt non repetat; sed apud eos, à quibus direpta sunt, permanere libere patiatur: sciens, quòd si tale aliquid fecit, vel fecerit, nec à nobis omnino permittitur valere ipsa promissio, & cum iudicij [d] nostri, quod de ipso habuimus, damno [e], pastoralis consecrationis ordinem promereri nõ poterit.

† al. iterari

Emendatus est hic locus ex Anselmo, & Polycarpo.

Polyc. ibid. Iuo p. 5. c. 1[illegible]

De secundo vero casu in gestis Vrbani secundi legitur.

¶ Post electionem pro indemnitate ecclesiæ licet electo iuramentum præstare. C. II.

ARtaldus Arelatensis [a] episcopus, Narbonensis ecclesiæ suffraganeus Romam consecrandus ad dominum Papam Vrbanum venit: suus quippe archiepiscopus eum cõsecrare nolebat, quoniam post electionem suam propter bona ecclesiæ conseruanda canonicis iurauit. Consecratus itaque est à domino Papa Vrbano, ante purgatus huiusmodi iuramento [f]. De iuramento, quod canonicis nostræ ecclesiæ feci post electionem, nullam conuentionem ante, vt eligerer [g] feci.

Vòd autem.] Hic intitulatur tertia quæstio, qua quæritur, vtrum sit simoniacum præstare canonicis iuramentum post electionem pro indemnitate rerum ecclesiæ. Et respondet ꝙ non, nisi ante electionem pepigit, ꝙ post electionem præstaret iuramentum, vt. ead. Artaldus. Si vero ante electionem iuret, vel pactum faciat, simonia est, vt ĩ. ea. c. talia. & hæc vera sunt, cum minoribus & subiectis præstatur iuramentum. præstare autem superiori ante electionem, non videtur simonia: arg. s. 100. dist. optatum.

a Quòd autem.] & ante & post electionem licite secundũ quosdam petitur cautio, quæ habetur ex iure vel cõsuetudine. 63. dist. quia. 1. q. 3. quæsitum. extra de præben. significatũ. A superiore vero quælibet cautio peti potest. 28. dis. de Syracusanæ. 10. q. 3. c. vlt. 18. q. 2. Eleutherius. 100. dist. optatum. & c. contra morem. Quidã tamen dicunt, ꝙ ante electionẽ nulla cautio põt peti: & si præstetur, simonia est; quia videtur eam facere, vt eligatur. ĩ. ead. cap. 1. Idem est si promittat ante electionem se iuraturum post electionem, vt 1. q. 2. q̃ pio. sed post electionem bene potest: quia tunc nihil sperat ab eis: sed à superiore, vt dixi, potest peti, & ei præstari tale iuramentũ, siue ante electionẽ siue post. 100. dist. optatum. 28. dist. de Syracusanæ. & 23. dist. quamquã. tñ id quod prius dixi uerius uidetur, maxime si quilibet canonicorum ita iurat: Ego iuro, ꝙ si fuero factus eps, nihil alienabo de rebus ecclesiæ: quia tutor eligitur sub tali conditione, si satisdederit, ut ff. de tute. muto. §. 1. extra de elec. significasti. nec tñ videt esse cõditio, sed potius admonitio quædam, ut dicit illa l. muto. tñ ex persona cõtrahentiũ præsumi debet cõtractũ siue promissionem esse simomiacam, uel non: sicut & præsumitur circa usurarium contractum ex psona ꝓhẽtis, vt extra de pig. c. illo. in fi.

nec tunc peccat, nec ipsi possunt venire contra electionem siue sit confirmatus siue non, secundũ H. B. & Lau. extra de ele. publicato. Arc.

TAlia.] Casvs. Pelagius facit Eucarpum uisitatorem Catinensis ecclesiæ, & ei significauit quid deberet fieri circa electionẽ epi: sed postea Elpidius diaconus electus est fere ab oĩbus. pauci tñ ei⁹ electioni consentiebant nisi iuraret se illi præstare impunitatem de rebus ecclesiæ quas usurpauerant. quod totũ cũ audisset Papa relatione clericorũ, & Leonis uiri magnifici, de cuius testimonio nõ erat dubitandũ, præcepit Pelagius clericis Catinensibus, ut Elpidiũ diaconũ cum decreto electiõis, & cũ visitatoris epistola Romam perducant, & monet eũ, ut clericis resistentibus sibi, nec iuramentũ nec promissionẽ faciat aliquã; quia si fecerit, tamquam indignus repelletur.

b Impunitatem.] ut remitteret eis ea quæ abstulerant. illud enim est simonia. remittere enim est dare, ut extra de testibus, ueniẽs 1. ff. de calum. quinetiam.

c Viri.] arg. testimonio unius credi, ut ff. de dote præle. Teopõpus. s. 97. dist. nobilissimus. s. dist. 86. tanta. ĩ. 23. q. 4. inter querelas. 20. q. 3. præsens. argu. contra. 33. q. 2. admonere.

Obtinet vbi aliter non læditur: vel ĩ forma iudicij nõ agit secũdũ Hu. Vel dic vt not. in gl. vnde non tenet, &c. de hoc 18. dist. placuit. & 80. dist. tanta. Arch.

d Iudicij.] id est, qđ circa eum fecimus, nos mutabimus.

e Damno.] quia retractabimus quod feci mus.

ARtaldus.] Casvs Artaldus fuit electus in epm Arelaten. ecclesiæ, post electionẽ præstitit iuramentũ canonicis de indemnitate rerum ecclesiæ, propter quod archiepiscopus Narbonen. noluit eum consecrare, ideoque Romam iuit, & consecratus est ab Vrbano: prius tamen prestito iuramento, ꝙ nullam conuentionem fecerat ante electionẽ ad hoc ut eligeretur, & ꝙ propter nullum aliud crimen ipsum repellebat. Et sunt uerba notarii scribentis gesta Vrbani.

f Iuramento.] argumentum, ꝙ solus episcopus sola manu se expurgat, ut 2. quæst 5. quanto. sed istud obtinet cum non habet compurgatores.

g Vt eligerer.] ar. contra, 28. dist. de Syracusanę.

a ¶ *Nullius.*] ex hoc verbo dixit Io. Fab. quòd infamatus de vno crimine, expurgabit se de omnibus aliis. sed certe hic non fuit generale iuramẽtum, sed solum iurauit, ꝙ nullius criminis cõscius erat, & ꝙ archiepiscopus ei aliud crimen nõ obiecerat. Sed quare Papa cõsecrauit istum pendente adhuc obiectione archiepiscopi? Sed dic, ꝙ archiepiscopus in forma iudicii nihil obiecit ei.

teger est. ff. nil inno. pen. ap. l. vnica. nec inter infames interim est habendus. ff. de his qui not. infa. furti. impedit tñ interim ab honoribus, vt 81. dist. tantis 3. & extra de accu. Deus omnipotens. nec procurator esse potest. C. de procur. reum.

e ¶ *Priusquam.*] sic extra vt lite pend. c. 2. si. 33. q. 2. sæculares. & 35. q. 6. multorum. & 15. q. vlt. c. vlt.

Narbonensis vero archiepiscopus, nullius [a], præter id, criminis causa, consecrationem nostram omisit, me sciente [b]; neque mihi criminis conscius sum, propter quod à sacra † me vnctione repellat.

† *al. sacerdotio me repellat*

α ¶ Arelatensis.] *In manuscriptis etiam sic habetur. Sed visum est subesse mendum, quia hic episcopus vocatur suffraganeus archiepiscopi Narbonensis: in concilio autem secundo Arelatensi Arelate refertur ad prouinciam Viennensem. Et quamuis Guglielmus Durandi in speculo de auctor. & vsu pallij hoc citet, vt ostendat Arelatensem archiepiscopum subesse Narbonensi; tamen Ioannes Andreę in notis ad illum locum expresse scribit in hoc capitulo non agi de Arelatensi archiepiscopo. Et valde probabile est, pro Electensi, seu Elatensi, qui vere est suffraganeus archiepiscopi Narbonensis, corrupte scriptum fuisse,* Arelatensis.

Negatiua testis depositio est benigne interpretanda.

b ¶ *Me sciente.*] ar. bonum ad interpretandũ negatiue dicta testium, vt cum testis iurat se non vidisse tale quid, intelligendũ est, ꝙ ipse sciat 1. sic in Auth. de hẽ. & fal. §. sancim⁹. ĩ fi. §. & si vero. ĩ fi. coll. 1.

1 Ad hoc facit qđ not. extra de ele. bonæ memoriæ ĩ gl. sic esset, & c. in prin.

Q *Vòd autẽ*] Casvs. Hic intitulatur quarta q̃stio, qua q̃ritur an prælatus sit deferendus ante sententiam condemnationis: siue feratur sentẽtia ab homine, vel à canone. Et dicitur, ꝙ nõ, vt j. c. vno. & j. 17. q. 4. si quis suadente.

QVÆSTIO IIII.

Q *Vòd autem [c] clericis ante sententiæ tempus ab episcopo suo discedere non liceat, probatur auctoritate Symmachi [β] Papæ dicentis.*

β ¶ Symmachi.] *Citatur libellus Ennodij nomine Symmachi Papæ, cuius rei reddita est ratio* s. *dist. 31. c. omnino. & 40. c. non nos.*

¶ Ante tempus sententiæ non licet clericis ab episcopo suo discedere. C. I.

N Onne directa sunt verba canonum [γ] [Quicũque clericorum ab episcopo suo ante sententiæ [d] tempus pro dubia suspicione discesserit, manifestam eum manere censuram?] *& infra.* ¶ Lex ecclesiastica pontificem ab alijs accusatum, priusquam [e] sub luce obiecta constiterint, exigit non relinqui.

Iuo p. 6. c. 340. & 341.

γ ¶ Canonum.] *Sic emendatum est ex vetustis codicibus, Ennodio ipso, & Iuone, cum prius legeretur,* Decreti. *Citare autem Ennodius voluit canones, qui ante Symmachum de hac re editi erãt. Qui vero in glossa citantur, sunt ex epistolis Pontificum Symmacho posteriorum. In Carthaginensi quidem concilio inserto in codice canonũ est vndecimus canon; qui citatur* j. *11. q. 3. c. si quis presbyter. & decimus nonus relatus* s. *4. q. 5. c. quisquis episcoporum. & vigesimus quartus citatus ibidem. c. placuit. ad quos, & pręcipue ad primum videtur spectasse Ennodius.*

Polyl. 1. tit. 37. Iuo p. 14. c. 74. & p. 5. c. 134.

c ¶ *Quòd aũt.*] clerici ante suspẽsionẽ vel depositionẽ p̃lati ñ negabũt ei obediẽtiã. 16. q. 4. volumus. 15. q. vlt. c. vlt. Nec obstat 32. dist. nullus. 81. dist. si quis. & 16. q. vlt. sane. quia ibi de suspensis à canone loquitur. nã in illis tribus criminibus est speciale, scilicet in simonia, & in hæresi, & in notorio fornicatore 2. sed de simonia occulta videtur correctũ extra de tẽpo. ordi. c. vlt. Sed nũquid statim post sententiam recedent ab ipso, cũ adhuc possit appellare, & appellatio extinguit pronuntiatũ: item quia sñia non est statim executioni mandanda, vt extra de sen. & re iud. quod ad consultationẽ. Econtra videtur, ꝙ statim per sententiam amittit dignitatem. ff. de pœ. qui vltimo. & l. quod ad statũ. Item quid si pendente appellatione excõmunicat subditũ suum, an est ille excõicatus? Distingue quia si est prosecutus appellationẽ suã, tunc licet appellatio sit pronũtiata iniusta, excõicatio tenet quã fecit. sed si tẽpora appellationis sunt lapsa. & nõ est prosecutus appellationẽ, idẽ est ac si non appellasset: & ẽm hoc non est excõicatus, vt distinguitur ff. de his qui no. infa. furti. §. 1. & ff. de iniusto rup. test. si quis. §. antepenul. 10. Ego credo, ꝙ pendente appellatione clerici debeant ei obedire, cũ pendente appellatione, vel lite nihil sit innouandũ, vt s. 2. q. 6. appellatione interposita. & extra vt lite pen. nihil innouetur, per totũ. ff. ad Turpil. l. 1. in fi. & excõicatio tenet, cũ statim trahat secũ suam executionem, vt extra de appel. pastoralis. Bar.

2 Ad hoc ẽt no. 2. q. 7. sacerdotes. ibi vide.

Prælatus sententialiter đpositus si appellauit, an interim possit subditum excommunicare.

N *Onne.*] Casvs. Symmachus Papa docet in hoc ca. ꝙ nullus clericus debet deserere suum prælatum ante sententiã, quamuis sit accusatus: & qui contra fecerit, pœnam patietur.

d ¶ *Sententię.*] sola ergo accusatio nõ constituit aliquẽ reum vel criminosum, vt 15. q. vlt. ca. vlt. vnde reo accusato põt solui id, qđ ei debetur, vt ff. de sol. reo. sola enim nominatio non sufficit, vt 2. q. 1. multi. & lex dicit, ꝙ si condemnatus appellauit, status eius in-

Solui potest reo accusato.

QVÆSTIO V.

S *Ine litteris Apostolicis † episcopus accusatus, & à sancta sede vocatus, ad suam non reuertatur ecclesiam. Vnde Sixtus Papa 1. ait epist. 2. c. 2.*

† *al. Apostolici*

¶ A sede Apostolica vocatus episcopus ad domum non reuertatur, nisi purgatus, & Apostolicis litteris instructus. C. I.

Q Vilibet fratrum pulsatus, atque ab hac sancta sede vocatus, cum se nobis repræsentauerit [f], ad ecclesiam tamen suam nõ prius reuertatur, quàm litteris Apostolicis, vel formatis, pleniter instructus, atque purgatus sit; si fuerit unde: vt postquam domum reuersus fuerit, cognoscant vicini sui, qualiter suam, aliorumque causam hic finierit: quatenus eam absque ambiguitate [g] vlla nuntiare, & prædicare omnibus possit. Ab hac enim sancta sede à sanctis Apo-

Ansl. l. 2. c. 8.

S *Ine.*] Casvs. Hic ponitur 5. quæstio, qua quæritur vtrum episcopus accusatus vocatus ad sedem Apostolicam si sententia pro eo feratur, debeat ad ecclesiam suam sine litteris Papæ reuerti. Et respondetur, ꝙ non, vt j. c. seq.

Q *Vilibet*] Casvs. Sixtus papa docet hic, ꝙ si episcopus accusatur coram Papa, si nõ põt sibi crimen probari, nõ debet ad ecclesiã suã reuerti sine litteris Apostolicis, in quibus contineatur qualiter suam causam finierit, & post reuersionẽ suam vicini epi hoc cognoscere possint: qm̃ epi sicut ab Apostolis sunt instituti dño disponẽte, ita à sancta sede Apostolica debẽt defendi, dispositioni cuius omnia maiora sunt iudicia reseruata.

f ¶ *Repræsentauerit.*] clericus ẽt se nõ repręsentabit Papæ sine litteris sui epi, vt C. de episco. & cler. si qua per calumniam. & in Auth. quo modo oportet episcopos. §. non aliter. coll. 1.

g ¶ *Ambiguitate.*] si. ext. de of. ord. ex pte. extra de fi. inst. qđ sup.

a ¶ *Eorum*

ſtolis tueri, defendi, & liberari epiſcopi iuſſi ſunt: vt ſicut eorum [a] diſpoſitione, ordinante Domino, primitus ſunt conſtituti; ſic huius ſanctæ ſedis (cuius diſpoſitioni, eorum cauſas, & iudicia ſeruauerunt) protectione futuris temporibus ſint ab omnibus peruerſitatibus ſemper liberi. Vnde culpantur ij, qui aliter circa fratres egerint, quàm huius ſedis rectoribus placere cognouerint.

CAVSA NONA.

SEntentia excommunicationis [b] notatus quidam archiepiſcopus aliquot clericos alterius metropolitani ordinauit: quemdam capellanum ſui ſuffraganei, illo inconſulto, depoſuit, atque alium in loco eius ordinauit.

1 *Hic primum quæritur, an ordinatio, quæ ab excommunicatis facta eſt, aliquo modo poſſit rata haberi.*

2 *Secundo, an liceat epiſcopo, archiepiſcopo, primati, vel patriarchæ clericos alterius ſine proprijs litteris ordinare.*

3 *Tertio, an archiepiſcopis clericos ſuffraganei ſui, illo inconſulto, damnare valeat, vel damnatos abſoluere.*

Iuo p.6. c.340 & 341.

QVÆSTIO PRIMA.

QVòd ordinatio [c], quæ ab excommunicatis celebratur, nullas omnino vires obtineat, nec etiam conſecratio appellanda ſit, teſtatur Gregorius lib.3. epiſt.20. dicens.

¶ Non poteſt appellari conſecratio, quæ fit ab excommunicatis. C. I.

Poly. l.2. tit.37. Iuo p.14. c.74. & p.5. c.134.

NOs conſecrationem [d] dicere nullo modo poſſumus, quæ ab excommunicatis [e] hominibus eſt celebrata [f].

PALEA. C. II.

EXcõmunicati illicite manus imponunt: quia poteſtatẽ ordinandi nõ habent. Vbi autẽ illicita eſt manus impoſitio, vulnus infigitur. Vnde reiterari neceſſe eſt, quód minime probatur eſſe collatum.

¶ *Hac & ſequens Palea abſunt à pleriſq; vetuſtis exẽplaribus: habentur tamẽ in vno valde emẽdato, in quo pauca haberi ſolent. Prior autem hac videtur eſſe ſumma quadam ſequentis.*

[*Vnde Damaſus Papa epiſt.4. ait.*]

PALEA. C. III.

ſ.1.q.7. per illicitum.

PEr illicitam manus impoſitionem vulneratum caput illi, qui videbãtur aliquid accepiſſe, habebant: & vbi vulnus infixũ eſt, neceſſe eſt medicinã adhibere, qua infixa ſanetur macula, id eſt, reiterari neceſ

a ¶ *Eorum.*] id eſt, Apoſtolorum.

SEntentia excommunicationis.] CASVS. Supra in viij. cauſa oſtenſum eſt de epis qui vſurpant ſibi eligere ſucceſſores. Nunc vero vult tractare de epis excõicatis, qui præſumunt clericos ordinare, & de archiepis, qui damnant clericos ſui ſuffraganei inconſulto illo; quæ omnia vt competentius oſtendat, thema proponit, & tres inde elicit quæſtiones.

b ¶ *Sententia excõicationis.*] In ſuperiori cauſa dictum eſt, ꝙ epi qñque vſurpant ſibi aliquid de iure ſuorum clericorũ, qñque ſibi conſtituunt ſucceſſorẽ: hic agit qualiter vſurpant qñque de iure vicinorũ eporum, & oſtendit hic ꝙ nemo ordinabit clericos alterius epi eo non requiſito, nec etiam iudicabit, & ꝙ metropolitanus clericos ſui ſuffraganei nõ põt iudicare. & vt hæc & alia, &c.

QVòd ordinatio.] CASVS. Hic intitulaẽ prima quæſtio, qua quæritur, vtrum ordinatio facta ab excõicatis poſsit rata haberi. Et certe de hoc ita dicit H. ꝙ quilibet eps ſiue excõicatus ſiue non, ſiue catholicus ſiue non, ſiue vltimã manus impoſitionẽ recepit in eccleſia ſiue extra, ordinẽ confert, & ordinati ab eo ordines recipiũt, dũmodo in forma eccleſiæ hoc fiat; & ſi illi alios ordinauerint, ordinati erunt, & ſic in infinitũ, vt 1.q.1. qđ quidã. & ĩ. c. ordinationes. idẽ dicit de corpore Chriſti. ar. de cõſec. di.4. oſtendiẽ. ſicut in ſacramentis. 1.q.1. Dñs declarauit. Sed in hoc eſt differentia, ꝗa ordinati ab eo ꝗ recepit vltimã manus impoſitionem in eccleſia, ſiue ſcienter ſiue ignoranter, ſi digni ſunt toleranẽ ex miſericordia, vt ĩ. c.2. & 3. niſi in quattuor caſibus notatis in apparatu. Sed ſi ab eo ꝗ non recipit in eccleſia, ſi ſcienter, non tolerantur. ſi ignoranter, & hoc probauerint, toleranẽ, vt ĩ. ea. ordinationes. Rufinus tñ & Ioan. Fauentinus dicebant, ꝙ eps qui recepit vltimam manus impoſitionem extra eccleſiam, id eſt, ordinem epalem, ꝗa poſt illum nullus eſt ordo, ordinem conferre non poteſt, & qui ordinatur à tali, nihil recipit: ſecus ſi intra eccleſiam recipiat vltimã manus impoſitionẽ. De corpore Chriſti dicebant, ꝙ nullus extra eccleſiã conſtitutus cõficiebat. ar. 24.q.1. ſchiſma. & forte Gratia. fuit huius opinionis, vt ĩ. ea. §. ſed excõicati. & 1.q.1. §. ſed opponitur. Ibi tñ poſt hanc opinionem ponit Gratianus catholicam veritatem. Et vr̃ hic primo probare Gra. ꝙ talis ordinatio non valet.

c ¶ *Quòd ordinatio.*] Hic quæritur an ordinatio facta ab excõicato ſit rata. Excõicatus hic dr̃ præciſus ab eccleſia propter hęreſim, vel ſchiſma, vel aliquã aliam cauſam. Dicit Ioan. Fa. & Rufinus, ꝙ qui recipit vltimam manus impoſitionem, id eſt ordinem epiſcopalem in eccleſia, ordines confert, ſed nõ executionem ordinis. Si autem extra, nihil confert nec ordinem nec executionem, cum tales nihil habeant: arg. 1.q.7. Daibertum. 19. diſt. c. propter. 1. q.1. ſi quis cõfugerit. ſed hæc opinio reprobatur. 1.q.7. conueniẽtibus. ĩ. ea. ordinationes [1]. Dicas ergo, ꝙ ſiue quis recipiat vltimã manus impoſitionẽ in eccleſia, ſiue extra, dũ tñ forma eccleſiæ ſeruetur in ordinãdo, ſemper ordinẽ cõfert, ſed nõ ſemp executionem: & hoc ſiue ſcienter ſiue ignorãter ordinenẽ ab eo. Sed in hoc ſolo eſt differẽtia, ꝙ ordinati ab epis, qui recipiunt vltimã manꝰ impoſitionẽ in eccleſia ſiue ignorãter ſiue ſciẽter, ſi aliàs digni fuerint, poſſunt tolerari, vt ĩ. ea. c.2. & 3. niſi in quattuor caſibus. Si ſunt maculati iterata vnctione, vt 1.q.7. ſaluberrimum. in fi. Vel ſi ſunt ordinati ſimoniace à ſimoniaco, vt ĩ. ea. ab excõicatis. Vel ſi ſunt rebaptizati, vt de conſe. diſt.4. eos. Vel ſi ad ſubuerſionem fidei adhæſerint hæreticis, & in contemptum eccleſiæ voluerint ordinari ab eis [2], vt 1.q.7. conuenientibus. Si autẽ ſunt ordinati ab epo, qui extra eccleſiã recipit manus impoſitionem, ſi ſcienter, nũquam toleranẽ: ſi ignoranter, & hoc probauerit, toleranẽ, vt ĩ. ea. ordinationes. Hæc ergo ſit fides tua, ꝙ hæretici & excõicati & depoſiti vera ſacramenta conferunt, & verum corpus Chriſti conficiunt, vt no. 1.q.1. dominus declarauit. Io. Quod Io. dicit de depoſito, non credo eſſe verum, vt 50. diſt. c. accedens. B.

Excõicatus prǽlatus, an poſſit ordines conferre.

[1] Quod leg. & not. ſ. 1.q.1. §. opponiẽ.

[2] Cũ poſſint ordinari à fidelibus. & iſtum caſum ponit H. penitus alienũ à ſuperiori c. ſ. ſi ad ſubuerſionẽ, &c. vt dicit H. 1.q.7. cõueniẽtibus. & q.1. ſi quis hæreticæ. vbi hoc notauit.

NOs.] CASVS iſtius capituli patet, & intelligiẽ de eo ꝗ præter formam eccleſiæ ordinẽ confert, vel in odium conſecrantium ſicut dictum eſt. vel ſecundum Rufinum & Ioan. Fauen. & Gra. intelligitur de eo qui vltimam manus impoſitionem recipit extra eccleſiam.

d ¶ *Nos conſecrationem.*] ſ. 1.q.7. cõuenientibus. & capi. Daibertũ.

e ¶ *Ab excommunicatis.*] id eſt, hæreticis vel ſchiſmaticis. tales enim ipſo iure ſunt excommuniati.

f ¶ *Celebrata.*] præter formam eccleſiæ. Vel dic quòd in odium eorum hoc dictum eſt, ſicut eccleſia per pactionem conſecrata, potius dicitur execrata quàm conſecrata, vt 1.q.4. eccleſia. 24. q.1. pudenda.

SED EXCOMMVMICATI. CASVS. Videtur hic Grat. ponere opinionẽ Rufi. & Io. Fauẽtini, dicẽs ꝙ ordinationes eorũ q̃ numquã fuerunt catholici, irritę sunt; sed ordinationes eorum q̃ fuerunt epi catholici, licet postea fuerint excõicati, misericorditer ab ecclesia tolerantur. & ad hoc inducit sequens cap.

sante necessitate sacri canones proprium robur obtineant. Secunda pars incipit ibi, *Qui vero.*

b ¶ *Hæresiarchis.*] id est præcisis ab ecclesia, qui numquam catholici episcopi fuerunt. De alijs habes s̃.c.proxi.

c ¶ *Nisi probare.*] isti forte erant pueri, cum illi erant præcisi. Vel forte

A *B excommunicatis.*] CASVS. Quidã catholici epi excõicati fuerunt, & in tempore suæ excõicationis quosdam clericos ordinauerunt. Quæsitum fuit ab Vrbano vtrum possent in suis ordinibus tolerari. Et rñdet ꝙ sic, si sint bonæ vitæ, & non sunt ordinati simoniace, vel nõ constat epos esse simoniacos: sed de cætero non ascendant ad ordines supiores, nisi necessitas vel vtilitas exegerit.

a ¶ *Quondam.*] hic habuit Io. Fau. fomẽtum sui erroris, & ꝓ se inducit. 1.q.1.si quis inq̃t. & 1.q.7. Daibertum. & extra de schisma. c. 1. & 2. sed hoc ideo dr̃, q̃a facilius dispẽsat̃ cũ ordinatis à talibus [1] q̃ vltimã manus impositionem receperunt in ecclesia. & capitula q̃ inducit, intelligo cum nõ fuit forma seruata: & ꝯ eum expresse est j̃.de cõsecr.dist.4.ostẽditur. & c.quomodo. & 1.q.1.quod quidã. Videtur autem hic ꝙ siue scienter siue ignorãter ordinet̃ quis ab hæretico præciso & simoniaco, non debeat cũ eo dispensari: quod verum est, nec obstat 1. q. 1. si qui à simoniacis. vbi innuit̃ si ignoranter à talibus quis ordinatur, ꝙ possit secũ dispensari. sed illud intelligimus cũ G. de prælato tolerato ab ecclesia, hic de præciso. vel ibi non fuit simoniacus & hæretic⁹, hic aũt simoniacus & hæreticus. Si q̃s ergo est ordinatus à simoniaco etiã ignoranter, executionem nõ recipit, cum simoniacus sit suspensus ipso iure, vt 1. q. 1. reperiuntur. extra de simo. tanta. Sed quid faciendum est huic, si suus eps̃ quem scit esse simoniacum, vult ipsum promouere. H. dicit ꝙ qui promouetur à simoniaco prælato suo adhuc tolerato, non peccat, & libere potest suum officium exequi. sed contrarium legitur extra de simo. per tuas. De hoc dixi s̃. 1.q. 1. si qui à simoniacis.

[1] Vnde dicit Hug ꝙ illud verbũ, quõdã &c. addit̃ potius vt ostendatur differẽtia in dispositione. nã cũ ordinatis scienter ab illis qui nunquã fuerũt catholici, epi non dispẽsant, vt j̃.c.proxi. secundũ Hug.

Ordinatus à simoniaco caret executione.

sum est, quod legitime actum, aut collatum minime probatur; si perfectum esse debebit. Nam quomodo honorem possit retinere, qui ab illo acceperit, qui potestatem dare legitime non habuit, inuenire non possum.

Sed excommunicati hic intelligendi sunt, qui in ipsa sua ordinatione pœnam excommunicationis contraxerunt; qui numquam in numero catholicorum fuerunt. Ceterum, qui inter catholicos prius deputati sunt, si postea excommunicationis sententia notati fuerint; ordinationes tamen eorum ab ecclesia misericorditer tolerantur.

s̃.c. nos consecrationem.

Vnde Vrbanus Papa secundus scribit dicens.

¶ Ordinationes ab excommunicatis non simoniace factæ, ex misericordia tolerantur. C. IIII.

Ansl. 12. c. 74. Iuo p. 6. 406.

AB excommunicatis, quondam [a] tamen catholicis episcopis ordinatos, si quidem non simoniace ordines ipsos acceperunt, & si ipsos episcopos simoniacos non fuisse constiterit; ad hæc, si eorum religiosior vita, & doctrinæ prærogatiua visa fuerit promiseri, pænitentia indicta, quam congruam duxeris, in ipsis, quos acceperunt, ordinibus permanere permittas. Ad superiores autem conscendere non concedimus, nisi necessitas, vel vtilitas maxima flagitauerit, & ipsorum sancta conuersatio promeruerit.

Sed & illud Gregorij de nominatim excõicatis intelligitur: quorum ordinationes sunt irritæ, si eorum damnatio nõ erat ordinandis incognita.

s̃.c. nos cosecrationem.

Vnde idem Vrbanus ait in synodo Placentina, c.9. & sequentibus.

¶ Qui nominatim excommunicati sunt, & qui aliorum sedes inuadunt, alios ordinare non possunt. C. V.

Poly. 7. tit. 16. & l. 2. tit. 38. C. 9. & 10.

ORdinationes, quæ ab hæresiarchis [b] nominatim excommunicatis factæ sunt, & ab eis, qui catholicorum adhuc viuentium episcoporum sedes inuaserunt, irritas esse iudicamus; nisi probare [c] valuerint, se cum ordinarentur, eos nescisse [d] damnatos. ¶ Qui vero ab episcopis quondam catholice ordinatis, sed in schismate à Romana ecclesia separatis consecrati sunt; eos, nimirum, cum ad ecclesiæ vnitatem redierint, seruatis proprijs ordinibus misericorditer suscipi iubemus: si tamen vita, & scientia eos cõmendat. ¶ Amodo vero, quicumque à prædictis schismaticis, sanctæque Romanæ ecclesiæ aduersarijs se ordinari permiserit, nullatenus hac venia dignus habeatur. ¶ Quamuis autẽ misericordiæ intuitu, magnaque necessitate cogente hanc in sacris ordinibus dispensationem constituerimus; nullum tamen præiudicium sacris canonibus fieri volumus: sed obtineant proprium robur, & cessante necessitate illud quoque cesset, quod pro necessitate † factum est. Vbi enim multorum [e] strages iacet, ibi subtrahendum est aliquid seueritati, vt [α] addatur amplius charitati.

C. 11.

C. 12.

C. 13.

[α] ¶ Vt addatur, &c.] *Hæc sunt addita ex concilio ipso.*

Electio quoque, nisi à catholicis facta fuerit, irrita esse probatur.

SED ET ILLVD. CASVS. Supra in §. sed excõicati. dr̃, ꝙ illud c. nos consecrationem. intelligitur de his qui numquã fuerunt de numero catholicorum. Nunc vero ostendit, ꝙ potest intelligi de nominatim excõicatis, quorum ordinationes scienter receptæ non tolerantur quo ad executionem.

O *Rdinationes.*] CASVS. Hoc c. diuidit̃ in duas partes. In prima parte dr̃, ꝙ illi qui receperunt ordines ab epis ordinatis in hæresi vel ab intrusis, non tolerant̃ in suis ordinibus quo ad executionẽ, nisi probent se nesciuisse in tempore ordinationis eos fuisse damnatos. In secunda parte dr̃, ꝙ illi qui receperunt ordines a schismaticis quondam tñ catholicis epis, ex misericordia in suis ordinibus tolerantur, si boni sunt, propter necessitatem: sed cessante necessitate sacri canones proprium robur obtineant. Secunda pars incipit ibi, *Qui vero.*

forte Romæ a Papa fuerant præcisi, & ante quam fama crebresceret, fuerunt aliqui ordinati ab eis, aliàs in his quæ publice fiunt, non potest quis ignorantiam allegare. 16. dist. quod dicitis. Et est hic arg. quòd qui allegat ignorantiam, ipsam probabit. 3.q.9. indicas. 1.q.1. si qui a simoniacis. extra de ele. innotuit. 82. dist. proposuisti. & hic mãifeste reprobat̃ distinctio Io. & Rufi. hic enim distinguit̃ inter ordinatos ab illis qui receperũt vltimam manus impositionem in ecclesia, & ordinatos ab illis qui receperũt vltimã manus impositionem extra ecclesiam, & tam hi, quàm illi recipiunt ordinem, scilicet characterem, sed non executionem.

d ¶ *Nescisse.*] ff. de probat. verius. contra. Sed hic præsumebat̃ eos scire. sic 82. dist. proposuisti. in fi.

e ¶ *Multorum.*] simile s̃. 44. dist. comessationes. & s̃. dist. 50. vt constitueretur.

ELECTIO. CASVS. Dictum est s̃. ꝙ ordinatio hæreticorum irrita est. Nunc dicit G. ꝙ electio facta a non catholicis irrita est, sicut habetur in seq. cap. cuius casus planus est.

Nos

Vnde Gregorius scribit Mediolanensibus, lib. 8. epist. 65.

¶ Irrita sit electio, quæ non à catholicis facta probatur. C. VI.

Poly. l. 2. tit. 1. † catholicis, & *maxime à Langobardis*] orig.

NOs[a] in hominem, qui non à catholicis[†] eligitur[b], nulla præbemus ratione consensum: nec, si alicuius præsumptionis vsurpatione factus fuerit, in locum vel ordinem, illum sacerdotis suscipimus.

QVÆSTIO SECVNDA.

QVòd autem[c] episcopus, vel quilibet superiorum clericos alterius sine proprijs litteris ordinare non debeat; *Calixtus Papa scribit epistola 2. ad episcopos Galliæ dicens.*

¶ Alterius ecclesiæ parochianum nullus iudicare præsumat. C. I.

Ansl. l. 6. c. 120. Iuo p. 14. c. 72. & p. 5. c. 236. † abest ab orig.

NVllus alterius terminos vsurpet, nec alterius parochianum iudicare[d], vel ordinare[†], aut excommunicare præsumat: quia talis iudicatio, vel ordinatio, aut excommunicatio, vel damnatio nec rata erit, nec vires vllas habebit: quoniã, nullus alterius iudicis, nisi sui, sententia tenebitur, aut damnabitur. Vnde & Dominus loquitur dicens, [Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.]

Deute. 19. Prou. 22.

[*Vnde*[a] *Vrbanus Papa.*]

a ¶ Vnde.] *Antea erat*, Idem, *hoc est Calixtus: quia, cum Palea hæc non dum esset inserta, sequebatur c* nullus primas, *quod est Calixti. Hanc autem paleam citat Gratianus ex Vrbano secundo, infra de pænit. dist. 6. c. fin.*

PALEA. C. II.

sẽt. 4. dist. 21. g. De pænitentia. dist. 6. c. fin. † *al. p ignorãtia*

PLacuit, vt deinceps nulli sacerdotum liceat quemlibet cõmissum alteri sacerdoti recipere ad pænitentiã sine eius consensu, cui prius se commisit, nisi per ignorantiam[†] illius, cui pænitens prius confessus est. Qui vero contra hæc statuta facere præsumpserit, gradus sui periculo subiacebit.

Item Calixtus epist. 2.

¶ In alterius parochia, nisi eo vocante, nulli aliquid agere licet. C. III.

Poly. l. 2. tit. 24. Burc. l. 1. c. 66. Ansl. l. 6. c. 119. Iuo p. 5. c. 101. Pann. l. 4. c. 28.

NVllus primas, nullus metropolitanus[f], nullusque reliquorum episcoporum, alterius adeat ciuitatem, aut ad possessionem ac-

---

a NOs.] Simile 24. q. 1. aperte. & c. miramur.
b ¶ Eligitur.] constat q suspensus non põt eligere, vt extra de consue. cum dilectus. & extra de æta. & quali. cũ bonæ. Sed qd si maior pars fuerit excõmunicata, an possint alii eligere sine ea? ar. q non. extra de conces. præ. & ec. non va. quia diuersitatem. Ité quid si vnus est excommunicatus, & eligit cum aliis, an tota electio vitietur? non, nisi ipsi communicent consentiendo. extra de sent. & re iud. ad probandum. vbi cassatur sententia iudicum; quia vnus iudicum fuit excommunicatus. Et arg. ad hoc extra de offic. dele. cum super. & ff. de recep. ar. Pædius. ar. contra. ff. quod cũ fal. tu. l. 1. §. 1. vbi dicitur, q non obest si tutor falsus interponit auctoritatem suam cum tutore vero. quia tenet quod actum est. suspensus autem hodie eligit, vt extra de cle. excommu. mi. si celebrat.

QVòd autem.] Hæc q. diuiditur in duas partes, in prima quarũ quæritur si quis debet ordinari ab extraneo episcopo sine litteris? & respondet. q non: & hoc probat 6. auctorit. Secunda ibi, *His auctoritatibus.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic ponitur 2. q. qua quæritur an episcopus vel archiepiscopus possit ordinare clericos alterius episcopi sine propriis litteris. Et respondet, q non, vt probatur per sequenti cap.

c ¶ *Quòd autem.*] certum est, q nullus episcopus debet ordinare, vel recipere clericos alterius episcopi sine litteris sui episcopi, vt 71. dist. per totum. nec sufficiunt ad hoc litteræ archidiaconi, vt extra de offi. archi. significasti.

NVllus.] CASVS. Calixtus Papa docet hic, q nullus episcopus debet terminos alterius vsurpare, vel alterius parochianum ordinare, dãnare vel excõicare: quia talis ordinatio, dãnatio, & excommunicatio irrita erit: & q hoc fieri nõ debeat, probatur auctoritate Deut. & Prou. dicentis, Ne transgrediaris, &c.

d ¶ *Iudicare.*] nisi ĩ casibus, vt de pæ. dist. 6. placuit. s̃. 6. q. 3. c. vlt. s̃. 3. q. 6. peregrina. & c. 1. & 10. q. 3. nec numerus. 2. q. 5. Mennã. & q 7. nos si incompetenter. & in casibus vbi quis sortitur forum,[2] & cum quis negligit suum locum conuertere ad fidem. 16. q. 3. placuit 2. & cum episcopos solus est in vna prouincia, vt 65. dist. si forte. in fine.

[2] Qui no. 3. q. 6. in prin.

e ¶ *Rata.*] Sed quæritur si vnus iudex sententiam excõicationis latam ab alio, ratam habere possit? ar. qđ sic j. ea. Lugdunen. & 3. q. 6. hæc quippe. 63. dist. Salonitanæ. nam factum falsi procuratoris possum ratum habere. extra de offic. deleg. cum olim. ff. de iud. licet. & electionem quæ nulla est, possum ratam habere. extra de ele. q sicut. Ité adoptio iniusta potest ꝯfirmari. ff. đ adop. adoptio. Ité sñia feminæ & serui ꝯfirmaẽ, licet nulla sit, vt 3. q. 7. in famis. §. tria. ĩ pri. & ff. de off. præto. Barbarius. extra de arbit. dilecti. & est ar. ad hoc insti. de testa. milit. §. sed si quis. nam & per appellationẽ põt cõfirmari, quod nullum est. ff. rem ratã habe. l. 3. §. falsus. Sed ꝯ ext. de consue. ad nostrã. Ité quod meo nomine gestũ non est, ratum habere non possũ, vt ff. de neg. gest. si pupillis. §. sed & si ego. Ité cuius præsentia desideratur, eius ratihabitione non põt confirmari, vt instit. de aucto. tuto. in fin. Item si sententia excõicationis confirmaretur, retro esset quis excõmunicatus, quod esset absonum. Dicas ergo, q sentẽtia quæ nulla est, non potest ratihabitione cõfirmari: quia sententia plus habet iuris, quàm facti. & ĩ illa l. ff. rẽ ratam habe. fuit sententia lata à suo iudice, sed contra ius. & sufficit quòd litigator credat se condemnatum, ad hoc vt teneat iudicium. ff. famil. erciscun. cum putarem. solus tamen princeps potest sententiam, quæ nulla est, confirmare, vt 2. q. 1. in primis. & 3. q. 6. hæc quippe. qa & ipse mutat substantialia rei. C. de rei vxo. act. in prin. sic intellige. 3. q. 6. hæc quippe. Alia autem quæ plus habent facti, quàm iuris, vt emptio, locatio, & traditio, possunt confirmari. ff. de cura. fur. consilio. §. vlt. vnde donationem factam à laico, & non nomine episcopi potest episcopus confirmare, vt 16. q. 1. cap. vlt. & extra de iure patro. cura pastoralis. Si autem aliquis ordinat clericos alterius credens suum episcopum ratum habiturum; tunc potest talis ordinatio confirmari per ratihabitionem, vt j. ea. Lugdunensi. secus si non poneret spem in ratihabitione illius, vt ff. de solu. si quis offerenti. In sententia autem dici potest, q si aliquis nomine alterius tulit sententiam, q tunc possit ratificari. Io. Quid iuris sit de hoc, & de sent. excom. notaui in quęstionibus. B.

Sentẽtia nulla an possit ratihabitione cõfirmari.

NVllus primas.] CASVS. Cælestinus prohibet in hoc cap. q nullus patriarcha vel archiepiscopus vel episcopus iudicet, vel ordinet vel disponat aliquid in parochia alterius nisi fuerit inuitatus. Si vero præsumpserit, damnabitur cum cooperantibus & consentientibus ei. Nam si ordinare non potest, nec iudicare poterit. idem dicitur de episcopo in duobus sequentibus cap. scilicet, q irrita erit talis ordinatio, & ipse damnabitur.

f ¶ *Metropolitanus.*] Si metropolitanus non potest intrare diœcesim suffraganei sui, nisi uocatus, ut hic dicitur, qualiter ergo uisitat diœcesim, & recipit ibi procurationes, ut extra de censibus, lopitę. extra de præscrip. cum ex officii? Sed illud intelligo in eo casu quando per negligentiam deuoluitur ius ad metropolitanum,

uel

Maius nõ licet, cui non licet minus.

vel etiam per appellationem.

a ¶ *Ordinare.*] argu. ex quo minus non licet, nec maius, vt 44. dist. nulli. 16. quæstio. 2. visis. & secũdum hoc minus est ordinare, quàm iudicare: quia solus potest ordinare, sed non solus iudicare ad depositionem, 3. 15. quæstio. 7. si autem. & c. Felix. & c. vlti.

b ¶ *Iudicabit.*] sæpe tamen iudicat qui non potest ordinare, vt archidiaconus, vt 25. distin. perlectis. & extra de tempo. ord. cum in distribuendis.

c ¶ *Nullum.*] ¶ *A metropolitano.*] hoc intelligas in arduis negotiis, aliter sufficit voluntas episcopi, vt S. c. proxi.

¶ Et totam prouinciam contingentibus, vt dixi in littera.

d ¶ *Vacua.*] quantum ad executionẽ altaris, tamen consecratio manebit, vt 7. q. 1. episcopus in diœcesi.

e ¶ *Episcopum.*] ¶ *Ordinandum.*] si tamen suum subditum alibi excommunicaret, videtur, quod tenet. 11. q. 3. si episcopus. sicut Paulus absens excommunicauit Corinthium. & facit ad hoc 7. q. 1. si quis presbyter. & c. si quis vero. sine respectu tamen pro tribunali non potest ibi ferre sententiam, vt arg. extra de officio. leg. nouit. ff. de offi. præ. l. 3. ff. de iurisd. om. iud. l. vlt. ff. de offi. procons. & leg. l. 2. De hoc plenius dixi extra de offic. leg. nouit.

cedat (quæ ad eum non pertinet, & alterius episcopi est parochiæ) super cuiusquam dispositione, nisi vocatus ab eo, cuius iuris esse dignoscitur, aut quidquam ibi disponat, vel ordinet, aut iudicet, si sui gradus honore potiri voluerit. Sin aliter præsumpserit; damnabitur, & non solum illi, sed cooperatores, eique consentientes: quia sicut ordinatio, ita eis & iudicatio, & aliarum rerum dispositio prohibetur. Nam qui ordinare a non poterit, qualiter iudicabit? nullatenus procul dubio iudicabit b, aut iudicare poterit.

3. episcopum vers. nam si.

Item ex concilio Nannetensi, c. 1.

¶ De eodem. C. IIII.

IN Dominicis, vel festis diebus presbyteri, antequam Missas celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus in ecclesia sit, qui proprio contempto presbytero ibi Missam velit audire. Quem si inuenerint; statim ab ecclesia abijciant, & ad suam parochiam redire compellant.

ext. de paro. c. 2. Burc. l. 2. c. 92. Iuo p. 2. c. 122.

¶ *Hæc & sequens caput absunt à sex vetustioribus & emendatioribus Gratiani exemplaribus. In ceteris autem habentur sine nomine Palea, quemadmodum & in excusis. Extat autem vtrumque in concilio Nannetensi, & ex eo citatur hoc primũ in Decretalibus tit. de paroch. c. 2. & à Burchardo, & Iuone. sicque emendatum est, cum antea citaretur ex concilio Meldensi.*

Item ex eodem concilio Nannetensi, c. 2.

Et in capitul. l. 1. c. 153.

¶ De eodem. C. V.

Burc. l. 2. c. 91.

NVllus presbyter, aut a diaconus alterius plebanum † (nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit) ad Missam recipere audeat.

† *al. plebesanũ*] *al. parochianum*

a ¶ Aut diaconus.] *Istæ duæ voces neque in concilio, neque in capitularibus, neque apud Burchardum leguntur.*

Item ex concilio Antiocheno, c. 13.

¶ Ad ordinationem clericorum, vel ecclesiarum alterius episcopi, nisi ab eodem inuitatus, non accedat episcopus. C. VI.

NVllum episcoporum audere debere ex alia prouincia ad aliã transitum facere, & ordinare aliquos in ecclesijs, aut proferre ad sacrum ministerium. Nec † ab alijs illuc trahatur episcopis: nisi forte per litteras rogatus abierit, nõ solum à metropolitano c, sed & ab his, qui cũ eo sunt, omnibus ipsius prouinciæ episcopis. Quòd si nullo inuitante inordinate superueniat, & aliquos, vel ordinare præsumpserit, vel quoslibet actus illi ecclesiæ competentes, qui ad se minime pertinent, vsurpare tentauerit; vacua d quidem & inania erunt omnia, quæ gesserit: ipse vero huius indisciplinati ausus, & irrationabilis cœpti dignas causas expendat †, tamquam depositus à sancta synodo, & propter huiusmodi præsumptionem iam prædamnatus.

Burc. l. 1. c. 108. Iuo p. 5. c. 210. & simile p. 5. c. 180. ex epistola Bonifacij.

† *al. Nec alios illuc attrahat epĩs*

† *al. excipiat*

a ¶ Et

¶ *Hæc est prisca versio. Dionysii autem interpretatio, quæ & conciliorum tomis est inserta, & à Burchardo, & Iuone affertur, aptius exprimit sententiam canonis græci. Tamen, quoniam neque ipsa omnibus locis omnino respondet, visum est verba græca noua cum versione apponere.*

Μηδένα ἐπίσκοπον τολμᾶν ἀφ᾽ ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν καὶ χειροτονεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ τινὰς εἰς προαγωγὴν λειτουργίας, μὴ δὲ εἰ συνεπάγοιτο ἑαυτῷ ἑτέρους, εἰ μὴ παρακληθεὶς ἀφίκοιτο διὰ γραμμάτων τοῦ τε μητροπολίτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων, ὧν εἰς τὴν χώραν παρέρχοιτο. εἰ δὲ μηδενὸς καλοῦντος ἀπέλθοι ἀτάκτως ἐπὶ χειροθεσίᾳ τινῶν, καὶ καταστάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ προσηκόντων αὐτῷ, ἄκυρα μὲν τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ πραγμένα τυγχάνειν, καὶ αὐτὸν δὲ ὑπέχειν τῆς ἀταξίας αὐτοῦ καὶ τῆς παραλόγου ἐπιχειρήσεως τὴν προσήκουσαν δίκην, καθῃρημένον ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου.

† παρὰ τῶν ἐπισκόπων

Nullus episcopus audeat ab vna prouincia in aliam transire, & in ecclesia aliquos ordinare ad promotionem liturgiæ †, nec si alios vnà secum adducat; nisi accitus venerit per litteras metropolitani, & eorum, qui cum illo, episcoporum, in quorum regionem accedat. Quòd si nemine vocante inordinate aduenerit, vt aliquos ordinet, ac negotia ecclesiastica ad se minime pertinentia conficiat; irrita quidem sunto, quæ ab eo gesta fuerint: verum & ipse suæ impudentiæ, & iniqui incœpti iustam pœnam subeat, hinc iam à sancta synodo depositus.

† id est, sacri ministerij

Item ex eodem Antiocheno, c. 22.

¶ Ad ordinationem ecclesiæ, quæ sibi commissa non fuerit minime accedat episcopus. C. VII.

Iuo p. 6. c. 412.

EPiscopũ nõ debere in alienã irruere ciuitatẽ, quæ illi probatur nõ esse subiecta, neq; in regionẽ, quæ ad eius curã minime noscitur ptinere, ad aliquid a ordinãdũ e, neq; presbyteros, aut diaconos cõstituere, ad alios b episcopos pertinẽtes, nisi forte cũ volũtate, & testimonio

Burch. l. 1. c. 71. Iuo p. 5. c. 178.

a ¶*Et testimonio.*] Numquid hoc testimonium sufficit isti vt non iterum examinetur ab illo episcopo? Ar. ꝙ sic 19.q.2.duæ.47.dist. de Petro.& 16.q.2.si quis episcoporum. sicut tutori dato in testamento sufficit testimonium patris, vt instit.de satis.tut.§.1. Argu. cõtra 73.dist.sanctissimo. sed ibi de collocando in ecclesia secũda. Item numquid sufficiunt litteræ archidiaconi? non, vt extra de officio. archi. significasti. sed hoc verum est, vbi non est consuetudo præscripta.ĩ.ea.q.3.conquestus.

E *Piscopi.*] CASVS. Statuitur in hoc c. ꝙ quilibet episcopi suas regant ecclesias vel parochias,& ad alienas non accedant:sed quilibet in sua prouincia disponat quæ disponenda sunt.

monio [a] γ propriæ regionis episcopi. Quòd si quispiam, horum quid tale facere voluerit;irrita quidem erit huiusmodi ordinatio:& quæ male [δ] vsurpauerit,à synodo arguantur. Nam [ε] si ordinare non potuerit; nullatenus ad alios pertinentes iudicare præsumat.

α ¶Ad aliquid.] *In hoc etiam canone Dionysii versio purior est: hic autem habet,* super ordinatione cuiusquam: *quod græce est,* ἐπὶ χειροτονίᾳ τινὸς, *idest,* vt quempiam ordinet.

β ¶Ad alios episcopos.] *eodem fere modo Dionysius. Græce legitur*· εἰς τόπους ἑτέρῳ ἐπισκόπῳ ὑποκειμένους, *idest,* in locis alteri episcopo subiectis·

γ ¶Et testimonio.] *Græce tantum est,* μετὰ γνώμης *quod Dionysius vertit,* cum consilio, & voluntate.

δ ¶Et quæ male.] *Sic est emendatum ex vetustis exemplaribus, & ex ceteris editionibus conciliorum, præter hanc postremam quattuor tomorum. Dionysius habet,* & ipse coerceatur à synodo: *quod Græce est,* καὶ αὐτὸν ἐπιτιμίας ὑπὸ τῆς συνόδου τυγχάνειν, *idest,* & ipse puniatur à synodo.

ε ¶Nam si.] *Tota hæc clausula in Græco canone, cuius tria exemplaria manuscripta collata sunt, minime habetur: sed & prisca versio, & Dionysiana habẽt. Similis sentẽtia legitur* ĩ.null⁹ *primas.*

Item ex synodo Constantinopolitana prima, c.2.

¶ Non accedant episcopi ad ecclesias, quæ sunt extra eorum diœcesim. C. VIII.

EPiscopi, qui extra diœcesim [b] sunt, ad ecclesias, quæ extra terminos eorum sunt, non accedant, neque confundant,& permisceant ecclesias. Secundum [ζ] regulas statutas, Alexandriæ quidem episcopi ea, quæ sunt in Aegypto tantummodo gubernent. Orientales autem episcopi solius orientis curam gerant; seruatis tamen honoribus primatus ecclesiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicænæ synodi continentur. Sed & Asianæ diœcesis episcopi ea, quæ sunt in Asia, & quæ ad Asianam tantummodo diœcesim pertinent,gubernent. Ponti autem episcopi Ponticæ tantum diœcesis habeant curam. Thraciæ vero, ipsius tantummodo Thraciæ.

ζ ¶Secundum.] *Mutata est interpunctio, vt magis respondeat Græco canoni,* ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας, &c. *quod Dionysius vertit,* sed iuxta canones Alexandrinus antistes, &c. *In editione autem conciliorum in tribus tomis deerant hęc verba,* ea quæ sunt in Aegypto tantummodo gubernent. Orientales autem episcopi.

Item ex eodem, c.3.

¶ De eodem. C. IX.

NOn inuitati episcopi ultra diœcesim accedere non debent super ordinandis aliquibus, uel quibuscumque disponendis ecclesiasticis causis, seruata regula, quæ supra scripta est de unaquaque diœcesi. Manifestum namque est, quòd per singulas quasque prouincias prouincialis synodus administrare, & gubernare omnia debeat, secundũ ea, quæ sunt in Nicæa definita.

β ¶Seruata regula.] *Ita in omnibus editionibus huius priscę versionis: sed in Gręco canone hic est initium periodi, & quę sequuntur ex ipso pendent, quemadmodum Dionysius vertit,* seruata vero quæ scripta est de gubernationibus † regula, manifestum est, quòd illa, quæ sunt per vnamquamque prouinciam, ipsius prouinciæ synodus dispenset, &c.

2 *His auctoritatibus prohibentur quilibet episcopi clericos alterius ordinare. Sed quæritur, si contingat eos aliquibus sacros ordines distribuere, an ordinati ab episcopis suis in proprijs ordinibus recipi possint.*

De his ita scribit Vrbanus Papa Hugoni Lugdunensi archiepiscopo.

¶ Clerici ab episcopo alterius parochiæ ordinati à proprio in suis ordinibus recipi possunt. C. X.

LVgdunensis parochiæ † clericos, quos contra statuta canonum ab alterius parochiæ episcopis ordinatos litterarum tuarum significatione mõstrasti, cum graduum suorum honore recipere religionis tuæ prudentia poterit [c], si eos aliàs canonice, & sine prauitate aliqua ordinatos constiterit: si tamen eorum probabilem uitam id indulgentiæ perspexeris promereri. Legimus quippe sanctum Epiphanium episcopum ex diœcesi sancti Ioannis Chrysostomi quosdam clericos ordinasse: quod sanctus [d] uir omnino non fecisset, si ei † detrimen-

b *Diœcesim.*] idest, prouincia siue regionẽ. sic econtra nomen regionis pro diœcesi ponitur s.c.prox.sic & ĩ.prox. quæst. per singulas 2.valet hoc cõsiderare ad instrumenta & diuisiones prouinciarum, vt 6. quæst.3. scitote.

N*On inuitati.*] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ episcopi nõ debent ire ad alienas parochias super ordinandis aliquibus vel disponẽdis ecclesiasticis causis:sed vnaquæque synodus ordinet intra suam prouinciam quæ disponenda sunt, sicut in concilio Nicęno statutum est.

HIS. Hæc est secunda pars quæstio. secundum Ioan. de Fant.

CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, ꝙ nullus episcopus clericos alterius ordinare debet:& quærit incidẽter, si contingat clericos ordinari ab episcopo non suo: an possint in suis ordinibus tolerari à suis episcopis. Et respondet quòd sic, vt dicitur in proxi. cap.

L*Vgdunẽsis.*] CASVS. Hu Lugdunen. archiepiscopus quæsiuit ab Vrbano vtrum in suis ordinibus posset tolerare quosdam clericos suos ab alijs episcopis ordinatos, cum eis dispensando. Et respondet quòd sic ex misericordia, si bonæ vitæ sint: & si sine prauitate fuerint ordinati: iniuncta eis pænitentia competenti. Et hoc probat exemplo Io. Chrysost. qui clericos suos ordinatos à sancto Epiphanio tolerauit: & in suis ordinibus recepit: quod nõ fecisset si sciret eos nõ recepisse ordines.

c *Poterit.*] Argu. ꝙ sequens ratihabitio cõfirmat quod primo fuit inutile, vt 63. dist. Salonitanæ. & 16.q.1. cap.vlt.

d *Quod sanctus vir.*] Sic ĩ.37. distin. qui de mensa. 7. q. 1. omnis. Sed nonne iste episcopus

Marginalia: ĩ.null⁹ primas. — Diœcesis pro regiõe ponit & contra. — † περὶ τῶν διοικήσεων — Iuo p. 6.c.412. — Socrates l.6.Histo. c. 12. & 13. Triper.l.10.c.11. Nice. l.13.c.13.

pus deliquit ordinando clericos alterius; quomodo ergo sanctus fuit? Omissis multis solutionibus dic, ꝙ excusatur ideo quia vtiliter gessit: & quia credebat hoc Io. placere [1]: sicut non facit furtum qui credit hoc placere domino [2], vt institu. de obli. quæ ex qua. delic. nascuntur. §. 1.

vos. 7. q. 1. sicut vir. in fi.

d ¶ *Agere.*] Quod ad statum communem pertinet, vt ĩ. e. archiepiscopus. sic s. 80. dist. non debere.

PEr singulas.] Casus. In Nicæno concilio fuit statutum, v archiepiscopus per singulas prouincias curã gereret, & ad ar chie

[1] Quod not. s. e. c. 1. in gl. 2. in fi.

[2] Idem tenet Bar. in l. iter omnes. §. recte. ff. de fur.

a ¶ *Moderatio tua.*] Permitttur hic episcopo dispensatio canonis vel criminis pœnalis, si. est s. 1. q. 5. c. vlt. in fi. sed non permitteretur si simoniace fuissent ordinati. 1. q. 1. erga. de pænitentialibus nõ est dubium, quia hoc potest quilibet sacerdos, vt 26. q. 7. tẽpora pœnitudinis.

tũ fore perpenderet. Quos igitur recipiendos moderatio [a] tua arbitrata fuerit; iniuncta, satisfactionis gratia, propter ecclesiam, quam offenderunt, congrua pænitentia, miserationis intuitu in suo quemque honore recipies, salua in omnibus sanctorum canonum disciplina.

QVÆSTIO III.

QVòd autem [b] archiepiscopus clericos sui suffraganei illo inconsulto damnare valeat, vel absoluere; sic videtur posse probari. Sicut totius episcopatus ecclesiæ in potestate sunt episcopi; sic & ecclesiæ totius archiepiscopatus ad diœcesim pertinent archiepiscopi. Vocantur enim episcopi à metropolitano in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Sic quippe vices eis impertit, vt potestatem suam sibi non adimat. Vnde & sine eius consilio nihil eis agere licet, sicut in concilio Martini Papæ legitur, c. 4.

In capitulis Martini Bracharensis, c. 4.

¶ Nec episcopi sine metropolitani consensu, nec ille sine eorum consensu aliquid agere debet. C. I.

PEr singulas prouincias oportet episcopos cognoscere [c] metropolitanum † suum; & ipsum primatus curam suscipere: nihil autem agere [d] reliquos episcopos præter eum; secundum quòd antiquitus à patribus nostris constitutum continetur in canone. Propter quod metropolitanus episcopus nihil præsumptiue assumat † absque consilio ceterorum.

† al. primatum metropolitani epi

Apost. can. 34.

† al. sibi assumat

Item ex concilio Antiocheno, c. 9.

¶ Sine metropolitani conscientia extra suam diœcesim nihil agat episcopus. C. II.

PEr singulas [e] prouincias episcopos singulos scire oportet, episcopũ metropolitanum, qui præest, curam & solicitudinẽ totius prouinciç [f] suscepisse. Propter quod ad metropolitanã ciuitatẽ ab his, qui causas habent, concurratur. Quapropter placuit eũ, & honore præcellere, & nihil vltra sine ipso reliquos episcopos agere secũdũ antiquum patrum nostrorum canonem, nisi hoc tantũ, quod vnicuique ecclesiæ per suam diœcesim cõpetit. Vnumquemque enim episcopum oportet habere suæ diœcesis potestatẽ, ut regat, & gubernet secundũ competẽtẽ singulis; [g] reuerentiã, & prouidentiam gerat omnis regionis, quæ sub ipsius est ciuitate: ita ut etiã ordinare ei presbyteros, & diaconos proba

Apo. can. 34.

QVod aũt.] Casus. Hic intitulatur 3. quæstio, qua quęritur, an archiepiscopus possit absoluere vel damnare clericos sui suffraganei illo inconsulto: & certum est ꝙ non, nisi cũ appellatur ad eum: vel habetur de consuetudine: vel si ep̃s decederet, & res arbitrio archiep̃i dispẽsari voluerint clerici, vt ĩ. e. con questus. vel nisi episcopus sit negligẽs, vt ĩ. e. cum simus. vel nisi cõtrouersia sit inter ep̃m & suum clericum, vt ĩ. 11. q. 1. si clericus. vel nisi dissẽsio est de electiõe episcopi, vt s. 33. dist. si forte. Sed hoc hodie corrigit̃ ꝑ cõstitutionẽ Innocentij Papæ. Sed quia cõmunia negotia ꝓuinciç, vt synodũ cõgregare, ep̃m examinare potest facere; nõ tamen sine cõsensu aliorũ, vt ĩ. c. 1. 2. 3. & 4. & 5. Et procedit hoc ordine. Primo ꝓbat superficialiter, ꝙ archiep̃s potest absoluere & dãnare parochianos sui suffraganei illo incõsulto, vsq; ad §. *Sed cõtra.* deinde ꝓbat cõtrariũ vsq; ad §. *Sola.* in quo tractat de excellẽtia Papæ: & hoc vsque ad §. *vltimũ.* in quo soluit cõtrarietatẽ. Dicit ergo ꝙ sicut ecclesiæ totius ep̃atus sunt in potestate ep̃i, sic ecclesię totius archiep̃atus sunt in potestate archiep̃i: ita ꝙ ep̃o nõ licet aliquid agere sine consilio metropolitani: sed intellige in ijs quæ pertinent ad generalem statũ prouinciæ totius episcopatus.

b ¶ *Quod autem.*] Metropolitanus episcopo inconsulto nõ potest iudicare clericos suos, nisi in casibus specialibus, scilicet quando causa per appellationẽ defertur ad ipsum, vt infra ea. conquestus. vel nisi causa sit inter episcopũ & clericum, vt 11. q. 1. si clericus. Item cum dissensio est de electione episcopi, vt 63. dist. c. vlti. hoc vero non tenet hodie per id quod est extra de ele. quia propter [3]. Item cum suffraganeus est negligens, vt ĩ. ea. cum simus. Item omnia male acta potest punire & retractare, vt 26. q. 5. quicumque. & 12. dist. de his. Item si de consuetudine aliquid obtinuit: aut si episcopus decessit, vt ĩ. ea. conquestus. Aliter de specialibus negotijs episcopatuum se non potest metropolitanus intromittere: sed communia negotia, quæ non magis pertinent ad vnum quàm ad alium: sed ad statum totius prouinciæ, vt congregare synodum, examinare episcopum & ordinare, hoc potest: non tamen sine consilio aliorum episcoporum, vt infra ead. c. 1. 2. 3. 4. & 5.

Metropolitanus clericos suffraganei iudicare non potest.

[3] Versi. vt is collatione habita eligat, &c. quasi dicat, licet cognitio electionũ & electorum pertineat ad metropolitanũ: non tamẽ gratificatio: sed eũ eliget in in quem omnes, &c. vt ibi Archidia.

PEr singulas.] Casus. Dicitur hic ꝙ episcopi in singulis prouincijs debent recognoscere suum metropolitanum, sibi obediendo: & nihil agere de communibus negotijs sine metropolitani consilio. Similiter nec metropolitano licet sine consilio episcoporum aliquid facere de negotijs communibus.

c ¶ *Cognoscere.*] idest, intelligere, idest, diligere, vt ibi. Non noui chiep̃m appelletur: sine cuius cõsilio episcopi nihil agere possunt nisi de his quæ ad proprias eorum parochias spectant: & econuerso metropolitanus sine consilio episcoporum nihil agere potest.

e ¶ *Per singulas.*] Simile 2. q. 7. metropolitanum.

f ¶ *Totius prouinciæ.*] Hic videtur ꝙ archiep̃s est iudex ordinarius totius prouinciæ [4]. nam habet procurationem & visitationẽ totius diœcesis, vt extra de præscri. cũ ex officij. & quia vnus est iudex prouinciæ, vt 7. q. 1. in apib⁹. ex quo em̃ archiep̃s est iudex ep̃i, ergo est iudex dœcesis suæ. arg. ff. de pecu. ser. si seruus meus. Nã ex eo ꝙ vicarius est in peculio ordinarij, ergo & peculium vicarij, vt ibi dicit̃: & præterea hic dicit ꝙ omnes qui causas habent, cõcurrãt ad metropolitanum. Itẽ quia determinat causas delatas ad ipsum per querelam, vt 10. q. 3. quia cognouimus. Sed licet posset dici ꝙ sit ordinarius, se tamen nõ potest intromittere de causis subditorũ, nisi in casibus exceptis, vt extra de offi. ordi. pastoralis. in princ. si tamen ferat sententiã aliquam in subditos suffraganei sui, bene tenet: cum sit iudex ipsorũ. arg. in authen. de defen. ciui. §. & iudicare. & §. seq. vbi dicitur, ꝙ præses vel maiores iudices non possunt ferre sententiam vltra summam ccc. aureorum. si tamen tulerint, tenet. vt ibi innuitur. H. dicit non tenere talem sententiam, cum metropolitanus fert in subditos suffraganei: quia metropolitanus iudex alienus est respectu subditorũ suffraganeorũ, vt 6. q. 3. scitote. & 3. q. 6. peregrina. sicut absoluere non põt nisi appelletur ad eum. extra de sñia excom. per tuas. extra de offi. deleg. cum contingat. Item quia dicitur quidquid fecerit, irritum est, vt ĩ. ea. nullus. Hoc scias quòd de causis episcopi potest per solam querelam cognoscere. 11. q. 1. si clericus aduersus. Ioan. quod dicit H. verum est, vt extra de of. ord. pastoralis. B.

g ¶ *Singulis.*] Potest ergo anathematizare aliquem inconsulto metropolita-

tropolitano: immo & quilibet sacerdos inscio suo episcopo, vt extra de of. ordi. cum ab ecclesiarum. nec tenet quod legitur 11. q. 3. nemo episcoporum.

NISI FORTE. CASVS. Dictum est supra, ꝙ archiepiscopo nihil agere licet sine consilio episcoporum. quod verum est, nisi episcopi post annuntiationem contempserint in suis ecclesijs œconomos ordinare, vt probatur sequenti capitulo.

CVm simus.] CASVS. Statutum fuit in synodo Constãtinopolitana, vt omnes regulæ sanctorum patrũ custodiãtur: & præcipue illa quæ præcipit œconomos debere esse in vnaquaq; ecclesia: qđ si metropolitanus facere neglexerit, licentiam habeant episcopi in sua ecclesia œconomum ordinare. & econuerso. Idem seruandum est in monasterijs.

a ¶ *Oeconomos.*] Oeconomus dicitur cui res ecclesiæ gubernanda mandatur, vt C. de sacrosa. eccle. iubemus.

Oeconomus quid.

b ¶ *Oeconomum.*] qui clericus erit: & de proprio clero debet esse. 89. dis. cap. quia. & 16. q. 7. in nona actione. De hoc notaui 16. q. 7. quoniam.

c ¶ *Episcopis.*] Ergo sicut superiores inferiorum, sic inferiores superiorũ supplẽt defectum, vt extra de concess. præben. & eccle. nõ vacan. nulla. & 89. dist. volumus.

PROBATVR. CASVS. Adhuc probat, ꝙ archiepiscopus incõsulto suffraganeo suum possit parochianum absoluere, exẽplo Pauli metropolitani Corinthiorũ, qui Corinthium fornicatorẽ tradidit satanæ: & postea reconciliauit.

d ¶ *Corinthium.*] & in hoc suppleuit negligẽtiam Apollinis, vt j. ea. cap. vlti.

SED CONTRA. Nunc probat Gratianus cõtrariũ, scilicet ꝙ metropolitanus nõ potest disponere de negotijs episcoporũ sine cõsensu ipsorũ. & omnia c. vsque ad §. *Sola.* intelliguntur de communibus negotijs, vel de specialibus, cũ epi nõ sunt negligẽtes, sed diligenter agũt quæ debẽt. H.

SAluo.] CASVS. Quæsitũ fuit ab Eugenio vtrũ archiepiscopus possit cognoscere de causis criminalibus episcoporũ sine cõsensu aliorũ episcoporũ. Et respondetur ꝙ non: saluo Romanæ ecclesiæ priuilegio.

e ¶ *Saluo.*] Debet quis ius suum protestari, ne fiat ei præiudicium. sic 28. dist. diaconi. & 7. q. 1. pontifices. ff. quibus mod. pig. vel hypo. sol. l. si debitor. §. si in venditione.

ADDITIO. Ad hoc facit C. de his qui spõ. mune. sub. l. 1. lib. 10. sed argu. contra. ff. de cond. insti. quod quis. ff. de act. & obli. obligationum. §. placet. de hoc le. & no. 28. di. c. 1.

f ¶ *Instantia.*] idest, præsentia.

g ¶ *Aliquorum.*] scilicet episcoporum.

h ¶ *Causas.*] scilicet criminales, vt 3. q. 8. suggero. Et no. ꝙ cum causa est inter clericum & episcopum, ꝙ metropolitanus in synodo cõprouinciali tractabit causam. 11. q. 1. si clericus. nisi velis dicere, ꝙ ho

Causa inter epm & clericum coram quo debeat tractari.

---

bili iudicio liceat, & de singulis ipsius regionis causis cum moderatione, & pondere disceptare. Vltra autem nihil agere permittitur citra Metropolitani episcopi conscientiam [a]: nec metropolitanus sine ceterorum aliquid gerat consilio sacerdotum.

a ¶ Conscientiam.] *Græce est,* δίχα τοῦ μητροπόλεως ἐπισκόπου, μὴ δὲ αὐτὸν ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης, *Itaque eadem voce* γνώμης *vtitur canon tam in consensu metropolitani, quàm suffraganeorum. Sed ob multas varietates placuit apponi verba græca cum versione noua.*

Τοὺς καθ᾽ ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ, τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας, διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας. ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτὸν, μηδένˊ τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον κρατήσαντα τῶν πατέρων ἡμῶν κανόνα, ἢ ταῦτα μόνα, ὅσα τῇ ἑκάστου ἐπιβάλλει παροικίᾳ, καὶ ταῖς ὑπ᾽ αὐτὴν χώραις: ἕκαστον γὰρ ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῆς ἑαυτοῦ παροικίας, διοικεῖν τε κατὰ τὴν ἑκάστῳ ἐπιβάλλουσαν εὐλάβειαν, καὶ πρόνοιαν ποιεῖσθαι πάσης τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ὡς καὶ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ μετὰ κρίσεως ἕκαστα διαλαμβάνειν. περαιτέρω δὲ μηδὲν πράττειν ἐπιχειρεῖν, δίχα τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου: μὴ δὲ αὐτὸν, ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης.

† περιττὸν

Episcopos, qui in vnaquaq; prouincia sunt, nosse oportet eũ, qui metropoli præest, vniuersæ quoque prouinciæ curam suscipere, eo quòd in metropoli vndique conueniunt omnes, quicumque negotia habent. Quapropter placuit, & honore ipsum præcellere, & reliquos episcopos nihil aliud † sine ipso facere (secundum veterem, qui viguit, patrum nostrorum canonem) quàm ea sola, quæcumque ad cuiusque parochiam, subiectasque parochiæ regiones pertinent: In cuiusque enim episcopi potestate esse propriam ipsius parochiam, vt eam administret pro ea, quæ cuique conuenit, integritate, & vniuersæ regioni, quæ suæ ciuitati subiecta est, prospiciat, consulatque: ita vt & presbyteros, diaconosque ordinet, & singula quæque cum iudicio explicet: Præterea vero nihil quidquã facere aggrediantur, sine metropolitani episcopi, neque ipse sine reliquorum sententia.

Nisi forte episcopi ipsi æconomos in ecclesia sua ordinare cõtempserint. Vnde in septima synodo, c. XI. legitur.

¶ Metropolitanus constituat œconomos, quos episcopus habere neglexerit. C. III.

Iuo p. 5. c. 374. Conc. Chalced. c. 26. s. dist. 89. quia in quibusdam. & j. 16. q. 7. quoniam in quibusdam.

CVm simus debitores omnes sacras regulas custodire; & eam, quæ dicit in vnaquaque ecclesia œconomos [a] esse debere, modis omnibus inuiolabilem custodire debemus. Et, si quidem vnusquisque metropolitanus in sua ecclesia constituerit œconomum [b]; bene vtique est. Sin autem; ex auctoritate propria Constantinopoleos episcopis [c] licentia est præponendi œconomos in eius ecclesia. Similiter & metropolitanis, si episcopi, qui sub eis sunt, non sategerint œconomos statuere in suis ecclesijs. Id ipsum autem seruandum est etiam in monasterijs.

1. Cor. 5. 2. Cor. 2.

Probatur illud idem exemplo Apostoli, qui fornicatorem Corinthium [d] impœnitentem satanæ tradidit: postea pœnitentem ecclesiæ reconciliauit, hoc tantum scribens Corinthijs in prima, & secunda epistola, vt excommunicato non communicarent, & reconciliato socia charitate copularentur. Sed contra probatur auctoritate multorum.

& Iulius c. 4.

Ait enim Higinus Papa, epist. 1. c. 2.

¶ Metropolitanus sine episcoporum consensu, vel præsentia alicuius eorum non audiat causas. C. IIII.

Burch. l. 1. c. 65. Iuo p. 5. c. 99. & 174. † al. causas eorũ

SAluo [e] in omnibus Romanæ ecclesiæ priuilegio, nullus metropolitanus absque ceterorum omnium comprouincialium episcoporum instantia [f], aliquorum [g] audiat causas † [h]: quia irritæ erunt aliter actæ, quàm in conspectu eorum omnium uentilatæ; & ipse, si fecerit, coerceatur à fratribus.

ꝙ hodie solus metropolitanus obtinet vicem synodi quantum ad istud. 18.dist.c.1.& 10.q.3.quia. De hoc dixi 6.q.2.episcopus.

A *Rchiepiscopus.*] CASVS. Anicius Papa statuit vt archiepš de causis episcoporũ aut cõmunibus, scilicet criminalibꝰ nihil agat sine consilio suorum suffraganeorũ, nec epi sine consensu archiepiscopi aliq̃d agãt, nisi quantum ad suas parochias pertinet.

a ¶ *Archiepiscopꝰ.*] Hoc cap. exponit præmissa.

S *I autem.*] CASVS. Quæsitum fuit si archiepiscopus superbe vult de causis criminalibus vel ciuilibus episcoporum cognoscere sine eorum voluntate, vel eos in aliquo grauare: quid sit faciendũ, & respondetur, ꝙ corrigi debet à suffraganeis: & si fuerit incorrigibilis, significet Papæ, quatenus per ipsũ sic puniatur, vt ceteri timorem habeant.

Metropolitanus à suffraganeis reprehendi potest.

b ¶ *Inobediens.*] Hic habemus ꝙ metropolitanus potest coerceri à suffraganeis. sic s̃.eo. saluo. in fi. simile 63. di. Salonitanę. Sed qualiter subditi possunt eũ coercere? Respondet. rephẽdere [1] possũt ex charitate. 2.q.7 præsumunt. & c. secuti. Iste autem qui defert querelam ad metropolitanũ, sine appellatione, patiatur dispendiũ litis. arg. in authen. coll. 3. de defen. ciui. circa mediũ. §. non habente. in fi. hoc ideo, quia traxit aduersariũ suum ad alienum iudicẽ, vt 11. q.1. inolita. Io.

[1] Dic ꝙ est triplex reprehensio; vt no. s̃. 21. di. noli te, in fi.

N *Vllus.*] CASVS. Hoc ca. diuiditur in duas partes. Prima pars loquitur de specialibus negotijs suffraganeorum. Secunda pars de communibus. Dicicitur ergo in prima, ꝙ nullus primas vel metropolitanus debet se intromittere de specialibus negotijs sui suffraganei absque eius licentia vel voluntate: quod si fecerit, irritum erit quidquid fiet, & ipse deponetur. In secunda parte dicitur, quòd primas vel metropolitanus non debet agere causas criminales, vel communia negotia sine consensu episcoporum, nec ipsi sine consensu metropolitani vel primatis debent aliquid agere, nisi de his quæ pertinent ad propriam parochiam, vt omnia concorditer fiant. Secunda pars incipit ibi, *Sed quidquid.*

c ¶ *Aliquem.*] Licet non possit iudicare de ecclesia suffraganei, potest tamen de episcopo iudicare. 11.q.1. si clericus. Et sic fallit illa regula: Si vinco vincentem te, multo fortius vinco te. ff. de diuer. & tempor. præscrip. de accessionibus. §. 1. item fallit. ff. qui potio. in pigno. habean. Claudius. et libertus liberti mei, non est meus libertus, vt ff. de verb. significat. Modestinus. & non omnes quæ sunt cũ sorore mea, sorores meæ sunt. 81. dist. legitur.

Si vinco vincẽtem te, vinco te: quandoque fallit.

d ¶ *Vel aliquid.*] Ergo nec absoluere potest excommunicatum à suffraganeo suo. extra de sent. excom. per tuas. episcopus tamen absoluere potest excommunicatum ab archidiacono: quia archidiaconus est vicarius episcopi, vt extra de of. archid. c. 1. sed episcopus non est archiepiscopi vicarius. Quid de hoc iuris sit, dixi 25. dist. perlectis.

Excõicatum ab epo nõ absoluit archiepiscopus.

e ¶ *Irritum.*] idest, irritandum. si dicas quòd habet iurisdictionem ordinariam prouinciæ. sed si stet proprie, tunc erit hic argu. quòd metropolitanus non habet iurisdictionem ordinariam totius prouinciæ. Quid iuris sit de hoc, notaui s̃.c.2.

Item Anicetus Papa episcopis Galliæ, c. 1.

¶ De eodem. C. V.

ARchiepiscopus [a] nihil de episcoporum causis, aut de alijs cõmunibus, iuxta statuta Apostolorum, absque cunctorum illorum agat consilio; nec ille, nisi quãtum ad suas parochias pertinet, sine suo: quoniam tali gaudet concordia altissimus, & gloriatur in mẽbris suis.

Can. Apost. 34.

Item in eadem epistola, c. 3.

¶ De eodem. C. VI.

SI autem aliquis metropolitanorum inflatus fuerit, & sine omniũ comprouincialium præsentia, vel consilio episcoporum, aut eorum, aut alias causas, (nisi eas tantum, quæ ad propriam suam parochiam pertinent) agere, aut eos grauare voluerit; ab omnibus districte corrigatur, ne talia deinceps præsumere audeat. Si vero incorrigibilis, eisque inobediens [b] apparuerit; ad hanc Apostolicam sedem, cui omnia episcopornm iudicia referri † præcepta sunt, eius contumacia referatur, vt vindicta de eo fiat, & ceteri timorem habeant.

Poly. l. 2. tit. 24. Burc. l. 1. c. 63. Pann. l. 4. c. 26.

† *al. terminare*

Item Calixtus Papa episcopis Galliæ, epist. 2. c. 3.

Concor. Lucius epist. 1. c. 3.

¶ De eodem. C. VII.

NVllus primas, vel metropolitanus diœcesani ecclesiam, vel parochiam, aut aliquem [c] de eius parochia præsumat excommunicare, vel iudicare, vel aliquid [d] agere, absque eius consilio, vel iudicio: sed hoc obseruet, quod ab Apostolis, ac patribus, & prædecessoribus nostris est statutum, & à nobis confirmatum: id est, siquis metropolitanus episcopus (nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam) sine consilio, & voluntate omnium comprouincialium episcoporum extra aliquid agere tentauerit; gradus sui periculo subiacebit; & quod egerit, irritum [e] habeatur, & vacuum. Sed quidquid de prouincialium coepiscoporum causis, eorumque ecclesiarũ, & clericorum, atque sæcularium necessitatibus agere, aut disponere necesse fuerit, hoc communi † consensu comprouincialium agatur pontificum; nec aliquo dominationis fastu, sed humillima atque concordi administratione, sicut Dominus ait, [Non veni ministrari, sed ministrare.] & alibi [Qui maior est vestrum, erit minister vester.] Similiter, & ipsi comprouinciales episcopi cuncta cum eius consilio (nisi quantum ad parochias proprias pertinet) agant, iuxta sanctorum constituta patrum. *& infra.* ¶ Vt vno animo, vno ore concorditer sancta glorificetur Trinitas in sæcula.

Poly. ibidem. 6. Burc. l. 1. c. 60. Iuo p. 5. c. 10 & p. 14. c. 72. Pan. l. 4. c. 27. Ansl. 3. c. 88.

† *al. cum omniũ*

Matt. 20. *Matt. 23.*

Item Nicolaus Papa Rodulpho Bituricensi archiepiscopo.

¶ In suffraganei parochia nihil absque eius consilio metropolitanus agat. C. VIII.

COnquestus est Apostolatui nostro frater noster Sigedodus archiepiscopus [f] Narbonensis, quòd clericos suos eo inuito ad iudicium tuum venire compellas, & de rebus ad ecclesiam suam pertinenti-

Iuo p. 5. c. 56. Pann. l. 4. c. 29.

C *Onquestus est.*] CASVS. Archiepš Narbonensis conquerebatur de Rodulpho patriarcha Bituriceñ. qui erat suus patriarcha, ꝙ ipse cõpellebat clericos suos eo inuito ad suum iudiciũ venire: & res ad suam ecclesiã pertinentes eo incõsulto disponebat. Pręcipit ergo sibi Nicolaus vt de cetero hoc nõ faciat, nisi fuerit ad ipsũ appellatũ: vel nisi mortuo epo clerici voluerint res ecclesiæ dispẽsari p ipsum: qa primates nil priuilegij super epos habẽt, nisi quãtũ canones cõcedunt, vel cõsuetudo antiqua: vel nisi Romana ecclesia aliquẽ voluerit suo priuilegio decorare. *Epo scribit.* hæc sunt verba Bedæ. *Et angelo Ephesi,* &c. sunt verba Ioannis. Vnde melius esset ibi principium capituli, vt dicit Hug. Dicit ergo Beda exponens verba Ioannis, & dicit ꝙ Io. scribit illi epo de cuius manu Ioannes requirebat peccata subditorũ eius, vt esset diligens: ne sine eius consilio de suis subditis iudicaret, nisi esset negligẽs.

f ¶ *Archiepiscopus.*] Hic patet ꝙ archiepi subsunt primatibus & patriarchis, vt 21. dist. c. 1. & 65. dist. de persona. 17. dist. multis.

a ¶ Prono-

bus, eo inconsulto, quasi iure patriarchatus tui disponas: cum hoc nec antiquitas (cui patres sanxerunt reuerentiam) habeat; & auctoritas sacrorum canonum penitus interdicat: nisi forte pro causis, quæ apud se terminare non possunt, ad te quasi ad patriarcham suum prouocauerint [a]; vel si episcopus suus decesserit, res ecclesiæ suæ iudicio tuo [b] dispensare voluerint. Primates enim vel patriarchas nihil priuilegij habere præ ceteris episcopis, nisi quantum sacri canones [c] concedunt, & prisca consuetudo [d] illis antiquitus contulit, definimus: ita vt secundum Nicænas regulas sua priuilegia seruentur ecclesijs: præterquam si Apostolica sedes aliquam ecclesiam, vel ipsius rectorem quolibet speciali [e] priuilegio decreuerit honorare.

Item Beda super Apocalypsim [& Angelo [f] ecclesiæ Ephesi scribe.]

Glo.ordi.ad eū locum Apoc. 2.

¶ De eodem. C. IX.

EPiscopo [g] scribit, de cuius manu peccata subditorum requirit: ne sine eius consensu, subditos iudicare debeat.

¶ *In glossa ordinaria sic legitur,* & Angelo,] idest episcopo scribit: de manu cuius peccata subditorum requirit, & sine cuius consensu subditos iudicare non præsumit ipse Ioannes.

Sola enim Romana ecclesia, sua auctoritate valet iudicare de omnibus: de ea vero nulli iudicare permittitur.

Vnde Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem in epistola, cuius initium [Proposueramus.]

¶ Apostolicæ sedis iudicium à nemine est retractandum. C. X.

Ansl.l.4.c.75. Iuo p.5.c.19. Pann.l.4.c.xi.

PAtet [h] profecto sedis Apostolicæ (cuius auctoritate maior non est) iudicium à nemine fore retractandum: neque cuiquam de eius licere iudicare [i] iudicio: iuxta quod [a] Innocentius [k] Papa Ruffo, & ceteris episcopis per Thessaliam constitutis scribens ait [Nemo vmquam Apostolico culmini (de cuius iudicio non licet retractare) manus obuias audacter intulit [l]: nemo in hoc rebellis extitit, nisi qui de se voluit iudicari,] & beatus Papa Gelasius. [Nec de eius iudicio: (idest Romanæ ecclesiæ) canones vmquam præceperunt iudicari: sententiamque illius constituerunt non oportere dissolui: cuius potius sequenda decreta mandarunt.]

...ea. ipsi sunt §. nec de eius.

¶ *Caput hoc apud ceteros etiā collectores, multis verbis omissis in summam quamdā redactū est.*

a ¶ Innocentius.] *In epistola Nicolai, & apud reliquos collectores est,* Bonifacius. *Verum neque in Bonifacij, neque in Innocentij epistolis inuentum est quod hic affertur. In ea vero epistola Nicolaus refert etiam alia quędam ex epistola Bonifacij ad episcopos per Thessaliam.*

In tomis conc.

Item Athanasius patriarcha Papæ Felici secundo.

¶ Ab alijs damnatos, vel excommunicatos Apostolica soluit auctoritas. C. XI.

Iuo p.5.c.15.

FVit semper vestræ sanctæ Apostolicæ sedi licentia iniuste [m] damnatos, vel excommunicatos potestatiue sua auctoritate restituere, & sua eis omnia reddere, & illos, qui eos condemnauerunt, aut excommunicauerunt, Apostolico punire priuilegio: sicut etiam nostris, & anterioribus cognouimus actum temporibus.

Item ibidem paulo inferius.

¶ De eodem. C. XII.

Iuo ibidem.

†al.censitum

ANtiquis regulis sancitum † est, vt quidquid [n] (quamuis in remotis, aut in longinquo positis prouincijs) super episcoporum querelis, aut accusationibus ageretur, non prius tractandum, vel accipiendum esset, quàm ad notitiam almæ sedis vestræ fuisset deductum,

1 ¶ *Prouocauerint.*] Hic patet q nec archiepiscopus, nec primas potest cognoscere de causis subditorum episcoporum, nisi per appellationē deuoluantur ad ipsum. 11.q.1.peruenit. & extra de of. deleg. cū non ignoretis. Idem dico in legato Papæ, vt dixi 2.q.6.c.3.præter hos casus est alter 12.dist.de his. Itē cū absolutus ab archie-

[ar]chiepo non vult parere epo. extra de of. ord. ad reprimendā. Itē cū est causa inter episcopum & clericum. 11.q.1.si clericus. & 3.6.q.2.cap.2. & hoc cum episcopus est reus. sed si est actor, non videtur quòd archiepiscopus sit iudex rei, vt ext. de offi. ord. pastoralis. Item cum episcopus non vult absoluere excommunicatum, vt extra de ap. qua fronte. Item cum archiepiscopus prouinciam visitat. extra de præscrip. cum ex officij. sed illud non dico esse generale, nisi vt dixi 3.ea.q.2. nullus primas. Item cum euidens est sententiā episcopi iniustam esse. extra de app. solicitudinem.

b ¶ *Iudicio tuo.*] aliter enim non potest. 12.q.2. non liceat.

c ¶ *Canones.*] sic 18.q.2. hoc tantum.

d ¶ *Consuetudo.*] Ergo ratione consuetudinis potest aliquid peti, vt 18.q.2. seruitium. ff. de pub. & vect. licitatio. §. earum. ff. communia prædi. venditor. Argu. contra. 10.q.3. quia. Item ratione diuturnitatis probatur negatiua: quia aliter non probatur. ff. de proba. si arbiter. Item diuturnitas constituit ius. ff. de aqua quo. & æsti. l. hoc iure. §. ductus aquæ. & extra de his quæ fi. à præla. si. con sen. c. ea noscitur. & arg. 3.q.6. hoc quippe. Item consuetudo dat iurisdictionem, vt C. de eman. li. l. vlti. & ext. de arb. dilecti. Item cōsuetudo dat priuilegiū [2], vt hic, & 64. dist. quia. Arg contra. 93. dist. illud. 100. dist. contra morem. hoc prosecutus sum. 3. dist. 8. frustra.

2 Aliàs, consuetudo parificatur priuilegio. extra de iu. nouit, vbi de hoc.

e ¶ *Speciali.*] Ergo Papa in totum potest auferre priuilegium vni ecclesiæ, & alij concedere, vt 16. q.1. frater noster.

f ¶ *Et angelo.*] Hæc sunt verba Io. in Apoc. & deberet esse initiū c.

g EPiscopo.] Hæc sūt verba Bedæ.

SOLA. CASVS. Hactenus ostensum est q archiepiscopi & primates subiectos suffraganeorum suorum iudicare non possunt illis inconsultis, nisi in casibus concessis. ne autē credatur idē esse ī Papa, dicit nūc aliud esse in eo. Sola enim Ro. ecc. pōt de oībus iudicare: sed nullus de ea pōt iudicare. & ad hoc inducuntur c. seq.

PAtet.] CASVS. Dicitur in hoc c. q nullus debet tractare vel iudicare de iudicio se. Apo. quia firmū debet esse quod ipsa iudicat. Et hoc probat Nicolaus duobus exemplis, s. Inn. & Gelasij.

h ¶ *Patet.*] Ab hoc loco vsque in finem agitur de excellentia Papę. & omnia cap. quasi idem dicunt.

i ¶ *Iudicare.*] nam talis crimen sacrilegij incurrit, vt 17.q.4.§. qui autem.

k ¶ *Innocentius.*] Familiaris est hæc probatio, q vnus Papa īducit alium in testem: sed hoc ideo, quia de ipsorum testimonio non est dubitandum [3]: sicut Dominus mala Sodomæ per angelos probauit. 2.q.1. Deus.

Papa Papam inducit in testem.

3 Ad hoc 8 q.3. talia.

l ¶ *Intulit.*] Qui manus intulit præposito, vel contumax est erga ducem vel præsidem, capite punitur. ff. de re mi. l. omne. §.1. & 2. irreuerens miles, & contumelia parentis capite punitur. 86. dist. non satis. in fi.

FVit.] CASVS. Dicitur in hoc quòd semper fuit licentia sedi Apo. iniuste damnatos vel excommunicatos restituere; & eos qui iniuste damnat vel excommunicat punire.

m ¶ *Iniuste.*] & iuste. 35.q.9. Gregorius.

ANtiquis.] CASVS. In regulis antiquis fuit constitutum, vt siue in prouincia remota siue in vicina quis appellet in causa ciuili vel criminali, nihil debeat innouari antequā causa ad Apostolicū deferat, vt p ipsū sentētia cōfirmet vel infirmet. Seq. c. patet.

n ¶ *Vt quidquid.*] idest, vt si appellatur Romā, vel à remotis vel à vicinis partibus: nil attētaretur ante sentētiā Papæ. 3. di. 17. multis

a Nemo

a ¶ Nemo.] Nisi se alicuius iudicio submittat, vt 2.q.7.nos si. & in causa hæresis. 40.dis. si Papa. & cũ submittit se cõfessori suo, tenetur ei parere: & ligabit eũ sententia illius. Ar. cõtra est q̃d dicitur de dedicatione ecclesiarũ, extra de pæn. & remis. quod aũt. Item cum Papa peccat, potest eius peccatũ etiã ecclesiæ denũtiari secundum admonitionẽ Euãgelij, vt s. 2. q. 1. si peccauerit. hoc determinaui 40. dis. si Papa.

Papa confessori suo parere debet.

nare nulla synodo congregata. Secunda pars incipit ibi, *Sed nulla.* Seq. cap. planum est.

k ¶ *De qualibet.*] Ergo à legato appellatur, vt extra de sen. & iudi. c. vlti. & extra de of. leg. licet. Sed numquid à laico appellatur ad Papam? Non, nisi in his quæ spectant ad iurisdictionem ecclesiæ, vt extra de ap. si duobus.

l ¶ *Nemo.*] A principe enim & à senatu appellari non valet, vt ff. à quibus ap. non li. l. 1.

vt huius auctoritate iuxta ᵅ quod fuisset faciendum, pronuntiatio infirmaretur, aut firmaretur.

ᵅ ¶ Iuxta quod.] *Iuo legit,* iuxta quod fuisset pronuntiatio, infirmaretur, aut firmaretur. *In corpore conciliorum,* iusta quæ fuisset pronuntiatio, &c.

Item Innocentius Papa.

¶ Prima sedes nullius iudicio subiaceat. C. XIII.

Siluester in c. Romano, c. 2.

Nemo a iudicabit primam sedem iustitiam β temperare desiderantem. Neque enim ab Augusto, neque b ab omni clero, neque à regibus, neque à populo iudex iudicabitur.

Poly. l. 1. tit. Deusdedit p. Ans. l. 1. c. 19. l. 4. c. 39. Pann. l. 4. c. 5.

ᵅ ¶ *In omnibus vetustis Gratiani exemplaribus citatur ex Innocentio. Sed fere eadem habentur in concilio Romano sub Siluestro, c. 20. & ex ipso citant indicati collectores.*

β ¶ Iustitiam temperare desiderantem.] *Sic etiam in Pannormia ex Siluestro. Sed in vulgata concilii editione est,* quoniam omnes sedes à prima sede iustitiam desiderant temperari.

Item Symmachus Papa.

In lib. Ennod.

¶ De eodem. C. XIIII.

Aliorum hominum causas Deus voluit homines terminare; sed sedis istius præsulis † suo sine quæstione reseruauit arbitrio. Voluit beati Petri apostoli successores cælo tantum debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam exhibere conscientiam. Nolite æstimare eas animas inquisitionis † non habere formidinem c, quas Deus præ ceteris suo reseruauit examini. Non habet apud illum reus de allegationis nitore subsidium, quando ipsorum factorum vtitur eo teste, quo iudice. Dicas forsitan, omnium animarum talis erit in illa disceptatione conditio: replicabo d, vni dictum, [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & quæcumque solueris super terram, erunt soluta & in cælis.] Et rursus sanctorum e voce patet, Pontificum dignitatem sedis eius, factam toto orbe venerabilem: dum illi, quidquid fidelium est vbique, submittitur: dum totius corporis caput esse designatur. De hac mihi videtur dictum per prophetam f [Si hæc humiliatur g; ad cuius confugietis auxilium? & vbi relinquetis gloriam vestram?

Poly. ibidem. Ans. l. 1. c. 24. Iuo p. 5. c. 10. Pann. l. 4. c. 8.

† al. de inquisitoribus

Matt. 16.

Esa. 10.

Item Anterus Papa ad episcopos prouinciarum Bæticæ, & Toletanæ.

¶ De eodem. C. XV.

Acta subditorum iudicantur à nobis: nostra vero iudicat Deus. *& infra.* ¶ Deteriores sunt qui vitam, moresque bonorum corrumpunt h, his, qui substantias aliorum prædiaque diripiunt.

Poly. ibidem. Ans. l. 1. c. 53. s. 6. q. 1. c. 10. ex merito cũ seq.

Item Gelasius Papa ad Faustum legatum.

Nicolaus ad Michaelem, epis. 7.

¶ De eodem. C. XVI.

Ipsi sunt canones i, qui appellationes totius ecclesiæ ad huius sedis examen voluere deferri. Ab ipsa vero nusquam prorsus appellari debere sanxerunt: ac per hoc illam de tota ecclesia iudicare; ipsam ad nullius commeare iudicium: nec de eius vmquam præceperunt iudicio iudicari, sententiamque illius constituerunt non oportere dissolui, cuius potius decreta sequenda mandarunt.

Ans. l. 2. c. 56. Iuo p. 5. c. 9.

s. ea. patet in fin.

Idem omnibus episcopis.

In epist. ad epos per Dardaniam constitutos.

¶ De eodem. C. XVII.

Cuncta per mundum nouit ecclesia, quòd sacrosancta Romana ecclesia fas de omnibus habeat iudicandi: neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illam de qualibet k mundi parte appellandum est; ab illa autem nemo l est appellare permissus. ¶ Sed nec illa præterimus, quòd Apostolica sedes sine vlla synodo præcedente, & soluendi, quos synodus inique damnauerat, & damnandi, nulla existente synodo, quos oportuit, habuit facultatem: & ho

Poly. l. 1. tit. 8. Ans. l. 1. c. 47. & l. 2. c. 16. & 24. Pann. l. 4. c. 9.

b ¶ *Neque ab omni clero.*] Arg. q̃ concilium nõ pôt Papã iudicare, vt extra de ele. significasti. vnde si totus mũdus sententiaret in aliquo negotio contra Papam, videtur q̃ sententiæ Papæ standum esset, vt 24. q. 1. hæc est fides. Ar. contra: quia orbis maior est vrbe. 93. dist. legimus.

Aliorum.] Casvs. Quæsitum fuit à Symmacho vtrũ causa sedis Apo. posit ab homine iudicari. Qui respondet, dicẽs q̃ Deus aliorũ causas voluit p̃ hoĩes terminari: sed Romanũ Pontificẽ suo examini reseruauit: apud quem non habebit aliquis de allegationis nitore subsidium: quia idẽ scilicet Deus erit iudex & testis. sed alij oẽs à Papa iudicãtur, cui per Petrũ datæ sunt claues ligandi & soluendi: cũ ipse sit caput omniũ, & auxiliũ omnium, vt dicitur p̃ Esaiam prophetã. Seq. duo cap. plana sunt.

c ¶ *Formidinẽ.*] immo sine venia debet puniri, sicut diabolus, qui maximus cõparatione aliorũ creatus est, vt j. de pæ. di. 2. principiũ.

Papa delinquẽs debet sine venia puniri.

d ¶ *Replicabo.*] hoc est dicere, cum ipse sit maior omnibus, grauius punitur cum peccat. 11. q. 3. præcipue.

e ¶ *Sanctorum.*] id est, in sanctis concilijs cõfirmantur.

f ¶ *Prophetam.*] Esaiã.

g ¶ *Si hæc humiliatur.*] de arca † fœderis loquitur propheta quam Iudæi ferebãt ad bella.

† De ista habetur supra 92. dist. §. ecce. 2. q. 7. §. de his etiam. 24. q. 1. quia. in qua significabitur sedes Romana.

h ¶ *Acta.*] ¶ *Corrũpunt.*] s. 6. q. 1. ex merito, & c. d̃teriores.

i ¶ *Ipsi sunt canones.*] sicut Imperator est lex animata in terris, vt in auth. de consulibus. in fi. coll. 4.

Cuncta.] Casvs. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q̃ ecclesia Romana de omnibus iudicat: ipsa vero à nemine iudicatur. Item q̃ ad Papam de omni parte mundi appellatur: ab eo vero nullus appellat. In secunda parte dicitur, q̃ ecclesia Romana semper habuit potestatem & habebit quoslibet absoluere & damnare nulla synodo congregata.

F Ratres.] Casvs. Episcopi Hispaniæ auctoritate regũ quosdam iniuste dannauerant, quos Sixtus Papa restituit, & præcepit ep s, vt omnia eis integre reddant, nisi ipsi & principes eorum velint ab ecclesia separari.

N Vnc vero.] Casvs. Gualbertus patriarcha antistitem Cumen- Romam venerit, consecrabit eum.

a ¶ Priuilegium.] Rescriptum Apostolicum sic interpretaberis, vt nisi afferat præiudiciũ, vt hic & extra de consue. cum olim. in fi. 63. dist. quanto. sic 99. dist. ecce. C. de eman. nec auus [1].

P Er principalem.] Casvs. Dicitur in hoc c. ꝙ Apostolicus habet potestatẽ de qualibet parte mundi monachos vel clericos seculares ad se vocare, & opportunitatib⁹ exigentibus inuitare ad ordinem vel dignitatem vel officium aliquod.

b ¶ Per principalem.] Hoc cap. est s. 1. q. 1. c. per principalem. post principium.

c ¶ Ad nos.] sicut Papa priuat aliquem clerico suo, eadem ratione potest Imperator aliquẽ priuare seruo suo. C. qui. ex cau. serui. pro præ. liber. accipi. l. 1. Item alicui potest rem suam auferre, vt C. de quadr. præ. bene. Similiter auferre potest & Papa beneficium. 19. dist. in memoriam. Itẽ pôt alicui auferre ius præsentandi, etiam legatus Papæ, vt extra de of. leg. dilectus. & extra de concess. præb. & ec. nõ va. quia diuersitatẽ. & episcopum deponere. Sed nũquid omnes simul? Non, quia sic vniuersalem ecclesiam turbaret, quod esse non debet. 2. q. 7. & si illa.

SED ALIVD. Casvs. s. probauit Gra. ꝙ archiepiscopus potest iudicare parochianum sui suffraganei eo incõsulto: postea probauit contrarium. Nunc autem soluit dicens, ꝙ quando suffraganei fauent subditis suis ad malum, & circa eos sunt negligentes in corrigendo, potest tunc archiepiscopus soluere vel ligare subditis suffraganeis. quãdo vero sunt soliciti circa subiectos, non potest tunc eis inconsultis. Et hanc solutionẽ ꝓbat auctoritate Martini & duobus exẽplis, scilicet Pauli & Ioan.

d ¶ Negligentes.] Magister dicit, ꝙ quam cito negligens est prælatus in corrigẽdo, sine omni admonitione auferetur ei iudicium [2] vel iurisdictio. sic s. ea. cum simus. sic extra de ac. sicut olim. & ex eo ꝙ non vult iudex procedere, videtur quod statim expirauit sua potestas, vt extra de of. deleg. cum super. & C. de appel. ex co. & C. de of. præfec. orien. si quos. & extra de fo. compet. ex transmissa. Arg. contra. s. ead. nunc vero. & extra de stat. monac. in singulis.

[1] Ad idẽ 85. dist. c. 1. in fi. vbi de hoc & 25. q. 2. seruatis. in princ. ibi videas.

Beneficium potest auferre Papa.

Prælato negligenti auferatur iurisdictio.

[2] Sed Hu. intelligit post admonitionem.

nimirum pro suo principatu, quem beatus Petrus apostolus Domini voce & tenuit semper, & tenebit.

¶ *Omnia, quæ in hoc capite leguntur, habentur in epistola Gelasii ad episcopos per Dardaniam: sed non eodem ordine composita. Caput autem sequens, in quo multa huius ipsius capitis verba continentur, in eadem epistola eodem prorsus modo habetur. Itaque fieri potest, vt ex alia epistola caput hoc sumptum sit, quæ non extet: aut Gratianus hæc duo tamquam diuersa capitula referat, quòd apud antiquiores etiam collectores distincta repererit. In epistola etiam Nicolai ad episcopos Galliæ, quæ nuper est impressa in appendice bibliothecæ, hoc citatur ex Gelasio.*

Idem episcopis per Dardaniam constitutis.

De eodem. C. XVIII.

CVncta per mundum nouit ecclesia, quoniam quorumlibet sententijs ligata pontificum, sedes beati Petri apostoli ius habeat resoluendi; vt pote, quæ de omni ecclesia fas habeat iudicandi, &c.

Item Sixtus Papa secundus Hispanorum episcopis, epist. 2. c. 4.

Ansel. l. 2. c. 25. Polyc. l. 2. tit. 8. Burc. l. 1. c. 192. Iuo p. 5. c. 247.

¶ De eodem. C. XIX.

FRatres, quos timore terreno iniuste damnastis, scitote à nobis iuste esse restitutos: quibus ex sancti Petri & Apostolica auctoritate omnia, quæ eis ablata sunt, integerrime reddi præcipimus, si non vultis & vos, & principes vestri à collegio nostro, & membris ecclesiæ separari.

Item Stephanus episcopus Gualberto Patriarchæ.

Ansl. l. 6. c. 31. Iuo. par. 5. c. 23.

¶ Cuiuslibet ecclesiæ clericos Papa valet ordinare. C. XX.

NVnc vero iterato tibi scribimus, nolentes alicuius ecclesiæ priuilegium a infringere, licet Apostolica prærogatiua possimus de qualibet ecclesia clericum ordinare: desine iam cuiuspiam zelo Cumensis ecclesiæ antistitem protelare: quia si protelaueris, & eum consecrare iam toties monitus non maturaueris; proculdubio ad nos veniens, consecratus abibit.

a ¶ Cumensis.] *Sic etiam Anselmus, sed apud Iuonẽ plenius,* Desine iam cuiuspiam zelo electum à clero, & expetitum à populo Linturdum Cumensi ecclesiæ antistitem protelare.

Item Nicolaus Papa Michaeli Imperatori in epistola, cuius initium [Proposueramus.]

s. 1. q. 1. Ansl. l. 1. c. 72. & l. 2. c. 24.

¶ De eodem. C. XXI.

PEr principalem b beatorum apostolorum Petri & Pauli, de qua supra partim exposuimus, potestatem, ius habemus, non solum monachos, verum etiam quoslibet clericos de quacumque diœcesi, cum necesse fuerit, ad nos c conuocare, atque ecclesiasticis exigentibus opportunitatibus inuitare.

Sed aliud est, quod ex temeritate assumitur præsumptionis: aliud quod ex necessitate geritur charitatis. Cum suffraganei archiepiscoporum, subditis suis ad malum fauere coeperint, atque circa eorum correctiones, negligentes d extiterint; tunc licet metropolitanis præter illorum voluntatem, & ligandos damnare, & reconciliandos absoluere. Cum vero episcopi zelo diuinæ charitatis accensi, bonos verbo & exẽplo ædificant, & malorum vitia aspera increpatione redarguunt; absque talium consilio non licet metropolitanis in eorum parochia aliquid agere, vel disponere. Vnde in fine capituli Martini Papæ non simpliciter dictum est [nihil agat] sed cum determinatione [nil præsumptiue assumat absque eorum consilio] vt vitium præsumptionis videatur improbatum, non officium charitatis. Sic & Apostolus, quia Corinthios vidit negligentes circa correctionem fornicatoris, sua auctoritate illum damnauit. Ioannes vero, quia episcopum Ephesiorum vidit paratum ad corrigenda vitia subditorum, sine eius auctoritate illos corrigere noluit: sed illum tantum de eorum correctione admonuit.

s. ead. per singulas 1. s. cum simus. s. probatur. s. episcopo.

mensis ecclesiæ consecrare nolebat, sed Stephanus scripsit ei vt eũ consecraret & quia eum adhuc non consecrabat, iterum scribit ei præcipiens vt eum debeat consecrare: & si non fecerit, dicit ꝙ si

Q*Vidam la icus.*] CASVS. In superiori causa dictũ est quid iuris habet archieps super suffraganeis suis. Nunc vero supponit x. causam, in qua ostendit Grat. q̃d iuris habeat eps in ecclesijs sui epatus. Et vt hoc competẽtius agat, proponit thema, de quo tres elicit quæstiones.

a ¶ *Quidam laicus.*] Lex dœcesana consistit in recipiendo vel cathedraticum, vel tertiam partem decimarũ, vel quartam, vel hospitiũ. Lex iurisdictionis, cõsistit in conferendo. potest enim cõferre sacramẽta, coercere delicta, de causis cognoscere. Quinque lex diœcesana comprehẽdit etiã legẽ iurisdictionis, vt extra de præscri. auditis. quãtum ad legem iurisdictionis subsunt epo & ecclesiæ, & monasteria omnia. 18.q.2. hoc tantum. & c. monasteria. & c. cognouimus. & 16.q.1. interdicimus. quantũ ad legem diœcesanam solæ sæculares, vt ĩ. ea. d his. & c. antiquos. 2. q. 2. statuim. sed regulares ecclesię vel monasteria nõ, vt hic & c. 1. & 16.q.1. cũ ꝓ vtilitate. & 18.q.2. q̃ sit necessariũ. cathedraticũ enim non soluunt. ĩ. ea. q.3. inter cetera. nec partẽ decimarum. 16.q.1. cũ pro vtilitate. c. q̃sti. & c. decimas. nec epum ad missas publicas recipiunt. 18. q. 2. luminoso. & c. dudum. præstant tñ seruitium epo, vel ex prima institutione, vt 18.q.2. Eleutherius. vel etiam ratione visitationis, vt extra de præscrip. cũ ex officij. vel quod debetur ex cõsuetudine, vt 18.q.2. seruitium. Capellæ vero monachorum subsunt episcopo quantũ ad vtramque legem. 16.q.2. sane. & extra de priui. cum & plantare. in ecclesijs. nisi pleno iure fuerint monasterijs collatæ. sed de hoc dicemus 16.q.2. in prin.

Lex diœcesana & iurisdictionis in quibus consistunt.

b ¶ *Sub monasterij.*] i. quasi ibi velit monasterium construere.

c ¶ *Vbi congregatio.*] sed quot homines faciunt collegium monachorum? Respond. duo vel tres, vt extra de elect. c. 1. secundum leges tres. ff. de uerb. sig. Neratius. Sed decem homines faciunt populum, ut 10.q.3. unio. ff. ui bono. rapt. prætor. §. 1. & decem oues gregem, licet quattuor uel quinque porci gregem faciant. ff. de abigeis, oues. Sed duo non faciunt familiam, ut ff. de uerb. signi. si detestatio. in fi.

CAVSA DECIMA.

Q*Vidam laicus* [a] *basilicam à se factam à diœcesana lege segregare quærit: episcopus ecclesiam cum omni dote sua ad suam dispositionem pertinere contendit: tandem euincit episcopus, & per parochias militibus comitatus crudeliter desæuit: quæ ecclesiæ sunt, tamquam sibi debita, vsurpare contendit.*

1 *Modo primum quæritur, an basilica cum omni dote sua ad episcopi ordinationem pertineat.*

2 *Secundo, an res ecclesiarum episcopis vsurpare liceat.*

3 *Tertio, quid nomine cathedratici à suis sacerdotibus exigere valeat.*

QVÆSTIO PRIMA.

1 ps

D*E prima quæstione sic definitur in concilio Ilerdensi, c. 3.*

¶ Basilica, quæ consecratur, à diœcesana lege non segregatur. C. I.

SI ex laicis quispiam à se factam basilicam consecrari desiderat; nequaquam eam sub monasterij [b] specie vbi congregatio [c] non colligitur [α], à diœcesana lege audeat segregare.

α ¶ Colligitur.] *In concilio impresso, ac manuscripto sequitur,* vel regula ab episcopo non constituitur.

Item ex concilio Toletano 3. c. 19.

¶ Ecclesiæ cum dotibus suis in episcopi potestate consistant. C. II.

Et ĩ Vormaciẽ. c. 6. & 55. & in Moguntino sub Arnulpho, c. 4. In Trosl. c. 6. Burch. l. 3. c. 20 Iuo p. 3. c. 23. Pann. l. 2. c. 12.

SIc quidam contra omnem † auctoritatem ecclesias, quas ædificauerint, postulant consecrare, vt dotem, quam eidem ecclesiæ contulerint, censeant ad episcopi ordinationem non pertinere [d]. Quod factum taliter [α] in præterito corrigatur, vt & in futuro, ne fiat prohi-

D*E prima quæstione.*] Hæc q. diuidit in 4. partes, in quarum prima probat magister per x. aucto. ꝙ ecclesia cũ omnib9 suis rebus debet esse sub potestate epi; & de rebus ecclesiæ, s. decimis, & primitijs, & de talib9 debet eps habere tertiam vel quartam, vel mediam ꝑm diuersas consuetudines. Secunda ibi, *Si autem.* Tertia ibi, *Visitantes.* Quarta ibi, *Quia sacerdos.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulat̃ prima quæstio, in qua quæritur, an ecclesia cum omni dote sua pertineat ad dispositionem epi. Et est dicẽdum ꝙ omnes ecclesiæ præter monasteria subsunt epo quo ad legem diœcesanam, & quo ad legem iurisdictionis, vt ĩ. ea. q. fere per totum. & 16.q.7. omnes basilicæ. sed monasteria exempta sunt à lege diœcesana, vt ĩ. ead. c. 1. & q. 3 inter. & 16.q.1. cum pro vtilitate. & hoc ĩ fauorem religionis. sed nõ sunt exempta à lege iurisdictionis, vt 16.q.1. interdicimus. Idem est de capellis monasteriorum. Est autem lex diœcesana qua episcopus recipit cathedraticum [1], tertiam s. vel quartam partem decimationum secundum diuersas consuetudines, & qua vocat clericos ad synodum vel exequias. Lex iurisdictionis est qua eps potest clericos ordinare, altaria & ecclesias & virgines consecrare, corrigere, suspendere, cognoscere de causis ciuilibus & criminalibus, & generaliter ad suã iurisdictionem pertinet omnia sacramenta conferre.

1 Quod non præscribitur ꝯm id quod not. 15. q. 7. quicũque. in gl. 1. in fi.

S*I ex laicis.*] CASVS. Quidam laicus capellam quandam cõstruxit, & cum peteret eam consecrari, volebat eam non subesse episcopo quantum ad legẽ diœcesanam, sicut nec monasteria. Quæsitum fuit in concilio Ilerdeñ. an hoc fieri posset. Et respõdetur ꝙ non, sine voluntate episcopi.

S*Ic quidam.*] CASVS. Quidam postulabant ecclesias, quas ædificauerant sic consecrari, ut dos earum ad episcopi ordinationem non pertineret. quare quæsitum fuit in concilio Toletano q̃d super hoc fieri debeat. Et respondetur, ꝙ si tale quid factum est in præterito, corrigatur; & statuitur ut decetero non fiat, sed omnia sint in potestate episcopi.

d ¶ *Non pertinere.*] hic habes ꝙ contractus tenet, sed pactum oppositum in contractu contra naturam contractus non tenet. sic extra de cond. appo. c. 1. & 16.q.1. si quis laicus. & extra qui cle. uel uo. insinuante. sic ĩ. de conse. dist. 1. si quis basilicam. Sed obijcitur, nonne quilibet in traditione rei suæ potest ponere legem quam uult, etiam cum tradit rem ecclesiæ, ut extra de cond. appo. uerum, 18.q.2. Eleutherius. Item laicus potest prædium dare ecclesiæ, & in eo censum retinere. 11.q.1. si tributũ. 23.q. ult. tributũ. Similiter patronus potest petere seruitium quod institutum est sibi ab episcopo ante consecrationem. extra de iu. pa. cap. præterea. Quidam dicunt, ꝙ hic loquitur in eo casu quando primo dedit pure, sed postea uoluit adiicere conditionem, quod non licet, quia perfecta donatio non recipit conditionem, ut C de don. quæ sub modo. l. perfecta. & 32.q. ult. c. unico. in fin. Alij dicunt, ꝙ dos ecclesiæ spectat ad ius publicum, ut s. 1. dist. ius publicum. sed ius publicum pacto priuatorum tolli non potest [2]. ff. de pact. ius publicum. extra de co. compe. si diligenti. Tu breuiter dicas, quòd illud pactum est contra naturam illius contractus, & est contra leges. nam secundum iura res omnes ecclesiasticæ ad ordinationem episcopi spectant, ut ĩ. ea, nouerint. aliàs si non obuiat honestati uel iuri, licite potest pactum quod approbatum est præmissis canonibus apponi, ut in præmissis casibus. nam quilibet in traditione rei suæ potest apponere legem quam vult. ff. de pa. l. in traditionibus.

a ¶ *Ad epi*

a ¶ *Ad episcopi.*] in ecclesiis autem monachorum abbati presbyter respondebit in temporalibus, episcopo in spiritualibus, vt 16. q. 2. sane. & extra de cap. mo. in ecclesiis.

D *Ecretum.*] CASVS. Hoc c. cum tribus sequẽtibus fere eũdẽ habẽt casum, s. ꝙ ecclesiæ cum omnibus suis rebus debent esse in potestate episcopi, vt de eis disponat & ordinet secundum quod fuerit disponendum & ordinandum, visitando eas tempore opportuno.

b ¶ *Cum dotibus.*] nihil tamen de eis disponet citra consensum prælati, vt extra de offi. ordin. cum ab ecclesiarum. & ĩ. q. 2. c. pen.

c Q *Væcumque*] ¶ *Animæ*] 12. q. 1. præcipimus.
ADDITIO & 18. q. 2. cognouimus.

d N *Ouerint.*] ¶ *Nullam.*] ĩ. 17. q. 4. sunt qui. ĩ. 16. q. 7. decernimus. ꝯ. Sed ibi habent potestatẽ tm̃ defendendi ecc̃las [1] de fructibus prædiorũ, & in omni vtilitate ecclesiæ, ita quòd prædia & bonа ecclesiæ in episcopi potestate consistant.

f ¶ *Medietatem.*] secundum distinctionem decre. extra de testa. requisisti.

beatur: sed omnia secundum constitutionem antiquam ad episcopi [a] ordinationem, & potestatem pertineant.

a ¶ Taliter.] *Sic est in antiquioribus editionibus, & duobus vaticanis conciliorum codicibus: sed in Coloniensi quattuor tomorum editione, & in codice Lucensi Regio, & in concilio Vormaciensi, & Moguntino, & in Pannormia hoc modo,* quod factum, & in præteritum displicet, & in futuro prohibetur.

Item ex concilio secundo Cabilonensi.

¶ Ecclesiæ, & omnia iura earum ad ordinationem episcopi pertinent. C. III.

Burc. l. 3. c. 146. Iuo p. 3. c. 211.

DEcretum est, vt omnes ecclesiæ cum dotibus [b] suis, & decimis, & omnibus suis [β], in episcopi potestate consistant, atque ad ordinationem suam semper pertineant.

β ¶ Suis.] *in vulgatis sequebatur,* iuribus, *quę vox abest ab omnibus collatis manuscriptis. Apud Iuonem, & Burchardum est,* omnibus rebus suis.

Item Leo Papa quartus in epistola ad episcopos Britanniæ, c. 2

¶ Vnaquæque parochia, episcopi prouisione regatur. C. IIII.

REgenda est vnaquæque parochia sub prouisione, ac tuitione episcopi per sacerdotes, vel ceteros clericos, quos ipse cum Dei timore prouiderit, cui iure pertinere videtur, & circumire, vt sibi necessariũ visum fuerit ecclesiastica vtilitate cogente.

Item ex concilio Antiocheno, c. 24.

¶ Iudicio & potestate episcopi res ecclesiasticæ gubernentur. C. V.

12. q. 1. pręcipimus.] ex can. Apost. 41.

QVæcumque [γ] res ecclesiæ sunt, conuenit cum omni diligentia, & bona fide, quæ Deo debetur, qui omnia prouidet, atque iudicat, gubernari, & dispensari cum iudicio & potestate episcopi, cui totius plebis animæ [c] videntur esse commissæ.

γ ¶ Quæcumque.] *gręce significantius,* τὰ τῆς ἐκκλησίας, τῇ ἐκκλησίᾳ φυλάττεσθαι δεῖν καλῶς ἔχειν, *idest,* recte habet, quæ ecclesiæ sunt, ipsi ecclesiæ seruari oportere.

Item ex concilio Toletano 4. c. 32.

¶ Basilicarum conditores in rebus ecclesiarum nullam potestatem se habere cognoscant. C. VI.

Poly. l. 3. tit. 12. Burc. l. 3. c. 203. Iuo p. 3. c. 255. Pann. l. 2. c. 4.

NOuerint conditores basilicarum, in rebus, quas eisdem ecclesijs conferunt, nullam [d] se potestatem habere: sed iuxta canonũ instituta, sicut ecclesiã, ita & dotẽ eius ad ordinationẽ episcopi pertinere.

Item ex concilio Aurelianensi 1. c. 17.

¶ De eodem. C. VII.

Poly. l. 3. tit. 11. Burc. l. 3. c. 136. Iuo p. 3. c. 202. Pann. l. 2. c. 61.

DE his, quæ parochijs in terris, vineis, mãcipijs, atque peculijs quicumque fideles obtulerint, antiquorum canonum statuta seruentur, vt omnia in episcopi potestate consistant: De his tamẽ, quæ altario accesserint, tertia [e] pars fideliter episcopis deferatur.

Item ex eodem, c. 16.

¶ De his, quæ altario deferuntur, medietatem sibi uendicet episcopus. C. VIII.

ANtiquos canones relegentes, priora statuta credimus renouanda: vt de his, quæ in altario oblatione fidelium conferuntur, medietatem [f] sibi episcopus vendicet, & medietatem sibi dispensandam secundum gradus clerus accipiat; tam de proprijs prædijs, quàm de omni commoditate in episcoporum potestate durantibus.

Item ex concilio Toletano.

¶ *In libro manuscripto priuilegiorum ecclesiæ Toletanæ refertur hoc, tamquam caput 15. quarti concilij Toletani; sed in duobus ipsius exemplaribus ex Hispania missis non habetur; Burchardus, & Iuo citant ex concilio Triburiensi tempore Arnulphi regis.*

D *E his.*] CASVS. Dicitur in hoc ca. ꝙ oĩa bona ecclesiarũ mobilia & immobilia ĩ epõrum potestate cõsistunt; ita ꝙ tertia pars oblationũ episcopo reseruetur. Quid autẽ iuris sit de hoc, in apparatu dicetur.

e ¶ *Tertia.*] alibi dicitur, ꝙ nihil habeat [2] præter cathedraticum, vt ĩ. ea. q. 3. c. 1. aliàs de medietate, vt ĩ. c. proxi. No. ergo ꝙ tẽpore primitiuo cum pauperes essent episcopi, statutũ fuit vt episcopi de episcopalibus ecclesijs, & omnibus bonis ecclesię sumerent medietatem, vt in cap. seq. sed in omnibus parochialibus ecclesiis tertiã. 16. q. 1. cõstitutum. procedente tẽpore ex parochialibus tm̃ tertiam oblationum & decimarũ haberent, vt ĩ. ea. c. decreuimus. postmodũ quartã. 12. q. 2. vobis. & c. concesso. & c. quattuor. Hodie autem nec tertiã partẽ parochialiũ habebunt nisi ad fabricã reparandã, nec illam habebunt nisi velint fabricam reparare, vt ĩ. q. 3. c. 1. & 3. Vel dic, ꝙ secundum consuetudinem ista dãtur, vt extra đ sepul. certificari. hodie autem cũ sint diuites, nihil habebunt præter cathedraticum, vt ĩ. q. 3. c. 1. Ioan. parochialis ecclesia tantum habet quartã decimarum, & eps aliam ꝑ se, alias quartas duas retinet episcopus pro fabrica & pauperibus, vt 12. q. 2. concesso. & c. seq. de aliis reditibus nihil habet de consuetudine generali & p̃scripta episcopus, licet prædicta c. & alia videãtur dicere contrarium, & ita fuit sententiatũ pro episcopo Bononiẽsi cõtra ecclesiam sancti Io. in Persiceto. & hoc videtur expressum 12. q. 2. vobis. B.

A *Ntiquos.*] CASVS. Statutum fuit in Aurelian. concilio, vt eps habeat medietatẽ oblationũ matricis ecclesiæ, & clerici eiusdẽ ecclesiæ aliã medietatem habebunt. Idem est

1 Sub. hoc autem dicit, ꝙ non habẽt potestatẽ dilapidationis. secũdum L. & hic adde quod no. 16. q. 7. piæ mentis. in gl. vlti. de cõsec. dis. 1. si quis basilicam.

2 De hac ma. not. extra de cẽsi. cũ olim. vbi Ho. de hoc notando ponit hãc sententiam. & eam attribuit Bart. prouin. q. ita ad litteram sensit sicut hic dr̃ per Bar.

RElata.] CASVS. Quidam epi negligebant suas parochias visitare singulis annis ad prædicandũ, vel confirmandos pueros: procurationes tamen exigebant ac si ecclesias visitarent. quod ex auaritia & negligentia procedebat. & ideo statutum fuit in concilio Toletano, vt hoc de cetero non faciant epi, sed solicite & diligenter suos greges visitent, cupiditatem vitantes, & negligentiam dimittentes.

a ¶ *Aliquo pretio.*] si isti parochiales ita soluerunt aliquos denarios aliquot annis, nũquid eps postea potest ad procurationẽ petendã redire? ar. q sic, extra de cẽsi. olim. ar. s. ff. quemadmodum serui. amit. si communẽ. vbi dicitur, q qui vna seruitute vtitur pro alia, perdit primam. Sed quid si partẽ procurationis recepit aliquot annis, nũquid pro partem intelligitur retinuisse totum? videtur q sic. j. de pæ. di. 1. vulgaris. ff. quemadmodũ ser. ami. si stillicidiũ. §. vlt. & l. seq. vbi dicitur, q per partem retinere totũ videtur. ff. de ser. rusti. præd. vna est via. ar. cõtra. extra de præscr. auditis. extra de capel. mo. dilectus. Breuiter respondeas, q in procuratione nulla currit præscriptio. extra de præsc. cum ex officii. vnde siue partem soluerit, siue nihil, semper potest petere procurationem, vt no. in prædi. c. cum ex officii.

Præscribi nõ potest procuratio.

b ¶ *Redimant.*] tamen redimi potest procuratio, vt j. ea. q. 3. relatũ.

c ¶ *Parare.*] vel præparare.

DEcreuimus.] CASVS Statuitur hic vt episcopi singulis annis suas ecclesias visitent; & si qua basilica fuerit destructa, præcipiatur ordinatori suo, vt eã debeat reparare. de omnibus autem reditibus episcopus tertiam tollat.

d ¶ *Ordinatori.*] id est, sacerdoti. & hoc verum est si partem fabricæ recepit. j. ea. q. 3. vnio. aliter non tenetur: sed tamen conferre debet cum aliis, vt 16. q. 1. si monachus. extra de ec. ædi. de his [1].

[1] D hoc no. eo. tit. c. 1. & 12. q. 2. quattuor. Arch.

SI AVTEM. Hæc est secunda pars q. 3. in qua dicitur, vt hic & in seq. c. continetur. Io. de Fan.

CASVS. s. in cap. decreuimus. & c. relata. dictũ est, q epi debent suas parochias visitare. sed nũc Gra. dicit, q si est valetudine impeditus, officium visitationis aliis iniungat.

EPiscopum.] CASVS. Statutum fuit in concilio Toletano, vt epi suas parochias visitẽt: qđ si nõ põt, presbyteros bonos vel diaconos mittãt, qui omnia diligenter inquirant, scilicet basilicarum reparationem, & vitam sacerdotum.

e ¶ *Annos.*] cum necessaria causa subest, tunc singulis annis põt visitare, vt hic, & j. e. q. 3. cauendũ. immo tunc qñcumque & quotiescumq; opus est, potest omnes ecclesias visitare, vt extra de of. arch. mandamus, sed si nõ est necessitas, de triennio in triennium visitabit, vt extra de of. arch. vt archidiaconus. vel hodie bis in anno, vt extra de censi. cum venerabilis. Sed qualiter [2] istud mandatur aliis, cum istud sit officium archidiaconi, vt 15. dist. perlectis?

Visitatio quoties fieri debet.

[2] Ista qõ melius esset gl. per se signata

Sed loquitur de ea visitatione, quam habet episcopus in re sua, vel secundum consuetudinem loci dicitur.

VISITANTES. Hæc est tertia pars q. in qua dicitur vt hic & in seq. c. continetur. Io. de Fan.

CASVS. Dictum est s. q epi debent ecclesias visitare. Nunc autem dicit Grat. quid episcopi debent docere, & quid à presbyteris requirere cum suas parochias visitant.

PLacuit.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In j. parte dicitur, q epi suas parochias visitantes, prima die debent à clericis exigere, qualiter baptisma & Missam & cetera officia peragant: & si bene inuenerint, Deo gratias agant: alioquin ignaros instruant. Ordinent etiam, vt catechumeni ante xx. dies baptismi ad purgationem exorcismi veniant, in quibus discant, Credo in Deum. In secunda die debent docere laicos, vt fugiant idololatriam, & omnia mortalia crimina; & quod sibi nolunt fieri, aliis ne faciant, vt fidem rectam teneant, & hoc facto ad alium locum pergant.

f ¶ *Ignaros.*] ar. contra illos qui statim suspendunt simplices sacerdotes, ut 38. dist. sedulo [3]. & c. quando. Item ar. pro illo qui cõsecutus est præbendã dũ finxit se sciolum. i. simulatorẽ scientiæ.

g ¶ *Dies.*] Paschæ.

h ¶ *Purgationem.*] non tamen statim purgantur uitia: sed sunt signa futuræ purgationis. j. de conse. dist. 4. sicut.

i ¶ *Alia die.*] j. ea. q. 3. contra. inter cetera. in fi. ubi dicitur, q tantum

¶ De episcopis, qui diœcesim suam visitare contemnunt, & ad redimendas mansiones, quæ visitantibus debentur, clericos cogunt. C. IX.

Burc. l. 1. c. 229. Iuo p. 5. c. 341.

REIata † est coram sancta synodo querimonia plebium, quòd sint quidam episcopi nolentes ad prædicandum, vel ad confirmandũ suas per annum parochias circumire: qui tamen exigunt, vt mansiones, quibus in profectione vti debuerant, aliquo † pretio [a] redimant [b], qui parare [c] debebãt. Quæ duplex infamia, negligentiæ, & auaritiæ, sanctæ synodo magno fuit horrori. Statuerunt itaque, ne quis vltra exerceat id cupiditatis ingenium, & vt solicitiores sint episcopi de suis gregibus visitandis.

† al. Delata

† al. alio

Item ex concilio Tarraconensi, c. 8.

¶ Annuis vicibus ecclesiæ ab episcopis visitentur. C. X.

Burc. l. 3. c. 33. Iuo p. 3. c. 38.

DEcreuimus, vt antiquæ consuetudinis ordo seruetur, & annuis vicibus ab episcopo diœceses visitentur; &, si qua forte basilica fuerit reperta destituta, ordinatori [α] [d] eius reparari præcipiatur: quia tertia pars ex omnibus, per antiquam traditionem, vt accipiatur ab episcopis, nouimus esse statutum.

α ¶ Ordinatori.] *In exemplaribus concilij impressis, & manuscriptis, apud Burchardum, & Iuonem legitur,* ordinatione ipsius: *sed ob glossam non est mutatum. Reliqua vero ex ijsdem sunt emendata. Burchardus autem, & Iuo addunt praterea in extremo,* ex principibus nouimus statutum.

2 *SI autem episcopus inualetudine impeditus diœceses suas per semet ipsum visitare non poterit, visitationis officium committat alijs.*

Vnde in concilio Toletano quarto, c. 35. legitur.

¶ Inualetudine grauatus episcopus, visitationis officium alijs committat. C. XI.

Burc. l. 1. c. 87. Iuo p. 5. c. 193.

EPiscopum per cunctas diœceses, parochiasq; suas per singulos annos [e] ire oportet, vt exquirat, quo vnaquæque basilica in reparatione sui indigeat. Quòd si ipse aut languore detentus, aut alijs occupationibus implicatus id explere nequiuerit; presbyteros probabiles, aut diaconos mittat, qui reditus basilicarum, & reparationes, & ministrantium vitam inquirant.

3 *Visitantes autem episcopi, quid à clericis suis exquirere debeãt, & quid eos docere, in concilio Bracharensi secundo, c. 1. sic statutum legitur.*

¶ Quæ visitantes episcopi à clericis suis exquirere debeant. C. XII.

Burc. l. 1. c. 85. Iuo p. 1. c. 75. & p. 5. c. 191.

PLacuit omnibus episcopis, ut per singulas ecclesias episcopi, & per diœceses ambulantes primum discutiant clericos, quomodo ordinem baptismi teneant, vel Missarum, & qualiter quæque officia in ecclesia peragant. Et, si recte quidem inuenerint, Deo gratias agant; sin autem minime; docere debent ignaros [f], & hoc modis omnibus præcipere, sicut antiqui canones iubent, ut ante uiginti dies [g] baptismi, ad purgationem [h] exorcismi concurrant catechumeni, in quibus uiginti diebus omnino † catechumeni symbolum, quod est [Credo in Deum patrem omnipotentem] specialiter doceantur. Postquam ergo in his suos clericos discusserint, uel docuerint episcopi, alia die [i], conuocata

De cons. dist. 4. Ante viginti.

† al. omnes

tantum per unam diem morabitur in qualibet basilica. sed dic, ꝙ uno die erit cum sacerdote, altero cum populo.

QVia.] Hæc est quarta pars q. in qua dicitur, & probatur quòd laici non debent accipere oblationes de altaribus vel cruci bus, quæ deferuntur sacerdotibus ratione officii, cum laici pro nymo quid de his deberet fieri. Et rñdet, ꝙ debent excõicari, vt ceteri metu terreantur: quia cum non orent pro populo, oblationes populo comedere non debent.

a ¶Comedere.] hic habes decimas appellari non solum ipsa iura, sed etiam ipsos prouentus, & ꝙ etiam prouentus nõ possunt concedi laicis. ar. contra extra ne præla. vices suas. c. ult. Sed dic vt dicitur 1. q. 3. si quis obiecerit. ꝙ ad tempus potest decima laicis cõcedi, non tamen in perpetuum.

plebe ipsius ecclesiæ, doceant illos, vt errores fugiant idolorum, vel diuersa crimina, id est, homicidium, adulterium, periurium, falsum testimonium, & reliqua peccata mortifera; & quod nolunt sibi fieri, alteri ne faciant; & vt credant resurrectionem omnium hominum, & diẽ iudicij, in quo vnusquisque secundum opera sua recepturus sit. Et sic postea episcopus de ecclesia illa proficiscatur ad aliam.

Item Hieronymus in epistola ad Damasum Papam de oblationibus altaris.

¶ Oblationes ecclesiæ laicis vsurpare non licet. C. XIII.

QVia sacerdotes pro omnibus orare debẽt [a], quorum eleemosynas, & oblationes accipiunt; qua fronte præsumũt laici oblationes, quas Christiani pro peccatis suis offerunt, vel comedere [a], vel alijs concedere, cum ipsi non debeant ex [β] officio suo pro populo orare? Ob hoc Papa gloriose mittere oportet illos præsumptores in excommunicationem perpetuam, vt & ceteri metum habeant, & amplius hæc in ecclesia ne fiant.

α ¶Debẽt.] *In vulgatis, & in epistola impressa legitur*, solent: *sed in plerisque manuscriptis Gratiani exemplaribus, & Polycarpo*, debent. *Sic etiã Lupus in regula Monachorũ ex Hieronymi scriptis collecta, c. de contemplatione, oratione, & lectione*, sacerdotes quoque pro omnibus orare debent, quorum eleemosynas, oblationesque recipiunt.

β ¶Ex officio suo.] *Hæc absunt à plerisque codicibus Gratiani, & epistola ipsa, & Polycarpo.*

Item Calixtus Papa secundus [γ].

γ ¶Secundus.] *Additum hoc est ex plerisque vetustis. Neque vero primus esse potest, cuius tempore nondum Pantheon vocabatur templum sanctæ Mariæ rotundæ. Bonifacius enim fuit, qui tempore Phoca Imperatoris illud beatæ Mariæ, & omnibus sanctis dicauit.*

Minime auferantur à laicis oblationes altaribus, vel crucibus factæ. C. XIIII.

SAnctorum patrum canonibus consona sancientes, oblationes [b] de sacratissimo & reuerendissimo altari beati Petri, & Saluatoris, & sanctæ Mariæ rotundæ, aut alijs ecclesiarũ altaribus siue crucibus, à laicis auferri penitus interdicimus, & sub districtione [c] anathematis prohibemus, & ecclesias a laicis incastellari [d], aut in seruitutem redigi auctoritate Apostolica prohibemus.

Item Damasus Papa.

¶ Ecclesiarum oblationes sub laicorum dominio non detineantur. C. XV.

HAnc consuetudinem, quæ contra sanctam ecclesiam catholicam augeri † videtur, omnino interdicimus; vt nullo modo vmquam oblationes, quæ intra sanctam ecclesiam offeruntur, sub dominio laicorum detineantur: sed tantummodo sacerdotibus, qui quotidie Domino seruire vidẽtur, liceat comedere, & bibere: quia in vetere testamẽto prohibuit Dominus panes sanctos comedere [e] filijs Israel, nisi tantummodo Aaron [f], & filijs eius: qui panes longe erãt ab istis panibus, qui nunc in sancta ecclesia offeruntur: quia illi sub vmbra legis erant; qui vero modo sub gratia spiritus sancti, toto mundo Euangelio coruscante lucidiores esse videntur. Qua fronte, aut qua conscientia oblationes vultis accipere, qui vix valetis pro vobis, nedum pro alijs Deo preces offerre? quia prauum est, & contra Dominicum præceptum, & detrimentum animæ suæ infert, qui illud agere conatur, quod et nulla ratione conceditur. Quia omnibus sanctis patribus, nostrisque prioribus placuit hanc sanctionem fieri; & nos similiter in eisdem persistere volumus, vt nullus audeat irritum facere hoc, quod constitutum est, si in perpetua damnatione noluerit persistere. Si quis vero contra hanc regulam nostram, & contra regulam sanctorum cccxviij. patrum, qui in Nicæno concilio hoc constituerunt, temerarius præsumptor fuerit, & de cetero oblationes de sacris ecclesijs auferre molitus fuerit; sub anathematis uinculo sit colligatus, & condemnatus. Responderunt omnes, fiat, fiat.

Præmissis auctoritatibus, ecclesiæ cum omnibus rebus suis ad episco-

Marginalia: Burc. l. 1. c. 229. Iuo p. 5. c. 341. al. Delata. | al. alio. | Tomo. 4. | Polyc. l. 3. tit. 9. | Burc. l. 3. c. 33. Iuo p. 3. c. 38. | Burc. l. 1. c. 87. Iuo p. 5. c. 193. Poly. l. 3. tit. 9. | Burc. l. 1. c. 85. Iuo p. 1. c. 75. & p. 5. c. 191. Poly. ibidem. † al. vigere. | De conf. dist. 4. Ante viginti. † al. omnes. | 1. Reg. 21.

pro se vix orare possint. Ioan. de Fant.

CASVS. Laici in ciuitate Romana auferebant oblationes de altaribus, & comedebant. quare Damasus Papa quæsiuit à Hiero- q. 1. §. si ergo. & §. his ita respondetur.

Anctorum.] CASVS. SCalixtus Papa duo in hoc c. prohibet, s. ne laici de altari alicuius ecclesiæ oblationes auferant, & vt ecclesiæ à laicis non incastellentur, vel in seruitutẽ redigantur.

b ¶Oblationes.] laici ergo possunt cogi ad oblationes. 16. q. 1. statuimus. sicut ad decimas & primitias. 16. q. 1. reuertimini.

c ¶Et sub districtione.] de hoc dic vt 63. dist. Salonitanæ.

d ¶Incastellari.] vt inde fiãt propugnacula.

ADDITIO. Hoc intellige, secũdum quod habetur extra de cust. Euch. c. 2. & ad hoc 12. q. 1. necessaria. & c. nulla. Archid.

HAnc consuetudinẽ.] CASVS. Damasus prohibet in hoc c. ne Romani auferant oblationes d' altaribus, & comedant: sed solũ sacerdotibus relinquãt, qui quotidie pro nobis orãt. & hoc probat exẽplo veteris testamenti, vbi solum sacerdotibus permittebãt panes propositionis comedere. Si quis vero contra cõstitutũ cccxviij. patrum Nicæni cõcilij venerit, anathematis vinculo sit obligatus.

e ¶Comedere.] arg. ꝙ clerici concubinarij nõ debent comedere bona ecclesiæ. 32. dist. præter hoc. Arg. contra 32. distin. si qui vero. & 31. dist. omnino.

f ¶Aaron.] illi uero sacerdotes temp comedebant panem durũ: quia quolibet sabbato ponebantur eis illi xij. panes ꝙ fuerũt dicti panes ꝓpositionis. Sed nũquid de illo pane poterant pascere familiã suam, uel etiam canes suos? non: sed tantum in necessitatibus poterant, quia tunc etiam alijs licebat comedere eos. Vnde Dauid & Abimelech excusantur, ut 25.

Panes propositionis.

PRAEMISSIS. CASVS. Infert Gra. ex supradictis, ꝙ ecclesiæ, & oblationes, & res ecclesiæ in episcopi potestate consistunt.

Sed cum in episcoperum.] Hæc q.diuiditur in 4.partes: in quarũ prima probat, ꝙ res ecclesiæ non sunt alienandæ nisi in casibus quos ponit.Secunda ibi, *Perpetua*. Tertia ibi, *Episcopus habeat*. Quarta ibi, *Si vero.* Ioan.de Fant.

d ¶ *Hoc ius.*] quod est.C.de sacrosan.eccl. iubemus. quod loquitur tantum de Constantinopolitana ecclesia.
e ¶ *Immobilibus.*] consensu tamẽ Imperatoris possunt alienari. e.precariæ.in Auth.de alie.& emphy.§.sanctissimas.coll. 9.
f ¶ *Ab imperiali.*] ecce casus vnus in quo in nullo casu possunt alienari res, itẽ in alio casu non possunt alienari ob aliquam causam.s.cum sub ea conditione datæ essent ecclesiæ, vt non alienentur,in Auth. de alie.& emph.§.sanctissimas.coll.9.& extra de cõdi.appo.c.verum.sed hoc non est verum. non enim valet hoc pactum,cum sit contra legem Dei,vt 12.q.2.aurum.

CASVS. Hic intitulatur 2. q. qua quæritur an epo liceat auferre, distrahere,vel dilapidare res ecclesię. & certe dilapidare non põt,nec etiã alienare, nisi in casibus cõcessis à iure.& hoc probatur p seq. c.

a ¶ *Sed cum.*]quæritur an liceat episcopo vsurpare res ecclesiæ. Hæc q. non habet dubitationem:quia cõstat, ꝙ nõ potest vsurpare.

pi ordinationem pertinere mostrantur, & tam ecclesiæ, quàm oblationes, & facultates earum, à laicorum dispositione probantur esse immunes.

QVÆSTIO SECVNDA.

Sed cum[a] in episcoporum potestate facultates ecclesiæ constitutæ esse dicantur; potestas dispensandi intelligenda est, non distrahendi, vel dilapidandi.

Vnde in Agathensi concilio, c.7.legitur.

¶ Res ecclesiæ aliquo modo episcopis alienare non licet. C. I.

Casellas,vel mancipiola ecclesiæ, episcopi (sicut prisca canonum præcepit auctoritas) vel vasa ministerij, quasi commendata fideli præposito,integro ecclesiæ iure possideant:id est,vt neque vendere,neque per quoscumque contractus res, vnde pauperes[b] viuunt, alienare præsumant[a].

a ¶ Præsumant.] *In aliquot melioribus Gratiani codicibus post hoc verbum sequitur* §.ꝙ si necessitas. *vsque in finem,)qui nunc habetur.* ꝫ.*ead.ad finem Palea,*huiusmodi.) *& sic legit,qui casum scripsit.*

Asellas.] CASVS. Hoc c.diuiditur in duas pates. In prima dicitur,ꝙ omnia bona ecclesiarũ mobilia & immobilia debent esse in potestate eporum, ita vt non liceat eis vendere directa venditione, vel indirecta:nisi imminẽte necessitate vel vtilitate ecclesiæ, qua primitus comprobata fiat vẽditio coram duobus vel tribus vicinis episcopis subscribentibus vẽditioni cum aliis clericis.Si vero aliter fiat, irrita erit venditio. In secunda parte dicitur, ꝙ episcopus potest peregrinis, vel clericis concedere in vsum possessiones minus vtiles saluo iure ecclesiæ. Secunda pars ibi, *Minus vero vtiles.* Indirecta est quando solus vsusfructus alienatur. Et scias, ꝙ hodie coram proprio episcopo põt fieri alienatio.

b ¶ *Pauperes.*] qa quidquid habet ecclesia,pauperum est.16.q.1.quoniam quidquid.

c ¶ *Excepta.*] 12. q. 2. sacrorum.

Codicis lib.1.titulo de sacrosanctis ecclesiis, lege [sancimus nemini.] tit.2.le.17.
Imp.Iustinianus [excepta[c] videlicet causa captiuitatis.]
Impp.Leo & Anthemius. tit.2.le.iubem. ver.scientes.

¶ De eodem. C. II.

Ea enim,quæ ad beatissimæ ecclesiæ iura pertinent,vel post hac forte peruenerint,tamquam ipsam sacrosanctam,& religiosam ecclesiam,intacta conuenit venerabiliter custodiri.

Constitutio noua.

Hoc ius[d] porrectum est ad omnem venerabilem locum, omneque collegium,quod actio pia constituit,vt nec res eorum pignorentur. Et hoc perpetuo seruetur in his rebus immobilibus[e],quæ ab imperiali[f] domo prædictis locis applicantur.In ceteris eatenus excipitur, si debitũ vrget. ¶ Præterea,si habeat superflua vasa,cũ debitrix sit,nec aliunde soluere valet,ne quid immobile alienetur, vel distrahatur; ea gestis habitis coram eo,cuius est loci ordinatio,integra,vel alijs locis venerabilibus oblata dentur,vel conflata[g] cuilibet alij vendantur. Qui autem hæc acceperit contra † hanc obseruationem;ijsdem pœnis subiaceat,quæ in rebus immobilibus proditæ sunt: si autẽ debitum ex mobilibus solui non ualet;primo res immobiles specialiter dentur pignori,quarum fructus creditor sibi reputet tam in sortem[h],quàm in vsuras,usq; ad quartã centesimæ[i]. Quòd si nolit creditor ita accipere:tũc ordinator domus apud eum,à quo ordinatur, habitis absq; dispẽdio[k]

eo. tit. auth.hoc ius, Iulian° antec.const.7.c.1
auth. præterea] eod.tit.Iulianus const.120.§.fin.
† al.citra
Auth. hoc ius] ꝫ.citat.

Ea enim.] CASVS. Lex ista loquitur tantum de possessionibus ecclesiæ Constantinopolitanæ,cuius possessiones habitæ, vel habendæ debent intactæ custodiri sicut propria ecclesia.

HOC IVS. CASVS. S.in l.antiqua iubemus.cuius pars hic ponitur.s.ea enim,dictum fuit,ꝙ possessiones Constantinopolitanę ecclesiæ alienari non possunt. Sed Iustinianus hoc ius extendit ad omnẽ locũ venerabilem super rebus immobilibus donatis ab Imperatore loco venerabili,quę nullo modo possunt alienari. In aliis aũt rebus hæc forma seruetur,vt si debitum vrget, vendantur primo mobilia.s.granum & huiusmodi[1], deinde vasa non consecrata,postea consecrata vendantur locis venerabilibus, vel conflata cuilibet,gestis omnibus habitis coram epo.aliter autem facta vẽditio irrita erit.Si vero de rebus mobilibus debitum solui nõ põt, obligetur res immobilis pignori creditori,qui reputet fructus tã in sortes,q̃ in vsuras vsque ad quartam centesimæ. quod si creditor nolit recipere,iurabit œconomus coram episcopo, & maiori parte clericorum ibi seruientiũ consentiente, ꝙ debitũ ex mobilibus solui nõ potest. postea per viginti dies prædiũ exponatur venale:etsi nullus emere velit, detur creditori in solutum re districte æstimata,addita in pretio decima parte totius æstimationis, & hoc fiat cũ consensu epi & maioris partis capituli. Istud aũt pdiũ sit mediocre,& creditor sit talis qui probare possit pecuniam esse versam in vtilitatem ecclesiæ,& aliter venditio facta non tenet,neque valet.Sed hodie ex toto hoc nõ seruatur de consuetudine.

1 Adde ꝙ ꝓhibitus alienare, põt res alienare quæ seruari non possunt. not. gl.fin.in c. 1. de cler.ægro. lib. 6. & in l. lex quæ tutores.in fi.C.de admi.tuto.

g ¶ *Conflata.*] quia ad profanos vsus non debent redigi, vt ꝫ.de consec.dist.1.in sancta.& 12.q.2.aurum.tamen in necessitate potest obligari ad tabernam,& sub eadem forma,vt extra de pig.c.1. Dicunt tamẽ quidam,ꝙ nec obligari possunt, cum sint res sacræ. C.quæ res pign.obli.non pos.l.4.& dicunt ibi non esse nexum pignoris,sed solum detentionem habet quousque reddatur ei sua pecunia,sicut aliàs pignus detineri potest pro ea pecunia pro qua non est obligatum, vt C.etiam ob chirographariam pec. l. vnica.Idem potest dici de libero homine qui obligatur, vt no. 23. q. vlt.vt pridem.
g ¶ *Conflata.*] extra de pigno.nullus.ꝫ.12.q.2.aurum.
h ¶ *In sortem.*] litteræ est præposteratio.prius enim computat in vsuram,quàm in sortem,vt ff.de sol.in his.§.vlt.nisi dicas, ꝙ hoc aliter fit in fauorem ecclesiæ.
i ¶ *Centesima.*] vsura dicitur centesima, quæ æquiparatur sorti in anno.
k ¶ *Absque dispendio.*] id est, quòd ecclesia nil dat tabellioni, sed solus emptor, sicut est in contractu dementis & furiosi. C.de episco.aud.l.penul.

a ¶ *Seruientium.*] Arg. contra. 63. dist. quanto.
b ¶ *Vt plus.*] quid si offerat plus quàm valet? tunc tantũ iustum pretium recipiet, licet lex dicat ꝙ contrahentes possunt se inuicẽ fallere ff. de minori. in causæ. sed ecclesia in suis contractibus non debet dolum facere, vt extra de dona. per tuas.

SED ET PERMVTARE. CASVS. Diciẽ hic ꝙ ecclesia potest permutare cũ principe pro re maiori vel æquali, imperiali rescripto super hoc ꝓcedente. Itẽ potest & cũ alia ecclesia cũ vtriusque indemnitate, habito consensu eorum qui supra leguntur.
i ¶ *Recte.*] si prædium vnius alij est vicinum, vt in authẽ. de eccle. titu. §. si autem. coll. 9. & extra de rerum permu. ad quæstiones.

Di-gestis, iuret (maiore parte ibidem seruientium [a] consentiente) & debitum vrgere † [al. existere], nec ex mobilibus solui posse. Quo subsecuto, per viginti dies rem ecclesiæ venalem esse publice notum sit, vt plus [b] offerenti detur, pretio modis omnibus pro debito dando. Aliter enim res emptori non conceditur; & hoc inscribatur, nihil esse factum in ea re ad damnum diuinæ domus. Emptore vero non inuento, res æstimata districte [c] creditori detur in solutum [d], addita [e] in pretio vniuersæ æstimationis decima parte, & accedẽte cõsensu ordinatoris, & maioris partis ibidem seruientium. Sit tamen ea res mediocris inter ceteras, inspecta ipsius qualitate, & quantitate, & onere. Et is creditor hic intelligatur, qui quod credidit, probat [f] in vtilitatem diuinæ domus processisse [g]. [Authen. sequẽti] ¶ Sicut autẽ alienatio rerũ ecclesiæ interdicitur, ita prohibetur, ne qua sterilis ei detur possessio, aut alioquin onerosa [h], veluti fiscalium nomine, vel onere. [Authen. Item prædium.] ¶ Item prædium propter onus fiscale inutile alienatur, gestis, vt supra, conficiendis, eodem iuramento præstito: id est, quòd alia de causa nõ alienatur, nisi, vt immunitas eius dem venerandæ domus seruetur. [Authen. sed & permutare. Burc. l. 3. c. 165. Iuo p. 3. c. 184.] ¶ Sed & permutare principi licet pro re maiore, meliore, vel æquali, si resp. hoc exposcit, & pragmatica forma super hoc præcedente. [Authen. sequẽti Iul. nouel. 54. Iuo. p. 3. c. 189.] ¶ Item sibi inuicem recte [i] permutant cum vtriusque indemnitate, eorum scilicet consensu interueniente, qui supra referuntur. 2 [Authẽ. ꝑpetua.] ¶ Perpetua quoque emphyteusis in his permittitur rebus [k], si res in eorum geratur præsentia, quibus hoc assignatur lege, iurantibus his, quorum interest, ex eo contractu nihil ad læsionem diuinæ domus effici: solito reditu ipsius rei, qui fuit, cum diuino iuri dedicaretur, non minuendo [l], nisi in sextam [m] partem: aut si ob cladem deminuta fuerit, tunc pro constante nunc pensione [n] in emphyteusim detur. Quòd si res pretiosa quidem est, parum tamen, aut nihil præstat pensionum, res subtiliter [o] æstimanda est, vt ex hac pensio iusta constituatur. Ea tamen sola dentur in emphyteusim, quæ ad hoc congrua videntur œconomo, & alijs gubernatoribus. [Authẽ. qui rem, eod. tit.] ¶ Qui rem huiusmodi conductam, vel in emphyteusim acceptam fecerit deteriorem, aut emphyteuticum canonem per biẽnium [p] non soluerit, hac lege repelli potest, vt tamen soluat totius temporis [q] pensionem, & id, in quo rem læsit, resarciat, non repetiturus, si quid impendit [r] nomine meliorationis. [Authen. si quas.] ¶ Si quas vero ruinas habent memoratæ diuinæ domus, quas reædificare non valent; & hæ in emphyteusim dentur perpetuam, emphyteuta viuro materia habitationis depositæ domus, vt pensio deminuatur in tertiam partẽ ab ea, quæ stantibus adhuc ædificijs colligebatur, aut prius eo reædi-

PERPETVA. Hęc est 2. pars q. ĩ qua loqẽ de emphyteusi, & ponit quid iuris sit, & similiter, de precarijs, & ponit hic 12. articulos. Ioan. de Fant.

CASVS. Diciẽ hic, ꝙ possessio ecclesiæ põt dari in emphyteusim ꝑpetuã si fiat in ꝓsentia epi, & clericorũ, œconomo iurante nihil ad læsionẽ diuinæ domus fieri, nec pensio diminuaẽ nisi in sextã partẽ de eo qđ poterat haberi, cũ res sit donata ecclesiæ. sed si res sit diminuta ꝑꝑ cladẽ, accipiatur pensio quanta potest haberi. si vero res sit pretiosa, de qua parũ vel nihil pẽsionis habeaẽ, re subtiliter æstimata, iusta pẽsio tribuatur; & ea etiã res deẽ ĩ emphyteusim, quę vr̃ idonea ad hoc œconomo, & alijs gubernatoribus ecclesiæ.

PERPETVA. Vs que ad xxx. an. insti. de ꝑpe. & tẽp. ac. ĩ prin. vel perpetua, i. quã diu viuit. ff. ꝓ socio. l. 1. & ĩ. e. precariæ. vel perpetua, i. quãdiu pẽsio soluiẽ, vt insti. locati. §. adeo. sicut excõicatio dr̃ ꝑpetua, i. quousq; pœniter, vt ĩ. ea. q. 1. qa. & 27. q. 1. de viduis. vel vsq; ad tertiã generationẽ, vt in authẽ. [1] non alie. aut permu. §. emphyteusim. & §. quia vero Leonis. coll. 2. [2]

Perpetuũ dr̃ multipliciter.

c ¶ *Districte.*] s. vt consideretur quantum inde posset colligi in xxv. annis, & pro tanto vendatur, vt in authen. de ecc. tit. coll. 9. §. si autem hæres.
d ¶ *In solutum.*] hic inuito creditore aliud pro alio soluitur, ꝯ. ff. si cer. pet. l. 2. Item datur ei res mediocris in solutum cum optima dari debeat. C. de sol. authẽ. nisi. Item ꝙ teneẽ probare pecuniã versam esse in vtilitatẽ ecclesiæ. & sic in tribus oneraẽ creditor: & ideo ei additur decima pars, licet hoc aliter alij intelligãt, vt si res valebat decem, ꝙ ei vendenda sit pro vndecim.
e ¶ *Addita.*] hoc est fauore ecclesiæ, sicut aliàs fauore libertatis quis cogitur rem suam vendere. 54. dist. fraternitatem.
f ¶ *Probat.*] Sed nũquid creditor ita curiosus erit, vt semꝑ teneatur scire ad quem vsum cõuertatur hæc pecunia: sed ẽm hoc nullus inueniaẽ qui cum ecclesia ꝯheret, vt ff. de mino. verum, §. si locupleti. & l. ꝙ si minor. Sed dic ꝙ sufficit ꝓbare ꝙ ecclesia tũc tẽporis [3] egebat pecunia, vt ff. de exerci. Lucius. ne si nimia subtilitate circa res ecclesiarum laboremus, illa subtilitas eis in perniciem vertatur, vt C. ad Treb. l. penul. in prin. C. de verb. signi. l. 3. in fi. est tamen arg. contra. ff. de in rem verso, ꝙ si seruus. §. penul.
g ¶ *Processisse.*] si. extra depositi, grauis.

SICVT CASVS. Dicitur hic ꝙ sicut res ecclesiæ alienari non debent, sic etiam prohibetur ne sterilis possessio vel tributaria ecclesiæ tribuatur.
h ¶ *Onerosa.*] quæ plus habet incommodi quàm commodi. res enim transfertur cum onere suo, vt 16. q. 1. si quis laicus.

PRAEDIVM CASVS. Diciẽ hic, ꝙ si ecclesia habet ꝑdiũ inutile ꝑꝑ onus fiscalium, potest illud alienare habitis gestis, vt supra dictum est, scilicet præstito iuramento, ꝙ non alieneẽ nisi vt immunitas ecclesiæ seruetur. Immunitas, id est, indemnitas.

k ¶ *In his permittitur rebus.*] id est, in rebus non multum vtilibus.
l ¶ *Non minuendo.*] i. si est minuenda, non est plus minuenda.
m ¶ *Sextam.*] non remouet quin plus possit dari.
n ¶ *Nunc pensione.*] i. quanta pensio nunc possit [3] haberi.
o ¶ *Subtiliter.*] i. vt cõsidereẽ quantũ in viginti annis inde colligatur, vt in authẽ. de non alie. aut permu. §. quia vero Leonis, coll. 2.

QVI REM. CASVS. Aliquis rem ecclesiasticam conductam vel in emphyteusim acceptam fecit deteriorẽ, vel pensionẽ per biẽnium non soluit. quærebatur quam pœnam pati debeat. Et respondetur ꝙ expelli potest de possessione, ita ꝙ soluat totius præteriti temporis pensionem, & damnum rei restituat, non petiturus si quid impenderit nomine meliorationis.
p ¶ *Per biennium.*] hoc est enim priuilegium ecclesiæ, vt statim expellat colonum non soluentem pensionem, vt arg. extra de iureiu. peruenit. & c. querelã. idem est in colono fisci. ff. de pub. & vec. l. vectigalia. inter priuatos requiritur trienniũ [4] C. de iure emphy. l. 2, in locatione biennium, vt ff. loca. quæro. §. inter.
q ¶ *Temporis.*] præteriti, secundum alios futuri in odium istius, & in fauorem ecclesiæ.
r ¶ *Impendit.*] sed huic obstat 54. dist. generalis. & extra de in integ. resti. c. 1. sed ibi bona fide fecit sumptus, hic mala fide. 12. q. 2. c. Vulteranæ.

SI QVAS. CASVS. Ecclesia domos habet ruinosas, quas qdam in emphyteusim vult recipere. Quæriẽ pro quãta pensione debeant dari. Et rñ. ꝙ si cõductor vult vti materia destructæ domus, s. lapidibus & lignis, pẽsio nõ debet minui nisi in tertiã partẽ ab ea q̃ extantibus adhuc habitationibus haberi poterat. Si vero vult domos reædificare, dabiẽ ea pensio, quæ inde poterat haberi

[2] Hãc glo. sicut iacet ponunt Go. & H. extra de reb. ec cl. nõ aliẽ. c. nulli.

[3] Scilicet eo tempore quo debet dari in emphyteusim. Hug.

Emphyteuta nõ soluẽs canonem, expellitur.

[4] De hac materia plene not. extra de dila. litteræ. & de loca. & condu. potuit. & de reli. do. constitutus.

ante reædificationē,& ex eo ꝙ modo pl⁹ inde haberi potest quàm antiquitus dabit medietatem arbitrio boni viri.ita vr̄ sentire H.& etiam Beñ.

a ¶ *Ex additis.*]de nouo,id est,medietas quæ accrescit,dabitur cū antiqua pensione 1 .Alij dicunt ꝙ medietas antiquæ & medietas nouæ dabitur.

1 Et sic si valebat x. cū erat ruinosa, & modo valet xl.additio est in xxx. & sic habebit xxx.pro pensione.Pe.

b ¶ *Medietas.*] eius q̄ accrescit,

QVI VERO. CASVS. Hic tractatur de quattuor generibus hominum recipientiū res ecclesiæ citra legis formā,scilicet de emptore, donatario, creditore,& emphyteuta, qui omnes debent res restituere cum omni incremēto medij temporis: & pretiū quod dedit, ab ecclesia nō repetet, sed ab eo qui alienauit. Donatarius autem rē cum omni causa restituat, & aliud tantūdē. Creditor rē restituet, & pecuniā suam nō recuperabit. Emphyteuta vero cadet à re conducta; nec quod dedit repetet, & soluet pēsionem temporis præteriti, & quod soluere in præsenti tenebatur ac si iure contraxisset.

SED MELIVS. Hæc verba nō sunt de auctoritate, sed Guarnerius apposuit ea de lege. C.de sa. san. eccl. sancimus nemini. Sed hoc corrigitur hodie per cap. 12.q. 2.Vulteranæ.& in authē.de nō alien.§. quia vero Leonis,coll. 2.

ficante, ex additis a illis per æstimationem pensionibus, medietas b detur religiosæ domui. Nam priore casu, ab initio emphyteusis præstanda est pensio. ¶ Qui vero res iam dictas non gratuito c alienationis titulo citra formam legis accepit, rem quidem cum omni incremento d medii temporis restituat: eius autem quod dedit, nullam actionem contra venerabilem e locum, sed aduersus eum, qui alienauit, habet. Donatarius autem & rem cum omni causa, & fructum restituat, & aliud f tantumdem. Creditor quoque restituta re pignorata, crediti actionem contra solum pignoris datorem habeat. Emphyteusis acceptor, & ab ea cadat, nec,quod dedit, repetat: immo statim soluat, quod soluturus esset vnoquoque anno, si iure contraxisset. ¶ Sed melius g dicitur omnimodo denegandas esse actiones huiusmodi acceptori. Imp. Leo. ¶ Si œconomus ecclesiæ prospexerit expedire, vt desideranti cuiquam certarum possessionum, atque prædiorum (urbanorum scilicet, siue rusticorum) ad ius ecclesiasticum pertinentium, temporalis vsus fructus possessio pro ipsius petitione præstetur h ;tunc eius temporis, quod inter vtrosque conuenerit, siue in diem vitæ suæ ab eo, qui desiderat, postuletur, pacta cum eo, qui hoc elegerit, ineat œconomus, atque conscribat, per quæ & tempus, intra quod hoc præstari placuerit, statuatur, & manifestum sit, quod quisque acceperit ad inuicem.

Authē. qui res. Iuo p.3. c.18.

eod. tit. le. iubemus. §. sane omnis.

PALEA. C. III.

HViusmodi beneficii gratia, præstando quidem ecclesiastici prædij pro tempore vsum fructum, post statutum autem tempus, & placitum † ipsorum redituum proprietate ad dominium & ius ecclesiasticum recurrente firmiter: ita scilicet, vt siue completo spatio, quod fuerit inter eos constitutū, seu mortis suæ tempore (si hoc quoque conuenerit) is, qui possessionem ecclesiasticam,& certorum redituum vsum fructum habendi gratia interueniēte pacto susceperit, nō minus, quàm alterius tantæ quantitatis, quantam acceperat, reditus cum ipsorum prædiorum dominio, & rebus immobilibus, eorumque colonis, & mancipijs ecclesiæ derelinquat. Nisi enim hac conditione pacta inita fuerint, ea quoque decernimus nō valere. ¶ Nam hæc vsus præstatio locum habet in omni domo religiosa. Quo finito res vtraque pleno iure perueniat in domum iam dictam; nec tributis quidem grauata maioribus sit ea res, quæ datur inuicem; & eiusdem reditus sit. ¶ Quibuscumq; modis hoc ius alijs permittitur; interdicitur certis personis res huiusmodi accipere, vt œconomo eiusque cognatis i . Quòd si necessitas compulerit, vt pro ecclesiæ necessitate, aut vtilitate, vel in vsufructu, vel in directa venditione aliquid distrahatur; apud duos k,vel tres comprouinciales, vel vicinos episcopos causa, qua necesse sit vēdi, primitus cōprobetur,vt habita discussione sacerdotali,eorū subscriptione † quæ facta fuerit venditio,vel transactio l, corroboretur. Aliter facta venditio,vel transactio nō valebit. m

Ibidē continu.

† al. placitum tēporū proprietat

Auth. Hæc vsus eod. tit.

Auth. quibucūque

In conc. Agatēsi,c.7.

† al. proscriptione

c ¶ *Non gratuito.*] vt emptor.

d ¶ *Incremento.*]i.omnes fructus perceptos medio tempore. 12.q. 2.non liceat.

e ¶ *Venerabilem.*] vt 12.q.2.diaconi.& cap. si qs. & c.qquid. C.de rei vendi. si mancipiū.

f ¶ *Aliud.*]contra. 12. q. 2.diaconi. vbi sufficit ꝙ tantūdem restituatur,sed ibi loquitur de alienatore,hic de eo cui est alienatum.

g ¶ *Sed melius.*]hoc apposuit Guarnerius de lege quę est C.de sa. san.ec.sancimus nemini.sed corrigit 2 in authē. coll. 2.de no.alie. §.q a vero Leonis.& per canonē 12.q. 2. Vulteranæ. vñ siue bona fide siue mala accepit,habet regressum ad auctorem suum,vt ex. de reb.ecc.nō alie.ad audientiā 3,licet sit arg.ꝯ C.de euic.si fundum.vbi dr̄,ꝙ malæ fidei possessor nō aliter habet regressum ad suum auctorem,nisi sit sibi cautum de euictione. Dicunt tñ quidam,ꝙ si est malæ fidei possessor ille q recipit,tunc nec aduersus ecclesiam nec aduersus alienantem habet actionem,vt 16.q.3.vniuersas.si est bonæ fidei possessor , habet actionem aduersus eum tantum qui alienauit, vt 12.q.2.Vulteranæ. melius est vt dicas siue bona fide siue mala contraxerit, semper habet actionem aduersus alienantem.

2 Idē sentit B.in casu, & per eadē iura hic.ī. proxi. allega. Arc.

3 Vt Marti. q ī hoc casu est secutus Guar. & idē sentiūt L. & Go.B.& In. q omnes ita no.ī prædic. decre. ad audientiā.Arc.

SI OECONOMVS. CASVS. Aliquis volebat habere vsum fructum in domo vel agro ecclesiæ vsque ad certum tempus,vel toto tempore vitæ suæ;quærebat qualiter hoc fieri deberet?Et rñdetur si œconomus hoc viderit expedire ecclesiæ, pacta cum eo ineat vtrum ad certum tempus vel toto tempore vitæ suę rem ecclesiæ velit habere,& hoc redigetur in scripturam; & secudum ꝙ conuenerit, dabit sibi œconomus rē ecclesiæ. & ille qui accipit rem ecclesiæ,debet facere pactum vt finito tempore restituat ecclesiæ quod accepit ab ea, & tantumdem de suo eiusdem bonitatis & reditus cū eo quod accepit, & cum todidem mancipijs & colonis,quòd perpetuo penes ecclesiam remanebit.Si vero aliter fiat,irritum erit.H. vero casum ponit breuiter sic.Hic dr̄ in hac l. Aliquis vult accipere prædium ecclesiæ in vsum fructū vsque ad certum tempus,vel vsque ad mortem suam.nō potest hoc facere nisi statim prædium suum æque bonum per omnia cōferat ecclesiæ quo ad proprietatem,& sic vsque ad statutū tp̄s remanebit vtrumque prædium quo ad vsum fructum. postea vtrumque perueniat ad ecclesiam pleno iure.Sed primus casus quem posui melius litteram exponit,& sensum comprehendit.

h ¶ *Præstetur.*]si.extra de his quæ fiunt à præla.sine consen.c.cum Apostolica.& c.seq.ibi, *Perpetua firmitate.*

NAM HAEC VSVS. CASVS. In hac authen.dr̄ ꝙ pcaria de qua fit mētio s.ea.si œconom⁹. pōt fieri à qualibet ecclesia:ita vt tp̄e finito res vtraq; ꝑueniat ad ecclesiā pleno iure; & res quę datur inuicē,nō debet eē grauata tributis maioribus, quam precariam œconomus non potest facere sibi nec consangneis suis.

i ¶ *Cognatis.*] Et sic damnosum est alicui officium suum, vt 7. q. 1.constitutum.

k ¶ *Duos.*]Hodie sufficit solus consensus epi cum canonicis. 12. q. 2 sine. & si res venalis est in parochia alterius , ille interponet decretum, vt C.de præd.& alijs reb.mino.l. si prædium.&.ex.de fo.cop.sane.Io.quod non credo verum , cum sufficiat consensus episcopi cum capitulo 12.q2.sine exceptione.B.

l ¶ *Vel transactio.*]id est,permutatio.

m ¶ *Non valebit.*]arg.non valere contractū nisi adsit subscriptio. extra

extra de his quæ fi. à præl. c. 1. 96. dist. bene quidem. 12. quæst. 2. fine exceptione.

a ¶ *Saluo iure.*] id est, vt non intelligatur esse perpetua donatio, sed temporalis 1, vt no. 16. q. 1. possessiones. sed si ecclesiæ daretur: tunc intelligeretur esse perpetua, vt extra de his quæ fi. à prælа. sine consen. cap. cum Apostolica. in fi. & c. seq.

P*Recaria.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, quod precariæ debēt fieri hoc modo: Si rusticus dat proprietatem sui fundi tm̄, & retinet vsumfructū sibi, accipiat ab ecclesia vsumfructum duorū fundorū suo nomine tm̄, & nō filiorum. Si vero dat ecclesiæ proprietatem statim pleno iure, accipiat ab ecclesia vsumfructū trium fundorum nomine suo tm̄, & nō filiorum. In 2. parte dicit, quod nulla potestas debet cogere ecclesiā precariā facere, cum nemo debeat cogi de suo facere beneficium. In tertia parte dr̄, quod sine licentia Regis non debet fieri commutatio rerum vel seruorū ecclesiæ. Secunda pars incipit ibi, *Decreuit.* Tertia ibi, *Nec commutationes.*

& infra. ¶ Minus vero vtiles possessiones peregrinis, vel clericis saluo iure [a] ecclesiæ in vsum præstari permittimus.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus, in quibus pauca sunt paleę, continenter post vltima verba superioris capitis sequuntur sine vlla distinctione verba huius; quemadmodū & in ipsa lege codicis. In duobus autem vetustissimis, in quibus fere nulla sunt palea, deest prior pars huius capitis vsque ad vers.* completo spatio: *cetera vero leguntur coniuncte cum superioribus, vsque ad vers.* quòd si necessitas. *Nam hic versiculus in iisdem exemplaribus, non hoc loco, sed supra ead. c.* casellas. *habetur, vt ibi est notatum.*

a ¶ Nam.] *Hæc vox non est in authentica; & in vetustis Gratiani codicibus pro ista voce est N.C. & significatur,* nouella constitutio.

Item ex concilio Mediomatricis.

In concilio Meldensi, c. 22. In adiectis capitul. c. 37. Poly. l. 3. tit. 14. Burc. l. 3. c. 167. Iuo p. 3. c. 228.

¶ Ecclesiasticarum rerum precariæ qualiter fieri debeant. C. IIII.

j PRecariæ [b] à nemine de rebus ecclesiasticis fieri præsumātur: nisi quantū de qualitate conuenienti datur ex proprio; duplū accipiatur ex rebus ecclesiæ, in suo tantum, qui dederit, nomine, si res proprias & ecclesiasticas vsufructuario tenere voluerit. Si autem res proprias ad præsens dimiserit; ex rebus ecclesiasticis triplū fructuario vsu in suo tantum quis † nomine sumat: quia sic eas quemque tractare oportet, vt rerum ecclesiasticarum dispensatorem, non vt propriarum largitorem [β]. ¶ Decreuit etiam sancta synodus, & imperialis auctoritas denuntiauit, vt à nulla potestate quis cogatur facere precariam de rebus proprie Deo & sanctis eius dicatis: cum ratio & vsus obtineat neminem, cui † non vult contra vtilitatem, & rationem cogi [γ] [d], de proprio facere beneficium. ¶ Nec commutationes [e] rerum, vel mancipiorum ecclesiasticorum quælibet persona sine licentia, & consensu regio † facere præsumat.

† al. quisque
Burc. l. 3. c. 168. Iuo p. 3. c. 220.
† al. qui
Burc. l. 3. c. 172. Iuo p. 3. c. 233.
† religionis] Iuo

¶ *Citatur hic canon ex concilio Mediomatricis, à Burchardo autem & Iuone ex concilio Belluacensi, præter vltimum versiculum,* Nec commutationes, *quem citant ex Matiscensi. In concilio ēt Meldensi, c. 22. refertur ex eodem concilio Belluacensi. Extat in capitularibus editis anno quarto regni Caroli regis, & Ludouici Imperatoris filii in villa Colonia, c. 37. non est autem mutatus titulus, quia potuit idem in omnibus illis conciliis repeti: quod in Germanicis & Gallicis, quę extāt, sæpe factum cognoscitur. Aliquid etiam de precariis habetur in concilio Rhemensi, c. 36. & 37. & in concilio Moguntino sub Arnulpho, c. 20.*

β ¶ Largitorem.] *In concilio Meldensi & capitularibus post hoc verbum sequitur continenter,* & à nulla potestate quis cogatur, &c. *sine verbis illis hic interiectis, quorum tamen similia afferuntur à Burchardo & Iuone ad versi.* Nec commutationes.

γ ¶ Cogi.] *Sic in omnibus vetustis codicibus Gratiani, & adest glossa: sed in concilio Meldensi, & capitulari, & apud Burchardum, & Iuonem est,* prælitum.

b ¶ *Precaria.*] precariæ hic dicuntur quædā præstationes vsusfructus, in recompensationē eius proprietatis, quæ datur ecclesiæ. præterea precaria est quidā cōtractus affinis emphyteusi: sed in hoc differt, quod de quinquennio in quinquennium renouatur, vt in palea seq. & extra de preca. c. 1. quādoq; est precarium quod precibus ad vtendū alicui datur, & illud reuocari potest quandocumque, non obstante aliquo pacto, vt ff. de preca. cum precario. & extra eo. c. vlt.

Precariæ precaria, & precarium, differunt.

c ¶ *Duplum.*] videtur contradicere illi. s. ea. si œconomus. vbi dicitur quod tātūdem dari debet; sed lex illa benignior ē canone [2]; vel canon loquitur in eo casu cum senex est vel debilis, qui recipit rem ecclesiæ.

[2] Vel dic, quod loquit, quando ecclesia dat ei, quod pōt facere in duplum, & non vltra: ibi quando ipse dat ecclesiæ, vbi nō cogitur vltra tantum dē, & ita canon benignior est. Vel dic, vt sequitur in gl. secūdum Io. de Fan.

d ¶ *Cogi.*] sed fallit, vt 7. q. 1. omnis. & vbi aliquis aliis prodest, & sibi non nocet, vt ff. de aqua plu. ar. in summa. §. item varus. & 86. dis. pasce.

e ¶ *Nec commutationes.*] hoc intelligas de rebus collatis ecclesiæ ab Imperatore, vt s. ea. hoc ius. in princ. vel loquitur sēm sua tēpora.

Item ex concilio Belluacensi.

In Meldensi, c. 22. in fine. ex. de precariis, c. j. Burc. l. 3. c. 169. Iuo p. 3. c. 230.

¶ De eodem. PALEA. C. V.

ij PRecariæ de quinquennio in quinquennium secundum antiquā consuetudinem, & auctoritatem renouentur.

[*Item ex concilio Carthaginensi* [δ].]

δ ¶ Carthaginensi.] *Etiam in Decretalibus tit. de precariis, citatur ex concilio Carthaginensi: sed in nullo ipsorum est inuentum. potuit esse alicuius illarum prouinciarum concilii. extat autem in legibus Longobardicis. lib. 3. tit. 8. l. 2.*

¶ De eodem. PALEA. C. VI.

ext. de precariis

DE precarijs, quæ a rectoribus ecclesiarum irrationabiliter fiebāt, & se, suosque successores pœna graui obligabant, ut facta ipsorum nequiuissent dissoluere; præcipimus, ut nemo successor in antecessoris sui pœna sit obligatus: sed suæ prouidentiæ sit cōcessum, ut si antecessor eius res ecclesiæ irrationabiliter distribuit, ab eo ad ius ecclesiæ eiusdem reuocentur.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 16.

In capitul. Martini Bracharēsis ex cōc. Antioch. c. 25.

¶ Res ecclesiæ dispensandi potestatem habeat episcopus. C. VII.

12. q. 1. eps ecclesiasticarum.

3 EPiscopus habeat potestatem in rebus ecclesiæ, ut dispenset necessitatem habentibus cum omni reuerentia, & timore Dei. Parti-

E*piscopus habeat.*] Hæc est tertia pars huius quæstionis.

CASVS. Statutū fuit in concilio Martini Papæ, quod eps debet dispensare res ecclesiæ cū reuerentia & timore, & inde suscipiat quantū sibi & suis fuerit necessariū: si vero res ecclesię vsurpauerit, vel consanguineis dederit, eas pauperibus subtrahendo, sit obnoxius concilio, & corrigatur. Sequēs. §. patet.

a ¶ *In-*

a ¶ *Indiguerint.*] no. qualiter exponitur hoc verbũ, indiguerint, vt arctetur tantum ad victum & vestitum [1], argu. contra extra de præben. de monachis.

b ¶ *Victu.*] qui tamen melior vel peior dandus est secundum qualitatem personarum, vt 41. distin. non cogantur. Et nomine cibariorum non intelliguntur vestimenta; sed nomine alimentorum intelliguntur vestes [2] & habitatio, vt ff. de alimen. le. l. vlt. & l. antepe.

c ¶ *Aut fratribus.*] presumitur enim, ꝙ hoc carnali amore faciat, vt 89. distin. decenter. sic §. ead. nam hæc vsus. sic extra de app. postremo. sic econuerso consanguinitas quandoq; elidit suspicioné, vt extra de coha. cle. & mu. à nobis.

d ¶ *Presbyteri.*] æque puniuntur illi qui non resistunt, scilicet officiati, sicut ipse episcopus, vt C. de app. quoniam. & 2. q. 7. qua propter.

e ¶ *Si vero.*] quarta pars, in qua dicitur, vt in c. sequen. cótinetur. Io. de Fan.

SI quis episcopus.] CASVS. Quæsitum fuit quam pœnam debeat pati episcopus, qui alienat rem ecclesiæ nulla necessitate cogente, vel qui alienat res vacantis ecclesiæ, quod intelligit Hug. nulla necessitate cogente. Et respondet, ꝙ conuictus debet rem restituere, & postea deponi.

f ¶ *Non est.*] quia forte mortuus est: quia sede vacante non potest alienari res ecclesiastica. ita. 12. q. 2. si qua de rebus. & melius extra ne se. va. nouit [3]. tamé H. dicit, ꝙ sede sacerdotali vacáte, auctoritate episcopi pót fieri alienatio, vt 71. dist. fraternitatem. & §. ea. q. 1. decretum. & est argu. pro ipso. C. qui admi. ad bo. pos. bonorum. Sed ecclesia episcopali vacante, clerici nihil possunt alienare. Item patet hic, ꝙ episcopus nihil potest alienare sine consensu sacerdotis. 12. q. 2. placuit. & c. abbatibus.

[1] De hoc ét leg. & no. 12. q. 1. eps ecclesiasticarum. Alimẽtorum nomine cóprehendũtur vestes & habitatio.

[2] Adde quid veniat appellatióe alimẽtorũ. gl. in l. cũ hi. §. q trãsigit. ff. de trãsa. Bar. in l. legatis. ff. de ali. & ciba. le.

Cõsanguinitas elidit suspicionem.

[3] Et extra de re. eccl. non alien. dudũ. vbi est expressum. Archi.

h ¶ *Quid vero.*] duos solidos a qualibet ecclesia potest eṗs petere [4] nomine cathedratici ṗterquã a monasterio, ut ϳ. ea. inter. põtũ in necessitate a clericis collectã petere. extra de cen. cũ Apostolus. appellatur ét qñque synodaticũ, ut extra de cen. olim. qm frequenter in synodo dantur. isti aũt denarii erũt secundũ cõem monetã regionis, ut ff. de le. 3. nummis. & si plures monetæ sunt forte, meliores dabuntur. extra de iureiu. quanto. in fi. uel saltem mediocres, ut extra de censi. ex parte. Itẽ præter cathedraticum potest episcopus petere moderatam procurationem, ut ϳ. e. inter.

cipare etiam eum oportet, quæ necessaria sunt: Si tamen ipse, aut qui cum eo sunt, fratres indiguerint [a] aliquo: vt necessitatem nullo modo patiantur secundum sanctum Apostolum dicentem [Victu [b], & tegumento, his contenti sumus.] Si autem res ecclesiasticas episcopus in suas voluntates vsurpare voluerit, & loca ecclesiæ, & fructus agrorum non cum presbyterorum, vel diaconorum consilio contaminauerit [1], aut fratribus [c], vel filijs, vel quibuscumque propinquis suis dederit potestatem, vt per eos latenter lædantur res ecclesiæ; tunc oportet obnoxium esse concilio. sinautem [α] episcopus, vel qui cum eo sunt, presbyteri [d], aut diaconi accusentur, quia ea, quæ vel ex reditu, vel ex quolibet actu [β] ecclesiæ veniunt, in sinus suos colligunt, & pauperes fraudant, & fame conficiunt; hos corripi oportet, secundum quòd ordinatum fuerit à sancto concilio.

1. Tim. 6.

[1] ita minauerit] codex regius

α ¶ Sinautem.] *In capitulis habetur,* similiter: *sed melior videtur lectio duorum vetustorum Gratiani codicum,* sin aliter: *propius enim accedit ad græcam concilij Antiocheni, c. 25. vnde hoc sumptum est:* εἰ δὲ καὶ ἄλλως, *id est,* si autem & aliter, *vt* ϳ. 12. *q.* 1. *c.* episcopus.

β ¶ Actu.] *Hac vox in simili re habetur.* ϳ. 12. *q.* 2. *vulteranę.* Vulteranæ ecclesiæ actus, vel patrimonium, *grȩce est,* ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας προφάσεως ἐκκλησιαστικῆς. *id est,* vel etiam ex qualibet alia causa, & occasione ecclesiastica.

4 *Si vero [e] contra hanc prohibitionem, aliquam † de rebus ecclesiæ episcopum vendere contigerit & res ipsa ecclesiæ restauranda, & ipse gradu suo deijciendus decernitur.*

† al. aliqua

Vnde in eodem concilio Martini Papæ, c. 14. legitur.

In iisdẽ capitu.

¶ De episcopo, qui nulla necessitate res ecclesiæ vendit. C. VIII.

SI quis episcopus nulla ecclesiasticæ rationis necessitate compulsus, in clero [γ] suo, aut vbi forte nõ est [f] presbyter, de rebus ecclesiasticis aliquid præsumpserit vendere; & res ipsas ecclesiæ propriæ restaurare cogatur, & in iudicio episcoporum deijciatur auditus, & [δ] conuictus, & tamquam furti, aut latrocinij reus suo priuetur honore [g].

Burc. l. 1. c. 215. & l. 3. c. 181. Iuo p. 3. c. 172. & 242. & p. 5. c. 329.

γ ¶ In clero suo.] *In codice Lucensi regio legitur,* inscio clero.

δ ¶ Et conuictus.] *hȩ duȩ voces non sunt in capitulo Martini, neque apud Burchardum, neque apud Iuonem parte tertia. Parte autem quinta abest prȩterea vox,* auditus: *vetustis tamen omnibus Gratiani codicibus conuenit cum vulgatis.*

QVÆSTIO III.

1 ps QVid vero [h] *nomine cathedratici episcopus exigere debeat, in secundo concilio Bracharensi, capitulo secundo legitur.*

¶ Præter honorem cathedratici nihil episcopus per diœceses exigat. C. I.

PLacuit, vt nullus episcoporum per suas diœceses ambulans, præter honorem cathedræ suæ, id est duos solidos [i], aliud aliquid per ecclesias tollat: neque tertiam [k] partem ex quacumque oblatione populi in ecclesijs parochialibus requirat: sed illa tertia pars pro luminaribus ecclesiæ, vel reparatione seruetur, & singulis annis epi-

g ¶ *Honore.*] pœna enim alienatoris indebite, est depositio. 12. q. 2. Vulteranæ. & c. abbatibus. & c. Apostolicos. 18. q. 4. nullus.

QVid vero.] Hæc q. diuiditur in duas partes. In 1. ponit 5. aucto. per quas probat de cathedratico, & de aliis. Secunda ibi, *Cathedraticum.* Io. de Fan.

CASVS. Hic ponitur 3. q. qua quæritur, quid episcopus exigere debeat nomine cathedratici. & respõdet, ꝙ duos solidos, ut ϳ. ead. illud. præterquã á monasterio, ut ϳ. ead. inter cetera. hi autem duo solidi erunt illius monetæ, quæ frequentatur in regione, ut ff. de leg. 3. nummis. Item procurationes potest petere tempore uisitationis, ut §. ead. q. 1. relata. Item collectas imponere, ut ext. de cen. cum Apostolus. Item præter cathedraticum medietatem uel tertiam partem oblationum, ut ϳ. ea. §. cathedraticum.

PLacuit.] CASVS. Tria prohibẽtur in hoc c. s. ꝙ eṗs nihil debet tollere a parochialibus ecclesiis ṗter duos solidos noĩe cathedratici, neq; tertiam partem oblationũ tollat, sed reseruet reparationi ecclesiæ: neque cogat clericos sibi in aliquibus operibus seruili more seruire; quia legitur in epistola Petri prima, neque ut dominantes, &c.

i ¶ *Duos solidos.*] ad plus [5]. minus enim quandoque datur, ut extra de cen. olim. & ϳ. ea. nec numerus. Et forte solidus hic appellatur aureus, ut C. de sportu. l. 2. & insti. de pœna temere litigantium. in fine.

k ¶ *Tertiam.*] §. ea. q. 1. de his. & c. decreuimus. ꝓ. ϳ. 12. q. 3. c. ult. & ϳ.

& ꝗ.ea vnio. Solu. tertiam habet, cũ vult hoc onus fabricæ subire.
a ¶ *Episcopo inde ratio fiat.*] per archidiaconũ de reditibus & possessionibus ecclesiæ, vt 25. dist. perlectis.
P Riscis.] CASVS. Antiquitus episcopus tollebat tertiam de parochianis ecclesijs, cui etiam suæ plenissime sufficiebant, & ideo ~~vel decimationum à parochianis suis, subire debent onus fabricæ reparandæ.~~ si vero eas relinquat ecclesijs solicitudine episcoporũ reparenẽ basilicæ à presbyteris. si autẽ ecclesiæ nulla indigent reparatione, accipiant epi illas tertias si volunt: sed vltra nihil. In secunda parte dicitur, ꝙ plures ecclesiæ non committantur vni presbytero. In tertia parte dicitur, ꝙ ecclesia quæ habeat x. parochianos, habeat propriũ sacerdotẽ. illa vero quæ minus habet, alijs coniungatur ecclesijs: & qui hanc constitutionẽ despexerint, per duos mẽses excommunicentur. Secunda pars incipit ibi, *Sed & hoc necessarium.* Tertia ibi, *Ea scilicet ratione.*

scopo inde ratio fiat a, Nam si tertiam partem illam episcopus tollat, lumen, & sarta tecta abstulit ecclesiæ. Similiter & parochiales clerici seruili more in aliquibus operibus episcopo † seruire non cogantur: quia scriptum est [Neque vt dominantes in clero.]

al. episcopi — 1. Pet. 5.

Item ex concilio Emeritensi, c. 16.

¶ Basilicarum reparationi proficiat tertia, quam episcopus accipere consueuerat. C. II.

PRiscis quidem † canonibus erat decretum, vt episcopus de parochianis † ecclesijs tertiam b consequeretur †, cui sua plenissime sufficere * possunt. Placuit huic sancto concilio, vt nullus prouinciæ Lusitanæ episcopus sententiæ huius terminum excedat, nec à qualibet parochiana ecclesia tertiam auferre præsumat: sed quæ β exinde consequi poterat, totum in reparatione ipsarum basilicarũ proficiat.

† al quippe † al. parochitanis † sequeretur] ori.

¶ *Caput hoc in codicibus Gratiani etiam manuscriptis corrupte citabatur ex concilio Merech. Est autem in Emeritensi, c. 16. cuius concilij duo exemplaria ad S. D. N. Gregorium XIII. missa sunt. Huius concilij, & capitis meminit Innocentius tertius in epistolis Romæ impressis, lib. 2. epistola Petro Compostellano scripta, his verbis,* Emeritense vero concilium authenticum esse multis rationibus astruebas, tũ quia cum alijs cõcilijs continetur in libro, qui corpus canonum appellatur, quem Alexander Papa per interlocutorem authenticum comprobauit; tum quia de ipso concilio sumptum est caput [Priscis quidem canonibus.] quod cõtinetur in corpore Decretorum.

* ¶ Sufficere possunt] *Sublata est negatio, quæ erat in vulgatis, quoniam & ab vtroque exemplari concilij & à vetustis Gratiani codicibus abest: & hoc modo magis conuenit cum ratione legis.*
β ¶ Sed quæ exinde.] *In exemplaribus concilij legitur.* Sed quæque exinde consequi poterat; totum in reparatione ipsarum basilicarum proficiat.

† al. aliqua

Item ex concilio Toletano 16. c. 4.

¶ Non accipiant episcopi tertiam partem, nisi dirutas ecclesias reparare voluerint. C. III.

In ijsdẽ capitu. — Burc. l. 1. c. 215. & l. 3. c. 181. Iuo p. 3. c. 171. & 242. & p. 5. c. 329.

VNio nostræ congregationis † decernit, atque instituit, vt tertias c, quas antiqui canones de parochijs suis habendas episcopis censuerunt, si eas exigendas crediderint, ab ipsis episcopis dirutæ ecclesiæ reparentur. Sin vero eas maluerint cedere; ab earumdem ecclesiarum cultoribus sub cura & solicitudine sui pontificis, reparatio eisdem est adhibenda basilicis. Quòd si omnes ecclesiæ aut incolumes fuerint, aut quæ dirutæ erant, reparatæ extiterint; secundum antiquorum canonum instituta, si tertias sibi debitas vnusquisque episcopus assequi voluerit, facultas illi omnimoda d erit: ita videlicet, vt citra ipsas tertias nullus episcoporum quidpiam pro regijs e inquisitionibus à parochianis † ecclesijs exigat, nihilque de prædijs ipsarum ecclesiarum cuiquam causa stipendij dare præsumat. ¶ Sed & hoc necessario instituendum deligimus, vt plures ecclesiæ vni nequaquam committantur f presbytero: quia solus per totas ecclesias nec officium valet persoluere, nec populis sacerdotali iure occurrere; sed nec rebus earum necessariam curam impendere: ea scilicet ratione, vt ecclesia, quæ vsque ad decem habuerit mancipia, super se habeat sacerdotem; quæ vero minus decem, mancipia g habuerit, alijs coniũgatur ecclesijs. Si quis sane episcoporum hanc nostram constitutionem paruipenderit, spatijs duorum mensium se nouerit excommunicatione mulctari γ.

† al. adunationis — † al. parochitanis

¶ *Caput hoc est pars quarti canonis concilij 16. Toletani, cuius duo exemplaria missa sunt ex Hispania: ex quibus nonnulla sunt in hoc capite emendata, & addita. Habitum vero est concilium hoc Aera DCCXXXI. cum illud Emeritense habitum fuerit Aera DCCIIII.*
γ ¶ Mulctari.] *In concilio sequitur,* ita nempe, vt postquam ab excommunicationis interdicto ad ordinis sui remeauerit locum, cunctas huius canonis sanctiones modis omnibus studeat adimplere.

ideo statutum fuit in concilio Emeritensi, vt nullus episcopus Lusitanæ prouinciæ cui sua sufficiant, illam tertiam auferre præsumat: sed relinquat reparationi ecclesiæ.
b ¶ *Tertiam.*] Potest hoc intelligi de tertia, quæ debetur ipsi fabricæ. Alij dicunt de tertia illa, quæ debetur ipsi episcopo, vt illã nõ debeat habere, ex quo abundat: nisi velit onus fabricæ subire.
V Nio.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, ꝙ si epi volunt recipere tertiã partem oblationũ vel decimationum à parochianis suis, subire debent onus fabricæ reparandæ.

c ¶ *Tertias.*] H. intelligit hoc de tertia oblationũ, nõ de tertia decimationũ. sed contra eũ est tex. extra de pscrip. de quarta. Alij dicũt ꝙ episcopus hodie nullã habebit tertiã, nisi in duobus casibus. vnus, si vult reparare ecclesiã: & alius, si incumbit onus regale, vt hic dicitur. Sed verius est, ꝙ eps ad suum cõmodũ hẽt vnã tertiã per se: & aliam quã põt tenere si vult subire onus fabricæ: habebit ꝑterea partẽ oblationũ tẽpore dedicatiõis, vt ꝗ. e. nec numerus. & 18. q. 2. Eleutherius. Sed quid si episcopus partem fabricæ recepit: deinde cũ egeret ecclesia reparatione, velit ecclesiæ cedere tertiã illã? dico ꝙ nõ potest. Io. sicut nec vsufructuarius potest in tali casu vsufructui cedere ff. de vsufruct. sed cũ vsusfructuarius. & l. seq. ff. de aqua plu. arcen. is cum quo. Mađe dicit Io. quoniam reparare debet episcopꝰ ecclesiam, postquã habet quartam fabricæ: quia res transit cũ onere suo, vt 16. q. 1. si quis laicus.
d ¶ *Omnimoda.*] Hic apparet ꝙ illam tertiã potest episcopꝰ in suos vsus conuertere, cum ecclesia non eget reparatione. sed forte contrarium est 7. q. 3. vobis. vbi dicitur ꝙ annuatim reseruabitur. Sol. ibi loquitur de illa parte, quæ pertinet ad reparationem ecclesiæ: hic vero de tertia parochialis ecclesiæ.

Tertia oblationũ an pertineat ad episcopum.

1 Sub. sed eps cõpelli debet reparare, vt in l. hic alleg. secundum L. nisi forte necessitate corruisset. ff. de aqua plu. arc. l. etus.

e ¶ *Pro regijs.*] Arg. ꝙ pro itinere ad Papam, vel ad Regem, non possunt episcopi vltra statutum petere, vt extra de censi. cum Apostolus. & 16. q. 1. §. placet.
f ¶ *Committantur.*] Hic est casus vbi aliquis potest habere plures ecclesias. Alij casus sunt notati 21. quæst. 1. in summa quæstionis. & cap. relatio.
g ¶ *Mancipia.*] Cum ergo decem faciant plebem, patet intellectus illius cap. §. 2. q. 5. presbyter si à plebe.

Illud.] Casus. Præcepit Pelagius Cresconio illustri defensori Siciliæ, vt non permittat episcopis Siciliæ petere à parochijs suæ diœcę. vltra duos solidos nomine cathedratici: nec conuiuia nimis magna sibi per eos fieri.

a Supra vires.] ne victū longi temporis breuis hora consumat. extra de censi.cū Apostolus.& secūdū quosdā à pauperibus nil petet, vt 1.q.2.placuit.ar. j.e.cauedū.sed hoc nō est verū: quia si aliquis vltra vires fuerit grauatus, fiet collectio ab alijs vicinis ecclesijs, vt extra de censi.cum instantia.& c.procurationes. non autem dabit epō nisi lac ad bibēdū: ne ieiuniorum doctrinā rubentibus buccis prædicet, vt 35. dist. sexto.& c.ecclesię. Nec bibet vltra tertiam vicem, vt 44.dist. in illa palea, quando presbyter. & comedet lardū vel carnes vaccinas vel veruecinas cum aceto, vt C.de ero. mili.an.l. r.lib. 12.arg.§.41.dist. nō cogantur.& c. eps.

Episcopo visitanti, dandū est lac ad bibendum.

Quia.] Casus. Quidam eps visitando parochias suas in clericos crudeliter sæuiebāt eos angarijs & indictionibus fatigādo. sup hoc vero facta q̄rimonia in cōcilio Toletano cōstitutū est, vt de cetero talia nō faciāt, & q̄ hactenus præsumpta sunt, in futurū denegētur. si vero cōtra hoc venire præsumpserint, apud metro-

Item Pelagius Cresconio illustri.

¶ De eodem. C. IIII.

Illud te volumus modis omnibus custodire, ne qui episcoporum Siciliæ de parochijs ad se pertinentibus nomine cathedratici amplius quàm duos solidos præsumant accipere; neque cōpellere presbyteros, aut clerum parochiarū suarū supra uires suas eis cōuiuia præparare.

Iuo p.3.c.136.

Item Gelasius Papa Fabiano episcopo.

¶ Baptizandis numerus non imponatur: nec cathedraticum vltra vetustum morem exigatur. C. V.

Nec numerus baptizandis iuste creditur imponendus; cum quanti petierint, vel ad regenerationem festinauerint, non sint pro alterius voluntate repellendi. Et ideo frater carissime huiusmodi superfluam cōstitutionem modis omnibus remouebis, vt vnusquisque, aut in vicina sibi ecclesia, aut in electa pro suę mentis baptizetur arbitrio. Cathedraticum etiam non amplius quàm vetusti moris esse constiterit, ab eius loci presbytero noueris exigendum: & de his, quæ die dedicationis fuerint offerentium deuotione collata, consuetudinem quę generaliter omnibus ecclesiis est præscripta, seruabis.

Cathedraticum, quod his auctoritatibus episcopis permittitur exigere, præter medietatem, vel tertiam partem oblationum, quæ etiam pro varia ecclesiarum consuetudine ex præmissis auctoritatibus episcopo debetur, intelligendum est: nec illa pars oblationum omnium generaliter intelligenda est; sed vel anniuersariæ dedicationis, vel quorumdam etiam solennium dierum, prout inter episcopum & sacerdotem tempore dedicationis conuenerit. De his vero episcopis, qui per parochias suas crudeliter deseuiunt, sic est statutum in tertio concilio Toletano, c.20.

¶ Vltra morem antiquum à parochianis presbyteris episcopi nil exigant. C. VI.

Quia cognouimus episcopos per parochias suas non sacerdotaliter, sed crudeliter deseuire, & dum scriptum sit. [Forma estote gregi, neque vt dominantes in clero;] exactiones diœcesi suæ, vel damna infligant: Ideo censemus (excepto quod veterum constitutiones a parochijs habere iubet episcopos) vt alia, quæ illis hucusque præsumpta sunt, denegētur; hoc est, neque in angarijs presbyteri, aut diaconi, neque in aliquibus fatigentur indictionibus: ne videamur in ecclesia Dei exactores potius, quàm Dei pontifices nominari. Hi vero clerici, tam locales, quàm diœcesani, qui se ab episcopo grauari cognouerint, querelas suas ad metropolitanum deferre non differant, & metropolitanus non moretur eiusmodi præsumptiones coercere †.

Iuo p.3.c.137. 1. Pet. 5. † al. districte coercere

Nec numerus.] Casus. Fabian9 episcopus quæsiuit de tribus à Gelasio Papa. Primo, vtrum certus numerus pecuniæ sit imponendus baptizandis. Et respondet ꝙ nō: ne baptizandi à baptismi gratia repellantur. Secundo, vtrum sit exigendum pro cathedratico vltra antiquā consuetudinem. Et respondet ꝙ non. Tertio quā partē debeat recipere episcopus de oblationibus, quæ offeruntur in die dedicationis. Et respondet ꝙ consuetudo illa debet seruari quæ omnibus ecclesiis est præscripta.

b Nec numerus.] Forte consuetudo fuerat ꝙ secundum numerū baptizandorum tantū vel plus recipiebatur: quod erat iniquum, vt 1. quæst. 1. baptizandis. & cap. placuit. Ioan.

c Aut in electa.] contrariū est j. 13.q.1.c.1. vbi dicitur, ꝙ ideo parochiæ sunt distinctæ, ne aliquis iura alterius vsurpet. Ad hoc dicunt quidā, ꝙ hoc capitulū loquitur secundum ea tēpora quando nōdum parochiæ erant distinctæ. sed hoc stare non potest 1 quia Dionysius qui distinxit diœceses, diu præcessit Gelasium cuius istud c. est. Dicas ergo ꝙ loquitur de Iudæis & paganis, & transeuntibus, & talibus qui non habent certum domicilium. ꝙ enim hic de pueris non loquatur, patet ex eo quod dicitur, aut in electa. ipsi enim non possunt eligere.

Diœceses fuerūt à Dionysio distinctæ. 1 Ad hoc q̄d not. gl. supra 99. dist. c. 1.

d Consuetudinem.] Secundum quod conuenitur cum episcopo tempore dedicationis. 18.q.2.Eleutherius.

CATHEDRATICVM. Hæc est 2. pars q. in qua loquitur de pcurationibus & de exactionib9, & dicit ꝙ pcuratio vna sola dicit esse in anno: & exactio nulla, nisi à iure pmissa. extra de cēsi. cum Apostolus. & hoc probat per v. auctoritates. Ioan. de Fan.

Casus. Gra. dicit ꝙ eps accepit cathedraticum præter medietatē vel tertiā partē oblationū q̄ offerunt in die anniuersariæ dedicationis, vel alteri9 solēnitatis, put cōuenerit inter epm & sacerdotē.

DE HIS VERO. Dictum est s. de visitatione episcoporū. Sed quia quidam crudeliter sæuiendo parochias visitabant; ideo nunc ostendit Grat. quid super hoc tenendum sit.

tropolitanū clerici cōquerātur: qui sine mora præsūptiones debet remouere. Angariis. Angariæ sūt onera q̄ psonis imponūt: pangarię possessiōib9. Indictionibus. i. illicitis exactionib9 vel cōditiōib9.

e Quod veterū.] nihil ergo potest eps petere ab aliquo, nisi ostendat per canones illud sibi debitū 2 vt 9.q.3.cōquestus. 18.q.2.c.1.

f Præsumpta.] No. ꝙ longinqua vsurpatio nō facit ius, vt 93.dis. illud. 100.dis. cōtra morē. 24.q.1.schisma. extra de sim. cū in ecclesia & c. nō satis. 1.q.1.nullus eps 2. extra de præscrip. causam. Item ar.no. ꝙ sua auctoritate q̄s potest detinere quod de iure nō præstitit, licet illud diu soluerit, vt C. d̄ agri. & cē. litib9.l.1. tēpus enim nō inducit obligationē. extra de cēsi. peruenit. ff. de act. & obli. obligationū fere. §. placet. prætor enim nō tuetur iniquā possessionē. ff. de publ. cum sponsus. §. si res. non enim sufficit possedisse nisi causam possessionis pbet. extra de præscri. si diligenti. ff. de iti. actuq; priua. l. vlt. licet enim longissimo tēpore aliquid gratis pręstitū sit, in hoc nō currit præscriptio, vt 16.q.3. clerici. & c. si eps. C. de præscrip. xxx. vel xxxx. an. male. Arg. contra. 18.q.2. seruitiū. nā libertas non dandi decimā præscribitur 3. extra de præsc. de quarta. Item ar. cōtra. 1.q.3. quæsitū. nec cogitur quis causam possessionis probare. ff. si ser. ven. si quis diuturno. Sol. nec in lōga nec in lōgissima præscriptione sufficit allegare diuturnā possessionem, nisi aliquā causam possidendi alleget. Sed allegata causa, cū de tēpore cōstet, præsu-

præſumitur eſſe debitum. arg. 12. diſt. illa. tamen non tenetur probare cauſam ſiue titulum poſsidendi: quia poteſt eſſe ꝙ non habet de hoc inſtrumenta nec teſtes, nec eſt hoc in memoria hominum, vt 3. q. 6. hæc quippe. Io. T. dicit contra: quia ſufficit ſi dicat, præſcripſi, niſi præſumptio ſit contra eum 1. C.

b ¶ *Socios.*] Hic dicuntur clerici ſocij epiſcopi, alibi fratres, vt 95. diſt. olim. & 8. q. 1. quid autem.

c ¶ *Scandalizent.*] exigendo vltra licitum, vt 11. q. 3. nolite.

d ¶ *Sumptus.*] Videtur ergo ꝙ ſi habet ſumptus vnde poſsit expendere, non debet alios grauare. nam potius videntur hæc peti ex gratia quàm de iure, vt extra de cen. cum Apoſtolus. & ea quæ domi conſueuit expendere, debet expendere cum eſt in via 2, vt in authen. de man. princ. §. illud. colla. 3. & in auth. vt iud. ſine quoquo ſuffraga. §. nulli. coll. 2. ſed non eſt ita, vt extra de ſimo. cum ſit Romana. in parte deciſa.

2 Sed Go. putat cõtra quia & in ciuitate manẽs, & viſitãs poteſt exigere procurationes. extra de cenſi. venerabili. Arch.

Item ex concilio Cabilonenſi 2. c. 14.

¶ A parochianis ſtipendia non niſi cum charitate epiſcopi exigant. C. VII.

CAuendum eſt, ne cum epiſcopi parochias ſuas peragrant, quamdam damnoſam erga ſubditos [a], ſeu erga ſocios [b] tyrannidem exerceant, nec (quod abſit) cum charitate, ſed cum quadam iudiciaria inuectione † ſtipendia ab eis exigant. Obſeruandum etiam modis omnibus, ut ſi quando eis peragrandæ parochiæ neceſſitas incumbit; in confirmandis hominibus, in inquirendis rebus emendatione dignis, in prædicatione uerbi Dei, in lucris animarum potius, quàm in deprædandis, & ſpoliandis hominibus, & ſcandalizandis fratribus operam dent. Et ſi quando eis ad peragendum miniſterium ſuum à fratribus, aut ſubditis aliquid accipiendum eſt; hoc ſummopere obſeruare debent, ne quem ſcandalizent [c], aut grauent. Tanta ergo in hac re diſcretio tenenda eſt, ut & uerbi Dei prædicator, ubi proprij ſumptus [d] deſunt, à fratribus accipiat, & item fratres, illius potentia non grauentur, exemplo apoſtoli Pauli, qui, ne quem grauaret, arte & manibus uictum quærebat.

† al. inuentione

2. Theſſ. 3.

Item ex concilio Toletano ſeptimo, c. 4.

¶ Vltra duos ſolidos à parochianis eccleſijs epiſcopus non præſumat accipere. C. VIII.

INter cetera denique, quæ communi conſenſu nos conferre competenter oportuit, querimonias etiam parochialiũ † presbyterorum Galliæ [α] prouinciæ ſolertiſſime diſcernere decuit, quas contra pontificum ſuorum rapacitates neceſſitas, ut comperimus, tandem compulit in publicum examen deferri. Hi enim pontifices, ut euidens inquiſitio patefecit, indiſcreto moderamine parochianas † eccleſias prægrauantes, dum in exactionibus ſuperflui † frequenter exiſtunt, pene uſque ad exinanitionem extremæ uirtutis quaſdam baſilicas perduxiſſe probantur. Ne ergo fiat de cetero, quod conſtat hactenus inordinate præſumptum; non amplius quàm duos ſolidos unuſquiſque epiſcoporum præfatæ prouinciæ per ſingulas diœceſis ſuæ baſilicas iuxta ſynodum Bracharenſem annua illatione ſibi expetat inferri: monaſteriorũ [e] tamen baſilicis ab hac ſolutionis † [f] penſione ſeiunctis. ¶ Cũ uero epiſcopus diœceſim uiſitat, nulli præ multitudine oneroſus exiſtat, nec umquam quinquagenariũ [g] [β] numerum euectionis excedat, aut amplius, quàm una die per unamquamque baſilicam remorandi licentiam habeat. Quicumque uero pontificum eorumdem aliter, quàm decernimus, agendum præſumpſerit, correptioni proculdubio canonum ſubiacebit, tamquam conſtitutorum ſynodalium tranſgreſſor, & priſcorum patrum edictorum † corruptor.

† al. parochianorũ

Anſ. l. 7. c. 196.

† al. parochitanas

† al. ſuperfluis frequentes

ſ. ead. placuit.

Iuo p. 3. c. 137.

† al. ſolutione penſionis

1. Pet. 5.

Burc. l. 1. c. 86.

Iuo p. 5. c. 192.

† al. edicti

α ¶ Galliæ.] *In conciliis impreſsis, & aliquot Gratiani exemplaribus legitur,* Galliciæ. *In aliis autem, & emendatioribus, atque in codice conciliorum Lucenſi regio habetur,* Gallicanę prouinciæ. *Nam eo tempore archiepiſcopus Narbonenſis, & eius prouincia epiſcopi ad ſynodos Toletanas conueniebant; quod ex ſubſcriptionibus Toletani tertii apparet. In eo enim Nigetius Narbonenſis metropolitanus, Sergius epiſcopus Carcaſſonenſis, & Nebridius epiſcopus Agathenſis, & procuratores Magalonenſis & Nemauſenſis epiſcoporum ſubſcribunt. Eiuſdem quoque metropolitani, & ipſius prouinciæ epiſcoporum ſubſcriptiones in quarto & ſexto Toletanis conciliis impreſsis leguntur, vt illæ, quæ in manuſcriptis habentur, omittantur.*

β ¶ Quinquagenarium.] *In variis editionibus huius concilii legitur,* quinarium. *Verum in codice Lucenſi regio, vno Vaticano, & altero Bibliothecæ Dominicanę manuſcriptis, & vetuſtis exemplaribus Gratiani, & Burchardo, & Iuone eſt,* quinquagenarium. *Et hanc lectionem ſecutus eſt Innocentius iii. in concilio Lateranenſi, c. cum Apoſtolus. extra de cenſi. & exact.*

INter cetera.] CASVS. Epiſcopi Galliæ cum viſitabant parochias ſuas, ſæuas rapacitates in ſuos ſubditos exercebãt, centum vel ducentas equitaturas ſecum ducendo: & ab eis vltra duos ſolidos pro cathedratico, & prandia nimis magna exigebãt: & in eccleſia per duos vel per plures dies morabant, ita quòd eccleſias vſq; ad exinanitionem perducebãt: & ideo ſtatuit conciliũ Toletanũ, ne vltra duos ſolidos exigant pro cathedratico, a quo monaſteria ſunt exẽpta. & vltra quinquagita equitaturas nõ ducant: nec amplius quàm vna die in baſilica morentur. epiſcopus vero qui cõtra hoc fecerit, correctioni canonum ſubiacebit.

e ¶ *Monaſteriorum.*] j. 16. q. 2. cap. & 2. contra j. 16. q. 1. cum pro vtilitate. j. 18. q. 2. quàm ſit. & cap. ſeruitiũ. cõtra.

f ¶ *Solutionis.*] Ipſa enim monaſteria à lege diœceſana ſunt exempta, vt hic, & 16. q. 1. cũ pro vtilitate. & 18. q. 2. quàm ſit. ſed eorum capellæ non, vt extra de capel. mona. c. vlt. & penul. & extra de præbẽdis, de monachis.

Monaſteria ſunt exẽpta à lege diœceſana.

g ¶ *Quinquagenariũ.*] Hodie numerus ſingulorum in euectionibus eſt taxatus, vt extra de cenſi. cum Apoſtolus. nec numerus ibi taxatus recipiendus eſt ſi eccleſia grauet, vt ibidem dicitur, & ex. de exc. pl. cũ ad quorũdã. extra de pœnis. c. pe. illos ergo qui ſupflui ſũt pôt remouere ſacerdos 3: quia ſi habẽs ſeruitutẽ adaquãdi certũ numerũ pecorũ: ſi plus ducis ad aquam quàm debeas, ſuperflua poſſunt a domino remoueri, vt ff. de aqua quoti. & æſti. l. 1. §. Trebatius. Itẽ ſi cauſa ꝓprij cõmodi venit ad eccleſiã, de ꝓprio viuat, vt C. de ſta. & ima. l. vl. Hęc allegatio forte hodie nõ tenet: quia ſi aliquis fuerit ſupra vires grauatus, alij vicini ſacerdotes tenentur conferre, vt dixi ſ. e. illud. & extra de cenſi. procurationes.

Viſitãs ſit cõtentus euectionibus à iure taxatis.

3 Etiã epiſcopũ poteſt remouere. ar. ff. de aqua quotid. & æſti. l. 1. §. item quęritur. Ar.

Item Gregorius epiſcopis Siciliæ, lib. xi. epiſt. 20.

¶ Sacerdotes ab epiſcopis ſuis vltra modum non grauentur. C. IX.

RElatum eſt nobis ſanctæ memoriæ deceſſoris mei temporibus per ſeruum Dei diaconum, qui tunc eccleſiaſtici patrimonij curã geſ-

CAuendũ.] CASVS. Quidam epi dum viſitarẽt eccleſias ſuas, ſiue parochias pro confirmandis pueris, & pro delictis corrigẽdis: intendebant potius dominationi & ſpoliationi, quàm lucris animarum: & in ſtipendijs exigendis ſacerdotes ſcandalizabant. quare Cabilonenſe concilium ſtatuit vt de cetero epiſcopi non faciant hoc: ſed ſi proprij ſumptus deſint eis, à clericis cum charitate accipiant: nec grauent aliquem vel ſcandalizent. & hoc probat auctoritate Apoſtoli.

a ¶ *Subditos.*] ſcilicet laicos.

RElatum.] CASVS. Epiſcopi Siciliæ graues & oneroſi erant eccleſiis ſuis cũ eas viſitabant. tandem mediante legato antecessoris

cessoris Greg. qui in Sicilia ecclesiasticum patrimonium gubernabat, facta est compositio inter episcopos & clericos, vt certa summa daretur episcopis quolibet anno cũ ecclesias visitarent: quàm quia episcopi non seruabant, præcepit Gregorius vt omnia seruentur, nec subiectis suis graues in aliquo existant.

cimis & primitijs, & de iur. pat. & de vsuris. In quibus omnibus causis numquam clericus debet conueniri sub iudice. nisi sub iudice ecclesiastico, vt ĩ. e. nullus eps. & c. clericũ. nisi in causa feudi, vt extra de iud. ceterũ. & nisi sit incorrigibilis, vt dist. 17. non licet. & in causa reconuentionis, vt ŝ. 3. q. 8. cuius in agendo. & nisi Pa...

Pactio an in spiritualibus interuenire possit.

Verum est hoc, dũmodo sit licita, vt 18. quæst. 2. Eleutherius. secũdũ L. de hoc dixi 1. q. 2. quàm pio. de hoc not. 100. di. in ca. Archid.

a ¶ *Summa.*] ŝ. ea. q. 1. relata. ar. ꝙ pactio interuenire pôt in spiritualibꝰ, vt hic, & 18. q. 2. Eleutherius. 12. q. 2. c. quicumque. extra de deci. ex multiplici. quandoque enim prohibetur trãsigi vel paci sci. si tamẽ fiat auctoritate iudicis, tenet, vt extra de præben. nisi. ff. de his qui no. infa. furti. §. pactus. ff. de transactio. cũ hi. §. si cui. Sed quare recipitur pecunia pro actu cõsecrandi, vt hic dicitur, & extra de simo. cum sit Romana. & non pro actu baptizandi? ideo dico, ne aliqui propter paupertatem vel auaritiã se subtrahant à baptismo, vt 1. quæst. 1. baptizandis.

b ¶ *Pro labore.*] ŝ. 1. q. 2. c. vlt. ĩ. 12. q. 2. charitatem.

c ¶ *Clericorum.*] qui laborant cum episcopo in visitatione.

ILlud.] Casvs. Syracusanæ ciuitatis episcopus cum à Papa ordinabatur, sub interpositione legitimæ pœnæ promisit specialiter quòd ab aliquo clerico suę diœcesis vltra duos solidos pro cathedratico nihil esset petiturus. Præcepit ergo Gre. Cresconio illustri vt faciat hoc obseruari, nõ solum ab episcopo Syracusanæ ciuitatis, sed etiam ab omnibus alijs Siciliæ epis: nec ipsa prandia enormia fieri sinat: sed secũdũ mediocritatem cuiuscumque loci visitanti episcopo ea faciat præparari: ne sub hoc prætextu damna pauperibus inferantur.

d ¶ *Pœna.*] Nota ꝙ aliquis sub pœna potest obligari in spiritualibus, vt 23. dist. quamquam. 16. q. 1. statuimus. 1. q. vlt. quoties.

sit, fuisse dispositum, vt sacerdotes per vniuersas vestras diœceses constituti, quoties ad consignandos infantes egredimini, ultra modum grauari minime debuissent. Summa[a] enim præfixa fuerat, uobis, ut audio, consentientibus, quæ ab eisdem sacerdotibus pro labore[b] clericorum[c] dari debuisset. Atque hoc, quod tunc placuit, sicut nunc dicitur, minime custoditur. Vnde fraternitatem uestram admoneo, ut subiectis uestris non graues studeatis existere.

Item Pelagius Cresconio Illustri.

¶ Secundum loci mediocritatem episcopis conuiuia parentur. C. X.

Ansl. l. 6. c. 171
Poly. l. 4. tit. 2.

ILlud magnitudinem tuam minime uolumus ignorare, quòd Syracusanæ ciuitatis episcopus inter alia, quæ in cautionum suarum pagina spopondit, hoc etiam specialiter sub interpositione pœnæ[d] legitime promisisse legitur; numquam se à quolibet suæ diœcesis presbytero ultra duos solidos cathedratici nomine petiturum, nec per quamlibet aliam occasionem quidquam in eius se dispendio esse gesturum. Quod magnitudo tua, non solum à prædicto episcopo, sed de omnium episcoporum Siciliæ personis competenti solicitudine custodire non desinat; nec ipsa quoque prandia enormia fieri, sed secundum mediocritatem uniuscuiusque loci episcopo ad consignationem uenienti susceptionis præparari conuiuium: quia nec eo prætextu pauperibus incuti damna uolumus, aut qualibet ratione permittimus.

CAVSA VNDECIMA.

CLericus aduersus clericum quæstionem de prædijs agitauit, quem ad ciuilem iudicem producere voluit: reus non nisi ante iudicem ecclesiasticum stare volebat; actor vero potentia ciuilis iudicis illũ à possessione sua deiecit. Quo audito episcopus eũ ab officio suspendit: ille contempta episcopi sententia officium suum administrauit. Hoc comperto episcopus, sine spe restitutionis in eũ sententiã dedit.

1 *Hic primũ quæritur, vtrũ clericus ante ciuilem iudicẽ sit producẽdus.*

2 *Secundo, si producendus non est, an hæc culpa sit digna suspensione.*

3 *Tertio, si digna non fuerit, an contemptorem sententiæ sui episcopi irreparabiliter oporteat deponi.*

QVÆSTIO PRIMA.

1 ps

QVòd clericus[e] apud sæculares iudices accusandus non sit, Caius Papa epist. ad Felicem episcopum cap. 2. scribit dicens.

CLericus.] Casvs. In superiori causa ostensum est, quòd ecclesiæ cum omnibus suis possessionibus ad dispositionẽ pertinent episcoporũ: sed quia posset aliquis dubitare sub quo iudice clerici debeant conueniri; sub ecclesiastico, s. an sub seculari: ideo Grat. hanc 11. causam subnectit, in qua ostendit clericos sub ecclesiastico iudice esse conueniendos: quod vt competentius ostendat, thema proponit: de quo tres elicit quæstiones.

QVod clericus.] Hæc q. diuiditur in tres partes. In prima probat per 24. auctoritates, ꝙ eps & quilibet clericꝰ per clericos est iudicandus, & nõ per laicos, nisi forsan esset incorrigibilis: quia actor debet sequi forum rei. Secunda ibi, *His ita.* Tertia ibi, *Econtra.* Io. de Fan.

Casvs. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur, an clericꝰ ante ciuilem iudicẽ sit producendus. Et distinguas ꝙ causarũ alia est criminalis, alia ciuilis, alia spiritualis. Criminalis est vbi de crimine agitur. Ciuilis, vbi de possessionibus & pecunia agitur. Spiritualis, vbi tractatur de rebus spiritualibus. s. de electione, de delegaret causam spiritualẽ, vel aliã laico, vt ŝ. 10. q. 3. illud. Laicus vero sub iudice sæculari debet conueniri, vt ĩ. ea. experientiæ. nisi in sex casibus, Vel si conueniat epm sup rebus spiritualibus, vt extra de deci. quoniam. & 35. q. 6. eps. Vel si conueniatur laicus de crimine ecclesiastico, vt ĩ. ea. si quis cũ clerico. & 6. q. 2. c. 1. Vel nisi sunt rusticæ ecclesiæ, vt 89. dist. indicatum. Vel si iudex sęcularis est negligens, vt 23. q. 5. administratores. & q. 2. dominus noster. Vel nisi sit raptor rerum ecclesiæ, vt extra de fo. com. cum sit generale. Vel si suspectꝰ fuerit iudex sęcularis. Vel si habetur querela contra episcopum, vt in auth. vt diffe. iudi. coll. 11. §. 1. & 2. Et procedit hoc ordine in hac quæstione. Primo probat, ꝙ clerici non sunt conueniendi coram iudice sęculari, vsque ad §. *Cum ergo his.* Deinde probat contrarium, scilicet ꝙ in ciuili causa corã sęculari iudice sunt conueniendi, in criminali coram ecclesiastico: quod allegando dicit. Tandem dat solutionem in §. *Quia ergo.* in fi. Primum ergo cap. huius q. planum est.

e ¶ *Quod clericus*] Causarum alia ecclesiastica, alia sæcularis. Ecclesiasticarũ alia spiritualis, alia criminalis, alia ciuilis. Spiritualis est vbi agitur de decimis vel matrimonijs. Criminalis vbi agitur de crimine ecclesiastico, scilicet hæresis vel vsurarũ: cuius examinatio spectat ad iudicẽ ecclesiasticũ, vt ĩ. ea. si quis cũ clerico. & 6. q. 2. c. 1. Alia est ciuilis siue pecuniaria, vbi agitur de rebus temporalibus.

poralibus.arg.ad hanc dist.16.q.1.frater.Item sæcularium alia est ciuilis,alia est criminalis.In his omnibus numquã conuenitur clericus,nisi sub ecclesiastico iudice,vt ĩ. ea. nullus episcopus. nisi in tribus casibus,vt in causa feudi,vt extra de iud,ceterũ.& nisi sit incorrigibilis,vt 17.dist.nec licuit.Item & in causa reconuentionis. 3. quitur cum talis nõ vult gaudere priuilegio clericali: quia forte sit maritus viduæ.nam tunc perdit priuilegiũ,vt 84.dist.quisquis clericus. Idem dico de seruientibus & mancipijs clericorũ, vt 89. dist. indicatum & idem priuilegium habet familia quod dominus, vt extra de Iudæ.ad liberãdã. quia libertus forũ patroni sequitur. ff.ad muni. assumptio. 12.q.2.ecclesiarum seruos. Item vxores clericorum:quia sortitur forum vxor ex persona viri, vt ff. de iuris. om. iudi. cum quædam. & eodem gaudet priuilegio vxor & filius quo clericus, vt C.de epis. & cle.l.1. & 2. sed illa quæ non est legitima vxor, non sortitur forum a persona viri. ff. ad muni. de iure.§.vlt. Ioan. quod dicit de cõiugato,falsum est,vt extra de cle.coniug. Ioannes.& forte idem est in deposito, cum sit exauctoratus,vt 50.dist.accedens. B.

[2] Idem dicit hic L. cuius fuit maior ps huius glo. & hoc dicit motus canone eodẽ, scilicet indicatum. Vxor sequitur forũ viri.

¶ Apud sæcularem iudicem nullus clericus conueniatur. C. I.

†al.reliquos

NEmo vmquam episcopum apud iudicem sæcularem, aut alios † clericos accusare præsumat.

P A L E A. C. II.

Extra de foro compet.c.2. Capi.l.6.c.154. & l.7.c.139. Burc.l.16.c.22.

j NVllus iudicum, neque presbyterum, neque diaconum, aut clericum vllum, aut iuniores † ecclesiæ, sine licentia † pontificis per se distringat, aut condemnare præsumat. Quòd si fecerit, ab ecclesia, cui iniuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousq; reatum suum agnoscat, & emendet.

¶ *Apud Burchardum, & in aliquot Gratiani codicibus ex ijs, qui hanc paleam habent, & in Decretalibus tit.de foro competenti, c.2. citatur ex concilio Parisiensi, c.10. Verum in concilio Rhemensi Trosleiano, c.6. refertur ex capitularibus: in quibus habetur bis, idest lib.6.c.154. & lib.7.c.139. Simile quid legitur in concilio Aurelianensi 4 c.20. & Antissiodorensi, c.43.*

Item Marcellinus Papa, epist. 2.

¶ De eodem. C. III.

Et in conc. Aurelian.3.c.31. Ansl.l.3.c.22. Pann.l.4.c.31. †al. seculare iudicium 2.q.7.laico.

j CLericum [a] cuiuslibet ordinis absque pontificis [b] sui permissu nullus præsumat ad sæcularem † iudicem attrahere: nec laico quemlibet clericum liceat accusare.

a ¶ Clericum.] *In epistola Marcellini secunda, & concilio Aurelianensi 3. vbi hoc repetitur, & in Pannormia sic legitur,* clericus cuiuslibet ordinis absque pontificis sui permissu nullum præsumat, &c. *Verum ob glossas, & citationes doctorum nihil est mutatum.*

Item ex Nicæno concilio.

¶ *In concilio Nicæno hodie canon hic non habetur: sed fuisse olim plures canones illius concilij supra dist.16.c.* septuaginta *est adnotatum. Quorum partem refert Iulius in rescripto contra orientales, vbi, numero 34. habetur hoc caput: & ex eo citatur in Polycarpo.*

¶ Ab eis quisque iudicandus est, quos sibi iudices elegerit. C. IIII.

Poly.l.5.tit.4. Pann.l.4.c.109.

IVdices autem alij esse non debent, quàm quos ipse, qui impetitur [c], elegerit; aut quos suo cum consensu hæc sancta sedes, aut eius primates [d] auctoritate huius sanctæ sedis delegauerint.

Item Valentinianus, Theodosius, & Arcadius Imppp.

¶ Ad sæcularia iudicia nullus clericus est pertrahendus. C. V.

In cod.Theodo. l.16.tit.de episc. audien.c.vlt. Ansl.l.3.c.109. Poly.l.1.tit.19. 2.q.1.futuram. & 11.q.1.sacerdotibus. Hist. ecclesiast. lib.10.c.2.Rufino auctore.

COntinua lege sancimus, vt nullus episcoporum, vel eorum, qui ecclesiæ necessitatibus seruiunt, ad iudicia, siue ordinariorũ [e], siue extraordinariorum iudicum pertrahatur. Habent illi suos iudices; nec quidquam his, publicis est commune cum legibus [f]. *Item.* ¶ Constantinus Imperator præsidens [g] in sancta synodo, quæ apud Nicæam congregata erat, cum querelam quorumdam conspiceret corã se delatam, ait. Vos à nemine diiudicari potestis: quia ad † Dei [g] solius iudicium reseruamini.

g ¶ Præsidens.] *quàm humiliter ibi se gesserit Constantinus, docent Eusebius 2.lib.de vita ipsius c.10. Socrates l.1.c.5. Theodoretus l.1.c.7.*

[*Item ex concilio Matisconensi primo, c.8.*]

¶ De eodem. P A L E A. C. VI.

Burc.l.16.c.21.

ij NVllus clericus alium clericum ad iudicem secularem accusare, aut ad causam dicendam trahere quocumque modo præsu-

b ¶ *Absque pontificis.*] Hodie nec cũ consensu epi potest, vt extra de fo. compe.si diligenti.aliàs ab officio suspẽditur, vt 3.q.6. non liceat. præterea causam perdit, vt ĩ.ea. insolita. & cap. placuit.

IVdices.] C A S V S. Reus & actor contendebãt de iudicibus eligendis.quæsitum est in Nicæno concilio ad cuius petitionem debeant dari? Et respondet, ꝙ illi iudices debẽt dari quos reus elegerit. supple cum consensu alterius partis, vel illi quos sedes Apostolica vel eius primates delegauerint.

c ¶ *Qui impetitur.*] Ar. iudices esse dandos ad arbitrium rei, vt hic, & 15.q.7. si autem. & 3.q.6. peregrina. & 4. q.5. quisquis. Sed contra. ff.de iud. obseruandum. vbi dicitur, ꝙ ille iudex non est dandus quem altera pars nominatim petit. Sed potes ibi illud, altera, intelligere de actore, non de reo [3]. Vel dic. si non possunt concordare actor & reus, tunc dabuntur secundum petitionem rei, vel supple in omnibus istis istud, & actoris. Vel dic ꝙ hoc c. loquitur in criminali causa. tunc enim ex pluribus episcopis potest eligere reus quem vult, vt 3.q.8. accusatores.

Iudex an possit dari ad arbitrium rei.

[3] Huic solutiõi ob. extra de of. dele cũ R. vbi eligit actor.

d ¶ *Primates.*] idest, episcopi, qui concilium celebrant auctoritate Papæ [4].

[4] Vnde non intelligas in hoc demonstrare Nicænã synodum: illa enim non habuit primates: vel cũ dicitur, hæc sancta sedes. intelligitur de sede Romana. Arch.

COntinua.] C A S V S. Valentinianus, Theodosius, & Arcadius constituerunt hac lege præsente, vt nec episcopus, nec clericus protrahatur ad iudicem sæcularem ordinarium vel delegatum. Similiter Constantinus Imperator præsidens in Nicæna synodo, cum quidam coram eo de clericis conquererentur, ait clericos à nullo laico, sed ab ecclesia iudicandos.

e ¶ *Ordinariorum.*] idest, ad ordinarios, vel delegatos ab Imperatore.

f ¶ *Cum legibus.*] quæ dicunt clericum posse trahi ad ciuilem iudicem, vt j.ea. si quis cum clerico.

g ¶ *Quia ad Dei.*] idest, clericorum, qui dij appellantur, vt j. ea. sacerdotibus.

...3.q.8. cuius in agendo. Alios casus posui ĩ. e. clericũ nullus. Similiter nec laicus potest conueniri sub ecclesiastico iudice nisi in casibus v. vt si conueniat ipsum super rebus spiritualibus, vt extra de iud.c.2.& 3. Vel nisi rustice ecclesiæ conueniantur, vt 89.dist. indicatũ. extra de app. si duobus. Vel vbi aliquis rapuerit res ecclesiæ: tunc potius ex consuetudine quàm de iure conuenitur sub clerico. extra de fo.compe.cũ sit. & c. si clericus. Itẽ si iudex laicus est negligens. extra de fo.compe. ex transmissa. & 23.q.5. administratores. Vel si suspectus fuerit iudex sæcularis. Vel si haberetur querela cõtra ipsum, potest adiri ecclesiasticus iudex, vt in authẽ. vt dif. iud. colla.9.§.1.& 2.& §.pe. Non tamen propter negligentiam ecclesiastici iudicis clericus potest conueniri coram laico iudice, vt extra de iud. qualiter. in fi.

CLericum.] C A S V S. Duo in hoc c. prohibentur: scilicet vt nullus clericum ad iudicem sæcularem trahat, maxime sine consensu sui episcopi. Item ꝙ nulli laico liceat clericum accusare.

a ¶ *Clericum.*] etiam depositum [1], vt 81.dist. dictũ. Nec etiã coniugatum. 32.dist. si qui vero. Nec ob. extra de apost. c.1. quia ibi lo

Nullus

N*Vllus episcopus*] CASVS. Statuit Bonifacius Papa, vt nullus episcopus producatur in ciuili vel criminali causa ad ciuilem iudicem vel militarem. si vero iudex hoc iubere audeat, amittet omnia bona sua, & à dignitate repelletur siue deponetur. Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ibi, *Episcopus non flagitetur*.

sed manibus extensis super librum iurat: sicut feci fieri in causa patriarchæ Grandeñ. & episcopi Venetorum, qui iurauerunt de ueritate dicenda: in qua assessor fui.

i *Iudex mittat.*] Extra de testi. qui testium. ff. de iureiurando ad personas.

mat: sed omne negotium clericorum, aut [α] in episcopi sui, aut presbyterorum cum archidiaconi præsentia finiatur. Quòd si quis clericus hoc adimplere distulerit; si minor fuerit, vno minus de quadraginta ictus † accipiat: si vero honoratior, triginta dierũ inclusione mulctetur.

† al. ictibus

α Aut in episcopi sui.] *In concilio Matisconensi legitur*, aut in episcopi sui, aut in presbyteri, aut in archidiaconi præsentia finiatur. *verum in prima collectione Decretalium Bernardi, tit. de foro competenti, c. 2. caput hoc refertur eodem modo atque in hac palea.*

Item Marcellinus [β] *epistola secunda, ad episcopos orientales.*

β Item Marcellinus.] *In vulgatis citabatur ex Bonifacio ad episcopos Galliæ, sed in aliquot vetustis legitur* Marcel. *Est enim hoc caput in secunda epistola Marcellini, & ipsi tribuit Iuo: sequens autem est, quod in vetustis Gratiani exemplaribus, & à Burchardo & Iuone citatur ex Bonifacio ad episcopos Galliæ; vt ibi etiam dicetur.*

De eodem. PALEA. C. VII.

Burc. l. 3. c. 59. Iuo p. 3. c. 25.

QVæcumque contentiones inter Christianos ortæ fuerint, ad ecclesiam deferantur, & ab ecclesiasticis viris terminentur. Et si [γ] obedire noluerint, quousque obediant, à liminibus ecclesiæ excludantur.

γ Et si obedire.] *Hinc vsque ad finem non leguntur in ipsa epistola: sunt tamen apud Burchardum & Iuonem.*

Item Bonifacius ad episcopos Galliæ.

Hoc adscribebatur Marcello: sed, vt dictum est in proxima superiore notatione, in vetustis codicibus Gratiani, & apud Burchardum, & Iuonem parte 5. c. 278. tribuitur Bonifacio: & sic est mutatum. Fere eadem habentur apud Iulianum antecessorem nouell. 123. c. 10. quod in alijs, quæ nomine Bonifacij citantur, solet euenire. Et Iuo eadem parte, c. 369. hoc ipsum caput citat ex libro constitutionum, additis nonnullis verbis, quæ sunt apud Iulianum.

Neque pro ciuili, neque pro criminali causa episcopus apud ciuilem iudicem producatur. C. VIII.

Authẽ. nulli° ... cod. de epis. & clericis. Burc. l. 1. c. 16... Iuo p. 5. c. 27... & 369.

iij NVllus episcopus neque pro ciuili, neque pro criminali causa apud quemuis iudicem siue ciuilem, siue militarem producatur, vel exhibeatur a. Magistratus enim, qui hoc iubere ausus fuerit, amissionis cinguli b condemnatione plectetur.

Item Siluester Papa in synodo Romana, c. 14.

Quilibet clericus non est in publico examinandus. C. IX.

Burc. l. 2. c. 20... Iuo p. 6. c. 27... Pann. l. 4. c. 89.

TEstimonium clerici aduersus laicum nemo recipiat c: nemo enim † clericum quemlibet in publico d examinare præsumat, nisi in ecclesia.

In Synodo Romana sub Siluestro, c. 14. & in Pannormia legitur eodẽ modo atq; apud Gratianũ, ac propterea nihil est mutatum. Verum in epiloge eiusdem concilij habetur, Testimonium laici aduersus clericum nemo recipiat. *Et eodem modo legitur in capitulis Hadriani, c. 72. in concilio Triburiensi, c. 4. & ex ipso apud Burchardum & Iuonem.*

Tit. 3. le. 7. & cod. Theodos. l... 11. tit. 39. Ibidem.

Item codicis lib. primo, titulo de episcopis & clericis. Imperator Theodosius [*Nec honore* e, *nec legibus episcopus ad testimonium dicendum flagitetur.*] *Item dixit.* [*Episcopum ad testimonium* f *dicendum admitti non decet. Nam & persona dehonoratur* †, *& dignitas sacerdotis excepta* † g *confundetur.*]

† al. inhonoratur † al. exempta

Nouella constitutio.

Nouella 123. § præterea nulli, apud Iulianũ nouel. 123. c. 9. Iuo p. 5. c. 369. Auth. sed iudex cod. de epis. & clericis.

[*Episcopus non flagitetur ad testimonium iureiurando* [δ] h, *sed Euangelijs tantum coram positis.*] *Item* [*Sed iudex mittat* i *ad eum ex suis ministris, vt propositis sacrosanctis Euangelijs, secundum quod decet sacerdotes, dicat quæ nouerit.*]

δ Iureiurando.] *Dictio hæc non est in nouella. Et verba græca, quæ ad hoc faciunt, sunt hæc,* οὐδενὶ δὲ τῶν ἀρχόντων ἐξέσαι τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀναγκάζειν εἰς δικαστήριον παραγγένεσθαι ἐπὶ τῷ νεῖμαι μαρτυρίαν. *idest,* Præterea nulli magistratuũ licebit Dei amantissimos epos cogere, ut perhibendi testimonij causa in ius prodeant.

Item Siluester in epilogo concilij Romani.

Clericus ad ciuilem iudicem clericum perducens anathema sit. C. X.

SI quis clericus accusans clericum in curiam introierit, anathema sit.

Subaudiendum est, si publicorum iudiciorum cognitionem petierit: episcopale namque iudicium nihil obest ab Imperatore postulare.

Vnde in Carthaginensi concilio octauo legitur.

In Mileuitano c. 19. & in Afric. c. 71.

In antiquis etiam codicibus citatur Carthaginense octauum, quo nomine videtur significari concilium Mileuitanum, in quo caput hoc extat c. 19.

Honore, idest, iure prætorio: vel honore iudicis, vel litigatoris. *Excepta*, idest, priuilegiata: vel excepta ab hac necessitate per leges.

Citatio nulla non arctat citatum.

a *Vel exhibeatur.*] Sed numquid tenetur venire, & allegare forum, vt extra de ap. cum parati? non: quia citatio nulla est. Nam vbi quis citari non potest vel ratione personæ, vel ratione temporis vel causæ: non tenetur venire, vt notaui 3. q. 2. si episcopus. & quæst. 1. cap. 2. & ff. de fer. l. 1.

b *Cinguli.*] Nota quod ecclesiasticus iudex priuat etiam laicum sua dignitate, vt 32. q. 5. præceptum. in fi.

c T*Estimonium.*] *Recipiat.*] in causa criminali, vt extra de testi. de cetero.

d *In publico.*] scilicet foro sæculari: ne sit contra dist. 23. c. illud & 15. q. 5. c. 1.

Præcipue: cum ista cap. de se expurgante loquãtur, hæc autẽ de teste loquuntur. Arch.

e *Nec honore.*] idest, iure prætorio.

f *Ad testimonium.*] a iudice sæculari.

g *Excepta.*] ab hac necessitate.

Episcopus iurans nõ tenetur facta tangere.

h *Iureiurando.*] Hæc sunt verba Gratiani: nec dicit uerum. nam episcopi bene tenentur iurare, ut 2. quæst. 4. nullam. & 3. quæst. 9. hortamur. sed hoc est priuilegium eius, quòd non tangit Euangelium, sed tantum a longe manus eleuat versus ipsum. uidetur tamen quòd secundũ canones tenetur tangere Euangelium, ut 1. q. 7. quoties. Ioan. Quod non debeat tangere, hodie determinatur extra de iur. calu. c. ult. B.

EPISCOPVS NON FLAGITETVR. CASVS. Statuit Iustinianus in hoc cap. ut iudex mittat aliquem de suis ministris ad episcopum, ut propositis sacrosanctis Euangelijs dicat ueritatem prout nouerit secundum quod decet sacerdotes. Et a principio usq; ibi, *Sed iudex*, uerba sunt Gratiani: qui credidit quod episcopus non debet iurare: sed certe iurat, sed librum non tangit manibus:

Placuit. Casus. Dicitur hic ꝙ si aliquis ingreditur ad Imperatorem vt ibi contra aliquem clericum causam tractet criminalē, deponi debet: si vero rogat Imperatorem vt scribat episcopo ꝙ sibi iustitiam seruet, non punitur.

a Petierit.] ergo ex sola porrectione libelli perdit qs causam. &

ro ꝙ nisi coram clericis sint conueniendi clerici, sic, &c.

Christianis.] Casus. Hoc c. & sequēs de eadē materia loquunt. Quidā manumisit duos seruos, scilicet, Faustinianum & Siluestrū in pueritia sua, & eo viuente facti sunt clerici, post mortē cuius manumissoris Theodora & filij sui cōabant trahere illos ante iudicē sæcularē p archidiaconū Grumētinū, q hoc a rege impetrauerat, vt ī seruitutem redigerent, super quo cū conquesti fuissent, pcepit Pa. Ezec. comiti in hoc c. Christianis, vt si aduersarij eorum ad iudices delegatos à Pa. venire contēpserint, eos à violentia tueat. *Depenso*, i. transmisso. In c. sequenti delegat cām Crispino & Sabino epis, narrando eis totū factum, & præcepit eis vt citēt ad suū iudiciū q̄sqs illos voluerit conuenire. *Per eorum absentiam*, i. dum essent absentes. *Moderatoris*, i. iudicis sęcularis. Promisit, iste archidiaconus ꝙ ipsi starent iudicio sęculari. *Calcatis*, id est, spreto iure ecclesiastico & humano.

¶ **Proprio priuetur honore publici iudicij cognitionem ab Imperatore postulans. C. XI.**

PLacuit, vt quicumque ab Imperatore cognitionem publicorum iudiciorum petierit [a], honore proprio priuetur. Si autem episcopale [b] iudicium ab Imperatore postulauerit, nihil ei obsit.

Sic & sequentes [c] *auctoritates intelligendæ sunt, quibus clericorum causas non nisi clerici cognoscere iubentur.*

Vnde Gelasius Papa scribit Ezechiæ † comiti. (al. Zeis.)

¶ **A sæculari iudice clericus non est audiendus. C. XII.**

(J. ead. Siluester.)

CHristianis gratum semper debet esse quod ab eorum poscitur dignitate præstandum: quia Deo seruientibus beneficium negare non conuenit. Siluester itaque atque Faustinianus, qui se à cunabulis clericos confitentur, à Theodora se opprimi per violentiam conqueruntur: quia dicūt se ingenuos, atque Deo auctore, pristinæ conditionis nexibus absolutos, in sortem deterrimæ iterum seruitutis addici, & per auctoritatem regiam contra leges publicas, cum clericali cingulo tenerentur adstricti, per archidiaconum vrbis Grumentinæ esse conuentos; cum constet eum, qui cælestem [d] militem pulsat, non nisi eius forum debere sectari. Et ideo dilecte filii depenso salutationis affatu, supradictos clericos tibi commendo, vt si ad delegatorum iudicium, eorum aduersarij † venire contempserint [e], sublimitatis tuæ tuitione vallentur: ne quid illis, aut surreptio, aut inimica legibus violentia necessitatis imponat: quia, qui iudicium refugit [f], apparet eum de iustitia diffisum.

(† al. aduersaria venire cōtēpserit)

Idem Crispino †, & Sabino episcopis. († al. Crispo)

¶ **Non nisi ad episcoporum iudicium clericus vocetur. C. XIII.**

(Iuo p. 6. c. 108.)

SIluester, & Faustinianus ecclesiæ Grumentinæ clerici lacrymosa nobis insinuatione conquesti sunt, libertatem sibi domini sui benignitate concessam, heredum eius oppressione pulsari, sibique in clericatus officio pene à cunabulis seruientibus, etiam manumissore viuente [g] in eodem actu nihilominus constitutis, diuinis ministetijs † impendere seruitium non licere, cum (si petitionem veritas subsequatur) contra patris [h], & auctoris sui factum venientibus, vt indignis, hereditas legibus auferatur: nec eis liceat hereditatem capientibus contra auctoris sui prosilire iudicium. Et ideo, fratres charissimi, quoniam se etiam ab archidiacono dictæ ecclesiæ queruntur oppressos, qui per eorum absentiam moderatoris iudicium promisit eos esse secuturos, calcatis omnibus rationibus †, & contra leges diuinas, & publicas pulsatis forum suum putauit auferri; in vestro [i] iudicio, quisquis ille est qui clericum lacessit, adueniat: vt ecclesiæ iura quæ vetusti principes assidua sanctione firmauerūt, impetitis clericis nō negētur.

(† al. mysterijs) (s. ea. Christianis) († abest à multis)

Item Alexander omnibus orthodoxis per diuersas prouincias Christo Domino famulantibus, epist. 1. c. 1.

¶ **Ante iudicem ciuilem sacerdotes non accusentur. C. XIIII.**

(Polyc. l. 1. tit. 2.)

REIatum est ad huius sanctæ & Apostolicæ sedis apicem (cui summarum dispositiones causarum, & omnium negotia ecclesiarum ab ipso Domino tradita sunt, quasi ad caput, ipso dicente principi apostolorum Petro [Tu es Petrus, & super hanc petram (Matt. 16.)

& sic est cōtra. ff. de in ius vo. si libertus. & ff. rem ra. ha. l. amplius. vbi habes ꝙ nō incidit in pœna si desistat ab agēdo. Sic ergo videtur ꝙ quandoque confugitur ad sęcularem iudicem propter desidiam ecclesiastici iudicis, vt 16. q. 7. filius. sicut econuerso recurritur ad ecclesiasticum iudicem à sæculari, vt j. 23. q. vlt. sæpe. & c. his. & c. si vobis. & extra de foro comp. licet. & c. ex transmissa. sed non est hoc verum, vt extra de iud. qualiter. in fine.

b ¶ *Episcopale.*] in his quæ spectant ad iudicium Imperatoris, vt extra de foro cōpe. verum. Vel intellige ꝙ Imperator rogat episcopum cognoscere de causa.

SIC ET SEQVENTES. Casus. Superiores auctoritates phibent clericum ante iudicem sæcularem protrahendum sic & sequentes auctoritates sunt intelligendæ.

c ¶ *Sic & sequentes.*] id est, sicut præmissæ auctoritates dicunt, ꝙ

d ¶ *Cælestem militem.*] Clerici enim milites Christi sunt [a] 23. q. vlt. reprehensibile.

e ¶ *Contempserint.*] si non veniunt ad iudiciū isti actores, in optione rei est an velit vt circūducat edictum, vel ꝙ admittant pbationes [b] suæ, sed iudex auditis probationibus suis nō pronuntiabit eum liberū, sed seruū illius non esse, nisi euidētissimas probationes habeat, vt ff. de li. cau. diui fratres. vel iudex potest imponere actoribus perpetuum silentium. C. de ing. ma. l. diffamari.

f ¶ *Refugit.*] sic 74. dis. honoratus. & 3. q. 9. decreuimus.

g SIluester. ¶ *Viuente.*] hoc multum facit pro eis cum pater eos non reuocauit, vt filij non possint reuocare, vt ff. de prob. Procula.

h ¶ *Patris.*] sm legem antiquam heres q non adimplebat voluntatē defuncti, omni successione priuabaƭ. C. de fideic. l. vlt. hodie autem hoc tenet in extraneo herede: sed si filius institutus heres non implet voluntatem defuncti, priuatur successione, relicta tñ sibi legitima, vt C. de fideicō authē. amplius. & forte lex p̄ualet in hoc casu huic canoni. Inn. tñ idem dicit qđ hic dr, extra de vot. & vo. redem. licet. in fi. vnde potest dici ꝙ canon iste corrigat authenticam.

i ¶ *In vestro*] auctoritate enim episcopi voluntas defunctorum mandatur executioni. extra de testa. si heredes [c].

RElatum.] Casus. Apostolus præcepit causas Christianorū ad ecclesias deferri: sed relatum fuit ad Apostolicam sedem, ꝙ quidā æmuli Christi, & insidiatores ecclesię sacerdotes apud sęculares iudices accusabant: quare etiā Papa scripsit omnibus Christianis, quòd tales accusatores præuaricantur in Deum, & nō obediunt præceptis eius.

[a] Vel ecclesiæ. 50. di. clericum.

[b] Quibus se pbarent ingenuos. ff. de li. cau. ordinata. secūdū L.

Heres non adimplēs defuncti voluntatem qualiter punitur.

[c] Vbi de hoc & intelligūe quidā hoc tātum in relictis ad pias causas, vt patet in eo qđ legi. & no. extra eod. tit. c. tua. versi. cū igiƭ. & c. nos q sē. in fi. Ar.

a ¶*Christianorum.*] hoc obtinuit s̃m primitiuum statū ecclesiæ: vt 2. q. 5 si quis presbyter. & 95. dist. ecce. Vnde adhuc secundum legem si iudex secularis est suspectus, eps̃ ei adiungitur, vel causa transfertur ad iudicē ecclesiasticum, vt in auth. vt diffe. iu. §. si tñ. coll. 9. in criminalibus causis tñ scilicet sanguinis, non sunt clerici iudices. 23. q. vlt. his à quibus.

vel clericus conuictus fuerit, deponi debet, & curiæ tradi, id est, à seculari potestate capi permittitur, vt recipiat pœnam pro eo quod inique gessit.

f ¶*Si quis.*] In his tribus cap. ponit ꝙ clericus à laico potest iudicari, cum est incorrigibilis.

ædificabo ecclesiam meam]) quòd quidam æmuli Christi, eiusque sanctæ ecclesiæ insidiatores, sacerdotes Dei ad iudices publicos accusare præsumant: cum magis Apostolus Christianorum [a] causas ad ecclesias deferri, & ibidem terminari præcipiat. Taliter præuaricantes præuaricati sunt in Deum suum, & non obediunt præceptis eius.

1. Cor. 6.

Item Pelagius Benegesto Defensori.

¶ Actor forum rei sequatur. C. XV.

EXperientiæ tuæ præsenti auctoritate mandamus, vt in causis, in quibus quælibet ecclesiastici officij persona loco petitoris existit, quemquam laicum pulsatura apud suæ prouinciæ iudicem suas proponere actiones nō deserat †. In ijs vero negotijs, in quibus ecclesiastici officij persona pulsatur, totius submoto pulsationis obstaculo, ad episcopi, vel presbyterorum [b] in loco, vbi quæstio vertitur, constitutorum occurrat indifferenter examen.

Item † Sergio cancellario.

† al. Idem

¶ De eodem. C. XVI.

SI quisquam clericus, siue inferioris, siue potioris gradus petitor existat, & contra laicam personam suas dirigat actiones; iste modis omnibus non alibi, quàm apud prouinciæ iudicem negotium suum dicturus occurrat. Si quis autem laicus clericum cuiuscumque gradus duxerit esse pulsandum, ad episcoporum iudicium in eadem ciuitate, vel territorio constitutorum proponat eas, quas se habere existimat, actiones. Quem ordinem legibus per omnia conuenientem, atque consentaneum demonstrari illa regula [c] manifestat, quæ præcepit actorem forum semper sequi pulsati. Clericis vero pulsatis in episcopali iudicio forum competere, principalium quoque sanctionum designat auctoritas.

s̃. 3. q. 6. neminē

Item in concilio Agathensi, c. 32. legitur.

¶ Episcopo non permittente apud sæcularem iudicem clericus pulsari non debet. C. XVII.

ij CLericum nullus præsumat apud sæcularem [d] iudicem, episcopo non permittente, pulsare: sed si pulsatus fuerit, non respondeat, vel † proponat [e]: nec audeat criminale negotium in sæculari iudicio proponere.

Iuo p. 6. c. 367. j. ead. clericum nullus. † al. nec

¶ *In concilio Agathensi c. 32. in prima parte legitur,* clericus nec quemquam præsumat, &c. *& posterior eiusdem capitis pars (quæ habetur supra 5. q. 6. c. fin.) in qua quasi ex aduerso, agitur de laicis, qui ecclesiam, vel clerum vexant, ostendit in priore dictum esse de clericis, qui sine permissu episcopi sui laicos pulsarent, & cum originali concordat Iuo.*

Item Pius Papa epistola secunda.

¶ Clericus suo inobediens episcopo depositus curiæ tradatur. C. XVIII.

ij SI quis [f] sacerdotum, vel reliquorū clericorum suo episcopo inobediens fuerit, aut insidias ei parauerit, aut contumeliā [g], aut calumniam, aut [α] conuicia intulerit, & conuinci potuerit; mox [h] depositus [β] curiæ tradatur, & recipiat [γ] quod inique gessit.

Poly. l. 4. tit. 34. Ans. l. 8. c. 17. Iuo p. 5. c. 243.

α ¶Aut conuicia intulerit.] *Sic etiam in vetustis, & apud Anselmum, & Polycarpum: sed in epistola ipsa, & apud Iuonem non habentur ista verba.*

β ¶Depositus.] *abest ista dictio ab originali, & Iuone.*

γ ¶Et recipiat.] *In epistola, Polycarpo, & apud Anselmum legitur.* Qui autem facit iniuriā, recipiat hoc, quod inique gessit.

EXperientia.] CASVS. Dicit in hoc cap. ꝙ si aliqs clericus vult laicum cōuenire, apud iudicem prouinciæ secularē, suas accusationes proponat. & si laicus vult clericū conuenire, ad ep̃m propriū recurrat, vel ad synodū constitutam, vbi quæstio vertitur, id est, vbi est res de qua agit̃, vel vbi crimen quod intenditur, est cōmissum. Idē dr̃ in sequenti cap. in quo supradicta probantur per regulam legis præcipientis actorem sequi forum rei.

b ¶*Presbyterorū.*] hoc intelligit H. cum causa his delegatur ab ep̃o: aliàs eps̃ solus iudex est ordinarius, vt j. eadē persona. Vel expone vel pro &, vt 15. q. 7. ep̃s. vel dic ꝙ prælatus quilibet, qui ex electione habet prælaturam, habet etiam iurisdictionē, vt extra de offi. ord. cum ab ecclesiarum. extra de elect. c. 1. sed qui non est electus ab vniuersitate vel collegio, non est iudex ordinarius. iudicem enim facit aut consensus populi, vt 93. dist. legimus. in fi. & in auth. de defen. ciui. §. interim. colla. 3. aut consuetudo vt 9. q. 3. cōquestus. C. de eman. l. 1. & l. fi.

Iudicem duo faciunt.

c SI quisquam. ¶ Regula.] quę est s̃. 3. q. 6. neminem. C. de iurisdictione omnium iudicum. iuris ordinem.

CLericum.] CASVS. Statutum fuit in concil. Agatheñ. vt nullus conueniat clericū apud iudicem sęcularē: & si conuentus fuerit, non respondeat vel proponat excipiendo, nec causam criminalē criminaliter agendo coram iudice sęculari ꝓponat clericus.

Clericus coram sęculari quandoque conuenitur.

d ¶*Sæcularem.*] nisi in casibus exceptis in summa. Item excipitur si Papa delegat laico causam spiritualē, vt 10. q. 3. illud. item forte cū succedit clericus laico, vt ff. de iud. heres absens. quod falsum est. Item s̃m quosdam cū tenetur de euictione, sequit̃ forū emptoris. ff. de iud. venditor. sed hoc nō est verū [1]: quia per hoc non fit de foro illius, licet præstet ei auctoritatem.

[1] Illi⁹. Immo licet non fit re⁹ principalis, tñ q̃a eū in eodē foro defendit, fit de illius foro quantum ad hoc. Adde Pe. Anch. repet. cap. ea q̃. de regul. iur. in 6.

e ¶*Vel proponat.*] id est, excipiat.

SI quis sacerdotum.] CASVS. Quia fecit s̃. mentionem de clerico non conueniendo coram iudice sæculari: ideo Grat. ponit casum in his tribus capitulis, in quibus potest à laico iudicari s. cum est incorrigibilis. Est ergo casus huius cap. Qninque maleficia enumerat Papa in hoc cap. super quibus si sacerdos

g ¶*Contumeliam.*] si illa non tantum episcopum, sed etiam ecclesiam eius tangat, aliàs non posset eum pro sua contumelia excommunicare [2]. 23. q. 4. inter.

h ¶*Mox depositus.*] si sit de nouo contumax, vt extra de iud. cum non ab homine. Vel dic ꝙ iste casus est specialis vbi aliquis statim traditur curiæ, sicut est in falsario, vt extra de fal. ad falsariorum. Vel dic, traditur curiæ, id est, permittitur tradi, ita quòd ecclesia non tenetur eum defendere. Item in tertio casu, traditur curiæ, scilicet in crimine hæresis, vt in constitutione Innocentij, excommunicamus. Qualiter hoc verbum exponatur, habes extra de verb. sig. nouimus.

Petimus.

PEtimus.] CASVS. Quidam episcopus multoties monitus nolebat reddere plebem quam inuaserat: quare quidam episcopi petebant in concilio Carthaginensi, vt per rectorem prouinciæ expellatur. Et respondet Aurelius episcopus: Nulla fit ei iniuria si per sæcularẽ potestatem expellatur, ex quo admonitus nõ desistit. Postea Honoratus & Vrbanus epi dixerunt: Hoc omnibus placet. *Fiduciam.* i. licentiam & auctoritatem. *Appetitus,* i. iniuste expulsus, vel appetitus nomen, id est, cupiditas nocendi.

a *Fiduciam.*] id est, auctoritatem.

b *Excludatur.*] arg. quod si quis auctoritate iudicis mittitur in possessionem, & aduersarius eum non admittat, qui nec attendit excommunicationẽ, videtur, quod manu militari ei possit auferri res, vt 23. q. 5. principes. 24. q. 3. de illicita. 17. distin. nec licuit. & est expressum. ff. ne vis fiat ei qui in posses. si quis missus. ff. de rei vendi. qui restituere. hodie tamen talis efficitur possessor post annum, vt extra de do. & contu. contingit, & cõcordat legi. ff. de bo. aucto. iud. pos. quamuis.

Militari manu potest quandoque alicui res auferri.

c *Appetitus.*] id est, iniuria lacessitus.

Et in Africano, c. 15.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 38.

¶ Principali cogatur auctoritate, qui plebem inuasam non vult deserere. C. XIX.

PEtimus, vt dignemini dare fiduciam [a], qua † (al. quoniam) necessitate ipsa cogẽte liberum sit nobis rectorem prouinciæ secundum statuta gloriosissimorum principum aduersus illum adire, qui [a] plebem, quam inuaserat, vsque hodie commonitus, secundum quod statutum fuerat, relinquere contemnit: vt qui miti admonitioni sanctitatis vestræ acquiescere noluit, & emendare illicitum; auctoritate iudiciaria protinus excludatur [b]. Aurelius episcopus dixit. Seruata forma disciplinæ, non æstimabitur appetitus [c], si à vestra charitate modeste † (al. modestius) cõuentus, recedere detrectauerit; cum fuerit, suo contemptu, & contumacia faciente, etiã auctoritate iudiciaria conuentus. Honoratus & Vrbanus episcopi dixerunt. Hoc enim omnibus placet. Ab vniuersis episcopis dictum est Iustum est, Placet.

a ¶ Qui plebem.] *Hæc vsque ad vers.* contemnit, *sunt à collectore ex verbis in eodem capite precedentibus huc comportata, ne illa omnia referenda essent.*

Item Gregorius Papa.

¶ A principibus corrigantur, quos ecclesia corrigere non valet. C. XX.

Ansl. l. 12. c. 42. Poly. l. 1. tit. 15.

ISTud est [d], quod à vobis poposcimus, & nunc iterum postulamus, vt Paulinum Aquileiensem, pseudoepiscopum, & illum Mediolanensem episcopum ad clementissimum principem sub digna custodia dirigatis; vt & iste, qui episcopus esse nullatenus potest, quia cõtra omnem canonicam consuetudinem factus est, alios vltra non perdat; & ille, qui contra morem antiquum eum ordinare præsumpsit, canonum vindictæ subiaceat.

ISTud est.] CASVS. Mediolan. & Aquilegien. olim se adinuicẽ consecrabant, ita quod ordinator semper deberet ire ad ecclesiam ordinandi, & ibi eum ordinare, & cum vterque esset schismaticus, Mediolanensis Aquilegien. ordinauit contra consuetudinem antiquam & comprobatã à Papa; quia eum ad se vocauit. quare Greg. præcepit cuidam nobili, vt vtrumque illorum capiat, & ad piissimum principem sub digna custodia dirigat puniendos.

d ¶ *Istud est.*] Casum huius cap. etiam habes 24. q. 1. pudenda.

¶ *Hoc capitulum in Polycarpo refertur sine auctoris nomine. In libro autem septimo, titulo quinto simile quiddam refertur ex Gelasio ad Ioannem magistrũ militum: sed in eo libro sæpe pro Pelagio scribitur Gelasius. Anselmus quidem integram epistolam Pelagij refert, cuius prior pars est hoc caput, posterior vero cap. nec licuit. §. dist. 17.*

Et in Vormaciẽsi, c. 74.

Item in concilio Chalcedonensi, c. 18.

¶ Proprium gradum amittant clerici coniurantes, vel conspirantes. C. XXI.

COniurationum [e], & conspirationum crimen (quod apud Græcos dicitur φρατρία [f],) publicis etiam legibus certum est penitus inhiberi. Hoc multo magis in sancta Dei ecclesia ne fiat, conuenit abdicari. Si qui vero clerici, vel monachi inuenti fuerint coniurantes, aut conspirantes, aut phratrias, vel factiones componentes aliquas suis episcopis, aut clericis alijs; omnino cadant de proprio gradu.

§. ea. si q. clerici.

COniurationum.] CASVS. In hoc c. prohibetur per leges sæculares, & multo fortius per ecclesiasticas, ne coniuratio vel conspiratio fiat cõtra suos prælatos vel alios: & qui fecerit, si clericus est, deponatur.

e ¶ *Coniurationum.*] hæc quattuor c. idẽ dicunt, quod coniuratores deponuntur si clerici sunt; si laici, excommunicantur.

f ¶ *Phratrias.*] A phares, quod est diuisio: inde Pharisæi. §. 46. distinct. seditionarios. & 3. q. 4. conspiratores. & 7. q. 1. denique.

Item Calixtus Papa episcopis Galliæ, epist. 2.

¶ Clerici conspirantes, proprio amisso gradu, retrudantur in carcerem, ceteri excommunicentur. C. XXII.

Poly. l. 4. tit. 30. Ansl. l. 8. c. 18. Burc. l. 10. c. 64. Iuo p. 12. c. 85. & p. 6. c. 346.

COnspirationum crimina vestris in partibus vigere audiuimus, & plebes contra episcopos suos conspirare nobis manifestum est: cuius criminis astutia non solum inter Christianos abominabilis est, sed etiam inter ethnicos, & ab exteris legibus prohibita. Et idcirco huius criminis reos non solum ecclesiasticæ, sed etiam sæculi damnant leges: & non solum conspirantes, sed etiam consentientes eis. Antecessores vero nostri cum plurima turba episcoporum, quicumque eorum in sacerdotali honore sunt positi, aut existunt clerici, honore quo vtuntur, carere † (al. cadere) præceperunt: ceteros vero communione priuari, & ab ecclesia extorres fieri iusserunt, omnesque simul vtriusque ordinis viros infames esse censuerunt; & non solum facientes, sed & eis consentientes,

COnspirationum.] CASVS. Dicitur in hoc c. quod conspirationes abominabiles sunt: non solum inter Christianos, sed etiam inter ethnicos; quas leges sæculi & ecclesiasticæ dãnant, & eis consentientibus. Sequens c. planũ est. Similiter illud c. si qui clericorum. de eadẽ materia loquitur. & per te videbis casum, qui planus est. Et eandem pœnam imponit Beneuen. etiam in istis quattuor c. vnum pro omnibus. & breuem ponit casum. *Labatur,* id est, elidatur, vel inulta relinquatur. Supra sacras leges, id est, contra sacras.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 18.

¶ Clerici aut monachi coniurantes, proprio priuentur honore. C. XXIII.

SI qui clerici, aut monachi reperti fuerint cõiurantes, aut cõspirantes, aut insidias ponẽtes episcopis, aut clericis †; gradu proprio penitus abijciantur.

¶ *Hic canon est pars canonis 18. concilij Chalcedonensis, qui paule ante c. coniurationum, integer ex alia refertur versione.*

Item ex concilio Toletano.

¶ De eodem. C. XXIIII.

SI clerici, aut monachi inuenti fuerint conspirantes, aut per coniurationem calumniam machinantes episcopis, vel clericis; proprium amittant gradum.

Iuo etiam & auctor Polycarpi citat ex Toletano: sed in nullo est inuentum, & est idem canon cũ priore, verbis tantum mutatis.

Item ex concilio Aurelianensi 3. c. 21.

¶ De eodem. C. XXV.

ij SI qui clericorum (vt nuper multis locis per superbiã, diabolo instigante, actum fuisse perpatuit) rebelli auctoritate se in vnũ cõiuratione intercedente collegerint, &, aut sacramenta [a] inter se data, aut chartulam conscriptam fuisse patuerit; nullis excusationibus hæc præsumptio [b] elabatur †: sed re detecta, cum in synodum ventum fuerit, in præsumptores iuxta personarum & ordinum qualitatem, à pontificibus, qui tunc in vnum collecti fuerint, vindicetur: quia sicut charitas ex præceptis diuinis † corde, non chartulæ conscriptione, vel coniurationibus est exhibenda; ita quæ † supra sacras admittuntur scripturas, auctoritate & districtione pontificali sunt reprimenda.

Item Innocentius Papa ad Victricium Rhothomagensem, epist. 2. c. 3.

¶ Inter clericos & laicos causæ exortę ab episcopis audiantur. C. XXVI.

SI quæ causæ [c], vel contentiones inter clericos, vel [α] inter laicos & clericos, tã superioris ordinis, quàm etiã inferioris fuerint exortæ; placuit, vt secundum synodum Nicænam congregatis omnibus † eiusdem prouinciæ episcopis iudicium [β] terminetur.

[α] ¶ Vel inter.] *Sic in editione conciliorum tribus tomis. In illa autẽ quattuor tomorũ absunt hęc,* vel inter laicos & clericos. *In Gratiani codicibus legebatur,* cõtẽtiones inter clericos & laicos.
[β] ¶ Iudicium.] *In aliquot editionibus ipsius epistolę, apud Anselmum, in capitularibus, & in epistola Nicolai episcopis Gallię in appendice bibliothecę sanctorum Patrum, in qua caput hoc refertur, legitur,* iurgium.

Cum ergo his omnibus auctoritatibus clerici ante ciuilem iudicem denegentur producendi, cum (nisi prius depositi, vel nudati fuerint) curiæ nõ sint repræsentandi; patet, ꝙ ad sæcularia iudicia clerici nõ sunt pertrahẽdi.

2 *His ita respondetur. Clerici* [d] *ex officio, episcopo sunt suppositi: ex possessionibus prædiorum, Imperatori sunt obnoxij. Ab episcopo vnctionem, decimationes, & primitias accipiunt: ab Imperatore vero prædiorum possessiones nanciscuntur. Vnde Augustinus ait super Ioannem [Quo iure villas defendis? diuino, an humano?] require in principio: vbi differentia signatur inter ius naturale, & ius constitutionis. Quia ergo, vt prædia possideantur, Imperiali lege factum est; patet, quòd clerici ex prædiorum possessionibus Imperatori sunt obnoxij.*

Item Ambrosius cõtra Auxẽtium in oratione de tradendis basilicis.

¶ Imperatori tributum ecclesia denegare non debet. C. XXVII.

SI tributum petit Imperator, non negamus; agri [e] ecclesiæ soluunt † tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem [f] habet vendicandorum. *Ac paucis interiectis.* ¶ Tollant eos, si libitum est: Imperatori non dono, sed non nego [g].

Coniuratio an sit licita.

Adde an & quales cõiurationes, vel cõspiratiões: prohibeant, not. in l. non dubito. ff. de capti. & in l. 1. ff. de colle. illic. Bar. ĩ l. hac edictali. §. conuẽticulas. de pa. te. coll. 9.

Hanc opinio. isti colligunt ex eo, qđ ĩ. in text. dicitur; quia si charitas, &c. & ex verbo interdicẽre. Arch.

9. q. 3. archiepiscopus eum c. seq.

Ecclesiæ prædia, de quib⁹ tributum nõ soluitur, an possint ab Imperatore vendicari.

§. ead. coniurationum. Poly. l. 4. tit. 3. Burc. l. 10. c. 6. Iuo p. 12. c. 8. † al. concleri

Poly. ibidem Burc. l. 10. c. 6. Iuo p. 12. c. 88. Ans. l. 8. c. 18.

† al. prętualea al. prętueletur] † al. Domini † al. quod admittitur, est reprimendum. Capi. l. 6. c. 28

Ans. l. 2. c. 53. C. 5. † abest à nonnullis conciliorũ editionibus

dist. 8. quo iure

l. 5. epistolarum post epist. 32.

† al. soluant

---

[a] ¶ Si qui clericorum.] Aut sacramento.] Coniurationes, quæ fiũt super licita re, licitæ sunt ad probandũ malũ, & illicitũ, ut 16. q. 7. sane. 1. q. 1. concussionis. 22. q. 1. c. 1. sed super re illicita non tenent ut hic. Quidam tñ dicũt ꝙ omnis cõiuratio si est occulta, est illicita. prohibentur ergo fraternitates, quæ sunt ad malum. sic C. de monopo. l. vnica. sed bonę fraternitates admittũtur. 42. dist. si quis despicit.

b ¶ Præsumptio.] id est, temeritas. Quidam tñ hic scripserunt, ꝙ hæc præsumptio sit iuris, cõtra quam non admittit probatio. secus si præsumptio sit facti.

¶ Si qua causa.] Casus. Dicitur in hoc c. ꝙ si causa vel cõtẽtio vertitur inter laicos actores, & clericos reos, recurrendum est ad synodum eporum, vt ibi terminetur, sicut synodus Nicæna diffinit. & hoc intellige cũ causæ sunt difficiles, vel intellige hoc de causis spiritualibus, vel de crimine ecclesiastico, vbi quilibet debet conueniri coram iudice ecclesiastico tñ.

c ¶ Si qua causa.] hoc c. loquitur de crimine ecclesiastico, vel de rebus spiritualibus, & de causis gñalibus ad totam prouinciam pertinentibus.

CVM ERGO HIS. Casus. Vsque ad locum istum probauit, ꝙ clerici sunt conueniendi sub iudice ecclesiastico. Nunc vero concludit ꝙ clerici ad sæcularia iudicia non sunt ptrahẽdi, cum prædictæ auctoritates negẽt eos ante ciuilem iudicẽ cõueniendos; nec sunt tradendi curiæ, nisi depositi sint primo. Postea respondet sophistice, s. ꝙ clerici qui ex possessionibus sunt Imperatori subiecti: ex spiritualib⁹ debent epo respõdere. & ad hoc probandum inducit auctoritatẽ Augustini. & ad hoc etiam inducit sequẽtia capitula, quorũ primũ patet.

HIS ITA. Hæc est 2. pars q. in qua probat magister superficialiter. s. allegando, ꝙ in spiritualibus causis debet tñ clericus coram clerico respondere: in aliis autẽ ciuilibus coram iudice sæculari. & hoc probare videtur p 5. canones. Io. de Fan.

d ¶ Clerici.] allegando hoc dicit.

e ¶ Si tributum.] ¶ Agri.] ĩ. 23. q. vlti. secundum. contra. Sed ibi loquitur de his prædiis, in quibus fundata est ecclesia vel officinæ eius, quæ debent esse liberæ, vt extra de censi. sancitum.

f ¶ Potestatem.] de facto, non de iure: nã si sine auctoritate principis vel alterius quis detineat res ecclesiæ, sacrilegus est nisi restituat. 12. q. 2. quisquis. 16. q. 1. in canonibus. Videtur tamen, quòd si agri ecclesiæ non soluant tributum, ꝙ possit Imperator vendicare agros illos, vt hic, & C. de episco. & cle. de his. nam omnia bona illorum qui tenentur alicui soluere tributum, sunt illi iure pignoris obligata. C. in quib. cau. pig. ta. cõtra. l. 1. Sed istud non est uerum: quia tantum intelligitur de propriis prædiis patrimonialibus aliquorum, vel clericorum, vel laicorum. Licet enim prædia ecclesiæ cessent à tributo, non ideo possunt vendicari, vt 16. q. 1. §. nouarum.

g ¶ Non nego.] corporaliter me opponendo: quia pro temporalibus me morti opponere non debeo: pro altaribus libenter immolabor. 23. q. vlt. conuenior.

M agnum.

M *Agnum.*] CASVS. Ambro. in hoc c. ostendit, ꝙ tributum est soluẽdum sublimioribus potestatibus exemplo Christi, & duabus auctoritatibus, vna scilicet Apostoli, & alia Petri.
a *Subiecti.*] tributũ est probatio subiectionis. extra de censi. c. 2. Sed arg. contra extra de priuil. recepimus. verum est, ꝙ est signum subiectionis, licet non plena probatio.
b *Soluit.*] non ex debito, sed ne scandalizaret alios, vt 28. q. 1. iam nunc.
c *Omnis anima.*] subdita peccato. Christus enim nemini fuit subiectus. 23. q. 3. in prin.
d *Siue regi.*] hæc verba interpretatur Innocen. extra de maio. & obed. solitæ.
e *Epistola prima Clementis.*] i. missa Clemẽti à Petro sicut dicitur instrumentum meum quod mei causa factum est. ff. de eden. prætor. §. 1. & dicitur etiam epistola illius cui est missa: tamen cum dist. ff. de fur. eum qui. §. ulti.

Idem in commentarijs ad c. 5. Lucæ, lib. 4. c. penultimo.

¶ Potestatibus tributa non sunt deneganda. C. XXVIII.

MAgnum quidem est, & spiritale documentum, quo Christiani viri sublimioribus potestatibus docentur debere esse subiecti[a]: ne quis constitutionem terreni regis putet esse soluendam. Si enim censum Dei filius soluit[b], quis tu tantus es, qui non putes esse soluendum?

Matt. 17.

Item Apostolus [*Omnis anima*[c] *sublimioribus potestatibus subdita sit.*] *item Petrus apostolus generaliter omnibus fidelibus scribit,* [*Estote subditi dominis vestris, siue regi*[d], *quasi præcellenti, siue ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.*]

Rom. 13. 1. Pet. 2.

Item ex epistola prima Clementis[e] *ad Iacobum fratrem Domini.*

Inducit Petrus loquẽs Clemẽti

¶ De sæcularibus negotijs episcopus cognoscere non debet. C. XXIX.

TE quidem oportet irreprehensibiliter viuere, & summo studio niti, vt omnes vitæ huius occupationes abijcias: ne fideiussor[f] existas: ne aduocatus[g] litium fias: neve in vlla aliqua occupatione prorsus inueniaris mundialis negotij occasione perplexus. Neque enim iudicem[h], aut cognitorem sæcularium negotiorum hodie te ordinare vult Christus: ne præfocatus præsentibus hominum curis non possis verbo Dei vacare, & secundum veritatis regulam secernere bonos à malis. Ista namque opera, quæ tibi minus congruere superius exposuimus, exhibeant sibi inuicem uacantes * laici: & te nemo occupet ab his studijs, per quæ salus omnibus datur.

* Vacantes laici.] *In epistola Clementis legitur*, discentes, id est, laici: *sed Gratianus etiam* ĵ. *post paleam*, clericus nullum *eodem modo leget atque hic.*

Item ibidem continenter.

¶ In his, quæ ad communis vitæ usum pertinent, laici sibi inuicem operam dent. C. XXX.

SIcut enim tibi impietatis crimen est, neglectis verbi Dei studijs, solicitudines suscipere sæculares; ita & vnicuique laicorum peccatũ est; nisi inuicem sibi etiam in his, quæ ad communis vitæ vsum[i] pertinent, operam fideliter dederint. Te vero securum facere ex his[k], quibus non debes instare†[l], omnes communiter elaborent. Quòd si forte à semetipsis hoc laici non intelligunt; per diaconos[m] edocẽdi sunt, vt tibi solius ecclesiæ solicitudines derelinquant.

† vacare] orig.

Ex his omnibus datur intelligi, quòd in ciuili causa clericus ante ciuilem iudicem conueniendus est. Sicut enim ecclesiasticarum legum ecclesiasticus iudex est administrator; ita & ciuilium non nisi ciuilis debet esse executor. Sicut enim ille solus[n] *habet ius interpretandi canones, qui habet potestatẽ condendi eos; ita ille solus ciuilium legũ debet esse interpres, qui eis ius, & auctoritatem impertit. In criminali vero causa non nisi ante episcopum est clericus examinandus. Et hoc est illud, quod legibus & canonibus supra definitum est: vt in criminali videlicet causa ante ciuilem iudicem nullus clericus producatur, nisi forte cum consensu episcopi sui veluti: quando incorrigibiles inueniuntur; tunc detracto eis officio, curiæ tradendi sunt.*

TE *quidem.*] CASVS. Casum hũc sic intelligit Hugo: Petrus misit epistolam ad Clemẽtem, in qua docet eum, vt irreprehẽsibiliter viuat, & vt sæcularia negotia vitet, non fideiussor, non litium aduocatus, non iudex sæcularium negotiorum fiat; sed tantũ insistat verbo Dei: laici vero sæcularia negotia tractẽt. vnde H. sic exponit illud verbũ, *ex epistola Clementis*, id est, missa ad Clementem. Alii dicunt, ꝙ missa fuit ad aliquẽ epm, vnde Beneuẽt. sic ponit hunc casum. Clemens Papa misit ad Iacobum Hierosolymitanum archiepm quandã epistolam, cuius pars est hoc c. in qua Clemens ostendit qualiter Petrus sibi Clementi loquebatur. s. vt irreprehensibiliter viueret: & sæcularia negotia uitaret, nõ fideiussor, non aduocatus, nõ iudex sæcularium negotiorũ esset: sed tm̃ insisteret verbo Dei, laici vero sæcularia negotia expedirent.
f *Ne fideiussor.*] clericus regulariter nõ debet fideiubere, vt hic, & extra de fideius. clericus. nisi necessitas sit. tũc. n. ex pietate tenetur subuenire alii, vt 86. di. non satis. Itẽ clerici possunt fideiubere pro ecclesiis suis, vt in Auth. de sanc. episc. §. alium autem. coll. 9. Item inter se mutuo fideiubẽt cũ ꝯueniunt, vt C. de epis. & cle. l. oẽs. §. ĩ hac. Item nec adstrictus curię potest fideiubere. C. loca. curialis. & si clericus fideiuberet, põt dici, ꝙ non tenet fideiussio nisi tali priuilegio suo renũtiet: nã fideiussor pro nõ dato habet, nisi priuilegio suo renũtiet, vt ff. si qs ĩ ius voc. non ierit. l. 1. Vel dic, ꝙ licet nõ debeat fideiubere, si tñ fideiusserit, tenet obligatio, vt extra de fideiul. c. peruenit. & c. constitutus.

Clericus an possit fideiubere.

g *Ne aduocatus.*] qđ prohibetur sacerdotib. vt ĵ. 14. q. 5. denique. & 15. q. 2. c. 1.
h *Iudicem.*] contra ĵ. 23. q. vlti. c. sæpe. & c. his à quibus. sed dic, ꝙ possunt tractare de illis temporalibus quæ spectant ad ecclesiam.

SIcut enim.] CASVS. Docet Petrus, ꝙ sicut impiũ est si Clemẽs neglecta prædicatione suscipiat curas sæculares: ita pc̃tũ est si in sæcularibus laici vicissim sibi nõ subueniant: qđ si p se nõ intelligant, p diaconos edoceantur.
i *Vsum.*] arg. ꝙ peccat q non recipit arbitrium[2], & qui non cõponit inter partes. 90. dist. præcipimus.

[2] Forte non est verum in seruo, q non potest esse arbiter. vt 3. q. 7. si quis vero. & idẽ forte in monacho, cum seruus dicatur, vt no. 12. q. 1. nõ dicatis. in gl. num qd pauper, &c.

k *Ex his.*] id est, ab his.
l *Instare.*] id est, interesse. ĵ. 90. dist. præcipimus.
m *Per diaconos.*] arg. ꝙ diaconi debent laicis exponere, & instruere modum viuendi. 25. dist. audire.

EX HIS OMNIBVS. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, ꝙ clericus in ciuili causa corã sæculari iudice est conueniendus; quia sicut iudex ecclesiasticus legum ecclesiasticarum est executor, & eas solus facit, condit & interpretatur; sic iudex ciuilis leges ciuiles exequitur, & eas solus facit & interpretatur. In criminali vero causa clericus apud ecclesiasticum iudicem est tantum conueniendus, nisi de consensu episcopi sui ad sæcularem iudicem pertrahatur cum incorrigibilis reperitur. & hoc allegando dicit Gratianus, nisi forte hoc vltimum, ad quod inducit sequens capitulum.
n *Sicut enim ille solus.*] nam vnde ius prodiit, ab eo interpretatio requiritur, vt extra de sent. excom. inter. qnq; legatus Papæ interpretatur rescriptum Papæ. extra de postu. prælato. ad hæc, vltra medium. & extra de sequestra. ad hoc. iudex etiam interpretatur

Interpretatio est triplex.

tatur legē.vt ff.de legi.nam vt ait.sed non potest interpretari sententiam suam, nisi sit præses prouinciæ.ff de app.ab executore. similiter consuetudo interpretatur legem, vt extra de uerb.sig.abbate. Interpretatio quædam est probabilis,& non necessaria, vt magistri, vt C.de profes.qui in vrbe Cōstantinopo.l.vnica. Quædam est necessaria, sed non gnalis, vt iudicis, vt ff. de legi.nam vt ait.Quędam est probabilis,necessaria & gnalis; sed non est in scriptis redigēda, vt ɔsuetudinis,vt ff.de leg.si de interpretatione.& extra de verbo.sig.abbate.Quædam probabilis necessaria & in scriptis redigenda,vt principis,vt C. de legi. l.1.& l.vlt.

d ¶ *Omnia mihi licent.*] tunc non expedit id, quod licitum est, qñ vsus ipsius aliis infert impedimentum, vt 28.q.1.sic enim. Licet quod fidelis discedat ab infideli, sed non expedit, vt ibi dicitur. Vel aliter, mihi licet mea repetere, sed non expedit ad vitam consequendam, quia scandalizantur illi à quibus repetuntur.

Vnde Fabianus Papa ait epistola 2. episcopis orientalibus.

¶ Qui episcopo insidiatur, semotus à clero curiæ tradatur. C. XXXI.

Ans.l.7.c.15. Poly.l.4.tit.3.

STatuimus, vt si quis clericorum suis episcopis infestus, aut insidiator fuerit, eosque criminari voluerit, aut cōspirator fuerit; mox ante[a] examinatum iudiciū submotus à clero, curiæ tradatur; cui diebus vitæ suæ deseruiat,& infamis absque vlla restitutionis spe permaneat.

Quia ergo iste non in criminali, sed in ciuili causa clericum ante ciuilem iudicem produxit; non est iudicandus transgressor canonum, nec dicendus pertraxisse reum ad iudicem non suum; quia de ciuili causa non nisi iudex ciuilis cognoscere debet.

3 Econtra ea, quæ in actoris defensione dicta sunt, verisimilia quidem videntur; sed pondere† carent. Sacris enim canonibus,& forensibus legibus, tam in ciuili, quàm in criminali causa clericus ad ciuilem iudicem pertrahendus negatur. Vnde in epistola prima Clementis ad Iacobū legitur.

Capitul.ibidem Ans.ibidem Iuo ibidem Pann.l.5.c.23.

† al. pondere veritatis

¶ Fratres apud presbyteros iudicentur. C. XXXII.

iij SI qui ex fratribus negotia habent inter se, apud cognitores sæculi non iudicentur: sed apud presbyteros ecclesiæ, quidquid illud est, dirimatur.

Poly.l.5.tit.1. Iuo p.6.c.34. Ans.l.6.c.158.

Item Siluester Papa in epilogo concilij Romani.

¶ Nullus clericus propter aliquam causam intret curiam. C. XXXIII.

Et in concilio. fo.c.16.

iiij NVllus clericus, vel diaconus, vel presbyter propter quamlibet causam intret in curiam, nec ante iudicem ciuilem « causam dicere præsumat.

Pann.l.4.c.3.

« ¶ Ciuilem.] *In epilogo synodi Romanæ sub Siluestro, vnde hoc videtur sumptum, legitur, cinctum: cingulo enim milites, ac magistratus ab Imperatore donabantur.*

Item Leo Papa ad Rusticum, epist. 90. al. 92. c. 9.

Ans.ibidem

¶ Ecclesiasticum non forense iudicium pænitens expetat. C. XXXIIII.

ALiud quidem est, debita iuste reposcere; aliud, propria perfectionis amore contemnere. Sed illicitorū veniā postulantem[c] oportet etiam à multis licitis abstinere, dicente Apostolo [Omnia mihi licent[d], sed non omnia expediunt.] Vnde si quis pænitens[e] habet causam, quam negligere forte non debeat, melius expetit ecclesiasticum[f], quàm forense iudicium.

J.de pæn. dist. c.aliud.

1.Corin.6.

Non ait propter criminalem tantum, sed generaliter propter quamlibet[g] causam, tam ciuilem, quàm criminalem intelligens.

Vnde Theodosius Imperator †.

† Cod.Theodos. l.16.d eṗali iudicio, le.3. §. quicumq; ext.de iudic.c.nouit, Capitul.l.6.c.281. Ans.l.3.c.108. Iuo p.16.c.312.

¶ Cuicumque licet sacrosanctæ sedis antistitis iudicium eligere. C. XXXV.

QVicumque [h] litem habens, siue possessor, siue petitor fuert, vel

---

Statuimus.] CASVS. Quæsitum est à Fabiano quam pœnā debet pati clericus, si infestus fuerit epo suo, vel insidiator? Et rñdet, ꝙ ante examinantē iudicem debet deponi,& cunctis diebus vitæ suæ curiæ tradi seruiturus, & infamis permaneat absque vlla spe restitutionis. Vel ante examinatum iudiciū, id est, ante q̄ causa examinetur. & hoc quando notorium erat.

a ¶ *Mox ante.*] non intelligas, ꝙ hæc dictio, ante, ibi notet aliquod tps; sed est sensus, ante, id est, ante examinantē iudicē, siue coram examinante[1]. Vel loquitur cum est notoriū crimē. sic C.de defen.ciui. defensores.

1 Sic sumitur ibi: procidamus añ Deū, id est, coram Deo, secūdū Hug.

QVIA ERGO. CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte concludit Grat. sophistice ostendens, ꝙ ille clericus de quo facta est mentio in themate, non est transgressor canonum, si & alium clericum non in criminali, sed in ciuili ad iudicem trahat sæcularem. nam tantum ciuilis iudex de ciuili cā cognoscere debet. In secunda parte dat veram solutionē dicens, ꝙ ea quæ dicta sunt pro actore, quamuis videatur verisimilia, tñ podere carent, cum ẽm canones & leges sæculares clericus nec in ciuili nec in criminali causa ad sæcularem iudicē sit pertrahendus. quod probat per oīa sequentia cap. vsq; ad §. *Ex his omnibus.* Secunda pars incipit ibi, *Ecclesiæ.* Sequentia duo capitula patent.

ECONTRA. Hæc est tertia pars quæstio. in qua probatur, ꝙ in omni causa, siue ciuili siue criminali per proprium epm clericus iudicetur.& hoc probat per 14.ca. in quibus punit etiam cōtemptores. Io.de Fant.

b SI quis ex fratribus.] Fratres hic vocat clericos, vel etiā omnes Christianos[2], & loquitur secūdum antiqua tempora, vt j.ea.relatum.

2 Infra ead. q.3. ad mensam.

ALiud quidem.] CASVS. Quidā laicus solēniter pænitēs causā habebat cū alio laico. Quæsitū est à Leone Papa vtrū petere debet iudicem ecclesiasticum, vel sæcularem? Et rñdet, qui vult de illicitis veniam postulare, siue perfectus, debet à multis illicitis abstinere: verumtñ si causam non vult negligere, melius recurret ad ecclesiasticum iudicem, quàm forensem. Intellige si reus cō sentit, vel intellige cum pænitens solenniter conuenie batur.

c ¶ *Postulantem.*] pænitentes.n.sub regula ecclesiastica viuere debēt, vt hic,& j.ea.de psona.& J.de pæ.dist.5.cōtrariū.& c. falsas.

vel sic: Omnes cibi liciti sunt; sed non expediunt propter infirmos fratres, qui tunc quosdam cibos reprobabant. vel sic. Licitum est prædicatori sumere sumptus ab illis quibus prędicat: sed non expedit propter Corinthios qui auari erant.

e ¶ *Pænitens.*] scilicet solenniter, & loquitur de actore pænitente, & cum est de voluntate rei, vel loquitur cum ipse pænitens conuenitur.

f ¶ *Ecclesiasticum.*] supple vel reus: quia de actore minus videbatur.

g ¶ *Quamlibet.*] s. in c.nullus episcopus.

QVicumque.] CASVS. Hæc lex diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, ꝙ quicūq; litē habet siue actor, siue reus, pōt appellare à iudice sæculari ad epm ante litē cōtestatam vel sniam, etiam aduersario refragāte cui debent apostoli dari cū gestis causæ. In secunda parte dicitur, ꝙ causæ terminatæ per epos retractari non debent. In tertia parte dicitur, ꝙ vbi vnus solus eps fert testimonium, alius contra ipsum nō audiatur: sed habeatur firmū & incorruptū quod per os epale profertur. Secunda pars est ibi, *Omnes.* Tertia ibi, *Testimonium.* Et not.ꝙ hæc lex est tota abrogata, nec habet locum hodie.

h ¶ *Quicumq;.*] s.in hac lege quinq; notantur, Primū, ꝙ a iudice sæculari appellatur ad epm. Secundū ꝙ ante sentētiā appellatur. Ter-

Ans.l.3.c.95.

Nouella 123.§. si quis contra. Apud Iulian. cap.32.

Tertiũ, ꝙ ab epõrũ ſniã non appellať. Quartũ, ꝙ vnius epi teſtimonio fides adhibeť. Quintum, ꝙ alij non audiunť poſt teſtimonium epi. Prima pars tollitur per id extra de appel. ſi duobus. Secunda per id. 2.q.6. non ita. Tertia per id. 2.q.6. omnis oppreſſus. Quarta per id 6.q.2. ſi tantum. & cap. placuit. Quinta per id qđ teſtimo-

ſui imperij vt legẽ illã teneant quã ad interrogata Ablauij ducis illi & omnibus tranſmiſit, extractã de 17. Theodoſij Imperatoris libro, hanc inquam ſententiã. *Quicumque litem habens, &c.* Et nota ꝙ talis confirmatio nulla eſt, cũ per legem iſtam Longobardam quæ eſt inualida, aliam confirmet inualidã. vnum eñ inualidum aliud inualidũ confirmare non põt. & non loquiť de Longobarda, quæ nũc eſt, quia in ea hoc non inueniť, ſed in ea quæ eſt in Gallia.

† al. inter initia — *† al. legis* — *† al. epm cum*

in † initio litis, vel decurſis [a] temporum curriculis, ſiue cũ negotium peroratur, ſiue cum iam cœperit promi ſententia, iudicium elegerit ſacroſanctæ ſedis † antiſtitis; illico ſine aliqua dubitatione, etiam ſi alia pars refragatur, ad epiſcoporum † iudicium cum [b] ſermone litigantium dirigatur [a].

[a] ¶ Dirigatur.] *In cod. Theodoſiano, lib. 16. tit. de epiſcopali iudicio, l. prima, quæ repetitur lib. 6. capitul. c. 281. & in concilio tertio Valentino ſub Lothario, & apud Iuonem, & Anſelmum ſequitur hæc,* Multa enim quæ in iudicio captioſæ præſcriptionis iuricula non patiuntur, inueſtigat, & promit ſacroſanctæ religionis auctoritas, *ac ſtatim adnectitur cap. ſequens,* omnes itaque cauſæ.

Item ibidem.

Capitul. ibidem
Anſ. ibidem
Iuo ibidem
Pann. l. 5. c. 23.

C. XXXVI.

OMnes itaque cauſæ, quæ vel prætorio iure, vel ciuili tractantur, epiſcoporum ſententijs terminatæ, perpetuo ſtabilitatis iure firmẽtur; nec vlterius liceat retractare negotium, quod epiſcoporum ſententia deciderit. ¶ Teſtimonium etiam, ab vno licet epiſcopo perhibitum, omnes iudices indubitanter accipiant; nec alius audiatur, cum teſtimonium † epiſcopi à qualibet parte fuerit repromiſſum. Illud eſt enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod à ſacroſancto homine conſcientia mentis illibatæ protulerit. Hoc nos edicto ſalubri aliquando cenſuimus: hoc perpetua lege firmamus, malitioſa litium ſemina comprimentes.

† al. teſtimonio

Hæc ſi quis antiquata contendat, quia in Iuſtiniani codice non inueniuntur ita inſerta; per Carolum renouata cognoſcat, qui in ſuis capitularibus [c] l. 6. c. 281. ait inter cetera.

Anſ. ibidem

C. XXXVII.

VOlumus, atque præcipimus, vt omnes ditioni noſtræ, Deo auxiliante, ſubiecti, tam Romani, quàm Franci, Alemani, Bauari, Burgundiones, Saxones, Turingi, Friſones, Galli, Brittones, Longobardi, Guaſcones, Beneuentani, Ghoti, Hiſpani, ceterique nobis ſubiecti omnes quocumque videantur legis vinculo conſtricti, vel conſuetudinario [d] more connexi, hanc ſententiam, quam ex ſextodecimo Theodoſij Imperatoris libro, capitulo videlicet vndecimo, ad interrogata Ablauij Ducis illi, & omnibus reſcriptam [β] ſumpſimus, & inter noſtra capitula pro lege tenendam conſultu omnium fidelium noſtrorum tam clericorum, quàm & laicorum poſuimus, lege † cuncti perpetua teneant, id eſt, Quicumque litem habens, ſiue poſſeſſor, ſiue petitor fuerit, &c. [vt ſupra.]

† lege cunctis perpetuo tenendam] orig. §. ea. c. q cumq;.

[β] ¶ Reſcriptam ſumpſimus.] *Sic eſt emendatum ex capitulari. Antea legebatur,* per ſcripturam miſimus.

Item Gregorius lib 11. epiſt. 54. Ioanni defenſori eunti in Hiſpaniam monendo dicit.

¶ Presbyter apud epiſcopum tantum iudicari debet.

C. XXXVIII.

Anſ. l. 3. c. 95.

DE perſona [e] presbyteri hoc attendendum eſt; quia, ſi quam cauſam habuit, non ab alio [f] teneri, ſed epiſcopus ipſius adiri debuit: ſicut nouella conſtitutio manifeſtat, quæ loquitur de ſanctiſſimis, & Deo amabilibus, ac reuerentiſſimis epiſcopis, clericis, & monachis [Imp. Iuſtinianus Auguſtus Petro glorioſſimo præfecto [α] prætorio. Si quis contra aliquem clericum, aut monachum [g]

Nouella 123. §. ſi quis contra. Apud Iulian. cap. 32.

c ¶ *Capitularibus.*] id eſt, in Longobarda, non tamen inuenitur quæ in ea nunc eſt, ſed in Gallia.

d ¶ *Volumus.* ¶ *Vel cõſuetudinario.*] extra de eo qui mit. in poſ. c. 3.

DE perſona.] CASVS. Quidã presbyter Hiſpanus accuſatus fuit coram iudice ſeculari, & cõuictus ab aduerſario, expulſus eſt ab eccleſia ſua, & ĩ exilium miſſus. quod cum ſignificatũ eſſet Greg. delegauit hanc cauſam Io. defenſori eũti in Hiſpaniã, docens, ꝙ non debuit accuſari niſi coram epo ſuo. Et ad hoc ꝓbandum inducit legẽ Iuſtiniani, in qua cauetur, ꝙ quæcumq; ſit ꝑſona eccleſiaſtica, non niſi ſub proprio epo debet cõueniri: cuius ſententiæ ſi altera partium non acquieſcat, iudex ſecularis eã debet executioni mandare. & ſi quis obijciat ꝙ lex hæc loquiť de clerico, & nõ de presbytero, ſciat ꝙ noĩe clericorũ presbyteri & diaconi continẽtur, ſicut ſuperius in eadem conſtitutione legitur, cuius verba infra ponuntur.

e ¶ *De perſona.*] de hac habes 2.q.1. in primis.

f ¶ *Non ab alio.*] id eſt, non à contrario. quandoque enim ab inferiori poteſt iudicari [1]. H. tñ huic litterę adhæſit, qui dixit ſolum epũm eſſe ordinarium iudicẽ clerici: & ꝑ hoc quod dicit, doceat prius, &c. Sed tu dicas ꝙ prælati eccleſiæ collegiatæ habent iuriſdictionẽ, vt 15.q.4. cap. 1. extra de immu. eccle. non minus. extra de iud. c. 2. C. de iuriſdic. om. iud.

Presbyter an poſſit ab inferiori epiſcopo iudicari.

[1] Sed contra 16.q.2. viſis. ĩ fine. qđ dic vt plene no. Inn. extra de offi. or. quãto & de præbẽ. ĩ Lateraneñ. & no. per B. extra de priuil. cũ & plãtare. §. in eccleſijs.

ſtimonium ſolius epi non valet. 4.q.3. §. iuriſiurandi. Et licet hæc lex ſit abrogata, tñ Inno. arg. ex ea extra de iud. nouit. non vt cõfirmet eam, ſed vt oſtendat quantam affectionem Imperatores habuerunt erga ſacerdotium.

a ¶ *Decurſis.*] id eſt poſt litem conteſtatam [1].

b ¶ *Cum ſermone.*] id eſt allegationibus.

O*Mnes itaque.*] HAEC SI QVIS. CASVS. Ne forte aliquis opponeret Grat. dicens ſupradicta eſſe antiquata: ideo Grat. rñdet dicens ꝙ Carolus ea per legem ſequentem confirmauit, in qua præcepit Romanis & Francis, & omnibus hominibus

l. vlti. extra de of. ord. cum ab eccleſiarum. ſed quod hic dicitur, prius doceat, &c. dicas priuſquam ſecularem. Hug. tamen dixit ſolum epiſcopum habere poteſtatem excommunicandi, vt 16.q.2. viſis. in fi. vbi diciť quòd excommunicatio ſit mucro epiſcopalis. & quòd ſolus epiſcopus debeat de cauſis matrimonialibus cognoſcere. 35.q.6. multorum. & melius dicit noua conſtitutio. extra de exceſ. præla. accedentibus. conſuetudo tamen in talibus dat iuriſdictionem, vt 9.q.3. conqueſtus. C. de eman. lib. l. 1.

g ¶ *Aut monachum.*] conuentum nomine monaſterj ratione alicuius ſucceſsionis, quæ obuenit monaſterio per eum. alias non cõpe

tit actio ꝯ monachum, cum nihil habeat. vel intellige ꝙ fideiussit de mandato ecclesiæ suæ, vel etiam sine mandato: sed pecunia est conuersa in vtilitatē ecclesiæ, vt noua constitutio dicit, ꝙ quibusdā. extra de fideiuss. Si aūt monachus ꝯ aliquē deliquit, ipse monach9 conueniendus est, non ecclesia[1], vt 18. q. 2. hoc tm̄. sicut seruus conuenitur q deliquit, non eius dn̄s. C. de nox a. l. penul. & vlti. in fi. Primo autē loco castigatio monachi spectat ad abbatem, vt 24. q. 3. corripiant. & extra de of. ordi. quāto. extra de ap. reprehensibilis. vbi autem procedendū est ſm ordinem iuris, tunc solus ep̄s est iudex ſm H. vt hic dr̄. Alij dicunt ꝙ abbas habet ordinariam iurisdictionem super monachos suos, & excōicare eos potest, vt extra de maio. & obed. cum in ecclesiis.

[1] Idē sentit In. extra de priuile. cum olim pp. in gl. & male. & i talicasu monachus etiā constituit ꝓ curatorē, vt ipse not. extra de rescri. cum dilecta. in princip.

aut diaconissam, aut monastriam, aut ascetriam[a] habeat aliquam actionem; doceat† [b] prius sanctissimum episcopum, cui horum vnusquisque subiacet †. Ille vero causam inter eos diiudicet. Et si quidē vtraque pars his, quæ iudicata sunt non acquieuerit [β], iubemus per loci iudicem hæc[c] † executioni perfecte mādari, &c.] Ne vero[d] obijciatur, quia de clerico hoc loquitur, non de presbytero, sciendum est, quia superius in eadem constitutione lib. † cod. 1. legitur appellatione clericorum, etiam presbyteros, & diaconos contineri. Verba autē legis ista sunt [Presbyteros autem, & diaconos, & subdiaconos, cantores, & lectores, quos omnes clericos appellamus, & reliqua.]

† adeat] orig.

† al. hoc

In eadem Nouella §. presbyteros. apud Iulianum. c. 30.

† al. Li. c. idē c. 51. nouell. Authē. de sāctissimis episcopis. Presbyteros

[α] Præfecto prætorio.] *Græce est*, μαγίςρῳ θείων ἡμῶν ὀφφικίων *id est*, magistro diuinorum nostrorum officiorum.

[β] Non acquieuerit.] *In Authentica de sanctiss. episcopis, & apud Iulianum abest negatio.*

Idem Gregorius lib. 9. epist. 32. Romano defensori Siciliæ.

¶ Clericus clericum ad publica iudicia non pertrahat. C. XXXIX.

PEruenit ad nos, quòd si quis contra clericos quoslibet causam habeat, despectis eorum episcopis eosdem clericos in tuo facias iudicio exhiberi. Quod si ita est, quia valde constat esse incongruum; hac tibi auctoritate præcipimus, vt denuo hoc facere non præsumas: sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, episcopum ipsius adeat; vt aut ipse cognoscat, aut certe ab eo iudices deputentur: aut si forte[e] ad arbitros eundum est, partes ad eligendos† iudices ab ipso executio [f] deputata compellat. Si quis vero clericus, vel laicus contra episcopum causam habuerit; tunc te interponere[g] debes, vt inter eos, aut ipse cognoscas, aut certe te admonente sibi iudices eligant. Nam si sua vnicuique episcopo iurisdictio non seruatur; quid aliud agitur, nisi vt per nos, per quos ecclesiasticus custodiri debuit ordo, confundatur?

† eligendum iudicem] orig.

Idem Ianuario episcopo Caralitano, lib. 3. epist. 26.

¶ A laicis iudicibus clerici non sunt opprimendi. C. XL.

FRatris & coepiscopi nostri Felicis & Ciriaci abbatis relatione cognouimus, quòd in insula Sardinia sacerdotes à laicis iudicibus opprimantur, & fraternitatem tuam ministri sui despiciant: dumque solum simplicitati [h] à vobis studetur, quantum videmus, disciplina negligitur.

Idem Gregorius Mauricio Imperatori, lib. 4. epist. 31. seu. c. 75.

¶ Sacerdotes à Regibus sunt honorandi, non iudicandi. C. XLI.

SAcerdotibus autem non ex terrena potestate dominus noster citius indignetur; sed excellenti consideratione propter eum, cuius serui sunt, eis ita dominetur, vt etiam debitam reuerentiam impēdat. Nam in diuinis eloquijs sacerdotes aliquādo Dij, aliquando angeli vocantur. Nam & per Moysem de eo, qui ad iuramentum deducendus est, dicitur [Applica illum ad Deos] id est ad sacerdotes. Et rursus scri-

Nicolaus epist. 7. ad Michaelē Imp. c. 35.

Exo. 22.

a ¶ *Aut ascetriam.*] i. inclusam, quæ semper assidue moratur ibi.

b ¶ *Doceat.*] id est, adeat.

c ¶ *Iudicem hæc.*] si ipsemet nō potest. & est simile C. de epis. audi. episcopale.

d ¶ *Ne vero.*] hæc sunt originaliter verba Gregorij.

PEruenit.] CASVS. In Sicilia erat quidam defensor Papę, nomine Roman9, q despectis ep̄is cōpellebat clericos in suo iudicio laicis rn̄dere. quod cum Grego. audiuit, præcepit ei ne decetero hoc faceret: sed sub proprio ep̄o conueniant, vt vel ipse cognoscat, vel det iudices delegatos, vel per executorem ipsius partes arbitros eligere compellantur, si alicui partium ep̄s fuerit suspectus. Si vero laicus vel clericus ꝯ ep̄m causam habuerit, tunc se īterponere debet ille Roman9, vt vel ipse cognoscat, vel eo admonente iudices eligant. & si aliter fiat, ordo ecclesiasticus confundit.

e ¶ *Aut si forte.*] extra de foro cōpet. si qs ꝯ.

f ¶ *Executio.*] id est, executor ad hoc deputatus, scilicet archidiaconus, vt 25. dist. perlectis. & extra de fo. comp. nullus[2]. Cum autē iudex accusatur, in optione actoris erat an vellet ꝙ recusatus delegaret cām alijs, vel ꝙ ptes cogerent ad eligendos iudices, vt extra de foro compe. licet. & c. si quis. Hodie autem si iudex recusatus fuerit, & probata fuerit causa recusationis, ad arbitrium recusatoris ipse qui recusatus fuerit, dabit iudices, vel transmittet negotium ad superiorem, vt in constit. cum speciali. extra de appel. Sed quæro an iudices delegati ab episcopo possint partes punire, si non venirent ad iudicium? Non videtur, quia solus delegatus à principe potest citare, vt in authen. de litig. §. omnem. coll. 8. nec alij possunt suas sententias mandare executioni, quàm ordinarij vel delegati à principe, vt C. de bo. aucto. iud. possi. authē. & qui iurat. ff. de re iud. à diuo. & solus delegatus a principe potest mittere in possessionem. ff. de iuris. om. iud. iubere. Potest tn̄ dici ꝙ secundum iura nostra subdelegatus habet coerctionem, quia potest interdicere ecclesiam, vt extra de of. deleg. ex litteris. in fi. & secundum legem, modicam saltem habebunt coerctionem subdelegati. C. de sportul. l. & ff. de of. eius cui manda. est iuris. l. vlti in fi.

Iudice recusato qd fiet.

[2] Ista decre. hodie est remota, & fuit in prima cōpilatione: & erat secunda dec. eiusdem ti. & est palea §. e. nullus clericus.

† Delegatus episcopi an possit citare.

g ¶ *Interponere.*] hoc verum est in modicis vel minimis causis: à maiores causæ episcoporum ad metropolitanum deferuntur. 6. q. 4. si inter. 9. q. 3. conquestus. & 80. dist. c. 1.

FRatris.] CASVS. Ianuarius ep̄s Carolitanus intantū erat simplex, ꝙ clerici sui eū despiciebant, & sacerdotes in Sardinia à secularibus iudicibus opprimebant. Quod cum Gregorius audiuisset per ep̄m Felicem & Ciriacum abbatem, præcepit ei vt hoc fieri nō permittat, ne dum simplicitati studet, disciplina negligat.

h ¶ *Simplicitati.*] supra 39. dist. Petrus.

SAcerdotibus.] CASVS. Mauricius Imperator cōpellebat clericos sub se rn̄dere: & eis debitam reuerentiam non impendebat. quare Grego. scribit contra ipsum, docens quòd omnes sacerdotes debet generaliter honorare, cum nesciatur qualis quisq; sit futurus in futuro iudicio: & ꝙ ipsos debeat honorare, probat vna ratione, scilicet quia Deus vocauit eos deos, & Malachias propheta ipsos Angelos appellauit: & duobus exemplis, scilicet Constātini, & paganorum imperatorum, qui sacerdotibus sui temporis reuerentiam exhibuerunt. Ratio incipit ibi, *Nam in diuinis eloquijs.* Exemplum Constantini ibi, *Ecclesiastica quoque.* Exemplum paganorum est ibi, *Ante eum.*

a ¶ Custo-

a ¶ *Custodiunt.*] id est, custodire debent, vt ĩ.ea.q.3.nolite.
b ¶ *Appellat.*] ergo ex sola appellatione nominis aliquis consequi tur ius [1] .sic 32.q.4.dicat.C.de lati.lib.tol.§.penul. extra de p̃sum ptio.illud.insti.de ado. §. vlti.arg.contra.2.q.1.multi.in fi. vbi dicit, ꝙ sola nominatio non sufficit.C.de prob.non epistolis.& l. fi.

Ir
Ibidem.
Malach.2.

ptum est [Dijs nõ detrahes] scilicet sacerdotibus. Et propheta ait [Labia sacerdotis custodiunt [a] scientiam, & legem requirent ex ore eius; quia angelus Domini exercituum est.] Quid ergo mirum, si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut angelos, aut Deos ipse etiam appellat [b] Deus? Ecclesiastica quoque historia testatur; quia cum piæ memoriæ Constantino principi, scripto oblatæ accusationes contra episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdẽ, qui accusati fuerant, episcopos conuocans, in eorũ conspectu libellos, quos acceperat, incendit [c], dicens. Vos Dij estis, à vero Deo constituti. Ite, & inter vos causas uestras discutite: quia dignum non est, vt iudicemus Deos. In qua tamen sententia sibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid præstitit ex reuerentia impẽsa. ¶ Ante eum quippe pagani in rep. principes fuerũt, qui verum Deum nescientes, Deos ligneos, & lapideos colebant; & tamen eorum sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum, si Christianus Imperator veri Dei sacerdotes dignetur honorare, dũ pagani, vt prædiximus, principes, honorem impendere sacerdotibus nouerunt, qui Dijs ligneis & lapideis seruiebant? Hæc [α] ergo non tantum specialiter [d]; quantum generaliter pro omnibus asserimus sacerdotibus: quoniam adhuc nescimus, quis in terribili iudicio Dei qualis futurus sit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit: [Nolite iudicare ante tempus, donec veniat Dominus, & reliqua.] Nam sunt multa, quæ de iudicio illius homines ignorant: quia fortasse, quæ vos laudatis, ille reprehendet; & quæ uos reprehenditis, ille laudabit.

ĩ.ea.c.cõtinua. §.item Constantinus.
B.Aug.epis.66.
1.Cor.4.

α ¶ Hæc ergo.] *Sic etiam habet locus hic apud Nicolaum in epistola, cuius initium*, proposueramus: *sed in originali pro istis hæc leguntur*, Hæc ergo pietati dominorum nõ pro me, sed pro cunctis sacerdotibus suggero. *Et multis interiectis, quę hic non referuntur, subdit.* Nam adhuc nescimus, quis sibi, qualis sit. & Paulus egregius prædicator, &c. *pręstatque omnino integrum illum locum legere Apostolicę libertatis plenum.*

Item ex concilio Mileuitano.

¶ *In concilio Mileuitano, quod habetur, nihil tale extat. Ex ipso tamen citatur etiam ab Innocentio iij. in c. si diligenti extra de foro compe. Habetur autem in Toletano. 3.c.13.*

¶ Qua pœna feriatur clericus clericum ad sæcularia iudicia pertrahens. C. XLII.

In Tolet.3.c.13

INolita [e] præsumptio vsque adeo illicitis ausibus aditum patefecit, vt clerici conclericos suos, relicto pontifice [f] suo, ad iudicia publica pertrahant. Proinde statuimus hoc de cetero nõ præsumi. Si quis hoc præsumpserit facere, conuentus [β] & causam perdat, & à communione efficiatur extraneus.

β ¶ Conuentus.] *dictio ista in nullo concilij exemplari aut impresso, aut manuscripto est inuenta.*

Item ex concilio Carthaginensi 3.c.9.

Et in cõc. apud Palatiũ Vermis habito, c.18.

¶ Clericus apud ciuilem iudicem iudicari non debet. C. XLIII.

Iuo p.6. c. 362. §.item placuit.

ij PLacuit, vt quisquis episcoporum, presbyterorum, & diaconorum, seu clericorum, cum in ecclesia ei crimen fuerit intenta-

c ¶ *Incendit.*] hic vides, ꝙ iudex debet destruere libellum, qui nõ est legitime compositus, vt 2.q.vlt.c.vlti.
d ¶ *Specialiter.*] pro bonis. sed etiã gñaliter pro bonis & malis, vel nõ tñ pro præsentibus qui nunc accusantur, & non conuincuntur, sed etiam pro omnibus aliis. 13.q.2.non æstimemus.

INolita.] CASVS. Relatum fuit in Mileuitano concilio, ꝙ clerici clericos suis episcopis relictis ad sæcularem iudicem traherent; quare statuit concilium, vt hoc decetero non fiat: & si quis decetero præsumet, super hoc conuictus causam perdat, & etiam à communione repellatur. *Insolita*, id est, cõsueta. Et loquitur hoc capitulum de actore. sequens de reo.

e ¶ *Inolita.*] hoc c. de actore, & sequens de reo loquitur. Et no. ꝙ si actor traxerit reum ad iudicem non suum, perdit causam. sed si reus traxerit actorem, pro conuicto habetur, vt C.de iurisdic.om.iu. in criminali. hoc tamen intelligas lite contestata: quia si ante li tis contestationẽ desistit, non incidit in pœnã [3], vt ĩ.ea.c.proxi.& ff. rem rat.hab.amplius.& ff.de in ius voc. q̃uis. licet sit arg. cõtra. C.de trãsac. si quis maior. ĩ.ead. placuit. Et qđ dicit, quod causam perdit, dicunt quidam ipso iure, verius credo, ꝙ per sententiam, & hoc innuit hoc verbum, conuentus.

f ¶ *Pontifice.*] hic manifeste habes, ꝙ in causa ecclesiastica neuter põt adire alium iudicẽ, siue in ciuili, siue in criminali negotio; laici autem sine consensu ordinarii eligunt alium iudicẽ in ciuili negotio, vt ff.de iud.l.1. C.de iurisd.om.iud.l.1. sed nõ in criminali, vt C.de iurisd.om.iud.in crĩali. ĩ.ea.c.si quis cũ clerico. sed in clerico requiritur cõsensus epi, & ẽt proprius consensus. ar. hic, & 9.q.2.c.1.& ĩ.c. clericũ. & nullus. & c. inolita. & 6.q.3.deniq. & 3.q.6.non liceat. extra de fo.comp. significasti. Et est triplex ratio quare laicus põt, & non clericus: quia laicus põt iurare sine licẽtia sui iudicis, sed clericus nõ, vt extra de iur. cal. inhærentes. Sed nõ posset coram laico litigare, nisi ibi iuraret. Itẽ ab alio epo nõ põt ordines accipe, ergo nec iudicium, quod maius est, vt 9.q.2. nullus primas. Item nõ põt ab alio, q̃ à suo p̃lato petere iudicium animæ, qđ est occultũ, ergo multo fortius nec manifestũ, vt de pæ.dist.6.placuit. Item inconueniẽs iam esset, ꝙ vnus eps iudicaret clericos alterius epi, qđ esse non debet, vt 9.q.2. per totum. & sic omnes de vno epatu possent sibi aliũ episcopũ eligere in iudicẽ: nec renuntiare põt clericus huic iuri. extra de fo.compe. si diligenti. credo tñ, ꝙ licet non possint renuntiare expresse, ꝙ tñ sponte, id est tacite possunt consentire in aliũ iudicẽ [4], nã arbitrum sponte eligunt & iudicẽ delegatum, alioquin exsufflatum erit priuilegiũ clericorũ, ꝙ clericus põt eligere coram quo iudice velit litigare. in cõsti. Fed. Auth. habita. C.ne fil. pro pa. Item multa possum facere sponte, ad quæ nõ possum me pacto adstringere. nam possum instituere aliquẽ hæredẽ, non tñ pacto ad hoc me adstringere possum, vt C.de pac.l.vlt. Itẽ tacite possum renuntiare foro, licet nõ expresse, sicut tacite Papa renuntiat priuilegio suo, vt 2.q.7.nos si.& q.5.mandastis. Sicut tacite possum renuntiare exceptioni procuratoriæ cõtra militẽ, sed nõ expresse, vt ff.de proc. filiusfa. §. veterani. similiter tacite possũ renũtiare iuramẽto cal. sed nõ expresse. C.de iur.cal.l.2.in fi. & ꝙ sponte possit r̃ndere, habes 3.q.6.pulsatus. Io. Quidquid dicat Io. hoc tene, ꝙ in laicũ nullo modo cõsentit clericus, vt extra de for. comp. si diligenti. nec in clericum sine consensu episcopi, vt extra de fo.comp. significasti. B.

PLacuit.] CASVS. Aliquis clericus accusabatur de crimine, vel cõueniebatur ciuiliter coram iudice ecclesiastico: lite contestata

3 Idẽ Bart. Bal. An. Cy. & Pau. de Castro in d.l. in criminali. in gl. alleg.

Clerici an possint in iudicẽ non suũ consentire.

4 Hoc non puto verũ secundũ Go. vt 3.q.6. non liceat, vt ibi dixi. Arch.

ſtata maluit accuſari vel cõueniri corã iudice ſæculari: q̃rebatur in cõcilio Carthag. quã pœnã pati debeat. Rñdet, ꝙ in criali cauſa, ſiue fuerit cõdemnatus ſiue abſolutus, locũ ſuũ amittat. i. deponatur. In ciuili vero cauſa perdat, qđ euicit, id eſt, id in quo fuit abſolutus, perdat; quia male de eccleſia ſentit qui de ſæculari iudicio auxilium poſcit. Et nota, ꝙ Hug. & Beneuen. & Io. itelligũt hoc c. cum lis erat conteſtata corã eccleſiaſtico iudice. Sed certe ego credo, ꝙ poſſet intelligi cũ nondum erat lis conteſtata coram eo. Sequẽs vero c. planum eſt.

suos clericos. Similiter in modicis cauſis nõ requiritur ſcriptura, vt in Auth. de man. prin. §. ſi tibi. coll. 3. Non obſt. 5. 2. q. 1. in ∫imis. vbi dicitur ſnĩa nulla, quæ ſine ſcripto profertur. illud enim tantum tenet in criminalibus & maioribus negotiis.

i ¶ *Duorum.*] hoc non tenet, vt 3. q. 3. §. ſpatium.

tum[a], vel ciuilis cauſa fuerit commota, ſi derelicto eccleſiaſtico iudicio, publicis iudicijs purgari[b] voluerit, etiam ſi pro ipſo fuerit prolata ſententia, locum[c] ſuum amittat. Et hoc in criminali actione. In ciuili vero perdat quod euicit, ſi locum ſuum obtinere maluerit: ſiquidem[α] ad eligendos iudices inique[d] de eccleſiæ conſortio iudicat, qui de vniuerſa eccleſia male ſentiendo, de iudicio ſæculari poſcit auxiliũ: cum priuatorum Chriſtianorum cauſas Apoſtolus etiam ad eccleſiã deferri, atque ibi determinari præcipiat.

1. Cor. 6.

α ¶ Siquidem.] *In ceteris conciliorum editionibus, & vno Vaticano codice legitur,* ſiquidem ad eligendos iudices ſibi de eccleſiæ conſortio dubitat, vileque eccleſiæ conſortiũ iudicat, qui de vniuerſa, &c. *In recentiore autem quattuor tomorum editione hoc modo,* cui enim ad eligendos iudices vndique patet auctoritas, ipſe ſe indignum fraterno conſortio iudicat, qui de vniuerſa, *&c. eodemque fere modo eſt in codice Lucenſi Regio, & refertur in concilio apud Palatiũ Vermis habito, c.* 18.

Item ex eodem.

¶ Clericus non accuſetur, niſi ante eccleſiaſticum iudicem. C. XLIIII.

DE diuerſis ordinibus eccleſiæ ſeruientibus, ſi quis in cauſam criminis incurrerit, & abnuerit iudicium eccleſiaſticum; debet periclitari[e].

Iuo ibidem initio capitis

¶ *Eſt ſumma capituli præcedentis, & in cõcilijs olim Colonia ac Lutetia impreſſis, duobus exemplaribus Vaticanis, & codice canonũ omnino eſt loco ſumma, nec multo aliter apud Iuonẽ p. 6. c.* 362.

Item constitutione 74. c. 1.

Nouella 83. apud Iulianum.

¶ Qui cum clerico litigium habet, epiſcopum ipſius adeat. C. XLV.

ij SI quis cũ clerico litigium habuerit, ſi quidem de cauſa pecuniaria, adeat prius epiſcopũ, cuius iudicio clericus ſuppoſitus eſt. Ille enim ſine damno[f], & ſine dilatione competentem finem liti impoſiturus eſt. Sinautem noluerit[β] [g] epiſcopus litem dirimere; tunc ad ciuilem iudicem diſceptatio cauſæ perueniat. Vbi autem epiſcopus cauſam dirimere vult; ſine ſcriptura[h] omnia procedant, & diffinitiua ſententia ſine ſcriptis ab eo proferatur[γ]. ¶ Quòd ſi de criminali[δ] cauſa litigium emerſerit; tunc competentes iudices in hac ciuitate, vel in prouincijs interpellati, conſentaneum legibus terminum cauſæ imponant: ita tamen, vt diſceptatio litis duorum[i] menſium ſpatium non excedat, à litis conteſtatione numerandum[ε]. *Item.* [¶ In criminalibus vero cauſis numquã ſine ſcriptura procedere debet.] Non aliter autem puniatur[k] clericus, niſi obnoxius repertus, ſacerdotio nudatus fuerit ab epiſcopo ſuo, vel clericatus honore. Sinautem crimen eccleſiaſticum eſt; tunc ſecundum canones ab epiſcopo ſuo cauſæ examinatio, & pœna procedat, nullam communionem alijs iudicibus in huiuſmodi cauſis habentibus.

Iuo p. 6. c. 4. & p. 16. c. 15.

β ¶ Noluerit.] *Ita etiam apud Iulianum, & Iuonem, & ſic legit auctor gloſſæ: ſed in nouella ipſa Iuſtiniani additur*, vel non potuerit.

γ ¶ Proferatur.] *In nouella ipſa ſequuntur hęc*, niſi forte partes voluerint, vt in ſcriptis ea inſeratur. Quòd ſi, &c. *Apud Iuonem loco dictionis*, proferatur, *eſt*, inſeratur; *quod ſuſpicionem facit intermedia ſcriptoris vitio deeſſe.*

δ ¶ De criminali.] *In nouella Iuſtiniani additur*, ciuili tamen.

ε ¶ Numerandum.] *Quę ſequuntur vſque ad verſi.* Non aliter, *neque in nouella, neque apud Iulianum, aut Iuonem, neque in vetuſtis Gratiani codicibus habentur: ſed ob doctorum citationes non ſunt expuncta.*

Item ex concilio Chalcedonenſi, c. 9.

¶ Clericus aduerſus clericum negotium habens, ſæcularia iudicia non exerceat. C. XLVI.

SI clericus aduerſus clericũ habeat negotiũ; nõ relinquat ſuũ epiſcopum, & ad ſæcularia iudicia non concurrat: ſed prius negotium agi-

ext. de foro cõpet. c. 1. Poly. l. 4. tit. 31. Burc. l. 2. c. 183. Iuo p. 6. c. 228.

a ¶ *Intentatum.*] id eſt, obiectũ. Et ſic loquitur cũ lis ſit conteſtata. ADDITIO. Sic etiã intelligũt H. B. & Lau. Sed Bar. Brixien. dicit, Ego credo, ꝙ poſſit intelligi cũ nondũ lis fuerit cõteſtata corã eo.

b ¶ *Purgari.*] per hoc patet, ꝙ loquit de reo: ſed qđ dicit poſtea, euicit, intellige id in quo eſt abſolutus.

c ¶ *Locum ſuum amittat.*] id eſt, deponatur.

d ¶ *Inique.*] contumeliam enim facit iudici, qui eo relicto vadit ad alterum, vt ff. de arbit. l. litigatores. ſimiliter ſi qs rẽ deducit corã vno iudice & deducit poſtea corã alio pdit litẽ[1]. C. de aſſer. tol. l. 1. in fi.

e ¶ *DE diuerſis.*] ¶ *Periclitari.*] i. d pói.

SI quis cum clerico.] CASVS. Duo dicuntur in hac lege. Primo dicitur, ꝙ in pecuniaria cauſa actor debet clericũ cõuenire coram epõ ſuo: qui cãm debet examinare ſine damno ſportularũ, & ſine dilatione. Sed ſi epiſcopus nõ vult cauſam pecuniariam dirimere, ad ſæculares iudices recurratur. Si vero vult eã dirimere ſine ſcriptura oĩa procedere debẽt, niſi ptes velint, ꝙ ipſa acta redigantur in ſcriptis. Secũdo dicitur, ꝙ in cauſa criali de ciuili crimine recurrendũ eſt, ad iudices ſæculares, q intra duos menſes à tẽpore litis cõteſtatæ cauſam crĩalem decidant, non tñ clericũ puniãt, niſi pri⁹ ab epõ ſuo fuerit degradatus. & hæc particula nõ tenet. pro crimine vero eccleſiaſtico tñ ad iudicem eccleſiaſticũ recurratur. Secunda pars incipit ibi. *Quod ſi de criminali.*

1 Idẽ tenẽt Guli. de Cu. ĩ l. nemo. poſt gl. C. de iuri, omni. iud. & Ang. in l. cũ procurator. §. dominus. ff. de ope. no. nun. & l. quã uis. de damno infecto.

f ¶ *Damno.*] ſportularum, ad quas clerici non tenentur, vt in Auth. de ſanctiſ. epiſ. §. ſportularum. coll. 9. ergo nec aduerſarii ipſorum teneri debent, vt C. de fruct. & lit. expen. l. vlti[2].

g ¶ *Noluerit.*] illud nõ tenet. Vel dic noluerit, id eſt, nõ potuerit, quia forte talem cauſam non poteſt audire.

h ¶ *Sine ſcriptura.*] ſine ſcriptura procedit eps cum iudicat inter

2 Vt patet extra de iu. qualiter. in fin. Sed cõtra in Auth. đ ſan. epiſ. §. ſi quis autẽ pro pecunia. vbi de hoc.

k ¶ *Puniatur.*] nec illud tenet, vt extra de iud. cũ nõ ab homine.

SI clericus.] CASVS. Quattuor articuli cõtinẽtur in hoc c. Primus eſt, ꝙ ſi clericus litẽ habeat aduerſus clericum, coram ſuo epõ cõqueratur. Secundus eſt, ꝙ ſi epiſcopus litem habeat contra ſuum clericum, coram arbitris ab vtraque parte electis negotium terminetur. Tertius eſt, quòd ſi clericus habeat cauſam aduerſus ſuum

suum aut alium episcopum, recurrat ad synodum prouinciæ. Quartus est, quod si episcopus vel clericus litem habeat contra metropolitanum, pergat ad primatem, vel ad vrbem Constantinopolitanam. Secundus articulus incipit ibi, *Vel certe.* Tertius incipit ibi, *Et si clericus.* Quartus ibi, *Si vero contra ipsius prouincia.* spol conquerente. & extra de concess. præben. & eccle. non vacan. post electionem in fi. Sed quis coget eum eligere arbitros? Respondetur, episcopus, licet sit ei suspectus, vt extra de ap. secundo requiris. Item in alio casu cogit ipsum eligere arbitros, scilicet cum recusat eum vel delegatum ab eo, vt §. ea. peruenit.

Arbitros eligere quando. que cogūtur litigantes.

al. iudicium — tetur apud proprium episcopum: vel certe a si fuerit negotium † ipsius episcopi, apud arbitros a ex vtraque parte electos audiatur b negotium. Si quis vero contra hæc fecerit, canonum subiaceat correptionibus. ¶ Et si clericus aduersus suum, vel alium episcopum habeat causam, apud audientiam synodi c prouinciæ eius conquiratur. ¶ Si uero contra ipsius prouinciæ metropolitanum episcopum episcopus siue clericus habeat controuersiam, pergat ad ipsius diœcesis primatem, aut certe ad Constantinopolitanæ regiæ ciuitatis sedem, vt eorum ibi negotium exquiratur † (al. terminetur).

a ¶ Vel certe si fuerit.] *Græce est* ἤγουν γνώμη αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν τὰ ἀμφότερα μέρη βέλωνται, τὰ τῆς δίκης συγκροτείσθω: *id est,* vel certe ex ipsius epi. sententia, apud eos, quos utraque pars uoluerit, ea quæ ad iudicium pertinent, agitentur. *Nec longe aliter vertit Dionysius, cuius versionem attulerunt Burchardus, & Iuo, & Innocentius. extra de foro compet. c. 1. sententia vero, quæ hoc loco ex priscæ versione elicitur, habetur paulo post in ver.* Etsi clericus aduersus suum. *Quare non bene his inculcatur: sed ob glossam non est mutatum.*

b ¶ *Audiatur.*] supra 6. q. 2. episcopus. cōtra. sed ibi soluitur.

c ¶ *Synodi.*] Ergo si habetur ciuilis causa contra episcopū, solus metropolitanus nō potest audire, vt hic, & 6. q. 4. si inter. sed forte hoc non tenet in maioribus causis: vel loquitur secundum antiqua tempora, quando pro singulis causis fiebat concilium, vt 7. ead. q. 3. cap. 2. & 3.

EX HIS OMNIBVS. CASVS. Iste §. diuidit in duas partes. In prima parte concludit ex supradictis dicens, quod ad sæcularem iudicem nec in ciuili, nec in criminali causa est clericus producendus, nisi episcopus ciuilē causam decidere nolit, vel nisi in criminali clericus prius ab episcopo fuerit degradatus. sed male excipit Gra. nisi dicat allegando. In secunda parte respicit illud c. te quidem. & exponit duobus modis illud verbum: scilicet, non cognitorem sæculariū negotiorū te vult Deus. & primo sic: non vult Deus te ordinare cognitorem sæcularium negotiorum, idest, nō vult te inungi in episcopum ad hoc tantum vt sis cognitor sæcularium negotiorum: sed vt potius animarum lucris intendas: Non tamen prohibetur ad tempus negotia sæcularia terminare. Secundo exponit ita, vt sæcularia negotia intelligantur sæcularium virorum, quæ vacantes laici sibi debent ad inuicem exhibere: negotia vero sæcularia de rebus sæcularibus ecclesiæ & clericorum, siue sint criminalia siue ciuilia, non nisi apud episcopum sunt ventilanda. Secunda pars incipit ibi, *Illud autem.* Sequentia duo cap. patent.

I. Cor. 6.

[*Item ex concilio Agathensi, c. 32.*]

PALEA. C. XLVII.

§. ead. clericum nullus. Iuo p. 6. c. 367.

iij CLericum nullus præsumat apud sæcularem iudicem episcopo non permittente pulsare. Sed si pulsatus fuerit, non respondeat, nec proponat, nec audeat criminale negotium in iudicio sæculari proponere.

¶ *Abest à plerisque vetustis exemplaribus; & frustra hic repetitur, quòd plane idem habetur supra eadem c. clericum nullus. De lectionis autem varietate ibi notatum est.*

Ex his omnibus datur intelligi, quòd clericus ad publica iudicia nec in ciuili, nec in criminali causa est producendus: nisi forte ciuilem causam episcopus decidere noluerit, vel in criminali, sui honoris cingulo eum nudauerit. ¶ *Illud autem quod in epistola Clementis dictum est,* [*Non cognitorem sæcularium negotiorum te vult Deus esse,*] *ex episcopali vnctione intelligendum est. Non enim in episcopum vngitur, vt cognitor sæcularium negotiorum resideat, sed vt procurator animarum, & distributor spiritualium existat. Prohibetur ergo sæcularibus negotijs occupari, non ad tempus sequester fieri. Vel sæcularia iudicia, non de rebus sæcularibus, sed sæcularium virorum intelligenda sunt. Iudicia de rebus sæcularibus sæcularia appellantur, iuxta illud Apostoli* [*Sæcularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in ecclesia, constituite.*] *Iudicia vero sæcularium, sæcularia appellantur, iuxta illud Apostoli in epistola Clementis: quod ex subsequentibus datur intelligi, cum dicitur.* [*Hæc opera, quæ tibi minus congruere diximus, exhibeant sibi inuicem vacantes laici.*] *Prohibentur ergo clerici à cognitione negotiorum sæcularium virorum, non sæcularium causarum. Negotia quippe clericorum, siue criminalia, siue ciuilia fuerint, non nisi apud ecclesiasticum iudicem ventilanda sunt.*

7. ea. te quidem. — 1. Cor. 6. — §. ea. te quidem.

Vnde Hadrianus Papa ait c. 35.

In capit. Hadriani, c. 35.

¶ Non nisi in foro suo audiatur clericus. C. XLVIII.

Ans. l. 3. c. 88.

CLericus, siue laicus, si crimine, aut lite pulsatus fuerit, non alibi, quam in foro suo prouocatus audiatur.

Idem ibidem, c. 40.

¶ De eodem. C. XLIX.

Ans. ibidem. Deusdedit p. 3.

IN clericorum d causa, huiusmodi forma seruetur, ne quemquam eorum sententia a non suo iudice dicta constringat.

Res vero in litigio posita ante legitimum cognitionis euentum in nullam debet omnino transferri personam.

Vnde Gelasius Papa Quingesio β *episcopo.*

β ¶ Quingesio.] *In antiquis exemplaribus partim est ista vox, partim* Lucio, *partim* L. *partim* quinquagesimo.

d ¶ *N clericorum.*] Supra 2. quæst. 1. in primis. in fi. extra de iud. at si.

RES VERO. CASVS. Quia supra in multis c. facta est mentio de rebus litigiosis, ideo Gratianus nūc docet, quòd res litigiosa non debet transferri ad aliquam personam ante sententiam diffinitiuam.

a ¶ *Arbitros.*] Et hæc est ratio: quia metropolitanus non est iudex clerici: vnde sub eo non debet conueniri, nec coram episcopo debent conueniri: cū non possit esse actor & iudex, vt extra de resti.

Quia res.] Casvs iste dupliciter poni solitus est. Et primo sic. Reus possidebat rem litigiosam; quæsitū est à Gelasio, vtrū actor possit exigere pensiones. Et respondetur ꝙ non ante legitimæ cognitionis euentum: sed res debet apud reum permanere, donec apparuerit cui res potius debeatur: & si quid factū fuerit lite pendente in præiudicium alterius partis, nihil valeat: & secundū hoc expone, *Nō finiatur*, supple nisi sit possessor. Potest etiā alio modo poni, vt Beneuentanus ponit. Cū de quadā re inter actorem & reū litigiū verteretur, nec aliquis eorum esset in possessione illius rei: quæsitum fuit quis debeat de illa re recipere & exigere pensionem. Et respondet Gelasius Papa, ꝙ nec actor, nec reus: sed res debet permanere in eodem statu, in quo posita est, vsque ad sententiam diffinitiuam: cassatis omnibus priuilegijs, vel rescriptis, quæ contra hoc possunt dari lite pendente.

a ¶ *Quia res.*] Nec etiā actionem potest quis cedere alij, postquam res est deducta in litigium, vt C. eo. l. 2. nec valet priuilegiū impetratum tempore litis, vt extra de test. causam. 16. q. 6. placuit. C. vnde vi. authoritatem C. de fund. & saltibus reipub. lib. 11. l. si qua. nec res litigiosa potest dedicari. ff. de liti. l. vlti. qui autem rem litigiosam alienat: & alienatio nulla est, & præterea punitur vēditor & emptor si sciuit rem litigiosam, vt extra vt lite penden. ecclesia. C. eo. l. vlt. In casibus tamen licite alienatur res litigiosa, scilicet ex causa dotis, vel transactionis, vel donationis propter nuptias, vel ex causa legati, vel diuisionis rerum hereditariarum, vt C. de litig. l. vlt. Item licite alienatur res litigiosa, quæ seruari non potest. ff. famil. erciscun. alienationes. & ff. de peti. hered. diuus.

Litigiosa res certis in casibus alienari potest.

b ¶ *In litigio.*] Res dicitur litigiosa, de cuius dominio vel quasi causa vertitur inter petitorem & possessorem, vel iudiciaria conuentione, vel precibus principi oblatis, & per eum aduersario cognitis, vt in authen. de litig. in prin. colla. 8. [1]

Litigiosa res quæ dicitur.

c ¶ *Exigere.*] Hoc intellige cum possessor est suspectus, aliàs possessor semper vtitur fructibus pendente lite. vt 16. q. 4. volumus. extra vt lit. penden. à memoria.

[1] Et no. ꝙ authē. q̄ ponit C. de litig. authē. res litigiosa. in corporalib⁹ locū habet, vt patet in authē. de litigio. §. ad hoc. Hic adde q̄d not. extra vt lit. pen. c. 2. in gl. pen. & de aliē. iud. mu. cau. fa. c. 1. & de resti. spol. sæpe. Arch.

Quòd vero.] Casvs. Hic intitulatur secunda quæstio qua quæritur, an hæc culpa quòd clericus clericum aliquem inuitum trahit ad iudicem sæcularē, digna sit suspensione. Et respondetur ꝙ sic: nam si dignus est priuari communione, vt s. ead. q. 1. inolita. multo magis dignus est suspensione.

d ¶ *Quòd vero.*] & est certum quòd sic. s. ead. inolita.

Sed ponatur.] Hæc q. diuiditur in x. partes, in quarum prima probat per xx. cap. ꝙ sententia pastoris siue iusta, siue iniusta timenda est. Secunda ibi, *Verum hoc.* Tertia ibi, *Sed hoc.* Quarta ibi, *De his.* Quinta ibi, *Si ergo.* Sexta ibi, *Cum ergo.* Septima ibi, *Idem est.* Octaua ibi, *Quòd autem.* Nona ibi, *Excommunicationis.* Decima ibi, *Presbyteris.* Ioan. de Fant.

Casvs. Hic intitulatur tertia quæstio, vbi quæritur, si hæc culpa digna non sit suspensione, scilicet quòd propter hoc non debeat suspendi, quòd traxit clericum ad iudicem sæcularem: si tamen suspensus fuit propter hoc, & post suspensionem diuina celebrauit: vtrum debeat deponi? Et respondet ꝙ sic, vt ĩ. ead. si quis presbyter. & cap. si quis episcopus. Et procedit hoc ordine Grat. in hac quæstione. Primo probat, ꝙ sententiæ episcopali parendum est, siue iusta, siue iniusta: & hoc vsque ad §. *Præmissis.* Deinde probat contrarium, & respondet allegatis: tandem dat solutionem. Primum autem c. huius quæstionis planum est.

e ¶ *Sed ponatur.*] Hic quærit an ille sit dignus depositione, qui excommunicatus vel suspensus celebrat? Et certe sic, vt ĩ. ea. si quis presbyter. & extra de cle. excō. mi. cap. 1. 2. & 3. & beneficio pterit priuari. eo. tit. c. fraternitati. nisi dispensetur cum eo, vt 63. dist. Salonitanæ. Magister tamen prosequitur aliam quæstionem, scilicet, utrum sententia teneat siue iusta, siue iniusta. Tribus autem modis dicitur sententia iusta siue iniusta, vt ĩ. e. §. si ergo. scilicet ex animo, cum malo vel bono zelo sententiat. Ex causa, scilicet cum certa causa subest vel non subest. Ex ordine cum seruatur vel prætermittitur ordo iuris. Item sententia alia est condemnationis, alia excommunicationis, alia suspensionis, alia præcepti; quæ tamen improprie dicitur sententia. Sententia condemnationis, semper tenet, nisi sit iniusta ex ordine: tunc non valet, vt [2] q. 6. diffinitiua [2]. aliàs semper tenet, nisi appelletur ab ea. Item sententia excommunicationis ordinem requirit, & etiā causæ cognitionem, vt 2. q. 1. nemo episcopus. extra de app. reprehensibilis. extra de sent. excom. sacro. siue tamen sit iniusta ex causa vel ex animo vel ex ordine, semper tenet, vt ĩ. ea. si episcopus. Forte nec releuatur per appellationem, nisi quo ad cognitionem, vt extra de sent. excom. per tuas. Sententia autem mandati vel præcepti non ligat, nisi id quod præcipitur spectet ad officium præcipientis. 7. q. 1. quia frater noster. Primo autē probat Gra. vsque ad §. *Præmissis.* ĩ. in c. si eps. ꝙ sententiæ episcopi etiam iniustæ sit parendum: deinde probat eam quemquam apud Deum non ligare. de hac materia plenius habetur 2. q. 1. in summa.

f Sententia.] ¶ *Timenda est.*] nisi in duobus casibus, scilicet cum sententia est post appellationem lata: & cum continet intolerabilem errorem. extra de senten. excomm. per tuas. tertium casum apponunt quidam, cum pro indebitis exactionibus aliquis excommunicatur, vt extra de exces. præla. cum à quorundam [3].

Si quis à proprio.] Casvs. Quæsitū fuit in Nicæno concilio, vtrum clerico a proprio epō excōmunicato sit ab alijs communicandum? & respondet ꝙ non: nisi à proprio episcopo fuerit absolutus, vel nisi in synodo satisfaciens fuerit reconciliatus: quod non solum circa clericos, sed etiam circa laicos est obseruandum.

g ¶ *Ab alijs.*] similiter q suspēsus est ab vno, suspensus est qu...

¶ In nullam transferatur personam res in litigio posita ante cognitionis euentum. C. I.

Quia [a] res in litigio [b] posita in nullam transferri potest omnino personam, donec legitimæ cognitionis euentu, cui potius debeatur, iudiciaria disceptatione possit agnosci; ex eadem re quispiā non sinatur exigere [c] pensiones: sed in eodem statu, re eadem posita, in quo videtur (sicut dictum est) ante constituta †, quisquis sibi putat quidpiam posse competere, iuridico pulset examine, præiudicijs omnibus inde submotis.

† al. constitutam litem

QVÆSTIO SECVNDA.

Quòd vero [d] culpa illa suspensione digna sit, ex capitulo illo Mileuitani concilij liquido constat. Si enim communione priuandus est, qui clericum ad ciuilem iudicem crediderit pertrahendum; multo magis suspensione dignus est, qui sui episcopi iudicium interpellantem ad iudicium sæculare pertrahere nō dubitauit.

s. q. 1. inolita.

QVÆSTIO III.

Sed ponatur [e], quod hæc culpa suspensione digna non fuerit; quæritur, vtrum sit deponendus, qui officium contra prohibitionem episcopi celebrare ausus est. Sed quòd sententia episcopi siue iusta, siue iniusta fuerit, timenda sit, Gregorius homilia 26. in Euangelia testatur dicens.

Ansl. 3. c. 66. Regino chron. l.

Pastor. p. 3. c. 5.

¶ Timenda est sententia pastoris. C. I.

Sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta fuerit, timenda est [f].

¶ *Ipsa prorsus B. Gregorij verba leguntur infra ead. c. Non solum. vers. vtrum iuste.*

Item ex concilio Antiocheno † c. 6.

Matt. 18.

† Et in Aquisgrā. c. 72. Burc. l. 11. c. 37. Iuo p. 14. c. 7. & 101. Pann. l. 5. c. 101. Deusdedit p. 4.

¶ A suo episcopo excommunicatus, non est ab alio recipiendus. C. II.

Si quis à proprio episcopo excōmunicatus est; non eū prius ab alijs [g] ...

Et in Afri. c. 101.

Poly. l. 7. tit. 1. Ansl. 3. c. 71. Iuo p. 14. c. 15. Pann. l. 5. c. 127.

tum ad omnes, vt 7.q.1.si quis presbyter.& 4.q.5.quisquis.
b ¶ *Concilio.*] Hodie solus metropolitanus cognoscit de causa excommunicationis, vt extra de sent.excom.per tuas.
b ¶ *Quod statuerit.*] scilicet synodus.
P *Racipue.*] CASVS. Lotharius dimissa Theberga vxore legitima,

prælati quàm alij: quia grauius peccant: quia per eorum delicta exépla perditionis magis transmittuntur ad subditos, q̃ per alios.
c ¶ *Puniuntur.*] infra 25.q.1.nulli fas.
d ¶ *Duos.*] Ergo in causa denuntiaionis idẽ potest esse iudex, accusator & testis. extra de sim.licet. Itẽ ẽ hic ar. ꝙ Euãgelica admonitio non solum habet locum in occultis, sed etiam in manifestis. 2.q.1.si peccauerit ɪ.

debere suscipi, nisi aut à suo fuerit receptus episcopo, aut concilio [a] facto episcopis [*] occurrat, & respõdeat, & si synodo satisfecerit, quòd [†] statuerit [b] sub alia sententia eum recipi. Quod etiam circa laicos, & presbyteros, & diaconos, & omnes, qui in clero sũt, cõuenit obseruari.

† al. satisfecerit, statuimus

* ¶ Episcopis.] *Apud auctores indicatos prior tantum pars huius canonis refertur, & ex versione Dionysii: quæ etiam in toto hoc loco longe melior est.* aut certe (*inquit*) ad synodum, quæ congregatur, occurrens, pro se satisfaciat, & persuadens concilio, sententiam suscipiat alteram. *Græce enim est*, πείσας τε τὴν σύνοδον, καταδέξοιτο ἑτέραν ἀπόφασιν.

Item Nicolaus Papa ad Lotharium Regem in epistola, cuius initium [Audito.]

¶ Excommunicationis meretur sententiam, qui excommunicatis communicat. C. III.

Ansl.l.3.c.66. Regino chron. l.2.

PRæcipue Gualdradæ pellicis tuæ, & iamdudũ à te repudiatæ communionem declina: excommunicata est enim, & vsque ad præsentiam nostram ab omni Christianorum contubernio sequestrata. Quãobrem cauendum est, ne cum ea pari mucrone percellaris sententiæ, ac pro vnius mulierculæ passione vinctus, & obligatus ad perenne traharis exitium. Deterius quippe in populis prælati delinquunt: ac per hoc ipsi crudelius, quàm ceteri puniuntur [c] †, vt ait beatus Gregorius [Scire etenim prælati debent, quia si peruersa vmquam perpetrãt, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Vnde necesse est, vt tanto se cautius à culpa custodiant, quanto per praua, quæ faciunt, non soli moriuntur.] *& infra.* ¶ Ceterum præcaue, ne quando nobis secundum Domini præceptũ duos [d], aut tres testes adhibeamus, immo vero, ne hoc sanctæ ecclesiæ dicamus, & (quod non optamus) de cetero fias cunctis sicut ethnicus, & publicanus.

Pastor. p.3. c.5.

Matt. 18.

¶ *Sumptum est caput hoc ex epistola Nicolai, quæ incipit,* Audito reuertente misso vestro. *& extat Romæ in monasterio Dominicanorum. est autem quasi in epitomen redactum, multis verbis omissis. Huius epistolæ bonam partem refert Regino libro secundo chronicorum.*

Item ex concilio Sardicensi, c. 17.

Et in Afri.c.101.

¶ De eodem. C. IIII.

Poly.l.7.tit.1. Ansl.l.3.c.71. Iuo p.14.c.15. Pann.l.5.c.127.

SI episcopus quis forte iracundus [e] (quod esse non debet) cito [f] & aspere [g] commoueatur aduersus presbyterum, siue diaconum suum, & exterminare eum de ecclesia voluerit; prouidendum est, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideo habet potestatem [h] is, qui abiectus est, vt episcopos finitimos interpellet [i], & causa eius audiatur, ac diligentius tractetur: quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille episcopus, qui aut iuste, aut iniuste eũ abiecit, patienter accipiat, vt negotium discutiatur: vt vel probetur sententia eius à plurimis, vel emendetur. Tamen, priusquam omnia diligenter, & fideliter examinẽtur; eum qui fuerit à communione separatus, ante cognitionem nullus alius debet præsumere, vt communioni societ.

¶ *Canon hic eodem fere modo refertur in concilio Africano, c. 101. vsque ad vers.* Tamen. *Sed Græcus Sardicensis, qui est decimusquartus, paulo copiosior est, & aliquot locis diuersa etiam sententia. Propterea visum est verba græca cum versione noua apponere.*

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. τὸ δὲ πάντοτέ με κινοῦν ἀποσιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω. εἴ τις ἐπίσκοπος ὀξύχολος εὑρίσκοιτο, ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἐν τοιούτῳ ἀνδρὶ πολιτεύεσθαι, καὶ ταχέως ἀντικρὺ πρεσβυτέρου, ἢ διακόνου κινηθεὶς ἐκβαλεῖν ἐκκλησίας τινὰ ἐθελήσοι, προνοητέον ἐστὶν μὴ ἀθρόον τὸν τοιοῦτον κατακρίνεσθαι, καὶ τῆς κοινωνίας ἀποστερῆσθαι. πάντες εἰρήκασιν. ὁ ἐκβαλλόμενος ἐχέτω ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς μητροπόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας κατα-

S *I episcopus quis forte.*] CASVS. Quidã eps iracundus iniuste suũ clericũ excõmunicauit. q̃sitũ fuit in concilio Sardicen. quid super hoc sit faciendum? & respondet quòd excommunicatus vicinos episcopos debet interpellare, vt cognoscatur vtrum iuste vel iniuste sit excommunicatus: & episcopus qui excommunicauit, patienter ferat, vt eius sententia probetur vel reprobetur. sed antequàm causa diligenter examinetur, nullus excõicato communicet. Hoc autẽ hodie per nouas constitutiones corrigitur: quia excõicatus statim absoluitur per metropolitanum, & nõ recurrit ad synodũ: sed ad metropolitanũ.
e ¶ *Iracundus.*] idest, vt ex animo sit iniusta.
f ¶ *Cito.*] idest, non seruato ordine iuris.
g ¶ *Et aspere.*] quia non adsit causa.
h ¶ *Potestatem.*] auctoritate hu9 canonis.
i ¶ *Interpellet.*] Secundum hæc iura quilibet excommunicatus audiebatur, qui volebat se probare iniuste excommunicatum: hodie sec9, nisi sit post appellationẽ excõicatus, vel nisi dicat errorẽ expressũ ĩ sentẽtia, vt extra eo. tit. per tuas. Si quis ergo conqueritur metropolitano de iniusta excõmunicatione: aut appellauit ad eum, aut non. Si appellauit, primo præstabit cautionem absoluendus ꝙ stabit iuri: deinde in optione habet, an velit eum absoluere, vel remittere absoluendum ei à quo appellauit, vt extra de senten. excom. per tuas. Si nõ appellauit ad eũ: secundum priora iura debet remittere absoluendũ: & si ille noluerit absoluere, tunc metropolitanus poterit eũ absoluere, vt extra de of. ord. ad reprimendã. si tñ viderit sñiam excõicatiõis euidẽter iniustã, potest pronuntiare ipsam iniustã, licet nõ sit appellatũ ad eũ, vt extra de app. solicitudinem. Itẽ ecõuerso, si est appellatũ ad eũ, & viderit iustã esse causam excõicationis: tenet̃ eũ remittere absoluẽdũ, vt extra de sent. excõ. p tuas. ĩ fi. hodie aũt licet non appellet̃ ad superiorẽ: si tñ est periculum in mora, põt eũ statim absoluere, vt extra ead. sacro.

ɪ Hic dicit Io. de Fan. ꝙ ex ista littera datur intelligi, ꝙ vbi dictũ est, si peccauerit in te frater tuus, &c. dictũ esse de notorijs. Nam prout ipse not. 2.q.1. si peccauerit. delictum istius erat notoriũ, vt ca. q. 2. Lotharius. Arch.

Excommunicatus cõquerens metropolitano, an possit ab eo absolui.

ma, Gualdradam superduxit, quã legitimam esse dicebant vxorẽ. sed lata sententia diuortij inter eos, cũ Gualdrada nollet sententiæ parere, fuit excommunicata. post quã excommunicationẽ ferebatur Lotharius ei occulte communicare. scribit ergo Nicolaus & monet Lotharium, vt eius cõiõnẽ declinet: quod si nõ fecerit, duobus vel tribus testibus adhibitis cũ ea pari mucrone sentẽtiæ percelleretur: & ꝙ debeat abstinere, probat: quia fortius puniuntur

φυγεῖν. εἰ δὲ ὁ τῆς μητροπόλεως ἄπεστιν, ἐπὶ τὸν πλησιόχωρον καταφεύγειν, καὶ ἀξιοῦν, ἵνα μετ᾽ ἀκριβείας αὐτοῦ ἐξετάζηται τὸ πρᾶγμα. οὐ χρὴ γὰρ μὴ ὑπέχειν τὰς ἀκοὰς τοῖς ἀξιοῦσιν. κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν τὸν τοιοῦτον, γενναίως φέρειν ὀφείλει, ἵνα ἡ ἐξέτασις τοῦ πράγματος γένηται, καὶ ἢ κυρωθῇ αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις, ἢ διορθώσεως τύχῃ. πρὶν δὲ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ πίστεως ἕκαστα ἐξετασθῇ, ὁ μὴ ἔχων τὴν κοινωνίαν πρὸ τῆς διαγνώσεως τοῦ πράγματος ἑαυτῷ οὐκ ὀφείλει ἐκδικεῖν τὴν κοινωνίαν:

Osius episcopus dixit. Quod autem me vndequaque commouet, tacere non debeo. Si quis episcopus existat ad iracundiam procliuis (quod quidem à tali viro longe abesse debet) & cito aduersus presbyterum, vel diaconum commotus, ex ecclesia quemlibet eijcere voluerit; prouidendum est, ne is repente condemnetur, & communione priuetur. Omnes dixerunt. Qui eijcitur, facultatem habeat confugiendi ad episcopum metropolis eiusdem prouinciæ: sinautem metropolitanus absit, finitimum adeundi, ac rogandi, vt ipsius causa diligenter cognoscatur. Minime enim decet aures non præbere rogantibus. Et ille vero episcopus, qui iure, vel iniuria istum eiecit, generose ferre debet causam cognosci, ipsiusque sententiam vel confirmari, vel corrigi. Verum, priusquam diligenter, ac fideliter singula quæque examinata fuerint, qui communionem non habet, ante causæ cognitionem non debet suo sibi iure communionem vendicare.

Item ex concilio Carthaginensi secundo, c.8.

¶ De eodem. C. V.

ij SI quis presbyter ab episcopo [α] suo correptus [a] fuerit; debet vtiq; apud vicinos episcopos conqueri, vt ab ipsis eius causa possit audiri, ac per ipsos suo episcopo reconciliari. Quod nisi fecerit, sed superbia (quod absit) inflatus secernendum se ab episcopi sui communione duxerit, ac separatim cum aliquibus schisma faciens, sacrificiũ Deo obtulerit; anathema habeatur, & locum amittat. At [β] si querimoniam [γ] iustam habuerit aduersus episcopum, inquirendum est †.

Burc.l.2.c.194. Iuo p.6.c.239. Ansl.l.12.c.33. Poly.l.7.tit.1.

†al.erit

α ¶ Episcopo.] *In secundo Carthaginensi, c. 8. cum Alipius proponit, ita legitur,* Si quis forte presbyter ab episcopo suo correptus, aut excommunicatus, &c. *Sed cum ab vniuersis episcopis canon fertur, loco episcopi affertur nomen præpositi, & ita in Carthaginensi codicis canonum, c.11, legitur,* à præposito suo correptus. *Græce est,* ἐν τῇ διαγωγῇ αὐτοῦ καταγνωσθῇ. *idest,* in † sua vitæ agendæ ratione condemnatus fuerit. *Burchardo autem & Iuoni conuenit cum Gratiano.*

†al. in sua conuersatione condemnatus

β ¶ At si.] *In codice canonum, & Carthaginensi græco, & apud collectores nihil hic est interiectum. Verum in exemplaribus concilij impressis, & manuscriptis ante istam clausulam, hæc inseruntur.* Nihilominus, & de ciuitate, & de congregatione, in qua fuerit, longius repellatur: ne vel ignorantes, vel simpliciter viuentes serpentina fraude decipiat: quoniam secundum Apostolum ecclesia vna est, vna fides, vnum baptisma. Et si querimoniam, &c.

Eph.4.

γ ¶ At si querimoniam.] *Locus hic ita habet apud Burchardum, & Iuonem,* Si querimoniam iustam aduersus episcopum non habuerit, inquirendum erit. *Græce est.* σκοπουμένου, μήποτε κατὰ τοῦ ἐπισκόπου μέμψιν ἔχοι δικαίαν *idest,* hoc considerato, numquid aduersus episcopum iustam habeat expostulationem.

Item ex concilio Antiocheno, c.4.

¶ De his qui damnati à synodo sacra ministeria contingunt. C. VI.

Et Aquisgran.c.47. extra de cler. exc. depo. c. 1. & 2. Nic. Papa epi.8. Poly. ibidem. Burc. l.1.c.199. Iuo p.5.c.362. Ansl.l.12.c.26.

iij SI quis episcopus damnatus [δ] à synodo, vel presbyter, aut diaconus à suo episcopo ausi fuerint aliquid de ministerio sacro contingere, siue episcopus iuxta præcedentem consuetudinem, siue presbyter, aut diaconus; nullo modo liceat ei, nec in alia [b] synodo, restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis: sed & communicantes ei omnes abijci de ecclesia oportet †; & maxime [c], si postquam didicerint aduersum memoratos prolatam fuisse sententiam, eisdem communicare tentauerint.

†abest à multis.

δ ¶ Damnatus.] *Græce est,* καθαιρεθεὶς *idest.* depositus.

Item ex concilio Martini Papæ, c.37.

In capitulis Martini Bracharẽsis.

¶ Sine spe sit reconciliationis, qui excommunicatis communicare præsumit. C. VII.

iiij SI quis [d] episcopus in concilio excommunicatus fuerit, siue presbyter, aut diaconus à suo episcopo, & post excommunicationem præsumpserit, siue episcopus ille aut presbyter, aut diaconus facere oblationem, vel matutinum, aut vespertinum sacrificium, quasi in officio suo agere sicut prius; non liceat ei nec in alio concilio spem reconciliationis habere, nec vltra recolligi †: sed etiam eos, qui ei communicauerint, omnes ab ecclesia respui; maxime eos, qui sciebant eum esse deiectum. Si autem permanserit turbans, & concitans

†al. reconciliari

SI quis presbyter.] CASVS. Quidam episcopus suspendit quẽdam suum præsbyterũ ab officio & sacramentis: quæsitũ fuit qualiter super hoc sit procedendum? Et respondet ꝙ suspensus apud vicinos episcopos conqueri debet, vt per eos suo episcopo recõcilietur: si vero inflãmatus schisma faciens diuina contra suspensionem præsumpserit celebrare, anathematizetur, & postea deponatur.

a ¶ *Correpus.*] idest suspensus vel excommunicatus minori excõmunicatione, vt patet per id quod sequitur, anathematizetur.

SI quis episcopus.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ si episcopus presbyter, vel diaconus fuerint excõmunicati, nõ audeant in excommunicatione manentes diuina officia celebrare: quod si præsumpserint, spem restitutionis non habeant: communicantes vero cum eis scienter, debent ab ecclesia separari. Idem est casus sequentis c. sed in eo additur, ꝙ si talis incorrigibilis manserit ecclesiam concitando, expelli debet per sæcularem potestatem tamquã seditionarius ab omni plebe: & intellige, *maxime*, idest tantum.

b ¶ *In alia.*] Ergo episcopi non possunt dispensare cum talibus qui post excommunicationem celebrant, cũ nec concilium hoc possit. Argu. contra 2.q.5. quæ de causa. posset tamen dici, ꝙ episcopus cum talibus posset dispensare: & expone ꝙ spem, &c. idest ipsi sic delinquentes non debeant habere spem restitutionis: quia sibi incluserunt. sic 7.q.1. si quis presbyter. §. 82. dist. plurimos. in fi. cõstat tamen ꝙ ipse potest in casibus talibus dispensare.

Excommunicatum celebrantem nõ absoluit episcopus.

c ¶ *Maxime.*] idest tãtum. sic 12. dist. illud. 18. dist. peruenit. 16.q.3. per singulas.

d *SI quis.*] Videtur ꝙ isti clerici qui communicant excommunicato in diuinis officijs, pari excommunicatione ligentur, vt extra de sententia excommunicationis significauit.

a ¶Per forinsecam.] i. manu laicali. simile s. 17. dist. nec licuit.

E Piscopi si sacerdotali] Casus. Quidam episcopi quosdam innocentes vel pro minimis causis culpabiles excõicauerunt: & ad baptismum festinantes recipere neglexerunt; quæsitum fuit quã pœnã propter hoc patiatur? Et videtur ꝙ si à vicinis epis cõmo-

b ¶Minimis.] Ergo pro minoribus causis non est quis excommunicandus: quod verum est, vt j. ea. nullus. Sed contra: nonne pro sola contumacia est quis excommunicandus, vt j. ea. certum. ergo siue crimen sit magnum, siue paruum, numquam est excommunicandus aliquis nisi sit contumax? Ad hoc dicunt quidam, ꝙ ab homine non sit aliquis excommunicandus nisi pro contumacia, sed à canone bene, vt 17. q. 4. si quis suadente. hoc non est verum: quia quandoque excomunicatur aliquis pro contumacia: quandoque pro crimine, vt extra de verbo. signi. ex parte. Ioan. Sed certe illa decre. dicit, ꝙ pro offensa sit aliquis excõicandus, cum non vult satisfacere: & ita pro contumacia. quare alia distictio ẽ melior.

c ¶Peccatum.] Arg. ꝙ citius moritur quis ꝑpter peccatum, vt 12. q. 1. c. 2. & tollit Deus malos de medio, ne peccatum eorum augeatur. 23. q. 4. ea vindicta. & tollit bonos ne malitia malorũ immutet intellectũ eorũ. de pæ. dist. 4. si ex bono.

d P Lacuit.] ¶ Neglectu.] videtur ergo ꝙ pro negligentia aliquis excommunicetur, sicut pro negligentia aliquis deponit, vt 81. dist. dictum est.

T E gualdum Treuerensem.] Casus. Nicolaus Papa delegauit causam inter Lotharium & Theibergã & Gualdradam Teugualdo & Gunthario archiepiscopis: qui amore Lotharij corrupti Gualdradam pellicem adiudicauerunt legitimam vxorem eius esse, & à petitione Theibergæ eumdem Lotharium absoluerunt: & Engeltrudã excommunicatam, quia fabebat Gualdradæ cõtra Theibergam, iniuste absoluerunt. postea cum citati à Papa Romam venissent, hæc omnia ꝓprio ore coram synodo sunt cõfessi: & quia Nicolaus Papa dictos archiepiscopos inuenit in hoc & in alijs pluribus excessisse: ideo eos ab epali deposuit offõ: ita tñ, ꝙ eis liceat ecclesiã ingredi, & cõicare sicut laici: sed non liceat eis ecclesiã perturbare: & debes sic ordinare constructionem. Nos iudicamus Teugualdũ & Guntharium archiepos, &c.

Excommunicatio an pro sola cõtumacia fertur.

Et supra 5. q. 2. c. 2. sed forte hic loquitur de excommunicatione quæ ꝓ diuersis causis infertur. arg. 86. dist. tanta.

citans ecclesiam per forinsecam a potestatem; oportet eum sicut seditionarium ab omni plebe expelli.

a ¶Forinsecam.] *In aliquot Gratiani & concilii codicibus est*, forasticam. *In canone quinto concilii Antiocheni, unde hoc sumptum est, legitur* διὰ τῆς ἔξωθεν ἐξουσίας: *qua Dionysius vertit*, per potestates exteras.

Et in Vormac. c. 14.

Item ex concilio Agathensi, c. 3.

¶ De episcopis, qui innocentes, aut minimis causis culpabiles excommunicant. C. VIII.

Burc. l. 11. c. 11. Iuo p. 14. c. 16. & 81. Pann. l. 5. c. 128. †al. cuiuslibet 6. q. 2. c. fin. paulo aliter apud Burch. & Iuonem, c. 81.

EPiscopi, si sacerdotali moderatione postposita innocentes, aut minimis b causis culpabiles excommunicare præsumpserint, aut ad gratiam baptismatis β festinantes fortasse recipere noluerint; à vicinis episcopis eiusdem † prouinciæ, litteris moneantur: & si parere † noluerint; communio illis vsque ad tempus synodi à reliquis episcopis denegetur γ: ne forte propter excommunicationis † peccatum c excommunicati longo tempore morte præueniantur.

β ¶Baptismatis.] *Sic etiam in manuscriptis: & doctores eam vocem agnoscunt. Verum ab omnibus editionibus conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis, tam in concilio Agathensi, quàm in Vormaciensi, c. 14 (vbi caput hoc repetitur) & à Burchardo, & Iuone abest ea dictio. Et cum hic de excommunicatis agatur, videtur esse locus iis tantum, qui sunt baptizati, & ad gratiã, idest, ad reconciliationem cum suo episcopo festinant.*

γ ¶Denegetur.] *Sic habet Iuo, & Pannormia, & antiquiores conciliorum editiones, & duo Vaticana exemplaria: videturque huic simile, quod legitur s. 6. q. 2. c. fin. sed in recentioribus editionibus est*, non denegetur.

Moriuntur boni & mali.

Idest ĩ hac vita 23. q. 4. hæc autem vita.

Item ex concilio Africano.

¶ De his qui tempore suæ excommunicationis communicare præsumunt. C. IX.

Burc. l. 1. c. 200. Iuo p. 5. c. 314. Ansl. l. 12. c. 27. Poly l. 7. tit. 1.

PLacuit vniuerso concilio, vt qui excommunicatus fuerit pro suo neglectu d, siue episcopus, siue quilibet clericus, & tempore excommunicationis suæ ante audientiam communicare † præsumpserit; ipse in se damnationis iudicetur sententiam protulisse.

¶ *In concilio, quod hodie inscribitur Africanum, caput hoc non habetur: sed in Carthaginensi inserto in codice canonũ, & in Græco c. 29. & refertur in quinta synodo, sessione 7. in epist. Vigilii.*

Sic neglectus culpã geminat. 27. q. 1. si custos. in fine.

In synodo Romana, c. 2.

Item Nicolaus Papa.

¶ Deponantur episcopi, qui excommunicatis communicant. C. X.

†al. Thietgandũ Iuo p. 8. c. 216. †al. suggestorum †al. vna

TEugualdum † Treuerensem, & primatem Belgicæ prouinciæ, & Guntharium Agrippinæ coloniæ archiepiscopos, nunc coram nobis, & sancta synodo sub gestorum † insinuatione, qualiter causam Lotharij regis, & duarum mulierum eius, Theibergæ scilicet, & Gualdradæ, recognouerint, & iudicauerint e, scriptum super hoc proprijs manibus roboratum offerentes; nihil se plus, vel minus, aut aliter egisse ore proprio multis coram positis affirmantes, & sententiam, quam à sede Apostolica in Engeltrudem vxorem Busonis sanctissimus frater noster Mediolanensis archiepiscopus Thado, & ceteri coepiscopi nostri petiuerant emittendam, & nos diuino succensi zelo sub anathematis attestatione canonice protuleramus, publice se viua † voce violasse confitentes, in quibus omnibus inuenimus eos Apostolicas, atque canonicas sanctiones in pluribus excessisse, & æquitatis normam nequiter temerasse, omni iudicamus sacerdotij officio manere penitus alienos, sancti spiritus iudicio, & beati Petri per nos auctoritate, episcopatus exutos regimine consistere δ definientes. Prædictis autem depositis licentiam concedimus ecclesiam ingrediendi, & communicandi, sicut laici, & loquendi suas vtilitates f, non autem turbas concitandi, vel scandalum solicitandi, illis tribuimus facultatem. Quantum autem ad episcopale ministerium specialiter pertinet, nulla eis sit licẽtia contingendi: sicut nos cum sancta synodo iam decreuisse constat.

¶ *Caput hoc Iuo citat ex Nicolao episcopis & archiepiscopis per Galliam, Italiam, Germaniam, atque per vniuersas prouincias constitutis. In qua epistola videtur retulisse, quid in concilio à se*

moniti parere noluerint, ab aliorũ eporum cõione vsque ad tempus synodi separentur: & non maiori tempore: ne in excommunicatione diu manentes, morte præueniantur. Sequens cap. patet.

e ¶Iudicauerint.] sic patet ꝙ punitur iudex qui male iudicat, vt dixi 2. q. 6. hoc etiam.

f ¶Vtilitatis.] quod nulli prohibetur, vt 4. q. 6. omnibus.

Imperator ab episcopo excommunicari potest.

S *Lautem.*] Casvs. Docet hic Clemens, ꝙ omnes clerici & principes & populi si episcopis non obediant, infames erunt: & ab ecclesia repelluntur. Sequens c. patet.

a *Principes.*] Ergo Imperatores subsunt episcopis, & ab eis possunt excõmunicari 96. dist. duo. mitius tamen cum eis agendum est quàm cũ alijs, vt 12. q. 2. de rebus. & si in pluribus epatibus habet Imperator domicilium: quilibet potest eũ excommunicare. ff. ad muni. assumptio.

Adde arg. cõtra. ꝫ. ea. q. pręcipue. ver. deterius. 25. q. 1. nulli. Ar-

S *I quis.*] Casvs. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, ꝙ nullus debet superbire cõtra suũ epm se exaltando: nec aliquid facere simulando, vt eius auctoritatẽ obũbret: quia regula veritatis est, vt nullus faciat aliquid commendandi sui causa, vt alius vituperetur. In secunda parte dicitur, ꝙ improbus defendi non debet, nec improbo sãcta debent cõmitti. In tertia parte dicitur, ꝙ iterum redargui & impugnari nõ debet cuiꝰ crimen est incognitum. Secũda pars icipit ibi, *Non defendas improbũ.* Tertia ibi, *Neque iterũ.*

b *Cõmendandi.*] nã aliorum honores alijs non debent esse occasio nocendi, vt C. de sta. & ima. l. vl. nec aliquis debet illud appetere per qđ honor aliorum minuatur, vt 99. dist. nullus. nec tibi debes consulere cum alterius iniuria. 22. q. 2. primum. nec aliquid facias in domo tua, quod vicino noceat, vt ff. de reg. iur. domũ. si si tamen facias aliquid eo proposito, vt tibi ꝓsit, licet alij noceat: nõ peccas. ar. ff. de aqua pluuia arcen. l. 1. §. *Denique.* ff. de damno infecto, fluminum. §. vlt. & l. seq.

c *Ad deformationẽ.*] C. de sta. & ima. l. vlt.

d *Iterum arguas.*] idest, multoties.

A *Bsit.*] Casvs. Quidam subditi propter suspicionem delictorum suis episcopis non obediebant. vnde quæsitum fuit ab Anterio Papa, quam pœnam pati deberent. et responsum est, ꝙ in veteri lege tales lapidabantur vel decapitabantur. sed in nouo testamento debent anathematizari.

Iam confabulationem interpretatur in deteriorem partem, vt 27. quæst. 1. nec aliqua.

f *Aut gladio.*] Hic habes ꝙ olim inobedientia capite puniebatur: ergo & hodie repelleret a promotione. 54. dist. multos. non tamen quælibet inobedientia capite puniebatur: sed sola illa quæ schisma

Romę habito de Metensi synodo penitus abolenda, & depositione Thietgandi, & Guntharij statutũ fuerit. De quo quidem concilio, & horum episcoporum depositione Regino lib. 2. chronicorum accurate hęc scribit. Interea Thietgandus, & Guntharius archiepiscopi Romam profecti sunt, ea animi intentione, vt Regem innoxium in prædicto facto demonstrarent, ac se cum ceteris coepiscopis Ecclesiastica, atque Apostolica exercuisse decreta: stultitiæ quidem elogio decorandi, qui illam Petri sedem aliquo prauo dogmate fallere posse arbitrati sunt, quæ nec se fefellit, nec ab aliqua hæresi vmquam falli potuit. Itaque cum in præsentiam Nicolai Papæ venissent, libellum obtulerunt, in quo continebantur gesta synodalia, quæ in Mediomatrico Vrbe, & Aquis ab eis statuta fuerant. Qui cum à notario coram omnibus recitatus esset, interrogauit Pontifex, si hæc scripta verbis confirmarent? Responderunt inconueniens videri, vt quod proprijs manibus roborauerant, verbis infirmare mallent. Et sic nec repulsa, nec admissa eorum assertione iussi sunt ire ad hospitia sua, quousque reuocarentur. Paucis interpositis diebus ad synodum, quam Papa congregauerat, sunt accersiti: vbi eorum damnata, & anathematizata sunt scripta, & ipsi omnibus adiudicantibus episcopis, presbyteris, & diaconis, sunt depositi, & omni ecclesiastica dignitate priuati.

¶ Consistere.] *In secundo capite concilij locus hic ita habet,* consistere: Diffinientes, quòd si iuxta præcedentem consuetudinem tamquam episcopi ausi fuerint aliquid de sacro ministerio contingere, nullo modo liceat eis, nec in alia synodo restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis. Sed & communicantes eis omnes abijci de ecclesia; & maxime, si posteaquam didicerint aduersus memoratos prolatam fuisse sententiam, eisdem communicare tentauerint, *& sunt verba sumpta ex capite, si quis episcopus damnatus.* ꝫ. *eadem ex concilio Antiocheno.*

Item Clemens epistola tertia omnibus coepiscopis.

¶ **Clerici & laici, qui non obediunt episcopis, infames efficiuntur. C. XI.**

Polyc. l. 7. tit. 1. Ansl. l. 12. c. 14. Burh. l. 11. c. 38. Iuo par. 14. c. 23. & 102. Pann. l. 5. c. 94. can. Apost. 11.

SI autem vobis episcopis non obedierint omnes presbyteri, diaconi, ac subdiaconi, & reliqui clerici, omnesque principes^a tam maioris ordinis, quàm inferioris, atque reliqui populi; non solum infames, sed & extorres à regno Dei, & consortio fidelium, ac a liminibus sanctæ Dei ecclesiæ alieni erunt.

Item Petrus in ordinatione Clementis.

Clemens epi. ad Iacobum. Alexãder epi.

¶ **In Christum peccat, qui veritatis doctorem contristat. C. XII.**

Polyc. ibidem Burch. l. 11. c. 31. & 32. Ansl. l. 12. c. 16. Iuo p. 14. c. 95. & 96.

QVicumque contristauerit doctorẽ veritatis, peccat in Christũ, & patrem omniũ exacerbat Deũ; propter quod & vita carebit.

Item Ambrosius libro secundo de officijs, c. 24.

Et in cõc. Aquisgran. c. 9.

¶ **Simulata virtutum affectione †, obedientia episcopo non denegetur. C. XIII.**

† *al. affectation*

SI quis vero non obediat episcopo, extollere atque exaltare sese desiderans, quærens etiam obumbrare merita episcopi simulata affectione † doctrinæ aut humilitatis, aut misericordiæ; is à vero deuius superbit: quoniam veritatis ea est regula, vt nihil facias commendandi^b tui causa †, quò minor alius fiat: neque si quid boni habeas, id ad deformationem^c alterius, & vituperationem exerceas. ¶ Non defendas improbum, & sancta indigno committenda † non arbitreris. ¶ Neque iterum^d arguas †, & impugnes eum, cuius crimen non deprehenderis.

† *al. affectation*

† *al. committẽda arbitreris*

† *al. vrgeas*

Item Anterus Papa episcopis Hispaniæ.

Hieronymus ad Heliodorum.

Polyc. ibidem Ansl. l. 12. c. 18. Burc. l. 11. c. 44. Iuo par. 14. cap. 28. & 108. Pann. l. 5. c. 99.

¶ **Episcopo non obediens, dæmonum ore discerpitur. C. XIIII.**

ABsit, vt quidquã sinistrum^e de his arbitremur †, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt: per quos nos etiam Christiani sumus: qui claues Regni cælorum habentes, ante † iudicij diẽ iudicant. Veteri quidem lege habetur: quicumque sacerdotibus non obtẽperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio^f ceruice subiecta cõtemptũ expiabat cruore †. Nũc vero inobediens spiritali animaduersione † truncatur, & eiectus ab ecclesia rabido dæmonum^g ore discerpitur.

† *loquar*] orig.

† *quodammodo ante*] Hier.

† *mucrone*] Hier.

Clericus amplectens mulierem pręsumitur bene agere.

e *Sinistrum.*] Hoc est verum in his quæ possunt trahi ad bonum & ad malum: vbi semper in meliorem partem est interpretandũ, vt 41. dist. cap. 1. & extra de reg. iur. estote. Si ergo clericus amplectitur mulierem, interpretabitur quòd causa benedicendi eam hoc faciat, vt 96. dist. in scripturis. tamen quandoque canon soschisma inducebat, vt 7. q. 1. denique. in fi. & de hoc notaui 4. quæst. 1. in princ.

g *Dæmonum.*] Hoc olim fiebat ad litteram. hodie tamen Satanæ traditur vt citius conuertatur, vt ꝫ. c. audi. in prin. & cap. omnis Christianus.

Si

S *I inimicus.*] C a s v s. Dicit hic, ꝙ si Papa est alicui inimicus, omnes debent eum vitare, nec debent expectare vt ipsi moneãtur a Papa, Hoc c. planius habetur s. 93. dist. si inimicus.

a ¶ *Si inimicus.*] ab hoc loco incipit tractare de duplici excõicatione. Et no. ꝙ quædam excõicatio est simplex siue minor, quæ separat à sacramentis, & ab ingressu ecclesiæ. Alia solennis, quæ proprie dr̃ anathema, quæ separat etiam à cõione fidelium. De vtraq; istarum habes 3. q. 4. Engeltrudã. Maior excõicatio imponitur vel pro maiori crimine, vel pro contumacia. Minor infligĩ pro quolibet mortali, vt j. ea. audi. & imponĩ siue pænitenti, siue non pænitenti, vel à seipso [1] .vel à suo sacerdote loco pœnæ: pænitens tñ melius facit si auctoritate sacerdotis abstinet à sacramentis, vt de pæ. dist. 1. in actione. Impænitenti autem imponĩ qñque a Deo: s. qñ est in mortali peccato. tunc enim quantũ ad Deum priuatus est sacramentis, vt j. ea. audi. qñq; a seipso, & male, s. cũ non vult pænitere, & cessat a sacramentis, q̃a hoc sibi putat sufficere ad pœnã sine pænitentia, vt de pæ. dist. 1. sunt qui arbitrantur. sed si non putat sibi sufficere, sed abstinet quia putat se indignũ, bene facit, vt de conse. dist. 2. q sceleratę. qñq; infligĩ a sacerdote loco pœnæ cũ vult pænitere, qñq; a canone, s. cum quis cõicat excõicato. in his duobus casibus est necessaria reconciliatio, vt j. ea. excellentissimus. 50. dist. in capite. Si ergo quis sit excõicatus, semper a suo excõicatore est absoluendus, nisi vel sit appellatum ab eo, vel ipse sit negligens, vt dixi s. ead. si ep̃s forte. Sed si a canone est excõicatus, potest absolui a suo sacerdote, secũdum distinctionem, extra de sent. excom. nuper. Hæc autem pœna est nõ seruantis excõicationẽ. Si clericus est, deponitur, vt s. ea. si q̃s presbyter. si laicus, tardius absoluitur. j. ea. q iubente.

Excõicatus à quo est absoluendus.

Clemens epi. 1.

Item Petrus in ordinatione Clementis.

¶ Quibus Papa est inimicus, his nec loqui debemus. C. XV.

Ans. l. 1. c. 6. Iuo p. 14. c. 22. dist. 93. si inimicus.

SI inimicus[a] est iste Clemens alicui pro actibus suis; vos nolite expectare, vt ipse vobis dicat, &c. *vt supra in tractatu ordinandorum: vbi agitur de obedientia minorum erga maiores.*

Item Fabianus episcopus, epist. prima.

¶ Excommunicatus est, qui excommunicatis communicat. C. XVI.

can. Apost. 11. Burc. l. 11. c. 35. Pann. l. 5. c. 95. † *al. auertendo*

SIcut Apostoli[b] statuerunt dicentes [Cum excommunicatis non est communicãdum: & si quis cum excõmunicatis, auersando† [c] regulas, scienter saltem[d] in domo[e] simul locutus fuerit, vel orauerit[f]; ille communione[g] priuetur.]

a ¶ Saltem.] *In epistola Fabiani est*, scienter psallat in domo, aut simul locutus, &c. *Sed lectio Gratiani videtur magis consentire cum canone Apostolico* ἔιτις ἀκοινωνήτῳ, κἂν ἐν ὄικῳ, συνεύξηται, ὅυτος ἀφοριζέσθω. *quæ Dionysius vertit*, Si quis cum excommunicato, saltem in domo simul orauerit; iste communione priuetur.

Item Calixtus Papa epistola secunda, c. 2.

¶ De eodem. C. XVII.

Polyc. l. 7. tit. 1. Ans. l. 12. c. 14. Burh. l. 11. c. 38. Iuo par. 14. c. 23. & 102. Pann. l. 5. c. 94. can. Apost. 11.

EXcommunicatos quoscumque † à sacerdotibus nullus recipiat ante vtriusque[h] partis iustam examinationem: nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicet: nec aue[i] eis dicat: quia quicumque in his, vel alijs prohibitis, scienter excommunicatis communicauerit; iuxta Apostolorum institutionem, & ipse simili excommunicationi subiacebit.

Item Isidorus in regula monachorum, c. 18.

¶ De eodem. C. XVIII.

Polyc. ibidem Burch. l. 11. c. 31. & 32. Ans. l. 12. c. 16. Iuo p. 14. c. 95. & 96.

CVm excommunicato neque orare neque loqui (nisi quæ ad eamdem excommunicationem pertinent) nec vesci liceat. Si quis[β] enim cum eo aut palam, aut absconse locutus fuerit; statim[k] cum eo communem excommunicationis contrahet pœnam.

¶ *Prior pars huius capituli vsque ad vers.* Si q̃s enim *habetur in regula sancti Isidori (quæ missa est ex Hispania) c. 18. ex qua citat hoc Smaragdus in expositione regulæ sancti Benedicti; c. 26. excepta tamen ista clausula,* nisi quæ ad eamdem excommunicationem pertinent, *quæ neque in regula B. Isidori legitur, neque apud Smaragdum. Est tamen apud Burchardum, & Iuonem.*

β ¶ Si quis enim.] *Hac vsque ad finem refert Smaragdus ex quodam magistro monachorũ, quod notabitur infra ead. c. si quis frater.*

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 73.

¶ De eodem. C. XIX.

Polyc. ibidem Ans. l. 12. c. 18. Burc. l. 11. c. 44. Iuo par. 14. cap. 28. & 108. Pann. l. 5. c. 99.

QVi communicauerit, vel orauerit cum excommmunicato; si laicus[γ] est, excommunicetur[l]; si clericus, deponatur.

γ ¶ Si laicus.] *Ita apud Burchardũ, & Iuonẽ par. 14. c. 108. & in Pannormia. Sed in concilio ipso cum varijs codicibus collato, & apud Iuonem eadem parte, c. 28. legitur,* siue clericus, siue laicus, excommunicetur.

Item ex decreto Honorij Papæ.

¶ *Burchardus etiam, Anselmus, & Iuo par. 14. c. 113. citant ex decretis Honorij. Sed idem Iuo eadem parte, c. 65. hoc ipsum tribuit Ioanni octauo in concilio apud Rauennam.*

S *Icut Apostoli.*] C a s v s. In hoc cap. & tribus sequentibus fere idem dr̃, scilicet ꝙ cũ excõicatis scienter non cõicetur. si quis vero eis cõicauerit vel palã, vel occulte, si clericus est, deponatur; si laicus est, excõicetur.

b ¶ *Sicut Apostoli.*] Paulus statuit 2. q. 1. multi. & Ioan. 24. q. 1. omnis.

c ¶ *Auersando.*] id est, contemnendo.

d ¶ *Saltem.*] nedum alibi.

e ¶ *Domo.*] id est, sub eodẽ tecto, vt 35. q. 6. ep̃s in synodo. largius sumitur domus. ff. ad Sill. l. 1. §. e.

f ¶ *Vel orauerit.*] si ergo excõicatus intrat ecclesiam, omnes exibũt, vt 24. q. 1. omnes qui. sacerdos tñ si incepit Missam, non exibit, q̃a nõ relinquet officiũ inexpletũ, vt 7. q. 1. nihil.

Excõicatus non intret ecclesiam.

g ¶ *Communione.*] scilicet maiori, quia iam inciderat in minorẽ. s. ea. q. si quis presbyter.

E *Xcommunicatos.*

h ¶ *Vtriusque.*] scilicet, excommunicantis, & excommunicati. Per hoc cap. dixerunt quidam, quòd ignorante aduersario non posset excõmunicatus absolui [2] quod falsum est, vt extra de ap. qua fronte. nisi pro crimine sit excõmunicatus. tunc enim oportet vt primo ei satisfaciat, vt extra de verb. sig. ex parte 1. in fi. Vel dic, quòd si iudex ad querelã alicuius excõicauit aliquem; tunc non absoluet eum antequã ab aduersario intelligatur, an sit pro manifesto delicto excõicatus, vel non, vt j. e. seruetur. si autem iudex non ad alicuius querelam excommunicauit aliquem; tunc superior ipsum statim potest absoluere, vt in consti. Innoc. extra de app. cum speciali.

Excõicatus an possit absolui aduersario ignoráte.

[2] Ar. ad hoc extra, li. 6. de appel. Romana. §. sententia. q̃a merita causarum, &c. extra de in integ. rest. tum ex litteris. Arch.

i ¶ *Nec aue.*] 24. q. 1. omnis qui recedit.

k C *Vm excommunicato.* ¶ *Statim.*] Ergo est canon iste latæ sententiæ minoris excommunicationis [3]. præterea si nõ corrigit se, excommunicatur per sententiam, vt j. ea. c. proxi.

[3] Sic j. e. si q̃s frater. Arch.

l Q *Vi communicauerit.* ¶ *Excommunicetur.*] Si communicat in crimine & criminoso, est pari excommunicatione cũ ipso ligatus, nec põt absolui nisi ab excõmunicatore: sed si communicat ei, sed non in crimine, tunc potest a solo sacerdote absolui. extra ea. nuper.

¶ Excommunicatorum nomina vicinis omnibus palam, & publice annuntientur. C. XX.

Polyc. ibidem. Anſ. l. 12. c. 32. Burh. l. 11. c. 49. Iuo p. 14. c. 65. & 113.

CVræ ſit omnibus epiſcopis [a] excommunicatorũ omnino †nomina tam epiſcopis vicinis, quàm ſuis parochianis pariter indicare †, eaque in celebri loco poſita præ † foribus eccleſiæ cunctis côuenientibus inculcare: quatenus in vtraque diligentia, & excommunicatis [b] vbique eccleſiaſticus aditus excludatur, & excuſationis cauſa omnibus auferatur.

†al. pro

[2] *Verum hoc de nominatim excommunicatis intelligitur. Excommunicationis enim pœnam dupliciter ſubimus, & dum reatum incurrimus, & dum ſententia notamur.*

Vnde Hieronymus in librum Iudicum, homilia ſecunda.

Origenes hom. 2. ad c. 2. Iudicum.

¶ *In hoc & ſequenti capite citatur B. Hieronymus, quòd ipſe has Origenis homilias Latinas fecit, ſicut etiam ſupræ diſt. 36. c. ſi quis. eſt adnotatum.*

¶ Duobus modis aliquis ſatanæ traditur. C. XXI.

1. Cor. 5.

AVdi denique Apoſtolum dicentem de eo qui peccauerat: [Tradidi, inquit, huiuſmodi hominem ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fiat.] Vides ergo, quia non ſolum per Apoſtolos ſuos tradidit Deus delinquentes in manus inimicorum; ſed & per eos, qui eccleſiæ præſident, & poteſtatem habent non ſolum ſoluendi, ſed etiã ligandi, traduntur peccatores in interitum carnis, cum pro delictis ſuis à Chriſti corpore ſeparantur. Et vt mihi videtur, dupliciter etiam nunc tradũtur homines de eccleſia in poteſtatem zabuli. Vno modo quo ſuperius diximus, cum delictum eius manifeſtum ſit eccleſiæ, & per ſacerdotes de eccleſia pellitur, vt notatus ab omnibus erubeſcat: & conuerſo conueniat illi illud, quod ſequitur [vt ſpiritus ſaluus fiat in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.] Alio autẽ modo quis traditur zabulo, cum peccatum eius manifeſtum non ſit hominibus: Deus autẽ qui videt in occulto, perſpiciens eius mentem, & animam, vitijs ac paſſionibus ſeruientem, & in corde eius non † ſe diligi, ſed aut auaritiam aut libidinem, aut iactantiam, vel alia huiuſmodi; iſtum talem ipſe Dominus tradit ſatanæ [c]. Quomodo eum tradit ſatanæ? Diſcedit à mente eius, & auertit ſe, & refugit à cogitationibus eius malis, & deſideriis indignis, & relinquit domum cordis eius vacuam.

Ibidem.

† non ſolum amorem ſæculi, ſed] orig.

Cum ergo per ſententiam quis nominatus fuerit; cum eo communicare non debemus. Cum autem ſolo reatu, occulte excommunicationis contraxerit pœnam; non eſt ab eius communione ceſſandum. Vnde Dominus in Euãgelio tunc demum peccatorem dixit habendum ſicut ethnicum & publicanum, cum eccleſiam audire contempſerit. Apoſtolus quoque non ait; ſi quis frater eſt fornicator, ſed [ſi quis frater nominatur fornicator, &c.] ſententiæ nominationem intelligens. Hinc etiam Vrbanus Papa II. Guitmundo epiſcopo. [Sane quod ſuper Ricardo] Require in cauſa. [Quidã [d] epiſcopus in hæreſim lapſus.] Hinc etiam Chriſtus in Euangelio zizania dixit eſſe toleranda vſque ad meſſem.

Matt. 18.

1. Cor. 5. Vide ĩ. ead. c. Ad menſam.] in notatione.

24 q. 2. ſane qđ.

Matt. 13.

Hinc etiam Hieronymus.

Origenes hom. 21. ad c. 15. Ioſue.

¶ Mali à bonis penitus ſeparari non poſſunt. C. XXII.

NOlite recedere, à Domino in hodierno † die:] hoc eſt, donec ſe-

†al. vſque in hodiernum diem

CVræ.] CASVS Dicitur hic ꝙ epi nomina excõicatorũ debent tam vicinis epis q̃ ſuis parochianis indicare, vt eis non cõicent: debent etiam ea prę foribus eccleſiæ ponere, vt nec ſui parochiani nec extranei poſſint aliquo modo prætẽdere ignorantiã, & excommunicatis eccleſiaſticus aditus excludatur.

Litteris epi an ſit credendum.

a ¶ *Epiſcopis.*] hic habes ꝙ litteris epi creditur. & habes expreſſe extra de proba. poſt ceſſionem. & inſtrumẽtis aliorum principũ credit, ſi cõſuetudo regionis hoc habet, vt extra de fi. inſtr. cũ dilectus. Sed obijcit, cum viua vox potior ſit q̃ mortua, quare non creditur verbo epi in talibus, vt 6. q. 2. ſi tm̃. & cap. placuit. nec Papa epo credit, qui dicit ſe excõicaſſe aliũ, vt extra de teſti. cum tu filij. qñque em̃ elogia ex mala fide ſcribunt, vt ff. de cuſto. & exhi. re. diu. nec ſcripturæ tabellionis creditur, niſi habeat teſtiũ ſupſcriptionem, vt in auth. de hære. & fal. §. ſancimus. coll. 1. nec inſtrumento procuratoris. extra de procu. c. 1. nec inſtrumento iudicis, vt extra de teſtibus, cũ à nobis [1]. E. H. dicit ꝙ ſemper ſtatur ſigillo epi. quia obtinet vicẽ publici inſtrumenti. extra de fide inſtru. ſcripta. & de fideiuſ. ꝑuenit. Alij dicunt, ꝙ nõ creditur ei niſi redactũ ſit in publicam formã, vt in auth. vt nulli iud. §. ſi vero. colla. 9. & C. de dona. in donationibus. Vel niſi habeat ſuſcriptionem teſtiũ, & ſi non ſit per publicam manum factum: quia forte ibi nõ ſunt publicæ perſonæ, vt 26. q. 2. §. poteſt. Hodie expeditũ eſt circa ordinẽ iudiciorum, ꝙ non præſumit pro iudice niſi quãtum aliàs probari poteſt. extra de ꝓba. quoniã ꝯ. in omnibus alijs præſumo pro ſententia iudicis, ſcilicet, ꝙ ſit iuſta ex animo & ex cauſa, & quantum ad ius litigatoris, vt in conſtitutione, cum ſpeciali. extra de appel.

[1] Hęc decre. loquitur ĩ ciuitate Beneuentana, vbi notarij dicũtur iudices, & hoc eſt veritas ſecũdum Innocen.

b ¶ *Excõicatis.*] Arg. ꝙ ꝯ ea quæ publice facta ſunt, nemo poſtmodum audiendus eſt, vt 8. q. 1. licet. 54. diſt. nulli. 16. diſ. quod dicitis. 12. q. 2. q & humanis. Arg. contra 82. diſt. propoſuiſti. in fi.

VERVM. Hæc eſt ſecunda pars q. in qua vult probare, ꝙ nõ tenemur vitare omnes excõicatos, ſed illos ſolos q ſunt excõicati nominatim; & ponit multos modos excõiationis, & hoc probat per 7. auctoritates ſanctorum patrum. Io. de Fant.

CASVS. Dictum eſt ſ. ꝙ excõicatis non eſt cõicandum. Nunc vero dicit hoc eſſe intelligendum de nominatim excõicatis, qbus non eſt cõicandũ. Et oſtendit Gra. ꝙ dupliciter quis excõicatus ſit, ſcilicet a cõmunione fidelium, cui numquã eſt cõicandum, & a corpore Chriſti ꝑꝑ mortale peccatum quod egit, cui quandiu toleratur ſine peccato communicamus, quod probat ꝑ ſequens c.

AVdi denique.] CASVS. Oſtendit Hieron. in hoc cap. ꝙ dupliciter dicitur quis excõicari, & tradi ſatanæ. Primo quando quis anathematizatur, ſicut fecit Paulus de fornicatore Corinthio, quem tradidit ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus eius in die iudicij ſaluaretur, quod non ſolum per Apoſtolos, ſed per eos qui in eccleſia præſident, fit quotidie: & dicuntur homines tradi ſatanæ, cum à tota eccleſia ſeparantur. Secundo modo excommunicatur quis vel traditur diabolo, cum per occultum peccatũ qđ ſol⁹ Deus in abſcondito videt, ſeparat̃ à Deo. *Vacuã*, à gratia Dei.

c ¶ *Satana.*] ſatanæ dr̃ tradi, quia diabolus in eo habet poteſtatẽ quaſi in pecore ſuo, vt 24. q. 1. §. his auctoritatibus. in fine.

CVM ERGO. CASVS. Concludit Grat. ex ſupradictis c. ꝙ cum nominatim excõicato cõicare non debemus. quod ꝓbat duabus auctoritatibus, ſcilicet Euangelij, & Pauli apoſtoli. cum eo vero qui ꝑꝑ mortale delictum quod cõmiſit eſt excommunicatus poſſumus communicare: & hoc probat auctoritate Vrbani.

d ¶ *Quidam.*] infra 24. q. 2. c. 3.

NOlite recedere.] CASVS. Hiero. oſtẽdit in hoc c. ꝙ peccatores occultos non poſſumus euitare: & ꝓbat hoc auctoritate veteris teſtamenti, vbi legit̃ ꝙ filij Iuda non potuerũt eijcere Hiebuſæos de Hieruſalem, ſiue de terra ꝓmiſſionis vſq; ad hodiernũ diem, q ſpiritualiter ſignificant malos Chriſtianos, quibus eccleſia cõicat. Et auctoritate Euangelij, vbi dr̃, ꝙ zizania nõ ſunt eradicanda vel

da vel eruenda à frumento, ne simul eradicetur & triticũ, p quã zizaniã designatur, q occulti pctores debent ab ecclesia tolerari, de quibus dr: Nolite mittere sanctum canibus, neque margaritas ante porcos. Manifesti aũt peccatores si incorrigibiles sunt, nõ debẽt in ecclesia tolerari. *Patiamini.* tolerando malos manifestos. *Facientis.*

a ¶ *Ostendat.*] supple qui hoc ad litteram vult intelligere. ADDITIO. Nec semper etiam ad litteram intelligendæ sunt auctoritates. de conse. dist. 2. accesserunt. 37. dist. relatum. 33. q. 4. ecce arg. extra de verbo. sign. præterea. ff. de leg. 3. non aliter. 26. q. 5. nec mirum. Archid.

culum stat: ostendat [a] ergo mihi, quomodo Hiebusæus, donec sæculum stat, habitet cum filijs Iuda in Hierusalem: quippe cũ ne ipsi quidem filij Iuda habitent in Hierusalem. Ideo ergo nec istud verum esse poterit, quòd Hiebusæi cum Iudæis habitent in Hierusalem, quandoquidem ne ipsi quidem habitant in ea. Sed nos intelligamus hæc spiritaliter, assumentes Euangelij parabolam, quæ dicit de zizanijs [b] [Sinite vtraque [c] crescere: ne forte cum vultis eradicare zizania, eradicetis simul cum ipsis etiam triticum [d].] *& infra.* ¶ Audi ergo scripturam dicentem; quia non potuerunt filij Iuda disperdere Hiebusæos: sed habitauerunt cum ipsis vsque in hodiernum diem in Hierusalẽ. Vnde deprecor vos, qui fideles estis, vt ita vitam vestram, & conuersationẽ seruetis, ne in aliquo vel ipsi scandalum patiamini, vel alijs scandalum faciatis: sed sit vobis summi studij, summæq; cautelæ: ne quis in hanc sanctam congregationem vestrã pollutus introeat: ne quis Hiebusæus habitet vobiscum. Vides ergo, quia dicit scriptura, quòd non potuerunt eijcere filij Iuda Hiebusæos de Hierusalem. Hiebusæus autẽ interpretatur conculcatio. Ergo, quia non possumus eijcere istos, qui nos conculcant, eos saltem, quos possumus, quorũ peccata manifesta sunt, eijciamus. Vbi enim peccatum non est euidens; eijcere de ecclesia neminem possumus: ne forte eradicantes zizania, eradicemus simul cũ ipsis etiã triticum. Mouet mẽ tamen quod dixit; quia nõ potuerunt eijcere Hiebusæos, id est eos, qui interpretantur cõculcatio: & ideo videamus, qui sunt in ecclesia conculcantes. Illi sine dubio, de quibus dicit Dominus in Euangelijs. [Nolite mittere sanctum canibus, neque margaritas [e] vestras ante porcos, ne forte cõculcent eas pedibus suis, & conuersi elidant vos.] Iste est ergo Hiebusæus cõculcatio: qui indigni † audiũt verbũ Dei; & cũ audierint, neque vt infideles discedũt, neq; permanent, vt fideles: sed percepta mysteriorum notitia, & fidei nostræ secretioribus scrutatis, conuersi postmodũ impugnant nos, & cõtradictionibus suis corda nostra dirumpunt, conculcantes verbi Dominici margaritas, & ornamenta fidei maculantes. De istis ergo dicitur; quia non potuerunt filij Iuda eijcere Hiebusæum de Hierusalem vsque in hodiernũ diem.

Matt. 13. *Ios. 15.* *Origenes hom. 2. ad c. 2. Iudicum.* *1. Cor. 5.* *Matt. 7.* † *al. indigne* *Ibidem.*

Item idem super duodecim prophetas.

Hiero. in Amos prophetam, c. 5. circa medium.

¶ Porcis & canibus sancta non sunt committenda. C. XXIII.

QVando [f] ergo vir ecclesiasticus, & prudens, atque intelligens, multas impietates in ea, quæ vocatur domus Dei, esse cognouerit, & non solum multas, sed & fortes, & quæ opprimere possint iustitiam, & in tãtum doctorum rabiem processisse, vt accipiant [g] pretium in iudicio, & omnia pro muneribus faciant pauperes quoque deuitẽt in portis, & audire contemnant; taceat in illo tempore, ne det sanctum canibus, & ne mittat margaritas ante porcos; qui conuersi conculcent eas, & imitetur Hieremiam dicentem [Solus sedebam, quia amaritudine repletus sum:] & illud in psal. [Singulariter sum ego, donec trãseã.]

Matt. 18. *1. Cor. 5. Vide ſ. ead. c. Ad mensam. in notatione. 24 q. 2. sane qd.* *Matt. 7.* *Hier. 15.* *Psal. 49.*

Item Ioannes Chrysostomus hom. 25. ad c. 11. epist. ad Hebræos.

¶ Cum pagano comedere, sed cum excommunicato minime licet. C. XXIIII.

AD mensam quippe paganorum si volueris ire, sine vlla prohibitione permittimus [h]. *& infra.* ¶ [Si enim quis frater, inquit, nominatur inter vos.] fratrem in hoc loco omnem fidelem simpliciter intellige, non monachum tantum. Quid autem est quod facit fraternitatẽ, nisi lauacrum regenerationis, quod facit posse vocari Deum patrem? *& infra.* ¶ [Si quis, inquit, nominatus [a] fuerit frater fornicator, aut auarus, aut ebriosus; cum huiusmodi nec cibum sumere.] Cum autem de paganis ageret; non ita: sed [Si quis vos vocauerit ex infidelibus (paganos significans), & vultis ire; omne, quod apponitur vobis, comedite. Si quis frater nominatur ebriosus, &c.] O quanta integritas †. Nos autem non solum non fugimus ebriosos; sed etiam imus ad eos, participantes cum eis.

Matt. 13. *Origenes hom. 21. ad c. 15. Iosue.* † *al. vsque in hodiernum diem* *1. Cor. 5.* † *al. diligentia, ἀκρίβεια*

a ¶ Nominatus.] *Gratianus putauit Chrysostomum eo modo interpretari istam vocem, quo fere interpretatus est Augustinus ſ. 2. q. 1. c. multi. Locus integer græce sic habet.*

tis. eijciendo malos occultos. Beneuent. tamen dixit in casu suo, q occulti & manifesti peccatores sunt tolerandi: sed littera contradicit Beneuent.

h ¶ *Permittimus.*] ad hoc, vt eos lucremur. 23. quæstio. 4. infideles. cum Iudæis tamen non possumus comedere, vt 28. q. 1. omnes. sed nec hodie cum paganis licitũ est comedere, cũ & ipsi disce-

b ¶ *De zizanijs.*] idest, de occultis pctõribus. c ¶ *Vtraque crescere.*] id est, malos esse cum bonis. d ¶ *Triticum.*] arg. ad quæstionem vbi vnus interfectus est ab vno de tribus, si dubitatur à quo: quòd ratione dubitationis omnes debeant promoueri: quia ratione dubitationis vitiosa & superflua tolerantur. 13. q. 2. non æstimemus. extra de sepul. sacris. simile 14. q. 5. denique. & sanctius est impunitum, &c. ff. de pœ. absentem. arg. ꝯ de pæn. dist. 5. si quis vero. ff. ad leg. Aqui. ita vulneratus. 6. quæ. 2. si tantum. & c. placuit. Item est hic arg. quòd ratione connexionis permittitur, quod alias non licet. sic 81. dist. tantis. & c. cum omnibus. & ff. de mi. denique. & l. verum. & l. etiam. & quid iuris sit de hoc, in quæstionibus notaui. B. e ¶ *Neque margaritas.*] ſ. 43. dist. in mandatis.

Dubitatio facit vitiosa tolerari.

QVando.] CASVS. Docet Hieron. in hoc c. quòd quando multitudo est in scelere, ita vt etiam iudices pro pretio iudicent, & pauperes vitẽt, & audire contemnãt, quia non habent quid offerant; taceat tunc prælatus, ne det sanctũ canibus, & mittat margaritas ante porcos: sed imitetur potius Hiere. dicentem, Solus sedebam: quia amaritudine repletus eram.
f ¶ *Quando.*] argu. ex hoc c. q non nocet taciturnitas, quando non prodest contradictio, vt notaui 28. distinct. diaconi.
g ¶ *Accipiant.*] ſ. 43. dist. in mandatis.

AD mensam.] CASVS. Ioan. Chrysostomus ostendit hic, quòd cum paganis, licet sint peccatores, & à Deo separati, comedere possumus, & aliàs communicare: sed cum Christianis anathematizatis non possumus, & hoc vtrumque probat auctoritate Apostoli. O quanta, ironice loquitur.

Excõmunicatis cõmunicare non possumus, sed bene paganis.

discernant cibos sicut Iudei. Hæc ergo est causa, quare possumus communicare paganis, & non excommunicatis; cum tamen & illi[1] sint membrum diaboli, vt eos lucri faciamus: tamen ideo quia non multum curarent, licet eos vitaremus: sed excommunicati erubescunt, si non communicatur eis, vt s. ea. c. audi denique.

Scilicet pagani.

tantum est separatus a sacramẽtis, & ab ingressu ecclesiæ: nec obstat ille canon si quis suadente. 17. q. 5. quia anathema ibi est idem quod separatio: hoc tamen non tenet ecclesia, & contra eum est extra de app. peruenit. 3. Io. Fauen. voluit eum corrigere, & dixit talem esse excommunicatum, sed non vitandum ante q̃ denũtiet. sed expresse cõtra eũ est, extra de sen. excom. cum nõ ab homine.

EVIDENTER ITAQVE. Casvs. Concludit Grat. ex supradictis, q eorum peccatorum communionẽ vitare non cogimur, qui non sunt sententia notati. Et ostendit, q notatio tribus modis intelligitur. Primus modus est, quando aliquis committit mortale delictum, propter quod sentit se indignum cõmunione corporis & sanguinis Christi; iste notatus est conscientia teste. Secundus modus est, quando iniungitur alicui pænitenti vt vsq; ad certum tẽpus a corpore Christi abstineat, vt postea recõcilietur: & cum istis duobus generibus hominum possumus communicare. Tertius modus est, quã do aliquis anathematizatur, cum quo non est communicandum: & ad hanc triplicem sententiam excommunicationis siue notationis probandam inducunt quædam capitula, quæ iam habuimus, & quædam quæ infra habentur. Si autem ab omnibus excommunicatis abstineamus, iam esset falsum quod dicitur s. 6. q. 2. c. si tantum. & c. placuit. Primus incipit ibi, *Aliquando enim.* Secundus ibi, *Vel sñia.* Tertius ibi, *Est & alia.*

καὶ οὐδὲ τὸν Παῦλον δέδοικας, εἰς μὲν ἑλλήνων τράπεζαν, εἰ βουλοίμεθα, ἀκωλύτως συγχωροῦντα ἀπελθεῖν, εἰς δὲ τὰς τῶν πλεονεκτῶν οὐδὲ βουλομένους ἐῶντα; ἐὰν γάρ τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ φησι. ἀδελφὸν ἐνταῦθα λέγων πάντα τὸν πιστὸν ἁπλῶς, οὐ τὸν μονάζοντα. τὶ γάρ ἐστι τὸ ποιοῦν τὴν ἀδελφότητα; τὸ λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας, τὸ δυνηθῆναι καλέσαι πατέρα τὸν θεόν. ὥστε ὁ μὲν κατηχούμενος, κἂν μοναχὸς ᾖ, οὐκ ἀδελφός. ὁ δὲ πιστὸς, κἂν κοσμικὸς ᾖ, ἀδελφός ἐστιν. εἴ τις φησὶν ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος. οὐδὲ γὰρ ἴχνος τότε μονάζοντος ἦν, ἀλλὰ πάντα πρὸς κοσμικοὺς διελέγετο ὁ μακάριος οὗτος. ἐάν τις φησὶν ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ μέθυσος, τῷ τοιούτῳ μὴ δὲ συνεσθίειν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῶν ἑλλήνων οὕτως, ἀλλ' ἐάν τις ὑμᾶς καλέσῃ τῶν ἀπίστων (τοὺς ἕλληνας λέγων) καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ φησι μέθυσος. βαβαὶ πόση ἡ ἀκρίβεια. ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον οὐ φεύγομεν τοὺς μεθύσους, ἀλλὰ καὶ ἀπερχόμεθα πρὸς αὐτοὺς, μεθέξοντες τῶν παρ† αὐτῶν. idest,

† In Veronensi est πρὸς

Et neque Paulum ueritus es; ad mensam quidem græcorũ si voluerimus ire, non prohibentem: ad mensam autem auarorum, & aliena auferentium ne volentes quidem permittentem. [Nam si quis, inquit, qui frater nominatur inter vos] fratrem hoc loco dicens omnem fidelem simpliciter, non monachum tantum. Quid autem est, quod facit fraternitatem? lauacrum regenerationis, id quòd possumus Deum vocare patrem. Proinde, qui catechumenus est, etiam si monachus sit, non est frater: qui vero fidelis est, etiam si sæcularis sit, frater est. [Si quis, inquit, qui frater nominatur.] Neque enim vestigium tunc monachi erat: sed omnia ad sæculares loquebatur tunc beatus Paulus. [Si quis, inquit, qui frater nominatur, fuerit fornicator, aut auarus, aut ebriosus, cum huiusmodi nec cibum sumere.] Cum autem de græcis ageret; non ita, sed [Si quis vocat vos infidelium] græcos significans [& vultis ire; omne, qđ vobis apponitur, manducate.] [Si quis, inquit, qui frater nominatur, sit ebriosus.] Pape quanta diligentia. Nos autem non solum non fugimus ebriosos, sed etiam abimus ad eos, vnà sumpturi quæ ab ipsis.

1. Corin. 5.

1. Corinth. 10.

Euidenter itaque ex præmissis apparet, quòd eorũ communionẽ vitare non cogimur, qui sententia notati nõ sunt. Sed ipsius sententiæ notatio multipliciter intelligitur. ¶ *Aliquando enim arcetur quis à liminibus ecclesiæ, & à cõmunione corporis & sanguinis Christi, vel teste*[a] *conscientia, iuxta illud Apostoli, [Probet se homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: quia qui indigne manducat & bibit, iudicium sibi manducat & bibit.] Item illud Prosperi [facilius sibi Deum placabunt, &c.] require infra causa xxxiij. Maleficijs impeditus, quæstione*[b] *prima de pænitẽtia*[c]. *Vel sententia ecclesiastica: sicut pænitentes, quibus tempore præfinito*[d] *beneficium reconciliationis impenditur. Hæc sententia*[e] *excõmunicatio vocatur: quia à communione corporis & sanguinis Christi notatũ prohibet: sicut & Adã ab esu ligni vitæ excommunicatus est, Domino dicente. [Videte, ne forte sumatis de ligno vitæ.] Qua sententia non separatur quis à consortio fideliũ. Est & alia sententia, quæ anathema vocatur: qua quisq; separatur à cõsortio fidelium, de qua supra [Cum excõmunicatis nolite cõmunicare.]* ¶ *Hanc distinctionẽ licet cuique aduertere ex auctoritate Ioannis Papæ. [Engeltrudem*[f] *vxorẽ Bosonis, &c.] require supra in causa [Quidam episcopus à propria sede deiectus.] Item ex auctoritate eiusdem [Si quis domum*[g] *Dei violauerit, &c.] require infra in causa xvij. [Quidã presbyter infirmitate grauatus.]* ¶ *Itẽ ex auctoritate Siluestri Papæ [Præsenti decreto censemus, &c.] require supra in causa [In infamia cuiusdã episcopi.] Iuxta igitur hãc distinctionẽ intelligenda est illa auctoritas Innocẽtij Papæ secundi [Si quis suadente diabolo, &c.] vt infra in causa [Quidam presbyter,] vt iuxta etymologiã vocabuli anathemati, id est separationi subiaceat, qui in edictũ illud inciderit, qui à corpore & sanguine Christi, & ab ingressu*[h] *ecclesiæ se alienũ facit: qui impias manus in clericem inijcere ausus fuerit: qui etiam à nullo episcoporũ absolui, id est more pænitentium reconciliari poterit; nisi primum Apostolico conspectui se repræsentare curauerit.* ¶ *Illud autẽ Petri de Clemẽte [Si inimicus est iste Clemens, &c.] de sententia notatis intelligendũ est, sicut & illud Vrbani*[i], *Quibus episcopi non cõmunicãt, &c.]*

1. Corin. 11.

Gen. 3.

s. ead. multis capitibus habetur sententia. 3. q. 4. c. fin.

17. q. 4. quisquis §. idem. si quis domum.

5. q. 2. c. 2.

17. q. 4.

s. ead.

Imperare sibi nemo potest.

a ¶ *Vel teste.*] ergo aliquis contra seipsum fert sententiam, vt 21. dist. nunc autem. argu. contra quia nemo sibi imperare potest, vt ff. de arbit. l. pen. melius tamen est, si hoc faciat auctoritate superioris, j. de pæ. distin. 1. in actione. B.

b ¶ *Quæstione.*] id est, distinctione. nam tractatus de pæ. per distinctiones diuiditur.

c ¶ *De pænitentia.*] j. de pæ. distin. 1. §. item sicut.

d ¶ *Tempore præfinito.*] in cœna Domini[a].

[a] Vt 50. di. in capite. de cõse. dist. 2. ¶ cœna aliàs incipit, à quibusdã. Arch.

e ¶ *Sententia.*] sic iudex sæcularis potest aliquem excommunicare, id est, a legitimis actibus prohibere, vt ff. de pœ. l. minoris.

f ¶ *Engeltrudem.*] s. 3. q. 4. ca. vlti.

g ¶ *Si quis domum.*] 17. q. 4. quisquis. §. si quis domum. s. 5. q. 2. c. 2. Ioan.

h ¶ *Ab ingressu.*] G. videtur hic sentire, q qui clericum verberat

i ¶ *Vrbani.*] j. ead. quibus episcopi.

a ¶ *Cete-*

a ¶ *Ceterum.*] quasi dicat bene distinguo inter excõicatos simpliciter,& anathematizatos, vt scilicet illi sint vitandi, isti non.
b ¶ *Si tantum.*] s.6.q.2.placuit.c.2 & vlt.
c ¶ *Item Grego.*] cõtra id quod dixerat simpliciter excõicatos nõ esse vitandos, modo ostendit omnes excõmunicatos esse vitãdos.

personam. j.ea.quoniam multos.nec ob.19. dist. Anastasius. quia ibi communicabant ei in crimine hæresis.

S*I quis laicus.*] CASVS Statutũ fuit in concilio Toletano, q si ue clericus siue laicus sit anathematizatus, nullus ei cõicare p̃sumat. si vero cõ fecerit, ẽt ipse excõiceť. & hoc verũ est de p̃sentibus, vel ẽt de absentib⁹ q nouerunt clericũ vel laicũ anathematizatũ. *Excõicetur.* i. pro excõicato habeatur, quo ad sacramenta ecclesiæ.

R ogo.

6.q.2.

Ibidem.

vt infra in eadem causa. Ceterũ [a] *falsum esset illud Vasensis conciliy secundi* [*Si tantum* [b] *episcopus alieni sceleris se conscium nouit.*] *Item, & illud* [*Placuit, vt si quando episcopus, &c.*] *require supra in causa* [*Duo fornicatores, & infamia notati.*]

Item Gregorius [c] *clero, & populo Salonitano* [α].

α ¶ Salonitano.] *In regesto B. Gregorij, lib.5.c.148. leguntur hæc verba in epist.48. scripta clero, nobilibus, ac populo Iaderę consistentibus,* al. Iadertino.

¶ Communicare non licet ijs, qui excommunicatis communicant. C. XXV.

ROgo [d], hortor, & moneo, vt à prohibitæ vos communionis consortio per omnia suspendatis: ne cuiquam sacerdoti, suprascripto Maximo communicanti [e], contra animam suam quisquam vestrum communicare præsumat.

Item ex concilio Toletano primo, c.15.

¶ Nullus clericorum, vel laicorum ad domum excommunicati accedat. C. XXVI.

Iuo p.14.c.30.

vj SI quis laicus abstinetur; ad hunc, vel ad domũ eius, vel clericorũ, vel religiosorũ nullus accedat. Similiter & clericus si abstinetur; à clericis deuitetur. Si quis cum illo colloqui, aut conuiuari fuerit deprehensus; etiam ipse abstineatur. Sed hoc pertineat ad eos clericos, qui eiusdem episcopi [f] sunt, & ad omnes, qui commoniti [g] fuerint de eo, qui abstinetur, siue laico quolibet, siue clerico.

24 q.2.

3 *Sed hoc* [h] *specialiter in his, qui excommunicatis nominatim communicant. Vnde Vrbanus* [*Sane quod super Richardo, &c.*] *infra in causa.* [*Quidam episcopus in hæresim lapsus* [i]] *Item Nicolaus Papa in cap.* [*Excellentissimus* [k] *Rex Carolus, &c.*] *infra circa finem huius causæ.*

Item Vrbanus omnibus episcopis, c.5.

¶ Sententia pastoris timenda est, licet iniuste liget. C. XXVII.

Poly.l.6.tit.1. Ans.l.6.c.145. & l.12.c.25. Burc.l.11.c.1. Iuo u.14.c.74.

QVibus episcopi non communicant, non communicetis [l]: & quos eiecerint, non recipiatis. Valde enim est timenda sententia episcopi, licet iniuste liget [m].

Item ex octaua synodo.

f ¶ *Episcopi.*] isti enim non poterant ignorare sententiam sui epi, vt 12.q.2. qui humanis.
g ¶ *Commoniti.*] arg. q sufficit, si alicui dictũ est de excõicatione alicuius, vt ipsum teneať vitare, vt extra de elect. venerabilem. vltra mediũ, in parte decisa. & de postu. præla. ad hæc. ar. cõ extra de cler. exc. mini. illud? Respon. prima sñia vera est, qñ excõicatio alicuius puenit ad aliũ per famã publicam, aliàs forte secus esset, vt in contrario.

verba accipiũtur contra ꝓpriam significationẽ. ff. de euic. Lucius. in fi. ff. loca. & condu. l. ex conducto. §. Papinianus. vbi de hoc. Arch.

Excommunicatus vitandus est.

SED HOC Hæc est tertia pars q. in qua dicitur, q hæc regula de vitandis excõicatis habet locũ ĩ excõicatis nominatim, & ad hoc probandũ inducit ix. c. Ioan. de Fant.

CASVS Supra dictũ est ĩ c. rogo. q clericus Salonitanus non cõicaret sacerdotibus cõicãtibus Maximo nominatim excõicato, ꝑꝑ qđ videtur, vt ẽt ab illis q non sunt noĩatim excõicati, sit abstinẽdũ. Soluit aũt hoc Gra. & dicit, q illi sacerdotes ñ fuerũt noĩatim excõicati cum Maximo. ita dicit Hug. Gra. sentire. vel secundũ Ben. illud c. rogo. intelligitur de illis sacerdotibus, qui licet non fuerint nominatim excõicati, fuerunt tñ anathematizati pariter cũ Maximo nominatim excõicato. sic enim dixit Greg. excõico Maximũ cum omnibus sibi fauẽtibus. & ad hãc solutionem probandã inducit duas concordantias. Sequẽtia duo c. plana sũt. *Excommunicationis.* id est, suspensionis à sacramentis, & ingressu ecclesiæ. ita dicit Hug.

¶ Excommunicationis contrahit pœnam, qui excommunicatis communicat. C. XXVIII.

s. ead. cum excõmunicato. Burc.l.11.c.32. Iuo p.14.c.96.

vij SI quis frater aut palam, aut absconse cum excõmunicato fuerit locutus, aut iunctus communione; statim cum eo excommunicationis contrahat pœnam.

¶ *Canon hic neque habetur in octaua synodo, quę habita fuit tẽpore Nicolai primi, neque in alia, qua & ipsa nominatur octaua sub Ioanne octauo celebrata, qua in bibliotheca Vaticana seruãtur. Multa vero, quæ à Gratiano ex octaua synodo citantur, in regulis Basilij, Isidori, & alijs scriptis ad monachos pertinentibus inuenta sunt. Hoc quidem* s. *ead.* cum excommunicato, *fuit tributum Isidoro, quemadmodum etiam à Burchardo, &* Iuone. *Sed Smaragdus in expositione regulæ B. Benedicti, c.26 cum antea egisset de monacho, à suo pręposito excõmunicato, hæc scribit valde similia,* Hinc quidam magister Monachorum ait [Si quis vero frater aut palam, aut absconse cum eo fuerit locutus, aut coniunctus, communem cum eo excõmunicationis contrahat pœnam.] *quæ lectio conuenit cum lectione Burchardi & Iuonis.*

Item ex concilio Carthaginensi secundo, c.7.

Poly.c.7.tit.1. Burc.l.11.c.43. Iuo p.14.c.28. & 107. Pann.l.5.c.98.

¶ De eodem. C. XXIX.

QVi merito facinorũ suorũ ab ecclesia pulsi sunt, si ab aliquo epõ,

R*ogo.*] CASVS. Maximus nominatim excõicatus erat, sicut dicitur 63. dist. Salonitanæ. & 93. dist. c. miratus. sed quidam presbyteri ei cõicabãt. Præcepit ergo Greg. clero & populo Salonitano, vt illis sacerdotibus non cõicent; & intellige, q cõicabant ei in crimine, vel erat excommunicatus cum omnibus suis fautoribus iste Maximus.

d ¶ *Rogo.*] verbum rogandi hic præceptiue [1] ponitur. monemus enim quos habemus charos, vt 28.q.1. sic enim. & alibi, rogo, nõ ponitur deprecatiue. ff. de neg. gest. si serui mei rogatu. sed ponitur rogare pro mandare. sic ponitur mandare pro rogare. 23. quæst. 4. Guilisarius.

1 Rogo qualiter poni pro significatione ipsius verbi. aliàs litera. actus

e ¶ *Communicanti.*] in sacris, secundum Hug. Vel dic, q Maximus fuit excõicatus cũ omnibus suis fautoribus. Vel isti cõmunicabãt ei in crimine: aliàs excõicatio non descenderet vsque ad tertiam

h ¶ *Sed hoc.*] vult dicere, quòd Maximus fuit excommunicatus cum omnibus suis fautoribus. Nec obst. j. 24. quæst. 2. c.3. & j. ea. excellentissimus.
i ¶ *Lapsus.*] 24.q.2.c.3.
k ¶ *Excellentissimus.*] j. ea. excellentissimus.
l Q*Vibus episcopi.*] ¶ *Non communicetis.*] sim. 7. quæst. 1. scire debes. 93. distin. cap. 1. Nec ob. 6. quæst. 2. si tantum. quia hic loquitur cum constat de sententia [2], sed scitur eam esse iniustam.

2 Sub. quæ est iusta ex ordine iudiciario.

m ¶ *Liget.*] dumtamen error non sit expressus in sententia. extra ead. per tuas.

Q*Vi merito.*] CASVS Quæsitum fuit in concilio Carthagin. quã pœnam pati debeat episcopus presbyter, vel clericus si

aut presbytero, vel clerico fuerint in communione suscepti, etiam ipse pari[a] cum eis crimine teneatur obnoxius, refugiens[α][b] sui episcopi regulare iudicium.

α ¶ Refugiens.] *In concilio cum multis impressis, & manuscriptis codicibus collato legitur*, refugientes, *apud Burchardum vero, & Iuonē*, refugientibus, *quod conuenit cum canone græco, qui est nonus: omnia vero hęc verba*, refugientes sui episcopi regulare iudicium, *in recentioribus conciliorum editionibus non sunt hoc loco, sed post vers.* suscepti. *A Soriensi autem codice regis catholici omnino absunt.*

Item ex concilio Carthaginensi quarto, c. 66.

¶ Qui sententiam episcopi putat esse iniustam, recurrat ad Synodum. C. XXX.

CLericus[c], qui episcopi circa se districtionem iniustam putat, recurrat ad synodum.

Item Ioannes Chrysostomus, hom. 4. ad c. 2. epistolæ ad Hebræos.

¶ Vincula ecclesiastica non sunt contemnenda. C. XXXI.

ij NEmo contemnat vincula ecclesiastica. Nō enim homo est, qui ligat, sed Christus [d], qui nobis hanc potestatem dedit, & dominos fecit homines tanti honoris.

Iuo p. 14. c. 48. Pann. l. 5. c. 88.

Item Augustinus de verbis Apostoli, sermone 68.

¶ *Sic etiam citat Iuo p. 14. c. 50. sed p. 2. c. 94. coniunctè cum multis alijs verbis videtur citare ex libris de vnico baptismo.*

¶ Satanæ traditur, qui ab ecclesia excommunicatur. C. XXXII.

Iuo p. 2. c. 94. & p. 14. c. 50.

OMnis Christianus, dilectissimi, qui à sacerdotibus excommunicatur, satanæ[e] traditur †: quomodo? scilicet, quia extra ecclesiam[f] diabolus est, sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab ecclesiastica communione remouetur. Vnde illos, quos tunc Apostolus satanæ esse traditos prædicat, excommunicatos à se esse demonstrat.

† *al. tradi dicitur*

1. Tim. 1.

1. Cor. 5.

Idem tractatu 27. ad c. 6. Ioannis.

¶ De eodem. C. XXXIII.

NIhil sic debet formidare Christianus, quàm separari [g] à corpore Christi. Si enim separatur à corpore Christi; non est membrum eius. Si non est membrum eius; nō vegetatur spiritu eius. Quisquis autem inquit Apostolus, spiritum Christi non habet; hic non est eius.

Rom. 8.

Item Hieronymus[β] [*Quorū remiseritis peccata, &c.*] *id est, quibus ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint; ipsis ianua regni cælestis clausa erit.*

Matt. 16. Iuo p. 14. c. 53.

β ¶ Hieronymus.] *Hæc non sunt inuenta apud B. Hieronymum, sed in epist. 2. Eutychiani, quem citat Iuo.*

Item ex concilio Mileuitano, c. 22.

Et Afric. c. 92.

¶ Vicini episcopi audiant eos, qui de iudicijs episcoporum suorum queruntur. C. XXXIIII.

PResbyteri[h], diaconi, vel ceteri inferiores clerici, in causis, quas habuerint, si de iudicijs episcoporum suorū questi fuerint, vicini episcopi eos audiant, & inter eos, quidquid est, finiant, adhibiti ab eis ex consensu episcoporum suorum. Quòd si & ab eis prouocandum putauerint, non prouocent nisi ad Africana concilia, vel ad primates prouinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putauerit appellandū; a nullo intra Africam in communione suscipiatur.

2. q. 6. placuit, vt presbyteri.

¶ *Huic capiti in vulgatis codicibus præpositum erat nomen* Palea: *sed in omnibus vetustis Gratiani exemplaribus habetur. Citatur autem* s̄. 2. q. 6. c. placuit.

scienter cōicet excommunicatis. Et respondetur, ꝙ pari crimine obnoxius teneri debet. quod intelligit H. quo ad sacramenta, & ingressum ecclesiæ. Sequentia duo cap. plana sunt.

a ¶ *Pari.*] quid ergo si eps̄ cōicat alicui excōicato à simplici sacerdote? iā ligatus est à canone. Sed à quo absoluetur? Decre. dicit, ꝙ cōicans excōicato, à suo plato est absoluendus. extra de pæn. & remis. quod autem. & ita à metropolitano. Sed dicas, ꝙ à simplici sacerdote potest absolui nisi cōicet ei in crīe, vt extra ea. nup. videtur tn̄, ꝙ sicut in suspēso à iure post pænitētiā nō requiritur aliqua absolutio, sic nec in excōicato à canone: quod non est verum, vt in c. nuper. in fin. Sed quid si Papa cōicet excōicato? ille non est ligatus: quia non ligat ipsum canon. 25. q. 1. §. his ita.

Excommunicato communicans à quo absolui d̄bet.

b ¶ *Refugiens.*] id est, contemnens.

c CLericus.] intellectū huius c. habes. s̄. e. q. si eps̄ forte.

d NEmo.] ¶ *Sed Christus.*] ex hoc c. dicit P. Hispanus haberi causam, quare non possit appellari à snīa excōicationis, cū Christus eum liget, à cuius snīa nō potest appellari. Alia est ratio, quia nemo excommunicatur nisi pro contumacia [1] .j. ea. nemo. & non auditur contumax appellans, vt 2. q. 6. §. est autem qn̄. ver. sunt etiam quorum. Quidā autem illam assignant rationem, quia excommunicatio secū trahit executionem suā. extra de ap. pastoralis. vnde sicut ab executore non appellatur, ita nec ab hac snīa. Sed hoc non valet: quia qn̄q; appellatur ab executore, cū scilicet excedit modū, & snīa qua qs absoluit ab alio, secū trahit executionē, tn̄ appellatur ab ea. extra de app. qua fronte.

Appellari nō potest ab excommunicatione.

1 De hoc no. s̄. ea. episcopi si.

OMnis.] CASVS. Dicitur in hoc ca. ꝙ omnis qui excōicaт, satanæ traditur: quia sicut extra ecclesiā est diabolus, ita in ecclesia Christus. vnde qui ab ecclesia remouetur, quasi diabolo traditur. & sic exponit ecclesia de traditis satanæ ab Apostolo.

e ¶ *Satanę.*] Dum tamen iusta de causa excommunicetur, vt 23. quæstio. 3. si quis non recto.

f ¶ *Extra ecclesiam*] argu. quòd qui semel excommunicatus est, amplius excommunicari non potest; quia qui extra ecclesiam est, non potest magis esse extra eam. arg. contra. 3. q. 4. Engeltrudam. De hoc ibi notaui.

NIbil.] CASVS. Dicit hic Aug. ꝙ Christianus nihil debet magis timere, q̄ separari à corpore Christi, qd̄ est ecclesia: quia si ab eo separatur, non est membrum eius, nec ab eo vegetatur. Et hoc probat duabus auctoritatibus, Pauli scilicet, & Hieronymi. *Sic* id est, tantum.

g ¶ *Quàm separari.*] iuste, aliàs non obest, vt extra eo. a nobis. j. ea. quid obest. tn̄ si contemnitur, statim incipit ligare [2] .24. q. 3. notandum. in fi. sed ideo maxime est timenda, quia maxima est poena, vt 24. q. 3. corripiantur.

PResbyteri.] CASVS. Require casum huius c. s̄. 2. q. 6. placuit. Sequens capitulum planū est. *Irrita*, i. irritanda de facto, si est ipso iure irrita. sed non facit hoc c. directe ad propositum Gratia.

h ¶ *Presbyteri.*] hoc c. habetur s̄. 2. q. 6. placuit.

3.q.6. Irritam ex Felice.

Item ex concilio Carthaginensi 4.c.28.

¶ Iniusta episcoporum damnatio, irrita esse censetur. C. XXXV.

† *al.& iniustam*

IRritam esse iniustam † a episcoporum damnationem, & idcirco à synodo retractandam b.

Et in Africano. cap.46. & Vormac.c.71.

Item ex concilio Carthaginensi 5.c.12.

¶ Qui causæ suæ adesse, & innocentiam suam asserere voluerit, intra annum excommunicationis hoc faciat. C. XXXVI.

Polyc.l.7.tit.1. Burc.l.2.c.182. Iuo p.6.c.232.

RVrsus c constitutum est, vt quoties clericis conuictis, vel * confessis in aliquo crimine, vel propter eorum, quorum verecundiæ parcitur, vel propter ecclesiæ opprobrium aut insolentem insultationem hæreticorum, atque gentilium, si forte causæ suæ adesse voluerint, & innocentiā suam asserere; intra annum excommunicationis hoc faciant. Si vero intra annum causam suam purgare contempserint; nulla eorum vox postea penitus audiatur.

* ¶Vel.] *In omnibus locis indicatis legitur*, &. *Sed manuscripta Gratiani exemplaria concordāt cum vulgatis. In aliquibus tamen est*, conuicti clerici, vel confessi. *Apud Iuonem vero legitur*, vt aliquoties clerici conuicti, & confessi; *& vocem*, aliquoties, *habet etiam Burchardus*.

Item Gelasius.

¶ Audientiam sibi negat, qui excommunicationis suæ causam agere intra annum differt †. C. XXXVII.

† *al. dissimulat*

Poly.ibidem. Ansl.l.12.c.24. Burc.l.11.c.47. Iuo p.14.c.111. Pann.l.5.c.136. 24.q.2.c.1.

QVicumque intra anni spatium ciuiliter, siue publice d causam suam coram suis excommunicatoribus e non peregerint; ipsi sibi aditum audientiæ clausisse f videantur. Quòd si obstinato animo sine communione defuncti fuerint; nos eorum causam, iuxta beati Leonis g prædecessoris nostri sententiam, diuino iudicio reseruantes, quibus viuis non communicauimus †, nec mortuis communicare debemus.

† *al. mortuis cōmunicare non possumus.*

PALEA. C. XXXVIII.

Poly.ibidem Ansl.ibidem. Burc.l.11.c.48. Iuo p.14.c.112. ex eiusdem Gelasij decretis.

QVi vero excommunicato scienter communicauerit, & amodo saltem in domo simul orauerit, atque latebras †, quominus ad satisfactionem perducatur, præbuerit; donec ab excommunicatore pænitentiam accipiat, corporis & sanguinis Domini communione priuatum se esse cognoscat.

Item ex concilio h *Hilerdensi.c.10.*

¶ Tardius recipiatur ad veniam, qui sacerdote iubente de ecclesia exire contemnit. C. XXXVIIII.

QVi iubente sacerdote pro qualicumq; culpa ab ecclesia exire cōtempserit; pro noxa contumaciæ † tardius i recipiatur ad veniā.

† *al.contumelia*

Sed quæritur, si ante damnati absolutionem episcopum mori contigerit; vtrum damnatus postea valeat absolui.

a ¶ IRritam. ¶ *Iniustam.*] i. irritandam. Vel prout sonat.
b ¶ *Retractandam.*] de facto si est ipso iure irrita, vt extra de app. ad præsentiam.
RVrsus.] CASVS. Beneuentanus sic ponit hūc casum. Quidam clerici fuerunt de quibuldā criminibus accusati: citati noluerūt venire, pp qđ fuerunt excōicati. quæsitū fuit in concilio Carthaginensi qualiter vlterius sit procedendū? Et rñdet ꝙ quamuis cōtumacia faciente sint conuicti vel cōfessi, tñ vt eorū parcat verecundię, ad euitandā insultationē hęreticorū, vel gentiliū, intra annū expectant, intra quē si venerint, causam suā defendant: si vero non venerint intra annū, postea nullo modo audient. Idē sentit H. & Io. qa qui stat in excōicatione p annū, iuris interpretatione p cōuicto habet de crimine sup quo accusat, nec de eo audit vlterius: sed de excōicatione vel cōtumacia qñcumque voluerit satisfacere, audit, iuxta illud. In quacūque hora peccator, &c. 26.q.6. c.cognouimus. *Purgare*, id est, venire ad iudicium, vt de causa cognoscatur, vt sic purgetur vel condemnetur. Quidā tñ intelligunt hoc cap. de clericis infamatis qui se purgare contemnunt.
c ¶ *Rursus.*] id est, post alia statuta. Sic pone casum. Quidam accusatus de crimine, legitime fuit citatus, noluit venire, excōicatur pro contumacia. si intra annū venerit, auditur super crimine, postea non: qa habet pro conuicto vel cōfesso iuris interpretatione. vñ qui excōicatus est pro suspicione hæresis, post annū pro hæretico habet, vt extra de hære. excōicamus. circa prin. nō ob. 3.q.9. decernimus. qa ibi loquitur cū his est cōtestata. Vel ibi nō punit de crimine, sed pro contumacia. Sed P. Hispanus propter hoc verbum purgare, intellexit hoc c. de clerico infamato, qui si citatur vt se purget, & contumax fuerit, iuris interpretatione pro conuicto habetur. 24.q.3. de illicita. Vel dic ꝙ temperat rigorem illorum canonū qui dicebant, ꝙ si clericus contemnit excōicationē, statim deponendus est. s.ea. si quis presbyter. & cap. seq. sed hic propter insultationem hæreticorum datur eis annus ad probandum innocentiam suam. sed si per annum steterit excommunicatus, tunc primo deponitur. Vel dic ꝙ etiam post annū potest audiri de crimine quantum ad hoc vt ostendat innocentiā suam: sed non quantum ad hoc vt recuperet bona sua, C. vt de regren. reis. l. 2. quod tamē hic dicitur de anno, videt correctum extra de cleri. non resid. ex tuæ. Sed dic ꝙ non habetur pro conuicto spatio minori quàm anno, vt hic dicitur: sed tamen in minori spatio pōt priuari beneficijs, vt ibi. Et not. quòd sequens cap. loquitur de ciuili negotio & criminali, hoc autem in criminali tantum.
QVicumque.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ quicūque fuerint excōicati pp ciuilem vel criminalem causam, si intra annū causam nō peregerint coram suis excōicatoribus, postea nō audiantur: si vero in excōicatione fuerint mortui, iuxta sentētiā beati Leonis, eis mortuis cōicare nō debemus, sicut eis viuis non cōicauimus. sed diuino iudicio reseruentur.
d ¶ *Siue publice.*] id est, siue criminaliter.
e ¶ *Excommunicatoribus.*] excōicandus est reus, cū talis est causa ꝙ actor non pōt mitti in possessione, vt extra vt lit. non contes. tuæ. ADDITIO Et intelligitur hoc c. quando non liquet, nec liquere potest de causa: alias est dispensatio secundum Hugo.
f ¶ *Clausisse.*] quantum ad causam possessionis. sed non proprietatis. vnde mitius agitur in ciuili quàm in criminali causa, vt dictum est s.c. prox. & extra vt lit. no contest. qm frequenter. Vel loquitur de actore contra quem bene proceditur lite non contest. vt extra de dolo & contumacia, causam.
g ¶ *Leonis.*] 24.q.2. sane. & c. de communione.
h ¶ *Item ex concilio.*] hæ sunt paleæ. B.
i QVi iubente. ¶ *Tardius.*] hoc in laico: clericus enim deponitur. s.ead. si quis episcopus. & iudex potest alicui negare iustitiam propter delictum suum, vt ff. ex quib. cau. ma. sed & si. §. actio. immo quandoque duplicatur alicui pœna propter contumaciam suam, vt ff. de pœ. authē. damnū. §. quisquis. & est simile. s. 18. dist. si quis autem.
SED QVAERITVR. CASVS. Supra in cap. quicūq; dictum est, ꝙ mortui in excōicatione soli Deo reseruantur. Nunc vero quæritur, si quis episcopus excōicator primo moriatur, quis debeat absoluere excommunicatum? Et respondetur ꝙ successor: quod probat seq. c. cuius casus patet.

De his ita statutum est in in concilio Epaunensi, c.28.

¶ A successore soluatur, qui post mortem episcopi remanet ligatus. C. XL.

Burc.l.11.c.50. Iuo p.14.c.114. Pann.l.5.c.121.

ij SI episcopus ante damnati absolutionem obitu rapiatur, correctum aut pænitentem successori [a] licebit absoluere.

Præmissis auctoritatibus, quibus iniustæ sententiæ usque ad examinationem utriusque partis parere iubemur, ita respondetur. Gregorius non dicit sententiam iniuste latam esse seruandam, sed timendam, sicut & Vrbanus [b]. Timenda est ergo, id est non ex superbia contemnenda. Reliquæ vero auctoritates de excommunicatis loquuntur; qui vel vocati ad synodum venire contempserunt, vel calliditatibus aduersantium occurrere nescientes, iniustam sententiam à iudice reportauerunt; vel qui neglectu suæ vitæ sinistram de se opinionem nasci permittẽtes, sententiam in se exceperunt. Hos si quidem solos excommunicationis sententia ferire licet.

Vnde in Meldensi concilio, c.56.

¶ Quibus culpis exigentibns aliquis sit communione priuandus C. XLI.

Et in adiectis capitularibus Caroli filij Ludouici. Burc.l.11.c.10. Iuo p.14.c.80. Pann.l.5.c.93.

ij NEmo episcoporũ quemlibet sine certa & manifesta peccati causa cõmunione [c] priuet ecclesiastica. Sub [a] anathemate autem sine conscientia [d] archiepiscopi, aut coepiscoporum nullum præsumat ponere, nisi vnde canonica docet auctoritas: quia anathema est æternæ mortis [e] damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non potuerit corrigi.

a ¶ Sub anathemate.] *In cõcilio Meldẽsi, & adiectis capitularibus Caroli filij Ludouici legitur.* Anathema autem sine consensu archiepiscopi, aut coepiscoporum, prælata etiam euangelica admonitione, nulli imponat. *ceteri autem collectores parum à Gratiano discrepant.*

Item ex concilio Aruernensi.

¶ *In concilio Aruernensi, qđ extat, non habetur; sed in Aurelianensi 4.c.2. & in Vormaciẽsi, c.13.*

¶ Pro paucis, & leuibus causis nullus communione priuetur. C. XLII.

NVllus sacerdotum quemquam rectæ fidei hominem pro paruis, & leuibus [f] causis à communione suspendat: præter eas culpas, pro quibus antiqui patres arceri [g] ab ecclesia iusserunt cõmittentes.

Item ex concilio Triburiensi.

¶ Pro his tribus criminibus quilibet communione priuetur. C. XLIII.

Polyc.l.7.tit.1. Burc.l.11.c.74. Iuo p.14.c.122. Pann.l.5.c.112.

CErtum† est pro his tribus [h] criminibus aliquem excommunicari debere, cũ ad synodum canonice vocatus venire cõtemnit: aut si postquã illuc venerit, sacerdotalibus respuit obedire præceptis: aut si ante finitã [i] causæ suæ examinationem à synodo abire† præsumit.

† al. profugus abire

4 *De his [k] inquam, & huiusmodi, præmissæ auctoritates loquuntur, non de iniuste suspensis. Quòd autem iniustæ sententiæ parendum non sit, multis auctoritatibus probatur. Quarum prima est illa Hieronymi super Matthæum libro tertio.*

In cõm.ad.c.16.

¶ Sententia pastoris reum, vel innocentem non constituit, vel facit. C. XLIIII.

Polyc.l.7.tit.3. Ansl.l.7.c.130. Iuo p.14.c.7. Pann.l.5.c.86.

QVomodo [l] sacerdos mundum leprosum non facit, sic episcopus,

---

a ¶ SI episcopus.] [a] Successori.] Huic est simile ff. de iu. mortuo. Est ergo hic ar. ꝙ successor potest corrigere, & tenet cõfirmare factum antecessoris sui. 35.q.9. quod quis. extra de precar. c.2. & 16.q.9. illud. 12.q.2. quicumque. & in authẽ. vt nulli iud. §. & hoc vero iubemus. successor autẽ delegati non põt absoluere vel restituere possessionẽ adiudicatã, nisi succedat in honore & onere, extra de offi. ordi. pastoralis. §. præterea.

Successor factum antecessoris cõfirmare tenetur.

PRAEMISSIS. CASVS. Hactenus ꝓbauit, ꝙ sentẽtiæ excõicationis siue iustæ siue iniustę parendũ est. Modo allegat ɔ̃riũ, & rñd. illis duobus cap. sentẽtia pastoris. & cap. quibus epi non cõicant. & dicit, ꝙ loquuntur de sentẽtia iniusta, quæ non est seruanda, sed timenda, quod allegando dicit. Alia vero cap. intelligunt de cõtumacibus & negligentibus: qui licet peccata de quibus impetunt non commiserint, tñ excõicationis sentẽtia licite feriunt: quod probat ꝑ sequentia c. Sequens §. planus est. *Hos solos*, scilicet, contemptores vel negligentes.

b ¶ *Sic & Vrbanus.*] supra ea. qbus episcopi.

NEmo.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas pates. In prima parte dicitur, ꝙ nullus eps debet suum parochianum excõicare, nisi ꝑꝑ manifestam causam peccati. In secunda parte dr, ꝙ nullus debet anathematizari ab epo, nisi ꝑꝑ contumaciam mortalis peccati, nec sine conscientia archiepi vel suffraganeorum.

c ¶ *Communione.*] sacramentorum.

d ¶ *Sine conscientia.*] hoc est verum, cũ illud delictum tangit totam prouinciam, aliàs nõ tenet, vt 9.q.3.c.2. &c. archiepiscopus.

e ¶ *Mortis.*] sed cũ sit perpetua damãtio, qualiter dr medicinalis, vt 2.q.1. multi? Respon. cum cõtemnitur, est dãnatio, aliàs non, vt 24.q.3. notandum. in fi. Itẽ videtur hic ꝙ nemo sit excommunicandus nisi pro contumacia, vt 45. dist. sed illud. & 24.q.3. tam sacerdos. & c. ecclesiæ. sed hoc non est verum [I], vt extra de verbo. sig. ex parte. Vel dic ꝙ tunc demum quis potest excommunicari pro crimine, cum est incorrigibilis, cum aliter non possit corrigi. 24.q.4. forte. Ioan.

[I] Ad hoc s. c. qui merito de consec. di. 2. si nõ sunt. ibi de hoc. & not. s. e. epi. si. s. ea. excõicatos. & 17. q.4. de presbyterorum. Archidia.

f NVllus. ¶ *Et leuibus.*] Simile s. ea. epi. Vel intellige de venialibus, vt j. de cons. dist. 2. quotidie. & c. panem de altari.

g ¶ *Arceri.*] id est, excõicari. Baz. tamen intelligit, ꝙ quicumque est in mortali peccato, non debet ingredi ecclesiam, per id qđ est 33.q.4. vir cum propria. sed non est verum, vt ibi dixi, & j. de pœnit. dist. 5. falsas. & 1.q.1. qui studet. Ioan.

CErtum.] CASVS. Quidam clerici vocati ad synodum venire contẽnebant; aut si veniebant, nõ obediebant, vel si obediebant ad tẽpus, ante finẽ causæ à synodo recedebant. quæsitũ fuit de istis, vtrũ pro his tribus criminibus sint excõicãdi. Et rñ. ꝙ sic.

h ¶ *Tribus.*] id est, pro contumacia istorum. idem est de quolibet alio crimine.

i ¶ *Ante finitam.*] sic j. de consecra. dist. 1. missus.

DE HIS. Hæc est quarta pars quæstio. in qua ꝓbare intendit magister superficialiter, ꝙ snīæ iniustæ nõ sit parendũ, scilicet ꝙ neminẽ ligat apud Deũ, supple nisi contẽnent, aliàs ɔ̃ 24.q.3. notandum. Hoc tñ intendit probare ꝑ 19 cap. quæ aliter intelliguntur, quàm in sententia excommunicationis. Io. de Fant.

CASVS. Nunc dicit Gra ꝙ de talibus cõtumacibus loquunt supradictæ auctoritates, qbus non est cõicandum: sed non loquunt de iniuste suspensis, cui iniustæ sententiæ ꝓbat sophistice nõ esse parendum multis auctoritatibus, quarum prima est, &c.

k ¶ *De his.*] id est, de contumacibus.

QVomodo.] CASVS Ostendit hic Hierony. ꝙ sicut sacerdos veteris test. mundũ non faciebat leprosum: sic hodie prælatus nõ ligat per suã snīam insontes, nec soluit noxios; sed ex officio suo scire debet quis ligandus sit, & quis soluendus.

l ¶ *Quomodo.*] si quis enim dicebat leprosus, ducebat ad sacerdotẽ, & si ille iudicabat illũ leprosum vel mũdũ, ita habebat, vt j. de pæ. dis. 1. §. ex his itaq;. Et sic patet, ꝙ snīa non dat nouũ ius, sed

Sentẽtia nõ dat nouum ius.

vetus declarat. vt ff. si ser. ven. ficuti. §. 3. tamen si sñia fuerit lata ꝓ reo, ꝓ hoc nō tollitur obligatio, vt ff. de cond. inde. Iulianus. sed si pro actore feratur, dat ei nouã actionẽ, vt C. de reb. cred. actori.
a ¶ *Non alligat.*] quantum ad Deum, sed quantum ad ecclesiam, vt 24. q. 3. si quis non recto. *Nec*

C *Vi.*] Casvs. Dioscorus hereticus Alexãdrinus patriarcha quosdam excõicauit, qui eius sententia credebant se esse ligatos, quæritur à Gelasio, vtrum à tali sententia sint ligati, & respondet, ꝙ non, nec indigent absolutione, sed deponant illam opinionem, & erit sententia nulla.

vel presbyter, non alligat[a] eos, qui insontes sunt, nec soluit[b] noxios: sed pro officio suo cum peccatorum varietates audierit, scit[c] qui ligandus sit, qui soluendus.

¶ *Varie hic locus legitur apud collectores. Apud B. Hieronymum sic habet,* Legimus in Leuitico de leprosis, vbi iubentur, vt ostendant se sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc à sacerdote immundi fiant: non quo sacerdotes, leprosos faciant, & immundos; sed quo habeant notitiam leprosi & non leprosi, & possint discernere qui mundus, quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos mundum, vel immundum facit, sic & hic alligat, vel soluit episcopus, & presbyter: non eos qui insontes sunt, vel noxij; sed pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quive soluendus.

[*Item Augustinus super Matthæum.*]

PALEA. C. XLV.

Ridiculum est, vt eum mundum esse dicamus, qui vinculis peccatorum suorum ligatus est, propter hoc solum, quòd episcopus dicitur habere huiusmodi potestatem, vt soluti ab eo, soluti sint in cælo, & ligati in terris, ligati sint in cælo. sit ergo irreprehensibilis qui alterum ligat, aut soluit.

Item Gelasius Papa episcopis orientalibus de damnatione[a] Dioscori.

Sententia habetur aliqua ex parte in tomo Gelasij de anathematis vinculo.

a ¶ Damnatione Dioscori] *Sic etiam in manuscriptis. Apud Iuonem est*, de communione Achatij vitanda. *Et Dioscorus quidem in Chalcedonensi synodo, & à sancto Leone primo damnatus est, Achatius autem à Felice tertio, & Gelasio ipso.*

¶ Non est petenda absolutio, cum inique fertur sententia. C. XLVI.

Iuo p. 14. c. 8.

Cui est illata[d] sententia, deponat errorem, & vacua est: sed si iniusta est, tanto eam curare non debet, quanto apud Deum & ecclesiam eius neminem potest iniqua grauare sententia. Ita ergo ea se non absolui desideret, qua se nullatenus perspicit obligatum.

Item Augustinus de summo bono.

l. 3. de natura boni, c. 39.

¶ Deus non nocet, nec nocere aliquem patitur iniuste. C. XLVII.

Iuo p. 14. c 9.

Secundum catholicam fidem, & sanam doctrinam, & intelligẽtibus perspicuam veritatem, nec naturæ Dei[e] nocere potest quisquam, nec natura Dei nocere[f] iniuste cuiquam, vel nocere iniuste[*] patitur quemquam. Qui enim nocet (ait Apostolus) recipiet, illud quod nocuit.

impune] vera lectio. *Coloss.* 3.

Idem sermone 16. de verbis Domini.

¶ Iniusta vincula dirumpit iustitia. C. XLVIII.

Polyc. l. 7. tit. 1. Burc. l. 11. c. 74. Iuo p. 14. c. 12. Iuo p. 14. c. 5. Pann. l. 5. c. 83.

Coepisti habere fratrem tuum tamquam publicanum, ligas illum in terra: sed vt iuste alliges, vide. Nam iniusta vincula dirumpit[g] iustitia. Cum[g] autem correxeris, & concordaueris cum fratre tuo, soluisti illum in terra: cum solueris[h] in terra, solutus erit & in cælo.

al. præsagum abire

g ¶ Cum autem.] *Emendatus, & locupletatus est hic locus ex originali, Iuone, & Pannormia.*

Idem de sermone Domini in monte, lib. 2. c. 29.

In cõm. ad. c. 16.

¶ Temeritas iudicandi non ei, qui iudicatur, sed iudici nocet. C. XLIX.

Iuo p. 14. c. 10.

Temerarium iudicium plerumque[i] nihil nocet ei, de quo temere iudicatur. Ei autem, qui temere iudicat, ipsa temeritas necesse est, vt noceat[k].

Idem ad clerum Hipponensem, epist. 137.

Polyc. l. 7. tit. 3. Ansl. 7. c. 130. Iuo p. 14. c. 7. Pann. l. 5. c. 86.

¶ Non obest homini iniusta sententia. C. L.

Poly. l. 7. tit. 1. Iuo p. 14. c. 11.

Quid obest homini, quòd ex illa tabula[l] non vult eum recitari humana ignorantia, si de libro viuorum non eum delet iniqua conscientia?

Item in libro contra Secundinum Manichæum, c. 1.

¶ De eodem. C. LI.

Iuo p. 14. c. 12.

Senti[m] de Augustino, quidquid libet: sola me in oculis Dei conscientia non accuset.

b ¶ *Nec soluit noxios.*] talis absolutio non prodest quantum ad eum, qui quærit indiscretum sacerdotem, vt eum per imperitiam absoluat, vt J. de pæ. dist. 6. qui vult.
c ¶ *Scit.*] id est, scire debet, vt iudex. Io. de Fan.

d ¶ *Illata.*] à Dioscoro hæretico, cuius sententia nulla fuit. Sed qđ si aliam tulisset sententiam in suos subditos? Dico, ꝙ tenet: quia illi qui sunt extra ecclesiã, bene habent iurisdictionem, vt 23. q. 5. si propterea. & 3. q. 7. c. vlt. Alii contra sentiunt, vt 24. q. 1. audiuim⁹. sed illud non tenet cum excommunicatus est, vt extra de sent. & re iud. ad probandum.

S *Ecundum.*] Casvs. Dicitur hic quòd naturæ Dei, scilicet homini, non potest aliqs iniuste nocere: nec ipsa potest iniuste & sine causa nocere: qa Deus non patitur quemquã iniuste nocere. Sequentia capitula plana sunt vsque ad c. in cunctis.
e ¶ *Nec Dei.*] id est, Deo.
f ¶ *Nec natura Dei nocere.*] qn puniat malefactore, vt 32. q. 4. nemo.
g C *Oepisti.*] ¶ *Dirũpit.*] vt 15. q. 6. auctoritatem.
h ¶ *Solueris.*] quasi dicat, si iuste ligas, erit ligatus & in cælo, & econuerso, vt de pæ. di. 1. quem pænitet.
i T *Emerarium.*] ¶ *Plerumque.*] nocet enim si contemnatur.
k ¶ *Vt noceat.*] quia si per imperitiam iudicat facit litẽ suã, vt inst. de obli. quæ ex quasi deli. na. §. 1. sed si per dolũ, incurrit infamiam, & præterea punitur in totã litis æstimationẽ, C. de pœ. iu. qui male iu. l. 2. eodem modo ad interesse punitur, qui iniuste excommunicauit aliquem, nisi erraue rit ex causa probabili, vt extra de senten. excom. sacro.
l Q *Vid obest.*] ¶ *Tabula.*] 2. q. 1. c. nomen.
m S *Enti.*] J. ead. non sunt. contra. 12. q. 1. nolo. de conse. dist. 1. iubemus. in illis c. dicitur, ꝙ non sufficit conscientia: sed requiritur bona fama quãtum ad alios. sed illa c. loquuntur quando sumus inter tales, qui parati sũt imitari, & non reprehendere, vnde ne tales corrũpamus exẽplo, niti debemus vt fama nostra luceat corã eis. sed hic loquitur cum sumus inter tales, qui non curant imitari, sed reprehendere: tunc sufficit nobis quantum ad eos conscientia bona.

Iudex male iudicans qua liter punitur.

¶ De hoc no. 2. quæ. 6. hoc etiam. & extra li. 6. de re iud. cũ æterni. quæ ẽ in no. 4.

Fama bona cum consciẽtia requirit.

I n cum.

Item Gregorius Conſtantio Mediolanenſi epiſcopo, libro 6. epiſto. 14. ſeu c. 178.

¶ Quos conſcientia iuſtificat, aliorum maledicta non timeant. C. LII.

Nic. epiſt. 2. a[d] Michaelē Im[p]

IN cunctis, quæ in hac vita aduerſa proueniunt, ſola eſt, ſicut noſtis, omnipotentis Dei diſtrictio penſanda, atque ad cor ſemper propriū recurrendum: vt nullius nos ibi lingua[a] implicet, vbi conſcientia non accuſat. Quem enim conſcientia defendit; & inter accuſationes liber eſt; & liber, vel ſine accuſatione[b] eſſe non poteſt, ſi ſola, quæ interius addicit† [c], conſcientia accuſet. De veſtra igitur ſanctitate abſit à Chriſtianorum iudicio, ea quæ maledicorum [d] hominum rumoribus conficta credimus, in qualicumque modulo ſuſpicionis adduci: quia ex ſacri eloquij teſtimonio tenemus, vt maiora [*] mala, cum forſitan dicuntur, niſi [e] probata, credi non debeant; ſed probata[f] citius vlciſci[g]. & infra. ¶ Hæc igitur dixi, vt nimiæ eſſe leuitatis oſtenderem; ſi quis mala grauia credere ſtudeat, quæ probari non poſſunt. Vnde ſanctitas veſtra debet mentem ſuam à maledicorum hominum rumoribus, atque obtrectatione diſiungere, & ſola, quæ æternæ vitæ ſunt, atque ad vtilitatem ſubditorum proficiunt, cogitare.

† al. audit

* ¶ Maiora mala.] *Sic emendatum eſt ex originali, & Nicolao: & ſępe in hac epiſtola repetitur,* mala grauia. *Antea legebatur,* mala maiorum.

Item Auguſtinus in pſal. 36. concione 3. ad ver. [Nec damnabit eum.]

¶ Fruſtra damnatur ab homine, quem Deus iuſtificat. C. LIII.

Iuo p. 14. c. 13.

ET ſi ad [β] tempus damnaris ab homine, & ſi dixit ſententiam proconſul in Cyprianum [h]; alia eſt ſella [i] terrena, aliud tribunal cælorum. Ab inferiore accepit ſententiam, à ſuperiore coronam [k].

β ¶ Et ſi ad tempus. *Apud B. Auguſtinum de diuino iudicio agentem ſic legitur.* Quando ergo ventum fuerit ad illud iudicium, non eum damnabit: & ſi ad tempus videtur damnari ab homine, & ſi dixit ſententiam, &c.

Idem in pſalmum 37. ad ver. [Quoniam in te ſperaui.]

C. LIIII.

Iuo p. 14. c. 14.

CVſtodi [l] intus innocentiā tuam, vbi nemo opprimit cauſam tuā. Præualebit † in te falſum teſtimonium, ſed apud homines. Numquid apud Deum valebit, vbi cauſa tua dicenda eſt? Quando Deus iudex erit; alius teſtis, quàm conſcientia tua non erit. Inter iuſtum iudicem, & conſcientiam tuam noli timere, niſi cauſam tuam.

† al. præualuit

Item Gregorius Papa Palladio presbytero, lib. 8. epiſt. 45.

Et in epiſtola Sixti iij.

¶ Non hominum linguas, ſed conſcientias curare debemus. C. LV.

INter verba laudantium, ſiue vituperantium ad mentem ſemper recurrendum eſt: & ſi in ea non inuenitur bonum, quod de nobis † dicitur; magnam triſtitiam generare debet: & rurſum ſi in ea non inuenitur malum, quod de nobis homines loquuntur; in magnā debemus lætitiam proſilire. Quid enim, ſi homines † laudent, & cōſcientia nos accuſet? aut quæ debet eſſe triſtitia, ſi omnes accuſent, & ſola conſcientia liberos nos eſſe demonſtret? Habemus Paulum dicentem [Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.] Iob quoque dicit [Ecce in cælo teſtis meus.] Si ergo eſt nobis teſtis in cælo, teſtis in corde; dimittamus ſtultos foris loqui, quod volunt. Quid aliud detrahentes faciūt, niſi in puluerē ſufflant, atq; in oculos ſuos terrā excitant? vt vnde plus detractionis perflāt, inde magis nihil veritatis videāt. Vocādi tamē etiā ſunt ipſi, & tranquille admonēdi, eiſque ſatisfieri modis omnibus debet: ſcientes, quid de Iudæis veritas dicit [ne forte [m] ſcandelizemus eos.] Si aūt ſatisfieri ſibi ex veritate noluerint; habes cōſolationē, quā in ſancto Euangelio cōſpicias. Cum enim Domino dictū fuiſſet [Scis,

† al. vobis

† al. omnes

2. Cor. 1.

Iob. 16.

Matth. 17.

IN cunctis.] CASVS. Conſtantinus archieps Mediolan. infamatus erat à quibuſdā maledicis ſuper qbuſdā criminibus, & ideo corrigere ſubiectos prætermittebat; nec etiam prædicabat; quia credebat vera eſſe quæ dicta ſunt de eo. Papa vero ſcribit ei, vt propter hoc nō dimittat vtilitatem ſubditorū, ſed ſolā cōſcientiā mundam retineat apud Deū. & dicit ſe talia nūq̄ crediſiſſe, cum ſacri eloquii teſtimonia dicant mala non eſſe credenda niſi probentur.

a ¶ Lingua.] ablatiui caſus, i. vt propter nullius linguā credat ſe aliquis implicitū & reū.

b ¶ Accuſatione.] interiori.

c ¶ Addicit] id eſt, cōdemnat.

d ¶ Maledicorum.] ar. ꝙ infamia orta ab inimicis nō inducit purgationē. extra de pur. can. cum in iuuentute. & 2. q. 5. omnibus [x]. nec ēt a leuibus perſonis, nec ab illis qui de facili credunt.

x Vbi de hoc videas. 24. q. 4. non inuenitur. iuxta. ſ. Arch.

e ¶ Niſi probata.] ȷ. 30. q. 5. nullum ante.

f ¶ Probata.] aliàs ꝓlata.

g ¶ Vlciſci.] id eſt, puniri, q̄ citius fieri pōt, vt 23. q. 4. cum quiſq;.

ET ſi ad tempus.] CASVS. Dicit Augu. ꝙ quamuis homo damnetur in hoc ſæculo iniuſte a terrena ptāte, vt Cyprianus martyr: nō eſt tn̄ curandū, qm̄ a ſuperiori iudice recipiet coronā. Et ſm̄ H. eſt in littera. *Proconſul.* & ſm̄ hoc erit ibi, *Addixerit.*

h ¶ Cyprianum.] Martyrem.

i ¶ Sella.] id eſt, ſedes iudicis.

k ¶ Coronam.] ſi ſententiam patiēter ferat, vt ȷ. ea. qui iuſtus.

CVſtodi.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ licet falſum teſtimoniū faciat alicui iuſto præiudiciū apud ſæculares, nō tn̄ apud Deū præualebit, cū Deus erit iudex, & ſola conſcientia teſtis: & ideo in aīa debet innocentia cuſtodiri, vbi cauſa iuſti nō opprimitur.

l ¶ Cuſtodi.] quia corpori vis pōt fieri, non aīæ. 32. q. 5. §. 1. 23. q. 6. in prin. Io. de Fant.

INter verba.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in duas partes. In prima parte dicit, ꝙ ſiue laudamur, ſiue vituperamur, ſemper eſt ad mētem recurrendum. & ſi bonum quod dicit, nō eſt in nobis, triſtari debemus. Si vero malum, qđ homines de nobis loquūtur, non eſt in nobis, multum gaudere debemus. nam licet mala de nobis dicantur; conſcientia tamen apud Deum nos liberos eſſe demonſtrat: quod probat duabus auctoritatibus, ſcilicet Pauli & Iob. Stulti vero bonis detrahentes, puluerem peccati in oculos ſuos ſufflant: quia magis ſibi nocent quàm alii: ſicut in puluerem ſufflans magis nocet ſibi q̄ alij. In ſecunda parte dicitur, ꝙ infamantibus eſt ſatisfaciendum, ſi parati ſunt recipere ſatisfactionem: [ne] forte ſcandalizentur: qđ probat exēplo Chriſti, qui ne Iudæi ſcandalizarentur, ſoluit tributum. ſi aūt nolunt ſatisfactionē recipe[re], de ipſorum ſcandalo non eſt curandum. Et hoc probatur duab[us] rationibus, ſcilicet exemplo Chriſti, qui cum audiſſet Phariſæos ſcandalizatos, eo ꝙ docebat cibos non diſcernendos, nō curauit; ſed ait: Sinite illos: quia cæci ſunt, & duces cæcorum. Et auctoritate Pauli, qui præcepit Romanis, vt quantum in eis eſſet, cum omnibus hominibus pacem haberent, licet ſcandalizati ſint de hoc. Secunda pars incipit ibi, *Vocandi tamen.*

m ¶ Ne forte.] hæc fuerūt verba Chriſti, cum peteretur ab eo tributum,

butũ, dixit Petro: Vade ad mare, & piscẽ qui tibi prius occurrerit, tolle: & quod inueneris in ore piscis, des pro me & pro te, vt 28. q. 1. iã nũc. Et est ar. q̃ aliq̃d omittit rõne scãdali. di. 50. d̃ his vero.
a ¶ *Verbo.*] non quod intrat in os, sed quod procedit ex ore coinquinat hominem: tunc dixerunt discipuli: scis quia pharisæi audito

Matt. 15.

quia Pharisæi audito verbo [a] hoc scandalizati [b] sunt:] respondit [Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum.] Paulus quoque apostolus admonet, dicens. [Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.] Dicturus quippe [Cum omnibus pacem habentes,] quia hoc difficile esse prospexit, præmisit [c] [si fieri potest.] Sed tamen adiunxit, quod possit fieri, cum dixit [quod ex vobis est.] Quia si nos in mente charitatem erga odientes seruare cupimus, & si illi nobiscũ pacẽ non habent; nos tamen cũ illis [d] sine dubio habemus.

Rom. 12.

α. ¶ Quid enim] *Addita sunt nonnulla ex epistola B. Gregorii, & partim etiam Sixti tertij: in qua idem fere repetitur.*

Hoc inter eos obseruandum est, qui parati sunt suspicari, quod non vident; parati semper reprehendere, numquam imitari. Apud alios autem conscientia est necessaria nobis, fama illis.

Vnde Augustinus libro de bono viduitatis, c. 22.

¶ Conscientia nobis, & fama proximis est necessaria. C. LVI.

12. q. 1. nolo, vt aliquis.

NOn sunt [e] audiendi siue viri sancti, siue feminæ, quando reprehensa in aliquo negligentia sua, per quam fit, vt in malã veniant suspicionem, vnde suam vitam longe abesse sciunt, dicunt sibi coram Deo sufficere conscientiam; existimationem hominum non solum impudenter, verum etiam crudeliter contemnentes, cum occidant † [f] animas aliorum, siue blasphemantium viam Dei [g] (quibus secundũ suam suspicionem, quasi turpis, quæ casta est, displicet vita sanctorum) siue etiam cum excusatione [h] imitantium, non quod vident, sed quod putant. Proinde quisquis à criminibus flagitiorum, atque facinorum vitam suam custodit, sibi benefacit: quisquis autem etiam famam, & in alios misericors est. Nobis enim necessaria est vita nostra, alijs fama nostra.

† al. occidunt

Iuo p. 14. c. 1[?].

Item Hieronymus super epistolam Pauli ad Philemonem.

Ad locũ [Gratias ago Deo meo.]

¶ Apud Deum maledicitur, qui moribus dissonam profert sententiam. C. LVI.

viij SI quis [i] dixerit [k] iustum [l] iniustum, & iniustum iustum; abominabilis vterque apud Deũ est. Similiter, qui sanctum dicit esse non sanctum, & rursum non sanctum asserit sanctum; abominabilis [m] apud Deum est.

Iuo p 14. c 6. Pann. l. 5. c. 84. Prou. 17 sim 70.

Idem ibidem paulo superius.

¶ Christum violat, qui sanctum non sanctum, vel non sanctum sanctum esse crediderit. C. LVIII.

ix SI quis hominẽ, qui sanctus non est, sanctum esse crediderit [n], & Dei eum iunxerit societati; Christũ violat, cuius corporis omnes membra sumus. *& infra.* ¶ Omnes credentes, secundum Apostolum, Christi corpus efficiuntur. Qui in Christi corpore errat [o] & labitur, asserens membrum eius vel sanctum esse, cum non sit, vel non sanctum esse, cum sit, vide quali crimini obnoxius fiat. [Væ (ait Esaias) qui dicunt dulce amarum, & amarum dulce, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.] Dulce puto esse sanctimoniam: amarum, quod sanctimoniæ contrarium est.

Rom. 12. 1. Cor. 6. Esa. 5.

Item Esaias, c. 5.

¶ Aeternum væ maledictionis inueniet, qui bonos malos, & malos bonos dixerit. C. LIX.

VÆ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucẽ, & lucem tenebras. *& paulo superius.* ¶ Propterea ca-

Eod. c.

tia & fama est necessaria: quod probat sequens cap.

NOn sunt audiendi.] CASVS. Quidam sancti viri vel feminæ cum infamarentur à quibusdã, nõ curabant, dicentes solã cõscientiã mundã sibi sufficere apud Deũ. quæsitũ fuit ab Aug. vtrũ bene dicerent? & respon. q̃ non: quia conscientia nostra nobis est necessaria: alijs vero fama nostra. Vel etiã cũ excusatione. verbi gratia: Videbãt mali iustũ ex causa ĩfirmitatis frãgere ieiunia: qui nesciẽtes causam reprehẽdebãt. vnde nõ debẽt hoc facere in publico. vel forte p̃latus malum parochianũ propter scandalũ tolerat in peccato, qd̃ alij nesciẽtes reprehẽdũt: & ideo causa debet eis dici. Sequens capitulum patet.
e ¶ *Non sunt.*] infra 2. q. 1. nolo.
f ¶ *Cum occidant.*] exẽplo, vt 2. q. 7. Paulus.
g ¶ *Viam Dei.*] idest, Christianã religionẽ [3].
h ¶ *Cum excusatione.*] vt si viderent aliquem soluere ieiunium iusta de causa, ipsi idem faciunt exemplo eorum: cum tamen ignorent causam quare ille faceret: & sic se excusant per alium.
i SI quis.] Hic reuertitur Gra. ad propositum, ad ostendendum scilicet q̃ sententia iniqua nocet ei, qui eam protulit, non autẽ ei contra quem prolata est. potest etiam hoc intelligi de rebus ipsis, idest, si quis vitia dixerit esse virtutes, vel econuerso.
k ¶ *Dixerit.*] iudicando.
l ¶ *Iustum.*] absoluẽdo.
m ¶ *Abominabilis.*] quia mortaliter peccat: & consonat ei quod dicit Aug. super primam epistolam ad Corinth. q̃ errare in rebus, est mortale peccatum, scilicet cum putat quis id opus esse bonum quod est malũ, vel ecõuerso. nã quilibet adultus tenetur scire hoc esse bonum, illud malum. Vel dic, dixerit, idest, firmiter asseuerauerit, cum non sit certus.
SI quis hominẽ.] CASVS. Redit Grat.

[3] Sub. in qua isti viuũt, qui tamẽ talia faciunt: vel qui veniũt in malam suspicionem: sicut si aliquis sãctus homo iret solus ad publicas meretrices, vt eis prædicaret, & eas corrigeret. Arch.

Error quanque est peccatũ mortale

to hoc verbo scandalizati sunt? pharisæorum enim erat religio in cibis discernendis.
b ¶ *Scandalizati sunt.*] idest, indignati sunt.
c ¶ *Præmisit.*] Arg. ex ordine verborum argumentandum, arg. 43. dist. c. 1. in fi. extra de rescrip. cum dilecta.
d ¶ *Cum illis.*] Arg. q̃ fides est illi seruanda, qui eam non vult seruare. 33. q. 5. quod Deo. 22. q. 4 innocens. cõtra. ar. extra de iureiu. peruenit. in fi. & est huic simile ff. de arbi. Celsus. §. idem.
HOC INTER EOS. CASVS. Dictum est s. in c. inter verba. q̃ dimittendi sunt stulti foris loqui: nec est curandũ de detractionibus malorũ. Sed dicit Gra. q̃ hoc intelligendũ est de illis, qui parati sunt reprehendere, & non imitari, apud quos sola conscientia sufficit: apud vero illos qui parati sunt audire, conscien-

ad propositum suũ, scilicet ad probandum iniquam sententiã nocere ei qui eã tulit: & nõ illi cõtra quẽ lata est: & ita non esse ei parcendum. Est ergo casus huius cap. Quidam dicebant iustũ hominẽ esse iniustũ: alij dicebant iniustũ esse iustũ. quæsitum fuit à Hiero. vtrum isti sint mali? & respondet q̃ sic: & hoc probat auctoritate Esaiæ dicentis. Væ his qui dicunt dulce amarum.
n ¶ *Crediderit.*] idest, asseuerauerit.
o ¶ *Errat.*] non opinando, sed stulte asserendo.
VAe qui dicitis.] CASVS. Esaias docet in hoc c. q̃ qui dicit malum esse bonũ, & econuerso, habebit pœnã temporalẽ & æternam & hoc probat exẽplo Israelitici populi, qui non solũ captiuus ductus est in Babylonẽ, sed etiã infernus dilatauit animam suã, vt eos reciperet: & os suũ absq; termino aperuit: quia in hoc descende-

descenderunt. *Ad eum*, idest, ad infernum. Et possunt hæc duo c. intelligi non solum de personis, sed etiam de rebus, scilicet de vitijs & virtutibus, vt si aliquis dicat vitium esse virtutem, vel econuerso. Sequentia duo cap. plana sunt.

communicationis esse iniustam, non est cogendus ad aliquam satisfactionem. extra de offi. ordi. ad reprimendam. arg. s. ea. cui est. sed hoc non est verum, vt j. ea. si episcopus forte. & c. seq.

EX HIS. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, quod iniusta sententia nec apud Deum nec apud ecclesiam quemquã ligare po-

ptiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam: & nobiles eius [a] interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit. Propterea dilatauit [b] infernus animam suam, & aperuit os suum absque vllo termino: & descenderunt fortes eius, & populus eius, & sublimes, gloriosique eius ad eum: & incuruabitur homo [c], & humiliabitur vir [d], & oculi sublimium deprimentur: & exaltabitur [e] Dominus exercituũ in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur [f] in iustitia.

Item Gregorius homilia 26. in Euang.

¶ Ligandi soluendique potestate se priuat, qui hanc iniuste exercet. C. LX.

IPse ligandi atque soluendi potestate se priuat [g], qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subiectorum moribus exercet.

j. ead. plerumq; Poly. l. 7. tit. 1. Iuo par. 14. c. 3. Pann. l. 5. c. 79.

Idem ibidem paulo inferius.

¶ De eodem. C. LXI.

IVdicare de subditis digne nequeunt, qui in subditorum causis sua [h] vel odia, vel gratiam sequuntur.

Iuo ibidem. Pann. l. 5. c. 80.

Idem ibidem paulo inferius.

¶ Non est vera præsidentis absolutio, nisi sequatur arbitrium interni † iudicis. C. LXII.

† al. æterni

TVnc vera est absolutio præsidentis, cum interni † [i] sequitur arbitrium iudicis [k]. Quod bene quatriduani mortui resuscitatio illa significat: quæ videlicet demonstrat, quia prius mortuum Dominus suscitauit, & viuificauit dicens [Lazare veni foras:] & postmodũ is, qui viuens fuerat egressus, à discipulis est solutus, sicut scriptũ est.

j. ead. plerumq; Iuo ibidem. Pann. l. 5. c. 81. *Io. 11.*

Idem in regesto.

Simplicius Papa epist. 2.

¶ Priuilegio meretur exui, qui eodem abutitur. C. LXIII.

PRiuilegium [l] omnino meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate †.

Ans. l. 4. c. 3. Burc. l. 1. c. 29. Iuo p. 5. c. 140.

† *In regesto B. Gregorij, ex quo citatur, non est inuentum. Habetur autem in epistola secunda Simplicij Papæ, cui etiam Nicolaus primus in epistola ad Hincmarum, cuius initium est,* Epistolam beatitudinis tuæ, *& Burchardus, & Iuo, & aliquot vetusta Gratiani exemplaria tribuunt: supra etiam dist. 74. c. vbi. §. nam priuilegium. citatur ex eodem Simplicio. Simile est quod B. Augustinus sermone de tempore 247. scribit.* Iudicio enim legum, iure ab obtenta dignitate deijcitur, qui priuilegio sibi concesso abutitur.

Item Gregorius Antonio subdiacono lib. 2. indict. XI. epist. 9.

¶ Is, in quem canonica non fertur sententia, pœnam non debet ferre canonicam. C. LXIIII.

NOn debet is pœnam [m] substinere canonicam, in cuius damnatione non est canonica prolata sententia.

Ex his datur intelligi, quòd iniusta sententia nullum alligat apud Deũ: nec apud ecclesiam eius aliquis grauatur iniqua sententia, sicut ex Gelasii [n] capite habetur. Non ergo ab eius communione abstinendum est, nec ei ab officio cessandum, in quem cognoscitur iniqua prolata sententia. Cur ergo capitula Carthaginensis [o], & Africani [p], atque aliorum conciliorum, prohibent iniuste damnatum in cõmunione recipi ante iudicij examinationem? cur & illud in concilio Moguntinensi statutum est †.

s. ead. cui est. s. ead. si eps] & [Placuit.] † In Toletano 4. c. 27.

¶ Qui damnatur à synodo, quomodo in secunda innocens reparetur. C. LXV.

EPiscopus, presbyter, aut diaconus à gradu suo iniuste deiectus, si

Burc. l. 2. c. 92. Ans. l. 8. c. 27. Poly. l. 2. tit. 36. Iuo p. 5. c. 367. & p. 6. c. 237. Pann. l. 3. c. 80.

a *Eius.*] idest, Hierusalem.
b *Dilatauit.*] loquitur humano more.
c *Homo.*] i. minor.
c *Homo.*] i. superbia.
d *Vir.*] idest maior.
d *Vir.*] i. superbus.
e *Exaltabitur.*] idest, altus apparebit.
f *Sanctificabitur.*] idest, sanctus apparebit, vt ibi, *Sanctificetur nomen tuum.*
g IPse.] *Priuat.*] idest, meretur priuari [1]. sic 12. q. 2. sæpe fit. vel proprie, quia priuilegium non conceditur ad abusum.

1 Idest, facit ppter quod debet priuari, & est si. 55. distin. pænitẽs in fin. 82. disti. plurimos. iuxta si. 4. q. 5. quisquis.

h IVdicare.] *Sua.*] vt j. ea. quattuor.

TVnc vera est.] CASVS. Inducit hoc c. Gratianus, quod etiã iniusta absolutio nõ prodest: & à cõtrario sensu, nec iusta cõdemnatio. Est ergo casus. Ostendit Gratianus quod prælatus non debet absoluere delinquentem, nisi prius videat à Domino peccatum sibi esse remissum. Et hoc probat exẽplo Lazari mortui quatriduani: quem discipuli non absoluerũt prius quã viderũt ipsũ à Christo viuificatum. Seq. duo cap. patent.

i *Interni.*] idest, conscientiæ, vel Dei.

k *Iudicis.*] idest, Dei. hic vult dicere, quod sacerdos neminem absoluet, nisi præcesserit absolutio Dei, idest, contritio.

PRiuilegium.] Hæc est pars illius s. dist. 74. vbi ista. & capit. gesta.

l *Priuilegium.*] Perditur priuilegiũ ppter abusum, vt hic [2]. Propter delictum 25. q. 2. ita nos. Itẽ propter cõtrarium factũ. extra de priuile. si de terra. & extra de consti. cũ accessissent. Item propter negligentiã. ff. de nundinis. l. 1. Itẽ propter enorme dãnũ superueniẽs. extra de deci. suggestũ. Sed nũquid ecclesia perdit priuilegiũ si delinquant canonici vel monachi? Videtur quòd sic: quia & ciuitas perdit, si deliquerint ciues. 25. q. 2. ita nos. Item nauis ecclesiæ publicatur propter delictum. C. de sacrosanct. eccle. iubemus. argu. extra de pri. l. cum & plantare. in fin. Sed dicas quòd non. argu. extra de arbi. capi. cum tempore.

2 Cõcor. tex. in l. liberam. ff. de pecu. & in l. qui si ne. ff. de neg. gest.

m NOn debet.] *Pœnam.*] Si ergo constet ibi, quod sententia iudicis est iniqua, potes iudici violenter resistere. extra de appel. significauerunt. 61. dist. cap. nullus inuitis. Est ergo hic arg. quod si quis celebrat post excommunicationem iniuste latam, quod non debet substinere aliquam pœnam: quia qui probat sententiam excommunicationis esse iniustam, ... potest. Et ad hoc probandum sophistice inducit c. Gelasij Papæ. s. ea. cui est illata. & ideo dicit ab eius communione non esse abstinendum. Sed postea huic solutioni obijcit duo c. scilicet Carthaginensis concilij, & Africani. s. c. clericus. & c. placuit. obijcit etiã c. Moguntinen. concilij, vt j. ea. c. proxi.

Excõmunicatus iniuste celebrans, an sit puniendus.

n *Ex Gelasii.*] supra ead. cui est.
o *Carthaginensis.*] supra ead. si episcopus.
p *Et Africani.*] supra ead. cap. placuit.

EPiscopus.] CASVS. Quidam eps vel presbyter vel diaconus iniuste fuit degradatus. quæsitum fuit in concil. Moguntiñ. vtrum

vtrum possit exercere officium suum sicut prius faciebat? Et respõdetur ꝙ non, nisi insignia graduũ recipiat corã altari de manu episcoporũ, sicut prius amiserat. Idem est de reliquis clericis, hodie solus Papa restituit depositos, vt s. 2. q. 6. ideo. 2. vnde hoc cap. est correctum. Vel loquitur secundum antiqua tempora: vel de delega-

scopus, licet sit arg. contra. 25. dist. episcopus.

SI ERGO. Hæc est 5. pars, ĩ qua facit distĩctionẽ, &c. Io. de Fã.

CASVS. Concludit Gra, ex c. s. prox. dicens, ꝙ si iniuste degradati nõ possunt esse qđ fuerunt, nisi de manibus episcoporũ recipiãt quod iniuste amiserũt, apparet ꝙ iniqua sentẽtia excõicationis ligat. Sed statim respondendo facit trimẽbrẽ diuisionẽ iniustæ sententiæ: dicẽs ꝙ sententia quandoqne iniusta est tantum ex animo: qñq; tantũ ex ordine; quandoque tantum ex causa. Et ad probandũ istam diuisionẽ sequẽtia cap. inducit: & dicit ꝙ in oĩbus casibus istis est parendũ sententiæ.

† inueniatur

in secunda synodo [a] innocens reperiatur †, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altari de manibus episcoporum: si episcopus est, orarium [b], annulum, & baculum; si presbyter, orarium, & planetam [c]; si diaconus, orarium, & albam; si subdiaconus, patenam, & calicem. Sic & reliqui [d] gradus in reparatione sua recipiant ea, quæ, cum ordinarentur, perceperant.

¶ *Hoc habetur in concilio Toletano 4. c. 27. ex quo citant Iuo par. 5. c. 367. & Polycarpus l. 2. tit. 36. Idem tamen Iuo par. 6. c. 237. & Burchardus tribuunt concilio Moguntino: auctor autem Pannormia & Moguntino, & Toletano.*

§ *Si ergo iniuste deiecti, nec etiam per episcopos reparari possunt, nisi de manibus eorum recipiant quæ amiserant; quomodo sua auctoritate cuique licet iniuste ligatis communicare, & eis, non petita absolutione, sua celebrare officia, sicut Gelasius videtur sentire? Ad hoc respondendum est, quòd sententia aliquando est iniusta ex animo proferentis, iusta vero ex ordine & causa: aliquando est iusta ex animo & causa, sed non ex ordine: aliquando iusta ex animo & ordine, sed non ex causa [e]. Cum autem ex causa iniusta fuerit; aliquando nullum in eo omnino, qui accusatur, delictum est, quod sit damnatione dignum: aliquando non est in eo illud, supra quod fertur sententia: sed ex alio notandus est. Ex animo est iniusta, cum aliquis seruata integritate iudiciarij ordinis in adulterum, vel in quẽlibet criminosum, non amore iustitiæ, sed liuore odij, vel pretio, aut fauore aduersariorum inductus sententiam profert. Vnde Beda super epistolam Iacobi ait. ¶ [Ira enim viri iustitiam Dei non operatur:] quia qui iratus in aliquem sententiam profert, & si ille, quantum [f] ad se iustam reportet sententiam; iste tamen, qui non amore iustitiæ, sed liuore odij in eum sententiam dedit, iustitiam Dei, in quem perturbatio non cadit, non imitatur.*

Mutatis verbis, sed salua sẽtẽtia

Iac. 1.

e ¶ *Ex causa.*] ff. de li. & posthu. sed etsi. & l. si posthumus. §. vlt. & l. idem. & ff. de condi. & demonst. cum tale. §. falsũ. & §. se. & l. falsa.

IRA. CASVS. Quidam seruato ordine iudiciario quemdã delinquentem ex odio condemnauit; quæsitũ fuit an recte iudicauerit? Et respondetur ꝙ sic quantum ad condemnatum: sed tamen condẽnans Dei iustitiã non imitabit, in quem nõ cadit ꝑturbatio, cũ hoc ex odio fecerit.

f ¶ *Quantum ad se.*] Not. sententiam quo ad vnum tenere, quo ad alium non, vt 23. q. 5. miles. & c. cum minister. sic 49. dist. c. vlt.

Item Gregorius.

Isidorus sententiarũ de summo bono, l. 3. c. 58. Beda in scintillis, c. 71. Burc. l. 16. c. 28.

¶ Sententia iustitiæ non est pro præmio ferenda. C. LXVI.

QVi recte iudicat, & præmium inde remunerationis expectat [g]; fraudem in Deum perpetrat: quia iustitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendit. Bonis male vtuntur, qui iuste pro temporali lucro iudicant. Tales quippe ad veritatem non iustitiæ defensio, sed amor præmij † prouocat: quibus si spes nummi subtrahitur, confestim à iustitiæ defensione recedunt. Acceptio nummorum †, præuaricatio veritatis est. Vnde & pro iusto dicitur. [Qui excutit manus suas ab omni [h] munere, iste in excelsis habitabit.]

† al. pecunia

† al. munerum

Esa. 33.

¶ *Apud B. Gregorium non est inuentum: sed apud Isidorum lib. 3. de sum. bono, c. 58. quem citant Burchardus, & Beda in scintillis.*

QVi recte.] CASVS. Quidam iudex ordine iudiciario seruato iustã tulit sententiam, pro pretio tamen. quæsitum fuit ã Greg. vtrum talis iudex debeat dici bonus? Et respon. ꝙ non: quia non amor iustitiæ, sed pecunia illud ad veritatem prouocauit: cui si spes nummi non aderit, à iustitiæ tramite deuiabit: sed bonus iudex ab omni munere excutit manus suas: qui pro recto iudicio vitã accipiet sempiternam.

Item Gregorius lib. 8. epist. 12. ad Guidiscalcum.

¶ In præpositorum operibus sibi totum ratio vendicet. C. LXVII.

ILla præpositorum solicitudo vtilis, illa est cautela laudabilis; in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat. Restringenda sub ratione potestas est: nec quidquam agendum prius, quàm concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis [i] tempore iustum omne † putat, quod fecerit.

Burc. l. 15. c. 29. Iuo p. 16. c. 30.

† al. ira

g ¶ *Expectat.*] Arg. ꝙ licet non intercessit pactio, peccat tamen qui expectat remunerationẽ, sicut fœnerator, vt 14. q. 3. c. 1. Sed nũquid peccat q iudici dat pecuniã vt iuste iudicet? Dicũt q dã: si dãs hoc exprimit, ꝙ iõ det pecuniã vt ꝑ eo ferat sentẽtiã, turpiter facit: nec tũc repetet qđ dedit. sed si simpliciter det ei vt iuste iudicet, vel vt iuste testet, nõ peccat: & tũc repetet qđ dedit [1]. 14. q. 5. nõ sane. Pleriq; doctores legũ dicũt: qualitercũque det, nõ repetit: qa voluit corrũpere iudicẽ, vt ff. de condi. ob tur. cãm. l. 2. & venales sñiæ nullę sũt 2. q. 6. §. *venales.*

Iudici dãs pecuniam vt iuste iudicet an peccet.

[1] Ad hoc ff. de condi. ob turpem cau. l. 3 & l. si ob turpem. Arc.

h ¶ *Ab omni.*] s. 1. q. 1. sunt nonnulli.

ILla.] CASVS. Mauricius Imperator furiose delinquentes feriebat quandoque. quare Greg. ex hoc eũ redarguit; quia tẽpore cõmotionis iudex putat esse iustũ quod facit: & tamen est iniustũ. vnde iudex iudicare nõ debet, nisi mente tota trãquilla & pacifica.

i ¶ *Commotionis.*] Iudex ergo cum offenditur, debet dare inducias. arg. 23. q. 5. c. 2. & 5. q. 2. relatum, in fin. & q. 5. qui ambulat.

legatis à domino Papa.

a ¶ *Synodo.*] Hodie concilium non deponit episcopum, sed solus Papa: nec concilium restituit episcopum, sed solus Papa, vt 2. q. 6. ideo. Et hic est ar. ꝙ eps potest restituere clericum depositũ: qđ verum est cũ dicit depositionem nullã: quia per falsos testes, vel per allegationes est conuictus: licet sit ar. cõtra. ff. de quæst. l. 1. in fine.

ADDITIO. Vbi habetur ꝙ præses prouinciæ illum quem damnauit, restituere non potest: sed illud intellige cum petitur restitutio officio iudicis: secus vbi iure actionis. Archid.

Episcopus deponitur & restituitur à solo Papa.

b ¶ *Orarium.*] idest, stolam.

c ¶ *Planetam.*] idest, casulam.

d ¶ *Reliqui.*] Hic patet, ꝙ æque deponitur aliquis à minoribus ordinibus, sicut à maioribus, vt 24. dist. c. vlt. & 26. q. 1. si quis epi

Ira.

[I]Ra.] CASVS. Docet hic Ambro. ꝙ prælatus in corrigendo delinquentes, iram debet à se remouere. Et hoc probat duabus auctoritatibus, scilicet Christi, & Pauli.

a ¶ *Coercere.*] Iudex non debet plus iusto incādescere in eos quos malos putat. ff. de offic. præsi. obseruandum.

b ¶ *Vindicantes.*] repercutiendo. 23. q. 1. §. 1. aliàs possumus vi vi repellere. ff. de iust. & iu. vt vi. & C. vn vi. l. 1.

Vt s. 1. dist. ius naturale. & sic hoc verbum Apostoli est cōsiliū: sed subtilius intuentibus videtur esse præceptū, secundū Lau.

[C]Vm apud.] CASVS. Quidā miles impetu furentis populi apud Thessalonicā fuit interfectus: quo audito Theodosius Imperator atrocitate sceleris commotus, ad ludos Circēses iussit populum conuocari: & præcepit militibus vt populum indifferenter obtruncarent. Super quo facto cum ab epis Italiæ redargueretur, in conspectu ecclesiæ indumentis regalibus depositis publicā pænitentiam egit: & statuit vt sententiæ principū super capitali causa ꝓlatæ, ab executoribus vsque ad dies triginta differantur, vt locus esset misericordiæ, si videretur expedire, vel æquitati consonare.

c ¶ *Animaduersione.*] In ciuilibus causis si actio est personalis, vsque ad quattuor menses non mandatur sententia executioni. extra de offi. de leg. quærēti. si est realis, statim mandatur executioni, vt instit. de offi. iud. §. 1. Sed si sententiā sit lata sup crimine, statim mandatur executioni, vt 2. q. 1. sicut. C. de pœnis, cū reis. nisi in casibus, s. cū princeps ex iracundia tulit sententiā, vt hic, & C. de pœnis, si vindicari. Itē cū sententia lata est cōtra mulierē ꝓgnātē, differtur executio vsq; ad tēpus part⁹. ff. de pę. prægnātis. Itē si est lata in seruū, differt executio quousq; dño reddiderit ratiocinia. C. de bo. proscrip. l. 1. Itē differtur quando insula est assignanda à principe. 2. q. 6. biduum. §. si quidem. Item differtur cū quis est confessus de crimine[a] donec appareat an velit in confessione perseuerare. C. de custo. re. l. 2. Hæc habentur in his versibus:

In personali post menses quattuor, in re
Protinus est omnis sententia perficienda.
Sic in criminibus: sed casus excipe quinque:
Confessus, pręgnans, iratus, & insula, seruus.

Sententia intra qđ tēpus mādetur executioni.

Sententia super crimine lata statī mādatur executioni prætérquā in casib⁹ quinque.

[a] Hoc ideo quia non statur cōfessioni, nisi confitens perseueret. ff. de quæstio. l. 1. §. diuus. & §. si qs vltro. Arch.

[S]Vmmopere.] CASVS. Quidam rectores ecclesiæ vel sæculares iudices ex leuitate vel furore sententias proferebant. Sed Greg. docet hoc non esse faciendū: sed re pleniter inuestigata, sine acceptione personarū secundum leges & canones dicit esse definiendum: & hoc probat exemplo Moysi, qui querelas populi ad Deū referens iuxta Domini præceptum iudicabat: nos instruens vt nō ex corde nostro, sed ex præcepto Dei condemnationis & absolutionis sententiam proferamus. Seq. duo cap. plana sunt.

d ¶ *Qui publica.*] idest, sæcularia.

e ¶ *Aut furore.*] 2. q. 1. Deus omnipotens. ꝯ 30. q. 5. iudicantem.

f ¶ *Resoluatur.*] idest, aperiatur.

g ¶ *Et tunc secundum.*] Tamen bene tenetur iudex iudicare secundum quod sibi videtur, vt in auth. iusiuran. quod præstatur ab his. §. 2. coll. 2. ff. de arb. qualē. Et est argu. ꝙ ꝗm allegationes potius ꝙ̄ secundum conscientiam sit procedendum, vt s. 3. q. 7. iudicet.

h [N]On licet.] ¶ *Iustum.*] multo magis iniustum. 14. q. 5. non sane. Gan. dixit ꝙ aduocatus vel iurisperitus non debet vēdere vel consilium vel patrocinium: quia si causa est iniusta, non debet iudex eam assumere: immo semper acceptam vel assumptā deserere debet. C. de iudi. rem nón nouam. si est iusta, gratis tenet consulere vel patrocinari. & dicit Augustinum hic loqui secundū leges. Sed tu dicas ꝙ tales operas bene potest locare quis,[3] nemo enim de suo cogitur facere beneficium. 10. q. 2. precariæ. Tamen dico, ꝙ si sine labore possunt dare consilium non reuoluendo libros, nec laborando in perlegendis allegationibus: tunc gratis tenentur subuenire. De iudice delegato dicas, ꝙ nihil potest petere nisi expensas.[4] extra de vi. & hone. cleri. cum ab omni. modica tamen xenia potest petere vel accipere: dum tamen talia sint quæ iudicantis

Item Ambrosius libro de sancto Ioseph, c. 13.

¶ Grauiter delinquit, qui ex ira sententiam profert. C. LXVIII.

[I]Ra sæpe etiam innocentes in crimen abducit: quia, dum iusto amplius irascimur, & volumus alienum coercere[a] peccatum, grauiora peccata committimus. Ideo Apostolus ait. [Non vos ipsos vindicantes[b] charissimi: sed date locum iræ.] hoc est, declinemus eam: ne nos illa corripiat. Vnde Dominus Iesus dimittens ad Euangelizandum discipulos, misit eos sine auro, sine argento, sine pecunia, sine virga: idest, vt & incentiua litis, & instrumenta eriperet vltionis.

Rom. 12.

Lu. 9.

Item ex libro vndecimo ecclesiasticæ historiæ Rufini, c. 18.

¶ Ratio debet corrigere, quod furore promulgatum est. C. LXIX.

[C]Vm apud Thessalonicam seditione exorta quidam vir ex militaribus impetu fuisset populi furentis extinctus, Theodosius repentini nuntij atrocitate succensus ad ludos Circenses inuitari populum, eique ex improuiso circumfundi milites, atque obtruncari passim vt quisque occurrisset, gladio iubet, & vindictam dari non crimini, sed furori: ob hoc, cum à sacerdotibus Italiæ argueretur, agnouit delictū, culpamque cum lacrymis professus, publicam pænitentiam in conspectu totius ecclesiæ egit † ; & in hoc sibi tempus adscriptum absque regali fastigio patienter impleuit. Quibus omnibus illud quoque mirabiliter adiecit. Lege sanxit in posterum, vt sententiæ principum super animaduersione[c] prolatæ, in diem vigesimum ab executoribus differrentur; quò locus misericordiæ, vel, si res tulisset, pænitentiæ non periret.

† al. exegit

Item ex † dictis Gregorij.

† al. Gregorius

¶ In dictandis sententijs rectores nullo furore ducantur. C. LXX.

[S]Vmmopere præcauere debent rectores ecclesiarū, & qui publica[d] iudicia exercent, vt in dictandis sententijs nullatenus leuitate, aut furore[e] ducti sint præcipites: sed causis prius diligenter ventilatis, cum res, quæ ignorabatur, pleniter ad notitiam venerit; tunc diuina, & humana lex resoluatur † [f]: & tunc secundum[g] quod ibi constitutum est, remota personarum acceptione, definitiua proferatur sententia. Hinc est, quòd Moyses querelas populi semper ad Dominum tabernaculum ingressus referebat, & iuxta quod Dominus imperabat, iudicia proponebat: nimirum nos instruens, vt non ex corde nostro, sed ex præcepto diuino condemnationis, vel iustificationis sententiam proferamus.

Burc. l. 16. c. 1. [illegible] l. 13. c. 25.

† reuoluitur

Exo. 33.

¶ *De non præcipitanda sententia leguntur nonnulla apud B. Gregorium lib. 19. Mor. c. 23. ad ea verba Iob, Causam, quam nesciebam, diligētissime inuestigabā, & lib. 12. regestr. epi. 26. & alibi.*

Item Augustinus ad Macedonium epistola 54.

¶ Iustum iudicium vendi non potest. C. LXXI.

[N]On licet iudici vendere iustum[h] iudicium, & si liceat aduocato vendere iustum patrocinium, & iurisconsulto rectum consilium.

s. 14. q. 5. c. fin.

¶ *Propria verba B. Augustini referuntur infra 14. q. 5. c. fin. vers. sed non ideo.*

iudicantis an imum non immutent.arg.extra de simo.& si quæstiones, quia illa non computantur inter lucra ff. de offi. proconsul.l. solet.§.vl.nec huiusmodi xenia debēt excedere ī anno.100.aureos. ff.ad l.Iuliam repetun.l.ea. in fin. testis etiam sumptus petit. vt 4. q.3.venturis.Ordinarius autem iudex non potest expensas petere, cum

S Eruetur.] CASVS. Quęsitum fuit in Nicæno concilio, vtrum illi qui sunt excōicati ab ep̄is suis, sint ab alijs ep̄is recipiendi? Et respon.ꝙ non: sed requiredū est vtrū iuste vel iniuste sint excōicati, vt si iniuste fuerint excōicati, absoluātur. Illi vero q̄ iuste fuerint excōicati à ceteris ep̄is habeātur excōicati quousq; resipiscāt.

Item Isidorus lib.3.de summo bono, c.58.

¶ De eodem. C. LXXII.

Burc. l.16.c.28.

PAuper [a] dum non habet quod offerat, non solum audiri contemnitur, sed etiam contra ueritatē opprimitur †. Cito violatur auro iustitia, nullamque reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat [b].

Huic itaque sententiæ, quæ non amore iustitiæ, sed ex alia qualibet causa fertur in quemquam, humiliter obediendum est.

Vnde in Nicæno concilio, c.5.

Et in Aquisgrā. c.42.

¶ Non recipiantur ab alijs, qui suorum episcoporum contrahunt offensam. C. LXXIII.

Burc.l.11.c.36.
Iuo p.14.c.100.
Polyc.l.7.tit.1.
† μικροψυχίᾳ
† ἀηδίᾳ

SEruetur ista sententia, vt hi, qui ab alijs excōmunicantur, ab alijs [c] ad communionem non recipiantur. Requiratur sane, si forte ex aliqua indignatione † animi, aut contentione, aut qualibet tali commotione † episcopi [d] sui abstenti † sint [e], & infra. ¶ Vt ita demum hi, qui ob culpas suas episcoporum [f] suorum offensas merito contraxerunt, digne etiam à ceteris excōmunicati similiter habeantur, quousque episcopo [α] suo visum fuerit humaniorē circa eos ferre sentētiā.

α ¶ Episcopo suo.] *In prisca versione, quæ est in collectione Isidori, & huic valde similis est, legitur,* quousque in communi, vel ipsi episcopo suo: *nec multo aliter in altera vulgata versione. Græce est* μέχρις ἂν τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξῃ *idest,* quousque communi episcoporum videatur.

Item sententia est iniusta ex ordine, quando non seruato iudiciali ordine quilibet pro sua culpa damnatur.

Vnde Gregorius scribit Constantio Mediolanensi episcopo, lib.8.ep.30.

¶ Res dubia non definiatur certa sententia. C. LXXIIII.

† al.dicatur
† al.pænitentiæ medicina

GRaue [g] satis est, & indecens, vt in re dubia certa detur † sentētia.

Item Augustinus in libro de pænitentia † , c.3.

¶ Non credantur, quæ certis indicijs non demonstrantur. C. LXXV.

Iuo p.5.c.247.
Pann.l.4.c.114.
† facile sunt] or. Aliquot verbis mutatis.

QVamuis vera sint quædam, non tamen iudici [h] sunt † credenda, nisi certis indicijs demonstrentur.

Item Damasus Papa epistola sexta.

¶ Antequam examinentur, aliqui non iudicentur. C. LXXVI.

Ans.l.3.c.51.
† al.veritatem
Eccl.11.&m.70.
† al.deputati

EOrum, qui accusantur, causas discutere non licet, priusquam canonice vocati ad synodum veniant, & præsens per præsentē agnoscat veraciter †, & intelligat [i] quæ ei obijciuntur. Quod bene, & per sapientiam Salomonis [β] dicitur [Antequam scruteris, ne reprehendas. Intellige [k] prius, & tunc increpa. Antequam audieris, ne respondeas.] Et licet apertissima [l] sit contrariorum [m] reprehensio, verumtamen oportet ab his, qui dati † sunt ad eorum examinationem, ordinem seruari.

β ¶ Salomonis.] *Citat librum sapientiæ Sirach, idest Ecclesiasticum, nomine Salomonis. Et sic citatur etiam à B Gregorio 1.q.1. non est putanda. & à Cypriano libro 3 ad Quirinum, c 20. & à Clemente Alexandrino Stromatum lib.7. & ab Origene hom. 18. in Numeros. & ab Hilario in psal.67. & ab alijs patribus: cuius rei rationem reddidit B. Augustinus l.2.de doctr.Christiana, c.8. & alibi.*

Item ex octaua synodo.

Isidorus l. 3. de sum.bono c.59.

¶ Qui falsum de alio profert, & is qui crimina credit, vterque reus est. C. LXXVII.

NOn solum [n] ille reus est, qui falsum de alio profert; sed & is, qui aurem cito criminibus præbet.

¶ *De hac inscriptione octauæ synodi, notatum est* s̄.*eadem q.3.si quis frater.*

c ¶ *Ab alijs.*] licet etiā priuilegiati sint aliqui: tamen tenentur vitare excommunicatos.

d ¶ *Episcopi*] extra de sent.excom.nulli.

e ¶ *Abstenti sint.*] idest, excōicati sunt. ADDITIO. sic s̄.ea. si quis laicus.in princ.

f ¶ *Episcoporum.*] Ergo si ex iusta causa episcopus aliquē excōicauit, superior non debet absoluere eum: sed debet eū remittere absoluendū ad ep̄m, ēt si appellatū sit ad ipsū: qđ verū est, cū euidens est ipsā sentētiā esse iustā. extra de sen.excō. c.per tuas. in fine. alioquin secus, vt eadem decre. s̄.ea. si episcopus forte.

ITEM SENTENTIA. CASVS. Hic Grat. ostendit secundū membrū dist.s.ꝙ sentētia tūc est iniusta ex ordine, quādo iudiciario ordine non seruato aliquis propter culpā suā condēnatur; qđ nō est faciendū: & hoc ꝓbat per seq.cap. Duo sequētia cap. plana sunt.

g GRaue.] s̄.distin.33. cap.vlt. de hoc notatū est. sed vbi ius dubiū est, bene ferē sentētia certa 30. q. 3. c.vl. q̄nque ēt in dubio facto certū ius statuiē. extra de spon.iuuenis.

h QVamuis.] ¶ *Iudici.*] Ar.ꝙ iudicandū est secūdū allegata, & non secundum opinionem iudicis.

EOrum.] CASVS. Quæsitū fuit à Damaso Papa, vtrum crimina aliquorum sint examinanda vel puniēda antequam canonice vocentur ad synodum. Et respōdet ꝙ non: qđ probat auctoritate Salomonis: & quamuis obiecta crimina sint manifesta, non tamen iudici tamquā iudici: & ideo semper est examinatio facienda.

i ¶ *Intelligat.*] nā nisi intelligat, non dicitur fieri eo præsente. ff.de verb. signific. coram.

k ¶ *Intellige.* aliàs dicitur: sicut praue intellexisti, sic praue respondes. de consec. distin. 2. c.1.

l ¶ *Apertissima.*] idest, aperta & manifesta: non tamen vt iudici notoria. Vel intellige cum iudici est manifesta.

m ¶ *Contrariorum.*] idest, aduersariorum.

n NOn solum.] supra 86.dist.si quid.s̄.ea.q.c.in cunctis.& cap. si quis dixerit.

cum ei certi sunt reditus statuti. 23.q.1.militare 1.

a PAuper.] 23.q.4.ne amisso.

b ¶ *Existimat.*] simile dist.50.si lapsis.

HINC ITAQVE. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis cap. dicens quòd quamuis sententia non feratur amore iustitiæ, tamen ei humiliter est obediendum.

CVM

CVM ERGO. Hæc est sexta pars q. in qua probat, quòd si sententia excommunicationis ex ordine nulla fuerit; tamen seruanda est, etiam si sit ex causa iniusta: quia ligatur propter contemptũ. & hoc probat per 22. auctor Ioan. de Fant.

CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, quòd licet sententia sit iniusta ex ordine: ei tñ est obediendum. & allegando quandã falsam rationẽ assignat, dicẽs aliquando cõtingere, ꝙ aliquis ligatus est apud Deũ pro aliquo reatu: & tamẽ pro reatu alio quẽ non fecit, condẽnatur: velut si adulter de crimine sacrilegij quod nõ fecit, nõ seruato ordine iudiciario cõdẽnatur: quæ tamẽ sentẽtia tenet non sacrilegij ratiõe qđ nõ fecit, sed ratione adulterij pro quo iãdiu apud Deũ fuerat excõmunicatus. Et ad hoc probandũ inducit c. Greg. s. e. sentẽtia. & exponit cap. illud qualiter intelligi debeat.

a ¶ Pro sacrilegio.] G. male intelligit illud c. s. e. c. 1. innuit enim hic, ꝙ etiã est tunc timẽda sentẽtia pastoris quãdo vel illud crimẽ pro quo est excõicatus, vel aliud est in eo: aliàs si nullũ est in eo crimẽ, nulla ẽ vel non est timẽda sententia. & fuit deceptus ex illo verbo, siue ex alia culpa mereaẽ. sed Greg. vocat aliam culpam quã de nouo quærit: contẽnendo scilicet excõmunicationem [1]. Vel dicas eum allegando hoc dicere.

[1] [Et hoc patet in fi. §. ibi fiat culpa.

b ¶ [2] Non habet.] Sic 24. q. 3. notandum. in fine: vbi dicitur, ꝙ iniusta excõmunicatio nõ nocet nisi contẽnatur. sic extra de sent. excõ. per tuas. sic nec denunciatio iniusta est cõtemnenda. extra de noui operis nuntiatione capit. cũ ex iniuncto.

[2] Ad hoc dictum facit s. ea. § hæc et si, &c. vbi patet ꝙ ita intellexerit vt dictum est. Archid.

e ¶ Dum amico.] de hac amicitia vel inimicitia nota. 3. q. 5. c. 1.

6 *Cum ergo sententia ex ordine iniusta est; nec tunc ab ea recedendum est: quin etiam, antequam sententia daretur in eum; pro qualitate reatus sui ligatus apud Deum tenebatur. Contingit aliquando, vt adulter sententiã pro sacrilegio* [a] *reportet, cuius reatum in conscientia non habet* [b]. *Hæc sententia & si iniusta sit, quia non est in eo crimen, super quod lata est sententia; tamen iuste ab eo reportata est, quia ex reatu adulterij iamdiu apud Deum excommunicatus fuerat. Et in hoc casu intelligenda est illa auctoritas Gregorij [Sententia pastoris, &c.] Iustam sententiam vocat, quando crimen subest, super quod fertur: iniustam, quando illud non subest; quæ tamen timenda, vel seruanda est; quia ex alio iam dudum damnandus erat. Vnde, cum præmisisset Gregorius [Vtrum iuste an iniuste obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est,] subsecutus adiecit [Ne is, qui subest, & cum iniuste forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absoluere indiscrete timeat, vel ligare. Is autem, qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel iniuste; nec pastoris sui iudicium temere reprehendat: ne, & si iniuste ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat.] ¶ Aliquando nullum subest crimen: & tamen vel odio iudicis, vel factione inimicorum oppositam sibi sententiam damnationis in se excipit.*

Vnde Gregorius ait.

s. ead. c. 1. — Hom. 26. i Eu[ang.]

¶ Quot modis humanum iudicium peruertitur. C. LXXVIII.

QVattuor [c] modis peruertitur humanum iudicium: timore [d], dum metu potestatis alicuius veritatem loqui pertimescimus: cupiditate, dum præmio animum † alicuius corrumpimus: odio, dum contra quemlibet aduersarium † molimur: amore, dum amico [e], vel propinquo complacere contendimus.

¶ *Apud Gregorium non est inuentum: sed apud Isidorum (quem citat Burchardus) & paulo etiã plenius: & sequitur nonnullis interiectis post caput qui recte. supra ead.*

Isidorus l. 3. [de] sum. bono, c. 5[6]. — Burc. l. 16. c. 2[...]. — † *al. muneris alicuius corrũpitur.* Isid.

Quàm vero graue sit vel odio, vel amicitia, vel metu, vel munere, vel quolibet modo iudicium peruertere, testatur Hieronymus in Amos, cap. 6. dicens.

Similia apud Isidorum eod. l. 3. c. 57. & apud Hier. in Amos, 6. ad illud [Qui conuertistis in amaritudinẽ iudicium.]

¶ De ijs, qui aliquo modo iudicium peruertunt. C. LXXIX.

QVicumque aut consanguinitate, aut amicitia, & econtrario vel hostili odio, vel inimicitijs [f] in iudicando ducitur; peruertit iudicium Christi, qui est iustitia, & fructum illius vertit in amaritudinem.

Item Augustinus ad Casulanum.

Isid. ibid. c. 59.

¶ De ijs, qui metu potestatis veritatem occultant. C. LXXX.

QVisquis metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat [g]; iram Dei super se prouocat: quia magis timet hominem, quàm Deum, *& post pauca.* ¶ Vterque reus est, & qui veritatem occultat [h], & qui mendaciũ dicit: quia & ille prodesse [i] non uult, & iste nocere desiderat.

¶ *Caput hoc non est inuentum apud B. Augustinum, cuius posteriorem partem citat etiam Burchardus ex dictis Augustini. Simillima leguntur in eodem libro tertio Isideri, c. 59.*

Deusdedit p. 1. — Burc. l. 16. c. 1[...]. — Extra de crim. falsi. c. 1.

Item.

ALIQVANDO. CASVS. Hic prosequitur tertium membrum, s. quando sentẽtia est iniusta ex causa: s. quando nullũ crimẽ subest: sed odio iudicis vel machinatione aduersariorũ seruato ordine iudiciario condẽnatur. quod probat sequenti cap.

QVattuor.] CASVS. Docet hic Gre. ꝙ quattuor sunt, quibus humana iudicia peruertuntur: scilicet timor, cupiditas, odium, & amor: & de quolibet ponit exemplum.

c ¶ Quattuor.] Est & quintus modus, quãdo iudex pauperibus miseretur, vt 23. q. 4. est iniusta. & cap. ne amisso. Item sunt alij duo modi: nimia seueritas: & nimia remissio, vt 45. dist. disciplina. non enim est constans iudex cuius animi motũ vultus detegit. ff. de of. præsi. obseruandum. Itẽ est & alius modus quando per imprudentiam male iudicat. instit. de obli. quæ ex quasi deli. nas. §. 1.

d ¶ Timore.] Sed nũquid tenet sentẽtia, quã iudex per metũ tulit? sic: sed elidi potest per exceptionẽ [3]. 25. q. 1. omne. ff. de furt. interdũ. §. 1. Arg. ꝯ. ff. de acqui. hære. l. 6. §. vlt. sententia autem quæ per præmiũ lata est, nulla est, vt 2. q. 6. §. venales. sed si odio vel amore

[3] Subau. & sic debet intelligi. s. e. in iustũ. vbi de hoc secundũ Io. de Fant.

lata est: bene tenet, sed irritatur. ff. ad Trebel. l. seruo. §. cũ ptor. l. [...] minori causa recusaẽ iudex q̃ testis, vt dixi 3. q. 5. accusatores. sed iõ, q̃a facil[ius] habẽt mille iudices q̃ vn[us] testis. extra de ap. postremo.

f ¶ Quicumque.] ¶ Inimicitijs.] Videtur ꝙ iudex æque possit [re]cusari propter non capitales sicut pp capitales inimicitias, vt 3. q. 7. iudices extra de ap. ad hoc. vnde patet ꝙ p[...] n[...]

QVisquis.] CASVS. Docet Aug. ꝙ excusari nõ debet qui metu alicuius potestatis celat in iudicio veritatẽ: quia vterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia ille prodesse non vult: & iste nocere desiderat.

g ¶ Occultat.] tunc scilicet cum inducitur in testem: aliàs bene potest: & etiam debet quandoque quis occultare veritatem, vt 22. q. 2. primum. ver. septimum. & c. ne quis. & 43. dist. in mandatis. & cum à Christo quæreretur quid est veritas, non respondit [4].

h ¶ Occultat.] ff. de fal. si quis obrepserit.

h ¶ Occultat.] contra 22. q. 2. ne quis arbitretur.

i ¶ Prodesse.] Aliquis ergo cogitur alij prodesse, cum sibi non obest. ff. de aqua pluuia arcend. l. 2. §. Item Varus.

Non

NEmo.] CASVS. Quæritur quis magis peccet, an qui mentitur, an qui sanguinem effundit? Et rñ. ꝙ æqualiter peccant. vnde non debet aliquis mentiri: sed melius est pro veritate pati supplicium: quàm pro mendacio beneficium. *Melius*, electiue ponitur. Sequens cap. planum est.

ABijt Iudas.] CASVS. Beda in hoc c. primo ponit verba Marci Euangelistæ, quæ durant vsq; ibi, *Multi*. Postea dicit, quòd multi hodie abhorrent scelus Iudæ, q. Deũ pro pecunia vendidit: & tñ idem cõmittunt. Nã q. dicit falsum testimoniũ pro pecunia, Deũ negat, qui est veritas. Similiter qui fraternam societatem discordat & cõmaculat, Deũ qui charitas est, ꝓdit, maxime cũ nõ ex īfirmitate vel ignorãtia hoc facit, immo faciendi opportunitatẽ q̃rit.

Lin-

¶ De eodem. C. LXXXI.

iij NEmo peritorum, aut prudentiũ putet, quòd minus sit periculum in verbis, lingua [a] mẽtiendo, quàm manibus sanguinem fundendo. Melius [b] est autem pro veritate pati supplicium, quàm pro adulatione recipere beneficium.

Item Pelagius Papa II. epist. 2. Benigno archiepiscopo.

¶ De eodem. C. LXXXII.

VNicuique prouidendum est, ne aliquem iniuste persequatur, iudicet, vel puniat; ne lesum persequatur, iudicet, vel puniat.

Hic quoque, qui veritatem pro pecunia negat, vel falsum testimonium contra aliquem dicit; Deum negare, vel vendere probatur.

Vnde Beda ad c. 14. Marci. (Et ad c. 26. Matthæi.)

¶ Qui falsum testimonium dicunt, & veritatem pro pecunia negant, sceleris Iudæ participes fiunt. C. LXXXIII.

(Mar. 14. Matt. 26.) ABijt Iudas ad summos sacerdotes, & constituerunt ei pecuniam se daturos.] ¶ Multi hodie scelus Iudæ, quia Dominũ, ac magistrum, Deumq; suum pecunia vendiderit, velut immane, & nefarium exhorrent: nec tamen cauent. Nam cum pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt; profecto, quia veritatem pro pecunia negant, Deum pecunia vendunt [c]. Ipse enim dixit [Ego sum veritas.] (Io. 14.) Cum societatem fraternitatis aliqua discordiæ peste commaculant; Deum produnt: quia Deus charitas est [d]. (1. Io. 4.) Qui ergo charitatis, & veritatis iussa spernunt; Deum vtique, qui charitas est & veritas, produnt: maxime cum non infirmitate [e], vel ignorantia peccant, sed in similitudinem Iudæ quærũt opportunitatem, qualiter arbitris [f] absentibus mendacio veritatem, virtutem crimine mutent. (Matt. 26.)

Item Hieronymus in epistolam ad Titum, c. 1. in extremo.

¶ Christum negat, qui peruersis se socium facit. C. LXXXIIII.

EXistimant quidam in eo tantum Christum negari, si in persecutione quis a gẽtilibus comprehẽsus, se renuerit esse Christianum. Sed ecce Apostolus omnibus, quæ peruersa sunt, factis [g], Deum asserit denegari. (Tit. 1.) Christus sapientia est, iustitia, veritas, sanctitas, fortitudo. Negatur per insipientiam sapientia, per iniquitatem iustitia, per mendacium veritas, per turpitudinem sanctitas, per imbecillitatem animi, fortitudo. Et quotiescumque vincimur à vitijs atque peccatis; toties Deum negamus: & e contrario, quoties bene quid agimus; Deum confitemur. Nec arbitrandum est in die iudicij, illos tantum à Dei filio denegandos, qui in martyrio Christum denegarunt, sed † & illos omnes, quorum opere, vel sermone, vel cogitatione Christus negatus negat [h], vel confessus confitetur. De hac puto confessione, & discipulis præcepit dicens [Eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad extremum terræ.]

(Matt. 10. † al. sed per omnia opera, sermones, cogitationes Christus vel negatus, &c.)

Item Augustinus tractatu 113. ad c. 18. Ioannis.

¶ Qui Christianum se negat, Christum negare conuincitur. C. LXXXV.

ij NOn solũ abnegat Christum, qui dicit eum non esse Christum; sed ille etiam, qui cũ sit, negat se esse Christianum. Dominus enim non ait [i] Petro, discipulum meum te negabis: sed [me negabis.] (Luc. 22.) Negauit ergo ipsum; cum se negauit esse eius discipulum. Quid autẽ aliud isto modo, quàm se negauit esse Christianum? *Item* [*] *tractatu* 66. Timendo mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ. Quanta enim vita est confiteri Christum; tanta mors est negare [k] Christum. (Lu. 12.) An Apostolus Petrus (sicut eum quidam fauore peruerso excu-

d ¶ *Vendunt.*] quantũ in se est. nam ipse vẽdi nõ põt. 1. q. 3. Saluator. Vel vendũt, id est, à se separãt sicut venditor rẽ venditã à se separat & alienat pretio accepto: ita isti Deum à se alienãt ꝑtio accepto. & sic dr̃ ꝑ similitudinem. (Deus vendi non potest.)

e ¶ *Infirmitate.*] Corporis [1]. nam infirmus nescit quid faciat. 17. q. 2. cap. Gonsaldus. ([1] Vt 15. q. 2. §. itaque.)

f ¶ *Arbitris.*] id est, bonis viris, sicut Iudas captauit absentiam Apostolorum.

EXistimãt.] CASVS. Quidam putant ꝙ Christus tunc tñ negaret, cũ a paganis q̃s captus se negauit Christianũ esse. Sed probat Hiero. auctoritate Apostoli, ꝙ non solum Dñs verbis negatur, sed etiã prauis factis, sicut etiã bonis factis Deum confitemur. & ostendit ꝙ nõ solũ illi sunt a Deo reprobãdi, qui in martyrio ipsum negãt, sed & illi quorũ sermone, opere, & cogitatione Christus negat. & omnes illos confitebitur Christ⁹ corã Patre, quorũ opere bono & sermone Christ⁹ est cõfessus. Passiue ponĩ hæc dictio *Confessus*, & *Vel* ponĩ pro id est, potest etiam proprie poni.

g ¶ *Factis.*] No. ꝙ ipo facto negam⁹ Christũ, vt hic [2]. Ipso facto mẽtimur. 22. q. 5. cauete. Ipso facto appellamus. extra de ap. dilecti. Ipso facto hãbemus ratũ. ff de inoffi. test. si proponas. §. 1. ff. rẽ. ra. hab. l. 5. ipso facto eligim⁹. extra de ijs quæ fiunt a maio. par. cap. ex ore. (Ipso facto multa fiunt. [2] Et sic habes hic argu. ꝙ quis opere negat loquitur, confitet. prædicat. 24. q. 5. cauete. 46. dis. habet hoc. & 1. q. 1. cum annis. Arch.)

h ¶ *Negat.*] quidã habent, negatus negat, vt hic.

NOn solũ.] CASVS. Quæsitum est ab August. vtrum ille q. timore mortis negat se esse Christianum, Christũ negare dicatur? Et respondet ꝙ sic, q2 non solũ negat ille Christũ qui dicit eum non esse, sed etiam qui negat se Christianum, quod probatur exemplo Petri, qui Christũ negauit eo ipso ꝙ se eius dicipulum esse negauit.

a ¶ *Lingua.*] mentiendo de aliquo ꝑꝑ quod ipse perdit vitam. talis enim dr̃ homicida. j. de pœ. dist. 1. periculose. 50. dist. si q̃s viduã.

b ¶ *Melius.*] electiue, vt j. ea. multum. 22. q. 1. considerat.

c VNicuique. ¶ *Ne lesum*] 7. q. 1. omnis qui gemebat.

HIC QVOQVE. CASVS. Dictum est s. in præcedenti cap. ꝙ qui iniuste aliquẽ condemnat, Deum negat. Dicit nũc Gratianus, quòd sic Deum negat, qui veritatem occultat pro pecunia, vel falsum testimonium dicit. quod probat per seq. cap.

i ¶ *Non ait.*] Ar. hic & ex pcedẽti c ꝙ q. vnũ dicit, & omne id qđ sequit ex illo dicit, vt j. dist. 8. quo iure. extra de do. & contu. cum dilecti, in fin. extra de offic. dele. cum super. ff. quod met cau. l. 1.

k ¶ *Negare Christũ.*] sed q. d. si aliq̃s coact⁹ negat Christũ ore, sed corde (Christum negãs etiã solo ore, peccat.)

corde non negat? non vr peccare: nam ex corde procedunt vitia. 15.q.6.c.1.& Deus cor interrogat. 14.q.5.si quid. tn dico ꝙ mortaliter peccat: quia nulla conditione debet ad hoc adduci. 12.q.2. primum. Nam etsi non vult negare Christum, vult tamen istud ꝑ pter quod negat, scilicet vitam. 15.q.1.merito.

communicat, puniatur. s̄.ea.temerarium.
d ¶ *Immeritam.*]id est, sine causa. nam sine culpa sæpe aliquis punitur temporaliter. 45.dist.sed illud 1.
e ¶ *Pax.*]id est, spiritus sanctus.
f ¶ *Petra.*] id est, Christus.

sare nituntur) Christum non negauit: quia interrogatus ab ancilla, hominem se nescire respondit?

a ¶ Item.]*In duobus vetustis Gratiani exemplaribus hoc est aliud caput, & rubricā habet,* De eodem *.est enim ex tractatu 66.in Ioannem.*

Item Ioannes Chrysostomus, [idest, Auctor operis imperfecti, in Matt. hom. 25.]

¶ Veritatem prodit non solum qui pro veritate mendacium loquitur, sed etiam, qui veritatem non libere prædicat. C. LXXXVI.

NOlite timere[a] eos, qui occidunt corpus:] ne forte propter timorem mortis non libere dicatis quod audistis, nec fiducialiter prædicetis omnibus, quod in aure soli audistis. Sic ergo ex his verbis ostenditur, quòd non solum ille proditor[b] est veritatis, qui transgrediens veritatem, palam pro veritate mendacium loquitur: sed etiam ille, qui non libere veritatem pronuntiat, quam libere pronuntiare oportet, aut non libere veritatem defendit, quam libere defendere conuenit; proditor est veritatis. Nam sicut sacerdos debitor est, vt veritatem, quam audiuit à Deo, libere prædicet; sic laicus debitor est, vt veritatem, quam audiuit quidem à sacerdotibus probatam in scripturis, defendat fiducialiter. Quod si non fecerit, proditor est veritatis. [Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutē.]

Matt. 10.

Rom. 10.

Hæc sententia potius iudicem lædit, quàm eum, in quem temere fertur, Vnde Augustinus ait.

¶ Iniuste aliquem anathematizans sibi, non alijs nocet. C. LXXXVII.

ILlud plane non temere dixerim, quòd si quisquam fidelium fuerit anathematizatus iniuste; potius ei oberit, qui facit, quàm qui hāc patitur iniuriam[c]. spiritus enim sanctus habitans in sanctis, per quē quisque ligatur, aut soluitur, immeritam[d] nulli ingerit pœnam. Per eum quippe diffunditur charitas in cordibus nostris, quæ non agit perperam. Pax[a][e] ecclesiæ dimittit peccata, & ab ecclesiæ pace alienatio tenet peccata, non secundum arbitrium hominum, sed secundum arbitrium Dei. Petra[f] enim tenet, petra dimittit: columba[g] tenet, columba dimittit: vnitas tenet, vnitas dimittit.

Ansl.12.c.67. Polyc.l.7.tit.1. sine auctoris nomine

Rom. 5.
Aug. de baptismo cōtra Donatistas l.3.cap.18

a ¶ Pax]*Hac pars (nam superior non est inuenta apud B. Augustinum) ex ipso est emendata, & nonnihil aucta.*

Item Salomon [sicut auis in incertum volans[h], & passer quolibet vadens: sic maledictum frustra prolatum venit super eum, qui misit illud.

Prou. 26. sed paulo aliter.

Item Gregorius Papa homilia 26. in Euangelia.

¶ Cuius vita officio non congruit, alios ligatus soluit. C. LXXXVIII.

PLerumque contingit, vt hic iudicis † locū teneat, cuius ad locum vita minime concordat: ac proinde sæpe agitur, vt vel damnet immeritos, vel alios ipse ligatus soluat; sæpe in soluendis, ac ligandis subditis, suæ voluntatis motus, non autem causarum merita sequatur. Vnde fit, vt ipse † [i] ligandi, aut soluendi potestate se priuet, *& infra.* ¶ Sæpe fit, vt erga quemlibet proximum odio, vel gratia moueatur pastor. Iudicare autem digne de subditis, &c. Vnde recte per prophetam[k] dicitur [Mortificabant animas, quæ non moriebantur: & viuificabant animas, quæ non viuunt.] Non morientem quippe mortificat; qui iustum damnat: & non victurū viuificare nititur; qui reum à

Iuo p.14.c.3. Pann.l.5.c.78. & 79. & 80.

† *al. hac ipsa*
s̄.ea.ipse ligādi.
s̄. ead. iudicare

Ezech. 13.

NOlite timere eos.] CASVS. Hoc c. diuidit̄ i duas ptes. In prima dr̄, ꝙ timore mortis non debet aliquis veritatē tacere. In sa parte tractat̄ de tribus proditoribus veritatis. s. de eo qui pro veritate mēdaciū loquit̄, & de eo qui per timorem negligit veritatem prædicare, & de eo qui veritatē auditā nō defendit: Nā sicut sacerdos veritatē quam audiuit à Deo, debet libere prædicare: sic laicus veritatem quā audiuit à sacerdotibus, debet libere defendere.

a ¶ *Nolite timere.*] nō remouet naturalem timorē mortis. naturale enim est quēlibet timere & horrere mortem: vnde Iesus eā timuit, sicut legit̄: Cœpit Iesus pauere & tædere. & alibi. Pater si possibile est, transeat à me calix iste. sed dicit ne in tātum timeamus eā, vt per eius timorem aliquid ɔ̄ iustitiam agamus, vel qđ nobis per scripturā, vel magistros, vel ꝑ reuelationem diuinam reuelatum est, subsitineamus. vnde subdit quasi exponendo, ne forte, &c.

Mortē timere naturale est.

b ¶ *Proditor.*]proditor est qui loquitur mendaciū, vel non libere pronuntiat veritatē, vt hic. q sibi crimē cognitum malitiose publicat. 2.q.1.si peccauerit. qui aliū circuuenit, & eū in periculū trahit. & 24.q.3.transferunt. q res vel munitiones hostib⁹ tradunt. 22.q.5.de forma. qui secreta sibi commissa reuelat. de pæ. dist.6.sacerdos.

HAEC SENTENTIA. CASVS Supra in §.aliquando. dictum est, ꝙ iudex quādoque ex odio condemnat nō delinquentē. Nunc vero dicit G. ꝙ talis sententia potius iudicem lædit, quàm condemnatum: quod probat sequenti capitulo.

ILlud.]CASVS. Quidam prælatus iniuste quendam suum parochianum excōicauit. quæsitū fuit ab Augustino cui talis sententia potius obsit. Et rn̄det quod prælato. Et hoc probatur vna ratione, s. quia spiritus sanctus nulli ingerit pœnam immeritam, & peccata tenet, vel dimittit s̄m arbitrium Dei, & non hominum. Similiter probat vna similitudine Salomonis dicētis, ꝙ sicut passer vel auis alia redit illuc vn̄ volauit: sic maledictū iniuste prolatum reuertitur super maledicentem. Et expone, *tenet*, id est, nō dimittit.

c ¶ *Iniuriam.*]potest ergo agere contra excōicatorem actione iniuriarum: qđ verum est cum dolo excōicauit, aliàs non. ff. vi bo. rap.l.2.§.si publicanus. Lau. Immo semper potest eū cōuenire ad interesse, nisi iudex probabiliter errauerit, & etiā agere vt aliàs puniatur. extra de sen. excom. sacro. 2.q.1. nemo. Et si temerarie ex-

g ¶ *Columba.*]id est, ecclesia.
h ¶ *Volans.*]supple reuertitur quandoque.

PLerumque.]CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte reprehēdit Greg. illos ꝑlatos, qui iniuste vel indiscrete subiectos ligant vel absoluunt. In secunda parte ostendit, ꝙ prælatus debet causas considerare, quibus peccator sit ligādus vel absoluendus. Vnde si viderit peccatorē interius, id est, in mente à domino viuificatum, absoluat eum exterius: quod probat exemplo Lazari. Si vero viderit illum impænitentem, non absoluat eum, nec remedium ei conferat. Secunda pars incipit ibi, *Causa ergo.* Hæc solutionis verba sunt Greg. & non Grat.

i ¶ *Vt ipse.*] repetit hic tenorem illorum cap. s̄.ea.ipse. & cap. iudicare. & capi. tunc vera.

k ¶ *Per prophetam.*] Exechielem 13.cap.

Iniustum

INiustum.] CASVS. Hoc c.diuiditur in tres partes. In prima dicitur, ꝙ sententia lata per metum regis vel alterius, nõ valet. In secunda parte dicitur, ꝙ parũ est religioso homini inimicitias nõ exercere, nisi eas extinguere conetur. In tertia parte dicitur, ꝙ melius est mala humiliter confiteri, quàm de bonis superbe gloriari. Secunda pars est ibi, *Homini religioso*. Tertia ibi, *Melior est in malis factis*. Seq.c. per se patet.

a ¶*Non valeat.*] arg. ꝙ sententia per metũ lata, nulla est ipso iure, vt hic, & 31.q.2. Lotharius. 25.q.1.omne. Sed dic, ꝙ tenet nisi elidatur per exceptionem.

b ¶*Parũ esse.*].i.nõ sufficit ei, ꝙ ipse nõ sit inimicus, vel nõ gñeret alijs inimicitias, nisi studeat in aliis eas extinguere. 22.q.5. de forma. q.1. si primis. 15.q.6. cap. 2. 33.q.5. notificasti. ext. lib. 6. de his quæ vi met. cau. si. absolutionis Arca.

c QVi iustus est.] ¶Præmium.] In hoc ꝙ patienter sustinet.

QHIC ET SI. CASVS. Dictũ est supra in duobus membris distinctionis sententiæ excõicationis esse parendum. Nunc dicit Gratianus, ꝙ etiã sententiæ excõicationis est parendum secundũ tertium membrum. s. qñ apud Deum ligatus nõ erat, ne ex superbia sua ligandus videatur: postea ostendit, ꝙ si prælatus præcipiat aliquid mali subditis suis, subditi ei obedire non debent. quod probat per seq. ca. vsque ad §. cum ergo.

IDEM EST. Hæc est 7. pars q. in qua intẽdit probare per 14. aucto. ꝙ in malis non est obediendum prælatis. s. vbi iussio eorũ continet errorẽ intolerabilẽ. extra de offi. deleg. cum contingat. & extra de sent. exc. per tuas. q̃ de hoc loco tractæ sunt. Ioan. de Fant.

d ¶*Aequitatem.*] ab hoc loco ostendit quid iuris sit de sententia pcepti. & dicas, ꝙ semp parendũ est iudici in rebus licitis dũ tamẽ illa spectent ad officiũ eius præcipere, vt 7.q.1. qa. & ff. de reg. iur. factũ & si dubium est an sit licitum, parendum est ei. 23.q.1. quid culpatur.

SI quis episcopus.] CASVS. Quæsitũ fuit ab Eutychiano si eps aut abbas, præcipiat presbytero, vel monacho Missam pro hæreticis cantare, vtrum ei sit obediendum? Et respond. quòd non. Sequens c. patet.

e ¶*Pro hæreticis.*] mortuis, quod non licet speciali oratione, vt 13.q.2. non æstimemus. sed pro viuis hæreticis, & aliis malis etiam speciali oratiõe licitũ est orare, vt 13.q.2 pro obeuntibus. sed generali oratione pro omnibus defunctis licitum est orare, vt de pænit. dist. 5. falsas. & 24. quæst. 3. corripiantur.

Oratiõe speciali pro hæreticis orare licet.

NOn semper.] f ¶*Præcepto.*] nõ solum iiusto, sed ẽt inhonesto. vel etiã si à iudice præcipitur aliquid quod sit inhonestum, vel incommodum, vt ff. de recep. si cum dies. §. compromisso. & 2.q.2. præceptum. & ff. de iudi. si longius. & 3.q.9. hortamur.

SI dominus.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si dñs præcipiat ea quæ bona sunt, ei est obediendũ: si vero mala pcipiat, Deo cæli potius q̃ terreno est obediendũ. Idẽ dicit de seruis, vxoribus, & filiis, qui in bonis tantum debent obedire. Sequentia duo cap. plana sunt.

g ¶*Si dominus.*] ff. de re iudi. ad ea quæ.

---

supplicio absoluere conatur. Causæ ergo pensandæ sunt, & tunc ligandi, atque soluendi potestas exercenda. Videndum est, quæ culpa præcessit †, & quæ sit pænitentia secuta post culpam: vt quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos pastoris sententia absoluat. Tunc enim vera est absolutio, &c. *& infra.* ¶ Ex qua consideratione intuendum est, quòd illos nos debemus per pastoralem auctoritatem soluere, quos auctorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam viuificare. *& infra.* ¶ Veniat itaque foras mortuus, id est, culpam confiteatur peccator. Venientem vero foras soluant discipuli: vt pastores ecclesiæ ei pœnam debeant amouere: quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit. ¶ Hæc de solutionis ordine breuiter dixerim, vt sub magno moderamine pastores ecclesiæ, vel soluere studeant, uel ligare.

† abest ab orig.

§. ea. tunc vera

Matt. 10.

Item Calixtus Papa epist. 1. ad Benedictum episcopum.

¶ Viribus caret sententia iniuste prolata. C. LXXXIX.

25. q. 1. omne. §. iniustum. ex Marcellino. in c. Hadria. c. 78. capitul. l. 5. c. 251. Burch. l. 15. c. 8. Ans. l. 3. c. 84. Iuo p. 5. c. 235. & p. 16. c. 9.

INiustum iudicium, & definitio iniusta regio metu, aut iussu, aut cuiuscumque episcopi, aut potentis à iudicibus ordinata, uel acta non ualeat[a]. ¶ Homini religioso parum esse[b] debet inimicitias aliorum non exercere, uel non augere male loquendo; nisi etiam eas extinguere bene loquendo studuerit. ¶ Melior est in malis factis humilis confessio, quàm in bonis superba gloriatio.

Rom. 10.

Item Augustinus super psal. 111. ad vers. [Faciens misericordias Dominus.]

¶ Præmium meretur, qui iniuste maledicitur. C. XC.

QVi iustus est, & iniuste maledicitur; præmium[c] illi redditur.

Hic, & si, vt dictum est, non teneatur ligatus apud Deum; sententiæ tamen parere debet: ne ex superbia ligetur, qui prius ex puritate conscientiæ absolutus tenebatur.

¶ *Idem est, quando contra æquitatem[d] sententia fertur: veluti quando subditi non possunt cogi ad malum, scientes obedientiam non esse seruandam prælatis in rebus illicitis.*

Vnde Eutychianus[α] Papa ait.

α ¶Eutychianus] *Burchardus, & Iuo referunt ex Eutychiano simul caput hoc, & c. si quis. 24. q. 1. quod tamen Gratianus citat ex Iulio.*

¶ Non est obediendum episcopo, qui pro hæreticis Missam canere iubet. C. XCI.

Polyc. l. 7. tit. 5. Bur. l. 19. c. 105. Iuo p. 15. c. 117.

SI quis episcopus, aut abbas presbytero, aut monacho suo iusserit Missas pro hæreticis[β][e] cantare; nõ licet, & nõ expedit obedire eis.

β ¶Hæreticis.] *Ceteri collectores addunt,* mortuis, *quam vocem hic auctor glossæ suppleuit.*

Item Augustinus.

¶ Præceptis non obedire multoties expedit. C. XCII.

NOn semper malum est non obedire præcepto[f]: cum enim Dominus iubet ea, quæ sunt contraria Deo; tunc ei obediẽdum nõ est.

¶ *Huius capitis partim verba ipsa, partim sententia habentur apud B. Ambrosium lib. de paradiso, c. 6.*

Item Hieronymus in epist. ad Titum[γ], c. 2. vers. [Serui dominis suis subditi.]

γ ¶Titum] *Sic est emendatum ex Polycarpo, cum antea citaretur,* ad Ephesios, *emendato etiã, & non nihil locupletato ipso capite ex originali.*

¶ De eodem. C. XCIII.

Ans. l. 13. c. 26. Poly. l. 1. ti. vlt.

SI dominus[g] ea iubet, quæ non sunt aduersa scripturis sanctis; subijciatur seruus domino. Si uero contraria præcipit; magis obediat spiritus, quàm corporis domino. *& infra c. 3.* ¶ Si bonum

a ¶ *De vxoribus.*] 33.q.5.manifestum.contra, vbi dicitur, ꝙ licet vir præcipiat vxori,ꝙ non seruet votum, licet ipse peccet; ipsa tñ tenetur ei obedire. Sed dic,ꝙ licet vir præcipiendo peccat, non tñ præcipit id,quod est peccatum:quia præceptum domini est, vt in tali casu obediat vxor viro,vt 33.q.5.noluit. Itē adhuc obiicitur, ꝙ seruus quo ad quid à periurio excusaē, ꝑꝑ mandatū domini. 22. q.5.qui cōpulsus, &c. si quis coactus. Rñ. tamen excusatur à pœna pro parte,sed nō à peccato.s.dist.4.denique. episcopus.sed ibi loquitur cum præuenit mandatum regis. Item obiicitur de vxore,quæ potius obedit viro quàm Deo,ut 33.q.5. manifestum.sed solutum est.s.ea.si dominus.

e ¶ *Proconsul.*] si.dist.8.quæ contra mores. & loquitur hic in eo casu qñ in eadē ciuitate sunt plures iudices,quorū vnus maior est alio, vbi maior iudex potest punire minorem, vt C. de offic. rec. prouin.potioris. H.

Votum vxoris potest maritus impedire.

est, quod præcipit Imperator,& præses;iubentis obsequere voluntati: si vero malum; responde ei illud de actibus Apostolorum [Obedire oportet Deo magis,quàm hominibus.] Hoc ipsum & de seruis intelligamus apud dominos,& de vxoribus[a] apud viros,& de filijs apud parētes: quòd in illis tantum debeant dominis,viris,parentibus esse subiecti,quæ contra Dei mandata non veniunt.

Act.5.

Item Ambrosius.

¶ Non sunt audiendi,qui contra Deum aliquid iubent. C. XCIIII.

IVlianus Imperator, quamuis esset apostata, habuit tamen sub se Christianos milites:quibus cū dicebat, producite aciem pro defensione reipublicæ;obediebant[b] ei. Cum autem diceret eis,producite arma in Christianos;tunc cognoscebant Imperatorem cæli.

i.ead. Imperatores.§.Iulian⁹.

¶ *Infra eadem c.* Imperatores.§.Iulianus.*habetur hęc sententia: fortassęque ex eo loco mutatis verbis, confectum est hoc capitulum.*

Item Fabianus Papa, epist.2.omnibus episcopis.

¶ Non iubet aliquid iniustum,qui Deum timere probatur. C. XCV.

QVi omnipotentem Deum metuit; nec contra Euangelium, nec contra Apostolos,nec contra prophetas, vel sanctorum patrum instituta aliquid vllo modo agere consentit.

Item Nicolaus Papa Lothario regi.

¶ Et qui peccat,& qui peccanti consentit,vterque reus est. C. XCVI.

ITa corporis tui cedere motibus consensisti,& relaxatis voluptatum habenis temetipsum in lacum miseriæ, & in lutum fecis prohibitū deiecisti;vt qui positus fueras ad gubernationem populorum, effectus sis ruina multorum. Probat[c] hoc Thiegualdi,& Gunthari dudum episcoporum legitimus casus: qui pro eo, quòd te minime competenter erudierunt; quinimmo quia præuaricationē tuam tegere argumentis suis, & sub quadā iustitiæ specie fucatis quibusdā exquisitis adinuentionibus æquitatē obruere studuerunt;nostra sunt Apostolica depositi auctoritate,& ab omni episcopatus regimine regulariter sequestrati.

Iuo p.8.c.227. *Psal.39.*

i.ead. Teugualdum.

Item Augustinus sermone 6.de verbis Domini.

¶ De eodem. C. XCVII.

QVi resistit potestati[d],Dei ordinationi resistit. Sed quid † si illud iubeat,quod non debeas facere? Hic sane contemne potestatē timendo potestatem. Ipsos humanarum legum † gradus aduertite. Si aliquid iusserit curator; nonne faciendum est? tamen, si contra proconsul †[e] iubeat; non vtique contēnis potestatem, sed eligis maiori seruire. Nec hinc debet minor irasci, si maior prælata est. Rursus si aliquid ipse proconsul iubeat,& aliud iubeat Imperator;numquid dubitatur illo contempto,illi esse seruiendum? Ergo,si aliud Imperator, & aliud Deus;quid iudicatis? Solue tributū: esto mihi in obsequium: recte;sed non in idolio. In idolio prohibet. Quis prohibet? Maior potestas. Da veniam:tu carcerem;ille gehennam minatur. Hic iam tibi assumenda est fides tua tamquam scutum;in quo possis omnia ignita iacula inimici extinguere.

Beda Rom.13. Poly.l.1.tit.27.
† sed si orig.
† *al.verum*
† *al.proconsulē*
Eph.6.

¶ *Emendatum & locupletatum est caput hoc ex ipso originali.*

Item Donatistis, epist.166.

¶ De eodem. C. XCVIII.

IMperatores,si in errore essent (quod absit), pro errore suo contra veritatem leges darent: per quas iusti & probarentur, & corona-

i.dist.9.c.1. Polyc.ibidem

b ¶ *Vlianus.*] ¶ *Obediebant.*] i.15.q.6.nos sanctorum. & c.iuratos.contra.ibi enim dicit, ꝙ si dominus est nominatim excommunicatus, vel hæreticus, statim vasallus eius absolut⁹ est à sacramēto. Resp. Iulian⁹ adhuc tolerabatur ab ecclesia,ne suscitaret scādalum aduersus Christianos[1]. hoc autem verū est, ꝗa excōicatio non tollit obligationē,qua est vasallus obligatus domino, sed tantum effectū obligationis, vnde domino absoluto statim tenet ei obedire, vt 15.q.6.nos sanctorum.

Excōicatio domini non liberat vasallum à sacramento.

[1] Sub. ideo ei obediebatur.arg.3.q.7.c.vlt. in fi. 17.q.4.§.vlt. Arch.

ITa corporis.] CASVS. Nicolaus Papa ī hoc c.redarguit Lotharium regem, qui fornicabatur cum Gualdrada, & subiectis ꝑbebat exēpla similia faciendi, & quod ipse deliquerat in hoc probat ꝑ Thiegualdum & Gunthariū episcopos, q̄ depositi sūt: quia crimen ipsius approbauerūt,ei obedientes in malo.

c ¶ *Probat.*] arg. ꝙ sententia lata contra vnū, præiudicat alii. sic 3.q.6.hæc quippe. 81.dist. tantis. extra de sent. & re iud.cū super. vbi alter appellans cogitur probare causam appellationis.

QVi resistit.] CASVS. Dicit hic Aug.ꝙ si aliquis non obedit potestati in bonis,Deo resistit. Si vero potestas malum iubeat,potius est obediendum domino cæli,q̄ domino terreno. & hoc probat exemplo sæcularium potestatum, in quibus si maior præcipiat contra minorem, maiori est obediendū.

d ¶ *Potestati.*] hæc regula vbique fallit, nam potius tenemur obedire episcopo,q̄ metropolitano,vt 9.q.3. per totū. Item & monachus potius obedit abbati[2] q̄ epō,vt 58. dist. c.1.& 2.& potius statur excōicationi plati,quàm absolutioni epi. extra de offi.or. cū ab ecclesiarū. nisi intelligas in eo casu loqui qñ minor habet iurisdictioné à maiore,secundū ꝙ loquitur.ff. de iudi.l.iudicium. Vel loquitur in eo casu, cum appellatur ad maiorē: tunc potius maiori,q̄ minori parendū est. Itē adhuc obicitur de epo,qui potius obedit regi q̄ suo metropolitano. 18.distin.si quis

Monachus abbati poti⁹ quàm episcopo obedire debet.

[2] Nā potius ē monachus sub abbate, q̄ vxor sub viro,vt no 33.q.5.noluit. Archid.

IMperatores.] CASVS. Donatistæ dicebant,ꝙ cum Imperatores Christiani iubebant aliquid contra eos, subditi obedire non debebant. sed Aug. scribit ꝯ eos,docens ꝙ si Imperatores in errore essent,& iuberēt iustos affligi, eis nō esset obediēdū:quia Deus hoc prohibet. & hoc probat exēplo Nabuchodonosor, qui cum præciperet auream statuam adorari, qui non obedierunt, placuerunt

ruat Deo. Si vero Imperatores contra hæreses, & cõtra hæreticos ꝓ veritate aliquid iubent, q. non obedierit, peccat: & hoc probatur exemplo Nabuchodonosor, qui præcepit, vt quicumque blasphemaret Deum Sidrac., Misac, & Abdenago, iret in interitum, & domus eius iret in perditioné. Post miracula præcepit Nabuchodono-

nosor vt Sidrac, Misac, & Abdenago, adorarent statuam auream, & quia facere noluerunt, præcepit eos mitti in fornacē ardentem: sed quia ignis non nocuit eis, ideo postea præcepit, vt nullus Deum eorum blasphemaret. *Exsufflari*, & a vobis, & ab illis quos rebaptizatis.

a *Exsufflari.*] Sicut enim nostri sacerdotes exsufflant in baptismo diabolum: sic sacerdotes hæreticorum Christum, vt 23. q. 4. quando. & de consec. dist. 4. postea.

IVLIANVS. CASVS. Iulianus Imperator, & apostata habebat sub se milites Christianos, qui si præcipiebat eis, vt idola colerent, vel alia mala facerent, non obediebant: si vero præcipiebat eis vt contra hostes pro republica dimicarent, obediebãt ei.

Q*Vid ergo.*] CASVS. Docet in hoc cap. Greg. ꝙ homo peccator in hac vita præsenti debet suo prælato in bono obedire: & hoc probatur exemplo Christi, qui vsque ad mortem patri obediuit. Docet etiam quòd bonum mediocre debet subditus propter obedientiã dimittere: quod probat exemplo Adæ, cui Dominus præcepit, vt ab esu arboris paradisi abstineret: non quia arbor mala esset, sed vt à bono mediocriter prohibitus, per obedientiæ meritum cresceret. Si vero prælatus malum præcipiat, numquam est ei obediendum.

b *Breuitate.*] breue enim dicitur tempus vitæ huius. 23. quæst. 4. ipsa pietas. & de pæn. distin. 5. consideret.

c *Intermitti.*] nota ꝓ obedientia omitti bonum, vt hic, 21. dist. denique. & ff. de re mili. l. 3. §. in bello. & 16. q. 1. monachi. Item pro obedientia bonum est pati etiam quod iniustum est. si. 100. distin. contra morem. & licet iste iniuste facit præcipiendo: iste tamē iuste facit parendo. 23. q. 1. quid culpatur. in fin. & adimplere tenemur præceptum, licet uix tolerabile. 19 distin. in memoriam. Sed quid si episcopus præcipiat alicui, vt eat Romam, & ille se excusat, ideo quia alij inueniuntur meliores? Hæc excusatio nō valet[1]: quia in legationibus ordo non est seruandus, vt ff. de leg. sciēdum. §. penul. & est hic arg. quòd si clericus voueriter peregrinationis, ꝙ nō põt ire inuito episcopo. de cõsec. distin. 5. non oportet.

Obedientia est summe necessaria.

1 Ad idem quod leg. & not. 23. q. 1. c. vlt. vbi de hoc vide. & ꝙ leg. & no 16. q. 1. nos autem. Archid.

Q*Vi consentit.*] CASVS. In hoc c. tractatur de duobus generibus consensus in malum, scilicet de consensu cooperationis, & de consensu illius, qui hominem in malo defendit. Primus consensus pariter cum faciente punitur, secundus magis. Et hoc probat duabus auctoritatibus sanctorum patrum, quæ sunt in libro quē dicunt. vitas patrum.

d *Qui consentit.*] per cooperationem, & auctoritatem, vt 2. q. 1. notum sit. in fine.

ADDITIO. Aliàs est consensus per negligentiam. 1. q. 1. quidquid. aliàs per consilium, siue per approbationem. Arch.

e *Acrius.*] j. 24. q. 3. qui aliorum. s. 86. dist. tanta.

S*I is qui.*] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ nullus ex præcepto

---

rentur, non faciendo quod illi iuberent; quia Deus prohiberet. Sicut iusserat Nabuchodonosor, vt aurea statua adoraretur: quod qui facere noluerunt, Deo talia prohibenti placuerũt. Quando autem Imperatores veritatem tenent; pro ipsa contra errorem iubent. Quod quisquis contempserit; ipse sibi iudicium acquirit. Nam & inter homines pœnas luit, & apud Deum sortem † non habebit; quia hoc facere noluit, quod ei per cor regis ipsa veritas iussit: sicut ipse Nabuchodonosor postea miraculo salutis trium puerorum commotus, atque mutatus pro veritate contra errorem, edictum proposuit, vt quicũque blasphemarent Deum Sidrac, Misac, & Abdenago, in interitũ irent, & domus eorum in dispersionem. Et non vultis, vt aliquid tale contra vos iubeant Imperatores Christiani; cum sciant à vobis in eis, quos rebaptizatis, Christum exsufflari[a]? *Idem in psalmis.* ¶ Iulianus extitit infidelis Imperator. Nõne extitit apostata, iniquus, idololatra? Milites Christiani seruierunt Imperatori infideli. Vbi veniebatur ad causam Christi; non agnoscebant, nisi illum, qui in cælo erat. Quando volebat, vt idola colerent, vt thurificarent; præponebant illi Deum. Quando autē dicebat, producite aciem, ite contra illam gentem; statim obtemperabant. Distinguebant dominum æternum à domino temporali: & tamē subditi erant propter dominum æternum etiam domino temporali.

Dan. 3.

al. frontem

In psal. 124. ad vers. Qm̃ nõ derelinqu s] Beda ad Ephesios. 6.

Item Gregorius, c. 12. libri 35. in Iob.

¶ Per obedientiam bonum deserere, malum vero numquam facere licet. C. XCIX.

Iuo p. 8. c. Psal. 39.

QVid ergo mirum, si homo peccator, se obedientiæ in præsentis vitæ breuitate[b] subijcit; quando hanc mediator Dei & hominum tenuit[a], & tenendam præcepit; & cum obedientes remunerat, non relinquit? Sciendum uero est, quòd numquam per obedientiam malum fieri; aliquando autem per obedientiam debet bonum, quod agitur, intermitti[c]. Neque enim in paradiso arbor mala extitit; quam Deus homini, ne contigeret, interdixit: sed, ut melius per obedientiæ meritum homo bene conditus cresceret; dignum fuerat, ut hunc etiam à bono prohiberet: quatenus tanto uerius hoc, quod ageret, uirtus esset; quanto, & à bono cessans auctori suo se subditum humilius exhiberet.

a ¶ Tenuit, & tenendam præcepit.] *Hæc absunt à plerisque manuscriptis, & ab originali. Simile quiddam legitur apud B. Augustinum sermone 5. ad fratres in eremo.* Nec mirum, inquit, si nos peccatores obedientiæ subijcimur, quando hanc mediator Dei & hominum etiam in morte non deseruit, & ei se subiecit, qui per omnia erat patri æqualis.

Smaragd. c. 69.

Item Isidorus.

¶ Apud Deum maledicitur, qui peccantibus consentit. C. C.

Ans. l. 12. c. 5. Burc. l. 11. c. 46. Iuo p. 14. c. 110.

QVi consentit[d] peccantibus, & defendit alium delinquentem; maledictus erit apud Deum, & homines, & corripietur increpatione seuerissima. Hinc etiam quidã sanctissimus pater ait. Si quis peccãtem defendit, acrius[e] quàm ille, qui peccauit, coerceatur. Hinc & alius pater ait. Si quis alterius errori consenserit, & illi consilium dederit, vt se tardius humiliet; sciat se cum illo simili modo iudicandum culpabilem.

¶ *Prima pars huius capituli vsque ad vocem*, seuerissima, *habetur in regula B. Pachomij Romæ edita. Totum vero extat apud Smaragdum in expositione regulæ B. Benedicti, c. 69. Citat autem Basilium quemadmodum & Burchardus & Iuo: & sensus est in regulis ipsius Basilij breuioribus, regula septima.*

Item Isidorus.

¶ Non est obediendum, quod contra Deum præcipitur. C. CI.

SI is, qui præest, fecerit, aut cuiquam quod à Domino prohibitũ est,

prælati debeat aliquid facere quod sit contra Dominũ:& hoc probat auctoritate Pauli dicentis,et si nos,&c.Seq.duo c.plana sunt.

a ¶ *Etiã si nos.*] ergo aliqs seipsum vel sibi parẽ excõicare põt,vt hic,& 12.q.2.non liceat.21.dist.nunc autem.Sed cõtra: par in parem non habet imperium,vt 21.dist.inferior.extra de elect. innotuit.nec aliquis in seipsum habet imperiũ, vt ff.de arbi.l.pen. Sed dic ꝙ p hæc verba nõ anathemazauit, sed tãtum dixit eũ esse anathematizatum,id est,separatũ ab eis,vt ei nõ esset credendum, vel ostendit p hæc verba qd fieri debeat.Et est simile, ꝙ nõ semper est credendum viro sancto. 50. dist. si quis præpostera.

Excommunicare seipsum nemo potest.

CVM ERGO. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis ca.dicẽs, ꝙ si subditi excõicẽtur a prælato:quia non obediunt ei in malo, tali sententię non obediendum: quia iniqua sententia non grauat quẽquã apud Deũ.Et ostendit, ꝙ supradicta cap. in quibus communicãtes excommunicatis ab ecclesia separari iubentur, non intelliguntur de quibuslibet cõicantibus. quod probat sequentibus cap. Sententiæ excõicationis,vt ob hoc faciat malũ quod pcipitur, ei tñ est obediendum;quia se debet gerere pro excommunicato, & petere absolutionem, vel sententiæ præceptis.

b ¶ *Cogi non possunt.*] Quid si episcop⁹ dicat, excõico te, & absoluo te,an potius sit excõicatus, q̃ absolutus? Duæ hic sententiæ videntur, sicut plura sunt præcepta iudicũ, vt extra de dolo & contuma. cum dilecti.sicut plures sunt stipulationes cum promittitur hoc & illud.ff. de verb. ob. scire debemus.& l.qđ dicitur [1]. Dic,ꝙ nulla est excõicatio, propter sui contrarietatem. Si aũt diuersæ sententię ex interuallo proferuntur,valet vtraque. Itẽ quid dices si dicat,excõico te vel absoluo? Dic ꝙ si ante non erat excõicatus,modo est excõicatus.sed si fuit ante excõicatus,modo est absolutus.Io.Ego dico,ꝙ talis prælatus præsumitur fatuus, & pro eodem habetur ac si non tulisset sententiam,vt extra de succes.ab intest.cum dilectus.B.Itẽ pone.mandatum est duobus vt excõicẽt aliquem,& vnus dixit,excõico te,si ille nõ excommunicat te. Dic ꝙ si ambo illa verba proferunt, non est excommunicatus. Io. cõtrarium credo.B.Item quid si indeterminate dico, excommunico alterum illorum,numquid ambo sunt vitandi?videtur ꝙ sic, quia in genere potest ferri excõicatio.extra de offi.ordi.si sacerdos.

Excommunico te & absoluo te, an liget vel absoluat.

[1] Sub. & sic habetur pro absoluto, & cum absolutio vltima fuerit,secundum P.& idẽ sentit Io. de Fant.

QVOD AVTEM. Hæc est 8.pars q. in qua excipit quasdã personas quæ non sunt excommunicatæ, quamquam excommunicatis communicent,dum tamen in crimine non communicent eis:& hoc probat per quattuor aucto.Io.de Fant.

E*Xcellentissimus.* CASVS. Engeltruda fuit excõicata cũ omnibus suis cõicatoribus & fautoribus:cum quibus fautoribus quidam communicabant ex necessitate:quidam ex ignorantia: quidam ex voluntate. vnde Carolus quæsiuit à Nicolao; quid de his faciẽdũ sit.Nicola⁹ vero scribit nõ Carolo,sed Hincmaro Rhemorum archiepiscopo,& pcipit,vt cõicantes ex necessitate vel ignorantia,absoluat auctoritate Apostolica,nisi ignorantia illa, vel necessitas ex voluntate, vel ex simulatione processerit. sponte vero communicantes non absoluat, nisi digna satisfactione interueniẽte absoluantur de facto:quia reuera excommunicati non sunt, vt j.cap.proxi.Vel potest dici,ꝙ antiquo iure excommunicati erant, sed hoc corrigitur per c.proxi. quoniam multos.

Qui facere iusserit;vel,quod præceptum est,prætererit, aut præterire mandauerit; sancti Pauli apostoli sententia ei ingerenda est, dicentis [Etiã si nos [a], aut angelus de cælo euangelizauerit vobis, præterquam quod vobis euangelizauimus, anathema sit.] *Idem.* ¶ Si quis [α] prohibet vobis,quod à Domino præceptum est, vel rursus imperat fieri,quod Dominus prohibet;execrabilis sit omnibus, qui diligunt Deum. *Idem.*
¶ Is,qui præest,si præter voluntatem Dei, vel præter quod in sanctis scripturis euidenter præcipitur, vel dicit aliquid,vel imperat; tãquam falsus testis Dei,aut sacrilegus habeatur.

Gal. 1.

¶ *In regulis breuioribus B.Basilij,c.114.& 303.simillima leguntur hisce omnibus,quę in hoc capite continentur.*
α ¶ Si quis prohibet.] *In lib. B. Basilij de institutis monachorum,Rufino interprete, fere eadem habentur,c.14.quemadmodum vltimus vers.* Is qui præest, *ibidem c.16.*

Cum ergo subditi excommunicantur ideo, quia ad malum cogi non possunt [b] *;tunc sententiæ non est obediendum: quia iuxta illud Gelasij* [*Nec apud Deum, nec apud ecclesiam eius quemquam grauat iniqua sententia.*]
8 *Quòd autem supra,communicantes excommunicatis de ecclesia abijci iubentur, non de quolibet modo communicantibus intelligendum est.*

S.ead. cui est illata.

Vnde Nicolaus Papa Hincmaro Rhemorum archiepiscopo.

¶ De his, qui cum excommunicatis communicant. C. CII.

EXcellentissimus rex Carolus Apostolatum nostrum consuluit, quid agendum sit de his, qui communicant cum his, qui cum Engeltrude sæpe damnata femina communicant [c]: quoniam eam cum communicatoribus suis,& fautoribus pari vinculo anathematis constat esse adstrictam. Quapropter nũc beatitudini tuæ iniungimus, vt super hoc nostra auctoritate fretus curam de his sumere studeas: & quia docta diuinitus sanctitas tua valde nouit aliud esse ex necessitate, aliud ex ignorantia,atque aliud,quod ex studio delinquitur, istudque posterius duobus prioribus districtius esse puniendum; idcirco solerter inuigilet,& cauta discretione singulorum modos dijudicet: quatenus,qui ex necessitate,aut ignorãtia delinquunt,auctoritate nostra per te absoluantur [d]:si tamen ipsa eorum ignorantia,vel necessitas vera,& non simulata,vel non ex uolũtate [e] processerit:quia, ut bene nosti,plerique sunt,qui possunt quidem,sed nolunt recta nosse. Vnde psalmista de huiusmodi [Noluit,inquit,intelligere,ut bene ageret]. Illos autem, qui studio suo obligantur,& contemptu interdicta nostra postponũt; non nisi digna satisfactione præueniẽte uolumus à te prorsus absolui.

Iuo p.14.c. 46.
Pann.l.5.c.106.

B.Greg.l.34. mor.c. 16.

Psal.35.

Item Gregorius vij.lib.5.Regesti, in concilio Romæ habito.

¶ De ijs,qui sine culpa cum excommunicatis communicant. C. CIII.

QVoniam [f] multos peccatis nostris exigentibus pro causa excom-

Iuo p.14.c. 43.
Pann.l.5.c.125.

c ¶ *Qui communicant.*] non intelligas, ꝙ hæc excommunicatio transit in tertiam personam : quia ipsa cum suis communicatoribus omnibus fuit excõicata. vnde illi cõicantes intelliguntur nominatim excommunicati,vt extra de sen.exc.quod in dubiis.
d ¶ *Absoluantur.*] i.absoluti iudicentur [2].sic 24.q.1. audiuimus.
e ¶ *Vel non ex voluntate.*] sic ff.quod metus cau.si mulier.

Q*Voniam multos.*] CASVS iste tripliciter ponitur ab H. qui notatur etiam in apparatu.Sed ego Barth.Brix. sine præiudicio melioris sententiæ hunc casum sic intelligo.Quidam communicabãt excommnicatis tẽpore Gre. vij.vel ignorantia iuris,vel propter nimiam simplicitatem : quidam timore vel necessitate,nec curabãt postea petere absolutionẽ:quos cũ videret Gre. sine absolutione decedere,antiquũ rigorem excõicationis tẽperauit,excipiẽs ab hac excõicatione quasdã psonas, s.vxores & filios, seruos & ancillas, mancipia, rusticos & seruientes excõicatorum & eorũ curiales:dũmodo supradictorũ consilio scelera non perpetrentur.excipit etiam qui ignorantia facti participant excõicatis,& eos q transeunt per terram excõicatorum. In fine dicitur, ꝙ non prohibetur aliquid dari excommunicato intuitu pietatis. Beñ.etiam hunc casum sic ponere uidetur.*Ad tempus*, id est, pp tempus futurum,vel propter defectum nostri temporis.
f ¶ *Quoniam.*] quidam sic ponunt hunc casum : Aliquis propter enorme crimen fuit excõmunicatus,& propter enormitatẽ criminis pro

nis prohibebatur tēpore Gregorij, ꝙ nec filius, nec vxor, nec aliqs de familia ei cōicaret: & hoc licite potuit fieri, vt dicunt, per id quod est 24. q. 3. si habes. ibi, *Nisi grauissime commouerer*. sed cum Gregorius videret eos contemnere talem excōicationem, temperauit sententiam circa familiam. & secundum hoc expone, *perire*, pro-

e ¶ *Ad tempus*.] scilicet futurum.
f ¶ *Temperamus*.] id est, temperata esse ostendimus. Est ergo hoc verū, ꝙ nūquā familia excōicanda est ꝑꝑ delictū dñi, nisi forte vt dixi, ꝑꝑ enormitatē sceleris, vt 24. q. 3. si habes. vbi dicit Aug. Nisi grauissime cōmouerer, nūquā excōicarem filiū pro delicto patris.

Familia pro domini delicto non est excōicanda.

municationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia [a], partim nimia simplicitate [b], partim timore, partim etiam necessitate [c]; deuicti misericordia anathematis [d] sententiam ad tempus [e], prout possumus, opportune tēperamus [f]. Apostolica itaque auctoritate ab anathematis vinculo hos subtrahimus: videlicet vxores [g], liberos, seruos, ancillas, seu mancipia, necnon rusticos seruientes, & omnes alios, qui non adeo curiales sunt, vt eorum consilio scelera [h] perpetrentur, & eos, qui ignoranter excommunicatis commmunicant, siue illos qui communicant cum eis qui excommunicatis communicāt. Quicumque autem orator, siue peregrinus [i], aut viator in terram excommunicatorū deuenerit, vbi non possit emere, vel non habeat vnde emat; ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis excommunicatis non † in substentationem superbiæ, sed humanitatis causa dare [k] aliquid voluerit, non prohibemus.

† al. in substentationem, non superbia

Sed nōne tota familia Bonifacij fuit ꝑ eo excōicata, qa oblationes familiæ suæ nō recipiebant, vt 17. q. 4. miror. Sed dic ꝙ tantū in rubore domini nō recipiebant oblationes familiæ: sicut non recipiunt oblationes raptorū, & discordantiū & impænitentium, licet nō sint excōmunicati, vt 90. distin. oblationes.
g ¶ *Vxores*.] sed nūquid vir excōicatus pōt petere debitum ab vxore? dicit H. ꝙ non: sed ipse tenetur reddere; quod cōcedo. Sed si petat vir mulierē i iudicio, & ipsa obijcit ei excōcationē, iudex tenet ex suo officio restituere ei mulierē, cū i hoc casu possit ei cōicare. vnde credo ꝙ tenet ei debitum reddere. Hoc tñ scias, ꝙ si filius est excōicat⁹ vel seruus, non debet pater vel dñs cōicare ei, vt 27. q. 1. de filia. si filius sit in potestate patris, tenet filius cohabitare ei. sed si est emancipatus, tunc tenetur filius vitare patrē. huic tñ obstat 22. q. vlt. de forma. vbi eadē fide est superior īferiori adstrictus, qua ↄ̄rio. ea tñ quæ hic dicuntur, non tenent in clericis, quia semper debent vitare suum epum excōicatū, vt 93. dist. miratus. qa non sunt ita adstricti episcopo vinculo naturæ sicut filius patri.
h ¶ *Scelera*.] id est, si tales sunt qui non seruiunt ei in crimine, in quo nec filius nec vxor excusatur, vt extra de sent. excom. inter alia.

Excōicatione opponere viro vxor non potest.

Item Bonifacius Martyr Zachariæ Papæ in epist. quæ incipit [Paternæ.]

¶ De Bonifacio, qui excommunicatis, & pseudoepiscopis se non communicaturum iurauit. C. CIIII.

¶ Et pseudoepiscopis.] *Hic in aliquot vetustis antea legebatur*, excommunicatis a pseudoepiscopis.

Iuo p. 2. c. 95.

ANtecessor prædecessoris vestri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinauit, & ad prædicandum verbum Dei Germanicis gentibus misit; sacramento [l] me constrinxit, vt canonicis, & iustis episcopis, & presbyteris in verbo, facto, consensu adstipulator [m] fierem, & adiutor (quod cum diuina gratia adimplere studui): falsos autem sacerdotes, hypocritas, & seductores populorum vel corrigerem ad viam salutis, vel declinarem, & abstinerem à communione ipsorum: quod ex parte seruaui, & ex parte custodire, & implere non potui: sed spiritaliter [n] impleui sacramentum, quia in consensum, & in consilium eorum non venit anima mea: corporaliter autem ab eis omnino abstinere non potui. Dum enim venissem ad principem Francorum cogente ecclesiarum necessitate; non tales ibi repperi, quales volui: sed tamen in sancta communione corporis Christi illis non communicaui.

Gen. 49.

¶ *Epistola, in qua habetur capitulum hoc, edita est per Laurentium Surium in vita sancti Bonifacij legati Germaniæ, & martyris. Emendatior autem extat manuscripta Romæ in bibliotheca monasterij Dominicani.*

Item Zacharias Papa Bonifacio martyri in epistola, cuius initium est [Benedictus Deus.]

propter contemptum: quia non petebant absolutionem.
a ¶ *Ignorantia*.] facti crassa & supina.
b ¶ *Simplicitate*.] iuris errore.
c ¶ *Necessitate*.] quæ vitari poterat, vel etiam ineuitabili. sed certe Inno. ponit hanc quæstionē, & eā non soluit. s. vtrū pro enormi delicto tota familia sit vitanda extra de sen. exc. inter alia. in fi. & ꝑterea hoc statutū non esset generale, sed tantū in vno casu qn̄ quis cōmitteret crimē enorme. Alij sic ponunt casum. Apostolus ait: si qui fratres nominant, cū his nec cibū sumere licet. & illa sentētia ad omnes fideles extēdebat, vt s̄. ea. ad mensam. vnde vsq; ad tēpus Gregorj tenebat, ꝙ familia excōicatorum videbatur saltem in sacramentis. hunc nimiū rigorem temperat hic Greg. nec enim quò ad ecclesiā triūphantē ligatæ erant tales ꝑsonę, nec etiā credendū est Apostolū voluisse vxorē separandā esse a viro. & ſm hoc expone, perire, id est, puniri ab ecclesia in sacramētis. Tertius casus melior vr̄. Ante tēpus Gregorij omnes q in hoc c. cōtinentur, ipso iure erant exempti ab excōicatione, licet cōicarent excōicatis: sed qdā simplices credebant se excōicatos, si cōicarent dñis suis, vel vxores maritis, nec tñ petebant absolutionē: & sic peccabant mortaliter ꝑꝑ conscientiā læsam, qa omne quod fit ↄ̄ conscientiam, ædificat ad gehennā. 28. q. 1. §. ex his. & melius extra de simo. cap. per tuas 2. Dat ergo hic Greg. constitutionē, ꝙ tales non sunt excōicati habendi: & expone perire ꝑꝑ conscientiā ignorātia facti, id est, ignorauerunt eos fuisse excōicatos, & tñ eis ignoranter cōicauerunt. & credebant se teneri, nec petebant absolutionem.
d ¶ *Anathematis*.] improprie ponitur. i. simplicis exōicationis.

i ¶ *Siue peregrinus*.] extra eo. si vere.
k ¶ *Dare*.] dummodo non sit ecclesiasticum stipendium [1], vt extra de cle. excom. mi. postulasti. & est si. 42. dist. quiescamus. quia eleemosyna nulli est deneganda. 86. dist. pasce.

[1] No. cōtra id qđ notat Ber. cōpostella. extra de elec. quod sicut.

ANtecessor.] CASVS. Gregorius misit Bonifacium martyrē ad prædicandum verbum Dei Germanicis gentibus, sed eū sacramento adstrinxit, vt verbo & facto bonis sacerdotibus cōicaret; fallos vero & hypocritas vel corrigeret, vel declinaret; quod ex parte seruauit, & ex parte seruare non potuit. nā cum venisset in Franciam, non potuit facere quin excōicatis cōicaret necessitate cogente, nō tñ in sancta cōione corporis Christi illis cōicauit. de quo cum putaret se obligatum, consuluit Papam Zachariam. Zacharias vero rescribit sibi sequens c. quod ꝑdecessor. in quo supradicta narrat, dicens ꝙ ex tali communione necessitatis nullū contraxit detrimentum: ex quo anima eius consilio vel consensu iniquitatis eorum non est coinquinata.
l ¶ *Sacramento*.] sacramentum forte ideo requisiuit ab eo, quia habuit eum suspectum, vel ad cautelam.
m ¶ *Adstipulator*.] id est, confirmator.
n ¶ *Sed spiritaliter*.] Arg. ꝙ sufficit, ꝙ quis non faciat ↄ̄ mentem rescripti, licet faciat ↄ̄ verba. sic 22. q. 2. ne quis. & q. 5. humanæ. ff. de in ius voc. quamuis. Hic enim verbotenus excessit fines mandati: & habemus hic ꝙ iuramentum pro parte valet, & pro parte nō 22. q. 4. inter. sic donatio. 12. q. 2. si quos.

Rescriptum quantum ad verba quandoque non seruatur.

Perfectum amplius perficitur.

a Quod.] supple scripsisti nobis.
b ¶ *Perfectos.*] hic habes quòd perfectum amplius potest perfici. vnde licet matrimoniū dicatur perfici per carnis copulam; nō ideo prius fuit imperfectum. Et ex hoc est arg. ꝙ excommunicatus amplius potest excommunicari.

f ¶ *Violatores.*] videtur hic ꝙ omnes sacrilegi sint ipso iure excōmunicati, vt extra de sen. excom. cum pro causa. secundum hoc est contra. 17. q. 4. quisquis. 12. q. 2. indigne. Dicas ꝙ violatores ecclesiarum sunt ipso iure excommunicati: alij non ..., vt extra de sen. excom. quos concilium excommunicauit.

c ¶ *Anima tua.*] sufficit ergo mentaliter aliquid impleri, etiam si non corporaliter adimpletur, vt 23. q. 4. recedite. Item arg. ꝙ in obligationibus bonæ fidei plus est intelligendum q̄ verbis exprimat. 23. q. 5. si non licet. 32. q. 4. meretrices. Item argu. ꝙ si iuraui amodo non accedere ad concubinā meam, ꝙ per hoc non excluditur mihi licitus matrimonialis coitus. arg. 31. q. 1. illud. nam si liberta iurauit nō nubere, de illicitis nuptiis intelligitur. ff. de iure patr. adigere. §. vlti.

EXCOMMVNICATIONIS. Hæc est nona pars quæstionis, in qua quærit qualiter quis debet anathematizari, & absolui, & de hoc ponit quatuor capitula Ioan. de Fant. CASVS. Supra facta est mentio de excōicatione, quæ quia indiget reconciliatione, ideo Gratianus ostendit quę sit forma vel modus reconciliationis: prius tñ ostendit quæ sit forma excommunicationis.

Debent.] CASVS. Dicitur hic ꝙ qñ eṗs facit solennem excōicationē, duodecim sacerdotes debent epū circunstare, tenentes candelas ardētes in manibus suis, & ī fine anathematis eas debent ꝓijcere, & pedibus conculcare: & postea epistola per parochias debet mitti continens nomina excōicatorum, & causam excōicationis.

d ¶ *Debent.*] sed cum dicit; excommunico te: videtur ꝙ de minori sit intelligendum. arg. extra de censi. ex parte. ff. de leg. 3. nummis. ff. de reg. iu. semper in obscuris. & ff. de pœnis, si p̄ses. Nam maior semper specificanda est. arg. 3. q. 4. Engeltrudam. Ioā. sed certe à verbis non est recedendum, vt ff. de leg. 3. non aliter.

¶ Excommunicatis non communicat, qui eis animo non consentit. C. CV.

Iuo p. 2. c. 96.

Quod[a] prædecessor noster beatæ memoriæ Gregorius huius sanctæ sedis Apostolicæ præsul, dum ad prædicandum verbum Euangelij tuam misisset fraternitatem in Germaniæ partibus, & gentibus illis paganis, verbo pollicitationis illam voluit ante esse munitam † : ita vt orthodoxos episcopos, presbyteros, vel quoscumq; reperire potuisses in verbo exhortationis perfectos[b], amplius confirmares, & eis communicares (quod & factum est:) si quos vero seductores episcopos aut pseudopresbyteros, vel quosque à recto fidei tramite deuiantes reperisses; nulla tibi cum eis esset communio: quod te solatiante Deo vsque ad præsens spiritualiter seruasse confessus es: vel si omnino propter principalem, & humanum fauorem gentis Francorum, dum ad eos accessisses, corporaliter abstinere non valuisti, cogente ecclesiarum Dei necessitate; & tamen in eorum consilio, & consensu communionis anima [c] tua non est coinquinata. Itaque propter hoc, quòd cum eis conuersatus es non consentiens iniquitati eorum; nullum tibi est detrimentum coram Deo.

† al. monitam

¶ *In epistola præcedunt hæc verba,* Suggessit itaque sancta fraternitas tua in suis apicibus, quòd præcessor noster, &c.

9 *Excommunicationis autem forma, & modus, atque reconciliationis hic est.*

¶ Modus, & forma excommunicationis. C. CVI.

Burch. l. 11. c. ... Iuo. p. 14. c. 7...

Debent[d] duodecim sacerdotes episcopum circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusione anathematis, vel excommunicationis proiicere debent in terram, & conculcare[e] pedibus: deinde epistola per parochias mittatur continens excommunicatorum nomina, & causam excommunicationis.

¶ *Apud Burchardum, & Iuonem ea, quæ in hoc capite continentur, & multa alia eodem pertinentia, citantur ex concilio Rothomagensi In collectione vero canonum incerti auctoris manuscripta, ijsdem verbis, quibus hic, refertur ex Zacharia Papa.*

Item ex concilio Arausico.

¶ De eodem. C. CVII.

Burch. l. 11. c. ... Iuo p. 3. c. 126.

Canonica instituta, & sanctorum patrum exempla sequentes, ecclesiarum Dei violatores [a] [f] auctoritate Dei, & iudicio sancti spiritus à gremio sanctæ matris ecclesiæ, & à consortio totius Christianitatis eliminamus, quoadusque resipiscant, & ecclesiæ Dei satisfaciant.

a ¶ Violatores.] *In eadem collectione, & apud Burchardum, & in duobus vetustis Gratiani codicibus sequitur* N. *Ab aliis tamen Gratiani exemplaribus, & ab Iuone abest nota ista.*

Item ex eodem.

¶ Modus reconciliationis excommunicatorum. C. CVIII.

Burch. l. 11. c. 8.

Cum aliquis vel excommunicatus, vel anathematizatus, pænitentia ductus veniam postulat, & emendationem promittit; episcopus, qui eum excommunicauit, ante ianuas ecclesiæ venire debet, & duodecim [g] presbyteri cum eo, qui eum hinc inde circumstare debent [a]. Et si ille terræ prostratus veniam postulat, & de futuris [h] cautelam [i] spondet; tunc episcopus apprehensa manu eius dextera, in ecclesiam illum introducat, & cōmunioni Christianæ reddat, & septem

e ¶ *Conculcare.*] nec postea sumentur ad aliquem vsum, sed foras proiicientur, vt sal infatuatum. 2. q. 7. non omnes.

Canonica.] CASVS. Hic docet concilium Arausicum, qualiter episcopus sententiam excommunicationis formare debeat & proferre, scilicet hoc modo: Tales violatores ecclesiarum auctoritate Dei & iudicio sanctæ synodi à gremio sanctæ matris ecclesiæ, & à consortio totius Christianitatis excludimus donec resipiscant, & ecclesiæ satisfaciant. & dicit H. & Beneu. ꝙ sacrilegi non sunt ipso iure excōicati arg. 12. q. 2. indigne. 17. q. 4. quisquis. Sed tunc temporis erant quidam sacrilegi & violatores ecclesiarū conquesti. & 17. q. 4. omnes. & hic de illis loquitur ...

Cum aliquis.] CASVS. Hic docetur qualiter & cum quibus solennitatibus episcopus anathematizatum debeat reconciliare. Plana est tota littera, & per te videbis.

g ¶ *Et duodecim.*] Arg. ꝙ in restitutione ep̄i vel clerici tot intererunt ep̄i. quot fuerunt in depositione. de hoc 35. q. 9. veniam.

h ¶ *Et de futuris.*] si extra de sent. excom. ex tenore.

i ¶ *Cautelam.*] similiter ab hæretico reuertēte requiritur iuramētū ꝙ decetero non labetur, vt 1. q. 7. quoties. & ab incendiario, vt 23. q. 8. pessimam. similiter in quolibet horrendo crimine iurabit pænitens

pænitens se numquam simile commissurum. 12.q. 2. de viro non tamen idē credo faciendū in quolibet mortali peccato. Sed cū hodie simplici verbo quis pōt excōicari 1, vt extra de eo qui fur. or. re.c.1.videtur ergo, ꝙ hodie simplici verbo pōt absolui quis; qa omnis res per quascumque causas contrahitur, per easdem dissolui-

psalmos pænitentiales decantet cum istis precibus, Kyrie eleyson, Pater noster, Saluum fac seruū tuum, *Oratio*, Præsta quæsumus Domine huic famulo tuo dignum pænitentiæ fructum; ut ecclesiæ tuæ sanctæ, à cuius integritate deuiauerat peccando, admissorum †ueniam consequendo reddatur innoxius. Per, &c.

Iuo p.2.c.96.

† al. monitam

a ¶ Debent.] *Apud Burchardum, qui etiam ex concilio Arausico citat, hæc sequuntur.* Vbi etiā adesse debent illi, quibus iniuria, vel damnum illatum est, *& multa alia, quę omnino perlegenda sunt.*

30 *Presbyteris vero, qui excommunicati sacrum ministerium contingere præsumunt, quæ pænitentia sit imponenda, Ioannes octauus clero, & ordini Salonitano† scribens definit dicens.*

† al. Salernitano

¶ Quæ sit pænitentia sacerdotum, qui excommunicati sacrum ministerium contingere præsumunt. C. CIX.

Iuo p.14.c.35. Pann.l.5.c.104.

† al. mysterium

De illis presbyteris, qui tempore sanctissimi prædecessoris nostri domini Papæ Nicolai excommunicati sacrum ministerium † cōtingere præsumpserunt; ipsi in se damnationis (sicut sacri canones statuerunt a) sententiam intulerunt. Tamen, quia miseratio Apostolica veniam solet præstare correctis; ob multitudinem misericordiæ illis hanc indulgentiam exhibemus: vt sancta communione saginati b studeant tribus continuis annis per hebdomadā omni β secunda, & quarta, & sexta feria à γ vino, & à carne penitus ieiunare, & vltra lugenda nequaquam committere.

β ¶ Omni secunda.] *Apud Iuonem, & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus legitur,* omni secunda, & sexta feria: *in vno autem,* omni quarta, & sexta feria.

γ ¶ A vino.] *In Pannormia est,* aut à vino, aut à carne, *apud Iuonem* à vino, aut aceto.

Qui autem excommunicatis communicant, pro modo peccati pænitentiam accipiant.

Burch.l.11.c. Iuo.p.14.c.76

Vnde Vrbanus ij. Genebaldo † Constantiensi episcopo.

† al. Gebehardo

¶ Pro modo peccati puniantur, qui excommunicatis communicant. C. CX.

Iuo p.14.c.45. Pann.l.5.c.107.

† al. Ipsi

Sanctis quippe canonibus cautum constat, vt qui excommunicatis communicauerit, excommunicetur. Ipsius † tamen pænitentiæ, atque absolutionis modos eo moderamine decernimus, vt quicumque seu ignorantia c, seu timore d, seu necessitate negotij cuiusquam maximi, & maxime necessarij, eorum se conuictu, salutatione, oratione, osculatione † contaminauerit; cum minoris pænitentiæ medicina societatis nostræ participationem † sortiantur. Eos vero, qui aut sponte nee, aut negligenter e inciderint; sub ea volumus disciplinæ coercitione † f suscipi, vt ceteris metus incutiatur.

Burch.l.11.c.7 Iuo p.3.c.126.

† al. osculose

† al. participiū

† al. coercione

CAVSA DVODECIMA.

Quidam clerici propria g relinquere volunt; de suis & ecclesiæ rebus testamentum conficiunt: de rebus ecclesiæ nonnulla largiuntur.

Burch.l.11.c.8

1 *Modo primum quæritur, vtrum liceat clericis proprium habere.*

2 *Secundo, an res ecclesiæ, quæ ab eis datæ sunt, possint constare aliqua firmitate eis, qui eas acceperunt.*

soluitur, vt extra de regulis iuris, omnis res.

PRESBYTERIS. Hæc est 10. pars. q. in qua ponitur q̄ pænitentia debet imponi illis, q excōicati celebrauerūt. Io. de Fant.

CASVS. Supra facta est mentio de presbyteris excommunicatis, qui diuina celebrare præsumunt. Nunc vero docet Gratia. quæ pænitentia sit eis iniungenda.

De illis.] CASVS. Tempore Nicolai quidam presbyteri dum essent excōicati, præsumpserunt diuina officia celebrare; quo mortuo cū ipsi pænitētiam agere vellent, quæsiuit clerus Salonitanus à Papa Ioanne quæ pænitentia sit illis sacerdotibus imponenda. Et rñdet, ꝙ de iure deberent deponi; de misericordia tñ sedis Apostolicę in sancta cōione permittuntur, ita vt tribus continuis annis in vnaquaque hebdomada in secūda & quarta & sexta feria à vino & carnibus ieiunent; & vltra lugenda non committant.

a ¶ Statuerunt.] s̄ ea. si quis episcopus. cōtra vbi eis negatur spes restitutionis, sed non negatur quin à Papa 2 possint restitui.

2 Sub. nō ab alio. 2. q. 5. quanto. in fi. 23. q. 4. est iniusta. Lau.

b ¶ Saginati.] pingue verbū de pingui ītellectu ꝓcessit. 44. di. §. fi.

QVI AVTEM CASVS. hic docet Grat. ꝙ cōicantes excōicatis ꝓ mō peccati maioris vł minoris debēt pænitere, qđ ꝓbat seq. c.

Sanctis.] CASVS. Quidam cōicauerūt excōicatis ex ignorātia, vel timore, necessitate vel volūtate: quare q̄ fuit Genebaldus eps Cōstantiēsis ab Vrbano secundo, qualiter puniri debeant, vel ad satisfactionē recipi. Et rñdet, ꝙ nisi resipiscant, anathematizari debent. Si vero satisfacere velint, illi qui ignorātia timore, vel necessitate excōicatis participauerunt, sub minori pænitentia sunt recipiendi. Qui vero voluntate, vel negligētia cōicauerūt, ita districte sunt recipiēdi, vt ceteris metus incutiat̄.

c ¶ Ignorantia.] crassa: qa vere ignorās nō esset excōicatus. vnde lex dicit, Sciētiā, nō ignorātiā volumus obligari.

d ¶ Timore.] extra qđ metus caus. sacris.

e ¶ Aut negligenter.] no. negligentiam comparari volūtati. ff. de reg. iur. l. latæ culpæ.

f ¶ Coercitione.] sed pone, ꝙ aliquis laicus iurauit se alii laico satisfacere: post absolutionem vult ei satisfacere corā sæculari iudice. nūquid iudex ecclesiasticus potest cognoscere de ista satisfactione, cū illa sit causa ciuilis? sic, argu. extra de dona. inter virum & vxorē, de prudētia. extra de coniu. ser. c. licet. vbi iudex ecclesiastic⁹ de libertate siue de hrēditate cognoscit, & ꝓnūtiat, & iudex ecclesiasticus đ causa natiuitatis cognoscit, extra q fil. sint legi. c. lator.

Quidam clerici.] CASVS. In 11. causa q. 1. c. inolita. & c. placuit. introduxit magister Gratia. clericos litigantes de rebus proprijs. Sed quia posset dubitari, an clerici debeant habere propria, quia prædecessores eorū omnia habebāt communia, de quibus dicitur, Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna; nec quisquam eorum aliquid suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia: ideo supponit hanc 12. causam, in qua ostendit an clerici possint propria habere, & annectit de alienatione rerum ecclesiæ, & vtrum clericis liceat condere testamenta. Vt autem hæc omnia melius pateant, proponit thema, de quo quinq; elicit quæstiones, in hunc modum dicens: *Quidam clerici, &c.*

g ¶ Propria.] s̄. proxi. causa, q. 1. in illo c. inolita. & c. placuit G. induxit clericos litigātes de proprijs rebus. Sed quia dubitari posset, an possint clerici habere propria: ideo ponit hanc causam, in qua quæ-

quærit an clerici poſsint propria poſsidere, & an poſsint res eccleſiæ alienare, & an poſsint ↄdere teſtamentũ, & vt hæc & alia, &c.

a ¶ *An vtrique.*] id eſt, eccleſiæ & ſacerdoti.

C*Lerí cos.*] Hæc q. diuiditur in duas partes. In prima probat magiſter per 17. auċto. ꝙ nullus clericus debet habere propriũ: qđ tamen de regularibus intelligitur, qui propriis renuntiauerunt. Secunda ibi, *His omnibus*. Io. de Fāt.

CASVS. Hic intitulatur prima quæſtio, qua quæritur an clericis liceat habere proprium, & hoc ordine procedit Gratianus. Primo probat, ꝙ clerici non debēt habere propriũ. Poſtea contrarium. Et ſcias, ꝙ clerici qui non abrenũtiant propriis, poſſunt habere propria. ĩ. ea. q. epiſcopi. manifeſta. ſint manifeſtæ. Si vero abrenuntiauerunt tacite vel expreſſe, non poſſunt habere propria. tacite 19. q. 3. nũc autem. expreſſe cũ viua voce hoc exprimunt. & hoc teneas qdquid Gra. dicat.

b ¶ *Clericos.*] in hac prima q. ſcilicet an clerici poſsint propria habere, Grat. alleg. pro & contra: deinde ſoluit in illo §. cum ergo. & male. Dic ergo, ꝙ poſſunt habere propria niſi renũtiauerint[1] propriis, ĩ. ea. q. 1. ſint manifeſtę. Sed hoc nota. ꝙ in primitiua eccleſia omnes credētes ſiue clerici ſiue laici nihil ꝑprij poſſidebāt: ſed communia erant omnia, ſecũdũ ꝙ loquitur ĩ. ea. c. 2. & ſi qua capitula ↄrium dicant, loquuntur de conſilio, vel ſecũdum tempus primitiuæ eccleſiæ, vel de iis qui tacite, vel expreſſe renuntiauerunt propriis.

Clerici poſſunt habere proprium.

[1] Scilicet tacite vel exꝑſſe: tacite vt 19. q. 3. nũc aũt: expreſſe cũ viua voce hoc exprimunt. B.

neraliter. quæ hic pro ↄrio ſignantur. Sed dic tutela, id eſt, protectione. Io. Credo, ꝙ ſint de foro vtriuſq; B. vnde eccleſia tales tueri, id eſt, nutrire non tenetur: ſed tueri, id eſt, protegere tenetur.

D*Ileċtiſſimos.*] CASVS. Hieroſolymis erant quidam qui propriis renuntiauerũt cum ipſis Apoſtolis: ſed non bene ſeruabant.

3 *Tertio, ſi ante tempus ordinationis ſuæ, qui nihil habere videbantur, & poſt ordinationem aliqua inueniſſe noſcuntur, an poſsint ea relinquere quibus voluerint, an non.*

4 *Quarto, ſi de ſuis & eccleſiæ rebus aliqua acquiſiſſe noſcũtur, an vtrique[a] communiter, an ſingulariter eccleſiæ, vel ſacerdoti, iure proueniant.*

5 *Quinto, ſi teſtamenta liceat eis conficere.*

QVÆSTIO PRIMA.

1 p. *CLericos[b] nihil poſsidere, multis auċtoritatibus iubetur*†.

† al. approbatur

Ait enim Toletanum concilium quartum, c. 23.

¶ Impuberes, & adoleſcentes in vno conclaui manentes probatiſsimo ſeniori deputentur. C. I.

Anſ. l. 7. c. 1. *Gen.* 6. & 8. *Prou.* 30.

OMnis ætas ab adoleſcentia[c] in malum prona eſt. Nihil enim incertius, quàm vita adoleſcentium †. Ob hoc conſtituere oportuit, vt ſi qui in clero impuberes †, aut adoleſcentes exiſtunt, omnes in vno conclaui atrij commaneant †, vt lubricæ ætatis annos non in luxuria, ſed in diſciplinis eccleſiaſticis agant, deputati probatiſſimo[d] ſeniori, quem & magiſtrum[e] diſciplinæ, & teſtē vitæ habeant. ¶ Quòd ſi aliqui ex his pupilli[f] exiſtunt; ſacerdotali tutela foueantur: vt & vita eorum à criminibus intaċta ſit, & res ab iniuria improborum. Qui autem his præceptis reſultauerint; monaſterijs deputētur, vt vagantes animi, & ſuperbi ſeueriori regula diſtringantur.

† al. puberes
† al. commorentur

Item Clemens in epiſtola quinta.

¶ Omnibus clericis communis eſt vita ſeruanda. C. II.

Anſ. ibidem

DIleċtiſſimis[g] fratribus, & cōdiſcipulis, Hieroſolymis cum dileċtiſſimo fratre Iacobo coepiſcopo habitantibus, Clemēs epiſcopus. Communis vita, fratres, omnibus neceſſaria eſt, & maxime his, qui Deo irreprehenſibiliter militare cupiunt, & vitam Apoſtolorum, eorumque diſcipulorum imitari volunt. ¶ Communis enim vſus omnium[h], quæ ſunt in hoc mundo, omnibus eſſe hominibus debuit. Sed per iniquitatem[i] alius hoc ſuũ eſſe dixit, & alius illud; & ſic inter mortales faċta diuiſio eſt. ¶ Denique Græcorum quidam ſapientiſſimus hæc ita ſciens eſſe, ait, communia debere eſſe amicorum omnia. [In omnibus[a] autem ſunt ſine dubio, & coniuges[k].]

OMnis ætas.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima loquitur de impuberibus clericis & adoleſcētibus: quorũ vita quia ſemper ad malum prona eſt, ideo in vno cōclaui oēs manere debent, deputati probatiſsimo ſeniori, qui magiſter ſit doċtrinæ, & teſtis vitę eorũ. In ſecunda parte loquitur de laicis pupillis eccleſiæ cōmendatis, quos prælatus eccleſiæ debet in omnibus cuſtodire. Si autem aliqui eorum cũ adulti fuerint, luxurioſe viuere voluerint, ſi aliter corrigi noluerint, ponantur in monaſteriis, vt ibi diſtriċtius viuant. Secunda pars incipit ibi, *Quòd ſi aliqui.* Et nota, ꝙ oĩa c. quæ dicunt, ꝙ clerici nō poſſunt habere proprium, intelligunť de illis qui renũtiant propriis tacite, aut exꝑſſe.

c ¶ *Ab adoleſcentia.*] in clericis expeċtantur xviij. anni, & tũc quæritur an velint in ſæculo perſeuerare, vt ſ. diſt. 28. de his. In monachis xiiij. vt ĩ. 20. q. 1. illud.

Pupillus vbi debet educari.

d ¶ *Probatiſſimo.*] pupillus enim apud tales educari debet, qui nō inſidientur eius pudicitiæ, vt ff. vbi pu. edu. de. l. pe. Vel dic, ſeniori. id eſt presbytero. 84. diſt. porro.

e ¶ *Magiſtrum.*] no. ꝙ magiſter perhibere debet teſtimoniũ de vita diſcipuli, ſimiliter de eius doċtrina, vt C. de aduoc. diuer. iud. l. nemini. ſic domeſtica teſtimonia qñque admittuntur. ſic & pater perhibet teſtimoniũ de filio. 20. q. 3. præſens. ſic & aliàs 2. q. 7. cũ paſtoris. & ĩ. ea. q. manifeſta. 2. q. 1. Deus omnipotens.

f ¶ *Pupilli.*] hic de laicis loquitur, qui ſunt commēdati eccleſiæ.

f ¶ *Pupilli.*] pupilli, orphani, viduæ, liberti, miſerabiles pſonę[2] ſpeċtant ad iudicium eccleſiaſticũ, vt 88 diſt. c. 1. & 2. & C. quando Imperator inter pu. & vid. l. vnica. §. ꝙ ſi pupilli. & 16. q. 1. ge-

[2] Idem Alexād. de Imo. in l. 1. ff. de

bant. & ideo Clemens Papa ſcribit Iacobo & ſecum habitātibus, & primo ſalutans eos docet, ꝙ omnia debent eſſe communia. Et hoc probat ſex rationibus, Prima eſt, quia de iure naturali à principio omnia fuerunt communia; ſed per iniquitatē eſt proprietas induċta, vt dicatur, hoc eſt meum, illud tuum. Secundo auċtoritate Platonis dicentis omnia debere eſſe communia, etiam vxores. Tertio, auċtoritate prophetæ. Quarto, exemplo Apoſtolorũ. Quinto, exemplo Chriſtianorum primitiuæ eccleſiæ, qui vendebant agros, & pretia eorum dabant Apoſtolis. Sexto, exēplo Ananiæ & Sapphiræ; qui mortui ſunt ante pedes Petri; quia mentiti ſunt de pretio agrorum. In fine hortatur eos, vt ab Apoſtolicis regulis nō recedant. Prima ratio incipit ibi, *Communis enim vſus.* Secunda ibi, *Denique.* Tertia ibi, *Ecce quàm bonum.* Quarta ibi, *Iſtius enim.* Quinta ibi, *Omnes vero.* Sexta ibi, *Ananias.* Breuius repete. probat ſex rationibus, ꝙ omnia debent eſſe communia.

g ¶ *Dileċtiſſimis.*] ſex rationibus probat omnia eſſe communia. Et nota, quòd Papa hic ſe poſtponit, ſic poſtponitur ſupra 97. diſtinċt. viċtor.

h ¶ *Omnium.*] vnde Tullius: Dulciſsima rerum poſſeſsio communis eſt. & dicit Philoſophus, Quietiſsime viuerēt homines in hoc mundo, ſi de medio ſublata eſſent duo verba, ſcilicet meũ & tuũ.

i ¶ *Sed per iniquitatem.*] id eſt, per conſuetudinem iuriſgentium æquitati naturali contrarium: ne ſit cōtra. ſ. diſt. 8 c. 1. Vel per iniquitatem, id eſt, per ſolicitudinem, vt ibi, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, id eſt, de pecunia, quæ per ſolicitudinem eſt quæſita. 14. q. 5. §. ſed hoc multipliciter.

k ¶ *Et coniuges.*] nō quo ad vſum carnis, ſed quo ad vſum obſequij,

quij, vel quo ad dilectionem.31.dist.omnino. Et est arg. ꝙ verbũ generale generaliter intelligendum est, 19.dist.si Romanorum 1.
a ¶ *Aer.*] Aer communis dicitur quo ad vsum, vt insti. de rerum diui. §. 1. sed quo ad ius ædificandi cuius est solum, eius est aer vsque ad cælum, vt ff. ꝙ vi aut clam.l.vlt.in fine. potest enim ædificare homo quàm alte velit: tamen non excedat vsitatum modũ altitudinis, vt C.de ædi.priua.l.1.

b ¶ *Cor vnũ & anima vna.*] scilicet vt sint vniti vinculo charitatis.
c ¶ *Possidebat.*] Ergo aliquis potest possidere rem, cuius non potest habere proprietatẽ. Arg. contra, extra de præscrip.causam. Sed dic possidebat, idest, detinebat sicut seruus dicitur possidere. ff.de acquirend.pos.quod seruus. sic palatium Imperatoris non est priuatorum parietibus coarctandum. C. de ope. publi. quicumque.

Psal. 132.

Et sicut non potest, inquit, diuidi aer [a], neque splendor solis; ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum, diuidi debere; sed habenda esse communia. Vnde & Dominus per prophetam loquitur dicens [Ecce quàm bonum, & quàm iucundum,&c.] ¶ Istius enim consuetudinis more retento etiam Apostoli, eorumque discipuli, vt prædictum est, vnà nobiscum & vobiscum communem vitam duxere. Vnde,vt bene nostis,erat multitudinis eorum cor vnum, & anima una [b]: nec quisquam eorum, aut nostrum de his, quæ possidebat [c], aliquid suum esse dicebat: sed omnia illis & nobis erant communia: nec quisquam egens erat inter nos. ¶ Omnes autem, qui domos, vel agros possidebant, uendebant eos, & pretia eorum, & reliquas res, quas habebant, afferebant ponentes ante pedes Apostolorum (sicut nobiscum quidam uestrum cognouerunt, & uiderunt:) & diuidebantur singulis, prout cuique opus erat. ¶ Ananias autem uir austerus,& Sapphira [d] uxor eius,qui mentiti sunt Apostolis de pretio agrorum suorum, quos uendiderant, nobis præsentibus, in conspectu omnium circumadstantium à conspectu Apostolorum propter peccatum [e] eorum, & mendacium, quod fecerunt, mortui elati sunt ambo. Cetera, quæ de talibus cognouimus, & uidimus, nec recordatione [f], nec demonstratione digna sunt. Quapropter hæc uobis cauenda mandamus, & doctrinis, & exemplis Apostolorum obedire præcipimus [g]: quia hi, qui mandata eorum postponunt, non solum rei, sed extorres fiunt. Quæ non solum uobis cauenda, sed & omnibus prædicanda sunt. *& infra.* ¶ Vnde consilium dantes, uestram prudentiam hortamur, ut ab Apostolicis regulis non recedatis: sed communem uitam ducentes, & scripturas sacras recte intelligentes, quæ Domino uouistis, adimplere satagatis.

Act. 4.

Act. 5.

a ¶ In omnibus autem sunt sine dubio & coniuges.] *Verba hæc absunt ab originali in recentioribus conciliorum editionibus impresso, & duobus ipsius manuscriptis codicibus, vno Vaticano, altero bibliotheca sancti Marci Florentiæ, & ab Anselmo. Hanc vero sententiam à Platone acceptam heretici quidam volebant in Christianam religionem inuehere. Ita enim scribit Epiphanius hæresi 32.* Primum quidem, quòd ipse Epiphanes cum patre suo, & sectæ antistite Carpocrate, ac sodalibus eius, communes esse hominum vxores sanciuit, ex Platonis de repub. libris occasionem nactus, & propriam concupiscentiam perficiens. *Verum apud veteres etiam Christianos hanc vxorum communionem vehemẽter damnari solitam Tertullianus in Apologetico euidenter testatur his verbis.* Omnia indiscreta sunt apud nos præter vxores. In illo loco cõsortium soluimus, in quo solo ceteri homines consortium exercent: qui non amicorum solummodo matrimonia vsurpant, sed & sua amicis patientissime subministrant, ex illa credo maiorum & sapientissimorum disciplina, Græci Socratis, & Romani Catonis, qui vxores suas amicis communicauerunt,&c.

d ¶ *Et Sapphira.*] ĩ.23. quæst. 8.legi. & c. Petrus.
e ¶ *Propter peccatum.*] propter peccatum moritur quis citius, vt 23. q.4. ea vindicta.

Peccatum vitam abbreuiat.

f ¶ *Recordatione.*] aliàs retractatione.
g ¶ *Præcipimus.*] idest, monemus. simile 28.q. 1. sic enim. videtur tamen ꝙ hoc fuit præceptum [2], quia primitiua ecclesia hoc potuit præcipere: sicut continentiam. sed si hoc hodie præciperetur, deformaret statum ecclesiæ vniuersalis: quod non debet esse. 1.q.vlt. & si illa. Vel dic ꝙ præceptũ erat eis qui tunc renuntiauerant proprijs, non alijs. 17.q. 1.cap.1.

2 Cõtra hoc facit littera consiliũ, &c. & hortamur, &c. sed sæpe quæ sunt præcepti cõsuluntur & monẽtur, vt in præ dic.c. sic enim Archid.

Item Eugenius Papa II. & Leo quartus, c.7.

¶ Iuxta ecclesiam, clericorum claustra constituantur. C. III.

Ansl. 7.c.5.& l. 4.c.2.

NEcessaria [h] etenim res exigit, vt iuxta ecclesiam claustra [i] constituantur, in quibus clerici disciplinis ecclesiasticis vacent. Itaq; omnibus vnum sit refectorium, ac dormitorium, seu ceteræ officinæ [k] ad vsus clericorum necessariæ. Ministri vero post episcopum super eos eligantur; quorum vita, atque doctrina illos potius exornet, quàm dehonestet.

¶ *Est caput septimum concilij Romæ ab Eugenio II. primum habiti, & postea à Leone IIII. innouati. Antea citabatur Leo nonus.*

NEcessaria] CASVS. Hic reprehendunt quidam regulares, qui communiter viuere nolebãt, nec volebãt habere prælatos. præcipiunt ergo duo Papæ, scilicet Eugenius & Leo, ꝙ communiter viuant, & prælatos habeãt tales, qui eos exornent, & non dehonestent. *Ministri*, idest, plebani, vel archipresbyteri, vel œconomi, vel huiusmodi. Sequens §. cum cap. planus est.
h ¶ *Necessaria.*] idest, vtilis & honesta.
i ¶ *Claustra.*] Idem dicitur de conse. dist. 5. in omnibus. ĩ. dist. 32. præter.
k ¶ *Officinæ.*] ĩ. dis. 32. si qui vero. contra, ĩ. 1.q.2.sacerdos. contra, ĩ. ea. quia tua. sed ibi loquitur de ecclesijs collegiatis: hic non. vel consuetudo diuersarũ ecclesiarum soluit contrarium.
ADDITIO. Quia prouidetur eis vt pauperibus, nõ vt clericis, secundũ H. hic autẽ loquitur quando viuunt in communi, & de communi, secundum Lauren.

Nec in atrio ecclesiæ alia ædificia, nisi clericorum ponantur.

In conci. Salegunst. c.12.

Vnde Nicolaus Papa.

¶ Nec in atrio ecclesiæ, nisi clericorum ædificia ponantur. C. IIII.

Iuo p.15.c.178.

NVlla ædificia in atrio [l] ecclesiæ ponantur, nisi tantum clericorum.

¶ *Fere eadem leguntur in concilio Salegunstadiensi, c.12. quod habetur in fine collectionis Burchardi, & refertur ab Iuone par.15.*

l NVlla.] ¶ *In atrio.*] idest, in cœmeterio, qđ habebit xl. passus in circuitu ecclesiæ maioris capellæ, vel minoris ecclesiæ xxx. vt ĩ. 17. q. 4. sicut antiquitus.

Atrium est cœmeteriũ.

Item Hieronymus ad Nepotianum.

Clericus.

C *Lericus.*] Casus. Nepotianus rogauit Hier. vt dictaret sibi libellum de clericorum vita. quod Hier. fecit. hoc ergo cap. quod est pars illius libri, tria ostẽdit, s. ꝙ clericus debet nomẽ suũ interpretari: & iuxta interpretationẽ viuere. Secũdo ostẽdit, ꝙ clericus nõ debet habere diuitias: quia cũ is ꝗ talia posidẽt dominus esse dedignatur, nec vult fieri pars eorum. Tertio ostendit, ꝙ cleric⁹ de decimis & oblationibus viuere debet, & relinquere hereditatẽ parentibus. Hoc vltimũ est de consilio, quod datur perfectis. Vel secũdũ vetus testamentũ qñ leuitæ de decimis & oblationib⁹ contenti erant, sicut dixit H. cum hodie etiã monachi ab hereditate paterna vel materna non excludantur, vt 18. q. 1. statutum. & 19. q. 3. præsens.

a *Nitatur.*] Argu. à nominis interpretatione. 16. q. 1. si cupis. nomina enim debent esse consona rebus. insti. de dona. §. est & aliud.

Diuitias habere peccatũ non est.

b *Si aurum.*] non tamen est peccatum habere diuitias, si adsint bona opera, vt 35. dist. hæc autem scripsimus. sed tunc est peccatum, si propter eas iustitia deseritur. ĩ. ea habebat. vel cum homo in eis spem suam ponit, vt 8. q. 1. sunt in ecclesia.

Funiculus quid sit.

c *Et funiculus.*] Funiculus hic dicitur mẽsura quædam, qua diuidebatur hereditas post funus defuncti, secundum illud: Funes ceciderunt mihi in præclaris. & dicitur à funere.

d *Nec accipio.*] Monachus tamẽ succedit in hereditatẽ, vt 19. q. 3. non liceat. & ecclesia nomine eius recipit, vt 18. quæst. 1. c. 1. Vnde Ouidius.

Alterius vires subtrahit alter amor.

e *Inter ceteras.*] sed singulariter: & est arg. ꝙ clerici non debent partiri hereditatem cũ fratribus.

17. q. 4. quisquis. & verberans talẽ incidit in canonẽ. extra de sen. excõ. non dubiũ. & habebunt habitũ illorum cum quibus conuersantur, vt 16. q. 7. in nona. & licet cõuersi hic dicãtur Deo deuoti non tñ tenẽtur continere. nã quidã taliũ profitentur, quidã non, 27. q. 1. vt lex. nam acolythi sunt ecclesiasticæ personæ, & tamẽ n[on]

¶Clericus nihil sæculare possideat. C. V.

CLericus, qui Christi seruit ecclesiæ, interpretetur primo vocabulum suum: & nominis definitione prolata nitatur[a] esse quod dicitur. Si enim κλῆρος græce, sors latine appellatur; propterea vocantur clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia Dominus sors, idest pars clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominũ partem habet; talem se exhibere debet, vt & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino. Qui Dominum possidet, & cum propheta dicit [Pars mea Dominus,] nihil extra Dominum habere potest. Quòd si quidpiam aliud habuerit præter Dominum; pars eius non erit Dominus: Verbi gratia, si aurum[b], si argentum, si possessiones, si variã supellectilem; cum istis partibus Dominus fieri pars eius non dignatur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus[c] hereditatis eius; nec accipio[d] partem inter ceteras[e] tribus: sed quasi leuita, & sacerdos viuo de decimis; & altari seruiens, altaris oblatione substentor. Habẽs victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucẽ nudus sequar.

Deusdedit p. Ans. l. 7. c. 2. Iuo par. 6. c. 1. — *Psal. 15.* — *Psal. 15.* — *1. Tim. 6.*

Item Ambrosius de fuga sæculi, c. 2.

¶Nihil præter Deum debet curare, qui in eius sortem eligitur. C. VI.

QVi portio Deus est, nihil debet curare, nisi Deum: ne alterius impediatur necessitatis[f] munere. Quod enim ad alia officia[g] confertur; hoc religionis cultui, atque huic nostro officio decerpitur[h]. Hæc enim vera est sacerdotis fuga, abdicatio[i] domesticorũ, & quædã alienatio charissimorum: vt suis se abneget, qui seruire Deo elegerit†.

† *gessit*] orig.

Item Hieronymus ad quemdã suum leuitã de duobus generibus hominũ.

¶Clericis, & Deo deuotis nec causas agere, nec aliquid proprium habere licet. C. VII.

DVo sunt genera Christianorum. Est autem vnum genus, quod mancipatum diuino officio, & deditum contemplationi, & orationi, ab omni strepitu temporalium cessare conuenit: vt sunt clerici, & Deo deuoti, videlicet conuersi[k]. κλῆρος enim græce, latine sors. Inde huiusmodi homines vocantur clerici, idest sorte electi. Omnes enim Deus in suos elegit. Hi namque sunt reges, idest se, & alios in virtutibus regentes: & ita in Deo regnum habent. Et hoc designat corona in capite. Hanc coronam habent ab institutione Romanæ ecclesiæ in signum regni, quod in Christo expectatur. Rasio vero capitis, est temporalium omnium depositio[l]. Illi enim victu & vestitu contenti, nullam inter se proprietatem[m] habentes, debent habere omnia cõmunia. Aliud vero genus est Christianorum, vt sunt laici. λαός enim græce, est populus latine. His licet temporalia possidere, sed non nisi ad vsum[n]. Nihil enim miserius est, quàm propter nummum Deũ contemnere. His concessum est vxorem ducere, terram colere, inter virum & virum iudicare, causas agere, oblationes[o] super altari apponere, decimas reddere: & ita saluari poterunt, si vitia tamen benefaciendo euitauerint.

Augu. ser. 21. ad fratres ĩ eremo.

C *Vi.*] Casus. Quidam rogauit Ambro. vt scriberet sibi qualiter posset sæculum fugere, & Deo seruire: cui Ambro. rescribit dicens, ꝙ sæculum duobus modis fugitur, scilicet renuntiando rebus proprijs & sæcularibus curis: & abdicando se à domesticis personis & consanguineis, vt suis se abneget, ꝗ Deo seruire eligit.

f *Necessitatis.*] idest, solicitudinis.

g *Officia.*] scilicet sæcularia.

h *Decerpitur.*] idest, subtrahitur. sic 99. dist. ecce.

i *Abdicatio.*] quo ad carnalem affectum, vel copulam.

D *Vo sunt.*] Casus. Quidam leuita rogauit Hiero. vt assignaret sibi differentiam inter clericos & laicos: & quod esset officium vniuscuiusque. Hiero. ergo rescribit ei assignãdo duo genera hominũ, scilicet clericos & laicos. clericorũ est officium diuina contemplari, orationibus & diuinis officijs insistendo: & ab omni strepitu tẽporaliũ cessare. isti dicũtur reges: quia se & alios regere in virtutibus debent. & in signũ huius rei gestant coronã in vertice. Laicorũ vero officiũ est ducere vxorẽ, terrã colere, & ea quæ continentur in fi. cap. & ostendit qualiter vtrique interpretentur.

k *Conuersi.*] Conuersi omnes dicuntur ecclesiasticæ personæ, vt tenentur continere, vt 32. dist. si quis eorũ. quia possunt contrahere matrimoniũ legitimũ. Itẽ licet templarij sint ecclesiasticæ personæ, tamen possunt mouere arma ex permissione ecclesiæ.

l *Depositio.*] sic s. dist. 23. prohibete. & capilli qui remanent, designant ꝙ aliqua debemus retinere ad substentationem.

m *Proprietatem.*] rerum ecclesiasticarum tamen bene concedẽdum est, ꝙ clericus sit dominus fructuum collectorum. sed licet proprietas fructuum sua sit: tamen non potest eam in morte eius alicui largiri ratione testamenti, sed intuitu eleemosynæ sic, vt extra de testa. ad hæc, sicut heres licet sit dominus rerum quas tenetur per fideicommissum restituere alij: tamẽ nihil potest inde alienare. ff. ad Trebel. deducta. §. vlt. & l. quidam. §. si quis.

n *Ad vsum.*] Prohibetur etiam laicis ne seruent pecuniam, vt 47. dist. sicut hi. hoc ideo ne quis in auaritiam incidat: aliàs bene licet: quia non debet quis omnia bona sua statim effundere, vt 86. dist. non satis. & dic non nisi ad vsum, idest, non ad abusum. bene enim possunt habere proprium.

o *Oblationes.*] immo præcipitur eis oblationes dare, vt 16. q. 1. statuimus. ĩ. de cõs. dis. 1. oĩs Christianus. 10. q. 1. quia sacerdotes.

Ioan.diac.in vita l.2.c.37.

Item Gregorius Augustino Anglorum episcopo, responsionum, c.1.& 2.

¶ Clerici nihil proprium possideant. C. VIII.

Ans.l.7.c.3. † al. viuere

QVia tua fraternitas monasterij regulis erudita seorsum [a] non debet fieri † à clericis suis in ecclesia Anglorum, quæ auctore Deo nuper ad fidem perducta est; hanc debet instituere conuersationem, quæ in initio nascentis ecclesiæ fuit patribus nostris: in quibus nullus eorum ex ijs, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia. ¶ Si qui vero [b] sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se non possunt continere; sortiri uxores [c] debent, & stipendia sua exterius accipere: quia & de eisdem patribus, de quibus præfati sumus, nouimus scriptum, [quòd diuidebatur singulis, prout cuique opus erat.] De eorum ergo stipendio cogitandum, atque prouidendum est: & sub ecclesiastica [d] regula sunt tenendi: ut bonis moribus uiuant, & canendis psalmis inuigilent, & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus Deo auctore conseruent. Communiter † autem uiuentibus iam de faciendis portionibus [e], vel exhibenda hospitalitate, & adimplenda misericordia nobis quid erit loquẽdum? cum omne, quod superest, in causis pijs, ac religiosis erogandum est? Domino & magistro omnibus dicente. [Quod superest [f], date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis.]

Psal. 15. — 32.dis.si q. vero. — Resp. 2. — Act. 4. — Psal. 15. — 1. Tim. 6. — † al. Cõmuni autem vita — Lu. 11.

Item Vrbanus Papa omnibus catholicis, epistola unica, c.1.

¶ Clericis omnia communia esse debent. C. IX.

Ans.l.7.c.4. Iuo p.3.c.139. † al. bonos — Act. 4. — In ead.epis.c.6.

SCimus uos non ignorare, quia hactenus uita communis inter omnes † Christianos uiguit, & adhuc gratia Dei uiget: & maxime inter eos, qui in sortem Domini sunt electi, idest clericos: sicut in actibus legitur Apostolorum [Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia.] *& infra.* ¶ Quicumque uestrum communem uitam susceptam habet, & uouit se nihil proprium habere; uideat, ne pollicitationem [g] suam irritam faciat: sed hoc, quod Domino est pollicitus, fideliter custodiat, ne damnationem, sed præmium sibi acquirat: quoniam satius est non uouere; quàm uotum, prout melius potest, non perficere. Grauius enim puniuntur, qui uotum fecerunt, aut fidem [h] perceperunt, & uotum nõ perfecerunt, aut in malis uitam finierunt; quàm illi, qui uitam sine uoto finierunt; aut sine fide mortui sunt, & tamen bona egerunt opera.

Item Augustinus in sermone de communi vita clericorum.

Serm.52.ad fratres in eremo. In cõc. Aqsgrã. c.112. — Beda 2. Cor. 8. — 11.q.3. non sũt audiendi.

¶ De eodem. C. X.

NOlo [i], ut aliquis de uobis inueniat male uiuendi occasionem. Prouidemus enim bona, ut ait Apostolus, non solum corã Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Propter nos, conscientia nostra sufficit nobis: propter uos fama nostra non pollui, sed pollere debet in uobis. Tenete quod dixi, atque distinguite. Duæ res sunt consciẽtia, & fama. Conscientia necessaria [k] est tibi, fama proximo tuo. Qui fidens conscientiæ suæ negligit famam suam, crudelis est. *& infra.*

QVia tua.] CASVS. Tres quęstiones fecit Aug. Gregorio: quibus quæstionibus Greg. tres dat responsiones. Prima fuit, an clerici Anglorũ debeant proprijs renuntiare, & communiter viuere. & respondet ꝙ sic, vt habetur in principio c. Secunda fuit, an clerici cõiugati, & in minoribus ordinibus cõstituti debeãt habere stipendia ecclesiastica. Et respondetur ꝙ sic, sicut est à patribus scriptum ꝙ diuidebãt, &c. qui sub regula ecclesiastica sunt tenẽdi. Tertia fuit si quid superest cõmuniter viuẽtibus de annuo reditu, quid debeat inde fieri. Et respõdet ꝙ debet pauperibus erogari: & hoc ꝓbat auctoritate Christi dicẽtis, Quod superest, &c. Secũda pars ibi, *Si qui vero sunt.* Tertia ibi, *Cõiter autem viuentibus.*

a ¶ *Seorsum.*] Ergo monachus episcopus factus non potest habere proprium. sed si hereditas aliqua deuoluitur ad eum, erit ecclesiæ, vt 18.q.1.c.1.in fi.

b ¶ *Si qui vero.*] s̃.dist.32.si qui vero. & cap.placuit. hoc hodie nõ tenet [1], extra de cle.coniuga. Ioannes. & cap.1.

c ¶ *Vxores.*] si sint clerici, numquid ergo dormiunt cum alijs, vt s̃.ea.necessaria. non: quia esset inhonestum in vxorato. Item, cantabunt ne cum clericis? quod videtur: quia non aliter perciperent stipendia. & quod hic dicitur, speciale est in Anglicis; nec enim simul habebit quis ecclesiasticum beneficium & vxorem. extra de cleric.coniuga.diuersis. & cap. Ioannes.

d ¶ *Sub ecclesiastica regula.*] Hic patet, ꝙ si aliquis in minoribus ordinibus constitutus ducat vxorem, non tamen potest more laicorum viuere: nec potest conueniri coram sæculari iudice: nec verberari sine sacrilegio, vt 20.q.3.eos. & 81.dist.dictum. Io., quod falsum est, vt extra de cle.coniug. Ioannes. B.

e ¶ *Portionibus.*] idest, dandis decimis. monachi enĩ cõiter viuentes nõ dant decimas, vt ĩ. 16.q.1.decimas. extra de deci. fraternitatem.

Monachi nõ tenentur ad decimas.

f ¶ *Quod superest.*] Videtur ergo ꝙ si aliquis ita pauper est: ꝙ ei nõ sufficiant sua, videtur ꝙ non teneatur dare decimas: quia nullo præcepto sibi aliquis tenetur subtrahere necessaria, vt 86.dist.non satis.in fi. quod non est verum.

Decimas soluere pauper non tenetur.

SCimus.] CASVS. Quidam clerici catholici vouerant se nihil propriũ velle habere: quod votum male seruabant. hortatur ergo Papa Vrbanus illos omnes ad communem vitam habendam, exẽplo Apostolorum, quibus erant omnia communia: & vt votũ q̃d fecerũt Domino, fideliter custodiãt, ne damnationem, sed præmiũ sibi acquirant: quoniã melius est non vouere, quàm votũ prout melius potest non adimplere: grauius enim puniuntur qui votum vel fidem non seruauerũt, quàm illi qui nũquam votum fecerunt, & sẽper sine fide fuerunt.

g ¶ *Pollicitationem.*] Nota ꝙ ex nuda pollicitatione, quam quis facit Deo, potest conueniri. 22.q.5.c. iuramenti. sic ex nuda pollicitatione facta reipublicæ, vt ff.de pollici.l.1.

Pollicitatio nuda qñdoque obligat.

h ¶ *Aut fidem.*] Hic videtur Vrbanus soluere quæstionem Aug. 6.q.1.quæro.in fin. Dicunt tamen quidam magis puniendum esse illum, qui semper fuit infidelis: quàm illũ qui quandoque fuit bonus. nam istius opera quãdoque viua fuerunt. tamen hæc littera contradicit eis [2].

[2] Arg. ĩ auth. de liti. §. si vero apud. infi. Archid.

NOlo.] CASVS. Ad euidentiam huius c. nota ꝙ Augu. fecit tres constitutiones. Primo constituit nullum ordinare clericũ, nisi proprijs renuntiet: sed quidã vt clerici fierent, proprijs renuntiabant; q̃d postea male seruabant. quare Aug. videns hoc esse multis occasionẽ peccãdi, primã constitutionẽ retractauit, vt ĩ.c. certe. volẽs potius habere claudos q̃ mortuos. Tertio iuxta voluntatẽ suorũ clericorũ primã constitutionẽ cõfirmauit: sicut cõtinetur in hoc c. in quo statuit, vt nullus clericus habeat ꝓpriũ. Q̃d multipliciter ostẽdit, rõnes plures assignãdo. & si habuit, nõ potest facere testamẽtũ: imo deponetur. facit etiã mentionem de prima constitutiõe, & ei⁹ retractatiõe. ĩ.c.certe. Sequẽs §. *Qui non vult.* patet.

i ¶ *Nolo.*] Aug. fecerat tres constitutiones: prima fuit, ꝙ clerici nõ possent habere propria; sed illa male seruabãt, & plurimi erãt trãsgressores: ideo secũdo reuocauit eã, vt ĩ.ea.certe. Tertio de cõsẽsu clericorũ suorũ confirmauit primam constitutionem, vt in hoc c.

k ¶ *Necessaria.*] 11.q.3. sentit contra. hoc ibi solutum est.

a ¶ Aurum.

a ¶ *Aurum.*] 86.dist.fratrem. quod loquitur de illis qui ante retra ctationem renuntiauerant proprijs,& tamen volũt habere ꝓpriũ.
b ¶ *Dixeram.*] in secunda constitutione,quam feceram.
c ¶ *Non illis tollerem.*] idest,non præcluderem eos fieri clericos.
d ¶ *Claudos.*] quia adhuc temporalibus non renuntiauerant.
e ¶ *Mortuos.*] idest, qui renuntiauerũt proprijs, & tamen volunt habere proprium.

abbatis, quia hoc iure ius conceditur.extra de accus. ex parte.

E *Exemplum.*] Casus. Dictum est s. ꝙ clerici non debent habere propria.Sed quia posset aliquis dicere, ꝙ ecclesia nõ debet habere propria eadem ratione, quia si haberent clerici nõ possent ea possidere:ideo Gratianus ab hoc loco vsque ad §. his omnibus

¶ Nulli liceat in societate nostra habere aliquid proprium:sed si forte aliqui † habent, nulli licet: & qui habuerint,faciunt quod non licet. *& infra.* ¶ Enthecam nobis habere non licet. Non enim episcopi est seruare aurũ [a],& à se reuocare mendicantis manũ. Quotidie tã multi petunt,tã multi gemunt,tã multi inopes nos interpellant:vt plures tristes relinquamus: quia, quod possimus dare omnibus, non habemus. Nõ habeamus ergo enthecã. *& infra.* ¶ Qui habere voluerit propriũ, & de proprio viuere, & contra ista præcepta facere; parum est vt dicã, non mecum manebit, sed nec clericus erit. Dixeram [b] enim, & scio me dixisse, quòd si nollent suscipere vitam socialem mecum; non illis tollerem [c] clericatum; sed seorsum manerent, seorsum viuerent:quomodo nossent, Deo viuerent;& tamen ante oculos posui,quantũ mali sit à proposito cadere. Malui enim habere cœcos, vel claudos [d],quàm plangere mortuos [e]. Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo,quicũque voluisset extra manere,& de suo viuere,non tollerem ei clericatum: ita modo, quia placuit illis, Deo propitio, socialis hæc vita, quisquis cum hypocrisi vixerit, quisquis inuentus fuerit habens proprium, non illi permitto, vt inde faciat testamentum; sed delebo eum de tabula clericorum. *Item supra.* ¶ Qui [α] non vult mecum manere,& in communi viuere,habeat libertatem;sed videat, vtrũ habere possit felicitatis hereditatem †.

† *aliquid*] orig
j.2.q.vobis enĩ
Serm.53.
Serm.52. in extremo.
† *al.æternitatẽ*

¶ *Initium huius capitis vsque ad vers.* Qui habere voluerit. *legitur in sermone 2. de communi vita clericorum, seu 52. ad fratres in eremo: cetera vero partim in sermone 53. ad fratres in eremo, siue serm. 3. de communi vita clericorum, partim in eodem 52. siue 2. de quibus sermonibus adnotatum est s. dist. 86. Partem huius capitis refert Beda in comment. 2. Cor. c. 8. sub hoc titulo,* Ex sermone de vita & moribus clericorum.

α ¶ Qui non vult.] *In sermone ipso precedit, c. certe ego. infra eadem, & paucis interiectis sequitur,* qui hoc non vult, habeat libertatem, &c.

Idem sermone tertio de communi vita clericorum.

Et epist. 109. ad monachas.

¶ Non licet habere proprium ijs, qui suis renuntiant, & communiter viuere spondent. C. XI.

NOn dicatis [f] aliquid proprium : sed sint vobis omnia communia. *& infra.* ¶ Quicumque autem in tantum progressus fuerit malum, vt occulte ab aliquo litteras, vel quodlibet munus accipiat; si hoc vltro confitetur, parcatur illi, & oretur pro illo. Si autem deprehenditur, atque conuincitur; secundum arbitrium presbyteri, vel præpositi grauius emendetur. *& infra.* ¶ Cum [β] huius nostræ congregationis fratres nõ solum facultatibus, sed voluntatibus proprijs in ipsa ordinationis susceptione renuntiauerint,& se per promissam obedientiam penitus aliorum potestati, & imperijs in Christo,& pro Christo subdiderint; certum [γ] est eos nihil habere, possidere [g], dare, vel accipere debere sine superioris [h] licentia. Quòd si propinquus, vel amicus, vel quilibet fratrum cuiquam aliquid offerre voluerit;primo quidem priori insinuetur: & sic suscipiatur, si ipse mandauerit. De quo tamen nihil fiat aliud, nisi quod priori placuerit.

In prima regula, c. 4.

¶ *Caput hoc sumptũ est ex sermone 3. de communi vita clericorum, in quo regula B. Augustini cõtinetur, ac repetitur epistola 109. sed in ea ad monachas oratio conuertitur.*

β ¶ Cum huius nostræ.] *Hæc vsque ad vers.* certum est. *non sunt inuenta apud B. Augustinum.*

γ ¶ *Hæc habentur in prima regula, c. 4.*

Idem tractatu 50. ad c. 12. Ioannis.

¶ De eodem. C. XII.

EXemplum [i] Domini accipe conuersantis in terra. Quare habuit loculos, cui Angeli ministrauerunt; nisi quia ecclesia ipsius, loculos suos habitura erat? Quare furem admisit; nisi vt eius ecclesia fures [k] patienter toleret?

N *On dicatis.*] Casus. Dicit Aug. in hoc c. ꝙ qui renuntiauerunt mundo,proprium habere non possunt: & si litteras vel munus aliquod occulte receperint:si sponte confiteantur,parcetur illis.si autẽ de hoc conuicti fuerint, secundũ arbitriũ sui præpositi vel presbyteri punientur. Tales enim nihil possunt habere vel possidere,vel dare vel accipere sine licentia superioris. & si de eius licẽtia aliquid receperint, de accepto fiat quod superiori placuerit.

f ¶ *Non dicatis.*] extra de accu.ex parte.extra ne cleri.vel mona. non magnopere.

g ¶ *Possidere.*] Numquid pauperi famę morienti tenentur subuenire sine licẽtia?ita.nec obstat 1.q.1.nõ est putanda.quia in hoc casu quilibet ei subueniret. res enim quæ nobis superabundant,pauperũ sunt,vt 47.dis.sicut hi. Si autem est in scholis, de licẽtia agere potest, & mutuare sicut filius familias,vt C.ad Mace. l.vl.ff.de iudi.si lõgius. §.filius familias.ar.extra de offi.iudi.delega. ꝑterea.ff.de iurisd.om. iudic. l. 2. Sed nũquid vestis est sua,quam habet?vel nũquid dicitur possidere res temporales,vel vestem?nõ videtur:quia vestis quã sẽper vtitur seruus,de peculio dñi est.ff.de peculio,id vestimentũ. sed seruus nõ possidet eaq̃ sunt in peculio.vt ff.de acqr.pos.quod seruus. Item qui ab alio possidet,ipse nihil possidet, vt ff.de adulte.l.sic eueniet. Sed dicas ꝙ ex ꝑmissiõe prælati sui possunt possidere,vt extra de sta. mona.c. monachi. Et nota ꝙ monach⁹ ratione ꝓctus nec agere potest,nec cõueniri [1]: sicut ille qui cessit bonis, vt ff. de arbi.item si vnus,in prin. Sed hoc notaui 11. q.1.de persona. Item cũ monachus dicatur seruus,vt 54.dist. multos.ergo non habet liberum arbitrium, vt 32.q.3.cap. vnico. nec enim velle videtur qui ex necessitate obtemperat. ff. de reg. iur.l. velle. Item agere non potest de iniuria sibi illata: sed tamen eius prælatus potest agere [2], nisi prælatus absit, nec reliquerit procuratorem,ad instar filij familias.ff.de iniu.sed si vnus.§.ait prætor.

h ¶ *Sine superioris.*] extra de of.ord.quãto.habet tñ ius eligendi [3] & ius accusãdi suũ ꝓlatũ siue abbatẽ:& illud põt facere sine licẽtia

Religiosus etiã in veste proprietatẽ non habet.

1 Extra de fideius.de quibusdã. vbi de hoc.
2 Quod dic vt not. extra de sent.excõ- parochianis.
3 Vt extra.de rescrip. cum dilecta.de cõsuet. cũ dilectus. Archi.

nibus.probat ꝙ ecclesia potest habere propria,& possessiones, & ꝙ clerici nomine ecclesiæ possidere possunt, etsi nomine suo nihil possideant.Probatur ergo in hoc cap.ꝙ ecclesia loculos & possessiones habere potest:& hoc probat exemplo Domini,qui loculos habuit, & qui furem admisit, vt ostenderet,ꝙ quando ecclesia persecutionem patitur à furibus, idest,malis,patienter ferat. B.

i ¶ *Exemplum.*] Ab hinc ostẽdit ꝙ ecclesia possit habere propriũ: & hoc vsque ad §.econtra.

k ¶ *Fures.*] idest, occultos peccatores.s. 23. q.4. tu bonus. extra de tempo.ordi.cap.vlti.

Xpedit.] CASVS. In hoc cap. ostendit Prosper, quòd ecclesia potest habere possessiones. & hoc probat duobus exemplis. scilicet Paulini, qui sua pauperibus erogauit: nihilominus tamen factus episcopus, possessiones ecclesiæ possedit & dispensauit. Et Hilarij, qui omnia reliquit pauperibus: qui factus episcopus non solum res ecclesiæ possedit, sed etiam acquisitis innumerosis hereditatibus fidelium possessiones ecclesiæ augmentauit, qui episcopi si sciuissent esse peccatum ecclesiam habere possessiones, numquam eas dispensandas suscepissent.

a ¶ Communes.] quæritur quis sit dominus rerum ecclesiasticarũ, numquid pauperes dicunt esse domini? arg. ꝙ sic. 16.q.1. quoniam quidquid. Potest dici, ꝙ ecclesia sit domina, vt 16.q.3. inter memoratos. sicut hereditas est domina, vt ff. de acq. re do. hereditas. Alij dicunt ꝙ ipse Deus 1, vt s. ea.q.2. qui Christi. & c. qui abstulit. Vel dic dominium esse apud clericos, sicut dominium rerum vniuersitatis apud ciues. insti. de re. di. §. vniuersitatis. dicuntur etiã pauperes domini, quia inde sustentantur.

ADDITIO. De hoc etiam no. extra de verb. sig. causa. & per Innoc. & Hostien. extra de causa pos. cũ super. & ibi videas. Arch.

1 Et cum omnia eius sint: hoc tamen specialius s. 1.q.3. Saluator. versi. q s. quis. c. res q. 16.q.1. in canonibus. ver. si qs. & hoc verum secundum Ray. & Vin. Archid.

Item Prosper de vita contemplatiua, lib. 2. c. 9.

¶ Ecclesiarum præpositi, rerum dispensatores efficiuntur. C. XIII.

EXpedit facultates ecclesiæ possideri, & proprias perfectionis amore contemni. Non enim propriæ sunt, sed communes a ecclesiæ facultates: & ideo quisquis omnibus, quæ habuit, dimissis, aut venditis fit rei suæ contemptor; cum præpositus b fuerit factus ecclesiæ; omnium, quæ habet ecclesia, efficitur dispensator. Denique sanctus Paulinus, vt ipsi melius nostis, ingentia prædia, quæ fuerunt sua, vendita pauperibus erogauit: sed cum factus esset episcopus; non contempsit ecclesiæ facultates, sed fidelissime dispensauit. Quo facto satis ostendit & propria debere propter perfectionem contemni; & sine impedimento perfectionis posse ecclesiæ facultates, quæ † sunt profecto communes, possideri. Quid sanctus Hilarius? nonne & ipse omnia bona sua aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogauit? is tamen, cum merito perfectionis suæ fieret ecclesiæ Arelatensis episcopus; quæ illa tunc habebat ecclesia, non solum possedit, sed etiam acceptis fidelium numerosis hereditatibus ampliauit. Isti ergo tam sancti, tam perfecti pontifices, factis euidenter clamant posse, & debere fieri quod fecerunt. Qui vtique homines tam sæcularium, quàm diuinarum rerum sine ambiguitate doctissimi, si scirent c res ecclesiæ debere contemni; numquam eas debuerant, qui omnia sua reliquerant, retinere †.

Item Gregorius Felici episcopo de Acropoli, lib. 2. epist. 29.

¶ Diaconi, vel quælibet religiosæ personæ regularem vitam ducere cogantur. C. XIIII.

QVoniam Velina d, Buxentina, & Blandana ecclesiæ, quæ tibi in vicino sunt constitutæ e, sacerdotis noscuntur vacare regimine; propterea fraternitati tuæ earum solenniter operam visitationis iniunximus: illud præ omnibus commonentes, vt vbi præfatarum ecclesiarum, siue diœceseos earum, vel diaconi, vel religiosæ personæ inuentæ fuerint; districte, canoniceque viuant.

Item Melchiades f Papa.

¶ Quare in primitiua ecclesia prædia vendebantur. C. XV.

FVturam ecclesiam in gentibus Apostoli præuidebant: idcirco prædia in Iudæa minime sunt adepti, sed pretia tantummodo ad fouendos egentes. At vero, cum inter turbines, & aduersa mundi succresceret ecclesia; eousque peruenit, ut non solum Gentes, sed etiam Romani g principes, qui pene totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Christi, & baptismi sacramenta concurrerent. E quibus uir religiosissimus Constantinus, primus fidem ueritatis patenter adeptus, licentiam dedit per uniuersum orbem, sub suo degentes imperio, non solum fieri Christianos, sed etiam fabricare ecclesias, & prædia tribuere posse constituit. Denique idem præfatus princeps donaria immensa contulit, & fabricam templi primæ h sedis beati Petri principis Apostolorum instituit: adeo, ut sedem imperialem, quam Romani principes possederant, relinqueret, & beato Petro, successoribusque † suis profuturam concederet i. Idem uero præsidens in sancta synodo k, quæ apud Nicæam congregata est, cum querelam quorumdam conspiceret coram se delatam, ait; Vos à nemine dijudicari potestis: quia solius Dei iudicio reseruamini. Dij etenim uocati estis: & idcirco non potestis ab hominibus iudicari. Ab illo etenim tempore, & deinceps, uiri religiosissimi non solum possessiones, & prædia, quæ possede-

Margin: ...in cóc. Aquisgran. c. 35. — Serm. 53. — † quia sunt professo communia] or. — Addita ex orig. hæc clausula. — Serm. 51. in extremo. — † al. suscipere — Ansl. l. 7. c. 7. — Poly. l. 1. tit. 19. Burch. l. 3. c. 2 & 5. Iuo p. 3. c. 4. & 7 Pann. l. 2. c. 3. — In prima regula, c. 4. — † al. suisque præsulibus

b ¶ Cum præpositus.] & confirmatus. nam ante non potest administrare, nisi sit valde remotus, vt extra de elect. ꝙ sicut. & c. nihil.

c ¶ Si scirent.] simile 7.q.1. omnis qui ar. bonum pro illis qui suis renũciauerunt, ꝙ semp præsumitur illos iustã causam & litẽ fouere. & est bonum. simi. extra de no. oper. nun. c. 1.

d ¶ Quoniam. ¶ Velina.] Not. pluriũ ecclesiarum visitationẽ vni committi. Et est arg. ꝙ ratione propinquitatis aliquid statuitur cõtra ius. sic extra de postul. ad hoc. & sic rõne remotiõis. 63 di. cũ lõge.

e ¶ Constituta.] 7.q.1. constitutum. & s. 61. dist. obitum.

f ¶ Melchiades.] falsus est titul[9]: quia Melchiades fuit proximus ante Siluestrũ, & eius tẽpore est Cõstantinus conuersus. 96. dist. in illa palea, Cõstantinus.

Futuram.] CASVS. Dicebant quidam, ꝙ ecclesia non debeat recipere prædia: & hoc probant exemplo Apostolorũ, qui in Iudæa prædia nõ recipiebãt: sed pretia prædiorũ, vt pauperes substẽtarẽt. quibus Melchiades Papa respondet dicens, ꝙ ideo Apostoli in Iudæa prædia non recipiebãt, quia præuidebant ecclesiam ad Gentes transituram. quod cũ factũ esset, principes Romanorũ facti sunt Christiani: de quibus Cõstãtinus fuit vnus, qui legẽ dedit, vt quicũque vellet fieri Christian[9], & ecclesiã fabricaret, & prædia ecclesiæ donaret. & ipsemet multa donauit: & ecclesiã beati Petri instituit: & sedem imperialem ei reliquit. & ab illo tẽpore cœpit ecclesia possessiões habere: & Christiani cœperunt ecclesias ædificare, & seipsos consecrare.

g ¶ Romani.] Ergo Imperator est dñs toti[9] mũdi s. 7.q.1. in apib[9].

h ¶ Primæ.] Videtur ergo ꝙ ecclesia beati Petri sit prior ecclesia beati Ioannis Apostoli Lateranen. 2 10.q.1. sanctorum. sed expone primæ beati Petri, idest, Apostoli: vel primæ, idest, Apostolicæ.

i ¶ Concederet.] ergo imperium est apud ecclesiam Romanam, vt 96. dist. in illa palea, Constantinus.

k ¶ Synodo.] nam ante eum non fuerunt generales synodi congregatæ, vt 15. dist. cap. 1.

2 Ad hoc facit expsse s. 3.q.6. dudũ. vbi L. approbat istam sententiam. Alij contra quia ecclesia Lateran. ẽ patriarchalis, sed ecclesia beati Petri nõ. nec etiam episcopalis, sed est de episcopatu Portuensi. & ideo exponũt vt sequitur, & hoc tenet Hugo.

a ¶ *Basilicas.*] de consec. dist. 1. nemo.

V *Identes.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in quattuor partes. In prima parte ostenditur ratio, quare ecclesia habet possessiones, scilicet quia plus vtilitatis cōferſ ecclesiæ de possessionibus q̄ de pretio: cū ex his plura possint fidelibus ministrari. In secunda parte dicit, ꝙ res ecclesiæ debēt esse in potestate epōrū: ex quibus debēt communiter viuentibus necessaria ministrare. In tertia parte dicitur, quo nomine cēseantur res ecclesiæ. s. hoc noīe, oblationes. In quarta parte cōtinetur pœna vsurpātis res ecclesiæ. Secunda pars incipit ibi, *Ipse vero.* Tertia ibi, *Ipse enim.* Quarta ibi, *Ideo.*

C *Erte.*] CASVS. Aug. fecerat constitutionē quamdā, scilicet ꝙ nullū ordinaret clericū nisi cōmuniter viueret, & proprijs renūciaret. & si inueniretur transgressor, deponeret. Postea clerici renuntiabāt, & fiebant transgressores. quare Aug. cōuocatis omnibus clericis suis mutauit constitutionē, quam fecerat, volēs potiu[s]

rant, sed etiam semetipsos Domino consecrarunt, ædificantes basilicas [a] in suis fundis in honorem sanctorum martyrum per ciuitates, ac monasteria innumera: in quibus cœtus Domino seruientiū cōueniret.

¶ *Ceteri etiam collectores Melchiadem citant: quod constare non posse recte animaduertit auctor glossę. Fit enim in hoc capite mentio Nicęnæ synodi: quo tempore (vt ex ipsa synodo, Eusebio, & ceteris historicis apparet) iam Melchiades obierat. Habetur autem integrum in scripto de primitiua ecclesia, & munificentia Constantini: quod in collectione Isidori, Lutetię bis impressa, sequitur statim post decreta Melchiadis, quemadmodum s̄. dist. 88. ad c. decreuit. adnotatum est.*

Item Vrbanus Papa, epistola vnica, c. 1.

¶ **Quare prædia fidelium hodie ab ecclesia non alienentur. C. XVI.**

VIdentes autem summi sacerdotes, & alij, atque leuitæ, & reliqui fideles, plus vtilitatis posse conferre, si hereditates, & agros, quos vendebant, ecclesijs, quibus præsidebant, episcopi traderent; eo quòd ex sumptibus eorum, tam præsentibus, quàm futuris temporibus plura, & elegantiora ministrare possent fidelibus communem vitam † ducentibus, quàm ex pretio ipsorum: cœperunt prædia, & agros, quos vendere solebant, matricibus [b] ecclesijs tradere, & ex sumptibus eorum viuere. ¶ Ipsæ vero res in ditione singularum parochiarum episcoporum (qui locum tenent Apostolorum) [c] erant, & sunt usque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus. E quibus episcopi, & fideles dispensatores eorum, omnibus communem vitam degere uolentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout melius potuerint, ut nemo in eis egens inueniatur. ¶ Ipsæ enim res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. *& infra. c 3.* ¶ Memoratis ergo augmentationibus, ac cultibus in tantum ecclesiæ, quibus episcopi præsident, Domino adminiculante creuerunt, & tantis maxima pars earum abundat rebus; ut nullus sit in eis communē gerens † uitam, indigens: sed omnia necessaria ab episcopo [d], suisque ministris percipit. ¶ Ideo, si aliquis extiterit modernis, aut futuris temporibus, qui hæc auellere nitatur; iam dicta damnatione feriatur.

Ansl. l. 7. c. 6. Burch. l. 3. c. 3. Iuo par. 3. c. 5.

† al. *fidem*

† al. *eligens*] al. *degens*

Item Augustinus tractatu 62. in Ioannem.

¶ **De eodem. C. XVII.**

HAbebat Dominus loculos: & à fidelibus oblata conseruans, & suorum necessitatibus, & alijs indigentibus [e] tribuebat. Tunc primum ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta: ubi intelligeremus, quod præcepit, non cogitandum [f] esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecuniæ seruetur à sanctis; sed ne Deo pro ista seruiatur, & propter inopiæ timorem iustitia deseratur.

Et Beda ad c. 13. Io. & ibi glossa ordin.

Ansl. l. 5. c. 32. Poly. l. 3. tit. 24.

Matt. 6.

a *His omnibus auctoritatibus claret, quòd clericis nullo modo licet habere quid proprium: quòd si habuerint, non clerici erunt; non tamen clericatus eis tollendus est.*

Vnde Augustinus in serm. 2. de communi vita clericorum.

al. 52. ad fratres in eremo.

¶ **Clericatus non tollitur eis, qui volunt habere aliquid proprium. C. XVIII.**

CErte ego sum, qui statueram, sicut nostis, nullum ordinare clericum, nisi qui mecum uellet manere: aut si uellet recedere [g] à proposito; recte illi tollerem [h] clericatum: quia desereret sanctæ societatis promissum, cœptumque consortium. Ecce [i] in conspectu Dei, & uestro, muto consilium. Qui uolunt habere aliquid pro-

Ansl. l. 7. c. 8.

b ¶ *Matricibus.*] videtur ergo ꝙ tātū matrices ecclesiæ olim. habuerunt prædia & possessiones. vnde videtur ꝙ illa solēnitas quæ in alienatione rerū ecclesiæ seruari præcipitur. 10. q. 2. casellas. alias hoc ius tantū de maioribus ecclesijs intelligatur. cum enim olim ecclesiæ erant tenues, maior erat inquisitio adhibenda in alienatione. sed cū hodie augmentatæ sunt possessiones ecclesiæ: sufficit cōsensus capituli ecclesiæ ad alienationē faciendā, vt j. ea. q. 2. fine.

Ecclesiasticæ res facilius possunt alienari hodie quàm olim.

c ¶ *Apostolorum.*] Episcopi tenent locū Apostolorum, vt hic, scilicet quo ad dignitatem, monachi quo ad renūtiationē propriorū, & communē vitā. 16. q. 1. ex auctoritate omnes sacerdotes quo ad sacramentorū dispensationem. 11. q. 3 absit. 21. dist. in nouo. 68. dist. quorum vices.

Apostolorū locū tenent viri ecclesiastici diuersimode.

d ¶ *Ab episcopo.*] extra de præb. c. episcopus. ADDITIO Et sic habes hic, ꝙ episcopus p se vel per aliū tenetur prouidere cuilibet clerico indigenti. 70. dist. sanctorum. H.

H *Abebat.*] CASVS. Probatur in hoc cap. exemplo Domini, ꝙ ecclesia potest habere possessiones: quia Dominus loculos habuit. & qđ dixit, nō esse cogitandū de crastino, non ita intelligendum est, vt nihil habeamus, sed ne Deo propter mundana seruiatur. Sequens §. patet.

e ¶ *Indigentibus.*] argu. de eleemosynis fieri eleemosynam. 16. quæst. 1. decimæ tributa.

f ¶ *Cogitandum.*] supra 1. q. 7. conuenientibus. contra, vbi dicitur, de futuris inquiramus: & futuris casibus debemus occurrere, 23. dist. in nomine. Solutio. cautela non prohibetur, sed solicitudo nimia, per quam cultus diuinus minuatur. 47. dist. cap. omnes huius. & cap. sicut hi.

Solicitudo nimia est ꝓhibita.

HIS OMNIBVS. Hæc est secunda pars q. in qua ꝓbat ꝙ possunt habere proprium tam clerici, quam episcopi, & ecclesiæ. & hoc probat per 11. aucto. Ioan. de Fant.

habere claudos, idest, propria habentes, q̄ hypocritas, idest transgressores: quia si habet propria, dimidius cadit, idest, imperfectus est: sed si renuntiat proprijs, & habet postea propria, totus cadit: quia perfectionem non seruat exterius nec interius in anima.

g ¶ *Recedere.*] idest non assumere propositum renuntiandi vt ibi: Cadent a latere tuo.

h ¶ *Tollerem.*] idest, non admitterem.

i ¶ *Ecce.*] Arg. aliquem venire contra factum suum. 17. q. 2. Gonsaldus. 35. q. 9. quod quis. 22. q. 4. in malis. &c. iurauit. 55. dist. pænitentes. ff. de ijs quibus vt indig. tutorem. Contra, 32. q. 5. horrendus. Argu. contra, 7. q. 1. quàm periculosum. 8. q. 2. dilectissimi. 17. q. 4. sunt qui opes. C. de transact. ex causa. C. de cap. & postli. re.

cen

nec nos. C. de remisſio. p͛ g. debitũ. ff. de acqui. here. q superſtitis. ff. de adopt. poſt mortem. ꝯ. ff. de ſerui. ruſtic. præ. per fundum. Ioan. Solu quilibet poteſt venire contra factum ſuũ, vbi eſt expreſſum in iure, aliàs non. 55. diſt. pænitentes. B.

a ¶ *Malũ.*] id eſt, occaſio mali: q͂a rei familiaris cura ſine peccato vix pôt exerceri. 25. diſt. qualis. Vel intellige ꝓprie. peius enim eſt per hypocriſim peccare, q̃ manifeſte, vt extra de hære. cũ ex iniuncto. ff. de ritu nupt. palam, & plus eſt veneno occidere q̃ gladio. C. de malefi. l. vnica. & plus eſt perſuadere q̃ compellere. ff. de ſer. corrup. l. 1. §. vlti. & ſic non obſtat 32. q. 4. nemo.

b ¶ *Malum.*] hoc ſcilicet.

c ¶ *Cadere.*] id eſt, non aſſumere.

d ¶ *Sanctitatem*] id eſt, minus periculum eſt eſſe manifeſtũ quàm occultum. & ſic non eſt contra 32. q. 4. nemo. vbi dicitur quòd tolerabilior eſt culpa, ſi lateat.

ECONTRA. CASVS. Amodo vult Gratianus, ꝙ clerici poſsint habere propria. quod verum eſt ijs qui nõ renuntiauerũt proprijs: in quo caſu loquitur vſque ad §. *De rebus.*

EPiſcopi.] CASVS. Statuitur in hoc c. ꝙ ſi epi habent aliquid de rebus proprijs, poſſunt relinquere cui velint. Sed quidquid de rebus eccleſiæ habuerunt, totum eccleſiæ reſeruetur.

e ¶ *Acquiſitis.*] de proprio. Vel dic, acquiſitis non occaſione eccleſiæ, vt extra de teſta. quia nos.

f ¶ *Habent.*] de hoc dicemus ĩ. ea. q. 4. cap. 1.

g ¶ *De prouiſione.*] clerici de rebus mobilibus nihil in vltima voluntate poſſunt dare, niſi talis ſit eccleſiæ conſuetudo, vt extra de teſta. ad hæc. & c. relatum. §. licet.

Clerici nihil poſſunt dare in vltima voluntate.

prium, quibus non ſufficit Deus, & eccleſia ſua; maneant vbi volunt, & vbi poſſunt: non eis aufero clericatum: nolo habere hypocritas. Malum [a] enim eſſe quis neſciat? Malum [b] eſt cadere [c] à propoſito: ſed peius eſt ſimulare propoſitum, *& poſt pauca.* ¶ Si non † ſeruat ſanctitatem [d] foris; dimidius cecidit: ſi vero intus habuerit ſimulationem; totus cecidit. Nolo vt habeat neceſſitatem ſimulandi. Scio quomodo homines ament clericatum. Nemini eum tollo nolenti mecum communiter viuere.

† Si ſeruat] or.

Econtra ſunt aliæ auctoritates, quibus conceditur propria habere, non ſolum alijs, ſed etiam epiſcopis.

Vnde in concilio Agathenſi, c. 48. legitur.

Anſ. l. 7. c. 6. Burch. l. 3. c. Iuo par. 3. c.

¶ De rebus proprijs, vel acquiſitis epiſcopi heredibus ſuis derelinquant. C. XIX.

EPiſcopi de rebus proprijs, vel acquiſitis [e], vel quidquid de proprio habent [f], heredibus ſuis, ſi voluerint, derelinquant. Quidquid vero de prouiſione [g] ſuæ eccleſiæ fuerit, ſiue de agris, ſiue de fructibus † [h], ſiue de oblationibus; omnia † in iure eccleſiæ reſeruare cenſuimus.

† al. ſidem

† al. frugibus

† al. omnia iure

Item ex concilio Martini Papæ, c. 15.

In capitul. Martini Brachareñ. ex can. 4. conci. Antiocheni mutatis verbis, ſed ſalua ſententia.

¶ De eodem. C. XX.

MAnifeſta [i] autem debent eſſe, quæ ad eccleſiam pertinent, his qui circa [k] ipſos ſunt, presbyteris, & diaconis; vt ſi epiſcopo contigerit inopinatus tranſitus, res eccleſiæ nullo modo poſſint minui, & perire; neque res propriæ epiſcopi importunitatem patiantur pro rebus eccleſiæ: vt nec eccleſia incurrat damnum, nec epiſcopus in ſuis rebus pro rebus eccleſiæ proſcribatur.

† al. eligens † al. degens

Idem ſtatutum eſt in canonibus Apoſtolorum, c. 40. vbi legitur.

Et Beda ad cap. Io. & ibi gloſſ. ordin.

¶ De eodem. C. XXI.

SInt manifeſtæ [l] res propriæ epiſcopi (ſi tamen habet proprias) & manifeſtæ Dominicæ [m]: vt poteſtatem habeat de proprijs moriens epiſcopus ſicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere: nec ſub occaſione eccleſiaſticarum rerum ea, quæ epiſcopi eſſe probantur [n], intercidant. Fortaſſis enim aut vxorem habet, aut filios [o], aut propinquos, aut ſeruos [p]. Et iuſtum eſt hoc apud Deum & homines; vt nec eccleſia detrimentum patiatur ignoratione rerum pontificis; nec epiſcopus, vel eius propinqui ſub obtentu eccleſiæ proſcribantur, & in cauſas [q] incidant, qui ad eum pertinent, morſque [*] eius iniurijs malæ famæ ſubijciatur.

Anſ. l. 5. c. 31. Poly. l. 3. tit. 24.

Anſ. l. 6. c. 167.

Matt. 6.

al. 52. ad fratres in eremo.

Anſ. l. 7. c. 8.

[*] ¶ Morſque eius.] *Antea legebatur,* mortiſque eius iniurijs infamentur. *Reſtitutus eſt locus ex priſca verſione, cui totum reliquum caput conuenit. Græce eſt,* καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίαις † περιβάλλεσθαι· *id eſt,* & eius mors maledictis vndique appetatur.

† al. δυσφημία

h ¶ *De fructibus.*] nondũ perceptis. arg. ff. quemadmo. vſusfruc. amit. ſi vſufructuarius, in fine. immo etiã de perceptis nõ poſſunt cõdere teſtamentũ. extra de teſta. q͂a nos admonet.

MAnifeſta.] CASVS. Dicitur, ꝙ manifeſtum debet eſſe ijs q circa epos morantur, quæ ſunt res eccleſiæ. & q̃ ſunt res ꝓpriæ eporum, ne ſi tranſitus inopinatus emergat, ꝑ confuſionem res epi ꝓ rebus eccleſiæ, vel econuerſo detrimentum patiantur.

i ¶ *Manifeſta.*] facit ergo inuentarium, vt 28. diſt. de Syracuſanæ.

k ¶ *Iis qui circa.*] id eſt, vicedominis, vt 89. diſt. volumus. & cap. ſequẽti. qui erit teſtis adminiſtrationis ſuæ. alij erũt teſtes vitæ ſuæ. §. 2. q. 7. cum paſtoris.

SInt manifeſta.] CASVS. Dicitur ꝙ res propriæ epi, & res eccleſiæ debent eſſe ſeparatæ, vt eps ĩ obitu ſuo ſine interdictione vel ꝯdictione quibus voluerit, propria relinquere poſſit. iuſtum enim eſt, vt nec eccleſia nec ꝓpinq. epi detrimentũ patiantur, & in cauſas incidant vel lites. Sequens c. planum eſt, & indicitur a ꝯrio ſenſu, quaſi non ſufficiant ei ſua propria.

l ¶ *Sint manifeſta.*] id eſt, diſtinctæ.

m ¶ *Dominicæ.*] id eſt, eccleſiæ.

n ¶ *Probantur.*] ex hoc c. & in auth. de eccl. titu. §. interdicimus. colla. 9. ff. de dona. inter virum & vxor. Quintus Mutius. C. e. tit. etiam videtur ꝙ ſemper res acquiſitæ præſumũtur eſſe de bonis eccleſiæ, niſi probetur ꝯrium. Arg. ꝯ. C. arbi. tut. ſi defunctus. ibi enim dicitur, ꝙ tutor qui nihil ante habebat, poſtea per induſtriam ſuam multa potuit fuiſſe lucratus. vnde pupillus cogitur probare illas ſuas eſſe. Tu dicas, ꝙ ſi eps vel alius prælatus permiſtim vtitur rebus ſuis & eccleſiæ, cum non ſit facta diſtinctio, cogent heredes epi probare illas res non eſſe eccleſiæ: ſicut vxor cogitur ꝓbare res aliquas non eſſe mariti: quia promiſcue vtitur rebus mariti vt ſuis. Vel aliter diſtinguas. Si certum eſt, ꝙ epiſcopus ante epatum habuit proprium; tunc incumbit eccleſiæ onus probandi res acquiſitas eſſe tantũ de rebus eccleſiæ. arg. ĩ. q. 4. c. 1. & 2. Vel dic ꝙ ſi poſt mortẽ epiſcopi eccleſia inuenitur in poſſeſsione rerum, tũc heredibus incumbit probatio. Sed ſi heredes ſunt in poſſeſsione, tunc eccleſia probabit, vt ĩ. ead. q. 5. c. 1. in fine.

Clericorum bona an præſumantur eſſe de bonis eccleſiæ.

o ¶ *Aut filios.*] ſ. 28. diſt. de Syracuſanæ. contra. Sed hoc permittebatur tempore Apoſtolorum, quorum canon iſte eſt.

p ¶ *Aut ſeruos.*] quos poteſt facere heredes & liberos.

q ¶ *In cauſas incidant.*] id eſt, litigare cogantur.

† Arg. cõtra ſ. ea. q. c. 2. & ſeq. Dic ꝙ licet illo tempore primitiuo nõ liceret clericis habere ꝓpria: tñ Apoſtoli inſtinctu ſpiritus ſancti ꝓui derunt eccleſiã & clericos poſſeſſiones habiturã. ſ. eſſe futurã. & ſic potuit eſſe iſte canon Apoſtolorum. Archid.

a EX his. ¶ Indiget.] quia de rebus ecclesiæ non debet quis pasci, si habet propria, vt 1.q.2.clericos.& c.pastor.

EPiscopus.] CASVS. In concilio Antiocheno super quattuor querimonia facta fuit de epis. Primo, ꝙ res ecclesiæ vertebāt in suos vsus. Secundo, ꝙ res ecclesiæ sine conscientia clericorum pertractabant. Tertio, ꝙ domesticis & cōsanguineis & propinquis de rebus ecclesiæ potestatem dabant, vt per huiusmodi ꝑsonas res ecclesię lęderent. Quarto, ꝙ quidā ex eis pauperibus alimoniā subtrahebant. vnde sermo prædicationis, & hi qui res ecclesiæ dispensabant, infamabant: quare statutum fuit in cōcilio Antiocheno, vt epi habeant rerum ecclesiasticarum potestatem ad sui & fratrum suorum victum & vestitū, si indigent. si vero sup prædictis quattuor accusati & conuicti fuerint, pœnas sustineant.

oriente habere vxores & filios, & quosdam clericos in occidente in minoribus ordinibus habere vxores & filios, quibus licet habere ꝓpria: aliis vero clericis q ab infantia clerici facti sunt, nō licet habere propria nisi retinendo sua, à sumptibus ecclesiæ abstineant. & ad hoc inducit sequens capitulum.

Cum

Item in eisdem canonibus, c.41.

¶ Ex rebus ecclesiæ episcopus, si indiget, sibi, & suis necessaria sumat. C. XXII.

EX his autem, quibus episcopus indiget (si tamen indiget[a]) ad suas necessitates, & peregrinorum fratrum vsus & ipse percipiat, vt nihil ei[α] possit omnino deesse. Lex enim Dei præcipit, vt qui altario deseruiunt, pascantur de ipso. *1.Cor.9.*

α ¶ Ei posit.] *Legitur etiam,* eis posit. *Nam & in græcis codicibus partim est* αὐτοῦ, *partim* αὐτοὺς

Item ex concilio Antiocheno, c.25. — Et in Parisiensi conc.l.1.c.15.

¶ Res ecclesiasticas episcopus dispenset. C. XXIII.

EPiscopus[b] ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes, qui indigent, cum summa reuerentia, & timore Dei. Participet autem & ipse quibus indiget (si tamen indiget) tam in suis, quàm in fratrum, qui ab eo suscipiuntur, necessarijs vsibus[c] profuturis: ita vt in nullo qualibet occasione fraudentur, iuxta sanctum Apostolum sic dicentem [Habentes victum, & tegumentū, his contenti sumus.] Quòd si contentus istis minime fuerit, conuertat autem res ecclesiæ in suos vsus domesticos, & eius commoda, vel agrorum fructus[d], non cum presbyterorum conscientia[e], diaconorumque pertractet, sed horum potestatem domesticis suis, aut propinquis[f] aut fratribus, filijsque committat, vt per huiusmodi personas occulte[β] res lædantur ecclesiæ; synodo prouinciæ pœnas iste persoluat. Si autem & aliter accusetur episcopus, aut presbyteri, qui cum ipso sunt, quòd ea, quæ pertinēt ad ecclesiā, vel ex agris, vel ex alia qualibet ecclesiastica facultate sibimet vsurpent; ita vt ex hoc affligantur quidem pauperes; criminationi vero, & blasphemiis tam sermo prædicationis, quàm ij, qui dispensant, taliter exponantur; & hos oportet corrigi, sancta synodo id quod condecet, approbante.

Ansl.l.6.c.163. — 1.Tim.6.

β ¶ Occulte res.] *In versione Dionysii legitur,* vt per huiusmodi personas occulte ceteri † lædantur fratres ecclesiæ, *& concordat cum alia antiqua versione, quæ & ipsa est in tomis conciliorum,* vt per eorum secretam diligentiam ecclesiastici lædi videantur. *Græce in codicibus, qui lecti sunt, habetur* εἰς τὸ διὰ τῶν τοιούτων λεληθότως βλάπτεσθαι τοὺς λόγους τῆς ἐκκλησίας *id est,* vt ex his rationes ecclesiæ latenter lædantur.

† *al. cetera lædantur ecclesiæ.*

Item in canonibus Apostolorum, c.41.

¶ Res ecclesiæ sint in episcopi potestate. C. XXIIII.

PRæcipimus, vt in potestate sua episcopus ecclesiæ res habeat. Si enim animæ hominū pretiosiores† [g] illi sunt creditæ†, multo magis[h] oportet eum curam pecuniarū gerere, ita vt potestate eius, indigentibus omnia dispensentur per presbyteros[i], & diaconos, & cum Dei timore, & omni solicitudine† ministrentur. Ex his autem, quibus indiget, &c. *vt supra.*

Ansl.l.6.c.160. — † *pretiosa*] orig. † πιστευθέντων i.credendæ † εὐλαβείας i.integritate ꝟ.ea. c. ex his autem.

Cum ergo[k] in concilio Agathensi, & Martini, & canonibus Apostolorum dicatur [Sint manifestæ res propriæ episcopi,] cum in eisdem canonibus, & in concilio Antiocheno præcipiatur, vt episcopus participet res† ecclesiæ, si tamen indiget; nonne patenter ostenditur, quòd episcopus habeat libere propria? Dicendo enim [si indiget rebus ecclesiæ] notat eum habere propria, quæ fortasse suis necessitatibus non sufficiunt. Quomodo ergo[l] clericus, si proprium habere voluerit, clericus non erit? & episcopus habens propria, non solum non desinit esse episcopus, verumetiam cunctas ecclesiasticas facultates in sua iubetur habere potestate. ¶ Sed notandum est[m] episcopos orientales vxores habere, & filios: quosdam autem ex nostris partibus, cum in laicatu, siue in minoribus ordinibus constituti habeant vxores, & filios, siue morte vxoris interueniente, siue continentia pari voto seruata, ad sacros ordines accedere. His omnibus conceditur ha-

† *al rebus*

b ¶ Episcopus.] hoc c. habes 10.q 2.eps.

c ¶ Vsibus.] hic ostenditur qua necessitate clerici debent esse cōtenti, scilicet vt habeant victū & vestitū; & ita refert hic necessitas ad naturę necessitatem. & est arg ꝯ illos, q dicunt se ꝓꝓ necessitatem habere plures ecclesias.

d ¶ Fructus.] ergo res mobiles nō potest dare sine cōscientia[1] cleri sui. extra de do. cap.2.

1 Hoc nō vř verum. extra de dona. ceterum. vbi de hoc. & ꝟ.e. c. vlti. 16.q.1. possessiones. in glo. in fi. Archid.

e ¶ Conscientia.] ꝟ.e.q. 2.fine. & c.alienatiōes.

f ¶ Propinquis.] ś. 89. dist. decenter.

PRacipimus.] CASVS. Quesitū fuit, an epi debent habere potestatem de rebus ecclesiæ. Et rńdetur ꝙ sic ad dispensandū eas per presbyteros & diaconos cum timore & solicitudine. Et hoc probatur argumēto à maiori, qa animæ hominum multo pretiosiores rebus sunt illis commissis.

g ¶ Pretiosiores.] sic ꝟ. 16.q.7.cap.1.

h ¶ Multo magis.] simile est quod ostēdit ius. ex quo mulier credit se viro de corpore, dignū est vt credat de dote restituenda. vnde non tenet vir dare fideiussorē de dote restituēda, nisi vir laberet in facultatibus, extra de don. int. vir. & vxo. per vestras. C. ne fideiul. do. dē. l.1.

Vir pro dote non tenetur fideiussorem dare.

i ¶ Presbyteros.] ś. 89. dist. cap. volumus.

CVM ERGO. CASVS. Cōcludit Gra. ex c. epi. & ex c. manifesta. & ex c. sint manifestæ. & ex c. eps. ꝙ epis licet habere ꝓpria. sed ex hoc mouet quandam q̄stionem, cum eps habeat propria, quare dř ꝟ. in c. nolo. ꝙ clericus habens propria nō erit clericus? cui quæstioni rńdet Gratia. pro suo arbitrio, dicens quosdam epos in

k ¶ Cum ergo in cōcilio.] cōcludit ꝙ clerici possunt habere ꝓpria.

l ¶ Quomodo ergo.] modo quærit de contrarietate illorum capitu. ś. cap. nolo. & ś. ead. expedit.

m ¶ Sed notandum est.] male soluitur. Sed dic vt dixi ś. ead. in princip. quæstionis.

illi au-

ILli autem.] Casvs. Quidam clerici propriis renũtiare nolebãt. quæsitũ est à Prospero, an sine peccato posśint hoc facere? Et respondet ꝙ sic, si præbendã dispensatori relinquant: quia quodammodo sua relinquunt, quando contenti rebus propriis nihil de rebus ecclesiæ accipiunt. In- bus cap. seq. Sequens cap. patet.

e REs ecclesiæ] Propria.] si ergo de rebus ecclesiæ emisti equũ vel aliud, illud nõ est tuũ: sed dicas, ꝙ illud solũ clericorũ est, qđ probabili rõne cõsumũt, vt s̃. ea. expedit. & j̃. ea. si priuatũ. & j̃. e. q. 2. sine exceptione. Quidquid. n. habes supra illud qđ sufficit tibi, illud violenter detines, vt s̃. dist. 47. sicut.

NVlli.] Casvs. Præcepit Eugen.⁹ ĩ synodo habita Romę, vt nullus ep̃s res mobiles vel immobiles de ecclesiis sibi subiectis in proprios vsus assumat, ne maiores ecc̃læ locupletent̃, & minores pauperes fiant. & q ꝯ hoc fecerit, canonica sentẽtia feriatur.

f Enormiter.] arg. ꝙ ep̃s de iure vnius ecclesiæ põt detrahere, & alii conferre, dummodo alii ecclesiæ grauia damna non infligat, vt j̃. ea. q. 2. bonæ. Quid iuris sit, dicemus ibi, & 16. q. 1. §. quod autem.

SI ERGO Casvs. Concludit Grat. ex supradictis duobus cap. dicens: si res ecclesiæ sint habendæ tãquã communes, & non tãquam propriæ, cum de communi nullus dicat, hoc est meum, ergo de rebus ecclesię nõ potest q̃s dicere, hæc est mea; quia si diceret, non videretur imitari Apostolos, q̃bus nihil proprii erat, sed om̃nia cõmuniter posśidebant. Postea huic cõclusioni respondet, dicens ꝙ sicut possessiones diuisæ sũt per vniuersum orbem, & aliæ sunt assignatæ vni ecclesiæ, & aliæ alii: ex q̃bus licet res ecclesiæ debeãt esse communes omnibus, dispẽsator tñ ecclesiæ sibi & suis p̃rio necessaria ministrabit, & reliqua quę supersunt, fidelibus ministrentur, ita & præbẽdæ & prædia ecclesiarũ inter canonicos diuidi possunt, vt ex his nõ tãquam propriis, sed cõmunibus primo sibi necessaria percipiãt, & residua in cõmunes vsus ecclesiæ expendant.

g Hoc meum est.] falsum dicit. nã res q̃ communis est aliq̃bus, omnium illorum est vt ff. de ritu nupt. illud. vnde hoc verbum, suum, ambiguum est pro toto, & pro parte. & qui iurat suum non esse, iurabit etiam sibi commune non esse. ff. de ver. sign. pupillus. §. vlti. & cum quis legat seruos suos, tam illi qui ex toto sui sunt, quàm qui pro parte, intelliguntur legati, vt ff. de leg. 3. si quis seruos. Si autem est aliquid vniuersitatis vel ciuitatis, illud non est cuiuslibet. j̃. ead. quæstio. 2. qui manumittitur.

h Expendat.] mirum est quare Gratianus non inducit cap. quòd possessiones ecclesiæ possunt diuidi, quæ longe melius faciunt ad propositum, vt j̃. quæstio. 2. quisquis. & cap. sæpe fit. 10. quæst. 2. casellas. in fin. & 16. quæstio. 1. possessiones. & quæst. 3. clerici. argum. contra j̃. quæstio. 2. vobis. 10. quæst. 3. vnio. & s̃. ead. quia tua. & cap. necessaria.

Clerici quæ bona habẽt.

Ad hoc facit quod leg. & no. 44. dis. in prin. ver. si sacerdos. & 47. dist. c. sicut hi. ver. p̃priũ & s̃. ea. ep̃i. ver. quidquid. vbi de hoc. Arch.

bere propria ad suos, & suorum vsus. Qui autem ab infantia sacræ militiæ traditi sunt, nullo modo eis permittitur habere propria: quia nulla est eis excusatio proprietatis: nisi fortaße retinendo sua, à sumptibus ecclesiæ abstineant. Quod fieri poße Prosper de vita contemplatiua, l. 2. c. 12. testatur dicens.

¶ De ijs, qui tam infirmi sunt, vt suis rebus renuntiare non possint. C. XXV.

ILli autem, qui tam infirmi [a] sunt, ut possessionibus suis renuntiare non possint, si ea, quæ accepturi erant, dispensatori [b] relinquãt nihil habentibus [c] conferenda; sine peccato [d] possident sua: quia & ipsi quodammodo sua relinquunt; quando proprijs contenti rebus, nihil eorum, quæ labori, uel ordini suo deberi arbitrantur, accipiunt.

De rebus vero ecclesiæ quæritur, an liceat eas per præbendas diuidi, vt annuos reditus quisque sibi specialiter vẽdicet. Hoc nõ poße fieri, argumento, & auctoritate probatur: clerici succeßores eorum sunt, de quibus dicitur [Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna. Neceße est ergo, vt eorum sequantur vitam, quorum in ecclesia gradum administrant. Non ergo aliquid proprium sibi vendicabunt, sed erunt eis omnia communia.

Act. 4.

Item Vrbanus Papa ait in epistola vnica, c. 2.

¶ Res ecclesiæ quasi communes episcopus dispenset. C. XXVI.

Ansl. 5. c. 35.
Poly. l. 6. ti. 15.

REs ecclesiæ non quasi propriæ [e], sed vt communes, & Domino oblatæ, cum summo timore non in alios, quàm in præfatos usus sunt fideliter dispensandæ.

Item ex synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. c. 16.

¶ Non liceat episcopo res ecclesiarum in proprios vsus conuertere. C. XXVII.

NVlli episcoporum liceat res mobiles, aut immobiles de subiectis plebibus, alijsque pijs locis in proprio usu habere: ne maiores enormiter [f] locupletentur, & minores tali facto pauperes inueniantur. Contra agens, canonica auctoritate coarctatus existat.

Si ergo res ecclesiæ, nõ quasi propriæ, sed quasi communes habendæ sunt; cum de communi nullus dicat, hoc meum est [g]; nec de rebus ecclesiæ, hæc est mea, potest aliquis dicere: ne videatur non imitari charitatem illorum, in qua nulli aliquid erat proprium; sed erant illis omnia communia. His ita respondetur. Sicut perfectione charitatis manente, secundum discretionem ecclesiarum, distributio fit ecclesiasticarum facultatum, dum alijs poßeßiones huius ecclesiæ ad dispensandum committuntur, ex quibus, licet res ecclesiæ omnibus debeant eße communes, primum tamen sibi, & suæ ecclesiæ deseruientibus neceßaria subministret †, reliqua, quæ supersunt, fidelium vsibus ministraturus; ita & præbendæ ecclesiarum, eadem charitate manente, pie & religiose poßunt distribui: nec tunc rebus ecclesiæ, vt proprijs, sed vt communibus vtilitatibus deseruituris: vt ex his, quæ sibi aßignata sunt, primum sibi neceßaria percipiat: si qua vero suis neceßitatibus supersunt, in communes vsus ecclesiæ expendat [h].

Act. 4.

† al. ep̃s subministret.

a Infirmi.] scilicet animo.
b Dispensatori.] scilicet suo: vel dispensatori, id est, episcopo.
c Nihil habentibus.] id est, pauperibus. 16. q. 1. c. fi.
d Sine peccato.] hic patet, ꝙ si clerico sufficiãt propria, non habebit ecclesiastica, vt 16. q. 1. q̃m quidquid. 1. q. 2. clericos. & c. pastor. & j̃. ea. si priuatũ. 10. q. 3. cauẽdũ. Sed ꝯ, nemo suis stipẽdiis cogitur militare. extra de simo. cũ sit Romana. & q altario deseruit, &c. vt s̃. ea. ex his. Solu. hoc c. de consilio loq̃tur; vel de clericis vagabundis, vel loquitur de oblationibus quæ illis non sunt communicandæ: vel possunt habere dona ecclesiastica, non vt ibi reseruent, sed vt distribuant pauperibus. 16. q. 1. c. fin.

DE REBVS Casvs. Hic Grat. mouet quãdam quæstionem incidentem, an possessiones ecclesiæ posśint diuidi per præbendas. Et primo probat, ꝙ non, exemplo Apostolorum, & duobus cap. seq. Sequens cap. patet.

[2] Arg. extra de vsu pal. c. 1. & de præben. pro illorũ. in prin. & de priuileg. pastoralis. in prin. arg. ff. đ cõtrah. emp. qui tabulas, Arch.

Vnde Augustinus ad Bonifacium comitem, epist. 50.

¶ De eodem. C. XXVIII.

SI priuatum †[a] possidemus, quod nobis sufficiat; non illa nostra sunt[b], sed pauperum: quorum procurationem[c] quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili uendicamus.

† *priuatim, quę nobis sufficiant. possidemus*] ori. & j. 23. q. 7. ꝙ autem.] §. si aūt priuatim.

Ostensum est, quomodo liceat clericis habere proprium, & quomodo non. Item, quomodo res ecclesiæ per præbendas diuidi possint.

QVÆSTIO SECVNDA.

[1] ps

NVnc quæritur[d], *si sacerdotes aliqua de rebus ecclesiæ dedisse noscuntur, an his, qui eas acceperunt, aliqua firmitate constabunt. Quòd res ecclesiæ nullo modo distrahi possunt, & distractæ possideri, multis auctoritatibus probatur.*

Ait enim Stephanus Papa.

¶ Ecclesiæ pecunias auferens velut homicida damnatur. C. I.

QVi Christi pecunias[e], & ecclesiæ aufert, fraudat[f], & rapit[g]; ut homicida in conspectu iudicis deputabitur.

Anacletus epi. 1. c. 2. Lucius. c. 6. Incóc. Trib. c. 7. Burc. l. 11. c. 18. Iuo p. 14. c. 88.

¶ *In epistolis Stephani primi, quę extant, caput hoc non habetur: sed in epistola prima Anacleti, ex quo citatur à Burchardo, & Iuone, & in concilio Triburiensi, & infra ead. c. qui abstulerit. Idem etiam legitur apud Lucium Papam.*

Item Pelagius Hostilio episcopo.

¶ Quidquid de sacratis vasis, vel ministerijs à quolibet clerico vsurpatum fuerit, ecclesiæ restituatur. C. II.

AVgustino[i] nostræ sedis notario suggerente didicimus, quòd ei di-
lectio tua directis apicibus indicasset, quosdā de clero tuo, & ma-
xime parochiarum ad te pertinentium non pauca sacrata uasa, uel mi
nisteria distraxisse, & aliqua huiusmodi perpetrasse, quæ à religioso
aliena sunt proposito. Charitatem uero tuam (ut hoc competenti so-
licitudine debeat insequi, uel ulcisci) nostræ præceptionis auctorita-
te cupis communiri[k]. Qua de re præsentibus mandamus affatibus;
ut competentis uiuacitatis instantia, quidquid de sacratis uasis, uel mi
nisterijs à quolibet clericorum usurpatum, uel distractum fuisse com-
pereris; sine cuiusquam moræ interuentu exigere non dimittas, & ec-
clesiasticis usibus reformare.

6. capitul. c. 303. † *al. Ex decretis Bonifacij Papę.*

Item Bonifacius † Papa.

---

a ¶ *priuatum*] Potest intelligi si, id est, quamuis priuatum, separatim aliquid ecclesiasticum possidemus: non tamen illud est nostrum. quorum procurationem, id est, quia tantum illius procuratio nobis est commissa. Vel dic, priuatum, id est, proprium.

b ¶ *Non illa nostra sunt.*] id est, à nobis recipienda & retinenda.

c ¶ *Procurationem.*] ergo plati dicuntur procuratores rerum ecclesiasticarum, vt hic, & 14. q. 1. §. 1. quandoque domini dicuntur, 16. q. 1. & temporis. quandoque defensores. 16. q. 1. in canonibus. quandoque patres, vt 68. distin. quorum vices. non tamen habent liberam & generalem administrationem sicut procurator Cæsaris, vt ff. de officio proc. Cæsaris. l. 1. modicum tamē donare possunt. extra de donat. ceterum. tamē loco domini habentur, cum bene administrant; loco prædonis, cum male, vt ff. pro empto. qui fundum. §. si tutor.

Prælati dr̄ procuratores rerum ecclesiasticarum.

NVnc quæritur.] Hæc quæstio diuiditur in nouē partes: in quarum prima probat magister p 16. canones, ꝙ res ecclesię vendi non debent, vel alienari in casu non cōcesso, & ponit pœnas diuersas alienantibus, & vendentibus eas quoquo modo. Secūda ibi, *Qua vero*. Tertia ibi, *Monemus*. Quarta ibi, *Vobis enim*. Quinta ibi, *Statuimus*. Sexta ibi, *Terrulas*. Septima ibi, *Item si rectores* Octaua ibi, *Itē si seruos*. Nona ibi, *Ne vero*. 10. de Fant.

CASVS. Supra dictū est, quomodo liceat clericis habere propriū, & quomodo non, & qualiter res ecclesię possint diuidi per præbendas Nunc aūt in hac 2. q. quæritur, an res ecclesiæ alienatæ possint apud alios remanere quibus alienatę sunt. & certum est, ꝙ nō, nisi sint alienatæ in casibus concessis à iure, vt j. ea, aurum. & c. sine exceptione. in quo c. dicitur, ꝙ pro vtilitate possunt res ecclesiæ alienari, vt 10. q. 2. hoc ius porrectū. & procedit hoc ordine Gra primo probat, ꝙ res alienari nō possunt, nec alienatæ possideri, vsque ad §. his omnibus auctoritatibus. postea supponit quosdam casus speciales, in quibus licite res ecclesiæ alienantur. Primum autem cap. huius quæstionis planum est.

d ¶ *Nunc quæritur.*] Alienatio est omnis ꝯctus per quē dominiū transfertur, vt C. de fun. do. l. 1. sed hic largius sumitur alienatio; quia nec obligari pñt res ecclesiæ. Quid aūt sub se contineat hoc nomen, alienatio, dicitur extra de reb. ec. nō alie. c. nulli. in auth. de nō alie. vel permu coll. 2. §. nos igitur. prohibentur res ecclesiæ alienari, vt j e. sine. 10. q. 2. hoc ius. & res Cæsaris ff. de leg. 1. apud Iulianū. §. vlt. Sed excipiūtur quattuor casus. Causa necessitatis, vt si debitū vrget, vt in illa l. hoc ius. Causa pietatis pro redēptione captiuorum, vel alimonia pauperū, vt j. e. aurū. Causa necessitatis vel vtilitatis, vt j. e. sine exceptione. Causa incōmoditatis vel minoris vtilitatis, vt j. ea. terrulas. aliæ causæ possunt assignari; sed ad has possunt oēs canones reduci: res tamen ecclesię q̄ seruando adseruari nō possunt, citra aliquā solēnitatē alienantur, vt C. de admin. tut. l. lex, quæ. §. vlt. C. quando decre. non est opus. l. vlti. & 96. distin. bene. Sed aliæ res ecclesiæ cum solennitate alienandæ

Alienatio qd cōprehendit.

Ecclesiasticæ res in quattuor casibus licite alienātur.

Ecclesię bona cum qua solennitate sunt alienanda.

sunt[1] & olim quidē duo de vicinis epis intererāt, & de causa alienationis cognoscebāt, & subscribebāt, vt 10. q. 2. casellas. in fi. j. e. quicūq; suffragio. & 17. q. 4. nullus. sed hodie sufficit cōsensus capituli & epi, vt j. e. c. sine. & si res sit modica, & necessitas magna, nō est necessarius cōsensus capituli, vt j. ea. terrulas. In rebus monasteriorū alienādis reqritur ꝯsensus abbatis & capituli & epi. j. ea. abbatibus. 17. q. 4. in venditionibus. Idē in ecclesiis parochialibus, vbi ēt cōsensus sacerdotis requiritur. j. ea. placuit. 10 q 2. si qs eps. Facta alienatio contra dictā formam, est nulla, licet sit in casu licito[2], vt j. e. sine. sed cum præscripta forma facta, & ēt in casu non concesso, tenet ipso iure. arg. extra de his quæ fi. à præla. sine consensu c cum nos. extra de emp. & ven. cum dilecti. sed si damnosa fuerit ecclesiæ, restituitur. extra de rest. in integ c. 1.

e ¶ *Qvi Christi pecunias.*] large sumitur, vt j. q. 3. per totum.

f ¶ *Fraudat.*] occulte.

g ¶ *Et rapit.*] vi.

h ¶ *Homicida.*] ēt est sacrilegus, vt j. c. prox. & 16. q 1. decimas.

AVgustino.] CASVS. Hostilius eps significauit Augustino notario Papæ, ꝙ quidam clerici sui distraxerāt illicite multa sacra vasa vel ministeria suarū ecclesiarū, pp quæ reuocāda cupiebat auctoritate Apostolica cōmuniri. Augustinus ergo illud Papæ significauit. quo audito Pelagius scripsit Hostilio epo, vt Apostolica functus auctoritate, sine mora omnia reuocet ad vsus ecclesiarum, per quemcumque clericum fuerint alienata.

i ¶ *Augustino.*] aliàs incipit, Notario nostræ sedis Augustino suggerente, &c.

k ¶ *Communiri.*] cū tñ & illud de iure cōi posset facere[3]. & sic est contra id quod dicit lex, supfluū est postulare quod lex indulsit. C. de thesau. l. 1. sed fit ideo, quia plus timetur qđ singulariter pollicet, q̄ quod generali sponsione fit, vt 23. dist. quamquam.

NVlli.] CASVS. Docet Bonifacius Papa in hoc ca. ꝙ quidqd fuerit ſemel eccleſiæ oblatum, Domini eſt, & ad ius pertinet ſacerdotũ. vnde quicũque illud inuaſerit vel vſurpauerit, ſacrilegiũ committit: & ſi nõ emendauerit, debet excõicari. *Cõſecratur*, id eſt datur vel deputatur vel offertur. *Sanctũ*. i. eccleſiæ deputatũ erit. *Sanctorũ*, id eſt, ſacerdotũ. & *Domino*, id eſt ad honorẽ Domini. ſic conſtrue, ꝙ omne ſanctũ quod cõſecratur Dño, erit ſanctũ.

a ¶ *Nulli.*] quod ſemel eſt conſecratum Deo, etiam licet ſit alienum, poſtea non fiet profanũ, vt ĩ. 17. q. 4. quæſtio. ff. de re. diui: in tantum. arg. contra. ſ. diſt. 54. ex antiquis. & c. frequens.

b ¶ *Conſecratur.*] id eſt, datur.

c ¶ *Siue animal.*] aliud ab homine. aliàs ſequeretur quòd homo non eſſet animal.

d ¶ *Sanctum ſanctorum.*] i. ad vſum ſanctorũ ſacerdotũ pertinet.

e ¶ *Inuadit.*] ergo qui ſeruum eccleſiæ inuadit, ſacrilegus eſt, ſed forte non eſt: ſed reputatur. ſi. ſ. e. c. 1.

f ¶ *Excommunicetur.*] ergo nõ omnis ſacrilegus ipſo iure eſt excommunicatus, vt ĩ. cap. proxi. De hoc dixi 11. q. 3. canonica.

QVicumque.] CASVS. In hoc cap. dr̃, ꝙ quicumq; prædia eccleſiaſtica à rege, vel ab alio principe ſæculari ſuſceperit, niſi reſtituat, debet excõicari. Idẽ ſtatuitur de eo qui ab inuitis prælatis bona eccleſiæ ſuſceperit, vel inuaſerit, vel de conſenſu eorum retinuerit.

g ¶ *A quocumque.*] ille ergo conueniendus eſt, qui rem eccleſiæ qualẽcũq; detinet, licet exhibeat auctorẽ ſuũ, vt ĩ. 16. q. 1. in canonibus. Sed diſtingue, an rẽ mobilẽ detineat, vel ĩmobilẽ, vt C. vbi in rẽ act. l. 2. extra vt lit. nõ cõte. qñ. & hoc intelligas qñ quis ſuo noĩe aliquid poſſidet, vt tũc ſemper poſſeſſor ſit cõueniendus, & tũc nõ eſt neceſſe vocare illũ cuius auctoritate poſſidet. ſecus ſi alieno noĩe, vt extra vt lit. nõ conteſt. qñ. Itẽ hoc ſcias, ꝙ licet cõuentus rei vendicatione poſſet dñm nominare, non tñ conuentus poſſeſſorio iudicio, vt hic.

Poſſidens rẽ eccleſiæ ſiue ſuo ſiue alieno nomine an ſemp ſit cõueniẽdus.

Poſſidens ab Imperatore non eſt ſemper tutus.

h ¶ *Seu abbatibus.*] inuitis.

i ¶ *Rectoribus.*] inuitis.

k ¶ *Conſenſu.*] conſenſus enim prælati nõ obſtat clericis repetẽtibus res eccleſiæ, vt ĩ. ea. nõ liceat. Sed quare nõ eſt ille tutus q ab Imperatore poſſidet, C. d quadri. præſcrip. bene. cum iuſte poſſidet q auctore prętore poſſidet, vt ff. de acq. poſſ. iuſte? Sed dicas [1] iſtud obtinere ĩ rebus priuatorum: quia nec eccleſia tuta eſt, ſi rem recipit ab Imperatore, niſi eam præſcripſerit, vt 16. queſt. 3. placuit 1.

[1] Dicas gl. ſing. ſm Ludo. Rom. ſin. 612. lib. 7. Alexã. conſi. 52. lib. 7. Fely. c. quæ in eccleſiarum. col. 12. de conſtitu.

¶ Quidquid Domino conſecretur, ad ius pertinet ſacerdotum. C. III.

Poly. l. 6. tit. 15. Burc. l. 11. c. 17. Iuo p. 14. c. 87. Pann. l. 5. c. 113.

NVlli [a] liceat ignorare, omne, quod Domino cõſecratur [b], ſiue fuerit homo, ſiue animal [c], ſiue ager, vel quidquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum [d] Domino erit, & ad ius pertinebit ſacerdotum. Propter quod inexcuſabilis erit omnis, qui à Domino, & eccleſia, cui competunt, aufert, vaſtat, inuadit [e], vel eripit, & vſq; ad emendationem, eccleſiæque ſatisfactionem, vt ſacrilegus iudicetur: & ſi emendare noluerit, excommunicetur [f].

Item Gregorius vij. lib. 6. Regeſti, in concilio, c. 1.

¶ Excommunicationi ſubiaceat, qui eccleſiaſtica prædia inuadit. C. IIII.

Poly. l. 6. tit. 15.

QVicumque militum, vel cuiuſcumque ordinis, vel profeſſionis perſona, prædia eccleſiaſtica à quocumque [g] rege, ſeu ſæculari principe, vel ab epiſcopis inuitis, ſeu abbatibus [h], aut aliquibus eccleſiarum rectoribus [i] ſuſceperit, vel inuaſerit, vel de rectorum deprauato, ſeu vitioſo conſenſu [k] tenuerit; niſi eadem prædia eccleſijs reſtituerit, excommunicationi ſubiaceat.

Item Pius Papa, epiſt. 2.

¶ Sacrilegij crimen incurrit, qui prædia eccleſiaſtica vexat. C. V.

Poly. ibidem. Anſ. l. 5. c. 36. Iuo p. 13. c. 39. † al. ſuis vſibus

PRædia diuinis vſibus tradita quidam humanis applicant vſibus, & Domino, cui tradita ſunt, ea ſubtrahunt, vt ſibi † inſeruiant. Quapropter ab omnibus illius vſurpationis contumelia depellenda eſt: ne prædia vſibus ſecretorum cæleſtium [l] dicata à quibuſdam irruentibus vexẽtur [m]. Quod ſi quiſquam præſumpſerit; vt ſacrilegus [n] habeatur.

PRædia.] CASVS. Significatũ fuit Pio Papæ, ꝙ quidã prædia eccleſiarum vſurpabãt, & Deo cui tradita ſunt ſubtrahunt. quare Pius Papa ſtatuit, vt quicumque hoc præſumpſerit, debeat vt ſacrilegus iudicari.

l ¶ *Secretorũ Cæleſtiũ.*] id eſt, eccleſiæ.

ADDITIO. Vbi tractãtur ſecreta cæleſtia. de conſec. diſt. 1. cap. 1. Archid.

m ¶ *Vexentur.*] iniuſte. nam ad tributa & ſeruitia tenentur. 11. q. 1. ſi tributum. vel expone, vt ibi dixi.

n ¶ *Sacrilegus.*] alia pœna ſacrilegii eſt ſecũdum legem. ff. ad leg. Iuliam pecul. ſacrilegii. Alia ſecundum canones. 17. quæſt. 4. per totum.

Et in epiſto. Lucij, c. 6.

Item Anacletus Papa, epiſt. 1.

¶ De eodem. C. VI.

Poly. ibidem Burc. l. 11. c. 18. Iuo p. 14. c. 88.

QVi abſtulerit aliquid patri [o], vel matri, dicitque hoc peccatũ non eſſe; homicidæ particeps eſt. Pater noſter ſine dubio Deus eſt, qui nos creauit †: mater vero noſtra, eccleſia, quæ nos in baptiſmo ſpiritaliter regenerauit. Ergo, qui Chriſti pecunias, & eccleſiæ rapit, aufert, vel fraudat; homicida eſt.

ſ. ea. q. Chriſti.

QVi abſtulerit.] CASVS. Dicit Anacletus in hoc cap. quòd Deus eſt pater noſter, & eccleſia mater: & ideo qui Dei, & eccleſiæ pecuniam aufert, vſurpat & fraudat, homicida eſt: ſicut ille qui patri vel matri carnali abſtulit aliquid iniuſte, dicitur homicida.

o ¶ *Patri.*] homicida enim eſt, qui non paſcit patrem vel matrem [2], vt 22. q. 4. inter cetera. & 86. diſt. non ſatis. in fin.

[2] Arg. cõtra iſta. ſ. 93. di. diaconi ſunt. in princ. ſed ibi aliter exponitur.

Et in epiſt. 2. Euſebij Papæ ad Aegyptios, & in decre. Iulij. c. 1. & Symmachus in 5. ſynodo.

Item Ioannes Papa primus ad Zachariam archiepiſcopum.

¶ Quadruplum reſtituat, qui res eccleſiæ inuadit. C. VII.

Luc. 19. ĩ. ea. in legibus.

IN antiquis eccleſiæ ſtatutis decretum eſt, vt qui aliena inuadit, non exeat impunitus: ſed cum multiplicatione [p] omnia reſtituat. Vnde & in Euangelio ſcriptum eſt [Quòd ſi aliquid defraudaui, reddo quadruplum]. Et in legibus ſæculi cautum habetur [Qui rem ſurripit alienam, & c.] *vt infra in auctoritate* [q] *Euſebij Papæ.*

IN antiquis.] CASVS. Quæſitum fuit à Io. Papa, quam pœnam debeat pati qui inuadit aliena. & reſpondet ꝙ ſecundum antiqua ſtatuta quadruplum debet reddere. Idem probat duabus auctoritatibus, ſcilicet Euangelii & Euſebii Papæ.

p ¶ *Multiplicatione.*] argum. pœnam pecuniariam poſſe ab eccleſia infligi. 21. quæſt. 5. ſi quis cuiuſlibet. 23. diſtin. quamquam. extra de arbi. dilecti. in fin. extra de relig. domi. conſtitutus. in fin. argum. contra infra ead. fraternitas. vbi de hoc dicitur. & extra de pœnis. ſuam [3]. Sed illud poteſt intelligi de æquitate canonica, hoc de rigore iuris.

Pœna pecuniaria an poſſit infligi ab eccleſia.

[3] Et ca. licet vbi de hoc 14. q. 1. qđ debetur. in princ. vbi de hoc. Arc.

q ¶ *In auctoritate.*] ĩ. ead. in legibus.

Item Gregorius ad Conſtantiam reginam Galliæ, libro. 4. epiſtola 33. ſeu. c. 77.

CVm deuotissimam.] CASVS. Iulianus episcopus conquestus est Papæ de quibusdã, qui de nocte quasdam villas suæ ecclesiæ cõbusserũt, & prædam inde exportauerunt: tñ sæpe admoniti dãnũ emendare noluerunt. Scribit ergo Papa Constantiæ Reginæ Galliæ, & ei primo applaudit commendando ipsam, & hoc in prima parte. In secũda parte ostendit, ꝙ dampnum illud debent cum multiplicatione pœnæ restituere. & hoc probat ꝑ legẽ Lombardam, & ꝑ exemplum Zachæi dicẽtis in præsentia Christi se velle restituere quadruplum si aliquem defraudauit, vt continetur in Euangelio secundum Lucam. In tertia parte insinuat ei, ꝙ in mense Nouembris præsentis anni, mittet in Galliam Petrum episcopũ, & monet ipsam Reginam, vt cum eo, & cũ aliis episcopis eiusdem prouinciæ congregatis sic faciat damnũ emendari, vt ceteri terreantur. Secunda pars incipit ibi, *Dum & sæculi*. Tertia ibi, *Ea propter*.

a ¶ *Cum deuotissimã.*] Intercedit Papa pro ecclesia apud Reginã, sicut alibi apud pricipẽ, vt 97. dist. ecclesiæ.

Emunitas ecclesiæ quæ est.

b ¶ *Pro violata emunitate.*] & dicitur emunitas priuilegium quo gaudet ecclesia, vt ĩ ambitu suo non fiat pugna vel insultus, vel rapina per quadraginta vel triginta passus, vt 17. q. 4. sicut antiquitus. Quæ autem pœna pro emunitate ecclesiæ læsa sit soluenda, habes 17. q. 4. si quis contumax.

c ¶ *Leges.*] scilicet Lõbardæ.

d ¶ *Vulgari.*] scilicet Lombarda. 23. q. 8. si qs membrorum. & c. pessimam.

e ¶ *Qui prior est.*] nam tot sunt iniuriæ, quot sunt iniuriãtes, vt ff. de iniur. si plures. & ideo pœna vnius nõ liberat alios. ff. ad legẽ Aquil. itẽ Mela. §. sed si plures.

Pœna an possit excedere quadruplũ.

f ¶ *Componat.*] instit. de actio. §. omnes. contra. vbi dicitur, ꝙ nulla pœna debet excedere quadruplũ. Sol. quidã dicunt, ꝙ pœna legalis non potest excedere quadruplum, sed conuentionalis põt: melius dicas, ꝙ legalis & conuentionalis in infinitum potest extendi s̃m qualitatem negotii vel delicti. sed si habetur respectus pure ad rẽ ipsam, tunc sufficit pœna quadrupli. ar. C. de ser. fug. quicumque. & l. si quis seruum. & licet hæc lex non teneat, tamen ex ea argumentatur hic Grego. sic extra de iud. nouit.

Incẽdiarius an sit ipso iure excommunicatus.

g ¶ *Si vero incendium.*] incendiarius est ipso iure excommunicatus, nec prius absoluitur, q̃ satisfaciat, & iuret se id amodo non facturum. 23. q. 8. si quis membrorum. & cap. pessimam. & si fuerit denuntiatus, amodo nõ potest absolui nisi à Papa, vt extra de sententen. excom. tua. secundum leges capite punitur. ff. de pœn. capitalium. §. nõnumquam. vbi dicitur, ꝙ si quis intra oppidum vel ꝑꝑ inimicitias, vel ob prædam aliquid exusserit, igne crematur. sed si villam cõbussit, leuius punitur. ff. de incen. rui. nau. qui ædes. Io. non inuenio, ꝙ incendiarius sit ipso iure excommunicatus, nisi incendiarius ecclesiæ, vt extra de rap. cap. in litteris.

h ¶ *Iustitiam colere.*] insti. de iusti. & iur. §. præcepta iuris.

i ¶ *Regia.*] ergo femina potest esse iudex 1, vt hic, & 23. quæst. 4. si quos. & 15. q. 3. c. 1. argum. contra 33. quæst. vlti. mulierem. C. de arbit. l. vlti. Sed dic vbi consuetudo est, bene possunt iudicare. extra de arbit. dilecti.

ADDITIO. Vbi not. Inno. ꝙ si femina habet regimẽ vel comitatum, de iure potest iudicare, vt hic patet. Archid.

¶ Pro tenore sæcularium legum puniantur inuasores rerum ecclesiasticarum. C. VIII.

Burc. l. 11. c. 26. Iuo p. 13. c. 36. † *serenissimam*] orig.

CVm deuotissimam †[a]dominam sciam de cælesti vita †, atque remedio animæ suæ sedulo cogitare; culpam me committere vehementer existimo, si ea, quæ pro timore omnipotẽtis Domini sunt suggerenda, siluero: & te sanctissimam de ecclesiastica pace sedulo non commonuero. Nimis me Iuliani fratris, & coepiscopi nostri proclamatio nuper contristauit, maxime cum villæ suæ, videlicet ecclesiæ à nequissimis prædonibus sint deprædatæ, atque nocturnis incendijs more furum combustæ: & dum ijdem maligni iuxta nostri prædecessoris Bonifacij decreta pro uiolata * emunitate [b]illud emendare noluerint; dum & sæculi leges [c]hæc eadem ita se habere uoluerint, lege uulgari [d] teste, in qua sic scribitur [Si quis manu armata usque ad quattuor homines in uicum alterius ad malefaciẽdum uenerit; ille, qui prior est [e], pro illicita præsumptione componat [f]solidos nongentos: sequaces uero eius, unusquisque solidos octuaginta. Si uero incendium [g] fecerint, ibi nonies tantum componant: si prædam uero, in quadruplum restituant.

lib. 1. legũ Longobard. tit. de aggress. in vic. fact. leg. 1.

¶ *Initium huius capitis vsque ad versi.* siluero, *est acceptum ex epistola indicata. Reliqua non sunt inuenta.*

* ¶ Violata.] *hæc dictio abest à plerisque vetustis & hic, & in sequenti capite, vbi in vulgatis est,* emunitas violata.

Item.

¶ De eodem. C. IX.

Burc. & Iuo ibi. *Luc. 19.*

SI sæculi leges talem iustitiam habere uoluerunt; lex diuina cur inferior esse debebit? cum in ipsius ueritatis præsentia à Zachæo collaudatum sit, ut si aliquem defraudarat, in quadruplum restitueret? Et quia summum in rebus bonum est iustitiam colere [h], ac sua cuique iura seruare, & in subiectos non sinere quod potestatis est, fieri, sed quod æquum est, custodiri (quod & vos diligere, & omnino confidimus studere); ea propter excellentiæ vestræ, mense Nouembri præsentis anni, secunda indictione, Petrum fratrem & coepiscopum nostrum à gremio sanctæ Romanæ ecclesiæ transmittemus, vt fratribus eiusdem prouinciæ in vnum cõgregatis, emunitas violata, & præsumptio, & sacrilegium canonica auctoritate, & vestra regia [i] dignitate talem terminum accipiant; ne posthac membra diaboli, filij nequam, in sancta ecclesia, te etiam ibi regnante, talia præsumant.

¶ *In plerisque vetustis codicibus, & apud Burchardum, & Iuonem caput hoc est coniunctum superiori.*

Item Eusebius Papa epist. 2.

¶ Ecclesiæ res surripiens in decuplum restituat, quod abstulit. C. X.

Et Symmachus in 5. synodo, & Ioannes 1, ep. 1. §. ea. in antiqs. Poly. l. 8. tit. 15. Ansl. l. 5. c. 41. Burc. l. 11. c. 27. Iuo p. 13. c. 37. & p. 5. c. 249. & p. 3. c. 149. Pann. l. 4. c. 47.

IN legibus sæculi [k] cautum habetur [Qui rem surripit alienam, illi, cuius res direpta est, in vndecuplum †, quæ sublata sunt, restituat]. Et in lege diuina legitur [Maledictus omnis, qui transfert terminos [l] proximi sui, & dicet omnis populus, Amen]. Talia ergo nõ præsumantur absque vltione, nec exerceantur absque sua damnatione. Proinde *, si quis ecclesiasticas oblationes, & quod Deo consecra-

IN legibus.] CASVS. Quæsitum fuit ab Eusebio, quantam pœnam debeat pati raptor rerum ecclesiarum: & respondet, quòd secundum leges sæculi, scilicet Goticam & Salicam, in decuplum debet emendare. dicit enim in fin. cap. vt sacrilegus iudicetur, & quadruplum restituat, & canonicæ pænitentiæ subiiciatur.

k ¶ *In legibus sæculi.*] in Lombarda & Gotica, & Salica, non in Romana.

l ¶ *Terminos.*] secundum leges punitur talis pœna quinquaginta aureorum, vt ff. de termi. moto. l. 1. & 2.

a ¶ Qua-

a ¶ *Quadrupl'ũ.*] vt in illo quadruplo rei persecutio cõputet̃, vt in sti. vi bon. rap. in prin. sed ĩ furto est rei psecutio pter pœnã furti, vt insti. de oblg. quæ ex delic. in fi. & est simile 79. dist. decenter.

CONTRA GREGORIVS. Casvs. Supra in quibusdã c. dictum est, ꝙ res ecclesiæ vsurpatæ cum pœna debent restitui. Nunc vero probat contrarium per sequens cap.

tum est rapuerit, vel consenserit facientibus; vt sacrilegus diiudicetur, & damnum in quadruplum [a] restituat, & canonice pæniteat.

a ¶ Proinde.] *Hinc vsque ad finem non sunt in epistola Eusebij, neque apud Ioannem, aut Symmachum. Habentur tamen apud Burchardum, & Iuonem par. 13. c. 37. & in Polycarpo interposi- tis etiam aliquot verbis, qua in epistola habentur post vers. damnatione.*

Contra Gregorius scribit, c. 4. responsionum ad Augustinum Anglorũ episcopum de his, qui furtim auferunt aliquid de ecclesia.

¶ Sine augmento sibi ablata ecclesiam recipere oportet. C. XI.

Poly. l. 6. tit. 16. Iuo par. 13. c. 5.

FRaternitas tua ex persona furis pensare potest, qualiter valeat corrigi. Sunt enim quidam, qui habentes subsidia, furtum perpetrãt: & sunt alij, qui hac in re ex inopia [b] delinquũt. Vnde necesse est, vt quidam damnis, quidam vero verberibus [c], & quidã districtius, quidam vero leuius corrigantur. Et cum paulo districtius agitur; ex charitate agendum est, & non ex furore: quia ipsi hoc præstatur, qui corrigitur, ne gehennæ ignibus tradatur. *& infra.* ¶ Addis etiam quo augmento ea, quæ furto de ecclesiis abstulerunt, reddere debeant. Sed absit, vt ecclesia cum augmento [d] recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra damnis quærat.

† al. istud

Verum illud Eusebij de legum seueritate: illud † Gregorij de ecclesiastica mansuetudine dictum intelligitur.

† al. Deodato

Idem Gregorius lib. 10. epist. 42. Deusdedit † episcopo Mediolanensi.

¶ Non sunt alienanda in episcopatu acquisita. C. XII.

j. e. q. 5. c. nulli.

RES in episcopatu acquisitas [e] sacerdotibus nulla est alienandi licentia.

Item ex octaua [B] *synodo vniuersali, c. 15.*

B ¶ Octaua.] *Sic est emendatum ex Anselmo, cum antea legeretur, sexta. Est autem canon decimusquintus synodi octaua habita tempore Hadriani Papa secundi contra Photium, ex versione Anastasii bibliothecarij.*

¶ Vasa sacra, nisi pro redemptione captiuorum, non sunt alienanda. C. XIII.

Ans. l. 6. c. 171.

APostolicos, & [f] paternos canones renouans hæc sancta, & vniuersalis synodus diffiniuit neminem prorsus episcopum vendere, vel vtcumque alienare cimelia †, & vasa [g] sacrata, excepta causa olim ab antiquis canonibus ordinata, videlicet [*] pro redemptione captiuorum [h]: sed nec tradere salaria ecclesiarum in emphyteutica pacta, nec alias rusticas possessiones venumdare, ac per hoc ecclesiasticos reditus lædere: quos ad propriam vtilitatem, & ob escam pauperum, & peregrinorum substentationem esse decernimus [k]. *& paulo post.* ¶ Quisquis autem apparuerit post hanc diffinitionem nostram contrarium quid huic sanctæ, ac vniuersali synodo agere; deponatur [i] vt præuaricator diuinarum legum, & præceptorum: cassata uidelicet omnino, quæ facta est in scriptis, uel sine scriptis ab episcopo, uenditione, uel emphyteutica traditione, uel alia qualibet alienatione, cimeliorum scilicet, & salariorum locorum. Qui uero emerit, aut perceperit aliquid ex prædictis cimelijs, uel salarijs, & non restituerit ecclesiæ iterum, quæ ecclesiæ sunt, uel non dederit ad incidendum chartam uenditionis, uel emphyteu-

b inopes, vt ff. de iuris. om. iud. si quis id. §. in seruos. & ff. de in ius uocan. l. ulti. j. ea q. §. libertus. 14. q. 6. si res aliena. Alio etiam modo puniuntur nobiles quàm ignobiles, ut 24. q. 1 qui contra.

d ¶ *Cum augmento.*] scilicet innaturali & illegitimo, ne sit ꝯ s̃. dist. 89. decenter. 17. q. 4. q[u]isquis. j. ea. q. 5. c. pen. & s̃. ea. q. 1. ĩ antiquis. Ad hoc rñdent quidã, si uult libere fur uel p̃do restituere rem ante quã conueniat̃, pœnã euitat: hoc falsum est, qa non sufficit raptori restituere rẽ ad euitãdã pœnã, ut ff. ui bo. rap. l. non prodest. Vel dic ꝙ ecclesia nõ petet pœnam, sed iudex ex officio suo eam infliget, & dabit ecclesiæ, cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit. C. de episco. & cler. si qs. & est ad hoc bonum arg. 23. q. 3. §. 1. in fi. Vel dic ꝙ potest petere naturale augmentum, id est, interesse, sed innaturale non põt. Vel dic, ꝙ non potest petere interesse quod est extra rẽ. uel si forte occasione rei sublatæ familia uel pecora mortua sunt, illud non potest petere, sicut nec emptor, ut ff. de act. emp. & uẽ. si sterilis. §. cũ per uenditorem. Vel ponas casum sic. Quęsitũ fuit si aliqs confessus fuit se furtũ fecisse sacerdoti suo, an ĩ pænitẽtia debet ei iniungi, ut illam rẽ restituat cum pœna [1]? Rñdeo ꝙ nõ [2]: & sic ꝯria non tangunt casum.

Ecclesia an possit petere rem suam cũ augmento.

[1] Istam gl. dicit esse sing. Alex. de Immo. in l. si pœnæ. ff. de condi. indebi.

[2] Tenet̃ tñ damnũ restituere, vt extra de iniu. si læserit. & duobus c. seq. & extra de rap. c. 1. 2. & 3. &c. in litteris. in fine.

VERVM. Casvs. Determinat Gratia. in hoc §. qualiter intelligunt̃ duo proxima præcedentia cap. dicens ꝙ primum ex rigore, s̃m ex mãsuetudine intelligit̃. Sequens cap. patet.

e ¶ RES. ¶ *Acquisitas.*] occasione ecclesiæ, vt j. ea. q. 5. §. fixũ.

APostolicos.] Casvs. Hoc c. diuidit in duas partes. In prima pte statuit̃, ꝙ si qs clericus alienat quocumque titulo alienationis possessiones vel reditus vel vasa ecclesiæ in casu non concesso, deponi debet, alienatione rescissa: siue sit facta in scriptis, siue non: & emptor debet rem restituere, & chartam ad incidendum: quod si non fecerit, excõicetur. In secunda parte dicitur, ꝙ si eps construxerit monasterium de reditibus ecclesiæ, eidem ecclesiæ monasterium subijciat. Secũda pars incipit ibi, *Si autem eps. Salaria,* id est, reditus. Iterum habeat sicut prius habebat. Et interserit Grat. tria sequentia cap. præter principale ꝓpositum, vt ostendat casum in quo licite res ecclesiæ possunt alienari, quorum primum patet.

FRaternitas tua.] Casvs. Augu. Anglorum eps de duobus q̃siuit à Grego. Primo qua pœna sit puniendus fur: rñdet dicẽs, ꝙ qdã furant̃ pp cupiditatem, quidam pp inopiam: & ideo q cupiditate furantur, damnis; q inopia, verberibus sunt corrigendi, & cũ districtius agit̃, in verberibus ex charitate agendũ est. Secundo quæsiuit sub quo augmẽto ecclesia suum debeat recipere. Et rñdet sub nullo augmento. Secunda pars incipit ibi, *Addis etiam.*

b ¶ *Ex inopia.*] in delictis nõ excusat inopia, vt hic, & 32. q. 4. sicut satius. ff. de rit. nup. l. palam. 32. q. 5. ita ne. 22. q. 2. faciat. Arg. ꝯ de conse. dist. 5. discipulos. & dist. 1. sicut ꝯ. extra de furt. si qs pp necessitatem. Quidam dicunt, ꝙ potius debet homo mori q̃ furari. Humanius est dicere, ꝙ summa necessitas excusat. extra de reg. iu. c. qđ non est. vnde hic non fuit tanta necessitas q̃ posset excusare.

c ¶ *Verberibus.*] hoc generale est, vt verberibus castigent̃ qui sunt

f ¶ *Et.*] pro, id est.

g ¶ *Vasa.*] s̃. 10. q. 2. hoc ius. contra.

h ¶ *Captiuorum.*] & alijs causis.

i ¶ *Deponatur.*] hæc est pœna male alienantis res ecclesiæ, vt j. ea. q[u]isquis. & c. nõ liceat. & c. statuimus [3]. Sed ꝯ extra de reb. eccl. nõ alie. si qs p̃sbyterorũ. extra de elec. ꝙ sicut. in fi. ff. de alie. iud. mut. cau. l. ex hoc edicto. §. si qs alienauerit. Ex quibus omnibus habes, ꝙ sut-

Ecclesiasticas res male alienans qualiter puniat̃.

[3] Et c. diaconi. 17. quest. 4. potest tñ eps dispensare cum prælato sibi subdito, vt nõ deponat̃, vt 50. dist. si quis p̃sbyter. Ar.

ꝙ sufficit si statim reddat ecclesiã indẽnem. Posset dici hoc verũ esse, quò ad hoc vt exinde non possit vlterius conueniri: sed non quò ad hoc ne ꝓ huiusmodi mala electione ab administratione remoueat. Arg. ꝯ. ff. vi bo. rap. non prodest. vbi habes ꝙ non sufficit prædoni ad pœnam euitandam rem restituere. Item sufficit semel dolum cõmisisse, vt de depo. l. 1. §. si rem depositam. Ioan. Ego sto illi decr. si quis presbyterorum. B.

a ¶ *Construxisse.*] lædẽdo ecclesiam priorem. potest tñ cõstruere, dũ tñ non lædat ecclesiam ꝭ. e. si eps. & cap. bonæ rei. Tradet ergo ecclesiæ, vt habeat in ipsa ius patronatus, quod habet ex ædificatione seu fundatione. 16. q. 7. quicumque. & c. decernimus. & c. filijs. extra de eccle. ædi. ad audientiam. vel aliquod honestum seruitiũ. extra de iure pat. præterea. vel ob alia temporalia. extra de capel. mo. in ecclesiis. 16. q. 2. sane. Et est arg. ꝙ acquisita de rebus ecclesię potest ecclesia vendicare. ꝭ. ead. q. 4. sacerdotes. & q. vl. fixum. Sed. quid si clericus de peculio ecclesiæ in proprio solo ædificat? tunc vr̃ ædificium solo cedere. ff. de re. diui. in tantũ. Sed dicas [1] in fauorem ecclesiæ solũ ædificio cedere. 17. q. 4. c. quæsti. & hoc est speciale in ecclesia, ꝙ si res comparat de bonis ecclesiæ, statim est facta ecclesiæ, vt hic, & extra de pecu. cle. c. 1. & cap. si quis. Idem est in milite. C. de rei vẽd. si vt proponis. & in pupillo. C. arbi. tut. l. 3. & in vxore. ff. de dona. inter vir. & vxo. vxor.

Aedificium đ pecunia ecclesiæ factũ an acquirat ipsi ecclesiæ.

[1] Dicas. hãc gl. seq. Spec. de empt. & ven. §. tertio loco. 1. versi. qđ si cleric⁹. & ibi ꝑ Ioan. And. in additio. Bal. in l. in tantum. de rerum diuis. Phil. Fran. in cap. semel. de reg. iur. i 6.

b ¶ *Tradat.*] id est, subijciat. ꝭ. 14. q. 6. comperimus. 17. q. 4. quęsti. ꝯ. vbi habes ꝙ res consecrata non debeat restitui. sed supple laicis, & ad profanos vsus. & licet hic dicatur ꝙ debet subijci priori ecclesiæ: nihilominus tñ eps potest vnam ecclesiam alij subijcere cui vult: arg. extra de exces. prælа. sicut vnire.

de quolibet capto verum est? ita. Sed numquid de capto in maleficijs? qđ vr̃ [2] 86. dist. non satis. 23. q. 5. c. 1. & c. reos. & 14. q. 6. si res. Arg. contra 1. q. 1. iubemus. Tamen si priuatus det pecuniam pro redemptione alicuius, bene eam repetit, vt C. de cap. l. vlt.

d S*Icut.* ¶ *Suis.*] Suis potius q̃ alienis subueniat, subueniat tñ &

seos; sit anathema vsque dum fecerit, quod ab hac sancta, & vniuersali synodo confirmatum est. ¶ Si autem episcopus conuictus fuerit construxisse [a] monasterium de reditibus ecclesiasticis; tradat [b] ipsum eidem ecclesiæ monasterium.

α ¶ Videlicet pro redemptione.] *In concilio ipso, & apud Anselmũ legitur*, quæ accipiuntur in redemptionem captiuorum.

β ¶ Decernimus.] *In ipso canone sequuntur hæc.* Omnem vero ecclesiasticarũ rerum potestatem habentem, & has meliorare, ac dilatare, prout oportuerit: ecclesiastica loca, quæ per reditus fiunt, & insuper propriam rerum dispositionem distribuere, ac committere, seu conferre quibuscumque voluerit, & iudicauerit, iuxta propriam potestatem, ac dominatum. Quisquis autem apparuerit, &c.

Item Gregorius lib. 6. epist. 35. seu. c. 199. domino episcopo Messanensi.

¶ Pro redemptione captiuorum sacra vasa non prohibentur alienari. C. XIIII.

Le. Sancimus, cod. de sacros. eccl. Ansl. l. 5. c. 48.

ET sacrorum canonum, & legalia statuta permittunt ministeria ecclesiæ pro captiuorum esse redemptione vendenda.

Idem Demetrio, & Valeriano clericis Firmanis, lib. 7. indict. 2. epist. 14.

¶ Res ecclesiæ licite impenduntur pro redemptione captiuorum. C. XV.

Iuo. p. 3. c. 145.

SAcrorum canonum statuta, & legalis permittit auctoritas licitę res ecclesiasticas in redemptionem captiuorum impendi. Et ideo, quia edocti à vobis sumus ante annos fere xviij. virum reuerentissimum quemdam Fabium episcopum ecclesiæ Firmanæ libras xi. argenti de eadem ecclesia pro redemptione vestra, ac patris vestri Passiui, fratris, & coepiscopi nostri, tunc vero clerici, nec non matris vestræ, hostibus impendisse, atque ex hoc quamdam formidinem vos habere, ne hoc, quod datum est, à vobis quolibet tempore repetatur; huius præcepti auctoritate suspicionem vestram præuidimus auferendam; constituentes nullam vos exinde, heredesque vestros quolibet tempore repetitionis [c] molestiam substinere: nec à quoquam vobis aliquam obijci quæstionem.

Idem libro 6. epist. 35. ad Domnum episcopum.

¶ Res ecclesiæ desolatæ non præponantur captiuis. C. XVI.

Iuo p. 3. c. 176.

SIcut omnino graue est frustra ecclesiastica ministeria venumdare, sic iterum culpa est, imminente huiusmodi necessitate res maxime desolatæ ecclesiæ captiuis suis [d] præponere, & in eorum redemptione cessare.

2 *Quæ vero pænitentia huiusmodi inuasoribus, atque prædonibus, qui vasa sacra, & reliqua diuino cultui dedicata arripiunt, & quasi profana contrectant, sit indicenda; Nicolaus Papa definit scribens Frontario archiepiscopo Burdegalensi.*

¶ Inuasoribus rerum ecclesiasticarum quæ pænitentia sit imponenda. C. XVII.

DE viro nefando, Burgando nomine, qui rabie insana commotus diabolicis se irretire laqueis non dubitauit, atque genti-

S*Acrorum.*] CASVS. Fabius Firmianæ ciuitatis eps dedit xj. libras argenti de sua ecclesia pro redẽptione quattuor personarũ, s. Palsiui tũc clerici, & vxoris, & duorum suorũ filiorũ, scilicet Demetrij & Valeriani, quo ꝑfato epo mortuo Palsiuus factus est eps, post cuius obitum filij timebant ne ille xj. libræ. argenti ab eis vel heredibus eorũ repeterent. & ideo à Papa sup hoc postulauerunt securitatẽ. Papa igit eis plenam securitatem cõcedit, ita vt de cetero super hoc nulla quæstio eis moueatur. Sequens cap. patet.

c ¶ *Repetitionis.*] quia quod ex causa pietatis impenditur, nõ repetit. C. de nego. gest. alimenta. nisi forte fuerit protestatus. ff. de reli. si quis. §. hæc actio. & in alio casu. C. de nupt. patrẽ. hic tñ non valet ꝓtestatio: quia ecclesia tenent redimere, vt ꝭ. c. proxi. si vero priuatus redemisset, pretiũ datum repeteret sine distinctione, ẽm quosdam. Et hic redemptus operas præstabit ecclesiæ ꝑ quinquennium, si nõ possit soluere. C. de cap. l. 2. & vlti. Item numquid hoc

Redẽptus ab ecclesia, illi seruiat per quinquẽniũ.

& extraneis. 86. dist. nõ satis. 42. dist. quiescamus. Sed qui dicunt hic captiui? Dic ꝙ si ab hæreticis vel gentilibus capti sunt, vel à talibus vbi timetur periculũ corporis [3] vel animæ, tales tenetur redimere ecclesia, & etiam quilibet priuatus, vt 86. dist. non satis. ꝭ. ea. aurum. 23. q. 3. non inferenda.

QVAE VERO. Hæc est secunda pars quæstio. ĩ qua ponit pœnam sacrilegij, & hoc per capit. seq. Io. de Fan.

CASVS. Supra facta est mentio de inuasoribus rerum ecclesiæ. Nunc vero docet Gratia. quæ pænitentia sit huiusmodi inuasoribus imponẽda, qui sacra vasa & alia Deo dedicata pollutis manibus quasi profana rapiunt, & contrectant.

D*E viro.*] CASVS. Frontarius Burdegalen. archieps cũ vellet beati Petri limina visitare, & ĩ quadã villa suę ecclesiæ celebraret diuina, & populũ saluberrimis dogmatibus erudiret, quidam nomine Burgandus vir nefandus insidians ei, cum complicibus suæ malitiæ venit ad villam præfatam, & sacra vasa dominici corporis

corporis,& sanctum chrisma pollutis manibus accipere psumpsit. quare dictus Frontarius quæsiuit à Nicolao, si aliquo tempore ad gremium matris ecclesiæ redierint, quæ pænitentia sit eis indicenda. Qui respondet dicens, quod primo debent iurare, quod talia non faciãt decetero,& postea pæniteant iuxta modum in c. expressum.

Et

quam simile facturos, sic 23. q. 8 pessimam.& cap. si quis membrorum, vt dixi 11. q. 3. cum aliquis.

M*Onemus.*] Hæc est tertia pars q. in qua reuertitur ad principale, & probat per v. c. quod res ecclesiæ non sunt alienandæ in casu non concesso. Io. de Fant.

lium more per abrupta itinera,& compita[a] insidians uobis in uestræ ecclesiæ uilla, unà cum clericis uestris manentibus,& populum salubribus instruere dogmatum monitis decertantibus, paneque spiritualis uerbi uacua hominum corda reficientibus, atque laudabile propriæ salutis desiderium habentibus, sancta apostolorum Petri, & Pauli limina uisitare, collectis malitiæ suæ sequacibus,& iniquitatis complicibus nefarias inuasiones,& deprædationes uiolentas inferre dæmoniaco ausu præsumpsit:&, ut epistolæ uestræ textus eloquitur, sacrum altare, sacraque Dominici corporis & sanguinis uasa, insuper & sanctum chrisma pollutis arripere manibus, quasi uilia, & ad usum communem apta præsumpsit; dilectio nos uestra consuluit[b], si ipse, uel qui cum eo in tam impio, & iniquo scelere fuerunt, ad pænitentiam quandoque gratia tracti † diuina venire voluerint, quo eos pænitentiæ vinculo constringatis, nostræ institutionis censuram exposcere curastis. De quibus (si tamen ita est) iubemus, cum ad pænitentiam reuerti accelerauerint, vno anno extra ecclesiam Dei consistere, cuius sacratissima vasa, extra ritum fidei Christianæ, diripiendo auferre non dubitauerunt. Secundo vero anno ante fores[c] ecclesiæ sine communione maneant. Tertio vero anno ecclesiam Dei ingrediantur,& inter audientes[d] adstent sine oblatione, non manducantes carnem, neque bibentes uinum, præter Natalis, & Resurrectionis Dominicæ dies. Quarto præterea anno (si his prioribus tribus eorum fructuosus fuerit pænitentiæ labor) communioni fidelium restituantur: totaque mentis intentione spondentes[e] talia se ulterius numquam facturos, corpus & sanguinem Domini suscipere mereantur, & usque ad septimum annum tribus in hebdomada diebus sine esu carnium, & uini potatione maneant pænitentes.

† al. tacti

¶ *Caput hoc alibi non est inuentum, quàm in collectione canonum incerti auctoris.*

Item in concilio Leonis Papæ quarti.

¶ Res ecclesiæ episcopus vsurpare, vel alienare non præsumat. C. XVIII.

Deusdedit p. 4. Poly. l. 4. tit. 19.

3 MOnemus,& irrefragabiliter affirmamus, ut nullus episcoporũ, uel sacerdotum, rem tituli[f] sui usurpare præsumat: sed neque salarium à Christianis, sanctis locis oblatum causa amicitiæ, uel timoris, aut muneris pertentet auferre: ne ecclesia Dei ad nihilum redigatur. Quod qui facere præsumpserit episcopus, uel sacerdos; canonicã sine dubio subeat ultionẽ,& quod ecclesiæ iniuste ablatum est, reddere[g] compellatur; ita ut deinceps nullas uires pro his ad litigandum[h], uel possidendum habere possit.

Item ex septima synodo, c. 12.

¶ *Apud Gratianum, quemadmodum & apud Anselmum citabatur*, ex historia Eusebij episcopi Cæsariensis. *Iuo verum auctorem citauit. Versio autem est Anastasii Bibliothecarij, ex cuius codicibus manuscriptis nonnullæ sunt emendatæ.*

¶ Episcopo, vel abbati res ecclesiæ alienare non licet. C. XIX.

Poly. l. 6. tit. 15. Ans. l. 6. c. 184. Iuo p. 5. c. 375. Can. Apost. 39.

QVisquis episcopus, uel abbas inuentus fuerit de salarijs episcopij, uel monasterij transferre quidquam in principum manus, uel etiam alij personæ conferre; irritum sit, quod datũ esse constiterit, secundum canonem sanctorum Apostolorum, qui dicit [Omnium ecclesiasticarum rerum episcopus habeat solicitudinem, & dispenset eas, tamquam Deo contemplante. Non liceat autem ei frau-

CASVS. Quæsitũ fuit à Leone Papa quã pœnã pati debeat eps. vel sacerdos, qui causa amicitiæ, timoris vel muneris rẽ suæ ecclesiæ vel salariũ à Christianis oblatũ auferre vel vsurpare præsumit. Et respõdet, quod debet deponi, & quod iniuste abstulit, reddere cõpellatur, & pro his nullas deinceps vires habeat ad litigandũ vel possidendum.

f ¶ *Rem tituli.*] id est, spectantem ad ecclesiã suã non aufert alii propria auctoritate 1. Nã & tutor & curator punitur qui aufert aliu rẽ pupilli sui, vt C. vnde vi. meminerint. in fi.

g ¶ *Reddere.*] ipse ergo qui alienauit, potest cõueniri, vt hic, & j. ead. statuimus.& duobus c. sequentibus. Itẽ & possessor potest conueniri, vt s. e. Augustino.& no. s. ead. quicumque. & s. ea. Apostolicos. cum. n. ecclesia habet in optione quẽ velit cõuenire, si primo cœpit vnũ cõuenire, & postea velit aliũ conuenire, nõ fiet ei preiudiciũ aliquod p electionẽ, vt C. si tutor vel cura l. vlt. Sed quid si eccl'a est cõsecuta ius suũ à possessore, nũquid adhuc potest cõuenire ipsum qui alienauit? non videtur: quia bona fides non patitur, vt bis idẽ exigatur. ff. de reg. iur. bona fides. Quòd autẽ posset ipsum cõuenire. ad hoc est arg. j. ea. Vulteranæ. & c. statuimus. & c. quicumq;. & ff. de peti. hære. nec vllam. §. vlt. Respondeo, aut ecclesia agit ad pœnã, aut ad interesse. si ad pœnã põt agere adhuc contra alienãtẽ: quia pœna vnius non liberat aliũ, vt s. e. cum deuotissimam. si agit ad interesse, nõ potest 2. Item quæritur si ecclesia consecuta est suũ ius à possessore, an teneat cedere actionẽ quã habet contra alienantẽ? Respondeo, quod nõ: quia qua fronte potest petere cessionem qui ex contumacia sua condemnatur, vt ff. de administ. tuto. si plures. & ff. de tuto. si plures. & ff. de tute. & ratio. distra. l. 1. §. nunc tractemus.

1 Nam pro tali excessu videtur deponendus. L.

Ecclesia ab vno suum ius cõsecuta est, an possit aliũ conuenire.

2 Hoc ideo quia iá suum consecutus est, & ita interesse desiit. ff. de eo per quẽ factum est. l. 1. §. plures.

a ¶ *Et compita.*] Compitum est locus vbi plures viæ concurrunt. 48. distin. sicut. ADDITIO. Et dicitur à con, quod est simul, & pita, quod est via, secundum Hug. & Lau.

b ¶ *Consuluit.*] quæ sit pœna taliũ qui inferunt iniuriam clericis dum insistunt diuinis officiis & obsequiis, habes 17. q. 4. §. qui autem. & c. si quis suadente. C. de epis. & cle. si quis in hoc genus.

c ¶ *Ante fores.*] sed nonne in primo anno est extra ecclesiam? Sed dic quod in primo anno stet extra cœmeterium quod violauit, & secundo anno iuxta fores ecclesiæ.

d ¶ *Audientes*] non communicantes, vt 33. q. 2. latorem.

e ¶ *Spondentes.*] sacrilegos argue promittere cogendos se num-

h ¶ *Litigandum.*] arg. est hic, quod qui male alienauit rem ecclesiæ, non potest eam repetere.

QVisquis.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, quod episcopus, vel abbas de salariis episcopi, vel monasterij principi vel aliæ personę in casu non concesso nil dare debeat; & si dederit, irritẽt. Et ad hoc probandũ inducitur canon Apostolorũ, qui dicit, quod de rebus ecclesiæ non debet aliquid defraudari. In secunda parte dr, quod si eps dicat agrum nullum

nullum fructum ecclesiæ reddere, immo potius damnum, pp hoc principi concedere nõ debet, sed clericis vel colonis. In tertia parte dicitur, ꝙ si princeps callide à colono vel clero agrum ecclesiæ emerit, venditione rescissa ager restituatur episcopo, vel monasterio. Episcopus autem vel abbas hoc faciens deponatur. Secunda pars icipit ibi, *Quòd si excusationẽ.* Tertia ibi, *Quòd si calliditate.*

a ¶ *Cognatis.*] nisi victum & vestitũ, vt 86. dist. nõ satis. & 16. q. 1. si cupis. in fi.

b ¶ *A colono.*] licet enim colonus tradat alii possessionem, nõ ideo perdit ecclesia possessionẽ. C. de acq. poss. l. vlt.

c ¶ *Abijciatur.*] mitius cũ eo agitur, j. ea. si qs qualibet. & q. 5. si eps [1].

[1] De hoc legi. & no. s. c. Apostolicos. secũdũ Hug. illæ intelligũtur cum actũ fuit ab initio cum toto clero ipsius ecclesiæ. Arch.

N*On liceat.*] CASVS Symmachus Papa statuit in hoc c. vt Papæ nõ liceat prædia ecclesiæ alienare, quo ad ꝓprietatẽ vel vsumfructum, nisi tantũ domos q̃ in vrbibus modica impensa non sustẽtãtur, sub qua lege omnes prælati ecclesiarum constringantur. Contra quam cõstitutionem si aliquid fuerit alienatũ, donator vel venditor, & mediator deponantur. Subscribentes sint anathematizati cum eo qui dedit, & cum eo q recipit, nisi restituat quod alienatum est. Sit licentia cuilibet ecclesiasticæ personæ contra dicẽdi, & reposcere cũ fructibus alienata. hoc intellige, nisi alienatio facta esset in casu licito & concesso.

d ¶ *Papa.*] Symmach⁹ Papa successori suo legem imponit vt Imperator suo. j. 16. q. 1. quia iuxta. Sed qualiter hoc potuit, cum nullus mortalium Papã possit iudicare. extra de elect. innotuit. 40. dist. si Papa. nec inferior superiorẽ. 21. di. iferior⁹ sed certe licet sit solutus legib⁹, tamen secundum leges viuere debet. ff. de legi. princeps.

Papã nullus mortaliũ iudicare potest.

e ¶ *Quibuslibet.*] Videtur ergo ꝙ ad hanc accusationẽ quilibet admittatur. extra de reb. eccl. non alie. si quis. & Auth. de non alie. aut permu. in fin. coll. 3. & not. 16. q. 7. filiis. & quæst. 1. constitutum.

f ¶ *Et cum fructibus.*] hic aduerte, ꝙ fructus possunt peti. Sciẽdũ est, ꝙ si agitur per interdictum aliquod ad petendũ rem cũ fructibus, tũc restituẽtur oẽs fructus percepti à tpe eo quo est propositũ interdictũ, nisi in interdicto vnde vi: in quo veniũt fructus oẽs pcepti à tẽpore deiectionis, vt ff. de interdic. l. interdictis. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. ex die. Si autem agitur rei vendicatio, aut possessor fuit bonæ fidei, aut malæ. Si bonæ restituet oẽs fructus perceptos à tpe litis cõtest. vel qui culpa sua nõ sunt percepti, sed ante litẽ contestatã perceptos non tenetur restituere, sed tm̃ extãtes, vt C. de rei vendi. certũ est. Instit. de offic. iud. §. post inchoatã. Si fuerit possessor malæ fidei: tam perceptos, q̃ quos percipere potuit, tenetur restituere, vt ext. de rest. spo. grauis. & ff. de rei vẽdi. si nauis. §. gñaliter. & C. de rei vend. certũ est. Si vero malæ fidei possessor titulum habuit, tunc excusatur à percipiendis pp titulũ, vt C. de rei vend. si fundũ. nisi ita sit, ꝙ ille titulus habeatur pro non titulo [2], vt cũ quis emit ꝯ interdicta legis, vt C. de agric. & censi. quemadmodũ. lib. 11. & alios casus habes notatos ff. qđ met. cau. sed & partus.

Fruct⁹ an ab omni possessore sint restituendi.

I*Ndigne.*] CASVS In hoc cap. notantur tria genera hominum qui ꝯtrectant res ecclesiarum, scilicet inuasor, & iniuste possidẽs sua auctoritate, & qui iniuste possidet auctoritate alterius; & isti omnes nisi cito se correxerint male ablata restituendo, debent anathematizari etiam cum admonitione. Valde enim iniquum est, vt ab aliquo maxime Christiano usurpetur quod ecclesiæ relinquitur uel confertur.

g ¶ *Ad altare.*] quia nec oblatio eius recipitur, vt s. ea. de uiro. & etiam à sacramentis ecclesiæ suspensus est, ut 17. q. 4. quisquis.

h ¶ *Admonitio.*] arg. ꝙ admonitio semper præcedat uindictam ut hic, & 2. q. 7. accusatio. & ca. sequent. 11. q. 1. petimus. Sed uerũ est cum agitur ad pœnam excommunicationis: quia nemo excommunicãdus est nisi præcedat admonitio trina [3], ut 16. q. 7. omnes decimæ. & 17. q. 4. presbyterorum. & extra de senten. excommu. cap. sacro. Item & in illis criminibus præcedet admonitio ubi ad brachium sæculare est recurrendum, ut 1. q. 7. patet. Item ubicumque non agitur ad depositionẽ. Et generaliter ubicũque agitur ad denuntiationẽ, ut extra de simo. licet Hely. sed ubicũq; agetur ad depo-

---

dare [β] quidquam ex illis, vel cognatis [a] proprijs donare, quæ Dei sunt. Quòd si pauperes fuerint, vt pauperibus largiatur: sed non sub horum occasione, quæ sunt ecclesiæ, defraudẽtur.] ¶ Quòd si excusationem prætenderit damnum facere, & nihil ad profectum agrum existere; nec sic principibus, qui per loca illa sunt, tribuatur ager, vel locus: sed clericis, vel agricultoribus. ¶ Quòd si calliditate vsus fuerit, & à colono [b], vel à clerico emerit princeps agrum; irrita sit vẽditio, & restituatur episcopio, vel monasterio; & episcopus, vel abbas hoc faciens abijciatur [c]: episcopus [γ] quidem ab episcopio; abbas autem à monasterio, tamquam qui dispergit, quæ non collegit.

α ¶ Salarijs.] *grece est,* ἐκ τῶν αὐτουργιῶν, *pro qua voce in Parisiensi grecorum canonum editione legitur in rubrica,* ἐκ τῶν προαστείων, *id est,* ex suburbanis, *quasi suburbana vocentur autorgia, quòd ipsius possessoris manibus colantur. Balsamon tamẽ eos agros interpretatur, qui per se ipsi sine magna cultura fructum ferre possunt, vt silue, & alia huiusmodi.*

β ¶ Fraudare. σφετερίζεσθαι, *id est,* sibi uendicare, & suum facere.

γ ¶ Episcopus quidem ab episcopio, abbas autem à monasterio.] *Hac ad sententię integritatem addita sunt ex ipso canone.*

Item Symmachus Papa in synodo tertia, c. 4. & sequentibus vsque ad nonum.

Et in conc. Parisiensi, l. 1. c. 17.

¶ Prædia ecclesiæ non liceat Papæ alienare. C. XX.

Ansel. l. 4. c. 29.

NOn liceat Papæ [d] prædium ecclesiæ alienare aliquo modo pro aliqua necessitate, nec in vsumfructum [δ] rura dare: nisi tantummodo domos, quæ in quibuslibet [e] vrbibus nõ modica impẽsa sustẽtantur. Qua lege omnes custodes adstringantur; vt donator, accessator, venditor honorem perdat. Et qui subscripserit, anathema sit cum eo, qui dedit, vel qui recepit, nisi restituatur. Liceat etiam quibuslibet ecclesiasticis personis contradicere, & cũ fructibus [f] alienata reposcere. Quod [ε] non modo in Apostolica seruandum est ecclesia, verumetiam vniuersis ecclesijs per prouincias quidem dicitur conuenire.

Iuo p. 3. c. 151.

¶ *Caput hoc collectum est ex pluribus capitibus synodi Romanę tertię sub Symmacho, in epitomen tamen redactis.*

δ ¶ In vsumfructũ.] *In conciliorũ editionibus partim legitur,* sed nec in vsufructuario iure aliqbus dare liceat, *partim,* sed nec in vsufructũ iura aliqbus, &c. *quẽadmodũ & in codice canonum impresso. Nam in vetusto manuscripto est,* sed nec vsufructuario aliquibus dari liceat. *Idem vero significare vsufructuarium, & vsumfructũ scribit Smaragdus in expositione regulę B. Benedicti. c. 59. his verbis.* vsumfructum dicit, quod nos dicimus vsum fructuarium.

ε ¶ Quod non modo.] *In ipsa synodo longe aliter habetur.* Huius autem constitutionis legẽ in Apostolica tantum volumus sede seruari, vniuersis ecclesijs per prouincias secundum animarum considerationem, quem proposito religionis conuenire rectores earum viderint, more seruato.

Deusdedit p. 3. c. 98.

Idem in synodo sexta.

¶ Qui res ecclesiasticas vendit; ad altare non audeat accedere. C. XXI.

INdigne ad altare [g] Dei properare permittitur; qui res ecclesiasticas audet inuadere, aut iniuste [α] possidere, aut iniqua, vel iniusta defensione in eis perdurat. *& paulo post.* ¶ Debet tamen esse prouisio, vt vindictam admonitio [β] [h] præcedat, & res vsurpa-

Iuo p. 3. c. 182.

depositionem, non præcedat admonitio. extra de accusat. qualiter. ad quid enim admoneretur tunc, cum sufficit ad depositionem ꝙ homo semel deliquerit. 25. dist. primum. Non ob. extra de accusat. si quis. quia loquitur in denuntiatione. Item non obst. 2. q. 7. si quis erga. quia loquitur ibi de alijs causis, quæ non inducunt de-

diaconi. & 63. di. Salonitanæ sed nõ est hoc verũ, vt ĩ. ea. quicũque. & licet hic dicatur, ꝙ princeps sit redarguendus; bene tamẽ potest excõmunicari. 11. q. 3. si autem nobis. Sed qualiter agi potest contra illum, qui recipit possessionẽ vel à principe vel ab alio: cũ scriptum sit in lege, Non videor vi possidere si recipio possessionem ab illo quem scio esse in possessione. ff. vti possi. si duo. §. non videor. & ar. extra de resti. spol. cũ ad sedem? Sed hæc quæstio hodie exsufflata est ꝑ id qđ est hodie extra de rest. spol. sæpe contingit.

tas iniuste qui abstulit, aut iniuste ablatas retinet, æquitate patrocinante legibus restituat. Quod si neglexerit, & necessitas compulerit; demum prædonem sacerdotalis districtio maturata [a] percellat. *& infra.*

16. q. 1. in canonibus. §. valde.

¶ Valde iniquum ergo & ingens sacrilegium est, vt quæcumque vel pro remedio peccatorum, vel salute, vel requie animarum suarum vnusquisque venerabili ecclesiæ contulerit, aut certe reliquerit; ab ijs, quibus hæc maxime seruari conuenit, idest, Christianis, & Deum timentibus hominibus [γ], & super omnia à principibus, & primis regionum in aliud transferri, vel conuerti permittatur. Propterea, qui hæc non præuiderit, & aliter quàm scriptum est, prædia ecclesijs tradita petierit, vel acceperit, aut possederit, vel [δ] iniuste defenderit, aut retinuerit; nisi cito se correxerit, quo iratus Deus animas percutit anathemate feriatur: sitque accipienti, & danti, & possidenti anathema, & institutæ [b] pœnæ contubernium assiduum. Nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, qui à religiosis animabus ad substantiam pauperum derelicta, contra fas sine aliqua pietatis consideratione dispergit.

α ¶ Aut iniuste.] *In synodo legitur,* aut iniuste, idest sine licentia episcopi possidere.
β ¶ Admonitio.] *In synodo additur,* manifesta.
γ ¶ Hominibus.] *Quæ sequuntur vsque ad uers.* in aliud. *addita sunt ex synodo.*
δ ¶ Vel iniuste dederint, aut retinuerint.] *Addita sunt & ista: sicque omnia, quæ in vsurpatione huiusmodi rerum accidere solent, exponuntur.*

Item Nicolaus Papa Adoni Viennensi archiepiscopo in epistola, cuius initium [Quia sanctitatis vestræ.]

¶ Excommunicentur, qui principum auctoritate res inuadunt ecclesiæ. C. XXII.

Iuo p. 3. c. 152.

DE rebus, quæ semel Deo contributæ, atque dicatæ sunt, & postea sub occasione concessionis principum à quibusdam inuadũtur, atque diripiuntur; sancimus, vt prius [c] consulatis principem ad resecandam tam præsumptiuam factionem, & cognoscendum, vtrum illius sit concessio, an inuasoris præsumptio. Quòd si principis inordinata fuerit largitio; ipse sit princeps pro emendatione redarguendus. Si autem inuasoris declaratur præsumptio; vsque ad emendationem, excommunicationis sit vindicta coercendus.

¶ *Extat epistola hac in libro sæpe citato bibliothecę Dominicanæ: in qua respondet Nicolaus ad nonnullas quæstiones ab Adone sibi propositas.*

† al. Odone

† al. Fausto

Item Gelasius Iustino archidiacono, & Faustino † defensori.

¶ De rebus ecclesiæ non est aliquid alienandum. C. XXIII.

Deusdedit p. 3. c. 98.

VObis enim, & famæ vestræ consultum duximus, vt pontificis [d] vestri loco, vobiscum ab eodem [e] aliquis subrogetur, qui eius nomine pariter vniuersa disponat: quatenus omnia prædia ad uestrum reuocetis studium, nec cuiquam clerico pro portione sua aliquod solum ecclesiæ putetis esse deputandum: ne per incuriam, & negligentiam minuatur: sed omnis pensionis summam ex omnibus prædijs rusticis, vrbanisque collectam ad antistitem deferatis. Ex qua tamen collectione habeatur ratio, quid ad causas [f], vel expensas accidentium necessitatum opus esse perspicitur, vt de medio sequestretur: & quattuor portiones [g] vel de fidelium oblatione, uel de hac fiant modis omnibus pensione: ita, ut unam sibi tollat antistes, aliam clericis pro suo iudicio, & electione dispertiat, tertiam pauperibus sub omni † conscientia faciat erogari: fabricis uero quartam, quæ competit, ad ordinationem pontificis erogatione uestra decernimus esse pensandam. Si

† al. omnium

VObis.] Hæc est quarta pars quæstionis, in qua ꝓbat ꝙ ecclesiæ facultates debẽt diuidi in quattuor partes: & hoc ꝓbat per 9. auctorit. Ioa. de Fã.

CASVS. Quidã episcopus suspectus remotus fuit ab administratione rerũ ecclesiæ: remãsit tamẽ in officio & administratione spiritualiũ. committit ergo Gelasius curam rerum ecclesiasticarum duobus, scilicet archidiacono Iustino, & Faustino defensori: & ne episcopus iste infametur, pręcepit Gelasius, vt ab ipso epo tertius eligatur: qui nomine episcopi vniuersa disponat, & vt omnia prędia praue alienata ad vsum ecclesiæ reuocent: nec alicui clerico pro sua portione aliquod prædiũ assignent: & omnem pensionem prædiorum vrbanorum vel rusticorum ad episcopum deferant, vt sequestrando de medio quod ad causas & expensas superuenientium necessitatum esse opus prospicitur, de reliquo, & de fideliũ oblatione quattuor inde fiãt portiões. Primã habebit episcopus. Secundã canonici. Tertiam pauperes. De quarta ecclesiæ fabrica reparetur: & si aliquid fuerit residuũ, idoneo custodi ab vtraque parte electo tradat, vt vel inde in futuro fabrica reparetur, vel emat inde possessio pro vtilitate communi. *Ad nostrũ studium,* idest, per nostrum studium.

depositionem, vt 5. quæstio. 4. in loco.

a ¶ *Maturata.*] idest, mature prolata. ĩ. 16. q. 1. in canonibus.

b ¶ *Et institutę.*] idest, destinatæ a talibus.

DE rebus.] CASVS. Quidam inuadebant vel rapiebant res ecclesiarum, & dicebant se habere à principibus concessionẽ. quare Adon Vieneñ. archiepiscopus quæsiuit à Nicolao quid esset super hoc faciendum. qui respondet dicens, ꝙ si princeps concessit, redarguatur super hoc. Si autem inuasor sua auctoritate facere præsumpserit, excommunicetur donec resipiscat.

c ¶ *Vt prius.*] Et hic arg. ꝙ auctoritas maioris excusat. 28. dist.

d ¶ *Pontificis vestri.*] Episcopus iste remotus fuit ab administratione [z] temporalium: sed non spiritualium.

e ¶ *Ab eodem.*] Isto enim remoto ab administratione reseruatur, vt ipsius auctoritate administratores eligantur.

f ¶ *Quid ad causas.*] scilicet, vt expensæ prius deducantur, quæ factæ sunt in colligendis fructibus: quod ius deductionis nullus casus potest impedire. ff. fami. ercis. fundus. ff. de peti. heredi. si à domino. §. fructus. in decimis secus, vt extra de deci. cum homines. sed cum distinctione, quam habes extra de deci. pastoralis.

g ¶ *Portiones.*] Ar. ꝙ prædia ecclesiarũ non debent diuidi per præbendas, vt not. s. q. proxi. §. vlt. hoc non est verum: hic autẽ prohibentur

[z] Intelliges non omni: & hoc colligitur ĩ. vbi dicit quòd omnes reditus debent ad ipsum deferri, vel ab eo diuidi. Archid. Expensę sẽper sunt deducendæ.

Hoc colligitur ex illa littera, ne p in curiã, &c. vnde ibi inmui videtur à contrario, ꝙ si illa causa cessaret. s. ꝙ essent diligẽtes clerici: ꝙ possunt diuidi secundum H. & Laur.

bentur diuidi ideo quia clerici fuerunt suspecti 1. sed vbi nõ sunt suspecti, bene diuidetur vt melioretur per eos possessiões, vt ĩ.ea. sæpe fit, nã diligentius tractantur res propriæ quàm communes, vt 47. dist. §. necesse est. & C. qñ & q. quarta pars debe. l. vlt. lib. x.

a ¶Vt si maior.] optimum arg. contra prælatos ecclesiarũ, vt non possint allegare sterilitatẽ tẽporis, vel incursum hostium, si præcedentibus annis fuerũt vberes anni: sicut nec colonꝰ. si. ff. loca. ex cõducto. §. si vno. huic cõtrariũ signatur. 10. q. 3. vnio. sed ibi soluitur.

Sed ĩ. 16. q. 3. vniuersas. C. de euic. si fundus. Solu. hoc c. loquit de possessore bonæ fidei: ẽria de possessore malę fidei. sed ad hæc obiicitur: male fidei dicitur, qui contra legum interdicta mereatur. C. de agri. & censi. quemadmodum. li. 11. Respondeo: quantũ ad hoc est malæ fidei possessor, quia non vsucapit: sed quantũ ad hoc est bonæ

quid forte sub annua remanebit expensa; electo idoneo ab vtraque parte custode tradatur enthecis: vt si maior [a] emerserit fabrica; sit subsidio, quod ex diuersi temporis diligentia potuerit custodiri: aut certe ematur possessio, quæ vtilitates respiciat communes.

Idem Maiorico, Sereno, & Ioanni episcopis.

¶ Diuini muneris participatione priuetur, qui ecclesiastica priuilegia calcat. C. XXIIII.

Qui & diuinis, & humanis legibus inciuili [b] damnatione calcatis, & reuerentia religionis abiecta, vel ecclesiastica priuilegia calcare contendunt, vel vbilibet in pauperum prosilire dispendium, nec huiusmodi, saltem commoniti, conuictique, nequitiam sopire consentiunt, atque illata sacris rebus detrimenta sarcire; merito diuini muneris participatione sunt priuandi: vt huius perceptione careant, quod sacrilegis ausibus habuere despectui. Cælestinus vero presbyter fratris & coepiscopi nostri Sereni, qui contra pontificale iudicium, contraque Apostolicæ sedis mandata prorumpens, supradictis communionem sacram ministrare præsumpsit; cum nõ potuerit ignorare [c] sententiam proprij sacerdotis, ab officio protinus ecclesiastico pellatur: vt nullus ecclesiæ ministrorum contra pontificalia instituta venire contendat.

Iuo p. 3. c. 150. & p. 4. c. 185.

Idem eisdem Iustino[a] archidiacono, & Fausto defensori.

a ¶Iustino, &c.] *Antea legebatur*, Idem eisdem. *Emendatum est, & posita istorum virorum nomina ex Iuone: ad quos etiam scriptum est superius penultimum caput, vobis enim. Nec vero hæc, quæ nunc afferentur, pertinere posse ad episcopos, quibus proxime præcedens caput scribebatur, indicant non modo quæ à Gratiano hic referuntur, sed etiam apertius verba, quæ apud Iuonẽ post vltima huius capitis sequuntur.* Si quis vero in ecclesiæ vestræ damnum, aut in his, quæ sunt præceptionis nostræ prohibita, pontificem vestrum videritis admittere, &c.

Qui & diuinis.] Casvs. Serenus episcopus conquestus est de quibusdam, qui cõtẽptis diuinis & humanis legibus ecclesiastica priuilegia ꝺprimebãt, siue ꝺstruebãt, pauperes opprimẽtes; nec cõmoniti res ecclesię ablatas restituere volebãt: quos a cõmunione corporis Christi suspẽderat pp hoc: qbus supradictꝰ Cælestinus presbyter cõtra interdictum proprij epi sacrã præbuit cõmunionem. Cõmisit ergo Gelasius Maiorico, & Sereno, & Ioanni episcopis mandans eis, vt illos vsurpatores participatione corporis Christi priuent. Cælestinus vero presbyter qui sentẽtiã sui epi, nec ꝺbuit nec potuit ignorare, ab ecclesiastico repellatur officio, vt ceteri metũ habeãt. Ego Bartho. sic puto casum ponẽdũ: licet Bene. aliquantulũ minus dixerit. *In ciuili*, idest, non ciuili, sed praua & incongrua.

b ¶ *Inciuili.*] idest, impia

c ¶*Ignorare.*] sic supra 16. dist. quod dicitis. ĩ. 1. q. 1. si quis à simoniacis. & 36. q. 2. nullus. ĩ. dist. 20. si decreta. ĩ. 87 dist. c. vlt. & 17. q. 2. c. vlt. audiretur tamẽ iste si vellet ꝓbare se ignorasse. 82. dist. proposuisti. in fi. & 1. q. 1. si quis à simoniacis. & extra de ele. innotuit, in fin. Sed qualiter probabit se ignorasse? Respondeo, probabit ꝙ fuit in alia prouincia, vt extra de testi. ex tenore. & C. de contrah. stipu. optimam. vel etiam proprio iuramento, vt 34. quæst. 2. in lectum.

Ignorantia probatur dupliciter.

¶ De eodem. C. XXV.

Vlteranæ † ecclesiæ actus, vel patrimonium, quod hactenus competimus destitutum, post damnationem Eucharisti, quo fuerat deprauante dispersum, curæ vestræ decreuimus esse delegandum: vt diligentia (qua vos pro vtilitatibus ecclesiæ existimamus esse vigilantes) prædia culturæ restituatis antiquæ; & reuocetis, si qua sunt vendita, aut donata mancipia. Possessiones etiam, quas ab Eumancio, & Opilione episcopis, vel ceteris quouis iure videritis teneri (quia contra constituta synodi ab episcopis prædia alienari nullo potuerũt commento;) nihilominus reuocentur [d]. Sit emptoribus [e] ad eum recursus, qui præsumpsit aliquid de ecclesiæ rebus illicita venditione distrahere; ita vt pensiones annuas ad pontificem deferatis: cui priuilegia sua integra conuenit omni ratione seruari, vt eius dispensatione portiones proueniant consuetæ: ita vt portionem quartam, quæ ad eos pertinet, sua pontifex ordinatione distribuat, prout cuiusque locum [f] meritumque cognoscit. Pariter etiam ex fidelium oblatione faciendum est, vt clericis quartam eroget pro consideratione suæ electionis antistes. Fabricarum etiam portio episcopo sciente, & disponente, vestra erogatione pendatur: quatenus nihil penitus in detrimentum alicuius rei patiamini generari.

Iuo p. 3. c. 151.
† al. Volaterranæ

Idem clero, & ordini, & plebi Brundusij.

¶ Redituum, & oblationum duæ portiones clericis committantur. C. XXVI.

Concesso vobis, quem petistis, antistite fratre iam & coepiscopo meo Iuliano, necessariũ fuit (eodem ad ecclesiam suã mox remis-

Ansl. 6. c. 43.

Vlteranę.] Casvs. Post damnationem episcopi Eucharisti quantũ ad administrationem temporaliũ, qui patrimoniũ ecclesiæ Vulteranæ dissipauerat, cõmisit Papa quibusdam episcopis vt reuocent prædia & mancipia male alienata, similiter & possessiones quas Eumancius & Opilio episcopi, vel ceteri quocumque modo detinẽt, reuocent: & emptores recursũ habeant ad venditores. Pensiones vero vel oblationes deferant ad episcopum: de quibus fiant quattuor portiones, vt dictum est in c. supra dicto, vobis.

d ¶*Reuocentur.*] C. si tu. vel cu. inter. l. vlt.

e ¶*Emptoribus.*] ĩ. 10. q. 2. hoc ius porrectũ. in fi. §. qui vero res. bonæ fidei possessor, ꝙ habet recursum contra suum venditorem.

f ¶*Locum.*] Arg. ꝙ secundum priorem locũ & maius meritũ conferendæ sunt dignitates, vt ĩ. c. proxi. & ĩ. dist. 1. ius militare. & 1. q. 2. clerici. & 75. dist. c. vlt. & ille gradus ceteros antecedat, quẽ stipendia longiora & labor prolixior fecerunt anteire, vt C. de of. ma. offi. l. nemo. 61. dist. c. 1. & c. miramur. & stipendiorum ratio habenda est, vt ff. de re mili. l. non omnes. in prin. Arg. contra 16. q. 7. omnes decimæ. & c. 1. in fin. & extra de consti. cũ omnes.

Concesso.] Casvs. Clerus & populus Brundusij petierunt à Gelasio episcopum Iulianum, quẽ eis concessit: & cũ eũ illis destinaret, significauit eis per scripta sua, quòd duo sibi præceperat,

perat, scilicet quod numquam faceret illicitas ordinationes: & reditus & oblationes in quattuor diuideret portiones. Primã haberet antistes: secundam clerici: tertiam fabrica: quartam pauperes.
a ¶ *Sedulitate.*] Arg. contra clericos existentes in scholis, vt non debeant percipere ecclesiastica stipendia, vt 16. q. 1. generaliter. & j.

sit episcopi: secunda clericorũ: tertia pauperum: quarta vero est fabricæ applicanda: ita quod clerici vltra quartã non expetant: & manifestum sit qualiter duæ quartæ sint in vsum pauperũ, & in vsum fabricæ conuersæ, vt de hoc bona fama inter homines oriatur.
b ¶ *Doceat.*] Arg. per vnũ factũ probari aliud: & causam probari per effectũ: quia per reparationẽ fabricarum probatur, quod bene sit expẽsa quarta fabricæ: & sic 18. dist. pueniet. sic C. de admi. tut. l. lex quæ. i ff. Itẽ ex omnibus his capitulis collige laicos non esse compellẽdos ad reparationem fabricæ: sed tantũ clericos 1 10. q. 1. decernimus.
c ¶ *Testificatione.*] Ar. quod res semper sunt gerendæ in illorum præsentia quorũ interest, vt 8. q. 1.

so) ad vos nostra scripta pariter destinari: quibus agnosceretis eidem fuisse præceptũ, ne vmquam ordinationes præsumat illicitas. *& infra.* ¶ Reditus, & oblationes fidelium in quattuor partes diuidat: quarũ vnam sibi ipse retineat: alterã clericis pro officiorũ suorum sedulitate [a] distribuat: fabricis tertiã: quartã pauperibus, & peregrinis habeat fideliter erogãdam: quarum rationem diuino est redditurus examini.

¶ *Epistola Gelasij, in qua est hoc caput, missa est cum alijs ex Hispania. Eadem vero inter epistolas Gregorij II. impressas est tertia clero, & plebi Turingiæ scripta. Talis quędam epistola, sed breuior, refertur in libro, qui inscribitur Ordo Romanus, & formata episcopo danda nuncupatur.*

Clerici soli ad reparationem fabricæ cõpellantur.
1 Arg. quòd etiam principes teneantur ad hoc. 96. dist. c. vlt. L.

Et in conc. Parisiensi, l. 1. c. 15.

Idem in epistola ad episcopos per Lucaniam, & Brutios, c. 29.

¶ De oblationibus fideliũ quot portiones fiant, & quæ cuiq; proueniat. C. XXVII.

Poly. l. 3. tit. 11. Ansl. l. 5. c. 68. Burc. l. 3. c. 137. Iuo p. 3. c. 203. Pann. l. 2. c. 7.

QVattuor autem tam de reditu, quàm de oblatione fideliũ, prout cuiuslibet ecclesiæ facultas admittit (sicut dudum rationabiliter est decretum) conuenit fieri portiones: quarum sit vna pontificis, altera clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis applicanda. De quibus sicut sacerdotis intererit integram ministris ecclesiæ memoratam dependere quantitatem; sic clerus vltra delegatam sibi summam nihil insolenter nouerit expetendum. Ea vero, quæ ecclesiasticis ædificijs attributa sunt, huic operi veraciter prærogata, locorum doceat [b] instauratio manifesta sanctorum: quia nefas est, si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum præsul impendia his deputata conuertat. Ipsam nihilominus adscriptam pauperibus portionem, quamquã diuinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur; tamen iuxta quod scriptum est [Vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est] oportet etiam præsenti testificatione [c] prædicari, & bonæ famæ præconijs non taceri. Quapropter nec clericorum quispiam, &c.

Matt. 5.
2 q. 7. quapropter.

Item Simplicius Papa Florentio, & Equitio, & Seuero episcopis, epi. 3.

¶ De reditibus oblationum, & redituum ecclesiæ quattuor portiones presbytero dispensandæ credantur. C. XXVIII.

Ansl. l. 5. c. 66.

DE reditibus ecclesiæ, vel oblatione fidelium quid deceat nescienti nihil licere permittat: sed sola episcopo ex his vna portio remittatur: duæ ecclesiasticis fabricis, & erogationi peregrinorum, & pauperum profuturæ, à Bonagro † presbytero sub periculo sui ordinis ministrentur: vltima inter se clericis pro singulorum meritis diuidatur. *& infra.* ¶ Cui, *idest Gaudentio,* hoc specialiter præcipimus, vt tres illas portiones, quas triennio † [d] dicitur sibi tantummodo vendicasse, restituat.

† al. ab Onagro
† al. per trienniũ

¶ *Addita sunt in hoc capite aliquot verba ex originali, quę ad sentẽtiã facere aliquid videbanẽ.*

D E reditibus.] CASVS. Gaudẽtius episcopus non diuidebat reditus & oblationes in quattuor portiones: sed eas sibi vẽdicabat ex toto. quare Simplicius Papa præcepit Florentio & Equitio epis, vt vnã tãtũmodo portionẽ de reditibus & oblatiõibus cõcedãt episcopo: alia diuidãt clericis pro meritis singulorũ: reliquis duab[us] fabricis & pauperibus pro futuris: & cõpellãt ipsum Gaudentiũ epm istas tres portiones restituere: quas per tres annos sibi tantum illicite & indebite vendicauit.
d ¶ *Triennio.*] licet iste episcopus per trienniũ possederit res ecclesiæ mobiles, non tamen vsucapiebat eas. quia furtum cõmisit in eis, vt 10. q. 2. cap. vlt.

Ioannes diac. l. 4 num. 34.

Item Gregorius Maximiano episcopo Syracusano, lib. 3. epist. 11.

¶ De reditibus ecclesiæ etiã nouiter quæsitis quarta pars clericis erogetur. C. XXIX.

Ansl. l. 5. c. 70.

COgnouimus de reditibus ecclesiæ nouiter acquisitis canonicã dispositionem quartarum minime prouenire: sed episcopos locorũ distribuere tantummodo quartam antiquorum redituum; nunc vero quæsita suis vsibus retinere. Quam rem † prauam subintroductamque consuetudinem fraternitas tua viuaciter emendare festinet: vt siue de præteritis reditibus, siue de his, quæ obu enient † [e], vel obuenientibus quartæ secundum distributionem canonicam dispensentur. Incongruum namque est vnam, eamdemque ecclesiæ substantiam dupli ci [f] quodammodo iure censeri, idest † vsurpationis, & canonum.

† al. ob rem.
† al. nunc obuenerunt, vel obuenerint
† addita ex or.

C Ognouimus.] CASVS. Quidam episcopi faciebant quattuor partes tantum de antiquis reditibus: sed nouos omnes sibi retinebant. præcepit Greg. Maximiano episcopo Syracusano, vt tam de antiquis reditibus, quàm de nouis quattuor faciat fieri portiones: cũ antiqui & noui non debeant diuerso iure censeri; quia incõgruũ est eamdẽ substantiam ecclesiæ duplici quodãmodo iure censeri. Sequens cap. planum est. Aliud quod postea sequitur, est palea, scilicet sancimus. est taméeius casus planus per se.
e ¶ *Obuenient.*] Argu. contra. ff. de iure dot. cum in fundo. §. si fundus. ff. de pac. do. inter socerum. §. 2. si C. de allu. l. 2.
f ¶ *Duplici.*] No. duplicitatẽ à canone reprobari. 16. q. 7. in nona. & 18. q. 2. in nullo. sic ff. de vsuca. eum qui ædes. Item ar. quod idem iuris est in

Duplicitas reprobatur.

Idem Augustino episcopo Anglorum in respon. ad primã interrogationẽ.

¶ De stipendio ecclesiæ quattuor debent fieri portiones. C. XXX.

Ansl. l. 5. c. 64. Pann. l. 2. c. 8.

MOs est Apostolicæ sedis ordinatis episcopis præceptum tradere, vt de omni stipendio, quod accedit, quattuor fieri debeant portiones, vna videlicet episcopo, & familiæ eius propter hospitalitatem, & susceptionem, alia clero, tertia vero pauperibus, quarta ecclesijs reparandis.

j. c. charitatem. Arg. contra, 32. dist. si qui vero.

Q *Vattuor.*] CASVS. In hoc c. statuitur, vt de reditibus & oblationibus ecclesiæ quattuor fiant portiones: quarum vna

est in veteribus quod in nouis. extra de cen. cum olim. &c. cum in ecclesijs. Ar. ꝫ. de deci. tua. nã licet veteres decimæ sint cõcessæ laico, nõ ideo nouæ vt ibi dicit: quæque tñ eadẽ res duplici iure cẽset. extra de reli. domi. quia. & ff. de pecul. hinc querit. §. 1. vbi habes ꝙ peculiũ quæque duplici iure cẽsetur: sed isti sunt casus speciales 1. beat esse heres defuncti: & ꝙ ecclesia possit ꝯuenire filiũ defuncti de eo quod male alienauit defunctus. nã si ecclesia est heres defuncti, etiã si defunctus aliquid indebite alienauit, illud non potest reuocare ecclesia, vt C. de re. alie. nõ alie. l. 3. & C. ꝺ lib. cau. l. si ab eo. & C. de rei ven. cũ à matre. tenetur enĩ sequi voluntatẽ defuncti, vt

[*Item ex concilio Toletano.*]

¶ De eodem. PALEA. C. XXXI.

SAncimus omnibus episcopis curam laicorum instare, vt si quos in fide Christi inuenerint, nimio affectu diligant. Insuper confirmamus, vt si aliqua ab ipsis accipiant dona α; statim in quattuor diuidant partes: ita, vt prima pars secundum α Apostolorum præcepta, titulorum b, necnon cœmeteriorum restaurationibus diligenter attribuatur, secunda clericis, tertia cunctis pauperibus, quarta vero aduenis.

¶ *Caput hoc (quod in omnibus vetustis exemplaribus, exceptis duobus, & sine Palea nomine habetur, & glossam habet) in nullo Toletano concilio aut impresso, aut manuscripto inuentum est. In collectione canonum incerti auctoris, quæ asseruatur in Vaticana bibliotheca, tribuitur Siluestro: quamuis in synodo Romana sub ipso habita, c. 4. paulo aliter hæ partes assignentur, idest, vt in præcedentibus huic capitibus.*

α ¶ Secundum Apostolorum præcepta.] *In ea collectione non sunt hæc verba. In vno vetusto Gratiani codice est,* secundum Apostolicorum præcepta.

Item ex concilio Agathensi, c. 22.

¶ Omnes presbyteri secundum iussionem episcopi res ecclesiæ dispensare studeant. C. XXXII.

Poly. l. 3. tit. 12.

s STatuimus (quod omnes canones β iubent) vt ciuitatenses, siue diœcesani presbyteri, vel clerici, saluo iure ecclesiæ, rem ecclesiæ, sicut permiserunt episcopi, teneant: vendere autem, aut donare penitus non præsumant. Quod si fecerint; vel fecerunt; & facta venditio non valebit, & de facultatibus, si quas habent proprias, indemnem c ecclesiam reddant, & communione priuentur.

β ¶ Canones.] *Restituta est hæc vox ex originali. Antea legebatur,* episcopi. *In Polycarpo autẽ tantum est,* quod omnes iubent.

Item ex eodem concilio, c. 26.

¶ De clericis, qui documenta ecclesiæ supprimunt, aut aduersarijs tradunt. C. XXXIII.

ꝫ. ead. siquis de clericis. Burc. l. 3. c. 183. Iuo p. 3. c. 156.

SI quis de clericis documenta d, quibus ecclesiæ possessio firmatur, aut supprimere e, aut negare, aut aduersarijs fortasse tradere, damnabili, & punienda obstinatione præsumpserit; quidquid f, per absentiam documentorum, damni ecclesiæ illatum est, de proprijs facultatibus reddat, & communione priuetur. Hi etiam, qui in damno ecclesiæ impie solicitati, à traditoribus aliquid acceperint; superiori † senten tia teneantur.

† al. pari

& in Hispaleñ. 1. c. 1.

Item ex eodem, c. 33.

¶ Episcopus heredem non habens, non alium, quàm ecclesiam sibi heredem instituat. C. XXXIIII.

Poly. l. 3. tit. 12.

EPiscopus, qui filios, aut nepotes non habuerit γ; alium g quàm ecclesiam non relinquat heredem. Si quid de ecclesia non in ecclesiæ causa, aut necessitate præsumpserit; quod distraxit, aut donauit, irritum habeatur. Qui vero filios habet; de bonis, quæ reliquit, ab heredibus h eius, indemnitatibus ecclesiæ consulatur.

γ ¶ Non habuerit.] *In originali impresso, & manuscripto & in Polycarpo legitur,* non habens alium, quàm ecclesiam reliquit heredem; si quid, &c. *& ad hanc lectionem propius accedunt verba Hispalensis concilij primi, c. 1. sed ob glossam non est mutatum.*

Item ex eodem, c. 49.

¶ Qui in clero constituti sunt, de rebus ecclesiæ nihil alienare præsumant. C. XXXV.

Iuo p. 3. c. 161.

DIaconi, vel presbyteri in parochia constituti de rebus ecclesiæ sibi creditis nihil audeant commutare, vendere, vel donare: quia res sacratæ Deo esse noscuntur. Similiter & sacerdotes nihil de rebus ecclesiæ sibi commissæ (vt superius comprehensum est) alienare præsu-

1 Quod autem hic dicitur regulare est. de hoc ẽt ꝭ. c. & no. extra de deci. cũ in tua ĩ fi.

a ¶ Ancimus.] ¶ Dona.] secundum distinctionem, extra de testa. requisisti.

b ¶ Titulorum.] idest, ecclesiarum, ad quas intitulati sunt.

STatuimus.] Hæc est 5. pars q. in qua magister reuertitur & probat per 20. c. ꝙ res ecclesię nõ sunt alienandæ, nisi in casu concesso: aliàs alienatio non tenet; & alienatores quocumque casu debent puniri. Ioã. de Fã. CASVS. Relatũ fuit in Agathẽsi cõcilio, ꝙ clerici existẽtes in ciuitate vel extra, res ecclesiarum suarũ nõ gubernabãt secundũ episcoporũ suorũ dispositionem, sed vindicabant vel donabant sicut eis placebat, quare cõciliũ statuit, vt hoc de cetero nõ faciãt: & si fecerint, irritet. & de proprio si quod habent, ecclesiã reddant indẽnẽ, & cõmunione priuentur.

c ¶ Inde mnem.] De hoc dixi s. ea. monem⁹.

SI quis.] CASVS. Quidã abscondebant vel denegabãt instrumenta ecclesiarũ: aut ea aduersarijs dabant. quæsitũ fuit quã pœnam pati debeant. Et respondetur ꝙ omne damnum ecclesiæ illatũ per absentiam instrumentorum, debent restituere de proprijs facultatibus: & communione priuent. Qui vero talia documenta recipiunt, eadem pœna debent puniri.

d ¶ Documenta.] Idẽ esset si testes aliquos impediret dicere veritatem, vt extra de test. cogen. peruenit.

e ¶ Supprimere.] quia crimen falsi incurrunt. ff. de fal. l. 1. §. ijs qui deposita.

f ¶ Quidquid.] Argu. quòd ecclesia potest petere interesse, quod est extra rem 2. sed illud non est extra rẽ: quia instrumento tradito possessionis, & possessio tradi videtur, vt C. de dona. l. 1.

2 Idem L. & idem no. extra de iniur. in nostra. de sent. excõ. sacro. in glo. 1. Archid.

EPiscopus.] CASVS. Statutũ fuit in cõcilio Agathensi, vt eps q nõ habet filios vel nepotes, nõ instituat aliũ heredẽ q̃ ecclesiã suã. si vero illicite de reb⁹ ecclesiæ aliqd alienauerit, alienatio talis irrita habeat: & ad ecclesiã qđ alienatũ ẽ reuocet. si vero filios habet qb⁹ sua bona reliqt, de bonis illis indẽnitati ecclesię cõsulat.

g ¶ Alium.] hoc est consilium, quia etiam vxorem & seruum suũ posset instituere heredem, vt s. ead. q. 1. sint manifestæ.

h ¶ Ab heredibus.] Hic duo cõtraria dici videntur, s. ꝙ ecclesia debeat esse heres defuncti: & ꝙ ecclesia possit ꝯuenire filiũ defuncti ... vt 11. q. 1. Siluester. ideo sic exponas. ecclesiã sibi relinquat heredẽ. sed si ecclesiã non instituit heredẽ, supple tunc si quid de ecclesia. &c. Generaliter enim omnis heres tenetur ad omnia onera defuncti, nisi fecerit inuentariũ, vt C. de iur. deli. sancimus. hoc tamen teneas ꝙ secũdũ canones in contractibus & in delictis siue aliqd peruenerit ad heredẽ, siue nõ: siue lis sit cõtestata cũ đfũcto, siue nõ, heres sẽp tenet insolidũ, vt 16. q. 6. si epm 3. ĩ fi. extra đ rap. ĩ litteris.

DIaconi.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dr, ꝙ diaconi, presbyteri vel episcopi de rebus ecclesiæ nil

nil debēt illicite alienare: qđ si fecerint, de hoc cōuicti deponãtur, & de suo proprio tantūdē restituāt. In secūda parte dicitur, quòd liberti ecclesiæ negotia ecclesiæ ꝓsequi debent: qđ si cōtēpserint, in seruitutem adducentur. Secunda pars incipit ibi, *Libertos eti m.*

a ¶ *Fecerint.*] æstimatione seruorum reddita de proprio: alioquin reuo-

re nondum euicta? quia venditor non ad aliud tenetur, nisi ut faciat emptorem habere rem. non enim tenetur rem eius facere: vt ff. de act. empt. seruus quē. §. si sciens. sed hic cōtractus est nullus.

A *Lienationes.*] Casvs. Hoc cap. diuiditur in duas partes. in prima parte dicitur, quòd alienationes, quæ fiunt ab episcopis vel abbatibus ītrusis, vel canonice electis; similiter ordinationes factę sine cōsensu clericorū, vel per simoniā, irritę sūt. In secunda parte dicitur, quòd si quis clericus suā præbendā alienare ꝓsūpserit olim, vel modo ꝓsumat alienare, irritū sit, & canonicæ subiacebit vltioni. Secūda pars incipit ibi, illud etiam.

mant. Quod si fecerint a; conuicti in cōcilio, & ab honore depositi, de suo aliud b tātum restituant, quantum visi sunt præsumpsisse*. *& infra.* ¶ Libertos tamen, quos sacerdotes, vel diaconos de ecclesia sibi commissa facere voluerint, actus c ecclesiæ prosequi iubemus. Quod si facere contempserint; placuit eos ad proprium reuerti seruitium.

a ¶ Præsumpsisse.] *Si hic interponas. c. si quis qualibet. infra eadem, habebis integrum canonem. 49 ipsius concilij Agathensis.*

Item ex eodem, c. 53.

& in Epaunensi, c. 7.

¶ De possessione ecclesiastici iuris quidquid à presbytero distrahitur inane habeatur, & vacuum. C. XXXVI.

Iuo p. 3. c. 162.

QVidquid parochiarum presbyter de ecclesiastici iuris possessione distraxerit; inane habeatur & vacuum vendicatione d β cōparantis, & actione vendentis.

β ¶ Vendicatione.] *Sic etiam in recentioribus conciliorum editionibus. In alijs, & duabus etiam Vaticanis codicibus legitur,* venditore comparantis. *apud Iuonem,* venditione comparantis. *In Epaunensi, vbi hoc videtur repeti,* in venditorem comparantis actione vertenda.

Item Vrbanus Papa.

¶ Alienationes factæ ab intrusis, & ordinationes sine consensu clericorum irritæ sunt. C. XXXVII.

ALienationes e omnium per intrusionem, seu canonice electorum sub episcopi nomine, aut abbatis, qui secundum ecclesiæ suæ vsum consecrandus f est; alienationes dico quocumque modo factas, necnon & ordinationes g personarum ab eisdem sine communi consensu clericorum ecclesiæ, siue per simoniam itidem factas, irritas iudicamus. ¶ Illud etiam per omnia interdicimus, vt nullus clericus præbendam h suam, seu beneficium aliquod ecclesiarum aliquo modo alienare præsumat. Quod si præsumptum olim fuit, vel aliquando fuerit; irritum erit, & vltioni canonicæ subiacebit.

¶ *Post collectionem Anselmi in codice perantiquo, habetur fragmentum cuiusdam concilij Vrbani secundi: in cuius initio hæc leguntur.* Alienationes, quæ specialiter per Ottonem, Guidonem, Hieremiam, seu forte Philippum vbilibet de possessionibus Rauennatis exarchatus factæ sunt, damnamus. Generaliter autem omnium per intrusionem, seu canonice electorum sub episcopi nomine, vel abbatis . . . ecclesiæ suæ consecrandus est, alienationes quocumque modo factas, *& cetera vsque ad finem huius capitis sine vlla varietate.*

Item ex concilio Ilerdensi, c. 16.

¶ Episcopo defuncto, vel adhuc in supremis agente, de rebus ecclesiæ nihil est vsurpandum. C. XXXVIII.

Concor. concilium Valēt. c. 2.

HÆc huius i placiti k constitutione inter nos censura placuit custodiri; vt defuncto antistite, vel etiam adhuc in supremis agente, nullus clericorum cuiuslibet ordinis, officij, gradusve sit, quidquam de domo præsumat, vel quod de vtilitate instrumēti domus esse agnoscitur, idest mobilis & immobilis rei ecclesiasticæ conetur inuadere; nihil furto α, nihil dolo supprimens, auferens, atque abscondens. Sed

e ¶ *Alienationes*] hoc ad canonice electos referas: quia intrusi vel schismatici, nec etiam cū cōsēsu capituli possunt aliquid alienare. j. cap. precariæ. extra de schisma. quod à prędecessore 17. q. 1. fact⁹. 25. q. 1 omne. ff. de rebus eorum, qui sub tu. vel cu. l. quicūque. arg. ꝯ. j. de consec. distin. 2 & dixit. 1. q. 1. si qs à simoniacis. 3. q. 7. tria, in prin.

Et extra de ele. nihil est in gl. in duobus casibus, &c. ibi uideas. Sed per hæreticū beneacquiritur loco religioso siue ecclesię. arg. 32. q. 4. recurrat. versi. quomodo ergo. vbi de hoc. Arc. Abbas non consecratur.

f ¶ *Consecrãdus.*] idest, benedicēdus. abbas. n. nō consecratur, nisi cū ordinatur ī sacerdotē: sed tamen dicitur, ꝙ ei man⁹ imponitur ab episcopo. 69. dist. qm̄ videmus. vnde abbas sine benedictiōe pōt monachos benedicere. extra de sup. ne. præla. statuimus.

g ¶ *Ordinationes.*] hoc non potest facere sine consensu capituli sui: vt 24. dist. c. vlt. & pe.

h ¶ *Prębendā*] fructus potest. extra ne præla. vices suas. c. vlt. ad instar fructuarij. ff. de vsu fru. arborib⁹. sicut fructus decimarū & oblationum possunt vendi, licet hoc non sit honestum: quia prohibitum nō inuenitur ² sed tantum cum cōsensu epi. extra de re. ec. nō alie.

Beneficij fructus vēdi possunt.

Hoc plane olim probatur extra de empti. & vē. c. 1. vbi habētur ista verba hic posita p Ioan.

reuocarentur, vt j. e. & si illi nisi sint bene meriti, vt j. e. si quos de seruis. Et est in hoc dura cōditio libertorū ecclesiæ, ꝙ propter operas nō præstitas reuocantur in seruitutem. aliud in liberto priuati, vt C. de lib. cau. solo obsequij. qđ est hic speciale. Itē aliud speciale, ꝙ filij istorū libertorū sūt obnoxij ecclesię. j. e. de libertis. secus in alijs, vt C. de li. & eorū li. l. j. & ij. Itē aliud speciale ꝙ liberti tenētur seruire ecclesię nulla eis opera īposita, vt hic, & j. e. liberti. hodie tamen distinguitur, vt extra de seruis nō or. eo. libentius.

b ¶ *Aliud*] i. ipsam rē restituet, & aliud tantum de suo. sic 89. di. decenter. & 10. q. 2. hoc ius. uer. qui uero res.

c ¶ *Actus*] idest, negotia.

Q *Vidquid.*] Casvs. Dicitur in hoc c. quòd si presbyter illicite alienat aliquā possessionem ecclesiæ, irrita sit talis alienatio: ita vt emptor nullā habeat actionē ad possessionē petendam: nec venditor ad pretium habendum.

d ¶ *Vendicatione.*] in emptorem enim non transfertur dominium. vnde non potest rē vēdicare: habet tamen cōtra venditorē actionē ex empto, ut s. ea. Vulteranæ. in authen. de non alie. aut permu. §. quia vero leonis. colla. 2. Sed nonne venditor potest petere pretiū

nulli. nisi ad modicū tēpus. arg. extra de cen. ꝑterea. & extra de trāsa. de cetero. Sed quid si obligauit ad qnquēniū: nūquid stabit successor cōtractui? ita, si noīe ecclesię ꝯxit, & cū epi auctoritate. extra de sol. c. 1. secus si nomine suo. ff. de pi. l. lex vectigali. ff qui. mo. pi. vel hy. sol. si res distracta. ff. loca. si quis domū. §. hic subiūgi solet. Io. Sed certe quidquid dicat Io. ego credo, ꝙ sicut cleric⁹ pōt uēdere fruct⁹ ꝑbendę suę sine cōsensu epi, ita obligare, maxime ad modicū tēpus: sicut tutor vendit fruct⁹ sine auctoritate iudicis, vt C. de admi. tuto. lex quæ. nec aliqua decre. contradicit legi. B.

H *Aec huius placiti.*] Casvs. quærimonia facta fuit in concilio Ilerden. de clericis, qui post obitū epi omnia bona defūcti antistitis vsurpabāt. facta est cōstitutio ne hoc de cetero fiat: sed œconomus adiūcto sibi vno vel duob⁹ fidelib⁹ viris pascat ex illis bonis clericos, si qui sūt in domo episcopali: vel seruet ad usū successoris, qui vti debet bonis illis cū clericis sui antecessoris. clericus aūt contra hanc constitutionem faciens, anathematizetur.

k ¶ *Hac huius.*] Sic cōstrue, hæc cēsura placuit custodiri placiti cōstitutione. & secundum hoc verbum, placuit, est personale verbū.

i ¶ *Placiti.*] i. decreti.

a ¶ Con-

is, cui domus commissa est, subiũctis β sibi vno, vel duobus fidelissimis clericis omnia vsque ad tempus pontificis substituendi debeat conseruare [a]; & his, qui in domo inueniuntur, clericis consuetam alimoniã administrare. Substitutus autem antistes susceptæ γ sedis commoda ordinabit, uelut Deus imperabit: ut eis uti cum his debeat, quos cognouerit disciplinæ, & charitati prædecessoris sui fideliter paruisse. Quòd si quisquam post hæc cuiuslibet ordinis (ut superius dictum est) clericus quacumque occasione de omni facultate quidpiam probatus fuerit abstulisse, uel forsitan dolo aliquo suppressisse; reus sacrilegij prolixiori anathemate condemnetur, & uix [b] quoque peregrina ei communio concedatur: quia [c] durum est, ut hi, quos constat in seruitio Domini cum primæ sedis antistite desudasse, ab his, qui suarum rerum incubatores †, uel utilitatibus seruientes, atque uacantes fuisse noscuntur, despecti aliquatenus crucientur.

† al. Tcubitetores, atque vagantes fuisse

¶ Nihil furto.] *In codice Lucensi regio sequitur,* nihil ui.

β ¶ Subiunctis sibi.] *In conciliorum editionibus sequitur,* cum consilio: *& in codice regio additur,* clerici: *fortasse autem legendum,* cum consilio cleri.

γ ¶ Susceptæ sedis.] *In eodem regio codice est,* suscepta ea, prout decessor suus ordinauit, uel ut Deus imperauit.

Item ex concilio Toletano 4.c.66.

¶ Episcopi, qui nihil ecclesiæ conferunt, famulos eius libertate non donent. C. XXXIX.

Burc.l.3.c.189. Iuo p.3.c.249.

ET, si illi, qui nulla ex rebus suis pauperibus Christi distribuunt [d], æterni iudicis uoce in futuro condemnabuntur; quanto magis [e] ij, qui auferunt pauperibus quod non dederunt? Quapropter episcopi, qui nihil ex suo proprio ecclesiæ Christi compensauerunt, hanc diuinam sententiam metuant, & liberos † ex familia ecclesiæ ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium enim est, ut qui res suas ecclesiæ Christi non contulerit [f], damnum inferat, & ius ecclesiæ alienare contendat. Tales ergo liberos † successor [g] episcopus absque ulla oppositione ad ius ecclesiæ reuocabit [h]: quia eos non æquitas, sed improbitas absoluit.

† al. libertos ex familiis

† al. libertos

Ioan. Diaconus lib.3.c.23.

Item ex concilio Aurelianensi.

¶ *Hoc idem citatur* s. *ead. si quis de clericis ex concilio Agathensi, in quo habetur. Non est autem mutatus titulus: quia potuit in aliquo etiam Aurelianensi, quod non extet, esse repetitum.*

¶ De clericis, qui documenta ecclesiæ supprimunt, aut negant, aut alijs damnabiliter tradunt. C. XL.

Iuo p.3.c.156.

SI quis de clericis documenta, quibus ecclesiæ possessio firma tenetur, aut supprimere, aut negare, aut auertere, aut fortasse tradere, damnabili, & punienda obstinatione præsumpserit; quidquid pro absentia documentorum damni ecclesiæ illatum est, de proprijs facultatibus reddat.

Item ex concilio Aurelianensi 3.c.23.

lib. 7.ca.c.275.

¶ Ministris ecclesiæ de rebus eiusdem ecclesiæ absque episcopi permissu nihil alienare licet. C. XLI.

Poly.l.3.c.12.

ABbatibus, presbyteris, ceterisque ministris de rebus ecclesiasticis, uel sacro ministerio alienare, uel obligare absque permissu, & subscriptione episcopi [i] sui nihil liceat. Quod qui præsumpserit, degradetur communione concessa: & quod temere præsumptum, aut alienatum est, ordinatione episcopi reuocetur.

Item ex synodo Ancyrana, c.15.

¶ Res ecclesiæ, quæ absente episcopo distrahuntur, ad ius ecclesiasticum reuocentur. C. XLII.

Ansl.l.6.c.162.

SI qua [k] de rebus ecclesiæ, cum episcopus non est, presbyteri [l] uendi-

---

a ¶ *Conseruare.*] Ar. successori omnia seruãda à morte prædecessoris. extra de of. & po. iu. or. cũ vos plerũque. & extra de test. relatũ. l. 2. ar. q mobilia pdecessoris ptinẽt ad successorẽ, vt j. ea. d laicis.

b ¶ *Et vix.*] Quod vix fit, tamen fit. s. dist. 19. in memoriam. arg. contra. ff. ad Vell. tutor. in prin.

c ¶ *Quia.*] hoc refertur ad id quod s. dixit.

ET si illi.] CASVS. Quæsitũ fuit in cõcilio Toletano, an successor possit reuocare in seruitutẽ illos quos antecessor manumisit, q nihil de rebus suis ecclesiæ cõtulerat. Et respõdet q sic. & ideo q hoc faciũt, i futuro dãnabũtur. & hoc probatur vna ratione: quia si illi qui nihil pauperibus erogant, in futuro damnabuntur; multo magis illi qui pauperibus auferunt quod nõ dederunt: cũ iniquum sit, vt illi qui nihil ecclesiæ cõtulerũt, ius ecclesiæ alienare cõtẽdãt.

d *Distribuunt.*] necessitatis articulo. de hoc notat 47. dist. sicut hi.

e ¶ *Quanto magis.*] innuitur hic q magis sit auferre quàm non dare: cum tamen quandoque æquiparẽtur, & sic est contra 67. di. sicut.

f ¶ *Non contulerit.*] sic videtur, q si res suas contulerit ecclesiæ, q tũc alienare possit. arg. j. ca. si quis qualibet. extra de rebus eccle. non alie. episcopi. ad hoc dicunt quidam, q nullo casu potest alienare, nisi communi consensu canonicorũ. sed hoc nihil est: quia si habet consensum cleri, quare restituet tantũdem de suo: cum nec alienare posset, licet adesset omnium cõsensus, nisi esset communis vtilitas ecclesiæ, vt j. ea. fine. Sed intellige cum ille manumissus nõ erat benemeritus: & sic erat malæ fidei possessor, aliàs posset præscribere libertatem, vt C. de præscrip. lõgi tẽpo. l. 1.

g ¶ *Successor.*] vel ipsemet. 35. q. 9. quod quis. & est ar. q successor reuocat malefactum sui antecessoris: vt 16. q. 3. si sacerdos. extra de precar. c. 2.

h ¶ *Reuocabit.*] nisi per decẽ annos steterint in libertate. ff. qui & à qui. ma. sicut. §. Aristo. sic ergo restituitur contra libertatem ecclesia: quod non est in minore, nisi ex magna causa, vt ff. de mino. si ex causa, in fi.

SI quis de clericis.] casum istum habes s. ead. in ca. si quis de clericis. & ideo ibi videbis.

ABbatibus.] CASVS. cõstitutum est in concilio Aurelianẽ. ut abbates, presbyteri, uel alij prælati nil de rebus suarũ ecclesiarum alienare præsumant sine licentia & subscriptione episcopi: & qui hoc præsumpserit, deponatur. & quod temere alienatũ est, per episcopum reuocetur.

i ¶ *Subscriptione episcopi.*] licet abbas non posset sine consensu episcopi alienare rem ecclesiæ, vt hic. & j. 17. q. 4. in venditionibus. & extra de rebus ec. non ali. nulli. tamẽ si cõsuetudo loci habet, bene põt dare modicũ. extra de do. c. 2. & 3 & infeudare põt. extra de rebus ecc. nõ alie. ad nostrã. & hoc potest eps uel abbas sine cõsensu capituli, si subest necessitas, & res est modica. j. e. c. terrulas. Io. qd falsum est, nisi in paruis rebus.

k SI qua de rebus.] CASVS. Vacante episcopali ecclesia, quidã psbyter vẽdidit ecclesiasticã possessionẽ: tpe pcedẽte eps est substitutus. quæsitũ est in synodo Ancyrana, utrũ talis uenditio possit rescindi. Et rñdet q sic: in arbitrio tñ epi erit, vtrũ ptium recipiat, uel recuperet possessionem: quia quandoque magis expedit habere pretium quàm possessionem. Sequens c. planum est, & per se patet.

l ¶ *Presbyteri.*] idest, canonici.

Episcop. seruum ecclesiæ an possit manumittere.

γ Dum tamẽ toleretur in administratione aliàs secus vt s. ead. monemus. & de hoc no. extra de reb. eccle. non alie. si quis presbyterorum. Archid.

Et in Aqsgrani. cap.88.

In Meldẽsi c.21.

Burc.l.3.c.166. Iuo p.3.c.227. ex Belluacensi.

a ¶ Rescisso.] hic patet quod sede vacante clerici nihil disponere possunt de rebus ecclesiæ, vt 10 q. 2. si quis eps. & 75. dist. quoniam. immo potius sede vacante non possunt immutare statum eius. extra, ne sede vacan. c. 1. quia si est magna necessitas, clerici possunt aliqua alienare, secundum H. vt dixi 71. dist. fraternitatem. & arg. j ea. precariæ. expedit epo repetere fructus perceptos, quàm retinere pretium.

d ¶ Non liceat. ¶ Post mortem.] Narrat quod contingere solet. vnde suo. maxime s. ea hæc huius.

e ¶ Rapere.] vitiū. no j. ea. de laicis & c. illud. ea. q. 5. sicubi. H.

Precaria.] Casus. Statuitur in hoc c. vt precariæ, & commutationes, quæ factæ sunt ab intrusis vacantibus ecclesiis, rescindantur: & si expediat, fiant secundū canones, vel secundum leges.

f ¶ Precaria.] ergo clerici possunt alienare ecclesia vacante, quia capitulū supplet defectū epi. extra de hære. ad abolendam. Io. quod falsum est, vt extra ne sede vacan. c. 1. B.

g ¶ Vel ciuili.] s. 96. di. bene. in fi. Vel dic ciuili, id est, principis: cuius auctoritas requirit in rebus ab ipso collatis. 10. q. 2. precariæ.

Haritatē.] Casus. Hoc cap. duas habet partes. In prima parte p̄cipit Gregor. Maximiano epo Syracusano, quē fecerat in Sicilia legatū, vt si quis eps mo riat vel deponat, cōueniat œconomus & clerici ecclesiæ & prælati: & in præsentia eius de rebus eccl. faciant inuētarium: pro quo neque species, neq; pretiū aliud scriptori tribuat. In 2a parte præcipit ei, vt cum visitatores parochias vacantium ecclesiarū, visitant: eo dispone nte, ipsi & clericeorū q cum eis visitant; aliquid emolumenti pro suum laborē perci, iā, vt illi consequant stipēdium, &c. Subsidy. Dicit Hug. quod nomine subsid j intelligit procuratio 2 nium, licet posset etiam aliter intelligi. Secunda pars incipit ibi, Visitatores.

h ¶ Pro faciendi.] hoc intellige cū habet salarium de publico, vt 23. q. 1. militare. in fi. & 1. q. 3. si quis eps. alias secus. 10. q. 2. precariæ.

i ¶ Stipendiū.] arg. quod ad quem onus spectat, & emolumētū. j. e. q. cuqs. 7. q. 1. pontifices. 16. q. 6. de lapsis. Itē est hic arg. quod iudices licite possunt petere sumptus à partibus, vt dixi 11. q. 3. nō licet. & est simile quod dicitur alibi, quod labor non debet esse sine fructu, vt 7. q. 1. sabi.

† ἀναβαλεῖσθαι τὸ κυριακόν	derint, placuit rescisso a contractu ad ius † ecclesiasticū reuocari. In iudicio autem erit episcopi constitutum †, si pretium debeat recipi b, nec ne: propterea quòd c sæpe contingit distractarum rerum reditus ampliorem summam pro accepto pretio reddi *.

* ¶ Reddi.] *Sic in quibusdā exemplaribus priscæ versionis. In alijs vero est,* reddi disse *Græce legit* διὰ τὸ πολλάκις τὴν εἴσοδον τῶν πεπραγμένων ἀποδεδωκέναι αὐτοῖς τὸ τοῖς πλείονα τὴν τιμήν, *id est,* propterea quòd sæpe rerum venditarum reditus maius pretiū his ipsis reddiderit. *Sed ob glossam non est mutatum.*

Et in Aqsgrañ. cap. 88.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 22.

¶ Post mortem episcopi res ad eum pertinentes clerici non rapiant. C. XLIII.

NOn liceat clericis post mortem d episcopi sui rapere e res pertinentes ad eum: sicut iam præcedentibus regulis constitutum habetur. Si vero hoc fecerint, periclitari se nouerint in proprio gradu.

† al. sicubi torrere, atque vagantur fuisse

In Meldēsi c. 21.

Item ex concilio Mediomatricis.

¶ Rescindantur precariæ, & commutationes ab inuasoribus factæ. C. XLIIII.

Burc. l. 3. c. 166. Iuo p. 3. c. 227. ex Belluacensi.

PRecariæ f, & commutationes tempore viduatarum ecclesiarum factæ ab his, qui loca episcoporum occupauerant, rescindantur; & cum auctoritate ecclesiastica, vel ciuili g, si faciendæ sunt, fiant.

Burc. l. 3. c. 18. Iuo p. 3. c. 24.

* *Quod hic ex concilio Mediomatricis citatur, in concilio Meldensi refertur ex concilio Belluacēsi, ex quo etiam citāt Burchardus & Iuo. Sed quia in concilijs Gallicis, & Germanicis sæpe eadē repetuntur, non est mutata inscriptio. In adiectis capitularibus quæ ex Gallia sunt habita, inter cætera leguntur quædam capitula excerpta à domino Rege karolo & Principibus suis ex his capitulis, quæ anno DCCCXLVI. ediderunt episcopi in synodis, &c. Quorum capitulorum vnum est hoc,* vt precariæ & commutationes tempore viduarum ecclesiarum factæ ab his, qui loca episcoporum occupauerunt, rescindantur, & cum auctoritate ecclesiastica, vel ciuili denuo si fienda fiant.

† al. libertos et familiis

† al. libertos

Ioan. Diaconus lib. 3. c. 23.

Item Gregorius Maximiano Syracusano episcopo, lib. 3. epist. 11.

¶ Pro labore inuentarij nihil accipiant œconomi de rebus ecclesiæ. C. XLV.

CHaritatem tuam commonere curauimus; vt si quispiam episcoporum de hac luce migrauerit, vel (quod absit) pro suis fuerit remotus excessibus; conuenientibus œconomis *, cunctisque clericis † prioribus, atque in sui præsentia inuentarium ecclesiæ rerum facientibus, omnia, quæ reperta fuerint, subtiliter describantur: nec (sicut antea fieri dicebatur) species quædam, aut aliud quodlibet de rebus ecclesiæ, quasi pro faciendi h inuentarij labore tollatur. *& infra.* ¶ Visitatores ecclesiarum, clericique eorum, qui cum ipsis per non suæ ciuitatis parochias fatigantur, aliquod laboris sui capiant te disponente subsidium. Iustum namq; est, vt illi † consequantur stipendium i; qui † pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium.

† al. cleri

Iuo p. 3. c. 1.

† al. illic
† al. quo

lib. 7. ca. c. 2.

* ¶ Oeconomis.] *Sic etiam in omnibus vetustis: sed in originali tam impresso, quàm manuscripto legitur,* hierarchicis. *Ioannes Diaconus habet,* hieraticis.

Poly. l. 3. c.

Item ex concilio Vrbani Papæ Aluerniæ celebrato.

¶ Excommunicentur laici, qui morientium clericorum audent bona diripere. C. XLVI.

DE laicis quæstio facta est, qui moriētibus episcopis, siue alijs clericis res defunctorū inuasas, ecclesiæ, pauperibusque subripiunt.

Ansl. 6. c.

tū de auctoritate superioris. Nam & iudex præstat auctoritatem facto minoris eo tēpore, cū non habet curatorē, vt C. qui admit. ad bon. poss. l. bonorū. item in minoribus ecclesiis potest eps aliqua alienare mortuo sacerdote, tēpore necessitatis, vt 10. q. 2. si qs eps. & not. quod contractus ipso iure tenet, quē faciunt clerici mortuo epo, sed restituit ecclesia si probat se læsam, sicut est in contractu minoris, qui non habet curatorē, vt C. de in inte. rest. si curatore. & ideo bene dicit hic, rescisso contractu, scilicet per in integrum restitutionē.

b ¶ Recipi.] ab emptore.

c ¶ Propterea.] id est, quia sæpe cōtingit ampliorē summā reditus distractarū rerū reddi, s. emptori pretio accepto, hoc est dicere, quod emptor amplius sæpe percipit de reditibus, quā sit pretium quod dedit, vel quàm ecclesia inueniat pro pretio quod accepit. & ideo magis

DE laicis.] Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quod in Aluernia erat quædam praua consuetudo, scilicet, quod morientibus episcopis siue alijs clericis laici res defunctorum inuadebant. Statuit ergo Vrbanus Papa in concilio Aluerniæ congregato, vt si quis decetero talia præsumpserit, excommunicetur donec resipiscat. In secunda parte dicitur, quod res episcoporum defunctorū per archidiaconos, archipresbyteros & secundū defunctorum iudicium pauperibus erogentur, aut successori reseruentur. Idem etiam seruari debet de rebus aliorum clericorū defunctorum: & qui contra fecerit, anathema sit. Secunda pars incipit ibi, Episcoporum vero.

a ¶ *Cognitionem.*] non ligat cõstitutio nisi à tempore scientiæ. 82. dist. proposuisti. in fi. ff. de decre. ab ordi. fa. l. vlt.

b ¶ *Res.*] proprias. s. quia de rebus ecclesiæ non possunt testari, vt extra de tes. quia. sed morientes possunt aliqua dare, si hoc habet ecclesiæ consuetudo. extra de te. ad hæc.

prædictis c. q̃ plati res ecclesiasticas alienare nón debent; & si alienatæ sunt, restitui debent: quod verũ est si illicite alienẽtur. Nunc vero dicit, q̃ ex causa necessitatis vel vtilitatis licite possũt res ecclesiæ alienare. De necessitate probat per c. prima. De vtilitate, probat per tria sequentia c. s. fine exceptione. item domus & terrulas. Seq.

Contra quos commune totius concilij anathema prolatum est, ipso Papa huiusmodi sententiam promulgante. Si quis post interdicti præsentis cognitionem [a] episcoporum, seu presbyterorum, aut aliorum clericorum res [b] inuaserit; vsque ad satisfactionem excommunicetur. ¶ Episcoporũ vero deficientiũ res per archipresbyterorũ [c] seu archidiaconorum manus, aut secundum mortuorum iudicium [d] pro ipsorum salute in eleemosynas dispensentur; aut successori, qui futurus est, reseruentur. Idipsum de presbyterorum, seu clericorum aliorum rebus per episcopum, vel supradictas personas, aut cui deficientes commiserint, fiat. Si quis autem aduersus ista præsumpserit, anathema sit.

¶ *In titulis capitulorum concilij Claremontensis (quod Aluernia celebratum est) titulo penultimo hæc leguntur ad caput hoc spectantia.* Ne aliquis clericus res episcoporum, vel clericorũ, vel in vita, vel post mortem eorum diripiat, vel in vsus proprios conferat. Quod si quis fecerit, anathema sit: & dictum est ab omnibus, fiat.

Item Innocentius Papa secundus in concilio Lateranensi, c. 4.

¶ De eodem. C. XLVII.

Illud, quod in sacro Chalcedonensi concilio constitutum est, irrefragabiliter conseruari præcipimus: vt videlicet decedentium bona episcoporum à nullo omnino hominum diripiãtur: sed ad opus ecclesiæ, & successoris [e] sui in libera œconomi [f], & clericorum permaneãt potestate. Cesset igitur decetero illa detestabilis, & sæua rapacitas. Si quis autem amodo hoc attentare præsumpserit; excommunicationi subiaceat. Qui vero morientiũ [a] presbyterorum, vel clericorum bona rapuerunt, simili sententiæ subiaceant.

¶ j. ead. nõ liceat. Pann. l. 8. c. 141.

a ¶ Morientium.] *In vulgatis sequebatur,* episcoporum: *qua vox & à vetustis, & ab ipso concilio manuscripto abest, & frustra repeteretur. Sunt autem ex originali addita paulo superius aliquot verba.*

Hoc non solum de laicis, verumetiam de metropolitanis, & quibuslibet alijs clericis intelligendum est: sicut in sexta synodo, c. 35. legitur.

¶ Res episcopi morientis metropolitano non licet inuadere. C. XLVIII.

Non liceat alicui metropolitano, mortuo episcopo, qui sub eo est, aut res eius, aut ecclesiæ suæ auferre: sed sint sub custodia cleri ecclesiæ defuncti episcopi, vsque dum alius ordinetur episcopus. Si vero clerici in ecclesia non fuerint; tunc metropolitanus illibata omnia episcopo, qui ibi ordinabitur, reddat.

Ansl. l. 5. c. 69. & l. 6. c. 189.

Sicut autem res ecclesiæ nulli vsurpare licet; ita ecclesiæ aliena inuadere non permittitur.

Vnde Gregorius, lib. 2. epist. 43. ad Bonifacium episcopum.

¶ Aliena, ecclesiæ non licet inuadere. C. XLIX.

Sicut ecclesia proprias res amittere non debet; ita eam rapacitatis ardore inuadere alienas [g] non oportet.

His omnibus auctoritatibus perspicue monstratur, quòd nulli sacerdotum res ecclesiasticas alicui tradere licet: & ille, qui de manu sacerdotis facultates ecclesiæ acceperit, nullo iure eas vendicare poterit: sed potius cogeretur restituere quod illicite accepit. Sed notandum [h] est, quòd quibusdam causis exigentibus res ecclesiæ distrahi possunt. Causa enim necessitatis cum consilio clericorum, vel vt meliora prospiciant, res ecclesiæ à sacerdotibus distrahi possunt.

Vnde in Africano concilio legitur.

Et in Moguntino sub Rabano c. 8.

¶ Nisi causa necessitatis nec episcopo rem ecclesiæ suæ vsurpare licet. C. L.

Non habenti † necessitatem nec episcopo licet matricis ecclesiæ rem sui tituli [i] vsurpare [k].

Burc. l. 3. c. 178. Iuo p. 3. c. 239.

c ¶ *Per archipresbyterorum.*] si defunctus nihil de his disposuit, tũc si habet heredem, ei tradet: si nõ habet, ecclesia succedit sicut collegiũ succedit in hereditatẽ decurionis. C. de her. decur. l. 2. & 3. & j. e. q. 5. c. vlt. & s̃. e. eps q.

d ¶ *Iudicium.*] pôt etiã moriens suam voluntatem [1] committere iudicio alterius, vt extra de testa. cum tibi.

1 Id est, dispẽsationẽ rerũ suarum, secũdũ Inno. & H.

Illud quod.] Casvs. In cõcilio Chalced. statutũ fuit, vt nullus rapiat bona defunctorum epõrũ, vel aliorũ clericorum: sed omnia p œconomos ad opus ecclesiæ & successoris reseruent. Innocentius vero modo confirmat illud, & statuit q̃ si qs contra hoc fecerit, excommunicetur.

Episcopi morientis bona cui sunt reseruanda.

e ¶ *Successoris.*] hoc teneas, q̃ moriente epõ vel sacerdote successori eius reseruanẽ bona eius, vt hic dr̃, & s̃. c. hæc huius. sed moriente canonico nihil reseruatur successori, sed diuidit inter canonicos, vt extra de testa. relatum.

f ¶ *Oeconomi.*] si ecclesia habet œconomũ, in ptãte eius erũt res ecclesiæ decedentiũ epõrum [2], vt hic, & 75. di. qm̃ quidem. si non habet, erunt in potestate maiorũ ecclesiæ, vt s̃. c. proxi. si illi non sunt idonei, tunc erũt in potestate aliorum clericorũ, vt j. c. proxi. omnibus deficiẽtibus erunt in potestate metropolitani, vt j. ead. nõ liceat. nisi ibi visitator sit, qa tunc ille custodiet eas. 61. dist. obitum.

2 Quidquid dicat hic gl. dic q̃ œconomus & clerici cathedralis ecclesiæ gubernabũt bona ipsius ecclesiæ, vt s̃. ea. charitatẽ. cui c. standũ est. & hoc habetur expresse, vt patet ex tex. huius cap. cui standum est secũdum Inno. p̃ ut hoc no. extra de of. ord cum vos. & vt ec. bene s̃. c. 1. Archi.

Hoc non solum. Casvs. Supra dictum est, q̃ laici bona clericorũ defunctorum inuadere non præsumant: nunc vero docet idẽ Grat. de metropolitanis, & de quibuslibet alijs clericis, & ad hoc inducit se. c.

Non liceat.] Casvs. Constitutũ est in sexta synodo, vt moriẽte epõ, res illius vel ecclesiæ suæ nõ præsumat auferre metropolit. sed seruent à clericis eiusdẽ ecclesiæ. si vero clerici non sunt ibi idonei, metropolitanus futuro epõ omnia illibata reseruet. Seq. §. cum c. seq. per se patet.

g ¶ *Sicut.* ¶ *Alienas.*] Rem alienam semper tenetur restituere: nisi illa iam sit consecrata, vt 17. q. 4. §. quia nihil, & c. 54. dist. generalis. & 14. q. vlt. comperimus.

His omnibus. Casvs. Infert G. ex omnibus fere supra dictis

In conc. Carthaginen. 4. c. 31. Ibidem. c. 32. & ext. de his, quæ fiũt à præl. c. 1. Iuo p. 3. c. 231. Pann. l. 2. c. 86.

s̃. ead.

Iuo p. 3. c. 160.

Seq. c. patet. *Vt meliorari.* vt causa vtilitatis.

h ¶ *Sed notandum.*] nunc incipit ostendere quando possunt alienari res ecclesiæ.

i ¶ *Non habenti.* ¶ *Sui tituli.*] id est, ecclesiæ. vel sui tituli, id est, ad suum commodum, vt s̃. ea. monemus.

k ¶ *Vsurpare.*] id est, alienare. & ponitur in mala significatione, cum non subest necessitas.

Placuit.

PLacuit.] CASVS. Statuitur in hoc c. vt sine cõsensu epõrum presbyteri non vendant res ecclesiarũ, sicut nec epi vendere possunt prædia ecclesiarum inconsulto concilio. & inducit hoc c. à contrario sensu. *Concilio*, hoc quo ad res matricis ecclesiæ. *Vel cuncto presbyterio*. hoc quo ad res aliarũ ecclesiarũ quarũ prædia alie-

SIne exceptione.] CASVS. Leo Papa præcipit episcopis Sicilię, vt res suarum ecclesiarum aliquo modo non alienent nisi causa vtilitatis hoc faciant, & cum tractatu & consensu totius capituli & subscriptione. & si aliter facta fuerit alienatio, irrita erit & vacua. Sequentia duo c. patent.

¶ *Gratianus citat hoc ex concilio Africano, & sequens ex Carthaginensi. Sed in vnico Carthaginensi inserto in codice canonum hoc quidem est pars posterior, sequens vero prior capitis eiusdẽ, quod est vltimum, id est xxxiij. & Burchardus, & Iuo integrum caput referunt ex Carthaginensi.*

α ¶ Ecclesiæ.] *In codice canonum, & apud Burchardum sequitur*, nec presbyterorum: *apud Iuonem vero legitur*, nec episcopo liceat rem matris ecclesiæ ignorante concilio, vel presbyteris, suis titulis vsurpare. *Post sequens autem caput apponetur integer canon græce noua cum versione.*

Item ex concilio Carthaginensi vnico, c. vltimo.

¶ Nec presbyteri ignorantibus episcopis, nec episcopi ignorante concilio rem ecclesiæ vendant. C. LI.

Burch. ibidem
Iuo ibidem

PLacuit, vt presbyteri non vendant rem ecclesiæ, vbi sunt constituti, nescientibus episcopis suis; quomodo nec episcopis liceat vendere prædia ecclesiæ inconsulto concilio [a], vel [β] cuncto presbyterio [b] sine vlla necessitate [c].

β ¶ Vel cuncto.] *In canone vnici Carthaginensis legitur*, vel presbyteris suis. Non habente ergo necessitatem, & c. *vt proximo superiore capite, quemadmodum apud Burchardum etiam, & Iuonem; licet ipsi legant*, habenti: *Græce autem ita totus canon habet.*

ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε τοὺς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων πρᾶγμα μὴ πιπράσκειν τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ καθιέρωνται. ὃν τρόπον καὶ τοῖς ἐπισκόποις οὐκ ἔξεστι πιπράσκειν χωρία τῆς ἐκκλησίας, ἀγνοούσης τῆς συνόδου, ἢ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. μὴ οὔσης τοίνυν ἀνάγκης, μὴ δὲ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι καταχρήσασθαι πράγματι ἐκ τοῦ τίτλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μάτρικος.

Similiter placuit, vt presbyteri præter suorum episcoporum sententiam non vendant rẽ ecclesiæ, in qua cõsecrantur: quemadmodum neque episcopis licet prædia ecclesiæ vendere inscieute synodo, vel proprijs presbyteris. Ergo, nisi adsit necessitas, neque episcopo liceat abuti re aliqua ex titulo ecclesiasticæ matricis.

Item ex epistola Leonis Papæ, vniuersis episcopis per Siciliam constitutis.

¶ Nisi vt meliora prospiciat, rem ecclesiæ non licet distrahere episcopo. C. LII.

Ans. l. 5. c. 69. & l. 6. c. 189.

SIne exceptione [d] decernimus, ne quis episcopus de rebus ecclesiæ suæ quidquam donare [e], vel commutare, vel vendere [f] audeat; nisi forte aliquid horum faciat, vt meliora prospiciat, & cum totius [g] cleri tractatu [h] atque consensu id eligat; quod non sit dubium profuturum [i] ecclesiæ. *& infra.* ¶ Episcopus rebus ecclesiæ tamquàm commendatis, non tamquam proprijs vtatur. Irrita enim episcoporum vẽditio, & commutatio rei ecclesiasticæ erit absque conniuentia [γ] [k], & subscriptione clericorum.

In conc. Carthaginen. 4 c. 31. Ibidem. c. 32. & ext. de his, quæ fiũt à prael. c. 1. Iuo p. 3. c. 231. Pann. l. 2. c. 86.

γ ¶ Conniuentia.] *Antea legebatur*, absque omnium conniuentia. *Inducta vero est dictio*, omnium; *quia neque in vetustis exemplaribus, neque in Decretalibus. c. 1. de his, quæ fiunt à pral. neque apud ceteros collectores habetur. Apud Iuonem, qui citat concilium Carthagin. 4. & in Pannormia, qui Leonem ex concilio apud Valentias, loco istius vocis*, conniuentia, *est*, collaudatione.

Item domus vrbium, vel castrorum, quæ ecclesiæ plus incommodi, quàm vtilitatis afferunt, licet rectoribus ecclesiarum (sicut in superiori capitulo Symmachi [Non liceat Papæ, & c.] continetur) vendere, vel commutare.

s. ead.

Item, sicut in Agathensi concilio, c. 45. legitur.

¶ De eodem. C. LIII.

Iuo p. 3. c. 160.

6 TErrulas †, aut vineolas exiguas [l], & ecclesiæ minus vtiles, aut

alienantur. & sic concilium dicitur collegium matricis ecclesiæ, presbyterium dicitur collegium aliarum ecclesiarum.

a ¶ *Concilio.*] scilicet clericorum, vt s. c. proxi.

ADDITIO. Et vide quod not. 17. dist. in sum. 33. dist. quando. in glo. vlt. vbi hoc c. placuit. allegatur. Arch.

b ¶ *Presbyterio.*] hic habes, ꝙ eps requiret consensum sacerdotum in alienatione, vt 10. q. 2. si quis episcopus.

c ¶ *Necessitate.*] ergo in necessitate possunt eis inconsultis [1], vt j. ea. terrulas.

d ¶ *Sine exceptione.*] & tamẽ possunt aliqui casus excipi. & sic est arg. ꝙ licet Papa præcipiat nullam audiendam exceptionẽ, tamen est admittẽda, vt extra de offi. deleg. ex parte. & extra de rescrip. si quãdo. & c. cum adeo.

e ¶ *Quidquam donare.*] nisi modicum [2]. extra de don. ceterum.

f ¶ *Vendere.*] vel obligare, vt extra de reb. eccle. non alie. nulli.

g ¶ *Totius.*] 65. distin. sane.

h ¶ *Tractatu.*] quis debeat esse tractatus, habes 10. q. 2. hoc ius.

ADDITIO. Extra de iis quæ fiunt à pla. tua. & de reb. ecc. dudũ. C. de vend. re. ciui. l. fi. lib. 11. Arch.

i ¶ *Profuturum.*] sed nõne sufficit, ꝙ vtiliter ceptũ est, licet nõ sit inde secutus effectus, vt ff. de ne. ge. sed an vltro? Rñ. ꝙ non: q̃a cũ ecclesiã cõparemus pupillo, non sufficit vtiliter ceptũ, nisi eccl̃a sit facta locupletior, vt ff. de ne. ge. si pupilli. in prin. nisi ita sit, ꝙ res illa naturaliter, vel terræ motu perierit, vt ff. de min. verũ. §. si locupleti. Sed q̃d si ecclesia ex illo cõtractu non est locupletata vel damnificata? Tũc dicã ꝯctũ tenere [3], q̃a sufficit, ꝙ nihil ad læsionẽ diuinæ dom⁹ sit factũ, vt 10. q. 2. hoc ius. nam eoipso, ꝙ nõ est pauperior facta, intelligitur locupletior. ff. de solu. l. in pupillo. Hoc scias, ꝙ licet oẽs clerici cõsentiant, si tamẽ nõ obseruatur forma alienationis, alienatio nulla ẽ [4], vt C. de sac. san. ec. iubemus. in fi. & hic idẽ dicit. Itẽ si fiat alienatio ĩ casu nõ ꝯcesso, dũmodo seruetur forma alienationis, tenet [5] alienatio, vt extra de iis q̃ fi. à præla. cũ nos. & extra de emp. & ven. cũ dilecti. & c. cũ causa. sed restituitur ecclesia si probat se læsam.

k ¶ *Conniuentia.*] sufficit tñ eorum taciturnitas. extra de iis quæ fi. à præla. continebatur. & est hic arg. ꝙ nulla sit alienatio nisi adsit subscriptio, vt 96. dist. bene quidem.

TErrulas.] Hæc est 6. pars q. in qua proponit seu ꝓponere intendit casus in quibus possit alienatio fieri capitulo inconsulto, credo tñ, ꝙ nõ in omni casu capitulum sit cõsulẽdũ. extra de ijs quæ fi. à ma. parte c. per totũ. Io. de Fan. sed hic contra dicit.

l ¶ *Exiguas.*] forte exiguas vocat nõ valẽtes vltra xx. solidos [6], vt j. e. si quos. varijs enim modis dr̃ aliq̃d esse modicũ, vt dixi 2. q. 6.

[1] lienare poterit. arg. ff. de adm. tut. §. 1. ff. de pet. hr̃. l. diuus. dum modo id gerat q̃d de iure reprobari nõ d̃beat. ar. ff. de ritu nu pt. si filius.

[2] Intelligo ex causa, vt j. sequitur. arg. s. 44. dist. in prin. Arch.

[3] Tenere. quod est æquissimum & tenent Doc. in l. cum hi. §. eam transactionem. de transact.

[4] Adde Bal. & Alexan. de Imol. in l. cũ alienam. C. de lega.

[5] Tenet. Idẽ gl. s. c. ĩ summa. sed cõiter reprobantur à Docto. possũt tamẽ saluari, secundũ Ant. Bur. in c. cum Apostolica. de his, quæ fi. à præla. sine cõsen. p gl. ibi, ver. profuturum. quando alienatio cõmuni opinione reputabatur vtilis ecclesiæ, licet non esset. Anto. Corsi. in singu. ver. alienatio.

[6] Ista fuit sentẽtia Lau. vel dic meli⁹ s̃m Host. cõsuetudinẽ terræ & facultates eccl. & rei vẽditæ vel datæ facultatẽ attendẽdam. vt in decret. hic in fi. gl. allег. & hoc ipse Host. no. ĩ sum. de his q̃ fiunt à prela. §. vlt. ĩ pri. & hoc etiam tenet Goff. vt no. in sum. e. tit. §. in summa notandũ est, &c. Arch.

anterior ũ. vbi dicitur, ꝙ sine decreto non possunt alienari res exiguæ, vt ff. de reb. eo. q sub tu. l. vlt. in prin. 17. q. 4. quicũq;. & ff. de transact. cũ hi. §. si in annos singulos. qđ cõ cedo, dum tñ sint vtiles, nec insit necessitas, vt alienẽtur: aliàs secus. & hoc verũ est, nisi consuetudo sit contraria. arg. contra, extra de dona. ceterum.

ad xx. soli. poterit reuocare. vltra vero datũ reuocabit.
d ¶ *Benemeritos.*] sed qui dicũtur benemeriti? Sunt tales qui aliquod insigne seruitiũ fecerũt ecclesiæ. & ponas exẽplũ 79. dist. si quis Papa. Nã pro præmio remunerãdus est seruus libertate, vt j. e. §. in criminali. C. de ser. qui pro prę. li. ac per totũ: large tamen be-

longe positas paruas, episcopus sine consilio fratrum (si necessitas fuerit) distrahendi habeat potestatem.

¶ *Capitulum hoc in aliquot vetustis codicibus est coniunctum superiori.*

Seruos quoque fugitiuos, qui reuocati retineri non possunt, similiter episcopis distrahere licet.

Vnde in eodem concilio, c. 46. legitur.

¶ Alienentur fugitiui, qui retineri non possunt. C. LIIII.

FVgitiui [a] domos suas, aut familias deserentes, qui etiam si reuocati fuerint, non possunt teneri, simili ratione ab episcopo, si uoluerit, aut si ita illi meruerint [b], distrahantur.

[*Item ex concilio apud Tansiacum* †, *c. 2.*

PALEA. C. LV.

INiustum uidetur, & impium, ut mancipia, quæ fideles uiri, seu feminæ pro redemptione † animæ suæ Deo, & sanctis eius consecrauerint, cuiuscumque muneris pretio, vel commutationis commercio iterum in sæcularem seruitutem redigantur: cum canonica auctoritas seruos fugitiuos tantummodo distrahi permittat. Et ideo omnes rectores ecclesiarum summopere caueãt, ne vnius eleemosyna, alterius peccatum fiat: & est absurdum, vt ecclesiastica dignitate seruus decedens, humanæ obnoxius sit seruituti.

¶ *A Burchardo, & Iuone citatur ex concilio apud Carisiacum, in Decretalibus vero tit. de rerum permut. ex concilio apud Syluanectum. Et habetur hęc palea in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus.*

7 *Item si rectores ecclesiæ de rebus propriis tantumdem ecclesiæ restituere voluerint; ecclesiasticas facultates libere dare possunt: & constabunt his, quibus datæ fuerint, perpetua firmitate.*

Vnde in Agathensi concilio, c. 49. legitur.

¶ Alienatio de rebus ecclesiæ, quomodo rata esse poterit. C. LVI.

SI quis qualibet † cõditione de rebus ecclesiæ aliquid alienare præsumpserit; si de suo proprio tantum ecclesiæ contulerit [c], quantũ visus est abstulisse; tum demum illud stare licebit.

8 *Item si seruos ecclesiæ libertate episcopus donauerit; ea, quæ in manumissione data illis fuerint, perpetua firmitate tenebunt: si tamen quantitatem canonibus præfixam data non excesserint.*

Vnde in eodem concilio, c. 7. legitur.

¶ De eodem. C. LVII.

SI quos de seruis ecclesiæ benemeritos [d], sibi [α] episcopus libertate donauerit; collatam libertatem [e] à successoribus placuit custodiri cum hoc, quod eis manumissor in libertatem contulerit. Quod tamen iubemus viginti solidorum numerum †, & modum in terrula, & uineola, uel hospitiolo tenere. Quod amplius [f] datum fuerit, post manumissoris [g] mortem ecclesiæ reuocetur.

α ¶ Sibi.] *Sic etiam legitur in editionibus conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis. Sed apud Iuonem, & in vno vetusto Gratiani exemplari abest dictio, sibi.*

Sed notandum est, quòd serui ecclesiarum manumitti nõ possunt non retento ecclesiastico patrocinio: nisi forte manumissor duos eiusdem meriti, & eiusdem peculij ecclesiæ conferre voluerit.

† al. Carisiacum

ext. de rerũ permu. c. iniustum. Burc. l. 3. c. 174. Iuo p. 3. c. 235.

Iuo p. 3. c. 161.
† al. pro qualibet

Iuo p. 16. c. 50.

† al. numeri modum

FVgitiui.] CASVS. Quidã serui ecclesiarũ fugitiui erant, & si reuocentur siue vocabantur, non poterant teneri. Statuit ergo conciliũ, vt ab epis si voluerint distrahãtur tales fugitiui. Idem potuerunt episcopi facere, si illi serui meruerint aliàs. Vel forte de aliis seruis, & non fugitiuis loquitur quod dicit c. in fi.

a ¶ *Fugitiui.*] sed quandiu est in fuga, vẽdi nõ potest. C. ad legem Flauiã de plag. in fuga. Itẽ potest fugitiuus vendi sub ea conditione, si apprehendatur. ff. eod. l. 2. ideo autem prohibetur vendi seruus fugitiuus: q̃a fuga est quædã species libertatis. ff. đ ædil. edict. quis sit fugitiuus. §. idem recte.

b ¶ *Meruerint.*] in alio.

INiustum.] ITEM. Hæc est 7. pars q. in qua dicit, ꝙ si alienator reddat ecclesiam indẽnem, s. sponte, euadet depositionẽ. Io. de Fan.

CASVS. Ponit quartũ casum Gra. in quo possunt prelati ecclesię res alienare licite; s. si tantumdem velint de propriis facultatibus recõpensare, quod probatur sequenti ca. cuius casus patet. Qualiter tamẽ illud c. intelligatur, melius dicitur ĩ apparatu.

c SI quis.] ¶ *Contulerit.*] Ergo si de suo tm̃ ecc̃læ dedit, euadit pœnã depositionis, & sic est cõtra s. e. monemus. & c. statuimus. & c. diaconi. vbi nõ euadit pœnã depositionis, licet tm̃ de suo det. sed hic loquitur ĩ eo casu, qñ prius habitus est tractatus cũ clericis, ꝙ de suo tm̃ vellet dare, vt posset rẽ illã alienare, & clerici hoc permiserũt [i]. Vel dic, ꝙ si eps̃ primo aliquid dedit ecclesiæ, sed postea tantũ, dẽ alienat ab ecclesia, hoc intelligitur fecisse ex voluntate ecclesiæ. arg. ff. sol. mat. dotẽ.

[i] Ad hoc fuit sententia H. qui credit sufficere consensum clericorum in genere. fuit etiam sententia. L.

ITEM SI SERVOS. Hęc est octaua pars q. in qua ponit qđ iuris sit de libertis ecclesiæ: & hæc est snĩa, ꝙ serui benemeriti possunt manumitti, & de rebus ecclesiæ habere vnde viuant, &c. Ioan. de Fant.

CASVS. Ponit hic Gra. quintũ casum, in quo prælatus põt aliq̃d de rebus ecclesiæ alienare. Nã cũ manumittit seruũ, põt ei donare vsque ad xx. solidos, & nõ vltra: & ad hoc inducit sequens cap.

SI quos.] CASVS. Quidã eps̃ quosdã seruos suæ ecclesiæ benemeritos manumisit, & eis quædã de rebus ecc̃lę donauit, quos successor eius voluit in seruitutẽ reuocare, & ea q̃ eis donata fuerãt. quare q̃sitũ fuit ĩ cõcilio Agathẽ. vtrũ hoc facere possit. Et rñdetur, ꝙ nõ põt eos in seruitutẽ reuocare, nec qđ datum est vsque

bene meritus dicitur quicumque non demeruerit, vt ff. de manu. testa. seruos. sic quilibet dicitur dignus, qui nõ est indignus, vt extra de prælum. dudum.

e ¶ *Libertatem.*] s̃. e. q. & si illi. ar. 5. ff. si quid in frau. pa. vnius.

f ¶ *Amplius.*] & ita donatio pro parte valet, & pro parte non. Itẽ est hic arg. quòd vtile non vitiatur per inutile. s. C. de don. sancimus. j. de consec. dist. 4. si non sanctificatur. j. 17. q. 4. questi. & j. ea. q. 5. quia. Ioan.

g ¶ *Post manumissoris.*] & ante posset, sed postea magis commode reuocare posset.

SED NOTANDVM EST. CASVS. Supra dictum est ꝙ serui ecclesiarum possunt manumitti quandoque. Nunc vero docet, ꝙ ipsa manumissio non est faciẽda nisi retento patrocinio, nisi

nisi manumissor recompenset ecclesiæ alium seruum eiusdem meriti,& eiusdem peculij.tamen dicit c.de duobus.

E *Piscopus qui mancipium.*] Casvs. Quidam eps quedã seruum ecclesiæ suæ manumittere desiderabat nullo patrocinio in ipso retento:quæsitũ fuit in concilio Toleta. qualiter hoc fieri pos-

lex illa ff.de dolo,sed si ex dolo.quia quod ibi dr, nõ põt committere dolũ,supple de facili.& videmus,ꝙ sæpe capitulũ accusatur, & excõicat conciliũ vniuersitatis.Et delictũ quod maiores de vniuersitate cõmittunt,ad omnes refertur.ff.de re iu.l.aliud.B.

no.s̄.7.q.1. sicut vir. ver. si vero.Arch.

e *Vt stante.*] ergo pœna soluta remanet contractus in sua firmitate.25.q.2.quæcumq;. quod aliàs non est verũ nisi sit hoc dictum, vt ff. de transa. qui fidem. Nã iniquũ est, ꝙ simul habeatur pœna & res. ff. de doli excep. apud. Labeo.extra d̄ poe.luã.

Vnde in concilio Toletano 4.c.67.legitur.

¶ De episcopo, qui non retento patrocinio seruos ecclesiæ manumittit. C. LVIII.

Poly.l.3.tit.13.
Burc.l.3.c.176.
Iuo p.3.c.237.

EPiscopus,qui mancipium iuris ecclesiæ non retento ecclesiastico patrocinio [a] manumitti desiderat; duo meriti eiusdem, & peculij coram concilio ecclesiæ,cui præeminet, per commutationem subscribentibus sacerdotibus offerat: vt rata, & iusta inueniatur diffinitio [b] commutantis. Tunc etiam liberam manumissionem sine patrocinio ecclesiæ concedere poterit: quia eum, quem libertati tradere disponit, iam iuri proprio [c] acquisiuit. Huiusmodi autem liberto, aduersus ecclesiam, cuius iuris extitit, accusandi [d], vel testificandi denegetur licentia. Quod si præsumpserit; placet,vt stante [e] commutatione in seruitutem propriæ ecclesiæ reuocetur,cui nocere conatur.

Iuo p.16.c.65.

Libertus enim (nisi venia [f] impetrata) patronum in ius vocare non permittitur. Vnde in secundo libro digestorum,tit.de in ius vocando.l.fin.

tit.4.le.5.

¶ [*Si sine venia edicti impetrata libertus patronum in ius vocauerit; ex querela patroni,vel †supradictam pœnã,id est quinquaginta aureos [g] dat: vel à præfecto vrbis † quasi inofficiosus [h] castigatur, si inopia [i] dignoscitur laborare.*] ¶ *Si vero à collegio quis manumissus fuerit, non singulis, sed vniuersitati reuerentiam debet. Vnde in eodem libro,tit.eodem, le. sed si hac.* ¶ [*Qui manumittitur à corpore aliquo,vel collegio, vel ciuitate; singulos [k] in ius vocabit. Nam non est illorum libertus; sed reip. honorem habere debet.* ¶ *Et si aduersus remp. vel vniuersitatẽ velit experiri, veniam edicti petere debet; quamuis actorem [l] eorum constitutum in ius sit vocaturus*]. *Si vero ingenuum [m] princeps facit,patrono reuerentiam non debet.* ¶ *In criminali vero causa, si libertus patronum in ius vocauerit, caput eius, & fortunas petiturus; ante litis exordium capite puniendus est. Crimen vero læsæ maiestatis excipitur, vel si patronam illicito serui concubitu uti deprehenderit: quo casu, etiam seruo cum munere libertatis dominam accusare permittitur:*

† *al.vel quinquaginta aureorũ pœnam dat*]

le.10.§.qui manumittitur.

ex le. si quis ex familiaribus. Cod. qui accus. non poss.

f ¶ *Nisi venia.*] id est, licentia agendi.

Libertvs. Casvs Supra dictũ est,ꝙ libertus suũ patronũ accusare nõ põt, vel ꝯ ipsum testificari. Nũc vero docet G. ꝙ in ciuili causa non põt eũ in ius vocare, nisi venia impetrata à maiori.

Si sine. Casvs. Quidam libertus licentia nõ impetrata patronum suum ĩ ciuili causa in ius vocauit.quæsitum fuit quã pœnã libertus ille pati debeat. Et respõdet ꝙ si patronus conqueritur,punietur libertus pœna aureorũ.50.si fuerit diues. si fuerit pauper, tãquã inofficiosus verberibus castigabitur.

g ¶ *Quinquaginta aureos.*] nisi pæniteat ante litis contesta.vt ff.de in ius voc.quamuis.

h ¶ *Inofficiosus.*] id est, impius,

i ¶ *Si inopia.*] pauperes enim semper puniũtur verberibus.s̄. ead. fraternitas,

posset. Et rñdetur,ꝙ si manumissor conferat ecclesiæ duos seruos eiusdem meriti & eiusdẽ peculii de consensu canonicorum subscribentium in cõmutatione, rata erit cõmutatio & manumissio talis:quia quem episcopus manumisit, iam iuri proprio acquisierat:ita tamen vt præfatus libertus non habeat licentiam accusandi, vel testificandi contra ecclesiam.quod si præsumpserit, cõmutatione manente reuocabitur in seruitutem.

a ¶ *Patrocinio.*] tali,scilicet,quod consistit in faciendo,s.in seruiẽdo:sed patrociniũ quod consistit in nõ faciẽdo, scilicet, ꝙ eũ non uocet in ius,illud nõ põt remittere,vt patet per id qđ seqtur.vtrũ aũt patronus ex toto possit remittere ius patronatus,notaui 54.distin.quicũque.Sed q̃ritur quare pro vno seruo dantur duo serui, & nõ pro vna re ecclesiæ dantur duæ res,vt s̄.e.c.si qs? Rñdeo:qa si seruus est bonus,diligenter gerit res ecclesiæ & negotia, & non permittit fieri fraudem.si est malus,per eũ põt extorqueri veritas. hanc rationem assignat lex C.de admi.tut.lex quæ.in prin.

b ¶ *Diffinitio.*] id est, voluntas.

c ¶ *Iuri proprio.*] id est,seruus ipse proprii iuris est factus.

d ¶ *Accusandi.*] ergo videt,ꝙ alter quàm libertus possit accusare ecclesiã,vt si accusat,ꝙ simoniace elegit aliquẽ, vt extra de si. veniẽs.vel ꝙ metum intulit alicui,vt ff.quod met.cau. metum. §. 2.Sed cõtra,vniuersitas nõ potest dolum committere,vt ff.de dolo,sed si ex dolo.sic nec dicitur aliquid possidere.ff.de acq. poss.l. 1.§.vlt.Nec ciuitas põt excõicari,vt 24.q.3.si habes.Item vniuersitas per actorem vel procuratorem suũ debet se defendere: sed in crimine non interuenit procurator.ergo vniuersitas nõ põt de crimine cõueniri.quod verũ est.Dicas ergo hic ponit verbũ accusandi pro verbo agẽdi [1]. Vel intellige cũ eps accusatur de crimine, quod comisit de consilio vniuersitatis [2], vt 16.q.6.placuit.Itẽ per modum inquisitionis põt agi cõtra vniuersitatẽ, prout legitur extra de si.veniẽs 2.Vel dic,ꝙ nõ proceditur cõtra vniuersitatẽ, sed potius ꝯ singulos. Io.ego credo, ꝙ vniuersitas (nisi sint infantes & similes personæ) accusari põt:q̃a dolũ cõmittere põt, nec ob.

Si vero. Casvs. Supra dictum est,quid iuris sit cũ seruus ab vno manumittitur. Nunc vero docet G.quid iuris sit cum manumittitur à collegio:quia tunc non singulis,sed vniuersitati reuerentiam debet.

Qvi manvmittitvr. Casvs. Dicitur hic, ꝙ si qs manumittitur à corpore aliquo,i. à societate cerdonũ vel pelliparioru, vel à collegio clericorũ, vel à ciuitate, singulos de vniuersitate in ius vocabit sine venia impetrata: quia non est libertus singulorum,sed vniuersitatis tm̃.sed si aduersus ciuitatem vel vniuersitatem aliã cuius est libertus,habeat actionẽ,nõ potest in ius vocare rectores vel actorẽ ipsius ciuitatis vel vniuersitatis, nisi venia impetrata.Sed si princeps aliquẽ faciat ingenuũ,nullã reuerentiã debet patrono. *Corpore.* Corpus dicitur societas hominum non habitantium simul. Collegium vero simul habitantium dicitur.

k ¶ *Singulos.*] sed cõis libertus duorũ neutrũ põt in ius vocare. ff.de in ius vo.communis libertus. quia res communis omnium est.ff.de ritu nuptia.illud.

l ¶ *Actorem.*] glossauerũt aũt quidam hæc in propria causa, non in causa vniuersitatis:hæc glossa falsa est:quia bene potest conueniri procurator [3] patroni,licet non ipse patronus,vt ff. de obseq. l.licet.ff.de in ius voc. sed & si.§.vlt. sed ipse patronus siue suo siue alieno nomine agat,non potest conueniri à liberto, vt per eãdẽ legẽ probatur. sed econuerso est in liberto;quia licet libertus suo nomine non possit conuenire patronum: tamen nomine alterius potest,vt ff.eod.quæsitum.

m ¶ *Ingenuum.*] restituẽdo eũ natalibus,vt ff.de natalib⁹ rest. l.2.

In criminali. Casvs. Dictum est s̄. in l. si sine. quid iuris sit cum libertus uocat patronum in ius sine venia in causa ciuili: Nunc uero docet Gra. ꝙ si uult patronum accusare de crimine, de quo patronus caput & diuitias perderet si probaretur, ante litis contestat. debet decapitari libertus: nisi in crimine læsæ maiestatis, & nisi patrona cum seruo suo concubuerit: quo casu cum munere libertatis seruo permittitur accusare. & ad hoc inducit l.seq.

[3] Id est tutor vel curator. & est p̄ causa patrõi, sed ĩ simplici p̄curatore sec⁹ s̄m quosdã. ff. de obseq. honori. & qa tunc semper patronus cõuenit, & habet iurare de calũnia.C. d̄ iura. calum. l.2.Arch.

Patronus à liberto non potest cõueniri.

SI QVA CVM SERVO. Casvs. Quædã mulier cũ seruo suo concubuit. quæsitũ fuit quã pœnã debeat pati vterque? Et respondetur, ꝙ femina debet decapitari, seruus aũt cõburi debet, & datur licentia omnibus accusandi de hoc crĩe, & officialibus copia nuntiandi. Seruus etiam poterit de hoc crimine accusare, & si crimen probauerit, pro munere libertatem habebit.

a ¶ *Capitali.*] hodie adultera verberatur, & detruditur in monasteriũ, vt C. de adul. auth. sed hodie. Vel dic, ꝙ auth. ĩtelligitur qñ nõ adulteratur cũ proprio seruo. Sed nũquid seruus põt accusare dominam suã si cum alio seruo adulteratur? Rñ. ꝙ non: quia hic loqtur de proprio tm̃ seruo. similiter nec dña virũ suũ põt accusare, si cũ ancilla sua iacet vel cũ aliena [1], cũ hoc cautũ nõ inuenio. hoc ideo, quia detestabilius est hoc crimẽ in muliere, q̃ in viro. Io. Male dicit Io. quia accusari potest mulier, & vir si cũ ancilla sua fornicetur, aut femina si adulterium committat, vt extra de diuor. ex litteris. B.

Dña adultera an possit à seruo suo accusari.

[1] Adde qđ no. glo. Bar. Pe. & Cy. in l. 1. C. de adul. Spec. in tit. de adult. versi. sed nũquid.

b ¶ *Verberone.*] id est, seruo qui post verbera comburitur.

IN PATRONOS. Casvs. Supra dictũ est ꝙ liberti patronos suos accusare non possunt. Nunc vero dicit, ꝙ contra eos testificari non possunt, nisi in casibus quibusdam, in quibus serui contra dominos, & liberti contra patronos verberari iubent.

sicut Codi. libro nono, titulo de mulieribus, quæ se proprijs seruis iunxerunt. leg. vnica Imperator Constantinus constituisse legitur. tit. 11. le. vnica.

[Si qua cũ seruo suo occulte rem habere detegitur; capitali [a] sententiæ subiugetur †, tradendo ignibus verberone [b]. Sitque omnibus facultas crimen publicum arguendi: sit officio copia nuntiandi: sit etiam seruo licentia deferendi: cui probato crimine libertas dabitur.] ¶ *In patronos etiam testificari non possunt, nisi in quibusdam casibus, in quibus etiam serui in dominos torqueri iubentur.*

Vnde in libro eo. Codicis, tit. de quæstionibus. l. prima. Impp. Antoninus & Verus. tit. 41. l. 1.

¶ De eodem. C. LIX.

QVæstionem de seruis contra dominos haberi non oportet, exceptis adulterij criminibus, item fraudati census [c] accusationibus, & crimine maiestatis, quod ad salutem principis pertinet. ¶ In ceteris autem, quamquam ea, quæ seruus contra dominum dixit, iudicaturi sententiam formare non debeant; tamen, si alijs [d] quoque probationibus fides veritatis inuestigetur, præscriptionis [e] inuidia euanescit. ¶ In pecuniarijs vero causis ex ª inopia probationum seruos contra dominum posse interrogari [f] manifestum est.

¶ *In aliquot vetustis codicibus caput hoc coniunctum est superiori.*

ª ¶ Ex inopia.] *In antiquis codicibus Gratiani legitur,* nec inopia. *& sic videtur etiam legisse auctor glossæ. In antiquiore etiam editione codicis Iustiniani tit. de quæstionibus, le. quæstionem. eodem modo habet, eamdemque lectionem secutus est auctor illarum glossarum, & in Basil. tit. 50. de quæstion. eadem est lectio. Sed quia in codice ab Haloandro edito legitur,* ex inopia, *& in l. Diuus ff. de quæstionib. videtur statutum, ex inopia probationum etiam in causis pecuniarijs posse torqueri seruos, nihil est mutatum.*

Item ibidem. l. secunda.

¶ De eodem. C. LX.

INsolitum est, & graue exemplo, audiri seruos aduersus tutores, vel matrem [g] dominorum suorum, nisi tutelæ agatur.

Si vero libertus sua auctoritate à patrocinio ecclesiæ recesserit, si admonitus redire contempserit, in seruitutem reuocabitur.

Vnde in eodem concilio Toletano quarto, c. 70. legitur.

¶ De libertis ecclesiæ, qui ab eius patrocinio discedunt. C. LXI.

LIberti ecclesiæ, qui ab eius patrocinio discedẽtes quibuslibet personis adhæserunt; si admoniti redire [h] contempserint; manumissio eorum irrita sit: quia per inobedientiæ † contemptum ingrati actione [i] tenentur.

Burc. l. 3. c. 184. Iuo p. 3. c. 244.

† al. obedientia.

Item ex concilio Hispalensi 2. c. 8.

g ¶ *Insolitum.*] ¶ *Matrem.*] Nam mater quandoque gerit tutelã filiorum, vt C. quando mu. tut. offi. fungi. l. 2. & finita tutela potest agi contra eos, qui non habentur loco dominorũ, cum pupillum spoliant. ff. de vsucap. pro emptore. qui fundum. §. si tutor.

SI VERO. Casvs. Dictum est s̃. in c. eps qui. ꝙ libertus à patrocinio ecclesiæ recedere potest, si eps duos seruos eiusdẽ meriti & peculii pro eo dederit. Nunc vero dicit Grat. ꝙ si sua auctoritate à patrocinio ecclesiæ recedat, nisi admonitus resipiscat, reuocetur in seruitutem: & hoc probat per seq. cap.

Q *Væstionem.*] Casvs. Lex ista diuiditur in tres partes. In prima dicit, ꝙ serui ꝯtra dños ĩ criminibus nõ admittunt sine indiciis aliis, nisi in exceptis criminibus, in quibus serui contra dominos torquentur etiã soli, & si alia indicia nõ præcedant. In secunda parte dicitur, ꝙ in certis criminibus non creditur solis seruis contra dños, sed eis fides cũ aliis probationibus adhibetur. In tertia parte dicitur, ꝙ in pecuniaria causa[1], nec soli, nec cum aliis probationibus cõtra dominos admittuntur. Secunda pars incipit ibi, *In ceteris autem.* Tertia ibi, *In pecuniarijs.* Sequens cap. patet per se.

c ¶ *Census.*] reipub. vel etiam ecclesiæ: quia ecclesia comparatur reipub. vt C. de sac. san. eccl. l. vt inter diuinum.

d ¶ *Si alijs.*] dicunt quidã, ꝙ nec in exceptis criminibus seruus ꝯ dñm admittitur, nisi aliqua præsumptio p̃cedat. nã serui & viles p̃sonæ semper quæstionibus subduntur, vt 4. q. 3. si aũt ea rei cõditio sit. Sed à quæstionibus nũquã est incipiẽdum, nisi p̃cedant indicia, vt extra de reg. iur. cũ in cõtẽplatione. sed littera ista hoc non patitur [2]. Dico ergo hoc speciale, vt initiũ sumatur à tormẽtis. similiter cũ maritus dr̃ vxorẽ occidisse. C. ad le. Cor. de sic. l. vlt. & cũ agitur de occiso dño. ff. ad Sylla. & si certus sit percussor.

Initiũ quandoque sumitur à tormentis.

[2] Dicũt qui dã quòd de facto hoc accidit hic. s. ꝙ fortes fuerũt quia sufficiẽter fuit aliàs probatũ. vn-

e ¶ *Præscriptionis.*] id est, exceptionis talis, scilicet iste est seruus meus, & ideo non audietur contra me.

f ¶ *Interrogari.*] nisi cum de facto suo interrogatur, vt 4. quæst. 3. item serui.

L *Iberti.*] Casvs. Constitutum fuit in Toletano concilio, vt si liberti ecclesiæ ab eius patrocinio decesserint: si commoniti ad ecclesiam non redierint, reuocẽtur in seruitutẽ. *Ingrati actione*, id est, actione intentata propter ingratitudinẽ. s. actione in factum.

h ¶ *Redire.*] sed quare coguntur isti redire, cum nullæ operæ sint eis impositæ: libertus enim nõ tenetur præstare operas, nisi sint eis impositæ. C. de ope. lib. l. 1. licet honorem eis exhibere teneatur. & etiã alere ipsum, vt C. de ope. lib. l. 1. & l. mater. Sed dicas aliud esse in libertis ecclesiæ, vt s̃. ea. diaconi. tamen licet liberti ecclesiæ teneantur ei præstare operas, non tamen tales quales serui. aliqua enim debet esse differentia, vt ff. de ope. lib. si libertus.

i ¶ *Ingrati actione.*] id est actione in factum, quæ datur propter ingratitudinem. non enim est hoc proprium nomen actionis. sic dicitur actio oneris aduersi, id est, quæ datur propter onus aduersum, vt ff. loc. in naue.

Q *uæstionem.*]

OCtaua.] CASVS. Elisæus seruus Agabren. ecclesiæ, statim cum fuit ab epo manumissus, nō solum voluit ipsum epum interficere, sed etiam patronam ecclesiam in quadam causa ciuili, vbi arbiter residebat, iniuste damnauit, vel eius bona pp rapinam vsurpauit: quare quæsitum fuit de isto in Hispalensi concilio in octaua die ipsius cōcilij, quam pœnam debeat pati iste libertus. Et respondet ꝙ debet in seruitutem reuocari, vt cuius libertas erat perniciosa, fit seruitus salutifera: & qui adepta libertate voluit superbire, discat obedire subiectus. & dicit H. *damnauit*, id est, damnificauit, vel ad damnificandum ecclesiam alios instigauit, vocando ecclesiam in ius sine venia.

Libertorum ecclesiæ filij sunt ecclesiæ obnoxij.

¶ Reuocentur in seruitutem ecclesiarum liberti, qui contra eius libertatem superbiunt. C. LXII.

OCtaua discussio a agitata est de quodam Helisæo ex familia Agabrensis ecclesiæ: qui ab episcopo suo traditus libertati, de libertate confestim ad contumaciæ morbum transiliuit; sicque per superbiam non solum eiusdem episcopi veneficis † artibus salutem lædere voluit, sed etiam patronam ecclesiam libertatis immemor prædamnauit b. Aduersus quem ingrati actio, canonum, & legum auctoritate, iuste dirigitur: scilicet, vt immeritæ libertatis damno mulctatus ad seruitutis nexum reuocetur c. Talium enim status, qui contra episcopum suum, vel patronam ecclesiam nituntur; decidi potius quàm conseruari conuenit: vt quorum libertas perniciosa est, sit salutifera seruitus: & qui superbire nouerunt adepta a libertate, proditi d, discant obedire subiecti.

† al. maleficis

Iuo p. 16. c. 66.

a ¶ Adepta libertate.] *Magna hoc loco est varietas in vetustis Gratiani codicibus. Nā partim concordant cum hac vulgata, partim habent*, adempta libertate proditi, *partim*, adepta libertate præditi, *vt concilium ipsum impressum, & manuscriptum, etiam in codice Lucensi regio. Apud Iuonem vero legitur*, adepta libertate elati, perdita discant obedire subiecti.

Item ex concilio Toletano 3. c. 6.

¶ A patrocinio non discedant ecclesiæ liberti ad sacros ordines promoti. C. LXIII.

DE libertis autē hoc præcipit sancta synodus, vt si qui prebyteri β, vel diaconi ab episcopis facti sunt secundum modum, quo canones antiqui dant licentiam; sint liberi: & tamen a patrocinio ecclesiæ tam ipsi, quàm ab eis progeniti e non recedant f. ¶ Ab alijs quoque libertati traditi, & ecclesiis commendati, patrocinio episcopi † colligātur: & ne cuiquam donētur, a principe hoc episcopus postulet.

† al. episcopali regantur

β ¶ Presbyteri, vel diaconi.] *In concilijs Colonia quattuor tomis impressis, & in codice Lucensi regio legitur.* De libertis autem id Dei præcipiunt sacerdotes, vt si qui ab episcopis, &c. *nulla presbyterorum, aut diaconorum mentione facta.*

Ne vero longinquitate temporis obscuretur conditio originis; tempore suæ manumissionis scribant liberti professionem, qua se profiteantur de familia esse ecclesiæ, & ab eius obsequio se numquam recessuros.

Vnde in concilio Toletano 6. c. 9. legitur.

¶ Professionem suæ conditionis liberti ecclesiæ faciant. C. LXIIII.

LOnginquitate g sæpe fit temporis, vt non pateat conditio originis. Vnde iam decretum est in anteriori h vniuersalis concilij canone, vt professionem suā liberti ecclesiæ debeant facere: qua profiteantur se & de familijs ecclesiæ esse †, & eius obsequium nūquam relicturos. Vnde his quoque nos adijcimus; vt quoties cursum vitæ sacerdos impleuerit, & de hac vita migrauerit; mox cum successor eius aduenerit, omnes liberti ecclesiæ, vel ab eis progeniti chartulas

ĩ. c. proximo

† al. manumissos

a ¶ *Discussio.*] id est, quæstio.

b ¶ *Prædamnauit.*] id est, valde damnificauit.

c ¶ *Reuocetur.*] hic habes ꝙ pp ingratitudinem reuocetur libertus in seruitutem. & intelligas ingratitudinē grauē offensam, qa non nisi pro graui offensa reuocatur libertus in seruitutem, & pp easdē causas, pp quas reuocatur donatio. in authen. vt liber. decetero. colla. 6. §. illud. Sm leges veteres sufficit leuis offensa. C. de libe. & eorū li. l. 2. Item hic habes, ꝙ siue cōmittat libertus ecclesiæ ingratitudinem ɔ̈ ecclesiam, siue contra epum, reuocatur in seruitutem. secus si contra alium de ecclesia. §. ead. qui manumittitur.

d ¶ *Proditi*] id est, de inobedientia conuicti.

DE libertis.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dr, ꝙ si liberti ecclesiarum facti sunt presbyteri, vel diaconi, iuxta modum quē canones antiqui docent, sint liberi tn̄ a patrocinio ecclesiæ, nec ipsi, nec eorum filij recedere debent. In secunda parte dicit, ꝙ libertos ecclesiæ commendatos debet eps tueri, nec pōt eps impetrare à principe, vt eos alicui donet. quod intelligit Hu. si manumissi fuerāt pleno iure, vel quò ad onus indebitum, vel in casu nō cōcesso. Sed ego intelligo sicut littera sonat, qa licet sint ecclesiæ cōmendati, non tn̄ sunt liberti ecclesiæ: & ideo eos eps donare non potest. Secunda pars, ibi, *Ab alijs quoque.*

e ¶ *Ab eis progeniti.*] ergo filij libertorum debent obedientiā præstare ecclesiæ patronæ suæ, sicut & patres eorum, vt hic, & C. de libe. & eorum liber. libertinæ. Sed ɔ̈, quod ex liberta nascitur, ingenuum est, vt C. de ope. liber. quod ex liberta. Sol. quidam intelligunt legē illam libertinæ. de filiis manumissis cum patre & ante manumissionē natis. leges ɔ̈rias intelligunt de natis post manumissionem. sed hoc stare non potest, qa hic dicitur: tam ipsi, quam ab eis progeniti. Item ex sequen. c. ĩ. ea. liberti. patet ꝙ intelligit de filijs natis post manumissionem, vbi dicit de futura prole, ꝙ ab ecclesiç patrocinio se nō potest subtrahere. Ideo quidam dixerunt istud speciale esse in libertis ecclesiæ, vt filij nati post manumissionē patrum suorum sint liberti ecclesiæ. Tu dicas ꝙ filij nati post manumissionē sunt ingenui: sunt tn̄ obnoxij ecclesiç quo ad quasdā operas, quæ cōsistunt in honore, in assurgendo, & in salutando: item ꝙ non vocabūt eam in ius. alias reuocantur in seruitutem, vt in c. seq. Ioan.

f ¶ *Non recedant.*] hic habet locum distinctio decre. extra de ser. non ordi. eo libētius. Est tn̄ hoc speciale in libertis ecclesiæ, ꝙ etiā licet facti sint sacerdotes, ꝙ pp ingratitudinem reuocantur in seruitutē, vt 54. dist. qui ex famulis. secus tn̄ in famulis priuatorum.

NE VERO.] CASVS. Supra dictum est, ꝙ liberti ecclesiarū non debent ab eorum patrocinio recedere: sed qa factum sæpe longinquitate tēporis obscuratur; ideo hic docet, vt liberti tempore suæ manumissionis scribant professionē, qua confiteantur se esse libertos ecclesiæ, & ab eius obsequio numquam recessuros: & ad hoc duo c. seq. inducuntur.

LOnginquitate.] CASVS. Statutum fuit in cōcil. Toletano, vt liberati ecclesiarū professionē facere debeāt, qua cōfiteantur se esse libertos ecclesiæ, & ab eius obsequio non recessuros. Sed cum idem conciliū fuit iterum congregatū, adiecit vt cum eps ecclesiæ fuerit defunctus, & ei alius substitutus: oēs liberti ecclesiæ, vel ab eis progeniti substituto pontifici intra annū a tēpore suæ ordinationis chartulas suas in conspectu ecclesiç debeāt publicare & renouare: quatenus illi suū statū teneant, & ecclesia eorū obedientia non careat. si vero hoc contemnent, reuocentur in seruitutem.

g ¶ *Longinquitate.*] quia si per decē ann. steterit in libertate, amodo liber habetur, vt extra de coniu. ser. licet. ff. qui & a qui. ma. si. cū. §. Aristo. Vel si mater alicuius tempore mortis eius se pro libera gesserit, & filius eius per quinquennium vixerit vt liber, amodo liber erit, vt C. ne de sta. defun. l. 2. & 3. sed licet seruus fugitiuus se pro libero gesserit, non ideo est in possessione libertatis, vt C. de agri. & cens. cum simus. in fi. lib. 11. & ff. de acqui. pos. l. per eum, in fi.

h ¶ *In anteriori.*] non determinat hic de quo dicat.

a ¶ *Intra annum.*] similiter si vasallus intra annum non petit inue sti turã, cadit à iure feudi, vt in consti. Friderichi, imperialis. §. præ terea. de feud. nec obstat quod legit̃ extra de iureiu. veritatis. vbi dr̃ ꝙ non iurat̃ successori Papæ. potest enim dici specialem ibi esse indulgentiã: in emphyteota secus est, quia licet non soluat canonẽ intra annum, tñ nõ expellitur, vt 10. q. 2. hoc ius. No. ꝙ hic excursus anni priuat aliquem libertate, sicut excursus anni probat crimẽ. 11. q. 3. rursus. sic 20. q. 2. puella. sic extra de offi. ordi. pastoralis. sic 54. distin. si seruus.

E *Cclesiasticis.*] CASVS. Theodorus vir eloquentissimus consiliarius Romanæ sedis seruo aliquo indigebat; & ideo G. tradidit ei Acosimum seruum natione Siculum, & vt hæc donatio nullo tempore valeat retractari, ad cautelam futuri temporis sibi fecit publicum instrumentũ, quod G. subscriptione sua roborauit. Hu-

Anni excursus aliqua facit.

suas in conspectu omnium debeant ipsi substituto pontifici publicare, & professiones suas in conspectu ecclesiæ renouare: quatenus status sui vigorẽ & illi obtineant, & obedientia eorum ecclesia non careat. Si autem aut scripturas libertatis suæ intra annum [a] ordinationis noui pontificis manifestare contempserint, aut professiones renouare noluerint; vacuæ & inanes chartulæ ipsæ remaneant, & illi origini suæ redditi, sint perpetuo serui.

a ¶ In anteriori.] *Significatur canon 69. concilij Toletani quarti, qui proximo c. refertur. Nam quartum illud Toletanum, quod fuit plenissimum, in sequentibus Toletanis vocari solet vniuersale concilium, vt in quinto c. 2. & 7. & in sexto concilio c. 1. 3. 7. & 18. Et in principio ipsius quarti concilij episcopi aiunt,* quoniam generale concilium agimus.

Item ex concilio Toletano 4. c. 69.

¶ Nec liberti, nec eorum posteri à patrocinio discedant ecclesiæ. C. LXV.

Poly. l. 3. tit. 12. Burc. l. 3. c. 185. Iuo p. 3. c. 245.

LIberti ecclesiæ (quia numquam moritur [b] eorum patrona) à patrocinio eiusdem numquam discedant; nec posteritas quidem eorum: sicut priores canones decreuerunt. Ac ne forte libertas † eorum in futura prole nõ pateat, ipsaque posteritas naturali ingenuitate obnitens sese ab ecclesiæ patrocinio † non subtrahat; necesse est, vt tam hi liberti, quàm ab eis geniti † [c] professionem episcopo suo faciant: per quam ex familia ecclesiæ libertos effectos se esse fateantur, eiusque patrocinium non relinquant: sed iuxta virtutem suam obsequium ei, vel obedientiam præbeant.

† al. libertinitas
† al. patrocinio subtrahat
† al. progeniti

Pro remuneratione etiam impensi obsequij res ecclesiasticæ vtiliter possunt donari.

Vnde in Toletano concilio 4. c. 36. legitur.

lib. 6. capitul. c. 190. Iuo p. 3. c. 138.

¶ Quæ de rebus ecclesiæ in remunerationem obsequij præstantur, rata permaneant. C. LXVI.

QVicumque episcopi suffragio [d] cuiuslibet aliquid ecclesiasticæ vtilitatis prouiderint [e], & pro eo quodcumque commodum in remunerationem promiserint [f]; promissi solutionem eos exoluere oportebit: ita vt id ad concilium prouinciale deferatur †, vt eorum conniuentia confirmetur; quia (sicut Paulus ait) dignus est operarius mercede sua.

† al. deductũ eorum conuentu cõfirmetur

Item Gregorius lib. 2. indict. 11. epist. 18. Theodoro consiliario.

¶ Serui ecclesiarum in eorum dominium transferri possunt, qui ecclesiasticis vtilitatibus deseruiunt. C. LXVII.

Poly. l. 3. tit. 13.

ECclesiasticis vtilitatibus desudantes, ecclesiastica dignum est remuneratione gaudere; vt qui se voluntarijs [g] obsequiorum necessitatibus sponte subijciunt, digne nostris prouisionibus consolentur. Quia igitur te [β] Theodorum virũ eloquentissimum consiliarium nostrum mancipiorum cognouimus ministerio destitutum; ideo puerum nomine Acosimum natione Siculum iuri, dominioque tuo dari, tradique præcipimus: quem quoniam traditum ex nostra voluntate iam possides; huius te necesse fuit scripti †, pro futuri temporis testimonio [h], ac robore largitatis, auctoritate fulciri: quatenus, Domino protegente, secure eum semper, & sine vllius retractationis suspicione, quippe vt dominus, valeas possidere [γ].

† abest ab orig.

β ¶ Te.] *Addita est vox ista, & cetera sunt emendata ex originali, vt intelligatur eumdem esse cui scribitur, & cui fit donatio.*

γ ¶ Possidere.] *Apud B. Gregorium hæc sequuntur.* Neque enim quemquam fore credimus, qui tam paruam largitatem pro tua tibi deuotione concessam desideret, vel tentet vllo modo reuocare: cum vno eodemque tempore & verecundum sit à decessoribus bene gesta resoluere, & verecundum sit docere ceteros in sua quandoque resolutoriam proferre largitate sententiam.

L *Iberti.*] CASVS. Statuitur in c. isto, vt liberti ecclesiæ à patrocinio ecclesiæ numquam recedant: qa eorũ patrona, scilicet ecclesia nũquam morit̃, nec posteritas eorum, sicut antiq canones decreuerũt. & hoc in prima parte. In ša parte dr̃, ꝙ liberti & eorũ filij faciant professionem, qua profiteant̃ se esse libertos ecclesiæ, & ꝙ ab ei⁹ patrocinio nõ recedent, ne libertas in futura prole non pereat: & ipsa posteritas à patrocinio ecclesiæ se non subtrahat.

b ¶ *Moritur.*] ecclesia enim non potest esse nulla [1], vt 24. q. 1. pudenda.

1 Istam glo. sequitur Alexã. de Imol. in l. pactũ ꝙ. col. 2. C. de pact. & idem Alexan. in l. extraneum. col. 3. de here. insti. vbi vide concor.

c ¶ *Geniti.*] ꝑpter hoc dixerũt quidam, ꝙ speciale esset in ecclesia ꝙ filij libertorum ecclesiæ sint liberti ecclesiæ: quod non est verũ, sed tñ quòad quid sunt ad stricti ecclesiæ, vt ei assurgant, vt eam non accusent. §. ead. episcopus qui. cum §. seq.

PRO REMVNERATIONE. CASVS. Ponit hic Grat. sextum casum, in quo res ecclesiarũ licite possunt alienari: s. ꝓ remuneratiõe faciẽda.

Q *Vicumque.*] CASVS. Aliqui sustinuerũt laborẽ pro ecclesia aliqua. prælatus illius ecclesiæ ꝓmisit aliquid illis pro remuneratione laboris sui, terrã. s. vel aliquid aliud: postea nolebat soluere ꝓmissum. vnde quæsitũ fuit in concilio Toletano vtrum ad hoc possit compelli de iure? Et rñdetur ꝙ sic: hoc probatur auctoritate Pauli: ita tamen, vt illa remuneratio per concilium prouinciale confirmetur.

d ¶ *Suffragio.*] i. qa suffragiũ ꝑstitit ecclesiæ concilio vel auxilio.

e ¶ *Prouiderint.*] alicui.

f ¶ *Promiserint.*] vr̃ ꝙ aliqs obliget̃ nudis verbis, licet non intercessit stipulatio, vt extra de testa. indicãte. 22. q. 5. iuramẽti. & j. e. q. 5. qa Ioãnes. qđ verum est. & põt dici ꝙ competit actio ex nuda promissione [a], s. condictio ex canone illo. j. 22. q. 2. iuramẽti.

a Hoc nõ habet locum apud Cathelanos, apud quos nõ datur actio ex promisso. teneri tñ debet Cathelanus q vanis promissionibus & inutilibus inuitationib⁹ detinet viatorem, falsitatem de dolo. ff. si quis cau. si actio. secundum Vin. q ita nota. extra in proœ. Rex pacific⁹. Archid.

Huius. s. largitatis. *Futuri,* scilicet temporis.

g ¶ *Voluntarijs.*] voluntarium vocat, & tñ ipse dicit inesse necessitatem, quia ab initio est voluntariũ: sed postquam illud incepit, tenetur illud consummare, vt C. de ac. & ob. sicut. Et habes hic, ꝙ ecclesia tenetur ad antidora. extra de testa. cum in officijs.

h ¶ *Testimonio.*] id est, instrumento suo, quod fuit ei testimonium profuturum.

MISERA-

MISERATIONIS QVOQVE. Casvs. Ponit hic Gratianus vij.casum, in quo serui ecclesiarum miserationis intuitu libertati donari possunt,& sic quodam modo alienantur.

Cvm redemptor noster.] Casvs. Dicitur in hoc c. ꝙ Greg. intuitu pietatis duos seruos Romanæ ecclesiæ,s. Montanũ & Thomam manumisit,& eis omne peculiũ quod habebant relaxauit: & hoc fecit ad instar Iesu Christi,qui venit in mundum, vt vinculũ diabolicæ seruitutis rũperet,quo tenebamur adstricti. vnde præcipit Paterio notario,vt scriberet instrumentũ,cui Greg. Papa propria manu subscripsit cũ tribus presbyteris & tribus diaconis.

Miserationis quoque intuitu serui ecclesiarum libertati donari possunt.
Vnde Gregorius Montanæ †, & Thomæ lib.5.epist.12. seu c.112.

† al. Montano

¶ Miserationis, & pietatis intuitu serui ecclesiarum possunt manumitti. C. LXVIII.

Cvm redemptor [a] noster totius conditor creaturæ ad hoc propitiatus humanam voluerit carnem assumere,vt diuinitatis suæ gratia, dirupto,quo tenebamur captiui,vinculo seruitutis, pristinæ nos restitueret libertati; salubriter agitur,si homines, quos ab initio natura liberos protulit,& ius gentium [b] iugo substituit seruitutis, in ea, in qua nati fuerant,manumittentis beneficio libertate reddantur. Atque ideo pietatis intuitu,& huius rei consideratione permoti vos Mõtanam †, atque Thomam famulos sanctæ Romanæ ecclesiæ,cui,Deo adiutore, deseruimus, liberos ex hac die, ciuesque Romanos efficimus; omneque vestrum vobis relaxamus [c] seruitutis peculium [α]. *& infra.* ¶ Hanc autem manumissionis paginam Paterio notario scribendam dictauimus,& propria manu vnà cum tribus [d] presbyteris prioribus, & tribus diaconis pro plenissima firmitate subscripsimus, vobisque tradidimus. Actum in vrbe Romana.

† al. Montanum

α ¶ Peculium.] *In vetusto codice epistolarum B. Gregorij bibliotheca Vaticanę legitur,* periculũ.

Item serui ecclesiarum publicis angarijs non debent fatigari.
Vnde in concilio Toletano 3.c.21.legitur.

ITEM SERVI. Casvs. Dictum est s̄.ea.q.2.c. p̄dia.ꝙ possessiones ecclesiarum non debent à laicis fatigari. Idem nunc dicit Gratianus de seruis ecclesiarum.

Ecclesiarum seruos.] Casvs. Relatũ est in cõcilio Toleta. ꝙ quidam iudices & administratores publicorum officiorũ seruos ecclesiarũ vel ep̄orũ, vel aliorũ clericorũ diuersis angariis fatigabant. Quare cõciliũ postulauit à Greg. vt tales præsumptores prohiberet, & statuit conciliũ, vt si quis decetero talia præsumeret, ab ecclesiastica cõione repelleretur.

lib.6. capitul. c. 290. Iuo p.3. c. 138.

¶ Serui ecclesiarum publicis angarijs non fatigentur. C. LXIX.

Ecclesiarum [β] seruos,& episcoporum,vel omnium clericorum [e] à iudicibus,vel actoribus publicis in diuersis angarijs fatigari dolemus. Propter quod omne concilium à pietate gloriosissimi Domini nostri poposcit;vt tales deinceps ausus inhibeat: sed serui suprascriptorum officiorum in eorum vsibus,vel ecclesiæ laborent. Si quis vero iudicum,aut actorum,clericum,aut seruum clerici,vel ecclesiæ,in publicis,ac priuatis negotijs occupare voluerit,à communione ecclesiastica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.

β ¶ Ecclesiarum.] *In ceteris huius concilii exemplaribus impressis,& manuscriptis, quę collata sunt,& apud Iuonem legitur quemadmodum apud Gratianum; pręterquam in editione quattuor tomorum, & codice Lucensi regio: in quibus initium capitis 21. sic habet.* Quoniam cognouimus in multis ciuitatibus ecclesiarum seruos,& episcoporum,vel.o.c.a.i.v.a.p. in diuersis angarijs fatigari,omne concilium,&c. *Et hic quidem nulla facta est mutatio: alia vero,in quibus omnes conciliorum codices concordant, sunt emendata.*

e ¶ Clericorum.] ar. ꝙ eodẽ priuilegio gaudet serui clericorũ quo ecclesiæ. j.16.q.1. similiter. s̄.87.dist. eos qui.& 89.di. indicatũ. Clerici enim & eorũ mancipia sunt exempta ab omnibus muneribus ciuitatum, nisi subsit magna necessitas. extra de immu.eccle. nõ minus. C. de episc.& cler.l.2.

Item pro alimonia pauperum, pro redemptione captiuorum res sacras distrahi licet.
Vnde Ambrosius ait lib.2.de officijs,c.28.

ITEM PRO ALIMONIA. Casvs. Ponit hic Grat. viij. casum in quo res ecclesiæ licite distrahi possunt, s.p alimonia pauperũ: & redẽptione captiuorum. Et ad hæc sequentia cap. inducũtur vsq; ad 9. item largitate.

Avrum.] Casvs. Beneueñ. hunc casum sic posuit. Amb. in hoc c. ponit tria genera largitionis. Primum est,cũ res ecclesiæ pauperibus vel captiuis largiuntur. Secundum est, cũ alienantur pro templo ædificando. Tertiũ est,cum largiuntur pro cœmeterio emẽdando vel ampliando. in istis tribus generibus docet aurũ & pecuniã ecclesiæ nõ esse seruãdã, sed erogandã tẽpore necessitatis: quod si prælatus non fecerit, asportabit hostis: sicut Assyrii aurum & argentum de tẽplo Dñi sustulerũt. Et hoc primo debet fieri d̄ auro & argẽto, qd̄ nõ consistit in vasis diuino officio deputatis. Si vero sunt vasa diuinis officijs deputata, primo nõ consecrata sunt largienda, deinde etiã ea quæ sunt consecrata, in pios vsus sunt expendenda: ita tamen, vt forma calicis in sua forma non remaneat, nisi alij ecclesiæ distrahatur: laicis vero confracta & conflata. H. hunc casum sic ponit. Ambro. intendit ostendere, ꝙ res ecclesiasticæ debent dari & alienari tempore necessitatis. Et ponit quinque casus, quibus licite alienantur res ecclesiæ, s. pro alimonia pauperum, pro redẽptione captiuorũ, pro loco religioso ędificãdo, pro cœmeterijs ampliãdis, pro sepulturis mortuorum extruẽdis. In his quidem vasa pretiosa & sacrata debent alienari alij ecclesiæ in eadem forma: laicis cõfracta & conflata. *Tribus.* Quinque posuit, non dicit tribus, sed duos primos ponit sub vno membro, & duos vltimos sub alio, medium vero sub tertio.

¶ Res sacræ quibus ex causis alienari debeant. C. LXX.

Poly.l.6.tit. 20. Iuo p.3.c. 180. Ans.l.13.c. 28. 4.Reg. 24.

Avrum ecclesia habet,non ut seruet, sed ut eroget,& subueniat in necessitatibus. Quid opus est custodire,quod nihil adiuuat? An ignoramus,quantum auri, atque argenti de templo Domini, Assyrij [f] sustulerunt? Nonne melius conflat sacerdos propter alimoniam pau-

a ¶ *Cum redemptor.*] hic habetur forma sub qua fiunt manumissiones,& planum est.

b ¶ *Iusgentium.*] alibi dicitur, ꝙ iure diuino est inducta seruitus. Sed de hoc dixi s̄.dist.1. ius gentium.

c ¶ *Relaxamus.*] Sed nonne eo ipso, ꝙ aliquis inter viuos manumittitur, videtur ei peculium datum, nisi expresse hoc adimatur. C. de pe. eius qui li. meruit. l. vnica? Sed dicas, ꝙ aliud est in libertis ecclesiæ. nã eis in manumissione non licet dari vltra summam viginti solidorum, vt s̄. ea si quos.

d ¶ *Cum tribus.*] ergo nõ requiritur consensus omniũ vbi libertas datur [1], & hoc in fauorem libertatis fit, vt C. de cõi seruo ma. l.1. arg. cõtra 54. dist. c.1. s̄. ea. episcopus qui. Itẽ videtur hic, ꝙ sigillũ [2] Papæ non facit chartã authẽticã, nisi adsit subscriptio. Io.

f ¶ *Assyrij.*] id est, Babylonij, qui cum Nabuchodonosor ceperunt Hierusalẽ, & abstulerunt vasa de templo Domini. j. de consecra. dist. 1. vestimenta.

2 Circa istã materiam, an notarius possit omittere in instrumentis suũ solitũ signũ & apponere aliud, d̄ quo vide per Arc. hic, cui add̄ G. d̄ Cu. i cõparatiõe & ibi Bal. in vlt. col. C. de fide instru. & per Bald. in princ. C. col. 2. & Ang in Auth. de instru. cau. & fi. in prin.

Clerici sunt à muneribus ciuilibus exempti.

a ¶ *Ministrasses.*] id est, ministrare debuisses.
b ¶ *Occisi sunt.*] ergo tūc demum cum timeatur mors [1], redimi debent captiui, vt no. s̄. ea. sicut omnino.
c ¶ *Quid.*] id est, simile illi.
d ¶ *Timui.*] sic forte se excusabat.
e ¶ *Spatia laxata.*] id est, ampliata.
f ¶ *In his tribus.*] in alimonia pauperum, in redemptione captiuorum, in ædificatione tēpli, vel augmentatione cœmeterii.
g ¶ *Mystici.*] i. in forma calicis, in quo mysti cum poculū sanguinis Christi cōficitur. Et qđ dixi de ecclesia, intelligunt quidā de ecclesia in qua est: quia cum sit res sacra, non potest vēdi etiā alii ecclesiæ. Et de hoc notaui 10. q. 2. hoc ius.

[1] Scilicet corporis. Itē vbi timetur mors animę, vt j. e. c. vers. & vera. velut si cogeretur adorare idola. 23. q. 4. ipsa pietas. secundum I. an. & ca. di splicet. & 24. q. 3. si habes. secūdum H.

satis. 47. distinct. sicut.
p ¶ *Peccatorum.*] venialiū: quia cæremonialia tollebāt tm̄ venialia peccata, sicut hodie aqua benedicta, vt j. de conse. dist. 3. aqua.
q ¶ *Crucem.*] sustinendo contumelias.
r ¶ *Vel cautum.*] cum ideo fit quia expectatur maior necessitas. *Timi*

perum, si alia subsidia desint, quàm sacrilegus contaminata asportet hostis. Nonne dicturus est Dominus, cur passus es tot inopes fame emori? Et certe habebas aurum, vnde † ministrasses [a] alimoniam. Cur tot captiui deducti in commercium † sunt, nec † redempti, ab hoste occisi sunt [b]? Melius fuerat, vt vasa viuentium seruares, quàm metallorum. His nō posset responsum referri. Quid [c] enim diceres? Timui [d], ne templo Dei ornatus deesset? Responderet, aurum sacramenta non quærunt: neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus sacramentorum, redemptio captiuorum est: & vere illa sunt vasa pretiosa, quæ redimunt animas à morte. Ille verus thesaurus est Domini, qui operatur quod sanguis eius operatus est. *& post pauca.* ¶ Nemo enim potest dicere, cur pauper viuit? nemo potest queri; quia captiui redēpti sunt. Nemo potest accusare, quia templum Dei ædificatum est. Nemo potest indignari, quia humandis fidelium reliquijs spatia laxata [e] sunt. Nemo potest dolere, quia in sepulturis Christianorum requies defunctorum est. In his tribus [f] generibus vasa ecclesiæ etiam initiata confringere, conflare, vendere licet. opus est, vt de ecclesia mystici [g] poculi forma non exeat: ne ad vsus nefarios sacri calicis ministerium trāsferatur. Ideo intra ecclesiam primum quæsita sunt vasa, quæ initiata non essent; deinde comminuta; postremo conflata, per minutas erogationes dispensata egentibus, captiuorum quoque pretijs profecerunt. Quòd si desunt noua, & quæ nequaquam initiata videantur; in huiusmodi vsus, quos supra diximus, arbitror omnia pie posse conuerti.

† al. vt
† in vulgatis legebatur, *in captiuitatem ducti*]

Item Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum.

epist. 2.

¶ Non parietes templi ornare, sed pauperibus prouidere, gloria episcopi est. C. LXXI.

Gloria episcopi est pauperum inopiæ † prouidere; ignomina sacerdotis est proprijs studere diuitijs. Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui uix milio, & cibario [h] pane rugientem [i] saturare ventrem poteram; nunc similam, & mella fastidio. *Item paulo inferius.* ¶ Multi ædificant parietes [k], & columnas [l] ecclesiæ subtrahunt † [m], marmora nitent, auro splendent laquearia, gemmis altare distinguitur: & ministrorum Christi nulla electio est. Neque vero mihi aliquis opponat [n] diues in Iudæa templum, mensam, lucernas, thuribula, patellas, scyphos, mortariola, & cetera ex auro fabrefacta. Tunc hæc probabantur [o] á Domino; quando sacerdotes hostias immolabant, & sanguis pecudum erat remissio † peccatorum [p]: quamquam hæc omnia præcesserint in figura: scripta autem sunt propter nos; in quos fines sæculorum deuenerunt. Nunc vero, cum paupertatem domus suæ pauper Dominus dedicarit; portemus † crucem [q], & diuitias lutū putabimus. *Item ibidem in extremo.* ¶ Amico quidpiam rapere furtum est: ecclesiam fraudare, sacrilegium est: accepisse, quod pauperibus erogandum sit; & esurientibus plurimis, vel cautum [r] esse velle, vel timidū [s], aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. *Item eiusdem ad Paulinum de institutione monachi.* ¶ Crates ille Thebanus homo quomdam ditissimus, cum ad philosophandum Athenas pergeret; magnum auri pondus abiecit: neque putauit se simul posse & virtutes, & diuitias [t] possidere. Nos suffarcinati auro Christum pauperem sequimur: & sub prætextu eleemosynæ pristinis opibus incubantes, quomodo possumus aliena [u] fideliter distribuere, qui nostra timide reseruamus? Plenus venter [x] facile de ieiunijs disputat. Non Hierosolymis [y] fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse laudandum est.

† al. opibus
† *substruunt*] vera lectio
† al redemptio
1. Cor. 10.
† al. cogitemus
epist. 13.

Loria episcopi.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in quattuor partes. in prima parte Hie. reprehendit epos, q cū pauperes erant, vili cibo libenter reficiebantur: cum vero facti sunt diuites, vel delitiis incūbentes, cibos delicatos abhorrent. & vt eos liberius redarguat semet ipsum talibus cōnumerat. In secunda parte reprehēdit episcopos, qui ornant templum gemmis & lapidibus ad instar sacerdotum veteris testamēti: sed de clericis per quos ecclesia gubernatur, nullam curā habent. & dicit, q in veteri testamento factus fuit ex præcepto Domini ornatus in tēplo. In tertia parte dicit, q amico aliquid rapere, furtū est: ecclesiam vero fraudare, sacrilegium est. & de his quæ pauperibus sunt erogāda subtrahere p̄donis superat crudelitatē. In quarta parte inuitat nos ad cōtemptum diuitiarum exemplo Cratis, qui cū Athenas pergeret ad philosophandum, aurū proiecit quod portabat, cū nō crederet se posse virtutes simul & diuitias possidere. Secūda pars incipit ibi, *Multi ædificant.* Tertia ibi, *Amico rapere.* Quarta ibi, *Crates ille Thebanus.*
h ¶ *Cibario.*] scilicet familiæ.
i ¶ *Rugientem.*] id est, famelicum.
k ¶ *Parietes.*] id est, imperitos [2]. sic 46. distin. sunt nonnulli.
l ¶ *Columnas.*] id est, peritos.
m ¶ *Subtrahunt.*] id est, non recipiunt.
n ¶ *Opponat.*] arg. ab exemplis non esse argumentandum.
o ¶ *Hæc probantur.*] sed nonne hæc hodie probantur à Domino. infra de consecra. distinct. 1. & calix? ita: sed non in superabundantiam, vt non habeatur delectus personarum. 86. distin. non

[2] Scilicet eos promouēdo ad beneficia, contra illud extra de p̄bē. graue. & c. super inordinata. Arch.

s ¶ *Timidum.*] si ideo facit, quia timet ne sibi deficiat.
t ¶ *Diuitias.*] nam vere philosophantes contemnunt [3] pecuniā. ff. de vaca. mu. l. in honoribus. §. penult.
u ¶ *Aliena*] id est, res ecclesiæ.
x ¶ *Plenus venter.*] id est, prælatus plenus diuitiis.
y ¶ *Non Hierosolymis.*] id est, non tantum esse prælatum: sed opera prælati facere laudabile est. 27. q. 5. cauete.

ITEM

ITEM LARGITATE. CASVS. Ponit Grat. nonũ casũ, in quo ep̃ res ecclesiasticas possunt alienare quo ad usumfructum, dan[do] eas clericis sub nomine precariæ: & ad hoc probandum inducit seq. cap.

SÆpe fit.] CASVS. Quidam episcopus volebat cõcedere prædium

monasterijs causa religionis: dũmodo ecclesiã suã non lędat enormiter. Et ad hoc inducit sequentia cap.

SI episcopus.] CASVS. Quidam episcopus volebat facere monasterium de quadam ecclesia parochiali: & aliquid de rebus episcopalis ecclesię ei conferre volebat. Vnde quæsitum fuit in concilio Toletano vtrum hoc facere posset? Et respõdet ꝙ sic, dũmodo de cõsensu c. hoc faciat, & ecclesiæ suæ detrimentũ nõ exhibeat.

Item largitate etiam episcopi stipendium de rebus ecclesiæ clericis dare licet: cuius professio sub precariæ nomine fieri debet.

Vnde in concilio Toletano 6.c. 5.

¶ Qui beneficium ab ecclesia accepit, eius professionem nomine precariæ faciat. C. LXXII.

Iuo p. 6. c. 372.

SÆpe fit, vt proprietati originis obsistat [a] lõginquitas temporis. Quapropter prouidẽtes decernimus, vt si quis clericorum [*], stipendium de rebus ecclesiæ, cuiusquã episcopi [b] ꝑcepit largitate [c], sub precariæ [d] nomine debeat professionem scribere: vt nec per tentionem † diuturnam præiudicium afferat ecclesiæ; & quæcumque in vsu perceperit, debeat vtiliter laborare [e]: vt nec res diuini iuris videantur aliqua occasione negligi; & subsidiũ ab ecclesia, cui deseruiunt, percipere possint clerici. Quòd si quis eorum contempserit facere; ipse se stipendio suo uidebitur priuare [f].

† al. retentionem

* ¶ Clericorum.] *In codice conciliorum Lucensi regio sequitur*, vel aliarum quarumlibet personarum.

Religionis quoque intuitu ea, in quibus ecclesia detrimentum non patitur, monasterijs tradi possunt.

Vnde in 3. Toletano concilio, c. 4. legitur.

¶ Licet religionis intuitu res ecclesiæ alienare. C. LXXIII.

Iuo p. 3. c. 168.

SI episcopus [g] vnam de parochianis ecclesijs suis monasterium dicare voluerit, vt in ea monachorum regulariter congregatio viuat; hoc de consensu concilij sui habeat licentiam faciendi. Qui etiam si de rebus ecclesiæ pro eorum substantia aliquid, quod detrimentum [h] ecclesiæ non exhibeat, eidem loco donauerit; sit stabile. Rei enim bonæ statuendæ sanctum concilium dat consensum [i].

Item ex Toletano 9. c. 5.

¶ Non vltra quinquagesimam partem rerum ecclesiæ, monasterio, quod constituit, episcopo licet conferre. C. LXXIIII.

Iuo p. 3. c. 170.

† al. consilium

BOnæ rei dare consultum †, & præsentis habetur vitæ subsidium, & æternæ remunerationis expectare cernitur præmium. Quisquis itaque episcoporum in parochia sua monasterium construere forte voluerit, & hoc ex rebus ecclesiæ, cui præsidet, ditare decreuerit; non amplius ibidem, quàm quinquagesimam partem dare debebit: ut hac temperamenti æquitate seruata, & cui tribuit, competens subsidium conferat, & cui tollit, damna grauia non infligat. Ad ecclesiam vero quæ monasticis non informabitur regulis, aut quam pro suis magnificare † voluerit sepulturis; non amplius quàm centesimam partem

† al. munificare

g ¶ Si episcopus.] hic habes ꝙ de sęculari ecclesia potest fieri ab ep̃o monasteriũ, vt extra de eccle. ædi. ad audiẽtiã. sed e conuerso nõ potest, vt 19. q. 3. quæ semel. extra de reli. do. inter quattuor. nisi fiat auctoritate Papæ, vt extra de censi. cũ venerabilis. & extra ne cleri. vel mona. cap. relatum. vel vbi aliter nõ possit locus reformari, nisi ꝑ canonicos sęculares, vt extra in eadem decre. inter quattuor.

Ecclesia sęcularis poterit conuerti in monasteriũ, sed non e cõtra.

h ¶ Detrimentum.] graue. si enim læderet ecclesiam grauiter, posset reuocari, vt s̃. ea. Apostolicos. ĩ fi. & ĩ. c. ꝓxi.

i ¶ Consensum.] quæro de quorũ clericorũ cõsensu hoc intelligas, an de clericis episcopalis ecclesiæ, an de clericis parochiæ illius? respõdet de clericis ecclesiæ cathedralis. Nã cõsensus clericorũ ecclesiæ cathedralis requiritur circa ordinationem & depositionẽ clericorũ, vt 24. dist. episcop⁹. 67. dist. reliqui. s. ea. alienationes. Lau. tñ. & H. intelligunt etiã requirendũ ꝯsensum clericorũ parochialis ecclesiæ. Nã isti sine culpa non debent priuari suis stipendijs, 16. q. 7. inuentum. videt [i] tñ sufficere, si ep̃s eis prouidet necessaria, vel ibi uel alibi: vt extra de eccle. ædifi. ad audientiã. & sic videt ꝙ eis inuitis possit hoc facere. arg. extra de exce. præ. sicut vnire.

Episcopus cõuertẽs ecclesiam sęcularẽ in regularem quorũ clericorum consẽsum requirere debeat.

[i] Allegando dicit: quoniã non est uerũ secũdũ Lau. Vin. Gof. & B. vt ipsi nota. extra de rebus ecc. non alie. possessiones. de hoc not. in decre. ad audientiá. alle. in gl. Archidia.

dium ecclesię cuidam clerico quo ad vsumfructum. Quæsitũ est in concilio Toleta. qualiter ei concedere posset, ne ecclesia præiudiciũ patiatur propter diuturnam retentionẽ. Et respondet, sub precario nomine debet clericus ab ecclesia recipere, & professionem suã scribere, & q̃d ab ecclesia recepit, fideliter colere: ne res deteriorentur: quod si quis facere contempserit, à precaria repelletur.

a ¶ Obsistat.] de facto, non de iure, vt s̃. ea. cap. longinquitate.

b ¶ Cuiusquam episcopi.] infra 16. q. 3. si episcopus. & c. clerici.

c ¶ Largitate.] Sed quomodo est largitas, si dicitur precaria; cũ de precaria certa pensio statuatur. 10. q. 2. precariæ? respon. non est precaria, sed donatio gratuita quoad vsumfructum: & ideo dicit, ꝙ interueniet scriptura, ne possit allegare ꝑscriptionẽ. nã per quantũcunque tẽpus possideret, nunquã ꝑscriberet, vt 16. q. 3. clerici. Fructuarius. n. non potest pręscribere. insti. per quas perso. no. acq̃ri. §. fructuari⁹. nec ille qui alieno nomine possidet, vt extra de præscrip. si diligenti. C. de præscri. triginta annorum, male.

d ¶ Sub precarię.] id est, sicut solet fieri in precaria. non enim est hic contractus precariæ: sed donatio vsusfructus ep̃i. 16. q. 3. si episcopus. & c. clerici.

e ¶ Laborare.] id est, colere.

f ¶ Priuare.] ar. clericũ posse remoueri ab ecclesia si negligit agros, vel alias vtilitates ecclesiæ. sic ff. de pe. here. ei qui partes. §. cum prædia. & C. loca. l. 3. nam propter negligentiam aliquis deponitur, vt 81. dist. dictum.

RELIGIONIS. CASVS. Ponit hic Grat. decimũ casũ, in quo p̃ot ep̃s aliquid alienare de rebus ecclesiæ suæ tradẽdo eas

BOnæ rei.] CASVS. Quidam episcopus volebat ędificare monasteriũ in parochia sua, vel aliquã ecclesiã sęcularẽ magnificare: apud quã forte sepeliri volebat, & desiderabat ditare monasteriũ vel ecclesiã de reb⁹ ecclesiæ suæ. q̃situm est in cõcilio Toletano quãtum monasterio vel ecclesiæ dare posset? Et rñdet, ꝙ monasterio dabit quinquagesimã partẽ de reb⁹ ecclesiæ suæ, dũmodo ei dãna grauia nõ ĩfligat: ecclesiæ vero sæculari nõ ampli⁹ q̃ centesimã dabit partem, & in arbitrio episcopi erit vt vel monasteriũ tantum, vel ecclesiam tantum debeat de rebus ecclesiæ ditare.

k ¶ Quinquagesimam.] Sed nunquid episcopus potest dare centesimã vel quinquagesimã sine cõsensu canonicorum? videtur ꝙ sic. extra de ijs quæ fi. à præla. sine cõsen. ca. pastoralis. ẽt nõ obstãte iuramẽto de nõ alienãdis reb⁹ ecclesiæ, vt extra de ecc. ędi. tua. nemo enim p̃ot accusare episcopum, ꝙ tẽplũ Dei ędificauerit, vt s̃. ea. aurũ. Itẽ q̃a sufficit semel à iure esse cõcessũ: vnde nõ est necesse requirere nouũ cõsensũ. ff. de cõdi. insti. quæ sub cõditione. §. vlt. sed cõtra de do. pastoralis. extra de ijs quæ fi. à præla. cũ vos. Tu dicas, ꝙ licet à iure permittatur ei talis donatio, tñ facit eandẽ de consensu clericorũ: vt ĩ. ea. c. prox. s̃. ea. Apostolicos. uehementer tñ obuiat illa decre. pastoralis. nisi uis fiat litteræ. Vnde dic, illis decret. standũ est. Sed quid si episcopus plures donationes fecit, ita ꝙ omnes simul excedãt quinquagesimã; an dices ultimã reuocari, uel omnes? Videtur quòd tantum ultimam: quia sola illa fuit uitiosa ut

Episcopus potest dare quĩquagesimam, vel cẽtesimã.

Quæstio singularis.

census [a] ecclesiæ, cui præsidet, ibidem conferre licebit: ea tamen cautela seruata, vt vnam tantummodo, quæ placuerit, ex his duabus remunerationem † assumat.

al. remunerādā

Item Gregorius lib. 2. indict. 11. epist. 17. Gratioso subdiacono.

¶ Iure proprietatis res ecclesiæ monasteriorum ædificijs tradere licet. C. LXXV.

Ansl. l. 5. c. 32.

RElígiosam [b] vitam eligentibus congrua nos oportet consideratione prospicere, ne cuiusquam necessitatis occasio, aut desides faciat, aut robur (quod absit) conuersationis infringat. Idcirco præsenti tibi auctoritate præcipimus, quatenus domum positam in hac vrbe, regione quarta, iuxta locum, qui appellatur, ad gallinas albas, vel hortum iuris sanctæ Romanæ ecclesiæ, cui auctore Deo præsidemus, in qua Campana quondam vxor [a] Patritij mansisse dinoscitur, simul & hortum, atque hospitia, quæ intra eamdem domum ianua concludit, Floræ † abbatissæ debeas tradere proprietatis iure proculdubio possidendam: in qua domo monasterium virginum (vbi cum congregatione sua habitare possit) Christo queat adiuuante construere: & † tam ipsa, quàm quæ in eius loco, honoreque successerit, prædictā domum, & hortum cum omnibus ad se pertinentibus (sicut diximus) quieto, inconcussoque iure à nobis pietatis consideratione concessa valeat possidere.

† antea legebat, eidem

† al. vt] orig.

a ¶ Vxor.] *In aliquot epistolarum editionibus, & nonnullis Gratiani exemplaribus non est ista dictio. In vetusto autem Vaticano epistolarum codice legitur,* quondam patritia.

Ecce ostensum est, quomodo res ecclesiæ sine culpa dari possint, & constare his, quibus datæ fuerint.

QVÆSTIO III.

NVnc quæritur [c], *si ante tempus suæ ordinationis nihil habere videbantur, quid de his fieri debeat, quæ post ordinationem suam inuenisse noscuntur.*

De his ita statutū est in cōcilio Carthaginēsi 3. c. 49.

Et in Moguntino sub Rabano, c. 8.

¶ De his, qui primum nihil habentes, tempore suæ administrationis aliqua acquirunt. C. I.

PLacuit, vt episcopi, presbyteri, diaconi, vel quicumque clerici, qui nihil habentes [d] ordinantur, & tempore episcopatus, vel clericatus sui agros, vel quæcumque prædia nomine suo [e] comparant; tamquam rerum Dominicarum inuasionis crimine teneantur †; nisi admoniti ecclesiæ eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis proprie aliquid liberalitate alicuius, vel successione cognationis [f] obuenerit; faciant inde, quod eorum proposito congruit. Quòd si à suo proposito retrorsum exorbitauerint; honore ecclesiastico indigni tamquam reprobi iudicentur.

Burc. l. 3. c. 120. Iuo p. 3. c. 96. Pann. l. 2. c. 52.

† al. teneātur obnoxij

Item ex concilio Toletano 9. c. 4.

¶ De ministris, qui nulla ecclesiæ occasione, sed sui vtilitate aliqua acquirunt. C. II.

QVicūque de sacerdotibus, vel ministris pro sui vtilitate, atque amicitia, vel præstatione, aut quocūque modo, aut per scripturæ se-

---

vt s. ea. si quos. & 17. q. 4. questi. e contra videtur, ꝙ de qualibet donatione est detrahendum: vt C. de inof. do. si totas. ff. ad leg. Fal. pœnales §. annua. Hæc quæstio soluitur extra de dona. Apostolicæ. Io. quid iuris sit de hoc, in quæstionibus notaui. B.

ADDITIO. Quæstio venerialis est, & incipit, esto quòd episcopus, &c. vbi dicit quòd Tan. dicebat, quòd tātum vltima reuocatur; quod verum credit ipse B. Brix. nam non restituitur minor, nisi in quo decipitur. ff. de mino. eadem quæstione. Nō obst. lex. pręd. si totas. quoniam intelligitur in Falcidia, licet quidam stent illi legi, Archidiaconus.

a ¶ *Census.*] ꝓpter hoc uerbum, cēsus, dicit L. & H. ꝙ de censu posset episcopus dare partem, sed non de possessionibus ecclesiæ: aliàs reuocaretur uel eo uiuo, uel post mortē suā: vt 16. q. 3. si sacerdotes. Sed hoc falsum est: q̄a decre. dicit etiā de possessionib⁹. extra de do. Apostolicæ.

R*Eligiosam.*] CASVS. Quædā abbatissa postulauit à Grego. ut quēdam locum sibi concederet, in quo uolebat construere monasteriū: quæ forte expulsa erat de suo monasterio cū sua congregatione: quare Grego. precibus suis annuit. Vnde mādat cuidā (forte suo procuratori) ut tradat sibi & successoribus suis iure perpetuo possidendā quandā domū & hortū & hospitia q̄ intra eādē domū ianua cōcludit, vt ipsa abbatissa sibi monasteriū construat, vt ibi cū sua habitet ꝯgregatiōe.

b ¶ *Religiosam.*] Ergo qui dat domū vel aliā rē, non videtur dedisse ea quæ sunt annexa ei, nisi expressa fuerint. sic 63. di. ego Ludouicus. Ar. contra. ff. si ser. ven. testatrix. ff. de act. emp. creditor. in fi. [1]

[1] Dicas ꝙ q̄ dat domū, videtur ei donasse annexa. ff. de contrah. empt. creditor. §. vlt. C. de bo. vacan. l. 2. li. 10. licet hic sit ar. contra Lau. ad hoc facit q̄d le. & not. supra 1. q. 1. sicut Christus. Archid.

N*Vnc quæritur.*] Hæc q. diuiditur ī duas partes: in prima quarum probat per duo cap. ꝙ si nihil habebat episcopus cum fuit promotus: in morte sua totum debet ecclesiæ dimittere. Secunda ibi, *Sed quæritur.* Io. de Fan.

CASVS. Hic tractatur 3. q. in qua connectuntur dicta dicendis: vbi quæritur quid fieri debeat de rebus illis, quas clerici acquisiuerunt de rebus ecclesiæ, qui ante suam ordinationē nihil habebant. & certū est ꝙ quidquid clericus acquirit de rebus ecclesiæ, & intuitu ecclesiæ, totū debet ecclesiæ relinquere. si vero intuitu ꝑsonę aliquid acquisierit, potest relinquere cui velit, vt j. ea. c. 1. 2. & 3.

c ¶ *Nunc quæritur.*] Habeas pro summa quæstionis q̄d dicit in c. 1.

P*Lacuit.*] CASVS. Statutum fuit in conc. Carthag. vt episcopi, presbyteri, diaconi, & alij clerici, qui nihil habebant anteq̄ ordinarent, & postea de rebus ecclesiæ tantū suo nomine possessiones cōparauerūt, puniant tamquā inuasores rerū dñicarū: nisi suæ ecclesię cōmoniti eas restituāt. Si autē aliquid acq̄siuerint intuitu ꝑsonæ, i. ex donatiōe amicorū, vel successione ex testamēto vel ab intestato; possunt de hoc facere q̄dquid volūt, dūmodo à suo ꝓposito nō recedāt, scilicet tali pecunia abutēdo, vt negotiādo vel fœnerādo: q̄d si fecerint, indigni honore ecclesiastico iudicent in eū.

d ¶ *Habentes.*] Ergo propter paupertatem nec impeditur nec excusatur etiā quis à prælatura. secus est in tutore, vt instit. de excu. tu. §. sed & propter paupertatem.

e ¶ *Suo.*] Hoc speciale est in ecclesia, ꝙ licet sacerdos aliquid suo emat nomine de pecunia ecclesiæ, ꝙ res illa statī facta est ecclesię. aliud est ī rebus priuatorū, vt C. de rei vēd. si vt ꝓponis. & de hoc notaui s. ea. q. 2. Apostolicos. idē q̄d hic dicit, habes extra de pecu. cle. c. 1. inquirendū. & c. si quis. Vtrū autē præsumatur de rebus ecclesiæ, vel de rebus suis cōparasse, dicitur s. ea. q. 1. sint manifestæ.

f ¶ *Cognationis.*] vsque ad quartū gradū [2]. C. de epi. & cle. auth. licentiā. Vel vsque ad 7. defertur successio. Arg. cōtra 35. q. 2. c. 1.

Q*Vicumque.*] CASVS. Quidā sacerdotes aliquid acquisierūt ex artificio suo, vel ex donatione amicorū, vel ex institutiōe facta in testamento. quæsitum est in concilio Toleta. vtrū ecclesiæ suæ relinquere teneātur. Et respon. ꝙ nō, sed dabunt cui voluerint: si vero post mortem suam remanserit inordinatū, ecclesia sua

sua in perpetuum vendicabit suæ vtilitati, idest, suo vtili officio.
a ¶*Vendicabit.*] i. defendet, qñ ecclesia inuenitur in possessione. sed si heredes essent in possessione, oporteret ecclesiã probare de iure suo, vt j. ea. q. 5. c. 1. in fi. sicut not. s. ea. q. 1. sint manifestæ. Vel intellige quod hic dicit, cũ nõ habet sacerdos heredes. in authẽ. de eccle.

du. ciuibus. Hoc tamẽ scias, ꝙ aliud est dicere, relinquo hoc canonicis istis I; & aliud, relinquo hoc ecclesiæ isti. In priori casu relictum intelligo eis, & non ecclesię. In secũdo casu ecclesiæ, & ad vsum eorũ: & licet sit ar. ꝯ. ff. de re. du. ciuibus.

ADDITIO. Potest dici, ꝙ si exprimit propria nomina, vera est prima opinio: si autem non exprimit, valet vltima opinio. arg. ff. ad Trebel. quoties. 1. resp. Arch.

Istis. Et sic demostrando aliquos. sec⁹ si simpliciter & sub solo nomine appellatiuo legaretur canonicis: qa idẽ est ac si dicatur, canonicis ecclesiæ, uel ecclesiæ adde Bart. Soc. in l ciuibus. de reg. iur.

riem aliquid meruerint à quolibet percipere †; in rebus ecclesiæ non poterit numerari: Sed quod exinde voluerint facere, ipsorum uoluntatis arbitrio subiacebit. Quòd si hoc post eorum mortem inordinatum fortasse remanserit; ecclesia, cui præfuit, uel minister extitit, hoc sibi in perpetuum uendicabit [a].

Ecce quòd illa, quæ non ex officio ecclesiastico, sed ex aliqua præstatione suæ vtilitatis lucratus est, potest dare quibus voluerit.

2 *Sed quæritur de his, quæ sibi communiter cum ecclesia, vel sequestratim pro remedio animæ offeruntur, vel de tertia parte, quam de rebus parochialium ecclesiarum sibi debitam accipit; si ea poterit dimittere quibus voluerit. De his ita diffinitur in concilio Agathensi, c. 6.*

d ¶*Habet.*] quo ad vsum.
r ¶*Habeat.*] quo ad proprietatem.
f ¶*Non poterit.*] Tamen si est heres instituta, & rogata restituere alteri hereditatem illam, potest detrahere quartam, vt insti. de fideicom. hered. §. sed quia. Sed si ecclesię legaretur aliqd, vt illud ecclesiæ restituat, de hoc dubitari cõsueuit, an tunc possit partem de tali legato retinere, vt C. cõmunia de leg. l. 1. respon. 1.

Legata ecclesiæ, an possit defalcari.

¶ De pontificibus, quibus ab extraneis, uel cum ecclesia, uel sequestratim aliquid dimittitur. C. III.

extra de testamẽtis c. requisisti. Burc. l. 1. c. 217. Iuo p. 5. c. 331.

PONtifices [b], quibus in summo sacerdotio cõstitutis ab extraneis † [c] aliquid aut cum ecclesia, aut sequestratim aut dimittitur, aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ suæ, non pro commodo sacerdotis offerre probatur) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum ecclesiæ inter facultates ecclesiæ computabunt: quia iustum est, ut sicut sacerdos habet [d] quod ecclesiæ dimissum est; ita & ecclesia habeat [e] quod relinquitur sacerdoti. ¶ Sane quidquid per fidei commissum aut sacerdoti, aut ecclesiæ fortasse dimittitur, cuicumque alij postmodum profuturum; id inter facultates suas ecclesia computare, aut retinere non poterit [f].

Item ex concilio Toletano 9. c. 6.

EPiscopus.] CASVS. Dicitur in hoc ca. ꝙ episcopus potest dare tertiam partem, quã recipit de parochianis ecclesiis irreuocabiliter, vel ecclesiæ à qua recipiebat: vel alteri ecclesiæ cui voluerit. qđ intelligit H. si velit subire onus fabricæ reparandæ.

¶ Episcopus tertiam partem sibi debitam ecclesiæ relinquere poterit. C. IIII.

Iuo p. 3. c. 171.

EPiscopus, si tertiam partem, quam de rebus parochialium ecclesiarum sanctione paterna sibi debitam nouit, aut ipsi ecclesiæ, cuius res esse patebit, aut alteri ecclesiæ, quam elegit, conferre decreuerit; & licitum maneat, & irreuocabile [g] robur eius sententia ferat.

g ¶*Irreuocabile.*] Cũ de consensu canonicorũ hoc facit: aliàs successor potest illud reuocare, vt 16. q. 1. possessiones. & hic est ar. ꝙ si episcopus simpliciter dedit aliquid ecclesiæ, intelligitur illud perpetuo dedisse, vt 16. q. 1. quoniã qdquid. Argu. contra 16. q. 1. possessiones. & di xi 10. q. 2. hoc ius. ĩ fi.

QVÆSTIO IIII.

QVod autem [h] quæritur, si de suis, & ecclesiæ rebus aliqua acquisisse noscuntur, cui proueniant; ita diffinitur in eodem concilio Toletano 9. c. 4.

¶ De his, qui de suis & ecclesiæ rebus aliqua acquisisse noscuntur. C. I.

Iuo p. 3. c. 169.

SAcerdotes, vel quicumque illi sunt, quibus ecclesiasticarum rerum cura commissa est; quæcũque administrationis suæ tempore emerint; si de rebus proprijs vel uile, uel charum habuerint; ad ecclesiæ nomen, cui præsunt, chartarum conficere instrumenta procurent [i]; nõ enim conuenit, vt ecclesia, quem suscepit extraneũ, efficiat in alieno [k]

QVod autem.] CASVS. hic ponit 4. q. in qua quæritur cui debeant dari res acquisitæ communiter ex rebus prelati & ecclesiæ, & qualiter debeant diuidi. & respondet ꝙ pro rata pretij dati debent diuidi inter ecclesiam & heredes prelati.

eccle. tit. §. si quis autem episcopus. coll. vlt. & j. q. 5. cap. vlti.

ECCE. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, ꝙ ea quæ dantur clericis intuitu personæ, dare possunt cui volunt.

SED QVAERITVR. Hæc est secũda pars huius q. Io. de Fan. Et mouet Grat. incidentem quæst. vtrum ea quæ dantur episcopo cõmuniter cum ecclesia vel sequestratim pro remedio animarum, vel tertiã partẽ quã accepit de parochianis ecclesijs, possit relinquere cui velit. Et de hoc quid iuris sit, in c. seq. diffinitur.

POntifices.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicit, ꝙ si aliquis relinquit aliquid põtificiũ ecclesia vel separatim pro redemptione animæ suæ: totũ inter ecclesiæ facultates cõputabitur. In secunda parte dicitur, ꝙ si aliquid relinquitur ecclesiæ vel sacerdoti alij restituendũ, nõ debet inter facultates ecclesiæ computari. Secunda pars incipit ibi, *Sane quidquid.*
b ¶*Pontifices.*] idem in alijs.
c ¶*Ab extraneis.*] Si aliquid datur tantum epo, illud non tenetur diuidere cũ ecclesia. sed licet aliquid detur tãtũ ecclesiæ, illud diuidendũ est cum episcopo: & distingue an à propinquo vel extraneo sit relictum epo, vt habes distinctum extra de testa. requisisti. Si autẽ simplici canonico aliquid est relictũ, illud nõ tenetur diuidere cũ ecclesia. semper enim præsumitur ꝙ id quod datũ est prælato, sit intuitu ecclesiæ datũ. & est si. ff. de an. le. annua. in §. 1. ff. de re.

h ¶*Quod autẽ.*] si de vtriusque ꝑtio empta est res, ꝑ rata pretij diuidẽda est inter ecclesiã & heredes ꝑlati, ut j. e. c. 1. uer. hi uero. Io.

SAcerdotes.] CASVS. hoc ca. diuiditur in duas partes. In prima parte loquitur de rebus quas ꝑlati emũt, & de pecunia ecclesię, & tantũ suo nomine: in quo casu si de rebus proprijs aliquid vile vel charũ habuerint, curẽt cõficere instrumẽta nomine ecclesię, cui prelunt. In secũda parte loquit̃ de reb⁹ emptis cõiter ex pecunia prelati & ecclesię, quę debẽt ęqualiter diuidi inter ecclesiã & decedẽtis heredes, si se vtriusq; rei quantitas exęquauerit. Secũda pars incipit ibi, *Hi vero.* vile uel charũ ideo dicit, quia si constaret eos nihil habere: siue suo noĩe siue nomine ecclesiæ emerint, totũ ecclesia vẽdicabit. Et licet c. videatur loqui in ꝑlato tantum, tamẽ ego Bar. Brix. idẽ intelligo in quolibet clerico, vt s. ea. q. 3. placuit.
i ¶*Procurent.*] vt faciant quantum habent de rebus ecclesię, & quantum de proprijs rebus.
ADDITIO Sed pone prælatũ fuisse confessum plus esse in bonis ecclesię q̃ esset in ueritate: numquid ei ꝑiudicatur? dicit Lau. quod non: nisi hoc scriberet. C. de arb. tut. l. ulti. Ar.
k ¶*In alieno.*] id est, in rebus proprijs ipsius sacerdotis, quæ sunt

sunt alienæ ecclesiæ, vel propriæ intelligas poni.

a *Et in suo.*] idest, rebus ecclesiæ.

b *Compensatione.*] idest, computatione, vel comparatione, vel collatione. hoc vult dicere, quod computabit quantum de suis rebus, & quantum de rebus ecclesiæ dedit pro re empta, vt secundum hoc diuidatur inter ecclesiam & heredes defuncti. Sed pone, postquam adeptus est ecclesiam: nullos sumptus voluit facere de patrimonio proprio: sed quidquid emit, emit de patrimonio proprio tantum: & solis reditibus ecclesiæ fuit vsus. Videtur quod computandi sunt illi sumptus, quos facere consueuit, vel quos facturus fuisset de proprio patrimonio, ac si non haberet ecclesiam, vt ff. de pe. her. sed & si. §. adeo autem. in fi. Et sic proprie ponitur hoc verbum compensatione. Item non debet negligere lucrū ecclesiæ propter lucrū suum, vt j. cap. proxi. Vel intellige quod hic dicit, quando dubium est, an de rebus ecclesiæ, an de suo patrimonio emerit, nam tunc diuidi deberet secundum quantitatem sui patrimonij, & rerum ecclesiæ.

c *Conquisitio.*] idest, conquisitū. sic C. communi diuidundo, ad officium. ff. de vsufruct. sed & si quis. §. interdum.

...quid. nec enim præponere debet vtilitatem suam vtilitati ecclesiæ. sicut nec tutor vtilitatem suā vtilitati pupilli. ff. de admi. tu. tutor. §. 1. ff. commo. si vt certo. §. commodatum. in fi. & 7. q. 1. præsentium & cap. placuit.

h *Pro cuius.*] Sic extra de pro. cum procur causa

Acquisita de bonis ecclesiæ & de bonis clericorū ad quos pertinebunt. Et qui plus dedit, maiorem partem habebit. ff. de vsufruct. sed & si q̄s. §. interdū. secundū Lau.

diuitem, & in suo[a] retineat fraudatorem. ¶ Hi uero, qui suarum rerum noscuntur habere compendium; ex omni re, quam post ordinationis suæ diem uisi sunt acquisisse[b], siue nulla, siue aliqua sint instrumenta confecta; compensatione[α] tam iuris sui, quàm ecclesiasticarum rerum habita, si se vtriusque rei quantitas exæquauerit[c]; inter ecclesiam & decedentis heredes æquo iure conquisitio pertinebit.

α Compensatione.] *In concilio ipso cum vetustis exemplaribus collato legitur* cōpensata tam iuris sui, quàm ecclesiasticarum rerum habitudine.

Si quis vero pro compendio suarum rerum, ecclesiæ rebus detrimentum intulerit, vel si occasione rerum ecclesiasticarum in rebus proprijs detrimētum passus fuerit; vicissim qui lucrum sentiunt, detrimentum patientibus resarcient.

Vnde in concilio Bracharensi 3. c. 8. legitur.

¶ Resarciantur detrimenta sacerdoti, uel ecclesiæ, quæ alterius occasione alter senserit. C. II.

QVicūque sub hoc neglectu[d] res diuinas laborare[e] distulerit; placito speciali distringendus est: qualiter si de rebus, seu augmentis ecclesiæ quæstum laboribus suis proprie[f] auxit, & ex hoc ecclesiasticis rebus aut neglectum[g] laboris exhibuit, aut minorationem, vel perditionem induxit; quidquid in rebus ecclesiæ minuit, illi restituat; ex cuius rebus, atque suffragijs suos conuictus fuerit ampliasse labores. Quòd si alquid pro vtilitatibus ecclesiæ, aut substantiæ expendit, aut dispendij, vel perditionis quidpiam pertulerit; si hoc comprobari potuerit, totum illi à rebus ecclesiæ eiusdem reformabitur †, pro cuius[h] vtilitate id expendisse probatur.

a Ecclesiæ. Panor. in c. vl. de pecu. cler. Claua. versi. clericus.

Si vero de rebus ecclesiæ tantummodo aliqua acquisisse noscuntur; & ad nomen ecclesiæ instrumenta debent componere, nec aliquibus poterunt illa donare.

Vnde in Agathensi concilio, c. 54. legitur.

¶ De his, quæ sacerdotes emunt, ad ecclesiæ nomen scripturam faciant. C. III.

PResbyter, dum diœcesim tenet, de his, quæ emerit, ad ecclesiæ nomen scripturam faciat, aut ab eius, quam tenet, ecclesiæ ordinatione discedat.

Extra de pecul. cler. c. presbyter. Burc. l. 3. c. 119. Iuo par. 3. c. 95. Pann. l. 2. c. 51.

Caput hoc ab Iuone etiam, & auctore Pannormia citatur ex Agathensi: in quo extat. In decretalibus vero tit. de pecul. cler. ex concil. Arelatensi: & apud Burchardum, & in prima collectione decretalium ex concilio Arausico.

CASVS. Supra ostensum est quid iuris sit de rebus proprijs clericorum, & de rebus ecclesiæ. sed quia occasione rerum ecclesiasticarū clerici in rebus proprijs patiuntur detrimentum, vel ecōuerso: ideo dicit Gratianus, quòd vicissim debent sibi restituere detrimētum. & ad hoc inducit seq. cap.

CASVS. QVicumque.] Docet in hoc c. cōcilium Bracharense, quòd si prælatus res proprias augmentando, aliquod detrimentum vel damnum rebus ecclesiasticis intulerit; totum debet ecclesiæ resarcire. Si vero aliquid de rebus proprijs pro vtilitatibus ecclesiasticis expenderit, vel occasione ecclesiæ in rebus proprijs passus est detrimentum: si hoc probare poterit, totum sibi de rebus ecclesiæ restituatur. Quæ autem sequuntur plana sunt vsque ad quæstionem.

d *Neglectu.*] idest, quia negligit res ecclesiæ, augendo suas.

e *Laborare.*] idest, periclitari uel colere.

f *Proprie auxit.*] idest, in rebus proprijs locupletatus est.

g *Aut neglectum.*] Hic habes, quod si prælatus aliquid negligit acquirere ecclesiæ suæ cum posset, & maluit sibi acquirere: quod hoc imputatur ei; & de hoc tenetur ad instar tutoris. vt C. arbi. tu. quid.

Prælatus tenetur acquirere ecclesiæ suæ.

QVÆSTIO V.

TEstamenta[i] vero non licet eis conficere, nisi de rebus proprijs.

Vnde Gregorius scribit Deusdedit[β] † *episcopo, lib. 10. epist. 42.*

† al. Deodato

β Deusdedit.] *Antea legebatur* Lucidio. *Restituta est inscriptio ex originali: qua inscriptio integra est* s. *ead. q. 2.* res in episcopatu. *Illud enim caput in hoc continetur.*

Testamenta vero.] Hæc q. diuiditur in duas partes. In prima probat per 5. c. quod presbyter vel alius clericus potest de rebus proprijs facere testamētum. Secunda ibi, *Sed si episcopus.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 5. q. qua quærit an liceat clericis condere testamentū: & certū est quod si habēt propria, qui non renuntiauerūt proprijs, de rebus proprijs possunt cōdere testamētū, vt j. c. 1. & 2. minus autē idoneos heredes nō possunt instituere, vt 24. q. 2. sane. de rebus autē ecclesiæ testari non possunt, nisi tantū de suo ecclesiæ recōpensent, vt j. c. si episcopus.

i *Testamenta.*] nec aliquid dare, nec testamentum condere licet de rebus ecclesiæ. si tamen consuetudo habet, potest mobilia aliqua dare, vt extra de testa. ad hæc. & c. quia.

Nulli

Nulli dubium.] CASVS. Lucidius episcopus conquestus est Greg. quòd Constantius suus antecessor reliquit Luminosæ ancillæ & fratribus suis in testamento & nomine legati quædam mobilia, quæ ipse Constantius acquisierat post tempus suæ ordinationis. Et respon. Greg. quòd sicut res in episcopatu acquisitas alienare non potest prælatus: sic res proprias potest relinquere cui vult. Vnde propter hoc ecclesia non debet præiudicium pati, si potest constare res legatas post ordinationem acquisitas. ipse autem reuersus Luminosam illam super his rebus inquietabat. præcipit ergo Grego. sibi, quòd sine causæ cognitione nihil de his quæ possidet Luminosa, auferre præsumat. H. vero sic casum breuiter ponit. Constantius episcopus testamentum fecerat: in testamento legauerat quædam Luminosæ, quæ dicebantur fuisse ecclesiæ. Lucidius eius successor volebat ea reuocare. scribit ergo ei Gregorius vt de hoc cognoscatur ordine iuris: & si constiterit illa fuisse ecclesiæ, ordine iuris reuocentur. Nam ex quo illa est in possessione, non debet ei auferre sine iudiciali cognitione. sed prior verior est, & magis videtur litteræ consonare.

a ¶ *Vt si hoc.*] ideo episcopo incumbit probationis[1] onus, quia ille erat in possessione, vt dixi. s. ea. q. 1. sint manifestæ.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ liceat testari sacerdotibus. C. I.

s. ead. q. 2. res in episcopatu. Poly. l. 4. tit. 19.

NVlli dubium est, quia sicut sacerdotibus res in episcopatu acquisitas nulla est alienandi licentia; ita de his, quas ante habuerint, quidquid iudicare voluerint, non vetantur. Itaque fraternitatem tuam tempore, quo ad nos fuit, questam esse recolimus, quòd quædam mobilia[a], quæ Constantius decessor vester Luminosæ ancillæ Dei filiæ fratris sui, testamenti serie, legati titulo reliquit, iam episcopus acquisisset, decreuisseque nos, vt si hoc [a] constaret, nullum ex his ecclesia vestra præiudicium pateretur. Quod & vos oportet recolere, & molestiam aliquam prædictæ ancillæ Dei non facere, nec ei sine cognitione de his, quæ possidet, quidquam auferre.

a ¶ Mobilia.] *In originali impresso, & manuscripto est,* immobilia: *sed non est mutatum propter doctorum scripta: nonnulla vero alia sunt emendata.*

Idem lib. 4. epist. 22. seu c. 66. Cypriano diacono.

¶ De eodem. C. II.

OBitum Theodori episcopi dilectionem tuam iam credimus cognouisse. Sed quia ipse testamentum dicitur condidisse, subtiliter † te (ne quid de rebus ecclesiæ suæ consumpsisset) oportet inquirere. Et siquidem eum exinde aliquid incongrue minuisse didiceris; ita age, vt res ipsæ ab eo, cuius interest [b], modis omnibus reparentur.

Idem Gregorius Mariniano episcopo Rauennati, lib. 5. episto. 1. seu c. 101.

¶ Quæ monasterijs ab episcopo conferuntur, reuocari non debent. C. III.

QVia Ioannes [g] quondam decessor tuus, dum viueret, sæpius à nobis expetijt, vt ea, quæ in monasterio illo contulerat, quod iuxta ecclesiam sancti Apollinaris ipse construxerat, nostra debuissemus auctoritate firmare, & nos facturos hoc esse promisimus; fraternitatem vestram necessario duximus adhortandam, vt nihil de his, quæ illic contulit, atque constituit, aliquo modo patiatur imminui; sed omnia firma studeat stabilitate seruari. Huius igitur monasterij, & collatarum illic rerum quia in testamento, quod condidit, fecisse noscitur mentionem; sciendum vobis est, non ea nos ideo confirmasse, quoniã supremam [c] eius sequimur voluntatem: sed quia ei hoc (sicut diximus) viuenti promisimus. Hæc itaque sic solicitè fraternitas vestra implere festinet: quatenus & quæ in suprascripto monasterio [d] constituit, & à nobis sunt firmata, seruentur; & illa, quæ in damnum dari, vel fieri per testamentum suæ decreuit ecclesiæ, nullam, prohibente nempe lege, obtineant firmitatem.

g ¶ Ioannes quondam decessor tuus.] *Hæc verba non sunt hoc loco apud B. Gregorium, sed ex superioribus huc comportata.*

Item ex concilio Hispalensi.

¶ *Sic etiam citant Burchardus, & Iuo; & in Hispalensi primo habentur nonnulla ad hanc rem facientia. Sed integrum caput habetur in concilio Parisiensi, lib. 1. c. 14 & in capitularibus lib. 5. c. 175. refertur inter alia decreta concilij Parisiensis.*

Obitum.] CASVS. Significatum fuit G. quòd Theodorus episcopus in obitu suo de rebus ecclesiæ testamentum condiderat. quare Papa præcepit cuidam, vt subtiliter inquirat, an de rebus ecclesiæ testamẽtum condiderit: quod si inuenerit, omnia de rebus ecclesiæ alijs relicta modis omnibus restituantur ecclesiæ.

b ¶ *Interest.*] s. vt heres vniuersa restituat, vt 16. q. 6. si episcopũ. & s. ead quæst. 2. si episcopus.

Quia Ioãnes.] CASVS. Ioannes archiepiscopus Rauennas quoddam monasterium construxerat iuxta ecclesiam sancti Apollinaris in ciuitate Rauennæ: & supplicauit Greg. vt bona quæ illi monasterio contulerat confirmaret. postea in mortis articulo constitutus testamentum condidit de rebus ecclesiæ: & præcepit in testamento, vt quæ præfato monasterio contulerat irreuocabiliter apud ipsum remanerent, quo mortuo successor eius Marianus volebat omnia reuocare. Sed cum fuisset significatum Gregorio, confirmauit ea quæ illi monasterio fuerant per Ioannem collata: non quòd eius sequatur vltimam voluntatem: sed quia promiserat hoc sibi viuenti. vnde Grego. mandat Mariano archiepiscopo, vt omnia illa firma studeat stabilitate seruare: sed omnia illa quæ ratione testamenti sunt data, vel facta in damnum ecclesiæ suæ, nullam habeant firmitatem.

c ¶ *Supremam.*] Nota, quòd licet sit magnus fauor vltimæ voluntatis: tamen potius sequitur hic voluntatem viuẽtis quàm morientis[2]. Item argu. quòd licet aliqua voluntas non valeat tamquam testamentum: valet tamen tamquam simplex donatio: quod est contra l. 1. ff. de iure codi. Sed videtur quòd post mortem episcopi non possit rata haberi donatio facta ab ipso, quia oportet scilicet quòd eo tempore rata habeatur, quo potest donatio fieri, vt ff. de acqui. here. si quis alicui. ff. de bo. posi. l. 3. §. acquirere. & l. vlt. sed secus est: quia nec mors nec furor, nec petentis pænitentia impedit ratihabitionem, vt ff. rem ratam hab. bonorum.

d ¶ *Monasterio.*] Sed nonne canon permittit ei legitimam portionem dare monasterio ad construendum monasterium? sic: sed non ad dandum. Vel fuit hic vltra legitimam portionem datum. s. ea. q. 2. bonæ. & c. si quos.

[1] Idem Bal. in au. hen. ex testamẽto, in 7. col. in ver. 11. c. de col. tacit quod not. Bar. in l. si inter. ff. de rebus dubijs. & Io. An. in addi. ad Spe. in titu. de ac. § 1. super verbo. sed quid si dubitatur. & moderni legistæ in l. cũ fundus. §. ter ui. circa si. ff. si cer. petatur.

[2] Hoc ideo quia ipsa vltima voluntas fuit illegitima: aliàs nihil est quod ita debeatur, &c. C. de sac. san. eccle. l. 1. secundum L. qui dicit, quod hæc voluntas est deambulatoria sicut & circa depositum ff. de po. l. 1 §. penulti. Sed ar gu. contra. ff. de lega. 3. si quis. in princi. Archid.

F *Ixum ab hinc*] CASVS Quæsitũ fuit in concilio Hispalen. cui debeat episcopus relinquere res, quas ante episcopatũ vel postea acquisiuit hereditaria successione? Respondetur q̃ potest relinquere cui vult: illa vero quæ de rebus ecclesiæ suo nomine vel alterius comparauit, in iura suæ ecclesiæ tantum deueniant. Sequens §. cum c. seq. per se planus est.

a *In episcopatu.*] cõtra in authen. de ecc. titu. §. interdicim⁹. coll. vlt. vbi dicitur, Quocũque modo res aliquas acquisiuit post episcopatũ: nisi iure cognationis ad eũ peruenerint, nõ potest eas relinquere alij quàm ecclesiæ. sed illud non tenet.

c S *I episcopus*] *Legauerit.*] Licet enim heres teneatur redimere rẽ legatã à defuncto, vel dare eius æstimationẽ, vt instit. de leg. §. non solũ. secus tamen est cum legatur res ecclesiæ, vt extra de testa. filius.

c *Nisi tantumdem.*] vt s̄. ea. q. 2. si quis qualibet.

SED SI EPISCOPVS. Hæc est 2. pars huius q. 10. de F̃a. CASVS Dictum est s̄. q̃ episcopus vel clericus res proprias potest relinquere cui vult. Nũc vero ostẽdit Gra. q̃ si episcopus vel clericus abintestato decedat, nec aliquos habeat consanguineos, qui ei succedant, sua ecclesia omnia vendicabit, vt j. c. 1. & 2.

S *Icubi*] CASVS. In concilio Tarraconen. statutum fuit, vt si episcopus decesserit ab intestato, presbyteri & diacones ipsius ecclesiæ de rebus ipsius faciant inuentarium à minimo vsque ad maximum; ita vt si quis aliquid de illis fuerit furatus, & de hoc cõuictus, secundũ tenorẽ furti in duplũ cõmpositionẽ faciat.

Q *Vicumque*] CASVS. Dicitur q̃ si q̃s clericus sine cognatione ab intestato decesserit, hereditas eius deuoluatur ad ecclesiam.

d *Deuoluatur.*] Ecclesia enim est ei proximus heres, vt extra de pœ. presbyteri. contrarium tamen est huic extra de success. ab intestato. cap. 1. & 2. sed illud fuit locale. Vel illud intelligitur secundum istud.

e *De sanctimonialibus.*] Argu. est hic pro sanctimonialibus Theutoniæ, quòd possunt habere propria: quia vestem religiosam potest quis habere in domo propria. 27. q. 1. de viduis ad id facit 27. q. 1. si quis rapuerit. tamen talium monialium vita condemnatur. 18. q. 2. perniciosam. Ioan.

¶ Quæ ante suam ordinationem, vel post, hereditaria successione acquisiuit episcopus, cui vult, derelinquat. C. IIII.

F Ixum ab hinc, & perpetuo mansurum esse decreuimus, vt episcopus res sui iuris, quas aut ante episcopatum, aut certe in episcopatu[a] hereditaria successione acquisiuit, secundum auctoritatem canonicam quidquid vult, faciat, & cui vult, conferat. Postquam autem episcopus factus est; quascumque res de facultatibus ecclesiæ aut suo, aut alterius nomine, qualibet conditione comparauerit; decreuimus, vt non in propinquorum suorum, sed in ecclesiæ, cui præest, iura deueniant.

Burc. l. 1. c. 214. Iuo p. 5. c. 328.

De rebus vero ecclesiasticis testari licet episcopo, si tantumdem de proprijs restituat.

Vnde in Agathensi concilio, c. 51. statutum est.

Et in Epaū. cõ. c. 17.

¶ Quomodo possunt esse rata, quæ de ecclesiæ proprietate testamento legantur. C. V.

S I episcopus condito testamento aliquid de ecclesiastici iuris proprietate legauerit[b]; aliter non valebit, nisi tantumdem[c] de iuris proprij facultate suppleuerit.

Burc. l. 1. c. 212. Iuo p. 5. c. 326.

Vide Bal. & Alexand. de Imol. in l. cũ alienam.

2 *Sed si episcopus, vel quilibet ex gradu ecclesiastico intestatus defunctus fuerit, nec aliqui inuenti fuerint, qui iure cognationis ei succedant; ecclesia sua ei succedat in integrum: nec licebit alicui aliqua ex rebus eius præsumere.*

Vnde in Tarraconensi concilio, c. 12. statutum est.

¶ Episcopo intestato ecclesia succedat in integrum. C. VI.

S Icubi defunctus fuerit episcopus intestatus; post defunctionem[a] eius à presbyteris, & diaconis de rebus ipsius inuentarium fideliter conscribatur à minimo vsque ad maximum, idest de vtensilibus, vel de omni supellectile: ita tamen, vt si quis exinde vel præsumpsisse aliquid, vel occulte fuerit tulisse conuictus; secundum furti tenorem restituat vniuersa.

a ¶ Defunctionem eius.] *Antea legebatur*, hanc diffinitionem. *Emendatum est ex varijs conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, quemadmodum & nonnulla alia. In codice autem Lucensi regio legitur*, post depositionem eius.

Item ex concilio Triburiensi.

¶ De eodem. C. VII.

Q Vicumque ex gradu ecclesiastico sine testamento. & sine cognatione decesserit; hereditas eius ad ecclesiam, vbi deseruiuit, deuoluatur[d]. Similiter de sanctimonialibus[e].

Burc. l. 2. c. 207. Iuo p. 6. c. 282.

¶ *Burchardus etiam, & Iuo citant capitulum hoc ex concilio Triburiensi, cui præfuit Arnulphus. Sed in eo, quod extat, non habetur. Simillimu legũtur apud Iulianũ antecessorẽ nouella.* 131. c. 18.

Diœcesan,

Diœcesani cuiusdam.] Casus. Supra dictum fuit in 12. causa, quòd quidã clerici non debent habere ꝓpria. Sed aliqs quæreret vnde viuere debẽt: ostẽdit Gratianus, ꝙ de decimis & oblationibus viuere debent. sed qa de decimis & oblationibus & sepulturis sæpe orit̃ contentio inter clericos & etiã laicos: ideo G. subnectit hanc 13. causam, in qua ostendit qd de decimis & oblationibus & sepulturis sit obseruandũ. Et vt competentius agat, proponit thema, de quo duas elicit q̃stiones. Est ergo casus thematis talis. Quidã laici hostili metu compulsi in aliã diœcesim domicilia transtulerant: antiqua tñ prædia semper colebant, quorum decimationes per quinquaginta annos soluerunt illi ecclesiæ ad quã transierunt: & apud eam sibi sepulturas elegerunt: elapsis quinquaginta annis clerici quibus quondam soluerãt, & à quibus transierũt, cœperunt mouere quæstionem.

Vòd priori.] Hæc q. diuiditur in tres partes: in prima quarũ probat̃ quòd postquã ecclesiæ sunt limitatæ, non debent decimæ ad alios vsus transire: nec mutari de parochia. & hoc ꝓsequit̃ vsq; ad §. illũ, *His itaq;* &c. Secũda ibi, *His itaq;*. Tertia ibi, *Ad hac.* Io. de Fã.

Casus. Hic intitulat̃ prima q. qua quærit̃ cui ecclesiæ sint persoluendæ decimæ. Et certũ est, ꝙ decimæ p̃diales sunt persoluendæ illi ecclesiæ intra cuius terminos p̃dia sita reperiũt̃, vt 16. q. 1. si qs laicus. & c. de decimis. nisi p̃scriptio impediat. Personales vero, vtputa de artificio vel negotiatiõe, sunt ꝑsoluẽdæ illi ecclesiæ vbi per totũ circulũ anni audit diuina, vt 16. q. 1. questi. Et ꝓcedit hoc ordine G. primo ꝓbat, ꝙ decimæ sunt ꝑsoluendæ priori ecclesiæ: postea ꝓbat ꝙ sunt persoluẽdæ illi ecclesiæ ad quã se trãstulerunt, inducẽs actores & reos allegantes, & vicissim sibi rñdentes.

CAVSA XIII.

Diœcesani cuiusdam baptismalis ecclesiæ cladibus bellorum pressi, hostili metu compulsi, domicilia sua transtulerunt in aliam diœcesim: prædia tamen antiqua non desierunt colere: cœperunt persoluere decimas illi ecclesiæ in cuius diœcesim trãsierunt: & apud eã sibi elegerunt sepulturas. Trãsactis quinquaginta annis clerici, quibus quondam persoluerant decimas, cœperunt mouere quæstionem in eos, qui ab istis accipiunt† primitias, & decimas: veniunt ad causam.

† al. acceperunt

1 *Modo primum quæritur, si illi quorum domicilia sunt in diœcesi huius baptismalis ecclesiæ, debeant persoluere decimas illi ecclesiæ, & celebrare suas exequias apud eam ecclesiam, in qua quondam hæc fiebant à parentibus eorum.*

2 *Secundo, an præscriptione temporis, ius percipiendi decimas, & funerandi tollatur.*

QVÆSTIO PRIMA.

1 Ps. *Vòd priori[a] ecclesiæ hæc omnia iure persoluenda sint, actores his argumentis probare contendunt. Constat vnamquamque baptismalem ecclesiam habere diœcesim sibi legitime assignatam: sicut & parochiales ecclesiæ habent parochias sibi distributas.*

Vnde Dionysius Papa Seuero episcopo, epist. 2.

¶ Singuli sacerdotes proprias debent habere ecclesias. C. I.

Poly. l. 4. tit. 31. Burch. l. 3. c. 43. Iuo par. 3. c. 47. Ansl. l. 5. c. 73. Pann. l. 2. c. 42.

Ecclesias singulas singulis presbyteris dedimus: parochias, & cœmeteria eis diuisimus[b]: & vnicuique ius proprium habere statuimus: ita videlicet, vt nullus alterius parochiæ terminos[c], aut ius inuadat: sed sit vnusquisque suis terminis contentus, & taliter ecclesiã, & plebem sibi commissam custodiat, vt ante tribunal æterni iudicis ex omnibus sibi commissis rationem reddat, & non iudicium, sed gloriam pro suis actibus accipiat.

Burc. l. 2. c. 207. Iuo p. 6. c. 282.

In diœcesi autem designata quæcumque prædia coluntur; prouentus decimationum baptismali ecclesiæ assignatus debet solui. Quia ergo prædia hæc intra terminos nostræ diœcesis continentur; & prouentus decimationum nobis legitime assignatus, nostræ ecclesiæ persoluendus est.

Num. 18.

2 *His ita respondetur. Decimæ à Deo constitutæ sunt per Moysem, vt persoluerentur à populo filijs Leui pro ministerio, in quo deseruiebant ei in tabernaculo. Non accipiebant filij Leui decimas, nisi ab eis, pro quibus offerebant preces, & sacrificia. Quia ergo nos serui-*

a ¶ *Quòd priori.*] hic ponit primã q. an decimæ sint dãdæ illi ecclesiæ, à qua se transferũt: vel ad quã se transtulerũt. Distingue ergo aut decimæ sunt p̃diales, aut ꝑsonales. Si prædiales, semꝑ dãdæ sunt illi ecclesiæ vbi p̃dia sunt sita, vt 16. q. 1. si qs laicus. Si personales sunt, quæ proueniunt ex artificio vel negotiatiõe: tũc sunt dandæ illi ecclesię vbi recipiũt sacramẽta, vt 16. q. 1. questi. sicut illi ciuitati est tributũ soluendũ vbi agri sunt, vt ff. de cen. forma†. Et hęc distinctio probat̃ extra de deci. ad Apostolicæ. tñ prædiales decimæ dant̃ ẽm cõsuetudinem loci. extra de dec. cum sint hoĩes. & hæc vera sunt circa veteres decimas: & dicẽdũ est circa nouas vt semper dandæ sint illi ecclesiæ, in cuius parochia sita sunt p̃dia: sed si parochia nõ est limitata, in arbitrio est epi cui ecclesiæ dent̃ noualium decimæ, vt extra ea. quoniã. Item in dubio ecclesiis matricib⁹ poti⁹ q̃ capellis dabunt̃ decimæ, vt extra c. nuntios in parte remota. & in dubio ibi potius dabunt̃ vbi audiuntur frequentius diuina, vt ext. eo. ad Apostolicæ.

Decimæ cui ecclesiæ sunt dandæ.

† § si vero qs ff. de cu. bo. dã. l. 2. §. 1. ar. bonũ. C. de muli. in quo loco mu. sex. cõgru. l. vna. in fin. l. x. in authen. de eccle. ti. §. ad hoc. Archid.

Ecclesias.] Casus. Seuer⁹ cõsulit Dionys. quid tenẽdũ sit de diuisione parochiarũ: & Diony. rescribit ei dicens, ꝙ ipse diuisit parochias & cœmeteria ecclesiarũ, vt nullus alterius parochiæ terminos vel ius inuadat: sed vnusquisq; plebem sibi cõmissam intra terminos suos ita custodiat, vt pro suis actibus gloriam à Domino percipiat.

b ¶ *Diuisimus.*] iste Dionys. diuisit vel distinxit terminos ecclesiarum, sed non terminos epatuũ, quia in gentilitate fuerunt distincti, vt 80. dist. c. 1. similiter termini prouinciarum sunt distincti ante tempus Christi, vt 99. dist. c. 1.

c ¶ *Terminos.*] propter hoc inducitur cap.

IN DIOECESI. Casus. Cõcludũt actores ex supradicto c. ꝙ decimæ illi ecclesiæ sunt persoluendæ intra cuius terminos reperiunt̃ p̃dia, de quibus decimæ debent persolui: & ideo cõcludũt decimas istorũ p̃diorum, de quibus contentio vertit̃, suæ ecclesiæ esse persoluendas: cum intra terminos eiusdẽ prædia ipsa colant.

HIS ITAQVE RESPONDETVR. Hæc est secunda pars q. in qua probat contra, s. ꝙ ibi debent dare decimas vbi percipiunt baptisma. Ioan. de Fant.

Casus. Nunc rei respondẽt allegationib. supradictis ostendentes decimas istas non actoribus, sed sibi tantum soluendas, cũ ipsi eis spiritualia quotidie ministrent. & hoc probant 16. auctoritatibus, quas legendo litteram per te videbis, si diligenter inspexeris, & quæ satis sunt faciles.

mus Domino in tabernaculo, offerendo pro istis preces, & sacrificia; & ipsi debent nobis persoluere decimas, & primitias [a]. ¶ Item, cum decimæ darentur filijs Leui; non electione offerentis persoluebantur, vt contempto Leuita, qui secum erat, ipse eligeret, cui vellet decimas dare. Nam dictum est [Leuita qui tecum moratur, & intra muros tuos habitat, comedet eas.] Ideo ex singulis tribubus ciuitates ad habitandum acceperunt: vt vnaquæque tribus illis persolueret decimas, qui secum erant. Nam Moyses præcepit filijs Israel (sicut legitur in Deuteronomio) [In loco quem elegerit Dominus Deus vester, vt sit nomen eius in eo; illuc omnia, quæ præcipio, conferetis, holocausta, & hostias, & decimas, ac primitias manuum vestrarum [b]; & quidquid præcipuum est in muneribus vestris quæ vouistis Domino. Ibi epulabimini coram Domino Deo vestro vos, & filij, & filiæ vestræ, famuli, & famulæ, atque Leuita, qui in vrbibus vestris commoratur. Neque enim habet aliam partem, atque possessionem inter vos.] & infra. ¶ [Decimam frumenti, vini, & olei tui, primogenita armentorum, & pecorum, & omnia, quæ voueris, & sponte offerre volueris, & primitias manuum tuarum coram Domino Deo tuo, comedes ea in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, tu & filius tuus, & filia tua, seruus [c], & famula, atque Leuita, qui manet in vrbibus tuis.] ¶ Quia ergo nos intra muros vrbis istorum sedemus, & eis habitatione iuncti sumus; rite ab eis decimas accipimus. Item ait propheta [Producens fœnum [d] iumentis, & herbam seruituti hominum.] Fœnum, & herba ex terra producitur: sed quibus? iumentis irrigantibus eam, id est hominibus colentibus eam [†], & in hoc seruientibus [e] ipsi. Item Apostolus [f] [Communicet autem is, qui catechizatur [g] verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis.] Hoc Galathis. Corinthijs autem probat specialiter sibi deberi sumptus, qui eis spiritualia ministrauit, dicens. [Si nos vobis spiritualia seminauimus; magnum est, si nos carnalia vestra metamus [h]?] Item [Si alij potestatis [i] vestræ participes sunt; quare non potius nos?] Item. [Quis plantat vineam: & de fructu eius non edit?] Nos plantauimus vineam, & vos vultis fructus eius edere? Item præcepit Dominus per Moysem, vt nemo mittat falcem in alienam messem. Hæc messis nostra est, & vos vultis falcem in eam mittere? Item. [Non alligabis os boui trituranti.] Nos sumus boues triturantes: vos vultis alligare os nostrum, & de nostra tritura victum vobis quæritis? Item Apostolus [Qui altario seruiunt, de altario viuant.] Sed numquid de eo, cui non seruiunt? Item [Qui in sacrario operantur, cum sacrario participant.] Sed numquid cum illo, in quo non operantur? Nos seruimus altario: vos ei participare vultis? nos vero vacuos, & inanes dimittere quæritis? Item Apostolus. [Laborantem agricolam oportet primũ accipere de fructibus suis:] vos autẽ econtra quæritis? Nos sumus agricolæ laborãtes: vos primũ vultis percipere de fructibus nostris? immo non primũ: quia nec vltimũ [k] nobis relinquere vultis. A prioribus enim incipientes, paulatim serpitis: & totum vsurpare contenditis: vt pro vobis videatur dictum, frustatim lupus comedit agnum. Item. [Quis militat stipendijs suis vmquam? quis pascit [l] gregem, & de lacte eius non edit?] Nos militamus: & vos stipendia nostræ militiæ vobis quæritis. Nos gregem pascimus: & vos lac eius, & lanam accipere vobis vultis. Sapere [m] est, de alieno labore victum quærere; si sapere est, velle quod non possis. ¶ Item Dominus dixit discipulis suis. [In quamcumque domum intraueritis; in eadem manete, edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt. Cum autem intraueritis, primum dicite, pax huic domui.] Nos

Deuter. 14. & 16. — Deuter. 12. — al eum (†) — Ps. 103. — Gal. 6. — 1. Cor. 9. — Ibidem — Deuter. 23. — Deuter. 25. — 1. Cor. 9. sed paulo aliter. — 2. Tim. 2. — 1. Cor. 9. — Terentius — Lu. 10.

Primitiæ vt decimæ soluendæ sunt.

a ¶ *Et primitias.*] primitiæ ergo debitæ sunt sicut & decimæ. 16. q. 1. reuertimini. Quantitas primitiarum non est determinata, sed qui plus dabat, quadragesimã dabat partem: qui minus, sexagesimam: & sic licitũ erat dare inter lx. & xl. quantum quisq; volebat. hoc erat in aridis & liquidis. Sed q dabat primitias animaliũ, dabat vnũ de ducentis, vt ait Hiero. sup Ezechielẽ. & extra de deci. c. 1.

Monachi an teneantur ad decimas.

b ¶ *Manuũ vestrarũ.*] Arg. ꝙ non excusantur monachi, qui proprijs manibus colunt agros, quin teneantur dare decimas: cũ illud sit præceptum Dñi. sed illi legislatori nemo potest contradicere, vt 27. q. 2. sunt qui dicunt. nec licet dispensare contra præceptũ Domini, vel Apostoli. 25. q. 1. sunt quidam. De hoc dicemus 16. q. 1. decimas. & c. reuertimini.

Decimæ olim dabantur quatuor modis.

c ¶ *Seruus*] videt̃ hic ꝙ laici cum clericis debeant vti decimis. & sic est contra 16. q. 7. c. 1. Sed prout Hiero. testatur, in veteri testamento quattuor modis dabantur decimæ. Primo de omnib⁹ bonis, quæ habebat populus, decimã dabat Leuitis. Secũdo de residuis nouem portionibus sumebant decimã, & de hac ter in anno, cũ ascendebãt in templũ, pascebãt se & Leuitas. de illa hic loq̃tur. Itẽ de residuis portionibus sumebãt decimã, & reseruabant ad vsus pauperũ & pupillorũ. Item decimabant residuas partes, & ipsã deferebant in templũ: de qua hic dr̃. Adhuc dabat̃ quarta decima, nã de illa decima quã populus offerebat Leuitis, sumebãt Leuitę partẽ decimã, & offerebãt eã summo sacerdoti: & inde fiebant panes propositionis [1]. Hodie nec vna bene datur, & ideo fame & penuria & alijs pœnis maledicti sum⁹ 16. q. 1, reuertimini.

[1] Hæc dicebatur decima decimæ. hæc significabat carnem Christi, quę ĩ sacrificiũ est oblata: sicut illa offerebatur in illis panibus propositiõis, qui fiebant ex illa, ſm Hug.

d ¶ *Fœnum.*] id est, temporalia.

e ¶ *Seruientibus.*] id est, prædicatoribus seruientibus alijs.

f ¶ *Item Apostolus.*] ad Galatas 5.

g ¶ *Qui catechizatur.*] id est, instruitur.

h ¶ *Metamus.*] quasi dicat, non. 1. q. 1. nostri.

i ¶ *Potestatis.*] sed si ita potestatiue viunt̃ alij vestris sicut vosipsi, cur non magis etiam nos qui intendimus saluti vestræ?

k ¶ *Nec vltimum.*] quandoque tamen dicitur primus non respectu vltimi, vt extra de ver. sig. ioseph.

Decimæ pecorũ vbi sunt dandæ.

l ¶ *Pascit*] Ar. bonũ ꝙ ibi dandę sunt decimæ de grege, vbi grex pastus est, & vbi concepit, nõ vbi morat̃. nã & boues dicunt̃ esse de illo fundo vbi laborãt, nõ vbi morant̃, vt ff. de fund. instruct. l. cum quidã. nam seruitus pascendi pecora est prædialis seruitus, cũ vsus tantũ pdij cõsistit in pastu pecoris, vt ff. de ser. rusti. prædi. pecoris. & ꝙ sit de foro illius vbi grex suus pascitur, probat̃: quia ibi potest cõstituere tugurium vel officinã, vt ff. de ser. rusti. præd. veluti. sed ratione tugurij vel officinæ sit quis de foro alterius, vt ff. de iud. heres. §. 2. hoc dicto sequitur inconueniens: quia eadem ratione dabuntur decimę vbi grex parturit, & vbi fœtus pascitur. præterea coloni non dant decimas [2] vbi laborant dominis suis, sed vbi recipiunt sacramenta, vt 16. q. 1. questi.

[2] scilicet soluẽs.

m ¶ *Sapere.*] Ironice loquitur, quasi dicat: magna sapiẽtia est velle illud quod non potes: scilicet de alieno viuere.

a ¶ *Psalmum*

a ¶ [Psalmum.] id est, spiritualia.
b ¶ [Tympanum.] id est, temporalia.
c ¶ [De decimis.] 16.q.1. de decimis.
ADDITIO. Dicit L. quod istud cap. sophistice inducit, quia loquitur de personalibus decimis tantum, hic autem agitur de prædialibus. & idem hic tenet Io. de Fan. Archid.

domum hanc ingressi sumus, & ei pacem obtulimus: vos autem quasi otiosi alieno cibo pasci gaudetis? Videte, ne in vos vertatur illud [Vide, quid faciat otium, & cibus alienus]. ¶ *Item propheta [Sumite psalmum*[a]*, & date tympanum] Isti à nobis sumunt psalmum, & vos ab eis quæritis tympanum*[b] *?* ¶ *Item Leo quartus. [De decimis*[c] *non tantum nobis, sed etiam maioribus nostris iusto ordine visum est plebibus tantum, vbi sacro sancta baptismata dantur, debere dari.]* ¶ *Quibus autẽ plebibus debentur? illis, à quibus baptisma accipiunt, an alijs? Nos eos baptizamus, & vos ab eis decimas sumitis? Honesta ista interpretatio est: vtinã inueniatis, qui sic pro vobis interpretẽtur. Quia ergo nos rigamus populum hunc, imbrẽ doctrinæ ei ministrãtes, quia colimus eũ vomere prædicationis, corda eius ad fidem aperientes: si nõ vultis sinere*[d] *, vel*[e] *patiamini*[f] *nobis eũ fructificare, & qualia vobis fieri nõ vultis, nobis ĩferre cauete: ne si pergitis dicere, quæ vultis; audiatis*[g]*, quæ nõ vultis.* ¶ *Ad hæc, Callida quidẽ, & multiplici argumẽtatione iura nostra auferre cõtenditis: ita, vt si fides verbis adhiberetur; nõ uerba pro uerbis, sed res pro verbis reportaretis: Sed Deo propitio, si verba*[h] *dedistis, verba recipietis.* ¶ *Arguitis nos, quòd ea, quæ vobis debentur, subripere quærimus; quia nostra persequimur. Sapienti*[i] *quidem, & philosophico ore prolata sententia: suum persequi, est ne aliena rapere? Vnde ad vos hæc sententia manauit; nisi quia tanto ardore nostra concupiscitis, vt vestra putetis vobis auferri, cum nos nostra consequimur? Vnde, cum causa nostra debitum finem sortita fuerit; exclamabitis, ah miser, crucior tantum bolum esse ereptum ex faucibus. Sed videte, ne damnum effusi vnguenti vobis recompensare*[k] *quæratis. Constituistis vos plantatores vinearum, fossores agrorum, trituratores arearum, rigatores camporum, & multa alia huiusmodi officia vobis assumpsistis: & debita vobis obsequia à nobis subtrahi conquesti estis. Sed nos non negamus, quod vestrum est. Boui trituranti paleæ, & tegumenta seruantur: Sint hæc vobis, & grana nobis relinquite. Pastinatores*[l] *vinearum, fossores agrorum, rigatores camporum, trituratores arearum, diurna mercede accepta, prouenientes fructus dominis relinquunt. Vos ergo recepta*[m] *mercede vestri operis in quotidianis oblationibus, & alijs obsequijs, quæ pro spiritualibus, quæ à vobis accipiunt, quotidie deferuntur; prouenientes fructus decimationum, & primitiarum nobis relinquite.* ¶ *Item præcepit Dominus discipulis suis, vt comederent, & biberent ea, quæ apud auditores suos erant; sed non iussit eis, vt dominos de domibus suis eijcerent, & rebus suis spoliarent. Non facile inuenietis, qui tales hospites libenter suscipiant. Mus in pera, ignis in sinu*[n]*, serpens in gremio male suos remunerant hospites Vnde in prouerbijs dicitur [Qui serpentẽ in sinu suo nutrit, percutietur ab eo]. Tales inueniatis vobis*[o] *hospites, quales nobis esse vultis. Non sufficit vobis edere & bibere quæ in domo nostra sunt, dũ quotidianos fructus oblationũ percipitis; ex quibus victum & vestitum habeatis: quibus cum Apostolo debetis esse contenti: sed nõ vultis, quia imitatores eius non estis: sed potius nos de domo nostra expellere, & rebus nostris nos penitus expoliare contenditis, dum nec etiam eorum decimationes nobis relinquere vultis. Vt autem vniuersaliter omnia colligantur, cuncta, quæ pro vobis inducta sunt, siue de laborante agricola, siue de eo, qui suis stipendijs non militat, ad hunc articulum deferimus, vt fructum vestri operis, quem adeo recipere contenditis, in oblationibus, & quotidianis obsequijs istorum recipiatis: decimationes vero eorum, quæ nobis debentur, intactas nobis relinquite: ne dum quæritis vsurpare quod vestrum non est, iusta animaduersione etiam illud cogamini amittere, quod vobis aliquo modo videbatur competere. Quòd autem hæ decimationes nullo iure vobis debeantur, facile probamus. Dicitur enim in quodam concilio [Si quis laicus*[p] *, vel clericus, siue vtriusque sexus persona proprietatis suæ loca, & c.] sicut in eodem capitulo in causa monachorum notata inueniuntur. Si ergo laicus, vel clericus, vel quælibet persona, loca suæ proprietatis vendens, aut donans prouentum decimationum ab ecclesia, cui legitime assignatus est, nullo modo po-*

Terentius
Psal. 80.
16.q.1. de decimis.
[f] *al. saltem patimini*
Tob. 4. Matt. 7.
Terentius
Terentius
extr. de Iudæis, c. etsi. citatur hoc tamquam vulgare prouerbiũ [*serpẽs in gremio*]
1. Tim. 6.
16. q. 1. si quis laicus.

d ¶ [Sinere.] sponte.
e ¶ [Vel.] id est, saltem
f ¶ [Patiamini.] scilicet coacte.
g ¶ [Audiatis.] verbũ est Terẽtii: Qui dicit quod vult, audiet quod nõ vult

AD HAEC CALLI.

Hæc est 3. pars q. in qua inducit plura argumẽta, & finaliter cõcludit. Io. de Fant.

CASVS. Hic respondẽt actores supradictis allegationibus, rationes pro se multiplices inducendo, & in summa cõcludunt, quod oblationes quotidianæ debent persolui illi ecclesiæ vbi quotidiana officia percipiuntur: decimæ vero prædiorum priori ecclesiæ persoluantur, cõparantes ipsos reos muri, igni, & serpenti. & ad probandũ decimas priori ecclesiæ fore persoluẽdas, inducunt c. 16.q.1. si quis laicus.

h ¶ [Verba.] Res dare pro rebus, pro verbis verba solemus.
i ¶ [Sapienti.] ironice loquitur.
k ¶ [Recõpẽsare.] hoc est dicere; videte ne ita cõtristemini de illa amissione, quod propter hæc deteriora comittatis, s. suspendatis vos, sicut fecit Iudas qui ita tristabatur de effusiõe vnguẽti, de quo proposuerat decimam partem furari: sicut de alijs rebus consueuerat: vnde vt recõpensaret illud damnũ, vẽdidit dñm pro xxx. quæ sunt decima pars trecentorũ. tanti enim potuisset vendi vnguentũ. & ad similitudinẽ Iudæ camerarii semper furantur decimam partẽ illorum quæ dantur dominis suis[1].

Iudas quare se suspendit.

[1] Ad idẽ quod leg. & not. 1. q. 1. Christ[us]. Arch.

l ¶ [Pastinatores.] pastinare idem est quod colere. sic ponitur ff. quod vi aut clã. l. semper. §. 1.
m ¶ [Recepta.] id est, si deberetis, recipere aliquid, deberetis tantum mercedem recipere, vnde non confiterẽtur, quod aliquid recipere deberẽt. extra de testi. ex tenore.
n ¶ [In sinu.] hæc verba habes extra de Iudæ. & si Iudæos.
o ¶ [Vobis.] sic 25. q. 2. sic decet. simile 11. q. 3. priuilegium. & extra de simo. quia. in fi.
p ¶ [Laicus.] vt 16. q. 1. si quis laicus.

A D hac. *Decimationes.*] Hæc q. diuiditur in 12. partes. In prima quæritur vtrũ præſcriptione tollãtur decimæ, & probat, ꝙ ſic per c. ſeq. Secunda ibi, *Nunc autem.* Tertia ibi, *Vnaquaque.* Quarta ibi, *Quòd de libero.* Quinta ibi, *Quia ergo.* Sexta ibi, *Oblationes.* Septima ibi, *Item quæritur.* Octaua ibi, *Quibus peccata.* Nona ibi, *De obſeruatione.* Decima ibi, *Lugere.* Vndecima ibi, *De mortuis.* Duodecima ibi, *De his autem.* Io. de Fã.

continua: tamen cauſa percipiendi (ſcilicet præceptum Domini, quod perpetuum & continuum eſt) perpetua eſt & naturalis. & hoc ſufficit ad præſcriptionem, ꝙ cauſa ſit perpetua & naturalis, vt ff. de ſer. vrba. præd. foramen. ibi enim dicitur, ſi cauſam à cælo habet, continuum dicitur.

Facul-

teſt abſtrahere; nec iſti de diœceſi ad diœceſim tranſeuntes, decimas ſuorum prædiorum, quæ intra terminos noſtræ parochiæ continentur, nobis auferre poſſunt. Quantum enim ad ius percipiendarum decimarum attinet, idem eſt poſſeſſorem de diœceſi ad diœceſim tranſire, quod poſſeſſionem de diœceſano ad diœceſanum transferre.

QVÆSTIO SECVNDA.

A D hæc †. Decimationes iſtæ, & ſi iure vobis debentur, vt aſſeritis [a]; tamen tricennalis [b] obiectio vobis ſilentiũ imponit. Omnis enim poſſeſſio tricennaria præſcriptione tollitur, vel quadragenaria (ſicut poſſeſſiones religioſorum domorum) vel centenaria, ſicut prædia ſanctæ Romanæ eccleſiæ.

Vnde Gelaſius Papa ait epiſcopis Siciliæ, epiſt. 2. c. 2.

Quæ triginta annis ab epiſcopis poſsidentur, iure ab eis vendicantur. C. I.

FAcultates [c] eccleſiæ, necnon & diœceſes, ſi quæ ab aliquibus poſſidentur epiſcopis, iure ſibi vendicent, quod [d] tricennalis lex concluſit: quia & filiorum noſtrorum principum ita emanauit auctoritas, vt vltra xxx. [e] annos nulli liceat pro eo appellare [f], quod legum tempus excluſit.

16. q. 3. c. 2. §. illud etiam. Anſ. l. 5. c. 19. Burc. l. 3. c. 149. Pann. l. 2. c. 65.

At illi econtra. Cuius auctoritate nobis ſilentium imponitis; eiuſdem auctoritate veſtra ora claudimus. Ait enim idẽ Gelaſius [Nulla [g] præſumptione ſtatum parochiarum, & c.] Si ergo temporalis obiectio diœceſim ſemel conſtitutam diuellere non poteſt; patet, quòd nec vobis patrocinabitur, vt ſtatum parochiæ noſtræ mutantes, decimationes nobis quondam legitime aſſignatas, vindicabili [h] vſurpatione vobis vendicetis. Quomodo autem diſtinguendæ ſint hæ auctoritates; in cauſa monachorum inuenietur.

16. q. 3. licet in regulis.

16. q. 4.

CASVS. Hic intitulatur ſecũda q. qua quæritur, an præſcriptione tẽporis ius percipiendi decimas, & ius funerãdi tollatur; & reſpõdet ꝙ ſic quadragenaria p̃ſcriptione, vt ĩ. 16 q. 4. uolumus. olim tñ præſcriptio currebat tricennalis, vt ĩ. c. 1. & continet hæc quæſtio duos articulos. Prim⁹ eſt circa ius decimandi, vt in hoc §. Secũdus circa ius funerandi, vt ĩ. e. §. quomodo. Reſpondẽt ergo rei in hoc primo articulo, ꝙ licet iure territorii priori eccleſiæ decimæ ſint perſoluendæ: tamẽ à ſua actione excludit prior eccleſia tricennaria vel quadragenaria p̃ſcriptione. & ad hoc inducit ſeq. ca. *Ad hęc*, id eſt, contra hæc, vel præter hæc.

a *Vt aſſeritis.*] hic de vna exceptione tranſitur ad aliã. ſi quis enim ſuccubuerit in vna exceptione, trãſire ad aliã poteſt, & etiam ad contrariã tranſire poteſt, vt extra de pręſcri. auditis. ff. de excep. nemo. ſimiliter de vna actione põt tranſire [1] ad cõtrariã qui in vna ſuccubuit, vt extra de iudi. examinata. & C. de inoffi. teſta. ꝯ maiores. & ff. de euict. minor. Sed quid ſi iurauit, ꝙ oẽs exceptiones proponeret intra certum terminum? nõ vr̃, ꝙ poſsit vnã poſt aliã proponere, vt extra de excep. paſtoralis. Nã etiã qui vnã exceptionẽ propoſuit, ſi poſtmodũ cũ in illa ſuccubuit, vult aliã proponere, debet hoc facere intra terminũ p̃fixũ, vt inſti. de excu. tu. §. qui autẽ. Ad hoc dico, ꝙ ſi alicui cõpeterent plures exceptiones, q̃ nõ ſunt contrariæ: in eo caſu ſi intra p̃fixum terminũ nõ proponit oẽs exceptiones; ſi in vna ſuccubuit, nõ auditur in altera: & ſic intelligitur inſti. de excu. tut. §. qui autẽ. & extra de excep. paſtoralis. ſi autem ſunt ꝯriæ, vt ſi primo dixit ſe exẽptũ, tũc licet ſuccubuerit, nihilominus poſt tempus p̃fixũ põt aliã proponere, vt C. de inoffic. teſt. l. cõtra maiores. Sed in actionibus ita eſt dicẽdum, ꝙ ſi alicui competebant plures actiones, & poterat eligere qua vellet agere, eligendo vnã, ſi in alia ſuccubuerit, nõ poterit tranſire ad aliã [1], vt ff. de tribu. ꝙ in heredẽ. §. eligere. Itẽ qui negat ſe aliquid debere, ſi vincatur, põt adhuc alia exceptione vti, niſi in caſibus à iure expreſsis, vt ff. de reg. iu. nemo ex his. Nã ſi quis neget numeratã pecuniã ſibi, ſi poſtmodũ cõuictus eſt, & velit dicere ſe ſoluiſſe, non audit̃, vt C. de nõ nu. pe. in auth. ꝯ qui. & ita nõ eſt incõueniẽs, ſi de vna exceptione tranſit ad ꝯriam. ſic 24. q. 1. quiſquis. extra de teſtib. ex tenore. ſic extra de excep. cum venerabilis.

Actiones plures habẽs, an vna electa p̃dat alias.

1 Adde an hoc ſit indiſtincte verũ per Cyn. in l. edita. & ibi ẽt Bald. C. de eden.

b *Tricennalis.*] hic tacite annectit ſecundã quæſt. ſ. an ius decimarũ, vel ẽt ius funerandi poſsit præſcribi. Et eſt expeditũ, ꝙ ius, id eſt, libertas non dandi decimas à clerico noĩe eccleſiæ ſuæ poteſt p̃ſcribi, vt cõtra epiſcopum [2], vt extra de præſcrip. de quarta. Itẽ vna eccleſia poteſt p̃ſcribere decimas intra parochiã alterius eccleſiæ, vt extra de præſcri. ad aures. ſimiliter ius funerandi præſcribitur ſm̃ leges, vt C. de reli. monumentorũ. ſimiliter alia ſacramẽta eccleſiaſtica præſcribuntur, vt extra de reli. do. ꝯſtitutus. Si quæras qualiter præſcribuntur decimę, cũ non cõtinue dentur, & ſeruitutes præſcribi non poſſunt, cũ non continuo poſsideãtur, vt ff. de ſer. ſeruitutes? Reſp. licet perceptio decimarũ non ſit cõtinua, tñ ius percipiendi eſt continuũ. Vel aliter, licet perceptio non ſit

Decimæ an poſſint præſcribi.

2 De hoc ẽt not. 10. q. 3. quia. in gl. 2.

FAcultates.] CASVS. Quidam epiſcopi poſſeſsiones aliarum eccleſiarum, ſimiliter & diœceſes aliorum epiſcoporum xxx. annis poſſederunt. Quæſitum fuit à Gelaſio, vtrum ſint tuti, vel ſecuri tanti temporis præſcriptione. Et reſpon. ꝙ ſic, quia principum ita emanauit auctoritas, vt poſt xxx. annos nulli ſuper his liceat iudicem interpellare. *Concluſit*, id eſt, acquiſiuit. *Excluſit* illas poſſeſsiones ab epiſcopis quorum erant.

c *Facultates.*] ſic conſtrue, facultates eccleſiæ, quæ ab aliquibus epiſcopis poſsidentur, ſupple ipſi epiſcopi iure ſibi vendicent, id eſt, defendant.

d *Quod.*] id eſt, quia tricennalis lex concluſit, id eſt, acquiſiuit illas poſſeſsiones eis. Vel pone caſum, quòd ille epiſcopus qui præſcripſerat res alterius, cecidit à poſſeſsione illarum rerum; tunc enim licite poſſet eas vendicare à poſſeſſore, vt 16. quæſt. 3. §. poteſt.

e *Xxx.*] cum eccleſia præſcribit ꝯ priuatum [3]. ſed ſi eccleſia p̃ſcribit cõtra eccleſiam, & priuatus contra eccleſiam, requiruntur xl. anni, vt 16. q. 3. §. poteſt. in fin.

f *Appellare.*] id eſt, interpellare.

AT ILLI. CASVS. Per c. ſ̃. dictũ videbatur imponi ſilentiũ actoribus: & ideo actores eccleſiæ nitũtur claudere os reis eiuſdẽ Gelaſii auctoritate, quæ eſt 16. q. 3. licet in regulis. vbi dr̃, ꝙ ſtatus parochiarum temporali p̃ſcriptione diuelli nõ põt: & ideo decimationes priori eccleſiæ aſsignatas nullus ſibi debet vſurpare.

g *Nulla.*] ĩ. 16. q. 3. licet in regulis.

h *Vindicabili.*] id eſt, iniuſta. Io. de Fan.

QVOMODO. CASVS. Non ſoluit hic G. contrarietatẽ duorum præmiſſorum cap. Gelaſij: ſed ſeruat reſolutionẽ ĩ. 16. q. 3. Poſtea autem annectit ſecundum articulum huius quæſt. ſcilicet, vtrum ius funerandi præſcriptione tollatur. & certum eſt, ꝙ ſic, cum quadragenaria præſcriptione omne ius & omnis actio tollatur. procedit G. ſic in hoc articulo. Primo inducit actores allegantes. Secundo reos reſpondentes. Probant ergo actores, ꝙ ius funerandi ad ſuam eccleſiam debet pertinere: quia vxores & filij in ſepulchro virorum & parentum ſunt collocandi: quod probat ix. auctoritatibus & exemplis.

NVNC AVTEM. Hæc eſt 2. pars q. in qua probat per ca. Hierony. (ſupe ficialiter tamen) ꝙ omnes conſanguinei debent ſimul ſepeliri. Ioan. de Fan.

a ¶ *Nunc autem*] hic explicatur alter articulus primæ q̄ſtionis, ſcilicet, vbi iſti ſint ſepeliendi. De hac materia loquũtur varie iura.

d ¶ *Quos coniunxit.*] largius hic interpretatur Hieronymus auctoritatem Domini, quàm in Euangelio Matthæi intelligatur. & eſt ſi. 28 q. 1. idololatria.

VN aquaque.] Hæc eſt 3. pars q. in qua probat, ꝙ omnes non poſſunt ſimul ſepeliri. Io. de Fan.

2 *Nunc autem* [a] *quæritur de iure funerandi: quæ harum eccleſiarum habeat ius tumulandi iſtos. Sicut Hieronymus ſcribit, coniugati in vno ſepulchro videntur eſſe ponendi.*

Ait enim.

in quæſt. hebraicis in Geneſim, & de locis hebraicis. Poly. l. 8. tit. 5. Burc l. 3. c. 160. Iuo p. 3. c. 223. *Tob. 4. & 14.*

¶ In ſepulchro parentum ſuorum filij ſunt collocandi. C. II.

EBron dicitur eſſe ciuitas quattuor [a] virorũ; quia in ea ſepulti ſunt tres patriarchæ in ſpelunca [b] duplici cum tribus vxoribus ſuis, id eſt, Abraham & Sara, Iſaac & Rebecca, Iacob & Lia, præter [c] ipſum Adam & Euam vxorem ſuam. Tobia dicit ad filium ſuum. [Cum acceperit Deus animam meam; corpus meum ſepelies, & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius: & cum ipſa compleuerit tempus ſuum; ſepelias eã iuxta me in vno ſepulchro. *Ibidem.* ¶ Quos coniunxit [d] vnum coniugium; coniungat vnum ſepulchrum: quia vna caro ſunt; & quos Deus coniunxit, homo non ſeparet.

Burc. l. 3. c. 161. Iuo p. 3. c. 224. *Matt. 19.*

a ¶ Quattuor.] *Sic emendatum eſt, cum antea legeretur,* trium. *Sic enim legitur apud B. Hieronymum in quæſtionibus hebraicis in Geneſim, de locis hebraicis, & in epitaphio Paulę. Ac dictio hebraica ſignificat quattuor, & quattuor Patriarchę hic numerantur, qui ibi ſepulti ſunt: Abrahã, Iſaac, Iacob & Adam cum vxoribus ſuis.*

Item Auguſtinus.

Aliquid ſimile 9. confeſſ. c. 11. ex ſententia aliq̃ matris ſuæ. Poly. ibid. Burc. l. 3. c. 162. & 163. Iuo p. 3. c. 225. & 226.

C. III.

3 VNaquæque mulier ſequatur [e] virum ſuum ſiue in vita, ſiue in morte [f]. *Item Gregorius.* ¶ Soror beati Benedicti ſepulta eſt in ſepulchro quod ipſe ſibi præparauerat: vt quorum mens vna fuit ſemper in Domino, eorum quoque corpora ſepultura non ſepararet.

¶ *In pleriſque vetuſtis caput hoc coniunctum eſt ſuperiori, nec ipſa prorſus auctorum verba afferuntur.*

Gen. 50. 3. Reg. 13.

Item Ioſeph moriens in Aegypto rogauit fratres ſuos, vt tempore viſitationis [g] *ſuæ oſſa ſua ſecum deferrent, & in ſepulchro patrum ſuorũ ea collocarent.* ¶ *Item. Dictum eſt prophetæ* [h]*, qui contra præceptum Domini comederat in Bethel [Non inferetur cadauer tuum in ſepulchrum patrum tuorum]* ¶ *Item. De nonnullis legitur in libro Regum [obijt, & appoſitus eſt ad patres ſuos] hoc eſt in ſepulchro patrum ſuorum* ¶ *Item In nouo* [i] *teſtamento beatus Philippus legitur ædificaſſe ſibi ſepulchrum, in quo ipſe, & filiæ eius quieuerunt.* ¶ *Item. Beatus Seuerus Rauennatum archiepiſcopus tumulum fieri iuſſit, in quo ſe, & vxorem, & filiam collocauit.* ¶ *His omnibus exemplis colligitur, quòd in ſepulchris parentum corpora filiorum collocanda ſunt. Quia ergo parentes iſtorum apud priores eccleſias ſepulti ſunt; & hi apud eaſdẽ debent tumulari.* ¶ *Econtra* [k]*, Adam, vt aſſeritis, in ciuitate Arbee* [l] *tumulatus eſt. Sed nũquid omnes filij eius ſepulti ſunt ibi? tãta multitudo humani generis tam breui tumulo non tam facile poſſet includi.*

Rufinus hiſt. eccle. l. 3 c. 31. in vit. SS to. 1. & in pomœrio eccleſiæ Rauennatis. Gen. 23.

e ¶ *Sequatur.*] Numquid ergo tenetur ſequi virum vagantem? Videtur quòd non, vt 34 q. 2. ſi quis. ſic nec libertus tenetur ſequi patronũ vagantem, vt ff. de ope. lib. quod niſi. ar. ff. de procu. ſed & hæ. §. non ſolũ. ff. de an. leg. l. Mæuia. §. 1. Sed contra. quia et tenetur ſequi leproſum. extra de coniug. lepro. c. 2. & 3. Credo, ꝙ ſi ſciret eũ eſſe hiſtrione, tenetur eũ ſequi, alias non. H. tamen dicit, ꝙ ſemper debet ipſum ſequi, & dicit, ꝙ illud c. ſi quis. eſt abrogatũ: ſimiliter dicit, ꝙ debet ipſum ſequi etiã ſi mittatur in carcerẽ, uel ſi cogat̃ ire in exercitum. Sed eadẽ ratione debet ipſum ſequi quoties dominus petit a viro qui eſt ſeruus, vt ſeruiat ſibi. lex tamen dicit, ꝙ poſtquam liberta nupſit volũtate patroni, ꝙ amodo non debet ſeruire patrono, ꝓpter ſuſpicionem: ſed patronæ ſuæ poteſt honeſte ſeruire, vt ff. de ope. lib. ſicut.

Vxor an teneatur ſequi virum vagantem.

f ¶ *In morte.*] hoc eſt conſiliũ, vt extra eo tit. de vxore. Quærit H. pone, ꝙ mulier plures viros habuit: quem illorũ debeat ſequi in ſepultura ſiue eligenda ſecũdũ Io. nõ eſt quęſtio, quia poteſt eligere ſepulturam vbi voluerit H. dicit [3], ꝙ tenetur vltimũ ſequi: ſicut vltima eccleſia ſuccedit clerico. 18. q. 1. c. vno. ſicut vltimũ virum ſequitur in domicilio & honore. ff. ad muni. ſitu. §. 1.

Vxor q̃ plures viros habuit cũ quo ſepelietur.

3 Iſtã opinionẽ ſequitur Alex. d' Imo. in l. cũ quædã. col. 3 ff. d' iur. om. iud.

ra. H. dicit ꝙ quilibet põt ſepeliri in ſua eccleſia, vbi audiuit diuinum officiũ, vt extra de ſepul. in noſtra. niſi in tribus caſibus. ſi velit tranſire ad epalẽ eccleſiam, vt ĩ. ea. vbicũque. vel ſi elegit ſepulturam in loco magis religioſo, vt extra de ſepul. fraternitatẽ. vel ſi velit ſepeliri in ſepulchris parentũ ſuorũ, vt ĩ. ea. placuit. Ego credo, ꝙ libere põt quis eligere ſepulturã vbicũq; voluerit [2], vt extra eo. tit. cũ liberũ ſit. dũ tñ legitimã portionẽ relinquat priori eccleſiæ, vt eo. tit. nos inſtituta. et apud locum minus religioſum, vt extra eo. in noſtra. & omnia contraria intelligas, quando eſt illectus, vel qñ ex cõtemptu vel temeritate deſerit ſuã eccleſiã, vel qñ legitima portionẽ nõ vult relinquere eccleſiæ priori: parentes tñ nõ poſſunt filiis ĩtra annos diſcretionis eligere ſepulturã, niſi hoc habeat cõſuetudo, vt extra de ſepul. de vxore. & extra eo. tit. in noſtra. in fi. ſi quis aũt in caſu nõ cõceſſo receperit corpus alienũ, et ſepultum reddere cogentur, cũ omnibus quæ occaſione ipſius receperat, vt extra eo. fraternitatem. in fi. & extra eo. ca. 1. & 2.

EBron.] CASVS. Dicit in hoc c. Hie. vxores eſſe ſepeliẽdas in ſepulcaris virorũ ſuorũ: & hoc probat exẽplo qnq; virorũ. ſ. Abrahæ, Iſaac, & Iacob, Adæ, & Tobiæ. Seq. duo c patent per ſe.

b ¶ *In ſpelunca duplici.*] id eſt, quia duo receptacula habuit. in vno recipiebantur maſculi, in alio feminæ.

c ¶ *Præter.*] hæc dictio, præter, hic ponitur incluſiue [2] ſic 35. q. 3. ff. de pigno. act. l. 1. in fin.

SOROR. CASVS. Probat G in hoc c. ꝙ omnes de eadem parentela & coniugati omnes ſunt in eodem ſepulchro ponendi, & hoc probat exemplis v. & auctoritatibus.

g ¶ *Viſitationis.*] id eſt, cũ Deus eos viſitaret, & educeret eos de terra Aegypti. i. Aegyptiaca ſeruitute: & hoc petijt, quia ignominioſum erat tunc, ꝙ aliquis non ſepeliretur in ſepulchro patrum ſuorum, vt ſtatim ſequitur. vel quia in ſpiritu viderat, quia dominus reſurgere deberet ibi, & præuiderat multos reſurrecturos ibi cum illo, & ipſe forte erat vnus ex illis.

Ioſeph in ſepulchro maiorũ ſepultus fuit certa ratione.

h ¶ *Propheta.*] Abdo. i. hanc hiſtoriam habes 1. q. 1. ſi quis inq̃t.

i ¶ *In nouo teſtamento*] id eſt, tempore noui teſtamenti. non fuit iſte Philippus Apoſtolus, ſed unus de ſeptem diaconibus.

HIS OMNIBVS. CASVS. Concludunt actores ex ſupradictis x. auctoritatibus uel exemplis, ꝙ iſti parochiani, q ſuperſunt, apud eccleſiam ſuam cum parentibus ſunt tumulãdi, quia parentes apud illam ſepulti fuerunt.

ECONTRA. CASVS. Nũc reſpõdent rei, ꝙ uxores uel filij non coguntur uirorũ ſuorũ uel parentũ ſepulturas ſequi: ſed ubicũque uoluerint, ſuo corpori ſepulturã poſſunt q̃rere pro locorũ & tẽporũ opportunitate. hoc probant tribus exemplis, una ratione, & una auctoritate. Et omnia plana ſũt uſq; ad §. q̃d de libero.

k ¶ *Econtra.*] reſponſio defenſorum.

l ¶ *Arbee.*] id eſt, Ebron.

¶ Item Abraham ibi sepultus est. Sed numquid Ismael, & Madai, & alij, quos de Cethura [a] genuit, ibi sepulti sunt? ¶ Item Isaac ibi sepultus est. Sed nũquid Esau cũ eo tumulatus est? ¶ Item Iacob ibi collocatus est. Sed numquid aliquis filiorum eius præter Ioseph ibi sepultus est? Rachel [b] quoque non in Ebron, sed iuxta Bethleem †tumulata legitur. Exemplo igitur istorum liquet, quòd liberum est filijs sepeliri in sepulchris patrum suorum, & liberum est eis alibi pro locorum & temporum opportunitate corpori suo hospitium inuenire. Non ergo hoc exemplo isti coguntur sepeliri in sepulchris patrum suorum. ¶ Item, quæ legibus definita sunt, mutari non licet. Quæ autem legibus expressa nõ sunt, arbitrium [c] sequuntur humanæ voluntatis. At legibus definitum est, quibus decimæ sint persoluendæ; & ideo danti mutare non licet. Vbi autem quisque tumulandus sit, legibus expressum non est; & ideo in voluntate tumulandi consistit.

Gen. 35. 49. & 50.

Gen. 35.

† in vulgatis legebatur, Bethel

Vnde beatus Gregorius ait.

16. q. 1. admonere.

¶ Vltima voluntas defuncti seruari debet. C. IIII.

VLtima [d] voluntas defuncti modis omnibus conseruari debet.

¶ *Sententia huius capituli habetur lib. 3. epist. 9. in verbis, quę referuntur* ĩ. 16 q. 1. admonere. *itemque lib. 9.* epist. 20. Necesse est, inquit, ut si impletum hoc fuerit, defuncti dispositio conseruetur. *Sic enim in manuscriptis: licet in vulgatis sit,* depositio conseruetur.

4 *Quod de libero, & non de seruo intelligendum est. Seruus enim testamenti paginam condere non potest.*

Vnde Gelasius Papa scribit Honorio episcopo.

¶ Seruus testamentum facere non potest. C. V.

Iuo p. 16. c. 111.

ILlud etiam sinceritatem tuam volumus non latere; ad nos fuisse perlatũ, quòd Ampliatus conductor [e] (quem non solum seruum constat esse ecclesiæ, sed ita eius rationibus à multis temporibus implicatum, vt etiam si esset igenuus, donec ratiocinia cuncta deduceret, modis omnibus obnoxius haberetur) ausu temerario molitus fuerit condere paginam testamenti: cuius omne peculium ecclesiastico iuri legibus non dubitetur obstrictum [f]. Quapropter his præsumptionibus vice nostra, tua fraternitas contradicat [g]: nec fieri prorsus aliqua surreptione permittat. Ac, si eidem quidquam humanitus forte contigerit, quia grandæuus esse memoratur; mox eius sine dilatione substãtiam præcipiat humanitas † tua filijs eius dumtaxat, quibus patrimonium probatur esse cõmissum, sub fideli descriptione contradi; donec vniuersis temporibus, quibus hoc patrimonium gubernasse cognoscitur, partes Dominicas reddere cogantur indemnes.

† al. vnanimitas

5 *Quia ergo secundum Gregorium vltima voluntas defuncti conseruanda est; pro istorum voluntate corpora eorum sunt tumulanda, non pro arbitrio vestræ dispositionis.*

Item in Triburiensi concilio legitur.

¶ *In Triburiensi impresso, cap. 15. habetur eadem sententia, sed non ijsdem omnino verbis expressa.*

---

a ¶ *De Cethura.*] quæ etiam Agar dicitur.
b ¶ *Rachel.*] vxor Iacob.
c ¶ *Arbitrium.*] sic extra de offic. deleg. de causis.
d VLtima.] Vltima voluntas defuncti pro lege seruanda est, vt in Authen. de nupt. §. disponat. coll. 4 & si quis eam nõ seruat, hoc ipsum quod ei est relictum, ab eo aufertur, vt 11. q. 1. Siluester. & hoc intelligas cum voluntas est rationabilis. nam si moriens exheredare vult filium sine causa, hæc voluntas non est seruanda, vt ĩ. ead. si quis. similiter si quis præcipiat corpus suum iactari in mare, vt ff. de cond. insti. quidam. sed ipse moriens bene potest mutare voluntatem suam. nã ambulatoria est voluntas defuncti, vt ff. de adimen. leg. l. 2. Sed pone, ꝙ quis iurauit, quòd non veniret contra voluntatem suam, numquid potest venire contra? Videtur ꝙ non 1, quia hoc iuramentum non vergit in interitum salutis æternæ, ergo est seruandum, vt extra de iureiu. si vero. Sed contra nemo potest sibi indicere legem 2, vt non liceat sibi recedere à priori voluntate, vt ff. de leg. 3. si quis. in prin. & libertatem supremi iudicii nemo potest cõstringere, vt ff pro soc. cum duobus. §. Papinianus, in fin. argum. contra extra de iureiu. cum contingat. Ioan. hoc plene notaui in quæstionibus. B.

Defuncti voluntas an sit semper seruanda.

1 Quod & verum est hic ar. C. si aduersus vẽ. auth. sacramenta, extra de iure iur. cũ cõtingat. secũdum Io. de Fan.

2 Dicas, ꝙ nemo pôt sibi imponere legẽ, nisi intersit alteri⁹. ff de ser. quo ties. secundũ Goff. qui ita not. extra de constit. extiteris. Arch.

QVOD DE LIBERO. Hæc est quarta pars q. in qua probat contra, scilicet, quòd seruus non potest facere testamentum. & hoc probat per c. seq. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictum est s. ꝙ vltima volũtas defuncti modis omnibus est seruanda. Nunc vero dicit Gratian. ꝙ hoc intelligẽdum est de voluntate liberi hominis, & non serui. seruus enim testamentum condere non potest. & ad hoc inducit seq. cap. & non facit iste §. ad principale propositum Gratiani.

Illud etiam.] CASVS. Ampliatus seruus Romanæ ecclesiæ conduxerat quædam prædia, de quibus tertiam partem vel quartã iuxta Siciliæ prouinciæ morem Papæ reddebat: qui cum ægrotaret, condidit testamentum. Præcepit ergo Gelasius Honorio episcopo, vt omne peculium & omnem substantiam eius, filiis eius fideli descriptione faciat tradi, vt per eos ecclesia reddatur indemnis. sic posuit Ben. hunc casũ. H. vero ponit sic. Ampliatus iste seruus erat ecclesiæ Romanę, & cuiusdam patrimonii ecclesiastici procurationem gesserat cum quibusdam filiis suis: ex qua administratione adhuc non reddiderat ratiocinia. Testamẽtum tamen licet esset seruus, facere volebat. Scribit ergo Gelasius Honorio episcopo mandans ei, vt non permittat illum facere testamẽtum, & si contigerit eum mori, totum patrimonium ecclesiæ sibi commissum faciat describi, & intactum apud filios seruari donec ipsi pro tempore ratiocinia reddant, & ecclesiam seruent indemnem. Sed certe ego Barth. Brix. magis approbo casum. H.

e ¶ *Conductor.*] improprie dicitur seruus conductor. Nã nec seruus aliquid debet, nec aliquid ei debetur: sed potius per talia verba respicitur factum quàm ius, vt ff. de pecu. nec seruus.
f ¶ *Obstrictum.*] non intellige obstrictum, id est, obligatum: quia cum peculium quod seruus habet, sit domini, domino non potest res suas obligare, vt ff. de reg. iur. neque.
g ¶ *Contradicat.*] non tanquã heredibus, quia seruus nõ pôt habere heredẽ, ut C. cõmu. de suc. seruus. sed consuetudo est pluriũ locorum, ꝙ filiis relinquatur peculium, quod pater habuit.

QVIA ERGO Hæc est 5. pars in qua dicitur, ꝙ nullus sine causa debet dimittere sepulturam patrum, & hoc probat per tres aucto. Io. de Fant.

CASVS. Hic reuertitur G. ad principale propositũ, & cõcludit ex illo c. Greg. s. vltima uoluntas. ꝙ quilibet pôt sibi eligere sepulturam pro arbitrio suo, & non pro arbitrio prioris ecclesiæ, & ad hoc probandum inducit seq. cap.

Vbi-

VBicumq;.] Casvs. Triburien. conciliū statuit, ꝙ si qs pōt, debet sepeliri apud epalē ecclesiā: sin autē, apud aliquod monasteriū vel ecclesiā regularē. Sed si hoc apte fieri nō pōt, sepeliat apud illā ecclesiā vbi viuus decimas magis ꝑsoluebat. Et dicit H. ꝙ illud qđ dr̄ de epāli ecclesia, intelligit de illis qui habent antiquam quā sepulturā in epāli ecclesia: qa de omnibus ciuibus non posset intelligi, quia non impediuntur ratione loci vel temporis: nec de illis qui sunt in episcopatu, cum ratio & cōsuetudo non obtineat. nec de peregrinis potest intelligi, cum eis cap. contradicat: quia tales, ibi decimas non persoluunt.

a *Vbicumque.*] sed nonne quilibet sepeliendus est, vbi recepit sacramēta ecclesiastica? vt j.c. proxi. & extra eod. tit. in nostra. Ad qd ergo diuisa essent cœmeteria. s̄. ead. cap. 1. Respon. verum est. Sed istud cap. instruit, ꝙ si quis vult eligere aliam sepulturam, ꝙ hunc seruabit ordinem in eligendo. potius enim eliget epalē ecclesiā q̄ alterā. si tn̄ alio modo eligit, standum est voluntati suæ: dum tn̄ habeat iustā causam eligendi, epo autem non præfigit talis doctrina. nam pōt eligere sepulturā in minori ecclesia, vt 12. q. 2. bonæ. & intelligo ꝙ semper ex temeritate vel contemptu, vel ex electione mutat sepultura: nisi appareat certa causa mutationis, vel nisi seruet hunc ordinem, qui hic statuitur in eligendo sepulturam.

Qvia ergo. Casvs. Concludunt rei ꝙ apud suam ecclesiam isti parochiani sunt tumulandi, duabus rationibus. Prima ex fine præcedentis c. scilicet, quia viui episcopo ecclesiæ decimas persoluerunt: ergo ibi sepeliendi sunt. secunda ratio, qa postquam quis transit de prouincia in prouinciam, liber factus est à iurisdictione prioris iudicis, & subijcitur illi in cuius prouincia sedem collocauit: vnde isti subijciuntur iurisdictioni secundę ecclesiæ, & apud eam debent sepeliri.

b *Decimam.*] personalem.

c *Liber factus.*] hoc est verum, qn̄ plene se transtulit, vt 21. q. 2. si quis iam translatus. secus si transferret se ad s̄m locum, nō tn̄ animo relinquendi primum locum. tunc enim retinet primū locū & s̄m, vt ff. ad municip. si quis instructus. Et quod hic dicitur, intellige ꝙ quis pōt se transferre de vno foro ad aliud re integra. nam si quis in vno loco est cōuentus, licet transeat ad aliud forum. tn̄ in priori foro respondebit, vt ff. de iuris. om. iu. l. pen. Item & hic scias quòd sola habitatio nō facit aliquē esse de iurisdictione alicuius, nisi per x. annos steterit ibi 1, vt C. de inco. l. 2. li. x. nisi quo ad hoc ꝙ ibi respondebit 2, vt ff. de iudi. heres.

Forum mutare, an alicui liceat.

1 Idē tunc dicas eum de iurisdictione secūdi, cum eo animo larem mutat, vt ibi permaneat. C. de incolis. ciues. s̄m Lau.

2 Scilicet ratione ꝯtus: & in alijs casib⁹ notatis, 3. q. 6. ī summa. Ioan. de Fan.

¶ Vbi quisque decimas persoluerit, ibi sepulturam eligere debet. C. VI.

16. q. 1. vbicūq; Burc. l. 3. c. 237. Iuo p. 3. c. 278.

VBicumque [a] temporum, vel locorum facultas tulerit; apud maiorem ecclesiam, vbi sedes est episcopi, sepulturæ celebrentur. Si autem propter temporis, vel loci asperitatem hoc difficile fuerit visum; apud ecclesiam, in qua religiosorum canonicorum, vel monachorum, vel sanctimonialium religiosa congregatio communiter degerit, sepeliatur. Si autem & hoc ineptum visum fuerit; vbi quis decimas persoluebat viuus, ibi sepeliatur & mortuus.

Quia ergo decimam [b] nobis persoluebat viuus; & apud nos sepeliendus est mortuus. Item, si quis de prouincia ad prouinciam transiret, & ibi domicilium sibi collocaret; liber [c] factus à ditione prioris iudicis, iurisdictioni illius iudicis subijceretur, in cuius prouincia sedem sibi eligeret. Quia ergo isti à vestra diœcesi in nostram transierunt; liberi à vestra ditione, nostro iuri subijciuntur. Nostrum est ergo ius funerandi eos.

Sed obijcitur illud Melchiadis Papæ.

Sed obicitur. Casvs. Adhuc obiiciūt actores ꝯ reos & inducunt seq. c. sed per illud non rn̄dēt vltimæ allegationi reorum, sed solū illis quas collegerunt ex illo cap. vltima voluntas. & etiam ex illo cap. vbicumque.

¶ Propria temeritate sepulturam parentum relinquere non licet. C. VII.

PLacuit per omnia magno concilio, vt nullus proprii arbitrij temeritate [d] aliam ecclesiam, nisi cui vsus antiquorum parentum canonica institutione subiacere perhibetur, sepulturæ causa adire procuret: nisi infirmitatis [e] causa præpeditus in aliam fuerit regionem quolibet negotio progressus. Ad hæc, si quis prælatus contra hoc agere sategerit; ecclesiastico vinculo se subdi cognoscat.

Placuit.] Casvs. Quęsitū fuit à Melchiade Papa, vtrū aliqs potest sepulturam nouam propria temeritate eligere: & antiquam parētum suorum deserere? Et rn̄det ꝙ nō. si quis prelatus ꝯ fecerit, debet excommunicari.

d *Temeritate.*] istud verbum soluit contraria: nam aliàs potest qs sibi eligere sepulturā, vt extra eo. c. 1. & cap. cū sit liberum. & cap. in nostra. extra eo. tit. de his.

e *Nisi infirmitatis.*] hoc est ꝯ H. qui dicit, ꝙ in tribus casibus pōt mutari sepultura, vt dixi in summa hic habet locū distinctio decret.

Sed aliud [f] est ex temeritatis superbia vsum antiquorum parentum non sequi: atque aliud, rationabili occasione nouam sibi sepulturam eligere. Contra Melchiadis Papæ auctoritatem nititur; qui superbia, vel odio ductus, siue vanis persuasionibus, aut varijs munusculis illectus, sepulturam parentum suorum sequi contemnit [a]. Secundum Gregorium autem liberam habet voluntatem; qui certæ rationis causa nouum suo corpori quærit hospitium. ¶ Vel vt quidam [g] distinguunt, libera est vltima voluntas cuiusque, non in sepultura sibi eligenda, sed in testamento conficiendo. Vnde & testamentum appellatur, quia eo quisque libere testatur, quod post suum decessum de proprijs rebus fieri velit. ¶ Sed non videtur [h] libera testatoris voluntas; cum secundum Augustinum pro numero filiorum debeat fieri testamen-

j. c. proximo

Sed aliud. Casvs. Iste s. diuidit in 3. partes. In prima parte ponit G. quandam solutionem pro reis, dicēs ꝙ aliquis ex temeritate, scilicet superbia, vel odio, vel vanis persuasionibus, vel muneribus illectus non debet eligere sepulturam nouam, & contemnere sepulturam parentum suorum, sed rationabili causa, & iusta nouam eligere potest. Nec obstat quod dicit Grego. quòd vltima voluntas libera debet esse: quia libera est cū quis certa ratione ductus, nouam sibi quærit sepulturam. In secunda parte ponit quamdam solutionem aliorum, quæ vr̄ facere contra reos, dicentium, ꝙ libera est voluntas vltima cuiuscumque, non in sepultura sibi eligenda, sed in testamento conficiendo. Vnde testamentum dr̄, quia eo quisq; liberte testatur. In tertia parte obiicit Gratianus, ꝙ etiam in testamento non vr̄ libera voluntas. Et hoc probat duabus auctoritatibus: vna Augustini dicētis, ꝙ pro numero filiorū debet fieri distributio facultatū. Et alia Leonis dicentis, ꝙ qlibet debet medietatem eorū quæ testatur, ecclesiæ suæ relinquere. Tandem dicit ꝙ Augustinus loquitur exhortatiue, vel de consilio, ne pater iratus filium exheredet. Secunda pars incipit ibi, *Vel vt quidam.* Tertia ibi, *Sed non videtur libera.*

f *Sed aliud.*] G. hic ponit duas solutiones.

g *Vel vt quidam.*] secunda solutio.

h *Sed non videtur.*] nunc obijcit solutioni suæ.

taria distributio facultatum : veluti , si quis habet vnum filium ; Christum putet alterum : si vero duos ; Christum faciat tertium : & sic per ordinem. Et secundum Leonem quisque medietatem [a] *eorum, quæ Christo testatur, ecclesiæ iubetur relinquere, apud quam fidei sacramenta suscepit. Sed illud Augustini non est iubentis, sed dehortantis : ne quis iratus filium suum exheredaret, atque totum Christo relinqueret.*

ex tit. de sepult. c. relatum.

Ait enim in sermone secundo de vita clericorum.

Siue serm. 52. ad fratres in eremo: omittũt aũt verba aliquot.

a ¶ Sequi contemnit.] *In duobus exemplaribus Gratiani Vaticanis sequitur,* Ait Leo episcopus, &c. *& ponitur integrum caput,* relatum. *extra tit. de sepult. quod etiã refertur ab Iuone par. 7. c. 150. & ab Anselmo l. 5 c 55. & in Polycarpo lib. 4 tit. 34 ex Leone nono. Verum in alijs duobus vetustis, & valde emendatis hoc idem caput ponitur post uersi.* Sacramenta suscepit. *Et certe verba ista,* & secundum Leonem, &c. *indicant alicubi hanc Leonis auctoritatem à Gratiano esse relatam.*

¶ Pro numero filiorum pars hereditatis Deo offeratur. C. VIII.

In conc. Aquisgran. c. 112. Iuo p. 3. c. 178.

SI quis irascitur [b] filio suo, & moriens exheredat eum; si viueret, non eum placarem? non ei filium reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio suo volo vt habeat pacem, cuius appeto [c] hereditatem? Sed plane sic faciat: quod sæpe hortatus sum. Vnum filium habet; putet Christum alterum: duos habet; putet Christum tertium: decem habet; Christum vndecimum faciat, & suscipio.

Hac nimirum auctoritate mensura testatori præfigitur, non quam cogatur exoluere, sed quam prohibetur [d] *transcendere.*

6 *Oblationes ergo defunctorum qui reddere noluerit, excommunicetur. Vnde in Carthaginensi concilio 4. c. 95.*

¶ Excommunicentur, qui defunctorum oblationes ecclesiis negant. C. IX.

Burc. l. 3. c. 142. Iuo p. 3. c. 208.

QVi oblationes [e] defunctorum aut negant [f] ecclesiis, aut difficulter reddunt; tamquam egentium [g] necatores excõmunicentur.

Item ex concilio Vasensi 1. c. 4.

¶ Vt infideles eijciantur ab ecclesiis, qui defunctorum oblationes retinent. C. X.

Deusdedit p. 4. Iuo p. 3. c. 155.

QVi oblationes defunctorum retinent, & ecclesiis tradere demorantur; vt infideles sunt ab ecclesia abijciendi: quia vsque ad inanitionem fidei peruenire certum est hanc pietatis diuinæ exacerbationem: quia & fideles de corpore recedentes, votorum suorum plenitudine, & pauperes consolatu alimoniæ, & necessaria substentatione fraudantur. Hi enim tales quasi egentium necatores, nec credẽtes iudicium Dei habendi sunt. Vnde & quidam [h] Patrum hoc scriptis suis inseruit, congruente sententia, qua ait [Amico quidpiam rapere, furtum est; ecclesiam vero fraudare, sacrilegium [i] .]

s. 12. q. 2. gloria.

Item ex concilio Agathensi, c. 4.

¶ Qui oblata ecclesiis, aut testamento relicta retinere præsumpserint, excommunicentur. C. XI.

Burc. l. 3. c. 140. ex cõcilio apud Valentias. Iuo p. 3. c. 206. Pann. l. 2. c. 5.

CLerici, vel sæculares [k], qui oblationes parentum aut donatas, aut testamento relictas retinere perstiterint, aut id, quod ipsi donauerint ecclesiis, vel monasterijs, crediderint auferendum; sicut san-

---

a ¶ *Medietatem.*] quandoque tertiam, secundum consuetudines diuersas, vt extra eo. titu. certificari.

SI quis.] CASVS. Quidam clerici parati erant totã hereditatẽ recipere, cum pater filiũ suum exheredabat, quos reprehẽdit Augustinus, cum potius debeant patri filium reconciliare, q̃ hereditatem appetere. Vnde docet, ꝙ si pater vult tãtũ relinquere Christo quãtũ vni filiorũ, paratus est suspicere. *Non eñ,* id est, nõne. & ponit interrogatiue, & littera sequens similiter ponit interrogatiue.

Pater sine causa filium exheredare non potest.

b ¶ *Irascitur.*] hodie enim non potest qs exheredare filium suum, nisi habeat iustam causam exheredationis, & illa debet scribi in testamento, vt C. de li. ꝑte. auth. non licet. tñ ex iracundia omnia sua dare potest ecclesiæ, dum tñ relinquat legitimam filijs, vt 17. q. 4. sunt qui opes. Item si quis relinquit bona sua ecclesiæ pp defectum filiorũ, honestũ est, ꝙ ecclesia restituat ei bona si cœperit habere filios, vt 17. q. 4. c. vlti.

c ¶ *Appeto.*] sic 22. q. 2. non enim.

HAC NIMIRVM. CASVS. Ponit hic Grat. quãdam solutionem falsam, dicens, ꝙ Aug. non præcipit testatori vt tantum Christo relinqueret quantũ vni filiorum, sed prohibet ne plus Christo relinquat q̃ vni filiorũ, qđ falsũ est, cũ pater filijs suis vltra tertiam, si sunt quattuor vel pauciores; vel medietatem si sunt sex, & vltra relinquere nõ teneãt, vt in auth. de trien. & se. circa prin. In fine ostẽdit, ꝙ q oblationes defunctorum reddere nolunt, sunt exõicandi. Primum c. quod sequitur, planum est.

d ¶ *Prohibetur.*] falsũ dicit, quia etiã totum dare potest ecclesiæ, vt 19. q. 3. perlatum [l]. dũ tñ legitimã relinquat filijs, vt C. de inoffi. test. auth. nouissima.

Et ea. si qua. quæ signant pro ꝯrijs: sed intellige, prohibetur trãscẽdere ex calore iracũdię & ex odio, vel prohibetur, id est, dissuadet, & consulitur ei, i. cõsilio August. suadet, & cõsulit ei vt nõ transcendat eam ſm Hu. hæc vltima expositio vr̃ melior q̃ prima, vt non ꝯ dicat. qđ dic vt s̃. c. proxi. in gl. 1. Ar.

OBLATIONES. Hæc est 6. pars. quæ in qua probat magister, ꝙ ille qui detinet oblationes defunctorum quas defunctus mandauit, peccat mortaliter. & hoc probat per tria cap. Ioan. de Fant.

e QVt oblationes.] Non intelligas hoc de oblationibus voluntarijs, sed de illis quæ relicta sunt ecclesiis. qui enim debitas oblationes tenet vel decimas vel primitias, excommunicatur, vt 32. dist. præter hoc. & 16. q. 1. statuimus.

f ¶ *Negant ecclesiis.*] si autẽ confitent, ꝙ debeant, sed exceptionẽ aliquam proponunt, quare dare non debent, audiendi sunt, vt ff. de leg. 1. si domus. §. qui confitent. extra de offi. dele. ex parte 2.

g ¶ *Egentium.* vt 66. dist. pasce. & 16. q. 1. decimæ. & extra de rescript. si quando.

QVi oblationes.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicitur ꝙ excõicandi sunt q tradere nolũt ecclesiis oblationes defunctorũ. Et hoc probat tribus rationibus. Prima est, quia infideles reputantur. Secunda, quia voluntatem defunctorũ non seruant. Tertia, quia pauperibus necessaria subtrahunt. In secunda parte dicitur, quòd tales sacrilegium committunt. Secunda pars incipit ibi, *Vnde & quidam patrum.*

h ¶ *Et quidam.*] scilicet Hieronymus, vt 12. q. 2. gloria episcopi.

i ¶ *Sacrilegium.*] alibi dicitur talis homicida, vt 12. quæstio. 2. qui abstulerit.

CLerici.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd clerici vel laici sunt excommunicandi qui nolunt restituere oblationes, quas parentes dederunt in vita, vel relinquerunt in testamento, vel qui volunt auferre ecclesiæ id quod ipsi donauerunt. In secunda parte dicitur, quòd clerico furtum facienti peregrina communio tribuatur. *Pregrina communio*, id est, viaticum in morte, cum incipiunt peregrinari. id est, recedere de hac vita. Secunda pars incipit ibi, *Si quis autem.*

k ¶ *Vel sæculares.*] id est, laici.

Et

a ¶ Excludan-

a ¶ *Excludantur.*] arg. ꝙ sacrilegi non sunt ipso iure excõicati.
b ¶ *Peregrina.*] id est, cõmorabitur inter laicos, vel peregrina, id est, cum recedit vel peregrinatur de hoc mundo.
ITEM QVERITVR. Hæc est 7. pars q. in qua prohibet ne pro sepultura aliquid exigatur, nisi detur spontanea voluntate. & hoc actus vel officium sepeliendi, & illud non possunt vendere clerici, qui ex officio suo ad hoc tenentur, vt ꝭ. ea. præcipiendum. & 1. q. 1. dictum. & extra de simo. non satis.

pro-cta synodus constituit, velut necatores pauperum, quousque reddant excludantur [a] ecclesiis. ¶ Si quis autem clericus furtum ecclesiæ fecerit; peregrina [b] ei communio tribuatur.

7 *Item quæritur* [c], *an pro sepultura mortuorum aliquid sit exigendum. De his ita scribit Gregorus lib. 7. regesti, indict. 2. epist. 55. Ianuario episcopo Sardiniæ.*

& in conc. Meldensi, c. 72.

¶ Pro sepultura nihil muneris exigendum est. C. XII.

Poly. l. 8. tit. 5. Iuo p. 3. c. 101. † al. non erubescat

QVesta est nobis Nereida femina clarissima, quòd ab ea centum [α] solidos pro filiæ suæ sepultura fraternitas vestra velit † exigere. *& infra.* ¶ Hoc autem vitium & nos, postquam, Deo auctore, ad episcopatus honorem accessimus, de ecclesia nostra omnino vetuimus; & prauam denuo consuetudinem nequaquam vsurpari permisimus: memores, quia dum Abrahã à filijs Ephron [β], hoc est à filijs Seor [d], sepulchri terram pretio ad humandum corpus coniugis postularet, præmium accipere renuit [e]; ne commodum videretur de cadauere consecutus. Si ergo tantæ considerationis paganus vir fuit; quanto magis nos, qui sacerdotes dicimur, hoc facere nõ debemus? Vnde ne hoc auaritiæ vitium vel in alienis denuo tentari præsumatur, admoneo: Sed si quando aliquem in ecclesia vestra sepeliri conceditis; siquidem parentes ipsius proximi, vel heredes pro luminaribus sponte quid offerre voluerint; accipi non vetamus. Peti vero aliquid, aut exigi omnino prohibemus: ne (quod valde irreligiosum est) aut venalis fortasse (quod absit) dicatur ecclesia, aut vos de humanis videamini mortibus gratulari; si ex eorum cadaueribus studeatis quærere quolibet modo compendium [γ].

Gen. 23. Act. 7.

[α] ¶ Centum.] *Dictio ista abest à nonnullis exemplaribus Gratiani, & epistolarum B. Gregorij. Sed quia in alijs earundem codicibus etiam manuscriptis legitur, non est inducta.*

[β] ¶ Ephron.] *Locus hic varie legitur. In epistolis B. Gregorij magis recepta lectio hæc est*, à filijs Emor: hoc est Ephron filio Seor. *& Gen. 23. habetur*, intercedite pro me apud Ephron filium Seor.

[γ] ¶ Compendium. *Post hoc caput in duobus antiquis exemplaribus recitantur duo Vrbani secundi, quę placuit hic afferri, ne plane interirent, quòd alibi non facile inueniuntur. & vnum eorum citatur extra de sepul. c. certificari.* Vrbanus II. Gothfredo Magalonensi episcopo.
¶ Mortuorum, qui in monasterijs sepeliri desiderant, aut omnino iuxta prædecessoris nostri Leonis decretum, partem eleemosynarum mediam, aut iuxta dispensationem nostram in Lateranensi concilio promulgatam, partem tertiam parochialibus ecclesijs statuimus derelinquendam. Idem eidem.
¶ Capellanos quoque monachorum, sicut reliquos parochiæ tuæ clericos, debitã tibi obedientiam persoluere volumus.

Item Hieronymus in quæst. Hebra. ad c. 23. Gen.

¶ Etiam coacti de sepultura pretium non debemus accipere. C. XIII.

Pann. l. 2. c. 26.

POstquam pretio victus est Ephron, vt sepulchrũ venderet argento, licet cogente [f] Abraham; vau littera, quæ apud illos pro o [g] legitur, ablata de eius nomine est, & pro Ephron [h] appellatus est Ephrã [i]: significante scriptura non eum fuisse cõsummatæ, perfectæque virtutis, qui potuerit memorias vendere mortuorum. ¶ Sciant igitur, qui sepulchra venditant nec coguntur, vt accipiant pretium, sed à nolen-

QVesta est.] CASVS. Nereida conquesta est Greg. de epo Ianuario, qui pro sepultura filię suæ solidos cẽtũ ab ea exigebat. Greg. vero rescribẽs ei dicit, ꝙ hoc vitiũ de ecclesia sua remoueret: vnde pcipit sibi ne de cetero hanc cupiditatẽ exerceat, & hoc probat exẽplo Ephrõ, q ab Abrahã ꝑ sepultura Sarę ptiũ recipere noluit. Vnde si pagan⁹ ille ꝑ sepultura nil accipe voluit, multo forti⁹ sacerdotes nil accipe debẽt. Spõte tñ oblata recipi nõ debẽt. Itẽ Ephron primo accipe noluit. vnde de hoc cõmendat. sed postea victus pcibus ꝑ sepultura ptiũ accepit. & de hoc reprehendit in seq. c. & iste Ephrõ fuit filius Seor *Renuit*, scilicet Ephron, & licet s. diceret de filiis Seor in plurali, dicit tamen postea in singulari de Ephron, ꝙ ipse renuit.
d ¶ *Seor.*] Seor fuit pater Ephrõ, & ab eo noïati sunt descendentes ab eo pp famam ipsius.
e ¶ *Renuit.*] primo. n. cõmendatur in hoc ca. postea tamen cõuictus precibus sumpsit quadringentos siclos argẽti, & inde vituperatur in seq. cap.

POstquam. CASVS. Hieronymus docet in hoc c. ꝙ nullus debet vendere sepulturã. Et hoc probatur exẽplo Ephron, q licet cogẽte Abrahã acceperit aliquid pro sepultura, postea vocatus est Ephrã, id est imperfectus, cum primo vocaret Ephrõ, id est, perfectus; & hoc in prima parte. In secũda parte dicitur, ꝙ de iustis fiũt iniusti q pro sepultura ab inuitis aliquid extorquent, cum etiam Ephron de iusto sit factus iniustus, & tamen inuitus accepit. Secunda pars incipit ibi, *Sciant igitur. Memoriã*, id est sepulturam.

probat per 4. cap. Ioan. de. Fant
CASVS. Quærit hic Gratianus incidenter, an pro sepultura mortuorum sit aliquid exigendum. Et certe sepultura quadrupliciter dr, s. terra nondum dedicata, hæc vendi põt, vt ar. 12. q. 2. aurum. Itẽ dr sepultura officiũ sepeliendi, istud sine simonia vendi non potest, vt 1. q. 1. dictum. Tertio dicitur terra dedicata. Quarto ius sepeliendi: hæc vendi non debent, vt ꝭ. ea. in ecclesiastico.
c ¶ *Item quæritur.*] Hic ponit incidẽtẽ q̃onem, an sepultura possit vẽdi H. ponit quattuor significationes huius nominis sepultura. Qñq; dicitur sepultura locus vbi quis sepelitur. talis locus licite vẽditur, si nõ est sacer, vel religiosus, id est, qui non sit in cœmeterio aliquo, quia licite venditur ad ecclesiã ædificandam, vel ad cœmeterium ampliandum, vt 12. q. 2. aurum. Secundo modo dicitur sepultura, ipsa sepultura iam facta, & hæc vendi non potest, specialiter si locus est sacer. Tertio modo dicitur ius inferendi in sepulchrum, nec pro hoc aliquid recipi potest. Quarto dicitur ipse

f ¶ *Cogente.*] per preces populi, & licet contractus factus ad clamorem populi teneat, non tamen electio, vt extra de elect. Osius. & 61. dist. miramur. in prin. & 8. q. 1. si ergo.
g ¶ *Pro o.*] o, est vltima littera Græcorum: & a, prima. & designat o, consummationem & perfectionem. a, initium & imperfectionem. & Hebræi ponunt vau, pro o, in ista dictione Ephron, quæ ablata est, &c. & videtur hic Hierony. uelle, ꝙ Ephron peccauit: sed numquid Abraham peccauit, qui coegit ipsum uendere locum talem, maxime quia locus ille iam deputatus erat sepulturæ, erant enim ibi sepulti Adam & Eua. dicit tamen P. manducator, quòd neuter peccauit. Sed quare reprehenditur hic à Hiero. Respon. non propter suum factum, sed propter futuros, uolens ostendere, quòd illi peccarent qui tali modo uenderent.
h ¶ *Ephron.*] id est, perfectus.
i ¶ *Ephran.*] id est, imperfectus.

In eccle-

IN eccleſiaſtico.] CASVS. Quæſitum fuit in cõcilio Triburien. vtrum terra cœmeteriata vendi poſsit pro ſepultura? & reſpõdetur, ꝙ non: & hoc probatur duabus auctoritatibus, vna Salomonis, & alia Dauid: & vna ratione ſponte tamen oblata recipi poſſunt. Ratio incipit ibi, *Si terram vendis*. *Quare interdictum ſit*, id eſt, interdicatur, vel quare, id eſt, ergo.

dedicatus eſt: cui mors vltra non dominabitur.

QVibus peccata.] Hæc eſt 8. pars q. in qua dr̃, ꝙ nullus debeat ſepeliri in eccleſia niſi ſit ſanctus, niſi ĩ atrio vel in exhedris: & ponit ẽt, ꝙ proficiãt mortuis cœmeteria, & qualiter & vbi animæ ſunt defunctorum. & hoc probat per viij. aucto. Io. de Fan.

tibus quoque extorquent, immutari nomen ſuum, & perire quid de merito eorum: cum etiam ille reprehendatur occulte, qui inuitus acceperit.

Item ex concilio Triburienſi, c. 16.

¶ De eodem. C. XIIII.

IN Eccleſiaſtico [a] namque libro ſcriptum eſt [Mortuo non prohibeas gratiam, ſciens, quoniam omnes moriemur.] & item [omnia, quæ de terra ſunt, in terram conuertuntur] Quid terra terram vendis? memento, quoniam terra es, & in terram ibis [α], & quoniam mors tibi futura eſt: appropiat, & non tardat. Recordare, quoniam non hominis eſt terra: ſed, vt pſalmiſta commemorat [Domini eſt terra, & qui habitant in ea.] ſi terram [b] vendis, inuaſione alienæ † rei reus teneberis. Gratis accepiſti à Deo: gratis da pro eo. Quare interdictum ſit omnibus omnino Chriſtianis, terram mortuis vendere, & debitam ſepulturam denegare: niſi forte proximi, & amici defuncti propter nomen †, & redemptionem animæ viri gratis aliquid dare velint.

Iuo p. 3. c. 215. *Eccli. 7.* *Eccli. 40.* *Gen. 3.* *Pſal. 23.* † *al. Dominicę* † *al. nomen Domini*

α ¶ Ibis.] *In codicibus vulgatis erat*, reuerteris, *& ſequebantur hæc*, & alibi de homine dictũ eſt: terram teris, terram geris, & in terram conuerteris, qui de terra ſumeris: *quæ ſunt expũcta: quia abſunt à pleriſque vetuſtis, & ab originali.*

Item ex concilio Varenſi.

¶ De eodem. C. XV.

PRæcipiendum eſt ſecundum canonum auctoritatem, vt de ſepulchris, & hominibus ſepeliendis nihil muneris exigãt: niſi forte qui ſepelitur, viuẽs iuſſerit eccleſiæ, in cuius atrio ſepelitur, aliquid de ſuis rebus tribuere, aut etiam poſt mortem ipſius, illi, quibus commiſſum eſt eius eleemoſynam facere de rebus illius aliquid ſponte dare voluerint: & tamen nullatenus à presbyteris eccleſiæ † illius aliquid exigatur; ſiue ab illis, qui locis, & villis † præſunt. ¶ Prohibendum eſt etiã ſecundum maiorum inſtituta, vt in eccleſia nullatenus ſepeliantur; ſed in atrio, aut in porticu, aut in † exhedris [c] eccleſiæ. Intra eccleſiam vero, & prope altare, vbi corpus & ſanguis Domini conficitur, nullatenus ſepeliantur [d].

Burc. l. 3. c. 159. Iuo p. 3. c. 222. † *al. illis aliqd* † *al. vicis* † *al. extra eccleſiam*

¶ *Extat in concilio Nannetenſi, c. 6. ex quo citatur à Burchardo, & Iuone: ſed quia potuit eſſe repetitum in aliquo Varenſi, ſeu Vaſenſi, non eſt mutatum. In epitome quidem conciliorum eſt in Vaſenſi, c. 3.*

Item Auguſtinus.

¶ A ſacris locis non iuuantur poſt mortem, quibus peccata non ſunt dimiſſa. C. XVI.

[8] QVibus peccata dimiſſa non ſunt, à ſacris locis [e] poſt mortem adiuuari non poſſunt: quia, quos peccata grauiora deprimunt, ſi in ſacris locis ſe ſepeliri faciunt, reſtat, vt de ſua præſumptione iudicentur: quia eos ſacra loca non liberant, ſed culpa temeritatis accuſat.

Poly. l. 8. tit. 5. Burc. l. 3. c. 152. Iuo p. 3. c. 314. in conc. Tribur. c. 17.

¶ *Caput hoc à Burchardo etiam & Iuone citatur ex Auguſtino, & nonnihil ad hanc rem faciẽs habetur in libro de cura agenda pro mortuis, c. 1. ſed videtur confectum ex duobus locis lib. 4. dialog. B. Gregorij; vno quidem in c. 51. altero autem in c. 53. quod refertur in conc. Tribur. c. 17. Nam capite quidem. 51. cum narraſſet quamdam ſanctimonialem, quæ in eccleſia ſepulta fuerat, viſam fuiſſe ibi cremari, ex eo colligit*, Qua ex re aperte datur intelligi; quia hi, quibus peccata dimiſſa non fuerint, ad euitandum iudicium ſacris locis poſt mortem non valeãt adiuuari. *In c. autem 53. cum memoraſſet corpus cuiuſdam Valentini è ſepulchro per dæmonas fuiſſe extractum, & extra eccleſiam proiectum, hęc ſubiungit.* Ex quo Petre collige; quia his, quos peccata grauia deprimunt, ſi in ſacro loco ſepeliri ſe faciant, reſtat, vt etiam de ſua præſumptione iudicentur; quatenus eos ſacra loca non liberent: ſed etiam culpa temeritatis accuſet.

Item Gregorius lib. 4. dial. c. 50.

Nic. ad cõſulta Bulgarorũ, c. 99

a ¶ *In Eccleſiaſtico.*] id eſt in eccleſiaſte [1]. & ille liber eſt Salomonis, & incipit: Vanitas. Eſt alter qui dicitur eccleſiaſticus qui incipit: Omnis ſapientia à Domino. & ille liber eſt Ieſu filii Syrach.

[1] Immo in Eccleſiaſtico

b ¶ *Si terram.*] ſacram vel religioſam. & dico, ꝙ terra ſit ſacra vel religioſa auctoritate pontificis, nõ ex eo, ꝙ mortuus infertur ad locũ, vt extra de reli. domi. ad hoc. Sed ſecundũ legem ſecus eſt: nam ſi transfertur corpus ad alium locum, deſinit locus eſſe religioſus, vel etiam ſi capitur ab hoſtibus, vt ff. de reli. cum in diuerſis. & l. cũ loca. Et no. ꝙ quidquid eſt ſacrum, eſt religioſum: ſed non conuertitur. vbi enim mortuus infert̃, ſit religioſus [2], ſed non ſacer, vt ff. de re. diuinatum. §. ſacræ. Item dicitur locus religioſus vbi corpus eo propoſito ponitur, vt ibi perpetuo remaneat: alias remaneret profanus, vt ff. de relig. ſi quis eo animo. & remoueri poteſt quandocumque placuerit, vt C. eod. tit. ſi nec dum. Et licet partes hominis in diuerſis ſepulchris ſepeliantur, non ideo omnia loca fiunt religioſa: ſed tantum vbi caput eſt ſepultum, vt ff. eodem, cum in diuerſis. Item nec totus locus deputatus ſepulturæ ſit religioſus, ſed ille in quo corpus eſt humatum, vt ff. eo. l. 2. §. ſepulchrum.

[2] Hoc non eſt verum, ſi mortuus eſſet excõicatus. & ita ſentit Goff. ext. de ſepult. ſacris. & ibi de hoc per Ber.

PRæcipiendum] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ pro ſepultura, id eſt, pro hominibus ſepeliẽdis clerici nihil exigent niſi in duobus caſibus: ſcilicet ſi defunctus iuſſit aliquid eccleſiæ dari, & niſi viuente ſponte aliquid obtulerit. In ſecunda parte dicitur, ꝙ intra eccleſiam nullus eſt ſepeliendus, ſed in cœmeterio, vel etiam in arcubus muri eccleſiæ. Secunda pars incipit ibi, *Prohibendum eſt.*

c ¶ *In exhedris.*] exhedræ dicuntur quædam voltæ, quæ exterius adhærent parietibus eccleſiæ [3].

d ¶ *Sepeliantur.*] ſi ſint modicæ pſonæ, vt j. e. nullus. & ideo prohibetur fieri ſepultura in eccleſia, quia locus ille ſpecialiter Deo

[3] Exhedræ hodie dici poſſunt loca, quæ in peri-

CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ nõ prodeſt decedentibus in mortali delicto, ſi in ſacris locis ſepeliantur: immo ſi ibi ſe faciant ſepeliri, de ſua præſumptione damnantur: quia loca ſacra eos non liberant, ſed temeritas accuſat eos.

e ¶ *A ſacris locis.*] i. ab orationibus, quę in eis fiunt, vel ad litterã intelligas, quia locus non ſanctificat hominem, vt 40. diſt. nõ loca

Cum

Cum grauia peccata.] CASVS. Quæsitum fuit à Grego. vtrum prosit mortuis in cœmeterio sepeliri. Et respondet φ sic, si cū mortali delicto non decesserint: quia proximi eorum sepulturas aspicientes pro eis orant ad Dominum. si vero cum mortali decesserint, potius obest, quàm prodest. Sequens cap. cum § patet.

Non æstimemus.] CASVS. Hoc capitulum diuiditur in quatuor partes. In prima parte dicitur, φ tria bona virorū ꝓsunt defunctis, scilicet, sacrificiū, oratio, & eleemosyna, q̄ defuncti in p̄senti vita egerūt vt eis ꝓdessent. & quia nescit̄ qui sint, ꝓ omnibus regeneratis generaliter orare debemus. In secunda parte dicit̄, φ specialius & cū maiori diligentia oramus pro consanguineis nostris. In tertia parte dicit̄, φ seruitiū impensum corpori defuncti non prodest defūcto, sed est solatium viuorum: quia cū illi qui resurrectionem non credunt, hoc faciant: multo fortius nos hoc facere debemus. In quarta parte dicitur, φ si defunctus sepeliatur apud ecclesias martyrum, prodest ei: quia patrocinio martyrum commendatur. Secunda pars incipit ibi, *Diligentius.* Tertia ibi, *Corpori.* Quarta ibi, *Quòd vero.* Sequens c. cum §. patet.

¶ Quibus prosit in ecclesia sepeliri. C. XVII.

Poly. ibidem. Burc. l. 3. c. 153. Iuo p. 3. c. 216.

CVm † grauia peccata non deprimunt, hoc prodest mortuis, si in ecclesia sepeliantur [a]; quòd eorum proximi quoties ad eadem sacra loca veniunt, suorum, quorum sepulchra aspiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt. Nam quos peccata grauia deprimunt; non ad absolutionem potius, quàm ad maiorem damnationis cumulum, eorum corpora in ecclesijs ponuntur.

Item ex concilio Moguntiaco 1. c. 52.

¶ Qui sepeliantur in ecclesia. C. XVIII.

Burc. l. 3. c. 233. Iuo p. 3. c. 274.

NVllus mortuus intra ecclesiam sepeliatur, nisi episcopi, aut abbates, aut digni presbyteri, vel fideles [b] laici.

Quid vero mortuis prosit iuxta ecclesiam sepeliri, quidue ad eos perueniat, Augustinus in libro de agenda cura pro mortuis, c. vlt. ostendit dicens.

Quare mortui iuxta ecclesiam sepeliantur. C. XIX.

Iuo p. 2. c. 113. † al. existimemus

NOn æstimemus † ad mortuos, pro quibus curam gerimus, peruenire; nisi quòd pro eis siue altaris, siue orationum, siue eleemosynarum sacrificijs [c] solenniter supplicamus. Quamuis non pro quibus fiunt, omnibus prosint: sed his tantum, quibus dum viuunt, comparatur, vt prosint. Sed quia non discernimus [d], qui sint; oportet ea pro regeneratis omnibus [e] facere †: vt nullus eorum prætermittatur, ad quos hæc beneficia possint & debeant peruenire. Melius enim supererunt ista eis, quibus nec obsunt, nec prosunt, quàm eis deerunt, quibus prosunt. ¶ Diligentius tamen facit hoc quisque pro necessarijs suis, quo † pro illo fiat similiter à suis. ¶ Corpori autem humando quidquid impenditur; non est præsidium salutis, sed humanitatis officium, secundum affectum, quo nemo vmquam carnem suam odio habet. Vnde oportet, vt quam potest, pro carne proximi curam gerat, cum ille [f] recesserit, qui gerebat †. Et si hæc faciunt, qui carnis resurrectionem non credunt; quanto magis debent facere, qui credunt: vt corpori mortuo, sed tamen resurrecturo [g], & in æternitate mãsuro impensum eiusmodi officiū, sit etiam quodammodo eiusdē fidei testimonium. ¶ Quòd vero quisque apud memoriam martyrū sepelitur; hoc tantum mihi videtur prodesse defuncto, vt commendans eū etiā martyrū patrocinio affectus pro illo supplicationis augeatur.

† al. quod — Eph. 5. — † al. regebat

Econtra [h] *Hieronymus in epistola ad Gal. c. 6. ad ea verba* [*vnusquisque onus suum.*]

¶ Post mortem orationes viuentium mortuis damnatis non prosunt. C. XX.

IN præsenti sæculo scimus siue orationibus, siue consilijs inuicem posse nos coadiuuari. Cum autem ante tribunal Christi venerimus; non Iob [i], non Daniel [k], nec Noe [l] rogare posse pro quoquam; sed vnumquemque portare onus suum.

¶ *Verba B. Hieronymi sunt hęc.* Obscure licet, docemur per hanc sententiolam nouū dogma quod latitat, dum in præsenti sæculo sumus, siue, &c.

c ¶ *Sacrificijs.*] aut ieiunijs parentum, vt j. ea. cap. animæ.

d ¶ *Quia non discernimus.*] Argu. φ ratione dubitationis melius est totum & superfluum facere, quàm nihil facere, vel etiam aliquid omittere. sic 42. dist. quiescamus. 24. q. 3. corripiantur. Item ratione dubitationis fiunt quæ alias essent illicita, vt extra de sepul. sacris. extra de vsu. in ciuitate. 11. q. 3. nolite. & ratione dubitationis possum vendicare incertā partem, vel rem. ff. de rei ven. quæ de tota. & nummos meos nō possum vendicare, si sint misti alijs. ff. de solutio. si alieni.

Dubitationis ratione fiunt aliqua.

e ¶ *Omnibus.*] Infra ea pro obeuntibus. cōtra. Solu. ecclesia pro omnibus viuis siue bonis siue malis pōt orare generali siue speciali oratione [a] & ꝓ Iudæis & paganis, vt conuertāt: quia de nemine est desperādū, dū est in vita ista, vt j. de pæ. dis. 7. nemo. sed pro paganis vel Iudæis mortuis non est orandum, nec pro catechumenis: sed pro baptizatis mortuis orandum est generali oratione, vt hic dicitur, & 23. q. 4. sicut. & hoc siue sint damnati, siue non: dum tamen hoc non constet: sed speciali oratione non est orandum pro eis mortuis, quos constat esse damnatos. sic loquitur illud c. pro obeuntibus. sed pro illis qui non sunt damnati, oratione speciali & generali oramus licite. nisi sint valde boni, vt j. ea. tempus.

Ecclesia an possit ꝓ omnibus orare.

De hoc etiā no. 11 q. 3. si quis episcopus. & ibi dixi. Archi.

a ¶ *Sepeliantur.*] Ecce ratio vna quare homines potius sunt sepeliendi apud ecclesias q̄ alibi. Secunda ratio, quia specialiter commendātur patrocinijs sanctorum illorum, in quorū nomine dedicata est ecclesia illa, vt j. ea. non æstimemus. in fin. Tertia ratio est, quia minus ibi vexantur à spiritibus immundis. vnde in cœmeterijs dicitur esse requies defunctorum, vt 12. q. 2. aurum. lex tamen alia cōsideratione p̄cepit ne corpora in ciuitate sepelirentur, ne ciuitas corrūperet̄ fœtore, vt C. de reli. & sū. fun. l. mortuorū. & hic ar. φ ibi potius sepeliēdi sunt homines, vbi est maior cōcursus populorum, vt in cathedralibus ecclesijs, vt s. eadem vbicumque.

b ¶ *Nullus.*] ¶ *Fideles.*] Vocantur laici hic fideles à fidei virtute, ita vt faciant miracula [a]. Alij intelligunt à fide baptismi. secundum hoc intellige. C. de sac. sanc. eccle. l. 2. Vel dic φ omnis Christianus potest sepeliri in ecclesia, sed non gentilis, vt j. de conse. dist. 1. ecclesiam. & hoc intelligas nisi alias in mortali decesserit vel impœnitens, vel nisi ecclesia interdicta sit, vel nisi sint tormentarij, quibus propter terrorem interdicitur ecclesiastica sepultura. extra de tornea. c. 1. & extra de rap. super eo.

f ¶ *Cum ille.*] scilicet spiritus.

g ¶ *Vt resurrecturo.*] Nisi enim quis resurrecturos speraret, &c. [a] est ergo hoc signum φ credamus futuram resurrectionem, vt j. ead. habent.

a Superfluū videret̄ & vanū orare pro mortuis secū dū L. & hoc cōtinetur sub isto, &c. secū dū Lau. cui⁹ fuit ista glo.

h ¶ *Econtra.*] contra id quod dicit, quòd possumus orare pro mortuis. Ioan.

i ¶ *In præsenti.*] ¶ *Iob.*] idest, coniugati.

k ¶ *Daniel.*] idest, uirgines uel continentes.

l ¶ *Noe.*] idest, rectores ecclesiarum. & hoc intellige si decesserint in mortali. sic 25. dist. qualis.

a ¶ Si

a ¶ *Sed laborabit.*] idest, punietur æternaliter.

PRo obeuntibus.] CASVS. Bonifacius archiepiscopus quæsiuit à Gregorio si liceat specialiter pro defunctis celebrare diuina, & oblationes offerre. Et respondet quod pro catholicis licet: pro impijs autem specialiter hoc fieri non licet.

Orandũ ne est pro his qui in mortali peccato decesserunt.

b ¶ *Pro impijs.*] Sed nũquid ecclesia orabit pro illis quos constat decessisse in mortali? Videtur quod sic: quia eis viuis cõmunicauit: ergo & mortuis, vt 24.q.2.sane. arg. contra 21.q.3. Cyprianus? Respon. si euidens est aliquẽ decessisse in mortali, vt cum quis suspendit se, vel præcipitat, aut aliò modo se interficit, pro illo non est orandum, vt 23.q.5.placuit. & q.8.quicũque clericus. secus si est dubiũ. vnde si aliquis occisus est in ebrietate: non oratur pro illo, vt extra de religijs, audiuimus. & 23.q.5. placuit.

Verum hoc de impænitentibus accipiendum est, de quibus propheta dicit. Non dabit Deo placationem suam, nec pretium redemptionis animæ suæ: & ideo frater non redimet eum, sed laborabit [a] *in æternum, & viuet adhuc in finem. De alijs autem intelligi non potest.*

Psal. 48.

Vnde Gregorius Papa II. Bonifacio episcopo, epist. vltima.

¶ In pænitentia defunctis bona prosunt viuentium. C. XXI.

Poly. l.8.tit.7.

PRo obeuntibus quippe consuluisse dignosceris, si liceat oblationes offerre: sancta sic tenet ecclesia, vt quisque pro suis mortuis vere Christianis offerat oblationes, atque presbyter eorum memoriam faciat: & quamuis omnes peccatis subiaceamus; congruit, vt sacerdos pro mortuis catholicis memoriam faciat, & intercedat: non tamen pro impijs [b] (quam uis Christiani fuerint) tale quid agere licebit.

Item † .

† al. Idem

¶ Animæ mortuorum quattuor modis soluuntur. C. XXII.

Poly. l.8.tit.6. Burc. l.19.c.112. Iuo p.15.c.124. Aug. de cura pro mortuis, c.2. & lib.1. de ciuit. c.12. & 13.

ANimæ [c] defunctorum quattuor modis soluuntur, aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut charorum eleemosynis, aut ieiunio cognatorum. ¶ Curatio vero funeris, conditio sepulturæ, pompa exequiarum, magis viuorũ solatia sunt, quàm subsidia mortuorum. Si aliquid prodest impio sepultura pretiosa; oberit pio vilis, aut nulla. *& infra.* ¶ Nec ideo tamen contemnenda, & abijcienda sunt corpora defunctorum, maximeque iustorum, ac fidelium. *& infra.* ¶ Vbi & illud salubriter discitur, quanta possit esse remuneratio pro eleemosynis, quos viuentibus, & sentientibus exhibemus; si neque hoc apud Deum perit, quod exanimis [d] hominum membris officij, diligentiæque persoluitur.

a ¶ Animæ.] *Horum verborum vsque ad vers. curatio. nullus auctor inuentus est. Et Burchardus citat ex dictis Origenis, Iuo ex dictis Gregorii.*

ANima.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd quattuor prosunt defũctis, scilicet oblatio sacerdotũ, preces sanctorũ, amicorũ eleemosynæ, & ieiunia cognatorũ. In secũda parte dicitur, quod illa obsequia quæ fiũt circa corpus mortui, magis sũt solatia viuorum, quàm defunctorũ subsidia: nõ tamen ideo corpora defũctorũ, & maxime iustorũ sunt abijcieda. istud tamen seruitiũ quod corpori impẽditur, apud Deum nõ perit. multo magis eleemosyna quã viuẽtibus & sẽtiẽtibus facimus, apud Deũ perire non debet.

c ¶ *Anima.*] Hoc cap. est quasi pars illius, nõ æstimemus.

d ¶ *Exanimis.*] idest, exanimatis.i. mortuis. & est hic arg. quod magis meretur homo impẽdẽdo aliquid viuis quàm mortuis. Vnde patet quod sicut ieiuniũ alicuius liberat mortuum, multo potius alterius ieiuniũ prodest viuo. quod cõcedo si ille est vicine cõiunctus illi, vt dixi 83.dist. presbyter. in gl. & ita.

Ieiuniũ plus prodest viuis quàm defunctis.

Item Augustinus in Enchiridio, c.109. & 110.

¶ Ante diem iudicij, sacrificijs, & eleemosynis mortui iuuantur. C. XXIII.

Sent.4.dist.45. Ans. l.7.c.170.

TEmpus, quod inter hominis mortem, & vltimam resurrectionem interpositum est, animas [e] abditis [f] receptaculis continet, sicut vnaquæque digna est uel requie, uel ærumna pro eo, quod sortita est in carne, dum uiueret. ¶ Neque negandum est defunctorum animas pietate suorum uiuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur, uel eleemosynæ in ecclesia fiunt. Sed hæc eis prosunt, qui cum uiuerent, ut hæc sibi postea possent prodesse, meruerunt. ¶ Est enim quidam uiuendi modus, nec tam bonus, ut non requirat ista post mortem; nec tam malus, ut ei non prosint ista post mortem. Est uero talis in bono, ut ista non requirat: & est rursus talis in malo, ut nec his ualeat, cum hæc uita transierit, adiuuari. Quocirca hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc uitam releuari quispiã, uel grauari. *& post pauca.* ¶ Cum sacrificia altaris, siue quarumcũque eleemosynarum pro baptizatis [g] defunctis omnibus offeruntur; pro ualde bonis gratiarum actiones sunt: pro non ualde malis propitiationes [h] sunt: pro ualde [i] malis, etsi nulla sint adiumenta mortuorum, qualescumque uiuorum consolationes sunt. Quibus autem prosunt; aut ad hoc prosunt, ut sit plena remissio; aut certe, ut tolerabilior fiat ipsa damnatio.

Psal. 23.

1. Thess. 4.

TEmpus.] CASVS. Licet Beneuen. diuiserit hoc cap. in duas partes, ego tamen Barth. B. hoc c. diuido in quattuor partes. In prima parte dicitur, quod inter mortẽ hominis & iudiciũ futurũ animæ morantur in locis nobis occultis, prout quæque digna est requie vel ærũna. In secunda parte dicitur, quod beneficia viuorũ prosunt defunctis, qui in præsenti vita ita egerũt vt sibi prodessent. In tertia parte dicitur, quod hæc beneficia nõ prosunt summe bonis, vel summe malis, sed mediocriter bonis, & mediocriter malis. In quarta parte dicitur quod pro summe bonis fiũt gratiarũ actiones, sed pro nõ valde malis propitiationes: sed valde malis beneficia nõ prosunt, sed sunt cõsolationes viuorum: sed in mediocriter bonis operantur plenã remissionẽ: in mediocriter vero malis mitiorem damnationem. Secunda pars incipit ibi, *Neque negandum est.* Tertia ibi, *Est enim quidam.* Quarta ibi, *Et post pauca.*

e ¶ *Animas.*] nõ summe bonas: nã tales credo statim ad cælos volare, iuxta illud: Gaudẽt in cælis animæ sanctorũ. 25. di. sanctorũ.

f ¶ *Abditis.*] idest, locis nobis occultis. Ex his verbis videtur quod Augustinus dubitabat quo animæ defunctorum recedant, cũ infernus sit sub terra, & cælum sit supra, vt 23.q.4. hæc autem.

g ¶ *Pro baptizatis.*] Tantum prosunt orationes cuilibet, si fiant generaliter pro omnibus, sicut si fierent specialiter pro quolibet vt j. de conse. dist.5. non mediocriter.

h ¶ *Propitiationes.*] idest, vt Deus propitius sit eis.

i ¶ *Pro valde.*] Hic August. distinguit quattuor genera hominũ, scilicet valde bonos & ualde malos, mediocriter bonos & mediocriter malos. pro valde bonis nõ est orandũ. iniuriã enim facit martyri, qui orat pro martyre, ut extra de celeb. Mis. cũ Marthæ. §. ult. Itẽ nec ualde malis prosũt, sed mediocriter bonis prosunt, vt citius liberẽtur ab igne purgatorij. mediocriter malis prosunt ad hoc ut minus puniant, nũquã tamẽ liberabunt: & secũdũ hoc ẽt patet, quod oratione

oratione speciali oramus pro illis qui decesserunt in mortali: dũmodo non sint summe mali: licet ar. ɔ̃ s̃. ea. pro obeuntibus. sed pone ꝙ aliquis dat eleemosynã pro eo q decesit in mortali peccato, qui est mediocriter malus, eleemosynæ vel orationes prosunt talibus ad mitiorẽ pœnã, vt hic dicit, ergo aliquãtulũ de pœna sublatum

DE OBSERVATIONE. Hæc est 9. pars q. in qua continetur quod in seq. cap. declaratur. Ioan. de Fan.

CASVS. Dictũ est s̃. ꝙ sacrificia, vel eleemosynæ, & huiusmodi fiũt ꝑ mortuis: sed qa hæc obseruãt circa diuersos dies: ideo vnde sũpsit initiũ talis obseruatio, videam⁹: & ꝑpter hoc inducit seq. c.

9 *De obseruatione autem tertij, septimi, trigesimi, vel quadragesimi diei quæritur, vnde exordium sumpserit.*

Ambrosius in lib. de obitu Theodosij Imperatoris dicit fere in principio.

¶ Quare certi dies in mortuorum commemoratione seruentur. C. XXIIII.

Poly l. 8. tit. 7. Ansl. 7. c. 169. *Gen.* 50.

QVia alij tertium ᵃ diem, alij tricesimum, alij septimum, alij quadragesimũ obseruare consueuerunt; quid doceat lectio ᵃ, consideremus. [Defuncto, inquit, Iacob, præcepit Ioseph pueris suis & re- sepultoribus, vt sepelirent eum, & sepelierunt sepultores Israel, pleti sunt ei quadraginta dies. Sic enim dinumerantur dies sepulturæ. Et luxit eum Israel ᵝ septem diebus.] Hæc ergo sequenda solennitas, quam præscribit lectio. Sic etiam in Deuteronomio scriptũ est [Quia planxerunt filij Israel Moysem diebus triginta: & consumati sunt dies luctus.] Vtraque ergo obseruatio habet auctoritatem, qua necessariũ pietatis † impletur officium.

Deut. 34.

ᵃ ¶ Alij tertium.] *Apud B. Ambrosium legitur.* Quia alij tertium diem, & tricesimum, alij septimum, & quadragesimum. *Verum in missalibus Romanis tam antiquis, quàm recentioribus, & Ambrosianis nulla est mentio diei quadragesimi, neque in c. nullus. s̃. dist. 44. & infra de consec. dist. 5. ex concilio Nannetensi Est tamen frequens apud Græcos.*

ᵝ ¶ Israel septem.] *Codices B. Ambrosii habent,* & luxit eum Aegyptus septuaginta diebus: *quemadmodum habet editio. 70. & vulgata. Sed tamen visa est ferri posse lectio hæc, quæ est in omnibus etiam Gratiani manuscriptis: quoniam paulo post in eod. c. 50. Gen. hæc adduntur de Ioseph, & ceteris filijs Israel.* Veneruntque ad aream Adad, quæ sita est trans Iordanem: vbi celebrantes exequias planctu magno, atque vehementi impleuerunt septem dies.

VIA.] CASVS. Quæsitũ fuit ab Ambro. vnde sũpsit initiũ obseruatio iij. vij. & xxx. & xl. diei ĩ officijs mortuorũ. Et rñdet ꝙ à veteri testamento: & hoc ꝓbat auctoritate Gen. & Deut, nã filij Iacob seruauerunt eũ aromatibus cõditum in Aegypto xl. diebus: & cũ portarent eum sepeliendum in spelunca duplici, luxerunt eum vij. diebus. Similiter legitur, ꝙ filij Israel luxerũt Moysẽ xxx. diebus. De initio tertij diei non dicitur aliquid in hoc cap.

a ¶ *Lectio.*] scilicet Genesis 50. cap.

LVGERE. Hic incipit x. pars q. in qua probat per 4. c. ꝙ non debem⁹ plangere mortuos ex diffidẽtia tamquam non debeant resurgere. Io. de Fan.

10 *Lugere autem, & tristari tam pro nostra, quàm pro aliorum morte Cyprianus prohibet, dicens in sermone de mortalitate.*

¶ Nec pro nostra, nec pro aliorum morte tristari debemus. C. XXV.

QVàm præposterum est, quàmque peruersum, vt cum Dei voluntatem fieri postulemus ᵇ, quando euocat nos, & accersit de hoc mundo Deus, non statim voluntatis eius imperio pareamus: obnitimur, & reluctamur: & peruicacium more seruorum ad conspectũ Domini cum tristitia, & mœrore perducimur, exeuntes istinc necessitatis vinculo, non obsequio voluntatis: & volumus ab eo præmijs cælestibus honorari, ad quem venimus inuiti ᶜ. *Idem paulo inferius.* ¶ Nobis quoque ipsis minimis, & extremis quoties reuelatum est, quàm frequenter, atque manifeste, de Dei dignatione, præceptum est; vt contestarer assidue, & publice prædicarem, fratres nostros non esse lugendos accersione † Dominica de sæculo liberatos: cum sciamus non eos amitti, sed præmitti; recedentes præcedere, vt proficiscentes, & † nauigantes solent.

† *al. accersitione*
† *al. vt*

Item Ioannes Chrysostomus hom. 26. in c. xi. epistolæ ad Hebræos.

CASVS. Supra facta est mentio de luctu, & ideo ponit hic Gratianus qualiter sit lugendũ, & ꝙ lugere nimiũ ex desperatione futuræ resurrectionis nõ licet, sed intuitu pietatis licet, vt infra ea. habent.

Vàm præposterũ.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit, ꝙ sicut serui rebelles à dñis suis nonremunerãtur, sic nos cælestibus præmijs nõ honoramur; cũ cotidie dicam⁹, Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra: & tamẽ dolentes & inuiti de hoc sęculo recedimus, qñ vocamur à Dño. In secunda parte dicit Cyprian⁹, ꝙ Deus multoties sibi reuelauit, vt inter homines prædicaret mortuos non esse lugendos: quia non amittuntur, sed pręmittuntur in patriam vitæ ad instar proficiscentium & nauigatorum. Secunda pars incipit ibi, *Nobis quoque.* Seq. cap. planum est.

¶ Ex pusillanimitate mortuos lugere contingit. C. XXVI.

Psal. 23.

VBicumque ᵈ sepeliamur; Domini est terra, & plenitudo eius. Omnino fit, quod oportet fieri. Lugere autem, & deplorare, & lamentari eos, qui de hac vita decedunt, ex pusillanimitate contingit.

Hoc autem ex desperatione futuræ resurrectionis intelligitur. Vnde & Apostolus non simpliciter ait. [Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini,] sed addidit [sicut & ceteri, qui spem non habent.] Pietatis namque affectu, & humanitatis intuitu mortuos lugere non prohibemur: sicut nonnullos sanctorum, aliorum exequijs pias lacrymas impendisse legimus.

1. *Thess.* 4.

tũ est. Ponamus ꝙ cẽtesima pars pœnæ sit sublata ꝑ vnã eleemosynã. si ergo dẽtur cẽtum eleemosynæ, tota pœna erit remissa, ergo iste liberabitur: quod hic negatur. Ad hoc dico, ꝙ si prima eleemosyna tollit centesimam partẽ pœnæ, secunda eleemosyna etiã tollit tantã pœnã, sed nõ tantã in quantitate, sed tantã in proportiõe, & sic semꝑ aliqd remanet de pœna: & sic soluo illud qđ obijcitur de indulgentijs. ꝙ si ꝑꝑ oblationẽ vnius denarij tollitur quarta pars peccatorũ mortaliũ vel venialiũ, per oblationem secũdi denarij tollitur tantum in proportione, non tantum in quantitate: & semper aliquid remanet; licet omne argentũ effunderetur.

Efficiatur, idest debitum officij funeris impleatur.

b ¶ *Postulemus.*] cũ dicimus, Fiat voluntas tua. & est arg. ꝙ opere id complere debemus quod voce protestamur. dist. 23. psalmista.

c ¶ *Inuiti.*] sic 23. q. 5. ad fidem. & sic est arg. ꝙ non debemus consequi commodum ex eo quod inuiti facimus, vt ff. ad Tre. si patroni. §. 2. sic 17. q. 4. sunt qui opes. 8. q. 1. sciendum.

d VBicumque.] *Libera fortuna mors est: capit omnia tellus, Quę genuit: cęlo tegitur qui non habet vrnam.* arg. contra. *Mollius ossa cubant manibus tumulata suorum.*

HOC AVTEM. CASVS. Nũc soluit Grat. dicens nõ esse lugendum

lugendum ex desperatione futurę resurrectionis:& hoc probat auctoritate Pauli.sed propter pietatem lugere nõ prohibemur, sicut multos sanctos legimus fecisse:& ad hoc inducit duo seq. cap.

H *Abent.*] Casvs. Non est mirum,si pagani lugent mortuos suos,quia excusationẽ habent,cũ de alia vita nõ cõfidãt.Sed nos Christiani nimiũ contristari de obeuntibus non debemus, ne quodãmodo diffidere videamur:& hoc ꝓbat exẽplo Apostoli dicentis:Nolumus vos ignorare, &c. *Apud alios*, idest,laicos aut idiotas.

a *Nesciunt.*]idest,nõ credunt.Ioan.

Q *Vi diuina.*]Casvs. Quæsitum fuit in concilio Toleta.vtrũ mortui sepeliendi sũt cũ psalmodia & luctu. Et rñdet q cum psalmodijs sic:& lugere nõ debemus. qđ probatur auctoritate Apostoli dicẽtis:De dormiẽtibus autẽ, &c. & hoc quilibet eps parochianis suis ꝓhibeat. religiosis tamẽ hoc specialiter prohibetur.

b *Religiosis.*] illi enĩ magis tenẽt abstinere ab huiusmodi q̃ laici.

DE MORTVIS. Hæc est 11.pars quęst. secundum Io. de Fant. Casvs. Facit Grat. quãdã incidentẽ quæstionem, vtrũ defuncti sciant quę in mũdo geruntur à viuis?& respõdet q non:& hoc probat auctoritatę Esaiæ.

c *Sciant.*] mali nesciunt nisi quod eis scire permittit. similiter nec boni q adhuc sunt in igne purgatorio: qa adhuc nõ fruunẽ visione Dei,vt j.ea. fatẽdũ. sed boni q fruuntur visione Dei,sciũt qđ agatur hic;iuxta illud Gregor. Quid ẽ q nesciãt qui videntẽ omnia vident? Et alij dicũt,q boni dicũtur scire oĩa quæ sũt eis necessaria.

d *Nesciuit.*] quia nõ dũ erat hostia oblata, p quã aperta fuit ianua paradisi, vt extra de bapti.maiores. Ioan.

F *Atendum.*]Casvs. Quæsitum est ab Aug.vtrũ mortui sciãt quid in hoc mũdo agatur à viuis?& respõdet q non, donec aliquid agitur hic.sed postea p mortuos qui vadũt ad eos sciunt non oĩa,sed quæ illi permittunẽ audire,& q̃ istos recordari licet: aut per Angelos q præsentes sunt rebus quæ in mũdo agũtur,aut p ipsos q quãdoque ad nos venire credunẽ,sicut ecõtrario Paulus viuus dicĩ esse raptus in paradisũ.

e *Credunt.*] & male,quia sunt phantasmata,vt 26.q.5.episcopi.

Defuncti vtrum sciant quæ hic agũtur.

* Dicit quidã, q animæ immediate vidẽt in speculo trinitatis sicut Angeli: vnde Beda super Lucã in illo euãgelio, Homo quidam erat diues, &c. vbi dicitur q iusti qui vident claritatẽ, nihil est in creatura qđ videre non possint: sub. scilicet quantum permittit diuina potentia, secundum Ioan. de hoc satis no. ar. infra ꝑx. c. 1. *

* *Sed tu vide S.Th.4. sent. dist. 45. q.3. art.1 & dist. 49. q.2. ar.5.*

DE HIS AVTEM. Hæc est 12. pars quæst.ſm Io.de Fãt. Casvs. Quæritur an homines qui suspenduntur in patibulis, sint sepeliendi in cœmeterio.Et respõdeẽ q sic,si ipsi pænituerint.

Q *Væsitum.*] Casvs. Quidam quæsiuerunt in concilio Maguntiñ.vtrum corpora illorũ,qui in patibulis suspendunẽ, sint ad ecclesias deferenda,& diuina ꝓ eis sint celebranda? Et rñdet q sic, si digne pænituerint, quia sicut cõmunio sacramentorũ eis in fine

Hinc etiam Anastasius Papa, epist. 2.ad Nerianum.

Et in regesto B. Gregorij lib. 7. epist. 111.

¶Qui spem futuræ resurrectionis habent, de mortuis tristari non. C. XXVII.

H Abent forsitam illi iustam longi doloris excusationem; qui vitã alteram nesciunt[a], qui de hoc sæculo ad melius esse transitum non confidunt. Nos autem, qui nouimus, qui hoc credimus, & docemus; contristari nimium de obeuntibus non debemus: ne quod apud alios pietatis tenet speciem, hoc magis nobis in culpa sit. Nam diffidẽtiæ quodammodo genus est, contra hoc, quod quisque prædicat, torqueri[α] mæstitia, dicente Apostolo. [Nolumus uos ignorare de dormientibus, vt non contristemini, sicut & ceteri,qui spem non habẽt.]

Ans.l.7.c.171. Bur.l.19.c.129 Iuo p.15.c.139

1.Thess.4.

α Torqueri.] *Sic est emendatum ex epistola B. Gregorii,in qua hoc idem habetur. In epistola Anastasii legitur*, contra quod quisque prædicator queritur, iustitiam amans,dicente, &c. *In codicibus autem Gratiani etiam manuscriptis videbatur mista esse lectio ex vtraque hoc modo*, contra hoc, quod quisque prædicat quærere, iustitiam amans, dicente, &c.

Item ex concilio Toletano 3.c.22.

¶De eodem. C. XXVIII.

Q Vi diuina vocatione ab hac vita recedunt; cum psalmis tantummodo, & psallentium vocibus debent ad sepulchra deferri. Nã[β] funebre[†] carmen, quod uulgo defunctis cantari solet, uel in pectoribus se aut proximos, aut familias cædere omnino prohibemus. Sufficiat autem, quòd in spe resurrectionis, Christianorum corporibus famulatus diuinorum impenditur canticorũ. Prohibet enim nos Apostolus nostros lugere defunctos, dicens [De dormientibus autem nolo uos contristari, sicut & ceteri, qui spem non habent.] Et Dominus non fleuit Lazarum mortuum, sed ad uitæ huius plorauit ærumnas resuscitãdum. Si autem[†] potest hoc episcopus omnes Christianos prohibere, agere non moretur. Religiosis[†][b] tamen omnino aliter fieri non debere censemus. Sic enim Christianorum per omnem mundum humari oportet corpora defunctorum.

† al. funeris præ camen

1.Thess.4.

Io.11.

† al.enim

† al. A religiosis

β Nam Funebre.] *Hinc vsque ad vers.* sufficiat,*addita sunt ex originali, vt intelligatur,quę illa sint, quę in hoc canone prohibentur.*

11 *De mortuis etiam quæritur, vtrum sciant*[c] *ea, quæ hic à viuis geruntur. Esaias ex persona populi afflicti ait [Abraham pater noster nesciuit.]*[d] *Augustinus quoque in libro de agenda cura pro mortuis, illud idem testatur, dicens cap. 15.*

Esa.63.

¶Mortui ex se nesciunt, quid hic à viuis geratur. C. XXIX.

F Atendum est,nescire quidem mortuos, quid hic agatur; sed dum hic agitur: postea uero audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt, non quidem omnia, sed quæ sinuntur indicare, qui sinuntur etiam ista meminisse, & quæ illos, quibus hæc indicant, oportet audire. Possunt & ab Angelis, qui rebus, quæ aguntur hic, præsto sunt,audire aliquid mortui, quod unum quemque illorum audire debere iudicat, cui cuncta subiecta sunt. *& infra.* ¶ Multi[γ] quoque ad uiuos aliquos ex mortuis uenire credunt[e], sicut econtrario Paulum ex uiuis in paradisum raptum esse diuina scriptura testatur.

† al.Clerici

γ Multi quoque.] *Apud B Augustinum sic legitur*, Mitti quoque ad viuos aliquos ex mortuis, sicut econtrario Paulus ex viuis raptus est, diuina scriptura testatur. *Sed ob glossam nõ est emendatum. Veritatem vero suę sententię confirmat B.Augustinus aliquot aliis exemplis scripturę sacrę: quare ex textu deprauato auctor glossę errandi occasionem sumpsit.*

12 *De his autem, qui in patibulis suspenduntur, quæritur, an iuxta ecclesias sint sepeliendi. De quibus in Moguntinensi concilio 2. sub Rabano, c. 27.ita statutum est.*

Et in Vormacien. c.vlt.

¶Non est deneganda communio his, qui in patibulis suspenduntur. C. XXX.

Q Væsitum est ab aliquibus fratribus de his, qui in pati-

Burc.l.11.c.76. Iuo p 14.c.124. Pann.l.5.c.22.

in fine non denegatur, ita cõio corporis Christi vel sepultura eis denegari nõ debet: qa scriptũ est, Nõ iudicabit Deus bis in idipsũ. a ¶ *In patibulis.*] licite ergo sepeliunt suspẽsi & cõcremati, dũmodo hoc fiat auctoritate principis, vt ff. de cadaue. l. 2. & nõ est ꝯ. 23. q. 5. placuit. Quæri consueuit quare liberetur ille qui fugit ad ecclesiam, & non ille qui recipit corpus Christi, cum corpus Christi maius sit omnibus, vt de conse. dist. 2. nihil? Respon. quia corpus Christi est cibus animæ, & non corporis, ergo animã liberat, & nõ corpus. Vel dic ꝙ priuilegiũ ecclesiæ est, & nõ debet trahi ad consequentiã [1], vt ĩ. 17. q. 4. sicut. nec aliquod priuilegium trahendum est ad cõsequentiã. 7. q. 1. petisti. & 16. q. 1. hic.

Ecclesia & non corpus Christi protegit malefactorem.

[1] Ad idẽ extra de priuile. sane. verũ tamen q̃ tali fugitiuo deferret, bñ faceret: sed nõ est statutum secũdũ Vin. Sed tu defendas ꝙ talis ẽ per ecclesiam defendendus quia corpori Christi aliqua res anteponi non debet. 1. q. 1. c. multi. 95. di. 1. ecce. de cõse. dist. 5. nihil. Archid.

bulis [a] suspenduntur pro suis sceleribus post confessionem Deo peractam, vtrum cadauera eorum ad ecclesias deferenda sint, & oblationes pro eis offerendæ, & Missæ celebrandæ, an non. Quibus respondimus, si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus, & digne pænitentibus communio in fine secundum canonicum iussum danda est; cur non [a] eis, qui pro peccatis suis pœnam extremam persoluunt? Scriptum est enim. [Non vindicat Deus bis in idipsum.]

Naum primo secundum 70.

a ¶ Cur non eis.] *Restitutus est hic locus ex ipso concilio Moguntino, & Vormaciensi, inductis aliquot verbis, quæ potius perturbabant, quàm illustrarent.*

PALEA. C. XXXI.

extra de fur. c. 2. In Triburiensi, c. 31. Poly. l. 6. tit. 16. Burc. l. 11. c. 59. Iuo p. 13. c. 45.

FVres, & latrones, si in furando, aut deprædando occidantur; visum est pro eis non orandum. Si comprehensi, aut vulnerati, presbytero, vel diacono confessi fuerint; communionem [β] eis non negamus.

β ¶ Communionem.] *Antea legebatur*, confessionem. *Emendatum vero sic est ex Burchardo, Iuone, & Decretali: quibus locis hoc idem citatur ex concilio Triburiensi, & in eo, quod extat, habetur sententia c. 31. copiosius exposita: vbi etiam diaconi nulla fit mentio: sed ita dicitur* Deoque, & sacerdoti.

[*Item ex concilio Aurelianensi.*]

¶ *Sic in omnibus codicibus, in quibus est hæc palea, & apud Burchardum, & Iuonem, & in Decretali: ex quibus sunt multa emendata, & magni ponderis.*

¶ De eodem. PALEA. C. XXXII.

Sententia habetur extra de homi. c. 2. Poly. ibidem. Burc. l. 11. c. 60. & l. 19. c. 5. interfecisti furem. Iuo p. 13. c. 46.

SI fur, aut latro captus in præda absque occisione potest comprehendi, & tamen interficitur; quia ad imaginem Dei creati, & in nomine eius baptizati sunt, interfectores eorum quadraginta diebus non intrent ecclesiam. Lanea veste induti ab escis, & potibus, qui interdicti sunt, à thoro, à gladio, ab equitatu se abstineant. In tertia, quinta feria, & sabbato, aliquo genere leguminum, vel olerum, & pomis, paruisque pisciculis cum mediocri ceruisia vicissim vtantur, & temperate. Sin autem à veridicis comprobatur testibus, quòd sine odij meditatione se, suaque liberando, Diaboli membra interfecerint, & [γ] capi non poterant; pænitentiam pro homicidio eis non iniungimus: nisi ipsi voluerint aliquid, quod humanitatis est, facere. At si presbyter est; non deponatur: cunctis tamen diebus vitæ suæ pænitentiam agat.

γ ¶ Et capi non poterant.] *Loco istorum verborum in codicibus Gratiani erant hæc*, & pariter pæniteant, *quæ videntur pugnare cum proxime sequentibus*, pænitentiam pro homicidio eis non iniungimus. *Restitutus autem est locus ex ceteris collectoribus.*

CAVSA XIIII.

† al. Clerici

CAnonici † cuiusdam ecclesiæ quæstionem mouent de prædijs: testes ex fratribus suis producunt: negotiatoribus pecuniam crediderunt, vt ex eorum mercibus emolumenta acciperent.

1 *Hic primum quæritur, an liceat eis sua [b] repetere.*
2 *Secundo, an illi testes sint audiendi.*
3 *Tertio, an illud sit vsuras exigere.*
4 *Quarto, an liceat clericis, vel laicis à quolibet vsuras expetere.*
5 *Quinto, an eleemosynæ de vsuris fieri possint.*
6 *Sexto, an vsurarij pænitentiam agere valeant, nisi, quod male acceperunt, restituant.*

Canonici cuiusdã.] CASVS. Supra in proxima causa clerici introducuntur litigãtes de spiritualibus. Nunc autem subnectit Gra. hãc 14. causam, in qua introducunt litigãtes de tẽporalibus, ostẽdẽs qualiter clericis liceat repetere sua, & an domestici testes sint admittendi vel assumẽdi. Addit etiã de vsuris & de turpi quæstu clericis interdicto, & vtrũ eleemosynæ fieri possũt de male acquisitis. & vt hæc oĩa facili⁹ pateant, proponit thema, de quo sex elicit quæst. b ¶ *Sua repetere.*] Omnes clerici qui habent proprium vel habere possunt, possunt repetere sua: si nõ habent propriũ nõ possunt, sed bona ecclesiæ suæ repetere possunt si sunt plati: vel si plati nõ sunt, de mãdato superioris possunt ea repetere, vt 16. q. 1. monachi 2. Item oẽs clerici possũt agere pro miserabilibus personis de mandato superioris, vt 86. di. puenit.

Clerici an possint sua repetere.

QVÆSTIO PRIMA.

Matt. 19. Lu. 18. Mar. 10.

QVod autem sua repetere non possint, facile videtur posse probari. Ait enim Dominus in Euangelio [Si vis perfectus [c] esse, vade, & vende omnia, quæ habes; & da pauperibus.] Quia ergo isti iter perfectionis arripiunt, non licet eis sua habere. Multo ergo minus licet eis repetere: quia non debet repeti; quod possi-

Quod autẽ.] CASVS. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur, an clericis liceat repetere sua: & certũ est, ꝙ omnes qui renuntiauerũt proprijs, cum nihil habeant, sua repetere nõ possunt, nomine tamẽ ecclesiæ suæ de mãdato sui superioris experiri possũt, & esse ĩ iudicio, vt 16. q. 1. monachi. clerici vero seculares, & oẽs q̃ nõ renũtiauerũt ꝓprijs, sua repetere possũt, qa neq; lege neq; canone ꝓhibẽt. Et ꝓcedit hoc ordine Gra. ĩ hac q̃stione. Primo probat v. auctoritatibus, ꝙ clericis sua repeter̃ nõ licet, & hoc duab⁹: Dñi, & alia Apostoli, quarta Greg. qnta Carthaginẽ. conc. tandẽ allegatis rñdet duplicẽ adhibendo solutionẽ. & ita omnia plana sũt vsq; ad §. *Sicut ergo.* c ¶ *Perfectus.*] idest, sine

sine mortali peccato, & sine veniali. nam curam propriorum non possumus habere sine peccato, vt 25. dist. qualis.

a ¶ *Possideri.*] simile est 3. q. 1. §. patet. vnde hereticus nō potest petere restitutionē aliquorum: quia nihil proprium potest possidere, vt §. dist. 8. quo iure. & 23. q. 7. c. 1. & 2. nec laicus potest repetere decimas: quia eas nō potest possidere, vt extra de præscri. causam. ad hoc enim vt qs possit aliqd repetere, reqritur ꝙ fuerit in possessione iuris vel facti, vt extra de resti. spolia. ex parte. vnde non sufficit probare spoliationē nisi ꝓbauerit ꝙ possederit, vt extra de offi. delega. cōsultationibus. vnde patet, ꝙ qlibet spoliatus habet restitutionis beneficiū. extra de appel. significauerūt. & extra de rest. spo. olim. Inuenio tamē ꝙ qs potest petere restitutionē, q de iure possidere nō potest. nā petitur restitutio consanguineę cū qua de iure quis nō potest cōmisceri, vt extra de resti. spo. litteras. Itē seruus petit restitutionē rerū domini absentis, quas de iure nō potest possidere, vt C. si p vim vel alio modo. l. 1. similiter vxor potest petere res à viro sibi datas si spoliata est: quarū rerū dominium nō potest habere. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. deijcit. Item habens plura stipendia petit restitutionem alicuius: cū tamē de iure nō possit illud possidere cū alijs, vt extra de pręben. referēte. Ioan. Ego credo saluo meliori consilio, ꝙ laicus spoliatus decimis potest petere restitutionem, cū latro restituat, ut extra de resti. spol. in litteris. cū laici quotidie possideant [r] decimas ex tolerantia prælatorū. secus in hęretico, cū sit excommunicatus, ut extra de hęre. excōmunicamus. & de cre. illa, cām. dicit detinere, & non possidere. B.

Restitutionē quandoque petit qui possidere negt.

Laicus potest decimas petere quib' spoliatus est.

[r] De facto. qd dic vt no. 16. q. 7. c. 1. Archidia.

ILLVD. CASVS. Nunc respondet auctoritati Euangelij, si quis, &c. & dicit quòd consilium Domini est, & non præceptū: & ad hoc inducit seq. cap.

QVod debetur.] CASVS. Quæsitum fuit ab Aug. vtrum sit peccatū repetere sua? Et respondet quòd non, licet nō possint

deri [a] *non licet.* ¶ *Item.* [*Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & in iudicio tecum contendere, dimitte ei & pallium.*] ¶ *Item Apostolus in epistola ad Corinthios.* [*Sæcularia igitur iudicia si habueritis* [b], *omnino peccatum est in vobis*] ¶ *Item Gregorius exponens* [*Omnia mihi licent: sed ego sub nullius* [c] *redigar potestate.*] *inquit.* [*Cum mens concepta desideria sequitur; seruire rebus conuincitur, quarum amore superatur.*]

Matth. 5.

1. Cor. 6.

L. 5. moral. c. 8. ad 3. c. Iob.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 19.

¶ Pro rebus transitorijs episcopus prouocatus non litiget. C. I.

EPiscopus nec prouocatus [d] pro rebus transitorijs litiget.

Quia ergo [e] *generaliter perfectis prohibetur in iudicio contendere; patet, quòd istis non licet stare coram iudice.* ¶ *His ita respondetur. Prohibetur perfecto, in iudicio stare captando lucrum, sed non euitando damnum. Vel aliter. Aliud est sua possidere: aliud est communium procuratorem esse. Canonici non possident sua: quia res Deo oblatæ non sunt alicuius. Vtuntur enim rebus ecclesiæ non vt suis, sed tamquam ad dispensandum sibi creditis. Vnde Prosper in lib. de vita contemplatiua* [*Sacerdos, cui dispensationis cura commissa est, &c.*] *require in causa eius, à quo pro ingressu monasterij pecunia exigebatur.* ¶ *Sicut ergo isti non sua possident; ita nec sua repetunt; sed res ecclesiæ, quarum procurationem gerunt. Similiter, quòd in iudicio prohibentur contendere; sic intelligendum est: videlicet, vt non sibi stent coram iudice, sed alijs. Alijs autem coram iudice astitisse, & pro eis iudicem interpellasse nonnullos sanctorum* [f] *legimus. Hi autem non sibi stant, sed pauperibus, quorum necessitatibus profutura repetunt: & ita non prohibentur stare coram iudice.* ¶ *Illud vero Euangelij* [*Si quis abstulerit tibi tunicam, &c.*] *non est præcipientis, sed exhortantis.*

§. 1. q. 2. sacerdos.

Vnde Augustinus ait libro 19. contra Faustum, c. 25.

¶ Peccat qui vltra debitum exigit, non qui sibi debita reposcit. C. II.

QVod debetur [g], etsi benigne dimittitur, non tamen inique repetitur. Peccat autem, qui exigit vltra [h] debitum: ideoque lex modum figens, pœnam talionis [i] instituit. Sed tu eò longe es à peccato iniusti exactoris; quò omnino non exigis debitum: ideoque bonus magister ait [Qui te percutit in vnam maxillam, præbe ei & alteram:] præsertim ne cogamur & ipsi reddere debitum ab eo, qui nullum [k] habet debitum [l].

Luc. 6. Matth. 5.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus capitulum hoc coniunctum est superiori, & confectum est ex verbis B. Augustini lib. 19 contra Faustum, c. 25. hinc inde acceptis, & interdum etiam immutatis. Quare præstat integrum illud caput perlegere.*

Sic [m] *& cetera* [n] *accipias. Item in libro de sancta virginitate* [a], *c. 14. & 15.*

a ¶ Virginitate.] *Restituta est citatio ex Polycarpo. Antea citabatur,* ex sermone Dñi in monte.

b ¶ *Habueritis.*] iniuriose. ita ut scandalizemini propter hoc.

c ¶ *Sub nullius.*] idest, sub rei temporalis potestate nolo redigi intantum ut aliquem offendam, iuxta illud: *Et mihi res: non me rebus submittere conor.* ut extra de uerbo. sig. intelligentia.

Horatius in epistolis.

d ¶ *EPiscopus.*] ¶ *Prouocatus.*] idest, in iudicium uocatus. debet enim per alium litigare, ut no. 5. q. 3. cap. ult. & si mala est causa ecclesiæ, non debet eam fouere: sicut nec tutor pupilli, ut ff. de administ. tuto. l. quoties. §. sicut autem.

e ¶ *Quia ergo.*] require supra 1. q. 2. sacerdos.

SICVT ERGO. CASVS. Concludit Gra. ex supradictis, ꝙ clericis sua repetere non licet. postea respondet dupliciter allegatis. Et primo sic: scilicet ꝙ perfecti non debent contendere in iudicio captando lucrum, sed uitando damnum possunt esse in iudicio. Secundo dicit, ꝙ licet clerici regulares sua repetere non possunt, cum nihil habeant: tamen res ecclesiasticas tamquam communes quarum procurationem gerunt, repetere non prohibentur: qui in iudicio contendere possunt non sibi sed alijs, scilicet pauperibus: sicut multi sancti fecerunt.

f ¶ *Sanctorum.*] §. 12. q. 1. expedit.

sint benigne remitti. sed illi peccant qui vltra debitū exigunt; contra quos lex pœnam talionis instituit. sed qui nullo modo petunt, remoti sunt à peccato & pœna iniuste pænitentis. *Eo*, idest, intātū. *Quo*, idest, inquantum.

g ¶ *Quod debetur.*] ex aliquo maleficio. vel intellige ex quolibet debito.

h ¶ *Vltra.*] Videtur ergo ꝙ non possit licite peti pœna dupli vel quadrupli à fure, vt no. 12. q. 2. in antiquis. quod cōcedit Hu. sed non est ita: quia hoc habetur ex canone quòd peti possit. 11. q. 2. in legibus.

i ¶ *Talionis.*] §. delinquentem, scilicet vt tanta satisfactio petatur ab eo, quāta iniuria præcessit, vt 23. q. 3. sex differentiæ. vel loquitur de pœna talionis infligēda actori, qui iniuste litigat: & quia calumniose agēs punitur in sumptibus litis, vt extra de pœnis. calūniam.

k ¶ *Nullum.*] scilicet quo ipse teneatur alijs. vel aliter, idest, nulli vult soluere pœnam pro peccato debitam.

l ¶ *Debitum.*] idest, pœnam debitam ex peccato.

m ¶ *Sic &c.*] hic est §.

n ¶ *Cetera.*] idest, ꝙ omnia sunt consilij: sicut illud, qui percusserit te in vnam maxillam, &c.

Quisquis.

Polyc.l.1.ti.24. Cap. 15.

† In vulgatis erat, *Greg ĩ epist. ad Iouianum.*

¶ De eodem. C. III.

QVisquis præceptis non obtemperat; reus est, & debitor pœnæ. *& paulo post.* ¶ Præcepto Domini non obedire, peccatum est: consilio si vti nolueris; minus boni adipisceris, non mali aliquid perpetrabis. *Item Hieronymus † libro primo, contra Iouinianum.* Quod præcipitur; imperatur: quod imperatur [a], necesse est fieri: si non fiat; pœnam habet. *& infra.* ¶ Vbi consilium datur; offerentis arbitrium est: vbi præceptum necessitas est seruientis [a].

a ¶ Seruientis.] *Sequebantur hęc verba,* vt obediat, vel imperantis, vt ei obediatur, *quæ sunt expuncta, auctoritate codicum vetustorum, & originalis.*

QVÆSTIO SECVNDA.

† al. extraneum

† al. districtio

DE eo autem, quod quæritur, an de suis [b] fratribus testes producere possint, multis auctoritatibus videtur esse prohibitum. Leges enim tam sacrorum canonum, quàm sæcularium principum prohibent aduersus aliquem †, testem de sua domo produci. Contra se enim quisque testari potest, pro se vero minime. Quia ergo isti producuntur, vt pro seipsis testimonium ferant (Non enim vtilitatis suæ ecclesiæ se penitus immunes arbitrantur futuros); patet, quòd eorum vox in talibus non est audienda. Sed districtio † hæc, & testium examinatio in criminalibus causis seruanda est: in ciuilibus autem non vsquequaque. In criminali enim causa non licet testem de propria domo produci; in ciuili autem prælatis ecclesiæ licet.

Vnde Paschalis II. Guidoni archiepiscopo Vienensi Apostolicæ sedis legato scribit dicens.

¶ Clerici pro sua ecclesia testimonium ferre possunt. C. I.

† al. criminalib⁹

SVper prudentia tua plurimum admiramur, quòd in negotio beati Stephani [c], clericorum ipsorum acceptare nolueris testimonium. Diuersæ namque sunt species causarum: nec in omnibus causis crimina agitantur. In criminibus † siquidem, accusatorum, & testium illa districtio obseruanda est, quæ in canonibus continetur; ne qui ad probationem domestici assumantur. Ceterum in possessionum, vel huiusmodi negotijs hi potissimum assumendi sunt; qui eadem negotia tractauerunt [d], de quorum auditu,

---

QVisquis.] CASVS. In hoc c. & sequenti assignatur differentia inter præceptum & consiliũ: quia peccatum est non obedire pcepto, & pœnam sustinet, qui non obseruat: consilio vero non obedire peccatum non est; sed qui non obedit, minus boni adipiscitur.

Quod

a ¶ *Quod præcipitur, imperatur.*] Hic Grego. innuit differentiã inter præcipere & imperare [1]. nã aliàs Aug. dicit: quod Cæsar præcipit, faciendum est; quod imperat, tolerandum est, vt 23. q. 1. militare. Item inter mãdatum & præceptum videtur esse differentia; quia finitur [2] mandatum morte mandatoris, vt extra de offi. deleg. relatum. sed præceptum non, vt in Auth. vt nulli iud. §. & hoc vero iubemus. coll. 9. Item quandoque ea quæ sunt præcepti, cõsuluntur, vt 28. q. 1. sic enim. qñque etiam quæ sunt mandati, præcipimus, vt sic æquiparentur præceptum & mãdatũ, vt C. de actio. & oblig. si quidam. Itẽ qñque verbum rogandi pro verbo præcipiendi ponitur, vt 11. q. 3. rogo.

DE eo autem.] CASVS. Hic intitulatur secũda quæstio, qua quæritur, an fratres vel domestici testes sint audiendi. Et certum est, ꝙ in causa criminali nõ admittuntur, vt 3. q. 5. c. 1. nisi qñ clerici accusant suũ prẽlatũ, vt 2. q. 7. lator. & cũ accusatur patrimoniũ pp cõsanguinitatem, vt 35. q. 6. c. 1. similiter in causa ciuili domestici testes non admittuntur, vt 4. q. 3. etiam in re propria. clerici tñ tã pro sua ecclesia q̃ pro aliena bene admittunẽ, vt j. ea. c. 1. & c. quamquã. Et procedit hoc ordine. Primo probat quòd fratres & domestici testes non sunt admittendi. postea dat solutionẽ. Dicit ergo, ꝙ tam leges, q̃ canones prohibent domesticos testes aduersus extraneum assumi. Nam pro se quis testificari non potest. sed ꝯ se sic. & ideo cũ isti ferunt testimoniũ super rebus ecclesiæ suæ, quæ spectant ad suã vtilitatem, non sunt audiendi. Postea soluit dicens, ꝙ in causa criminali est hoc seruandum, sed in causa ecclesiæ bene admittuntur domestici testes, vt in seq. c. patet.

b ¶ *An de suis fratribus.*] In causa criminali nũquam admittuntur domestici, vt 3. q. 5. c. 1. nisi in duobus casibus. s. cum canonici accusant prælatũ suum, vt 2. q. 7. lator. & cum accusatur matrimonium pp cõsanguinitatẽ, vt 35. q. 6. c. 1. similiter in causa ciuili nõ admittitur domesticus. 4. q. 3. ẽt ciuili iure. Itẽ ẽt nisi in causa ecclesiæ suæ, vt j. ea. c. 1. & extra de testi. insuper. Similiter ad probãdũ consanguinitatem admittitur domesticus, vt 35. q. 6. c. 1. siue agatur ad contrahẽdũ, siue ad dirimendum matrimoniũ, vt extra qui matrimoni. accusa. pos. videtur. Sed pro alio impedimẽto matrimonii domestici non admittuntur, etiam si velint probare affinitatem, vt extra de testi. ĩ litteris. Io. sed contra videtur dicere decre. extra de testa. super eo. & sic de facto seruatur: & ĩ illa decre. ĩ litteris. suspicio erat ꝯ eum: quia steterat cum vxore per septẽ annos, & etiam ibi super affinitate inducebantur domestici. Præterea vt notauit ibi T. familiares sui erant, vel domestici, quibus imperare potest ratione dominicæ vel patriæ potestatis. aliàs domestici bene admittuntur [3]. Ber.

Testificari possunt quãdoque domestici.

SVper prudentia.] CASVS. Guido archiepiscopus Vienẽsis Apostolicæ sedis legatus in causa quæ vertebatur inter canonicos sancti Stephani, & canonicos sancti Ioannis, canonicos sancti Stephani ad perhibendum testimonium veritati recipere nolebat, quia domestici erant: quare Paschalis secũdus scribit sibi, & docet, quòd in causa criminali testes domestici nõ assumanẽ, sed ĩ ciuili ecclesiastica poti⁹ ipsi q̃ alii recipiantur. pcipit ergo sibi vt à testimonio ferẽdo nullo modo repellat clericos B. Stephani, dummodo idonei videantur. *Alijs litteris*, quibus causam illã commiserat sibi: vel aliis litteris super testibus recipiendis sibi missis prius.

3 Alij cõtra 4. q. 3. etiam ciuili iure: nã mercenarij sunt domestici. ff. de pœ. respiciendũ. §. furti. C. de his q̃ ad ecc. cõfu. p̃senti. Archi.

c ¶ *Stephani.*] Vnus canonicus potest inducere in testimoniũ suũ concanonicum contra eiusdem ecclesiæ canonicos: quia non est magis domesticus uni quàm alii: & par affectionis causa suspicionem excludit, ut ff. de ritu nup. non solum. §. 1. sicut. & potest ipsũ inducere contra suum prælatum, ut 2. q. 7. lator. Sed numquid potest eum inducere contra canonicum alterius ecclesiæ? Hug. dicit ꝙ non. Tu potes dicere ꝙ sic: quia non est domesticus istius, sed ecclesiæ tantum. similiter prælatus iste potest induci in testem pro ecclesia sua: dum tamen alius constituatur, qui nomine ecclesię agat, ut extra de test. insuper [4]. nec dicuntur isti ferre testimonium in propria causa: quia causa ecclesiæ non est in causa singulorum, ut 12. q. 2. qui manumittitur. sic legatarius fert testimoniũ in causa testamenti, in quo aliquid ei relictum est, ut insti. de testa. §. legatarius. Sed nonne talibus imperatur ab ecclesia? ergo non possunt esse testes pro illa, ut 4. q. 3. idonei? Sed istud est in fauorem religionis. nam contra rationem pro religione iudicatur, ut ff. de relig. & sump. sunt personæ. Sed licet dicam, ꝙ unus canonicus potest esse testis in causa sui concanonici; non tamen dico, ꝙ possit esse iudex suus contra extraneum, quia minor causa repellit aliquem à iudicio quàm à testimonio, ut extra de offi. deleg. cum R.

Canonic⁹ ꝓ canonico testificari põt.

4 Ad idẽ ff. de ver. signi. princeps. C. de digni. ius senatorũ. sed cõtra, q̃a executores negotiorũ, & administratores in eisdẽ negotijs testes esse nõ possũt. ff. de test. mãdatis. Arch.

Contra rationem communem pro religione iudicatur.

d ¶ *Tractauerunt.*] quia ea quæ in capitulo gesta sunt, melius possunt probari per canonicos q̃ per alios, ut extra de testib. ueniens. in fi. licet lex dicat aliàs inter domesticos, facile quid cõfingi posse pro negotij qualitate, ut C. de dona. data.

& visu [a] hæsitatio esse non debeat. Si ergo iidem clerici idonei sunt ad assertionem causæ illius; nullatenus remoueantur: sed sicut alijs lit teris deliberatum est, inter S. Ioannis, & S. Stephani canonicos lis illa plenius decidatur.

Potest etiam intelligi aliter. Domestici ad probationem non admittantur, vt pro his videlicet, quorum sunt domestici, testimonium ferant. Hi autem (sicut supra de actoribus dictum est) non pro domesticis, sed pro ecclesia, quæ mater est omnium pauperum, testimonium dicant. In conficiendis autem instrumentis sæcularium negotiorum presbyteri non vocentur ad testimonium: sed si casu contractui eos interfuisse contigerit, iubente episcopo testimonium dicant.

Vnde in synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. statutum est, c.13.

¶ In conficiendis instrumentis sacerdotes ad testimonium non vocentur. C. II.

QVamquam sacerdotum testimonium credibilius habeatur; tamẽ ipsi in sæcularibus negotijs pro [α] testimonio, aut cõficiendis instrumentis non rogentur [b]: quia eos in talibus rebus esse non conuenit. Si autem [β] euentu [c] aliquo causæ interfuerint, & aliquid viderint, vel audierint [d], vbi nullæ idoneæ sæcularium inueniantur personæ; ne veritas occultetur [e], & malus vt bonus æstimetur, in prouidentia proprij episcopi sit, vt aut coram se [f] & competentibus [g] iudicibus, aut aliter [h] honorifice veritatem attollant †.

Poly.l.4.tit.31.

† al. testificentur

α ¶ Pro testimonio.] *Sic est emendatũ ex concilijs Eugenij II. & Leonis IIII. & Polycarpo. Antea enim legebatur*, pro conficiendis instrumentis ad testimonium non rogentur.

β ¶ Et si autem.] *In concilijs ipsis, & Polycarpo legitur*, si enim euentæ causæ aliquid viderint, &c.

QVÆSTIO TERTIA.

QVòd autem [i] præter summam emolumenta sectari, sit vsuras exigere, Augustini auctoritate probatur, qui in psalmum 36. ad ver. [Tota die] scribit dicens.

¶ Qui plus, quàm dederit, accipit, vsuras expetit. C. I.

SI fœneraueris homini, id est, mutuam pecuniam tuam dederis, à quo aliquid plus, quàm [k] dedisti, expectes accipere, non pecu-

Sent.3. dist. 37.
Iuo.p.13.c.17.

a ¶ *Et visu.*] 3.q.9. testes.

POTEST. Iste §. diuidit in duas partes. In prima soluit aliter q̃ superius dixerat, dicens ꝙ domestici ad testimoniũ non admittunt pro eo cuius sunt domestici. supradicti autẽ clerici non pro domesticis admittunt, sed pro ecclesia, quæ mater est omniũ. In secunda parte dicit, ꝙ presbyteri in ꝯctibus sæcularium non debẽt ad testimonium vocari. si tñ casu iterfuerint, iubente epo testimonium ferre possunt, vt in seq. c. docetur.

Q *Vamquam.*] CASVS. Quæsitũ fuit ab Eugenio, vtrum sacerdotes sint vocandi ad testimoniũ super conficiendis instrumentis in negotiis sæcularibus? Et rñ. ꝙ non, si tñ casu interfuerunt, vbi laici non inueniuntur idonei, iubente epo possunt dicere testimonium, ne veritas occultetur.

b ¶ *Non rogentur.*] an possit clericus cogi, no. 2.q.6. statuendum.

c ¶ *Euentu.*] §. 4.q.3. ad fidem.

d ¶ *Vel audierint.*] & hoc est in illis casibus, vbi testimonium valet de auditu, vt 3.q.9. si debitum.

e ¶ *Occultetur.*] istud est regulare. ꝙ in defectum probationũ quilibet possit cogi, vt extra de testi. cog. peruenit. immo talis admittitur qui alias non est idone⁹, vt 4.q.3. itẽ ser ui responso. simile est 55. dist. priscis. & de cõ se. dist. 4. in necessitate. & C. de hæret. l. vlti.

f ¶ *Coram se.*] sed qualiter testat clericus coram epo, cũ causa versatur corã laico iudice, cũ cõtinentia causæ diuidi non debeat, vt extra de sequest. ad hæc? Rñ. hoc est priuilegiũ clericorũ, ꝙ nõ cogunt corã quolibet iudice testificari, sicut egregiæ personæ nõ cogunt coram quolibet iudice testificari, vt ff. de iureiu. ad ꝑsonas [1].

Clerici non coguntur testificari.

[1] Ad idẽ extra de testi. c. si qs & maxime cũ tũc iurare debeant: ꝙ facere non debent laico. 22. q. vlti. c. vlti. secundum Io. de Fant.

g ¶ *Competentibus.*] scilicet iudicibus ecclesiasticis.

h ¶ *Aut aliter.*] idest, vt committat episcopus aliquibus, qui recipiant testimonia ipsorum.

Q*Vòd autem.*] CASVS. Hic intitulatur tertia quæstio, in qua quæritur vtrũ sit vsura, si aliquid præter sortem exigatur? Et certum est, ꝙ sic: nisi cum ecclesia mutuat pecuniam laico, ad hoc vt prædium ecclesiasticum de manu laici redimatur: quo casu fructus ecclesiastici fundi præter sortẽ retinebit, vt dicit Inno. III. in prima decre. de feu. & Alex. de vsu. in prima decre. in fi. Similiter non licet aliquid expectare pręter sortem, vt j. e. c. 1. Spes enim facit vsurarium sicut simoniacum. arg. 1.q.3. non solum.

i ¶ *Quòd autem.*] Hic quæritur an vsura sit vltra sortem aliquid recipere? Et certe sic: nisi in quinq; casibus. Primo, in casu fauore ecclesiæ. extra de vsur. c. 1. & c. conquestus. Secundo, & cum fideiussor soluit sortẽ & vsuras, põt vsuras petere, vt ff. de fideius. constitutus. Tertio, & cum pœna petit præter sortem, vt 12.q.2. in legibus. Quarto, & cũ petit vsura tamquã interesse, vt dicã j. ea q. 4. quoniam multi. & ff. pro soc. l. socius qui. Quinto, & cum recipit aliquid pro re quæ non cõsistit in pondere, numero vel mensura, sicut in locatione. Item in sexto casu ratione incertitudinis, vt extra de vsur. in ciuitate. & non solũ quodcumq; lucrũ, sed etiã ipsa spes facit hominẽ vsurariũ, vt j. ea. c. 1. sicut spes facit hominẽ simoniacũ, vt 1.q.3. non solum. Ad intelligentiam autẽ huius quæstionis scias, quòd duo sunt ꝯctus, qui de natura sui gratuiti sunt, vt mutuũ & cõmodatũ. In mutuo certũ est & reqrit, ꝙ sit gratuitũ: alioquin est vsura. Item si commodatũ nõ est gratuitũ, non quidem est vsura, sed tñ si aliquid recipit pro commodato, statim desinit esse cõmodatum: quia aut recipitur aliquid pro re ipsa, aut ꝑ vsu rei. si pro re ipsa aliquid recipit, aut est pecunia: aut alia res. si pecunia, est emptio seu venditio. si alia res, erit ꝯctus permutationis. si ꝑ vsu rei accipit pecunia, erit ꝯctus locationis. si res alia, erit ꝯctus innominatus, do, vt des, vel do, vt facias. omnes isti contractus sunt liciti laicis etiam causa negotiationis, vt 88. dist. fornicari. Clerici tñ in quantum possunt debẽt abstinere ab emptione & venditione: quia illud non facile fit sine peccato, vt j. de pæni. dis. 5. qualitas. tñ in causa necessitatis ꝑmissum est clericis negotiari, vt extra ne cle. vel mona. c. 1. licitum tñ est clericis emere aliquam rudem materiam, & inde aliquod artificium facere, si eis sua non sufficiunt, vt 91. dist. clericus victum. & 21.q.1.c.1. de cõ sec. dist. 5. nũquam. & tunc non acquirit lucrum ex negotiatione, sed ex artificio. talia enim lucra licita erãt Apostolis, vt 21.q.1.c.1.

Vsura aliqñ non committit licet vltra sortem quid accipiatur

Contractus duo sunt gratuiti.

S*I fœneraueris*] CASVS. Aliquis dedit pecuniam mutuam, & præter sortem aliquid expectabat. quæsitũ fuit ab Augustino, vtrum sit vsurarius? Et respondet quòd sic.

k ¶ *Plus quàm.*] supple quod consistit in pondere, numero, & mẽsura. sed in equo & domo aliud est: quia ibi licitum est recipere sortem & lucrum. & est ea ratio, quia in prædictis quæ consistunt in pondere, numero & mensura, transfertur dominium, cum illud sit mutuum. Vnde res illa statim est periculo [2] illius qui recipit eam. vnde inconueniens esset vt nomine illius rei magis grauaretur [3]. sed domus & equus nõ sunt periculo sui. vnde non est inconueniẽs, si alias grauetur pro re tali dando aliquid. ad hoc facit ff. de iureiur. eum qui. Sed ꝯ hoc obijcitur: Pone ꝙ aliquis vendat vsum pecuniæ, & recipiat in se periculum pecuniæ. talis ꝯctus nõ est vitiosus, quia cum vsus sit illius qui vendidit, licite potest eum vendere [4]. & sic habes ꝙ aliquis pro pecunia potest recipere pecuniam & aliud in hoc casu, alias non: & hoc ideo, quia pecunia non deterioratur, sed aliæ res deteriorantur. Item nonne si creditor alicui gratis mutuat pecuniam, venditor tenetur ei ad antidora, vt extra de sesta. cum in officijs. & ff. de peti. hære. sed & si. s. con-

consuluit.& naturaliter est ei obligatus ad aliam. quare ergo illã naturalẽ obligationẽ non põt deducere in ciuilẽ.s.vt pactum fiat pro illa dãda,ad quam tñ tenetur, cum etiam talia pacta interueniant in spiritualibus,ad quæ aliàs quis tenetur. extra de præben. significatum.& extra de elect.significasti.

c ¶ *Præcepta.*] nolunt quidam facere cõtra legẽ, sed faciunt fraudem legi. Ille vero facit fraudem legi,qui obseruat verba legis,sed mentẽ eius circũuenit,vt ff. de legib.fraus. Fit fraus legi quatuor modis. De re ad rẽ,id est, qñ in fraudẽ datur aliqua res, vt hic, & 1. q. 1. sunt nonnulli.talis est fraus Macedoniani. ff.ad Macedo. l. sed Iulianus. §. mutui. Itẽ de persona ad personã, vt cũ quis sub psona alterius exercet vsurã,vt 46.dist.sicut nõ suo. & cũ maritus non põt alquid dare vxori, supponit aliã psonã cui det,vt ff.de dona. inter virũ & vxo.hæc est rõ. §. vlt. Itẽ de vno contractu ad aliũ contractũ fit fraus, vt cũ mulier non possit dare aliquid viro,fingit se vendere ei, ut ff. de donat. inter virũ & vxo. si spõsus.§.circa.sic 16.q.3.si sacerdotes. Itẽ d vno cõtractu ad aliũ fit fraus, sed alio mõ, vt cũ mulier non possit fideiubere, cõstituit se principalem debitricẽ, vt ff. ad Velle.quamuis. 33.q.5. mulierem.

Legi fit fraus quadrupliciter.

Ex-

niam solam, sed aliquid plus, quàm dedisti †, siue illud triticum sit, siue vinum ,siue oleum, siue quodlibet aliud si plus;quàm dedisti,expectas [a] accipere,fœnerator es;& in hoc improbandus, non laudãdus.

& ibid.glo. ord.

Item Hieronymus super Ezechielem lib.6.ad c.18.

¶ Quidquid supra datum exigitur, vsura est. C. II.

Sent.ibidem. Iuo p.13.c.18. Pann.l.3.c.160.

PVtant quidam vsuram tantum esse in pecunia [b]. Quod præuidens scriptura diuina omnis rei aufert superabundantiam, vt plus non recipias, quàm dedisti †. *Item ibidem.* ¶ Alij pro pecunia fœnerata solent munuscula accipere diuersi generis: & non intelligunt vsuram appellari, & superabundantiam, quidquid illud est;si ab eo, quod dederint, plus acceperint.

Item Ambrosius in lib.de Tobia,c.14.

¶ Quidquid sorti accedit,vsura est. C. III.

Iuo p. 13.c.26.

PLerique refugientes præcepta [c] legis [d], cum dederint pecuniam negotiatoribus [e], non in pecunia vsuras exigunt; sed de mercibus eorum,tamquam vsurarum emolumenta percipiunt. Ideo audiant, quid lex [f] dicat †.[Neque vsuram, inquit, escarum accipies, neque omnium rerum.] *Item paulo post.* ¶ Et esca vsura est; & vestis vsura est, & quodcumque sorti accedit [g],vsura est;quod velis ei nomen imponas, vsura est. *Item paucis interiectis.* ¶ Si quis instaurandum conuiuium putat; ad negotiatorem [h] mittit, vt absynthiaci †[a] cupellam sibi gratis deferat: ad cauponem dirigit, vt Picenum vinum, aut tyriacum † requirat: ad lanium, vt hilam † sibi procuret; ad alium, vt poma [i] sibi adornet.

Deut.23.

† al.absynthiati

† al.theriacum

† al. vuluam

a ¶ Absynthiaci.] *De hoc vino,quod tardam coctionem accelerat, ideoque instaurandis conuiuijs aptum est, meminit Dioscorides lib.5 c.49. Lampridius de Heliogabalo inquit,*& rosato,atque absynthio † vulgus ad bibendum inuitauit.*De hos Alciatus parer.l.7.c.vlt.*

† fortasse,absynthiaco, aut absynthiato.

Item ex concilio Agathensi.

capit.l.1.c.125.

¶ Quando amplius,quàm debetur,exigitur,vsura est. C. IIII.

Burc.l.2.c.126. Iuo p.6.c.200. Pann.l.3.c.161.

VSura est,vbi amplius requiritur,quàm datur. Verbi gratia, si dederis solidos decem,& amplius quæsieris: vel dederis frumenti modium vnum,& super aliquid exegeris.

Ecce euidenter ostenditur, quòd quidquid vltra sortem exigitur, vsura est.

d ¶ *Legis.*] id est, canonis legitime agentis, scilicet legis propheticæ dicentis: Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, &c.

De hac materia plene not. extra de priui. quãto. ibi videas in summa Hosti.de contrahen. empt. §. vlt.

e ¶ *Negotiatoribus.*] videtur,ꝙ si quis pecuniã suã dedit negotiatori, vt inde emat merces,& det sibi partẽ lucri, ꝙ illud sit licitum. quod non concedo,si periculum spectet ad recipientẽ,vt sit inter eos ɔ̃ctus mutui.sed si per illa verba societatem contrahunt, & tunc periculũ spectat ad vtrũque; tũc bene licitũ est, ꝙ vnus socius det pecuniã, & alter suppleat laborem qui deest in pecunia, vt ff. pro so. l. quinta.

f ¶ *Lex.*] Mosaica.

g ¶ *Accedit.*] ex pacto.

h ¶ *Ad negotiatorem.*] cui credidit pecuniam.

i ¶ *Poma*] Videtur ergo ꝙ vsura differat in hoc à crimine simoniæ, quia crimen simoniæ nõ committitur in modico,vt extra de sim. & si quæstiones.sed non est ita.& ca. & si quæstiones. intelligas, ꝙ nõ præsumitur in modico committi simonia ratione personæ.

Simonia in modico cõmittitur.

QVÆSTIO IIII.

QVòd vero [k] nec clericis,nec laicis liceat vsuras exigere, probatur auctoritate Gelasii, & aliorum.

Ait enim Gelasius Papa scribens episcopis per Lucaniam, & Siciliam,c.17.

¶ A quæstibus negotiationis clerici abstineant. C. I.

distin.88 consequẽs. §.proinde. Iuo p. 13.c.28.

CLerici aut ab indignis [l] quæstibus nouerint abstinendũ,& ab omni cuiuslibet negotiationis ingenio, vel cupiditate cessandum;

a ¶ *Expectas.*] ex pacto secundum quosdam,vel etiam sine pacto: quia sola spes facit vsurarium, vt hic. Sed quid si mutuet eo pacto, vt sibi etiam remutuet cum opus habuerit? Nõ credo qđ illud posset deducere in pactum: & ita hic naturalis obligatio non potest deduci in pactum.

PVtant.] CASVS. Quidam pecunia mutuata pecuniam pro vsura recipere nolebant,sed munuscula, ꝙ dicebant non esse vsuram. sed Hieron.dicit,quòd quidquid vltra sortem recipitur, vsura reputatur.

b ¶ *Pecunia.*] stricte sumitur hic nomen pecunia.nam generaliter dicitur pecunia quidquid habes,vt 1. q. 3.totum.

PLerique.] CASVS. Quidã cum pecuniam mutuassent negotiatoribus,de lucro mercium partem recipiebant:quæsitũ fuit ab Ambro.vtrum hoc debeat reputari vsura? Et respondet ꝙ sic: & non solum hoc,sed etiam quidquid vltra sortẽ exigitur,quocũque nomine censeatur,dicitur vsura.& ad hoc probandum auctoritatem legis Mosaicæ inducit. Sequens c.planum est.

QVòd vero nec.] CASVS. Hic intitulatur quarta quæstio,qua quæritur vtrum laicis uel clericis liceat usuras accipere? Et certum est,quòd non,nisi in casibus notatis s̃.in proxi. quæstione. & in apparatu, & in summa illius quæstionis.

k ¶ *Quòd vero.*] Nulli licitum est usuras sumere, nec etiam Iudæo, ut extra de vsu post miserabilẽ. uidetur tamen ꝙ in casu licitum sit etiam Christiano sumere usuram, ut ĩ. ead.cap. ult. tamen licitum est aliquando ultra sortem aliquid recipere, ut notaui in proxima quæstio. s̃. in summa.

CLerici.] CASVS. Præcipit Gelasius in hoc capit. ut clerici ab omni illicita cupiditate cuiuslibet negotiationis se abstineant:alioquin in quocumque gradu fuerint, deponentur. Sequens capitulum patet.

l ¶ *Indignis.*] licitas enim negotiationes possunt clerici facere,ut

extra ne clerici vel monachi.cap. 1. & hoc cum eis sua non sufficiunt,vt 91.dist.clericus.

a *Si cessare.*] non ergo statim deponendus est clericus propter vsuras. 47.dist.c.1.arg.contra.47.dist.c.2.Sol.statim deponendus est,& quod hic dicitur,refertur ad facultatem dispensandi [1].

[1] Vel de turpi lucro hoc intellige: sed contra in vsura secundum Lau. de hoc le.& no.extra de vsu.præterea. ibi videas.Archid.

ualuit tempore solutionis [2],& ita considerandum est tẽpus solutionis.sed si non est præfixam: tũc æstimatur quantum ualet tempore quo res petitur, ut ff.si cer.pet.l.uinum.

N*Ec hoc.*] Casvs. Dicit Leo Papa, ꝙ quidã turpia lucra sectantes,usuras exercent:de quo dicit se ualde dolere non solum in clericis,sed etiam in laicis:quod dicit esse acrius uindicandum in clericos quàm in laicos,ut ceteris metus incutiatur.

b M*Inistri.*] [β] *Datam.*] s.46.distin.non licet.

C*Anonum.*] Casvs. Quidam clerici emebant vilius vt carius venderent: & hoc faciebant studiosa cupiditate lucrandi. Ideo statutum fuit in cõcilio Tarraconensi, vt decetero hoc non faciant,alioqn deponentur. *Studio*, id est,studiosa cupiditate.

c *Et vendendi.*] in eadem forma: sed in rudi materia possunt emere corium & chartas, & inde facere sotulares & libros,vt 21.q.1.c.1.& 91.dist.clericus. nec est negotiatio, sed artificium.

S*I quis oblitus.*] Casvs. Quidam clerici vsuras centesimas exigebant, vel aliqd aliud præter sortem.& vilius emebant,vt carius aliis vendant. quare constitutum fuit à Martino Papa,vt qui decetero talia fecerint,deponãtur. Idem est casus sequentis capituli.

d *Ex quolibet.*] 21.q.3.placuit.

S*I quis clericus.*] Casvs. Quidam clericus mutuauit certam quantitatẽ pecuniæ alicui certo tempore soluẽdã.quæsitũ est in Niceno concilio,si tempore statuto ad solutionẽ faciẽdam velit recipere frumẽtũ, vel aliã speciem loco pecuniæ,sub quo pretio debeat eam recipere. Et respondet, ꝙ sub eo pretio quo vẽdi pôt tepore solutionis faciendæ, & tãtum recipiat sub eo ptio donec perueniat ad summam quã mutuauit. Si vero nõ uult speciem, sed pecuniam:recipiat eã sine augmẽto. Ita uidetur mihi quæstio huius c. formanda, licet Beneuen. aliter eam formauerit: nec ĩ ea casus positio à sua differt, nisi in formatione quæstionis. & Hugo fere idem dicit cum Beneuen. Sequens cap.patet.

e *Solidum.*] s. pecuniam numeratam.

f *Hoc.*] id est,tantũ.

g *Quod.*] id est,quantum.

h *Mercandi.*] si deberent vendi.

i *Tempore statuto.*] id est, solutionis tempore.

k *Decretum.*] à iudice uel ab alio: scilicet hoc uult dicere, ꝙ creditor frumentum pro tanta pecunia debet recipere, quantum

l Q*Voniam.*] *Ad quæstum.*] Videtur hic ꝙ prohibeamur sumere usurã cã lucri captandi,nõ aũt uitãdi dãni.arg.ad hoc

aut in quocumque gradu sint positi;si cessare [a] noluerint,mox à clericalibus officijs abstinere cogantur.

[a] Si cessare noluerint.] *Hæc non sunt in epistola,neque referuntur* s. *dist.* 88. *c. consequens. sed non sunt expuncta ob glossam.*

Itẽ ex concilio Arelatensi primo,quod cõfirmauit Papa Siluester, c. 12.

¶ Excomunicentur ministri, qui fœnerantur. C. I I.

MInistri †,qui fœnerantur, placuit iuxta formam diuinitus datam [b] eos à communione abstinere.

Iuo p. 13.c. 10. † *De ministris*] orig.

*Item ex concilio Tarraconensi,c.*2.

¶ Qui uolunt esse in clero, à studio negotiationis abstineant. C. I I I.

CAnonum statutis firmatum est, vt quicumque in clero esse voluerit,emendi vilius,vel vendendi [c] carius studio nõ vtatur. Quod certe si voluerit exercere,cohibeatur à clero.

Burc.l.2.c.122. Iuo p.13.c.13. & p.6.c. 197.

*Item ex concilio Martini Papæ,c.*62.

In capitulis Mart. Brachar.

¶ Alienetur à clero usuras,aut superabundantiam exigens. C. I I I I.

j SI quis oblitus timorem Domini, & sanctam scripturã, quæ dicit: [Pecuniam suam non dedit ad vsurã.] post hanc cognitionem magni [β] concilij fœnerauerit,& centesimas exegerit, aut ex quolibet [d] negotio turpe lucrum quæsierit, aut per diuersas species vini, vel frugis,vel cuiuslibet rei,emendo, vel vendendo aliqua incrementa susceperit;de gradu suo deiectus,alienus habeatur à clero.

Psal. 14.

[β] Magni concilij.] *Sic loquitur Martinus Bracharensis:quoniam hanc sententiam accipit ex capite* 17.*concilij Nicæni,quod citatur* ĩ.*ead. c. quoniam. & in duobus vetustis Gratiani exemplaribus post hoc continuo illud subiungitur.*

*Item ex concilio Tarraconensi,c.*3.

¶ Pro pecunia,quam clericus mutuo dedit,iusto pretio species accipere potest. C. V.

ij SI quis clericus solidum [e] in necessitate præstiterit;hoc [f] de vino, vel frumento accipiat,quod [g] mercandi [h] causa tempore [i] statuto decretum [k] fuerit venumdari. Ceterum si speciem non habuerit necessariam; ipsum,quod dedit,sine vllo augmento recipiat.

Iuo p.6.c. 369. & p. 13.c.14. Pann.l.3.c.159.

Item ex conc.Carthaginensi † 3.*c.*16.

† In vulgatis erat Agathẽsi 3.]

¶ Clericus non accipiat plus quàm commodauit. C. V I.

NVllus clericorum amplius recipiat,quàm cuiquam accomodauerit: si pecuniam,pecuniam accipiat:speciem eamdem, quantam dederit,accipiat:& quidquid aliud,tantum,quantum dederit,accipiat.

Ansl.l. 7. c. 153. Burc.l.2.c. 124. Iuo p.6. c. 198. & p.13.c.9. Pann.l.3.c. 158. Rab. pæn. c.32. & in cõc. Aquisgran.c.62.

*Item Leo Papa epist.*1.*c.*3.

¶ Etiam laicis usura damnabilis est. C. V I I.

NEc hoc quoque prætereundum esse duximus,quosdam lucri turpis cupiditate captos vsurariam exercere pecuniã, & fœnore velle ditescere. Quod nos,non dicam in eos, qui sunt in clericali officio constituti,sed & in laicos cadere, qui Christianos se dici cupiunt, condolemus. Quod vindicari acrius in eos,qui fuerint confutati, decernimus,vt omnis peccandi opportunitas adimatur.

Poly.l.4.tit. 31. Burc.l.2 c. 123. Ansl.l.7. c. 149. Iuo p.6.c.65. & in Aquisgrã. c.40.

*Item ex Nicæno concilio,c.*17.

¶ Eijciantur à clero turpia lucra sectantes. C. V I I I.

QVoniam multi clerici auaritiæ causa turpia lucra sectantes,obliti sunt diuini præcepti,quo dictum est [Qui pecuniam suam nõ dedit ad vsuram.] fœnerantes, centesimas exigunt; statuit hoc sanctum concilium, ut si quis inuentus fuerit post hanc definitionem usuras accipere,uel ex quolibet tali negotio turpia lucra sectari, uel etiam species frumentorum ad sescuplum dare;omnis, qui tale aliquid conatus † fuerit ad quæstum [l],deijciatur à clero, & alienus ab ecclesiastico habeatur gradu.

dist. 47. quoniã multi. Burc.l.2.c.12. Iuo p.13.c.8.

† *al. commentus*

hoc §.ea.si quis oblitus.ubi dicit,incrementa susceperit. maxime si sit bonæ fidei contractus ; ubi ex sola mora ueniunt usuræ, ut ff.de usur.mora.§.in bonæ.si qs ergo est in mora soluendi, ab eo pōt repeti usuræ,nō tāquā usuræ, sed tāquā interesse,ut ff. p soc. socius qui.& tunc petuntur usuræ iudicis officio, non iure actionis.

cum non transfertur dominium, sicut nec in simoniacum: potest tamen concedi, quòd transfertur dominium in eum. Item cum usurarius non audiatur, nisi restituat usuras quas ab aliquo receperit, ergo nec raptor, vt videtur: quod non admitto, & rapina large sumitur pro qualibet iniusta vsurpatione, vt 32. q. 4. meretrices.

Dominiū an transferatur in vsurariu.

¶ *Supra dist. 47. hic idem canon affertur ex versione Dionysii, qui nunc ex prisca, quæ est in collectione Isidori.*

capit.l.1.c.131.

Item Iulius Papa.

¶ Turpe lucrum sequitur, qui minus emit, vt plus vendat. C. IX.

Poly.ibidem Burc.l.2.c.127. Iuo p. 6.c. 201. & p.13.c. 21. Pann.l.3.c.162.

QVicumque tempore messis, vel vindemiæ, non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam, vel vinum, verbi gratia de duobus denarijs comparat modium a vnum, & seruat vsque dum vendatur denarijs quattuor, aut sex, aut amplius; hoc turpe lucrum dicimus.

¶ *Caput hoc apud Burchardum, & Iuonem par. 6. c. 201. & in Pannormia citatur ex decretis Iulij Papæ vsurarijs missis. Verum idem Iuo par. 13. c. 21. citat ex capitularibus, quorum lib. 1. c. 131. habetur.*

Item Ambrosius in libro de bono mortis, c. 12.

¶ Rapinam facit, qui vsuram accipit. C. X.

SI quis vsuram acceperit; rapinam b facit, vita non viuit.

Item Augustinus ad Macedonium, epist. 54.

¶ Non minus crudelis est, qui pauperem trucidat fœnore, quàm qui diuiti aliqua rapit. C. XI.

Poly.l.6.tit. 20.

QVid dicam de vsuris, quas etiam ipsæ leges, & iudices reddi c iubent? An crudelior est, qui subtrahit aliquid, vel eripit diuiti; quàm qui trucidat pauperem fœnore? Hæc, atque huiusmodi male vtique possidentur: & vellem, vt restituerentur: sed non est, quo iudice repetantur. Iam vero, si prudenter intueamur, quod scriptum est d [Fidelis hominis totus mundus e diuitiæ sunt: infidelis autem, nec obolus f:] nonne omnes, qui sibi videntur gaudere licite conquisitis, eisque vti nesciunt; aliena possidere conuincimus? Hoc enim certe alienum g non est, quod iure possidetur: hoc autem iure, quod iuste: & hoc iuste, quod bene †. Omne igitur, quod male possidetur; alienū est: male autem possidet, qui male vtitur.

Prou. 17.

Porro, à quo vsuræ exigendæ sint, Ambrosius testatur dicens in libro de Tobia, c. 15.

¶ Ab illo vsuram exigere possumus, cui iure nocemus. C. XII.

Iuo p. 23. c. 37. † *Ibi inquit*] orig.

AB † illo vsuram exige, cui merito nocere desideras; cui h iure inferuntur arma, huic legitime indicantur vsuræ, quē bello vincere facile non potes. De hoc cito potes centesima vindicare te. Ab hoc vsuram exige; quem non sit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui vsuram flagitat: sine gladio se de hoste vlciscitur, qui fuerit vsurarius exactor inimici. Ergo vbi ius i belli, ibi etiam ius vsuræ.

QVid dicam.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q crudelis est, qui vsuram exercet, sicut ille qui facit rapinam; quia vsura restitui debet, si sit sub quo iudice repeti possit. In secūda parte inuehitur contra auaritiam & cupiditatem vsurarij, quę satiari non potest. Et ostendit, quòd vsurarius cum peccato possidet vsuram, quia alienum est: & ideo restituendum, quia iniuste possidet, & eo male vtitur.

c ¶ *Reddi.*] id est, darisquia verbum reddendi ponitur pro verbo dandi. ff. de verbo. sign. verbum reddendi. Potest tamen dici, q secūdum leges non sunt dādæ vsuræ, tum quia sacræ leges non dedignātur imitari sacros canones, vt 2. q. 3. §. notandum. tum quia Imperator iubet seruari ea quę statuta sunt in Nicæno concilio, vt in Auth. de eccl. tit. in prin. coll. 9. sed Nicænum conciliū prohibet vsuras, vt 47. distin. quoniam. & s.e. quoniam. cū ergo Imperator constitutione sua confirmauit statuta Nicæni concilij, patet q voluit derogare omnibus legibus, quæ loquuntur de vsuris. Vel dic vt dixi 10. dist. lege.

Vsuræ etiam secundum leges non sunt dandæ.

d ¶ *Scriptum est.*] in prologo Bibliæ.

e ¶ *Totus mundus.*] id est, quælibet parua pars mundi, vt hęc dictio, totus, hic ponatur distributiue.

f ¶ *Nec obolus.*] supple est totus mundus.

† Hic vult dicere, q ea q possidet licet pauca, ita ei sufficiunt ac si totus mundus esset sua. Ēm Gof. Arc.

nis. licite enim potest quis agere ad hoc ut reddatur indemnis, ut extra de fideiuss. peruenit. & 12. q. 2. si quis de clericis. ubi agitur ad interesse.

QVicumque.] CASVS. Aliqui tempore messium vel vindemiarum, non necessitate, sed propter lucri cupiditatem emunt vinum vel annonam pro duobus denariis, hac intentione, vt seruent postea, donec pro quattuor vendant vel pro pluribus. Quæsitum est à Iulio Papa, vtrum hoc sit turpe lucrum? Et respondet q sic. & dicit Hugo, q hoc ca. loquitur generaliter tam de clerico, q̄ de laico. Sequens c. patet.

a ¶ *Modium.*] si aliquis modo emat merces quæ modo valent quattuor, & facit pactum, vt ei dentur quinque ad terminum præfixum: illud non est vsura, si dubium est quantum possunt valere merces illæ ad terminum præfixum, ut extra de vsur. in ciuitate, licet si venderet longe cariori foro, quàm modo valeant, tunc esset vsura, vt extra eo. tit. consuluit. 10. Et quod dicitur de venditione mercium, intelligitur si tempore cōtractus non fuerat venditurus: alioquin esset vsura, vt extra eo. tit. c. vlt. B.

b SI quis.] *Rapinam.*] sic ergo vsurarius est raptor, ergo in

g ¶ *Alienum.*] canon fingit rem alienam illam qua quis male vtitur, vt hic, & 47. distinct. sicut hi. & extra de verbo. signif. c. ius dicitur.

PORRO. CASVS. Supra dictum est, q vsuræ non debent exigi: nunc ponit casum, in quo possunt exigi. & ad hoc inducit sequens cap.

AB illo.] CASVS. Quæsitum fuit ab Ambrosio, à quo vsuræ exigi sine peccato vel recipi possint. Et respondet q ab illo cui nocere merito desideramus, & contra quem bellum iuste mouemus, sed bello vincere non valemus. Hoc cap. intelligit H. generaliter de Iudæo, pagano, hæretico, & Christiano quolibet contra quem bellum iuste mouetur.

h ¶ *Cui.*] sicut nulli nocere debes, sic à nullo debes petere vsuras, vt c. intelligatur negatiue, & sic planum est. Alij dicunt, q ab hostibus licitum est petere vsuras. nam & omnia eorum licite possumus auferre, vt 23. q. 7. ca. 1. & 2. & quibuscumque iniuriis possumus nocere eis, vt 23. q. 2. dominus.

i ¶ *Vbi ius.*] iustum bellum est quod geritur ex edicto principis, vt 23. q. 2. iustum. Ioan.

Q Vòd vero.] Hæc qõ diuiditur in quattuor partes, in prima quarũ probat per ix. auctorit. ꝙ de vsuris & rebus male acq̃sitis de q̃bus dñium nõ transfertur, nõ possunt fieri eleemosynæ. Secunda ibi, *Econtra.* Tertia ibi, *Item obijcitur.* Quarta ibi, *Sed. Aug.* 10.

CASVS. Hic intitulatur quinta quæstio, vbi quæritur, an ex vsuris & rebus male acq̃sitis possint eleemosynæ fieri. Et certe quidam dicunt, ꝙ ex nulla re illicite acquisita põt eleemosyna fieri, vt j. e. eleemosyna. & 1. q. 1. nõ est putanda. vbi dr̃: Honora Dñm de tuis iustis laboribus. & in Deutero. Non accipies mercedẽ prostibuli. Alii distinguunt vtrũ tranferatur dñiũ, vel non. Vbi non transfertur dñiũ, de rebus illis eleemosyna fieri nõ põt, vt de rapina & furto. Vel vbi transfertur, sed datur repetitio, similiter eleemosyna fieri non põt, vt in vsura, & re ꝑ metũ extorta, & ẽt in simonia. Vbi aũt transfertur dominiũ, & non competit repetitio, eleemosyna fieri põt, vt de re ꝑ meretriciũ acquisita, & de re quæ datur histrioni: vt j. c. qui habetis. & c. nõ sane. Quòd dicitur; non accipies mercedẽ prostibuli, nõ obstat: q̃a oblatio licet de ea fieri nõ possit, non prohibetur q̃n eleemosyna fieri possit. & quod dicit: Honora Dñm de iustis laboribus, nõ prohibet quin idem de aliis.

a ¶ *Quòd vero.*] Quidã generaliter dicunt, ꝙ de nullo illicite acquisito põt fieri eleemosyna, nec de meretricio, nec de vsura, nec de alea, nec de histrionatu, nec de simonia. scriptũ est enim: Honorabis dominum Deum tuũ ex iustis tuis laboribus. 1. q. 1. non est putanda. & in Deute. dicitur: Non accipies mercedẽ prostibuli. & ẽ ar. ad hoc j. ea. eleemosyna. & 32. q. 4. sicut non sunt, nam illicite acquisita non sunt in bonis nostris, nec nostra, vt ff. pro soc. cum duobus. §. vlti. Alii dicunt, ꝙ si de illicite acquisitis non transfertur dominiũ, vel ẽt transfertur, sed competit repetitio; non potest tamen fieri eleemosyna, vt in vsura. arg. ext. de iureiur. debitores. & in simonia, vt extra de simo. veniens. Sed si non datur repetitio, & transfert̃ dominiũ, bene fit inde eleemosyna, vt si aliquid datur meretrici, illud non põt repeti, vt ff. de condi. ob turpẽ cau idem ꝙ si. §. quoties. vnde de tali potest meretrix facere eleemosynã. Idem de eo est quod datur histrioni, & de eo quod extorquetur ratione officii alicuius, vt j. ead. non sane. Quod aũt dicitur, ꝙ sacerdos non potest percipere mercedem prostibuli, potest dici, ꝙ non debet recipi oblatio meretricis, licet eleemosyna possit inde fieri. & hæc est ratio, vt propter ruborem citius conuertatur, vt 90. dist. oblationes & 17. q. 4. miror. Sed de illis quæ sunt extorta ꝑ violentiã, non ratione officii alicuius, vt de rapina & de furto: non potest fieri eleemosyna. Dicunt tamen quidam, ꝙ si res furtiua vendatur, de nummis illis potest fieri eleemosyna: quia non sunt nummi furtiui qui dantur pro re furtiua, vt ff. de fur. qui vas. §. vlt. qđ non credo, vt extra de vsur. cum tu. in fine.

Eleemosyna, vt non fieri possit de illicite acquisitis.

b N Olite.] ¶ *Vsuris.*] hic inculcatio verborum est, & fœnus dicitur vsura vsurarum. Vnde Lucanus,

Hinc vsura vorax, auidumque in tempore fœnus.

I Mmolans.] CASVS. Augu. in hoc ca. reprehendit illos qui ex male acquisito faciunt oblationes. Nam qui offert sacrificium, vel oblationes ex iniuste acquisito, similis est illi qui interficit filium in conspectu patris. nam qui rapit pauperibus, & qui sanguinem fundit humanum & homicida reputatur, & similes sunt in malo. *Immolans*, id est, immolantis.

c ¶ *Iniquorum.*] s. 1. q. 1. nullus. & c. non est putanda.

d ¶ *Nec in multitudine.*] sed in meritis, vt 24. q. 1. odi.

e ¶ *Sanguinis.*] s. 86. dist. pasce.

f ¶ *Fratres.*] id est, pares siue similes in peccato. j. ea. c. multi. & de pæni. dist. 1. homicidiorum.

F Orte.] CASVS. Quidam putant se non peccare si auferant auaro & diuiti, vt pauperibus largiantur: sed dicit Aug quòd tales diabolica suggestione mouentur: quia qui talia faciunt, addunt iniquitatem iniquitati.

g ¶ *Non habebo.*] nec enim propter bonum est faciendum malũ, vt 30. q. 1. nosse. 32. q. 4. sicut non sunt. non videtur tamen, ꝙ talis furtum committat: quia furtum non fit nisi adsit animus lucrãdi, vt ff. de fur. l. 1. sed non est ita: quia species furti est ex alieno largiri, vt ff. de furt. si pignore. §. 1.

QVÆSTIO V.

Q Vòd verò [a] *eleemosynæ non sint faciendæ ex fœnore, vel vsuris, nec ex quolibet male acquisito; Augustinus testatur in libro de verbis Domini, sermone 35.*

¶ De vsuris eleemosynæ fieri non possunt. C. I.

N Olite velle eleemosynas facere de fœnore, & vsuris [b]. — Iuo p. 13. c. 16.

Item Ecclesiastici 34.

¶ Oblatio de rapina reprobatur ad Deo. C. II.

I Mmolans † ex iniquo oblatio est maculata. *& infra.* ¶ Dona iniquorum [c] non probat altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine [d] sacrificiorum eorũ propitiabitur peccatis. Qui offert sacrificium de substantia pauperum; quasi qui victimat filium in conspectu patris sui. Panis egentium, vita pauperis est †. Qui defraudat illum, homo sanguinis [e] est. Qui aufert in sudore panem; quasi qui occidit proximum. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres [f] sunt.

† Immolantis] orig.

Item Augustinus in lib. 50. homiliarum, hom. 7.

¶ Non est aliquid rapiendum diuitibus, vt detur egenis. C. III.

F Orte aliquis hoc secum cogitat, & dicit: multi sunt Christiani diuites, auari, cupidi: non habebo [g] peccatum; si suum illis abstulero, & pauperibus dedero. Vnde enim illi nihil boni agunt, mercedem habere potero, si ego eleemosynas dedero. Etiam in hac re parcat vnusquisque animæ suæ: quia huiusmodi cogitatio ex diaboli calliditate suggeritur. Nam etiam si totum tribuat pauperibus, quod abstulerit; addit potius peccata, quàm minuat.

[*Item Hieronymus.*]

¶ De eodem. PALEA. C. IIII.

N Emo qui † rapit, moriens, si habet vnde reddat, saluatur. Si eos quorum fuit, inuenire non poterit; ecclesiæ, vel pauperibus tribuat.

† al. in rapina moriens

¶ *Hæc & sequens Palea absunt à plerisque vetustis, etiam in quibus cetera esse solent. In vno autem habentur* s. *ead. q. 4. post c. si quis vsuram.*

[*Item Ambrosius.*]

¶ De eodem. PALEA. C. V.

R Apinam emere non licet, nisi ea intentione, vt cui est ablata, reddatur.

Item Augustinus in lib. 50. homiliarum, hom. 9. — & serm. 21. de verbis Apostoli

S *i quid*

SI quid inuenisti.] CASVS. Dicit Augu. in hoc cap. quod si aliquis inueniat aliquid, & animo lucrandi retinuit, talis dicitur raptor: nam qui alienum negat: si inueniret alienum, tolleret: & dolet quod plus non inuenit. Deus enim respicit cor, & non manum. Sequentia duo capitula patent. a Si quid inuenisti.] hic notabis quod si inueni rem aliquam habitam pro de-

NEque.] CASVS. In hoc c. ostendit Aug. quod malum præcedens (vt rapina vel inuasio) non excusatur per bonum sequens. & hoc probatur duobus exemplis: scilicet primo & tertio. Et econuerso bonum præcedens non vitiatur malo sequenti. & hoc probat duobus exemplis: scilicet secundo & quarto. Et no. quod prima duo exempla opponuntur sibi: & sequentia duo similiter. Secundum exemplum est ibi, *Neque si alius.* Tertium ibi, *Nec tyrannicæ.* Quartum ibi, *Nec vituperabilis ordo.*

¶ Furtum committit, qui inuentum non reddit. C. VI.

Poly. l. 6. tit. 16.

SI quid inuenisti [a], & non reddidisti; rapuisti: quantum potuisti, fecisti. Quia plus non inuenisti, ideo non plus rapuisti. Qui alienum negat; si posset, & tolleret. *& paucis interiectis.* ¶ Deus cor interrogat, non manum.

Item Gregorius lib. 7. epist. 110. ad Siagrium.

¶ Qui de rebus concessis, & bene quæsitis eleemosynam impendit, illa placet Deo. C. VII.

Polyc. l. 2. tit. 1. Pann. l. 2. c. 191.

ELeemosyna redemptoris nostri oculis illa placet, quæ non ex illicitis rebus, & iniquitate congeritur; sed quæ de rebus concessis, & bene acquisitis impenditur.

In epistola Beati Gregorij verbis huius capitis præponuntur verba capitis, non est putanda. 1. q. 1.

Item Hieronymus in lib. Leuitici.

Origenes ho. 4. ad c. 6. Leuitici.

¶ Peccat, qui rem inuentam non reddit. C. VIII.

MVlti sine peccato putant esse; si alienum, quod inuenerint, teneant: & dicunt [b], Deus mihi dedit: cui habeo reddere? Discant ergo peccatum hoc esse simile rapinæ, si quis inuenta non reddat.

Item Augustinus lib. de bono coniugali, c. 14.

¶ Bonus vsus non iustificat iniuste quæsita. C. IX.

† al. quisquam

NEque enim si agris inique, ac perperam inuasis ita quisque † vtatur, vt ex eorum fructibus largas eleemosynas faciat; ideo rapinam iustificat [c]. ¶ Neque si alius ruri paterno, vel iuste quæsito auarus incumbat; ideo culpanda est iuris ciuilis regula, qua possessor legitimus factus est. ¶ Nec tyrannicæ factionis peruersitas laudabilis [d] erit, si regia clementia tyrannus subditos tractet. ¶ Nec vituperabilis ordo regiæ potestatis, si rex crudelitate tyrannica sæuiat. Aliud est namque iniusta [e] potestate iuste velle vti: & aliud est iusta potestate iniuste velle a vti.

a Velle vti.] *Post hæc verba apud B. Augustinum sequitur, c. concubina. inf. 32. q. 2.*

Item Ambrosius lib. 3. de officijs, c. 9.

¶ Cum alterius detrimento alteri subuenire non licet. C. X.

DEnique [f] si non potest subueniri alteri, nisi alter lædatur; commodius est neutrum [g] iuuari, quam grauari alterum. Ideoque in causis pecuniariis interuenire non [h] est sacerdotis: in quibus non potest fieri, quin frequenter lædatur alter, qui vincitur: quoniam intercessoris beneficio se victum arbitratur. Sacerdotis est igitur nulli nocere, prodesse velle omnibus: posse autem solius Dei est.

Item Gregorius in regesto lib. 7. indict. 2. epist. 126. Recaredo regi.

¶ Eleemosynæ, & sacrificia non placent Deo, quæ offeruntur ex scelere. C. XI.

3. q. 7. in grauibus. Prou. 15. Gen. 4.

SCriptum [i] est [Victimæ impiorum abominabiles Deo: vota iustorum placabilia.] Neque enim in omnipotentis Dei iudicio quod datur, sed a quo detur, inspicitur. Hinc est enim quod scriptum est [Respexit Do

c Iustificat.] Arg. quod bonum non improbat per malum cohærens: nec malum approbat per bonum cohærens [1], vt 56. distin. vndecumque. & 23. q. 5. relegentes. Arg. contra. 22. q. 2. si quælibet.

[1] Ad hoc 1. q. 6. consuetudo. 32. q. 2. §. his ita. & cap. quodquid. 11. q. 3. qui recte. Argu. 23. q. 5. tunc saluabitur. Archid.

d Laudabilis.] id est, licet iniuste electus bene vtatur dignitate, per hoc non conualescit dignitas, vt 1. q. 1. principatus. hoc tamen fallit, vt extra de renun. nisi.

e Iniusta.] id est, iniuste acquisita. Omnis enim potestas a Deo est. arg. 23. q. 1. quid culpatur.

DEniq.] CASVS. Quæsitum est ab Ambro. vtrum causa pecuniaria, quæ vertitur inter aliquos, possit sacerdos pro altero licite postulare? Et resp. quod non: quia commodius est vt neuter iuuetur, quam grauet alter: quia ad officium sacerdotis spectat vt nemini noceat, sed prosit omnibus. & facit principium. c. ad propositum Gratiani, s. vt alienum non auferam, vt alteri subueniam, pecuniariter maxime.

f Deniq.] sic 11. q. 3. nolite. cum suis concor. & 13. q. 2. non æstimemus.

g Neutrum.] Ar. quod nulli subueniendum est cum iniuria alterius, vt 22. q. 2. primum [2]. & cauendum est ne prætextu nocentis innocens puniatur. C. de his qui latro. occ. l. 2. in fi. quia sanctius est, & c. ff. de poe. absente, & pœna suos tenebit auctores. C. de poe. sancimus. extra de his quæ fi. a maio. parte c. quæsiuit. nec debet alteri per alterum iniqua conditio afferri, vt ff. de reg. iu. non debet.

Puniri non debet alter pro altero.

[2] Arg. 32. q. 4. sicut non sunt. 14. dis. quod ait. C. de sta. & ima. l. vlti.

derelicto, licet intendam eam furari: non tamen committo furtum. Item si non habeat pro derelicto, credo tamen quod habeat pro derelicto, similiter non committo furtum. si autem non habet pro derelicto, nec credas quod habeat, si eo animo accepisti, vt domino restituas, non committis furtum: hoc tamen in libello debes protestari. hoc totum habes ff. de furt. falsus. §. qui alienum. Item & hoc scias, quod si quis inuenit thesaurum in loco proprio, statim inuentoris est: si autem in loco alieno, & casu fortuito eum inuenerit, dimidius fit inuentoris, & dimidius fit domini loci. si vero studiose quæsiuit, & inuenit eum in loco alterius, totus erit domini loci. si vero in sacro vel religioso loco casu fortuito inuenit thesaurum, totus erit inuentoris, vt inst. de re. diui. §. thesaur. & C. de thesau. l. nemo. lib. x. Io.

b MVlti. Dicunt.] Isti male dicunt: quia omnes scire debent quod suum non est, ad alios pertinere, vt C. vnde vi. conquerebatur.

h Non est sacerdotale.] Arg. quod sacerdotes non possunt aduocare in causis, vt hic, & 88. dist. perlatum. Arg. contra 15. q. 2. obseruandum. Solu. coram seculari iudice non possunt allegare nisi pro certis personis, vt extra de postu. c. 1. sed coram ecclesiastico bene. Io. Hodie sacerdos non potest postulare nisi pro se & ecclesia sua, vel pro coniunctis & miserabilibus personis, vt extra eo. c. vlti. B.

SCriptum.] CASVS. Quæsitum fuit a Greg. an de illicite acquisitis possint facere peccatores sacrificia vel oblationes? Et rndet quod non: & hoc probat exemplo Cain, ad cuius munera vel personam dominus non respexit, cum malus esset & impius: sed ad Abel & ad munera eius respexit. Dona enim iniquorum non probat altissimus, sed bonorum.

i Scriptum.] hoc cap. expositum est 3. q. 7. in grauibus. §. ecce.

CONTRA. Hæc est 2. pars quæstio. secundum Ioā. de Fan. Casvs. Supra probatū est, ꝙ de furto, vel rapina, vel cōsimilibus eleemosynæ vel oblationes fieri nō debent. Nunc probant ꝗ exemplo Iudæorū, q̃ de vasis quæ mutuo acceperūt ab Aegyptiis, ædificauerunt postea tabernaculū Dño. Sed huic obiectioni rñdet Grat. per seq. cap. quisitis eleemosyna fieri non debet, postea probat contrarium.

SED AVGV. Hæc est 4. pars q. in qua dicitur, ꝙ de quibusdam male acquisitis quandoque transit dominium, & tunc potest fieri eleemosyna. Ioan. de Fant.

Qvi habetis.] Casvs. Docet hic Aug ꝙ q̃ habet pecuniā de malo acquisitam, conuertat illam in bonum, & ipse malus nō remaneat. absit enim vt nummi tui conuertantur in bonum, & tu remaneas malus.

...minus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain autem, & munera eius non respexit.] Dicturus quippe, quia Dominus respexit ad munera: præmisit solicite, quia respexit ad Abel. Ex qua re patēter ostenditur, quia non offerens à muneribus, sed munera ab offerente placuerūt [a]. [Dona quippe iniquorum non probat altissimus: nec respicit in oblationes eorum, nec in multitudine sacrificiorum, eorum propitiabitur peccatis.] *Item.* [Longe est Dominus ab impijs: & orationes iustorum exaudiet.]

Gen. 4. / Eccl. 34. / Prou. 15.

a ¶ Placuerunt.] *Hucusque B. Gregorius: sicut supra 3. q. 7. c. in grauibus. est notatum.*

Contra in Exodo legitur, quòd filij Israel exituri de Aegypto à vicinis suis acceperunt mutuo vasa aurea, & argētea: ex quibus postea ædificauerūt tabernaculum Domino. His respondet Aug: in lib. quæst. Exodi, q. 39.

Exo. 3.

¶ Non licet aliena rapere exemplo Israelitarum spoliantium Aegyptios. C. XII.

paulo aliter in orig. Burc. l. 11. c. 53. Iuo p. 13. c. 2.

DIxit Dominus ad Moysem: [Petat vir à proximo, & mulier à proxima, vasa aurea, & argentea, & vestem.] Non hinc quisquam sumendum exemplum [a] putare debet ad expoliandum isto modo proximum. Hoc enim Deus iussit, qui nouerat, quid quemque pati oporteret. Nec Israelitæ furtum [b] fecerunt: sed Deo iubenti ministerium præbuerunt.

3 *Item obijcitur. Aliena rapere non est contra præceptum. Nullo siquidem Dei mādato rapina videtur prohibita. Sed nomine furti omnis illicita vsurpatio rei alienæ intelligitur. Vnde Augustinus in eodem libro q. 71.*

¶ Maioris pœnæ est violenter aliquid eripere, quàm furari. C. XIII.

32. q. 4. meretrices. Sent. 3. dist. 37. Burc. l. 11. c. 54. Iuo p. 13. c. 3. Polyc. l. 6. tit. 16. Ansl. l. 11. c. 109.

POenale [c] est occulte auferre: multo maioris [d] pœnæ est visibiliter eripere. Auferre ergo nolenti siue occulte, siue palam, habet præceptum suum. Furti [β] enim nomine bene intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienæ. Nō enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit: sed vtiq; furti nomine in lege veteris testamēti & rapinam [e] intelligi voluit. A parte enim [f] totum significauit, quidquid illicite rerum proximi aufertur.

β ¶ Furti enim.] *Hæc sunt verba B Augustini, licet mutato orationis ductu: quæ autem antecedūt apud ipsum nō sunt inuenta. Integer locus B Aug de furto, & mœchia habetur j. 32. q 4 meretrices.*

His auctoritatibus probatur, quòd neque ex rebus inuentis, neque ex male conquisitis eleemosynam quisquam facere potest.

4 *Sed Augustinus contra testatur serm. 35. de verbis Domini dicens.*

¶ De male acquisitis bonum fieri potest. C. XIIII.

Iuo p. 13. c. 16.

QVi habetis de malo [g], facite inde bonum. Qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo. Esto bonus tu, qui bonum facis de malo: & cum cœperis aliquid boni facere de malo, noli remanere tu malus. Nummi tui conuertuntur in bonum, tu autē remanes malus?

Sed hoc multipliciter intelligitur. Facit enim de malo bonum, qui reddit [h] quod illicite abstulit. Nomine etiam mali, cura, & solicitudo mortalium exprimitur. De malo ergo bonum facit, qui pauperibus dispensat quod cum labore, & solicitudine acquisiuit, iuxta illud Euangelij. [Facite vobis amicos de mammona [i] iniquitatis. Vel ex malo acquiritur, quod ex turpi causa possidetur: veluti cum mathematicus ex arte, quam docet,

Luc. 16.

DIxit.] Casvs. Quæsitum fuit ab Aug. vtrū exemplo Iudæorum, q̃ Aegyptios expoliauerunt auro & argento, possit quis suum proximum spoliare? Et rñdet ꝙ non. nec Iudæi furtum fecerunt, sed præceptum Domini seruauerunt.

a ¶ Sumendū exemplū.] Arg. ab exemplis non esse argumentādū. 12. q. 2. gloria. ver. neque vero. Argu. contra 37. dist. qui de mensa.

b ¶ Furtum.] Ar. ꝙ hostes possumus decipere & eis sua auferre, vt 43. distin. in mandatis. 23. q. 7. c. 1. & 2. s. dist. 8. quo iure. & C. de cōmer. & merca. l. 2. Hic tñ ideo excusāt, qa maioris auctoritate hoc fecerunt; & ita est argu. hic, ꝙ auctoritas maioris excusat in illicitis, vt 63. di. Salonitanę. & de cōse. dist. 5. discipulos. 23. q. 1. quid culpatur. sic Abraham & Sampson & alij multi fuerunt excusati auctoritate Domini, vt 23. q. 5. si non licet. argu. ꝯ 16. q. 1. in canonibus. & 12. q. 2. quicumque.

Delicta excusantur auctoritate maioris.

ITEM OBIICITVR. Hæc est 3. pars q̃stio. ī qua quærit vtrū rapina in decalogo inueniatur prohibita: & probat ꝙ sic per cap. sequens. Ioan de Fant.

Casvs. Adhuc probat Grat. ꝙ ex illicite acquisito velut ex rapina possunt eleemosynę fieri. nam rapina nullo Dei mandato videt̄ esse prohibita. sed rñdet ꝙ cum furtum sit prohibitum, omnis illicita vsurpatio intelligitur esse prohibita, vt ꝓbatur seq. cap.

POenale.] Casvs. Docet hic Augu. ꝙ maius est peccatū rapere maifeste, q̃ occulte furari: & quòd nomine furti in lege veteri rapina & omnis illicita vsurpatio intelligit̄. A parte enim totū significat̄. *A parte.* Furtū ſm quod dr̄ à furto, & rapina, sunt species illicitæ vsurpationis: sed ſm qd̄ dr̄ furtū ꝯtrectio rei alienæ inuito dño, furtum non est species rapinæ, sed eꝯ.

c ¶ Pœnale.] id est, dignum pœna [1]

[1] Non mirū cū præcedat culpa: qa pro ut dicit Au. plus fraudator lædit̄ dāno innocētię q̃ alius damno pecuniæ. Pe.

d ¶ Maioris.] magis enim delinquit raptor quàm fur, vt instit. vi bono. rap. in prin.

e ¶ Rapinam] arg. quòd aliquo prohibito prohibita sunt omnia similia, vt extra de constit. translato. & s. dist. 4. deniq. in fi. & quæ sequuntur ex illo: extra de constit. nam concupiscentiam.

f ¶ A parte enim.] simile 32. q. 4. meretrices. est autē furtū pars rapinæ, eodem modo quo genus est pars speciei. rapina enim est species furti: nā omnis raptor est fur, vt instit. vi bono. rapto. in prin.

HIS AVCTORITATIBVS. Casvs. Concludit Grat. ex omnibus supradictis c. à prin. quæst. ꝙ ex rebus male ac-

g ¶ De malo.] Grat. tribus modis exponit illud verbum, facite de malo bonum, & bene, &c.

SED HOC MVLTIPLICITER. Casvs. Exponit Grat. hic quod dictū est supra in præcedenti c. vbi dr̄, ꝙ de malo pōt quis facere bonum. & exponit illa verba tripliciter. Primo dr̄ de malo facere bonum, cum reddit quæ illicite abstulit. Secundo, cum pauperibus dispensat ea, quæ cum malo, i. cura & solicitudine acquisiuit. & hoc probat auctoritate Euangelij dicentis, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Tertio cum bonum quis expendit, i. quod ex arte mathematica acquisiuit.

h ¶ Reddit.] vt in furto & rapina & in talibus omnibus, vbi non transfertur dominium, nec datur repetitio.

i ¶ De mammona.] mamon dicitur dæmon, qui præst diuitijs.

ADDITIO.

ADDITIO. Sub. non ꝙ in eis potestatem habeat, sed quia homines tentat per eas. Arch.

NOn sane.] CASVS. Hoc c. diuiditur in partes. In prima parte ostēdit q̄ personæ posſint vēdere suū patrociniū vel laborem, vt medici, operarii, aduocati, & officiales: sed officiales ab vtra-

re pecuniam, si non eo animo dat, vt iudicem corrumpat. nam si dat eo animo vt ius & quietem sibi conseruet, tunc potest repetere, vt probatur extra de simo. dilectus. sed ibi dicitur, ꝙ repetit si non seruatur pactum.

e ¶ *Accipiunt.*] sportulas.

vel ex futuris, quæ prænuntiat, nonnulla lucratur. Quæ vero de malo sic acquiruntur; in bonum possunt conuerti. De peccato etiam aliqua nonnumquam acquiruntur, quæ pauperibus iuste erogantur.

Vnde Augustinus ad Macedonium, epist. 54.

¶ Quæ male acquiruntur, aliquando bene possunt expendi. C. XV.

Poly. l. 6. tit. 20.

NOn sane, quidquid ab inuito sumitur, iniuriose aufertur[a]. Nam plerique nec medico[b] volunt reddere honorem suum, nec operario mercedem: nec tamen hæc qui ab inuito accipiunt, per iniuriam accipiunt: quæ potius per iniuriam non darentur. Sed non ideo debet iudex vendere iustum iudicium, aut testis verum testimonium; quia uendit aduocatus iustum patrocinium[c], iurisperitus verum consilium. Illi enim inter vtramque partem ad examen † adhibentur: isti ex vna parte consistunt. Cum autem iudicia, & testimonia †, quæ nec iusta, nec vera vendenda sunt, iniqua, & falsa venduntur; multo sceleratius vtique pecunia sumitur; quia scelerate etiā, quamuis à volentibus datur. Ille[d] tamen solet tamquā male sibi ablatam pecuniam repetere, qui iustum iudicium emit: quoniā venale esse non debuit. Qui vero pro iniquo iudicio dedit; vellet quidem repetere; nisi timeret, vel puderet emisse. Sunt aliæ personæ inferioris loci; quæ ab vtraque parte non insolenter accipiunt[e], sicut officialis, & qui † amouetur[f], & cui admouetur officium. Ab his extorta per immoderatam improbitatem, repeti[g] solent: data[*] per tolerabilem consuetudinem non solent: magisque[h] reprehendimus, qui talia inusitate repetiuerunt, quàm qui ea de more sumpserūt: quoniam multæ necessariæ personæ[i], rebus humanis vel inuitantur huiusmodi commodis, vel tenentur. ¶ Isti, si viam uitæ mutauerint, aut excellentioris cōscenderint sanctitatis gradum; facilius ea, quæ hoc modo acquisierūt, tamquàm sua[k], pauperibus largiuntur; quàm eis, à quibus accepta sunt, tamquam aliena restituant. Qui uero contra ius societatis humanæ furtis, rapinis, calumnijs, oppressionibus, inuasionibus abstulerit; reddenda potius, quàm donanda[l] censemus †, Zachæi publicani[m] Euangelico exemplo.

§. 11. q. 3. non licet.

† al. examina

† à quo] orig.

Lu. 19.

Sequitur apud B. Augu. c. quid dicam. §. e. q. 4.

[*] ¶ Data per tolerabilem consuetudinem non solent.] *Addita sunt hęc ex originali, sine quibus sequentia non satis constabant.*

QVÆSTIO VI.

QVòd vero[n] pænitentia agi non posſit, nisi res aliena reddatur, testatur Augustinus ad Macedonium, epistola 54.

¶ Pænitentia non agitur, si aliena res non restituatur. C. I.

Poly. l. 6. tit. 20. Iuo p. 13. c. 4. & p. 15. c. 25.

SI res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi posſit, non redditur; non agitur pænitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur; non remittitur peccatum nisi restituatur[o] ablatum: sed, ut di-

ADDITIO. Hoc intellige cū nō recipiūt salariū de publico. 23. q. 1. militare. 86. di. nō satis. ver. in singulis. Io. d̄ F.

f ¶ *Amouetur.*] Vide distinguere inter perpetuos & tpales officiales. Tēporalē vocat eū q amouetur: perpetuū vocat eū cui perpetuo admouetur, i. traditur tale officium.

g ¶ *Repeti.*] de facto.

h ¶ *Magisq;.*] hic vult dicere, ꝙ officiati reprehendūtur, nō ex eo, ꝙ aliqua extorquent, sed q̄ ea immoderate exq̄runt. Vnde talia nō repetūtur ab eis, nisi certū sit eis salariū cōstitutū: tunc enim si aliquid vltra hoc petierint, crimine cōcussionis tenētur, vt 13. q. 1. militare. & soluent quadruplū. 18. dist. quoniam.

i ¶ *Necessaria personę.*] ad officium tale.

k ¶ *Tamquam sua.*] ar. ꝙ de rebus illicite acq̄sitis, dū tamen trāsferatur dominiū in accipiētem, fit eleemosyna, vt §. ea. qui habetis.

l ¶ *Donanda.*] pauperibus.

m ¶ *Zachæi publicani.*] Qui dixit: Si quem defraudaui, reddo quadruplū. & sic patet, ꝙ licite quadruplū, vel dupliū peti pōt, vt 12. q. 2. cum deuotissimam.

QVòd vero.] Hæc q. diuiditur in quattuor partes, in prima quarū probat p c. Aug. ꝙ nō agit pænitentia digna si res non restituitur. Secunda ibi, *Si vero.* Tertia ibi, *Pro malis.* Quarta ibi, *Furtum autem.* Io. de Fan.

vtraque parte recipiūt: alii vero tm̄ ab vna. Sunt & aliæ personæ, quæ vendere nō possunt, vt iudices & testes, qui magis peccant si pecuniam pro falsis & iniquis iudiciis & testimoniis accipiunt, q̄ si accipiūt pro veris. In secunda parte dicitur, ꝙ illud quod officiales acquirunt rōne officii ēt cum peccato, possunt pauperibus erogare: quæ vero furto vel rapina vel inuasione acquiruntur, nō sunt pauperibus erogāda. Secūda pars incipit ibi, *Isti si viam.* Ego B. sic credo casum ponēdum. Beneuē. vero breuius ponit. Et scias, ꝙ H. intelligit illud verbū, *Isti si viā*, de omnibus supradictis, scilicet iudice, aduocato, teste, officiali, & iurisperito.

a ¶ *Aufertur.*] per iudicem.

b ¶ *Nec medico.*] præmittit enim hic medicos quasi digniores, cū tamen medici non sint maioris valoris, quàm obstetrices, vt C. commu. de leg. si duobus. 1. respon.

c ¶ *Patrocinium.*] Hoc est cōtra G. qui dixit nihil posse recipi pro iusto patrocinio, vt no. 11. q. 3. non licet 1.

d ¶ *Ille.*] arg. contra illos qui dicunt, si dedi tibi pecuniam, vt pro me iudicares in iusta causa, ꝙ non possum repetere pecuniā datā, vt ff. de condi. ob turp. cau. l. 2. vbi dicitur, ꝙ talis litē perdit, quia videtur velle iudicem corrūpere. Ego credo ꝙ posſit talis repete-

CASVS. Hic intitulatur 6 q. in qua quæritur, vtrū quis pænitere posſit, nisi reddat aliena? Et respondetur ꝙ non, si potest reddere ea vel eorum æstimationem.

n ¶ *Quòd vero*] siue sint raptores, siue fures, verā pænitētiam nō possunt agere, i. fructū veræ pænitentiæ non cōsequuntur, vt j. ea. ca. 1. tm̄ admitti debent ad pænitentiam, vt extra de pæ. & remis. quod quidam. & j. de pæ. dist. 3. §. vlt. & dist. 5. falsas.

SI res.] CASVS. Macedonius de quattuor quæsiuit ab Aug. primo, an dimittatur peccatum nisi restituatur ablatum & respō. ꝙ non, si pōt restitui. Secundo, an fur posſit verberari cum se negat habere qđ reddat, putatur tn̄ habere. & respon. ꝙ sic. Tertio, an ecclesia pro talibus verberatis posſit intercedere. & respon. ꝙ sic. non ut ablata non reddantur: quia sic socia criminis videretur. Quarto, an clerici debeant tales verberare, vel verberandos iudici tradere sæculari. & respō. ꝙ nō: sed minari sibi humanum iudiciū aliq̄n, diuinū vero semper: quādoque clam, q̄nque manifeste, prout peccatū est occultū vel manifestū, uel prout exigit diuersitas personarū. Secunda responsio est ibi, *Huic certe non.* Tertia ibi, *Sed non inhumanum.* Quarta ibi, *Sed numquid. Nos,* supple clerici.

o ¶ *Nisi restituatur.*] videtur hic, ꝙ quātocūque tēpore q̄s alie-

nam

nam rē poſſederit, ꝙ non currit in ea præſcriptio, vt 34.q.2.ſi virgo. nā diuturnitas tēporis nō minuit, ſed auget peccatū & aggrauat [1], vt 24.q.1.ſchiſma. vnde in pſcriptione requiritur bona fides à principio & in medio & ī fine, & ex omni tēpore pſcriptionis, vt extra de pſcr. qm̄ omne. Tu dicas, ꝙ ſi ex omni parte pſcriptionis habuit bonā fidē; tūc res illa facta eſt ſua, de beneficio iuris, vnde tūc nō eſt dicēdū, ꝙ habeat cōſcientiam rei alienæ, licet poſt tēpus præſcriptionis incipiat ſcire rē alienā fuiſſe: niſi velis intelligere, id eſt, rei q̄ fuit aliena. Quidā [2] tñ dicunt, ꝙ ſi aliquis rem præſcriptam haberet ex cauſa lucratiua, tenetur ipſā reſtituere, ſi remordet ipſum conſcientia: qa nihil deperire credim⁹ eccleſiæ vtilitatibus, ſi ea q̄ ſunt aliena reddantur, vt 54.diſ. generalis. ſed ſi eam habet ex cauſa non lucratiua, non tenetur, vt ff. de his quæ in fraud. cre. qui autē. §. ſi quid cum pupillo.

a ¶ *Patiendo.*] id eſt, permittendo, ꝙ alii male ei auferant.

b ¶ *Redde.*] hoc ītellige quando fur vel raptor non eſt ſoluēdo. ſed ſi eſſet ſoluendo, licet res quā abſtulerit, ſine culpa ſua periiſſet, tñ tenetur reddere æſtimationē ipſius, vt C. de fur. ſubtracto.

c ¶ *Cruciatus.*] arg. ꝙ qui pauperes ſunt, & non ſunt ſoluendo, ſemper verberandi ſunt p debito, vt 12.q.2. fraternitas. & in l. libertus. & hoc eſt verum ubi conueniūtur ex maleficio: ſed ſi conueniuntur ratiōe pctus alicuius, tūc ſufficit cedere bonis, ut C. q bo. ced. poſ. l. ult.

d ¶ *Peccati.*] ergo adhuc non eſt liberatus à debito, ſed tātum à pœna. unde ſi poſtea peruenerit ad pinguiorē fortunam, æque poteſt cōueniri ſicut ille qui ex aliquo contractu eſt obligatus. inſt. de act. §. ulti. & extra de ſolu. Odoardus.

e ¶ *Intercedere.*] vt 23.q.5. reos. 17.q.4. reum. & eſt hic arg. ꝙ clericus in foro ſæculari poteſt aliquē defendere in cauſa ſanguinis. vt 23.q.5.c.1.2.& 3.

f ¶ *Subtrahimus.*] arg. ſ. 5.q.5. non omnis.

g ¶ *Adiuuat.*] arguitur, ꝙ non debemus dominos noſtros iuuare in illicitis. 11.q.3. ſi dominus. & c. non ſemper.

h ¶ *Exigere.*] id eſt, pœnas corporales infligere. Sed nonne clerici poſſunt vel eccleſia pōt pœnas corporales infligere, vt 5.q.5. illi qui. & 23.q.5. circūcelliones? Reſpondeo, pōt uel poſſunt, ſed nō tantas quantas ſæcularis iudex. non enim pōt punire quantum ad membri mutilationem, ut extra de rap. in archiepiſcopatu.

i ¶ *Tradere.*] ſi ergo clericus cepit furē in domo, nō tradet ipſum iudici: ſed ſi iudex furem captū ei abſtulerit ui, non imputatur clerico: alioquin licite auferentur clericis ſua, ut 23.q.5. unum ſolū. Item nec clericum depoſitū tradet epiſcopus iudici. extra de iu. at ſi clerici. Vel dic ꝙ clerici tales maleficos poſſūt tradere curiæ, non ut puniantur ad ſanguinis effuſionem, ſed alio modo, ut extra de Iudæis. ita quorumdam. & 11.q.1. ſi quis ſacerdotum [3].

k ¶ *Clam.*] ſi eſt occultum. 2.q.1. ſi peccauerit.

l ¶ *Palam.*] ſi eſt manifeſtum. 6.q.1. ſi omnia.

Vt extra de conſue. c. vlt. extra de ſimon. cū in eccleſiæ. extra de eo q dux. in ma. cū haberet. iuxta finē. Arch.

[2] Vt Alanus. qd̄ dic vt no. extra de præſcrip. vigilanti. & de conceſ. præb. ca. nulla. Archi.

Pauperibus quandoque ſufficit bonis cedere.

Pœna corporalis ab eccleſia poteſt infligi.

Clericus an poſſit furem tradere iudici.

[3] De hoc ēt not. 23.q 3. Maximian⁹. ibi videas. & 2.q.7. laicos. Archi.

xi cum reſtitui poteſt. Plerumque enim qui aufert, amittit, ſiue alios patiendo [a] malos, ſiue ipſe male viuendo: nec aliud habet, unde reſtituat. ¶ Huic certe non poſſumus dicere, redde [b] quod abſtuliſti; niſi cum habere credimus, & negare. Vbi quidem ſi aliquos ſubſtinet cruciatus [c] à repetente [α], dum exiſtimatur habere quod reddat; nulla eſt iniquitas; quia etſi non eſt, unde reddat † ablatam pecuniam; merito tamen, dum eam per moleſtias corporales reddere † compellitur; peccati [d], quo male ablata eſt, pœnas luit. ¶ Sed inhumanum non eſt, etiam pro talibus intercedere [e], tamquam pro reis criminum, non ad hoc, ut minime reſtituantur aliena; ſed ne fruſtra homo in hominem ſæuiat, *& paulo poſt*. ¶ Illud uero fidentiſſime dixerim, eum, qui pro homine ad hoc interuenit, ne male ablata reſtituat, & qui ad ſe confugientem (quantum honeſte poteſt) ad reſtituendum non compellit, ſocium eſſe fraudis, & criminis. Nam miſericordius opem noſtram talibus ſubtrahimus [f], quàm impendimus. Non enim opem fert, qui ad peccandum adiuuat [β] [g]; ac non potius ſubuertit, atque opprimit. Sed numquid ideo nos aut exigere [h], aut ad exigendum tradere [i] uel poſſumus, uel debemus? Agimus quantum epiſcopalis facultas dat †, & humanum quidem nonnumquam, ſed maxime, ac ſemper diuinum iudicium comminantes. Nolentes autem reddere, quos nouimus & male abſtuliſſe, & unde reddant, habere, arguimus, increpamus, obteſtamur †, quoſdā clam [k], quoſdam palam [l], ſicut diuerſitas [m] perſonarum diuerſam uidetur poſſe recipere † medicinam.

† al. luat

† al. redhibere

† *datur*] orig.

† *& deteſtamur*] orig.

† al. vel velle accipere

α ¶ Repetente.] *Sic eſt emendatum ex codice epiſtolarum Vaticano, & editione Antuerpiana, cum antea legeretur,* repente.

β ¶ Adiuuat.] *Quæ ſequuntur, emendata ſunt ex codicibus epiſtolarum impreſſis, & manuſcriptis. Antea legebatur*, qui ad peccandum adiuuat, ac non potius adiuuat, ſed obuiat ſubuertendo, atque opprimendo. *Gloſſa autem optime conuenit in vocem,* adiuuat, *ſuo loco poſitam.*

2 *Si vero rem alienam quis conſecrauerit; non eandem, ſed æſtimationem eius reſtituere debet.*

Vnde Gregorius lib. 7. indict. 2. epiſt. 58. Fantino defenſori.

¶ Qui rem alienam conſecrat, eius æſtimationem reſtituat. C. II.

COmperimus nullā extitiſſe cauſam; pro qua res Iudæorum [γ] potuiſſent rationabiliter occupari; atque eas eſſe inconſulte, ac temere conſecratas. Idcirco experientiæ tuæ præcipimus, ut quia, quod ſemel conſecratum eſt, eis [n] non ualet ultra reſtitui; ſtudij tui ſit, ut ipſe epiſcopus debeat pretium dare †.

γ ¶ Iudæorum.] *repoſita eſt hæc dictio ex epiſt. B. Gregorij, vt intelligatur facilius, quo referantur ea, quæ in hoc capite continentur, ac nonnulla etiam alia ſunt emendata.*

3 *Pro malis autem apud principes eccleſia debet intercedere, non eos temerario auſu defendere.*

Vnde Gregorius Romano defenſori lib. 7. indict. 2. epiſt. 24.

m ¶ *Diuerſitas.*] arg. ꝙ ſecundū diuerſitatem perſonarū diuerſæ pœnæ ſtatuuntur, ut 12.q.2. fraternitas. 24.q.3. corripiantur.

SI VERO REM ALIENAM. Hæc eſt 2. pars. Io. de Fant.

CASVS. Dictum eſt ſ. ꝙ res aliena domino reſtitui debet. Nūc uero ponit Gratia. caſum, in quo nō ipſa, ſed eius æſtimatio eſt reſtituēda, puta cū res aliena fuerit cōſecrata. & ad hoc inducit ſeq. c.

COmperimus.] CASVS. Aliquis rapuit argentū, uel aurū. epiſcopus hoc ſciēs, calices inde factos temere & inconſulte cōſecrauit. Præcepit ergo Gregorius cuidam, ut compellat epm̄ ad æſtimationem rei ablatæ, & non ad rem ipſam conſecratam. Et dicit Beneuen. & etiam Hug. hoc innuit, ꝙ epiſcopus qui conſecrauit, raptor fuit illius argenti & auri.

n ¶ *Eis.*] id eſt, laicis: quia res ſemel cōſecrata nō debet amodo ad profanos uſus redigi, ut 12.q.2. aurū. & j. de cōſecra. diſt. 1. ligna. Si aūt res illa fuiſſet alicuius eccleſiæ, illi bene eſſet reſtituenda, ut 12.q.2. Apoſtolicos [4]. & 17.q.4. queſti. aliud tamē eſt in re animata. Nam ſi ſeruus alicuius fuit cōſecratus, bene reſtituit domino ſuo, ut 54. di. ex antiquis. ſed hoc ideo eſt, quia cū ſeruus ſit res aīata, delinquit permittendo ſe ordinari. ſed res inanimata in nullo delinquit, ut uides in ſimili. 7.q.1. eps in diœceſi. Eamdē rationē aſſignat lex, ꝙ ſi neſcio ubi ſit ſeruus meus, non ideo poſſeſſionem ipſius perdidi. ſed aliud eſt in his quæ anima carent, ut ff. de acq. poſſ. ſi rem mobilem. & l. Pomponius. in prin.

PRO MALIS AVTEM. Hæc eſt tertia pars q. Io. de Fant.

CASVS. Adhuc probat Gratianus, ꝙ eccleſia pro malis intercedere poteſt, & non eos temere defendere. & ad hoc inducit ſequens capitulum.

HI *qui in furtis.*] CASVS. Quidam nomine Romanus, Romanæ ecclesiæ defensor, latrones temere defendebat. quare Gregor. præcipit ei, ne fures iniuste defendat, ne ex hoc ipsa infametur ecclesia: sed monendo & intercedendo opem ferat inquantum decet ecclesiam.

CASVS. Quia supra facta est mentio de furto: ideo nunc ostendit Gratianus, ꝙ furtum magis consideratur in affectu furantis, quàm in quantitate exteriori: & ad hoc inducit sequens cap.

FVr *autem.*] CASVS. Ostendit Hiero. in hoc c. ꝙ furtum ita committitur in re parua sicut in re magna: vbi magis attenditur mens furantis, q̃ quantitas rei ablatæ. Et hoc probat ad instar fornicationis, quæ ita cõmittitur in muliere pulchra, sicut in turpi: ita in ancilla sicut in ingenua: æque in paupere vt in opulenta.

¶ Ecclesia pro malis intercedat, non eos temerario ausu defendat. C. III.

Poly. l. 6. tit. 16.

HI, qui in furtis publicis implicati sunt, à nobis non videantur iniuste [a] defendi: ne opinionem male agentium ex indiscretæ defensionis ausu in nos vllo modo transferamus: sed, quantum decet ecclesiam, admonendo, & verbum intercessionis adhibendo, quibus valetis, succurrite: vt & illis opem feratis, & opinionem sanctæ ecclesiæ non inquinetis.

¶ *Infra 23. q. 5. reos. refertur summa huius capitis, cum hic sint propria verba B. Gregorij.*

4 *Furtum autem non tam in quantitate rei, quàm in affectu furantis consideratur.*

Vnde Hieronymus in epistolam ad Titum ad c. 2.

¶ Non solum in maioribus furtum committitur, sed etiam in minoribus. C. IIII.

al. Furtum
Poly. ibidem.
Burc. l. 11. c. 55.
Iuo p. 13. c. 41.

FVr † autem non solum in maioribus, sed etiam in minoribus iudicatur. Non enim id, quod furto [b] ablatum est, sed mens furantis attenditur. Quomodo in fornicatione [c], non idcirco diuersa fit fornicatio, si mulier sit pulchra, aut deformis, ancilla aut ingenua, paupercula aut opulenta, sed qualiscumque illa fuerit, vna est fornicatio; ita & in furto, quantumcumque quis abstulerit, furti crimen incurrit.

¶ *Referuntur verba B. Hieronymi nonnullis tamen omissis, & mutatis, quemadmodum etiam apud Burchardum, & Iuonem.*

CAVSA XV.

al. clericus

QVidam sacerdos † *in crimen carnis lapsus esse perhibetur, antequam sacerdotalem benedictionem consequeretur. Postquam vero sacerdotium adeptus est; in furorem versus quemdam interfecit. Recuperata vero sanitate, apud episcopum accusatur ab ea, cum qua lapsus esse dicitur. Episcopus autem die Dominico causam examinat. Sacerdos infitiatur crimen sibi illatum: quorumdam clericorum sibi patrocinia quærit: illi vero non sine pretio sibi patrocinantur: tamdem episcopus confessionem quæstionibus extorquet: demum solus, & absque synodali audientia illum sententia ferit.*

1 *Quæritur autem, an ea, quæ mente alienata fiunt, sint imputanda.*
2 *Secundo, an pro impensis patrocinijs liceat clericis munera exigere.*
3 *Tertio, an ex mulieris confessione iste sit condemnandus.*
4 *Quarto, an die Dominico eius causa sit ventilanda.*
5 *Quinto, an sibi neganti purgatio sit deferenda.*
6 *Sexto, an eius confessio cruciatibus sit extorquenda.*
7 *Septimo, an absque synodali audientia episcopus valeat sacerdotem damnare.*
8 *Octauo, si sponte confessus, aut ab alijs conuictus fuerit, quòd ante ordinationem peccauerit; an suscepti ordinis officium exequi sibi liceat.*

a ¶*Iniuste.*] idest, nimis improbe & importune. & hoc verum est cum scit aut credit eos iuste condemnatos. Si autem fugerint ad ecclesiam, tunc omnibus modis quibus potest tenetur eos defendere: nisi sit publicus latro, vel nocturnus depopulator agrorum, vt 17. q. 4. reum. & c. sicut. & extra de immu. eccle. inter alia. Si autem fuerit iniuste condemnatus: tunc ecclesia tenetur eum modis omnibus iuuare. vnde illud est præceptum: Eripe eum qui ducitur ad mortem, vt 23. q. 3. non inferenda.

FVRTVM AVTEM. Hæc est 4. pars. quæst. ſm Io. de Fã.

b ¶*Quod furto.*] Huic obuiat quod dicitur ff. de abig. l. 1. vbi perpenditur, ꝙ magis quis punitur ꝓ boue quàm pro oue: quia pro boue dat v. boues: pro oue iiij. Sed dicas, ꝙ ibi dicitur ꝙ dabit iiij. oues: intellige præter illam quã abstulit. Itẽ est ꝯ. extra de si. & si quæstiones. vbi non committitur simonia in modico sicut in magno. sed intellige ꝙ ita non præsumitur cõmitti in modico sicut in magno. quandoque tamẽ pro modico nec magis nec minus, vt de conse. dist. 2. reuera. in prin ci. vbi dicitur, ꝙ omnes in deserto mortui sunt: & tñ duo ex eis non fuerunt mortui: s. Caleph, & Iosue. 76. dist. ieiunium. sic ergo pro minima re potest agi de furto, vt hic, & insti. de re diui. §. gallinarum. licet actio de dolo non detur pro minima re, vt ff. de dolo. idem.

Simonia nõ fit ĩ modico.

Furti agitur pro modico.

c ¶*Fornicatione.*] Hu. dixit magis peccari cũ pulchra [a] quam cũ deformi: quia magis voluptuose cognoscit pulchram: sed in deformi quam citius potest absoluit se. Baz. dixit magis peccari cum deformi: q̃a plura sũt q̃ suadẽt comisceri pulchræ quàm deformi: s. pulchritudo eiꝰ & libido.

a Pulchra. Do. Andr. Tiraq. de le. connubia. charta 5. vbi late.

QVidam sacerdos.] CASVS. In proxima causa tractatũ est de auaritia, q̃ obumbrat mentẽ clericorum. sed quia incontinentia idem facit: ideo subiectit xv. causam, in qua de incontinentia tractat, & de his quæ fiunt mente alienata: & de alijs multis, q̃ vt melius pateant, thema proponit, de quo octo elicit quæstiones. CASVS thematis talis est, Quidã cũ esset clericus, fornicationẽ cõmisit: postea sacerdos factus furiosius quẽdã hominẽ interfecit. recuperata sanitate mulier quã cognouit, ipsũ apud epm accusat. Die vero dñica eps causã examinat: sacerdos crimẽ negãs acqrit patronos pro pretio: tamdẽ eps ille confessionẽ verberibus extorquens, absque synodo episcoporũ & concilio illũ condemnauit.

Quòd

Vòd autem.] Hæc q. diuiditur in duas partes: in quarũ prima probatur, ꝙ ignorantes & pueri nõ peccant, si ignorãtia est inuincibilis, s. cũ nullo modo potuit scire, quãuis daret operã. Si autẽ scire potuit, & non dedit operã, nõ excusatur à toto: sed à tanto, i. in parte. ita intelligenda est littera vsque ad c. *merito quæritur*. Secunda ibi, *De furiosis*. Io. de Fan.

g ¶ *Ad pœnam.*] sed non semper puniuntur peccata quæ proueniunt ex ignorantia. 34. q. 2. in lectum.

h ¶ *Ignorat.*] idest, qui appetit ignorare: uel qui cõtemnit scire: vel negligit scire, cũ possit quærere à peritioribus. Vnde quædã ignorantia est ex simplicitate, ut illorum qui ad litteram aliquid intelligunt.

QVÆSTIO PRIMA.

Q Vòd autem [a] *ea, quæ alienata mente fiunt, non sint* [b] *imputanda, facile videtur posse probari. Peccata namque alia penes voluntatem animi, alia circa naturæ infirmitatem videntur consistere: Est autem voluntas (vt ait Augustinus lib. 1. retractat. c. 15.) animi motus cogente* [a] *nullo ad aliquid vel non imitandum* [c] *, vel adipiscendum* [d]. *Quod propterea* [e] *dictum est, vt hac definitione volens à nolente discerneretur.* ¶ *Ex voluntate itaque peccata procedunt, quæ libero mentis arbitrio, & delinquentis proposito committuntur. Porro infirmitas alia est animi, alia carnis. Infirmitas animi, est ignorantia. Carnis infirmitas, est concupiscentia* [f]. *Ex vtraque autem infirmitate quæ procedunt, imputantur ad pœnam* [g]. *Vnde de quibusdam ignorantibus dictum est [Si quis ignorat* [h] *, ignorabitur.] Tales illi erant, de quibus Christus ait Apostolis [Extra synagogam facient vos: quia arbitrabuntur obsequium se præstare Deo.] De eisdem etiam Apostolus scribit in epistola ad Romanos. [Testimonium illis perhibeo, quia zelum* [i] *Dei habent, sed non secundum scientiam.] Nullum tamen eorum in sua perfidia perseuerantem hæc ignorantia excusat. Ex carnis infirmitate procedunt, quæ naturæ languore fiunt: quæ, nisi imputarentur ad pœnam, nequaquam Apostolus lege carnis grauatus diceret [Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore* [k] *mortis huius? &c.] siue ergo penes voluntatem, siue penes infirmitatem peccata consistant, semper* [l] *imputantur ad pœnam. Cui* [m] *sententiæ illud Augustini de vera religione, c. 14. contrarium videtur [Vsque adeo peccatum, voluntarium malum est: vt nullo modo peccatum sit, si non sit voluntarium; & hoc quidem adeo manifestum est, vt nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat. Quare aut negandum est peccatum committi: aut fatendum est voluntate committi.] Sed hoc* [n] *non generaliter de omnibus peccatis intelligendum esse idem Augustinus in lib. primo retractat c. 13. ostendit dicens. [Vsque adeo peccatum, voluntarium malum est; vt nullo modo* [o] *peccatum sit, si non sit voluntarium. Potest videri falsa hæc definitio: sed si diligenter discutiatur, inuenietur esse verissima. Peccatum quippe illud cogitandum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam pœna peccati.* † *Quamuis & illa, quæ non* [y] *immerito non voluntaria peccata dicuntur, quia vel à nescientibus, vel à coactis perpetrantur, non omnino possint non* † *volun-*

Et in l. de duabus animabus, c. 10.

Sent. 2. dist. 47.

1. Cor. 14.

Io. 16.

Rom. 10.

Rom. 7.

Sent. 2. dist. 35.

Et in l. de duab[9] animabus, c. 11.

† hic omittunt aliquot verba.

† *sine voluntate committi*] or.

Casvs. Hic intitulatur prima quæstio, vbi quæritur an ea quę fiunt mente alienata, debeant imputari? Et respon. ꝙ non, vt j. ea. aliquos. & c. illa. & s. 3. q. 9. idicas. & procedit hoc ordine G. Primo probat, ꝙ ea quæ fiunt in alienatione mentis, imputantur: postea ꝑbat contrariũ: & respõdet allegatis: tandem dat veram solutionẽ, vt j. ead. §. vlt. Ostendit ergo primo G. ꝙ siue peccata procedãt ex volũtate, siue ex carnis infirmitate, semper imputantur ad pœnã: quod probat quattuor auctoritatibus. postea probat contrarium: cũ peccatum secundum Augustinum sit adeo voluntarium, vt nullo modo sit peccatũ nisi de voluntate ꝓcedat.

Mẽte alienato an sit imputãdum qđ facit.

a ¶ *Quòd autem*] No. ꝙ si quis est ita alienatus mente, ꝙ nescit qd faciat: nec discernit, nec intelligit: non imputatur ei qđ facit j. ea. aliquos. & c. illa. & 17. q. 2. Gõsaldus. & 3. q. 9. indicas. Quidã tamẽ distinguũt, ꝙ si sua culpa incidit qs in alienationẽ mẽtis, imputatur ei: si sine culpa, nõ: vt j. ea. si quis insaniẽs. quã distĩctionẽ nõ admitto. G. allegat pro & cõtra. Et ad intelligentiã eius quod dixi, not. ꝙ ĩfirmitas alia est animæ: alia est carnis. Infirmitas animæ duplex est: vna dicitur ira vel odium, vel delectatio: & hæc est peccatũ: & quæ ex tali infirmitate fiunt, imputantur. Alia est pœna, vt est obliuio, ignorantia: & quæ ex hac fiunt, quandoque imputantur, quandoque non. Similiter infirmitas carnis duplex est. Vna est fomes peccati, scilicet originale peccatum [a] : & quæ ex hac causa fiunt, imputantur. Alia est pœna peccati, vt febris, & furor: & quæ ex hac causa fiunt non imputantur, si nõ discernit quid agat.

Animæ infirmitas est duplex.

[a] *Fomes non est proprie originale peccatum. Conciliũ Trid. sess. 5. in extremo quinto anathematismo.*

b ¶ *Non sint.*] melius esset sine non: quia primo probat quòd imputantur.

c ¶ *Non imitandum.*] idest, non faciendum.

d ¶ *Vel adipiscendum.*] idest, faciendum.

e ¶ *Quod propterea.*] idest, in diffinitione voluntatis ideo ponitur affirmatio & negatio, vt ostendatur qua uolũtate quis dicatur uolens: & qua uolũtate dicatur nolens: nã uoluntate ad aliquid faciẽdum dicitur quis uolens: & uoluntate ad aliquid non faciendum dicitur quis nolens: & sic omnis nolens dicitur uolens: & eadem qualitas dici potest uoluntas, & nolũtas. Nã nolle facere idẽ est qđ nõ uelle facere. unde lapis nõ dicĩ nolens cũ non habeat uoluntatem non faciendi. nã secundũ regulã iuris, eius est nolle cuius est uelle, ut ff. de regul. iu. l. eius. Hinc patet ꝙ Aug. uult ꝙ eadem uis animæ sit uis concupiscibilis, & uis irascibilis. Nã per uim concupiscibilẽ appetimus aliquid: & ꝑ uim irascibilẽ detestamur aliqd.

Animæ vis est duplex.

f ¶ *Concupiscentia.*] idest, fomes originalis peccati.

ligunt: quædam ex culpa: quædam ex negligentia: & secundũ hoc magis uel minus punitur. 11. q. 3. excellentissimus c. qm̃. & c. fin.

i ¶ *Zelum.*] Quidam ex Iudæis de bono zelo mouebantur contra discipulos Domini, & ipsum Dominum: & ipse Dominus in cruce pro illis orauit, cum dixit: Pater dimitte illis: quia, &c. Lucæ 23. Isti habebant zelum: sed non secundum scientiam, idest, secũdum fidem: quia erroneam habuerunt conscientiam. alij autem scienter deliquerunt. 23. q. 1. paratus.

k ¶ *De corpore.*] idest, de dominio carnis, in qua mors est. s̃. dist 5. sed pensandum. palea est.

l ¶ *Semper.*] allegando dicit.

m ¶ *Cui.*] Hic allegat in contrarium, quòd ea quæ mente alienata fiunt, nõ imputantur: unde hic ponebant antiqui notulã, defensor.

SED HOC. Casvs. Superius dictũ est, ꝙ peccatũ usq; adeo est uolũtariũ, ut nullo modo sit peccatũ nisi sit uolũtariũ. sed qa multũ facere uidebatᷣ ꝑ defensione sacerdotis furiosi: ideo eius impugnator dicit ꝙ auctoritas illa Aug. ĩtelligiĩ de eo qđ est tãtũmodo peccatũ: & nõ de eo qđ est pœna peccati. & ad hoc ꝓbãdũ inducit duas auctoritates Au. quãuis quodã mõ uolũtaria peccata dici possĩt q̃ à nesciẽtib[9] & coactis ꝑpetrãĩ. *Non ĩmerito*: sed merito Nõ oĩmõ nõ uolũtaria dicit, sed quodã mõ volũtaria dici possũt.

n ¶ *Sed hoc.*] est notula impugnatoris.

o ¶ *Nullo modo.*] Quædã dicuntur simpliciter peccatũ, & nõ pœ-

n

na;& quedã pœna peccati,& nõ peccatũ. Pœna peccati,sicut igno rantia,infirmitas,& obliuio. Illud autẽ dicitur simpliciter peccatũ, qđ ex libera volũtate ꝓcedit. Quidã tñ dicunt,ꝙ omne peccatum præter peccatũ primi parentis sit peccatũ,& pœna peccati:peccata enim quæ quotidie facimus,sunt pœna originalis peccati.sed qua liter

hoc non est verum,vt extra de spon.veniens.&c.cum locũ. & 31. q.2.c.1.& 2. Item sicut coacta voluntas est voluntas, sic decepta voluntas dicĩ volũtas,vt 20.q.3.constituit.& extra qđ met. cau. cũ d ilectus.& extra de conuer.coniu.ex parte. Arg. cõtra.ff.de lib. ho. exhi.l.3. si quis volentem. tamen coacta licentia nõ est licentia, vt argumen.33.q.5.notificasti.

saria dici.] Idem in eodem libro,c.15.[Definitio peccati, quam diximus, peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi, quod iustitia vetat; & vnde liberum est abstinere, propterea vera est, quia id definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam pœna peccati.]

α ¶ Cogente nullo.] *Hec sunt addita ex B. Augustino, vt verba sequentia melius intelligantur.*

β ¶ Imitandũ.] *Apud B. Augustinũ in lib.de duab.animab. & lib.1.retractationum legitur,* amittendum. *ob glossam tamen non est mutatum: sed sublata est priore loco vox,* imitandum. *qua abest etiam à manuscriptis Gratiani codicibus. Nam in vulgatis erat,* ad aliquid imitandum, vel non imitandum.

γ ¶ Non immerito.] *In libris B. Augustini impressis legitur,* immerito.

Idem lib.4.quæstionum,q.24.ad c.15.Numerorum.

¶ Non sunt peccata nolentium, nisi nescientium. C. I.

MErito quæritur, quæ sint ipsa peccata nolentium; vtrum quæ à nescientibus committuntur; an etiam possit recte dici peccatum esse nolentis, quod facere compellitur a. Nam & hoc contra voluntatem facere dici solet: sed vtique vult b, propter quod facit: tãquam δ si peierare nolit: quod tamen facit, cum vult viuere, si scilicet quisquam, nisi fecerit, mortem minetur. Vult c ergo facere, quia vult viuere: & ideo non per seipsum appetendo, vt falsum iuret; sed vt falsum iurando viuat. Quod si ita est, nescio vtrum possint dici ista peccata nolentium, qualia hic dicuntur expianda. Nam si diligenter consideratur, forte ipsum peccare nemo velit, sed propter aliud fit, quod vult, qui peccat. Omnes quippe homines, qui scientes faciunt; quod non licet, vellent licere. Vsque adeo ipsum peccare nemo d appetit propter hoc ipsum, sed propter illud, quod ex eo consequitur. Hæc si ita se habent; non sunt peccata nolentium, nisi nescientium e, quæ discernuntur à peccatis volentium.

δ ¶ Tamquam si peierare nolit, quod tamen facit.] *Hec non sunt in vulgatis codicibus B. Augustini.*

Lib.47. digest. tit. 10.

ff. tit.de iniurijs,le.3.

C. II.

ILlud relatum peræque est, eos qui iniuriam pati possunt, & facere posse: sane sunt quidam, qui facere non possunt, vt puta furiosus f, & impubes, qui doli capax g non est. Namque hi iniuriam pati solent, non facere. Cum enim iniuria ex affectu facientis consistat; consequens erit dicere hos, siue pulsent, siue conuitium dicant, iniuriam fecisse non videri. Itaq; pati quis iniuriam etiam si non sentiat, potest: facere nemo, nisi qui scit se iniuriam facere, & si nesciat, cui faciat. Quare si quis per iocum h percutiat, aut dum certat; iniuriarum non tenetur. Si quis hominem liberum ceciderit †, dum putat seruum suum i; in ea causa est, ne iniuriarum teneatur.

al. ceciderit

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus à capite,* merito. *vsque ad cap.* mulier. *nulla est distinctio capitulorum.*

c ¶ *Vult.*] Certe argumẽtatio hæc nõ valet: volo hoc, ergo volo omne quod sequitur ex illo: vt iste vult fornicari, ergo vult damnari: nisi intelligas indirecte, & per consequentiam, vt distin.8. quo iure.

d ¶ *Nemo.*] Vnde Seneca. Et si scirem Deos ignoscituros, homines aũt nescituros; adhuc dedignarer peccare.

Senecę dictũ aureum.

e ¶ *Nescientium.*] Sic nesciens non peccat.& sic est contra 32.q.7. quemadmodũ. Sol. varijs modis dicĩ q̃s nescire. Dicĩ enim nescire qui nõ scit id, qđ facit esse peccatũ, vel nõ scit tantũ esse peccatũ quantũ est: & talis nesciens punitur, licet nõ adeo grauiter, vt 8.dis. cõsuetudo.& pone exẽplũ de tali.14.q.5. forte. Itẽ dicĩ nescire qui scit factum, sed nescit qualitatem facti. talis q̃que punĩ si errat in iure. sic ignorabat Paulus cõcupiscẽtiã esse peccatũ. extra de cõsti. nam concupiscentiã. quãdoque nõ punitur, scilicet cum errat circa factum ipsum, vt 34.q.2.in lectum. Item dicitur nescire propter casum sequentẽ, vt si aliquis volens interficere Leonẽ dum vult defendere hominẽ, casu interficit hominem, vt 50. dist. sæpe. Item dicitur nescire q̃ omnino nescit, vt puer, ebrius, furiosus. talis enim non peccat. ĩ.eo. aliquos.

Nescire dicitur quis multipliciter.

ILlud.] Casus. Redit nunc Grat. ad pricipale propositũ, & inducit legẽ istã ad ꝓbandũ, ꝙ ea quę fiũt ex ignorantia vel mẽte alienata, non imputatur. Casus ergo sic ponitur. Quæsitũ fuit à iurisperito, vtrũ quicumque potest pati iniuriam, possit facere iniuriam? Et respondet ꝙ sic, nisi sit furiosus vel impubes, qui non est doli capax. nã isti iniuriã pati possunt, facere vero nũquã, cũ iniuria non procedat nisi ex voluntate. & probat duobus exẽplis, s. exẽplo iocose aliũ percutientis, & domini interficiẽtis liberũ hominẽ quẽ putat esse seruum suum. Et no. ꝙ lex ista (vt dicit Hu. & Ioan. Bene.) male ponitur hic, cum inducatur pro defensione ad ostendendum, ꝙ ea quæ fiunt mente alienata, non imputantur. sed deberet legi post §. sequentem, vel in sequenti §. post illud verbum, *non protesserunt.*

liter hoc stare põt, cũ omnis pœna à Deo sit: & nullũ peccatum à Deo sit: ergo nullũ peccatũ est pęna. Itẽ oĩs pœna est passio: & oẽ peccatũ est actio. cũ ergo actio nõ sit passio, nõ est dicẽdũ ꝙ peccatum sit pœna. si autem alicubi inuenias ꝙ peccatum est pœna, expone, idest pro quolibet peccato debetur pœna: quia est pœna & passio animæ.

MErito.] Casus. Duæ sunt hic quæstiones: quarũ prima est, an peccata nescientiũ dicãtur peccata nolẽtiũ? Et rñdet ꝙ sic: & ista respõsio est in fi.c. Secunda est, an peccatũ qđ quis ꝑ metũ facit, dicatur esse peccatũ volentis, vel nolẽtis? & respondetur ꝙ volentis: quia licet quis nolit directe ipsum peccatũ ad quod compellitur, indirecte tamen vult illud per aliud quod habere nõ põt sine illo peccato. Et ad hoc probandũ inducit exemplũ de peierante. Hæc si ita se habent, sequitur ꝙ peccata coactiua sunt volentiũ.

a ¶ *Compellitur.*] Refert qualis sit coactio, an absoluta vel conditionalis, vt extra quod metus cau. sacris.

b ¶ *Vult.*] Arg. ꝙ coacta volũtas, est voluntas, vt hic, & 23.q.4. displicet. & q.6. vides. & 74 dist. cõsuluit. & ff. quod me. cau. si mulier. §. vlt. Est ergo in istis casibus ar. ꝙ tenet matrimoniũ, licet coactio interueniat, vt 22.q.4. inter cetera. & ff. de ritu nup. si patre. Sed

f ¶ *Furiosus.*] No. quod furiosus facit, idem est ac si casu accidisset, vt ff. de admnist. tuto. l. vlt. in fi.

g ¶ *Qui doli capax.*] si eñ est doli capax, bene punitur, vt extra de delic pue. c.1. & de cõse. dist.4. eos. sed impubere minori distinguit, an deliquat ex animo, an ex culpa, vt C. si adue. deli. li.1. & 2.

h ¶ *Per iocum.*] dũ tamẽ iocus ille non sit noxius, vt extra de præsum. c.1. nam ludus noxius est in culpa, vt ff. ad l. Aqui. nã ludus.

i ¶ *Seruum suum.*] secus si alienum seruum vel etiam aliquem liberum

Et hoc omnino videas qđ le. & not. e. tit. ca. 2. & de hom. exhibita. in glo. qđ ei. & ĩ gl. ex hoc. Arc.

liberum hominem voluit percutere, & percussit aliũ:quia tunc tenetur actione iniuriarum illi qui percutitur, vt ff.de iniur. eũ qui. §.si iniuria. & hoc ideo, quia hic omnibus modis intendit nocere, & si nõ illi cui nocet:sed secus in casu priori Et est arg. ꝙ si aliquis credit solutã cognoscere, & cognoscat vxoratã, videtur ꝙ non puniatur quasi adulter 1.a

ITAQVE. CASVS. Concludit Gra. ex supradictis dicẽs, ꝙ peccata imputanẽ siue ex volũtate, siue ex infirmitate procedãt. postea rñdet huic cõclusioni distinguẽs, ꝙ infirmitas carnis est duplex. Alia est concupiscẽtia carnis, quę imputatur, & hæc non dicitẽ proprie infirmitas carnis: qa accidit animæ ex cõiunctione carnis. Alia est turbatio elemẽtorũ & humorũ, q̃ dicitur ꝓprie infirmitas carnis vnde febris & furor oriunẽ: quæ non imputanẽ. Similiter infirmitas animi duplex est. Alia est mala qualitas, vt ira & odiũ, q̃ imputanẽ. Alia est obliuio vel ignorãtia, q̃ nõ imputãtur, cũ sint pœna peccati. Sed postea obiicitur de Lamech, quẽ nõ excusauit ĩfirmitas cæcitatis, cũ Cain ĩterfecit sagittãdo. Et tãdẽ soluit, dicẽs ꝙ cæcitas & ignorantia similes sunt. Nã ex vtraque q̃dã fiũt quæ imputant, & quædã quæ nõ imputãtur. nã si cæcus cognoscat aliquã, quã putat esse suã vxorẽ, non est reus adulterij. Si vero cęcus aliquem perimat iactando, reus est homicidij: quia officiũ alienũ vsurpat. Sed furiosus cũ nõ sit cõpos mentis, in occidendo non peccat, quia deliberare nõ potest. vnde pupillo & furioso ĩ maleficijs subuenitur. Et ad hoc inducit legẽ illam, scilicet, illud, quæ deberet hic legi. & c. sequens, i. firmissime.

a ¶ *Non est reus.*] vt 34. q. 2. in lectum.

b ¶ *Penitus.*] Cũ enim insistit quis operi illicito, tũc nõ excusat casus, sec⁹ si licito: qa tũc excusat, vt 50. di. sæpe.

FIrmissime.] CASVS. Petrus quæsiuit ab Au. vtrũ quilibet sit accepturus vitam æternã nisi fuerit baptizatus, & pænitentiam egerit: & respondet ꝙ nõ, nisi fuerit baptizatus sanguine suo, vel in aqua; vel nisi habuerit cordis contritionẽ: & docet ꝙ baptismus & pænitentia adultis sit necessaria, paruulis vero baptismus solũmodo sufficit, quãdiu ratione vti nõ possunt.

c ¶ *Pro nomine Christi.*] dum tamen absit charitas. aliter non sufficit alicui ad salutem pati martyrium, vt 90. dist. neque.

d ¶ *Per baptismum.*] Deberet addere tertium membrum, scilicet baptismum contritionis. Est enim triplex baptismus fluminis, flaminis, & sanguinis, idest, aquæ, & sanguinis, & contritionis, vt de conse. dist. 4. cap. baptismi vicem.

EX EO AVTEM. CASVS. Concludit Grat ex fine superioris cap. scilicet ꝙ nec adulto nec paruulo post baptismũ peccatum imputatur, nisi vtatur ratione: sicut nec brutis animalibus aliquid imputatur. Et ad hoc probandum inducit auctoritatem Augustini. reperitur tamen in scriptura animalia esse interfecta non ratione delicti, sed quia facti memoriam refricant, vt ꝗ. seq. cap.

e ¶ *De bobus.*] scilicet quo ad vitam æternã: sed quo ad vitã tẽporalem bene, iuxta illud: Homines & iumenta saluabis Domine, scilicet

Ista fuit sẽtẽtia domini Pillei. s. ꝙ nõ punitur. pro hoc facit, ꝙ non cõmittitur adulteriũ sine dolo. ff. de adul. l. pe. ad idẽ facit ff. de iniur. itẽ apud Labeonem. §. si quis. Archi.

Itaque, vt ex præmissis apparet, siue ex voluntate, siue ex infirmitate peccata procedant; palam est illa imputari. Sed carnis infirmitas dupliciter intelligitur. Est enim languor naturæ, qui carnis concupiscentia appellatur: quæ verius animæ infirmitas dici potest: sed ideo carnis infirmitas dicitur; quia accidit animæ ex corruptæ † carnis coniunctione. Porro alia est infirmitas, quæ proprie carnis dicitur: qua elementorum, seu humorum concordia turbata, ipsa caro afficitur, & tamdem dissoluitur. Similiter animi infirmitas duplex est. Vna, quæ vitium appellatur, qua anima à Deo separatur: vt est ira, odium, & alia huiusmodi. Alia infirmitas animi: quæ cum ipsa non sit peccatum; est tamen pœna, & causa peccati, vt est obliuio, & ignorantia. Furor autem, cum non sit peccatum, est tamen pœna peccati: vt febris, & ceteræ passiones, quas proprie carnis dicimus esse: quarum motus, idest, ea, quæ illis perturbantibus fiunt, nulli imputantur ad pœnam. ¶ Sed obiicitur de Lamech, qui cum cæcus esset, Cain interfecit: nec eum excusauit cæcitatis infirmitas. Vnde dictum est [Septuplum vltio dabitur de Caim: de Lamech vero septuagies septies.] Sed cæcitas ignorantiæ similis est. ¶ Ex vtraque enim quædam fiunt, quæ imputantur: quædã vero minime. Cæcus namque si debitum suæ vxori se credens reddere, alienam polluit, non est reus a adulterij. Si autem ludo, vel exercitatione virium, vel venatione iaculum mittens aliquem perimat; quia ab eo penitus b hoc debet esse alienum, homicidij reus habetur. Mens vero alienata furore cum sui compos non sit, eorum, quæ admittit, reatum non contrahit: quia facultatem deliberandi non habuit. Vnde pupillo, & furioso in maleficijs subuenitur: vt non eis imputentur ad pœnam, quæ ex mentis deliberatione non processerunt a. Quod non solum humanis, sed etiam diuinis legibus noscitur approbatum.

† al. coniũcta carnis corruptione

Gen. 4.

Ait enim Augustinus de paruulis, in lib. de fide ad Petrum diaconum, c. 30.

a ¶ Processerunt.] *Hoc loco in vulgatis erant interiecta hæc verba,* ff. tit. de iniurijs, Illud relatum. require ꝗ. *quę absunt à manuscriptis, ideoque inducta.*

C. III.

Iuo p. 1. c. 30.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Christi c, suo sanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam; qui non hic à malis suis fuerit per pænitentiam, fidemque conuersus, & per sacramentum fidei, & pænitentiæ, idest per baptismum d liberatus: Et maioribus quidem necessarium esse & pænitentiam de malis suis agere, & fidem catholicam secundum regulam veritatis tenere, & sacramentum baptismatis accipere; paruulis vero, qui nec propria uoluntate credere, nec pænitentiam pro peccato, quod originaliter trahunt, agere possunt; sacramentum fidei, quod est sanctum baptisma, quamdiu rationis ætas eorum capax esse non potest, sufficere ad salutem.

Ex eo autem, quod in fine huius auctoritatis dicitur [Quamdiu, scilicet, rationis eorum ætas capax esse non potest] euidenter datur intelligi, nulli post baptismum peccata imputari, siue sit adultus, siue impubes, nisi rationis sit capax. Vnde etiam de brutis animalibus eadem ratio ab Augustino in eodem libro, c. 3. redditur, quare sua facta eis non imputentur. [Animalia igitur, inquit, præsentis sæculi cursum, atque ornatum secundum creatoris incomprehensibilem peragunt voluntatem: quæ de suis factis nullam rationem reddituta sunt, quia rationabilia non sunt. Numquid enim de bobus e cura est Deo? Homi-

1. Cor. 9.

ſcilicet pro ſalute temporali prouidẽdo eis neceſſaria: iuxta illud, Omnia expectãt ad te Dñe, vt des illis eſcã in tẽpore opportuno.

MVlier.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima ponitur auctoritas Leuitici, in qua dicit, ꝙ mulier quæ acceſſerit ad aliquod pecus, debet interfici, & pecus ſimiliter. In ſecũda parte ponuntur verba Aug. exponentis illã auctoritatẽ: & dicit ꝙ animalia iubentur interfici, non quia peccauerunt, ſed quia refricant memoriam facti. Secunda pars incipit ibi, *Quæritur quomodo*.

a ¶ *Ad omne.*] ideſt, ad aliquod ex omnibus. ſicut 1. quæſt. 7. ſi quis omnem.

b ¶ *Memoriam.*] Si. eſt 81. diſt. valet. Alibi tamen reſeruantur thuribula laminarum, & publice exponuntur, vt 7. quæſt. 1. denique. & de conſecra. diſt. 2. & dixit. ſed iſtud ad terrorem fit, &c.

DE FVRIOSIS. Hæc eſt 2. pars q. in qua intendit probare ꝙ ignorantes ex toto, furioſi & ebrij non peccant in illo actu, ſed peccant ſe inebriando: & hoc probat per 9. auctoritates. Ioan. de Fant.

CASVS. Quia facta eſt ſuperius mentio de furioſis: ideo nunc euidenter oſtendit Gratia. quòd ea quæ fiunt tempore furoris, non imputantur: & ad hoc inducit ſeq. cap.

ALiquos ſcimus.] CASVS. Quidam furioſi quoſdam interfecerunt. Quæſitum fuit ab Aug. vtrum eis imputetur? Et reſpondetur ꝙ non; quia non ex voluntate fecerunt, ſed impellente furore, & neſcientes fecerunt.

nes vero, quia rationales facti ſunt, & de ſe, & de omnibus rebus, quas in vſum vitæ præſentis acceperunt, rationem reddituri ſunt Deo: & pro ſuorum actuum qualitate recipient aut pœnam, aut gloriam.] *Sacræ tamen legis auctoritate animalia iubentur interfici, non propter conſcientiam peccati, ſed quia refricant memoriam facti.*

Vnde Auguſtinus ſuper Leuiticum ad c. 20. quæſt. 74.

¶ Non propter culpam, ſed propter memoriam facti pecus occiditur, ad quod mulier acceſſerit. C. IIII.

Iuo p. 9. c. 108. *Leuit. 20.*

MVlier, quæ acceſſerit ad omne [a] pecus aſcendi ab eo, interficietis mulierem, & pecus: morte moriantur: rei ſunt.] ¶ Quæritur, quomodo ſit reum pecus: cum ſit irrationale, nec vllo modo legis capax. *& infra.* ¶ Pecora inde credendum eſt iuſſa interfici: quia tali flagitiò contaminata, indignam refricant facti memoriam [b].

[2] *De furioſis autem euidentiſſime ſcribit Auguſtinus in libro quæſtionum veteris & noui teſtamenti, quæſt. 2. in fine ita dicens.*

¶ Culpa non neceſſitate, ſed voluntate reum conſtringit. C. V.

Iuo p. 13. c. 92. † *al. iudicibus*

ALiquos ſcimus ſubito dementes factos fuſte, ferro, lapidibus, morſibus, multis nocuiſſe: quoſdam etiam occidiſſe: captos autem induſtria, & iudicijs † [c] oblatos, minime reos [d] factos: eo quod non voluntate, ſed impellente vi [e] neſcio qua hæc geſſerint neſcientes. Quomodo enim reus conſtitueretur, qui neſcit [f] quid faciat?

Lib. 1. c. 8.

Item Ambroſius in Hexameron in tractatu primi diei.

¶ Reus uoluntate, non neceſſitate conſtringitur. C. VI.

ILla cauenda ſunt, quæ ex noſtra voluntate prodeunt, delicta iuuentutis, & irrationabiles paſſiones corporis. Quorũ igitur nos ſumus domini [g]; horum [h] principia [i] extrinſecus [k] non requiramus, nec deriuemus in alios: ſed agnoſcamus [l] ea, quæ proprie noſtra ſunt. Quod enim poſſumus non facere, ſi volumus; huius electionem mali nobis potius debemus, quàm alijs adſcribere. Ideo etiã in iudicijs iſtis voluntarios [m] reos, non ex neceſſitate compulſos culpa ſtringit, pœna condemnat. Neque enim ſi per furorem aliquis innocentem peremerit, obnoxius morti eſt: quin etiam ipſius diuinę legis [n] oraculo, ſi quis per imprudẽtiam intulerit necem, accipit impunitatis ſpem, refugij facultatem, ut poſſit euadere. Hoc igitur [o] de eo, quod proprie malum videtur, dictum ſit. Mala enim non ſunt, niſi quæ crimine mentem implicant, & conſcientiam ligant. Ceterum pauperiem, ignobilitatem, ægritudinem, mortem nemo ſapiens mala dixerit, nec in malorũ ſorte numerauerit: quia nec [β] contraria iſtis in bonis habentur maximis: quorum alia nobis ex natura, alia ex commoditate accidere videntur.

Deuter. 4. & 19.

β ¶ Nec contraria iſtis.] *Emendatum eſt ex originali. Nam antea legebatur:* quia neceſſaria iſta in bonis, &c. *In multis tamen antiquis finis huius capituli eſt in verbo,* numerauerit.

Idem in libro de Patriarchis, c. 6. lib. de Abraham.

¶ Veniam habent, quæ ignorantes ebrij committunt. C. VII.

SAne diſcimus vitandam ebrietatem; per quam crimina cauere nõ poſſumus. Nam quæ ſobrij cauemus; per ebrietatẽ ignorantes committimus. *& paulo poſt.* ¶ Neſciunt quid loquantur, qui nimio uino indulgent; iacent ſepulti: ideoque, ſi qua per uinum deliquerint; apud ſapientes iudices uenia [p] quidem facta donan-

c ¶ *Et iudicijs.*] ideſt, iudicibus.

d ¶ *Reos*] ideſt, condemnatos.

e ¶ *Vi.*] ideſt, furore.

f ¶ *Qui neſcit.*] hic manifeſte vides, ꝙ ea quæ à furioſis fiunt, non imputantur [1], vt ĩ c. ꝓx. & 3. q. 9. indicas. licet quidam dicãt, ꝙ ſi culpa ſua quis incidat in furorem, imputatur ei. ĩ. ead. ſi quis inſaniens.

ILla cauenda ſunt.] CASVS. Quæſitũ fuit ab Ambr. quę ſunt illa quæ imputãtur alicui, & quæ non? Et reſpondet ꝙ peccata quę procedunt ex voluntate, imputantur: & etiã quæ procedunt ex imperitia. In his tamẽ locus erat refugij in veteri teſtamento: quod probat auctoritate legis Moſaicæ: ſed ægritudo, paupertas, mors, & ignobilitas, cũ non ſint mala, nõ imputãt.

g ¶ *Domini.*] ideſt, auctores.

h ¶ *Horum*] ideſt, vitiorum.

i ¶ *Principia.*] ideſt, cauſas.

k ¶ *Extrinſecus.*] ideſt, alijs non imputemus.

l ¶ *Agnoſcamus.*] i. nobis attribuamus ea.

m ¶ *Voluntarios.*] quia vaſis iræ, &c. vt 23. q. 4. Nabuchodonoſor.

n ¶ *Legis.*] Moſaicæ. Tangit quod legitur in Exodo & Deuteronomio, ꝙ tres erant ciuitates refugij vltra Iordanẽ [2], & tres citra [3]: quarũ talis erat vſus, ꝙ ſi quis hoĩem nolẽs occidiſſet, & fugiebat ad vnã illarũ: ibi de cõſanguineis occiſi erat tutus. ſed ſi antequam illuc perueniſſet inuentus fuiſſet, ille qui poterat eſſe vltor ſanguinis effuſi, impune occidebat eum. ſed poſtquam illuc venerat, ſi propinqui occiſi volebant eum conuincere, quòd ſponte occidiſſet eũ, & hoc probabant corã ciuibus vrbis illius: tradebatur illis ad occidendum. erat autem ibi fugitiuus vſque ad reconciliationem cum propinquis occiſi, vel vſque ad mortem ſummi pontificis, in qua omnes fugitiui ſecure redibant ad propria.

o ¶ *Hoc igitur.*] ideſt, primo dictum.

SAne.] CASVS. Oſtendit Ambro. in hoc cap. ebrietatem eſſe vitandam, per quam ſi qua mala faciunt ebrij, apud ſapientes impunita relinquuntur, & donantur uenia: & de hoc damnantur, quia faciles fuerunt ad bibendum ultra modum.

p ¶ *Venia.*] ideſt, minori pœna, quàm ſi ex certa ſcientia feciſſent [4].

[1] An furioſus vel ꝓdigus alienare poſsit ante interdictionẽ, vel poſt, ubi factã: not. ff. de cura. furi. l. 1. & facit ff. de teſt. is cui.

Ciuitates refugij erant tres.

[2] Nomina iſtarũ ciuitatũ ſunt iſta, Boſor, Ramoth, Golã.

[3] Scilicet Cades, Sichem, Ebron.

[4] Ad hoc ff. de re milita. omne delictu. §. qui ſe.

a ¶ *Damnantur.*] Et etiam redarguunt eos, qui sunt nimis faciles ad inebriandum se. Alij intelligunt quòd non punitur de eo quod ebrius fecit: sed tantum pro eo quia leuis erat ad inebriandũ se.

S*I concupiscentia.*] CASVS. Ostendit hic Aug. quod si homo vigilans extra mentem positus aliquid per cõcupiscentiam vel inobedientiam faciat, nõ committit mortale peccatum: & hoc ad instar dormientis, in quo cõcupiscentia sine culpa sua lege mouetur.

N*Ec is.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quod si quis casu interfecerit aliquẽ, minister Dei est: quod probat auctoritate Deutero. sicut leuita minister est remissionis. In secunda parte dicitur, quod cum interficitur aliquis impius, Christus diffunditur per orbem. Et hoc probat auctoritate Domini dicentis in Exodo: In ea die, &c. Secunda pars incipit ibi, *Illud quoque.*

tur, sed leuitatis damnantur † a auctores.

† *notantur*] or.

Item Augustinus libro primo de ciuitate Dei, c. 25.

Et l. 2. contra Iulianum, in fine.

¶ Inobedientia, vel concupiscentia non habet culpam in corpore non consentientis. C. VIII.

SI concupiscentia [b] α, vel inobedientia [c], quæ adhuc in membris moribundis habitat [d], præter nostræ voluntatis legem, quasi lege sua mouetur; quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque † culpa est in corpore dormientis [e]?

α ¶ Concupiscentia vel.] *In originali legitur.* Quòd si illa concupiscentialis inobedientia.

Idem libro 22. contra Faustum, c. 44.

¶ Loth non de incestu, sed de ebrietate culpatur. C. IX.

Iuo p. 9. c. 116. *Gen. 19.*

INebriauerunt Loth filiæ eius, & se nescienti miscuerunt. ¶ Quapropter culpandus est [f] quidem: non tamen, quantum [g] ille incestus, sed quantum illa meretur ebrietas.

Item Ambrosius libro primo de Iacob, & vita beata, c. 3.

¶ Nemo trahitur ad culpam, nisi ductus propria voluntate. C. X.

NOn est, quòd cuiquam nostram adscribamus ærumnam β [h], nisi nostræ voluntati. Nemo tenetur ad culpam, nisi voluntate propria deflexerit. Non habent crimen, quæ inferuntur reluctantibus [i]. Voluntaria tantum commissa sequitur delictorum inuidia [k], quam † in alios deriuamus [l]. Voluntarium sibi militem legit Christus: voluntarium seruum sibi diabolus auctionatur [m] γ. Neminem iugo seruitutis adstrictum possidet, nisi se prius peccatorum ære [n] ei vendiderit.

† *quod in alios deriuemus*] or.

β ¶ Aerumnam.] *Apud B. Ambrosium legitur,* culpam: *sed ob glossam non est mutatum.*

γ ¶ Auctionatur.] *In vulgatis codicibus sequebatur,* & acquirit iuri suo: *quæ sunt expuncta, quoniam absunt à manuscriptis, & originali.*

Idem in libro 2. de Cain & Abel, c. 4.

¶ Minister Dei est, qui inuitus homicidium facit. C. XI.

Exo. 21. Deut. 19

NEc is, qui inuitus [o] aliquod fecerit homicidium, extra ministerium est. Si quidem lex ait de eo [Quia Deus dedit eum in manus eius [p].] Manus ergo eius, instrumenti modo, diuinæ vltioni ministerium præbuerunt. Leuites [q] igitur minister remissionis [r] est. Percussor autem, qui tamen non ex dispositione, sed præter voluntatem fecerit homicidium, diuinæ minister est vltionis. ¶ Illud quoque specta: quia cum interficitur impius, Christus [s] infunditur [t]: & vbi abominatio [u] aboletur, sanctificatio cõsecratur [x] δ; quia Dominus dixit [In ea die, qua interfecero omne primogenitũ [y] Aegypti, sanctificabo mihi omne primogenitum Israel.] Quod non ad vnum [z] diem afflictionis Aegypti referes, sed ad omne tempus ε.

Num. 3.

δ ¶ Consecratur.] *Apud B. Ambrosium legitur,* congregatur.

ε ¶ Omne tempus.] *Post hæc in originali sequitur, c. cum renuntiatur.* 3 2. q. 1.

Cum itaque, qui inuitus hominem interfecerit, minister Dei sit, cum innocentem furore perimens morti nequaquam obnoxius sit, cum su-

b ¶ *Si concupiscentia.*] idest, fomes originalis peccati.

c ¶ *Vel inobedientia.*] idest, originale peccatũ: quod ex inobedientia processit.

d ¶ *Habitat.*] Nõ enim tollitur penitus originale in baptismo* quo ad sui essentiã: sed eius effectũ mitigat baptismus, ne per illud damnemur, vt j. de consec. dist. 4. cap. 2.

* *Immo tollitur totũ illud, quod veram, & propriã peccati rationem habet. concil. Trident. sess. 5. in vlt. anathematismo.*

e ¶ *Dormientis.*] De hoc dictum est, an dormiens peccet. s. dist. 6. testamentũ. Io. de Fan.

I*Nebriauerunt.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte ponuntur verba Genes. *Inebriauerunt,* &c. In secunda parte verba Aug. exponentis verba illa. Dicit enim quod propter incestũ Loth puniri nõ debet: sed quia nimis fuit facilis ad inebriãdũ. Secunda pars est ibi, *Quapropter.* Ita videtur casus ponẽdus ad hoc vt faciat ad propositũ Gra. glo. tamẽ diuersimode verba illa exponunt.

f ¶ *Culpandus est.*] videtur ergo quod peccat quis nesciẽs in ebrietate aliquid facit, vt hic, & 35. dist. sexto die. Sed dic quod hic non erat Loth nesciens. natura enim nõ patitur, quod aliqs nesciẽs coeat: sed dicit nesciẽs, quia nesciebat esse filias suas. credebat enim esse vxorem suam.

g ¶ *Quantum.*] Tripliciter exponitur hoc. Quidã sic exponunt, quod punitur pro incestu, & pro ebrietate. vel aliter: non punitur quantum incestus meretur, scilicet si esset commissus ex deliberatione. Alij dicunt quod nullo modo punitur pro incestu: sed tantum pro ebrietate: quæ ebrietas tantum est veniale peccatum, vt 25. dist. §. criminis. Lau.

Loth etiam ebrius peccauit.

N*On est.*] CASVS. Quidam peccata quæ committebant, in alios deriuabant: sed probat Ambro. quod crimina ex propria voluntate committuntur, per quæ quis se diabolo subijcit: sicut quis ex propria voluntate miles Christi efficitur.

h ¶ *Aerumnam.*] idest, pœnam vel culpam.

i ¶ *Reluctantibus.*] idest, ex toto dissentientibus, scilicet cum est absoluta coactio. 50. dist. presbyteros.

k ¶ *Inuidia.*] idest, pœna.

l ¶ *In alios deriuamus.*] idest, alijs exemplum damus.

m ¶ *Auctionatur.*] idest, emit. Vel auctionatur, idest, per auctionem petit.

n ¶ *Peccatorum ære.*] idest, peccatis delectantibus. nam ipsum peccatum dat nobis diabolus pro pretio, vt nos demus ei ius ad occidendum nos.

In manus eius, idest, occidentis casu.

o ¶ *Inuitus.*] Hoc vult dicere, quod cum aliquis casualiter occidit hminem, non peccat, vt 23. q. 5. si homicidium.

p ¶ *Eius.*] scilicet occidentis.

q ¶ *Leuites.*] idest, sacerdos.

r ¶ *Remissionis.*] peccatorum.

s ¶ *Christus.*] idest, gratia Christi.

t ¶ *Infunditur.*] alius. alij enim per hoc emendantur.

u ¶ *Vbi abominatio.*] idest, persona abominabilis.

x ¶ *Consecratur.*] in alijs.

y ¶ *Primogenitũ.*] totũ hoc mystice põt legi: & sic appellãt primogenita Aegypti, vitia quæ quotidie facimus: primogenita Isrl virtutes.

z ¶ *Non ad vnum.*] Ecce qualiter indiffinita exponitur vniuersaliter. sic 1. q. 3. Saluator. circa fin. 28. q. 1. idololatria.

CVM ITAQVE. CASVS. Concludit Gra. ex supradictis, quòd sacerdos iste non est reus homicidij: & ideo sacerdotio priuari nõ debet. sed contra hoc statim obijcit seq. c. cuius casus patet.

a *Si quis*

a *SI quis.* ¶*Pænitentia.*] Istis imponitur pænitentia: & tamen non deliquerunt. sed hoc fit ad cautelam, vt 50. dist presbyteros. & 34. q. 2. in lectum. & ne disciplina ecclesiæ deseratur, vt 23. q. 5. excommunicatorum. Io. de Fant.

SED HOC. Casus. Modo soluit supradictũ c. G. & dicit ꝙ stro, vt ff. ad leg. Aquil. sed & si. §. vlti.

e ¶*Quantum autem ad legem.*] Mosaicam: quæ permittebat ꝙ si quis casu occidisset hominem, dummodo non inueniretur intra ciuitates refugij, poterant parentes occisi interficere occisorem secundum quosdam: similiter ẽm leges canonum impeditur à promotione, ẽm quosdã: quod non concedo, vt dix 150. dist. de his. Vel ĩtellige quod hic dicit, quando excessit modũ in corrigendo.

bito dementes, eorum, quæ faciunt, reatum minime gestent; patet hunc sacerdotem homicidij reum non esse: vnde nec sacerdotio priuari debet.

Obijcitur autem illud, quod est in pænitentiali Theodori.

¶ In se reuersus pænitentiam agat, qui insaniens aliquem occidit. C. XII.

SI quis insaniens aliquem occiderit; si ad sanam mentem peruenerit, leuior ei pænitentia a imponenda est.

¶ *In concilio Vuormaciensi, & apud Burchardum, & Iuonem hæc sequuntur,* quàm ei, qui sana mente tale quid commiserit.

Sed hoc forte de eo intelligitur, quem propria b culpa ad furorem perduxit. ¶ *Item obijcitur. Sunt quædam, quæ etsi non imputentur ad pœnam, tamen impediunt sacramenti signaculum. Ambitio namque parentum filio non imputatur ad pœnam: cui tamen obest c ad ecclesiæ munus accipiendum. Sic quæ mente alienata fiunt; etsi non imputentur ad pœnam, tamen sacri muneris executionem impediunt.*

Vnde Hieronymus ait.

¶ Innocens est, qui non iratus, sed propter disciplinam casu aliquem interfecit. C. XIII.

SI quis non iratus, sed propter disciplinam d palmam alicui dederit, & euentu occiderit, sicut fieri solet; quantum ad gratiam innocens est: quia voluntatem, non opus requirit. Quantum autem ad legem e; reus est: quia opera requirit. ¶ Item si in persecutione virgo fuerit oppressa; repellitur lege f: quia opus inspicit, non voluntatem g. in gratia autem quasi virgo suscipitur: quia non opera quærit, sed voluntatem.

¶ *Verba huius capitis vsque ad vers.* Item si in persecutione, *leguntur in homil. 28. operis imperfecti, ad c. 11. Matthæi. Reliqua autem, & fere eadem ibi leguntur, & simillima in comm. B. Hieronymi in idem 11. c. Matt. Ipsa autem prorsus B. Hieronymi verba referuntur infra 32. q. 5. c. de pudicitia vers. finge.*

Sicut ergo, qui propter disciplinam casu homicidium facit, quantum ad legem reus est, quantum ad gratiam h innocens: sic iste sacerdos, qui furore homicidium fecit, quantum ad culpam innocens est, quantum ad suscepti muneris executionem reus probatur. ¶ *His ita respondetur. Non omnia, quæ ordinandum impediunt, ordinatum deijciunt i.* ¶ *Non enim potest ad sacerdotium prouehi, qui aliquando insaniuit †. Verumtamen si post sacerdotium furere cœperit; non ideo sacerdotio carebit: nisi forte numquam ad sanæ mentis officium illum redire contingat.* ¶ *Sicut de quodam episcopo Gregorius scribit in regesto ad Eleutherium episcopum.* [*Quamuis k triste sit nobis, &c.*] *vt supra in causa* [*Longa inualetudine grauatus.*]

QVÆSTIO SECVNDA.

PRo impensis l vero patrocinijs in Tarraconensi concilio clerici exigere munera prohibentur: in quo sic statutum legitur, c. 10.

f ¶*Lege.*] canonica: qa non potest inter virgines consecrari, vt 33. q. 5. ille.

g ¶*Voluntatem.*] sic 14. q. 5. si quid inuenisti. j. ea. q. 6. c. 1. in fine.

SICVT. Casus. Infert G. ex supradicto c. dicens, ꝙ iste sacerdos innoces est quo ad Deum: sed quãtum ad executionem officij reus habetur.

h ¶*Ad gratiam.*] scilicet Dei.

HIS ITA. Casus. Modo ponit G. veram solutionem, dicens ꝙ multa impediunt promouendum, quæ non deijciunt iam promotũ. Vnde sacerdos iste & si promoueri non possit, non carebit sacerdotio iam suscepto: nisi forte numquam ad sanam mentẽ rediret. & ad hoc inducit c. s. 7. q. 1. quãuis sit triste.

i ¶ *Deijciunt.*] vt 68. dist. sicut. 89. dist. Petrus. & turpius eijcit, & c. 50. di. quicumque. 2. & extra de iureiuran. quemadmodum.

k ¶*Quamuis.*] scilicet. s. 7. q. 1. quamuis.

P*Ro impensis.*] Casus. Hic intitulatur secũda q̃stio, ubi quæritur an clerici pro impensis patrocinijs salaria petere possint? Et respond. clerici aut sunt religiosi, aut sunt seculares. Religiosi exigere non possunt, vt j. ea. §. vlti quia postulare non possunt nisi i causa monasterij sui, & de Abbatis licentia, vt 16. q. 1 monachi. Si vero sunt sæculares, corã sæculari iudice postulare non possunt, si sunt in sacris ordinib' cõstituti: vel in minoribus, si habeant beneficiũ vnde viuãt: nisi in propria causa, vel ecclesiæ suæ, vel miserabiliũ personarũ, vt dicebaẽ in cõcilio Lateraã. de postulando. Clerici in criminali causa corã sæculari iudice nõ possunt aduocare, vt 51. dist. aliquãtos. sed corã ecclesiastico aduocabunt: epi tñ & sacerdotes aduocare non possunt, vt 5. q. 3. quia eps.

ꝙ pôt de eo intelligi, q̃ sua culpa incidit in furorẽ. Postea obijcit ꝯ hoc, & dicit ꝙ quædam sunt, quæ nõ deijciunt promotũ, nec imputanẽ ad pœnam, sed impediunt executionẽ. Vnde sicut parentũ ambitio impedit promouendum, etsi ad pœnã filio non imputeẽ: ita ea quæ fiunt mente alienata, non imputanẽ ad pœnã, etsi executionem impediant. & ad hoc inducit sequens capitulum.

b ¶*Propria.*] hæc opinio non est approbanda: quia satis ipso furore punitur, vt 3. q. 9 indicas. ff. de offi. præsi. l. diuus.

c ¶*Obest.*] vt 1. q. 5. c. 1. Ioan. de Fan.

S*I quis.*] Casus. Dicitur in hoc cap. ꝙ si quis corrigendo discipulum suũ casu eum occiderit: nõ imputatur ei quo ad Deum, qui voluntatem respicit, & non factum, sed quantum ad legẽ promotionis est reus: in qua opus requiritur, & voluntas. & hoc probat Hiero. exemplo virginis oppresse: quæ & si nõ peccauerit, inter virgines tamen consecrari non potest.

d ¶ *Propter disciplinam.*] leuis autem castigatio permittitur magistro, vt ff. ad leg. Aquil. sed & si. §. vlti.

l ¶*Pro impensis*] hic quæritur an clericis liceat recipere munera ꝓ aduocationibus. Primo ergo scias, ꝙ cleric' in causa criminali corã sæculari iudice nõ potest allegare, vt 51. dist. aliquãtos. & 23. q. 8. his a quibus. nisi ad hoc vt supplicet ꝓ eis, vt 14. q. 6. si res. & 23. q. 5. c. 1. & 2. & c. reos. Itẽ i ciuili causa corã seculari iudice nõ aduocabit nisi pro se & ecclesia sua, & pro miserabilibus personis: & hoc siue sint in sacris, siue in minoribus ordinibus constituti: dummodo beneficijs ecclesiasticis sustententur, & si non habẽt beneficium: tunc si sunt in minoribus ordinibus, possunt, vt extra

† Quia talis decetero nõ poterit promoueri, non qa peccauerit, sed ꝓꝓ horrorem facti: & ꝓpter ecclesiasticã disciplinam seruandam. Sed H. credit ꝙ iste nõ debeat repelli à promotione. sed quidquid hic dicatur, dic ꝙ bene ꝓ eũ distinguitur. 50. di. §. casu. Archi.

In conc. Vormacieñ. c. 28.

Burch. l. 6. c. 25. Iuo p. 10. c. 154.

Auctor opis imperf. in Matthęum, hom. 28.

32. q. 5. de pudicitia.

7. 1. quamuis.

Clerici an possint aduocare.

¶ Pro patrocinijs impensis clericus munera exigere non debet. C I.

OBseruandum quoque decreuimus, ne quis sacerdotum, vel clericorum, more sæcularium iudicum [a], pro impensis patrocinijs munera audeat accipere †, nisi † forte in ecclesiis gratuito oblata: quæ non fauore muneris, videantur accepta, sed collatione deuotionis illata. Quòd si quis ista † probatur accipere; veluti exactor fœneris, aut vsurarum possessor, secundum statuta patrum se nouerit degradandū.

† al. exigere

al. ista

Hoc autem de illis intelligendum est, qui canonicam vitam professi regulariter se victuros proposuerunt. Generali namque ecclesiæ consuetudine receptum est, & moribus approbatum, vt clerici more aduocatorum patrocinia impendant, & pro impendendis munera exigant, & pro impensis suscipiant.

QVÆSTIO TERTIA.

TErtio [b] quæritur, an ex mulieris confessione iste sit condemnandus. In quo primo videndum est, an mulier sacerdotem accusare valeat. Quod sacris canonibus omnino videtur esse prohibitum [c]. Generaliter [d] enim statutum est ex decretis Fabiani Papæ, vt sacerdotes Domini non accusent, nec in eos testificentur, qui sui ordinis non sunt, nec esse possunt. Mulieres autem non solum ad sacerdotium, sed nec etiam ad diaconatum prouehi possunt. Vnde nec sacerdotes accusare, nec in eos testificari valent. Legibus [e] quoque cautum est, vt ob verecundiam sui sexus mulier apud prætorem pro alio non intercedat †: nisi forte suas, vel suorum iniurias persequi voluerit. Hæc autem, quæ nec suas, nec suorum iniurias persequitur, ad hanc accusationem admitti non debet. ¶ Econtra [f] qui iudicis personam gerere valet, ab accusatoris officio non remouetur. Mulieres [g] autem in vetere testamento populum iudicasse, quicumque librum Iudicum [h] legerit, ignorare non potest. Non itaque ab accusatione remoueri possunt, quas etiam iudicis personam frequenter gessisse constat: nec vlla serie diuinarum scripturarum ab accusatione prohibentur. ¶ His ita respondetur. In veteri lege multa permittebantur, quæ hodie perfectione gratiæ abolita sunt. Cum enim mulieribus permitteretur populū iudicare; hodie pro peccato, quod mulier induxit, ab Apostolo eis indicitur [i] verecundari, viro subditas esse, in signum subiectionis velatum caput habere. Quæ ergo his omnibus viro subiecta esse ostenditur, cui pro alio postulare non conceditur; ad accusationem admittenda non videtur. Econtra, quamquam passim, & indifferenter ad accusationem mulier non admittatur; sunt tamen quædam crimina, quorum accusationem mulier subire non prohibetur.

2.q. 7. sicut sacerdotes.

ff. de regu. iuris. l. femina

Ind. 4.

Eph. 5.

extra de postul. clerici. epi autem & sacerdotes non debent indifferēter aduocare: ne vilescant dignitates ipsorum, vt 88. dist. perlatum. & 14. q 5. denique. sed corā ecclesiastico iudice licite possunt omnes aduocare: sed non possunt petere salarium, si sunt in sacris ordinibus, vt j. ea. c. 1. Derogatum tñ est huic canoni per cōtrariā consuetudinem. nemo enim cogitur facere de suo beneficium, vt 10. q. 2. precariæ. Item dignum est eum recipere emolumentum, q præstat obsequium, vt 12. q. 2. charitatē. Item nemo cogit̄ suis stipēdijs militare, vt extra de si. cum sit. in parte decisa. immo est expressum extra de præscri. cum ex officij. Religiosi vero & monachi, vel regulares non nisi pro sua ecclesia debent aduocare & abbate suo præcipiēte. 16. q. 1. monachi. Ioan. quod dicit de sacerdote, hodie corrigitur, vt extra de postu. cap. vlt. B.

OBseruandū.] CASVS. Quæsitum fuit in Tarraconensi cōcilio, vtrum clerici more sęcularium aduocatorum pro patrocinijs munera exigere possent? Et resp. q non: sed sponte oblata possunt recipere: & si quis contra fecerit, tamquam vsurarius deponatur.

a ¶ *Iudicum.*] id est, aduocatorum. Vel dic istum esse tenorem c. q licet pro sęculari honore aliquid dari, vt ff. de pol. pactū. & l. si qs ob honorē. non tñ pro ecclesiastico aliquid potest peti. Itē not. quòd licet pro sęculari honore aliqd possit promitti, non tñ pro sęculari administratione, vt 1. q. 7. sancimus [1]. Ioan.

[1] Vide quod not. ē. 1. q. 2. §. 1. in glo. 2.

HOC. CASVS. Dicit Gratia. q hoc c. de regularibus loquitur. sæculares vero clerici de consuetudine ecclesiæ pro impensis patrocinis munera exigere possunt.

TErtio.] CASVS. Hic ponitur 3. q̄stio, in qua quęritur, vtrū ex mulieris cōfessione presbyter iste sit cōdemnandus: & certum est q non, vt j. eo. nemini. Primo tñ probat, q mulier sacerdotem accusare nō valet duabus rationibus. Prima est, quia s̄m canones nullus potest sacerdotem accusare, nec in eum testificari, qui non est sacerdos: nec potest ad sacerdotiū promoueri: sed mulier ad sacerdotium promoueri non pōt, nec etiā ad diaconatū, & ita mulier accusare non potest: ad quod inducit c. 2. q. 7. ipsi Apostoli. Secunda ratio est, qa mulier s̄m leges apud iudices postulare non potest, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. Quare cum ista mulier nec suam nec suorū iniuriā psequatur: ad accusandum admitti non debet. Postea probat ɔ̄riū. Nam mulier admittit̄ ad maius, scilicet ad iudicandū: & hoc probat exēplo Delboræ prophetissæ: quæ populū Israel ī veteri testamento iudicauit. ergo etiam potest ad accusandum admitti, cum non prohibeatur per diuinam scripturam.

Mulier an possit testificari in crimine cōtra clericum.

b ¶ *Tertio.*] per mulieris testimoniū non potest clericus conuinci de crimine, tum qa mulier non est, nec pōt esse eiusdem ordinis, vt s. 2. q. 7. ipsi Apostoli. & c. testes. tum quia ipsa quæ confitetur proprium delictum, non potest testificari de alterius delicto, vt j. ea. nemini. & regulariter confessio vnius alteri non p̄iudicat, vt 2. q. 5. interrogatum. admittitur tñ mulier cū agit̄ de crimine in modum denuntiationis, vel inquisitionis, vt extra de testib. quoniam. vel cum agitur in modū exceptionis, vt extra de testi. tam litteris. Pro-

c ¶ *Prohibitum.*] vt j. 33. q. 5. mulierē. & extra de ver. sig. forus.

d ¶ *Generaliter.*] excipit.

e ¶ *Legibus.*] ff. de regu. iur. feminæ. s. 3. q. 7. §. tria.

f ¶ *Econtra.*] intendit.

g ¶ *Mulieres.*] femina de iure nō potest esse iudex, vt 33. q. 5. mulierem. & 3. q. 7. §. tria. ff. de reg. iur. feminæ. nisi ei princeps scienter deleget causam, vt 2. q. 5. Mennam. & 23. q. 4. si quos. 12. q. 2. cum deuotissimam. Vel nisi ex præscripta consuetudine hoc habeat, vt extra de arbi. dilecti. Item nec docere potest, vt 23. dist. mulier.

h ¶ *Iudicum.*] ibi enim legit̄, q Delbora prophetissa posuit tentorium suum in monte Effraim sub arbore palmæ, quæ dicebat̄ palma Delboræ: & ibi iudicabat populum Israel.

HIS ITA RESPONDETVR. CASVS. Rn̄det Gratia. obiectioni supradictæ, dicens q licet in veteri testamento populum iudicasset, hodie tñ nō permittit̄, sed potius pp peccatum quod induxit mulier, debet verecundari, & viro subijci: in cuius signum iubetur habere caput velatum. Postea probat, quòd in quibusdam casibus mulier admittitur ad accusandum, & probatur per leges sequentes.

i ¶ *Indicitur.*] vt j. 33. q. 5. mulierem.

De cri-

D E crimine.] CASVS. Quæsitum est ab Imperatore vtrum mulier in publico iudicio quẽquã valeat accusare. Et respondetur, ꝙ non, nisi suã vel suorum iniuriã prosequatur, & nisi in criminibus, in quibus est ei specialiter cõcessum accusare sine inscriptione: & ideo discretus iudex examinabit, vtrũ tale sit crimẽ ad quos non coguntur inuitæ dicere testimonium. similiter si volunt dicere testimonium suorum consanguineorum, vt liberti paterni vel materni esse falsum: admittuntur ad accusandum. pupillus vero vel pupilla mortem patris vel aui exequi potest auctoritate tutoris: similiter de testamento patris potest experiri.

tit. qui accu. non poss.

Vnde in libro codicis nono, tit. 1 le. 12. Imp. Diocletianus scribit dicens.

C. I.

DE crimine, quod publicorum [a] fuerit iudiciorum, mulieri accusare non permittitur, nisi certis ex causis; id est, si suam, suorumque persequatur iniuriam secundum antiqui † [b] iuris statuta tantum, de quibus specialiter eis concessum est, non exacta subscriptione. Vnde aditus præses prouinciæ in primis examinabit, an tale sit crimen, cuius accusationem mulier subire non prohibeatur.

† al. antiquitus statuta

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus ab initio quæstionis, vsque ad cap. sane. nulla est distinctio capitulorum.*

l. digest. 22. ti. 5.

Item in libro digestorum Paulus libro 2. de adulterijs, titu. de testibus, le. 18.

C. II.

EX eo, quòd prohibet lex Iulia de adulterijs testimonium dicere cõdemnatam mulierem, colligitur [c] etiam mulieres in iudicio testimonium † [d] dicendi ius habere. *Item Digestis titulo de accusationibus, & inscriptionibus, libro secundo.* ¶ Non est permissum mulieri publico iudicio quemquam reum facere: nisi scilicet parentum, liberorumque, & patroni, & patronæ, & eorum filij, filiæve, nepotis, neptis ve mortem exequatur.

† al. testimonij. lib. 48. tit. 2. l. 1.

Papinianus lege 2. eodem tit.

C. III.

CErtis de causis concessa est mulieribus publica accusatio: veluti si mortem exequantur eorum, earumque, in quos ex lege publicorum testimonium inuitæ [e] non dicunt. ¶ Idem & in lege Cornelia testamentaria [f] senatus statuit: sed & de testamento paterni [g] liberti, vel materni mulieribus publico iudicio dicere permissum est. ¶ Pupillis [h] ex consilio tutorum patris mortem: item pupillæ aui sui mortẽ exequi concessum est lege testamentaria [i]. Nam & de patris quidem testamento pupillis agere diuus Vespasianus permisit. Sed etsi nõ exhibeantur tabulæ, per interdictum [k] possunt experiri. *Codice de ijs, qui accusare possunt, vel non, lege quarta.* Imp. Alex. Dionysio. Vxor tua, si consobrini sui necem vindicandam existimat adeat præsidem prouinciæ. *In digestis ad legem Iuliam Maiestatis, lege octaua, Papinianus libro secundo responsorum.* ¶ In quæstionibus læsæ Maiestatis etiam mulieres audiuntur †. ¶ Et coniurationem denique Lucij † Catilinæ Fuluia mulier detexit, & M. Tullium consulem indicio suo instruxit.

lib. 9. ti. 1. l. vxor

lib. 48. tit. 4. l. in quæstionibus

† al. Sergij

Quæcumque [l] vero persona ad accusationem publicorum iudiciorum, ad cuius accusationem possit admitti.

a ¶ *Publicorum.*] j. 3. 20. q. 5. publico. quæ sint publica, habes institu. de publ. iud. in prin. & per totum.

b ¶ *Antiqui iuris.*] hoc vult dicere, ꝙ in quibus casibus antiqua iura pmittunt, ꝙ possit fieri accusatio sine inscriptione, in illis fœmina non tenetur inscribere [1]. Qui autem sunt illi casus, habes 4. q. 4. §. aliquando. & 2. q. 8. in summa. Quidam tamen dicunt ex hac lege, ꝙ femina in nullo casu tenetur inscribere.

EX eo.] CASVS. Lex Iulia de adulteriis prohibet mulierẽ condemnatam testificari: ergo à contrario sensu non condemnata ad testimonium potest admitti.

c ¶ *Colligitur.*] arg. quod de vno negatur, de aliis omnibus conceditur [2]. item arg. ꝙ possumus argumentari per arg. à contrariis, vt hic, & 25. dist. qualis. & 45. dist. disciplina. & 23. q. 4. quæsitum. Et lex dicit, ꝙ fortissimum est argumentum à contrario sensu, vt de offi. eius cui manda. est iurisdi. l. 1.

d ¶ *Testimonium.*] ẽm leges mulier in omni causa põt testificari, siue sit ciuilis, siue criminalis: nisi tantum in vltimis voluntatibus. secundum canones vero mulier in nullo crimine potest testificari, nisi in exceptis, sed in ciuilibus potest testificari. Nec obst. 33. q. 5. mulierem. & extra de verb. sig. fortius. vbi dicit, ꝙ mulier non potest esse testis, sed intelligas de criminalibus causis, & vltimis voluntatibus. Quidam tamen dicunt, ꝙ mulier secundum canones non potest testificari nisi in casibus à iure expressis.

NON EST PERMISSVM. CASVS. Mulier nõ põt quẽquã in iudicio publico accusare: nisi suã vel suorũ prosequat̃ iniuriã.

CErtis de causis.] CASVS. Dicitur in hac l. ꝙ concessum est mulieribus accusare si suam vel suorũ iniuriã prosequãtur ꝯ

e ¶ *Inuitæ.*] quædã. n. psonæ sunt cõtra quas non cogitur aliquis testificari, vt 4. q. 3. item lege Iulia.

f ¶ *Testamentaria.*] vt mulier possit accusare testamẽtũ falsum, si testamẽtum ad se vel ad suos pertineat.

g ¶ *Paterni.*] quia filij patronorum, & etiã hi qui ex trãsuerso veniũt vsque ad quintum gradum vocantur ad successionem liberti, vt in insti. de succes. lib. §. si autem sine liberis.

h ¶ *Pupillis.*] regulare est, ꝙ minor annis sine tutore, vel curatore nec agere potest, nec conueniri, vt C. de aucto. præstan. l. clarũ. alioqn sententia lata ꝯ ipsum nulla est: si tñ lata fuerit ꝓ ipso, tenet, vt C. de procur. non eo minus. qñque tamen agit vel conuenit sine tutore vel curatore, vt in casibus hic positis. item si impetrauit veniam ætatis, vt C. de his q ve. æta. impetr. l. 3. Item si agatur de libero homine exhibendo, vbi ẽt pupillus admittitur, vt ff. de lib. ho. exhi. l. 3. §. pen. item si agatur de recuperanda possessione, vbi ẽt impubes sine tutore auditur, vt C. qui legit. perso. l. vlt. item minor potest agere de thoro suo violato, vt ff. de adult. l. si maritus. §. lex Iulia. licet autem minor pro se nõ possit agere, pro aliis tamen potest si habet mandatum, vt ff. de mino. cum mãdato. & ff. de procu. filiusfamilias. in fi. Vtrum autem in causis spiritualibus, vt in matrimonio, vel pro ecclesia possit minor litigare prose? Dicunt quidam ꝙ sic: quia in his censetur maior. sed certe cũ ibi maius periculum vertitur, magis esset ibi consulendum minoribus, vt ff. ad Carbo. l. 1. §. 3. nam circa maiora maius periculum uertitur, vt 42. dist. quiescamus. item video, ꝙ in matrimonio locum habet in integrum restitutio, ut extra de in integ. rest. ex litteris. similiter in aliis causis spiritualibus, scilicet in religione assumenda. 20. q. 1. illud. in ordine sacro. 77. dist. c. 1. & 2. Itẽ cũ filius agit ꝯ patrẽ secundũ canones. 2. q. 7. quæritur. in matrimonio certum est, ꝙ minor pro se admittitur ad agendum, vt extra de resti. spol. ex parte. sed de hoc posset dubitari, vtrũ ibi locum habeat restitutio. sed de hoc dixi super illa decre. ex parte. §. de resti. spo.

i ¶ *Testamentaria.*] id est, lege Cornelia de falsis.

k ¶ *Per interdictum.*] scilicet per interdictum de tabulis exhibendis: quo experitur omnis ille cuius interest, vt ff. de tabulis exhiben. locum [3].

IN QVAESTIONIBVS. CASVS. Dicitur hic ꝙ in crimine læsæ maiestatis mulier potest accusare, quod probat exemplo mulieris Fuluiæ, quæ Catilinã coniurantẽ Marco Tullio detexit.

QVAECVNQVE. CASVS. Dictum est supra, ꝙ mulier admittitur in publico crimine, & in crimine læsæ maiestatis ad accusandum. Nunc vero probat, ꝙ admittitur in crimine simoniæ, cũ admittitur in publico crimine, & in crimine læsæ maiestatis. Et ad hoc inducit legem sequentem.

l ¶ *Quæcumque.*] hoc non facit ad propositum: sed hoc, ponit vt inducat sequen. cap.

hoc in l. cum lex. ff. de leg. & in l. cũ prætor. cũ cõcor. ff. de indi.

Minor agere & conueniri non põt, nisi in certis casibus

[3] Subau. §. condẽnatio. in cuius tamẽ locũ succedit hodie actio in factum, vt testamentum exhibeatur. ff. de aucto. præstan. l. 4. ff de tabu. exhibẽ. locum. [Lau.

SAne quisquis] CASVS Statuit Leo Imperator in hac l. vt si quis Romanam sedem per pecuniam acquisierit, vel alium per pecuniam ordinauerit vel elegerit, ad instar criminis læsæ maiestatis accusatus & conuictus deponatur, & perpetuo infametur, cum ipsi sint in crimine pares.

vel læsæ maiestatis admittitur; eadem accusationem simoniæ subire non probibetur.

Vnde in primo libro Codicis Imp. Leo Armasio præfecto Præt. le 29.

¶ Læsæ maiestatis, & publicorum iudiciorum, & simoniæ accusatio æqualiter proponatur. C. IIII.

SAne † quisquis hanc sanctam, & venerandam antistitis sedem pecuniæ interuentu subisse, aut si quis, vt alterum ordinaret, vel eligeret, aliquid accepisse detegitur; ad †instar [b] publici criminis, & læsæ maiestatis accusatione proposita, à gradu sacerdotij retrahatur. Nec solum hoc deinceps honore priuari; sed perpetuæ quoque infamiæ damnari decernimus: vt eos, quos [c] facinus par coinquinat, & æquat; vtrosque similis pœna comitetur.

Cum autem sacris canonibus accusationes omnino submoueantur, quas [d] leges sæculi non asciscunt, è diuerso videntur admittendæ, quæ legibus sæculi non prohibentur. Verum hoc non infertur. Quicumque enim clericorum sacris canonibus nuptias cōtrahere prohibentur; & legibus Imperatorum. Non autem consequenter omnium copulam leges admittunt; quorum coniunctionem sacri canones non prohibent. legibus [a] enim soli cantores, & lectores: canonibus autem etiam acolythi vxores ducere possunt. Quamuis igitur sacris canonibus submoueantur accusationes, quas leges sæculi nō asciscūt; nō ideo consequenter recipiuntur, quascūq; principū leges admittūt. ¶ Sed (sicut circa huius operis initium [e] præmissum est) toties legibus Imperatorum in ecclesiasticis negotijs vtendum est; quoties sacris canonibus obuiare non inueniuntur. ¶ Vnde aut specialiter sacris canonibus mulier ab accusatione læsæ maiestatis, & simoniæ ostendatur prohibita: aut præmissis rationibus ad huiusmodi accusationem admittenda probetur. Nec quisquam distinguere quærat ad aliorum, non ad sacerdotum accusationem [f] in hoc casu simoniæ mulieres esse admittendas †. Cum enim generaliter legibus hoc eis permissum inueniatur; nisi quis specialiter aliqua lege hoc prohibitum ostenderit, eius distinctio locum non habebit. Verum, cū contra generales regulas quædam crimina specialiter excepta sint, in quibus mulieri accusare permittitur, inter quæ fornicatio non numeratur; patet, quòd huius accusatio dupliciter infirmatur; & quia fornicationis crimen intendit; & quia dum de se confitetur, super alienum crimen ei credi non oportet.

Vnde Iulius Papa scribit in decretis, c. 18. dicens.

a ¶ Legibus enim.] *Discrepantia hæc legum, & canonum vera non est. Sed fortasse in hanc opinionem venit Gratianus ex quibusdam verbis nouellæ vigesimę secundæ, quę in vulgatis authenticis habetur collat. 4. tit. de nuptijs.* §. sed & si quis inter reuerendissimos constitutus clericos (vltra lectorem, aut cantorem dicimus) omnino contraxerit nuptias; hunc ex nostra constitutione cadere sacerdotio constituimus, atque volumus. *Iulianus autem antecessor eadem nouella. 22. num 27. illud,* supra lectorem, & cantorem, *exponit,* veluti subdiaconus, & diaconus. *Hos autem canones etiam nuptijs prohibent. Et Leo in c.* lex continentiæ ʒ. *dist 31. fere ijsdem verbis vsus est, quibus Iustinianus in hac nouella, & nomine lectorum omnes minores ordines significauit.*

a ¶ Sane.] Hæc lex est pars illius C. de episcopis & cle. si quemquā.
b ¶ Ad instar.] non tamen est ibi omnimoda similitudo inter crimen simoniacum, & crimen læsæ maiestatis: quia pro crimine simoniæ imponitur pœna depositionis, sed pro crimine læsæ maiestatis pœna mortis, vt 6 q. 1. §. verum. sed quo ad accusationem & testimonium parificari videntur, vt quicumque admittatur accusator vel testis in vno & in reliquo, vt extra de si. licet Hely. in fine. & cap. tanta. 79. distinc. si quis Papa. Itē simonia [*] est maius crimē quàm hæresis, vt 1. q. 1. eos. immo est maius crimen ꝙ aliquod aliud crimen, vt 1. q. vlti. patet. sed in hæresi quilibet admittitur, ergo multo fortius in simonia. argum. tamen contra est extra de testi. veniens 1. vbi dicitur, ꝙ in simonia socii criminis non admittuntur, sed in crimine læsæ maiestatis audiuntur, vt 6. q. 1. §. verum. & §. porro. Sed dic, ꝙ non admittuntur socii criminis cum accusatus est bonę famę, aliàs qlibet auditur. Vel dic vt dixi 2. q. 1. in primis. in fin. [*] Vel dic quòd admittitur quilibet ad accusandū in his criminibus, sed non ad testificandum: quia tota vis consistit in testimonio: sed non in accusatione.
c ¶ Quos.] non intellige ꝙ eamdem pœnam patiatur conuictus de simonia, quam conuictus de læsa maiestate. Sed hoc vult dicere, ꝙ eamdem pœnam patiatur tam dans quàm accipiens pecuniam [2]. Vel dic eadem pœna, id est, consimili. nam pœna depositionis similis est deportationi, siue decapitationi, vt 5. quæstione 6. delatori.

CVM AVTEM. CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte concludit Grat. ex supradictis dicens, quòd canones non recipiunt accusationes, quas leges sæculi repellunt: ergo a contrario sensu per canones sunt admittendi, qui per leges non prohibentur. Postea respondet huic conclusioni dicens, quòd non bene infertur: quia leges prohibent omnes clericos nuptias contrahere, qui per canones prohibentur: non tamen leges admittunt copulam omnium clericorum, qui per canones non prohibētur. Et de hoc ponit exemplum. Et ita quamuis canones non admittunt accusationes quas admittunt leges; non tamen recipiūt omnes quas leges admittunt. In secunda parte dicitur, quòd in negotiis ecclesiasticis tunc legibus est vtendum, cum canonibus non contradicunt. Vnde cum per leges mulier in crimine læsæ maiestatis & simoniæ admittitur ad accusandum, & per canones est admittenda: vel ostendatur canon per quam repellatur. Et si quis dicere velit, quòd mulier alios de simonia, & non sacerdotes possit accusari: tunc eius distinctio locum non habebit, nisi specialiter hoc aliqua lege inueniatur esse prohibitum, cum legibus generaliter ei permissum videatur. Postea huic quæstioni respondet dicens, ꝙ specialia sunt crimina, in quibus mulieri permittitur accusare: inter quæ cum fornicatio non connumeretur, de qua mulier presbyterum accusat; patet, ꝙ propter hoc mulier sit repellenda, & etiam propter aliud, quia dū de se confitetur contra sacerdotem, ei credi non debet, vt ʒ. seq. cap. Secunda pars incipit ibi, Sed sicut, &c.
d ¶ Legibus.] ʒ. 10. dist. lege Imperatorum.
e ¶ Initium.] ʒ. dist. 10. cap. 1.
f ¶ Generaliter.] Sic ergo argumentatur, cum nusquam inueniatur prohibitum: ergo non debet prohiberi, vt 27. q. 2. lex diuina, simile vigesimaprima quæstione prima, quòd si dormierit. & 55. distin. si Euangelica.

Simonia, & crimen læsæ maiestatis nō omnino conueniunt.

[*] Quomodo simonia interdum dicatur grauius crimē vide ʒ. 1. q. vlti. c. patet, in gl. in ver. reputantur. Nam proprie loquēdo, hæresis est maius crimē quàm simonia.

[*] Et melius supra 1. q. 2. si quis episcop⁹. ibi videas.

2 Ad hoc ʒ. 1. q 1. quos constituerit.

tit. 3. de epis & cle. l. si quēquā.

† Cum sane si quis] orig.

† al. instar

dist. 10. c. 1.

& Dionysius, epist. 2.

Naminiu

NEmini.] CASVS. Quæsitum est à Iulio Papa, vtrum alicui de se confesso contra socium criminis sit credendum? Et respond. quod nō; nisi in crimine læsæ maiestatis: quia omnis confessio accusanti periculosa est aduersus quemlibe. Item §. q postea sequitur planus est. de tutoribus dandis, & de amouendis officiatis, & de alimentis, & de atrocibus iniuriis, & de liberalibus causis, vt ff. de fer. l. 1. 2. & 3. Itē cōtra insignes latro nes agitur: vt C. de fer. prouinciarum. Itē si partes spōtanee velint litigare feriatis diebus, possunt: aliàs nō tenet sñia: vt ff. e. l. 1. libellus autem pōt porrigi die feriato, vt ff. de adul. miles. §. sexaginta. Io. tñ dixit, quod partes mutuo cōsensu possunt litigare diebus feriatis. hoc tñ intelligendū est de feriis messium, vel vindemiarū: alioquin cōsensus earū nō sufficeret, vt litigent aliquo solēnissimo die, vt extra eo. c. vlt. B. Itē satis videtur, quod causæ matrimoniales possunt tractari diebus feriatis, cū ibi sit periculū adulterii, vel īcestus. similiter vbi agitur de electione epi vel plati, pp periculū moræ: quia non debet ecclesia vacare vltra tres menses, ut 50. dist. postquā. & quia in his casibus multa sunt specialia, vt extra ut lite non conte. quoniā. Io.

Læsa Ans. l. 3. c. 75. Iuo p. 5. c. 288. Pann. l. 4. c. 69.

† *al. oportet*] *al. debet.*

¶ Rei professio aduersus quemlibet admitti non debet. C. V.

NEmini (præterquam[a] de crimine læsæ maiestatis) de se confesso credi[b] potest † super crimen alienum: quoniam eius, atq; omnis rei professio periculosa est, & admitti aduersus quēlibet nō debet.

[a] ¶ Preterquam de crimine læsæ maiestatis.] *Hęc exceptio in nullo ex locis indicatis habetur, prӕterquam apud Anselmum.*

Quia ergo ista de se confitetur, super alienum crimen ei credi non oportet; sed contra eam sua confessio interpretanda est.

QVÆSTIO IIII.

QVòd vero[c] die Dominico nec episcopo, nec presbytero causam aliquam ventilare liceat, in Tarraconensi concilio prohibetur, in quo sic statutum est, c. 4.

¶ Ministri ecclesiæ die Dominico causas ventilare non debent. C. I.

Iuo p. 4. c. 22.

† *al. iudicare*

† *al. exceptis criminalibus negotijs.*

NVllus episcoporum, aut presbyterorum, vel clericorum die Dominico propositum cuiuscumque causæ negotium audeat ventilare †; nisi hoc tantum, vt Deo statuta solennia peragant. Ceteris vero diebus, conuenientibus personis illa, quæ iusta sunt, habent licentiam iudicandi, excepto † criminali[d].

Item ex concilio apud Erphesfurt[β] habito præsente rege Henrico.

[β] ¶ Erphesfurt.] *In vulgatis legebatur,* Ephesum, *quasi hoc esset decretū aliquod concilij Ephesini habiti tempore Cælestini Papę, & Theodosii iunioris. Hoc vero est Germanicum concilium habitum pręsente Henrico rege, prout etiam apud Burchardum, & Iuonē dicitur. Et codices Gratiani manuscripti habent, quemadmodum est restitutum. In hoc autem oppido petijt Bonifacius à Zacharia Papa constitui episcopum, & impetrauit. Quod apparet ex prima epistola Bonifacij ad Zachariam, & vltima Zacharię ad Bonifacium.*

¶ Solennibus diebus, & legitimorum ieiuniorum sæcularia placita non agantur. C. II.

Burc. l. 13. c. 21. Iuo p. 4. c. 53.

PLacita sæcularia Dominicis diebus, vel alijs præcipuis festis, seu etiam in his diebus, in quibus legitima ieiunia celebrantur, secundum canonicam constitutionem minime fieri decernimus. Insuper etiam sancta synodus decreuit, vt nulla iudiciaria potestas licentiam habeat sua auctoritare Christianos ad placitum bānire in supradictis diebus, id † est septem dies ante Natalem Domini vsque in octauas Epiphanię, & à Quinquagesima[e] vsque in octauas Paschæ, & septem dies ante natiuitatem sancti Ioānis Baptistæ: quatenus adeundi ecclesiam, orationibusque[f] vacandi liberius habeatur facultas.

† &] fortasse

NVllus episcoporū.] CASVS. Statutū fuit in cōcilio Tarraconensi, vt ī diebus Dominicis, vel aliis solēnibus diebus epi vel alii clerici causas vētilare nō audeant: sed ī aliis diebus possunt, excepta causa criminali, ubi agitᷣ ad sanguinis effusionem.

d ¶ *Criminali.*] scilicet cū agitur de effusione sanguinis, tunc clerici non possunt esse iudices, vt 23. q. 8. his à quibus. delegari tñ pōt clerico criminalis causa, vt tamen princeps iuret de impunitate rei, ut 23. q. 8. sæpe.

a ¶ *Læsa maiestatis.*] & præterquā de crimine simoniæ, vt 79. dis. si quis Papa. & ī. ea. sane. licet sit arg. contra extra de test. veniens 1. Quidā tñ dicunt, quod in crimine simoniæ non auditur socius cōtra sociū. & ad illud decretū 79. dist. si quis Papa. rñdet, quod ibi socius admittebatur cōtra socium. hoc ideo fuit: quia non fuit ibi tm̄ crimen simoniæ, sed ēt crimen læsæ maiestatis. Itē auditur cōfessio vnius latronis cōtra alios, vt C. de fer. prouinciarum. Item falsarius contra socium suum auditur, vt C. de fal. mo. l. 1. numquam tamen valet confessio talium ad conuincendum socium, nisi adsit aliqua præsumptio, vt ff. de cu. re. diuus. Ioan.

b ¶ *Credi.*] præiudicatur tñ alteri ex tali confessione, intantū, quod ei indicitur purgatio, vt extra de adul. significasti, quod verum est si laboret infamia: aliàs non, ut extra de purga. c. nos inter alios. & extra de confess. cum monasterium.

QVod vero die.] CASVS. Hic intitulatur quarta quæstio, qua quæritur vtrum die Dominico liceat causas ventilare? Et respondetur, quod nec die Dominico, nec aliis diebus feriatis, vt ī. ea. c. 1. 2. & 3. nisi tractēt de pace, vt ī. 22. q. 5. decreuit. & nisi partes in hoc sponte consentiant, vt ff. de fer. l. 1. Item si res sit tempore peritura, agitur diebus feriatis. Liberalia quoque iudicia diebus illis tractātur, & de amouendis officiatis, & de alimentis, & atrocibus iniuriis, & vt aliquis in possessionē causa rei seruandæ mittatur, agitur diebus istis, vt ff. eo. l. 2. & 3. & cōtra insignes latrones agitᷣ diebus feriatis, vt C. eo. l. prouinciarum. & in quibusdam aliis casibus, qui notantur C. eo. tit. & in summa huius quæstionis.

c ¶ *Quod vero.*] Diebus feriatis causæ non sunt tractandę, vt ī. c. 1. & ult. nisi tm̄ de pace, vt 22. q. 5. decreuit. agitur tñ in quibusdam casibus, scilicet cū actio est tempore peritura. Itē cū agitᷣ

PLacita.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, ut in diebus Dominicis & præcipuis festiuitatibus, vel in legitimis ieiuniis sæcularia placita non tractētur. In secunda parte dicitur, quod in septem diebus ante natiuitatem dñi vsque ad octauam epiphaniæ, & à quinquagesima vsque ad octauam paschæ, & septem diebus ante festum sancti Ioannis Baptistæ non liceat iudici ad placitum aliquē vocare. Secunda pars est ibi, *Insuper.* Sequens capitulum patet.

e ¶ *A quinquagesima.*] alibi dicitur a septuagesima, vt 22. q. 5. decreuit. hoc tamen hodie non seruat Romana curia. Io.

f ¶ *Orationibusque vacandi.*] ratio secunda est ob reuerentiā dierum, & tertia fauore partium, vt sic partes a litibus respirent, vt C. de feriis, dies. Quarta ratio est, quia talibus diebus non præstatur iuramentum nisi pro pace, vt 22. q. 5. decreuit.[1] & sic nō posset præstari sacramentum calumniæ. Sed pone quòd Papa commisit alicui, quòd intra triginta dies terminaret causam aliquam, & illi dies incidant intra dies quadragesimales; videtur quod cum res sit peritura tempore, quòd iudex inuitis partibus procedere possit. qđ quidam concedunt: sed non est verum hoc: quia licet literæ pereant, lis tamen salua manet coram alio[2]. Sed pone quod iudex citet aliquem die feriato; numquid tenetur citatus venire, & allegare priuilegiū suum? Videtur, quod sic: quia si post appellationē citat aliquē, tenetur uenire, & allegare priuilegium suum, vt extra de appel. si duobus. & c. cum parati. Item etsi non teneatur quo respondere die illa: tñ potest ad hoc citari, vt libellus ei detur[3], vt ff. de adult. miles. §. sexaginta. Itē quid si sub hac forma fiat citatio, Mandō tibi, vt hinc vsque ad diem Dominicā hic cōpareas, vt extra de do. & contu. cum dilecti? Respondeo, si citat ut cōpareat die feriato, bene tenet citatio. Sed si citat vt respondeat, non tenet: quia talis citatio nulla est[4], vt ff. de fer. l. 1. & vbi citatio

[1] Idē sentit Inn. extra de offic. delega. de causis. Ar.

[2] Idē tenet Ale. de Imo. in l. 1. col. 2. ff. de ferijs. & B. in l. 1. §. nū tiatio. de op. no. nū. & ī l. j. in ver. cōpellēdi ff. de fer. & in gl. 1. l. iure ī ver. eius. & ibi Bal. C. đ adul. & no. gl. in c. fin. & ibi vide doc. de iud. extra.

[4] Cōcor. Alex. de Imol. in l. ex quacumque. col. 2. ff. si quis ī ius voc. non ier. & Cyn. ī l. dies. ff de ferijs & per Bar in l. 1. nū tiatio. de op. no. nun.

nulla est,& hoc liquet ꝙ est nulla .non tenetur venire ad allegandum priuilegium suum.sed vbi dubium est an teneat,tenetur venire,vt dixi 3.q.2.si episcopus.Io.

me sunt conuicti,vel confessi in iure:remaneāt sic depositi.si vero nec in iure sint confessi , nec legitimis testibus corā suo epo conuicti,pristino statui siue honori restituantur .

g ¶ *Sacramento.*] hic consueuit quæri,si eps scit clericū infamatū esse reum,an debeat eius purgationem audire, vel etiam compellere

Item Hadrianus Papa in capitulis,c.64.

¶ De eodem. C. III.

NVllus episcopus,vel infra positus die Dominico causas iudicare præsumat . Burc.l.1.c.112. Iuo p.5.c. 204.

QVÆSTIO V.

P*Vrgationem* [a] *vero neganti esse præstandam Stephanus scribit Leoni episcopo Theanensi.*

¶ *Idem est titulus in c. de manifesta.* ī. *2.q.1.*

¶ Diaconus si de crimine conuinci non poterit , apud episcopum seipsum secreto purificet. C. I.

DE crimine sibi illato diaconus tuus verissime fatebatur se esse immunem. Verumtamen si suspicio habetur , & accusatores idonei reperiuntur,& tales testes,quales sacri canones sanciunt;accito tecum certo episcoporum numero [b] veniant accusatores [c] , vocetur & ipse Aldericus diaconus : & si negauerit ; uentiletur causa canonice : &, si vel sponte confessus,vel legitimis testibus fuerit approbatus;canonica feriatur sententia.Qui si nec sponte confitetur , nec accusatores , & testes legitimi reperti fuerint,& mala fama crebuerit;non publico [d] examine,sed coram te,& aliquantis reuerendissimis presbyteris ,& diaconis tuæ ecclesiæ secreto iuramento se purificet.Et tu deinceps boni testimonij eum annuntia:& compesce,& commone ecclesiæ tuæ filios ; ne sacerdotem [e] Dei vlterius infamare præsumant ; timentes , quòd Cham [f] maledictus est, qui patris verenda derisit . Iuo p.6.c. 460. *Gen.9.*

Item Nicolaus Solomoni Constantiensi episcopo.

¶ Non est spoliandus presbyter,vel diaconus,nisi sponte confessus, vel legitime conuictus fuerit. C. II.

PResbyter,aut diaconus,quem asseris crimina nolle publice confiteri,sed velle cum sacramento [g] defendere se ; & si tamen notum sit episcopo esse scelus ab ipso perpetratum ; non potest per aliquam pænitentiam [h] sacerdotali , vel diaconali officio potiri: sed mirandū est [i] , si ipse confessus non fuerit, quomodo notum possit esse episcopo scelus ab ipso perpetratū , nisi accusatore forte idoneo per testes idoneos approbante. Vnde si examinante episcopo causam presbyteri,uel diaconi,non fuerit per testium approbationē presbyter † , vel diaconus forte conuictus;non est scelus episcopo legitime manifestum; nisi sua sponte scelus ipse confiteatur . Quod nisi fecerit; interim non videmus suo debere presbyterum , vel diaconum officio priuari . Sola Iuo p.6.c.122. † *al.ille presbyter*

PVrgationem.] CASVS. hic intitulatur 5.q.qua quæritur,an neganti sit purgatio indicenda ? Et respondetur ꝙ non si de crimine non est infamatus,vt 6.q.quinta cap.vno. S aūt est infamat⁹ de crīe in ōr ei purgatio,vt ī. ea.ca. 1.

a ¶ *Purgationem.*] Hic quæritur an neganti sit indicenda purgatio. Et est dicendum ꝙ non , nisi laboret infamia 6. q.5.quod aūt.hæc quæstio dicta est s. 2.q. 5.p totum.Ioan.

DE crimine.] CASVS. Aldericus diaconus habebatur suspectus de quodam crimine : & ideo per ipsū Aldericum Menen. eps consuluit Stephanū Papā , qualiter super hoc esset procedēdū ? Et respondet, si accusatores & testes idonei reperiūtur, coram certo numero episcoporum accusetur ipse Aldericus, & si confessus fuerit, vel legitimis testibus conuictus , canonica snīa feriatur . Si vero crimen non cōfiteatur,nec testibus potest probari , & infamatus est de crimine non in publico , sed coram te,& aliquot testibus,p̄sbyteris,& diaconis , secreto se purget,p̄stito iuramēto, & deinde cōmoneat clericos ne p̄fatū diaconum infamare p̄sumant , exemplo Cham, qui maledictus fuit in filiis,q̄a verenda patris derisit.

b ¶ *Numero.*] ī.ea.q.7. Felix.

c ¶ *Accusatores.*]id est, accusator .

d ¶ *Publico.*] 2.q.5.p̄sbyter.23.dist.illud contra.Sed ibi loquitur cum publice quis est infamatus [1] , hic cum clanculo vel à clero est infamatus .

[1] Item arg. cōtra 6.q. 1. testamentū. ibi sol.

e ¶ *Ne sacerdotem.*] hic sacerdotem vocat diaconum. sic extra de coha.clericorum,& mu.si quispiam.

f ¶ *Cham.*] 2.q.7.sententia.Ioan.

PResbyter.] CASVS. Quidā eps sciēs peccatū cuiusdā presbyteri & diaconi sui (qđ peccatū sibi notū erat per eorū confessionē sibi extra iudiciū factam) cōpellebat eos publice cōfiteri,ꝙ cū facere nollent;sed se sacramento defendere vellent , ab officio vtrūque suspendit.super hoc Solomō Constan.episcopus q̄siuit à Nicolao de duobus:Primo vtrū p solā pænitētiā possit presbyter vel diaconus ad officiū reparari, cū epo sit notū scelus esse perpetratum?Et respondet ꝙ non.Secūdo,vtrū pp confessionē extra iudiciū factā possit quis suspendi vel damnari. Et respondet ꝙ nō , sed per testium approbationem , vel spontaneam cōfessionem in iudicio factam.ita ponit Ben.hunc casum. H. vero sic.Quidā eps dicebat se scire crimen cuiusdā presbyteri,& cuiusdā diaconi : & ideo noluit purgationē eorum recipere , sed statim eos deposuit. tādē delata fuit causa ad Solomonē epm p delegationē domini Papæ,vel per appellationē:quia forte metropolita.eorum erat : qui dum vellet de causa cognoscere,eps instabat,& dicebat ne reciperet purgationem eorū,quia eos iuste damnauerat.Dubitabat ergo Solomō,& in hoc articulo dominū Papam cōsuluit:cui nūc Papa rescribit,ostendens qualiter in causa debeat procedere.Si.n.legiti

lere eum ad purgationem ? Et videtur ꝙ sic:q̄a generaliter tradit in canone,ꝙ clericus infamatus debeat se purgare. 2.q. 5. p totū. Itē quia sacerdos tenetur cōcedere Eucharistiā ei quē scit in mortali constitutum,vt infra de conse.dist. 2.non prohibeat.Itē cū episcopus iure suo utatur,si quid mali inde accidit,nō est ei imputādum [2] ,vt 33.q.5.de occidendis.Itē nō potes dicere,quòd eū eps cogat ad periuriū,sed potius canon cogit ipsum iurare,vt 33.q.2. quos Deus.Sed contra,ille qui recipit alterius iuramentum,& scit eū falsum iuraturū,vincit homicidā,vt 22.q.5.ille.Itē qui permittit aliū falsum iurare cū possit prohibere,peccat, vt 22.q.5.hoc videtur.H.dicit ꝙ eps secreto debet ei consulere ,vt potius confiteatur publice crimen,quàm vt fiat periurus. Sed si ad hoc non potest eum inducere,dicet populo : absit vt quidquā sinistri de hoc clerico suspicemur,vt 11.q.3.absit.Alii dicunt,ꝙ delegabit purgationem.Tertij dicunt,ꝙ non peccat audiendo purgationem: quia auctoritate canonis facit. 23.q.4.qui peccat.

h ¶ *Pænitentiam.*] quia pænitentia non restituit aliquem dignitati,sed gratiæ tantum,vt ī.de pæ.dist.6.qui vult.nisi quandoque,vt qn̄ crimen occultū est,vt 50.dist.domino sancto.& c.quia tua.sed per restitutionem in integrum vel dispensationem.

i ¶ *Sed mirandum est.*] arg.ꝙ non secundū conscientiam iudicādum sit [3] ,vt 3.q.7.iudicet. & per hoc decretū intelligo illud 32. dist.nullus.intelligo enim illud de scientia iuris , non facti , licet aliàs verbum sciendi large sumatur,vt 22.q.5.hoc videtur.

Quòd

ergo spontanea confessio, & canonicus numerus, & qualitas testium (decernentibus episcopis, & accusatore, quod obiecerat, comprobante) clericum priuat proprio gradu.

QVÆSTIO VI.

a Q*Vòd vero* [a] *confessio cruciatibus extorquenda non sit, Alexander Papa testatur scribens omnibus orthodoxis, epist. 1. c. 2.*

¶ Ministrorum confessio non sit extorta, sed spontanea. C. I.

Iuo p. 5. c. 241. Pann. l. 4. c. 118.

SI quandoque à sacerdotibus, & auctoribus ecclesiæ, quædam scripturæ quoquomodo per metum [b], aut fraudem, aut pet vim extortæ fuerint, vel vt se liberare possint, quocumque ab eis conscriptæ, aut roboratæ fuerint ingenio; ad nullum eis præiudicium [c], vel nocumentum valere † censemus: neque vllam eos infamiam, vel calumniam, aut a suis sequestrationem bonis vmquam, Deo auctore, & sanctis Apostolis, eorumque successoribus substinere permittimus. Confessio vero in talibus non compulsa, sed spontanea fieri debet. *& infra.* ¶ Omnis enim confessio, quæ fit ex necessitate, fides non est. *& paulo post.* ¶ Confessio ergo in talibus non extorqueri debet, sed potius sponte profiteri, Pessimum enim est de suspicione, aut extorta confessione quemquam iudicare: cum magis sit inspector cordis Dominus, quàm operis. *& paucis interiectis,* ¶ Non potest autem humano condemnari examine, quem Dominus suo reseruauit iudicio. Si omnia namque in hoc sæculo vindicata essent, locum diuina iudicia non haberent. *Item multo superius.* ¶ Est etiam & ad hanc sanctam sedem perlatum (quod pudet dicere, & nō solum sacerdotali, sed etiam omni Christiano nomini est inimicum) quòd nonnulli episcopos, vel sacerdotes aut metu compellunt, aut vi extorquent, aut fraude decipiunt, aliquas confessionis suæ in alteram partem, quàm debeant, litteras [d] ‡ scribere, aut pro suarum non requisitione [e] causarum †, aut (quod deterius est) pro alieni erroris [f] secta scripturas facere, & proprijs manibus roborare, & coram populis recitare, atque confiteri. Aliquos dicunt carceribus, & ergastulis retrudi †, vt saltem his territi insidijs deuient Domini sacerdotes, & suis faueant voluntatibus. *Item vbi supra.* ¶ Confessio vero in talibus non compulsa, sed spontanea fieri debet ipso attestante, qui ait. [Ex corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blasphemiæ,] & cetera, quæ sunt ad hæc pertinentia. ¶ Nec tantum attendenda sunt, quæ fiunt [g], quātū quo animo fiant. *& paulo post,* ¶ Amplius autem respicit Deus ad co-

† *al. prouenire*

‡ *al. rerum*

† *recludi*] orig.

s. in hoc eod. c.

Matt. 15.

Q*Vòd vero.*] Hæc q. diuidit̃ in duas partes: in quarū prima dr̃, quòd confessio extorta non præiudicat. Secunda ibi, *A fidelitatis.* Ioan de Fan.

CASVS. Hic intitulat̃ 6. q. qua quæritur, an confessio sit cruciatibus extorquenda. Et respōdetur ꝙ viles testes possunt cruciari, vt 5. q. 6. presbyteri. & 2. q. 1. in primis. accusator vero non est cruciandus à iudice, nisi in crimine excepto propter inopiam probationum: vel ne falsitatem dicat. C. ad legem Iul. læsæ maiestatis, si quis. vbi quilibet accusator & reus & testis torquetur: aliàs à reo veritas non est cruciatibus eruenda, vt ĩ ea. c. 1. nisi sit præsumptio contra eum, vt 23. q. 5. c. 1. De hoc satis notatur in summa huius quæstionis.

a ¶ *Quod vero.*] ab aduersario numquam est extorquenda confessio cruciatibus, vt ĩ. e. c. 1. & 2. sed à iudice licite extorquet̃ confessio tormentis & quæstionibus. Nam a iudice qñque torquetur testis: qñque reus: quandoq; accusator. Testis torquetur tam in ciuili q̃ in criminali, vt si est seruus, vel vilis persona: vel etiam si sit liber & sit criminosus & ĩfamis, vel obscur⁹ vel ignotus. tales enim non recipiunt̃ ad testimonium sine quæstionibus, licet sint clerici, 4. q. 3. si res. & 5. q. 5. illi q. & q. 6. p̃sbyteri. & 2. q. 1. in primis. & in authe. de testi. §. nos igit̃. & §. licet. coll. 7. & C. de fal. si q̃s decurio. Torquet̃ etiam libera persona licet non sit vilis, dumtñ vacillet in testimonio, vt ff. de quæstioni. ex libero. extra de pœnis. sup his. Item reus qñque torquet̃, licet raro, scilicet cum est suspectus, & non potest aliàs res probari, maxime si est vilis persona, & hoc in ciuili causa, vt 14. q. 6. si res aliena. similiter in criminali torquet̃, vt 23. q. 5. cap. 1. Actor vero in ciuili causa numquā torquetur, sed accusator in criminali causa quandoque torquetur, vt in crimine læsæ maiestatis cū criminaliter non potest probari, vt C. ad legem Iu. maie. si quis. ibi enim qualicumque dignitate sit præditus, nullo priuilegio se potest tueri, siue sit accusator, siue reus vel testis, vt 6. q. 1. §. porro. & 50. dist. nullus omnino. Ioan.

S*I quandoque à sacerdotibus.*] CASVS. Significatum fuit Alexandro Papæ, ꝙ quidam capiebant ep̄os vel sacerdotes, vel auctores ecclesiarum, vel ab eis per metū vel fraudem, aut per vim confessiones extorquebant in scriptis, vt sic suis bonis eos spoliarent, vel vt suas causas non requirerent, vel ut de secta eorum esse confiterent̃, & hoc coram populis eos cōfiteri faciebant. quare statuit Papa Alexander, vt ꝑꝑ hoc nullam infamiam uel calumniam uel præiudiciū aliquod patiantur; quia Deus respicit potius ad cogitationes & uolūtates hominū, quàm ad actus, qui per simplicitatem uel necessitatem fiunt. nam in talibus non extorta, sed spontanea cōfessio est exigenda. *Fides non est,* id est, non facit fidem

b ¶ *Per metum*] dummodo talis sit metus, q̃ cadat in constantem uirū, ut extra quod met. causa. ad audientiam. Si quæris qualis metus debeat cadere in constantem uirum: dico ꝙ qui continet metū mortis, uel cruciatum corporis, ut extra eod. tit. cum dilectus. Coactio autem uerborum non sufficit, etiam si Rex sit qui minet̃, ut extra qui clerici, uel uouen. insinuante. C. de transact. interpositas. ibi melius dr̃, licet sit arg. ꝯ. 31. q. 2. Lotharius. & s. dist. 7. fuerunt. ff. de acqui. here. l. 6. §. ulti. ubi dicitur, ꝙ nō sit heres qui ꝑꝑ metum uerborum adiit hereditatem. Et nota ꝙ canō hic tria æquiparat, uim, metū, & fraudem, ut 3. q. 1. reintegranda. metus tñ ꝑ reuerentia à lege accipitur, & hæc accusat ff. qua. re. actio nō datur. l. 1. §. quæ onerandæ.

Metus cadēs in constantē virum qualis est.

c ¶ *Præiudicium.*] bene fit præiudicium ei quantū ad hoc, ꝙ ille cui per metum traditur res, dominus fit rei: sed quantū ad hoc nō fit ei præiudiciū, quin detur ei actio, quod metus causa ad repetēdum; si tradidit, uel exceptio, si non tradidit, ut ff. eod. metum 2. §. sed quod prætor. & §. ex hoc edicto. si tñ primo coactus promisit, & postea spontanee tradidit: nō excusat coactio, ut C. quod met⁹ caus. l. 2. & extra qui cle. uel uo. insinuante. ibi, patientia temporis, &c. & est simi. extra de eo qui duxit in matrimo. significauit.

d ¶ *Litteras.* in quibus fatentur aliqua se debere.

e ¶ *Requisitione.*] id est, confiteantur quòd absoluerunt aliquos à debito, in quo illi tenebantur.

f ¶ *Erroris.*] id est, qui confitentur se tenere aliquam hæresim. Sed nonne peccat mortaliter ille qui cōfitetur hoc? Respon. sic: nec excusat eum aliqua coactio: quia talis coactio non est absoluta: & coactio cōditionalis neminem excusat, ut 50. dist. p̃sbyteros. & de conse. dist. 4. eos. potius enim debet quis pati mortem, q̃ malo cōsentire, ut 32. q. 5. ita ne. & occisores coporis nō sunt contra iustitiam timendi, ut 11. q. 3. non solum. & c. nolite. 31. q. 2. Lotharius. Solu. hic non excusantur tales à toto, sed a tanto. metus enim uel coactio conditionalis non excusat peccatum, sed attenuat, ut extra quod metus cau. sacris. Et nota hic quòd contra ea quæ publice facta sunt, admittitur probatio in contrarium. sic 31. q. 1. Lotharius. extra quod metus causa, perlatum. quod est contra regulam generalem. 8. q. 1. licet.

Coactio est duplex.

g ¶ *Quæ fiunt.*] potius respicienda est causa facti quàm ipsum factum, ut 23. q. 8. occidit. de pœn. dist. 1. aut facta.

gitationes, & spontaneas voluntates, quàm ad actus, qui per simplicitatem, aut per necessitatem fiunt.

α ¶ Auctoribus.] *Iuo habet*, si sacerdotibus, vel actoribus ecclesiæ, *quemadmodum etiam in eadem epistola dicitur*, si quis erga episcopum, vel actorem ecclesiæ, *& refertur* s. 2. q 7. *si quis erga. Hoc autem loco in epistola legitur*, similiter si huiusmodi personis quædam scripturæ, &c. *Præcesserant autem cum multa alia, tum quæ referuntur in hoc eodem capite in vers.* Est etiam & ad hanc. *Confectum enim est hoc caput ex locis epistolæ hinc inde sumptis, ordine non semper seruato.*

β ¶ Litteras scribere.] *Hæc absunt ab originali. Sufficiunt enim illa, quæ sequuntur*, scripturas facere. *Sed ob glossam non sunt expuncta.*

Item Nicolaus Papa episcopis Galliæ.

¶ Apostolica auctoritas, penitus illicita in irritum deducit iuramenta. C. II.

Poly. l. 6. tit. 11.

AVctoritatem venerabilium prædecessorum nostrorum secuti, & nominatim beatissimi Papæ, & martyris α Alexandri quinti à beato Petro, ab omnibus iuramentis †, & cuiuscumque modi obligationibus, quibus illi sese coacti violentia impiorum obligauerant, absoluimus a: & ne illa seruentur, vetuimus tam præfatum archiepiscopum Treuerensem, quàm eius præpositum, & omnes, qui tunc temporis capti se illis quoquomodo obligauerunt: neque vllam eos proinde infamiam, vel calumniam, aut à suis bonis sequestrationem vnquam auctore Deo, & sanctis Apostolis, & nostris prædecessoribus substinere permittimus: sicut per prophetam Dominus dicit [Dissolue colligationes impietatis.] Quinetiam præfato fratri nostro, filijsque Treuerensis ecclesiæ, illiusque defensoribus hæc in mandatis damus; vt spirituali simul, & materiali b gladio tamdiu malignos illos, eorumque fautores insequantur; quousque cum integritate possessiones, vel quæcumque res ecclesiasticæ hoc facto, vel quocumque pacto distractæ, seu direptæ sunt, reuocentur.

† *al. iuramentis, illis.*

Esa. 58.

α ¶ Alexandri.] *Nicolaus citat epistolam Alex. 1. de qua re notatum est* s. *dist.* 19. *si Romanorū.*

2 *A fidelitatis etiam iuramento Romanus Pontifex nonnullos absoluit, cum aliquos à sua dignitate deponit. Vnde Gregorius Papa.*

¶ *In manuscriptis est vt in vulgatis* Gelasius Papa Anastasio Imperatori. *Cuius Gelasij esse nō potest. Zacharias enim & Carolus magnus, quorū in hoc capite mentio fit, multo post Gelasiū vixerunt. Habetur autem in regesto Gregorij vij. lib. 8. epist. 21. Herimanno Metensi episcopo scripta, quam refert Iuo. In qua quidem epistola paulo ante multa ex epistola Gelasii Anastasio Imperatori scripta afferuntur.*

AVctoritate.] CASVS. Archiepiscopus Treuereñ. & præpositus eius, & multi alij clerici capti fuerunt à quibusdam prædonibus, & coacti fuerunt ab eis se obligare iuramento, & alijs obligationibus: occasione quarum obligationum res ecclesiasticas perdiderunt. quare Nicolaus scribens epis Galliæ, absoluit eos ab omni vinculo iuramenti & obligationis, & dicit quòd pp huiusmodi iuramentū vel obligationes, nullam infamiam vel calumniam aut suorum bonorum amissionem, illos habere permitteret. Sed præcepit præfato archiepō & defensoribus Treueren. ecclesiæ, vt spirituali & materiali gladio tamdiu malignos illos persequanť, donec ablata reddantur.

a ¶ *Absoluimus*.] Hic consueuit dubitari circa duo: 1. an iuramentū per vim extortum obliget: Item an Papa possit dispensare in illicito iuramento. Et ꝙ non obliget tale iuramentum, videtur hic: quia dicitur hic, ꝙ non debet esse vinculum iniquitatis, vt 22. q. 4. inter. & extra de iureiu. verum. & extra de resti. spo. solicite. & extra quod metus causa. perlatum. Item quia incōueniens esset, ꝙ malefactor ex improbitate sua cōsequeretur actionem, vt ff. de fur. itaque fullo. Præterea, si malefactor petit rem, potest se reus tueri exceptione quod metus causa, cum illa exceptio per iuramentū non sit sublata. Pręterea nō obstāte tali iuramēto potest petere rem si eam tradidit, cùm illud non iurauerit, vt extra de iureiuran. debitores. & extra quod metus causa, ad audientiam. Ergo cum potest rem petere, multo fortius potest se tueri exceptione: quia cui damus actionem, multo fortius exceptionem ff. de superfi. l. 1. extra de iureiuran. quemadmodum. Et ecōtra probatur, ꝙ obliget: quia licet fuerit coactus, tñ voluit, quia coacta voluntas est voluntas, vt s. ea. q. 1. merito. Item quia non vergit in interitum salutis æternæ. est ergo obseruādum, vt extra de iureiuran. si vero. nec prodest ꝙ compulsus fuit. 22. q. 5. qui compulsus. & c. si quis coactus. Solu. quidam dicunt quòd talis fuit metus qui cadit in constantem virum, quòd iuramentum ob talem metum factum non obligat 1. & secundum eos exponitur hic hoc verbum absoluimus, id est, absolutos ostendimus. Alij dicunt quòd qualiscumque sit metus, tenetur seruare iuramentum factum de rebus proprijs, sed nullum iuramentum adstringit ipsum pro rebus ecclesiæ non repetendis, quia istud est illicitum. & hoc magis probabile videtur, ex quo licitum est quod iurat, & potest adimplere, vt 22. q. 4. si aliquid. Qui priorem opinionem substinent, distinguūt inter promissoria iuramenta, & assertoria. In promissorijs iuramētis excusat metus; in assertorijs non: qa potius debet quis omnia mala pati, quàm falsum asserere, vt 32. q. 5. ita ne. Dicas ergo ꝙ omne iuramētū obligat. Si tu obijcis mihi, ꝙ iste habet exceptionem quod metus causa; hoc bene concedo: nō potest tamen vti ea, ratione iuramenti. si tamen fuerit vsus ea, bene dico ꝙ repellit agentem, & obtinebit in iudicio non obstante iuramento. peccat tamen vtendo ea. si ergo quis iurauit rem suam per metum alij dare, petat à iudice vt cogat illum non recipere, vel ꝙ absoluat ipsum à iuramento, vt extra de iureiur. ex administrationis. sed si ad hoc induci non potest, soluat, & postea repetat. si autem iurauerit se non repetere, tunc denuntiet ecclesiæ factum illius. si autē iurauerit ꝙ non denuntiet, illud iuramentū nō est seruandum. vt extra ea. quemadmodum. in fi. quia ex præcepto ad hoc teneť. 2. q. 1. si peccauerit. Io. Tu breuiter dicas, ꝙ iuramētū super re illicita, ipso iure nō obligat, siue qs faciat sponte, siue coactus, vt si iuraui hominē innocentē interficere. & hoc probatur 22. q. 4. in malis. & c. seq. & cap. ꝙ Dauid. Iuramentum tamen super re licita metu extortum, ipso iure obligat: sed dať exceptio ꝙ met. causa ad rescindendum, vt ff quod me. causa, per totum. & C. eo. tit. l. 1. & 3. nisi in casu, vt ff. eo. l. si mulier. §. si dos. Item in matrimonio. extra de spon. cum locum. Item in voto. extra quod met. causa, perlatum. B. Vtrum autem in iuramento Papa possit dispensare, quæritur. Hoc c. videtur dicere ꝙ sic, per prædictas decretales, vt extra de vo. & vo. re. magnæ. immo in omni iuramento est excepta auctoritas maioris, vt extra de iureiur. venientes. & extra de rescri. constitutus. Item Imperator dispensat in eo. ff. ad munici. Imperatores. Item videtur quòd non: qa iuramentū est de iure naturali, vt 22. q. 4. si ad peccatum. sed in talibus Papa non potest dispensare. 25. q. 1. sunt quidam. Item argum. ad hoc extra de statu mona. cum ad monasterium. Hug. dicit quòd in nullo iuramento licito potest Papa dispensare, nisi ad hoc solum quòd non habeatur infamis qui transgreditur illud. & hos nō absoluit, sed absolutos denuntiat, quoniam iurauerunt de rebus ecclesiæ non repetendis, vt dicit. Tu dicas quòd in voluntarijs iuramentis non dispensat, sed in coactis bene. si tamem absoluit aliquem, tenet absolutio. Dico enim quòd contra ius naturale potest dispensare, dum tamen non contra Euangelium, vel contra articulos fidei: tamen contra Apostolum * dispensat. 34. dist. lector. 82. dist. presbyter. Ioan.

Iuramentū ꝑ vim extortum, vtrum obliget.

1 Dūmodo sit tale, ꝙ possit seruari sine interitu animæ: aliàs secus, vt legi. & not. extra de iureiur. si vero.

b ¶ *Materiali.*] Argu. quòd iudex ecclesiasticus bene potest indicere bellum, & in bello insequi hostes. vt 23. q. 8. igitur. & cap. hortatu. & cap. vt pridem. & 63. di. Hadrianus. Item arg. quòd iudex ecclesiastic⁹ potest præcipere iudici sęculari vt puniat maleficos, ut 23. q. 4. si quos. & q. 5. relegentes. & q. 8. ut pridem. Arg. contra 23. q. ult. his à quibus.

A FIDELITATIS. Hæc est secunda pars q. in qua probat ꝙ laicus incorrigibilis per ecclesiā possit deponi à sua dignitate. & hoc probat per tria c. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra in duobus proximis cap. absoluit Papa ab obligationibus & iuramentis coactis. Nunc uero uult ostendere Gratian. ꝙ idem possit facere de iuramento fidelitatis, cum aliquos à suis dignitatibus deponit.

ALius.] CASVS. Gelaſius Papa ſcribens ꝯ Anaſtaſium Imperatorem dicit, ꝙ poteſt eum deponere pp malitiam ſuam, & hoc probat exemplo Zachariæ Papæ, qui Regẽ Francorum depoſuit, non tantum pp ſua delicta, quãtum pro eo ꝙ inutilis erat, & loco eius Pipinum patrem Caroli poſuit: & omnes Francigenas à fide- q.3. cum excõicato. Item quia ĩntelligor iuraſſe ſub hac conditione, ſi res in eodem ſtatu permanet, vt 22. q. 2. ne quis. in fi. ff. de ſolu. cum q̃s. Item vbi nulla eſt petitio, ibi nulla eſt mora, vt ff. de verb. oblig. ſi pupillus. Item quia male meriti publica egeſtate laborare debent, vt ff. depo. bona fides. De hoc autẽ non eſt dubium quin debitũ poſsit peti ab excõicato, vt extra de ſen. excõmu. ſi vere. Sol. pecunia illa nõ redda͞t ei, ſed deponatur ĩ ædem ſacrã. Verius credo ꝙ licet ille non habeat ius petendi, tñ debet ei ſolui. ſic extra de iureiu. debitores. & probatur hoc extra de ſen. excõmu. ſi vere. vnde licet excõicatio tollat obligationem quò ad fidelitatem, non tñ quoad alios ꝯ̃ctus, vt videtur Io. Probabiliter dici poteſt, ꝙ excõicato nõ ſit ſoluẽdum, cum nemo debeat participare cũ eo, vt 11. q. 3. cum excõicato. niſi in caſibus, ut ſ. 11. q. 3. quoniã multos. Nec obſtat illa decre. ſi vere. quia illud factum fuit de neceſsitate. B.

¶ Pontificalis auctoritas a iuramento fidelitatis nonnullos abſoluit. C. III.

Gre. vij. l. 8. reg. Iuo p. 5. c. ult.

ALius [a] item Romanus Pontifex, Zacharias ſcilicet, regem Francorum non tam pro ſuis iniquitatibus, quàm pro eo, quòd tantæ poteſtati erat inutilis [b], à regno depoſuit [c]: & Pipinum Caroli magni Imperatoris patrem in eius locum ſubſtituit; omneſque Francigenas à iuramento [d] fidelitatis, quod illi fecerant, abſoluit. Quod etiam ex auctoritate frequenti agit ſancta eccleſia, cum milites abſoluit à vinculo iuramenti: quod factum eſt his epiſcopis, qui Apoſtolica auctoritate à pontificali gradu deponuntur.

Item Gregorius vij. Romanæ ſynodo præſidens dixit.

lib. 5. reg eſti.

¶ Excommunicati vinculo fidelitatis non tenentur obnoxij. C. IIII.

Pann. l. 5. c. 110.

NOs ſanctorum prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta tenentes, eos, qui excommunicatis fidelitate [e], aut ſacramento cõſtricti ſunt [f], Apoſtolica auctoritate à ſacramento abſoluimus: & ne eis fidelitatem obſeruent, omnibus modis prohibemus: quouſque [a] ipſi ad ſatisfactionem veniant.

a ¶ Quoſque, &c.] *Verba hæc non ſunt in codice manuſcripto Vaticano.*

Item Vrbanus II. epiſcopo Vapicenſi.

¶ Antequam reconcilientur, fidelitatem excommunicatis nullus ſeruare cogitur. C. V.

Pann. l. 5. c. 111. † *al. prohibete* *Act. 5.*

IVratos milites Hugoni comiti, ne ipſi, quamdiu excommunicatus eſt, ſeruiant, prohibeto †. Qui ſi ſacramenta prætenderint; moneantur oportere Deo magis ſeruire, quàm hominibus. Fidelitatem enim quam Chriſtiano principi iurarunt, Deo eiuſque ſanctis aduerſanti, & eorum præcepta calcanti nulla cohibentur auctoritate perſoluere.

IVratos milites.] CASVS. Hugo comes excõicatus erat: pp qđ ſcribit Vrbanus ſecundus cuidam epõ vt prohibeat ne milites ratione fidelitatis ſeruiant ipſi comiti quãdiu fuerit excõicatus quia magis oportet Deo ſeruire, quàm comiti eccleſiæ aduerſanti.

QVÆSTIO VII.

[g] ABſque [g] *ſynodali vero audientia ſacerdotem damnari, in Hiſpalenſi ſecundo concilio, cui Iſidorus interfuit, c. 6. ſic prohibetur.*

ABſque ſinodali.] Hæc quæ. diuidit in duas partes: ĩ quarum prima probat per quinque c. ꝙ ſolus epiſcopus non poteſt deponere presbyterũ, Secunda ibi, *Solus.* Io. de Fan.

¶ Sine concilij examinatione presbyter, uel diaconus non deijciatur. C. I.

SExta actione comperimus, Fragitanum Cordubenſis eccleſiæ presbyterum iniuſte olim a pontifice ſuo deiectũ, & innocẽtem exilio condemnatum. Quem rurſus ordini ſuo reſtituentes, id denuo aduerſus præſumptionem noſtram [h] decreuimus; vt iuxta priſco-

fidelitate eius abſoluit: & milites à vinculo iuramẽti in depoſitionibus epiſcoporum. Alij habent verba iſta vlti. pro §. Gratiani, qui ſic incipit, quod ex frequenti.

a ¶ *Alius.*] quia de alio Papa præceſſerat ſermo: qui idem fecerat.

b ¶ *Inutilis*] non intelligas inutilis, id eſt, inſufficiens. tunc enim debuiſſet ei dari coadiutor, vt 7. q. 1. quamuis. & cap. petiſti. ſed diſſolutus erat cum mulieribus, & effeminatus.

c ¶ *Depoſuit.*] ergo Papa deponit Imperatorẽ, vt 96. diſt. duo. & c. ſi Imperator. nam & trãsferre poteſt imperiũ, vt extra de ele. venerabilem. Arg. contra 93. diſt. legimus. in fi. & 96. diſt. cum ad verum. Solu. dicitur depoſuiſſe, qui deponentibus conſenſit.

d ¶ *Iuramento.* ſupple ratione dignitatis præſtito, nõ ratione perſonæ. Ioan. de Fan.

NOs ſanctorum.] CASVS. Quidam ſacramento fidelitatis quibuſdam excõicatis erãt adſtricti. quærebatur vtrum tempore excõicationis deberent eis ſeruire? Et reſpondetur quòd non: niſi ſatisfaciant prius, & abſoluantur ab excõicatione, aut ſacramẽto, id eſt, ſacramento fidelitatis: & etiam ſine ſacramento faciunt quidam fidelitatem aliis. & ideo hæc diuerſificare potes.

e ¶ *Fidelitate.*] 11. q. 3. quoniam multos. contra. ſed ibi eſt ſolutum. Item contra arg. 11. q. 3. Iulianus. ſed ibi eſt ſolutum.

f ¶ *Conſtricti ſunt.*] ſed quid dices, ſi iuraui me ſoluturũ alicui pecuniam, vel ſub pœna promiſi; & ille excõicatur: nũquid teneor ei ſoluere? Videtur ꝙ non: quia qualitercumque poſſumus debemus vexare malos, vt ceſſent à malo, vt 23. q. 6. iã vero. & vtilius eſurienti, & c. vt 5. q. 5. non omnis. & excõicatis in nullo caſu cõicabimus, niſi in his quæ ſpectant ad correctionem eorum, vt 11.

CASVS. Hic intitulatur 7. quæ. vbi quæritur, an epĩs ſacerdotem condemnare valeat abſque ſynodali audientia: Et rñdetur, ꝙ ſolus epĩs presbyterum ſuſpendere poteſt, vt ĩ. ea. q. 8. hi qui. & in cauſa ciuili inter ſuos clericos cognoſcere, vt ſ. 10. q. 3. q̃a. Deponere vero non poteſt presbyterum, niſi cum ſex epiſcopis, diaconem cum tribus: reliquos vero clericos ſolus deponere poteſt, vt ĩ. ea. q. 1. Felix & c. ſi autem. epiſcopum vero ſolus Papa deponere poteſt. ſ 3. q. 6. dudum. De hoc not. in ſumma huius q.

g ¶ *Abſque.*] ſi agatur cõtra clericum de crimine criminaliter, neceſſaria eſt præſentia epõrũ, ſecundum quod traditur ĩ. ea. ſi quis. & c. Felix. Diſtinguitur tñ, quia ſi agatur de crimine ad depoſitionem ordinis; tunc habet locum cap. Felix. & c. ſi quis. Si autem agatur ad depoſitionem beneficij; tunc ſolus epĩs poteſt cognoſcere cum clericis ſuis, vt 18. q. 2. ſi quis abbas. & 16. q. 7. inuentum. & extra de iud. at ſi clerici. & 11. q. 3. quis epiſcopus damnatus. & extra de coha. cleri. & mulie. c. ſicut & c. de ſacerdotibus. Item ſi agatur de crimine in modum exceptionis, ſolus poteſt cognoſcere. extra de accu. ſuper his. licet ſit arg. ꝯ 23. diſt. illud. Tamen quocumque modo agatur de crimine, ſemper accuſator punitur ut calumniator, ut extra de accu. ſuper his. & c. cum dilectus.

Clerico criminoſo quis pænitẽtiam imponit.

SExta actione.] CASVS. Fragitanus Cordubenſis eccleſię presbyter iniuſte a ſuo epõ depoſitus, in exilium eſt cõdemnatus. Tandem ab eodem epõ uel ſynodo fuit reſtitutus propter quam præſumptionem remouendam ſtatuit Hiſpaleñ. concilium, ut abſque ſynodali præſentia nullus epĩs presbyterum deponat, uel diaconum: & hoc probat ad inſtar libertorum, qui licet fiant ingrati: non tamen auctoritate dominorum, ſed in tribunali foro apud iudicem

rum Patrum synodalem sententiam nullus nostrum sine concilij [a] examine quemlibet presbyterũ, vel diaconũ deijcere audeat. Nã multi sunt, qui indiscussos potestate tyrannica, non auctoritate canonica damnant. Et sicut nonnullos gratia fauoris sublimant; ita quosdam odio, inuidiaque permoti humiliant: & ad leuem opinionis auram cõdemnant; quorum crimen non approbant. Episcopus enim sacerdotibus, ac ministris solus [b] honorem dare potest: solus auferre nõ potest. Si enim hi, qui in sæculo à dominis suis honorẽ libertatis adepti sunt, in seruitutis nexum non reuoluuntur, nisi publice apud prætoris, ac præsidis tribunal in foro fuerint accusati; quanto magis hi, qui diuinis altaribus consecrati honore ecclesiastico decorantur? Qui profecto, nec ab vno damnari, nec vno iudicante poterunt honoris sui priuilegijs exui: sed præsentati synodali iudicio, quod canon de illis præceperit, diffiniri.

α Restituentes.] *Sic est emẽdatum ex codicibus conciliorũ impressis, & manuscriptis. Sic enim apertius declaratur illum canonice à concilio esse restitutum, quàm ex lectione Gratiani vulgata,* restitutum esse comperimus.

β Nostram.] *Antea legebatur*, vestram. *in recentioribus autem conciliorum editionibus est*, nouam, *Emendatum est ex antiquioribus editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & Lucensi regio, quemadmodum & paulo post*, nullus nostrum, *cum antea esset*, nullus vestrum. *Modesti enim & religiosi episcopi sibi etiam metuunt. Alia vero quædã sunt ex ijsdem codicibus emendata.*

Item Gregorius Ioanni episcopo Panormitano, lib. 11. epist. 49.

¶ Causas clericorum episcopus non nisi cum senioribus ecclesiæ audiat. C. II.

SI quid de quocumque clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iuste possit offendere; facile non credas: nec ad vindictam te res accendat incognita: sed præsentibus senioribus ecclesiæ tuæ diligẽter est veritas perscrutanda: & tunc, si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat delinquentis.

Item ex concilio Carthaginensi [γ] *primo, c. 11.*

γ Carthaginensi.] *Sic est emendatum ex vetustis codicibus. Nam in vulgatis erat,* Agathensi primo, *cum vnicum dumtaxat Agathense memoretur.*

¶ A quot episcopis presbyteri, vel diaconi sunt audiendi. C. III.

SI quis tumidus, vel contumeliosus extiterit in maiorem natu [c], vel aliquam causam habuerit; à tribus vicinis episcopis, si diaconus [δ] est, qui arguitur: si presbyter, à sex: si episcopus, à duodecim consacerdotibus audiatur. Vniuersi episcopi dixerunt. Contemptus debet contumaciæ, & superbiæ in omnibus frãgi. Causæ † vero pro personis † [d] ab his [e] statuto numero audiantur.

δ Si diaconus est.] *In vulgatis conciliorum editionibus legitur*, si diaconus est, arguatur presbyter, &c.

Item ex concilio Carthaginensi 2. c. 10.

¶ De eodem. C. IIII.

FElix episcopus Selemselitanus dixit. Etiam hoc adijcio secundum statuta veterum conciliorum, vt si quis episcopus (quod non optamus †) in reatum aliquem iucurrerit, & fuerit ei nimia necessitas, non posse plurimos congregare; ne in crimine remaneat; à duodecim episcopis audiatur, & à sex presbyter [ε], & à tribus diaconus cum proprio [f] suo episcopo.

ε Presbyter.] *Sic legitur in concilio, quod est in codice canonum, c. 12. & greco, & duobus codicibus conciliorum Vaticanis, & vno alio perantiquo, & concordat cum sequenti capite. In editionibus autem conciliorum Parisiensibus, ac Coloniensibus habetur*, & à sex presbyteris, & tribus diaconis, *quemadmodum & in multis Gratiani manuscriptis.*

Item ex concilio Carthaginensi tertio, c. 8.

¶ De eodem. C. V.

SI autẽ [g] presbyteri, vel diaconi fuerint accusati; adiuncto sibi ex vicinis locis proprius † episcopus legitimo numero collegarũ, quos ab eodem accusati petierint, id est vnà secum in presbyteri nomine [ζ] sex, in diaconi tribus, ipsorum causas discutiat †, eadẽ dierum †, & dilationum, & à communione [h] remotionum, & discussione personarũ, inter accusatores, & eos, qui accusantur, forma seruata. Reliquorũ autem clericorum causas etiam solus [i] episcopus loci agnoscat, & finiat.

ζ Nomine sex.] *Sic in ceteris codicibus impressis, & manuscriptis, preterquam in editione Colonensi quattuor tomorum, in qua habetur*, presbyteri nomine quinque, in diaconi duobus.

iudicem accusati & cõuicti in seruitutem reuocant. Casum sequentis c. inuenies 86. dist. si quid vero.

a Concilij.] ergo tres episcopi faciunt concilium: quia tres episcopi examinant causam diaconi, vt j. ea. si quis.

b Solus.] incorporalia enim facilius construuntur q̃ destruantur. extra de translat. inter. Hæc est vna ratio quare in promotione clericorum non requiruntur plures episcopi, sed in remotione sic. Item quia sæpius ordinantur clerici, q̃ deponuntur: vnde graue esset toties uocare tot episcopos. Item qa depositio frequenter fit causa odii, sed ordinatio causa electionis. solus autem confert dignitates, si hoc habet ex consuetudine, vt extra de his quæ fi. a præla. ea noscitur.

Ordinatio clericorũ facilius fit, q̃ depositio.

SI quis tumidus.] CASVS. Dicitur ĩ hoc c. q in causa criminali vbi agitur ad depositionem diaconi, debent tres episcopi interesse: in causa presbyteri sex: in causa vero episcopi xij. qui causam debent diligenter examinare.

c Natu.] quantum ad ordines.

d Pro personis.] i. put personæ sunt cõstitutæ in sacris ordinibus.

e Ab his.] id est, ab episcopis.

FElix.] CASVS. In hoc c. dicitur, q causa criminalis episcopi a xij. episcopis audiri debet, causa presbyteri a sex, causa vero diaconi a tribus cum proprio episcopo.

f Cum proprio.] id est, præter propriũ episcopum. 2. q. 5. presbyter.

SI autem.] CASVS. Dicitur in hoc c. q si presbyter accusatur, sex episcopi debent interesse: si diaconus, tres: ceterorũ vero clericorũ causas criminales solus episcopus põt tractare.

g Si autem] hoc cap. est pars illius. 4. q. 5. quisquis.

h A communione.] id est, eædem dilationes dantur accusatori, quæ & reo: & æque excommunicabitur accusator si nõ venerit, sicut reus: vt 4. q. 5. quisquis.

i Solus.] id est, sine aliis episcopis: nõ tamẽ sine clericis suis, vt j. e. c. proxi. Ioan.

j. ea. eps] & j. dist. 67. eps.

dist. 86. si quid.

† al. Causæ audiatur

3. q. 8. suggero. Ansl. l. 3. c. 121. Burc. l. 1. c. 149. Iuo p. 5. c. 262.

† al. opinamur

Ansl. l. 3. c. 123. Burc. l. 2. c. 205. Iuo p. 6. c. 280.

† cũ proprio epo

† al. discutiant

SOLVS

SOLVS. Hæc est 2. pars q. in qua dicitur, ꝙ causas aliorum electorũ à sacerdote & diacono in capitulo suo pôt eps diffinire, supple excepto subdiacono: qui hodie cum diacono pari passu ambulat. extra de seruis non ord. miramur. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictum est, ꝙ solus episcopus potest tractare causas cri-

2 *Solus autem ad exclusionem aliorum episcoporum, non suorum clericorum dicitur, sine quorum præsentia, eius sententia erit irrita.*

Vnde in Carthaginensi concilio 4. c. 23. legitur.

¶ Absque præsentia clericorum nullius causam episcopus audiat. C. VI.

Burc. l. 1. c. 174. Iuo p. 5. c. 214.

j EPiscopus nullius causam audiat absque præsentia suorum[a] clericorum: alioquin irrita erit sententia episcopi, nisi clericorum præsentia confirmetur.

Item ex concilio Hispalensi 2. c. 6.

¶ Nisi in synodo canonice vocati sacerdotes damnari non possunt. C. VII.

S. e. c. sexta actione. & dist. 67. episcopus.

† al. nexum nõ reuocantur

ij EPiscopus sacerdotibus ac ministris solus honorẽ dare potest, auferre solus non potest. Si enim hi, qui in sæculo à dominis suis honorem libertatis adepti sunt, in seruitutis iugum non † reuocantur, nisi publice apud prætoris, ac præsidis tribunal in foro fuerint accusati; quanto magis hi, qui diuinis altaribus consecrati honore ecclesiastico decorantur? Qui profecto nec ab uno damnari, nec uno iudicante poterunt honoris sui priuilegijs exui: sed præsentati synodali iudicio, quod canon de illis præceperit, definiri.

QVÆSTIO VIII.

DE ultima vero[b] *quæstione sic statutum est in concilio Neocæsariensi, c. 9. & 10.*

¶ Presbyter, qui ante ordinationem confitetur se corporaliter lapsum, postea non offerat. C. I.

Rabanus lib. pænit. c. 1. Poly. l. 4. tit. 39. Burc. l. 2. c. 49. Iuo p. 6. c. 150. Pann. l. 3. c. 151. Cap. 10. ibid.

QVi admisit corporale[c] peccatum, & hic postea presbyter ordinatus est; si confessus fuerit[d], quòd ante ordinationem suam peccauerit, non quidem offerat[e]: maneat autem † in alijs officijs propter[a] eius studij[f] vtilitatem. Nam cetera[g] peccata censuerunt plurimi etiã ordinatione priuari[β]. Quòd si de his non fuerit confessus, nec ab aliquibus potest manifeste cõuinci; huic ipsi de se potestas[h] est cõmittenda. Similiter & diaconus in eodẽ culpæ genere fuerit inuolutus; sese à ministerio[i] cohibebit.

criminales clericorum: sed ne aliquis putaret, ꝙ alij clerici non deberent interesse: ideo dicit Grat. ꝙ hæc dictio, solus, non excludit clericos: sed alios episcopos. Sequens cap. planum est.

a EPiscopus.] ¶ Suorum.] Sufficit tamen maior pars, si absentes præbeant assensum, vt 64. dist. cap. 1. & 2. Sed numquid & isti clerici sunt iudices istius? Nõ videtur, cũ quilibet eorũ sit forte minor eo. Quidã dicũt ꝙ ipsũ conciliũ siue capitulũ habet iurisdictionẽ ordinariã: nullus tñ per se est iudex. Alij dicunt, ꝙ sunt assessores epi: & sentẽtia sine talibus assessoribus lata, nulla est: sicut sententia nulla est quæ fertur cõtra fiscũ absente aduocato fisci, vt ff. de iure fisci, si fiscus. sicut videtur dicere lex, vt sentẽtia quæ ferẽ officio iudicis ipso absẽte, ꝙ nulla sit, vt C. de sent. & inter. om. iu. cũ sentẽtiã. Quòd tamen clerici sint iudices, est arg. 6. q. 3. scitote.

EPiscopus.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ eps solus dare honorem potest, quem solus auferre non potest. Si enim libertus in seruitutem reuocari non potest, nisi apud iudices legitime fuerit conuictus: quanto magis diuinis altaribus consecratus, ab vno solo non poterit damnari.

DE ultima.] CASVS. Hic intitulatur 8. q. vbi quærit, si aliquis sponte confitetur vel conuincitur peccasse ante ordinationẽ, vtrũ possit officio suo frui. Et respon. ꝙ si in præsentia confiteatur, non abstineat, vt 50. dist. de his vero. in fi. si extra ius, non præiudicat sibi, vt S. ea. q. 5. presbyter. Si vero in iure confiteatur, & timore probationũ deponitur: siue ante ordinationẽ siue post commiserit illud, vt 24. dist. c. vlt. si sponte cõfiteatur, remouetur ab executione sacerdotij: in alijs tamen ordinibus dispensatiue remanebit, vt J. ea. c. 1. Si vero cõfitetur crimen qđ fecit post ordinationem, acta pænitentia dispensatiue in suo ordine permanebit, vt J. c. 2. & in vtroque istorũ casuũ de rigore iuris esset deponẽdus. & hoc verũ est in magnis criminibus, quæ inducũt depositionem. Sed pro paruo crimine acta pænitentia stat in ordine suo, vt 5. q. 4. in loco. & de cõs. dist. 2. relatũ. & hoc iuenies in sũma huius qſtionis plani.

b ¶ De vltima vero.] Hic quæritur, si aliquis confitetur crimen qđ fecit ante ordinationẽ suã, uel conuincitur peccasse ante ordinationem suã, an possit frui officio suo? Distinguas ergo: q̃a aut est tale crimen quod inducit depositionẽ, aut non: si nõ inducit, acta pœnitẽtia remanet ĩ ordine suo, vt hic, & 68. di. sicut. Itẽ si ĩducit depositionẽ: tũc si cõfitet illud in pænitẽtia, nõ abstinebit ab officio, vt 50. dist. de his vero, in fin. similiter si confitetur illud extra ius, ꝙ talis cõfessio ei nõ præiudicat, vt S. ea. q. 5. presbyter. licet sit arg. J. extra de excel. prælat. q̃ sit graue[1]. Si vero co fitetur in iure crimen suũ commissum ante ordinationẽ suam, deponit ab officio sacerdotali: retinebit tamen nomen presbyteri, & omne inferius officiũ, vt J. ea. c. 1. & c. si quis presbyter. & hoc cum sponte illud cõfitet. Si vero confiteatur illud timore probationũ: tũc siue ante, siue post ordinationẽ suam illud cõmisit, deponitur irreparabiliter, vt 24. dist. c. vlti. 50. dist. ex pænitentibus. 81. dist. si quis sine examinatione. & c. si quis episcopus. Si ergo quis sponte confitetur crimen commissum post ordinationẽ, ad tempus debet suspẽdi ad agendam pænitentiam: sed postea restituitur ex dispensatiõe, vt J. ea. c. 2. Si quæras quæ crimina inducunt depositionẽ, dico ꝙ non est à canone expressum. videmᵘ enim ꝙ quædam non inducunt. nam clericus tumultũ faciens in synodo, nõ deponitur, vt 5. q. 4. in loco. Itẽ qui cãtat duas Missas sub vno canone, ut de consec. dist. 2. relatũ. Item si episcopus citatus non uenit ad synodum. 18. dist. si quis autem. & c. decernimus: & tamen quodlibet tale est mortale. Similiter pro temerario iuramento nõ deponitur aliquis, ut extra de iureiuran. sicut. Tradunt autem quidam pro regula, ꝙ omne crimen inducit depositionẽ: nisi specialiter à canone excipiatur. Alij dicunt ꝙ nullũ crimen inducit depositionem, nisi specialiter à canone excipiatur[2]. & hæc opinio maiori æquitati innititur: quare tenenda est. Ioan. Sed hæc materia est hodie determinata extra de tem. ord. cap. ulti. B.[3]

QVi admisit.] CASVS. Quidã presbyter in iudicio spõte cõfessus est fornicationẽ fecisse ante suã ordinationẽ. quæsitũ est ĩ cõcilio Neocæsariensi quã pœnã debeat pati? Et respõdet ꝙ si presbyter est confessus sponte, executione sacerdotali carebit: sed in alijs officijs permanebit, si est utilis. Si vero non est confessus uel conuictus, suo arbitrio relinquatur. Cetera uero peccata, grauiora scilicet, ut dixerunt plurimi, inducũt depositionem. Vel cetera peccata, idest ceteri peccatores, qui conuincuntur nolentes confiteri: debent deponi. Idem statuitur de diacono quod de sacerdote statutum est. Casum sequentis capituli inuenies 50. dist. hi qui.

c ¶ Corporale peccatum.] idest fornicationem.

d ¶ Si confessus fuerit.] sponte, non metu probationum.

e ¶ Offerat.] idest, officiet, alias conficiat.

f ¶ Studii.] quia studiose confessus est: uel quia utilis est ecclesiæ: cum tali enim dispensatur, ut 50. dist studeat.

g ¶ Cetera.] idest, ceteros peccatores qui nolunt sponte confiteri. Vel dic proprie alia peccata à fornicatione. & sic est arg. ꝙ minus punitur aliquis propter fornicationẽ, quam propter aliud crimẽ: hoc ideo, quia pauci sine illo crimine inueniuntur, ut 50. dist. quia tua. & ad idem est argu. 82. dist. presbyter. 81. dist. si qui clerici. argu. contra. 33. dist. cap. ult.

h ¶ Potestas.] confitendi[4] crimen: sed & si non uult non confiteri, relinquitur arbitrio suo, ut 33. dist. habuisse.

i ¶ A ministerio.] diaconali: sed non subdiaconali.

1 Non contradicit. quoniã ibi accipit ꝓpter accidens, s. propter scandalum & infamiam, nõ ꝓpter cõfessionem, vt ibi no per Vincen. & B. sed de hac materia dic vt plene notat. In. B. Com. & Hu. extra de ele per inquisitionem.

Crimina quæ sunt depositione digna.

2 Idem tenet Alex. de Imo. in l scimus. circa prin. C. de iure delibe. per tex. in §. cum igitur. in authen. de no eligen. secundo nubẽ.

3 De hoc ẽt no. 81. dis. c. 1. extra de tẽpo. ord. ex tenore. & c. vlt. & in prædi. decre. sicut. & ꝙ ista sententia tãquã verior sit tenenda hic. not. H.

Fornicatio nẽ pauci euitant.

4 Subau. vel purgandi, si non est infamatus: sed si est, cogitur ad purgationem. ar. 2. q. 5. presbyter. secundum H. & Lau.

a H *I qui.*] Hoc e. ponitur s. dist. 50. hi qui 2.
b ¶ *Corruerint.*] Loquit̃ ergo de eo qui post ordinationẽ deliq̃t. Sed nõne magis delinq̃t ille q̃ delinquit in dignitate, q̃ qui extra dignitatem delinquit, vt 40. dist. homo Christianus. & 25. q. 1. nulli? Resp. sic sed ideo magis punitur, quia sciẽs se permisit ordinari 50. dist. ex pœnitẽtibus.

in omnibus retinet priuilegiũ presbyteri in loco subscriptionis, & ĩ alijs: ꝑter hoc solũ ꝙ nõ potest Missam celebrare, vt s. e. q. 7. Felix.

S *Ciscitantibus.*] C A S V S. Bulgari quæsiuerunt à Nicolao, vtrũ à sacerdote in adulterio deprehẽso, vel tantũ de hoc infamato debeamus cõionẽ recipere? Et respõdet ꝙ sic: quousque epõrũ iudicio

a ¶ Propter eius studij vtilitatem.] *Græce est.* διὰ τὴν ἄλλην αὐτοῦ σπουδὴν *idest*, propter studium, ac diligentiam, quam ceteroquin adhibet.

A ¶ Priuari.] *Græce legitur* τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι *idest*, per manus impositionem dimitti. *quemadmodum fere vertit Dionysius, cuius versionem ceteri collectores attulerunt, hac tamen clausula omissa. Nam hac versio, quam Gratianus affert, est prisca, qua in collectione Isidori. Ita ex his verbis longe alia elicitur sententia, atque auctor glossa putarit.*

Item ex concilio Ilerdensi, c. 5.

¶ Deseruientes altario, si carnis fragilitate deliquerint, episcopi arbitrio subiaceant. C. II.

Dist. 50. hi, qui altario. Rabanus l. pænit. c. 1. Burc. l. 19. c. 74. Iuo p. 15. c. 87.

HI, qui a altario Dei deseruiunt, si subito in flenda carnis fragilitate corruerint b, & Domino respiciente digne pænituerint, ita vt mortificato corpore cordis contriti sacrificium Deo offerant; maneat in potestate c pontificis vel veraciter afflictos nõ diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore ab ecclesiæ corpore segregare: ita tamen, vt sic officiorum suorum loca recipiant, ne possint ad altiora officia vlterius promoueri. Quòd si iterato d velut canes ad vomitum reuersi fuerint, & veluti sues in volutabris luti iacuerint; non solum dignitate officij careant, sed etiam sanctam communionem, nisi in exitu, non percipiant.

Item ex concilio Toletano 9. c. 10.

¶ Ex ministris ecclesiæ geniti, in seruitutem deuocentur eiusdem. C. III.

Iuo p. 6. c. 425. † al. innocentia

CVm multæ super incontinentia † ordinis clericorum hactenus emanauerint sententiæ patrum, & nullatenus ipsorum reformari quiuerit correctio morum; vsqueadeo sententiam iudicantium protraxere commissa culparum, vt non tantum ferretur vltio in auctores scelerum, verum & in progeniem damnatorum. Ideoque quilibet ab episcopo vsque ad subdiaconum deinceps, qui vel ex ancillæ e, vel ex ingenuæ f detestando connubio g in honore constituti filios procreauerint; illi quidem, ex quibus geniti probabuntur, canonica censura damnentur. Proles autem aliena † pollutione nata, non solum hæreditatem h † numquam accipiet, sed etiam in seruitutem eius ecclesiæ, de cuius sacerdotis vel ministri ignominia nati sunt, iure perenni manebunt.

† al tali
† al hereditatem parentum

Item ex concilio Martini Papæ, c. 35.

In capitul. Martini Bracharen. Ex conc. Neocæsarien. c. 9. & 10.

¶ Qui confitetur se ante ordinationem peccasse, non sacrificet: conuictus autem deponatur. C. IIII.

Burc. l. 2. c. 48. Iuo p. 6. c. 149. Pann. l. 3 c. 150.

SI quis presbyter ante ordinationem peccauerit, & post ordinationem confessus fuerit, quòd ante peccauerit; non offerat, sed tantum pro religione nomen i presbyteri portet. Si autem non ipse confessus, sed ab alio publice fuerit conuictus; nec hoc ipsum habeat, vt nomen presbyteri portet. Similiter & de diaconis obseruandum est, vt si ipsi confessi fuerint, ordinem subdiaconi accipiant †.

† al. retineant

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, c. 71.

¶ De manu sacerdotis, qui ab ecclesia toleratur, licite sacramenta sumuntur. C. V.

Extra de cohab. cler. & mul. c. vestra duxit. Iuo par. 2 c. 83. Pann. l. 5. c. 13.

SCiscitantibus k vobis, si à sacerdote, qui siue deprehensus in adulterio, siue de hoc sola fama respersus est, de beatis commu-

c ¶ *In potestate.*] Si intelligas hoc c. de clerico deposito, tũc est hic arg. ꝙ episcopus potest restituere clericũ depositum. Si autem de suspenso, tunc patet ꝙ relinquitur arbitrio epi, an velit suspenso reddere officium suum. sed cũ iste clericus ratione criminis non possit promoueri ad sublimiorem gradũ: quomodo ergo potest ipsum restituere famæ: cum per pænitentiã non tollatur infamia, vt 2. q. 3. §. hic colliger? Potest dici, quòd ex quo Papa dat potestatẽ dispẽsandi: ergo ꝑ consequens restituendi famæ.

Dignitas aggrauat peccatum.

d ¶ *Iterato.*] arg. grauius puniri iteratũ delictũ, vt 25. q. 2. ita nos. extra de coha. cleri. clericos. & de hæreti. ad abolendã. Ioan. de Fãt.

C *Vm multæ.*] C A S V S. Constitutiones multę factę fuerãt, vt clerici ĩ sacris ordin. cõstituti viuerẽt cõtinẽter: quod cum non facerent, statutum fuit in concilio Toletano, vt quicũque deinceps ab episcopo vsque ad subdiaconũ ex detestando cõnubio liberæ vel ancillæ liberos procreauerit, canonica cẽsura dãnetur: filij vero eius in seruitutem ecclesiæ ad cuius ignominiam nati sunt, redigantur.

e ¶ *Ex ancillæ.*] Sed quare punitur dñs ancillæ illius? Respon. in fauorẽ ecclesiæ: vel ideo quia ratione criminis illa facta ẽ de suo foro.

f ¶ *Ingenuę.*] Specialis est iste casus, vbi filius conditionem matris liberæ non sequitur, cõtra id quod est 32. q. 4. liberi.

g ¶ *Connubio.*] Ergo patet ꝙ loquitur de sacerdotibus, qui legitime ducũt vxores. tales enim grauiꝰ puniunt̃, vt 32. dist. eos. 81 dist. quidã. & 28. dist. presbyter. Quidquid tamẽ hic dicatur: cũ ecclesia non sit isto iure vsa, perdit ius istud, sicut & illud, ꝙ possit exigere pœnam sacrilegij, vt 17. q. 4. quisquis.

Spurius succedit matri.

h ¶ *Hereditatem.*] scilicet paternam. nam matri etiam succedit spurius filius: & testamentum matris potest dici inofficiosum, vt ff. de inoffi. testa. si suspecti. §. 1. Ioan. hodie spurij omni beneficio excluduntur, vt C. de natu. lib. authen. licet. B.

S *I quis presbyter.*] C A S V S. Dicitur in hoc c. ꝙ si quis presbyter confessus fuerit sponte ante ordinationem fecisse fornicationem, non habebit executionem sacerdotij, quia non celebrabit: sed tantum nomen sacerdotis habebit. Si autem non fuerit sponte confessus, sed ab alio conuictus: tunc nec nomen sacerdotis habebit. Idem est de diacono, quod dictum est de sacerdote.

i ¶ *Nomen.*] Si q̃ris quid ei valeat retineri nomẽ ꝑsbyteri? Dico ꝙ

dicio reprobetur: q̃a nõ potest aliq̃s quantũcũque pollutus diuina polluere sacramẽta. Et ꝙ recipere debeamus, tribus rationibus ꝓbat. Prima est, q̃a sicut cereus accẽsus seipsum cõsumit, alijs vero lumẽ præbet: sic presbyter peccãdo nocet sibi, alijs vero ex officio prodest. Secunda est, quia sacramẽta nõ habent effectũ secundum merita dãtis, sed accipiẽtis. Tertia est, q̃a ante examinationẽ & criminis probationẽ nullus est à cõmmunione suspendendus. Prima ratio est ibi, *Quoniã mali.* Secũda ibi, *Sumite* Tertia ibi, *Qui rursus.*

k ¶ *Sciscitantibus.*] s. dist. 32. nullus. cõtra. Ioan. sed ibi loquitur de crimine quod est notoriũ per sententiã, quod falsum est, vt extra de cohabi. cle. vestra. & c. seq. & c. vlt. vbi dicit̃ ꝙ sufficit si est notorium rei euidentia. B. Sed nonne eo ipso ꝙ quis comprehensus est in adulterio, infamis est, licet nondum sit damnatus, vt ff. de ritu nup. palam? Respond. talis infamia non sufficit ad hoc vt abstinendum sit à sacramentis suis, nisi infametur per sententiã, vt dix.

dixi 32.dist.§.verum.requiritur enim ꝙ sit deprehensus & conuictus, extra de iudi. cum non ab homine. tamen bene concedo,ꝙ omnis sacerdos in mortali existens est suspensus quoad se,vt 1.q.1.sacerdotes.sed non quoad alios:nisi sit præcisus,vel nisi sit notorius fornicator,vel simoniacus,vt 32.dist.§.verum.

nionem suscipere, nec ne, respondemus. Non potest aliquis, quantumcumque pollutus sit, sacramenta diuina polluere; quæ purgatoria cunctarum contagionum existunt: nec potest solis radius per cloacas, & latrinas transiens aliquid exinde contaminationis attrahere. Proinde qualiscumque sacerdos sit; quæ sancta sunt, coinquinare non potest. Idcirco ab eo, vsquequo iudicio episcoporum reprobetur, communio percipienda est: quoniam mali bona administrando se tantum modo lædunt:& cerea [α] fax accensa sibi quidem detrimentum præstat, alijs vero lumen in tenebris administrat: & vnde alijs commodum exhibet, inde sibi dispendium præbet. Sumite ergo intrepidi ab omni sacerdote Christi mysteria †:quia omnia fide †Christi [a] purgantur. Fides est enim, quæ hunc mundum [b] vincit: & quia non dantis †, sed accipientis [c] fit,dicente beato Hieronymo [β] [Ad credendum in anima omni baptismus est perfectus : & in omni sacerdote corpus Christi est perfectum.] ¶ Qui rursus sacræ scripturæ concordans ait [Priusquàm audias, ne iudicaueris quemquam:] atque ante probationem accusationis illatæ neminem à tua communione suspendas: quia nō statim, qui accusatur [d], reus est; sed qui conuincitur, criminosus.

†al.ministeria
†al.in fide
†al.dātis meritum
In epistola de septem gradibus tomo 4.
Eccl.11.

α ¶Et cerea.] *Antea legebatur,&c. Restitutum est ex originali, ex quo aliæ etiam sunt emendata, & addita.*

β ¶Hieronymo.] *Est in epistola de septem gradibus, quemadmodum & quod sequitur,* priusquam audias, &c. *est ibidem superius.*

CAVSA XVI.

Qvidam abbas habebat parochialem ecclesiam: instituit ibi monachum,vt officium celebraret populo: possedit eam per quadraginta annos sine aliqua interpellatione: tandem querela aduersus abbatem mouetur à clericis baptismalis ecclesiæ, in cuius diœcesi parochiana ecclesia illa consistebat.

1 *Hic primum quæritur, vtrum monachis liceat populis officia celebrare, pænitentiam dare, & baptizare.*

2 *Secundo, si contigerit eos capellam habere episcopali beneficio, an ab eis sint instituendæ, an ab episcopis.*

3 *Tertio, an iura ecclesiarum præscriptione tollantur.*

4 *Quarto, si ecclesia aduersus ecclesiam præscribat,an etiam monasterium aduersus ecclesiam præscribere posit.*

5 *Quinto, si capellam in suo territorio ædificatam iure territorij sibi vendicare valeat.*

6 *Sexto, si archipresbyter, vel episcopus sua auctoritate, non iudiciaria sententia capellam illam irrepserit, an cadat à causa: vt ecclesia, cui præsidet,non vltra habeat ius reposcendi,quod suus pastor illicite vsurpauit.*

7 *Septimo quæritur, si laici capellam illam tenebant (vt quibusdam moris est) & in manibus abbatis eam refutauerint, & ordinandam tradiderint, an consensu episcopi, & clericorum abbas posit eam tenere.*

QVÆSTIO PRIMA.

Pars. Q

Qvòd monachi [e] officia populis celebrare non posint, multis auctoritatibus probatur : quarum prima est illa sanctæ Nicenæ synodi, qua dicitur.

¶ *Caput hoc neque in prima Nicena synodo, neque in secunda hodie habetur.*

a ¶*In fide Christi.*] idest, per fidem Christi.

b ¶*Mundum.*] idest,amorem & delectationem mundanorum.

c ¶*Sed accipientis.*] idest, recipitur secundum meritum recipientis;sed non secundum meritum dantis.de consue.dis. 2.vtrum.

d ¶*Accusatur.*] Si.8.q.4.nonne.35.q.6.multorum. & 11.q.3.eorum.extra vt lite pen.laudabilem.Io.

Qvidam abbas.] Casvs. Magister hactenus de statu ecclesiarum egit & sæcularium clericorum. Sed quia religione monachorū multū decoratur status ecclesiarum:ideo in sex sequentibus causis tractat de statu monasteriorum & monachorum. In hac ergo prima causa agit de officio monachorū,ostendens an valeant officia celebrare: & eorum capellæ debeant per eos institui. Annectit etiam generaliter de præscriptione tam ecclesiarū, quàm monasteriorum: & ꝙ nullus auctoritate sua rē, quā ad se credit pertinere, valeat vsurpare. Addit etiam ꝙ laici nullam habent in ecclesiis potestatem. Et vt hoc & alia multa melius faciat, præmittit thema,de quo septē elicit quæstiones.

Casus thematis planus est.

Qvòd monachi.] Hæc q. diuidit in 7. partes: in quarum prima probat, ꝙ monachi debent esse in monasterio, & flere sua & aliorum peccata. Secunda ibi, *Quod vero.* Tertia ibi, *His autem omnibus.* Quarta ibi, *De his vero.* Quinta ibi, *Quod autem.* Sexta ibi, *Ius ergo.* Septima ibi, *Quàm vero.* Ioan. de Fant.

Casvs. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur, vtrum liceat monachis officia celebrare populis? Et respondetur quòd in monasterijs suis possunt celebrare, vt ī.18.q.2.& ī.e.placuit. & in capellis monasterij pleno iure possessis, vt ī.e.q.2.visis. similiter si cōmittitur eis regimen parochialium ecclesiarū,vt ī.ea in parochia. de licentia tamen abbatis,vt ī.58 dist.c.1.& 2. olim tamen non eligebantur in sæcularib⁹ ecclesiis nisi propter necessitatem, vt 55. dist. priscis. Sed hodie vtilitate tantum inspecta eliguntur, vt ī.e cum pro vtilitate. & si eligū tur, soli morari nō debent, vt in concilio Laterañ. de statu monachorū.monachi. Et credo ꝙ iure communi possunt eligi, si socios secum habeant monachos. Et procedit hoc ordine Grat. Primo probat, ꝙ monachis non licet populo officia celebrare. vsque ad §. *His ita.* Postea allegat pro contraria parte respondendo allegatis. B.

e ¶*Quòd monachi.*] De hac materia canones varie loquuntur. Dicas ergo ꝙ si regimen populi committitur monacho ab epo cum abbatis licentia:tunc potest celebrare officiū.58.dist.c.1.&.ead.do

Monachus vtrum possit pfi. i ecclesiæ parochiali.

¶ Monachorum conuersatio ab omnibus debet esse discreta. C. I.

[1] PLacuit [a] omnibus residentibus in sancta Nicæna synodo, vt monachorum conuersatio, & vita secundum etymologiam nominis ab omnibus discrepet. Monachus enim græce, latine singularis dicitur. Vnde monachum per omnia singulariter [b] agere oportet. Quamobrem firmiter, & insolubiliter omnes præcipimus, vt aliquis monachus pænitentiam nemini tribuat, nisi sibi inuicem, vt iustum est, mortuum non sepeliat [c], nisi monachum [d] in monasterio secum commorantem: vel si fortuitu quemquam aduenientium fratrum ibi mori contigerit.

Ansel. l. 5. c. 66. & l. 6. c. 214. Poly. l. 4. tit. 34.

Item Gregorius Ioanni Rauennati episcopo, lib. 4. epist. 1.

¶ Monasterij districtionem, & ecclesiasticum ministerium quilibet simul tenere non potest. C. II.

NEmo [e] potest & ecclesiasticis obsequijs † deseruire, & in monachica regula ordinate persistere: vt ipse monasterij districtionem teneat, qui quotidie in ministerio † ecclesiastico cogitur permanere.

Iuo p. 3. c. 18. † al. officiis † al. obsequio

Item Innocentius ad Victricium, epist. 2. c. 10.

¶ Monachi, qui ad clericatum promouentur, à priori proposito discedere non debent. C. III.

DE monachis, qui diu morantes in monasterijs, si postea ad clericatus ordinem peruenerint, statuimus non debere eos à priore proposito discedere † [f].

Poly ibide. Ansel. l. 5. c. 67. † al. deuiare

Si ergo (sicut Innocentius definit) à suo proposito eis discedere non licet: & sicut Gregorius testatur, in monastica regula deuote persistere, & ecclesiasticis obsequijs simul deseruire non possunt; patet, quòd parochianis ecclesijs monachi præfici non possunt.

Item Hieronymus ad Riparium presbyterum aduersus Vigilantium.

¶ Monachus non habet officium docentis, sed plangentis. C. IIII.

MOnachus [g] non docentis †, sed plangentis habet officium [h]: qui vel se, vel mundum lugeat [i], & Domini pauidus præstoletur aduentum.

Polyc. ibidem. Ansel. l. 7. c. 128. Iuo p. 7. c. 128. Pann. l. 3. c. 176. † al. di[...]

Idem ad Paulinum de institutione monachi, epist. 13.

ctores. & c. moderamine. & ex auctoritate. Sed an ipso iure possit cõmitti, vel tantũ ex dispensatione: de hoc dubitaẽ. Dicũt quidã, ꝙ hodie iure cõi, sed olim ex dispẽsatione tantũ. 55. dist. priscis. Alij dicũt ꝙ nec hodie nisi ex dispẽsatione. extra de capel. mo. in ecclesijs. & extra de sta. mo. c. 2. Satis põt admitti, ꝙ ẽm antiqua iura monachi nõ poterãt ꝑesse parochialibus ecclesiis nisi ex necessitate, vt 55. dist. priscis. hodie vero possunt vtilitate etiã suadẽte: q̃a magis probati sunt q̃ sæculares: & sic magis sũt vtiles, vt ĩ. ea. cũ ꝓ vtilitate. & 47. dist. quãtũlibet. & hoc si absit cõsensus epi & abbatis: sed si monasterium habet ecclesiã aliquã pleno iure, sufficit consensus abbatis [1], vt ĩ. ea. q. 2. visis. De regularibus canonicis nõ est dubiũ, quin licite possint præfici ecclesijs: sed in hoc est differẽtia, ꝙ monachus secũ debet habere socios sui ordinis: sed regularis non tenetur: nisi commode possit, vt extra de sta. mo. ꝙ Dei timorem. Io. & ita de iure cõmuni potest præfici monachus ecclesiæ parochiali, si potest habere secũ socium sui ordinis, vt extra de sta. mo. c. 2. B.

[1] Dic etiam solius, sine suo cõuentu, vt extra lib. 6. de ele. si religiosus, in fi. de hoc etiã satis dixi 7. q. 1. eps de loco. Archi.

PLacuit omnibus.] CASVS. Tria in hoc c. statuunẽ. Primũ est, vt monach⁹ debeat esse singularis. Secũdũ, vt pænitentiam nulli tribuat nisi fratri. Tertium, vt mortuum non sepeliat [2], nisi monachum in monasterio suo secum morantem: vel si aliquem aduenientem Christianum ibidem mori contigerit.

a ¶ *Placuit.*] Hoc c. loquiẽ de monasterijs nõ habẽtibus populũ.

b ¶ *Singulariter.*] idest, non sæculariter viuere. nam singulariter, idest, solitarie viuere debent. ĩ. ea si clericatus. in fi.

c ¶ *Sepeliat.*] Dicũt quidã ꝙ nullus sacerdos siue monachus, siue alter potest iniungere pænitentias, nisi ab epo sit cõmissa ei cura animarũ, vt ĩ. ea. peruenit. & c. cunctis. nisi in casu necessitatis: vbi etiã laicus põt pænitentiã dare. ĩ. de conse. dist. 4. sanctũ. de pæ. di. 1. quẽ pænitet. vnde qui ab eis recipiunt pænitentiam: nec quantũ ad Deũ, nec quantũ ad ecclesiã sunt absoluti. Alij dicunt ꝙ quilibet sacerdos potest hoc facere [3], nã eo ipso ꝙ aliquis submittit se suæ iurisdictioni, habet potestatẽ ipsum absoluẽdi & ligandi, [4] cũ sit sacerdos. ĩ. ea. §. hoc idẽ. t ñ certũ est ꝙ nullus suũ sacerdotẽ potest dimittere sine causa. ĩ. de pæ. di. 6. placuit. Hodie expeditũ est ꝙ nulla est talis absolutio, quã consequitur ab alio sacerdote, vt extra de pæ. & re. omnis. Sed quid si parochianus alicuius deliquit in alterius epatu vel territorio? Videtur ꝙ confitebitur sacerdoti parochiæ illius in cuius territorio deliq̃t: quia rõne criminis factus est de foro suo. Itẽ alia rõne, quia per confessionẽ pœna æterna commutatur in pœnã tẽporalẽ: sed pœnã temporalẽ nũquã extraneus iudex potest remittere [5]. Dic ꝙ proprius sacerdos est iudex illius criminis quo ad vnã pœnã: & ille vbi deliquit, quo ad aliã pœnã.

[2] Penitentiam dare potest laicus in necessitate.

[3] Si de hac materia vis plenam habere notitiam: vide quod no. Hostien. in summa de pæ. & remis. §. cui confitendum sit. & Gof. in sum. eo. ti. §. faciẽda est.

[5] Delinquens alterius territorio non tenetur ibi crimen confiteri. Hoc ideo quia non potest condemnare nec absoluere. ff. de re. iu. nemo. extra de pæ. & remissio. quod autem. secundũ Io. de Fan.

d ¶ *Nisi monachum.*] Argu. quòd est licitum aliquid in hominem suæ professionis, quod non est licitum in alium. 2. q. 7. si hæreticus. & 28. q. 1. caue.

NEmo potest ecclesiasticis.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd nemo potest ecclesiasticis obsequijs deseruire, & districtionẽ monasticã seruare: quia districtionẽ monasterij tenere non potest, qui in ecclesiastico ministerio quotidie cogitur permanere. Licet Grat. hoc c. inducat ad suum propositũ: nõ tamen intelligitur de monachis: sed de clericis sæcularibus, qui volebãt præesse monasterijs: sed nec habitũ recipere, nec priores ecclesias volebãt relinquere, vt dicit c. cuius pars est istud. 18. q. 2. peruenit. in secũdo peruenit.

e ¶ *Nemo.*] dist. 89. singula. Hoc c. est pars illius 18. q. 2. peruenit 2. Et non loquitur de monachis, sed de sæcularibus clericis, qui volebant monasterijs præesse: & dicit ꝙ non posset fieri. Si vis hoc c. de monachis intelligere, tunc dicas ꝙ cum monachus præficitur ecclesiæ, non tenetur seruare districtam regulam vt prius, scilicet in ieiunijs & orationibus & vigilijs.

DE monachis.] CASVS. Statuit Innocentius in hoc c. vt quãuis monachi ad sæculares ecclesias eligantur, à monachali tamen proposito non discedant.

f ¶ *Discedere.*] quantũ ad ea quæ sunt de substantia monachatus, vt de habitu seruando, & continentia, & de non habẽdo propria. in his enim non absoluitur, licet transeat ad ecclesiam sæcularem: sed in ieiunio, silentio, & vigilijs absoluitur, vt s. c. proxi. Distinguitur tamen: quia si monachus transit ad episcopatum, ex toto absoluitur à iurisdictione abbatis, vt 18. q. 1. c. vnico. Si vero transfertur ad ecclesiam sæcularem, quæ non est subiecta abbati suo, vel in spiritualibus vel temporalibus, ex toto eximitur à iurisdictione abbatis, vt ĩ. ea. in parochia. Si vero ecclesia subest abbati suo quo ad temporalia respondebit abbati suo: sed quo ad spiritualia eximitur ab obedientia abbatis, vt ĩ. q. 2. visis. & cap. sane. & extra de capel. mona. in ecclesijs. Si vero ecclesia illa ex toto est subiecta abbati quoad omnia, tunc remanet obediens abbati nisi in ieiuniis & in alijs, vt dixi. vnde non debet regere ecclesiam illam secundum officium monachale. nam ad quamcumque ecclesiam veneris, illius consuetudinem seruabis. 12. dist. illa. 41. dist. quisquis. Sed numquid in comestione carnium eximitur à regula monachali? non videtur: quia canon tantũ infirmitatis causam excipit in monachis, vt ĩ. de conse. dist. 5. carnem. tamen potest satis dici quòd sic: ne alijs sit scandalum, vt 41. dist quisquis.

SI ERGO. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis duobus cap. prox. ꝙ monachi parochialibus ecclesijs præfici non possunt: quod ipse allegando dicit. Sequens cap. patet.

g MOnachus.] s. 7. q. 1. præcepit. & cap. hoc nequaquam.

h ¶ *Habet officium.*] non habens curam animarum.

i ¶ *Lugeat.*] se vel mundum, idest, peccata sua uel aliorum, qui in mundo sunt lugeat [6].

[6] Vt de ... dist. ...

Si ergo

SI cupis [℃ Casvs. Bñ. sic ponit hũc casũ. Hieron. de quattuor reprehendit Paulinum. Primo, quia libenter morabatur in vrbibus. Secundo, quia propter simplicitatem suam aliorum supplantabatur insidijs. Tertio, quia loquentẽ de pecunia libenter audiebat. Quarto, q̃a truphatoribus malis monasterij bona donabat. Di- tui sunt mundo, clerici vero de altari viuunt. Tertia est, q̃a monacho ante presbyterũ sedere nõ licet, nisi munus deferat ad altare. Quarta est, q̃a monachi à clericis excõmunicantur. Vbi autẽ rationes incipiant, facile est videre. & potes ibi finire casum vt dixi : & hoc probat quattuor rationibus: & non procedes amplius.

¶ In populari frequentia monachi esse non debent. C. V.

Iuo par. 7. c. 2. Pann. l. 3. c. 175.

SI cupis esse, quod diceris [a], monachus, idest solus; quid facis in urbibus, quæ vtique non sunt solorum [b] habitacula, sed multorum? *& infra.* ¶ Habeto simplicitatem [c] columbæ, ne cuiquam machineris dolos; & serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidijs. Non multum [d] distat in vitio, vel decipere posse, vel decipi. Christianum †, quem senseris tibi aut semper, aut crebro de nummis loquentem (excepta eleemosyna, quæ indifferenter [e] omnibus patet) institorem [f] potius habeto, quam monachum. Præter victum & vestitum, & manifestas necessitates nihil cuiquam tribuas: ne filiorum [g] panem canes [h] comedant.

† *al. decipi Christianũ. Quẽ*] or.

Idem ad Heliodorum de laude vitæ solitariæ, epist. 1.

¶ Monachus pascitur, clerici pascunt. C. VI.

Poly. ibidem. Ansl. l. 7. c. 123.

ALia causa est monachorum, alia clericorum. Clerici pascũt oues, ego pascor [i]: illi de altario viuunt, mihi quasi infructuosæ arbori securis [k] ponitur ad radicem, si munus [l] ad altare nõ defero. *& infra.* ¶ Mihi ante presbyterum sedere non licet. Illi, si peccauero [m], licet me tradere satanæ in interitum carnis: vt spiritus saluus sit in die Domini Iesu.

1. Cor. 12.

Idem ad Rusticum.

Habẽt in cõm. ad c. 3. Esaiæ.

¶ Non licet aliquid monachis agere sine presbyterorum consilio. C. VII.

Deusdedit p. 5. 3. Reg. 14.

ECclesia habet senatum cœtum presbyterorum [n]: sine quorum consilio nihil monachis agere licet. Roboam filius Salomonis ideo perdidit regnum, quia noluit audire presbyteros suos. Senatum [o] quoque Romani habebant, cuius consilio cuncta agebant: & nos habemus senatum nostrum, cœtum presbyterorum.

¶ *Apud B. Hieronymum in commentariis ad c. 3. Esaiæ, vnde hoc caput videtur acceptum, hæc leguntur.* Roboam filius Salomonis ideo perdidit regnum, quia noluit audire presbyteros. *& paulo inferius.* Senatus quoque consulta dicuntur; & principes quondam Romani consules appellati sunt, vel à consulendo ciuibus, vel ab agendo cuncta consilio. Et nos habemus in ecclesia senatum nostrum, cœtum presbyterorum.

Item Eugenius Papa.

¶ Secundum etymologiam nominis solitariam vitam ducat monachus. C. VIII.

Ansl. l. 5. c. 75. & l. 6. c. 313.

ij PLacuit [p] communi nostro concilio, vt nullus monachorum pro lucro terreno de monasterio exire nefandissimo ausu præsumat, neque pænitentiã dare, neque filiũ [q] de baptismo accipere, neque baptizare, neq; infirmũ visitare, neque mortuũ sepelire, neque ad ecclesiã sæcularem transire, neque alijs qualibuscumque negotijs [r] sese implica-

i ¶ *Ego pascor.*] à sacramentis ipsorum.

k ¶ *Securis.*] quia successus est mundo. j. ead. placuit.

l ¶ *Si munus.*] Sed vnde faciet monach⁹ eleemosynam uel oblationem, qui nihil habet ꝓpriũ: nec ei præter necessaria licet aliquid recipere. arg hic. & corpori suo nõ debet subtrahere necessaria. de cõsecr. dist. 5. non mediocriter. Quidã dicũt ꝙ nomine monasterij offerret. arg. 54. di. abbati. & hoc si habet administrationẽ. Vel dic munus, idest, decimam.

Monachus an possit eleemosynã facere.

m ¶ *Si peccauero.*] Ergo sæcularis prælatus potest excõmunicare monachum. Et est argu. ꝙ si monasteriũ aliquod est intra terminos alicuius archidiaconatus, quod archidiacon⁹ habet iurisdictionem in ipsum monasterium. ad idem facit j. c. prox. & 93. dist. à subdiacono. & extra de offi. archidiacon. cap. vlt. ecclesia enim quæ est intra territorium alicuius, sub illius est iurisdictione, vt j. q. 7. omnes. ar contra 18. q. 2. peruenit 2. & c. dudum. & extra de capel. mo. dilectus.

Monasteriũ potest esse sub iurisdictione archidiaconi.

ECclesia.] Casvs. Rusticus monach⁹ erat, nolebat tamen acquiescere consilio presbyterorum. de hoc Hieron eum reprehendit: quia ecclesia habet senatũ cœtũ presbyterorũ, sicut Romani olim habebãt senatũ: sine quibus monachis nihil agere liceret. vnde dicit eum puniendum. & hoc probat exemplo Roboam filij Salomonis: qui perdidit regnum, quia noluit audire presbyteros suos.

a ¶ *Diceris.*] Arg. à nominis interpretatione. nomina enim debẽt esse consona rebus. instit. de don. §. est & aliud. & ff. de tut. l. 1. 21. dist. cleros. & 12. q. 1, clericus. 24. q. 1. pudẽda. in authen. de defen. ciuita. coll. 3. in principio.

b ¶ *Solorum*] idest, solitariorum: ne sit contra j. ea si clericatus. Et est arg. quòd monasteria non sunt construenda in vrbibus, vt j. de consec. dist. 5. numquam.

c ¶ *Simplicitatem.*] Duplex est simplicitas, quædam contraria dolositati; & illa est bona: quædam contraria discretioni; & hæc est mala. 39. dist. c. Petrus & 36. dist. in principio.

Additio. Et repellit a ꝓmotione, vt 39. di. Petrus. vbi de hoc. Arc.

d ¶ *Non multum.*] Tñ quãdoque minus est falli quã fallere, vt 22. q. 2. in ipsarum. est ergo vitium falli. i. facilem esse ad fallendum. Intelligunt tamen quidam hoc de deceptione fidei. in contractibus autem decipi non est peccatum. 22. q. 4. innocens.

e ¶ *Quæ indifferenter.*] Scriptũ est enim. Omni petenti te, tribue: ẽt excõicato. 11. q. 3. quoniã multos. 1. q. 2. q̃ pro. 23. q. 4. ita plane. & c. duo ista. 13. q. 2. nõ ęstimemus. Sed cõtra, Desudet eleemosyna in manu tua donec inuenias iustũ, &c. & ar. 86. dist. nõ satis. j. ea. c. vlt. & ar. 5. q. 5. non omnis. De hoc notaui s. 42. dis. quiescamus.

f ¶ *Institorem.*] idest, negotiatorem.

g ¶ *Ne filiorum.*] idest, pauperum.

h ¶ *Canes.*] idest, histriones & meretrices & leccatores 1.

ALia.] Casvs. Heliodorus episcopus quæsiuit a Hieronymo q̃s sit maior, clericalis ordo, an monachalis. Et respondet ꝙ clericalis: & hoc probat quattuor rationibus. Prima est, q̃a monachi a clericis sacramenta suscipiũt. Secũda est, q̃a monachi mortui sunt mundo...

n ¶ *Presbyterorum.*] Si intelligas de illis personis, quæ sunt prælati monachorum, planum est 2.

2 Quia monachi sine eis nihil agunt. vt j. ea. monachi.

o ¶ *Senatum.*] Et sic capitulũ dicitur senatus: & senatus restituit hominem famæ, vt ff. de postulan. l. 1. §. de qua. ergo & capitulũ. nã & capitulũ quandoque dispensat, vt extra de sim. ex insinuatione. & arg. extra de præbendis. cum non ignores. Itẽ in hoc comparatur capitulum senatui. nã sicut à sententia senatus non appellatur, vt ff. a qui. appel. nõ licet. l. 1. ita nec à capitulo, vt extra de his quæ fi. a ma. part. cap. cum in cunctis. Vnde dico ꝙ capitulum eligẽdo indignum dispensat cum ipso: nisi sit talis dispensatio, quæ prohibita sit ei: quemadmodum dico in episcopo.

Capitulum eligẽdo indignũ quandoque dispẽsat.

PLacuit.] Casvs. Hoc capitulũ diuiditur in tres partes. In prima parte dicit Eugenius, ꝙ monachus ꝑ lucrũ temporale claustrũ nõ egrediat. In secũda parte ponit illa a q̃bus monachi se debẽt abstinere, ꝙ claustro suo debet esse cõtẽtus: q̃a sicut piscis vita caret si ab aqua remoueat: ita monach⁹ si a monasterio recedat: sedeat itaq; solitarius. In tertia parte dicitur, ꝙ monach⁹ nomẽ suũ agnoscere debet. & ponit interpretatio huius nominis, monachus. Secunda pars incipit ibi, *Neque pœnitentiam.* Tertia ibi, *Agnoscat.*

p ¶ *Placuit.*] Hic loquitur de monachis non habentibus populũ.

q ¶ *Neque filium.*] Non est licitum sibi facere commatres, vt 18. quæst. 2. peruenit.

r ¶ *Negotijs.*] nisi iubeatur. j. ea. qui vere.

a *Mortuus.*] Hic vides ꝙ ingressus religionis æquiparatur morti naturali. vnde quod iuris est circa dotē vel donationem propter nuptias in morte naturali, idē est in hac morte, idest, in ingressu religiōis, vt C. de epis. & cleri. l. vl. & sicut donatio causa mortis cōfirmatur morte naturali; ita similiter confirmatur morte ciuili, vt C. de don. īter vir. & vxores vxoris. Io. & hoc teneas ꝓ regula, ꝙ in solis illis casibus ciuilis mors æꝗparatur morti naturali, vbi hoc in iure cautū inuenitur. B.

Religionis īgressus morti æquiparatur.

In tertia parte iubetur, ne seruum aliquem recipiant sine domini uoluntate: & qui contra fecerit, excommunicetur. In quarta parte dicitur, ꝙ episcopus ciuitatis monasterijs curam & solicitudinem exhibeat competentem. Secunda pars incipit ibi, *Eos vero.* Tertia ibi, *Et neminem.* Quarta ibi, *Conuenit.*

re; sit claustro suo contentus: quia sicut piscis sine aqua caret vita; ita sine monasterio monachus. Sedeat itaque solitarius, & taceat: quia mundo mortuus [a] est, Deo autem viuit †. ¶ Agnoscat nomen suū. Monos enim græce, latine est vnus: achos græce, latine tristis sonat. Inde dicitur monachus, idest, vnus tristis. Sedeat ergo tristis, & officio suo vacet.

† *viuus*

¶ *Anselmus etiam citat ex decretis Eugenij, & ex eodem habetur in vetusto Decretorum libro.*

Item Paschalis II. Victori Bononiensi episcopo.

¶ Absque episcoporum consensu episcopalia iura monachi non vsurpent. C. IX.

PEruenit ad nos (vnde valde miramur) quòd quidam monachi, & abbates in parochia vestra contra sanctorum patrum decreta episcopalia iura [b], & officia sibi arroganter vendicant: videlicet pænitentiam, remissionem peccatorum, recōciliationem, decimas, & ecclesias: cum absque proprij episcopi licentia, vel Apostolicæ [c] sedis auctoritate hoc nullatenus præsumere debeant: sicut in Chalcedonensi [d] concilio de huiusmodi à sanctis patribus cautum est, & sub anathematis [e] vinculo monachis omnibus prohibitum. Mādamus itaque dilectioni tuæ, vt eos cōuenias, & ne talia deinceps præsumāt, omnino prohibeas.

Ans. l. 5. c. ult.

3. ead. qui uere.

Item Calixtus Papa II.

¶ De eodem. C. X.

INterdicimus etiam abbatibus, & monachis publicas pænitentias [f] dare, infirmos visitare, & vnctiones facere, & Missas [g] publicas cantare. Chrisma, & oleum [h], consecrationes altarium, ordinationes † clericorum ab episcopis [i] accipiant, in quorum parochijs manent.

† *al. ordines*

Item Alexander II.

¶ Monachi intra claustra morantes, clericorum officia exterius non ministrent. C. XI.

IVxta Chalcedonensis tenorem optimi concilii monachis, quamuis religiosis, ad normam sancti Benedicti intra claustrum morari præcipimus: vicos, castella, ciuitates peragrare prohibemus: & à populorum prædicatione omnino cessare censuimus: nisi forte quis de suæ animæ salute solicitus, vt eorum habitum assumat, eos intra claustrum consulere voluerit.

Iuo p. 7. c. 151.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 4.

¶ Monachi, qui sunt in ciuitatibus, episcopo debent esse subiecti. C. XII.

QVi vere, pureque solitariam [k] eligunt vitam; digni sunt conuenienti honore [a]. & *infra.* ¶ Eos [l] vero [m], qui per ciuitates singulas, seu possessiones in monasteriis sunt; placet nobis episcopo esse subiectos, & quieti operam dare, atque obseruare ieiunia [n], & orationes in locis, in quibus semel se Deo deuouerunt, permanentes; & neque [β] communicare ecclesiasticas †, neque sæculares aliquas attrectare actiones, relinquentes propria monasteria: nisi forte iubeantur propter vrgentes necessitates ab ipsius ciuitatis episcopo. Et neminem seruorum suscipi in monasterium, vt sit cum eis monachus, nisi cum domini proprii licentia †. Prætereuntem vero hæc decreui-

13. q. 2. vbicūq;

Concor. capitu. l. 5. c. 25. Poly. l. 3. tit. 1. & l. 4. tit. 34. Ans. l. 5. c. 54. Iuo p. 7. c. 1. Pann. l. 3. c. 174.

† *al. conscientia*] παρὰ γνώμην

PEruenit.] CASVS. Monachi in episcopatu Bonon. episcopalia iura & alia officia clericorū superbe sibi vēdicabāt sine proprij episcopi vel Apostolicæ sedis auctoritate. Vnde Paschalis Papa præcipit victori Bonon. epō, vt sicut hoc prohibitū est in Chalcedon. concilio; ita prohibeat suis monachis, vt de cetero talia nō ꝑsumāt.

b ¶ *Iura.*] Ergo abbates non debent exercere episcopalia iura, nec de causis matrimonialibus cognoscere, vt extra de exces. præl. accedentibus. nisi episcopalia iura præscripserint, vt extra de præscrip. auditis.

Abbātes episcopalia non exerceant.

c ¶ *Vel Apostolica.*] Ar. contra extra de confir. vti. uel inuti. porrecta [1]. Sed dic ꝙ non possunt cōfirmari, quo ad hoc quin possint remoueri cum opus fuerit. extra de sta. mo. c. 2.

[1] Nō est contra, quia non tangit casum istū secundū Io. de Fan.

d ¶ *In Chalcedonensi.*] 3. ca. qui vere.

e ¶ *Et sub anathematis.*] Infligendi.

INterdicimus.] CASVS. Hic octo interdicuntur monachis à Papa Calixto, ī qbus transgrediebantur ante prohibitionem istam.

f ¶ *Publicas pœnitētias.*] Hoc enim ad episcopos pertinet, vt 50. dis. in capite.

g ¶ *Et Missas.*] quas nec alij debent in monasterijs publice cātare populo, nisi fuerint iuitati, ut 18. q. 2. dudū. & c. luminoso. & c. abbatē.

h ¶ *Oleum.*] infirmorum, uel catechumenorum [2].

[2] De hoc habetur 95. di. §. oleo.

i ¶ *Ab episcopis.*] Sed cum hoc cap. loquatur de non habentibus populum, quare recipiunt oleum vel chrisma: cum populum non habeant? Respondeo, hoc præcipitur ad cautelam, ne aliquem ibi non baptizatum contingat mori.

IVxta.] CASVS. Monachi quidā per castella & ciuitates peragrabant officium prædicandi siue prædicationis vsurpātes sibi. Præcipit ergo Alexander, ut extra claustrum nō egrediantur, sicut statuit concilium Chalcedoñ. & ut à populorum prædicatione penitus cessent: nisi intra claustrum aliquis eos consuleret de salute animæ suæ, ut eorum habitum sumat.

QVi vere.] CASVS. Hoc c. diuiditur in quattuor partes. In prima parte dicitur, ꝙ illi qui solitariam uitam eligunt, s. eremitæ digni sunt conuenienti honore. In secunda parte dicitur, ꝙ monachi subiecti debent esse episcopo loci, & in suis monasterijs permanere: neque ecclesiasticas uel sæculares actiones audeāt tractare, nisi propter necessitates à ciuitatis episcopo iubeantur.

k ¶ *Solitariam*] idest, eremiticam.

l ¶ *Eos.*] qui scilicet digni sint honore.

m ¶ *Vero.* sī. tamē. Ex aduersatione ista, & ex eo ꝙ dicit subiectos, uidetur ꝙ eremitæ non subsunt episcopis: qđ quidam concedunt: quia sunt locustæ, quæ non habent regem [3]. Sed nos contra [4] ut 93. dist. nulla ratione. 11. q. 3. si autem. Hic etiam not. ꝙ eremita potest uocari ad prælaturam, ut extra de elec. cum monasterium. Qualem autem uitam habere debeant, non reperi: tamen priuilegium clericorum habent, ut hic apparet. Sed si quæras quomodo eremita possit eligi ad prælaturam, cum de magis stricta ad minus strictam uitam non est licitum transire. 19. q. 1. c. uno? Respondeo, uita monachorum est magis stricta, quo ad hoc quia renunciant proprijs, & ponunt hominem supra se: sed eremita non renunciat proprijs, ut 19. q. 3. §. e contra.

n ¶ *Ieiunia.*] Sed quid si prius tenebatur aliquis aliquos dies ieiunare: numquid nihilominus monachus factus tenetur eos ieiunare? arg. ꝙ non. 33. q. 5. noluit. de pæ. dist. 1. §. his auctoritatibus.

a ¶ *Curam*

a ¶ *Curam.*] 18.q.2.monasteria & c.abbates.& c.cognouimus.
HIS ITA. CASVS Dictum est s̄.in 1.c.huius q.ꝙ monachus mortuum sepelire non debet. Nunc vero dicit Gra. ꝙ illud cap.intelligitur de monachis qui more sæcularium confluebant per capellas ad sepulturas mortuorum celebrandas.sed in monasterio non prohibentur mortuos sepelire,qui ibi elegerunt sepulturam.& ad hoc inducit se q.cap.

b ¶ *Nicena.*]supra ea.cap. 1.

A *Gapitus abbas*] CASVS. Ioā. eps ꝓhibebat Agapitū suo populo Missas celebrare,& mortuos sepelire.sup quo cū Greg. conquereret, præcipit Grego. præfato Io. ne hoc de cetero prohiberet. Quę autē sequunt, plana sunt vsque ad c. quidam monachi.

mus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur.
¶ Conuenit vero ciuitatis episcopo curam [a], solicitudinemque necessariam monasterijs exhibere.

a ¶ Honore.] *Sequitur continenter c. Quidam monachorum.* j. 18.q.2. *quod est ex eadem prisca versione, atque caput hoc.*

b ¶ Et neque communicare.] *Græce est.* μήτε δὲ ἐκκλησιαστικοῖς, μήτε βιωτικοῖς παρενοχλεῖν πράγμασιν, ἢ ἐπικοινωνεῖν. *id est,* neque ecclesiastica neque sæcularia negotia turbare, vel ijs se immiscere.

His ita respondetur. Auctoritas illa Nicenæ [b] synodi prohibet monachos de monasterijs exire, & per capellas mortuorum sepulturas celebrare: confluere videlicet more clericorum ad cuiuslibet exequias celebrandas. Ceterum si apud monasterium aliquis semetipsum tumulari voluerit; non est prohibendus.

Vnde Gregorius scribit Ioanni episcopo de vrbe veteri, lib.1.epist.12.

¶ Missæ celebrari,& mortui sepeliri in monasterio non prohibentur. C. XIII.

Polyc.ibidem Ans.l.5.c.66. Hic aliquot epistolę verba omittuntur

AGapitus abbas monasterij sancti Gregorij insinuauit nobis plurima se à vestra sanctitate grauamina substinere: quod in eodem monasterio Missas [c] prohibeas celebrari: mortuos etiam ibidem interdicas sepeliri. A qua inhumanitate vos hortamur suspendi [d]: & sepeliri ibidem mortuos, Missas celebrari, nulla vlterius habita contradictione permittas.

Idem Ianuario Caralitano episcopo, lib.3.epist.9.

¶ Non sunt cassandæ piæ voluntates defunctorum. C. XIIII.

13.q.2.vltima

ADmonere te volumus, ne piæ [e] viuorum, aut defunctorum voluntates tua (quod absit) remissione cassentur.

Item Gelasius Papa.

¶ Testatoris arbitrium seruari oportet. C. XV.

COnsideratio ecclesiasticæ vtilitatis hoc postulat, ex iusta dispositione [y] testatoris seruandum arbitrium.

y ¶ Dispositione.] *In vetustis exemplaribus legitur,* dispensatione.

Item ex concilio Triburiensi, c.15.

¶ De eodem. C. XVI.

13.q. 2. vbicūq;

VBicumque facultas rerum,& opportunitas temporum suppetit, &c. [sicut in eodem capite supra legitur [f] in causa eorum, qui de diœcesi ad diœcesim transierunt.]

¶ *In aliquot vetustis codicibus caput hoc coniunctum est superiori.*

Ecce his auctoritatibus patet, quòd si quis apud monasterium sepulturam sibi eligere voluerit; libere à monachis potest sepeliri. Vnde liquido colligitur prohibitionem illam Nicenæ synodi propter improbitatem [g] circumuagantium esse factam.

Vnde in Chalcedonensi concilio, c.23.legitur.

¶ Monachi, qui sine licentia episcopi vagantur, ad propria loca redire cogantur. C. XVI.

QVidam monachi nihil habentes sibi iniunctum à proprio episcopo [h], interdum vero etiam illi, qui ab eo fuerant excommunicati [i], veniunt ad regiam ciuitatem Constantinopolitanam: & in ea perturbationes tranquillitati ecclesiasticæ inferunt, & diuersorū domos corrumpunt. Statuit igitur sancta synodus hos primum commoneri [♂], vt exeāt à regia ciuitate: demum eos inuitos [k] deiici, ac inde per defensorem compelli, vt ad sua loca [l] redeant.

♂ ¶ Commoneri.] *In hac potissimum postrema parte videtur de industria versio prisca in epitomem redacta. Integer canon sic habet.*

Ἦλθεν εἰς ἀκοὰς τῆς ἁγίας συνόδου, ὡς κληρικοί τινες καὶ μονάζοντες μηδὲν ἐγκεχειρισμένοι ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀκοινώνητοι γενόμενοι παρ' αὐτοῦ καταλαμβάνοντες τὴν βασιλεύουσαν κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ διατρίβουσι, ταραχὰς ἐμποιοῦντες καὶ θορυβοῦντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ἀνατρέπουσί τε οἴκους τινῶν. ὥρισεν τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοὺς τοιούτους ὑπομιμνήσκεσθαι μὲν πρότερον διὰ τοῦ ἐκδι-

c ¶ *Missas.*] publicas. Sed nonne hoc licite ꝓhibuit. vt s̄.ea.interdicimus? Sed dic ꝙ loquit hic de monasterio habente populum.

d ¶ *Suspendi.*] id est, abstinere, Ioan.de Fan.

e ADmonere. ¶ *Nepia.*] secus si sunt iniustæ. 17.q.4. quicumque.ff.de reli.at si qs.§. hæc actio.12.q.vlt. qa. ff.de cond.insti. quidā: immo ad epum spectat exequi voluntates defunctorū 1,vt extra de testa.heredes.

f VBicumque. ¶ *Legitur*] s.13.q.2. vbicumque.

g ¶ *Improbitatem.*] immo quia nō habent populum.

QVidam monachi.] CASVS. Monachi quidā sine licētia eporum suorū vel abbatum interdum etiā excōicati ciuitatē Costantinopolitanā intrabant errores ibi & discordias seminātes. quare statuit cōcilium Chalcedoñ. vt nisi monachi illi cōmoniti ad sua loca redeant, inuiti per defensorem ciuitatis expellantur. *Iniunctum,* id est, præceptum.

h ¶ *Episcopo*] potest ergo episcop⁹ monacho præcipere, & iniungere [a] ei aliquā legationem, vt s̄. ea. qui vere. similiter abbas, vt j. ea monachi.

i ¶ *Excōicati.*] ergo monachi possunt excōicari ab epo, vt 18.q. 2. abbates. & ab alijs prælatis, vt s̄.ea.alia.

k ¶ *Inuitos.*] ꝑ brachium sæculare est inobediens corrigendus, vt s̄.dist.17.nec licuit. & 11.q.1.petimus.

l ¶ *Vt ad sua loca redeant.*] vel in exilium mittantur, vt j.c.prox.

l ¶ *Vt ad sua loca.*] hoc est regulare, vt semper primo cogantur redire ad monasteriū suū, vt 27.q. 1. nec aliqua. in fi.& c.impudicas. & c. peruenit, nisi sæpius delinquāt, vel primū monasterium sit nimis dissolutū, vt 17.q.1.si qua. & c.si quis rapuerit.

¶ Idem nota. 6 q.1. Siluester. vbi plene dixi.& qđ dicit gl. satis probatur per istud cap. & seq. secundū Hugo.

Monachi sub sunt episcopo.

a Videtur tamen, ꝙ hoc non potest monach⁹ nisi permissione abbatis. 17.q.3. in fine. ad hoc facit qđ no. 8. dist. quę s̄. in glo.vlti.& 11. q.3.qui resistit. Archid.

κα τ κ̃ κωνςαντινέπολιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ ἐξελθεῖν τ̃ βασιλευέσης πόλεως. εἰ δὲ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ἐπιμένοιεν ἀναισχυντοῦντες, ἀκοντας αὐτὲς διὰ τ̃ αὐτε ἐκδίκε ἐκβάλλεσθαι, τὲς ἰδίες καταλαμβάνειν τόπες.

¶ Peruenit ad aures sanctæ synodi nonnullos clericos,& monachos, quibus nihil à proprio episcopo commissum est,quibusque interdum etiam ab eo communione est interdictum,ad regiam Constantinopolim se conferentes diu in ea morari,tumultus excitãtes,& statum ecclesiasticum perturbantes,ac domos nonnullorum subuertere. Statuit igitur sancta synodus huiusmodi homines primum quidem per defensorem sanctissimæ Constantinopolitanæ ecclesiæ admoneri,vt ex regia ciuitate exeant:deinde vero, si impudenter agentes ijsdem negotijs hærere perseuerauerint, ipsos etiam inuitos per eumdem defensorem eijci,& ad propria reuerti loca.

Item Pelagius Papa Paulino Solitario †.

† al. Salonitano] al. Solatino.

¶ Monachi circumuagantes per defensores sunt compellendi. C. XVIII.

Poly. l. 4. tit. 34. Ans. l. 7. c. 193.

PRobinum Phariæ[a] & Milianum, atque Probinianum †, vel alios pseudomonachos Ioanni defensori præcipimus,vt eos debeat detinere[a] :quatenus, si quã desiderant suæ contentionis rationem cognoscere, ad nos[b], vt informẽtur, debeant exhiberi. Certe,si sola obstinatione ab ecclesiastico corpore sunt scissi;in Reatina † (sicut petisti) insula[c] vt exulent,prædicto defensori duximus iniungendum.

† fortasse, Rythymna

a ¶ Phariæ.] *Sic est emendatum ex Anselmo, & Polycarpo, cum antea legeretur,* Samariæ. *Est autem Pharia ciuitas Dalmatia.*

Item Leo Papa ad Theodoritum episcopum Cypri, epist. 61. al. 63.

¶ Nullus monachus præter Domini sacerdotes audeat prædicare. C. XIX.

Burc. l. 2. c. 158.

ADijcimus illud etiam, quod nobis propter improbitatem quorumdam monachorum religionis † vestræ verbo mandastis per vicarios nostros:& hoc specialiter statuẽtes,vt præter Domini sacerdotes[d] nullus audeat prædicare, siue monachus, siue laicus ille sit, qui cuiuslibet scientiæ nomine glorietur.

† al. regionis

Ecce in hoc capite & vitium est expressum, & generali constitutione euacuatum. Quòd vero pænitentiam dare prohibentur, inde est, quia nulli sacerdotum licet alterius parochianum[e] ligare, vel soluere. Monachi autem, & si in dedicatione sui presbyteratus (sicut & ceteri sacerdotes) baptizandi, prædicandi, pænitentiam dandi, peccata remittendi, beneficijs ecclesiasticis perfruendi rite potestatem accipiant, vt amplius, & perfectius agant ea, quæ sacerdotalis officij esse sanctorum Patrum constitutionibus comprobantur; tamen executionem suæ potestatis non habent, nisi à populo fuerint electi, & ab episcopo cum consensu abbatis ordinati. Ecclesiasticas vero, atque sæculares actiones attrectare prohibentur, vt nõ præsumant sibi patrocinia causarũ,nisi ab episcopo cõmoniti fuerint,nec sæcularibus causis occupentur, vt resideant cognitores dirimendarũ litiũ.

Vnde Pelagius scribit Antoninæ patriciæ, & Deciæ.

¶ Monachus defensor fieri non debet. C. XX.

Iuo p. 7. c. 23.

DE præsentium portitore, quòd defensor[f] factus non est, nulla vobis animi molestia sit: quia vere satis amarissimum habeo de

---

PRobinum.] CASVS. Paulinus Solitarius supplicauit Papæ, vt in insulam Reatinam quosdam monachos relegaret ecclesiã offendẽtes:scilicet Probinum Phariæ, Milianũ,atque Probinianũ, & alios quosdam falsos monachos. Præcepit ergo Pelagius Ioãni defensori,vt eos detineat,& ad curiã mittat,si de sua contentione aliquam volunt allegare rationem: alioquin in Reatinam insulã eos faciat exulare.

a ¶ Detinere.] nec talis detentor incidit in canonem. extra de sentẽ. excom. vt famæ.

b ¶ Ad nos.] nã cũ de fide dubitat, Romana ecclesia est cõsulenda, vt 23. q. 5. de Ligurib⁹.

c ¶ Insula.] not. pœnã canonicam esse exiliũ. 50. dis. accedẽs. & dixi 3. q. 4. hi qui epos. Ioã.

ADijcim⁹ illud.] CASVS. Monachi q̃dam nõ existẽtes in ordine sacerdotij improbe assumebant officiũ pdicandi:hoc fuit significatũ Leoni Papæ:quare statuit vt nullus monachus vel laicus pter sacerdotem,vel eorum licentiam audeat prædicare,vt de sua scientia glorietur. *Regionis*, id est,parochialis. aliàs littera habet,religiõis, & secundum hoc dicas q̃ abbati loquitur,vel epo,vel monacho.

d ¶ Sacerdotes.] vel per licentiam sacerdotum. Nec obest. 15. dist. perlectis. vbi dr̃, q̃ diaconus potest prædicare. sic 92. dis. in sancta. vel ibi prædicare ponitur pro legere. Similiter laici prædicant,& mulieres de licentia sacerdotis,vt s̃. di. 23. mulier⁹ in fin. Sed nũq̃d subdiaconus potest prædicare? ita,quia prælationem & curam animarum habere potest, vt extra de æta. & qualitat. præterea. prædicat ergo ratione prælationis,sed non ratione ordinis:quia locum sacerdotis obtinet,vt 93. dis. præcipimus. Templarij autem & hospitalarij ideo prædicant, q̃a habent de hoc priuilegium. Sed quid si aliqui sunt falsi prædicatores,& aliqua lucrent̃: numquid restituent illi ecclesiæ? Videtur q̃ non: quia non refert quis vel qualis prædicet,sed quæ prædicet. 19. dist. s̃m. Et Apostolus dicit in epistola ad Philippenses. Siue per veritatem, siue per falsitatem Christus annũtietur,& in hoc gaudeo & gaudebo. Dic q̃ Apostolus gaudebat de conuersis,non de prædicantibus. Arg. tñ q̃ ecclesiæ acquirit̃ [1] .ff. de inoffi. test. l. posthumus. §. si q̃s [2]. vbi dicitur,quòd si extraneus expugnauit testamentum:hoc ei nõ prodest,sed legitimis. Ioan.

Mulieres prędicare possunt.

Prædicant & veri & falsi pdicatores.

1 Hoc est verũ s̃m Lau.

2 Ad idẽ ff. de le. 1. si seruus plurium §. 1.

ECCE IN HOC. CASVS. Dicit Grat. q̃ causa est expressa s̃. in prox. c. quare monachi pdicare nõ debeãt,scilicet im,pbitas eorũ;q̃d autẽ dictũ est s̃. in c. placuit q̃ monachi pænitẽtias dare,& similia facere non possunt:hoc ideo statutum fuit, q̃a nullus parochianum alterius soluere põt vel ligare. Et licet monachi in tempore suę ordinationis sumant potestatẽ pdicandi,& alia officia faciendi sicut ceteri sacerdotes: tñ executionem illius potestatis non habent nisi à populo eligant̃,& cum consensu abbatis ab epo loci ad hoc fuerint instituti. similiter negotia ecclesiastica & sæcularia tractare non possunt, vt patroni causarum vel cognitores. nisi ab episcopo loci commoneantur:quod probat seq. cap.

e ¶ Parochianum.] j̃. de pæn. dist. 6. placuit.

DE præsentium.] CASVS. Antonina patricia supplicauit Papæ Pelagio,vt concederet sibi quemdam monachum quem in suis negotiis defensorem habere volebat. Pelagius vero eũ sibi non concessit:quia monachi sæcularibus negotijs occupari non debent: nec de proposito monachali ad officium illud descendere.quod probat multipliciter.

f ¶ Defensor.] id est, iudex vel aduocatus,vel procurator negotiorum sæcularium. sic 1. q. 3. Saluator. & extra ne cle. vel mona. sed nec. Non potest ergo sine superioris licentia esse iudex vel aduocatus [3] vel arbiter. Sed abbas potest hoc facere sine licẽtia alicuius nam abbas monachos habet in potestate,vt 12. q. 1. nõ dicatis. vnde ipse nõ est sub potestate alicuius. ff. de adul. sic eueniet. & q̃ possit abbas esse pcurator,habes extra de cẽ. sopitæ. extra de transact. contingit. sæculares ergo causas etiã iubentibus epis nõ possunt agere,vt hic & extra ne cleri. vel mona. relatum. nisi miserabilium personarũ,vt 86. dist. c. vlti. & 15. q. 2. cap. vnico. vbi plane de hoc. Itẽ nec syndicus põt constitui in propria ecclesia,vt extra de syn. sicut. nec procurator,vt in auth. de san. episco. §. aliũ. nisi alius nõ sit æque idoneus:tunc potest de licentia abbatis, vt extra de testi. insuper. & j̃. ea. monachi. iudex tñ constituitur monachus à superiore,vt extra de priui. cum olim. Et no. q̃ si quam causam moueant monachi,præsumit̃ semper q̃ bono zelo eam moueant,vt extra de noui oper. nunc. cum ex iniuncto. Ioan. de Fant.

GELA-

GELASIVS TAMEN.] CASVS. Supra e. proxim. dictum est, quòd Papa noluit concedere, q monachus fieret defensor. Sed contrarium videtur ī. 77 dist. monachus nouitius. sed quia vile fuit ꝯrium, non curauit Gra. soluere. nam ibi sumitur defensor, id est exorcista. vel defensor, id est, ostiarius, qui defendit inimicos ab ingressu ecclesiæ. Postea transfert se ad probādum, q monachi officia clericorum possunt exercere. quod probat per sequētia ca. vsque ad §. his omnibus. quæ omnia loquūtur de monachis quibus animarum cura committitur.

a ¶ *Defensores.*] ī. dist. 77. c. vlt. contra. Vile est illud contrarium: quia ibi defensor ponitur pro ostiario, & ideo magister illud noluit soluere.

QVOD VERO. Hæc est 2. pars q. in qua probat, q si monachus habet populum de licentia episcopi vel Papæ, q potest omnia officia celebrare siue ministrare sicut clerici sæculares. I. de F.

DOctos ac probos.] CASVS. Ambro. fuit interrogatus an monachi possent prædicare, & cetera clericorum officia exercere, & vti beneficiis, scilicet decimis & oblationibus. Et respondet q sic: cū ipsi conficiant corpus Christi sicut ceteri sacerdotes.

SI monachus.] CASVS. Quidā non plene dabant annonam & decimas monachis, quibus animarum cura cōmittebatur, quare Innocentius præcipit, vt oīa eis sine diminutione conferant, vt in tēpore necessitatis monachi illi possint ecclesiam restaurare.

b ¶ *Minoratione.*] sic 1. q. 3. c. vlt. & est arg. ex quo quis est electus canonicus, statim habebit fructus præbendæ plene, vt alii. extra de præb. relatum. fallit hoc extra vt eccl. benefi. vt nostrum. in fin. & de instit. cum venissent. in fin.

c ¶ *Restaurandam.*] arg. q habens ecclesiā debet reparare eam, vt extra de eccl. ædi. de his. & c. vlt. hoc verum est, si habet tertiā quę debetur fabricæ, vt 10. q. 1. decreuimus. & q. 3. vnio.

† al. aliud

isto proposito ad illud †officium homines deduci, in quo nullo modo, quæ à monachis Deo promissa sunt, valeant adimpleri. Omnimoda enim est illius habitus, & istius officij diuersitas. Illic enim quies, oratio, labor manuum; at hic causarum cognitio, conuentiones, actus, publica litigia, & quæcumque vel ecclesiastica instituta, vel supplicantium necessitas poscit. Faciat autem Deus, ut tales sint hi, qui vel à nobis in isto habitu nutriuntur, vel in monasterijs crescunt; vt prouecta ætate, & vita probata non ad litigiorum officia, sed ad sacer dotium valeant promoueri.

dist. 77. c. vlt.

Gelasius tamen (sicut in tractatu de promotionibus clericorum inuenitur in capitulo illo, Monachus nouitius, &c.) permittit illos ex dispensatione fieri defensores[a]. 2 ¶ *Quòd vero sacerdotalium officiorum potestatem habeant; testatur Ambrosius dicens.*

¶ Clericorum officia celebrare monachi presbyteri non prohibeantur. C. XXI.

1. Cor. 9.

DOctos, ac probos monachos presbyterij honore dedicatos baptizare, prædicare, pænitētiā dare, debita miseris laxare, & decimarū, primitiarū, oblationū viuorū & mortuorū portione iusta perfrui debere moderata dispensatione cōmendamus; vt iusta Apostolū de altario, cui seruiunt, uiuentes, per obsequiū Dominicæ plebis panē & vinum immaculata benedictione transforment in corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi.

¶ *Apud B. Ambrosium nihil tale est inuentum: & videtur aucteris alicuius longe recentioris.*

Item Innocentius Papa.

¶ Beneficijs ecclesiasticis monachus presbyter libere perfruatur. C. XXII.

SI monachus ad clericatum promoueatur; beneficia ei pleniter & annonæ, & decimæ donentur absque vlla minoratione[b], & dilatione; vt quanto melius possis, iuxta possibilitatem suam, quando necessitas extiterit, ad opera ecclesiastica, & ipsam restaurandam[c] ecclesiam adiutorium faciat.

Item Gregorius.

¶ De eodem. C. XXIII.

Ans. l. 7. in fine

MOderamine Apostolicæ auctoritatis decernimus, vt monachi, si presbyterij honore dedicati sunt, cum ligandi soluendique potestate, decimarum, primitiarum, oblationum, donationum, quæ fiunt pro viuis, & pro defunctis portionem iuxta † canonem ad suam, proximorumque[d] utilitatem merito perfectioris iustitiæ nō minus, quàm ceteri sacerdotes laudabiliter sibi uendicent[e].

† al. iusto canon e

Idem.

¶ Clericorum officia monachi presbyteri libere administrent. C. XXIIII.

Ans. ibidem.

EX auctoritate huius decreti (quod Apostolico moderamine, & pietatis officio à nobis est constitutum) sacerdotibus monachis Apostolorū[f] figurā tenentibus liceat prædicare, baptizare, cōmunionē dare, pro peccatoribus orare, pænitentiā imponere, atq; peccata soluere.

Item ex decreto Bonifacij Papæ.

MOderamine.] CASVS. Monachi q sacerdotes erāt, in istis quattuor erāt, deteriores q̃ ceteri sacerdotes, scilicet in decimis, primitiis, oblationibus & donatiōibus viuorū & mortuorū: ideo pcipit Greg. vt monachi ī omnibus istis non minus sibi vendicent, q̃ ceteri sacerdotes ad suā proximorūque vtilitatem.

d ¶ *Proximorumque.*] arg. q de bonis ecclesiarum possumus subuenire cōsanguineis, vt 86. dist. nō satis. sed proximos hic appellat fideles.

Proximi qui sint.

e ¶ *Sibi uendicent.*] cū ergo ecclesia possit vēdicare decimas, patet, q dominiū decimarū est penes ecclesiā 1, licet decima nōdū sit tradita ei. decimæ. n. sunt Dei, vt ī. ea. reuertimini. Vnde ēt quēlibet possessorē ecclesia cōuenit super decimis, vt ī. e. decimæ. hoc enim est priuilegium ecclesiæ, q re nondū tradita facta est domina rei, vt extra de consuet. c 2. in fi. & C. de sac. san. eccl. vt inter diuinū. Quidā tñ dicūt, q ecclesia nō possit vēdicare decimā, nisi segregata sit: quia qui rē vendicat, specificare eā debet, vt extra de app. significantibus. sed hoc nihil est: quia incertam partē bene possum vendicare. vt ff. de rei vend. quæ de tota. & l. ex diuerso. & l. vl. Sed adhuc alia ratione videtur, q ecclesia non potest decimam vēdicare: quia nisi decima sit segregata ab aliis bonis, non desinit esse pioris domini. ff de polli. l. 2. §. vltimo. Sed illud est quando decima debetur ex voto, aliud qñ ex iure. Dicas ergo, q licet decima nōdum sit segregata, qđ tñ est ecclesiæ. Vel dicas, q totum illud frumentum est cōmune: qa cū frumentum voluntate dominorum cōmiscetur, fit cōe, & quodlibet granū fit cōe. tunc detur actio cōi diuidūdo, vt diuidatur. Sed si sine voluntate dñorum est cōmistum, tunc nō fit cōe, sed vēdicare potest vterque partē suā. ff. de rei vend. si frumentū. & insti. de re. diui. §. si duorū. sed nec illud videtur posse stare: quia cū semen nō fuit cōe, ergo nec frumentū. Vel dicatur q decimæ petantur per actionem confessoriam: quia ius præstandi decimam est seruitus quædam. Vel verius dicas, q petuntur condictione 2 ex canone, vel iudicis officio, vt ff. de condic. ex lege. l. vnica.

Decimarum dominiū est penes ecclesiam.

1 Aliàs, vendicare nō posset. ff. de rei vend. l. in rē. in princ. & l. sola. §. 1. Ar.

Decimæ qua actione peti possunt.

2 Quælibet condictio ex lege vel canone, & quælibet alia condictio ē actio in personam. instit. de act. §. sic itaque. Arch.

EX auctoritate.] CASVS. Quidā dicebāt, q monachi, qui sacerdotes erant, nō poterāt exercere officia sicut ceteri sacerdotes. Vnde Gregor. super hoc cōsultus dicit, q cū ipsi teneant figuram Apostolorū, ita licet eis exercere officiū vel officia diuina sicut Apostolis licuit, & sicut ceteris sacerdotibus licet.

f ¶ *Apostolorum.*] s. septuaginta duorum discipulorū. 21. dist. in nouo. episcopi enim tenent locū ipsorū. 68. dist. quorū vices. Vel proprie, scilicet quo ad propriorum renuntiationem.

Vnt nonnulli.] CASVS. Bonifacius in hoc c. redarguit quoſdã zelo amaritudinis inflãmatos, qui nitebantur monachos pſbyteros ab executione ſacerdotalis officii remouere. & ꝙ hoc facere nõ debeãt, probat exemplo beati Benedicti & aliorũ patrũ, qui hoc monachis nõ interdixerunt. Præcipit ergo vt ab huiuſmodi auſibus in poſterũ reprimantur. nam quanto quis melior eſt, tanto in illis officiis erit aptior & habilior.

a *Benedictus.*] arg. ꝙ omnia quæ non prohibuit ſanctus Benedict⁹, ſunt cõceſſa monachis. ſic 28. q. 1. iam nũc. 30. q. 3. illud.

b *Canonicis.*] regularibus, immo omnibus, vt videt̃ ar. 88. di. c. 1. & ẽt per totum. 11. q. 1. te quidem. 14. q. 4. c. 2. & 15. q. 2. c. 1. 23. q. vlt. his à quibus. extra de poſtul. clerici. & ext. ne cle. vel mona. multa.

HIS OMNIBVS. CASVS. Concludit Gra. ex s̃. dictis, ꝙ monachi ſacerdotalia officia poſſunt adminiſtrare, ſi ad hoc eliguntur a populo de conſenſu abbatis, epiſcopo eos inſtituẽte. quod probat per ſequentia ca. & primum cap. per te videre poteſ; quia planũ eſt.

c *Ic viue.*] ¶ *Multo tempore.*] i. vſq; ad decrepitam ætatẽ, vt 38. diſtin. nullus. vel multo, ideſt, per quinquenniũ, vt in procemio digeſtorũ. ff. de ſepara. l. 1. §. quod dictũ. Vel p trienniũ. C. de fideicom. l. 1. vel per biẽnium[1], vt inſt. de lite. ob. §. multum argu. hic ꝯ momentaneos magiſtros. 59. diſt. ſi officia. quia non mediocriter errat qui minus bonũ præfert, &c. vt j. de cõſe. diſt. 5. non mediocriter. & arg. ꝙ potius ſeniores magiſtri ſunt audiendi, vt 20. diſt. de quibus[2]. arg. contra. ff. de ædil. edict. præcipiunt.

[1] Subau. vel per decẽniũ. ff. q & à qui. l. ſi cũ. §. Ariſto.

[2] Vide qđ leg. & not. 24. q. 1. cum beatiſſimus.

I clericatus.] CASVS. Ruſticus rogauit Hiero. ut ſcriberet ſibi qualiter aliquis debeat aſcendere ad militiã clericalẽ, & vtrum ſit melius eſſe in eremo quàm in monaſterio cũ fratribus. Scribit ergo Hierony. ſibi dicens, ſiue docẽs, ꝙ ſi dignitatẽ eccleſiaſticã deſiderat, multa ipſe prius diſcat vnde poſſit alios edocere. & hoc in prima parte. In ſecunda parte dicit, quòd non ſpectat ad ſuam paruitatem, vel prælationẽ reprehendere ceteros monachos, id eſt, clericos. habent enim illi ordinẽ ſuum, quem qualiter debeant ſeruare, liber ad Nepotianum factus plene docebit. In tertia parte dicit, ꝙ tutius eſt eſſe in monaſterio cũ fratribus, quàm ſolus in eremo, vnde ab eremitica vita licite tranſitur ad monachatum, vt dixi s̃. ea. qui vere. ſed à monachali ad eremiticam non poteſt niſi de abbatis licentia fiat ratione debilitatis, vt 20. q. 4. monachum. Secunda pars incipit ibi, *Non eſt.* Tertia ibi, *Nunc monachi.*

d *Titillat.*] id eſt, delectat.

e *Humilitatis.*] id eſt, paruitatis.

f *Contubernium.*] ar. extra de ſta. mo. monachi. & 20. q. vlt. c. vl.

f *Contubernium.*] arg. ꝙ plus valet vita cõis q̃ uita eremitica, vnde

g *Et abſque doctore.*] ſi. 37. diſt. relatum.

¶ Monachi presbyterij honore decorati poteſtatem habent ligandi & ſoluendi. C. XXV.

Anſ. ibidem. Poly. l. 4. tit. 34. Iuo p. 7. c. 22.

SVnt nonnulli nullo dogmate fulti, audaciſſime quidem, zelo magis amaritudinis, quàm dilectionis inflammati, aſſerentes monachos, quia mundo mortui ſunt, & Deo viuunt, ſacerdotalis officij potentia indignos; neque pænitentiam, neque Chriſtianitatem largiri, neque abſoluere poſſe per ſacerdotalis officij diuinitus ſibi iniunctam poteſtatem: ſed omnino labuntur. *& infra.* ¶ Neque enim beatus Benedictus[a] monachorum præceptor almificus huius rei aliquo modo fuit interdictor: ſed eos ſæcularium negotiorum edixit expertes fore tantummodo. Quod quidem Apoſtolicis documentis, & omniũ ſanctorum patrum inſtitutis non ſolum monachis, ſed etiam canonicis[b] maximopere imperatur. [Nemo[α] enim militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus.] Nos vero tantorum patrũ inſtituti exemplis (quibus periculoſiſſimum eſt refragari) credimus à ſacerdotibus monachis ligandi ſoluendique officium Deo operante digne adminiſtrari; ſi eos digne contigerit hoc miniſterio ſublimari. *& infra.* ¶ Decertantes igitur monaſticæ profeſſionis presbyteros ſacerdotalis potentiæ arcere officio, omni modo præcipimus, vt ab huiuſcemodi nefandis auſibus reprimantur in poſterum: quia quanto quiſque eſt celſior; tanto eſt & in his potentior.

2. Tim. 2.

¶ *Caput hoc cum nonnullis aliјs miſſum eſt ex Hiſpania deſcriptum ex vetuſto codice Monaſterij Populeti: cuius hic eſt titulus,* Ex concilio Bonifacij Papæ, qui quartus à beato Gregorio: quomodo Monachis liceat cum ſacerdotali officio ubi, & ubi miniſtrare.

α ¶ Nemo enim.] *Hæc ſcripturæ ſententia abeſt à codice Populeti, Polycarpo, & Iuone.*

His omnibus auctoritatibus perſpicue monſtratur, monachos poſſe pænitentiam dare, baptizare, & cetera ſacerdotalia officia licite adminiſtrare. Quòd vero populi electione, epiſcoporum inſtitutione, & abbatis conſenſu poteſtatem ſuam exequi valeant; Hieronymi, Gelaſii, & Gregorij auctoritate probatur.

Ait enim Hieronymus ad Ruſticum monachum, epiſt. 4.

¶ Digne in monaſterio uiuens, per populi electionem ad clericatum poterit promoueri. C. XXVI.

SIc viue in monaſterio, vt clericus eſſe merearis. *& infra.* ¶ Multo[β] tempore[c] diſce, quæ poſtmodum doceas: & inter bonos ſemper ſectare meliores. Quòd ſi populus, vel epiſcopus te in clericum elegerit; age ea, quæ clerici ſunt.

β ¶ Multo tempore.] *Alia eſt verborũ ſeries, & clarior apud B. Hieronymum.* Cum ad perfectam, inquit, ætatem ueneris, ſi tamen uita comes fuerit, & te uel populus, uel pontifex ciuitatis in clerum elegerit; agito quæ clerici ſunt, & inter ipſos ſectare meliores: *& infra,* Multo tempore diſce quod doceas.

Idem ad eumdem eadem epiſtola ſuperius.

¶ Ad ordinem clericatus promoueri monachi poſſunt. C. XXVII.

Iuo p. 7. c. 4.

SI clericatus te titillat[d] deſiderium; diſcas quod poſſis docere: & rationabilem Chriſto hoſtiam offeras: ne miles ante quàm tyro, neprius magiſter ſis, quàm diſcipulus. ¶ Non eſt humilitatis[e] meæ, neque menſuræ iudicare de clericis, & de miniſtris eccleſiarum ſiniſtrum quidpiam dicere. Habeant illi ordinem, & gradum ſuum: quem ſi tenueris; quomodo tibi in eo viuendum ſit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. ¶ Nunc monachi incunabula, moreſque diſcutimus, & eius monachi, qui liberalibus ſtudijs eruditus in adoleſcentia iugum Chriſti collo ſuo impoſuit. Primumque tractandũ eſt, vtrum ſolus, an cum aliis in monaſterio viuere debeas. Mihi quidem placet, vt habeas ſanctorum contubernium[f]; nec ipſe te doceas, & abſque doctore[g] ingrediaris viam, quam numquam ingreſſus es.

Item Gelaſius Papa.

SI quis monachus.] CASVS. Quærebatur a Gelasio qualiter aliquis monachus debeat præfici ecclesiæ sæculari. Et rñ. ꝙ si dignus videatur sacerdotio, debet eligi ab eo ad quē electio spectat, & demũ præsentante abbate debet ordinari ab episcopo, & institui. Beneuēta. vero sic ponit casum. Quæsitũ est a Pelagio, vtrum monachus curã populi possit exercere? Et rñ. ꝙ sic, si a populo eligatur, ab ep̃o inuestiatur, abbate nihilominus offerente ipsum.

¶ In loco, quo abbas iudicauerit, monachus eligatur, & ab episcopo sacerdos ordinetur. C. XXVIII.

SI quis monachus fuerit, qui venerabilis vitæ merito, sacerdotio dignus videatur, & abbas, sub cuius imperio regi Christo militat, illũ fieri presbyterum petierit [a]; ab episcopo * debet eligi, & in loco, quo iudicauerit, ordinari; omnia, quæ ad sacerdotis officium pertinent, vel populi [b], vel episcopi electione prouide, ac iuste acturus.

* ¶ Episcopo.] *In duobus vetustis codicibus legitur*, ipso.

Item Syricius Papa ad Himerium, epist. 1. c. 13.

¶ Tempore maturitatis, ecclesiasticis monachi promoueantur ordinibus. C. XXIX.

Poly. l. 2. tit. 31. Ansl. l. 7. c. 101. Iuo p. 6. c. 53.

MOnachos quoque, quos tamen morum grauitas, & vitæ, ac fidei institutio sancta commendat, clericorũ officijs aggregari & optamus, & volumus: ita vt, qui intra tricesimum ætatis annum sunt digni in minoribus; per gradus singulos crescente tempore promoueantur ordinibus: & sic ad diaconatus, vel presbyterij insignia maturæ ætatis consecratione perueniant: nec statim saltu [c] ad episcopatus [d] culmen ascendant; nisi in his eadem, quæ singulis dignitatibus superius [e] præfiximus, tempora fuerint custodita.

Item Augustinus ad Eudoxium, epist. 81.

¶ Ecclesiastica officia nec auida electione monachi suscipiant, nec blandiente desidia respuant. C. XXX.

Pann. l. 3. c. 179.

VOs autem fratres exhortamur in Domino, vt propositum vestrũ custodiatis, & vsque ad finem perseueretis: ac si quam operam [f] vestram mater ecclesia desiderauerit; nec elatione auida suscipiatis [g]; nec blandiente desidia respuatis: sed miti corde obtemperetis Deo, cum mansuetudine portantes eum, qui uos regit, qui dirigit mites in iudicio, qui docet mansuetos uias suas; nec uestrum otium necessitatibus [h] ecclesiæ præponatis †: cui parturienti si nulli boni ministrare uellent; quomodo nasceremini, non inueneritis.

Psal. 24.

† Pelagius

Item Pelagius Papa Bono episcopo Sauinati.

¶ Gelasius † quemdam Ruffinum monachum iubet sacerdotem fieri, & in quadam basilica ordinari. C. XXXI.

Poly. l. 2. tit. 32. Ansl. l. 7. c. 96. ex Gelasio.

IN parochia tua, basilica S. Laurentii, quæ in possessione [i] filii, & consiliarij nostri viri magnifici Theodori fundata est, officiũ presbyterii deesse cognouimus. Et quia præfatus filius noster nobis retulit, se inuenisse Ruffinum quemdam monachum olim sibi uita, religione, & moribus comprobatum, & hunc postulat ibi presbyterum consecrari (quod subito [k] fieri nos prorogata † [l] obseruantia non acquieuimus) ideo dilectio tua his litteris acceptis, sabbato ueniente faciat eum diaconum [m]; &, si Deus uoluerit, & uixerimus, mediana [n] hebdomada presbyterum faciemus [o]; quatenus superueniente Paschali festiuitate sacra ministeria in memorata basilica à persona competenti ualeant adimpleri.

† al. prorogata

a ¶ Petierit.] aliàs nõ posset, vt 58. di. ca. 1. & 2. & j. ea. monachi.

b ¶ Vel populi.] populi nõ est eligere, sed testimoniũ dare electo, vt 23. dist. cap. 1. sed ep̃s vel archidiaconus vel archipresbyter eligit secundum cõsuetudinē loci, vt extra de offi. dele. sup eo. Io.

MOnachos.] CASVS. Quæsitum fuit à Syriaco Papa, vtrum monachi bonæ vitæ possint clericorũ officiis aggregari? & rñ. ꝙ sic, ita vt intra annos xxx. à minoribus incipientes ordinibus, in tēpore à canonibus præfixo gradatim ascendant, nec saltu ad episcopatũ promoueantur, nisi legitima tēporis interstitia fuerint custodita. Tēpore a canonibus præfixo, quare secundum tempus determinatum a iure. *Dignitatibus*, id est, ordinibus aliis.

c ¶ Nec statĩ saltũ.] i. prætermissis ordinibus, vt 52. dist. solicitudo, vel i. nõ seruatis debitis interstitiis, vt 77. di. in singulis. sed est contra 77. dist. ca. vlt. vbi dicitur, ꝙ monachus omnes ordines intra annum potest recipere. sed illud ex dispensatione, quod hic dicit, est ius commune.

d ¶ Ad episcopatus.] vt si sit presbyter, post decem annos potest episcopus fieri, vt 77. dist. quicunque.

e ¶ Superius.] s. 77. dist. c. 1. 2. & 3. Io.

VOs autem.] CASVS. Quidam erant monachi vel canonici regulares, qui qñ eligebantur ad dignitates, respuebãt omnino: quod dicit Aug. non esse faciendum, sed auide dignitates appetere non debent, nec eas respuere cũ necesse est; sed miti corde obtēperare: qm̃ si otiũ necessitatibus ecclesiæ semper præponeretur, nullus inueniretur, per quem renasceretur ecclesia.

f ¶ Operã.] argu. ꝙ si clericus scit operas aliquas: illas tenetur præstare ecclesiæ. extra de postul. c. fi. sed cuius expensis præstabit eas? videtur, ꝙ expensis ecclesiæ, vt arg. 12. q. 2. charitatem. maxime si nõ habet propriũ, de quo hic loquitur. Secus tamen est in liberto, qui p̃stabit operas propriis sumptibus patrono suo, nisi pauper sit, vt ff. de ope. lib. suo. hic tamen non loquitur de talibus operibus, sed tantũ de postulatione vel p̃latione recipienda. Itē arg. ꝙ si alicui de ecclesia iniungitur aliqua legatio, tenetur eã recipere, vt 3. q. 1. c. nulli.

Libertus propriis sumptibus præstare debet operas patrono.

g ¶ Suscipiatis.] si. 8. q. 1. in scripturis a.

a Et ca. sciendum & c. qui episcopatum 2. q. 6. sicut is. secundum L.

h ¶ Necessitatibus.] s. 7. q. 1. scias.

IN parochia.] CASVS. Casum istum sic pone. Theodorus cõsiliarius Papæ petiit a Papa Ruffinum monachũ in presbyterũ ordinari in basilica sancti Laurētii: quã quondam ĩ sua possessione fundauerat, & in parochia Boni ep̃i Sauinati. vnde Papa præcipit Bono episcopo, vt ĩ proximo sabbato faciat eum diaconum, & in media hebdomada Papa eum in presbyterũ ordinabit, vt in præfata basilica sacra ministeria ĩ paschali festiuitate valeat adimpleri.

i ¶ In possessione.] id est, quæ fuit eius. si. 18. q. 2. abbatem. cum enim fundata est ecclesia, nullam habet ibi potestatem, vt 10. q. 1. nouerint.

Monachũ à patrono præsentatum debet ep̃s instituere.

k ¶ Quod subito.] tempore enim indgemus vt aliquid maturius agamus. 50. distin. penderet. in prin.

l ¶ Prorogata.] id est, dilatata.

m ¶ Eum diaconum.] ergo subdiaconus erat iste, qui fuit electus ad regimē parochialis ecclesiæ. Subdiaconus enim ad hoc licite eligitur, vt extra de ætate & quali. præterea. immo ēt ad ep̃atũ, vt extra eo. tit. à multis. Itē aliud notabile est hic, ꝙ si patronus p̃sentat ep̃o monachũ aliquem, ꝙ tenetur ep̃s eum instituere. & dicũt quidam ꝙ tunc tenetur ep̃s eum recipere cum subest necessitas, vel vtilitas, vt j. ea. cũ pro vtilitate. & 55. dist. priscis. & id quod legitur extra de sta. monach. & c. quod Dei. intelligunt, ꝙ non debent præfici parochialibus ecclesiis, nisi subsit necessitas vel vtilitas. Ioan. Sed certe idem est de quolibet alio clerico. B.

n ¶ Mediana.] cum cantatur, Sitientes.

n ¶ Mediana.] s. 77. dist. in singulis contra §.

§ Dic clarius mediana, id est, ĩ sabbato quod p̃cedit Dominicam de Passione eũ cãtatur, Sitientes. tunc enim celebratur generalis ordinatio clericorum. 63. dist. principali. 75. distin. ordinationes. Hug.

o ¶ Faciemus.] per alium. quem enim Papa in diaconum ordinat, amodo non potest recedere ab ipsa curia Romana, vt 1. q. 1. filium.

S*I quem.*] CASVS. Quidã clerici facti sunt monachi. quæsitũ est à Greg. vtrum de monachali proposito possint eligi ad ecclesiam sæcularem? Et respondet ꝙ sic: si episcopus cui ante militauerant, eos dignos iudicauerit.

a ¶ *In monasticam.*] s̃. 7. q. 1. hoc nequaquam. cõtra. sed ille ad pænitentiã descendit, hic meritũ augere proposuit. quod vbi nõ exprimitur ex varietate præsumit̃ administrationũ relictarũ: & hoc bene distinguit̃ extra de renun. post translationẽ.

M*Onachi.*] CASVS. Statutum fuit in concil. Agathẽsi, vt monachi exeuntes de monasteriis causa vagãdi, nec ĩ ciuitate nec extra ad clericatus officiũ ordinentur, nisi abbas dederit eis testimonium. Sed si expedierit, cum consensu & voluntate abbatis ab ipso fiat.

b ¶ *Ad officium.*] officiando ecclesiam: sed priuatim possunt celebrare extra de cler. peregri. cap. tuæ.

c ¶ *Nec in ciuitatibus.*] non est dubium quin à clericatu transeatur ad monachalẽ vitam: quia districtior est uita monachorum, q̃ clericorũ. Sed mirum est quomodo ad clericalem vitam permittitur transire à monachali vita, vt hic & in p̃cedenti c. & 58. dist. c. 1. & 2. cũ de magis districta vita adminus districtam vitã transire nõ licet, vt 93. dist. legimus. in fi. Respõ. ad prælaturã ideo trãsit ex dispensatiõe, vt prosit, & tunc votum non frãgit, quia istud ĩ melius cõmutatur. melior est enim publica vtilitas, q̃ priuata. s. ea. vos autẽ. qui autem sic transit, vt præsit, peccat mortaliter. votũ enim frangit.

Monach⁹ ad clericalem vitã trãsire permittitur.

d ¶ *Consensu.*] hoc est s̃. 58. dist. c. 1. & 2. lo.

C*Vm pro vtilitate.*] CASVS. Duo episcopi ꝯ iustitiam faciebant. nam sine consensu abbatum monachos ordinabant, & à monasteriis tertiam vel quartam decimarum & cathedraticũ exigebant: & ideo reprehenduntur in concilio Ilerden. & prohibet concilium ne decetero talia fiant.

e ¶ *Pro vtilitate.*] vel pro necessitate. s̃. c. proxi. & 55. dist. priscis. sed s̃. ea. c. in parochia. indistinctè loquitur.

f ¶ *Cum abbatis.*] videtur ergo, ꝙ episcopus inuito abbate non possit monachũ præficere ecclesiæ alicui, vel facere ipsum clericũ suũ, vt hic, & s̃. c. proxi. & 58. dist. c. 1. & 2. Sed contra s̃. ea. qui vere. & 2. q. 7. cum pastoris.

g ¶ *Diœcesana.*] id est, nec tertiam nec quartam dabũt episcopo: sed de hoc notatum est 10. q. 1. in summa.

M*Onachi.*] CASVS. Duo prohibentur in hoc c. Primũ est ne monachi sine abbatis imperio ecclesiasticũ assumãt officiũ. Secundum est, vt non sint aduocati vel iudices vel procuratores, nisi pro vtilitate monasterii, & abbate imperante.

h ¶ *Ecclesiasticum.*] officiando ecclesiam. sed priuatim possunt celebrare.

i ¶ *Vtilitas.*] ergo licet aliquid bonum & vtile sit, nõ t̃n est agendum, nisi eo mõ quo fieri debet, vt 11. q. 3. q̃d ergo. 12. q. 2. quatuor. & j̃. de ꝯsec. dist. 5. nõ oportet. & ff. de re mili. l. 3. §. in bello.

k ¶ *Abbate.*] põt ergo monachus esse procurator eccl'æ suæ de licentia sui abbatis, & ẽt aliorũ, s̃. ea. q vere. & 86. dist. peruenit. & dixi s̃. ea. de p̃sentium. videtur ẽt ꝙ sine mandato, vt C. de procu. exigendi. sicut miles procurat causam sui numeri: qui aliàs nõ potest esse procurator, vt ff. de procur. filiusfamilias. Sed hæc rõ non habet hic locum: quia monachus nec cauere potest de rato, nec præstare cautionẽ iudicatum solui, ad quę tenetur p̃curator, qui sine mandato interuenit: si tamen gessit vtiliter, & ecclesia habet ratum, non propter hoc potest irritari, q̃d factum est, vt C. de procu. non eo minus. arg. contra. 96. dist. bene. in fi.

Item Gregorius li. I. regesti, epist. 40.

¶ Qui de clerico monachus efficitur, proprio episcopo ordinante poterit eligi, & consecrari. C. XXXII.

SI quem à clericatu in monasticã [a] contigerit venire conuersationẽ; si talis vitæ monachus fuerit, vt episcopus, cui antea militauerat, eũ dignum sacerdotio præuideat; in loco, quo iudicauerit, eligi poterit, & ordinari.

¶ *Verba ipsa B. Gregorij hæc sunt.* Si quos autem à clericatu in monachicam conuersationem venire contigerit; non liceat eis ad eamdem, uel aliam ecclesiam, quarum pridem milites fuerant, sua voluntate denuo remeare: nisi talis uitæ monachus fuerit, ut episcopus, cui ante militauerat, sacerdotio dignum præuiderit, ut ab eo debeat eligi, & in loco, quo iudicauerit, ordinare.

Item ex concilio Agathensi, c. 27.

¶ Sine testimonio abbatis ad clericatus officium monachi non eligantur. C. XXXIII.

MOnachi vagantes, ad officium [b] clericatus (nisi eis testimonium abbas suus dederit) nec in ciuitatibus [c], nec in parochijs ordinentur [α], *& infra.* ¶ Si enim necesse fuerit clericum de monachis ordinari; cum consensu [d] & voluntate abbatis præsumat episcopus.

Iuo p. 3. c. 157.

α ¶ Ordinentur.] *In concilio ipso sequitur. c. finale.* j̃. 20. q. 4.

Item ex concilio Ilerdensi, c. 3.

¶ Cum abbatis voluntate monachi ordinentur, quos pro vtilitate ecclesiæ episcopus ordinare voluerit. C. XXXIIII.

CVm pro vtilitate [e] ecclesiæ aliquos monachorum episcopus probauerit in clericatus officio promouendos; cum abbatis [f] voluntate debẽt ordinari. Ea vero, quæ in iure monasterij de facultatibus offeruntur, in nullo diœcesana [g] lege ab episcopis contingantur.

Item ex concilio Tarraconensi, c. 11.

¶ Sine abbatis imperio ecclesiastica ministeria monachi celebrare non præsumant. C. XXXV.

¶ *Talis est rubrica in plerisque vetustis. Nam in vulgatis erat,* Sine abbatis imperio ad clericatus officium monachi non eligantur.

MOnachi à monasterio foras egredientes, ne aliquod ministerium ecclesiasticum [h] præsumant agere, prohibemus: nisi forte cũ abbatis imperio. Similiter, vt nullus eorum, id est monachorum, forensis negotij susceptor, vel executor existat; nisi quod monasterij exposcit vtilitas [i], abbate [k] sibi nihilominus imperante.

Item Augustinus ad Aurelium, epist. 76.

¶ Ad clericatus militiam non eligantur desertores monasteriorum. C. XXXVI.

LEgi epistolam benignitatis tuæ de Donato, & fratre eius; & quid responderem, diu fluctuaui. Sed tamen etiam, atque etiam cogitanti quid sit vtile saluti eorum, quibus in Christo nutriendis seruimus; nihil mihi aliud occurrere potuit, nisi non esse istam viam dan-

Iuo p. 7. c. 7.

L*Egi.*] CASVS. Donatus & frater eius monachi, erãt in parochia Augustini: qui cõtra volũtatẽ eius egressi de monasterio, reuersi sunt in regionẽ suã, vbi præsidebat Aurelianus ep̃s, à quo petierunt ad clericale officium promoueri; asserentes se de voluntate Augustini venisse, vt potius essent vtiles suis q̃ alienis. sed Aurelianus de hoc dubitans consulit Augustinum, si de uoluntate eius recesserunt, & an uelit ut promoueantur ad ordinem, ut prælationẽ clericalẽ. Nunc Aug. rescribit ei dicens, ꝙ eo renuente recesserũt, & dicit ꝙ promoueri nõ debẽt. Et hoc probat quattuor rõnibus. Prima est p̃p malũ exẽplũ; quia si isti fugitiui ordinarentur, putabunt alij facilius se promoueri, si eodẽ modo fugiant. Secunda est: q̃a iniuria fit ordini clericorũ, si tales eligantur, cum de monasterijs non soleant eligi vel assumi ad clerum, nisi meliores, & proba-

& probatiores. Tertia ratio est: quia laici nos deridebunt dicentes, ꝙ malus monachus bonus clericus est. Quarta est: qa bonus monachus vix bonum clericum facit. Vbi autem rationes incipiunt, facile per te videbis.
a ¶ *Deteriores.*] nam nemo ex delicto suo facit conditionẽ suam me-

rum vel cardinalium insimul ecclesiasticam militiam & monasteriorum dispensationem sibi reseruare cõtendant; quod fieri nõ debet, vt probatur per duo seq. cap.
e ¶ *Illud vero Gregorij*] vt §. ea. c. 2.
N ¶ *E pro cuiuslibet.*] CASVS. In archiepiscopatu Rauennæ cum monachi vel abbates ad ecclesiasticũ officium promouerentur, in monasterijs potestatem sibi reseruare volebãt. præcepit ergo Greg. Mariniano epo Rauennati, ne hoc decetero fieri patiatur.
f ¶ *Sacrum.*] id est, episcopatum 2.
g ¶ *Accesserit.*] bene dicit, accesserit, scilicet cum effectu. non enim desinit esse prioris ecclesiæ prælatus, nisi habeat corporalem possessionem secundæ, vt 21. q. 2. si quis iam. & extra de ele. cum in cũctis. sed de hoc dr̃ 93. dist. si qui epi. Ioan.

2 De hoc 18. q. 1. in summa.

P ¶ *Resbyteros.*] CASVS. In episcopatu Syracusano quidam volebant dignitatẽ ecclesiasticam gubernare, in monasterijs esse abbates, vel econuerso. quare præcipit Grego. Maximiano episcopo, vt hoc fieri nõ permittat. nam cum vnum officium propter sui magnitudinem aliquis diligenter nõ possit adimplere, incongruum est vt videatur ad vtrumque idoneus, & bonus.
h ¶ *Abbates.*] Sed quomodo poterant clerici sæculares eligi in abbates, cum hoc sit prohibitũ, vt extra de elect. cum causam. & melius eod. tit. cum in magistrum, & eod. tit. cum ad nostram? Respõd. non eliguntur, sed postulantur. sic 56. distin. Osius. sed forte cum prius erant monachi, fuerunt assumpti ad parochiales ecclesias, & postmodum cum electi essent in abbates, volebãt retinere ecclesias priores 3. & ex hoc vr̃ esse melior cõditio monachorũ q̃ clericorũ, si monachi licite eliguntur ad sæculares prælaturas, & clerici non possunt eligi ad monachorum prælaturas, cum sit arg. 2. q. 7. sicut. ĩ. 28. q. 1. omnes. Sed quæro rationẽ illius diuersitatis. Si dicas ideo qa clericus non est peritus in regula monachali: eadem ratione nec monachus potest eligi in epum, si nõ est peritus in regula clericali, vt s̃. c. sic viue. & c. seq. quod concedo. Sed quid si clericus sit peritus in regula monachali, numquid potest eligi in abbatẽ, cum ratio constitutionis cesset in eo, vt 61. dist. §. his omnibus. ver. sed sciendũ? Dico ꝙ nõ: quia licet sciat regulam, non tñ probatus est in ea, & graue est inexpertos, &c. vt 19. q. 3. monasterijs. quia nec ipse est probatus in habitu, nec ipse probauit habitum, in quo maxima vis ordinis consistit.

Clerici sęculares non eligunt ad prælaturas regulares.

3 Scilicet parochiales, in quibus erant intitulati: & hanc lecturã habes ĩ. ea. §. superiori, secundũ Lau.

† al. facilior

Pann. l. 3. c. 180.

dam seruis Dei, vt se facilius putent eligi ad aliquid melius, si facti fuerint deteriores [a]. Et ipsis enim facilis † lapsus, & ordini clericorum fit indignissima iniuria, si desertores monasteriorum ad militiam clericatus eligantur: cum ex eis, qui in monasterio permanent, non tamẽ nisi probatiores, atque meliores in clerum assumere soleamus: nisi forte (sicut vulgares dicunt) malus choraula [b], bonus symphoniacus est; ita ijdem ipsi vulgares de nobis iocabuntur dicentes, malus monachus, bonus clericus est. Nimis dolendum, si ad tam ruinosam superbiam monachos surrigamus, & tam graui contumelia clericos dignos putemus, in quorum numero sumus: cum aliquando etiam bonus monachus vix bonum [c] clericum faciat, si adsit ei sufficiens continentia, & tamen desit instructio [d] necessaria, aut personæ regularis integritas. Sed de istis credo arbitrata sit beatitudo tua, nostra voluntate (vt suis potius corregionalibus vtiles essent) de monasterio recessisse: sed falsum est: sponte abierunt, sponte deseruerunt, nobis, quantum potuimus, pro eorum salute renitentibus.

§. ead. c. nemo

3 *His omnibus auctoritatibus monstratur, quòd monachi, qui sunt à populo electi, & ab episcopo cum consensu sui abbatis sunt ordinati, legitime potestatem suam exequi valent. Illud vero Gregorij* [e]*: [Nemo potest obsequijs ecclesiasticis deseruire, &c.] de illis intelligendum est, qui in numero Cardinalium, vel episcoporum ordinati, monasterij sui dispensationem sibi reseruare contendunt.*

Vnde idem Gregorius scribit Mariniano episcopo Rauennati, lib. 6. epist. 40. seu c. 204.

¶ Pro abbatis, vel monachi promotione nullo modo grauentur monasteria. C. XXXVII.

† al. p promotionem

NE pro † cuiuslibet monachi, aut abbatis promotione onus fortasse aliquod monasteria substineant, studendum vobis est, vt si quispiam abbatum, aut monachorum ex quocumque monasterio ad clericatus officium, vel ordinem sacrum [f] accesserit [g], non illic aliquam habeat vlterius, vt diximus, potestatem.

Idem Maximiano Syracusano episcopo, lib. 3. epist. 11.

¶ Qui ecclesiis quoquomodo militant, abbates monasteriorum esse non possunt. C. XXXVIII.

Ans. l. 7. c. 163.
Poly. l. 3. tit. 15.
† fieri] orig.

PResbyteros, diaconos, ceterosque cuiuslibet ordinis clericos, qui ecclesiis quoquomodo [*] militant, abbates [h] per monasteria esse † non permittas: sed aut admissa [*][i] clericatus militia monasticis non prouehantur ordinibus: aut si in abbatis loco permanere decreuerint; clericatus nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim incongruum est, si cum vnum ex his præ sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad vtrumque [k] iudicetur idoneus.

* ¶ Quoquomodo.] *Hæ voces absunt ab originali impresso, & manuscripto.*
* ¶ Admissa.] *Sic in vetustis quoque codicibus Gratiani, & epistolarum B. Gregorij, & ceteris earumdem editionibus, præter antiquam Parisiensem, in qua & apud Anselmum legitur,* aut omissa clericatus militia monachichis promoueantur ordinibus.

Hoc vel generaliter, vel speciali priuilegio dictum potest intelligi: sicut & de quodam monasterio in regesto Gregorij legitur hoc modo.

meliorem. sic 12. dist. nos consuetudinẽ. ff. de don. inter vi. & vxo. l. 3. §. 1. & ff. ꝙ vi aut clam. Seruius. sic extra de simo. sicut, in fin. & extra de sent. excom. si vere. Et econuerso ex merito non debet qs consequi pœnam. extra de fideiuss. peruenit. extra de dona. inter vir. & vxo, & si necesse.
b ¶ *Malus choraula.*] q incipit cãtũ in choro, vel q choreas ducit.
c ¶ *Bonum.*] id est, perfectum 1 sunt tñ monachi meliores, id est, perfectiores clericis, & sic non obstat ꝯ 47. dist. quamtumlibet.
d ¶ *Instructio.*] sufficit monacho, quòd tantum bonus sit, licet sit illiteratus vel irregularis: quæ duo nocent clerico promouendo. 55. dist. c. 1. & 36. dist. illitteratos.
HIS AVTEM OMNIBVS. Hæc est tertia pars quæst. in qua probat quod dicitur, ꝙ nullus debet tenere locum in monasterijs & in ecclesiis sæcularibus. Ioan. de Fan.
CASVS. Concludit Grat. ex supradictis c. dicens, ꝙ si monachi à populo eligantẽ, ab epis cũ consensu abbatis possunt ad militiam ecclesiasticã ordinari. Sed qa Grego. vr̃ dicere ꝯrium. vt s̃. ea. q. nemo. ideo dicit illud c. intelligi de illis qui ordinati in numero epo-

i ¶ *Admissa.*] ergo delinquenti datur electio. sic extra de iure patro. 4 eã te. arg. contra. ff. de peti. hære. si rem & pretium.
k ¶ *Ad vtrumque.*] simi. 70. dist. sanctorum. & C. de accessl. l. vlti. s̃. 89. dist. singula.

4 Aliâs, de æta. & quali.

HOC VEL GENERALITER. CASVS. Dictum est s̃. ꝙ abbas electus in sæcularem prælatũ non debet ipse abbas remanere,

manere vel etiam aliquis electus secularis ꝑlatus in abbatem non permittitur habere militiam clericalē. Nūc vero dicit, ꝙ hoc potest intelligi generaliter de omnibus, vel specialiter de quibusdam, qđ probat per seq. cap. Sed prædictum proximū cap. intelligitur, qn̄ simul volebant habere vtrūque. sed ad alterum poterit eligi, vnde quia s̄m hoc negaremus Gregorium & beatum Martinū & alios multos nō habuisse officium ꝑdicādi. sed sic sunt supradictę obiectiones intelligēdæ, vt ex eo ꝙ quis monachus est, nō doceat: sed sua & aliorū peccata plangat. & ex eo ꝙ ad clericatum eligitur, officium habeat docendi. In tertia parte ponit aliam solutionem, dicens

¶ De quodam xenodochio, cuius abbas ad episcopatum eligi prohibetur. C. XXXIX.

HInc est etiam, quòd xenodochium, atque † monasterium, quod in eodem Francorum regno constitutum est, quia per ambitiones, & contentiones quorumdam non canonice tractabatur, à peruersitate malorum liberare cupiens præcepit; vt sine regali prouisione †, & monachorum electione nullus ibi abbas aliqua umquam subreptione introduceretur. Præcepit etiam, vt eiusdem monasterij abbas numquam [a] ad episcopatum eligeretur: ne forte occasione episcopatus abbatia aliquid detrimenti [b] pateretur. Quod priuilegium ita est illius ecclesiæ; vt communem legem regibus, vel abbatibus omnino dare non possit. Non enim quod vni sigillatim [c] conceditur, statim omnibus conuenit.

† al. seu

† al. prouidentia

¶ *Auctor huius capitis refert constitutionem B. Gregorij de abbate xenodochij in ciuitate Augustudunensi, quæ habetur lib. 21. regesti, epist. 10.*

Superiori auctoritate [d] non prohibentur abbates [e] sacerdotes fieri: cum beatus Benedictus iubeat abbatem fratribus egredientibus, & regredientibus benedictionem dare: quod non nisi sacerdotum [f] est. Lectionē [g] quoque Euangelij similiter abbati ad legendum tribuit: quam subsequenti oratione legere similiter sacerdotalis officij est. Sed tales sacerdotes, vel diaconos fieri [h] prohibet, qui in ecclesiastica militia cogantur iugiter permanere. ¶ *Item illud Hieronymi ad Riparium presbyterum [Monachus non docentis, sed plangentis habet officium.] & ad Heliodorum [Alia causa est monachi, alia clerici.] & ad Rusticum [Sine consilio presbyterorum monachis nihil agere licet.] non ita generaliter intelligendum est, vt nulli monachorum liceat docendi officium assumere: ne beatum Gregoriū, aut Augustinum Anglorum episcopum, beatum quoque Martinum, innumeros etiam, quos de monachica conuersatione ad summū sacerdotij gradum scriptura testatur [i] esse promotos, cogamur negare officium docendi habuisse: aut in die cōsecrationis suæ asseramus eos à priori proposito discessisse: quod (vt Innocentius testatur) nulli facere licet. Voluit ergo Hieronymus distinguere inter personam monachi, & clerici; ostendens, quid cuique ex proprio officio conueniat.* ¶ *Aliud enim conuenit cuique ex eo [k], quòd monachus est: aliud ex eo, quòd clericus est. Ex eo, quod monachus est, sua, & aliorum peccata deflendi habet officium: ex eo, quòd clericus, docendi, & pascendi populum.* ¶ *Monachos [l] vero vsque ad tempus Eusebij, Zozimi, & Syricij monachos simpliciter, & non clericos fuisse ecclesiastica testatur historia. Idem etiam Hieronymus [a] refert monachos Scythiæ † conuenisse in vnum, vt sacerdotem sibi inuenirent, qui eis Missarum solennia celebraret.*

s̄. ea. monachus
s̄. ea. alia causa.
s̄. ea. ecclesia.
† al. Scetia

[a] ¶ Hieronymus.] *Io. Andreæ ait esse in epist. de oper. & humil. monachorum. In tomo autem secundo operum ipsius B. Hieronymi in epist. 60. quæ est Epiphanij ad Ioānem Hierosolymitanum, ab eo latine reddita, legitur Epiphanium ordinasse presbyterum monachis pascentibus, qui eis Domini sacramenta conficeret. Erat autem monasterium in diœcesi Ioannis.*

Item Leo Augustus lib. 1. codicis de episcopis & clericis, le. 40.

¶ *In codice Iustiniani hac lex ipsi Iustiniano tribuitur, non Leoni.*

¶ Omnes clerici, vel monachi tutelæ immunitatem habere debent. C. XL.

GEneraliter sancimus omnes viros reuerēdissimos episcopos, nec-

vn̄ mihi sine præiudicio melioris intellect⁹, ꝙ Gratianus male continuauerit. B.

HInc est etiā.] Casus. Bene, sic ponit hūc casum. De quodam monasterio Franciæ abbates in ep̄os eligi cōsueuerant, de quorum electione monasterium grauabat, & postea ꝑ seditiones & ambitiones abbates nō canonice substituebant. Dedit ergo Grego. speciale priuilegiū & regi Francorum, & ipsi monasterio. Regi, vt deberet electioni abbatis interesse, ne aliqua seditio oriretur. Monasterio, ne decetero abbas inde ad ep̄atū eligeret. Quod priuilegium ita est speciale illius regis & illius monasterij, vt ad consequentiam aliorum trahi non debeat.

a ¶ Numquam.] sed nōne potius est opprobrium q̄ priuilegium, ꝙ abbas in ep̄m eligi ꝓhibeatur. Respōdeo, in hoc est priuilegium ꝙ ecclesia non cogitur dare abbatem, si eligitur in episcopum.

b ¶ Detrimenti.] solent enim abbates electi in ep̄os dispergere res ecclesiæ suę, cum se recessuros sperant, quia non parcit populis regimē breue. arg. ff. de exer. l. 1. circa prin. de pœ. di. 3. inter hæc hircum.

c ¶ Sigillatim.] Arg. ꝙ priuilegium cōcessum vni non extenditur ad alios. s̄. 100. distinctio. ꝯ morem. 7. q. 1. petisti: tn̄ ius vni concessum extenditur ad alios. s̄. distin. 5. eius vero. Item quod primatibus conceditur, vr̄ concesum & illis qui subsunt eis, vt C. de aduoc. diuer. iud. l. restituēdæ. Item licet personalia iura nō extendantur ad alios, tn̄ quandoque possunt concedi alijs. nam minor cedit alijs beneficiū restitutionis, vt ff. eo. l. quòd si minor. in princ. licet sit arg. contra, vt ff. de admi. tuto. l. licet ex pluribus. & ff de reg. iur. l. in omnibus.

Abbas in episcopū quādoque nō eligitur.

Id est, non potest cogi per aliquem aliū à Papa.

Priuilegium vni ad alterum non extenditur.

SVPERIORI. Casus. Gratian. hic aliter interpretatur illud c. presbyteros q̄ in superiori s̄. & melius. Diuiditur ergo iste s̄. in tres partes, in prima parte dr̄, ꝙ per istud cap. presbyteros & diaconos, non prohibent abbates fieri sacerdotes: cum beatus Benedictus præceperit abbates dare benedictionē suis fratribus, qđ officium non est nisi sacerdotū: & Euāgelium legere, quod est sacerdotū officium. sed prohibent tales fieri sacerdotes & diaconi, q̄ in clericali militia cogunt iugiter permanere retinēdo abbatias, vel econuerso. In secunda parte rn̄det quibusdam obiectionibus supradictis, in quibus dr̄, ꝙ officium monachi non est docere, sed plangere, & ꝙ sine concilio ꝑsbyterorū eis nil agere licet, & similia. & dicit nō esse ita intelligendū, vt monachis nō liceat docere, cens ꝙ omnia supradicta c. quæ prohibent monachis officia clericorū exercere, loquunt de quibusdam monachis laicis & ad hoc probandū inducit auctoritatē Hierony. & legem sequentē. Secunda pars incipit ibi, *Item illud*. Tertia ibi, *Monachos vero.*

d ¶ *Superiori auctoritate.*] s. presbyteros.

e ¶ *Abbates.*] id est, sacerdotes non prohibentur fieri abbates.

f ¶ *Nisi sacerdotum.*] vt 25. dist. perlectis.

g ¶ *Lectionem.*] hoc melius intelligunt illi, qui nouerunt regulā beati Benedicti.

h ¶ *Fieri.*] supple abbates.

i ¶ *Testatur.*] s̄. ea. de monachis.

k ¶ *Ex eo.*] sic aliud facit quis in eo ꝙ homo, & aliud in eo ꝙ peccator, vt 23. q. 4. duo ista.

l ¶ *Monachos.*] alia solutio.

GEneraliter.] Casus. In hac lege ponuntur quinque genera personarum, scilicet epi, presbyteri, diaconi, & subdiaconi & mo-

& monachi, licet non sint clerici: quibus omnibus Leo Imperator cócedit priuilegium, vt donec sacrosanctis ecclesiis & omnipotenti Deo seruiunt, sint immunes ab omni tutela & cura cuiuscumq; generis & cuiuscumque personæ. Si vero diuagantes officiis non intersint, istã non habeant immunitatem, quod præcipit obseruari

præstare cogantur: & ad hoc probandum inducit Constantini legem cuius casus patet, & etiam legem Honorii.

c ¶ *Sordidorum.*] vt calcis coquendę, arenæ fodiendæ, & similiũ.

d ¶ *Mancipia vestra.*] similiter vxores, vt C. de episco. & cleri. l. 2. & eorũ coloni, vt 89. dist. indicatum. & eorum familia, vt 12. q. 2. ecclesiarum.

non presbyteros, siue diaconos, & subdiaconos, & præcipue monachos [a], licet non sint clerici; immunitatem ipso iure omnes habere tutelæ, siue testamentariæ, siue datiuæ, siue legitimæ: & non solum tutelæ esse eos expertes, sed etiam curæ, non solũ pupillorũ, & adultorũ; sed & furiosi, & surdi, & muti, & aliarum personarũ; quibus tutores, vel curatores à veteribus legibus dantur. Eos tamen clericos, & monachos huiusmodi habere beneficium sancimus; qui apud sacrosanctas ecclesias, vel monasteria permanent; non diuagantes [b], neque circa diuina ministeria desides: cum propter hoc ipsum, beneficiũ eis indulgemus †; vt aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis ministeriis inhæreant. Et hoc non solum in vetere Roma, vel in hac regia ciuitate, sed in omni terra, vbicumque Christianorum nomen excolitur, obtinere sancimus. ¶ *Nouarum etiam collationum, & sordidorum* [c] *munerum immunitatem acceperunt. Unde Constantinus cunctis scribit clericis titu. eodem lege prima.* ¶ Iuxta sanctionem, quam dudum [α] meruisse perhibemini, fundos, & mancipia [d] vestra nullus nouis [e] collationibus [f] obligabit: sed vacatione gaudebitis. *Item Imperator Honorius, & Theodosius eodem libro, titulo de sacrosanctis ecclesijs, lege quinta.* ¶ Placet rationabilis concilii tenore perpenso, districta moderatione præscribere; à quibus specialiter necessitatibus singularum vrbium ecclesiæ habeantur immunes. Prima quippe illius usurpationis contumelia depellenda est; ne prædia usibus cælestium [g] secretorum dedicata, sordidorum munerũ fæce uexentur; nil extraordinarium [h] ab hinc, superindictumve flagitetur: nulla translationis † [i] solicitudo signetur †: postremo nihil præter canonicam illationem [β], nisi quam aduentitiæ necessitatis [k] sarcina repentina poposcerit, eius functionibus adscribatur. Si quis contra uenerit; post debitæ ultionis acrimoniam [l], quæ erga sacrilegos promenda est, exilio deportationis perpetuo † subdatur.

† al. indulgeamus

Et in cod. Theodos. lib. 16 ti. 11. c. 8. ex Cõstãtio Aug. & in Theod. ibidem. c. 40.

† al. trãslatione] al. translationum

† al. gignatur

† al. perpetue multetur

α ¶ Meruisse.] *In codice Iustiniani legitur*, meruistis & uos, & mancipia, &c. *In Theodosiano* meruisse perhibemini & uos, & mancipia, &c.

β ¶ Illationem.] *In vulgatis codicibus sequebatur*, nisi quam si aduentitiæ. *In codice Iustiniani vulgato legitur*, & quam aduentitiæ. *In manuscripto, & Haloandri non est copula. In codice Theodosiano*, quod aduentitiæ. *In plerisque vetustis Gratieni*, prẹterquã aduentitiæ. *Dictio vero*, si, *abest ab omnibus, & ideo inducta.*

Hoc idem datur intelligi [m] *de verbis B. Siluestri, qui obedientiam minorum erga maiores assignans ait* [n] [*Abbas ostiario, monachus abbati sit subditus*] *supra in tractatu ordinandorum. Ostendit ergo Hieronymus, quòd simpliciter monachis nihil liceat agere sine consilio presbyterorum. Nec officium docendi sibi assumere liceat sine auctoritate clericorum; nisi forte sint diuina gratia intus commoniti: sicut beatus Gregorius refert in dialogo de beato Benedicto: qui homines montis Cassini ad fidem adduxit, & aram Apollinis, quæ erat ibi erecta, subuertit: & de quodam Equitio, cui Angelus in somnis apparuit, & eum ad prædicandum misit: qui cùm de vi-*

dist. 93. A subdiacono

lib. 2. dial. c. 8.

l. 1. c. 4.

e ¶ *Nouis.*] sic 10. q. 3. venio. & c. qa cognouim⁹ ext. de cẽ. cũ Apostol⁹.

f ¶ *Collationibus.*] extraordinariis, vel super indictis, vt ĩ. l. proxi. soluant tñ tributũ, vt 11. q. 1. sit tributũ. 33. q. 8. tributũ. & C. de epis. & cle. de his. sed nouas collationes nõ possunt laici ab eis petere propter aliquas necessitates, vt hic dicitur, & extra de immu. eccl. non minus. sed eps tẽpore necessitatis cũ charitate aliqd moderate põt ab eis petere, vt ext. de cen. cum Apostolus [2], nõ ergo tenet lex q̃ dicit, ꝙ clerici tenẽtur ad instructiõnẽ murorũ: alias itinerum, vt C. de sac. san. eccl. ad instructionem.

[2] Ad idẽ extra ḋ immu. eccl. qa plerisque. argu. opti. ff. de li. exhibẽ. si qs ex liberis.

PLACET. CASVS. Præfectus prætorio quæsiuit ab Imperatore Honorio a quibus munerib⁹ ecclẽiæ essent immunes: & rñdet, ꝙ a sordidis munerib. sũt immunes oĩo. & si honesta sint, nil extraordinariũ vel de nouo eis ĩponatur: sed tñ cõsueta soluãt tributa, & debitas pensiones, & nisi cum Imperator cã necessitatis p̃ puinciã trãsitũ fecerit. & si quis ꝯ hoc fecerit, post debitæ vltionis acrimoniã, quę cõtra sacrilegos depromatur, deportetur. *Prescribere*, id est, statuere, & in scriptis redigere. *Translationis*, i. transferẽdorũ agrorũ. i. vt trãsferatur dñium in rebus ecclesiarum. *Signetur*. i. assignetur. *Post acrimoniam*, id est pœnã extraordinariam, uel ex-

ri non solum in Romana ciuitate, sed etiam in Constantinopolitana, & in omni terra, in qua nomen Christi colitur.

a ¶ *Monachos.*] episcopis & monachis interdicitur cura & tutela, vt 88. dist. episcopus. & s. ea. de præsentiũ. & c. monachi à monasterio. nisi forte miserabiliũ p̃sonarũ, vt 86. di. c. vl. alii vero clerici sponte possunt suscipere, vt 86. dist. peruenit. Est ergo priuilegium clerici, ꝙ nõ tenetur recipere tutelã alicuius: cũ tñ velit, & possit succedere ab intestato. quod est ꝯ legẽ illã. insti. de leg. pat. tute. §. qa plerũq; & s. 86. dist. peruenit. vbi habes de hac materia.

b ¶ *Non diuagantes.*] arg. ꝙ [1] scholares in scholis nõ debent percipere stipendia, vt 12. q. 2. concesso.

b ¶ *Non diuagantes.*] arg. causa cessante cessat priuilegiũ. 84. dist. quisquis. extra de cle. non resi. quia nonnulli. extra de deci. suggestum. C. de resti. mi. l. vlt. instit. de excu. tut. §. item hi qui. reipublicæ enim causa absens excusatur à tutela. sed si ante fuit tutor, similiter refutat onus tutelæ. ff. de iudi. l. 2. §. eleganter. in fi. ff. pro soc. l. actione. §. item. vnde si aliquid priuilegium datum est religiosis, cessante religione cessat priuilegium, vt 25. q. 2. cap. vlt. & extra de verb. signifi. abbate. in fin.

In superiori lege datũ est priuilegiũ clericis, vt à tutela & à cura sint immunes. nũc ostendit Grat. ꝙ & aliud priuilegiũ habent, s. ne collationes & sordida munera

communicationem. *Erga*, id est, contra.

g ¶ *Calestium.*] i. ecclarũ. Vel intellige ẽm ꝙ est extra de cen. c. 2.

h ¶ *Extraordinarium.*] i. qḋ repẽtino casu superuenit. Extraordinarium & superindictũ idem est. C. de exact. tribu. l. si diuina. li. 10.

i ¶ *Translationis.*] i. non est transferenda possessio ab eis, licet nõ soluant tributum, sicut fit in aliis, ut 10. q. 2. §. qui rem.

k ¶ *Necessitatis.*] nec tunc per laicos, sed per episcopum petetur collatio à clericis, ut extra de immuni. eccl. non minus [3].

l ¶ *Acrimoniam.*] id est, pœnam, quæ traditur. ff. ad le. Iul. pecu. sacrilegii. & 17. q. 4. per totum.

HOC IDEM. CASVS. Supra in §. illo, superiori auctoritate. & in illa l. generaliter. ostẽdit Grat. ꝙ monachi quondã nõ erant clerici. nũc idẽ uult probare p̃ auctoritatẽ beati Siluestri, quæ habetur s. 93. dist. a subdiacono. qbus monachis ẽm Hierony. prædicare nõ licet sine clericorũ auctoritate, nisi sancto spiritu reuelante. qḋ probat exemplo beati Bñdicti, & exemplo Equitij. Sed qa hæc solutio uidebatur falsa, cum Hierony. sacerdos se talibus cõnumerasset, ut s. ea. alia. ideo respondet Gra. & dicit Hierony. hoc fecisse, ut alios monachos licentius redargueret. Et ad hoc probandum inducit duas auctoritates, scilicet Pauli & Hieronymi.

m ¶ *Datur intelligi.*] ꝙ monachi laici erant.

n ¶ *Ait.*] s. dist. 93. a subdiacono.

[3] Intellige vt habetur eo. tit. aduersus. & eo. ti. li. 6. quoniã nonnulli. & c. clericos. de hoc etiam no. 23. q. 8. tributũ. in gl. 1. ibi videas. Arch.

a ¶ Con-

tio lingua conquereretur; Angelus phlebotomo linguam eius tetigit, & totum illud vitium curauit. Quòd vero Hieronymus seipsum talibus connumerat[a] ; tale est, quale illud Apostoli ad Philippenses[Quicumque imperfecti † sumus, hoc sentiamus] seipsum imperfectis connumerans. Hinc idē Hieronymus alibi[b] ait [Natus in paupere domo, & tugurio rusticano.] & infra [Nos suffarcinati auro] se famelicum fastidientibus mella, pauperē diuitibus connumerans, supra vbi agitur de clericis, qui propria relinquere nolunt, c. Gloria episcopi. ¶ Ecce sufficienter monstratum est, quòd monachis presbyterij honore decoratis, à populo electis, ab episcopo institutis eadem liceant, quæ & alijs sacerdotibus. Probatur hoc etiam ex similitudine consecrationis. Non enim in consecratione eorum aliud dicitur, & aliud in consecratione aliorum. Vtrisque enim in commune à Domino benedictionem infundi episcopus obnixe deposcit. Et dum consecrat, cunctis sacerdotibus sigillatim dicit [Consecrentur, & sanctificentur Domine manus istæ, vt quidquid consecrauerint, consecratum sit; & quæcumque benedixerint, benedicta sint.] Ecce communis est benedictio: vnde igitur diuortium? Sicut ergo in benedictione vtrique communem nanciscuntur potestatem; ita in institutione communiter assequuntur potestatis executionem. Ceterum absque episcoporum licentia non solum monachis, sed etiam omnibus generaliter clericis potestatis executio interdicitur.

Philip. 3.
† Apud Apostolū legit, perfecti.
In ep̄la ad Nepotianum.
In ep̄la ad Paulinum.
12.q.2.gloria.

Vnde Clemens epist. 3.

¶ Sacerdotalia sine permissu episcoporum non agant presbyteri. C. XLI.

CVnctis fidelibus, & summopere omnibus presbyteris, & diaconis, & reliquis clericis attendendum est, ut nihil absque episcopi proprij[c] licentia[d] agant: non utique Missas[e] sine eius iussu quispiā presbyterorum in sua parochia agat: non baptizet; nec quidquam absque eius permissu faciat.

Burch. l. 2. c. 93.
Iuo p. 2. c. 123.
& p. 6. c. 90.

4 De his[f] vero, qui intra monasterij claustra consistunt, quibus populus ad regendum non committitur, quæritur, vtrum dare, vel accipere decimas debeant. In quibus hæc discretio seruāda est, vt de agris & vineis, quæ ad proprium stipendium coluntur, decimas sibi retineant. Si enim decimæ à populo filijs Leui reddebantur pro ministerio, quo Domino deseruiebant in tabernaculo, offerendo sacrificia, & holocausta pro populo; patet, quòd monachi de proprijs prædijs non magis, quàm alij sacerdotes decimas soluere coguntur. Sed dicitur, quòd prædia monachorum siue pretio sint empta, siue pro salute animarum oblata, antequam in ius eorum venirent, baptismalibus ecclesiis, siue quibuslibet alijs primitias, & decimas persoluebant: illæ autem ecclesiæ suo iure priuari non possunt.

Vnde in Moguntinensi concilio statutum inuenitur.

¶ Qui res suas alicui delegauerit, decimationum prouentum priori ecclesiæ auferre non poterit. C. XLII.

ij SI quis laicus, uel clericus[g], uel utriusque sexus persona proprietatis suæ loca, uel res alicui dare delegauerit; decimationum prouentum priori ecclesiæ legitime assignatum inde abstrahere[h] nullam habeat potestatem. Quod si facere tentauerit; ta-

13. q. 1. c. vlt.
Burc. l. 3. c. 241.
Iuo p. 3. c. vlt.

a ¶ Connumerat.] s. ead. alia. licet ipse esset presbyter Cardinalis.
b ¶ Alibi ait.] s. 12. q. 2. gloria.

ECCE. CASVS. Cōcludit Gra. ex supradictis c. q monachis electis à populo, & ab ep̄o institutis, si p̄sbyteri fuerint, eadē liceāt quæ & alijs sacerdotib[9]. Nūc vero hoc idē p̄bat rōne cōsecratiōis: q a sic benedicunt monachi cū ordināt, sicut & alij presbyteri sæculares, & eisdem verbis: Igitur cū cōis sit benedictio, ita videntur habere potestatē prædicādi isti sicut alij; & sicut alijs sacerdotibus sine licentia ep̄orum nō licet suū officiū exercere; ita etiā nec monachis. & hoc p̄ba se. c.

Vnctis.] CASVS. CStatuitur in hoc c. vt nullus fidelis, & præcipue p̄sbyter vel alius clericus absque proprij ep̄i licentia aliq d agat. nullus presbyter absq; eius licentia Missas celebret, vel baptizet. Licentia, generali. Iussu, generali.
c ¶ Proprij.] nisi inuitetur ab alio presbytero. tunc enim potest sine licētia episcopi, vt 7. q. 1. episcopi. & 11. q. 2. nullus primas 1. priuatim etiā possunt celebrare, vt extra de cle. peregri. cap. 3.
d ¶ Licentia.] generali.
e ¶ Missas.] publice.

1 Iste canon nullus. & c. præcedēs. hic alle. s. episcopi. non videntur probare propositū allegantis. quoniā in episcopis loquunt. noster autem canon. s. cunctis. loquitur in simplici sacerdote parochiali, vt patet ex text. dicebat Ioā. de Fan. q casus huius c. cunctis. est, q clerici nihil debent facere sine licentia ep̄i. Arch.

DE HIS VERO. Hæc est 4. pars q. ī qua probatur per 6. cap. q monachi tenentur ad solutionem decimarū. Ioan. de Fant.

CASVS. Facit hic Grat. incidentē quęstionē: vtrū scilicet monachi quibus cura animarū nō cōmittit, debeāt decimas dare, vel accipere. Et de hoc ita distinguit Gra. vt de prædijs quæ proprijs sumptibus colunt monachi, decimas sibi retineant. quod probat exemplo filiorū Leui, q decimas à populo percipiebant pro ministerio quod faciebant. Et ita patet, q monachi non magis q̄ alij sacerdotes decimas soluere coguntur. Sed postea probat contrarium, dicens q si prædia cū onere decimarū & primitiarū ad monachos trāsiuerint: inde antiquis ecclesijs illas denegare nō possunt, cum suo iure priuari non debeant. & hoc probat per sequētia cap. Quid iuris de hoc sit, notatur in Decretalibus in titu. de decimis.

Monachi an teneantur ad decimas d' agris suis.

f ¶ De his] Hic incidenter quæritur, an monachi debeant dare decimas d' agris suis? Pro regula ergo teneas, q qlibet tenet dare decimas, nisi ostēdat se exemptū esse, vt extra de deci. à nobis. & secūdū hodierna iura etiā Cistercienses & alij regulares tenent dare decimas de omnibus prædijs suis, q̄ de nouo acquirūt, siue ea manibus p̄prijs colant, siue nō: extra de deci. nup. sed secūdū vetera iura ita tenebatur, q omnibus religiosis concessum erat non dare decimas d' nutrimētis animaliū suorum, & de hortis, & de nouali bus, quæ proprijs manibus & sumptibus excolebant. monachis vero Cisterciensis ordinis & tēplarijs & hospitalarijs concesſū erat non dare decimas, nec etiā de alijs prædijs, quæ proprijs manibus & sumptibus excolebant, vt extra eo. ex parte. & cap. ad audiētiā. & c. statuimus. De clericis sæcularibus dicunt quidā quòd teneantur, siue sint prædia ecclesiæ suæ, siue p̄pria. Alij fauorabilius dicebant eos nō teneri dare decimas de prædijs ecclesiæ suæ, sed de proprijs bene tenentur dare. vt j. ea. q. c. decimas. & extra eo. nouū. in fin. leprosi autē non sunt exempti à decimis, nisi tantūmodo in hortis, & in animalibus suis, vt extra de ecclesi. ædifi cap. 2.

SI quis laicus.] CASVS. Quidam laici vel clerici vendebāt prędia sua vel donabant, & decimas prioribus ecclesiis subtrahebant. quare statutum est in concilio Moguntinensi, vt nullo modo faciant. & si quis contra fecerit, irrita erit talis traditio: & vsque ad emendationem excommunicabitur.
g ¶ Vel clericus.] Clericus ergo dat decimam, quod verum est de proprijs prædijs.
h ¶ Inde abstrahere.] Res enim trāsit cū onere suo, vt extra de deci. cum non sit in homine. & ff. de contrahen. emp. alienatio. ff. de dona. ad eū. §. 1. & ff. de reg. iur. nemo. ff. de distract. pig. si creditor.

a ¶*Irrita.*] Pactum illud nō obstat quin ab ecclesia vel alio possessore possit peti decima, vt extra eo. pastoralis. ff. de pac. inter. & si possessor partē fructuū, & ille à quo causā habuit, etiā partē fructuū percepit, vterque couenięndus est, vt extra eō. ti à nobis. & c. tua nobis. Sed nūqd pactū istud tenet quantū ad cōtrahētes? Videt ꝙ sic, ut ff. de pact. epistola. §. pactū. sed ꝫ. extra de pact. plerique.

Q*Vicumque.*] Casvs. Quæsitum fuit in cōcilio Vuormaciensi, vtrum quilibet in suo prædio possit ecclesiam ædificare? Et respondetur quòd sic, dummodo hoc faciat de licentia episcopi, in cuius parochia est: ita tamen, vt antiquiores ecclesiæ suam iustitiam vel decimas non amittant. Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ad §. Si ergo.

lis traditio irrita [a] prorsus ducatur, & ipse ad emendationem ecclesiastica coerceatur censura.

Arelat. 3. c. 20. Capitu. l. 2. c. 36. Mogunt. 3. sub Arnulpho c. 22. & sub Carolo c. 41. & in Rhemēsi Trosleiano. Deusdedit p. 3. Burch. l. 3. c. 9. Iuo p. 3. c. 12.

Item ex concilio Cabilonensi.

¶ Antiquiores ecclesiæ nec decimis, nec vlla possessione priuentur. C. XLIII.

ECclesiæ antiquitus constitutæ nec decimis, nec vlla possessione priuentur; ita vt nouis [b] oratorijs tribuantur.

Item ex concilio Vuormaciensi.

¶ Antiquiores ecclesiæ propter nouas iustitiam suam non perdant. C. XLIIII.

Burch. l. 3. c. 7. Iuo p. 3. c. 9.

QVicumque voluerit in sua proprietate ecclesiam ædificare, & consensum [c], & voluntatem episcopi habuerit, in cuius parochia est; licitum sit. Verumtamen omnino prouidendum est episcopo; vt aliæ ecclesiæ antiquiores propter nouas suam iustitiam, aut decimam nō perdant: sed semper ad antiquiores [d] ecclesias persoluatur.

¶ *Burchardus etiam, & Iuo citant ex cōcilio Vuormaciensi, c. 6. quo loco in eo, quod extat, habetur aliquid ad hanc rem faciens.*

Decimas autem baptismalibus ecclesiis persoluendas Leo Papa IIII. affirmat dicens.

¶ Baptismalibus ecclesijs decimæ dari debent. C. XLV.

31. q. 1. ecclesias §. item Leo. Poly. l. 3. tit. 11. Deusdedit p. 3. Ans. l. 5. c. 53. Iuo p. 3. c. 151.

DE decimis iusto ordine non tantum nobis, sed etiam maioribus nostris visum est plebibus tantum, vbi sacrosancta baptismata dantur, debere dari.

¶ *Iuo fere eadem citat ex Gelasio: sed Anselmus & Polycarpus ex Leone, vt Gratianus.*

Si ergo nulli licet decimationum prouentum à priori ecclesia, cui assignatus fuerat, abstrahere, si ius antiquioris ecclesiæ nouis tribuendum non est, si decimæ tantummodo baptismalibus ecclesijs dandæ sunt; patet, quòd monachi ex proprijs prædijs decimas dare coguntur. Sed & illa auctoritas Moguntinensis concilij de venditore, vel donatore loquitur, definiens, quòd ille, qui vendit, aut donat, non potest prouentum decimationum illi ecclesiæ detrahere, cui prius legitime fuerat assignatus. Monachi autem decimas, & primitias non auctoritate vendentis, vel donantis, sed auctoritate eiusdem concilij, & Paschalis [e] Papæ detinent: à quibus definitum est, vt monachi de proprijs prædijs decimas non soluant.

§. ead. si qs laic⁹.

Sic enim in Moguntinensi concilio statutum est.

In Cabilonensi sub Carolo māgno. c. 19.

¶ Non persoluant de proprijs prædijs abbates, & episcopi decimas. C. XLVI.

Ans. l. 5. c. 57. Burc. l. 3. c. 132. Iuo p. 3. c. 198. Pann. l. 2. c. 59.

QVesti sunt præterea quidam fratres, quòd essent aliqui episcopi & abbates, qui decimas non sinerent dari ad ecclesiam, vbi illorum coloni [f] Missas audiunt. Proinde decreuit sacer iste con-

c ¶*Consensum.*] j. de conse. dist. 1. nemo. & cap. si quis etiam.

d ¶*Ad antiquiores.*] arg. ꝙ vbi contenditur pro iure duarum ecclesiarum, semper standū est antiquiori, vt extra de relig. do. cap. 1. Item arg. ꝙ semper baptismalibus ecclesijs soluendæ sunt decimæ, non capellis, vt j. cap. prox. & c. questi. & c. statuimus. & c. i sacris. & extra eo. ti. nuntios. & secundū hoc episcopus non debet habere decimas baptismalis plebis, idest, ruralis ecclesiæ, sed tantū epalis plebis. de illis enim loquitur. c. 12. q. 2. vobis. & c. Vulteranæ. & c. cōcesso. & c. quattuor 1. Tamē dico ꝙ quælibet ruralis ecclesia etiā debet suas decimas ī quattuor partes diuidere, vt vna sit baptismalis ecclesię: alia pauperū: tertia fabricę: quarta capellanorum: licet hodie episcopi omnia occupent. aliter not. ī. 10. q. 1. nouerint. & cōtra 10. est extra de d'ci. qm̄. & c. cum contingat. B.

Decimę sunt soluendæ ecclesiis baptismalibus, & non capellis.

1 Ad idem dicunt Vin. & B. extra de test. requisisti. ī princip.

D*E decimis.*] Si ergo. Casvs. Concludit Gra. ex supradictis c. si quis, & c. quicumque. & ca. de decimis. ꝙ monachi de proprijs pręδijs decimas dare nō tenētur. Postea respondet illi c. si quis laicus. dicens ꝙ vēditor vel donator auctoritate sua decimas nō pōt subtrahere priori ecclesiæ: sed monachi nō retinēt decimas auctoritate sua, sed auctoritate Moguntiñ. concilij, & Paschalis secundi, à quibus dicitur, ꝙ monachi non soluant decimas de proprijs prædijs. & ad hoc inducit seq. cap.

E*Cclesię.*] Casvs. Statutum fuit in concil. Cabilon. ut antiquæ ecclesiæ decimis & possessionibus suis non priuentur ad hoc ut nouis ecclesijs tribuantur.

b ¶*Vt nouis.*] Quidā hoc intelligūt in eo casu cum prior ecclesia enormiter lædit. alias eps bene aufert de iure unius, & dat alijs, ut 12. q. 2. bonæ rei. & 1. q. 1. nulli eporū. & extra de excel. pręla. sicut vnire. j. de cōs. dist. 1. c. 2. Hug. tñ scribit, ꝙ eps nō potest auferre uni ecclesiæ, & dare alij inuito sacerdote. nā qđ semel est cōsecratū, alienari nō pōt. 12. q. 2. nulli. & c. sine exceptiōe. Itē qa sacerdos iste nō cogitur de suo facere beneficiū, vt 10. q. 2. precarie. Itē qa priuilegiū solius papæ ē uni auferre, & alij dare, vt 9. q. 3. cōqstus, & c. nūc vero. & c. per principalē. Itē qa nulli cōsulēdū ē cū alteri⁹ iactura. 11. q. 3. si quis vero. 14. q. 5. denique. & 22. q. 2. primū. Item arg. est pro ipso. j. ea. multis. sed ꝫ eū est extra de eccle. ædifi. ad audientiā. melius extra eod. titu. tua. vbi non obstat ei iuramentū qđ fecit de rebus eccle. non alie. vnde hoc non videtur esse alienatio, vt ibi perpenditur. Item auferendo vni, & dando alij ecclesiæ sibi subiectæ, nō videt alienare: sicut frater dādo sorori nō videtur alienare. C. de fideic. voluntas. & est simile C. de ædifi. priua. si qs post. & ff. de leg. 2. vnū ex familia. & l. peto. §. fratre. simile extra de his quæ fiunt a præla. sine consensu cap. cum Apostolica. Io. de Fan.

e ¶*Paschalis.*] Sed quomodo Paschalis potuit dare hoc priuilegiū monachis, cū sit contra præceptū diuinæ legis, vt j. ea. c. decimæ. & c. reuertimini cōtra quod nō potest dispēsari. 25. q. 1. sunt qdā. & s. dist. 5. cap. 1. s. dist. 8. quæ contra? Sed forte non est absurdum, ꝙ priuilegium concedatur, quamuis sit contra ius diuinum. sed si contraria constitutione illud tolleretur, non posset fieri. Sed numquid laico posset dare tale priuilegium? Dic ꝙ sic. Ioan.

Priuilegium contra ius diuinū cōcedi potest.

Q*Vesti.*] Casvs. Quidam clerici cōquesti sunt de episcopis & abbatibus, qui decimas dari non permittebant ecclesijs, vbi coloni eorū episcoporū vel abbatū Missas audiebant, & baptizabantur eorum filij. & ideo statuit concilium Moguntineñ. vt episcopi & abbates de prædijs quæ proprijs colunt stipendijs, decimas sibi retineant. coloni vero ibi dent decimas vbi filij eorū baptizantur, & vbi per totum circulum anni audiunt diuina.

f ¶*Coloni.*] partiarij, qui partē fructuū percipiunt. tales enim pro ea portione quam ipsi percipiunt, tenentur dare decimas: & domini eorum pro ea quam ipsi percipiunt, vt extra eo. quoniam. & capitu. à nobis. & c. tua nobis. immo & in pensionario colono idem iuris est, siue ipse pro pensione seruiat: siue domino det certam pensionem:

Partiarij coloni qui sint. Decimę sunt à colonis partiarijs dādæ.

pensionem : quia ante, quàm aliqua pensio detur, res est decimanda, vt extra eod.titu.cum homines.

a *Vt episcopi.*] patet hic quòd clerici non dabunt decimas de bonis ecclesiæ, ut extra eod. fraternitatem. & 100. distinct. nouit, & j.cap.proxi.licet H.contradixerit, qui dixit esse speciale in episcopo. sed obstat. extra eod. quoniam. §.vlt.

b *Ad ecclesias suas deferri*] proprijs sũptib⁹.

c *Decimas.*] si prædia sint in episcoporum parochia. Vel loquitur de decimis psonalibus: quæ dandæ sunt ubi sacramenta percipiuntur, vt extra eo. ad apostolicæ.

Iste intellectus approbatur j. ea. c. statuimus. in glo. 2. & 13. q. 1. in summ. ibi videas.

DEcimas.] CASVS. Quæsitum fuit à Paschali, utrum monachi uel clerici communiter uiuentes decimas debeant dare. Et respõdet, sacerdotes & leuitę à populo decimas percipere debent. Sed a monachis & clericis communiter uiuẽtibus nullus de pdijs, quæ suis sumptibus colunt, & nutrimentis proprijs decimas audeat extorquere. Et ad hoc probandum inducit auctoritatem Grego.

d *A monachis.*] duplici ratione: tum quia nõ habent populum: tum quia non ministrat eis spiritualia.

e *Communiter uiuentibus.*] ecce ꝙ aliud habent priuilegium clerici communiter uiuentes, s. q̃ qui separatim: & ꝙ idẽ habent quod monachi. similiter in absolutione petẽda habent idem priuilegiũ cũ monachis, ut extra de uit. & hon. cler. quoniam. in fin. & extra q cle. uel uoué. c. 1. & extra de sent. excõ. monachi. &c. ex tenore. in fi. Ʒ. extra de sen. excom. cum non ab homine.

Clerici communiter viuẽtes & monachi habent idem priuilegium.

f *Milites.*] An milites possint habere decimas, dicetur j. q. 7. c. 1.

uentus, vt episcopi [a], & abbates de agris, & uineis, quæ ad suum, vel fratrum stipendium habent, decimas ad ecclesias [b] suas [*] deferri faciant : familiæ † uero eorum ibi dent decimas [c] suas, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum Missas audiunt.

† al. familia det

Caput hoc in nullo concilio Moguntino, quod extet, habetur, sed in Cabilonensi, unde citant Burchardus & Iuo. In libro Vaticanæ bibliothecæ, in quo sunt duo concilia Vrbani secundi, Placentinum, & Melphiense, hæc etiam leguntur. Perlatum est ad sanctam synodum, quòd sint quidam episcopi, & abbates, qui colonos ad se pertinentes non sinant decimas dare ad ecclesias, ubi Missas audiunt, & infantes eorum baptizantur. Proinde decreuit sacer iste conuentus, ut episcopi, & abbates de uineis, uel agris, ac frugibus, quæ ad suum, uel fratrũ usum laborant, decimas sibi pro benedictione, uel hospitũ susceptione habeant: familiæ uero ibi dent decimas suas, ubi per totum anni circulum Missas audiunt, & infantes eorũ baptizant.

[*] Suas.] *vox ista abest ab ipso concilio, & ceteris collectoribus. sunt etiam nonnulla alia varietates, quæ indicata sunt in margine.*

Item Paschalis secundus.

¶ De proprijs laboribus monachi, & canonici decimas minime soluere cogantur. C. XLVII.

DEcimas à populo sacerdotibus, ac Leuitis esse reddendas diuinæ legis sanxit auctoritas. Ceterum à monachis [d], siue clericis communiter viuentibus [e] nulla ratio sinit, ut milites [f], aut episcopi, aut personæ quælibet decimas de laboribus, seu nutrimentis suis proprijs extorquere debeant. Vnde beatus Gregorius sic ait [Communi † vita uiuentibus iam de faciendis portionibus, uel exhibenda hospitalitate, & adimplenda misericordia nobis quid erit loquendum? cum omne, quod superest, in causis piis, ac religiosis erogandum sit, dicente Domino [Quod superest, date eleemosynam : & ecce omnia munda sunt uobis.]

Deusdedit p. 3. Num. 18.

† communiter autem uiuentibus] in orig. Gregorij cum alijs et uerborum uarietatibus.

Lu. 11.

5 *Quòd autem dicitur, quòd antiquiores ecclesiæ propter nouas, nec decimis, nec vlla possessione priuentur; non ita intelligendum est, vt nullo modo credatur licere episcopo aliquam partem possessionum, vel decimationum vnius ecclesiæ, alteri pro tempore tribuere. Sicut enim Papa duos episcopatus in vnum potest redigere; ita & vnus proprio consentiente episcopo in duos potest diuidi, vel etiam metropolitano inuito quælibet ecclesia ab eius iurisdictione Apostolica eximi auctoritate.*

Vnde Gregorius Papa scribit Benenato episcopo, lib. 2. epist. 31.

¶ Duos episcopatus in unum redigere Apostolica potest auctoritas. C. XLVIII.

ET temporis qualitas, & uicinitas [g] nos locorum inuitat, ut Cumanam, atque Misenatem [*] unire [h] debeamus ecclesias : quoniam nec longo itineris spatio à se seiunctæ sunt, nec (peccatis facientibus) tanta populi multitudo est, ut singulos, sicut olim fuit, habe-

Ansl. l. 6. c. 108. Poly. l. 3. tit. 30.

QVOD AVTEM. Hæc est quinta pars quæstionis, in qua probat Grat. ꝙ Papa potest episcopatus diuidere & vnire, & quosdam eximere archiepiscopis suis inconsultis. Io.

CASVS. Dictũ est s. in c. ecclesiæ. & c. quicũque. ꝙ antiquiores ecclesiæ pp nouas ecclesias suo iure priuari nõ debent : Nũc vero dicit Gra. ꝙ hoc nõ ita stricte est intelligẽdũ, ꝙ epo nõ liceat vni⁹ ecclesiæ possessionẽ vel decimas alij tribuere: quia sicut Papa potest duos episcopatus redigere in vnum, ita vnũ in duos diuidere, maxime episcopo consentiente. & quælibet ecclesia ab Apostolico eximi potest, etiam inuito metropolitano. ita supple episcopus potest vnius ecclesiæ possessionẽ, &c. Sed certe male argumentat̃ G. de Apostolico ad epm, cum Apostolicus habeat plenitudinẽ potestatis, quam nullus alius habet. & quod auctoritate Papæ duo episcopatus in vnum redigi possint, probatur per duo sequentia cap.

ET temporis.] CASVS. Cumana ciuitas pastore carebat, quæ vicina erat ciuitati Misenatæ: sed quia pauci erãt ibi homines, ideo Papa Benenato episcopo Misenati vtramque ecclesiam gubernandam commisit, ita vt habitet vbi vtilius & commodius habitare prospexerit: dum tamen in illa ecclesia in qua corporaliter non erit, ministeria diuina solenniter peragantur. *Cumani castri*. idest, modicæ vrbis. *Sacerdos*, idest, episcopus.

g *Et vicinitas.*] Arg. ꝙ propter remotionẽ vel incõmoditatem multa fiunt licite, quæ alias non licerent, vt j. ea. q. 7. si quis vult.

63. dist. cum longe. 13. q. 2. vbicumque. extra de eccle. ædifi. ad audientiam. s. 7. q. 1. temporis.

h *Vnire.*] Sicut Papa potest vnire plures episcopatus, sic episcopus plures ecclesias, vt extra de excel. prælato. sicut vnire. Si q̃ras apud quam istarum ecclesiarum resideat dignitas episcopalis. vel an vtræque retineant dignitatẽ priorẽ? Dico ꝙ varijs modis possunt uniri ecclesiæ: uel hoc modo, ut una subijciat̃ alteri: & ſm hoc dignitas episcopalis erit in una tantũ. Vel hoc modo possunt uniri, ut ex duabus dignitatibus una fiat dignitas: & secũdũ hoc nõ dicentur esse duæ ecclesiæ, sed vna tantũ. & secũdũ hoc illi qui sunt canonici in una, erunt canonici in altera. & tã isti q̃ alij canonici intererunt electioni epi, & alijs cõmunibus negotijs. In tali unione distinguendũ credo, ꝙ aut ecclesiæ simul uniuntur, aut una earũ unitur reliquæ: quæ duo sunt penitus diuersa. Si una unitur alteri, secundũ hoc illius naturã & consuetudinẽ & priuilegiũ assumit cui unitur: & pibũt iura illius ecclesiæ q̃ unit̃, ut extra de statu mon. recolẽtes. circa fi. Si autẽ neutra alteri unitur, sed ille simul uniuntur. tunc dico ꝙ cõsuetudines uel priuilegia q̃ meliora sunt & humaniora, retinẽt illud unitũ. nam cũ malum & bonum associantur, malum recipit naturã boni. 32. q. 1. nõ est culpãdus. & ar. C. de rei uxo. actio. in prin. & C. cõmu. de lega. l. 2. circa finẽ. Tertio modo possunt uniri ecclesiæ: puta ꝙ utraque remaneat epalis. & secundũ hoc remanẽt duo epatus, licet idem sit eps utriusque ecclesiæ: secundũ hoc si primo suberant istæ ecclesiæ diuersis metropolitanis, propter illam unionẽ, neuter metropolitanus perdit ius suũ, ut extra de relig. do. c. quia. & episcopus iste erit sub duob⁹ metropolitanis. In primo casu erit sub illo cui Papæ placuerit, uel erit sub metropolitano illi⁹ ecclesiæ cui unita est altera: illi⁹. n. naturã assumpsit. Et sic Imperator quãque unit duas dignitates in unam,

vnam, vt in authen. vt iudi. sine quoquo suffr. §, illud. coll. 2.
a ¶ *Expleuit.*] ergo si esset viuus, non vniretur, vt ĩ. ead. multis. & extra de eccle. ædifi. ad audientiam. immo potius eo mortuo non debent vniri, vt extra ne sede vacan. c. 1.
b ¶ *Vtrarumque.*] in vtraque ergo erit sedes epalis, vt 21. q. 1. relatio.

latio. Vel forte vbi ipse elegerit habitare: & alia erit sibi subiecta.

Postquam] CASVS. Multæ ciuitates, inter quas erat Triũtabernarũ ciuitas, intantũ erant populis desolatæ, quod proprios prælatos habere non poterant, nec erat spes illas ecclesias reparandi, immo timebatur ne illarũ ecclesiarũ reliquæ asportarentur. & ideo Ioanni episcopo Veliternen. ciuitatẽ cõmittit, eã suæ ecclesiæ vniendo: & dat sibi liberam potestatẽ quatenus prout melius visum fuerit sibi, vigilanti cura cuncta disponat.

re debeant sacerdotes. Quia igitur Cumani castri sacerdos cursum vitæ huius expleuit [a]; vtrasque nos ecclesias præsentis auctoritatis pagina vnisse, tibique commisisse cognosce: propriumque vtrarumque [b] ecclesiarum scito te esse pontificem. Et ideo te, quæcumque tibi de earum patrimonio, vel cleri ordinatione, siue promotione, iuxta canonum statuta visa fuerint ordinare, atque disponere; habebis vt proprius reuera sacerdos liberam ex nostræ auctoritatis consensu, atque permissione licentiã. Vbi vero commodius, atque vtilius esse perspexeris, ibi habitato: ita sane, vt alteram ecclesiã, cui corporaliter præsens non es, solicita, prouidentique cura disponas: quatenus diuina illic mysteria † solenniter auxiliante Domino peragantur.

† *al. ministeria*

a ¶ Misenatem.] *Sic emendatum est ex vetusto codice B. Gregorij: quamuis in vulgatis, sicut etiam apud Gratianum, esset,* Musitanam.

Ioannes diaconus l. 3. c. 15.

Idem Ioanni episcopo Veliterno, lib. 2. epist. 35.

¶ Duos episcopatus in vnum redigere Apostolica valet auctoritas. C. XLIX.

7. q. 1. temporis qualitas. Ansl. l. 5. c. 24. Poly. l. 1. tit. 9.

POstquam hostilis impietas diuersarum ciuitatum ita (peccatis facientibus) desolauit ecclesias, vt reparandi eas, spes nulla, populo deficiente, remanserit; maiori valde cura constringimur, ne defunctis earum sacerdotibus reliquiæ plebis nullo pastoris moderamine gubernatæ, per inuia fidei hostis callidi rapiantur (quod absit) insidijs. Huius ergo rei solicitudine sæpe commoti, hoc nostro sedit cordi consilium, vt vicinis eas mandaremus pontificibus gubernandas. Ideoque fraternitati tuæ curam, gubernationemque Triumtabernensium [β] ecclesiæ prouidimus committendam: quam tuæ ecclesiæ aggregari, vnirique necesse est: quatenus vtrarumque ecclesiarum sacerdos recte, Christo adiutore, possis existere: quæque tibi de eius patrimonio, vel cleri ordinatione, seu promotione vigilanti, ac canonica visa fuerint cura disponere. quippe ut pontifex proprius liberam habeas † ex præsenti nostra permissione licentiam.

† *al. habebis*

β ¶ Triumtabernensium.] *In vulgatis legebatur,* Treuerensium. *Emendatum est ex aliquot vetustis, & originali, & Ioanne diacono. Nam, vt is testatur, hac epistola scripta est Ioanni episcopo Veliterno Oppidum autem Triumtabernarum Velitris vicinum est.*

Et in Toletano 12. c. 4.

Item ex concilio Carthaginensi 2. c. 5.

¶ Non habeant episcopum dioeceses, quæ numquam habuerunt. C. L.

Burc. l. 1. c. 33.
† *al. acceperunt*

FElix episcopus Selemselitanus dixit: Etiam si hoc placet, sanctitati uestræ insinuo, ut dioeceses [c], quæ nũquã episcopos habuerũt † nõ habeãt [d]; & illa dioecesis, quæ aliquãdo habuit, habeat proprium [γ] [e]. Secundum autem hanc prosecutionem [δ] sanctitas uestra æstimet, quid fieri debeat. Ab uniuersis dictum est, Placet.

γ ¶ Proprium.] *In concilio ipso sequuntur hæc.* Et si accedente tempore, crescente fide Dei populus multiplicatus desiderauerit proprium habere rectorem; eius videlicet voluntate, in cuius potestate est dioecesis constituta, habeat episcopum.

δ ¶ Prosecutionem.] *Emendatus est hic locus ex originali impresso, & manuscripto. Nam antea legebatur,* Secundum hanc persecutionem sanctitatis vestræ est æstimare.

Et in Carthaginen. 3. c. 42.

Item ex Africano concilio, c. 20.

¶ Nisi cum voluntate episcopi dioeceses, quæ ab eo retinentur, non recipiant proprios episcopos. C. LI.

Burch. ibidem.

MVltis concilijs hoc statutum est à cœtu sacerdotali, ut plebes, quæ in dioecesibus ab episcopis retinentur, quæ episcopos numquam habuerunt, non, nisi cum uoluntate eius episcopi, à quo tenentur, proprios accipiant rectores [ε] [f].

ε ¶ Rectores.] *In concilio Africano, & Carthaginensi sequitur,* idest episcopos: *quod additur etiam in glossa.*

Item Gregorius Ioanni episcopo [g] Larissæo, lib. 2. indict. 11. epist. 7. seu c. 46.

¶ Apostolica auctoritas à iurisdictione archiepiscopi episcopos ualet eximere. C. LII.

Ansl. l. 6. c. 125. Poly. l. 1. tit. 7.

FRater noster Hadrianus Thebanæ ciuitatis episcopus ad Romanam urbem ueniens lacrymabiliter est conquestus de quibusdam ca-

Felix.] CASVS. In concilio Carthaginensi Felix episcopus Seleucitanus dixit, vt in illis plebibus ponantur episcopi vbi quondam fuerunt: in alijs vero non. cuius dictũ concilium approbauit.
c ¶ *Vt dioeceses.*] s. dis. 80. episcopi. & c. illud.
d ¶ *Non habeant.*] nisi in casu, vt ĩ. ea præcipimus. 99. dist. nulli.
e ¶ *Proprium.*] nisi in duobus casibus. s. ead. & temporis. 25. q. 2. ita nos. licet ergo ciuitas per mille annos sine episcopo fuerit, dũ tamen epalis limes possit probari, non obstat. præscriptio. ĩ. q. 3. licet.

Multis.] CASVS. Quæsitũ fuit in concilio Africano, an plebes, quæ sunt in epatu alicuius, possint habere proprios episcopos, quæ scilicet nũquã episcopos habuerunt. & respõdet quod nõ sine volũtate illius epi à quo retinent. Et scias quod hæc duo c. inducuntur ad probandum, quod vnus epatus potest in duos diuidi, epo consentiẽte: aliter nõ licet. quod non est verũ quãtũ ad Papã: sed potest dici, quod quædam concilia impetrauerãt priuilegiũ a Papa diuidendi vnum episcopatum in duos, de consensu tamẽ episcopi cuius erat episcopatus.
f ¶ *Rectores*] idest, episcopos. Videtur ergo quod Papa non possit inuito episcopo nouum facere ı epatũ in dioecesi sua, vt s. ea. & temporis. Hu. dicit hũc esse tenorẽ huius cap. quod nullus sacerdos potest institui sine voluntate dioecesani episcopi.

Episcopo inuito an possit ĩ sua dioecesi nouus epatus fieri. ı De hoc no. ĩ cap. proxi. in glo. argu. quod s. 99. dist. c. 2. in glo. 6.

g ¶ *Ioanni episcopo.*] supple & Ioãni patriarchę: qa archiepo Larissęo scribit, pro Hadriano.

Frater noster.] CASVS. Antecessor Gregor. exemerat Hadrianum episcopũ Thebanæ ciuitatis à iurisdictiõe Larissęi archiepiscopi

Depitulis se à fraternitate tua, necnon a Ioanne [a] primæ Iustinianæ † episcopo non legitime, neque canonice condemnatum. *& infra.* ¶ De nequissimo autem, damnandoque eius [b] iudicio aliàs sumus, iuuante Domino, tractaturi. Hadrianum vero episcopum reperimus, & tuo contra sacerdotales mores odio laborasse, & nullo iure pecuniarijs in causis eum fraternitatis tuæ condemnatum fuisse sententia. Quia igitur & ab antefato Ioanne primæ Iustinianæ episcopo contra ius, canonesque depositus [c], honoris sui gradu carere non potuit; in sua eũ reformari ecclesia, atq; in propriæ dignitatis ordinem decreuimus reuocari. Et cum oportuisset te ex eo Dominici corporis communione priuari, quòd admonitione † sanctæ memoriæ decessoris nostri contempta (per quam eum, ecclesiamque eius de tuæ iurisdictione potestatis exemit) rursus in eis aliquid [d] tibi iurisdictionis seruare præsumpseris; tamen nos humanius decernentes, communionisque tibi sacramentum interim conseruantes, decernimus, vt fraternitas tua ab eo, ecclesiaque eius omnem ante habitæ suæ potestatem iurisdictionis abstineat: & secundum scripta decessoris nostri [e], si qua causa uel fidei, uel criminis, uel pecuniaria aduersus præfatum Hadrianum consacerdotem nostrum potuerit euenire; uel per eos, qui nostri sunt, uel fuerint in urbe regia responsales, si mediocris [f] est quæstio, cognoscatur: uel huc [g] ad Apostolicam sedem, si ardua est, deducatur: quatenus nostræ audientiæ sententia decidatur. Quòd si contra hæc, quæ statuimus, quolibet tempore, seu qualibet occasione, uel surreptione uenire tentaueris; sacra scias te communione priuatum: nec eam te, excepto ultimo uitæ tuæ tẽpore, nisi concessa Romani Pontificis decernimus iussione percipere[a]. *& paulo post.* ¶ Res autem siue sacras, siue aliàs mobiles, immobilesque eius ecclesiæ, quas hactenus diceris retinere (quarum notitiam nobis oblatam præsentibus annectimus litteris) sine aliqua ei dilatione fraternitas tua restituat. De quibus si qua inter uos quæstio uertitur; uolumus, ut apud responsalem nostrum in urbe regia uentiletur.

† al. Iustinianę urbis

† al. post admonitionem contẽptã

Iuo p.4.c.205.

a ¶ Percipere.] *Hic in epistola interijcitur, c. hac* † *consona. j. 25. q. 1.*

† al. hęc

Si autem nec dum in diœcesi alicuius episcopi illa loca assignata fuerint, ex vigore Apostolicæ sedis proprium episcopum accipiant.

Vnde Gregorius iunior scribit Bonifacio episcopo, epistola vltima.

¶ Vbi multitudo fidelium excreuit, ibi episcopi sunt ordinandi. C. LIII.

PRæcipimus [h], vt iuxta sacrorum canonum statuta, vbi multitudo excreuit fidelium, ex vigore Apostolicæ sedis debeas [i] ordinare episcopos: pia tamen contemplatione, vt non vilescat dignitas episcopatus.

Sicut duo episcopatus suprascripto modo in vnum possunt redigi, & vnus in duos valet diuidi; sic etiam episcopus de baptismalibus, & parochianis ecclesiis facere potest cum consensu suorum clericorum. Quod cum factum fuerit; illa pars populi, quæ nouis ecclesiis supponitur, à iure prioris ecclesiæ absoluitur. Hoc nisi fieri posset multitudo ecclesiarum ad paucitatem redigeretur. Plures autem baptismales ecclesias in vna terminatione facere non potest.

Vnde in Toletano concilio legitur.

---

copi, & Ioannis patriarchæ primæ Iustinianæ: post quã exẽptionẽ præfati archiẽps & patriarcha eũ grauiter & iniuste in quibusdam causis condemnauerunt. Nã archiẽps in causis pecuniariis eũ iniuste spoliauit, patriarcha vero in causa criminali ipsũ inique deposuit. Super quo cũ q̃relã apud Greg. deposuit, honori suo & loco est restitutus, & p̃cipit Larissæo archiẽpo, vt de cetero nihil iuris super eo vel eius ecclesia præsumeret vsurpare: sed si qua causa fidei vel criminalis vel pecuniaria ĩter eos vertit̃, p delegatos domini Papæ, si mediocris est; vel per sedẽ Apostolicã, si ardua est, decidat̃: ꝯ qd̃ si fecerit, sciat se cõmunione priuatũ. Itẽ præcipit ei, vt sine dilatione omnes res sacras vel aliàs mobiles vel immobiles ei restituat. de quibus si quæstio vertitur inter eos, ĩ regia vrbe corã responsali ventiletur. Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ad §. *Sicut.*

a ¶ *Necnon à Ioanne.*] sub quo erat Larissæus metropolitanus, de cuius diœcesi fuit Hadrianus, sed fuit exemptus.

b ¶ *Eius.*] s. Ioannis.

c ¶ *Depositus.*] etiam de facto, sic 24.q.1. audiuimus.

d ¶ *Aliquid.*] Argu. ex eo ꝙ quis eximitur, videtur exemptus vniuersaliter etiã cũ suis ecclesiis. in auth. vt eccle. ro. cen. an. gau. præscrip. in prin. coll. 2. quia beneficia principum large sunt interpretanda, vt ff. de consti. prin. beneficiũ. extra de dona. cũ dilectus. 12.q.2. qui manumittitur. & 24.q.1. rogamus. & ĩ authẽ. vt li. decet. §. si q̃s. coll. 6. j. ea. q. 2. visis. arg. ꝯ. extra de relig. do. constitutus. in fi. extra de do. pastoralis. extra de priuil. ex ore. in fi. & c. cum capella. ff. de fun. instru. l. quæsitũ. §. vlt. Ioan. Quid iuris sit de hoc, in quæstionibus not. diligenter. B.

Exẽptio simpliciter, an eximat vniuersaliter.

e ¶ *Nostri.*] Videtur ꝙ per legatum vel etiam delegatum quæstio fidei sit tractanda: cum tantum ad Petrum sit referenda quæstio fidei. 24.q.1. quoties. Sed dic ꝙ mediocres causas possunt episcopi tractare, vt extra de hære. ad abolendam. sed magnas non, vt extra de hære. cum Christus.

Causas mediocres tractãt episcopi.

f ¶ *Si mediocris.*] Videtur ergo ꝙ delegatus criminales causas possit audire, vt 2.q.6. decreto. C. de offi. procons. l. 1. Arg. ꝯ. ff. de offi. procon. solent. extra de offi. leg. quod translationem. Sed dic quòd mediocres causas appellat, cum tale est crimen quod non inducit depositionem: in quo potest interuenire procurator, vt ff. an per alium causæ appel. re. pos. l. 1. & vbi non est opus inscriptione, vt ff. de accus. leuia. Vel dic quòd cognoscere potest legatus de crimine episcopi: sed non deponere. Vel dic quòd potest pronuntiare aliquem deponendum: sed eum condemnare non potest. sic 2.q.6. biduum. versic. si quem in insulam.

Delegatus vtrũ criminales causas audire possit.

Mediocres causæ q̃ sunt.

g ¶ *Vel huc.*] Hic arg. delegatũ non posse omnia quæ delegans: qd̃ verum est, nisi ei specialiter aliquid fuerit permissum, vt 25.q.2. in Galliarum.

h ¶ P*Racipimus.*] argu. quòd sine auctoritate Papæ episcopatus non fiunt. & arg. 7.q.1. mutationes.

i ¶ *Debeas.*] vt tamen habeatur consensus episcopi, si regio illa esset intra diœcesim alicuius episcopi: quia quidquid excrescit, spectat ad episcopum, vt extra de deci. quoniam. Ioan.

SICVT DVO EPISCOPATVS. CASVS. Supra dictum est in cap. & temporis qualitas. & cap. postquam. & ca. Felix. ꝙ duo episcopatus in vnum redigi possunt: & vnus in duos potest diuidi. Nunc dicit Grat. ꝙ episcopus potest similiter vnam ecclesiam sibi subiectam in duas diuidere, & econuerso cum consensu suorum clericorum: & facta diuisione, noua ecclesia soluta erit à iure prioris ecclesiæ: & nisi hoc fieret, multitudo ecclesiarum ad paucitatem reduceretur: plures tamen baptismales ecclesias in vna terminatione facere non potest episcopus.

P lures.

P *Lures.*] CASVS. Statutum est in concilio Toletano, vt intra vnam terminationē non sint plures ecclesiæ baptismales, & si contētio fuerit de terminatione duarū matricū ecclesiarū, populi vtrarūq; amicabiliter cōponant, sinautē, lis Dei iudicio discernat.
a ¶ *In vna.*] & intra eosdem limites.
Non

b ¶ *Non possunt.*] ita ꝙ habeant eosdem limites, ex quo enim sunt baptismales, debent habere limites distinctos, vt 13.q.1.c.1. vnus enim tantum debet esse princeps. 7.q.1.in apibus.
c ¶ *Plebes vtrarumque.*] arg. ꝙ qui rem melius nouerūt, siue sint domestici, siue extranei, potius debent esse testes q̃ alii, licet sint domestici vel consanguinei, vt extra qui mat. accusa. poss. videtur. in fi. & extra de testi. veniens. in fi. C. de repud. consensu 1.
d ¶ *Discernant.*] vel per arbitrium, vel per amicabilē compositionē: superioris tñ auctoritas est necessaria. extra de transact. decetero. & c. statuimus. & extra de arbi. per tuas. aliàs laicus non posset esse iudex in spiritualibus, vt extra de iud. decernimus. & c. seq. & in constit. Inn. contingit. quæ est de arbit. Et est hic arg. ꝙ spiritualis causa laico potest committi. 32. dist. §. verum.
e ¶ *Iudicio.*] id est, iuramento, vel ēt sortibus 2., quibus Dei volūtas ostenditur. 26.q.2.§.1. & c. sors. Vel Dei iudicio, id est, ecclesiastico. 3.q.5. quia suspecti. ver. veniat. 12.q.1. futuram.
IVS ERGO. Hæc est sexta pars q̄onis, in qua probare intēdit, ꝙ oēs ecclesiæ cū rebus suis sint in episcopi potestate, nec decimæ sine eius licentia alibi possint dari, & ꝙ eps debet illas dispēsare secundū Deū, prout sibi videbitur melius expedire. Io. de Fā.

CASVS. In c. s̄. quicumque. dictum est, vt antiquiores ecclesiæ ius suū nō pdant pp nouas, quod verū est (sicut Gra. hic interpretatur) nisi auctoritate epi alijs ecclesiis fuerit assignatū: & ad hoc inducit se. c. Et hoc intelligit Hu. de ecclesiis quæ tm̄ ad episcopū spectant. de aliis non potest sine consensu clericorum.

¶ In vna terminatione plures baptismales ecclesiæ esse non possunt. C. LIIII.

Burch. l. 3. c. 22. Iuo p. 3. c. 27. † al. subditis

PLures baptismales ecclesiæ in vna [a] terminatione esse non possunt [b]: sed vna tantummodo cum suis † capellis. Et si contentio fuerit de terminatione duarum matricum; plebes vtrarumque [c] discernant [d]: & si non conuenerint, lis Dei iudicio [e] discernatur.

¶ *Caput hoc in nullo Toletano est inuentum. Burchardus & Iuo citant ex concilio Aquisgranēsi.*

6 *Ius ergo ecclesiarum ita interpretandum est, vt nisi episcopo disponente alijs ecclesiis fuerit assignatum, in nullo priorum redituum diminutionem patiantur.*

Capi. l. 6. c. 285. & l. 7. c. 7.

Vnde Anastasius Papa.

¶ Communione priuetur, qui decimas, vel oblationes extra episcopi conscientiam tenere voluerit. C. LV.

Ans. l. 5. c. 45.

STatuimus, vt si quis oblationes [f] ecclesiæ, vel decimas, quas populus dare debet, tenere contenderit, vel extra baptismalem [g] ecclesiam dare voluerit præter conscientiam episcopi, vel eius, cui huiuscemodi officia commissa sunt, nec cum eorum voluerit agere consilio; bannum [h] nostrum componat, & communione priuetur.

Cum addit [*Extra conscientiam episcopi,*] *intelligendum relinquit, quòd episcopo consentiente alijs ecclesiis dari possunt. Item.*

In conc. Ticinēsi. c. 11.

¶ Iuxta dispositionem episcopi decimæ distribuantur. C. LVI.

Ans. l. 5. c. 46.

IN sacris canonibus præfixum est, vt decimæ iuxta episcopi dispositionem distribuantur. Quidam autem laici, qui vel in proprijs, vel in beneficijs [i] suas habent basilicas, contempta episcopi dispositione, non ad ecclesias, vbi baptismum, & prædicationem, & manus impositionem, & alia Christi sacramenta percipiunt, decimas suas dant: sed uel proprijs basilicis, uel alijs [β] ecclesiis pro suo libitu tribuunt: quod omnimodis diuinæ legi, & sacris canonibus constat esse contrarium. Vnde [γ] uestram potestatem, ut eos corrigatis, expetimus.

β ¶ Alijs ecclesiis.] *In concilio Ticinensi, vnde hoc capitulum videtur acceptum, legitur,* suis clericis: *Apud Anselmum vero,* suis ecclesiis.
γ ¶ Vnde vestram.] *Verba hac referuntur ad Imperatorem Ludouicū II. qui illi synodo interfuit. Quare in ea sequitur,* sacra docet, &c

Cum autem reprehenduntur, quia contempta episcopi dispositione hoc faciunt; intelligitur, quòd si episcopo disponente hoc fecerint, irreprehensibiles inueniantur.

& ĩ Aquisgrañ. sub Pipino, c. 26

Item Symmachus episcopus ecclesiæ catholicæ vrbis Romæ dixit in synodo sexta Romana.

¶ Anathema sit, qui præter episcopi conscientiam decimas, & oblationes dispensare voluerit. C. LVII.

Deusdedit p. 4. Ans. l. 5. c. 44.

IN canonibus in Gangrensi ecclesia, Apostolica auctoritate conditis de fructuum oblationibus, quæ ministris ecclesiæ deben-

S *Tatuimus.*] CASVS. Statuitur in hoc c. ꝙ si quis sua auctoritate decimas vel oblatiōes, quas debet populus dare, contenderit retinere, vel extra baptismalē ecclesiam præter conscientiā epi, vel eius cui huiusmodi officia sunt cōmissa, decimas dare voluerit: pœna pecuniaria & excōicatione puniatur. *Oblationes*, in testamento relictas. Vel potest dici, ꝙ oblationes debitæ sunt, & homines ad hoc compelluntur, vt j. ea. q. in canonibus.
f ¶ *Oblationes.*] arg. ꝙ excōicari possunt laici, qui non dant sacerdotibus oblationes (scilicet debitas) vt j. de consecra. dist. 1. omnis Christianus. quod Hu. intelligit ēt de gratuitis oblationibus, si clericus nō habet vnde sustētetur. arg. extra de simo. cum sit. arg. cōtra. 91. dist. clericus. 12.q.2. charitatē.
g ¶ *Baptismalem.*] decimę ergo soluēdę sunt baptismalibus ecclesiis, arg. s. ea. de decimis. & j. e. in sacris. qđ verum est de pdialibus, sed psonales debentur parochialibus ecclesiis, vt s. ea. q. & dixi s. ea. quicūque. Itē patet, ꝙ eps potest auferre dcimas vni ecclesiæ, & dare alteri, vt dixi s. ea. ecclesiæ.
h ¶ *Bānum.*] lx. solidorum, vt in Lōbarda cōtinetur. & sic semper intelligitur vbi non determinatur. & est hic arg. pœnā pecuniā ab ecclesia posse infligi. 18. dist. quoniam. extra de rap. in archiepiscopatu. ar. 23.q.5. quid ergo. argu. contra extra de pœ. licet 3. Itē arg. ꝙ iudex potest aliquem contumacem excommunicare, & aliter punire, quod non est verum, vt extra vt lit. non contest. quoniam. in fin.

Decimæ cui ecclesię sunt soluendæ.

Ecclesia pōt pœnam pecuniariam infligere.

3 Vbi de hoc & 18. di. quoniam. in fi. & 23.q.5. si vos & 94. distin. c. vlt.

CVM ADDIT. CASVS. Dictum est s. ꝙ pter cōscientiam epi decimæ aliis dari nō debent. Nunc vero à sensu ɔ̃rio (vt dicit Grat.) datur intelligi, ꝙ episcopo consentiente aliis dari possunt.
I *N sacris.*] CASVS. Conquesti sunt quidam archipresbyteri de quidā laicis, qui decimas ecclesijs baptismalibus subtrahentes epi dispositione contempta dabant eas illis ecclesiis, quas ædificauerant in propriis prædiis, vel in feudis, vel aliis ecclesiis, & ideo prohibet Anastasius ne hoc decetero fiat.
i ¶ *In beneficijs.*] id est, feudo. Et est arg. ius patronatus cū feudo transire, nisi fuerit exceptum.: vt extra de iure patro. ex litteris. ar. contra. j. ea. q. 7. nemini 4.
CVM AVTEM. CASVS. Dictū est s. in c. proxi. ꝙ reprehenduntur qui cōtēpta episcopi dispositione decimas aliis ecclesiis tribuunt. Nunc uero à sensu contrario colligit Grat. ꝙ si eo disponente hoc faciunt, irreprehensibiles inueniuntur.
I *N canonibus.*] CASVS. Hoc capi. diuiditur in tres partes. in prima parte anathematizatur quicumque oblationes alterius ecclesiæ

4 Et illud verum est singulariter. sed cū vniuersitate bene ff. de cōtra. emp. in modicis secūdum Lau.

clesię, quas vel accipere, vel alteri dare volũt, ꝑter cõsciẽtiã epi, vel alterius ad quẽ huiusmodi spectant officia: cũ iniquũ sit ab aliqbus vsurpari quod relictũ est pro remedio animarũ, & maxime à Christianis & principibus, à quibus res ecclesiasticas cõuenit custodiri. In secũda parte dicit, ꝙ quicũque res ecclesiæ sua auctoritate vel auctoritate principis inuaserit: nisi cõmonit⁹ resipiscat, debet excõicari. In tertia parte ostẽdit hominẽ inobedientẽ exõicandum. & hoc probat auctoritate Domini. Secunda pars incipit ibi, *Generaliter.* Tertia ibi, *Similiter & illi.* Et nota ꝙ in principio sunt verba Symmachi. Ibi, *Si quis oblationes*: sunt verba cõcilij: & caute considera, quę sunt verba concilij legẽdo. & loquitur istud cap. de immunitate rerum ecclesiæ: sequens vero c. de immunitate rerum clericorum.

a ¶ *Maxime.*] quẽ qs tenetur defendere contra alios, multo fortius contra se. ff. si ser. vẽdi. altius. 19. dist. nulli fas. ĩ. ead. nulli episcoporum. extra de nat. ex li. ven. c. vnico.

b ¶ *A principibus.*] quibus Christus ecclesiam commisit. 23. q. 5. principes.

c ¶ *Confiscare.*] secundum leges veteres bona damnatorũ confiscabantur. hodie secus, vt C. de bo. dam. aucto. bona. Res autem ecclesiæ nõ possunt confiscari, vt s̃. ead. placet. arg. contra extra de præscrip. si diligenti.

Ecclesiæ res confiscari nõ possunt.

d ¶ *Potentum.*] Nota auctoritatẽ maioris in illicitis non excusare. 12. q. 2. quicũque. & c. de rebus. 11. q. 3. si dominus. & ĩ. ead. q. 7. decimas. 25. q. 1. omne quod. 36. q. 2. nullus. arg. ͤ. 63. dist. Salonitanæ. 14. q. 5. dixit.

e ¶ *Nisi cito.*] Primo tamen videtur citandus princeps cuius auctoritate res ecclesiastica tenetur, vt 12. q. 2. de rebus. sed illud ob scandalum principis. sed non est ita.

f ¶ *Chartarum.*] idest, librorũ: quia episcopus non debet semper libris insistere, vt 86. dis. fratrem.

Vel dic ꝙ sunt res ecclesiæ quo ad defensionẽ: quia ecclesia debet eas defendere sicut suas. 12. q. 2. de laicis. & 87. dist. eos. Vel dicũtur ecclesię quoad hoc: quia si dãnificat ecclesiã eps, ecclesia habet recursum ad res suas, vt 12. q. 4. quicũque. vnde dico ꝙ oẽs res clerici sunt obligatæ suæ ecclesiæ: sicut res mariti vxori, vt extra de pig.

tur, & de his, quæ in vsus pauperum conferuntur, scriptum habetur [Si quis oblationes [α] ecclesiæ accipere, vel dare voluerit præter episcopi conscientiam, vel eius, cui huiuscemodi sunt officia commissa, nec cum eius voluerit agere consilio; anathema sit.] Et iterum in eodem concilio Gangrensi [Si quis oblata Deo dederit, vel acceperit præter episcopum, vel eum, qui constitutus est ab eo ad dispensandam misericordiam pauperibus; & qui dat, & qui accipit, anathema sit.] Valde iniquũ † ergo, & ingens sacrilegium est, vt quæcumque vel pro remedio peccatorum, vel salute, vel requie animarum suarum vnusquisque venerabili ecclesiæ contulerit, aut certe reliquerit; ab his, à quibus hæc maxime [a] seruari conuenit, idest Christianis, & Deum timentibus hominibus, & super omnia à principibus [b], & primis regionum in aliud transferri, vel conuerti. *& infra.* ¶ Generaliter vero, quicumque res ecclesiæ confiscare [c], aut competere, aut peruadere periculosa sua infestatione præsumpserit [β]; nisi se citissime per ecclesiæ, de qua agitur, satisfactionem correxerit; perpetuo anathemate feriatur. Similiter & hi, qui res ecclesiæ, iussu, vel largitione principum, vel quorumdam potentum [d], aut quadam inuasione, aut tyrannica potestate retinuerint, & filijs, vel heredibus suis (vt à quibusdam iam factum audiuimus) quasi hereditarias reliquerint; nisi cito [e] res Dei admoniti à pontifice agnita veritate reddiderint; perpetuo anathemate feriantur. Iniquum enim esse censemus, vt custodes potius chartarum [f], quàm defensores rerum creditarum (vt præceptum est) iudicemur. *& infra.* ¶ Ferro enim abscindenda sunt vulnera, quæ fomenta non sentiunt. ¶ Similiter & illi extorres debent fieri ab ecclesia, qui sacerdotali admonitione non corriguntur, dicente Domino [Auferte malum ex vobis.] Vniuersa synodus surgens acclamauit. Vt ita fiat, rogamus. Dictum est octies. Ista seruentur precamur. Dictum est decies. Vt in perpetuum maneant, & vestra auctoritate firmentur. Dictum est duodecies. Exaudi Christe, Symmacho Papæ vita. Dictum est duodecies.

C. 7. Gangren. Capitul. l. 7. c. 7.
In Gang. c. 8. Burc. l. 3. c. 144. & 145. Iuo p. 3. c. 209. & 210.
12. q. 2. indigne.
Iuo p. 3. c. 148.
Deuter. 13. *&* 1. *Cor.* 5.

α ¶ Oblationes ecclesiæ.] *In concilio ipso Gangrensi legitur*, si quis oblationes ecclesiæ extra ecclesiam accipere, &c.
β ¶ Nisi se.] *Hæc vsque ad vers.* Similiter. *sunt addita ex Symmachi synodo.*
γ ¶ Ista seruentur.] *Item hęc vsque ad vers.* Exaudi.

Idem in eadem synodo.

¶ Eadem plectuntur pœna, qui ecclesiæ res, & bona episcoporum inuadunt. C. LVIII.

SImiliter & hoc ad omnium ecclesiarum notitiam vestra cunctorũ exhortatione, & iudicio censemus peruenire, & ab omnibus firmiter teneri; quia episcoporum res, ecclesiæ [g] non dubitantur esse; si in eorum facultatibus simili [h] fuerit crudelitate grassatum; peruasores rerum memoratarũ, prædictæ canonum districtionis feriantur vindicta: ut qui moribus proprijs, ac nulla conscientiæ castigatione corriguntur; saltem ecclesiasticæ, & canonicæ uindictæ perfodiantur aculeis.

Iuo p. 3. c. 148.

Item ex libro primo capitulorum Caroli, & Ludouici Imperatorum, c. 83.

¶ Res ecclesiæ, principum auctoritate distribui non possunt. C. LIX.

QVia iuxta sanctorum patrum traditionem nouimus res ecclesiæ uota esse fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum; cuique non solum habita conseruare, uerum etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus. Vt † autem ab ecclesiasti-

Deusdedit p. 5. Ansl. l. 4. c. 43.
† *al. tamen vt*

SImiliter.] CASVS. In hoc c. dicitur, ꝙ res episcoporũ patrimoniales esse ecclesiæ non dubitãtur: & ideo simili debẽt priuilegio gaudere: unde si quis eas inuaserit, nisi admonitus resipiscat, sicuti propter res ecclesiæ, ita propter res episcoporum excommunicari debet. & nota, quod dicitur de rebus episcoporum, est intelligendum de rebus omnium clericorum.

g ¶ *Ecclesiæ.*] quia episcopus est in ipsa ecclesia, vt 7. q. 1. scire. Ex hoc c. consueuit dici, ꝙ res clericorũ eodẽ gaudẽt priuilegio que res ecclesiæ. 12. q. 2. ecclesiarũ. & 87. dist. eos. vnde videtur ꝙ ęque cõmittatur sacrilegiũ in rebus clericorum, sicut in rebus ecclesiæ. Ex pig. ex litteris. & C. qui pot. in pig. l. vlt. sicut. & res tutoris pupillo. vnde qui minor est xxv. annis, non debet esse prælatus, cũ res ipsius non possint obligari ecclesiæ, vt C. de leg. tut. l. vlt. Nec obstant contraria hic signata. s̃. 12. q. 3. episcopus. & q. 2. sint manifestæ. vbi dicit ꝙ aliæ sunt res ecclesiæ, aliæ episcopi: & hoc fateor: sed dicuntur esse ecclesiæ quoad ea quæ dixi 12. q. 5. si episcopus.

Ecclesiæ & clericorũ bona eodẽ potiuntur priuilegio.

h ¶ *Simili.*] quam præmisimus circa res ecclesiasticas.

QVia iuxta.] CASVS. Ludouicus & Carolus legem sanxerunt in perpetuum valituram, vt quia res ecclesiæ sunt vota

vota fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperũ, nulli liceat ea ab ecclesia remouere sub pœna excommunicationis.

a ¶ *Diuidendis.*] id est separandis ab ecclesia. consueuit tamẽ hoc cap. induci ad probandum, ꝙ res ecclesiarum non possunt diuidi per præbendas, vt dixi 12. q. 1. c. vlti.

mandastis. vbi de hoc

CVM ERGO. CASVS. Dictum est, quòd cum episcopi consensu oblationes vnius ecclesiæ aliis distribui possunt, vt innuitur à contrario sensu: sed Gratia. nunc vult probare contrarium.

1 Contrario stanti est: & ideo caute hic dicit Deo dispensante.

Polyc. l. 3. tit. 12. Ansl. 5. c. 47.

Ne- cis [a] de diuidendis [β] [a] rebus ecclesiæ suspicionem dudum conceptam amoueremus; statuimus, vt neque nostris, neque filiorum [b], & Deo dispensante successorum nostrorum temporibus, qui nostram, vel progenitorum nostrorum voluntatem, vel exemplum imitari voluerint, vllam penitus diuisionem, aut iacturam patiatur.

α ¶ Ecclesiasticis] *Sequebatur*, officijs, *quæ vox neque in vetustis, neque in ipso capitulari est. Refertur enim ad homines, non ad officia.*

β ¶ Diuidendis.] *In capitulari impresso legitur*, non diuidendis. *In capitulis autem manuscriptis, quæ ab episcopis prouinciarum Rhemensis, ac Rhothomagensis Ludouico regi missa fuerunt hæc habentur ad hunc locum pertinentia.* Quia vero Carolus princeps Pipini regis pater, qui primus inter omnes Francorum reges, ac principes, res ecclesiarum ab eis separauit, atque diuisit, pro hoc solo maxime est æternaliter perditus. Nam S. Eucherius Aurelianensis episcopus, qui in monasterio S. Trudonis requiescit, in oratione positus, ad alterum sęculum raptus, & inter cetera, quæ Domino sibi ostendente cõspexit, vidit illum in inferno inferiori torqueri. Cui interroganti ab Angelo eius ductore responsum est, quia sanctorum iudicatione, qui in futuro iudicio cum Domino iudicabunt, quorumcumque res abstulit, & diuisit, ante illud iudicium anima & corpore sempiternis pœnis est deputatus: & recepit simul cum peccatis suis pœnas propter peccata omnium, qui res suas, & facultates in honore & amore Domini ad sanctorum loca i luminaribus diuini cultus, & alimonijs seruorum Christi, ac pauperum pro animarum suarum redemptione tradiderant. Qui in se reuersus S. Bonifacium, & Fuldradum abbatem monasterij S. Dionysij, & summum capellanum regis Pipini ad se vocauit, eisque talia dicens in signum dedit, vt ad sepulchrum illius irent, & si corpus eius ibidem non reperissent, ea quæ dicebat, vera esse concrederet. Ipsi autem pergentes ad prædictum monasterium, vbi corpus ipsius Caroli humatum fuerat, sepulchrumque ipsius aperientes, visus est subito exijsse Draco, & totũ illud sepulchrũ interius inuentum est denigratum, ac si fuisset exustũ. Nos autem illos vidimus, qui vsque ad nostram ætatem durauerunt, qui huic rei interfuerunt, & nobis viua voce veraciter sunt testati, quæ audierunt, atque viderunt. Quod cognoscens filius eius Pipinus synodũ apud Liptinas congregari fecit, cui præfuit cum S. Bonifacio legatus Apostolicæ sedis Gregorius nomine. Nam & synodum ipsam habemus, & quantumcumq; de rebus ecclesiasticis, quas pater suus abstulerat, potuit, ecclesijs reddere procurauit. Et quoniam res ecclesijs, a quibus ablatæ erant, restituere propter concertationem, quam cum VVaifaro Aquitanorum principe habebat, nõ præualuit; precarias fieri ab episcopis exinde petijt, & nonas, ac decimas ad restaurationes terrarum, & de vnaquaq; casata duodecim denarios ad ecclesiam vnde res erant beneficiatæ (sicut in libro capitulorum regum habetur) dari constituit, vsque dum ipsæ res ad ecclesiam reuenirent. Vnde & Dominus Carolus Imperator adhuc in regio nomine constitutus edictum fecit, vt nec ipse, nec filij eius, neque successores, huiusmodi res agere attentarent. Quod manu sua firmauit, cui plenitudinem habemus, & de quo capitulum excerptum in libro capitulorum eius, quicumque librum illum habet, & legere voluerit, inuenire valebit. Hanc etiam relationem & in scripturis habemus, & quidã nostrum etiam viua voce Dominum Ludouicum Imperatorem patrem vestrum referre audiuimus. *Huius historiæ mentio etiam est in vita B. Eucherij episcopi Aurelianensis, & B. Rhigoberti archiepiscopi Rhemensis. Qualis vero esset huiusmodi ecclesiasticorum bonorum diuisio, quã Carolus Martellus induxit, Pipinus autem & Carolus Imperator prohibuerunt, eodem libro primo capitularium ante capitulũ istud 8; sic exponitur:* Tempore Hadriani Papæ, & Karoli magni Imperatoris, quando Paulinus episcopus tenuit vices Apostolicæ sedis, in Aquis fuit factum istud capitulum propter hoc, quia laici homines solebant diuidere episcopia, & monasteria ad illorum opus: & non remansisset vlli episcopo, nec abbati, nec abbatissæ, nisi tantum, vt velut canonici, & monachi viuerent.

Polyl. l. 4. tit. 21. Ansl. 6. c. 166.

Cum ergo præter conscientiam episcopi, vel eius, cui officia huiusmodi commissa sunt, quilibet prohibetur oblationes ecclesiæ distribuere; liquido apparet, quòd cum episcopi consensu, quibuslibet ecclesijs possint distribui.

Huic interpretationi videtur contraire auctoritas illa Toletani concilij 4. c. 32.

¶ Nihil de iure suæ diœcesis episcopi præsumant auferre. C. LX.

Burc. l. 3. c. 203. Iuo p. 3. c. 255.

CONstitutum est à præsenti concilio episcopos diœceses suas ita regere, vt nihil ex earum iure præsumant auferre [c]: sed iuxta priorum auctoritatem conciliorum tam de oblationibus, quàm de tributis †, ac frugibus tertiam [d] consequantur. Quòd si amplius [e] quidpiam ab eis præsumptum extiterit, per concilium restauretur: appellantibus aut ipsis conditoribus [f], aut certe propinquis [g] eorum, si iam illi à sæculo discesserunt.

† al. decimis tributis

Item Symmachus Papa ad Cæsarium fratrem, c. 1.

CONstitutum.] CASVS. Episcopi res ecclesiarum auferebãt: & ideo constitutũ fuit in concilio Toletano, vt nihil de rebus earũ præsumant auferre: tertiam tamen partem de ecclesiarum obuentionibus consequãtur: & si contra hoc fecerint, per concilium restaurentur conditoribus ecclesiarum, vel eorum heredibus sup hoc appellantibus.

c ¶ *Auferre.*] nisi in casibus. 12. q. 2. bonæ rei. & 10. q. 2. hoc ius. extra de eccle. ædi. ad audientiam.

d ¶ *Tertiam.*] alibi dicitur, ꝙ quartam. 12. q. 2. concesso. alibi, ꝙ medietatem. 10. q. 1. antiquos. sed loci consuetudo est obseruãda [1], vt dicit Gra. in seq. §. & 10. q. 3. cathedraticum. Vel dic, diuersitas temporum soluit contrariũ. 2. q. 1. si peccauerit.

1 De hoc satis no. 10. q. 1. de his. ibi videas. Arc.

e ¶ *Quòd si amplius.*] & si fecerint, quasi concussores sunt in quadruplum puniendi. ar. 13. dist. quoniam quidem. 24. q. 1. militare. C. de assesso. l. 3.

f ¶ *Conditoribus.*] id est patronis, qui possunt male alienata repetere, vt infra. ead. q. 7. filijs. immo quilibet de populo hic admittitur. 12. q. 2. non liceat. Sed numquid patronus laicus potest criminaliter clericum accusare de dilapidatione, cum suam iniuriã persequatur? argu. quòd sic. ĩ. q. 7. filijs. & argu. 22. dist. illud. Nam ipsorum interest, vt ĩ ead. q. 7. quicumque. Simili ratione videtur quòd quilibet de populo: quia publice interest ne res ecclesiæ male tractentur, vt 2. q. 1. prohibentur. in fi. sed tamen secus est, vt notaui 2. q. 7. in summa. & cap. pręsumunt. Et est argu. ad hoc 28. distinct. consulendum.

Patronus laicus, an possit clericum de dilapidatione criminaliter accusare.

g ¶ *Propinquis*] ius enim patronatus transit ad filios, vt ĩ. ead. q. 7. filijs. etiã quamuis heredes non sint: argu. ff. de iure pat. filij ff. de religio. quod pater. & ad heredes extraneos, vt ĩ. q. 7. si plures. ff. de ope. lib. fabriles. & argu. contra ff. eo. si. operarum. & C. eo. liberti. Ioan.

b ¶ *Neque filiorum.*] arg. aliquem suo successori legem posse indicere, vt 12. q. 2. non liceat. 63. distin. ego. arg. contra. 2. quæstio. 5.

P *Ossessiones.*] CASVS. Episcopi alienabant possessiones ecclesiarum, quas qs dederat in vita, vel in morte reliquerat. sed Papa Symmachus ꝓhibuit, vt hoc nullo modo fiat nisi ĩ tribus casibus, scilicet clericis benemeritis, vel monasterijs religionis intuitu, vel peregrinis si largiri necessitas suaserit: & hoc faciant non perpetuo, sed ad tẽpus.

a *Non perpetuo.*] hoc verbum, perpetuo, spectat tãtum ad clericos, ſm qđ exponit Gra. ĩ. ea. §. sed illud. Sed hæc veritas est, ꝙ monasterijs & pijs locis potest dari aliquid perpetuo, vt ĩ. ea. q. 2. visis. & 12. q. 2. si quos. & c. ecclesiasticis. Si autẽ simpliciter datur aliquid personæ, intelligo ꝑsonaliter esse datũ. s. 10. q. 2. hoc ius. si ecclesiæ dat, intelligo donationẽ esse perpetuam, vt ĩ. ea. c. vlti. extra de insti. cum venissent. nam cum res intelligat data vsq; ad mortẽ hominis, & ecclesia non possit mori. 12. q. 2. liberti. semper intelligit perpetuo esse datũ quod ecclesiæ datur. Sed si quis dederit ecclesiæ tãtũ vsum rei, non proprietatẽ: in hoc casu vtitur ecclesia re illa vsque ad centum annos: quia hæc ætas longæui hominis est. ff. de vsufruc. an vsufructus. & C. de sacros. eccl. l. vt inter. Sed numquid eps sine canonicis temporalem donationem facere potest? Dico ꝙ sic: quia tantum perpetuæ concessiones spectãt ad alienationẽ, vt extra de his quæ fi. a præla. sine consensu c. tua †. 12. q. 2. bonæ. secus fit in cõcessionibus ecclesiarum: quæ licet temporales sint, tñ solus non concedet, nisi hoc habuerit ex cõsuetudine, vt extra de his quæ fi. a præla. ea nosci tur. ar. tñ contra. 12. q. 1. episcopus. vbi nec fructus potest episcopus dare sine conscientia cleri sui. Ioan.

Vsus fructus ecclesiæ relictus durat cẽtum annis.

† Ad idẽ extra lib. 6. de reb. eccle. nõ alien. dudũ. vbi de hoc.

Possessiones ecclesiæ derelictas nulli sit alienandi licentia. C. LXI.

Polyc. l. 3. tit. 12. Ans. l. 5. c. 47.

POssessiones, quas vnusquisque ecclesiæ proprio dedit, aut reliquit arbitrio, alienari quibuslibet titulis, atque distractionibus, vel sub quocumque argumento non patimur: nisi forte aut clericis bonorum † meritorum, aut monasterijs religionis intuitu, aut certe peregrinis, si necessitas largiri suaserit: sic tamen, vt hæc ipsa non perpetuo a, sed temporaliter perfruantur.

† al. honorum meritis.

Sed illud Toletani concilij ita intelligendum est, vt episcopi præter quartam, vel tertiam, quæ secundum locorum diuersitates eis debetur, nihil contingant.

Vnde in concilio Leonis Papæ IIII. c. 26. statutum est.

A clericis, & pijs locis vltra statuta patrum aliquid episcopus non exigat. C. LXII.

Poly. l. 4. tit. 21. Ans. l. 6. c. 166.

NVlli episcoporum liceat à subiecto sacerdote, vel alio quolibet clerico, & pijs locis dationes vltra statuta b patrum exigere, aut super † posita in angarijs inferre. Sed cum optimus sit perspector, ita prospiciat †, vt vniuersæ sibi oues commissæ à se maxime alantur, atque in necessitatibus c adiuuentur, non illicitis exactionibus † opprimantur: quia Dominus pascere, & docere nos docuit, & omnibus ministrare, non terrenis lucris, vel auaritijs delectari.

† in vulgatis erat [*supposita*] † al. *perspiciat* † al. *exactis dationibus*

Item Gregorius Leoni episcopo Catanensium †, lib. 7. epist. 8.

† al. *Catinensi*

De reditibus ecclesiæ quarta pars clericis est distribuenda. C. LXIII.

Ans. l. 5. c. 67.

AD hoc d locorum gradus rationis ordo distinxit, & iudicia e esse constituit; vt nec præpositi in opprimendos se frustra valeant occupare subiectos; nec subiectis iterum contra suos præpositos effrænata sit resultandi licentia. *& infra.* Volumus igitur, vt quidquid ecclesiæ tuæ ex reditu, vel quolibet f alio titulo fortassis accesserit, quartam exinde portionem sine diminutione aliqua debeas segregare, atque eam secundum Dei timorem presbyteris, diaconis, ac clero (vt tibi visum g fuerit) discrete diuidere.

Item ex septima synodo, c. 4.

Episcopus turpis lucri gratia nihil à monachis, vel clericis suis exigere debet. C. LXIIII.

Ans. l. 6. c. 167. Poly. l. 4. tit. 21 Act. 20.

PRædicator h veritatis Paulus diuinus i Apostolus, ac si canonem ponens Ephesiorum presbyteris, immo vero k & omni sacratæ multitudini † l ita fiducialiter perhibuit. [Argentum, & aurum m, aut vestem nullius concupiui. Omnia ostendi vobis quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos, beatius existimans † n dare, quàm accipere.] Propter quod & nos edocti ab eo definimus episcopum nullatenus turpis lucri gratia excogitare a ad excusandas ex-

† al. *plenitudini* πληρώματι

† al. *existimãtes* In scriptura autem citat tamq̃ sententia Dñi.

SED ILLVD. CASVS. Quia s. in cap. constitutũ facta est mentio de tertia quam episcopus debet percipere de rebus ecclesiarum: ideo idem nunc ostendit & de quarta: scilicet, vt episcopi præter tertiam vel quartam secundum diuersas consuetudines nihil auferre præsumant.

N *Vlli episcoporum.*] CASVS. Quidã episcopi vltra quam eis canone permittebatur clericos sibi subiectos multis angarijs fatigabant exactiones plurimas faciendo in eos: & ideo statuit Leo, vt hoc decetero non faciant: sed proprias oues alant tamquã boni pastores. & hoc probat auctoritate Domini, qui nos docuit pascere & docere.

b *Statuta.*] si ergo episcopus aliquid exigit à subdito suo, negari potest ei, nisi ostendat hoc à canone ei concessum esse, vt 18. q. 2. hoc tantum. & 9. q. 3. conquestus †.

† Et arg. 10. q. 3. quia cognouimꝰ. vbi de hoc. & extra de pœnis in quibus. in glo. permissium, &c.

c *Necessitatibus.*] a pauperibus enim nihil petet, vt 1. q. 2. placuit. sic dicit lex, ꝙ si patria tenuis est, potius est iuuanda quàm spoliãda, vt C. noua vectig. insti. non pos. l. 1.

Patria, si tenuis sit, potius iuuanda q̃ spoliãda.

A *D hoc locorum.*] CASVS. Leo episcopus de reditibus vel oblationibus ecclesiæ integram quartam canonicis suis nõ distribuebat. & ideo Grego. præcepit, vt illam quartam sine diminutione prout sibi visum fuerit cum discretione inter canonicos distribuat: quia ad hoc sunt ordinati gradus locorum & distincti, ne prælati opprimant iniuste subiectos: nec subiecti contra prælatos superbiant effrænate.

d *Ad hoc.*] si. C. de Iudæ. nullus.

e *Et iudicia.*] s. 89. distin. ad hoc.

f *Vel quolibet.*] ergo nõ solũ de decimis & oblationibꝰ fiant quatuor portiões, sed etiã de pẽsiõib. & alijs reditibꝰ. 12. q. 2. quattuor.

g *Visum.*] ergo episcopis pro arbitrio suo potest bona ecclesiæ diuidere. 12. q. 2. Vulteranæ. ĩ. ea. q. 7. decimas. contra. Sed ibi soluitur, hoc cap. loquitur quando bona non sunt separata: alias contra. 12. q. 1. §. vlti. quod potius concordat.

P *Rædicator.*] CASVS. Quidam epi turpis lucri gratia à subiectis suis iniuste pecuniam exigebant: sed sexta synodus ostendit, ꝙ hoc facere non debent: quia non debent res subditorum iniuste desiderare: sed potius illos alere. Et hoc probat tribus auctoritatibus, scilicet duabus Pauli, & tertia Petri.

h *Prædicator.*] Probat sexta synodus auctoritate Petri & Pauli, ꝙ prælatus à subditis non debet exigere aurum vel argentum: sed potius eos erudire. nam beatius est dare quàm accipere. extra de cele. mis. cum Marthæ.

i *Diuinus.*] quandoque ponitur in mala significatione, vt 1. q. 1. numquam.

k *Immo vero.*] si iudex dicit, condemno te: immo absoluo te: vltimo verbo standum est †. de pænit. dist. 2. si enim.

l *Multitudini.*] Arg. ꝙ vbi præcipitur, ad omnes extenditur. 61. dist. miramur. 38. dist. ignorantia & s. distin. 5. ad eius vero.

m *Aurum.*] verba Pauli.

n *Existimans.*] Verba synodi: immo verba fuerunt Domini, vt extra de cele. Miss. cum Marthæ.

a ¶*Ait enim.*] in secunda epistola ad Corinthios:
b ¶*Thesaurizare.*] superficialis est ista argumentatio; quia & filii thesaurizant parẽtibus: qa parentes succedunt eis si quid habent, vt §.3.q.4.hi qui & ĩ.35.q.8.hæc salubriter. Non est superficialis: quia non succedunt parentes filiis nisi in defectu aliorum.

Pa-
Psal. 140.

cusationes in peccatis expetere aurum, vel argentum, aut aliam speciem ab episcopis, vel clericis, vel monachis, qui sub ipso sunt. Ait enim Apostolus [Iniqui regnum Dei non possidebunt: nec debent filij thesaurizare [b] parentibus [c], sed parentes filijs.] *& infra.* Præcepit enim & Petrus Apostolorum summus [Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, non coacte [d], sed spontanee secundum Deum; non turpis lucri gratia, sed voluntarie: neque vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis. Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.]

1. Corin. 6.
2. Cor. 12.
1. Pet. 5.

¶ *Caput hoc antea citabatur ex sexta synodo. Est autem in septima ex versione Anastasii, ex qua nonnulla hic sunt addita, dempta, emendata.*

z ¶Excogitare.] *Verba græca*, ὁρίζομεν μὴ ὅλως αἰσχροκερδῶς ἐπινοεῖν ἐπίσκοπον προφασιζόμενον προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, ἀπαιτεῖν χρυσὸν, *sic clarius verterentur*, statuimus ne vllo modo turpis lucri gratia in mentem veniat episcopo excusanti excusationes in peccatis poscere aurum, &c.

Illud autem, quod in fine capituli [e] Symmachi ponitur [Hæc ipsa nõ perpetuo, sed temporaliter perfruantur.] ad personales tantum possessiones, clericorum videlicet & pauperum, non ad monasteriales referendum est.

7 *Quàm vero sit graue apud Deum decimas, & oblationes, ac primitias sacerdotibus non soluere, auctoritate Hieronymi, & Augustini apparet.*

Ait namque Hieronymus in comment. ad c. 3. Malachiæ.

¶ Reus apud Deum habetur, qui decimas sacerdotibus non soluerit. C. LXV.

Mal. 3.

Reuertimini [f] ad me, & reuertar ad vos, dicit Dominus exercituum, & dixistis; in quo reuertemur [g]? Si affiget homo Deum; quia vos configitis me: & dixistis, in quo configimus te? In decimis [h], & primitiis. In penuria vos maledicti estis: & me cõfigitis gens tota [i].] Nunc sequamur ordinem prophetiæ. [Quia mihi non reddidistis decimas, & primitias; idcirco in fame, & penuria maledicti estis: & vos me supplantatis [k], siue fraudatis, atq; priuatis gens tota.] Pro [z] gente, quæ in hebraico scribitur. גוי annum. lxx. transtulerũt, ἔτος pro ἔθνος, & est sensus. Ecce annus expletus est [l], & nihil in meos thesauros, sed in vestra horrea comportastis: & pro decimis, & primitijs †, quæ parua erant, si à vobis darentur, ubertatem possessionum uestrarum, & omnẽ frugum abundantiam perdidistis [m]. Vt autem sciatis me hoc irascente perfectum, quia fraudastis me parte mea; hortor uos, atque commoneo, ut inferatis decimas in horrea † [n], hoc est in thesauros templi: & habeant sacerdotes, atque leuitæ, qui mihi ministrant, cibos; & probate me, si non tantas pluuias effudero, vt cataractæ cæli apertæ esse credãtur: [Et effundã uobis benedictionẽ usq; ad abundãtiã [o].] Verbũ [p] effusionis, nomẽ largitatis ostẽdit [q]. Sed fieri potest, ut agros irrigãtibus

† *al. primitiuis*
† *al. horrea mea*

c ¶*Parentibus.*] ẽt spiritualibus. & respexit Apostolus naturã & votum parentum, prout voto parentum hæreditas filiis debetur, sed filiorum hereditas sola pietatis causa parentibus debetur, vt ff. vnde lib. scripto herede. §. vlt. & ff. de inoffi. test. nam & si. iuxta illud: Ordine turbato succedis Bulgare nato. Item dicit lex, ꝙ oĩa quæ nostra sunt, ex voto filiis paramus, vt ff. de bo. lib. l. pen. 1. respon. & hereditas parentum quasi debita obuenit nobis, vt ff. pro soc. l. & quia. & filii pene ad propria bona veniunt. ff. de succ. edi. l. 1 §. pen. Et dicit Imperator, cogitare debent parentes, ꝙ & ipsi fuerunt filii, & ea quæ à suis parentibus sperabant, suis filiis facere debent. in Auth. vt cum de app. cognos. §. considerare. coll. 8.
d ¶*Non coacte.*] id est pro lucro terreno.
ILLVD AVTEM. CASVS. Iste §. respicit illud c. possessiones. & dicit ꝙ illud verbum, tẽporaliter perfruatur, non refertur ad monachos, qui perpetuo possessiones illas poterant possidere, sed refertur tantum ad clericos pauperes. Postea probat, ꝙ graue peccatum est decimas & primitias & oblationes non reddere. & ad hoc inducit sequentia c.
e ¶*Capituli.*] s. ea. possessiones.
QVAM VERO. Hæc est 7. pars q. in qua probat magister, ꝙ decimæ sunt dandæ clericis pro labore suo: & q eas nõ dat, peccat mortaliter, clerici aũt debẽt eas diuidere iusto modo cũ pauperibus & religiosis & hospitibus, & hoc probat per 4. c. Io. de Fan.
R ¶*Euertimini.*] CASVS. Casum hunc sic attende. Iudæi decimas sacerdotibus & leuitis nõ tribuebant, pp quod penuria & sterilitate sunt puniti. nam in pœnam eorũ cataractæ cæli clausæ sunt, nec pluuias effundebant, & locustæ, brucus, & ærugo labores suos deuastabant. Hortatur itaque Malachias propheta Iudæos vt reuertantur ad dominum, quia si soluant decimas & primitias, cataractæ cæli aperientur, & vsque ad abundantiam benedictio super eos effundet. Procedit ergo Hiero. hoc ordine in hoc c. Primo ponit verba Malachiæ prophetæ, vsq; ad locũ illũ, verbum effusionis. verba tñ interponũtur quæ sunt Hieronymi, s. nunc sequamur ordinẽ prophetæ. deinde exponit verba prophetæ ẽm litterã, vsque ad illud verbũ; Si quis doctus. exinde ea moraliter exponit vsq; ad finẽ c. & ita si velles casum breuiter ponere, incipies ibi. *Procedit ergo* Hieronymus.
f ¶*Reuertimini.*] in prima parte ponit Hierony. verba prophetæ vsque ad illud verbũ effusionis. In 2. parte exponit ea ad litteram vsque ad illud, si quis doctus. Abinde mystice siue moraliter.
g ¶*Reuertemur.*] quasi dicant, nõ discessimus. immo ĩ hoc recessistis, quia cõflixistis me: hac tamen cõditione, si homo affligit, id est, põt affligere Deũ, & ideo dicit c. si affligeret, quia naturæ Dei nihil nocere potest. 11. q. 3. ẽm catholicam, quia impossibilis est. 22. q. 4. incommutabilis.
h ¶*In decimis.*] not. Deum dici affligi, cum eius subditi affligunt [†] 1 si. 2. q. 5. habet hoc propriũ. & 3. q. 1. nulli. ĩ fi.
h ¶*In decimis.*] scilicet non solutis.
i ¶*Gens tota.*] id est ex toto gentiliter viuẽtes; vł aľs qlibet de populo.
x ¶*Supplantatis.*] arg. contra. ĩ. de consec. dist. 2. panem. sed intellige quantum in vobis est [z]. 11. quæst. 3. inter verba. Vel ita defraudant subtrahendo ista pauperibus.
l ¶*Annus expletus est.*] non tñ finis anni spectãdus est, vt tũc decimæ præstantur, sed præstandæ sunt cum fructus colliguntur. extra de deci. cum homines. immo si ager bis in anno det fructus, toties dandæ sunt decimæ, vt extra eo. ex parte 2. hic ergo suggillauit eos, qui tam tarde dederunt. In personalibus tamen decimis posset dici, ꝙ in fine dandæ sunt propter lucra minima. Inconueniens enim esset ꝙ scriptor vel aliquis negotiator singulis diebus deberet decimam partem lucri dare ecclesiæ. ar. ad hoc tale quale extra de pign. ex litteris. ibi, propter possessionum minutias. & qa talis solutio incõmoditatem haberet, vt ff. fami. ercis. plane. idem dicendum de caseo & lacte. Io.
m ¶*Perdidistis.*] argu. aliquem debere puniri in eo in quo deliquit. 12. q. 2. qui & humanis. & qui negat, ꝙ debet, negari ei debet ꝙ sibi debetur. extra de vsur. quia frustra. C. de fideic. li. l. si quis in suo. 95. distin. esto.
n ¶*In horrea.*] ar. ꝙ ipsi rustici debent deferre in horrea decimas ad ipsas ecclesias, ar. ĩ. q. 7. decimas. C. đ annonis & trib. l. ꝑ locis. lib. 10. nõ ergo à clericis vel eorũ nuntiis sunt colligẽdæ in agris.
o ¶*Ad abundantiam.*] ĩ. q. 7. maiores.
p ¶*Verbum.*] hæc sunt verba Hieronymi.
q ¶*Ostendit.*] hic, & C. de inoffi. dona. l. 2. Quandoque etiam notat vitium. 41. dist. sæpe.

Deo nihil nocet.

† Arg. extra de proba. licet, in fine.

z Ad hoc §. 1. q. 1. ꝙ quidã iuxta fin. & c. multi. circa fin. Decimæ quo tẽpore sunt dandæ.

Effusio due notat.

pluuijs sit quidem fertilitas,verū aut locusta,aut brucus, aut ærugo a, aut eruca destruant,& labores hominum pereant. Propterea iungit,& dicit [Et increpabo pro uobis deuorantem.] locustam videlicet, & reliqua,quæ diximus:[Et non corrumpet fructum terræ vestræ.] *& infra.* ¶ Si quando fames,& penuria,& rerum omnium egestas opprimunt mundum;sciamus hoc ex Dei b ira descendere:qui in pauperibus si nō accipiant eleemosynam, fraudari se loquitur ; & suas β c possessiones possumus decimas,& primitias interpretari d . ¶ Si quis doctus,& eruditus legem Dei,potest ceteros erudire;non debet suæ assignare prudētiæ,ingenioque,quod possidet: sed gratias agat primum Deo,qui cuncta largitur : deinde sacerdotibus eius, ac magistris , à quibus e doctus est. Si enim non egerit gratias;sed sibi scientiam vendicauerit f ; in penuria maledicetur. Quòd si intelligens largitorem Deum,& agens his gratias,per quos à Deo eruditus est, humiliauerit se , & in horreū Dei intulerit cibos , hoc est, scripturæ sanctæ alimenta in ecclesia populis ministrauerit;statim aperientur super eum cataractæ g cæli,& effundetur pluuia spiritalis : & mandabit Deus nubibus h suis, vt pluant super eum imbrem i : & abundantia rerum omnium perfruetur.

α ¶ Pro gente.] *Hæc vsque ad vers.* Ecce annus, *addita sunt ex B. Hieronymo ad sententiæ integritatem.*

β ¶ Et suas.] *In originali sic legitur,* fraudari se loquitur , & sua portione priuari. Possumus decimas,& primitias & sic interpretari . *Sed ob glossam non est mutatum . Alia vero quædam emendata sunt.*

*Item Augustinus serm.*219.*de tempore.*

¶ Quòd decimæ sacerdotibus sunt tradendæ. C. LXVI.

Anſ.l.5.c.34. Poly.l. 3.tit.11.

DEcimæ tributa k sunt egentium animarum. Quòd si decimas dederis ; non solum abundantiam fructuum recipies ; sed etiam sanitatem corporis , & animæ consequeris . Non igitur Dominus Deus præmium l postulat,sed honorem. Deus enim noster,qui dignatus est totum dare,decimam à nobis dignatus est recipere,non sibi,sed nobis sine dubio profuturam: sed si tardius dare peccatum est; quanto peius est non dedisse? De militia m ,de negotio n , de artificio redde decimas. Cum enim decimas dando & terrena,& cælestia possis præmia promereri; quare pro auaritia duplici benedictione fraudaris? Hæc est enim Dei iustissima consuetudo:ut si tu illi decimam non dederis; tu ad decimam o reuoceris . Dabis impio militi , quod non vis dare sacerdoti. Benefacere semper Deus paratus est : sed hominum malitia prohibetur p . Decimæ enim ex debito q requiruntur: & qui eas dare noluerit; res alienas r inuasit s . Et quanti pauperes in locis,vbi ipse habitat,illo decimas non dante,fame mortui fuerint ; tantorum homicidiorum t reus ante tribunal æterni iudicis apparebit ; quia rem à Deo pauperibus delegatam suis vsibus reseruauit. Qui ergo sibi aut præmium u

Aerugo. Eruca.

a ¶ *Aut ærugo.*] ærugo est ros, qui cadit super teneras spicas , & propter hoc sole veniente marcescunt . Eruca est vermis,qui ibi nascitur. ff. loca. ex conducto .

b ¶ *Ex ira Dei.*] homo enim propter peccata sua affligitur, vt 7. q. 1. sciscitatis. 56. dist. si gens. j. 23. q. 4. si quos.

c ¶ *Suas.*] si ergo suæ sunt,rei vendicatio intētabitur pro eis. C. de sacrosan. ecc. vt inter.

d ¶ *Interpretari.*]id est, moraliter exponere.

e ¶ *A quibus.*] ar. ꝙ discipuli debent referre gratias magistro nō tātum verbis, sed etiā rebus,vt 99. dist. ecce.

f ¶ *Vendicauerit.*] id est,sibi adscripserit.

g ¶ *Cataractę.*] id est, fenestræ.

h ¶ *Nubibus.*] id est,p̄dicatoribus.

i ¶ *Imbrem.*] gratiæ , & sciētiæ,quæ in eo augebitur. de pæni. dist. 3. si sermo. Io.

DEcimę.] CASVS. Hoc c. diuiditur ī duas partes . In prima parte docet Aug. decimas esse tribuendas de militia,negotio,& artificio , & sine tarditate , & ostēdit ex hoc triplicem sequi cōmoditatē. s. abūdantiā fructuum, corporis sanitatē, & p̄mii cælestis retributionem,quas si qs non dederit,ad decimam partē reuocabitur,& quod Christus non accipit, impi⁹ miles vsurpabit. In secunda parte dicit, ꝙ decimæ ex debito requirantur,& q eas non dederit,tot homicidiorum in die iudicii reus apparebit, quot pauperes ī locis illis fame perierunt: quorum pœnā si vult euitare , decimā reddat, & de nouē partibus faciat eleemosynam. Sequens c. patet.

Decimę sunt tributa egentium.

k ¶ *Tributa.*]id est debita animabus egentibus z diuina gratia. Vel melius dicas,ꝙ dantur egentibus clericis: non tamen ideo minus dandæ sunt etsi diuites sunt. non enim intuitu personarum dantur ecclesiis. si ergo decimæ sunt tributa,ergo non possunt præscribi , vt 1. q. 3. §. porro. & C. de præscrip. xxx. an. competit. quod falsum est. extra de præsc. de quarta. Item si sunt tributa:ergo compensatio in eis non admittitur. C. de compen. l. 3. Præterea si sunt tributa , ergo si quis appellat vt eas retineat,non auditur,vt 2. q. 6. quoties fiscalis. & est expressum extra de deci. tua. in fi.

z Secūdum hoc accipimus egentiū animarū, vt sonat ad hoc §. ea. q. in canonibus. Vel dic,egētium animarum,s. filiorū Leui, q partē pos. cū ceteris nō acceperūt,nā clerici sunt de numero pauperū , vt 23. q. 7. ꝙ autem. §. 1. q. 2. sacerdos. Ar.

l ¶ *Pręmium.*] id est,gratis vult beneficium suum concedere,non pro pretio,sed tamen honorem vult habere. arg. ff. man. si remunerandi. & est si. 1. q. 1. iudices. vbi dicit ꝙ non sunt dicenda munera,sed sumptus. & facit ad hoc quod dixi 32. q. 2. honorantur.

m ¶ *De militia.*] licita. ergo & clerici si militent, 23. q. 1. militare. tenentur dare decimas.

Negotiatio vix potest esse sine peccato.

n ¶ *Negotio.*]dūmodo licita sit negotiatio,vt extra eo. ex trāmissa. & tñ vix aliqua negotiatio sine peccato pōt expediri,vt de pæ. di. 5. qualitas. dicitur tñ licita quo ad laicos in quibusdam rebus , vt 88. dist. fornicari. Sed nūquid de illicite acquisitis debeāt dare decimas,no. 14. q. 5. in prin. Sed nunquid de furto vel latrocinio dādæ sunt decimæ ? Dicunt quidā ꝙ sic , ne apud eos ita remaneāt. ar. ad hoc 22. q. 1. considera. alii negant,ne ecclesia videatur approbare delictum. Sed dico,ꝙ à fure vel à raptore bene petitur decima,nō rōne negationis suæ,cū illa sit reprobata:sed qa inuenitur in possessione;quia decima sequitur quemlibet possessorē siue Iudæum siue excōicatū,vt extra de deci. de terris. extra de vsu. quanto. extra de sen. exc. si vero. alioquin esset p̄do melioris cōditionis, q̄ bonæ fidei possessor : quod esse non debet,vt ff. de peti. here. si à dño. §. vl. Itē nūquid Iudæi personales decimas dabūt? Vr̄ ꝙ sic, vt extra de vsur. quāto. circa fi. de deci. ad audientiā. qa dr̄ ibi ꝙ de omnibus prouentibus dabunt:quod concedo. Tan. tñ & B. narrant ꝯriū per decr. illā extra eo. tit. de terris. & per decre. extra de vsur. quanto. qđ cōcedo. Itē ex oībus quæ ex lucratiua causa habētur , dabuntur decimæ,vt de donatione ex legato;vel si extraneus instituitur in testō. aliud est si qs ab ītestato succedit; qa tali debita est hereditas iure naturæ:vnde potius debitū est q̄ lucrum,vt ff. vnde lib. scripto. §. vlt. idem dico per quascūque manus ambulauerit, ꝙ quilibet teneatur ad decimā de lucro suo 2 . Sed nūqd doctor de collecta, vel aduocatus de patrocinio, vel mercenari⁹ de eo qđ meret,dabit decimā? nō vr̄,cū illud nō sit lucrū,sed debitū. Credo tñ ꝙ sic:qa scriptū est: Honorabis dñm Deū tuū de tuis iustis laboribus,vt 1. q. 1. non est putanda. Itē quia hic dicitur , de omni artificio dandæ sunt decimæ,vt extra eo. non est in potestate.

Decimæ an sint de illicite acquisitis dandæ.

o ¶ *Tu ad decimam.*] id est,tātum decima remanebit ibi, vel dæmonibus sociaberis,qui sunt decima pars Angelorum.

p ¶ *Prohibetur.*] j. de de pæn. di. 1. si agamus. §. 76. dist. ieiunium.

q ¶ *Ex debito.*] ergo videtur,ꝙ actio personalis competat pro decimis petendis .

r ¶ *Alienas.*] ergo ante separationem sunt ecclesiæ,vt no. §. ead. quæst. moderamine .

s ¶ *Inuasit.*] no. ꝙ idem est iniuste detinere,quod rapere , vt hic, & extra de resti. spol. sæpe. Et idē est auferre quod non dare. 47. distin. sicut. & 12. q. 2. indigne.

t ¶ *Homicidiorum.*] §. 11. q. 3. præcipue. & §. 86. dist. pasce.

u ¶ *Pręmium.*] j. 27. q. 2. sunt qui.

a *Postolicis.*] *Necessarijs.*] id est, in victu & vestitu, vt 10. q. 2. episcopus. Ioan.

QVOD AVTEM. CASVS. Supra dictum est in §. de his. monachos de propriis prædiis, quæ ad proprium vsum colunt, nõ debere decimas dare. nũc ostendit Gratianus, ꝙ episcopis consentien-

ctoritatem episcopi concederet, post eius mortem reuocaretur. extra de transactio. decetero.

e *Non licere.*] hoc est certum, ꝙ ius decimarum laicus posſidere nõ põt, cũ sit spirituale, vt extra de præscri. causam. extra de deci. prohibemus. Sed nũquid fructus decimarũ possunt cõcedi laicis? sic ad tẽpus, vt extra ne p̃la. vices suas. querelã. & vsq; ad finẽ uitæ ipsorũ: arg. extra de iis quæ fiunt à præla. cum Apostolica. in fi. ar. contra. 10. q. 1. hanc.

Decimæ an possint cõcedi laicis.

comparare, aut peccatorum desiderat indulgentiam promereri, reddat decimã: etiã de nouem partibus studeat eleemosynã dare pauperibus.

Caput hoc confectum est ex locis. B. Augustini in sermone. 219. (qui est primus Dominicæ. xij. post festum Trinitatis) & serie verborum, & verbis ipsis sępe mutatis, eodemque modo apud Anselmum habetur.

Item Hieronymus in comm. ad c. 3. epistolæ ad Titum, in fine.

¶ Seipsum condemnat, qui Euangelizantibus necessaria subtrahit. C. LXVII.

APostolicis viris, & Euangelizatoribus Christi in necessarijs [a] vsibus nolle tribuere, sterilitatis seipsum est condemnare.

Quòd autem decimæ, episcoporum consensu monachis licite tribuantur, beatus Hieronymus Damaso Papæ scribit dicens.

¶ Liberum est clericis decimas monachis concedere. C. LXVIII.

QVoniam quidquid [b] habent clerici, pauperum est, & domus illorum omnibus [c] debent esse communes, susceptioni peregrinorum, & hospitum inuigilare debent; maxime curandum est illis, vt de decimis, & oblationibus, cœnobijs, & Xenodochijs, qualem voluerint, & potuerint, substentationem impendãt. Liberum est enim monachis, & spiritalibus viris Deum timentibus, & colentibus decimas, & oblationes, cunctaque remedia concedere [d], & de iure suo in dominium illorum, & vsum transferre; nec tam in pauperibus paupertatem, quàm religionem attendere. Quod autem beatitudo tua quæsiuit, vtrum vsus decimarum, & oblationum sæcularibus prouenire possit; nouit vestra sanctitas omnino non licere [e], protestantibus hoc diuinis [f] auctoritatibus paternorum canonum. Quamobrem, si aliquando fuerint ab his male detenta, quæ diuini iuris esse noscuntur, & in vsum transierint monachorum, & seruorum Dei; episcopo [g] tamen loci illius præbente consensum [h], constabunt eis omnia perpetua firmitate, & stabilitate subnixa. ¶ Clericos autem illos conuenit ecclesiæ stipendijs substentari, quibus parentum, & propinquorum nulla suffragantur. Qui autem bonis [i] parentum [k], & opibus substentari possunt; si quod pauperum est, accipiunt; sacrilegium profecto cõmittunt, & per abusionem talium iudicium sibi manducant & bibunt.

Anſ. l. 5. c. 34. Poly. l. 3. tit. 11.

1. q. 2. clericos. In regula monachorũ. c. de paupertate habẽtur quædã similia.

Supra etiam 1. q. 2. clericos, pars huius capitis citatur ex B. Hieronymo, in cuius, quę extant, scriptis nihil huiusmodi inuentum est.

De prædijs autem, quæ à colonis eorum coluntur, sic definitum est in Moguntino concilio [Questi sunt præterea, & c.] s̃. ead.

QVÆSTIO SECVNDA.

¶ *DE capellis [l] vero, quæ ab eis posſidentur, quòd per eorum institutionem à sacerdotibus sint gubernandæ, Ioannes Papa probat scribens Isaac Syracusano episcopo.*

f *Diuinis.*] not. generalem sermonẽ non generaliter intelligẽdum 88. di. fornicari. 75. dist. ꝙ die. 76. dist. scire. 75. dist. c. 1. j̃. ea. q. 3. dilectio. & quæſ. 7. decimas Deo. 12. q. 2. fine. 14. q. 2. super. de consec. dist. 2. reuera. dist. 95. ecce. arg. 19. dist. c. 1. contra. dist. 18. propter 1.

Ad hoc facit qđ no. j̃. e. q. 3. §. sic etiã. & s̃. 1. q. 3. peruenit ad nos. extra de deci. quãuis. ibi videas. & j̃. ea. q. 7. cap. 1. in princ.

g *Episcopo.*] & sufficit auctoritas solius epi ad talẽ alienationẽ, ut extra de iis, quæ fiunt à p̃la. cum Apostolica. cõtra. 12. q. 2. fine. Non. n. uidetur ꝙ solus eps possit concedere sine capitulo. Sed hoc soluitur extra de iis quæ fiunt à p̃la. cũ Apostolica. Hic ergo laicus q capax nõ est, facit locum capaci. ar. C. de natu. lib. Auth. licet. ff. de iniusto rup. test. l. penu. & ꝙ nullus religiosus debeat recipere ecclesiam de manu laici, est expressum extra de priuil. cum & plantare. & 1. q. 7. si qs.

Ecclesia de manu laici non põt recipi.

h *Consensum.*] arg. ꝙ ratihabitio epi retrotrahitur: & confirmat illud quod per se inualidum erat: arg. extra de iure patro. cura pastoralis. j̃. ea. q. 7. decimas. arg. cõtra extra de electio. auditis.

Ad hoc 32. q. 2. c. 1. de cõ se. di. 2. tunc.

i *Bonis.*] s̃. 1. q. 2. clericos. & c. pastor ecclesiæ. & ca. sacerdos.

k *Parentum.*] videtur loqui de illis clericis qui ecclesiæ non seruiunt. s̃. 10. q. 3. cauendum. s̃. 12. q. 1. illi autem. j̃. 31. q. 1. quo modo.

tientibus recipere possunt.

QVoniam quidquid.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte quæsiuit Damasus à Hierony. an clerici intuitu pietatis partẽ decimarũ suarũ & oblationũ possunt ꝯcedere cœnobijs & xenodochiis ad sui substẽtationẽ, & an possessiones aliquas suas in dñiũ eorũ transferre posſint? & rñdet ꝙ sic. In secunda parte quæsiuit vtrũ laici posſint vsum decimarum & oblationũ habere. Et rñdet ꝙ non. sed si aliquando decimæ ab eis fuerunt detentę, & cõsentiente ep̃o loci transierunt in vsum monachorũ, cõstabunt eis firmitate ꝑpetua. In tertia parte quæsiuit q clerici de bonis ecclesiæ sint substẽtãdi. Et rñdet ꝙ pauperes. & q parẽtũ opibus substẽtari nõ possunt. si vero sũt diuites, & qđ pauperũ est, accipiunt; sacrilegium committũt, & per abusum talium bonorum iudicium sibi manducant & bibunt. Secunda pars ibi, *Quòd autem.* Tertia ibi, *Clericos.* Sequens §. patet.

b *Quidquid.*] res ecclesiæ sunt pauperum, vt 23. q. 7. ꝙ autem. Similiter res clericorum sunt pauperum, vt 23. q. 8. conuenior. & dicuntur esse pauperum, quia tempore necesſitatis sunt pauperibus communicandæ, vt 47. dist. sicut hi.

c *Omnibus.*] no. quæ ecclesia dicatur sufficiens ad hoc vt quis debeat esse cõtentus vna, id est, quæ posset omnes recipere, vt 42. dist. quiescamus. extra de præben. de monachis. arg. cõtra. 10. q. 2. episcopus. vbi dicitur ꝙ erit contentus victu & vestitu.

d *Concedere.*] cum consensu episcopi. aliàs si prælatus ꝑter au-

DE capellis.] Hæc q. diuiditur in duas partes. in prima probatur per c. sequens, ꝙ si monachi habent ecclesias pleno iure, possunt in eis capellanos instituere & destituere. Secunda ibi, *Hac auctoritate.* Io. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 2. quęst. qua quæritur, an capellę quę conceduntur monachis ab episcopis, sint per monachos instituendę. Et respondetur, si pleno iure, scilicet quantum ad temporalia spiritualia capellę pertinent ad monachos, per ipsos sunt instituendę, ut j̃. cap. visis. Si uero ad ipsos pleno iure non pertinent, sed tantum quantum ad temporalia, per episcopos sunt instituendę: ita tamen ut monachis respondeant in temporalibus, episcopo uero in spiritualibus, ut j̃. ead. sane. De hoc plenius notatur in summa huius quęstionis.

l *De capellis.*] hęc est secunda quæstio, an in capellis monachorum prębyteri sint instituendi per monachos, quod ut melius pateat, uidendum est quid iuris habent religiosi in suis capellis. Et not. quòd duobus modis fiunt capellę religiosorum, ędificatione. s. & collatione. Si ędificatione, habent institutionem temporalium, & episcopus spiritualium, ut infra eadem sane. & capit. ulti. Si autem collatione: aut collatę sunt eis ab episcopo, aut à patrono. Si ab episcopo, aut sub certa forma, aut cum omni iure, aut simpliciter. Si sub certa forma, non habent ibi

Monachi qđ iuris habẽt i suis capellis.

plus iuris quàm forma contineat. Si vero cum omni iure, tunc habent & tẽporalem & spirituale institutionem. ĩ. ead. visis. Et sic intelligitur illud: cuius est possessio, eius est & institutio [1]. In hoc casu loquitur extra de capel. mo. in ecclesijs. remanet tamen ius episcopale in ordinatione clericorũ iudicio, altarium consecratione, & visitatione. 9. q. 3. ꝑ singulas. Si aũt cõcessit eps simpliciter, quid iuris sit, habetur extra de dona. pastoralis. Si vero patronus concessit capellã domui religiosæ, non plus iuris habet acceptor, q̃ dator, arg. ſ. ea. q. 1. si quis laicus. extra de dona. inter vir. & vxo. nup. ff. de re. iu. nemo plus. nisi hoc factum sit de consensu diœcesani epi, in quo casu cedit ĩ dñiũ religiosorũ. ext. d' iurepat. qđ aũt. ex. đ do. pastoralis. Quæ aũt dicta sunt, intelligas de monasteriis non exẽptis. In exẽptis n. & eorũ capellis quod Principi placet legis habet vigorẽ. Et no. ꝙ Io. đ F. dixit ꝙ si eccła nõdũ est ꝯsecrata: tantã in ea habet patronus potestatem, ꝙ præter epi licentiam põt religioso loco concedere non solum iuspatronatus, sed ẽt ipsam ecclesiam. arg. ĩ. ea. q. vlt. nemini. Sed hæc opinio corrigenda est, cum religiosus locus iã sit, maxime ꝑꝑ solẽnitates, quæ ibi fiũt ab ẽpo. de conse. dist. 1. nemo. Et qđ religiosus loc⁹ sit, habes extra de reli. do. ad hæc. vnde iã in ẽpi potestate cõsistit, cum lapis benedictus ibi iã sit positus. ĩ. ea. q. 7. omnes. nã nec à laico potest aliquis institui. ĩ. eod. q. vlt. si plures. multo minus supponi põt loco religioso per laicum, cũ institutio sit tẽporalis, suppositio vero perpetua. Item est contra eũ 10. q. 1. nouerint. vbi dicitur, ꝙ postquam Deo dederit, ꝙ nihil habet iuris in re illa patronus. Io.

contra extra de do. pastoralis. & 1. q. 1. sũt nonnulli. cũ autẽ monasterio priuilegiato cũ capellis suis habitis & habẽdis ꝯcedit eps ecclesiam, ẽt plenissimo iure ẜm plerosque peruenit ad monasterium, ẽt quo ad correctionem excessuũ. sed tamen abbas ille non deponet aliquem, nec suspendet in perpetuum, nisi hoc haberet ex priuilegio aliquo, vt ĩ. in fin. c. Sed numquid episcopus ita potest eximere ecclesiam aliquam, ꝙ nihil retineat in ea? Dico ꝙ non: q̃a episcopus non potest alium iudicem facere ordinarium in diœcesi sua: nec ita plene posset episcopus remittere ius episcopale, vt hic in fi. quia sic posset à se reiicere iurisdictionem episcopalẽ. nã quamtumcumque generaliter episcopus eximat aliquam ecclesiam, semper retinet correctionem [a], visitationẽ, procurationem, & cathedraticũ, vt extra de censi. cum venerabilis. & de dona. pastoralis. nec ẽt in præiudicium archidiaconi põt eps aliqua iura remittere ecclesiæ, vt extra de excel. præla. c. 1. & 2. Si obiicis id qđ est extra de reli. do. constitutus. vbi dicitur, ꝙ episcopus possit plene eximere aliquam ecclesiam, dicas quòd illa exemptio fuit confirmata à Papa, sicut patronus quamtumcumque generaliter remittat ius patronatus: tamen quædam iura retinet in liberto. C. de bo. lib. l. fi.

[1] Intelligit L. cuius fuit tota ista g'o. ꝙ episcopo seruatur cura animarum, vt sacerdos ibi instituendus curam ab eo recipiat animarum & in hoc casu, &c. vt sequitur. sed forte non sine causa Io. hoc remouit. Arch.

¶ Presbyteri in monasteriorum ecclesijs per abbates instituantur. C. I.

VIsis litteris charitatis vestræ, quibus satis perpenditur, quanto studio huic sanctæ sedi reuerentiam exhibetis, non modice gauisi sumus. Nunc itaque super ea, quæ consuluistis, vt charissimo fratri benigne discretum consilium damus. Delegauit [a] enim nobis pia mansuetudo vestra, vtrum ecclesiæ pro quiete [b] monachorum à sanctis concilijs, catholicisque episcopis eis traditæ, per sacerdotes ab eis ordinatos, & inuestitos debeant institui. Addidit quoque fraternitas tua, litem, & seditionem inter clericos, monachosque ex hac causa non modicam esse ortam: quod instigatione versuti hostis esse factum nemo ambigat. Habet enim mille nocendi modos; nec ignoramus astutias eius. (2. Cor. 2.) Conatur namque à principio ruinæ suæ vnitatem ecclesiæ rescindere, charitatem vulnerare, sanctorum operum dulcedinem inuidiæ felle inficere, & omnibus modis humanum genus euertere, & perturbare. Dolet enim satis, & erubescit charitatem, quam in cælo nequiuit habere, homines constantes [c] ex lutea materia tenere in terra. Vnde oportet (quantum fragilitati nostræ conceditur) vt omnes aditus nocendi eius versutiæ diligentissime muniamus: ne mors ingrediatur per portas [d] nostras. Consilio itaque multorum fratrum diligenter exquisito decreuimus, vt amodo ecclesiæ monachis traditæ [e] per suos [f] sacerdotes instituantur. Diuinæ enim leges habent, & sæculares, vt cuius est possessio [g], eius fiat institutio [h]: & si in dando, quod maius est [i], facilis fuit charitas; sit facilior in concedendo, quod minus est, sancta largitas. Maius enim fuit possessionem dare, quàm sit inuestituram concedere [k]. Quomodo possessoris iura cognoscentur, & suarũ † rerum sibi tributa reddentur, vbi quod suum est, per alterum datur; & cum voluerit, aufertur? Humani moris [l] est illum vereri, cuius iudicio [m], & voluntate nunc erigitur, nunc deprimitur. Vnde fit, vt in partẽ episcopi ad seruiẽdum sacerdos procliuior fiat: & sic episcopus, quod sancte & religiose dederat, quadam simulata auctoritate ad se trahat † [n]. Sic itaque priuatur mercede, quam consecuturus fuerat: tum quia ficta charitate aufert, quod dederat; tum quia prauorum sacerdotum discordias, & scissuras amantium, lites, & dissensiones inter episcopos seminantium verbis nimis factus credulus [o], quod prius fucate

† al. suorum sibi

† al. retrahat

VIsis litteris.] CASVS. Beneuẽ. hunc casum sic ponit, & bene. Quidam eps pleno iure quo ad spiritualia & temporalia monachis dedit quasdam capellas: postea instigante diabolo humani generis inimico, inter monachos & clericos est orta seditio propter inuestituram illarum ecclesiarum, & ad suggestionẽ clericorũ epi nitebantur inuestituras reuocare. Propter hãc ergo altercationẽ Isaac Syracusanus eps cõsuluit Papã Io. vtrũ ꝑfatæ capellæ monachorum debeant gubernari per presbyteros à monachis inuestitos? & respondet ꝙ sic. & hoc probatur quattuor rõnibus: quarũ prima est, quia diuinæ leges & sæculares præcipiũt, vt cuius possessio est, eius fiat institutio. Secũda est: quia sicut charitas eporum fuit facilis in dãdo, quod maius est, s. possessiones: sic & facilior erit in concedendo, qđ minus est, s. inuestiturã. Tertia est: q̃a sua iura vel tributa monasterio nõ redderẽtur si inuestitura per alterũ daretur. Quarta est: q̃a eps priuatur mercede, quam fuerat cõsecutus, ex quo facta charitate vult reuocare quod dederit: monachis tñ si ea quæ sunt eporũ, vsurpare ꝑsumpserint: eporum felici mucrone puniantur. *Institui*, id est, regi & gubernari. *Instituantur*. i. regãtur & gubernentur. Vel põt dici, ꝙ Isaac q̃rebat (vt dixit Hu) vtrũ capellæ tales debeãt institui ꝑ monachos.

a ¶ *Delegauit*.] id est, insinuauit. Vel dic melius, id est q̃siuit.

b ¶ *Pro quiete*.] à curis temporalibus, vt ſ. ea. q. 1. de ꝑlentium.

c ¶ *Constantes*.] ĩ. de pæ. di. 2. principiũ §. si uero. ĩ. 27. q. 2. §. ex his omnibus. cõtra. Sed dic, ꝙ non potuit habere charitatem perseuerantem arg. extra de verb. sig. nam & ego.

d ¶ *Per portas*.] id est per sensus corporeos, quibus mediantibus peccatum transit ad nos.

e ¶ *Tradita*.] pleno iure. Idẽ intelligunt quidã vbi episcopus simpliciter concedit. arg. ff. de ser. si cui. & ff. de vsu. & hab. si ita. Sed

f ¶ *Per suos*.] ĩ. q. proxi. c. 3. ĩ. 18. q. 2. cellulas. ſ. dist. 54. abbati.

g ¶ *Possessio*.] id est, res possessa. ar. ff. de ver. sig. interdum.

h ¶ *Institutio*.] id est, ordinatio. nam cuique est res sua committenda. C. de Iudæ. l. nemo.

i ¶ *Quod maius est*.] arg. quòd cui conceditur maius, & minus, vt 12. q. 1. præcipimus. & extra de deci. ex parte. Itẽ cui prohibetur maius, & minus, vt 14. quæst. 5. pœnale. & 44. distinct. nulli. & ſ. ea. q. 1. & temporis. & c. postquam. ff. de adult. nec in ea. maius enim est dare id ad quod quis non tenetur, quàm permittere vti datis, ad quod quilibet tenetur.

k ¶ *Concedere*.] id est, permittere concessa vti.

l ¶ *Moris*.] argu. ex eo quòd aliquid solet fieri, vt 28. distinct. de Syracusanæ.

m ¶ *Iudicio*.] supra, 8. q. 2. c. 1.

n ¶ *Ad se trahat*.] ſ. 1. q. 3. quæsitum. ſ. 12. q. 2. sacrorum. sic C. de dona. si quis argentum. §. vlt.

o ¶ *Credulus*.] arg. ꝙ imputatur alicui ꝙ nimis est credulus. 11. q. 3. non solum. 86. dist. si quid. & 23. q. 4. quàm magnum. arg. contra. 22. q. 4. innocens.

a ¶ Frau-

a ¶ *Fraude.*] immo donator cauere debet donatori de dolo. ne res donata benigne, fraudis cõsilio reuocet. ff. de ædili. edic. l. ad res.

HAC AVCTORITATE. Hæc est secunda pars q̃stio. in qua dicitur quod in §. ecce Vrbanus. qui sequitur, cõtinetur. & probatur per c. sequens. Io. de Fant.

SAne quia.] CASVS. Quidam monachi vsurpabant inuestituras ecclesiarũ, quæ ad eos pleno iure non pertinebãt: & ideo q̃dam episcopi de hoc conquesti fuerunt Papę Vrbano. quare Vrbanus statuit vt ecclesiæ monachorum, quæ ad eos pleno iure non spectant, cum abbatum consensu per episcopos instituantur. sed sic instituti abbatibus de temporalibus respõdeant: episcopis vero respondeant de cura animarum. & de eadẽ materia loquit̃ sequens cap. cuius casus patet.

Ca- | moliebatur lucrari, post detecta fraude a conatur quadam vsurpatione ex toto auferre.. Quorum auertentes † calliditates, & hostis versuti suasiones, deinceps omnibus licentiam monachis damus suarum ecclesiarum inuestitores fieri: ita tamen vt iudicio synodi, si contra sacerdotium agere præsumpserint, multentur, & felici mucrone episcopi sacerdotum piacula resecentur.

† al. aduertentes

¶ *Caput hoc est cum aliis, quæ ex antiquo codice monasterij Populeti sunt habita: ex cuius codicis exemplo & vetustis Gratiani aliqua sunt emendata.*

Hac auctoritate monachis conceditur inuestitura suarum ecclesiarum. Sed videtur contraire Vrbanus Papa secundus dicens.

¶ *Post hæc verba in exemplaribus, in quibus non sunt paleæ, sequitur. c. sane. In quattuor autem his interpositis paleis nihil de monachis agitur, & hac prior est in cõcilio Moguntino primo, c. 38. & sententia repetitur in 2. c. 10. & in 3. c. 17.*

PALEA. C. II.

Burc. l. 3. c. 131. Iuo p. 3. c. 197. Pann. l. 2. c. 57. † al. abstrahit

ADmonemus, atque præcipimus, vt decimas omnino dari Deo non negligatur, quas ipse Deus dari constituit: quia timendum est, vt quisquis Deo debitũ suum subtrahit †, ne forte Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua.

Item Nicolaus Papa II. epist. vnica, c. 5.

dist. 32. præter hoc. §. deinde. † al. quacumque oblationes.

¶ De eodem. PALEA. C. III.

PRæcipimus, vt decimæ, & primitiæ, seu oblationes † viuorum, & mortuorum ecclesiis Dei fideliter reddantur à laicis: & vt in dispositione episcoporum sint: quas qui retinuerint, à sanctæ ecclesiæ communione separentur.

Item Leo Papa.

¶ De eodem. PALEA. C. IIII.

NVllus decimas ad alium pertinentes accipiat.

Item Ambrosius sermone primo de Quadragesima.

PALEA. C. V.

NAm qui Deo non vult reddere decimas, quas retinuit, & homini non studet reddere, quod iniuste ab eo abstulit; non timet adhuc Deum, & ignorat, quid sit vera pænitentia, veraque confessio. Iste talis homo non potest veram † facere eleemosynam.

† al. bonam

¶ *Habetur in sermone primo de Quadragesima, cuius initium.* Ecce nunc. *qui cum aliis B. Ambrosij nomen præferentibus seruatur in bibliotheca Vaticana, ac monasterij Mediolanensis eiusdem B. Ambrosij.*

Item Vrbanus II.

¶ Abbates absque episcopi consilio in parochialibus ecclesijs presbyteros non ordinent. C. VI.

SAne quia monachorum quidam episcopis ius suum auferre contendunt, statuimus, ne in parochialibus ecclesiis, quas tenent, absque episcoporum b consilio presbyteros collocent: sed episcopi parochiæ curam cum abbatum consensu sacerdoti committant: vt eiusmodi sacerdotes de populi quidem cura episcopis rationem reddant: abbati vero pro rebus temporalibus c ad monasterium pertinentibus debitam subiectionem exhibeant: & sic sua cuique d iura seruentur. *Idem.* ¶ In parochialibus ecclesiis presbyteri per episcopos instituantur †, qui eis respondeant de animarum cura, & his, quæ ad episcopum pertinent.

† al. constituãtur

Item ex concilio apud Fauentiam habito.

¶ Quorumcumque monachorum ecclesiæ episcoporum subdantur regimini. C. VII.

STatuendum nobis est, quatenus ecclesiæ quorumcumque monachorum in singulis parochijs sitæ, episcoporum, vt decet diuinitus subdantur regimini e, eisque debita obsequia f exhibeant.

Ecce Vrbanus Papa prohibet inuestituras parochialium ecclesiarum per monachos fieri, quas Ioannes Papa eis concessit. Sed illud g *Ioan-*

b ¶ *Episcoporum.*] s. ea. q. 1. peruenit.

c ¶ *Temporalibus.*] si quęras in quo sacerdos teneatur rñdere monachis de temporalibus, dico in hoc q̃ si ecclesiæ monachorũ non sit aliq̃s cẽsus impositus eum possunt monachi imponere. sed si est impositus ab antiquo, ipsi eum non possunt augere, vt extra de censi. perhibemus. Item non solũ monachis sacerdos rñdebit in temporalibus, 1 sed etiam epo, si ecclesia illa ab antiquo præstitit censum epo, vt 1. q. 3. quæsitum. & c. peruenit. & 18. q. 3. cap. vlt. & pe. Ioannes. sed certe decre. dicit, q̃ census nouus imponi non potest etiam auctoritate epi, vt extra de censi. significauit. nisi fuerit ab initio impositus, vt habes extra eod. titu. ecclesiis. 18. q. 2. Eleutherius. etiam auctoritate epi à principio, vt extra de censi. præterea. & etiam postea si nũquam fuit impositus, potest imponi, vt extra de censi, cum venerabilis. & hoc cum ecclesia eximitur. B.

Sacerdos parochialis cui dabit cẽsum.

1 Sed ecce monasteriũ ædificat ecclesiã in suo solo, sed non dotat, dotat̃ tñ ab alio. Habebitne monasteriũ potestatẽ ibi quo ad oĩa tpalia? non. H. j. q. prox. in summa q̃ sic. & ratio est: q̃a quidquid illi ecclesiæ cõfertur, datur & monasterio. secundũ eundem. Archid.

d ¶ *Sua cuique.*] s. 12. q. 2. cum deuotissimã.

e STatuendum. Regimini.] Abbates enim corrigũt ab epis vt j. 18. q. 2. abbates.

f ¶ *Obsequia.*] sic 1. q. 3. quæsitum. & 18. q. 2. cap. vlti. & penul. Ioan.

f ¶ *Obsequia.*] id est, vt in cathedratico & synodatico & in annuo cẽsu, si qua solita sunt præstare, vel si qua alia seruitia consueuerunt eis exhibere, vt in concor. hic alleg. s̃m Hug.

ECCE VRBANVS. CASVS. Soluit nunc Gratianus supradictam contrarietatem, dicens quòd illud cap. visis. intelligitur de illis capellis monachorum, quæ pleno iure, temporali scilicet & spirituali sunt eis concessæ. Capitula vero contraria loquuntur de illis in q̃bus abbates habent temporalia tantum.

CASVS. Dictum est s. in præcedẽti c. q̃ inuestitura suarũ capellarum pertinet ad monachos. Nunc Gratianus vult probare contrarium, scilicet q̃ capellæ monachorũ per epos sunt instituendæ.

g ¶ *Sed illud.* s. ead. visis.

a ¶ *Aedificant.*

Pinguius ius habet monachi in ecclesiis fundatis in solo suo, quàm laici.

a ¶ *Aedificant.*] & ita pinguius ius habet monachi in ecclesiis fundatis in solo suo, quàm laici in ecclesijs fundatis in suo.

T *Ales.*] CASVS. Hic intitulatur quinta quæstio, qua quæritur, an abbates ecclesias in suo territorio ędificatas iure territorij sibi valeant vendicare? Et rñdetur q̃ nõ, quoad spiritualia, vt infra eadem possessio. Idem est intelligendum de epo q̃ in aliena diœcesi ecclesiã ædificat, sed in fundo suo.

b ¶ *De episcopo.*] scilicet qui ædificat ecclesias in alienis diœcesibus. & in proprijs prædijs. Et quia continuatur hæc materia cum præcedenti: ideo tractatur hic quæstio quinta. Sed quare nõ ita fecit magister in themate? quia forte non ita competẽter posset poni thema.

Episcop⁹ qd iuris habet ĩ ecclesia, quã fundauit.

Nota ergo q̃ si eps fundat ecclesiam in suo ꝓprio solo, id est, in patrimoniali loco, & in alterius diœcesi: non habet ibi potestatem nec quo ad temporalia, nec quo ad spiritualia. Si vero in solo ecclesiæ cui pręest, & in alterius diœcesi, habet potestatem ibi quoad temporalia, non autem quoad spiritualia, sicut & monachi: licet quidam hoc negent, dicentes epum vel clericos non habere nisi ius patronatus in ecclesia quã fundant ĩ pdio ꝓpriæ ecclesiæ, & in aliena diœcesi. Si ergo legatur hoc capi. de ecclesia fundata ĩ ꝓprio prædio: verbum illud circa finem, scilicet omnis gubernatio: intelligitur quoad temporalia & spiritualia. Si vero de ecclesia fundata in fundo ecclesiæ, & ĩ alio epatu: dic, omnis gubernatio quoad spiritualia tantum. nã qua ratione concederetur hoc monachis in prædijs monasterii, ea ratione & episcopis & clericis in prædijs ecclesiæ suæ: & hoc modo intelligitur extra de iure patro. significasti.

f ¶ *Ordinet.*] id est, instituat. Si autem sunt ordinati. quid iuris sit, sequitur in littera.

f ¶ *Ordinet.*] etiam sine examinatione; quia sufficit testimoniũ epi præsentãtis. 7. q. 1. eps de loco. sic & ĩ monacho abbatis. s̃. ead. q. 1. monachi. si tñ sit de suo episcopatu cui testimonium fert. Ioan.

Pos-*nis Papæ intelligendum est de illis capellis, quæ cum omni iure suo ab episcopis, monachis conceduntur. Istud autem Vrbani intelligitur de illis, quas abbates in proprijs prædijs ædificant* [a] *in villis, vel in castellis suis.*

QVÆSTIO V.

¶ *Videtur contra ordinis rationem, vt inter secundam & tertiam quæstionem quinta sit posita. Et in omnibus antiquis exemplaribus, exceptis duobus peruetustis, in secunda quæstione sunt omnes hi canones, quibus constat quinta quæstio: deinceps sequitur tertia, & quarta cum suis capitulis, vt in vulgatis codicibus: tum verba Gratiani, quæ in vulgatis habentur initio sextæ quæstionis, &c. consuetudo. faciunt quintam quæstionem: reliqua vero sextam. Verum hanc, quæ nunc tractatur, esse quintã quæstionẽ ex propositione initio causæ facta perspicuum est. Et potuit Gratianus ideo ordinem nunc mutare, quia argumentum quintæ quæstionis valde coniunctum est ijs, quæ in fine secundæ allata erant. Quam ob causam, ac præterea ob auctoritatem illorum duorum codicum, & receptum vsum citandi hos canones sub v. quæstione, visum est nihil esse mutandum.*

TAles, etsi ius territorij habeant; tamen potestatem gubernandi populum, & spiritualia ministrandi non habent. Quod etiam de episcopo [b] *intelligendum est. Vnde Nicolaus Papa ait.*

¶ *Anselmus citat ex Arausico, in cuius* 10. *capite fere idem legitur.*

¶ Episcopus, qui in alterius diœcesi ecclesiam ædificat, eius consecrationem sibi vendicare non valet. C. I.

SI quis episcoporum in alienæ ciuitatis territorio pro quacumque suorum opportunitate ecclesiã ædificare [a] disponit; non præsumat dedicationem facere: quæ illius est, in cuius territorio [c] ecclesia assurgit. Ædificatori vero episcopo hæc gratia reseruetur, vt quos desiderat [d] clericos [e] in re sua ordinari; ipsos ordinet [f] is, cuius territorium est: vel si ordinati iam sunt; ipsos habere acquiescat: & omnis ecclesiæ ipsius gubernatio ad eum, in cuius ciuitatis territorio ecclesia surrexit, pertinebit.

Ansl.l.5.c.9.

Item ex concilio Toletano 4. c. 34.

¶ Basilicæ nouiter conditæ ad episcopum pertinent, cuius conuentus esse constiterit. C. II.

POssessio [g] territorij conuentum [h] non adimit: ideoque basilicæ, quæ noue conditæ fuerint, ad eum proculdubio pertinebũt [i] episcopum, cuius conuentus esse constiterit.

s̃. ead. q. 3. sicut diœcesim. Burc. l. 3. c. 147. Iuo p. 3. c. 212.

¶ *Canon* 34. *concilij quarti Toletani sic habet.* Sicut diœcesim alienam tricennalis possessio tollit: ita territorii conuentum non adimit, &c. *vt infra ead. q. 3. sicut diœcesim.*

Item Gregorius lib. 11. *epist.* 19. *ad Ioannem subdiaconum.*

¶ Ædificatori episcopo in diœcesi alterius ecclesiam consecrare non licet. C. III.

LAtor præsentium [k] Ioannes frater, & coepiscopus noster [a] indicauit nobis, quòd quidam Exuperantius episcopus ausu temera-

Ansl.l.5.c.27. Polyc.l.1.tit.13.

S*I quis episcoporum.*] CASVS. Episcopus Bonoñ. villam habebat ĩ diœcesi Muti. in qua ecclesiã volebat ædificare. quærebatur vtrũ dedicatio illius ecclesiæ, & alia iura ad ipsum debeant spectare? & rñdet q̃ non: sed hoc de gratia sibi tamquam patrono reseruatur, vt possit ibidem clericos vndecumq; voluerit repræsentare. Inuestitura autẽ & dedicatio, & omnia iura spiritualia ad epm ꝑtinebunt, in cuius diœcesi est ecclesia illa. *Territorij*, i. diœcesis episcopalis, vel iurisdictio: & ita sumas semper in hoc cap.

c ¶ *Territorio.*] id est, diœcesi. Quandoque accipitur pro ipsa terra & possessione & proprietate, vt s̃. proxi. §. 1. j. q. 3. licet. Quid autem sit territorium, habes ff. de ver. sig. pupillus. §. territorium. Territorium enim est vniuersitas agrorum intra fines cuiusque ciuitatis, vt ibi dicitur.

Territorium quid sit.

d ¶ *Desiderat.*] & dicit H. q̃ priuilegium est episcopi, vt vndecumque velit possit clericum præsentare, contra illud 71. dist. hortamur. Hic tamen non dicitur hoc.

Patron⁹ plures ꝑsentare potest ad vnã ecclesiam.

e ¶ *Clericos.*] Arg. q̃ plures potest præsentare patronus ad vnam ecclesiam. arg. 73. dist. c. de principali.

P*Ossessio.*] CASVS. Statuitur in hoc c. per concilium Toleta. q̃ si quis eps habeat villam in epatu alterius, in qua ecclesiã de nouo ædificauerit: licet populus illius loci illuc ad officiũ vadat, ꝑp hoc nec populum nec ecclesiam quoad spiritualia ædificator eps sibi poterit vendicare: quia proprietas territorii non adimit populum à iurisdictione episcopi, ĩ cuius diœcesi est ecclesia. Hunc tamẽ casum Hugo sic breuiter ponit. Episcopus Bonoñ. ædificauit ecclesiam in episcopatu Mutinen. populus illius loci illuc ad officium vadit. episcopus Bonoñ. vult sibi vendicare populum illum, dicitur, quòd non potest.

g ¶ *Possessio.*] id est, prædii proprietas. arg. ff. de ver. sign. interdum.

h ¶ *Conuentum.*] id est, populum, vel iurisdictionem: & ita populus facit conuentum.

i ¶ *Pertinebunt.*] j. ea. q. 7. omnes.

L*Ator præsentium.*] CASVS. Exuperantius episcopus temere construxit oratorium in episcopatu Ioan. epi: & ipsum cum Missæ celebratione dedicauit: super quo cum Ioannes episcopus conquereret, præcipit Gregorius cuidam vt faceret illum pleniter emendare, nec vlterius quid tale fieri permittat.

a ¶ *Lator præsentium.*] infra de consecra. dist. 1. præcepta. s̃. 7. q. 1. episcopus

episcopus in diœcesi.
a ¶ *Dedicare.*] sed nũquid fecit locũ religiosum dedicando ecclesiam sine consensu proprii epi? Vr̃ ꝙ nõ.ar.inst.de re.di.§.sacræ.de cõse.dist, 1.nemo Credo tñ ꝯriũ,vt 7.q. 1.episcopus in diœcesi.
b ¶ *Emendare.*] nõ dicit qualiter. Sed nũquid destrui faciet ecclesiam?

quo ad initium contractus, non quo ad contractum medii temporis.ĩ.ea.§. potest.ſm canones tamen exigitur bona fides continua.extra de præscri.vigilanti.& c. vlt. Titulus aũt est iusta causa possidendi quod nostrum non est.& exigitur titulus,vt C.de vsuca.pro emp.l.vlt.& extra de p̃scr. si diligenti. quãque tñ vsucapio procedit sine titulo iusto errore interueniente [a]C.de vsuc.pro do. l. 1.ff.pro emp. qđ vulgo.ff.pro legato. l. 4. & vlt.Iuris tamẽ error nõ prodest in vsucapionibus. ff. de iuris & fac. igno.l.iuris ff. de vsuc. numquam. 1.responso. Exigitur ẽt cõtinua possessio.hoc planum est. Et ꝙ res sit mobilis; qa in imobilibus nõ habet locum vsucapio. Quæ autem res vitiosa dicatur,habes inst.de vsuc. §.1.& 2.ff.de acqui rer. do.bonæ fidei. itẽ vsucapio non interrumpitur li.conte.ff.de rei vẽ. si quis post acceptũ. & ff.pro emp.l.2.§.rem alienã ar.C.de an. exce. vt perfectius.ĩ.e.§. tolluntur. Illi tamen quattuor casus sunt speciales. vnde versus: *Non vsucapies,nisi sint tibi talia quinque. Recta fides, iustus titulus,res non vitiosa. Quod res tradat, possessio continuetur.* Sequitur de p̃scriptione qđ sit,quæ eius species,& quæ ad eam exigantur,& quæ præscriptio currat contra ecclesiam, & qualiter interrumpatur, & quis sit eius effectus.

Titulus qđ sit.

[a] Secus si nõ esset iustus error.C.de vsu. l.si.ff.đ vsuc. pro emp.l.2. §.si à pupillo

rio in diœcesi ipsius oratorium construxerit; idque sine præcepti auctoritate contra morem præsumpserit dedicare [a]. Missasque illic publicas celebrare non metuit. Quam rem cum summa te celeritate †, ac districtione conuenit emendare [b]; nec vlterius tale aliquid attentare permittas.

† *celebritate*] or.

[a] ¶ Noster.] *Hoc loco in epistola ipsa interijciuntur multa.*

Quod de iure [c] ordinandi, non possidendi intelligendum est. His auctoritatibus facile perpendi potest, quòd siue abbates, siue episcopi in suis castellis, vel villis ecclesias ædificauerint; non ideo episcopo, in cuius diœcesi fuerint, conuentus adimitur: & ideo sacerdotes iuxta illud Vrbani, & Nicolai in eis non nisi per episcopos, cum consensu tamen & electione ædificantium ordinari possunt.

QVÆSTIO III.

Q Vòd autem præscriptione [d] temporis omnia iura [e] tollantur, probatur auctoritate Chalcedonensis concilij, & Gelasij Papæ, & Toletani concilij. Prima est hæc.

¶ Rusticanæ parochiæ apud episcopos, qui eas possident triginta annis sine violentia permaneant immobiles. C. I.

In Chalc. c. 17. & in sexta syn. c. 25. Poly. l. 3. tit. 12. Ansl. l. 5. c. 26. Burc. l. 3. c. 148. Iuo p. 3. c. 106. Pann. l. 2. c. 64.

PEr singulas ecclesias β parochias rusticanas, siue γ in possessionibus, manere immobiles apud eos, qui eas retinent, episcopos decernimus: & maxime [f] si sine violentia eas iam per triginta [g] annos tenentes gubernauerunt. Si vero intra triginta annos facta fuerit, aut fiat de his dubitatio † [h]; liceat eis, qui se dixerint læsos propter eas, mouere apud synodum prouinciæ certamen.

† al. altercatio

¶ *Caput hoc est ex prisca versione, qua in collectione Isidori: atque ex ea cum duobus Vaticanis eiusdem collectionis codicibus collata est emendatum.*

β ¶ Ecclesias.] *Apud Balsamonem in codicibus manuscriptis legitur,* καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν, *id est,* in vna quaque prouincia. *sed in græco canone vulgato,* καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν.

siã? Nõ:ar.17.q.4.q̃sti.14.q.6.cõperimus.s̃.7.q.1 eps in diœcesi. ar. ꝯ extra de no.ope.nũ.cũ ex iniuncto. Dic o ꝙ si denũtiatio præcessit,destrui debet illud, qđ factũ est:aliter nõ,vt in c. p̃dicto [1].

QVOD DE IVRE. CASVS. Dictum est supra in trib. proximis c. ꝙ ecclesia ædificata subesse debet episcopo, in cuius diœcesi est ædificata. Nunc vero dicit Gratia. hoc esse intelligendum quo ad spiritualia tm̃:& ideo siue abbas, siue episcopus ĩ suo castello vel villa ecclesiam ædificauerit,non poterit eam subtrahere episcopo in cuius diœcesi est. vnde sacerdotes iuxta Vrbanum & Nicolaum,non poterũt ibi ordinari & inuestiri, nisi per episcopum cuius est diœcesis,cum consensu tamen ædificatoris.

c ¶ *Quod de iure.*] respicit c.possessio.ĩ.

Q Vòd autem.] Hæc quæ.diuiditur in x.partes.in prima quarũ probat per quattuor auctoritates, ꝙ p̃scriptio tricennalis currit aduersus ecclesias,qđ hodie correctũ est ĩ ea.quas actiones.Secunda ibi, *Ecce his.* Tertia ibi, *Potest etiam aliter.* Quarta ibi, *Itẽ si de rebus.* Quinta ibi, *Item ea qua.* Sexta ibi, *Prima actione.* Septima ibi, *Tolluntur.* Octaua ibi, *Præscriptionum.* Nona ibi, *De præscriptionibus.* Decima ibi, *Sed sola.* Ioan.de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 3.q.qua quæritur,an omnia iura ecclesiastica tẽporis præscriptione tollantur? Et respondetur ꝙ sic quadragenaria, vt ĩ.eadem.quas actiones,nisi in his quæ sunt in limite,vel limiti cohærent,vt ĩ.eadem inter memoratos.antiquitus tamen currebat præscriptio tricennalis,vt ĩ.ead.cap.1.2.3.& 4.quæ capitula sunt abrogata.

d ¶ *Quod autem præscriptione.*] Hic describitur tertia quæstio, an omnia iura præscriptione tollantur. Ad euidentiam ergo dicendorum,vidẽdum est prius de vsucapionibus, post de præscriptione. Videndum ergo quid sit vsucapio,& quid in ea exigatur, & quæ res possit vsucapi. Vsucapio est acquisitio dominii per continuã possessionem temporis lege diffiniti.arg.ff.de vsucap.l.3.Exiguntur autem in ea quinque,bona fides ab vtraque parte.argu. ff.pro emp.l.2.§.si eam.C.de præscrip.long.temp.Auth. malæ fidei possessor. Item iustus titulus,& continua possessio,& ꝙ res sit mobilis, & ꝙ non sit vitiosa:& quod dixi ab vtraque parte, verum est

Præscriptio quæ & quotuplex est.

Præscriptio est exceptio ex tempore substantiam capiens, & q̃ actioni p̃sonali,vel in rem opponitur: est autem quædam longi temporis præscriptio,de qua nihil ad præsens:cum contra ecclesiã non currat [3],quæ contra præsentes,spatio x.an.contra absentes, spatio xx. an.cõpletur. C.de p̃scri.x.vel xx.an.l.ult.nec currit nisi cũ bona fide. Alia est longissimi temporis,i.xxx.vel xl.an.in qua, secundũ leges nõ exigitur bona fides,vel titulus. C.de an. exce.l.1.secũdum canones. hæc rõ procedit,nisi quis bonam fidem habuit. extra de præscri.vigilanti.& in consti. Inn.quoniam omne.& 34. q. q.2.si virgo.nec etiam illa quæ est xxx.an.currit contra ecclesiam, sed tantum xl.ĩ.ea.quas actiones. Item secundũ canones titulus requiritur in longissima præscriptione,vt extra de præscri.si diligenti. Io.quod T.negat,nisi ratione præsumptionis.B.quandoq; tamen minus iustus titulus parit causam præscribendi, vt extra de emp.& ven.peruenit.& extra de iu.pat. cura. Interrumpitur autẽ naturaliter & ciuiliter.Si naturaliter interrumpitur, prodest omnibus ius habentibus in re.ff.de vsuca. l. naturaliter. Si ciuiliter, prodest interrumpenti tm̃,& eius heredi, vt ff.de diuer. & temp. præscri.inter quattuor. Est autem effectus eius, vt acquiratur tm̃ exceptio secundum Io. non dominium nisi vtile,vt ĩ.ea.quicumque.secundum B.& alios,etiam directum dominium acquiritur, vt est expressum.C.de bon.mater.Auth.nisi.& ĩ. ea. inter memoratos.ibi, *Sit æternum dominium.*

[3] Dicũt quidam, ꝙ nec etiam pro ecclesia. ĩ. ea. c.placuit.ibi de hoc in gl. arg.ꝙ,&c.

Præscriptio dupliciter interrumpitur.

Præscriptionis effectus.

e ¶ *Iura.*] hoc nõ est verũ:qa nec oĩa iura,nec à quocũq; p̃scribi possunt. ꝙ nõ oĩa habes ĩ.e.licet.& C.de p̃scr.xxx.an.cõperit. Qđ non à quocumq;,extra de præscr.cum ex officij. & c.causam. Io.

P Er singulas.] CASVS. Quidam episcopi tenuerũt parochias aliorũ episcoporũ per xxx.ann.quiete & sine violentia.quæsitum est in Toleta.concil.vtrum sint tuti.& respondet ꝙ sic.si vero intra xxx.ann.quæstio super hoc fuerit mota,liceat super his parochijs mouere certamen vel litigium.

f ¶ *Maxime.*] id est,tantum.sic 11.q.3.si quis episcopus.nam violentus detentor,non præscribit.extra de præscr.c.vlt.

g ¶ *Triginta.*] hodie non statur huic numero. extra de præscri. de quarta.ĩ.ea.quas actiones.

h ¶ *Dubitatio.*] per lit.contest.sic.n. res efficitur dubia.arg.extra de

de offic.deleg.relatum. C.quib ad li. procla.l. 3. vel per libellum oblatũ principi ſecuta conuentione,vt C.de præſcrip.xxx.ann.l.3. vel per ſynodalem proclamationẽ.extra de præſcrip.ſanctorũ. nã ſimplex denuntiatio habetur pro lit.cõteſt.vt extra vt lit. nõ conteſt.quoniã,in fi.Et dico ꝙ ex quo ſemel facta eſt lit cõteſt. poſt ſecundũ canones nõ currit præſcriptio,q̃a præſumitur poſsidens iam habere malam fidem, & de iure ſuo iam titubare.C.de acq. poſſ.nemo. vnde non præſcribit vſq; ad mille annos, vt extra de præſcr.quoniam. ſed leges quæ nõ curant de mala fide,dicũt quadraginta annos exigẽdos [1].C. de ann. excep.l.1.Io.

[1] Vt C.de an excep.l.1. C. de præſcr. 30.an.l.vlt.

dam tñ in loco iſto dixerũt,ꝙ intra aliam prouinciam non poſſet præſcribi,licet intra aliã diœceſim poſsit. Quid autem præſcribi poſsit in diœceſi alterius,varie à varijs eſt notatũ. & celebris fuit hæc ſententia,ꝙ quidquid eſt intra terminos alterius diœceſis,p̃ſcribi poteſt,dũmodo nõ ſit in limite,vel cõiunctum limiti, vt extra

γ ¶ Siue in poſſeſsionibus.] *Græce eſt.* ἀγροικικὰς παροικίας, ἢ τὰς ἐγχωρίους, *id eſt*,parochias,quę in ruribus,aut quę in uicis,& pagis ſunt.

Item Gelaſius epiſt.2.ad Siculos.c.1.

¶ Triginta annis ab epiſcopis poſſeſſę,immobiles permaneant diœceſes. C. II.

PRæſulum noſtrorum auctoritas emanauit, vt facultates eccleſiæ epiſcopi ad regendum [a] habeant poteſtatem:ita tamen, vt viduarum,pupillorum,atque pauperum,necnon & clericorum ſtipendia diſtribuere debeant. Hoc eis etiam ſtatuimus dari,quod hactenus decretum eſt [b]: reliquum ſibi epiſcopi vendicent, vt, ſicut antea diximus, peregrinorum,atque captiuorũ largitores eſſe poſſint. *Idem ibidem,c.2.*

Poly.l.3.tit.12. Iuo p.3.c.147.

¶ Illud etiam annecti placuit,vt ſi,quod abſit,facultates [c] eccleſię,necnon diœceſes ab aliquibus poſſidentur epiſcopis; iure ſibi vendicent, quod tricẽnalis lex concluſit: quia & filiorum noſtrorum principum ita emanauit auctoritas.

13.q.2.c.1. Iuo p.3.c.144. Burc.l.3.c.149. Pann.l.2.c.65.

Item ex concilio Toletano 4.c.34.

¶ Territorij poſſeſsio conuentum non adimit. C. III.

SIcut diœceſim [d] alienam tricennalis poſſeſſio tollit; ita territorij [α] conuentum [e] non adimit [β] [f].

Ꝟ.ead.q.5.poſſeſſio. Poly.l.3.tit.12. Anſ.l.5.c.27. Burc.l.3.c.147. Iuo p.3.c.212.

α ¶ Territorij] *In vulgatis ſequebatur*, poſſeſsio:*quæ abeſt à vetuſtis,à Burchardo,& Pannormia,& codicibus conciliorum impreſſis,& manuſcriptis.*

β ¶ Non adimit.] *Sic in editionibus conciliorum Colonienſibus,& codice regio,& vetuſtis Gratiani exemplaribus,& in Pannormia. Verum in duabus editionibus conciliorum Pariſienſibus, & apud Iuonem habetur*,non amittit,*& in duobus codicibus Vaticanis, & apud Burchardum*, non admittit.

Item ex eodem,c.33.

¶ Tricennalis poſſeſsio intra vnam prouinciam ſeruari debet. C. IIII.

QVicumque epiſcopus alterius epiſcopi diœceſim per triginta annos ſine aliqua interpellatione poſſederit; quamuis [γ] ſecundũ ius legis [g], eius non videatur eſſe diœceſis; admittenda non eſt contra eum actio repoſcendi. Sed hoc intra vnam prouinciam [h]: extra vero [i], nullo modo; ne dum diœceſis defenditur, prouinciarum termini confundantur.

Poly.l.3.tit.12. Anſ.l.5.c.28. Burc l.1.c.67. Iuo p.3.c.131. & p.5.c.175. Pann.l.2.c.67.

γ ¶ Quamuis.] *In concilio impreſſo cum manuſcriptis collato legitur*, quia ſecundum

PRæſulum.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur,quòd ẽpi habent poteſtatem regendi eccleſiæ facultates, ita vt de duabus partibus prouideãt clericis & pauperibus; reliquas vero duas partes pro ſe & captiuis & peregrinis. In ſecũda parte dicitur,ꝙ ẽpi iure ſibi vendicent poſſeſsiones vel parochias,quas triginta an. pacifice poſſederunt, quia ſic placuit legibus Imperatorum. Secunda pars incipit ibi, *Illud etiam.*

a ¶ *Ad regendum.*] argu.ff.pro emp.qui fundum.§.ſi tutor.

b ¶ *Decretum eſt.*] ab eodem Gelaſio. 12.q.2.quattuor.

c ¶ *Facultates.*] hoc habes.13.q.2.facultates.

SIcut diœceſim.] CASVS. Ego Barthol. Brix.hunc caſum ſic intelligo. Dicitur enim ꝙ licet ẽps prę́ſcribat alterius ẽpi eccleſiam vel populum per triginta annos, non tamẽ acquirit populum vel iuriſdictionem in eo,quo ad ſpiritualia, & ſi præſcribat terram aliquam. Tu tamen,prudens lector,ſi melius intellexeris, me de ſufficientia excuſabis. H.tamen & gloſſæ hanc litteram ſic intelligunt; licet aliquis prę́ſcribat eccleſiam quo ad temporalia & parochialia iura,non tamen præſcribit ius epiſcopale.

d ¶ *Sicut diœceſim.*] id eſt,eccleſiam diœceſis. Et dic, ſicut, id eſt, quamuis.

e ¶ *Conuentum.*] id eſt,ius epiſcopale.

f ¶ *Non adimit.*] id eſt,non ideo adimit.

QVicumque.] CASVS. Quidam ẽps poſſedit diœceſim alterius ẽpi ſine interpellatione per triginta annos: quæſitum fuit in concilio Toleta. vtrum ſit tutus aduerſus alium epiſcopum? & rñdit, ſi eſt intra eãdem prouinciam vel ẽpatum, id eſt,in interiori parte prouinciæ vel epiſcopatus, licet ſm̃ ius legis naturalis eius non videatur diœceſis eſſe, tamen contra eũ actio non eſt admittenda: ſi vero eſt extra prouinciã, vel ẽpatũ, id eſt,in exteriori parte prouinciæ vel ẽpatus,id eſt, in limite vel iuxta, nõ eſt tutus præſcriptione,ne prouinciarum, vel epiſcopatuum termini confundant. Ita intelligo cap.& ſi aliquis melius intellexerit, gaudium erit mihi.

g ¶ *Legis.*] naturalis.nã de iure naturali non ſunt præſcriptiones inductæ.nam de iure naturali iniquũ eſt aliquẽ ditari cũ aliena iactura,vt extra de pæn.ſuã.& ff.de cond.inde.nã hoc. Sed ideo inuẽta eſt p̃ſcriptio,ne dñia rerũ ſemp ſint in incerto.ff.de vſu.l.1. Vel dic ſm̃ ius legis ciuilis,& hoc ſm̃ opinionẽ dicentiũ [2], p̃ſcriptione dñiũ non acquiri,ſed tm̃ exceptione.ſed ꝯ eos eſt ĩ.ea.q. clerici.in fi.C.de bon.mat.auth.niſi.& res p̃ſcriptione temporis mutãt dominium.ff.de vſuca.eum qui ædes. ver.& vniuerſitas.

h ¶ *Prouinciam.*] id eſt,diœceſim.q̃nque enim prouincia ſumitur pro diœceſi,vt 50.diſt.ſtudeat.q̃nq; e cõuerſo,vt 9.q.2.epi. Quitra de parochiis.ſuper eo.non tamẽ quo ad epiſcopalẽ iuriſdictionem,ſed tantum quo ad proprietatem,vt dicunt,& hoc dum conſtat de limitibus. Sed ſi de limitibus non conſtat, tũc quo ad proprietatẽ,& quo ad epiſcopalia iura, res alterius ẽpi præſcribitur, vt ĩ.ea.licet extra de deci.cum ſint homines. Sed illis vehementer obſt.extra de præſcr.ad aures.& c.auditis.& c.cum ex officij.ꝙ de relig.do.c.1.in quibus nõ ſolũ res,ſed iura epiſcopalia præſcribũtur. Similiter hic diſtingui põt inter iura parochialia, & iura epiſcopalia,vt iura parochialia poſsint præſcribi, ſiue diœceſes ſint limitatæ, ſiue non,vt ius decimarũ,vt baptiſmata,oblationes, & p̃curationes: dũmodo res illæ non ſint coniunctæ limiti: ſed iura ẽpalia nõ,vt cõſecratio: immo vlterius procedi põt,ꝙ ſimiliter iura epiſcopalia, q̃ conſiſtunt in lege iuriſdictionis ẽpalis præſcribi poſſunt ab alio ẽpo:quia taliter p̃ſcribitur exẽptio,nõ tamen vnus intrabit terminos alterius: ſed intra terminos proprios vtetur iure illo,niſi in caſu,vt ĩ.ea.placuit. Sed tamẽ dicunt quidã,ꝙ quodlibet ius epiſcopale poteſt præſcribi, dũmodo non ſit vicinũ limiti. Sed quantũ ad proprietatẽ,ſatis videtur,ꝙ ſiue ſit in limite,ſiue aliàs,ꝙ res alterius præſcribi poſsit,vt extra de prob.ex litteris. Si quęras quare limes non poſsit præſcribi,dico ideo,ne confundantur termini prouinciarum,vel ideo,quia limes cõis eſt,vt probat. ff.de acq.re.dom.adeo §.vlt.& l.ſeq. ſed ſi rẽ quæ mihi eſt cõis cũ alio,ille poſſederit:ego p ipſum retineo poſſeſsionẽ,vt ff. quemad.ſer.amit.ſi cõem. Vel ideo nõ p̃ſcribitur,q̃a nõ p̃ſumitur,ꝙ aliquis cõi re vitioſe vtatur,vt ff.pro ſoc.merito. & ſic præſumitur, quòd quantocumque tempore alter poſsideat, ꝙ non tantum nomine ſuo, ſed nomine meo poſſederit. Sed certe hæc ratio non videtur ſufficiens: quia eadem rõne,nec fines prædiorũ poſſent p̃ſcribi: qđ falſum eſt,vt ĩ.ea.q.4.volumus.vt extra de præſcrip.q̃a. & C.fin.regun.l.vlt. Alij dicũt ꝙ limes bene poteſt p̃ſcribi: ſed nõ manens limes: quia q̃ cito eſt prę́ſcriptus,deſinit eſſe limes.

i ¶ *Extra vero.*] nullo modo,quantũ ad omnia epiſcopalia iura.

Præſcriptio ad qđ eſt inuenta.

[2] Qui ſunt no. s. ead. in ſum. de hoc etiam no ĩ.c. §.poteſt. 2. in gl.ar.pro,&c.

ECCE HIS Hæc est secūda pars quæst. in qua probat p tria cap. q limites, & ei adhærentia. non præscribuntur. Io. de Fant.

CASVS. Concludit Grat. ex supradictis cap. q ecclesiastica iura pscriptione tollunt: postea probat contrariū per cap. sequētia.

Licet in regulis.] CASVS. Beneuen. sic ponit casum istum. An coni-

a ¶ Parochias.] idest, intra limitem vnius diœcesis.
b ¶ Dispositione.] idest, terminatione. s. 13. q. 1. c. 1.
c ¶ Exempli.] supra dist. 96. bene quidem. s 1. q. 1. principatus.
d ¶ Inuasa.] Nam inuasores non præscribunt. C. de præscript. xxx. an. si quis emptionis. & 93. dist. illud.

ius legis, eius videtur esse diœcesis, admittenda non est, &c. *Iuo autem in tertia parte etiā clarius post vers.* possederit. *sic habet,* eam teneat: quia secundum ius legis, eius videtur esse diœcesis, & admittenda non est, &c. *Burchardus autem,* quamuis secundum ius legis, eius videtur esse diœcesis. *In Pannormia vero quemadmodum apud Gratianum.*

a ¶ Prouinciam.] *Auctor glossæ interpretatur* idest, diœcesim: *& in varijs conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur,* parochiam *qua voce sæpe diœcesis significatur, vt in canone Apostolorum* 14. episcopo nō liceat alienam parochiam propria relicta peruadere: *& in concilio Antiocheno, c. 21. vocem* παροικίας, *alij verterunt parochiam, alij diœcesim omninoque in Toletanis hæ voces confunduntur, vt Toletano 3. c. 20. & Toletano 4. c. 32. & 35. & Bracharensi 2. c. 2. Et in huius capitis initio vox,* diœcesis *partem quamdam, idest, parochiam, significat. Verum in codice conciliorum Lucensi regio, & vetustis exemplaribus Gratiani, & Pannormia, & apud Iuonem par. 5 in margine est,* prouinciam.

2 *Ecce his auctoritatibus probatur, quòd possessionis, & gubernationis iura præscriptione tolluntur.*

Sed idem Gelasius contra testatur scribens Maximo & Eusebio episcopis.

¶ Status parochiarum nec præsumptione, nec temporis præscriptione mutari potest. C. V.

Iuo par. 3. c. 97.

LIcet in regulis contineatur antiquis, parochias [a] vnicuique ecclesiæ pristina dispositione [b] deputatas nulla posse ratione conuelli, ne per consuetudinem pessimam, exempli [c] mali temeritate crescente, vniuersalis confusio nasceretur; tamen etiam decretis nostris ante non multum temporis destinatis omnia iussimus, quæ taliter fuerant inuasa [d], restitui. Sed quia temeritas peruadentium legem sibi posse putat [e] generari, si sceleri suo pertinaciam retentionis adiungat, ea, quæ inter fratrem, & coepiscopum nostrum Constantinum Anuscanæ [a] ecclesiæ sacerdotem, & † inter nuntios directos ab Anconitano pontifice decreuimus, per vos impleri cupimus; tunc formam [f] in ceteris cognitionibus, quæ sit sequenda, perscripsimus. Nulla igitur præsumptione statum parochiarum, qui perpetuæ ætatis firmitate durauit, patimur immutari: quia nec negligentia pontificis, nec temporalis obiectio (quæ per incuriam forte generatur) neque ignauia faciente consensus adhibitus, nec subrepente † supplicatione præceptio diuellere potest semel diœcesim constitutam: ex qua semper ad regenerationem, atque consignationem plebs deuota conuenit [g]. Territorium [b] etiam non facere diœcesim olim noscitur ordinatum.

† al. & directos

Ansl. l. 5. c. 15.

† al. subripiente

a ¶ Anuscanæ.] *In vetustis codicibus varie legitur, idest,* Canuscanæ, Camuscanæ, Tamiscanæ.

b ¶ Territorium.] *Hęc referuntur etiam ab Anselmo, licet non ab Iuone.*

e ¶ Putat.] Nam diuturnitas temporis, &c. extra de si. non satis.

f ¶ Formam.] Ar. quod certis personis mandatur, ad alios extendi: & quod ī vno negotio statuit, ad omnia similia extendi. s. 2. q. 1. multi. 14. q. 2. super. 32. q. 7. Apostolus. arg. dist. 61. miramur. dist. 38. ignorantia. extra de re iud. in causis.

Quod in vno negotio statuitur, ad omnia similia extenditur.

g ¶ Conuenit.] Pone q aliquis episcopus possideat ecclesiā ītra diœcesim alterius episcopi remotā à limite: & fluuius quidā erat limes: sed fluuius paulatim accedit ad illā ecclesiā, ita q efficitur vicina limiti. Dic q interrūpit prescriptio naturaliter, nec præscribitur. Vel dic q nihilominus pcedit præscriptio, nec termini episcopales variantur propter hoc, vt ff. de contrah. emp. rutilia polla. Quid dices de ecclesia sita in limite, & in vtraque diœcesi, habet parochianos? Dic q erit cōmunis [1] quo ad parochialia: sicut & arbor in cōfinio posita. ff. com. di. arbor. & insula in cōfinio posita. insti. de re. diu. s. insula. insolidum autē habebunt episcopalia. si discordant in ecclesiæ dispositione, superioris erit officium in hac parte. extra de iure patro. nullus. vel alternis annis disponant. ff. de vsufruct. quoties.

Ecclesia in limite diœcesis posita, cuius est.

1 Potest dici quòd ecclesia erit illius solius, in cuius limite cāpus positus est. argu. de acqui. rerum do. adeo. § vl. secūdū Lau.

Hoc multipliciter distinguitur. Sunt quædam diœceses, quæ certis limitibus distinctæ sunt: hæ nullo modo præscribi possunt. Aliæ vero, quæ non sunt certis limitibus distinctæ, & de quibus certa definitio non olim præcessit, præscriptione tolluntur.

Vnde Innocentius Papa.

HOC MVLTIPLICITER. CASVS. Exponit Grat. s. dictū c. dicens illud loqui de diœcesibus, quę certis limitibus sunt distinctæ, quæ nullo modo in limite, vel circa limitē pscribi possūt. aliæ vero quæ certos limites non habent, præscriptione tolluntur.

¶ Limitis possessio præscribi non potest. C. VI.

In conc. Hispalensi 2. c. 2. Poly. l. 6. tit. 10. Burch. l. 1. c. 69. Iuo p. 3. c. 99.

INter memoratos fratres nostros Fulgentium Astigitanum, & Honorium Cordubensem episcopos discussio [h] agitata est propter parochiam basilicæ cuiusdam, quam horum alter Cellanensem [i], alter Rhegiensem asseruit. Et quia inter vtrasque partes hactenus li-

conitanus episcopus habebat quasdā villas intra terminos episcopatus Anuscani episcopi, occasione possessionū & villarū inuasit ibi spiritualia. Super hoc cū episcopus Anuscanus cōquereret, decreuit Gelasius inuasa restitui Anuscano episcopo: & pręcepit Maximo & Eusebio episcopis, vt ipsum mitterent in possessionē. H. vero hūc casum sic ponit: cui⁹ positionē magis approbo. Inter Anconitanū epm, & Constantinū Anuscanæ ciuitatis episcopū, controuersia erat de quadam ecclesia, posita in limite alterius, puta Constātini alter, s. Anconitanus episcopus diu possederat eam: de qua conuentus corā Gelasio per nūtios respondebat: quā controuersiā sic decidit Gelasius, vt ecclesia restitueretur petēti epo: quia limites nulla ratione possunt præscribi: sicut & ī antiquis regulis, & in suis asserit contineri decretis. quapropter scribit Maximo, & Eusebio episcopis, vt hanc sententiam mandent executioni. Et similem formam in omnibus similibus casibus dicit fore seruādā.

INter memoratos.] CASVS. In extremis finibus episcopatus Astigitanen. erat Cellanen. ecclesia. in finibus vero episcopatus Cordubæ, erat ecclesia Rheginen. quæ plebes erant: inter quas est quædam basilica, super qua Cellanen. ecclesia, & Rheginen. contendebant. occasione quarum ecclesiarum, inter episcopos prædictarum ciuitatum erat contentio: quare Innocen. delegat causam iudicibus, mandans eis vt terminos videant: & ostendit eis sub qua forma procedent, vt scilicet si inuenerint ecclesiam illam intra terminos possidentis, adiudicent eam sibi perpetuo. si vero extra terminos, & præscribit, similiter adiudicent eam sibi. si vero nondum præscribit, restituent eam episcopo, qui appellauit & repetijt. & iste casus verus est: & si bene inspexeris, de littera elicitur.

h ¶ Discussio.] idest, quæstio discutiendi.

i ¶ Alter Cellanensem.] quæ ecclesia erat subiecta sibi.

a ¶ Nullam

mitis actio ventilata † est; cuius quamuis vetusta retentio, nullum [a] iuris præiudicium affert † : ideo ne in dubium vltra inter eos nostra deuocaretur sententia [b]; prolatis canonibus synodalia decreta perlecta sunt. Quorum auctoritas præmonet ita oportere inhiberi cupiditatem, vt ne quis terminos alienos vsurpet: ob hoc placuit inter alternas partes inspectores † viros mittendos [c], ita [a] vt diœcesis [d] possidentis (si tamen basilicam veris signis limes præfixus monstrauerit) ecclesiæ, cuius est ius † retentionis [e], sit æternum dominium. Quòd si limes [f] legitimus eamdem basilicam non concludit †, & tam longi temporis probatur obiecta præscriptio; appellatio [g] præsentis † [h] episcopi non valebit: quia illi tricennalis obiectio silentiũ imponit. Hoc enim & sæcularium principum edicta præcipiunt, & præsulum Romanorũ decreuit auctoritas. Sin vero intra metas tricennalis temporis extra [i] alienos terminos basilicæ iniusta retentio reperitur; repetentis episcopi iuri sine mora restituetur.

† al. vendicata
† al. afferret: ideo que
† al. inspectionis
† al. iusta retētio
† al. conclusit
† al. repetentis

¶ *Caput hoc extat in concilio Hispalensi 2. c. 2. & ex eo Burchardus citat.*
a ¶ Cellanensem.] *In concilio impresso, ac manuscripto legitur Celticensem: & Plinius lib. 3. c. 1. inter oppida conuentus Hispalensis numerat Celticam.*
a ¶ Ita vt diœcesis.] *In conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur,* ita ut, si in diœcesi possidentis sitam basilicam ueteribus signis limes præuisus (al. peruisus) monstrauerit, ecclesię, &c. *itemque in codice Lucensi regio, nisi quòd loco dictionis,* pręuisus, *habetur,* pręfixus.

Item Gelasius Papa Iusto episcopo.

¶ Spatia, quæ definita fuerint, tempore prescribi non possunt. C. VII.

Dilectio tua studeat, quæsita omnium fideliter rerum veritate, vt si de spatijs [k], de quibus memoratur orta contentio, definitio dudum certa processerit, intemerata [l] seruetur: alioqui si nihil vmquam constiterit terminatum; tunc de præscriptione temporum, si qua pars confidit, præbeat sacramentum [m]: vt tamen, de ijs, quæ hactenus possedisse probatur †, iusiurandum sinatur offerre [n].

Iuo p. 3. c. 135. & p. 6. c. 105. Pann. l. 2. c. 69.

† al. perhibetur

[3] *Potest etiam aliter distingui. Quæ quisque sua auctoritate vsurpat; quia nullo titulo possidere incipit, præscribere non potest: & in hoc casu intelligenda est illa auctoritas Gelasii [Temporalis obiectio, quæ per incuriam forte generatur, non potest diuellere diœcesim semel constitutam.] Intelligendum est, si nullo titulo, sed sola vsurpatione eam possidere cœpit. Si vero iudicis auctoritate, & priuilegiorum longa consuetudine possidere cœperit; tunc temporalis obiectio actori silentium imponit.*

Vnde Gelasius Papa ait.

In syno. 8. sub Hadriano 11. c. 18.

¶ Debent priuilegia triginta annis possessa immobiliter obseruari. C. VIII.

Placuit huic sanctæ, magnæque synodo, vt res, & priuilegia [o], quæ Dei ecclesijs ex longa consuetudine [p] pertinent, & siue à diuæ recordationis Imperatoribus [q], siue ab alijs Dei cultoribus in scriptis donata, & ab eis per annos triginta [r] possessa sunt; nequaquam à potestate præsulum eorum † quæcumque persona sæcularis per potestatem subtrahat, aut per argumenta quælibet auferat: sed sint omnia sint in potestate episcoporũ, nec ab eius subtrahãtur potestate: & quicumque laicus, vel clericus contra fecerit, debet anathematizari donec resipiscat. Sequens capitulum patet.

Poly. l. 3 tit. 12. Ans. l. 4. c. 20.

† abest ab orig.

a ¶ *Nullum.*] Argu. quòd limitis manifestatio rem iudicatam reuocet [1]. argu. 3. ea. q. 1. Felix.
b ¶ *Sententia.*] quam super hoc sentimus.
c ¶ *Mittendos.*] Vbi enim agit de finibus agri: oculis sunt ipsa loca cõsiderãda. extra de pręscri. quia. ff. fi. re. l. si irruptione. & utriusq; partis testes audiũt, ut extra de pb. ex litteris.
d ¶ *Ita ut diœcesis.*] Sic construe, idest, ut ęternum dominium diœcesis, scilicet de qua est controuersia, sit possidẽtis ecclesię, cuius est ius retentionis.
e ¶ *Ius retentionis.*] idest, q̃ est in possessiõe.
f ¶ *Quòd si limes.*] Potest esse sensus, idest, si limes ipsius possidẽtis eã non concludit [2], & tamẽ ipse præscripsit, habeat ecclesiã. Vel aliter, si diœcesis non est limitata, & eam præscribit, habeat eam.
g ¶ *Appellatio.*] idest, interpellatio.
h ¶ *Præsentis.*] idest, petentis.
i ¶ *Extra alienos.*] idest, illius contra quem ius præscribitur. Ioan.

Dilectio tua.] Casus. Inter quosdam episcopos erat cõtentio de limitibus episcopatuum: delegat ergo Gelasius Iusto episcopo causam sub hac forma, vt si aliqua certa diuisio de limitibus quondã inter eos processerit, intemerata seruetur. Si vero nihil fuerit terminatũ, recipiat testes, & sacramentum partis, quæ de præscriptione confidit: & etiã alteri⁹ partis, si vult exceptionẽ suã probare. *Si qua pars confidit*, scilicet quæ agit.
k ¶ *De spatiis.*] prædiorum, non limitum. infra quæst. 4. c. 2. Vel intellige de limitibus.
l ¶ *Intemerata.*] supra 6. q. 4. quod bene. 3. 18. q. 2. Eleutherius.
m ¶ *Sacramentum.*] scilicet testium, per quos probat præscriptionẽ. sic 31. q. 2. si verum.
n ¶ *Offerre.*] alteri parti. Vel dic q̃ illi parti quæ probauit præscriptionem, si non potest probare titulum & bonam fidem, permittendum est ei iurare q̃ bona fide possederit rem illam, & q̃ iusto titulo habuerit eam. nõ tamen dico q̃ cogitur probare titulum, sed si probat cursum temporis, & allegat titulum, præsumo ratione temporis ipsum habere titulũ, vt 12. dist. illa. ff. de vsur. cũ de ĩ rem verso. Nec obstat quod dicitur extra de præscrip. si diligenti. & extra de proba. licet. vbi videtur dici, q̃ debeat cõstare de titulo. Intelligo enim tunc quãdo est præsumptio contra eum, vt ibi fuit. & sic intelligo quod est extra de deci. dudũ. sed fatuus est qui allegat titulum quem probare non potest. sed dicat, præscripsi [3].

POTEST Hæc est tertia pars quæst io. in qua dicitur q̃ res vi possessa non præscribitur. Io. de Fan.

Casus. Secundo modo exponit illud c. licet. vt nõ intelligatur de limitibus: sed de rebus inuasis, quæ nullo titulo possidentur: & hæ præscribi non possunt: si vero possidentur iudicis auctoritate, vel lõga cõsuetudine priuilegiorũ; tũc præscriptione tollũtur.

Placuit.] Casus. Quidam laici per potentiã sęcularẽ conabãtur auferre res, vel priuilegia, q̃ ad ecclesiã ex lõga cõsuetudine ptinebãt, vel q̃ donata fuerãt ecclesiæ ab Imperatoribus, vel alijs, & ab ecclesia per triginta annos possessa: & ideo pcipit Gelasius, vt omnia sint in potestate episcoporũ, nec ab eius subtrahãtur potestate: & quicumque laicus, vel clericus contra fecerit, debet anathematizari donec resipiscat. Sequens capitulum patet.

o ¶ *Priuilegia.*] infra 25. q. 2. c. 1. & 2.
o ¶ *Priuilegia.*] idest, chartas ecclesiæ. 12. q. 2. si quis de clericis.
p ¶ *Consuetudine.*] ergo consuetudo dat priuilegium. 9. quæst. 3. conquestus.
q ¶ *Imperatoribus.*] hic canon emendat legem, quæ loquitur de quadrienni præscriptione in rebus donatis ab Imperatore.
r ¶ *Annos triginta.*] arg. q̃ præscriptio decennij vel vicennij, non habet locum in ecclesia, vt ipsam rẽ priuati tali pręscriptiõe possit retinere. Alij dicunt cõtra. Sed nonne cõtrariũ est. C. de quadr. præscrip. l. bene à Zenone? nã ibi dicitur, q̃ si Imperator rẽ priuati conferat alij, tutus est donatarius. & hic dicitur necessariã esse præscriptionẽ. Sed dic, maxime: vel dic, & pro vel. C. de verb. sig. l. pen. Vel dic q̃ sicut ecclesia noluit hoc recipere contra se, vt 12. q. 2. quicũque militũ. ita nec p se [4]. Vel ibi loquit cũ dedit Imperator rẽ alienam, tamquam alienam: hic tamquam suam. Vel hoc quod dicit de triginta annis, refertur ad proximum, scilicet ad alios, & nõ ad Imperatorem, vt extra de sen. & re iudi. cum inter. in fi.

[1] Nam videtur q̃ alterã iam dederat sententiam: cum dicat vltra q̃ reuocata erat propter manifestationem limitis secundum Hu. dic vltra, idest, deccetero.

[2] Vt quia est in episcopatu alterius, longe tamen à limite secũdum H.

[3] De hoc no. 10. q. 3. q̃a cognouimus.

[4] Vide Ecclesia to potest priuati bere ... q. 2.

a ¶ Inter

a ¶ *Inter cetera.*] verba ſunt Gratiani.
b ¶ *Oſt quingentos.* ¶ *Conſtituta Chriſti.*] ideſt, eccleſiæ alicuius.
c ¶ *Lex.*] ideſt, præſcriptio à lege introducta. lex enim proceſſu temporis non poteſt confirmari: quia ſi eſt iuſta, ſtatim valet & confirmatur, ſi eſt iniuſta, numquam valet. ꝟ. diſt. 4. erit autem lex.

ti malæ alienantis, ſed poſt mortem: quia contractus non ſumpſit initium ab origine æquitatis.
f ¶ *Si ſacerdotes.* Triplex caſus ſolet hic poni. Primus ſic: ecce epiſcopus alienauit res eccleſię in caſu illicito. dicit hic, ꝙ viuẽte epo, nulla p̃ſcriptio currit cõtra eccleſiã ĩ reb⁹ illis: ſed eo mortuo incipit currere.

† *al. vſu*

nia in poteſtate, ac iuſſu † præſulis eccleſiæ; quæcumque intra triginta annorum ſpatium ab eccleſiis poſſeſſa fuiſſe noſcuntur. Quiſquis ergo ſæcularium ª contra præſentem definitionem egerit; tamquam ſacrilegus iudicetur: & donec ſe correxerit, & eccleſiæ propria priuilegia, ſeu res reſtituerit; anathema ſit.

¶ *Quod hic tribuitur Gelaſio, habetur in ſynodo octaua habita ab Hadriano II. c.* 18. *& ex ea citatur apud Anſelmum, & Polycarpum. Sed manuſcripti codices Gratiani cõcordãt cũ vulgatis.*
ª ¶ Secularium.] *In vulgatis legebatur,* Quiſquis ergo clericorum, vel ſæcularium. *Sed abſunt illę duæ voces,* clericorum, vel. *ab aliquot vetuſtis, & ab ipſo concilio manuſcripto. In concilio impreſſo legitur.* Qui contra fecerit, vt ſacrilegus iudicetur, & donec talia priuilegia, &c.

Idem epiſcopis Dardaniæ inter cetera ª *inquit.*

¶ Repeti non poſſunt, quæ triginta annis quiete poſsidentur. C. IX.

Anſ. l. 4. c. 27. Deuſdedit p. 1.

POſt quingentos annos conſtituta Chriſti ᵇ quoſdam audio velle ſubuertere: cum triginta annorum lex ᶜ hominum non poſſit abrumpi.

¶ *Caput hoc non legitur in epiſtola Gelaſii, quæ extat, ad epiſcopos per Dardaniam. Nicolaus primus in epiſtola ad epiſcopos Gallię, cuius initium eſt,* Quamuis ſingularum, *nuper, vt dictum eſt, impreſſa in appendice bibliothecę, citat ex epiſtola Gelaſii ad orientales. Deuſdedit Cardinalis, & Anſelmus abſolute Gelaſium citant.*

§ *Item ſi de rebus eccleſiæ controuerſia mota eſt, & definitio ſubſecuta; etſi iniuſta ſit, tamen quia non ſua, ſed definientis auctoritate* ᵈ *poſſidere cœpit, tricennalis* ᵉ *præſcriptio petitori ſilentium imponit: ita tamen, vt ſupputatio præſcriptionis non à tẽpore definitionis, ſed à deceſſu* † *definientis exordium ſumat.*

Vnde in Toletano concilio 9. c. 8. ſtatutum eſt.

¶ Vita irrite diſponentis non poterit pertinere ad tricennium temporis. C. X.

† *Sacerdos, vel miniſter*] orig. & ſic conſequẽter.

SI ſacerdotes † ᶠ, vel miniſtri, dum gubernacula eccleſiarum adminiſtrare uidentur, contra patrum ſanctiſſimas ſanctiones de rebus eccleſiæ definiſſe aliqua dinoſcuntur; non ex die ᵍ, quo talia ſcribendo decreuerunt, ſed ex quo talia moriendo ʰ definita reliquerũt, ſupputationis ⁱ ordo ſubſtabit ᵏ. Numquam ß enim poterit ad tricennium † temporis pertinere vita irrite hoc iudicantis: quia ſtatus contractuum ˡ initia non ſumpſit ab origine ᵐ æquitatis.

† *al. triennium*] orig.

ß ¶ Numquam enim.] *Sic in vetuſtis etiam codicibus Gratiani, & in codice conciliorum Lucenſi regio. In duobus Vaticanis eſt quidem dictio,* tricenniũ, *ſed in ceteris verbis aliqua varietas. In concilijs vero impreſſis legitur,* Numquam enim ad trienniũ temporis pertinebit poteſtas irritum (al. irrite) hoc iudicantis, *& ab aliquibus editionibus abeſt vox,* poteſtas.

§ *Item ea, quæ beneficijs poſſidentur, ſiue quæ metu hoſtilitatis interueniente diutius poſſeſſa fuerint, præſcribi non poſſunt.*

Et in Epaunenſi, c. 18.

Vnde in Agathenſi concilio, c. 59. definitum eſt.

Caſus tripliciter ponit.

& ſecundũ hoc expone definiſſe, ideſt, ſua definitione & auctoritate alienaſſe. ar. 20. q. 2. eps q̃ mãcipia. & dic ſcribẽdo decreuerũt, ideſt, decreto ſcripturæ interpoſito alienauerunt. Vel, ſecũdum aliũ caſum, expone, ſcripto decreuerũt, ideſt, ſcripto tranſegerunt, & in fraudem: cũ enim non poterat dare nepotib⁹ ſuis, fingebat ſe habere litem cũ eis de illo, & tranſigebat cum eis. Tertius caſus eſt, epiſcopus tulit definitiuam ſententiam contra aliquã eccleſiã ſuper aliqua poſſeſsione eccleſiæ, & contra ius ſcriptum ª. dicitur hic, ꝙ ipſo viuente nõ currit contra eam præſcriptio. Sed cũ iſta ſententia lata fuerit cõtra leges ſcriptas, vt hic innuit, & ita nulla actio, vel exceptio ex ea competit, vt arg. 2. q. 6. §. diffinitiua. verſi. itẽ ſi ſententia. qualiter etiam iſte poterit præſcribere poſt mortem? Dico ꝙ iſte non, ſed eius ſucceſſor: & ſic intelligitur extra de iure pat. cura paſtoralis. Vel dic, ꝙ iſte bona fide poſſedit: quia ignorauit illam ſententiam non tenere: & ſic ſententia, quæ nulla eſt, dat alicui cauſam præſcribendi: ſicut titulus qui non valet, dat cauſam præſcribendi, vt extra de empt. p̃uenit. ff. pro empto. ꝙ vulgo. & ff. pro leg. l. 3. & 4. nec contradicit extra de ijs quæ

ª Patet exẽplum extra de re iud. cũ cauſa. & hic ĩtellectus ex eo perpenditur: quia dicit contra patrum ſanctiones. ſecundũ H.

lex. videtur tamen, quòd contra legem poteſt præſcribi ſpatio xx. annorum, vt ff de orig. iur. l. 2. §. exactis.

ITEM SI DE REBVS. Hæc eſt quarta pars quæſt. ĩ qua dicitur, ꝙ tempore prælati male alienãtis nõ currit p̃ſcriptio, ſed poſt eius mortẽ incipit currere: & hoc p̃bat p c. ſequẽs. Io. de Fãt.

CASVS. Oſtendit Grat. in hoc §. ꝙ ſi ſuper rebus eccleſiæ mota ſit controuerſia, & iniuſta ſit definitio ſubſecuta: ille qui cœperit poſſidere auctoritate definiẽtis, poterit præſcribere xxx. annis. ſed hæc præſcriptio nõ incipit, niſi à deceſſu male definientis. Et nota ꝙ definitio tripliciter poteſt hic ſumi: vel pro alienatione, vel tranſactione, vel definitiua ſentẽtia, vnde iuxta hanc triplicem ſignificationem, tripliciter poteſt poni caſus ſequentis cap.

d ¶ *Auctoritate.*] Nam iuſte poſſidet qui auctore prætore poſſidet. 14. q. 5. dixit. extra qui filij ſint legi. cum inter. ff. de acqui. poſ. arg. contra. de pæni. diſt. 2. ſi quis ſemel.

e ¶ *Tricennalis.*] immo præſcriptio decem dierũ tunc ſufficeret: nam plus facit ſententia, licet iniuſta, quàm aliquod priuilegium, vt extra de ſent. & re iudi. cum inter. in fi. Ioan. Sed non loquitur de tali ſententia, ſed de concordia, quæ definitio vocatur. B.

SI ſacerdotes.] CASVS. Quidam prælati iniuſte alienauerunt poſſeſsiones eccleſiarum in vita prælatorum. receptores retinuerunt poſſeſsiones illarum per triginta annos. quæſitum fuit in concilio Toletano, vtrum detentores tuti ſint præſcriptione illa? Et reſpondetur ꝙ non: quia præſcriptio non currit in vita præla-

ſiunt à præl. c. 2. quia ibi ſciẽte capitulo, alienatio fuit facta poſſeſſionũ: vnde ibi poſſeſſor ſtatim tutus eſt. ſed hic capitulo ꝯdicẽte. vel forte iſte nõ erat male fidei poſſeſſor: quia ignorabat ſentẽtiã iniquã: videtur tñ ꝙ de illicite alienatis non poſsit currere præſcriptio. C. de bo. mater. l. 1. & in hoc eſt deterioris cõditionis eccleſia, q̃ minor, ſiue filiusfamilias: quia non prius contra eũ præſcribit q̃ ſuæ poteſtatis eſſe incipiat, vt C. de bonis quæ liber. quæcumque.

g ¶ *Non ex die.*] ſi. extra de tranſ. de cetero. extra de cenſi. præterea. ff. 12. q. 2. ſi quos. ſi. ff. de diuer. tem. præſcrip. cũ hæres. in fi.

h ¶ *Moriendo.*] ideo, quia licet quilibet poſsit male alienata reuocare, vt 12. q. 2. non liceat. non tamen ita de facili admitteretur, cũ eps̃ ſemper cõtradiceret, & ei litteras de rato denegaret. Arg. C. de anna excep. l. 2. §. vlt. & C. de bo. quæ lib. l. 3. extra de iud. cauſam.

i ¶ *Supputationis*] ideſt, reputationis.

k ¶ *Subſtabit.*] ideſt, incipiet numerari.

l ¶ *Contractuum.*] ideſt, cõtractus, quẽ fecit epiſcopus, non habet iuſtum initiũ. hoc ideo dico, quia præſcriptio non eſt contractus.

m ¶ *Ab origine.*] Arg. initium ſpectandum, vt 61. diſt. miramur. 1. q. 1. principatus. extra de elec. dudum ff. pro emp. qui fundum. & ff. de diuer. & temp. præſcr. cum heres, in fi.

ITEM EA. Hæc eſt 5. pars q. in qua dicitur, ꝙ ſi epiſcopus concedit alicui clerico vineas vel terras eccleſię, tñ non pręſcribit eas poſſeſſor: & hoc probat per duo cap. Io. de Fant.

CASVS. Supra oſtenſum eſt ꝙ res inuaſæ, & quę ſunt in limitibus.

bus præscribi non possunt. Idem dicit nunc Grat. de beneficijs, & de rebus per metũ possessis, quæ præscribi nõ possunt *Beneficiis*, idest, rebus quarũ vsus conceditur, vel quæ gratis cõceduntur. De beneficijs probat per duo prima cap. De metu hostilitatis, probat per cap. prima actione & per c. porro.

litatis non currit prescriptio. & hoc ꝓbat per duo c. Io. de Fant. CASVS. Theodulphus Malacitanę ecclesię eps de suo episcopatu per Sarracenos est expulsus vel captiuatus: cuius epatu parochiam Affligitanus, & Elibertanus, & Egabiensis epi inter se diuiserũt. cũ vero redisset hostilitate repulsa, iura sua sibi reddere contradi-

Clerici.] CASVS. Quidã clerici possidebant quędam beneficia ab ecclesiis sibi cõcessa per xxx. an. quæsitũ fuit in concilio Agathen. vtrũ ratione præscriptionis clerici proprietatẽ illorũ beneficiorũ possint sibi vẽdicare. Et respon. ꝙ non, dũmodo res cõstet fuisse ecclesiæ. & hoc ꝓbatur duabus rationibus. Prima est, qa si præscribi possent: nec epi, nec alij prelati precarias facere deberent: & quia prælati secundũ hoc in rebus ecclesiæ diu retentis, proprietatẽ sibi possunt vendicare.

a ¶ *In ius proprium.*] Hic patet, & in seq. c. ꝙ coloni & precario possidentes, nullo tẽpore præscribunt i., vt 10. q. 3. quia cognouimus. extra de post. bonæ 2. Ita nec aliquis qui alieno nomine possidet, vt extra de prescrip. si diligẽti. Item nec vsufructuarius, vt insti. per quas perso. no. acqui. §. fructuarius. Itẽ nec creditor. ff. de vsucap. nõ solũ §. quipignori. & hoc ideo, quia omnes isti alieno nomine possident. vnde illi tãtũ dicũtur possidere, quorum nomine possidetur, vt extra de resti. spo. cũ venissent. Si ergo vsq; ad cẽtum annos posses probare initiũ possessionis, idest, ꝙ tuo nomine possessum est, nõ obstat tibi aliqua pscriptio, vt hic patet, & C. de pig. act. nec creditores & C. de præscri. xxx. an. male. & hoc verum est, nisi velis dicere ꝙ per longã obliuionẽ aliquis pdet possessionẽ, per id quod est ff. de vsuc. furtũ. vel si tantũ tẽpus effluxit ꝙ ignorat dñs vbi sit possessio illa sita, vt ff. de acquir. pos. si id qđ in princ. Vel nisi illa persona, q̃ possedit nomine alieno, alij postea tradat possessionẽ, vt ff. de acq. pos. possideri. §. ꝙ si seruus. aliter nũquã præscribũt tales: nisi forte dño repetẽti nõ reddiderint possessionẽ: tũc possunt res tales præscribi, nõ ab ipso, cũ malã fidẽ habeat: sed à suo successore. Nũc habes quæ psonæ nõ possunt pscribere. Sũt etiã q̃dã res impræscriptibiles, vt ꝯ. iura libertatis nõ prescribitur, vt j. ead. §. potest. Item nec in tributis præscribitur ut j. ead. § porro. C. de præscrip. xxx. ann. comperit. Item nec in matrimonio. 33. q. 5. quod Deo Itẽ nec decimæ à laico extra de pscri. causam. Itẽ videtur ꝙ nõ præscribitur in repetitiõe rerũ peculij, vt C. ne de sta. defun. l. repetitio. Itẽ & in seruitutibus q̃ continuã causam non habent, vt ff. de serui. seruitutes. Item in limitibus. s. ea. c. licet. Itẽ in procurationibus debitis ratione visitationis. extra de præsc. cũ ex officij. Itẽ & in obedientia, ut extra eo. cum nõ liceat.

Præscribere non possunt aliquæ personæ.

Ad idẽ qđ leg. & not. 12. q. 2. sæpe fit. ibi videas.

Præscriptio nõ habet locũ in multis rebus.

¶ Quæ in beneficijs possidentur, prescribi non possunt. C. XI.

CLerici quilibet quantacumque diuturnitate temporis de ecclesiæ remuneratione aliqua possederint, in ius proprium [a] prescriptione temporis non reuocentur † [b]; dummodo pateat ecclesiæ rem fuisse: ne videantur [α] etiam episcopi tempore administrationis prolixæ aut precarias, cum ordinati sint, facere non debuisse [c], aut diu retentas facultates in ius suæ proprietatis posse transcribere.

Iuo p. 3. c. 166.

† al. uocentur

α ¶ Ne videantur.] *In concilio impresso, & apud Iuonem legitur*, ne videantur episcopi administrationes prolixas, aut precatorias, cum ordinati sunt facere debuisse †. *In Epaunensi autem locus manifesto corruptus est.*

† al. non debuisse

Item ex concilio Aurelianensi primo, c. 25.

¶ Quæ humanitatis intuitu aliquibus præstantur, præscribi non possunt. C. XII.

SI episcopus humanitatis intuitu mancipiola, vineolas, vel terrulas clericis, aut monachis, vel [β] quibuslibet præstiterit excolendas [d], vel pro tempore tenendas; etiam si longa transisse annorum spatia cõprobentur, nullum ecclesia præiudicium patiatur: nec sæcularis legis præscriptio, quæ ecclesiæ aliquid impediat, opponatur.

Ansl. l. 5. c. 87.

β ¶ Vel quibuslibet.] *Hę voces sunt etiam apud Anselmum, sed absunt à concilio impresso, & manuscripto.*

Item ex concilio Hispalensi 2. cui interfuit Isidorus, c. 1.

¶ Temporalis præscriptio non obijcitur, vbi hostilitatis metus interuenerit. C. XIII.

6 PRima actione [e] Theodulphi Malacitanæ ecclesiæ antistitis ad nos oblata precatio est, asserentis antiquam eiusdem vrbis parochiam militaris quondã † hostilitatis discrimine fuisse decisam, & ex parte aliqua ab ecclesiis Astigitanæ, Eliberitanæ, atque Aegabrensis vrbium esse retentam. Pro qua re placuit, vt omnis parochia, quam antiqua ditione ante militarem hostilitatem retinuisse ecclesiam suã quisque comprobaret; eius priuilegio restitueretur. Sicut enim per legem mundialẽ ijs, quos barbarica feritas † captiua necessitate transuexit, postliminio [f] reuertentibus [g] redditur antiqua possessio; nõ aliter & ecclesia receptura [h] est parochiam, quam ante tenuit cum rebus suis: siue ab alijs ecclesijs possideatur, siue in cuiuslibet possessionem transfusa sit. Non enim erit obijcienda præscriptio temporis, vbi ne-

† al. quodam

† al. seueritas

b ¶ *Non reuocentur.*] Arg. ꝙ quæ de libertate ab aliquo facta sunt, ei præiudicium non faciunt. s. 1. q. 1. nullus episcopus 2.

c ¶ *Non debuisse.*] Si enim prescriberent clerici, retardarentur episcopi ad conferenda beneficia, vt C. de bo. quę libe. l. 1.

SI episcopus] CASVS. Aliquis episcopus pietatis intuitu cõcessit possessiones, vel mancipia toto tempore vitæ suę, vel ad certum tempus quibusdam clericis uel laicis, ut ex eis vsumfructum haberent: quę post longa tempora dicebant ad se pertinere. quare statutum fuit in concilio Aurelian. vt etiam post multa tempora prescriptio legis sæcularis non possit opponi.

d ¶ *Excolendas.*] supra ea. q. 1. possessiones.

PRima.] Hæc est 6. pars quęst. in qua probatur, ꝙ tẽpore hostitradicebãt statuit ergo cõc. Hispalen. vt oĩa sibi reddanẽ iure postliminij: sicut p legẽ ciuilẽ restituunẽ vniuersa đ captiuitate reuersis. Nã non est obijcẽda pscriptio, vbi necessitas interfuit hostilitatis.

e ¶ *Prima actione.*] idest, in tractatu primi diei ipsius concilij. s. dist. 1. ius genitum. & 34. quæst. 1. c. 1.

f ¶ *Postliminio.*] Postliminium est ius amissæ rei recuperandæ ab extraneo, & in statũ pristinum restaurandæ. ff. de cap. & postli. reuer. postliminium. datur autem secundũ leges postliminio reuertentibus rescissoria intra quadriennium insti. de ac. §. rursus. C. de integ. resti. l. vlt. si tamen non potuerit agere in hoc quadriennio p aliquot dies, restituitur ad eos. ff. ex quib. cau. ma. sed & si per pretorem. §. si ferię. secundum canones cum non currat in hoc casu præscriptio: non dabitur rescissoria. Hic est ergo vnus casus, s. hostilitas, in quo nũ currit præscriptio. Alius dum viuit iniquus alienator. s. e. si sacerdotes. Tertius cũ vacat ecclesia. extra de præscri. de quarta. Vel cum quasi vacat ecclesia, prælato s. lapso i hæresim. extra de præscri. c. 1. Alius est in pupillari ætate. C. quibus ex cau. in integ. resti. non est ne. l. vlt. Alius est cum quis est in potestate patris, vt C. de bo. quæ lib. quæcumque. Alius est cum mulier est in matrimonio quo ad dotem. C. de iure do. in rebus. quia nõ præscribitur contra mulierem in dote repetenda nisi soluto matrimonio, vt ibi dicitur. Septimus, cum quid debetur ad diem, vel sub conditione: tunc enim non currit præscriptio, nisi à tempore diei, vel extantis conditionis. C. de præscri. xxx. an. cum notissimi. §. illud. Item & tempore excommunicationis non currit præscriptio. extra de conces. præb. & ec. non va. quia diuersitatem. Item & in tempore illo quo quis impeditus est iusto impedimento, non potest agere, vt extra de ele. ne p defectu. & extra de app. ex ratiõe. & C. de inoffi. testa. ꝯ. maiores. & ff. ex quibus cau. ma. l. qđ q dẽ. & l. nõ n.

g ¶ *Reuertentibus.*] supra 3. q. 1. redintegranda. s. 7. q. 1. pastoralis C. de postli. re. l. ab hostibus.

h ¶ *Receptura.*] Nam ius redit vt pridem: cum reddatur status idem,

idem, vt extra de elect quia diligentia.ff.si ser. vend. & si forte. 1. respon.ff. de serui.rusti.prædio.l.& Attilicinus.

a ¶ *Necessitas.*] Arg. φ non præiudicat patrono inuestitura tẽpore hostilitatis facta. 34.q.1.cum per bellicam.§. 7.q.1.pontifices.

CASVS. Ponit adhuc Grat ali um casum in quo res ecclesię prę scriptione tolluntur, scilicet cum aliquis episcopus negligit populum suum ab hęresi reuocare, & alius episcopus eum reuocat, prę scriptione contra alium tutus erit.

P*orro.*] CASVS. In Germania & Pannonia, hostilitate Sarracessitas a interest hostilitatis.

Item Ioannes Papa VIII. Paulo episcopo fungenti legatione in Germania, & Pannonia.

¶ Temporis non currit pręscriptio, vbi furor hostilitatis incumbit. C. XIIII.

Poly.l.1,tit.11. Deusd.par.1. Ansl.l.2.c.73.

PORRO, si de annorum numero forte quis causatur, sciat, quia inter Christianos, & eos, qui vnius fidei sunt, numerus certus affixus est. Ceterum, vbi paganorum, & incredulorum furor in causa b est; quantalibet prætereant tempora, iuri non præiudicant ecclesiarum: quæ corporalia nescientes arma c solum Dominum, & propugnatorem suum, quando ei placuerit misereri, patienter expectant. Verum si annorum prolixitas in talibus impediat; Deus ipse reprehendendus est: qui post quadringentos, & triginta annos filios Israel de durissima seruitute d Pharaonis, & fornace ferrea liberauit: sed ipse per se noster redemptor fuit, qui humanum genus post tot annorum millia de inferni claustris eripuit.

Deu. 4.

7 *Tolluntur etiam præscriptione illæ diœceses, quas proprijs episcopis negligentibus alij ab hæresi ad fidei integritatem reuocauerunt.*

Vnde in Africano concilio, c.88. legitur.

Et in Maleuit. c. 24. & in Carth. gręco, ρκβ

¶ Si qui episcopi diœceses suas lucrari Deo negligunt, post triennium eis constabunt episcopis, quorum studio, fidei sunt reconciliatę. C. XV.

Burc.l.1.c.68. Iuo p.8.c.176.

PLACUIT, vt quicumque episcopi negligunt e loca ad suam cathedram pertinentia in catholicam vnitatem lucrari, conueniantur f à diligẽtibus vicinis episcopis, vt id agere non morentur. Quòd si intra sex menses g à die conuentionis non effecerint; qui potuerit ea lucrari, ad ipsum pertineant h: ita sane a, vt si ille, ad quem pertinuisse videbantur, probare potuerit i, magis illius electam negligentiam ab hæreticis, vt impune ibi sint, & suam diligentiam k fuisse præuentam, vt eo modo eius cura solicitior † vitaretur †, cum hoc iudices episcopi cognouerint, suæ cathedræ loca restituantur †.

† al solertior
† al. vetaretur
† al. restituant

a ¶ Ita sane.] *Græcus canon in emendatis codicibus hoc loco sic habet.*

Οὕτως μέντοι, ἵνα ἐὰν ἐκεῖνος πρὸς ὃν δείκνυται ἀνήκειν οἱ τοιοῦτοι, ἐξεπίτηδες διά τινα οἰκονομίαν ἔδοξεν ἀμελεῖν, τοῦτο τῶν αἱρετικῶν ἐπιλεξαμένων, ὥστε ἀθορύβως αὐτοὺς παραδέξασθαι, καὶ ἐν τοσούτῳ ἡ αὐτοῦ ἐπιμέλεια ἀπὸ ἑτέρου προελήφθη, ἢ τινι εἰ κατεχρήσατο, τοὺς αὐτοῖς αἱρετικοὺς πλέον ἐκάκιζεν, τούτου μεταξὺ ἐπισκόπων κρινόντων διαγινώσκομένου.

Idest, Ita sane, vt si ille, ad quẽ hi pertinere ostendũtur, de industria ad rem commodius tractandam negligenter agere uisus fuerit, id probantibus hæreticis, ut sine tumultu reciperentur, atque interea suam diligentiam alius occuparit, qua quidem si usus esset, ipsis hæreticis maius damnum attulisset, cum hoc iudicantes episcopi cognouerint, &c.

Potest etiam aliter intelligi præscriptio illa longi temporis, qua

P*lacuit.*] CASVS. Quidam episcopi intra suas diœceses parochias hæreticorum conuertere negligebãt. vnde quæsitum fuit in concilio Africano qd esset de hoc faciendũ. & responsum fuit vt à vicinis episcopis commoneantur: & si intra sex menses à die cõuẽtionis nõ effecerint, perueniant ad ipsum qui eas lucrari poterit: ita tamen vt si episcopus in cuius erant diœcesi, probare potuerit suam diligentiam fuisse pręuentam, & alterius negligentiã electã vt apud alium impune remanerent: suæ cathedræ loca restituantur.

e ¶ *Negligunt.*] Arg. φ delictum personæ qđ est in omittendo, redũdat in damnum ecclesiæ. Illud autẽ quod consistit in faciendo, non nocet ecclesiæ, vt j.q.6.si episcopum 2. Arg. cõtra §.ea.licet. §. dist.35.ecclesię. Sed ibi nocet delictum quod consistit in omittendo. Argu. contra. C. de acquir. poss.l.vl. ibi enim non nocet delictũ etiã qđ cõsistit in faciendo.

2 Ad idem extra de do. c. 2. vbi de hoc. & extra de præscri. c. 2. in glo. vlt.

f ¶ *Conueniantur.*] Auctoritate huius canonis. si 65 dist. c. vlt.

g ¶ *Sex menses.*] Deputatos ad adminitionem faciendam 3.

h ¶ *Pertineant.*] Expleto triẽnio, vt hic in hac rubrica: & extra de pręscrip.c.1. vnde illud triennium est hic intelligẽdum: sicut ibi intelligendi sunt isti sex mẽses qui dãtur ad admonitionem faciendam. dicit tamen H. φ perueniant statim: tamen vsque ad triennium potest episcopus suus locũ illum repetere, vt extra de præscri.c.1.& est hic speciale fauore fidei, vt per triennium contra ecclesiã præscribatur ius episcopale, & etiã limes: & excusatur præscribẽs hic auctoritate canonis, licet habeat conscientiam rei alienæ. ar.ff.de noxa.& generaliter.& si rẽ pro derelicto habitã mihi vendas: licet sciã eam in bonis tuis non fuisse: ipsam vsucapio. ff. pro derelic.l. vlt.arg.ff.de fundo dot.l.1. Sed numquid ecclesia læsa in hoc casu potest petere in integrum restitutionem? Potest dici φ sic nisi fuerint negligentes clerici, & episcopus.ar.ff.de mino. verum.§.item quæritur.vel si vult ipsum negligẽtẽ, cõueniat. 12.q.2. monemus. & consequitur ab eo indemnitatem. C.arbi.tu.quidquid alienauit enim qui vsucapere permisit.ff.de ver.si.alienationis.

3 Hæc est expositio H. & Lau. Præscribitur quãdoque ex triennio iuri episcopali.

cenorũ interueniẽte, per centũ, vel forte per plures annos, aliqui possessiones ecclesiarũ detinuerũt: quas cũ prælati reddita trãquillitate repeterent, tutos se pręscriptione dicebãt, mittit ergo Ioãnes Papa Paulinum qui legatus erat in partibus illis, vt de causis istis cognoscat, instruens eum, φ inter Christianos, certus annorum numerus est præfixus ad præscribendum. si vero furor interuenit paganorum, nulla tempora currunt. vnde omnia præfatis ecclesijs sunt restituẽda: & hoc probat duobus exẽplis domini q post cccc. & xxx. an. Iudæos de seruitute Pharaonis liberauit & genus humanum, de inferni claustris post annorum millia redemit.

b ¶ *In causa.*] Secus si mansueti sunt Iudæi vel Sarraceni: tales bene præscriberent. arg. 23.q.vlt. dispar. Quidam tamen dicunt esse ecclesiæ priuilegium, φ etiam domini non possunt præscribere: cum nec lege ecclesiastica regantur 1, licet possint rem priuati præscribere, dummodo legibus Romanis regantur.

c ¶ *Arma.*] Ar. clericos non debere mouere arma corporalia, etiã contra hostes. arg. 23.q.8. quicumque. nam lacrymę & orationes sunt arma clericorum, vt 23.q.8. conuenior.

d ¶ *Seruitute.*] Arg. contra libertatẽ non præscribi. j.ea.§. potest.

TOLLVNTVR. Hæc est 7. pars q. in qua ꝓbatur φ si aliqs negligit loca sua, & alius episcopus ea liberat ab hęretica fœditate, post triennium pręscribit: & hoc probat c. seq. Ioan. de Fan.

i ¶ *Potuerit*] intra xxx. annos. à sententia.

k ¶ *Diligentiam.*] scilicet domini. ff. ad se. cons. Tertu. l. 2. §. si mater. & extra de ap. oblatę.

POTEST ETIAM ALITER. CASVS. Iste §. diuiditur in tres partes. In prima parte exponit G. tertio modo illud c. licet in regulis: dicẽs ipsũ posse intelligi de pręscriptione longi tẽporis: scilicet decem vel viginti annorũ, quę ecclesijs obijci non põt. postea ponit distinctionẽ de pręscriptione, dicens, φ pscriptio decennij vel vicennij introducta est odio parentis, & fauore possidẽtis. vnde si quis rẽ præsentis bona fide & iusto titulo per decenñũ.

absentis

Gelasius negat statum parochiarum posse mutari. Longum enim tempus, sicut ex legibus habetur, decennium [a], vel vicennium intelligitur. Huius ergo longi temporis præscriptio auctoritate Gelasij, & sæcularium legum ecclesiis obijci non potest [b].

8 Præscriptionum aliæ sunt introductæ odio petentis, & fauore possidentis: aliæ tantum odio petentis. Qui enim bona fide, & iusto titulo rem præsentis [c] per decennium [d], absentis vero per vicennium tenuerit; perpetua [e] exceptione tutus erit non solum aduersus alios, sed etiam aduersus creditores [f], quibus res ipsa obligata fuerat, etiam aduersus verum dominum. Si vero aliquo casu à possessione ceciderit; etiam aduersus verum dominum vtiliter [g] rem vendicare poterit. Si autem nullo titulo, bona tamen fide per tricennium rem alicuius possederit; simili gaudebit præsidio. Bona vero fides non ad tractum medij temporis, sed ad initium possessionis refertur. Sufficit enim in initio [h] cuique bona fide possidere cœpisse, etiã si medio tempore scientiã † rei alienæ habuerit. ¶ Hæ præscriptiones introductæ sunt fauore possidentis, & odio petentis: quia lex fauet his, qui bona fide, & iusto titulo, vel bona fide tantum possident: odit autem, & punit circa rem suam negligentes [i], & desides. ¶ Quòd si mala fide rem alienam quis possidere cœperit; post triginta annos aduersus omnem petentem exceptione tutus erit. Si vero aliquo casu à possessione ceciderit; actionem non habebit: quia hæc præscriptio non fauore malæ fidei possessoris, sed odio tantum rem suam persequi negligentis introducta est. Si autem res ad creditorem suum, vel ad dominum peruenerit; detentionis commodum [k] habebit: Si vero ad alium; creditor, vel α alius dominus aduersus eum experiri poterit: nec sibi proderit exceptio medij β temporis possessoris: quia non ab eo habuit causam possidendi. Quòd si violenter possessio ad eos peruenerit; malæ fidei possessor indistinctæ possessionis [l] commodum recipiet. ¶ Hæc de præscriptionibus decennij, vel vicennij, vel tricennij intelligenda sunt, si sine interruptione possessa probentur. Quòd si per naturalem detentionem possessio interrupta [m] fuerit; à die recuperatæ possessionis noui tri-

† al. conscientiam

absentis vero per vicennium tenuerit, tutus est aduersus omnes: & si in aliquo casu rem amiserit, potest eã ab omnibus vẽdicare. Idẽ erit si per xxx. annos rem alterius sine titulo, bona tamen fide possederit: quam bonam fidem in initio sufficit habuisse. Præscriptio vero triginta annorũ, cũ quis mala fide possidet, introducta est tantum in odiũ negligentium. Vnde si quis mala fide rem alterius xxx. annis possederit, tutus erit aduersus eũ: & si aliquo casu malæ fidei possessor rẽ illam amiserit, repetere non põt: nisi p violẽtiã inde expellat. & si ad dñm, vel creditorẽ sine violentia peruenerit, tuti sunt aduersus malæ fidei possessorem. si vero puenerit ad alios, dominus, vel creditor aduersus eum habet actionẽ. In secunda parte dicitur, quòd ea quæ dicta sunt de pscriptione decẽ vel viginti annorũ, vera sunt, si sine interruptione possideant: sed si possessio naturaliter interrũpatur, noui xxx anni in omnibus pscriptionibus numerantur a die recuperatæ possessionis. si vero possessio per li. cõtest. interrumpat, ab vltimo die litis xl. anni cõputabunt. si vero ille, cui res præscribitur, nõ potest litẽ contestari propter absentiam, vel furorem, vel infantiam, vel potestatem aduersarij: intra tẽpora præscriptionis adeat præsidem: quẽ si adire non potest, vadat ad episcopum loci, vel consulẽ ciuitatis, vel potestatẽ: qui si defuerint, adeat domum aduersarij: & in præsentia tabellionis, vel cum subscriptione trium testium, si tabellionẽ habere non potest, suum ius protestetur: & hoc modo interrumpet omnem præscriptionem. In tertia parte dicitur, q supradicta vera sunt inter laicos: sed aduersus ecclesias non currit præscriptio, nisi quadragenaria. & ad hoc probandum inducit duas authenticas. J. ea. quas actiones. & in nouellis, auth. neque vicennij. Sed si laicus decimas, vel primitias, siue cum titulo, siue sine titulo possederit: numquam pscriptione tutus erit. qđ enim ab initio de iure nõ habet effectũ, tractu tẽporis nõ cõualescit. & hoc pbaẽ ad instar liberi hominis: qui si pro seruo detinetur, etiã xl. annis, sibi non obest. nam primitiæ & decimationes præscribi nõ possunt, sicut nec ciuiles sanctiones, quarũ instar obtinent: sic vt ecclesia obtineat ad ĩstar reipublicæ. Secunda pars incipit ibi, *Hæc de præscriptionibus*. Tertia pars ibi, *Hæc de præscriptionibus inter priuatos. Libellum*, conuentionalem. *Quod dicitur*, in canonibus antiquis: quia secus hodie.

a ¶ *Decennium.*] C. de præscriptio. decem vel viginti annorum. l. vlti. Ionan.

b ¶ *Non potest.*] post hoc, statim lege illum § sed sola. cũ cap. seq. nemo ad hoc postea reuersus. dicitur enim quòd dominus Iacobus interposuit istas leges: quod etiam conuincitur ex eo, q illæ concordantiæ bis ponuntur.

PRAESCRIPTIONVM. Hæc est octaua pars quæst. in qua ponit mentes legum de præscriptionibus: quas tamen ecclesia non recipit contra se. Ioan. de Fant.

Præsens & absens qui dicuntur.

c ¶ *Præsentis.*] Præsens dicitur, qui in eadem prouincia est. Absens, qui in alia. C. de præscript. decem vel viginti anno. l. vlt. tamen absens dicitur quandoque, qui in iure non apparet. ff. de dam. infect. l. 4. §. abesse. præsens etiam dicitur quandoque qui in hortis est. ff. de procura. præsens.

d ¶ *Per decennium.*] Fit etiam alio modo iterruptio, vt ff. de vsuc. ei à quo. ff. de dona. qui pro donato. & C. vbi in rem. ac. l. vlt. & C. de præscrip. xxx. ann. cum notissimi.

e ¶ *Perpetua exceptione.*] Hoc habes C. de præscrip. xxx. ann. si quis emptionis.

f ¶ *Creditores.*] Hoc si fuerit alius à debitore, aut eius herede: vel de secundo viuente debitore. debitor enim vel eius heredes non possunt se defendere contra creditorem, nisi xl. an. vt C. si aduer. credi.

credi. l. 1 & C. de præscrip. xxx. ann. cum notissimi. Vsucapio autẽ numquam currit contra creditores, quia causa dominij semota est à quæstione pignoris. C. de pigno. usucapio.

g ¶ *Vtiliter.*] Arg. pro 10. & alijs, qui dicunt q per præscriptionẽ acquiritur dominium. secundum M. directe potest vendicare: quia secundum eum dominium acquiritur præscriptione. unde illud aduerbium, utiliter, non est de textu: uel si est de textu, expone utiliter, idest, indubitanter, uel efficaciter.

h ¶ *Initio.*] Hoc non tenet secundũ canones: qa oportet ex omni parte pscriptionis habere bonã fidẽ, ut extra de præscript. quoniã.

i ¶ *Negligentes.*] Vigilãtibus em̃ nõ dormiẽtibus subueniũt iura, ut ff. ex qui. cau. ma. l. non enim. ff. de ijs quæ in frau. cre. l. pupillus.

k ¶ *Commodum.*] quia ab eo rem illam non poterit euocare, qui mala fide eam possedit.

k ¶ *Commodum.*] Not. q uiolento detentori uel male fidei possessori, res uiolenter auferenda non est: nisi incontinenti. arg. 3. q. 1. §. ult. nec ei tunc dicitur interrumpi præscriptio. ff. de ui & ui ar. qui possessionem.

l ¶ *Possessionis.*] Arg. aliqua ex quo cõiungũtur ualida esse, quorũ quodlibet per se separatim inualidum est, ut fama & testimonium unius testis. arg. contra 23. dist. quorumdam.

m ¶ *Interrupta.*] Fit autẽ interuptio dupliciter: naturaliter, & ciuiliter. Naturaliter fit occupatione aquæ, & alijs modis, ut ff. de acquiren. pos. l. q vniuersas. §. 1 & 2. Item si longo tẽpore omittitur possessio ff. de usucap. furtũ. item p corporalẽ cõpulsionẽ: & hoc nocet uel prodest omnibus. ff de usucap. naturaliter. Ciuiliter fit libelli oblatione, & hoc habet locũ in annalibus actionibus tantũ: quæ interruptione tali perpetuantur. C. quãdo libellus princi. l. 2. Item fit per lit. contest. quæ locum habet in perpetuis actionibus. C. de præscrip. triginta ann sicut in rem. & hoc prodest tantum ei, qui eam facit: & obest illi tantum, contra quem fit, vt ff. de diuer. & temp. præscrip. inter quattuor. ei tamen tantũ prodest, qui eo animo contestatur litem, vt ducat causam ad finem, sed impeditur propter

propter fortuitos casus: alias non prodest: argu. à sensu con̄rio. C. de præscript. triginta ann. l. vlti. & in authen. de litig. §. omnē. circa fin. colla. 8. Item litis contestatio tunc tantum interrumpit: cū fit coram iudice suo 2: alias non, vt C. ne de sta. defun. l. pe. Interrumpit etiam p̄scriptio synodali proclamatione, vt extra de præscrip.

spatio triginta ann. nisi vbi speciale aliquid reperitur, vt C. de præscript. triginta ann. cum notissimi.

b ¶ *Continuare.*] licet reuera aliquo tempore itermedio vacet possessio, ius tamen fingit eam coniunctim peruenire ad alium locum, vt ff. ex quibus cau. ma. cum miles. & est si. ff. de acqui. here. placet. & sic tempus præcedens dicitur continuari tempori sequēti, quo alter incipit possidere 3. sed contra est quod legitur. ff. de acqui. possess. l. Pomponius. §. vltimo. vbi dicitur, quòd vitiosa possessio non continuatur non vitiosæ. sed illud verum est in lōga præscriptione: secus in longissima.

3 Et sic habes, ꝙ quis potest vti accessione temporis ex auctoris sui persona, cū causa sua suisq; vitijs. ff. de acq. pos. l. Pōponius. §. cū quis. secundum Lauré.

ginta a anni in omnibus γ præscriptionibus numerabūtur. Si per litis contestationem; ab vltimo die litigij, quadraginta anni computabuntur. Quòd si ab eo, qui in causa præscribendi erat, possessionem aliquis nanciscatur; tempus præcedens cum suæ possessionis tempore continuare b poterit. [*Is autem, cuius res præscribitur, si litem contestari c non poterit, vel propter aduersarij d absentiam †, vel infantiam, vel furoris laborem, cum neminem tutorem, vel curatorem habeat, vel quia e in magna potestate constitutus est; intra constituta tempora præsidem adeat, libellum ei porrigat, & hoc in querimoniam deducat; & sic temporis interruptionem faciat. Si autem præsidem adire non poterit; saltem ad episcopum locorum, vel defensorem ciuitatis eat, & suam manifestare voluntatem in scriptis deproperet. Quòd si præses, vel episcopus, vel defensor absfuerit; liceat ei publice proponere, vbi domicilium f habet possessor, seu cum tabulariorum subscriptione: vel si ciuitas tabularios non habeat, cum trium testium subscriptione g: & hoc sufficiat ad omnem temporalem interruptionē siue triennij, siue longi temporis, siue triginta, vel quadrginta annorum sit.*

l. vlt. cod. de episcopali audien.

l. vt pfecti⁹ cod. de ann. excep.

¶ *Hæc de præscriptionibus inter priuatos. Ceterum aduersus loca religiosa nonnisi quadraginta annorum præscriptio currit. Vnde in authenticis.* ¶ [*Quas actiones tricennalis præscriptio excludit, si loco religioso competant, quadraginta annis excluduntur.*] *Et in nouellis.* [*Neque decennij h, vel vicennij, &c.*] *In canonibus vero ecclesia aduersus ecclesiam triginta annis i; monasterium aduersus ecclesiam non nisi quadraginta annis præscribere permittitur k. Quòd si priuatus l primitias, & decimas siue cum titulo, siue sine titulo posiderit; nulla temporis præscriptione tutus esse poterit. Quæ enim ab initio de iure sortiri effectum non possunt, tractu temporis non conualescunt m. Vnde si liber homo longo tempore pro seruo detineatur; etiam n si quadraginta annorum curricula excesserint, sola temporis longinquitate libertatis iura minime mutilabuntur o. Ad hæc ecclesia reipublicæ; primitiæ, decimationes ciuilium functionum instar obtinent.* ¶ *Porro publicæ functiones p præscribi non possunt.*

Cod. de sacros. eccl. auth. quas actiones. Nouella 131. §. pro tēporalibus & ead. apud Iulianum, c. 6. j. ead. q. 4. c. fin.

Digest. de reg. iur. l. qđ initio.

Vnde in vij. lib. Codicis tit. de triginta, vel quadraginta annorum præscriptione, Imp. Anastasius.

tit. 39. l. 6.

α ¶ Vel alius dominus.] *In duobus vetustis exemplaribus non est dictio,* alius. *in vno autem legitur,* vel alius, scilicet dominus.

β ¶ Medij temporis possessoris.] *A vetustis codicibus partim abest dictio,* temporis; *partim dictio,* possessoris.

γ ¶ In omnibus præscriptionibus.] *Hæ voces in aliquot manuscriptis non sunt.*

δ ¶ Ecclesia, reip.] *Emendatum est ex manuscriptis. Nam antea legebatur,* ecclesia, respublica. *Omittit autem interdum, & mutat nonnulla verba Gratianus earum legum, quas refert.*

C. XVI.

IVbemus eos, qui rem aliquam per continuum annorum quadraginta curriculum sine quadam legitima interpellatione possederint q; de possessione quidē rei, seu dominio nequaquam remoueri: functiones autē, seu ciuilem canonē, vel aliam quampiā publicā col-

c ¶ *Litem contestari.*] C. de anna. except. vt perfectius.

d ¶ *Vel propter aduersarij.*] hoc bene traditur, extra de offic. ordi. pastoralis.

e ¶ *Vel quia.*] supra 2. quæstione 1. prohibentur. C. de episcopali audi. l. vlt.

f ¶ *Domicilii.*] Domicilium large, dicitur quandoque habitatio. ff. de damno infec. l. 4. §. prætor. arg. ff. de lib. agno. l. 1. in prin. & est si. extra de cleri. non resi. ex tuæ.

g ¶ *Subscriptione.*] Argumentum, quòd instrumento habenti subscriptionem trium testium, standum est, etiā si per tabellionem confectum non sit. argu. C. qui po. in pig. ha. l. pe. Hodie autem duo testes æquipollent tabellioni, vt extra de probationib. quoniam contra. De hac materia nota. 11. q. 3. curæ.

Testes duo æquipollent tabellioni.

h ¶ *Neque decēnij.*] infra ea. q. 4. neque.

i ¶ *Triginta annis.*] hoc hodie non tenet, vt extra de præscriptio. de quarta.

k ¶ *Permittitur.*] j. ea. q. 4. possessiones.

l ¶ *Priuatus.*] vt extra de præscrip. causam.

m ¶ *Non cōualescunt.*] sic 1. q. 1. principatus. Argu. contra. extra de ma. contrac. ꝯ interdi. eccl. c. vlti. & extra de conuer. coniu. placet.

scrip. sanctorum. Item cum exponit secunda cautio, vt C. de præscr. triginta an. cum notissimi. §. sed & si quis. Item cum quis soluit vsuras. C. de præscrip. triginta an. l. penul. Item alium habes j. ead. q. versi. is autem cuius res. & extra de offi. ordi. pastoralis. Item alium casum habes, extra vt lite non contesta. quoniam. in fi. Quandoque autem non interponitur præscriptio: sed dormitat, vacante scilicet ecclesia: & in pupillari ætate, & in alijs casibus quos dixi supra eadem prima actione.

a ¶ *Triginta.*] ergo naturalis interruptio non valet tantum, quantum litis contestatio: quia litis contestatione perpetratur actio vsque ad quadraginta ann. vt C. de præscrip. triginta. an. l. vlti. sed in naturali interruptione non, vt hic. Similiter dico quòd nec illa cōuentio, quæ fit per executionem, perpetuatur ad quadraginta an. cum generaliter dicatur, quod omne ius, & omnis actio tollitur

n ¶ *Etiam si quadraginta.*] C. de lon. temp. præscrip. l. vlt. C. de præscrip. xxx. vel xl. an. comperit.

o ¶ *Mutilabuntur.*] nec confessio ei præiudicaret, si confiteretur se seruum, nisi in instrumento hoc fecerit, vt C. de agri. & cen. cum scimus.

p ¶ *Functiones.*] id est, pensiones 4 agrorum.

4 Scilicet q̄ debentur reipubli. H.

IVbemus.] CASVS. Quidam rustici posiederunt quasdam possessiones sine legitima interpellatione per xl. an. de quibus possessionibus neque functiones, neque ciuilem canonem, neque publicam collationem persoluūt. quæsitum est vtrum sint tuti præscriptione. & respondetur ꝙ sic quātum ad dominium, vel possessionem prædiorum: sed quoad functiones, vel ciuilem canonem, vel publicam collationem, non sunt tuti.

q ¶ *Possederint.*] C. de præscrip. xxx. vel. xl. an. comperit.

lationem impositam eis dependere compelli, nec huic parti[a] cuiuscumque temporis præscriptionem oppositam admitti.

¶ *In plerisque vetustis exemplaribus caput hoc coniunctum est superiori.*

Sic etiam prædia, siue sint priuati, siue ecclesiæ, possunt præscribi. Prouentus primitiarum, & decimationum[b] præscriptione tolli non possunt: etiam si[c] à Romano Pontifice quilibet laicus super his rescriptum impetrauerit. ¶ *Rescripta enim quæ contra ius scriptum[d] impetrata † fuerint, nisi talia sint, quæ illis, quibus data fuerint, prosint, & nulli obsint; nullius momenti esse censentur.* ¶ *Item. Decimæ Deo mandante sacerdotibus, & leuitis separatæ sunt, vt de sorte Domini viuerent, qui in eius sorte connumerantur. Non ergo cuiusquam priuilegio laicis[e] concedi possunt: ne diuinis mandatis auctoritas humana præiudicium inferat. Vnde Impp. Valentinianus, & Theodosius.* ¶ *Vniuersas terras, quæ à colonis, seu emphyteuticarijs dominici iuris, reip. vel iuris sacrorum templorum[f] in qualibet prouincia venditæ, vel vllo alio pacto alienatæ sunt, ab his, qui perperam, atque contra leges eas detinent, nulla longi temporis[g] præscriptione officiente iubemus restitui; ita vt nec prætium[h] quidem[i] iniquis comparatoribus reposcere liceat.*

25. q. 2. rescripta ex l. Rescripta Cod de precibus Imp. offerendis.
§. ead. q. 2. decimas
Num. 18.
Cod. l. 7. tit. 38. l. 2.
Ans. l. 4. c. 38.

9 *De præscriptionibus vero longi temporis in authenticis inuenitur collatione octaua constitutione sexta.* ¶ *Quas actiones aliàs tricennalis, decennalis, vicennalis præscriptio secludit, si loco religioso competunt, quadraginta annis clauduntur, vsucapione[k], & quadrienni[l] præscriptione suum locum habentibus[a].*

Cod. de sacros. eccl. l. fin. Nouella. 131. vt §.

10 *Sed sola præscriptio triginta annorum, & deinceps: à qua tamen præscriptione priuilegia Romanæ ecclesiæ sunt exclusa: quæ non nisi centum annorum spatio præscribi possunt.*

Vnde Ioannes octauus scribit Ludouico regi.

a ¶ Habentibus.] *In plerisque vetustis exemplaribus sequitur,* sed sola præscriptione triginta annorum, &c. *In vno autem hæc sequuntur.* Huius ergo longi temporis præscriptio auctoritate Gelasii, & sæcularium legum, ecclesijs obijci non potest: sed sola præscriptio triginta annorum, &c. *Cod. autem de sacrosan. eccle. l. fin. locus auth. ita habet.* Quas actiones aliàs decennalis, aliàs vicennalis, aliàs tricennalis præscriptio excludit, hæ si loco religioso cõpetant, quadraginta annis excluduntur, vsucapione triennij, vel quadriennij præscriptione in suo robore durantibus, sola Romana ecclesia gaudente centum annorum spatio, vel priuilegio.

¶ Priuilegia Romanæ ecclesiæ non nisi centum annorum præscriptione tolluntur. C. XVII.

NEmo de annorum numero resultandi sumat fomentum: quia sancta Romana (cui Deo auctore seruimus) ecclesia priuile-

Ans. l. 4. c. 45.

a ¶ *Parti.*] C. de fun. patri. l. vlt. contra. sed ibi priuilegium habuit ab imperatore: & præterea per xl. an. non soluit, inde tutus est per illa duo. §. ea. versi. quod si ab eo.

SIC ETIAM PRAEDIA. Casus. Supra fuit assumptio ibi, vbi dixit porro. hic est modo conclusio. Dictũ est supra in illa l. iubem⁹. ꝙ prædia tolluntur ꝑ præscriptione xl. annorum sed functiones nõ. Nunc dicit Grat. ꝙ eodem modo prædia ecclesiarum, vel priuatorũ præscriptione tolluntur. sed decimæ, vel primitiæ nõ pręscribuntur etiã si à summo Pontifice rescriptũ super hoc impetretur. Et hoc ꝓbatur duabus rationibus. Prima est, qa rescripta ꝯ ius non valent, nisi talia sit, quæ alicui prosint, & nulli obsint. Secũda ratio est, quia ꝯ Domini mandatum esset, q non laicis, sed leuitis decimas dari præcepit: & ita laicis nullo priuilegio concedi possunt: ne ꝑceptis Dei præiudicium fiat.

Decimæ an possint præscribi per laicos.

b ¶ *Decimationum.*] videtur quòd laicus possit decimas præscribere. nam ius habet percipiendi & petendi eas: ex quo ei conceduntur ab epo: puta in feudũ, vel beneficium ad tempus[1]. Ad hoc dicunt quidam, ꝙ laicus nullũ ius habet in eis: nec habere potest. 1. q. 3. ꝑuenit. & secundũ istos planum est. Alij dicunt ꝙ cum sic concedũtur laico ab epo, laicus habet ius possidendi: sed illud ius non est spirituale: nec ratione illius iuris posset præscribere: quia alieno nomine possidet. si vero vellet interuertere possessionem, iam inciperet esse malę fidei: extra de pręscript. si diligenti. & ita nõ posset præscribere eas: qa licet laicus sit, tamen super decimis in foro ecclesiæ conueniretur. Sed nonne ius spirituale percipiendi decimas habent leprosi, vt extra de eccl. ædi. c. 2. & templarij q sunt laici? Dic ꝙ non, sed tantum a præstatione sunt liberi. quod ex eo patet: qa si prædium, de quo ipsi non præstant decimas, deuoluitur ad ecclesiam vel ad priuatum, statim ecclesia vtitur iure suo: & soluet priuatus decimas.

[1] Quod dic vt not. §. ea. q. 1. c. vlt. de deci. quãuis. §. 1. q. 2. peruenit.

c ¶ *Etiam si à Romano.*] quia in talibus Papa non vult dispensare. ʒ. 25. q. 1. sunt quidam.

d ¶ *Ius scriptum.*] 25. q. 2. rescripta.

e ¶ *Laicus.*] ʒ. ea. q. 7. decimas. & cap. peruenit. nisi forte leprosis, si huiusmodi causa paupertatis, & intuitu eleemosynæ remittantur. 25. q. 1. §. his ita. versi. quæcumque.

VNIVERSAS. Casus. Hanc legem inducit Gratianus ad probandum, ꝙ præter supradicta sunt quædam, quæ præscribi non possunt, ne fiat ecclesiæ ꝑiudicium. Est ergo casus. Coloni vel Emphyteuticarij Imperatoris, vel reipublicæ, vel ecclesiarum, vẽdiderunt res Dominicas, vel rei publicæ, vel ecclesiarum: quæsitũ est vtrum emptor longi temporis præscriptione possit se tueri? & respondet ꝙ non: nec iniquis cõparationibus pretium repetere licet contra leges: quia contra leges facta fuit alienatio.

f ¶ *Templorum.*] id est, ecclesiarum.

g ¶ *Longi temporis.*] non dicit longissimi, vnde bene præscriberet, qui à colonis emeret, & longissimo tempore: licet sit argu. contra. 96. dist. bene quidem. nam malæ fidei possessor, ex quo emit rem illam ecclesiæ contra legum interdicta, vt C. de agri. & censi. quemadmodum[a].

h ¶ *Pretium.*] §. 12. q. 2. quisquis. ʒ 12. q. 2. Vulteranæ. cõtra. sed hic fuit malæ fidei possessor. hoc not. §. 10. q. 2. §. qui vero.

i ¶ *Quidem.*] hoc notatur §. 10. q. 2. hoc ius, in fi.

DE PRAESCRIPTIONIBVS. Hæc est 9. pars q. in qua dicit ꝙ præscriptio ꝯ ecclesiam non currit nisi xl. ann. Ioan. de Fan.

QVAS ACTIONES. Casus. Antiquitus præscriptio x. vel xx. vel xxx. annorum ita opponebaẽ ecclesię sicut in priuato. Iustinianus vero statuit, ꝙ tantum ꝑscriptio quadragenaria loco religioso obijciaẽ, vsucapione triennij & ꝑscriptione quadriennij in suo robore duraturis. Postea dicit Gratianus quòd aduersus ecclesiam tantum præscriptio triennalis ẽm antiqua tẽpora, vel quadragenaria ẽm moderna opponuntur ecclesijs: à qua pręscriptione res Romanæ ecclesiæ excludantur: quæ non præscribuntur, nisi spatio centum annorum. & ad hoc inducit sequens cap.

k ¶ *Vsucapione.*] videẽ quòd res ecclesiæ non possunt vsucapi, nec res fisci. instit. de vsucap. §. res fisci. C. de vsucap. l. 1. Item res ecclesiæ censenẽ iure reipublicę C. de sac. san. eccles. l. vt inter. ꝑterea cũ ecclesia restituaẽ iure minoris[3], melius est intacta iura ei⁹ seruari, quàm post causam vulneratam remedium qrere. C. in quibus cau. in integ. resti. non est ne. l. vlt. quidam tamen dicunt contra.

l ¶ *Quadrienni.*] hoc non approbo, vt patet per contraria. supra. 12. q. 2. quicumque militum. supra ea. q. 1. in canonibus, vt dixi supra ea. placuit.

SED SOLA. Hęc est decima pars quęstionis, in qua probat quòd contra Romanam ecclesiam non currit pręscriptio nisi centenaria. Ioan de Fan.

NEmo.] Casus. Rex Ludouicus dicebat se tutum esse ꝯ Romanam ecclesiam, qa eius possessiones per longa tẽpora possederat. Sed Ioannes Papa scribens aduersus ipsum, ostẽdit ꝙ nulla pręscriptio Romanę ecclesię obijci potest nisi cẽtum annorũ.

a ¶ Angu-

a ¶ *Angustantur*] in suis priuilegiis.
b ¶ *Præiudicantur.*] s. 40. dist. cap. 1.
c ¶ *Principum.*] s. 11. q. 3. Imperatores.
d ¶ *Per centum annos.*] similiter vsusfructus ciuitati relictus spatio centum annorum perditur. ff. de vsufruct. an vsusfructus. Hæc præscriptio centum annorum olim locum habebat in qualibet ecclesia C. de sa. san. eccl. vt inter. sed hodie tantum Romanæ ecclesiæ appropriata est in auth. hæc constitutio innouat constitutionem. coll. 8. extra, de præscrip. cum nobis. Io.

gia, quæ in firma Petri stabilitatis petra suscepit, nullis tẽporibus angustantur[a], nullis regnorum partitionibus præiudicantur[b]. Sed & venerandæ Romanæ leges diuinitus per ora piorum principum[c] promulgatæ, rerum eius præscriptionem non nisi per centum annos[d] admittunt.

locis in superiore c. allatis.

QVÆSTIO IIII.

O Stensum est quando ecclesia aduersus ecclesiam præscribere posit. Nunc videndum est, si monasterium aduersus ecclesiam præscribere valeat. Quod Vrbanus Papa II. prohibuit dicens.

¶ Triccnnio temporis aliquid præscribere abbates, vel monachi non valent. C. I.

POssessiones ecclesiarum, & episcoporum[f] tricennales, abbates[g], vel monachos habere omnimodis prohibemus.

Sed si eis tollitur tricennalis possessio, à beato Gregorio conceditur eis quadragenalis præscriptio.

Ait enim Petro subdiacono, lib. 1. epist. 9.

¶ Quadraginta annorum præscriptio religiosis domibus conceditur. C. II.

Ansl. 5. c. 75.

VOlumus accedentem te ad Panormitanam ciuitatem, quæstionem ipsam tali ratione discutere (dominio[h] rei apud possessorem, sicut hactenus possessum† [i] est, videlicet permanente), vt si monasterium præfatum sancti Theodori fines[k], de quibus causatio mota est, inconcussos† quadraginta annis possedisse repereris; nullam deinceps (etiam si quid sanctæ Romanæ ecclesiæ[l] competere potuit) patiaris substinere calumniam: sed quietem eorum inconcussam[m] omnibus modis procurare. Sin vero actores† ecclesiæ non eos possedisse quadraginta annis inconcusso iure monstrauerint, sed aliquam intra tempora hæc motam aliquando fuisse quæstionem corũdem finium; electis arbitris[n] tranquille, & legaliter sopiatur.

Item ex nouellis Iustiniani, nouel. 131.

† *al. possessa*
Iuo p. 3. c. 146.
Pann. l. 2. c. 66.
† *incõcussis*] or.
† *al. auctores sanctæ ecclesiæ*
Apud Iulianũ ead. nouel. c. 6. & 5. cap. c. 236.

e O*Stensum est.*] CASVS. Hic proponitur quarta quæstio, vbi quæritur, an monasterium præscribit aduersus ecclesiam spatio xxx. ann. Et rñ. quod non, vt j. e. c. 1. sed spatio xl. ann. sic, vt j ea. volumus. nam monasterium & ecclesia secundum noua iura nõ ad imparia iudicantur. Quod sequitur, patet vsque ad cap. volumus.

e *Ostensum est.*] Hęc quæstio quarta patet p ea quę dicta sunt de præscriptione. dictum est enim φ & monasteriũ contra ecclesiã, & ecclesia contra monasterium xxx. annis nõ pscribit. quo ad hoc enim non ad imparia iudicantur: sed secũdum antiquos canones monasterium & ecclesia ad imparia iudicantur in præscriptione contra alios, vel ab aliis. nam ecclesia ꝯ ecclesiam, vel contra laicũ xxx. annis præscribebat, & eandem præscriptionem ab eis patiebatur, sed monasterium non, vt j ea. c. 1. innuitur.

f P*Ossessiones.*] ¶ *Episcoporum.*] res ergo episcopi gaudent eodẽ priuilegio quo & res ecclesiæ: arg. s. ead. q. 1. similiter. quod non credo. rem enim clerici vel episcopi præscribunt laici xxx. ann. vt extra eo. sanctorum. Sed res ecclesiæ non: j. ead. neque hoc ego intelligo de rebus ecclesiæ, quæ episcopi sunt.

g ¶ *Abbates.*] id est, eos esse præscriptione triennii tutos, scilicet quia possederunt rem alicuius ecclesiæ vel episcopi xxx. annis. hoc enim expeditum est hodie φ non. Item in ecclesiis locum non habet præscriptio nisi xl. annis. vt extra de præscriptio. de quarta. Ioan.

V*Olumus.*] CASVS. Quoddam monasterium Siciliç sancti Theodori possederat quasdã possessiones spatio xl. ann. quas Papa prius dederat cuidam ecclesię, quæ erat in partibus illis, sup quibus cum inter monasteriũ & ecclesiã quæstio moueretur, pcepit Greg. Petro subdiacono, vt iret ad Panormitanã ciuitatẽ, & possessionibus remanẽtibus apud monasteriũ si posset pbare illas xl. annis incõcusse possedisse, monasterio adiudicaret. Si vero Syndici ecclesiæ probauerint intra xl. ann. super illis qõnem motã fuisse, electis arbitris legaliter qõ sopiatur. *Arbitris*, id est, inspectoribus, qui debent locum videre. Vel arbitris electis si iudicẽ habẽt suspectum: vel arbitris, id est, iudicibus delegatis, qui de interruptione cognoscant. & ita continentia causæ diuiditur: quia sic placuit Papæ.

h ¶ *Dominio,*] id est, possessione: sicut aliàs possessio pro dominio ponitur. s. ea. q. 2. visis, ff. de verb. signi. interdum. Ioan.

i ¶ *Possessum.*] sic patet φ ille qui est in possessione, vsque ad finẽ causæ manebit in possessione, vt 8. q. 4. nõne. s. 2. q. 6. quoties 2. contra sed ibi erat persona suspecta. argu. ff. qui satisd. cog. si fideiussor. § vlt. vnde tunc fructus sequestrari debẽt, vt ff. de app. Imperator. in fi. s. 2. q. 6. appellatione. alias res ante sententiam, non est auferenda possessori, vt 11. q. 1. quia res.

k ¶ *Fines.*] prædiorũ, non parochiarum. Illi enim non præscribuntur s. ea. q. 3. licet. & c. inter memoratos.

l ¶ *Ecclesiæ.*] s. ea. q. 3. nemo. contra. sed hic monachi possederunt tantum ius emphyteuticarium, & præscripserunt ius qd clericis cõpetebat: quia erant emphyteutæ Romanæ ecclesię. Vel dic, quòd licet ius Romanæ ecclesiæ non posit per se præscribi: præscribetur tamen cum vniuersitate. argum. extra de iure patro. ex litteris. ff. de contrahen. emp. in modicis. Vel licet confirmetur hęc sententia quo ad ipsos litigantes, non ideo præiudicabitur Romanæ ecclesiæ, cum voluerit ius suum prosequi. extra de cap. mo. dilectus. arg. extra de sen. & re iud. cũ super cõtrouersiã. & c. suborta. vnde non est inconueniens, φ contra ecclesias subiectas soli Papę pscribatur in rebus aliquibus: quia hoc non fit in præiudicium Romanæ ecclesiæ: quia eodem iure tenetur nunc illa Romanæ ecclesiæ, quo prior tenebatur. Et si vere velimus loqui; nec Romana ecclesia aliquid præscribit, nec aliquis contra eam præscribit: quia Romana ecclesia cum aliquid contra aliam pręscribit, non plus iuris propter hoc habet, quàm prius habuit: quia illa prius fuit ei subiecta: cum ipsa in omnibus ecclesiis habeat plenitudinem potestatis, vt 2. q. 6. decreto.

m ¶ *Inconcussam.*] ecce φ qui obijcit interruptionem, eam probare debet: sic qui obijcit pręscriptionem, eam probare tenetur, vt s. ea. q. 3. inter. & c. dilecto. similiter & qui obijcit malam fidem, eam probabit. & si vnus obijcit pręscriptionem, & alter interruptionem: vtriusque testes audiuntur, vt extra de pręscr. illud. Sed si iam lata esset sentẽtia sup pręscriptione, postea non admittitur reliquus ad aliquid probandum. extra de pręscrip. sanctorum. hic tamen contrarium innuitur. Sed numquid ille qui probat pręscriptionem, tenetur probare se cõtinue possedisse? Hoc certe est impossibile probare: sed sufficit probare, φ à principio possedit & in fine, & quãdoque in medio. nam extrema tempora sunt qñque cõsideranda in pscriptione, vt C. de sta. defun. si mater. & C. de apo. publi. quicumque. lib. 10. arg. contra. ff. de distra. pig. & si is.

n ¶ *Arbitris.*] si te habuerunt suspectum: arg. 11. q. 1. peruenit.

n ¶ *Arbitris.*] id est, suspectoribus, vel mensoribus, vt ff. si men. fal. mo. dixe. l. 2. ff fi. regũ. si irruptione. s. e. q. 3. inter. Alius ergo cognoscit hic de præscriptione, & alius de interruptione. nam & ita continentia causę diuiditur, cõtra illud, extra de sequestra. ad hoc. sed hoc fit hic, quia sub ea forma dominus Papa delegauit causam. sic j. q. 6. placuit. & extra de re iud. decetero.

Hoc intellige secundũ determinationẽ eius qđ habet extra lib. 6. de priuile. cũ personæ. §. vlt. nam vbi quis fundat suã intentionem, de iure communi secus vẽ, vt ibi.

Præscriptio vtrum possit currere contra Romanã ecclesiam.

Præscriptionem probãs an debeat docere de cõtinua possessione.

Neque decennij.] Casvs. Dicitur hic ꝙ xl. anno. præscriptio currit aduersus ecclesias, non solum in possessionibus proprijs & diu habitis, sed etiam in legatis, & hereditatibus sibi relictis: sed præscriptio decennij, vel vicennij, vel xxx. ann. non opponitur ecclesijs. Quod sequitur planum est vsque ad quæstionem.

a Quadraginta.] sic extra de præscriptio. de quarta. Sed nonne contra Cisterciensium ecclesiam, quæ valde est priuilegiata, præscribitur spatio xxx. anno. vt extra de priuileg. si de terra? Sol. in actionibus vel exceptionibus, quæ communi iure competunt, tenet quod hic dicitur: sed in actionibus vel exceptionibus, quæ contra ius indulgētur, citius præscribitur, vt patet extra de constitu. cum accessissent. in fin. & hęc est ratio: quia nō videnē deterioris conditionis esse si reuertũtur ad suum pristinum statum, vt 35. distin. ab exordio. sicut vides, ꝙ licet conditio dotis per pactum non possit fieri deterior, tñ si primo fecit mulier pactum, ꝙ hodie redderet ei dos, deinde facit pactum, ꝙ vsque ad annũ. ex quo modo conditio dotis reuersa est ad suam naturam non dicitur deterior facta, vt ff. de pact. si vnus. §. qđ & in specie. & ē si. C. đ test. hac ꝑultissima. §. si quis autem. Vel dic ꝙ ibi non ratione præscriptionis præiudicatur eis, sed ratione taciti cõsensus. Vel dic, ꝙ licet exceptio ꝑpetua sit, & actio tpalis, vt ff. de excep. doli, pure. §. vlti. tamen facilius perditur exceptio, q̃ actio. nam actio non perditur, nisi vsque ad quadraginta ann. sed exceptio vno actu perditur, vt extra de constitu. cum accessissent. & extra de pręben. pro illorum. in fi. C. de iure do. impe. l. 2. & ff. de procu. Pomponius. §. rari.

Præscriptio an currat contra Cisterciē.

Hic videas qđ no. 1. q. 1. nullus episcopus 3. & 16. q. 2. c. 1.

ibi, Is autem.

c Ecclesia.] id est, Romana. prohibet tamen & in alijs. j. eo. c. Et ita est hic arg. ꝙ si Papa cũ aliquo causam habet, nō debet ipse esse iudex, & rem occupare, sed arbitros eligere, arg. 2. q. 7. nos si. alioquin cadet a re, vt in auth. de man. prin. coll. 3. §. vlt. C. vt nemini li-

¶ De eodem. C. III.

Neque decennii, neque uicennii, uel triginta annorum præscriptio, sed sola quadraginta a annorũ curricula religiosis domibus opponantur, non solum in ceteris rebus, sed etiam in legatis, & hereditatibus.

Hic neque nouella, neque Iuliani antecessoris, neque capitularis propria omnino verba referuntur.

Sicut ergo religiosis domibus ex lege non nisi quadragenaria est obijcienda præscriptio; ita & auctoritate Gregorij aduersus alias ecclesias præscribere possunt eodem spatio temporis.

QVÆSTIO VI.

Quòd autem b ea, quæ ecclesiæ debentur, rectores† eiusdem sua auctoritate iudicijs prætermissis repetere non valeant; beatus Gregorius testatur lib. 4. c. 88. dicens.

† al. actores] al. auctores

¶ *Capitulum hoc sumptum est ex concilio à B. Gregorio habito, quod in regesto ipsius bis habetur, semel lib. 4. post epist. 43. iterum post librũ 12. eiusdem regesti.*

¶ Iudicio, non manibus res ecclesiæ defendantur. C. I.

Consuetudo noua in ecclesia c hac, & ualde reprehensibilis erupit, ut cum rectores eius patrimonij urbana, uel rustica prædia iuri illius competere posse suspicantur; fiscali more titulos d imprimant, atque hoc, quod competere pauperibus existimant, non iudicio, sed manibus e defendant f; & cum per prædicatores suos ueritas dicat [Nihil per contentionem;] etiam ipsum litigiosæ contentionis malum transcenditur †: & res quælibet, cũ æstimatur ecclesiæ posse cõpetere, per uim tenetur. Proinde præsenti decreto constituo, ut si quis ecclesiasticorũ umquam titulos ponere siue in rustico, siue vrbano prædio sua sponte g præsumpserit; anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit. ¶ Is autem, qui ecclesiæ præest, si hoc uel ipse fieri præceperit, uel sine sua præceptione factum digna punire animaduersione neglexerit; anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit.

Poly. l. 4. ti. 8.

Philip. 2.

† al. transcendũt

Quòd autem quisquis sua auctoritate, quod sibi deberi putat, vsurpat, nec per iudicem reposcit, cadat à causa, ex auctoritate Mileuitani concilij habetur, in quo ita statutum legitur, c. 21.

& in Afric. c. 87.

Quod autem.] Hæc q. diuiditur in tres partes. In prima dicitur ꝙ nemo debet ponere vexilla in rebus suis. Secunda ibi, Quod autem. Tertia ibi, Econtra. Io. de Fan.

Casvs. Hic ponitur sexta quæstio, quæ duos habet articulos. Primus est, an prælati ecclesiarum auctoritate propria res ecclesiarum repetere possint sine iudice. Et respondetur quòd non: vt j. ead. c. primo. Secundus est, vtrum cadant à iure suo, si sua auctoritate vsurpent, quæ sibi debita putāt. & respondetur quòd in causa ecclesiastica non cadunt à iure suo, vt infra ead. si episcopum. sed in propria causa sic, vt C. vnde vi. l. si quis in tantam.

b Quòd autem.] Hæc quæstio habet duos articulos. Primus est, an prælati ecclesiæ auctoritate sua res ecclesiæ repetere valeant absque iudice: & quidem non, vt j. ead. c. primo. Secundus est, vtrum cadant à causa, si sua auctoritate vsurpent, quæ ad se pertinere putant: & quidem in causa ecclesiastica, licet vsurpēt sua auctoritate, non cadunt à causa. j. ea. si episcopum. in causa propria sic. C. vnde vi, si quis in tantam. & j. ead. placuit. nisi in casibus no. C. quando liceat vnicuique sine iudice se vindi. l. 1.

Consuetudo.] Casvs. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte Greg. reprehendit consuetudinem cuiusdam ecclesiæ, vbi rectores statim cum putabant vrbana, vel rustica prædia ad ecclesiam suam pertinere, more fisci signa imprimebāt, & violenter sine iudicio possidentibus auferebant. Præcipit ergo Greg. vt quicumque decetero talia fecerit, anathematizetur. In secunda parte dicitur, quòd si prælatus ecclesiæ hoc fieri præceperit, vel ab aliis facta non punierit, anathema sit. Secunda pars incipit

liceat sine iu. l. vna. C. vt nemo. priua. titu. l. 1. C. de ijs quæ pœ. nomine. l. 1. tamē si vult esse iudex in causa ecclesiæ, potest esse, vt dixi 2. q. 7. si qui sunt.

d Titulos.] id est, vexilla, vel alia signa. hoc enim soli principi est permissum, vt C. vt nemo priua. tit. l. 2. & qui signa imprimit rebus propria auctoritate, si est de plebe, decapitatur: si nobilis, proscribitur. C. vt nemo priua. tit. l. 2.

e Sed manibus.] j. 23. quæst. 8. conuenior. & cap. quicumque. supra 15. quæst. 6. auctoritatem. contra supra 63. distin. Hadrianus. contra infra 23. quæst. 8. occidit. Solu. ibi dicitur de materiali & spirituali gladio, sed singula singulis referuntur. hic enim nō possidet, sed alij auferre conatur. Vel secus cum possessor non vult stare iuri.

f Defendant.] id est, petant, vt dist. 8. quo iure.

g Sponte.] id est, sua auctoritate. Io.

Qvod avtem. Hæc est secunda pars q. in qua dicitur, ꝙ nullus sine iudice debet aggredi rem ab altero possessam, quam credit ad se pertinere. Io. de Fan.

Casvs. Hic est secundus articulus huius quæstionis, in quo hoc ordine procedit. Primo probat ꝙ si prælatus sua auctoritate vsurpat rem quam putat ad ecclesiam pertinere, cadat a causa. Postea probat contrarium, tandem dat solutionem. j. ea. §. si ergo. Et not. ꝙ quidam habent hinc 6. q. in præcedenti articulo 5. Sed Hu. & Beneuen. Archid. & glos. ordinaria sic signauerunt eas. Et reuera ita debet distingui.

Qvod avtem. Hic est secundus articulus huius quæstionis. Dicas ergo, in rebus ecclesiæ non habet locum cõstitutio si qs in tantam. C. vnde vi, quia delictum prælati, &c. vt j. ea. si epm. & prælatus potest facere meliorem conditionē ecclesiæ, nō deteriorem, vt extra de in integ. rest. requisiuit. sicut nec inuasio tutoris, vel violentia pręiudicat pupillo, vt C. vnde vi, meminerint.

pla-

¶ Causæ suæ detrimentum patiatur episcopus: qui ecclesias suas ab alio detentas propria auctoritate quærit adire. C. I.

Poly.l.3.tit.12.
Burc.l.1.c.70.
Iuo p.5.c.177.

PLacuit, vt quicumque episcopi quascumque ecclesias, vel plebes, quas ad suam cathedram existimant † pertinere, non ita repetierint, vt causas suas episcopis iudicantibus agant, sed alio retinente irruerint; siue volentibus[a], siue nolentibus plebibus causæ[b] suæ detrimentum patiantur[c]. Et quicumque hoc iam fecerint; si nondum est inter episcopos finita contentio, sed adhuc inde contendunt; ille inde discedat, quem constiterit prætermissis iudicibus † ecclesiasticis irruisse. Nec sibi quisque blandiatur, si à Primate, vt retineat, litteras[d] impetrarit: sed siue habeat litteras, siue non habeat; conueniat eum, qui tenet, & eius litteras accipiat: vt eum appareat[e] pacifice[f] tenuisse ecclesiam ad se pertinentem. Si autem ille aliquam quæstionē retulerit[g]; per episcopos iudices causa finiatur, siue quos eis Primas † dederit, siue quos ipsi vicinos[α] ex consultu[β] Primatis delegerint.

† al. æstimant
† al. iudicijs
Burc.l.1.c.145.
Iuo p.5.c.258.
† al. Primates dederint

α ¶ Vicinos.] *antea legebatur*, uicini. *Emendatum est ex editionibus conciliorum Coloniēsibus, vno codice Vaticano, Soriensi regio, Burchardo, & Iuone. In exemplari etiam antiquo concilij Carthaginensis græci c.121. legitur*, γειτνιῶντας, *vbi in impresso est*, γειτνιῶντες.

β ¶ Ex consultu Primatis.] *Sic ēt legitur in editionibus cōciliorū vetustioribus, codice Soriensi regio, & duobus Vaticanis. Sed in recentiore Coloniēsi quattuor tomorū editione, & apud Burc. & Iuonem est*, uicinos ex consensu delegerint, *itemq; in concilio Africano in omnibus editionibus.*

3 *Econtra Gregorius Ioanni defensori eunti in Hispaniam scribit li.11. epist.50. dicens.*

¶ Delictum personæ in damnum ecclesię conuerti non potest. C. III.

2.q.1.in primis. §.si autē epum.

SI episcopum talem culpam admisisse constiterit (quod absit) vt constet eum non irrationabiliter fuisse depositum; eadem eius depositio[h] confirmetur, & ecclesiæ res suæ omnes restituantur, quæ ablatæ claruerint: quia delictum[i] personæ[k] in damnum[l] ecclesiæ non est conuertendum. Si enim, vt dicunt, Comitiolus defunctus est; ab herede eius, quæ iniuste ab illo ablata sunt, sine excusatione reddantur[m].

Ioannes diac. in uita l.2.nu.62.

Idem Petro subdiacono lib.1.epist.42.

PLacuit.] Casus. Quidam epi cū putarent quasdā ecclesias vel plebes ad suā cathedrā pertinere, sine iudicis auctoritate inuaserunt eas, & super ecclesiis, vel plebibus inuasis, confirmationē impetrauerūt: quæsitū est in Mileuitano cōcilio qđ sit super hoc faciendū, & quā pœnā pati debeat inuasor. Rñdetur φ inuasor

sor pati debet derrimentum causæ suæ, siue volentibus, siue nolētibus plebibus hoc fecerit, & res inuasas debet restituere spoliato & litteras cōfirmationis ei tribuere. Facta vero restitutione si de proprietate qō vertitur, per iudices delegatos decidatur. Detrimētum patiatur. i. deponatur, & ita non poterit postea agere. Vel causæ suæ, &c. i. in causa sua, i. re ꝓpria, vel pecunia propria si habet: quia puniri debet litis æstimatione. vel causæ suæ detrimentū, &c. quantum ad possessionē: qa decetero nō auditur nisi de proprietate. *Habeat*, inuasor. *Conueniat*, ille cuius fuit. *Eum*, id est, inuasorem. *tenuisse*, aliquando.

a ¶ *Siue volentibus.*] ar. φ illicitus consensus non habetur pro cōsensu. 92. dist. si qs episcopus. extra de ele. Osius. 18.q.2. si quis abbas. C. de salgamo hospitibus non præbendo. l.1. lib.12. & C. de rap. vir. l. vna. arg. contra. 28. dist. diaconi.

b ¶ *Causæ.*] quantū ad possessoriū iudiciū ēt, quia puniri debet in litis æstimatione si habet propria, ad similitudinem eius quod de tutore dicitur. C. de admi. tut. non est ignotum. & C. vnde vi, meminerint. vt sicut factū tutoris nō redundat in pupilli damnum: ita nec hoc delictum personæ redundabit in damnum ecclesiæ.

c ¶ *Detrimentum patiantur.*] quia deponitur, & sic nō aget 12.q.2. monemus. aliter exponit G. j. ea. quæst. §. vlt. & punitur publicatione bonorum. arg. C. vnde vi, meminerint. & in expensis. C. de admi. tut. nō est ignotum. Sed ꝯ 2.q.7. lator. sed φ ibi non punitur raptor, ex misericordia factū est; sed adhuc est cōtra. 18.q.2. Eleutherius. ibi enim presbyter cuiusdā episcopi spoliauit monachos pro iure episcopi conseruando, sed tamen non dicitur ibi, φ mandauerit hoc eṕs. Sed videtur, φ si episcopus occupet huiusmodi rem consensu canonicorum, φ præiudicet ecclesiæ: arg. C. de sac. san. eccl. iubemus. 25.q.2. ita. sed hoc non concedo, vt arg. 12.q.2. sine exceptione. & arg. 18.q.2. si quis abbas.

d ¶ *Litteras.*] confirmationis, q̄ non valent in re violenter possessa. C. unde ui, auctoritatem. sicut nec priuilegium super re litigiosa, vt extra de testi. causam. sic extra de confir. uti. examinata.

e ¶ *Vt eum appareat.*] non autem auferat ei per vim. Vel dic ut eum appareat detentorem primum.

f ¶ *Pacifice.*] id est, iure, &c.

g ¶ *Retulerit.*] forte excipiendo φ nō inuasit, & ita referat qōnē de eiectione ante restitutionē. vel repetēdo, volens repetere, φ inuasit, & ita referat qōnē ex sententia, vel ex limite, vel ex aliquo iure. & hoc intellige dū toleratur. extra de reb. ec. nō alie. si qs p̄sbyterorū. 12.q.1. ꝓcipimus. ar. C. de sac. san. ec. iubem⁹. 1o. Sed si in modū exceptionis aliqđ proponit, quare idē iudex non cognoscit de exceptione: vel si in modū recōuentionis proponatur, ideo non intelligas de exceptiōe vel recōuētiōe: sed hoc vult dicere, φ facta restitutiōne pōt agi de ꝓprietate corā iudicibus electis cū suspectū habent primatē. ar. 11.q.1. pucnit. Est aūt arg. ex eo φ dr̄, litteras impetrauit, φ primas pōt ꝯcedere priuilegiū. ex. de iis q̄ fi. à pla. quāto. similiter archiep̄s, vt 9.q.3. ꝑ singulas. sed nō in diœcesi suffraganei. extra de excel. pla. sicut vnire. nisi hoc fieret de cōsensu omniū epōrū, vt 9.q.3. archiep̄s. Itē ꝑ tale priuilegiū nō cōfirmat nisi qđ alias est legitimū. nā solus Papa id quod nullū est, facit ratū auctoritate sua, si ex certa scientia hoc faciat. ar. j. ea. si epm. licet ei ás cōfirmari nō dicatur, nisi qđ añ firmū erat. ext. de fi. instr. c. inter dilectos.

Econtra. Hæc est 3. pars q. in qua probat per sex auth. φ delictū personæ in damnū ecclesiæ redūdare non debet, imo persona tantū puniatur. Io. de Fan.

Casus. Probatū est s̄. φ prælatus iuasor patitur suæ causę detrimentum. nunc probat contrarium.

SI episcopum.] Casus. Quidā eṕs Hispanię, noīe Stephanus, fuit depositus a iudicibus nō suis. ꝓcepit ergo Papa Ioanni defensori eunti in Hispaniā, vt propter scandalum eius depositionē confirmet si inuenerit eum commisisse culpam dignam depositione, & Comitiolum, qui illius ecclesiam spoliauit, vel eius heredem compellat ad res ecclesiæ restituendas: quia delictū personæ in damnum ecclesiæ non est conuertendum.

h ¶ *Depositio.*] licet mala fuerit, & hoc propter scandalum. sic 3.q.6. hæc quippe.

i ¶ *Delictum.*] sic 18.q.2. Eleutherius. contra.

k ¶ *Persona.*] j. 25.q.2. ita nos. ꝯ. sed ibi potius puniti sunt delinquentes, q̄ ecclesia. vel bene punitur ecclesia non in honore, sed in facultatibus ob delictū personarū. s̄. ea. q.3. placuit.

l ¶ *In damnum ecclesiæ.*] 25.q.2. ita nos contra. sed ibi potius puniuntur delinquentes, q̄ ecclesia. Itē contra s̄. ea. q.3. placuit. sed delictum quod consistit in omittendo, bene præiudicat ecclesiæ: sed quod in faciendo, nequaquam: alienare tamen dr̄ qui vsucapere permittit. ff. de verb. sig. alienationis. Itē contra, s̄. 54. dist. si seruus. vbi dicitur, φ pro vno seruo episcopus duos debet recompensare domino. sed intelligendum est illum debere restituere duos, non de rebus ecclesiæ. sed de rebus proprijs si quas habeat.

m ¶ *Reddantur.*] licet ad eum non peruenerit, tenetur ex maleficio defuncti secundum canones. extra de pig. c.3. 12.q.2. episcopus. qui filios. arg. 96. dist. bene quidem. extra de rap. in litteris. sicut heres defuncti tenetur condictione furtiua ff. de condi. furti. si pro fure. §. condictio. & ff. vi bon. rap. l.2. §. vlt. quia illa oritur ex maleficio, etiam si lis cū defuncto contestata non sit: immo præsumitur peruenisse ad eum, ex quo in vniuersum succedit. ar. extra de vsu. tua. sed hoc ideo, qa ibi defunctus fuit obligatus ex quasi contractu propter indebitum solutum, & bene conuenitur heres, licet ad eum nihil peruenerit. Sed obijcitur: si pro vsuris repetendis agitur actione ex quasi contractu, quid ad ecclesiam si agitur ex contractibus ratione pacti: ergo heres non est conueniendus? Respondeo, licet ex contractu agatur, tamen versatur ibi delictum, vnde heres potest conueniri, ut ff. de act. & obl. l. ex contractu. secundum legem autem non tenetur ex delicto defuncti, nisi lite contestata. C. ne ex delic. defun. l.1.

Priuilegium potest concedi à primate.

Et metu principis hoc factū fuit, s. φ depositio fuit cōfirmata. arg. cōtra s̄. ea q.1. frater.

Heres an teneatur ex maleficio defuncti.

† Concor. tex. in l. veteris. C. de contrahen. & cōmit. stip. & in l. vnica. C. vt ac. ab here. & cōtra here.

¶ In perſonam delinquentis, non in facultates eius vitio procedat. C. IIII.

Iuo p.16.c.81.

COgnouimus, quòd ſi quis ex familia culpam fecerit eccleſiæ [α], nõ in ipſum † [a], ſed in eius ſubſtantiam † uindicatur. De qua re præcipimus, ut quiſquis culpam fecerit, in ipſum † quidem, ut dignum eſt, uindicetur: à communione [β] [b] autem eius omnino abſtineatur.

† al. ipſo
† al. ſubſtantia
† al. ipſo

α ¶ Eccleſię.] *Hac vox abeſt à pleriſque vetuſtis Gratiani codicibus, & duobus epiſtolarum B. Gregorij (quamuis ſit in impreſſis) & Ioanne diacono, & Iuone.*

β ¶ A comunione.] *Sic etiam legitur in Frobeniana editione operum B. Gregorij: ſed in ceteris editionibus, & apud Diaconum, & Iuonem,* à commodo, *quæ vox in ea epiſtola ſępe repetitur ad ſignificandas facultates ipſas. Quare hæc ſtatim ſubduntur*, niſi forte parum aliquid, quod in vſu executoris, qui ad eum tranſmiſſus fuerit, proficere poſſit.

Idem in eadem epiſtola.

¶ Res eorum, qui ex clero labuntur, ſimul cum ipſis monaſterio tradantur. C. V.

Anſ.l.8.c.1. Iuo p.6.c.380. & p.15.c.20.

DE lapſis ſacerdotibus, uel leuitis, uel quolibet ex clero obſeruare te uolumus, ut in rebus eorum nulla contaminatione miſcearis: ſed pauperrima regularia monaſteria require, quæ ſecundum Deũ uiuere ſciuntur †; & in eiſdem monaſterijs ad pænitentiam lapſos trade: vt res lapſorum in eodem loco proficiant, in quo agere pænitentiã traduntur: quatenus ipſi ex rebus illorum ſubſidium [c] habeant, qui de correctione eorum ſolicitudinem gerunt. Si vero parentes habent; res eorum legitimis parentibus dentur: ita tamen, vt eorum ſtipendium, qui in pænitentiam dati fuerint, ſufficiẽter debeat procurari. ¶ Si qui vero ex familia eccleſiaſtica ſacerdotes, vel leuitæ, vel monachi, vel clerici, vel quilibet alij lapſi fuerint, dari eos in pænitẽtiam uolumus; ſed res eorum [d] eccleſiaſtico iuri non ſubtrahi. Ad uſum tamen ſuum accipiant, unde ad pænitendum † ſubſiſtant: ne, ſi nudentur, locis in quibus dati fuerint, oneroſi ſint.

† al ſciunt
† al. pænitẽtiam

Item Leo quartus † Carolo Regi.

† fortaſſe, *tertius*

¶ Inutilis ſacerdos, eccleſiam ſuam dignitate non priuat. C. VI.

Iuo p.5.c.21.

SI fortaſſis (quod non credimus) apud uos inutiles iudicamur; eccleſia tamen, cui permittẽte Domino præſumus, non inutilis [e], ſed caput, principiumque omnium merito ſimul ab omnibus uocatur.

Item in Moguntinenſi concilio.

¶ Poſſeſſiones monaſterii pro peccato abbatis epiſcopo tollere non licet. C. VII.

Burc.l.8.c.88. Iuo p.7.c.106.

EPiſcopo non licet poſſeſſionẽ monaſterij tollere, quãuis abbas peccauerit: ſed ſubijciat [γ] [f] eum poteſtati abbatis alterius monaſterij.

γ ¶ Subijciat.] *Apud Burchardum & Iuonem legitur,* mittat eum in aliud monaſteriũ in poteſtatem alterius abbatis.

Item Gelaſius.

¶ Quæ ſacerdotes dederunt, ſubſequentes pontifices nullatenus auferre præſumant. C. VIII.

Anſ.l.6.c.172.

ILlud ſtatuendum cenſuimus, ut quaſcũque munificentias clericis, aut ſibi ſeruientibus de rebus eccleſiæ in uſum [g], aut de proprijs in proprietatem præcedentes dederint ſacerdotes; ſubſequẽtes pontifices nullatenus auferre [h] præſumãt. Si quid tamẽ culpæ extiterit, pro qua-

COgnouimus.] ¶ CASVS. Quidã clerici delinquebant, epiſcopi tñ nõ ipſos puniebãt, ſed eorũ eccleſias ſuis bonis ſpoliabãt. quare præcipit Gregorius, vt clerici delinquentes, perſonaliter puniantur, ſed à rebus eccleſiæ abſtineatur. *A cõione eius*, i. à cõione rerum eccleſiæ, quæ dicũtur eius, quia ſunt ei cõmiſſæ. *In eius ſubſtantiam*, i. ei cõmiſſam, vel cõione, id eſt, participatione rerũ ei⁹, non cõmunicemus nobis res eius, ſed ipſi puniantur.

a ¶ *Non in ipſum.*] id eſt, non propria, ſed eccleſiæ [1], poteſt enim in propria puniri. 21.q.vl. ſi quis cuiuslibet. ſi illã pœnam plus timeat.

[1] Scilicet ſibi cõmiſſæ, & ſic facit ad propoſitum Gratiani.

b ¶ *A communione.*] ſ. rerũ eius, i. nõ cõicem⁹ facultates eius nobis, ſed locus in quo actur⁹ eſt pænitentiã, deputet̃, vt j. ea. de lapſis. vel cõmunione rerũ eccleſiæ ſibi cõmiſſæ. non enim pp hoc res ſunt eccl̃æ auferẽdæ, licet hoc quotidie fiat ab epĩs, & forte nõ minus iniuſte, cũ pœna pecuniaria magis timeatur, q̃ corporis: & ideo iuſte videt̃ poſſe fieri, arg. 23. q. 4. ea. vindicta. extra vt lit. non cõteſt. qm̃ in fi. Et intelligunt qdã hoc tm̃ eſſe de libertis eccleſiæ promotis, qui omnia q̃ acquirunt, ipſi eccleſiæ acqrunt, vt extra de ſer. non ordi. c. 3. vnde ne pp eorum delictũ damnificetur eccleſia, ſtatuitur hic vt puniantur in perſona, & nõ ĩ rebus. Res enim eccleſiæ non poſſunt confiſcari, vt ſ. ea. q. 1. in canonibus. & §. nouarum.

Eccleſiæ res non confiſcãtur.

DE lapſis.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte loquitur de clericis ſæcularibus, quos præcipit G. in pauperibus monaſterijs, ſi deliquerint, detrudi ad pænitentiam agendã, & vt res eorũ eiſdẽ monaſterijs tradantur, vt monachi ſubſidiũ habeant de rebus eorũ, cũ onus accipiant perſonarũ. ſi vero parentes habent, res eorum parentibus tradantur: ita tñ vt prouideant in neceſſariis clericis retruſis ad pænitentiam. In ſecũda parte loquitur de clericis regularibus, qui cum delinquunt, in aliis locis religioſis debent ad pænitentiã redigi: ſed res eorum prioribus eccleſiis non ſubtrahãtur: ita tñ, vt priores eccleſiæ in neceſſariis eis ſubueniant: ne locis in qbus poſiti fuerint, ſint oneroſi. Secunda pars incipit ibi, *Si qui vero* H. tñ dicit q̃ ſecunda pars intelligitur de illis clericis, qui fuerunt ſerui eccleſiæ alicuius, quorũ res debent dimitti illi eccleſię cuius prius fuerant ſerui. Seq. duo c. patent quæ inducuntur, cum inutilitas vel malitia prælati non nocet eccleſię.

c ¶ *Subſidium.*] ar. ad quem ſpectat onus, &c. 12. q. 2. charitatem. 27. q. 1. ſi quis rapuerit. ſ. 50. diſt. ſi quis epiſcopus. ſ. 12. q. 5. c. vlt. ff. de reg. iu. ſecundum naturam. Nam naturale eſt commoda eũ ſequi, &c. C. de fur. & ſer. cor. l. fi. §. ſed cum.

d ¶ *Sed res eorum.*] Videtur hic, q̃ ſi clericus remoueatur ab eccleſia ſua, q̃ omnia ſua ei reddantur, vt extra de cle. coniu. q̃ à te. & extra de renun. c. 3. & 27. q. 1. ſi quis rapuerit. ſed hoc nõ cõcedo. 12. q. 2. non liceat. ſed dico q̃ tm̃ vſufr. illorum debet habere tempore vitę ſuę. & ſic intellige quod hic dicitur.

e SI fortaſſis.] ¶ *Non inutilis.*] Propter hoc q̃ p̃latus inutilis factus eſt, quaſi diceret, inutilitas p̃lati nõ debet redũdare. &c.

f EPiſcopo.] ¶ *Subijciat.*] cum coepiſcopis. Vel ſm̃ Hu. ſolus [2] hoc faciat [3]. j. 18. q. 2. ſi quis abbas. arg. epiſcopũ poſſe deponere abbatem: & hoc verum eſt ab honore, non ab ordine, ſicut de monacho dicitur. 81. diſt. valet. & ſ. 1. q. 5. cap. 1.

ILlud.] CASVS. Quidã epĩ cõceſſerunt quibuſdã cle. res quaſdam eccleſiæ ſuę in vſum, vel de rebus propriis in proprietate, & nomine eccleſiarum, in quibus ipſi clerici miniſtrabant: ſubſequentes vero pontifices cum videbant eos delinquere, eccleſiis eorum auferebant res quas dederãt prędeceſſores. ſtatuit ergo Gelaſius vt perſonæ delinquentes puniantur: ſed eccleſię ſuis bonis non ſpolientur. & niſi ſic poneretur, non faceret caſus ad propoſitum Gratiani.

g ¶ *In vſum.*] quandoque tamen res eccleſię dantur in proprietatem. 12. q. 2. bonę. ſed cum dantur intuitu officii, non, vt hic.

h ¶ *Auferre.*] j. ea. q. vlt. inuentum. ꝯ, ſ. diſt. 74. geſta. arg. ſ. ea. q. 1. poſſeſ-

possessione. 3. Sed dic nullatenus, id est, vsq; ad tẽpus præstitutũ.
a ¶ *Pro qualitate.*] vide meliorem conditionem clericorum percipientium aliquid in ecclesia pp obsequium aliquod, vel extrinsecam pbitatem quam canonicorũ: quia ob delictum non amittunt illud, sed habent vsque ad obitũ suum. arg. hic, & 12. q. 2. sæpe. Vel dic.

possunt loco religioso, vt dicebatur in extrauagã. de iure patrona. quamuis. & c. consultationibus. Postea ostendit quid iuris sit in ecclesijs ab eis fundatis, vtrum sibi possunt vendicare.
c ¶ *Ecclesias.*] hęc est 7. q. s. an abbas posſit retinere ecclesiam quam accepit de manu laici interueniente postmodũ cõsensu epi? Et dic ꝙ sic, vt ĩ. ea. nullus. & cap. decimas. Et extendit eam magister etiam ad decimas, & omnes res ecclesiasticas, & in hunc modũ eã tractat. Primo ostendit ꝙ laici ecclesias vel decimas, nec etiam epõrũ auctoritate habere, vel possidere possunt: ergo nec alicui eas conferre possunt: si tñ post consensus epi interueniat, tenet donatio ĩ. ea. §. sicut ergo. & c. decimas. ius autem patronatus etiã sine auctoritate ipsius conferre possunt loco religioso. extra de iure pa. illud. &c. cõsultationibus. Ostendit postea Gratianus [1] quid iuris ĩ ecclesijs ab eis fundatis laici sibi valeant vẽdicare. Dic ergo ꝙ q ecclesiam consequitur à laico, ipso iure suspensus est. Argu. ĩ. ea. decimas & c. cõstitutiones. & c. si qs deinceps. nisi auctoritate Papę habeat laicus inuestituras, sicut rex Apuliæ: tunc potest dare cui vult prę ter auctoritatem epi. ĩ. ea. nemini.
d ¶ *Laicorum.*] s. 63. dist. Hadrianus. 2. contra. sed illud c. abrogatum est, vt dist. ea. §. verum. Ioan.

Laici ecclesias, aut decimas habere nõ possunt.

[1] Scilicet ĩ. ea. c. piæ mẽtis. cũ ca. sequen.

litate [a] personarum, vel regula præcedentium canonum in persona habeatur, non in facultate districtum.

Si ergo delictum personæ in damnum ecclesiæ conuerti non potest, quia procurator conditionem ecclesiæ potest facere meliorem [b], non deteriorem; si peccato abbatis possessiones monasterij auferri non licet; quomodo delictum episcopi vertetur in damnum ecclesiæ, vt inde detrimentum causæ suæ patiatur? Sed detrimentum causæ pati non sic est accipiendum, vt ecclesia suo iure priuetur; sed potius, quia clericis coram suo iudice stãtibus episcopus tacebit, & pro iniuria illata multabitur, si propria habuerit.

QVÆSTIO VII.

3 ps

QVòd autem ecclesias [c] de manu laicorum [d] nec abbati, nec alicui accipere liceat, omnium canonum testatur auctoritas. Generaliter enim tam ecclesiæ quàm res ecclesiarum in episcoporum potestate consistunt. Laici autem nec sua, nec episcoporum auctoritate decimas, vel ecclesias possidere possunt. Vnde episcopi siue beneficio, siue pretio ecclesias, vel decimas laicis dederint; domum orationis, domum negotiationis, & speluncam latronum faciunt. Vnde post euersionem cathedræ à cœtu fidelium segregati, æterno verbere, a Domino flagellabuntur.

Matt. 21.

Vnde Gregorius VII. ait in concilio Lateranensi, c. 7. lib. 6. regesti.

¶ Decimæ à laicis non possideantur. C. I.

Poly. l. 3. tit. 11.
Ansl. l. 5. c. 55.
Pann. l. 8. c. 145.
Deusdedit li. 3.

DEcimas, quas [e] in vsum pietatis concessas esse canonica auctoritas demonstrat, à laicis possideri Apostolica auctoritate prohibemus. Siue enim ab episcopis, vel regibus, vel quibuslibet personis eas acceperint; nisi ecclesiæ reddiderint, sciant se sacrilegij crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere. Oportet [a] autem congruentius, nos decimas, & primitias, quas iure sacerdotũ esse sancimus, ab omni populo accipere: quas fideles Domino præcipiẽte offerunt, iuxta illud vaticinium Malachię prophetæ. [Inferte omnem decimationẽ in horreũ [f] meũ, vt sit cibus in domo mea.] ¶ Has vero decimas sub manu episcopi [g] fore censemus: vt ille, qui ceteris præest, omnibus iuste distribuat, nec cuiquã personæ honorabilius [h] ex-

Mal. 3.

dic auferre præsumant, non dico ei, sed ecclesiæ. & sic facit ad ppositum Grat. ꝙ delictum personæ non redundat, &c.
SI ERGO CASVS. Concludit Gratia. ex supradictis, ꝙ pp delictum prælati ecclesia pati dannum non debet: qa procurator est, & non dominus. vnde nõ potest conditionẽ ecclesię facere deteriorem. & soluit superiorem contrarietatem, s. quia inuasor detrimentum causæ suę sic patitur, vt clericis stantibus corã iudice pro re ecclesiastica repetenda episcopus propter inuasionem sileat, & in proprijs si quæ habeat puniatur.
b ¶ *Meliorem.*] extra de inte. restit. requisiuit. & hoc verum est in acquisitis, secus in acquirendis. C. de acqui. pos. ex liberis. sed si ppria habet prælatus, agatur contra eum. C. arbit. tut. quidquid. & 12. q. 2. monemus.
QVod autem.] Hæc q. diuiditur in 6. partes: in quarum prima dicit & probatur, ꝙ omnes decimę, & ecclesiæ debẽt esse ĩ potestate epi loci: & debet illas canonice diuidere, & dare ecclesias & beneficia canonice: & sine illo nullus potest ecclesias vel decimas conferre. Secunda ibi, *Quoniam in quibusdam.* Tertia ibi, *Piæ mentis.* Quarta ibi, *Vt ergo.* Quinta ibi, *Si quis vult.* Sexta ibi, *Constituit.* Ioan. de Fan.
CASVS. Hic ponitur septima quæst. vbi q̃ritur an laici ecclesias monachis dare posſint de consensu epi & clericorũ. Et hãc q̃stionem extendit Grat. ad decimas & primitias, & etiam ad alias res ecclesiasticas. Et primo in hoc §. ostendit, ꝙ laici nec ecclesias, nec decimas possunt possidere, nec potestatẽ habent disponẽdi res ecclesiasticas. Vnde nec monachis nec alijs eas dare possunt. si tñ interueniat consensus epi, valet donatio, vt ĩ. ea. §. sicut ergo. & c. seq. sed sua auctoritate non possunt, vt ĩ. ea. nullus. ius autẽ patronatus (vt dicunt quidam) etiam sine auctoritate episcopi conferre

DEcimas.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dr̃, quòd laici decimas possidere non possunt; & si receptas à quibuscumque personis ecclesiæ cui competunt, non reddiderint, pœnam æternæ damnationis incurrent: & quòd clerici tantum decimas & primitias habere debeant, probatur auctoritate prophetæ dicentis: Inferte, &c. In secunda parte dicitur, quòd decimæ debent esse in potestate episcopi, ita vt omnibus clericis fideliter distribuat: nec quidquam alicui personæ exhibeat: ne alij propter hoc scrupuloso corde moueantur, vel posſint pati detrimentum. *In horreum*, i. ecclesiam. Secunda pars incipit ibi, *Has vero.*
e ¶ *Quas.*] videtur ergo ex hoc c. & extra de deci. cap. quamuis. & capi. prohibemus. & extra de præscri. causam. quòd laici peccant si decimas possideãt. H. dicit quòd episcopus bene potest conferre laico decimas, sicut etiam posset pignori supponere vel vendere, vt extra de pigno. c. 1. sed ius spirituale non potest cõferre. Alij vero dicunt, quòd quocumque modo accipiunt, peccant, per prædicta c. & extra de deci. ad hæc. qa etiam fructibus vti prohibent: vt 10. q. 1. hanc consuetudinẽ. Ego credo quòd temporalia non potest habere laicus iure feudi, vt ad heredes descendant, vt extra de deci. ad hæc. quia ius spirituale quod residet apud ecclesiam, sine temporali consistere non potest, sicut corpus sine anima, vt 1. q. 3. si qs. Item quia inutile esset illud ius ecclesiæ, vt dicit lex de vsufruct. vt insti. de vsufru. §. 2. Nec obst. extra de ijs quæ fiunt à prælа. cum Apostolica. quia ibi potius factum quàm ius tangitur. extra de appell. ad pœnitentiam.
f ¶ *In horreum.*] Arg. quòd non solum dare, sed etiam ad domum deferre decimam debent: arg. ĩ. ea. q. 1. reuertimini.
g ¶ *Sub manu episcopi.*] infra ea. q. nemini. contra. sed ibi de iure patronatus agitur, quod laicus potest dare, & ab eo recipi. s. dist. 32. præter. s. 10. q. 1. decretum est.
h ¶ *Honorabilius.*] supra ead. q. 1. ad hoc. Contra. s. 73. distinct. consul-

Laici an possint sine peccato decimas percipere.

consuluit.s.1.q.2.cap.vlti.supra 12.q.2. Vulteranæ.in illis omnibus dicitur, q secundum merita personarum potest res ecclesiasticas diuidere. Solu.hoc capi.loquitur de illis clericis, quorũ præbendæ non sunt distinctæ. Vel dico q loquitur de decimis & oblationibus, quæ æqualiter sunt diuidendæ. pares ergo erunt reditus omnium qui sunt in eadẽ ecclesia quoad præbendam, vt extra de cõstit.cum omnes.& cap. cum M.& extra de præben. relatum. sed ẽm Apostolum vnus non debet esurire, & alius ebrius esse: & quorũdam remissio alijs nõ debet esse tribulatio, vt 25.q.1.§.his ita.in fi.sicut iniquum est inter socios, q vnus consequatur plus q̃ alter, vt ff.pro socio.verum.§.si cum tres. Vel dic q nõ negatur hic quin ẽm merita personarũ possit diuidere res: sed secundum carnalem affectum non debet eos diuidere. Ioannes.

Reditus eorum q sunt in eadem ecclesia, debẽt esse pares.

quæ reddi debent ecclesiæ, in qua recipit sacramentum. sed certe istæ & illæ similiter lege diuina debentur, vt 23.q.5.dicat. Et no. q licet nõ currat præscriptio in quantitate decimæ, tamen currit in quantitate cathedratici, vt extra de cens. olim. quod mirum videtur: cum clericus possit præscribere in decimis. & non in cathedratico: cum cathedraticum non possit episcopus à se abdicare, vt extra de dona.pastoralis.

hibeat, vnde alijs scrupuloso corde moueantur: sed sint omnia communia: quia inhonestum videtur, vt alij sacerdotes habeant, alij vero detrimentum patiantur: sed sicut vna est fides catholica, ita necesse est, vt ille, qui prouisor est loci, quamuis multæ [a] sint ecclesiæ, omnibus [b] tamen fideliter distribuat.

Est canon septimus concilij à Gregorio VII. Romæ in Laterano habiti anno Domini 1078. quod habetur lib.6. regesti eiusdem Gregorij. Eumdem canonem repetiuit Innocentius II. in concilio à se Romæ habito, c.9. Vtrumque concilium extat in bibliotheca Vaticana.

a Oportet autem.] *Quæ sequuntur vsque ad finem, in neutro concilio, neque in Polycarpo, aut Pannormia, neque apud Anselmum habentur.*

a *Multa.*] quoad mẽbra: quia ipsa ecclesia est vna, vt 7.q.1. Nouatianus. 24.q.1. loquitur.

b *Omnibus.*] Arg. pro capellis vt communicẽtur eis decimæ, vt 70. distin. sanctorum. s. ea. q.1.c. decimas. s. 12.q.1. videntes.

Vnde Vrbanus II.

De eodem. PALEA. C. II.

In collect. 1.c. de capel.mona.

CONgregato apud Claramontensem vrbem multorum episcoporum synodali conuentu, proposita nobis est a quibusdam eorum quæstio de ecclesiis, vel de ecclesiasticis possessionibus a clericis, vel monachis vsque in præsentiarum, inconsultis episcopis, acquisitis. Nos autem vsi saniori consilio eorumdem episcoporum, condescendentes pro tempore, prouidentesque ecclesiasticæ paci, vel quia aliter absque ineuitabilis scandali periculo huiusmodi quæstio non poterat procedere; Apostolica auctoritate decreuimus, vt ea, quæ a clericis, vel monachis, vel a quibuscumque personis, prout potuerint, vsque hodie fuerint acquisita, rata perenniter, & inconcussa permaneant: hoc tamen tenore, ne in posterum inconsultis episcopis talia præsumant.

Caput hoc in concilijs Vrbani non est inuentum. Habetur autem in prima collectione Decretalium Bernardi Papiensis, tit. de capellis monachorum, ex eodem Vrbano citatum.

Item Gregorus VII.

De eodem. C. III.

s.1.q.3. peruenit. Poly.li.3.tit.11.

PEruenit ad nos fama sinistra, quòd quidam episcoporum non sacerdotibus propriæ diœcesis, decimas, atque Christianorum oblationes conferant; sed potius laicalibus personis, militum videlicet, siue seruitorum, vel (quod grauius est) etiam consanguineis. Vnde si quis amodo episcopus inuentus fuerit huius diuini præcepti trangressor; inter maximos hæreticos, & antichristos non minimus habeatur. Et sicut Nicæna synodus de simoniacis censuit, & qui dat episcopus, & qui recipiunt ab eo laici, siue pretio, siue beneficio, æterni incendij ignibus deputentur.

In vulgatis codicibus huic capiti erat præpositum nomen Paleæ: sed habetur in omnibus manuscriptis. Refertur autem plane eisdem verbis 1 q.3. peruenit. & de eo ibi notatum est. In Polycarpo est longe copiosius, & citatur ex concilio Africano.

Peruenit.] CASVS. Quidã epi decimas & oblationes non dabant sacerdotibus, sed potius militib⁹, vel seruitoribus, vel consanguineis: quod cũ significatum fuisset Gregorio; statuit vt eps qui talia fecerit, inter maximos hæreticos, & antiChristos computaret: & epus dator & laicus receptor deputent pœnis æternis.

Item Ambrosius in sermone Quadragesimæ, cuius initium [Ecce nunc tempus.]

Fideliter decimas dat, qui omnium suorum decimas soluit. C. IIII.

† al. recognouit

QVicumque recognouerit † in se, quòd fideliter non dederit decimas suas; modo emendet, quod minus fecit [c]. Quid est fideliter decimas dare? nisi vt nec peius, nec minus aliquando Deo offerat aut de grano suo, aut de vino suo, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de horto, aut de negotio [d], aut de ipsa [e] venatione sua.

In sermonibus sæpe citatis, qui B. Ambrosio inscripti in bibliotheca Vaticana, & monasterij Mediolanensis seruantur, sermone primo de Quadragesima habetur hoc capitulum.

Quicũq.] CASVS. Statuitur in hoc c. q si qs cognouerit se decimas nõ fideliter persoluisse, modo soluat ad plenum, scilicet de omnibus fructibus & fœtibus, & de negotio, & etiam de venatione sua.

c *Quod minus fecit.*] sed pone q aliquis diu nõ soluit decimas: nec modo possit soluere nisi venderet omnia quæ habet: numquid tenetur ea vendere? Sic, sed ecclesia debet ei dimittere vnde viuat: cum hoc idem esset ei datura. res enim ecclesiæ omnibus sunt cõicandæ. arg. s. ea. q.1. quoniam quidquid. nec enim ita auare sunt omnia extorquenda: quia habenda est eius ratio, ne egeat. arg. ff. de re iud. inter. §. vlt. Item patet hic q sicut laicus non potest præscribere in decimis, sic nec in quantitate decimarum: licet sit arg. contra. extra de deci. in aliquibus. vbi dicitur q decimæ quædam ex longa consuetudine debentur: sed illud potest intelligi secundum decre. extra eo. ad Apostolicę. Vel loquitur de decimis personalibus,

Res ecclẽæ omnib. sunt cõicandæ.

Decimarum quantitati vtrum possit præscribi.

d *De negotio.*] de hoc dixi s. ea. q.1. cap. reuertimini.

e *Aut de ipsa.*] s.86. dist. Esau. contra. & c. qui venatoribus. s. dist.34. quorumdam. contra. Solu. ibi de arenaria venatione, quæ prohibita est: hic de saltuosa, quæ quibusdam est concessa: de qua decimatio dari præcipitur, arg. 23.q.1. nisi bella. & c. noli.

Omnes

OMnes decimæ.] CASVS. Statuit cõciliũ Rothomagen. ut oẽs decimæ, siue de fructibus siue de pomis arborum sacerdotibus dentur; & si quis tertio cõmonitus eas dare noluerit, donec satisfaciat, anathematizetur. Quæ sequuntur plana sunt usque ad cap. & hoc diximus.

Burc.l.3.c.130. Iuo p.3.c.196. Pann.l.2.c.58.

¶ Excommunicentur, qui sacerdotibus decimas dare nolunt. C. V.

OMnes decimæ terræ siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt; & illi sanctificantur[a] boues[«] †, & oues, & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt: quidquid decimum uenerit, sanctificabitur Domino. Non eligetur nec bonum, nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutauerit, & quod † mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur.] Sed quia modo multi inueniuntur decimas dare nolentes; statuimus, ut secũdum Domini nostri præceptum admoneantur[b] semel, & secundo, & tertio. Qui si non emendauerint; anathematis uinculo feriantur usque ad satisfactionem, & emendationem congruam.

† omnium decimarum bouis, & ouis, &c.] or.

† al. & quod mutat, & quod mutatum est.

¶ Hic etiam auctoritate veterum codicum inductum est nomen Paleæ.

« ¶ Boues.] Hac vsque ad vers. sed quia. in aliquot vetustis codicibus non habentur. Sunt tamen etiam apud ceteros collectores.

In collect. 1. c. de capel. mona.

Item ex concilio Moguntinensi.

¶ Veterum exemplo decimæ soluantur. C. VI.

Burc.l.3.c.133. Iuo p.3.c.199. Pann.l.2.c.60.

DEcimas Deo, & sacerdotibus Dei dandas, Abraam[c] factis, & Iacob[d] promissis insinuat: deinde lex statuit, & omnes sancti doctores commemorant.

Non autem decimæ sunt redimendæ à populo, si aliter dare eas noluerint.

Vnde in eodem concilio legitur.

lib. 5. capitul. c. 46. & in leg. Lõgobar. l. 3. tit. de decimis. Burc.l.3.c.134. Iuo p.3.c.200. Pann.l.2.c.62.

¶ Decimæ non sunt à populo redimendæ. C. VII.

DEcimas[e], quas populus dare non uult, nisi quolibet munere ab eo redimantur; ab episcopis prohibendum est ne fiat[f].

¶ Burchardus, & Iuo citant ex concilio Mediomatricis. Habetur in capitularibus lib. 5. c. 46. & in legibus Longobardicis lib. 3. tit. de decimis.

Item Augustinus lib. 50. homiliarum, homil. 48.

¶ Quia decimæ Deo non redduntur, indictio fisci accessit. C. VIII.

MAiores nostri ideo copijs omnibus abundabant[g], quia Deo decimas dabant, & Cæsari[h] censum reddebant. Modo autem, quia discessit deuotio Dei; accessit indictio fisci. Noluimus partiri[i] cum Deo decimas: modo autem totum tollitur. Hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus.

Item Origenes homil. 15. ad c. 21. Matthæi.

¶ Columbas vendit, qui ecclesiam indisciplinatis committit. C. IX.

ET hoc diximus secundum simplicem intellectum. Iuxta moralem autem talia dicemus: & primum quidem de templo, de quo per prophetam dixit Deus [Domus mea, domus orationis uocabitur.] Ergo secundum corporalem circuncisionem carnis, & secundum corporales legis festiuitates & sacrificia consequenter & templum Dei æstimabatur, quod ex lapidibus insensatis erat constructum; primum quidem à Salomone[k], deinde reparatum ab Esdra[l], postea uero post Christi aduentum à Romanis[m] destructum: & illa æstimabatur do-

Esa. 56. Matt. 21.

† al. recognouit

a ¶ Sanctificantur.] id est, ministerijs sanctis, id est, sanctæ Dei ecclesiæ, scilicet deputatis conferuntur, vt 12. quæst. 2. nullus. §. ead. q. 1. reuertimini.
b ¶ Admoneantur.] trina. n. admonitio debet præcedere vindictã: arg. 12. q. 2. indigne. §. 5. q. 2. p̄senti.].proxi. q. 4. de presbyterorũ.
c DEcimas.] ¶ Abraam.] vt 24. q. 5. dicat.
d Iacob.] cum iret in Mesopotamiam, dixit ꝙ si ei bene succederet, decimas Deo daret.
e DEcimas.] Ex hoc c. & illo. 1. q. 1. nullus. & 7. q. 1. sancitum. dicunt quidam, ꝙ non licet mihi meũ spirituale redimere. & exponunt finẽ huius c. prohibẽdũ est. s. epis ne fiat ab eis. s. vt redimant, quia simonia est. ar. extra de si. Matthæus. & c. querelam. Alii dicunt ꝙ si iniuste vexor in iure spirituali, quod ad me pertinet, vexationẽ meã redimere possum, vt si timeo iniuste deponi, ar. extra de si. nobis. & c. dilectus 1. & 1. q. 3. quæsitum. & iudicium iustum emere possum. arg. 14. q. 5. non sane. C. de adult. serui. Io. consueuit dici, ꝙ si sum in possessione, possum redimere, aliàs non, vt extra ea. dilectus.
f ¶ Ne fiat.] supple redemptio decimarum, &c. sicut dicit lex, ꝙ faber non põt dare pecuniã pro specie, vt C. de fabri. l. 1. lib. 11. ar. contra. 14. q. 6. comperimus 1. vbi ptiũ recipit pro re spirituali.
g MAiores.] ¶ Abundabant.] s. ea. q. 1. decimæ.
h ¶ Cæsari.] s. 11. q. 1. si tributum.]. 23. q. 8. conuenior.
i ¶ Partiri.] i. decimã partẽ dare, & ita aliud est partiri, & aliud partem dare. ff. de vsufruc. & partis. ff. de ver. sig. l. nomen. §. portionis.

1 Non quia ibi laicus nõ debeat priua ri iure suo, & res iã cõsecrata poterat ipsi laico reddi. Archid.

ET hoc diximus.] CASVS. Hoc c. diuiditur in quattuor partes. In prima parte exponit Origenes litterã, illã Euangelii, Intrauit Iesus in teplum, & eiecit omnes vendentes & ementes de templo. & ostendit ꝙ templum dictũ est illud quod fecit Salomon de lapidibus insensatis, de quo visibiliter eiecit Iesus vendẽtes & ementes: quia fecerunt ipsum domum negotiationis, & speluncam latronum. In secũda parte dicit, ꝙ Dñs hoc fecit in figurã spiritualiũ actuũ: ne scilicet populus cũ debebat facere festiuitates ad honorem Dei, & orationibus vacare, intenderet mũdanis negotiationibus. In 3. parte ostendit ꝙ iuxta tropologiã tẽplum Dei dicitur ecclesia, vel congregatio fidelium, vbi vendentes & ementes sunt mali prælati, qui spiritualia pro pecunia donãt, & ostendit ꝙ Christus dolet de peccatis eorum: & hoc probat duabus auctoritatibus, s. Oseæ, & Euãgelii. In quarta parte ostendit, ꝙ per venditores columbarum intelliguntur plati q̃ ordinãt indignos & irreligiosos ep̃os vel p̃sbyteros ad prælaturam ecclesiarũ, qui Deo nesciunt reuerentiam exhibere. quod probat auctoritate Hieremiæ. *Secundum simplicem*, id est, litteralẽ. Pro mũdanis, negotiationibus. Scd̃a pars incipit ibi, *Hoc ergo factũ.* Tertia ibi, *Nunc aũt arbitror.* Quarta ibi, *Et arbitror conuenire.*

ET HOC DIXIMVS. CASVS. Ponit Origenes auctoritatem illam: Intrauit Iesus in templũ eijciẽs vendentes, &c. dupliciter eam exponens ad litteram, vsque ad locũ illum, *nunc autem.* deinde moraliter vsque in finem. Sic ergo ordina litterã, incipe ibi, *Et primum.* Et cum veneris ad illum locum *nunc autem*, repetas principium, & hoc diximus secundum simplicem intellectum. Iuxta moralem autem alia dicemus.
k ¶ Salomone.]]. de consec. dist. 1. c. 1.
l ¶ Ab Esdra.] reuerso à captiuitate Babylonica, quia Nabuchodonosor destruxerat templum.
m ¶ A Romanis.] id est, à Tito & Vespasiano. 23. q. 5. §. hinc. 76. dist. ieiunium.

a ¶ De-

a ¶ *Destructa.*] ar. q; ecclesia destructa, non remanet locus priuilegiatus. arg. ad hoc extra de verb. sign. abbate. in fi. s. ea. q. 1. generaliter. Argumentum contra 19. q. 3. quæ semel. ff. de contrah. emp. l. ædem. Sed dicimus hoc verum esse cum superioris auctoritate ecclesia destruitur. arg. contra, de consec. dist. 1. placuit.

b ¶ *Speculationis.*] id est, cognitionis & culturæ vnius Dei, sicut olim dictum est [1]. Notus in Iudæa Deus, &c. nam modo vbique colitur.

c ¶ *Secundum legem.*] eam sequẽdo ad litterã quo ad cæremonialia. vt extra de consti. translato.

d ¶ *Eiecit.*] i. ostendit officia turpia & immũda esse eiicienda.

e ¶ *Festiuitates.*] non ideo reprehenduntur, quia ad festiuitates veniunt, sed quia nõ diuinis insistunt officiis, sed turpibus cantilenis. de conse. dist. 3. c. 2.

f ¶ *Pietatem.*] s. 3. q. 5. accusatores.

g ¶ *Quæ vtilitas.*] cum videt, q; non potest proficere in eis, dicit, quare fundo sanguinẽ meum? vnde dicit, in sanguine meo effuso propter peccata redimenda.

h ¶ *Dum descendo.*] per eos in corruptionem, id est, si iterum corrumpitur ecclesia. nec enim dabis sanctum tuum, id est, Christũ videre corruptionẽ, scilicet quantum ad membra, quia omnes corrumpuntur & inficiuntur peccatis. Vel in corruptionem, id est, putrefactionem, scilicet corporis, vt detineretur ĩ morte sicut ceteri. q. d. nulla, si hoc est: quia nulli anuntiabor: nullum lucrabor.

h ¶ *Dum descendo.*] per varios gradus tormentorum, scilicet vulnerationem, verberationẽ, & colaphizationem.

i ¶ *Per Oseæ.*] in li. 12. prophetarum, quorum primus est Oseæ, nam hoc in Michæa c. 7. dicitur.

k ¶ *Factus.*] id est, pauper & inops, paucos acquirens, scilicet ad modum istorum qui pauca colligunt.

l ¶ *Si cognouisses.*] supple fleres, vel cõuersa [2] esses ad fidem per p̃dicationem. & est ibi defectus locutionis. Et est arg. q; nec testes, nec instrumenta vitiantur propter defectum locutionis. s. 1. q. 3. saluator. & ff. de hære. inst. l. 1. in fin.

m ¶ *Qui tradunt.*] non ergo tantum simoniacis. & est argumen. quòd vbi communis est causa, non refert cuius nomen exprimatur. C. de diuer. rescrip. l. 1. argum. 61. distin. miramur [3]. auctoritas enim præmissa tantum de simoniaco loquitur, sed hic extendit eam etiam ad alios. Ioan.

n ¶ *Auaris.*] s. dist. 85. Florentinum.

CVM ERGO. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis dicens, q; cum ecclesiæ & oblationes sint in potestate episcoporum, tantum de manu eorum sunt recipiendæ. quod probat per sequentia cap. quorum primum planum est.

o ¶ OMnes.] ¶ *Potestate.*] supra distinctione 61. obitum. supra decima quæstione prima, cap. 3. supra eadem quæst. 5. cap. 1.

[1] Idem dicit L. cuius fuit hæc gl. & idẽ Io. de Fan.

[2] Sub. sicut alij supplent cõuersa, &c.

[3] Ad idẽ extra de appel. cap. per. C. de na. li. aut. ht. si quis.

... mus orationis: qua destructa [a] necesse est, vt Iudæi quasi non iam habentes domum orationis, iam non habeant priuilegium speculationis [b] Dei; nec possint secundum legem [c] Deo seruire. ¶ Hoc ergo facto omnia Christus eiecit [d] in mysterio spiritualium actuum suorum; & tunc visibiliter fecit, quod semper inuisibiliter agit, eiiciens vendentes, & ementes de templo, & mensas nũmulariorum euertens, & cathedras vendentium columbas ad correptionem populi: vt non pro [α] mundanis festiuitates [e] in nomine Dei celebrent, nec emptionibus, & venditionibus vacent in loco non competenti, in quo non debent emere, & vendere: sed orationibus vacare, qui congregantur quasi in domo orationis. ¶ Nunc autem arbitror templum Dei ex lapidibus viuis constructum esse ecclesiam Christi. Sunt autem multi in ea, non, sicut decet, viuentes spiritaliter, sed secundum carnem militantes: qui & domum orationis de lapidibus viuis constructam faciunt speluncam esse latronum actibus suis, non ecclesia Dei dignis, sed spelunca latronum. Qui enim cõsiderat in multis ecclesiis talium Christianorum peccata, qui arbitrãtur quæstum esse pietatem [f], & cũ deberent de Euangelio viuere, secundum quod viuere decet seruos Dei, hoc non faciunt, sed diuitias, & multas possessiones acquirunt; nõne dicet speluncam latronum factam esse sub illis ecclesiam? vt recte dicat Christus ad eos propter dissipationem ecclesiæ suæ [Quæ vtilitas [g] in sanguine meo, dum descendo [h] in corruptionem?] Item ipse per Oseæ † [i] tali modo. [Væ mihi, quoniam factus [k] sum sicut qui colligit stipulam in messe; & sicut qui racemum in vindemia, cum non sunt † botri ad manducandum, primogenita. Væ animæ meæ: quia perijt timoratus à terra: & qui corrigat, in hominibus non est]. Et cum intellexeris Iesum dicentem talia, & lugentem peccata nostra; aspice simul & illud, quod in Euangelio scribitur [Cum vidisset Hierusalem, fleuit super eam, & dixit, quia si cognouisses [l] & tu]. Et si rationabiliter fleuit super Hierusalem; & rationabilius flebit super ecclesiã, ædificatam quidem, vt esset domus orationis, factam autem propter turpia lucra, & luxus quorumdam (quod vtinam non esset) principum populi, speluncam latronum. *& infra.* ¶ Et arbitror conuenire verbum de venditoribus columbarum eis, qui tradunt [m] ecclesias auaris [n], & tyrannicis, & indisciplinatis, & irreligiosis episcopis, aut presbyteris. Propter quod & cathedras tantummodo appellauit Euangelista euersas esse ab Iesu. Et vtinam audirent hæc cum dicentis † admonitione scripturæ, qui gloriantur de cathedris Moysi, in quibus sedẽt, & vendunt omnes ecclesias columbarum, & tradunt eas talibus præpositis, ad quos recte dicatur à Domino per Hieremiam prophetam [Principes populi mei me non cognouerunt. Filii enim sunt insipientes, & non intelligentes: sapientes sunt ad malefaciendum, bene autem facere nesciunt.]

Ps. 29.

† *Micheam.*] or. & est *Mich.* 7.

† *al. sit botrio*] orig.

Luc. 19.

Matt. 23.

† *decenti.*] ori.

Hier. 4.

α ¶ Pro mundanis.] *Apud Origenem legitur,* vt non pro mundi festiuitatibus in nomine Dei emptionibus, & venditionibus vacent. *Et hoc quidem propter glossam mutatum non est: multa vero alia partim ex originali, partim ex vetustis codicibus sunt & emendata, & locupletata.*

Cum ergo ecclesiæ, & oblationes earum non consistant, nisi in potestate episcoporum; patet profecto, quòd non sunt ab alio recipiendæ, quàm de manu eorum.

Vnde in Aurelianensi concilio 1. c. 19. *Statutum est.*

¶ Omnes basilicæ ad eum pertinent episcopum, in cuius territorio positæ sunt. C. X.

OMnes basilicæ, quæ per diuersa loca constructæ sunt, vel quotidie construuntur, placuit secundum priorum canonum regulam, vt in eius episcopi potestate [o] consistant, in cuius territorio positæ sunt.

Poly. l. 3. tit. 12. Burc. l. 3. c. 8. Iuo p. 3. c. 10.

cap. 1. & 2. §. 9. q. 3. c. 3. §. ea. q. 1. qui vere. §. 10. q. 2. episcopus. nisi in aliquo speciali priuilegio ab eius iurisdictione sint exemptæ. extra de priuil. cum & plantare.

Nullus] Casus. Dicitur in hoc c. quod nullus clericus in quacumque dignitate constitutus debet tribuere curā animarū, vel

† al. ex concilio Rothomagensi

Item Calixtus † Papa.

¶ Archidiaconus, archipresbyter, præpositus, uel decanus, nec officia, nec beneficia ecclesiastica sine consensu episcopi tribuat. C. XI.

NVllus omnino archidiaconus, aut archipresbyter a, siue præpositus, uel decanus animarum curam, uel præbendas ecclesiæ sine iudicio, uel consensu episcopi b alicui tribuat: immo, sicut sanctis canonibus constitutum est, animarum cura, & pecuniarum ecclesiasticarum dispensatio in episcopi iudicio & potestate permaneat. Si quis vero contra hoc facere, aut potestatem, quæ ad episcopum pertinet, sibi uendicare præsumpserit, ab ecclesiæ liminibus arceatur.

L. 6. regesti eiusdem.

Item Gregorius c septimus in generali synodo præsidens dixit, c. 1. & 2.

¶ De manu laici episcopatus, uel abbatia suscipi non debet. C. XII.

Ans. l. 6. c. 73. Deusdedit p. 1.

SI quis deinceps d episcopatum, vel abbatiam de manu alicuius laicæ personæ susceperit; nullatenus inter episcopos, vel abbates habeatur: nec vlla ei vt episcopo, seu abbati audientia e concedatur. Insuper ei & gratiam beati Petri, & introitum ecclesiæ interdicimus f; quousque locum, quem sub * crimine tam ambitionis, quàm inobedientiæ (quod est scelus idololatriæ) cepit, resipiscendo non deserit. Similiter etiam de inferioribus ecclesiasticis dignitatibus constituimus. *Item, c. 2.* ¶ Si quis imperatorum, regum, ducum, marchionum, comitum, vel quilibet sæcularium potestatum, aut personarum inuestituram † g episcopatuum, vel alicuius ecclesiasticæ dignitatis dare præsumpserit; eiusdem sententiæ vinculo se esse sciat obstrictum.

1. Reg. 15.

† Inuestituras] or.

* ¶ Sub crimine.] *Antea legebatur,* sub crimine tam inobedientiæ, quàm ambitionis, ex qua scelus idololatriæ cepit. *Emendatum est ex concilio ipso, & Anselmo. Et est locutio valde familiaris Gregorio septimo ex primo Reg. c. 15.*

Idem ibidem, c. 3.

¶ Excommunicationi subiaceat, nec inuestituræ sumat fructum, qui de manu laici ecclesiam susceperit. C. XIII.

Poly. l. 2. tit. 4. Ans. l. 6. c. 73.

QVoniam inuestituras ecclesiarum contra statuta sanctorum patrum à laicis personis in multis partibus cognouimus fieri, & ex eo plurimas perturbationes in ecclesia (immo ruinam sanctæ religionis) oriri, ex quibus Christiana religio conculcatur; decernimus, vt nullus clericorum inuestituram episcopatus, vel abbatiæ, vel ecclesiæ de manu imperatoris, vel regis, vel alicuius laicæ personæ, viri, vel feminæ h suscipiat. Quod si præsumpserit; recognoscat inuestituram illam Apostolica auctoritate irritam esse, & se vsque ad condignam satisfactionem excommunicationi subiacere.

Item ex canone Apostolorum 31.

¶ De eodem. C. XIIII.

Dist. 63. omnis electio. Deusdedit p. 1. Bur. l. 3. c. 109. Iuo p. 3. c. 85. & par. 5. c. 119.

SI quis episcopus sæcularibus potestatibus vsus, ecclesiam per ipsos obtineat; deponatur & segregetur, omnesque, qui illi communicant.

¶ *De hoc canone notatum est supra dist. 63. c. omnis electio. in ver. segregetur.*

Item ex Chronico Anastasii bibliothecarij.

vel præbendas alicui sine auctoritate episcopi: cum ista in episcopi potestate consistant: & si quis contra fecerit, debet excōicari.

a ¶ *Archipresbyter.*] Extra de offi. Arch. cū satis. ar. dist. 63. si in plebibus. Arg. §. 25. dist. c. 1. Illud c. multum facit contra archidiaconum. Sed illi qui dicūt quod archidiaconus vel alij prælati ex officio suo possunt dare præbēdas, &c. intelligūt hoc sine licētia generali. Qui dicūt §. per hoc cap. intelligūt illud, si in plebibus. de speciali licētia: quādo scilicet eps specialiter ei cōcedit vt aliquē instituat. de concess. præb. cōstitutus. hoc eīm delegari pōt, vt extra de pben. cum secundū. nisi hoc habeat ex generali cōsuetudine vel speciali. dū esset præscripta. arg. tamen pro eis extra de ele. cum in cunctis. extra de offi. deleg. super eo. Sed illud cap. si in plebibus. intelligitur de custodia, vt extra de appel. bonæ.

b ¶ *Episcopi.*] vel capituli, cum ecclesia vacat. arg. extra de hæred. ad abolendam. immo vniuersitas bene potest conferre curam animarum. arg. extra de concess. præbend. nulla.

c ¶ *Item Gregorius.*] Hic mutat Gratian. materiam.

Si quis deinceps.] Casus. Præcipit Gre. in hoc c. vt nullus clericus recipiat inuestituram episcopatus, vel alicuius ecclesiasticæ dignitatis de manu laici. & si fecerit, inuestitura non valeat: nec ei audientia præbeat, si causam aliquā voluerit prætendere, vel si voluerit appellare: sed introitus ecclesiæ ei interdicat donec deserat quod male accepit. Laicus vero ī quacumque dignitate positus qui præsumpserit hoc, simili sententia puniatur.

d ¶ *Deinceps.*] supra dist. 63. si per ordinationem.

e ¶ *Audientia.*] Hic excommunicato non datur audientia. sic supra 6. q. 1. §. verum. & 23. q. 5. non vos. supra dis. 23. in nomine. j. 24. q. 3. de illicita. Ioan. Hæc gloss. per hoc cap. non probatur. B.

f ¶ *Interdicimus.*] Ex hoc videtur quod tales ipso iure sunt suspensi. Sed contra videtur extra de iure patro. præterea 1. vbi dicitur quod tales sunt excommunicandi. Ad hoc quidam dicunt quod non sunt suspensi, sed sunt suspendendi. & exponūt interdicimus, idest, interdicendum dicimus. Tu potes dicere quod sunt suspensi a canone: & sic suspensus a suo prælato potest absolui: cū conditor canonis sibi non reseruauerit absolutionē. extra de sent. excom. nuper. Si autem aliquis sub tali conditione suspenditur, donec pœniteat: tūc quàm cito pœnitet, statim est absolutus, vt 15. q. 6. nos sanctorum. 81 dis. si quis amodo. H. tamē excipit duos casus in quibus talis qui recipit ecclesiam a laico, non est ipso iure priuatus, scilicet cū accedit postea consensus episcopi, vt §. ea q. 1. quoniā. & cū clericus præscripsit, vt extra de iure patro. cura pastoralis. Melius potest dici, quod tunc demū est priuat. quādo recipit ecclesia tāquam volēs esse prælatus: sed si recipit eā quasi proprietatē aliquā, non vt ibi sit prælatus: tunc non est suspēsus ipso iure. & sic loquitur illud cap. cura pastoralis. hodie tamen non videtur quòd talis possit absolui ab episcopo: quia inelegibilis factus est, vt extra de elect. quisquis.

Ecclesiam recipiēs à laico verum sit suspensus.

Scilicet à sacramentis. secundum id qd no. 63. di. si quis per ordinationem. ibi videas.

g ¶ *Inuestituram.*] Sed numquid per inuestituram receptam à laico factus est quis possessor? Arg. quod non. extra de dona. per tuas. & extra de ijs quæ fi. à maior. parte cap. ex ore. & extra de sent. & re iudic. cum aliquibus. Argu. contra extra de consue. c. 2. in fi. & extra de suc. ab intest. cum dilectus. fi. de contrahen. empt. ² clausibus. & j. ead. contra. in fi.

Quoniam inuestituras.] Casus. Significatum fuit Grego. quod quidam clerici recipiebant de manu laicorum inuestitura dignitatū vel ecclesiarū. quare præcipit Gregorius ne hoc decetero fiat. & si quis præsumpserit, nec inuestitura valebit: & ipse vsque ad dignam satisfactionem subiacebit excōmunicationi.

h ¶ *Vel feminæ.*] Arg. quod ad præsentationem feminæ potest quis inuestituram consequi, vt extra de iure patro. ex litteris.

De hoc in gl. vlt. de renun sane. & extra vt lite pēden. ecclesia in glo. eo ipso, &c.

ane

S *Ane Thessalonicenses.*] Casus. Hoc c. diuiditur i duas partes. in prima parte dicitur, ꝙ Thessalonicenses epi metu Anastasij Imperatoris cōsenserunt Timotheo hæretico patriarchæ Cōstantinopolitano: qui conciliū Chalcedonēse anathematizauerat. sed xl. epi Illyrici & Græciæ facta ꝓfessione in scriptis discedētes ab eo adhæserūt Papæ. In secūda parte dicit, ꝙ Dioscorus minor per manū regis factus est episcopus: & ideo populi ab eo discesserūt. *Impositionem*, idest, confirmationem. Sequētia tria cap. plana sunt.

a *Discesserunt.*] supra 8. q. 4. nonne cōtra. Sol. iste inciderat in hæresim iam damnatam: & sic sñia canonis erat lata in ipsum, vt 24. q. 1. Achatius. item talis cōiuratio nō fuit vitiosa; & sic non obstat 11. q. 1. si quis clericorum.

b *Principes.*] Ergo canonici possunt recedere ab epo, quē Rex inuestiuit. 79. dist. si qs per pecuniam.

S *Icut domini.*] Casus. Dicitur i hoc c. ꝙ sicut vestimentum domini non fuit diuisum: ita ecclesia scindi non debet, quæ tota est in vnitate & potestate episcopi, à quo ecclesię debēt ordinari: & si cōtra fiat, clerici & ecclesiæ interdicantur.

c *Scindi.*] diuidi tamen pōt ecclesia, vt de vna fiant duæ: sed non ita diuidi, vt vna pmaneat. s. ead. q. 1. plures. Idē est in pbenda, vt extra de præben. maioribus. similiter in ꝓuincijs, vt 100. di. c. 1. ff. de offi. accesso. si eadem.

d *Et ecclesia*] Sic ergo ꝓpter delictū vnius hominis subijcit tota terra interdicto, vt extra d desp. nō ē vobis.

P *Er laicos.*] Casus. Tria ꝓhibet in hoc c. Alexāder. Primū est, vt nullus clericus retineat ecclesiā per laicos pretio vel gratis. Secundum, vt nullus fiat monachus sub hac spe vt ipse abbas fiat. Tertium est vt nullus presbyter duas habeat ecclesias.

e *Spem.*] hoc c. intelligit Hu. nisi aliqua promissio pręuenerit spem suā: aliàs (vt dicit) possunt monachi cōuenire in aliquē, & dicere ei, sumas habitū: volumꝰ te eligere in abbatē cū fueris factus monachꝰ. & ꝙ taliter possint cōuenire in aliquē, est ar. 61. dis. c. bene. nā & laicus sic pōt postulari in epm, vt 61. dist. Osius. licite n. pōt qs habere spē de dignitate, vt 61. dis. qd pderit. 74. dist. cōsuluit. 8. q. 1. q epatū. 77. dis. c. 2. 59. dist. si officia. Ioā. Sed hoc nō credo: qa neophytus nō pōt esse abbas, vt extra d ele. cū causā. & meliꝰ extra d ele. officij. & c. cū ad nram. B.

f *Duas.*] intitulatas, nisi sint pauperes, vt extra de æta. & qualita. eam tę. & 10. q. 3. vnio.

Laicus in episcopum postulatur.

¶ De eodem. C. XV.

SAne Thessalonicensi episcopo communicante ob metum imperatoris Anastasii Timotheo Constantinopolitano episcopo, quem † concilium Chalcedonense anathematizauerat, quadraginta episcopi Illyrici, & Græciæ conuenientes in vnum per professionem in scriptis factam, vt à proprio metropolitano, discesserunt a ab eo, & Romam mittentes Romano communicare in scriptis professi sunt, *& paulo post.*

¶ Cum a. Dioscorus (*iunior*) manus impositionem accepisset; recesserunt multitudines populorum † dicentes, quia nisi secundum quòd sanctorum continent Apostolorum canones fiat, non recipietur episcopus. Principes b enim inthronizauerant eum.

Caput hoc acceptum est ex Chronico Anastasii bibliothecarij in ijs, quę de Anastasio imperatore narrat: multaque ex ipso originali sunt emendata.

a Cum Dioscorus.] *Hęc est altera electio à priore, & ipsa facta non canonice, & potestate laica: nam prior est Timothei ad sedem Constantinopolitanam: hęc vero posterior Dioscori iunioris ad Alexandrinam. Vtraque vero à bibliothecario copiose exponitur.*

Deusdedit p. 1.

† *qui*] orig.

† *al. rusticorum*] orig.

Item Paschalis Papa II.

¶ Excommunicetur, qui per laicos ecclesias obtinet. C. XVI.

iii SI quis clericus, abbas, vel monachus per laicos ecclesias obtinuerit; secundum sanctorum Apostolorum canones, & Antiocheni concilij capitulum, excommunicationi subiaceat.

Can. Apost. 31.

Capitis huius, & sequentis sensus est in fragmento manuscripto concilij apud Guardastallum à Paschali habiti anno Domini 1116. quod in bibliotheca Vaticana seruatur. Nauclerus etiam gen. 36. narrat Paschalem apud Trecas concilium habuisse: vbi inter multa sententiam de libera pastorum electione, & de coercenda laicorum in ecclesiasticas dignitates præsumptione iuxta prędecessorum suorum decreta promulgarit.

β Antiocheni.] *In concilio Antiocheno nihil expresse statuitur contra eos, qui per laicos obtinēt ecclesiasticas dignitates. Verum c. 23. pręcipitur, vt in episcopo eligendo seruetur ius ecclesiasticū: nempe, vt non eligatur episcopus, nisi cum synodo, & iudicio episcoporum: quibus verbis laici videntur excludi. In synodo autem Nicęna secunda, c. 3. repetitur, & confirmatur canon Apostolorū.*

Idem.

¶ Qui per laicos ecclesias obtinet, & qui manus imponit, communione priuetur. C. XVII.

COnstitutiones sanctorum canonum sequentes statuimus, vt quicumque clericorum ab hac hora in antea inuestituram ecclesiæ, vel ecclesiasticæ dignitatis de manu laica acceperit; & ipse, & qui ei manū imposuerit, gradus sui periculo subiaceat, & cōmunione priuetur.

Idem.

¶ De eodem. C. XVIII.

NVllus laicorum ecclesias, vel ecclesiarum bona occupet, vel disponat. Qui vero secus egerit; iuxta beati Alexandri γ capitulum ab ecclesiæ liminibus arceatur.

Poly. l. 2. tit. 4.

γ Alexandri.] *In epistolis Alexandri Papa primi nihil legitur, quod ad hanc rem pertineat. Verum in epistola Alexandri II. in qua synodum à se habitam repetit (qua epistola ex vetusto codice descripta Romam ex Hispania missa est) hęc inter alia habentur.* Decimæ, & primitiæ, seu viuorum & mortuorum oblationes ecclesiis Dei fideliter reddantur à laicis: & vt in dispositione episcoporum sint: quas qui retinuerint, à sanctæ ecclesiæ communione separentur, *quod fere est idem cum c. pręcipimus. s. ead. q. 2. ex Nicolao II.*

Idem.

¶ De eodem. C. XIX.

SIcut Domini vestimentum scissum non est, sed de eo sortiti sunt; ita nec ecclesia scindi c debet: quia in vnitate tota consistit. In potestatem ergo proprij episcopi ecclesiæ reducantur: & ab ipso (sicut sacris canonibus cautum est) ordinentur. Alioquin & ecclesiæ d ipsæ, & clerici earumdem diuinis destituantur officijs.

Item Alexander Papa II.

¶ Nullus clericus per laicos ecclesiam obtineat. C. XX.

PEr laicos nullo modo quilibet clericus, vel presbyter obtineat ecclesiam, nec gratis, nec pretio. Nullus habitum monachi suscipiat, spem e, aut promissionem habens, vt abbas fiat. Nullus presbyter duas f habeat ecclesias.

Habetur in eadem epistola Alexandri II. paulo superius in c. nullus laicorum. citata. Nam statim post ver. separentur. sequitur, & vt per laicos, &c.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 26.

¶ Sin-

Q Voniam.] Hæc est secunda pars q. in qua dicitur, ꝙ nullus episcopus gubernare debet res ecclesiæ sine œconomo, idest, clerico. & hoc probat per 5. c. Io. de Fant.

Casvs. Dictum fuit in Chalcedonen. cōcilio, ꝙ episcopi sine œconomis facultates ecclesiæ gubernabant: & ideo statutum fuit, vt omnis eps̄ de ꝓprio clero habeat œconomū, q res ecclesię dispenset secundū voluntatē epi: & ad hoc vt res ecclesiæ nō dispergant, & eps̄ propter hoc non infametur. & q contra fecerit, canonicis constitutionibus subiacebit: quia (vt dicit Bene.) deponetur.

Dist. 89. quia in quibusdam. Ans. l. 6. c. 143.

† al. non per] δίχα οἰκονόμων, sine œconomis

¶ Singuli episcopi suos habeant œconomos. C. XXI.

2 QVoniam in quibusdā ecclesiis, vt rumore [a] comperimus, præter † œconomos episcopi facultates ecclesiasticas tractant; placuit omnem ecclesiam habentem episcopum [b], habere œconomum de clero [c] proprio, qui dispenset res ecclesiasticas secundū sententiam proprij episcopi: ita vt ecclesiæ dispensatio præter testimonium [α] [d] non sit: & ex hoc dispergantur ecclesiasticæ facultates, & sacerdotio maledictionis [β] derogatio procuretur. Quòd si hoc minime fecerit, diuinis constitutionibus subiacebit.

α ¶ Testimonium.] *In vulgatis sequebatur*, episcopi, *quę vox inducta est auctoritate manuscriptorum, & originalis ex versione Dionysii, qua concordat cum prisca, & gracis uerbis. Alia etiam nonnulla sunt emendata.*

β ¶ Maledictionis.] *Grace est*, καὶ λοιδορίαν τῇ ἱερωσύνῃ προστρίβεσθαι. *Quod in prisca versione est*, & sacerdotali dignitati obtrectatio generetur.

Item ex concilio Hispalensi 2. cui interfuit Isidorus, c. 9.

Burc. l. 1. c. 89. Iuo p. 5. c. 195.

Cap. proximo superiore.

¶ Laici non sunt constituendi œconomi, sed ex proprio clero eligendi. C. XXII.

IN nona actione [e] didicimus quosdam ex nostro collegio contra mores ecclesiasticos, laicos habere in rebus diuinis cōstitutos œconomos. Proinde pariter tractantes eligimus, vt vnusquisque nostrum secundum Chalcedonensium patrum decreta, ex proprio clero œconomum sibi constituat. Indecorum est enim laicum vicarium esse episcopi, & sæculares in ecclesia iudicare [f]. In vno [g] enim eodemque officio nō debet dispar esse professio. Quod etiam in lege diuina prohibetur, dicente Moyse [Non arabis in boue simul & asino:] idest, homines diuersæ professionis in officio vno non sociabis. Vnde & oportet nos & diuinis libris, & sanctorum patrum obedire præceptis, constituentes, vt hi, qui in administrationibus ecclesiæ pontificibus socientur, discrepare non debeant nec professione, nec habitu [h]. Nam cohærere, & coniungi non possunt, quibus & studia, & vota diuersa sunt. Siquis autem episcopus posthac ecclesiasticam rem, aut per laicalem procurationem, administrandam elegerit, aut sine testimonio œconomi gubernandam crediderit; vere vt contemptor canonum, & fraudator ecclesiasticarum rerum, non solum Christo de rebus pauperum iudicabitur reus, sed etiam concilio manebit obnoxius.

Deuter. 22.

Item in synodo Romana tertia Symmachi Papæ, c. 3.

s. dist. 96. bene quidem.

¶ Non habeat laicus aliquid statuendi in ecclesia facultatem. C. XXIII.

NOn placuit † laicum statuendi in ecclesia (præter Papam Romanum) habere aliquam potestatem: cui † obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi.

Deusd. p. 1. & 4. Ans. l. 5. c. 9.

† al. quos

Item ibidem Eulalius episcopus Syracusanæ ecclesiæ dixit.

Et epi. 2. Stephani 1. c. 9. & in decretis Paschalis II. manuscrip. Pol. l. 6. tit. 1. Deusdedit p. 4.

¶ Ecclesiasticas facultates laici disponere non possunt. C. XXIIII.

LAicis, quamuis religiosis, nulla de ecclesiasticis facultatibus [γ] aliquid disponendi legitur attributa facultas [i].

γ ¶ Facultatibus.] *Ante legebatur*, dignitatibus. *Emendatum est ex originali, (vt s. dist. 96. Bene quidē.) epistola Stephani primi, es decreto Paschalis II. manuscripto: quibꝰ locis hoc idē repetit.*

Item Calixtus Papa.

¶ Laicus sacrilegus habetur, qui dispositionem, uel dominationem rerum ecclesiasticarum usurpat. C. XXV.

iiij SI quis principum, vel aliorum laicorum dispositionem, seu dominationem † [k] rerum, siue possessionum ecclesiasticarum

† al. donationem

a ¶ *Vt rumore.*] Ei tamen non creditur, vt extra de eo qui cogno. consangui. vxo. suæ, super eo.

b ¶ *Episcopum.*] similiter & alię conuentuales ecclesiæ habebunt œconomum, vt 9. q. 4. cum scimus & qñque parochiales ecclesiæ, vt extra de offic. ordi. cum vos. & regulariter debet œconomus eligi per epm̄, vt 9. q. 3. cum scimus. C. de episc. & cleric. omnes. §. sed nihilominus. nisi consuetudo sit ꝙ capitulum eligat. de ele. cum ecclesia. Dicitur autē œconomus cui res ecclesiæ gubernandæ mādantur. C. de sacrosanct. eccle. iubemus. Vicedominus autem dicitū, qui administrat res episcopi, vt 89. distin. volumus [1]. Syndici appellantur qui ad vniuersitatem causarum constituuntur. Actor vero ad vnam causam, & ab vna persona potest constitui, vt ff. quod cuiusque vniuer. l. item. §. 2. institu. de cura. §. vlt. Nec obstat quod est ff. de mune. & hono. l. munerum. §. defensores. vbi dicitur ꝙ Syndicus est qui ad certam causam constituitur: quia ibi large sumitur nomen syndici pro quolibet defensore.

c ¶ *De clero proprio.*] Arg. contra, extra de iura. calū. Imperatorum. vbi dicitur, ꝙ œconomus non erit vnus de collegio [2]. sed ibi ponitur œconomus pro ipso syndico.

[1] De hoc no. ff. ꝙ cuiusq; vniuer. l. plane in Specu. de synd. ver. debet autem fieri, &c. ibi videas.

d ¶ *Testimonium.*] s. 2. q. pen. cum pastoris.

IN nona actione.] Casvs. In cōcilio Hispalen. fuit relatum ꝙ episcopi in rebus ecclesiæ dispensandis laicos habebant œconomos. Et ideo statutū fuit vt iuxta Chalcedon. conciliū vnusquisque episcopus de proprio clero œconomum cōstituat clericum, & non laicū. Et hoc ꝓbat tribus rationibus. Prima est, q in vno & eodē officio nō debet esse dispar ꝓfessio. Secūda est, quia lex Mosaica dicit, Non arabis in boue & asino. Tertia est, quia cōuenire non possunt quibus vota & studia sunt diuersa. Si quis autem rē ecclesiæ gubernauerit per laicū, aut sine œconomo, apud Deū iudicabitur reus: & cōcilio manebit obnoxius. Sequentia tria c. patent.

e ¶ *In nona actione.*] idest, die.

f ¶ *Iudicare.*] ita dist. 89. decenter.

g ¶ *In vno.*] 12. q. 2. cognouimus.

h ¶ *Nec habitu.*] Numquid ergo albus monachus potest esse monachus inter nigros? videtur ꝙ non: quia q̄libet cōfirmabit se moribus eorum inter quos uiuit, ut 41. dist. quisq́s. nam ex diuersitate habitus scandalum generatur, ut 12. dis. illa. 33. q. 5. quod Deo. Econtra uidetur quòd non est ibi dispar professio, cū tantum monachalis professio sit ibi. nā dūmodo clericalis professio sit, ibi una professio dicitur. 12. q. 1. duo. præterea uidetur ꝙ monachus. possit fieri canonicus, ut 74. dis. quorumdam [3]. & prælatus maior in sæculari ecclesia, ut 58. dist. cap. 2. & etiam eps̄ in sæculari, ut 18. q. 1. c. 1. & sic uidetur ꝙ licite possit esse in eadē ecclesia dispar habitus quātū ad colorē uestiū. qđ satis potest admitti. Et hoc H. concedit. tamen quanto magis se possunt tales cōformari alijs in exteriori habitu, hoc faciant, ne scandalū fiat. unde monachus factus canonicus uel episcopus non abijciat habitum: sed retento habitu desuper ferat habitum in quo magis conueniat eis inter quos est, ut extra de uita & honesta. cleri. Deus qui.

Monachꝰ albus an possit habere locū inter nigros.

[3] Hoc per istud c. non probatur, vt ibi not. secūdum H. & Lau. hic asserūt arg. extra de vi. & ho. cleric. Deus q vbi de hoc. Sed ibi Host. no. cōtrariū, & est expressum secundum eum, extra de regu. super eo. vbi dicit, & est efficax arg. extra de re. do. īter. vbi hoc etiam not. à quo dicto nō recedat. & clare colligo extra de regul. sicut in antiqua: vbi fuit iste casus. Arch.

i LAicis.] ¶ *Facultas.*] Hoc uerum est de iure cōmuni, ut 96. dist. bene quidem. secus si habeat hoc ex speciali priuilegio: ita tamen, ut nunc duret illud priuilegium, ut 63. dist. in synodo.

k SI quis principum.] ¶ *Dominationem.*] j. 23. q. 8. conuenior. 12. quæst. 2. quicumque.

P *ia mentis.*] Hæc est 3. pars q. in qua dicitur quid iuris habeant patroni in ecclesijs: & hoc probat XI. auctoritatibus. Io. de Fa.
CASVS. Quidã nomine Iulius supplicauit Gelasio, vt ecclesiam quã in possessione Iuliana fundauerat in honorẽ sancti Viti cõfessoris, faceret cõsecrari. quare pcipit Gelasius Senecioni epo in cuius parochia ecclesia illa fundata erat, vt recepta prius donatione, quã fũdator ministris ecclesię asserit fecisse, eã debeat cõsecrare: nec aliquid vlterius habeat ĩ ecclesia Iulianus prçter aditum processionis, *idest*, iurispatronatus.

Ius patronatus quale est.

a ¶ *Pia mentis*] Nunc vide quale ius patroni habeat in ecclesia. Est autẽ iuspatronatus qđ dã ius quod nõ est mere spirituale, neç ẽ mere temporale. spirituale nõ est: q̃a cõpetit laico, & trãsit ad heredes, vt j. ea. considerandũ. tẽporale non est, quia vendi nõ potest, vt extra de iurepat. de iure. Nec potest dici ꝙ partim sit temporale, partim spirituale: cum ipsum sit simplex, nec recipiat diuisionẽ, vt extra eod. tit. cap. 1. tamẽ bene concedo quòd sit partim temporale, & partim spirituale: & tamẽ simplex est: quia talis diuisio potius ad intellectum, q̃ ad actum referenda est, vt dicit lex, quæ dicit, ꝙ illud quod dicitur, ꝙ seruus dicitur communis, potius ad intellectum q̃ ad actum est referendum, vt ff de stipu. ser. seruus communis. dicitur tamen annexũ spirituali: extra de iurepa. de iure.

Patronus ex tribus causis efficitur.

Efficitur autem quis patronus tribus de causis: dotatione, constructione, & fundatione. vnde versus: *Patronũ faciũt dos, ædificatio, fundus.* Dotatione & constructione, vt j. ea filiis. Fũdatione, vt 18. q. 2. abbatem. Si quis autem post consecrationẽ dat aliquid ecclesiæ, per hoc non fit patronus: sed qui ante consecrationẽ dat aliquid ecclesiæ, fit patronus: hoc ideo, quia ille perducit rem de non esse ad esse. Item alia ratione, quia si post consecrationem fieret aliquis patronus, iam videretur imponi seruitus rei sacræ: quod esse non debet, vt ff. de ser. seruitutes. 2. §. vlt. & ꝙ humani iuris esse definit, seruitutem non recipit. ff. cõmu. præd l. caueri. Sunt autem tria quę consequitur patronus, honorẽ uidelicet, onus, & vtilitatem. honorem habet in præsentando, onus habet in defendendo ecclesiã, ne quis dilapidet eam, vt j. ea. filijs. Vtilitatem habet: quia si vergit ad inopiã, prouidebit ei ecclesia, vt j. ea. quicũque. & licet omnibus pauperibus teneatur prouidere, ñ ei abundantius q̃ alij, vt extra de testa. cũ in officijs.

Patronus tria consequitur ex iure patronatus honor, onus, & emolumentum.

Ius patronatus quadrupliciter transfertur.

Transfertur autẽ ius patronatus quattuor modis in alium, Primo, successione, vt j ead. considerandũ. Secundo donatione, vt extra eo. ex insinuatione. & c. consultationibus. Tertio permutatione, vt j. ea. nemini. Transit etiã quarto cũ vniuersitate, vt extra eo. cũ sæculũ.

Res permutata, donatio, venditioque.

Ius patronatus, trãsire facit nouus heres.

Ius autem patronatus non descendit ad heredes pportionibus hereditarijs, sed quilibet eorũ est patronus insolidũ, vt extra eod. cap. 1. sicut & alia iura, quæ incorporalia sunt, insolidum descendunt ad quemlibet heredum, vt ff de seruitu. viæ. Ioan.

b ¶ *Collata.*] Sed nonne antequã fundaretur, debuit dos assignari, vt de consecra. dist. 1. nemo ǝ vtique. sed quod omissum fuit, instaurandum est, vt dist. 8. quæ contra mores.

c ¶ *Processionis.*] idest, ꝙ procedit cũ ipso ad episcopum cũ clerici præsentantur. olim tamen nihil iuris habebãt patroni præ alijs, vt 10. q. 1. nouerint. Vel dic processionis, idest, promotionis: quia per eum sacerdos promoueri debet. Item & si census aliquis impositus est auctoritate episcopi, illum potest patronus petere, vt extra eod. præterea. 18. q. 2 Eleutherius. Ioan.

F *Rigentius.*] CASVS. Præcipit Gelasius cuidã epo vt consecret ecclesiã, quã Frigentius in propria possessione ædificauit in honorẽ sancti Michaelis & Martini cõfessorũ, ĩ qua ecclesia fundator nihil vẽdicabit pter ius patronat⁹. Sequẽtia cap. plana sunt.

d ¶ *Qui Christianis.*] ergo Iudæus non efficeretur patronus licet fundaret aliquam ecclesiam. s. ea. piæ. & j ea quicumque.

e E *Cclesias.*] ¶ *Per congrua.*] vt non sit infirmus locus: nec sint ibi prædones, nec aliquo modo periculosus sit. nã propter has causas debet ecclesia transmutari in alium locum, vt j. ea. si q vult. & de consec. dist. 1 tribus. & 83 dist. quorumdam.

f C *Ontra.*] ¶ *Nominati.*] Ergo ex sola nominatione aliquis cõsequitur ius, vt 72. dist. placuit. 8. q. 2. dilectissimi. 2. q. 6. nominationes. De hoc dixi 63. dist. quanto.

g ¶ *Expellere.*] Hic habes quòd expelli videtur qui non admittitur ad dignitatem, ad quam est nominatus vel electus. nam idem est auferre quod non dare, vt dixi s. ead. q. 1. decimæ. facit ad idem extra de resti. spol. sæpe. ff. de bon. autho. iudi. possid. quamuis. Ar. extra de appellatio. significauit. vbi dicitur: nemo deijcitur, nisi quis

---

sibi vendicauerit, vt sacrilegus iudicetur.

¶ *Inter decreta Calixti, ex quo citatur, non est inuentum. Habetur in decretis Paschalis II. manuscriptis, c 5 sed non est mutatum nomen Calixti: quia Pontifices isti, qui ijsdem fere temporibus fuerunt, frequenter eadem decreta suorum antecessorum repetebant.*

Item Gelasius Papa Senecioni episcopo.

¶ In ecclesia, quam quis ædificat, nihil sibi præ ceteris vendicet. C. XXVI.

Ansl. l. 5. c. 9.

PIæ mentis [a] amplectenda deuotio est, qua se † Iulius nobis in re Iuliana † sui iuris fundasse perhibetur ecclesiam: quam in honorem sancti Viti confessoris eius nomine cupit consecrari. Hanc igitur frater charissime (si ad tuam diœcesim pertinere non ambigis) ex more conuenit dedicari, collata [b] primitus donatione solenni, quã ministris ecclesiæ destinasse se præfati muneris testatur oblator, sciturus sine dubio præter processionis [c] aditum, qui omni Christiano debetur, nihil ibidem se proprij iuris habiturum.

† al. Senilius
† al. Iuuiniana

Idem.

¶ De eodem. C. XXVII.

Poly. l. 3. tit. 12. Ansl. l. 5. c. 11.

FRigentius † vero petitoria nobis insinuatione suggessit, in re sua, quod † sextilianum vocatur, basilicam se sanctorum Michaelis Archangeli, & Martini confessoris pro sua defensione † fundasse. Et ideo frater charissime si ad tuam pertinet parochiam, benedictionem supra memoratæ basilicæ solenni veneratione depende. Nihil tamen sibi fundator ex hac basilica nouerit vendicandum, nisi processionis aditum, qui Christianis [d] omnibus in commune debetur.

† al. qua
† al. deuotione

Item Clemens epistola 2. ad Iacobum.

¶ De eodem. C. XXVIII.

De consf. dist. 1. ecclesias.

ECclesias per congrua [e], & vtilia facite loca: quas † diuinis precibus sacrare oportet, & [a] in singulis sacerdotes diuinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam grauari.

[a] ¶ Et in singulis.] *Addita sunt hæc vsque ad vers. quos. ex originali.*

Item Leo quartus † *Carolo regi.*

† al. tertius

¶ Laici presbyteros de ecclesiis non eijciant. C. XXIX.

Deusdedit p. 4. Iuo p. 3. c. 102.

COntra sanctorum patrum cẽsuras videtur existere, si sæcularis, vel laicus presbyteros ab ecclesiis, in quibus tempore ordinationis eorum nominati [β][f], vel introducti fuerint, videtur † expellere [g]. ¶ Si vero fundatores ecclesiarum ad inopiam vergere cœperint, ab eisdem ecclesiis temporalis vitæ suffragia percipiant.

† al. nitetur

[β] ¶ Nominati.] *In vetustis exemplaribus, & apud Iuonem legitur,* denominati, *vt significet recitationem nominis eius, qui promouebatur, & ecclesię, ad quam ordinabatur: de qua dictum est s. dist. 70. c. neminem. Erat autem hac canonica adscriptio, & institutio ad illam ecclesiam, & nõ simplex nominatio, prout auctor glossę accepit.*

Vnde in Toletano concilio 4. c. 37. legitur.

quis possessionem habuit. & ff. de vi & vi arma. l. 1. §. hoc interdictum. Arg. contra, vbi ei tantũ qui possedit, datur hoc interdictũ.
SI VERO. Casvs. Supra dictum est in c. piæ. & cap. Frigentius. quòd patronus in ecclesia quam fundauit, aditum habeat processionis. Nunc ostendit Gratia. quòd si ad inopiam vergat, debet

eps defraudauerit, vel fraudari pmiserit, insinuẽt metropolitano, q si talia faciat, vel fieri permittat, conquerant regi. In secũda parte dicitur, ꝙ patroni nulla bona ecclesiastica suadere, vel fraudare debẽt, seu nullũ damnũ ecclesiæ inferant: & ita ecclesiæ seruiant, vt à Deo multã, vel saltẽ aliquã retributionẽ mereantur. Et si quis cõtrafecerit, ablata restituet, & annuæ subiacebit excõicationi. Secunda pars incipit ibi, *Ipsis tamen heredibus*.

¶ Fundatores ecclesiarũ, si inopes cœperint esse, ab eisdẽ alimenta accipiant. C. XXX.

QVicumque fidelium deuotione propria de facultatibus suis ecclesiæ aliquid [a] contulerint; si forte ipsi, aut filij eorum redacti fuerint ad inopiam [b]; ab eadem ecclesia suffragium vitæ pro temporis vsu percipiant.

Si ergo ecclesiasticas facultates dispensandi potestatem non habent laici; multo minus ecclesias ipsas quibuslibet ad regendum committere, vel alijs auferre valent. ¶ *Hic autem distinguendum est, quid iuris fundatores ecclesiarum in eis habeant, vel quid non. Habent ius prouidendi, & consulendi, & sacerdotem inueniendi: sed non habent ius vendendi, vel donandi, vel vtendi, tamquam proprijs.*

Vnde in canonibus inuenitur concilio Toletano 9. c. 1.

¶ Heredes eius, q ecclesiã cõstruxit, & ipsi ꝓ ea solicitudinẽ gerere debent. C. XXXI.

FIlijs, vel nepotibus, ac honestioribus propinquis [c] eius, qui construxit, vel ditauit ecclesiam, licitum sit hanc bonæ intentionis habere solertiam; vt si sacerdotem, seu ministrum aliquid ex collatis rebus præuiderint defraudare; aut cõmonitionis honestæ conuentione compescant, aut episcopo, vel iudici corrigenda denuntient [d]. Quòd si talia episcopus agere tentet; metropolitano eius hæc insinuare procurent. Si autem metropolitanus talia gerat; Regis [e] hæc auribus intimare non differant. ¶ Ipsis tamen heredibus in eisdem rebus non liceat quasi iuris proprij potestatem præferre, non rapinam, non fraudem ingerere, nec violentiam quamcumque præsumere: sed hoc solum in salutarem solicitudinem adhibere; quòd aut [f] nullam † noxam operatio nocens attingat, aut multam †, vel aliquam partem salutaris mercedis † assumat. Si quis vero deinceps hæc monita temerare præsumpserit; & male rapta cum confusione restituet, & excommunicationis annuæ [g] sententiam substinebit.

† al. in nullam
† al. in multam
† al. merces

Item ex concilio Toletano 9. c. 2.

¶ Fundatores ecclesiarum ordinandos in eis episcopo offerant. C. XXXII.

DEcernimus, vt quamdiu fundatores ecclesiarum in hac vita superstites extiterint; pro eisdem locis curam permitttantur habere solicitam, atque rectores idoneos [h] in eisdem basilicis ijdem ipsi offerant [i] episcopis ordinandos [α]. Quòd si tales forsitan non inueniantur ab eis; tunc, quos episcopus loci probauerit Deo placitos, sacris cultibus instituat, cũ eorum conniuentia seruituros. Quòd si spretis [β] eisdem fundatoribus rectores ibidem præsumpserit episcopus ordinare; & ordinationẽ suã irritã nouerit esse, & ad verecundiã suã alios in eorũ loco (quos ijdẽ ipsi fundatores [k] cõdignos elegerint) ordinari.

α ¶ Ordinandos.] *Quæ sequuntur vsque ad vers* Quòd si spretis. *addita sunt ex ipso concilio.*
β ¶ Spretis.] *Sic etiam legitur in codice Lucensi regio: sed in conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis,* Quòd si superstitibus.

c ¶ *Propinquis.*] Et sic videtur ꝙ iuspatronatus non transeat nisi ad heredes sanguinis tantum. tamen c. indistincte loquitur de quolibet herede [1]. j. ea. considerandum. & c. si plures. Sed nũquid patre damnato de crimine, amittit filius iuspatronatus? Videt̃ ꝙ sic, vt 6. q. 1. §. verum. & l. si qs cum. & ff. de iurepat. q contra. & l. 4. arg. contra. Dicunt quidam ꝙ non priuatur illo nisi à solo Papa, cum illud habeat auctoritate canonis. arg. extra eod. tit. cap. 1. Vel dic ꝙ cum vniuersitate laicus iudex potest aliquem priuare iurepatronatus, sed per se non posset. arg. ad hoc extra de iurepa. ex litteris.

Ius patronatus ad quos heredes transit.

1 Et hoc teneas secundum. L. de hoc no. s̃. ea. q. 1. constitutum.

d ¶ *Denuntient.*] Ergo patroni possunt accusare vel denuntiare sacerdotem, vt s̃. ea. q. 1. constitutũ. immo quilibet q est de sua plebe. arg. 63. dist. plebs. & extra d̃ test. exparte Adę. Idem credo posse facere patronum in ecclesia conuentuali. arg. 63. dist. Reatina. & c. nobis. & c. lectis. & extra de iurepatro. cap. nobis. Sed in hoc est differentia, quia in ecclesia cõuentuali patronus non præsentat, nec eligit. extra de iure patro. nobis. licet videatur esse contra. 18. q. 2. abbatẽ. Sed ibi electio possessoris, idest, requisitio: quia facta electione requiritur consensus. extra de elect. cum terra.

Patronus sacerdotem accusat.

bet inde percipere alimenta. quod probatur per seq. cap.

QVicumque.] Casvs. Statuit in hoc c. concilium Tolet. vt si patroni primi, vel eorum filij ad inopiam redigantur: ab ecclesia, vnde sunt patroni, suscipiant alimenta.

a ¶ *Aliquid.*] non tamen propter quamlibet rem modicam datã ante cõsecrationẽ efficit̃ qs patronus, nisi tãtũ dederit, qd̃ sufficiat ad necessaria ministrorũ, & ad luminaria, vt de conse. dis. 1. nemo.

b ¶ *Ad inopiam.*] Sed nõne ecclesiæ tenent̃ omnibus pauperibus subuenire, vt s. ea. q. 1. qm̃? Respon. sic, sed istis abundãtius q̃ alijs, extra de testa. cũ in officijs. & melius prouidebit ei, qui quandoq; fuit diues, quàm pauperi, vt 41. dis. non cogantur. Istud autem intelligas, quando patronus in summam egestatem deductus est, & quando ecclesiæ superest. 25. q. 2. §. vlt. ad finem. in eo enim casu libertus tenetur alere suum patronum, vt ff. de agno. lib. l. si quis a liberis. §. parentes. & §. penult.

SI ERGO. Casvs. Concludit Grat. ex supradictis, dicens, ꝙ si laici res ecclesiæ disponere non possunt, multo minus ecclesias alijs dare, vel offerre valent. Et ostendit ꝙ patroni habẽt ius inueniendi sacerdotem in ecclesia, & prouidendi ecclesiæ, sed non alienandi, vel vtendi rebus ecclesiæ tamquam proprijs.

FIlijs vel nepotibus.] Casvs. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicit̃, ꝙ si patroni viderint sacerdotẽ bona ecclesiæ defraudantẽ, denuntient ep̃o vel iudici ab episcopo instituto. Et si

e ¶ *Regis.*] ut eum corrigat cum per ecclesiasticum iudicem cogi non potest, vt 11. q. 1. petimus. 17. dist. nec licuit. vel etiam cum iudex ecclesiasticus deses est [2]. vt extra de fo. compet. ex transmissa [3]. aliàs nõ põt adiri iudex sæcularis, vt 11. q. 1. placuit, vt qiqs.

f ¶ *Quòd aut.*] quòd pro vt. hoc est dicere, vt aut in multo, aut in aliquo prosit ecclesiæ: aut saltem in nullo noceat.

g ¶ *Annua.*] idest, per annum abstinebit à sacramentis ecclesiæ, si laicus est [4]. si clericus deponetur. 12. quæst. 2. Apostolicos. & cap. abbatibus.

DEcernimus.] Casvs. Statutum fuit in concilio Toletano, vt fundatores ecclesiarum curam habeant & solicitudinem pro eisdem ecclesijs: & idoneos rectores repræsentent episcopo in ipsis ordinandos ecclesijs. Si uero episcopus alios ordinauerit, nõ quos patroni obtulerint ordinandos, ad uerecundiã sui irrita erit ordinatio: & alij quos patroni uoluerint, substituantur.

h ¶ *Idoneos.*] de eodem episcopatu, ut 71. dist. hortamur.

i ¶ *Offerant.*] Dixit H. quòd in ecclesijs collegiatis hoc ius habẽt patroni, ut repræsentent prælatos episcopis: & ut intersint electioni, ut 18. q. 2. abbatem. & s̃. ea. q. 5. si quis episcoporum. & 63. dist. principali. sed contra est, extra eo. tit. c. nobis.

k ¶ *Fundatores.*] & sic uidetur ꝙ auctoritate huius capituli laicus possit

2 Aliàs, deest.
3 Ista decreta. non probat, id ad qd̃ ĩducitur, nec credo. Io. verũ dixisse per id quod le. & not. extra de iu. qualiter. ĩ si. licet Gof. idem dicat.
4 Idem si est p̃sbyter. 63. dist. cap. 1. sed nec ob hoc euadit pœnam depositionis, vt dicitur in gl. secundum Hug.

posſit inſtituere in ſpiritualibus & tēporalibus. Vel dic ꝙ ipſe epiſcopus reuocabit factum ſuum, vt extra de electio. noſti. 50. diſt. pœnitentes. Item ſi epiſcopus primū præſentatum ſpreuit, & ſecūdum recepit: tenetur primo prouidere, vt extra eo. titu. paſtoralis. licet Alexander dederit epiſcopo electionem vtrum primum vel ſecundum velit recipere. extra. eo. tit. quod autem. & c. Lucius. eo. lib. cum autem aduocatus. cum ergo epiſcopus puniatur per illud cap. paſtoralis, patet ꝙ hodie epiſcopus nō habet electionem.

uult, ut 63. diſt. ſi forte. & extra eo. cum autem. Si uero contentio eſt de iure patronatus, epiſcopus inſtituat aliquem in eccleſia: & ille poſtmodum præſentetur ab eo qui euincit iuſpatronatus, ut extra eo. tit. ſi uero. & hoc faciat ſi concordes non fuerint uſque ad ſex menſes à tempore uacationis: uel uſque ad quattuor à tempore mota

Item ex Romana ſynodo Eugenij II. & Leonis IIII. c. 21.

¶ A dominio conſtructoris monaſterium non eſt auferendum. C. XXXIII.

MOnaſterium [a], uel oratorium canonice conſtructum à dominio [b] conſtructoris eo † inuito non auferatur: liceatque illi presbytero, cui voluerit, pro ſacro officio illius diœceſis cum conſenſu epiſcopi, ne malus [c] exiſtat, commendare.

† *al. inuite*

Item Gregorius Papa lib. 7. indi. 1. Secūdino epiſcopo Taurominitano.

¶ De eodem. C. XXXIIII.

RAtionis ordo non patitur, vt monaſterium contra voluntatem fundatorum ab eorum diſpoſitione ad arbitrium ſuum quis debeat vendicare.

Anſ. l. 5. c. 8. Poly. l. 3. tit. 12.

¶ *Apud Anſelmum, & in Polycarpo hoc eodem modo habetur. In ipſa autem epiſtola pendet oratio ex ſuperioribus, & ſic legitur:* Quia rationis ordo non patitur, vt monaſterium ipſum, & maxime contra voluntatem fundatorum ab eorum diſpoſitione ad arbitrium ſuum, præſertim laica perſona ſubducat, aut aliquod ſibi in id ius debeat vendicare. *Et cum inquit,* ab eorum diſpoſitione. *ſignificat monachos, de quibus ſupra dixerat.*

Prouidentia tamen, & admonitione epiſcopi à fundatoribus eccleſiæ honorari debent. Vnde Gregorius.

¶ Epiſcoporum prouidentia à fundatoribus eccleſiæ honorentur. C. XXXV.

COnſiderandum eſt de eccleſiis, quæ inter coheredes diuiſæ ſunt: quatenus ſi ſecundum prouidentiam, & admonitionem epiſcopi ipſi coheredes [d] eas voluerint tenere; & honorare [a] faciant. Sin autem hoc contradixerint; in epiſcopi poteſtate maneat, vtrum eas conſiſtere permittat, aut reliquias inde auferre velit.

Li. 5. capit. c. 44. & in legib. Longob. lib. 3. tit. de epis, & clericis le. 44. Anſ. l. 5. c. 8. Burc. l. 3. c. 41. Iuo p. 3. c. 45.

¶ *In capitularibus, & legibus Longobardicis, & apud Burchardum & Iuonem, qui & ipſi citant ex decretis Gregorij Papæ, ſic habetur,* De eccleſijs, q̄ inter coheredes diuiſæ ſunt, cōſiderādū eſt, quatenus, &c. *quæ, quoniam ſententiam clariorem reddunt, viſa ſunt addenda, alio tamen ordine, ne vulgatū capituli initiū mutaretur. Antea legebatur,* Conſiderandū eſt, quatenus, &c.

[a] ¶ Honorare.] *In vulgatis Longobardicis eſt,* honores faciant.

Item ex concilio Triburienſi, c. 32.

Sed ibi copioſi⁹.

¶ Reliquiæ auferantur eccleſijs, ſi plures heredes de eis contenderint. C. XXXVI.

SI plures heredes contenderint de communi eccleſia; auferri [e] iubeat epiſcopus reliquias ſacras, & eccleſiam claudi: donec communi [f] conſenſu, & conſilio epiſcopi ſtatuant ibi presbyterum, & vnde uiuat.

Anſ. l. 5. c. 71. Burc. l. 3. c. 40. Et ſimile, c. 42. ex conc. Mediomatricis, itemq; Iuo par. 3. c. 46.

4 *Vt ergo ex his auctoritatibus colligitur, de manu laicorum eccleſiæ recipiendæ non ſunt, niſi cum conſenſu epiſcoporum, iuxta illud concilij Moguntini primi ſub Carolo, c. 29.*

¶ Non liceat laicis presbyteros de eccleſia eijcere. C. XXXVII.

LAici presbyteros de eccleſiis non eijciant, neque † in eis con-

In cap. l. 5. c. 82. Burc. l. 3. c. 111. Pann. l. 2. c. 47. Iuo p. 3. c. 87.

a ¶ Monaſterium.] id eſt, eccleſiā.

b ¶ A dominio.] id eſt, diſpoſitione. Eſt ergo hic argu. ꝙ epiſcopus inuito patrono non poteſt de eccleſia facere monaſterium, vt ĩ. ca. proxi. quia iam derogaretur in hoc iuri patroni in electione: & in recipiendo ab eccleſia alimenta: ſic nec dominus rei poteſt vſum rei immutare etiam in melius inuito vſufructuario. ff. de vſu & habi. l. vlt. Ar. tamen ꝯ. 10 q. 1. c. 1. & ĩ. ea. c. nemini.

c ¶ Ne malus.] Arg. ꝙ ſufficit aliquem nō malum eſſe, vt notatur 8. q. 1. licet. Et tenetur epiſcopus præſentatum recipere, niſi aliquid obiiciatur in perſonā eius, vt 65. diſt. de perſona. 50. diſt. poſtquam. & extra eo. paſtoralis. Sed numquid epiſcopus tenetur probare crimen quod obijcit? Videtur ꝙ ſufficiat ſi dicat: eligatis alium, vt 28. diſt. priuſquam. & 39. diſt. Petrus. quod poteſt admitti. ſed poteſt patronus cum ſuperiore agere vt epiſcopus crimen probet, vel eum admittat, vt 8. q. 3. Artaldus. 9. q. 3. nunc vero.

d Conſiderandum.] ¶ Coheredes.] etiam extranei. & videtur ꝙ indiſtincte loquatur. nam quædam iure patronatus ad extraneos heredes trāſeunt, vt C. de in ius vo. l. 2. [1] videtur ergo ꝙ ſi patronus cōferat eccleſiæ vel extraneo iuſpatronatus, ꝙ amodo non poteſt conuenire dilapidantes eccleſiā, vel etiā petere alimēta. arg. ad hoc extra de teſtib. ſignificauit. Probabilius videtur ꝙ tali iuri quod eſt ad vtilitatem & fauorē inductum eccleſiæ, non poſsit patronus renuntiare. vnde licet filij abſtineant ab hereditate: non ideo perdiderunt iuſpatronatus, vt ff. de iurepa. filij. nec enim generali renūtiatione remittitur dolus, vt ff. de libe. lega. Aurelius. Ego credo ꝙ tali iuri poſsit renuntiari, cum donari poſsit, vt extra ea. ex inſinuatione. Ioan. Sed ibi conceſſa fuit adminiſtratio, non iuſpatronatus. ĩ. ea. nemini.

e Si plures.] ¶ Auferri.] Hic dicitur ꝙ epiſcopus propter diſcordiam patronorū debet claudere eccleſiā, vt extra ea. c. 1. & 2. Alibi dicitur ꝙ ſua auctoritate cōfert ſi patroni nō cōcordant vſq; ad 4. menſes, vt extra eo. qm̄ in quibuſdā. alibi vſque ad ſex mēſes, ut extra eo. tit. eā te. Diſtinguas ergo quia aut diſcordia eſt inter ep̄m & patronū: aut inter ipſos patronos. Si inter ep̄m & patronū, tunc epiſcopus ponet œconomū in eccleſia quouſque ſit terminatū negotiū, ut extra de of. or. cū uos. Sed ſi ĩter patronos eſt diſcordia, aut eſt ſuper electione facta ab eis: aut ſuper ipſo iurepatronatus. Si in electione diſſentiunt [2], tunc ſi poteſt fieri ſine ſcādalo, præferat epiſcopus illum qui maioribus iuuatur meritis, ut extra eod. quoniā in quibuſdā. Sed ſi pares ſunt, gratiā poteſt facere cui motæ controuerſiæ, ut extra eo. ti. eam te. &c. cum propter. Si autē epiſcopus hoc ſine ſcandalo facere non poteſt, tunc claudet eccleſiam, ut hic dicitur, & extra eo. tit. cap. 1. & 2.

f ¶ Communi.] Ergo nō ſtatur hic iudicio maioris partis, ut extra eo. quoniā. ſic extra de reſcr. paſtoralis. ſimiliter videt̄ ꝙ ĩ delegatis à principe nō ſtat̄ ſn̄iæ maioris partis, ut C. de ap. in offerēdis. & l. iubem⁹. ſimiliter ĩ diſcordia creditorū, ut C. q̄ bo. ce. poſ. l. ul. ſimiliter in cauſa liberali, ut C. de cōi ſer. ma. l. 2. §. hic ualet. ſimiliter ĩ omni re cōi, ut ff. cōmu. diui. Sabin⁹. & hodie in electione ep̄i, ut extra de ele. q̄a propter [3]. Sed q̄ritur ſi duo ſunt patroni, & un⁹ reliq̄t plures filios, & alter unicū, an iſte unus par ius habeat cū illis plurib⁹? Videt̄ ꝙ ſic, cū ex pluralitate ſucceſſorū nō debeat uariari obligatio, ut ff. de uer. obl. l. 2. unde oēs illi debēt reputari ꝑ uno, cū in loco uni⁹ ſuccedāt, ut ff. de cō. & demō. cui fūdus queadmodū ſi plures ſunt mō canonici in eccleſia q̄ prius fuerunt: nō plus iuris habēt modo multi q̄ prius habuerūt pauci. Sed ꝯ: q̄libet iſtorū eſt patronus ĩſolidū, ergo iſti plures plus habēt iuris quàm ille unus. & hoc probatur. ff. de bo. lib. ſi libertus. Itē ſecundū hoc nō plus iuris haberet cui conceſſa eſt poteſtas eligēdi, q̄ prius ꝑ ſe habuit: quod falſum uidet̄, ut extra de elec. ne pro defectu. & c. quia pp. & ff. de aſsig. lib. l. 1. in fi. Dic ꝙ ſunt omnes æqualiter patroni, quia ius eſt indiuiſibile, ut extra eo. c. 1. forte hoc uerum eſt, cum hereditas eſt diuiſa. Vide cap. 2. de iure patro. in clement.

VT ERGO. Hæc eſt 4. pars q. in qua probat per 4. c. ꝙ laici non

Præſentatus eſt admittendus.

[1] Iſtam glo. ſequitur & tenet Bal. in d. l. 2. & gl. in l. ſi operarū iudicio. ff. de ope. lib. & in cle. ſi. de iu. patro. & plene per Pau. de Leaza. in ſua quæſtione incipien. patronus eccleſiæ. per Bald. in c. 1. §. decedēti. qui feu. dare poſ. & vide q̄ ipſe not. in l. 1. C. de bon. libe. adde Frideri. in conſ. 111. & Card. conſ. 132.

Patronis diſcordātibus quid faciendum eſt.

[2] Ad huius declarationē repete quod dixi 31. diſt. Nicæna in fi,

nõ possunt dare decimas, vel ecclesias sine volũtate epi. Io. de Fã.

Nuentum.] CASVS. Dictũ fuit in concil. Cabiloñ. quidam laici sine consensu epi, propria auctoritate ecclesias dabãt presbyteris, vel auferebant: & ideo statutum fuit in eodem cõcilio, vt nullus det ecclesiam presbytero sine consensu epi. & postquam ipsam

c *Hieronymi.*] vt s. ea. q. 1. cap. vlti.

Emini.] CASVS. Dicitur in hoc cap. nulli principi vel laico alij licet tradere ecclesiam alicui in proprium vsum: sed alij ecclesiæ potest eam tradere, vel commutare cum alia ecclesia: vendere vero nullo modo licet. & si factum fuerit, irritetur.

stituant sine consensu episcoporum suorum.

Item ex concilio Cabilonensi, 2. c. 42.

¶ Absque episcoporum consensu laici presbyteros de ecclesijs non eijciant. C. XXXVIII.

INuentum est, quòd multi, arbitrij sui temeritate, & (quod est grauius) ducti cupiditate, presbyteris quibuslibet absque consensu episcoporum ecclesias dant, vel auferunt. Vnde oportet, vt canonica regula seruata, nullus absque consensu episcopi sui cuilibet presbytero ecclesiam det: quam si iuste adeptus fuerit, hanc non nisi graui [a] culpa sua, & coram episcopo [b] canonica seueritate amittat.

Sicut ergo auctoritate Hieronymi [c] decimas male possessas à laicis episcopo consentiente licet monachis de manu laicorum recipere, & eas perpetua stabilitate tenere; sic & ecclesias à laicis male detentas cum consensu episcoporum licet monachis ad ordinandum accipere, & eis in perpetuum prouidere. Vnde Vrbanus Papa II.

¶ Sine voluntate episcoporum decimas, vel ecclesias à laicis monachi non suscipiant. C. XXXIX.

DEcimas, & ecclesias à laicis monachi non suscipiant absque consensu & voluntate episcoporum. Quòd si aliter præsumptum fuerit, canonicæ vltioni subiaceant.

Item ex decreto Siluestri † Papæ.

¶ Nulli liceat in ius suum monasterium conuertere, alij tamen ad ordinandum tradere illud valet. C. XL.

NEmini [d] regum, aut cuiquam hominum in proprium † [e] ius liceat monasterium [f] tradere, nisi ad aliud monasterium, vel commutare nisi cum alio monasterio, vel quocumque commercio † vendere [a]. Quod si factum fuerit; non valebit: sed ipsum monasterium in pristinum reformetur statum.

¶ *In capitularibus sic habetur,* Nemini regum, aut cuiquam hominum liceat monasterium tradere, vel commutare, vel quocumque comito uendere.

a ¶ Vendere] *In locis indicatis hæc sequuntur.* Hoc etiam diuina, & Apostolica, atque canonica sub anathematis pœna sanxit auctoritas.

Item ex † decreto Bonifacij.

¶ Episcopi, & fratrum consilio monasterium ad meliorandum alij supponere nullus prohibeatur. C. XLI.

5 SI quis vult monasterium suũ ad meliorandum [g] in alium locum ponere; fiat cum consilio episcopi, & fratrum suorum: & dimittat presbyterum in priori loco ad ministeria ecclesiæ.

Item ex concilio Moguntinensi.

Publicæ pœnitentiæ subijciantur, qui circumueniendo aliquos tondere præsumunt. C. XLII.

6 COnstituit [h] sane sacer iste conuentus, vt episcopi, siue abbates, qui non in fructum animarũ sed in auaritiam, & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines circumueniendo totonderunt, & res eorum tali persuasione surripuerunt; pœnitentiæ canonicæ, vt pote turpis lucri sectatores, subiaceant. Hi vero, qui illecti comam deposuerunt

Burc. l. 3. c. 112. Iuo p. 3. c. 88. Pann. l. 2. c. 46. Burch l. 8. c. 86. Iuo p. 7. c. 149. Ansl. l. 5. c. 8. Poly. l. 3. tit. 12. s. ead. q. 1. c. vlt. Li. 5. capit. c. 44. & in legib. Longob. lib. 3. tit. de epis, & clericis le. 44. † al. Siluerij In capitul. l. 5. c. 233. Polyc l. 3. tit. 12. Burc. l. 3. c. 23. Iuo p. 3. c. 28. Ansl. l. 5. c. 90. † al. ex eodem Ansl. l. 5. c. 71. Burc. l. 3. c. 40. Et simile, c. 42. ex conc. Mediomatricis, itemq; Iuo par. 3. c. 46. Poly. l. 3. tit. 12. Buch l. 3. c. 26. Iuo par. 3 c. 31. In Cabiloñ. 2. c. 7. 20. q. 3. constituit. In cap. l. 5 c. 82. Burc. l. 3. c. 111. Pann l. 2. c. 47. Iuo p. 3. c. 87. Burc l. 8 c 93. Iuo p. 7 c. 101.

in proprium ius, id est, in proprium vsum, id est, vt eo vtatur tamquã de re propria, vel vt ibi fiat commune habitaculum. Et dicit Ben. quòd hoc cap. loquitur de laicis, qui priuilegio Papę ecclesias possidebãt: sed postea propter mala, quæ inde oriebantur, est immutatum, vt s. ea. quoniam. quidam tamen intelligunt capit. de iurepatronatus, & non de ipsa ecclesia.

d ¶ *Nemini.*] quidam sic ponunt casum: Nulli licet dare iuspatronatus priuatæ personę, vel etiam commutare cum priuata persona: sed dari potest pro monasterio, vel commutari cum monasterio: vendi autem nulli potest. pro istorum casu facit quod legitur extra eo. tit. de iure. Sed eis obstat extra ea. ex insinuatione, in princ. Sed potest dici, q ibi vnus alij cessit administrationem solidam. nõ enim dedit iuspatronatus, cum prius fuisset patronus. H. autem intelligit de ipsa ecclesia quod nullus potest dare ecclesiam priuato, vt inde faciat habitaculum, vt 19. q. 3. quæ semel. De permutatione ecclesiæ planum est, q non potest ecclesia permutari, nisi cum alia ecclesia, vt extra de rerum permu. ad quæstiones. Satis credo quòd siue sit ecclesia, siue iuspatronatus, bene potest concedi monasterio: dumtamen habeatur consensus episcopi, vt extra eo. consulationibus. in fin. & cap. nullus. similiter & ecclesiæ sæculari, vt extra de restit. spo. cum venisset. Ioan. Ego credo quòd iuspatronatus possit concedi sine episcopo [a], vt extra ea. illud B. Facit c. 1. de iure patro. lib. 6.

Ecclesia cũ ecclesia permutari pôt.

a Idem not. s. ea. q. 3. in sum. & ibi tenet hic Ioan. de Fan.

ipsam iuste fuerit adeptus: non nisi graui culpa interueniente coram episcopo ordine iudiciario probata, eam perdat.

a ¶ *Nisi graui.*] non est ergo quis pro qualibet culpa deponẽdus, vt 68. dist. c. 1. Item arg. q nullus debet priuari suo beneficio sine culpa sua, vt 56. d. st. latis peruersum. & extra de constit. cognoscẽtes. Arg. contra extra de cleri. ægro. c. vlti. Sed illud propter scandalum, pro quo multa omittuntur, vt dist. 50. vt cõstitueretur. extra de no oper. nun. cum ex iniuncto.

b ¶ *Coram episcopo.*] ergo solus eps potest cognoscere de crimine vbi agitur de priuatione beneficij siue ad aliam pœnam: dummodo non agatur ad depositionẽ ordinis, vt notaui 15. q. 7. in summa. licet autem non remoueatur aliquis ab administratione nisi pro graui culpa: tñ regulares prælati pro leui culpa remouentur, vt extra de simo. per tuas. in fi. & s. ea. q. 1. c. vlti.

SICVT ERGO. CASVS. Iste s. respicit illud c. quod est s. ea. q. 1. quoniam quidquid. & concludit Grat. ex eo, dicens q sicut monachis licet decimas de manu laicorum cum epi cõsensu recipere: ita & ecclesias. Sequens cap. planum est.

e ¶ *In proprium*] id est, priuatum.

f ¶ *Monasterium*] id est, ecclesiam.

g ¶ *SI quis. Ad meliorandum.*] Hæc est vna de tribus causis propter quas transferuntur ecclesiæ de loco ad locum, vt de cõsec. dist. 1. tribus s. 7. q. 1. temporis. & est contra regulam illam 19. q. 3. quæ semel & perdit prior ecclesia priuilegium suum, vt supra ead. & hoc diximus.

COnstituit.] CASVS. Quidam episcopi, vel abbates res vel hereditatem quorumdam cupientes, eos allexerunt intantũ, vt habitum monasticum induerent. Vnde quæsitum fuit in concilio Mogũtinen. quid esset de hoc faciendum. Et respondet vt episcopi vel abbates sicut turpis lucri sectatores canonicæ pœnitentiæ subiaceant: illecti vero in monasterio perseuerent: res vero ipsorum heredibus reddantur.

h ¶ *Constituit.*] hoc cap. legitur 20. q. 3. constituit.

Congregatio.] Casvs. Tria dicuntur in hoc cap. Primum est, congregatio monachorum eligat sibi abbatẽ defuncto antecessore, uel deposito pp delictum, uel causa al qua recedente. Secundum est, ut abbatem in prælatura non retineat eps uiolenter, si recedere uoluerit iusta de causa. Tertium est, ut eps uel abbas nõ faciat aliquem abbatẽ uel monachum de propinquis uel amicis, nisi de fratrum processerit uoluntate vt ĩ.ea. qui bona. Sed à voto qđ verbis exprimitur siue cum solennitate, siue sine ea, non licet recedere sine mortali peccato ẽm omnes, vt extra qui clerici vel vouen rursus. licet Alexander videatur dicere, quòd post votum simplex potest contrahi matrimonium, vt extra qui cler. vel vo. veniens. Sed illud intelligas de compa-

a ¶Congregatio.] infra 18.q.2. abbas. & cap. abbatem.

b ¶Retinere.] si vult ꝑpter humilitatem renuntiare, vt 18.q.2. abbas. Nã admonere potest eum vt non renuntiet, sed non inuitum tenere licet, vt extra de renun. cap. litteras.

c ¶Propinquis.] s̃. dist. 89. decenter. 10.

runt, in eo, quod cœperunt, perseuerare cogantur: res vero eorum heredibus reddantur.

¶ Caput hoc à Burchardo etiam & Iuone recitatur ex Moguntino, & multo plenius, eodemq; plane modo quo nunc legitur in Cabilon 2.c.7.

Item ex concilio †Toletano.

†al. ex eodem] id est Moguntino

¶ Sine uoluntate fratrum aliquem de suis propinquis abbas sibi substituere non ualet. C. XLIII.

Burch l 8.c.86. Iuo p.7.c.104.

Congregatio a debet sibi eligere abbatem post abbatis sui mortem, vel eo viuente, si ipse discesserit, vel peccauerit. Episcopus enim non debet abbatem violenter retinere b in loco suo. Ipse autem non potest aliquem ordinare de suis propinquis c vel amicis sine voluntate fratrum.

CAVSA XVII.

Quidam presbyter infirmitate grauatus se fieri velle monachum dixit: ecclesiam, & beneficium in manu aduocati † renuntiauit. Postquam conualuit, mox se futurum monachum negauit, & ecclesiam, & beneficium reposcit.

1 Hic primum quæritur, vtrũ reus voti teneatur, an liceat ei à proposito sui cordis discedere.

2 Secundo, an ecclesia, & beneficium ei reddenda sint, quæ prius libera voluntate refutauit.

3 Tertio, si contigisset eum se, & sua monasterio tradidisse, an licentia abbatis liceret ei ad propria † redire.

†al. priora.

4 Quarto, si sine licentia abbatis retro abierit, an sua sibi ab abbate reddenda sint.

Quidam presbyteri.] Casvs. Supra in decimasexta causa tractatũ est de ijs q in voto perseuerant. Nunc de his agit Gratianus, qui à voto recedere volunt: sed vt hoc competentius agat, proponit thema: & ĩde quattuor elicit quæstiones.

Quòd à voto.] Hæc quæstio diuiditur in duas partes: in prima quarum probat per quattuor c. ꝙ talis est voti reus, qđ tñ falsum est. In v. dat solutionem. Secundã ibi, Gonsaldus. Ioan. de Fan.

Casvs. Hic intitulatur prima quæstio, qua quærit, an liceat ei pænitere, qui infirmitate grauatus se velle fieri monachum dixit. Et rñdetur, si professionem non fecit, sed quod corde conceperit, simpliciter ore pronuntiauit, non cogitur quoad ecclesiam in voto permanere, vt ĩ.ea. §. si ergo. in fin. quoad Deum tñ peccat: vnde teneẽ facere pænitentiam de fide mentita, vt 27.q.1. viduas, ante medium. Et procedit Gratia. hoc ordine. Primo probat ꝙ à voto ei recedere non licet. Postea respondet allegatis distinguendo, ĩ.ead.§. si ergo.

QVÆSTIO PRIMA.

Quòd à voto d discedere non liceat, multis auctoritatibus probatur. Ait enim propheta [Vouete, & reddite Domino Deo vestro.]

ps. 75.

Item Augustinus.

¶ Quæ Deo uouentur, necessario reddantur. C. I.

Svnt quædam, quæ etiam non vouentes debemus e: quædam etiam f, quæ nisi vouerimus, non debemus: sed postquam ea Deo promittimus g, necessario h reddere constringimur i.

¶ Huius capituli ipsa omnino verba non sunt inuenta apud B. Augustinum, sed fere eadem habentur apud Cassiodorum in ps 75. ad vers. vouete. quem citat glossa ordinaria ad eum locum.

Item Hieronymus †.

† Aug. de bono uiduitatis, c. 9. & glossa ordin. ad c. 5. 1. Timot. s̃ dist. 27. vouentibus. ĩ. 27. q. 1. nuptiarum. Senten. 4. di. 38.

¶ De eodem. C. II.

Vouentibus virginitatem non solum nubere, sed etiam velle, damnabile est.

Item Gregorius in regesto, lib. 1. epist. 33. ad Venantium.

d ¶A voto.] hæc q̃ritur an liceat alicui discedere à voto. Et in hac q̃stione magister distinguit, ꝙ aliud est votũ conceptũ corde, ore simpliciter ꝓnuntiare: & aliud est obligatione aliqua se obnoxiũ facere. sed in quocumq; istorũ modorũ quis voueat, non liceat ei recedere a voto quoad Deũ: sed quoad ecclesiã licet à primo voto ei recedere: sed nõ à ẽo. Sed mirum vr̃, cum hoc sit peccatũ quòad Deum; quare ecclesia illud tolerat: cum hoc sit laqueũ inijcere talibus, & decipere animas eorum, quod non est faciendum, vt 27. q.1. de viduis. cum dominus ipse noluit facere differentiam inter iuramentum & simplicem loquelã, vt 22.q.5. iuramẽti. Potest melius distingui inter deliberationem & volũtatem & votum. Si qs recedit a deliberatione r, non peccat mortaliter. Si quis autem recedat à proposito quod firme fixerat in animo suo, peccat: sed venialiter ẽm quosdam, vt extra de voto & vo. redẽp. litteraturã. secundum Hug. vero peccat talis mortaliter: ac si verbis vouisset, paratiua permissione. Ioan.

Votum deferere vtrum sit ꝓmissum.

r Hæc versãtur ĩ animo, cum s. qs secũ reuoluit, & fluctuat. Lau. Vnde deliberare est pmeditari, cogitare, ẽm Pa.

Svnt quædam.] Casvs. Dicit Augustin. in hoc capitu. ꝙ quædam sunt, quæ etiã sine voto facere debemus, vt facere eleemosynam, & diligere Deũ & proximum. Alia sunt ad quæ non tenemur, vt seruare continentiam, & ire vltra mare: quæ postquam vouerimus, necessario ad ea constringimur. Sequens cap. patet.

e ¶Debemus.] vt ad fidem seruandam, & generaliter ad omnia illa sine quibus homo saluari non potest, de quibus habetur de pæn. distin. 2 charitas.

f ¶Quædam etiam.] vt continentiam, vt 32.q.1. integritas.

g ¶Promittimus.] Ar. ꝙ ex nuda promissione quis tenetur, vt 12. q.2. scimus. & q.2. quicumque suffragio. 27 q.1.c.2.

h ¶Necessario.] nisi tale sit illud quod pendeat de alieno arbitrio, vt si vnus coniugatus promittat continentiam, non tenet, vt 27. q.2. si tu. Item votum aliquod abstinentiæ nõ potest facere uxor sine uiro. 33.q.4. manifestũ. nec monachus sine abbate. 20.q.4. monacho. Item nec filius impubes sine uoluntate patris z. 20.q.2. cap. 1. & 2. nec seruus sine uoluntate dñi, ut 54. dist. ex antiquis.

i ¶Constringimur.] nisi fortius uinculũ superueniat. 27. dist. si uir.

Ananias.

ANanias.] CASVS. Greg. in hoc c. reprehendit, quẽdam monachum, qui dimiserat habitum monachalem, & ostendit, ꝙ reus erit in diuino iudicio: & hoc probat exemplo Ananiæ, qui ad preces Petri extinctus est, qa nummos quos Deo dederat, postea subtraxerit. Multo magis puniri debet qui non nummos, sed seipsum abstulit Deo.

non cogitur habitũ suscipere; quia nec abbati se tradidit, nec professionẽ fecit, qđ corde cõceperat, ore simpliciter enũciauit. si aũt professionẽ fecisset, reus voti haberetur. Et ad hoc inducit c. seq.
g ¶ *Pronuntiat.*] ergo obligatur quis ex solo proposito cordis [2], quod Hugo concedit.

[2] Idẽ tenet Ale. de Imo. in l. bonorũ. C. q admit. ad bo. pos. possunt.

¶ Dignus est supplicio, qui seipsum Deo subtrahit à voto resiliens. C. III.

Act. 5.

ANanias [a] pecunias Deo vouerat, quas post diabolica victus persuasione subtraxit. Sed qua morte multatus est, scis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos, quos dederat, nummos Deo abstulit; considera, quanto periculo in diuino iudicio dignus eris; qui nõ nummos, sed temetipsum [b] Deo omnipotenti (cui te sub monachali habitu deuoueras) subtraxisti.

Sẽsus sũmatim redditus.

Idem super Ezechielem, lib. 1. homil. 3.

¶ Ante Dei oculos cadunt, qui bona, quæ concipiunt, agere recusant. C. IIII.

QVi bona agunt [c], si meliora [d] agere deliberant [e], & post deliberata non faciunt; licet in bonis prioribus perseuerent, in cõspectu tamen Dei ceciderunt [f] ex deliberatione. *Item paulo superius.* ¶ Sunt qui cuncta relinquere, & Dei seruitio se subdere, & fræno castitatis se restringere deliberant: sed cum post castitatem alios cecidisse conspiciunt, se retrahendo, meritum perdunt.

Si ergo post votum quisque necessario cogitur soluere, quod vouit; si voventibus non solum nubere, sed etiam velle, damnabile est: patet, quòd sacerdos iste ad executionem sui voti cogendus est; & nõ solum non fieri: sed etiam velle monachum non fieri, sibi damnabile est. Quòd vero inter vouentes iste computandus sit, patet ex verbis Augustini dicentis [Dixi cõfitebor, &c.] Magna pietas Dei est, vt ad solam promissionem peccata dimittat. Nondum enim pronuntiat [g] ore: & tamen Deus iam audit in corde. Votum enim pro opere reputatur.] Sicut ergo propheta inter vouentes reputatur, quia dixit, Ego confitebor; sic iste inter eosdem computandus est, quia dixit, fiam monachus. His ita respondetur. Aliud est, propositum corde concipere, & etiam ore enuntiare; aliud est, subsequenti obligatione se reum voti facere. Quia [α] ergo iste propositum sui cordis ore simpliciter enuntiauit, non autem monasterio, aut abbati se tradidit, nec promissionem scripsit; nequaquam reus voti habetur.

Sent. 4. dist. 17. Aug. Cassiodorus, & glossa ordin. in psal. 31. j. de pœñia dist. 1. c. 5.

Vnde Alexander Papa secundus ait.

[α] ¶ Quia ergo.] *In plerisque vetustis exemplaribus hic est initium quæstionis secundæ.*

QVÆSTIO SECVNDA.

¶ Non cogitur aliquis in monasterio manere, nisi professionem fecerit in manu abbatis. C. I.

Iuo p. 6. c. 428. & copiosius.

Pann. l. 3. c. 183.

GOnsaldus [h] presbyter quondam in infirmitate feruore passionis pressus, monachum se fieri promisit: non tamen monasterio, aut abbati se tradidit, nec promissionem scripsit: sed beneficium ecclesiæ in manu aduocati [i] refutauit [k]. At postquam conualuit, mox se monachum negauit fieri. Quapropter quia & beati Benedicti regula, & præcipue Patris, & prædecessoris nostri sancti Gregorij Papæ canonica institutio interdicit monachum ante vnius anni [l] probationem effici; iudicamus ...

GOnsaldus.] Hæc est secũda pars primæ qõ. in qua probat G., scilicet ꝙ nisi sæculo renuntiet, põt iterum redire ad statũ pristinum moribus emendatus. Ioan. de Fan.

CASVS. In hoc c. terminatur prima qõ, & intitulatur secunda, scilicet an iste possit repetere beneficium cui renuntiauit. & dicendum est, ꝙ sic; qa non renuntiauit vt debuit, & i passione corporis & alienatione mentis renuntiauit. Est ergo casus hui[us] c. Gonsaldus presbyter feruore passionis oppssus se futurũ monachũ promisit; non tamẽ monasterio, vel abbati se tradidit, nec professionem fecit: sed ecclesiã i manu patroni renũtiauit. sed postquã conualuit, nolebat monachus esse, & ecclesiam repetebat, quæsitum fuit ab Alexandro, vtrum audiri debeat? Et respondetur, ꝙ sic. vnde ecclesiã suam recipere debet, cũ iuxta Benedictũ & Grego. antequã monachus fiat, debeat esse in probatione per annum.

h ¶ *Gonsaldus*] in hoc cap. terminatur prima quæstio, & intitulatur secunda: an possit quis repetere beneficiũ cui renuntiauit, & dicendũ est, ꝙ sic: quia non renuntiauit prout debuit, & in passione corporis renuntiauit, arg. 22. q. 2. ne quis.

i ¶ *Aduocati.*] arg. est hic ꝙ illicita renuntiatio non præiudicat alicui, vt 6. q. 3. denique. & ff de offi præsi. legatus & C. de defen. ciui. l. vl. arg. contra. extra de renun. quod in dubiis.

[3] Adidẽ extra de reg. sicut tenor. sed hæc ratio non ẽst sufficiens. nam ẽt i iuro epo intrare posset religionẽ 19. q. 2. duæ sũt. ẽ ergo ıõ qa non erat cõpos secundũ Io. de Fan.

[4] Adde de modo probãdi quẽ furiosum p testes vel aliter, vt p Bal. & modernos in l. furiosum C. qui test. facere pos. & per glo in l. si cũ do ẽ. §. si maritus. ff. solu. matri. & ibi Bald. Ang. & Io. de Imol. & p Bal. in l. 1. ff. de bon. poss. fur. in fan. delata. & ĩ l. is q §. fi. ff. de tuto. & cur. da ab his in l. mutũ. & ibi Bal. ff. de acq. hẽ. Bar. in l. si quidẽ. ff. sol. mat. cõ cor. ibi. alle. & per do. de sancto Gem. in cap. 1. § si vero & ibi ẽt tex. de cle ægrotã. li. 6. & c. filij. de hę. re. in 6.

a ¶ *Ananias*] De hoc habes 12. q. 1. dilectissimis.

b ¶ *Temetipsum.*] argu. quòd maior est alienatio personæ, quàm rei, si. 12. q. 1. præcipimus.

QVi bona.] CASVS. Quidam bona facientes proposuerant propriis renũtiare, & Deo seruire: sed cum videbant alios cecidisse, se à proposito retrahebant: qui & si in prioribus bonis perseuerent, in conspectu tamen Dei ceciderunt.

c ¶ *Agunt.*] scilicet matrimonium.

d ¶ *Si meliora.*] id est, continentiam.

e ¶ *Deliberant.*] firmiter proponendo: & tunc secundũ Hug. peccant mortaliter [1], secundum alios venialiter.

f ¶ *Ceciderunt.*] improprie, scilicet ab eo, quod non habent, vt ibi, Cadent à latere tuo mille, &c.

SI ERGO. CASVS. Concludit Gra. ex supradictis, ꝙ sacerdos iste, qui in ægritũdine se futurum monachum vouit, pænitere non potest. & ad hoc probandum inducit auctoritatem August. Postea respondet allegatis, dicens, ꝙ propter tale votum

k ¶ *Refutauit.*] de hoc dixi 6. q. 3. denique. sed si renuntiasset in manu plati sui, teneret renuntiatio, nisi tunc temporis non fuisset compos sui, vt extra de succes. ab intest. cap. 3. [3] sed cui istorum incumbit probatio? vel illi qui dicit quod fuerat cõpos, vel qui dicit, ꝙ non erat compos [4]? arg. ꝙ illi qui dicit, ꝙ compos erat, vt 3. q. 9 indicas. Item quia non est præsumendum de spontanea renuntiatione, vt extra de renun. super hoc. ff. de proba. cũ de indebito. arg. contra extra de succes. ab intest cum dilectus. C. de codicil. l. nec codicillos? Respon. ei qui dicit, incumbit probatio, vt ff. de proba. ei qui dicit. & probatur stultitia per verba proferentis, vt extra de succes. ab intest. cap. cum dilectus. in parte decisa. si enim stulta verba dixit, præsumo quod nõ erat sui compos, vt dicta decre. cum dilectus, & 93. dist. legimus. in prin. Ioan. Sed an sufficiat probare renuntiationem, vel teneatur probare spõtaneam, quæritur? videtur ꝙ ad duo teneatur, scilicet ad renuntiationẽ, & spontaneam arg. prædictorum iurium, in quibus satis hoc innuit. Ber.

l ¶ *Vnius anni.*] alibi datur biennium, vt 19. quæst. 3. monaste.

ritis. alibi triennium, vt j. ea. si quis incognitus. & extra de reg. c. 1. Sed potest breuiter dici, quod ideo diuersa tẽpora statuũtur, ad ostendẽdum, quod sunt arbitraria. Vel dic quod clericus ignotus & laicus notus per biennium probantur: sed clericus notus per annum. si tamen clericus notus per annum statim voluerit conuerti, admittitur, vt extra de reg. ad Apostolicam 1.

se & sua tradidit religioni sine licentia vxoris, & postea repetitur ab vxore, an postea sint ei res suæ restituẽdæ. hic dicitur quod sic. Vel intelligitur de tali liberto, qui est adstrictus alicui curiæ.

f *Intra triennium.*] sed cum iste seruus fecerit furtum sui corporis, quomodo rẽ furtiuam vsucapit triennio, cũ nec spatio lon-gi

1 De hoc ẽt legitur & no. 53. dist. ca. vlti. & ibi dixi, de hoc satis no. Ray. in sũma s. titu. de votis. potest autẽ, &c. Arc.

a *Beneficia*] nũquid clericus qui fuit in probatione per annum, debet repetere beneficia sua, cum clericus non nisi per tres septimanas possit abesse ab ecclesia, vt 7. q. 1. si quis ĩ clero. vel vsque ad sex mẽses, vt extra de cleri. nõ resid. ex tuæ? Sed dic vt notaui 27. q. 2. despõsatam. Ioan. Sed de hoc quid iuris sit, in q̃stionibus notaui. Ber.

Nos nouimus] CASVS. Bonifacius comes promisit se monachum fieri, postea duxit vxorem. vnde quæsiuit ab Augustino vtrũ ratiõe prioris voti vxore non obstante possit continere. Et respondet Aug. quod non: quia vxor innocens q̃ sine fraude nupsit, est impedimẽto.

b *Nauigasti.*] sicut nauigans subiicit se variis periculis, nec proprio motu regitur, sed ventis, sic habens vxorem.

c *Sciens.*] ergo si sciuisset, quod votũ simplex fecerat, peccasset ipsa mortaliter: quod verũ est, sicut & alter qui impediuisset votum illius, vt 32. q. 2. hoc sanctũ. & est simile extra de eo qui dux. in matri. propositum.

ECCE. CASVS. Concludit Grat. ex supradicto c. dicens quod licet iste comes ore pronuntiasset se velle monachum fieri, nõ tamẽ est coactus postea suscipere qđ corde cõcepit. Postea dicit quod iuxta beatum Gre. & Benedictũ annus ĩdulgetur notis ad probationẽ, ignotis vero triẽniũ. & ad hoc inducit sequens cap. & respicit hoc finẽ illius c. Gonsaldus.

Si quis incognitus.] CASVS. Quæsitũ

mus, & auctoritate Apostolica præcipimus, vt præfatus presbyter beneficia [a] & altaria recipiat, habeat, & quiete retineat.

a Beneficia.] *In vetustis exemplaribus, & apud Iuonem (apud quem caput hoc copiosius habetur) legitur,* beneficium: *sed ob glossam non est mutatum.*

Item Augustinus ad Bonifacium comitem, epist. 70.

¶ Vxor post propositum continentiæ ducta dimitti non debet. C. II.

NOs nouimus, nos testes sumus, quòd omnes actus publicos, quibus occupatus eras, relinquere cupiebas, & te in otium sanctum conferre, atque in ea vita viuere, in qua serui Dei monachi viuunt. Cum ergo te esse in hoc proposito gauderemus; nauigasti [b], vxorem que duxisti. Si coniugem non haberes; dicerem tibi, quod & Tubunis diximus, vt sanctitate continentiæ viueres: sed, vt te ad istam vitam non exhorter; impedimento coniunx est: sine cuius consensione continenter tibi non licet viuere: quia & si tu post illa tua verba Tubunensia ducere non debebas; illa tamen nihil eorum sciens [c] innocenter tibi, & simpliciter nupsit.

Iuo p. 7. c. 9. & 10. & p. 8. c. 16.

¶ *Confectum est hoc caput ex verbis B. Augustini in epist. 70. sed in epitomen redactis. Iuo autem integre refert.*

Ecce iste corde concepit se monachum fieri, & ore pronuntiauit se velle in otium sanctum conferre; non tamẽ postea coactus est suscipere quod corde concepit, & ore pronuntiauit. Auctoritas illa Alexandri secuta institutionem beati Gregorij, & beati Benedicti probãdis annum indulget, sed notis: ignotis vero triennium conceditur.

Vnde ex decreto Bonifacij.

Nouell. 5. c. 2. & apud Iulianum antecess. nouella 123. c. 52.

¶ Ante probationem triennij nullus in monasterio suscipiatur. C. III.

SI quis incognitus monasterium ingredi voluerit; ante trienniũ monachi habitus [d] ei non præstetur. Et si intra tres annos aut seruus, aut libertus [β] [e] colonus † quæratur à domino suo; reddatur ei cum omnibus, quæ attulit: fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra [f] triennium non fuerit requisitus; postea quæri non potest, nisi sit tam longe [g], quòd inueniri non possit. Sed [γ] tantum ea, quæ in monasterium adduxit, dominus serui accipiat.

Cap. l. 5. c. 227. Burch. l. 8. c. 20. Iuo p. 7. c. 41. Pann. l. 3. c. 184.

† al. vel colonus

¶ *Caput hoc etiam in Pannormia citatur ex Bonifacio. A Burchardo autem & Iuone, & in plerisque vetustis exemplaribus Gratiani tribuitur concilio Toletano. Sed in nullo eorum, quæ impressa, aut manuscripta habentur, inuentum est. eadem tamen fere sunt in capitularibus, & apud Iulianum antecessorem nouella 123. c. 52.*

β Libertus.] *Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis, & ex locis indicatis: quam lectionẽ habuit etiam auctor glossa. Antea legebatur,* liber.

γ Sed tantum.] *Hęc addita sunt ex locis indicatis.*

QVÆSTIO III.

QVòd autem [h] quæritur, an post traditionem sit ei fas cũ licentia abbatis ad propria † redire, facilè monstratur non posse fieri. Ipsum enim redire criminosum est. Qui autem manifesto facinori desinit obuiare cum potest; consentit. Hic autem non solum non obuiat, sed etiam permittẽdo fautor existit. Non ergo licet abbati dare li-

† al. priora

fuit in concilio Toletano, si aliquis incognitus vult ingredi monasterium, per quot annos debeat esse in probatione. Et respondetur, per tres. sed si seruus, vel liber curiæ adstrictus, vel adscriptus, à domino suo intra triennium quæratur, reddatur ei talis cum omnibus quæ attulit ĩ monasterio, accepto prius iuramẽto de ipunitate personæ. si vero intra triennium non requiratur à domino, postea non audietur dominus, nisi sit tam longe, quòd inueniri non possit.

d *Habitus.*] ergo tẽpore probationis erit in habitu priori, vt 53. dist. legem. & 54. dist. multos. & extra qui cle. vel vo. sup eo. probabilius tamen videtur, quod in habitu monachali debeat esse, cum non aliter possit experiri asperitatem ordinis, nisi induat habitum. & quòd dicit hic, non præstetur, intellige cum effectu, & vt eum non possit reijcere.

Religio in quo habitu probari debet.

e *Aut libertus.*] per istud c. videtur soluta quæstio, si vxoratus

gi tẽporis possit seruus fugitiuus præscribi, vt C. de ser. fugi. l. 1. Respon. in hoc est fauor ecclesiæ. posset tamẽ dici, quod ecclesia debet recompensare damnum domino 14. q. 6. comperimus. consimilis fauor est j. ea. q. 4. questi.

g *Longe.*] ex hoc videtur, quod tantum currat istud trienniũ à tempore scientiæ. Alii dicunt, quod currit à tẽpore probationis [2] vt dixi 54. dist. si seruus.

QVòd autem.] CASVS. Hic ponitur tertia quæstio, qua quæritur an liceat monacho redire ad propria cum abbatis licentia? Et respondetur, quòd non: quia ipse mortaliter peccaret ei licentiam dando, quare abbati non licet licentiam dare, nec ei licetre trorsum abire: qa ex quo se abbati subiecit, sine eius pmissu nihil agere potest, si mente sana hoc fecit.

h *Quòd autem.*] Hic quæritur an monacho recedenti redden-da

da sunt quæ sua fuerunt. & dicendum est, quòd non. 19. q. 3. quia ingredientibus. & ꝟ. proxi. quæst. 6. de lapsis. & in Authen. de monach. §. si vero relinquens. coll. prima. si tamen timetur de eius sæuitia, possunt monachi permittere, vt sua tollat, vt infra eadem. quæst. 4. §. vlti.

a ¶ *In constitutum.*] id est, contra hoc statũ. vel ponitur proprie [1]. incidit enim in pœnam: sed si statim restitueret ecclesiæ, pœnam effugeret. extra de reb. ecc. non alie. si quis presbyterorum. & 12. q. 2. non liceat. §. vlti.

b ¶ *Vel exiguum.*] ergo pro alienatione rei modicæ deponitur aliquis. & sic est arg. contra 12. q. 2. terrulas. & extra de dona. c. 3. Sed intelligas hoc tale exiguum quod tamen vtile est ecclesiæ. Itē in huiusmodi alienationib⁹ valde attendēda est cõsuetudo, & lex municipalis. extra de donat. c. 3. & ff. quod vi aut clã. l. prohibere. §. nõ tantũ.

c ¶ *Honoris.*] ecce pœna alienãtis. 12. quæ. 2. quisquis.

[1] Id est, incidit in aliud constitutum quodcũq; qđ similia prohibet secundũ Lau. & Hu.

Si *centiam alicui retro abeundi: nec illi licet vtique retrorsum abire: quia ex quo semel se abbati subiecit, absque eius permissione nihil agere potest.*

QVÆSTIO IIII.

S I autem sine licentia abbatis de monasterio discesserit, quæritur, vtrum sua sint ei reddenda, an non. Sed possessiones, & res ecclesiæ traditas quolibet modo alienare nec abbati, nec alicui licet.

V nde Symmachus Papa [*Possessiones, quas vnusquisque, &c.*] *& iterum in synodo Romana 3. c. 6.*

§. 16. q. 1. possessiones.

¶ Honore priuetur, qui de iure ecclesiæ aliquid alienare præsumpsit. C. I.

Ansl. l. 4. c. 30. Poly. l. 6. tit. 15.

QVicumque episcoporum, presbyterorum, diaconorum oblitus Dei, & decreti huius immemor [a] in cõstitutum præsens committẽs prædium [β] ecclesiæ magnum, vel exiguum, vel quidquam de iure ecclesiæ alienare tentauerit; & donator; & alienator, & venditor honoris [c] sui amissione multetur.

α ¶ Immemor.] *In concilio ipso sequitur,* cuius Romanæ ciuitatis sacerdotes volumus religiosis nexibus deuinciri. *Nam, vt* ꝟ. 12 q. 2. *non liceat. dictum est, in ea synodo Romana tantum ecclesia legem Symmachus præscripsit.*

β ¶ Prædium.] *Hoc loco omissis verbis sexti capitis, eorum loco referuntur hęc ex titulis eiusdē concilij: omninoque caput hoc ex verbis illius synodi suo modo collector aptauit.*

ext. de pbendis. c. ratio.

[*Item Gregorius Anthemio subdiacono, lib. 11. epist. 31.*]

PALEA. C. II.

Ansl. l. 5. c. 38. Poly. l. 3. tit. 12.

RAtio nulla permittit, vt proprijs cuiusquam vsibus applicetur †, quod pro communi vtilitate datum esse cognoscitur.

Item Ambrosius lib. 2. de pœnitentia, c. 9.

¶ Qui reuocandum putat, quod ecclesiæ contulit, sacrilegij crimen incurrit. C. III.

SVnt qui opes.] C A S V S. Quidam res quas cum quodam mẽtis impulsu ecclesiæ cõtulerunt, reuocare volebant. Alii erant qui dolebant res suas pauperibus diuisisse. De primis dicitur, quòd donatio nõ fuit eis fructuosa, quia iudicium non habuerunt, & postea sacrilegium in auferendo committunt. De secundis dicitur, q̃ pœnitere nõ debẽt, nec oportet eos agere pœnitentiam, quod esset eis periculosum. Sequens cap. planum est.

d ¶ *Non iudicio perpetuo.*] quasi dicat, non iudicio discretionis: quia illud esset perpetuum. nam nisi sit perpetuũ, nullũ dicitur. de pœnit. dist. 1. diuortium. & ff. de reg. iur. quidquid. & 23. q. 1. paratus. Et est hic arg. q̃ si aliqs emittat votum proprio quodam impulsu animi, q̃ teneatur illud obseruare. Sed si aliqs propter aliorum impulsum vel clamorem aliquod emisit, tunc secus est, vt 22. q. 4. vnusquisque. nam electio facta ad aliorũ impulsum, nõ valet, vt 8. q. 1. licet. & cap. si ergo. similiter nec libertas. ff. qui & à quib. manu. libe. non fi. l. si priuatus.

Votum emittens an semper teneat illud seruare.

SVnt qui opes suas tumultuario mentis impulsu, nõ iudicio [d] perpetuo, vbi ecclesiæ contulerunt, postea reuocandas putauerunt. Quibus nec prima [e] merces rata est, nec secunda [f]: quia nec prima iudicium habuit, & secunda habuit sacrilegium: Sunt, quos pœnituerit opes suas diuisisse pauperibus. Sic eos γ, qui pœnitentiam agunt [g], hoc solum timere oportet, ne ipsius pœnitẽtiæ agant pœnitentiam [h].

γ ¶ Sic eos.] *In originali legitur.* Sed eos qui pœnitentiam agunt, hoc solum pœnitere non debent: ne ipsius, &c. *Sed ob glossam non est emendatum.*

Item Gregorius Sabino subdiacono, lib. 8. epist. 6.

¶ Qui sacris locis derelicta retinere contenderit, sacrilegium committit. C. IIII.

Ansl. l. 12. c. 4. Poly. l. 3. tit. 12.

SAcrilegium [i], & contra leges est, si quis, quod venerabilibus locis relinquitur, prauæ voluntatis studijs, suis tentauerit compendijs retinere.

SI autem sine.] Hæc quæstio diuiditur in septem partes: in quarum prima probat per quattuor ca. q̃ illi q recedunt à monasterio suo, non sunt eis sua reddenda. Secunda ibi, *Sicut antiquitus.* Tertia ibi, *Qui autem.* Quarta ibi, *Verum ne.* Quinta ibi, *Occasione.* Sexta ibi, *Etiam si episcopo.* Septima ibi, *Sed notandum.* Io. de Fant.

C A S V S. Hæc est quarta quæstio, qua quæritur an abbas reddere debeat alicui monacho recedenti ea quæ monasterio dedit. Et respondetur q̃ non. 19. q. 3. quia ingredientibus. & ꝟ. proxi. q. 6. de lapsis. & in Auth. de mona. §. si vero relinquens. quia abbati non licet alienare possessiones & res ecclesiæ traditas, nec etiam alicui alteri licet. si tamen de eius sæuitia timeatur, possunt abbas & monachi permittere vt sua tollat, vt ĩ. ea. §. vlti.

QVicumque.] C A S V S. Quidã episcopi vel alii prælati iniuste alienabant res mobiles & immobiles ecclesiæ suæ: & ideo statutum fuit vt qui talia faciunt, deponantur.

a ¶ *In constitutum.*] id est, contra cõstitutionem talia prohibentē.

e ¶ *Nec prima.*] id est, primum factum est quo debuit mereri mercedem.

f ¶ *Nec secunda.*] scilicet reuocatio.

g ¶ *Agunt.*] id est, pœnitent quòd dederunt.

h ¶ *Pœnitentiam.*] quia pœnitent & dolent q̃ dederunt pauperibus, & de illo dolore siue pœnitentia agant pœnitentiam.

i ¶ *Sacrilegium.*] Quia hic fit mentio de sacrilegio, quid sit sacrilegium videamus. Sacrilegium magistraliter variis modis describitur. Vno modo sic: Sacrilegium est sacræ rei violatio, siue in se siue in alio. & hoc appellatur sacra res: siue sit res ipsa sacra, siue ipsa persona ecclesiastica [2]. Alio modo describitur sic: Sacrilegium est publici iuris trãsgressio. qđ aũt sit ius publicum, habes s. 1. dist. ius publicũ. largius tñ q̃nque dr̃ committere sacrilegium qui disputat de iudicio principis, vel cũ dies solẽnis violatur, vel cum legibus siue canonibus reuerentia non impenditur. Cõmittitur aũt tribus modis sacrilegiũ, vel cum sacrũ de sacro, vel sacrũ de non sacro, vel non sacrum de sacro aufertur, vt ĩ. ea. quisquis.

[2] Sed nũqđ est maius sacrilegiũ, &c. qđ dic vt no. 22. q. 5. c. 3. Sacrilegij definitio. Sacrilegium tripliciter cõmittitur.

Imponitur autem pro sacrilegio quandoq; spiritualis poena, vt si cõmittatur in persona ecclesiastica, quia talis est excommunicatus ipso iure. j. ea. si quis suadente. sed si in re ecclesiæ fit sacrilegium; tunc post trinam admonitionem excõicandus est, vt j. ea. qsquis. §. itẽ si quis domũ. Itẽ imponitur pœna pecuniaria qñque maior, qñque minor, vt j. ead. quisquis. & cap. si quis cõtumax. secundum leges durior poena imponitur pro sacrilegio. ff. ad leg. Iul. pecu. sacrilegii. Sed si quæras cui dãda sit poena q̃ debetur pro sacrilegio; dicas ꝙ si personæ facta est iniuria, ipsi personæ præstanda est, vt extra de sent. exc. parochianos. & c. graue. si rei facta ẽ iniuria; tunc ipsi rei prę standa est, vt j. ead. c. si quis ĩ atrio. extra de simo. de hoc autem.

Sacrilegij pœna.

Omnes ecclesiæ.] Casus. Lucius Papa statuit & decreuit, vt raptores rerũ ecclesiasticarum tanquam sacrilegi sint anathematizandi cum omnibus sibi consentientibus, qui pari poena sunt puniendi. *Cõsentientes*, s. defensione vel cooperatione.

a ¶ *Anathematizam⁹.*] videtur hic ꝙ omnes sacrilegi, & dilapidatores ecclesiarũ sunt ipso iure excommunicati. 11. q. 3. canonica. extra de sent. excom. conquesti. arg. contra j. ea. quisqs. & c. seq. vbi dicitur, ꝙ sunt excommunicandi nisi resipiscãt. Respon. violatores ecclesiarum sunt ipso iure excõmunicati, sed non alii. Vel dic, ꝙ si in cõsecratione vel cum datur res ecclesiæ, fert eṗs sentẽtiã excommunicationis, ꝙ quicumque violentiam fecerit in re tali, sit excõicatus; tunc dicerem ꝙ statim est excõmunicatus sacrilegus, non ratione sacrilegii, sed ratione sententiæ dudũ latæ. 24. q. 1. c. 1. & 2. extra de sent. excõ. à nobis. Vel dic ꝙ refert an Papa hęc verba proferat constituendo, vel sententiando. si proferat ea constituendo, tunc non est excommunicatus qui rapit res ecclesiæ. si autem sententiando profert talia uerba, tunc est excommunicatus. vel dic ꝙ si consuetudo loci habet ꝙ tales sunt excommunicati, tunc ita seruanda est; quia cõsuetudo est optima iuris interpres. extra de verbo. signi. abbate.

Sacrilegi an sint ipso iure excommunicati.

b ¶ *Consentiunt.*] cooperando, vt extra de sent. exc. nuper. Sed pone ꝙ aliquis percussit clericum, & ego ratũ habeo, numquid sum excõmunicatus? videt̃ ꝙ sic: quia non solum in contractibus, sed etiam in maleficiis ratihabitio mandato comparatur, vt extra de rest. spo. cũ ad sedẽ. in fi. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. sed & si cũ quis. nã non solum de cõsilio, sed etiam de voluntate aliqs tenetur. 1. q. 4. quia ṗsulatus. immo q̃ põt resistere & nõ resistit, excõmunicatus est, vt extra de sen. excom. quantæ. Respon. si noĩe meo qs percutiat alium, ibi ratihabitio mandato cõparatur. aliàs non. ff. de neg. gest. si pupilli. §. item quæritur. extra de sen. exc. mulieres.

Clerici percussionẽ ratificans, an sit excommunicatus.

Ratihabitio quando comparetur mandato.

Sicut antiquitus.] Hæc est 2. pars q. in qua probat magister per xx. cap. ꝙ sacrilegiũ cõmittitur pluribus modis. Io. de Fan.

Casus. In hoc ca. statuit Nicolaus Papa (sicut antiquitus à sanctis patribus fuerat cõstitutũ) vt maior ecclesia in circuitu habeat xl. passus, aliæ vero minores ecclesiæ xxx. intra qđ spatiũ si qs violẽtiã fecerit, aut ṗsonã hominis vel bona eius inde extraxerit, excommunicetur donec satisfaciat, nisi fuerit publicus latro: cuius persona vel res inde subtrahitur sine pœna canonis. Sequens cap. planum est.

c ¶ *Passus.*] passus (vt ait Isidor.) est mensura quinque pedum. Pes est spatium 15. digitorum 1. istud tamen non tenet in capellis quæ sunt intra ambitum castellorũ, vbi ṗṗ loci angustiã non potest istud obseruari, vt j. ca. quisquis. & ca. questi.

d ¶ *Nisi publicus.*] & nocturnus depopulator agrorum. hi soli excipiuntur secundum ius canonicum: licet leges plures personas excipiant, vt extra de immu. ecc. inter. leges enim excipiunt homicidas, adulteros, raptores virginum, sed secundum canones raptores virginum tuti sunt in ecclesia, vt 36. q. 1. de rapto.

e Si quis in atrio.] ¶ *Altario.*] Hic habes, ꝙ pecunia restituitur illi loco in cuius ignominiã data est. 2. 27. q. 1. si quis rapuerit. & extra de simo. de hoc. & Inno. dicet ꝙ eũ pœna duplici reddetur, vt extra de simo. audiuimus. & in auth. de san. epis. §. sed neque. & ff. de calum. l. & generaliter. §. illud. ar. contra. de simo. veniens. Sed illud est dispensatio.

Miror.] Casus. Quidã noĩe Bonifacius hominẽ quemdam forte seruũ fugitiuũ violenter de ecclesia extraxit, de quo Aug. eũ grauiter reprehendit, & ostendit ꝙ hoc facere nõ debuit, quia si terrenus amicus pro illo fugitiuo intercessisset, pro eo veniam meruisset, multo magis Deo debuit obedire. & si de potestate sua præsumit, respiciat Nabuchodonosor regem, qui propter superbiã in bouẽ est ex homine commutatus, & à suo regno expulsus. Præcipit ergo sibi vt hominẽ quẽ violenter de eccl. rapuit, ad eamdẽ ecclesiam reuocet, & donec ecclesiæ satisfaciat, & pæniteat, prohibet Aug. ne oblationes suæ domus suscipiantur à clericis, & Bonifacio communionem interdixit. Et hæc verba sic expone, *Tuus*, scilicet seruus tuo amico, id est, apud tuũ amicum forte, scilicet permanere. ordinato, id est, statuto, & præfixo.

f ¶ *Aries.*] id est, impetus diabolicæ suggestionis, ad similitudinem arietis instrumenti, quo frangitur murus.

g ¶ *Intenditur.*] id est, exauditur.

h ¶ *In bouem.*] id est, in bouinam mentem, vt 23. q. 4. Nabuchodonosor.

Item Lucius episcopus ad Galliæ & Hispaniæ episcopos, epist. 1. c. 6.

¶ Sacrilegi iudicantur, qui ecclesiæ facultates alienant. C. V.

Omnes ecclesiæ raptores, atque suarum facultatum alienatores à liminibus sanctæ matris ecclesiæ anathematizamus † [a], Apostolica auctoritate pellimus, & damnamus, atque sacrilegos esse iudicamus: & non solum eos, sed omnes consentientes eis; quia non solum qui faciunt, rei iudicantur; sed etiam qui consentiunt [b] facientibus. Par enim pœna & agentes & consentientes comprehendit.

Ansl. l. 12. c. 4. Burc. l. 11. c. 19. Iuo p. 3. c. 140. & p. 14. c. 89. Ro. 1.

Item Nicolaus Papa omnibus episcopis.

¶ Excommunicetur, qui confinia ecclesiæ frangere tentauerit. C. VI.

Inter decreta Nic. in codice Ormanetti. Ansl. l. 5. c. 74. Iuo p. 3. c. 164. Pann. l. 2. c. 81.

2 Sicut antiquitus à sanctis patribus statutũ est, statuimus, vt maior ecclesia per circuitum xl. † passus [c] habeat; capellæ vero, uel minores ecclesiæ triginta. Qui autem confinia earum † confringere tentauerit, aut personam hominis, uel bona eius inde subtraxerit; nisi publicus [d] latro fuerit, quousque emẽdet, & quod rapuerit reddat, excommunicetur.

† *al. eorum*

Item ex concilio Triburiensi.

¶ Soluatur altario, quod pro emunitate emendatur ecclesiæ. C. VII.

j Si quis in atrio ecclesiæ pugnam committit, aut homicidium facit; quidquid pro emunitate [a] violata emendãdum est, altario [e] soluatur, cuiuscumque fuerit ecclesia illa.

Burc. l. 3. c. 196. Iuo p. 3. c. 113.

a ¶ Emunitate.] *Sic etiam apud Burchardum. Iuo habet*, pro immunitate violata. *In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus legitur*, pro emunitate ecclesiæ violatæ. *Summa autem huius capitis fere habetur in Triburiensi, quod extat, c. 4. & 6.*

Item Augustinus ad Bonifacium epist. 187.

¶ Non licet alicui hominem de ecclesia rapere. C. VIII.

Miror, quomodo tam subito fidei murum aries [f] ruperit inimici. Noui enim qua religione semper sis ecclesiam Dei veneratus. Quo instigante facere ausus es? hominem de ecclesia rapuisti? Tuus si de tuo amico forte præsumeret fugitiuus; posset proculdubio intercessoris causa veniam promereri. Ergo si amicus intẽditur [g]; cur Deus offenditur? Sed si de potestate præsumitur; Nabuchodonosor regem intende; qui causa superbiæ in bouem [h] est ex homine commutatus [a]. Non vt confundam te, hæc scribo: sed vt filium charissi-

Iuo p. 3. c. 122. 1. Cor. 4.

a ¶ *Oblatio.*] hoc est in detestationem criminis ipsius, ꝙ non solũ ipse, sed etiam familia eius prohibetur à sacramentis. sic 90. dist. oblationes. & 12. q. 2. de viro. & extra de spon. non est vobis. Io.

R *Eum.*] CASVS. Statutum est in hoc cap. vt prælatus defendat reum ad ecclesiam fugientem à pœna corporali: tamen est iniustum, vel hæreticũ, vt 22. dist. oẽs. ad quid enim impetraret ecclesia ei vitam si pro eodem crimine postea decapitaretur? Dicas ergo ꝙ hoc est priuilegium ecclesiæ, ꝙ talis amodo nec vitã nec membrũ perdat: sed ꝙ aliàs pecuniariter satisfaciat. Vel si hoc nõ põt, seruiat ei perpetuo quẽ læsit, vt 36. q. 1. de raptoribus.

quod mum moneo. Ecclesiæ igitur illæsum reuoca, quem vt irreligiosissimus rapuisti. Oblatio a vero domus tuæ à clericis ne suscipiatur, indixi † : communionemque tibi interdico: donec peracta pro ausibus, vel errore à me definita tibimet pœnitentia, & tempore ordinato † pro hoc facto corde contrito & humiliato dignum offeras sacrificium Deo.

† al. interdixi

† al. condonato

a ¶ Commutatus.] *Hoc loco ista erant interiecta,* atque à regno suo profugus recedens non ante regnum recepit, quàm conuersus Deum prædicauit, *quæ à multis vetustis absunt, & originali, & Iuone. Sunt autem inter verba Gratiani infra de pœnitentia, dist. 1. c. voluissent.*

Item ex libro capitularium 5. c. 90.

& in adiectis. c. 29. & in conci. Mogunt. 1. c. 39. Burc. l. 3. c. 194. Iuo p. 3. c. 123. Pann. l. 2. c. 75.

Fugientem ad ecclesiam nemo audeat abstrahere. C. IX.

REum ad ecclesiam confugientem nemo abstrahere audeat, neque inde donare a ad pœnam, vel ad mortem b : vt honor Dei, & sanctorum eius conseruetur: sed rectores ecclesiarum pacem, & vitam, ac membra eius obtinere studeant: tamen legitime componat, quod inique fecit.

a ¶ Donare.] *Sic est emendatum (antea enim legebatur,* damnare) *ex capit. Caroli, & concilio Moguntino, & plerisque vetustis Gratiani exemplaribus, & ceteris collectoribus: quamquam apud Burchardum ex concilio apud Theodonis villam, & in Pannormia ex libro capitulorum longe copiosius hoc caput referatur.*

Item Gelasius Victori, Constantino, Martyrio, Felicissimo, Sereno, & Timotheo episcopis.

¶ Ab ecclesiæ arceatur ingressu, qui aliquem de ecclesia violenter rapuerit. C. X.

Polyc. l. 7. tit. 1. Iuo p. 3. c. 120.

FRater, & coepiscopus noster Epiphanius sua nobis relatione suggessit, Benenatum, & Maurum Beneuentanæ municipes ciuitatis in contumeliam religionis acerba nimis, & plectibili contumacia prosiluisse: qui confugientem ad ecclesiæ septa curialem suum ne illic quidem tutum, aut de iniuria sua securum esse siuerunt: ausi irruptione † temerariæ mentis admittere, quod nec potestatibus quidem, vel principibus vnquam licuit perpetrare: vt hominem in sanctuarijs constitutum (captata sacerdotis absentia) reluctantem, reclamantemque violenter abstraherent. Quos, quantum sua nobis suggestione patefecit, merito indignos esse sacra communione iudicauit. Et si reuera tanti facinoris constat admissum; nostra etiam auctoritas in hac parte consentit. Nec enim c iure ad supplicandum debet admitti, qui † admittere sacrilegium non dubitauit. Nullus enim intra limina tantæ venerationi deputata vtrumque sibi licere existimet pro suæ voluntatis arbitrio; vt & humilitatem sibi vendicet, & furorem. Et ideo fratres charissimi supradictos si manifesta reos facit conquestio, ab omnibus d parochiarum vestrarum ecclesijs nostræ præceptionis auctoritate e prohibete: vt non solum hi, qui in iniuriam sanctorum locorum prosiluisse probantur †, merito consequantur pro facti sui qualitate vindictam; verumetiam ceteri à tali præsumptione, vltionis istius timore reuocentur.

† al. irreptione

† al. vbi

† al. pr. obabuntur

Idem Epiphanio episcopo.

F *Rater.*] CASVS. Epiphanius episcopus excõicauit Benenatum & Maurum ciues Beneuentanæ ciuitatis, quia quemdam suũ curialem ad ecclesiam fugientem in absentia sacerdotis de ipsa ecclesia violẽter extraxerãt, quod cũ significatum fuisset Gelasio, excõicationẽ illã confirmauit, & præcepit sex epis vt si illi tres excõicati peruenerint ad suos epatus, interdicãt eis introitũ ecclesiarũ, vt isti⁹ vltionis timore alij à tali præsumptione reuocẽtur. Seq. c. patet.

c ¶ *Nec enim.*] extra de vsur. quia frustra.

d ¶ *Ab omnibus.*] arg. ꝙ sacrilegus ĩ nulla ecclesia tutus erit, cũ in ecclesiam delinquat, vt ĩ. c. prox. ꝙ quidã cõcedunt. Vnde si aliqs furtum vel sacrilegium fecerit in ecclesia, illum nõ debet tueri ecclesia. cũ in ecclesiã deliquerit, vt ĩ. c. proxi. tñ decre. extra de immu. eccle. inter. tantum duas personas excipit.

e ¶ *Auctoritate.*] sed quid operatur hic auctoritas vel confirmatio Papæ, cum illud p se facere potuerint? Respon. confirmatio tria operatur, præstat em ip si facto maiorẽ auctoritatem, vt 11. dist. qs nesciat. Itẽ si quid est inualidum, supplet eius defectum confirmatio, vt extra de transac. c. 1. Item ꝙ sine eius licentia non potest retractari illud qđ ipse confirmauit. extra de confir. vti. vel inuti. c. 2. Io.

Confirmatio Papæ tria operatur.

¶ Ecclesiarum non est dignus ingressu, qui eas violat. C. XI.

Iuo p. 3. c. 119.

AD episcopos ceteros direximus iussionem, vt eos, qui ecclesias violasse perhibentur, accessu earum iudicent esse indignos.

Item Pius Papa, epist. 2. Italicis

¶ Qui ecclesiam Dei vastat, & eius sacerdotem insequitur, sacrilegus iudicatur. C. XII.

Poly. l. 6. tit. 15. Ans. l. 5. c. 30. Burc. l. 11. c. 29. Iuo p. 5. c. 243. & p. 13. c. 39.

SIcut qui ecclesiam Dei vastat, & eius prædia, & donaria expoliat, & inuadit, fit sacrilegus; sic & ille, qui eius sacerdotes insequitur, sacrilegij reus existit, & sacrilegus iudicatur. *& infra.* ¶ Non ergo grauius f peccatum est fornicatio, quàm sacrilegium. Et sicut ma-

S *Icut.*] CASVS. Hoc cap. diuidit in duas partes. In prima parte dr̃ ꝙ sicut iudicatur sacrilegus qui bona ecclesiæ rapit vel inuadit: sic censetur sacrilegus qui Dei sacerdotes insequit. In secunda parte dr̃, ꝙ sicut Deus est maior homine: sic sacrilegium qd ĩ Deum cõmittitur, maius est fornicatione quæ committitur in hominem.

quod abstulit, cum pœna pecuniaria reddat.

b ¶ *Vel ad mortem.*] sed numquid poterit postea accusari iste de illo crimine? si non põt, ergo crimina remanebũt impunita: qđ esse non debet, vt extra de sen. exc. vt famæ. & sic priuilegium ecclesiæ erit multis occasio delinquendi: propter hoc dicũt quidam, ꝙ à quolibet põt accusari postea †, præterquam ab illo qui promisit impunitatem. sed qui sic rñdet, nititur ꝯ priuilegiũ ecclesiarũ: qđ

f ¶ *Grauius.*] hic videtur ꝙ maius sit peccatum sacrilegiũ quàm adulteriũ: & sic est contra 32. q. 7. quid in omnibus. sed ibi solutum est. Item nonne homicidium maius sacrilegio est? Sic: sed intelligas qđ hic dicitur, in eadẽ specie facti. nam homicidium qđ fit in clerico, maius est quàm illud qđ fit in laico: quia vnũ est sacrilegium, aliud non. similiter quod fit in sanctimoniali, est maius quàm illud quod fit in alia muliere.

a ¶ *Maius.*]sic 22.q.1.omne.& c.m ouet.

A*ttendendum.*] Casus Statuit Vrbanus in hoc c.vt ecclesia non cogaẽ soluere tributa vel collectas de prædijs ecclesiasticis; si quis vero ꝯ fecerit, post debitam pœnam sacrilegij sit infamis, & carceri tradatur, vel exilio perpetuo damnetur.

dit in canonem, vt extra de sen. excommu. super eo.

h ¶ *In mutuam.*]hodie tales mittendi sunt ad curiam: nisi sint impuberes vel regulares, vt extra eod. tit. super eo. Vel loquitur de cõmuniter viuentibus: qui cum modum non excedunt, iudicio meo possunt absolui ab epo, vt extra de vita & honest. cle. quoniam. & ex-

ius [a] est peccatum, quod in Deum committitur, quàm quod in hominem sic grauius est; sacrilegium agere, quàm fornicari.

Item Vrbanus epistola ad omnes episcopos, c.2. — I.capit.6.c.115. & i Moguntino sub Arnulpho. c.11.

¶ Qua pœna feriatur, qui ecclesiæ vsibus dedicata prædia vexare tentauerit. C. XIII.

ATtendendum est omnibus, ne prædia vsibus secretorum cælestium dedicata, à quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis fecerit; post debitæ [b] vltionis acrimoniam (quæ erga sacrilegos iure promenda est) perpetua damnetur infamia, & carceri [c] tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis vratur †.

† al. feriatur

Item Iginus Papa.

PALEA. C. XIIII.

ij SI quis ecclesiam igne combusserit †; quindecim annis pæniteat, & eam sedule restituat: & pretium [a] suum pauperibus distribuat.

Poly.l.6. tit.15. Ans.l.5.c.18. Burc.l.3.c.204. Iuo p.3.c. 127. Pann.l.2.c.70.

¶ *Hæc palea in vno tantum Vaticano codice habetur: in quo sicut in vulgatis, & Pannormia citat ur ex Igino: à Burchardo autem & Iuone ex decretis Iulij.*

a ¶ Pretium suum.] *Apud Burchardum l.19.in c.de sacrilegio sic legitur.* Incendisti ecclesiã, aut consensisti? si fecisti, ecclesiam restitue: & pretium tuum, id est vuiregeldum tuum pauperibus distribue, & quindecim annis per legitimas ferias pæniteas.

Item Clemens epistola 2.ad Iacobum.

¶ Iudæ similis probatur qui ornamenta surripuit ecclesiæ. C. XV.

SI forte quispiam presbyter, siue diaconus, sacrarij sindonem, vel velum subtractum † vendiderit; Iudæ Iscariotis similis æstimabitur. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus; nouerit se supradicti Iudæ susceptrum pœnam [e].

Iuo p.2.c.63.& par.6 c.88. † al. subtracta

Item ex pænitentiali Theodori.

¶ De eodem. PALEA. C. XVI.

PEcunia ecclesiastica furata, vel rapta reddatur in quadruplum: populi vero duplicetur. Si quis aliquid de ministerio sanctæ ecclesiæ furatus fuerit septem annis pæniteat, tres in pane; & aqua.

Item ex pænitentiali Romano.

¶ De eodem. PALEA. C. XVII.

iij SI quis clericus furtum fecerit capitale, id est quadrupedem, vel domum fregerit, aut quamlibet rem melioris pretij furatus fuerit; septem annis pæniteat: laicus quinque. Si quis autem de minoribus semel, aut bis furtum fecerit; reddat proximo suo: & vno anno pæniteat in pane & aqua; & si reddere non potuerit, tribus annis pæniteat.

Similia horum leguntur apud Burchardum, lib.11.c.58.& Iuonem par.13.c.44.

Item Anacletus epist.1.c.2. — & in epist. Lucij, c.6.

¶ Sacrilegium facit, qui pecuniam ecclesiæ rapit. C. XVIII.

QVi rapit pecuniam proximi sui; iniquitatem operatur: qui autẽ pecuniam, vel res ecclesiæ abstulerit; sacrilegium [f] facit.

Item ex concilio Ilerdensi, c.8.

¶ Segregetur ab ecclesia clericus, qui seruum, aut discipulum suum ad eam fugientem verberare præsumit. C. XIX.

NVllus clericorum, seruum, aut discipulum suum fugientem ad ecclesiam extrahere audeat, vel flagellare [g] præsumat. Quod si fecerit; donec digne pæniteat, a loco, cui honorem non dedit, segregetur. ¶ Si qui clerici in mutuam [h] cedem proruperint; prout dignitas [i] officiorum in tali excessu contumeliam pertulerit, a pontifice districtius vindicetur.

Iuo p.3.c. 117. Pann.l. 2.c.76. ibidem c.11.

b ¶ *Post debita.*] hæc verba sumpta sunt à lege, quæ est 16.q.1.§. nouarum.

c ¶ *Et carceri.*]ergo ecclesia habet carcerẽ, & infligit pœnam relegationis [1].2.q.1.in primis. Item habes hic ꝙ diuersæ pœnę infligũtur alicui pro eodẽ delicto, vt 21.q.5, c.3. & 16.q.1.statuimus.& ea. q.7. constitutiones. ꝯ illud qđ est extra de iud. at si clerici. & extra vt lit. non conte. quoniã frequenter. in fi. & qa lex dicit, ꝙ vnum delictum non debet varijs æstimationibus coerceri. ff. de pœ. sanctio.

Ecclesia habet carcerẽ.

[1] Vide qđ legi. & no. 3.q. 4. hi qui.

S*I forte.* Casus. Quæsitũ fuit à Clemente quam pœnã debeat pati presbyter vel diaconus si fureẽ sindonẽ sacrarij vel velum, & vendat. Et respondetur ꝙ Iudæ Iscariotis similis est: & ei⁹ pœnã patietur. Seq capit. planum est.

d ¶ *Subtractum.*] tamẽ episcopus cum tali potest dispensare. s. dist. 50. si quis presbyter.

e ¶ *Pœnam.*] s. æternã.

f QVi rapit. ¶ *Sacrilegium.*]alibi dr̃ ꝙ facit homicidiũ, vt 12.q.2.q Christi.& c.qui abstulerit.

N*Vllus clericorum.*] Casus. Hoc ca. diuidiẽ in duas partes. In prima parte dr̃, ꝙ clericus q seruũ vel discipulũ suum ad ecclesiam fugientẽ inde extrahere vel flagellare p̃sumpserit: donec pæniteat, excõicetur. In 2a pte dr̃, ꝙ clerici se mutuo verberantes: prout dignitatis ratione vel officiorum iniuria maior fuerit, ab epo puniatur. Secunda pars incipit ibi, *Si qui vero.*

g ¶ *Vel flagellare.*]possunt tñ magistri & parẽtes & epi moderate [2] castigare, vt 25.q.5.c.1. in fi. similiter vir vxorẽ vt no.7.q.1. sicut alterius [3]. & platus subditũ, vt 23.q.4. forte. sed dominus habet in seruũ plenissimam coërctionem: vsufructuarius modicam, vt de vsufru. locum. & l. sed & si cuti. in fi. patronus autem in libertum habet leuẽ coërctionẽ, vt ff. de iniur. ṗtor. §. præterea. Sed nõne magister vel eṗs intra ecclesiã potest verberare clericũ, cum epus iudicet intra ecclesiam, vt 2.q. 2. præceptum. & in iudicijs eṗorum interueniunt verbera, vt 23. q.3.c.1. in fi? Sed dic ꝙ causa odij non debet eum expellere de ecclesia: quia si magister non percutiat discipulum ex odio, non incidit in canonem, vt extra q cle. vel vo.c.1. [4] & extra de sen. excõ. ex tenore. in fi. Vel hoc ideo quia cõio materiam discordiæ generare solet, vt ff. de lega. 2. l. cum pater. § dulcissimis. vnde abundantius est illis prouidẽdum: quia vbi periculum maius est, magis est consulendum, vt ff. de carbo. edi. l.1.§. sed & si quis [5].

i ¶ *Dignitas.*] quia secundum dignitatem punitur aliquis, vt 44. dist. cum beatus.

[2] Sed immo derate non. ff. ad leg Aquil. sed & si. in fi. & l. seq. & ff loca. itẽ quæritur.

[3] Concor. text. in l. sed & si. §. fi. & ibi gl. ff. ad leg. Aquil. & in auth. de nup. cum ibi no. § si vero, coll. 4.

SI quis contumax.] CASVS. Quęsitum fuit in concilio Triburiensi, quam pœnam pati debeat qui seruum fugientē vel aliū quem persequebatur, de atrio vel de porticibus ecclesiæ cæmeterio deputatis violenter extraxerit? Et respondetur, ꝙ episcopo debet nongentos solidos soluere pro cœmeterio quod fregit, & pro

nia sacrilegii pertinet. In secunda parte dr̄, ꝙ ecclesiæ debent habere xxx. passus pro cœmeterio in circuitu, nisi sint capellæ castellorum: intra quos triginta passus si quis iniuriam fecerit in personis, vel inde aliquid auferendo, sacrilegium committit. Similiter committitur sacrilegium auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, vel sacrum de nō sacro. Secūda pars incipit ibi, *Sacrilegium committitur.*

Et lib. 5. capitu. c. 185. & ī legib. Boiariorū, tit. 7.

Item ex concilio Triburiensi, c. 20.

¶ Qui de atrio, vel porticibus ecclesiæ fugientem abstrahit, excommunicetur. C. XX.

Burc. l. 3. c. 197. Iuo p. 3. c. 114.

iiij SI quis contumax, vel superbus timorem Dei, uel reuerentiam sanctarum ecclesiarum non habuerit, & fugientem seruum suum, vel quem ipse persecutus fuerit, de atrio [a] ecclesiæ, vel de porticibus quolibet modo ecclesiæ adhærentibus [a] per uim abstraxerit; pro emunitate nongentos solidos episcopo componat [b]: & ipse publica pænitentia iusto † iudicio episcopi mulctetur.

† *al. iuxta iudicium*

a ¶ Atrio.] *In duobus vetustis codicibus Gratiani legitur*, de altario, *in capitularibus vero*, de ecclesia.

Sacrilegium ergo est, quoties quis sacrum violat, vel auferendo sacrū de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro. Dicitur etiam sacrilegium committere, qui violentas, & impias manus in clericum iniecerit. Porro ipsum sacrilegium duplicem continet pœnam, pecuniariam videlicet, & excommunicationis. Pecuniaria eis persoluenda est, ad quos querimonia sacrilegij pertinet.

Vnde Ioannes Papa octauus scribit omnibus episcopis.

¶ De multiplici genere sacrilegij, & pœna eiusdem. C. XXI.

Ansl. l. 8. c. 40. Poly. l. 6. tit. 10. Iuo p. 3. c. 98. Pann. l. 2. c. 80. & 79.

QVisquis inuentus fuerit reus sacrilegij; episcopis, vel abbatibus, siue personis, ad quas [c] querimonia sacrilegij iuste pertinuerit, triginta libras examinati argenti purissimi componat. ¶ Sacrilegium committitur; si quis infregerit ecclesiam, vel triginta ecclesiasticos passus, qui in circuitu ecclesiæ fuerint, vel domos [d], quæ intra prædictos passus fuerint, aliquid inde diripiendo, vel auferendo: seu qui iniuriam, vel ablationem rerum intulerit clericis arma [e] non ferentibus, uel monachis, siue Deo deuotis, omnibusque [a] ecclesiasticis [f] personis. Capellæ, quæ sunt intra ambitum murorum castellorum, non ponuntur in hac triginta passuum obseruatione. Similiter sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrū [g] de sacro, siue sacrum de non sacro. *Idem.* ¶ Si quis domum Dei violauerit, & aliqua sine licentia illius, cui commissa esse dinoscitur, inde abstulerit, vel ecclesiasticis personis iniuriam fecerit; donec in cōuentu admonitus legitime satisfaciat; sciat se communione priuatum †. Si vero post secundam & tertiam conuentionem coram episcopo satisfacere detrectauerit; sacrilegij periculo ab omnibus obnoxius teneatur: ita vt secūdum Apostolum nemini fidelium misceatur. *Idem.* ¶ Si qui † monasteria, & loca Deo dedicata, & ecclesias infringunt, & deposita, vel alia quælibet exinde abstrahunt; damnum nouies [h] componant, & emunitatem tripliciter [i], & velut sacrilegi canonicæ sententiæ subigantur.

s. 11. q. 3. ad mēsam. Ansl. l. 5. c. 52.

† *al. fore priuatū*

1. Cor. 5. Ansl. l. 5. c. 47. Burc. l. 11. c. 22. Iuo p. 3. c. 124. & p. 14. c. 96.

¶ *In epistola manuscripta Ioannis octaui, scripta epis, & abbatibus per Narbonensem, & Hispanicas prouincias constitutis, præcipitur obseruari lex contra sacrilegos in concilio Trecasensi edita coram Ludouico Imperatore, & quinquaginta tribus episcopis. Diuersa autem sunt istius epistolæ verba ab his, quæ recitantur & à Gratiano, & à ceteris collectoribus: sed eadem sententia.*

c ¶ *Ad quas.*] id est, q̄bus cōpetit querela. & loquitur de ipsis iudicibus, & dicit ꝙ iudicib⁹ istius q̄relæ tm̄ sint soluēda xxx. pro emunitate violata: nam aliā pœnam præstabit iniuriā passo. ī. c. proxi.

d ¶ *Vel domos.*] scilicet clericorū: nam aliæ domus nō debēt esse intra ambitū ecclesię, vt 12. q. 1. nulla.

e ¶ *Arma.*] ergo si clericus arma ferens verberetur, non incidit in canonē verberans. extra de sent. exc. cum nō ab homine. & c. vt famæ. 16. q. 1. generaliter. hoc tamen non est verū nisi post trinā admonitionē reuerti noluerit ad clerum, vt extra de sen. excom. si vero aliq̄s. & ca. in audientia. quia nec clericus pōt beneficio illius canonis, si q̄s suadente, renūtiare, vt extra de sen. exc. cōtingit. Hoc tamē intelligo qn̄ ex causa leuitatis iduit arma, vel abiicit habitū clericalem, vt tunc non statim perdat priuilegium. aliud est si penitus apostataret, vt si fiat miles [1], vel si vxorem ducat, tūc dico eum ipso facto perdere priuilegiū, vt 84 dist. quisq̄s.

Clericus arma ferens an perdat priuilegium.

[1] Dicas ꝙ licet recipiat militiā, dummodo non exerceat sæua, pōt gaudere priuilegio clericali secundum In. prout not. extra de aposta. c. j. & facit ad hoc 52. dist. c. 1. & quod le. & not. 51. disti. si quis. post. Arch.

f ¶ *Ecclesiasticis.*] vt sunt conuersi & pænitentes, templarii & hospitalarii, qui gaudent priuilegio clericali. 27. q. 1. vt lex. 11. q. 1. aliud extra de sent. excō. parochianos. & 12. quæst. 1. duo sunt.

g ¶ *Non sacrum.*] lex tamen dicit, ꝙ in hoc casu non committitur sacrilegium, sed tantum furtum, vt ff. ad legem Iuliam pecu. l. diuus. sed illud non tenet.

pro peccato publice pænitebit.

a ¶ *Adhærentibus.*] eodem gaudent priuilegio cum sacris, vt ff. de rei vend. quæ religiosis. & est simile. 44. dist. §. 1. Io.

b ¶ *Componat.*] s̄. ea. si quis in atrio. dicitur ꝙ ecclesiæ dabit. Sed dic, ꝙ satis dicitur ecclesiæ dari cum datur prælato ecclesiæ. aliæ pœnæ statuuntur ī. ea. quisquis. Sed dic ꝙ pœnæ sunt arbitrarię. Vel secundum cōsuetudinē locorū loquuntur. Vel dic & melius. ꝙ si quis violat emunitatem nullum damnum faciendo, soluit solidos nongentos. sed si damnum aliquod fecerit, soluet triplū pro emunitate, & damnum nouies, vt ī. ea. quisquis. in fi.

SACRILEGIVM. CASVS. Quia supra facta est mentio de sacrilegio, ideo nunc ostendit G. ꝙ sacrilegiū fit cum aliq̄s rem sacrā violat. & hoc fit quattuor modis, vel auferendo sacrum de sacro, vel sacrū de nō sacro, vel non sacrū de sacro, vel si quis iniecerit violentas manus in clericū. Ostendit etiam ꝙ sacrilegiū duplicem continet pœnā, scilicet pecuniariam, & excōicationis. pecuniaria persoluēda est illis apud quos querimonia deponitur.

QVisquis.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ sacrilegus xxx. libras argenti debet p̄stare epis vel abbatibus, vel aliis p̄sonis ad quas querimo-

SI QVIS DOMVM. CASVS. Hic §. duas habet partes. In prima parte dicitur, ꝙ si quis sine licentia prælati aliquid de ecclesia extraxerit, vel alicui ecclesiasticæ personæ iniuriam fecerit, sciat se communione domini priuatum donec satisfaciat. si vero post tertiam commonitionem coram episcopo satisfacere noluerit: anathematizatus ab omnibus euitetur. In secunda parte dicitur, ꝙ illi qui ecclesias frangunt inde aliquid extrahentes, pænitentiam triplicem patientur: quia rem subtractam restituent ei cuius erat, & damnum nouies; ecclesiæ vero triplum rei subtractę: & pręterea pœna corporali punientur, quam habes s̄. ea. attendendum, vel excommunicabuntur. Secunda pars incipit ibi, *Idem.*

h ¶ *Nouies.*] quid est ergo quod dicitur institu. de act. §. omnes. vbi dicitur, ꝙ nulla pœna debet excedere pœnam quadrupli? Respon. non debet iudex excedere pœnam quadrupli nisi ubi iure inuenitur, quòd possit excedere: quia quandoque extenditur ad decuplum, ut 12. quæst. 2. in legibus. & cap. cum deuotissimam Vel solue ut ibi.

Pœnam quadrupli potest iudex quandoque excedere.

i ¶ *Tripliciter.*] ecce triplex pœna qua punitur sacrilegus, quia iudici

Sacrilegus triplici pœna punitur.

iudici dabit xxx. libras, item damnum nouies componet, & emunitatem tripliciter. similiter corporalem pœnam sustinebit, vt s. ead. attendendum. Io.

I quis deinceps.] Quæsitum fuit ab Alexādro quam pœnam pati debeant laici maiores vel minores, qui epm comprehēderint, vel percusserint, vel per violentiā de sua sede expulerint. Et respōdet, ꝙ tales & cooperatores eorū debent anathematizari, & res eorum ecclesiæ cui iniuriā intulerint ppetuo tradētur, & nisi fuerit episcopus canonice depositus: & hoc in prima parte. In secūda parte dicit, ꝙ si in presbyterum vel aliū clericum hoc idē fecerint ab honore depositi, canonicæ pænitentiæ subiacebunt, & si contumaces fuerint, excommunicabuntur. Secunda pars incipit ibi, *Si vero.*

a *Priorum.*] id est, nobilium.

b *Iudicatum.*] id est, depositū, quod tñ verū est si incorrigibilis est, vt extra de iudi. cū non ab homine. 11. q. 1. petimᵘˢ. & 27. q. 1. si homo. quidā tamen ex hoc loco dixerunt, ꝙ si qs iniecerit manus violētas in clericū excōicatum, ꝙ nō esset excōicatus. per id quod legitur 23. q. 5. excōicatorū. quod non credo.

c *Tradantur.*] ecce pœna illorū q iniiciūt manus in epm. sic 27. q. 1. si quis rapuerit. aliā pœnā adijcit Inn. extra de pœ. in quibusdam.

d *Atque depositioni.*] arg. ꝙ ecclesia potest deponere laicū, vt 11. q. 1. nullus eps, & 32. q. 5. præceptum. Io.

Scilicet ab honore & cingulo dignitatis, si quā habet, secundū Hug.

E presbyterorum.] Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ Thadonus archiepiscopus Mediola. quæsiuit a Nicolao qd fieri debeat de his qui presbyteros flagellant & occidunt vel deprædātur, nec sæculari brachio possunt coerceri. & respondet ꝙ primo conueniri debent secūdo & tertio. qui si delictum non emendauerint, a corpore sacræ cōmunionis priuētur. tādem debent anathematizari in cōtumacia pmanentes. In secunda parte dicitur, ꝙ si ipsi resipiscant, reconciliari debent ecclesiæ, digna tamen satisfactione præmissa. Secunda pars ibi, *Quos etiam.* Casus sequentis capi. per se patet.

Ad hoc facit quod no. 90. dist. placuit.

e *Qui sæculari.*] ergo sæcularis iudex in his enormibus criminibus primo habet coerctionem, & deinde ecclesiasticus iudex, vt 23. q. 5. sunt quædā. Io. qd falsum est, vt extra de iudi. cum nō ab homine. B. Item hic patet, ꝙ sæcularis potestas & ecclesiastica debent sibi mutuum præstare auxilium, vt 96. dist. cum ad verum, & 32 dist. eos qui. & dist. 17. non licuit.

f *Præmissa.*] arg. ꝙ excōicatus prius debeat satisfacere, q̄ absoluatur. vt hic, & 11. q. 3. excellētissimus. in fi. & 23. q. 8. si quis mēbrorum. & cap. pessimā. extra de iure patr. relatum. arg. contra extra

ª Omnibusque ecclesiasticis.] *Apud Iuonem legitur*, deuotis hominibus, ecclesiasticis personis. Non enim capellę, quæ infra ambitum murorum castellorum sunt, mittuntur, vel ponuntur in hac obseruatione. *Nec multo aliter apud alios collectores.*

Item Alexander Papa II.

Simile in 8. synodo sub Photio, c. 3.

¶ Nisi canonice iudicatum episcopum qui comprehenderit laicus, excommunicetur. C. XXII.

Si quis deinceps prior um ᵃ, aut cuiuscūq; dignitatis, vel cuiuscūque ordinis laicorum episcopum comprehenderit, percusserit, aut aliqua vi à propria sede expulerit, nisi forte iudicatum ᵇ canonice; auctores, & cooperatores tanti sceleris anathematizentur, & bona eorum ecclesiæ ipsius iuri perpetuo tradantur ᶜ. Si vero in presbyterum, vel in quemcumque inferiorum graduum clericum hæc eadē præsumpserit; canonicæ pænitentiæ, atque depositioni ᵈ subiacebit. Si contumax fuerit, excommunicetur.

Et in cōc. Trosleiano c. 13. & inter leges Longobard. tit. de homicid. lib. homi nis l. 27. Pann. l. 8 c. 7. Burc. l. 6. c. 5. Iuo p. 10. c. 9. & 134. similia quā.

Item Nicolaus Papa Thadoni archiepiscopo Mediolanensi.

In chronico Mediolan.

¶ Flagellatores presbyterorum post tertiam admonitionem si non resipuerint, excommunicentur. C. XXIII.

Iuo p. 10. c. 20.

De presbyterorum flagellatoribus, & occisoribus, & prædonibus, scilicet, qui sæculari ᵉ brachio minime coercentur, iuxta præceptum Domini placet, vt fraterno amore conueniantur secundo, ac tertio. Qui si te non audierint; conueniente ecclesia eos sacra communione priuare, atque (si in sua obstinatione permanentes sacerdotalia monita forte contempserint) ab ecclesiæ compage sub anathematis interdictione resecare licentiam tribuimus. Quos etiam resipiscentes tandem digna satisfactione præmissa ᶠ in gremium sanctæ matris ecclesiæ reuocari noueris posse.

[*Item ex concilio Moguntino sub Rabano, c. 24.*]

PALEA. C. XXIIII.

ext. de pænit. & remis. c. 2. Burc. l. 6. c. 7. Iuo p. 10. c. 136.

Qui presbyterum occiderit; duodecim ᵝ annorum ei pænitētia secundum canones imponatur: aut si negauerit, si liber est, cum septuagintaduobus ᵞ iuret: si autem seruus, super duodecim vomeres feruentes se expurget. Conuictus vero noxæ vsque ad vltimū vitæ tempus militiæ ᵟ cingulo careat, & absque spe coniugij maneat.

ª *Hæc Palea in vno tantum Vaticano Gratiani codice habetur.*

ᵝ Duodecim.] *Sic in codice Vaticano, & cæteris locis indicatis. In vulgatis Gratiani codicibus legebatur,* viginti annorum pœna.

ᵞ Cum septuaginta duobus.] *In concilio ipso legitur,* cum duodecim, *Burchardus tamen, & Iuo, & codex Vaticanus concordant cum vulgata lectione.*

ᵟ Militiæ cingulo.] *Sic etiam in Decretalibus, & apud Burchardum, & Iuonem. In concilio autem legitur,* cingulum deponat, & vxorem amittat.

[*Item ex concilio Triburiensi.*]

PALEA. C. XXV.

prima pars hř cap. 6. l. c. 169. Burc. l. 6. c. 10. Iuo p. 10. c. 139.

Vt presbyteri non vadant, nisi stola, aut orario induti. Et si in itinere spoliantur, aut vulnerantur, vel occiduntur nō stola vestiti; simplici emendatione soluantur: si autem cum stola, triplici.

[*Item ex eodem. c. 5.*]

PALEA. C. XXVI.

capitul. l. 4. c. 15. ext. de pœnis, c. presbyteri. Burc. l. 6. c. 11. Iuo p. 10. c. 140. Pann. l. 8. c. 6.

Omnes presbyteri interfectores ª compositione episcopi, ad cuius parochiam pertinent, soluantur: ita videlicet, vt medietatem Vuirigeldi ᵝ, eius episcopus vtilitatibus ecclesiæ, cui præfuit tribuat, & alteram medietatem in eleemosynam illius iuste dispertiat: quia nullus nobis eius heres proximior videtur, quàm ille, qui ipsum domino sociauit.

ª *Hæc quoque palea in vno tantum Vaticano codice habetur. Est autem in capitularibus (vn-*

tra de sent. excom. per tuas. Sol. aut excōicatur quis pro contumacia, aut pro delicto. Si pro contumacia, tunc præstita cautione absoluetur. Si pro delicto, & illud est euidens, non prius absoluetur quàm satisfecerit. sic distinguitur extra de verbo. sig. ex parte. Io. Certe semper excōmunicatur quis pro contumacia, sed illa quandoq; prouenit ex delicto, vt innuit illa decre. ex parte. nisi ipso iure incidat in canonem latæ sententię, vt j. ea. q. 4. si qs suadente. B.

a Qui subdiaconum.] ¶ Presbyterum.] Quid de hac pœna fieri debeat, habes extra de pœ. cap. 2.

b Qui occiderit.] ¶ Publicã.] Sed qd spectat ad iperatorẽ iponere alicui publicã pænitentiã? Dic quod iperator instituit qd iudex ecclesiasticus facturus sit: sicut econuerso, vt 5. q. vlt. delatori. Si cũ claustrales percutiunt se, vt extra eo. cũ illorũ. Itẽ cũ ostiarius ratione officij sui aliquẽ verberat. Vel cũ aliquis officialis arcet aliquem à turba. Vel cũ aliquis defendẽdo se percutit clericũ. Vel cũ inuenit clericũ cũ vxore sua, matre, sorore, filia. hos casus habes extra eo. si vero. Itẽ mulieres & debiles personæ excipiũtur, vt extra eo. mulieres. Itẽ ipsi prælati licite percutiũt clericos suos: vel alij clerici de mandato ipsorum, vt extra eo. ex tenore. Itẽ quãdiu habes inimicitias, vt extra eo. decetero. Itẽ excipiunt illi qui leuẽ iniuriã fecerint clerico, vt extra eo. peruenit.

f ¶ Manus.] idem si pedes: vel si spuat vel perfundat eum aqua. aliud dico si rumpat vestimẽta sua. sed idẽ credo & tunc: qa violẽtia fit personæ [1]: & quia quæ religiosis, &c. ff. de rei vend. l. quæ religiosis.

g ¶ Subiaceat.] iste canõ nõ est latę sentẽtiæ, & ille extra de fal. ad falsariorum. extra de loca. ex rescripto. & vbicumque quis ipso facto incidit in sententiam, vt 24. q. 1. cap. 1. & 2. Ioan.

[1] De hoc no. de pæ. di. 1. si quis pulsat. ibi videas.

QVI AVTEM. Hæc est 3. pars q. in qua ponit diuersos modos sacrilegij. Io. d. Fã. CASVS. In hoc §. ostẽdit G. quæ sit pœna sacrilegij secundũ legem sæcularẽ: & dicit φ si aliquis sacrilegiũ commiserit, ad instar publici criminis accusat. & conuictus & confessus capitali sententia ferietur. & ad hoc probandũ inducit duas leges, & hoc in 1. parte: in 2. parte dicitur, φ sacrilegiũ cõmittitur tribus modis secundum legẽ. Primo, quando aliquis vel nesciendo vel negligendo legẽ violat. Secũdo, cũ aliquis disputat an dignus vel indignus sit quem princeps elegerit. Tertio, quando aliquis ĩ prouincia dignitatẽ gerẽdæ administrationis acquirit per ambitionẽ. Idem dicitur si aliquis disputat de iudicio summi Põtificis. Et ad hoc ĩducit sequẽs cap. Secunda pars est ibi, *Committunt*.

de citatur in Pannormia) lib. 4. c. 15. & in Decretalibus tit. de pœnis, c. presbyteri. In concilio etiam Triburiensi, quod extat, c. 4. habetur quiddam simile.

α ¶ Interfectores.] *Sic etiã in Pannormia. Vaticanus codex habet,* interfecti. *In capitulari legit,* presbyteri interfecti episcopo, ad cuius parochiam pertinent, soluantur secundum capitulare gloriosi Karoli genitoris nostri: ita videlicet, &c. *Verum in Decretalibus, & apud Burchardum, & Iuonem hoc modo:* Presbyteri interfecti compositio episcopo, ad cuius parochiã pertinebat, soluatur: ita uidelicet, &c. *& similis locutio habetur in concilio Triburiensi, c. 4. Sed quoniam est initium capitis, nihil visum est hic mutandum: reliqua autem sunt emendata ex locis indicatis.*

β ¶ Vuiregeldi.] *Antea legebatur,* Renaldus. *Emendatũ est ex ceteris locis indicatis, pręterquam ex Decretalibus, vnde abest vtraque vox: legitur tamen in prima collectione.*

Et in cõc. Trosleiano c. 13. & inter leges Longobard. tit. de homicid. lib. hominis l. 27. Pann. l. 8 c. 7. Burc. l. 6. c. 5. Iuo p. 10. c 9. & 134. similia q̃dã.

Item ex lib. 3. capitul. c. 25.

¶ Pro graduum uarietate mulctentur, qui clericos occidunt. C. XXVII.

QVi subdiaconum occiderit; ccc. solid. componat: qui diaconum, cccc. qui presbyterum [α], DC. qui episcopum, DCCCC. qui monachum. cccc.

Item ex lib. 6. capitul. c. 90.

Iuo p. 10. c. 10. Pann. l. 8. c. 8. † al. gerat

¶ De eodem. C. XXVIII.

QVi occiderit monachum, aut clericum; arma relinquat, & Deo in monasterio seruiat cunctis diebus vitæ suæ, numquam ad sæculum reuersurus, & septem annis publicam [b] pænitentiã agat †.

Item Innocentius Papa II. in concilio Lateranensi, c. 15.

Pann. l. 8. c. 149.

¶ Qui clericum percusserit, excommunicetur, & non nisi à Romano Pontifice absoluatur. C. XXIX.

vj SI quis [c] suadente diabolo huius sacrilegij reatum [γ] incurrerit, quòd in clericum [d], vel monachum violentas [e] manus [f] iniecerit; anathematis uinculo subiaceat [g]: & nullus episcoporum illum præsumat absoluere (nisi mortis vrgente periculo) donec Apostolico conspectui præsentetur, & eius mandatum suscipiat.

γ ¶ Reatum.] *Sic est emendatum ex codicibus huius concilij manuscriptis, & concilio Eugenij tertij, c. 16. vbi hoc idem repetitur. antea legebatur,* uitium, uel crimen incurrerit.

3 *Qui autem de ecclesia vi aliquem exemerit, vel in ipsa ecclesia, vel loco, vel cultui, sacerdotibus, & ministris aliquid iniuriæ importauerit; ad instar publici criminis, & læsæ maiestatis accusabitur: & conuictus, siue confessus, capituli sententia à rectoribus prouinciæ ferietur: sicut in primo libro codicis legitur, titulo de episcopis, & clericis le. [Si quis in hoc genus sacrilegij proruperit] & in Digestis tit. Ad legẽ Iuliam repetundarum † [h] le. vltima. Committunt etiam sacrilegium, qui contra diuinæ legis sanctitatem aut nesciendo [i] committunt, aut negligendo violant, & offendunt: aut qui de principali iudicio disputant, dubitantes, an is dignus [k] sit, quem princeps elegerit: vel qui intra prouinciam [l], in qua prouinciales, & ciues habentur, officium gerendæ, ac suscipiendæ administrationis desiderant, vt Codicis lib. 9. titulo de crimine sacrilegij. Similiter de iudicio summi Pontificis alicui disputare non licet.*

† peculatus l. sacrilegi] vera lectio, vt in glossa

Vnde Nicolaus Papa omnibus episcopis.

SI quis.] CASVS. Statuit Innoc. in hoc c. φ si quis iniecerit violentas manus in clericum, vel etiam in monachũ, statim fit anathematis vinculo innodatus: & nullus episcopus eũ quouis modo præsumat absoluere, donec Apostolico se præsentet, & eius mandatum suscipiat: nisi sit in mortis articulo constitutus.

c ¶ Si quis.] hoc nomine, si quis, etiam feminæ continentur, vt ff. de verb. sig. l. 1. femina enim bene incidit in canonem hunc, vt extra de sent. excom. mulieres.

d ¶ In clericum.] etiam Psalmistam, qui clericus dicitur 21. dist. cleros, & etiam in alias ecclesiasticas personas, vt no. s. ea. quisqs.

e ¶ Violentas.] ab hac regula multi casus excipiuntur, vt impuberes: & qui iocosa leuitate se percutiunt: & cum magister discipulũ percutit, vt extra eo. c. 1. quia non sunt huius manus violentæ. Itẽ

h ¶ Repetundarum.] magister errauit in nomine huius tit. sed illud inuenitur ff. ad leg. Iul. pecu. sacrilegij.

i ¶ Nesciendo.] qa iuris ignorãtia diuini vel naturalis nõ excusat.

k ¶ Dignus.] quem princeps iudicat dignum, & nos iudicabimus. simile 93. dist. c. 1. ff. de re iud. quidam. C. de aduo. diuer. iud. restituendæ. in fi. arg. contra: quia possum appellare à iudice quem ipse ex certa scientia dedit [2]. extra de offi. dele. cum olim 1. extra de appel. nouit. extra de sent. & re iudi. cum causa.

l ¶ Qui intra prouinciam.] prætor tamen eligendus est vbi larem fouet, vt C. de offi. præto. tres. similiter defensor de ipsa ciuitate eligendus est. in auth. de defen. ciuit. §. 1. & vlt. & prælatus potius de gremio proprio quàm de alieno, vt 61. dist. nullus. & sacerdos de propria diœcesi. 71. dist. hortamur.

[2] Et hoc ideo quia appellationis remedium omnibus est cõmune, ĩ auth. de iudi. §. pen. Io. de Fan.

N Emini.] Casus. Præcipit Nico. in hoc c. omnibus episcopis, vt nullus eorum de iudicio sedis Apostolicæ iudicet, vel eius sententiam, vel iudicium retractet: eo quod ecclesia illa primatum habet & prærogatiuam inter omnes alias ecclesias.
a ¶ Retractare.] sed ipsemet vel eius successor potest eã reuocare, vt 35.q.9. sententiam.

g ¶ Sacramenta.] hoc intellige cum non est tanta sæuitia domini quin suo sacramẽto possit credi, vt dixi 32.q.1. de Benedicto. 1.
V Xor Felicis.] Casus. Quidam nomine Felix, seruus erat villicus vel procurator Orthasii: cuius res male & fraudulenter administrauit. Iste Felix cum dominus eũ impeteret, ad ecclesiam

¶ Nemini est permissum de eo, quod Papa statuit, iudicare, vel eius sententiam retractare. C. XXX.

N Emini est de sedis Apostolicæ iudicio iudicare, aut illius sententiam retractare [a] permissum: uidelicet propter Romanæ ecclesiæ primatum Christi munere in beato Petro apostolo diuinitus collatũ.

Ansl. l. 1. c. 21. Pann. l. 4. c. 10.

¶ *Epistola, ex qua hoc caput est sumptum, non extat: aliquid tamen simile habetur in epistola prima ad Michaelem Imperatorem.*

Sacrilegij quoque reatum incurrit, qui Iudæis publica officia committit. Vnde in Toletano concilio 4. c. 64. legitur.

¶ Sacrilegium faciunt, qui Iudæis publica officia committunt. C. XXXI.

C Onstituit sanctum concilium, vt Iudæi, aut hi, qui ex Iudæis [b] sunt, officia [c] publica nullatenus appetant: quia sub hac occasione Christianis iniuriam faciunt. Ideoque iudices prouinciarum cum sacerdotibus eorum surreptiones fraudolenter elicitas [*] suspendant, & officia publica eos agere non permittant. Si quis autem iudicum hoc permiserit; uelut in sacrilegum excommunicatio proferatur: & is, qui surrepserit, publicis cædibus [d] deputetur.

Dist. 54. nulla. Iuo p. 13. c. 97.

* ¶ Elicitas.] *Sic est emendatum ex codice Lucensi regio: quamuis in alijs codicibus conciliorum, & Gratiani legatur,* relictas.

4 *Verum ne reuerentia religionis dominos suo iure fraudaret, si famuli ad ecclesiæ septa confugientes inde nequaquam abstraherentur; sacris canonibus est institutum, vt præstito à Domino sacramento impunitatis, ei etiam reddantur inuiti.*

Vnde Gelasius † Papa scribit Bonifacio episcopo.

† al. Gregorius

¶ Post præstitam securitatem serui restituantur dominis, qui ad ecclesiam confugiunt. C. XXXII.

M Etuentes dominos famuli si ad ecclesiæ septa confugerint, intercessiones debent quærere, non latebras: ne hæc ipsa præsumptio tarditatis [e] temeritatem augeat renitendi. Filius etenim noster uir spectabilis Petrus queritur seruum suum in ecclesia sancti Clemẽtis diutius commorari †, cui cum deputasset sacramenta præstari, illum egredi nulla ratione uoluisse. Et ideo directus supradictus † homo de præsenti [f] cum eo, quem elegeris esse mittendum, cum de impunitate eius sacramenta [g] præbuerit; eum statim facias ad dominum suum modis omnibus remeare: aut si in hac pertinacia † forte perstiterit; post sacramentum sibi præstitum reddatur inuitus.

Iuo p. 16. c. 68. & p. 3. c. 115. Pann. l. 2. c. 77. & 74.

† al. commoratũ
† al. supradicti
† al. peruicacia

Idem Ioanni episcopo Vienensi †.

† al. Viuanensi

¶ Securitate recepta ad ratiocinia reddenda fugitiui ab ecclesia redire cogantur. C. XXXIII.

V Xor Felicis, & filiæ Romam, quia sic oportuit, peruenerunt. Si quidem hunc ipsum primum se ad Barbarorum [h] basilicam conferentem, seque bonas causas habere iactantem egredi sub hac conditione præcepimus; ut si actus suos fideliter, & rationabiliter allegaret, nihil circa eum prorsus asperũ fieri, durumque pateremur. Alioqui si contra fidẽ, & utilitatẽ Dominicã uenisse probaretur; ipse sibimet [i] im

Iuo p. 16. c. 77.

SACRILEGII. Dictum est s. quod sacrilegiũ sex modis cõmittitur. nũc vero dicit Gra. quod similiter cõmittit quis sacrilegiũ, cũ Iudæis publica officia cõmittit. & ad hoc iducit seq. c.

C Onstituit.] Casus. In Hispania publica officia cõmittebãtur Iudæis; & propter hoc Christiani à Iudæis lædebantur; & ideo statutũ fuit in cõc. Tolle. ne rectores prouinciarũ cũ epis decetero hoc permittant. & si quis fieri permiserit, velut sacrilegus anathematizetur: & Iudæus publicis cædibus deputetur. *Cũ sacerdotibus*, idest, epis. *Eorum* idest, Iudæorũ. *Obreptiones*, idest, administratiões. *Relictas*, idest, concessas per obreptionem. *Suspendant*, idest, remoueant & auferant ipsis Iudæis.
b ¶ *Qui ex Iudæis.*] idest, de familia ipsorũ: vel loquitur de Iudæis de nouo ad fidẽ cõuersis.
c ¶ *Officia.*] s. dist. 54. nulla officia.
d ¶ *Cædibus.*] Nota quod ecclesia iudicat de his qui foris sunt, cõtra id quod est 2. q. 1. multi. hoc in pœna tẽporali siue in pecuniaria: similiter in spirituali, sed indirecte, vt extra de vsur. post miserabilẽ. & est simile 28. q. 1. sæpe.

Ecclesia de his qui foris sunt quandoque iudicat.

VERVM. Hæc est 4. pars quæst. in qua quæritur quid iuris sit de seruis fugiẽtibus ad ecclesiam. Ioan. de Fant. Casus. Dictum est s. in c. sicut antiquitus. & in c. miror. & c. reũ. quod nullus extrahi debet de ecclesia. sed quia serui sub hac occasiõe ad ecclesias fugientes dominos suo iure priuabant, ideo statutũ fuit vt recepto sacramento de impunitate, serui etiam inuitis dominis suis reddantur: quod probat per seq. cap.

M Etuentes.] Casus. Seruus Petri viri spectabilis fugit ad ecclesiam sancti Clementis: cui cum Petrus per procuratorẽ suum sacramentum de impunitate personæ præstare vellet, egredi tamen nolebat: Super quo cum præfatus Petrus cõquereretur Gelasio, præcepit idem Gelasius Bonifacio episcopo, vt cum illo procuratore illuc suum nuntium debeat destinare: & si post sacramentum præstitum de impunitate seruus ad dominum redire noluerit, sibi reddatur inuitus. *De præsenti*, idest, in præsenti.
e ¶ *Tarditatis.*] idest, retentionis.
f ¶ *De præsenti.*] idest, in præsenti. dominus iste poterat per alium iurare, vt hic patet. & 100. distinct. optatum. & scias quòd procurator debet iurare in animam domini, vt 63. dist. tibi domino sancto. sed syndici siue œconomi in propriam animam, vt extra de iura. calum. in pertractandis.

Procurator in animã domini iurare debet, syndicus, siue œconomus in propriam.

siam confugit Barbarorũ: quem cum dictus Orthasius de ecclesia extrahere vellet, præcepit Gelasius vt præstaret sacramentum de impunitate: quod cum facere vellet, noluit Felix recipere sacramẽtum, dicens se iustam causam habere: vnde ei nolebat reddere rationẽ. quare Papa præcipit illũ sub hac conditione egredi, vt si rationabiliter aliquid allegaret, nihil durũ pateretur. Egressus autem se tueri non potuit: & sic missus est in carcerẽ. Vxor autem sua & filiæ suæ Romã venerunt, & supplicauerũt Papæ pro Felice. & respondet Papa: quia Felix renuntiauit sacramento impunitatis, quod pro se fuerat introductũ: & vera fuerunt quæ sibi obijciebãtur, imputet sibi quod tenetur incarceratus. quod totũ significat Papa Ioanni episcopo Vieneñ. Et nota quod in hac parte cap. non dicit Papa quid fieri debeat de Felice, sed in sequẽti. Vel forte per hoc quod dicit, imputet sibi, innuit quod non vult eum tueri.
h ¶ *Barbarorum.*] proprium est nomen: sicut Carbonensium.
i ¶ *Sibimet.*] quod non petijt cautionem de impunitate.

a ¶ *Impu-*

a ¶ *Imputaret.*] nota ar. ꝙ imputet sibi qui de iure suo cõfisus noluit vti beneficio canonis. vnde si qs de iure suo cõfisus incontinẽti litẽ cõtestetur nõ petitis inducijs, bene ꝑiudicat sibi [1]: licet qdã hoc negẽt [2]: qa lex dicit ꝙ lite cõtestata cõtra hoc ĩdultũ habita ꝓ nihilo habenda est, vt 3. q. 3. offeratur. Itẽ habes hic, ꝙ aliqs põt renũtiare priuilegio qđ ad honorem cæleſtẽ inductũ est, cõtra illud extra de fo. cõpe. si diligẽti. simile huic dicit lex, imputet sibi q ꝓ nouo beneficio vet⁹ elegit grauamẽ. C. de iure đlib. l. vl. § penul.

IVdas.] Casvs. Iudæus quidã nomine Iudas, conquestus est Papæ Ioanni de quodã suo seruo q fugerat ad ecclesiã Venafranã: quẽ ante paucos annos se cõparasse dicebat. Seruus replicabat ꝙ à pueritia fuerat Christianus: & nuper à præfato domino signaculũ circuncisionis recipit. quare Papa cõmittit causam Syracusano & Constantino & Laurentio epis vt veritatẽ diligenter inuestigent: quatenus ne religio Christiana temerata videatur impune: nec seruus forte mentitus iura domini declinare contendat.

b ¶ *Ante paucos annos.*] ē. dist. 54. c. mancipia & cap. nulli. & c. fraternitatem. contra. sed aliud est dicere se velle fieri Christianum, secundũ quod illud cap. loquit. aliud est dicere se esse Christianũ, & mentiri, vt sic possit recedere à domino suo, ẽm qđ loquit hic.

DIffiniuit.] Casvs. Statutum fuit in concilio Toletano, vt nullus audeat facere violentiã in rebus vel personis fugientium ad ecclesiã intra xxx. passus ecclesiæ, nec etiam extra xxx. passus cũ ad reqsitæ naturæ vsus necessarios ire cõpellantur: ita ꝙ ad receptacula extranearũ domorũ, idest, positarũ extra supradictum spatiũ non progrediantur. si quis vero contra fecerit, excõmunicatus regia sentẽtia feriat. si vero dato sacramento de ĩpunitate ꝑsonarũ sacerdos fugientes nõ reddiderit, & postea tales fugerint: aut sacerdos eos quærere debet: aut secundũ electionẽ principis damnũ emendet. *Absque*, exclusiue ponitur. *Qualiter*, idest, vt secundum electionem principis, idest, secundum ꝙ voluerit damnũ arbitrari.

c ¶ *Defendatur.*] Sed qs prouidebit istis interim in expẽsis? Respõdeo, ecclesia, vt C. de his qui ad eccle. confu. l. præsenti. in fin. sicut custos carceris prouidebit captiuis. C. de episco. audi. vt iudices.

d ¶ *Principis.*] idest, iudicis [3] ecclesiastici: vel principalis ꝑsonæ, scilicet actoris. & sic nõ obst. 96. dist. denique.

[3] Papæ, vt no. de conse. distin. 1. corpora. Archi.

ID cõstituimus.] Casvs. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicitur quòd si debitor confugerit ad ecclesiã: secundũ leges & canones nõ debet petẽti restitui nisi dato sacramẽto de indẽnitate ꝑsonæ, ita ꝙ postea debitor ille satisfaciat ei cui⁹ est debitor. si vero post datũ sacramẽtum debitorẽ in persona offenderit, debet anathematizari. Si autẽ creditor petat & exigat à debitore vltra q̃ debeat, & propter hoc debitor ab ecclesia cõfugerit; sibi imputet creditor, q plus exigebat. In secunda parte dicitur ꝙ si seruus propter culpã aliquã ad ecclesiã cõfugerit, dato sacramẽto de impunitate debet domino reddi: quẽ si dominus postea offenderit, debet excommunicari. si vero seruus recepto sacramento de impunitate personæ ad dominum redire noluerit, inuitus à domino occupetur. *Ita vt ei cui reus*, idest, conuentus uel liberator. *Criminosus*, idest, obnoxius propter furtum vel rapinam vel mutuum quod reddere nolebat, vel quòd negabat. *Cui reus*, idest, debitor. *Componi*, idest, damnum resarciri uel debitum reddi. *Intentione*, idest, amplificatione uel augmento pœnæ uel pecuniæ faciente: qui non opponeret nisi plus daret.

e ¶ *Vel domo.*] quæ domus erat intra quadraginta passus, ut 41. dist. episcopus uilem. & de consec. dist. 3. episcopus. Idem tamen priuilegium habet si est extra istos passus. Ioan.

f ¶ *Consignare.*] idest, tradere.

g ¶ *Vt ei.*] idest, cum eo.

h ¶ *Criminosus.*] idest, obnoxius.

i ¶ *Conuiuio.*] idest, consortio.

putaret [a], atque † domini ordinationi congruæ subiaceret. Qui superueniente filio nostro viro spectabili Orthasio sic est ad singula quęque conuictus, vt os aperire non posset, & vera esse, quæ huic obijcerentur, voce propria fateretur: ideoque tenetur custodiæ mancipatus.

† al. atque ordinationi

Idem Syracusano, & Constantino, & Laurentio episcopis.

¶ Eripiatur in libertatem seruus, cui Christiano Iudæus signaculum circumcisionis impressit: alioquin ab ecclesia domino suo reddatur inuitus. C. XXXIIII.

Iuo p. 13. c. 113.

IVdas, qui iudaicæ professionis existit, mancipium sui iuris, quod ante paucos annos [b] se asserit comparasse, nunc ad ecclesiam Venafranam confugisse suggessit (sicut petitorij tenor annexus ostendit) eo quòd dicat sibi ab infantia Christiano nuper à præfato domino signaculum circumcisionis infixum. Quapropter uestra diligenter inter utrumque solicita cura rerum fideliter examinet ueritatem: quatenus nec religio temerata uideatur, nec seruus hac obiectione mentitus competentis iura domini † declinare contendat.

† al. dominii

Item ex concilio Toletano 12. c. 10.

¶ De atrio ecclesiæ (quod triginta passibus clauditur) nisi prius data securitate fugiens non abstrahatur. C. XXXV.

Iuo p. 3. c. 121. Pann. l. 2. c. 78.

DIffiniuit sanctum concilium, ut nullus audeat confugientes ad ecclesiam, uel residentes inde abstrahere, aut quodcumque nocibilitatis, uel damni, seu spolij residentibus in loco sancto inferre: sed esse potius his ipsis, qui ecclesias petunt, per omnia licitum in triginta passus ab ecclesiæ ianuis progredi: in quibus triginta passibus uniuscuiusque ecclesiæ in toto circuitu reuerentia defendatur [c]: sic tamen, ut hi, qui ad eam confugiunt, in extraneis, uel longe separatis ab ecclesia domibus nullo modo abscedant †: sed in hoc triginta passuum numero absque domorum extranearum receptaculo progrediendi † aditum obtinebunt: qualiter ad † requisitæ naturæ usum debitis exeant locis, & nullo teneantur euentu necessitudinis, qui Dominicis se defendendos commiserint claustris. Si quis autem hoc decretum tentauerit uiolare; & ecclesiasticæ excommunicationi subiaceat, & seueritatis regiæ feriatur sententia. Ipsos autem, qui ad ecclesiam confugium fecerunt, si iuxta priscorum canonum instituta hi, qui eos repetunt, sacramenta reddiderint, & sacerdos ecclesiæ ipsius ab ecclesiæ non abstraxerit foribus; aut fuga talium, si euenerit, sacerdoti quærenda est: aut damnorum sententia secundum electionem principis [d] huiusmodi sacerdotibus irroganda.

† al. obcalentur] orig.
† al. progredientes
† al. qualiter requisitę naturę usum debitis expleant locis

Item ex concilio Aurelianensi primo, c. 3. & 5.

¶ Ante securitatem acceptam de atrio ecclesiæ fugitiuus non cogatur exire. C. XXXVI.

Rabanus pœnit. c. 21. Burc. l. 3. c. 190. Iuo p. 3. c. 107.

ID constituimus obseruandum, quod ecclesiastici canones decreuerunt, & lex Romana constituit, ut ab ecclesiæ atrijs, uel domo [e] episcopi reos abstrahere omnino non liceat: sed nec alteri consignare [f], nisi ad Euangelia datis sacramentis de morte, & debilitate, & omni pœnarum genere sint securi: ita ut ei [g], cui reus fuerit criminosus [h], de satisfactione conueniat. Quòd si quis sacramenta sua conuictus fuerit uiolasse; reus periurij non solum à communione ecclesiæ, uel omniũ clericorum, uerumetiam & à catholicorum conuiuio [i] separetur.

a ¶ Intentione.] idest, plus debito requiris.
b ¶ Occupari.] auctoritate propria, vt videtur extra de immu. eccle. inter. licet sit argu. contra §. ea, cap. proxi. in fin. & C. de his qui ad eccle. confu. l. 3. Ioan.

OCCASIONE. Hæc est 5. pars q. in qua probat, q seruus occasione religionis nõ debet dominũ carnalẽ fugere. & hoc facit per duo cap. Io. de Fan.

CASVS. Dictum est §. in §. versi. q serui occasione religionis dominos fraudabat iure suo: nunc vero ostẽdit hoc non esse faciendũ.

f ¶ Episcopi] Quidam dicunt id quod hic dicitur, & 12. q. 2. abbatibus. hodie non tenere, per id qđ est §. prox. q. 2. nullam. vbi dicitur parte dicitur, q abbas mancipia monasterio donata manumittere non debet, vt ipsi otio potiantur libertatis, & monachi rurali opere fatigentur. Secunda pars est ibi, Mancipia.

Quòd si is, cui reus est, noluerit [β] sibi intentione [a] faciente componi, & ipse reus de ecclesia actus timore discesserit; ab ecclesiæ clericis non quæratur. ¶ Seruus etiã, qui ad ecclesiam confugerit pro qualibet culpa; si à domino pro admissa culpa sacramentum susceperit; statim ad seruitium domini sui redire cogatur: & postquam dato sacramento domino suo fuerit consignatus; si aliquid pœnæ pro eadem culpa, qua excusatur [γ], probatus fuerit pertulisse; pro contemptu ecclesiæ, & præuaricatione fidei, à communione, & conuiuio catholicorum extraneus habeatur. Si vero seruus pro culpa sua ab ecclesia defensatus sacramenta domini † clericis exigentibus de impunitate perceperit; exire nolentem à domino liceat occupari [b].

C. 5. Burc. l. 3. c. 192. Iuo p. 3. c. 109. Pann. l. 2. c. 73.

† al. sui domini

α ¶ Reos.] Sic est emendatum ex originali, Rabano, Burchardo, & Iuone, cum in Gratiani codicibus etiam manuscriptis legeretur, eos.

β ¶ Noluerit sibi.] Antea legebatur voluerit. Mutatum est ex concilij exemplaribus etiam manuscriptis, & nonnullis ipsius Gratiani, & ceteris collectoribus: quamuis in recentiore Coloniensi editione absit dictio, sibi.

γ ¶ Excusatur] Sic in omnibus Gratiani, & conciliorum codicibus impressis, & manuscriptis. Apud ceteros collectores est, accusatur.

5 *Occasione namque religionis seruus dominum suum contemnere, & eius ministerium destituere non debet.*

Vnde in Gangrensi concilio, c. 3. legitur.

¶ Religionis occasione dominum suum non audeat seruus contemnere. C. XXXVII.

I quis seruum.] CASVS. Dicitur in hoc c. si quis occasione religionis docet seruũ dominum suum contemnere, & ab eius seruitio recedere; anathema sit. Idẽ dicitur in sequenti c. cuius casus patet.

vij SI quis seruum alienum occasione religionis docet dominum suum contemnere, & eius ministerium destituere, ac non potius docuerit eum suo domino bona fide, & cum omni honorificentia deseruire; anathema sit.

Iuo p. 16. c. 102. & p. 13. c. 48.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 47.

In cap. græcarũ synod. Martini Brachar.

¶ Corripiatur durissime, qui causa religionis docet seruum dominum suum contemnere. C. XXXVIII.

viij SI quis seruum alienum causa religionis doceat contemnere dominum suum, & recedere à seruitio eius; durissime in omnibus arguatur.

Bur. l. 8. c. 25. Iuo p. 7. c. 43.

Item ex concilio Carthaginensi, c. 26.

Et in Carthag. 5. c. 4.

¶ Primati insinuetur necessitas, quæ res ecclesiæ distrahere compellit. C. XXXIX.

Vllus.] CASVS. Facta interpositione de sacrilegio, redit magister ad principale propositum; s. ad tractatũ propositæ quæstionis: scilicet q res ecclesiæ nõ sunt alienandæ. Est ergo casus talis, Statutũ fuit in Carth. cõc. vt nullus res ecclesiæ subtrahat; si autẽ necessitas immineat debiti, & ecclesia nõ habeat redditus vnde soluat: tunc fieri potest alienatio possessiõis: sed fiat hoc cũ consensu primatis, & cũ statuto numero epõrum. si vero tãta sit necessitas, vt super hoc primas, idest patriarcha consuli nõ valeat, fiat alienatio corã duobus vel tribus vicinis epis, & postea in concilio patriarchæ significetur. si qs vero cõtra fecerit, deponat. Hoc hodie locũ non habet: q2 episcopus tantum de cõsensu canonicorum potest alienare, vt 12. q. 2. fine exceptione.

NVllus res ecclesiæ distrahat. Quòd si reditus [a] [c] non habet, & aliqua nimia necessitas cogit, hanc insinuandam esse primati ipsius prouinciæ censemus, vt cum statuto [d] numero episcoporum, vtrum faciendum sit, arbitretur. Quod si tanta vrget necessitas ecclesiæ, vt non possit [e] ante † primatem consulere; saltem vicinos [ι] testes conuocet episcopos, curans ad concilium referre omnem ecclesiæ necessitatem. Quod si non fecerit; reus Deo, & sancto concilio venditor honore amisso [ζ] teneatur.

Ansl. l. 5. c. 45. Iuo p. 3. c. 153.

† al. ante cõsulere

c ¶ Reditus.] i. mobilia bona, quæ sufficiunt ad soluendum debitum.
d ¶ Vt cum statuto.] Illud hodie non requiritur; quia hodie sufficit cõsensus episcopi & capituli. 12. q. 2. fine exceptione. & extra de ijs quæ fi. à præla. quanto. & c. cum Apostolica.
e ¶ Non possit.] Ar. est hic, q si propter periculum moræ non possunt absentes vocari ad electionem, q eis absentibus & non vocatis potest fieri electio [ι], vt 96 dis. c. 1. ver. Eulali°. & 26. q. 6 Aurelius. Io.

ι De hoc est not. 12. q. 1. c. 1. ver. si q si necessitas.

ι Ad idẽ extra de electio. q sicut. &c cũ inter vniuersas. De hac materia nota. 7. q. 1. factus. Ar.

α ¶ Hoc est caput 26. Carthaginensis vnici inserti in codice canonum, itemq; græci: quod sumptum est ex c. 4. concilij quinti Carthaginensis. In neutro tamen sunt hæc omnino verba, nullus res ecclesiæ distrahat. sed, Placuit, vt rem ecclesiæ nemo vendat, quemadmodum & apud Iuonem.

ℵ ¶ Quòd si reditus,] Græce est, ὅπερ πρᾶγμα ἐὰν πρόσοδον μὴ ἔχῃ. idest, Quæ quidem res si reditus non habeat.

ι ¶ Vicinos testes.] Sic in codice canonum, & fere in græco canone, & in margine recentiorum Coloniensium editionum. In contextu autem ipsarum, & vetustioribus editionibus, ac duobus Vaticanis codicibus, & apud Iuonem legitur, saltem post factum curiositatem habeat, & vicinis episcopis hoc ante indicare, & ad concilium, &c. In Soriensi autem regio, curet hoc statim agere, vel vicinis, &c.

ζ ¶ Honore amisso.] Verba hæc sunt in concilio inserto in codice canonum, in codice Soriensi regio, & canone græco. Absunt autem ab omnibus editionibus concilij quinti Carthaginensis, & duobus Vaticanis exemplaribus, & Iuone.

Abdias l. 5. historiæ Apostolicæ.

† al. Sequatur

Et ser. 52. al. 5 ad fratres in eremo, & in concil. Agsgrasi. c. 112

Item ex concilio Agathensi, c. 56.

¶ Sine licentia episcopi quidquid abbas vendiderit, in irritum deducatur. C. XL.

N venditionibus.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, q si abbas aliquid alienauerit sine licentia episcopi, per episcopum debet reuocari. In secunda

IN venditionibus, quas abbates facere præsumunt, hæc forma seruetur, vt quidquid sine episcopi licentia [a] venditum fuerit, ad po-

Iuo p. 3. c. 163.

tur, q tota dispositio monasterij ad abbatem pertinet. sed eis obuiat quod est extra de re. ecc. non alie. cap. 1. Hoc scias, q nullum prædium

prædiũ poteſt alienari incõſulto epõ loci in cuius diœceſi ſitũ eſt prædiũ, vt C. de pdi. mino. l. ſi prædiũ. & extra de foro cõp. c. ſane.
a ¶ *Manumitti*] Quia qui manumittit mancipiũ eccleſiæ, duo dabit eccleſiæ pro illo, vt 12. q. 2. epiſcopus qui. ſed cum abbas nihil habeat, ergo nihil poteſt dare, vt 54. diſt. abbati. Io.

tio facta ab abbate cũ cõſenſu epiſcopi in ſequẽti c. quia epiſcopo dedit abbas: & ipſe epiſcopus non potuit confirmare donationem ſibi factam: quia nemo poteſt præſtare auctoritatem rei propriæ, vt extra de inſti. cum ad noſtram. & ff. de aucto. tuto. l. 1.
Q *Veſti ſunt.*] CASVS. Monachi cuiuſdam monaſterij ſunt conqueſti, quòd abbas eorũ donauerat terram ſexcentorũ pedũ in caſtro Tranquillitano ſub prætextu eccleſiæ fabricandæ. quare Papa præcepit epõ vt omnes poſſeſſiones extra muros eccleſię ad vſum monaſterij reuocentur: quia ſecundum leges & canões res monaſterij nõ poſſunt ab eccleſiæ dñio ſeparari.
c ¶ *Vendicare.*] tamen hæc eccleſia erit ſub alio monaſterio de cuius rebus cõſtructa eſt, vt 12. q. 2. Apoſtolicos.
d ¶ *Reuertatur.*] Arg. ꝙ donatio ꝑ parte eſt valida, & ꝑ parte non, vt 12. q. 2. ſi quos. Sed nonne iſta eccleſia habebit viã qua ibitur ad ipsã? nã q̃ hẽt hauſtũ, iter debet habere, vt ff. de ſer. ruſt. pdi itẽ ſic. §. q̃ habet hauſtũ. Reſp. ſic habebit: ſed monachi nõ cogentᷓ gratis eã dare, cogentᷓ tñ viã vendere iuſto p̃tio, vt ff. de relig. ſi quis ſepulchrũ.

ETIAM. s. diſ. 54. abbati.

teſtatem epiſcopi reuocetur. ¶ Mancipia vero monachis donata ab abbate non liceat manumitti [a]. Iniuſtum enim putamus, vt monachis quotidianũ rurale opus faciẽtibus, ſerui eorũ libertatis otio potiãtur.

a ¶ Licentia.] *Sic eſt adſcriptum in margine in recentioribus Colonienſibus editionibus: ſed in antiquioribus, & codicibus manuſcriptis, & apud Iuonem eſt,* notitia.

6 *Etiam ſi epiſcopo conſentiente* [b] *monaſterij poſſeſſio ab abbate data fuerit; nullius momenti erit donatio: niſi forte in eccleſiæ fabricam erigendã donatio proceſſerit. Quo caſu tantum ei donare licet, quantum eccleſiæ parietes concludunt.*

Vnde Gregorius ſcribit lib. 7. indict. 1. ep. 33. Ioãni epiſcopo Scyllacano.

¶ Nullo titulo res monaſterij valent ab eius iure ſegregari. C. XLI.

QVeſti nobis ſunt prædicti monaſterij monachi abbatem ſuum terram intra Scyllacænum [β] caſtrum, quæ in DC. pedes extẽditur, ſub prætextu fabricandæ eccleſiæ fraternitati tuæ, donationis titulo conceſſiſſe. Et ideo volumus, quantum parietes poſſunt edificatæ eccleſiæ circumdare, iuri eccleſiæ vendicari [c]. Quidquid vero extra parietes eiuſdem eccleſiæ eſſe poterit; ad iura monaſterij ſine difficultate aliqua reuertatur [d]: quia nec mundanarum legum, nec ſacrorum canonum ſtatuta permittunt res monaſterij de iure eius quolibet titulo ſegregari. Ea propter donationem eiuſdem terræ, quæ contra rationẽ facta eſt, ſine aliqua dilatione reſtitue.

β ¶ Intra Scyllacænum.] *Sic eſt emendatum ex multis codicibus epiſtolarum: à qua lectione nõnulla Gratiani exẽplaria parum diſcrepabant. In vulgatis erat,* in Tranquillitanum caſtrum.

PALEA. C. XLII.

j. 18. q. 2. quàm ſit. §. hàc ergo.

HAnc ergo ſcriptorum noſtrorum paginam omni in futuro tempore à te, ab omnibus epiſcopis firmam ſtatuimus, illibatamque ſeruari: vt & ſuæ eccleſiæ iuuante Domino, tantummodo ſint iure cõtenti: & monaſteria eccleſiaſticis conditionibus, ſeu angarijs, ſiue quibuslibet obſequijs ſæcularibus nullo modo ſubiaceant, nullis canonicis iuribus deſeruiant: ſed remotis vexationibus diuinum opus cum ſumma deuotione perficiant.

¶ *Hæc palea abeſt à vetuſtis exemplaribus, vno excepto, & huc temere tranſlata eſt: cum habeatur inf 18. q. 2. c. quàm ſit §. hanc ergo. vbi nonnulla notabuntur.*

SED NOTANDVM EST. Hæc eſt 7. pars q. in qua ſoluit qõnẽ pricipalẽ, ſ. vtrũ abbas debeat conuerſo apoſtatę reſtituere ſua. & dicitᷓ ꝙ non debẽt ei reddi, ſed ſinere ꝙ recipiat. & hoc ꝓbat ꝑ æq̃tatẽ canonicã. Io. de F.
CASVS. Hic determinat Gra. an abbas d̃beat reddere ſua monacho retro abeũti, & dicit ꝙ cõuertere res monaſterij in ſuos vel ꝓpinquorum vſus, eſt pernicioſum: ſed ex diſpenſatione charitatis conſulitur infirmitati humanæ, ſi quondam ſua redduntur monachi retro abeũti, qđ magis fit iure poli, quã iure fori. Et ꝙ hoc fieri poſſit, ꝓbat exẽplo Ioãnis euangeliſtæ: q̃ duobus iuuenibus cũcta reddidit quos pænituerat ſua ꝓ Chriſto pauperibus erogaſſe. Poſtea obijcit cõtra hãc ſolutionẽ: & dicit ꝙ Ioannes euangeliſta nõ reddidit erogata iã

Sed notandum eſt, quòd aliud eſt in ſuos, vel propinquorum vſus res eccleſiæ conuertere (quam pernicioſam cupiditatem ſacri canones vbique prohibent, & damnabilem oſtendunt:) aliud eſt, quod ex diſpenſatione charitatis, humanæ infirmitati conſulitur: vt quondam illi ſua reddantur, qui in ſacro propoſito manere contemnit. Quod non tam iure fori, quàm iure poli nonnullos ſanctorum feciſſe legimus. Beatus enim Ioannes Euangeliſta duobus [e] *iuuenibus, quos pænituerat omnia ſua pro Chriſto reliquiſſe, & pauperibus erogaſſe, aurum, & gemmas reddidit, vt cuncta, quæ vendiderant, ſibi redimerent. Sed obijcitur, beatus Ioannes non oblata reddidit, quæ pauperibus iam erogata fuerant, ſed alia recompenſauit, quæ in pauperum, vel eccleſiarum facultatibus numquam computata fuerant. Similiter ſi abbas* [f]*, vel epiſcopus aliqua habuerit, quæ in eccleſiaſticis facultatibus nondum ſunt adnumerata, exemplo beati Ioannis det illa recedenti, oblata vero eccleſiæ retineat.* ¶ *Sequetur* † *ergo aliud exemplum, quo eadem, quæ oblata ſunt, laudabiliter reddenda monſtrentur.*

Abdias l. 5. hiſtoriæ Apoſtolicæ.

† al. Sequatur

Et ſer. 52. al. 53 ad fratres in eremo, & in conc. Aqſgrañ. c. 112.

Ait enim Auguſtinus in ſermone 2. de vita clericorum.

ETIAM. Hæc eſt 6. pars q. in qua dicitur, ꝙ nõ poteſt abbas etiam epiſcopo dare loca aliqua in damnũ monaſterij. Io. de Fan.
CASVS. Nunc oſtendit Grat. ꝙ etiam conſentiente epiſcopo abbas ſine conſenſu monachorum vel etiam cum conſenſu, ſi eccleſia lædatur, dederit poſſeſsionem, ꝙ non valet donatio niſi in fabricam eccleſiæ erigendam: quo caſu valet donatio quantum eccleſiæ parietes concludunt. quod probat ſeq. cap.
b ¶ *Epiſcopo conſentiente.*] Non dicit bene: quia bene poteſt auctoritate epiſcopi [a] abbas alij dare eccleſiã: ſed ideo reprobatur dona

pauperibus, ſed alia. ſic & abbas quæ ſunt inter facultates eccleſiaſticas deputata, non reddet recedenti, ſed alia. Poſtea ſupponit exẽplum Aurelij: quod magis videtur efficax quàm ſupra dictum eſt.
e ¶ *Duobus.*] Tito & Eugenio. Sed nonne beatus Ioãnes renũtiauerat ꝓprijs? Vtique. ergo q̃dq̃d habuit, acquiſitũ fuit pauperibus, vel illi eccleſiæ ad quã ſe trãſtulit. Sed dic ꝙ adhuc non peruenerat res ad eccleſiã illã. Vel dic ꝙ de virgis fecit illud argẽtũ qđ dedit.
f ¶ *Si abbas.*] ſophiſtice & male reſpondet: quia quàm cito abbas habet aliquid, tam cito fit eccleſiæ [a].

a Et ideo q̃rit hic Hug. qualiter abbas poſsit habere talia: cũ omnia q̃ ad eũ pertinent, monaſterij ſunt. ſimile ĩuenitur 54. diſt. ex antiquis. ſecundum Hug.

Quicumque.

Q *Vicumque.*] CASVS. Quidam clerici cum patres iniuste filios exheredabant, totam hereditatẽ sibi relictam recipiebant, & filijs repetentibus nihil restituebãt: quos Augusti. redarguit in sermone suo: & docet hoc nõ esse faciendum, exẽplo huius Aurelij Carthaginen. episcopi, q reddidit hereditatem iam susceptam filijs postea natis.

a *Non reddere*] Simile 14 q. 6. cõperimus. Sed nonne filius natus iure cõmuni potest reuocare legitimam portionẽ suam si pater omnia bona sua donauit, vt C. de inoffi. don. si totas? nam si aliqs liberto suo dedit bona sua cũ crederet se non habiturũ filios, nũqd filius postea natus nõ solũ partem, sed etiã totum reuocabit, vt C. de reuo. dona. si nũquam? Resp. verũ est: & quod hic dicit intelligẽdum est, q ecclesia non cogitur totum reddere, sed tantum legitimam[r] portionem. vel canon corrigit legem.

Filius ꝑ patre potest donationem patris reuocare.

[r] Legitimã. hanc limitationẽ ad dic. l. si vmquam sequitur Bal. in l. 1. col. vl. & ibi Pau. col. 2. Arc. & alii hic. Bar. in l. Titia. §. Imperator, ꝺ leg. 2. Ias. in authẽ. si qua mulier, col. 1. C. de sac. san. eccl. sed hęc limitatio est falsa, quia immo in totum reuocatur, vt idem Bal. cõsuluit consi. 215. punctus li. 5. Phil. Deci. in l. licet no. 3. in fi. C. de pac. Fran. Ripa. in dicta l. si vmq̃ q. 49. & idem And. Tiraq. charta 93.

b *Iure fori.*] quasi dicat ad hoc non cogebatur iure actõis, sed quadã naturali æquitate tenebatur. ad hoc 2. q. 3. hinc colligitur.

c *Non iure poli.*] id est, quadam naturali æquitate.

ECCE. CASVS. Cõcludit Gra. ex supra dictis c. q monacho recedenti, sua reddenda sũt: sed postea dicit hãc nõ esse verã solutionẽ: sed aliã verã subdit, dicens, q licet Aurelius illi rustico q ꝓprijs nõ renũtiauit, nec habitũ mutauit, sua laudabiliter reddidisset: non tamen propter hoc exemplum monacho eunti in apostasiam sunt reddenda, sed potius est compellendus vt in religione perseueret. Verumtamen sicut tenemur inimicis & ꝑsecutoribus necessaria ministrare, sic propter scãdalum vitandum, & mortem monachorũ, & incendium monasterij recedenti de monasterio sua laudabiliter sinantur auferri, etsi nõ reddantur.

d *Vtilius.*] vt s. q. 5. non omnis.

P *Rima quæstio.*] CASVS. Hic intitulatur 1. quæst. qua quęritur, an monasterium possit petere quæ episcopus post consecrationem suam acquisiuit: & an episcopalis ecclesia possit vendicare sibi quæ ipse episcopus prius donauerat monasterio? & in utraque quæstione certum est quòd non, vt j. probatur c. vno.

e *Prima quæstio.*] Certum est vt quãdiu est abbas vel monachus in monasterio, ipsi acquirit: sed quidquid acquirit factus episcopus, acquirit episcopali ecclesiæ, vt j. ea. cap. 1. & hoc forte obtinet cum est translatus perfecte ad ecclesiam episcopalem, vt j. 21. q. 2. si quis iam translatus. Sed quid si tantum est confirmatus, adhuc tamen non est translatus? Videtur velle littera illa ex eo quòd dicitur: absoluit, &c. quòd acquirit ecclesiæ episcopali: sed illa littera, postquam, &c. videtur velle quòd priori. potest dici cum Hugo. quòd non prius acquirat secundæ ecclesiæ quàm sit adeptus corporalem possessionem, vt s. 92. dist. si quis episcopus. & extra de elec. cum in cunctis. sicut nec miles qui transit de vno numero

¶ Non debet ecclesia suscipere, quæ filio exheredato, sibi offeruntur. C. XLIII.

Ivo p. 3. c. 177.

QVicumque vult exheredato filio heredem facere ecclesiam; quærat alterum, qui suscipiat, non Augustinum: immo, Deo propitio, nullum inueniet †. Quàm laudabile factum sancti & venerandi episcopi Aurelij Carthaginensis? quomodo impleuit os omniũ, qui sciunt, laudibus Dei? Quidam enim cum filios non haberet, neq; speraret, res suas omnes (retento sibi vsufructu) donauit ecclesiæ. Nati sunt ei filij postea: & reddidit episcopus nec etiam opinanti illi, quę donauerat. In potestate habebat episcopus non reddere[a], sed iure fori[b], non iure poli† [c].

† al. inueniat

† al. cœli

Ecce, quòd aliquando oblata iure & laudabiliter redduntur. Verumtamen non hoc exemplo, recedenti sua reddenda monstrantur. Aliud est enim in professione suæ vitæ persistere: aliud à proposito sui ordinis discedere. Si sanctus Aurelius degenti in laicali habitu oblata reddidit, quia post oblationem filios accepit; non ideo in apostasiam euntibus sua reddenda sunt, quibus vtilius[d] necessaria subtraherentur, vt coacti redirent ad ordinem, à quo recesserant. Sed sicut inimicis, & persecutoribus iubemur necessaria subministrare, sicut ab Apostolo monemur tempus redimere, vt expeditius orationi vacemus; sic ne ecclesia scandalum patiatur, ne discedens in deteriora præcipitetur, ne in perniciem monachorum, aut incendium monasterij occasione suorum exardescat; laudabilius sibi sua non dico reddantur, sed auferri sinantur, quàm ab illo ista inferantur.

1. Cor. 7.

CAVSA XVIII.

QVidam abbas consecratus in episcopum, prius monasterio multa contulit; postea in episcopatu plura acquisiuit: cui dum fratres successorem quærerent, episcopus loci semet electioni volebat inserere, vt per ipsum abbas in monasterio ordinaretur: fratres renituntur.

1 *Quæritur primo, an monasterium possit petere, quæ ab episcopo quæsita sunt, an episcopalis ecclesia possit sibi vendicare, quæ monasterio fuerunt tradita†.*

† al. contradita

2 *Secundo, an per episcopum abbas sit eligendus, & ordinandus, an tantummodo à proprijs fratribus sit instituendus.*

QVÆSTIO PRIMA.

P*Rima quæstio*[e] *terminatur in concilio habito apud Alteum, in quo sic statutum legitur.*

¶ *Burchardus lib. primo, c. 230. citat concilium apud Alth. præsente Conrado rege, itemque Iuopar. 5. c. 343. sed exprimit* Altheim. *Idem vero par. 14. c. 116. plura de hoc concilio refert his verbis.* Regno Cõradi pijssimi, & christianissimi regis quinto congregata est sancta generalis synodus apud Altheum (al. Altheim) in pago Rethia, præsente videlicet domini Ioannis Papæ Apocrisario, sanctæ Ostiensis ecclesiæ Petro venerabili episcopo.

Q *Vidam abbas.*] CASVS. Supra in 16. causa dictum est, q ecclesiæ & res ecclesiarum sunt in potestate epi. & in proxima causa superiori q. 4. in illo cap. in venditionibus. dictum est, q abbates non possunt sine licentia episcopi res ecclesiæ alienare: sed ne propter hoc viderentur monasteria subiecta ex toto episcopis sicut aliæ ecclesiæ sæculares: ideo magister annectit hanc 18. causam, vt ostendat in quibus monasteria à iurisdictione episcoporum sunt exempta: quod vt competentius ostendat, proponit thema, duas inde eliciens quæstiones. Casus autem thematis per se patet: nec indiget expositione.

numero ad alium, nō prius dicitur esse de secundo numero antequā perueniat ad eū, vt ff. de mili. testa. ex eo tēpore. Io de Fan.

S Tatutum.] CASVS. Quæsitum fuit in concilio apud Alteum quid debeat fieri de rebus quas episcopus cum adhuc esset monachus monasterio donauit: & quid de hereditate paterna, quam acquisiuit postquam factus est episcopus. Et resp. ea quæ donauerat monasterio relinquantur arbitrio abbatis disponēda: hereditatem vero paternam, quam acquisiuit post consecrationē episcopalem, habeat episcopalis ecclesia.

a ¶ *Absoluit.*] ab obediētia, quā fecit abbati. Absoluitur enim ab obedientia sua cum sit factus de filio pater. Item a monachi regula in ieiuniis, vigiliis, & modo cantandi. silētio enim nō potest amodo vacare cū debeat habere turbā præconis, vt 43. dist. sit rector. Itē potest sibi facere commatres, quod prius nō licuit, exemplo Gregorij qui prius monachus factus est, postea cū esset diaconus Cardinalis, compater Mauricij Imperatoris factus est. De hac materia plene inuenies 16. q. 1. c. 1. 2. & 3. & q. 7. in nona.

b ¶ *Legitimus.*] immo etiā monachus existēs legitimus heres est, etiam in eo casu in quo alius non posset esse heres: vt 19. q. vlti. si qua mulier. C. de epis. & cle. Deo nobis. Sed obiicitur, si hereditatem vendicat: ergo potest habere proprium, cū tamen remaneat monachus: quod esse non debet: vt extra de sta. mo. cum ad monasterium. in fi. sed dic sibi, id est, ecclesiæ suæ.

c ¶ *Restituat.*] Sed qualiter hoc stare potest? cū enim aliquis factus est monachus, omnia quæ habebat, dedit monasterio, vt 19. q. vl. nunc autem. ergo & ius succedēdi. qui .n. dat omnia bona sua, dat & spē futuræ actionis, vt C. de don. l. 3. ergo videtur ꝙ prius succedit monasteriū. Sed dic ꝙ ius succedendi non competit nisi post mortē defuncti. vnde illud ius nō dedit monasterio, sed tm̄ solā spē. sed illa spes euanescere debet ex quo illa ꝑsona desinit esse filius illius monasterij [2], vt insti. de acq. ꝑ arrog. §. mortuo. Io.

S Ecundam verō] ¶ Hæc quęst. diuiditur in 12. partes. in quarū prima cōtinetur quod in c. seq. dicitur. Secunda ibi, Econtra. Tertia ibi, *Ecce in Toletano.* Quarta ibi, *Hinc etiā.* Quinta ibi, *Item sunt.* Sexta ibi, *Abbate.* Septima ibi, *Pro huiusmodi.* Octaua ibi, *Non solū.* Nona ibi, *Prohibētur.* Decima ibi, *Itē sunt.* Vndecima ibi, *Visitandi.* Duodecima ibi, *Pro talibus.* Ioannes de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 2. q. in qua quæritur an abbas sit eligendus & inuestiendus per episcopū, an per monachos? Et certū est ꝙ per monachos est eligēdus, vt j. ea. abbatē. per episcopum vero instituēdus, vt j. c. 1. excipiūtur monasteria priuilegiata vbi abbates ꝑ monachos eligūtur & instituūt, vt j. e. abbas. vel poti⁹ ꝑ Apostolicū si immediate sunt ei subiecta, vel per aliū abbatē cui immediate subiectū est monasteriū instituitur abbas.

¶ Qui de monacho episcopus ordinatur, quòd ante consecrationem habuit, monasterio; quòd uero post consecrationem acquisiuit, propriæ ecclesiæ relinquat. C. I.

Burch. l. 1. c. 231. Iuo par. 5. c. 343.

STatutum est, & rationabiliter secundum sanctos patres à synodo confirmatum, vt monachus, quem canonica electio à iugo regulæ monasticæ professionis absoluit,[a] & sacra ordinatio de monacho episcopum facit; velut legitimus[b] heres paternam sibi hereditatem postea iure vendicandi potestatem habeat: sed quidquid acquisierat, vel habere visus fuerat; monasterio relinquat, & abbatis sui, qui fuerat secundum regulam sancti Benedicti, arbitrio. Postquam enim episcopus ordinatur, ad altare, ad quod sanctificatur, & titulatur†, secundū sacros canones, quod acquirere poterit, restituat[c].

† al. intitulatur

QVÆSTIO SECVNDA.

SEcundam vero[d] quæstionem terminat auctoritas Toletani concilij quarti, c. 50. dicens.

¶ Abbates, & alia officia per episcopos debent institui. C. I.

HOc tantū[e] sibi in monasterio vendicēt sacerdotes, quod præcipiūt canones, id est monachos ad cōuersationē sanctā præmonere abbates, aliaque officia instituere[f], atque extra regulā facta corrigere[g]. Quòd si aliquid in monachos canonibus interdictum præsumpserint, aut vsurpare quidpiam de monasterij rebus tentauerint; non deerit ab illis sententia excommunicationis.

2 *Econtra Gregorius scribit Castorio Ariminensi episcopo.*

¶ Congregatio monasterij, non episcopus, aut aliquis extraneorum abbatem instituat. C. II.

ABbas in monasterio non per episcopum, aut per aliquem extraneorum ordinetur[h]: neque ab episcopo Missa[i] ibi celebretur; vt nulli ecclesiæ subiiciatur[k].

¶ *Huius capitis eadē est sententia ac sequentis; in quo sunt ipsa B. Gregorij verba. Itaque hac videtur summa quadam sequentis: & propterea in aliquot vetustis exemplaribus non sunt distincta.*

Idem eidem Castorio episcopo, lib. 4. epist. 43. seu c. 87.

¶ De eodem. C. III.

Ans. l. 7. c. 174. Polyc. l. 3. tit. 15. & lib. 4. tit. 33. Pann. l. 3. 16. 8.

ABbatem cuilibet† monasterio non alium, sed quem dignū moribus, atque actibus monasticæ disciplinæ cōmuni cōsensu congregatio tota poposcerit, ordinari† volumus. Missas autem publicas[l]

† al. contradita

d ¶ *Secundam vero.*] Quæstio secūda nō est dubia: quia tātum monachi eligent, vt j. ea. abbatem. Ioan.

HOc tantum.] CASVS. Quidā episcopi vēdicabāt in monasterio plus quàm canones concedebant: & ideo in cōcilio Tole. statutum fuit, vt de cętero nō vēdicēt in monasteriis epi, nisi quod canones sibi cōcedunt, s. monachos ꝓmouere, & bonū abbatē & alios prælatos inuestire, & male facta ꝯ regulā corrigere. si vero vltra ꝓsūpserint, excōmunicentur.

e ¶ *Hoc tantum.*] Arg. ꝙ nō potest episcopus plus ab ecclesiis petere quàm quod ex canonibus sibi deberi ꝓbat, vt 9. q. 3. cōquestus. & 10. q. 3. quia cognouimus.

Eps̄ nō plus potest petere ab ecclesiis, q̄ quod ex canonib. sibi deberi probat.

f ¶ *Instituere.*] id est, cōfirmare. Vel dic proprie ꝙ instituit, cū sint negligētes, vt 9. q. 3. cū scimus. Vel etiā potest alium instituere cū monachi minus idoneum volunt eligere, vt j. ea. q. si quis abbas.

g ¶ *Corrigere.*] Ergo coerctio monachorū ad epm̄ spectat; vt 50. di. accedens. j. eo. si quis abbas. & c. abbates. & c. cognouimus. Dicūt quidā ꝙ in minimis excessibus ab abbate vel priore sunt puniēdi: sed in maioribus ab epo, vt extra de sent. excō. monachi. & 90. di. si quis monachus. & 12. q. 1. nō dicatis. Sed melius dicat, ꝙ si ordine iuris agit ꝯ monachū, ꝙ corā epo sit agendū, vt 11. q. 1. de ꝑsona. secus si nō in forma iuris. extra de apel. reprehensibilis. Ioā.

Monachorū coerctio ad quē spectat.

ECONTRA. Hæc est secūda pars quæst. in qua probatur per 7. c. ꝙ de iure communi ad monachos tantum spectat electio abbatis: & si populū non habent, nō subsunt episcopo lege diœcesana, sed tantum lege iurisdictionis. Io. de Fan.

CASVS. Supra in c. hoc tantum. dictum est ꝙ episcopi aliquid iuris sibi possint vendicare. Nunc Gratianus vult ostendere contrarium, & ad hoc inducit sequentia cap.

ABbas.] CASVS. Dicit in hoc c. ꝙ abbas in monasterio ordinari debet per monachos, & nō per episcopū: nec ibi Missa per episcopum celebretur, ne per hoc ostendatur alicui esse subiectum. Idē vere dicitur in duobus sequentibus c. cuius casus patēt, & per te formabis. Aliquid tamen plus additur in 3. c. Et not. ꝙ hoc quod ibi dicitur, intelligitur de monasteriis exemptis.

h ¶ *Ordinetur.*] id est, eligatur.

i ¶ *Missa.*] publica, conuocato populo: nisi sit de voluntate fratrū. vt j. ea. luminoso.

k ¶ *Subiiciatur.*] Quoad legem diœcesanam [3], vt 16. q. 1. cū pro vtilitate. nisi in casu, vt 12. q. 2. Apostolicos. eo ipso ergo ꝙ eps̄ in aliquo loco celebrat, ꝓsumitur locus ei subiectus arg. 7. q. 1. ꝓōtifices. Hoc tn̄ scias, ꝙ eps potest subiicere vnam ecclesiā alij, vt extra de exces. præla. sicut. & etiā aliqua ecclesia potest se subiicere alij. hoc tamen nō præiudicat epo. extra de dona. inter dilectos.

3 Locus quo ad legē iurisdictionis 16. q. 1. interdicimus. j. e. si qs abbas. & ca. seq. de hoc not. 10. q. 1. in sum.

ABbatem.] ¶ *Publicas.*] quibus populus nō interest nisi inuitetur

tetur ab abbate, vt ĩ. ea. q. dudum. Io.

a A Bbatem.] ¶ Dominus.] Ar. est hic ꝙ electio maxime prælati spectat etiam ad patronum, vt 16. q. 5. si quis episcoporum. & q. 7. decernimus. & 63. dist. principali. & ĩ. ea. q. 2. Eleutherius. sed nõ est ita: vt extra de iure pat. nobis. & ĩ. c. proxi. Sed solẽnis electio prę sentãda est principi vel patrono, vt extra de elec. cũ terra. & ꝙ meliꝰ eo. tit. sacrosanctã. & cap. quod sicut. & 63. di. Reatina. & c. lectis.

Electio principi præsentanda est.

Q Vàm sit.] Casvs. Hoc c. diuidit in quattuor partes. In prima dicit, ꝙ nulli episcoporum vel laicorũ de cetero præsumãt aliquid auferre de rebꝰ monasteriorũ, & suarũ ecclesiarũ, vel villarũ, vel fraudes aliquas eis facere. In secunda parte dicitur, ꝙ ille abbas eligatur, quẽ monachi de sua congregatione elegerint, si in ea idoneus inueniatur. In tertia parte dicitur, ꝙ præter voluntatem abbatis monachi nõ debent de monasterio suo ad alia monasteria transire, vel ad sacros ordines, vel ad aliquod officiũ ecclesiasticũ ordinari. In quarta parte dicitur, ꝙ statutum illud debet ab omnibus episcopis obseruari, scilicet vt monasteria nullis canonicis iuribus deseruiant, quibus deseruiũt ecclesiæ sęculares: & episcopi suis ecclesiis sint cõtenti. Secunda pars ibi, *Defuncto vero*. Tertia ibi, *Pariter autẽ*. Quarta ibi, *Hanc ergo*.

b ¶ *Vel cellulis.*] argu. quòd capellæ parochiales habent idem priuilegium cum monasteriis. 10. q. 3. inter cetera. sed non est ita, vt extra de pręben. de monachis. nisi monasteria essent exempta tam in capite, quàm in mẽbris. 16. q. 2. in summa.

c ¶ *Vel immissiones.*] id est, exactiones.

d ¶ *Nisi de eadem.*] supra dist. 61. nullus inuitis. & c. obitum. & c. victoris.

e ¶ *Concors.*] & canonica, vt 62. di. c. 1. & ĩ. ea. si quis abbas.

f ¶ *De aliis.*] etiã eremitani, vt extra de ele. cum monasterium. ar. contra ĩ. proxi. quæst. vlt. in §. penul.

g ¶ *Ad ordinandum.*] si tamen monachus sit necessarius, per superiorem cogatur ipsum dare, vt extra de iure patrona. nullus. Sed quid si monachus sit factus Papa inuito abbate: debetne redire? Sic, & ipsemet cõpellet se redire: quia cum teneatur de aliis iustitiam facere, multo fortius de se ipso ff. si serui. vend. l. altius.

Monachus factus Papa sine licẽtia abbatis redire debet.

h ¶ *Iuribus.*] quantum ad legem diœcesenam, vt 16. quæ. 1. cũ pro vtilitate. vt not. 1. quæst. 1. in summa.

L *Vminoso abbate.*] Casvs. Luminosus abbas conquestus est de episcopis Ariminensibus, ꝙ suo monasterio & aliis multa præiudicia & grauamina inferebant: & præter voluntatem monachorum Missas publicas in monasteriis cantabant. Præcepit ergo Gregorius Castorio Ariminẽsi episcopo vt in monasterio Luminosi

per epm, vel clericos in † monasterio fieri omnimodo prohibemus.

† al. illic.] orig.

a ¶ Vel clericos.] *Verba hæc non leguntur apud B. Gregorium, omninoque nonnulla videntur consulto immutata à collectore.*

Item Pelagius Papa Mellito subdiacono.

¶ Ille debet abbas institui, quem sua congregatio, & possessionis dominus ordinari poposcerit. C. IIII.

Iuo par. 7. c. 24.

ij A Bbatem in monasterio illum volumus ordinari, quẽ sibi de sua congregatione & monachorum electio, & possessionis dominus, [a] & (quod magis obseruandum est) ordo vitæ, ac meritum poposcerit ordinari.

Item Gregorius omnibus episcopis.

In cõc. Later. sub Greg. 1. & reg. lib. 7. ĩdict. 1. epis. 18. Mariniano episcopo. Polyc. l. 3. tit. 15 Ans. l. 5. cap. 58. Iuo par. 7. cap. 11.

¶ De libertate monachorum. C. V.

Q Vàm sit necessariũ monachorum quieti prospicere, & c. *& infra.* ¶ Interdicimus igitur in nomine Domini Iesu Christi, & auctoritate beati Petri principis Apostolorum prohibemus (cuius vice huic ecclesiæ Romanæ præsidemus) vt nullus episcoporum, aut [α] sæcularium vltra præsumat de reditibus, vel rebus, vel chartis [β] monasteriorum, vel de cellulis, [b] vel de villulis, quæ ad ea pertinent, quocunque modo, vel qualibet occasione † minuere; vel dolos, vel immissiones [c], aut violentias aliquas facere. *& infra.* ¶ Defuncto vero abbate cuiusquam † congregationis nõ extraneus eligatur †, nisi de eadem [d] cõgregatione, quem sibi propria voluntate concors [e] fratrum societas elegerit: & qui electus fuerit, sine dolo, vel venalitate aliqua ordinetur. Quòd si aptam inter se personam inuenire nequiuerint; solerter sibi de aliis [f] monasteriis similiter eligant ordinandum. *& infra.* ¶ Pariter autem custodiendum est, vt inuito abbate ad ordinandum † [g] alia monasteria, aut ad ordines sacros, vel clericatus officium tolli exinde monachi non debeant. *& infra.* ¶ Nullus [γ] monachus † sine testimonio, & † concessione abbatis sui in ecclesia aliquem locum teneat, vel ad aliquem promoueatur honorem. ¶ Hanc ergo scriptorum nostrorum paginam omni in futuro tempore ab omnibus episcopis firmam † statuimus illibatamq; seruari, vt & suæ [δ] ecclesiæ, iuuante Domino, tantummodo sint iure contenti; & monasteria ecclesiasticis conditionibus, seu angariis †, vel quibuslibet obsequiis sęcularibus nullo modo subiaceant. Nullis canonicis iuribus [ε] [h] deseruiant: sed remotis vexationibus, ac cunctis grauaminibus diuinum opus cum summa animi deuotione perficiant.

† al. exquisitione
Pann. l. 3. c. 181
Polic. l. 4. tit. 33
† al. cuiuscũque
† al. ordinanda
† al. monachorũ
† al. vel cõsensu
ĩ. 17. q. 4. lib. 4. reg. epist. 43.
† al. & quibuscũque aliis firmã
† al. angariis, aut etiam procurationibus, vel quibuslibet subsidiis, obsequiisq;

¶ *Caput hoc habetur in decreto concilij Lateranensis edito à B. Gregorio pro quiete, ac libertate monachorum: quod extat secundo tomo conciliorum inter decreta Gregorij primi: eiusque magnam partem ipsemet refert lib. 7. reg. indict. prima, epist. 18. Mariniano episcopo Rauennati.*

α ¶ Aut sæcularium.] *Absunt ab aliquibus cõciliorũ editionib. & Grat. manuscriptis exẽplarib.*

β ¶ Chartis.] *In concilio legitur* curtis. *sed in epistola & apud Iuonem,* chartis.

γ ¶ Nullus monachus.] *Hinc vsque ad finem non habentur in epistola, sed in concilio.*

δ ¶ Vt & suæ ecclesiæ.] *In concilio legitur,* Et sanctæ ecclesiæ, iuuante Domino, suo termino, siue iure contentæ, & c.] *In epistola vero 43. lib. 4. (vbi idem fere scribit Castorico Ariminensi Episcopo) hoc modo,* Vt & tua ecclesia, iuuante Domino, suo tantummodo sit iure contenta, & monasterium illud, & c.

ε ¶ Iuribus.] *In concilio est,* curis. *in epistola,* canonicæue iurisdictioni.

Idem Castorio episcopo Ariminensi.

In eodem cõc.

¶ Missas publicas in cœnobio episcopi non celebrent, ne aliquod eis grauamen inferant. C. VI.

Iuo par. 7. c. 12.

L Vminoso [i] abbate referente plurimis in monasteriis multa a præsulibus præiudicia, atque grauamina monachos pertulisse cognouimus. Oportet ergo, vt tuæ † fraternitatis prouisio de futura quiete, eorum salubri disponat ordinatione: quatenus conuersantes in illis, in Dei seruitio, gratia ipsius suffragante mente libera perseuerent. Missas quoq; publicas [k] in † cœnobiis fieri omnimodo prohibemus:

† al. nostra] in conc.
Ibidẽ inferius, & lib. 4. epi. 43.

nosi abbatis & aliis nullam potestatẽ exerceat imperandi, nec aliquam ordinationẽ etiam leuissimam ibi faciat, nisi ab abbate fuerit rogatus. Et intelligitur hoc capit. de monasteriis exẽptis. Vel si intelligatur de non exemptis, intelligitur de ordinatione officialium quos instituit abbas, & non episcopus. vt dicit Hugo.

i ¶ *Luminoso.*] hoc cap. l'm loqꝫ d' mõasteriis exẽptis vl' priuilegiatis.

k ¶ *Publicas.*] in quibus est cõcursus populorũ, quę fiũt in hora tertia.

tertia ȷ̃.de consec.dist. 1.& hoc. sed publicas, id est, solennes bene cantant.

a ¶ *Recessibus.*] potius ergo erunt monasteria in solitudine quàm in vrbe. 16.q.1.si cupis 1.

b ¶ *Collocare.*] vt ibi exerceat iudicia.

quia prima vice facere distulit, præcipit nunc sibi vt sine mora litteris susceptis hoc exequatur, ne de sua negligentia moueatur contra eum. Sequens cap. planum est, & per se patet.

e ¶ *Monasterio.*] episcopus ibi fecerat baptisterium.

f ¶ *Altare.*] hoc ideo, quia locus fontium non debet pedibus cõculcari, vt ȷ̃.ea. de consecr. distin. 1. altaris. & hoc commodius non potest fieri, quàm si ibi altare ædificetur.

*Ordi-*ne in seruorum Dei recessibus [a], & in eorum receptaculis vlla popularis conuentus præbeatur occasio [Vel mulierum fiat illis † introitus,] quia non expedit animabus eorum. Nec audeat ibi cathedram collocare [b] episcopus [*], vel quamlibet potestatem exercere imperandi, nec aliquam ordinationem [c], quamuis leuissimam, faciendi; nisi ab abbate [d] loci fuerit rogatus: quatenus monachi semper maneant in abbatum suorum potestate: vt remotis vexationibus, ac cunctis grauaminibus diuinum opus cum summa deuotione animi perficiant.

† *nouus*] orig.

Ibidẽ inferius. §.c.5.

¶ *Libro quarto regesti est episto. 41. Luminoso abbati, & 43. Castorio Ariminensi episcopo scripta: in quibus leguntur quę ad hoc caput pertinent. Propria tamen verba vsque ad vers.* Missas, *non habentur in epistolis illis, sed in concilio, de quo superius dictum est, exceptis primis verbis,* Luminoso abbate referente. *& ex eo nonnulla sunt emendata, & addita.*

* ¶ Episcopus.] *In concilio sequitur,* seu quacumq; alia dignitate præditus, aut potestate, vel quamlibet potestatem imperandi, &c.

g ¶ *Post susceptas.*] sic extra de appel. super eo. in fin.

h ¶ *Abbas.*] ¶ *Cum permissione.*] nõ enim potest sine licentia prælati suã deserere ecclesiam, vt extra de renun. admonet. 16. q. vlt. cap. vlt. 71. dist. cap. primo. & 2. & 19. q. 2. duæ. Io.

ECCE. Hæc est tertia pars quæstionis, in qua dicitur, quòd monachi non possunt abbatem deponere sine superiore. Io. de Fant.

Item Gregorius † Papa lib. 2. indict. 11. epist. 56. Secundino episcopo.

† Antea legebatur, *Gelasius*

¶ Baptisterium in monasterio non permittitur fieri. C. VII.

Poly. l.4. tit. 34. Ansl. l.5. c.48. Iuo p.5. c.55.

PRidem præcepimus, vt de monasterio [e] S. Andreæ, quod est super Mascalas, baptisterium propter monachorum molestias † debuisset auferri, atque in eodem loco, quo fontes sunt, altare [f] fundari: cuius rei perfectio hactenus est protracta. Admonemus igitur fraternitatem tuam, vt nullam iam moram post susceptas [g] præsentes litteras nostras inserere debeas: sed repleto loco ipsorum fontium, altare ad sacra celebrãda mysteria illic sine dilatione aliqua fundetur: quatenus & prædictis monachis opus Dei securius liceat celebrare, & non de negligentia vestra contra fraternitatem tuam noster animus excitetur.

† *al. insolentias*

Item ex concilio Moguntino.

¶ Cum permissione episcopi abbas locum suum deserere potest. C. VIII.

Burc. l.8. c.86. Iuo p.7. c.104.

ABbas pro humiliatione, & cum permission e [h] episcopi locum suum potest relinquere: tamen eligant sibi fratres abbatem de ipsis: sin autem, de extraneis.

† *al. episcopi*

Ecce in Toletano cõcilio [i] dicitur, quòd sacerdotes † abbates, & alia officia instituere debeant. Beatus Gregorius [k], & Pelagius prohibent, dicentes abbatem à fratribus suæ congregationis eligendum, & ordinandum. Quomodo ergo hæc tanta diuersitas ad cõcordiam reuocabitur? Sed sciendum [l] est, quosdam monachos esse indomitæ ceruicis, & effrænatæ superbiæ: quos dum abbates ad religionem cogere voluerint, in eorum deiectionem conspirant, & alium moribus suis conuenientem sibi præficere contendunt: quales erant illi, qui in necem beati Benedicti cõspirasse leguntur. Pro huiuscemodi constitutum est, vt abbates, & alia officia per sacerdotes instituantur.

CASVS. Nunc G. repetit supradictam contrarietatem, & dicit ꝙ in quibusdam capitulis dicitur vt abbates & alia officia ꝑ episcopos instituantur, & in quibusdam dicitur contrarium. Sed soluit nunc Gratianus, & dicit ꝙ illud quod dictum est in hoc capitulo: hoc tantum, scilicet ꝙ episcopus habet institutionẽ abbatum & aliorũ officiorum, statutum fuit propter quosdam monachos indomitæ ceruicis, qui deponebãt suos abbates: quia eos corrigebant, & alios pro suo arbitrio eligebant, quales fuerunt monachi beati Benedicti, qui in mortem eius conspirasse leguntur. & ad hoc inducit seq. ca.

i ¶ *In Toletano concilio.*] §.c.x.

k ¶ *Beatus Gregorius.*] §.ea. abbatem. 1.

l ¶ *Sed sciendum.*] magister intelligit [2], quòd cap. supradicta ex causa data sunt. Io.

[2] Vnde dicebat Laud. ꝙ Gratia. vult. ponere contrarietatem vbi non est. vñ licet ista capitula omnia sic inducat, tamen totum contrarium est dicẽdum. s. ꝙ loquatur de iure communi, secũdum L. Familiaritas nimia parit contẽptum. Subditi non debent plus esse subditi, quàm expediat.

Vnde Pelagius Papa scribit Opilioni † defensori dicens.

† *al. Apollonio*

¶ Non licet monachis abbates pro suo arbitrio expellere, aut alios ordinare. C. IX.

Ansl. l.7. c.185.

NVllam potestatem de cetero, nullam licentiam monachis relinquimus pro arbitrio suo aut abbates expellere, aut sibimet alios ordinare [m]: quia nulla auctoritas [n] remanebit abbati, si monachorum potestati cœperit subiacere: vt de cetero fideliter, & studiose vniuersa, quæ vel ad diuini cultus reuerentiã, vel ad vtilitatem eiusdẽ monaste-

NVllam potestatem.] CASVS. Quidã monachi pro suo arbitrio deponere volebant abbates, & alios quandoque malos sicut volebant ordinabant. Quare Papa Pelagius præcepit Opilioni defensori, vt de cetero monachos talem licentiam habere non permittat, sed tota potestas & sollicitudo monachorum & monasterii ad abbatem pertinebit.

c ¶ *Ordinationem.*] ȷ̃.ead. cognouimus. contra, sed hic loquitur de exemptis, ibi non. vel si hic loquitur de non exemptis: tunc dic, ꝙ episcopus hoc facere potest, nisi abbas negligẽs sit in ordinationibus, id est, dispositionibus, vt 9. q.3. cum scimus.

d ¶ *Abbate.*] §. 10. q.3. inter cetera.

PRidem.] CASVS. In monasterio sancti Andreæ erat baptisterium, cuius occasione monachi patiebãtur molestias & incursionem populorum. Quare præcepit Gelasius episcopo loci, vt baptisterium inde remoueret, & loco eius altare fundaret. quod

m ¶ *Alios ordinare.*] id est, eligere.

n ¶ *Auctoritas.*] humani enim moris est illum timere cuius iudicio nunc erigitur, nunc deprimitur. 16. q. 2. visis. Nec superiores debent inferioribus nimis familiares esse. nam ex conuersatione æquali nascitur contemptus dignitatis. ff. de offi. præsi. obseruandum. nec etiam debent subditi plus esse subditi quàm expediat. 2. q.8. admonendi. Ioan.

a ¶ *Tota.*] ergo eps nullā habet iurisdictionē ī monasteriis, & sic est contra 17.q.vlti.in venditionibus. 12.q. 2. abbatibus, sed istud verbum, tota, non excludit episcopum, sed ipsos monachos, id est, ita pertinet ad abbatem, q̄ non ad monachos. quæ hodie est remota. Item nec in oratoriis licitum est ponere campanas, vt extra de priuil. patentibus. 10.

e ¶ *Vel monachi.*] loquitur secundum ea tempora cum monachi fuerunt laici. 16.q.1. generaliter.

f ¶ *Clerici.*] id est, prælati.

HINC ETIAM. Hæc est quarta pars quæstionis, in qua probat q̄ omnes monachi pertinent ad prouisionem & correctionē episcopi: & hoc probat per quinq; c. 10. de Fā.

CASVS. Non solū cōstitutum est vt propter malitiam monachorū epi institutionē habeāt in monasteriis, sed etiā, vt clerici singulorū monasteriorum intantum sint sub potestate episcoporum, ne alicui eorum liceat absque conscientia episcoporū monasteria ædificare: quod probatur per seq. cāp.

b ¶ *Constitutum est.*] id est, propter causam [1]. Intelligit enim Gratianus omnia hæc cap. ex causa fuisse statuta.

[1] Idest, propter eorum malitiam.

Q *Vidam monachorum.*] CASVS. Hoc c. diuidit in tres partes. In prima parte dicitur, q̄ narratū fuit in cōcilio Chalcedon. q̄ quidam monachi multū de se præsumētes indifferēter ibāt per ciuitates: & monasteria auctoritate sua ædificabant. & ideo statutum fuit in concilio, vt hoc decetero nō faciāt sine licentia epi. In secunda parte dicitur, q̄ omnes clerici ēt in locis regularibus constituti, in eporum potestate consistant s̄m traditionem sanctorum patrū. In tertia parte dicitur, q̄ omnes debent hanc cōstitutionem seruare, & qui eam seruare noluerint, vel epis pprijs obedire, si clerici fuerint, s̄m ordinem & dignitatem personarum punientur: si laici, vel monachi fuerint, communione priuentur. Secunda pars incipit ibi, *Item clerici in ptochijs.* Tertia ibi, *Eos vero.* Alia pars quæ sequitur in capitulo, idem dicit cum secunda & tertia. Omnia quæ sequuntur vsque ad §. *Item sunt.* plana sunt, & p te videbis.

c ¶ *Commendant.*] sed nemo debet se commēdare. 11.q.3. si quis vero. arg. contra. ff. de offi. proconsul. obseruare. §. antequam vero.

d ¶ *Aut oratorij.*] quibus temporibus in oratorijs sit Missa audienda, habes j. de conse. dist. 1. si quis ēt. & non solum oratorium, sed nec ēt hospitale potest sine licentia epi construi, vt extra de relig. domi ad hæc. sed si oratorium nō est sine licentia episcopi construendum, tamen simplex hospitale potest construi sine licentia episcopi. extra de eccle. ædifi. si hospitale.

Hospitale sine licentia episcopi construi non potest.

rij pertinent, abbatis solicitudo, ad quem potestas tota [a] pertinere conuenit, debeat adimplere.

4 *Hinc etiam constitutum est* [b], *vt clerici singulorum monasteriorū sint in potestate episcoporum; nec alicui liceat extra eorum conscientiam monasteria ædificare.*

Vnde in Chalcedonensi concilio, c. 4. legitur.

¶ Sine conscientia episcopi, monasterium nullus ædificet. C. X.

Iuo p. 7. c. 1. Pann. l. 3. c. 174

QVidam, monachorum habitu vtentes indifferēter per ciuitates incedunt, necnon & monasteria, & seipsos præsumptione propria commendant [c]. Placuit igitur neminem aut ædificare, aut construere monasteria, aut oratorij [d] domum sine conscientia ipsius ciuitatis episcopi. *Item c. 8.* ¶ Clerici in ptochijs [α], & in monasterijs, aut martyrijs constituti sub potestate sint eius, qui in ea est ciuitate episcopus, secundum traditionem sanctorum patrum: nec per præsumptionem recedant à suo episcopo. ¶ Eos vero, qui ausi fuerint rescindere huiusmodi institutionem quocumque modo, vel si noluerint subiacere proprio episcopo; si quidem fuerint clerici, pro [β] personarum ordinatione subiaceant condemnationibus canonum: si vero laici, vel monachi [e] fuerint; communione priuentur. *Item.* ¶ Clerici [γ] [f], qui pauperum dispositioni, vel monasteriorum, vel martyriorum præsunt; sub potestate singularum ciuitatum episcoporum secundum canonum traditionem perdurent: neque per suam temeritatem episcopi sui moderationem [†] declinent. Qui autem huiusmodi dispositionē quolibet modo subuertere ausi fuerint, & episcopo suo non obedierint; si quidem clerici fuerint, canonicæ dānationi subiaceant; si autem monachi, vel laici sunt, à communione suspēdantur.

Iuo p. 6. c. 358. Poly. l. 4. tit. 34.

eod. c. 8. ex alia versione. Iuo ibid. c. 359.

† al. ordinationē

¶ *Quoniam versio huius capitis vsque ad versi.* Clerici. *primo, est alia ab ijs, quę circumferūtur in conciliorum codicibus, licet apud Iuonem, & in Pannormia idem fere sit sensus; placuit afferri verba græca, & nouam interpretationem.*

Οἱ ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς τὸν μονήρη μετιόντες βίον, τῆς προσηκούσης ἀξιούσθωσαν τιμῆς. ἐπειδὴ δέ τινες τῷ μοναχικῷ κεχρημένοι προσχήματι, τάς τε ἐκκλησίας καὶ τὰ πολιτικὰ διαταράσσουσι πράγματα, περιόντες ἀδιαφόρως ἐν ταῖς πόλεσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστήρια ἑαυτοῖς συνιστᾷν ἐπιτηδεύοντες, ἔδοξε μηδένα μὲν μηδαμοῦ οἰκοδομεῖν, μηδὲ συνιστᾷν μοναστήριον ἢ εὐκτήριον οἶκον παρὰ γνώμην τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου. id est,

Qui vere, & sincere monasticam vitam degunt, conuenienti honore afficiātur. Verum, quoniam nonnulli speciem monachicam præseferentes & ecclesias, & ciuilia negotia perturbant, in ciuitatibus indifferenter vagantes, ac pręterea monasteria sibi ipsi constituere aggredientes; placuit neminem quidem vspiam ædificare, neque constituere monasterium, vel oratoriam domum præter sententiam episcopi ciuitatis.

α ¶ Ptochijs.] *Sic in nonnullis vetustis codicibus Gratiani, & Vaticano conciliorum, & in versione prisca (ex qua videtur esse hic versiculus,) & est vox canonis gręci. In vulgatis autē Gratiani, & aliquot libris conciliorum est,* parochijs.

β ¶ Pro personarum ordinatione.] *Sic in eadē prisca, sed in canone græco, & in versione Dionysii exigui nihil est, quod his verbis respondeat.*

γ ¶ Item clerici.] *Est idem, quod in proximo superiore paragrapho, sed ex alia versione, quæ non extat in conciliorum voluminibus, atque hanc eamdem repetitionem licet animaduertere apud Iuonem par 6. c. 358. & 359.*

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 97.

¶ Examinetur ab episcopo, qui religiosis feminis præponendus est. C. XI.

Burch. l. 8. c. 76. Iuo p. 7. c. 94.

QVi religiosis feminis præponendus est, ab episcopo loci comprobetur [g].

Monasterium quoque absque episcopi permisione nulli incipere, aut fundare licet. Vnde in Agathensi concilio, c. 27. legitur.

¶ Sine permisione episcopi nullus monasterium præsumat incipere, aut fundare. C. XII.

DE monachis [*], monasterium nouū [h] (nisi episcopo aut permit-

g Q *Vi religiosis.*] ¶ *Comprobetur.*] ne sit nimium iuuenis, vt 34. dist. quorumd im. & c. fraternitatis.

h D *E monachis.*] ¶ *Nouum.*] nouum dicitur cuius facies immutatur. vt ff. de noui ope. nun. l. prima. §. opus nouum. si ergo totum monasterium sit destructum, requiritur consensus epi-

episcopi in constructione, sed in reparatione nõ requiritur, vt 16. q. vlt. si qs vult ext. de Iudę. Iudęi 1. & C. de ope. publi. l. 2. & 3. ar.
a ¶ *Aut probante.*] ex postfacto: quia ratihabitione potest confirmare, vt 21. q. 1. c. vlt.
b CEllulas.] ¶ *Aut congregatiunculas.*] noua collegia nõ potest quis

d ¶ *Cautus.*] ergo videtur, ꝙ aliquis potest deponi propter simplicitatem, vt hic, & 74. dist. episcoporum. Sed dicas, ꝙ hic vocat illum incautum, qui negligens est. nam propter negligentiam deponitur aliquis, vt 81. dist. dictum. Vel dic ꝙ abbates propter mo dicas causas possunt remoueri, vt extra de simo. per tuas.

Prælatus negligẽs est deponendus.

tente, aut probante a, nullus incipere, aut fundare præsumat.

a ¶ De monachis.] *absunt istæ voces à recentioribus editionibus cõciliorum, sed non à vetustioribus, & manuscriptis codicibus, aut Iuone.*

Et in Epaunẽsi, c. 10.

Item ex eodem, c. 58.

¶ De eodem. C. XIII.

Burch. l. 8. c. 34. Iuo p. 3. c. 165. & p. 7. c. 92.

CEllulas nouas, aut congregatiumculas β b monachorum, absq; episcopi notitia prohibemus institui.

β ¶ Congregatiumculas.] *Antea legebatur,* congregantium ecclesias. *Emendatum est ex plerisque manuscriptis, & locis indicatis.*

Capit. l. 6. c. 138.

Item ex concilio Aurelianensi primo, c. 24.

¶ Absque episcopi, vel abbatis voluntate nullus monachorum cellulam construere præsumat. C. XIIII.

NVllus monachus congregatione monasterij derelicta, ambitionis c, & vanitatis † impulsu cellulam construere sine episcopi permissione, vel abbatis sui voluntate præsumat.

† *al. varietatis*

5 *Item sunt alij, qui pro executione diuersarum causarum quoslibet admittunt, qui districtionem eorum soluãt, & quietem religionis perturbẽt. De quibus in concilio Triburiensi legitur.*

¶ Abbas, qui cautus in regimine non fuerit, à proprio episcopo. & à vicinis abbatibus à suo arceatur honore. C. XV.

Burch. l. 8. c. 96. Iuo p. 7. c. 114. Simile. 5. dist. 61. c. i ordinatione. quod est ex reg. S. Benedicti.

SI quis abbas cautus d in regimine, humilis, castus, misericors, discretus, sobriusque non fuerit, ac diuina præcepta verbis & exemplis non ostenderit; ab episcopo, in cuius territorio consistit, & à vicinis abbatibus, & ceteris Deum timentibus à suo arceatur e honore: etiã si omnis cõgregatio vitijs suis cõsentiens eũ abbatem habere voluerit.

Et in capitu. l. 6. c. 37.

Item ex concilio Aurelianensi primo, c. 21.

¶ In episcoporum potestate abbates consistant. C. XVI.

Burc. l. 8. c. 67. Iuo p. 7. c. 85.

6 ABbates pro humilitate religionis in episcoporum f potestate consistant: & si quid extra regulam fecerint; ab episcopis corrigantur: qui semel γ in anno in loco, vbi episcopus elegerit, accepta uocatione g conueniant. ¶ Monachi autem abbatibus omni obediẽtia, & deuotione subiaceãt. Quòd si quis per contumaciã extiterit indeuotus, aut per loca aliqua vagari, aut peculiare h aliquid habere præsumpserit; omnia, quæ acquisierit i, ab abbatibus auferantur secundum regulam monasterio profutura. Ipsi autem, qui fuerant peruagati, vbi inuenti fuerint, cum auxilio episcopi tamquam fugaces sub custodia reuocentur. ¶ Et reum se ille abbas futurum esse cognoscat; qui in huiusmodi personas † non regulariter animaduerterit, vel qui susceperit k monachum alienum.

† *al. personis nõ regulari animaduersione districerit.*

γ ¶ Semel.] *Sic etiam legitur in concilijs impressis, & manuscriptis, & capitularibus. Verũ apud Burchardum & Iuonem post vers.* corrigantur, *est insertum* c. non semel. *infra ead.*

Item ex concilio Arelatensi † .

† *al. Aurelianẽsi*

C. XVII.

MOnasteria, vel monachorum disciplina ad eum pertineant episcopum †, in cuius sunt territorio constituta.

Item Paschalis Papa II.

e ¶ *Arceatur.*] hic patet ꝙ ẽps ẽt sine numero episcoporũ abbatem põt deponere à dignitate abbatiæ. Sed non potest solus ab ordine deponere, vt 16. q. 7. inuẽtum. & not. 15. q. 7. in summa. & hoc ideo qa causa illa non est criminalis. extra de accus. super his. & de simo. cap. per tuas.

Abbatem ab abbatia potest solus episcopus deponere.

ABbates.] Hæc est sexta pars quæstionis, ĩ qua probat, ꝙ omnes monachi debent episcopo obedire, & venire ad synodũ, & debet reqrere fugitiuos: & hoc probat per quattuor cap. Io. de Fan.

CASVS. Hoc capitulũ diuiditur in tres partes. In prima dicitur, ꝙ abbates subesse debent episcopis. & si ĩ aliquo deliquerint, debent ab eis corrigi, & semel in anno cũ episcopus eos vocauerit ad synodum vadant. In secunda parte dicitur, ꝙ monachi debent abbatibus subesse, & eis obedientiam præstare. & si quis eorũ inobediẽs cœperit euagari, vel peculiũ habere, totum peculium ei per abbates auferatur ad vsum monasteriorũ. Monachus vero vagabundus cum auxilio episcopi reuocetur. In tertia parte dicitur, ꝙ abbas qui tales non punierit, vel monachos susceperit alienos, reum se futurum cognoscat. Secũda pars incipit ibi, *Monachi autem.* Tertia ibi, *Et reum se.* Sequens capit. planum est.

f ¶ *In episcoporum*] ad episcopum enim pertinet omnis cura diœcesis tam in monasterijs, q̃ in alijs ecclesijs, ut 9. q. 3. c. 2. & 93. dist. nulla. 10.

quis facere, nec etiam nouas regulas, vel nouam . . . itam. extra de reli. domi. ne nimia. ff. de colleg. illi. l. 3.

c NVllus.] ¶ *Ambitionis.*] infirmitatis enim causa potest abbas permittere monacho facere cellulam specialem, vt 20. q. 4. capit. vlti.

ITEM SVNT ET ALII. Hæc est quinta pars q. in qua dr̃ ꝙ malus abbas non retineatur, ẽt si velint monachi. Io. de Fant.

CASVS. Superius in cap. nũllam. dictum est, ꝙ monachi abbates deponebant, & pro arbitrio eligebant. Nunc vero dicit, ꝙ aliqui erant monachi, qui indifferenter quoslibet abbates malos & lasciuos admittebant, vt religionis quietem dissoluerent, & causas ecclesiasticas tractare valerent, & etiam sæculares.

SI quis abbas cautus.] CASVS. Statutum fuit in Triburiensi cõcilio, ꝙ si aliquis abbas malus fuerit & inutilis, & p̃cepta Dei verbis & exẽplis non custodierit, à proprio epo, & à vicinis abbatibus & ceteris Deum timentibus deponatur, etiam si omnis congregatio monachorum velit eum habere abbatem.

g ¶ *Vocatione.*] si necessitas magna fuerit, alias abbates non debẽt vocari ad synodum, vt 18. dist. episcopus 2.

h ¶ *Aut peculiare.*] nisi ab abbate ei concessa sit administratio, vt extra de statu mona. monachi.

i ¶ *Qua acquisierit.*] ergo fugitiui & vagabundi acquirunt ecclesiæ suæ quidquid acqrunt, vt hic, & C. de episcopis & cleric. Deo nobis. §. hoc etiam. sicut seruus fugitiuus domino acquirit. ff. de acquirenda possess. l. 1. §. per seruum. Sed ponamus, ꝙ aliquis sæpius delinquit, propter quod monasterium noluit ipsum recipere 2. quæro si id quod postea acquirit, priori monasterio acquirat, vel sequenti? Videtur ꝙ sequenti, quia cum pro derelicto habitus est, non debet priori acquirere, sicut nec seruus habitus pro derelicto vt ff. de stipulatio. seruorum quod seruus. & argumento 16. q. 6. de lapsis. C. de latina liberta. tollenda. sed scimus. Ioã. Sed hanc quæstionem plene notaui inter dominicales quæstiones. Bernar.

Monachi fugitiui cui ecclesiæ acquirunt.

Ad huius dicti declarationẽ vide qđ leg & no. 27. q. 1 nec aliqua. ver ꝙ si. in fin. & c. peruenit.

k ¶ *Susceperit.*] sine consensu abbatis, vt 20. quæst. quarta. monachum. Ioan.

Abbatibus.] Casvs. Paſchalis Papa ſtatuit, vt nullus epiſcoporũ epiſcopalia adminiſtret abbatibus, q ſub nullo volunt eſſe prælato. Nam cũ ſub nullo eporum ſe eſſe confiteatur, nullus epiſcoporum epiſcopalia iura eis debet adminiſtrare.

a ¶ *Abbatibus.*] s̃.93.diſt.nulla ratione.

b ¶ *Epiſcopalia.*] licet abbas ſit exemptus: tamen primo debet petere iura epiſcopalia ab epiſcopo loci, niſi ipſe malitioſe deneget ea.

PRO HVIVSCE MODI. Casvs. Concludit Gratianus ex ſupradictis, ꝙ pro malis abbatibus & monachis ſtatutum eſt, vt monaſteria per epiſcopos diſponantur.

Cognouimus quòd.] Casvs. In Sardinia quidam pro voluntate ſua, ſcilicet abbates, vel alii monaſtici, monachorum, vel monacharum monaſteria perturbabant. quare præcepit Grego. Vitali defenſori Sardiniæ, ne hoc decetero pmittat: ſed omnia monaſteria ſint in poteſtate epiſcopi loci, vt per epm cauſæ & vtilitates monachorũ & monialium diſponãtur. Incongruum enim eſt, vt per alios diſponantur, q̃ p eum qui pro eis redditurus eſt rationem.

c ¶ *Vt omiſſo.*] argu. ꝙ omiſſo epiſcopo nõ poteſt appellari ad metropolitanum, vt 6.q.3.ſcitote. Io.

d ¶ *Animabus.*] argu. cui maius cõmittitur, & minus, vt 12.q.1. præcipimus.

PRO HVIVSMODI. Hæc eſt ſeptima pars quæſtionis, in qua monachi prohibentur habere commatres. Io. de Fant.

Casvs. Dictum eſt s̃.in c. cognouimus. ꝙ quidã abbates vel monachi, clerici vel laici monaſteria pro ſolo libitu perturbabant: nũc vult oſtendere Gratianus, ꝙ propter huiuſmodi pturbationes mulieres indifferenter ad monaſteria non accedant, nec fiant monachorum commatres, & ad hoc inducit ſeq. cap.

Peruenit.] Casvs. Valẽtinus abbas permittebat indiſtincte mulieres ad ſuum monaſterium accedere, & monachos mulieres ſibi facere commatres: & propter hoc Grego. ſibi præcepit, vt hoc decetero fieri non permittat: quod ſi fecerit, ſic eum puniet vt eius pœna ceteri terreantur.

e ¶ *Commatres.*] ſed nonne per baptiſmum contrahitur compaternitas? Sic, vt 30.q.1.omnes. ſed monachi poſſunt baptizare, vt 16.q.1.doctos. ergo poſſunt fieri compatres. Reſpon poſſunt fieri compatres baptizando, ſed non leuando: quia in illo maior con trahitur familiaritas. Io.

Monachi leuando cõpatres fieri non poſſunt, ſed bene baptizando.

NON SOLVM. Hæc eſt octaua pars quæſtionis, in qua mandatur, ꝙ monaſteria monachorum & monialium nõ ſint duplicia: & hoc probatur per quattuor cap. Io. de Fan.

Casvs. In ſuperiori ca. prohibiti ſunt monachi à communione mulierũ ſæcularium, nunc prohibentur à communione & cohabitatione monialium: & ad hoc inducit ſeq. c. Gratianus.

Diffinimus.] Casvs. Hunc caſum ſic ponunt Bar. & Bene. Antiquitus duplicia erant monaſteria, in quibus monachi & monachæ ſimul vel alternatim conueniebant in eodem choro ad officium faciendum: ſed quia poterat hoc multis eſſe occaſio fornicandi: ideo ſtatutũ eſt in ſexta ſynodo, vt decetero duplicia monaſteria non faciant, & quæ hactenus fuerint duplicia, diuidãtur: ita ſcilicet, vt monachi à monialibus diuidantur. Et quãdo aliqui cum conſanguineis conuiuari voluerint, viri vadant ad monaſteria virorum: feminæ vero ad monaſteria monacharum. & quando à parte monachorum ad moniales cibaria deferũtur, ſuſcipiat abbatiſſa extra portam cum quadam vetula moniali. Et ſi propin quæ ſuæ monachus loqui voluerit, in præſentia abbatiſſæ loquaẽ, & hoc cito. *Cum cognatis.* H. hanc litteram ſic intelligit. Abrenuntiare voluerint rebus ſcilicet cognatis, id eſt, rebus & cognatis, q đ facere debet quicumque tranſit ad religionem, vt 12.q.1 cui portio. *Intercipit*, id eſt, arripit & inuadit. *Cohabitationem*, id eſt, cohabitantes. Si eſt in littera cohabitatio, tunc dic intercipit, id eſt, incurrit adulterium. Sequentia duo c. patent.

f ¶ *Duplex.*] in quo ſunt monachi & monachæ.

g ¶ *Cognatis.*] nam qui ſæculo vult & rebus renuntiare, renuntiabit & cognatis. 12.q.1.cui portio.

h ¶ *Monachi.*] immo nec clericus nec laicus debet viſitare monaſterium monialium, vt extra de vita & hone. cleri. monaſterio.

¶ Nullus miniſtret abbatibus epiſcopalia, qui alicui epiſcoporum nolunt ſubeſſe. C. XVIII.

Abbatibus [a], qui neq; ſub epiſcopo, neque ſub metropolitano, neque ſub primate, neque ſub patriarcha ſunt, nullus prorſus epiſcoporum epiſcopalia [b] quælibet adminiſtret. Cum enim ſe nulli epiſcopo omnino ſubeſſe profiteantur; conſequens eſt, vt nullus epiſcoporum, quæ ſua ſunt, eis tamquam extraneis largiatur.

Pro huiuſcemodi ergo ſtatutum eſt, vt cauſæ, & vtilitates monaſteriorum per epiſcopos diſponantur.

Vnde Gregorius ſcribit Vitali defenſori Sardiniæ, lib.7.epiſt.65.

¶ Vtilitates monaſterij à proprio epiſcopo debent diſponi. C. XIX.

Anſ.l.7.c.184. Poly.l.3.tit.3.

Cognouimus, quòd monaſteria ſeruorum Dei, vel etiam feminarum pro ſuo quiſque libitu, & diuerſarum cauſarum executione perturbat. Quod omnino non grate ſuſcipimus: tuamque experientiam ex hoc commonemus, ne quemquam hoc vſurpare denuo, accepta noſtra auctoritate permittas; ſed vt epiſcopo loci illius ſub cuius moderamine degunt, curæ ſit eorum cauſas, vtilitateſque diſponere. Valde enim eſt incongruum, vt omiſſo [c] eo alius quilibet eorum ſe cauſis admiſceat: ſed ille eorum vitam competenti, regularique debet moderamine diſponere; qui pro commiſſis eorum animabus [d] compellitur reddere rationem.

Pro huiuſmodi etiam prohibet beatus Gregorius mulieres paſſim ad monaſterium accedere, & monachorum commatres fieri, ſcribens Valentino abbati, lib.3.epiſt.40.

¶ Neque commatres ſibi facere, neque ad feminas accedere monachis licet. C. XX.

Anſ.l.7.c.183.

Peruenit ad nos, quòd in monaſterio tuo paſſim mulieres aſcendant † (al. accedant), & (quod adhuc eſt grauius) monachos tuos ſibi commatres [e] facere, & ex hoc incautam cum eis communionem habere. Ne ergo hac occaſione, humani generis inimicus ſua eos (quod abſit) calliditate decipiat; ideo huius te præcepti ſerie commonemus, vt neque mulieres in monaſterio tuo deinceps qualibet occaſione permittas aſcendere † (al. accedere); neq; monachos tuos commatres ſibi facere. Nam ſi hoc denuo ad aures noſtras quocumque modo peruenerit; ſic te ſeueriſſime noueris vltioni ſubdendum, vt emendationis tuæ qualitate ceteri ſine dubio corrigantur.

Non ſolum autem incauta familiaritas aliarum mulierum eis interdicitur, verumetiam à ſanctimonialium † (al. monialium) habitatione prohibentur.

Vnde in vij. ſynodo, c.20. legitur.

¶ Cum ſanctimonialibus, monachis habitare non licet. C. XXI.

Iuo p.7.c.25.

Diffinimus minime duplex [f] monaſterium fieri: quia ſcandalũ id, & offendiculum multis efficitur. Si vero aliqui cũ cognatis [g] mũdo abrenuntiare, & monaſticam vitam ſectari voluerint; debent quidem viri virorum adire cœnobium; feminæ vero mulierũ ingredi monaſterium. In hoc enim placatur Deus. Quæ autẽ hactenus fuerunt † (al. ſunt) dupla; ſecũdũ regulã ſancti patris noſtri Baſilij, & ſecundũ præceptionẽ eius ita formẽtur. Nõ habitẽt in vno monaſterio monachi [h]

a ¶ Inter-

a ¶ *Intercipit.*] id est, intercipere solet: quia ex cohabitatione præsumitur accessus. 27. quæst. 1. nec aliqua. & 81. distin. clericus. & cap. in omnibus. & 35. q. 6. ab isto. Et est argu. hic, quòd cum petitur restitutio consanguineæ, quòd non solum commistionis, immo nec cohabitationis facienda est restitutio.

de sanctissimis epis. §. si quis autem ad monasticam vitã. coll. 9.
d ¶ *Iura*] Forte pro numero personarũ, cũ enim collegiũ separatur, pro numero personarũ diuidũtur bona, vt ff. de colle. illi. l. 1. in fi. Vel forte ſm ꝙ quilibet dedit monasterio. arg. 12. q. 4. c. 1.

In decima. CASVS. Statutum fuit in concilio Hispalen. vt monasteria monialiũ in ꝓuĩcia Bethilica [z] ꝑ monachos gubernent, hac tñ cautela seruata, vt monachi cũ monialib' familiaritatem non habeant, nec abbas vel alius qui in monasterio præficitur, loquatur cũ aliqua earum sine speciali conscientia abbatissæ. etsi velit dicere aliquid quod ad institutionem earũ pertinet: nec etiam cum sola abbatissa frequẽter loquatur: sed sub testimonio duarum vel trium sororum. & hoc etiam raro fiat, & sit talis locutio breuis.

[z] Bętica

Et

& monachæ. Adulterium enim intercipit [a] cohabitationem: si habeat aditum monachus ad monacham, vel monacha ad monachum secreto singulariter ad collocutionem. Non cubet monachus in muliebri monasterio: neq; singulariter cum monacha conuiuetur: & quando necessaria vitæ a parte virorum ad regulares deferuntur; extra portam hæc suscipiat abbatissa monasterij feminarum cum aliqua vetula monacha. Porro si contigerit, vt aliquam propinquam suam videre voluerit monachus; in præsentia abbatissæ huic confabuletur per modica & compendiosa verba [a], & in breui [b] ab ea discedat.

α ¶ Cohabitationem] *Sic est emendatum ex plerisque manuscriptis Gratiani, & duobus codicibus versionis Anastasij: cuius tamen hæc nõ est ipsa omnino versio. Antea legebatur,* cohabitatio. *Græce est,* μοιχεία γὰρ μεσολαβεῖ τὴν συνδιαίτησιν.

β ¶ Et in breui.] *Hæc nõ sunt in canonũ græcorũ vulgata editione, sed apud Balsamonẽ habentur.*

Apud Iulianũ antec. nouella 123. c. 54.
Burc. l. 8. c. 65.
Iuo par. 7. c. 83.
Poly. l. 4. tit. 34.

Item in regesto Gregorij.

¶ Monachi, & monachæ in nullo simul cohabitent loco. C. XXII.

In nullo loco monachos & monachas permittimus vnum [c] monasterium habitare; sed nec ea, quæ duplicia vocant. Et si quod tale est; religiosus episcopus mulieres quidẽ in suo loco manere studeat; monachos autem aliud monasterium ædificare cogat. Si autem plurima sint talia monasteria; separentur in aliis monasteriis monachæ, & in aliis monachi: res autem, quas habent communes, secundum iura [d] eis competentia distribuantur.

¶ *Burchardus etiam & Iuo Gregorium citant: apud quem nonnihil habetur ad hanc rem faciens lib. 1. reg. epist. 48. & lib. 7. indict. 2. epist. 39. Verba tamen ipsa leguntur apud Iulianum antecess. nouella 123. c. 54.*

e ¶ *Extra eam.*] i. ꝑter cõscientiam abbatissæ.
f ¶ *Duarum.*] Hic patet ꝙ si clericus accusetur, qui deliquerit cum moniali, vel cũ alia, potest se expurgare cum mulieribus. ad quid .n. vocarentur istæ, si non possent esse testes? Cũ enim clericus repellatur à dignitate obtinenda propter testimoniũ mulierũ, vt extra de testib. tam ex litteris. multo potius per eas expurgare se potest. vnde satis admitti potest, ꝙ si clericus nõ potest habere alios cõpurgatores clericos, ꝙ per honestos laicos potest se purgare, vt 2. q. 5. cap. omnibus. in fin. 81. dist. clerici [2], & sic 12. q. 1. c. 1. & in auth. de monach. §. cogitãdũ colla. 1.

Mulieres & pro clerico & contra clericum possunt testificari.

[2] Vbi de hoc. & extra de præsum. cũ in iuuẽtute. ĩ fi. vbi videas. Archi.

Item ex concilio Agathensi, c. 28.

¶ A monasterio monachorũ longius construantur monasteria puellarum. C. XXIII.

Iuo par. 3. c. 158.

Monasteria puellarũ lõgius à monasteriis monachorũ aut propter insidias diaboli, aut propter oblocutiones hominũ, collocentur.

Item ex concilio Hispalensi, 2. c. 11.

¶ Puellarum monasteria monachorum præsidio, & ministerio regantur. C. XXIIII.

† *vndecima*] orig.
† *al. prouidemus*
Burc. l. 8. c. 53.
Iuo p. 7. c. 71.
† *al. peculiaritate*
† *al. abbati vel ei*

In decima † actione cõmuni consensu decreuimus; vt monasteria virginum in prouincia Bætica monachorum administratione, ac præsidio gubernentur. Tunc enim salubria Christo dicatis virginibus præbemus †; quando eis patres spirituales eligimus, quorum non solum gubernaculis tueri, sed etiam doctrinis ædificari possint: ea tamen circa monachos cautela seruata, vt remoti ab earum familiaritate †, nec vsque ad vestibulum habeant accedendi familiare permissum. Sed neque abbatem †, vel eum, qui præficitur, extra eam, [e] quæ præest, loqui virginibus Christi aliquid, quod ad institutionem [z] earum pertineat, licebit: neque cum ea sola, quę præest, frequenter eos loqui oportet; sed sub testimonio duarum, vel trium sororum: ita vt rara sit accessio, & breuis omnino locutio.

ζ ¶ Institutionem.] *Sic legitur in vetustis Gratiani codicibus, & in antiquioribus conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis: in recentioribus autem Coloniensibus,* quod ad institutionem morum non pertineat.

PROHIBENTVR ETIAM. Hæc est 9. pars quæstionis ſm Io. de Fã. CASVS. Non solum prohibentur moniales esse cũ monachis, sed etiã prohibentur ꝓpria receptacula habere.

9 *Prohibentur etiam sanctimoniales propria receptacula habere.*

Vnde Innocentius secundus in concilio Romæ habito, c. 26. & 27.

¶ Sanctimonialibus receptacula, seu domicilia priuata habere non licet. C. XXV.

Perniciosam, & detestabilem cõsuetudinem quarumdam mulierũ (quæ licet neque secundum regulam beati Benedicti, neq; Basilij, aut Augustini viuant: sanctimoniales tamen vulgo censeri desiderant) aboleri decernimus. Cũ enim iuxta regulã degentes in cœnobiis, tã in ecclesia, quàm in refectorio, atq; dormitorio cõiter [g] esse debeant; propria sibi ædificãt receptacula, & priuata domicilia: in quibus sub hospitalitatis velamine passim hospites, & minus religiosos cõtra sacros canones, & bonos mores suscipere nullatenus erubescũt. Quia ergo omnis, qui male agit, odit lucẽ, ac per hoc ipsæ abscõditæ in iustorũ taber

Ioan. 3.

Perniciosam.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ quædam moniales propria habent receptacula, & proprias cameras, in quibus sub specie hospitalitatis recipiebãt hospites minus honestos: quare Innocen. secundus eas reprehendit, & prohibet ne hoc de cetero faciant: sed in eodem refectorio & dormitorio communiter viuãt. In secunda parte dicitur, quòd moniales simul cum monachis & canonicis in choro non veniant ad psallendum. Secunda pars incipit ibi, *Simili modo.*

[3] Nisi essent quidã à communione ad meliora exẽpti: vt essent anachoritæ, & ita exclusa Camaldulẽ. sed dicit, ꝙ non debent inter sęculares, &c. qa ne soli, &c. extra de sta. monachi. secundum Lauren.

b ¶ *Et in breui.*] Hic manifeste perpenditur, quòd præsumitur variis modis contra aliquẽ, & pro aliquo ex cohabitatione, ex loco, ex singularitate, ex societate, & breuitate tẽporis: quæ omnia iudex discretus cõsiderabit, vt 23. q. 8. occidit. & 81. dist. in oĩbus. ꝗ de pænit. dist. 1. aut facta. extra de testi. cũ causam.

c ¶ *In nullo loco.* ¶ *In vnum.*] Fere eadẽ verba ponũtur in authent.

g ¶ *Communiter.*] ideo cõiter oĩa faciũt, vt sibi inuicem sint testes & honestatis & castitatis, vt in auth. de mo. §. cogitandum. coll. 1.

naculo se opinãtur posse latere oculos iudicis cũcta cernentis, hoc tã inhonestũ, detestandũq; flagitiũ, ne vlterius fiat omnimodis prohibemus, & sub pœna anathematis interdicimus. ¶ Simili modo prohibemus, ne sanctimoniales simul cum canonicis, vel monachis in ecclesia in vno choro conueniant ad psallendum.

In conc.c.22.

a ¶ Regulam.] *In vlgatis sequebatur,* S. Benedicti: *cum tamen paulo superius aliarum etiam regularum sit facta mentio. Quare inducta sunt ista voces auctoritate vetustorum codicum,& ipsius concilij: ex quo etiam alia nonnulla sunt emendata.*

10 *Item sunt alij, quos episcopi prægrauantes, salutem ipsarum animarum negligunt, quibuslibet † occasionibus bona monasteriorum distrahere cupiunt. Tales erant quidam clerici Rauennatis ecclesiæ: qui simulata religione monasterijs cupiebant præfici, non transeuntes ad monasticum habitum, neque renuntiantes ecclesiasticæ militiæ.*

† al. quibuslibet vero

De quibus Gregorius scribit Ioanni Rauennati episcopo, lib. 4. epist. 1.

¶ Monasteria, clericorum, aut laicorum habitacula fieri non debent. C. XXVI.

ij PEruenit ad me, quòd in ecclesia fraternitatis tuæ aliqua loca dudum monasterijs consecrata, nunc habitacula aut clericorum, aut etiam laicorũ facta sunt: dumque hi, qui sunt in ecclesiis, fingunt [a] se religiose viuere; mon asterijs præponi [b] appetunt: & per eorum vitam monasteria destruun tur. Nemo enim potest ecclesiasticis officijs, &c. *& infra.* ¶ Proinde fraternitas tua, hoc, quolibet in loco factum sit, emendare festinet: quia ego nullo modo patior, vt sacra loca per clericorum ambitum destruantur [c].

Ans.l.5.c.64. Iuo par.3.c.18. Poly.l.3. tit.15.

§.16.q.1. nemo

Idem Mariniano episcopo Rauennati, lib. 6. epist. 40. siue c. 204.

¶ Qui in sacro ordine sunt constituti, in monasterijs nullam habeant potestatem. C. XXVII.

DVdum ad nos multorũ relatione peruenerat, monasteria in Rauennæ partibus constituta omnino clericorum vestrorum dominio prægrauari: ita vt occasione quasi regiminis ea (quod dici graue est) velut in proprietate possideant. Quibus non modicum condolentes decessori vestro epistolas misimus, vt hoc per omnia emendare debuisset. Sed quoniam vitæ est termino citius occupatus; ne hoc onus monasterijs remaneret, fraternitati [d] vestræ hæc eadem nos scripsisse recolimus. Et quia, vt comperimus, in huius rei hactenus correctione cessatum est; hæc ad vos iterum præuidimus scripta dirigere. Hortamur ergo, vt omni mora, omnique excusatione submota, ita monasteria ipsa ab huiusmodi studeatis grauamine releuare; quatenus nullam deinceps in eis clerici, vel ij, qui sunt in sacro ordine constituti ob aliud (nisi hortandi [α][e] tantummodo causa) accedendi habeant licentiam; aut si forte ad peragenda sacra Missarum fuerint inuitati [f] mysteria. Sed ne [g] pro cuiuslibet monachi, aut abbatis promotione, &c. *& infra.* ¶ Nec illic vlterius habeat potestatem aliquam: ne monasteria huius occasionis velamine ea, quæ prohibemus [β], substinere onera compellantur. Hæc itaque omnia vigilanti cura emendare iam secundo commonita sanctitas vestra non differat: ne, si post hæc negligentes vos esse (quod non credimus) senserimus; aliter monasteriorum quieti prospicere compellamur. Nam notum vobis sit, quia tantæ necessitati seruorum Dei congregationem amplius subiacere non patimur.

Polyc. ibidem Ansl.l.5.c.65.

§.16.q.1. nemo

α ¶ Hortandi.] *In originali impresso, & manuscripto legitur,* orandi. *Sed ob glossam, & quia in sequenti capite est vox,* exhortandi, *non est mutatum. Alia vero sunt emendata.*

β ¶ Prohibemus.] *In vulgatis sequebatur,* simul cum canonicis, & monachis in ecclesia. *quæ sublata sunt auctoritate originalis, & duorum Gratiani exemplarium.*

Idem eidem, lib. 7. ind. 1. epist. 18.

ITEM SVNT. Hæc est 10. pars q. I qua probatur ꝙ clerici seculares non debent esse abbates in monasterijs: & hoc probatur per duo cap. Ioan. de Fan.

CASVS. Hactenus probauit Grati. ꝙ quædam monasteria sunt in potestate epõrum ꝑꝑ dissolutionem & malitiam monachorũ. Modo probat ꝯrium: scilicet, ꝙ quædã sunt exempta ꝑꝑ auaritiam epõrum, qui salutẽ animarũ negligentes, monasteria suis bonis spoliant. & tales erant clerici Rauennatis ecclesiæ; q monasterijs prefici cupientes, in ecclesiastica militia remanere volebant, vt ĩ. c. 1. & 2.

PEruenit.] CASVS. Bene. sic ponit casum. Significatum fuit Grego. ꝙ in archiepatu Rauen. quidã clerici monasterijs preponebãtur, quorum occasione monasteria fiebant habitacula laicorum. quare præcepit Greg. Ioanni archiepõ Rauenna. vt hoc emendare festinet. H. uero hunc casũ sic ponit. Erant quidã clerici Rauennates, qui sub obtentu religionis monasterijs præesse volebant: sed primas ecclesias non dimittẽtes, monasteria vltra modum grauabant: & ea quasi communia habitacula habebant etiam laicorũ. ꝑꝑ quod Grego. scribit archiepõ Rauen. vt talia prohibeat, & decetero fieri non permittat.

a ¶ Fingunt.] tales sunt cogendi, vt vel veri clerici, vel veri monachi sint, vt extra de reg. vt clerici.

b ¶ Præponi.] de talibus habuisti 16. q. vlti. cap. 3.

c ¶ Destruãtur.] id est, conuertantur in aliam formam, vt ĩ. causa pro xi. q. 3. §. quæritur.

DVdum.] CASVS. Casum istum sic pone. Grego. præcepit Ioanni Rauẽnati archiepõ, vt clericos seculares, q monasterijs præficiebantur, quorum occasione monastica regula dissoluebaẽ, & monasteria grauabanẽ, ab ipsis monasterijs remoueret. quod quia morte præuentus facere non potuit: ideo idẽ Grego. ꝑcepit Mariniano eius successori, vt hæc adimpleret: qui cum in hoc negligens extitisset, scripsit ei Grego. ẽo mãdans ei vt omni mora, omnique excusatione remota ita studeat monasteria releuare à grauamine clericorum, vt decetero in eis nullam habeant licentiã accedẽdi, nisi causa prædicandi, vel nisi à monachis fuerint inuitati: ne si aliter fiat, cõpellaẽ Greg. aliter monasterijs prouidere. cũ diu hoc pati nõ velit. Ab illo tñ loco, *Ne si aliter fiat:* sic posuit Bene. casum, id est, ne si aliter fiat, in se patiatur districtionem hortandi, id est admonẽdi, vel prædicandi. Alia littera habet, *Orandi.* & hæc littera plana est. Similiter sequentia duo capit. plana sunt: & per te videbis.

d ¶ Fraternitati.] sed nõne cũ aliquid præcipitur alicui, sufficit ꝙ præceptum sit ꝑdecessori ı ad hoc vt successor teneaẽ, vt in auth. vt nulli iudi. §. & hoc vero iubemus. coll. 9. licet aliud sit in mãdato: quia illud extinguiẽ morte, vt extra de offi. deleg. gratũ? Dicunt quidam, siue sit ꝑceptum, siue mandatũ: dummodo expressis nominibus scribaẽ, semper expirat morte, vt extra de offi. deleg. quoniam abbas. Alij dicunt aliud esse in præcepto, q̃ in mandato.

e ¶ Hortandi.] id est prædicandi.

f ¶ Inuitati.] §. ead. luminoso. Ioan.

g ¶ Sed ne.] 16. q. 1. ne pro cuiuslibet.

a ¶ *Visitandi.*] Hæc est 11. pars quæst. secundum Io. de Fan.

a ¶ *Quoties.*] cum vtilitas, vel necessitas exigit; aliàs semel tantum in anno veniet episcopus, vt notaui 10. q. 1. decreuimus. videtur tamen, ꝙ hodie bis in anno possit ex officio suo visitare, vt extra de censi. cum venerabilis. in fi.

Vt

epo in signũ subiectionis aliqua die statuta. *Eulogia* Eulogia dr̃ id qđ solet assignari epo tpe cõsecrationis, & illud quod ei offertur in synodo, & proprie quod ei gratis datur: aliter tñ hic accipitur.

c ¶ *Pro talibus.*] scilicet episcopis 1. eis enim non subsunt monasteria quo ad legem diœcesanam. 10. q. 1. in summa. Io.

¶ Causa visitandi, & exhortandi monasterium episcopus adire potest. C. XXVIII.

Iuo p. 7. c. 14.

11 VIsitandi, exhortandique gratia ad monasteriũ, quoties [a] placuerit, ab antistite ciuitatis accedatur: sed sic charitatis officium illic eps impleat, vt grauamen [b] aliquod monasterium non incurrat.

Item ex concilio Aurelianensi.

¶ Frequenter episcopi monasteria visitent, & quæ corrigenda sunt, corrigant. C. XXIX.

Burc. l. 8. c. 62. Iuo p. 7. c. 85.

NOn semel, sed sæpius in anno episcopi visitent monasteria monachorum: & si aliquid corrigendum fuerit, corrigatur.

¶ *Hoc caput apud Burchardum, & Iuonem est insertum capiti, abbates. ī. ead. vt ibi notatum est. simile quiddam habetur in Pannormia ex concilio Rothomagensi, lib. 3. c. 215.*

12 *Pro talibus* [c], *qui animarum curam non habentes bona tamen monasteriorum in suos vsus conuertere cupiebant, statutum est, vt monasteria cum suis rebus penitus sint libera à potestate & dominio episcoporũ. Quòd autem nullis canonicis iuribus monasteria dicuntur esse subiecta, non ita intelligendum est, quin ipsi episcopo aliquid nomine eulogiæ, vel in die dedicationis, vel in natali † sanctorum, quorum nomine ipsum monasterium dedicatum est, debeat offerri. Vnde Pelagius* [a] *Papa ait.*

† al. natalitijs

a ¶ Pelagius.] *Antea legebatur,* Gelasius. *Mutatum est ex Polycarpo, & quia ī. dist. 91. c. Eleutherius, alia pars huiusmet epistola citatur ex Pelagio: & Anselmus, qui hoc & illud caput coniunctè offert, Pelagio tribuit.*

¶ Non debet episcopus aliquid à monasterio exigere præter conditiones, quæ dedicationis tempore constitutæ sunt. C. XXX.

Ansl. l. 7. c. 145. Poly. l. 4 tit. 27.

ELeutherius frater, & coepiscopus noster queritur, quòd mater eius in casa, quæ castellum dicitur, oratorium construxerit, ac dedicauerit, & in eodem loco monachos constituerit, ex quibus vnus est presbyter. Hoc autem, tempore dedicationis inter episcopũ Cardellum (cuius ipsa diœcesis est) & matrem suam asserit conuenisse [d], vt quidquid dedicationis, vel natalis martyrum die, quorum in eodem monasterio reliquiæ sunt, per fidelium oblationes intrauerit; medietatem quidẽ habeat ipsum monasterium, medietas autem episcopo offeratur. Contra quam conuentionem Marium presbyterum (siue sciente, siue nesciente episcopo) monachis ipsis, vel presbytero, qui ex eis est, vim dicitur intulisse, & frequenter molestias generare, ita vt memoratum presbyterum prope cæciderit, & Missas eum facere nullo modo permittat: dicens, vt quasi pensionis [e] nomine aliquid statuere debeat. Hæc igitur omnia diligenter te examinare iubemus: & si apud te euidenti ratione † constiterit; quia tempore, quo dedicatum est ipsum monasterium, conditiones superius positæ conuenerint; seruari eas ex nostra auctoritate præcipimus: nec aliquid amplius exinde ab aliquo exigatur †. Si vero nil tale cõstiterit †, mediante te quid episcopo ipsi nomine eulogiæ [f] offerri debeat [g], inter ipsos monachos, & presbyterum volumus definiri: Saluo tamen eo, vt presbyter Gaudentius, qui etiam monachus est, Missas in monasterio suo, sicut consueuit facere, à nullo vlterius debeat prohiberi.

† al. veritate

† al. tentetur exigere

† al. conuenit

Item Vrbanus secundus.

Consueta seruitia episcopis monasteria exhibeant. C. XXXI.

SEruitium [h], quod monasteria, aut eorũ ecclesiæ à tempore Grego-

Leutherius.] CASVS. Mater Eleutherii epi fecit Cardellũ epm dedicare quoddam monasteriũ quod ipsa ædificauerat ĩ diœcesi sua in casa, quæ dicitur castellum, & tempore dedicationis conuentio facta est inter episcopũ & ipsam, vt de oblationibus, quæ offeruntur in die dedicationis, vel ĩ die natalis martyrũ, quorum ibi sunt reliquiæ, medietatẽ haberet monasteriũ, & medietatem aliam eps haberet. contra quam conuentionẽ Marius presbyter sciente episcopo, vel forsitan nesciente veniebat, & monachis vel presbytero, qui ex eis erat, molestias, & grauamina inferebat, & fere presbyterũ nomine Gaudentiũ verberauit, nec eum ibi Missas celebrare permittebat, nisi aliquid vltra conuẽtionem prædictã redderet nomine pẽsionis ipsi episcopo dandũ. Sed cum eps Eleutherius vice matris super hoc cõquereretur, Gelasius Papa cõmisit causam cuidam, & mandat ei, vt si inuenerit, ꝙ ita facta fuerit cõuentio tẽpore dedicationis, illã faciat obseruari. Si vero nulla conuentio facta fuerit, eo mediante inter episcopũ & monachos faciat aliquid assignari ipsi epo in signũ subiectionis, eo saluo, vt presbyter Gaudẽtius in monasterio Missas celebrare à nullo prohibeatur. Seq. cap. patet.

a Et ita ex causa omnia ista ca. secundum G. exaudi, secundum Lauren.

d ¶ *Conuenisse.*] arg. ꝙ pactio potest interuenire in spiritualibus, vt 10. q. 3. c. vlt. & cap. nec numerus. & 1. q. 3. quæsitum. vt no. 8. q. 4. ĩ summa. sed huic ca. obstat. 1. q. 2. c. 1. & 1. q. 1. c. statuimus. & q. 4. ecclesia. & j. de consec. dist. 1. si quis basilicã. Sed dicas, ꝙ hic non vere dicitur pactum: quia & sine pacto tenetur ecclesia aliquid dare episcopo in signum subiectionis, vt hic dicitur in fi. Item & auctoritate episcopi potest aliquid constitui patrono a, vt extra de iure pa. præterea.

Pactio in spiritualibus an interuenire possit.

b ¶ *Vt grauamen.*] id est, vt nõ exigat enormẽ & immoderatam procurationẽ, vt 10. q. 3. illud. sed ſm ꝙ taxatur extra de cen. cum Apostolus. & hoc intelligas cũ eps accedit ad ecclesiã ꝑ vtilitatem ecclesiæ. Sed si causa proprii negotii accedit, non tenetur ei monasterium prouidere, vt 10. q. 1. relata. & c. placuit. 12. q. 2. charitatẽ. extra de censi. cũ venerabilis. ibi, cũ causa correctionis, &c.

NOn semel.] PRO TALIBVS. Hæc est 12. pars q. in qua ꝓbat, ꝙ licet monasteria lege diœcesana nõ subsint epo si nõ habent populũ: tamen in fundatione, siue dedicatione monasterij, ponitur aliquid de pensione, quod exigi potest. Ioan. de Fan.

CASVS. Concludit Gra. ex supradictis, dicens ꝙ ꝓ talibus epis, qui curã animarũ negligẽtes monasteria suis bonis spoliabãt, & ea in vsus suos conuertebant, statutum fuit vt monasteria sint libera à dñio & potestate eporum. & postea ostẽdit, ꝙ licet dicatur s. ea. ĩ c. q̃ sit. vt monasteria nullis canonicis iuribus sint subiecta: non ita tñ intelligendũ est, vt monasteria nõ debeãt aliquid dare

e ¶ *Pensionis.*] vltra id quod conuenit in principio.

f ¶ *Nomine eulogiæ.*] id est, in signum prædicationis, quam fecit tempore consecrationis.

g ¶ *Debeat.*] considerata consuetudine aliorum monasteriorũ, vt extra de cen. super eo. 10. q. 3. nec numerus. in fi. Ex hoc ca. patet, ꝙ monasteria nõ sunt penitus exẽpta a lege diœcesana. tenentur. n. ei ad eulogias, sicut hic dicitur. Item tenentur ad procurationẽ, q̃ debetur rõne visitationis, vt extra de ꝑscriptio. cum ex officii. Ite si aliquid ex consuetudine debent, vt infra cap. proximo.

a Etiam hic videas quod no 21. q. 2. c. 2. in gloss. si quæras.

Monasteria à lege diœcesana non sunt prorsus exempta.

h SEruitium.] Et tamen vix fuerunt xxv. anni à tempore Grego. vsque ad tempus Vrbani.

a ¶ Vsque

rij septimi vsque ad hoc tempus[a] fecerunt,& nos concedimus.

Canonica ergo iura, quibus monasteria subiecta non sunt, synodales exactiones intelliguntur. Non enim cogendus est abbas (sicut in concilio Turonico statuitur) ad synodū ire, nisi aliqua rationabilis causa existat. Sunt etiam quædam seruitutis officia, vt angariæ operum, crebræ receptiones, annuæ exactiones, multationes peccantium, à quibus omnibus monasteria libera sunt.

dist. 18. eps non debet.

CAVSA XIX.

Dvo clerici ad monasterium transire voluerunt: vterque licentiam ab episcopo suo petijt: vnus relicta ecclesia propria eo inuito, alter dimissa regulari canonia† cœnobio se contulit.

† al. canonica

1 *Modo quæritur, si episcopus debeat permittere, vt relicta propria ecclesia clericus monasterium ingrediatur.*

2 *Secundo quæritur, si episcopus licentiam dare noluerit, an eo inuito monasterium posit adire.*

3 *Tertio, si contigerit ipsos regulares canonicos fuisse, vtrum concedendus esset eis monasterij ingressus.*

QVÆSTIO PRIMA.

QVòd episcopus[b] licentiam clericis adeundi monasterium dare debeat, in Toletano 4. concilio præcipitur, in quo c. 49. sic statutum legitur.

¶ Non debet negari ingressus clericis, qui monachorum propositum appetunt. C. I.

CLerici, qui monachorum propositum appetunt (quia meliorē[c] vitam sequi cupiunt) liberos eis ab episcopis in monasterijs largiri oportet ingressus: nec[*] interdici propositum eorum, qui ad contemplationis desiderium transire nituntur.

Poly. l. 3. tit. 15. & l. 4. tit. 34. Burc. l. 8. c. 21. Iuo p. 6. c. 371.

* ¶ Nec interdici.] *Hæc vsque ad finem absunt à manuscriptis: sunt tamen in concilio.*

QVÆSTIO SECVNDA.

INuito vero episcopo clericum eius à nullo esse suscipiendum Leo episcopus testatur, scribens Anastasio† Thessalonicensi episcopo, epistola 82. al. 84. c. 9.

in conc. Aquisg. c. 58.

† Antea legebatur, *Rustico Narbon.*

¶ Inuito episcopo eius clericum nemo suscipiat. C. I.

ALienum clericum[d], inuito episcopo ipsius, nemo suscipiat.

Ansl. l. 6. c. 161. Burc. l. 2. c. 42. Iuo p. 6. c. 69.

Consuetudo an possit annuas præstationes inducere.

a ¶ *Vsque ad hoc tempus.*] ergo consuetudo inducit annuas præstationes. nam & dat iurisdictionem, & dat priuilegiū, vt not. 9. q. 3. conquestus. in fi. & dat ius eligendi. extra de consuetu. cū dilectus. in fi. Item & inducit seruitutē. ff. de aqua plu. ar. l. 1. §. vlt. & l. 2. ff. cōia pdi. vēditor. Itē & cōsuetudo obligat sicut ius scriptū, vt 11. dist. ecclesiasticarū. Et ꝙ ex tēpore aliqd p̄sumitur debitū, sunt arg. multa. ff. de vsur. cū de in rem. & l. q semisses. & l. cum quidā. §. 1. & C. de fideic. li. l. 1. arg. ista, extra de consue. c. 1. & extra de cen. scientes. & cap. peruenit. & 1. q. 1. nullus. & 10. q. 3. quia cognouimus. & ff. de oper. li. operis. & C. de pac. l. si certis. & extra de causa poss. cū ecclesia. Itē quia ex cursu tēporis nulla orit̄ obligatio, cum nec tollatur tempore, vt ff. de actio. obli. obligationū. §. placet. Sed varii variis modis dixerunt de hac materia. sed omissis illis, dico ꝙ numquam ex cōsuetudine sola (licet esset præscripta) ius aliquod sit quæsitū 1, nisi forte sit tanta cuius memoria nō esset: vt ff. de aqua quoti. & æsti. hoc iure. §. ductus aquæ. & ff. de aqua plu. arc. l. 1. §. vlt. sed solūmodo cōmodū & ius possessionis quæsitū est ex cōsuetudine. Possessor enim nihil tenetur probare d̄ iure suo, sed aduersari⁹ probabit esse indebitū: vnde quādiu est qō an talis præstatio sit debita, semper erit possessor in possessione, vt 16. q. 4. volumus. extra vt lite penden. à memoria. ff. de aqua quoti. & æsti. l. penult. & hoc est verū cū allegat aliquā ꝯsuetudinis causā: & tūc cā allegata, & ꝯsuetudine lōgissima probata debitū p̄sumitur, adeo vt nō admittat̄ ꝓbatio in ꝯriū, & ẜm hoc nulla est dr̄ia inter ꝯsuetudinē p̄scriptā, & præscriptionem. Quidam tñ assignant hanc differentiam inter præscriptam cōsuetudinē, & præscriptionē: quia ꝯ̄ præscriptionē non admittitur probatio, licet causa præscriptionis appareat iniusta, vt extra de præscrip. de quarta. sed ꝯ̄ cōsuetudinē. p̄scriptā bene, vt scilicet probetur indebitum, licet allegetur debitum præcessisse, vt C. de agri. & cen. litibus. libro vndecimo. Tutius credo præscriptionē allegandā, q̄ cōsuetudinē p̄scriptā: quia ad probandam consuetudinē, multa requiruntur, vt dixi s. dist. 8. frustra. Et hæc vera sunt, ꝙ consuetudo semper tuetur possessorem donec probetur ꝯ̄rium, nisi vi, vel clam, vel precario possederit. tunc enim ille qui dedit, sua auctoritate pōt negare. 10. q. 3. quia cognouimus. Ioannes. Quidqd dicat Ioan. ego credo ꝙ ex consuetudine p̄scripta spatio xl. annorum, & bona fide ius & possessio acquiratur, vt extra de consue. c. vlt. in fi. & ff. de legi. diuturna. B.

Ex consuetudine sola nūquam ius aliquod quæritur.

1 Arg. cōtra extra de præscri. ad audiētiam. iuxta prin. ver. est argu. ꝙ rōne consuetudinis debetur cēsus, & si alius titulus nō probetur, secundū Ho.

Consuetudo & p̄scriptio differunt.

Consuetudo præscripta, & præscriptio quomodo differunt.

Ad probandam consuetudinem multa requiruntur.

CANONICA. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, dicēs ꝙ canonica iura à qbus monasteria sunt libera, sunt synodales exactiones, angariæ, crebræ receptiones, & annales exactiones, & indictiones pœnarum.

DVo clerici.] CASVS. Dictū est s. in causa proxima, q. 2. c. abbates. in fin. ꝙ nullus abbas debet recipere monachū alienū. sed quia forte idē putaretur de clericis sæcularibus, & canonicis regularibus: ideo supponitur hic decimanona causa, in qua quæritur, an clerici sæculares, & canonici regulares inuitis prælatis suis possint ad regulam arctiorem transire: quod vt melius pateat, thema pro ponit, de quo tres elicit quæstiones.

QVod episcopus.] CASVS. Hic ponitur prima quæstio, qua quæritur an episcopus debeat. dare licentiam clerico suo volenti ad rīligionem transire. & certum est, ꝙ sic, vt ĩ. cap. 1.

b ¶ *Quòd episcopus.*] Dubitatio harum trium quæstionum ab eodem fonte procedit, vnde vna solutione terminatur. Hug. dicit ꝙ clericus sæcularis inuito episcopo possit trāsire ad monasterium, vt ĩ. e. c. 1. & ĩ. ea. q. 2. duæ. Sed nec monachus, nec regularis canonicus potest inuito abbate transire ad locum alium, vt ĩ. ea. q. 3. c. 1. & c. statuimus. sed eius opinio corrigitur extra de regu. & transeun. ad relig. licet. vbi habes ꝙ quilibet pōt transire ad arctiorem religionem, petita tamen licentia, licet nō obtenta: sed ad parem religionem nemo potest transire, vt extra de reg. sane. Ioan.

CLlerici.] CASVS. Statuitur in hoc cap. vt episcopi debeant licentiam dare clericis volentibus ad monasteria transire, cū ipsi eligant meliorem vitam.

b ¶ *Meliorem.*] hæc causa est sufficiens, ꝙ de minori ad maius transeundū est. 93. dist. legimus. in fi. sed nō ad parē. extra de reg. sane. & tamen dicit cap. sic viue in monasterio, vt clericus esse merearis. 16. q. 1. sic viue. Io.

INuito.] CASVS. Hic intitulatur secunda quæstio, qua quæritur an clericus sęcularis inuito episcopo suo possit ad religionem transire? Et respondetur, quòd sic, vt ĩ. ead. c. duæ. Gratianus tamen primo probat quòd non: postea probat contrarium. Seq. cap. cum §. sequenti patet.

d ALienum clericum.] immo nec ēt laicum alienum, vt 71. distin. primatus. si ergo clericus huius episcopatus eligitur ad aliquam dignitatem in alio episcopatu, sine licentia huius episcopi non potest eam recipere, vt 76. dist. c. vlt. & 63. dist. litteras. & 85. dist. c. archidiaconum. Io.

D*Va sunt.*] Casus. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ quidã clerici sæculares inuitis episcopis suis monasticũ habitũ, vel regularium canonicorũ assumere volebãt: quare quæsitũ fuit ab Vrbano Papa in c. sancti Ruffini. qd iuris sit de hoc? q. respõdet duas esse leges, distiguẽdo, publicã. s. & priuatã. Publica facta est ꝑpter transgressores, qui cũ in suis epatibus celebrare nõ possent, ibãt ad alios; & ideo ne criminosi & ĩfames reciperẽtur, statutũ fuit vt nullus eps clericũ alienũ suscipiat sine litteris cõmẽdatitijs sui epi. In secũda parte dicit, ꝙ lex priuata est quæ instinctu spiritus sancti scribitur in corde alicuius: secundũ quam clerici sæculares libere etiã suis episcopis inuitis trãsire possunt ad monasteriũ, vel canonicam regulam, vel regularem. Et hoc probatur auctoritate Apostoli: & præterea qa lex nõ est posita iusto ad coercẽdũ eũ à bono. Secũda pars ibi, *Lex vero priuata.* & est interpositio ab illo loco, *Dignior est*, vsque ibi, *Quisquis igitur.*

a *Priuata.*] ut charitas, de qua dicitur: Habe charitatem, & fac quidquid vis. vt de pæn. dist. 2. radicata.

b *Sine commendatitijs.*] Sed quare creditur commendatitijs litteris, cum quilibet possit commendare rẽ etiã vitiosam: Nam quę cõmendandi animo dicuntur, neminẽ obligant, vt ff. de contrah. emp. ea quæ. Sed dicas ꝙ si quis commendat rem in genere, non obligatur: sed si in specie, obligatur. ff. de ædi. edi. sciendum. sed nec in genere licitũ est cõmendare ex certa scientia rẽ vitiosã. vt extra de seruit. c. vnico. alioqn de dolo teneť, vt ff. de dolo, qđ venditor.

c *Propter criminosos.*] Licet propter criminosos fuerit constitutio data, tamen extenditur etiã ad nõ criminosos: qa nullus recipitur sine cõmendatitijs litteris sui epi. vbi enim aliquid statuiť propter impulsiuã causam, causa cessante non ideo cessat constitutio: sed vbi aliquid propter finalem causam est statutum, ibi si cesset causa, cessat constitutio. Sic distinguitur ff. de dona. l. 2. §. vlti.

d *In suo.*] supra 7. q. 1. siquis presbyter.

e *Si quis horum.*] maxime: qa idẽ est in alijs. 61. dist. §. his oĩbus.

f *Si afflatus.*] Sed qualiter põt aliquis clericus inuito ẽpo transire ad religionẽ, cum ei forte iuratus sit, & obediens suus sit: & crimẽ idololatrię sit nolle obedire, vt 8. q. 1. sciẽdũ. & video ꝙ peregrinari nõ potest sine licẽtia epi, vt de conse. dist. 5. non oportet. & sæpe bonũ omittendũ est propter meritũ obediẽtię, vt 11. q. 3. quid ergo. cũ etiã obediẽdũ sit licet iniuste aliquid pręcipiatur, vt 23. q. 1. quid culpatur. Item cum clericus non possit alienare res ecclesiæ suæ, ergo multo potius seipsum non potest alienare: cum personæ digniores sint rebus, vt 12. q. 1. præcipimus. & maior est alienatio personæ q̃ rei, vt 17. q. 1. c. 3. sed dic ꝙ excusatur à delicto instinctu spiritus sancti sicut alij, vt extra de diuor. gaudemus. 14. q. 5. dixit.

Obedientiæ cõmẽdatio.

1 De hoc no. extra de reg. licet. in glo. sufficit ergo. vbi not. de hac quæstione.

g *Dignior.*] tñ in tribus casibus præiudicat priuata lex publicæ. nã mulier, licet ducatur lege Dei, non põt inuito viro intrare religionẽ, 27. q. 2. si quis cõiugũ. nec impubes inuito patre. 20. q. 2. puella. nec eps inuito Papa. extra de reg. c. licet. nõ fallit regula intelligẽtes. Io.

Priuata lex ĩ tribus casib⁹ videtur præiudicare publicæ.

Sed subaudiendum est, nisi ad propositum melioris vitæ transire voluerit. Tunc enim liberum est illi, etiam episcopo contradicente, monasterium ingredi.

Vnde Vrbanus Papa II. in capitulo sancti Ruffini † .

† al. Ruffi

¶ Qui monachorum propositum appetit, etiam inuito episcopo suscipiendus est. C. II.

Poly. l. 4. tit. 31. *Gal.* 3.

DVæ sunt, inquit, leges: vna publica, altera priuata [a]. Publica lex est, quæ à sanctis patribus, scriptis est confirmata: vt est lex canonum, quæ quidem propter transgressiones † est tradita. Verbi gratia, Decretum est in canonibus, clericum non debere de suo episcopatu ad alium transire sine commendatitijs [b] litteris sui episcopi: quod propter criminosos [c] constitutum est: ne videlicet infames ab aliquo episcopo suscipiantur personæ. Solebant enim officia sua, cum non poterant in suo [d] episcopatu, in alieno celebrare: quod iure præceptis, & scriptis detestatum est. ¶ Lex vero priuata est, quæ instinctu sancti spiritus in corde scribitur: sicut de quibusdã dicit Apostolus. [Qui habent legem Dei scriptam in cordibus suis.] & alibi [Cum gentes legem non habeant, si naturaliter ea, quæ legis sunt, faciũt; ipsi sibi sunt lex.] Si quis horum [e] in ecclesia sua sub episcopo populum † retinet, & sæculariter viuit, si afflatus [f] spiritu sancto in aliquo monasterio, vel regulari canonia † saluare se voluerit; quia lege priuata ducitur, nulla ratio exigit, vt à lege publica constringatur. Dignior [g] est enim lex priuata, quàm publica. Spiritu quidẽ Dei lex est: & qui spiritu Dei aguntur, lege Dei ducũtur: & quis est, qui spiritui sancto possit digne resistere? Quisquis igitur hoc spiritu ducitur; etiã episcopo suo contradicẽte, eat liber nostra auctoritate. Iusto enim lex nõ est posita: sed vbi spiritus Dei, ibi libertas: & si spiritu Dei ducimini, non estis sub lege.

† al. transgressores

C. licet extra de regular. *Rom.* 2. Ibidem. † *proprium*] Polycarpus. † al. canonica

Rom. 7. 8. 9. 1. *Ti.* 1. 2. *Cor.* 3. *Gal.* 5.

QVÆSTIO III.

CAnonicos autem regulares ad monasterium transire multis auctoritatibus prohibetur.

Vnde in concilio Educensi congregato sub Gregorio VII. legitur.

¶ Regulares canonici, monachi fieri non debent. C. I.

NVllus abbas, vel monachus [h] canonicos regulares [i] à proposito professionis canonicæ reuocare, & ad monasticum habitum trahendo suscipere audeat, vt monachi fiant, quamdiu ordinis sui ecclesiam [k] inuenire quiuerint: in qua canonice viuendo, Deo seruire, & animam suam saluare possint. Quòd si temerario ausu id agere tentauerint; anathematis vinculo obligentur.

C*Anonicos.*] Hæc q. diuiditur in quattuor partes: in prima quarũ probatur ꝙ canonicus regularis sine licentia non debet fieri monachus: & hoc probatur per tres auctoritates. Secunda ibi, *Quæritur si monasteria.* Tertia ibi, *Quæritur de his.* Quarta ibi, *Quæritur si ingressis.* Ioan. de Fant.

Casus. Hic ponitur 3. q. vbi quæritur an canonicus regularis possit ad monasterium transire. Et respondetur quòd sic de licentia prioris, vt ĩ. ea. cap. statuimus. idem est in monacho, vt ĩ. 20. q. 4. monachum. sed eis inuitis non, vt ĩ. c. 1. & 2. quilibet tamen secundum iura hodierna potest ad regulam arctiorem transire petita licentia à suo superiore, & etiam si non habeat licentiam ab eo, vt extra de regu. licet. Et procedit hoc ordine Grat. Primo probat quòd canonici regulares ad monasterium transire non possunt, postea probat contrarium.

N*Vllus.*] Casus. Quidam abbates vel monachi suis suggestionibus ad monasteria canonicos regulares pertrahebant: & ideo statuit Grego. septimus, quòd qui decetero talia temere attentauerit, excommunicetur.

h *Monachus.*] ut priores qui præsunt monasterijs. extra de statu monacho. monachi.

i *Regulares.*] similiter clericus in qua ecclesia est semel intitulatus, in ea perpetuo perseueret, vt 70. dist. sanctorum. & 71. dist. clericos. vt enim ait Apostolus: In ea vocatione in qua quis vocatus est, in ea permaneat, vt 21. q. 1. cap. 1.

k *Ordinis sui ecclesiam.*] si. extra de vi. & hone. cle. Deus. extra de relig. do. inter quattuor. in fin.

M anda-

MAndamus.] Casvs. Statuit Vrbanus in hoc c. vt canonic⁹ regularis monachus non fiat, nisi publice delinquat. si vero ꝙ fecerit, ad canoniā redeat: & vltim⁹ memorialē cucullā deferat.
a ¶ *Lapsus.*] tunc enim posset, immo cogeret, vt 20. q. 1. sicut. Io.
b ¶ *Monachus.*] Hoc consueuit intelligi cum causa leuitatis trāsit ad asperiorē vitam: tamē bene cogitur ibi stare, vt extra de regul. licet. Sed manifeste obstat, extra de statu mona. cū nobis sed hęc est remota. vnde satis credo, ꝙ si nō petijt licentiā, cogitē redire [a]: nec obstat extra eadē fane; quia ibi dicit, ꝑmittas, & sic est dispensatio.

a Vide Pan. consi. 95. l. 1.

c ¶ *Memorialem.*] non ꝙ sit monachus, sed ratione prioris maleficij, vt s. 93. dist. præcipimus. sed maritus qui transiuit ad religionē, reuocat⁹ ab vxore sua, nō fert cucullam, vt 23. q. 5. quod Deo. & sic quandoque potest esse dispar habitus in eodem choro.

Dispar habitus quādoq; possunt esse ī eodē choro.

SVBAVDIENDVM. Casvs. Est probatum s. ꝙ canonicus regularis ad monasterium transire nō potest. nunc dicit Gratianus quòd est intelligēdum nisi de sui superioris licentia hoc faciat. Et ad hoc inducitur sequens cap.

STatuimus.] Casvs. Abbas sancti Ruffini quæsiuit ab Vrbano, vtrū monachi possint recipere canonicos regulares sine permissione & licētia prioris, & fratrum? Et respondetur, ꝙ causa leuitatis, vel causa arctioris religionis non debet canonic⁹ regularis de canonia sua recedere, nec aliqs debet eū recipere sine litteris capituli sui.
d ¶ *Vel districtioris.*] infra 20. quæst. 4. virgines cōtra, extra de reg. cap. 1. sed hęc dictio, leuitatis, soluit contrarium, &c. ff. C. de offi. ma. mili. l. penult.

f ¶ *Maneant.*] similiter nec hospitale potest conuerti ad alium vsum,

Item Vrqanus Papa II.

¶ De eodem. C. II.

MAndamus, & vniuersaliter interdicimus, ne quis canonicus regulariter professus, nisi (quod absit) publice lapsus [a] fuerit, monachus [b] efficiatur. Quòd si decreto nostro contraire præsumens id agere tentauerit; ad ordinem canonicum præcipimus vt redeat: & deinceps memorialē† [c] cucullā deferat, & vltimus in choro maneat.

Poly. l. 4. tit. 31.

† *memoriale suæ præsumptionis cucullam*] Polyc.

Subaudiendum vero est, nisi cum patris sui licentia religionis propositum induerit. Vnde Vrbanus Papa II. scribit abbati sancti Ruffini†.

† *al. Ruffi*

¶ Patris sui concessione regulares canonici, monachi fieri possunt. C. III.

STatuimus, ne professionis canonicæ quispiam, postquam Dei vice supra caput sibi hominem imposuerit, alicuius leuitatis instinctu, vel districtioris [d] religionis obtentu ex eodem claustro audeat sine patris [a], & totius congregationis permissione recedere. Discedentem vero nullus abbatum, vel episcoporum, nullus monachorum sine communi litterarum cautione suscipiat.

Iuo 6. p. c. 411.

a ¶ Patris, &c.] *in tribus vetustis codicibus legitur,* patris totius congregationis: *apud Iuonem,* sine abbatis, totiusque congregationis.

2 *Quæritur* [e], *si monasteria, quæ semel dedicata sunt, possint transire in clericorum, vel sæcularium habitacula. Quod in Chalcedonensi concilio omnibus modis prohibetur, c. 24.*

¶ Quæ semel sunt dedicata monasteria, semper monasteria perseuerent. C. IIII.

QVæ semel dedicata sunt monasteria cum consilio episcoporum; maneant [f] perpetuo monasteria: & res, quæ ad ea pertinent, monasterijs reseruari oportet, nec posse ea vltra fieri sæcularia habitacula. Qui vero permiserint hoc fieri; subiaceant his condemnationibus, quæ per canones constitutæ sunt.

Poly l. 3. tit. 15. Ans. l. 5. c. 60. Burc. l. 3. c. 19. Iuo par. 3. c. 17. & 22. Pann. l. 2. c. 15.

¶ *Hęc versio parum discrepat à Dionysiana, quam afferunt Burchardus & Iuo, c. 22.*

Item in synodo septima, c. 13.

¶ Qui loca sacra communia diuersoria fecerit, clericus deponatur, laicus excommunicetur. C. V.

QVoniam à quibusdam viris quædam venerabiles domus surripiuntur [g], tam videlicet episcopia, quàm monasteria, & facta sunt communia diuersoria: si quidem voluerint hi, qui hæc retinent, reddere ea, vt secundum antiquitatem restaurentur; bene, & optime est: alioqui si de sacrato catalogo fuerint; hos deponi [h] præcipimus: si vero monachi, vel laici; excommunicari: quos nimirum constat condemnatos esse à patre, & filio, & spiritu sancto; & deputentur vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur: quia voci Domini aduersantur, qui dicit [Nolite facere domum patris mei domum negotiationis.]

Marci 9. ex Esa. 66. Io. 2.

¶ *Initium huius canonis in synodo septima ab Anastasio versa sic habet.* Quoniam propter ca-

QVAERITVR. Hæc est secunda pars quæst. in qua quæritur si monasteria possint redire ad humanos vsus. Dicitur quòd non. & hoc probat per duo cap Io de Fant.

Casvs. Hic mouet Gratianus quamdam incidentem q. scilicet vtrū monasteria possint fieri clericorum, vel laicorū habitacula? & respondetur ꝙ non. ad quod inducit sequentia capitula.
e ¶ *Quæritur.*] Incidentem quæstionem ponit magister: & illa dupliciter potest intelligi. Vno modo sic: an de monasterio possit fieri sæcularis ecclesia? vel sic, an monasterijs possint præfici sæculares clerici? Dicas ergo ꝙ de monasterio numquam potest fieri sæcularis ecclesia, vt hic dicitur, nisi enormiter viuant: tunc possunt monachi remoueri, & institui sæculares canonici: tamen cum auctoritate Papæ, vt extra ne cleri. vel mona. relatum [2]. vel nisi ita sit quòd non inueniantur aliqui de ordine illo, per quos possit locus ordinari, vt extra de reli. do. inter. Vel nisi ita sit quòd aliter non possit reformari locus ille, quàm per canonicos, vt extra de statu mona. cum nobis. quæ est remota. Econtra videtur ꝙ episcopus licite possit de sæculari ecclesia facere regularem, vt extra de eccle. ædifi. ad audientiam. & 16. q. 7. si quis vult.

2 In hoc cano Ala. Tā. & Ber. ꝙ hoc potest episcopus auctoritate propria, & idem sentit ibi Goffre. de hoc etiam no. 12. q. 2. c si episcopus. sed Ioan. de Fā. hic sentit cū Io. & etiam H. idē tenet.

QVa semel sunt dedicata.] Casvs. In concilio Chalcedonē. fuit statutum, vt monasteria semel dedicata, perpetuo sint monasteria, & in suo statu permaneant, & non fiant habitacula sæcularia, nec res eorum inde remoueantur. si quis autem hoc fieri permiserit, canonice punietur.

[f ¶ *Maneant.*] ...] vsum, vt extra de reli. do. ad hæc. sed nec permutari possunt mancipia ecclesiæ. extra de rerum permu. mancipia. dari tamen possunt priuato, vt 12 q. 2. ecclesiasticis. sic domus Imperatoris non potest conuerti ad alios vsus. C. de pala & do l. 1. sed quid si monasteriū destruitur: numquid potest locus ille vel ædificia monasterij ad alium vsum conuerti? sic. possunt enim de lignis bene construere dormitorium vel alium honestum locum: vel etiam possunt ea in coquina sua comburere. de conse. dis. 1. ligna sed ad priuatos vsus non possunt conuerti. locus autem remanet sacer, licet dirutum sit ædificium. ff. de contrahen. emp. æde sacra. Ioan.

QVoniam à quibusdam] Casvs. Quidam praui homines per violentiā inuaserūt episcopia vel monasteria: & fecerūt ea cōmunia diuersoria: quare statutū fuit in septima synodo, vt si inuasores voluerint ea restituere in antiquū statū reformentur: alioquin si clerici sunt, deponantur: si laici vel monachi, excōicentur: cū ipsi aduersentur Deo dicenti, Nolite facere domum patris mei, scilicet templum ædificatum nomini eius, domum negotiationis.
g ¶ *Surripiuntur.*] idest, inuaduntur. nam furtum non fit in re immobili. insti. de vsucap. §. abolita.
h ¶ *Deponi.*] & hoc cū pœna incipit à crimine: secus si à cōtumacia;

cia: quia tunc primo esset suspendendus, vt 81. dist. dictum, Io.
QVAERITVR. Hæc est tertia pars quæst. secundum Ioã. Io. Fant. & est quæstio incidens.
CASVS. Hic mouet Gratianus incidentem quæstionẽ, scilicet, quo tempore debeant tonsurari qui conuertuntur ad religionem.

trimonium beati Petri, vt 94. dist. valde. & 10. q. 3. relatum. Vel de illis qui facti fuerant irregulares: sic 53. dist. legem. Ioan.
QVAERITVR. Hæc est quarta pars q. in qua quæritur si monachus possit condere testamentum: & dicit ꝙ non, si iã professus est: eremita tamẽ potest. & sic intelligas sequẽtia. Io. de Fã.

lamitatem, quæ pro peccatis nostris in ecclesia facta est, subreptæ sunt à quibusdam viri quædam venerabiles domus, tam videlicet, &c. *Ex eius autem versionis duobus manuscriptis exemplaribus nonnulla sunt in hoc capite emendata.*

3 *Quæritur de his, qui ad conuersionem veniunt, quo tempore debeant tonsurari. De his ita scribit Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano, lib. 8. epist. 23.*

¶ Antequam biennium in conuersione compleuerit, aliquis tonsurari non debet. C. VI.

Ansl. 2. c. 197. | †al. conuertendũ | †al. conuersione | †al. cõpleuerint

MOnasterijs omnibus fraternitas vestra districtius interdicat, vt eos, quos ad conuersionẽ † susceperint, priusquam biennium [a] in conuersatione † compleant †, nullo modo audeant tonsurare: Sed hoc spatio vita, moresque eorum solicite comprobentur: ne quis eorum aut non sit [b] contentus eo, quod voluit, aut ratum non habeat, quod elegit. Nam dum graue sit inexpertos hominum sociari obsequijs; quis possit dicere, quàm sit grauius ad Dei seruitium improbatos [α] applicari? Miles [c] vero, si conuerti voluerit; priusquam nobis renuntietur, nullus eum sine [β] nostro consensu qualicumque præsumat ratione suscipere.

α ¶ Improbatos applicari.] *Antea legebatur*, improbos applicare. *Emendatum est ex originali impresso, & manuscripto.*

β ¶ Sine nostro.] *Hoc præcepit eo tempore B. Gregorius, ne omnino videretur contemnere legem, quam Mauritius Imperator tulerat, ne milites ante completum tempus militiæ in monasterijs recipi possent: quam legem idem Gregorius lib. 11. indict. 1. epist. 61. ipsi Mauritio scribens vehementer reprehendit: quod auctor glossæ non videtur attendisse.*

4 *Quæritur, si ingressis monasterium vltra relinquatur licentia testandi. Hoc Gregorius prohibet ita scribens Ianuario Caralitano episcopo, lib. 7. indict. 2. epist. 7.*

¶ Post monasterij ingressum nulli relinquitur licentia testandi. C. VII.

Extra de testam. c. quia. | Ansl. 7. c. 182.

QVia ingredientibus monasterium conuertendi [d] gratia vlterius nulla sit testandi [e] licentia, sed res eorum eiusdem [f] monasterij iuris fiant; aperta legis definitione decretum est [g].

Item Gregorius Papa Cypriano diacono, lib. 3. epist. 6.

¶ Post monasterij ingressum eidem monasterio omnia sunt conferenda. C. VIII.

PErlatum est ad nos Petronillam nomine de prouincia Lucania genitam, per exhortationem [h] Agnelli episcopi fuisse conuersam; resque suas omnes [i], quas habere potuit, licet sibi iure potuissent competere, tamen easdem monasterio, quod ingressa est, etiam specialiter donationis titulo contulisse.

Econtra Paulus primus eremita [k] *in testamento* [γ] *colobium suum Athanasio Alexandrino episcopo reliquit; tunicam vero beato Antonio. Sed aliud est de his, qui in monasterium ingressi se & sua tradiderunt: aliud de his, qui solitariam vitam ducentes se nulli ecclesiæ tradiderunt* [δ]. *Illi semel tradita nulli tradere possunt: isti nulli oblata libere testari possunt.*

γ ¶ In testamento.] *Longe aliter B. Hieronymus in vita Pauli. Scribit enim beatum Antonium pallio, quod ei donauerat Athanasius, Pauli corpus inuoluisse, & addit*, ne quid pius heres ex intestati bonis non possideret, tunicam eius sibi vendicauit, quam in sportarum modum de palmæ folijs ipse sibi contexuerat.

δ ¶ Tradiderunt.] *Sic est emendatum ex plerisque manuscriptis. Antea legebat*, tradere possunt.

Item in authenticis, constitutione 9.

Cod. de sacros. eccl. auth. si qua mulier. Apud Iulianum antecess. nouel. 123 c. 56

C. IX.

SI qua mulier, aut vir monasticam elegerit vitam, & intrauerit mo-

& respondetur quòd post biennium, vt probatur sequen. cap.

Monasterijs.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicit Greg. ꝙ si aliquis vult monachus fieri, quòd nõ debet nisi post bienniũ tonsurari, vt hoc tempore discutiatur vtrũ bonus sit vel malus. Nã cũ graue sit inexpertos hominũ obsequijs sociari: multo grauius est improbos ad Dei seruitium applicare. In secunda parte præcipit vt nullus sine licentia sua suscipiat militem ad monachatum. Secunda pars incipit ibi, *Miles vero.*

a ¶ *Biennium.*] dic vt s. 17. q. 2. Gõsaldus. &c. si quis incognitus.

b ¶ *Aut non sit.*] simile 61. dist. miramur. in fi. ff. nautæ cau. stab. l. vlt. §. hac autem.

c ¶ *Miles.*] forte loquitur de militibus Apuliæ, quæ tota est pa-

CASVS Adhuc mouet Gra. quamdam incidentem quæstionem, vtrũ liceat monachis condere testamentum? Primo probat ꝙ nõ: postea probat contrariũ: & soluit. ĩ. ead. ecõtra.

QVia ingredientibus.] CASVS. Ianuarius Carolitanus eps quæsiuit à Grego. vtrũ monacho liceat cõdere testamentũ de rebus, quas monasterio dedit? Et rñdet ꝙ non.

d ¶ *Conuertendi.*] Dupliciter enim potest aliquis intrare religionẽ. Potest enim intrare vel causa ꝓbãdi, vel causa cõuertendi. & protestari đbet qualiter itret, vt extra de regul. consulti sumus. & c. postulasti.

Religio intratur dupliciter.

e *Testãdi.*] Qui enim in potestate alteri⁹ est, non potest testari. institu. quibus non est permissum fa. testa. in prin. donare tamen potest mortis causa de cõsensu patris. ff. de don. filiusfamilias. & etiam inter viuos, vt ff eo. si cum filius. clericus tamen in potestate cõstitutus potest testari. C. de episco. & cleri. auth. presbyteros.

Filiifamilias testari non posset.

f ¶ *Eiusdem.*] cum nõ habeat filios, vt ĩ. ead. si qua.

g ¶ *Decretum est.*] C. de episco. & cleri. authen ingressi.

PErlatum.] CASVS. Mulier quædã nomine Petronilla exhortatione Agnelli epi facta est monialis: & licet ipso ingressu omnes res suæ monasterio competerent, eas tamẽ speciali titulo donationis monasterio contulit. quam donationem Greg. habuit ratam.

h ¶ *Per exhortationem.*] non tamẽ illectam, vt 15. q. 3. constituit.

i ¶ *Omnes.*] distinguitur tamen an sana, an infirma det, vt extra de sepul. de his.

ECONTRA. CASVS. Nunc probat Grat. contrarium, ꝙ monacho licet condere testamentum: quod probat exemplo Pauli eremitæ, qui colobium, idest, dalmaticam & tunicam in testamento reliquit: postea soluit dicens ꝙ licet Paulus fuerit eremita, non tamen fuit monachus: & ideo potuit condere testamentum.

k ¶ *Eremitæ.*] Eremitæ ergo habent propria: quod valet ad ea quæ notaui 16. q. 1. qui vere.

Eremitæ habent propriũ

SI qua mulier.] CASVS. Lex ista diuiditur in quattuor partes. In prima parte dicitur ꝙ si aliqua mulier sine liberis monasterium intrauerit, oẽs res eius statim in ipso ingressu cõpetũt monasterio. In secũda parte dicitur ꝙ si liberos habet, & monasterium ingrediatur, liceat ei postea res suas inter liberos diuidere, legitima nulli

nasterium, liberis non extantibus [a], monasterio, quod ingreditur, res eius competere iubemus. ¶ Sed si persona liberos habens, antequàm de rebus suis inter eos disponat, monasterium intret; liceat ei postea inter eos diuidere [b] legitima † non [c] diminuta: & quod eis non dedit, monasterio competet. ¶ Sed si omnem substantiam inter filios diuidere voluerit; sua persona filijs connumerata partem sibi retineat, quæ monasterio competere [d] debet. ¶ Sed si post ingressum moriatur, antequàm inter eos diuidat; filij legitimam percipiant, reliqua substantia monasterio competente. *In authenticis de mona. constitutio. 5. in collatio. 1.* ¶ Nunc autem cum monachus factus est, hoc ipso res suas obtulisse videtur, si prius testatus non sit: & exinde iudicio eius cessante [e], lege disponitur, vt si liberos habeat, in quos aut nihil, aut minus legitima portione quoquo donandi titulo contulerit; eatenus substantiæ monasterio destinatæ detrahatur; ne quid contingat circa liberos iniquum.

Item ex nouella 123.

C. X.

NOn liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hereditate repellere monachos factos: quamuis dum laici fuerant, in causam ingratitudinis [f] inciderint. ¶ Item non liceat parentibus liberos suos ad solitariam vitam transeuntes abstrahere de monasterijs.

¶ *Hoc caput expresse habetur apud Iulianum antecessorem, nouella 123. c. 59. In quo aliqui Gratianum reprehenderunt, qui hanc Iuliani epitomen videre minime potuerant.*

CAVSA XX.

DVo pueritiæ annos agentes à parentibus monasterio traditi sunt: vnus inuitus, alter spontaneus cucullam induit. Ad annos pubertatis venientes, inuitus ad sæcularem militiam redijt, spontaneus monasterium districtius petit.

1 *Nunc primum quæritur, si in pueritiæ annis traditi cogantur religionis propositum tenere.*

2 *Secundo, si præter voluntatem parentum tonsuram, vel religionis vestem quis in pueritia accipiat, an possit sibi detrahi, an non.*

3 *Tertio, qui præter propriam voluntatem cucullam induerit, an cogatur eam retinere, an non.*

4 *Quarto, si ab vno monasterio in aliud districtius liceat alicui transire.*

nulli diminuta: & quod eis nõ dederit, totũ penes monasteriũ remanebit. In tertia parte dicit, ꝙ si oẽs res suas voluerit inter filios diuidere, tm̃ remaneat ꝓ monasterio, quãtũ dederit cuilibet filiorũ. In quarta dicitur, ꝙ si moriať post ingressũ antequã inter filios diuidat, filij habebũt tm̃ legitimã, reliqua substãtia ad monasteriũ ptinẽte. Secũda pars incipit ibi, *Sed si persona.* Tertia ibi, *Sed si omnẽ.* Quarta ibi, *Sed si post.*

a ¶ *Non extãtibus.*] Sed quid si habet ascendentes? idẽ videť: qa ęquæ succedũt ascẽdentes, licet ordine turbato. ff. ď inof. test. nã & si. & qa ascẽdẽtẽ nõ põt qs exheredare, nisi cõmiserit causã ingratitudinis, vt in auth. vt cũ ď ap. cog. coll. 8. §. 2. ad idẽ C. de epi. & cle. authẽ. presbyteros. in fi. sed aliud est hic ratione monachatus, & fauore religionis. Item adhuc huic obstat, in authen. vt nul. iud. coll. 9. §. pe. vbi pater habet tertiã ptẽ bonorũ filię, q̃ detruditur in monasterium: sed hoc ideo est, quia ibi illo inuito fuit monacha. Sed qd si primo facit testamentum? Videtur ꝙ per ingressum monasterij rumpiť, quasi p posthumi agnationẽ. ecclesia enĩ cõparatur posthumo, vt extra de probat. in præsentia. in auth. de san. epis. §. sed & hoc præsenti addimus sanctioni. ff. de iniust. rup. test. filio. Itẽ per capitis diminutionẽ rũpitur testamentũ. insti. qui. mo. rũpitur testa. §. 2. Item iste diminuitur capite: qa trãsit in alterius potastatem [1]. Econtra videtur ꝙ teneat testamẽtum: quia pro mortuo habetur: sed in morte confirmatur testamentum. Item legatum nõ perit per capitis diminutionem, vt ff. de capi. dimi. legatum. Ad hoc dico quòd rumpitur testamentum nisi prius aliquid reliquerit monasterio. si ergo instituerit monasterium ante ingressum monasterij in vno denario, postea non rumpitur testamentum. H. tamen & Io. contrarium dicũt. Sed numquid monasterium ipso ingresso adeptum est possessionem rerum illius? Videtur ꝙ sic: quemadmodum adoptans adipiscitur possessionem adoptati. ff. de preca. si adoptauero. quod concedo. Sed quid si ingrediens monasterium habuit vsumfructum bonorum: numquid monasterium potest vti fructibus illo viuente? Videtur ꝙ non: tum ideo quia morte extinguitur vsusfructus: tum quia vsusfructus alij concedi non potest: nisi diceres ꝙ ius vtendi remaneret apud istum, & vtilitas apud monasterium. Sed contra: si aliquod esset ius penes eum, in ipso ingressu esset factum monasterij. Dico ergo vsumfructum non remanere apud illum. Alij contradicunt. arg. C. de vsufru. l. vlt.

b ¶ *Diuidere.*] Sed qualiter testatur vel disponit ista persona de rebus alienis, contra illud insti. quibus non est permis. fa. test. in prin. Sed dic quòd hoc ex quadam benignitate permittitur à iure, ne ecclesia videatur aliquem velle circumuenire propter res suas. præterea video quòd quandoque aliquis disponit de rebus alienis, vt mater quæ transit ad secundas nuptias, testari potest de rebus priorum filiorum, & disponere inter ipsos, vt C. de secundis nupt. feminæ. §. vlt.

c ¶ *Legitima non diminuta.*] idest, tertia vel medietatẽ secundũ numerum filiorum. C. de inof. test. auth. nouissima.

d ¶ *Competere.*] ne sit onerosus monasterio. 16. q. 6. de lapsis.

NVNC AVTEM. Casvs. Dicitur hic ꝙ eo ipso ꝙ aliquis efficitur monachus, res suas monasterio confert, si ipse non fecit testamentum prius: & ideo cessante postea iudicio eius testamentario, si filijs nihil vel minus legitima contulerit, legitima eis per leges supplebitur: ne quid circa eos contingat iniquum.

e ¶ *Cessante.*] idest, si cessauerit iudiciũ; quia morte præuentus est: & sic nõ obstat s̃. e. l. prox. quidam tamen intellexerunt, qď hic dicitur, cum vere factus esset monachus: proximam legem intelligunt, cum adhuc est in probatione. Ioan.

NOn liceat.] Casvs. Hæc constitutio nouellæ diuiditur in duas partes. In prima dicitur, ꝙ parentes non possunt exheredare filios ingratos, si post ingratitudinem monachi fiant. Idem iuris est de filijs contra parentes. In secunda parte dicitur, quòd parentes non debent filios reuocare ad monasterium transeuntes. Secunda pars est ibi, *Item non liceat.*

f ¶ *Ingratitudinis.*] Ecce quòd ingratitudo aboletur per ingressum monasterij: similiter irregularitas, vt 56. dist. c. 1. cum enim aliàs monachus sit perfectus, non requiritur in eo omnimoda regularitas, vt 16. quæst. 1. legi. monachatus enim omnem maculam abstergit. in auth. de mona. in prin. coll. 1. arg. tamen est, quòd non tollatur irregularitas 55. dist. priscis. 1. q. 7. c. 2. Io.

DVo pueritiæ.] Casvs. Supra ostensum est quid iuris sit de adultis monachis factis: nunc vero supponit causam vigesimam Gra. vbi tractatur de impuberibus: de quibus, vt melius pateat quid iuris sit proponit thema, de quo quattuor elicit quæstiones.

Quod

Testamentũ vtrum per ingressum monasterij rumpatur.

[1] De hoc nouũ. c. quæstio. statuimus. & habetur institu. de capitis dimi.

Vsusfructus an tollatur p ingressum religionis, vel an quęratur monasterio.

† al. legitima portione nulli

Const. 26.

Cod. de epis, & cler. authẽ. nunc autem.

Ibidem apud Iulianum antecess. c. 59. & 60.

Vòd intra annos.] Hæc quæstio diuiditur in v. partes. In prima probat superficialiter per quinque ca. ꝙ si puer à patre traditur monasterio, cogitur ibi semper esse: quod tamen non est verum, nisi vsque ad ætatē legitimam. Secunda ibi, *Ex his auctoritatibus*. Tertia ibi, *Velamen*. Quarta ibi, *Tempus quoque*. Quinta ibi, *Quamuis*. Ioannes de Fant.

Casvs. Hic ponit prima quæst. in qua quæritur vtrũ pueri traditi monasterijs à parentibus ab annis pueritiæ cogãtur in monasterijs permanere. Et certũ est ꝙ vsque ad annos pubertatis in monasterijs permanere cogunt: sed cũ peruenerint ad ætatẽ legitimã, si ibi ꝑmanere noluerint, recedere possunt, vt j. e. q. illud. ad instar spõsaliũ, vbi maior tenetur expectare minorẽ vsque ad legitimam ætatẽ, vt extra de despon. impube. de illis. Hug. tamẽ dicit, ꝙ si sint doli capaces cõpellunt ibi morari, si nõ contradicũt. Alij vero cõtra. & procedit hoc ordine Gratianus. primo probat ꝙ in arbitrio puerorum est recedere vel stare, cum ad annos pubertatis peruenerint. postea probat contra. sed tu stabis illi capitulo, illud.

a ¶ *Quòd intra annos.*] Aut est adultus qui intrat monasterium: aut ĩpubes. Si adultus est, & sponte intrat, exire nõ poterit, vt j. ea. q. 1. puellæ. & q. 2. c. 1. & 2. si inuitus intrat, exire potest, vt j. ea. q. 1. sicut. nisi ꝓpter aliquã culpã inuitus intret, vt 50. dist. si ille. & 21. q. 2. placuit. Si impubes intrat. aut ab alio ponit in monasterio, aut per se intrat. si ab alio ponit in monasterio, & ipse nõ cõsentit, põt egredi qñ voluerit, vt j. ea. q. puellę. & q. 3. præsens. si vero cõsentit cũ ab alio ponitur in monasterio, tenet: licet consensus ille qui fit ante annos discretionis nõ teneat: inde tamẽ exire nõ potest prius quam veniat ad legitimã ætatẽ, ad instar carnalis matrimonij, vt extra de despon. impu. de illis. & j. ead. q. illud. sed q̃ cito peruenerit ad perfectã ætatẽ, potest egredi, vt j. ea. q. 3. ꝑsens. & extra de reg. cum scimus. licet quidam dixerint ꝙ in impubere sufficiat sola parentis oblatio, ad hoc vt monachus sit. argu. eius quod est extra de reg. c. significatũ. & j. ea. c. 1. & 2. Sed cõtra eos est expresse extra de reg. cũ virũ. & c. cũ simus. Si vero impubes propria auctoritate intrat, põt extrahi à patre vel tutore, vt j. ea. q. 2. puella. Hoc tñ scias, ꝙ secũdũ Hu. si doli capax est ingressus monasteriũ siue per se, siue ꝑ voluntatẽ patris, dũmodo nõ fuerit coactus, amodo nõ potest exire, licet nõ ꝑuenerit ad annos pubertatis: quia cũ doli capaces se possint obligare diabolo, vt extra de delic. pu. cap. pueris. multo fortius Deo. Itẽ cũ in matrimonio carnali malitia suppleat ętatẽ, vt extra de despon. impu. de illis. ergo & ĩ spirituali. Grego. refert in dialogo de quodã puero nouẽni, qui nutricẽ suã grauidauit. Alij dicunt ꝙ nemo obligat voto ante legitimam ætatẽ: nec est simile de matrimõio carnali: qa ibi obligatur tantũ homini: & illud vinculum dissoluitur saltẽ morte: sed vinculũ spirituale morte non dissoluitur. argu. 32. q. 7. licite. sed hodie præualet opinio Hug. vt extra de regu. postulasti. Ioan. sed certe particula quę hoc dicebat, est subtracta. B.

Puer nouennis nutricem grauidauit.

Voto nemo obligatur ante legitimam ætatem.

QVÆSTIO PRIMA.

Vòd intra annos [a] pueritiæ traditi, cum adulti fuerint, liberum habeant arbitrium manendi, vel discedendi, probatur auctoritate nonæ [α] synodi.

α ¶ Nonæ.] *In nonnullis vetustis exemplaribus est,* octauæ. *Verum in octaua ab Hadriano II. habita non habetur, sed in libro B. Basilij de institutis monachorum, Ruffino interprete, c. 8. Similia etiam sunt apud eumdem B. Basilium in regulis fusius disputatis, c. 15.*

¶ Virginitatis professio quo tempore firma esse incipit. C. I.

Irma autem tunc erit professio virginitatis, ex quo adulta iam ætas esse cœperit [b]; & ea, quæ solet apta nuptijs deputari, ac perfecta [β].

β ¶ Ac perfecta.] *Hæc non sunt in eo B. Basilij loco.*

Si virginitatis professio tunc incipit esse firma, cum ætas cœperit esse adulta; & religionis professio tunc demum debet esse firma, cum ad adultam ætatem peruentum fuerit. Sed hic de illa professione agitur, quæ in annis pueritiæ proprio arbitrio, Deo offertur, quam non confirmat parentum consensus. Ceterum, quæ à parentibus Deo offertur professio, inuiolatam seruari oportet.

Vnde Gregorius scribit ad Augustinum Anglorum episcopum.

¶ *Sic etiam citat Iuo. Extat in epistola quarta Gregorii tertii ad Bonifacium legatum Germaniæ: & simile habetur in concilio VVormaciensi, c. 22.*

Iuo p. 7. c. 15.

¶ Non licet de monasterio egredi, quem pater, vel mater intra annos infantiæ fecerit ordinari. C. II.

Ddidistis [c] adhuc, quòd si pater, vel mater [d] filium, filiamve intra septa monasterij in infantiæ [e] annis sub regulari tradiderint disciplina, vtrum liceat eis postquàm pubertatis † [f] annos impleuerint, egredi, & matrimonio copulari. Hoc omnino deuitamus [g]: quia nefas est, vt oblatis à parentibus Deo filijs voluptatis † fræna laxentur.

† al. ad pubertatis

† al. voluntatis

Item ex concilio Toletano 4. c. 48.

Poly. l. 4. tit. 34. Ans. l. 7. c. 186. & l. 8. c. 6. Burch. l. 8. c. 6. Iuo p. 7. c. 30.

¶ Aut propria professio, aut paterna deuotio monachum facit. C. III.

Onachum aut paterna deuotio [h], aut propria professio [i] facit. Quidquid horum fuerit, alligatum [γ] tenebit. Proinde his ad mundum reuertendi intercludimus aditum, & omnes ad sæculum interdicimus regressus.

γ ¶ Alligatum.] *In duobus Vaticanis conciliorum codicibus, & Lucensi regio legitur,* allegatum.

Item Isidorus.

Irma autem.] Casvs. Dicit hic, ꝙ professio virginitatis tunc erit firma, cũ ętas cœperit esse adulta, id est, cum perfecta erit ætas nuptijs deputata: *Et*, pro idest.

b ¶ *Cœperit.*] non intelligas cũ cœperit attĩgere xiiij. an. mascul⁹, vel femina xij. annum: sed cum iam est in fine xiiij. annorum, vel xij.

SI VIRGINITATIS. Casvs. Dicit hic Grat. ꝙ c. firma. intelligitur de illa professione, quæ proprio fit arbitrio à puero, vel puella sine patris vel matris auctoritate: quæ cum peruenerit ad pubertatem, exire valet: secus si à parente offeratur monasterio: quia tunc exire non valet. & ad hoc inducit sequentia capitula.

Ddidistis.] Casvs. Quæsitũ fuit à Greg. vtrũ possunt exire de monasterio & matrimonio copulari pueri cũ ad pubertatis annos peruenerint, qui à parentibus in infantiæ annis monasterio traduntur? Et respõdet, ꝙ nõ: qa nefas est vt volũtatis fręna relaxentur filijs, qui Deo à parentibus offeruntur. Sequens cap. patet.

c ¶ *Addidistis.*] Hæc tria cap. [a] intelligas de illis qui post adultã ætatẽ consensũ accõmodauerint: sed H. ĩtelligit de doli capacib⁹.

a Scilicet istud c. & duo sequen. Idẽ repetit gl. vl. eodẽ c. & bene: & sic in effectu hæc ca. corriguntur. Mater non potest filium religioni tradere.

d ¶ *Mater.*] Videtur ergo ꝙ mater possit tradere filium suum religioni, vt j. e. quicumque. quod non videtur cũ non habeat ipsum in potestate, vt insti. de adop. §. feminæ. legas ergo. uel, pro &.

e ¶ *Infantia.*] idest, pueritiæ.

f ¶ *Pubertatis.*] supra 28. dist. de his ꝗ. sed loquit de sæcularibus.

g ¶ *Deuitamus.*] Ex his cap. sumunt quidã schisma erroris sui: & dicunt sufficere solã oblationem patris ad hoc vt quis monachus fiat, vt extra de reg. significatum. & c. ad hæc. sed eis obuiat j. ea. illud. & extra, eo. cũ simus. sed ĩtelligas ista c. quãdo in adulta ætate cõsenserũt: & sic interpretatur cap. Cælestinus. extra eo. cũ virum.

h Onachum.] ¶ *Deuotio.*] & filij spontanea professio supple.

i ¶ *Professio.*] per se.

Quicumque

Q Vicumque.] Casvs. Dicitur in hoc c. q quicumque fuerit à parentibus monasterio deputatus, perpetuo debet ibi morari: & hoc probatur exemplo Samuelis, qui oblatus ab Anna, cũ iam esset ablactatus à matre, in seruitio Dei permansit. Sequens cap. planum est: & intelligitur hoc c. de illis, qui post legitimam ætatẽ consenserunt: vel qui tempore oblatiõis erant doli capaces.

nasterium ingredi: & si coacta fuerit, habitum seruare non cogitur: & ad hoc inducit sequens cap. sed si esset innubilis, secus esset: sed hæc est allegatio.

S Icut qui.] Casvs. Statuit Eugenius in hoc c. q sicut illi qui sponte ingrediuntur monasterium, recedere non possunt: ita hi qui

¶ In monasterio perpetuo maneant, qui à parentibus traditi sunt. C. IIII.

Q Vicumque à parentibus proprijs in monasterio fuerit delegatus, nouerit se ibi perpetuo permansurum. Nam Anna Samuelem puerum natum & ablactatum[a] Deo cum pietate obtulit: qui & in ministerio templi, quo à matre fuerat deputatus, permansit; & vbi constitutus est, deseruiuit.

¶ *Hoc non est inuentum in libris B. Isidori: sed Smaragdus in expositione regulæ B. Benedicti, c. 59. hoc idem ex ipso Isidoro refert.*

Item ex regesto Gregorij, lib. 1. epist. 48. ad Anthemium.

¶ De eodem. C. V.

Extra de regul. c. 1.

Q Via autem dura est in insulis congregatio monachorum; etiam pueros in eisdem monasterijs ante xviii. annorum tempora suscipi prohibemus: vel si qui nunc sunt, tua eos prouidentia auferat, & in vrbem Romanam transmittat. Hoc & in Palmaria, aliisque insulis te per omnia volumus custodire.

Item ex concilio Triburiensi.

¶ Qui à progenitoribus monasterio traditus est, de eo egredi non licet. C. VI.

Burch. l. 8. c. 97. Iuo p. 7. c. 115.

Q Vem primogenitores ad monasterium tradiderunt, & in ecclesia cœpit[b] canere, & legere; nec vxorem ducere, nec monasterium deserere poterit: sed si discesserit, reducatur: si tonsuram dimiserit, rursus tondeatur: vxorem si vsurpauerit, dimittere compellatur.

[*Item ex Pœnitentiali Theodori.*]

PALEA. C. VII.

I Nfans pro infante potest dari in monasterio: quamuis alter vocatus† sit. Tamen melius est votum soluere. Similiter & pecora æquali pretio (si necesse est) sunt redimenda.

† forte] *votus*

2 *Ex his auctoritatibus colligitur, quòd paterna professio pueros tenet obligatos: nec licebit eis à proposito discedere, quod paterna deuotione in puerilibus annis susceperunt. Sed obijcitur illud Leonis Papæ, epist. 90. ad Rusticum episcopum, c. 13. & 14.*

¶ Non licet puellis nuptias eligere, quæ spontanea voluntate virginitatis susceperunt propositum. C. VIII.

Burch. l. 8. c. 2. Iuo p. 7. c. 20. Polyc. l. 4. tit. 35.

P Vellæ[c], quæ non coactæ parentum imperio, sed spontaneo iudicio virginitatis propositum, atque habitum susceperunt; si postea nuptias eligunt, præuaricantur, & si consecratio non accessit: cuius vtique non fraudarentur munere, si in proposito permanerent. Ambigi vero non potest crimen magnum admitti, vbi & propositum deseritur, & consecratio violatur. Nam si humana pacta non possunt impune calcari[d], quid eos † manebit, qui corruperint fœdera diuini sacramenti?

† al. de eis

Cum ergo in principio huius capituli dicatur [*Puellæ, quæ non coactæ imperio parentum*] *datur intelligi, quòd si coactæ habitum virginitatis sumpserint; sine præuaricatione ipsum deserere possunt. Sed puella hic nubilis intelligitur, cuius (vt in sequentibus demonstratur) post duodecimum annum est liberum arbitrium: nec in electione propositi cogitur sequi parentum imperium.*

Sic & illud intelligendum est, quod est statutum in synodo habita ab Eugenio Papa II. c. 32.

¶ Extra voluntatem propriam retrusi in monasterijs non teneantur. C. IX.

S Icut, qui monasteria elegerũt, à monasteriis egredi non permittuntur; ita hi, qui inuiti sine iustæ offensionis[e] causa sunt intromissi, ni-

a ¶ *Ablactatum.*] idest, sola oblatio nõ suffecisset, nisi ipse postea ratũ habuisset. Sed quare in baptismo cogitur seruare factũ parentũ, & nõ in voto? Responde, quia ibi recipit sacramentum: vnde illud cogitur seruare, vt 45. dist. de Iudæis. Item qa ĩ baptismo potest puer per alium obligari, vt de conse. dist. 4. baptismi vicem.

Obligant parentes in baptismo, sed non in voto.

b Q Vem progenitores.] ¶ *Cœpit.*] Arg. quòd præiudicat alicui p factũ sicut per dictũ: & q nõ refert an factis vel dictis declaret quis volũtatem suam, vt extra de ap. dilecti. & 22. q. 5. cauete. sic extra de reg. vidua. & 27. dist. q interrogasti[1].

1 Vide quod leg. & not. 27. q. 1. cap. 1. & c. vidua, ibi videas.

EX HIS. Hæc est 2. pars q. in qua probat magister, q non compellitur puer remanere nisi velit in ætate legitima: & hoc probat p tria c. Ioan. de Fant.

Casvs. Concludit Grat. ex supradictis, q pueri ex oblatione paterna intantũ sunt obligati, q à monasterio recedere nõ possunt. Sed huic cõclusioni obijcit postea Gra. p sequẽs c.

P Vella.] Casvs. Puellæ quædã non coactæ ab eorũ parentibus, sed sponte habitum monachalẽ susceperũt: postea matrimonia contraxerũt. Quæsitum fuit à Leone Papa, vtrũ contra professionem suam possunt venire: & respondet q non, etiam si nondũ velum consecrationis susceperint. Et hoc probat exẽplo contrahẽtiũ qui contra sua pacta impune venire nõ permittuntur.

c ¶ *Puellę.*] adultæ. Sed secundũ H. doli capaces. Cęlestinus tamẽ videtur intelligere hoc cap. de adultis. extra de reg. cum virum.

d ¶ *Calcari.*] si. 27. q. 1. cap. 2.

CVM ERGO IN PRINCIPIO. Casvs. Concludit hic Gratianus ex supradicto cap. à contrario sensu, q si à parentibus coactæ fuerunt habitum recipere, ipsum deserere possunt. Postea soluit dicens q cap. illud puellæ, loquitur de puella nubili, quæ post xij. annum à patre cogi non potest mo

qui sunt inuiti missi sine iustę offensionis causa, permittuntur abire: quia timendum esset vt tales magis peccata cõmitterent q̃ plangerent: sicut probat per decretũ Leonis. *Maxime*, idest, magis.

e ¶ *Offensionis.*] propter delictum enim cogitur quis intrare monasterium,

nasteriũ, vt 16.q.6.de lapsis. 50.dist.si ille. & 81.dist.dictũ.& ca.si quis clericus.& 33.q.2.admonere. Et si certũ tẽpus ei nõ pręfigit. nũquid perpetuo ibi manebit? Videtur ꝙ sic, vt 81.dist.si quis clericus.& seruus qui sine præfinitione temporis in vinculis ponitur, perpetuo ibi esse videtur, vt C. de pœ. seruus. Argum. contra 2. q. nec ab aliis hoc didicerunt. Itẽ numquid potest aliquis petere in integrũ restitutionẽ, qui in xv. anno intrauit religionẽ? Arg. ꝙ sic, extra de reg. ad nostrã? Respon. nõ: quia nõ est deceptus qui Christo se coniunxit. præterea quia in talibus censeretur maior: similiter in matrimonio. extra de restitu. spolia. ex parte.

si volentes, non teneantur: quia quod non petunt, non obseruant. Ideoque tales considerandi sunt magis † peccata committere, quàm plangere, sicut in decreto sanctissimi Leonis Papæ manifestissime continetur.

† al. maxime

[*Vnde Marcellus Papa.*]

PALEA. C. X.

ILlud autem statuendum esse censemus, vt si in minori ætate filij monasterio oblati fuerint, & † sacram tonsuram, vel velamina susceperint; dignum quidem duximus, vt xv. [a] anno à prælatis moniti † inquirantur, vtrum in ipso habitu permanere cupiant, an non. Si vero permanere professi fuerint; vlterius pænitendi locum minime amplecti possunt. Sin autem ad sæcularem habitum reuerti voluerint; redeundi licentia nullo modo denegetur: quia satis inutile est, vt coacta seruitia Domino præstentur.

† al. vel

† al. moniti verbis

Extra de regul. c.1.

¶ *Notatur nomine paleæ etiam ab auctore glossæ: sed extat fere in omnibus vetustis, & sine paleæ nomine.*

3 *Velamen* [b] *autem non licet imponere virginibus, nisi certis diebus.*

Vnde Gelasius Papa ad episcopos per Lucaniam, c. 14. & 15.

¶ Non nisi certis diebus velamen imponatur virginibus. C. XI.

Polyc.l.4.tit.35 Ansel.l.7.c.190 Burch.l.8.c.15 Iuo par.7.c.36 Pann.l.3.c.189

DEuotis Deo virginibus, nisi aut Epiphaniorũ [c] die, aut in albis [d] paschalibus, aut in Apostolorum natalitiis sacrũ velamen minime imponatur: † nisi forsan (sicut de baptismate dictum est) graui languore correptis, ne sine hoc munere de sæculo exeant, implorantibus non negetur. ¶ Viduas autem velare pontificum nullus [e] attentet.

4 *Tempus quoque consecrationis earum similiter obseruatur.*

Vnde Gregorius in regesto, lib. 3. epist. 11.

† forte] votis

¶ Ante sexagesimum ætatis suæ annum virgines non consecrentur. C. XII.

Polyc. ibidem Ansl. l. 7. c. 91

IVuenculas fieri abbatissas vehementissime prohibemus. Nullam igitur fraternitas tua, nisi sexagenariam [f] virginẽ, cuius vita † hoc, atque mores exegerint, velari permittat.

† al. ætas] orig.

Item ex concilio Carthaginensi 3.

¶ *Sic citatur etiam in omnibus vetustis: sed in nullo Carthaginensi est inuentum. Idem vero nonnullis additis habetur in concilio Agathensi, c. 19.*

C. XIII.

SAnctimoniales ante annum quadragesimum non velentur [g].

VELAMEN. Hæc est 3. pars quæstio. in qua quęrit quãdo sũt velãdæ virgines. Et est dicendũ quòd in xxv. ann. & hoc probat per ca. seq. Ioã. de Fan. CASVS. Supra in p̃cedẽti cap. facta est mẽtio de sacro velamine: nũc ostẽdit Gratianus ꝙ sacrum velamen nõ est imponendũ virginibus nisi certis diebus: qđ probat per sequens capitulum.

b ¶ *Velamen.*] Hic agitur quo tempore virgines sunt velãdæ vel cõsecrandæ. Est autẽ quadruplex velum, s. velũ professionis, consecrationis, ordinationis, p̃lationis. [5] Velũ ꝓfessionis imponit̃ tam virgini q̃ viduæ: dum tamẽ sit xij. annorum, vt j. q. 2. puella. Velum consecrationis est qđ tãtũ virginibus imponitur in xxv. anno, vt j. e. q. placuit. & 77. dist. placuit. Velũ ordinationis qđ olim imponebatur diaconissis in xl. anno, vt j. e. sanctimoniales. Verũ p̃lationis est qđ ĩ lx. anno dat̃ abbatissæ, vt j. ea. iuuenculas. 31. q. 1. quomodo virginibus. & per hãc di. multa sedantur ꝯtria. Ioan.

Velum est quadruplex.

5 Aliquãdo inuenitur velum conuersionis, vt j. 27. q. 1. viduas quę ibi no. quod sit illud velum, & quę sit differẽtia inter velum conuersionis, & professionis notare videtur Ioan. in glos. ibi in fi. Archid.

q. 1. in primis

ILlud autem.] CASVS. Hoc c. palea est: sed tamen melior est quolibet præmisso à G. & concordat cũ illo cap. firma. Est ergo casus huius c. Statuit Martinus Papa vt si filij intra pubertatis annos à parentibus offerunt monasteriis, & tonsurã vel velamen susceperunt in xv. anno, ab abbatibus vel aliis prælatis debẽt inquiri vtrũ velint in ipso habitu permanere, & si cõsenserint, vltra nõ erit pænitentiæ locus: si aũt negauerint, poterunt ad sæcularem vitam redire: quia coacta seruitia Deus non diligit.

a ¶ Xv.] Videtur ergo ꝙ habeat xv. annũ ꝓ deliberatione an velit remanere, an recedere. Nã ante nõ potuit deliberare, cũ nec ante habuit discretionẽ, videret̃ .n. ecclesia circũuenire homines, si aliquis cogeret̃ manere cũ ea qui nunquã deliberauit. nã etiã in illicitis datur alicui dilatio mensis, vt 1. q. 1. cõstat. decretalis tamen videt̃ eis dare triduũ, vt extra ea. ad nostrã. Vel saltẽ cões induciæ deberẽt eis dari ad loquendũ cũ amicis, & cõponẽdas sarcinulas, vt ff. ex qui. cau. ma. ab hostib⁹. §. vlti. Ecõtra videt̃, ꝙ nihil tẽporis habebit. nã canon cõparat contractũ quo quis obligatur homini, obligationi diuinæ, vt 27. q. 1. c. 2. sed in contractu humano nõ licet etiã incontinenti resilire, vt C. de transact. quãuis. ergo nec in hoc. Ad hoc dicunt quidã, ꝙ si ante xiiij. annos fecit ꝓfessionẽ, statim cũ per vnũ diẽ fuerit post annos xiiij. in monasterio, est ei factũ præiudiciũ: secus si non fecit: per id qđ est extra de reg. ad nostrã. Melius [s] credo esse dicendum ꝙ si ante annos pubertatis habuit discretionẽ tãtã, vt per se vel per alios sciuisset, ꝙ statim esset obligatus, vt tunc statim post annos xiiij. sit obligatus, si nõ ꝯdicat. Sed si nec ꝑ se nec ꝑ alios potuit scire aliquid de obligatione ista: tũc ĩ xxv. anno sit inquirẽdũ ab ipso an velit stare: an nõ. ab aliis .n. nõ est hoc inquirendũ nisi ab illis qui per se nõ possunt hoc scire:

DEuotis.] CASVS. Hoc capitu. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ sacrum velamen non debet virginibus imponi, nisi in die Epiphaniorum: vel in albis Paschalibus, & in natalibus Apostolorum: vel nisi essent in articulo mortis: sicut de baptismo contingit: ne sine hoc munere recedant à sæculo. In secunda parte dicitur, quòd episcopi viduas velare non debent. Secunda pars est ibi, *Viduas autem.* Et intelligitur hoc de uelo consecrationis, quod tantum uirginibus datur, ut 26. dist. acutius. Quod autem sequitur usque ad §. quamuis, planum est, & satis patet.

c ¶ *Epiphaniorum.*] Honestum est quòd in talibus solennitatibus tantum imponatur: potest tamen quolibet die Dominico imponi. extra de temporibus ordi. c. 1.

Velum quibus diebus imponi debet.

d ¶ *In albis.*] id est, in tota septimana paschali.

e ¶ *Pontificum nullus.*] sed ipsamet ab altari recipiat, ut 27. q. 1. uiduas quæ. Vel recipiat à sacerdote, ut j. ead. uidua. Quidam tamen ex hoc cap. dicebãt ꝙ nec eps, nec presbyter potest imponere uelum uiduæ. Nec ob. extra quod metus cau. perlatum. nam ibi non dicitur ꝙ uelum imposuit, sed quòd imponere simulauit. Similiter non ob. extra qui clerici uel uouen. consuluit. nã intelligunt illud de uelo, id est, de ueste, qđ ex hoc apparet quod dicitur in ea. decre. quòd non fuerit professa, cum tamen per illud uelũ intelligatur quis profiteri, cum sit velum professionis. Io.

f IVuenculas. ¶ *Sexagenarium.*] Apostolus enim dicit, Vidua nõ eligatur minor lx. annorũ. 31. q. 1. quomodo. Põt tamen hoc intelligi ꝙ sit sexagenaria non ætate, sed perfectione cõtinẽtiæ. 2. q. 7. Paulus. ideo autem est uirgo, quia aliter non posset esse hortatrix uirginitatis, ut 26. dist. una.

Abbatissa debet esse sexagenaria.

g SAnctimoniales. ¶ *Non velentur.*] uelo ordinationis, ut sit diaconissa, non ad ordinem, sed ad quoddã ministerium Euangelicum in matutinis lectionibus nuntiandi. Ioan.

a P Lacuit. ¶ Non salutent.] solenniter dicendo: Dominus vobiscum. Ioan.

V Irgines non.] QVAMVIS. ¶ Hæc est quinta pars quæstionis, in qua dicitur ꝙ vidua licet velari nõ debeat, tamẽ debet habere quamdam vestem religiosam: & hoc probat per c. seq. Io. de Fan. Si est absens, usque ad annum & diem eum reuocare potest. j. ea. c. 2. ita tamen ut iste annus includat intra legitimã ætatem xij. uel xiiij. annorum. nec peccat pater reuocando filiũ, nec filius peccat obediendo magis patri quàm Deo: quia hoc facit auctoritate canonis.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 4.

¶ *Antea citabatur ex concilio Africano 4. sed* j. *dist. 77. c. placuit, citatur ex Carthaginensi 3. vbi habetur.*

¶ Ante uigesimum quintum annum uirgines non consecrentur. C. XIIII.

Poly l. 2. tit. 27. Burch. l. 2. c. 11. Iuo par. 6. c. 31. Pann. l. 3. c. 30. Capit. l. 1. c. 46.

PLacuit, vt ante xxv. annos ætatis nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur: & vt lectores populum non salutent [a].

Item Pius Papa.

C. XV.

Poly. l. 4. tit. 35. Burch. l. 8. c. 18. Iuo par. 3 c. 39. Pann. l. 3. c. 190.

VIrgines non velentur ante xxv. annos; nisi forte necessitate periclitantis pudicitiæ virginalis: & non sunt consecrandæ † nisi in Epiphania, & in sabbato [a] Paschæ, & in Apostolorum natalitiis; nisi causa mortis vrgente.

¶ *Caput hoc inter decreta Pij non est inuentum, et abest à tribus vetustis Gratiani exemplaribus. De causis vero, ob quas ante xxv. annos possint virgines velari, agitur in concilio Mileuitano. c. 26. & Africano. c. 93. ex quo Africano refertur capitul. l. 1. c. 46.*

a ¶ Sabbato.] *In vno vetusto legitur,* in albis, *& apud ceteros collectores,* in albis Paschalibus.

§ *Quamuis autem viduæ velari prohibeantur; viduitatis tamen professio in scriptis ab eis est facienda. Vestis quoque professioni conueniens est eis tradenda, qua vbique vtantur.*

Vnde in conc. Toletano 10. c. 4.

¶ Professionem uiduitatis faciant, & habitum sumant religionis, quæ castitatem seruare proponunt. C. XVI.

VIdua, quæ sanctæ religionis obtinere propositum voluerit; sacerdoti, vel ministro, [b] ad quem aut ipsa venerit, aut quem ad se venire contigerit, scriptis [c] professionem faciat a se aut signo, [d] aut subscriptione [e] notatam, continentem se & religionis propositum velle, & hoc perenniter inuiolate seruare. Tunc accepta a sacerdote, vel ministro apta religionis professioni † veste [f], seu in lectulo quiescens, siue in quocumque loco consistens constanter † ea vtatur; nec diuersi coloris, aut diuersæ partis eadem sit notabilis vestis, sed religiosa, & non suspecta.

† *al. vsui*
† *al. incunctanter*

QVÆSTIO SECVNDA.

DE his [g] *vero, qui præter voluntatem parentum tonsuram, vel religiosam vestem susceperint, sic definitur in 10. cõcilio Toletano, c. 6.*

¶ Tonsura uel uestis religiosa in minori ætate suscepta, à parentibus irrita fieri potest. C. I.

Greg. III. ep. 3. Poly l. 4. tit. 34. Burch. l. 8. c. 1. Iuo par. 7. c. 27. Pann. l. 3. c. 186.

SI in qualibet minori ætate vel religioni debitam vestem [h], vel religionis tõsurã [i] in vtroq; sexu filiis aut vnus [k], aut ambo parẽtes de-

---

CASVS. Supra in c. deuotis. ꝓhibetur epo velare viduas. Nũc vero ostendit Gra. ꝙ professio est facieda ab eis ĩ scriptis. & ꝙ vestis religionis est eis tradẽda à sacerdote vel diacono: qđ probat seq. cap.

V Idua.] CASVS. Aliqua vidua monasticũ habitum recipere volebat. quæsitũ fuit in cõcilio Toletano qualiter sit procedẽdũ in hoc facto? Et respõdet quòd si ipsa iuerit ad sacerdotẽ vel diaconũ, vel aliquis eorũ ad eã peruenerit, professionem faciat in scriptis à se notatã signo sigillari si litteras nescit, vel subscriptione si subscribere sciat, in qua ꝓmittat religionis propositum firmiter obseruare: & veste professionis, quam à presbytero vel diacono receperit, vbiq; vtatur: quæ neq; diuersi coloris sit neq; suspecta.

Votũ solẽne potest fieri corã priuata persona.

b ¶ Vel ministro.] Arg. quòd votũ solenne potest fieri coram priuata persona. sed ad quid facit mulier professionẽ sacerdoti? Potius enim deberet facere abbatissæ. Sed hoc ideo fit, q̃a feminis non licet imponere velum alicui, vt j. ea. q. 2. statuimus.

c ¶ Scriptis.] non ꝙ sit necessaria scriptura, sed vt scriptura propria obuiet ei qui cõtrauenit, vt s 1. q. 7. saluberrimũ.

d ¶ Aut signo.] cum nescit scribere.

Vel dic ꝙ hoc dicit vt faciat differẽtiam inter eam quæ habet sigillũ & eam quæ nõ habet. Lau.

e ¶ Aut subscriptione.] cum scit scribere.

f ¶ Veste.] sed velũ accipiet ab altari, vt 27. q. 1. viduas. & cap. viduæ quæ.

DE his vero.] Hæc quæstio diuiditur in tres partes: in quarum prima probatur quòd pater potest filium paruulũ de monasterio extrahere si est minor xiiij. annis, & filiam si est minor xij. annis: aliàs non. Secunda ibi, *Velamen*. Tertia ibi, *Hac auctoritate*. Io. de Fan.

CASVS. Hic ponitur sa quæstio, qua quærit si puer vel puella ꝑter volũtatẽ parentũ monasticũ habitũ induerit, an possit à parẽtibus reuocari uel tutore? Et respõdetur, quãdo puer uel puella habitũ suscipit: si pater uel tutor est pręsens, & nõ ꝯdicit, cõsentire uidetur, ut 54. di. si seruus. si aũt ꝯdicit, uel absens est, usq; ad annũ & diem poterit reuocare: nisi uelit ratũ habere quod factũ est, & currit hoc tẽpus à tempore scientiæ, ut j. ea. cap. 1. Illud tamen tẽpus includitur intra ætatem xij. uel xiiij. annorum: nec peccat pater reuocãdo filiũ, uel tutor pupillũ: nec filius uel pupillus peccat obediendo patri uel tutori: quia hoc faciunt auctoritate canonis.

Filium religionem ingressum, an possit pater reuocare.

g ¶ De his.] Hic quæritur si pater uel tutor posit reuocare filiũ qui ingressus est religionẽ? Dic ergo: aut pater est præsens, aut absens. Si pręsens, postea nõ potest cõtradicere: arg. 54. dist. si seruus.

SI in qualibet.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ parentes filium uel filiam in minori ætate possunt à monasterio reuocare: nisi in duobus casibus: quorũ primus est quando ambo parentes uel unus eorũ filiũ uel filiã monasteriis obtulerit. Secundus est quando eis nolentibus uel nescientibus habitum susceperunt: & statim cum sciuerint non reclamauerunt. unde si tales filij postea habitũ deseruerint, super hoc cõmoniti debẽt ad monasteriũ reuocari. In secũda parte dicitur, ꝙ parentibus non licet filios monasteriis tradere nisi usq; ad xiiij. annũ, exinde si sponte intrauerint, & postea habitũ dimiserint, ꝑ excõicationẽ redire cõpellantur. Secũda pars est ibi, *Parẽtibus*. Et nota ꝙ si sola mater superest, in eius potestate est quantũ ad oblationem. ut dicit Hug. ut s. ea. q. 1. quicumque. secus si uterque parens superest.

h ¶ Religioni debitam vestem.] hoc quantum ad feminam.

i ¶ Vel tonsuram.] hoc quantum ad filium.

k ¶ Aut vnus.] cum unum tñ habet. Sed numquid si unus parentum obtulit, alter potest eum reuocare? Arg. quòd sic, quia qđ oẽs tangit, &c. C. de aucto. præ. l. ult. & 66. di. c. 1. Dici tamen potest quòd si pater consensit, quòd mater non potest eum reuocare, nisi

nisi velis dicere ꝙ æque sit in potestate matris vt patris quantum ad hunc casum, vt §. ea. q. 1. c. 2.

a ¶ *Forte.*] supple & filii consenserunt post adultam ætatem.

b ¶ *Aut nolentibus.*] supple, aut si volentibus, &c.

c ¶ *Non mox.*] id est, intra annum & diem, vt infra capitu. proxi.

Vel

d ¶ *Adquartumdecimum.*] & sic soluitur patria potestas, post quartumdecimum annum quantum ad religionis ingressum. Io.

P *Vella.* CASVS. Hoc ca. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ si puella intra duodecimum annum, sine parentum vel tutoris auctoritate sacrum velamē susceperit, possunt statim parentes vel tutor eam reuocare. Si vero per annum & diem dissimulãdo tacuerint, vlterius nec ipsi, nec ipsa prius assumptū propositum poterit mutare: quod intelligitur de puella post duodecimū annum. In secunda parte dicitur, ꝙ si puer vel puella post annos pubertatis habitum susceperint, non possunt à parentibus reuocari. Secunda pars incipit ibi, *Si vero.* Seq. §. planus est cum cap.

derint *a* forte [a], aut nolentibus [b], aut nescientibus sese susceptam nō mox [c] visam in filijs abdicauerint, sed vel corám se, vel coram ecclesia †, palamque in conuentu eosdem filios talia habere permiserint; ad sæcularem reuerti habitum filijs ipsis quãdoque penitus non licebit; sed conuicti, quòd tonsuram, aut religiosam vestem aliquando habuerint, mox ad religionis cultum, habitumque reuocentur, & sub strenua districtione huiusmodi obseruantiæ inseruire cogantur.

† *al. episcopo*

¶ Parentibus sane filios suos religioni contradere nō amplius, quàm vsque ad quartumdecimum [d] *β* eorum ætatis annum licentia poterit esse: postea vero, an cum voluntate parentum, an suæ deuotionis sit solitarium votum; erit filijs licitum religionis assumere cultum. Quisquis autem vel abolitione tonsuræ, vel sæcularis vestis assumptione detectus fuerit attigisse transgressionem; & excommunicationis censuram accipiat, & religioni semper inhæreat.

α ¶ Dederint forte.] *In concilijs etiam manuscriptis legitur,* dederint certe aut nolentibus, &c. *In Pannormia vero,* dederint, aut certe nolentibus, &c.

β ¶ Quartumdecimum.] *Sic etiam in Pannormia; in uno autem uetusto Gratiani, & conciliorum codicibus etiam manuscriptis legitur,* vsque ad decimum. *apud ceteros uero collectores,* ad duodecim.

Item ex concilio Triburiensi, c. 24.

¶ Vsque ad annos xij. paternæ uoluntatis puella subiacebit arbitrio. C. II.

Burc. l. 8. c. 98. Iuo p. 7. c. 116. Pann. l. 3. c. 187. conc.

† *Porro si*] orig.

PVella [e], si ante xij. annos ætatis sponre sua sacrum sibi velamen assumpserit; possunt statim parentes eius, vel tutores id factum irritum facere, si voluerint. At si annum [f], & diem, id dissimulando cōsenserint: vlterius nec ipsi, nec ipsa [g] mutare hoc poterūt. ¶ Si vero † in fortiori ætate [h] adolescentula, vel adolescens seruire Deo elegerit; non est potestas parentibus prohibendi.

e ¶ *Puella.*] nondū doli capax, secundū H.

f ¶ *At si annum.*] nisi ita longe sit monasterium, vt intra hoc tempus non possit inueniri; tunc maius spatium habebit. argu. 17. q. 2. si quis incognitus. H. tamen dicit, ꝙ hoc factū narratur, quod pōt accidere. & sicut pater reuocat votū filię, sic & iuramentum reuocat. 32. q. 2. mulier. decretalis tamen dat annū, vt extra de reg. si quis. Sed à quo tēpore currit annus iste? Videtur, ꝙ à tempore scientiæ, vt 2. q. 6. §. biduum. Vel a tēpore admonitionis, vt extra de conces. præben. & eccle. non vacā, quia diuersitatem. Vel nūquid erit continuū, ita ꝙ cedat ignorãti. ff. de his qui not. infam. genero? credo ꝙ incipiat a tempore scientiæ. argu. 17. q. 2. si quis incognitus.

Annus quo pater filium a religione reuocare pōt, quando incipit currere.

g ¶ *Nec ipsa.*] vsque quo peruenerit ad legitimam ætatem, vt extra de despon. impube. de illis.

h ¶ *In fortiori ætate.*] id est, post annos pubertatis.

Conc. Paris. l. 1. c. 43. & capitul. l. 1. c 76. cōcor.

2 *Velamen autem nulli sanctimoniali, alteri imponere licet.*

Vnde Eutychianus Papa ait.

¶ Abbatissa præsumens velare virginem, vel viduam, excommunicetur. C. III.

Burch. l. 8. c. 17. Iuo p. 7 c. 38. Pann. l. 3. c. 194.

STatuimus, vt si abbatissa, aut quælibet sanctimonialis post hanc diffinitionem in tantam audaciam proruperit, vt aut viduam, aut puellam virginem velare præsumat; iudicio canonico vsque ad satisfactionem subdatur.

S *Tatuimus vt si.*]

3 *Hac auctoritate prædicta* [i], *& paterna professione docetur adstringi quilibet in puerilibus annis, & præter voluntatem eorum proposito suscepto perhibetur teneri; nisi tonsuram, vel religiosam vestem parentes mox visam abdicauerint. Paruuli vero, dum offeruntur, non nisi sub multorum testimonio suscipiendi sunt.*

Vnde in nona † synodo legitur.

† *al. octaua*

¶ Infantes oblati à parentibus sub plurimorum testimonio suscipiantur. C. IIII.

OPortet infantes cum voluntate, & consensu parentum, immo ab ipsis parentibus oblatos, sub plurimorum [k] testimonio suscipi: vt omnis occasio maledicti [l] gratia excludatur hominū pessimorū *γ*.

¶ *Est in eodem libello B Basilij, & eodem capite, in quo est. c. firma. §. ead. q. 1. & sequitur continenter post illud.*

γ ¶ Pessimorum.] *in eo libello est,* plurimorum.

HAC AVCTORITATE. Hæc est 3. pars q. secundum Io. de Fan.

CASVS. Concludit nunc Gra. ex illo cap. si in qualibet. ꝙ si filii a parentibus fuerint oblati, vel si prætor voluntatem parentum habitum susceperint, nec statim fuerint reuocati, quòd oblatione paterna & proposito sponte suscepto tenentur adstricti. Postea dicit, ꝙ paruuli sub multorum testimonio sunt offerendi, ad quod inducit sequens c. cuius casus patet per seq.

Vel mox, id est q̃ cito potest [1]. sic exponitur. ff. ad Tertul. l. 2. §. cōfestim. Vel mox, id est, intra mensem, vt 1. q. 1. cōstat. Vel dic mox, id est, q̃ cito. sic 33. q. 2. mulier. C. quomodo & quando iudex. ab eo. Item aliquando vsque ad decem dies. 2. q 6. quoties, & c. anteriorum. Aliter mox, id est, ad duos menses. ff. de re iudi. à diuo. Itē aliquando extenditur vsque ad triduum, vt 23. dist. c. 1. circa prin. & 79. dist. nullus. Item quandoque ponitur pro quandocumque, vt ff. si certum peta. l. 1. [2] Nec mireris si hæc dictio, mox, quandoque ampliatur: quia hæc dictio, diu [3], quandoque restringitur, vt 63. dist lectis. & 65. dist. de persona.

i ¶ *Prædicta.*] §. ea. si in qualibet.

k O *Portet.*] ¶ *Plurimorum.*] Hoc ideo fit, quia quæ fiunt publice, non de facili admittunt contradictionem postea, vt 8. q. 1. licet. Ioan. de Fan.

l ¶ *Maledicti.*] id est, maledicendi.

Q *Vod autem.*] Hæc quæstio diuiditur in tres partes. In prima parte probat magister per tres auctoritates, ꝙ sicut voluntarii professi non possunt exire monasterium, sic inuiti non debent teneri: quia nõ vult Deus coacta seruitia. Secunda ibi, *Cum dicitur*. Tertia ibi, *Si vero*. Io. de Fan.

CASVS. Hic proponitur tertia q̃stio, qua q̃rit an puer vel puella, qui, vel quę cogitur suscipere habitum, cõpellatur illum obseruare? & certũ est, ꝙ non. Idem est de quolibet alio, nisi propter delictũ cogatur intrare religionem, vt 81. dist. dictum. & 50. dist. si ille.

a ¶ *Quod autem.*] Certum est, ꝙ qui coactus intrat religionem, non obligatur. s. ea. q. 1. c. sicut. dummodo talis sit coactio, q̃ cadat in constantem virum, vt extra quod met. cau. cum dilectus. nec etiam conditionalis coactio obligat aliquem, vt extra quod me. cau. perlatum quod verum est, nisi aliquis ex timore intraret religionem propter maleficium quod fecit. Io.

Coactio impedit obligationem.

P *Ropositum monachi.*] CASVS. Quidam monachi habitum proprio arbitrio susceptũ deserentes, ad militiam vł ad nuptias redierũt, quæsitum est à Leone quam pœnam pati debeãt. Et respõ. ꝙ publicæ pænitentiæ subiici debent, & ad monasteria reuerti, quia licet aliàs innocens sit militia, & honestum possit esse coniugium, trãsgredi tñ videntur qui deserunt meliora.

b ¶ *Publica.*] videtur ꝙ monachi & monachę pro delictis suis publicam faciant pænitẽtiam, vt 27. q. 1. virginibus. Sed potest intelligi de publica q̃ fit in claustro [1], de qua agitur 30. dist. si quis presbyter. & 28. distinct. presbyter.

Monachi an faciant publicam pænitentiam.

[1] Sub. non autem de solenni. vt 50. dist. cõfirmãdum. & c. aliorum. secundum. L.

c ¶ *Militia.*] 23. q. 1. militare.

d ¶ *Meliorum.*] solus ille ergo transgreditur votũ, qui deserit maius bonum propter minus vel par. Sic 17. q. 1. qui bona. & extra de voto & voti redemptione, per totum.

P *Rocliuis cursus.*] CASVS. Quidã monachi vel moniales virgines vel viduæ habitum eorum sponte susceptum deserebant; de quo cum quæsitum esset in concilio Toletano, statuit concilium, vt inuiti per excommunicationem ad monasterium redire cogantur.

e ¶ *Procliuis.*] quia omnis ætas ab adolescentia, &c. 12. q. 1. c. 1.

f ¶ *Semel.*] propter hoc verbum, semel, dicit Hug. non esse decre. extra de reg. ad nostram. vbi vsque ad triduũ datur licentia exeundi: sed certe illud ideo fuit, quia adhuc erat vicinus annis pueritiæ, & quia nõ fuerat in probatione, & quia illectus erat. Et habes hic arg. ꝙ sufficit aliquem semel consensisse, vt 8. q. 2. dilectissimi. & extra de despon. impu. de illis. extra qui matri. accus. poss. insuper. ff. de aqua plu. arcen. in diem.

E *Os qui semel.*] CASVS. Statuit cõcilium Chalcedonẽse, ꝙ clerici vel monachi, qui ad militiam, vel honores sæculares redierunt, nisi redierint ad clericatum, vel ad monachatum, anathematizentur.

g ¶ *In clero.*] ergo qui recipit simplicem tonsuram, eam non deserit, cum talis dicatur clericus. 21. dist. cleros. & 54. dist. ex antiquis. Numquid ergo clericus vxoratus feret tonsuram? Arg. ꝙ sic. 32. dist. si quid vero. extra de vita & hone. cler. clericus. 12. q. 1. quia. nam etiam depositus eam feret, vt 81. dist. dictum. quod credo verum esse si vult vti priuilegio clericali. alioquin secus est. Secus tamen videtur si clericus sumit viduam in vxorem. 84. distin. quisquis. hodie clericus vxoratus non tenetur ferre tonsuram. extra de cle. coniug. cap. Ioannes.

h ¶ *Ad militiam.*] vt 24. q. vlt. quicumque.

i ¶ *Ad honores sæculares.*] in quibus exercetur iudiciũ sanguinis, vt 23. q. vlt. his à quibus. Vel in quibus turpia lucra exercentur, & quòd ipse in propria persona vult exercere. Aliàs autem licitum est episcopis & clericis habere sæculares principatus, dum tamen exerceant per alium causam sanguinis [2], vt 88. dist. episcopus gubernationem. & 5. q. 4 quia Ioannes.

CVM DICITVR. Hæc est secunda pars quæstionis, in qua probat magister à contrario sensu, ꝙ si inuitus intrauit, potest exire. & hoc probat per c. Nicolai. Io. de Fant.

CASVS. Dictum est supra in cap. propositum. & cap. sequen. ꝙ habitus sponte susceptus deseri non potest sine peccato. Nunc vero argumentatur Gratianus à contrario sensu, scilicet quòd si quis inuitus habitum suscipiat, seruare non cogitur: quod probat per sequentia cap.

QVÆSTIO III.

[1] Q *Vòd autem* [a] *qui inuitus propositum religionis susceperit, non sit cogendus ad inuiti propositi obseruationẽ, testatur Leo Papa epist. 90. al. 92. ad Rusticum episcopum, c. 12. dicens.*

¶ Non potest deseri propositum monachi sponte susceptum. C. I.

Poly. l. 4. tit. 34. Ans. l. 7. c. 187. Burc. l. 8. c. 8. Iuo p. 7. c. 19. Pann. l. 3. c. 182.

P Ropositum monachi proprio arbitrio, & † voluntate susceptum deseri non potest absque peccato. Quod enim vouit † Deo, debet & reddere. Vnde qui relicta singularitatis professione ad militiã, vel ad nuptias deuolutus est; publicæ [b] pænitentiæ satisfactione purgandus est: quia & si innocens militia [c], & honestum potest esse coniugium; electionem tamen meliorum † [d] deseruisse, transgressio est.

† al. meliorem] al. melioris

Item ex concilio Toletano 6. c. 6.

¶ Qui religiosum habitum sponte susceptum deserere voluerit, ad ipsum redire cogatur. C. II.

Burc. l. 8. c. 14. Iuo p. 7. c. 35.

P Rocliuis [e] cursus est ad voluptatem, & imitatrix natura vitiorum. Quamobrem quisquis virorum, vel mulierum habitum semel [f] induerit spontanee religiosum, aut si vir deditus ecclesiæ choro, aut femina fuerit, aut fuit delegata puellarum monasterio; in vtroque sexu præuaricator ad propositũ inuitus reuerti cogatur, vt vir detondeatur, & puella ad monasterium regrediatur. Si autem quolibet patrocinio desertores permanere voluerint; sacerdotali sententia ita à Christianorum cœtu habeantur extorres, vt nec [a] locus eis vllus sit communionis. Viduæ quoque (sicut vniuersalis synodus iamdudũ statuit) professionis, uel habitus sui desertrices superiori sententia condemnentur.

In Tole. 4. c. 55.

a ¶ Vt nec locus.] *In libro conciliorum Lucensi regio legitur*, vt nec locutio cum eis vlla sit communis. *Reliqui vero codices concordant cum Gratiano. Apud Iuonem est*, vt nec locus eis vllus sit communis.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 7.

Et in Aquisgrã. c. 85.

¶ Semel in clero taxati, vel monasterijs deputati ad militiam non redeant. C. III.

Ex prisca versione Burc. l. 8. c. 4. Iuo p. 7. c. 28.

E Os, qui semel in clero [g] taxati fuerint, siue in monasterio deputati, decreuimus neque ad militiam [h], neque ad honores sæculares [i] uenire. Eos autem, qui hoc ausi fuerint facere, & non eius rei pænitere maluerint †, ut ad hoc idem reuertantur, quod ante obtẽtu Dei sibi proposuerunt, conuenit anathematizari.

† al. voluerint

2 *Cum dicitur propositum monachi proprio arbitrio, & voluntate susceptum, intelligitur, quòd si propria voluntate susceptum non fuerit, obseruari non cogitur.*

PRæsens clericus.] CASVS. Attho clericus quõdam comes duo monasteria in propriis prædiis ædificauit, qui cupiens Lambertum filium suum post decessum suum in loco sibi succedere, in nono anno ipsum inuitum cucullam induit, postque aliquantulũ temporis Salomon episcopus cum quibusdam aliis monasticum habitum præfatum Lambertum induere fecit inuitum (vt idem Attho referebat) & propter hoc fratres eũ priuabant paterna hereditate vel materna. Super quo facto cum dictus Attho apud Nicolaum querelam deposuisset, Nicolaus Papa a dicto Atthone veritatem sub iureiurando inuestigauit, qui cõfessus est ꝙ filius semper fuit inuitus, nec vmquam regulam aliquam promisit, & si sciuisset regulam monasticam esse tam duram, numquam eum coegisset portare cucullam. Scribit ergo Nicolaus omnibus episcopis de regno Lndouici, quibus narrat omnia supradicta, & mãdat eis, vt veritatem hanc diligenter inuestigent: & si vera inuenerint quę dicuntur, nec ad habitũ cõpellatur inuitus, nec hac occasione paterna vel materna hereditate priuetur, cum nullum bonum sit nisi voluntarium: sed tamen inter religiosos clericos commoretur donec Deus forte dederit sibi voluntatem monasticum habitum spiritualiter assumendi.

Vnde Nicolaus Papa scribit omnibus episcopis in regno Ludouici.

¶ Monasterialibus disciplinis nullus subijciatur inuitus. C. IIII.

PRæsens clericus nomine Lambertus vnà cum patre suo, nomine Attho, quondam videlicet comite [a], nunc autem clerico, ad limina Apostolorum properans adijt præsentiam nostram, asserens qualiter idem pater eius in laicali adhuc ordine † in prædijs proprijs ædificasset duo monasteria, voluntatem gerens, vt post suum decessum præsens eius filius Lambertus in locum [b] eius succederet: quem infra teneram ætatem inter octauum [c] & decimum annum constitutum memoratus pater proprio arbitrio absque regulari institutione extra omnem illius voluntatem cucullam induit. Igitur post quoddam ipsius temporis spatium (vt ipse dicit) Salomon episcopus cum quibusdam alijs absque patris oblatione, vel abbatis percepta benedictione eumdem Lambertum monasticum habitum induere fecit (vt ferunt) inuitum: & sub hac occasione, paterna, seu materna hereditate à fratribus suis priuatum esse, atque contra omnem (vt dictum est) voluntatem suam, quasi regularem illum monachum permanere volunt †. Super qua re diligenti cura inuestigantes etiam sub adiuratione patrem [d] ipsius, si verum diceret, interrogauimus: sed idem pater Attho respondit se talem habuisse, & habere voluntatem, vt filius suus verus monachus fieret, & in locum eius succederet. Sub testificatione autem iureiurando firmauit; quòd quando primitus ei cucullam induit, idem Lambertus semper restitit, & numquam se fieri monachum consensit; sed demum ab insequentibus monastico habitu violenter est indutus, asserens, quod numquam [e] regulam aliquam promisit, neque ego pater eius pallio † altaris indutum illum obtuli, neque a quocumque sacerdote, vel abbate (vt mos poscit) benedictione percepta regulæ umquam se monachum subiectum futurum promisit. Super his omnibus etiam protestatus est præfatus clericus Attho, quia si eo tempore, tam duræ obseruantiæ monasticam intellexisset regulam, numquam eumdem filium Lambertum coegisset portare cucullam. Quapropter consulte psalmographi uerba recolentes, quibus uoluntarie se Deo sacrificare pronuntiat, & uoluntaria oris sui beneplacita fieri in conspectu Dei obsecrat; præsentem, ut dictum est, clericum nomine Lambertum minime debere existimauimus sub tali uiolentia fieri monachum. Quod enim quis non eligit, nec optat, profectò non diligit: quod autẽ non diligit, facile contemnit. Nullum quippe bonum [f], nisi uoluntariũ. Idcirco Dominus non ferendam in uia uirgam, per quam uiolentia ulli inferatur, præcepit. Quapropter consultius agetur, si pijs suasionibus contemptum mundi, & amorem Dei prædicando, quàm uiolentiam inferendo, ad cælestem amorem, illum accenderitis. Vnde omnium uestrum charitati hanc nostri Apostolatus mandare decreuimus epistolam, monentes, atque præcipientes, quatenus (si ita uerum est, ut isti dicunt) nullus episcopus, uel abbas, seu monachorum reliquorum conuentus monasticis illum regulis inuitum subiacere compellat: neque ullo modo fratres eius per hanc occasionem licentiam habeant paterna, seu materna illum hereditate priuare: sed vsque dum diuina inspiratione compunctus propria uoluntate regulæ se subdat; liceat eum à mundanis, & laicalibus remotũ uagationibus, uel negotijs inter religiosos [g]

a ¶ *Comite.*] ar. ꝙ statim desinit quis esse comes quàm cito fuerit factus clericus. 27. q. 2. scripsit. Itẽ habes hic ꝙ miles põt esse clericus. Nec obstat 51. dist. si quis post acceptũ q̃a loquitur de illis qui facti sunt irregulares. 54. dist. curiales.

b ¶ *In locum.*] id est, in administrationẽ, vt fieret postea administrator loci illius. nec fuit hoc peccatum sic cõcipere in animo, dummodo non ducatur in pactũ. extra vt eccle. bene. vt nostrũ, in fine. licet sic arg. 3̃. 1. q. 1. si q̃s episcopus. & ca. qui studet. & ex. de simo. tuæ. & in Auth. de sanct. episco. §. generaliter. coll. 9. Vel loquitur de successione alterius cuiuscumq; rei. Et loquitur hoc c. secundũ quorumdam prauam consuetudinem, qui monachos non admittunt ad successionẽ, quod esse non debet, vt s. causa proxi. q. vlti. non liceat.

c ¶ *Inter octauum.*] id est, in nono anno, q̃ est medius inter 10. & 8.

d ¶ *Patrem.*] arg. ꝙ vnius testimoniũ admittitur. 76. dist. tanta. sed forte hic aliq̃ præsumptiones præcesserunt. vel dic, ꝙ ideo auditur, vt postea possit melius liquere d̃ veritate. vnde in fine dicitur, si ita est, vt isti dicunt. Et secundum hoc est arg. ꝙ post aptas attestationes admittuntur alii testes super eodẽ capitulo quãdo aliqd diminute probatum est, vt extra de consang. & affi. ex litteris. De hoc dixi 4. q. 3. §. 1. & est si. 2. q. 5. Mennam. Item habes hic, ꝙ testimonium patris audit pro filio ad dirimẽdum matrimoniũ spirituale, vt extra qui ma. accus. pos. videtur. Itẽ habes hic, ꝙ timor patris [1] impedit matrimonium spirituale, licet secus videtur in matrimonio carnali, vt ff. de ritu nup. si patre cogente. Sed intellige de leui coactione.

e ¶ *Quod numquam.*] sed qualiter de hac negatiua potuit iuramẽtum præstare, cum negatiua etiam probari non possit, vt extra de proba. quoniam. & extra de elect. bonæ memoriæ. circa fin. Nam anceps est periurium quod fit de alieno facto, vt ff. de in lit. iuran. videamus? Respon. sic probari potest, ꝙ quãdocũque voluit illum fieri monachum, ille noluit. & hoc sufficit ad probandam negatiuam, vt extra de proba. tertio.

f ¶ *Nullum quippe bonum.*] vitæ æternæ remuneratoriũ. 45. dist. q̃ syncera. & sic non est contra. 3̃. 23. q. 5. ad fidem. & q. 6. c. 1. contra. 3̃. 23. q. 1. paratus. 3̃ s̃ 45. dist. & qui. quæ sunt contra.

g ¶ *Religiosos.*] id est, regulares canonicos. & secũdũ hoc est consiliũ [2]. Vel dic ꝙ ex quo semel apparuit in veste religionis, debet

 semper

Iuo p. 6. c. 356.

† al. habitu

† al. voluis

† al. palla] aliquot manuscr. & Iuo.

Ps. 53. 118. 108.

Matt. 10.

Miles potest esse clericus.

Monachi sũt ad successionem admittendi.

[1] Istam glo. sequitur Bar. in l. ad inuidiã. C. quod met. cau. Idẽ tenet Imo. in c. causam matrimonij. de offi. deleg. sed dic, ꝙ requiritur, ꝙ præcedant nomine à patre, vt per Bar. in l. inter positas. C. de trãsact. & no. Cy. & Bal. in l. 1. C. de bo. mater. Item per eumdem Bald. in c. 1. item sacramẽta. de pa. iura. fir. & l. fine in pri. C. ad Velle. per An. de But. in c. cũ virum. & ibi tex. in materia singul. extra de reg. p Bar. in l. transactionẽ. C. de trãsact. p do. Abba. ĩ c nonne. de p̃sum.

[2] Sub. cum nemo ad vitã religiosam cogetur, vt s̃. ca. q. 1. sicut. arg. 32. q. 1. integritas. hoc ẽt inuenitur in littera p̃cedẽ tibi, ꝓpria volũtate, &c

& ecclesiasticos viros in canonica degere vita. Non enim putamus (quod absit) canonicos religiosos à sanctorum monachorum vita, & consortio seiunctos: quia vnusquisque secundum Apostolum propriam mercedem accipiet secundum laborem suum. *1.Cor.3.*

3 *Si vero episcopi, vel abbatis illecti promissionibus aliqui tonsuram, vel religionis vestem susceperint; ipsi quidem in eo, quod cœperunt, permaneant: res vero eorum heredibus suis restituantur.*

Vnde in Moguntino concilio legitur. In Cabil. 2.c.7.

¶ *De hac citatione dictum est* §. 16.q.7.c.penult.

¶ Restituantur heredibus res eorum, qui ab episcopis, vel abbatibus decepti comam deposuerunt. C. V.

Constituit sane sacer iste conuentus, vt episcopi, siue abbates, qui non in fructum animarum, sed in auaritiam, & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines circumueniendo totonderunt, & res eorum tali persuasione surripuerunt; pænitentiæ canonicæ (vtpote turpis lucris sectatores) subiaceant. Hi vero, qui illecti comam deposuerunt; in eo, quod cœperunt, perseuerare [a] cogantur [b]: res vero eorum heredibus reddantur. §.16.q.7. constituit. Burch.l.8.c.93. Iuo p.7.c.111.

QVÆSTIO IIII.

1 ps *Quòd vero [c] ab vno monasterio in aliud districtius transire monachis liberum sit, ex concilio Triburiensi habetur: in quo sic statutum est.* Simile in conc. Triburiensi, qđ extat, c.26.

¶ Non sunt prohibendæ virgines sacræ, quæ causa religionis aliud monasterium adire desiderant. C. I.

Virgines [d] sacræ, si pro lucro animæ suæ propter districtiorem vitam ad aliud monasterium pergere disposuerint, ibidemq; commanere decreuerint, synodus concedit. Si vero fuga disciplinæ alium locum quæsierint, redire cogantur. Burc.l.8.c.22. Iuo p.7.c.42.

Quod autem de virginibus sacris hoc capitulo statuitur, de monachis etiam consequenter intelligitur, & de quolibet etiam clerico.

2 *Sed obycitur illud Basilij.*

¶ Vota monachi sine consensu abbatis sui irrita sunt. C. II.

Monacho non licet votum vouere sine consensu abbatis sui: si autem vouerit [e], frangendum erit. Poly.l.4.tit.34. Burch.l.8.c.9. Iuo p.7.c.32.

¶ *Sensus huius capitis aliquo modo elici potest ex sermone 2. de institutione monachorum. & c. 28. monasticarum constitutionum B. Basilij.*

Item illud Agathensis concilij, c. 27.

¶ Monachum nullus suscipiat, aut ordinet absque abbatis sui permissu. C. III.

Monachum nisi abbatis sui aut permissu, aut voluntate ad alterum monasterium [f] commigrantem nullus abbas suscipere, Iuo p.3.c.157.

---

semper religiose viuere. i. nō penitus sæculariter, ſm q̄ intelligit extra de reg. consulti. in fi. Dicūtur enim nō solū monachi, vel regulares religiosi, sed ēt clerici, vt 1.q.1. nullus itaque. & etiam laici, vt 28. dist. si qua vidua. Io. de Fan.

SI VERO. Hæc est tertia pars q. in qua dicitur, q̄ puniunt monachi, qui causa cupiditatis alliciunt homines. Ioan. de Fan.

CASVS Supra dictum est quid iuris sit de coactis ad habitum suscipiendum. Nūc ostendit Grat. quid iuris sit de illectis ab epis vel abbatibus ad religionis habitum suscipiendū, & dicit q̄ debent in religione perseuerare; res vero eorum heredibus restituantur.

Constituit.] CASVS. Quidam episcopi, vel abbates quorūdam hereditatem cupiētes, eos illexerūt, vt monasticū habitū induerent: quare quæsitū fuit in Moguntin. cōci. quid sit de his faciendū? Et rñdetur q̄ episcopi, vel abbates sicut turpis lucri sectatores canonicę pænitētiæ subiiciātur; illecti vero in monasterio perseuerent: sed hereditates eorum heredibus reddantur.

a ¶ *Perseuerare.*] non ibi [1], sed in alio monasterio, vt extra de simo. veniens. Io. [2]

b ¶ *Cogantur.*] sed quare hoc est, cum ecclesia non debeat fraudem facere in suis cōtractib⁹, vt extra de don. p tuas. Et ꝯtus dolo init⁹, nullus est ipso iure, vt 15. q.6.c.1. & ff. de dolo, & eleganter? Sed dic q̄ licet hic dolus dederit causam contractui: ipse tñ nō est deceptus, qui se Christo coniunxit. Vel dic q̄ hoc poti⁹ est imputandum fatuitati suæ, q̄ dolo illius, vt extra qđ met. cau. cū dilectus. similiter ꝯtū matrimoniū non rescindit dolus. Et est si. extra de conuer. coniug. ex parte. & c. veniens. in fi. vbi propter deceptionē non retractatur ingressus. Et est mirū, q̄ in spiritualibus ꝯtus dolo initus tenet, sed contractus metu initus non tenet, cum secundum leges penitus contrarium fit. nam secundum leges contractus dolo initus nullus est, sed ꝯtus metu initus tenet, licet rescindatur per actionem quod met. cau. ff. quod me. cau. per totum.

1 Hoc ideo q̄a simoniacē habuit ingressum.

2 Vnde dic perseuerare, scilicet in ꝓposito, nō in eodem monasterio.

Quòd vero ab.] Hæc quæstio diuiditur in duas partes. In prima dicitur, q̄ de minori regula possit quis trāsire ad maiorem. Secunda ibi, *Sed obycitur.* Io. de Fā.

CASVS Hic proponitur quarta q̄stio, in qua quæritur vtrū ab vno monasterio in aliud districtius liceat monacho transire? Et respondetur q̄ sic, Gra. tamen hoc ordine procedit. Primo probat q̄ potest, postea probat contrarium. Hoc tamen est hodie secundum moderna iura diffinitum, vt extra de reg. licet.

c ¶ *Quòd vero.*] Hæc quæstio determinatur §. 19.q.1. in summa.

Virgines.] CASVS. Quæsitum est in concilio Triburiē. vtrū sacræ virgines possint trāsire de suis monasteriis ad alia monasteria? Et respōdetur, q̄ propter districtiorem vitā possunt, propter vero fugam disciplinæ non possunt.

d ¶ *Virgines.*] loquitur de virginibus talibus, quæ habent vitam canonicorum, de quibus agitur 12.q. vlt. cap. vlt. Sed aliæ virgines debent petita licentia recedere ad districtiorem religionem, & nō causa leuitatis, vt extra de reg. licet. Io. de Fan.

QVOD AVTEM. CASVS. Dicit Grat. in hoc §. q̄ illud qđ dictum est de virginibus, ēt de monachis & q̄busdā clericis est intelligēdū: postea probat ꝯrium Gra. Sequens vero c. planum est.

SED OBIICITVR. Hæc est secunda pars quæstionis, in qua probatur, q̄ monachi non possunt votum facere in monasterio sine consensu abbatis. Io. de Fan.

e Monacho.] ¶ *Vouerit.*] vel ēt si facit votum prius, q̄ intret monasterium. arg. 33.q.5. noluit. & intelligas de voto abstinentiæ, per quod alij scandalizentur [3].

Monachum.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in quattuor partes. In prima dr̄ q̄ nullus recipiat monachū alterius sine abbatis sui permissione, & si receptus fuerit, reuocetur. In secunda parte dr̄, q̄ nec clerico nec monacho ad alium epm licet diuagari sine commēdatitiis litteris sui episcopi: qui si verborū increpatione non poterunt corrigi, debent verberibus castigari. In tertia parte dicitur, q̄ monachus solitariā cellā habere nō debet, nisi abbas ei permittat vel propter infirmitatē, vel propter emeritos labores intra septa monasterij. In quarta parte dicitur, q̄ abbas non debet habere diuersas cellulas, vel plura monasteria nisi propter incursum hostilitatis. Secūda pars est ibi, *Item clericis.* Tertia. ibi, *Seruandum.* Quarta ibi, *Abbati quoque.*

f ¶ *Monasterium.*] quod non est strictius, vel si est strictius, forte transiuit causa leuitatis, vt 19.q.3. statuimus.

a ¶ *Item*

a ¶ *Item clericis.*] secunda pars.
b ¶ *Verberibus.*] moderate tamen. 45. dist. cum beatus.
c ¶ *Remittatur.*] Ergo abbas potest dispensare in remittēda regula, vt hic, & de conse. dist. 5. carnem. nam & dispensare potest circa ordines: vt extra de eo qui fur. or. rece. cū H. lator. & circa canonem

vigesimā primā causā subnectit: in qua ostēdit quòd clerici nō debent habere plures ecclesias nisi in casibus exceptis. Tractat etiā de procurationibus sęcularium negotiorū: & de fulgidis vestibus: & ne clerici sua auctoritate ad alias ecclesias trāseant, quæ vt melius pateant, thema proponit, de quo quinque elicit quæstiones.

Ex eodē cōc. c. 38 & Venet. c. 5. Pann. l. 3. c 67.

Concor. Iulianus antecess. nouel. 123. c. 53.

aut retinere præsumat: sed vbicumque fuerit, abbati suo auctoritate canonum reuocetur. ¶ Itē clericis[a] sine commendatitiis litteris episcopi sui licentia non pateat euagandi. In monachis quoque præsentis sententiæ forma seruetur: quos si verborum increpatio non emendauerit; etiam verberibus[b] statuimus coerceri. Seruandum quoque de monachis, ne eis ad solitarias cellulas liceat à congregatione discedere: nisi forte probatis post emeritos labores, aut propter infirmitatis necessitatem asperior, abbatis licentia[α], regula remittatur[c]. Quod ita demum fiat, vt intra eadem monasterij septa manentes, tamen sub abbatis potestate, separatas habere cellulas permittantut. Abbati[β] quoque singulas diuersas cellulas, aut plura monasteria habere non liceat; nisi tantum propter incursum hostilitatis intra muros receptacula collocare.

α ¶ Licentia.] *Hac vox abest à vetustioribus conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, duobusque item Gratiani exemplaribus. In recentioribus autem Coloniensibus editionibus legitur,* asperior ab abbatibus regula permittatur. *Sed apud Iulianū antecessorem nouell. 123. nu. 53. vbi simile habetur, licentia abbatis requiritur.*

β ¶ Abbati quoque.] *Sic in aliquot conciliorum editionibus. In aliis autem, præcipue in Coloniensi quattuor tomorum legitur,* abbatibus quoque singulis diuersas cellulas.

Verum hoc intelligendum est de monachis religiose viuentibus: quibus vota specialis abstinentiæ, vel alicuius districtionis, quæ generalem consuetudinem suorum fratrum excedat, sine abbatis consensu vouere non licet; ne super eos, fratres scandalizentur. Causa etiam illorum statutum est hoc, qui regularem disciplinam subterfugientes peregrinationis vota sibi assumunt: quod nec monacho, nec alicui clerico licet: ne hac occasione ad secularem conuersationem redeat.

CAVSA XXI.

Archipresbyter cuiusdam ecclesiæ, præposituram alterius accepit; nec priorem vult relinquere: secularium quoque negotiorum procurator efficitur: claris, & fulgidis vestibus se exornans. ab episcopo suo corripitur; relicto officio suo ad secularem iudicem habet confugium.

1 *Primum quæritur, an clericus in duabus ecclesiis possit conscribi.*
2 *Secundo, si vnam voluerit relinquere, an liceat ei ad aliam transire.*
3 *Tertio, an procurationes seculariū negotiorū clericis liceat suscipere.*
4 *Quarto, an claris, & fulgidis vestibus eis ornari expediat.*
5 *Quinto, an ab episcopo correpti suum officium relinquere, & ad secularem iudicem confugere valeant.*

QVÆSTIO PRIMA.

IN duabus[d] ecclesiis aliquem connumerari posse septima synodus prohibet dicens c. 15.

In duabus ecclesiis clericus conscribi nullo modo debet. C. I.

Ansl. l. 7. c. 98. Iuo par. 6 c 31.

† al. commodi.] αἰσχροκερδείας.

CLericus ab instanti tempore non connumeretur[e] in duabus ecclesiis. Negotiationis enim hoc est, & turpis lucri † proprium, & ab ecclesiastica consuetudine penitus alienum. Audiuimus enim ex ipsa Dominica vo-

IN duabus ecclesiis.] CASVS. Hic intitulatē prima quæstio, vbi quæritē an clericus possit intitulari in duabus ecclesiis? Et respondet ꝙ nō, nisi in sex casibus. Vnus est cum ecclesiæ pauperes sunt, vt 10. q. 3. vnio. Secundus est, propter dispēsationē epi, vt 70. dist. sanctorū. Tertius est, propter paucitatem clericorum, vt ī. ea. c. 1. in fin. Quartus est, cum habet vnam intitulatā clericus, & aliā commēdatam. ī ea. qui plures. Quintus est, si Papa hoc cōcedit, vt ī. ea. relatio. Sextus est, cū vna adhęret alteri, vel depēdet ex altera, vt in secundo Lateranēsi cōcilio, extirpandæ.

d ¶ *In duabus.*] De iure communi nullus potest habere plures ecclesias[1], nisi i sex casibus, scilicet quando ecclesię tenues sūt, vt 10. q. 3. vnio. Et si vna pēdet ex altera, vt extra de ætate & qualitate, eam te. Et si habet vnam intitulatā, & aliam commendatam, vt ī. ea. qui plures. extra de elec. dudum. Et si episcopus dispensat cum aliquo: vt 70. dist. sanctorum. Et vbi est paucitas hominū, scilicet extra ciuitatem, vt ī. ea. c. 1. in fin. Item si ecclesia adhæret pbendæ, vt extra de pben. extirpādæ. Ioan. Vnde Hostiensis dat tales versus.

Ecclesias plures nullus de iure tenebit.
Dependens tenuis, rarus, vel gratia Papa.
Vtilitas vrgens, et cōmendatio iusta.
Plures ecclesias permittunt ista teneri.

Plures ecclesiæ ab eodem quib. casib. haberi possint.

1 Scilicet intitulatas de iure cōi C. q mili. nō pos. l. 4 §. in posterū. lib. 12. nec duos honores. ff. ad municipa. libertus. §. præscriptio. secūdum L. & de hoc no. extra de præben. c. præterea.

CLericus ab instāti.] CASVS. Significatum fuit in septima synodo, ꝙ vnus clericus in duabus ecclesiis intitulabatur: quare septima synodus statuit, ꝙ in ciuitatibus de cetero hoc nō fiat. & ꝙ non sit faciendū, quattuor rationibus probat: sed in illis inopia clericorū hoc facere potest. Prima ratio est ibi, *Negotiationis.* Secunda est ibi, *Audiuimus*, Tertia ibi, *Vnusquisque.* Quarta ibi, *Qua enim.*

e ¶ *Non connumeretur*] id est, non intituletur: quia non debet connumerari inter clericos eiusdē ecclesiæ, nisi sit intitulatus; nec habet vocē in electione cū aliis, licet pcipiat fructus illius ecclesiæ: quia bene potest eps vel ecclesia concedere alicui beneficium alicuius ecclesiæ: nō tamē est ibi canonicus, vt 16. q. 1. possessiones. quādoq; ēt habet pbendā, & nō est canonicus, vt extra de magist. c. quia nōnulli. Et licet talē præbendā teneat corporaliter, tamen dicitur vacare de iure, vt extra de conce. præben. & eccle. non vacan. cum nostris. & c. litteras.

Præbendam potest quis habere, & tamen nō erit canonicus.

nē latæ sententiæ, vt extra de sen. excom. cū illorum. Io. de Fan.

VERVM. CASVS. Modo soluit Gratianus, dicēs ꝙ præmissa duo capitula intelliguntur de illis qui inter fratres volūt regulā districtiorē abstinentiæ seruare, de quo fratres scandalizantur. vel dicitur ꝙ in his duobus cap. statutū est propter illos qui votū peregrinationis assumunt causa vagandi, regulā disciplinamque fugientes: quod nec clerico, nec monacho licet.

ARchipresbyter.] CASVS. Supra facta interpositione in quinque causis de statu monachorum: reuertitur Gratia. ad tractatum de statu clericorum continuās suū tractatū ex fine vltimi capituli vigesimæ causæ: vbi dictum est, quòd abbas non debet habere plures ecclesias, siue plura monasteria: sed quia idem est seruandum in clericis, scilicet quòd nō debent habere plures ecclesias: ideo hāc

a ¶ *Dominis.*] sibi ꝯtrariis. aliàs bene potest. vt ff. de ope. lib. duorũ.
b ¶ *Necessitatẽ.*] quasi dicat: quid faciet ergo clericus si habeat pauperẽ ecclesiam? Respondeo: quæ at victum artificio honesto, vt 91. dist. clericus. Sed nonne si ecclesia pauper est, debet vniri alij, vt 10. q. 3. vnio? sic, nisi iste sciens à principio recipit pauperem, vnde imputet sibi: nisi q̃a forte postea est de pauperata. Sed quæro quam ecclesiam dicas pauperẽ: nũquid illã quę valet decẽ marchas auri, vt 2. q. 6. anteriorũ? Dico illã pauperem, quæ non potest aliquem honeste & sufficienter procurare: & præterea nõ potest hospites superueniẽtes recipere, vt extra de præben. de monachis. imo deposito tantum relinquitur quòd sufficiat sibi & suis, vt 50. dist. studeat. sed cũ omnes hospites indistincte teneãtur recipere, vt 42. dist. quiescamus. domus clericorũ omnibus debet esse cõmunis, vt 16. q. 1. quoniã quidquid. ergo requiritur ꝙ sit ditissima. Nã diuitiæ bonæ sunt, dummodo fiat ex eis misericordia. 30. di. hoc scripsimus. Expedit. n. episcopis habere diuites subiectos: nam imperiũ abundat si habeat subditos locupletes. in authen. vt iudic. sine quoquo suffra. colla. 2. §. 1. & potius eligendi sunt diuites q̃ pauperes. in authẽ. de defen. ciuita. §. quibus. Ecõtra videtur sufficere ꝙ tantum necessaria habeat: & illa necessitas arctatur ad victum & vestitum tantum, vt 12. q. 1. episcopus. sed hoc obtinuit secundũ illa tempora. 41. dist. episcopus vilẽ. hodie vero creuit decus ecclesiæ, creuitque Deus ecclesias, vt de cõse. di. 1. vasa. Dico hæc omnia consideranda ẽm qualitatem personæ, & situm ecclesiæ. aliquid enim sufficit vni, quod nõ sufficit alij, vt 41. di. nõ cogantur. & minus sufficit manenti extra vias cõmunes, quàm in viis: & cõsuetudo prouinciæ in hoc seruanda est, vt s. dist. 4. erit. & 99. dist. sciendũ.

Clericus habẽs pauperẽ ecclesiã quærat victũ artificio honesto.

Ecclesiã pauperẽ quã dicimus esse.

Diuitiæ bonæ sunt.

Decus ecclesię hodie creuit.

Quod die vt no. extra de rescrip. cũ adeo. ĩ gl. 2. Diuitiæ facilius in ciuitate quàm extra congregantur.

e ¶ V *Num abbatem duobus.*] s. proxima causa, & q. vlti. ca. vlti. Ioan.

POTEST CASVS. Ponit Gra. hic casum, in quo aliqs duabus ecclesiis intitulari potest, vel præfici. ad hoc inducit sequens c. Dicunt tamen quidam, ꝙ capitulum loquitur de vna commendata, & alia intitulata.

ce; quòd nemo potest duobus dominis[a] seruire. Aut enim vnũ odio habebit, & alterum diliget: aut vnum substinebit, & alterum contemnet. Vnusquisque enim secundum Apostolicam vocem, in quo vocatus est, in hoc debet manere, & in vna locari ecclesia. Quæ enim per turpe lucrum in ecclesiasticis rebus efficiuntur; aliena consistunt à Deo: ad vitæ vero huius necessitatem[b] studia sunt diuersa. Ex his ergo, qui voluerit, acquirat corporis† opportuna. Ait enim Apostolus [Ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ]. Et hæc quidem in hac à Deo[α] seruanda vrbe. Ceterum in villis[c][β], quæ foris sunt, propter inopiam hominum indulgeatur.

Matt. 6. *1. Cor. 7.* *al. corpori* *Act. 20.*

α ¶ A Deo seruanda. *Antea legebatur,* in hac vrbe seruandum. *Emendatum est ex Anastasij exemplaribus. Græce enim est,* ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει. *Apud Iuonem est,* in hac seruanda vrbe.

β ¶ Villis. *Græce est,* χωρίοις. *quod latius patet. Significat enim sæpe regiones.*

Sed duæ ecclesiæ intelliguntur ecclesiæ duarum ciuitatum, in quibus nullus debet conscribi.

Vnde in Chalcedonensi concilio, c. 10. statutum est.

Et in Aquisgr. c. 50.

¶ De eodem. C. II.

CLericum in duarum ecclesiis ciuitatum eodem tempore conscribi non oportet.

Burch. l. 2. c. 96. Iuo par. 6. c. 173.

Sed econtra nonnumquam episcopus ciuitatis vnius, efficitur archiepiscopus alterius ciuitatis: nec tamen priorem ecclesiam deserit: sed prior ecclesia, quasi commendata relinquitur; secunda, quasi titulata habetur.

Vnde Leo IIII. scribit.

¶ In vna ecclesia titulatus, alteram sibi commendatam potest habere. C. III.

QVi plures ecclesias retinet; vnam quidem titulatam, aliam vero sub commendatione[d] retinere debet.

Agitur de hac re s. dist. 70. c. fin. & 16. q. 7. per laicos.

Sic & illud Agathensis concilij, c. 57. intelligendum est.

Duobus monasteriis vnus abbas præesse non potest. C. IIII.

VNum abbatẽ[e] duobus monasteriis præsidere interdicimus.

In conc. Epaunen. c. 9. Burch. l. 8. c. 81. Iuo par. 3. c. 164 & par. 7. c. 99.

Potest etiam vtrique tamquam titulatæ † præesse; sed iure speciali, non communi.

Vnde Gregorius lib. 2. epist. 13. seu c. 52. ad Agnellum episcopum.

¶ Vnus episcopus duabus præficitur ecclesiis. C. V.

RElatio cleri simul & populi Tarracinensis[a] nos valde lætificat ob hoc, quòd de tua fraternitate, bona testatur: Et quia defuncto Petro pontifice suo sibi cardinalem[f] postulant constitui te sacerdotem; eorum vota necessario cõplenda esse præuidimus. *& infra.* ¶ Tota igitur mentis intentione ita lucrum animarum Deo nostro facere festinato; vt digna te merces ante eius conspectum in die retributionis inueniat. Quidquid vero de prædictæ rebus ecclesiæ, vel eius patrimonio, seu cleri ordinatione, promotioneve, & omnibus generaliter ad eum pertinentibus solerter, atque canonice[g] ordinare, facereque prouideris; liberam habebis (quippe vt sacerdos proprius) modis omnibus facultatem.

Ans. l. 5. c. 28. Polyc. l. 1. tit. 8.

¶ *Alia est sententia B. Gregorij, ac Gratianus putare videatur. Hunc enim Agnellum, qui antea Fundorum erat episcopus, quòd ea ciuitas ab hoste esset vastata, Tarracinæ cardinalem constituit.*

c ¶ *In villis.*] Potest autem aliquis extra ciuitatem habere plures ecclesias: & hoc ideo, quia extra ciuitatẽ sunt pauci clerici: & propter paucitatẽ clericorum multa permittuntur, vt 55. dist. priscis. Itẽ ea ratione, quia qui sunt extra ciuitatẽ, non ita cito inueniunt illos quibus sua artificiosa vendant: nec ita conuenienti foro habẽt omnia sicut illi qui sunt in ciuitate.

SED DVAE. CASVS. Magister soluit prout vult: tu autẽ intelligas sicut dictum est in principio quæstionis. Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ad §. potest.

d QVi plures.] ¶ *Sub commendatione.*] & illius ecclesiæ non est prælatus, sed potius procurator, vt 61. di. obitũ. & c. Catinensis. & qui cõmendauit, põt reuocare quando vult. Nam cõmendare nihil aliud est, q̃ deponere, vt ff. depositi, Lucius. ff. de verb. sig. cõmendare. dic vt de ele. nemo deinceps. lib. 6.

Cõmendare est deponere.

REl*atio.*] CASVS. Clerus & populus Tarraci. ecclesiæ defuncto Petro episcopo suo postulauerunt à Gregorio in suũ pontificem episcopum Fundensis ecclesiæ. Greg. vero annuens postulationi eorum rogat eum vt fideliter Tarracinensem ecclesiam regat: quam ita sibi committit, vt Fundensis ecclesiæ episcopus esse non desinat: sed vtriusque episcopatus curam habeat, & liberam in omnibus facultatem.

f ¶ *Cardinalem.*] id est proprium episcopum.

g ¶ *Canonice.*] Nunquid talis forma erit in litteris procuratoris, vt sic scribatur, quidquid canonice vel legitime per eum fuerit ordinatum, ratum habeo? Certe non, vt ff. de procu. si procuratorẽ. extra de confir. cum delicta. in fi. Nam si illegitime aliquid fecerit procurator, non rescinditur sentẽtia, vt C. de procu. si procurator. extra de offi. iudic. delega. cũ olim. Io. Certe talis procuratio

curatio non valet [r] ,quia semper diceret dominus illum non esse legitimum actum , & vidi per dominum Hug. talem procuratorem in concilio reprobari. Bar. Brix.

a ¶ *Llud.*] ¶ *Desinas*] s̄. dist. 89. c. 1. contra. Ioã. Sed illud est ius commune, hoc speciale. 7. q. 1. petisti. B.

Casvs. Hæc est secunda quæstio, in qua quæritur si clericus suam ecclesiam relinquere velit, an possit ad aliã transire sine litteris dimissoriis sui episcopi? Et respondetur ꝙ non, nisi velit ad religionem transire, vt s̄. 19. q. 2. duæ. alioquin poterit reuocari, vt ĩ. ead. q. placuit.

Sub-

sacerdotem, vt in sequenti capite. De qua re notatum est s̄. dist. 71. c fraternitatem.

α ¶ Tarracinensis.] *Sic est emendatum ex vetustis, cum in vulgatis esset,* Tarraconensis gentis. *In originali autem legitur,* Tarracinæ degentis.

C. VI.

Anselmus ibid.

ILlud quoque fraternitatem tuam scire necesse est, quoniam sic te prædictæ Tarracinensis ecclesiæ cardinalem esse constituimus sacerdotem; vt & Fundensis ecclesiæ pontifex esse non desinas [a] ; nec curam, gubernationemque eius prætereas: quia ita fraternitatem tuã sæpe dictæ Tarracinensi ecclesiæ, sicut præfati sumus, præesse præcipimus; vt antedictæ Fundensis ecclesiæ tibi iura, potestatemue nullo modo subtrahamus [b] .

¶ *In vetustis codicibus hoc est coniunctum superiori, quemadmodum in ipsa epistola, & apud Anselmum.*

Non enim potest vtrique præsidere, tamquam titulatæ, sed vni tamquàm commendatæ, alteri vero tamquam titulatæ præesse valet.

QVÆSTIO SECVNDA.

QVi vero [c] relicta sua ecclesia ad aliam transire voluerit, nequaquam sine dimissorijs litteris sui episcopi suscipiatur. Vnde in sexta synodo, c. 17. legitur.

Et in 7. c. 10.

¶ Sine dimissorijs litteris in aliena ecclesia clericus non ordinetur. C. I.

QVoniam diuersarum ecclesiarum clerici suas, in quibus ordinati sunt ecclesias relinquentes, ad alios concurrunt episcopos, & ignorante [β] episcopo proprio in alienis constituuntur ecclesiis, vbi cõtingit eos sine sui examinatione permanere; præcipimus amodo, vt nullus clericorum omnino, in quocumque gradu sit, licentiã habeat sine dimissoriis [d] litteris sui episcopi [e] in altera constitui ecclesia. Qui vero hoc amodo nõ obseruauerit; ad [δ] opprobrium [f] eius qui ordinauerit eum, deponatur tam ipse, quàm qui eum sine ratione susceperit.

β ¶ Ignorante.] *græce est*, γνώμης δίχα τȣ̃ οἰκείȣ ἐπισκόπȣ. *id est*, sine sententia proprij episcopi.

γ ¶ Vbi contingit.] *græce legitur*, ἐκ τȣ́του τε συνέβη ἀνυποτάκτους αὐτοὺς καταστῆναι. *id est*, atque hinc euenit, vt ipsi reddantur non subiecti.

1. Tim. 1. & Hebr. 2.

δ ¶ Ad opprobrium eius.] *Græce*, ἐπεὶ ὁ μὴ τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν παραφυλαττόμενος ἀλλὰ καταισχύνων, τό γε ἐπ' αὐτῷ, τὸν τὴν χειροτονίαν αὐτῷ ἐπιτεθηκότα, καθαιρείσθω, *id est*. Nam qui à præsenti tempore hoc non obseruat, sed, quantum in se est, eum, qui ipsi manus imposuit, dedecorat; deponatur, &c.

Item ex concilio Hispalensi 2. c. 3.

¶ Ad aliam ecclesiam transire clerico non licet, si proprijs ministerijs sua fuerit destituta. C. II.

PLacuit, vt si quis clericus ministeriis ecclesiæ propriæ destitutis ad aliã transitũ fecerit; cõpellente, ad quem fugerit, sacerdote ad ecclesiam, quam prius incoluerat remittatur. Qui vero eum susceperit, nec statim sine vllo nisu exceptionis [g] ad propriam ecclesiam remittendum elegerit; quamdiu eum restituat [h] , communione se priua-

c ¶ *Qui vero*] Hæc quæstio terminaĩ 71. dist. c. 1. 2. & 3. Sed qd si quis eps receperit clericũ alienũ? De hoc variæ pęnę statuũtur. Quidã canones dicũt vtrũq; esse excõicãdũ quousq; clericus reuertaĩ, vt 71. di. clericos. Sed dr̃ hic in c. 1. ꝙ uterque sit deponẽdus. In secundo capitulo dr̃, ꝙ est remouẽdus ad tp̃s ab officio. Vnde cũ diuersæ pęnę sint statutæ, iudex põt infligere quã magis viderit expedire. extra vt li. nõ cõtest. quoniam. §. si vero. extra de off. delega. de causis. Io. de Fan.

Episcopus clericũ alienũ recipiens est puniẽdus

QVoniã diuersarũ] Casvs. Relatũ fuit ĩ septima synodo, ꝙ clerici qdã suis ep̃is ignorantibus in alienis ecclesiis instituebãtur, quare sexta synodus statuit, vt hoc decetero non fiat sine litteris dimissoriis sui ep̃i. si vero ɔ̃ factũ fuerit, ep̃s & clericus deponãtur.

d ¶ *Dimissorijs.*] patet enim ꝙ non sufficit in tali translatione tacitus consensus ep̃i, vt 71. di. c. 1. sed solẽnis actus sic. C. de emã. l. 3. Sed si ad ecclesiã eiusdẽ ep̃atus transiret, sufficeret nudus & tacit⁹ cõsensus: quia tacitus consensus dissoluit matrimonium carnale, vt 33. q. 5. qui vxorẽ. Et est rõ quare à priori erit absolut⁹: q̃a nemo põt duobus dñis seruire, vt s̄. ea. q. 1. c. 1. Sed si aliqs haberet p̃bendas in diuersis ep̃atibus, ab vtroque posset iudicari, & ordinari. Et sic vnus ep̃s posset ordinare clericũ alterius. qđ esse nõ dẽt, & ita seq̃retur iposibilitas [ʒ] iuris

Beneficiatus in diœcesib⁹ duorum episcoporum ab vtroque iudicatur.

ʒ Sub. vel repugnantia, vt no. 70 dist. sãctorum & ea quæ p̃missa sunt fuerunt ẽt verba Hu. q de hoc plene no s̄ e. q. 1. in prin.

e ¶ *Sui episcopi.*] sufficit habere litteras soli⁹ episcopi vbi episcopus notus est, sed in remotis ep̃is requiruntur quinque sigilla, vt extra de cleric. peregri. c. 1.

f ¶ *Ad opprobrium.*] eadem pœna statuitur cũ episcopus instituit aliquem inuitis patronis. 16. q. 7. decernimus.

b. ¶ *Subtrahamus.*] nisi illud apponeretur, statim q̃ cito cõfirmasset eum in secundo episcopatu, vacaret primus. extra de electio. cum in cunctis. ĩ. ead. q. 2. si quis iã translatus. secus tamen in aliis beneficiis est. nam ibi in recipiendo vnum non videtur renuntiare alii. extra de testa. officii [a]. nam & si vxor recipit sibi aliquod legatum à viro, non ideo renuntiat dati. C. de rei vxo. actio. l. vnica. sciendum. Io. de Fant.

NON ENIM Casvs. Iste §. loquitur secundũ opinionem illorũ, qui dicebant, ꝙ hoc c. relatio. intelligitur de eo qui habet vnam ecclesiam intitulatam, & aliam commendatã, vel respicit cap. illud. s̄. ea. qui plures.

QVi vero relicta.] Hæc quęstio diuidiĩ in quattuor partes. In prima probatur ꝙ nemo sine litteris commendatitiis episcopi sui potest transire ad aliam ecclesiã. & hoc probat per c. seq. Secunda ibi, *Si quis iam.* Tertia ibi, *Sicut autem.* Quarta ibi, *Conductitiis.* Io. de Fã.

PLacuit.] Casvs. Statutum fuit in concilio Hispalensi, vt si aliquis clericus ad alienũ ep̃m cõfugerit, statim episcopus ad quem cõfugit, ad priorẽ ecclesiã eum remittat, & donec ꝓprie ecclesiæ eũ non restituat, sciat se cõione priuatum: clericus vero ab executione sui officii remotus per aliquod tẽpus in monasterium relegetur, & postea ad ecclesiasticum ministeriũ poterit reuocari. *Propagationis*, id est, promotionis ad maiores ordines, vel restitutionis ad eosdem. *Aboriri*, id est nasci, nisi fuerit, &c. aliter est in littera *aboleri*, id est, deleri & distingui. Et secundum hoc dicit, *licentia*, id est, impunitas propagationis, id est, peruagationis, vel huius malæ consuetudinis, quæ propagatur nisi corrigatur.

g ¶ *Exceptionis.*] id est, excusationis.

h ¶ *Restituat.*] & sic potest peti restitutio clericorum.

a ¶ Cum

a ¶ *Cingulo.*].i. in executione.nõ enim deponitur, ſvt ſequitur.
b ¶ *Reuocari.*] ipſo iure, ſicut ille cui ad tempus interdictum eſt poſtulare.ff.de poſtu. Imperatores.
c ¶ *Propagationis.*] propagatur enim vitium per malum exemplum.11.q.3.præcipue.
d ¶ *Licentia.*] id eſt, impunitas.

tãntum exprimatur, ergo alii non poſſunt.95. diſt. illud. nã quod de vno dicitur, de alio negatur. 23.q.4.forte.25.diſt.qualis. ſic argumẽtatur Inno. extra de his quæ fiunt à p̃la. cũ Apoſtolica. & c. tua. & quæ Titio nubere iubetur, omnibus aliis nubere ꝓhibetur. ff.de cond.& dem.cũ ita. Ad hoc põt dici, ꝙ ſolus Papa põt diſpẽſare

...tum agnoſcat. Deſertorem autem clericum cingulo [a] honoris, atque ordinis ſui exutum, aliquo tempore monaſterio relegari cõuenit; ſicque poſtea in miniſterium eccleſiaſtici ordinis reuocari [b]. Nam non poterit in talibus propagationis [a] [c] aboleri licentia [d], niſi fuerit in eis propter correptionem diſciplinæ ſubſecuta correctio.

a ¶ Propagationis.] *In conciliorum editionibus, & codicibus Vaticanis partim eſt*, propagationibus, *partim*, peruagationis. *In codice vero Lucenſi regio legitur*, præuaricationis.

OBIICITVR. CASVS. Supra oſtenſum eſt, ꝙ ad aliam eccleſiam trãſiens reuocatur. Nunc vero probat Gratianus cõtra, & ad hoc inducit ſequens c.

S*I quis iam.*] Hæc eſt ſecunda pars quæſtionis ſcʒm Io.de Fan.

CASVS. Quidam clerici poſtquam tranſlati erant de ſuis eccleſiis ad alienas volebãt prioribus p̃ſidere ſicut prius. ſtatutum eſt ergo in cõcilio Chalcedo. vt hoc decetero non fiat, cum nil poſtea habeant commune cum prioribus, vel eccleſiis, vel domibus ſub eis conſtitutis. & ſi quis cõtra fecerit, deponatur. *Negotiis*, id eſt, in cauſis vel rebus eorum, ſcilicet martyriorum, parochiarum, & xenodochiorum.

Obijcitur autem illud Chalcedonenſis concilij, c.10.

Et in Aquiſgrã. c.50.

¶ Nihil commune habeat cum eccleſia priori, qui de una ad aliam tranſlatus eſt. C. III.

2 SI quis iam tranſlatus [e] eſt ab alia eccleſia in aliam; nihil habeat commune cum priore eccleſia, ſiue ſub hac eccleſia [f] conſtitutis martyrijs, ſiue in parochijs †, ſiue xenodochijs, aut eorum negotiis. Eos vero, qui auſi fuerint poſt ordinationem huius magnæ & vniuerſalis ſynodi agere quæ prohibita ſunt; ſtatuit ſancta ſynodus cadere de proprio gradu.

† al.ptochiis]or.

Sed aliud eſt transferri, atque aliud propria temeritate tranſire. Illud Apoſtolica auctoritate fieri licet; hoc vero omnimodis prohibetur.

3 *Sicut autem duabus eccleſiis vnus præponi non debet; ita nec vna eccleſia inter plures diuidi valet.*

Vnde in Rhemenſi concilio legitur.

¶ Vna eccleſia duobus ſacerdotibus diuidi non poteſt. C. IIII.

Burc.l.3.c.45.
Iuo p.3.c.49
Pann.l.2.c.44.

SIcut in vnaquaque eccleſia vnus presbyter debet eſſe; ita ipſa, quæ ſponſa, vel vxor eius dicitur, non poteſt [g] diuidi inter plures preſbyteros: ſed vnum tantũmodo habebit ſacerdotem, qui eam caſte, & ſincere regat. Vnde interdicimus, vt nullus p̃ſumat eccleſiam inter duos vel plures diuidere [h]: quia eccleſia Chriſti vxor & ſponſa debet eſſe, non ſcortum; ſicut Calixtus Papa teſtatur.

7.q.1.ſicut.

Beneficiatus tranſiens de vna eccleſia in aliam, an ſtatim perdat primam.

e ¶ *Tranſlatus.*] tranſlatum eum intelligo cũ eſt confirmatus & adeptus poſſeſsionẽ, vt extra de elect. cum in cunctis. ſed propter ſolam confirmationẽ nõ perdit ius qd habuit ĩ priori eccleſia, niſi adeptus ſit poſſeſsionem, vt 92. diſt.ſi qui ep̃i. Et intellige qñ eſt tranſlatus de auctoritate epiſcopi ſui, & in eo caſu poteſt intelligi extra de conceſ. præben. & eccle. non va. litteras. & extra de præben. de multa. alioquin ſi ſine licentia ep̃i tranſit, non ipſo iure, vacat prior eccleſia, immo prior ep̃s poteſt eũ repetere, vt 7.q.1.non oportet. & c. ſi qui vero. Vel dic, ꝙ vacat quantum ad ipſum. Io. ego credo ꝙ prior eccleſia eũ poſsit repetere, cũ eo ſit ſpoliata, vt extra de reſti. ſpo. per totum. B. Item ſi aliquis recepit beneficium ſimplex in alia eccleſia, non ideo perdit priorem eccleſiam vel præbendam, dummodo non ſumat illã pro titulo. Poſſunt. n. canonici dare ſimplex beneficiũ non canonico, vt extra de magiſ. qa nonnullis. & 16.q.1. poſſeſsiones.

Epiſcopi an poſſint circa beneficiorũ pluralitatem diſpenſare.

Sed nũquid ep̃i poſſunt diſpenſare circa pluralitatẽ beneficiorũ, cũ dicat in illa conſtitutione, de multa. ꝙ p ſedem Apoſtolicã põt diſpenſari? Et probo, ꝙ poſſunt: quia à canone permittitur eis diſpenſatio. 71. diſt. ſanctorũ. & ſicut habet Papa poteſtatẽ circa epiſcopatus, ſic ep̃i circa eccleſias. extra de exceſsi. p̃latorũ. ſicut vnire. Itẽ quia legiſlator ſibi non ſeruauit ſpecialiter diſpẽſationem, cũ dixit Romanũ pontificẽ poſſe diſpẽſare, ergo aliis permiſit, vt extra de ſent. excom. nuper. non enim dicitur in conſtitutione ſolũ Papam poſſe diſpẽſare. ſed aliud eſt dicere ſolum Papam, & aliud Papam, vt extra de teſta. requiſiſti. Non enim credendum eſt Papã velle iura aliorum diminuere, vt 99. di. ecce. & c. nullus. Et quidquid facit, intelligendũ eſt ſine præiudicio aliorũ ep̃orũ facere, vt 9.q.3. nunc vero. C. de eman. nec auus. nec inde naſci debet iniuriarũ occaſio, vnde iura prodierunt, vt extra de accuſa. qualiter. & C. vnde vi, meminerint. Nec dr̃ in ꝯſtitutione, ꝙ Roman⁹ Põtifex debet diſpenſare, ſed ꝙ põt diſpenſare. Sed per hoc verbum, põt, non imponitur neceſsitas. ff. de officio præſid. ſępe. & l. ſeq. & licet de Romana ſede dicatur, non ideo excluditur de aliis. argu. 2.q.6. ad Romanã. Et niſi expreſſe corrigatur, vetus ius manebit ſimul cũ nouo. vt C. de appella. p̃cipimus. in fi. & quoties noua actio, vel nouũ ius indulgetur, vetus nõ tollitur, niſi hoc expreſſe dicatur. ff. de act. & obl. quoties. & 35.q.3. de inceſtis. in fine. & adde rõnes quas dixi 70. diſt. ſanctorum. Econtra videtur, ꝙ nõ poſſunt; quia ẽt iure antiquo priuabatur ep̃s iure dandi plura beneficia. Vel ex gratia quadam poterat ille qui habuit plures eccleſias, eligere vnã quã volebat. extra de præben. quia. & c. referente. Itẽ cũ hic Papa ſare, ꝙ aliquis ſit intitulatus in diuerſis eccleſiis diuerſorum epiſcoporum. Nã in hoc caſu vr̃ ſequi impoſsibilitas iuris: qa qua ratione debet recipere ordines ab vno, & ab alio, & ſtare mandato unius alterius, cũ tñ mandata illorum poſſent eſſe ꝯ̃ria, & ille iurauit obedire vtriſque. Itẽ quia nemo debet ordinare clericum alterius dioeceſis, vel recipere ſine dimiſſorijs litteris, p quas ſit abſolutus à priori. Et quia nemo põt duobus dñis ſeruire, hanc impoſſibilitatẽ iuris ſolus Papa poteſt tẽperare. Vel facias uim in eo qđ dicit, maioribus [1], ut ſolus Papa poſsit diſpenſare de maioribus, ep̃i aũt de minoribus. Itẽ in eo fac uim cum dicit, cũ rõ poſtulat, id eſt, ſi talis eſt caſus, ꝙ ep̃s non põt diſpenſare. Itẽ nõ dico eum ſtatim priuatũ priori eccleſia, niſi qñ de licentia ep̃i tranſit. hoc. n. non poteſt fieri ſine dimiſſorijs litteris. s̃. ea.q. qm̃. Nam ſi ſine licẽtia tranſit, poteſt reuocari à priori, ut 7.q.1. non oportet. & c. ſi qui uero. Vel ad cautelam epiſcopus commendat ei ſecundam eccleſiam, vel dat ei ſub conditione ſi poterit obtinere diſpenſationem. & adde quod dixi 70 diſt. ſanctorum.

Vet⁹ ius manet ſimul cũ nouo, niſi expreſſe corrigatur.

f ¶ *Siue ſub hac eccleſia.*] i. prior eccl̃a fuerit monaſterium ſiue parochia, &c. nil ſe intromittat amodo de negotiis prioris eccleſiæ.

SED ALIVD. CASVS. Soluit Gratianus prædictam ꝯ̃rietatem, dicens ꝙ aliud eſt transferre auctoritate prælati, & aliud propria temeritate tranſire. primum permittitur, ſecundum prohibetur. Poſtea oſtendit, ꝙ ſicut duabus eccleſiis unus præponi non debet, ita una eccleſia duos prælatos habere non debet. & ad hoc inducit ſeq. cap.

SICVT. Hæc eſt 3. pars quæſtionis ſecundum Io. de Fan.

S*Icut.*] CASVS. Quædam eccleſiæ duos habebãt prælatos, qđ cum relatum eſſet in Remenſi concilio, ſtatuit conciliũ, ut hoc decetero non fiat, ſed unaquæque proprium habeat prælatum: qa ſi aliter fiat, eccleſia non reputabiť ſpõſa uel uxor, ſed potius ſcortum, quæ ſponſa eſt ante corporalẽ adminiſtrationem; vxor uero poſt adminiſtrationem eius, ſcilicet presbyteri. Quæ autẽ poſtea uſque ad quæſtionem ſequuntur, plana ſunt per ſe.

g ¶ *Non poteſt.*] s̃. 16.q.1. ne pro cuiuſlibet, extra de filijs presbyte. propoſuit. contra 7.q.1. illud. Sed plures poſſunt eſſe in eadem eccleſia: ſed tantum erit unus prælatus.

h ¶ *Diuidere.*] ita ꝙ una maneat. Sed ſi eſt eccleſia uel præbenda abun-

abundās, de ea bene potest eps facere plures ecclesias vel præbendas: dū tamen ecclesię non sint sub eadē limitatione, vt 16. q. 1. plures. sicut de vna prouincia fiūt plures, vt 10. dis. lex Imperatorū. & 101. dis. puenit. & de duabus ecclesijs fit vna, vt extra de exces. pla. sicut. econtra de vna duæ, vt extra de eccle. ædi. ad audientiā. Ioan.

Et in conc. Eugenij tertij c. 10.

Conductitijs [a] *quoque presbyteris ecclesia committi non debet. Vnde Innocentius II. in synodo Romana, c. 10.*

¶ Conductitijs presbyteris ecclesia non committatur. C. V.

PRæcipimus etiam, ne conductitijs [b] presbyteris ecclesiæ committantur: & vnaquæque ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat sacerdotem.

¶ *Hoc caput ijsdem verbis repetiit Eugenius III. in concilio Lateranensi: quod extat in Vaticana bibliotheca.*

QVÆSTIO III.

QVòd autem [c] *clerici sæcularium negotiorum procuratores esse non valeant, auctoritate Carthaginensis concilij primi probatur: in quo Nicasius* [a] *episcopus Culusitanus dixisse legitur, c. 6.*

a ¶ Nicasius.] *Emendata est hæc inscriptio ex ipso concilio, & vetustis Gratiani codicibus, cum antea mendose legeretur,* Nicolaus Papa episcopis Castilianis. *Pertinet autem hic titulus ad c. credo proxime post paleam interiectam sequens.*

PALEA. C. I.

In conc. Chalced. c. 3. & di. 86. peruenit. Burc. l. 2. c. 145. Iuo p. 6. c. 218.

PEruenit in sanctam synodum, quia de eis, qui in clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam alienarum possessionum conductiones, & sæculares causas suscipiunt: & seipsos quidem à ministerijs sanctis per desidiam separant; ad domos autem sæcularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes auaritiæ causa suscipiunt. Decreuit igitur sancta & magna synodus, neminem deinceps eorum, hoc est non episcopum, siue clericum, aut monachum conducere possessiones, aut misceri sæcularibus procurationibus: nisi forte, qui legibus ad minorum ætatum tutelas, siue procurationes inexcusabiles attrahantur; aut cui ipsius ciuitatis episcopus ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula; vel orphanorum, aut viduarum, quæ indefensæ sunt, aut earum personarum, quæ maxime ecclesiastico indigent adminiculo propter timorem Dei. Si quis vero transgressus fuerit hæc statuta, correctioni † ecclesiasticæ subiaceat.

† al. correptioni

¶ *Hic idem canon tertius concilii Chalcedonensis affertur* 5. *dist.* 86. *c. fin. ex alia versione. Abest autem hæc palea à collatis exemplaribus, exceptis duobus.*

¶ Qui clero annexi sunt, sæcularium possessionum procuratores non fiant. C. II.

5. dis. 54. magn[o]. Burc. l. 2. c. 150. † al. actus

CRedo placere suggestionem meam sanctitati vestræ, & displicere [e] vobis, vt qui seruiunt Deo, & annexi sunt clero, accedant ad actiones † [d], seu administrationes [e], vel procurationes domorum [f]. Gratus episcopus dixit; & Apostolorum statuta sunt, quæ dicunt [Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus.] Proinde aut clerici sint sine actionibus domorum: aut [g] actores sine officio clericorum. Vniuersi dixerunt; hoc obseruemus.

2. Tim. 2.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 15.

¶ De eodem. C. III.

Ansl. l. 3. c. 151. Burc. l. 2. c. 151. Iuo p. 6. c. 242. 2. Tim. 2.

PLacuit, vt episcopi, presbyteri, & diaconi, vel clerici non sint conductores [h], neque procuratores, neque vllo turpi, vel inhonesto [i] negotio victum quærant: quia respicere debent scriptum esse [Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus.]

Item ex epistola Cypriani ad presbyteros, & diaconos, & plebem Furnitanorum lib. 1. epist. 9.

¶ Sæcularium negotiorum procurationem clerici nō suscipiant. C. IIII.

Iuo d. 6. c. 393. † consistenti

CYprianus presbyteris, & diaconis, & plebi Furnis consistentibus †

Vicarij conductitii presbyteri dici possunt.

ros appellari vicarios: quia per vicarios nō debet qs regere ecclesiā, vt extra de cle. nō resi. quia nōnulli.

QVòd autem.] CASVS. Hic intitulaꝫ tertia quæstio, qua quæritur an clerici possint esse procuratores negotiorum sæcularium? & dicitur ꝙ non, vt probatur per sequentia. negotia tamen miserabiliū personarū gerere possunt, vt 88. dist. cap. 1.

Clerici an possint negotia sæcularia exercere.

c ¶ Quod autem.] Hæc quæstio expedita est 5. 15. q. 2. in summa. Dicitur enim quis exercere sæcularia negotia tribus modis. Vno modo si aliquid ematur vt carius vendatur: & hoc nō licet. De hoc tractaꝫ 88. dist. per totū. Quandoque idem est quod exercere causas sæculares: & illud etiam nō licet clericis, nisi pro certis psonis. extra de postu. c. 1. Quandoque idē est quod esse pcurator rerū sæculariū, siue administrator: nec illud licet clericis, extra ne clerici vel mona. c. 2. & cap. sed nec. Quandoque idē est quod cōducere possessiones à laicis. hoc nō est interdictū eis clericis quādo indigent: quia hoc etiā licet monachis, vt extra de deci. dilecti.

CRedo. [CASVS. Statutū fuit in cōcilio Carthaginensi, vt clerici nō sint administratores vel pcuratores domorū sæculariū. Et hoc probaꝫ auctoritate Apostoli dicentis: Nemo militans Deo, &c. Ad actiones, causarum. Aut, pro &: & sic vtrobique exponas.

d ¶ Ad actiones.] scilicet causarum.

e ¶ Seu administrationes.] scilicet rerum sæcularium.

f ¶ Domorum.] idest, familias laicorū, vt procurent laicorum familiam in victu.

g ¶ Aut.] non intelligas ꝙ eis detur optio: sed istud, aut, ponitꝛ cōtinuatiue. sic ponitur 88. dist. consequens. & 45. dist. disciplina. Ioan. de Fant.

PLacuit.] CASVS. Statuitur in c. isto, vt clerici non sint conductores vectigalium, nec pcuratores domorū sęculariū, nec aliquo modo turpi lucro inhæ

---

a ¶ Conductitiis.] Hæc est 4. pars quæst. secundum Ioan. de Fant.

b PRæcipimus.] ¶ Conductitiis.] Conductitios appellat eos quibus pro certo pretio cōmittitur cura animarū. hoc enim est iniquum, vt extra ne præla. quoniā. aliās si prælatus aliquis alicui[us] ecclesiæ habeat secum sacerdotē sub annuo censu, non est iniquū, & si peregre vadit, & p certo pretio interim aliquē cōducit. potest ergo quis cōducere operas sacerdotis alicuius, etiā vsque ad septēnium: extra ne prælati vices suas. querelam. Sed non regimen animarum 1, vt extra eo. tit. quoniā. Vel dic conductitios presbyte-

reāt. Et hoc pbaꝫ auctoritate Pauli dicētis, Nemo militās Deo, &c.

h ¶ Conductores.] fisci scilicet, vt ipsi præstent tributum & vectigal. ecclesia enim non debet recipere possessiones grauatas tributis: immo si habet, deseret eas, vt 10. q. 2. hoc ius. 5. item prædiū. Vel appellat hos conductores qui aliquid conducunt, vt alijs carius locent. Et est ff. C. locati, milites.

i ¶ Inhonesto.] quia honesto possunt, vt 91. dist. clericus victum.

CYprianus.] CASVS. Apud Furnensem ecclesiam laici moriētes in testamento suo sacerdotes & diaconos & alios clericos nomina-

nominabant tutores vel curatores filiorũ suorum: quare Cyprianus scribit clero & populo illius ciuitatis, dicens hoc esse contra statuta sanctorũ patrũ, & contra ea quæ in concilio eporum statuta fuerũt, vnde præcipit Cyprianus vt hoc decetero non fiat. si vero quis fecerit, p eius dormitione sacrificium nõ celebret. Quę autem sequunt vsque ad quæstionẽ, plana sunt. tamen dicit, ꝙ si cultus pretiosarũ vestium non esset in culpa, sermo Dei nõ tam manifeste exprimeret ꝙ diues indutus purpura & bysso descendit ad inferos. de pæni. dist. 3. cauendum. sed illud nõ obstat: quia sine charitate erat. nam propter diuitias quis non damnaretur. 30. dist. hæc scripsimus.

salutem. Iampridem in concilio episcoporum est statutum, ne quis de clericis, & Dei ministris tutorem [a], uel curatorem testamento suo cõstituat † : quando singuli diuino sacerdotio honorati, & in clerico ministerio constituti, non nisi altari, & sacrificijs deseruire, & precibus, atque orationibus uacare debeant. Scriptum est enim [Nemo militans Deo obligat se negotijs † sæcularibus, ut possit placere ei, qui † se probauit [b].] *& infra.* ¶ Quod episcopi, & antecessores nostri religiose considerantes, & salubriter prouidentes censuerunt, ne quis frater excedens ad tutelam, uel curam clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset; non offerretur pro eo: nec sacrificium pro dormitione [c] eius celebraretur. Neque enim apud altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece; qui ab altari sacerdotes, & ministros uoluit auocare.

† *al. nominauerit* — 2. *Tim.* 2. — † *al. molestijs* — † *al. cui* — Dist. 88.

Item ex eadem.

¶ Non licet clericis, mollitijs, & sæcularibus rebus obligari. C. V.

Iuo p. 6. c. 394.

MOllitijs [α] [d], & laqueis sæcularibus obligari non debent, qui diuinis rebus, & spiritalibus occupati ab ecclesia recedere, & ad terrenos, & sæculares actus uacare non possunt.

α ¶ Mollitijs.] *vera lectio est,* molestijs. *Sed quia est initium capitis, non est mutatum: alia autẽ nonnulla & in hoc, & in antecedenti capite emendata sunt.*

Item ex eadem.

¶ Sæcularibus negotijs clerici non alligentur. C. VI.

Iuo p. 6. c. 395. — † *al. ordinatione clerica*

HI [e], qui in ecclesia Domini ad † ordinationem clericam [β] promouentur; in nullo ab administratione diuina auocentur: nec molestijs, & negotijs sæcularibus alligentur [γ]: sed in honore sportulantium fratrum, tamquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari, & sacrificijs non recedant: sed die [f], ac nocte cælestibus rebus, & spiritalibus seruiant.

β ¶ Clericam.] *Restituta est vera lectio Cypriani, quam manuscripti vetustissimi codices retinent. Et lib. 2. epist. 5. bis, & lib. 3. epist. 21. prope finem, in omnibus Cypriani codicibus legitur* ordinatio clerica, *&* epistolæ clericæ.

γ ¶ Alligentur.] *Emendatus & locupletatus est hic locus ex originali impresso, & manuscripto.*

Item, vt supra, Cyprianus ibidem.

¶ De eodem. C. VII.

Iuo p. 6. c. 396. — † *Sacerdotum*] vera lectio.

SAcerdotium † [g] decretum religiose, & necessarie factum seruetur [h] à nobis: simul & ceteris fratribus detur exemplum, ne quis sacerdotes, & ministros Dei, altari eius, & ecclesiæ uacantes ad sæculares molestias deuocet. Obseruari enim de cetero poterit, ne ultra hoc fiat circa personam clericorum; si quod nunc factum est, fuerit uindicatum.

QVÆSTIO IIII.

QVòd vero [i] fulgidis, & claris vestibus, eis ornari non liceat, in septima synodo iubetur: in qua sic statutum est, c. 16.

¶ Corripiantur clerici, qui vnguentis, & claris vestibus, & fulgidis lasciuiunt. C. I.

Ansl. 6. c. 195. — Iuo p. 5. c. 377.

OMnis iactantia, & ornatura [k] corporalis à sacrato ordine aliena est. Eos ergo episcopos, vel clericos, qui se fulgidis, & claris vestibus ornant, emendari oportet. Quòd si in hoc perman-

Omnis

Clerici an possint esse tutores.

a ¶ *Tutorem.*] Tutelã testamentariam non recipient clerici: sed legitimã possunt si volunt: sed nõ cogũtur recipere eã. De hoc notaui 16. q. 1. generaliter. & 86. dist peruenit.

b ¶ *Probauit.*] idest, deuouit.

c ¶ *Pro dormitione.*] i. morte. Numquid ergo talis est excommunicatus? nõ: sed ideo fit, qa impænitens decedit. Dicunt tamen quidã hoc esse dictum ad terrorẽ, vt extra de rap. sup eo. & de tornea. cap. 1.

d ¶ *Mollitiis.*] idest, delicijs.

e ¶ *Hi qui.*] Vnde tunc non possunt vocari in ius. ff. de in ius voc. l. 2.

f ¶ *Sed die.*] horis tamen interpolatis. sic sumitur 36. dist. si quis vult. & ff. de cõd. & de. si quis ita. vbi dicitur ꝙ si alicui taliter legatum est, vt cũ filijs habitet, nõ requirit ꝙ in quolibet momẽto sit cũ eis.

g ¶ *Sacerdotiũ.*] idest, constitutio de sacerdotibus.

h ¶ *Seruetur.*] Hæc sunt verba constitutionis vsque ad illum locum, *Obseruari.*

i Ad idem ff. de an. leg. l. Mæuia. in prin. & §. 1. & sic etiam no. 22. dist. sacrosancta. vnde & si per quatuor menses seruiat: totius anni reditus consequi videtur. arg. ff. de an. leg. à nobis. Ioan. de Fan.

Qvòd vero fulgidis.] CASVS. Hic intitulatur 4. quæstio, ubi quæritur an liceat clericis fulgidis vestibus ornari? Et respondet ꝙ non ad iactantiam, & ad laudẽ humanam, vt j. c. 1. sed si præter corporis voluptatem clerici pulchrũ habeant indumentum: dummodo sit honestũ, non reprobatur, vt s. 41. dist. cap. parsimoniam. In talibus enim non vsus, sed libido est in culpa, vt s. 41. dist. quisquis.

i ¶ *Quòd vero.*] Not. ꝙ vsus vestiũ non despicitur: sed abusus, scilicet iactantia & voluptas: quia in victu nõ refert quis, vel quid, vel quantum comedat, dummodo non gulose sumat, vt 41. dist. quisquis. & cap. deliciæ. idẽ dico in veste, vt 41. dist. parsimoniã. & hic in cap. 1. Possunt ergo clerici secundũ consuetudinẽ regionis pretiosis vestibus vti, vt conforment se moribus eorũ inter quos viuunt: & ne vilescat dignitas clericalis. arg. 80. dist. episcopi. sed rubeis & viridibus pannis nõ vtantur: omnes desuper habebũt clausas vestes. extra de vita & honesta. cler. clerici. purpurã & cendatũ possunt ferre. Nã vestis domini purpurea fuit: nec tenet illud quod legitur extra de vita & honesta. cle. statuimus. quia non fuit per vsum vtentiũ approbatum: sicut nec illud Greg. vij. extra de appel. meminimus. Greg.

Vestes ferantur secũdum regionis consuetudinem.

Pãnis rubeis, & viridib. clerici nõ vtant.

Omnis iactãtia.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicit, ꝙ clerici fulgidis vestibus se ornãtes, & q vnguẽtis vngũtur, epitimio tradantur. In secunda parte dicitur, ꝙ quidã erant hæretici, qui deridebãt eos qui vilibus vestibus induebant: dicentes ꝙ homines debebant ornari, & nõ ecclesiæ, quorũ hæresim si quis sequitur, per epitimiũ corrigatur. In tertia parte dicitur, ꝙ antiquitus homines vtebãtur mediocribus vestibus: sed nõ sericis vel ornamentis variorũ colorũ: quod iuxta Basiliũ ex elatione mẽtis videt prouenire. Secunda pars incipit ibi, *Quoniam vero.* Tertia ibi, *Priscis. Hi,* supple ideo. *Hanc,* idest, hęresim vel cõtaminationẽ.

k ¶ *Ornatura.*] quæ fit causa voluptatis. aliàs secus, vt 41. dist. parsimoniam. & c. deliciæ.

a ¶ *Epitimio*

a ¶ *Epitimio.*] idest, suspensioni vnius septimanæ, vt ℥.cap. proxi. Vel epitimium dicitur increpatio: vel est genus pœnæ.
b ¶ *Qui vnguentis.*] nō pp ægritudinē, sed vt melius redoleāt pp voluptatē: qđ nō licet. 92. dist. cātantes. & de cōse. dist. 2. peruenit.
c ¶ *Imaginarias.*] in qbus imaginamur & respicimus cōditionē nr̄am.
d ¶ *Necessitatem.*] idest, commoditatem & honestatem [2].
e ¶ *In summitate.*] idest, in limbo.

N *Vllus.*] CASVS. Statuitur in hoc cap. vt nullus clericus veste vtatur indecenti: siue moretur, siue vadat: sed vtatur stolis, idest vestibus vel cappis, quæ sunt concessæ clericis. & qui contra fecerit, per hebdomadam suspendatur.
f ¶ *In itinere.*] nisi fuerit iusta causa timoris. extra de vita & hone. cleri. clerici.
g ¶ *Stolis.*] idest, veste talari, superpellicio, vel cappa.
h ¶ *Per vnam.*] not. de suspensione vnius septimanæ. sic de cōsecr. dist. 2. si quis per ebrietatem. & 5. quæst. 2. præsenti.
E *Piscopi.*] CASVS. Quidam clerici laicalibus indumentis vtebantur: & sacerdotes sine pallio in publico apparebant. quare statuit Zacharias, vt hoc decetero non faciant, nisi itinere longo ambulauerint: quia sicut mulier orans non velato capite, deturpat caput suū, idest, virū: ita sacerdos sine operimēto deturpat sacerdotiū suum. Si quis vero contra hæc statuta fecerit, cōmunione priuetur.
i ¶ *Sacerdotali.*] idest talari. Seq. capit. planum est.
i ¶ *Sacerdotali.*] idest talari, vt 23. dist. non liceat.
k ¶ *Operimento.*] idest, sine cappa vel pallio.
l S *Ine ornatu.*] ¶ *Secularium.*] Ergo videtur qđ qui verberat tales, non sit excōmunicatus. extra de senten. excom. in audiētia. sed hoc non est verum, vt notaui 17. q. 4. quisqs. Ioan. de Fant.
P *Recipimus.*] CASVS. Præcipit Innocentius in hoc c. vt clerici tam honeste in habitu corporis & in moribus se habeant, vt aspectū laicorum, quorum forma esse debēt, non offendant. Si quis vero contra fecerit, nisi admonitus resipiscat: beneficio careat ecclesiastico.
S *Vū vero.*] CASVS. Hic proponit qnta qstio, qua qrit an clerici ab epo suo correcti officiū relīquētes, ad sęcularē iudicem cōfugere possint? Et respō. qđ nō vt probat p sequentia.
m ¶ *Suū vero.*] Hęcq. dterminat 11. q. 1. placuit vt qcūqs. & c. inolita.

[2] Bene dicit: nam si solū necessitatem attendas, pellis caprina sufficeret. qđ non est verū. 41. dist. parsi moniam. §. vlti. secundum Ioā. de Fant.

... serint, epitimio [a] tradantur: Similiter & eos, qui vnguentis [b] inunguntur. ¶ Quoniam vero radice amaritudinis exorta contaminatio facta est in ecclesia catholica, Christianos calumniantium hæresis [α], & hi, qui hanc receperunt, non solum imaginarias † [c] picturas abominati sunt, sed etiam omnem reuerentiam repulerunt, eos, qui religiose ac pie viuunt, offendentes (ac per hoc completur in eis, quod scriptum est, [Abominatio est peccatori Dei cultus;]) Igitur, si inuenti fuerint deridentes eos, qui vilibus, & religiosis vestibus amicti sunt; per epitimium corrigantur. ¶ A priscis enim vsque temporibus omnis sacratus vir cum mediocri, & vili † veste conuersabatur. Omne quippe, quod non propter necessitatem [d] suam, sed propter venustatem accipitur, elationis habet calumniam, quemadmodum magnus ait Basilius. Sed neque ex sericis texturis vestem quis variatam induebat: neque apponebat variorum colorum ornamenta in summitate † [e] vestimentorum. Audierant enim ex deisona lingua quia [Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.]

α ¶ Hæresis.] *Cum antea legeretur* hæreticorum; *sic est emendatum ex Anastasio, & Iuone, & respondet græcæ voci,* αἵρεσις: *atque ex ijsdem nonnulla alia sunt restituta.*

Item ex synodo sexta, c. 27.

¶ Clerici siue in itinere ambulantes, siue alibi degentes, congruis sibi vestibus vtantur. C. II.

NVllus eorum, qui connumerantur in clero, vestimentum indecens habeat, siue in ciuitate degens, siue in itinere [f] ambulans: sed stolis [g] vtatur, quæ concessæ sunt clericis. Si vero quis tale quid fecerit; per vnam [h] hebdomadam suspendatur †.

Item Zacharias Papa in synodo Romana, c. 3.

¶ Non sæcularibus vestibus, sed ordini suo conuenientibus clerici vtantur. C. III.

EPiscopi, presbyteri, diaconi sæcularibus indumentis non vtantur, nisi, vt condecet, tunica sacerdotali [i]: sed neque, dum ambulauerint in ciuitate, aut in via, aut in plateis, sine operimento [k] præsumāt ambulare, præter, si in itinere longo ambulauerint: quia sicut mulier orans in ecclesia non velato capite deturpat caput suum iuxta Apostoli vocem; ita sacerdos sine operimento deturpat sacerdotium suum. Quòd si temere præsumpserit contra statuta agere; communione priuetur, donec, quæ statuta sunt, adimplere maturet.

¶ *Hæc synodus à Zacharia Papa habita extat in bibliotheca Vaticana, & Regiensi.*

Item Leo Papa IIII. in synodo Romana, c. 12.

¶ Extra domum sine proprio ornatu sacerdotes non appareant. C. IIII.

SIne ornatu sacerdotali extra domos sacerdotes apparere non conuenit; ne, vt aliquis sæcularium [l], iniurias patiantur: sed ea solummodo, quæ per patres constituta videntur, obseruet. Contrarius denique inuentus, aut desinat, aut canonicæ subiaceat disciplinæ.

Item Innocentius Papa II. in concilio Lateranensi, c. 4.

¶ Careant beneficijs ecclesiasticis, qui corrigi ab episcopis contemnunt. C. V.

PRæcipimus, vt tam episcopi, quàm clerici in statu mentis, in habitu corporis, Deo & hominibus placere studeant: & nec in superfluitate, scissura [β], aut colore vestium, nec in tonsura intuentium (quorum forma, & exemplum esse debent) offendant aspectum: sed potius, quod eorum deceat sanctitatem, præ se ferant: quòd si moniti ab episcopis emendare noluerint, ecclesiasticis careant beneficijs.

¶ *Hoc caput editum est ab Innocentio II. in conc. Lateranensi, deinde ab Eugenio III. in concilio Romano est innouatum.*

β ¶ Scissura.] *Hęc vox non est in concilio Innocentij. In synodo autem Eugenij in exemplari Gallico legitur,* fissura. *In Vaticano autem,* scissuræ: *& in nonnullis Gratiani vetustis exemplaribus,* fissuræ.

QVÆSTIO V.

S*Vum vero* [m] *episcopum relinquere, & ab officio suo discedere, atque ad sæcularem iudicem confugere nulli licet. Vnde in Agathensi concilio, c. 8. legitur.*

Pla-

Marginal notes: al. nominauerint; 2. Tim. 2.; al. molestijs; al. cui; al. imaginum; Eccli. 1.; † καὶ σεμνῆς; Dist. 88.; In reg. breu. c. 49.; al. summitatib. ἐν τοῖς ἄκροις; Iuo p. 6. c. 394.; Iuo p. 6. c. 395.; † ἀφοριζέσθω, idest, segregetur; 1. Corinth. 11.; Iuo p. 6. c. 396.; Ansl. 7. c. 162.; Iuo par. 13. c. 7.; Et conc. Eugenij tertij, c. 2.; Pann. l. 8. c. 140.; In capitul. l. 6. c. 143.

P Lacuit.] CASVS. Statutum fuit in concilio Agatheñ. quòd si quis clericus propter correctionem episcopi vitandam relicto suo officio ad sæcularem iudicem confugerit: & is ad quem confugerit, opem ei defensionis præbuerit; vterque de communione ecclesiæ repellatur.

ram Apostolico tractare deberent, refugium habebant ad iudices sæculares. quod Grego. suis peccatis deputat. de hoc tamen referẽdo gratias Deo, scribit Constantinæ Augustæ, dicens quòd nisi epi cito ad eum venerint, canonicam districtionẽ in eos exercebit.

g ¶ Gratias ago.] non de facto ipsorum: quia ipsi peccãt: sed pro poena

¶ Clericus ad iudicem sæcularem confugiens, de communione ecclesiæ depellatur. C. I.

PLacuit, vt clericus, si relicto officio suo propter districtionem ad sæcularem iudicem [a] fortasse confugerit, & is, ad quem recurrit, solatium ei defensionis impenderit; cum eodem de ecclesiæ communione pellatur.

a ¶ Iudicem.] *Sic in recentioribus conciliorum Coloniensibus editionibus: sed à vetustioribus, & codicibus Vaticanis, & capitulari abest vox ista.*

Item ex concilio Antiocheno, c. 12. — Et ĩ Aquisgran. c. 74.

¶ Presbyter, vel diaconus ab episcopo depositus Imperatorem non adeat. C. II.

j SI quis à proprio episcopo depositus presbyter, vel diaconus, aut etiam si à synodo quilibet episcopus fuerit exautoratus; molestiam imperialibus [a] auribus inferre non præsumat: sed ad maiorem episcoporum synodum sese conuertat: & quæ se putat habere iusta, in eorum concilio alleget: atque ab his de se expectet, quæ fuerit deprompta sententia. Quòd si deficiens pusillanimitate hoc noluerit facere, sed importunus fuerit Imperatori; huiusmodi nullam veniam [b] habeat, neque locum vllius assertionis suæ, nec spem recipiendi gradus habeat in futurum. — Burc. l. 2. c. 180. Iuo p. 6. c. 225.

Item ex concilio Carthaginensi quinto, c. 2.

¶ Non defensetur ab aliquo, qui episcoporum iudicio damnatur. C. III.

ij SI quis cuiuslibet honoris clericus iudicio episcoporũ pro quocumque crimine fuerit damnatus; non liceat eum siue ab ecclesiis, quibus præfuit, siue a quolibet homine defensari, interposita poena [c] damni pecuniæ, atque honoris: quo nec ætatem [d], nec sexum excusandum esse præcipimus. — Deusdedit p. 4.

Item ex concilio Arelatensi, c. 4.

¶ Communione priuetur, qui ecclesiasticæ disciplinæ regulam fugientem dispensare præsumit. C. IIII.

SI forte aliquis clericorum regulam disciplinæ ecclesiasticæ subterfugiens fuerit euagatus; quicumque eum susceperit [e], & non solum pontifici suo non reconciliauerit, sed magis defensare præsumpserit; ecclesiæ communione priuetur.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 35. — In capitulis synod. græc. Mar. Brachar. c. 35.

¶ Spe reconciliationis careat, qui ab episcopis condemnatus Imperatorem adierit. C. V.

iij SI quis episcopus, presbyter, aut diaconus excommunicatus, in concilio iniuste se queritur condemnatum; ad maiorem [β] episcoporum synodum reuertatur, & eorum inquisitionem, & iudicium expectans, si quas se iustas causas habere putat, illis exponat. Si autem contempserit, & importans † se palatio [f], aures principum inquietare voluerit; hic ad nullam veniam poterit peruenire: neque spem futuræ reconciliationis habebit. — Concor. 5. ea. c. si quis à pprio. — † al. importunãs] al. importunus palatio]

β ¶ Maiorem.] *Antea legebatur,* maiorum episcoporum concilium. *Emendatum est ex codice Lucensi regio: quoniam concordat cũ canone Antiocheno 5. ea si quis à proprio. vnde videt sumptũ.*

Item Gregorius Constantinæ Augustæ, lib. 4. epist. 34.

¶ *In vulgatis, & plerisque manuscriptis legitur,* Constantino Augusto. *Emendatum est ex vno vetusto Gratiani, & altero epistolarum B. Gregorij: licet in editionibus illarum sit,* Constantiæ Augustæ. *Nam vxorem Mauritii Imperatoris, ad quam scribit B. Gregorius, Constantinam vocatam esse testantur Zonaras, Nicephorus, Cedrenus, & Anastasius bibliothecarius: & Ioannes diaconus in vita B. Gregorii lib. 3. nu. 51. referens epistolam, ex qua sumptum est hoc caput, Constantinæ Augustæ scriptam asserit.*

¶ Episcoporum causæ coram principibus examinari non debent. C. VI.

SI episcoporum causæ mihi commissorum apud piissimos dominos aliorum patrociniis disponũtur; infelix ego in ecclesia ista quid facio? Sed vt episcopi mei me despiciant, & contra me refugium ad sæculares iudices habeant; omnipotenti Deo gratias ago [g], peccatis meis deputo. Hoc tamen breuiter suggero, quia aliquantulum expe- — Ioan. diac. l. 3. c. 51.

SI quis à proprio.] CASVS. Statutũ fuit in concilio Antiocheno vt clericus ab episcopo suo depositus, vel episcopus à synodo degradatus ad Imperatorem non recurrat: sed recurrat ad synodũ, & ibi alleget quæ sibi pro futura putabit. quòd si hoc facere contemnat, spẽ restitutionis in futurũ non habebit.

a ¶ *Imperialibus.*] ab Imperatore non potest peti cognitio publicorum iudiciorum: sed episcopale iudiciũ potest peti ab eo. 11. quęs. 1. placuit vt quicũque.

b ¶ *Nullam veniam.*] idem est in eo qui excõmunicatus celebrat. 11. q. 3. si quis episcopus. idem in eo qui trãsit ad aliam ecclesiam auctoritate propria. 7. q. 1. si quis presbyter.

SI quis cuiuslibet.] CASVS. Statutũ fuit in concilio Carthaginensi, quòd si aliquis episcopus iudicio episcoporũ fuerit damnatus, nõ debeat à sua ecclesia, vel ab aliquo homine defensari. & qui eũ defenderit, poena pecuniæ, & amissione sui honoris punietur: à qua poena nec sexus, nec ætas excusatur. Seq. cap. patet.

c ¶ *Poenæ.*] Argu. poenam pecuniariã posse infligi ab ecclesia. 23. dist. quamquam. 18. dis. quoniam quidem. 16. q. 1. statuimus. & q. 6. cognouimus. & 23. q. 5. de Liguribus.

d ¶ *Nec ætatem.*] dummodo sit capax doli, vt de conse. dist. 4. eos. extra de delic. pue. c. 1. B.

e SI forte.] ¶ *Susceperit.*] ad defẽdẽdũ.

SI quis episcopus.] CASVS. Statuit Martinus papa in hoc cap. quòd si episcopus, vel alius clericus cõqueritur se iniuste damnatum, recurrat ad conciliũ episcoporum: & ibi si quas habet innocentiæ causas alleget. si autem voluerit ad principem recurrere, nullam spem futuræ reconciliationis habebit.

f ¶ *Palatio.*] Nullus enim episcopus vel presbyter sine conscientia aliorum episcoporũ ibit ad Imperatorẽ. 23. q. 8. si quis eps.

SI episcoporum.] CASVS. Quidam episcopi cum suas causas co- poena quã ego sustineo sicut Iob egit gratias Deo pro sua poena: nõ pro persecutione malorũ, cũ sic dixit: Sit nomen Domini benedictũ.

Quidam

Vidam episcopus.] CASVS. In superiori causa tractatum est de obedientia clericorum erga suos episcopos. Sed quia quandoque quis iurat se suo prælato non obedire: ideo Gratianus hanc xxij. causam subnectit: in qua de iuramento tractat, & de mandato:

a ¶ Quòd iuramentum.] Ad intelligentiam sequentium videndum quid sit iurare: & quid iuramentum, quæ causa institutionis iuramenti: & quæ sit forma iuramenti. Iurare est aliquid Deo teste dicere. Iuramentum est vox ipsius iurantis, vel actus ipse, vel ipsum qđ iuratur. Causa institutionis vna est propter infirmitatem hominum de facili dubitantium. cum enim volumus aliquib⁹ persuadere quod eis vtile est, & nō credunt simplici verbo, permittitur nobis iurare, vt j. ea. non est. & cap. ita ergo. & cap. si peccatũ Alia causa est propter idololatriã. sicut enim cõcessũ fuit vt hostias Deo immolarẽt, ne eas offerrẽt dæmonibus: sic potius permissum fuit vt per Deũ iurarent, quàm ꝑ creaturas: ne inciderent in crimen idololatriæ, vt j. ea. considera. Forma autẽ iuramenti alia fit solo sermone: alia fit interuentu alicuius rei sacræ. Illa quæ solo sermone fit, secundũ tria tempora triplex inuenitur. Aliter enim iurabant in veteri lege: aliter in primitiua ecclesia: aliter hodie. In veteri lege iurabatur, Viuit Dominus, viuit anima mea: hæc addat mihi dominus, vt j. ea. & iurabunt. In primitiua ecclesia iurabatur, testis est mihi Dominus: testis est mihi conscientia: hoc dico corã Deo, vt j. ead. si peccatum. Hodie iuratur, ꝑ Deũ: & sic me Deus adiuuet, vt 35. q. 6. de parentela. Pœna periurij est sicut de alijs mortalibus, vt j. ea. q. cap. vlt. & fit intestabilis, vt j. ead. q. 5. paruuli. huic autem quæstioni propositæ breuis datur solutio: quia iuramentũ non est præstandũ nisi ĩ dubijs & necessarijs, cũ pigri sint homines ad credendum, vt j. ea. ita. & cap. si peccatũ.

Iurare quid sit.

Iuramẽtum duplici causa est institutum.

Iuramenti forma.

Iuramẽti differentia secũdum tria tẽpora.

Pœna periurij.

† al. distulerit] orig.
† in eo] orig.

cto: & si ad me diu venire distulerint †, exercere in eos † districtionem canonicam nullo modo cessabo.

CAVSA XXII.

Qvidam episcopus iurauit falsum, quod putabat verum: quo comperto archidiaconus eius iurauit se numquam præstaturum ei obedientiam. Compellitur archidiaconus ab episcopo ad exhibendam sibi consuetam reuerentiam. Accusatur episcopus de duplici periurio, & de eo, quòd falsum iurauit, & quia archidiaconum ad peierandũ cõpellit.

1 *Primo quæritur, an iuramẽtũ sit præstãdũ, an nõ.*

2 *Secundo, si sit periurus, qui iurat falsum, quod putabat verum.*

3 *Tertio, si licuit archidiacono denegare episcopo consuetam obedientiã.*

4 *Quarto, si constiterit esse illicitum, quod iurauit archidiaconus, an sit seruandum.*

5 *Quinto, si constiterit illud seruandum esse, an episcopus sit reus periurij, qui contra iuramentum archidiaconum suum ire compellit.*

QVÆSTIO PRIMA.

Matt. 5.
Iac. 5.

Qvòd iuramentum [a] præstandum non sit, auctoritate canonicæ scripturæ probatur. Ait enim Christus in Euangelio discipulis [Sit sermo vester, Est est, non non [b]: quod autem amplius est, à malo [c] est.] Item Iacobus in epistola. [Ante omnia fratres mei nolite [d] iurare omnino.] Vtraque auctoritate iuramentum prohibetur præstare. Sed aliud est, ad iuramentum sponte accedere: aliud, vel ad asserendam innocentiam suam, vel ad pacis fœdera confirmanda, vel ad persuadendum auditoribus, quando pigri sunt credere, quod eis vtile est, iuramentum offerre. Primum prohibetur: secundum conceditur. Non enim iurare omnino peccatũ est. Vnde in concilio Toletano 8. c. 2. legitur.

¶ Iuramentum pro fœdere pacis est faciendum. C. I.

Iuo par. 12. c. 2.
Pann. l. 8. c. 83.
† al. fixius
† al. testis

OMne [e], quod in pacis fœdera venit; tunc solidius subsistit, cum iuramenti hoc interpositio roborat. Sed & omne, quod amicorum animos conciliat; tunc fidelius † durat, cum eos sacramenti vincula ligant. Omne etiam quod testibus † adstipulatur; tunc verius constat, cum id adiectio iurationis affirmat. Quòd si & a testis deficiat [f]; innocentis fidem sola iusiurandi taxatio [g] manifestat.

a ¶ Si & testis.] *In vetustioribus conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & vno monasterij Dominicanorum legitur.* Quòd etsi gestis deficiat, nocentis fidem, &c. *Sed recentiores editiones Colonienses, & codex Lucensis regius habẽt vt Gratianus & Iuo, & Pannormia.*

& quot comites iuramentum habeat: quæ vt melius appareant, proponit thema, de quo quinque elicit quæstiones.

Qvòd iuramentum.] Hæc quæstio diuiditur in quinque partes: in quarum prima probatur per 10. c. ꝙ possumus iurare pro re licita & ex causa: aliàs non. Secunda ibi, *Quæritur quis*. Tertia ibi, *Ex præmissis*. Quarta ibi, *Sed quæritur*. Quinta ibi, *Periurii*. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic proponitur prima quæstio, i qua quæritur an iuramentum sit præstandũ ab aliquo, vel non. Et certum est ꝙ sic in casibus istis, scilicet pro pace seruanda inter aliquos, vt j. e. omne. Pro fama, scilicet cũ aliquis est infamatus, vt 1. q. 5. presbyter. Itẽ pro fide catholica seruanda, vt 1. q. 7. quoties. de consec. dist. 2. ego Berengarius. Et pro fidelitate seruãda, vt s. 23. dist. quamquã. j. ea. q. 5. de forma. Et pro cautione damni non faciendi, vt 28. dist. de Syracusanæ. Et pro defectu veri, scilicet ne veritas occultetur, vt 24. q. 2. quamquã. Quid autem sit iuramẽtũ, & quot habeat comites, consueuit in summa huius quæstionis notari. Et procedit hoc ordine Gratia. in hac quæstione. Primo probat ꝙ iuramentum non sit præstandum duabus auctoritatibus, scilicet Euãgelij, & Iacobi. Postea soluit dicens, ꝙ sponte iurare quis non debet, sed propter necessitatem potest, vt pro innocentia sua purganda: & pro pace facienda: aut propter incrudelitatem aliquorum.

b ¶ Est est, non non.] ideo fit geminatio, vt referat ad os, & ad cor, vt extra de iureiur. & si Christus. & negatio duplex hic nõ inducit affirmationem: licet sit arg. contra. ff. de verb. sig. duobus verbis.

c ¶ A malo.] ab incredulitate, scilicet illius cui iuratur, vt extra de elect. significasti.

d ¶ Nolite.] sic tantum remouet indiscretum iuramentum, vel vult dicere ꝙ non pro qualibet re sit iurandum: quia non pro vili, vt 2. quæst. 5. si quis. Ioan.

OMne.] CASVS. Statuit concilium Toleta. in hoc capi. ꝙ pro tribus causis potest quis licite iurare, scilicet pro pace facienda vel consolidanda, & cum in iudicio per testes veritas comprobatur, & cum quis suam innocentiam purgat.

e ¶ Omne quod.] itẽ quattuor hic ponit casus, in quibus potest iurari. sunt & alij quos habes 2. quæstio. 5. in prin. & 28. dist. de Syracusanæ. & extra de iur. calum. cap. 1. extra de elect. significasti.

f ¶ Deficiat.] supple & reus sit infamatus. aliàs deficiente accusatore non cogitur se reus expurgare, nisi fuerit infamat⁹, vt 6. q. vlt. quod autem. licet quidam voluerint dicere contra. C. de reb. cred. in bonæ. & hæc dictio, sola, excludit hic vulgarẽ purgationem †: sed non excludit numerum compurgatorum.

† Quę aliena debet esse a sacro ordine. 2. q. 5. monomachiam. L

g ¶ Taxatio.] idest, impositio iudicis. est enim taxare modus iurandi. extra de purg. can. cum in iuuentute. Ioan.

NOn est contra.] Casus. Quidam dicebant, ꝙ nullo modo erat iurandũ: & hoc probãt auctoritate Domini dicẽtis, sit sermo vester, est est, &c. Aug. vero ostẽdit, ꝙ iurare nõ est peccatũ. qđ probat exemplo Apostoli, qui iurauit his verbis, per gloriam vestram cotidie morior. quam locutionem exemplaria græca iurationem esse ostendunt, siue demonstrãt. & docet ꝙ Dominus nõ prohibuit iuramenta nisi quæ fiunt ex cupiditate & dilectione iurãdi.

d ¶Bonum.] argu. quòd bonum prohibetur propter consequens malum, vt 21. distin. denique. vitia enim vicina sunt virtutibus, ut 41. dist. sæpe.

e ¶Consuetudinem.] assiduitas enim facit aliquid esse peccatum, quod aliàs non esset, ut 25. dist. criminis appellatio.

Item Augustinus super epistolam ad Galatas, c. 1. in fine.

¶ Iuratio non est prohibenda, nec tamquam bonum appetenda. C. II.

NOn est contra præceptum iuratio, quæ à malo est, non iurantis, sed incredulitatis eius, cui iurare cogitur. Nam hinc intelligitur ita Dominum prohibuisse à iurando, vt, quantum in ipso est [a], quisque non iuret: quod multi faciunt, in ore habentes iurationem tamquam magnum, aut suaue aliquid. Nam vtique Apostolus nouerat præceptum Domini: & iurauit tamen. Non enim audiendi sunt [b], qui has iurationes esse non putant. Quid enim facient de illa? [Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro:] quam græca exemplaria manifestissimam iurationem esse conuincunt. Prohibemur [a] ergo iurare cupiditate, aut delectatione † iurandi. Quamuis enim iuramentum amplius sit, quàm, est est, non non, & ideo à malo sit; non tamen à malo tuo, sed infirmitatis, aut incredulitatis eorum, qui non aliter mouentur ad fidem.

(Non Et Beda. 1 Cor. 15. — Sent. 3. dist. 39. Poly. l. 6. tit. 11. Iuo p. 12. c. 3. Pann. l. 8. c. 84. — 1. Cor. 15. — † al. dilectione. Matt. 5.)

a ¶Prohibemur ergo.] *Apud B. Augustinum, & ceteros collectores hic locus ita habet.* Quantum ergo in ipso est non iurat Apostolus: non enim appetit iurationem cupiditate, aut delectatione iurandi. Amplius enim est quàm est est, non non: & ideo à malo est, sed infirmitatis, &c.

Item Augustinus in epistola 154. ad Publicolam.

¶ Peierare, peccatum est, non iurare. C. III.

IN nouo testamento dictum est, ne omnino iuremus. Quod quidem mihi propterea dictum videtur; non quia verum iurare peccatum est; sed quia peierare [c] immane peccatum est: à quo longe nos esse voluit, qui omnino ne iuremus, admonuit.

(Iuo par. 12. c. 4. Pann. l. 8. c. 85.)

Idem sermone trigesimo de verbis Apostoli.

(Beda 1. Cor. 15.)

¶ In necessarijs verum iurare peccatum non est. C. IIII.

VT noueritis verum iurare non esse peccatum; inuenimus & apostolum Paulum iurasse [Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro.] Per vestram gloriam iuratio est. Non enim sic ait, per vestram gloriam morior, quasi vestra gloria me facit mori: quomodo si diceretur per [β] venenum, per gladium, per bestiam, per inimicum, mortuus est; intelligeretur faciente inimico, faciente gladio, faciente veneno mortuus est.

(Poly. l. 6 tit. 11. 1. Cor. 15.)

β ¶Per venenum.] *Apud B. Augustinum, & Bedam sic legitur*, quomodo si diceret, per venenum mortuus est, per gladium mortuus est, per bestiam mortuus est, per inimicum mortuus est, idest faciente inimico, faciente gladio, faciente veneno, & similia: Non sic dixit per vestram gloriam.

Idem de sermone Domini, lib. 1. c. 30.

¶ Nec tamquam bonum appetendum, nec tamquam malum, iuramentum est vitandum. C. V.

ITa ergo præcepisse Dominum intelligitur, ne iuretur; ne quisquã, sicut bonum [d], appetat iusiurandum, & assiduitate iurandi ad periurium per consuetudinem [e] delabatur. Quapropter qui intelligit non in bonis, sed in necessarijs iurationem habendam; refrænet se quantum potest, vt non ea vtatur, nisi necessitas † cogat: videlicet, cum videt pigros esse homines ad credendum, quod eis vtile est credere, nisi iuratione firmetur. Ad hoc itaque pertinet, quod sic dicitur [Sit autem sermo vester, est est, non non.] Hoc bonum est, & appetendum: [Quod autem amplius est, à malo est:] idest, si iurare cogeris; scias de necessitate uenire infirmitatis eorum, quibus aliquid suades: quæ infirmitas utique malum est: unde nos quotidie liberari deprecamur, cum dicimus [Libera nos à malo.] Itaque non dixit [f], quod autẽ amplius est, malum est. Tu enim † non malum facis; qui bene uteris iuratione.

(† necessitate cũ videt] orig. Matt. 5. — Matt. 6. — † autem)

Idem ibidem continenter.

¶ Iurare non est peccatum. C. VI.

TV malum non facis, qui bene uteris iuratione: quæ [a] etsi non bona; tamen necessaria est, ut alteri persuadeas, quod utiliter [g] per-

(Iuo par. 12. c. 5. Pann. l. 8. c. 86.)

a ¶In ipso est.] i. ea. si peccatum. 11. q. 3. antecessor. Ioan.

b ¶Audiendi sunt.] imo eo ipso ꝙ nolũt iurare, sunt habẽdi hæretici. extra de hæret. excõmunicamus. &c. ad abolẽdã. §. si qui. quidã enim nimis faciles sunt ad iurandum: quidam metu diuini numinis vsque ad superstitionẽ perueniunt, vt ff. de cõdi. institu. quæ sub. conditione. Ioan.

(Iurare nolẽs est habendus hæreticus.)

IN nouo.] Casus. Dicit Aug. ꝙ prohibitum est ne omnino iuremus: non quia iurare sit peccatum: sed quia peierare peccatũ est, ad quod per iuramentum peruenitur.

c ¶Sed quia peierare.] arg. ꝙ quandoque prohibetur aliqd non propter se, sed ꝓpter aliud qđ inde sequi potest [1]. 11. q. 3. nolite. & 37. dist. ideo. instit. vi. bo. rap. §. sed ne dum talia. 41. dist. quisquis. 12. q. 1. habebat. 2. q. 7. præsumunt. 24. q. 3. Deus. vbi aliquid prohibetur propter suum contrarium, sicut hic.

(1 Argu. contra 23. q. 5. de occidendis.)

VT noueritis.] Casus. Probat in hoc cap. August. ꝙ iurare non est peccatum: quod probat exemplo Apostoli, qui iurauit hoc modo: per gloriã vestram, &c. Et ꝙ ista verba sint iuramẽtum, patet. non enim sic intelliguntur vt gloria illorum faceret Apostolum mori, sicut per venenum vel per gladiũ moritur homo.

ITa ergo.] Casus. Casum istum sic pones. Dicitur in hoc ca. ꝙ quædam sunt appetenda per se, vt virtus. quædam vero appetenda sunt propter necessitatem, vt iusiurandũ. vnde aliquis iurare nõ debet nisi necessitas eũ cogat, scilicet cũ videt pigros homines ad credendum, qui nõ crederent nisi iuretur. cũ vero non adest necessitas, sit sermo vester, est est, non non. Si autem amplius fuerit, scilicet iuramentum in tempore necessitatis: non est à malo iurantis, sed à malo, idest, infirmitate recipientis: à qua infirmitate cotidie deprecamur liberari. Sequens cap. patet.

f ¶Non dixit.] uim ergo debemus facere in uerbis secundũ ius, ut 8. dist. si consuetudinem. & ff. de uerb. obliga. si quis stipulatus.

g ¶Quod vtiliter.] & si propter utilitatẽ alterius possum iurare, multo magis ꝑꝑ meã, ut 23. q. 5. si nõ licet.

TV malum.] Et in-

suades. Sed à malo est illius, cuius infirmitate iurare cogeris.

a Quæ etsi.] *Apud B. Augustinum post vltima verba capitis præcedentis,* bene veteris iuratione, *sequitur continenter,* quæ etsi non bona, &c *quemadmodum & in vno peruetusto Gratiani codice; in quo hæc duo capita non sunt distincta.*

Item Hieronymus super Hieremiam ad c. 4.

¶ Per Deum iurare permittitur, ne per idola iuretur. C. VII.

Sent. 3. dist. 39
Iuo par. 12. c. 37

ET iurabũt β, viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia: & benedicent eum gentes, ipsumque laudabunt.] Quomodo ergo Euãgelium iurare nos prohibet? Sed hic, [iurabis a] pro cõfessione b dicitur, & ad condemnationem idolorum, per quæ iurabat Israel. Denique auferũtur offendicula c, & iuratur per Dominum; quodque dicitur [viuit Dominus] in testamento veteri iusiurandum est, ad condemnationem mortuorum d, per quos iurat omnis idololatra.

β Et iurabunt.] *Apud Hieremiam c. 4. legitur,* & iurabis: *verum quia est initium capitis, nõ est mutatum: sed paulopost repositum est,* iurabis, *vbi antea legebatur,* iuramentum.

Item Hieronymus super Matthæum lib. 1. in c. 5.

¶ Infirmis iurare conceditur. C. VIII.

Sent. 3. dist. 39
Iuo par. 12. c. 6
Pann. l. 8. c. 87

COnsidera, quòd hic Saluator non per Deum iurare prohibuerit; sed per cælũ e, & terram, & Hierosolymam, & per caput tuum. Et hoc quasi paruulis fuerat lege concessum: vt quomodo victimas immolabant Deo, ne eas idolis imolarent; sic & iurare permitterentur in Deum: non quòd rectè hoc facerẽt; sed quòd melius esset Deo f id exhibere, quàm Dæmonibus.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 61. & 62.

¶ Excommunicetur clericus per creaturas pertinaciter iurans. C. IX.

Burc. l. 2. c. 170. & 175.
Iuo par. 6. c. 266. & 261.

CLericum per creaturas iurãtem g, acerrime obiurgandum: si persistiterit in vitio; excommunicandum. Inter epulas h vero cãtantẽ, supra dictæ sententiæ seueritate coercendum decernimus.

Item Pius Papa.

¶ Clericus deponatur, laicus anathematizetur per capillum, vel caput Dei iurans. C. X.

Burc. l. 12. c. 15
Ans. l. 11. c. 72
Iuo par. 12. c. 72

SI quis per capillũ i Dei, vel caput iurauerit, vel alio modo blasphemia contra Deũ vsus fuerit; si in ecclesiastico ordine est †, deponatur; si laicus, anathematizetur. Et si quis per creaturam iurauerit; acerrime castigetur, & iuxta id, quod synodus diiudicauerit, pæniteat. Si quis autem talem hominẽ non manifestauerit k; non est dubium, quin diuina condemnatione coerceatur. Sed si episcopus ista emendare neglexerit; acerrime † corripiatur.

† *al. à synodo*] Bur.

¶ *Simillima his habentur nouella 77. apud Iulianum antecessorem: sed non prorsus eadem. Quare apud Iuonem nouellæ locus affertur par. 12. c. 32 hoc autem caput refertur c. 72. ex decretis Pij, quemadmodum & apud Burchardum.*

2 *Quæritur, quis magis teneatur; an ille, qui per Deum; an ille, qui super sacra Euangelia iurat.*

Huic quæstioni Ioannes Chrysostomus respondet dicens.

Auctor operis imperfecti in Matthæũ, hom. 44.

¶ Non est maius per Euangelium, quàm per Deum iurare. C. XI.

Sent. 3. dist. 39
Polyc. l. 6. tit. 11

SI aliqua causa fuerit; modicum l videtur facere, qui iurat per Deum. Qui autem iurat per Euangelium; maius aliquid fecisse videtur. Quibus similiter dicendum est: stulti, scripturæ san-

---

ET iurabunt.] CASVS. In veteri testamento iurabant Iudæi per idola: postea Dñs ad condemnationẽ idolorũ, & ut Dñs p os hominũ cõmẽdaretur, docuit per prophetas vt Iudæi per Dñm iurarent. Et hoc pbat Hierony. duabus auctoritatibus. & sic aliqs non potest dicere q Euãgeliũ in omni casu nos iurare prohibeat. Et nota q prima auctoritas est in principio. secunda in fine, vbi dicitur, *viuit Dominus.*

a ¶ *Sed hic, iurabis, &c.*] prima ratio.

b ¶ *Pro confessione.*] iurando enim per Deum, confitemur ipsum.

c ¶ *Offendicula.*] id est, idola per quæ iurabant.

d ¶ *Mortuorum.*] scilicet deorum. Ioan.

COnsiderat.] CASVS. Hieronymus ostendit in hoc cap. quòd Christus nõ prohibuit iurare per Deũ, sed p creaturas, nõ q hoc fiat rectè: sed quia meli⁹ est per Deũ iurare, q̃ p dæmones vel aliàs creaturas: sicut nõ rectè Iudæi Deo victimas immolabãt: sed qa melius est Deo ímolare q̃ dæmoniis. Seq. c. p te videre poteris.

e ¶ *Sed per cælum.*] licet per creaturas non possumus iurare, iuramus tamen per Euangeliũ, quod est creatura: quia ibi tãtum respectus habetur ad Deum. Ideo autem prohibetur iurari per eas, ne per contemptum earum peieretur, vt j. ea. §. sed obiicitur, & ne videatur numen esse in eis. j. ead. §. vlti.

f ¶ *Melius esset Deo.*] electiue ponitur, non cõparatiue. sic 11. quæst. 3. nemo peritorum.

CLericum.] ¶ *Iurantem.*] sine solennitate. tunc .n. depositionẽ inducit quando ad solennitatem iurat, arg. 27. dist. §. vlti.

h ¶ *Inter epulas.*] de cõsecra. dist. 5. nullus.

SI quis per capillum.] CASVS. Hoc ca. diuidiẽ in tres partes. In prima dicitur, q si quis iurat per capillum vel caput Dei; si cleric⁹ est, deponatur: si laicus, anathematizetur. In secunda parte dicitur, q si quis per creaturas pfanas iurauerit: debet acerrime castigari, & pænitere secundum q synodus iudicabit. In tertia parte dicitur, q si quis taliter iurantem non manifestauerit, à Deo condemnabitur, & episcopus, qui talia non emendat, acerrime corripiatur. Secunda pars incipit ibi, *Et si quis.* Tertia ibi, *Si quis autem.*

i ¶ *Per capillum.*] secundũ leges qui sic iurat, vltimo supplicio punitur. in authen. vt non luxu. contra natu. circa medium.

k ¶ *Non manifestauerit.*] Arg. q quis cogitur accusare z, vt 2. quæst. 7. quapropter. 24. q. 3. tam sacerdos. 1. q. 1. quisquis. Sed contra, nemo inuitus accusare cogiẽ. C. vt nemo inui. agere vel accusare cõpellatur. l. 1. & furẽ nemo cogitur indicare vel accusare. ff. de præscrip. ver. solẽt. Sed potest dici, q iudicis officio cogi potest, sed nõ iure actiõis. illud tamẽ credo, quòd denũtiare cogitur aliquis secũdũ communẽ opinionem: quod notaui 2. q. 1. si peccauerit.

QVAERITVR. Hæc est secunda pars quæstio. in qua quæritur vtrũ sit maius peccatum iurare per Deũ, quàm per Euãgelia. & hoc probat p duo cap. quòd plus est iurare per Deum. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic mouet Gratianus quandã incidentẽ quæstionẽ, scilicet quis magis teneatur, an ille qui iurat per Deũ, an qui iurat p sacra Euangelia. huic quæstioni respondet per sequentia capitu.

SI aliqua.] CASVS. Quidam stulti putabant esse maius iurare per Euangelium, q̃ per Deum, quos Io. Chrysosto. reprehẽdit dicens, q scripturæ ecclesiæ factæ sunt propter Deũ, & nõ ecõuerso. Sic litteram ordinabis, *modicum* id est, minus qui iurat per Deum quam per Euangelia.

l ¶ *Modicum.*] quantum ad vulgares.

m ¶ *Maius.*] j. ea. q. 5. qui peierare. ? sed illud de iudicio ecclesiæ, istud de iudicio Dei. Vel dic q qui iurat per Deũ non solenniter, minus peccat quàm qui solẽniter per Euangeliũ. sed si vtrumque iuramentum est solenne, magis peccat qui iurat per Deum.

Iura re per creaturas nõ licet.

Accusare an quis cogat.

z Hoc intellige si testibus põt eum conuincere: aliàs debet tacere, & eũ latẽter corripere 2. q. 1. si peccauerit. Vel saltẽ dicere tali personę quę possit prodesse, nõ obesse. j. e. q. 5. hoc videtur. secundum H.

Iurans per Deũ an plus obligetur, quàm iurans per Euangelium.

ctæ [a] propter Deum sunt, non Deus propter scripturas [a].

¶ Sanctæ.] *Sic est emẽdatũ ex aliquot vetustis, & originali, & Polycarpo. Antea legebatur, factæ.*

Item Hieronymus.

Capitul. l. 1. c. 63.

¶ Non solum in altari, uel reliquiis, sed etiam in communi loquela periurium caueatur. C. XII.

HAbemus in lege Dei scriptum [Non peierabis in nomine meo; nec pollues nomen Dei tui in vanum.] Ideo admonendi sunt omnes, vt diligenter caueant periurium, non solum in altari, seu sanctorum reliquiis, sed etiam in communi loquela.

Burch. l. 12. c. 2. Iuo par. 12. c. 59.

¶ *Burchardus, & Iuo citant ex dictis Hieronymi, apud quem non est inuentum: sed in capitularibus lib. 1. c. 63.*

Item Isidorus sententiarum lib. 2. c. 31.

¶. Non prohibet Deus iurare, sed peierare. C. XIII.

NOn est contra Dei præceptum iurare: sed dum iurandi vsum facimus; periurij crimen incurrimus.

Polyc. l. 6. tit. 12. Burch. l. 12. c. 10. Iuo par. 12. c. 7. Pann. l. 8. c. 88.

Item Augustinus de verbis Apostoli, sermone 28. al. 30.

¶ Iuratio non est peccatum. C. XIIII.

SI peccatum esset iuratio; nec in vetere lege diceretur. [Non peierabis: reddas autem Domino iuramenta † tua] Non enim peccatum præciperetur [b] nobis. *Item infra.* ¶ Non vobis dicimus nos, non iurare. Si enim hoc dicimus; mentimur. Quantum ad me [c] pertinet, iuro: sed quantum mihi videtur; magna necessitate compulsus: cum videro non mihi credi, nisi faciam; & ei, qui mihi non credit, non expedire, quòd non credit. Hac perpensa ratione, & consideratione librata, cum magno timore dico [Coram Deo] aut [testis est Deus] aut [scit Christus] sic esse in animo meo: & video, quia plus est: id est; quia amplius est; quàm est est, non non. Sed quod amplius est; à malo est: et si non à malo iurantis; a malo est nõ credentis.

Iuo par. 12. c. 8. Pann. l. 8. c. 89. Polyc. l. 6. tit. 11.

3 *Ex præmissis colligitur, quòd iurare non est peccatum: non tamen tanquam bonum est appetendum; ne consuetudine iurandi labamur in periurium. Sed cum dicatur procedere à malo non credentis; videtur, quòd etsi iurare peccatum non sit; iuramentum tamen recipere malum sit. Sed nomine mali non malitia, sed peccati pœna intelligitur. Ex pœnali enim infirmitate incredulitas illa processit, qua ad iurandum compellimur. Ipsum autem iurare, sicut peccatum non est; ita iuramentum ab aliquo recipere malum non est.*

Vnde Augustinus scribit ad Publicolam, epist. 154.

¶ Iuramentum accipere non prohibemur. C. XV.

QVamuis dictum sit, ne iuremus; nusquam me in scripturis sanctis legisse memini, ne ab aliquo iurationem accipiamus [d].

Iuo par. 12. c. 4.

4 *Sed quæritur, an sit vtendum fide eius, qui per dæmonia iurat. De his ita scribit Augustinus eadem epist. 154. ad Publicolam.*

¶ Licet vti fide eius, qui, vt eam seruet, per dæmonia iurat. C. XVI.

MOuet te, vtrum eius fide vtendum sit; qui, vt eam seruet, per dæmonia iurauerit. Vbi te volo prius considerare, vtrum si quis-

Sent. 3. dist. 39. Ans. l. 11. c. 75. Iuo par. 12. c. 35. Pann. l. 8. c. 117. Polyc. l. 6. tit. 11.

---

a ¶ *Propter scripturas.*] Hic patet quòd æque obligatur qui iurat per Deum, sicut qui iurat per Euangelium. sed si per Deũ iuraret nõ solenniter, & per Euangeliũ solenniter vel ecõuerso: magis est obligatus quoad ecclesiã solenniter iurans: sed quantũ ad Deum æqualiter. extra, qui cle. vel vo. rursus. Sed obiicitur, quãto sanct.[a] est per qđ iuratur, tãto magis est pœnale periuriũ: ergo magis obligatorium, vt ĵ ea. mouet. sed illud intelligo cum iuratur illicite, & habetur respectus ad solam creaturam. Hic patet quòd non est licitũ iurare per creaturas, nisi in iure exprimat quòd possit: sicut per Euãgelium, per altare, p Crucẽ. ĵ ea. habem⁹. & 5. q. 5. qui peierat. & ĵ. ea. si aliqua. & p salutẽ principis, vt 1. q. 7. quoties. Secũdum leges tamen videtur quòd possit iurari per creaturas, vt ff. de iureiur. l. 2. §. vl. & l. qui per salutẽ. Sed per membra Dei nõ est licitũ iurare, vt in authen. vt non luxurientur homines cõtra naturam. coll. 6. circa medium.

HAbemus.] CASVS. Quidam transgrediebãtur sacramẽta, quæ faciebant in communi loquela, scilicet cũ simpliciter per Deũ iurabãt. Sed ostendit Hiero. ꝙ nõ solum illa quæ fiunt in altari seu in sanctorum reliquiis, sunt à periuriis ꝑcauẽda: sed ẽt illa quæ fiunt in cõmuni loquela. & hoc ꝓbat auctoritate veteris testamẽti dicẽtis: Nõ peierabis, &c.

NOn est.] CASVS. Reuertitur nunc Grat. ad principale ꝓpositum, ad ostendendum ꝙ licitum est iurare. & dicitur hic ꝙ nõ est ꝯ præceptũ Domini iurare: sed ideo prohibet, ne propter vsum iuramenti periuriũ incurramus.

SI peccatum.] CASVS. Quidam dicebant quòd peccatum erat iurare. August. vero docet non esse peccatum iurare tẽpore necessitatis cũ homines sunt pigri ad credendum quod est vtile eis. & hoc probat auctoritate veteris legis dicentis: Non peierabis, &c.

b ¶ *Præciperetur.*] quia non est peccatum quod Deus vult siue leges [1], vt 26. dist. deinde. & qui peccat, legis auctoritate non peccat, vt 23. q. 4. qui peccat.

Legis auctoritas excusat à peccato.

1 Ad hoc 33 q. 5. noluit. in fi.

c ¶ *Ad me.*] sicut dicit canon ꝙ aliquis dicit mutari potius quàm mutare. 7. q. 1. mutationes. & cap. scias.

EX PRAEMISSIS. Hæc est tertia pars quæstio. in qua quæritur vtrum sit peccatum recipere iuramentum si dubitat, & probat quòd non, per cap. seq. Ioan. de Fant.

CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis cap. dicens ꝙ licet iurare non sit peccatum, non est tamen appetendum: ne consuetudine iurandi in periurium labamur. Sed obiicitur quòd licet iurare peccatum non sit, tamen iuramentum recipere peccatum videtur: cum dicatur, quod amplius est, à malo est, non iurantis, sed non credentis. sed hanc obiectionem soluit dicens, ꝙ nomine mali non malitia, sed pœna peccati, scilicet incredulitas, quæ ex infirmitate processit, intelligitur: quæ peccatum non est, & ita sicut iurare non est peccatum: ita recipere iuramentum non est peccatum. Et ad hoc inducit seq. c. cuius casus patet.

d ¶ *QVamus* ¶ *Accipiamus.*] nisi cũ scimus aliquẽ falsum iuraturum [2]. tunc enim prohibemur recipere iuramentum, vt ĵ. ea. q. 5. qui exigit. vel cum scimus aliquem cito posse labi in periurium, vt extra de coha. cler. clericos. Et est hic arg. quòd eo ipso est aliquid licitum, ꝙ non est prohibitum, vt 27. q. 2. lex diuinæ. 28. q. 1. iam nunc. Item arg. quòd antecedens est licitum, non tamen consequens. sic 23. q. 1. quid culpatur. in fi.

SED QVAERITVR. Hæc est 4. pars quæstio. in qua quæritur si sit credendum fidei eius qui per dæmonia iurat, & ꝓbat quòd sic, per cap. seq. Ioan. de Fan.

CASVS. Hic quæritur an sit vtendum fide eius qui per dæmonia iurat, & respondet ꝙ sic, ad bonum & licitum. & ad hoc inducit sequens cap. cuius casus patet.

MOuet te.] CASVS. Licet Hu. & Beñ. dixerint ꝙ tres quæstiones factæ fuerint ex hoc cap. ego Bar. Brixieñ. credo ꝙ tm̃ duæ fuerũt. Cap. ergo hoc diuidit in tres partes. In prima parte quæsiuit Publicola an sit vtendũ fide eius qui iurauit per falsos

Deos,

Deos. Antequam veniat ad responsionem quæstionis, dicit ꝙ qui iurat per falsos Deos, si nō seruat fidem, in duobus peccat, & quia iurauit per falsos Deos, & quia fidem non seruauit. sed si seruauit fidem laudabile est: & ideo fide eius vti possumus ad bonum, & non ad malum. Fides enim appellatur hic promissio, & non illa fi- ne quod non est ex fide, peccatum est, vt 28. quæst. 1. §. 1. Item dicitur fides habitus mentis bene constitutæ. Item dicitur fides credulitas, secundum quam credimus illud quod nō videmus, vt ibi, Fides non habet meritum, &c. de pœnit. dist. 4. c. in domo.

d ¶ *Veraciter.*] quod est, si fallaciter iuretur per Deos falsos. & ita periurium committit qui verum iurat per Deos falsos.

piam per Deos falsos iurauerit se fidem seruaturum †, & eam non seruauerit; non tibi videatur bis [a] peccasse? Si enim tali iuratione promissam seruaret † fidem; ideo tantum peccasse iudicaretur, quia per tales Deos iurauit. Illud autem nemo reprehenderet, quia fidem seruauit. Nunc vero, quia & iurauit per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecit quod non debuit; bis vtique peccauit: ac per hoc, qui vtitur fide illius, quem constat iurasse per Deos falsos, & vtitur nō ad malam rem, sed ad licitam, & bonam; non peccato eius se sociat [b], quo per dæmonia iurauit; sed bono pacto eius, quo fidem seruauit. Neque [c] enim hic eam † fidem dico seruari, qua fideles vocantur, qui baptizantur in Christo. Illa enim longe alia est, longeque discreta à fide humanorum placitorum, atque pactorum. Verumtamen sine vlla dubitatione minus malum est per Deos † falsos veraciter [d] iurare, quàm per Deum verum fallaciter. Quanto enim per quod iuratur, magis est sanctum; tanto magis [e] est pœnale [f] periurium [g].

† al. custodierit

† al. eamdem

† al. Deum falsum

¶ Alia ergo quæstio est, vtrum non peccet, qui per falsos Deos sibi iurari facit; quia [α] ille, qui ei iurat, iurat per Deos falsos, quos colit. Cui quæstioni possunt illa testimonia suffragari, quæ ipse commemorasti de Laban [h], & Abimelech; si tamen Abimelech per Deos suos iurauit, sicut Laban per Deum Nachor [β].

Gen. 21. & 31.

α ¶ Quia ille.] *In epistolis B. Augustini excusis legitur*, quam ille qui ei iurat falsos Deos colit. *In codice earumdē Vaticano*, quando ille, qui ei iurat, falsos Deos colit: *in editione Frobeniana, & apud Iuonem*, quia ille, qui ei iurat, falsos Deos colit.

β ¶ Nachor.] *Sic est emendatum ex loco ipso Genesis, Iuone, & vno vetusto Gratiani codice, in cuius quidem vulgatis erat*, per Deum Sochot, *in B. Augustini autem*, per Deū Iacob.

Sic etiam cum in libro Machabæorum Romani leguntur pacem firmasse cum Iudæis; intelligendi sunt iurasse per falsos Deos: sicut & Iudæi iurauerant per Deum verum. Sic etiam & de iuramento, quod fit per creaturas, intelligendum est: quòd ipsum quidem iurare per creaturas malum est, quia à Deo prohibitum est: sed seruare quod iuratur, bonum est: vt euitetur peccatum mendacij, & dolositatis. ¶ Sed obijcitur, quòd Ioseph vir sanctus per creaturas iurauit; dum dixit fratribus suis [Per salutem [i] *Pharaonis non exibitis hinc] ¶ Sed sciendum est, quòd sancti non tam per creaturas, quàm per auctorem creaturarum iurabant: nec in creaturis aliud, quàm creatorem ipsarum venerabantur: sicut Ioseph, qui per Pharaonem iurando, hoc in eo veneratus est, quòd Dei iudicio positus erat in infimis* [k]. *Vnde Apostolus ait [Omnis potestas à Deo est.] Item Christus Pilato [Non haberes in me potestatem, nisi esset tibi datum desuper]. Deus autem per creaturas iurare prohibuit; ne vel mo-*

1. Mach. 8.

Sent. 3. dist. 39.

Gen. 42.

Rom. 13.

Io. 19.

e ¶ *Magis.*] hæc dictio, magis, non comparatiue ponitur, sed abnegatiue, quia falsi Dei non sunt sancti.

f ¶ *Pœnale.*] id est, maiori pœna dignum. quāto enim res est sanctior vel melior, tanto est maius peccatum offendere eam q̄ aliam, vt 17. q. sicut qui. & ī. ead. q. 5. qui peierat.

g ¶ *Periurium.*] id est, temerarium iuramentum. & sic bene adaptatur ratio sequens.

h ¶ *De Laban.*] sed nōne ille peccat qui per Deos falsos iurat? ergo & ille peccat qui recipit tale iuramentum, vt ī. ea. q. 5. ille? Sed dic ꝙ licet ille peccet, tamen permittitur tale iuramentum, cum aliter non possit adhiberi fides dictis suis. præterea si iuraret per Deum verum, facilius obuiaret tali iuramento, & tamē magis peccaret.

Iurans per Deos falsos an peccet.

SIC ETIAM. CASVS. Adhuc ostendit Grat. ꝙ non peccat Christianus, q paganū sibi per suos Deos facit iurare. Diuiditur ergo iste §. in tres partes. In prima ostendit, ꝙ non peccat Christianus si recipit sacramentū ab infideli per Deos suos. Et hoc probat exemplo Iudæorum quando fecerūt pacem cum Romanis, per Deos falsos receperunt iuramentum, ipsi autem per Deum verum iurauerunt. Sic ēt per creaturas iurare malū est: sed seruare quod iuratur, est bonum. In secunda parte obiicit & probat, quòd iurare per creaturas non est malum: quia Ioseph cum vir sanctus esset, per salutem Pharaonis iurauit. Postea soluit dicens, quòd sancti iurando per creaturas ipsum creatorem venerabantur. sic Ioseph iurando per salutem Pharaonis, iurauit per eum qui dedit ei salutem & potestatem. & Dominus non prohibuit iurare per creaturas nisi propter duas causas, ne in eis numen deitatis esse putaretur, vel ne eas contemptibiles iudicando, promissa non seruaremus. In tertia parte quærit incidenter quid sit grauius, an iurare fallaciter per creaturas, an per creatorem. Et primo ostendit, quòd grauius est iurare per creaturas; quia sic iurando in duobus peccat: quia & contra prohibitionem iurat, & quia fallaciter iurat: sed per creatorem fallaciter iurando, tantum in vno peccat. Postea soluit dicens, quòd periurium tanto magis pœnale est, quanto id per quod iuratur, sanctius est. & ita magis est pœnale peierare per creatorem. Secunda pars incipit ibi, *Sed obijcitur.* Tertia ibi, *Sed quæritur. Positus erat*, scilicet Pharao. *In infimis*, id est, in mundanis. Vel positus erat, scilicet princeps in mundanis, vel in Memphis, quæ ciuitas erat, vel caput regni.

i ¶ *Per salutem.*] & in canone per salutem dominorum iuratur, vt 1. q. 8. quoties.

k ¶ *In infimis.*] aliàs Memphis, quæ erat caput regni Pharaonis.

fides à qua fideles catholici vocantur. In secunda parte dicitur, ꝙ minus peccat ille, qui iurat per falsos Deos veraciter, quam qui iurat per verum Deum fallaciter: quia quanto sanctius est per quod iuratur, tanto magis pœnale est periurium. In tertia parte quæsiuit Publicola an peccet qui gentilem siue paganum sibi per falsos Deos facit iurare? Et respondet ꝙ non: & hoc probat exēplo Iacob & Esau, qui fecerunt sibi iurare Laban & Abimelech per falsos Deos, qđ credendum est. & ideo dicit dubitatiue, *si tamen*. Secunda pars incipit ibi, *Verumtamen*. Tertia ibi, *Alia quæstio*.

a ¶ *Bis.*] plus enim peccat qui in duobus peccat, quàm qui in vno, 13. dist. cap. 1.

b ¶ *Sociat.*] & ita obligat iuramentum quod fit per falsos Deos. & non obstat ff. de iureiurau. l. non erit. §. pen. vbi dicitur, ꝙ non valet iuramentum quod fit per falsos Deos: quia ibi loquitur de hominibus eiusdem fidei.

ADDITIO. Scilicet de duobus fidelibus: hic autem vnus erat infidelis: & ita fit hoc in fauorem religionis: vel ibi est aliud secundum leges, secundum Lau.

c ¶ *Neque.*] hic respondet tacitæ quæstioni, cum pagani non habeant fidem, quomodo dices eos frangere fidem? Ad hoc respondet, ꝙ hic non agitur de fide virtutum, sed de alia fide. Multipliciter enim dicitur fides. quandoque idem est fides, quod sacramentum baptismi, vt 45. distinct. de Iudæis. Item dicitur fides castitas thori, vt 27. q. 2. coniuges. Item dicitur fides securitas siue pactum, vt 23. q. 1. noli. Item dicitur fides conscientia, vt ibi. Om-

a ¶ *Dupliciter.*] & ita quandoque duo mala ratione coniunctionis non æquiualent alteri eorum per se.sic extra de offi.iud.deleg. super quæstionum.§.si vero.

P *Rædicandum.*] CASVS. Significatum fuit Eutychiano Papæ, ꝙ quidam presbyteri de periurio leuem pœnitentiam imponebãt,quare statuit Eutychian⁹, vt Christiani moneantur periuriũ euitare, cũ sit graue delictũ; sed si in illud inciderint, taliter de ipso pœniteant, qualiter de adulterio,& de aliis criminalibus vitiis pœniterẽt.Si qs vero timẽs lõgam pœnitentiam periurii, ad confessionem venire noluerit, excommunicetur donec resipiscat.

b ¶*Qualem.*] quantũ ad numerum annorum hoc intellige, non quãtum ad asperitatẽ pœnitentiæ. nam regulariter ꝓ quolibet mortali debetur septennis pœnitẽtia, nisi dignitas delinquẽtis, vel qualitas delicti aliud suadeat. 33. q. 2. hoc ipsum. & 82. dist.presbyter.& 27. q. 1.deuotã.vnde licet septennis pœnitentia imponatur ꝓ periurio sicut pro homicidio vel adulterio; asperior tñ pœnitentia imponitur pro adulterio vel homicidio, quam pro periurio,& durior pro homicidio, q̃ pro adulterio, vt 33.q.2.si quod.10.

c ¶ *Repellendus.*] argu. aliquem compellendũ ad pœnitentiam.6.q. 1. illi qui.

Pœnitentia septennis debet pro quolibet mortali.

I *N dolo.*] CASVS. Dicitur hic ꝙ dolose videtur iurare qui aliter facit q̃ promittit,cũ periuriũ sit nequiter credẽtes decipere.

e ¶ *Qui aliter facturus est.*] id est, qui aliter proponit facere.

f ¶*Nequiter decipere.*] scilicet habere animũ decipiendi. si enim non haberet animum,secus esset,vt j.ea.ne quis 1.

A ni-

re gentilium aliquod numen deitatis creaturis inesse crederetur, vel ne creaturas cõtemptibiles iudicãdo,per eas promissa pro nihilo duceremus. Sed quæritur, quid grauius sit; an per creaturas, an per creatorem iurare fallaciter. Dupliciter enim reus est, qui per creaturas iurat mendaciter: quia & contra prohibitionem iurat,per quod sibi iurare non licet, (à quo peccato est immunis,qui non nisi per creatorem iurat;) & proximum dolo capit: quod facit etiam per creatorẽ mendaciter iurãs. Sed si periurium tanto magis pœnale est, quanto sanctius illud est, per quod iuratur; apparet, quòd et si per creaturas mendaciter iurans dupliciter [a] *peccet; grauiori tamen se subijcit pœnæ,qui per creatorem iurat mendaciter.*

§ *Periurij autem pœna grauissima est: quam si quis timens, ad confessionem venire noluerit, à fidelium consortio est abijciendus.*

Vnde Eutychianus Papa.

¶ Fidelium consortio careat, qui pœnitentiam periurij agere noluerit. C. XVII.

PRædicandum est etiam, vt periurium fideles caueant, & ab hoc summopere abstineant, scientes hoc grande scelus esse, & in lege,& in prophetis,& in Euãgelio prohibitũ. Audiuimus enim quosdam paruipendere hoc scelus, & leuem quodammodo periuris pœnitentiæ modum imponere:qui nosse debent, talem de periurio pœnitentiam imponi debere; qualem [b] & de adulterio,& de fornicatione, & de homicidio sponte commisso,& de ceteris criminalibus vitijs. Si quis vero perpetrato periurio,aut quolibet criminali peccato,timens pœnitentiam † longam,ad confessionem venire noluerit; ab ecclesia repellendus [c] est,siue à communione,& consortio fidelium,vt nullus cum eo comedat, neque bibat,neque ◦ oret,neque in domo sua eum recipiat.

Poly.l. 6.tit.11. Ans.l.11.c.71. Burc.l.12.c.14. Iuo p.12.c. 71.

† al.pœnitentia longã ærumnam.

¶ *Burchardus etiam,Polycarpus, & Iuo citant ex Eutychiano. Inuentum vero est inter quedam capitula Theodulphi episcopi Aurelianensis ad suos presbyteros scriptis,c. 26.qua in antiquo codice Romę habentur.*

◦ ¶ Neque oret.] *Additum id est ex Theodulpho,Burchardo,& Iuone.*

QVÆSTIO SECVNDA.

Q *Vòd autẽ*] Hæc quæstio diuiditur in quinque partes. In prima parte probat per v.capi. quòd nõ est periurus qui iurat falsũ quod putat esse verũ. Secunda ibi, *Ille ergo.* Tertia ibi, *Item quod dicitur.* Quarta ibi, *Cum humilitatis.* Quinta ibi, *Quandoque* Io. de Fãt. CASVS. Hic ponitur secunda quæstio,vbi q̃ritur an sit periurus qui iurauit falsum quod putat verum. Et certũ est, ꝙ nõ,vt j ea,homines. Et procedit hoc ordine Gratia. Primo probat ꝙ est periurus, postea ꝙ non;& ponit solutionem optimam.

1 ps

Q*Vòd autem* [d] *periurium sit falsum iurare,facile probatur. Ait enim Aug.in libro psalmorum super [Domini est terra.]*

¶ Peierat,qui aliter facturus est,quàm promittit. C. I.

IN dolo iurat,qui aliter facturus [e] est, quàm promittit, cum periurium sit nequiter [f] decipere credentem.

¶ *Quod hic citatur ex B. Augustino;in glossa interlineari psalmi 23.in vers.*Nec iurauit in dolo,*refertur ex Cassiodoro.*

Item Hieronymus super Hieremiam,lib.1.ad c. quartum.

¶ Quos debeat habere comites iusiurandum. C. II.

ANimaduertendum est, quòd iusiurandum hos habeat comites, veritatem [g],iudicium [h],atque iustitiam [i]. Si ista defuerint; nequaquam erit iuramentum,sed periurium.

Sent.3.dist.39. Iuo p.12.c. 22. Pann.l.8.c.123.

Item, qui falsum iurat,mẽtitur. Mentiendo autem iurare, nihil aliud est, quàm peierare. ¶ *Cum ergo omnes,qui loquuntur mẽdacium,perden-*

d ¶*Quòd autem.*] Hic quæritur an sit periurus qui iurat falsum quod putat verum. Ad quod notandum est, ꝙ quattuor modis cõmittitur periurium. Vno modo vt si quis falsum ignoranter iuret, & illud nullo modo est peccatum,vt j.ea.beatus. Secundo modo dicitur periurium tantum falsum iuramentũ scienter factum, & illud semper est peccatum,& mortale,vt j.ea.c. homines.Tertio modo dicitur periurium indiscretum iuramentum, & illud qñq; est peccatum mortale. j.ea.q.4.qui sacramento.qñque veniale,vt 25.dist.§.aliàs ea.& extra de iureiur.c.verum.Quarto modo dicitur periurium transgressio iuramenti,& illud qñque nullũ peccatum est,vt in illicitis,vt j.ea.q.4.in malis. quandoque est mortale,vt j. ea.q.4.si aliquid.

Periurium quattuor modis committitur.

A *Nimaduertendum.*] CASVS. Dicitur in hoc c.ꝙ iuramentũ tres habet comites siue partes,scilicet veritatem, iudicium, & iustitiam.& si aliquid istorum defuerit,periurium erit.

g ¶ *Veritatem.*] id est,conscientiã veritatis. j.ea.ne quis. sed veritas rei non sufficit nisi adsit conscientia,vt j.ea.homines. sic & veritas conscientię sufficit vt à furto excuset,si credo dñm permissurum, vt instit.de oblig. quæ ex delicto nasc.§.placuit.

h ¶*Iudicium.*] id est,discretionem.

i ¶ *Atque iustitiam.*] id est,vt iustum sit & licitum quod iuratur.

ITEM QVI. CASVS. Adhuc probat eum qui iurauit falsum quod putabat esse verum, periurum, cum iurando falsum fuerit mentitus,& loquentes mendacium iuxta psalmodiam sunt perdendi,& multo magis perdendi sunt qui mentiendo periurare creduntur.

SED

SED ALIVD. Casvs. Reſpondet hic Grat. allegatis dicens, ꝙ ſi aliquis iurat in dolo, ſcilicet in cuius mente eſt aliter facere, q̄ iurat, periurus eſt. Sed ſi ſine dolo iurat putans eſſe uerum quod iurat, licet aliter eueniat q̄ iurat, periurus nō reputabiť. qđ probat exemplo Apoſtoli, qui promiſit ſe iturum ad Corinthios, &

d ¶ *Aut ſcit.*] ſecundum quod iurat, id eſt, quod verum eſt.
e ¶ *Quæ duo.*] ſcilicet primum & ſecundum, & ſub ſecundo comprehendit & tertium [1]:
f ¶ *Velit*] quia ipſum peccare nemo ꝑ ſe vult, vt 15. q. 1. merito.
g ¶ *Linguam.*] ſic 15. q. 6. cap. 1.

Pſ. 5.
Sent. ibidem

di ſint, iuxta illud pſalmiſtæ [Perdes omnes, qui loquuntur mendacium] multo magis damnabiles ſunt, qui mentiendo peierare conuincuntur: quia nomen Dei ſui in vanum aſſumunt. ¶ Sed aliud eſt, falſum iurare, aliud, iurare in dolo. Non enim omnis, qui aliter facturus eſt, quàm promittit, in dolo iurat. Licet enim Apoſtolus aliter facturus eſſet, quàm promitteret Corinthijs in prima epiſtola, cum ait [Veniam ad vos;] non tamen in dolo iurauit, aut mendaciter promiſit. Ille enim in dolo iurat, aut mendaciter promittit; in cuius mente eſt non ſic ſe facturum vt promittit. Ille autem, qui promittit falſum, quod putat verum, nec in dolo iurat, nec mendaciter promittit.

1. Cor. 16.

Vnde Auguſtinus de verbis Apoſtoli, ſermone. 28. al. 30.

¶ De eo, qui iurat falſum, quod putat verum. C. III.

Sent. 3. diſt. 39. Iuo p. 12. c. 39. Pann. l. 8. c. 111.

HOmines [a] falſum iurant, vel cum fallunt, vel cum falluntur. Aut enim putat [b] homo verū eſſe, quod falſum eſt, & temere [c] iurat: aut ſcit [d], vel putat falſum eſſe, & tamē pro vero iurat, & nihilominus cū ſcelere iurat. Diſtāt autē † iſta periuria, quæ duo [e] cōmemoraui. Fac [α] illū iurare, qui verum putat eſſe, pro quo iurat: verū putat eſſe, & tamē falſum eſt: nō ex animo iſte peierat †, fallitur. hoc pro vero habet, quod falſum eſt; non pro re falſa ſciens iurationem interponit. Da alium, qui ſcit falſum eſſe, & dicit verum eſſe, & iurat tamquā verū ſit, quod ſcit falſum eſſe. Videtis, quàm iſta deteſtāda ſit bellua, & de rebus humanis exterminanda. Quis enim hoc fieri velit [f]? Omnes homines talia deteſtantur. Fac aliū, qui putat falſum eſſe, & iurat tamquā verum ſit, & forte verū eſt. Verbi gratia (vt intelligatis) pluit in illo loco? interrogas hominem: & putat nō pluiſſe, & ad negotium eius cōpetit, vt dicat, pluit: ſed putat non pluiſſe: Dicitur ei, vere pluit? vere & iurat [β]: & tamen pluit ibi: ſed ille neſcit, & putat non pluiſſe; periurus eſt. Intereſt, quemadmodum verbum procedat ex animo. Ream linguam [g] non facit niſi mens rea.

† al. tamen
† al. periurat] orig.

α ¶ Fac illum.] *Sic etiam apud Iuonem, & in vno Vaticano codice ſermonum B. Auguſt. & in Antuerp editione. Nam in alijs eſt,* facilius iurat.
β ¶ Et iurat.] *Addita hæc ſunt ex originali, & Iuone, vt locus ſit integer. Neceſſe enim eſt præcedere iuramentum, vt quis periurus dicatur, cuius iuramenti in codicibus Gratiani nulla erat mētio. Alia etiam nonnulla ſunt emendata.*

Quia ergo mens huius non erat rea (neſciebat enim falſum eſſe, quod iurauit eſſe verum) nec temere, vel negligenter, ſed cum magna diligentia videbatur ſibi deprehendiſſe verum, quod iurauit falſum; periurij reus nequaquam eſt iudicandus. Item, quod dicitur, qui falſum iurat, mētitur, non vniuerſaliter hoc intelligi debet. Non enim omnis, qui falſum dicit; mentitur: ſicut nec omnis, qui mentitur, falſum dicit.

Vnde Auguſtinus in Enchiridio, c. 22.

¶ Non eſt mentiri, dicere falſum, quod putat verum. C. IIII.

Sent. 3 diſt 38.
† al. Omnis] or.

IS † autem, qui mentitur ea, contra id, quod animo ſentit; loquitur uoluntate fallendi. ¶ Et vtique verba propterea inſtituta [h] ſunt, non per quæ ſe inuicem homines fallant, ſed per quæ quiſque in alterius notitiam cogitationes ſuas proferat. Verbis ergo vti ad fallaciam, non ad quod inſtituta ſunt, peccatum eſt. Nec ideo vllū mendacium putandum eſt non eſſe peccatum, quia poſſumus aliquando alicui prodeſſe mentiendo. Poſſumus enim & furando; ſi pauper, cui palā datur, ſentit cōmodum; & diues, cui clam tollitur, nō ſentit incom-

QVIA ERGO Casvs. Concludit Gratia. ex ſupradicto c. dicens, ꝙ licet iſte epiſcopus iurauerit falſum, quod putabat eſſe verum, cum non fecerit ſcienter hoc, neque negligenter, nō eſt reus periurii iudicandus. Poſtea reſpondet obiectioni factæ ſupra in §. item qui. oſtendens, quòd non omnis qui falſum dicit, mētitur, ſicut nec omnis qui mentitur, dicit falſum, quod probat per ſeq. cap.

IS autem.] Casvs. Hoc capitulum diuiditur in tres partes. In prima oſtēdit Auguſtinus quid ſit mentiri. In ſecunda parte oſtendit ꝙ quis mentiri non debet: nam verba nō ſunt ideo inſtituta, vt homines ſe fallant adinuicē, ſed vt quod quiſque nouit, alteri dicat. vnde ſi quis aliter facit mētiēdo ſcilicet, peccat, etſi alteri per ſuum mendacium proſit, ſicut aliquis furtum faciendo peccat, etſi alicui ꝑ furtum proſit. In tertia parte oſtendit, ꝙ duo ſunt genera mendaciorum. Vnum eſt cum quis putat verum quod eſt falſum. Secundum eſt cū quis putat falſum quod eſt verum, & iurat eſſe verum: primum non lædit, ſecundum vero lædit. Secūda pars incipit ibi, *Et vtique*. Tertia ibi, *Nemo mētiens. Sciēs*, ſcilicet ſcienter. Neſciēs uerum, & tñ eſt verum.
h ¶ *Inſtituta.*] ex hoc dicto Auguſtini ſequitur quòd qui mentitur, nihil dicit, quia non dicit id quod vox ſignificat, ſicut hic dicit. Aliud. n. cogitat mēte quàm ore proferat: item id non dicit qđ cogitat, q. a vox illud nō ſignificat: nec dicit illud, qđ vox ſignificat: q. a illud nō intēdit: ergo nihil dicit, vt ff. de reb. dub. l. in ambiguo.

[1] Vnde dic duo, quorum alterum duo capita habet vt per exēpla patet q̄ ſupponit, vnde etiā præmiſit, ſcit vel putat. Ar.

Mentiens nihil dicit.

& tamen aliter fuit. ſed periurus non fuit in dolo. Et ad hoc inducit ſequens capitulum.

HOmines.] Casvs. Beneuen. hunc caſum ſic ponit. Tres caſus ſunt in hoc cap. Primus eſt cum quis putat verū eſſe qđ eſt falſum, & tamē incaute iurat. Secundus eſt cū quis iurat ſciēter verum eſſe quod ſcit eſſe falſum. Tertius eſt cum quis putat falſum eſſe quod verum eſt, & tamen iurat eſſe verum. Primus fallitur tantum, & venialiter peccat. Secundus fallitur tātum. Tertius fallit animo, & fallitur. & ita iſti duo mortaliter delinquunt.
a ¶ *Homines.*] hic oſtendit tres modos periurii.
b ¶ *Putat.*] primum.
c ¶ *Et temere.*] id eſt, indiſcrete.

h ¶ *Inſtituta.*] ſemper ergo in priuilegiis, vel in reſcriptis interpretabuntur verba ad id ad quod inſtituta ſunt, vt hic, & 37. diſtinct. relatum. & ſemper ad communem intelligentiam, & c. extra de ſponſal. ex litteris. & ff. de leg. 3. non aliter. Sed contra plerumque dum proprietas verborum attenditur, veritas ſenſus admittitur. extra de verbo. ſignifi. propterea. nam potius mens attenditur, quàm verba conſideranda ſunt, vt ꝭ. ead. quæſtio. 5. humanę. & contra verum intellectum fit interpretatio. extra de poſtulatio. ad hæc. circa finem. & potius conſiderandum eſt quid teſtator ſenſerit, quàm ipſa vocis ſignificatio, vt ff. de fundo inſtru. l. cum de lanionis. §. aſinam. & hæc vera ſunt niſi interpretatio à iure habeatur, vt 20. q. 2. puella.

Verba an ſint ſemper attendenda.

a ¶ *Furtum.*] 14.q.5.forte.
b ¶ *Ad animum.*] argu. plus considerari animum vel opinionem quàm factũ vel veritatem, vt extra de biga.nuper.3.q.7. §. tria. 1. q.1.si quis à simoniacis.38.dist.sedulo.
c ¶ *Intentione.*] secus est in furto:quia licet aliquis credat inuito domino rẽ eius tractare, tñ non cõmittit furtum si domino placet, vt instit.de obli. quæ ex delic.nasc.§.placuit.

dem,non multũ differũt inter se fallere & falli, vt 16.q.1. si cupis.
I *N quibus.*] Casvs. Dicitur in hoc ca. ꝙ in his rebus quæ non nocent, vel prosunt ad vitam æternam capessendam, credere vel non credere, veras vel falsas putare non est dicendum esse peccatum, vel si est peccatum, minimum est.

modum; nec ideo tale furtum [a] quisquam dixerit non esse peccatum. *& s.c.18.* ¶ Nemo mentiens iudicandus est, qui dicit falsum quod putat verum: quoniam, quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur. Non itaque mendacij, sed aliquando temeritatis arguẽdus est, qui falsa incautus credit†, ac pro veris habet: potiusque econtrario, quantum in ipso est, mentitur ille, qui dicit verum, quod putat falsum. Quantum enim ad animum [b] eius attinet, quia non quod sentit, hoc dicit; non verum dicit: quamuis verum inueniatur esse quod dicit. Nec vllo modo liber est à mendacio; qui ore nesciens verum loquitur; sciens autem uoluntate mentitur. Non consideratis itaque rebus ipsis, de quibus aliquid dicitur, sed sola intentione [c] dicentis, melior est, qui nesciens falsum dicit, quoniam id verum putat; quàm qui mentiendi animum sciens gerit, nesciens verum esse quod dicit.

Sent. ibidem Pann.l.8.c.133. Iuo p.12.c.51.
† *credita pro ueris habet.*] orig.

Item Gelasius Papa.

¶ Non mentitur, qui animum fallendi non habet. C. V.

BEatus Paulus apostolus non ideo (quod absit) fefellisse credendus est, aut sibi extitisse contrarius; quoniam cum ad Hispanos se promisisset iturum, dispositione diuina [d] maioribus [e] occupatus ex causis implere non potuit quod promisit. Quantum enim ipsius voluntatis interfuit, hoc pronuntiauit, quod reuera voluisset efficere. Quantum enim ad diuini secreta consilij (quæ, vt homo, omnia non potuit, licet spiritu Dei plenus, agnoscere) superna prætermisit dispositione præuentus. Nec quia beatus Petrus apostolus pro affectu diuinæ reuerentiæ ipsi Domino respondit [Non lauabis [f] mihi pedes in æternum;] fefellisse (quod absit) aut in sua putabitur minime cõstitisse sententia; quia mox eidem diuinæ voluntati cesserit, & quod se dixerat non esse facturum, causis adstrictus humanæ salutis passus est prona voluntate faciendum.

Io.13.

2 *Ille ergo falsum iurando mentitur, qui scit falsum esse quod iurat. Est enim mendacium* [g] *(vt Augustinus ait) falsa significatio vocis*† *cum voluntate fallendi. Sed cum fallere* [h] *semper sit voluntatis, falli autem, vel infirmitatis, vel temeritatis, grauius autem sit quod ex voluntate, quàm quod ex temeritate, vel infirmitate procedit; aliquando contingit falli vel nullum, vel minimum esse peccatum: aliquando ex ipsa rerum varia consideratione minus esse fallere, quàm falli.*

In lib.ad Cõsentium ꝯ mendacium, c.12. Iuo p.12.c.48. Pann.l.8.c.125.

Vnde Augustinus in Enchiridio, c.21.

¶ Falli in his, quæ ad fidem non pertinent aut paruum, aut nullum est peccatum. C. VI.

IN quibus † rebus [i] nihil interest ad capessendum Dei regnũ, vtrũ credantur, an non, & vtrum vera siue sint, siue putentur, an falsa; in his errare, id est aliud [k] pro alio putare, non arbitrandum est esse peccatum; aut si est, minimum esse atque leuissimum.

Sent.3 dist. 39. Iuo p.12.c.45. Pann.l.8.c.132.

Idem in Enchiridio, c.18.

¶ In his, quæ ad fidem pertinent, grauius est falli, quàm alios decipere. C. VII.

IN ipsarum consideratione rerum, quæ dicuntur [l], tantum interest: quia siue quis fallatur [m], siue mentiatur, vtcumque † [n] falli quàm mentiri, minus est malum, quantum pertinet ad hominis voluntatẽ: tamen longe tolerabilius est in his, quæ à religione seiuncta sunt [o],

Iuo p.12. c.51.
† *al. vbicumque*

B *Eatus.*] Casvs. Gelasius ostendit in hoc cap. ꝙ non ideo dicitur quis fallere, vel sibi contrarius esse, ꝙ nõ adimplet sicut promisit, cũ per eũ nõ stat quin adimpleat qđ promisit, sed iusta de causa: & hoc probat duobus exẽplis. s. Pau. & Petri.
d ¶ *Diuina.*] qua omnia vincula humana frãgũtur. 19. q.2. duæ sũt. & secũdum quã dispositionẽ est licitũ quod aliàs est illicitum [1], vt 14.q.5.dixit. Et est arg. hic ꝙ in omni voto vel sacramento intelliguntur huiusmodi generales conditiones, si Deus voluerit, si vixero, si potero, vt ꝭ.ea.q. ne quis. & 27.q.2.§. cum ergo. & ff. qui satisd.cog.l.vlti.& etiam hæc, si marito placuerit.33.q.5.noluit.arg.contra 22.q. vlti.vbi de hoc notaui.
e ¶ *Maioribus.*] no. ꝙ secundum canones excusatur quis à iuramento propter maiora negotia [2], vt extra de iureiuran.breui.& ca.que relã. secus secundũ leges, quia difficultas prestationis non reddit stipulationem inutilẽ [3], vt ff.de verbo.obli.continuus.§.illud.
f ¶ *Non lauabis.*] nec Petrus fuit sibi contrarius. nec Dño. Dominus enim voluit ex humilitate lauare pedes Petri, sed Petrus ꝑpter reuerẽtiam noluit hoc, sed reuerentia & humilitas sibi non contrariã tur. Item sibi non fuit contrarius, quia primo propter reuerentiã noluit, secundo propter obedientiam permisit lauari.& obedientia nõ est contraria humilitati vel reuerentiæ. similẽ superficialem contrarietatem habes 8.q. 1.in scripturis.cum suis concordantiis.
ILLE ERGO. Hæc est 2.pars q.in qua dicitur, ꝙ multum interest in quibus rebus mẽtiatur, & hoc probat ꝑ duo c.Io.de F.
Casvs. Concludit Grat.ex supradictis dicens, ꝙ ille mentitur iurando, qui scit falsum esse quod iurat pro vero, quod probat auctoritate Au.dicentis: *Est enim*, &c. Postea ostendit, ꝙ fallere semper est peccatum: falli quandoque non. & quãdoque minus peccatum est fallere quàm falli, & ad hoc inducit seq c.
g ¶ *Mendacium.*] stricte sumitur hic mendaciũ. largius sumitur cum dicitur, falsitas est veritatis immutatio, vt in auth.de fide instru.& cau.in princ.colla.6.
h ¶ *Fallere.*] fallere aliquẽ in contractu aliquo minus peccatũ est ꝙ falli ab aliquo circa articulos fidei. in his enim ꝙ spectant ad fidem,

i ¶ *Rebus.*] sicut hoc, an planetæ moueantur contra firmamentum, vel cum ipso, an homo & non homo eãdẽ speciẽ significet.
k ¶ *Aliud.*] not.diffinitionem erroris, vt 38. distin. quamuis. & cap.sedulo.
I *N ipsarum.*] Casvs. De duobus fuit ab Aug. quæsitum. Primum fuit an in contractibus, vel rebus ad corpus pertinẽtibus sit minus malum falli, ꝙ fallere. & respondet, ꝙ sic. Secũdum fuit an sit maius malum falli in articulis fidei, ꝙ fallere in rebus temporalibus. & respondet quòd sic.
l ¶ *Quæ dicuntur.*] & non creduntur, sicut in contractibus.
m ¶ *Fallatur.*] siue per negligentiam, siue non.
n ¶ *Vtcumque.*] id est, qualitercumque.
o ¶ *Seiuncta sunt.*] quasi dicat minus malum est fallere in contractibus, quàm falli in fide. & sic non obst. 16.q.1.si cupis.

Animus, & opinio præfertur veritati, & facto.

[1] Ad hoc 23. q.4 si non licet. extra de diuor.gaudemus.

[2] Adde hic Ale.đ Imo.ĩ l.qđ te.circa §. ff. si certũ pet. gl. & ibi Bal.in c.1.de alien. feu. & aliquid per Bar. in l. pe. ff. de iureiu. per Bal.in c. 1.§. porro. ꝙ fuit prima cã bene. ami. & in c.licet. si đ feu. fuerit cõtro. inter do. & agna.

[3] Sub. & tamen excusatur. ff.de do. mã hic, extra de re.spo. olim. 2.

Petrus noluit & voluit pedes suos a Christo lauari.

Fallere & falli quãdoque parum differunt.

ITEM QVOD DICITVR. Hæc est tertia pars quæstio. in qua ponit distinctionē īter peccata mortalia & venialia. & hoc probat per cap. August. Io. de Fan.

Casus. Respondet Gratia. huic obiectioni factæ s. §. item qui. vbi dictum est: Perdes omnes qui loquuntur mendaciū. & dicit ꝙ quæ-

& non prodesse, vt ff. de rei vendi. in fundo.
d ¶ *Vt obsit.*] vt mendacium, testis in causa pecuniaria.
e ¶ *Immunditiam.*] tunc enim magis obesset.
f ¶ *Mirum mendacium est*] quasi dicat, mirum est ꝙ ita vult aliquis mentiri vbi nulla vertitur vtilitas. quidam tamen habent mirum 1 mendacium.

mentiri, quàm in his, sine quorum fide vel notitia Deus coli non potest, falli.

¶ *Apud B. Augustinum, nec multo aliter apud Iuonem legitur,* In ipsarum autem, quæ dicuntur, consideratione rerum tantum interest, qua in re quisque fallatur, siue mentiatur; vt cum falli, quàm mentiri minus sit malum, quantum pertinet ad hominis voluntatem; tamen longe tolerabilius sit in his, &c. *Verum ob glossam in vers.* vtcumque. *al.* vbicunque, *non est mutatum.*

Psal. 5. 3 *Item, quod dicitur* [*Perdes omnes, qui loquuntur mendacium*] *non de omni mendacio intelligendum est. Sunt enim quædam mendacia, in quibus etsi sit aliqua culpa, non tamen damnabilia sunt: immo tamquam non mendacia habenda sunt. Sunt & alia mendacia, quæ sunt grauioris culpæ, de quibus intelligitur* [*Perdes omnes, qui loquuntur mendacium*]. *Vt autem appareat, quæ mendacia sint venialia, & quæ damnabilia; distinguendum est, quot sint genera mendacij.*

De quibus Augustinus scribit in libro de mendacio, c. 14.

Quot sunt genera mendacij. C. VIII.

Sent. 3. dist. 38. Iuo par. 12. c. 1. pann. l. 8. c. 124.

PRimum est capitale mendacium, longeque fugiendum, quod fit in doctrina religionis[a], ad quod mendacium nulla conditione[b] quisquam debet adduci. Secundum autem, vt aliquem lædat iniuste, quod & tale est, vt & nulli prosit[c], & obsit alicui. Tertium quod ita prodest alteri, vt obsit[d] alteri, quamuis non ad immunditiam[e] obsit corporalem. Quartum, quod fit sola mentiendi, fallendique libidine: quod mirū † mendacium est[f]. Quintum, quod fit placendi[g] cupiditate de suauiloquio. His omnibus[h] penitus euitatis, atque reiectis, sequitur sextum genus, quod & nulli obest, & prodest alicui: veluti si quispiam pecuniam alicuius iniuste[i] tollendam sciens, vbi sit, nescire se mentiatur quocunque[β] interrogante. Septimum[k], quod & nulli obest, & prodest alicui: veluti si nolit hominem ad mortem quæsitū prodere, mentiatur. *& infra ibidem.* Octauum est genus mendacij, quod & nulli[l] obest, & ad hoc prodest, vt ab immunditia[m] corporali aliquē tueatur. *& infra c. 21.* ¶ Non est igitur mentiendū in doctrina pietatis, magnum enim scelus est, & primum genus detestabilis mendacii. Nō est mentiendum secundo genere, quia nulli facienda iniuria[n] est. Nō est mentiendum tertio genere, quia nulli cum alterius iniuria consulēdum est †. Non est mentiendum quarto genere, propter mendacii libidinem, quæ per se ipsam vitiosa est. Non est mentiendum quinto genere: quia nec ipsa veritas fine † placēdi[o] hominibus enūtianda est; quanto minus mendacium? quod per seipsum, quia mendacium est, vtique turpe est. Non est mentiendum sexto genere: neque enim recte etiam testimonii veritas pro cuiusquam temporali commodo, ac salute corrumpitur: ad sempiternā[p] vero salutem nullus ducēdus est, opitulante mendacio. *& infra.* Neque septimo genere mentiendum. Non enim cuiusquā commoditas, aut salus temporalis perficiendæ[q] fidei præferēda est †. Nec se quisquam in recte factis[r] nostris tam male moueri sentiat; vt fiat etiam animo deterior, longeque a pietate remotior. *& infra.* Nec octauo genere mentiendum est: quia & in bonis[s] castitas animi pudicitiæ[t] corporis præfertur: & in malis id, quod ipsi facimus, eo quod fieri sinimus, nobis damnabilius[v] est.

Margin: † *merum*] orig. *al. verum* — Io. 13. — In lib. ad Cōsentium ꝯ mendacium, c. 12. Iuo p. 12. c. 48. Pann. l. 8. c. 125. — † *al. causa* — Sent. 3. dist. 39. Iuo p. 12. c. 45. Pann. l. 8. c. 132. — Iuo p. 12. c. 51. — † *al. vbicumque* — † *credita pro ue ris habet.*] orig. — Sent. ibidem Pann. l. 8. c. 133. Iuo p. 12. c. 51.

g ¶ *Placendi.*] quod faciūt adulatores ad hoc vt placeant, vt 46. dist. sunt nōnulli. tamē adulatio quandoque est veniale peccatum, vt 25. dist. §. aliàs ea.
h ¶ *His omnibus.*] quasi dicat, pcedētia quinque sunt mortalia, & sequētia sunt venialia.
i ¶ *Iniuste.*] secus si iuste, vt si fecerit auctoritate iudicis.
k ¶ *Septimū.*] In hoc differt septimū à sexto: quia illud pdest ad vitādum periculū personæ, sed istud ad euitandum periculū damni.
l ¶ *Et nulli.*] hic dicitur ꝙ nulli obest, & tamen obest ei qui mētit. Et sic est ar. ꝙ ipsa psona de quā fit sermo, vel ad quā fit sermo nō includitur in generali sermone. s. ff. cōmu. pdi. quidquid vēditor. arg. contra 36. dist. deinde. & ff. de pign. Paulus. §. vlti. vbi dicit, ꝙ si seruus obligauerit omnia bona domini sui, ipse intelligitur obligari.
m ¶ *Vt ab immūditia.*] vt si volenti contrahere cum soluta, dicam eam esse coniugatam: & prodest ei istud ad conseruandam pudicitiam. Et nota quòd hęc tria mēdacia in hoc cōueniunt, quòd per ea alicui prodest mētiens: sed nulli obest. Sed differūt in hoc quòd vnū prodest ad euadēdum damnum rerum: aliud ad euitandum periculum vitæ: tertiū ad pudicitiam conseruandā.
n ¶ *Cum alterius.*] sic 13. q. 5. denique. 1. 1. q. 3. si quis vero. periculosa est enim talis compensatio. 14. dist. quòd ait. potest tamē sibi aliquis consulere cum alterius iniuria: dum tamen non eo proposito faciat vt alij noceat: sed tantum vt sibi prosit, vt ff. de aqua plu. arc. l. 1. §. denique. nec tunc facit iniuriam, cum suo iure vtitur, vt extra de elect. cum ecclesia. & extra de appel. bonæ.

Margin: Et tunc est ponitur merum, id est, sine aliqua vtilitate. — Persona loquentis non includitur in generali sermone. — Cōsulere sibi potest quis cum alterius iniuria. — Mendacio quo ducit quis ad æternam salutem. Facto quandoque licet, quod non licet verbo.

quædā peccata sunt venialia, & quædā mortalia: de quibus mortalibus intelligit: Perdes oēs qui loquūtur mendaciū. Vt autē appareat quæ peccata sint venialia, & quæ mortalia: videndū est quot sint genera mendaciorum: & ad hoc inducit seq. cap.

PRimum.] Casus. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur ꝙ octo sunt genera mēdaciorū, & ponit August. exemplū de quolibet: quorū quinq; sunt grauia, tria vero leuia. In secunda parte ostēdit ꝙ in nullo genere mendaciorum est mentiendū: & ponit causas quare. In tertia parte ostendit ꝙ quanto quis recedit à primo mendacio, tanto minus peccat. Secunda pars incipit ibi, *Non est igitur mentiendum.* Tertia ibi, *In his autem.*

a ¶ *Religionis.*] sicut Iesum non esse passum, vel non esse natū de virgine 1. q. 4. §. notandum 1.
b ¶ *Conditione.*] potius enim debet omnia mala pati, quàm tali malo consentire. 32. quæst. 5. ita ne.
c ¶ *Vt nulli prosit.*] vt est mendacium detractoris, vel falsi testis in causa criminali. simile dicit lex, non est ferēdus qui vult obesse,

o ¶ *Placendi.*] adulationis causa. & est simile 32. q. 4. obiiciuntur. 93. dist. cantantes.
p ¶ *Ad sempiternam.*] sed qualiter potest aliquis ad æternā salutē duci per peccatū? Respon. indirecte, vt si monachus dicat regulā suā esse dulcē, & p tale mendacium lucretur aliquē Christo. & est simile 1. q. 2. q. pio. 45. di. de Iudæis. & sic patet ꝙ nullus debet mētiri vt alius periculū corporis vel rerū euitet. 14. di. qđ ait. & 5. c. faciat.
q ¶ *Perficiendæ.*] i. salutē alterius nemo debet pferre ppriæ fidei.
r ¶ *Factis.*] q. d. licet nos sancimus ꝙ nemo debet mentiri p uita alterius: nō ideo aliquis ita crudelis uel impius fit, quòd non defendat talem facto, licet uerbo non possit defendere ipsum.
s ¶ *Quia & in bonis.*] id est, inter bona.
t ¶ *Præfertur.*] ut 32. q. 5. tolerabilius.
v ¶ *Damnabilius.*] electiue ponitur: & est sensus: malū quod no facimus,

facimus, scilicet mendacium, est nobis damnabile. sed quod finimus fieri homicidium, nobis non est damnabile [i].

a ¶ *Recedit.*] nõ videt̃ hoc verũ: quia minus peccatur septimo genere mẽdacij q̃ octauo: quia maius malũ vitatur per septimũ mendacium q̃ per octauum. Ad hoc dico ꝙ recessus iste nõ consideratur secũdum ordinem mendaciorum, quẽ hic enumerat: sed potius cõsideraẽ circa qualitatẽ primi mendacij. Nã primũ mendaciũ consistit in religione: qđ maximum est. vnde est maximũ peccatũ sic in hoc mẽtiri. quanto ergo magis recedit à religione, tãto est minus peccatũ. Vel dicas ꝙ tria vltima peccata nõ differunt inter se nisi secundũ qualitatẽ facti. & ita nõ reputat ista tria mẽdacia pro diuersis. Ioan.

[i] Hoc verũ intellige vbi nõ possumus prohibere. alias secus. & vt 24. q. 3. nõ inferenda. & c. vlti. 2. q. 7. neglegere. extra de sent. excom. quanta. & lib. 6. eo. ti. dilecto. vbi est expressũ: & 83. di. c. 1. & ita sentit hic Hu. qui enĩ cũ potest, malo non obuiat, consentit. cõsentientem vero & facientẽ par pœna cõstrĩgit. 2. quę. 1. notum. extra de offi. deleg. ca. 1. Arc.

d ¶ *Rebus.*] maius enim est mentiri de Deo quàm de homine.

e ¶ *Qui consulendi.*] Ratione cõsilij nemo peccat vel obligat̃, dũmodo nõ sit fraudulentũ, vt ff. de reg. iur. consilij. & vbi alias non erat facturus ille cui consulitur, vt ff. mandati, si remunerandi. § si tibi mandauero. quandoque tamen tenetur plus consulens q̃ faciens.

¶ In his autem octo generibus tãto quisque minus peccat, cum mentitur; quanto [a] magis a primo recedit [ε]. Quisquis autem esse aliquod genus mendacij, quod peccatum non sit, putauerit; decipiet se ipsum turpiter, cum honestum se deceptorem arbitratur aliorum.

α ¶ Iniuste.] *Abest ab originali vox ista, pro qua in duobus Gratiani codicibus legitur*, iuste.

β ¶ Quocumque interrogante.] *Abdita hæc sunt ex orig.*

γ ¶ Se quisquam.] *Apud B. Augustinum, & Iuonem est*, Nec si quisquam in recte factis nostris tam male mouetur, vt fiat etiam animo deterior, longeque à pietate remotior; propterea recte facta deserenda sunt. *Sed ob glossam in vers.* recte factis, *non est mutatum*.

δ ¶ Pudicitiæ.] *Apud eosdem habetur*, pudicitia corporis, & in malis id, quod ipsi facimus, eo quod fieri sinimus, maius est. *Sed eadem causa obstitit ne mutaretur*.

ε ¶ Quanto magis.] *In originali legitur*, quanto emergit ad octauum; tanto amplius, quanto deuergit ad primum. *Sed erat glossa in vers.* recedit.

Item Augustinus de verbis Apostoli sermone 31. al. 29.

¶ Non licet alicui humilitatis causa mentiri. C. IX.

Iuo par. 12. c. 42. Pann. l. 8. c. 128.

4 CVm humilitatis [b] causa mentiris; si nõ eras peccator, antequam mẽtireris, mentiendo efficeris quod euitaueras. Veritas in te non est; nisi te ita dixeris peccatorem, vt etiam esse cognoscas. Veritas autem ipsa est, vt quod es, dicas. Nam quomodo est humilitas, vbi regnat falsitas [c]?

Item Gregorius lib. 26. moralium, c. 2.

¶ De eodem. C. X.

INcaute sunt [ζ] humiles, qui se mendacio illaqueant.

ζ ¶ Incaute sunt.] *Sic in plerisq; manuscriptis: vulgata lectio erat*, Incauti sunt homines. *Integer autem B. Gregorij locus sic habet*, Incaute sunt humiles, qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam vitant, immo mentiendo superbiunt: quia contra veritatem se erigunt, quam relinquunt.

Item Augustinus super Ioannem, tractatu 43.

¶ Non licet mentiri, vt arrogantia vitetur. C. XI.

NOn ita caueatur arrogantia, vt veritas relinquatur.

Idem in Enchiridio, c. 18.

¶ Non omne mendacium æque peccatum est. C. XII.

Iuo par. 12. c. 51.

MIhi autem videtur peccatum esse quidem omne mendacium: sed multum interesse, quo animo, & quibus de rebus [d] quisq; mentiatur. Non enim sic peccat ille, qui consulendi [e]; quomodo ille, qui nocendi voluntate mentitur: nec tantum nocet, qui viatorem mentiendo in aduersum † iter mittit; quantum is, qui viam vitæ mendacio fallente deprauat.

† al. diuersum.

¶ *Nonnulla in hoc capite sunt inducta, & alia emendata ex B. Augustino, & Iuone.*

Item Augustinus in libro de conflictu vitiorum, atque virtutum, c. 19.

¶ Non est aliquo modo quilibet decipiendus. C. XIII.

Iuo par. 12. c. 44. † al. ingenio

NEc artificioso [f] mendacio †, nec simplici verbo oportet decipere quemquã: quia quomodolibet [η] mentitur [g] quis, occidit animã.

η ¶ Quomodolibet.] *In ipso libello legitur*, quolibet artis modo mentiatur, os, quod mentitur, occidit animam. *Sed Iuo cum Gratiano concordat*.

Item Augustinus in quinto psalmo ad vers. [*Perdes omnes qui loquũtur.*]

¶ Pro temporali vita alicuius perfectus mentiri non debet. C. XIIII.

Anf. l. 11. c. 79. Iuo par. 12. c. 46. Pann. l. 8. c. 130.

NE quis arbitretur perfectum & spiritalẽ hominem pro ista tem-

CVm humilitatis.] Hæc est 4. pars q. in qua probat per 12. auctoritates sanctorum ꝙ in nullo casu sit mentiendũ: tamẽ qui iocose mẽtitur, cũ decipere nõ intẽdit, vel causa pietatis, minꝰ peccat. Ioã. de Fan. CASVS. Dicit hic ꝙ nemo debet cã humilitatis mentiri: quia qui peccator non erat, efficit̃ peccator, q̃a veritas nõ est in eo: nec potest esse in eo humilitas vbi regnat falsitas. Sequen. cap. patet.

b ¶ *Cum humilitatis.*] sed nonne bonarũ mentiũ est ibi recognoscere culpã vbi culpa nõ est, vt s. di. 5. ad eiꝰ? Respõ. in genere potest qs dicere se esse peccatorẽ: quia nemo sine crimine viuit, vt 25. d. st. § criminis. & recognoscẽdo in se culpã esse, nõ peccat; dummodo hoc credat verũ esse qđ dicit. 90. di. ante omnia. & 2. q. 7. quãquã. sed specialiter dicendo aliquod peccatũ de se cuiꝰ ɔ̃riũ est verũ, mortaliter peccat. Sed obiicitur de sacerdote, qui omnia crimina specialiter de se cõfitet̃. Sed dic ꝙ illud facit in ꝑsona ecclesiæ. nullum enim vitiũ est ꝙ non reperiatur in aliquo membro ecclesiæ. vel dic vt dicit Aug. ꝙ in vno peccato multa peccata possunt notari. cum enim quis peccat mortaliter, committit homicidium, occidendo animã suam: cõmittit furtum, quia se subtrahit Deo: adulterium, quia recedit à Deo, & fornicatur cum diabolo: periurium, quia fidẽ ꝓmissam in baptismo, nõ seruat. Et qđ dicit in omnibus vitiis in quibus miser homo peccare potest, &c. ibi cõprehenduntur genera singulorũ, & nõ singula generũ. tres enim sunt modi peccãdi. s. delectatiõe, cõsensu, & opere. j. de pæ. di. 2. sicut.

Peccatorem se dicens verum peccet.

Peccatum vnum cõmittens multa committit.

c ¶ *Falsitas.*] quia duo contraria non possunt esse in vno subiecto, vt 32. q. 1. cum renuntiatur.

M *Ihi autem.*] CASVS. Dicitur hic quòd quis peccat mentiendo quolibet genere mendacij: minus tamen peccat qui causa consulendi mentitur, q̃ qui causa nocendi. Et similiter minus peccat qui viatorem in aduersum iter transmittit, quàm qui viam vitæ per mendacium deprauat. Seq. c. planum est.

ciens, vt 86. distin. tanta.

f N *Ec artificioso.*] Vt si hoc modo dicat, iste equus nescit scãdere arborẽ: intelligẽs ꝙ nesciat ire super pontẽ, & vbicũq; aliquis obscure vel ambigue loquit̃, vt ff. de iure fis. ita fidei.

g ¶ *Mentitur.*] vt lædat aliquẽ: secus si iocose mentiat̃, vt j. cap. proxi. Quid ergo dicis de Abrahã? nõne mẽtitus est, cũ aliud gereret in animo, vt j. ea. §. Abrahã? Itẽ quid de Paulo q̃ dixit: Nesciui quia princeps esset, cũ sciret? vt 23. q. 1. paratus. Itẽ quid de mendacio Iehu q̃ aliud in animo gerebat, vt j. cap. vtilẽ? Ad hoc dicẽdũ est ꝙ Abrahã mystico intellectu verũ dixit, ostẽdẽs patrẽ & filiũ in fine tẽporũ reuersurũ ad Iudæos, cũ oẽs reuertẽt ad ipsum. Paulus ꝑ illa verba ꝑdixit destructionẽ regni Iudæorũ futurã veniẽte Chr̃o. Itẽ Iehu nõ fuit mẽtitus, sed ironice locutꝰ est. Vel dic ꝙ inspiratiõe diuina hoc dixerũt, vt extra de diuor. gaudemꝰ.

N *E quis.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte

parte loquitur de perfecto, qui firmum propositum habet de non mentiendo, hic mortaliter delinquit si pro alio mentiatur: & ideo si non vult verum dicere, taceat, ne dicendo veritatem proximum lædat. In secunda parte ponit duo genera mendaciorum. vnū qđ fit causa ioci, & aliud qđ fit causa cōsultationis, in quibus imperfectus

porali vita, in cuius morte non occiditur [a] siue sua, siue alterius anima, debere mentiri: Quoniam aliud est mētiri, aliud est verum occultare: si quidem aliud est, falsum dicere: aliud, verū tacere; vt si quis forte vel ad istam visibilem mortem nō vult hominem prodere; paratus esse debet verum occultare, non falsum dicere, vt neque prodat, neq; mentiatur; ne occidat animam suam pro corpore alterius. *& infra.*

In con. Tolet. 8. c. 2.

¶ Duo sunt omnino genera mendaciorum, in quibus non est magna culpa: sed tamen non sunt sine culpa, cum aut iocamur, aut, vt proximis prosimus, mentimur. Illud primum in iocando ideo non est perniciosissimum, quia non fallit. Nouit enim ille, cui dicitur, ioci causa esse dictum. Secundum autem ideo minus † est, quia retinet nōnullam [b] beneuolentiam. Illud vero, quod non habet duplex [c] cor; nec mendacium quidem dicendum est; tamquam, verbi gratia, si cui gladius commendetur, & promittat se redditurum, cum ille, qui commendauit, poposcerit; si forte gladium suum repetat furens [d], manifestum est tunc non esse reddendum, ne vel se occidat, vel alios; donec ei sanitas restituatur. Hic ideo non habet duplex cor; quia ille, cui cōmendatus est gladius, cum promittebat se redditurum poscenti, non cogitabat furentem posse repetere. *& infra.* ¶ Manifestum [α] est nō esse culpandum aliquando verum tacere: falsum autem dicere non inuenitur concessum esse perfectis.

† al. mitius

α ¶ Manifestum.] *Apud B. Augustinum hæc antecedunt*, verum autem occultauit, & Dominus, cum discipulis non dum idoneis dixit, multa habeo vobis dicere: sed nunc non potestis portare illa. *& Apostolus Paulus, cum ait*, Non potui loqui vobis, quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus. Vnde manifestum est, &c.

Idem in libro contra mendacium, c. 17.

¶ Nostro peccato, alterius saluti consulere non debemus. C. XV.

Iuo p. 12. c. 48. Pann. l. 8. c. 125.

FAciat homo etiā pro temporali hominū salute, quod potest [e] † Cum autem ad hunc articulum ventum fuerit, vt tali saluti consulere, nisi peccando, non possit; iam se existimet nō habere, quid faciat: quando id reliquum [f] esse perspexerit, quod non [β] recte faciat.

β ¶ Non.] *Addita est negatio ex originali, & Ivone: neque enim glossa impediebat.*

Item Isidorus in synonymis, c. 10.

¶ De eodem. C. XVI.

Cap. đ mēdacio in recē. impss. & simile l. 2. de sūmobono c. 30 Iuo p. 12. c. 49. Pann. l. 8. c. 126.

OMne genus mendacij summopere fuge: nec casu, nec studio loquaris falsum: nec vt præstes [g], mētiri studeas: nec qualibet fallacia vitam alicuius defendas. Caue mendacium in omnibus.

Item Augustinus in libro de mendacio, c. 6.

¶ De eodem. C. XVII.

Sap. 1.

SI quis ad te confugiat, qui mendacio tuo possit à morte liberari; non es mentiturus. Os enim quod mentitur, occidit animam. *& infra.* ¶ Cum ergo mentiendo vita æterna amittitur; numquam pro cuiusquam vita temporali mentiendum est.

¶ *Caput hoc abest à plerisque vetustis, & in duobus est cum nomine Palea.*

Item Augustinus in libro quæstionum Gen. c. 44. quæst. 145.

¶ Non reputantur mendacia, cum ea, quæ non sunt, ioco dicuntur. C. XVIII.

Iuo p. 12. c. 43. Pann. l. 8. c. 129.

QVòd autem ait fratribus suis Ioseph [Nesciebatis, quia augu-

fectus mentitur, vel forte ēt perfectus venialiter delinquit. In tertia parte dicitur, ꝙ nō debet mendax reputari qui gladiū sibi commēdatū promisit alicui se redditurum qñ petierit, & postea non reddet ei si petierit, cum factus fuerit furiosus, ne se vel alium interimat. Secunda pars ibi, *Duo vero.* Tertia ibi, *Illud vero.*

a ¶ *Non occiditur.*] videtur ergo, ꝙ perfectus homo [1] mortaliter peccat mentiendo pro vita alterius. & sic erit deterioris conditionis perfectus, q̄ imperfectus. Ad quod notandum, ꝙ triplex est genus mendacii. Malignitatis, quod fit causa decipiendi, & illud omnibus est mortale peccatū. Iocositatis, vbi nemo læditur, & illud nulli est mortale peccatū. Benignitatis siue pietatis, quod fit pro salute alicuius, & de illo dicitur, ꝙ fit mortale perfectis, venia le imperfectis. Sed quare non est mortale potius illud peccatū qđ fit ioco, & per quod nulli prosunt, q̄ illud ꝑ quod prosunt alicui? Rñdeo, ꝙ illud nō fit ex animo, sed istud sic, & per illud intendit decipere, per istud non. Et intelligas hic perfectū solū illū, qui ex toto renūtiauit oībus pōpis sæculi: qui si decederet, statim saluaretur. Sed cū nullus debeat peccare venialiter ad hoc vt alter liberetur à morte, vt §. ea. primū. qualiter ergo respondebit ille à quo quæritur ab hoste, est talis in hac domo. si tacet, præsumit eum esse in domo. si autem fatetur, reus erit homicidii. Respondeo, tacere pōt, & licet alter ꝑsumat malū ex taciturnitate, hoc ei non imputatur. absit enim vt ea quę bona & licita facimus, &c. vt 23. q. 5. de occidendis. vel per æquiuocationē caute deludat interrogantem, dicēdo non est hic, id est, non comedit hic, sicut Abraham fecit [2] J. e. quæritur. hostem enim caute possumus deludere. 43. dist. in mandatis. nō obstat 11. q. 3. quisquis metu. vbi dicitur, ꝙ veritatem occultare, idē est qđ dicere falsū, sed illud verum est in teste qui assumpsit officium testificādi. Itē non obstat 25. q. 2. præscriptione. quia obtinet circa iudicia.

[2] Alia exempla plura habes J. e. §. Abrahá. vsque ad fi. quæstionis secūdum Ray.

b ¶ *Nonnullā.*] q a facit vt cōsulat proximo.

c ¶ *Duplex.*] s. 11. q. 3. antecessor.

d ¶ *Furens.*] ergo semꝑ subintelligit̄ hæc cōditio, si res in eodem statu manserit, vt ff. de sol. cum quis. in princ. extra de iureiur. quemadmodum. Et est hic argu. ꝙ ꝑꝑ nouū casum nouum datur auxiliū, vt extra de offic. deleg. insinuante. ff. de interroga. act. de ætate. Itē arg. est hic, ꝙ verba generalia non extenduntur ad ea de quibus non est dictum vel cogitatum, vt s. eo. beatus. 11. q. 3. antecessor. & ff. de transa. cū Aquiliana. extra de deci. ex multiplici. & ext. de rest. spol. audita, &c.

FAciat.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ quilibet debet defendere salutē hominum corporalem, dūmodo hoc faciat sine mendacio, vel peccato; quia tūc id solum restat sibi, ꝙ recte faciat, i. sine peccato. *Reliquū*, id est, relictū sibi restare licite faciendū.

e ¶ *Quod potest.*] Ex hoc cap. habes ꝙ solum illud dicimur posse facere, quod iuste facere possumus. quandoque hæc dictio, posse, simul denotat potentiam iuris, vel facti, vt extra de rescriptis, sciscitatus. quandoque potentiam facti tantum, vt 8. q. 1. Moyses. quandoque refertur ad honestatem. de pœn. distin. 2. charitas. ff. de condi. insti. filius. quandoque ad commoditatem. ff. de verbo. signi. nepos Proculo [3].

Potentia ad multa refert.

[3] Consueuit dici, ꝙ quattuor modis dr aliqd posse fieri. s. facultate naturæ, iuris permissione, vitę merito, officij debito. de hoc no. Inn. extra de contes. præben. accedens.

f ¶ *Id reliquum esse.*] id est, solum sibi est relictum.

OMne genus.] CASVS. Dicitur hic, quòd non debet aliquis aliquo genere mendacii mentiri, nec per mendacium vitam alicuius defendere.

g ¶ *Vt præstes.*] id est, vt prosis. Ioan.

QVod autem ait.] CASVS. Quæsitum fuit ab Augu. an mendacium quod iocose dicitur, sit habendum pro mendacio. Et respondet, ꝙ non: quia nō serio vt alium fallat dicitur, sed ioco, & probat exemplo Ioseph, qui iocose fratribus suis mentitus

titus est,non vt eos fallat. *per hominem*, id est, dispensatorem suũ qui insecutus fuit eos,& reduxit eos. *Exitus*, id est,finis.
a ¶*Vt exitus.*] arg.ꝙ per consequentia probantur præcedẽtia., vt 34.q.1.c.1.& 1.q.1.constat.ff.de act.& obli. obligationum.

SED IN VETERI TESTAMENTO. CASVS. Supra in proxi.ca. dictum est,ꝙ iocosum mendacium non est habendũ pro mendacio. Nunc vero dicit, ꝙ hoc obtinuit in vetere testamento,vbi multa permittebantur quæ hodie facere nõ licet. & hoc probat per seq.cap.

fuit veniale,quia fuit pro vita illorum conseruanda. & de illo loquitur Augu.postea vero pueris reseruatis cum redarguerentur à Pharaone,secundo sunt mentitæ, cum dicebant Hebræorum mulieres habere scientiam obstetricandi,&c.& tunc nõ fuerunt mentitæ pro vita puerorum,quia illi iam seruati erãt,sed pro propria vi-

rio auguratur homo,qualis ego ?] de hoc augurio etiam mãdauit eis dicendum per hominem suum, quid sibi velit,quæri solet. An quia non serio,sed ioco dictum est, vt exitus [a] docuit, non est habendum mendacium? Mendacia enim à mendacibus serio aguntur, non ioco. Cum autem,quæ non sunt, tamquam ioco dicuntur; non deputantur mendacia.

Sed in vetere testamento multa permittebantur, quorum exemplis hodie vti non licet.

Vnde Gregorius lib.18.moral.c.3.

¶ Veterum exemplo mentiri non licet. C. XIX.

SI quis per vetus testamentum vult suum tueri mendacium, quia minus illic quibusdam fortasse nocuerit; dicat necesse est rerum alienarum raptum [b],& retributionem iniuriæ [c],quæ infirmis illic cõcessa sunt,sibi nocere non posse. Quæ omnia cunctis liquet quanta animaduersione ueritas insequitur [d]:quæ nobis iam significationis suæ vmbra postposita, in vera carne declaratur.

Idem eodem libro,c.2.

¶ Obstetrices de pietate remuneratæ,de mendacio sunt punitæ. C. XX.

SI quælibet culpa sequenti solet pia operatione purgari;quãto magis hæc facillime abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur? Nonnulli vero de obstetricum fallacia conantur asserere hoc mendacij genus non esse peccatum, maxime, quòd illis mentientibus scriptum est:quia ædificauit illis Dominus domos. In qua magis recõpensatione cognoscitur,quid mendacij culpa mereatur [e]. Nam benignitatis earum merces [f],quæ eis in æterna [g] potuit [h] vita retribui, præmissa † culpa mendacij in terrenam est recompensationem declinata.

Iuo p.12.c.41. — Exod.1. — † al.pro admissa

Abraham quoque loquens ad pueros suos ait. [Sedete hic cum asino: ego & puer illuc vsque pertransibimus: & cum adorauerimus,reuertemur ad vos]; licet aliud se facturum deliberaret; tamen excusatur à mendacio. Vnde Ambrosius in libro de patriarchis. [¶ *Prophetauit Abraham, quod ignorabat. Ipse solus disponebat redire immolato filio. Sed Dominus per os eius locutus est,quod parabat* [i]. *Captiose* [k] *autem loquebatur cum seruulis; ne cognito negotio, aut impediret aliquis, aut gemitu obstreperet, aut fletu.*

Gen.22. — l.1.de Abrahã, c.8.

5 *Quandoque aliquid iubendo significamus velle fieri, quod tamen fieri nolumus: sed experimentum obedientiæ quærimus: sicut Abraham à Deo tentatus legitur, cum iussus est immolare filium, quem Dominus nolebat ab eo occidi. Vnde in eodem libro idem Ambrosius.*

Gen.22. — Ibidem in principio capitis 81.

SI quis per vetus.] CASVS. Quidam dicebant licere sibi mẽtiri ad instar hominum veteris testaméti. Aug. vero contra eos ostendit, ꝙ si eorũ exemplis suum volunt tueri mendaciũ, pari ratione debent dicere sibi licere aliena bona rapere, & ꝓprias vlcisci iniurias, sicut tunc temporis cõstabat esse permissum, quæ si qs hodie faciat, pœnam patietur à Domino,qui prohibuit talia. *Postposita vmbra significationis*,id est postpositis legalibus,& cæremonialibus Christũ & iustitiam noui testamenti significantibus.
b ¶*Raptum.*] rapinam cõmiserunt filij Israel. 14.q.5.dixit. Et est hic argu. ꝙ vno prohibito prohibita sunt omnia similia,vt s.dist.4.denique.in fi.& extra de cõstitu.translato.
c ¶*Iniuria.*] tũc licuit propria auctoritate vlcisci iniurias [†], vt 23.q.4.cũ in lege.& q.5.si audieris. hodie non licet,vt 23.q.4.inter.& q.5.de occidendis.
d ¶*Insequitur.* cum dicit,Mihi vindictam, & ego retribuam. & cum dicit: Si quis percusserit te in vna maxilla, præbe ei & aliam.23.q.1.in princ.Io.

† Hoc dictũ sane ĩtellige. nam tunc bene peccabant si hoc faciebant præter auctoritatem iudicis; & secundum hoc intellige hoc dictũ G.nam eius auctoritate poterant hoc iure facere.sed si faciebant,nõ ideo puniebãtur à iudice sine lege, vt hic dicitur ẽm H.

SI qualibet.] CASVS. Quidam dicebant,ꝙ si quis mentitur pro vita alicuius,non est peccatum, immo bonũ est & meritoriũ, Et hoc probat exemplo obstetricum,quibus mentientibus pro vita Iudæorũ,Dominus eis domos ædificauit.Sed Aug. ꝯ eos ostendit,ꝙ pro vita alicuius mentiri, peccatum est:tamen si alia peccata per pænitentiam sequentem delentur, hoc multo facilius deletur,nec illæ obstetrices propter mendacium meruerũt,immo demeruerunt;quia quod potuit in æterna vita eis retribui,est in terrenam recompensationem declinatum.
e ¶*Mereatur.*] id est,demeretur.
f ¶*Merces.*] argu.aliquem consequi pœnam & præmium ex eodem facto, sicut miles, qui mittitur causa ignominiæ, liberatur à sacramento. & est contra id, ff.de nego. gest. siue. & 16.q. prima, legi.
g ¶*Aeterna.*] videas ergo, quòd si aliquis prosperitatẽ habet in hac vita, per hoc aufertur ei * spes æternæ vitæ,vt de pæ.dist.3. quid ergo turbamur.Itẽ ex isto loco uidetur,ꝙ istæ mulieres,quæ mentitæ fuerunt pro salute alterius,peccauerunt mortaliter,quia pro veniali peccato nullus priuatur æterna salute. Aug.tamen dicit eas venialiter peccasse. Sed vt patet in glo. Gregorij super Exo. vnde sumptum est illud cap.istæ mulieres bis fuerũt mentitæ. Primo promiserunt Pharaoni,ꝙ omnes masculos interficerent: sed tunc habebant in proposito, ꝙ non interficerent. illud peccatum

Pœnã & præmium consequitur qs ex eodem facto.

* Difficilior redditur.

Prosperitas ĩ hoc seculo est periculosa.

Mulieres quę Pharaoni ꝓmiserunt ma

vita,ne interficerentur.& hoc mẽdacium fuit mortale *, propter hoc damnatæ fuerunt. Quidã tñ dicunt, ꝙ licet propter ueniale peccatũ nõ damnetur aliquis,tñ impedire põt aliquẽ ne saluetur. Sed hoc non credo, cũ veniale peccatum non tollat gratiam: nec eam impedit,etiam si omnia venialia peccata aliquis cõmisisset.
h ¶*Potuit.*] si habuisset charitatem.

ABRAHAM. CASVS. Dicitur hic ꝙ non solum Ioseph fuit à mendacio excusatus in ueteri testa. sed etiam Abraham,qui mentitus fuit pueris suis cum aliud diceret, & aliud se facturum deliberaret. Et hoc inducit seq.cap.

PROPHETAVIT. CASVS. Ambro. ostendit in hoc ca. ꝙ Abraham cum dixisset se cum filio rediturum, & propositum haberet ipsum immolandi Deo, captiose loquebatur, ne aliquis seruorum ipsum impediret: Dominus tamen per os eius prophetauit id,quod ipse non cogitauit.
i ¶*Parabat.*] Dominus.
k ¶*Captiose.*] id est,caute.

QVANDOQVE. Hæc est quinta pars quæstio.in qua dicitur,ꝙ possunt quandoque dissimulari boni viri,& non peccãt, quædam etiam dicunt prophetando. Io.de Fan.

CASVS. Docet Grat.hic,ꝙ quandoque significamus id fieri qđ fieri nolumus, sed hoc facimus ad experimentum obedientiæ: sicut Deus tentauit Abraham vt eius obedientiam experiretur. Hoc probat per seq.

NON

NON ENIM. Casus. Legitur in Genesi ꝙ Dominus pręcepit Abrahæ vt filiũ suũ Isaac sibi immolaret: quod cũ facere vellet, prohibuit eũ Dominus: & ouẽ ꝓ filio obtulit immolandã: quia Dominus non ideo præcepit Abrahæ filiũ suum immolare, eo ꝙ vellet ita fieri: sed vt eius obedientiam tantummodo experiretur. Vo-

[¶ *Non enim volebat* [a] *Deus immolari à patre filium: nec impleri hoc munus volebat, qui ouem pro filio immolandam obtulit: sed tentabat affectum patris, si Dei præcepta præferret filio.*] *& infra* [*Non iniÿcias, inquit, manum in puerum: neque facias ei quidquam.*] *& infra* [*Affectum tuum inquisiui, non factum exegi: tentaui mentem tuam, si etiam filio dilectissimo non parceres propter me. Non aufero quod donaui ipse: nec heredem inuideo, quem largitus sum non habenti.*]

Item Hieronymus in epistola ad Galatas, c. 2.

¶ Simulatio vtilis est, & in tempore assumenda. C. XXI.

VTilem [b] simulationem, & in tempore assumendam Iehu regis Israel nos doceat exemplum: qui cum non potuisset interficere sacerdotes Baal, nisi se finxisset velle idolum colere; dixit [Congregate mihi omnes sacerdotes Baal. Si enim rex Achab seruiuit Baal in paucis; ego seruiam ei in multis.] Et Dauid, quando mutauit faciem suam coram Abimelech; & dimisit eum, & abjit. Nec mirum quamuis iustos homines, tamen aliqua simulare pro tempore ob suam & aliorũ salutem: cum & ipse Dominus noster non habens peccatum, nec carnem peccati, simulationem [c] peccatricis carnis assumpserit: vt condemnans in carne peccatum, nos in se faceret iustitiam Dei.

4. Reg. 10.

1. Reg. 21.

Ecce, quæ mendacia sint venialia, & quæ damnabilia. ¶ *Sed quæritur quare dicat Augustinus non esse mentiendum pro temporali vita alicuius: cum Abraham descendens in Aegyptum rogauerit Saram, vt sororem eius se esse mentiretur, dicens* [*Noui, quòd pulchra sis mulier: & quòd cum viderint te Aegyptÿ, dicturi sunt, vxor illius est, & interficient me, & te reseruabunt. Dic ergo, obsecro te, quòd soror mea sis, vt bene sit mihi propter te, & viuat anima mea ob gratiam tui.*] *Sed Abraham non mendacium dici, sed verum taceri voluit.*

Gene. 12.

Vnde idem Augustinus ait in quæstio. Genes. q. 26.

¶ Quomodo Abraham excusetur à mendacio, qui Saram sororem suam esse dixit. C. XXII.

QVæritur, cur patriarcha mentiri [d] voluit, vt diceret Saram sororem [e] suam: & non potius Deo commisit; qui si vellet, eius pudicitiam apud Pharaonem [f] seruare posset. Sed veritatẽ voluit celari, non mẽdaciũ dici. Soror enim dicitur, quia filia fratris erat. Et in hoc ostenditur, quòd nemo debet tentare Deum suũ, dum habet quod rationabili consilio faciat [g]. Fecit quod potuit: quod non potuit, Deo commisit, in quem sperauit: nec eum fides, aut spes fefellit. Si autem interrogatus illam feminam indicasset vxorem; duas res tuendas committeret Deo, & vitam suam, & vxoris pudicitiam.

l. 22. cõtra Faustũ, c. 36. 33. & rursus 36.

¶ *In quæstione ipsa uigesima sexta non sunt omnia uerba huius capituli: sed confectum est etiam ex libro 22. contra Faustum, & contra Secundinum, & ex alÿs locis.*

Item opponitur, quòd Iacob mentiendo & sibi profuit, & alÿ nocuit: nec tamen reprehenditur, sed commendatur. Sed Iacob dicendo se esse Esau primogenitum, non est mentitus †. *Non enim dixit se esse primogenitum, nascendo, sed ius primogenituræ, illo vendente, rite adeundo. Sic & Christus Ioannem dixit esse Heliam, non persona, sed imitatione virtutis. Erat ergo Iacob Esau, non nascendo, vt diximus, sed emptione primogenituræ de non primogenito in primogenitum transeundo: sicut & ipse Esau primogenita vendendo, de primogenito non primogenitus fieri meruit. Sic & Iudæi, cum essent filÿ Abrahæ carne; quia non fuerunt filÿ eius imitatione, non deputantur inter filios Abrahæ, sed dicuntur filÿ diabo-*

Gen. 22. & 25.

Matt. 11.

Ioan. 8.

minus. & 47. dist. in mãdatis. & ff. de ca. & postli. re. nihil interest. C. de cõmer. & merca. l. 2. & 14. q. 5. dixit. & de conse. dist. 2. dixit dominus. Sicut econuerso quædã dissimulare possumus. ff. de noua. doli. in fi. arg. cõ. 23. q. 1. noli. dolus vero vel simulatio ad fallendum, semper malus est, vt 27. dist. qđ interrogasti. & 12. q. 1. certe. C. de lat. liberta. tollen. l. 1. §. sed & qui pileati.

c ¶ *Simulationem.*] vt falleret diabolum. dicit eñ auctoritas [1]: si diabolus eũ filiũ Dei sciuisset, nũquã eũ à Iudæis crucifigi passus fuisset.

Diabolus a Christo fuit deceptus.

[1] Al. Augustinus.

ECCE. Casus. Dicit Grat. ex supradictis patere quæ mẽdacia sint venialia, & quæ mortalia: postea facit quãdã q̃stionẽ, quare, s. Abrahã cum descenderet in Aegyptum cum vxore, rogauit eã vt sororem suã se esse mentiretur: ne si diceret se vxorem illius, interficeretur propteream: cũ dictũ sit s. c. ne q̃s arbitretur. nõ esse mentiendum pro tẽporali vita alicuius. postea soluit hanc obiectionẽ, dicẽs quòd Abraham noluit mẽdacium dici: sed verum taceri voluit. quia de eodẽ sanguine nata, vere soror dicebatur.

QVæritur.] Casus. Quæsitum fuit ab Augu. cur Abraham patriarcha mentiri voluit Saram, vt se sororẽ suã diceret, & non potius cõmisit ipsam Deo. Et respõdet ꝙ noluit mendacium dici: sed veritatem occultari voluit. soror enim sua erat, q̃a filia erat fratris. & ꝙ nõ cõmisit eã Deo tñ, dedit nobis exẽplũ vt quãdiu possum⁹ rationabiliter pericula euitare, Deũ tẽtare nõ debem⁹.

d ¶ *Mentiri.*] Ecce dicit Aug. ipsum mentitum: & tamẽ postea dicit ipsum non mentitũ. & hoc est notandũ circa rescripta, vel circa iudicia, an q̃rẽdo vel narrãdo vel diffiniendo aliquid dicatur, vt 3. q. 6. hæc q̃ppe. & sic est hic argumentũ, ꝙ interrogans nõ cõfitetur. Arg. contra 30. q. 1. de eo.

Abraham an sit mentitus.

Interrogans nõ cõfitetur.

e ¶ *Sororem.*] Hic patet ꝙ nõ quilibet secũdus gradus fuit in lege prohibitus. extra de cõuer. in fi. interrogasti. in parte decisa. Itẽ patet hic ꝙ licite per æquiuocationem possumus hostem deludere, vt not. s. ea. ne quis. & j. §. ꝓx.

a ¶ *Volebat.*] sed numquid voluntas Abrahæ fuit contraria voluntati Dei? non: sed ipsa volita fuerunt contraria. Abrahã enim volebat interficere, & Deus hoc ipsum noluit, scilicet ipsum Abraham velle interficere, & sic eadem fuit voluntas.

VTilem.] Casus. Ostendit Hiero. quòd multoties simulatio vtilis est, & quòd homo debet simulare id quod non est, nec fieri cupit. Et hoc probat tribus exẽplis, scilicet Iehu regis Israel: & Dauid, & Christi, qui simulationẽ peccatricis carnis assumpsit.

b ¶ *Vtilem.*] arg. ꝙ dolus contra hostem bonus est, vt 23. q. 2. do-

f ¶ *Apud Pharaonem.*] contra 32. q. 4. nemo. vbi dicitur de Abimelech. ibi sol. nam ambo in ipsum Abraham deliquerũt. de pæn. dist. 1. §. ex his. aliàs est §. denique. versi. reges quoque. Lau.

g ¶ *Faciat.*] Non ob. de conse. dist. 1. omnis Christianus. vt ibi soluitur. sic 23. q. vlt. si nulla.

ITEM OPPONITVR. Casus. Iste §. diuidit in duas partes. In prima probat adhuc ꝙ homo potest mentiri vt sibi ꝓsit etiã alteri nocẽdo. Quod ꝓbat exẽplo Iacob, q̃ mentitus est se esse

Esau

li: cuius filij sunt, non nascendo, sed imitando [a]. Vnde à Domino audire meruerunt [Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite: nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem locutus sum vobis. Hoc Abraham non fecit. Vos ex patre diabolo estis: & desideria patris vestri facere vultis.] ¶ Econtra gentiles, cum secundum originem carnis ab Abraham essent alieni; tamen imitatione fidei, & iustitiæ successerunt in filios Abrahæ. Vnde ab Apostolo dicitur eisdem [Si autem Christi, ergo Abrahæ semen estis.] ¶ Hinc idem Apostolus scribens Romanis ait [O tu Iudæe, si circumcidaris, nec legem obserues, circumcisio tua præputium facta est [b]: quomodo & præputium, si iustitias legis custodiat, in circumcisionem reputatur [c].] Præfertur ergo, vt ex præmissis colligitur, imitatio operis origini carnis. Veraciter ergo, non mendaciter Iacob se dixit Esau esse: nec mentiendo, sed verum dicendo, sibi profuit, alteri vero non nocuit [d]: quia benedictionem sibi debitam accepit, non alienum † surripuit. ¶ Episcopus vero iste, de quo agitur, & si falsum iurauit, tamen quia, vt supra dictum est, ream linguam non facit nisi rea mens [e]; nequaquam reus periurij habetur. Probatur hoc etiam exemplo Saulis, qui cum esset pugnaturus contra Philistæos, iurauit se interfecturum quicumque ante solis occasum comederet. Ionathas autem filius eius non audito [f] regis iuramento, cum pugnando magnam hostium stragem [g] dedisset, & salutem fecisset in Israel; fame laborans [h], vidit fauum mellis, quem regia virga, quam gestabat in manibus, accepit, & comedit: statimque oculi, quos fere fames clauserat, aperti sunt, & facies eius exhilarata est. Quo comperto, Saul voluit eum dare neci: sed precibus, & pia populi supplicatione placatus, mortis reuocauit sententiam, ne interficeretur ille, per quem salus data erat in Israel; & quo pugnante, de manibus hostium populus ille liberatus fuerat. Ecce Saul falsum iurauit: quia quod iureiurando se facturum decreuit, precibus populi reuocatus † non fecit. Nec tamen periurij reus arguitur: quia, quantum [i] in ipso fuit, quod iurauit, impleuit: dum sententiam mortis in filium dedit: quam non carnali affectu, sed populi supplicatione reuocauit.

Ioan. 8.
1. Cor. 4.
Rom. 2.
† alienam
§. ea. homines
1. Reg. 21.
† al. prouocatus

QVÆSTIO III.

Cum ergo, vt ratione, & exemplo monstratum est, episcopus reus periurij non esset; consueta obedientia [k] ab archidiacono sibi denegari non debuit: cum etiam si criminosum illum esse constaret; ante diffinitiuam tamen sententiam, vt supra monstratum est, nulli clericorum suorum ab eo liceret discedere. Constat ergo illicitum esse quod archidiaconus iurameto firmauit. Vnde merito quæritur, an debeat seruari, vel non.

QVÆSTIO IIII.

Quòd autem illicita [l] iuramenta seruari non debeant, in Toletano cōcilio 8.c.2.legitur: in quo sic statutum est.

Esau patri benedicenti: & hoc modo sibi abstulit ius primogenituræ. Sed hanc obiectionē soluit Grat. dicēs Iacob non esse mentitū. nō enim se dixit esse Esau natiuitate, sed adiectione vel imitatiōe: quia ex quo Esau sibi vēdiderat ius primogenituræ: rite eū imitari poterat, & ius illud adire qđ emerat. & hāc solutionē probat quattuor exēplis, s. Ioannis quē Christus dixit esse Heliā virtutis imitatione: & Iudæorū & gentiliū & Romanorū. In secūda parte dicitur, ꝙ quāuis eps de quo agitur in themate, iurauerit falsum qđ putabat esse verum: non tamen reus periurij iudicatur: qđ probat exēplo Saulis, q pugnaturus cōtra Philistæos iurauit se interfecturum quicumq; comederet ante solis occasū, contra qđ iuramētum Ionathas filius suus fauū mellis comedit: propter quod pater eum condemnauit ad mortem: sed ad preces populi hanc sententiam reuocauit: nec tamē ꝑpter hoc reus ꝑiurij iudicatur. Secūda pars incipit ibi, *Episcopus vero*. Primum exemplū primę partis ē ibi, *Sic & Christus Ioānem.* Secundum ibi, *Sic & Iudæi.* Tertium ibi, *Ecōtra gentiles.* Quartum ibi, *Hinc idem Apostolus.*

a ¶ *Sed imitando.*] & it quandoque aliqs sumit poti⁹ appellationē ab accidēti quàm à natura, vt ff. de orig. iur. l. 2. in prin. & 1. q. 1. cito.

b ¶ *Preputium facta est.*] idest, circumcisus es in præputio, & nō in corde: cum tamen dixerit legislator: circumcidite vos, & amputate pręputia cordis vestri.

c ¶ *Reputatur.*] idest, gentilis reputabitur circumcisus si seruat legem.

d ¶ *Non nocuit.*] & sic iniuriam nō fecit: quia iure suo vsus est, vt extra de elec. cū ecclesia.

e ¶ *Nisi ea mens.*] vt §. ea. homines.

Vox præconia paucis innotescat.

f ¶ *Audito.*] quia vox pconia paucis innotescit, vt C. qūo & quādo iudex. auth. qui semel. & qui tarde venit ad iudicium, præsumitur non audiuisse vocem pręconis, vt ff. de in integ. resti. diuus. & edictum tantum ligat eos ad quos peruenit, vt 82. dist. proposuisti. in fi. ff. de decre. ab ordi. fa. l. vlt. tamen hæc nō est excusatio sufficiens, dummodo edictum sit publice propositum, vt 16. dist. quod dicitis.

Edictum ligat tantū eos ad quos peruenit.

g ¶ *Stragem.*] Et hoc ei non proficit si scienter contra edictum fecit, vt ff. de re mi. l. 3. §. in bello [1].

[1] Et ff. de re. cor. qui sub. tu. l. quamuis. 16. q. 1. monachi.

h ¶ *Laborans.*] Illud eū potuit excusare. de conse. di. 5. discipulos.

i ¶ *Quia quantum.*] Sic dicit aliqd quātū ad se, nō quātū ad alios, vt 49. dist. ap. vlti. & de conse. dist. 4. quæris. & 1. q. 1. quod quidā.

Cum ergo.] CASVS. Hæc est 3. quæst. vbi quæritur an licuerit archidiacono iuramento firmare quòd episcopo suo debitam reuerentiam negaret? Et respōdet quòd non, cum episcopus propter tale iuramentum quod fecit, reatum periurij non contraxerit: cum etiam si periurus fuisset, tamen non liceret archidiacono vel alicui subiectorum ab eo discedere ante diffinitiuam sententiam. & ideo illicitum fuit archidiaconi iuramentum.

k ¶ *Obedientia.*] hæc quæstio determinatur §. 15. q. vlti. cap. vlt. §. 8. q. 4. cap. nonne.

Quòd autem.] Hæc quæstio diuiditur in tres partes. In prima probat per xx. capit. ꝙ in malis promissis rescindendum est iuramentum, scilicet cū seruari non possit sine detrimēto salutis æternæ. Secūda ibi, *Ecce quòd iuramenta.* Tertia ibi, *Sed cum his.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic proponit quarta quæstio, vbi quæritur vtrū iuramētum illicitū sit seruandum. Et respondet, si iuramentū est illicitū: qa de re illicita, scilicet de faciēdo peccato mortali vel veniali, nō est seruandū, vt j. cap. 1. & cap. seq. & maxime in illo cap. in malis. si autē iuramentū est illicitum ex modo, quia incaute iurauit aliqs rem licitam, scilicet comedere vel bibere, seruandum est: cum in deteriorem exitum nō vergat, vt infra ea c. si aliquid & §. illicitū.

l ¶ *Illicita.*] Iuramentum sex modis dicitur illicitum: ex persona, ex re, ex fine, ex causa, ex tempore, ex modo. Ex persona dupliciter, vel ex persona eius qui iurat, vel ex persona eius cui

cui iuratur. nam si impubes iurat, non tenet iuramentũ, vt ʒ. ea. q. 5. paruuli. Itẽ si clericus laico iurat. ʒ. q. 5. nullus. Ex re etiã illicitum est iuramẽtum dupliciter, vt si res sit illicita quæ iuratur, vt ʒ. ea. in malis. & si res illa, per quã iuratur, non sit sacra, vt ʒ. ea. q. 1. clericũ per creaturas. & ʒ. q. 1. considera. Ex fine illicitum est, vt si iu- vel corrumpere sancti monialem, quare quæsitum fuit in concilio Toletano, vtrum tale iuramentum sit seruandum, & respondet quod non: quia tolerabilius est turpem promissionem reijcere, quàm eam adimplere. Seq. cap. patet. cum §.

¶ Melius est vota stultæ promissionis non implere, quàm crimen committere. C. I.

SI publicis sacramentorum gestis (quod Deus auertat) à quibuslibet illicita, vel non bona extitisset † conditio allegata, quæ aut iugulare animam patris, aut agere compelleret stuprum sacratissimæ virginis; numquid non tolerabilius [a] esset stultæ promissionis vota reijcere, quàm per inutilium promissorum custodiam, exhorrendam criminum implere mensuram?

Item Ambrosius de officijs, libro primo c. 50.

¶ Aliquando non expedit promissum seruare sacramentum. C. II.

EST etiam contra officium [b] nonnumquam soluere promissum, sacramentum custodire [*]: vt Herodes, qui iurauit, quoniam, quidquid [c] petitum esset, daret filiæ Herodiadis: & necem Ioannis præstitit, ne promissum negaret.

[*] ¶ Custodire.] *Addita est vox ista ex originali, & concilio Toletano, in quo refertur.*

Item in sermone sancti Augustini episcopi de decollatione sancti Ioannis Baptistæ, qui sic incipit [Cum sanctum Euangelium legeretur.]

¶ Pietas fuit, quòd Dauid Nabal, sicut iurauerat, non occiderit. C. III.

QVòd Dauid iuramentum per sanguinis effusionem non impleuit; maior pietas fuit. Video [β] Dauid pium hominem, & sanctum in temerariam [d] iurationẽ cecidisse, & maluisse non facere quod iurauerat, quàm iurationẽ suã fuso hominis sanguine implere.

[β] ¶ Video.] *Hæc sunt verba B. Augustini in eo sermone. Antecedentia autem videntur summa quædam: nec sunt apud Iuonem, aut in Pannormia.*

Idem ibidem.

¶ De eodem. C. IIII.

IVrauit Dauid temere: sed non impleuit iurationem maiori pietate. *& infra.* ¶ Ecce sanctus Dauid non quidem iratus sanguinem hominis fudit: sed eum, falsum iurasse negare quis poterit? De duobus peccatis [e] elegit minus: sed minus fuit illud in comparatione maioris. Nam per seipsum appensum, magnum malum est falsa iuratio.

Item Isidorus in synonymis, libro secundo [γ]

[γ] ¶ Secundo.] *Liber hic synonymorum olim Venetijs impressus est hoc titulo.* Isidorus de hoĩe, & ratione deflente; & de homine, & ratione consolante. *Ex qua inscriptione potest intelligi distinctio in duos libros Antuerpiæ excusus est cum hoc titulo,* Libellus S. Isidori de cõtẽptu mundi. *Nuper vero Parisijs integer liber synonymorum: in quo habetur hoc caput.*

¶ Turpia vota seruanda non sunt. C. V.

IN malis [f] promissis rescinde fidem. In turpi voto muta decretum: quod incaute vouisti; ne facias. Impia enim est promissio, quæ scelere adimpletur.

Item Beda in homil. xliij. in Natali decollationis S. Ioannis.

¶ Non est obseruandum iuramentum, quo malum incaute promittitur. C. VI.

SI aliquid forte nos incautius iurasse contigerit, quod obseruatum peiorem [g] vergat in exitum libere illud consilio salubriore mutandum nouerimus, ac magis instante necessitate peierandũ nobis, quàm pro vitando periurio in aliud crimẽ grauius esse diuertendum. Deniq; iurauit Dauid per Dominũ occidere Nabal virum stultum, & impiũ, atque omnia, quæ ad illũ pertinerent, demoliri. Sed ad primã intercessionẽ Abigail feminæ prudentis mox remisit minas, reuocauit ensem in vaginam, neque aliquid culpæ se tali periurio contraxisse doluit.

Idem ibidem.

¶ De duobus malis, minus eligi oportet. C. VII.

NOn solum in iurando, sed in omni, quod agimus, hæc est mode-

Iuo par. 12. c. 9. Pann. l. 8. c. 90. † al. extitisse conditio allegatur
Ibidẽ in Tole. 8.
Sent. 3. di. 39. Iuo par. 12. c. 3. Pann. l. 8. c. 91. Matt. 4.
Serm. xi. de sanctis, cuius principium est [Propter hunc.]
Sent. ibidem. Iuo p. 12. c. 11. Pann. l. 8. c. 92.
Sent. ibidem. Iuo ibidem. Pann. l. 8. c. 93.
Cap. de mendacio in impresso Parisijs.
Iuo p. 12. c. 12. In Tolet. 8. c. 2. & in Tribur. c. 21. & glossa ordinaria in c. 14. Matthæi in uer. iuramentum.
ʒ. e. si aliquid c. 16 Burc. l. 12. c. 18. Iuo p. 12. c. 13. & 75. Pann. l. 8. c. 94. & 118.
1. Reg. 25.
Iuo p. 12. c. 13. Pann. l. 8. c. 95.

iuretur propter electum, & ante electionem, vt 8. q. 3. Artaldus. Ex causa, vt si ad clamorem populi iuretur, vt ʒ. ea. vnusquisque. Ex modo est illicitũ, vt si temere iuretur vel indiscrete, vel præter necessitatem, vt ʒ. ead. q. 2. c. 2. & ʒ. ea. c. si aliquid. Item iuramentum ex tempore est illicitum, vt si iuretur in quadragesima, nisi de pace componenda, vt ʒ. q. 5. decreuit. quod hoc versu perpenditur:
Quis, cui, quid, per quod, ad quid, cur, quomodo, quando. Breuiter ergo teneas in hac quæstione quòd semper iuramentum est seruandum, si est licitum; licet etiam illicitum sit ex modo iurandi, vt ʒ. ea. si aliquid. extra de iureiuran. c. debitores. Ioan.

SI publicis.] Casvs. Aliquis iurauit interficere patrem suum,

a ¶ Non tolerabilius.] nec peccat transgrediendo, vt ʒ. ead. in malis. & cap. inter. licet tunc peccauit quando iurauit [2]. Ioan.

b ¶ Est etiam contra officium.] idest, pietatem.

c ¶ Quidquid.] In hoc generali iuramento nõ intelligitur iurasse nisi quod licite facere potuit [3], vt extra de iure iuran. Quintauallis. extra de elect. causam ff. de ope. liber. si libertus. & ff. de ritu nup. l. generali. & ff. de iure dot. siue generalis. Ioã.

QVòd Dauid.] Casvs. Dicitur in hoc cap. quod iuramentum illicitũ nõ est seruandum. & hoc probat exemplo Dauid, qui iurauit interficere Nabaal, & tamen promissionẽ suã non adimpleuit. Idem est casus sequentis cap. sed addit quod de duobus malis eligitur minimum. Aliud cap. scilicet in malis promissis, planum est.

d ¶ Temerariam.] Iuramẽtum temerariũ & incõsulto calore iracũdiæ factũ, non est seruandum, vt hic, & 2. q. 3. præuaricator. Io.

e IVrauit.] ¶ Peccatis.] idest, quæ videntur peccata [4], cum alterum non est peccatum. Ioan.

f ¶ In malis.] aliud in malis promissis, & aliud in male promissis. primum non est seruandum, secũdum sic, vt ʒ. ead. cap. proxi.

SI aliquid.] Casvs. Ostẽdit hic Beda, quod si quis iurat se interfectũrũ hominẽ, vel aliud peccatũ perpetrare: potius debet venire contra iuramentum, quàm in aliud grauius crimẽ incidere: quod probat exemplo Dauid, qui licet iurauerit interficere Nabal virum stultum & impium, tamen ad preces Abigail vxoris eius contra sacramentum veniens ensẽ reuocauit in vaginã.

g ¶ Peiorem.] si. extra de iureiur. si vero.

g ¶ Peiorem.] Item aliud exemplũ põt poni quàm hic ponatur, vt si iuraui me peccaturũ venialiter, tale iuramentũ nõ debeo adimplere: quia adijcerẽ peccatũ peccato, vt ʒ. ea. diffinitio. & si temere aliquid iurau quod est licitũ, adimplendũ est. si tñ p p necessitatem nõ possum adimplere, venialiter pecco, vt 25. dist. §. criminis. in fi. & à licito iuramẽto (vt dicũt quidã) Papa nõ põt absoluere, vt no. 15. q. 6. auctoritatẽ. sed cõtra eos est extra de iureiur. venientes. Ioã.

NOn solum.] Casvs. Hic dicitur quod si aliquis iurauit aliquid illicitum, non debet illud adimplere: sed de duobus malis minus eligere debet, scilicet, vt non adimpleat quod promisit.

2 Vnde ei pœnitentia indicitur. extra eod. tit. cum quidam.

3 Non enim iuramentum est vinculum iniquitatis. ʒ. ea quæ. in. extra de iureiur. quãto. & circa hoc dic vt le. & not. extra de homic. cũ iuramento. ¶ Archid.

4 Id est, quæ per se considerari possũt de genere peccatorum. cũ in alio casu trãsgressio iuramenti nullum est peccatum etiam veniale secundum Hu. sed tunc peccauit Dauid cũ temere iurauit. Laur.

Iuramentum non semper est adimplendum.

Papa an possit absoluere à licito iuramento.

ratio solertius obseruanda, ut si in talem forte lapsum uersuti hostis inciderimus insidijs, ex quo sine aliquo peccati contagio [a] surgere nõ possimus; illum potius euadendi aditum petamus, in quo minus [b] periculi nos perpessuros esse cernimus.

Item Ambrosius de officijs, lib. 3. c. 12.

¶ Tolerabilius est iuramentum non implere, quàm quod turpe est facere. C. VIII.

VNusquisque simplicem sermonem proferat: uas suum in sanctificatione possideat: nec fratrem suum circumscriptione uerborum inducat: nihil promittat inhonestum [c]: aut si promiserit; tolerabilius est promissum non facere, quàm facere quod turpe sit. Sæpe plerique constringunt seipsos iurisiurandi sacramento: & cum ipsi cognouerint promittendum non fuisse; sacramenti tamen contemplatione faciunt, quod spoponderunt: sicut de Herode supra scripsimus: qui saltatrici præmiũ turpiter promisit, crudeliter soluit. Turpe, quòd regnum pro saltatione promittitur: crudele, quòd mors prophetæ pro iurisiurandi religione donatur. Quanto tolerabilius tali fuisset periurium sacramento † ? Si tamen periurium possit dici, quod ebrius [d] inter uina iurauerat, quod euiratus [a] inter saltantium [e] choros promiserat. Infertur disco prophetæ caput, & hoc æstimatum est fidei esse, quod amentiæ [f] fuit. *& post pauca de Iepte* [g] *differens.* ¶ Miserabilis, inquit, necessitas, quæ soluitur parricidio. Melius est non uouere, quàm uouere id, quod sibi is, cui promittitur, nolit exolui. *& post paululum.* ¶ Non semper igitur promissa soluenda omnia sunt. Denique ipse Dominus frequenter suã mutat sententiã, sicut scriptura indicat.

[a] ¶ Euiratus.] *Emendatum est ex B. Ambrosio, & Iuone. Antea enim legebatur,* & iuratus.

Item ex concilio Toletano 8. c. 2.

¶ Incommutabilis Deus quandoque sua mutat statuta. C. IX.

INcommutabilis, eademque semper existens Dei natura, parcens sua sæpe in sacris litteris legitur mutasse promissa, & pro misericordia temperasse sententiam [h]. Vnde quamlibet sit impassibilis, atque immutabilis, eiusdemque deitatis licet sint dicta firmissima; crebro tamen eius & iuramenta leguntur, & pænitentia: quæ sacris extant mysterijs adoperta. Iurare namque Dei, est à seipso nullatenus ordinata conuellere: pænitere uero, eadem ordinata, cum uoluerit, immutare. Sic per Hieremiam dicit [Repente loquar aduersum gentem, & aduersum regnum, ut eradicem, & destruam, & disperdam illud. Si pænitentiam egerit gens illa super malo suo, quod locutus sum aduersus eam; agam & ego pænitentiã super malo, quod cogitaui [i], ut facerẽ ei.]

¶ *Initium huius capituli emendatum est ex recentioribus editionibus conciliorum Coloniensibus, & codice Lucensi regio. In vetustioribus autem editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, duobusque monasterij Domini cani post vers.* innectẽda, *quod in ipso concilio antecedit huic capitulo, sequitur continenter.* Etenim immutabilis deitatis licet dicta sint firmissima, crebro tamen, &c. *intermedijs omissis.*

Item Augustinus.

¶ Sapientis est reuocare, quod male loquitur. C. X.

MAgnæ sapiẽtiæ est, reuocare [k] hominẽ, quod male locutus est.

Item ex concilio Ilerdensi, c. 7.

¶ Qua pœna feriatur, qui illicitum iuramentum facit. C. XI.

QVi sacramento se obligauerit, ut litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat; pro periurio uno [l] anno à communione corporis & sanguinis Domini segregatus, reatum suum eleemosynis, fletibus, & quantis potuerit ieiunijs absoluat. Ad charitatẽ uero, quæ operit multitudinem peccatorum, celeriter uenire festinet.

Item Ambrosius lib 3. officiorum, c. 12. †

---

a ¶ *Contagio.*] quantum ad perplexionẽ animi, vt 13. dist. nerui.
b *In quo minus.*] Quoties enim aliquid sine captione fieri nõ potest, sẽp id qđ minimũ ẽ, sequimur, vt ff. de re. iu. quoties nihil. Io.

VNusquisque.] CASVS. Ostendit hic Ambr. ꝙ aliquis non debet illicitũ promittere: & si promisit, tolerabilius est ꝓmissũ non adimplere, q̃ facere rem illicitam. Et hoc probat exẽplo Herodis & Iepte, qui sæpe in scriptura reprehẽduntur, eo ꝙ per ꝓmissionẽ suã rem illicitam impleuerunt. nam bene poterant mutare voluntatem prauam, cum ipse Deus suam sententiam sępe mutet, & mutando melioret.

c ¶ *Inhonestum.*] Non solum ergo iuramentũ rei illicitæ non est seruandum, sed nec etiam inhonestæ: immo si tendat ad inhonestatem, quandoque nõ est seruandũ, licet possit seruari sine interitu salutis æternæ, vt extra de iureiur. quemadmodũ.

d ¶ *Quod ebrius.*] Ergo promissio ebrij nõ tenet [1], vt 15. q. 1. sane.

e ¶ *Saltantium.*] Arg. ꝙ id quod ad clamorem populi promittitur, nõ tenet. ff. 8. q. 1. licet. &c. si ergo. & extra de ele. Osius. Itẽ alia ratione non debuit tenere hoc iuramentũ, quia ob reuerentiã hospitũ videtur promisisse: & ea q̃ ob reuerentiam alicui promittuntur, nõ ligãt, vt ff. quarũ rerũ actio nõ datur. l. 1. §. q̃ honorãdæ. sic ergo taciturnitas quę fit ob reuerẽtiã aliquorũ, non præiudicat, vt ff. de fur. l. pen.

f ¶ *Quod amẽtia.*] aliàs amicitiæ.

g ¶ *De Iepte.*] infra proxi. causa. q. 5. si nõ licet. in fi. contra. vbi dicitur ꝙ votum illud fuit à spiritu sancto. Sed dicas ꝙ votũ fuit iustũ: sed talis solutio fuit iniusta. Hebræi tñ quidã reprehendunt etiã ipsũ iuramentũ: & dicũt quidam, ꝙ si equus vel asinus ei obuiasset, numquid illud obtulisset domino? quasi dicant nõ.

INcommutabilis.] CASVS. Quæsitum est in conci. Toletañ. vtrũ quis possit venire contra iuramentũ suum illicitũ. & respondet ꝙ sic. & hoc probatur exẽplo Domini: qui licet sit incommutabilis, legitur tamen suam sententiam mutasse, & cõtra sua iuramenta venisse. Probatur & hoc auctoritate Hierem. prophetæ dicentis: Repente loquar, &c. *Iuramenta*, idest, dispositiones, secundum ꝙ merita hominum exigebant. Sequens cap. patet.

h ¶ *Sententiam.*] idest, cõmunicationẽ. ea que Dominus dicit comminando, vel cõmonẽdo, bene reuocat: sed ea quæ asserẽdo dicit, nõ reuocat. vnde Macrobius dicit ꝙ tripliciter cõtingit deos loq.

i ¶ *Cogitaui.*] idest, videor cogitasse.

k MAgnæ.] ¶ *Reuocare.*] idest, non adimplere: nec dicitur fallax si ad rei veritatem reuertitur, vt 32. q. 1. apud.

QVi sacramento.] CASVS. Iurauit quidam ꝙ numquam pacem cum suo inimico veniret. quęsitũ fuit in cõcilio Ilerdensi. quid sit super hoc faciendũ: & respõdetur ꝙ pro periurio. i. illicito sacramento debet per annũ à corpore Domini separari, & reatum suum eleemosynis & fletibus diluere, & ad pacem celeriter venire festinet. Sequen. duo capitula plana sunt.

l ¶ *Vno.*] s. ea. q. 1. c. vlt. cõtra. 6. q. 1. quicũque. ibi imponitur septennis pænitentia pro periurio: sed ibi loquitur cũ quis transgreditur licitum iuramentũ: hic loquitur cum quis temere iurat. Sed nõne qui temere iurat rem illicitam, mortaliter peccat: ergo septennis pænitentia debet ei imponi, vt 33. q. 2. hoc ipsum? Respon. regulariter

---

1 Item tenet cum ista glo. Ful. in consi. 80. in fin vbi dicit ꝙ contractus eius qui potationib⁹ & ebrietatibus vel adulationib⁹ est inductus ad vendendũ rẽ minori pretio quàm valeat; est ipso iure nullus. pro hoc bene facit ca. sane, in gl. alias.

Deus quæ a se dicta reuocet.

Deus tripliciter loquit.

In Tolet. 8. c. 2.

Iuo p. 12. c. 17.

Pann. l. 8. c. 101.

Matth. 14.

† homicidio] Iuo

Ibidem.

Iud. 11.

ȷ. ea. nõ semp.

Hier. 18.

Bur. l. 12. c. 17.
Iuo p. 12. c. 74.
Rabanus in pænit. c. 10.

1. Pet. 4.

† In Tole. 8. c. 2. s. ea. vnusquisque; in fine.

¶ Non omnia promiſſa ſoluenda ſunt. C. XII.

Iuo p.12.c.17. Pann.l.8.c.102.

NOn ſemper promiſſa omnia ſoluenda ſunt. Denique ipſe Dominus frequenter ſuam mutat ſententiam; ſicut ſcriptura indicat.

Item Iſidorus ſententiarum libro 2.c.31.

Cóc.Tole.8.c.2. Beda in Scintillis,c.36. Gloſſa ordinaria i c.14. Matt. Poly.l 6.tit. 12. Burc. l.12.c.10. Iuo p.12.c.36. & 67. Pann.l,8.c 118.

¶ De eodem. C. XIII.

NOn eſt obſeruandum iuramentum,quo malum incaute promittitur: veluti ſi quiſpiam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilius eſt enim non implere ſacramentũ, quàm permanere in ſtupri flagitio.

Item ex concilio Toletano, c.8.

Rabanus lib.pænit.c.21. Burc.l. 12. c. 7. & 29. Iuo p.12.c.64.

¶ Male iurans pænitentiam agat. C. XIIII.

NEceſſe eſt, vt male [a] iurans dignam pænitentiam agat: eo quòd nomen Domini contra pręceptum illius ſumpſit in vanum: quia in Exodo ſcriptum eſt [Nec enim inſontem habebit Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra.]

¶ *Verba propria huius, & ſequentis capitis non ſunt in canone ſecundo concilij Toletani octaui: ex quo tamen citant Rabanus in lib. pænit c. 21. & Burchardus lib. 12.c. 29. Coniunctè enim hoc affert cum ijs, quæ in ſecundo illo canone leguntur. Idem vero Burchardus, c. 7. citat ex Toletano, c.9. Iuo autem abſolute ex Toletano. Suntque apud ipſos hæc duo capita coniuncta, quemadmodum & in aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus, ſine voce iſta,* Item.

[*Item*] *& in Leuitico.*

Leuit. 19.

C. XV.

NOn peierabis in nomine meo: nec pollues nomen Dei tui: ego Dominus] Malum tamen, quod facturum ſe ſacramento deuouerit; omnino non faciat: quia ſtulta vota frangenda ſunt.

Item ex decreto Soteris Papæ, c.3.

¶ *Ita etiam ceteri collectores. Sed* ȷ̃. *ea. caput, ſi aliquid. ijſdem verbis affertur ex Beda, apud quẽ habetur, vt ibi eſt indicatum.*

ȷ̃.ead. ſi aliquid. Poly.l.6.tit.11. Anſ.l.11.c.73. Iuo p.12.c.75. Pann.l.8.c.118.

¶ Iuramentum, quo malum incaute promittitur, non eſt ſeruandum. C. XVI.

SI aliquid forte incautius nos iuraſſe contigerit, quod obſeruatum peiorem vergat in exitum; illud conſilio ſalubriore mutandum nouerimus: & magis inſtante neceſſitate peierandũ † nobis, quàm pro [a] facto iuramento in aliud crimen maius eſſe diuertendum.

a ¶ Pro facto.] *Apud Iuonem, & in Pannormia legitur,* pro vitando periurio, *vt* ȷ̃. *ead. c. 6. In Polycarpo autem,* profecto in aliud. *Anſelmus habet quemadmodum Gratianus.*

Item ex concilio Eliberitano †, *c.1.*

† al. Hibernenſi

Burc.l.12.c. 25. Iuo p.12.c.80.

¶ Temeritas emẽdatur, cum incauta diffinitio ſoluitur. C. XVII.

DIffinitio [b] incauta laudabiliter ſoluenda eſt [c]: nec eſt præuaricatio, ſed temeritatis emendatio [d].

¶ *Iuo citat vt Gratianus. Burchardus autem ex concilio Hibernenſi, & ſic eſt in manuſcripta collectione canonum incerti auctoris.*

Item.

Sen.3.diſt.39. Iuo p.12.c.15. Pann.l.8.c.98. 100. In Limonario, cap.17.

¶ Illicitum iuramentum non eſt ſeruandum. C. XVIII.

ACtione [β] quarta ſeptimæ ſynodi] Ioannes Apocriſarius orientalium ſedium dixit. Significat ſermo patris noſtri Sophronij, quòd melius ſit iurantem peierare [e], quàm ſeruare ſacramentum in fractione ſacrarum imaginum. Hoc autem dicimus: quia ſacramento quidam ſe excuſant. Tharaſius patriarcha dixit. Quia [γ] pater Sophronius nouerat bonitatem Dei; propterea tranſgredi voluit impium iuramentum. *Item paulo poſt.* ¶ Tharaſius patriarcha dixit. Herodes ſeruauit iuramentum, & perijt: Petrus vero negauit cum iuramento, & conuerſus fleuit, & ſaluatus eſt. Omne [f] enim peccatum bonus Deus indulget, ſi quis ex toto corde pæniteat. Sancta ſynodus dixit. Sic nos docet ſancta ſcriptura. Item Leontius † epiſcopus Phoceæ dixit. Scriptum eſt [Iuramentum mendax ne diligatis.] Qua de cauſa iuramentum noſtrum mendax diſſoluatur, quaſi nullam virtutem habens.

† al. Leo

Zach. 8.

β ¶ Actione quarta ſeptimæ ſynodi.] *Hæc verba in vno vetuſto Gratiani codice ſunt titulus (quemadmodum & apud Iuonem,) initium vero capitis eſt,* Ioannes, &c. *& verſio hæc non eſt Anaſtaſii bibliothecarii.*

γ ¶ Quia pater.] *Aliter habet locus ille ſynodi. Ibi enim ex Limonario, ſeu horto ſpiritali, cuius auctor eſt Sophronius, refertur conſilium abbatis Theodori Aeliota datum incluſo; vt iuramentum diabolo præſtitum de non adoranda imagine virginis Mariæ Ieſum infantem geſtantis, nullo modo ſeruaret.*

Idem Iſidorus.

[...]lariter imponitur ſeptẽ annorũ pænitentia. ſed ex cauſa diminuitur vel augetur illud tempus. 26.q.7. tempora. tamẽ hic non negatur quin per ſeptẽ annos debeat pænitere: ſed hoc ſolũ dicitur, ꝙ à communione corporis Chriſti vno anno ſeparatur.

NEceſſe eſt.] CASVS. Quidam iurauit ſe facturum aliquid inhoneſtum. vnde quæſitum fuit in cõcilio Toleta. quid eſſet de hoc faciendum. Et reſpõdetur ꝙ pænitentiã agere debet: q͂a nomine Domini abuſus eſt illicite iurando. Et hoc probatur auctoritate Exodi. Sequẽtia tria ca. patẽt. *Diffinitio*.i. aſſertio.

a ¶ *Vt male.*] diſtinguitur tamen an ſolenniter iuret, an incurſu verborũ. Si cum incurſu verborum, tunc venialiter peccaret, vt 25. diſtinct. §. aliàs.

b DIffinitio.] ideſt, affirmatio.

c ¶ *Soluenda eſt.*] ideſt, frangenda eſt.

d ¶ *Emendatio.*] non enim peccat frangẽdo tale votũ: ſed ĩ hoc peccat ꝙ temere iurauit: vt 33.q.5. vna. Sed nũquid tale iuramẽtũ q͂d temerariũ eſt, ideſt, de re illicita factũ, inducit depoſitionem vel infamam? argu. ꝙ ſic. 6.q.1. quicumque ſciẽs. & ca. infames. & ȷ̃.e.q.5. ſi q͂s cõuictus. & extra de iureiur. querelã. Sed contra extra de iureiur. c. ſicut. Ego nõ credo tale iuramẽtum infamare, vel impedire electionẽ factam vel faciẽdã. De hac materia no. 85. diſ. archidiaconum. Ioan.

Iuramentum de re illicita factum non infamat.

ACtione.] CASVS. Quidam epi iurauerũt ſe fracturos imagines ſaluatoris & ſanctorũ, quæ in eccleſijs erant: quare quæſitum fuit quarta die ſeptimę ſynodi, an illud illicitum iuramentum eſſet ſeruandũ: & reſpondetur ꝙ nõ. & ad hoc ꝓbandũ inducitur auctoritas Sophronij, ſcilicet ſi quis vult illicitum iuramentũ ſeruare, peribit ſicut Herodes. ſi q͂s vero nõ ſeruat, indulget ſibi Deus ſicut Petro indulſit. Sequens capitu. per ſe patet.

e ¶ *Peierare.*] quo ad ſimilitudinem facti.

f ¶ *Omne.*] niſi qñ peccatur in ſpiritũ ſanctũ, ita ꝙ ſit impænitens.

¶ Non obseruentur iuramenta, quæ fiunt contra diuina mandata. C. XIX.

SI quis præuentus [a] fuerit, vt definiat [b] agere aliquid eorum, quæ non placent Deo; pænitentiam agat: & quod contra mandatum Domini statutum est, in irritum reuocetur. *Item Hieronymus in libro de natura rerum.* ¶ Tribus siquidem modis iuramenta contracta soluenda sunt [c]. Primo, cum quis male iurat [d]. Secundo, cum quis incaute iurat [e], non putans hoc esse peccatum. Tertio, si pueri, vel puellæ in domo parentum se iuramento constrinxerint, patribus †, postquam audierint, contradicentibus [f].

† al. parentibus

¶ *In libro de institutis monachorum B. Basilij Rufino interprete hæc leguntur*, Si quis præuentus fuerit, vt diffiniat agere aliquid eorum, quæ non placent Deo. *In responsione vero subiicitur*, pænitentiam debet agere. *& postea*, oportet irrita reuocare, quæcumque ex præsumptione contra mandatum Dei statuuntur.

2 *Ecce, quòd iuramenta illicita laudabiliter soluuntur, damnabiliter seruantur. Quod tunc intelligendum est; quando iuramentum illicitum deseritur, vt ad bonum redeatur. Ceterum, si propterea deseritur, vt in aliud malum transeatur; illicitum sacramentum damnabiliter seruatur; sed damnabilius contemnitur. Vnde Augustinus de bono coniugali, c. 4.*

¶ Non est appellanda fides, quæ ad peccatum faciendum adhibetur. C. XX.

Iuo p. 12. c. 4. Pann. l. 8. c. 9.

SI ad peccatum faciendum fides adhibetur; mirum, si fides appellanda est. Verumtamen [g] qualiscumque sit, si & contra ipsam fit; peius fit: nisi cum propterea deseritur, vt ad veram fidem, legitimamque redeatur: idest, vt peccatum emendetur voluntatis prauitate correcta: tamquam si quis cum hominem solus expoliare non possit; inueniat socium iniquitatis, & cum eo paciscatur, vt simul id faciant, spoliũque partiantur: quo facinore commisso totum solus auferat: dolet quidẽ ille, & fidem sibi non esse seruatam conqueritur [h]. Verum in ipsa sua querela cogitare debet potius [i] in bona [k] vita ipsi humanæ societati fidem fuisse seruandam, ne præda iniqua ex homine fieret; si sentit [l], quàm inique [m] sibi in peccati societate seruata non fuerit [n]. Ille quippe vtrobique perfidus, profecto sceleratior iudicandus est.

Idem ibidem.

¶ Si propterea fides non seruatur, vt ad bonum redeatur, non ideo violari dicitur. C. XXI.

Iuo ibidem Pann. l. 8. c. 9.

MVlier, si fide coniugali violata fidem seruet adultero; vtique mala est: sed si nec adultero [o], peior est. Porro si eam flagitij pæniteat, & ad castitatem rediens coniugalem, pacta, ac placita adulterina rescindat; miror, si eam fidei violatricem vel ipse adulter putabit.

Ex his itaque apparet, quòd si quisquam, vt diximus, illicitum iuramentum non seruauerit, vt in aliud malum perniciosum declinet; tanto grauius delinquit, quanto damnabilius accumulantur peccata peccatis. Si autem propterea deseritur, vt ad bonum redeatur; nihil culpæ pro tali periurio contrahitur: potius deflendum est, si in aliquo, illius iuramenti occasione nos deliquisse contigerit. Vnde Augustinus scribit Seuero Mileuitano episcopo consulenti de quodam Hubaldo, qui à consanguineis cuiusdam pellicis coactus fuerat iurare se illam ducturum in coniugem, nec matri suæ, vel fra-

a ¶ SI quis præuentus.] idest, deceptus.
b ¶ Vt definiat.] idest, intendat.
TRIBVS. CASVS. Docet Hiero. in hoc c. ꝙ tribus modis potest quis contra suum iuramentũ venire. Primo cũ quis scienter male iurat. Secundo cũ incaute iurat, nõ putãs esse peccatũ qđ iurat. Tertio cũ pueri vel puellæ intra pubertatis annos in domo parẽtũ se obligant sacramẽto: quod parentibus contradicẽtibꝰ põt irritari.
c ¶ Soluenda sunt.] idest, irritanda.
d ¶ Male iurat.] scienter.
e ¶ Incaute iurat.] ignoranter.
f ¶ Contradicentibus.] intra annum, vt 20. q. 2. puella.
ECCE. Hæc est 2. pars q. in qua probatur ꝙ si aliquis venit contra propriũ iuramentũ malũ quod mutatur ad bonũ, tunc non peccat: si autem vt conuertat̃ ad peius, tunc peccat dupliciter. Ioan. de Fã.
CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, dicens ꝙ illicita iuramẽta nõ sunt seruanda: imo laudabiliter dissoluunt̃ cũ illicita iuramẽta deserũtur ideo vt ad bonũ redeatur. sed si sacramenta illicita deserũtur vt in aliud malũ transeatur, damnabiliter seruant̃: sed dãnabilius contemnuntur. qđ probat per sequ. cap.
SI ad peccatum.] CASVS. Quidam cũ non posset solus spoliare viatorẽ, socium sibi quæsiuit, cui iurauit se redditurũ medietatem de spolijs. quo spoliato totũ sibi retinebat consocius. quare sup hoc tres quæstiones fiunt. Prima est, an fides appellet̃ cũ iurat partiri spolia viatoris? Et respõdet Aug. mirũ est, si fides dicatur. Secũda est, si faciat contra fidẽ sibi retinẽdo totũ, & an sit periuriũ? Et respondet̃ ꝙ sic. Tertia est, si nil dat socio, sed reddat cui abstulit: vtrum peccat? Et respondetur ꝙ non. Vnde datur intelligi ꝙ si fidem debet seruare suo complici: multo magis humanæ societati. Vtrobique, idest in eo ꝙ iurauit partiri spolia, & in eo quòd totum sibi retinuit. vel vtrobique, idest, quia rapuit, & ipse fidem non seruauit, sed totum sibi retinuit.
g ¶ Verumtamen.] Sed quæro qualiter possit quis fidẽ frangere in maleficijs socio: cum nec in istis possit contrahi societas, vt ff. pro soc. quod autem. & in l. sequen. nec aliqua obligatio contrahatur in turpibus, vt ff. de verbo. oblig. generaliter. immo magis peccat tradendo socio partem, quàm retinendo sibi: quia alij non possumus soluere quod alij debetur, vt extra de iureiuran. eam te? Sed dicas illud quod hic dicitur, referri ad erroneam alicuius opinionem, vt si quis credat se teneri ex tali iuramento si non satisfaciat erroneæ cõscientiæ, mortaliter peccat, vt extra de simo. per tuas 2. Et ita potius fides appellat̃ quãtũ ad errantis opinionẽ: & ita quandoque consulitur alicui adimplere tale iuramentum, ad quod tamen non tenetur: & hoc ideo vt satisfaciat conscientiæ ipsius: & sic intelligo illud quod legitur extra de sponsa. commissum.

Obligatio non contrahitur in turpibus.

h ¶ Conqueritur.] Non potest in iudicio cõqueri: quia ex improbitate nemo consequit̃ actionẽ, vt ff. de furt. itaque fullo. nec iudiciũ cõmuni diuidundo locũ habet inter prædones, vt ff. cõmuni diuidundo. l. cõmuni diuidũdo. §. inter prædones. nec ꝓ socio. ut ff. pro soc. nec prætermittendũ. imo si quis ratione illiciti iuramẽti aliquid petit, ꝓstabit alteri 10. libras auri. i auth. coll. 5. scenicas nõ solũ, &c.
i ¶ Potius.] idest, ꝙ potius debet fides in bono seruari.
k ¶ In bona vita.] idest, in bono.
l ¶ Si sentit.] idest, intelligit.
m ¶ Quàm inique.] idest, q̃ iniquũ sit nõ seruare fidem in illicitis.
n ¶ Non fuerit.] societas, vel fides.
MVlier si fide.] CASVS. Quædam mulier iurauit se seruaturã fidẽ adultero: & ꝙ alteri se nõ supponeret. postea volebat alteri adhærere, vel ad legitimũ maritũ redire: q̃situ fuit ab Augu. vtrũ peccet? Et r̃ndet, si seruat fidẽ adultero, male facit: sed si alteri se subijciat, deteriꝰ facit. si vero ad maritũ redit, nullo mõ delinquit.
o ¶ Si nec adultero.] ita ꝙ contrahat cum adultero tertio: & tunc peccatum accumulat peccato.
EX HIS. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis dicẽs quòd si iuramentũ illicitũ deserit vt in aliud malũ transeatur, perniciosius est: quia

est: qa peccata peccatis accumulāt. si vero deseritur vt ad bonū redeatur, bonū est, & nō malū: sed potius flendū est si occasione illiciti iuramēti aliquid mali perpetrauimus: quod ꝓbat per seq. cap.

[I] Nter cætera.] CASVS. Quidam nomine Hubaldus captus cū concubina sua compulsus est iurare consanguineis eius eam susci-

inuenitur. in fin. Vel intelligunt quando tales fuerūt ꝑsonæ ꝙ vehemēter præsumebat ꝙ deberet sequi homicidiū. Sed istis obuiac extra de spon. veniēs. Sol. ꝓbabiliter pōt dici, si placet, ꝙ in quatuor casibus nō tenet iuramentū per coactionem extortū, vt in voto, vt extra quod met. ca. perlatum. In traditione rei ecclesiasticæ 15. q. 6. auctoritatem. & c. seq. In dote, vt ff. quod me. cau. si mulier §. dos. In matrimonio, vt extra de spon. cum locum. & ca. requisiuit. Quòd autem dicitur, hic matrimonīū fit, &c. istud, fit, nō ponitur ꝓceptiue, sed hortatiue: vel loquit̄ ī eo casu qñ post coactionem commistus est ei carnaliter, vt extra de spon. veniēs 2. Vel loquitur quādo leuis fuit coactio. illa enim nō impedit matrimoniū ff. de ri. nu. si patre cogente. B.

Iuramētum per coactionem extortū non tenet in quatuor casibus.

tribus vlterius necessaria subministraturum.

Rescribit ergo beatus Augustinus, vt diximus, Seuero Mileuitano episcopo ita dicens.

¶ De quodam Hubaldo, qui iurauit se non ministraturum necessaria matri, & fratribus. C. XXII.

al. parentibus

INter cetera, vt rogaueras, à patre nostro Ambrosio quæsiui; quid tibi charissime agendum sit de Hubaldo parochiano tuo; qui captus, & timore necis impulsus suæ concubinæ iuramento firmauit ipsam in coniugem suscipere, propriamque matrem cum fratribus de domo expellere, nihilque eis alimoniæ vnquam impendere. Quia vero, quam prius concubinam habuerat, non est peccatum in coniugem suscipere; matrimonium [a] sit in Deo firmum, & stabile. Porro iuramentum non ob hoc fuisse institutum inuenitur, vt esset vinculum [b] iniquitatis, vel matricidij [c] vel fratricidij, seu cuiuscumque criminis. Nec credo sacramentum ad hoc debere fieri, vt iniusta iuratio suorum bonorum sit iniuste iurantibus expoliatio, & accipienti æterna damnatio. Periurij namque percutitur pœna, & velut homicida in extremo examine à iusto iudice degrandinabitur † [d]; per quem sacrosanctum Euangelium ad iniustum, & illicitum, & Deo minime amabile, quasi testimonium iustæ, & humanæ petitionis adducitur. Foueat [e] itaque Hubaldus matrem † [f]; & fratres: & lugeat, si coactione & timore iuramenti aliquid defuit matri. Qui vero eum iurare coegerunt quod non debuit; reatu periurij impliciti teneantur. Iniuria quippe iniuste irrogata, eius est infamia, qui facit. Nec enim vllo modo ad opprobrium [g] coactæ voluntatis trahitur, quod illicita conditio necessitatis extorsit.

† al. degradabitur] al. condemnabitur

Iuo p. 12. c. ... Pann. l. 8. c. 96.

3 *Sed cum his omnibus illicita iuramenta non seruanda probentur; opponitur, quòd Iosue Gabaonitas contra præceptum Domini non deleuerit; quia seniores Israel iuramento cum eis pacem firmauerant. Sed notandum est, quòd seniores Israel, etsi scirent à Domino esse imperatum, vt delerent gentes terræ promissionis; decepti* [h] *tamen à Gabaonitis nesciebant eos esse incolas terræ sibi promissæ. Venerunt enim (vt historia refert) attritis calceamentis, & cum aridis panibus dicentes. Viri pacifici, venimus de terra longinqua: calceamenta sunt attrita in pedibus nostris: panis defecit in sitarciis nostris: audiuimus Dominum esse vobiscum, & venimus componere pacem. Quod verbum placuit senioribus Israel: & fecerunt pacem cum eis. Post diem vero tertium, cum filij Israel appropinquarent Gabaonitis; occurrerunt eis, quibus iurauerant seniores Israel. Illi autem videntes se esse deceptos, voluerunt delere eos; sed pepercit eis Iosue propter iuramentum seniorum Israel.*

Iosue 9.

Iuo ibidem Pann. l. 8. c. ...

Vnde Ambrosius in libro officiorum tertio, c. 10.

b ¶ *Vinculum.*] Arg. ꝓ opinione illorum, qui dicunt quòd iuramētū per metū extortum nō tenet. 31. q. 2. Lotharius. & 15. q. 6. c. 1. Sed intelligas hoc ad hunc casū spectare quē hic ponit. De hac materia notaui 15. q. 6. cap. 2.

c ¶ *Vel matricidij.*] Videtur enim necare illū cui nō præstat alimenta. 12. q. 2. q abstulerit. & 86. dist. nō satis. ff. de li. agno. necare.

Necat qui non alit.

d ¶ *Degrandinabitur.*] i. grandine pœnæ æternæ flagellabitur.

e ¶ *Foueat.*] Arg. ꝙ iuramentum pro parte tenet & pro parte nō, vt 11. q. 3. antecessor. & 12. q. 2. si quos de seruis. & 17. q. 4. questi.

f ¶ *Matrem.*] Ad hoc .n. tenetur, vt 30 di. c. 1.

g ¶ *Ad opprobrium.*] id est, ad infamiā. non .n. dicit ad peccatū: quia reuera peccauit quando iurauit: quia potius debuit omnia mala pati, quàm malo consentire. 32. q. 5. ita ne. & sic non obstant contraria. j. de conse. dist. 4. eos quos. & j. e. q. 5. c. 1. & 3. Io.

scipere in vxorem: matrē vero cum fratribus de domo expellere: iurauit etiā quòd nihil eis impenderet pro alimonia: quare Mileuitanus eps rogauit August. vt ab Ambro. quæreret quid de Hubaldo esset faciendum: quod & factum est. Rescribit ergo Augu. vt Hubaldus habeat illā in coniugem quam iurauit: matrem vero & fratres non expellat de domo: sed eis præbeat alimenta, & si occasione illius illiciti iuramenti aliquid eis hactenus defuit, per pænitentiam emendet: nec vllam infamiam ex illo iuramento facto ꝑ compulsionem contrahit: quia illi potius infamiam & reatū periurij contraxerunt, qui eum iurare coegerunt.

a ¶ *Matrimonium.*] Videtur ex loco isto, ꝙ coactio conditionalis non impediat matrimoniū: sicut nec impedit alia sacramenta, nec impedit sacramentū baptismi, vt 45. di. de Iudæis. nec sacramentū ordinis, vt 74. di. vbi ista itē alia ratione, quia hoc sacramentum seruari potest sine interitu salutis æternæ, ergo est seruandū, vt extra de iureiur. si vero. Sed ꝯ: matrimonia debent esse libera, & ibi anim⁹ debet gaudere plena libertate, vt extra de spon. requisiuit. & cap. cū locū. Ad hoc dicūt qdā ꝙ talis est cogēdus ducere mulierē quā coactus desponsauit. si tamen nullo modo voluerit, cessare debet ecclesia à coactione. Alij dicūt ꝙ omnibus modis est cogendus 1, & qđ dicit̄ in illa decret. requisiuit. ꝙ sit potius moneda q̄ cogenda, exponunt, potius, id est, prius. sic exponitur 23. q. 4. non

SED CVM HIS. Hæc est 3. pars q. in qua quæritur vtrum peccassent filij Israel, qui propter iuramentum pepercerunt Gabaonitis. & dicitur quòd non. Ioannes de Fant.

CASVS. Supra ostensum est, quòd illicita iuramenta non sunt seruanda. Nunc vero probat contrarium exemplo Iosue: qui licet contra Domini præceptum firmaret pacem cum Gabaonitis, tamen sacramentum suum non violauit; sed seruauit illæsum: & hoc ideo, quia seniores Israel nescierunt iuramentum illud esse illicitum, quia nesciebant illos quibus iurauerant, esse incolas terræ sibi promissæ. & ad hoc inducit sequens cap.

Iuramētum quod Iudæi Gabaonitis præstiterunt, non fuit seruandum.

h ¶ *Decepti.*] multiplex ratio videtur suadere quare non debuerunt seruare tale iuramentū: tum quia erat ibi error personæ, tum quia dolus dedit causā iurameto: tū qa nō poterāt se obligare aliquo iuramento ꝯ̄ præceptū Domini. Ad hoc dicunt plerīq; ꝙ diuinitus fuit eis inspiratū 2, ꝙ deberent eis parcere: sed tñ iuramētū fuit illicitū, vt extra de elect. venerabilē. in fi. Vel dic ꝙ satis impleuerūt præceptū Dñi, quia satis videtur fuisse interfecti, cū redegerint eos in seruitutē. Nā seruitus morti comparat̄. ff. de reg iu. seruitutē. nō obstat dolus illorū, quia iste dolus fuit pro vita conseruanda: licitū * est enim reo corrumpere aliquem pro vita conseruanda, vt 2. q. 3. c. si quem pænituerit. §. notandum. in fin.

2 Hoc est verum secundum L. vt dicam j c. pro. xi. & idē no. hic Hugo.

** Reo licitum est secūdū iura ciuilia nō canonica corrūpere aliquē pro vita conseruanda. Vi de glos. in eo cap. si quē pænituerit. in verb. in omnibus.*

INnocens.] CASVS. Ostendit Ambros. in hoc cap. quòd non est vituperādū si alicui creditur ignoto, etiā si ab eo decipiat̄: & hoc ꝓbat exemplo Iosue, qui Gabaonitis fingentibus se de longa terra venire, credidit, & cum eis pacem firmauit & societatem. post tertium vero diem cum populus Israel ad Gabaon ciuitatē venisset, & se circūscriptū esse indignaret̄, nō ꝑmisit Iosue pacē reuocari: quia firmata erat religione iuramenti.

¶ Quædam licet à Deo prohibeantur; tamen iuramento firmata non sunt euitanda. † C. XXIII.

INnocens[a], credit omni verbo.] Non vituperanda facilitas: sed laudanda bonitas. Hoc est innocentem[b] esse, ignorare[c], quod noceat: et, si circūscribitur ab aliquo; de omnibus tamen bene iudicat[d], qui[e] fidem[f] esse in omnibus arbitratur. Hac igitur mentis suæ deuotione inclinatus Iosue, vt crederet Gabaonitis; testamentum disposuit, pacem dedit, confirmauit[g] societatem. Sed vbi in terras eorum ventum est; deprehensa fraude, quòd cum essent finitimi, aduenas se esse simulauerant; circumscriptum se populus patrū indignari cœpit: Iosue tamen pacem, quam dederat, reuocandam non censuit; quia firmata erat sacramenti religione: ne dum alienam perfidiam redargueret†, suam fidem solueret. Mulctauit tamen eos vilioris obsequio ministerij. Clementior[h] sententia, sed diuturnior.

Illicitum[i] ergo iuramentum, quod seruari prohibetur, intelligendum est, quod scitur esse illicitum, dum iuratur. Si autem nescitur illicitum esse; ipsa ignorantia excusat; si putetur licitum esse, non ex ignorantia iuris[k], sed facti. Aliud enim est, si alicuius copula credatur esse licita, quia nescitur esse consanguinea, vel quia creditur esse vidua: aliud, si ideo putatur licita; quia consanguineorum coniunctio, vel relictarum copula nullo iure credatur esse prohibita. Hic enim est ignorantia iuris, quæ neminē excusat; nisi cui[l] permittitur ius ignorare: ibi vero ignorātia facti, qua quisque vere† excusatur. Seniores autem Israel non ignorabant gentes terræ promissionis ex præcepto Domini esse delēdas: sed ignorabant Gabaonitas esse incolas terræ promissionis. Ignorabant siquidem factum: sed non ignorabant ius facti: atque ideo, etsi illicitum esset quod iurauerunt; tamen licite seruari[m] debuit quod iuramento firmauerunt. Quòd autem illicitum iuramentum seruari prohibetur; non est generaliter intelligendum. Iuramentum namque (vt Hieronymus testatur super Hieremiam) debet habere tres comites, veritatem, iudicium, & iustitiam: vbi autem ista defuerint; non est iuramentum, sed periurium. Vnde datur intelligi illicitum esse iuramentum, cui aliquod istorum defuerit: non tamen cuicumque contigerit aliquod istorum deesse, prohibetur seruari. Aliquando namque iuramento deest iustitia: veluti cum quispiam post votum castitatis ducit vxorem, iuramento firmans nūquam[n] se ab ea discessurum: quod quamuis illicitū sit, quia iustitia sibi probatur deesse; tamē auctoritate Augustini seruari præcipitur. Hoc autē si quis contendat prærogatiua coniugij, non propter religionem iurisiurandi seruari; animaduertat Gabaonitas ob solā religionē[o],

† Sic in vet[ustis], nam in vu[lgatis] erat] *seruanda* *Prou.* 14

† *al.* *arguitori.*

† *al.* *fere*

§. q. 2. animaduertendum.

Innocens ꝓ stulto quandoque sumitur.

a ¶ *Innocens.*] id est, simplex & iustus. Salomon tamen sumit hoc verbū, innocēs, ꝓ stulto, vnde hoc sumptum est. & sic sancti viri idē verbū, retorquēt, quandoque ad cōtrarios intellectus. Sed nōne æquè est ille qui de facili credit, sicut ille qui mētitur, vt 11. q. 3. non solum? & nimia facilitas credēdi vituperat̄, 86. dist. si quid vero? Sed illud intelligas de iudice qui in præiudiciū partis alterius nō debet de facili credere secūdum verba alterius partis. 3. q. 9. cap. 1. 2. & 3.

b ¶ *Innocentē.*] id est, talem qui non noceat, nec nocere velit. 6. q. 1. oues. & cap. sapiens.

c ¶ *Ignorare.*] per experientiam facti. nam scriptum est, Scientia malorum bonis obesse nō debet.

d ¶ *Iudicat.*] Diceret aliquis, quomodo potest esse bonus, qui nō habet discretionē & iudiciū, ex quo decipit̄: cū Apostolus dicit, Spiritualis iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur? ideo dicit, iudicat de omnibus etiā de ignotis, in his, scilicet quæ spectant ad salutē: quia si quis deciperetur in talibus, ibi non esset minus periculum falli quàm fallere, vt 16. q. 1. si cupis. Tunc enim de ignotis non debemus aliquid præsumere, nec de bonis malum, nec de malis bonum, vt 46. dist. sunt nonnulli. in fi. Vel dic iudicat, id est, præsumit bene de quolibet.

Spiritualis iudicat omnia, &c.

e ¶ *Qui.*] id est, quia ipsi.

f ¶ *Fidem.*] id est, verborum veritatem.

Iuramētum illicitum an propria auctoritate possit infringi.

g ¶ *Confirmauit.*] ar. est hic, quòd qui iurat rē illicitā, propria auctoritate non potest venire contra iuramentū illud [1], vt extra de elect. venerabilē. in fi. Nam illicitum est renuere curam pastoralē, & tamen iurans teneretur illud seruare, vt 85. dist. Florentinum archidiaconū. simile extra quòd metus causa ad aures. sic extra de iureiuran. debitores.

1 Argu. contra §. e. qui sacramento. vbi de hoc satis dixi in fi. Archidia.

h ¶ *Clementior.*] arg. quòd si iudex facit aliquid, qđ non multum differt à mādato, ꝙ nō dicit̄ excessisse fines mādati. si enim mandatur aliquib⁹ vt eligāt, possunt postulare, vt extra de elect. in causis. & de postu. post translationē. in princ. Et de hoc notaui plura. ar. 8. q. 1. licet. Itē habes hic ꝙ licite cōmutat̄ vna pœna ī aliā [2], vt §. 5. q. 6. quia iuxta. & 82. dist. presbyter. & 36. q. 1. de rapt. Ioā.

Pœna vna in aliam commutatur.

2 Etiam vbi debetur pœna mortis, vt hic. & 23. q. 5. cap. 1. & hoc verius est ante sententiam latā à iudice.

ILLICITVM. CASVS Iste §. diuiditur in tres partes. In prima parte cōcludit Grat. ex supradictis, ꝙ illud iuramētum illicitū seruari non debet, qđ scitur esse illicitum cū iuratur. si autē nescitur esse illicitū, propter ignorantiam excusatur. quod probat Grat. duobus exēplis, scilicet cōsanguineæ, & repudiatæ: quas si quis in coniuges ducit, ignorātia facti excusat̄: quia nesciebat eā consanguineā vel repudiatā esse. sed si sciret consanguineam vel repudiatā esse, & crederet coniunctionē talium licitam esse: tunc nō excusaret̄. Iudei ergo nō ignorabāt ius, scilicet Gabaonitas esse delēdos: sed ignorabāt factū, scilicet Gabaonitas esse incolas terræ ꝓmissionis: & ideo qđ iurauerāt, seruare debuerūt. In secūda parte ostēdit, ꝙ illud iuramētū illicitū qđ seruari ꝓhibetur, nō est intelligēdū de omni illicito iuramēto. nā cū sacramētū tres habeat comites, veritatē, iudicium, & iustitiā: vbi hæc tria defuerint, iuramentū reputatur illicitū: non tamen vbicunque defuerit aliquid istorū, seruari prohibetur: qđ probat duobus exēplis, scilicet exemplo eius qui post votum simplex iurauit aliquam in vxorē ducere: & exemplo eius qui temeritate iurauit se manducaturum. In tertia parte ostendit, quòd iuramentum tripliciter dicitur illicitum. Primo, scilicet ex eo quod iuratur, quod est malum. Secundo ex causa extrauenienti. Tertio ex modo iuramenti: & hoc probat per exempla, quæ satis patent in littera. Secunda pars incipit ibi, *Iuramentum namque*. Tertia ibi, *Iuramentum itaque*.

i ¶ *Illicitum.*] In prima parte §. dicit magister, ꝙ tunc iuramentum illicitū nō sit seruādū, cū iurās tpe quo iurat scit illud esse illicitum: sed si ignorat illud esse illicitū, dūmodo nō sit ibi ignorātia iuris, nō peccat. & hoc durat vsq; ad illū locū: qđ aūt illicitū. Secūdo ostendit ꝙ nō est hoc gñaliter verū: qa si in aliquo iuramēto deest aliquid istorū triū, vel iustitia, vel veritas, vel iudiciū: ꝙ illud nō sit seruandū. Tertio dicēdū ꝙ iuramētū qñq; est illicitū ratiōe rei de qua iurat: quādoq; ex causa supueniēte: quādoq; ex modo iurādi. Io.

k ¶ *Iuris.*] §. 1. quæst. 4. in fine.

l ¶ *Cui permittitur.*] &c. vt militibus, mulieribus, rusticis, & minoribus. ff. de proba. cum de indebito. §. si autem is. 1. q. 4. §. notand.

m ¶ *Seruari.*] hæc non est ratio sufficiens.

n ¶ *Nunquam.*] non bene dicit: quia si ille qui vouit simpliciter postquā duxit vxorē, iurat quòd nō dimittet eā, illud iuramētum licitū est: sed si prius vouit, quàm ducat vxorē, tunc poti⁹ seruabit votū quàm iuramentum sequens, vt extra qui cle. vel vo. rursus.

o ¶ *Ob solam religionem.*] non est hoc verum. Ioan.

Quo

Q*Vòd autem.*] Hæc q. diuiditur in 7. partes. In prima ponit quę pœna imponatur periuris cõpulsis vel volũtariis, & qualiter puniuntur q alios iurare faciũt falsum. & hoc probat per 7. c. Secunda ibi, *Item qui audit.* Tertia ibi, *Quæritur de eo.* Quarta ibi, *De ætate.* Quinta ibi, *De forma.* Sexta ibi, *Vt itaque.* Septima ibi. *Iuramentum.* Io. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 5. q. qua q̃ritur si licitũ esset qđ archidiaconus iurauit, s. epo non obedire, an eps qui compulit eũ ad peierandum, reus sit periurii. & rñdet ꝙ sic: & hoc probatur arg. à minori. quia si cõsentiens pari pœna cũ faciẽte punit, multo magis cõpellens est puniẽdus. & ad hoc probandum inducit sequentia cap. Quid autẽ iuris sit de iuramẽto ꝑ metum extorto, notari consueuit 15. q. 6. auctoritatem.

contra Domini imperium reseruatos. Cum ergo omne Domini præceptum iustum sit; patet ei iustitiam deesse, quod eius præcepto contrarium inuenitur. Iudicium quoque aliquando iuramento cõstat deesse, veluti cum propria temeritate aliquis ductus iurat se manducaturum, & bibiturum. Hoc quamuis leuitate indiscreta illicitum probetur; non tamen ideo violari iubetur. Iuramentum itaque multipliciter illicitum intelligitur. Est enim illicitum aliquando ex eo quod iuratur; aliquando ex causa extra venienti; aliquando ex modo iurandi. Ex eo quòd iuratur, tunc est illicitum iuramentum; quando id, quod iuratur, in sui natura vitiosum est, vel vitã adimens, vt adulterium, homicidium, & his similia; vel reparari non permittens, veluti cum inimico ad pacem non redire, indigenti misericorditer non subuenire. Ista, quia perspicuam in se habent iniustitiam; & si iuramento firmentur; tamen seruari non debent. Circa hæc vtique[al. itaque] *† iuramenta, intelligenda sunt quæ de illicitis iuramentis non obseruandis supra statuta leguntur. Quisquis ergo se iuramento firmauerit aliquid facturũ, quo vel corporalis, vel spiritualis salus adimatur, vel sine quo vtraque salus reparari, vel confirmari non posit; fidem promissam seruare prohibetur: quorũ exempla præmissæ auctoritates subiiciunt, dum eum, qui homicidium facere, vel alimenta matri, & fratribus non subministrare, in adulterio perseuerare, vel ad pacem cum aduersario non redire, iuramentum præstando promiserit; salubriori consilio illicita vota obseruare non permittunt. Est etiam id, quod iuratur, aliquando vitiosum, nõ natura sui, sed ex causis extra venientibus: veluti cum aliquis post votum castitatis iurat alicui*[† al. fere] *se habiturũ eam in coniugem. Coniugem namque habere, in seipso malum non est: tamen huic ex voto perniciosum est. Hoc autem iuramentum, etiam si illicitum sit, non tamen seruari prohibetur: sed de violatione voti pænitentia sibi iubetur indici. Ex modo iurandi tunc est illicitũ iuramentum; quando inconsiderate, & incircumspecte aliquid iuratur, quo nec corporalis, nec spiritualis salus adimitur, & sine quo vtraque salus reparari, & vita cõseruari valet: veluti dum aliquis à parentibus coactus, vt clericatus tonsuram, vel religionis vestem suscipiat; se neutrum facturum iuramento firmauerit. Hoc quamuis aliquibus videatur reprehensibile; quia opus charitatis iuramento se non facturum promisit; nulla tamen auctoritate seruari prohibetur: quia etsi numquam clericatus tonsuram, vel religionis vestem suscipiat; non tamen ideo minus salutem promereri valet: cum nonnulli in laicali habitu sanctissimi, & Deo dilecti inueniantur. Quo exẽplo euidenter datur intelligi, quoties aliquis iurat se non facturum aliquid, quo expeditior sibi via præparetur ad beatitudinẽ, dummodo sine eo valeat salutem inuenire; quòd iuramentum non prohibetur seruare. Vnde cum iuramus nos non daturos aliquid alicui, sine quo vtraque salus eius potest esse incolumis, etsi aliqua ex eo sibi commoditas præstaretur; nulla tamen auctoritate iuramentum seruare prohibemur, dummodo sit nobis alia via necessitatibus eius subueniendi.*

QVÆSTIO V.

Q*Vòd autem*[a] *quinto loco quæritur, si licitũ esset, quod archidiaconus iurauerat, an episcopus esset reus periurij, qui ad peierandum archidiaconum cogebat; facile potest discerni. Si enim consentiens pari pœna cum faciente puniendus est; multo magis ille, qui cogit, reus admissi criminis probatur. Vnde Pius Papa ait.*

¶ Qui peierare compellit, & qui compellitur, periurus vterque probatur. C. I.

Ansl. l. 11. c. 63. Burc. l. 12. c. 4. Iuo p. 12. c. 61.

QVi compulsus à domino sciens† periurat; vtrique sunt periuri, & dominus & miles[b]: dominus, quia præcepit: miles, quia plus dominum[c], quàm animam dilexit. Si liber est[d], quadraginta dies[e] in pane & aqua pæniteat, & septem sequentes annos[f]: si seruus eiusdem, tres quadragesimas[g], & legitimas[h] ferias pæniteat.

† *Anselmus hoc citat ex Pænitentiali Theodori, quemadmodum Burchardus, & Iuo seq. caput.*

Item.

a ¶ *Quòd autem.*] istud non habet dubitationẽ, an periurus sit qui aliũ cogit peierare: nam etsi ipse non proprie dicatur periurus, tamẽ mortaliter peccat, quia qđ alter mãdato nostro facit, nos reputamur fecisse, vt extra de sent. exc. mulieres. Vtrum autem iudex licite possit recipere iuramentum illius quem scit velle peierare, dic vt dixi s. 25. q. 5. presbyter[1].

Peccat mortaliter qui aliũ cogit peierare.

Reputamur nos fecisse, qđ alter mandato nostro fecit.

Q*Vi compulsus.*] CASVS. Quidam miles compulsus à domino suo sciens peierauit. quæsitum fuit à Pio Papa, vtrum vterq; sit periurus. & respondet ꝙ sic, & ideo miles si liber est, per 40. dies pæniteat in pane & aqua, & 7. sequentes annos. si vero seruus est eiusdem, tres quadragesimas & legitimas ferias pæniteat. Casus trium sequẽtium c. planus est: quia fere idem dicunt cum primo.

b ¶ *Et miles.*] In atrocibus enim non debet aliquis parere dño suo, vt 11. q. 3. non semp. & c. si dominus. & c. q resistit. & ff. đ re. iur. ad ea.

c ¶ *Quia plus dominũ.*] quod esse non debet, vt 11. q. 3. nolite 2.

d ¶ *Si liber est.*] alibi magis punitur seruus q̃ liber, vt j. 23. q. 1. qui contra. sed hic excusatur[2] propter præceptũ domini. Ioan.

e ¶ *Quadraginta dies.*] vel continue, vel interpolatim.

f ¶ *Sequẽtes annos.*] nõ tamen in pane & aqua.

g ¶ *Tres quadragesimas.*] vnam ante festum natalis, aliam ante pascha, tertiam ante festũ sancti Ioannis[3].

h ¶ *Legitimas ferias.*] id est, secundá & quartam & sextam ferias, vt de consec. dist. 3. ieiunia. & 82. dist. presbyter. Ioan. de Fan.

1 No. Hug. & Lau. ꝙ iudex potest recipere iuramentum ab infamato, licet sciat eum falsum iuraturum. Arc.

2 Non a toto, sed quo ad minorem pœnã, vt dixi s. §. proxi.

3 Idem Arch. hic, sed vide Ant. Cors. in sing. versi. quadragesima.

Feriæ legitimæ sunt tres.

a *Qui peierat.*] *Consecrata.*] quia quanto sanctius est p quod iuratur, tanto maius est periurium, vt s. ead. q. 1. mouet. Numquid ergo maius sacrilegiũ cõmittunt q verberãt clericũ in maioribus ordinibus cõstitutũ, q̃ q in minorib? credo q̃ sic, vt 17. q. 4. si qs deinceps. &c. q subdiaconũ. & c. qui occiderit.

b *Et ignorans.*] esse peccatũ qd iurauit. nã si fuisset ignorantia facti, nullũ esset peccatũ, nisi ignorantia fuisset crassa, quæ nemine excusat. C. de rescin. ven. quisquis.

De hoc no. 38. dist. in sum. qd dicit de ignorãtia facti, non vt bene dictum: quia factum suum nemo debet ignorare. arg. ff. loc. sed addes §. j.

c *Si quis.*] *Redimenda.*] Licet enim timore mortis iurauerit, tñ peccauit, vt 32. q. 5. ita ne. sed ratione coactionis mitigatur pœnitentia, vt extra qd met. cau. sacris. non est contra. 15. q. 6. c. 1. ibi enim non absoluuntur à peccato, sed à iuramento. Ioan. de Fan.

d *Alij.*] ergo illa quę minor, est imponẽda, vt 50. dist. c. eos vero.

e *Si quis.*] *Sine pœnitentia.*] interiori, vt 6. q. 1. q cũq. Io.

Ille qui.] Casvs. Dicitur in hoc ca. q̃ si qs cõpellit aliquẽ vel prouocat ad iuramẽtũ quem scit falsum iurare, magis peccat q̃ homicida: qa iste corpus interficit, ille vero animam suã & alienam.

f *Vincit.*] non intelligas, q̃ plus peccat per iurus quàm homicida: immo ille plus peccat, vt 13. dist. c. 1. sed dr eũ vincere: quia maius dãnum facit, quia maius dãnũ est in amissione vnius animæ: q̃ mille corporum, vt 24. q. 3. si habes. Ioan.

Animæ vnius perditio est grauior q̃ mille corporum.

Qui exigit.] Casvs. Dicitur in hoc c. q̃ si aliquis compellit aliquem ad iuramentum, quẽ scit falsũ iurare, peccat. si autem nescit, non peccat.

g *Humana.*] id est, de humana infirmitate pcedit, vt s. e. q. 1. nõ ẽ.

h *Impressit*] multipliciter cogendo. Io.

Si quis conuictus.] Casvs. Quidã traxit alium ad falsum testimoniũ dicẽdum, vel ad aliud periuriũ. quæsitũ fuit quã pœnã vterque pati debeat? Et rñ. q̃ q fieri fecit, donec vixerit debet cõmunione priuari: qui vero fecit, ab omni testimonio repellatur, & sit infamis.

i *Infamia.*] an iuramentũ infamet, vel nõ, no. 6. q. 1. q cũque. sed coacti si iurassent, nõ infamarentur, vt s. q. proxi. inter cætera.

De hoc et not. extra de iureiur. querelã. & 23. q. 5. rex debet.

Item qui audit. Hæc est secunda pars quæstio. in quã quæritur cui debet dicere si videt q̃ aliqs vult falsum iurare, & quid iuris, probatur 3. c. proxi. Io. de Fan.

k *Falsum.*] supple nisi idicauerit, portabit iniqtatẽ suã. Io.

Hoc videtur.] Casvs. Legit in Leuitico: Omnis q audierit vocẽ iurãtis falsum, testisq; fuerit, nisi indicauerit, portabit iniquitatẽ suã. Propter hanc litteram dubitauerunt quidam quid sit in hoc casu faciendum: quia si sciebant aliquem peierare & non indicabant, incurrebant peccatum ex silentio. si vero indicabant, incurrebat peierans periculum mortis. quæsitum fuit ab Augustino quid de hoc esset faciendum? Et respondet q̃ ille qui falsum iurat, debet admoneri. si vero non audierit, talibus personis est dicendum, qui potius possunt prodesse, q̃ obesse, id est, sacerdotibus, qui non solum illum corrigere possunt, sed etiam orare pro illo. & ita se expediũt à vinculo peccati. *Hic*, id est, in Leuitico. *Expressit*, scilicet Moyses.

l *Fuit.*] id est, talem habuit inde notitiam quòd huius rei potuit

¶ Pænitentia eius, qui in manu episcopi, aut in cruce consecrata peierat. C. II.

Qui peierat † se in manu episcopi, aut in cruce consecrata [a]; tres annos pæniteat: si vero in cruce non consecrata; annum vnum pæniteat. Qui autem coactus fuerit, & ignorans [b] se peierauerit †, & postea cognoscit; tres quadragesimas pæniteat.

Poly. l. 6. tit. 1. Ansl. l. 11. c. 6. Burch. l. 12. c. Iuo p. 12. c. † al. giurauerit † al. Romano

Item ex pænitentiali Theodori †.

¶ Qua pœna sit feriendus, qui necessitate coactus periurat. C. III.

i Si quis coactus pro vita redimenda [c], vel pro qualibet causa, vel necessitate periurat; quia plus corpus, quàm animã dilexit; tres quadragesimas pæniteat. Alij [d] vero iudicant tres annos, vnum ex his in pane, & aqua.

Poly. ibidem Burch. l. 12. c. Iuo p. 12. c. 6.

Item Gelasius Papa.

¶ Qui peierat, & alios peierare facit, qua pœna sit feriendus. C. IIII.

ij Si quis peierauerit †, & alios sciens in periurium duxerit; quadraginta dies pæniteat in pane & aqua, & septem sequentes annos, & numquam sit sine pænitentia [e]: & alij, si conscij fuerint, similiter pæniteant.

Poly. l. 6. tit. 1. Ansl. l. 11. c. 67. Burc. l. 12. c. 9 Iuo p. 12. c. 6.

¶ *Polycarpus tribuit hoc Pio: ceteri vero indicati collectores Pelagio.*

Item Augustinus in sermone de decollatione S. Ioannis, [id est serm. 11. de Sanctis.]

¶ Homicidam vincit, qui sciens ad periurium hominem compellit. C. V.

Ille, qui hominem prouocat † ad iurationem, & scit eum falsum esse iuraturum; vincit [f] homicidam: quia homicida corpus occisurus est, ille animam, immo duas animas, & eius, quem iurare prouocauit, & suam. Scis verum esse quod dicis, & falsum esse quod ille dicit; & iurare compellis? Ecce iurat, ecce peierat, ecce perit. Tu quid inuenisti? immo & tu peristi, qui de illius morte te satiare voluisti.

Sent. 3. dist. 39 Iuo 12. c. 28. Pann. l. 8. c. 10.

Idẽ in sermone de periurijs, [id est, in serm. de verbis Apostoli 30. al. 28.]

¶ Non peccat, qui iuramentum exigit ab eo, quem nescit falsum iurare. C. VI.

Qui exigit iurationem; multum interest, si nescit illum falsum iuraturum, an scit. Si enim nescit, & ideo dicit, iura mihi, vt fides ei fiat; nõ [*] est peccatum: tamen humana [g] tentatio † est. Si autem scit eum fecisse, nouit fecisse, videt fecisse, & cogit iurare; homicida est. Ille enim suo se periurio perimit: sed iste manum interficientis & impressit † [h], & pressit.

Sent. ibidem Iuo p. 12. c. 30. Pann. l. 8. c. 11. † al. contentio † al. expressit

* ¶ Non est peccatum.] *In originali est*, non audeo dicere non esse peccatum. *Sed ob causam non est mutatum.*

Item ex concilio Matisconensi primo, c. 17.

¶ Vsque ad exitum vitæ non communicet, qui alios ad periuria trahit. C. VII.

iij Si quis conuictus fuerit alios ad falsa [g] testimonia, vel periuria attraxisse, vel quacũque corruptione solicitasse; ipse quidẽ vsque ad exitum vitæ non communicet: ij vero, qui ei in periurio consensisse probantur; postea ab omni testimonio sunt remouendi †: & secundum legem infamia [i] notabuntur.

Burch. l. 16. c. 8 Iuo p. 12. c. 26. † al. prohibendi

g ¶ Falsa.] *In concilio ipso Matisconensi (restituta enim est citatio ex manuscriptis, cum antea citaretur Moguntinense) legitur*, falsum testimonium, vel periurium.

2 *Item, qui audit aliquẽ falsum* [k] *iurare, & tacet; delinquit. Vnde Augustinus ait in quæstionibus Leuitici, q. 1. ad c. 5. [Anima, quæ audierit vocem iurantis falsum, &c.]*

Glossa ordin. in tio c. quinti Leuit.

¶ Cui sit indicandum falsum, quod ab aliquo iuratur. C. VIII.

Hoc videtur dicere, peccare hominem, quo audiente iurat aliquis falsum, & scit eum falsum iurare, & tacet. Tunc autem scit; si ei rei, de qua iuratur, testis fuit [l], aut vidit, aut conscius fuit, id est ali-

Iuo p. 12. c. 29. Pann. l. 8. c. 109.

tuit esse testis,& quod sequitur,est expositio.

a ¶ *Indicauit.*] videtur ergo ꝙ valeat testimonium de auditu , vt hic ,& 15.q.5.presbyter.& 26.q.6 q recedunt.& 2 q. 1. multi. nã & testes intelligũtur scire q̃ acta sunt à testatore si priores testes eis hoc dixerũt,vt C.de testa.cum antiquitas 1.in fi. 1. respon. arg.

SI ERGO. CASVS. Concludit Gra. ex supradictis dicens, si quis audit aliquem iurare falsum & tacet,delinquit:multo magis ille reus est qui compellit aliquem ad periurium.

QVAERITVR. Hæc est 3.pars q.in qua quærit qualiter Deus intelligit iuramẽtũ si aliqs iurat ĩ fraude,vel decipit ĩ fraudẽ,ꝙ sicut ille q sane ĩtelligit , siue sit dans iuramẽtũ , siue accipiẽs.& hoc ꝓbat per 5.c.Io. de Fan.

quo modo cognouit,aut oculis suis cõspexit,aut ipse,qui iurat,illi indicauit [a].Ita enim potuit esse conscius, Sed inter timorẽ huius peccati,& timorẽ proditionis hominum non parua existit †plerũque tentatio. Possumus enim paratum ad periurium admonendo,vel prohibẽdo à tam graui peccato reuocare: sed si non audierit,& corã nobis de re,quam nouimus,falsum iurauerit [b];vtrum prodendus sit, si proditus etiam periculum mortis [c]incurrat; difficillima quæstio est. Sed quia non expressit,cui hoc indicandum sit,vtrum illi , cui iuratur , an sacerdoti cuipiam †, qui nõ solum eum persequi non potest irrogando supplicium,sed etiam orare pro illo potest ; videtur mihi, quòd se homo soluat à peccati vinculo;si †indicet talibus,qui magis possunt prodesse [d], quàm obesse periuro , siue ad corrigendum eum , siue ad Deum pro illo placandum;si & ipse cõfessionis adhibeat disciplinam.

† al.extitit

† uel cuipiam] orig.& Iuo.

† al.etiamsi

Si ergo iste,vt supradictum est,qui audit falsum iurare,& tacet,delinquit; multo magis ille reus est,qui ad peierandum aliquem compellit.

3 *Quæritur [e]de eo,qui verborum calliditate se circumuenire putat illũ, cui iuramentum defert,an sit reus periurij, nisi seruauerit, quod iurasse creditur. De hoc ita scribit Isidorus sententiarum lib.2.c.31.*

¶ De eo,qui calliditate verborum iurat. C. IX.

Sent.3.dist.39. Ansl.l.11.c.76. Poly.l.6.tit.12. Burc.l.12.c.10. Iuo p.12.c.36. & 67. Pann.l.8.c.112.

QVacumque arte verborum quisque iuret; Deus tamen,qui conscĩetiæ testis est,ita hoc accipit,sicut ille,cui iuratur, intelligit [f]. Dupliciter autem reus fit: quia † & Dei nomen in vanum assumit,& proximum dolo capit.

Item ex sermone sancti Augustini trigesimo de verbis Apostoli.

¶ Periurus est,qui super lapidem falsum iurat. C. X.

Iuo p.12.c.34. Pann.l.8.c.116.

ECce dico charitati uestræ,& qui super † lapidẽ [g] falsũ iurat, periurus est. Vnde hoc dico? quia multi & in hoc falluntur , & putant, quia nihil est,per quod iurant,non se crimine teneri periurij. Prorsus periurus es : quia per id,quod sanctum non [α] putas , falsum iuras . Si tu [β] illud sanctum non putas : sanctum puta [γ] cui iuras. Non enim quando iuras , tibi iuras,aut lapidi iuras:sed proximo iuras. Homini iuras ante lapidem:sed numquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem:sed punit te Deus fallentem.

α ¶ Non putas.] *Sic etiam Iuo. In originali est sine negatione,& forte legendum,*putat.

β ¶ Si tu illud.] *In codicibus Augustini impressis,& vno Vaticano legitur,* sed ego illum sanctum non puto. *In altero vero etiam Vaticano , & apud Iuonem ,* sed ego illud sanctum non puto.

γ ¶ Puta.] *Sic in codicibus impressis.B.Augustini:sed in vno Vaticano, & apud Iuonem,& Panormiam,& in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus,*putat.

Sed obijcitur illud Gregorij.26.libro moralium,c.7.

Sent.ibidem Iuo p.12.c.30. Pann.l.8.c.110. † al.contentio

† al.expressit

¶ Apud Deum verba nostra non ex ore,sed ex corde procedant. C. XI.

Burch.l.16.c.8. Iuo p.12.c.26.

HVmanæ aures uerba nostra talia iudicant, qualia foris sonant. Diuina uero iudicia , talia ea audiunt , qualia ex intimis pro-

† al. prohibendo

CASVS. Quærit hic Gra.incidẽter an ille q sub calliditate verborũ iurat , sit reus periurii nisi seruauerit quod creditur iurasse. Et responderur , ꝙ sic: & ad hoc inducit seq.cap.

e ¶ *Quæritur.*] Incidentem ponit hic quæstionẽ,qualiter iuramenta sunt intelligenda,& distinguitur: aut vterque habet rectũ intellectũ , aut vterque dolosum , aut alter tantũ habet rectũ.si ab vtroque interponitur dolus, tunc est intelligendum secundũ communẽ significationem verborũ , vt extra de sponf.ex litteris. si à neutro ĩteruenit dolus, tunc interpretandũ est secundum intellectum vtriusque. si verba possint vtrique intellectui adaptari. extra de testi. cum tu.si ab altero tantum, tunc intelligendũ est secundum eum qui recte intelligit.sic videtur distingui j.ea. §. ex his. In stipulationibus & aliis ꝯctibus,ꝯ stipulantẽ & vẽdentẽ interpretandum est:sed in iudicijs pro actore [2] , vt ff.de ver.ob. inter stipulantem.§.1.ff.de ꝯhen. emp.l.Labeo.Io.

Iuramenta qualiter sunt intelligenda.

2 Quod dic vt not. extra de re.spol. cũ ad sedem. in glo.hic ergo.

QVacumque.] CASVS. Dicit Isidor. in hoc c.ꝙ quacũque arte verborũ qs alicui iuret, ita Deus intelligit sicut ille cui iurat, & talis dupliciter peccat, s. quia nomen Dei sumit ĩ uanum,& quia proximum dolo capit.

f ¶ *Intelligit.*] i.intelligere debet.& est simi.j.de conse.dist.4.non illud.

arg.ꝯ.3.q.9.testes.5.q.2.relatũ est. Ad hoc dicas,ꝙ hic loquitur in causa denuntiationis,vbi modica scientia aliquã fidẽ facit. argu. extra de sponf.præterea 2. immo & in iudiciis facit fidẽ testimonium de auditu,vt extra de suc.ab intest.cũ dilectus.extra de testi. cum cãm. Io. Sed certe testimoniũ de auditu est proprie cũ aliqs audit aliqd dici esse factũ.Sed si audit ꝯhentes , nõ est testimoniũ de auditu.Et hoc innuit extra de test.licet 2.tamẽ hoc c.nõ loquitur de vera denuntiatione,sed potius de indicatione, s.cũ qs indicat alii,ꝙ aliquis vult peccare, & spectat ad delicta cõmittẽda.sed denuntiatio spectat ad delicta cõmissa, & ad illa non tenẽtur nisi q habẽt magistratũ super aliquos,& illa denuntiatio dicitur Euãgelica, ista dr̃ canonica.& hæc probatur semper; illa vero non. Et sic patet,ꝙ crimina nõdũ cõmissa possumus denuntiare,vt hic,& 93.dist. diaconi 1.ibi, vicinum præcipitio , &c.extra de despon. impu.c.pen.extra de cog.spi.tua.Io.

b ¶ *Iurauerit.*] id est,iurare voluerit.

c ¶ *Mortis.*] de facto,quia de iure propter vnius dictum nõ posset iudicari.& est si.de pæn.dist.1.c.pen.

d ¶ *Prodesse.*] vt sunt sacerdotes,vt 14.q.5.denique. Qui ergo dicit talibus qui possunt prodesse,non obesse, non dicitur prodere, vt 2.q.1.si peccauerit.

ADDITIO. Not.tamen ꝙ nemo per iuramentum vel pactum proprium obligatur , nisi ille consentiat cui fit pactum vel iuramentum. arg.opti.extra de iureiur.sicut.

ECce.] CASVS. Reprehendit hic August. parochianos suos , qui cum super librum iurare debebant,lapidem aliquem supponebant eos decipiendo quibus iurabant : nec putabant se teneri cum super lapidem iurarent , sed August.dicit quòd tenentur: & si non seruant quod iurauerint , periurium incurrent;quia non lapidi sed homini iurant ante Deum.

g ¶ *Super lapidem.*] forte coopertum ab aduersario , vt credantur esse Euangelia .

SED OBIICITVR. CASVS. Supra dictũ est, ꝙ Deus sic accipit iuramentũ sicut ille cui iuratur intelligit.Nũc vero probat contrarium,& ad hoc inducit seq.cap.

HVmanæ aures.] CASVS. Dicitur in hoc c.ꝙ homines & maxime simplices & indiscreti talia verba iudicant, qualia foris proferuntur:Deus vero talia foris audit,qualia ex intimis proferũtur.vnde discretus homo , vel iudex qui interpretatur intentionẽ iurantis alteri, considerare debet ꝙ verba debent deseruire intentioni, non intentio verbis. Et qualitercũq; casus iste positus fuerit

à Beñ.& ab aliis: ego tamen hunc casum per litteram intelligere sic potui: licet de hoc cap.sæpe dubitauerim. Bar.

a ¶ *Verbis.*] quæ ille protulit, & vult ea aliter interpretari prout verba sonare videtur: quod semper non est faciendũ, cũ sæpe bona verba, mala intentiones proferantur, & ecõuerso, vt 5.q.5.non omnis.& c.non osculatur.vt 23.q.1.paratus.

b ¶ *Verba.*] arg.potius esse cõsiderandã mentẽ alicuius, quàm ipsa verba, vt 1.q.1. Marchion. & đ ꝯse.di 4.retulerũt. extra de verb.sig.præterea.& c intelligẽtia.23.q.1.imparatus. in prin. ff.de in ius voc.l.quamuis[1]. Sed hoc verũ est cũ cõstat de intellectu. aliàs in dubiis à verbis nõ est recedẽdũ.ff.de legat.3. non aliter. ff. de exerc.l.1.§.si is q nouẽ. ext.de spons.ex litteris.

SI ERGO. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, dicẽs ꝙ si Deus ita accipit verba foris, qualia ex intimis proferũtur, etsi verba debent deseruire intentioni, & nõ ecõuerso, apparet ꝙ Deus nõ sic accipit iuramẽtũ sicut ille cui iurať intelligit: sed potius sicut ille qui iurat.

ITEM OBIICITVR. CASVS. Adhuc obiicit Gratia. & probat in hoc §. sequenti, ꝙ iuramẽtũ debet intelligi ẽm intẽtionẽ iurãtis, & nõ eius cui iuratur. & hoc ꝓbat ꝑ duo exẽpla in illis posita.

ITEM SI INNOCENS. CASVS Adhuc probat in hoc 3. §. ꝙ ẽm intẽtionẽ iurantis debet intelligi iuramentum. Ego accusatus de crimine scripsi sup aliquam chartulã, qualiter iurare volebã me esse immunẽ à delicto, sed aduersarius meus volens me peierare, subripuit illud breue qđ scripsi, & supposuit aliud, in quo continebatur me crimen cõmisisse. cũ ego iurassem sicut in illo breui cõtinebatur, arguebat me periurii: & dicit hic, ꝙ ego non sum periurus.

IVramenti.] CASVS. Adhuc probat Grat. ꝑ hoc capit. ꝙ iuramentum debet intelligi ẽm intentionẽ proferentis. Dicit ergo Chromatius, ꝙ quicumque iurat, ideo iurare debet, vt verum loquatur. vnde Deus inter iuramẽtum: & communem loquelam differentiã nõ facit: quia sicut in iuramento nõ debet esse perfidia, ita nec in loquela nostra. & si quis contra fecerit, pœna diuini iudicii dãnabitur. & hoc probat auctoritate dñi dicentis: Os quod mentitur, &c. Seq.c. per se patet.

c ¶ *Ad hoc iurat.*] id est, iurare debet.

d ¶ *Distantiam.*] quãtũ ad hoc, cũ mortaliter peccat qui simpliciter dicit falsũ, sicut q sub iuramento dicit falsum, magis tñ peccat peierando q̃ mẽtiẽdo[2] solidius subsistit vbi iuramẽtum interponit, vt §.ea.q.1.c.1. sed tñ plus operať sacramẽtũ, q̃ simplex ꝓmissio, vt extra de iu.iur.debitores. Itẽ hic est ar. ꝙ ex nudo pacto oritur actio, vt 12.q.2.quicũque suffragio.& q.5.q̃a Ioannes. Ioan.

e ¶ QVi peierare.] ¶ *Non ex operibus.*] Deus potius cõsiderat animum, quàm factũ, vt 15.q.6.c.1.& Deus interrogat cor, & non manum. 14.q.5.si quid. sic 32.q.5.proposito.

EX HIS OMNIBVS. CASVS. Cõcludit Grat. ab illo §. *Sed obijcitur.* ꝙ iuramẽta iudicãtur à Deo ẽm intẽtionẽ faciẽtis, & non recipientis. & postea soluit prædictam contrarietatem, dicens ꝙ simplicitas qñq; est ex parte faciẽtis, qñq; ex parte recipiẽtis: & similiter dolus qñq; est ex parte facientis, qñque ex parte recipientis. ex quacumque ergo parte est, Deus videns cordis simplicitatẽ sic accipit sicut illa pars intelligit, quę simpliciter intelligit: artem enim verborum Deus semper aspernatur & odit.

...ferũtur. ¶ Certe nouerit ille, qui intentionem & volũtatẽ alterius varijs explicat verbis[a]; quia non debet aliquis verba[b] considerare, sed voluntatem & intentionem: quia non debet intentio verbis deseruire, sed verba intentioni.

Hucusque B. Greg. eo loco.

Si ergo diuina iudicia verba nostra talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur, si intentio non debet seruire verbis, sed verba intentioni; patet, quòd Deus non accipit sic iuramentum, sicut ille, cui iuratur; sed potius, sicut qui iurat, intelligit: cum recipienti non ex intimis, sed ex his, quæ proferuntur foris, verba nostra sonent. ¶ *Item obijcitur, qui iurat super lapidem, putans se iurare super sacrosancta Euangelia, perinde tenetur, ac si super Euangelia iurauerit: licet ille cui iurat, ideo super lapidem illum iurare fecerit, ne non seruando quod promittit, reatu periurij teneatur.* ¶ *Item obijcitur de ciuibus, qui credunt se iurare obedituros consulibus suis in omnibus, quæ sibi imperata fuerint pro honore suæ ciuitatis: ne vero obedientiam recusantes, reatu periurij illaqueentur; supponitur breue iuraturis, in quo aliud continetur, quàm se iuraturos arbitrentur; videlicet ne Padum in Nilum conuertant, vel aliquid huiusmodi faciant. Si ergo contra hoc, quod se iurasse crediderant, consulibus suis obediẽtiam denegarent; numquid secundum intentionem recipientis, an potius secundum intentionem iurantis iuramentum Deus illud acciperet?* ¶ *Item, si innocens de adulterio, vel furto impetitus innocẽtiam suam vellet asserere, iuraret autem se ab obiectis sic esse immunem, sicut in breui illo continetur, quod manibus suis se scripsisse arbitratur, contineatur autem in illo hunc reum esse obiectorum; numquid à Domino periurus reputabitur? aut numquid poterit argui se iurasse, adulterij, aut furti reatum incurrisse? Non. Hinc etiam Chromatius*[a] *in c.5. Matthæi.*

a ¶ Chromatius.] *Antea citabatur*, Chrysostomus: *cui errori occasionem dederat similitudo primarum litterarum.*

¶ Inter iuramentum, & locutionem fidelium nulla debet esse differentia. C. XII.

IVramenti hæc causa est: quia omnis, qui iurat, ad hoc iurat[c], vt quod verum est, eloquatur. Et ideo Dominus inter iuramentum, & loquelam nostram, nullam vult esse distantiam[d]: quia sicut in iuramento nullam cõuenit esse perfidiam; ita quoque in verbis nostris nullum debet esse mendacium: quia vtrumque & periurium & mendacium diuini iudicij pœna damnatur, dicente scriptura, [Os, quod mentitur, occidit animam]. Quisquis ergo verum loquitur, iurat; quia scriptum est [Testis fidelis non mentitur.]

Sap. 1. *Prou. 14.*

Idem†.

† *al. Item*

¶ Antequam aliquis iuret, peierat, si contra conscientiam iurare parat. C. XIII.

QVi peierare paratus est; antequam iuret, iam periurus esse videtur: quia Deus non ex operibus[e] iudicat, sed ex cogitationibus, & ex corde.

Ex his omnibus colligitur, quòd iuramenta secundum intentionẽ præstantis, non recipientis à Deo iudicantur. Quomodo ergo secundum Isidorum quacumque arte verborum quis iurat; Deus sic accipit, sicut ille, cui iuratur, intelligit? Sed sicut aliud est, callida arte verborum iurare, aliud simpliciter intentionem suam iurando enuntiare; sic aliud est simplici intentione iuramentum factum recipere; aliud in recipiẽdo calliditate vti: quia sicut quisquam apud Deum non valet aliquem lædere; sic nec præter eius intentionem valet quis alicui subuenire. Deus autem duplicita-

---

Verba bona quandoque mala intẽtione proferuntur.

Mẽs potius, q̃ verba attẽdi debet.

1 Ad idẽ. 38. dist. sedulo. 92. dis.c.1.§. e.q.2. is aũt.

Iuramẽtum plus operať quã simplex promissio.

2 Dic ergo ꝙ licet Deus nõ faciat dif

DE AETATE. Hæc est quarta pars q. in qua probat quãdo, & in qua ætate sit iurãdũ, & qñ nõ: & hæc est q. incidẽs. Io. de Fã. CASVS. Quia s̃. facta est mẽtio de iuramẽto: ideo nũc ostendit Gra. in qua ætate possit qs ad iuramẽtũ cogi, & ꝙ intra pubertatis annos nullus cõpelli debet. ĩ. c. 1. & 2. postea vero cõpelli potest. conueniri ratione iuramenti quod præstitit dum esset impubes, vt si impubes iurauit se præstiturum operas, ipse pubes factus bene conuenitur de hoc iuramento, vt ff. de lib. causa. l. vlti. in fi. b ¶ *Causa.*] Sed 1 nõne si agere vult periurus in ꝓpria causa, audiret, quia nulli ꝓhibetur agere in propria causa, vt 4. q. 6. omnibus. sed agere nõ põt nisi præstet sacramẽtum. Itẽ nonne iudex vel altera pars potest ei deferre sacramentũ? Ad hoc dicas ꝙ hæc lex sumpta est de Lõbarda, secundũ quã non iuratur de calumnia. patet ergo ꝙ loquitur hic de alio iuramẽto: & potest dici ꝙ loquit̃ hic de iuramẽto purgationis, id est, vt nec se nec alios possit expurgare. ex hoc sequitur ꝙ si suspicio aliqua est ꝯ periurũ, statim habet̃ ꝓ conuicto, cũ se expurgare nõ possit: & imputet sibi qui in talẽ casũ incidit: qa culpa sua illud sustinet, vt 15. q. 1. si qs insaniens. ex quo enim semel peierauit, præsumitur quòd semper debeat peierare, vt 2. q. 7. nõ potest, vnde amodo non est sacramẽto suo credẽdũ, vt extra de ꝑsump. litteras. ea tamen iuramenta, quæ oneris sunt potius q̃ honoris, bene ꝑstabit, vt iuramẽtũ calumniæ. similiter dominis suis iurabit in causa feudi, cõtra 47. dist. quãtumlibet. extra de re iudi. in causis.

Par-*tis aspernator simplicem intentionem vtriusque considerat: & tam ex parte recipientis, quàm ex parte præstantis verborum artem aspernatur & odit.*

1 Ad hæc ꝙ periurus repellatur ab agendo intellige verum quando venit cotra cõtractum iuramento celebratũ super actione aliàs intẽta, vt hic. aliàs autem nõ reperitur ꝙ periurus repellatur ab agẽdo, vt no. Do. ĩ ca. dilecti. de exce. & Anton. de Butr. in c. intelleximus. extra de iudic. Item etiã adde ꝙ semel periurus perdit priuilegium probandi impedimẽtum. concord. Alexand. de Imol. in l. nõ exigimus §. qđ diximus. ff. si qs cau. & per Bal. in authẽ. & qui iurat. C. de bon. auct. iudi. pos. ibi in princi.

Hucusque B. Greg. eo loco.

4 *De ætate vero iurantium quæritur; qua ætate quisque ad iurandum debeat cogi. De quo in primo libro capitularium, c. 63. sic inuenitur definitũ.*

¶ Ante rationabiles annos, aliqui non cogantur iurare. C. XIIII.

Iuo par. 12. c. 23 Pann. l. 8. c. 103

PAruuli, qui sine rationabili ætate sunt, non cogantur iurare [a], sicut [*] Gunebodigni faciunt. Et qui semel periuratus fuerit; nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum accedat, nec in sua causa [b] vel alterius iurator existat.

[*] ¶Sicut Gunebodigni faciunt.] *Addita histhac sunt ex originali.*

Item ex concilio Eliberitano.

¶ Ante quatuordecim annos nullus iurare cogatur. C. XV.

Burc. l. 12. c. 26 Iuo par. 12. c. 81 Pann. l. 8. c. 104. & 105.

PVeri ante annos quatuordecim non cogãtur iurare. Puella [c], quoque, si in puerili ætate sita in domo patris, illo nesciente, iuramẽto se constrinxerit, & pater eius, vt audierit, statim [d] contradixerit; vota eius, & iuramenta irrita erunt, & facilius emendabitur.

¶ *Burchardus hoc citat ex concilio Hibernensi: vt alia, quæ concilio Eliberitano tribuuntur.*

Capitul. l. 1. c. 63.

Item Cornelius Papa.

¶ De eodem, & vt à ieiunis iuramenta præstentur. C. XVI.

Burc. l. 12. c. 12 Iuo par. 12. c. 69. & 33. Pann. l. 8. c. 120

HOnestum etiam videtur, vt qui in sanctis audet †iurare, hoc ieiunus [e] faciat cum omni honestate, & timore Dei: & vt pueri ante annos quatuordecim non cogantur iurare.

¶ *Ceteri etiam collectores citant ex decretis Cornelij Papæ. Extat autem libro primo capitularium c. 63. nonnullis præterea verbis interiectis. Et inde refert primam huius capitis partem Iuo c. 33.*

Præterea sunt quædam tempora, quibus iurare prohibemur. Vnde in concilio apud sanctum Medardum habito.

¶ Quibus temporibus iurare prohibemur. C. XVII.

Simile quiddã in schedis capitularium è Gallia missis. Burch. l. 12. c. 20

DEcreuit [f] sancta synodus, vt à Septuagesima vsque in octauam Paschæ, & ab aduentu Domini vsq; in octauam Epiphaniæ, necnõ & in ieiuniis Quattuor temporum, & in Litaniis [g] maioribus, & in diebus Dominicis, & in diebus Rogationum (nisi de concordia & pacificatione) nullus super sacra Euangelia iurare præsumat.

5 *De forma vero fidelitatis, & quid quisque debeat domino, vel econuerso; sic inuenitur in epistola Fulberti episcopi.*

In vsibus feudorum, lib. 2. tit. 6

¶ Quæ in fidelitate sunt obseruanda. C. XVIII.

Iuo par. 12. c. 76 Pann. l. 8. c. 122

DE forma fidelitatis aliquid scribere monitus, hæc vobis, quæ sequuntur breuiter ex librorum auctoritate notaui. Qui domino suo fidelitatem iurat; ista sex semper in memoria debet habere; incolume, tutum, honestum [h], vtile, facile possibi-

c ¶ *Veri.* ¶ *Puella.*] Idẽ est in puero, vt s̃. ea. q. 4. tribus.

d ¶ *Statim.*] Filij iuramẽtum debet pater reuocare, quã cito scit 3, vt hic dicitur: sed votũ religionis non tenetur statim reuocare cũ scit: sed vsq; ad annũ & diẽ contradicere potest, vt 20. q. 2. puella. aliter tamen est s̃. distinctũ, scilicet 20. q. 2. in prin.

3 Ad idẽ cõcordat H. q exponit statim, i. ex quo sciuit, & potuit.

e ¶ *Honestum.* ¶ *Hoc ieiunus.*] similiter testimoniũ debet dicere ieiun⁹, vt extra de testi. placuit. Quæ à ieiunis fieri debeãt, not. de cõsec. dist. 1. sacramenta. tamen quod hic dicit̃, magis est honestũ, quàm iustũ. Ioã.

PAruuli] CASVS. Quæsitũ fuit in qua ætate paruuli cogantur iurare. Et respõdet̃, cũ sunt in ætate rationabili, & si quis cũ iurare potest, semel peierauit, de cætero testis esse non potest: nec in sua, vel alterius causa erit iurator. Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ad §. de forma.

a ¶ *Iurare.*] Nec testis esse põt, vt 4. q. 3. c. 1. Et ideo hoc est, qa iuramẽto debet adesse iudiciũ: sed hæc ætas nescit quid agat, vt C. de fal. mo. l. 1. Itẽ quia impubes nõ põt peierare, vt ff. de iureiur. l. qui iurasse. vnde sacramentũ calũniæ ꝑstare nõ põt. posset tamen dici ꝙ si est doli capax 2, ꝙ tunc calumniose petere potest, vt extra de deli. pue. c. 1. & si nouerit veritatẽ, ꝙ bene præstabit sacramentũ calumniæ: arg. C. de iureiu. propter calumniã. l. 2. §. 1. Sed de veritate dicẽda bene potest iurare. Nã ab impuberibus & timidis sumitur initium quæstionis, vt ff. de quæstio. vnius. in prin. Item impubes ferula percutitur pro veritate dicẽda, vt ff. ad Sylla. l. 1. §. impubes. & tenet confessio quã facit, licet contra eã posset restitui, vt ff. de cõfes. l. certũ. §. penul. Ioã. quod falsum est, nisi sit doli capax, cum hoc c. contradicat B. hoc autem certum est, ꝙ si aliquis sponte receperit iuramentum minoris, bene valet & tenet tale iuramentũ, vt ff. de iureiur. l. qui iurasse. Itẽ in hoc casu potest quis

f ¶ *Decreuit.* ¶ *Vt à Septuagesima.*] in his etiã diebus causæ exerceri non debent. 15. q. 4. c. 1. & 2. huic tamen c. & præcedenti obuiat consuetudo præscripta. Ioan.

g ¶ *In litaniis maioribus.*] vt in festo sancti Marci.

DE FORMA. Hæc est 5. pars quæst. in qua dicitur, ꝙ in sequenti. c. continetur. Io. de Fan.

CASVS. Supra facta est mentio de iuramento: sed quia fidelitas fit iureiurando: ideo nunc ostendit Grat. quid fidelis domino, & econuerso debeat facere.

DE forma.] CASVS. Quidam rogauit Fulbertũ episcopum vt scriberet sibi quot debeãt cõtineri in iuramẽto fidelitatis, quã facit vasallus domino: qui rescripsit sex debere ibi contineri, scilicet incolume, tutum, honestum, vtile, facile possibile: quæ vasallus semper debet in memoria habere. Et ponit exemplũ de illis sex, in quibus omnibus debet vasallus domino consiliũ & auxilium præstare, si vult beneficio dignus videri, & saluus esse de fidelitate, & dominus in his omnibus vasallo vicem reddere debet.

h ¶ *Honestũ.*] Sic ergo honestas & possibilitas in omni iuramen-

to sunt intelligenda, vt s. ea. q. 4. vnusquisque. & extra de iureiur. quemadmodū, sed illud sacramētū prestāt archiepi Romano Pontifici, vt extra de iureiur. ego. & subditi suis epis, vt 23. dist. quanquā. & Imperator Papæ. 63. dist. tibi dño. & licet generaliter iuret vasallus domino, scilicet ꝙ in omnibus causis iuuabit ipsum, & ꝯ quēlibet: tamen contra propriā patriā nō iuuabit ipsum, vt ff. de reli. minime. nec ꝯ Papam, vt extra de iureiur. venientes. Sed quid si dñs vult filiū vasalli impetere: nūquid iuuabit ipsum contra filiū? videtur ꝙ nō: quia nec ꝯ filiū excōicatum iuuabit 11. q. 3. quoniam multos. & ar. ad hoc. ff. de reli. minime. & ꝯrium tamē dicit lex feudi in titu. quemadmo. feu. amit. dicitur .n. ibi, ꝙ vasallus obligat⁹ est filio suo tātū vinculo naturæ: sed dño suo obligatus est vinculo iuramenti. Itē non tenetur ipsum iuuare si iniuste impetit aliū. nec enim opē fert qui ad peccandū nos adiuuat, vt 14. q. 6. si res. Itē nūquid vasallus pōt accusare dñm? Nō, vt hic potest colligi; nisi prosequatͬ suā iniuriā. alioquin si accusat, ꝑdit ius feudi: sicut patron⁹ qui accusat libertum, perdit bonorū possessionem, vt ff. de bo. lib. qui cū maior. nec ēt testimoniū potest cōtra ipsum ferre, nec in criminali causa, nec ēt ꝓ ipso, vt extra de offi. dele. causā.

Imperator iurat Papæ.

Vasallus Dominum non accusat.

6. nihil iniquius. & si nō fecerit, priuatur illo. vel dominio quod habet in vasallo, & trāsit feudum ad superiorem, vt in lib. de feu. quemadmodum feu. amit.

VT ITAQVE. Hæc est sexta pars quæstio. in qua dicitur ꝙ non solum uerbis mentimur, sed etiam factis. Ioan. de Fan.

le †. Incolume videlicet; ne sit in damnum domino suo de corpore suo. Tutum; ne sit ei in damnum de secreto[a] suo, vel de munitionibus[b], per quas tutus esse potest. Honestum; ne sit ei in damnum de sua iustitia, vel de aliis causis, quæ ad honestatem[c] eius pertinere videntur. Vtile; ne sit ei in damnum de suis possessionibus. Facile, vel possibile; ne id bonum, quod dominus suus facere leuiter poterat, faciat ei difficile; neue id quod possibile erat, reddat ei impossibile. Vt fidelis hæc nocumenta caueat, iustum est. Sed[α] quia non sufficit abstinere à malo, nisi fiat id, quod bonum est †; restat, vt in eisdem sex supradictis consilium[d], & auxilium domino suo fideliter præstet: si beneficio dignus[e] videri vult, & saluus esse de fidelitate[f], quam iurauit. Dominus quoque fideli suo in his omnibus vicem reddere debet. Quod si non fecerit; merito censebitur malefidus: sicut ille, qui[β] in eorum præuaricatione, vel faciendo, vel consentiendo deprehensus fuerit perfidus, & periurus.

Epistola hæc Fulberti missa est è Gallia, descripta ex vetusto codice ecclesiæ Belluacensis: cuius hic est titulus, Glorioso duci Aquitannorum VV. Fulbertus Carnotensis episcopus orationis suffragium.

α Sed quia non sufficit.] *In ipsa epistola legitur*: Sed non ideo casamentum meretur: non ei sufficit. *Apud Iuonē vero,* Sed nō ideo cassamentū † meretur. Nō enim sufficit, &c.

† *al. causamētū*

β Qui in eorum.] *in epistola legitur,* si mox præuaricatione, *apud Iuonem,* si in eorum præuaricatione, *In Pannormia vero vt apud Gratianum.*

Augustinus.

¶ De eodem. C. XIX.

Ans. l. 11. c. 74. Polyc. l. 6. tit. 11. Burc. l. 12. c. 21. Iuo par. 12. c. 78.

SI quis laicus iuramentum violando profanat, quod regi, & domino suo iurat, & postea peruerse, & dolose eius regnum tractauerit, & in mortem ipsius aliquo machinamento insidiatur; quia sacrilegium peragit, in Christum Domini manum mittens; anathema sit: nisi per dignam pænitentiæ satisfactionem emendauerit, sicut constitutum à sancta synodo est, id est, sæculum relinquat, arma deponat, in monasteriū eat, & pæniteat omnibus diebus vitæ suæ: verumtamen communionē in exitu vitæ suæ cum Eucharistia percipiat. Episcopus vero, presbyter, diaconus, si hoc crimen commiserit; degradetur.

Caput hoc in melioribus Gratiani codicibus non habetur. Burchardus & Iuo citant ex dictis Augustini. Simile autem habetur in concilio Toletano 16. c. 8. ex Hispania misso.

6 *Vt itaque ex præmissis apparet, mendacium nec simplici sermone debet proferri, nec iuramento firmari. Mendacium autem non solum in verbis, sed etiam in simulatis operibus esse probatur.*

Vnde Ambrosius ait in sermone habito in Dominica de Abraham.

¶ *Initium huius sermonis est,* Scitote fratres.

¶ Mentitur, qui professionem suam operibus non ostendit. C. XX.

Pann. l. 8. c. 127.

CAuete fratres mendacium; quia omnes qui amant mendaciū, filij sunt diaboli[γ]. *& infra.* ¶ Non solum in falsis verbis, sed etiā in simulatis operibus[g] mendacium est. Mendacium namque est, Christianum se dicere, & opera Christi non facere. Mendacium est, episcopum, sacerdotem, vel clericum se profiteri, & contraria huic ordini operari.

γ Diaboli.] *In codice Vaticano, vbi hic sermo habetur, sequuntur hæc,* quia non solum mendax est, sed etiam & pater & inuentor ipsius mendacii est. Omnis enim simulatio, & omnis duplicitas mendacium est. Ergo non solum, &c.

Item Hieronymus in c. 4. epist. ad Ephesios.

¶ Quoties sermo malus de ore nostro procedat. C. XXI.

QVoties vero loquimur, aut nō in tempore, aut importuno loco,

a [De secreto.] Ille q prodit secreta alicuius, capite punitur, vt ff. de re mili. omne. §. 3. & C. de cōmer. & mer. l. 2. & sic potest quis iurare ne ꝑdat secreta alterius. arg. tamen est contra. 13. dist. nerui.

Secretorum proditor capite punitur.

b [Munitionibus.] Qui munitiones cedit hostibus, vel litteras, vel nūtiū vel aliquod signū eis mittit, incidit in crimen læsæ maiestatis, vt ff. ad leg. Iul. maiesta. l. 1. 2. & 3.

c [Ad honestatem.] vt nec cū vxore nec cum filia cōmisceatur: nec aliqd inhonesti faciat ī domo Domini, vt de pæni. dist. 5. cōsideret.

d [Consilium.] Vide quomodo interpretatͬ hoc iuramentū: Ego iuro ꝙ nullū faciā tibi damnum, id est, ego iuro ꝙ nec ego faciā, & ēt ꝙ alios facientes prohibebo. sic interpretatur lex tale pactū, vt si aliquis fecit pactū ꝙ syluam non cederet vel vreret, etiā custodire tenetͬ ne alius vrat vel cedat, vt ff. loc. l. in lege. idē videtͬ in oībus negatiuis promissionibus, vt cū dicitur; promitto ꝙ nō faciā: nō solum teneor non facere, sed etiā curare debeo ne fiat, vt ff. de verb. sig. facere. & de verb. obli. in illa stipulatione.

Promissiones negatiuæ ad duo obligant.

e [Dignus.] Ergo si clericus præstat patrociniū cōtra ecclesiam suam, vel episcopū suum, potest priuari beneficio suo. 96. dist. si Imperator. & extra de postu. c. fi. Io. [1]

[1] *Adde pro hoc tex. in l. alia. cum nota. C. de his quibus vt in dig. Bal. & gl. in vers. non*

f [Vicem.] Et sic eadē fide tenetur quis subdito suo, sicut subditus dño, vt 95. dist. esto subiectus. & extra de iureiu. peruenit. & 32. q

CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, dicens ꝙ mendacium nec simplici loquela, nec in iuramēto est assumēdū. Postea ostendit ꝙ mēdaciū & uerbis & factis fieri potest: quod ꝑ seq. c. ꝓbat.

CAuete fratres.] CASVS. Ambrosius monet fratres suos ut mendaciū uitent: ostendens quòd mendaciū fit duobus modis, s. uerbis & factis. Nā si quis dicit se Christianū & clericū, & non facit opera Christiani uel clerici, mēdax est in operibus suis.

g [Operibus.] Arg. ꝙ factis mentimur, sicut uerbis, & factis negamus Christū, sicut uerbis. 11. q. 3. ęstimāt. & factis appellam⁹. extra de appella. dilecti 1. & factis ꝓdicamus 43. distinctio. sit rector.

Factis mentimur, verbis

QVoties vero.] CASVS. Docet Hieronym. in hoc cap. ꝙ si quis non congruo tempore & loco, & quod non conuenit audientibus loquatur: potius destruit audientes quàm ædificet.

Vnusquis-

Vnusquisque enim considerare debet q̄d vel q̄n loquatur: q̄a pro quolibet verbo otioso reddituri sumus rationē. seq. §. per se patet.

a Audientibus.] forte instruit rudes magna & subtilia, quod esse non debet. simi. 8. q. 1. oportet. & 43. dist. c. 1. 10.

IVRAMENTVM Hæc est 7. pars q. in qua dicitur ꝙ clericus

b Laico.] hoc cap. intelligas de iuramento expurgationis, ꝙ clericus non debet facere coram laico, sed tm̄ coram ep̄o vel eius delegato. nisi hoc fiat auctoritate Papę, vt 2. q. 5. Mennam. si enim clericus peteret aliquid corā laico, bene tenetur ibi p̄stare iuramē tū calūniæ. Vel dic ꝙ sine licētia ep̄i nullū debet facere iuramentū laico. Imperatori tn̄ iurant ep̄i fidelitatem.

Iuramētum expurgationis no debet clericus præstare coram laico.

aut non vt conuenit audientibus [a]; toties sermo malus procedit de ore nostro ad destructionem eorum qui audiunt. Consideremus itaque quid loquamur: quia pro omni otioso verbo reddituri sumus rationem in die iudicij.

7 *Iuramentum vero clericus laico præstare non debet.*

Vnde in Rhemensi concilio legitur.

¶ Cuiquam laico clericus nihil iurare præsumat. C. XXII.

Burch. l. 2. c. 188. Iuo p. 6. c. 233. Pann. l. 5. c. 11.

NVllus ex ecclesiastico ordine cuiquam laico [b], quidquam super sacrosancta Euāgelia iurare præsumat: sed simpliciter cum veritate, & puritate dicat, est est, non non. Sed si est aliquid, quod sibi obijciatur [a]; prout iudicauerint, qui eiusdem ordinis sunt, aut corrigatur, aut expurgetur.

a Obijciatur.] *Apud Burchardum & Iuonem sequitur*, ad episcopum, in cuius territorio est, deferatur; & iuxta id, quod illi, qui eiusdem sunt ordinis, dijudicauerint, aut corrigatur, aut expurgetur.

Episcopo similiter clericus iuramentum præstare non debet, nisi forte is, cui ecclesiæ procurationem committit. Vnde Vrbanus II. ait.

In aliquot vetustis exemplaribus finis huius causæ est in vers. expurgetur. *absunt autem hæc verba, & sequens caput*, nullus. *In vno autem non modo ista habentur, sed etiam caput primum de iuramento calumniæ, & constitutio noua Henrici.*

¶ De eodem. C. XXIII.

Ext. de iureiur. c. nullus.

NVllus episcopus clericos suos, nisi forte, quibus ecclesiasticarum rerum dispensatio commissa fuerit, sibi iurare compellat.

CAVSA XXIII.

QVidam episcopi cum plebe sibi cōmissa in hæresim lapsi sunt; circumadiacentes catholicos minis & cruciatibus ad hæresim compellere cœperunt: quo comperto Apostolicus catholicis episcopis circumadiacentium regionum, qui ab Imperatore ciuilem iurisdictionem acceperant, imperauit, vt catholicos ab hæreticis defenderent, & quibus modis possent eos ad fidei veritatem redire compellerent. Episcopi hæc mandata Apostolici † *recipientes, conuocatis militibus, aperte, & per insidias contra hæreticos pugnare cœperunt. Tandem nōnullis eorū neci traditis, alijs, rebus suis, vel ecclesiasticis, expoliatis, alijs carcere, & ergastulo reclusis, ad vnitatē catholicæ fidei coacti redierūt.*

† al. Apostolica

1 *Hic primum quæritur, an militare peccatum sit.*

2 *Secundo, quod bellum sit iustum, & quomodo à filijs Israel iusta bella gerebantur.*

3 *Tertio, an iniuria sociorum, armis sit propulsanda.*

4 *Quarto, an vindicta sit inferenda.*

5 *Quinto, an sit peccatum iudici, vel ministro reos occidere.*

6 *Sexto, an mali sint cogendi ad bonum.*

7 *Septimo, an hæretici suis, & ecclesiæ rebus sint expoliandi, & qui possidet ab hæreticis ablata, an dicatur possidere aliena.*

8 *Octauo, an episcopis, vel quibuslibet clericis sua liceat auctoritate, vel Apostolici, vel* † *Imperatoris præcepto arma mouere.*

† al. sine Imperatoris

QVÆSTIO PRIMA.

QVòd militare [c] *alienum videatur ab Euangelica disciplina, hinc videtur posse probari: quia omnis militia vel ob iniuriam propulsandam* [d], *vel propter vindictam in-*

Quidam episcopi.] CASVS. Supra tractatū est d̄ catholicis, & dictū est, ꝙ nō sunt cogendi ad malū. Nūc vero subnectit Gra. 23. causam, in qua de hr̄ticis tractat, q̄rēs an ep̄i sint cogendi ad bonū. Itē q̄ritur an militare sit peccatum, & q̄d bellum debeat dici iustū, & q̄d iniustū, & an vindicta sit īferēda, & an pcm̄ sit iudici malos occidere, cōdēnando scilicet. Sed vt hæc & alia cōpetentius faciat, thema p̄ponit, de quo octo elicit q̄ones.

Ista fuit sentētia M. & B. secundū L. & ꝙ hoc casu ītelligatur ca. patet ex fi. secūdū H. sed vrget illa littera, quidquam.

Quòd militare.] CASVS. Hic ponitur prima q̄ō, in qua quæritur an militare sit peccatū. Et r̄ndet ꝙ nō, vt ī. e. militare. & hoc verū est, si bellū à principe indicat̄, vt ī. e. q. 2. iustū. similiter pro defensione sua, vel patriæ, vel legū paternarū, vt 1. q. 8. si nulla. clerici aūt arma mouere nō possunt, vt ī. e. q. 8. clerici. & c. q̄cūq;. Et procedit Gra. hoc ordine ī hac q̄one. Primo p̄bat, ꝙ militare sit peccatū. postea in §. in his. ita. r̄ndet allegatis, & p̄bat ɔ̄riū. In vltimo §. cōcludit. verā ponēs solutionē, s. ꝙ p̄cepta patientiæ in p̄paratione cordis sunt seruāda, nō in ostētatione corporis. Est ergo casus. §. breuis, & p̄bat Gra. x. auctori. militare esse peccatum, quas p te facile videbis si diligēter inspexeris.

c Quòd militare.] Hic quærit̄ an militare, seu bellare sit peccatū, & dicēdū est, ꝙ non: vt ī. ea. militare. & hoc verū est si à prīcipe īdicat̄ bellū, vt ī. ea. q. 2. iustū. Similiter p̄ defensione sua vel patriæ, vel legū paternarū, vt ī. e. q. 8. si nulla. Clerici aūt in sacris ordinibus cōstituti non possunt mouere arma, vt ī. ea. q. 8. clerici. Similiter vr̄, ꝙ nec in minoribus ordinibus ɔstituti, ēt vxorati possunt mouere arma: quia sub regula ecclesiastica debent viuere, vt 32. dist. si qui. & 20. q. 3. eos. q̄d cōcedo si volunt gaudere priuilegio ecclesiastico. ar. ad hoc extra de cle. coniu. Io. de Fan.

Bella an sint permissa, & quibus.

d Propulsandam.] Qui repellere possunt iniuriam, & qualiter possit repelli, & an tantum personæ iniuria, vel etiā personæ & rerum possit repelli videndum est. Et quidem videtur, ꝙ non solum

Iniuria an possit repelli, & à q̄bus. Adde pro hoc glo. 2. & ibi Bart. in l. vt vin. ff. de iusti. & iur. eumdē Bart. in l. si quis in seruitute. ff. e fud.

[Nullus clericus] non debet iurare laico, nec episcopo sine causa. Io. de Fan.

Nullus.] CASVS. Quæsitum fuit in concilio Remen. vtrum clericus accusatus coram laico iudice, possit præstare iuramentū calumniæ, vel innocentiæ ad se purgandum. Et respondet non: sed coram ecclesiastico iudice corrigatur, vel expurgetur: sed coram laico iudice dicat, est est, non non. Quæ autem postea sequuntur patent.

lum laici, sed etiam clerici possunt repellere iniurias & rerum & personæ, vt extra de resti. spo. olim. & extra de sen. excom. si vero, c. ex tenore. & 5. dist. 1. ius naturale, & ff. de iustit. & iure, vt vim. Econtra videtur ꝙ clerici non possint, vt extra de homicid. suscepimus. 46. dis. seditionarios. Ad hoc dicũt quidã, ꝙ nulli licet vim repellere repercutiendo, sed tantũ impediendo. Alij dicunt ꝙ licet laicis repercutere: clericis nõ. Ergo credo ꝙ & clericis & laicis licet repercutere: distinguit tamẽ, quia aut vis iferť personæ, aut reb⁹. si psonæ, tũc est vis repellenda prius q̃ sit illata. Sed quidã dixerũt, ꝙ null⁹ vim repellere debet, nisi illatã i: imo isidiãtẽ licitũ ẽ occidere, & eũ q vult occidere, vt ff. ad l. Aql. l. 4. & 5 si tñ aliqs vi factã repellat, poti⁹ psumi đbet ꝙ defendẽdi, q̃ vlciscendi causa fecerit id, vt ff. ad l. Aql. si ex plagis. §. tabernari⁹. & hoc si primus pcussor volebat pcutere denuo: alioqn si nolebat đnuo pcutere, & alter repcusserit, potius ẽ vindicta, q̃ repulsio iiurię: & sic itelligo ꝙ dicit iniuriã incõtinẽti posse repelli. Reqrit ergo ꝙ defẽdẽdo repcutiat, nõ vlciscẽdo, vt j. e. qđ culpat. & ff. ad l. Aql. scientiã. & cũ moderamine se đfẽdat, vt extra de rest. spo. olĩ cãm. in fi. si qs tñ modramẽ excedit, & nõ ex pposito, nõ teneť, vt ff. ad l. Aql. si ex plagis. §. tabernarius. licet illa decr. olim cãm. videať ꝯdicere. Itẽ incõtinẽti debet vi vi repellere, vt ff. đ vi & vi ar. l. 3. §. cũ igiť. Si aũt vis iferť reb⁹ & illatã, & iferẽdã, licitũ ẽ repellere: sed poti⁹ illatam, q̃ inferendam.

i Et incontinenti repelli debet, sed ex interuallo repelli potest impune: collectis, s. amicis, & quàm citius potest. ff. de acqui. possess. quod meo §. vlt. & l. clam, §. qui ad nundinas. quando non est iniuria illata personę: quia tũc præsumitur vltio, secũdum Ioã. de Fan.

h ¶ *Vindicãtes.*] ideo enim iudiciorũ uigor ĩ medio positus est, ne qs sibi ultionẽ sumere psumat. C. de Iudæ. null⁹ 16. q. 1. ad hoc. Io.

HIS ITA CASVS. Dictũ est in §. 1. ꝙ militare est peccatũ: quia patientiã habere debemus. Et ad hoc inducit proximũ capitulum. Nunc uero dicit Gratia. ꝙ illa patientiæ præcepta nõ tantum

ferendã est instituta: Iniuria autẽ vel à propria persona, vel à socio repellitur: quod vtrumq; Euangelica lege prohibetur. Cum enim dicitur [Si quis te percusserit in vnã maxillã, præbe [a] *ei & alteram.] & iterum [Qui angariauerit te mille passus, vade cũ eo duo millia* [b].] ¶ *Item cũ Apostolus dicat [Non vos defendentes* [c] *charissimi, sed date locum iræ;] quid aliud prohibemur, quàm propriæ personæ iniuriam repellere?* ¶ *Item, cũ Petro, gladio magistrum defendente, Christus dixerit [Conuerte gladium tuum in vaginã, an putas, quia non possum* [d] *rogare patrem meũ, & exhibebit mihi plus quã duodecim legiones Angelorum?] deniq;, sicut de B. Andrea legitur, cum fieret concursus populorum, vt de manibus iniqui iudicis eum eriperent, & ab iniuria mortis illum defenderent; ipse econtra & exemplo & verbo patientiam docens, rogabat eos, ne suum martyrium impedirent; quid aliud monemur, quàm sicut proprias, ita & sociorum iniurias patiẽter tolerare, nec ad arma concurrere, sed eorum exemplo ad similia ferenda animũ præparare?*

Matt. 5. — Rom. 12. — Matt. 26. — In martyrio ipsius.

¶ *Item, cum in prouerbijs* [a] *dicatur [Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus,]* ¶ *Item, cum in Euangelio dicatur [Nolite iudicare* [e], *& non iudicabimini,] Item, cũ paterfamilias dicat seruis volentibus colligere zizania* [f] *[Sinite vtraq; crescere vsq; ad messem: & tunc dicam messoribus, colligite zizania, & alligate in fasciculos ad cõburẽdum.]* ¶ *Item cũ Rex ille, qui nuptias fecerat filio suo, missis exercitibus suis, angelorũ videlicet, dicatur perditurus homicidas prophetarũ, & Apostolorũ, qui vocati ad nuptias venire contempserunt credendo: Item, cũ Paulus apostolus dicat in epistola ad Romanos, [Nolite iudicare inuicẽ,] Item [Tu quis es, qui iudicas alienũ seruũ? Suo domino stat, aut cadit: Siue ergo viuimus, siue morimur, Domini sumus. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, vt & viuorum, & mortuorũ dominetur:] in his omnibus quid aliud præcipitur, quàm ut uindicta delinquentiũ diuino reseruetur examini? Cũ ergo, vt supra dictũ est, militia videatur instituta vel ob iniuriã propulsandã, vel ad vindictã inferẽdã, vtrũq; aũt lege Euãgelica prohibeatur; apparet, ꝙ militare peccatũ est.*

Deut. 32. Ro. 12. — Matt. 7. — Matt. 13. — Rom. 14.

a ¶ In prouerbijs.] *Sententia ista solet quidem prouerbij loco vsurpari: sed non habetur in libro Prouerbiorum. Affertur à B. Paulo ad Rom. c. 12. (coniuncte cum alia sententia ex c. 25. Prouer.) & ad Hebræos 10. Deuteronomij, c. 32. In Cantico sic scriptũ est,* Mea est vltio, & ego retribuã.

Hinc etiam Gregorius ait.

Origenes homilia 15. super Iosue.

¶ Bella carnalia bellorum spiritalium figuram gerunt. C. I.

NIsi bella ista carnalia figuram bellorum spiritalium gererent; nũquam, ut opinor, Iudaicarum historiarum libri discipulis Christi, qui uenit pacem docere, legendi in ecclesiis fuissent ab Apostolis [g] traditi. Quo enim eis bellorum proficeret ista descriptio, quibus dicitur ab Iesu [Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis?] & quibus per Apostolum iubetur, & dicitur [Non uos metipsos uindicantes [h], sed magis iniuriam accipite, & magis fraudem patimini?] Vnde denique sciens Apostolus nulla nobis iam ultra bella esse carnaliter peragenda; sed animæ certamina contra spiritales aduersarios desudanda; uelut magister militiæ, præceptũ dat militibus Christi, dicens [Induite uos armaturã Dei, ut possitis stare aduersus astutias diaboli.]

Io. 14. — 1. Cor. 6.

His ita respondetur. Præcepta patientia non tam ostentatione corporis, quàm præparatione cordis sunt retinenda.

Vnde Augustinus ait in sermone de puero Centurionis.

¶ *Sic etiam citat Anselmus. Polyc. non affert auctorẽ. Habetur autẽ in epis. 5. Aug. ad Marcellinũ.*

¶ Præcepta patientiæ, virtute animi, non ostentatione corporis seruanda sunt. C. II.

PAratus debet esse homo iustus, & pius patiẽter eorũ malitiã sustinere, quos fieri bonos q̃rit, ut numerus potius crescat bonorũ, nõ vt pa

Poly. l. 7. tit. 7. Ans. l. 13. c. 3.

a ¶ *Præbe.*] illud intelligatur de cordis præparatione, vt j. e. paratus. vel cum agitur de fide.

b ¶ *Duo millia.*] vbi est quæstio fidei.

c ¶ *Defẽdẽtes.*] ex odio, vel dic ex iteruallo: vel nõ seruato modramine

d ¶ *Non possum.*] & tamen noluit rogare vt præberet exẽplũ humilitatis. alibi tamẽ dicit, si fieri põt trãseat à me calix iste. 16. dis. habeo.

e ¶ *Iudicare.*] iniuste. Vel loquitur de ijs qui nõ habẽt iurisdictionẽ.

f ¶ *Zizania.*] 11. quæst. 3. nolite. Ioan.

Libri Iudæorum sunt legendi ex pcepto Apostoli, Ecclesia aliàs quod tenet, hoc credendũ est ab Apostolis etiã institutum.

NIsi bella.] CASVS. Quæsitũ fuit à Grego. quare bella Iudæorum legãtur in ecclesia. Et rñdet ꝙ nõ ob aliud, nisi vt p ipsa doceamur spũaliter pugnare ꝯ vitia & dæmones. Et ad hoc pbandũ iducit 4. auctorit. quarũ una est Chri: reliq sũt apostoli Pauli.

g ¶ *Ab Apostolis.*] Ergo nõ tãtũ ex pcepto uel cõstitutione ecclesię legim⁹ libros Iudæorũ: sed ẽt ex pcepto Apostoli. Sed q̃ro ubi hoc pcepit Apostolus? Dic ꝙ loqť psumẽdo. qđ. n. uniuersalis ecclesia tenet, credẽdũ est hoc ab Apostolis esse istitutũ. 11. di. ecclasticarũ.

tum sunt in corporis ostẽsione retinenda, quantũ in cordis præparatione: quasi dicat, interius debet esse homo patiens: sed extra debet corrigere delinquentes: quod probat per sequens cap.

PAratus.] CASVS. Ostẽdit Gratia. in hoc c. ꝙ pręcepta patientiæ magis inducenda sunt ad præparationẽ cordis, & animi beneuolentiã, q̃ ad opera exteriora: qbus delinquẽtes inuitos possumus corrigere & castigare, patiẽtia, uel beneuolẽtia animi inter⁹ obseruata. Et hoc probat quinque exemplis: scilicet Christi, Pauli, & Petri, & Reipublicę, & Ioãnis Baptistę. Primũ exẽplũ incipit, ibi,

ibi, *Hinc liquido*. Secundum ibi, *Nec Paulus*. Tertium ibi, *Agenda sunt*. Quartum ibi, *Ac per hoc*. Quintum ibi, *Item paulo post*.

a *In aperto.*] Arg. ꝙ non semper per exteriora comprehenduntur interiora [1]. 5.q.5. non omnis. & cap. non osculatur.

b *Prodesse.*] Sic ergo prodesse dicimur illi quem verberamus, vt

e *Secundum legem.*] Iudex secundum leges iudicabit: & non secundum motum animi sui, vt extra de constit. c. 1. & 11. q. 3. summopere. alioquin punit vt falsarius, vt ff. ad le. Corn. de fal. l. 1. §. 1.

f *Et contra legem.*] Lex enim dicit, ꝙ liber homo nõ debet verberibus cædi, vt C. de repud. consensu. vltra medium. nisi in casu, vt no. 5. q. 5. illi, qui. & no. 15. q. 6. in summa.

Homo liber verberari nõ debet.

ri malitia se quoque numero addat malorum. Denique ista præcepta magis ad præparationẽ cordis, quæ intus est, pertinere, quàm ad opus, quod in aperto [a] fit (vt teneatur in secreto animi patientia cum beneuolentia; in manifesto autem id fiat, quod eis videtur prodesse [b] posse, quibus bene velle debemus;) ¶ hinc liquido ostenditur: quòd ipse Dominus Iesus exemplum singulare patientiæ, cum percuteretur in faciem; respondit, [Si male dixi, exprobra de malo: si autem bene, quid me cedis?] Nequaquam igitur præceptum suum, si verba [c] intueamur, impleuit. Neque enim præbuit percutienti alteram partem: sed potius prohibuit, ne, qui fecerat iniuriam, augeret. Et tamen paratus venerat non solum percuti in faciem, verum etiam pro his quoque, à quibus hæc patiebatur, crucifixus occidi; pro quibus ait in cruce pendens, [Pater ignosce illis, quia nesciunt [d], quid faciunt.] ¶ Nec Paulus apostolus præceptum Domini, & magistri sui videtur implesse, vbi etiam ipse percussus in faciem, dixit principi sacerdotum [Percutiet te Deus paries dealbate: sedes iudicare me secundum legem [e], & contra legem [f] iubes me percuti?] Et cum à circumstantibus diceretur [Iniuriam facis principi sacerdotum;] irridens † eos admonere voluit, quid dixerit: vt qui saperent, intelligerent iam destruendum [g] esse aduentu Christi parietem dealbatum, hoc est, hypocrisim sacerdotij Iudæorum. Ait quippe. [Nesciui fratres, quia princeps est: Scriptum est enim Principi populi tui non maledices:] cum proculdubio, qui in eodem populo creuerat, atque † in lege fuerat eruditus; illum principem sacerdotum nescire [h] non posset; nec eos, quibus ita notus erat, vllo modo falleret, quòd nesciret. Sunt ergo ista præcepta patientiæ semper in cordis præparatione retinenda: ipsaque beneuolentia, ne reddatur malum pro malo, semper in voluntate cõplenda est. ¶ Agenda sunt autem multa etiam cum inuitis benigna quadam asperitate plectendis: quorum potius vtilitati consulendum est, quàm voluntati [i] & infra. Nam in corripiendo filio quamlibet aspere, numquam profecto amor paternus amittitur. Fit tamen, quod nolit, & doleat, qui etiam [k] inuitus videtur dolore sanandus. ¶ Ac per hoc, si terrena ista respublica [l], præcepta Christiana custodiat; & ipsa bella sine beneuolentia non gerentur: vt † ad pietatis, iustitiæque pacatam societatem victis facilius consulatur. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur: quoniam nihil est infelicius felicitate peccãtium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hostis interior, roboratur. & paulo post. ¶ Nam si Christiana disciplina omnia bella culparet; hoc potius militibus consilium salutis petentibus in Euangelio [m] diceretur, vt abiicerent arma, seque militiæ omnino subtraherent. Dictum est autem eis [Neminem concusseritis [n]: nulli * calumniam feceritis: sufficiant vobis stipendia vestra.] Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare vtique non prohibuit.

Non erat hic faciendũ initium noui paragraphi cohęrent. n. hæc cum antecedentibus.

Luc. 23.

Act. 23.

† al. incidenter
al. irridenter

Exo. 22.

† al. ibi

† al. sed vt

Pann. l. 8. c. 42.

Luc. 3.

* Nulli] *Repositus est integer locus Euangelii, vt est in ipsa epistola, & libro 22. contra Faustum, c. 74. Antea erat*, Contenti estote stipendijs vestris.

Item eiusdem ad Bonifacium, epist. 207.

In bellicis armis milites Deo placere possunt. C. III.

NOli existimare neminem Deo placere posse, qui in armis bellicis militat. In his erat sanctus Dauid [o], cui Dominus tam magnum perhibuit testimonium. In his etiam plurimi illius temporis iusti. In his erat & ille Centurio, qui Domino dixit [Non sum dignus, vt intres sub tectum meum.] & infra. ¶ Hoc ergo primum cogita, quando armaris ad pugnam: quia virtus tua etiam ipsa corporalis donum Dei est. Sic enim cogitabis de dono Dei non facere contra Deum. Fides enim quando promittitur, etiam hosti [p] seruanda est, contra quẽ bel-

Polyc. l. 7. tit. 13.
Ansl. l. 13. c. 4.
Iuo p. 10. c. 126.
Matt. 8.

g *Destruendum.*] Dixit eum non esse principẽ: quia nõ erat apud eũ duraturus principatus, vt extra de verb. signific. nam & ego. & ĩ. de pæn. dist. 1. diuortiũ.

h *Nescire.*] arg. ꝙ nõ potest qs se excusare prætextu ignorantię de re quę facta est inter vicinos suos, vt extra de præsumpt. quosdam, & cap. quanto. 54. dist. nulli. & 12. q. 2. qui & humanis. similis præsumptio est C. de in integr. restit. minor. de tutela.

Vicinorum facta præsumimur scire.
* Idem Alexãder d' Imo. in l. bñ ad cognitionẽ. col. la. 5. ff. si cer. pet. & Bald. in l. d' tutela. C. de in integrum restit. quem ibi sequitur Sali. & Pau. de Castro.

i *Quàm voluntati.*] ĩ. ead. q. 4. displicet. s. 45. dist. & qui emẽdat.

k *Qui etiam.*] vel quin etiam.

l *Respublica.*] idest, aliquis gerens rempublicam. Ioan.

m *In Euangelio.*] Ioannis.

n *Concusseritis.*] Concutere est aliquid petere vltra debitum ratione alicuius officij, vt ĩ. ead q. quid culpatur. dicitur autem cõcutere, qui per oppressionem & minas extorquet pecuniam, vt ff. de concu. l. 1. & 2. [3] Ioan.

[3] Vide quod leg. & not. s. 1. q. 1. concussionis.

NOli existimare.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur ꝙ Bonifacius quæsiuit ab Aug. an aliqs possit Deo placere ĩ armis militaribus. Et respond. ꝙ sic, si virtutẽ corporalẽ putat esse donũ Dei, & hoc probat exẽplo Dauid & aliorũ patrũ vete. testa. & exẽplo Centurionis. In secũda parte quęsiuit vtrũ fides sit amico seruãda pro quo pugnatur. & respondet ꝙ nõ solum amico: sed etiã hosti est seruanda. Tertio quæsiuit ex qua causa bellum quis sumere debet. Et rñdet ꝙ causa necessitatis tantum, ad hoc, scilicet vt pax & salus acquiratur vel conseruetur. vnde cum aliquis vincit hostes, non interficiat eos: sed ad vitam reseruet, & ad pacem perducat. Secunda pars incipit ibi, *Fides enim*. Tertia ibi, *Pacem habere*.

45. dist. & qui emendat. Ioan.

c *Si verba.*] Arg. ꝙ nõ debemus inhærere verbis: sed potius mẽti. dixi 22. q. 5. humanæ. 26. q. 5. nec mirũ. verba enim in rescriptis posita, vel in lege, cõformare debemus æquitati: & licet verba hoc non patiantur. extra de rescrip. causam. & extra de consue. cum dilectus. & ff. de in ius voc. l. quamuis. & ff. qui per tut. l. vlt. Arg. contra 19. dist. in memoriam. & ff. qui & à qui. manumis. l. prospexit. vbi dicitur, sufficit ita scriptum esse, & si illud durum est.

d *Quia nesciunt.*] pro illis qui ex ignorantia hoc fecerunt, rogauit. 1. q. 1. §. cum ergo.

o *Sanctus Dauid.*] si aliquis existens sanctus potest vti armis in bello: quare ergo prohibetur pænitentibus vti armis, vt 33. q. 2. admonere? Respondeo: ideo, quia pænitentes viuunt sub regula ecclesiastica, vt 11. quæst. 1. aliud. Vel ideo quia arma possunt dare occasionem peccandi.

Pænitentes armis vti nõ possunt.

p *Hosti.*] Hosti ergo fides seruanda est, vt hic, & 22. q. 4. innocens. Arg. contra 22. q. 2. vtilem. quod verum est si ipse nobis seruat fidem [4]: alias non tenemur ei seruare. 95. dist. esto subiectus. extra

Fides hosti seruanda est.
[4] Adde de hac quæstione late per legistas l. cũ proponas. & ibi Cy. C. de pactis. & ibi glo. Bal. in l. vt responsum. C. de transa. &

extra de iureiuran.peruenit.28.q.1.si infidelis.ff.loca. quæro.§.inter.C.de transact.l.cum proponas.in fi.argu. contra 11.q.3. inter verba.in fi.& 33.q.5.quod Deo.

a ¶ *Iam debetur.*] Arg.misericordiam esse debitam.& ita hic arg. quod dispensatio potest peti tamquā debita,vt 50.dist.domino sancto.in fi. & 86.dist. non satis.

tamē subditus nō peccat obediendo,vt 100.dist.contra morem. in princip.sic 33.q.5.manifestum.extra de iureiurand. debitores. Itē habes hic quod in dubijs semper est obediendum. 19. dist. in memoriam. Arg.contra 50.dist.si quis præpostera.11.q.3. quid ergo. Itē est hic argu. quòd in dubijs humanior & tutior via est eligenda. extra

lum geritur; quanto magis amico, pro quo pugnatur? Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas, vt liberet Deus à necessitate,& conseruet in pace. Non enim pax quæritur, vt bellum excitetur: Sed bellum geritur, vt pax acquiratur. Esto ergo etiam bellando pacificus: vt eos, quos expugnas, ad pacis vtilitatem † vincendo perducas. [Beati enim pacifici (ait Dominus) quia filij Dei vocabuntur.] Si autem pax humana tam dulcis est pro temporali salute mortalium; quanto est dulcior pax diuina pro æterna salute Angelorum? Itaque hostem pugnantem necessitas perimat,non voluntas. Sicut rebellanti,& resistenti violentia redditur;ita victo, vel capto misericordia iam debetur [a], maxime in quo pacis perturbatio non timetur.

a ¶ Sic enim cogitabis.] *Antea legebatur*, Sic enim cogitabis de dono Dei, non facies contra Dominum. *Emendatum est & hoc, & multa alia ex originali.*

Item eiusdē cōtra Manichæos,[idest libro 22.cōtra Faustū,c.74.& 75.]

¶ Quæ sint in bello iure reprehendenda. C. IIII.

QVid culpatur in bello? An, quia moriuntur quandoque [b] morituri, ut dominentur † [c] in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est, non religiosorum. Nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, impacatus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt, quæ in bellis iure culpantur. Quæ plerumque, vt etiam iure puniantur, aduersus violentiam resistentium (siue Deo [d], siue aliquo legitimo imperio iubente) gerenda ipsa bella suscipiuntur à bonis: cum in eo humanarum rerum ordine [e] inueniuntur, vbi eos vel iubere tale aliquid, vel in talibus obedire iuste ordo ipse constringit. Vnde [a] neque Ioannes ab armis iubet discedere milites: & Christus tributa [f] Cæsari monet reddi: quia propter bella necessario militi stipendium præbetur. Ordo tamen ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc poscit; vt suscipiendi belli auctoritas, atque consilium apud principes [g] sit. *& infra.* ¶ Sed si humana cupiditate bellum geritur; non nocet sanctis, in quos non habet quisquam potestatem, nisi desuper datam. Non enim est potestas, nisi à Deo, siue iubente, siue sinente [h]. Ergo vir iustus, si forte sub Rege homine etiam sacrilego [i] militet; recte potest illo iubente bellare, si vice † pacis ordinem seruans, quod † sibi iubetur, vel non esse contra Dei præceptum, certum est, vel, vtrum sit, certum non est: ita vt fortasse reum faciat regem iniquitas [k] imperandi: innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi.

a ¶ Vnde neque.] *Hinc vsque ad vers.* ordo. *Gratianus summatim retulit sententiam B. Augustini, quæ ab eo copiosius, & clarius exponitur: sicut etiam à vers.* Sed si humana. *vsque ad vers.* Non enim.

Item eiusdem in libro de verbis Domini tractatu, siue sermone 19.

¶ Militare non est peccatum. C. V.

MIlitare non est delictum: sed propter prædam militare peccatum est; nec rem publicam gerere criminosum est. Sed ideo gerere † rempublicam, vt rem familiarem potius augeas [l], uidetur esse damnabile. Propterea enim prouidentia quadam militantibus sunt stipendia constituta; ne dum sumptus quæritur, prædo † grassetur. *Item infra.* ¶ Dicit ipse Dominus [Reddite quæ Dei sunt, Deo; & quæ Cæsaris, Cæsari.] Igitur, quod Cæsar præcipit [m], ferendum est: quod Imperator indicit, tolerandum est: sed fit intolerabile, dum prædam exactores accumulant. *Item infra.* ¶ [Interrogauerunt Ioannem & milites, quid faciemus & nos? Ait illis Ioannes, neminem con-

in fi.Item habes hic,quod aliquis tenetur parcere hosti suo,vt 2.q.5.quāto. in fi. dū tamen non timeatur periculū incurrere ex hoc [1], vt j. ea.q.4.est iniusta. Ioan.

QVid culpatur.] CASVS. Hoc.c.diuiditur in tres partes. In prima dicitur,quod Manichæi reprehendebant bella: quia homines ibi moriebātur. Sed Aug. dicit quod hoc timidorū est,& nō religiosorū: scilicet reprehendere bella propter morituros. sed hæc sunt in bellis reprehendenda, scilicet, nocēdi cupiditas, vlciscēdi crudelitas, & libido dominādi,& his similia. In secunda parte dicit, quod propter ista vitia puniēda siue Deo iubēte, siue aliquo principe sæculari, iuste pugnant milites Christiani. quod probat auctoritate Ioannis, qui milites à bello nō prohibuit: & auctoritate Christi, qui tributa Cæsari reddi præcepit, ex quibus stipendia militibus erogabantur. In tertia parte dicit quod auctoritas suscipiēdi belli penes principes consistit, quibus obediendū est, nisi præcipiant contra Deum. Si autem incertum est vtrum sit cōtra Deum, debent ipsi milites obedire. nec propter hoc puniētur: principes autē propter humanā cupiditatem quā habēt, à Domino punientur. Secunda pars incipit ibi, *Quæ plerumque.* Tertia ibi, *Ordo autem. Quæ plerumque* scilicet vitia.

b ¶ *Quandoque.*] Certe hæc ratio non est sufficiens: nā si quis hominem interficiat etiam mortifere vulneratū, nihilominus tenetur, vt ff.ad leg.Aquil.ita vulneratus.in prin.& est similis ratio j.24.q.3.si habes.ff.ad leg.Rhod.de iac. qui leuādæ. & l.nauis.§.sed si nauis. & ff.quod vi aut clam.si alius.§.est & alia.

c ¶ *Dominentur.*] scilicet victores.

d ¶ *Siue Deo.*] idest, diuina reuelatione. j.ea.q.2.Dominus.

e ¶ *Ordine.*] idest, potestate.

f ¶ *Tributa.*] vt infra eadem q.8.tributum.

g ¶ *Principes.*] vt j.ead.q.2.iustū. Nullus ergo bellare potest sine auctoritate principis, vt hic,& C.vt armo.vsus l.1.libro 11. similiter princeps ecclesiasticus potest indicere bellum, vt infra ead. q.8.igitur.& cap.omni.& capitu.sequenti.

h ¶ *Sinente.*] vt 8.q.1.audacter.

i ¶ *Sacrilego.* [2]] 11.q.3.Iulianus Imperator.

k ¶ *Iniquitas.*] Hic habes quod licet dominus peccet præcipiendo,

extra de sponsal.iuuenis.& 14.dist.cap.vltimo.

MIlitare.] CASVS. Beneuenta. hunc casum sic ponit. Ostēdit August.quòd militare non est peccatū,nisi propter prædam militetur: & vt milites prædam non faciant, stipendia sunt eis constituta, vltra quæ si aliquid extorserint, tamquam calumniatores & concussores damnabuntur: & ad hoc probandum inducit duas auctoritates, Christi, & Ioannis: quod non est tantum intelligendum de militibus sæculi, sed etiam de militibus ecclesiæ. Seques cap. planum est. *Interrogauerunt*, in Euangelio Lucæ.

l ¶ *Augeas.*] scilicet iniuste. licitum est etenim augere diuitias. 30. dist.§.hæc scripsimus.

m ¶ *Præcipit.*] licet sit iniustum, vt 100. distinctio. contra morem. in princip.

[1] Nā si timetur, & desperetur de eius correctione: non est eius miserendum: vt in hoc c. hic alleg. est iniusta. secundum Hugo.

[2] Non tamē excommunicato. & sic nō ob. 15. q. 6. nos sanctorum.

† al. vnitatem

† al. domentur

Pann.l.8.c.45.
Luc. 3.
Matt. 22.

Io. 19.
Rom. 13.

† al. ciuica] or.
† al. cui quod iubetur

Beda, & glossa ordin. Lu. 3.

Iuo p.10.c.125.
Pann.l.8.c.60.
† agere] orig.

† præda.] orig.
Matt. 22.

Luc. 3.

a Militię.] Cum ergo clerici milites dicantur, vt 61. dist. quid proderit. 1. q. 3. Saluator. & q. 7. qui in qualibet. similiter & patroni causarum dicuntur militare, vt C. de aduoc. diuer. iudi aduocati. ergo si omnes isti habent stipendia, non debent recipere salaria. 1. quæst. 2. sicut.

c Vtiliter.] Argumentum, φ si episcopus præcipit alicui ire Romam pro vtilitate ecclesiæ, φ tenetur obedire [1], vt 7. q. 1. quia. & si clericus se excuset, & dicat; mittatis illum qui ditior me est: respondet ei episcopus, sicut Christus respondit Petro: cũ enim Dominus diceret Petro: Tu me sequere; respondit Petrus: Domine, hic autẽ quid? demonstrato Ioãne. & dixit ei dominus: Quid ad te? si eum volo manere, tu me sequere. Ioan.

Episcopi pręceptum etiã difficile est adimplendũ.

[1] Ad idem 11. q. 3. quid ergo. vbi de hoc.

Con- cutiatis, neque calumniam faciatis: sed contenti estote stipendijs vestris.] Hic iã cognoscere se debet omnis homo, qui militat. Non enim tantum de his militantibus scriptura loquitur, qui armata militia detinentur: sed quisquis militiæ a suæ cingulo vtitur, dignitatis suæ miles adscribitur: atque ideo hæc sententia potest dici (verbi gratia) militibus, protectoribus, cunctisque rectoribus. Quicumque sibi stipendia publice decreta consequitur; si amplius quærit, tamquam calumniator, & concussor Ioannis sententia condemnatur b.

Item eiusdem de diuersis ecclesiæ obseruationibus.

Sic etiam citat Iuo: quod tamen apud B. Augustinum non est inuentum, quamuis epistola ad Ianuarium, talem fere habeat titulum. Simile habetur s. ead. noli. §. esto ergo. & de ciuitate Dei, lib. 19. c. 12.

¶ Pacata sunt bella, quæ geruntur, vt mali coerceantur, bonique subleuentur. C. VI.

Iuo p. 10. c. 105

APud veros Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt; quæ non cupiditate, aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, vt mali coerceantur, & boni subleuentur.

Item Gregorius vniuersis militibus † Neapolitanis, lib. 12. epist. 24.

† *epi scopis*] orig. impressum.

¶ Summa est laus militiæ, reip. vtilitatibus obedientiam exhibere. C. VII.

Ansl. l. 13. c. 9.

† *sancta reip. exhibere*] orig.

SVmmã militiæ laus, inter alia bona merita, hæc est; obedientiam reip. † vtilitatibus exhibere, quodque sibi vtiliter c imperatum fuerit, obtemperare: sicut etiam nunc deuotionem vestram fecisse didicimus, quæ epistolis nostris, quibus magnificum virum Constantiũ Tribunum custodiæ ciuitatis deputauimus præesse, paruit, & congruã militaris deuotionis obedientiam demonstrauit. Vnde scriptis vos præsentibus curauimus admonendos; vti prædicto viro magnifico Tribuno, sicut & fecistis, omnem debeatis pro serenissimorum dominorum vtilitate, vel conseruanda ciuitate obedientiam exhibere: quatenus quidquid à vobis hactenus bene gestum agnoscitur; per præsentis temporis vigilantiam, ac solicitudinem augmentetis.

Ex his omnibus colligitur, quòd militare peccatum non est, & quòd præcepta patientiæ in præparatione cordis, non in ostentatione corporis seruanda sunt.

QVÆSTIO SECVNDA.

Q*Vòd autem d quæritur, quod sit iustum bellum, Isidorus Etymol. l. 18. c. 1. inquit.*

Quod sit iustum bellum. C. I.

Iuo p. 10. c. 116
Pann. l. 8. c. 54.
† *al. repetitis*
Et lib. 9. c. 4.

IVstum est bellum, quod ex edicto a geritur, de rebus e repetendis †, aut propulsandorum hostiũ causa. *& cap. 15.* ¶ Iudex dictus, quasi ius † dicens populo, siue quòd iure disceptet. Iure autem f disceptare est iuste iudicare. Non est autem iudex, si non est in eo iustitia.

a Edicto.] *In codicibus Isidori etiam manuscriptis legitur,* ex prædicto. *Citat enim Ciceronẽ ex libris de rep. qui negat iustum esse bellũ, nisi denuntiatum, nisi indictũ,* † *nisi de repetitis rebus.*

† Et idem ferè habetur l. 1. de officijs.

Item Augustinus in libro quæstionum 6. q. 10.

¶ Nihil ad iustitiam interest, siue aperte, siue ex insidijs aliquis pugnet. C. II.

Iosue 8.

DOminus noster iubet ad Iesum Naue, vt constituat sibi retrorsus insidias, idest insidiantes bellatores ad insidiandum hostibus.

Q*Vòd autẽ*] CASVS. Hic intitulatur secũda q̃stio, qua quæritur quod bellum sit iustũ, & quod iniustum. Et respondet quòd bellũ dicitur iustum vel iniustũ quattuor modis, scilicet ratione præcipiẽtis, vt s. q. 1. quid culpatur. vel ratione obediẽtis: quia monachus vel spiritualis obedire non debet, sed laicus, vt 1. q. 8. clerici. Ratione rei propter quam pugnatur: quia si bellum fit causa dominandi, iniustum est: si causa necessitatis, iustum reputatur. Ratione personarum contra quas pugnatur, vt s. quæst. 1. paratus.

d Quòd autem.] Bellum dicitur iniustum quinque modis: vel ratione personæ, vt si fuerint personæ ecclesiastice: quibus nõ est licitũ fundere sanguinem, vt j. ea. q. 8. clerici. & cap. his à quibus. Ratione rei, vt si non est de repetẽdis rebus: vel pro defensione patrię, vt j. ea. c. 1. & j. e. q. 8. si nulla. Vel propter causam, vt si propter voluntatẽ, & non propter necessitatem pugnatur, vt s. ea. q. 1. noli. Ex animo est iniustũ, vt si animo vinciscẽdi fiat, vt s. ea. q. 1. quid culpatur. Item est iniustũ, si non sit indictũ auctoritate principis [2], vt j. ea. c. 1. & s. e. q. 1. q̃d culpatur. Quę alia adhuc requirant, habes s. ea. q. 1. in gl. illa, qui repellere. Io.

Bellum dicitur quinque modis iniustum.

[2] Ad huius declarationẽ vide q̃d not. Inn. extra de rest. spol. olim 2.

IVstum.] CASVS. Hoc cap. duas habet partes. In prima dicitur, φ illud bellum est iustũ q̃d fit ex pcepto principis de rebus repetendis, vel propter iniuriam repellendã. In secunda parte dicitur φ iudex ideo dictus est, quia ius dictat populo: vel quia iure disceptat: vnde non debet dici iudex nisi sit in eo iustitia.

b Condemnatur.] Sed qualiter punitur concussor? Dic φ secundum canonem pœna quadrupli, vt 18. dist. quoniam. secundũ leges videtur φ extra ordinem punitur, cum non sit publicum crimen, vt ff. de concus. l. 2. sed certe. & secundum leges pœna quadrupli punitur, vt 1. q. 7. sancimus.

SVmma.] CASVS. Hug. hunc casum sic ponit. Gregorius deputauerat ad custodiã Neapolitanæ ciuitatis Cõstantinũ tribunũ, cui milites Neapolitani deuote obedierũt. Scribit ergo Gregorius eis, & cõmedat eos de tali obedientia: & admonet eos & hortat vt sicut bene fecerũt, perseuerẽt in tali obedientia, vt per eorũ vigilãtiã augmentetur quod bene hactenus ab eis gestũ est. Casus autem iste melior videtur quàm casus Beneuen. & ideo ponit hunc casũ.

e De rebus.] ablatis.

f Iure autem.] Et si aliquid inique determinat iudex, iustũ est, id est, tamquam iustum seruari debet, vt ff. de iustitia & iure. l. penultima, & tenẽt sententiæ suæ quamdiu tolerantur, vt 3. q. 7. §. vlt.

DOminus noster.] CASVS. Hoc capitu. diuiditur in duas partes. In prima quæsitum fuit ab Aug. an sit peccatum pugnare per insidias. Et respondet φ nõ: quod probat exemplo Iesu Naue, quẽ Dominus docuit vt hostibus retrorsum insidias poneret. In secunda parte quæsitũ fuit quæ bella sint iusta. Et respondet φ illa q̃ iniurias

iniurias vlciscuntur, dummodo fiant auctoritate principis. Similiter & illa quæ fiunt ex præcepto Domini: in quibus bellis ductor exercitus vel populus minister Dei est. Seq. §. cum cap. patet.

a ¶ *Insidijs.*] sic ergo per insidias & per dolum possumus licite vincere hostes nostros, vt 22. q. 2. vtilem. 43. dist. in mandatis. dum tamen fidem non rumpamus hosti, vt s. ea. q. 1. noli. Idē dicas de aduocato, ꝙ si habet iustā causam, licite potest decipere aduersariū suū, vt arg. 4. q. 4. c. 1.

Deceptio quandoque permittitur.

b ¶ *Vlciscuntur.*] id est, repelluntur, & sic non obstat 46. dist. seditionarios.

c ¶ *Ciuitas.*] iudex ergo qui non facit iustitiam pōt conueniri, vt hic, & 3. q. 7. q fine. & in Auth. vt dif. iud. §. pen. & vlt. coll. 9. & C. de app. si appellatione. & j. ea. q. 5. administratores. ext. de officio delega. prudentiā. & ita iudex facit litem suā non solum si per dolum, vel gratiam vel inimicitiā iudicet, sed etiā si aliæ sordes interueniant, vt ff. de iudi. l. si filiusfamilias. licet sit argu. contra 2. q. 6. hoc etiā placuit. Et per hoc decretū Pius obtinuit ꝯ nuntios regis Angliæ; quia cum ipse commonitus recusaret de suis iustitiam facere, fecit litem suam, vnde nuntii ipsi condēmnati sunt. Est tamen argu. contra. C. de action. & obliga. Auth. immo. & C. ne vxor ꝓ ma. l. 1. & 2. Sed quid si aliquis in bello consecutus est totum suū interesse; nūquid adhuc de hoc ipsum ī iudicio poterit conuenire. vel an potest adhuc habere bellum contra ipsum? Videtur ꝙ sic: q̄a poenā suæ cōtumaciæ præstitit: vnde agere adhuc potest ad restitutionem rei ablatæ, vt ff. de tabu. exhib. locum. §. pen. Itē res ista non est ei soluta pro debito, sed in bello est facta sua, vt j. ea. q. 5. dicat. & q. 7. si de rebus. & ff. de acquirendo rerum domi. naturale. §. vlt. Item quia contra contumacem in infinitum iurari potest, vt ff. de rei vendi. qui restituere. arg. contra, quia bona fides non patitur, ꝙ idem bis exigatur, vt ff. de reg. iur. bona fides.

[1] Dicit L. illud respicit, ꝙ ita conueniē dꝰ est epūs vel quilibet prælatus, si iustitiam non facit de subdito, si ille subditus est soluendo, vel ipse prælatus, aliàs delictū eius non est conuertendū in damnum reipubli. vel ecclesiæ, secūdum L. vt no. j. e. q. 3. c. fi. in gl. 1. in fi.

Interesse consecutus ī bello, vtrum possit adhuc de hoc agere in iudicio.

[2] Hoc vult dicere, ꝙ in hoc quod sic passus est, videtur esse passus propter contumaciā, & in casu nō damnum tantum, sed contumacia attēditur, & aduersus contumacem, &c. vt sequitur ī gloss.

armorū auxilia non sunt expetenda, & quod nō est expetendum iure præstari non debet. Postea respondet huic cōclusioni, dicens ꝙ multa recte præstantur, quæ recte non petuntur, sicut iudex recte vindicat iniuriam, quam tamē recte bonus nō postulat, quod probat per seq. cap. & per duo exempla.

Hinc admonemur hoc † non iniuste fieri ab his, qui iustum bellum gerunt; vt nihil homo iustus præcipue cogitare debeat in his rebus, nisi vt iustum bellum suscipiat, cui bellare fas est. Nō enim omnibus fas est. Cum autem iustum bellum susceperit; vtrum aperta pugna, vtrum insidijs[a] vincat, nihil ad iustitiam interest. Iusta autem bella definiri solent, quæ vlciscuntur[b] iniurias, si qua gens, vel ciuitas[c], quæ bello petenda est, vel vindicare neglexerit quod à suis improbe factū est, vel reddere quod per iniurias ablatum est. Sed etiā hoc genus belli, sine dubitatione iustum est quod Deus imperat, apud quem nō est iniquitas, & nouit quid cuiq; fieri debeat: in quo bello ductor exercitus, vel ipse populus nō tā auctor belli, quàm minister iudicādus est.

† Quò abest ab orig.

Cum ergo iustum bellum sit, quod ex edicto geritur, vel quo iniuriæ vlciscuntur; quæritur, quomodo à filijs Israel iusta bella gerebantur.

De his ita scribit Augustinus in quæstionibus Numerorū, q. 44. ad c. 20.

¶ Innoxius transitus filijs Israel negabatur, atque ideo iusta bella gerebant. C. III.

Iuo p. 10. c. 119. Pann. l. 8. c. 57.

NOtandum est sane, quemadmodum iusta bella gerebantur [à † filijs Israel contra Amorrhæos.] Innoxius enim transitus[d] denegabatur, qui iure humanæ societatis æquissimo patere debebat.

QVÆSTIO III.

QVòd vero[e] iniuria sociorum armis propulsanda non sit, exemplis, & auctoritatibus probatur. Dominus enim cum ab Herode quæreretur ad interficiendum; non patrocinium sibi quæsiuit armorum, cum occulto instinctu posset in eum conuertisse manus Iudæorum: sed fugiens[f] in Aegyptum, latuit ibi per septennium. Sic etiā, cum à Iudæis lapidibus peteretur; abscondit se, & exiuit de templo. Sic etiam cum duceretur ad crucem; noluit commouere aduersus seniores Iudæorum turbam, quæ nuper ei obuiam processerat, & cum palmis & laudibus eū receperat. Sic etiam interrogatus à Pilato, an rex esset; ait [Regnum meū nō est de hoc mundo: Si enim esset de hoc mundo; ministri mei vtique decertarent, vt ego non traderer Iudæis] : insinuans illos ad regnum huius mundi pertinere, qui auxilio humanarum virium, non diuino præsidio ab imminenti iniuria se tueri contendunt. Item, cum discipulis suis ait [Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliā]; non arma armis, sed fugam persequentibus docuit opponi. ¶ Itē, sicut legitur in Esaia, Aegyptus à Nabuchodonosor deuastata est, quia filijs Israel contra Assyrios, & Chaldæos protectionis & defensionis auxilium promisit. Vnde dictum est. [Baculus[g] arundineus rex Aegypti: super quem si aliquis innixus fuerit, confringetur, & perforabit manū innitentis]. Ipsi etiam Iudæi captiui ducti sunt: quia spem suæ liberationis non in solo Deo, sed in homine[h] posuerunt. Sic etiam de primis credentibus legitur[i]; quòd rapinam suorum bonorum cum gaudio suscipiebant, non quærentes sibi aliorum patrocinia,

Matt. 2. Matt. 21. Ioa. 18. Matt. 10. Esa. 19. Esa. 36. Ezech. 29. Heb. 10. Act. 5.

d ¶ NOtandum est.] ¶ *Transitus.*] Licet enim transire per alienū agrū ius nō sit, vt s. dist. 1. c. 1. tamē quia necessarius & innoxius erat iste transitus, isti prohiberi non debuerunt, vt ff. de aqua plu. arcend. in summa. §. itē varus. Item quia via publica erat, & nemo prohibetur via publica vti, vt C. de seruit. ꝓ agrū. Ioan.

QVòd vero.] CASVS. Hic ponitur 3. quæstio, qua q̄ritur, an iniuria sociorum sit armis repellēda, & rn̄det ꝙ sic, vt j. ea fortitudo. & c. nō inferenda. dūmodo fiat cū moderamine inculpatæ tutelæ, vt C. vnde vi. l. 1. dūmodo fiat statim; ex interuallo nō licet præter auctoritatem iudicis: & fieri debet à laicis, & non clericis, quibus non licet armis accingi, dummodo non fiat zelo vltionis, sed amore correctionis. Et procedit hoc ordine Grat. Primo probat x. auctoritatibus & exemplis, ꝙ iniuria sociorū nō est armis propulsanda, ex quibus concludit, ꝙ si iniuria nō est armis propulsanda,

e ¶ *Quòd vero.*] Hic quæritur an iniuria sociorū sit armis repellēda, & est dicendū, ꝙ sic. j. e. fortitudo. & c. nō inferenda. Gratia. tn̄ primo probat decem auctoritatibus & exemplis, ꝙ iniuria sociorū nō sit armis repellenda, & sic concludit in fine, ꝙ si iniuria nō est armis repellenda, armorū auxilia nō sunt appetenda. & quod non est petendū, de iure præstari non debet. Postea rn̄det, & dicit ꝙ multa iuste præstantur, quæ non iuste petūtur, sicut iudex iuste vindicat iniuriam, quam tamen bonus vir iuste non postulat, quod probat per sequens c. & duo exempla.

f ¶ *Fugiens.*] quidquid hic dicitur, allegatio est. Nam bene licitū est cuilibet se defendere, etiā clerico, vt no. s. q. 1. in prin. & extra de homici. interfecisti. Sed pro rebus defendendis dicunt plerique ꝙ non est licitum clerico aliquem occidere, vt extra de homi. suscepimus. vnde bene dicitur in illa decre. interfecisti te & tua. non dicitur ibi, te vel tua.

g ¶ *Baculus.*] id est, fragilis defensio.

h ¶ *In homine.*] quod nō licet. j. de cōse. dist. 1. omnis Christianus

h ¶ *In homine.*] id est, in Aegyptiis.

i ¶ *Legitur.*] in actibus Apostolorum.

a ¶ Digni.

a ¶ *Digni.*] idest, de hoc gaudebant, quia digni erant qui patienter poterant sustinere omnia aduersa.
b ¶ *Suadet.*] Non præcipit: quia licite potest quis petere satisfactionem [1], vt 14.q.1.quod debetur.
c ¶ *Non debet.*] hæc regula falsa est : quia multa licite præstantur,

d ¶ *Rite.*] sic ergo iudex ex officio suo debet punire crimen, licet accusator accusare non possit [3]. quia quandoque sanctitas ignoscendi gloriã derelinquit, vt C. de episco. & cle. si quis in hoc. 1. respon. & est simile extra de ap. constitutus. in fine. Ioan. [4]

[2] Adde ad hoc nota. per Bal. in l. libellorum. §. fin. ff. de ac cu. no. Arch. 2. quæst. 7. si quis. in fi.
Vndecumque enim clamerint crimina, sunt punienda. ſ. ea. q. 4. eccc. Arch.

Sed gaudentes, quoniam digni [a] *inueniebantur pro nomine Iesu contumeliam pati. Sic & Apostolus in prima epistola suadet* [b] *Corinthijs, vt iniuriam, & fraudem patienter ferant, potius quàm repetendo fratres scandalizent. Sic ab idolothytis, & a qualibet esca censet abstinendum potius, quàm cum scandalo fratrum edamus: Sic & à sumptibus abstinet, ne aliquod offendiculum Euangelio Christi præstaret. Cum ergo ille, qui ab iniuria armis arcetur, non minus scandalizetur, quàm ille, a quo ablata coram iudice reposcuntur; patet, quòd ad propulsandam iniuriam non sunt petenda armorum auxilia. Quod autem petendum non est, illud iure præstari non debet* [c]. *Sed econtra multa rite præstantur, quæ tamen iure non petuntur. Bonus enim non rite* [d] *iniuriæ vindictam petit, quia malum pro malo redderet: quã tamẽ iudex rectè infligeret; nec nisi bonũ pro malo redderet.*

1. Cor. 6. 8. 9.

Vnde Augustinus in expositione psalmi 108. ait.

Glossa ordin. ibi ad ver. [Pro eo, vt diligerẽt me]
Iuo p. 10. c. 1[...]
Pann. l. 8. c. 57.

¶ Quæ sint differentiæ retributionum. C. I.

SEx differentiæ [e] sunt, reddere bona pro malis, nõ reddere mala pro malis; hæc duo bonorum sunt, & prius melius. Non reddere bona pro bonis, reddere mala pro bonis; hæc duo malorum sunt, & posterius deterius. Reddere bona pro bonis, mala pro malis; hæc duo mediocrium † [f] sunt: prius propinquum bonis, conuenit [α] etiam malis: quod Christus non arguit [g], sed plus oportere dicit, quia & Ethnici hoc faciunt: posterius propinquum malis, conuenit tamen etiam bonis. Vnde & lex modum vltionis statuit [Oculum pro oculo.] Quæ, si dici potest, iniustorum [h] iustitia est; non quia iniqua est vltio, quam lex statuit: sed quia vitiosa est libido vlciscendi, magisque ad iudicem [i] pertinet hoc inter homines decernere †, quàm bonum hominem sibi expetere. Hic enim redderet malum pro malo: iudex [β] vero punit, non delectatione alienæ miseriæ, quod est malum pro malo; sed dilectione iustitiæ, iustum [k] pro iniusto [l], quod est bonum pro malo: quod etiam Deus iudex facit.

† al. mediorum
Matt. 8.
Exo. 21.
† al. discernere

¶ *B. Augustinus in explanatione psalmi 108. has sex differentias aptissime explicauit: cuius sententiã auctor glossæ ordinaria in eodẽ loco breuiter retulit, ex qua glossa videtur acceptũ hoc caput.*
α ¶ Conuenit etiam malis.] *Verba hæc non sunt in plerisque vetustis, neque in glossa: sed non longe discedunt à verbis B. Augustini.*
β ¶ Iudex vero.] *In glossæ ordinaria & plerisque Gratiani manuscriptis legitur,* iudex vero non, sed dilectione iustitiæ, quod est bonum pro malo, quod & Deus iudex facit. *Non sunt tamen reliqua inducta, quoniam apud B. Augustinum in eadem explanatione aliquanto inferius eadem fere habentur.*

Item ab aliquo capto iniuste sua exiguntur: pro vita tamen redimenda iuste offeruntur. ¶ *Item vasa sacra ab aliquo barbaro iniuste exiguntur: pro redemptione tamen captiuorũ iuste præstantur. Sic & iniuriæ propulsatio, licet iniuste postuletur, tamen iuste præstatur: quamquã & ipsa postulatio non vsquequaque iniusta probetur. Aliud enim est iniuriam propellere, vt sibi liceat voluptuose viuere; aliud vt aliorũ vtilitati libere possit vacare: Sicq. aliud est suffragium ab homine tamquam à ministro iustitiæ postulare, ut mala voluntas aduersantium eius ministerio careat effectu, & bonorum voluntas eius suffragio sortiatur effectum: aliud spem suam, à Deo in hominẽ transferre, vt aduersa, quæ inferuntur à Deo ad vitæ correctionem, humano pellantur auxilio, nulla præcedente correctione: sicut Israelitæ, qui captiuitatẽ sibi imminentem Aegyptiorum suffragio se putabant posse euadere sine pænitentia præteritæ vitæ, non reuocantes ad memoriam [Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana salus hominis.] & idẽ [Hi in curribus, & hi in equis, nos autẽ in nomine Dei nostri inuocabimus.] Petere ergo, vel præstare in tribulatione subsidium, vt voluptuose quis in crimine viuat, damnabile est. Petere autem, vel præstare solatium, vt malis facultas delinquendi adimatur, vt ecclesia pacem adipiscatur, vt aliquis multorum vtilitati seruetur; vtile est, & honestum: dissimulare vero est grauissimum. Hinc de Paulo legitur, quòd cum quidam Iudæorum iurassent se non comesuros panem, nisi eum interficerent; petijt milites à prætore, quorum præsidio illæsus seruaretur*

Psal. 59.
Psal. 19.
Act. 27.

e ¶ *Sex differentiæ.*] retributionum.
f ¶ *Mediocrium.*] hic mediocres appellat illos, qui non sunt summe boni, vel summe mali. Ioan.
g ¶ *Non arguit.*] cũ dicit in Euangelio: Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne etiam Ethnici hoc faciunt?
h ¶ *Iniustorum.*] quia vltionis causa sæpe aliqs petit à iudice vt aduersarius puniatur. iste iniuste facit: licet non faciat contra legem.
i ¶ *Ad iudicem.*] qui enim sine iudicis auctoritate violẽtiã facit, punitur. 16. q. 6. placuit.
k ¶ *Iustum.*] scilicet factum iudicis est iustũ.
l ¶ *Iniusto.*] idest, ei qui hoc tantum iniuste petit, idest causa vltionis. Simile s. ead. q. 1. quid culpatur. ver. fin.

Ex differentia] CASVS. In hoc c. assignat Aug. sex differentias retributionũ: quarũ duæ conueniunt bonis tantũ: aliæ duæ malis: aliæ vero duæ mediocribus. Et ponit exẽpla de oĩbus. & ne aliqs excederet modũ vlcisẽdi in retributione, lex ibi modum statuit, cum dixit: Oculũ pro oculo. quæ vltio iniustorum iustitia dicebatur: nõ ꝙ vltio, quam lex statuit, mala sit: sed quia ad iudicem magis pertinet vlcisci, quàm ad bonum hominem petere vltionem.

ITEM AB ALIQVO. CASVS. Hic ponit Gra. duo exẽpla, per quæ probat, ꝙ quædam iuste præstantur, quæ tamen iniuste postulantur: ad instar quorum propulsatio iniuriæ iure præstatur, iniuste tamen postulatur. Postea dat solutionem dicens, quòd si quis postulet iniuriam repelli, vt liceat sibi in voluptate carnis viuere: damnabile est. si quis vero postulat vt malorum audacia refrænetur, vel vtilitati multorum consulatur, vtile est & honestum. Et hoc probat per tribus exemplis, scilicet exemplo Israelitarum, & apostoli Pauli, & mercenarij, & hoc modo ecclesia sæpe ab Imperatore postulat auxilium ad iniuriam repellendam. & ad hoc inducit sequens cap.

tur, quæ illicite petuntur. 8. q. 1. qui episcopatum. 18. dist. de eulogijs. ff. de var. & extraor. cog. l. 1. §. est quidem.

M*Aximianus episcopus.*] CASVS. Ostendit hic Augu. Bonifacio, ꝙ ecclesia recte potest postulare vt iniuria repellatur. & hoc probat duobus exemplis, scilicet Maximiani episcopi, & apostoli Pauli.

a *Sed negligentia.*] Nam quilibet tenetur defendere ius suum, vt 64.[1] dist. c. antepe. & ff. de peti. hære. illud.

[1] Al. 63.

b *Consilium.*] nec in hoc peccasset Paulus, licet aliquis tūc ibi fuisset occisus, vt ʒ. ea. q. 5. de occidēdis. Sed quid si clericus cōqueratur de aliquo laico: & iudex iubeat occidi eum: an teneatur clericus de morte eius? Videtur ꝙ sic, vt ʒ. ea. q. 5. vnum solum. Sed non est hoc verū. nā si clericus ciuiliter agit, vel agit ꝓ modico crimine, quod nō inducit mortē, vel mēbri abscisionē: si iudex ipsū morti tradit, hoc nō nocet clerico, vt ff. de bo. libe. q. cū maior. §. 1. & est expressum extra de homici. postulasti. Item numquid est imputanda epō mors alicuius si vocat milites ad pugnam? videtur ꝙ sic, vt 20. q. 3. eos qui. sed hoc non est verū. ʒ. ea. q. 5. de occidēdis.

Clericus pro cuius cō quæstionem laicus occisus est, an teneatur.

c *Proderetur.*] non tamen fuit hæc vera proditio, cum dixerat talibus, qui poterant prodesse, non obesse, vt 22. quæst. 5. hoc videtur. Ioan.

N*Ostri.*] CASVS. Loquitur hic Augustinus ad Demetriū hæreticum: ostēdens ꝙ catholici recte petunt vindictam contra hæreticos ecclesiā Dei male persequentes.

d *Nostri.*] idest, catholici.

e *Defendant.*] immo etiam expugnari possunt hæretici, vt extra de hære. vergentis. & ʒ. q. 5. si audieris. Io.

P*Ro membris Christi.*] CASVS. Petilianus dicebat ꝙ milites Christiani armari non debebant contra se, vel alios hæreticos: quia peccatum est. Sed Aug. econtra dicit, s. ꝙ milites pugnātes contra hæreticos non peccant: quia pro defensione ecclesiæ hoc faciūt: & eo animo quo Petrus ferrum euaginauit pro Christi defensione. Hæretici autem cum pugnant aduersus ecclesiam, similes sunt seruo sacerdotis: qui aduersus Christum pugnabat. Sequentia duo cap. plana sunt, & per te faciliter videbis. *Facitis*, idest, qui estis inter tales qui similia faciunt.

f *Petrus fuit.*] sed nonne Petrus peccauit vtendo gladio: cū hoc nō fecit auctoritate superioris, vt ʒ. ea. q. 4. ille. & clericis permissum est tantum seipsos defendere, vt extra de homi. suscepimus. & c. 2. Sed dic ꝙ adhuc non fuerat hoc prohibitum clericis.

Petrus vtēdo gladio peccauit.

g *Ecclesia.*] non enim est alicui obediendum contra ecclesiam. 24. q. 1. hæc est fides. & 11. q. 3. Iulianus.

h F*Ortitudo quæ.*] *Patriam.*] hoc casu non tenetur qui patrē proprium interficit, vt ff. de reli. minime.

i *Latronibus.*] quos licet sine auctoritate iudicis interficere, vt ʒ. ead. q. 5. cum homo. & C. quando liceat vnicuique sine iudi. se vindi. l. prima. 17. q. 4. sicut.

k S*I quis fortitudinem.*] *Eneruat.*] Hoc intelligas de famosis latronibus, qui licite in furca suspenduntur, vt ff. de pœnis. capitalium. §. famosos. sed si non est famosus latro, tantum castigari iubetur: nec debet tunc vitam aut membrum perdere, vt C. de seruis fugitiuis authenti. sed nouo iure. Ioannes.

N*On in inferenda.*] CASVS. Ostendit Ambrosius in hoc capi. ꝙ iniuriam repellere à socio, virtus est: quod probat exemplo Moysi: & auctoritate Salomonis. Sequens capi. patet.

l *Si potest.*] idest, si est in potestate positus. & ita exponunt quidam[2]. aliàs non tenetur, vt ʒ. ea. q. 4. forte. in fi. si enim quilibet tenetur alium defendere: ergo si aliquis reciperet pecuniā pro defensione alicuius, teneretur eam restituere: quod nō est verum[3], vt ff. quod met. cau. l. metum. §. sed licet. & ff. de don. si pater. §. 1. Cuilibet tamen licitum est defendere alium, si vult. ff. quod met. causa. sed & partus. Sed istis obuiat ʒ. ead. cap. vlti.

a *Moyses.*]

ab iniuria Iudæorum, non suæ voluptati, sed omnium vtilitati victurus. Hinc in Euangelio mercennarius vocatur, qui videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit: Hinc etiam ecclesia auxilium ab Imperatore ad sui defensionem petere monetur. (Io. 10.)

Vnde Augustinus ad Bonifacium ait, epist. 50.

¶ Ab Imperatore ecclesia auxilium postulare debet. C. II.

(Poly. l. 1. tit. vlti. Iuo p. 10. c. 59.)

MAximianus episcopus Vagiensis auxilium petijt ab Imperatore Christiano [contra † hostes ecclesiæ] non tam sui vlciscendi causa, quàm tuendæ ecclesiæ sibi creditæ. Quod si prætermisisset; non eius fuisset laudanda patientia, sed negligentia[a] merito culpanda. Neque enim & apostolus Paulus vitæ suæ trāsitoriæ consulebat, sed ecclesiæ Dei; quando contra illos, qui eum occidere conspirauerant, consiliū[b] eorum Tribuno vt proderetur[c], effecit. Vnde factum est, vt eum ad locum, quo fuerat perducendus, deduceret miles armatus, ne illorum pateretur † insidias.

(† Absunt ab or. — Act. 23. — † al. pateret īsidijs)

Item Augustinus ad Emeritum, epist. 164.

¶ Catholici aduersus hæreticos à potestatibus ordinatis defensionem possunt postulare. C. III.

(Iuo p. 10. c. 80. Pann. l. 8. c. 26.)

NOstri[d] aduersus illicitas & priuatas vestrorū violentias (quas & vos ibi, qui talia non[a] facitis, doletis & gemitis) à potestatibus ordinatis tuitionē petūt, nō qua vos persequantur, sed qua se defendāt[e].

a ¶ Non facitis.] *Addita est negatio ex originali & Iuone, & alia etiam emendata. Refert autem ibi B. Augustinus id, quod decretum fuerat in sancto concilio Carthaginensi, ac repetitur in concilio Africano, c. 60. citatur autem infra eadem, c. ab Imperatorib.*

Item eiusdem contra litteras Petiliani, lib. 2. c. 88.

¶ Quantum interest inter persecutionem catholicorum, & hæreticorum. C. IIII.

(Iuo p. 10. c. 75.)

PRo membris Christi aduersus vos sæuiunt, & vobis resistunt quicumque in catholica paruæ adhuc fidei eo animo sunt, quo tunc Petrus fuit[f], cum ferrum pro Christi nomine strinxit. Sed multum interest inter vestram persecutionem, & istorum. Vos similes estis seruo sacerdotis Iudæorum: quia seruientes principibus vestris aduersus ecclesiam catholicam, idest aduersus Christi corpus armamini. Isti autem tales sunt, qualis tūc Petrus fuit: qui pro Christi corpore, idest pro ecclesia[g] etiam corporaliter pugnauit.

(Io. 18.)

Item Ambrosius libro primo de officijs, c. 27.

¶ Iustitiæ plenus est, qui patriam bello tuetur à barbaris. C. V.

(Iuo p. 10. c. 113. Pann. l. 8. c. 50.)

FOrtitudo, quæ vel in bello tuetur à barbaris patriam[h], vel domi defendit infirmos, vel à latronibus[i] socios; plena iustitiæ est.

Item Hieronymus super Sophoniam ad c. 1.

¶ Prodest latroni, vel piratæ, qui membra eius debilitat. C. VI.

(Iuo p. 10. c. 13. Pann. l. 8. c. 50.)

SI quis fortitudinem latronis, & piratæ, & furis eneruat †[k], infirmosque eos reddat; prodest illis sua infirmitas. Debilitata enim membra, quibus prius non bene vtebantur, à malo opere cessabunt.

Item Ambrosius libro primo de officijs, c. 36.

¶ Qui socij non repellit iniuriam, similis est ei, qui facit. C. VII.

NOn † in inferenda, sed in depellenda iniuria lex virtutis est. Qui enim non repellit à socio iniuriam, si potest[l]; tam est in vitio,

(† Neque] orig.)

a Moyses.] Historiam habes de pœnit. dist. 2. §. opponitur.
b Prosterneret.] ergo aliquis potest excedere modum in defendendo. Arg. contra, extra de restit. spol. olim causam. in fine.
c Eripe.] per vim, si iniuste ducatur, vt j. ea. q. 5. reos. vel p supplicationem, si iuste ducatur, vt 14. q. 6. si res. Ioan.

sunt excõmunicari ab episcopis, vt j. ead. q. 5. administratores.
g Ostendit propheta.] Dauid cũ dixit: Eripite egenũ, & pauperẽ. Hic est euidens arg. cõtra illos qui dicunt ꝙ socius nõ tenet iuuare sociũ nisi habeat aliquã iurisdictionẽ in eũ qui infert iniuriã. Isti dicũt ꝙ popul' bene habet iurisdictionẽ, licet dicat lex ꝙ transtulit ius suũ in Imperatorẽ[2]. nã si ciuitas, vel popul' nõ haberet iurisdictionẽ, quare puniret propter defectũ iudicis, vt s. ea. q. 2. Dominus? Io. de Fã.

Populus tantũ habet iurisdictionẽ.

[2] Vt insti. de iu. na. §. sed quod principi. nihilominus tamen cam sibi retinuit. argu. ff. de offi. præsid. l. penul.

Qui

Exod. 2

Prou. 24

quàm ille qui facit. Vnde S. Moyses[a] hinc prius orsus est tentamenta bellicæ[α] fortitudinis. Nã cum vidisset Hebræum ab Ægyptio iniuriam accipientem; defendit, ita vt Ægyptium prosterneret[b], atque in arena absconderet. Salamon quoque ait [Eripe[c] eum, qui ducitur ad mortem]

α Bellicæ.] *Sic emendatum est ex originali, cum etiam in manuscriptis Gratiani legeretur,* imbellis.

Damasus epist. 3. ad Stephanũ c. 8.

Item Anastasius, & Damasus Papa.

Malorum impietati fauet, qui eis obuiare cessat. C. VIII.

s. dist. 83. error. & dist. 86. facientis.
Polyc. l. 7. tit. 11
Ans. l. 13. c. 19

QVi potest[d] obuiare, & perturbare peruersos, & non facit; nihil aliud est, quàm fauere eorum impietati. Nec enim caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare.

Item Calixtus, epist. 2. ad episcopos Galliæ.

Qui diuina mandata contemnunt, seueris coerceantur vindictis. C. IX.

Polyc. ibidem
Ans. l. 13. c. 13
Iuo par. 6. c. 346

IVstum est, vt qui diuina contemnunt mandata, & inobedientes patrum existunt iussionibus; seuerioribus corrigantur vindictis: quatenus ceteri talia cõmittere timeant, & omnes gaudeant fraterna concordia, & cuncti sumant seueritatis, atque bonitatis exemplum. Nã si (quod absit) ecclesiasticã solicitudinẽ vigoremq; negligimus; perdit[e] desidia disciplinam, & animabus fidelium profecto nocebitur.

& in Africano c. 42.

Item ex concilio Carthaginensi 5. c. 9.

Imperatores cum episcoporum prouisione ecclesiæ defensionem aduersus diuitum potentiam debent suscipere. C. X.

AB Imperatoribus[f] vniuersis visum[β] est postulandũ propter afflictionem pauperum, quorum molestiis sine intermissione fatigatur ecclesia, vt defensores eis aduersus potentias[†] diuitum cum episcoporum prouisione delegentur.

† al. impotentias τυραννίδα

β Visum est.] *Sic est emendatum ex codicibus concilij impressis, & manuscriptis. Antea legebatur,* iustum est auxilium postulandum.

Ecce, quòd nonnunquam est obuiandum peruersis, & iniuria sociorum armis est propulsanda, vt & malis adempta facultas delinquendi prosit, & bonis optata facultas libere consulendi ecclesiæ ministretur. Hoc qui non facit, consentit. Vnde Augustinus ait in ps. 81.

Non sunt immunes à scelere, qui nõ liberant eos, quos possunt à facto liberare. C. XI.

Glossa ord. ibi ex B. August. & Casiod. ad illud, [Eripite pauperem.]

OStendit [propheta[g]] nec illos immunes à scelere esse, qui permiserunt Christum principibus interficere, cum præ multitudine timerentur, & possent illos à facto, & se à consensu liberare. Qui[γ] desinit obuiare cum potest, consentit.

γ Qui desinit.] *Hæc in eadem glossa referuntur ex Cassiodoro: cuius verba sunt hæc,* Nam cũ possis obuiare peruersis, si desinas aduersari, consensus erroris est.

Quod autẽ. Hæc quæstio diuiditur in octo partes: in prima quarum probat per 15. cap. quòd mali sunt pro tempore tolerãdi: sunt tamẽ à sociis cõmonẽdi salua pace, & à prælatis quãtũ poterũt sine scandalo. Secunda ibi, *Ex his omnibus*. Tertia ibi, *Est & alia*. Quarta ibi, *Ecce quot crimina*. Quinta ibi, *Semel vero*. Sexta ibi, *Sed obiicitur*. Septima ibi, *Porro*. Octaua ibi, *Breuiter*. Io. de Fã.

CASVS. Hic ponitur quarta quæstio, qua quæritur vtrum vindicta sit inferẽda. Et respondetur ꝙ sic à iudice, tamen amore correctionis & liberationis, vt delinquentes corrigantur, & innocẽtes liberẽtur, vt j. ead. q. ea vindicta. Gratia tamen hoc ordine ꝓcedit. primo probat ꝙ mali sunt tolerãdi, & nõ feriendi vel expellendi, vsque ad §. *His ita*. deinde respondet allegatis.

QVÆSTIO IIII.

1 ps.

QVòd autem vindicta[h] inferenda non sit, multis modis probatur. Mali enim tolerandi sunt, non abiiciendi; increpatione feriendi, non corporaliter expellendi.

Vnde Augustinus ait in libro de verbis Domini, sermone 18.

h Vindicta.] Vindicta quãdoque infertur zelo vltionis: quãdoq; infertur amore correctionis. Primo modo nõ est inferenda[3]. & s'm hoc loquuntur ca. quæ dicũt illationẽ vindictæ prohibẽdã: secundo modo licite infert. Alij sic distinguũt. Criminũ quædam sunt occulta: quædã manifesta. Super occultis non est inferẽda vĩdicta: sed sup manifestis sic, nisi delinquẽs sociã habeat multitudinẽ. tũc enim propter scandalũ toleratur[4], vt j. e. quidã. & c. seq. & cap. nõ potest. Itẽ vindicta nõ est inferenda nisi à iudice vel ei' auctoritate: nec ipse debet eam infligere nisi amore correctionis, & vt innocens liberetur, vt infra ead. cap. ea vindicta.

Vindicta infertur duplici ex causa.

[3] Ar. ad hoc ff. ad leg. Aquil. sciẽtiã. & l. si ex plagis. §. 1. extra de homi. significasti 2. in fine.

Quomodo mali sunt tolerandi, & quomodo ab eis recedendum sit. C. I.

† al. ne

TOlerandi sunt[i] quidem mali pro pace, nec[†] corporaliter ab eis recedatur: sed spiritualiter[α] exire, est facere quod pertinet ad correctionem malorum, quan-

[4] Ad hoc 44. dist. comessationes. 50. di. vt constitueretur. Archid.

d QVi potest.] s. 2. q. 7. negligere. 83. dist. error. Io.

IVstũ.] CASVS. Docet Papa Calixtus, ꝙ bonum & iustũ vt delinquẽtes vindicta corrigãtur, vt & cæteri metũ habeant, & animabus delinquentiũ consulatur. Quæ autem sequuntur vsque ad quæstionem, plana sunt.

e Perdit.] id est, destruit. Ioan.

f AB Imperatoribus.] Tale itaque auxilium possunt episcopi ab Imperatore petere, vt 11. q. 1. placuit. & 63. dist. Hadrianus, & si Imperatores vel principes nolũt defendere ecclesiã, pos-

TOlerandi.] CASVS. Exponit hic Aug. illam auctoritatem veteris testamenti, Exite populus meus de Babylonia, & immundum ne tetigeritis. Exponit ergo Augu. ꝙ illud exire, & illud tangere spiritualiter intelligitur, & non corporaliter, vt cum illis permanentes peccata malorum redarguamus, nec consentiamus eis. Sequens cap. planum est per se.

i Tolerandi sunt.] s. 7. q. 1. suggestum.

a ¶ *Pro gradu.*] id est, pro dignitate & officio cuiuscunque. aliter enim debēt prælati corrigere delinquētes, & alio modo socij: plaꝰ corrigit increpādo, & verberādo, vt j. e. q. c. forte. socius vero admonēdo & reprobādo factū eius, vt j. ea. q. c. ecce. simile j. ea. q. cap. duo. & 24. quæst. 3. tam sacerdotes. subditos ad bonum exhortando. 2. q. 7. §. item cū Balaam.

Q *Visquis.*] CASVS. Parmenianus dicebat ꝙ inter corruptos non potest homo incorruptus permanere. Aug. vero probat contrarium, dicens ꝙ non imputatur alicui societas malorum si eos corrigat quantum potest; & si non proficit, laboret excludere eos à communione sua: quod si non pōt propter scandalum,

tū licet pro gradu[a] cuiusque, salua pace; displicere, est non tangere. Non enim prophetæ, qui hæc dicebant, populum suum dimiserunt: sed inter eos habitabant, quos increpabant: vnum templum cum eis intrabant; eadem sacramenta celebrabant. Hoc est exire, ore non parcere: hoc est immundum non tangere, voluntate non consentire.

¶ *Caput hoc est in glossa ordinaria. 2. Cor. 6. ad ea verba,* exite de medio eorum. *sententia vero est accepta ex sermone 18. Augustini de verbis Domini: ex quo infra ead. caput, ecce. & caput recedite. ad idem pertinentia referuntur.*

a ¶ Spiritualiter.] *hic interposita erant duæ voces,* spiritualiter autem, *quæ sunt expunctæ, quia & à plerisque vetustis, & à glossa ordinaria absunt.*

Idem.

¶ Quòd mali sint tolerandi à bonis. C. II.

TV bonus tolera malum. Nam & Christus Iudam[b], cum sciret furem esse, tolerauit, & ad prædicandum misit, eique cum aliis Eucharistiam dedit.

¶ *Initium huius capitis est in tractatu 50. in Ioannem. Reliqua vero videntur accepta ex glossa ordinaria in psalmum 9. ad ea verba,* Dixit .n. in corde suo. *& explanatione B. Augustini in psalmum 10. cuius propria verba referuntur* §. 1. q. 1. Christus. *Ab eodem vero copiose hæc eadem sententia exponitur in epistola 162.*

Idem super Ioannem tractatu 50. ad c. 12.

¶ Pro pace ecclesiæ mali sunt tolerandi. C. III.

QVid ergo voluit Dominus noster Iesus Christus, fratres mei, admonere ecclesiam suam, quando vnum perditū inter duodecim habere voluit; nisi vt malos toleremus, ne corpus Christi diuidamus? Ecce inter sanctos est Iudas: ecce fur est Iudas; & ne contemnas, fur sacrilegus; non qualiscunque fur: fur loculorum, sed Dominicorum; loculorum, sed sacrorum. Si crimina discernuntur in foro qualiscumq; furti, & peculatus[c] (peculatus enim furtū dicitur de re publica[d], & nō sic iudicatur furtum rei priuatæ, quomodo publicæ) quanto vehementius iudicandus est sacrilegus fur, qui ausus fuerit non vndecumque tollere; sed de ecclesia tollere? Qui aliquid de ecclesia furatur; Iudæ perdito comparatur.

¶ *Multa in hoc capite sunt emendata ex B. Augustino.*

Idem sermone 18. de verbis Domini.

¶ De eodem. C. IIII.

ECce, inquiūt, dicit propheta[e] [Recedite, exite inde, & immūdū ne tetigeritis.] Quomodo ergo malos pro pace tolerabimus[f], à quibus exire, & recedere iubemur, ne tangamus immundū? Nos istā recessionem spiritaliter intelligimus: illi corporaliter. Nā & ego clamo cū propheta: &[β] qualiacunque sumus uasa[g], vtitur nobis Deus in dispēsatione[h] vestra. Clamamus & nos, & dicimus vobis; recedite, exite inde, & immundū ne tetigeritis; sed contactu cordis, nō corporis. Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autē exire inde, nisi facere, quod pertinet ad correctionē malorū; quantum pro vniuscuiusq; gradu, atq; persona salua pace fieri potest? *& paulo post* ¶ Ergo fratres mei, quotquot habetis inter vos, qui adhuc amore sæculi prægrauātur, auaros, periuros, adulteros, inspectores[γ] nugarū, cōsultores mathematicorū, phanaticorum, augurū, aruspicū, ebriosos, luxuriosos, quidquid inter vos malorū esse nostis; quantum potestis, improbate, vt corde recedatis: & redarguite, vt exeatis inde: & nolite consentire, vt immundum non tangatis.

β ¶ Et qualiacumque.] *Sic emendatū est ex B. Augustino, & Beda. Antea legebatur,* æqualia.

Idem in secundo libro contra epistolam Parmeniani, c. 1.

¶ Pacificus est, qui corrigit quod potest, vel excludit à se quod non potest. C. V.

QVisquis vel quod potest, arguēdo corrigit, vel quod corrigere nō potest[i], saluo pacis vinculo excludit, vel quod saluo pacis vinculo excludere non potest, æquitate improbat, firmitate supportat; hic est pacificus, & ab isto maledicto, de quo scriptura dicit [Væ his, qui dicunt, quod nequam est, bonum; & quod bonum est, nequam, & reliqua] omnino liber, prorsus securus, penitus alienus. *& infra.* ¶ Quo-

b TV *bonus.* ¶ *Iudā.*] §. 7. q. 2. §. cum autē. extra de tēp. ordi. ad aures. extra de offi. ordi. si sacerdos.

Q *Vid ergo*] CASVS. Hoc capit. de eodem loquitur qđ in præcedenti docetur: quòd est tolerādus malus: nec est ab eo corporaliter recedendum. Et hoc probat Augustin. exemplo Christi, qui Iudam furem & sacrilegum inter duodecim apostolos tolerauit, & non eum eiecit. *Corpus Christi*, id est ecclesiam.

c ¶ *Et peculatus.*] quia peculatus committitur in re sacra, vel religiosa, vel publica, vt ff. ad legē Iuliam pecu. l. 1.

d ¶ *De republica.*] Nō rē ecclesiæ rēpu. appellari[1]. vnde & ius publicū dicitur cōsistere in sacris, sacerdotibꝰ & magistratibꝰ, vt s. dis. 1. ius publicū. tamē proprie dicit res Romanæ ciuitatis respublica: sed res aliarū ciuitatū abusiue, vt ff. de verb. sig. bona. & ipsa lex facit differētiam inter diuinū, publicum, & priuatū, vt C. de sacrosan. ecc. vt inter diuinum. Ioan.

E *Cce.*] CASVS. Hæretici dicebant, ex quo scimus aliquos esse malos, debemus ab illis corporaliter recedere. & hoc ꝓbāt auctoritate Esaiæ ꝓphetæ dicētis, Recedite & exite inde, &c. Sed Au. 9 eos scribens dicit, ꝙ si hæc auctoritas ad litteram intelligit, nūquā malos tolerabimꝰ: & ideo exire à malis est intelligendū spiritualiter. s. vt inter periuros & adulteros, & alios peccatores permanētes, quantum possumꝰ eorū facta improbemus secundū gradum vniuscuiusq; personæ. *Sumus*, nos ꝓphetæ. *Vasa*, id est, ꝓcones & ministri Dei.

e ¶ *Propheta.*] s. Esaias.

f ¶ *Tolerabimus.*] vt dicit 11. q. 3. nolite. Io.

g ¶ *Vasa.*] id est, ꝓcones vel ministri. vnde Paulꝰ fuit dictus vas[2] 32. quæ. 5. si Paulus. in prin. 43. dist. dispensatio. & hic est ar. ꝙ sicut Augu. se commendat: sic & alij possunt se commendare, vt ff. de of. procon. l. 4.

h ¶ *In dispensatione.*] id est, prædicatione.

lum, debet eos patienter tolerare: æquitate tamen factum eorum improbare debet.

i ¶ *Non potest.*] vel propter scandalum: vel quia crimen est occultum. 6. q. 1. si omnia.

Peculatū cōmitti ī re sacra, vel religiosa, al. publica

Res ecclesię respublica appellatur.

1 Nam iura ecclesiæ publica appellantur. ff. de iu. & iure. l. 1. §. ius publicū. C. de sac. san. eccl. l. vl. Archid.

2 Nam dicūtur vasa non metallorum sed etiam viuentium. 12. quæ. 2. aurū. Commendatio suipsius quandoque permittitur.

.7. q. 1. aduersitas.

Polyc. l. 7. tit

Beda 2. Cor.

Polyc. ibidem Ansl. l. 12. c. 6

Esai.

γ al. spectatores

Esa. 5.

3 ¶ Par-

a ¶ *Parmenianus.*] hæreticus contra quem hic loquitur. Videtur ergo, ꝙ ſi eps aliquos malos tolerat, cū hoc faciat auctoritate canonis, ꝙ poſtea poſsit eos licite repellere, vel ab accuſatione, vel ab honoribus quos appetunt, rōne criminis, nō obſtāte eo, ꝙ eis cōicauit. tñ ſecus eſt, vt extra de accuſ. nulli. ſed dic ꝙ ſi tunc tem-

ſcilicet ſi committat aliquid cum eis, vel ſi fauet eis. ſi neutrū illorum facit, ſine peccato ſociatur malis, ſ. ſi nō committit nec fauet. Si vero plus facit, ſcilicet vt corripiat & arguat, remoueat à cōmunione vel ab aliquo officio, plenum officiū exercet. ſi hoc nō pōt, ſaltem illa duo faciat, vt nec cōmittat nec faueat, & ſecurus erit in ſocietate malorū. & loquitur hic Aug. contra Parmenianum, ſicut in præcedēti cap. & rñdet quæſtioni quā fecit Parmenianus. Beneuen. vero hūc caſum ſic ponit. Hoc c. loquit de duobus generibus hominū, ſcilicet de nō prælatis, & prælatis. Et ad hoc vt illi qui non ſunt prælati, malis non ſocientur, tria ſunt neceſſaria, ſcilicet vt mala non faciāt, nec faueāt, ſed redarguant. Prælati vero plus procedere debent, ſcilicet publice arguere, excōicare, deponere. *In iudicando*, id eſt, increpando.

C. 21.

modo, inquit Parmenianus[a], incorruptus poteris permanere, qui corruptis ſociaris[a]?

a ¶ Sociaris.] *Apud B. Auguſtinum huic interrogationi Parmeniani ſequitur continenter reſpōſio, quæ habetur in proxime ſequenti capite, ita plane. Ac certe multo aptius interrogatio Parmeniani, & B. Auguſtini reſponſio vnico capitulo comprehenderentur.*

Idem in eodem capite 21. continuo.

¶ Quid ſit malis ſociari. C. VI.

Poly. ibidem.

ITa plane, ſi ſociatur quis malis, id eſt, ſi mali aliquid cum eis committit, aut committentibus fauet: Si autem neutrū facit; nullo modo ſociatur. Porro, ſi addit tertium, vt non ſit in vindicando piger, ſed vel corripiat iuſtus in miſericordia, & arguat, vel etiam, ſi eam perſonam[b] gerit, & ratio conſeruandæ pacis admittit, coram omnibus peccantes arguat, vt ceteri timeant, remoueat etiam vel ab aliquo gradu honoris, vel ab ipſa communione ſacramentorum, & hæc omnia cū dilectione corrigendi, non cum odio perſequendi; pleniſſimum officium non ſolum caſtiſſimæ innocentiæ, ſed etiam diligentiſſimæ ſeueritatis impleuit. Vbi autem cetera impediuntur; illa duo ſemper retenta incorruptum, caſtumque cuſtodiunt, vt nec faciat malum, nec approbet[c] factum.

Pſal. 140. 1. Tim. 5.

Idem in epiſtola 152. contra Donatiſtas.

Beda 1. Cor. 11.

¶ Aliena peccata in eccleſia alicui non præiudicant. C. VII.

Iuo p. 2. c. 101.

SI quis à catholica eccleſia fuerit ſeparatus; quamtumlibet laudabiliter ſe viuere exiſtimet; hoc ſolo ſcelere, quòd à Chriſti[β] vnitate diſiunctus eſt, non habebit vitam, ſed Dei ira manet ſuper eum. Quiſquis autem in hac eccleſia bene vixerit; nihil ei præiudicant aliena[d] peccata: quia in ea vnuſquiſque proprium onus portabit: ſicut Apoſtolus dicit. *& infra.* ¶ Ergo communio malorum non maculat aliquem participatione ſacramentorum, ſed conſenſione factorum. Nam ſi in malis factis non eis quiſque conſentiat; portat malus cauſam ſuam, & perſonam ſuam, nec præiudicat alteri, quem in conſenſione mali operis ſocium non habet criminis.

Gal. 6.

β ¶ Chriſti vnitate.] *Antea legebatur, Chriſtianitate, Reſtitutum eſt ex originali, & Beda: itemque aliæ nonnullæ.*

Idem in ſermone 18. de verbis Domini.

Beda Eph. 5.

¶ Non te maculat malus, ſi ei non conſentis, ſed ipſum redarguis. C. VIII.

Iuo p. 2. c. 102.

AMalis ſemper corde diſiungimini: ad tempus caute[e] corpore copulamini. *& infra.* ¶ Duobus modis non te maculat malus: ſi ei non conſentias, & ſi redarguas, Hoc eſt non communicare, nō conſentire: communicatur quippe; quando facto eius conſortium voluntatis, vel approbationis adiungitur. *& infra.* ¶ Neque ergo conſentiētes ſitis malis, vt approbetis; neque negligētes, vt non arguatis; neque ſuperbientes, ut inſultanter arguatis.

Idem ex eodem.

Beda 2. Cor. 6. ſ. ead. c. ecce.

¶ Immundum tangere, eſt peccatis conſentire. C. IX.

Iuo p. 2. c. 103. *Eſa. 52.*

REcedite, exite inde, & immundū ne tetigeritis. Sed contactu cordis, non corporis. Quid eſt enim tangere immundum, niſi cōſentire peccatis? Quid eſt autem exire inde, niſi facere, quod pertinet ad correctionem malorum, quātum pro vniuſcuiuſq; gradu, atque perſona, ſalua pace, fieri poteſt? Diſplicuit tibi, quod quiſque peccauit? non tetigiſti immundū. Redarguiſti, corripuiſti, monuiſti, adhibuiſti etiam, ſi res exigit, congruā, & quæ vnitatē non violet, diſciplinā? exiſti inde: *& infra.* ¶ Clamauit iſta Moyſes, clamauit Eſaias, clamauit Hieremias, clamauit Ezechiel. Videamus, ſi dimiſerunt populum Dei, & ſe ad alias gentes tranſtulerunt. Quàm multa, & quàm vehementer Hieremias increpauit in peccatores, & ſceleratos populi ſui? inter eos tamen erat, vnum cum eis templum intrabat, eadem ſa-

Nu. 16. Eſa. 52. Thren. 4. Exech. 14.

b ¶ *Perſonam.*] arg. eſt hic ꝙ ſolis prælatis dictum eſt hoc, ſi peccauerit, vt ǰ. ea. forte. & q. 5. de occidendis. Io.

c ¶ *Nec approbet.*] arg. ꝙ in maleficiis ratihabitio mādato cōparatur, vt 1. q. 4. quia. & extra de reſtit. ſpolia. cū ad ſedem. in fi. & ff. de vi & vi arma. l. 1. §. quoties.

SI quis.] Caſus. Donatiſtæ dicebant ſe fore ſaluandos, & Chriſtianos cōmunicātes quotidie peccatoribus eſſe malos & damnādos. Sed Auguſtinus eō dicit, ſcilicet ꝙ hæretici quātumcumque laudabiliter & honeſte viuant, hoc ſolo ꝙ ab eccleſia ſeiuncti ſunt, mali ſunt & damnādi, Chriſtiani vero catholici inter malos exiſtentes, ſi alienis peccatis non conſentiant, nihil eis præiudicat.

d ¶ *Aliena.*] ſæpe tñ aliquis corrumpitur ex ſocietate mala, vt 28. q. 1. ſæpe. & ſæpe iuſtus perit pro impio, vt de conſec. diſt. 1. in ſancta. Ioan.

AMalis.] Caſus. Hug. hunc caſum ſic ponit. A malorū cōſortio corde etſi nō corpore ſemper debemus eſſe remoti, nec corporale cōſortiū malorum aliquorum aliquē polluit ſi non conſentit, & ſic arguit. qui enim conſentit, videtur factū corum approbare: qui non arguit, negligens redarguitur. vt ergo nō ſit negligens, arguat, non tamen inſultando.

e ¶ *Caute.*] vt non trahant vos ad conſenſum. *Vel caute*, ſcilicet ſi poteſt fieri ſalua pace.

REcedite.] Caſus. Hoc c. idem dicit cum illo c. ſ. ea. ecce. ꝙ eodem modo formabis caſum. Hug. vero dicit, quòd iſte caſus cuilibet patet.

temporis potuit probare crimē qđ eis poſtea obiicit, & tacuit, nec ſubfuit cauſa tacendi. ſ. cauſa ſchiſmatis vel ſcandali, bene præiudicat ei talis taciturnitas: ſecus ſi non potuit probare: vel potuit ſed nō ſine ſcandalo, vt hic, & 2. q. 7. plerumque: & ǰ. ead. proxi. cap. & ǰ. ead. quàm magnum. Io.

ITa plane.] Caſus. Hug. hunc caſum ſic ponit in ſumma ſua. Oſtēdit ꝙ duobus modis inquinatur quis ex ſocietate malorū,

Vàm magnum.] CASVS. Vincentius Donatista, & quę loquitur Aug. & alij heretici, dicebāt bonos deserendos esse ꝓp malos. August. vero econtra dicit, ꝓp malos boni nō sunt deserendi, sed potius mali sunt tolerandi propter bonos. & hoc probatur tribus exēplis, scilicet Prophetarū, Dñi, & Apostolorū.

Res personas.] CASVS. Ostēdit Aug. in hoc cap. auctoritate Euāgelij, ꝙ tria sunt genera plātorū, s. pastor, fur, & mercenarius, inter quos differentiā assignat. Nam pastor est, qui per ianuā intrat & ponit animam suam pro ouibus suis. Fur vero nō intrat per ianuā, id est, non canonice eligitur, & rapit & dispergit oues. Mer-

cramenta celebrabat, in eadem sceleratorum hominum congregatione viuebat; sed clamando exibat inde. Hoc est exire inde, hoc est immundū non tangere, & voluntate non consentire, & ore non parcere.

Idem in epistola 48. ad Vincentium.

Non maculant innocentes facta nocentium, quæ ab eis credi non possunt. C. X.

QVàm magnum est crimen ab istorum innocētium communione separari? Nam & facta nocentiū, quæ innocentibus demonstrari [a], vel ab innocentibus credi nō possunt [b], nō coinquinant quēquā, si propter innocentiū consortium etiā cognita substinentur. Non enim propter malos boni deserendi; sed propter bonos mali [c] tolerandi sunt; sicut tolerauerunt prophetæ, contra quos tanta dicebant, nec communionem sacramentorū illius populi relinquebant: sicut ipse Dominus nocentem Iudam vsque ad condignum eius exitum tolerauit, & eum sacram cœnam cum innocētibus communicare permisit: sicut tolerauerunt Apostoli eos, qui per inuidiam (quod ipsius diaboli vitium est) Christum annuntiabant.

Idem in sermone 24. de verbis Apostoli.

¶ *Antea citabatur ex libro primo de vnico baptismo, vbi non habetur.*

¶ Mali, quos ecclesia recipit, nec expellit, à bonis sunt tolerandi, non iudicandi. C. XI.

FOrte † in populo Dei stat iuxta te auarus, raptor, inhians rebus alienis, quem nosti talem, & fidelis est, vel potius fidelis vocatur [d]. Non eum potes de ecclesia pellere [e], nō habes aliquē aditum [f] castigando, & corripiendo corrigere, accessurus est tecum ad altare. Noli timere: vnusquisque propriū onus portabit. *Item infra.* ¶ Quomodo (inquis) ferrem, quem noui malum? nō ne melius ipsum ferres, quàm te foras efferres? Ecce, quomodo feres †: attende Apostolum dicentem [Vnusquisque proprium onus portabit]. Liberet te ista sententia. Non enim cū illo communicares auaritiā; sed communicares cum illo Christi mensam. Et quid tibi obesset, si cum illo cōmunicares Christi mensam? Apostolus dicit. [Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit]: sibi, non tibi [g]. Sane, si iudex es, si iudicandi potestatem accepisti; ecclesiastica regula, si apud te accusatur [h], si veris † documentis, testibusque conuincitur; coerce [i], corripe [k], excommunica [l], degrada [m].

Est & alia distinctio tolerandorum, & cauendorum, quam ex verbis Augustini licet colligere, dicentis serm. 49. de verbis Domini.

¶ Pastor est diligendus, mercenarius tolerandus, latro cauendus. C. XII.

TRes personas dixit Dominus (& debemus illas inuestigare) in Euangelio, pastoris, mercenarij, & furis. *& paulo post.* ¶ Pastorem dixit animam suam ponere pro ouibus suis, & intrare [n] per ianuā [o]. Furem dixit [& latronem [α] [p]] ascēdere per aliam partem [q]. Mercenarium [r] dixit, lupum vel furem si videat, fugere; quia non est illi cura de ouibus: mercenarius est enim, non pastor. Ille intrat per ianuam, quia pastor est: ille ascendit per aliam partem, quia fur est: ille videns eos, qui volunt tollere oues, timet, & fugit; quia mercenarius est: quia non est illi cura de ouibus: mercenarius est enim. Si inuenerimus tres istas personas; inuenit sanctitas vestra & quos diligatis, & quos toleretis, & quos caueatis. Diligendus est pastor, tolerandus est mercenarius, cauendus [s] est latro.

α ¶ Et latronem.] *Hæ duæ voces non sunt in originali: Anselmus tamen illas habet.*

Margin:]. ead. nimium. — Philip. 1. — Iuo p. 2. c. 94. — † Talis es, & forte] or. — Gal. 6. — † al. ferres si attenderes] orig. — 1. Cor. 11. — † al. innumeris — Ansl. l. 6. c. 148. — Io. 10.

a ¶ *Demonstrari.*] id est, probari.

b ¶ *Non possunt.*] id est, non debēt. nā bene debemus de quolibet credere, ut 22. q. 4. inocēs. 11. q. 3. in cunctis. Et ita est hic arg. ꝙ nō statim propter simplicē denūtiationē debet habere aliquis læsam cōscientiam [1] de eo quod sibi denūtiatur, vt extra de cler. exc. mini. illud. immo imputatur alicui, ꝙ nimis credulᵃ, vt 11. q. 3. in cunctis. & c. nō solum. 86. dist. si quid. ar. contra. ff. de eo per quē fac. erit. l. 1. §. 1. ff. quod cum fal. tut. l. 2. extra de cōiu. ser. proposuit. extra de secun. nup. dominus. & extra de elec. venerabilē. vltra medium. in parte decisa. ff. de peti. here. itē veniunt. §. à quo autem.

[1] Nam titulās pro ignorante habendus est. C. de cond. inde. l. vlt. ff. de lib. ho. exhiben. l. 3. §. his qui. ar. 34. q. 2. cū per bellicam. extra de secū. nupt. dominus, sm Tā. Goffre. B.

c ¶ *Mali.*] arg. malum tolerari ratione connexi boni, vt 81. dist. cum omnibus. & 11. q. 3. nolite. ibi, finite vtraque.

Orte.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ quidā nolebāt communicare in sacramentis Christi cum auaris, & raptoribus, qa putabant se peccare. Aug. vero probat tales nō benefacere: sed potius peccare. Nā cū talibus cōicare non est peccatū, nec vlla cōtrahitur macula si corrigi non possunt. & hoc ꝓbat duabus auctoritatibus Apostoli. In secunda parte dicit, ꝙ iudex apud quē peccator accusatur, & instrumentis, vel testibus cōuincitur, debet illū coercere, excōicare, & degradare. *Corripere*, s. verbis. *Coercere*, factis, scilicet aliqua pœna suspensionis vel interdicti.

d ¶ *Vocatur.*] argu. ꝙ nominatio sola nō sufficit. 2. q. 1. multi. C. de proba. non epistolis. arg. contra. 32. q. 4. dicat.

e ¶ *Pellere.*] sine scandalo.

f ¶ *Aditum.*] id est, potestatem.

g ¶ *Non tibi.*] ar. quod de uno dicitur, de alio negatur, vt 45. dist. disciplina. 25. dist. qualis.

h ¶ *Accusatur.*] id est, denuntiatur. nam si accusatus esset, statim esset deponendus, vt extra de accusa. super his.

i ¶ *Coerce.*] admonendo.

k ¶ *Corripe.*] suspendendo.

l ¶ *Excommunica.*] propter contumaciam.

m ¶ *Degrada.*] propter inobedientiā. Alius ordo traditur extra de iudi. cum non ab homine. sed ibi loquitur cum pœna incipit à crimine [2], & cum directe est conuictus. hic pœnam infligit propter contumaciam.

[2] De hoc no. 74. dist. honoratus. ī fi. ibi videas. 19. q. 3. quoniam.

Mercenarius ingreditur per ianuā. i. canonice eligit: sed si videt lupū vel furē veniētē, timet & fugit, qa non est illi cura de ouib. Pastor ergo est diligēdus, mercenarᵘ tolerādus, fur aūt est cauēdus.

n ¶ *Et intrare.*] secundū canones hoc ipso est aliquis fur, ꝙ non intrat per ostium, vt hic, & de pœn. dist. 1. si propterea. & cap. seq. secundum leges non est statim fur, licet clam intrauerit furandi causa [3], vt ff. de fur. vulgaris. §. qui furti.

o ¶ *Per ianuam.*] id est, per, canonicam electionem.

p ¶ *Latronem.*] id est, tyrannum.

q ¶ *Partem.*] per simoniam.

r ¶ *Mercenarium.*] qui causa lucri recipit dignitates. ad hoc facit 8. q. 1. sunt in ecclesia.

s ¶ *Cauendus.*] arg. ꝙ aliquis nō debet recipere ordinē ab eo quē scit simoniacum, vt dixi 1. q. 1. si quis à simoniacis.

ECCE. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis dicēs ꝙ mali sunt tolerandi, & non puniendi pœna corporali: qđ probat duabus auctoritatibus Christi. & quod dicitur ibi, *gladio peribit*, id est, damnabitur pro gladio sic accepto, quasi pro abusione gladii damnabitur æternaliter.

h *Vasa aurea.*] id est, bonos.

i *Lignea.*] id est, malos.

Q*Vantus.*] CASVS. Ostendit Augu. in hoc ca. esse impossibile vt generaliter in hac vita mali discernātur à bonis. hoc enim Apostolis non concessit Dominus. ita posuit Hug. casum. *Quantus*, admiratiue dicit, quasi valde magnus est. *Zizania*, i. occultos peccatores.

k *Dominus.*] cū dixit: Sinite vtraque crescere, vt 11. q. 3. nolite.

l *Vt zizania.*] i. occultos peccatores. Io.

Ecce quòd mali tolerandi sunt: nec corporali, sed spirituali vindicta sunt puniendi. Vnde cum discipuli non recepti à Samaritanis ignem cælitus super eos deducere voluerunt, dicentes magistro [Vis dicamus, descendat ignis de cælo, & consumat eos?] audierunt [Nescitis cuius spiritus estis?] Item [Omnis, qui gladium acceperit, gladio peribit.] (Luc. 9. Matt. 26.)

Hinc etiam Hieronymus ait in comment. epistolæ ad Gal. c. 4.

¶ Spiritualis numquam carnalem persequitur, sed econuerso. C. XIII.

QVi secundum carnem natus erat[a], persequebatur spiritalem[b]: numquam enim spiritalis carnalem persequitur; sed ignoscit ei, quasi rusticano[c] fratri. Scit eum posse proficere per tempus: & si quando Ægyptiæ[d] filium viderit irascentem; recordatur vnius patris, qui boues[e] creauit, & culices[f]: & in magna domo[g] non solū esse vasa aurea[h] & argentea, sed & lignea[i] & fictilia. (Gal. 4. 2. Tim. 2.)

a Boues.] *In codicibus B. Hieronymi impressis legitur*, qui lucem boues, *verum in codice Vaticano horum commentariorum habetur*, qui lucam bouem. *Significat autem elephantem.*

Item Augustinus in libro quarto de baptismo, c. 12.

¶ Boni à malis numquam in hac vita penitus possunt separari. C. XIIII.

QVantus arrogantiæ tumor est: quanta humilitatis, & lenitatis obliuio: arrogantiæ quanta iactatio; vt quis aut audeat, aut facere se posse credat, quod nec Apostolis cōcessit Dominus[k], vt zizania[l] à frumento putet se posse discernere? (Matt. 13.)

Verba sunt Cypriani libro 4. epist. 2. ad Antonianum citata ab Augustino lib. 4. c. 12. de baptismo contra Donatistas.

Item Gregorius homilia 38. Euangel.

¶ Præsens ecclesia simul recipit bonos & malos. C. XV.

HÆc autem vita, quæ inter cælum[m] & infernum sita est, sicut in medio subsistit; ita vtrarumque partium ciues communiter recipit: quos tamen sancta ecclesia & nunc indiscrete[n] suscipit, & postmodum in egressione discernet. Si ergo boni estis; quamdiu in hac vita subsistitis, æquanimiter tolerare malos debetis. Nam quisquis malos non tolerat; ipse sibi[o] per intolerantiam suam testis est; quia bonus non est. Abel enim[p] esse renuit; quem Cain malitia non exercet.

2 *Ex his omnibus colligitur, quòd malorum vindicta Deo reseruanda est; nec sunt corporaliter puniēdi: sed crebra admonitione, & charitatis beneficio ad correctionem inuitandi. Vnde Christus in Euangelio ait [Audistis, quia dictum est in lege] quem modum vltionis lex statuit [Oculū pro oculo[q], dentem pro dente.] Ego autem hanc vicissitudinem tollens, & ad mansuetudinem, & charitatis perfectionē vos inuitans, dico vobis [Nolite resistere malo; sed diligite[r] inimicos vestros; benefacite ijs, qui oderūt vos, vt sitis filij patris vestri, qui solē suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.] Hinc Paulus ait [Si esurierit inimicus tuus, ciba[s] illum: si sitit, potum da illi.] Omnis enim iniquus, bonorum est inimicus: Omnis autem amicus huius sæculi, etiam inimicus est Dei. Inimicus autem Dei; bonitatis, & iustitiæ est inimicus, ac per hoc amatorem iustitiæ & bonitatis diligere non potest. Cum ergo inimicos diligere, vel illis benefacere, cibū & potū subministrare iubemur; inimicos persequi, & pu-* (Matt. 5. Exo. 21. Matt. 5. Rom. 12. Prou. 25. Iac. 4.)

H*Aec autem vita.*] CASVS. Beuen. casum hūc sic ponit dicens, ꝙ tria sunt loca, paradisus, mundus, & infernus. ī paradiso sūt tantum boni. in inferno tantum mali. in mundo vero qui medius est inter infernum & paradisum, boni permanent simul cū malis, qui æquanimiter sunt tolerādi: quod qui nō fecerit, ipse sibi testis est, ꝙ bonitate caret.

m *Quæ inter cælum.*] hic videtur ꝙ infernus sit sub terra in eo loco vbi nullus splendor solis peruenire potest[2], & paradisus in cælo sit: tamen Aug. dicit se dubitare vbi animæ defunctorum requiescant. 13. q. 2. tempus. Vel non appellatur hic mediū ratione loci; sed ideo dicitur medium, quia partim cōformat se cælo, scilicet ex eo, ꝙ habet bonos, partim inferno, scilicet ex eo, ꝙ habet malos. 2. q. 1. multi.

Infernus & Paradisus vbi sunt.

2 Ad hoc 35. dist. ecce.

n *Indiscrete.*] id est, indistincte.

o *Sibi.*] id est, contra se.

p *Abel enim.*] hoc expositum est ī. 8. q. 1. §. cum autem.

EX HIS OMNIBVS. Hæc est secunda pars q. in qua probat, ꝙ multi in veteri lege puniebantur, sed hodie tolerandi sunt, nisi à iudicibus qui eos punire possunt, & hoc probat per 4. ca. Io. de. Fan.

CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte concludit G. ex supradictis dicens, quòd vindicta malorum Deo est reseruanda, nec sunt à nobis corporaliter puniendi, sed benigne ad correctionem inuitandi; quod probat duabus auctoritatibus, scilicet Euangelii, & Pauli apostoli. In secunda parte assignat differentiam inter vetus testamentum & nouum. Nam in veteri testamento terror fuit & timor; & pœna corporalis statuta fuit: in nouo vero testamento mansuetudo & misericordia: quod multis auctoritatibus probat. Et ad hoc inducit sequens capitulum. Secunda pars incipit ibi, *In lege enim veteris testamenti.* *Abba* Hebraice, Latine dicitur pater.

Q*Vi secundum carnem.*] CASVS. Docet hic Hieronymus, ꝙ malos euitare non debemus, licet nos persequantur. Et hoc probat exemplo Isaac, qui fratrem suum Ismaelē non expellebat, nec corporaliter persequebatur, licet Ismael ipsum infestaret. ita & boni tolerent malos, credentes ꝙ possint quandoque redire ad Deum. *Aegyptia*, id est, Agar, cuius filius Ismael fuit, per quem mali designantur. *Recordabitur*, scilicet Isaac. *Boues*, id est, bonos. *Culices*, id est, malos.

a *Qui secundum carnem natus erat.*] scilicet Ismael, tangit id quod legitur in epistolis Pauli ad Galatas, c. 4.

b *Spiritalem.*] Isaac[1].

c *Rusticano.*] arg. rusticitati parcendum, vt 2. q. 7. sancta.

d *Aegyptia.*] scilicet Agar.

e *Boues.*] id est, bonos.

f *Culices.*] id est, malos.

g *Domo.*] id est, ecclesia.

1 Ge 32. int.

q *Pro oculo.*] hoc enim modo non licet nisi auctoritate iudicis, vt ī. ea. cum in lege.

r *Diligite.*] hoc tenemur facere quantum est in nobis, vt 11. q. 3. inter verba.

s *Ciba.*] dum tamē ratione cibi nō negligat iustitiam, vt 5. q. 5.

non omnis. Itẽ si potest laborare,& se immisceat eleemosynis, redigendus est in seruitutem. C. de mendi. valid. l. vna. lib. 11.

a ¶*In filios.*] imitatione, non sanguine. vel intelligas de consensu, de locutione,& opere. s̄. dist. 6. sed pensandum.

b ¶*In pædagogum.*] id est, in magistrum. sicut enim per magistrũ aliquis coercetur, ita ipsi per legem.

c ¶*Spiritum.*] id est, seruilem timorem.

d ¶*Adoptionis.*] id est, filialem timorẽ, id est, amorem. Io. de vtroq; ı̄. ea. q. 6. §. ex his.

C*Vm in lege.*] CASVS. Gregori⁹ exponẽdo illud Euãgelii: Simile factũ est regnũ cælorũ homini regi, qui fecit nuptias filio suo, vbi fecit mẽtionem de tauris & altilibus, ostendit dñiam inter patres veteris & noui testamẽti. nã patres veteris testamẽti per tauros significãtur: qa sicut tauri se defendẽdo alios cornibus percutiunt: ita & patribus vete. test. p̄missũ fuit vt aduersarios suos virtute cõprimerẽt, & iure [1] gladii ferirẽt. Per altilia vero patres noui testa. figurãtur: qa sicut aues pẽna cõtẽplationis terrena contẽnendo ad cælestia sublimantur.

[1] Al. ore.

e ¶*Et odio.*] sed nonne odiũ habere est mortale peccatũ, vt 25. dis. §. criminis. quare ergo hic dicit, ꝙ hoc permittebatur iustis? potes dicere iustis aliàs. Vel dic ꝙ q vlciscebaẽ se sine odio, non peccabat. qui autẽ cũ odio, licet contra legem non fecerit, tamen peccauit, sicut dãdo libellũ repudii peccauerunt, licet à lege hoc eis permittebatur. extra de diuor. gaudemus.

f ¶*Per altilia.*] de qb⁹ ı̄ Euãgelio fit mẽtio. H.

HIS ITAQVE. CASVS. Nunc Grat⁹ r̄ndet c. supradictis, dicens ꝙ quædã sunt delicta quorum pœna est Deo reseruanda, nec sunt à nobis corporaliter puniẽda, scilicet cũ deliquentes nõ sunt nostræ iurisdictioni subiecti, vel cum delicta illorũ probari nõ possunt, etsi nobis nota sint. De his enim q nõ sunt nostræ iurisdictionis, teste Apostolo iudicare non possum⁹, nec vitare debemus eos. Et ad hoc inducit sequens ca. cuius casus patet.

g ¶*His*] i. auctoritatibus, qbus probauit malos esse tolerandos.

h ¶*Nota sũt*] s̄. 11. q. 3. eorũ. & 30. q. 5. nullũ 2.

i ¶ I*Nfideles.*] ¶*Et cõuiuium*] s. 11. q. 3. ad mensam. argu. contra 28. q. 1. omnes. & cap. nullus. So'. hic loquitur de paganis, ibi specialiter de Iudæis [z].

k ¶*Qui intus sunt.*] quandoque etiã Iudæos punit ecclea. extra de vsur. post miserabilem & 11 7. q. 4. constituit.

HINC ETIAM. CASVS. Gratianus adhuc probat auctoritate

nire prohibemur. ¶*In lege enim veteris testamenti corporalis pœna statuta est: in lege vero Euangelij omni peccanti per pænitentiam promittitur venia. Vnde illa à terrore incœpit dicens.* [*Ego sum Dominus Deus Zelotes visitans peccata patrum in filios* [a] *vsque in tertiam & quartam generationem.*] *Hæc vero à lenitate mansuetudinis, & misericordiæ, ita inquiens* [*Beati pauperes spiritu, beati mites, beati misericordes; quoniam ipsi misericordiam consequentur.*] *In illa dicebatur* [*Qui fecerit hoc, vel illud, morte moriatur:*] *In ista* [*Gaudeo super vno peccatore pænitentiã agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pænitentia.*] *Itẽ* [*Non veni vocare iustos: sed peccatores ad pænitentiam. Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est*]. *Initium quoque prædicationis Saluatoris nostri, & præconis eiusdem ad pænitentiam peccatores inuitauit. Sic enim vterque exorsus est, dicens* [*Pænitentiam agite, appropinquabit* † *enim regnum cælorum*]. *Sic & in actibus Apostolorũ, cũ Iudæi compuncti de scelere mortis Christi, dicerent Petro* [*Quid faciemus viri fratres?*] *legitur Petrus respondisse* [*Pænitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrũ.*] *Et, vt vniuersaliter dicatur, in lege populus ille rudis seruili timore pœnarum cogebatur, vnde & legem in pædagogum* [b] *accepit. In Euangelio autem populus gratiæ liber, & adultus filiali amore, & hæreditatis certitudine ad cultum diuinæ seruitutis inuitatur. Vnde, cum quidam legem, quasi coercentem, prædicarent esse tenẽdam simul cum gratia, ait Apostolus* [*Non enim accepistis spiritum* [c] *seruitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis* [d] *filiorum, in quo clamamus, abba pater*]. ¶ *Hinc etiam Gregorius ait in expositione Euangelij* [*Simile factum est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.*

Exo. 20. — Matt. 5. — Exo. 19. & alibi. — Luc. 15. — Matt. 9. — Luc. 6. — Matt. 3. — † al. appropinquauit — Act. 2. — Exo. 1. — Gal. 3. — Rom. 8. — Matt. 22. — Est homil. 38.

¶ In lege cuique permittebatur diligere amicum, & odire inimicum. C. XVI.

CVm in lege scriptum sit [Diliges amicum tuum, & odio [e] habebis inimicum tuum.] accepta tunc licentia iustis fuerat, vt Dei inimicos, suosque aduersarios, quanta possent virtute comprimerẽt, eosque in ore [z] gladij ferirent. Quod in nouo proculdubio testamẽto compescitur, cum per semetipsam veritas prædicat dicens. [Diligite inimicos vestros: benefacite his, qui oderunt vos]: Qui ergo per tauros, nisi veteris testamenti patres signantur †? Nam dum ex permissione legis acceperant, quatenus aduersarios suos odij retributione percuterent: (vt ita dicam) quid aliud, quàm tauri erant, qui inimicos suos corporeæ virtutis cornu feriebant. Quid vero per altilia [f], nisi patres noui testamenti figurãtur? qui dum gratiam internæ pinguedinis percipiunt, æternis desiderijs innitentes, ad sublimia contemplationis suæ pennis subleuantur.

Leuit. 19. — Luc. 6. — † significantur] orig.

[z] ¶In ore.] *In originali, & quattuor Gratiani vetustis, est,* iure gladij.

His [g] *ita respondetur: Sunt quædam, quæ salubri dumtaxat admonitione sunt corripienda, non corporalibus flagellis animaduertenda: sed eorũ vindicta diuino examini tantum est reseruanda, quando in delinquentes videlicet disciplinam exercere non possumus, vel quia non sunt nostri iuris, vel quia illorum crimina, etsi nobis nota sunt* [h], *tamẽ manifestis indicijs probari non possunt.* ¶ *De his, qui non sunt nostri iuris, ait Apostolus in prima epistola ad Corinthios.* [*Quid enim mihi attinet de his, qui foris sunt, iudicare; de his enim Dominus iudicabit.*] *Quod Augustinus exponens, ait.*

1. Cor. 5.

¶ *Sensus huius capitis habetur apud B. Augustinum de pænitentia medicina, c. 3. verba vero fere omnia sunt in gloss. ord. 1. Cor. 5. ad vers.* alioquin, *& interlineari ad vers.* intus.

¶ Infidelium colloquia, & conuiuia non sunt euitanda. C. XVII.

INfideles non possumus Christo lucrari, si eorum colloquium vitamus, & conuiuium [i]. Vnde & Dominus cum publicanis, & peccatoribus manducauit, & bibit. In his vero, qui intus sunt [k], id est, infidelibus putredo resecanda est.

Luc. 5.

Hinc etiam cum propheta dicit [*Facit Dominus iudicium omnibus in-*

Ps. 145.

ctoritate Aug. exponentis verba Prophetæ, quod in iis quæ non sunt nostri iuris, nequit disciplina exerceri. Postea ponit alium casum, in quo mali sunt potius tolerandi, quàm puniēdi, scilicet quando multitudo est in scelere, & schisma timetur si corrigantur. & ad hoc inducit sequens capitulum.

riū dicit: quia cū canes sunt in ecclesia, debemus eos propter scandalū tolerare vsq; in finē, neq; recedere ab eis: sed sanctū eis dare nō debemus, vbi pax ecclesiæ est tuta: vbi vero datur potestas corrigēdi sine scādalo; tūc prælati dormire nō debēt, sed ad bonū malos debent coercere, ita vt nec sint negligentes, nec obtentu diligentiæ sæuiant in peccatores. & est ordinanda sic constructio. Quidam putant destituendam ecclesiæ disciplinam, &c. Vel legas suspensiue à principio vsque ibi, *Destituendā putant*.

Ordo litteræ

iuriam patientibus,] exponendo addidit Augustinus: [ab his, qui non sunt sui iuris, in quos nequit disciplina exerceri.] Item, quando multitudo est in scelere, nec salua pace ecclesiæ mali puniri possunt; tolerandi sunt potius, quàm violata pace ecclesiæ puniendi.

Vnde Augustinus ait in libro de fide, & operibus, c. 4. & 5.

¶ Quædam mala punienda sunt, & quædam toleranda. C. XVIII.

Polyc. l. 7. tit. 7. Ans. l. 12. c. 63

QVidam vero econtrario periclitantes, cum bonorum, malorumque permistionem in ecclesia demonstratam, seu prædictam esse perspexerint, & patientiæ præcepta didicerint, (quæ ita nos firmissimos reddunt, vt etiam si videntur in ecclesia esse zizania, non tamen impediatur aut fides, aut charitas nostra; aut quoniam zizania in ecclesia esse cernimus, ipsi de ecclesia recedamus) destituendam [a] putent ecclesiæ disciplinam, quamdam peruersissimam securitatem præpositis tribuentes, vt ad eos non pertineat, nisi dicere [a], quid cauendum, quidue faciendum sit: quodlibet autem quisque faciat, non curare. Nos vero ad sanam doctrinam pertinere arbitramur ex vtrisque testimoniis tutam sententiam moderari: vt & canes in ecclesia propter pacem ecclesiæ toleremus; & canibus sanctum, vbi pax ecclesiæ tuta est, non demus. Cum ergo seu per negligentiam præpositorum, siue per aliquam excusabilem necessitatem, siue per occultas obreptiones inuenimus in ecclesia malos, quos ecclesiastica disciplina corrigere, aut coercere non possumus [b]; tunc, ne† ascendat in cor nostrum impia, & perniciosa præsumptio; qua existimemus nos ab his esse separandos; vt peccatis eorum non inquinemur; atque ita post nos trahere conemur, veluti mundos, sanctosque discipulos ab vnitatis compage, quasi à malorum consortio segregatos; veniant in mentem illæ de scripturis similitudines, & diuina oracula, vel certissima exempla, quibus demonstratum, & prænuntiatum est, malos in ecclesia permistos bonis vsque in finem sæculi, tempusque iudicij futuros, & nihil bonis in vnitate, ac participatione sacramentorum, qui eorum factis non consenserint, obfuturos. Cum vero eis, per quos ecclesia regitur, adest salua pace potestas disciplinæ aduersus improbos, aut nefarios exercendæ; tunc rursus, ne socordia, segnitiaque dormiamus; aliis aculeis præceptorū, quæ ad seueritatem coercitionis † pertinent, excitandi sumus, vt gressus nostros in via Domini ex vtrisque testimoniis illo duce, atque adiutore dirigentes, nec patiētiæ [c] nomine torpescamus, nec obtentu diligentiæ sæuiamus.

† nec] or.

† al. coercionis]

a ¶ Destituendam.] *Apud B. Augustinum legitur,* instituendam putant ecclesiam, & disciplinam: *sed ceteri collectores cum Gratiano concordant. Multa vero alia ex illis, & originali in toto hoc capite sunt restituta.*

Item contra epistolam Parmeniani; libro 3. c. 2.

¶ Leuius occulta, seuerius autem punienda sunt ab ecclesia delicta manifesta. C. XIX.

Polyc. ibidem Iuo p. 2. c. 97 Pann. in prol. c. 13. & 14

CVm quisque fratrum, id est Christianorum intus in ecclesiæ societate constitutorum in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, vt anathemate dignus habeatur; fiat hoc, vbi periculū [d] schismatis nullum est. *& infra.* ¶ Quando ita cuiusque crimen notum est omnibus, & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos prorsus, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere; non dormiat seueritas disciplinæ.

3 *Est & alia causa, qua correptio verberum, vel verborum videtur esse inutilis, vel superflua. Prædestinati enim ad vitam sine correptione mutantur: sicut Petrus, quem Dominus respiciens nemine corripiente commouit ad lacrymas. Præsciti ad mortem inter flagella deteriores fiunt: sicut Pharao. Bonis ergo superflua, damnandis hæc inueniuntur esse inutilia. His ita respondetur auctoritate Gregorij, & Augustini. Augustinus enim in libro de correptione. & gratia, c. 5. sic ait.*

Luc. 22

a ¶ *Nisi dicere.*] nō ergo sufficit quòd prælatus instruat quid sit faciendum, nisi etiā puniat nō facientes, vt infra eadē quæstio. 5. non est innocētiæ. & 47. dist. quod ad nos. sicut non sufficit domino prohibere ne cum seruo contrahatur, quin teneatur ipse de peculio, vt ff. de pecu. l. si quis seruū. & ff. de uerbo. oblig. qui seruum. & ibidem. l. seruus uetante. Arg. tamen contra est 43. dist. in cap. Ephesiis.

Prælatus quid facere debet.

b ¶ *Non possumus.*] sine scādalo: uel quia est occultū. 6. q. 1. si omnia.

c ¶ *Nec patientia.*] quandoque enim remissio se mentitur pietatem, ut 41. dist. sæpe.

C*Vm quisque.*] CASVS. Parmenianus dicebat quòd nullus peccator est anathemate feriendus. Aug. uero contra ipsum scribens ostēdit, quod si quis peccator deprehendit in crimine mortali quod sit notum, & apparet omnibus execrabile, anathemate feriatur, si periculū schismatis non timetur.

d ¶ *Vbi periculum.*] cū ergo periculū schismatis timetur, mali non sunt excōmunicādi, ut 50. dist. ut constituere tur. infra ea. ipsa pietas. & ca. non potest. Sed contrariū est 24. q. 3. ecce. sed ibi cum non timeretur scandalum. Itē contra extra de reg. iur. qui scandalizauerit. Sed hic loquitur de veritate disciplinæ, quæ potest quandoque deseri pro scādalo. ibi de ueritate iudicij, quæ semper præualet scandalo.

Veritas disciplinæ quandoq; potest deseri.

EST ET ALIA. Hæc est tertia pars q. in qua loquitur de præscitis & prædestinatis. Ioan. de Fant.

CASVS. Ostendit G. aliā causam quare mali non sunt flagellandi. Nā si peccatores sunt saluandi ad uitam, sine correctione conuertentur, ut Petrus. Si uero damnandi sunt, inter flagella fiunt deteriores, ut Pharao. Bonis ergo flagella sunt superflua: malis uero inutilia. Postea respondet huic allegationi per cap. sequens.

Q*Vidam.*] CASVS. Stulti quidā dicebant, quod si prælati vidēt publice delinquentes, qui per zizania significantur, nil aliud facere debent, nisi indicare illis quid sit faciendum vel vitandum. etsi sunt incorrigibiles, debēt recedere ab eis. August. vero contrarium dicit: quia cū canes sunt in ecclesia...

¶ Sicut ab oratione ceſſandum non eſt; ſic nec à correptione. C. XX.

SIcut non eſt ab oratione [a] ceſſandum pro eis, quos corrigi volumus, etiam ſi nullo hominum orante pro Petro Dominus reſpexit eum, & fecit eum ſuum peccatũ flere; ita non eſt negligenda [b] correptio, quamuis Deus, quos voluerit, etiam non correptos faciat eſſe correctos. Tunc autem correptione proficit homo, cum miſeretur, atque adiuuat, qui facit, quos voluerit, etiã ſine correptione proficere.

Luc. 22

Gregorius vero in dialogo, libro 1. *c.* 8.

¶ Soli prædeſtinati ſaluantur, qui in poſtulando ſuo labore meruerunt. C. XXI.

OBtineri nequaquam poſſunt, quæ prædeſtinata non fuerunt. Sed ea, quæ ſancti viri orando efficiunt, ita prædeſtinata ſunt, vt precibus obtineantur. Nam ipſa quoque perennis regni prædeſtinatio ita eſt ab omnipotenti Deo diſpoſita, vt ad hoc electi ex † labore perueniant: quatenus poſtulando [c] mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante ſæcula diſpoſuit donare.

Burc. l. 20. c. 1[illegible] Iuo par. 17. c. 3[illegible]

† *al. pro*

Item Auguſtinus in libro de prædeſtinatione, & gratia, c. 15.

¶ Occultò Dei iudicio mali obdurantur flagellis, boni emendantur. C XXII.

NAbuchodonoſor pænitentiam meruit fructuoſam. Nonne poſt innumeras impietates flagellatus pænituit, & regnum quod perdiderat, rurſus accepit [d]? Pharao autem ipſis flagellis eſt durior effectus, & periit? Hic mihi rationem [e] reddat, qui diuinum conſilium nimium alto †, ſapientique corde diiudicat; cur medicamentũ vnius medici manu confectum alij ad interitum, alii valuerit ad ſalutem: niſi quia Chriſti bonus odor [f] aliis eſt odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Quantum ad naturam, ambo homines erant. Quantum ad dignitatem, ambo reges. Quantum ad cauſam, ambo captiuum populum Dei poſſidebant. Quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit eſſe diuerſos, niſi quòd vnus manum Dei ſentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter libero contra Dei miſericordiſſimam veritatem pugnauit arbitrio?

Dan. 4 *Exo.* 5. *vſque ad* 15.

† *altum ſapienti corde*] or.

1. *Cor.* 2

Idem †.

† *al. Item*

C. XXIII.

VAſis iræ nunquam Dei redderet interitum: ſi non ſpontaneum [g] inueniretur homo habere peccatum: quia nec Deus peccanti homini iuſte inferret irã, ſi homo ex prædeſtinatione [h] Dei cecidiſſet in culpam. *Idem.* ¶ Prædeſtinationem Dei ſiue ad bonum, ſiue ad malũ in hominibus operari ineptiſſime dicitur, vt ad vtrumque homines quædam neceſſitas videatur impellere: cum in bonis voluntas ſit intelligẽda nõ ſine gratia; in malis autẽ volũtas intelligẽda ſine gratia. Cũ [i]

Fulgentius l. 1. ad Monymum. Burc. l. 20. c. 35 Iuo par. 17. c. 46 Proſper in reſp. ad capitula Gallorum, c. 6

SIcut non eſt.] CASVS. Quidam dicebant ꝙ ſuperflua eſt correctio circa peccatores: cũ Deus ipſe corrigat quos voluerit. & hoc ꝓbant exẽplo Petri, quẽ nullo homine corrigente correxit vt voluit. ſed Greg. & Aug. dicũt ꝙ licet Deꝰ corrigat quos velit, tñ ſicut nõ eſt ceſſadũ ab oratiõe ꝓ eis quos corrigi volumus; ita nõ eſt ceſſandum à correctione: quia per exteriorem correctionẽ ꝓficit homo interius.

a ¶ *Ab oratione.*] multiplex eſt cauſa quare nõ debemus ceſſare ab oratione malorum, vel eorum correctione. Nã quædam ſunt ita prædeſtinata, vt ꝑcibus obtineãtur, vt j. c. proxi. Itẽ quia neſcitur quis ſit de numero prædeſtinatorũ, & quis non: & de nemine eſt deſperandum quãdiu eſt in hac vita; vt de pæni. di. 7. nemo. & quia Deus ſæpe aliquid ꝓmittit qđ poſtea mutat, ſi videt homines negligẽtes, vt de pæ. di. 1. prædixerat. & tñ ſi nõ proſunt illi pro quo oratur, ꝓſunt ſaltem oranti: iuxta illud: Oratio mea in ſinu meo conuertetur. Io.

b ¶ *Negligenda.*] de pæni. diſt. 7. nemo.

OBtineri.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ quę prædeſtinata nõ ſunt, precibus obtineri non poſſunt. Sed etiam quæ prædeſtinata non ſunt, ſæpe ꝑcibus obtinẽt, ſi ea ita prędeſtinata ſunt, vt precibus obtineantur. Et ꝙ aliqua ita ſint prædeſtinata, oſtendit à maiori: quia ipſum regnum cæleſte ſic eſt multis prædeſtinatum, vt precibus obtineatur & labore.

c ¶ *Poſtulando.*] Nec ideo voluit Dñs ſuſcitare quartũ mortuũ, qa nõ fuit ꝓ eo petitũ, vt j. de pæn. diſt. 1. §. ex his itaque. ver. Chriſtus quoque.

NAbuchodonoſor.] CASVS. H. hunc caſum ſic ponit, & ſic mihi videtur melius quàm Bene. Dicitur in hoc ca. ꝙ quidã per flagella Dei emẽdanẽ: quidã vero deteriores fiũt. Et hoc oſtẽdit ꝑ Nabuchodonoſor, qui flagellatus à Deo pænituit, & reſtitui ſibi regnũ ꝓmeruit. & ꝑ Pharaonẽ, q flagellatus à Deo nõ pænituit, ſed magis induratꝰ fuit, & tãdẽ periit ſubmerſꝰ. vnde Aug. quęrit quare hæc diuerſitas fuit inter eos, ſ. ꝙ ex eodẽ medicamento, & ab eodẽ cõfecto & dato vnus eorũ ſaluatus eſt, & alter periit. & ſupponit hoc ideo eſſe, qa vnus illorũ pænituit inter flagella, aliꝰ vero induruit libero arbitrio. Bene. vero ſic caſũ illũ ponit. Quidã diſputans cũ Aug. quærit ab eo cauſam, cum Deus ſit vnus creator bonorũ & malorũ hominum, cur ſaluet vnum & non alium: cum omnes ſaluare poſſit. Et reſpõdet Aug. nullam aliam cauſam eſſe, niſi quia ſic Deo placet: & hoc oſtendit per exempla duorum regũ, ſ. Nabuchodonoſor & Pharaonis, quia licet æqualis conditionis fuerint, vnum tamen ſaluauit, alium non.

d ¶ *Accepit.*] Argu. ꝙ depoſitus põt reſtitui, vt de pæ. di. 6. c. 1. in fi. & 35. q. 9. ſentẽtiã. & c. Gregorius. Itẽ eſt hic arg. ad quæſtionẽ illã, ꝙ depoſitus reſtitutus præferendus ſit ſubſtituto, vt 8. quæ. vlti. c. vlti. Argu. contra 7. q. 1. eos qui. licet determinata videtur, extra de ſimo. ex inſinuatione. Ioan. De hoc quid iuris ſit, in quæſtionibus notaui. B.

e ¶ *Rationem*] Arg. ꝙ de ſingulis nõ eſt ratio reddẽda, vt j. ea. quæ de Tyriis. & de pæ. diſtin. 4. ſi ex bono. Argu. contra 68. diſt. cor epiſcopi. & 24. quæſt. 3. ſi habes.

f ¶ *Odor.*] bonus odor Chriſti eſt prædicatio bonorum t.

VAſis iræ.] CASVS. Quidã dicunt ꝙ prædeſtinatio Dei vel præſcientia eſt cauſa quare quis neceſſario faciat bonum vel malũ: & ideo facit homo malũ, quia eſt pręſcitus, & bonũ quia eſt prædeſtinatus, & bonarũ & malarũ rerũ Deus eſt cauſa. Sed Augu. reſpondet dicens hoc eſſe falſum: quia ſi ex præſcientia neceſſario quis peccaret, iniuſte Deus puniret delinquentem: ſed dicit bonos voluntate ſua facere bonũ: nõ tñ ſine gratia Dei: malos aũt dicit ſua auctoritate peccare, cũ ſint ſine gratia Dei. Et hoc ꝓbat auctoritate Ioãnis Euãgeliſtæ ĩ epiſt. ſua. vnde potiꝰ debẽt ſuis peccatis imputare, q̃ de iudicio Dei cõqueri, quo deſerit meritos deſeri: cui gratias agimus, qa liberat nõ meritos liberari: nec ĩponit alicui neceſſitatẽ, nec ſubtrahit cuiq̃ poteſtatẽ obediendi, eo ꝙ non eſſet ꝑdeſtinatus: ſed ideo nõ fuit ꝑdeſtinatus, quia Deus eũ receſſurũ ab obedientia ꝓuidit. Poſtea aſſignat differentiã inter ꝑdeſtinationẽ & præſcientiã: quia prædeſtinatio eſt tantũ de bonis, præſcientia tantũ de malis. & no. ꝙ vnum quãdoq; ponitur pro alio. Itẽ no. quòd auctoritas Ioãnis Euãgeliſtæ incipit ibi, *Ex nobis exierunt.* & durat vſque ibi, *vtique nobiſcum.* & eſt circa finem.

g ¶ *Non ſpontaneum.*] De hac materia notaui 15. quæ. 1. §. 1. & 2. & cap. merito.

h ¶ *Ex prædeſtinatione.*] Arg. ꝙ nõ põt quis arguere factũ cuius auctor ipſe fuit, vt 28. di. diaconi. extra de cleri. coniug. diuerſis. Ioã.

i ¶ *Cum vero.*] Sic ergo bona quæ facit homo, per Deũ facit: mala quæ facit, nõ facit per Deũ: quia Deus non eſt auctor mali. Sed ne crederet aliquis quòd Deus operetur etiam malum: quia legitur quòd Deus tradidit Romanos in deſideria carnis, & quòd obdurauit cor Pharaonis, & ꝙ reliquit Tyrios & Sydonios in peccatis ſuis

tis suis, ideo ostendit qualiter hoc intelligatur:
a ¶ *Aliquos.*] scilicet Romanos.
b ¶ *Aut traditos.*] tradere dicitur hominem peccato quando permittit ipsum peccare: vel quia subtrahit ipsi gratiam.
c ¶ *Legimus.*] in epistola ad Romanos 1, & in Exodo , & in Euangelio Matthæi de Tyriis & Sydoniis.
d ¶ *Non meritos.*] ex hoc patet, ꝙ primam gratiam nemo meretur, vt j. de consec. dist. 4. gratia. & c. placuit vt quicumque.
e ¶ *Fecit.*] scilicet bona.
f ¶ *Fecit.*] scilicet mala.
g ¶ *Dicitur.*] in epistola Ioannis.
h ¶ *Ex nobis.*] quantum ad prædestinationem.
i ¶ *Standi.*] sed nonne iam dixit, ꝙ prædestinatio nõ est causa quare homo faciat bonũ, sed potius bonum quod facit, est causa prædestinationis? Sed dicas hic ꝑdestinationem appellari Deum prædestinantem. Nam nemo potest venire ad me nisi ei fuerit datum à patre meo. Vel dic ꝙ prædestinatio non est causa efficiens, sed est causa sine qua non fit. Item si vere volumus loqui, non est concedendũ ꝙ futura bona sint causa prædestinationis: quia ex hoc sequeretur, ꝙ causa esset posterior suo causato. Item qdquid Deꝰ ꝑdestinauit, ab æterno ꝑdestinauit. si ergo ꝑdestinatio est æterna, ergo nõ habet cãm suæ gñrationis. nõ ergo futura sũt cã eius. Itẽ si qd esset causa generationis eius, ergo eius oppositũ esset cã corruptionis eius. sed impossibile est eã corrũpi, vel desinere esse; qa si corrũperet vel desineret esse, ergo post hoc instans nõ esset, ergo si modo non est, nũquã fuit. Nã bene sequit, si fuit prædestinatum, ergo prædestinatum est, & semper erit prædestinatum. Io.

Ibidem c. 11.

vero aliquos [a] à Deo aut traditos [b] desiderijs suis, aut obduratos legimus [c], aut relictos; magnis peccatis suis hoc ipsos meruisse profitemur: quia talia eorũ crimina præcesserunt, vt ipsi sibi pœnas debuerint, quæ eis etiam supplicium verterent in reatum. Atque ita nec de iudicio Dei querimur, quo deserit meritos deseri; & misericordiæ eius gratias agimus, qua liberat non meritos [d] liberari.

Idem c. 12.

Vires itaque obedientiæ non ideo cuiquam subtraxit, quia eum nõ prædestinauit: sed [Ideo †eũ non prædestinauit], quia recessurum ab ipsa obediẽtia esse præuidit.

†ab sunt ab ori.
Idem c. 14. & Snia. 6. ad capit. Gallorum.
Idem sent. 15.

¶ Prædestinatio igitur Dei semper in bono est, quæ peccatum sola hominis voluntate commissum, aut emittendum nouit cum laude misericordiæ, aut plectendum cum laude iustitiæ. In malis autẽ operibus nostris sola præsciẽtia Dei intelligẽda est: quia sicut præsciuit, & prædestinauit quæ ipse fecit [e], & vt faceremus, dedit; ita præsciuit tantum, non etiam prædestinauit, quæ nec ipse fecit [f], nec vt faceremus, exegit.

Idem ad obiect. Vincentianas, c. 12. & Aug. ad articulos sibi falso ĩpositos art. 12.

Hi autem, de quibus dicitur [g] [Ex nobis exierũt; sed non fuerunt ex nobis [h]: Si enim fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum] voluntate exierunt, voluntate ceciderũt: & quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati: essent autem prædestinati, si essent reuersuri, & in sanctitate, ac veritate mansuri. Ac per hoc prædestinatio Dei multis est causa standi [i], nemini est causa labendi.

¶ *In plerisque vetustis caput hoc coniunctum est superiori, & in titulo est,* Item, non, Idem. *est autem confectum ex locis indicatis, Fulgentij, Prosperi, B. Augustini.*

NON ERGO NECESSITATEM. Casvs. Dictũ est s. in c. vasis. ꝙ de sola volũtate bonum cũ gratia procedit, & sola volũtate sine gratia malum perpetratur. Vnde ex hoc concludit Grat. ꝙ prædestinatio, vel ꝓscientia nõ est causa, qua qs necessario faciat bonũ vel malum, cum ex voluntate vtrũque procedat. Nã licet præscientia vel prædestinatio Dei falli nõ possit, non tñ necessario eueniunt ea, quę prædestinantur, vel præsciuntur; sicut nec necessario ꝓsciuntur, vel prædestinantur: & ideo præsciũtur, vel prædestinãtur, quia bona absque gratia eius, mala vero ꝑter eius cõscientiam eueni re nõ possunt. Postea ponit quamdam argumentationem, dicẽs, ꝙ quãuis hæc ꝓpositio sit necessaria, si hæc prædestinata sunt, vel ꝓscita, necessario euenient, nec tamen ideo recte & simpliciter cõcluditur, ergo necessario eueniunt quæ prædestinata sunt, vel præscita: qa in propositione necessitas refertur ad diuinæ ꝓscientiæ intuitum, in conclusione vero refert ad rerum euẽtum. & ad hãc conclusionem probandam inducit auctoritatem Augustini, in qua ponit duas necessitates vnam simpliciter, siue simplicem, & aliam cõditionalem. vnde ponit duo exempla, de ambulante scilicet, & de vidẽte. *Prouidentia.* potest hoc intelligi de homine vidente, vel de prouidentia diuina vidente præsentionaliter. sed intelligatur coniunctim, vel sic, necesse notat modum consequendi, & non consequentis.

Non ergo necessitatem facit correctionis, vel obdurationis diuina prædestinatio, seu præscientia, cum boni per gratiam corrigantur, & libero arbitrio mali pereant. Neque enim quia prædestinatio, seu præscientia Dei falli [k] *non potest, necessario eueniunt, quæ prædestinantur, vel præsciuntur, sicut nec necessario prædestinantur, vel præsciuntur, quæ futura sunt, sed quia bona absque eius gratia, mala præter eius scientiam euenire non possunt.* ¶ *Quamuis* [l] *ergo conuenienter dicatur, si hæc prædestinata sunt, vel præscita, necessario euenient: nõ tamẽ ideo absolute verum est, necessario euenient, quæ prædestinata sunt, vel præscita; quia hic necessitas refertur ad rerum euentum, ibi ad intuitum diuinæ præscientiæ. Vnde Augustinus*

Sententia in libro de prædestinatione Dei. Burc. l. 20. c. 21. Iuo p. 17. c. 32.

[Duæ [α] *sunt, inquit, necessitates, simplex vna, veluti qua necesse est omnes homines esse mortales; altera conditionis, vt si aliquem ambulare quis scit, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque esse nouit; id esse aliter, quàm notum est, nequit* [m]*. Sed hæc minime secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatẽ non propria facit natura; sed conditionis adiectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntate gradientem: quamuis eum tunc, cum graditur, incedere necessarium sit. Eodem igitur modo, si quid prouidentia præsens videt, id necesse est esse, tametsi nullam naturæ habeat necessitatem. Atqui Deus ea futura, quæ ex libertate arbitrij proueniunt, præsentia contuetur. Hæc igitur ad intuitum relata diuinum necessaria fiunt per dispositionem diuinæ notionis. Per se vero considerata absolutam* [β] *naturæ suæ libertatem nõ deserunt. Fient igitur proculdubio cuncta, quæ futura Deus esse prænoscit: sed eorum quædam de libero proficiscuntur arbitrio; quæ quamuis eueniant, existendo tamen naturam pro-*

k ¶ *Falli.*] hæc arugumẽtatio non valet: Deus præuidet aliquid, & aliter potest euenire: ergo præuidentia Dei est fallibilis.
l ¶ *Quamuis.*] ad huius §. intelligentiam, nota ꝙ omnes tales locutiones sunt duplices, si Deus præuidit aliquid, necessario illud eueniet: quia si hæc dictio, necessario, determinat totalem consequentiam, locutio est vera; & tunc talis est sensus in consequẽtia, si Deus præuidit aliquid, illud euenire est necessarium. Si autem hæc dictio, necessario, determinat ipsum consequens, est falsa. Similiter hæc est duplex, necessarium est Socratem ambulare cum ambulat: quia si intelligatur cõposita & de dicto, vera est. si de re, est falsa. Similiter hæc est duplex, necessarium est hoc euenire qđ Deus præuidit, de dicto est vera, de re est falsa. Illud enim quod Deus præuidet, non est necessarium euenire. Et nota ꝙ talis argumentatio non valet, si Deus præuidit, aliquid, necessario illud eueniet: ergo si Deus præuidit aliquid, necessarium est illud euenire, quia modo hæc dictio, necessarium, non potest determinare ipsam consequentiam, sed tantum consequens [3].
m ¶ *Nequit.*] vera est si intelligatur de dicto [4].

Si Deus præuidit aliquid necessario illud eueniet, habet duplicem sensum.
3 Sub. non facta relatione ad antecedens, sed per se considerata.
4 Sub. quia idẽ est, s. de dicto sic composito facta, s. relatiõe cõsequentis ad antecedens.

Marginalia: Lvc. 22 · Dan. 4 · Exo. 5. vsque ad 15. · † altum sapiens corde] or. · 1. Cor. 2 · † al. pro · † al. Item · Burc. l. 20. c. · Iuo par. 17. c. · Fulgentius l. 1. ad Monymum · Prosper in resp. ad capitula Gallorum, c. 6

HIS

HIS OMNIBVS CASVS. Dictum eſt ſupra, ꝙ mala noſtræ voluntati adſcribuntur. Nũc vero dicit Gratianus, ꝙ indignationi diuinæ adſcribuntur, quod probat per duo capitula ſeq.

CVM SVPERNA. CASVS. Oſtẽdit hic Greg. ꝙ ex quo ſemel Deus alicui ab intimis iraſcitur, eius indignationẽ pœnitentia vel oratione non remouebit. Et hoc probat exẽplo Moyſi: qui licet in deſerto reatũ populi apud Deum terſerit, tamen pp hoc, quia ad petrã Oreb veniens de aquæ exhibitione diffidit, Domino ſibi iraſcẽte, terram promiſsionis ingredi non potuit.

a ¶ *Plebis.*] Hiſtoriam habes 45. di. diſciplina.

b ¶ *Oreb.*] Hiſtoriã habes de pœni. diſt. 2. §. opponitur.

c ¶ *Iraſcente.*] ĩtelligas tamen ꝙ quantum ad temporalem pœnã poteſt ira Dei eſſe cõmutabilis: ſed quãtum ad æternam non. 22. q. 4. incommutabilis.

DE TYRIIS. CASVS. Quidã aſsignabant rationẽ quare Deus non ſaluauit Tyrios & Sydonios cum crediďiſſent, ſi talia ſigna virtutum vidiſſent, qualia apud Iudæos nõ credentes facta fuerũt. vel ſimpliciter q̃rebant ab Auguſtino rationẽ diuerſitatis. Auguſt. vero deridet eos, dicẽs ꝙ nõ eſt alia ratio, niſi q̃a nõ fuit eis datum deſuper vt crederent: tñ qdquid dixit Deus vel fecit, totum verũ fuit & iuſtum: qui non ſolum Tyrios & Sydonios potuit ſaluare, ſed etiam Corozain, & Bethſaida: & ille Deus qui dixit per prophetã Oſeã Iudaicæ plebi: Ego ſepiam vias tuas ſpinis, & adimã tibi facultatẽ peccandi, ille idẽ Deus etiam dixit damnandis per Pſalmiſtã: Fiant viæ illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus Domini perſequens eos.

d ¶ *Vt crederent*] præſente Domino, ſed poſtea crediderunt ad p̃dicationem Apſtolorum.

e ¶ *Si rationẽ.*] eodem modo videtur dicendũ, ꝙ ſi Papa aliquid facit qđ vr̃ iniuſtum, vbi nos rõnem non poſſumus aſsignare, ꝙ nihilominus illud iuſtum ſit. 17. q. 4. §. qui aũt.

f ¶ *Prophetam.*] Oſeæ.

g ¶ *Vias.*] id eſt, actiones.

h ¶ *Spinis.*] id eſt, compunctionibus.

i ¶ *Lapidibus quadris.*] id eſt, virtutibus quattuor, vel doctrina quattuor Euangeliorum.

SED IN HIS. CASVS. Dicit Grat. hic ꝙ in omnibus malis arbitrium noſtrũ eſt ĩn culpa, quod arbitriũ Deus vertit in electis ad bonum, in damnandis vero relinquit ad malũ. ſed quia neſcimus q̃ peccatores ſint dãnandi, vel qui ſunt ſaluandi, oẽs indifferẽter debemus corrigere, ad inſtar medici, qui licet ſciat hominem vltra terminum à Deo præfixum non victurũ, tñ languentibus omnibus indifferenter medetur, cũ ipſe medicus ignoret qñ & qua ægritudine ſunt morituri. Et ad hoc inducit ſeq. cap.

IPſa pietas.] CASVS. Hoc c. diuiditur ĩ duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ quidam hæretici volebant accuſare vel teſtificari contra Cæcilianum virum honeſtũ. ſuper hoc Bonifacius Papa conſuluit Auguſtinũ, vtrum fieri poſſet, & rñdet ꝙ nõ. Et hoc fit eis vt corrigantur & reuertantur ad eccleſiã matrẽ. & ꝙ bonũ ſit eis corrigi: & ꝙ non ſit deſiſtendũ à correctione, & diſciplina malorũ, ꝓbat quinq; exẽplis, ſ. medici, patris, dñi, Imperatoris Theodoſii, & eripientis hoĩes de domo ruitura. In ſcđa parte rñdet cuidam qõni Donatiſtarũ dicentiũ, Vos vultis vt redeamus, ſed non poſſumus retinere dignitates noſtras. Et rñdet Aug. hoc verũ eſſe de iure: aliqñ tñ ſecus fit diſpenſatiue, & præcipue vbi ſcandalum timetur, q̃a ſicut ſunt duo genera inſerẽdi arbores, ſic ſunt duo genera recipiendi hæreticos. Secũda pars incipit ibi, *Item ſi inquiunt.*

k ¶ *Teſtimonium.*] in hoc ꝙ eſt mortuus ĩ vnitatẽ eccleſię. ſed quidam hæretici volebant eum poſt mortem accuſare de hæreſi, vt 24. q. 2. ſane ꝓfertur. ver. Itẽ ſi vera ſunt. ſed nõ erãt recipiendi ẽt in crimine hæreſis, cũ ille bonæ opi. fuit, vt 2. q. 1. in primis. hr̃ti cus aũt bene reciperetur ꝯ hæreticum, vt 2. q. 7. ſi hæreticus. Ioã.

l ¶ *Perdiderunt.*] 1. q. 7. non poteſt. Ioan.

m ¶ *Poteſtatẽ.*] quã nõ habebat eccleſia, cũ & nouella adhuc eſſet. ſed

priam non amittunt; qua prius quàm fierent, etiam nõ euenire potuiſſent. ¶ *His omnibus mala noſtra libero adſcribuntur arbitrio; cum alibi diuinæ adſcribantur indignationi. Vnde Gregorius* [*Cum ſuperna indignatio ſe ſe, vt ita dixerim, medullitus mouet; hanc opinio, vel oppoſitio humana nõ remouet: nec ſe cuilibet vtiliter deprecatio obijcit, cum ſemel Deus aliquid ab intimis iraſcendo diſponit. Hinc eſt enim, quòd Moyſes, qui reatum totius plebis* [a] *apud Dominum ſuis precibus terſit, dumque ſe obicem obtulit, diuinæ iracundiæ vim placauit; ad petram Oreb* [b] *veniens, & pro aquæ exhibitione diffidens, repromiſsionis terrã ingredi Domino iraſcente* [c] *non potuit.*] ¶ *Item Auguſtinus* [*De* [γ] *Tyrijs vero, & Sydonijs quid aliud piſſumus dicere, quàm non eſſe eis datum vt crederent* [d], *quos etiã credituros fuiſſe ipſa veritas dicit*†, *ſi talia, qualia apud non credentes facta ſunt, virtutum ſigna vidiſſent? Quare autem hoc eis negatũ fuerit, dicãt, ſi poſſunt: qui calũniantur, & oſtendant, cur apud eos Dominus mirabilia, quibus profutura non erant, fecerit: & apud eos, quibus profutura erant, non fecerit. Nos etenim*†, *ſi rationem* [e] *facti, & profunditatem iudicij eius penetrare non poſſumus; manifeſtiſsime tamen ſcimus, & verum eſſe quod dixit, & iuſtum eſſe quod fecit: & non ſolum Tyrios, & Sydonios, ſed etiam Corozain, & Bethſaida potuiſſe conuerti, & fideles ex infidelibus fieri, ſi hoc in eis voluiſſet Dominus operari. Neque enim vlli falſum videri poteſt, quod Veritas ait* [*Nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo.*] *Item, qui per prophetam* [f] *iudaicæ plebi promiſit* [*Ecce ego ſepiam vias* [g] *tuas ſpinis* [h], *& muniam eas lapidibus quadris* [i]] *id eſt, adimã tibi facultatẽ peccandi: Idem per pſalmiſtam de damnandis dixit.* [*Fiant viæ illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus Domini perſequens eos.*] *Sed in his omnibus vitia noſtra humanæ adſcribuntur mentis arbitrio, quod diuina clementia in electis miſericorditer vertit ad bonum; in damnandis iuſte relinquit ad malum. Sicut ergo, quamuis certiſſime ſciamus neminem vltra terminum à Deo ſibi præfixum eſſe victurũ; omnibus tamen languentibus non incongrue medemur; ſic quamuis nemo ſaluetur, niſi prædeſtinatus ad vitam; omni tamen delinquenti eſt adhibenda correptio: nec malorum eſt negligenda diſciplina.*

[li. 9. Moral. c. 12.] [Exo. 32.] [Num. 14.] [Matt. 11.] [† al. docet] [† al. etiam] [Matt. 11.] [Oſea. 2.] [Pſ. 34.]

Vnde idem Auguſtinus ait epiſt. 50. Bonifacio.

α ¶ Duæ ſunt.] *Hæc à Burchardo, & Iuone citantur ex B. Auguſtino in lib. de prædeſtinatione. Et ſnĩa habetur copioſe explicata in libello de prædeſtinatione Dei inter opera B. Auguſtini, tomo 7.*

β ¶ Abſolutam.] *Apud Burchardum & Iuonem legitur,* ab abſoluta libertate nõ deſinunt.

γ ¶ De Tyrijs.] *Simillima his leguntur apud B. Auguſtinum in libro de bono perſeuerantię, c. 14. Eadem vero fere ſunt apud Proſperum ad excepta Ianuenſium in reſponſ. ad dubium 8. ſiue 9.*

¶ Non ſemper in eos, qui peccant, vindicta eſt exercenda. C. XXIIII.

[Poly. l. 7. tit. 5. Anſ. l. 12. c. 61.]

IPſa pietas, veritas, charitas nos non permittit contra Cæcilianũ eorum hominum accipere teſtimonium, quos in eccleſia non videmus, cui Deus perhibet teſtimonium [k]. Qui enim diuina teſtimonia non ſequuntur, pondus humani teſtimonij perdiderunt [l]. *Item infra.* ¶ Moleſtus eſt medicus furenti phrenetico, & pater indiſciplinato filio, ille ligando, iſte cædendo: ſed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant; iſta potius falſa manſuetudo crudelitas eſt. *Item infra.* ¶ Si per† poteſtatem [m], quam per religionẽ, ac fi-

[† *poteſtate*] or.

sed postea quando cœpit dominari principibus, vt infra ead. displicet. & cap. non inuenitur.
a ¶ *Ac fidem.*] ecclesiæ conseruandam.
b ¶ *Intrare.*] idest, redire ad ecclesiam.
c ¶ *Sed quare.*] quasi dicat, non est considerandum quid fiat: sed qua de causa fiat, vt j. ead. q. 8. occidit & ff de fur. verum. similiter non est considerandum quid fiat, sed quo animo fiat, vt 15 q. 6. c. 1. in fin. quasi dicat, cogantur ire ad cõmodum ipsorum, s. ad conuiuiũ de quo agitur in Euangelio. 56. dist. sponsus. j. ea. cũ in lege.
d ¶ *Legem.*] quam habes. C de hære. Ariani.

j. q. 6. schismatis.

† quo] orig.

Cod. Theo. l. 16. tit. 5. c. 21. & 65.

dem a regum tempore, quo debuit, diuino munere accepit ecclesia; hi, qui inueniuntur in vijs, & in sepibus, idest in hæresibus, & schismatibus, coguntur intrare b; non quia coguntur, reprehendant, sed quare † c cogantur, attendant. Conuiuium Domini vnitas est corporis Christi, non solum in sacramento altaris, sed etiam in vinculo pacis *In eadem infra.* ¶ Theodosius a Imperator legẽ d generaliter in omnes hæreticos promulgauit, vt quisquis eorum episcopus, vel clericus vbilibet esset inuentus, decẽ libris auri mulctaretur. *Item infra.* ¶ Si duo e aliqui in vna domo habitarent, quam certissime sciremus esse ruituram, nobisque id prænuntiantibus nollent credere, atque in ea manere persisterent. Si eos inde possemus eruere vel inuitos, quibus imminentem illam ruinam postea demonstraremus, vt redire vlterius sub eius periculum non auderent; puto, nisi taceremus, non immerito crudeles iudicaremur. Porro f, si vnus illorum nobis diceret, quando intraueritis eruere nos, me metipsum continuo trucidabo: alter autem nec exire quidem inde, nec erui vellet, sed neque necare se auderet; quid eligeremus, vtrum ambos ruinæ opprimendos relinquere, an vno saltem per misericordiæ nostram operam liberato; alterum non nostra g culpa, sed sua potius; interire? Nemo est tam infelix, qui non, quid fieri in talibus rebus oporteat, facillime iudicet. *Item post pauca.* ¶ Quòd si plurimi essent in domo ruitura, & inde saltem vnus liberari posset, atque id, cum facere conaremur, alij seipsos præcipitio necarent; dolorem de ceteris nostrum de vnius saltem salute consolaremur: non tamen, ne seipsos alij perderent, perire vniuersos nullo liberato h permitteremus. Quid igitur de opere misericordiæ, quod pro vita æterna adipiscenda, & pœna æterna vitanda hominibus debemus impendere, iudicandum est: si pro salute ista non solum temporali, sed etiam breui ad ipsum exiguũ tempus liberanda sic nos subuenire hominibus ratio vera & benigna compellit i, *Item infra.* ¶ Si (inquiunt Donatistæ) oportet, vt nos extra ecclesiam, & aduersus ecclesiam fuisse pæniteat, vt salui esse possimus; quomodo post istam pænitentiam apud vos clerici, vel etiam episcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam reuera (quod fatendum est) fieri non deberet k, nisi pacis ipsius compensatione l sanarentur. Sed sibi hoc dicant, & multo maxime humiliter doleant, qui in tanta morte præcisionis iaceant, vt isto quodam vulnere matris catholicæ reuiuiscant. Cum enim præcisus ramus inseritur, fit aliud vulnus m in arbore, quo possit recipi, vt viuat, qui sine vita radicis peribat: sed cum receptus recipienti coaluerit, & uigor consequetur, & fructus: si autem non coaluerit, ille quidem arescit, sed uita arboris permanebit. Est enim & tale inserendi genus, ut nullo præciso ramo qui intus est, ille, qui foris est, inseratur: non tamen nullo, sed uel leuissimo arboris uulnere. Ita ergo & isti cum ad radicem catholicam veniunt, nec eis quamuis post erroris sui pænitentiam honor clericatus, aut episcopatus aufertur; fit quidem aliquid tamquam in cortice arboris matris contra integritatem seueritatis: uerumtamen quia neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, ad Dei misericordiam precibus suis, coalescente insitorum pace ramorũ charitas cooperit multitudinem peccatorum. *& paulo post.* ¶ Verum in huiusmodi causis, ubi per graues dissensionum scissuras non huius, aut illius hominis est periculum, sed populorum strages iacent; detrahendum n est aliquid seueritati, vt maioribus malis sanandis charitas sincera subueniat. Habeant ergo isti de præterito detestabili errore, sicut Petrus habuit de mendacij timore o, amarum dolorem, & ueniant ad ecclesiam Christi ueram, idest matrem catholicam: sint in illa clerici, sint episcopi p utiliter q, qui contra illam fuerunt hostiliter. Non inuidemus; immo amplectimur, optamus, hortamur, & quos in uijs, & in sepibus inuenimus, intrare cogimus; & sic r non dum quibusdam persuademus, quia non res eorum s, sed ipsos quærimus.

Pann. in pl. c. 13.

1. Cor. 3.
1. Pet. 4.
Dist. 50. vt constitueretur.

a ¶ Theodosius.] *Anselmus habet vt Gratianus: sed propria verba B. Augustini, vbi de reprimenda rabie Donatistarum agit, sunt hæc:* Quod eo modo fieri aliquatenus arbitramur, si legẽ pijssimæ memoriæ Theodosij, quam generaliter in omnes hæreticos promulgauit, vt quisquis eorum episcopus, vel clericus, vbilibet esset inuentus, decem libris auri mulctaretur, expressius in Donatistas, qui se negabant hæreticos, ita confirmarent, vt non omnes ea mulcta ferirentur, *& cætera quæ sequuntur.*

e ¶ *Si duo.*] Tres enim ponit casus. Primo sic: duo sunt in domo ruitura: & ambos possumus liberare: ad hoc tenemur z, licet sint inuiti. Secundo sic: duo sunt in domo vna: & si vnum liberamus, alter vult se necare. Tertio sic: multi sunt in domo vna, & non nisi vnus liberari potest.
f ¶ *Porro.*] Secundus casus.
g ¶ *Non nostra.*] Licet enim aliquis seipsum interimat propter nos: dummodo nos iuste moueamur: non tenemur nos, vt j. ea. q. 5. cum homo. & c. de occidendis. & 47. distin. quod ad nos.
h ¶ *Liberato.*] idest, nõ minus aliquem liberare teneris, licet omnes alij se perderent.
i ¶ *Compellit.*] Ergo videtur quòd omnibus sit præceptum vt denũtient crimina delinquẽtium: sed hoc intelligas tantum de prælatis, vel de canonica denuntiatione, vt 2. q. 1. si peccauerit.
k ¶ *Non deberet.*] de iure communi.
l ¶ *Compensatione.*] idest, vt alij facilius redeant ad ecclesiã cũ vident aliquos reuersos tolerari i suis ordinib⁹.
m ¶ *Vulnus.*] Dupliciter inseritur ramus arbori, vt de consecra. dist. 5. numquam. tunc dicuntur duo vulnera infligi arbori, idest, ecclesiæ, quando ille qui fuit destitutus, restituitur: & alter qui substitutus fuit, remouetur. secundo modo quando nullus fuit substitutus: & illud dicitur leue vulnus.
n ¶ *Detrahendum.*] sic 44. dist. comessationes. & distin. 50. vt constitueretur.
o ¶ *De mendacij timore.*] idest, de mendacio timoris.
p ¶ *Episcopi.*] supra dist. 12. nos consuetudinem. contra.
q ¶ *Vtiliter.*] non intelligas quòd August. hic restituat episcopos depositos: sed docet quid fieri possit z.
r ¶ *Et sic.*] idest, propter res eorum.
s ¶ *Non res eorum.*] vt 1. q. 7. cap. 1. & 2.

z Et nisi faceremus crudeles iudicaremus, vt j. sequitur ibi puto, & ex hoc quidam dicunt hũc elici arg. quòd quilibet tenetur alium à morte temporali liberare si potest. s. ea. q. 5. nõ in inferẽdo. vbi de hoc. Arch.

Denuntiatio canonica omnibus præcipitur.

z Nam solus Papa restituit 2. q. 6. ideo.

Quid

QVid faciet.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte quæsiuit Faustus ab Augustino an ecclesia debeat corrigere hæreticos & obstinatos. Et respondet quòd sic ex dilectione corrigendi, ad instar medici, qui ex dilectione sanãdi phreneticos ligat, & lethargicos excitat. In secunda parte quæsiuit an sacramenta hęreticorũ spernere debeamus. Et respondet ꝙ non: sed tantũ errorem. Sacramenta enim in quibus nobiscũ concordãt, & quæ acceperũt sicut & nos, bona sunt, licet ad suum damnũ habeant, Secũda pars incipit ibi, *Neque enim sacramẽta.*

volebant: sed in modo volendi. 22.q.2. §. Abraham. Vel dic ꝙ peccabant: sed dicuntur non peccasse: quia lex hoc permittebat, scilicet punire inimicos. s. ead. quæst. cum in lege.

h ¶ *Et Phinees.*] Historiam habes 2.q.7. item cum Balaam.

POTEST. CASVS. s. dictũ est ꝙ Apostoli fuerũt ꝓhibiti; com

Idem Festo, epist. 167.

¶Medicinali seueritate mali cogantur ad bonum. C. XXV.

Poly l.7.tit.5. Ans.l.9.c.56.

QVid† faciet hic ecclesiæ medicina[a], salutem omnium materna charirate conquirens, tamquam inter phreneticos[b] & lethargicos æstuans? Numquid contemnere, numquid desistere vel debet vel potest? Vtrique sit, necesse est, molesta: quia neutris est inimica. Nam & phrenetici nolunt ligari, & lethargici nolunt excitari: sed perseuerat diligentia charitatis phreneticum castigare, lethargicum stimulare, ambos amare. Ambo offenduntur, sed ambo diliguntur. Ambo molestati, quamdiu ægri sunt, indignantur: sed ambo sanati gratulantur. *& infra in eadem.* ¶ Catholici esse non incipiunt[c], nisi hæretici esse destiterint. Neque enim sacramenta eorum nobis inimica sunt, quæ cum illis nobis sunt communia[d]: quia non humana sunt, sed diuina. Proprius error eorum est auferendus, quem male imbiberunt, non sacramenta, quæ similiter acceperunt: quæ ad pœnam suam portant & habent, quanto indignius habent: sed tamen habent.

† *Quid igitur hic faciat*] orig.

4 *Ecce quòd crimina sunt punienda, quando salua pace ecclesiæ feriri possunt: in quo tamen discretio adhibenda est. Aliquando enim delinquentium multitudo diu per patientiam ad pænitentiam est expectanda: aliquando in paucis est punienda †, vt eorum exemplo ceteri terreantur, & ad pænitentiam prouocentur. Hinc, cum discipuli cælesti igne Samaritanos vellent consumere; prohibiti sunt: & Samaritani ad pænitentiam sunt expectati, vt Christo prædicante conuerterentur ad fidem.*

Luc. 9.

Vnde Ambrosius ait libro 7. commentariorum ad c. 9. Lucæ.

¶Non semper in eos, qui peccant, vindicta est exercenda. C. XXVI.

QVòd [Christus] discipulos[e] increpauit, quia ignem super eos descendere cupiebant, qui ipsum non receperant; ostenditur nobis non semper in eos, qui peccauerint, vindicandũ: quia nonnumquã amplius prodest clementia, tibi ad patientiam, lapso ad correctionẽ[f]. Deniq; Samaritani citius crediderunt, à quibus hoc loco ignis arcetur: nec discipuli peccant[g], qui legem sequuntur. Sciebant enim & Phinees[h] reputatum ad iustitiam, quia sacrilegos interemerat, & ad preces Heliæ ignem descendisse de cælo, vt prophetæ[a] vindicaretur iniuria.

Lu. 9. — Io. 4. — Num. 25. — 4. Reg. 1.

a ¶ Vt prophetæ.] *Hæc sunt addita, quoniam referuntur ab ipsomet Gratiano* j. ead. c. si illic.

Potest in hac prohibitione Apostolorum illud intelligi. Apostoli non zelo iustitiæ, sed amaritudinis odio ob iniuriam suæ expulsionis vindicandam Samaritanos igne voluerunt consumere: Dominus autem volens eos iniuriam propriæ personæ cum patientia & gaudio tolerare, iniuriam vero seruitutis diuinæ non inultam relinquere; ait [Nescitis, cuius spiritus estis?] Hinc etiam Petrus, qui cum alijs audierat [Beati eritis, cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersus vos: gaudete in illa die, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis] contumelias sibi illatas cum gaudio suscipiebat: peccata vero, quæ in Deum committebantur, acerrime puniebat. Vnde Ananiam & Saphiram spiritui sancto mentientes mortis sententia perculit. Sic etiam Paulus dum à suo contemptu pia admonitione, & multimoda[i] commendatione sui Corinthios reuocaret; magum illum Elymam[k], qui credituros à fide retrahebat, cæcitate percussit: vt ceteri perterriti prædicationẽ eius nõ impe

j. ea. c. si illic. §. obijciuntur. — Luc. 9. — Matt. 5. — Act. 5. — Act. 13.

a ¶ *Medicina*] idest, correctio.

b ¶ *Inter phreneticos.*] idest, ad modum phreneticorum sæuientes.

c ¶ *Incipiunt.*] egressus enim malitiæ, virtutis operatur ingressum. 32.q.1. cũ renũtiãtur. hæc tamen non est cõcedẽda: si aliquis incipit esse bonus: nõ tamen perfectus desinit esse malus. de pæ. di. 2. forte. & c. si sermo.

Virtutem ingreditur qui malitiã egreditur.

d ¶ *Communia,*] j. de consecra. dist. 4. non in vobis. not. s. 1.q.1. sacramenta.

ECCE. Hæc est 4. pars q. in qua probat Grat. ꝙ vindicta non est inferenda, supple scilicet amore vlciscendi, sed tantum amore iustitiæ, scilicet cũ peccant in Deum: cũ autẽ peccant in nos, parcere debemus. & hoc probat per tres auctoritates. Ioan. de Fan.

CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, ꝙ crimina sunt puniẽda vbi schisma & scandalũ nõ timetˀ: hac tñ discretiõe seruata, vt multitudinẽ delinquẽtiũ ꝑ patientiã expectemus. ad pęnitentiã vero paucorum peccata sunt punienda, vt ceteri terreãtur. Et hoc probat exẽplo Christi, qui Samaritanos expectauit ad pænitentiã, quos Apostoli volebant comburere igne cælesti. & ad hoc inducit sequens capitulum.

QVod Christus.] CASVS. Discipuli Christi volebãt ignẽ de cęlo mittere sup Samaritanos, quia eũ nõ recipiebãt: sed Christus hoc nõ ꝑmisit, expectãs Samaritanos ad pænitentiã: nec tamen Apostoli in hoc peccabant: quia legẽ sequebantur, ad instar Phinees qui Hebræum & Madianitam coeuntes interfecit: & ad instar Heliæ, ad cuius preces ignis de cælo descendit, & consumpsit nuntios Achab regis: aliàs Ochoziæ.

Apostoli vindictam desiderantes an peccauerũt.

e ¶ *Discipulos.*] Iacobum & Ioannem, quos præmisit in ciuitatem Samaritanorum, vt pararent sibi hospitium.

f ¶ *Ad correctionem.*] prosit vindicta: vel valeat disciplina.

g ¶ *Peccant.*] j. ea. ea vindicta. contra vbi videtur ꝙ Apostoli odio desiderauerunt vindictam. Sed dic ꝙ non peccabant in re quam

cõbustione Samaritanorũ, qa Dominus volebat eos ad pænitentiã expectare. Nũc dicit G. ꝙ hoc põt etiã aliter intelligi. Nã Apostoli ꝓpriã iniuriã vĩdicare volebãt: qđ nõ est faciẽdũ. Iniuria vero dñi inulta relinq nõ đbet. Et hoc ꝓbat exẽplo duorũ, s. Petri & Pauli. Nã Petr⁹ licet cõtumelias sibi illatas cũ gaudio susciperet, Ananiã tñ & Sapphirã Deo mẽtiẽtes morte ꝑcussit. Similiter & Paul⁹ magũ Elymã & Corinthiũ fornicatorẽ, qa ĩ Deũ đliquerãt, puniuit.

i ¶ *Multimoda.*] quã fecit in illa ꝓlixa lectione: Libẽter sustertis: vbi narrat suas passiones, & reuelationes suas.

k ¶ *Elymam.*] Historiam habes 45. dist. §. Salomon. Ioan.

INter querelas.] CASVS. Ianuarius episcopus propter iniuriā sibi illatam Isidorum virum clarissimum anathematizauit: super quo cum querelam deposuisset, scripsit G. Ianuario: & reprehendens eum, præcipit sibi vt talia decetero non præsumeret: alioquin puniretur. Seq. cap. patet.

est simi. 63. dist. Salonitanæ. sic nec filius potest remittere id quod debetur patri: nec tutor debitum pupilli, vt C. de pact. pactum. & l. sequen. nec præses debitum ciuitatis. C. de transact. præses. Sed numquid episcopus potest remittere iniuriam illatam ecclesiæ? Videtur ꝙ sic: quia iniuriarum actio non est in bonis nostris ante litē contest. vt ff. de iniu. iniuriarū. vnde episcopus præter consensum capituli potest eam remittere. argu. extra de his quæ fiunt à præla. cum Apostolica. cum enim episcopus sit pater, vt 95. dist. esto. & pater possit remittere iniuriam factam filio; vt ff. de iniu. sed si vnius. §. filiofamilias. ergo episcopus potest. sed non credo quòd solus episcopus possit illam remittere. nam episcopus procurator dicitur ecclesiasticarum rerum, vt 12. quæstio. 1. cap. vlti. vnde cum sit procurator, conditionem ecclesiæ non potest facere deteriorem, vt extra de dona. cap. 2.

Iniuriam ecclesiæ illatam an possit episcopus remittere.

Eṗs procurator dicitur ecclesiasticarū rerum: ideo illius conditionem deteriorē facere nō potest.

Con- | 1. Cor. 5.

dirent, sed in Christum credentes animæ cæcitatem effugerent. Et Corinthium illum fornicatorem, quia in Deum peccauerat, satanæ ad vexandum tradidit. Hinc etiam Gregorius scribit Ianuario episcopo reprehendens eum, quòd ob iniuriam propriæ personæ quemdam excommunicauerat, dicens libro 2. indict. 10. epist. 34.

¶ Pro iniuria propria episcopo aliquem excommunicare non licet. C. XXVII.

Poly. l. 7. tit. 1.

INter querelas multiplices Isidorus vir clarissimus à fraternitate tua frustra se excommunicatum, anathematizatumque conquestus [a] est. Quod ob quam rem factum fuerit, dum à clerico tuo, qui præsens erat, voluissemus addiscere; pro nulla alia causa, nisi pro eo, quòd te iniuriauerat, factum innotuit. Quæ res nos vehementer affligit: quòd si ita est, nihil te ostendis de cælestibus cogitare, sed terrenam te conuersationem habere significas: dū pro vindicta propriæ [b] iniuriæ (quod sacris regulis prohibetur) maledictionem anathematis inuexisti. Vnde de cetero omnino esto circumspectus, atque solicitus, & talia cuiquam pro defensione propriæ iniuriæ tuæ inferre denuo non præsumas. Nā si tale aliquid feceris; in te scias postea vindicandum.

Hinc idem in homilijs, ostendens, quòd peccata, quæ in Deum, vel proximum committuntur, à nobis punienda sunt, ea vero, quibus in nos delinquitur, patienter vel toleranda, vel potius dissimulanda sunt, ait.

¶ Valde offendit, qui Dominica debita impune dimittit. C. XXVIII.

SI is, qui prælatus est, debitori [c] Dominico culpas impune dimittit; non mediocriter profecto offendit [d], qui debita cælestis regis, & Domini sua præsumptione resoluit. Ea namque, quæ in nos committuntur; facile possumus [e] dimittere: ea vero, quæ in Deum commissa sunt; cum magna discretione, nec sine pænitentia [f] debemus elaxare.

† al. rediuiuo

§ *Semel vero culpa dimissa recidiuo † dolore iterum ad animum reuocari non debet.*

Vnde Gelasius Geruntio, Ioanni, Germano, & Petro episcopis.

¶ Iniuria, cum semel remittitur, iterum reuocari non debet. C. XXIX.

† al. rediuiuo

† eadē fere verba habent j. de pæni. dist. 4. c. diuina.

SI illic, vbi hæc acta sunt [g], præsentibus vtrisque constiterit & satisfecisse Stephanum, & supplicatione [h] suscepta, eum, qui male tractatus est, ignouisse; semel in ablatione remissa punitio recidiuo † [i] dolore non debet iterari: diuinæ † scilicet imitatione clementiæ, quæ

f ¶ *Sine pænitentia.*] interiori, scilicet cordis contritione, sine qua nulli datur venia, vt 24. q. 2. legatur. & j. ea. est iniusta. 50. dist. si qs diaconus. habita ergo cordis contritione potest sacerdos partē vel totum remittere secundum qualitatem personæ, loci & temporis, vt 26. q. 7. de his.

SEMEL VERO. Hæc est quinta pars q. in qua probat, ꝙ peccata semel dimissa iterū non sunt punienda. Ioan. de Fant.

SI illic.] CASVS. Hug. sic ponit hunc casum. Stephanus male tractauit quemdā aliū: sed dicebatur, ꝙ ei de illa offensa satisfecerat; ille vero negabat. Scribit ergo Gelasius quibusdam episcopis vt super hoc cognoscant: & si inuenerint ꝙ Stephanus satisfecerit, & ille remiserit, nō reuocent quod factum est: quia peccata dimissa in vltionem redire non debent. Si vero inuenerint nihil esse factum, studeant pro posse ad componēdum inter eos. si hoc non potuerint facere, procedant ordine iudiciario: & iudicio diffiniant causam, punientes culpā vbi inuenerint. Beñ. eodē fere mō posuit casū: sed H. melius.

a ¶ *Conquestus.*] Auditur ergo ille qui conqueritur se iniuste excommunicatum: & hoc secundum vetera iura, vt 11 q. 3. si episcopus. Vel dic ꝙ tunc auditur talis cum euidenter constat de iniusta excōmunicatione, vt extra de app. solicitudinem. aliàs nō auditur, nisi cum dicit excommunicationem esse nullam, vt extra de sen. excom. per tuas. Io. Hodie recurretur super hæc ad nouellam. B.

b ¶ *Propria.*] Eergo eṗs non potest excommunicare aliquē pro iniuria sibi facta, vt hic, & j. e. q. 5. de occidēdis. nec enim pōt esse iudex in causa sua [1], vt 4. q. 4. c. 1. Sed ꝫ. j. ea. Guilisarius. & 2. q. 7. si quis erga. sed distīguas vt ibi no. ꝑ id qđ est 63. di. Salonitanæ. Io.

SI is qui.] CASVS. Ostendit Grego. hic ꝙ ea quæ in nos committuntur, facile relaxare debemus: ea vero quæ in Deum committuntur, non facile, sed cum magna discretione dimittere debemus: non tamen sine pænitentia: quod si secus fiat, Deum offendimus. Sequens §. patet.

c ¶ *Debitori.*] idest, ei qui in Deum delinquit. & est si. extra de senten. excom. contingit.

d ¶ *Offendit.*] vt j. si ea. nam culpa est quandoque relaxare vindictam, vt 28. dist. quia sunt culpæ.

e ¶ *Possumus.*] immo iniuriam nobis factam tenemur dimittere. C. de epi. & cle. si quis in hoc. versus finē. Iniuriā, idest, rācorē: vel iniuriā, idest, satisfactionē iniuriæ non tenemur remittere, vt 90. dist. si quis cōtristatus. immo bene facit q̲ prosequitur iniuriā sibi factā, vt 45. dist. & q̲ emēdat. & j. ea. q. 5. de occidēdis. nā reipublicæ interest pœnas nō facile dimitti, vt C. de pœnis, si operis. & j. e. est iniusta. 45. dist. sed illud. sic ergo ꝑ pactū possumus remittere in quantū nostrū priuatum commodū tangit: sed in quantū tāgit commodū aliorū, non possumus, vt ff. de pact. iurisgentiū. §. vlt. &

g ¶ *Acta sunt.*] ibi enim est agenda, vt 3. q. 6. ibi.

h ¶ *Supplicatione.*] Bene dicit, supplicatione: quia si non per preces, sed propter pecuniam remitteretur iniuria, infamis esset: nisi hoc fieret auctoritate iudicis, vt ff. de his qui no infa furti. §. pact[9].

i ¶ *Recidiuo.*] Arg. ꝙ ex quo quis est absolutus, vel postquam pænituit, ꝙ amplius de illo crimine accusari non potest, vt extra de accusa. de his criminibus. & 2 q. 1. prohibentur. similiter qui iurauit se non accusaturum aliquem, non potest eum accusare [2], vt extra de accusa. veniens. licet possit denuntiare crimen suum, vt extra de iureiuran. quemadmodum. in fin. immo eo ipso ꝙ quis dicit se nolle accusare, non admittitur accusans, vt ff. de adulte. si maritus. §. si negauerit. immo tacite renūtiat quis accusationi suæ. extra de his quæ fiunt à maiori par. capi. ex ore in fi. & extra de offic. deleg. gratum. Hoc autem scias ꝙ iniuria duobus tollitur: vel remissione, vt hic: vel dissimulatione: & secundū hoc si iniuria illata est per metum, anno vtili aboletur, vt ff. quod metus causa, si cum exceptione. §. 1. si alio modo inferatur, tollitur cōtinuo anno. institu. de iniur. in fin. C. de iniur. si non conuitij. Si autem non reuocatur statim iniuria ad animum, amplius agi non potest, vt ff. de iniur. non solum §. 1. & instit. de iniur. §. vlti.

Peccatū per pænitentiam purgatum an possit in accusationem deduci.

2 Adde ad hoc gloss. & Bartol. in l. si maritus. §. si negauerit. ff. ad legē Iul. de adul.

Iniuria duobus modis remittitur.

a ¶ *Non patitur.*] De hoc agitur infra de pæni. dist. 4. diuina. & est hic argumentum, quòd post pænitentiam non potest quis accusari. De hoc not. 33. q. 2. admonere.

b ¶ *Transactum.*] iudicis auctoritate intelligas: quia sine eius auctoritate nõ licet trãsigi ꝑ iniuria illata, vt ff. de his q no. ĩfa. furti.

c ¶ *Afflicti.*] idest, iniuriati.

d ¶ *Irremissibiliter.*] idest, si non vult dimittere iniuriam. non enim cogitur ad hoc, vt notaui §. cap. proxi.

e ¶ *Perstet.*] idest, persistat.

SED OBIICITVR. Hæc est 6. pars quæst. in qua probat ꝙ iudices merẽtur in correctione subditorũ; si tamen formam canonicam non excedant. Et hoc probat per 7. c. Io. de Fant.

CASVS. Supra dictũ est ꝙ aliquis propriam iniuriam vlcisci non debet. Nunc vero probat contrariũ exemplo Heliæ, ad quem cum Achab rex Israel post sterilitatem trium annorum & sex mensiũ, quæ facta est precibus Heliæ, misisset ei duos quinquagenarios, qui dicerent ei: homo Dei, rex Israel vocat te. ait eis. si homo Dei sum, descẽdat ignis de cælo, & consumat vos. quod factum est. postea soluit hanc obiectionem, dicens, ꝙ Helias propriam iniuriam non vindicauit, sed potius iniuriam Dei: ostendens esse verum Deum quem colebat.

f ¶ *Sed obiicitur.*] contra illud ꝙ nullus debet iniuriã suã vlcisci.

g ¶ *Achab.*] Confundit historiam. nõ enim Achab misit illos quinquagenarios, sed rex Ochozias: nec etiam illud contingit tempore Achab, sed illud contingit sub Ochozia [1].

h ¶ *Quo facto.*] soluit obiectionem.

[1] Sub. cuius filius fuit Achab, vt legitur 4. lib. Reg. in prin. & 3. Reg. vlt.

ITEM OBIICITVR. CASVS. Adhuc obijcit quòd propria iniuria vindicanda est. Et ad hoc inducit sequentia capitu.

dimissa peccata in vltionem redire non patitur [a]. Sin vero nihil vel de satisfactione probabitur, vel de remissione transactum [b]; dilectionis vestræ sermone monstretur: quatenus, siue nunc saltem poterit competens satisfactio prouenire; illud potius exerceatur, vbi animum sanare possit afflicti [c]: siue irremissibiliter [d] perstet [e] acerbitas; ibidem nihilominus vindicetur, vbi plectibilis est orta præsumptio.

6 *Sed obijcitur* [f] *illud Ambrosii* [*Ad preces Heliæ ignis descendit de cælo, vt prophetæ vindicaretur iniuria.*] *Quod tunc intelligitur factum, quando Achab* † [g] *rex Israel post sterilitatem illam trium annorum, & sex mensium, quæ facta est, quando precibus Heliæ clausum est cælum annis tribus, & mensibus sex, misit duos quinquagenarios ad Heliam, qui dicerent ei* [*Homo Dei, rex Israel vocat te: qui ait, si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, & consumat vos; & statim ignis descendit de cælo, & consumpsit eos.*] *Quo facto* [h] *non cuius meriti apud Deum esset, voluit ostendere; sed quòd ille esset verus Deus, quem colebat, non ille, ad cuius culturam stupro proprij corporis Iezabel nonnullos prouocabat, euidentissimis indicijs monstrare curauit. Iniuria ergo prophetæ non alia, quàm iniuria Domini ipsius intelligitur: quæ in paucis vindicanda est, vt ceteri terreantur.*

§. ea. qđ Christ. 4. Reg. 1.

† Ochozias filius Achab

Item obijcitur illud Siluerij Papæ ad Amatorem episcopum.

¶ Apostolicus anathematizauit eos, qui eum ceperant, vel qui deinceps episcoporum aliquem ceperit. C. XXX.

GVilisarius [α] patritius noster mandauit [i] me ad se venire pacifice pro quibusdam ecclesiasticis dispositionibus in palatium Pincis: & ad primum & secundum velum [k] retinuit omnem clerum, & populum, qui mecum veniebat, & nullum permisit introire, nisi me solum, & Vigilium diaconum nostrum †. Me vero [l] vi retento, & ante prædictam [β] patritiam deducto miserunt in exilium: in quo substentor modo pane tribulationis, & aqua angustiæ. Ego tamen propterea nõ dimisi, nec dimitto officium meum: sed cum episcopis, quos congregare potui, eos, qui talia erga me egerunt, anathematizaui [m], & vnà cum illis Apostolica & synodali auctoritate statui, nullum vmquam taliter decipiendum, sicut deceptus sum: & si aliquis deinceps vllum vmquam episcoporum taliter deceperit; anathema maranatha [n] fieret in conspectu Dei, & sanctorum Angelorum. *Idem Vigilio.* ¶ Habeto ergo cum his, qui tibi consentiunt, plenæ damnationis sententiam, sublatumque tibi nomen, & munus ministerij sacerdotalis [o] agnosce spiritus sancti iudicio & Apostolica à nobis auctoritate damnatus.

Poly. l. 1. tit. 7. Ans. l. 12. c. 8. & 9.

† al. meum

α ¶ Guilisarius.] *In tribus vetustis exemplaribus, ex quibus caput hoc restitutum est Siluerio* (*antea enim tribuebatur Siluestro*) *legitur* Bellisarius. *sed, quia est initiũ capitis; non est mutatũ.*

β ¶ Prædictam patritiam.] *Sic mutatum est ex ipsa epistola, & vita Siluerij, vbi hæc patritia vocatur Antonina. Antea legebatur* prædictum patritium.

Sed & hic non suam, sed ecclesiæ iniuriam vltus est. Quòd autem [p] *peccatum populi in paucis vlciscendum* † *sit; Moyses exemplo suo docuit: qui*

† al. puniendum

GVilisarius.] CASVS. Guilisarius patricius mandauit Siluerio vt ad se veniret in palatium Pincis: qui cum intrare vellet cum multitudine clericorum & laicorum, solus cũ Vigilio diacone proditore permissus est intrare: clero & populo retento ad primum & secundum ostium cameræ palatij: vbi captus missus est in exilium: in quo exilio captiuus tenebatur. Ipse tamen cum episcopis, quos potuit congregare, anathematizauit Guilisarium cum complicibus suis: & quicumque decetero talia fecerit, sit anathema marantha, idest, separatus à collegio sanctorum in aduentu Domini secundo. Vigilium vero diaconem cum suis fautoribus non solum anathematizauit, sed etiam deposuit. *Sacerdotalis*: quod habiturus erat. vel sacerdotalis, idest, clericalis.

i ¶ *Mandauit.*] Hic mandare ponitur pro rogare: sicut alibi ponitur rogare pro mandare, vt 11. q. 3. rogo.

k ¶ *Velum*] idest, cameram vel ostium.

l ¶ *Me vero vi retento.*] qui hoc modo includit clericum, licet alio modo non inijciat manus in eum violentas, est excommunicatus, vt extra de sen. excom. cum desideres. in parte decisa.

m ¶ *Anathematizaui.*] §. ea. c. inter querelas. cõtra. Sed dic ꝙ hæc iniuria contingit ecclesiã. 64. dist. Salonitanæ. Vel hic non erat superior iudex. 40. dist. si Papa. potest tamen iudex corporalem infligere pœnam pro offensa sua, vt 45. dist. & qui emendat.

n ¶ *Marantha.*] Dicitur marantha aduentus Domini. si. 24. q. 3. §. sed qui, idest, vsque ad aduentum Domini sit excommunicatus, supple nisi pæniteat. sic 27. quæst. 1. de viduis.

o ¶ *Sacerdotalis.*] idest, clericalis. arg. ꝙ alicui aufertur quod non habet, vt 5. q. 6. iusta. 27. quæst. 2. §. ex his omnibus.

SED ET HIC. CASVS. Soluit nunc Grat. obiectionem de facto Siluerij, dicens ꝙ Siluerius non est propriam iniuriam vltus: sed iniuriam ecclesiæ. Postea prosequitur secundum membrum illius §. *Ecce.* vbi dicitur ꝙ delictum paucorum est puniendum, vt ceteri terreantur. Sed quia hoc non probauerat: ideo nunc probat ꝙ peccatum paucorum est puniẽdum quinque exemplis. & hoc si peccata sint manifesta: sed si occulta sunt, non debent puniri, eo exemplo quo Christus non puniuit Iudam. & ad hoc vltimum sequens cap. inducitur, cuius casus est planus. Ita quoque ordina litteram, non habet potestatem abijcere quem scit reum.

p ¶ *Quod autem.*] Dixit §. in c. quid faciet. in §. ecce ꝙ crimina. ꝙ quandoque delinquentes sunt patienter expectandi: & illud membrum executus est. dixit enim quòd crimen quandoque in paucis est vindicandum, vt ceteri terreantur.

a ¶ *Vituli.*] 45. dist. disciplina.
b ¶ *Vna die.*] dum Phinees occidit Hebræum coeuntem cum Madianita. quam historiam habes 2. q. 7. §. item cum Balaam.
c ¶ *Murmurationis.*] quando Iudæi murmurabant in deserto propter carnes. volebant enim sibi constituere ducem, & reuerti in Aegyptum. 90. distin. alienus.
d ¶ *Baal.*] Hanc historiam habes 1. q. 1. cum scriptura.
e ¶ *Quòd vero peccata.*] istud spectat ad illud supra ead. §. his ita respondetur, sunt quædam.
f ¶ *SI quis.*] *Non habet.*] quia non est eius iudex.
g ¶ *Immunis est.*] à peccato participationis: nec imputatur ei si tacet, cum non possit illud probare. 2. q. 7. plerumque. licet autem iudex sciat aliquem criminosum, non ideo statim potest eum à se abijcere, vt 6. q. 2. si tantum.
h ¶ *Sine accusatore.*] Excipiuntur casus positi 2. q. 1. de manifesta.
SIMILITER. CASVS. Dictum est supra, quod cum peccata sint occulta, non est sententia ferenda. Nunc vero ostendit Gra. idem esse faciendum quando multitudo est in causa: vel peccans sociam habet multitudinem. & ad hoc inducit seq. capi.

Num. 25. — *Num. 11.* — *3. Reg. c. 18.* — *Io. 12.*

peccatum idololatriæ in paucos cultores vituli[a] *vindicauit, morte paucorum expians peccata multorum, in præsens terrens, in posterum disciplinam sanciens. Sic & ipse peccata totius populi morte paucorum puniuit: dum pro fornicatione totius populi vna die*[b] *xxiiij. millia perierunt. Sic & pro peccato murmurationis*[c], *vel tentationis nonnulli puniti sunt; vt eorum exemplo ceteri ad pænitentiam cogerentur. Sic & quotidie nonnullos punit Deus; vt diuina prouidentia etiam circa humana vigilare cognoscatur: & nonnullos etiam per longa tempora ad pænitentiam expectat; vt patientiam suæ benignitatis nobis ostendat. Sic etiam Helias culturam Baal*[d] *vindicauit, sacerdotes & prophetas eius interficiendo, morte auctorũ expians peccata imitantium populorum. Quòd vero peccata*[e], *quæ publicis indicijs deseruntur, punienda non sint, illo exemplo probatur, quo Christus, qui Iudã solus furem nouerat, non abiecisse, sed patienter tolerasse asseritur.*

Vnde Ambrosius super primam epistolam ad Corinthios, c. 5. ait.

¶ Iudicis non est sine accusatore damnare. C. XXXI.

§. 2. q. 1. de manifesta. ver. vt S. Ambrosius. Cap. l. 5. c. 244.

SI quis potestatem non habet[f], quem scit reum, abijcere, aut probare non valet; immunis est[g]: & iudicis non est sine accusatore[h] damnare: quia & Dominus Iudam, cum [a] fur esset, quia non est accusatus, minime abiecit.

a ¶ Cum fur.] *Addita hic sunt aliquot verba ex originali.*

Similiter non est ferenda sententia, quando multitudo est in causa, vel quando ille peccat, qui sociam habet multitudinem.

Vnde Augustinus in libro 3. c. 2. contra epistolam Parmeniani.

¶ Quod à multitudine peccatur, vel ab eo, qui multitudinem habet sociam, ab ecclesia non punitur, sed defletur. C. XXXII.

Iuo in prologo. Pan. in prologo, c. 15. 16. 17. *Ezech. 9.*

NOn potest[i] esse salubris à multis correptio; nisi cum ille corripitur, qui non habet sociam multitudinem[k]. Cum vero idem morbus plurimos occupauerit; nihil aliud bonis restat, quàm dolor, & gemitus: vt per illud signum[l], quod Ezechieli sancto reuelatur, illæsi euadere ab illorum vastatione mereantur. *& infra.* ¶ Reuera, si contagio peccandi multitudinem inuaserit; diuinæ disciplinæ seuera misericordia[m] necessaria est. Nam consilia separationis[n] & inania † sunt, & perniciosa, atque sacrilega, quia impia, & superba sunt †; & plus perturbant infirmos[o] bonos, quàm corrigant animosos malos. *& infra.* ¶ Turba autem iniquorum, cum facultas[p] est in populis promendi sermonem, generali[q] obiurgatione ferienda est: & maxime, si occasionem, atque opportunitatem præbuerit aliquod flagellum desuper Domini, quo eos appareat pro suis meritis vapulare.

al. immania — *al. fiunt*

§. ead. hæc autẽ. *Luc. 6.* *Rom. 12.* *al. peccanti* *Gal. 6.* *Ecclesiast. 7.* *Iac. 2.*

Præcepta[r] *vero Euangelica de dilectione inimicorum, & misericordia impendenda proximis, exhortationes quoque Apostoli de cibandis vel potandis inimicis non eatenus intelligenda sunt, vt peccandi † relaxetur impunitas: sed vt delinquenti correctio, & naturæ ministretur subsidium: donec per sententiam iudicis, adempta spe correctionis, malorum tollatur exercitium. In hoc ergo iubemur diligere inimicos, & misereri eorum; vt de eorum perditione doleamus, eorum salutem desideremus; & pro eorum correctione quotidie laboremus, & oremus, pænitentibus solatia impendamus, alter alterius onera portantes; non, vt pertinaces, & in malo persistentes impunitate donemus. Sicut enim erga pænitentes non seueri, sed misericordes esse monemur iuxta illud [Noli [a] esse[f] nimis iustus: quia est iustus, qui perit in iustitia sua.] & iterum [Iudicium sine misericordia erit ei, qui non fecit misericordiam.] & item illud Apostoli in secunda episto-*

i ¶ NON potest.] CASVS. Parmenianus dicebat quod cũ multitudo, vel ille qui habet sociã multitudinẽ, est in scelere, qui corrigi nõ potest, fugiendũ est tũc. Sed Aug. docet non esse fugiendũ, sed dolẽdum & gemendũ: quia tunc misericordia Dei necessaria est: & cũ facultas prædicandi se obtulerit, non est cessandum à generali increpatione: & maxime cum videmus populũ affligi mortalitate & fame, & alia mala peste.
i ¶ *Non potest.*] §. dist. 50. vt constitueretur.
k ¶ *Multitudinem.*] Sic ergo ratione multitudinis non exercetur vindicta, vt 1. q. 7. quoties. §. ea. ipsa pietas. & 9. q. 1. ordinatiões. Dicuntur autẽ hic multi plures quã xl. extra de cle. excom. mi. latores.

Vindicta ratione multitudinis relaxatur.

Sic vbi timetur periculum §. eadem. cum quisque.

l ¶ *Signum.*] scilicet Thau.
m ¶ *Misericordia.*] ex seueritate procedens.
ADDITIO. Vel dic seuera misericordia, id est, Dei vltrix correctio. Goffre. q.d. Deo vltio relinquitur: quia homo non potest.
n ¶ *Separationis.*] idest, excommunicationis.
o ¶ *Infirmos.*] qui facile scandalizantur.
p ¶ *Cum facultas.*] idest, cũ non contemnetur eius prædicatio. nã si nõ proficit, potius tacere debet. 11. q. 3. qñ.
q ¶ *Generali obiurgatione.*] 8. quæst. 1. quid autem.
PRAECEPTA. CASVS. Dictum est supra, quod mali in pace & sine scãdalo sunt puniendi & corrigẽdi: sed quia hoc videbatur cõtrariũ dictis euãgelicis & Apostolicis, quæ ponunt in superiori §. ex his omnibus. quod est versus principiũ quæstionis, vbi dicitur quod debemus esse misericordes inimicis, & eis benefacere: ideo nunc Gratianus soluit hanc contrarietatem, dicens quòd illa dicta sunt intelligenda vt peccantibus relaxetur impunitas: & si sunt incorrigibiles, debemus eis alimenta ministrare, & dolere & gemere: donec inuenta opportunitate per iudicem puniantur. Si autem corrigibiles sunt, debemus eis misereri: & non esse nimis seueri contra eos: quod probat tribus auctoritatibus.
r ¶ *Præcepta.*] posita in superiori §. ex his omnibus.
f ¶ *Noli esse.*] hæ auctoritates sunt expositæ 2. q. 8. §. his ita respondetur.

a ¶ *Donastis*

a ¶ *Donastis.*] loquitur ibi Apostolus de Corinthio, qui ad pænitentiam redijt: & petijt Apostolus vt reciperent ipsum: & remisit ei offensam. & est simile 35.q.9.cap. veniam.

E *St iniusta.*] Casus. Ostendit Ambrosius in hoc cap. ꝙ prælatus ecclesiæ non debet inconsulte peccantē reconciliare. nec semper est ei parcēdū, licet audiat eū iudex lacrymari. Et hoc ꝓbat quattuor rationibus, s. auctoritate veteris testamenti vel legis: scilicet in Deuteronomio de quodā præuaricatore q inuitabat homines ad idololatriā: & exemplo Saulis & Latronis incorrigibilis & aspirātis ad exitia multorū: qui seruari non debet. & exemplo iudicis, qui debet condēnare condemnandum, & absoluere absoluendum.

m ¶ *Sacello.*] idest, paupertati. Ioan.

D *Vo ista.*] Casus. Ostendit Augu. in hoc cap. ꝙ duo sunt nomina: homo, s. & peccator: in eo ꝙ aliquis est homo, est ei miserendū: in eo ꝙ est peccator, est corrigendus: quia homo non liberatur à morte nisi puniatur in eo delictū: & huic officio correctio-

la ad Corinthios [*Cui aliquid donastis*[a], *& ego. Nam & ego, si quid donaui, propter vos donaui. ac* † *si ipse Christus donaret, vt non circumueniamur à satana. Non enim ignoramus cogitationes eius*] [*Qui quos nequit consentiendo decipere, facit nimis asperos;*] *sicut, inquam, pænitentibus, vt dictum est, misericordes esse iubemur; sic impænitentibus, & obstinatis in malo misericordiam impendere prohibemur.*

2. Cor. 2.

† *in persona Christi*] orig.

Glossa iterl. ibi.

Vnde Ambrosius sermone 8. in psal. 118. vers. 2.

a ¶ Noli esse.] *Gratianus non refert ipsa prorsus verba Ecclesiastis. Ea enim sic habent,* Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ, iustus perit in iustitia sua, & impius multo viuit tempore in malitia sua. Noli esse iustus multū, neque plus sapias, quàm necesse est, ne obstupescas.

¶ De iusta, & iniusta misericordia. C. XXXIII.

Ansl. l. 13. c. 33. Poly. l. 6. tit. 21. 1. *Reg.* 15.

EST iniusta[b] misericordia. Denique in lege[c] scriptum est de quodam [Nō misereberis illius.] Et in libris regnorum legis, quia Saul postea contraxit offensam, quia miseratus est Agag hostium regem, quem prohibuerat sententia diuina[d] seruari. Itaque †, si quis latronem filijs deprecantibus motus, & lacrymis[e] coniugis eius inflexus absoluendum putet, cui adhuc latrocinandi aspiret affectus; nonne innocentes tradit[f] exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem? Certe si gladium[g] reprimit, uincula dissoluit; cur laxat exilio, cur latrocinandi, qua potest clementiori uia non eripit facultatem, qui uoluntatem extorquere non potuit? Deinde † inter duos, hoc est, accusatorem & reum, pari periculo[h] de capite decernentes, alterum, si non probasset, alterum, si esset ab accusatore conuictus; non id, quod iustitiæ est, iudex sequatur: sed dum miseretur rei; damnet probantem: aut dum accusatori fauet; qui probare non possit, addicat innoxium: non potest igitur hæc dici iusta misericordia. In ipsa ecclesia, ubi maxime misereri decet, teneri quàm maxime debet forma iustitiæ, ne quis à communionis[i] consortio abstentus β, breui lacrymula, atque ad tempus parata, uel etiam uberioribus fletibus cōmunionem, quā plurimis debet postulare temporibus, à facilitate † sacerdotis extorqueat. Non ne, cū uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapsionis cōtagiū prouocari? Facilitas[k] enim ueniæ, incētiuū tribuit delinquēdi.

† *At qui, si quis latronis*] orig.

† *al. Denique*

† *al. facilitate*

β ¶ Abstentus. *Antea legebatur,* à consortio communionis vel criminationis abstractus. *Emendatum est & hoc, & multa alia ex ipso originali.*

Item Augustinus in libro psalmorum, ps. 32.

Ex gloss. ord. ibi.

¶ Non debemus in mala causa pauperi misereri. C. XXXIIII.

NE amisso † iudicio[l] sis pauperi in mala causa misericors; cuius si parcis sacello[m]; percutis cor, & tanto nequiorem reddis, quanto iustum sibi fauere uidet.

† *al. commisso*

¶ *Fere eadē sunt in glossa ordinaria in ps. 32. ad vers.* Diligit misericordiam, *ex B. Augustino collecta sententia.*

Idem.

¶ Homini est miserendum, peccatori irascendum. C. XXXV.

Beda. Gal. 6.

DVo ista nomina cū dicimus, homo peccator; non utique frustra dicūtur. Quia peccator est, corripe; quia homo[n] est, miserere: nec omnino liberabis hominem, nisi eum persecutus fueris peccatorem. Huic officio[o] nominis †[p] inuigilet disciplina, sicut cuiq; regenti apta, & accommodata est, non solum episcopo[q] regenti plebem suam, sed

Poly. l. 6. tit. 21. Ansl. l. 13. c. 71.

† *omnis*] vera lectio.

b ¶ *Est iniusta.*] sic iustitia quandoque dicitur esse falsa, vt 45. dis. vera. nā sæpe vitia virtutes se esse mentiuntur. 41. dist. sæpe.

c ¶ *In lege.*] idest, Deuteronomio: vbi scriptū est de illo qui inuitat alios ad idololatriam. nec acquiescas ei: non audias eum, nec miserearis eius: sed statim occidas eum, vt infra ea. q. 5. si audieris.

d ¶ *Diuina.*] Si. ff. deposi. si hominem. & ff. de dolo, eleganter. §. itē Labeo. instit. de lege Aqui. in fin.

Iudex lacrymis flecti nō debet.

e ¶ *Et lacrymis.*] iudex non debet moueri ad lacrymas calamitosorum, vt ff. de of. præsi. obseruandum. & de pæ. dist. 3. sunt plures.

f ¶ *Tradit.*] occasionaliter.

g ¶ *Si gladium.*] Sed quare hic redarguit ecclesia iudicem qui gladium reprimit: cū aliàs petat August. reos non occidi[1], vt j. q. 5. c. 1. & c. de occidēdis? Sed dicas hic loqui de incorrigibilibus: ibi de corrigibilibus. sic infra ead. q. 5. prodest.

1 Præterea ecclesiasticus iudex libenter audit solicitos pro salute. 35. q. 9. veniam. vbi de hoc. in fi. & adde quod leg. & not. 9. distin. salus quippe.

h ¶ *Periculo.*] propter hoc verbum quidam hic dixerunt, ꝙ in criminali causa non esset mitius agendum cum reo, quàm cum actore: quod non concedo, vt 35. q. 9. veniam. in fin.

i ¶ *Communionis.*] rerum quibus suspensus est: nō intelligas hoc de sententia excommunicationis. nam ibi propter periculum non est differenda absolutio. nam quandoque fit absolutio à iudice nō suo. vt extra de sen. excomm. sacro. & extra de appel. qua frōte. nisi velis intelligere in eo casu quando propter contumaciam detinetur aliquis diutius in excommunicatione. 11. q. 3. qui iubente.

k ¶ *Facilitas.*] verum est ꝙ de iure non dat, sed de facto sæpe dat: & sic non obst. 1. q. 7. exigunt.

N *E amisso.*] Casus. Dicitur in hoc cap. ꝙ iudex prætermissa discretione in mala causa pauperis misereri non debet: quia si iudex paupertati eius parcit, reddit eum nequiorem, cū videat sibi iustū fauere. *Amisso,* idest, dimisso & derelicto. *Iudicio,* idest, discretione. *Sacello,* idest, paupertati corporis vel pecuniæ.

l ¶ *Iudicio.*] idest, ordine iuris.

ctionis inuigilare debet quilibet qui nomē habet & officiū corrigendi, quod probatur vij. exēplis, s. episcopi, pauperis, & diuitis, mariti, patris, iudicis, & regis: quorū quilibet corrigere debet delictū secundū officiū sibi cōmissum. Nō est igitur contēnenda in peccatoribus eleemosyna, dummodo eorū iniquitatē persequamur.

n ¶ *Quia homo.*] sic 86. dist. odio.

o ¶ *Officio.*] correctionis.

p ¶ *Nominis.*] idest, secundum quòd aliquis nominatur vel prælatus vel pater, vt ostendit per exempla.

q ¶ *Episcopo.*] Ex hoc c. & ex illo supra e. ita cōsueuit dici ꝙ illud, Si peccauerit in te frater tuus, ad solos illos spectat, qui ex potestate aliqua possunt puniri: sed certe hic non loquitur de denuntiatione, sed tantū de correctione: ad quam etiam alij tenentur, qui enumerantur hic. nam & vicinus tenetur corrigere vicinum suū, vt j. ead. quæst. 5. non putes. Item quilibet tenetur alium occulte corripere, vt extra de hære. cum ex iniuncto. circa fin.

a ¶ *Familiam.*] C. de emen. propinquorum, l. vna. & 33. quæst. 2. placuit.
b ¶ *Marito.*] s. 7. q. 1. ficut alterius.
c ¶ *Quibusque pauperibus.*] s. 42. dist. quiescamus. Ioan.
ITEM ILLVD. CASVS. Dictum est s. quòd possumus per-
d ¶ *Lle gladium accipit.*] iniuste.
e ¶ *Potestate.*] Nam potestas gladij tantũ à principe habetur, vt s. ea. q. 1. militare. & q. 2. cap. 1.
PORRO. Hæc est 7 pars q. in qua probat magister per 13. auctoritates, quòd omnino iudices malos corrigere debent: alioquin pœna eorum imputabitur eis. Ioan. de Fan.

etiam pauperi regenti domum suam, diuiti regenti familiam [a] suam, marito [b] regenti coniugem suam, patri regenti prolem suam, iudici regenti prouinciam suam, regi regenti gentem suam. *& paulo post.* ¶ Ita, nulli homini claudenda est misericordia: nulli † peccatori impunitas relaxāda est †. Hinc itaque maxime intelligendum est, quàm non sit contemnenda eleemosyna, quæ quibusque [c] pauperibus iure humanitatis impenditur: quandoquidem Dominus subleuabit indigentiam pauperum etiam ex his loculis, quos ex opibus implebat aliorum. *& paulo post.* ¶ Non ergo suscipiamus peccatores, propterea quòd sunt peccatores; sed tamen eos ipsos, quia & homines sunt, humana consideratione tractemus: persequamur in eis propriam iniquitatem; misereamur communem conditionem.

¶ Initium huius capituli habetur in sermone 94. & 109. de tempore, & hom. 6. in lib. 50. homiliarum. Verum integrum est apud Bedam in comm. epistola ad Galatas, c. 6.

Item illud Euangelij, quod obiiciebatur [Qui gladio vsus fuerit, gladio cadet.] Augustinus exponit in 22. lib. contra Faustum Manichæum, c. 70. ita dicens.

¶ Quis dicatur gladium accipere. C. XXXVI.

ILle gladium † accipit [d], qui nulla superiori, ac legitima potestate [e] vel iubente, vel concedente in sanguinem alicuius armatur.

7 *Porro illud Hieronymi* [f], *quo ecclesia negatur aliquem persequi, non ita intelligendum est; vt generaliter ecclesia nullum persequatur: sed quòd nullum iniuste persequatur. Non enim omnis persecutio culpabilis est: sed rationabiliter hæreticos persequimur: sicut & Christus corporaliter persecutus est eos, quos de templo expulit.*

Vnde Augustinus ait Vincentio, epistola 48.

¶ Potestatis officio vtiliter inquieti corriguntur. C. XXXVII.

NImiũ sunt inquieti Donatistæ [a], quos per ordinatas à Deo potestates [β] cohiberi, atque corrigi mihi non videtur inutile. Nam de multorũ iam correctione gaudemus. *Item infra.* ¶ Si enim quisquã inimicum suum periculosis febribus phreneticũ factum currere videret in præcipitiũ †; nonne tunc potius malum pro malo redderet; si eum sic currere permitteret; quàm si corripiẽdum, ligandumq; curaret? Et tamen tunc ei molestissimus, & aduersissimus videretur; quando vtilissimus, & misericordissimus extitisset. Sed plane salute reparata tanto ei vberius gratias ageret; quanto sibi eũ minus pepercisse sensisset. *& post pauca.* ¶ At enim quibusdam ista non prosunt. Numquid ideo negligenda est medicina; quia nonnullorũ est insanabilis pestilentia? *Item post aliqua.* ¶ Non omnis [g], qui parcit, amicus est; nec omnis, qui verberat, inimicus. Meliora sunt vulnera amici, quam blanda † oscula inimici. Melius est cum seueritate diligere, quàm cũ lenitate decipere. Vtilius esurienti panis tollitur [h], si de cibo securus iustitiam negligebat; quàm esurienti panis frangitur, vt iniustitiæ seductus acquiescat. *Item post pauca.* ¶ Putas neminem debere cogi [i] ad iustitiam; cum legas patrẽfamilias dixisse seruis, [Quoscũque inueneritis, cogite intrare:] cum legas etiam ipsum primo Saulum, postea Paulum ad cognoscendam & tenendam ueritatem magna uiolentia Christi cogentis esse compulsum. *Item post pauca.* ¶ Et noueris aliquando furem auertendis pecoribus pabulum spargere, & aliquando pastorem flagello ad gregem pecora errantia reuocare. *Item infra.* ¶ Si semper esset culpabile persecutionem facere; non scriptum esset in sanctis libris, [Detrahentem proximo suo occulte, hunc persequebar.] Aliquando ergo & qui eã patitur; iniustus est: & qui eam facit, iustus est. Sed plane semper & mali [k] persecuti sunt bonos, & boni persecuti sunt malos [l]: illi nocendo per iniustitiã, isti † consulendo per disciplinam: illi immaniter, isti tẽperanter: illi seruientes cupiditati, isti charitati. Nã qui trucidat; non considerat quemadmodũ laniet: qui autẽ curat; cõsiderat quem-

† al. sicut nulli peccato
1. q. 4. nullus. s. ead. quam magnum.
s. ead. tres personas. in fine.
Iuo par. 10. c. 110.
Pann. l. 8. c. 44
s. ead. qui secundum.
Polyc. l. 7. tit. 6
Ans. l. 12. c. 55
† al. præceps
s. 5. q. 5. c. 2.
† al. voluntaria
Prou. 27
Matt. 22. Luc. 14
Act. 9
Ps. 100
† illi] or.

CASVS. Dictũ est s. in cap. qui secundum carnẽ. quòd aliquẽ persequi nõ debemus. Sed dicit nũc G. quòd hoc non est generaliter verum, quòd ecclesia nullum persequatur: sed quòd iniuste nullũ psequatur. Nã iuste hæreticos psequimur & alios peccatores, & sic Christus persecutus fuit illos, quos de templo eiecit.

f ¶ *Illud Hieronymi.*] s. ead. qui secundum carnem.

NImium sunt.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima innuit quòd Vincẽtius Donatista cõquerebatur, quòd Christiani ipsũ persequebantur iniuste: sed Augusti. ostẽdit quòd ipsum iuste persequuntur, & hoc probat ix. rationib⁹: quę in ipsa littera patent, & quattuor exemplis, scilicet, pphetarũ, Christi, & Apostolorũ, & Imperatoris. In 2. parte dicit, ꝙ nulli⁹ crimẽ nocet nesciẽti: quia facta malorũ quæ probari non possunt, non coinquinant quemquã: nec deserẽdi sunt boni propter malos: sed mali sunt tolerandi propter bonos. Secũda pars incipit ibi, *Certe nullius.* Prima ratio incipit ibi, *Si enim.* Secunda ibi, *At .n. quibusdã.* Tertia ibi, *Itẽ post aliqua.* Quarta ibi, *Meliora.* Quinta ibi, *Melius.* Sexta ibi, *Vtilius.* Septima ibi, *Item post pauca.* Octaua ibi, *Et cum noueritis.* Nona ibi, *Item si semper.* Exempla satis patent.

g ¶ *Non omnis.*] s. 5. q. 5. non omnis.
h ¶ *Tollitur.*] s. ea. duo contra.
i ¶ *Cogi.*] s. 45. dist. ca. 2. ꝯ Sol. ab initio nemo cogendus est ad bonũ, sed aliquis cogitur perseuerare in eo quod ĩcepit, vt j. e. quæ. 5. ad fidẽ. nec obuiat qd dicit de Paulo qui ab initio fuit coact⁹ 1. nã hic arg. à minori. i. ex quo Paul⁹ ab initio fuit coactus, ergo alij possunt ex post facto cogi.

1 Vt j. ea. displicet. ver. si vero. & ca. quos. versi. mirum. nã Dominus cum elegit. 32. q. 5. si Paulus.

persequi peccatorem. sed contra hoc obiicitur ab hæreticis auctoritas Euangelij: Qui gladio, &c. Sed hanc auctoritatem determinat August. in seq. cap. cuius casus planus est.

k ¶ *Et mali.*] vt Ismael Isaac, & Saul, Dauid.
l ¶ *Boni malos.*] vt Helias quinquagenarios.

a ¶ *Et propheta.*] vt Moyſes Aegyptum, vt ſupra ead. q. 3. non in inferenda.
b ¶ *Nocendi cauſa.*] quaſi dicat, plus cauſam facti quàm factum conſiderabimus, vt j. ea.quæſt. 8. occidit.
c ¶ *Constituit.*] C. de hæreti. Ariani γ. Io. de Fan.
d ¶ *Certe.*] ſ. e. quàm magnum.

γ Tu dic ꝙ legẽ Cõſtantini hoc expreſſe dicentem non habemus: Chriſtiano tamẽ qui fit Iudæus hanc pœnam imponit, vt C. de apo, l, 1. Archi.

D *Iſplicet.*] Casvs. Donatus cum eſſet captus à Chriſtianis cũ quodam ſuo ſocio & duceret̃ ſuper equũ, ſe proiecit in terrã. vnde ĩ corpore ſuo grauiter læſus fuit: ſocius vero iſtud non fecit, ſed ſe ſeruauit illæſũ: quare Donatus ſuper hoc conquerebat̃, quattuor modis obiiciẽdo Auguſtino. Primo obiiciebat dicens ꝙ hoc fieri ſibi non debuit: quia nemo cogi debet ad bonum. Auguſt. vero huic obiectioni reſpondet, dicẽs hoc non eſſe uerum, cum multi cogãtur ad epiſcopatum donec de nolentibus fiant volentes. Secundo obiiciebat, quòd Deus dedit homini liberum arbitrium, & ideo nullus debet cogi ad bonum. ſed reſpondet Auguſt. contra, quòd licet homo liberum habeat arbitrium, non tamen ſuæ malæ voluntati eſt relinquendus: qđ probat quattuor exẽplis, ſcilicet Iſraelitarũ, & Pauli, & patris, & negligentium prælatorũ. Tertio obiiciebat: non debes me inuitum ſaluare, quia ſic volo errare: ſic volo perire. Reſpondet Auguſt. dicẽs, ꝙ ſicut alij cõmendandi ſunt, & bene fecerunt, qui te de puteo leuauerunt, in quem te ꝓiceceras, vt ibi morereris: ſic nos bene facimus ſi te inuitum de erroris puteo eleuemus: ne moriaris in æternum. Quarto obiiciebat, ꝙ non debet recedens ab eo inuitus teneri: quia Dominus lxx. diſcipulos qui ſchiſma fecerunt, abire permiſit. & reſpondet Auguſt. dicens ꝙ tempora ſunt diſtinguenda. Nã tunc eccleſia nouo germine pullulabat, nec fortis erat ad puniẽdũ delinquentes: hodie autẽ cũ ſit fortis & potens, inuitum ad bonũ cogere debet. & hoc ꝓbat auctoritate Euangelij. Prima obiectio Donati eſt ibi, *Sed neque hoc putas*. Secunda ibi, *Dicis Deum*. Tertia ibi, *Noli ergo iam dicere*. Quarta ibi, *Repetis ſicut audio*.

admodum ſecet. Ille enim perſequitur ſanitatem; iſte putredinem. Occiderunt impij prophetas; occiderunt impios, & prophetæ α. Flagellauerunt Iudæi Chriſtum; Iudæos flagellauit & Chriſtus: traditi ſunt Apoſtoli ab hominibus poteſtati humanæ; tradiderunt & Apoſtoli homines poteſtati ſatanæ. In his omnibus quid attenditur; niſi quis eorũ pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocendi cauſa b, quis emendandi? *& paulo poſt.* ¶ Conſtantinus Imperator, primus conſtituit c, vt res conuictorum, & vnitati peruicaciter reſiſtentium fiſco vendicarentur. *& poſt pauca.* ¶ Certe nullius crimen maculat neſcientem. *Item infra.* ¶ Facta nocentium, quæ innocentibus demonſtrari, vel ab innocentibus credi non poſſunt, non inquinant quemquam, ſi propter innocentium conſortium etiam cognita ſubſtinentur. Non enim propter malos boni deſerendi; ſed propter bonos mali tolerandi ſunt; ſicut tolerauerunt prophetæ eos, contra quos tanta dicebant, nec communionem ſacramentorum illius populi relinquebant.

3. Reg. 18
Matt. 17. Io. 2
Act. 16
1. Cor. 5

1. q. 4. nullius ſ. ead. quàm magnum.

α ¶ Donatiſtæ.] *Apud Anſelmum titulus eſt*, Auguſtinus Vincentio, *Initium vero capituli eſt*, Donatiſtæ nimium, *& apud B. Auguſtinum*, Sed Donatiſtæ nimium, *propterea repoſita eſt hoc loco dictio*, Donatiſtæ, *inducta autem in titulo. Ibi enim antea legebatur*, Auguſtinus ait Vincentio Donatiſtæ.
β ¶ Poteſtates.] *Sequebatur in vulgatis*, ſæculares, *quæ vox abeſt à pleriſque vetuſtis, & Anſelmo, & originali. Multa vero alia ex ipſo præſertim originali ſunt emendata.*

Idem Donato presbytero, epiſt. 204.

¶ Hæretici ad ſalutem etiam inuiti ſunt trahendi. C. XXXVIII.

DIſplicet tibi, quia traheris ad ſalutem; cum tam multos noſtros ad perniciem traxeris? Quid enim volumus, niſi te comprehendi, & præſentari, & ſeruari, ne pereas? Quòd autem in corpore læſus es; ipſe tibi feciſti, qui iumento tibi mox admoto vti noluiſti, & te ad terram grauiter colliſiſti. Nam vtique alius e, qui adductus eſt tecum, collega tuus, illæſus venit, qui talia ſibi ipſe non fecit: Sed neque hoc putas tibi fieri debuiſſe, quia neminem exiſtimas cogendum eſſe ad bonum. Attende quid dixerit Apoſtolus [Qui epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.] Et tamen tam multi vt epiſcopatum ſuſcipiant, tenentur inuiti f, perducuntur, includuntur, cuſtodiuntur, patiuntur quæ nolunt; donec eis adſit voluntas ſuſcipiendi operis boni. Quanto magis vos ab errore pernicioſo, in quo vobis inimici eſtis, trahendi eſtis, & perducendi ad veritatem vel cognoſcendam, vel eligendam, non ſolum vt honorem ſalubriter habeatis; ſed etiam ne peſſime pereatis? ¶ Dicis Deum dediſſe liberum arbitrium; ideo non debere cogi hominem nec ad bonum. Quare ergo illi, de quibus ſupra dixi, coguntur ad bonum? Attende* ergo, quod conſiderare non vis. Ideo voluntas bona miſericorditer impenditur, vt mala voluntas hominis dirigatur. Nam quis neſciat nec damnari hominem, niſi merito malæ voluntatis; nec liberari, niſi bonam habuerit voluntatem? Non tamen ideo, qui diliguntur, malæ ſuæ voluntati impune, & crudeliter permittendi ſunt; ſed, vbi poteſtas datur, & à malo prohibendi, & ad bonum cogendi. Nam, ſi uoluntas mala ſemper ſuæ permittenda eſt libertati; quare Iſraelitæ recuſantes, & murmurantes tam duris flagellis à malo prohibebantur, & ad terram promiſſionis compellebantur? Si uoluntas mala ſemper ſuæ permittenda eſt libertati; quare Paulus non eſt permiſſus uti peſſima uoluntate, qua perſequebatur eccleſiam; ſed proſtratus eſt, ut excæcaretur: excæcatus, ut mutaretur: mutatus, ut mitteretur: miſſus, ut qualia fecerat in errore, talia pro ueritate pateretur? Si uoluntas mala ſemper ſuæ permittenda eſt libertati; quare monetur pater in ſcripturis ſanctis, filium durum non ſolum uerbis corripere, ſed etiam la-

Polyc. ibidem
Anſ. l. 12. c. 57
Deus dedit par. 2.

1. Tim. 3

Pann. l. 8. c. 17

Act. 9.

Prou. 13.

Diligens in ſuis, debet in alienis ſimiliter facere.

e ¶ *Alius.*] Arg. optimũ, ꝙ ex quo vnus ſecure poteſt venire ad iudiciũ: ergo & alter. ſic extra de elect. c. bonæ. in fi. ſimiliter dicit lex: ex quo tutor ſuam pecuniam bene collocauit: ergo & pecuniam pupilli potuit bene collocaſſe. ff. de admi. tut. l. tutor. ſ. Similiter ex quo res tuas conſeruaſti. & res etiam commodat conſeruare debuiſti. ff. commoda. ſi vt certo. ſ. commodatum. i fi. tamen hoc argu. fallit: nam & licet aduerſarius meus etiai qui venire non poterat, venit: non ideo ſequitur ꝙ ego teneba ve venire, vt ff. de arbi. l. ſi cum dies. ſ. pen.
f ¶ *Inuiti.*] Quid ergo eſt qđ dr̃, ꝙ nemo cogitur creſcere inuitus, vt 74. diſt. geſta. & c. vbi? ſed ibi loquitur, cũ malo zelo quis cogitur. tamen hæc eſt veritas quòd ſi aliquis ſemper eſſet nolens, non deberet cogi. De hoc not. 8. quæſt. 1. in ſcripturis.
Additio. De hoc etiã no. 40. diſt. ante omnia. & 61. diſt. Catinenſis.

tinensis.& melius 2.q 6.biduum.in princip. ver. appellare.ibi videas. Archidia.
a ¶ *Sed etiam latera.*] s. 45.dist.§.Salomon.
b ¶ *Negligentes.*] vt 86.dist.cap. 1.& vlt.
c ¶ *Quo morereris.*] bona illorum qui seipsos interimunt, fisco applicantur si propter conscientiam delicti hoc faciant: secus si propter impatientiam alicuius doloris, vt ff. de bon. eorum qui ante sentent. sibi mor. consci.l.penult.
d ¶ *Debuisti.*] j. ead.q. 5.cap.si non licet.& cap. non est nostrum. & de consec.distin. 2.prima.

tera[a] eius tundere, vt ad bonam disciplinam coactus, ac domitus dirigatur? Vnde idem dicit [Tu percutis eum virga; animam autem eius liberas à morte.] Si mala voluntas semper suæ permittenda est libertati; quare corripiuntur negligentes[b] pastores, & dicitur eis, [Errantem ouem non reuocastis; perditam non inquisistis.] Et vos oues Christi estis: characterem Dominicum portatis in sacramento, quod accepistis: sed erratis, & peritis: Non ideo vobis displiceamus; quia reuocamus errantes, & quærimus perditos. Melius enim facimus voluntatem Domini monentis, vt vos ad eius ouile redire cogamus; quàm consentiamus voluntati ouium errantium, vt perire vos permittamus. ¶ Noli ergo iam dicere, quod te assidue audio dicere: Sic volo errare: sic volo perire: Melius enim nos hoc omnino non permittimus, quantum possumus. Modo, quòd te in puteum, vt morereris[c], misisti; vtique libera voluntate fecisti: Sed quàm crudeles essent serui Dei; si huic malæ voluntati tuæ te permitterent, & non te de illa morte liberarent? Quis eos non merito culparet? Quis non impios rectè iudicaret? Et tamen tu te volens in aquam misisti, vt morereris: illi te nolentem de aqua leuauerunt, ne morereris. Tu fecisti secundum voluntatem tuam, sed in perniciem tuam: illi contra voluntatem tuam, sed propter salutem tuam. Si ergo salus ista corporalis sic custodienda est, vt etiam in nolentibus ab eis, qui eos diligunt, seruetur; quanto magis illa spiritalis, in cuius desertione mors æterna metuitur? quamquam & in ista morte, quam tibi tu ipse inferre voluisti, non solum ad tempus, sed etiam in æternum morereris: quia etsi non ad salutem, non ad ecclesiæ pacem, non ad Christi corporis vnitatem, non ad sanctam, & indiuiduam charitatem, sed ad mala aliqua cogereris; nec sic tibi ipse mortem inferre debuisti[d]. Considera scripturas diuinas, & discute quantum potes, & vide vtrum hoc fecerit aliquis aliquando iustorum, atque fidelium; cum ab eis tanta mala perpessi sunt, qui eos ad æternum interitum, non ad vitam æternam, vos compelleris, adigebant. *& post pauca.* ¶ Repetis, sicut audio, quod in Euangelio scriptum est, recessisse à Domino lxx.† discipulos, & arbitrio suæ malæ, atque impiæ discessionis fuisse permissos: ceterisque duodecim, qui remanserant, fuisse responsum. [Numquid & vos uultis ire?] Et non attendis, quia tunc primum ecclesia nouello germine pullulabat, nondumque in ea fuerat completa illa prophetia: [Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient illi:] Quod vtique quanto magis impletur, tanto maiore vtitur ecclesia potestate, vt non solum inuitet, sed etiam cogat ad bonum. Hoc tunc Dominus significare volebat: qui quamuis haberet magnam potestatem; prius tamen elegit commendare humilitatem. Hoc & in illa conuiuij similitudine satis euidenter ostendit, vbi misit ad inuitatos, & venire noluerunt; & ait seruo: [Exi in plateas[a], & vicos ciuitatis: & pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc. Et ait seruus domino: Factum est, vt imperasti, & adhuc locus est, & ait dominus seruo; Exi in vias[e], & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea:] Vide nunc, quemadmodum de his, qui prius venerunt, dictum est, introduc eos: nunc† dictum est, compelle. Ita significata sunt ecclesiæ primordia adhuc crescentis, vt essent vires etiam compellendi.

Prou. 23. — Ezech. 34. — Hier. 23. — Iob. 6. — lxxxij. — Psal. 71. — Luc. 14. — † al. non

a ¶ Attende ergo.] *Locus hic (quemadmodum & multa alia in hoc capite) emendatus est ex B. Augustino. Antea legebatur,* Attende ergo, & considera, quòd non ideo voluntas bona misericorditer impenditur, vt mala voluntas hominis diligatur.

β ¶ In plateas.] *Sic emendatum est ex Euangelio B. Lucæ, expunctis duabus vocibus. Antea enim legebatur,* exi cito in vias, & plateas.

e ¶ *In vias.*] id est, hæreses & schismata.

¶ *Quando vult.*] CASVS. Hæretici mirabantur si ecclesia eos corrigebat, vel si sæculares iudices, vel principes mouebantur cõtra eos. Sed dicit Augustinus quòd ipsi mirari non debent, si ecclesia, vel principes sæculares eos corrigant: & hoc probatur exemplo Saræ, quæ correxit Agar ancillam suam: sic & ecclesia debet corrigere hæreticos. & exemplo Nabuchodonosor, qui fecit edictum vt quicumque dixerit blasphemiam in Deum Sidrac, Misac, & Abdenago, in interitum iret, & domus eius in dispersionem.
f ¶ *A Sara.*] id est, ab ecclesia.
g ¶ *Agar.*] id est, conuenticula hæreticorũ.
h ¶ *Hereditatem.*] j. 32. q. 4. recurrat. sed j. 32. q. 4. dicat contra. Sed hic de cælesti, ibi de hereditate terrena, vt 1. q. 4. Iudæi.

a ¶ *Paca-*

Idem super Ioannem, tractatu 11. ad c. 3.

¶ Hæretici vtiliter patiuntur, quæ catholici vtiliter inferunt. C. XXXIX.

Poly. l. 7. tit. 6. — Ansl. l. 12. c. 54. — Iuo p. 10. c. 99.

QVando vult Deus concitare potestates aduersus hæreticos, aduersus schismaticos, aduersus dissipatores ecclesiæ, aduersus exsufflatores Christi, aduersus blasphematores baptismi; non mirentur, quia Deus concitat, vt à Sara[f] verberetur Agar: cognoscat se Agar[g], & ponat† ceruicem; quia cum humiliata discederet à domina sua, occurrit ei Angelus, & dixit. [Quid est Agar ancilla Saræ?] Cum questa esset de domina; quid audiuit ab Angelo? [Reuertere ad dominam† tuam.] Ad hoc ergo affligitur, vt reuertatur; atque vtinam reuertatur, quia proles eius, sicut filij Iacob, cum fratribus hæreditatem[h] tenebit. Mirantur autem, quia commouentur potestates Christianæ aduersus detestandos dissipatores

† al. supponat — Gen. 21. — † al. domum

Principes ecclesias tueri debent.

a ¶*Pacatam.*] ad hoc enim cõstituti sunt princeps, vt tueantur ecclesias, vt ĩ.ea.q.5.principes.& si noluerint tueri, possunt excõmunicari, vt ĩ.ea.q.5.administratores.

b ¶*Matrem.*] s.12.q.2.qui abstulerit.& 22.q.4.recurrat.

c ¶*Temporales.*] vides ergo ꝙ hæretici sunt occidendi. primo tñ sunt admonendi.ĩ.ead. non inuenitur.in fin.& ĩ.q.5.si audieris. Qualiter sit cogendus, dixi 24.q.1.quæ dom⁹.ĩ fi.

stebant. Sed ad hoc ipsi respondebant: quia hoc faciebant sine offensione huius præcepti defendendo se & sua. dicit ergo Augustinus, quòd multo magis per legitimas potestates possumus eos repellere de suis sedibus.

m ¶*Dico vobis.*] id est, in vos idem retorqueo.

ecclesiæ. Si non ergo mouerentur; quomodo redderent rationem de imperio suo Deo? Intendat charitas vestra, quid dicam: quia hoc pertinet ad reges sæculi Christianos, vt temporibus suis pacatam [a] velint matrem [b] suam ecclesiam habere, vnde spiritaliter nati sunt. *& paulo post.* ¶Nabuchodonosor rex decreuit dicens. [Quicumque dixerint blasphemiam in Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, in interitũ erunt, & domus eorum in perditionem.] Ecce quomodo sæuit rex alienigena, ne blasphemaretur Deus Israel, qui potuit tres pueros de igne liberare. Et nolũt, vt sæuiãt reges Christiani; quia Christus exsufflatur, à quo non tres pueri, sed orbis terrarum cum ipsis regibus a gehennarum igne liberatur. *& infra.* ¶Quomodo ergo isti reges non moueantur; qui non tres pueros attendunt liberatos de flamma, sed seipsos liberatos de gehenna? quando vident Christum, à quo liberati sunt, exsufflari in Christianis? quando audiunt dici Christiano, dic te non esse Christianum? Talia facere volunt, & saltem talia pati nolunt. Nam videte qualia faciunt, & qualia patiuntur: occidunt animas, affliguntur in corpore: sempiternas mortes faciunt, & temporales [c] se perpeti conqueruntur.

Malo. — Dan.3.

Idem contra litteras Petiliani, lib.2.c.79.

¶ Ecclesia hæreticos ratione persequitur. C. X L.

Qvi peccat; non peccat legis [d] auctoritate, sed contra legis auctoritatem. Quia vero interrogas me, quæ sit ratio persequendi; vicissim te interrogo, cuius sit vox in psalmo dicentis [Detrahentem [e] secreto proximo suo, hunc persequebar.] Quære itaque persecutionis vel causam vel modum: & noli tanta imperitia generaliter malorum persecutiones † reprehẽdere. *& infra. c. 82.* ¶Nõ enim persequimur uos, nisi quemadmodum ueritas persequitur falsitatẽ. *Item supra c.10.* ¶Petilianus dixit, si [f] Apostoli persecuti sunt aliquem, aut aliquem tradidit Christus? Augustinus respondit, possem quidem dicere ipsum satanam omnibus malis hominibus esse peiorem, cui tamen tradidit [g] Apostolus hominem in interitum carnis; ut spiritus sit saluus in die Domini Iesu: itẽque alios, de quibus dicit, [Quos tradidi satanæ, ut discant non blasphemare.] Et Dominus Christus flagellatos expulit de templo improbos mercatores, ubi etiam connexum est testimonium scripturæ dicentis, [Zelus [h] domus tuæ comedit me.] Ecce inuenimus Apostolũ traditorem [i], Christum persecutorem. *& infra, cap.19.* ¶Postremo, quare per uiolentissimas turbas etiam ultro improbi estis ecclesijs catholicis, ubi poteritis aduertere, quod innumerabilibus exemplis [k] res ipsa indicat? Sed dicitis, uos loca uestra defendere: & resistitis fustibus, & cædibus, quibuscumque potueritis. Quare ibi non audistis uocem Domini dicentis. [Ego autem [l] dico uobis [m] non resistere malo [n]?] Aut si fieri potest, ut aliquando recte per vim corporalem resistatur uiolentis, nec ideo præceptum uioletur, quod audiuimus [o] à Domino [Ego autem dico uobis, non resistere malo;] cur non etiam hoc fieri potest, ut per ordinarias †, & legitimas potestates [p] de sedibus, quæ illicite usurpantur, uel ad iniuriam Dei retinentur, pius expellat impium, & iustus iniustum? Neque enim eo modo [q] persecutionem passi sunt pseudoprophetæ ab † Helia, quomodo ipse Helias à rege [r] nequissimo: aut, quia flagellatus est Dominus à persecutoribus, propterea passionibus eius comparandi sunt; quos ipse de templo flagellatos eiecit. Restat ergo, ut nihil aliud requirendum esse fateamini; nisi utrum iuste, an impie uos separaueritis à communione orbis terrarum. Nam si hoc inpie uentum fuerit, quòd impie feceritis; non miremini, si non desunt ministri Deo, per quos flagellemini: quia persecutionem patimini non

Iuo p.10.c.75. — Psal.100. — † al. persecutores — 1.Cor.5. — 1.Tim.1. — Io.2. — Psal.68. — Matt.5. — † al. ordinatas — 3.Reg.28.& 19.

Qvi peccat.] Casvs. Petilianus conquerebatur dicens, ꝙ Christiani ipsum & alios hæreticos iniuste persequebãtur. & ipsi se iuste defendebant à Christianis. sed ostendit Aug. ꝙ ecclesia Christianorum iuste persequitur ipsum, & alios hæreticos. Et hoc probat ix. exẽplis: scilicet exemplo prophetæ dicentis: Detrahentem proximo suo, &c.& exemplo Pauli, qui tradidit hominem satanæ in interitũ carnis: & exẽplo Christi, qui ementes & vendentes de templo flagellatos eiecit. & exemplo patris, & mariti, domini, & possessoris, iudicis, & regis. Et probat, ꝙ non debet se defendere auctoritate Domini dicentis: Ego autem dico vobis non resistere malo. vltima sex exempla sunt circa finem capituli, & incipiunt ibi, *Nam quotidie videmus*. Alia vero tria præcedunt cum auctoritate Domini.

d ¶*Legis.*] si. 14. q. 5. dixit. argu. contra 33.q.5. noluit.

e ¶*Detrahentem.*] q.d. manifeste vos possumus persequi, non latenter.

f ¶*Si*] id est, an.

g ¶*Tradidit.*] sicut nos tradimus hæreticos prĩcipibus.

h ¶*Zelus.*] zelus hic potest poni in bona vel mala significatione.

Zelus dom⁹ tuæ comedit me; qualiter exponitur.

h ¶*Zelus.*] id est, indignatio, quam habui erga eos pro domo tua: & quia dehonestabant templum tuum. 1.q.3. saluator. ver. pensandũ. Vel zelus, id est, amor quem habui ad templum, comedit me, id est, fuit mihi causa inuidiæ propter quem occiderunt me.

i ¶*Traditorem.*] id est, tradentem. Io.

k ¶*Exemplis.*] multa habes exẽpla vbi Christus fuit persecutus aliquos, vt ĩ.ead. cap. nimium. & cap. displicet.

Hæreticis resistendũ est.

l ¶*Ego autem.*] talis est sensus huius litteræ, hæretici obiiciebant Augustino, quòd ecclesia eos persequeretur contra præceptum Domini, qui dixit: Nolite resistere malo, aut si fieri potest, & c. eandem auctoritatem retorquet Augustinus in eos; quia ipsi contra hoc faciebant, cum ipsi cædibus & fustibus resi-

n ¶*Malo.*] id est, per malum.

o ¶*Quod audiuimus.*] vt ipsi dicunt.

p ¶*Potestates.*] vult ergo Aug. ꝙ qui auctoritate iudicis expellit aliquem à possessione sua, ꝙ iuste possideat. sic ff. de acq. possess. iuste. ff. quod met. cau. l.3.

q ¶*Eo modo*] quia Helias iniuste, & illi iuste. s.ea. §. sed obiicitur.

r ¶*A rege.*] scilicet Achab.

a *Sicut*

a ¶*Sicut scriptum est.*] in libro sapientiæ 1.
b ¶*Secreto.*] id est,in absentia.
c ¶*Conqueri.*] secundum canones, ergo filius potest conqueri de patre,vt no. 2.q.7.quæritur 2.
d ¶*Modus.*] si enim prælatus excedit modum in corrigendo, deponi :

bus terræ contra inimicos.Et respondet August. ꝙ non inuenitur in Euangelio, nec in Apostolo illud exemplum. Inueniuntur tamen duo exempla Nabuchodonosor regis,in quibus vtrumque significatur, scilicet primitiuæ ecclesiæ, in qua iusti ab impiis cogebantur ad malum : & ecclesiæ, quæ nunc est, in qua hæretici coguntur à Christianis non ad mortem, sed ad exilium vel damnū rerum temporalium.

à nobis:sed, sicut scriptum est [a], ab ipsis factis vestris. *Et in libro de vnitate ecclesiæ, cap. 17.* De persecutione vestra querela sedabitur; si cogitetis, & intelligatis prius non omnem persecutionem esse culpabilem. Alioqui non laudabiliter diceretur [Detrahentem secreto [b] proximo suo, hunc persequebar.] Nam quotidie videmus & filium de patre tamquam de persecutore suo conqueri [c], & coniugem de marito, & seruum de domino, & colonum de possessore, & reum de iudice,& militem,vel prouincialem de duce,vel rege: cum illi plerumque ordinatissima potestate homines sibi subditos per terrores leniorum † pœnarum à grauioribus malis prohibeant, atque compescant: plerumque autem à bona vita,& a bonis factis minando,& sæuiendo deterreant. Sed cum à malo, & illicito prohibent; correctores,& consultores sunt: cum autem a bono,& licito; persecutores, & oppressores sunt. Culpantur etiam,qui prohibent à malo: si modum peccati modus [d] coercitionis excedat.

Ps.100.

† al. lenium

Idem in epist. 48. ad Vincentium.

¶ A regibus terræ contra inimicos suos auxilium petat ecclesia. C. XLI.

NOn inuenitur [e] exemplum in Euāgelicis, & Apostolicis litteris, aliquid petitum à regibus terræ pro ecclesia [f], & contra inimicos ecclesiæ. Quis negat non inueniri? Sed nondum implebatur illa prophetia. [Et nunc reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram: seruite Domino in timore.] Adhuc enim implebatur illud, quod in eodem psalmo paulo superius dicitur; [Quare fremuerunt gentes,& populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ,& principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.] Verumtamen si facta præterita in propheticis libris figuræ fuerunt futurorum; in rege illo, qui appellabatur Nabuchodonosor [g], vtrumque tempus figuratum est,& quod sub Apostolis habuit, & quod nunc habet ecclesia. Temporibus itaque Apostolorum, & Martyrum illud implebatur,quod figuratum est, quando rex memoratus pios,& iustos cogebat adorare simulacrum, & recusantes in flāmas mittebat. Nunc autem illud impletur, quod paulo post in eodē rege figuratum est, cum conuersus ad honorandum Deum verum decreuit in regno suo, vt quicumque blasphemaret Deum Sidrach, Misach,& Abdenago,pœnis debitis subiaceret. Prius ergo tempus illius regis significabat priora tempora regum infidelium, quos patiebantur [h] Christiani pro impijs. Posterius uero tempus eiusdem † significabat tempora posteriorum regum iam fidelium, quos patiuntur impij pro Christianis. Sed plane in eis, qui sub nomine Christi erant seducti à peruersis;ne forte oues Christi sint errantes, & ad gregem aliter reuocandæ sint; temperata seueritas,& magis mansuetudo seruatur: vt coercitione exiliorum,atque damnorum tribulatione admoneantur considerare,quid,& quare patiantur: & discāt præponere rumoribus [i],& calumnijs hominum scripturas, quas legunt. Quis enim nostrum, quis vestrum non laudat leges ab Imperatoribus datas aduersus sacrificia [k] paganorum? Et certe lōge ibi pœna seuerior constituta est. Illius quippe impietatis capitale supplicium est. De nobis autem corripiendis, atque coercendis habita ratio est: qua potius [l] admoneremini ab errore discedere; quàm pro scelere puniremini.

Ps.2.

Dan.3.

† al. illius

Item eiusdem ad Bonifacium comitem, epist. 50.

¶ Malos ecclesia iuste persequitur. C. XLII.

SI ecclesia [m] uera ipsa est; quæ persecutionem patitur, non quæ facit; quærant ab Apostolo, quam ecclesiam significabat Sara; quando persecutionem faciebat ancillæ. Liberam quippe matrem nostram cælestem Hierusalem, id est veram Dei ecclesiam, in illa muliere dicit fuisse figuratam, quæ affligebat ancil-

Poly.l. 7. tit.11.
Ans.l.13.c.14.
Gal.4.

e ¶*Non inuenitur.*] hæc sunt verba hæreticorum.
f ¶*Pro ecclesia.*] Paulus tamen in sua persona 3 petiit,vt 5.q.3.Maximianus.
3 Al. persecutione.
g ¶*Nabuchodonosor.*] supra distinct. 9. capit. primo.
h ¶*Patiebantur.*] tunc temporis persequebantur impii Christianos, modo econuerso fit.
i ¶*Rumoribus.*]argu. quòd propter rumores non sit aliquis cogēdus ad expurgationem, vt 11. quæstio. tertia, in cunctis extra de eo qui cog. cōsangui. vxo. suæ. super eo.
k ¶*Sacrificia.*] C.de sacrifi.paga.l.1.
l ¶*Potius.*] id est, prius. & sic ponitur hæc dictio ,potius . extra de spon. requisiuit. bene enim puniuntur hæretici si non resipiscant, vt supra ead. quando vult.in fin.
Potius quandoque prius significat.

S*I ecclesia.*] CASVS. August.suadebat Bonifacio comitti vt hæreticos persequeretur, quod cum facere vellet, hæretici duo sibi obiiciebāt. Primo,quia vera ecclesia, vel sanctus homo nullum persequi debet, sed potius pati persecutionem. Sed August. duobus exemplis ostendit, vno, scilicet Saræ, per quam significatur ecclesia, & Prophetæ dicentis, Persequar inimicos meos,&c. quòd ecclesia iuste persequitur hæreticos : hæretici vero iniuste persequuntur ecclesiam. Secundo obiiciebant, quòd Apostoli à regibus terræ contra inimicos numquam auxilium petierunt. Et respondet August. aliud tempus fuisse tunc, & aliud modo. tunc enim reges erant infideles, hodie vero Christiani reperiuntur. Et ad hoc probandum duas auctoritates Prophetę inducit.
m ¶*Si ecclesia.*]dicebāt hæretici,ꝙ ecclesia potius deberet pati persecutionem, q̃ facere. quod improbat August.exemplo Saræ, quæ significat ecclesiam, quæ persequebatur ancillam. Item probat auctoritate illa, Persequar inimicos,& comprehendam illos, &c.secundo dicit quamdam persecutionem iustam,quamdam iniustam.
Sara persequebatur ancillam.

poni potest, vt 45.dist.cum beatus.non tamen propter hoc debet petere veniam à subditis quos correxit, vt 86. distinct. quando. Ioan.de Fant.

N*On inuenitur.*]CASVS. Vincentius quæsiuit ab August. vbi inueniatur exemplum, ꝙ ecclesia petierit auxilium à Regi-

a ¶ *Melius.*] proprie dicitur prsequi qui ad malum persequitur, vt j.ea.q.5.non vos.& ideo dicit,melius, id est subtilius. videtur tamen ex loco isto, ꝙ dominus non possit facere iniuriam seruo suo: argum.s.ead.qui peccat.in fi.æque enim punitur dominus interficiendo seruum suum, sicut liberum hominem, vt 50. dist. si qua femina. Et sic dico secundum canones, quòd filius potest agere contra patrem, & econuerso, vt 2. q. 7. quæritur.sic potest dici quòd seruus potest agere contra dominum de iniuria sibi facta, si sine causa sæuiat in ipsum dominus, vel si immoderate sæuiat, licet aliud sit secundum leges. C.de emend. seruo.l.vnica. Nam & pater agit contra filiũ contumacem,vt C. de pat. potest.l.3.

Filius contra patrẽ,& econuerso, agere potest.

Seruus põt agere contra dominum.

b ¶ *Faciunt.*] id est,facere debent.

c ¶ *Temporibus.*] concorda tempora,& concordabis scripturas, vt 2.q.1. si peccauerit. & ex tempore,loco & persona debemus concordare canones, vt 29. dist.c.1.2.& 3.sic 35.q.3.quod scripsi.

Scripturas cõcordabis si tempora concordes.

d ¶ *Quia homo.*]& no. ꝙ aliud facit quis in eo quòd rex, & aliud facit in eo ꝙ homo. sic s.ea. duo ista. sic extra de elect. quod sicut.in fi. 1 ff.quod cuius. vniuer. l. item. ff.quando app.sit. l.1.Ioan.

1 §.præterea. & c. cum inter vniuersas.in fin.vbi de hoc, & est s.16.q,1.superiori, iuxta fin.

cos vindicauit,& disciplinã ĩ posterũ sanxit.qđ patet p verba eius dẽ Moysi,si dimittis illis,&c.Similiter,& Paulus nõ crudeliter,sed amicabiliter Corinthiũ tradidit satanæ, vt spũs eius saluus fieret.

g ¶ *Quid crudele.*] probatur exemplo Moysi ecclesiam non esse crudelem,si hæreticos ad se venire compellat.

lam. Si autem melius[a] discutiamus; magis illa persequebatur Saram superbiendo, quàm illam Sara coercendo. Illa enim dominæ faciebat iniuriam; ista imponebat superbiæ disciplinam. Deinde quæro, si boni, & sancti nemini faciunt persecutionem, sed tantummodo patiuntur; cuius putant esse in psalmo vocem, vbi legitur [Persequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non conuertar, donec deficiant.] Ergo si verum dicere,vel agnoscere volumus; est persecutio iniusta,quam faciunt[b] impij ecclesiæ Christi, &[a] est iusta persecutio,quam faciunt impijs ecclesiæ Christi. Ista itaque beata est, quæ persecutionem patitur propter iustitiam: illi vero miseri, qui persecutionem patiuntur propter iniustitiam. Proinde ista persequitur diligendo; illi sæuiendo: ista vt corrigat; illi vt euertant: ista vt reuocet ab errore; illi vt præcipitent in errorem. *& infra.* ¶ Quod autem dicunt,qui contra suas impietates leges iustas institui nolunt, nõ petisse à regibus terræ Apostolos talia; non considerant aliud fuisse tunc tempus,& omnia suis temporibus[c] agi. Quis enim tũc in Christum crediderat Imperator? qui ei pro pietate contra impietatem leges ferendo seruiret? quando adhuc illud propheticum implebatur. [Quare fremuerunt gentes,& populi meditati sunt inania? Astiterũt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.] Nondum autem agebatur quod paulo post in eodem psalmo dicitur.[Et nunc reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.] Quomodo ergo reges Domino seruiunt in timore;nisi ea, quæ contra iussa Domini fiunt, religiosa seueritate prohibendo, atque plectendo? Aliter enim seruit quia homo est, aliter quia etiam & rex est. Quia homo[d] est; ei seruit viuendo fideliter. Quia vero etiã rex est; seruit leges iusta præcipientes, & contraria prohibentes conuenienti vigore sanciendo.

Ps.17.

Ps.2.

a ¶ Et est iusta.] *Addita sunt hæc vsque ad vers.* ista atque. *& multa alia ex ipso originali emendata.*

Idem in eadem epistola.

¶ Exemplo Christi, mali cogendi sunt ad bonum. C. XLIII.

QVis nos potest amplius amare,quàm Christus, qui animam suã posuit pro ouibus suis? Et tamen,cum Petrum, & alios Apostolos solo verbo vocasset; Paulum,prius Saulum, ecclesiæ suæ postea magnum ædificatorem,sed horrendum antea vastatorem, nõ solum voce compescuit, verumetiam potestate prostrauit, atque in infidelitatis tenebris sæuientem, ad desiderandum lumen cordis, vt surgeret, prius corporis cæcitate percussit. Si pœna[e] illa non esset; nõ ab ea postmodum sanaretur: & quando apertis oculis nihil videbat; si eos saluos haberet, non ad impositionem manus Ananiæ, vt eorum aperiretur obtutus, tamquam squamas, quibus clausus fuerat, inde cecidisse scriptura narraret. Vbi est, quod isti clamare consueuerunt,liberum est credere, vel non credere: cui uim Christus intulit? quem coegit? Ecce habent Paulum Apostolum: agnoscant in eo prius cogentem[f] Christum, & postea docentem: prius ferientem, & postea consolantem. Mirum est autem, quomodo ille, qui pœna corporis ad Euangelium coactus intrauit; plus illis omnibus, qui solo verbo vocati sunt, in Euangelio laborauit;& quem maior timor compulit ad charitatem, eius perfecta charitas foras misit timorem. Cur ergo non cogeret ecclesia perditos filios, vt redirent; si perditi[β] filij coegerunt alios, vt perirent?

Poly.ibid. Ansl.l.13. c. 16

Io.10.

Matt.4.

Act.9.

J.ead.q.6.schismatici.

1.Cor.15.

1.Io.4.

β ¶ Si perditi.] *Hæc vsque in finem sunt addita ex originali,& alia emendata.*

Idem contra Faustum,lib.22.c.79.

Beda. 1. Cor.5.

¶ Non crudelitate,sed dilectione Moyses populum flagellauit. C. XLIIII.

QVid crudele[g] Moyses aut mandauit,aut fecit;cum commissum sibi populum sancte zelans, & vni vero Deo subditum cupiẽs, posteaquam cognouit ad fabricandum, & colendum idolum defluxisse, mentemque impudicam prostituisse dæmonibus, in paucos eorum vindicans gladio,quos Deus ipse,quem offenderant, alto, & secreto iudicio feriendos voluisset, mox feriri,& in præsenti salubriter terruit, & disciplinam in posterum sanxit? Nam eum nulla cru-

Poly.ibidem Ansl.l.13.c.1.

Exo.32.

QVis nos potest.] CASVS. Hæretici dicebant, ꝙ ecclesia nõ debet cogere eos ad fidem: quia liberũ est eis credere, nec Christus alicui vim intulit, nec aliquem ad fidem coegit. Aug. vero docet ꝙ ecclesia eos recte & licite potest ad fidem cogere,exemplo Christi,qui Paulum cæcatum & inuitum ad fidem perduxit.

e ¶ *Si pœna.*] quasi dicat,si non præcessisset pœna,non esset opus liberatione.

f ¶ *Cogentem.*] istud quod de Paulo dicitur, sola diuina, voluntate factum fuit. nam nullus cogitur recipere fidem, sed receptam cogitur retinere,vt 45.dist.de Iudæis,32. q.1. integritas.H.

QVid crudele.] CASVS. Faustus hæreticus dicebat ꝙ Moyses crudelis fuit occidendo eos qui vitulum conflatilem adorauerũt in deserto. Sed August.ostendit,ꝙ hoc non fecit ex crudelitate, sed potius ex magna dilectione in pau-

a ¶ *In verbis.*] Arg. ex antecedentibus probari sequentia. sic s. 18. dis. peruenit. 34. q. 1. cum per bellicam. 43. dist. sit rector. ff. de lega. 1. si seruus plurium, in fi.

QVæsitũ.] CASVS. Quæsitum fuit ab Innocentio, vtrum illi qui post baptisma sæua officia exercuerũt vel decapitãdo latro-

f ¶ *Nihil.*] id est, non hoc quod peccent, quia reuera nõ peccant si amore iustitiæ faciunt, vt j. e. q. 5. si homicidium.

g ¶ *Vindicem.*] id est, iudicem.

h ¶ *Auctore.*] sic 26. dist. deinde. si. 14. q. 5. dixit.

i ¶ *Aut disciplinam.*] quod faceremus si eos diceremus peccare.

delitate, sed magna dilectione fecisse quod fecit; quis non in verbis [a] eius agnoscat orantis pro peccato eorum, & dicentis, [si dimittis illis peccatum, dimitte: sin autem, dele me de libro tuo?] *& infra.* ¶ Sic plane, & Apostolus non crudeliter, sed amabiliter tradidit hominem satanæ in interitum carnis, vt spiritus eius saluus sit in die Domini Iesu: tradidit & alios, vt discerent non blasphemare.

1. Cor. 5
1. Timot. 1

Item Innocentius Papa, epistola 3. ad Exuperium episcopum Tholosanum, c. 3.

¶ Non imputatur fidelibus, qui ex officio aut tormenta exercent, aut capitalem sententiam ferunt. C. XLV.

Rabanus pænit. c. 16.
Burch. l. 6. c. 44
Iuo par. 10. c. 94.
Rom. 13

QVæsitum est [b] etiam super his; qui post baptismum administrauerunt, & aut tormenta [c] sola [f] exercuerunt [d], aut etiam capitalem protulere [e] sententiam. Nihil [f] de his legimus à maioribus diffinitum. Meminerant enim à Deo potestates has fuisse concessas, & propter vindictam noxiorum, gladium fuisse permissum, & Dei esse ministrum [α], vindicem [g] in huiusmodi datum. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod auctore [h] Deo viderent esse concessum? De his ergo, vt hactenus seruatum est, sic habeamus; ne aut disciplinam [i] euertere, aut contra auctoritatem Domini venire videamur. Ipsis autem in reddenda ratione, gesta sua omnia seruabuntur.

α ¶ Ministrum.] *Sic emendatum est ex originali, & Iuone. Antea legebatur,* & Dei ministerio esse datum in huiusmodi vindices. *Glossa autem optime etiam conuenit voci,* vindicem.

Idem in eadem epistola, c. 5.

¶ Immunis est dictator à culpa, cum legum auctoritas in improbos exercetur. C. XLVI.

Iuo par. 10. c. 4.

ILlud etiam sciscitari voluisti, an preces dictantibus [k] liberum concedatur vtiq; post baptismi regeneratione à principibus poscere [l] mortem alicuius, vel sanguinem de reatu. Quam rem principes numquam sine cognitione concedunt: sed ad iudices [m] commissa ipsa, vel crimina semper remittunt, vt causa cognita vindicentur [β]: quæ cum quæsitori fuerint delegata, aut absolutio, aut damnatio pro negotij qualitate profertur. Et dum legum auctoritas in improbos exercetur, erit dictator immunis.

β ¶ Vindicentur.] *Emendatum est ex originali. Antea legebatur,* vindicent, qui cum quæsituri fuerint delegata, &c.

Item Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum, libro 7. indict. 1. epist. 5.

¶ In correctione malorum Deus omnipotens placatur. C. XLVII.

Ans. l. 13. c. 24

SI quos igitur violentos, si quos adulteros, si quos fures, vel aliis prauis actibus studere cognoscitis; Deum de eorum [γ] correctione placare festinate: vt per [δ] vos flagellum [n] perfidarum gentium (quod quantum videmus, ad multarum nationum vindictam excitatum est) non inducat: ne si quod non credimus, diuinæ vltionis iracundia sceleratorum fuerit actione commota; belli pestis interimat, quos delinquentes ad rectitudinis viam Dei præcepta non reuocant.

γ De eorum.] *Sic restitutum est ex variis codicibus epistolarum beati Gregorij. Antea erat,* Deorum.

δ ¶ Per vos.] *In originali est,* super vos, *sed ob glossam in vers. flagellum. non est mutatum.*

Idem Gennadio patritio, & Exarcho Africæ, lib. 1. epist. 72.

¶ Ecclesiasticæ religionis inimici etiam bellis sunt coercendi. C. XLVIII.

Ans. l. 13. c. 29

SIcut excellentiam vestram hostilibus bellis in hac vita Dominus victoriarum fecit luce fulgere; ita oportet etiam inimicis ecclesiæ

ILlud etiã.] CASVS. Archiepiscopus Toletanus quæsiuit ab Innocentio, vtrum peccẽt officiales, q. post baptisma decapitãt criminosos. Et respondet quòd principes sine causa mortem non infligunt: immo cõsueuerũt cõmittere iudicibus criminosos iudicandos: quos si iudices cõdemnauerint, erit officialis immunis ipsos interficiendo. *vel dictantes preces*, intelligas tabelliones, qui sententiam dictant: vel qui porrigunt preces accusatorũ principi de morte alicuius.

k ¶ *Dictantibus.*] extra ne cle. vel mona. sententiam.

k ¶ *Dictantibus.*] id est, assessoribus: quorũ officiũ consistit in libellis dictãdis, vt ff. de offi. asses. l. 1. de hoc enim dubitabatur an assessor esset reus qui daret consilia de morte alicuius. vel loquitur de executoribus: vel de notariis.

Assessoris officium.

l ¶ *Poscere.*] id est, de morte postulata consilium dare.

Vel dic poscere, i. à principibus postulatam infligere: sic intelligas hoc cap. de iudicibus secundũ Lauren. Vel dic poscere, i. deferre vel denuntiare aliquẽ reum criminis capitalis: quia eis licitum est. C. de accusa. l. ea. quidem. Sed hic non quæritur an illicitum, sed an irregularis & dicitur quod non, vt in præceden. ca.

m ¶ *Sed ad iudices.*] Hic habes quod gladij potestas delegatur: quod est contra id ff. de offi. procon. solent. secundum leges non potest iudex delegare causam criminalem, si non possit adesse, vt ff. de offic. eius cui man. est iurisdic. l. 1. secundũ canones secus, vt hic, & 2. q. 7. sicut 2. & extra de offic. delega. venerabili. princeps tamen passim potest delegare causam criminalẽ, vt ff. de test. l. 3. §. idem diuus.

SI quos.] CASVS. In Frãcia erant multi fures, adulteri, & raptores. quare Greg. mãdat Brunichildę reginę Frãcorũ, vt eorum violentiã & malitiam refrænet: ne Deus inducat flagellũ gentiũ perfidarum, quod ad vindictã multarũ nationũ ẽ excitatũ: vt quos præcepta Dei non reuocant nec se emendant, interimat pestis belli.

n ¶ *Flagellum.*] Argu. quod propter negligentiã pastoris, vel etiam propter peccata aliquorũ mittit Deus flagella, vt 7. q. 1. sciscitaris.

SIcut excellentiam.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte rogat Gregorius Gennadium Patritium vt sicut hactenus pugnauit contra hostes, ita & nunc pugnet contra hæreticos, qui cõ catholicã ecclesiã colla subrigere volũt. In secũda parte rogat vt cõciliũ epõrũ faciat cõgregari, quatenus primatẽ eligãt: q. nõ debet eligi ex loci dignitate, eo quod in maiori dignitate cõ-

nes, vel capitalẽ sententiã pferẽdo, peccauerũt hoc faciẽdo. Et respõdet quod nõ: qa à Deo huiusmodi potestates sũt cõcessæ, & pp vindictam malorũ gladius est permissus à Deo. *Super his*, id est, de is. *Disciplinam*, i. exilium vel correctionem.

b *Quæsitum est.*] vtrum peccent, &c.

c *Aut tormenta.*] De talibus autem an possunt promoueri, habes 51. dist. in summa.

d *Exercuerunt.*] executores.

e *Protulere.*] vt iudices.

stat: sed qui maioribus meritis adiuuat, qui nō per villas, sicut moris est, sed in vna ciuitate resideat, vt Donatistis forti[a] resistere valeat. In tertia parte rogat, vt si aliqui epi de India volunt Romā venire, permittat eos venire, & obuiet volentibus contradicere ipsis. Secunda pars incipit ibi, *Concilium*. Tertia ibi, *Ex concilio vero*. *Quatenus eius*, scilicet excellentiæ.

a ¶ *Non ex ordine.*] nec est considerādum quis maior sit in loco vel ordine: sed quis sit iustior, vt 40. di. nō loca. & c. multi. in fi. arg. cōtra 40. dist. c. vlti. & penul. Ioan.[1]

[1] Et supra 1. q. 7. iudices & 56. dist. si gens. Archi.

b *Largiora.*] si. 16. q. 1. reuertimini. Io.

S*I non ex.*] CASVS. Greg. de duobus in hoc c. cōmendat Gennadium Patriciū. Primo cōmendat eū ex eo q victorias suas faciebat non per corporalē prouidentiā, sed magis orationibus præuenientibus: quod in aliis ducibus nō cōtingit. & q facit nō causa fundēdi sanguinis, sed poti causa reipublicæ dilatādæ, id est, ecclesiæ. Secūdo cōmēdat eum eo quòd quædā patrimonia beati Petri nudata cultoribus, Dacorū habitatoribus restaurasset. *Opinio.* id est, fama: quæ opinio loquitur: *Bella vos*, &c. & litera sic ordinata non errabis.

c ¶ *Non summopere mirāda.*] q. d. hoc est mirā dū quòd victoriā solis orationib⁹ obtineatis. ADDITIO. Ad idē 61. dist. miramur. sed quod hic dicit postpositis meritis, soluit cōtra riū. nec enim ad fidem, &c. ff. de tu. & cu. da. ab his. l. scire. §. vlt. Vel ibi dicit de dignitate ordinū: hic de celsitudine sediū seu locorum, secundum Ioan.

d ¶ *Largitis.*] id est, ibi positis.

e ¶ *Sustinetis.*] id est, expectatis. Ioan.

BREVITER. Hæc est 8. pars quæst. in qua probat per quatuor auctoritates, q vīdicta debet fieri: quia magis diligit q punit, quam qui peccat & nō punitur. & est hic incidēs quæst. Ioā. de Fan.

CASVS. Cōcludit G. ex supradictis quòd boni iuste malos psequūt: & nō ecōuerso. Postea respōdet auctoritati Pauli quā habuimus s. ea. q. 1. §. 1. dicens eā esse intelligendā de occultis delictis. & dicit mōstratū esse s. quòd vindicta possit inferri. Nunc vero ostendit, quòd vindicta debet inferri: & ad vtrumque probandum inducit capitula sequentia.

S*I ea de quibus.*] CASVS. Ostendit hic Aug. quòd non debemus esse negligentes ad vindicandum: quia occasione & peccato vnius irascitur Deus vniuerso populo. quod probat exemplo Achor.

a ¶ *Diffe*

eius omni viuacitate mētis, & corporis obuiare: quatenus eius ex vtroque triumpho magis ac magis enitescat opinio: cū & forensibus bellis, aduersariis catholicæ ecclesiæ pro Christiano populo vehementer obsistitis, & ecclesiastica prælia sicut bellatores Domini fortiter dimicatis. Notum est enim hæreticæ religionis viros, si eis, quod absit, suppetit nocendi licentia, cōtra catholicam fidem vehementer insurgere: quatenus hæreseos suæ venena ad tabefacienda, si valuerint, Christiani corporis membra transfundant. Cognouimus enim eos contra catholicam ecclesiam, Domino eis aduersante, colla subrigere, & fidem velle Christiani nominis inclinare: sed eminentia vestra conatus eorum comprimat, & superbas eorum ceruices iugo rectitudinis præmat. Concilium vero catholicorum episcoporum admoneri præcipite, vt Primatem non ex ordine[a] loci, postpositis vitæ meritis faciat: quoniam apud Deum non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur. Ipse vero Primas non passim (sicut moris est) per villas, sed in vna, iuxta eorum electionem, ciuitate resideat: quatenus adeptæ dignitatis meliori ingenio resistendi Donatistis possibilitas disponatur. Ex concilio uero Numidiæ, si qui desiderauerint ad Apostolicam sedem venire, permittite: et, si quilibet eorum viæ contradicere voluerit† ; obuiate. Magis† profecto excellentiæ vestræ apud creatorem gloria proficit, si per eam dispersarum ecclesiarum potuerit societas restaurari. Cum enim largita munera ad nominis sui gloriam conspicit reuocari; tanto largiora[b] tribuit, quanto per eum religionis suæ dignitatem viderit ampliari. Persoluentes præterea paternæ charitatis affectum, Dominum petimus, quòd† brachium vestrū ad comprimendos hostes forte efficiat, & mentem vestrā fidei zelo† velut mucrone gladij uibrantis exacuat.

1. Reg. 18

† al. putauerit

† al. Magna

† al. quo

† abest ab orig.

Idem ad eundem, libro 1. epist. 73.

¶ Merito fidei, bellorum paratur victoria. C. XLIX.

Burc. l. 15. c. 18
Ans. l. 13. c. 30
Iuo par. 16. c. 19

SI non ex fidei merito, & Christianæ religionis gratia, tanta excellentiæ uestræ bellicorum actuum prosperitas eueniret; non summopere miranda[c] fuerat: cum sciamus, hæc etiam antiquis bellorum ducibus fuisse concessa. Sed cum futuras, Deo largiente, uictorias non carnali prouidentia, sed magis orationibus præuenitis; fit, ut hoc in stuporem ueniat, quòd gloria uestra non terreno consilio, sed Deo desuper largiente descendat. Vbi enim meritorum uestrorum loquax non discurrit opinio? quæ & bella uos frequenter appetere non desiderio fundendi sanguinis, sed dilatandæ causa reip. in qua Deum coli conspicimus, loquitur: quatenus Christi nomen per subditas gentes fidei prædicatione circumquaque discurrat. Sicut enim exteriora uos uirtutum opera eminentes in hac uita constituunt: ita & interna morum ornamenta ex corde mundo procedentia in futuram[α] uitam cælestium gaudiorum participatione glorificant. Plurima enim pro pascendis ouibus beati Petri Apostolorum principis excellentiam uestram præstitisse didicimus: ita ut non parua loca patrimonij eius propriis nudata cultoribus, largitis[d] Dacorum[β] habitationibus restaurauerit. Quæcumque igitur hic illi Christianissima† mente confertis; horum retributionem per spem in futuro iudicio substinetis[e].

† al. Christiana

α ¶ Futuram.] *In duobus codicibus epistolarum legitur*, in futurorum gaudiorum participatione. *in vno vero manuscripto*, in futura cælestium gaudiorum participatione. *In codice tamen Vaticano legitur, quemadmodum apud Gratianum.*

β ¶ Dacorum.] *In libris epistolarum impressis, & duobus manuscriptis legitur*, datitiorum. *In aliquot vero antiquis Gratiani exemplaribus est*, Dacorum, vel aliorum habitationibus.

8 *Breuiter monstratum est, quòd boni laudabiliter persequuntur malos, & mali damnabiliter persequuntur bonos. Illud autem Apostoli [Tu autem quis es, qui iudicas alienum seruum?] de alieni cordis occultis intelligendum est. Quòd vindicta inferri possit, monstratum est. Nunc restat ostendere, quòd debet inferri: & quòd magis diliguntur illi, qui puniuntur; quàm qui impuniti relinquuntur: quod vtrumque multorum auctoritate probatur. Ait enim Augustinus.*

Rom. 14

¶ Ad iram Deus prouocatur, cum mala puniri differuntur. C. L.

SI ea[a], de quibus uehementer Deus offenditur, insequi, uel ulcisci

a ¶ *Differimus.*] s. ea. si is qui. s. 28. dist. quia sunt culpæ.
b ¶ *Nonne Achor.*] s. 1. q. 4. §. item peccato Achor.
c ¶ *Filius.*] id est, nepos.
d ¶ *Solus.*] negatiue exponitur, id est, vtinã non periissent plures. s. 1. q. 1. iudices. arg. tamen contra: qa videtur, q potius debuit parcere nocenti, quàm punire innocentem propter nocentem, vt 24. q. 5. denique. & ff. de pœnis, absentem.

E *A vindicta.*] CASVS. Ostendit Aug. in hoc ca. q prælati vel iudices malos punire debẽt animo corrigendi, & ex dilectione: & hoc probat qnq; exẽplis. s. patris, & Christi, & quorũdã sanctorũ vete. testa. & Heliæ, & Petri. sed nõ debẽt vlcisc ẽdi aĩo punire: sicut volebãt facere discipuli Christi cũ desiderabant ignẽ cælestẽ mittere sup Samaritanos, sed pp hoc fuerũt à dño reprehẽsi. Exẽplũ est de Petro ĩ fine capituli. Vbi aũt alia exẽpla incipiãt, per te videbis.

Ios. 22. — † al. Achan

differimus [a]; ad irascendum vtique diuinitatis patientiam prouocamus. [Nonne Achor † [b] filius [c] Zare præterijt mandatum Domini, & super omnem populum Israel ira eius incubuit? Et ille erat vnus homo, atque vtinam solus [d] perijsset in scelere suo.]

† al. Mariniane

α ¶ Si ea.] *Vsque ad vers.* prouocamus *sunt in regesto B. Gregorij lib. 2. indictione 11. epist. 27. scripta Martino* † *abbati, & Benenato Notario. Reliqua vero non ibi leguntur, sed sunt verba sacræ scripturæ. cap. 22. Iosue.*

Item Augustinus de sermone Domini in monte, lib. 1. c. 37. & 38.

¶ Vindicta, quæ ad correctionem valet, non est prohibenda. C. LI.

Ansl. l. 13. c. 2. Iuo p. 10. c. 60.

EA vindicta β, quæ valet ad correctionem, non prohibetur. Quæ etiam ad misericordiam pertinet, nec impedit illud propositum, quo quisque paratus est ab eo, quem correctũ esse vult, plura perferre: sed huic vindictæ referendæ non est idoneus [e], nisi qui odium, quo flagrare solent, qui se vindicare desiderant, dilectionis magnitudine superauerit. Non enim metuendum est, ne odisse paruulum filium parentes videantur, cum ab eis vapulat [f] peccans, ne peccet vlterius. Et certe perfectio dilectionis, ipsius Dei patris imitatione nobis proponitur, cũ in sequentibus dicitur. [Diligite inimicos vestros, bene facite his, qui oderunt vos, & orate pro eis, qui vos persequuntur.] Et tamen de ipso dicitur per Prophetã [Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit.] Dicit etiam Dominus [Seruus γ, qui nescit voluntatem domini sui, & facit digna plagis, vapulabit paucis [g]: seruus autem, qui scit voluntatem domini sui, & facit digna plagis, vapulabit multis] Non ergo quæritur, nisi vt & ille vindicet, cui rerum ordine potestas data est, & ea voluntate vindicet, qua pater δ paruulum filium flagellat, quem per ætatẽ odisse [h] nondum potest. Hinc enim aptissimum † exemplum datur, quo satis apparet posse peccatum amore potius vindicari, quàm impunitum relinqui; vt illum, in quem † vindicat, non pœna miserum, sed correctione beatum velit: paratus [i] tamẽ, si opus sit, æquo animo plura tolerare ab eo illata, quem vult esse correctum, siue in eum habeat potestatẽ coercendi, siue non habeat. ¶ Magni autẽ, & sancti viri, quàmquam † optime scirent mortẽ istam, quæ animam dissoluit à corpore, formidandam non esse; secundũ eorum tamen animũ, qui illam timerent [k], nonnulla peccata morte punierunt: quo & viuentibus vtilis metus incuteretur: & illis, qui morte puniebantur, non ipsa mors noceret, sed peccatum, quod augeri posset, si viuerẽt, diminueretur † [l]. Non temere illi iudicabant, quibus tale iudiciũ donauerat Deus. Inde est, quòd Helias morte multos affecit & propria manu, & igne diuinitus impetrato: cum † & alij multi, & magni viri eodẽ spiritu consulendo rebus humanis nõ temere fecerint †. De quo Helia cum exemplum dedissent discipuli Domino commemorantes, quid ab eo factum sit, vt etiam ipsis daret potestatem petendi de cælo ignẽ ad consumendos eos, qui sibi hospitium nõ præbuerant †; reprehendit in eis Dominus non exemplum prophetæ sancti, sed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus: animaduertens eos, non amore correctionem, sed odio [m] desiderare vindictam. Itaque postquam eos docuit, quid esset diligere proximum tamquam seipsum, infuso etiam spiritu sancto, quem decem diebus completis post ascensionẽ [n] suam desuper, ut promiserat, misit; non defuerunt tales uindictæ; quãuis multo rarius, quàm in ueteri testamento: Ibi enim ex maiori parte seruientes timore premebantur: hic autẽ maxima dilectione liberi nutriebantur. Nam & uerbis apostoli Petri Ananias, & uxor eius (sicut in actibus Apostolorum legimus) exanimes ceciderunt, nec resuscitati sunt, sed sepulti.

Matt. 5. — † al. putauerit — Prou. 3. — † al. Magna — Luc. 12. — † al. quo abest ab orig. — † al. apertissimũ — † al. quem — Burc. l. 15. c. … Ansl. l. 13. c. … Iuo par. 16. c. … — C. 38. — † al. qui iam — † abest ab orig. — 3. Reg. 18. & 4. 1. — † al. quod — † al. fecerunt — Luc. 9. — † al. præberent — Matt. 22. Act. 2. — Act. 5.

β ¶ Ea vindicta.] *Apud B. Augustinum, & Anselmũ sic legitur.* Neque hic ea vindicta prohibetur, quæ ad correctionẽ valet etiã. Ipsa enim pertinet ad misericordiã, nec impedit, &c.
γ ¶ Seruus.] *Totus hic locus restitutus est ex Euangelio, & Beato Augustino, multaque alia emendata.*
δ ¶ Qua pater.] *in originali legitur,* qua pater in paruuluum filium, quem, &c.

Item Augustinus contra Cresconium grammaticum, lib. 3. c. 51.

¶ Quæ veritati contraria sunt, Christiani persequi debeat. C. LII.

…op. 10. c. 61. …nn. l. 8. c. 15.

QVisquis [o] Christianũ ε (inquis) persequitur; Christi est inimicus [p]. Verum dicis, si ζ non hoc in illo persequitur, quod Chri-

e ¶ *Idoneus.*] ar. q nullus põt esse iudex nisi habeat charitatẽ & mãsuetudinem. 45. dist. disciplina.
f ¶ *Vapulat.*] s. 5. q. 5. non omnis.
g ¶ *Paucis.*] quædã. n. ignorãtia p parte excusat, p pte nõ, vt 30. q. 1. de his. s. di. 8. ꝯsuetudo.
h ¶ *Odisse.*] cũ puer nõ põt odio haberi, non potest vt ingratus exhæredari, vt C. de inoffi. test. si quis in suo.
i ¶ *Paratus.*] s. ea. q. 1. paratus.
k ¶ *Timerent.*] ergo q̃ pœna magis timetur, illa est magis infligẽda, siue sit pecuniaria, siue corporalis. vt 16. q. 6. cognouimus. & c. de lapsis. & j. e. q. 5. pdest. & expresse dr̃ ext. vt li. nõ ꝯtest. qm̃ frequẽter. ĩ fi.
l ¶ *Diminueretur.*] quosdã. n. Deus rapit d̃ medio ne malitia mutet ĩtellectũ eorũ, vt j. de pæ. di. 4. §. verũ hoc.
m ¶ *Sed odio.*] s. ead. q. cap. quod Christus. ꝯ.
n ¶ *Post ascensionem*] illud post, potius includit diẽ ascẽsioni, q̃ excludit. nã . ꝑs nõ essent decem dies nisi dies ascensionis computetur. 76. dist. scire.

Q *Visquis.*] CASVS. Cresconius grãmaticus dicebat, q inimicus Dei erat q Christianũ psequebat. Sed Aug. rñdet, hoc esse verũ si ex odio persequebat: sed si persequebat ex charitate vitia q̃ sunt in Christiano, Dei est amicus. qđ pbat tribus exẽplis. s. dñi, & patris, & mariti. Et no. q à principio c. vsq; ibi, *Verum.* sunt verba Cresconij: postea vero sequuntur verba Aug. q̃ interrogatiue leguntur. Seq. cap. patet.
o ¶ *Quisquis.*] verba Cresconij.
p ¶ *Inimicus.*] supra 86. dist. odio. s. ea. quæ. duo ista.

Debet

a Debet.] ¶ Hominem.] arg. ꝙ cũ pecunia possumus aliquos allicere ad fidem, vt j.e.q.7. quod aũt. & s.45. dist. qui syncera. sub tali enim conditione possumus aliquã ducere in vxorem, vt fiat Christiana. 28.q.1. caue. & c. non oportet. & possumus eos grauioribus pensionibus onerare vt conuertantur. j.ea.q.6. iã vero. qđ satis admitti potest. & sic in talibus spiritualibus licite fit pactio, vbi agitur de conuersione alicuius ad fidem. & sic nõ obstat. 1.q.2.ꝗ pio. Io.

Pactio quandoque licite fit in spiritualibus.

Ali.] EX HIS OMNIBVS. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, ꝙ vindicta est inferenda zelo iustitiæ, & nõ amore vindictæ. s. non vt odium exerceatur, sed vt prauitas corrigatur. Cum vindicta quãdoque inferatur dãnis rerum, quandoque flagellis, & quandoque ipsa morte, quæritur an peccet iudex vel minister reos occidendo.

Qvòd autem.] Hæc q. diuiditur in 7. partes. In prima intendit probare p 6. auctoritates, ꝙ ecclesia pro eis debet intercedere. Secunda ibi, *Hinc apparet*. Tercia ibi, *Seipsum*. Quarta ibi, *Miles*. Quinta ibi, *Ipsis autem*. Sexta ibi, *Praterea*. Septima ibi, *Non solum*. Io. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur quinta quæstio, qua quæritur an peccet iudex vel minister occidẽdo reos? Et respondet, ꝙ non, vt j. ea. miles. & cap. cum minister. dummodo faciat hoc amore iustitiæ, vt s.q. proxi. ea vindicta. & quandoque qui non est iudex, sine peccato potest alium occidere, s. si se defendendo occidat, vt j. ea. c. cum homo. & s.50. dist. quia te obnoxium. Similiter publicum latronem, vel nocturnum depopulatorem agrorum potest occidere, vt C. quando liceat vnicuique sine iudice se vindicare, lege vna. Et procedit hoc ordine Gratianus. Primo probat, ꝙ mali non sunt interficiendi, vsque ad §. hic apparet. *Exinde probat*, ꝙ possunt interfici, vsque ad §. *Si ergo*. & tandem dat solutionem.

b ¶ *Quòd autem.*] Nulli licet occidere nisi habeat potestatẽ gladii, nec tunc licet nisi cũ hoc facit amore iustitiæ, vt s.q. proxi. ea vindicta. & j.e.c. miles. Itẽ si spes est correctionis, nõ debet occidere. sed si nõ est spes correctiõis, põt occidere, vel reddere eũ inutilem ad malefaciendũ, vt s. quæst. proxi. est iniusta. j. eo. cap. rex debet. si aũt paratus sit corrigi: nec occidi debet, nec debilitari in mẽbris, vt hic, & j.e.c.1. 2. & 3. & hæc vera sunt, ꝙ iudex solus põt occidere, nisi sint aliqui nocturni depopulatores agrorum, vel sint latrones in publicis stratis, quos quilibet potest occidere, vt C. qñ liceat vnicuiq; sine iudi. seipsum vindi. l.1. & s. ea. q.3. fortitudo. vel nisi defendendo se occidat aliquem. extra de homic. c.2. circa fi. 1. ea. c. cum homo. Hug.

Occidere an sit alicui permissum.

¶ *Circumcelliones.*] CASVS. Quidam hæretici Donatistæ interfecerunt quẽdã presbyterũ catholicũ noĩe Restitutũ. quendam vero aliũ presbyterũ, s. Innocentiũ verberantes eius effoderũt oculũ, & digitũ præciderunt, pp quæ scelera cũ ducti fuissent ad comitẽ Marcellianũ, verberibus fustigati, rei veritatẽ sunt confessi. Sed qa Aug. timebat ne propter talia scelera interficerentur, ideo rogat præfatũ comitẽ vt eos nõ interficiat, licet posset hoc sub dissimulatione transire, cũ non fuerunt a clericis accusati, sed à notariis quorũ interest, præsentati. vnde rogat eum vt in monasterium detrudantur, vel alicui tali deputentur operi, vt eorũ audacia refrænetur, & mala quæ fecerũt, salutifere valeãt emẽdare.

c ¶ *Restitutum.*] proprium nomen.

d ¶ *Confessos.*] coram laico. & sic est contra, extra de iudi. at si clerici. in fi. sed isti propter hæresim sunt facti de foro eius.

e ¶ *Solicitudo.*] qui eos accusauerat, licet non ex nomine, vnde timuit, ꝙ esset reus mortis ipsorum, vt j.e.c. vnum. in fin.

f ¶ *Non facias.*] arg. ꝙ in criminibus potest iudex pœnã temperare, arg. contra. 2.q.3.§. notandum.

g ¶ *Interitu.*] arg. ꝙ iudex sæcularis potest corrigere clericos incorrigibiles, vt j.c. si audierit. extra. de sent. exc. perpendimus.

h ¶ *Sed illorum.*] iudicum.

i ¶ *Notarijs.*] id est officiariis qui deferunt crimina iudicibus, vt 4.q.4.§. aliquando. sicut testes synodales deferunt crimina episcopis. 35.q.6. episcopus.

---

sto est inimicum. Neque enim dominus in seruo, pater in filio, maritus in coniuge, cum sint utrique Christiani, non debent persequi uitia Christianæ contraria ueritati. An uero, si non persequantur, non rei negligentiæ merito tenebuntur?

α ¶ Christianum.] *Antea legebatur.* Quisquis Christianus iniquũ non persequitur. *Emendatum est ex originali. Sunt enim verba Cresconij, quod etiam auctor glossa animaduertit.*

β ¶ Si non.] *Apud beatum Augustinum est,* sed hoc in illo, *Verum Iuo, & Pannormia cum Gratiano concordat.*

Item Augustinus ad Macedonium, epist. 52.

¶ Quemadmodum homo debet diligere proximum sicut seipsum. C. LIII.

Debet homo diligere proximum tamquam seipsum: ut quem poterit hominem [a], uel beneficentiæ consolatione, uel informatione doctrinæ, uel disciplinæ coercitione adducat ad colẽdum Deũ.

Iuo p.10.c.62. Pann. l.8.c.16.

Item Augustinus ad Donatum presbyterum, epist. 204.

¶ De eodem. C. LIIII.

Mali sunt prohibendi à malo, & cogendi ad bonum.

¶ *De hac re copiose disputat B. Augustinus in c. displicet. s. ead. Hic vero summa illius disputationis paucis verbis collecta est.*

Ex his omnibus colligitur, quòd vindicta est inferenda non amore ipsius vindictæ, sed zelo iustitiæ; non vt odium exerceatur, sed vt prauitas corrigatur. Sed cum vindicta aliquando inferatur damnis rerum, aliquando flagellis, aliquando etiam morte; quæritur, an sit peccatum iudici, vel ministro reos morti tradere.

QVÆSTIO V.

1 ps

Quòd autem [b] nulli liceat aliquem occidere; illo præcepto probatur, quo Dominus in lege homicidium prohibuit dicens. [Non occides.] Item in Euangelio [Omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit.] Item Augustinus ad Marcellinum comitem de Donatistis captis, epist. 159.

Exo. 20. Matt. 26.

¶ Mali non sunt interficiendi, sed flagellis emendandi. C. I.

Circumcelliones illos, & clericos partis Donati, quos de Hypponensi ciuitate † ad iudicium pro factis eorum, publicæ disciplinæ cura deduxerat, à tua nobilitate comperi auditos, & plurimos eorum de homicidio, quod in Restitutum [c] catholicum presbyterũ commiserunt, & de cæde Innocẽtij alterius catholici presbyteri, atque de oculo eius effosso, & de digito præciso fuisse confessos [d]. Vnde mihi solicitudo [e] maxima incussa est, ne forte sublimitas tua censeat eos tanta legum seueritate plectendos, ut qualia fecerunt, talia patiantur. Ideoque his litteris obtestor fidem tuam, quam habes in Christo, per ipsius Domini nostri misericordiam, ut hoc nec facias [f], nec omnino fieri permittas. Quamuis enim ab illorum interitu [g] dissimulare possemus, qui non accusantibus nostris, sed illorum [h] notarijs [α] [i], ad quos tuendæ publicæ pacis uigilantia pertinebat, præsentati uideantur examini; nolumus tamen passiones seruo-

Ansl. 13.c.10. Poly. l.7. tit.11. † *al. ecclesiæ*

[1 ¶ *Seruorum.*] idest, quas patiuntur serui Dei.
ADDITIO. Vel dic quòd seruos Dei eos vocat, quia iam gerant pænitentiam, vt j.cap.proxi.secundum L.
b ¶ *Parte corporis.*] supra quæstione proxi. est iniusta.contra. sed hic de corrigibilibus: ibi non.

bus autẽ liceat alios castigare, habes s̃. ea.q.4 duo ista.7.q.1.sicut. datur autem ista potestas patri in filium clericum quousque sacrũ ordinem receperit: licet tamen ordo nõ liberet à patria potestate. vt 54 dist.si seruus 2.vnde maiorem potestatem habet magister in discipulum, quàm pater in filium: cum magister adhuc post ordinem habet eum in potestate, per illam decret.super eo. extra.ea. cum voluntate.

*Damna-*rum ᵃ Dei, quasi vice talionis, paribus supplicijs vindicari: non quo scelestis hominibus licentiam facinorũ prohibeamus auferri: sed hoc magis sufficere uolumus, vt viui, & nulla corporis ᵇ parte truncati, vel ab inquietudine insana ad sanitatis otium legum coercitione dirigantur, vel à malignis operibus alicui vtili operi deputentur. Vocatur quidem & ista damnatio ᶜ: Sed quis non intelligat magis beneficium, quàm suplicium nuncupandum; vbi nec sæuiendi relaxatur audacia, nec pænitendi medicina subtrahitur? Imple christiane iudex pij patris officium: sic succense ᵏ ᵈ iniquitati, vt consulere humanitati memineris: nec in peccatorum atrocitatibus exerceas vlciscendi libidinẽ: sed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione ᵉ seruasti: quando tantorum scelerum confessionem non extendente equuleo, non sulcantibus vngulis, non vrentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisti: qui modus coercitionis & à magistris ᶠ artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpe etiam in iudicijs solet ab episcopis ᵍ adhiberi †. Noli ergo atrocius vindicare, quod lenius inuenisti: inquirendi, quàm puniendi necessitas maior est. Ad hoc enim & mitissimi homines facinus occultatum diligenter, atque instanter examinant, vt inueniant, quibus parcant.

† *haberi*] orig.

ᵃ ¶ Notarijs.] *In libris B. Augustini excusis partim est*, notaria: *partim*, notoria. *In codice Vaticano epistolarum vbique legitur*, notaria: *& epistola 160. in qua de eadem re agitur, in codicibus impressis, ac manuscriptis legitur*, notaria: *itemque in Breuiculo in collatione primi diei semel, & secundi bis. De notorijs vero mentio est in lege, ab accusatione.§.nuntiatores.ff ad S.C.Turpil. & C.de accusat.l.ea quidem. Apuleius etiam libro 7.de asino aureo habet*, notoriam: *Et in glossario legitur*, notoria, ἀναφορά.

ᵏ ¶ Succense.] *Sic est emendatum, additis etiam nonnullis ex originali, Anselmo, & Polycarpo. Antea erat*, Sic succensere iniquitati memineris, vt non in peccatorum, &c.

Idem Marcellino, epistola 158.

Poly.l.7.tit.12. Ansl.l.13.c.11.

¶ Præter supplicium mortis, rei sunt puniendi. C. II.

POena ʰ illorum, quamuis de tantis sceleribus confessorum, rogo te, vt præter supplicium mortis sit, & propter conscientiam nostrã, & propter catholicam mansuetudinem commendandam. Ipse enim fructus ad nos peruenit confessionis illorum: quia inuenit catholica ecclesia, vbi suam erga atrocissimos inimicos seruet, atque exhibeat lenitatem. In tanta quippe crudelitate, quæcumque præter sanguinem vindicta processerit, magna lenitas apparebit. Quod etsi modo quibusdam nostris illa atrocitate commotis videtur indignum, & quasi dissolutionis, & negligentiæ simile; transactis ⁱ tamen motibus animorum (qui recentioribus factis solent turbulentius excitari) egregie luculenta bonitas apparebit.

Ansl.13.c.10. Poly.l.7.tit. † al. ecclesiæ

Idem Donato, epistola 127.

Polyc. ibidem. Ansl.l.13.c.12.

¶ Mali prohibendi sunt à malo, & cogendi ad bonum. C. III.

VNum solum est, quod in tua iustitia pertimescimus, ne forte, quoniam quidquid mali contra Christianam societatem ab hominibus impijs, ingratisque committitur, profecto grauius est, & atrocius, quàm si in alios talia committantur; tu quoque pro immanitate facinorum, ac non potius pro lenitatis Christianæ consideratione cæeas coercendum. Quod te per Iesum Christum, ne facias, obsecramus. *& paulo post.* ¶ Ex occasione terribilium iudicum, ac legum, ne æterni iudicij pœnas luant †, corrigi eos cupimus, non necari: nec disciplinam circa eos negligi volumus, nec supplicijs, quibus digni sunt, coerceri †. Sic igitur eorum peccata compesce, vt sint, quos pæniteat peccasse. *& paulo post.* ¶ Proinde, si occidendos in his sceleribus homines putaueritis; deterrebitis nos, ne per operam nostram ᵏ ad vestrum iudicium aliquid tale perueniat. Quo comperto illi in nostram perniciem licentiori audacia grassabuntur, necessitate nobis im-

† al. incidant

† al. exerceri

g ¶ *Ab episcopis.*] non tamẽ manibus proprijs hoc facere potest, vt 86. dist. non liceat. nec per laicum potest hoc facere, sed per clericũ, vt extra de sen.exc.vniuersitatis. Est ergo hic argu. ꝙ iudex ecclesiasticus virgis potest punire ¹, & ꝙ clerici virgis possunt puniri not. 5.q.5.illi qui.& 45.dis. cum beatus. Ioan.

Episcopus nec p se nec per laicum verberet clericos.

¹ De hoc etiã not.j.ead.q.7.his à quibus. in glos. virgis tamẽ, &c.

P *Oena.*] CASVS. Quidam catholici scelerũ atrocitate commoti iudicabant Donatistas interficiẽdos qui homicidium & cædem commiserunt in Restitutum & Innocentiũ catholicos sacerdotes. Sed Aug. scribit comiti Marcelliano, rogans eũ vt non interficiat eos, tũ propter conscientiã suam, tum propter mãsuetudinẽ ecclesię commendandam: sed imponat eis aliam pœnam: quæ quantumcumque fuerit, mitissima reputabitur, dummodo pœna sanguinis non irrogetur.

h ¶ *Pœna.*] Hic dicitur ꝙ propter tria parcendum sit istis: tum quia vident ecclesiam lęsam habere conscientiam si ad denuntiationem suã isti occidantur: tũ propter spem correctiõis: tum propter mansuetudinem ecclesiæ.

i ¶ *Transactis.*] Arg. ꝙ executio sententiæ in causa ciuili vel criminali differenda est. 11. q.3. cum apud. Argu. contra. 2.q.1.sicut.

V *Num solum.*] CASVS. Aug. rogat Donatum suppliciter sicut potest, ne quosdã hæreticos captos occidat, quos occidi timebat: eo ꝙ grauius cõtra Christianos cõmittitur q̃ ꝯ alios: sed alijs dignis supplicijs coerceãtur, vt de suis peccatis valeãt pænitere: alioqn ecclesia operam nõ exhibebit vt tales hæretici capiantur: quo comperto licentius contra ecclesiam insultabũt.

c ¶ *Damnatio.*] not. iudices posse remittere pœnam. sic 22. quæst. 4. nocens.
d ¶ *Succense.*] idest, irasci.
e ¶ *Inquisitione.*] idest, per inquisitionem criminum.
f ¶ *Et à magistris.*] Magistri non incidunt in canonem verberando clericos causa disciplinæ. extra de sen.excom. super eo. dum tamen non nimium sæuiant in eos, vt ff. ad le. Aquil. pręceptoris, qui-

k ¶ *Per operam nostram.*] idest, per querelas nostras. & est hic arg. ꝙ si iudex suspendit aliquem ad querelam clerici, ꝙ clericus non possit promoueri, vt s̃. cap. proxi. & de pæ. dist. 1. periculose. & extra de excel. pręla. ex litteris. arg. contra. s̃. q.3. Maximianus. & j. ea. non vos. & ff. de bo. lib. qui cum maior. §. 1. & est expressum extra de homi. postulasti. & c. tua.

a ¶ Occidi

a ¶ *Occidi.*] Arg. est hic ꝑ Hug. qui dicit, ꝙ clericus debeat potius ꝑmittere se occidi, q̃ ꝙ ipse occidat, vt dixi s. ea. q. 1. in princ. 1

P *Rodest.*] Casvs. Hoc c. diuidit in duas partes. In prima parte cõmendat Aug. Imperatorẽ, eo ꝙ per ipsũ ecclesia adiuuat. In secunda parte rogat eum ne malos morte puniat, sed ad vitã reseruet, vt deflere possit peccata q̃ cõmiserãt. si vero aliter cũ sint icorrigibiles, eos punire voluerit, officiũ dilectionis cõtra eos exerceat: & nõ cupiditatẽ nocẽdi. & ad hoc eũ multipliciter hortatur. Secũda pars incipit ibi, *Non vobis*. Seq. c. nõ facit ad principale ꝓpositũ q̃stionis, sed cõtinuatur præcedenti cap. vbi dicitur, quia & plectẽdo.

b ¶ *Et nostra.*] Mutuũ enim præstant sibi auxilium. j. ea. principes.

c ¶ *Corrigatur.*] q. d. siue per verba, siue per pecuniã, siue alio modo, non refert. sic s. ea. q. 4. ea vindicta. Ioan.

Q *Vid ergo.*] Casvs. Hoc c. diuiditur in duas partes. in prima parte redarguit Hierony. quosdã qui dicebant Deũ fuisse crudelem, rigidum & cruentũ, quia in diluuio genus d̄leuit humanũ: Sodomã & Gomorrham subuertit: Aegyptios in fluctibus submersit, Israelitas in deserto ꝓstrauit. Et ostẽdit quòd ideo Deus hæc fecit in vita pręsenti, ne in ęternũ puniretur, qđ ꝓbat vno argumẽto cornuto dicens: ea quæ ꝓphetæ dixerunt, aut vera sunt, aut falsa. si vera sunt, ergo in alia vita iterũ nõ puniẽtur, quia propheta dicit: Non iudicabit Deus bis in idipsum. Si vero falsa sunt, ergo & falsum est quod dicit, Non consurget duplex tribulatio, & Deus quę sunt in lege scripta, nõ fecit. & ꝙ falsa sunt dicere, nefas est: ergo q̃ puniti sunt, iterũ nõ punientur. In secũda parte quærebatur à Hieronymo, si Christianus deprehẽsus in adulterio decollet, aut postea puniet, aut nõ? si punietur, ergo falsũ est qđ dicit: Nõ iudicabit Deus bis in idipsũ. Si nõ puniet, optare debet adulter vt breui pœna capitis euitet æternos cruciatus. Ad quod Hiero. respõdet dicens, quòd Deus scit mẽsuras suppliciorum: & si quis in vita præsenti non est sufficienter punitus, iterum punietur: alioquin non debet iterum puniri, vt ille qui maledixerat *Israelitę*: quia leuis culpa eius pręsenti supplicio est compensata. Ipsi dixerunt, scilicet propheta. Sequens cap. patet

1 Intellige ergo cũ Ber. hoc c. quando tales capere possumus, nõ debemus eos interficere, vt hic dicitur: & hoc not. illa littera, occidendos vestris iudicijs ingeramus. secundum Lau.

d ¶ *Puniret.*] ergo hoc de pænitentibus tantum, vt j. de pæn. dist. 3. § auctoritas. nam quorumdam pœna incipit hic, & durat in infinitum, vt j. de pænit. dist. 3. ignis succensus est. sicut econuerso quandoque remunerat aliquos temporaliter, vt eos puniat æternaliter, vt 23. quæst. 2. si qualibet.

pacta, vt etiam occidi [a] ab eis eligamus potius †, quàm eos occidendos vestris iudicijs ingeramus.

† abest ab orig.

Idem Macedonio, epistola 54.

¶ Quies ecclesiæ, principum seueritate iuuatur. C. IIII.

Poly. l. 1. tit. vlt.

PRodest & seueritas vestra, cuius ministerio quies adiuuatur & nostra [b]. Prodest & intercessio nostra, cuius ministerio seueritas temperatur & vestra. Non vobis displiceat, quòd rogamini à bonis: quia nec bonis displicet, quòd timemini à malis. ¶ Nam hominum iniquitatem etiam apostolus Paulus non tantum de iudicio futuro, verumetiã de præsentibus vestris sæcularibus [α] potestatibus terruit, asserens & ipsas ad dispensationem diuinæ prouidentiæ pertinere. [Omnis, inquit, anima potestatibus sublimioribus subdita sit, &c.] Hæc verba Apostoli vtilitatem vestræ seueritatis ostendunt. Proinde sicut dilectionem iussi sunt terrentibus debere, qui timent; ita dilectionem iussi sunt timentibus debere, qui terrent. Nihil nocendi cupiditate fiat; sed omnia consulendi charitate: & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Ita formidetur vltio cognitoris; vt nec intercessoris religio contemnatur: quia & plectendo, & ignoscendo hoc solum bene agitur, vt vita hominum corrigatur [c]. Quòd si tanta est peruersitas, & impietas, vt ei [β] corrigendæ nec disciplina possit prodesse, nec venia; à bonis tamen intentione, atque conscientia, quam Deus cernit, siue seueritate, siue lenitate, non nisi officium dilectionis impleatur.

Rom. 13.

α ¶ Sæcularibus.] *Antiquioribus editionibus epistolarum B. Augustini in margine est adscriptum,* de præsentibus vestris securibus terruit. *In Antuerpiana vero est in textu hac eadem lectio, sed sine dictione,* præsentibus.

β ¶ Ei corrigendæ.] *Sic est emendatum ex originali. Antea legebatur,* vt corrigendis reis nec disciplinæ, nec veniæ remedia suffragentur, ab omni tamen intentione, &c.

PALEA. C. V.

HOc tamen intelligendum est de illis, quos præsentia supplicia in melius commutant, non de illis, qui obstinati sunt in malo; qui si semper viuerent, semper peccarent: quorum pœna hic incipit, & in æternum durabit.

De pænitentia dist. 3. c. sunt plures. in fine.

¶ *Abest hæc palea à vetustis exemplaribus, quę collata sunt, vno excepto, in quo est coniuncta capiti superiori.*

Item Hieronymus in Naum prophetam ad c. 1.

¶ Impræsentiarum nonnulli puniuntur, ne in æternum flagellentur. C. VI.

Poly. l. 7. tit. 12.

QVid ergo, ait, contra Dominum cogitatis? ipse qui creauit mundum; & consummationem eius faciet. Quòd si vobis videtur crudelis, rigidus, & cruentus, quòd in diluuio genus deleuit humanum, super Sodomam & Gomorrham ignem & sulphur † fluit, Aegyptios submersit fluctibus, Israelitarum cadauera prostrauit in eremo; scitote eum ideo ad præsens reddidisse supplicia, ne in æternum puniret [d]. Certe aut vera sunt, quæ prophetæ loquuntur, aut falsa. Si vera sunt, quæ de seueritate eius videntur dicere; ipsi dixerunt. [Non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione:] Sin autem falsa sunt, & falsum [e] est, quod dicitur [Non consurget duplex tribulatio;] falsa est ergo & crudelitas, quæ in lege descripta est. Quod si verum est, vt negare non poterunt, dicente propheta [Non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione;] ergo qui puniti sunt, postea non punientur: Si autem illi postea punientur; scriptura mentitur, quod dicere nefas est. Receperũt ergo & qui in diluuio perierunt, & Sodomitæ, & Aegyptij, & Israelitæ in solitudine mala sua in vita sua. ¶ Quærat hic aliquis, si fidelis deprehensus in adulterio decolletur; quid de eo postea fiat: Aut enim punietur, & falsum est hoc, quod dicitur [Non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione:] aut nõ punietur, & optandum est adulteris, vt impræsentiarum breui, & cita pœna cru-

Gen. 7. & 19.
† al. sulphurem
Exo. 15.

Naum. 1. secundum 70.

De pænitentia dist. 3. ğrat. hic.

e ¶ *Falsum est.*] q. d. ex quo falsum dixerunt in vno, dicunt ergo & in alijs. & est hic arg. ꝙ instrumentum vel testamentum [a] si est in vno falsum, ergo in omnibus, vt s. dist. 9. si ad sacras.

a ¶*Non præueniri.*] tunc sententia iudicis præueniretur, si quis hic bene punitus esset, quia in futuro non puniretur.
b ¶*Iudicis.*] idest, Christi [1].
c ¶*In peccatorem.*] non punitum hic sufficienter.
d ¶*Exercendæ.*[in futuro.

HINC APPARET. Hæc est secunda pars q. in qua magister pbare intẽdit q iudices nõ peccãt occidẽdo secundũ legẽ: sed illi tantũ peccant qui sine auctoritate & sine iussu diuino hominẽ occidũt. & hoc pbat p multos patres veteris testamẽti. Io. de Fan.
CASVS. Hucusque probatum est, q mali non sunt morte puniẽdi. Nũc contrariũ probat sex auctoritatibus & exemplis. Postea soluit dicens, q qui habet potestatem occidendi, licite occidere potest: malos: sed auctoritate propria hoc nõ potest, quod probat seq. cap.
i ¶*Illo præcepto.*] non occides.

Israe- ciatus frustrentur æternos. Ad quod respondebimus, Deum vt omniũ rerum, ita & suppliciorum quoque scire mensuras; & non præueniri [a] sententia iudicis [b]: nec illi in peccatorem [c] exercendæ [d] dehinc pœnæ auferri potestatem: & magnum peccatum magnis, diuturnisque lui † cruciatibus. Si quis autem punitus sit, vt ille in lege, qui Israeliticis [e] maledixerat, & qui in sabbato ligna collegerat; tales postea non puniri, quia culpa leuis [f] præsenti supplicio compensata sit.

† *al. elui*
Leuit. 24.
Num. 15.
s. 14. q. 6. hi, qui in furtis.

Item Gregorius Papa.

¶ Qui rei sunt sanguinis, ab ecclesia defendi debent. C. VII.

REos [g] sanguinis defendat [*] [h] ecclesia †, ne effusione † sanguinis particeps fiat.

Burc. l. 19. c. 109.
Iuo p. 15. c. 121.

* ¶Defendat.] *Apud Burchardum & Iuonem, qui hoc citant ex dictis Augustini, legitur,* non defendat.

2 *Hinc apparet, quòd mali flagellis sunt coercendi, non membrorum truncatione, vel temporali morte plectendi. Sed obijcitur illud, quod Dominus ait ad Moysem [Maleficos non patieris viuere.] ¶ Item [Qui coierit cum iumento, morte moriatur:] Adulterio etiam, vel blasphemiæ crimine notatus immisericorditer lapidari iubetur. ¶ Item, Moyses, qui legem acceperat, cultores idoli morte puniuit. Samuel etiam Agag pinguissimum regem in frusta conscidit. Phinees quoque Iudæum cum Madianita coeuntem gladio transfixit: quod est ei reputatum ad iustitiam. Similiter nonnulli in veteri testamento inueniuntur malos trucidasse: nec tamen transgressores legis, sed defensores appellantur. Probibetur ergo illo præcepto* [i] *quisque sua auctoritate in necem alicuius armari, non legis imperio reos morti tradere. Qui enim publica potestate functus, ipsius legis imperio malos perimit; nec illius præcepti transgressor, nec à cœlesti patria alienus habetur. Vnde Augustinus ad Publicolam, epist.* 154.

Exo. 22.
Leuit. 20.

¶ Ex officio non est peccatum hominem occidere. C. VIII.

DE occidendis hominibus, ne ab eis quisquam occidatur, non mihi placet consilium: nisi forte sit miles [k], aut publica functione teneatur, ut non pro se [l] hoc faciat, sed pro alijs, uel pro ciuitate, ubi etiam ipse est, accepta legitima potestate, si eius cõgruit personæ [m]. Qui uero repelluntur aliquo terrore, ne male faciant; etiam ipsis aliquid fortasse præstatur. Hinc autem dictum est. [Non resistamus malo,] ne nos uindicta delectet, quæ alieno malo animum pascit, non ut correctionem hominum negligamus. Vnde [n] nec reus est mortis alienæ; qui cum suæ possessioni ex lapidibus [*] murum circumduxerit, aliquis ex ipsorum usu percussus intereat. Neque enim reus est [o] Christianus, si bos eius aliquem feriendo, uel equus calcem iaciendo aliquem occidat: aut ideo non debent Christianorum † boues habere cornua, aut equus ungulas, aut dentes canis. An † uero, quoniam apostolus Paulus [p] satis egit, ut in Tribuni notitiam perferretur insidias sibi à quibusdam perditis præparari, & ob hoc deductores accepit armatos; si in illa arma scelerati homines incidissent; Paulus in effusione sanguinis eorum suum crimen agnosceret? Absit, ut ea quæ pro-

Poly. l. 7. tit. 11.
Ansl. l. 13. c. 18.
Iuo par. 10. c. 1.
Pann. l. 8. c. 1.
Matt. 5.
† *al.* Christiani
† *Aut* orig.
Act. 21.

DE *occidendis hominibus.*] CASVS. Beneuẽta. ponit hũc casum, dicẽs q Publicola de duobus quæsiuit ab August. Primo vtrum quis iuste possit interficere malos, ne ipsi alios occidãt. Et respondet q non: nisi sit miles, vel potestas, qui faciat nõ pro se, sed pro vtilitate aliorũ. Secũdo an sit peccatum repellere malos obstaculum interponendo: & si aliquid cõtingat inde præter voluntatem nostrã, an nobis imputetur? Et respon. non esse peccatum: nec nobis imputari debet, si aliquid inde cõtingat. & hoc probat viij. exemplis, scilicet exẽplo muli & bouis, equi & canis, Pauli & ferramentorum, arboris & fenestræ. Secunda pars incipit ibi, *Qui vero repelluntur.*
k ¶*Miles.*] sub potestate aliqua cõstitutus, vt infra eadẽ miles. nisi hoc fiat iniusto bello, vt infra eadem, si homicidium. & in casibus positis in summa huius quæstionis.
l ¶*Pro se.*] sic ergo officiatus non potest esse aduocatus in propria causa. & ita officiũ suũ est ei damnosum. ff. 10. q. 2. hoc ius. sicut nec ĩ causa sua potest qs esse iudex, vt s. q. 4. inter [2]. Vel dic pro se, idest, p priuato odio [3]. Io. Quod primo dixit, falsum est: cum non inueniatur hoc prohibitum. nec littera ista contradicit. Bar.

Officium quandoque est dãnosum.

[2] Cõcor. tex. in l. qui iurisdictioni. C. de iuris. om. iud. & C. ne quis in sua cau. p totum.
[3] Hoc etiam sequitur L. 3. q. 7. iudicet. 11. q. 3. quattuor. Aliàs absurdũ est aliquẽ alij & non sibi, &c. C. de na. lib. nuper secundũ Io. de Fan. & hic teneas quid quid ĩ. sequitur.

e ¶*Israeliticis.*] idest, Deo Israelitarum.
f ¶*Leuis.*] Ecce q leuem dicit culpam maledicere [*] Deo: cũ magis sit maledicere Deo q̃ principi. sic C. si qs impe. male. l. vnica.
g ¶*Reos.*] infra quæst. 8. si vobis.
h ¶*Defendat.*] omnes fugientes ad ecclesiam tenetur defendere, vt 17. q. 4. reum. & hoc verum est siue rei sint, siue non: nisi in casibus extra de immu. ecc. inter. & c. vlt. Sed illos qui non fugerint ad ecclesiam, quandoque iuuabit, quandoque non. si enim est spes correctionis, debet eos iuuare, vt supra eadem quæstio. proxi. est iniusta. Item si iniuste sint condemnati aliqui: omnibus modis iuuabit eos: si autem iuste, tunc temperate & non importune iuuabit eos: sed tantum intercedendo pro eis, ne ex indiscreta defensione incidat ecclesia in malam opinionem, vt 14. q. vlti. hi qui. & s. quæst. 3. non inferenda. Et licet teneatur aliquos defendere, non tamen tenetur pro eis bellum mouere, vt C. de epis. aud. addictos supplicio. Ioan.
m ¶*Personæ.*] hoc dicit propter episcopos qui habent iurisdictionem sæcularem, sed non possunt præsidere causis sanguinis, vt 15. q. 4. cap. 1. & infra eadem quæst. 8. his à quibus. & cap. sæpe.
n ¶*Vnde.*] quasi dicat cum quis ex officio suo occidit aliquem, nõ est ei imputandum si ex officio tali sequantur homicidia. Ita continuantur sequentia exempla. Vel sic continua. si aliquis repellendo malos occidat aliquem, hoc non est ei imputandum.
o ¶*Reus est.*] nisi equus ille fuerat calcitrosus: vel bos fuerat cornupeta. nã si talis nocuerit, bene tenetur dominus, vt ff. si quadru. pau. fe. dic. l. 1. §. 1. & 2. & generaliter si habuerit tale animal quod consueuit nocere, vt vrsum, leonẽ, vel aprũ, siue ligatũ siue non, si occisus fuerit liber homo, præstabit cc. solidos. sed si aliter nocuerit, condẽnabitur secundũ arbitrium iudicis: sed in ceteris rebus condemnatur pœna dupli, vt ff. de ædil. edict. hi enim. & l. sequẽti.
p ¶*Paulus.* Arg. q non imputatur clerico qui ad defensionem sui

iuris

iuris vocat milites, si aliquis ibi occidatur:sic s.ea.q.3.Maximianus.
a ¶ *Bonum.*] Argu.ꝙ si aliquis dat operam rei licitæ, ꝙ non est ei imputandum si aliquid mali inde sequatur,vt 50.dist.sæpe.& cap. quia te.& dist.6.testamentum.nam Deus est inspector cordis, & non operis, vt 15.q.6 c.1.Item est hic arg. ꝙ non omnis qui occasionem damni dat,damnum dedisse videtur.& hoc habes in brochardis 31.q.2.de neptis.& di.50,sæpe.ff.ad le.Aq. qui occiderit.§.pe.[1]

Damni dans occasionem, non semper damnum dedisse videt.

[1] Et extra de iniu.c.vlti.& legi.& not. extra de test. si qui.& not. in prædi.ca. sæpe. Arch.

b ¶ *Non possit.*]Arg.ꝙ non semper prohibetur bonum propter malum quod sequi potest. Arg. contra 22.q.1.in nouo. contra 21.distin. denique.Ioan.

SEIPSVM. Hæc est tertia pars q. in qua probat magister p quattuor auctoritates,quòd null⁹ occidat seipsum: quia in illo præcepto, Non occides,intelligitur, nec te nec alium: quia bene ordinata charitas à seipso incipit. Ioan. de Fantu.

CASVS supra ostensum est an aliquis potest aliũ interficere iurisdictionis potestate: nunc vero ostẽditur ꝙ seipsum nulli interficere permittitur. quod probatur per seq.cap.

S *I non licet.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte quæsitum fuit ab Augu.vtrũ liceat alicui iusto in persecutione seipsum interficere,ne ab alio interficiatur:vel vtrũ liceat ipsũ interficere causa immortalitatis, idest, gloriæ adipiscendæ:vel causa cauẽdi,i. vitandi futura peccata: vel curandi criminis,idest,remouẽdi? Et respõdet ꝙ nõ: & hoc pbat quattuor modis. Primo argumẽto à minori:quia non licet occidere aliũ innocentẽ: ergo multo minus seipsum.Secundo quia Iudas fuit reprehensus, qa seipsũ occidit quãuis sceleratus fuisset: multo magis reprehendi debet qui se innocẽtẽ occidit. Tertio, quia in lege prohibitũ est(vt ibi dictũ est) Neminẽ occides.Quarto probat hac ratione quia si contra se nemo falsum testimoniũ dicere debet, ergo multo minus contra se mortẽ inferre debet.Secundo quæsitum fuit an liceat alios interficere? Et rñdet ꝙ nõ,nisi vel lex vel Deus iubeat occidi. ppter qđ Abrahã,Iephte,& Sãpson,excusati fuerũt.Scđa pars ĩcipit ibi, *Sed his exceptis*.Et qđ dicit ibi *mortalitatis*,i.gloriæ habẽdæ: qa credẽs se iustũ volẽs migrare ad gloriã,seipsũ occidit. vel ĩmortalitatis,i.inanis gloriæ,vt aliqd dicat đ ipso,ꝙ sic videt đspicere mũdũ.

c ¶ *Et tanto*] idest,magis peccat bonus aliquis se occidẽdo quàm malus: quia malus credit se mereri per hoc.

d ¶ *Cauendique*]idest,quia cauere volumus ne aliquis nos lædat.

e ¶ *Semetipso.*] Vnde quilibet primo sibi faciat eleemosynam:deinde proximo.de pœnit.dist.3.cap.qui vult.vnde possum mihi consulere cum damno alterius,vt ff.ad legem Aquiliam.si quis fumo. arg.contra 12.q.2.primum.& 11.q.3.si quis vero.

pter bonum[a], ac licitum facimus, aut habemus; si quid per hæc præter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Alioqui nec ferramenta domestica & agrestia sunt habẽda; ne quis eis vel se, vel alterum interimat:nec arbor aut restis,ne quis se inde suspendat: nec fenestra faciẽda est, ne per hanc se quisquam præcipitet.Quid plura commemorem, cum ea commemorando finire non possem? Quid enim est in vsu hominum bono, ac licito,vnde non possit[b] etiã pernicies irrogari?

a ¶ Ex lapidibus.] *Sic est emendatum ex codice Vaticano epistolarum* B. *Augustini. Nam in impressis desunt istæ voces. Apud Gratianum vero erat*, suæ possessioni murorum ambitum circumduxit.

3 *Seipsum etiam perimere nulla legis auctoritate alicui permittitur. Vnde Augustinus libro primo de ciuitate Dei, c.17.& 18.*

¶ Qui Deo auctore bella gesserunt, præcepta non occidendi nequaquam trangressi sunt. C. IX.

SI non licet priuata potestate alicui hominem occidere vel nocentem, cuius occidendi licentiam lex nulla concedit; profecto etiam qui seipsum occidit, homicida est †: & tanto[c] fit nocentior, cum se occiderit, quanto innocentior in ea causa fuit,qua se occidendum putauit. Nam, si Iudæ factum merito detestamur, eumque veritas iudicat, cum laqueo se suspendit, sceleratæ illius traditionis auxisse potius, quàm expiasse commissum; quoniam de Dei misericordia desperando exitiabiliter pœnitens, nullum sibi salubris pœnitentiæ locum reliquit; quanto magis, à sua nece se abstinere debet, qui tali supplicio quid in se puniat,non habet. Iudas enim cum se occidit;sceleratum hominem occidit: & tamen non solum Christi, verum etiam suæ mortis reus finiuit hanc vitam: quia licet propter suum scelus, alio tamen scelere suo occisus est. ¶ Cur autẽ homo,qui mali nihil fecit, sibi male faciat, & seipsum interficiendo, hominem interficiat innocentem, ne alium patiatur nocentem,atque in se perpetret peccatum proprium,ne in eo perpetretur alienum? *Item c.20.* ¶ Neque enim frustra in sanctis, canonicisque libris nusquam nobis diuinitus præceptum, permissumue reperiri potest, vt vel ipsius adipiscendæ immortalitatis, vel vllius curandi†, cauendique[d] mali causa nobis metipsis necem inferamus. Nam & prohibitos nos esse intelligendũ est,vbi lex ait [Non occides:] præsertim, quia non addidit, proximum tuum: sicut falsum testimonium cum vetaret[Falsum,inquit, testimoniũ non dices aduersus proximum tuum.]Nec ideo tamen, si aduersus seipsum quisquam falsum testimonium dixerit;ab hoc se crimine putauerit alienum: quoniã regulam diligendi proximum à semetipso[e] dilector accepit,quandoquidem scriptum est[Diliges proximum tuum sicut teipsum.]Porro si falsi testimonij non minus reus est, qui de seipso falsum fatetur, quàm si aduersus proximum hoc faceret, cum in eo præcepto,quo falsum testimonium prohibetur, aduersus proximum prohibeatur, possitque nõ recte intelligentibus videri non esse prohibitum, vt aduersus seipsum quisque falsus testis existat†; quanto magis intelligendum est non licere homini seipsum occidere,cũ in eo,quod scriptũ est[Non occides] nihilo† deinde addito,nullus nec ipse vtique, cui præcipitur,intelligitur exceptus[f]? *Item infra eodem capite.* ¶ Non occides.]non alterũ: ergo nec te.Neque enim qui se occidit,aliũ quàm hominẽ occidit. ¶ Quasdam vero exceptiones eadẽ ipsa diuina fecit auctoritas,vt liceat hominẽ occidi: sed his exceptis, quos Deus occidi iubet,siue data lege,siue ad personã pro tempore expressa iussione. (Non autem ipse occidit, qui ministerium debet iubenti, sicut adminiculum gladius est vtenti: Et ideo nequaquam contra hoc præceptum fecerunt, quo dictum est. [Non occides;]qui Deo auctore bella gesserunt, aut personam gerentes publicæ potestatis, secundum eius† leges, hoc est iustissimæ rationis imperium,sceleratos morte punierunt. Et Abraham non solũ non

Iuo par.10.c.4. Pann.l.8.c.2.
Matt.27.
C.18.
† carendi] orig.
Exo.20.
Matt.22.
† assistat] orig.
† al.nihil.
Ibidem, c.21.
† al.ius legis

f ¶ *Exceptus.*]Arg.ꝙ persona ad quam loquimur,non intelligitur excepta in generali sermone, vt ff.de pig.Paulus.§.vlt. Itẽ arg. eo ipso ꝙ qui nõ excipitur,intelligitur includi, vt s.55.dist.si Euãgelica.& extra de iure pat.ex litteris. Itẽ est hic arg.quod id qđ de vno dicitur,de omnibus alijs intelligendum est,vt 2.q.1.multi.& s.dist.4.denique.& dist.5.ad eius. Item arg. ꝙ verbum indiffinite prolatum,generaliter intelligendum est,vt 31.q.1.ꝙ, si dormierit

T 4

T *V dixisti.*] Casus. Petilianus dicebat ꝙ Iudas & alij similes qui se pro peccato interimũt, debeãt martyres reputari ꝙ puniãt in se qđ dolẽt cõmisisse. Et respõdet Aug. hoc nõ esse verũ: quia nõ debẽt martyres reputari qui collũ sibi ligauerũt. Seq. c. patet: & quod dicitur ibi, *Absque eo*, inclusiue tenet, i. nec in eo casu. dictio, absque, inclusiue [1] q. d. nec in istis (in quibus magis videt) licet alicui se occidere. sic ponit ibi, Pulchræ sunt genæ tuæ, absq; eo quod intrinsecus latet. sic ponitur hæc dictio absque, inclusiue 35. q. 3. progeniem. & ff. de pign. act. l. 1. 13. q. 2. Ebron.

e ¶ *Submittere.*] idest, non resistere.

Tu

[1] Idem tenet tex. cum glo. in l. meminisse. ff. de offic. procon. Bar. in l. patronus §. Sempronio ff. de leg. 3.

Gen. 22. est culpatus crudelitatis crimine; verumetiam laudatus est nomine pietatis, quòd voluit filium nequaquam scelerate, sed obedienter occidere. Et merito quæritur, vtrum pro iussu Dei sit habendum; quòd *Iud. 11.* Iepte filiam, quæ patri occurrit, occidit: cum se immolaturum Deo id vouisset, quod ei redeunti de prælio victori primitus occurrisset. Nec *Iud. 16.* Sampson aliter excusatur, quòd seipsum cum hostibus ruina domus oppressit; nisi quia spiritus latenter hoc iusserat: qui per illum miracula faciebat.) His igitur exceptis, quos vel lex iusta generaliter, vel ipse fons iustitiæ Deus specialiter occidi iubet; quisquis hominem, vel seipsum, vel quemlibet occiderit; homicidij crimine innectitur. *Item c. 26.*

Iuo par. 10. c. 4. Pann. l. 8. c. 2. ¶ Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, veluti fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata, ne hoc ipso incipiat habere grauissimum proprium, quem non polluebat alienum: neminem propter sua peccata præterita, propter quæ magis hac uita opus est, vt possint pænitendo sanari: neminem velut desiderio vitæ melioris, quæ post mortem speratur: quia *Matt. 27.* reos suæ mortis, melior post mortem vita non suscipit.

a ¶ Non autem.] *Sic est emendatum ex originali præsertim Antuerpiano. Nam antea totus hic locus multo aliter se habebat. sunt autem & alia multa restituta.*

Item contra litteras Petiliani, lib. 2. c. 49.

¶ Nemini licet sibi manus inijcere. C. X.

Iuo par. 2. c. 99. & par. 10. c. 7. TV dixisti [a], laqueo traditor perijt, laqueum talibus [b] dereliquit. Hoc ad nos omnino non pertinet. Neque enim veneramur nomine martyrum [c] eos, qui sibi collum ligauerunt.

C. 18. *Item Hieronymus in Ionam prophetam ad c. primum, non longe à fine.*

¶ De eodem. C. XI.

Pann. l. 8. c. 3. NOn est nostrum mortẽ arripere, sed illatam ab alijs libenter excipere. Vnde & in persecutionibus non licet propria perire manu (absq; eo [d], vbi castitas periclitatur,) sed percutiẽti colla submittere [e].

Item ex concilio Bracharensi primo, c. 34.

¶ Nulla fiat oratio pro his, qui seipsos interficiunt. C. XII.

Burc. l. 19. c. 130. Iuo p. 10. c. 188. & p. 15. c. 140. † *al. violente* PLacuit, vt qui sibi ipsis uoluntarie † [f] aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per suspendium, vel quolibet modo violentam † inferunt mortem; nulla prorsus pro illis in oblatione commemoratio [g] fiat: neque cum psalmis ad sepulturam [h] eorum cadauera deducantur. Multi enim sibi hoc per ignorantiam vsurpant. Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus [i] puniũtur.

Matt. 22. *Impænitentes, subaudiatur. Item Augustinus in eodem lib. primo de ciuitate Dei, cap. 26.*

¶ Non est reus homicidij miles, qui potestati obediens hominem occidit. C. XIII.

Iuo p. 10. c. 98. Pann. l. 8. c. 35. 4 MIles cum obediens potestati, sub qua legitime constitutus est, hominem occidit; nulla ciuitatis suæ lege reus est homicidij; immo, nisi fecerit, reus est imperij [k] deserti, atque contempti. Quòd si sua sponte, atque auctoritate fecisset; in crimen effusi humani sanguinis incidisset. Itaque vnde punitur, si fecerit iniussus; inde punietur, nisi fecerit iussus.

Item in quæstionibus Exodi, quæst. 39. ad c. 11.

¶ Homicida est, qui sponte occidit, quos iudex iubet occidi. C. XIIII.

Iuo p. 10. c. 103. Pann. l. 8. c. 39. CVm minister iudicis occidit eum, quem iudex iussit occidi; profecto si id sponte [l] facit, homicida est, etiam si eum occidat, quem scit a iudice debuisse occidi.

Idem libro 22. contra Faustum, c. 73.

P *Lacuit.*] Casus. Quæsitum fuit in cõcilio Bracharẽsi vtrũ commemoratio debeat fieri ĩ altari pro ijs qui aliquo modo mortem sibi inferunt, vel qui pro suis sceleribus interficiuntur, vel vtrum eorum cadauera sint sepelienda cum psalmis? Et respondet quòd nõ.

f ¶ *Voluntarie.*] secus si per furorem: tũc nõ imputaretur, vt 15. q. 1. si quis insaniens. & cap. illa.

g ¶ *Commemoratio.*] sed nonne cum illi cõmunicauimus viuo, ergo illi mortuo communicabimus? vt 24. q. 2. sane? Sed illud intelligas de communione sacramentorũ, quæ datur in fine. Sed hæc solutio non est sufficiens. nã si qs mortuus est fine sacramẽtis illis, & fine pœnitentia (si tamen fuit honesta causa mortis) bene admittitur ad orationes ecclesiæ, si. extra de sepul. ex parte.

Mortu° etiã fine pœnitentia, admittit ad ecclesiæ orationes.

h ¶ *Ad sepulturam.*] videtur ergo ꝙ tales sepelientur, vt hic, & ĩ. ea. q. 8. quicũque. sed hoc non est verum. & intelligas illud de canina sepultura. nam & contrito quandoque denegatur ecclesiastica sepultura, vt extra de torneamentis, c. 1. & extra de rapt. super eo.

Sepultura quandoque contrito denegatur.

i ¶ *Pro suis sceleribus.*] sicut fures & latrones, vt extra de fur. fures. nisi fuerint contriti, vt 13. q. 2. c. vlt.

M *Iles.*] Hæc est 4. pars quæstio. in qua probat magister p 11. auctoritates, ꝙ non peccant iudices vel ministri si malos occidũt: si tamen non animo vlciscendi, sed animo iudicandi faciunt. Ioã. de Fantu.

Casus. Quæsitum fuit ab Aug. vtrum miles sit reus homicidij, qui suæ potestati obediens hominem interfecit? Et respondet ꝙ non. Si autem sponte & propria auctoritate hoc fecerit, reus est homicidij. Sequentia tria capitula per te formare poteris.

a ¶ *Tu dixisti.*] Iste dixit Iudam martyrem esse, cũ pænitentia sit vindicta puniens in se qđ se commisisse dolet, vt ĩ. de pæn. dis. 3. pęnitẽtia. vnde dicebat ꝙ licitũ ẽ cuilibet ꝓ peccatis suis se occidere.

b ¶ *Talibus.*] si sunt verba Aug. dic talibus, idest, malis.

c ¶ *Martyrum.*] s̃. 1. q. 1. vide. ĩ. 24. q. 3. quod autem.

d N *On est.*] ¶ *Absque eo.*] dicunt quidã ꝙ vbi fides ecclesiæ & castitas corporis impugnat, licet alicui se occidere, vt hic innuitur: cũ tamen Aug. dicat ꝙ ad quodcũque malũ quis cogat, nõ potest se occidere, vt s̃. ea. q. 4. displicet. melius potest legi hæc

k ¶ *Imperii.*] Arg. ꝙ ratione mandati excusatur aliquis etiam si contra conscientiam faciat, vt s̃. ea. q. 1. quid culpatur. in fi. extra de offic. iudi. deleg. pastoralis. §. quia vero.

l C *Vm minister.*] ¶ *Sponte.*] Argu. ꝙ non excusatur vxor, quæ reddit debitum illi quem scit consanguineum suum, de mandato ecclesiæ. sed distinguitur, vt extra de senten. excom. inquisitioni. & de resti. spol. litteras.

a ¶ Lex

a ¶ Lex æterna. ¶ Si spontaneus.] ſi. 14. q. 5. dixit. Ad hoc facit. 22 q. 2. Abraham.
b ¶ Officia vindictæ.] ideſt, vindicta ex officio.
c ¶ Quomodo lex.] in extraordinarijs, vbi non eſt ſtatuta pœna criminis [1].
d ¶ Iudex.] ideſt, vbi eſt ſtatuta pœna criminis ad vtrũq; extra de offi. & pote. iudi. deleg. de cauſis. verſus finem.
e ¶ Non eſt.] ¶ Criminis.] ſupra 45. diſt. & qui emẽdat.
f ¶ Non fruſtra.] ſupra diſt 4. factæ ſunt.
g ¶ Modos.] ad quid fiãt, vt 5. q. 4 q. peccat.
h ¶ Cauſas.] nam ſine cauſa nemo puniẽdus eſt. 16. q. vlti. inuẽtum.
i ¶ Rationes.] nam ſecundum leges iudicandum eſt. 3. q. 7. iudicet.
k ¶ Vtilitates.] nã hoc ſolum bene agitur, vt vita hominum corrigatur, vt 5. ea. prodeſt. Io.

[1] Vt extra de offi. dele. de cauſis. ff. de iure deli. l. 1.

¶ Cum homo.] Casvs. Macedonius de duobus quæſiuit ab Augu. Primo vtrum ſit peccatum occidere hominem? Et reſpondet ꝙ quandoque eſt peccatum, vt ſi fiat ab inimico, vel latrone. & quãdoque nõ, vt ſi fiat à iudice, vel officiali, vel milite. Secũdo quæſiuit an qui præſtat alicui occaſionẽ mortis, ſit homicida? Et reſpondet ꝙ qñque homicida eſt, vt cõtingit de eo q. fideiuſſorem decipit. & quandoque non, ſicut cõtingit in puella àqua ſtuprum petitur: & in patre à quo timet filius verberari: & in eo pro quo, quia liberatus eſt, alius ſe occidit. Secunda quæſtio incipit ibi, *Et aliquando*.

l ¶ Latro.] Furem nocturnũ licet occidere: ſed diurnũ non, niſi telo ſe defendat, vt extra de hom. ſi perfodiẽs. ſi autẽ fur nocturnus poterat deprehẽdi ſine læſione, tenetur ille qui eũ occidit, vt ff. de ſica. furẽ nocturnũ. Item latronẽ inſidiantẽ in itineribus licet cuilibet occidere, vt C. qñ li. vni. ſi. iu. ſe vin. l. 1. & 2.
m ¶ Potius.] infra ꝓxi. q. vlt. qui aliorum.
m ¶ Potius.] ſic magis punit conſulens quàm faciens [2], vt infra proxi. q. vlti. qui aliorum. & 86 diſt. tanta. Inquirendum etiã eſt quis primo cauſam mali præbuerit, vt C. ad legẽ Iuliã. de vi pu. ſi qui. & ff. ſi quadru. pau. fecil. dica. l. 1. §. cũ arietes.
n ¶ Supplicium.] ſed certe illud nullo iure [3] inuenitur, ꝙ fideiuſſor poſsit occidi ſi non exhibet illum pro quo fideiuſsit, licet fideiuſſerit pro reo criminis. ſed ſi fideiuſſor ſine dolo reum criminis nõ exhibet, pecuniariter punitur. ſed ſi dolo eum non exhibet, punitur arbitrio iudicis, vt ff. de exhi. re. l. ſi quis reũ. & C. ad Turpil. l. 2. potiꝰ ergo reſpicit hic factũ vel cõſuetudo alicuius loci q̃ ius.

Furem nocturnum, ſed non diurnũ, licet occidere.

Latronẽ inſidiantẽ in itinere licet cuilibet occidere.

[2] Arg. l. 1. §. ſi plures. & ibi Bart. ff. de exerci. & pet. Bal. in l. 3. C. de ſer. fugi.
[3] Diuino & humano. L.

¶ Principes.] Casvs. Dicitur in hoc c. ꝙ principes ſæculi hoc ſunt iſtituti, vt eccleſiaſticã diſciplinã defendãt, vt quos ſacerdotalis ſermo nõ corrigit, coerceat ſęcularis poteſtas. De quo ſi nõ fecerint, apud Deũ reddituri ſunt rationem. Seq. c. planũ e[st].
o ¶ Principes.] Hæc quattuor cap. ad hoc inducuntur, vt princip[es] ecclesias defendant, & reos non permittant viuere.
p ¶ Intra eccleſiam.] laici habent iuriſdictionẽ multipliciter intra eccleſiã. Quandoque in perſonis ipſis cũ ſint incorrigibiles, vt 32. diſt. eos qui. & 5. ea. q. de Liguribus. Item quandoque propter ambitionem alicuius, vt 79. diſt. ſi quis pecunia. Itẽ cum fidem volunt ſubuertere, vt diſt. 8. quo iure. & 5. e. c. 1. & 17 diſt. nec licuit. Itẽ cũ falſarius eſt clericus, vt extra de cri. fal. ad falſariorum. Itẽ cum & ſchiſma faciunt clerici, & cũ contemnunt excõmunicationẽ, vt 5. ea. q. de Liguribus. Itẽ & vbicũque eccleſiaſtica poteſtas deficit, vt hic.

¶ Sicut iure laudatur obedientia, ita reprehenditur, qui ſibi non conceſſa vſurpat. C. XV.

LEx æterna ita medio quodam loco poſuit aliqua hominibus; ut in eis uſurpandis merito reprehendatur audacia: in exequendis autem iure obedientia laudetur. Abraham [a], ſi ſpontaneus [a] in occidendo filio motus fuiſſet; execrabilis haberetur: at iubenti Deo obſecundans famulatus eſt.

a ¶ Abraham.] *Confectum eſt hoc caput ex verbis B. Auguſtini, ſed collectoris arbitratu immutatis. Atque hæc quidem pars ſic apud illum habet.* Quapropter ſi in occidendo filio ſpontaneus motus execrabilis, Deo autem iubente obſecundans famulatus non ſolum inculpabilis, verum etiam laudabilis inuenitur; quid Moyſem Fauſte reprehendis, quòd expoliauit Aegyptios, &c.

Item in quæſtionibus ſuper Euangelia, lib. 1. q. 10.

¶ Bono animo officia vindictæ poſſunt impleri. C. XVI.

OFficia uindictæ [b] poſſunt impleri bono animo: quomodo lex [c], quomodo iudex [d].

Iuo p. 10. c. 106. Pann. l. 8. c. 40.

Item ad Macedonium, epiſt. 54.

¶ Non eſt iniquus, ſed humanus, qui crimen perſequitur, vt hominem liberet. C. XVII.

NOn eſt iniquitatis, ſed potius humanitatis ſocietate deuinctus; qui propterea eſt criminis [e] perſecutor, ut ſit hominis liberator.

Iuo p. 10. c. 107.

Idem in eadem epiſtola.

¶ Quare ſint inſtituta regia poteſtas & legalia tormenta. C. XVIII.

NOn fruſtra [f] ſunt inſtituta poteſtas regis, & cognitoris ius, ungulæ carnificis, arma militis, diſciplina dominantis, ſeueritas etiam boni patris: habent omnia iſta modos [g] ſuos, cauſas [h], rationes [i], utilitates [k]: hæc cum timentur; & mali coercentur, & quietius inter malos uiuunt boni.

Iuo p. 10. c. 108.

Idem ibidem.

¶ Nonnumquam potius peccat, qui cauſam mortis præbet, q̃ ille, qui occidit. C. XIX.

CVm homo ab homine occiditur; multum diſtat, utrum fiat nocẽdi cupiditate, uel iniuſte aliquid auferendi (ſicut fit ab inimico, ſicut à latrone) an ulciſcendi, uel obediendi ordine (ſicut à iudice, ſicut à carnifice) an euadendi, uel ſubueniẽdi neceſſitate, ſicut interimitur latro [l] a uiatore, hoſtis a milite. ¶ Et aliquando, qui cauſa mortis fuit; potius [m] in culpa eſt, quàm ille, qui occidit: uelut ſi quiſpiam decipiat fideiuſſorem ſuum, atque ille pro iſto legitimum ſupplicium [n] luat. Nec tamen omnis, qui cauſa alienæ mortis eſt, reus eſt. Quid ſi enim quiſquam ſtuprum petat, ſeſeque ſi nõ impetrauerit, interimat? Quid, ſi filius timens patris pia uerbera, præcipitio pereat? Quid ſi alius homine liberato, uel, ne alius liberetur, ſibi ipſe mortem inferat? Num propter iſtas alienarum mortium cauſas aut ſceleri conſentiẽdum eſt; aut uindicta peccati, quæ non fit nocendi, ſed corrigendi ſtudio, etiam paterna tollenda; aut opera miſericordiæ cohibenda ſunt? Hæc cum accidunt; debemus eis humanum dolorem, non propter illa, ne accidant, recte factorum reprimere uoluntatem.

Iuo ibidem.

Item Iſidorus libro tertio ſent. de ſummo bono, c. 53.

¶ Quod ſacerdotes efficere docendo non valent, diſciplinæ terrore poteſtas extorqueat. C. XX.

PRincipes [o] ſæculi nonnumquam intra eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent; ut per eamdem poteſtatem diſciplinam eccleſiaſticam muniant. Ceterum intra eccleſiam [p] poteſtates neceſſariæ non eſſent; niſi, ut quod non præualet ſacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hoc impleat per diſciplinæ terrorem. Sæpe per regnum,

Poly. l. 6. tit. 1. Bũrc. l. 15. c. 43. Iuo p. 16. c. 44.

hic. Item & cũ tributũ petunt ab ecclesia, vt j. ea.q.8.conuenior.
a ¶ *Non praualet.*] s. dist.96.duo.s. dist.10.quoniã.s.11.q.1. istud.
b ¶ *Res autem*¶ *Confessionem.*] id est ad ecclesias Christum confitentes.
¶ *Incestuosi.*] Casvs. Dicitur in hoc c. ꝙ mali qui per ecclesiã non

Regum.] Casvs. Dicit Hier. in hoc c. ꝙ principes debẽt defendere vi oppressos & peregrinos, viduas & pupillos. Et hoc ꝓbat auctoritate Hieremiæ, quæ incipit ibi, *Nolite ò reges Iuda. Intulit*, scilicet Hieremias.
d ¶ *Oppressos.*] Hic videt, ꝙ ad iudiciũ sæculare spectet defendere oppressos & viduas & pupillos, vt j. ea. administratores. & s. ea.q.3. ab Imperatorib⁹. & C. qñ imperat. inter pupil. & vid. l. vnica. Sed ꝯ j. 23. quæst. vlt. si quis de potentibus. 87. dist. de iolatis[a]. & ca. 1. & 2. & 12. q. 2. omnis ætas. Dic quòd ad vtrũque pertinet, potius tamen ad ecclesiã. extra de foro compet. ex tenore.
e ¶ *In loco isto.*] id est, in ecclesia. Ioan.

[a] Aliàs incipit, defensionis. & est 2. c.

terrenum, cæleste regnum proficit: vt qui intra ecclesiam positi contra fidem, & disciplinam ecclesiæ agunt; rigore principum conterantur: ipsamque disciplinam, quam ecclesiæ humilitas exercere nõ præualet[a], ceruicibus superborum potestas principalis imponat: & vt venerationem[a] mereatur, virtutem potestatis impertiat. Cognoscant principes sæculi Deo debere se rationem reddere propter ecclesiam, quam à Christo tuendam suscipiunt. Nam siue augeatur pax, & disciplina ecclesiæ per fideles principes, siue soluatur; ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati suam ecclesiam credidit.

a ¶ Venerationem.] *In variis editionibus huius libri legitur*, & vt veneratione mereatur, virtute potestatis impartiat. *In concilio Parisiensi sub Ludouico, & Lothario lib. 2. c. 2. vbi hoc refertur, legitur*, & vt venerationem mereatur, virtutem potestas impertiat. *Apud Iuonem vero (Nam Burchardi codex manifestum habet mendum) hoc modo*, & sic venerationem meretur, vt virtutem potestatis impartiat.

Item Leo Papa, epist. 29. ad Pulcheriam Augustam.

¶ Et regia potestas, & sacerdotalis defendat auctoritas, quæ ad diuinam confessionem pertinent. C. XXI.

Polyc. l. 1. tit. 27

Res autem humanæ aliter tutæ esse non possunt; nisi quæ ad diuinam confessionem[b] pertinent & regia, & sacerdotalis defendat auctoritas.

Item ex concilio Turonensi 3. c. 41.

& capitul. l. 2. c. 43.

¶ Sacerdotalis admonitio, quos corrigere non valet, sæcularis potentia corrigat. C. XXII.

Burch. l. 7. c. 29. Iuo par. 9. c. 65.

Incestuosi, parricidæ, homicidæ multi apud nos reperiuntur: sed aliqui ex illis sacerdotum nolũt admonitionibus aurem accommodare, volẽtes in pristinis[c] perdurare criminibus: quos oportet per sæcularis potentiæ disciplinam a tam praua consuetudine coerceri; qui per salutifera sacerdotum monita noluerunt reuocari.

Item Hieronymus super Hieremiam, ad c. 22.

¶ Malos comprimere, & bonos subleuare, Regum officium est. C. XXIII.

† *autem*] or.

Regum officium † est proprium, facere iudicium & iustitiam, & liberare de manu calumniatorũ vi oppressos[d], & peregrino, pupilloque, & viduæ, qui facilius opprimuntur à potentibus, præbere auxilium. Et, vt curam eis præceptorum Dei maiorem iniiceret, intulit, [Nolite contristare,] vt non solum non eripiatis, sed ne patiamini quidem per vestram conniuentiam ab aliis contristari, [& sanguinem innocentem non effundatis in loco isto[e].] Homicidas enim, sacrilegos, &c. *& post pauca.* ¶ Si, inquit, hæc feceritis ò Reges Iuda; tenebitis pristinam potestatem.

Hier. 7.

j. ead. homicidas.

5 *Ipsis autem principibus, & potestatibus fidem, & reuerentiam seruari oportet: quam qui non exhibuerit, apud Deũ præmia inuenire non poterit.*

Vnde idẽ Hieronymus in epistolã ad Titũ, c. 2. ad vers. Serui dominis.]

IPSIS AVTEM. Hæc est 5. pars quæ, in qua magister probat, quòd fides debet seruari principib⁹. & hoc ꝓbat ꝑ duo ca. Io. de Fã. Casvs. Grat. dicit ꝙ principib⁹ exhibere debemus fidẽ & reuerentiã. De fide tractat in c. si apud. de reuerẽtia in cap. dicat.

¶ Aeterna mercede fraudatur, qui fidem, & reuerentiam potestatibus seruare contemnit. C. XXIIII.

Si apud carnales dominos in minimo fideles fuerint; incipient eis apud Deum maiora committi. Ornat autem doctrinam Domini; qui ea, quæ conditioni[f] suæ apta sunt, facit: & è diuerso confundit eã; qui non est subiectus in omnibus; cui conditio sua displicet; qui contradictor[g], atque fraudator, in nullo fidem bonam ostendit. Quomodo[h] enim potest fidelis esse in substantia Dei; qui carnali domino fidem exhibere non potuit?

Item Ambrosius in lib. 1. de Patriarchis, id est de Abraham, c. 3.

Si apud.] Casvs. Ostendit Hiero. hic, quod illi qui carnali domino in minimis fuerũt fideles, maiora præmia apud Deum consequentur: quia seruant doctrinã domini, qui suæ conditioni imposita nõ denegat. Nec potest esse fidelis in substantia Dei, qui carnali dño fidem nõ exhibet.
f ¶ *Conditioni.*] Nota, ꝙ quilibet debet facere quæ suæ cõditioni conueniunt, vt 93. dist. legimus. & 7. q. 1. si quis episcopus. & est hic argu. contra clericos, qui b⁹ displicet cõditio sua, qui comã volũt nutrire. extra de vita & honest. cleri. clericus.
g ¶ *Qui contradictor.*] supra 17. q. vlti. si quis seruum.
h ¶ *Quomodo.*] arg. s. 2. q. 7. non potest.

Faciat quilibet quæ suæ conueniunt conditioni.

¶ Militaris disciplina Regi omnia seruat. C. XXV.

† *Dicet*] or.
Gen. 14.
† al. Decet

Dicat† aliquis, cum ipse vicerit, quomodo dicit Abrahã[i] ad regẽ Sodomorum, [nihil sumam abs te,] cum præda vtiq; in potestate victoris fuerit? Docet† militarem disciplinã, vt regi seruẽtur omnia[k]. Sane his, qui secũ fuissent in adiumentũ fortasse sociati, partem emo-

Dicat.] Casvs. Ambr. docet ĩ hoc cap. quòd q reuerentiã dño suo exhibet, à domino præmiũ reportabit. Et hoc probat exẽplo Abrahæ: q quoniã exhibuit reuerentiã regi Sodomorũ cedendo sibi prædã, quam ab inimicis receperat: ꝓmiũ à Domino meruit.
i ¶ *Abraham.*] cum reuerteretur de cæde quattuor regum.
k ¶ *Omnia.*] Hæc litera videtur sibi cõtradicere in eo ꝙ dicit hic quòd regis sint omnia, & iã dixit ꝙ omnia sint victoris. & etiam in Genes. dixit, non accipiã ex omnibus quæ tua sunt. Ad hoc diças ꝙ Abraham nõ suberat isti regi, nec de regno suo

nõ possunt corrigi, volẽtes in suis criminibus perdurare, coerceri debent per brachium sæculare.
c ¶ *In pristinis.*] s. 82. dist. plurimos. Io.

Preda publica est domini, sub quo militatur.

gno suo erat: & ideo præda erat in sua potestate: alioquin si non fuisset sua, nõ potuisset inde dedisse decimas Melchisedech: sed si sub aliquo militet, præda tota domini est: sed ipse tenet æqualiter diuidere secũdũ psonarũ qualitates, vt ⁊. di. 1. ius militare. sicut decimæ dantur epo vt eas diuidat. 12. q. 2. concesso. quod ergo dicit ꝙ de iure gẽtiũ nostra fiũt quæ capim⁹ in bello, vt ff de acq. re. do. naturale. §. vlti. verũ est ꝙ capiẽtis est: sed tamen tenetur domino dare, vt diuidat secundum merita hominum. Io. de Fan.

PRAETEREA. Hæc est 6. pars quæst. i qua probatur, ꝙ principes tenẽtur ecclesiã defendere: aliàs excõmunicentur. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra ostensum est quòd principibus & potestatibus fidẽ & reuerẽtiam exhibere debem⁹: nũc ostẽdit Gra. ꝙ viceuersa principes ecclesiã defendere debẽt: alioquin à cõmunione sunt repellendi. Et ad hoc inducit seq. cap.

Dministratores.] CASVS. Statuit Ioannes in hoc c. ꝙ principes sæculi, qui cõstituti sunt ad malorũ audaciam refrænandã, & ad tuitionem viduarum & pupillorũ: quoties super hoc admoniti fuerint ab episcopis, diligẽter audire debẽt: & quæ corrigẽda fuerint, corrigere: si autem post ſã & tertiã admonitionẽ fuerint negligẽtes: vsque ad dignã satisfactionẽ debẽt à cõmuniõe repelli. Illa ca. quæ sequũtur vsque ad capitu. si audieris. plana sunt per se.

a ¶ *Priuatos.*] Videtur ergo ꝙ ipso iure sit excommunicatus princeps, qui nõ facit iustitiam clerico.

On solum.] Hęc est septima pars quæstionis, in qua probat magister, quòd mali sunt puniẽdi per iudices & p reges, & quandoque occulto iudicio diuersis modis, & tales vltores nõ peccant, dũ tamen amore iustitiæ hoc faciãt, & hoc pbat p 24. cap. Io. de Fan.

b ¶ *Minister.*] simile 15. q. 1. nec eis [r].

[r] Et 8. q. 1. audacter.

c ¶ *Fortitudines.*] id est, dæmones, & ita est bonũ ꝙ dæmones sunt, vt ⁊. ea. §. vlt. sic bonum est, ꝙ hæretici sunt, vt ⁊. pro xi. q. vlt. c. vlti.

lumenti tribuendam asserit, tamquam mercedem laboris. Ideoque, quoniam sibi mercedem ab homine non quæsiuit; à Deo accepit: sicut legimus scriptum; quia post hæc factum est verbum Domini ad Abraham in visu dicens. [Noli timere Abraham: Ego protegam te, merces tua multa erit valde.] *Gen. 15.*

6 *Præterea, sicut principibus, & potestatibus fidem & reuerentiam exhibere cogimur; ita sæcularium dignitatum administratoribus, defendendarum ecclesiarum necessitas incumbit. Quod si facere contempserint; à communione sunt repellendi.*

Vnde Ioannes octauus.

¶ Querimonias ecclesiarum, qui in dignitatibus agunt, attentius debent audire. C. XXVI.

ADministratores plane sæcularium dignitatum, qui ad ecclesiarũ tuitionem, pupillorum, ac viduarum protectionem, rapaciumque refrænationem constituti esse proculdubio debent; quoties ab episcopis, & ecclesiasticis viris conuenti fuerint; eorum querimonias attentius audiant, & secundum quod necessitas expetierit, absque negligentia examinent, & diligenti studio corrigant. Quòd si Dei timorem præ oculis non habentes negligere post secundam & tertiam admonitionem inuenti fuerint; omni se nouerint communione vsque ad condignam satisfactionem priuatos [a]. *Ansl. l. 3. c. 107*

Item Hieronymus super Ioelem, ad c. 2.

¶ Non solum homines, sed & contrariæ fortitudines sunt vltrices iræ Dei. C. XXVII.

7 NOn solum homines ministri [b] sunt, & vltores iræ Dei in his, qui malum operãtur (vnde † non sine causa gladium portant;) sed etiam contrariæ fortitudines [c], quæ appellantur furor, & ira Dei. *Iuo par. 10. c. 111. Pann. l. 8. c. 48.*

Idem super Esaiam, ad c. 13.

¶ Qui crudeles iugulat, non est talis, qualis patientibus videtur. C. XXVIII.

NOn est crudelis; qui crudeles iugulat: sed [crudelis † ideo vocatur] quòd crudelis patientibus esse videtur. Nam & latro suspensus patibulo crudelem iudicem putat. *Iuo par. 10. c. 112. Pann. l. 8. c. 49.*

Idem super Ezechielem, libro 3. ad c. 9. †

† Et ibi glos. or.

¶ Minister est Dei, qui malos percutit in eo, quòd mali sunt. C. XXIX.

QVi malos percutit in eo, quòd mali sunt, & habet vasa interfectionis [d], vt occidat pessimos; minister [e] est Domini. *⁊. ead. q. 8. quicunq; percutit. In Tribur. sub Arnulpho. c. 3. Burc. l. 6. c. 43. Iuo par. 10. c. 114 Pann. l. 8. c. 51*

Idem super epistolam ad Galatas, lib. 2. ad c. 3.

¶ Non scelus admittit iudex, qui homines vincit. C. XXX.

IVdex non est auctor sceleris, nequam homines vinciendo. *Iuo par. 10. c. 115. Pann. l. 8. c. 52.*

Idem super Hieremiam, libro 4. ad c. 22.

¶ Non effundit sanguinem, qui homicidas, & sacrilegos punit. C. XXXI.

HOmicidas [f], & sacrilegos, & venenarios punire, non est effusio sanguinis; sed legum ministerium. *Iuo par. 10. c. 115. Burch. l. 6. c. 43. Pann. l. 8. c. 53.*

Item Cyprianus libro de exhortatione martyrij, c. 5.

¶ Principes sæculi pessimis parcere non debent. C. XXXII.

SI audieris [g] in vna ex ciuitatibus, quas Dominus Deus tuus dabit tibi inhabitare te illic, dicentes, Eamus, & seruiamus Diis aliis, quos non nouisti; interficiens necabis [h] omnes [i], qui sunt in ci- *Deut. 13.*

d ¶ *Vi malos.* ¶ *Vasa interfectionis.*] id est, potestatem.

e ¶ *Minister.*] & tales qui mittuntur ad puniẽdum malos, dicuntur abesse causa reipublicæ, vt ff. ex qui. cau. ma. qui mittuntur. §. quæsitum.

Sacrilegi, homicidæ & venefici capite puniuntur.

f ¶ *Homicidas.*] Hic habes quòd homicidæ, & sacrilegi, & venefici, capite puniũtur. de homicidis patet, vt de pæn. dist. 1. si quis cũ telo. De veneficis similiter patet, vt ff. ad legẽ Corneliam. de sic. l. 3. De pœna sacrilegorum habes 17. q. 4. per totum. ff. ad legem Iuliam. pecu. sacrilegij.

Si audieris] CASVS. Cyprianus fuit interrogat⁹ an mali post aduẽtum Domini in hunc mundum morte sunt puniendi? Et certe rñdet quòd sic: quia si ante aduentũ Christi hoc fiat, vt probatur auctoritate Deuteronomij, & exẽplo Mathathiæ, multo fortius post aduentũ Christi hoc fieri debet. Auctoritas durat à principio vsque ibi, *Cuius præcepti.* postea sunt verba Cypriani.

g ¶ *Si audieris.*] Hæc verba sumpta sunt de Deutero. vsque ad illum locum *Cuius præcepti.*

h ¶ *Necabis.*] Tu quicunque sis: & sic quandoque ille qui non est iudex, potest punire maleficos, vt ⁊. e. q. vlti. legi.

i ¶ *Omnes qui.*] Si ergo aliqui hæretici sũt in vna ciuitate, tota ciuitas potest exuri; & sic ecclesia vel ciuitas punit̃ p delicto personarum, vt

rum, vt 25.q.2.ita nos.& C.de sac.san.ec.iubemus nullam. argu. contra 26.q.6.si episcopum. Quid iuris sit de hoc, notatur in illo brocardo, an delictum personæ,&c. Item habes hic q̃ hæretici occidi possunt, vt s̃.ea.q.4.quando. to.

a ¶*Nunc.*] id est, vsque in futurum 1.sic 11.q.3.nolite.

d ¶*Cogendus.*] sic 45.dist.de Iudæis.

e ¶*Integritate.*] id est, securitate.

f ¶*Preposteræ.*] id est, inordinata.

g ¶*Nisi cura.*] i.nisi delinquens primo instruatur ad bonum, vel nisi corripiens præbeat prius exẽplũ bonæ vitæ, vt 3.q.7.§.porro.

Cuius.

uitate, cæde gladij: & incendes ciuitatem igni: & erit sine habitaculo in æternum: non reædificabitur etiam nunc [a], vt auertatur Dominus ab indignatione iræ suæ. Et dabit misericordiam tibi, & miserebitur tui, & multiplicabit te, si exaudieris vocem Domini Dei tui, & obseruaueris præcepta eius.] Cuius [b] præcepti, & vigoris memor Mathathias [c] interfecit eum, qui ad aram sacrificaturus accesserat. Quòd si ante aduentum Christi circa Deum colendum, & idola spernenda, hæc præcepta seruata sunt; quanto magis post aduentum Christi seruanda sunt; quando ille veniens non verbis tantum nos hortatus est, sed & factis?

1.Mach.2.

Item Augustinus contra litteras Petiliani, lib.2.c.83.

¶ Tribulationum flagellis aliquando perfidia castigatur. C. XXXIII.

Iuo p.10.c.75.

AD fidem nullus est cogendus [d] inuitus: sed per seueritatem, immo & per misericordiam Dei, tribulationum flagellis solet perfidia cagistari. Numquid, quia mores optimi libertate voluntatis eliguntur; ideo mores pessimi non legis integritate [e] puniuntur? Sed tamen male viuendi vltrix disciplina præpostera [f] est; nisi cura [α] [g] præcedens bene viuendi doctrinam prætendat. Si quæ igitur aduersus vos leges constitutæ sunt; non eis benefacere cogimini [h], sed male facere prohibemini. Nam benefacere nemo potest; nisi elegerit [i], nisi amauerit: quod est in libera voluntate. *& infra.c.84.* ¶ Cum aliquid aduersus vos reges constituunt; admoneri vos credite, vt cogitetis, quare ista patiamini. Si propter iustitiam; reuera illi persecutores vestri sunt, vos autem beati, qui persecutionem passi propter iustitiam possidebitis regnum cælorum. Si autem propter iniquitatem schismatis vestri; quid illi, nisi correctores vestri sunt; vos autem, sicut ceteri diuersorum scelerum rei, qui pœnas legibus pendunt, profecto infelices & in hoc, & in sæculo futuro?

Matt.5.

α ¶ Cura.] *Apud B. Augustinum, & Iuonem legitur*, nisi cum præcedens bene viuendi doctrina contemnitur: *sed ob glossam in vers. cura, non est mutatum.*

Idem in eodem lib.c.92.

¶ Iniuria sacramentorum Christi à regibus est vindicanda. C. XXXIIII.

Iuo ibidem.

SI propterea persecutor non fuit Nabuchodonosor, quia scelus in sanctum Danielem commissum iustissime vindicauit; quomodo vindicandum est à regibus, quòd Christi sacramenta exsufflantur; si prophetæ membra, quia in periculum missa sunt, sic vindicari meruerunt.

Dan.

Idem in libro de vnitate ecclesiæ, c.17.

¶ Diligentissimi rectores sunt, qui malos, vt à malo fugiant, persequuntur. C. XXXV.

Iuo ibidem.

SI vos contra ecclesiam Christi altare erexisse, & à Christiana vnitate, quæ toto orbe diffunditur [k], sacrilego schismate separatos esse, & corpori Christi (quod est ecclesia toto orbe diffusa) & rebaptizando, & blasphemando, & quantum potestis oppugnando aduersari sancta, & canonica scriptura conuincit; vos impij, atque sacrilegi: illi autem, qui vos pro tanto scelere tam leniter damnorũ admonitionibus, vel locorum, vel honorum, vel pecuniæ [l] priuatione deterrẽdos, coercendosque decernunt, ut cogitantes, quare ista patiamini, sacrilegium vestrum cognitum fugiatis, & ab æterna damnatione liberemini; & rectores diligentissimi, & consultores pijssimi deputantur.

Idem super epistolam Ioannis, tractatu 7.

¶ Non amatur seruus, vel filius, cum non corripitur. C. XXXVI.

Iuo p.10.c.76.
Pann.l.8.c.22.

NOn putes tunc te amare seruũ tuũ, quando eũ non cædis [m], aut

h ¶*Cogimini.*] qui enim ex timore benefacit, reputatur nõ facere, vt extra de reg. iur. qui timore. & qui cogitur mutare locũ, nõ mutat locũ, sed mutatur, vt 7.q.1.mutationes. nec præmiũ aliquod debemus cõsequi ex hoc qđ facimus inuiti, vt 13.q.2.q̃ præposterum. Vnde si aliquis cogitur adire hereditatem, quam ex causa fideicõmissi rogatus est restituere, nullũ consequitur cõmodum ex tali aditione, nec potest vti beneficio legis Falcidiæ. ff ad Tre.cogi. §.Metianus.

Timor tollit meritum.

i ¶*Nisi elegerit.*] põt enim aliquis malefacere propter voluntatem coactã, vt 15.q.1.merito. sed non põt bene facere [2] propter voluntatem coactam, vt hic dicitur.

2 Scilicet meritorie: qa penes voluntatem meritum cõsistit. ar.hic. & 15.q.1.non est. & 20.q.3.§.sens.j̃.ea.q.6.§.vlt.iuxta finem.

SI propterea.] CASVS. Dicit August. in hoc c. q̃ hæretici à principibus sunt puniẽdi, eo q̃ sacramenta Christi cõtaminant: quod probat exẽplo Nabuchodonosor, qui scelus commissum in sanctum Danielem vindicauit.

SI vos contra.] CASVS. Aug. docet in hoc c. q̃ hæretici impii sunt & sacrilegi, cum sint à corpore ecclesiæ separati, & per scripturam canonicam malefacere conuincãtur. illi vero qui pro suis sceleribus eos puniũt & deterrent, boni & iusti reputantur.

k ¶*Diffunditur.*] licet ecclesia sit vbique diffusa: tamen eadem insolidum vbique est, vt j̃.proxi.q.1.loquitur.

l ¶*Vel pecunia.*] Et ita puniri possunt hæretici ab ecclesia in rebus, in honore, vel exilio, vt s̃.q.4.qñ. & c. nõ inuenitur. & j̃.e. de Ligurib⁹. in fi. & j̃.q.7.ca.1. Sed contra, ecclesia non debet in delictis recipere pœnam pecuniariam, vt extra de pœ.licet? Respon. q̃ ecclesia potest infligere pœnam pecuniariam quando magis illa timetur [3]. Vel dic q̃ tunc potest infligere cum hoc inuenitur expressum. extra de offic. de leg. de causis.

Hæretici vario mõ possunt ab ecclesia puniri.

3 Ad hoc facit quod leg. & no. s̃.ea.q.4.vindicta. & de hoc plene no. Host. in summa. de offi.ord.§.ptinet.vbi videas.

b ¶*Cuius.*] hæc sunt verba Cypriani.

c ¶*Mathathias.*] vt legitur in libro Machabæorum.

AD fidem.] CASVS. Petilia. conquerebatur de principibus, à quibus ipse & alii hæretici puniebantur. dicebat enim hoc fieri non debere, propter duo, s. quia nullus est cogendus ad fidẽ: & quia boni mores non eligunt nisi libero arbitrio. Et r̃ndet Aug. dicẽs, q̃ ipsi non coguntur, vt bene faciant, sed vt eorum perfidia corrigatur, à malo abstineant, & vt cogitent quare ista patiantur: q̃a si patiuntur propter iustitiam, beati erunt; & qui eos persequũtur, mali sunt. Si vero propter hæresim, infelices erũt & in hoc sæculo & in futuro. *Sed perseueritatem*, verba sunt Aug.

NOn putes.] CASVS. Hoc cap. tractat de tribus generibus hominum, scilicet de seruis, filijs, & vicinis, qui si sunt mali, corrigi debent, nec diliguntur nisi in eis vitia corrigantur & emendentur; si vero boni sunt, de ipsis est gaudendum. Sequens capit. patet per se.

m ¶*Eum non cadis.*] qui alios possint corrigere, habes s̃.q.4.duo ista. & s̃.ea.cap.1.

 ¶*Vicis-*

Præceptum si peccauerit, &c. an ad omnes pertineat.

a ¶ *Vicinum.*] arg. est hic pro H. qui dicit ꝙ illud præceptũ, si peccauerit, ad omnes spectet. Sed tu intelligas istud de illis qui aliquã habent potestatem super alios. Vel intelligitur de canonica denuntiatione, ad quã quilibet tenetur, vt dixi 22. q. 5. hoc videtur. Vel dic vt dixi s. ea. duo ista. Ioan.

m ¶ *Imprudenti.*] non videtur, ꝙ imprudentia excuset eũ, qa imperitia culpæ annumeratur. ff. de reg. iur. imperitia. Sed dic imprudenti, id est, ignoranti.

n ¶ *Lex eum occidit.*] sic 33. q. 2. quos Deus. Ioan.

N*On vos.*] CASVS. Pelagius præcepit cuidã principi, vt hæreticos persequeretur: quod cũ facere vellet, hæretici ei obiiciebãt ꝙ nulli est persecutio facienda. Vnde sup. hoc cõsuluit ipsum Pelagiũ: q rñdet dicẽs nõ appellari persecutionẽ, nisi cũ qs cogit ad malũ. sed si quis malũ punit vel prohibet ne fiat, non debet persecutor appellari: qa diligit & bene facit. Et hoc pbat duabus auctoritatibus. s. Chalcedo. cõcilii, & Aug. vno exẽplo. Auctoritas Chalcedon. cõcilii incipit ibi, *Qui à communione.* Auctoritas Aug. incipit ibi, *Multa etiam cum inuitis.* Exemplũ incipit ibi, *Recolere enim.*

o ¶ *Vaniloquia.*] vanæ voces populi non sunt audiendæ. extra de elect. Osius. C. de pœn. l. decurionum.

N*On est.*] CASVS. Dicit hic ꝙ ad innocentem & ad bonum virum non pertinet malitiæ parcere, vt in malum grauius incidat: sed pertinet ad innocẽtẽ non solũ nemini malũ iferre, verumẽt alios à peccato cohibere, & peccatũ punire, vt ipsi corrigantur, qui pp peccatum non diliguntur, vt alii propter hoc terreantur. Seq. cap. planũ est, & per se patet.

b ¶ *Innocentia.*] id est, boni viri.

c ¶ *Nemini.*] si. 22. q. vlti. de forma.

d ¶ *Experimento.*] si. 2. q. 7. quapropter.

e Q*Vi vitiis.*] ¶ *Rapere.*] simile 22. q. 2. ne quis. Io.

S*Vnt quædam.*] CASVS. Ostendit Haymo in hoc c. ꝙ cõmittentes enormia delicta, vt interfectores pontificum, presbyterorum, & aliorũ clericorum, potius sunt puniendi per reges & principes, q̃ per rectores ecclesiarũ. Sunt enim principes cõstituti ad puniendũ homicidas & raptores. Sequen. cap. patet.

f ¶ *Pontificem.*] pœnã talium habes s. 17. q. 4. qui subdiaconũ. 25. q. vlt. c. vlt.

g R*Ex.*] ¶ *Adulteria.*] Contra s. 33. q. 2. inter hæc.

h ¶ *Parricidas*] pœnã parricidarum habes ff. ad legem Pompe. de parrici. l. penul.

Periurus quãque punitur capite.

i ¶ *Et peierãtes.*] quod hic dicitur, ꝙ periurus punitur pœna capitis, intelligas de teste q fert falsum testimonium in causa criminali: talis enim mortem meretur. ff. de sic. l. 1. §. 1. aliàs enim si in cõtractibus qs periurus est [1], notatur infamia. C. de transa. si quis maior. aliàs solum Deum habet vltorẽ, vt C. de re. cre. l. 2. Vel si periurus est, per principẽ fustibus castigatur. ff. de iureiu. si duo. §. vlti. Aliã pœnã habes 6. q. 1. quicumque [2].

[1] In hoc casu pro motu iudicis punitur 4. q. 3. § falsa.

[2] Et not. 33. q. 5. hæc imago. in fi. & 2. q. 5 in fine.

S*I homicidium est.*] CASVS. Docet Aug. i hoc c. ꝙ licet sit peccatũ hominẽ occidere, potest tamen hoc qñque occidere sine peccato, quod probat quattuor exẽplis, videlicet militis, iudicis, & ministri, & de eius manu cuius præter voluntatem ipsius telum effugerit. Isti etiam homicidæ appellari non solent.

k ¶ *Nam & miles.*] tres casus ponit hic. alii duo sunt cum facit defendendo se, vel alii subueniendo, vt s. ead. cum homo.

l ¶ *Inuito.*] fortuitus enim casus nõ imputatur, vt extra de homi. lator. dumtamen non præcesserit culpa. 50. dist. sæpe.

tunc te amare filium tuum, quando ei nõ das disciplinam † : aut tunc te amare vicinum [a] tuum, quando eum non corripis. Non est ista charitas, sed languor. Ferueat charitas ad corrigendum, ad emendandum. Si sunt boni mores; delectent: si sunt mali, emendentur.

† Ad[...]

Item in lib. 19. de ciuitate Dei, c. 16.

¶ Innocentis officium est, nulli nocere, & peccantem punire. C. XXXVII.

Iuo p. 10. c. 77.

NOn est [a] innocentiæ [b], parcendo sinere, vt in malum grauius incidatur. Pertinet ergo ad innocentis officium, non solum nemini [c] malum inferre, verum etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum; vt aut ipse, qui plectitur [β], corrigatur experimento [d]; aut alij terreantur exemplo.

α ¶ Non est.] *Integer locus apud B. Augustinum sic habet,* Sicut enim nõ est beneficentiæ, adiuuando efficere, vt bonum, quod maius est, amittatur; ita non est, &c.

β ¶ Plectitur.] *Sic ex originali. Antea legebatur,* prius odio habetur, *nec multo aliter Iuo.*

Idem ad Lotharium †.

† al. Letarium

¶ Non est misericors, qui vitijs nutriendis parcit. C. XXXVIII.

Iuo p. 10. c. 79. Pann. l. 8. c. 25.

QVi vitijs nutriendis parcit, & fauet, ne contristet peccantium voluntatem; tam non est misericors, quàm qui non vult cultrum rapere [e] puero, ne audiat plorantem: & non timet, ne vulneratum doleat, vel extinctum.

Item Haymo super epistolam ad Romanos, c. 13.

¶ *In vulgatis citabatur ex Augustino, sed in vetustis tribuitur Haymoni, apud quem habetur.*

¶ Enormia flagitia per sæculi iudices corripiantur. C. XXXIX.

Iuo p. 10. c. 11. Pann. l. 8. c. 5.

SVnt quædam enormia flagitia, quæ potius per mũdi iudices, quàm per antistites, & rectores ecclesiarum vindicantur: sicut cum quis interficit Pontificem [f] Apostolicum, episcopum, presbyterum, siue diaconum. Huiusmodi reos reges, & principes mundi damnant. Ergo non sine causa gladium portant, qui talia scelera diiudicãt. Sunt enim maxime constituti propter latrones, homicidas, raptores: vt & illos damnent, & alios suo timore compescant.

Item Cyprianus in nono genere abusionis.

¶ *Libellus hic de duodecim gradibus abusionum, impressus est tomo nono operum B. Augustini; sed est etiam in vno codice Vaticano operum B. Cypriani: & in concilio Parisiensi; lib. 2 c. 1. hoc idem nonum abusionis genus refertur ex Cypriano, quemadmodum & apud Iuonem, & in Pannormia.*

¶ Furta, & crimina à Rege sunt cohibenda. C. XL.

Omittuntur aliquot verba
Iuo p. 10. c. 96. Pann. l. 8. tit. 4. c. 19.

REx debet furta cohibere, adulteria [g] punire, impios de terra perdere, parricidas [h], & peierantes [i] uiuere non sinere, filios suos non sinere impie agere.

Item Augustinus de libero arbitrio, lib. 1. c. 4.

¶ Non peccat, qui ex officio nocentem interficit. C. XLI.

† al. accidere
Iuo p. 10. c. 101. Pann. l. 8. c. 35.

SI homicidium est hominem occidere; potest tamen occidere † aliquando sine peccato. Nam & miles [k] hostem, & iudex, uel minister eius nocentem, & cui forte inuito [l], atque imprudenti [m] telum manu fugit, non mihi uidentur peccare, cum hominem occidunt. EVODIVS [γ]. assentior. Sed homicidæ isti appellari non solent. *Idem in quæstionibus Leuitici, quæst. 68. ad c. 19.* ¶ Cum homo iuste occiditur; lex eum occidit [n], non tu.

γ ¶ Euod. assentior.] *Hæc sunt addita ex originali, & Iuone. Est. n. liber ille scriptus in dialogo.*

Item Pelagius Papa.

Deusdedit p. 1. Poly. l. 7. tit. 5. Ansl. l. 12. c. 47. Iuo p. 10. c. 95.

¶ Non qui ad bonum, sed qui ad malum cogit, persequitur. C. XLII.

NOn uos hominum uaniloquia [o] retardẽt dicentium; quia perse-

a [a] *Ad malum.*] quandoque persecutio largius sumitur, vt .ead. q.4 si ecclesia.
b [b] *Exteras.*] sic j.ea. de Liguribus. & dixi s.ea principes.
c [c] *In schismate.*] ergo schisma est non habere caput Romanam ecclesiam, vt 24.q.1. hæc est. & c. quoniam vetus. 10. sa.q.1. quæ domus. alibi quòd sępissime. 1.q.7. conuenientibus. quandoque dicitur de trina admonitione, vt s. si administratores. j. proxi. causa. q.3. de excommunicationis. Quid iuris sit, dixi super illo cap. quę domus.
e [e] *Orationem.*] id est, supplicationem, quia sine spe venię deponitur, vt statim subiungit. 21. dist. in tm̄. Vel ideo dicit, qa schismatico, siue intruso nulla dat̄ audientia, vt 23. distin. in nomine.

Excommunicandus maxime hæreticus quoties admoneri dbet.

[margin: ...isma est ... habere ... Roma... ecclesiã.]

cutionem ecclesia faciat; dum vel ea, quæ committuntur, reprimit; vel animarum salutem requirit. Errant huiusmodi rumoris fabulatores. Non persequitur, nisi qui ad malum [a] cogit. Qui vero malum vel factum iam punit, vel prohibet ne fiat; non persequitur iste, sed diligit. Nam si, vt illi putant, nemo nec reprimendus à malo, nec retrahendus à malo ad bonum est; humanas & diuinas leges necesse est euacuari, quæ & malis pœnã, & bonis præmia iustitia suadente constituunt. Malum autem schisma esse & per exteras [b] etiam potestates huiusmodi homines debere opprimi, & canonicæ scripturæ auctoritas, & paternarum regularum nos veritas docet. Quisquis ergo ab Apostolicis diuisus est sedibus; in schismate [c] eum esse non dubium est: & contra vniuersalẽ ecclesiam altare conatur erigere. Sed quid de talibus insertus [α] Chalcedonensi synodo canõ statuat, gloria vestra consideret, vbi post alia sic dicit. [Qui à communione seipsum suspendit, & collectam facit, & altare constituit, & noluerit vocanti episcopo consentire, & noluerit eidem acquiscere, neque obedire primo & secundo [d] vocanti; hunc omnino damnari, nec vmquam vel orationem [β] [e] mereri, nec recipere [f] eum posse honorem. Si enim permanserit turbas faciens, & seditiones ecclesiæ; per exteram potestatem tamquam seditiosum comprimi.] Et beatus Augustinus de talibus dicit. [Multa etiam cum inuitis [g] benigna quadam asperitate plectendis agenda sunt, quorum potius vtilitati consulendum est, quam voluntati. Nam in corripiendo filio, quamtumuis aspere, numquam paternus amor amittitur: fit tamen, quod nollet, vt doleat, qui etiam inuitus videtur dolore sanandus.] Ecce videtis, quemadmodum tanti testimonio patris non persequatur [h] coercendo talia; sed diligat emendando tales semper ecclesia. Facite ergo etiam vos, quod scientes intentionem Christianitatis vestræ frequenter hortamur; & dare operam, vt talia fieri vltra non liceat: sed etiam (quod vobis facillimum esse non dubito) hi, qui talia præsumpserunt ad pijssimum principem sub digna custodia dirigantur. Recolere enim debet celsitudo vestra, quid per vos Deus fecerit tempore illo, quo Istriam, & Venetias tyranno Totila possidente, Francis etiam cuncta vastantibus, non ante tamen Mediolanensem episcopum fieri permisistis; nisi ad clementissimum principem [i] exinde retulissetis; & quid fieri debuisset, eius iterum scriptis recognouissetis: & inter vbique feruentes hostes, Rauennam tamen, & is, qui ordinabatur [k], & is, qui ordinaturus erat, prouidentia culminis vestri deducti sunt.

[margin: 1. q. 3. si quis presbyter. — Capit. l. 5. c. 24. — dist. 45. emendare.]

α [a] Insertus Chalcedonensi.] *Actione quarta concilij Chalcedonensis in epistola Archimandritarum ad ipsum concilium pro rehabilitatione Dioscori citatur canon quintus concilij Antiocheni: & eodem fere modo habetur in ea epistola atque hic refertur. Cum neutra tamen antiqua versione ipsius concilij magnopere concordat.*
β [b] Vel orationem.] *In vtroque concilio, id est, Antiocheno, prisca versionis, & Chalcedonensi legitur,* curationem, *Gręce enim est.* καὶ μηκέτι θεραπείας τυγχάνειν.

Idem Narsæ patritio, & Duci in Italia.

Schismaticos, & hæreticos sæculi potestates coerceant. C. XLIII.

DE Liguribus, atque Veneticis, & Histrijs episcopis quid dicam? quos idonea est excellentia vestra & ratione & potestate reprimere, & dimittitis eos in contemptum Apostolicarum sedium de sua rusticitate [l] gloriari: cum, si quid eos de iudicio vniuersalis synodi, quod Constantinopoli per primam nuper elapsam indictionem actum est, forte mouebat, ad sedem Apostolicam (quomodo semper factum est) electis [m] aliquibus de suis, qui dare & accipere rationem possent, dirigere debuerunt; & non clausis oculis corpus Christi Dei nostri, hoc est, sanctam ecclesiam lacerare. Nolite ergo dubitare huiusmodi homines principali, vel iudiciali auctoritate comprimere: quia regulæ patrum hoc specialiter constituerunt, vt, si qua ecclesiastici officij persona, cui subiectus est, restiterit, vel seorsum collegerit, aut aliud altare erexerit, seu schisma fecerit; iste excommunicetur, atque damnetur. Quòd si forte & hoc contempserit, & permanserit diuisiones, & schisma facien-

[margin: Ansl. l. 6. c. 196. Poly. l. 7. tit. 5. De hoc schisma B. Greg. lib. 4. epist. 50. & li. 7. indi. 2. epist. 10. & alibi. — proximo capite canon Apost. 2. Antioch. 5.]

f [f] *Recipere.*] 11. q.3. si quis eps in concilio.
ADMISSA. Ad idem j. cap. proxi. 17. distin. nec licuit.
g [g] *Inuitis.*] s. 45. dist. & qui emendat.
h [h] *Non persequatur.*] ecclesia, nec etiam vos per consequens qui auctoritate ecclesiæ eos coercetis.
i [i] *Principem.*] ergo ecclesiastica persona licite põt petere, vt mali detineantur, & ducant̄ ad iudicium, vt s. e. vnũ solum. & j. e. relegẽtes.
k [k] *Ordinabatur.*] j. 24. q. 1. pudenda.

DE Liguribus.] CASVS. Celebrato concilio apud Constantinopolim, epi Venetiæ Histriæ & Liguriæ noluerunt accipere statuta illius concilij, & cũ in cõtumacia psitissent, fuerũt ab ecclesia excõicati & damnati: & cum adhuc existerẽt cõtumaces, mandauit Pelagius Narsæ patritio, vt deberet illos epos coercere, quod cũ facere dubitaret, rescribit ei Pelagius hortans eum vt comprimere & coercere eos non dubitet: qa si dubitabant de statutis Cõstãtinop. cõcilij, nuntios debuerũt dirigere ad sedem Apostolicam, qui de hoc possẽt accipere & reddere rationem. Non debet igitur dubitare tales opprimere: quia si aliqua psona ecclesiastica maiori suo restiterit, excõicari debet & dãnari: & si hoc cõtẽpserit, p publicas debet opprimi potestates: qđ dicit esse faciẽdũ multis constitutionibus & exẽplis.
l [l] *Rusticitate.*] id est, superbia [*] alibi ponit̄ pro simplicitate, vt 2. q. 6. sancta. Et sic est arg. ꝙ quandoque non sit parcendum rusticitati.
m [m] *Electis.*] sed qualiter potuit hæc causa p procuratorẽ agi, cũ isti de crimine ꝯuenirent̄? Sed dic ꝙ licet fuerit de crimine actũ, nõ tñ criminaliter: vnde potuit procurator interuenire, vt ext. de accus. veniens. & cap. super his. & 3. q. 6. hæc quippe.

Rusticitas dupliciter sumitur.
[*] De qua dicitur, nihil impudẽtius, &c. vt 46. distin. in prin.

d [d] *Secundo.*] hic dicitur, quòd bis debet admoneri excommunicandus, maxime hæreticus. alibi dicitur ꝙ semel, vt j. proxi. causa. q.1. quæ domus.

a ¶*Per pote ſtates.*] ſupra ea.c.principes.

Q*Vali nos.*] CASVS. Thracius & Maximilianus hętici erant, & epiſcopi, qui vnitatē eccleſiæ cōturbātes, res eccleſiæ ſuis vſibus applicabant, de quorum altero, ſcilicet Maximiliano quidam infatigabiliter Romam venientes querelam depoſuerūt. quare Pelagius miſit ad loca illa duos iudices delegatos, ſ. Petrum & Proiectum, vt ea quæ inuenerint contra canones à prædictis epis cōmiſſa, vel digna vltione compeſcāt, vel eoſdem epiſcopos Romam perducāt: quod quia forte per ſe facere non poſſent, mandat Pelagius cuidam principi rogās eum vt præfatis nūtiis auxilium præbeat in omnibus.

b ¶*Pene.*] not. ꝙ dicit pene: & tamen lōge plures erant qui neſcirent, q̃ qui ſcirent, dum tamen ad modicam quantitatem deberet referri, vt 3.q. 7. qui fine. ff. de ver.ſig. hæc adiectio.

c ¶*Nomina.*] ſic 15.q. vlt.ſi qs presbyter. Ioā.

R*Elegentes.*] CASVS. Apud Aquilegiam erant multi hæretici, īter quos erat inuaſor eccleſiæ Aquilegienſis, qui quemdā bonum virū potentē tanquam pollutum à ſuo conſortio repulerunt. qđ per diuinam prouidentiam fuit factū, inter quos hæreticos, Eufraſius quemdam ſuum cōſanguineum ſacerdotem interfecit, vt libere cum eius vxore poſſet adulterari: cuius præfati viri potentis iniuriā cum Pelagius percepiſſet, ꝑcepit eidem vt hāc præſumptionem hæreticorum nō relinquat impunitā: quia ſi hoc acriter nō vindicetur, in minoribus talia exercere non verebuntur, & mādat ei ſimiliter vt præfatum Eufraſiū puniat, qđ plene fieri poterit, ſi actores ſcelerū, & maxime Aquilegienſis eccleſiæ inuaſor, ad principem dirigantur. Sequens cap. planum eſt, & per ſe patet.

Bonum prouenit ex malo.

d ¶*Bona.*] not. ꝙ ex malo prouenit bonū, vt 13. diſt. nerui. in fi. ſicut de facto Iudæorū, qui crucifixerunt Deū. Itē eſt hic arg. ꝙ malū punitur, quamuis exinde prouenerit bonum, vt ſi quis puerū caſtrauerit, licet eum meliorē fecerit, tamen punitur. ff. ad leg. Aquil. ſi ſeruus ſeruū. §. & ſi puerū. ſimiliter licet quis rem fecerit prohibitam, licet bene fecerit, tamē punitur. ff. de re mili. l. 2. §. in bello. arg. contra. ff. ad le. Aquil. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi oliuam.

e ¶*Abſtulit.*] hoc ideo dicit, quia pœna mortis punitur ſiue pro vno, ſiue pro altero. aliàs autem idem delictum poteſt variis pœnis puniri, vt 17.q.4. attendendum. & 16. q. 1. ſtatuimus. Hic conſueuit diſtingui, cum quis accuſatur de diuerſis criminibus, aut illa crimina deſcendūt ex eodem facto, aut ex diuerſis. Et hæc diſtinctio not. C. de accu. qui de crimine. ſi autem diuerſis actionibus velit quis agere, diſtinguitur, aut illæ actiones ſunt ambæ pœnales, aut ambæ rei perſecutorię. aut vna pænalis, & altera rei perſecutoria, vt not. ff. nau. cau. ſta. l. 2.

f ¶*Si adulterium.*] hic videtur, ꝙ ſecundum canones & adulterium & inceſtus morte puniantur, ſecundum legem hodie adulterium non punitur morte, vt C. de adult. auth. ſed hodie. Ioan.

...do; per poteſtates ᵃ publicas opprimatur. Ecce domine †, quòd animus veſter forte timidus eſt, ne perſequi videaris; de patrū uobis auctoritate hæc breuiter dirigenda curaui; cum mille alia exempla, & conſtitutiones ſint; quibus euidenter agnoſcitur, vt facientes ſciſſuras in ſancta eccleſia, non ſolum exilijs, ſed etiam proſcriptione rerū, & dura cuſtodia per publicas poteſtates debeant coerceri.

† al. de quo animus

Item Pelagius.

¶ Ab eccleſiæ vnitate diuiſi, à ſæcularibus poteſtatibus coerceantur. C. XLIIII.

Anſ. l. 12. c. 46. Poly. ibidem.

QVali nos de gloriæ veſtræ ſtudijs iudicio gratulemur, non ſolum veſtram, ſed multorum ac pene ᵇ omnium credimus habere notitiam: & idcirco nunc de his, quæ vobis præſentibus ibi fieri ſtupemus, fiducialiter apud gloriam veſtrā duximus conquerendū. Thracius † ſi quidem, atque Maximilianus nomina ᶜ tantum epiſcoporum habentes, & eccleſiaſticam ibi unitatem perturbare dicuntur, & omnes eccleſiaſticas res ſuis vſibus applicare: intantum ut contra vnum eorum, ideſt Maximilianum vſque ad nos per tam longum iter, neceſſitate compellente quidam infatigabiliter veniētes, preces offerrent. Ob quam cauſam Petrum presbyterum ſedis noſtræ, ſed & Proiectum notarium ad eadem loca duximus deſtinandos; vt ea, quæ canonicis ſtatutis à prædictis pſeudoepiſcopis compererint commiſſa, vel digna debeant ibi vltione compeſcere, uel eoſdem ad nos vſque perducere. Et ideo ſalutantes paterno affectu gloriam veſtram, petimus, vt præfatis, qui à noſtra ſede directi ſunt, in omnibus præbeatis auxilium: nec putetis alicuius eſſe peccati, ſi huiuſmodi homines cōprimuntur. Hoc enim & diuinæ & humanæ † leges ſtatuerunt; ut ab eccleſiæ vnitate diuiſi, & eius pacem iniquiſſime perturbātes à ſæcularibus etiam poteſtatibus comprimantur. Nec quidquam maius eſt, vnde Deo ſacrificium poſſitis offerre; quàm ſi id ordinetis, vt hi, qui in ſuam, & aliorum perniciem debacchantur, competenti debeant vigore compeſci.

† al. Tertius

† al. mundana

Idem Pelagius Papa Ioanni patritio.

¶ Iniquitas prauorum, quamuis bonis proficiat, tamen punienda eſt. C. XLV.

Anſ. l. 12. c. 47. Poly. ibidem

RElegentes litteras excellentiæ veſtræ, de iniuria quidem, quam vobis iniquorum hominum præſumptio ingeſſit, valde doluimus. Sed quia ſcimus occulto Dei iudicio animam veſtram, etſi per aliorū iniquitatem, & ſuperbiam, à contaminatione ſchiſmatis cuſtoditam; egimus omnipotenti Deo gratias, qui etiam de malis hominum actibus bona ᵈ operari conſueuit. Nec enim ſine illius prouidentia factū eſſe credēdum eſt; vt inſenſati, & peruerſi homines ad hoc vſque proſilirent, vt ſuam diuiſionem, catholicā eſſe credētes eccleſiā, à ſua uos pollutione prohiberent. Sic enim per miſericordiā Dei etiam neſcientibus illis hoc factum eſt; ut à ſchiſmaticorum factione † eruti, catholicæ, quam diligitis, ſeruari uos contigiſſet eccleſiæ. Quamuis igitur ueſtra per illorum ſcelus utilitas facta ſit; nolite tamen impunitam præſumptionem iniquorum hominum graſſari permittere. Si enim hoc, quod in ueſtram gloriam præſumpſerunt, non fuerit uindicta cōpreſſum; quòd in ᵉ minoribus nō ualeāt puniri, ambigi ultra non debet. Exercete igitur in talibus debitam auctoritatem: & ne eis amplius talia committendi ſpiritus † creſcat; ueſtris coercitionibus reprimantur. Ad hoc ſiquidem Dei nutu etiam contra uos talia præſumpſerunt; ut talia uobis corrigētibus ab eodem † ſcelere alios poſſitis, Deo propitiante, munire. Quales autem ſint, qui eccleſiā fugiūt; Eufraſij uos ſcelera (quæ amplius occulta Deus eſſe noluit) euidenter informant: qui in homicidio quidem nec hominis neceſſitudinē, nec fratris charitatem, nec ſacerdotij reuerētiam cogitauit. Inceſtuoſo autem adulterio † etiam ipſius uindictæ abſtulit ᵉ modum: quia, ſi adulterium ᶠ punias; non remanet, in quo uindicetur inceſtus. Si inceſtuoſo ingeras pœnam; inultum crimen adulterij remanebit. Ecce,

† al. communione

† al. ſpes

† al. eorum

† al. & adulterio

a ¶ Omnium.] ¶ Certamine.] j. ea. quæst. 8. omnium.

EXcommunicatorum.] CASVS. Godefredus Lucanus episcop⁹ quæsiuit ab Vrbano quātā pænitētiā debeat imponere eis, qui quoſdā excōicatos interfecerūt: q reſpōdet dicēs: nō putam⁹ eos eſſe homicidas, q zelo iuſtitiæ eos occiderūt: verūtamē q̄a potuerūt aliquid duplicitatis p̄ humana fragilitate cōmittere, ſ̄m eorū intentionē bonā vel malam iniungas eis pænitētiā cōpetentē.

b ¶ Intentionem.] ſcilicet occidētium. Vel ſecundū intentionem imponentis pœnam, vt 26. q. 7. tempora.

c ¶ Diſciplina.] No. ad cautelā, & ex abūdāti debet aliquid fieri, ne diſciplina matris eccleſiæ deſeratur, vt 50. di. presbyteros. & 34. q. 2. in lectum. & 15. q. 1. ſi quis inſaniens. quæ .n. dubitationis cauſa ex abundanti apponuntur, ius cōmune nō lædūt, vt ff. de re. iu. q̄ dubitationis. & l. nō ſolet. Itē eſt hic ar. q̄ i dubiis in deteriorē partē īterpretamur ı, ɔ̄ regulā illā extra de re. iuris, eſtote.

d ¶ Duplicitatis.] id eſt, mortalis peccati.

e ¶ Flagitio.] id eſt, q̄ aliàs eſſet flagitium.

QVis enim.] CASVS. Bonifacius dubitabat pugnare contra hæreticos propter homicidiū, quod inde ſequebatur: ſed Au. docet, quòd nullus debet velle inimicū ſuū perire, nec aliquid pdere. verūtamē ſi pax haberi nō poteſt aliter, contra eos pugnandum eſt. Et hoc probat exēplo Dauid, qui aliter pacē habere nō potuit niſi Abſalone filio ſuo pri⁹ interfecto.

f ¶ Quis enim noſtrum.] Ex hoc ca. dicit quidā quòd qui percutit clericum excommunicatū, non incidit in canonē, & q̄ non eſt priuādus aliquis ingreſſu eccleſiæ per eum qui eſt extra eccleſiā: quod non admitto, & loquit̄ hic de tali excommunicato qui penit⁹ incorrigibilis eſt. 11. q. 1. petim⁹.

SI ERGO. CASVS. Concludit Grat. ex ſupradictis ca. quòd mali non ſolū ſunt flagellādi, ſed etiā interfici poſſunt. Poſtea quærit ſi hi qui non habent poteſtatē legitimā occidēdi, aliquos interfecerint: an ſint rei effuſi sāguinis iudicandi. Cui quæſtioni reſpōdet per ſequens capitulum.

REmittuntur.] CASVS. Oſtēdit Ambro. in hoc capit. quòd ſicut peccata remittuntur per verbum Dei, cuius verbi diaconus interpres eſt & executor: ſic peccata quandoque puniūtur per iudices qui poteſtatem habent puniendi: quādoque per populos: ſicut populus Iudæorum ſæpe punitus eſt ab alienigenis ex præcepto Dei.

g ¶ Per Dei verbū.] i. p orationem

Diſciplina eccleſiæ non eſt deſerēda.

ı Vt in hoc caſu. Alium caſum habes 30. q. 5. c. 1. ſed hoc ideo fit, vt quod certius & magis ſine periculo animæ eſt, teneatur. Vnde tene certum, & dimitte incertum. de pœ. diſt. 7. c. 2. ad hoc. extra de ſpō. iuuenis. aliàs, ordinariū eſt q̄ dubia in meliorem partem interpretemur. extra de reg. iur. c. 1. de hoc no. extra de ſeru. c. vnico. & 78. di. presbyteri. Arch.

---

de quo collegio ſunt; qui, quantum ad ſuperbiam ſuam iniuriam vobis inferre moliti ſunt; & quantum ad prouidentiam Dei, impollutos vos eccleſiæ ſeruauerunt. Auferte tales ab iſta prouincia: vtimini oblata vobis à Deo opprimendi perfidos occaſione. Quod tunc plenius fieri poterit, ſi auctores ſcelerum ad clementiſſimum principem dirigantur: & maxime eccleſiæ Aquileienſis inuaſor, qui & in ſchiſmate, & in eo β maledictus, nec honorem epiſcopi poterit retinere, nec meritum.

Anſl. 12. c. 46. Poly. ibidem.

α ¶ Quòd in minoribus.] *In aliquot vetuſtis, & apud Anſelmum, legitur*, quid in minoribus valeant; ambigi, &c.

β ¶ In eo.] *Anſelmus habet*, & à ſchiſmatico maledictus.

Item Nicolaus exercitui Francorum.

¶ *Iuo parte 10. c. 87. verſ. omnium veſtrum. hoc idem citat ex epiſtola Leonis quarti ad exercitum Francorum, vbi etiam affert id, quod infra ead. q. 8. c. omni timore. ex eodem Leone refertur.*

¶ In certamine, quod contra infideles geritur, quiſquis moritur, cæleſte regnum meretur. C. XLVI.

Iuo par. 10. c. 87. Pann. l. 8. c. 30

OMnium veſtrum noſſe volumus charitatem, quoniam quiſquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine [a] fideliter mortuus fuerit; regna illi cæleſtia minime negabuntur.

Item Vrbanus ſecundus Godefredo Lucano epiſcopo.

¶ Non ſunt homicidæ, qui aduerſus excommunicatos zelo matris eccleſiæ armantur. C. XLVII.

Iuo par. 10. c. 54. Pann. l. 8. c. 11.

EXcommunicatorum interfectoribus (prout in ordine eccleſiæ Romanæ didiciſtis) ſecundum intentionem [γ] [b] modū congruæ ſatiſfactionis iniunge. Non enim eos homicidas arbitramur, quos aduerſus excommunicatos zelo catholicę matris ardentes, aliquos eorū trucidaſſe contigerit. Ne tamen eiuſdem eccleſiæ matris diſciplina [c] deſeratur; eo tenore, quem diximus, pænitentiam eis indicito congruentem; qua diuinæ ſimplicitatis oculos aduerſus ſe complacare valeant; ſi forte, quid duplicitatis [d] pro humana fragilitate in eodem flagitio [e] incurrerint †.

† al. contraxerint.

γ ¶ Intentionem.] *Iuo & Pannormia habent*, intentionem ipſorum: *ſed ob gloſſam non eſt additum.*

Anſl. 12. c. 4. Poly. ibidem

Item Auguſtinus epiſtola 50. ad Bonifacium de coercendis hæreticis.

¶ Pax eccleſiæ mœſtitiam conſolatur perditorum. C. XLVIII.

Iuo par. 10. c. 59. 2. Reg. 18

QVis enim noſtrum [f] [δ] velit aliquem illorū non ſolum perire, verum etiam aliquid perdere? Sed ſi aliter non meruit pacem habere domus Dauid; niſi Abſalon filius eius in bello, quod gerebat contra patrem, fuiſſet extinctus; quamuis magna cura mandauerat ſuis, vt eum, quantum poſſent, viuum, ſaluumque ſeruarent: vt eſſet cui pænitenti paternus affectus ignoſceret; quid ei reſtitit, niſi perditum flere, & ſui regni pace acquiſita ſuam mœſtitiam conſolari?

δ ¶ Noſtrum.] *Emendatum eſt ex beato Auguſtino, à quo parum diſcordat Iuo. Antea apud Gratianum legebatur*, Quis enim veſtrum velit aliquem inimicorum ſuorum non ſolū, &c.

Si ergo viri ſancti, & publicæ poteſtates bella gerentes non fuerunt tranſgreſſores illius mandati, [Non occides:] quamuis quoſque flagitioſos digna morte perimerent, ſi miles ſuæ poteſtati obediens non eſt reus homicidij, ſi eius imperio quemlibet flagitioſum interfecerit, ſi homicidas, & venenarios punire non eſt effuſio ſanguinis, ſed legum miniſterium, ſi pax eccleſiæ mœſtitiam conſolatur perditorum, ſi illi, qui zelo catholicæ matris accenſi excommunicatos interficiunt, homicidæ non iudicantur; patet, quòd malos non ſolum flagellari, ſed etiam interfici licet. Sed quæritur, ſi contingat aliquos malos puniri ab his, qui non habent legitimam poteſtatem, an ſint rei effuſi ſanguinis hi, per quos puniuntur.

De his ita ſcribit Ambroſius lib. 2. de Cain & Abel, c. 4.

¶ Aliquando puniuntur peccata per populos iuſſu diuino excitatos. C. XLIX.

REmittuntur peccata per Dei verbum [g], cuius leuites interpres, &

orationem vel per prædicationem ecclesiæ, s. per prædicationem Euangelij. sic 15. q. 1. nec is. & §. ea. non solum.

HINC NOTANDVM. CASVS. Iste. §. diuidit in duas partes. In prima parte ostẽdit Gra. ꝙ Deus aliqñ punit peccata hominũ per nesciẽtes: & hoc probat quattuor exẽplis Regũ & Principũ, s. exemplo Sennacherib, & Nabuchodonosor, Antiochi, & principũ Romanorũ: q licet Deo seruirẽt in puniẽdo malos: tñ quia suæ fortitudini & sup̃biæ ĩputabãt, ignorãtes se esse ministros Dei; ideo et ipsi puniti sũt & destructi: sicut patet p exẽpla q̃ aperte ponuntur in littera. In secũda parte ostẽdit ꝙ De⁹ aliqñ punit peccata hominũ p sciẽtes, & hoc p̱bat exẽplo Iudæorũ, p quos puniuit De⁹ Amorrhæos & Chananæos, & alias gẽtes quas expulerũt de terra p̱missionis quã De⁹ p̱miserat se daturũ Abrahę & semini eius: sed nõ antequã peccata Amorrhæorũ consummata fuissent: quæ tunc consummata fuerũt, cum populus Israel de Aegypto est liberatus. Qui ergo diuino iussu & bona intentione sicut populus Israel punit delinquentes, nõ peccat: qui vero praua intẽtione hoc faciũt: licet occulte instinctu Dei incitẽtur ad p̱sequẽdũ malos, sicut Sẽnacherib, & cæteri qui populũ delinquentem sunt persecuti: nõ sunt immunes à delicto, q qñq; incitant̃ ad puniẽdum peccata eorũ qui sunt futuri boni, vt tandẽ per ipsos bonos correctos, ipsi postea puniantur: quòd probatur exemplo Iabin Regis Chananæorũ, & exemplo Madianitarũ. Secũda pars incipit ibi, *Per scientes peccata*. *Assur*, i. Sennacherib, *nondum enim consummata sunt peccata Amorrhæorum*, i. nondũ peruenerunt ad cumulũ peccatorũ suorũ: q̃a nõdũ fecerãt omnia peccata, quæ facturi erãt ad hoc vt digni essent expulsione.

quidam executor est. Remittuntur etiam per officium sacerdotis, sacrumque ministerium: Puniuntur quoque per homines: sicut per iudices, qui potestate ad tempus vtuntur. *& infra*. ¶ Puniuntur peccata etiam per populos: sicut legimus, quia sæpe† ab alienigenis Dei iussu excitatis, propter diuinæ maiestatis offensam subactus† est populus Iudæorum.

† *sæpe alienigenis*] or.
† *subiectus*] or.

Hinc notandum est, quòd aliquando punit Deus peccata per nescientes, aliquando per scientes. Per nescientes peccata punit: sicut per Sennacherib[a]*, & per Nabuchodonosor*[b]*, & per Antiochum, & per principes*[c] *Romanorum, & per nonnullos reges gentilium populum Israeliticũ delinquentem aliquando afflixit, aliquando captiuauit. Vnde ipse Dominus ait per prophetam [Virga furoris mei Assur: ipse autem non cognouit.] Assur*[d] *erat virga furoris Domini: quia per eum innumeras gentes diuina iustitia flagellare disposuit. Ipse vero non cognouit: quia in superbiam elatus victoriam, quam assecutus fuerat, non diuinæ potentiæ, sed suis viribus attribuit. Vnde contra eius superbiam Dominus loquitur dicens. [Numquid gloriabitur serra contra eum, qui secat in ea? aut numquid exaltabitur securis contra eum, qui cædit in ea?] Quibus similitudinibus satis perspicue ostenditur; quòd sicut serra, & securis nec secare, nec cædere ligna possunt, nisi ab alio regantur, ac ideo contra regentes se superbire non debent; sic illi, per quos Deus punit, absque nutu diuinæ dispositionis nihil agere valent: ac ideo contra regentem se superbire eis non licet. Tales in eo quòd puniunt, Deo seruire dicuntur: in eo autem quòd ignorantes se esse ministros iræ Dei, impia vanitate superbiunt, mercedem suæ seruitutis à Deo non nisi temporalem*[e] *inueniunt: pœnam vero suæ superbiæ non effugiunt. Vnde, cum Dominus diceret ad prophetam de Nabuchodonosor, [Quid dabo ei pro labore, quo seruiuit mihi apud Tyrum?] statim subiunxit [Da]*[f] *hoc est datam sibi pronuntia [Aegyptum, & Aethiopiam.] Cum autem in corde suo superbiens postea diceret, [Nonne hæc est Babylon, quam ego condidi in robore regni mei? etc.] statim immutauit Deus rationabilem mentem eius, & induit eum ferina bestialitate, vt ab hominibus fugiens cum bestiis viueret. Per Antiochum*[g] *quoque cum idololatriam Iudaicæ plebis Dominus puniret, & pacem, quam ex lege Dei abiecta, & ex sacris nationum assumptis quærebant, illis in perniciem verteret; quia Dei dispositionem ignorans, suæ facultati deuastationem illius plebis attribuit; imprecatur in eum propheta dicens, [Effunde iram tuam in gentes, quæ te non nouerunt, & in regna, quæ non inuocauerunt nomen tuum: ne forte dicant in gentibus, vbi est Deus eorum?] Similiter, cum per Romanos peccatum mortis Christi Deus punire decreuisset; vrbis excidium, & iudaicæ plebis miseram captiuitatem suis viribus adscribere cœperunt: vnde contra eos propheta imprecatur dicens, [Leua manus tuas in superbias eorum, qui te oderunt.] & qui multa maligne operati, monumenta suæ victoriæ posuerunt*[h] *in medio atrio tuo.*

¶ Per scientes peccata puniuntur: sicut Deus per filios Israel voluit peccata punire Amorrhæorum, & Chananæorum, & aliarum gentium: quarum terram Israelitis possidendam dedit: quibus etiam præcepit, vt nemini eorum parcerent; sed omnes morti traderent. Quod propter peccata eorum illis contigisse ex verbis Domini apparet: qui cum diceret ad Abraham, [Semini tuo dabo terram hanc] veluti quæreret; quare non

4. Reg. 25
2. Malach. 5
Esa. 10.
Esa. ibid.
Ezech. 29. paulo aliter, quàm in Vulg. aut apud 70.
Dan. 4.
1. Machab. 1.
Ps. 78.
Ps. 73.
Iosue 5. & 6.
Deut. 7.
Gen. 15.

Sennacherib fuit Rex Assyriorum.

a ¶ *Per Sennacherib.*] regẽ Assyriorũ, qui maximam partẽ filiorum, Israel captiuauit: qui cũ venisset ad obsidendũ Hierusalẽ, ab Angelo exterminatore nocte est fugat⁹, occisis ab eodẽ Angelo clxxxv. millibus de exercitu suo.

b ¶ *Et per Nabuchodonosor.*] qui cepit Hierusalem, & tribum Iuda & tribum Beniamin in Babylonicam captiuitatem duxit.

c ¶ *Et per principes.*] scilicet per Vespesianũ & Titũ, qui xlij. anno post passionem Domini Hierusalem destruxerunt.

d ¶ *Assur.*] Sennacherib.

e ¶ *Non nisi temporalem.*] Arg. ꝙ sufficit aliquem bonũ facere ad hoc vt remunerãdus sit, etsi illud mala intentione faciat. Nã & q p̃dãdi animo gerit negotia alicuius, habet actionẽ negotiorũ gestorũ, vt ff. de neg. gest. si pupilli. §. sed & si quis negotia. Itẽ est hic ar. ꝙ qui ignorãs adimpleuit volũtatẽ alicuius, dicitur obtẽperasse suæ volũtati. arg. ʒ. ff. de cõdi. & demon. l. 2. vbi dicitur: nõ. n. videtur obtemperasse qui fatali casu obtẽperat. Sed illud obtinet cum conditio apponitur, quæ est in potestate alicuius: secus si non est in potestate, vt ibi dicitur. Itẽ est hic arg. ꝙ ex eodẽ facto consequitur quis præmium & pœnam, vt 22. q. 2. si quælibet.

f ¶ *Da.*] id est, datam pronuntia. similis expositio ff. de testa. heredes palam. §. si quid.

g ¶ *Per Antiochum.*] qui tempore Machabæorum Hierusalem cepit, & templum polluit ɪ.

h ¶ *Posuerunt.*] quia vexilla & scuta & arma posuerunt in templo in signum victoriæ.

a ¶ *Bonorum.*]

modo eam das mihi? audiuit, [Non dum enim sunt peccata Amorrhæorum consummata] Quæ tunc intelliguntur fuisse consummata; cum populus ille de Aegyptiaca seruitute liberatus terram eorum, sicut Abrahæ promißum fuerat, in hæreditatem accepit. ¶ *Cum ergo sic diuino iussu ad puniendum peccata populi excitantur, sicut populus ille iudaicus est excitatus ad occupandam terram promisionis, & ad delendas gentes peccatrices; sine culpa noxius sanguis effunditur, & quæ ab eis male posidentur, in ius, & dominium rite transeunt bonorum*[a]*. Cum vero occulto instinctu aliqui mouentur ad persequendos malos, sicut Sennacherib, & ceteri, qui populum delinquentem persecuti sunt; licet occulto instinctu operante illorum meritis incitentur ad persequendum; tamen, quia praua intentione non peccata delinquentium punire, sed illorum bona rapere, vel suæ ditioni subijcere quærunt; non sunt immunes à crimine. De quibus etiam notandum est, quòd aliquando excitantur ad puniendum peccata bonorũ; vt tandem per bonos correctos ipsi quoque puniantur: sicut in libro Iudicum legitur de Iabin rege Chananæorum, & de Madianitis: quòd propter idololatriam populi suscitauit eos Deus, vt Israel affligerent, & terram eorum occuparent. Cum autem populus Dei sub manibus eorum diutius afflictus peccatum suum recognosceret, & per pœnitentiam sibi Deum placaret; Dei præcepto, & Barach comitatus Delboram prophetissam vxorem Lapidoth, Iabin regem Chananæorum, & Zizaram ducem exercitus sui contriuit: & Gedeon Zebee, & Salmana reges Madianitarum, & Oreb, & Zeb duces eorum morti tradidit. Apparet ergo, quòd aliquando per legitimam potestatem gerentes, aliquando per populos diuino iußu excitatos, mali pro peccatis suis nõ solum flagellantur, sed etiã rite perduntur. Nec est contrarium illud Augustini; quòd ad Marcellinum pro Circumcellionibus supplicans rogabat, vt verberibus eos coerceret, non morte perderet. Quamuis enim supplicando spatium vitæ eis reseruari poposcit; non tamen legum seueritatem, qua tales morte plectuntur, non obseruandam docuit.*

Iud. 4. — Iud. 8. — s. ead. c. 1.

QVÆSTIO VI.

QVòd autem[b] *quæritur, an mali sint cogendi ad bonum, facile apparet. Antiquus namque populus ille metu pœnarum ad obseruationem legis cogebatur. In Euangelio quoque Dominus ait discipulis suis, [Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poßunt occidere: sed potius eũ timete,] id est, ei in timore seruite, [qui potest animam & corpus perdere in gehennam.] Paulus quoque cum ecclesiam Dei persequeretur, in itinere cæcatus ad Deum conuerti coactus est. Vnde se abortiuo similem testatus est dicens, [Nouißime autem omnium tamquam abortiuo visus est & mihi.]*

Matt. 10. — Act. 9. — 1. Corin. 15.

Hinc Augustinus scribit epist. 50. ad Bonifacium.

¶ Ecclesia malos debet cogere ad bonum, sicut Christus Paulum coegit. C. I.

s. ea. q. 4. qs nos. Iuo p. 10. c. 59.

SChismatici[a c] dicunt, cui vim Christus intulit? quem coegit? Ecce habent Paulum Apostolum. Agnoscant in eo prius cogentem Christum, & postea docentẽ; prius ferientem, & postea consolantem. Mirum est autem, quomodo ille, qui pœna corporis ad Euangelium coactus intrauit; plus illis omnibus, qui solo verbo vocati sunt, in Euangelio laborauit: & quem maior timor compulit ad charitatem; eius perfecta charitas foras misit timorem. ¶ Cur ergo non cogeret ecclesia perditos filios, vt redirent; si perditi filij coegerunt alios, vt perirent? Quamuis & illos, quos non coegerunt, sed tantummodo seduxerunt[d], si per terribiles, sed salubres leges in eius gremium reuocentur, blandius pia mater amplectitur: & de illis multo amplius, quàm de illis, quos numquam perdiderat, gratulatur. ¶ An non pertinet ad diligentiam pastoralem, etiam illas oues, quæ non violenter ereptæ, sed blande, leniterque seductæ à grege aberrauerint, & ab alienis possideri cœperint, inuentas ad ouile Dominicum, si resistere voluerint, flagellorum terroribus, vel etiam doloribus reuocare? *Item infra.* ¶ A Christo coactum ostendimus Paulum. Imitatur itaque ecclesia in istis cogendis Dominum suum. Quæ prius, vt

1. Cor. 15. — 1. Io. 4.

a ¶ *Bonorum.*] id est, in signum eorum, qui sunt futuri boni.

QVod autẽ.] CASVS. Hic intitulatur sexta quęstio, qua quæritur, vtrũ mali sunt cogendi ad bonum? Et respondet ꝙ ad illud bonum, quod numquam voluit, aliqs cogi nõ debet, vt s. ead. q. 5. ad fidẽ. & 20. q. 3. præsens. sed ad illud bonũ quod semel voluit, si postea deserat, est cogendus, vt s. 45. dist. de Iudæis. Et ꝓcedit hoc ordine Gra. Primo probat, ꝙ mali sunt ad bonum cogendi, vsque ad §. *Ex his.* Deinde probat contrarium: tãdem solutionem dat. Pobat ergo Grat. in hoc cap. quòd mali sint cogendi ad bonum exemplo populi Israelitici, & auctoritate Christi, & Pauli.

b ¶ *Quod autem.*] Hæc q. nihil habet dubitationis, quia ad bonum nõ susceptum nemo cogẽdus est. s. q. proxi. ad fidem. sed ad bonũ quod suscepit, cogendus est, vt 45. distin. de Iudæis. magister tamen aliter soluit. j. ea. §. vlt.

Bonum facere vtrũ quis cogatur.

ADDITIO Dicas ꝙ illi qui fidem non receperunt, non sunt absolute compellẽdi, sed sunt quandoque excitandi exhortationibus. 45. distin. qui syncera. quandoque præmiis. s. ead. q. 4. ca. vlt. qualiter hoc intelligatur, habes extra de bapt. maiores. nostra enim fides non patitur quòd tales inuiti compellantur, vt prædictis iuribus. & extra de Iudæ. sicut. Ioan.

SChismatici dicunt.] CASVS. Augu. ostẽdit Bonifacio in hoc cap. ꝙ hæretici & schismatici possunt violenter ad bonum compelli. Et hoc probat quinque modis: qui legendo litteram clarius ostẽduntur. Primus modus incipit ibi, *Ecce habẽt.* Secundus ibi, *Cur ergo.* Tertius ibi, *An non hoc pertinet.* Quartus ibi, *Etiam hinc non absurde.* Quintus ibi, *Vnde & ipse Dominus.*

c ¶ *Schismatici.*] s. ea. q. 4. quis nos.

d ¶ *Seduxerunt.*] mitius hic agitur cum circumuento, quàm cum coacto, cum tamen alias subuenitur coacto in

Coacto subuenitur.

in voto,vt extra quod metus cauſa,perlatum. ſed non ſubuenitur ibi circumuento,vt 20.q.3.conſtituit.

a ¶ *Prophetica.*] quia nondum erat impleta prophetia, Et nunc Reges intelligite,&c.vt ſ.q.4.non inuenitur.

b ¶ *Completa*]. primo enim ſalubriter admonendi ſunt boni, vt ſic cetera multitudo frãgatur,vt 44.diſt.comeſſationes.50 diſt. vt conſtitueretur. Io.

uandus,vt per hoc cogatur redire ad bonum.

i ¶ *Iam vero.*] Hoc c.intelligitur de hæreticis.contrarium eſt extra de hæreti.c.ſicut.vbi prohibetur,ne aliquis eos teneat in terris ſuis vel in domo, vel aliquem contractum cum eis faciat. Sed dic quòd loquitur de eo qui aliàs eſt incorrigibilis, vel loqtur de Iudæis,

neminem cogeret,expectauit,vt de fide regum atque gentium prædictio † prophetica[a] compleretur. ¶ Etiam hinc enim nõ abſurde intelligitur illa Apoſtolica ſententia,vbi beatus Paulus dixit. [Paratus vlciſci omnem inobedientiam, cum completa[b] fuerit prior veſtra obedientia.] ¶ Vnde & ipſe Dominus ad magnam cœnam ſuã prius adduci iubet conuiuas, poſtea cogi. Nam, cum ei ſerui ſui reſpondiſſent, [Domine factum eſt,quod iuſſiſti, & adhuc locus eſt: exite, inquit,in vias & ſepes,& quoſcumque inueneritis,cogite intrare.] In illis ergo, qui primo leniter adducti ſunt, completa eſt prior obedientia: in iſtis autem,qui coguntur,inobedientia coercetur. *Item infra.*

† *prędicatio*]or.

2.Cor.10.

Luc.14.

¶ Si per poteſtatem †, quam per religionem, ac fidem regum tempore, quo debuit, diuino munere accepit eccleſia, ij, qui inueniuntur in vijs & ſepibus, id eſt in hæreſibus & ſchiſmatibus, coguntur intrare; non quia coguntur, reprehendant; ſed quo cogantur, attendant.

† *al.poteſtate* s.ea.q.4.ipſa pietas. §.ſi per poteſtatem.

¶ *Initium huius capituli apud B. Auguſtinum ibi de Donatiſtis agẽtem ſic habet,* Vbi eſt,quod iſti clamare conſueuerunt,liberum eſt credere,cui vim, &c. *vt ſupra ead.q.4.quis nos.verſ. cui vim.*

Item ad Donatiſtas, epiſt.166.

¶ Varijs modis errantes corripiuntur à Deo. C. I I.

Iuo p.10.c.64. Ezech.34.

QVod errauerat[c] (inquit Dominus)nõ reuocaſtis;& quod perierat,nõ requiſiſtis.] Hoc vobis[d] per nos ipſe Deus facit, ſiue obſecrando,ſiue minando,ſiue corripiendo,ſiue damnis,ſiue laboribus,ſiue per ſuas occultas admonitiones,vel viſitationes,ſiue per poteſtatum temporalium leges.

Item in epiſt.48.ad Vincentium.

¶ Non eſt conſiderandum,quòd quiſque cogitur, ſed quale ſit illud, quo cogitur. C. I I I.

VIdes,vt opinor,non eſſe conſiderandum, quòd quiſque cogitur, ſed quale ſit illud, quo cogitur, utrum bonum[e], an malum: non quòd quiſque bonus poſſit eſſe inuitus; ſed timendo quod non vult pati,uel relinquit impedientem animoſitatem, uel ignoratam compellitur cognoſcere ueritatem: ut timens uel reſpuat falſum de quo contendebat,uel quærat verum,quod neſciebat,& uolens[f] iam teneat, quod nolebat. *Item infra.* ¶ Mea primitus ſententia erat, neminem ad unitatem Chriſti eſſe cogendum; uerbo eſſe agendum,diſputatione pugnandum, ratione uincendum, ne fictos catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noueramus. Sed hæc opinio[g] mea nõ contradicentium uerbis,ſed demonſtrãtiũ ſuperabatur exemplis. Nam primo mihi opponebatur ciuitas mea, quæ cum tota eſſet in partem Donati, ad unitatem catholicam timore legum imperialiũ conuerſa eſt: quam nunc uidemus ita huius ueſtræ animoſitatis perniciem deteſtari,ut in ea numquam fuiſſe credatur[h]. Ita aliæ multæ, quæ mihi nominatim commemorabantur, ut ipſis rebus agnoſcerẽ, etiam in hac cauſa recte intelligi poſſe,quod ſcriptum eſt: [Da ſapienti occaſionem,& ſapientior erit.]

Prou.9.

Item Gregorius Ianuario epiſcopo Caralitano,lib.3.epiſt.26.

¶ Onere penſionis ruſticus ad Dominum conuerti cogatur. C. I I I I.

IAm uero[i], ſi ruſticus tantæ perfidiæ, & obſtinationis fuerit inuentus,ut ad Deũ minime uenire cõſentiat; tanto penſionis onere grauandus eſt, ut ipſa exactionis ſuæ pœna compellatur ad rectitudinem feſtinare.

Ex his omnibus colligitur, ꝙ mali ſunt cogẽdi ad bonũ. Sed obijcitur, ꝙ nemo eſt cogẽdus ad id,ad quod inutiliter cogitur. Ad bonum autem quiſ-

QVòd errauerat.] CASVS. Donatiſtæ dicebãt,ꝙ ipſi non erant cogẽdi ad bonum:ſed Aug.reprehendit eos auctoritate Ezechielis prophetæ reprehendentis prælatos,qui negligebant malos corrigere & reuocare. Dominus enim per bonos prælatos reuocat malos rogãdo,minãdo,& corrigendo, dãnis & laboribus, ſiue p ſuas occultas viſitationes, ſiue p potentiam ſæcularem.

c ¶ *Quòd errauerat.*] verba ſunt prophetæ † alloquentis magiſtros legis, per quos intelligũtur prælati, per quos probat Aug. malos eſſe cogendos.

† Ezechiel. 34.

d ¶ *Hoc vobis.*] verba Auguſtini.

VIdes.] CASVS. Hoc cap. duas habet partes. In prima parte dicitur, ꝙ Vincẽtius nõ debet cõſiderare, ꝙ ipſe cogitur, ſed ad qd cogitur,vtrũ ad bonũ, vel ad malum. Nec hic dicit Aug. propter hoc ꝙ quis inuitus ſit bon⁹, ſed qa propter metum, vel relinquit malũ qđ faciebat, vel cõpellitur cognoſcere veritatẽ. In ſecũda parte dicitur, ꝙ Aug. fuit in hac opinione,ꝙ hæretici verbis & nõ vi eſſent cõpellendi ad bonum. Sed hæc ſua opinio multis exẽplis prudentium ſuperabatur. Et primo exemplo ſuæ ciuitatis, & poſtea aliarum multarum. Secunda pars incipit ibi, *Itẽ infra, Mea primitus ſententia.*

e ¶ *Bonum.*] vt ſ. q. 5. ad fidem.

f ¶ *Et volens.*]ſic ex nolente fit volẽs, vt ſ. 74. diſt.conſuluit.& ſ. q.4. diſplicet.

g ¶ *Opinio.*] ſic ergo iuriſperitus debet mutare opinionẽ ſuã,ſi expedit mutare,vt 12.q.1.certe.& ff.de iure pat. diu. Item ex hoc loco dicũt quidã Aug. quandoque fuiſſe hæreticum:ſed potius probatur hic contrarium.

Opinio mutari poteſt.

h ¶ *Credatur.*] numquã creditur fuiſſe malum quod factum eſt bonum.vt 50.diſt.ferrum.& ff.de ædil.edi.quod ita †.

† Vide quod no. 32. q. 1. quod autem. &c. non erit. & c. ar. d.

IAm vero.] CASVS. Chriſtianus aliquis nomine Ruſticus contumaciter in delicto perſiſtẽs, admonitionibus nõ corrigebatᷣ: quare quærebat Maximianus epiſcopus à Greg. qualiter iſte Ruſticus ſit coercendus? Et reſpondet ꝙ graui onere penſionis eſt grauandus,

dæis, prout dixi ſ quæſt.4.c.vlti. Ioan.

EX HIS OMNIBVS. CASVS. Hucuſq; probauit Grat. ꝙ mali ſunt cogendi ad bonum: nũc vero vult probare ꝯrium: quia Deus coacta ſeruitia aſpernatur: quod ſex auctoritatibus ꝓbat, ꝗ in littera facile apparebũt; & hoc ĩ prima parte. In ſecũda parte reſpõdet obiectis,dicens ꝙ hõ,ſi ſem p eſſet inuitus, inutiliter cogeretᷣ ad bonũ: ſed cogitur, vt timore pœnæ malũ ducatᷣ in deſuetudi nem

inem: bonum vero ex consuetudine dulcescat. Et ad hæc solutionem probandã inducit auctoritatẽ Aug. *Si ex necessitate*, idest, cau[...] sumptus. *Si inuitus*, quia iniunctum est mihi hoc officium. *Dispensatio*, idest, distributio verbi Dei est tantum mihi credita.

a ¶ *Seruitia.*] supra 15. q. 1. non est.

pus non dicitur donare præbendas, sed dare.

c ¶ *Pudorem.*] quandoque etiam si aliquis tacet propter verecundiam. non sibi præiudicat, vt ff. de furtis. l. penul.

d ¶ *Si ex necessitate.*] i. præcepto. vel loquitur de necessitate vitæ.

e ¶ *Dispensatio.*] alijs dispenso: sed mihi non proficio.

f ¶ *Consuetudo.*] sicut enim seta inducit filũ, sic iste timor iustitiam, vt ĩ. de pæni. dist. 2. sicut seta. Ioannes.

[...]que inutiliter cogitur; cum Deus aspernetur coacta seruitia [a]. *Vnde Apostolus, cum ad eleemosynas Corinthios hortaretur, ait.* [*Vnusquisque, prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus.*] *Vnde datur intelligi; quòd qui inuitus [b] dat propter præsentem pudorem [c]; & rem & meritum perdit. Item, cum redderet causam, quare sumptibus abstineret; ait* [*Si ex necessitate [d] euangelizauero, non erit mihi gloria.*] ¶ *Item* [*Si inuitus euangelizauero, dispensatio [e] mihi credita est. Si autem volens hoc ago, mercedem habeo apud Deũ.*] ¶ *Item cum Galatis scriberet legalia non esse tenenda, ait,* [*Si spiritu ducimini; non estis sub lege.*] *Ex quo apparet eum, qui sub lege est, idest, qui timore pœnæ, non amore iustitiæ seruit; non duci spiritu sancto: Si autem spiritu sancto non ducitur, Deo placere minime valet.* ¶ *Item* [*Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater.*] *Ex quibus verbis datur intelligi, quòd, & si in veteri testamento timore pœnæ homines cogebantur ad bonum; tamen in nouo testamento sola libertate, & dilectione iustitiæ sunt inuitandi ad fidem. Vnde illi dicuntur liberi, & filij ancillæ, pertinentes ad Ismaël: isti dicuntur liberi, & filij liberæ, pertinentes ad Isaac.* ¶ *Item Ioannes in sua epistola* [*Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem.*] *Qui autem cogitur; timore illo ducitur, qui non est in charitate; qui manus comprimit, non animum mutat; quo pœna timetur, non bonum diligitur. Porro sine dilectione boni nullus Deo placere, vel in numero bonorum connumerari poterit. Vnde, cum propheta diceret,* [*Animalia tua habitabunt in ea,*] *scilicet hereditate; ostendens, quomodo ad ipsam habitationem perueniant, subdit* [*In dulcedine tua, quam tu præparasti pauperi Deus:*] *dulcedinem vocans, suauitatem boni operis, qua bonum fit non timore pœnæ, sed delectatione iustitiæ. Cum ergo sine hac dulcedine animalia in hereditate non habitent; patet quòd nemo, nisi inutiliter, ad bonum cogitur solo timore. Quicumque enim ad bonum cogitur; solo timore, non amore ducitur: non ergo sunt mali cogendi ad bonum.* ¶ *His ita respondetur. Si bonum, ad quod mali coguntur, semper inuiti tolerarent, & numquam voluntarij seruirent; inutiliter cogerentur ad illud: Sed quia humanæ naturæ est, & ea, quæ in desuetudinem ducuntur, abhorrere, & consueta magna custodia diligere; flagellis tribulationum mali sunt cohibendi à malo, & prouocandi ad bonum: vt dum timore pœnæ malum in desuetudinem ducitur; abhorreatur: bonum vero ex consuetudine dulcescat. Vnde Augustinus in psalmum 127.* [*Cum [a] per timorem gehennæ continet se homo à peccato; fit consuetudo [f] iustitiæ: & incipit, quod durum erat, amari: & incipit excludi timor à charitate, & succedit timor castus, de quo hic dicitur: quo timemus, ne tardet sponsus, ne discedat, ne eo careamus. Ille vti lis est, sed non permanet in æternum vt iste.*]

[...]Cor. 9. / [...]Cor. 9. / [...]al. 5. / [...]om. 8. / [...]al. 4. / [...] 10. 4. / [...]sal. 67. / Ad versi. Vxor tua. / Prou. 9.

a ¶ Cum per timorem.] *Locus hic potius conuenit cum glossa ordinaria in eumdem psalmum: sunt tamen hic aliqua ex B. Augustino, quæ non sunt in glossa.*

QVÆSTIO VII.

NVnc autem [g] quæritur, an hæretici suis, & ecclesiæ rebus sint expoliandi: & qui possident hæreticis ablata, an dicantur possidere aliena.

De his ita scribit Augustinus ad Vincentium, epist. 48.

¶ Res terrenæ non nisi diuino, vel humano iure teneantur. C. I.

Iuo p. 3. c. 179. Poly. l. 7. tit. 5.

QVicumque vos ex occasione legis huius imperialis non dilectione corrigendi, sed inimicandi odio persequitur; displicet nobis. Et

NVnc autẽ.] CASVS. Hic intitulatur 7. q. qua quæritur an hæretici sint rebus suis & rebus ecclesiæ spoliandi: & an illi qui possident res illas, sine peccato valeãt possidere? Et respondet quòd sic, vt ĩ. c. 2. & ŝ. 8. dist. quo iure. dũmodo fiat per iudicem, vt ŝ. e. q. 3. sex sunt differentiæ. circa fi. Idem est de quolibet hoste, dummodo bellum sit iustũ, vt ŝ. e. q. 5. dicat. & di. 1. ius naturale.

g ¶ *Nunc autem.*] Non solum heretici, sed oẽs hostes licite possũt spoliari reb⁹ suis, dũmodo bellũ sit iustũ: & ille qui rem abstulit, iure fact⁹ est dominus illius rei. ŝ. e. q. 5. dicat. & ŝ. dist. 1. ius naturale. & ff. de acq. rer. do. naturale. §. vlt. hæreticis autẽ licitum est auferri ea quæ habent, vt ŝ. dist. 8. quo iure. & ĩ. e. c. 1. & ŝ. e. q. 5. si vos. melius tñ est quòd auctoritate iudicis fiat. vt ŝ. ea. q. 3. sex sunt. Si ergo condẽnatus est laicus de hæresi, confiscãtur bona eius, vt extra de hære. vergẽtis. si clericus, tũc res eius sunt ecclesiæ applicãdæ, vt extra eo. ad abolendã. & hæc vera sunt etiam si aliquis hæreticus habet filios vel agnatos, vt extra eo. vergẽtis. in fi. [a] Et sic corrigitur lex quæ dicit bona hæreticorum ad filios vel agnatos deuolui, vt C. de hær. authẽ. de Nestorianis. Licet autẽ bona sint ablata hæreticis, si tamẽ fuerint reuersi ad fidem, priora bona eis ex misericordia restituuntur, & etiã episcopatus, vt ŝ. ea. q. 4. ipsa pietas. & ĩ. ead. cap. 3. Sic est melioris conditionis ille qui reuertitur ab hæresi, quàm qui reuertitur ab hostibus. Nam si desertor reuertitur sponte ad suos, licet indulgeatur ei vita: tñ in insulã deportatur, vt ff. de re milita. non oẽs. §. qui desertorẽ.

Hæreticorũ bona cui applicantur.

[a] Dicit Ray. hoc videtur intelligendũ cum pater publice prædicat contra fidem catholicam, vel publice profitetur vel defendit errorem: vel corã prælato suo est conuictus vel cõfessus, aut sentẽtialiter cõdemnatus de hæresi. extra de verbo. signifi. super, quibusdam

b ¶ *Inuitus.*] sed qualiter potest quis inuitus dare: cum nec ignorans nec inuitus quis donet, vt C. de dona. nec ignorans? Sed facias vim & differentiam inter dare & donare, vt donum dicatur quod aliquis ex libertate dat, & ex certa scientia [1]. vnde episco-

QVicumque vos.] CASVS. Vincentius Donatista de quattuor conquerebatur. Primo quòd Christiani persequebantur eum & alios hæreticos occasi one legis imperialis, non dilectione corrigendi

gendi, sed odio vindicandi. Secundo ꝙ occasione legis imperialis res suas cupide auferebāt. Tertio quia res pauperum vel basilicas, quas ipsi quondam tenebant, nunc tenent Christiani per auaritiā. Quarto quia recipiunt ita inhoneste viuentes hæreticos sicut honeste viuentes. Sed August. istis quattuor quæstionibus respondet per ordinem: dicens ꝙ displicet sibi si ista fiāt, licet ipsi nihil recte possideant: cum scriptum sit: Labores impiorum iusti edent. & tamen de facili non credit ista sibi, quia ea non monstrant: quæ & si vera sint, ecclesia tamē multos tolerat, quos corrigere non potest: quod tribus rationibus probat. Secunda quæstio incipit ibi, *Et quamuis res.* Tertia ibi, *Quisquis denique.* Quarta ibi, *Quisquis pro aliquo.*

a ¶ *Diuino.*] idest, iure canonico, quo eis sunt omnia auferenda, vt s. ea. quæst. 5. si vos. non obstat s. distin. 8. quo iure.

b ¶ *Deiectum.*] Arg. ꝙ si hæreticus tulit sententiam super matrimonio, ꝙ valet, vt infra proxi. cau. quæst. 1. quisquis. Argum. contra extra eod. fraternitatis.

c ¶ *Toleramus.*] j. 24. q. 1. pudenda.

quamuis res quæque terrena recte à quoquam possideri nō possit; nisi uel iure diuino [a], quo cuncta iustorum sunt; uel iure humano, quod in potestate est regum terræ (ideoque falso res uestras appellatis, quas nec iuste [†] possidetis, & secundum leges regum terrenorum amittere iussi estis, frustraque dicitis, nos eis congregandis laborauimus, cum scriptum legatis [Labores [α] impiorum iusti edunt [†]]) sed tamen, quisquis ex occasione huius [β] legis, quam reges terræ Christo seruientes ad emendandam impietatem uestram promulgauerunt, res proprias uestras cupide appetit; displicet nobis. Quisquis denique res ipsas pauperum, uel basilicas congregationum, quas sub nomine ecclesiæ tenebatis (quæ omnino non debentur, nisi ei ecclesiæ quæ uera est Christi ecclesia) non per iustitiam, sed per auaritiam tenet; displicet nobis. Quisquis pro aliquo flagitio, uel facinore deiectum [†] [b] à uobis [γ] ita suscipit, sicut suscipiuntur, qui excepto errore, quo a nobis separamini, sine crimine apud uos uixerunt; displicet nobis. Sed nec facile ista monstratis: & si monstratis; nonnullos toleramus [c], quos corrigere, uel punire non possumus: neque propter paleam relinquimus aream Domini: neque propter pisces malos rumpimus retia Domini: neque propter hœdos in fine segregandos deserimus gregem Domini: neque propter vasa facta in contumeliam migramus de domo Domini.

al. iusti

al. edent.

24. q. 1 quisquis. [†] proiectum] or.

α ¶ Labores impiorum.] *Huic sententiæ simile est, quod scribitur prouerb. 13.* θησαυρίζεται δὲ δικαίοις πλοῦτος *idest, vt infra ead. c. quemadmodum* Thesaurizantur autē iustis diuitiæ impiorum. *Vbi vulgata habet,* custoditur iusto substantia peccatoris. *Itemque Esaia 61. scriptum est,* καὶ δώσω τὸν μόχθον αὐτῶν δικαίοις, *cum ante dixisset,* ἰσχὺν ἐθνῶν κατέδεσθαι. *Sapientiæ 10. legitur.* Ideo iusti tulerunt spolia impiorum. *infra ead. c. quemadmodum.*

β ¶ Huius legis.] *In codice Theodosiano, libro 16. tit. 5. sunt leges Honorij, & Theodosii 43. 52. & 54. in quibus præcipitur ædificia, prędia, & loca, quæ ad conuenticula* Donatistarum, *vel aliorum hæreticorum antea pertinuerant, ab ecclesiis catholicis vendicari, vel eisdem sociari debere: Et ad has leges videtur spectasse B. Augustinus. & hic, & in tractatu 6. in Ioannem (vt notatum est s. dist. 8. quo iure) & contra litteras Petiliani (vt in proxime sequenti capite) & alibi.*

γ ¶ Vobis.] *Sic est emendatum ex vetustis codicibus, & originali, cum in vulgatis, & hic, & infra 24. q. 1. quisquis. legeretur,* nobis. *Vox autem,* deiectum, *non est mutata ob glossam. Nam in vetustis hic, & infra cap. citato, & apud Iuonem, & in originali est,* proiectum.

Item contra litteras Petiliani, libro 2. c. 43.

¶ Catholici non ideo aliena possident, quia ab hæreticis ablata tenent. C. II.

S*I de rebus.*] CASVS. Hoc capitulum diuiditur in duas partes. In prima conquerebatur Petilianus de Christianis, qui bona possidebant hæreticorum: sed Augu. respondet quòd iniuste conqueritur: quod probat exemplo vno. & duabus auctoritatibus. In secunda parte objiciebat Christianis concupiscentiam rerū alienarum: quod reprobat Aug. vna ratione, & duobus exēplis, quæ omnia si bene inspexeris, facile videbis. Secūda pars incipit ibi, *Si qua iam præcisi.*

d ¶ *De rebus.*] hoc nomen, res, hic stricte sumitur. nam secundum veram significationem omnia comprehendit & corporalia & incorporalia, vt ff. de verb. signifi. rei appellatio. & l. rei appellatione. Ioan.

e ¶ *Et impios.*] per hoc dicunt quidam, quòd Iudæis & Sarracenis licite possumus sua auferre: & intelligitur id quod dicitur infra quæst. 8. cap. dispar. de personis Iudæorum, non de rebus. Sed secus credo: quia Iudæi tenent ea quæ habent [†] soluunt tributum, & de voluntate nostra.

f ¶ *Imperio.*] simile 14. q. 5. dixit. 45. dist. qui syncera.

Iudęis & Sarracenis sua auferre non debemus. [†] Dicas ꝙ est differētia inter Iudęos & paganos siue Sarracenos. Iudęos enim nō debemus occidere, vel spoliare: sed Sarracenos sic. j. e. q. 8. dispar. ar. 45. dist. qui syncera. extra de Iudęis, sicut. secūdum Io. de Fan. Sed de hac materia vide lati⁹ quod not. Inn. & Hostiē. extra de voto. c. quod sup. Archid.

SI de rebus [d], vel locis ecclesiasticis, quæ tenebatis, & non tenetis, querimini; possunt & Iudæi se iustos dicere, & iniquitatem nobis objicere: quia locum, in quo impie regnauerunt, modo Christiani possident. Quid ergo indignum; si ea, quæ tenebant hæretici, secundum parem Domini voluntatem catholici tenent? Ad omnes enim similes, idest ad omnes impios [e], & iniquos illa vox Domini valet: [Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iustitiam.] An frustra scriptum est [Labores impiorum iusti edent?] Quapropter magis mirari debetis, quòd adhuc tenetis aliquid, quàm quòd aliquid amisistis. *Item c. 59.* ¶ Si qua iam præcisi [†] possidere cœpistis; quia vobis ablata, nobis Dominus dedit; non ideo concupiscimus aliena: quia illius imperio [f], cuius sunt omnia, facta sunt nostra, & iuste nostra sunt: Vos enim his vtebamini ad præcisionem; nos ad vnitatem. Alioquin & primo populo Dei possent illi objicere alienæ rei concupiscentiam, qui diuina potestate ab eorum facie, quia ea terra male vtebantur, expulsi sunt: & ipsi Iudæi, à quibus ablatum est regnum secundum verba Domini, & datum est genti facienti iustitiam, possunt objicere alienæ rei concupiscentiam: quia ecclesia Christi possidet [†], vbi persecutores Christi regnabant.

Iuo p. 10. c. 75.

Matt. 21.

s. c proximo.

[†] concisi] orig.

Psal. 134.

[†] al. ibi præsidet

Idem epistola 50. ad Bonifacium.

¶ Res ecclesiasticæ ab hæreticis iniuste possidentur. C. III.

QVod autem nobis objiciunt, quòd res eorum concupiscamus ...

Poly. l. 7. tit. 5.

Ansl. l. 12. c. 59.

Q*uod autem nobis.*] Hæretici objiciebant catholicis concupiscentiam rerum alienarum: sed August. eos reprehendit dicens hoc non esse verum: quia si hoc esset verum, numquam eos compellerent inuitos ad fidem catholicam retinendam: sed res eorum tantummodo reciperent. nullus enim auarus quærit compossessorem. Attendant ergo quondam socios suos qualiter ab ecclesia tractentur: qui non solum sua, sed & res catholicorum, quas non habebant, possident, quæ

...æ pauperũ sunt, etsi catholici procurationẽ de ipsis gerant: vnde si reuertãtur, sua eis iuste auferũtur auctoritate legũ imperialiũ. ...ũ ergo plebes & pauperes de ecclesiis eorũ sunt nobiscum, ex ...arũ ecclesiarũ possessionibus alebãtur, desinãt potius cõcupisce aliena: quia scriptum est per Paulum: Omnia sunt vestra, &c.

...mus [a], & auferamus; vtinam catholici fiant, & non solum quæ dicũt sua, sed etiam nostra in pace nobiscum & charitate possideant. Vsque adeo autem calumniandi [b] cupiditate cæcantur; vt non attendant, quàm sint inter se contraria [c], quæ loquuntur. Ipsi certe dicunt, & inuidiosissime sibi conqueri videntur; quòd eos in nostram communionem violento legum imperio coarctamus. Hoc vtique nullo modo faceremus; si res eorum possidere vellemus. Quis auarus quærit compossessorem? Quis dominandi cupiditate inflammatus, vel fastu dominationis elatus desiderat habere consortem? Ipsos certe attendant quondam suos, iam nostros socios, & fraterna nobis dilectione coniunctos; quemadmodum ea † teneant, non solum, quæ habebant [d], sed etiam nostra [e], quæ non habebant: Quæ tamen, si pauperum, compauperes sumus, & nostra sunt, & illorum. Si autem priuatim, quæ nobis sufficiant, possidemus; non sunt illa nostra, sed pauperum quorum procurationem [f] quodammodo gerimus, non proprietatem nobis vsurpatione damnabili vendicamus. Quidquid ergo nomine ecclesiarum parti Donati possidebatur; Christiani Imperatores legibus religiosis cum ipsis ecclesijs ad catholicam transire iusserunt. Cum ergo nobiscum sint plebes earumdem ecclesiarum, nobiscum pauperes, qui de eisdem possessiunculis alebantur; ipsi potius foris positi desinant concupiscere aliena; sed intrent in vnitatis societatem, vt pariter gubernemus non illa tantum, quæ dicunt sua, verum etiam quæ dicuntur & nostra. Scriptum est enim [Omnia vestra: vos autem Christi: Christus autem Dei [g].]

† al. suis. — 12.q.1. si priuatim. — Cor. 3.

Idem in eadem, epistola 50.

¶ *Antea citabatur ex epistola ad Vincentium, in qua non habetur.*

¶ Qui à corpore Christi præciditur, spiritum iustitiæ tenere non potest. C. IIII.

QVemadmodum membrum, si præcidatur ab hominis viui corpore, non potest tenere spiritum vitæ; sic homo, qui præciditur de Christi iusti corpore, nullo modo potest tenere spiritum iustitiæ, etiam si figuram membri teneat, quam sumpsit in corpore. In huius ergo compagem corporis veniant; & labores suos non dominandi cupiditate, sed bene vtendi pietate possideant. Nos autem [h] voluntatem nostram, vt iam dictum est, ab huius cupiditatis sordibus, quolibet inimico iudicante, purgamus; quando eos ipsos, quorum labores dicuntur, vt nobiscum & illis, & nostris in societate catholica vtantur, quantum valemus, inquirimus. ¶ Sed hoc est, inquiunt, quod nos mouet: si iniusti sumus; quare nos quæritis? Quibus respondemus, quærimus vos iniustos, ne permaneatis iniusti: quærimus perditos, vt de inuentis gaudere possimus, dicentes, mortuus erat frater, & reuixit; perierat, & inuentus est. Quare ergo me, inquit, non baptizas, vt me abluas à peccatis? Respondeo, quia non facio iniuriam characteri imperatoris; cum errorem corrigo desertoris [i]. Quare, inquit, apud te vel pænitentiam non ago? Immo, nisi egeris, saluus esse non poteris. Quomodo enim gaudebis te esse correctum, nisi doleas te fuisse peruersum? Quid ergo, inquiunt, apud vos, cum ad vos transimus, accipimus? Respondeo, non quidem accipitis baptismum, qui vobis extra compagem corporis Christi inesse potuit, prodesse non potuit: sed accipitis unitatem spiritus in uinculo pacis (sine qua nemo poterit uidere Deum) & charitatem, quæ, sicut scriptum est, cooperit multitudinem peccatorum. *& supra.* ¶ Si autem consideremus, quod scriptum est in libro sapientiæ [Ideo iusti tulerũt spolia impiorum.] Item, quod legitur in prouerbijs [Thesaurizantur autem iustis diuitiæ impiorum;] tunc uidebimus non esse quærendum, qui habeant res hæreticorum, sed qui sint in societate iustorum. *Item post aliqua.* ¶ Si corpus Christi tollit spolia impiorum, & corpori Christi thesaurizantur diuitiæ impiorum; non debent impij foris remanere, ut calumnientur, sed intrare potius, ut iustificentur. *Item post aliqua.* ¶ In Christi

Matt. 21. — Sap. 10. — Prouerb. 13. — ...hoc eod. c. nõ ...ge ab initio

a ¶ *Concupiscamus.*] s. ea q. 4. ipsa pietas. in fin.

b ¶ *Calumniandi.*] non est calumniandum ius. j. de conse. dist. 2. ...iido. ff. ad exhib. l. penul.

c ¶ *Contraria.*] arg. ꝙ contraria dicens non est audiendus, vt extra de appel. solicitudine. & 74. dist. gesta. C. de mun. patri. professio ... Arg. contra extra de iudi. examinata, vt dixi 14. q. 1. in fin.

d ¶ *Habebant.*] nõ intelligas de iure dominij: qa habere est idẽ qd esse dñm rei: qñque idẽ est quod possidere, vt ff. de ver. sig. habere.

e ¶ *Sed etiam nostra.*] idest ad conseruandum nobis data.

f ¶ *Procurationem.*] Prælati sunt procuratores non domini rerũ ecclesiasticarũ, vt hic, & 12. q. 1. c. vlt. quandoque dicuntur domini. 16. q. 1 & tẽporis. quandoque defensores. 16. q. 1. in canonibus. tñ licet prælatus dicat procurator, magis habet liberã administrationẽ [1] q̃ simplex procurator: vnde aliquãtũ dare potest, si hoc habet cõsuetudo regionis, vt extra de don. c. 2. Arg. õ. j. ea. q. 8. conuenior.

g ¶ *Dei.*] s. patris [2].

QVemadmodum.] CASVS. hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicit Aug. ꝙ hæreticus ẽ sicut mẽbrũ à corpore præcisũ: qa sicut tale mẽbrũ nõ habet spiritũ vitæ, sic homo à corpore Christi separatus nõ habet spiritũ iustitiæ. In secũda parte ponunt quattuor q̃stiões Vincẽtij. Prima est quare Christiani q̃runt hæreticos? Et respõdet Augu. ne iniusti pmaneãt. Secũda est, quare nõ baptizant eos Christiani cũ quærũt ipsos? Et respõdet Aug. ꝙ iniuria nõ est faciẽda sacramẽto. Tertia est quare nõ agũt pænitentiã apud Christianos? Et respondet Aug. imo & si non egerint, vitã non habebũt. Quarta q̃stio est, & si nõ recipiũt baptisma cũ reuertunt: qd ergo recipiũt? Et respõdet ꝙ accipiũt vnitatẽ spiritus sancti, s. charitatẽ, quã nõ habebant. In tertia objicit Vincentius Donatista concupiscẽtiam Christianis. quod Aug. improbat duabus auctoritatibus: & hortatur hæreticos vt reuertantur ad ecclesiam, & suos labores possideãt. Secunda pars est ibi, *Sed hoc est.* Tertia ibi, *Si autem* Sequens capitulum patet.

h ¶ *Nos autem.*] in fi. c. idem repetit: & sic est arg. ꝙ aduocatus idem ius sæpius potest allegare. Arg. cõtra. C. de ap. ampliorem. §. 1. ex eo ꝙ dicit inimico, est ar. ad quæstionem sabbatinam, ꝙ si aliquis submisit se arbitrio inimici: licet tulerit duram sententiam, ꝙ illa tenet, dummodo non præcipiat aliquid iniustum, vt extra de iureiur. Quintauallis. sed si aliquid durum præcipiat, illud est reducendum ad arbitrium boni viri, vt ff. pro soc. societatem.

i ¶ *Desertoris.*] hic comparant desertori redeuntes ab hæresi: & tñ cũ desertore strictius agitur quàm cũ hæretico, vt dicitur in summa. dicitur autẽ desertor q diu vagatus reducit. ff. de re mil. l. 3. §. 2.

Habere dupliciter sumitur.

Ecclesiasticarum rerum prælati sunt procuratores, & non domini.

[1] De hoc no. 5. q. 3. c. vlt.

[2] Adimplendo eius volũtatem.

Aduocatus idem ius sæpius allegare potest.

Arbitrium inimici an sit tolerãdũ.

Desertor qs sit.

D[1]E episcopis.] Hæc q. diuiditur in septẽ partes: in quarum prima ponit magister per multas auctoritates, ꝙ clerici pugnare non debent. Secunda ibi, *His ita.* Tertia ibi, *Sed obijcitur.* Quarta ibi, *Quamuis.* Quinta ibi, *Sæpe principes.* Sexta ibi, *De incendiarijs.* Septima ibi, *De his.* Ioan. de Fantu.

CASVS. Hic ponit 8. q. in qua quæritur an clericis liceat arma mouere? Et respondetur ꝙ non, vt ĩ. e. conuenior. possunt tñ hortari homines ad pugnãdũ ꝓ terra defẽdẽda, vt ĩ. vt pridẽ. & pro feudo certũ numerũ militũ dare principi, vt ĩ. e. §. ecce. quod autem iuris sit, de hoc plenius consueuit notari s. 50. dist. de his clericis. Ostendit ergo Gra. in hoc §. ꝙ nec sua auctoritate, nec auctoritate Papæ arma debẽt accipere clerici, qđ probat tribus auctoritatibus, s. Euãgelij, Ambrosii, & Pauli. & ad hoc inducit sequentia capit. quorum prima duo plana sunt.

a Clericis.] De hac materia à varijs tractatũ est varie. quidã dicũt [1] ꝙ clerici possunt vti armis ꝓ defensione tantũ, vt clypeo, lorica: sed nõ armis impugnationis. Alij [2] dicunt ꝙ arma possunt accipere ad defendendũ se: dum tñ illud incõtinẽti fiat, & pro se tantũ, nõ pro alijs, & in necessitate ineuitabili, vt extra de homi. c. 2. ĩ. ea. conuenior. vt dixi, s. ea. q. 1. in prin. sed si aliàs possunt euadere, nõ sument arma, vt extra de homi. suscepim⁹. Alij dicũt ꝙ auctoritate Papę possunt: aliter non. G. dixit ꝙ possunt nõ in ꝑpria persona, sed alios hortando ad pugnã [3], vt ĩ. e. vt pridẽ. & etiã possunt milites aliquos dare principi ꝓ feudo, vt ĩ. e. §. ecce. Quid aũt iuris sit si clerici defendẽdo se occidant aliquẽ, habes notatum 50. dis. de his clericis.

[1] Vt Ber.

[2] Vt Bar.

[3] Idem videtur Gratian. sentire ĩ. ea. §. in registro.

b Hactenus.] ex hoc videtur ꝙ tũc cessauerit obseruãtia legis: q̃a prius licuit repellere iniurias nõ solũ pro se, sed pro socio, vt s. ea. q. 3. nõ in inferẽda. sed tũc primo fuit prohibitum exercere: hodie autem tãtum licitum est defendere seipsum, vt extra de hom. c. 2. & extra de cleri. percus. c. pe. Io. Non credo peccare eum qui aliquẽ patientem iniuriam defendit etiam si homicidium faciat, vt s. ead. q. 3. nõ in inferenda. licet forte irregularis efficiatur: quia non fuit ibi ineuitabilis necessitas, vt dist. 50. quia te obnoxium. B.

c Cum à Iudæis.] Prohibuit.] Ex hoc videtur ꝙ nõ licet alicui defendere dominũ suũ vel sociũ: sed tãtũ seipsum, vt extra de ho. c. 2. & ca. suscepimus. extra de cle. percu. c. pe. sed s. hoc est i. ea. q. 3. c. fortitudo. & c. pro mẽbris. & c. vlt. s. 6. q. 1. infames. nã seruus potius iuuabit dominum q̃ seipsum, vt ff. ad Syl. l. 1. §. seru...

d Non pila.] CASVS. Quidam reprehendebant Ambro. eo ... non impugnabat quosdam ecclesiã infestantes. Et respon. Ambr. ꝙ milites Christi non debent mouere arma. vnde dicit Ambr. dolor, fletus, lacrymæ & orationes sunt sua arma: aliter repugnare non debeo: ecclesiam tamen non derelinquo. & sunt tria præcedentia ca. loco paleæ. Quæ sequuntur plana sunt vsque ad §. His ita.

ergo compagem corporis ueniant; & labores suos non dominandi cupiditate, sed bene vtendi pietate possideant. Nos autem voluntatem nostram, vt iam dictum est, ab huius cupiditatis sordibus, quolibet inimico iudicante, purgamus: quando eos ipsos, quorum labores dicuntur, vt nobiscum & illis, & nostris in societate catholica vtantur, quantum valemus, inquirimus.

His igitur auctoritatibus liquido monstratur, quòd ea, quæ ab hæreticis male possidentur, à catholicis iuste auferuntur; nec ideo aliena possidere dicuntur.

QVÆSTIO VIII.

[1] ps D*E episcopis vero, vel quibuslibet clericis* [a], *quòd nec sua auctoritate, nec auctoritate Romani Pontificis arma arripere valeant, facile probatur. Cum enim Petrus, qui primus Apostolorum à Domino fuerat electus, materialem gladium exerceret, vt magistrum à Iudæorum iniuria defensaret; audiuit [Conuerte gladium tuum in vaginam: Omnis enim qui gladium acceperit, gladio peribit:] ac si aperte ei diceretur: hactenus* [b] *tibi, tuisque prædecessoribus inimicos Dei gladio corporali licuit persequi: deinceps in exemplum patientiæ gladium tuum, idest tibi hactenus concessum, in vaginam conuerte: & tantum spiritualem gladium, quod est verbum Dei, in mactatione veteris vitæ exerce. Omnis enim præter illum, vel auctoritatem eius, qui legitima potestate vtitur, qui, vt ait Apostolus, non sine causa gladium portat, cui etiam omnis anima subdita esse debet, omnis, inquam, qui præter auctoritatem huiusmodi gladium acceperit; gladio peribit.* [¶] *Item Ambrosius [Arma episcopi lacrymæ sunt & orationes.] Item illud Apostoli [Non vos metipsos defendentes charissimi;] quamuis omnibus generaliter dicatur, specialiter tamen prælatis dictum intelligitur.*

Matt. 26.

Rom. 13.

ĩ. ead. non pil. Rom. 12.

Vnde Ioannes Papa VIII. Angebergæ Imperatrici, excusans Ioannem episcopum remoueri de militia, dicit.

¶ *Huic capiti & sequenti non est in vulgatis præpositum nomen Paleæ. Vtrumque tamen cum deinceps sequenti palea abest à plerisque vetustis exemplaribus.*

¶ De eodem. C. I.

NImium † certe veretur, & iure formidat contra professionem sui ordinis sæcularem militiam exercere: terram defendere, de prælijs tractare, de armis, terrenæ potestatis est.

† al. Nimirum

Item Innocentius Papa.

¶ De eodem. C. II.

CVm à Iudæis, inquit, Dominus caperetur, & Petrus cuiusdam inobedientis aurem abscinderet; ferire prohibuit [c]: & forma omnium sacerdotum (quorum prior erat) etiam pro seipso capi arma carnalia prohibuit.

[*Item Ambrosius.*]

¶ De eodem. PALEA. C. III.

NOn pila quærunt ferrea: [d] Non arma Christi milites.] Coactus repugnare non noui: sed dolor, fletus, orationes, lacrymæ fuerunt mihi arma aduersus milites. Talia enim munimenta sunt sacerdotis. Aliter nec debeo, nec possum resistere: fugere autem, & relinquere ecclesiam non soleo: seruum Christi non custodia corporalis, sed Domini prouidentia sepire consueuit.

Poly. l. 4. tit. 1.

¶ *Initium huius capitis, quod constat duobus dimetris iambicis, non est inuentum. Reliqua habentur in libro 5. epistolarum in oratione contra Auxentium; quamuis hic verba aliqua sint immutata. Nam apud B. Ambrosium habent vt ĩ. ea. c. conuenior. §. quid ergo turbamini.*

Qvicumque.] ¶ In bello.] hoc intelligas si est ex parte illorum, qui violentiã inferunt: alioquin secus est [1]. extra de cleric. percuſ. cap. pen.

b ¶ Gentilium ludis.] secus si in alijs ludis, vt extra de cle. percuſ. cap. pen. extra de homic. lator.

d Clerici.] ¶ Arma.] armorum appellatione intelliguntur etiã ligna & lapides. ff. de verb. signifi. armorum appellatione.

e ¶ Volentes.] secus si causa timoris faciant. tunc enim nec velle videntur, vt extra de regul. iur. qui ex timore.

f Qvicumque ex clero.] licet sint in minoribus ordinibus constituti, vt 20. quæst. 3. eos qui. Arg. tamen ꝯ, extra de vo. & vo. redemp. c. 2. [2] in parte decisa.

Hinc etiam de his, qui in bello, aut rixa moriuntur, in concilio Triburiensi sic statutum est.

¶ Pro clerico, qui in bello, aut rixa moritur, oratio, vel oblatio non offeratur. C. IIII.

urc. l. 2. c. 233. / io p. 6. c. 308.

j Qvicumq; clericus aut in bello a, aut in rixa, aut in gentiliũ ludis b mortuus fuerit; neque in oblatione, neq; in oratione pro eo postuletur; sed in manus incidat iudicis: sepultura c tamen non priuetur.

Item ex concilio Toletano 4. c. 44. de clericis arma ferentibus.

¶ Gradu amisso tradantur in monasterio clerici voluntarie arma sumentes. C. V.

al. factione / nſ. l. 7. c. 187.

Clerici, qui in quacumque seditione † arma d volentes e sumpserint, aut sumpserunt; reperti amisso ordinis sui gradu in monasterium pænitentiæ * tradantur.

* ¶ Pænitentiæ.] *Sic legitur apud Anselmum, & in codicibus conciliorum editis, & manuscriptis, quamuis in posterioribus editionibus Coloniensibus in margine sit adscriptum*, perenniter, *quemadmodum antea apud Gratianum legebatur.*

Item ex concilio Meldensi, c. 37.

¶ Proprij gradus amissione mulctentur militaria arma clerici ferentes. C. VI.

rch. l. 2. c. 11. / op. 6. c. 286. / nn. l. 3. c. 168.

ij Qvicumque ex clero f esse videntur; arma militaria g nõ sumãt, nec armati incedãt: sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus, & religioso habitu præbeant. Quod si contempserint; tamquam sacrorum canonum contemptores, & ecclesiasticæ sanctitatis profanatores proprij gradus amissione mulctentur: quia non possunt simul Deo & sæculo militare.

2 *His ita respondetur. Sacerdotes propria manu arma arripere non debent: sed alios ad arripiendum ad oppressorum defensionem, atque ad inimicorum Dei oppugnationem eis licet hortari* h.

Vnde Leo quartus scribit Ludouico † Augusto.

al. Lothario

¶ Pro Sarracenis Papa iubet populũ congregari, & eis ad littus maris occurrere. C. VII.

o p. 10. c. 83. / nn. l. 8. c. 27.

Igitur cum sæpe aduersa à Sarracenorum partibus perueniant nuntia; quidam in Romanũ portum Sarracenos clã, furtiueque venturos esse dicebant. Pro quo nostrum i congregari præcepimus populum, maritimumque ad littus descendere decreuimus, & egressi k sumus Roma.

¶ *Epistola Leonis quarti, ex quibus hoc, & duo sequentia capita sunt accepta, non extant: In vetustis autem Pontificalibus, quod ad hac capita videtur facere, legitur, cum magna Agarenorum classis ex Africa ad vastandam Romam soluisse nuntiaretur; Neapolitanos, Amalphitanos, & Caietanos nauibus Hostiam venisse, vt contra Agarenos pro defensione sancti Petri, & Romana Vrbe dimicarent. Quorum principes Leo Papa ad se vocauerit, & cum ipsis multa tractarit. Atque ipsa prorsus verba, quę ad hoc caput pertinent, sunt hæc.* Quos benigne in palatio Lateranensi suscipiens, causam, pro qua venerant, inquirit. Illi autem se ob aliud non venisse testati sunt, nisi, ut superius legitur exaratum. Quorum pius Apostolicus credulus verbis, cum magno exercitu, & armorum procinctu mox ciuitatem Hostiã properauit: omnesque cum gaudio suscepit. Illi autem videntes summum Pontificem, omnes osculari cœperunt pedes eius. Summus autem præsul Missam in ecclesiæ beatæ Aureę celebrauit, omnibusque corpus Dominicum tradidit; atque orationem post perceptum corpus super eos donauit. Deus, cuius dextera beatum Petrum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit, & coapostolum eius Paulum tertio naufragantem de profundo pelagi liberauit; exaudi nos propitius, & concede, vt amborum meritis horum fidelium tuorum brachia contra inimicos sanctæ tuæ ecclesiæ dimicantia omnipotenti dextera tua corroborentur, & conualescant, vt de recepto triumpho nomen sanctum tuum in cunctis gentibus appareat gloriosum. Die vero altera, postquam prædictus Pontifex reuersus est à iam prædicta ciuitate, ipsi sceleratorum socij, siue participes (scilicet Agareni) iuxta littus maris Hostiensis multis cum nauibus paruerunt. Præfati autem homines super illos facientes impetum omnes superauere orationibus Apostolorum, & sancti Præsulis.

Idem Leo.

¶ Vltor sui gregis Papa debet esse & præcipuus adiutor. C. VIII.

p. 10. c. 84. / nn. l. 8. c. 28. / al. illis

Scire vos oportet, quòd numquam ab aliquibus nostros homines sinimus opprimi: sed, si necessitas vlla † occurrerit; præsẽtialiter l vindicamus; quia nostri gregis in omnibus vltores esse debemus, & præcipui adiutores.

g ¶ Militaria.] sed qd si habent inimicos? tũc dicitur, ꝙ possunt arma defensionis accipere. Alij dicunt ꝙ non. faciant ergo clerici sicut Moyses, vt 36. dis. cap. vlti.

HIS ITA. Hæc est 2. pars q. in qua probatur, ꝙ clerici hortari possunt ꝙ fideles defendant ecclesiam, & se etiam possunt defendere, ita ꝙ ipsi proprijs manibus non effundãt sanguinem, nisi ad defensionem suã. & hoc probat per 11. cap. Io. de Fant. & est hic incidens q. Arch.

De hoc ar. ibi sumebatur à contrario sensu sũpto: cum ibi sic diceret: cũ non sit licitũ clericum in sacro ordine constitutũ arma sumere: vel ad sanguinis effusionem vacare, &c. sed ibi subaudiebatur, maxime, propter hoc quod hic dicit.

CASVS. Respondet Grat. c. supradictis, dicens ꝙ clerici sua manu non valent arma recipere, sed alios posſũt hortari pro tuitiõe oppressorũ, & pro oppugnatione inimicorum Dei; quod probat per seq. cap.

h ¶ Hortari.] hæc vera sunt vbi ecclesia sua impugnatur vel patria: vt s. ead. quæst. 3. fortitudo. ff. de reli. minime. Ioan.

Igitur cum.] CASVS. Quidam nuntij significauerũt Leoni Papæ, ꝙ Sarraceni veniebant in portum Romanorum: quare præcipit populum Romanum ad littus maritimum descendere: quod & factum est: hoc totum significauit Ludouico Imperatori. Sequens cap. patet.

i ¶ Nostrum.] ergo ciuitas Romana est Apostolici, & non Imperatoris. Nam Imperator concessit ei ciuitatem cum ducatu suo. 63. dist. ego. 96. dist. Cõstantinus. sed Imperator aduocatus est ibi, vt extra de electio. venerabilem.

Romana ciuitas non est Imperatoris, sed Papę.

k ¶ Et egressi.] episcopi ergo possunt interesse bellis. nam & Paulus interfuit, vt s. e. quęst. 3. Maximianus.

Episcopi possunt interesse bellis.

c ¶ Sepultura.] si pænituit. sed tamen ecclesia non debet orare pro eo, nec sumere oblationes eius, vt hic dicit. & idem est de rapto qui in fine pænitet, vt extra de rapt. super eo. econtra est in tormentarijs: quia illi non habent sepulturam, licet alia sacramẽ recipiant, vt extra de tornea. c. 1. Intellige quod hic dicit, de canica sepultura, vt dixi s. ea. q. 5. placuit. Ioan.

& Moyses 36. dist. cap. vlti. Ioan.

l Scire.] ¶ Præsentialiter.] idest, sine mora: nec enim tantum debent episcopi esse custodes chartarum, sed etiam defensores ecclesiarum, vt 16. q. 1. in canonibus. & sic patet hic ꝙ episcopi etiam vasallos suos tenentur defendere, defendendo non vlciscendo iniurias, vt 46. dist. seditionarios. Ioannes.

Episcopi nõ sunt tãtũ custodes chartarum.

Omni

Idem exercitui Francorum.

¶ Cæleste regnũ à Deo consequitur, qui pro Christianorũ defensione moritur. C. IX.

OMni timore [a], ac terrore deposito contra inimicos sanctæ fidei, & aduersarios omnium religionum agere viriliter studete. Nouit enim omnipotens, si quilibet uestrum morietur; quòd pro veritate fidei,& saluatione patriæ [b], ac defensione Christianorum mortuus est: & ideo ab eo præmium cæleste consequetur.

Pann.l.8.c.30.

Item Alcuinus.

¶ Contra Longobardos, precibus Hadriani Papæ Carolus bellũ suscepit. C. X.

HOrtatu, & precibus Hadriani [c] Romanæ vrbis episcopi exoratus Carolus rex bellum cõtra Longobardos suscepit: quod prius quidem & à patre eius Pipino, Stephano Papa supplicante, cum magna difficultate susceptum est.

Deusdedit l.5. Iuo p.10.c.91. Pann.l.8.c.32.

¶ *Quod hic refertur ex Alcuino, habetur in vita, & gestis Caroli magni per Eginardum scriptis. In quo libro, & apud Iuonem pro voce,* hortatu, *legitur,* rogatu.

Item Alexander Papa secundus omnibus episcopis Hispaniæ.

¶ Iudæos non debemus persequi, sed Sarracenos. C. XI.

DIspar nimirum est Iudæorum & Sarracenorum causa. In illos enim qui Christianos persequuntur [d], & ex vrbibus, & proprijs sedibus pellunt, iuste pugnatur: Hi vero vbique seruire parati sunt.

Iuo p.13.c.114. Pann.l.8.c.29.

Item Ioannes octauus Demago† Duci glorioso.

† al. *Hermanno*

¶ Qui crimina, quæ potest emendare non corrigit, ipse committit. C. XII.

PRæterea deuotionis tuæ studium exhortamur, vt contra marinos latrunculos, qui sub prætextu tui nominis in Christicolas debacchantur, tanto vehementius accẽdaris, quanto illorum prauitate famã tui nominis obfuscatã fuisse cognoscis: quoniã licet credi possit, quòd te nolente illi nauigantibus insidiẽtur; tamen, quia à te cõprimi [e] posse dicuntur, nisi eos cõpescueris, innoxius non habeberis. Scriptũ quippe est [Qui crimina, cum † potest emendare, non corrigit, ipse cõmittit [f].

Iuo p.10.c.70. Pann.l.8.c.20.

† al. *qua*

Item Hieronymus ad Riparium contra Vigilantium.

¶ Crimen punire pro Deo, non est crudelitas, sed pietas. C. XIII.

LEgi Syromasten [α][g] Phinees, austeritatem Heliæ [h], zelum Simonis [i] Chananæi, Petri seueritatem Ananiam & Sapphiram trucidantis, Paulique [k] constantiam, qui Elymam magum uijs Domini resistentem æterna cæcitate [l] damnauit. Non [β] est crudelitas crimina pro Deo punire: sed pietas. Vnde & in lege dicitur [Si frater tuus & amicus, & vxor, quæ est in sinu tuo, deprauare te voluerit à veritate, sit manus tua super eos, & effunde sanguinem eorum.]

Iuo p.10.c.72. Pann.l.8.c.21. *Num.* 25. 4. *Reg.* 1. *Matt.* 10. *Act.* 5. *Act.* 34. *Deuter.* 13.

α ¶ Syromasten.] *B. Hieronymus Nu.* 25. *& in c.* 2. *Malachię* σειρομάςην, *pugionẽ interpretat: tertio autẽ libro Reg. c.* 18. *& lib.* 4. *c.* 11. *hastam, velut etiã Hesychius, qui ait* σειρομάςην *esse* εἶδος λόγχης.
β ¶ Non est crudelitas.] *In editione Romana legitur,* non est crudelitas, pro Deo pietas. *In Lugdunensi uero,* nõ est crudelitas pro Deo, sed pietas: *lectio tamẽ Gratiani nõ uidet reiiciẽda.*

Item Ioannes Chrysostomus super Matthæum, homilia 17. *ad c.* 5.

¶ Quædam in veteri testamento licebant, quæ in nouo prohibentur. C. XIIII.

OCcidit Phinees hominem, & reputatũ est illi ad iustitiam. Abrahã vero non solũ homicida, sed etiã parricida (quod certe grauius est) effectus, magis Deo, magisq; complacuit. Petrus geminum fecit homicidium [m]: fuit tamen opus spiritale, quod factũ est. Non sola igitur respiciamus opera, sed tempus, & causam [n], & voluntatem, & personarũ differentiam: & quantacumq; alia ipsis operibus acciderint, diligentissime inquiramus. Non enim possumus ad ueritatem aliter peruenire.

Iuo p.10.c.65. Pann.l.8.c.18. *Num.* 25. *Gen.* 22. *Act.* 5.

Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, c. 46.

¶ Necessitate instante, etiã in quadragesimalibus diebus bellũ inire licet. C. XV.

SI nulla vrget necessitas; non solum in quadragesimali [o] tempore,

Iuo p.10.c.93. Pann.l.8.c.37.

OMni timore] CASVS. In hoc c. hortatur Leo exercitũ Francorum vt viriliter pugnet aduersus inimicos ecclesiæ: & si quis propter hoc moriatur, non pœnam, sed cælestia præmia consequetur. Sequentia duo cap. patent.

a ¶ Omni timore.] supra eadem quæst. 5. omnium.

b ¶ Patria] supra ead. q. 3. fortitudo.

c HOrtatu.] ¶ Hadriani.] s. dist. 63. Hadrianus.

d DIspar] ¶ Persequuntur.] Videtur ergo ꝙ si Sarraceni non persequũtur Christianos, non possumus impetere eos [1]. nam etiam ad mensam eorũ comedere possumus. 11. q. 3. ad mensam. & lex dicit, ꝙ eis quiete degentibus nullam debemus facere molestiã, vt C. de pagan. & sacri Christianis. Ioannes.

[1] Immo videtur quòd tales quando sunt mansueti, ꝙ præscribere possũt. de hoc not. 17. quæst. 3. porro.
Comedere possumus ad mensam Sarracenorum.

PRaterea.] CASVS. Hermanus dux fuerat infamatus propter quosdam marinos latrũculos, qui sub nomine eius in Christianos sęuiebãt. quare Io hortatur ipsũ vt ipsos persequatur & repellat: quod si non fecerit, cũ posit, particeps erit criminis: quod ꝓbat vna auctoritate.

e ¶ Comprimi.] hęc ratio non videtur sufficere nisi esset iudex eorũ. nam si iudex negligit facere iustitiam de suo subdito, ipsemet potest conueniri, vt dixi s. ea. q. 2. Dominus. & s. ea. q. 3. c. vlt. & q. 5. nõ est

f ¶ Committit.] si. s. 83. dist error [2].

[2] C. de commer. & l. 2. in fi. vbi sũt plures concor. ad ida s. ead. q. 3. qui põt.

LEgi Syromasten.] CASVS. Riparius quæsiuit à Hiero. an sit peccatũ punire criminosos. Et respondet ꝙ nõ: quod probat quinque exẽplis, s. Phinees: & Heliæ: & Simonis Chananęi: Petri & Pauli: & vna auctoritate veteris testamenti.

g ¶ Syromasten.] idest vindictã siue zelũ indignatiõis: quia Phinees coeuntem cum Madianita interfecit.

g ¶ Syromasten.] idest, zelum indignationis, siue vindictam.

h ¶ Helia.] cum petijt vt ignis descenderet de cælo, qui duos quinquagenarios excusit.

i ¶ Simonis.] qui vltus est in duos magos, retorquendo in eos serpentes, quos magicis artibus super eum miserant.

k ¶ Pauli.] 45. dist. §. Salomon.

l ¶ Cæcitate.] . q. 1. Aanias.

OCcidit.] CASVS. Ioan. Chrysosto. probat exemplo Phinees & Abrahæ & Petri, ꝙ quandoque alium interficere non est peccatum: & ideo sacerdos vt ad veritatem valeat peruenire, respicere non solum debet opus, sed etiam tempus, causam, voluntatem, & differentiam personarum.

m ¶ Homicidium.] factum notat, non ius. talis enim non dicitur homicida, vt s. ead. q. 5. si homicidium.

n ¶ Et causam.] Omnes enim circumstantiæ sunt inquirendæ vt extra de testib. cum causam sic. 15. q. 6. c. 1. in fi. quia causa facti potius est inquirenda quàm ipsum factum, vt ibi dicitur, & ff. de fur. verum. 29. distin. sciendum.

SI nulla.] CASVS. Bulgari quæsiuerunt à Nicolao, vtrum in Quadragesima à prælijs est abstinendum: Et respondet ꝙ in quadragesima & omni tempore est à prælijs abstinendum, nisi necessitas vrgeat: quo casu omni tẽpore est indifferenter pugnandũ: scilicet pro defensione sua, vel patriæ, vel legum paternarum: ne homo videatur Deum tentare si habet aliud qđ faciat?

o ¶ Quadragesimali.] vnde & Machabæi pugnauerunt in sabbato. non

Non obstat. extra de treuga & pa. c. 1. quia hic loquitur de defensore, ibi de oppugnatore.
a ¶ *Patriæ.*] s. ead. omni.
b ¶ *Deum*] s. 22. q. 2. quæritur.
P ¶ *Etrus.*] CASVS. Docet hic Gre. quod Petrus Tabitham mulierem

cij: *cum eis*, scilicet captiuis, reducẽdo eos: *eiusdem* scilicet epistolæ.
d ¶ *A dorso.*] arg. quod dolus contra hostem licite potest fieri, vt s. ea. q. 2. Dominus noster. & 22. quæstio. 2. vtilem.
e ¶ *Relaxes.*] à captiuitate. Ioan.
S ¶ *Vppliciter.*] CASVS. Ariulphus direxit epistolam quandam Grego. in qua innuebat quod Suanẽses, id est Beneuẽtani ei obsides pro sua fidelitate dederãt: quã epistolã Grego. mittẽs Mauricio & Vitaliano per quendã aliũ Vitalianũ mandat eis, vt inquirã: si permanserunt in fide quã reipublicę promiserunt, & recipiẽtes ab eis obsides, eos sacramẽtis obstringant. si autẽ inuenerint quod cũ Ariulpho vel fœdus fecerint, vel ei obsides dederint, sicut Ariulphi epistola innuere videbatur: tũc faciãt quod reipublicę & saluti suæ & Papæ viderint expedire: ne ipsi & Papa de sacramentis eorũ teneant, & hortatur eos si Romam discurrere voluerint, vt vel loca ipsius depredẽt, vel mittãt exploratores vt inquirãt quid facere velint, ne nobis possint ex improuiso nocere. Ego tamẽ Bartho. Brixi. totũ hũc casum sub illo ca. vt pridẽ. semper audiui & legi, & tu lector si volueris sub vno casu vel duobus formare poteris, secundũ quod tibi melius videbitur.
f ¶ *Suanenses.*] primo enim iurauerant reipublicæ.
g ¶ *Obsidesque.*] Ergo liber homo potest esse obses pro pace seruanda, nõ pro pecunia, vt extra de iureiur. ex rescripto. ar. ad idẽ ff. de testa. obsides. ff. de iure fi. diu. Quid ergo est quod dicitur, liber homo nõ pōt obligari, vt extra de pig. c. 2. C. quæ res pig. oblig. pos. qui filios? Ad hoc dico quod liber homo nõ potest obligari, nec habetur in eo ius pignoris: sed tantum ius retẽtionis [1]. Nam video quod quisque tenetur res aliqua pro ea pecunia, pro qua nõ est obligata, vt C. ob chirograph. pe. l. vnica. Quod autem dicitur in illa decre. ex rescripto. intelligo quod pro necessitate ecclesiæ & auctoritate Papæ factum fuit. Aliàs clericus non potest renuntiare beneficio canonis illius, si quis suadente. vt extra de sent. excõ. contingit. ea nanque quæ in nos committuntur, dimittere possumus, sed quæ in Deum vel ecclesiam, minime, vt s. ead. q. 4. si is qui.
h ¶ *Denuo*] Ergo aliquis potest bis iurare super eodem negotio: vt extra de testi. quoties. & ff. de dam. infe. qui bona. §. penul. quod cõcedo si subest causa suspicionis. Ioan. sed certe tãtũ semel iuratur. & quod dicit ibi decretalis, duplici id est, duos habẽs articulos, scilicet, de auditu & de credulitate. B. Sed si quis semel est periurus, amodo non est recipiẽdum testimonium illius: sed alia cautio est ab eo recipienda, vt extra de præsumpt. literas. in fi. ex quo enim semel est periurus, præsumit quod semper velit peierare, vt 2. q. 7. nõ potest. De hoc notaui 22. quæ. 5. paruuli. Itẽ habes hic quod plus credit iuratoriæ cautioni, quàm pignoraticiæ, cũ tamẽ regula iuris dicat quòd

Homo liber an possit obligari.

[1] De hoc etiam no. 10. q. 2. hoc ius. in glo. quia ad profanos.

Periuri testimonium nõ est amplius recipiẽdum.

---

† opportunitas] or. & Iuo.

sed omni est à præliis abstinendum. Si autem ineuitabilis vrget importunitas† ; nec quadragesimali tempore pro defensione tam sua, quàm patriæ[a], seu legum paternarum, est bellorum proculdubio præparationi parcendum: ne videlicet Deum[b] videatur homo tentare; si habet quod faciat, & suæ, ac aliorum saluti consulere non procurat, & sanctæ religionis detrimenta non præcauet.

Item Gregorius in dialogo, lib. 2. c. 30.

¶ Petrus Ananiam, & Sapphiram increpando morti tradidit. C. XVI.

Ansl. l. 13. c. 16. Iuo par. 10. c. 67 Pann. l. 8. c. 19

PEtrus, qui Tabitham mortuam orando suscitauit, Ananiam[c], & Sapphiram mentientes morti increpando tradidit. Neque enim orasse in eorum extinctione legitur; sed solummodo culpam, quam perpetrauerant, increpasse. Constat ergo, quòd aliquando hæc ex potestate, aliquando vero exhibentur ex postulatione; dum & istis vitam increpando abstulit, & illi reddidit orando.

Idem Veloci magistro militum, lib. 12. epist. 21.

¶ Beatus Gregorius quosdam hortatur, vt milites congregent, & contra hostes arma viriliter parent. C. XVII.

Polyc. l. 7. tit. 13 Ansl. l. 13. c. 6 Iuo par. 10. c. 90

VT† pridem expressimus gloriæ vestræ, quia milites illuc erant parati venire: sed quoniam inimicos congregatos, & huc discurrere epistola vestra significauerat; hæc eos hic causa retinuit. Nunc vero vtile est visum, vt aliquanti illuc milites transmittantur, quos gloria tua admonere, & hortari, vt parati sint ad laborem, studeat: & occasione inuenta cum gloriosis filiis nostris Mauricio, & Vitaliano loquere, & quæcunque vobis Deo adiutore pro vtilitate reip. statuerint, facite: & si huc, vel ad Rauennates partes, nec dicendum Ariulphum† cognoueritis excurrere; vos a dorso[d] eius ita sicut viros decet fortes, laborate: quatenus opinio vestra ex laboris vestri qualitate amplius in republica Deo auxiliante, proficiat. Illud tamen præ omnibus admonemus, vt familiam Maloin[a], & Adobin, Vigildi, atque Grussingi, qui cum glorioso Mauricio magistro militum esse noscuntur, sine aliqua mora, vel excusatione relaxes[e]: quatenus venientes illuc homines, prædicti viri cũ eis sine aliquo impedimẽto debeãt ambulare.

† al. Arnulphum

a ¶ Maloin.] *Hæc nomina sunt reposita, quemadmodum habentur in codicibus epistolarum impressis, & manuscriptis. Antiqua autem exemplaria Gratiani, & à vulgatis, & inter se valde hoc loco discrepant.*

Item eiusdem Mauricio, & Vitaliano, lib. 12. epist. 23.

C. XVIII.

Polyc. ibidem Ansl. l. 13. c. 8

SVppliciter gloriæ vestræ per filium nostrum Vitalianum, cũ quo & tractetis, & verbo, & scripto mandauimus. Vndecimo autem die mensis Iunij Ariulphus† hanc epistolam, quam vobis direximus, transmisit: & ideo relegentes eam videte, si in fide sua Suanenses[f], quam reip. promisere, perstiterunt: obsidesque[g] dignos, de quibus possitis confidere, ab eis percipite: & insuper eos denuo[h], sacramentis obstringite, reddentes eis quod loco pignoris substulistis, & sermonibus vestris eos sanantes. Si autẽ manifestissime cognoueritis, eos cum Ariulpho de sua subiectione† locutos fuisse, vel certe obsides ei dedisse; sicut nos Ariulphi epistola, quam vobis dire-

† al. Arnulphus

† al. subditione

---

rem à morte suis precibus suscitauit: Ananiam vero & Sapphirã Christo mentientes increpãdo morti dicitur tradidisse: vnde patet quod talia quandoq; fiunt ex potestate, quandoq; ex postulatione: quia vnum fecit increpando. aliud vero fecit orando.
c ¶ *Ananiã.*] 12. q. 1. c. 2. & s. ea. q. 4. ea vindicta. 17. q. 1. Ananias.
V ¶ *T pridẽ.*] CASVS. Ariulphus hæreticus ecclesiã impugnabat & infestabat, cõtra quem Velox, magister militiæ pugnabat. ad quẽ cũ Grego. quosdã milites mittere vellet in succursum, significabat sibi prędictus Velox, quòd Ariulphus versus Romã discurrebat. & ideo Papa tũc milites retinuit: sed nũc eos mittit, & hortatur ipsum Velocẽ vt insimul cũ Mauricio & Vitaliano aduersus ipsum Ariulphũ nõnominãdũ viriliter pugnet, siue Romã, siue Rauennã discurrere velit. & admonet eũ vt quattuor familias Maloin, Adobin, Vigildi atq; Grussingi, qui cũ Mauricio erãt, à captiuitate relaxet, vt homines dicti Mauricij sine impedimẽto eos reducere possint. Et dicit ibi, *homines*, id est, nũtij prædicti .s. Mauri-

cat quòd plus eſt cautionis in re, quàm in perſona. ff. de regu. iur. plus cautionis. Ioan. de Fan.
a ¶ *Dubios.*] quia ſcriptum hoſtis inducit ſuſpicionem, quod eſt contra id 11. q. 3. in cunctis. adeo vt ſecundo cogantur iſti iurare.
b ¶ *De ſacramentis.*] eorum, eo ꝙ timor eſt ne labantur in periurium, vt extra de coha. cle. & mulie. clericos.
c ¶ *Sculpas.*] aliàs ſcultas, id eſt, exploratores[1].

IN REGESTO. CASVS. Legitur in regeſto, ꝙ beatus Grego. Thuſcos cõtra Lombardos inuitauit, & militantibus ſtipendia decreuit. Quo exemplo & præmiſſis auctoritatibus patet, ꝙ licet clerici propria manu pugnare nõ debeant, quoſcunque tamen hortari poſſunt ad pugnam, poſtea probat contrarium per ſequentia cap.

[1] Et eſt vulgare Hiſpanorũ ſicut Italici, dicunt ſpias, Ioã. de Fan.

SED OBIICITVR. Hæc eſt tertia pars quæſtio. in qua probat per quattuor auctorita. ꝙ ſacerdotes non debent pugnare, ſcilicet manu propria. Ioan. de Fan.

R *Eprehenſibile.*] CASVS. Cum Nicolaus præcepit quibuſdam epiſcopis, vt Romam venirent, Carolus Imperator ſcribit ei ꝙ ire non poterant: quia contra maritimos piratas die noctuque cum aliis fidelibus inuigilabant. quod Nicolaus dixit eſſe reprehenſibile: cum hoc tantũ militibus ſæcularibus cõueniat. ad quod probãdũ inducit auctoritatẽ Pauli: ſequens cap. patet.
d ¶ *Orationibus.*] G. intellexit hoc cap. de epiſcopis qui tantũ leuitica portione ſunt cõtenti, vt j. proxi. §. ſed hæc eſt veritas, ꝙ ideo tantũ redarguũtur iſti epiſcopi, quia citati à Papa noluerunt venire, & excuſabant ſe propter mandatum regis. licet enim mandato regis ſit potius obediendum, quàm metropolitani, vt ſupra 18. diſt. ſi epiſcopus. tamen Papæ potius obediant, quàm regi. Alij intelligunt de epiſcopis nõ habentibus regalia.

Regi an metropolitano potius debet obedire epiſcopus.

S *I in morte.*] ECCE. CASVS. Iſte §. diuiditur in duas partes. In prima parte G. breuiter epilogat contrarietates ab illo §. *His ita.* In ſecunda ſoluit dictam cõtrarietatem, dicens ꝙ epiſcopi, qui feudum non habent à principibus, ſed viuunt tantum de decimis, primitiis & oblationibus: ſæculari militia occupari non debent. Alij vero qui à principibus feuda retinent, principibus ſeruire tenentur. quod probat duabus auctoritatibus, ſcilicet Chriſti, & Pauli: niſi ab illis à quibus feuda tenent, ſuper huiuſmodi promeruerint immunitatem.

ximus, dubios[a] reddidit, ſalubri conſilio pertractantes, ne in aliquo anima veſtra, vel noſtra de ſacramẽtis[b] grauetur; quidquid vtile reip. iudicaueritis, peragite. Sed ita faciat gloria veſtra, vt neq; ſit aliquid, vnde poſſimus ab aduerſariis reprehẽdi†, neq; in quo vtilitas reip. (quod Dominus auertat) negligatur. Præterea glorioſi filij eſtote ſoliciti; quia quantum comperi, hoſtis multitudinẽ habet collectã, & in[δ] Marchia dicitur reſidere: & ſi huc curſum, Deo ſibi irato, mittere voluerit; vos loca ipſius (quantũ vos Dominus adiuuerit) deprædamini; aut certe ſculpas[c] †[ε], quos mittitis, ſolicite requirãt; ne dolẽs factũ ad nos diſcurrat.

† comprehendi or.
† al. ſcultas

α ¶ Denuo] *Abeſt hæc dictio à codicibus epiſtolarum excuſis, & manuſcriptis: eſt tamen in vetuſtis etiam Gratiani, & apud Anſelmum.*
β ¶ Veſtra vel.] *Hæ duæ voces non ſunt in codicibus epiſtolarum; ſed apud Anſelmum.*
γ ¶ Hoſtis.] *In epiſtolis beati Gregorij partim legitur,* hoſtem collectum habet: *partim vero,* hoſtis collectam habet. *Apud Anſelmum vero eſt,* hoſtem collectam habet.
δ ¶ In Marchia] *In epiſtolis impreſſis eſt,* Narinas. *in vno autẽ manuſcripto codice,* Narnia.
ε ¶ *Sculpas.*] *in plerisq; vetuſtis, ſicut ẽt ĩ codicib. B. Gregorij ĩpreſſis, & manuſcriptis, legitur,* ſcultas, *quæ vox ẽt apud Paulũ Diaconũ, & alios ſcriptores ſignificat exploratores, qđ vidit ẽt auctor gloſſæ.*

In Regeſto etiã legitur, ꝙ B. Gregorius ciuibus Thuſciæ, vt contra Lõgobardos arma pararẽt, mandauit, & militãtibus ſtipẽdia decreuit. Hoc ergo exẽplo, & præmiſſis auctoritatibus claret, ꝙ ſacerdotes, etſi propria manu arma arripere non debeant; tamen vel his, quibus huiuſmodi officia commiſſa ſunt, perſuadere, vel quibuslibet, vt ea arripiãt, ſua auctoritate valeant imperare. 3 ¶ *Sed obiicitur illud Nicolai ad Ludouicum, et Carolum Reges.*

¶ Epiſcopi non debent militaribus occupari negotiis. C. XIX.

Iuo par. 5. c 334.

REprehenſibile valde conſtat eſſe, quod ſubintuliſti dicendo, maiorem partem omnium epiſcoporum die noctuque cum aliis fidelibus tuis contra piratas maritimos inuigilare, ob idq; epiſcopi impediantur venire; cum militum Chriſti ſit Chriſto ſeruire: militum vero ſæculi ſæculo, ſecundũ quod ſcriptũ eſt, [Nemo militãs Deo implicat ſe negotiis ſecularibus.] Quòd ſi ſæculi milites ſeculari militiæ ſtudẽt; quid ad epiſcopos, & milites Chriſti, niſi vt vacẽt orationibus[d] †?

2. Tim. 2.
† al. orationi] orig.

¶ *Epiſtola, ex qua ſumptum eſt hoc caput, extat Romæ in monaſterio Dominicanorum ſcripta Ludouico, & Carolo Regibus: cuius initium eſt,* Credimus ex Dei dono, *in qua de Carolo, ſermonem proprie ad ipſum conuertens, queritur Pontifex, ob quaſdam excuſationes, & hanc præcipue, quæ hoc capite continetur, nullos epiſcopos Romam ad ſynodum, quam ipſe habere volebat, miſſos fuiſſe. Propterea mutatus eſt titulus, qui antea erat,* ad Carolum Imperatorem.

Item Gregorius Papa libro ſeptimo epiſtola prima, ad Sabinianum.

¶ In mortem cuiuslibet hominis epiſcopi ſe miſcere formident. C. XX.

SI in morte Longobardorum me miſcere voluiſſem; hodie Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comites haberet; atque in ſumma confuſione eſſet diuiſa. Sed quia Deum timeo; in mortem cuiuslibet hominis me miſcere formido.

Ecce quòd Nicolaus Papa prohibet epiſcopos ſæculari militia occupari: nec etiam contra maritimos piratas permittit eos ad pugnam accedere. Quomodo ergo Leo Papa aduerſus Saracenos vrbem egreditur; & vt eos procul à littore arceat, populum vndique conuocat, & ſuorum iniurias præſentialiter vindicat, atque cum Gregorio milites ad arma inuitat? Sed notandum eſt quoſdam epiſcopos leuitica tantum portione eſſe contentos: qui, ſicut in Dei ſorte tantum numerantur, ſic ipſum Deum ſolummodo in hereditatem accipiunt, dicentes [Dominus pars hereditatis meæ] His nihil eſt commune cum principibus ſæculi; quia temporalia penitus abiiciunt, ne eorum occaſione legibus Imperatorum obnoxij teneantur. Talibus nulla occaſio relinquitur occupationis ſæcularis militiæ: quia cum de decimis, & primitiis viuant; tamquam filij ſummi regis in omni regno à terrenis exactionibus liberi ſunt; ita, vt dicere valeant [Venit princeps huius mundi, & in nobis non habet quidquam.] Porro alij ſunt, qui non contenti decimis, & primitiis, prædia, villas, & caſtella, & ciuitates poſſident; ex quibus Cæſari debent tributa; niſi Imperiali benignitate immunitatem ab huiuſmodi promeruerint. Quibus à Domino dicitur. [Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.] Quibus idem Apoſtolus [Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.]

Pſ. 15.
Matt. 17.
Io. 14.
Matt. 22.
Rom. 13.

Vnde Ambroſius ad Marcellinam ſororem, epiſt. 33.

¶ Ecclesiæ Imperatoribus non sunt obnoxiæ. C. XXI.

CONuenior ipse à comitibus, & tribunis, vt basilicæ fieret matura traditio, dicentibus Imperatorem iure suo uti, eo quod in potestate eius essent omnia [a]: Respondi, si a me peteret quod meum esset, id est, fundum meum, argentum meum, ius huiusmodi meum; me nõ refragaturum [b]; quamquam omnia, quæ mea sunt, essent pauperum: uerum ea, quæ diuina [c] sunt, Imperatoriæ potestati nõ esse subiecta. Si patrimonium petitur, inuadite; si corpus, occurram: Vultis in uincula rapere? uultis in mortem? uoluptati est mihi, non ego me uallabo circumfusione populorum, nec altaria tenebo uitam obsecrãs; sed pro altaribus [d] gratius immolabor. Horrebam quippe animo, cum armatos ad basilicam ecclesiæ occupandam missos cognoscerem; ne, dum basilicam uendicant [e]; aliqua strages fieret, quæ in perniciem totius uergeret ciuitatis: orabam, ne tantæ Vrbis, uel potius totius Italiæ busto [f] superuiuerem. *& infra.* ¶ Mandatur, trade basilicam, hoc est, [Dic aliquod uerbum in Deum, & morere [g]]: nec solum dic aduersus Deum; sed etiam fac aduersus Deum. Mandatur, trade altaria Dei. Vrgemur igitur præceptis regalibus: sed confirmamur scripturæ sermonibus, quæ respondit, [Tamquã una ex insipiẽtibus locuta es.] *Et in oratione cõtra Auxentiũ.* ¶ Quid ergo turbamini? uolens nũquã ius † deserã: coactus repugnare nõ noui; potero dolere, potero flere, potero gemere: aduersus arma, milites Gothos quoq; lacrymæ meæ [h] mea arma sunt. Talia enim sunt munimẽta sacerdotis. Aliter nec debeo [i], nec possũ resistere. *& paulo inferius.* ¶ Vtinã essẽ securus, ꝙ ecclesia hæreticis minime traderetur: ad palatiũ Imperatoris irẽ libẽter, si hoc cõgrueret [k] sacerdotis officio, ut in palatio magis certarẽ, quàm in ecclesia [l]. Sed in consistorio non reus Christus [m] solet esse, sed iudex. Causam fidei agendam in ecclesia [n] quis abnuat? Si quis confidit, huc ueniat. *& in ead. epistola ad Marcellinam.* ¶ Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse uniuersa. Respondeo. Noli te grauare Imperator, ut putes te in ea, quæ diuina sunt, imperiale [o] aliquod ius habere, noli te extollere [p]; sed si uis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est. [Quæ Dei, Deo; quæ Cæsaris, Cæsari.] Ad Imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem ecclesiæ. Publicorum tibi mœnium ius commissum est, nõ sacrorum. Iterum dicitur, mandasse Imperatorem [q], debeo & ego unam basilicam habere. Respondi, non licet tibi illam habere. Quid tibi cum adultera [r]? Adultera est enim, quæ non est legitimo Christi coniugio copulata. *Et in eadem oratione contra Auxentium.* ¶ Nabuthe sanctum uirum, possessorem uineæ suæ scimus interpellatum petitione regia, ut uineam suam daret, ubi rex succisis uitibus olus uile sereret, eumque respondisse, [absit, ut ego patrum meorum tradã hereditatem:] regem contristatum esse, quòd sibi esset alienum ius relatione iusta negatũ: sed muliebri consilio deceptum *, morte in agrum uenisse. Sanctus enim Nabuthe uites suas uel proprio cruore defendit. Si ille uineam non tradidit suam, nos trademus ecclesiã Christi? Quid igitur à me responsum est contumaciter? Dixi enim conuentus, absit à me, ut tradã Christi hereditatem [s]. Si ille patrum hereditatem non tradidit, ego tradam Christi hereditatem? sed & hoc addidi, absit, ut tradam hereditatem Patrum, hoc est Dionysij, qui in exilio causa fidei defunctus est, hereditatem Eustorgij confessoris, hereditatem Myroclis, atque om-

Iob. 2.

Iob ibidem.

Poly. l. 4. tit. 15.

† *al. uos*

s. ead. non pila.

Matt. 22.

3. Reg. 21.

CONuenior.] CASVS. Imperator misit milites Gothos ad Ambrosium, vt præciperẽt sibi ex parte Imperatoris, vt quãdam basilicam sibi traderet festinanter, quã hæreticis tradere volebat. Ambrosius vero respondet. Si quod meũ est peteret Imperator, nõ denegarẽ, quãuis omnia mea pauperũ sunt. sed quia q̃ Dei sunt postulat, in quibus Imperator potestatẽ non habet, potius est vt vitam mihi auferat, quàm ecclesiam sibi cõcedam, ad instar Nabuthæ, qui potius se permisit interfici, q̃ patrimonium suũ Achab Regi vendere vellet. sed cum viderem milites armatos, orabam ne ibi fieret aliqua strages, quæ verteretur in perniciem ciuitatis, nec me defendã: quia lacrymæ meæ, arma mea sunt; & si mihi liceret, libenter irem ad palatium principis, in quo episcopus conueniri non potest: sed coram iudice ecclesiastico. Et si dicatur, ꝙ Imperatoris sunt omnia, respondetur nõ esse verũ: quia in diuinis potestatem non habet, cum scriptum est. quæ sunt Dei, Deo: quæ sunt Cæsaris, Cæsari. quod autem dicitur ibi quæ, scilicet scriptura. respondit per Iob, vxori Iob dicenti: Benedic Deo, & morere. turbamini, ò vos ciues. Non deseram vos, ciues. *Christus*, id est, episcopus vel persona ecclesiastica, sed iudex ecclesiasticus. *De me*, id est, quod meum est.

a ¶ *Omnia.*] ergo omnia sunt Imperatoris, vt s. dist. 8. quo iure. C. de quadrien. præscri. bene a Zenone. Sed hoc intelligas quo ad iurisdictionem [1], & defensionem.

b ¶ *Non refragaturum.*] ex humilitate hoc dicit, aliàs bene posset refragari. Vel dic non refragaturũ, sicut pro ipsa ecclesia. Sed qualiter intelligitur illud meũ? vr̃ ꝙ nõ possit intelligi de rebus ꝓpriis ipsius Ambrosii, ꝑ illud q̃d sequitur: sunt pauperũ: Itẽ nec de rebus ecclesiæ: q̃a illas nõ posset dare, ꝑ hoc q̃d sequitur circa finẽ. Sed dic, ꝙ de propriis Ambrosii intelligit. q̃d aũt dicit, pauperũ sunt, intellige ꝑ c. 12. q. 1. illi q. Nã si ꝓpria habeo, & de rebꝰ ecclesiæ sustẽtor, debeo mea pauperibꝰ erogare. 16. q. 1. qm̃ q̃dq̃d. 47. di. sicut hi. & 1. q. 2. c. pen.

c ¶ *Diuina.*] diuina. n. ab homine dari nõ possunt. 8. q. 1. pleriq; 33. q. 5. vna sola. in fi.

d ¶ *Pro altaribus.*] videtur, ꝙ prælatus mortem debeat subire non solũ vbi fides vel salus ecclesiæ impugnat̃, sed ẽt vbi res vel claues ecclesiæ auferuntur. arg. contra. 7. q. 1. §. hoc ẽt tunc obseruandum. & s. ea. q. 5. non nostrum.

e ¶ *Vendicant.*] i. defendũt, s. 12. q. 3. quicũque.

f ¶ *Busto.*] bustum dicitur cũ res est exusta. rogus cũ cõburitur. pyra est cõgeries lignorũ ad comburendum.

g ¶ *Morere.*] ar. ex eo, ꝙ princeps præcipit aliquem eligi, ꝙ nõ valet electio: q̃a est iusta causa timoris. nã & timor verborum excusat, sicut dixi s. dist. 7. fuerunt.

h ¶ *Lacryma mea.*] s. dist. 36. c. vlt. s. 16. q. 3. cap. porro.

i ¶ *Nec debeo.*] cõsulẽdo ex nimia perfectione loquitur. & est ar. ꝓ opinione H. sed nõ de facto hic posset resistere Imperatori: nec de iure debebat, q̃a timebat maius malũ: & hoc est, quod supra tangit, ne busto, &c.

k ¶ *Congrueret.*] & hoc non licet. ext. de appel. qua fronte. Et ꝑ hoc patet, ꝙ clericus citatus à laico iudice nõ tenetur venire ad allegandum priuilegium, nisi dubiũ sit an sit clericus [2].

l ¶ *In ecclesia.*] 2. q. 2. cap. vlt.

m ¶ *Christus.*] hoc intelligas in casu in quo loq̃tur littera sequẽs: vbi, scilicet agitur causa fidei vel spiritualis. nam aliàs clericus in reconuentione reconuenitur in foro ciuili.

n ¶ *In ecclesia.*] s. 2. q. 2. præceptum. & 24. q. 1. quoties.

o ¶ *Imperiale.*] Ecclesia enim non adstringitur legibus mundanis, vt 34. q. 2. inter. nec potest Imperator condere aliquod statutũ de rebus ecclesiasticis, vt 96. dist. bene quidẽ. in fi. nisi ecclesia hoc petat, vt 17. distin. hinc etiam. vel nisi aliquid statuatur in priuilegiũ ecclesię, vt 16. q. 1. generaliter.

p ¶ *Extollere.*] s. ea. q. 5. regum est.

q ¶ *Imperatorem.*] per hæc verba quæ sequuntur.

r ¶ *Adultera.*] s. 21. q. 2. sicut in vna.

s ¶ *Hereditatem.*] & ita dicitur hereditas viuentis. arg. contra ff. de here. vel act. ven. l. 1. ff. de reg. iur. l. hereditas [3].

Vel dic ꝙ licet isti ita dicerent non tamen istud concedit episcopus, siue Ambros. s. e. c. quia nõ est verum, ꝙ omnia sint eius, licet videat̃ dicere lex. C. de qua. ꝑscr. bene à Zenone. q̃a illud locum nõ habet in ecclesiasticis, &c.

Prælatus qñdoque debet mortem subire.

Bustum, rogus, & pyra, differunt.

Clericus à laico citatus venire non tenetur.

2 Concor. tex. in l. fi. di legenti. cum no. ff. de for. competen.

Ecclesia non subijcitur legibus.

3 Et vide q̃ no. 12. q. 1. c. fin.

a ¶ *Quod cum dicitur.*] scilicet ꝙ Imperator sit filius ecclesiæ, vt 96.dist.si Imperator.
b ¶ *Auxilium.*] mutuũ enim sibi debent auxilium Imperator & ecclesia, vt ꝟ.ea q.5.principes.& 96.dist.cum ad verum.
c ¶ *Custodiendum.*] & ita prælatus non potest dare nisi cum quid vtile prospiciat. arg. ff. de offi. procu. Cæsaris. l.1.§.1.& 17.q.4. quicumque.arg.contra extra de do.c.3.& 12.q.2. §.item domus. & c.tertulas. Ioan.

emeret, sacerdotibus necessaria ministrauit; nec suis possessionibus spoliauit, docens sacerdotes debere liberos esse ab huiusmodi tributis.& ad hoc inducit sequentes leges, & cap. quod sequitur, quamuis etiam, &c.
k ¶ *Emeret.*] & ita non sunt omnia Imperatoris: quia nemo po-

nium retrofidelium episcoporum. Respondi ego, quod sacerdotis est. Quod Imperatoris est, faciat Imperator. Prius est, vt animam mihi, quàm fidem auferat. *& infra.* ¶ Tributum Cæsaris est, non negatur. Ecclesia Dei est: Cæsari vtique non debet adijci: quia ius Cæsaris esse non potest templum Dei. Quod cum Imperatoris honorificentia dictum nemo potest negare. Quid enim honorificentius, quàm vt Imperator ecclesiæ filius esse dicatur? Quod cũ dicitur [a], sine peccato dicitur: cum gratia dicitur. Imperator enim bonus intra ecclesiam est, non supra ecclesiam. Bonus enim Imperator quærit auxilium [b] ecclesiæ, non refutat. *Et supra in eadem oratione.* ¶ Si [β] de meis aliquid posceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum; id quod mei iuris esset, respondi me libenter offerre: templo Dei nihil posse decerpere, nec tradere illud, quod custodiendum [c], non tradendum acceperim. Deinde consulere me etiam Imperatoris saluti; quia nec mihi expediret tradere, nec illi accipere. Accipiat enim vocem liberi sacerdotis, si vult sibi esse consultũ: recedat à Christi iniuria. Hæc plena humilitatis sunt, &, vt arbitror, plena affectus eius, quem Imperatori debet sacerdos.

¶ *Caput hoc collectum est ex uarijs locis epistolę ad Marcellinum, & orationis contra Auxentium de basilicis non tradendis, ut suis locis notatũ est, inductis prioribus citationibus, quę erãt,* & infra, *atque ex ijsdem locis multa sunt emendata.*
α ¶ Deceptum.] *In originali statim post hoc uerbum sequitur,* Nabuthe vites suas.
β ¶ Si de meis.] *Aptatus est hic locus, quantum licuit, ex originali.*

Item Vrbanus Papa.

¶ De suis exterioribus ecclesiæ soluunt tributa. C. XXII.

Matt. 17.

TRibutum in ore piscis, piscante Petro, inuentum est: quia de exterioribus [d] suis, quæ palã cunctis apparent, ecclesia [e] tributũ [f] reddit †. Nõ autem totum piscem iussus est dare; sed tãtum staterẽ [g], qui in ore eius inuentus est: quia non ecclesia dari Imperatori, non Pontificalis apex, qui in ore capitis ecclesiæ præminet, subijci potest regibus: sed sane, vt diximus, quod in ore piscis inuenitur, pro Petro, & Domino dari iubetur; quia de exterioribus [h] ecclesiæ, quod constitutum antiquitus est, pro pace & quiete, qua nos tueri, & defensare [i] debent, Imperatoribus persoluendum est.

4 *Quamuis etiam huiusmodi non videantur imperialibus exactionibus subijciendi. Nam, cum tempore famis cunctorum Aegyptiorum terram sibi emeret [k] Pharao, atque sub eadem fame suæ seruituti cuncta subijceret; sacerdotibus ita necessaria subministrauit, vt nec possessionibus, nec libertate nudarentur, Domino ex tũc pronuntiante, sacerdotes in omni gente liberos [l] esse oportere.*

Gen. 47.

Vnde Constantius, & Constans hanc immunitatem dederunt ecclesiæ, dicentes.

Cod. Theod. lib. 16. tit. 2. le. 16.

C. XXIII.

Ans. l. 4. c. 14.

IN qualibet ciuitate, in quolibet oppido, vico, castello, municipio quicumque voto Christianæ religionis † meritum eximiæ, singularisque virtutis omnibus intimauerit; securitate [m] perpetua potiatur. Gaudere enim & gloriari ex fide semper volumus, scientes magis religionibus, quàm officijs, & labore corporis, vel sudore nostram remp. contineri. [Gratianus quoque, Valentinianus, & Theodosius

† *al. legis*

Ibid. l. 26.

TRibutum.] CASVS. Vrbanus Papa ostendit in hoc cap. ꝙ ecclesia Imperatori subiici non debet, nec Pontificalis apex: tamẽ de exterioribus ecclesia cõstituta tributa persoluere debet. Et hoc probat exemplo Petri, qui piscem non dedit pro tributo, sed staterẽ quẽ habebat in ore piscis, q ecclesiam vel apicẽ pontificalẽ significat: stater vero exteriora designat. *Pontificalis apex*, id est, Apostolicus vel Romanus Pontifex.
d ¶ *De exterioribus.*] id est, nõ de rebus ecclesiæ. Nam ex quo semel datum est ecclesiæ, sanctum sanctorũ erit Domino, vt 12.q.2.nulli.& ꝟ.ea.ca. conuenior. Nã quod dicitur de sarcina repentina. 11. q. 1. placuit. locum habet cum episcopus sponte voluerit cum consilio clericorum, alias non. extra de immu.eccle.nõ minus. & c.aduersus cõsules.
e ¶ *Ecclesia.*] est ergo arg. quòd episcopi subsunt regi, quia tributũ est signũ subiectionis. extra de cen. omnis animæ. sed illud ĩ laicis [1].
f ¶ *Tributum.*] ꝟ.11.q.1.magnum.& ca. si tributum.
g ¶ *Sed tantum staterem.*] vnde, Pisciculum Petrus piscatur, cuius in ore inuenit staterẽ: gerulum [2] didrachmatis auri.
h ¶ *De exterioribus.*] quia cum onere ad eũ peruenit. C. de exac. tri. si diuina. lib. 10. & extra de deci. cum non sit in homine.
i ¶ *Defensare.*] ergo nisi defendant, non est eisdem dandum tributum. arg. 95. dist. esto.

Tributũ est signum subiectionis.

1 Sub. quibus quo ad temporalia præsunt, non clericis. extra de maior. & obe. solitæ.

2 Gerulum dicitur id qđ aptum est ad portãdum sine grauitate põderis. Arc.

QVAMVIS. Hæc est quarta pars q̃st. in qua probat, ꝙ ecclesia non debet Imperatoribus nisi spirituale tributum. & hoc patet exemplo Pharaonis, qui tempore famis omnes possessiones subiugauit sibi, exceptis possessionibus sacerdotum, quibus de publico salarium ministrauit. probat etiam per leges tres. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictũ est ꝟ. in cap. proxi. ꝙ de exterioribus ecclesiæ tributa sunt Imperatori persoluenda. Nunc vero ostendit Grat. quòd licet de ipsis exterioribus tributa soluantur, tamen non videntur esse soluenda. Et hoc probat exemplo Pharaonis, qui interpretatur fauus Aegyptiorum; qui cum prædia priuatorum

potest rem suam emere, vt ff. de contrahend. emptio. suæ rei. & quod meum est, amplius non potest esse meum, vt ff. de exceptio. rei iudic. & an eadem. §. actiones. extra de fide instru. inter dilectos.
l ¶ *Liberos esse.*] non dixit vt redderent tributum.
IN qualibet.] CASVS. Constantinus & Constans Imperatores statuerunt, vt clerici qui virtute alijs præminent, in omni loco perpetua gaudeant securitate; quia respublica magis augmentatur orationibus & officijs clericorum, quàm labore corporis. Sequens l. ex patet.
m ¶ *Securitate.*] nunc inhibet tributum, sed hoc quantum ad onera personalia.

a ¶ *Atten-*

a ¶ *Attentationis.*] id est, exactionis.

SANCIMVS. CASVS. Olim cum aliquis curialis volebat donare res suas alicui ecclesiæ vel loco religioso, semper oportebat, quod certam relinqueret portionem curialibus: postea vero Iustinianus priuilegium dedit ecclesiis, & aliis locis religiosis, vt siue in-

SEcundum.] CASVS. Statutum fuit in cõcilio Parisiensi, vt ecclesia de suis agris manso & mãcipiis, quæ sibi beneficio ĩperiali cõceduntur, de eo quod sibi datur pro sepultura, de decimis & oblationibus tributũ soluere non cõpellatur. quod si aliquis exegerit, excommunicetur, & per regiam potestatem reddere cogatur.

ron. orphano. noso. xenoque. Infirmus vetulus puer infans, & peregrin⁹.

decreuerunt dicentes.] Vniuersos, quos constiterit custodes ecclesiarum esse, vel sanctorum locorum, ac religiosis obsequijs deseruire, nullius attentationis [a] molestiam substinere decernimus. [Imperator Iustinianus.] ¶ Sancimus[b] res ad venerabiles ecclesias, vel xenones[c], vel monasteria, vel ptochotrophia, vel brephotrophia, vel orphanotrophia, vel gerontocomia, vel denique aliud tale consortium descendentes ex qualicumque curialis liberalitate, siue inter viuos, siue mortis causa, siue in vltimis voluntatibus habita à lucratiuorum [d] inscriptionibus liberas esse, & immunes; lege scilicet, quæ super huiusmodi inscriptionibus posita est, in alijs quidem personis suum robur obtinente: in parte autem ecclesiastica, vel aliarum domuum, quæ huiusmodi pijs consortijs deputatæ sunt, suum vigorem pietatis intuitu mitigante.

Cod. lib. 1. ti. de sacros. ec. le. 18.

Hinc etiam in Parisiensi concilio legitur.

¶ De agro ecclesiastico presbyter non cogatur censum persoluere. C. XXIIII.

Burch. l. 3. c. 53. Iuo p. 3. c. 56. & c. 175.

SEcundum canonicam auctoritatem, & cõstitutionem domini Imperatoris Ludouici de ecclesiastico agro, & manso [e], & de mancipijs, quæ ipse suis capitulis [α] constituit, vel si quilibet pro loco sepulturæ aliquid largitus ecclesiæ fuerit, de decimis [β] etiam, & oblationibus fidelium nullus quemquam presbyterorum aliquem censum persoluere cogat: nec quisquam cuiuslibet ordinis, vel dignitatis exinde quidquam subtrahat, aut redhibitionem quamcumque exigat temporalem. Quod si fecerit; communione vsque ad satisfactionem priuetur, & regia potestate dare [γ] cogatur.

Matt. 17.

¶ *Burchardus, & Iuo par. 3. c. 56. simile quiddam citant ex concilio Meldensi, c. 8. verum idem Iuo eadem parte c. 175. hoc idem affert ex concilio Parisiensi, in quo videtur innouatum, quod nunc extat in concilio Meldensi, c. 63.*

α ¶ Capitulis.] *Videtur significari caput proxime sequens, quod est lib. 1. capitularium, c. 91.*

β ¶ De decimis.] *In dicto capite 63. concilij Meldensis, & apud Iuonem c. 175. legitur,* neque de decimis, & oblationibus fidelium cuiquam presbytero aliquem censum, &c. *Iuo tamẽ c. 56. habet vt Gratianus.*

γ ¶ Dare cogatur.] *In concilio est,* hoc emendare legaliter cogatur, *Iuo tamen vt Gratianus: Burchardus vero habet tantum vsque ad verb.* priuetur.

e ¶ *Manso.*] s. 16. q. 1. quia iuxta. Cõtra s. dis. 8. c. 1. contra s. 12. q. 2. ecclesiarum. contra s. 11. q. 1. si tributum. contra. Sed istud de prædiis quæ solũ pro animarum redemptione donãtur, illud de his quæ titulo emptiõis vel alio modo acquirũtur ecclesiæ. Vel istud specialiter de prædiis collatis ecclesiæ à prĩcipe, illud gñaliter de aliis. Sol. vera colligitur ex proxi. c. seq. Ager [2] appellatur hic vbi est hort⁹ ecclesiæ. ar. s. ea. conuenior. nã in agro Nabuthæ rex seuit olus. Mansus vero appellatur vnde percipit frumentum & vinũ ad Eucharistiã cõficiẽdã, vt extra de cen. c. sancitum est. Vel mãsum appellat dotem ipsius ecclesiæ. Nã dos talis debet esse, vt ecclesia possit inde sustentari. de cõsec. di. 1. nemo. sed mãsus dicitur secundum vulgare, vnde vnus rusticus cũ sua familia possit sustentari: ecclesia tamẽ de tanto non potest sustentari de quanto vnus rustic⁹. arg. 10. q. 3. vnio. Patet ergo, quod de dote sua nõ pôt ecclesia, vel nõ debet tributa dare, quia non debet dotẽ recipere nisi libera sit. & sic posset ĩtelligi 10. q. 2. hoc ius. quia non debet ei dari possessio onerosa. Item nec de decimis, nec de primitiis dabit tributũ: quia in illis numquam potuit Imperator tributum habere. de alijs vero prædijs tributarijs cũ onere suo ad ecclesiam deuolutis tñ ecclesia dare debet tributum. & exaudi in eo casu. 11. q. 1. si tributum. Hæc omnia vera sunt, maxime cũ Imperator hoc idem constituat. Sed pone quod fundata est ecclesia in prædio tributario, numquid de illo dabit tributum? Rñdeo. refert an sit bonæ fidei fundator, an malæ. Si bonæ fidei, de illis, locis quæ sunt extra atrium, habebit Imperator tributũ, nõ aũt de loco vbi est ecclesia [3], sed per hoc nõ fit patron⁹, vt 17. q. vlt. quæsti. Si vero fundator esset malæ fidei, tũc est ad æstimationẽ cõpellẽdus. 14. q. 6. cõperimus. & vbi post denũtiationẽ fundat eã, mala fide fundat. extra de noui ope. nun. cum ex iniuncto. Io.

Ager & mansus differũt.

2 Adde quod sit propriè à ger. not. in l. insula in fin. & in lege si qua. ff. de acqui. re. dom. & in l. fundi. §. vlt. ff. de ver. signi.

Item ex concilio Vormaciensi, c. 50.

Ext. de cẽsibus, c. sancitum.

C. XXV.

capitul. l. 1. c. 91. Burch. l. 3. c. 52. Iuo p. 3. c. 55. & p. 16. c. 262.

SAncitum est, vt vnicuique ecclesiæ vnus mansus integer absque vllo seruitio attribuatur: & presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, nõ de domibus, neque de atrijs, vel de hortis iuxta ecclesiam positis, neque de præscripto manso aliquod seruitium faciant præter ecclesiasticũ. Et si aliquid amplius habuerint; inde maioribus † suis debitum seruitium impendant.

† al. senioribus] vera lectio.

¶ *Abest caput hoc à plerisque vetustis exemplaribus, habetur tamen locis indicatis.*

Hinc [f] datur intelligi, quòd de his, quæ imperiali beneficio, vel à quibuslibet pro beneficio sepulturæ ecclesia possidet, nullius iuri, nisi episcopi, teneatur adstricta. De his vero, quæ à quibuslibet emerit, vel viuorum donationibus acceperit; principibus consueta debet obsequia: vt & annua [g] eis persoluat tributa, & cõuocato exercitu cum eis proficiscatur ad castra. Quod tamen hoc ipsum non sine consensu Romani Pontificis fieri debet.

Vnde Gelasius Papa Elpidio episcopo.

Ecclesia in prædio tributario fundata an teneatur pro illo ad tributa.

3 Subau. vel eius dote, & hoc in fauorem ecclesiæ. arg. hic ad similitudinem serui, qui factus presbyter à seruitute liberatur. 54. distin. ex antiquis. & ca. seq. secundum Io. de Fant.

inter viuos, siue inter mortuos curiales donarent ecclesiis, ex ipsis donationibus occasione legis antiquæ nihil amittant. *Obtinente*, scilicet lege mitigante.

b ¶ *Sancimus.*] C. de sac. san. eccle. l. sancimus 2.

c ¶ *Xenones.*] Xenodochiũ est loc⁹ venerabilis vbi pauperes peregrini recipiuntur, Ptochotrophium est locus vbi pauperes pascuntur. Gerontocomium est locus vbi senes & valetudinarii & propter senectutem solam infirmi homines curantur. Orphanotrophiũ est locus venerabilis in quo pueri parentibus orbati pascuntur. Brephotrophium est locus in quo infantes pauperum aluntur [1].

d ¶ *Lucratiuorum.*] quibus quarta pars eorum, quæ à curialibus relinquebãtur, vendicabatur à fisco: exceptis relictis curialibus & cõiunctis. hoc habes C. quando & quibus quarta pars. l. 1. & 2. li. 10. C. de impo. lucra. descriptio. l. vna. eo. li. quia fiebat impositio quattuor siliquarũ. C. si lib. ĩperialis soci⁹ sine hærede decesserit. l. vna. li. x. 10.

SAncitum est vt vni.] HINC DATVR. CASVS. Concludit Gra. ex c. proxi. quod ea quæ ecclesiæ ex imperiali beneficio cõceduntur, & ea quæ ei pro sepultura donantur, non iuri Imperatorum, sed episcopis tenentur adstricta. pro ãlijs vero prædijs consueta tributa persoluant principibus, & cũ eis proficiscantur ad castra, non tamen inconsulto Papa, quod probat per duo seq. cap.

f ¶ *Hinc.*] id est, illis legibus, quas sub §. ecclesia comprehendit.

g ¶ *Annua.*] nam transeunt res cum onere suo. 16. q. 1. si quis laicus. extra de decimis, cum non sit.

QVo ausu.] CASVS. Elpidius episcopus cũ Romam vocaretur, excusauit se, dicens se ad Rauennam oportere proficisci in expeditione Imperatoris. propter quod Gelasius Papa ipsum reprehendit, ostendens nulli põtificum licere ad comitatum inconsulto eo ire, nisi velit festinanter officio qđ habet carere. omnibus suis officiis instructa, vt C. quando Imperator inter pupillos. l. vna.

d ¶ *Vocati.*] nam tunc excusat eos ipse Imperator. in Auth. quomodo oportet. §. illud autem. coll. 1.

e ¶ *In exilium.*] ad tempus.

¶ Absque auctoritate Romani Pontificis ad comitatum episcopi proficisci non audeant. C. XXVI.

QVo ausu, qua temeritate rescribis Rauennam te parare proficisci; cum canones euidenter præcipiant nullum omnino [a] pontificum, nisi nobis ante visis, atque consultis ad comitatum debere contendere [a]? Quemadmodum tibi putas licere, quod non licet; nisi, quòd hoc officio carere festinas, quo his excessibus te ostendis indignum?

a ¶ Contendere.] *In Polycarpo hæc sequuntur.* Quod cum longæui vel ætate, vel honore pontifices Pistoriensis, Lucensis & Fesulanus nuper monstrentur fecisse; tu qui paucorũ dierum fungi sacerdotio videris, quemadmodum, &c.

Item ex concilio Antiocheno, c. 11.

¶ Absque metropolitani consilio, vel prouincialium episcoporum ad Imperatorem episcopi non pergant. C. XXVII.

SI quis episcopus, aut presbyter, vel omnis omnino, qui est sub ecclesiastica regula constitutus, præter cõsilium, vel litteras eorum episcoporum, qui sunt intra prouinciam, & maxime metropolitani ad Imperatorem perrexerit [b]; hunc abdicari, & eijci non solum de cõmunione debere, sed etiam propria dignitate priuari decernimus † tamquam molestum, & importunum imperialibus auribus contra ecclesiastica constituta.

Reprehenduntur ergo Gallicani episcopi à Nicolao; quoniam Apostolica auctoritate contempta potius arma sequi elegerant, quàm Apostolico conspectui se se repræsentarent. Quamquam proficiscentes ad comitatum possunt intelligi, non secuti Imperatorem, vt armis sibi auxilientur, sed ipsum cum exercitu suo quotidianis orationibus Deo commendent. In quo casu auctoritas illa Sardicensis concilij loqui videtur: in cuius octauo capite Osius episcopus dixisse legitur.

¶ Qui à religiosis Imperatoribus vocati episcopi non fuerint, ad comitatum non proficiscantur. C. XXVIII.

SI vobis fratres charissimi placet; decernite, ne episcopi ad comitatum † [c] accedant; nisi forte hi, qui à religiosis [a] Imperatoribus vel inuitati, vel vocati [d] fuerint. Sed quoniam sæpe contingit, vt ad misericordiam ecclesiæ confugiant, qui iniuriam patiuntur, & qui peccantes, in exilium [e], vel in insulas [f] damnantur, aut certe quamcumque sententiam suscipiunt; ideo subueniendum est his, & sine dubitatione eis est petenda per ecclesiam indulgentia.

¶ *Hoc capitulum fere ijsdem verbis habetur in collectione Isidori, & codice canonum, nec longe discrepat à sententia græci canonis.*

a ¶ A religiosis Imperatoribus.] *Horum loco in collectione Isidori, & codice canonum legitur,* religiosi Imperatoris litteris, *itemque græce.* παρεκτὸς τούτων, οὓς ἂν ὁ εὐλαβέστατος βασιλεὺς ἡμῶν τοῖς ἑαυτοῦ γράμμασιν μεταβάλλοιτο.

Licet ergo prælatis ecclesiæ exemplo beati Gregorij [g] *ab Imperatoribus, vel quibuslibet ducibus defensionem fidelibus postulare. Licet etiam cum beato Leone quoslibet ad sui defensionem cõtra aduersarios sanctæ fidei viriliter adhortari, atque ad vim infidelium procul arcendam quosque excitare. Effusionem vero sanguinis nulli episcoporum sua, vel Imperatorum auctoritate imperare licet.*

Vnde in Toletano concilio 4. c. 30. legitur.

a ¶ *Nullum omnino.*] hoc de illis tantum episcopis intelligitur, q leuitica portione sunt cõtenti. de ceteris namq; regalibus, & aliis possessionibus suis senioribus seruire tenentur, vt extra de censi. sancitum est [1]. Hæc enim est cõsuetudo, quæ est optima legũ interpres. Ioã. Vel hic loquitur cũ Papa aliquem episcopum ad se vocat, sicut diximus §. ea. reprehensibile. cũ enim vocetur ad maius tribunal, obedire debet. ff. de re iud. contumacia, §. 1. arg. contra extra de appella. si duobus. Vel intellige hoc in eo casu, in quo & sequens c. cum scilicet cõtempto iudice ecclesiastico pergit ad sæcularem. 11. q. 1. placuit. B.

SI quis episcopus.] CASVS. Statuit in hoc cap. concilium Antiochenum, q si quis clericus ad Imperatorẽ perrexerit sine consilio episcoporũ, & maxime metropolitani, deponi debet; quia Imperatorem molestat cõtra ecclesiastica statuta.

b ¶ *Perrexerit.*] nisi cũ litteris superioris. in Authen. quomodo opor. episcopos. §. non aliter. coll. 1. vel perrexerit, vt sit cum eo in expeditione vocatus à Papa. sic enim inducit magister hoc cap. sed potius in eo casu loquitur cum relicto & contẽpto ecclesiastico iudice pergit ad imperialẽ, quod non est faciendum, vt §. 96. dist. denique. §. 21. q. 5. si quis à proprio. & ca. si episcoporum. 11. q. 1. continua. & ca. placuit. Ioan. de Fant.

REPREHENDVNTVR. CASVS. Iste §. respicit c. §. ea. reprehensibile. & dicit Gratianus, q Gallicani episcopi ideo sũt reprehensi, quoniam potius arma sequi elegerũt, quàm se Apostolico repræsentarent: quamuis posit de illis intelligi qui insequebantur Imperatorem, non vt armis pugnarent, sed vt orationibus suis ipsum cum exercitu Deo commendent.

SI vobis.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, quòd episcopi ad comitatum ire non debent nisi fuerint ab Imperatoribus inuitati. In secunda parte dicitur, quòd ecclesia indulgentiam postulare debet pro illis qui iniuriam patiuntur, & pro illis qui propter delictum suum in exilium, vel in insulas, vel alia pœna damnantur. Secunda pars incipit ibi, *Sed quoniam.*

c ¶ *Ad comitatum.*] hoc verbo significatur curia principis cum

f ¶ *Vel in insulas.*] in perpetuum. ff. de interdic. & relega. l. relegatorum. §. hæc differentia. quandoque tamen exilium indifferenter sumitur pro temporali, vel perpetuo. de pæni. distinct. prima, aut facta.

LICET. CASVS. Concludit nunc Gra. ex cap. §. ead. igitur cum sæpe. & cap. vt pridem. q exemplo Gre. & Leonis clericis licet hortari bellatores ad vim infidelium propulsandam: sed effusionem sanguinis nulli clerico imperare licet sua vel principis auctoritate, vt ĵ. cap. 1. & 2.

g ¶ *Beati Gregorij.*] supra ead. quæst. 5. cap. primo. & 4. & cap. reos. Ioan.

[1] Hic fuit brocard⁹ 54. & ponitur pro palea §. proxi.

Ansl. l. 6. c. 118. Deusdedit li. 1. c. 39. Poly. l. 1. tit. 17.

Et ĩ Aqsg. c. 73.

Ansl. l. 6. c. 124. Burc. l. 2. c. 177. Iuo p. 6. c. 268.

† abest ab orig.

§. ea. reprehensibile.

Ansl. l. 6. c. 120. Poly. l. 4. tit. 17.

† στρατόπεδον

§. ea. vt pridem. §. ea. igitur.

Sæpe principes.] Hæc est 5. pars. q. in qua probat per 3. cap. quòd null⁹ clericus debet dictare vel dare sanguinis effusionẽ, vel truncationem facere per se vel per alium. Ioan. de Fant.
Casus. Quidam sacerdotes delegatione principum causas sanguinis agitabant: quare statuit conci. Tole. vt de cetero talia non suscipiant, nisi principes sub iuramento supplicij indulgentiam promittant. Si quis vero contrafecerit, reus apud Christum effusi sanguinis deponatur.

¶ Sacerdotes ibi consentiant fieri iudices, vbi iureiurando indulgentia promittitur. C. XXIX.

Burc.l.2.c.149. Iuo pa.6.c.222 † Et quia sacerdotes] or.

5 Sæpe [a] principes cōtra quoslibet maiestatis obnoxios [b] sacerdotibus negotia sua committunt. Quia † vero à Christo ad ministerium salutis electi sunt; ibi consentiant [c] regibus fieri iudices, vbi iureiurando [d] supplicij [e] indulgentia promittitur [f], non vbi discriminis sententia præparatur. Si quis ergo sacerdotum contra hoc commune consultum discussor in alienis periculis extiterit; sit reus effusi sanguinis apud Christum, & apud ecclesiam perdat proprium gradum.

Item ex concilio Toletano xi. c. 6.

¶ Non debent agitare iudicium sanguinis, qui sacramenta Domini tractant. C. XXX.

Rab. in pænit. c. 30. Burc.l.1.c.201. Iuo par.5.c.315

His, à quibus Domini sacramenta tractanda sunt, iudicium sanguinis agitare non licet [g]. Et ideo magnopere talibus † [h] excessibus prohibendum est: ne indiscretæ præsumptionis motibus agitati, aut quod morte plectendum est, sententia propria iudicare præsumant; aut truncationes [i] quibuslibet personis per se inferant, aut inferendas [k] præcipiant [l]. Quòd si quisquam immemor horum præceptorum, aut in ecclesiæ suæ familiis, aut in quibuslibet personis tale aliquid fecerit; concessi ordinis honore priuetur, & loco: sub perpetuo quoque damnationis teneatur ergastulo religatus. Cui tamen communio exeunti [m] ex hac vita nō est neganda propter Domini misericordiam; qui non vult peccatoris mortem, sed, vt conuertatur, & viuat.

Ezech. 33.

Ceteri etiam absque iudiciali auctoritate membrorum truncationes, & domorum incendia facere prohibentur.

Vnde in decretis Eutychiani Papæ.

¶ Membra detruncans, domos incendens absque iudiciali auctoritate excommunicetur. C. XXXI.

Polyc.l.6.tit.15 Burc.l.11.c.30. Iuo par.13.c.40 † vel] Burch.

Si quis membrorum truncationes, domorum incendia fecerit, siue facere iusserit [n], aut facienti consenserit; quousque de his vnicuique legaliter [o], & † amicabiliter [p] coram episcopo ciuitatis, aliisque ciuibus non emendauerit; ab ecclesia se priuatum agnoscat. Si vero post secundam, & tertiam conuentionem cuncta, in quibus arguitur, non emendauerit; tamquam ethnicus, & publicanus ab omni Christianorum collegio † separetur.

Matt. 18 † al. consortio

6 *De incendiarijs quoque Innocentius secundus in vniuersali concilio, cap. 18. generaliter constituit dicens.*

Et in conc. Rhemensi sub Eugenio II. c. 8.

¶ Domos incendens gratia, vel odio alicuius, excommunicetur. C. XXXII.

Pann.l.8.c.154

Pessimam siquidem, & depopulatricem, & horrendā incendiario-

---

a ¶ *Sæpe.*] Ex hoc ca. colligitur, ꝙ aliter debet iudicare delegans, quàm delegatus. sic extra de accusa. cum oporteat. Argu. contra 25. q. 2. cap. seruatis.

b ¶ *Obnoxios.*] Ex hoc dicunt quidam, quòd eps in causa criminali potest ferre sententiam: sub hac tamen conditione, quòd Imperator iuret, &c. quia Imperator dicit obnoxios supplicijs: sed tu exaudi hoc cū de crimine ciuiliter agebatur. & hoc est qđ dicit.

c ¶ *Consentiant.*] ergo non est iudex antequam consentiat. argu. extra de app. super eo. in fi.

d ¶ *Iureiurando.*] id est, præstando sacramentum de calumnia.

e ¶ *Supplicij.*] indulgentia promittitur, scilicet à principe de impunitate quo ad pœnam sanguinis. arg. 15. q. 4. nullus episcoporum. & appellabitur hic ad forum delegantis.

f ¶ *Promittitur.*] etiam à iure. non enim timebit suppliciū ex quo iuratur. Sed pone ꝙ Imperator puniat eum post corporaliter, non imputatur episcopo. arg. š. ead. q. 5. c. vnum. & ff. de bo. libe. qui cum maior. §. deinde. intelligere etiam hoc potes quando demandat cognitionem, & sibi reseruat sententiam, & tunc crimina liter, id est, ibi iuret, &c. arg. extra de offi. dele. super quæstionū.

Is à quibus.] Casus. Quidam episcopi iudiciū sanguinis agitantes, per se truncationes membrorū inferebant, vel aliis inferendam præcipiebāt: quare statutū fuit in cōcilio Toleta. ne de cetero præsumant: & si quis hoc præsumpserit, horū præceptorum immemor deponatur, & in perpetuo ergastulo teneatur religatus: viaticum tamen sibi in fine non negetur.

g ¶ *Non licet.*] olim licuit. š. 2. q. 7. §. item cū Balaam. š. dist. 50. de his clericis. & 51. dist. aliquantos. & š. ea. q. 5. vnum solum.

h ¶ *Talibus.*] id est, taliter excedentibus.

i ¶ *Truncationes.*] nam qui vulnerat, occidisse dicitur, vt ff. ad le. Corne. de sic. l. 1. §. diuus.

Vulnerās occidisse dicitur.

k ¶ *Aut inferēdas.*] qđ enim non possum per me, nec per alium. 46. dist. c. vlti. ff. de admi. re. ad ciui. perti. l. 2. §. 1. fallit tamen in casibus specialibus.

l ¶ *Præcipiant.*] virgis tamen possunt punire, vt š. ea. q. 5. c. 1. in fin. & flagellis: sed non ad sanguinis effusionē, vt extra de rap. i archiepi scopatu. Sed quid si eps habet iurisdictionē de omnibus? tunc deleget causam criminalē, licet secundū leges non possit delegare nisi cum contingit ipsum abesse 2. ff. de offi. eius cui mād. est iurisdi. l. 1. hic enim nō potest adesse, vnde licite delegat secundum canones, vt di xi š. ea. q. 4. illud.

Causa criminalis secundū canones delegatur.

2 De hoc etiam no. extra de offic. ordi. qđ sedem. in gl. in fi. & de rap. in archiepiscopatu. Ar.

m ¶ *Exeunti.*] š. dist. 50. pænitentes.

Ceteri. Casus. Dictū est supra, quòd clerici non possunt exercere trūcationes membrorū. Nunc Gratia. dicit, quòd etiā laici absq; iudice truncationes membrorum & domorum incendia facere prohibentur, & ad hoc inducit seq. ca.

Si quis.] Casus. Statuit Eutychian⁹ ꝙ si quis fecerit, vel facere iusserit, vel facienti cōsenserit truncationem membrorum, vel domorū incendia, excommunicetur donec corā episcopo ciuitatis, & aliis ciuibus damnum emendet legaliter & amicabiliter. Seq. §. patet.

n ¶ *Iusserit.*] sic extra de senten. excom. mulieres.

o ¶ *Legaliter.*] Sed quomodo hoc, cū secundū leges liberum corp⁹ æstimationē nō recipiat, vt ff. de eie. & effu. l. vlt. si quadr. pau. fecis. dic. ex hac lege? Sed dic ꝙ tenetur ad expensas medicorū, & ad operas quas amittit, qa inutilis est factus, nō aūt ratione cicatricū vel deformitatis: quia liberū corpus est. ff. de eie. & effu. l. vlti. Vel dic legaliter, id est, ꝑm cautionē hic signatā. ꝗ. e. proxi. ibi, nec absoluatur. quia pænitet per annū. & damna restituit. Vel legaliter, id est, ꝑm l. Rhod. de vi publica vel priuata agetur contra eū. Et est differentia: quia priuata priuat tertia parte bonorum, vt ff. de vi publi. l. penul. publicam deportationem inducit, vt instit. de publi. iudi. §. itē lex Iulia, de vi. Vnde versus. *Vis priuata reum deponit ab ordine rerum. Sed deportatur, si vis armata probatur.*

Corpus liberum æstimationem non recipit.

p ¶ *Et amicabiliter.*] sic š. 5. q. 2. si primates. argu. š. ea. q. 4. si illic.

De incendiariis. Hæc est sexta pars quæst. in qua ostēdit magister duob⁹ c. qualiter icēdiarij debēt puniri. Io. de Fā.

Pessimam.] Casus. Statuit Innocen. in hoc cap. vt incendiarius siue ipse ignem apposuerit, vel apponi fecerit, vel cōsiliū dederit, vel auxiliū, excōmunicet: & si mortuus fuerit, ecclesiastica careat

ſtica careat ſepultura, nec abſoluatur niſi prius damnũ reſarciat ſicut poteſt, & iuret ſe ignẽ vlterius non appoſiturum. reſipiſcẽti vero pœna iniũgat̃, vt ſcilicet ꝑ annũ ſit in ſeruitio Dei, vt Hieroſolymis vel in Hiſpania: & ſi quis eṗs hoc damnũ relaxauerit, ipſum reſtituat, & ab epiſcopali officio ꝑ annũ abſtineat. Reges vero & ſæculares principes cõſultis archiepiſcopis de hoc iuſtitiam facere poſſunt.

DE HIS. Hæc eſt 7. pars. ſecundum Ioan. de Fant.

CASVS. Quia ſupra facta fuit mentio de homicidio: ideo nunc quærit Gra. ſi plures ſimul vulnerant aliquem & poſtea moriatur, quis eorum reatum homicidij incurrat? Cui quæſtioni ſequens capitu reſpondet.

rum malitiam auctoritate Dei, & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli omnino deteſtamur, & interdicimus [a]. *& infra*. ¶ Si quis ergo poſt huius noſtræ prohibitionis promulgationem malo ſtudio, ſiue pro odio, ſiue pro vindicta ignem appoſuerit, vel apponi fecerit, aut appoſitoribus conſilium, vel auxilium ſcienter tribuerit; excommunicetur: & ſi mortuus fuerit incendiarius, Chriſtianorum careat ſepultura; nec abſoluatur, niſi prius damno [b], cui intulit, ſecundum facultatem ſuam reſarcto, iuret ſe vlterius [c] ignem non appoſiturum. Pænitentia autem ei detur, vt Hieroſolymis, aut in Hiſpania in ſeruitio Dei per annum integrum permaneat. Siquis autem archiepiſcopus, [d] vel epiſcopus hoc relaxauerit; damnum reſtituat [e], & per annum ab officio epiſcopali abſtineat. Sane regibus [f], & principibus faciendæ iuſtitiæ facultatem, conſultis epiſcopis, & archiepiſcopis non negamus.

Item Auguſtinus in libro de ciuitate Dei.

¶ Homicida eſt, qui publicam functionem non habens, aliquem occidit, vel debilitat. C. XXXIII.

QVicumque percutit malos in eo [g] quòd mali ſunt, & habet [a] cauſam [h] interfectionis; miniſter Dei eſt. Qui vero ſine aliqua publica adminiſtratione maleficum, furem, ſacrilegum [i], & adulterum, periurum, vel quemlibet criminoſum interfecerit, aut truncauerit, vel membris debilitauerit; velut homicida [k], iudicabitur: & tanto acrius, quanto non ſibi à Deo conceſſam poteſtatem abuſiue vſurpare non timuit.

Burch. l. 6. c. 43. Iuo par. 10. c. 114. & 171. Pann. l. 8. c. 51.

¶ *Prima pars huius capituli vſque ad verſ.* Qui vero. *citatur* ſ. *ead. q. 5. qui malos. ex Commentariis B. Hieronymi in Ezechielem, vbi etiam habetur.*

a ¶ Et habet cauſam.] *Supra ead. q. 5. qui malos. & apud B. Hieronymum, & in gloſſa ordinaria, Pannormia, apud Iuonem par. 10. c. 114. legitur,* habet vaſa, *Exponũtur enim illa Ezechielis verba,* Vnuſquiſque vas interfectionis habet, *ſed apud Burchardum, & Iuonem eadem par. c. 171. legitur vt apud Gratianum.*

7 *De his autem, qui ſimul hominem vulnerant, quæritur, ſi ille mortuus fuerit, quis eorum homicidij reatum incurrat.*

De his ita ſtatutum eſt in concilio apud Vermerias.

¶ Si plures contra vnum rixentur, qua pœna quiſque eorum feriatur. C. XXXIIII.

SI quattuor, aut quinque homines, ſeu etiam plures contra vnum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus, mortuus fuerit; quicumque eorum [l] plagam ei impoſuit, ſecundum ſtatuta canonum, vt homicida iudicetur: reliqui autem, qui eum impugnabant [m], volentes [n] eum interficere, ſimiliter [o] pæniteant. Qui vero nec eum impugnabant, nec vulnerabant, nec conſilio, nec auxilio cooperatores fuerunt, ſed tantum adfuerunt; extra noxam [p] ſint.

Burc. l. 6. c. 42. Iuo par. 10. c. 170.

a ¶ *Interdicimus.*] ex hoc videtur, ꝙ iſte canon ſit canõ latæ ſentẽtiæ, vbi cõſuetudo hoc habet, et Papa ſcit, et tolerat, vt ĩ Theutonia, & ſ̃m hoc poteſt intelligi extra de ſent. excõ. tua. ſed nõ credo ꝙ ſit latæ ſentẽtiæ: niſi ſicut aliàs ꝙ priuatur ſacramẽtis: ſicut pro quolibet mortali. de conſe. diſt. 2. ſi nõ ſunt tãta. & quod dicit interdicim⁹, id eſt, ꝓhibemus, & quilibet decedẽs ĩ mortali ſi cõſtet de hoc, etiã ſi non ſit excõmunicatus, prohibetur. extra de rap. ſuper eo. & extra de dã. da. ſi quis domum.

b ¶ *Damno.*] canonica pœna incẽdiariorũ ſtatuit, extra de dam. da. ſi quis domum. 12. q. 2. cum deuotiſſimam. ſed alia eſt pœna legalis, vt ibi nota.

c ¶ *Vlterius.*] ſi. 11. q. 3. cum aliquis.

d ¶ *Archiepiſcopus.*] Licet clericis exponere legem vel canonẽ de interficiendo, ſed nõ conſulere præciſe, vt ſ. q. 5. relegentes. & ſ. 5. q. 6. delatori. vel epiſcopus dabit conſilium de pœna canonica incendiariorũ, quæ eſt extra de dam. da. cap. vlti.

Clericus legem de interficiendo poteſt exponere.

e ¶ *Reſtituat.*] ſ. 54. diſt. ſi ſeruus abſente. & hoc de ꝓprio, ſi habet: aliàs puniret̃ extraordinarie. nã d̃ reb⁹ eccleſię non debet, ne delictũ vertatur in damnũ eccleſiæ. 16. q. 6. ſi eṗm.

Incendiarij qualiter ſunt puniendi.

f ¶ *Sane regibus.*] Si regibus & principibus non negatur facultas iuſtitiæ faciẽdæ de incẽdariis cõſultis archiepiſcopis; videt̃ ꝙ principes cõſilio eorũ poſſint incẽdiarios vltimo ſupplicio afficere, cũ incendiarij ſ̃m leges ſic debeãt puniri, vt ff. de incen. l. vlti. & ff. de pœnis. l. capitaliũ. Secũdũ canones eſt ſciẽdũ, ꝙ iuxta legis tenorẽ incendiarij ſpõtanei varie plectũtur. vel .n. nouiſſimo infortunio notãtur, vel deportãtur, vel alio modo forte puniuntur. Vel dic ꝙ princeps non punit incendiarios ſ̃m legis rigorẽ occidẽdo, ſed deportãdo, vel alia clemẽtiori pœna plectẽdo. ideo archiepiſcopi & eṗi conſuluntur. ſed l. Corne. de ſica. punitur capite ſi nobilis eſt. ff. ad leg. Corne. de ſica. ſi quis dolo. ignobilis ſupponitur beſtiis, bonis proſcriptis. ff. de incen. l. vlti. & hoc quãdo dolo fecit incendium. aliàs ſufficit damna reſtituere, vt ff. eo. tit. qui ædes.

QVicumque percutit.] CASVS. Quæſitũ fuit ab Auguſt. vtrũ iudicetur homicida q̃ criminoſos interficit vel debilitat? Et reſpõdet: ſi iudex eſt, poteſtatem de hoc habens, miniſter Dei eſt. ſi vero poteſtatem non habet de hoc, velut homicida reputatur.

g ¶ *In eo.*] quod mali ſunt. ſ. ead. q. 5. qui malos. ſ. ea. q. 4. duo iſta.

h ¶ *Cauſam.*] ſupra ea. q. 4. ea vindicta.

i ¶ *Sacrilegum.*] Ergo ſacrilegi ſecundum canones, & fures capite puniuntur, vt ſ. ea. quæſt. 5. homicidas.

k ¶ *Velut homicida.*] vt extra de homic. ſi aliquis. C. quando licet vnicuique, l. 1. Ioan. de Fant.

SI quattuor.] CASVS. Quattuor vel plures quẽdam vulnerauerunt, & mortuus eſt: quare quæſitum fuit in concilio, quis eorum reatum homicidij incurrat? Et reſpondetur quòd quicunque ei plagam impoſuerit, vt homicida iudicetur: reliqui vero qui eum interficere volebant, ſimiliter pæniteant: qui vero nec conſilium nec auxilium dedit, non eſt in culpa.

l ¶ *Quicumque eorum.*] Hoc eſt propter incertitudinem: quia neſcitur cuius ictu periit. ſic ff. de eie. & effu. l. 2. §. vlt. & l. ſeq. & ff. ad le. Aquil. ita vulneratus. in fi. Sed pone certum eſſe quod de vulnere meo non eſt mortuus, numquid cenſebor homicida? ſecundum leges certum eſt ꝙ non. arg. ff. ad le. Aquil. huic ſcripturæ. nam vulnus vniuſcuiuſque contemplandum eſt. ff. ad le. Cor. de ſica. l. vlti. idem videtur ſecundum canones. arg. extra de cle. percuſ. c. 2. Contrariũ tamen credo I. arg. 50. diſt. ſi quis poſt. ſufficit enim ꝙ ſumpſit arma, licet non occiderit ipſe, ſed alius, vt extra de cle. percuſ. c. præſentium. & cap. continentia.

m ¶ *Impugnabant.*] nec tamen percuſſerunt.

n ¶ *Volentes.*] Nam homicidæ tales ſunt. de pæni. diſt. 1. periculoſæ. Itẽ pone quòd me rixante cũ aliquo, frater meus eũ interfecit contra voluntatẽ meam: an imputabitur mihi? non. arg. 2. q. 4. quia præſulatus. extra de cleri. percuſ. præſentium.

o ¶ *Similiter.*] Argu. de pœnit. diſtinct. 1. ſi cui.

p ¶ *Extra noxam.*] ſi ei ſubuenire nõ poterãt. ſ. ea. q. 3. c. vlti. Io.

Quidam

Q Vidam episcopus. ¶ Casus. Supra in 23. causa tractatum est de hæreticis. Sed quia hæreticorum quidã sunt manifesti, quidam vero occulti; & quandoque excõicat ecclesia hæreticos, quãque catholicos: ideo Gratia. subnectit hanc causam 24. in qua tractat de omnibus istis, quæ vt competentius ostendat, thema proponit, de quo tres elicit quæstiones.

CAVSA XXIIII.

Q Vidam episcopus in hæresim lapsus [a] *aliquot de sacerdotibus suis officio priuauit, & sententia excommunicationis notauit. Post mortem de hæresi accusatus damnatur, & sequaces eius cum omni familia sua.*

1 *Hic primum quæritur, an lapsus in hæresim possit aliquos officio priuare, vel sententia notare.*

2 *Secundo, an post mortem aliquis possit excommunicari.*

3 *Tertio, an pro peccato alicuius tota familia sit excommunicanda.*

QVÆSTIO PRIMA.

Q Vòd autem [b] *ab hæretico aliquis deponi, aut excommunicari non possit, facile probatur. Omnis enim hæreticus aut iam damnatam hæresim sequitur, aut nouam confingit. Qui vero* [c] *hæresim iam damnatam sequitur, eius damnationis se participem facit.*

Vnde cum Achatius absque synodali auctoritate ab Apostolico se damnatum quæreretur; contra Gelasius scribit dicens.

Burch. l. 6. c. [illegible] Iuo par. 10. c. 114. & 171. Pann. l. 8. c. [illegible]

¶ Qui in iam damnatam hæresim labitur, eius damnationis se participem facit. C. I.

A Chatius non est factus inuẽtor noui erroris; sed veteris imitator: atque ideo non erat necessarium [d], ut aduersus eum noua sententia prodiret, sed antiqua tãtummodo renouaretur. Factus sum itaque executor ueteris constituti, non promulgator noui. Quicumque enim in hæresim [e] semel damnatam labitur; eius damnatione seipsum inuoluit.

¶ *Sententia huius capituli est eadem cum sentẽtia capitis paulo post sequentis, id est, Achatius. quamuis verba discrepent.*

Idem Gelasius in epistola ad episcopos Dardaniæ.

¶ Non est retractandum, quod semel synodus statuit contra vnamquamque hæresim. C. II.

Burc. l. 6. c. 4[illegible] Iuo par. 10. c. 170. Poly. l. 7. tit. 7.

M Aiores nostri diuina inspiratione cernentes necessario præcauerunt; ut quod contra unamquamque hæresim coacta [f] semel synodus pro fidei † communione, & ueritate catholica atque Apostolica promulgasset; non sinerent [g] nouis [h] posthæc retractationibus

† al. fide

a ¶ *Quidam episcopus in hęresim lapsus.*] s. 23. causa tractatum est de hæreticis: sed quoniam hæreticorum quidã sunt manifesti, quidam occulti: & ecclesia excõicat quandoque hæreticos, quãdoque catholicos; ideo de huiusmodi subdit tractatum.

Q *Vòd autem.*] In hac quæstione magister intẽdit probare per 42. c. ꝙ hæreticus vel schismaticus vel excõicatus alium damnare non potest: si tamen sibi probare possit. Ioannes de Fant.

Casus. Hic proponitur 1. q. qua quæritur, an hæreticus possit alium deponere, suspendere vel excõicare? Sed ẽm Grat. distinguitur, si incidit in dãnatam hæresim, nullũ dãnare vel excõicare põt, vt j. ea. audiuimus. Si vero nouam confingit hęresim, antequã de ea dãnetur, suspendere vel excõicare põt, vt j. ea. §. si aũt. in princ. & arg. j. ea. Achatius. quia adhuc toleratur ab ecclesia. Tu aũt dicas indistinctè, quia siue veterem siue nouam sequitur, excommunicatus est, vt in concilio Lateran. excõicamus. & ideo alium excommunicare nõ potest. Et procedit hoc ordine Grat. Primo probat, ꝙ hæreticus nullum valeat cõdemnare, vsque ad §. *His auctoritatibus* innuendo distinctionem suam. Deinde probat cõtra. tandem dat solutionem. Casus autem. §. facilis est.

b ¶ *Quòd autem.*] in hac quæstione dicunt quidam, ꝙ si hæreticus excõicat alium hæreticũ, valet. j. ea. quisquis. sed qualiter intelligatur illud c. dicit §. qui sequitur illud c. Alii cũ Gratiano distinguunt an veterẽ hæresim iã damnatã sequatur, & tunc non valet, an nouã cõfingat; & tũc potest. arg. j. ea. Achatius. & j. e. sina uté. in prin. qa adhuc toleratur ab ecclesia. sed tu dic indistinctè, ꝙ siue veterẽ siue nouã sequatur, excõicatus est, licet sit occultus: & ideo aliũ excõicare nõ põt. ext. de hæreti. ad abolẽdã. & c. excõicamus. alia tñ quæ agit, tenẽt dũ toleratur [1]. arg. s. 3. q. 7. §. tria. Sed & sñia excõicationis, quã tulit, tolerãda est, dum ipse est occultus, licet sit nulla. arg. prædi. §. 1. extra de iu. patro. consultationibus.

[1] Idẽ sentit Inno. extra đ elec. nihil.

c ¶ *Qui vero.*] hæc distinctio hodie locũ non habet, qa oĩs hæresis ẽ dãnata, & omnis hæretic⁹ est excõicatus, quãtumcũque sit occultus: & ideo nõ põt alios excõicare, vnde si scirem plãtũ meũ esse hæreticum; qa nouam fingit, nec tñ prædicaret, si me excõicaret, celebrarem in occulto, sed non in aperto: quia cũ nõ possem probare eũ esse hæreticũ, sic me nõ excõicatũ deponeret: Sed qđ de alia sñia? idẽ: qa nulla est sñia quã tulit. sed tñ tolerabit postea. ar. 3. q. 7. §. tria. eadẽ dic & đ schismatico: maxime cũ schisma nõ possit eẽ sine hr̃si [2], nisi forte in summo Pontifice, vt si duo crearẽtur, & vterque crederet ecclesiam apud se esse. 7. q. 1. factus [3].

Hæreticus omnis est excommunicatus.

[2] Istam glo. dicit esse singu. Abb. i c. quia diligentia. đ elec. ad hoc ꝙ ĩcidẽs in schisma, si credit Papatũ esse apud illũ cui adhęret, nõ est hæreticus.

[3] Vide quod leg. & no. j. e. q. didicimus. in prin.

A *Chatius.*] Casus. Dicitur in hoc ca. ꝙ Gelasius synodo nõ cõgregata Achatiũ ꝑꝑ hæresim cõdẽnauit, de quo cũ Achatius conquereretur, scripsit Gelasius, ꝙ non fuit opus ꝑꝑ hoc synodum congregare, vt noua ꝯ eum sñia ꝓdiret: sed vetus tãtũ confirmaret: qa in hæresim iã dãnatã lapsus erat; Dicit ergo, *factus sum itaque veteris constituti executor, non noui promulgator.*

d ¶ *Necessarium.*] posset tamen ferri: argu. extra de post. ad hoc. in parte decisa.

e ¶ *In hęresim.*] hic est casus, in quo Papa Papam potest ligare, in quo Papa in canonẽ latę sñiæ incidit. nec huic obuiat regula illa: quia par parẽ soluere vel ligare nõ põt. extra de elec. innotuit. qa si Papa hæreticus est, in eo ꝙ hæreticus est, est minor [4] quolibet catholico. 12. q. 1. scim⁹. qa lex factũ notat ẽt sine sñia. ff. de rit. nu. l. palã §. vlt. Et est hic ar. ad qõnẽ de feudo. puta iurauit eps, ꝙ nõ infeudaret de nouo. vr̃ ꝙ possit dare vetus. qđ cõcedo in dubio, cum non constat quod intellexit cum iurauit. extra de feu. ca. 2.

Papa Papam ligare potest.

[4] Minor idẽ To. Aquin. in 4. sent. distin. 19. Gabriel Biel in cano. Missæ fol. 180. col. 2. Philip. Deci. c. cũ venis sent. col. 3. đ iudi. & in cõsi. 151. nu. 4.

M *Aiores nostri.*] Casus. Ostendit Gelasius in hoc c. ꝙ sancti patres statuerunt, vt ex quo auctor hæresis in synodo semel condemnaretur, non esset opus synodum iterum congregari ad condemnationem eorũ qui eum sequuntur, cũ in hæresim semel damnatam inciderint: sed omnes principali sñia cũ suo auctore teneantur, nec debet tali sententia semel lata iterum retractari: & hoc probat quinque exemplis, scilicet Sabellii, Arii, Eunomij, Macedonij, & Nestorij. Casus sequentis cap. patet.

f ¶ *Coacta.*] id est, coadunata, iuxta illud, Tityre coge pecus. & alibi, Cogite oues pueri, &c. & lex dicit, fructus coactos. ff. solu. mat. diuortio. ver. coactis vindemijs.

g ¶ *Non sinerent.*] s. 6. quęst. 4. quod bene. & 25. q. 2. cum pie. C. de sum. trini. nemo.

h ¶ *Nouis.*] s. 11. dist. quis nesciat.

a ¶ *Sed auctore.*] sufficit enim damnare auctorem. nam damnato Arnoldo omnes Arnoldistę dãnati sunt. extra de hære. ad aboledã.
b ¶ *Vel prauitatis.*] post mortem.
c ¶ *Vel communionis.*] in vita.
d ¶ *Non siuit.*] vt temere de fide disputent. nam si correcti redire vellent, admitterētur[*]. s. prox. q. 6. c. 1. Sed qui ita incidūt in hæresim iam damnatam, à quo absoluuntur? ab episcopo, vel suo superiore. arg. s. proxi. q. 4. ipsa pietas. Ioan.

potestatē ligandi vel absoluendi nō habet: q̄ potestas veris & non falsis sacerdotib⁹ à Deo tributa fuit. Quod tribus rōnibus probat. Prima est, quia ipsi hæretici spiritũ sanctũ nō habent: qđ quattuor auctoritatibus probat. Secunda ratio est, quia ipsi sunt extra ecclesiam, & ideo aliquē condēnare non debēt vel non valent: qđ qui-

* Nā reconciliationis causa impetrandæ admitterētur s. 2. q. 7. conuenientibus.

mutilari: ne prauis occasio præberetur, quæ medicinaliter fuerant statuta, pulsandi; sed auctore [a] cuiuslibet insaniæ, ac pariter errore damnato, sufficere iudicauerunt; vt quisquis aliquando huius erroris communicator existeret; principali sententia damnationis eius esset obstrictus. *& infra.* ¶ Sic Sabellium damnauit synodus: nec fuit necesse, vt eius sectatores postea damnarentur, singulas uiritim synodos celebrari: sed pro tenore constitutionis antiquæ cunctos, qui vel prauitatis [b] illius, vel communionis [c] extitere participes, vniuersalis ecclesia duxit [†] esse refutandos. Sic Arium, Eunomium, Macedonium, Nestorium synodus semel gesta condemnans, vlterius ad noua concilia venire non siuit [d]:

† al. dixit

Item Felix Papa.

Polycarpus lib. 1. tit. 16. citat ex Gelasio, apud quem habetur in commonitorio ad Faustum.

¶ Non vltra in eum procedere oportet, qui in hæresim damnatam recidit. C. III.

ij ACHATIUS [e] non fuit noui, vel proprij inuentor erroris, vt in eum noua scita [f] prodirent [†]: sed alieno facinori sua communione se miscuit. Itaque necesse est, vt in illam recideret iusta lance [g] sententiam; quam cum suis successoribus per conuenientiam [α] synodalem susceperat auctor erroris.

Poly. l. 1. tit. 16. † al. procederent

α ¶ Conuenientiam.] *Sic in vetustis etiam Gratiani exemplaribus, & recentioribus editionibus conciliorum. In antiquioribus vero conciliorum, & epistolarum Pontificum editionibus legitur,* conniuentiam.

Si ergo episcopus ille in hæresim iam damnatam lapsus est; antiqua excommunicatione damnatus, alios damnare non poterat. Excommunicatus enim alios excommunicare non valet.

Vnde Alexander secundus scribit Valeriano episcopo martyri [β].

β ¶ Martyri.] *Apud Iuonem est,* Guillelmo Marcioni. *In vetustis Gratiani exemplaribus legitur,* martyr *seu* martur, *vt videatur hoc nomine significari voluisse, cuius ecclesiæ esset episcopus. In quibusdam vero tantum est,* Valeriano episcopo.

¶ Excommunicatus alium excommunicare non potest. C. IIII.

AVDIUIMUS, quòd Henricus, Rauennas dictus archiepiscopus, visus sit te excommunicare. Verum, quia excommunicatus [h] te excommunicare non potuit [i]; Apostolica auctoritate te, tuosque absoluendo [k], mandamus exinde numquam curare.

Iuo p. 14. c. 57. Pann. l. 5. c. 133.

Sin autem [α] *ex corde suo nouam hæresim* [l] *confinxerit; ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit: quia nec potest deijcere quemquam iam prostratus* [m]. *Ligandi namque, vel soluendi potestas veris* [n], *non falsis* [o] *sacerdotibus à Domino tradita est. Apostolis enim dicturus,* [*Quorum remiseritis peccata, &c.*] *præmisit,* [*Accipite spiritum sanctum,*] *vt euidenter cunctis ostenderet eum, qui spiritum sanctum non habet, peccata non posse tenere, vel remittere. Porro spiritum sanctum nemo, nisi intra ecclesiam accipit: quia & ipsam vnitatem per gratiam facit.* ¶ *Vnde non nisi congregatis in vnum dictum est,* [*Accipite spiritum sanctum:*] *nec nisi super congregatos in vnum die Pentecostes descendit spiritus sanctus. Sicut autem extra ecclesiam non accipitur; ita extra eam nihil operatur. Cum ergo, sicut & Apostolus ait, spiritus postulet* [β p], *spiritus impetret* [q]; *extra ecclesiã nec postulare facit, nec impetrare. Vnde Dominus dicturus,* [*Quod-*

Io. 20. Act. 2. Rom. 8.

e ACHATIUS.] s. 19. dist. Anastasius.
f ¶ *Scita.*] idest, statuta. vnde dicit, scitis obtēperat. 3. q. 7. iudicet.
g ¶ *Lance.*] idest, ratione. aliàs idem appellat staterã. 45. dist. omnis.

SI ERGO. CASVS. Nunc Grat. concludit ex supradictis dicens, q̄ iste episcopus de quo supra in principio thematis dictum est, cum in hæresim iã damnatã lapsus esset, alios excommunicare non potuit. excommunicatus enim alios excōicare non potest. ad quod inducit seq. cap.

AVDIUIMUS.] CASVS. Archiepiscopus Rauennas hæreticus & excommunicatus Valerianum episcopum excōmunicauit: quod cum Alexan. secundus audisset, scripsit Valeriano episcopo, vt de illa sententia nō curaret, absoluendo de facto. *Absoluendos*, .i. absolutos: vel absoluēdos, idest, nō ligatos.

h ¶ *Quia excommunicatus.*] & ita excommunicatus non potest excommunicari: sed suspensus excommunicatur. 11. q. 3. §. euidenter. Numquid ergo excommunicari potest? dico referre an sit suspensus ab officio, vel iurisdictione. nam si ab officio tãtũ, ea nō poterit quæ officij sui sunt, exercere; puta celebrare, & similia: sed ea poterit quæ iurisdictiōis sũt, vt dare p̄bendam, & excōicare: quia hoc iurisdictionis est. extra de elec. transmissam. & de cle. excom. mi. si celebrat. Econtra etiam si suspenderet à iurisdictione, & non ab officio: quia posset ea quæ essent officij: non autem quæ sunt iurisdictionis. Si autem ab vtroque, tunc neutrum. extra de conces. præben. quia.

Excommunicatus non potest excommunicari.

Suspēsus qđ interim exercere poterit.

i ¶ *Non potuit.*] non est contra. s. 11. q. 3. plerumque. nã ibi de alio malo, non hæretico: vel ibi de occulto. s. 11. q. 3. excellentissimus. s. 11. q. 3. si quis confugerit. s. 16. dist. concubinæ. & s. 23. dist. quorundam. s. 11. q. 3. si eps. s. 11. q. 3. contra 2. q. 6. §. item si plures.
k ¶ *Absoluendo.*] idest, absolutos esse ostendendo. i. non ligatos. similis expositio est. C. de le. here. l. 2. sic 11. q. 3. excellētissimus. 15. q. 6. auctoritatem. vel dic absoluendo, scilicet de facto. sic s. 1. q. 1. si quis confugerit. 17. dist. concilia. 23. dist. quorundam. & extra de appel. ad p̄sentiam. 2. q. 1. primates. Sed ꝯ 2. q. 6. §. item si plures.

SIN AUTEM. CASVS. Hactenus ostendit G. de eo qui incidit in veterē hęresim. Nunc vero dicit de eo q̄ nouã confingit: q̄ ab eo t̄pe quo talia p̄dicare cœpit: si pp hoc fuerit excōicatus, que auctoritatibus probat. Tertia ratio est: quia ille q̄ benedicit & maledicit, maior est eo cui benedicitur vel maledicitur. & ideo hęreticus in catholicum tamquam in superiorem sententiam dictare non potest: in hæreticum vero tamquam in æqualem sententiam ferre non potest. Prima ratio incipit ibi, *Ligandi namque.* Secunda ibi, *Cum ergo peccata dimittere.* Tertia ibi, *Vel potius quia sicut.* Sequens §. patet.

l ¶ *Heresim.*] hoc fuit de cap. j. ead. ait Cælestinus. sed hodie nihil est, vt not. s. ea. §. 1.
m ¶ *Iam prostratus.*] per hæresim.
n ¶ *Veris.*] idest, catholicis, scilicet toleratis ab ecclesia, siue sint boni, siue sint mali. arg. 11. q. 3. Iulianus.
o ¶ *Non falsis.*] idest, iam per sententiam damnatis. vel malis de vitæ merito. & sophistice inducit omnia in hoc §. nam omnia referas ad vitæ meritum, sicut 1. q. 1. gratia.
p ¶ *Postulet.*] idest, postulare faciat.
q ¶ *Impetret.*] idest, impetrare nos faciat.

a ¶ *Opus*

Matt. 18.

cumque petieritis, &c.] præmisit [Si duo ex vobis consenserint super terram ex omni re, &c.] & iterum [Vbi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum:] nimirum cunctis ostendens, se non habitare in cordibus eorum, qui superbiæ singularitatem sequuti, à corporis Christi compage semetipsos abrumpunt. In quibus autem Christus non habitat; in eis spiritus sanctus mentium scissuras refugiens locum non habet. Cum ergo peccata dimittere, vel tenere, excommunicare, vel reconciliare opus sit[a] *spiritus sancti, & virtus Christi; apparet, quòd hi, qui extra ecclesiam sunt, nec ligare possunt, nec soluere, nec reconciliando ecclesiasticæ communioni reddere, nec excommunicando eius societate priuare, qua, ipsi hæresi, vel schismate polluti, siue sententia notati, penitus carere probantur. Vnde, cum omnibus discipulis parem ligandi, atque soluendi potestatem Dominus daret; Petro*[b] *pro omnibus, & præ omnibus*[c] *claues*[d] *regni cælorum se daturum promisit, dicens [Tibi dabo claues regni cælorum.] Quicumque ergo ab vnitate ecclesiæ (quæ per Petrum intelligitur) fuerit alienus; execrare*[e] *potest, consecrare non valet*[f]*: excommunicationis, vel reconciliationis potestatem non habet. Vnde Apostolus, cum fornicatorem Corinthium excommunicandum scriberet; ait [Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu iam iudicaui vt præsens, eum, qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis, & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu Christi tradere huiusmodi hominem satanæ in interitum carnis.] In quo formam excommunicationis ostendens docuit, non nisi fidelem, & à fideli notandum. In nomine namque Domini, atque eius virtute cooperante, non nisi fidelis aliquid operari valet: cum nemo possit dicere*[g] *[Dominus Iesus, nisi in spiritu*[h] *sancto.] Item cum Dominus prohibeat agnum comedi extra catholicam ecclesiam; qui professione fidei ab ea sunt alieni, ab eius participatione, quam suo arbitrio reliquerunt, non repelluntur, sed abire permittuntur: sicut illi, qui audientes, [Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinē, &c.] dixerunt, [Durus est hic sermo: & quis potest eum audire?] atque ita abierunt retrorsum; non repulsi, sed abire permissi. Hinc etiam Apostolus, cum de excommunicandis ageret; præmisit [Si quis frater, &c.] De infidelibus autem supposuit dicens [Eos, qui foris sunt, Dominus iudicabit.] De his autem, qui intus sunt, nobis iudicium commisit. Sicut autem ex eo, quòd Apostolus ait [Frater,] & ex his, quæ de fidelibus, & infidelibus supposuit, apparet non nisi fidelem excommunicandum; ita ex eo*[i]*, quòd fidelibus tantum hoc scribitur, vel potius*[k]*, quia sicut ille, qui benedicit, maior*[l] *est eo, cui benedicitur, ita qui ex officio maledicit, maior est eo, cui maledicitur; liquido constat eum, qui ab integritate catholicæ fidei recedit, maledicendi, vel benedicendi potestatem minime habere. Catholicum namque, vtpote se superiorem, maledicere non valet: in alienum à fide, tamquam in sibi æqualem, sententiam dare non potest. Hæc autem, quæ de hæreticis, atque schismaticis, vel excommunicatis dicta sunt, videlicet, quòd ligandi, vel soluendi potestatem non habeant, multorum auctoritatibus probantur.*

Matt. 16. — Poly.l.1.tit.16. al. procedere — 1. Cor. 5. — 1. Cor. 12. — Io. 6. — 1. Cor. 5. Ibidem.

Ait enim Leo Papa sermone tertio in anniuersario suæ assumptionis, & sermone secundo de natali Apostolorum.

a ¶ Sin autem.] *Non defuerunt, qui crederent hęc quoque esse Alexandri. Sed apud Iuonem, & in Pannormia non habentur: & in vetustis Gratiani codicibus hic est ea nota, quę solet apponi verbis Gratiani. Et est secundum membrum diuisionis in ipso quæstionis principio à Gratiano propositę; omninoque & stylus, & quæ dicuntur, ad id confirmandum concurrunt.*

β ¶ Spiritus postulet.] *Verba ipsa Apostoli sunt hęc:* Similiter autem & spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. *In glossa autem interlineari ad eum locum sunt verba sequentia,* spiritus impetret.

¶ Non soluitur, vel ligatur, nisi quod auctoritas beati Petri soluerit, vel ligauerit. C. V.

Poly.l.7.tit.1.

Manet ergo Petri priuilegium, ubicumque ex ipsius fertur æquitate[m] iudicium: nec nimia est uel seueritas, uel remissio.[n]; ubi nihil erit ligatum, nihil solutum, nisi[o] quod beatus Petrus[p] aut soluerit, aut ligauerit.

Item Augustinus super Ioannem, tract. 50. ad c. 12.

a ¶ *Opus sit.*] dic verū quo ad Deum: sed quo ad ecclesiam non: cum faciant hoc etiam mali. ideo non facit ad rē quod inducit.
b ¶ *Petro.*] hoc dicit vt notetur vnitas.
c ¶ *Et præ omnibus.*] hoc dicit vt noteē prælatio.
d ¶ *Claues.*] quid Petro datum fuerit cum his clauibus, habemus 20. dist. §. 1.
e ¶ *Execrare.*] infra ca. pudenda.
f ¶ *Non valet.*] conficit tñ etiā extra ecclesiā si formā obseruet: quia hoc ordinis est, quē retinet recedēs ab vnitate ecclesiæ. 1. q. 1. quod qdā. sed nō pōt excōicare: qa hoc iurisdictiōis ē: quā dimittit q recedit, vt 1. q. 1. remissionē.
g ¶ *Dicere.*] corde, ore, opere. de pœn. dist. 1. non tibi dico.
h ¶ *Nisi in spiritu.*] idest, nisi sit seruus eius, i. nisi habeat spiritū ei⁹. oēs enim sumus serui Dei. de cōs. di. 2. inuitat.

Dei serui sumus omnes.

i ¶ *Ita ex eo.*] supple appareat à fidelibus iudicandum, vel excommunicādum. & ita persona cui sermo dirigitur, nō intelligitur excepta. arg. 26. dist. deinde. & not. 22. q. 2. primum pro & contra.
k ¶ *Vel potius.*] alia est ratio quare talis nō possit soluere vel ligare.
l ¶ *Maior.*] supra dist. 21. inferior.

Manet ergo.] Casus. Dicitur in hoc ca. ꝙ priuilegium Petri manet tūc firmū, cum per eum æqua fertur sententia. & tunc æqua fertur cum nec nimia seueritas vel remissio interuenit: ex qua sentētia nihil soluitur vel ligat̄ nisi Petri auctoritas interueniat. *Nec nimia.* hæc est expositio pcedētis, idest, tunc fit ex æquitate, & manet priuilegium Petri, vbi nec nimia, &c.
m ¶ *Aequitate.*] argu. ꝙ sententia iniuste lata nō tenet. Sed cōtra. 11. quęst. 3. si eps forte. Sed hoc dicitur de sentētia, qua quis ligat̄ quo ad Deū, non quo ad ecclesiam. sed etiā illa quandoque non tenet. extra de sent. excō. per tuas.
n ¶ *Vel remissio.*] quia vtrūque vitiū est [r]. ff. de pœ. l. respiciendum.

r De hoc no. 45. dist. disciplina. & c. omnis. & cap. sicut nāque.

o ¶ *Nisi*] idest, nisi id quod iuste fuerit, &c.
p ¶ *Petrus.*] idest, eius auctoritas, &c. Ioan.

Quod

¶ In persona Petri, ligandi & soluendi ecclesia potestatem accepit. C. VI.

Poly.l.7.tit.2. *Matt.* 16.

QVodcumque ligaueris super terram, erit ligatum [a] & in cælo.] Si hoc Petro tantum dictum est; non hoc facit ecclesia [b]. Si autem in ecclesia fit (vti quæ in terra ligantur, in cælo ligentur, & quæ soluuntur in terra, soluantur in cælo: quia cum excommunicat ecclesia, in cælo ligatur excommunicatus; cum reconciliat [c] ecclesia, in cælo soluitur reconciliatus.) Si ergo hoc in ecclesia fit; Petrus, quando claues accepit, ecclesiam sanctam significauit. Si in Petri persona [d] significati sunt in ecclesia boni; in Iudæ [e] persona significati sunt in ecclesia mali.

Item Ambrosius ad c.5. Lucæ.

¶ *In plerisque vetustis est tantum,* Item Ambrosius. *In vulgatis autẽ addebatur,* super Marcũ.

¶ Suis meritis firmus, nonnumquam turbatur alienis. C. VII.

Poly.l.7.tit.3. Ansl.l.1.c.37.

NOn turbatur nauis, quæ Petrum [f] habet: turbatur illa, quæ Iudam [g] habet. Etsi multa illic discipulorum merita nauigabant; tamen eam adhuc perfidia proditoris agitabat. In vtraque Petrus: sed, qui suis meritis firmus est, turb a tur [h] alienis. Caueamus igitur perfidum, caueamus proditorem: ne per vnum fluctuemus plurimi [i]. Ergo non turbatur hæc nauis, in qua, prudentia nauigat, abest perfidia, fides aspirat †. Quemadmodum enim turbari poterat; cui præerat is, in quo est ecclesiæ firmamentum? Illic ergo turbatio, vbi modica fides: hic securitas, vbi perfecta dilectio. Denique etsi alijs imperatur, vt laxent retia sua; soli [k] tamen Petro dicitur [Duc in altum] hoc est, in profundum disputationum. Quid enim tam altum, quàm altitudinem diuitiarum videre, scire Dei filium, & professionem [l] diuinæ generationis assumere? quam licet mens nequeat [m] humana plene rationis inuestigatione cõprehendere; fidei tamen plenitudo [n] cõplectitur.

† *al. superat*

Lu. 5. *Matt.* 16.

Idem ibidem paulo inferius.

Solus Petrus accepit mandatum, vt hamo piscem caperet. C. VIII.

Poly.ibidem. † *Est et aliud*] or. *Matt.* 16.

EST † aliud Apostolicum piscandi genus: quo genere solum Petrũ piscari Dominus iubet, dicens [Mitte hamum [o]: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle.]

Item Lucius Papa episcopis Galliæ, & Hispaniæ.

¶ Nulla perturbatio à tramite Apostolicæ sedis retrahat, quæ omnes hæreses semper destruxit. C. IX.

Poly.l.1.tit.3. Ansl.l.1.c.35. † *al. pturbationẽ* *Matt.* 5. Felix 1. epist.3. Marcus 1. ad Athanasium.

ARecta ergo fide, & Apostolico tramite propter vllam persecutionem † nolite recedere, scientes, quoniã iuxta Saluatoris sententiam, beati sunt, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Hæc est Apostolorum viua traditio: hæc vera charitas, quæ prædicanda est, & præcipue diligenda, ac fouenda, atque fiducialiter ab omnibus tenenda: hæc sancta, & Apostolica mater omnium ecclesiarum Christi ecclesia: quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis numquam errasse probatur: nec hæreticis nouita-

QVodcumque.] CASVS. Probat Augu. in hoc c. quod ecclesia tantum habet potestatem ligandi & soluendi: quia soli Petro dictũ est, quodcũque ligaueris, &c. Iã ecclesia non haberet potestatẽ ligandi & soluendi: quod fallum est. si autem hoc fit in ecclesia: quæ ligantur vel quæ soluuntur in terra, erunt ligata vel soluta in cælo. Vnde cum per ecclesiam hoc fiat, Petrus quando claues accepit, sanctam ecclesiã significauit: per quem boni in ecclesia significãtur, sicuti per Iudam mali. & qualitercũque ante iste casus posit[us] fuerit: ego Bartho. Brixien. eum sic posui: quia casus iste litteræ cõsonat.

Papa ligat in cælo per approbationẽ.

a ¶ *Erit ligatum.*] ligari dicitur in cælo per approbationẽ, s. quando iuste fertur sentẽtia. de pæ. dist. quem pænitet. s. dist. 20. §. 1. Ioan.

b ¶ *Facit ecclesia.*] sed nonne prius erat ligatus apud Deum, vt 1. q. 1. vt euidenter. j. e. q. 3. si quis non recte? & ita videtur, quod nulla potestas Petro collata sit, vel ecclesiæ per hoc quodcumque [1], &c. nã nullius potestatis vim exercet. de pæ. dis. 1. verbum: sed tantum ostendit ligatum esse vel solutũm, vt 15. q. 1. nec is. Dic quod quo ad ecclesiã triumphantem nullius potestatis vim exerceret: sed tantum ostendit ligatum esse vel solutum: sed tamẽ habet aliam potestatem qua ligat quo ad ecclesiam militantem: vnde quandoque eũ ligat, quamuis iniuste, vt 11. quæst. 3. c. 1.

[1] Hoc habetur j. c. q. 2. cap. 2. vbi de hoc.

Ecclesia est duplex.

c ¶ *Reconciliat.*] arg. quod sententia totius ecclesiæ præferẽda est [2] Romanæ, si in aliquo sibi contradicant. arg. 93. dist. legimus. Sed contrarium credo. arg. j. e. hæc est. nisi erraret Romana ecclesia. quod nõ credo posse fieri: quia Deus non permitteret. arg. infra ead. cap. à recta. & cap. pudenda.

[2] De hoc vide quod leg. & no. 19 di. cap. pen. Ecclesiã Romanam non permittet Deus errare.

d ¶ *Petri psona.*] à contrario sensu. arg. dis. 96. si Imperator. 11. quæst, 3. Imperatores.

e ¶ *In Iuda.*] si duo enim contraria inter se non conueniunt: nec eorum contraria inter se conueniunt, vt no. 32. dist. hospitiolum.

NOn turbatur.] CASVS. Legitur in Euangelio, quod ante passionem Christi omnes discipuli simul erant in nauicula quadã super mare cũ Iuda proditore: & tunc factus est ventus validus. & nauicula cœpit fere periclitari: sed Christus præcepit ventis & mari vt quiescerent: post passionem Christi nauigabat Petrus in quadam nauicula sine Iuda, & illa nullam turbationem passa est. In vtraque igitur Petrus erat: sed qui suis meritis firmus erat, turbabatur ex alienis. Vnde vitandi sunt perfidi & proditores, ne possimus fluctuare per ipsos. Non turbat ergo nauis, in qua sola erat prouidentia, & perfidia aberat, & fides abundabat. quare etsi alijs Apostolis imperatur vt laxent retia sua: soli tamen Petro (per quẽ ecclesia designatur) dictum fuit vt retia sua ducat in altum: quod est videre altitudinem diuitiarum: & scire filium Dei. *Is*, scilicet Petrus.

f ¶ *Petrum.*] sine Iuda, idest, bonos tantum, idest, ecclesia triumphans, vbi non erit luctus neque clamor. 35. dist. ecclesiæ.

g ¶ *Quę Iudam.*] idest, ante passionẽ etiam cum Petro, idest, malos cum bonis: de quã intelligitur contrarium 1. q. 4. §. vlt. versi. item.

h ¶ *Turbatur.*] quæ significat ecclesiam militantem.

i ¶ *Plurimi*] s. 1. q. 4. §. itẽ peccato Achor. s. 45. dist. sed illud. j. de cõs. dist. 1. in sancta. ff. de ædil. edic. plerũque. C. de pœn. sancimus.

k ¶ *Soli.*] arg. quod quæstio fidei, &c. j. e. quoties.

l ¶ *Professionem.*] cum dixit: Tu es Christus filius Dei viui.

m ¶ *Nequeat.*] iuxta illud: Generationẽ eius qs enarrabit? s. proxi. causa quæst. 4. de Tyrijs. quod de æterna & temporali congrue intelligitur.

n ¶ *Plenitudo.*] de consecra. dist. 2. tribus.

EST aliud.] CASVS. Supra proxi. cap, dictum est, quòd Petrus & alij piscati sunt cum retibus. Nunc vero dicit quod soli Petro præcepit vt cum hamo piscaretur.

o ¶ *Hamum.*] per hamum intellige iurisdictionẽ, qua Petrus pfuit alijs: quia hamo, idest, ferro resecantur putridæ carnes. 82. dist. plurimos. in fi. & ideo solus Petrus piscat hoc genere piscãdi. ipse enĩ habet potestatẽ ligandi atque soluendi præ alijs [3]. per rete enim intelligitur inquisitio sapiẽtiæ. de his clauibus dicitur 20. dist. c. 1.

ARecta ergo fide.] CASVS. Quidã epi patiebantur maximã tribulationẽ ab hæreticis, ita vt fluctuare viderentur. Præcepit ergo Lucius eis ne à via recta vel à fide & Apostolico tramite recedãt: qa vero Apostolorũ traditio ẽ & vera charitas, quã Romana tenet ecclesia. Hęc mater ẽ oium ecclesiarũ: q̃ nũquã errat, nec vllis hæreticis

hæreticis nouitatib^a damnaẽ. *Principibus*, ſcilicet Petro & Paulo.
a ¶*Nouitatibus.*] quæro de qua eccleſia intelligas quod hic dicitur ꝙ non poſsit errare? ſi de ipſo Papa, qui eccleſia dicitur ſ.ea. quodcumque. & 7.q 1. ſcire debes. ſed certum eſt, ꝙ Papa errare poteſt. 19.diſt. Anaſtaſius. 40.diſt. ſi Papa. Reſpon. ipſa cõgregatio fi-

tibus ^a deprauata ſuccubuit: ſed, vt in exordio normam fidei Chriſtianæ percepit ab auctoribus ſuis Apoſtolorum Chriſti principibus, illibata finetenus manet.

Item Sixtus Papa II. ad Gratum epiſcopum, epiſt. 1.

¶ Fides Romanæ eccleſiæ omnem hæreſim deſtruit, nullam fouet. C. X.

Anſ. l. 1. c. 36. Poly. l. 1. tit. 3. † *al. nullum vmquam fallit, ſed*

MEmor ſum me ſub illius nomine, eccleſiæ præſidere; cuius à Domino ^b Ieſu Chriſto eſt confeſſio ^c glorificata: & cuius fides nullam † hæreſim vmquam fouit; ſed omnes quidem hæreſes deſtruit. Intelligo autem mihi aliter non licere, quàm ut omnes conatus meos ei cauſæ, in qua vniuerſalis eccleſiæ ſalus infeſtatur, impendam.

Item Euſebius Papa epiſcopis Thuſciæ, epiſt. 3.

¶ Nullis hæreſibus Romana ſuccubuit eccleſia. C. XI.

IN ſede Apoſtolica extra maculam ſemper eſt catholica ſeruata religio.

Item Innocentius Papa epiſcopis concilij Mileuitani, epiſt. 26.

¶ Ad Romanam referatur eccleſiam, quoties ratio fidei ventilatur. C. XII.

Poly. ibidem. Anſ. l. 1. c. 27 & l. 2. c. 54.

QVoties fidei ^d ratio ventilatur; arbitror omnes fratres, & coepiſcopos noſtros non niſi ad Petrũ ^e, ideſt ſui nominis, & honoris auctorem referre debere (veluti nunc retulit veſtra dilectio:) quod per totum mundum poſſit eccleſijs omnibus in commune prodeſſe.

Item Iulius Papa ad epiſcopos orientales, epiſt. 1.

¶ Chriſtianæ religionis zelum Romana eccleſia præ ceteris habuit. C. XIII.

Anſ. l. 1. c. 38. † *al. liberum*

OFficij noſtri conſideratione non eſt nobis diſſimulare ^f, non eſt tacere ^g libertas †: quibus maior cunctis Chriſtianæ religionis zelus incumbit.

Item Hieronymus ad Damaſum in expoſitione ſymboli.

¶ Aliorum ora non timet fides, quam Romana commendat eccleſia. C. XIIII.

Poly. ibidem. † *al. maculare* † *al. ſed hæreticũ*

HAec eſt fides ^h, Papa beatiſſime, quam in eccleſia càtholica ^i didicimus, quamque ſemper tenuimus, & tenemus: in qua ſi minus perite, aut parum caute forte aliquid poſitum eſt; emendari ^k cupimus à te, qui Petri & fidem, & ſedem tenes. Sin autem hæc noſtra confeſſio Apoſtolatus tui iudicio comprobatur ^l; quicumque me culpare † uoluerit, ſe imperitum, uel maleuolum, vel etiam non catholicum, non † me hæreticum comprobabit ^m *Item.* ¶ Sancta ^a Romana eccleſia, quæ ſemper immaculata manſit, & Domino prouidente, & beato Petro apoſtolo opem ferente in futuro manebit, ſine vlla hæreticorum inſultatione ^n firma, & immobilis omni tẽpore perſiſtet.

^a ¶ Sancta.] *Hæc vidẽtur ſumpta ex epiſtola Marci Papę ad Athanaſium, ſed alio modo aptata. Nam apud illum poſt alia quadam ſic legitur,* Non, ut nos aliquid ſiniſtrum veſtra ex parte arbitremur: ſed nos & vos, illoique abſque vlla in poſterum titubatione vnum ſentire optaremus: & ſancta Romana eccleſia, quæ ſemper immaculata manſit, & Domino prouidente, & beato Petro apoſtolo opem ferente, in futuro manebit, ſine vlla hæreticorum inſultatione, firma & immobilis omni tempore perſiſteret.

Item Marcellus Papa vniuerſis epiſcopis per Antiochiam conſtitutis, epiſt. 1.

¶ Aliud, quàm Romana eccleſia neque ſentire, neque docere permittitur. C. XV.

Poly. l. 1. tit. 15. Anſ. l. 1. c. 15. Matth. 16.

ROgamus vos fratres, vt non aliud doceatis, neque ſentiatis, quàm quod à beato Petro apoſtolo, & reliquis Apoſtolis, & patribus accepiſtis. Ab illo enim primo inſtructi eſtis. Ideo non oportet vos proprium derelinquere patrem, & alios ſequi. Ipſe enim ca-

fidelium hic dicitur eccleſia, vt de conſecra. diſt. 1. eccleſia. & talis eccleſia non poteſt non eſſe, vt j. ea. pudenda. nam ipſe Dominus orat pro eccleſia. 21. diſt. §. 1. ver. ego pro te. & voluntate labiorum ſuorum non fraudabitur.

MEmor ſum] CASVS Profitetur Chriſtus ſe ſub fide & nomine Petri præſidere: cuius fides à Domino eſt manifeſtata: quæ fides hæreſes non fouet, ſed deſtruit: *Ei cauſa*, ſcilicet deſtructioni hęreticornm omnes conatus ſuos impendere cupit. Sequentia autem tria capitu. plana ſunt.

c ¶ *A Domino.*] dicente: Tu es Petrus, &c. 1. 19 diſ. ita Dominus.

b ¶*Confeſsio.*] Tu es Chriſtus filius Dei viui.

d QVoties.] ¶ *Fidei.*] ſic 16. q. 1. frater noſter. 12. diſt. pceptis. 23. q. vlt. conuenior. ſ. diſt. 80 cap. 2. contra. Sed aliud eſt quæſtionem de fide motam terminare (quod nulli præterquã Romanæ ſedi permittitur: ſicut hic dicitur) aliud eſt ipſam ſine diffinitione vẽtilare: quod patriarchę primates facere poſſunt, vt ibi continetur. ſi. 3. q. 6. accuſatus. & vt ibi aliter accipitur. & expone agitare in fide, ideſt, fideliter agitare.

Papæ eſt terminare quęſtionem dẽ fidę motam.

e ¶ *Niſi ad Petrum.*] videtur contra, extra de hære. ad abolendã. §. ad hoc de epali. nã ibi innuitur, ꝙ illi ſunt vitãdi tamquam hæretici, quos epi vitandos dixerũt. Sed dic ꝙ illud intelligendũ eſt quando tale quid dicunt quod certũ eſt eſſe hæreſim. hic vero vbi dubiũ eſt. extra eo. cũ Chriſtus.

f OFficij.] ¶ *Diſsimulare.*] eſt diſſimulatio pia, vt 22. q. 2. vtilẽ. ff. de do. excep. l. 2. §. 3. eſt perniciola. vt 22. q. 5. cauete. diſcreta, vt 23. q. 4. quidam cum bonorum. deteſtabilis, vt hic.

Diſsimulatio eſt multiplex

g ¶ *Tacere.*] taciturnitas eſt magnũ vitiũ in Papa, vt 40. diſ. ſi Papa.

HAec eſt.] CASVS. Quidam infamabant Hiero. de hæreſi: quare Hieron. ſcripſit Papæ fidem quã tenet: & dicit ꝙ ſi Papa eius fidẽ approbauerit: quicumque eum culpare voluerit, non catholicus, ſed hæreticus reputabitur: & rogat eũ vt ſi in confeſsione ſuæ fidei aliquid minus caute vel minus perite dixerit, emendetur per ipſum. In fine dicit ꝙ Romana eccleſia omni tempore firma & immobilis permanebit.

h ¶ *Fides.*] quam profeſsi ſumus nos tenere, vt in alia parte. ca. quę non eſt hic.

i ¶ *Quam in eccleſia catholica.*] arg. 93. diſtin. qui cathedram.

k ¶ *Emendari.*] & ita licet quis erret. ſi tamẽ paratus eſt corrigi, non eſt hæretic^o, vt j. e. aperte 2. aliàs dubius in fide, &c. extra de hæ. c. 1.

2 Ad idem j. ea. q. 3. dixit. &c. qui in eccleſia. Chriſtus eſt aliquid ẽm ꝙ homo eſt.

l ¶ *Comprobatur.*] quia quod Papa approbat, non licet alij reprobare. arg. 50. diſt. ſi ille. 22. diſt. omnes. 35. q. 9. veniam. arg. 19. diſt. ſi Romanorum.

m ¶ *Comprobabit.*] arg. contra theologos, qui negant Chriſtum aliquid eſſe ſecundum quod homo, contra ſententiam Alex. extra de hæreti. cum Chriſtus. Item argu. ꝙ propter ſolum dictum cenſetur quis hæreticus 3. 10.

3 Hoc ideo quia nemo exiſtimãdus, eſt dixiſſe quod mente nõ agitauit. ff. de tu. le. l. Labeo. ſi tamen paratus eſt emẽdare: ſecus extra de hære. ad abolẽdam. & no. ſ. ea. in gl. & ita. Arch.

n ¶ *Inſultatione.*] ſ. præualente: aliàs falſum eſſet, cum quotidie inſultent. & eſt ſi. de conſe. diſt. 4. c. 2. ver. cum qua pugnent.

ROgamus.] CASVS Epiſcopi per Antiochiam cõſtituti, à diſpoſitione Romanæ eccleſiæ deuiabant in doctrina & quibuſdam

dam aliis. quare Marcellus Papa scribit omnibus illis episcopis, vt aliud non doceant q̃ acceperũt à Petro apostolo & reliquis sanctis patribus, nec recedant à dispositione ecclesiæ Romanæ. nam licet Petri principatus olim apud Antiochiam fuerit, tamen Deo iubente Romam est translatus, vbi caput est totius ecclesiæ.

i *Non deberent.*] quia auris exterior significat interiorem auri[...] quam ipsi non habebant, & ideo dicit, nõ habebant in ministeri[...]
k *Et ipsos.*] qui Christum crucifixerũt de pæ. dist. 1. periculos[...]
l *Eo* ꝙ.] s. 19. dist. si Romanorũ. ĩ. de pæ. dist. 3. adhuc ꝑ fidi ista[...]
m *Condemnat.*] ĩ. de pæ. dist. 1. verbum. s. 21. dist. inferior. ff. d[...]

a *Primitus.*] ĩ. de cõsec. dis. 1. basilicas. s. 11. dist. nolite. s. 12. dist. nouit. ꝯ. s. 22. di. sacro sancta. s. 21. di. quamuis. ꝯ. sed ibi dicitur prima, i. maior, vel prima q̃ hodie prima inter alias numeratur. 22. dist. renouantes.
b *Translata.*] vt s. 7. q. 1. mutationes.
c *Oportet.*] in fide. nã aliàs sic. 12. distin. nouit. Ioan.
d *Qua olim.*] cũ Petrus ibi residebat.
e *Sedi.*] arg. quod in maioribus conceditur, fortius in minoribus locum habere. 16. q. 2. c. 1. s. dist. 23. in nomine. Nam si vinco vincentẽ te, ergo & te, &c. ff. de diuer. & tẽpo. præscr. l. vlti. & est hic argu. ꝙ si Papa subiicit sibi aliquã ecclesiã, ꝙ ꝑ cõsequẽs oẽs capellas illius subiicit sibi arg. 16. q. 1. frater noster. quod non est verum, vt extra de priui. cum capella. arg. cõtra. ff. q po. in pig. Claudius felix. Et est hic argu. contra Græcos, qui Papæ nõ bene obediũt.

Si vinco vincentẽ te, vinco te.

Græci non obediũt Papæ.

put est totius ecclesiæ: cui ait Dominus, [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, &c.] Eius enim sedes primitus[a] apud vos fuit: quæ postea, iubente Domino, Romam translata[b] est: cui, adminiculãte gratia diuina, hodierna præsidemus die. Nec ab eius dispositione vos deuiare oportet[c]: ad quam cuncta maiora ecclesiastica negotia, diuina disponente gratia, iussa sunt referri: vt ab ea regulariter disponantur, a qua sumpsere principia. Si vero vestra Antiochena, quæ olim[d] prima erat, Romanæ cessit sedi[e]; nulla est, quæ eius non sit subiecta ditioni.

In hoc capite aliqua sunt & addita, & in suum locum restituta ex originali. Glossa autem ad verbum, oportet. *facile transponi potest.*

Item Leo Papa Dioscoro episcopo Alexandrino, epist. 79. al. 81.

¶ Alexandrinæ ecclesiæ à Romana dissentire non licet. C. XVI.

CVm beatissimus Petrus Apostolicũ † à Domino acceperit principatum, & Romana ecclesia in eius permaneat institutis; nefas est credere, quòd sanctus discipulus eius Marcus, qui Alexãdrinam[f] primus ecclesiam gubernauit, alijs regulis traditionum[a] suarũ decreta formauerit: cum sine dubio de eodem fonte gratiæ vnus spiritus fuerit & discipuli, & magistri: nec aliud ordinatus tradere potuerit, quàm quod ab ordinatore suscepit.

Anſ. l. 1. c. 30.
† *al. Apostolus*

a Traditionum.] *Sic est emendatum ex duobus vetustis Gratiani codicibus, Anselmo, & originali ipso. Antea legebatur,* alijs regulis, & traditionibus sua decreta firmauerit.

Item Ambrosius in commentarijs ad c. 22. Lucæ, lib. 10. c. 12.

Citabatur antea ex Gregorio, apud quem non est inuentum.

¶ Professione suæ fidei aurem erroris Romana abscidit ecclesia. C. XVII.

SI Petrus[g] volens[h] percussit aurem, docuit quòd aurem habere in specie non deberent[i]; quã in ministerio † nõ haberent. Sed bonus Dominus & ipsi refundit auditum: secundũ prophetica dicta demonstrans & ipsos[k], si conuertantur, posse sanari, qui in passione Domini vulnerati sunt: eo quòd[l] omne peccatum fidei † mysterijs abluatur. Tollit ergo Petrus aurem. Quare Petrus? Quia ipse est, qui accepit claues regni cælorum. Ille enim condemnat[m], qui & absoluit †: quoniam ligandi, & soluendi idem adeptus est potestatem. Tollit autem male audientis, tollit autem gladio spiritali aurem interiorem male intelligentis. Caueamus, ne cui tollatur auricula, dum † legitur passio Domini. Si ad diuinitatem[n] eius referimus infirmitatem corporeæ passionis; exciditur[o] auricula, & exciditur à Petro: qui non passus est Christum prophetam[p] æstimari: sed Dei filium docuit fideli confessione[q] signari.

Io. 18.
† *mysterio*] o[...]
Esa. 35.
† *al. in ministerio fidei*
Matt. 16.
† abest ab orig.

Item Cyprianus in tractatu de vnitate ecclesiæ.

¶ Extra vnitatem sanctæ ecclesiæ spiritus sanctus non accipitur. C. XVIII.

LOquitur[r] Dominus ad Petrum, [Ego dico tibi, inquit, quia tu

Omittuntur aliquot verba.
Poly. l. 7. tit. 3.
Anſ. l. 1. c. 10.

Cvm beatissimus.] CASVS. Dioscorus Alexandrinus patriarcha asserebat de duabus naturis, scilicet deitatis & humanitatis vnam esse factã in Christo, & dicebat hanc doctrinam descendisse à Marco discipulo Petri. Scribit Marcellinus episcopus Dioscoro, & dicit ꝙ non est credendũ Marcum Euangelistam aliud tradidisse, quam quod à magistro suo percepit.

f *Qui Alexandrinã.*] & est arg. ꝙ nõ debetis audire magistrũ nisi qui bene sciat, cum id prædicare debeat, & non ex proprio ingenio aliqua inuenire. 37. dist. relatum. sic & Cassius opinionẽ magistri sui bene defendebat, vt ff. de arbit. qualem. & dic aliis, id est, contrarius, & ita non est contra. 12. dist. nouit. nam etiam aliàs consuetudines habere possumus nisi specialiter prohiberet Rom. eccle. de aliqua. de conse. dist. 1. basilicas. Io.

SI Petrus.] CASVS. Quidam hæretici dicebant diuinitatem fuisse passam, quibus quia auricula cordis mali intellectus est sublata, nec credere volunt, ideo sanæ doctrinæ est eis auferenda auricula exterior scilicet, ne inter catholicos audiantur donec ad ecclesiam reuertantur. & hoc probat exemplo Petri, qui exteriorẽ auriculam serui suo domino in malo obedientis amputauit, & postea pius Dominus ei refudit auditum. & quia Petrus aurem abstulit, datur intelligi ꝙ ipse potestatem habet ligandi & soluendi, & ecclesia per ipsum. *Infirmitatem corporeæ passionis*: quia quidquid infirmitatis Deo attribuitur, humanitati est attribuendum.

g *Si Petrus.*] CASVS. Tangit ꝙ Petrus in passione Domini abscidit auriculam Malchi, & Dñs eam restituit sibi. & per hoc nota, ꝙ male intelligenti auris spiritualiter est per Petrũ abscindenda: ipse enim habet potestatem ligandi & soluendi. Nota etiam, ꝙ si conuertantur tales, Dominus refundet eis auditum.

Petrus Malchi aurẽ abscidit.

h *Volens.*] q. d. ex proposito, non casu.

re iud. qui condemnare potest. hæc autẽ regula fallit extra de sen. excom. tua. & extra de offic. deleg. quærenti: & quandoque potest quis absoluere, & non ligare. C. vbi sen. vel cla. quoties.

n *Si autem ad diuinitatem.*] non enim passa est, cũ naturæ Dei nemo nocere possit. 11. q. 3. secundum.
o *Exciditur.*] id est, debet abscindi, vt 1. q. 1. §. cur ergo.
p *Prophetam.*] id est, purum hominem.
q *Confessione.*] & hoc cum dixit, tu es Christus filius Dei viui.

LOquitur.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd Christus post passionem suam licet omnibus apostolis parem dederit potestatem, Petrum tamen omnibus præesse voluit, vt ab vno stipite sortiretur ecclesia vnitatem & originem. Et hoc probat Cyprianus duabus auctoritatibus, scilicet Salomonis & Pauli. In secunda parte dicitur, ꝙ licet ecclesia sit vna, & episcopatus vnus, tamen in membrorum multitudine per mundum latius extenditur; sicut ab vna radice multi ramusculi producuntur, & ab vno sole radij multi, & ab vno fonte riuuli plurimi porriguntur: ab vnitate ergo ecclesiæ, si quis separatur, fructum boni operis germinare non potest ad instar radij, rami & riuuli: qui si a sole & ab arbore & a fonte diuellantur, euanescũt. Secunda pars ibi, *Episcopatus vnus.*

r *Loquitur.* Probat ecclesiam esse vnam: quia Dominus vt ecclesiæ significaret vnitatem, dixit super vnum eam se ædificaturũ dicens

dicens: ego dico tibi, quia tu es Petrus, &c. Secundo probat illa auctoritate Salomonis in persona Domini loquentis. Vna est colũba mea. Tertio auctoritate Pauli dicentis: Vnum est corpus: vnus spiritus: vna fides: vnũ baptisma, &c. postea comparat eã soli, arbori, fonti. Vltimo dicit quòd si quis non tenuerit hanc vnitatem, fructum

ministrationis plenitudine, quæ satis differt ab alijs: quod liquet ex illo capit. 25. dist. perlectis. & dist. 80. in illis.

e ¶ *Vna est.*] j. de consec. dist. 4. aliud. idest, vnica est.

f ¶ *Matris suæ.*] idest, ecclesiæ, cuius mater genitrix & pater genitor est Deus. Vel dic matris, scilicet ecclesiæ triumphantis.

Matt. 16. — *Io. 20.* — *Cant. 6.* — *Eph. 4.* — † *al. perfidie* — † *fractus*] orig. — † *al. gloriosa*

es [a] Petrus: & super istam petram [b] ædificabo ecclesiam meam.] Super vnum [c] ædificat ecclesiam: & quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam, parem potestatem tribuat, & dicat, [Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Accipite spiritum sanctum,] tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant vtiq; & ceteri Apostoli, quod fuit, & Petrus [d], pari consortio præditi, & honoris & potestatis. Sed exordiũ ab vnitate proficiscitur: vt ecclesia vna monstretur: quam vnam ecclesiam etiam in cantico canticorum spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit [Vna est [e] columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ [f], electa genitrici suæ.] Hanc ecclesiæ vnitatem [α] qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui ecclesiæ renititur, & resistit, in ecclesia se esse confidit? Quando & beatus apostolus Paulus hoc idem doceat & sacramentum vnitatis ostendit dicens, [Vnum corpus [g], & vnus [h] spiritus: vna spes [i] vocationis vestræ. Vnus Dominus [k], vna fides, vnum baptisma [l], vnus Deus.] Quam vnitatem tenere firmiter, & vendicare debemus, maxime episcopi, qui in ecclesia præsidemus [m]: vt episcopatum [n] ipsum vnum, atque indiuisum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat: nemo fidei veritatem perfida † præuaricatione corrumpat. ¶ Episcopatus vnus est: cuius à singulis in solidũ [o] pars tenetur. Ecclesia vna est: quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur: quomodo solis multi radij, sed lumen vnũ: & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum: & cũ de fonte vno riui plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copiæ largitate: vnitas [p] tamen seruatur in origine. Auelle radium solis à corpore: diuisionem lucis vnitas non capit. Ab arbore frange ramum: fructus † [q] germinare non poterit. A fonte præcide riuum: præcisus arescet. Sic & ecclesia Domini luce perfusa, per orbem totum [r] radios suos porrigit: vnum tamen lumen est, quod vbique diffunditur; nec vnitas corporis separatur. Ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit: profluentes largiter riuos latius pandit: vnum tamen caput est, & origo vna, & vna mater est fœcunditatis successibus copiosa †. Illius fœtu nascimur: illius lacte nutrimur: spiritu eius animamur. Adulterari non potest sponsa Christi: incorrupta est, & pudica. Vnam domum nouit: vnius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit.

α ¶ Vnitatem.] *Quæ sequuntur vsque ad vers.* Quando. *addita sunt ex originali: ex quo alia etiam & addita, & emendata sunt.*

Idem ibidem paulo inferius.

¶ Non habet Deum patrem, vniuersalis ecclesiæ relinquens vnitatem. C. XIX.

Poly. ibidem. Ans. l. 5. c. 2. — *Matt. 18.*

ALienus est [s], profanus est, hostis est: habere iam non potest Deum patrem, qui ecclesiã non habet matrem. *Item infra.* ¶ Dominus enim cum discipulis suis vnanimitatem suaderet, & pacem [Dico, inquit, vobis, quoniam si duobus [β] ex vobis conuenerit in terra, de omni re, quamcumque petieritis, continget vobis à patre meo, qui in cælis est. Vbicumque [t] enim fuerint duo, aut tres collecti in nomine meo; ego cum eis sum,] ostendens non multitudini [u], sed vnanimitati deprecantium plurimũ tribui. [Si duobus, inquit, ex vobis conuenerit in terra:] vnanimitatem prius posuit: concordiam pacis ante præmisit: ut conueniat [x] nobis fideliter, & firmiter, docuit. Quomodo autem potest ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipsius ecclesiæ, & cum vniuersa fraternitate non conuenit? Quomodo possunt duo, aut tres in nomine Christi colligi, quos constat à Christo, & ab eius Euangelio separari?

β ¶ Si duobus.] *Sic legitur in octo uetustis beati Cypriani codicibus & hic, & alijs locis, vbi hæc Euangelij sententia affertur. In vulgatis tamen est, vt antea apud Grattanum.* Si duo ex vobis conuenerint.

g ¶ *Vnum corpus.*] idest, vna ecclesia compositione membrorũ.

h ¶ *Vnus spiritus.*] idest, vniti voluntate: vel vnus, scilicet sanctus est in nobis, quo vnũ corpus efficimur.

i ¶ *Vna spes.*] idest, vna res sperata ad quam sumus vocati.

k ¶ *Vnus Dominus.*] i. vna essentia: & vnus. i. consimilis, vel de vno.

l ¶ *Vnum baptisma.*] à quocumque detur vel æquiualens. 1. q. 1. hi qui. & cap. hanc regulã vel vnus, idest, creator omnium.

m ¶ *Præsidemus.*] & ita ĩ toto sunt partes eius, sicut dicit lex. ff. de re iudic. in toto & pars continetur.

n ¶ *Episcopatum.*] idest, ordinem episcopalem.

o ¶ *Insolidum.*] not. ꝙ singula iura a quolibet insolidum tenentur, vt ff. de ver. obl. l. 2. & ff. de seruit. l. viæ. vnde idem ius residet apud quemlibet: tamen reuera quilibet habet separatũ & speciale ius, vt ff. quemadmodum seru. amit. aquam.

p ¶ *Vnitas.*] j. ead. q. schisma.

q ¶ *Fructus.*] supra 23. q. 7. quemadmodum.

r ¶ *Per totum.*] supra dist. 21. quãuis. supra 7. q. 1. Nouatianus. 10.

ALienus.] CASVS. Hæretici putabãt se esse in ecclesia, & habere Deum patrẽ: quia in vnum congregabantur. Sed Cyprianus contra ostendit, dicens ꝙ licet congregentur in vnum, tamen propter hoc neque Deum neque gratiam eius secũ habere poterunt: quia sunt extra ecclesiæ vnitatem, quam Dominus suos discipulos habere voluit, & alios suo nomine congregatos, qđ probat auctoritate Euãgelij.

s ¶ *Alienus.*] CASVS. In prima parte dicit, ꝙ non potest Deũ habere patrem, qui ecclesiæ nõ tenet vnitatem.

ctum non poterit facere, sed arescet sicut ramus pcisus ab arbore.

a ¶ *Quia tu es.*] supra dist. 50. fidelior.

b ¶ *Petram.*] idest, super tuæ fidei soliditatem.

c ¶ *Super vnum.*] quia vbi pluralitas, ibi discordia. de pæn. dist. 2. quando Adam.

d ¶ *Petrus pari.*] s. dist. 21. in nouo. s. 2. q. 7. puto. ꝓ. Puto verũ esse ꝙ pares fuerũt in ordine & dignitate consecrationis. secus in ad-

In secunda parte probat ecclesiam esse vnam auctoritate Domini dicentis. Si duo ex vobis conuenerint, &c.

t ¶ *Vbicumque.*] 20. dist. c. vlt. supra 1. q. 1. cum scriptura.

u ¶ *Non multitudini.*] j. de consec. dist. 5. non mediocriter. vers. quapropter melior. & infra ead. q. cap. odi. & protect. & in authen. de referen. §. pro eadem. coll. 2.

x ¶ *Vt conueniat nobis.*] i. cõueniam⁹ inter nos vel, i. cõueniam⁹ nobis

Pars est turpis, quæ toti suo nõ congruet.

bis inuicem: quia turpis est pars toti suo non congruens. 7. distin. quæ ꝯ. & est arg. ab ordine verborum: quia semper primo nominato dabitur, vt ff. de vsufruct. l. quoties. ff. de leg. cum pater. §. pen. arg. contra. C. de testa. præposteri. ff. de sol. non enim ordo.

est tentare, aliud facere: sicut dicitur de Domino. Et cum gustasset, noluit bibere. de pæni. dist. 2. § quod vero.

m¶ *Sceleratius.*] nã dicit lex ꝙ maiora delicta maioribus pœnis, minora minoribus sunt punienda: & in delicto æquali ꝓpinquas esse pœnas: in auth. vt fratrum filij. coll. 9. Et videtur secundum hoc

Pars est turpis quæ toti suo non cohæret.

Item Augustinus libro septimo de baptismo, c. 51.

¶ *Antea & hoc, & sequens caput tribuebantur Hieronymo, quemadmodum etiam apud Anselmum, & in Polycarpo.*

§ Ligandi & soluendi non habet potestatem, qui vnitatem pacis catholicæ non tenet. C. XX.

OMnibus[a] consideratis puto me non temere dicere, alios ita esse in domo Dei, vt ipsi[b] etiam sint eadem domus Dei, quæ dicitur ædificari super petram[c], quæ vnica columba appellatur, quæ sponsa pulchra sine macula[d], & ruga[e], & hortus conclusus, fons signatus[f], puteus[g] aquæ viuæ, paradisus cum fructu pomorum: quæ domus etiã claues accepit, ac potestatem soluendi & ligandi. Hanc domum siquis corripientem, corrigentemque contempserit, [sit tibi, inquit, sicut ethnicus[h], & publicanus.] De hac domo dicitur, [Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.] & [Qui habitare facit vnanimes in domo.] & [Iocundatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.] & [Beati, qui habitant in domo tua Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te.]

Ansl. l. 5. c. 3. Poly. l. 7. tit. 3. *Matt. 16. Cant. 4. Eph. 5. Matt. 16. Psal. 25. Psal. 67. Psal. 121. Psal. 83.*

Idem libro secundo, capite sexto.

¶ Varia crimina varijs sunt pœnis afficienda. C. XXI.

NOn afferamus[i] stateras[k] dolosas, vbi appẽdamus quod volumus, & quomodo volumus pro arbitrio nostro dicẽtes; hoc graue, hoc leue est: sed afferamus diuinã stateram de scripturis sanctis, tamquã de thesauris Dominicis: & in illa, quid sit grauius, appendamus: immo nõ appendamus; sed à Domino appensa recognoscamus. Tempore illo, quo Dominus priora delicta recentibus pœnarũ exẽplis cauenda monstrauit, & idolum fabricatum, atque adoratum est, & propheticus liber ira regis contemptoris incensus, & schisma[l] tentatum †: & idololatria gladio punita est; exustio libri bellica cæde, & peregrina captiuitate; schisma hiatu terræ sepultis auctoribus viuis, & ceteris cælesti igne consumptis. Quis iam dubitauerit hoc esse sceleratius[m] commissum, quod est grauius vindicatum?

Prouer. 11. Osee 12. Amos 8. Exo 32. Hier. 36. Num. 16.

Item Gregorius in moralibus, libro 35. c. 6.

Et Aug. ser. 181. de tẽpore, c. 12.

¶ Ex sola ecclesia sacrificium Dominus accipit. C. XXII.

QVia ex sola[n] ecclesia catholica veritas conspicitur; apud se esse locum Dominus perhibet, de quo videatur. In petra Moyses ponitur, vt Dei speciem† contempletur: quia, nisi quis fidei soliditatem tenuerit, diuinam præsentiam non cognoscit. De qua soliditate Dominus dicit, [Super hanc petram ædificabo, &c.] *& supra.* ¶ Sola quippe est, per quam sacrificium Dominus libenter accipiat: sola, quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Vnde etiam de agni hostia Dominus præcepit dicens, [In vna domo comedetur: nec efferetis de carnibus eius foras.] In vna namque domo agnus comeditur: quia in una catholica ecclesia, uera hostia redemptoris immolatur. De cuius carni-

Ansl. l. 1. c. 56. Poly. l. 7. tit. 3. *Exo. 33.* † *al. faciem* *Matt. 16. Exo. 12.*

OMnibus.] Casvs. Hiero. multipliciter commendat in hoc cap. ecclesiam Romanã, quæ est sine macula & ruga: in qua sũt Christifideles: quã si qs contẽnit, debet haberi sicut ethnicus & publicanus. *Alios*, s. fideles. *Vel quosdam*. s. bonos. *sine macula*. s. mortalis peccati. *ruga*, s. duplicitatis. *ortus* qa gratiam spiritualium, & s. virtutum gignit. alia sunt in apparatu *Paradisus*, s. parans Dei viam.

a¶ *Omnibus.*] Casvs. Dicit Hiero. ꝙ quidam dicuntur ita esse in ecclesia, ꝙ etiã sunt ipsa ecclesia, q̃ est vnica colũba, q̃ sine macula & ruga appellat: de qua dictũ intelligitur: Dñe dilexi decorem domus tuæ, &c. quã ecclesiã si qs cõtẽpserit nec se correxit, sit tibi tãquã ethnicus & publicanus. 2. q. 1. si peccauerit.

b¶ *Vt etiam ipsi.*] ꝯ. di. 21. quãuis. idẽ dicitur ĩ. de pæ. di. 4. in domo.

c¶ *Supra firmã petrã.*] petra autẽ erat Christ⁹. de conse. dist. 2. reuera.

d¶ *Macula.*] mortalis peccati.

e¶ *Ruga.*] i. duplicitate.

f¶ *Fons signatus.*] hoc etiam legitur de beata Virgine: qa spiritualis sensus indignis abscondit, & secretiora fidei, &c. 43 dist. in mãdatis. ideo etiã dicit, signatus, qa hæreticus inde non bibit. nã est ꝓprius fõs, cui non cõicat alienus. de pæ. dis. 1. cum ergo.

g¶ *Puteus.*] puteus dicitur ꝑ ꝑ occulta mysteria, quæ solis sanctis per reuelationẽ spirit⁹ sancti aperta sunt. Ioã.

h¶ *Ethnicus.*] argu. ꝙ contumax hæreticus est iudicandus. 81. distin. cap. si qui.

Sensus spiritualis absconditur indignis.

g Vt no. ꝯ. 1. q. 1. multæ. vel dicitur puteus: quia ea plene nemo videre potest. ꝯ. ca. nõ turbatur. ad finem. Io. de Fan.

NOn afferamus.] Casvs. Hieron. in hoc c. reprehendit quosdam sacerdotes, qui pro suo arbitrio dicebant peccata grauia vel leuia, diuinã scripturam non attendentes: nec iuxta diuersitatẽ delictorum pœnas varias imponebãt. Docet ergo ꝙ secundũ scripturam diuinam peccatum leue vel graue leuiter vel grauiter est puniendũ. Et hoc probat tribus exẽplis, s. idololatriæ, cõbustionis libri Hieremiæ, & schismatis: inter quæ schisma velut sceleratius, grauius hiatu terræ est vindicatum, cum idololatria gladio sit punita: combustio libri cæde bellica, & captiuitate peregrina.

i¶ *Non afferamus.*] pone casum per illud 37. distin. relatum. nam sunt quidam qui subtilitate sua dicuntur, & volunt aliter interpretari diuinas scripturas quàm debeant: & ita errant, & in schisma incidunt: ꝙ peccatũ graue sit, ostendit ex genere pœnę, qa grauius fuit punitum hoc delictum quàm libri exustio, vel idololatria.

k¶ *Stateras.*] idest, sentẽtias iniquas. vel ꝓprie, idest, mẽsuras. arg. extra đ emp. & vẽ. vt mẽsuræ. aliàs locũ habet pœna l. Cor. de fal. ff. de extraor. cog. annonam. arg. ff. de dolo, arbitrio. §. de eo qui.

l¶ *Et schisma.*] sed videtur contra 7. q. 1. denique. quia ibi dicitur ꝙ schisma non fecerunt, supple tantum quantum alij, de quibus dicitur ibi. vel fac vim in eo quod dicit hic tentatum. nam aliud hoc ꝙ maius sit peccatum schisma quàm hæresis. Sed contra ĩ. 32. q. 7. quid in omnibus. Sed dic ꝙ omne schisma habet hæresim annexam: maxime ex quo perseuerat. vnde non est differentia nisi quo ad principium, vt arg. ĩ. q. 3. inter schisma. & ita non est contra. Vel dic ꝙ licet hæresis sit maius crimen in sui natura quàm schisma: magis tamen peccauerunt schismatici quàm illi hæretici, qui idolum adorauerunt: cum illi promptiores essent ad hoc: quia in Aegypto consueuerunt videre idola adorari ab Aegyptijs: sed Chore, Dathan & Abiron non peccauerunt ex aliqua imbecillitate vel consuetudine: sed tantum ex contumacia vel scienter: & secundum hunc intellectum sceleratius erit aduerbium. nam quanto maior est contemptus, tanto maius scelus committitur. 40. dist. homo Christianus.

QVia ex sola.] Casvs. In hoc c. tria dicuntur. Primum est, ꝙ in sola ecclesia veritas inspicitur. Secundum est, ꝙ in ea sola sacrificatur. Tertium, ꝙ in ea sola quis custoditur: & singula membra singulis probat auctoritatibus vel exemplis.

n¶ *Quia ex sola.*] Casvs. Probat multiplici auctoritate, quòd saluari non possumus nisi teneamus ecclesiæ vnitatẽ, vt s. 1. q. 1. extra catholicam. & cap. si quis inquit. ꝯ. 96. dist. cap. 2. & 93. dist. qui cathedram.

a¶ Sanctum

a ¶ *Sanctum dari canibus.*] j. e. q. schisma. de pæ. di. 1. nonulli. Io.

A *Duocauit.*] CASVS. Casum hūc sic pone. Lucifer vir Christianus erat, & cum nollet consentire errori congregationis, quā fecit Anastasius Imperator Mediolañ. missus est apud Alexandriā in exiliū: vbi cū multos conuerteret, præfecit eis quēdā episcopum, diaconū suū pro se: qui epm quendā ibi ordinauit. sed hoc maiori parti hominū nō placuit. quod factū Eusebius reuocauit, & aliū q omnibus placuit, instituit. Lucifer autē dolēs episcopum ordinatū à suo diacono nō esse receptū, recessit cum quibusdā episcopis aliis, nec voluit aliorū statuta seruare. Et cū Cyprianus de quo hic agitur, in loco cōuersaretur, vbi per Luciferū schisma erat seminatū, tunc vocauit ad eum quemdam episcopū illius loci nomine Satyrum, inquirens ab eo an esset de catholicis episcopis. Cum autem deprehendisset eum nō esse catholicum, nec alios ibi catholicos inueniret; transtulit se ad alias partes, vt cum opportunitas à Domino daretur, ad easdem partes prædicaturus reuerteretur.

Matt. 7. *Matt. 20.* *Gen. 7.*

bus diuina lex † efferri foras prohibet: quia sanctum dari [a] canibus vetat. Sola est, in qua bonum fructuose peragitur: vnde & mercedem denarij non nisi qui intra vineam laborauerant, acceperunt. Sola est; quæ intra se positos valida charitatis compage custodit. Vnde & aqua diluuij arcam quidem ad sublimiora sustulit: omnes autem, quos extra arcam inuenit, extinxit.

Item Ambrosius in oratione funebri de obitu fratris.

¶ Non exhibet fidem Christo; qui corpus eius discerpit. C. XXIII.

Ansf. l. 12. c. 48 Polyc. l. 7. tit. 4

ADuocauit [b] ad se Cyprianus [α] episcopum Satyrum: nec vllam veram putauit, nisi veræ fidei gratiam: percunctatusque ex eo est; vtrum nam de episcopis catholicis esset, hoc est, si cum Romana ecclesia conueniret. Et forte ad id locorum in schismate regionis illius ecclesia erat. Lucifer enim se a nostra communione tunc temporis diuiserat: & quamquam pro fide exulasset, & fidei suæ reliquisset heredes [c]; non putauit [d] tamen fidem esse in schismate. Nam etsi fidem erga Deum tenerent [e]; tamen erga Dei ecclesiā non tenebant: cuius patiebantur velut quosdam artus [f] diuidi, & membra lacerari. Etenim cum propter ecclesiā Christus passus sit, & corpus Christi ecclesia sit; non videtur ab his exhiberi Christo fides; a quibus euacuatur passio [g] eius, corpusque distrahitur. Itaque quamuis gratiæ fœnus [β] teneret, † [h] & metueret tanti nominis debitor nauigare; tamen eo trāsire maluit; vbi tuto posset exoluere. Iudicabat enim diuinæ solutionis [i] [γ] gratiā in affectu [k], ac fide esse: quam quia † statim vbi primum copia liberior ecclesiæ fuit, implere non distulit; Dei gratiam [l] & accepit [m] desideratam, & seruauit acceptam.

† quidem] or.

α ¶ Cyprianus.] *Apud B. Ambrosium, & Anselmum legitur,* Aduocauit ad se episcopum Satyrus. *Narrat enim Ambrosius Satyrum fratrem suum, cum in Sardiniam appulisset, ad se episcopum Sardum vocasse, vt sciret Luciferianus ne, an catholicus esset. Sed ob glossam, & eum, qui casum scripsit, non est mutatum.*

β ¶ Fœnus.] *Antea legebatur,* fœdus. *Restitutum est ex aliquot vetustis exemplaribus, originali, & ceteris collectoribus.*

γ ¶ Solutionis.] *In aliquot manuscriptis, & apud B. Ambrosium, & ceteros collectores legitur,* diuinæ solutionem gratiæ. *Sed ob glossam non est emendatum. operæpretium autem fuerit integrum Ambrosii locum perlegere.*

Item Beda super epistolam Ioannis secundam, c. unico.

¶ Etiam corpore ab eo recedendum est, qui fidem Christi non habet. C. XXIIII.

2. Io. 1.

OMnis, qui recedit, & non permanet in doctrina Christi; Deum non habet. Qui permanet in doctrina Christi; hic & patrem [n] & filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert; nolite recipere eum in domum: nec Aue [o] ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Aue; communicat [p] eius malignis operibus.] Hæc Ioannes [q] de schismaticis, siue hæreticis detestādis: quæ verbis docuit, etiā factis exhibuit † [r]. ¶ Narrat enim de illo auditor illius sanctissimus, & martyr fortissimus Polycarpus Smyrneorū antistes, quòd tēpore quodam, cū apud Ephesū balneas [s] lauādi gratia fuisset ingressus, & vidisset ibi Ce-

Ireneus l. 3. c. 3. Eusebi⁹ l. 4. c. 14

† al. exercuit

pū, qui forte non fuit ab vniuersitate electus. succedente vero alio Imperatore, missus est quidā legatus in Alexādriam, qui deposuit illū epm: vnde Lucifer indignat⁹ cœpit tamquā hæreticus ecclesiā infestare: à fide tamē nō deuiauit. cui⁹ socius fuit Satyrus eps, quē Cyprianus martyr in Alexādriā missus ad prædicadū aduocauit, & interrogauit eū si cū Romana ecclesia concordaret. & licet rñderet se fidē habere, nō putauit tñ Cyprianus esse veram gratiā, s. meritoriā, nisi veræ fidei: vnde in schismate vera fides esse non potest. Prædicauit ergo Cyprianus in partibus illis, & iuxta quod optauit, fructum percepit desideratum. Litteram sic expone: *putauit*, s. Cyprianus. *vtrum nam*, i. an putauit Cyprianus *tenerent*, Lucifer & Satyrus, vel *teneret*, s. Satyrus *gratia fœnus*. i. officiū pdicandi. *teneret*, Cyprianus. *tanti nominis*, i. prædicationis. *nauigare*, idest, ad aliquos transire *eo*, id est, ad eum locum, vel ad eumdem.

b ¶ *Aduocauit.*] Legitur in 10. lib. histo. eccle. q tēpore Constantini Imperatoris, qui erat fautor hæreticorum, multi catholici epi missi sunt in exiliū: quorū vn⁹ fuit Lucifer. sed mortuo Cōstātino reuocati fuerūt. & cū Lucifer ab Eusebio rogaret vt pergeret Alexandriā, vt ibi de statu ecclesiæ cū illic existētibus iudicaret: misit

c ¶ *Heredes.*] id est, aliquos instructos reliquisset in fide.

d ¶ *Non putauit.*] Cyprianus.

e ¶ *Tenerent.*] Lucifer & Satyrus. vel teneret, Satyrus. hoc autem nō pdest, vt 7. q. 1. deniq;.

f ¶ *Artus.*] artus dicuntur episcopi, qui viriliter sustinēt ecclesiam.

g ¶ *Passio.*] id est, ecclesia, p qua ipse pass⁹ est.

h ¶ *Teneret.*] iure obligationis [1]. nam quilibet prælatus est Dominicus debitor 43. dist. dispensatio.

i ¶ *Solutionis.*] id est, prædicationis: qua audita conuertebantur, & sic soluebātur à peccatis.

k ¶ *In affectu.*] Nā affectus sine effectu nō soluit dñicū debitorem: licet cōtrariū fiat, vt hic, & de pænit. dist. 1. §. similiter. & illud de pænit. dist. 6. c. 1. ibi, nam ex desiderio, &c. & idē est in obligatione, qua quis tenetur homini si paratus est soluere, & nō inuenit cui, non imputabitur ei. C. de vsu. acceptam. ff. de arbit. Celsus.

l ¶ *Dei gratiā.*] id est, libertatem prædicandi.

m ¶ *Et accepit.*] idem Cyprianus postea.

O *Mnis qui.*] CASVS. Ostendit Beda in hoc cap. q schismaticis & hæreticis non debemus communicare. & hoc probat tripliciter. primo auctoritate Ioannis Euangelistæ. postea exēplo eiusdem, tertio exemplo Polycarpi. Auctoritas est in principio capit. Exemplum Ioannis est ibi, *Narrat enim.* Exemplum Polycarpi est ibi, *idem etiam Polycarpus.*

n ¶ *Et patrem.*] s. distin. 42. quiescamus.

o ¶ *Nec aue.*] 11. q. 3. excommunicatos.

p ¶ *Communicat.*] s. dist. 63. cum Hadrianus.

q ¶ *Ioannes.*] Euangelista.

r ¶ *Factis exhibuit.*] nam cœpit Iesus facere & docere. s. 36. dist. §. ecce. argu. ff. de re mili. officium.

s ¶ *Balneas.*] & ita etiam religiosi possunt intrare balnea: quod intelligo in necessitate [2]. arg. de conse. dist. 3. peruenit. sed videtur excusari etiam in hoc casu 11. q. 3. quoniā multos. & ita nō debem⁹ lauari cū hominib⁹ alienæ sectæ: sicut & dicit canō q nec cū muliere. 81. di. nō oportet. C. de rep. l. vlt. §. vlt. sed nec orare cū eis. Sed

[1] Sic etiam no. 1. q. 2. nec quisquā in vlti. glo. Vel dic, i. fidei Christianæ, quam aliàs oporteret eū prædicare instanter vt in aliis locis. Gof.

Religiosi possunt intrare balnea.

[2] Subau. nō propter voluptatē. 2x. q. 4. c. 1. ad hoc 41. dist. §. 1.

eis. Sed numquid in ecclesia interdicta possumus orare? sic, tacite tamen 2. q. 3. si quis episcopus.

Q Voniā vetusto.] Casvs. Dicit Hieron. in hoc cap. in ecclesia oriētali hæreses & schismata pullulare: vnde ecclesia occidētalis prauas doctrinas hæreticorū exterminat. & ideo q̄uis mare interponat, tamē Romanā ecclesiā & fidem ab ea laudatā cēsuit cōsulēdā, vbi fides permanet inuiolata. & sic occidētalē ecclesiā multipliciter commendādo, orientalē ecclesiā detestat: qa fides ibi permanet violata. In fine dicit q etsi in ea solitudine sit quæ diuidit Syriā à Barbaria: ita q fidem à Romana ecclesia semper expetere non possit: tamē sequitur martyres & confessores illi regionis, hæreticos deuitādo. Expositio autē literæ cōsueuit in apparatu notari, & ideo supersedeo. Et nota, q omnia cap. præcedētia & sequentia vsque ad §. *His auctoritatibus.* inducūtur q tantū ecclesia catholica & non hæretici vel excommunicati, qui sunt extra ecclesiam, potestatem habent ligādi & soluēdi.

u ¶ *Opperiuntur.*] id est, cooperiuntur.
x ¶ *Tui.*] O Papa.
y ¶ *Victima.*] id est, victimandus, à te puniendus si peccauero.
z ¶ *Fatiscat.*] id est, cesset vel deficiat.
a ¶ *Inuidia.*] i. extollētia, vnde inuidia sæpe nascit: vnde cū duo certarent de electione, & vnus allegaret ignobilitatē alterius, alius ex aduerso respondit: Piscatori Petro fabri filio successorem quærimus, nō Augusto. *Nobilitas fastum: fastus litem parit, armat Lis odium: capiunt hæc tria mortis iter.*

rinthum; exilierit continuo, & discesserit non lotus, dicens, fugiamus hinc, ne & balneæ ipsæ corruant, in quibus Cerinthus lauat inimicus veritatis. Idem etiam Polycarpus Marcioni aliquando cum occurrisset; dicenti sibi, agnoscis nos? respondit, agnosco primogenitū Satanæ.

Item Hieronymus ad Damasum.

¶ Profanus est, extra ecclesiam beati Petri agnum comedere tentans. C. XXV.

Ansl. l. 1. c. 64 Polyc. l. 7. tit. 4

Q Voniam vetusto[α] [a] oriens[b] inter se populorum furore collisus indiscissam[c] Domini tunicam[d], & desuper textam per frusta discerpit, & Christi vineam vulpes extermināt, vt inter lacus[e] contritos[f], qui non habent aquam, difficile, vbi fons signatus[g], & hortus ille conclusus sit, possit intelligi; ideo mihi cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam censui consulēdam; inde nunc meæ animæ postulans cibum[h] vnde olim Christi vestimenta[i] suscepi. Neque vero tanta vastitas elementi liquentis, & interiacens longitudo terrarū me à pretiosæ margaritæ[k] potuit inquisitione prohibere. Vbicumq; fuerit corpus; illuc cōgregantur aquilæ[l]. Profligato[m] à sobole mala patrimonio[n], apud vos solos incorrupta patrum seruatur hereditas. Ibi cespite terra fœcundo Dominici seminis puritatem centeno fructu refert: hic obruta sulcis frumenta[o] in lolium[p], auenasq;[q] degenerāt[r]. Nunc in occidente sol iustitiæ oritur: in oriente autem Lucifer ille, qui ceciderat, supra sydera posuit[s] thronum suum. Vos estis lux mundi, vos sal terræ, vos aurea vasa, & argentea: hic[t] testacea vasa vel lignea virga[β] ferrea, & æterno operiuntur[u] incendio. Quamquam igitur tui[x] me terreat magnitudo; inuitat tamen humanitas. A sacerdote uictima † [y] salutem, a pastore præsidiū ouis flagito. Fatiscat † [z] inuidia[a] Romani culminis, recedat ambitio. Cum successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum præmiū †, nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communione consocior. Super illam petram, ædificatam ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit; profanus est. Si quis in arca Noe non fuerit; peribit regnante diluuio. Et quia pro meis facinoribus[b] ad eam solitudinem commigraui, quæ Syriam iūcto Barbariæ fine determinat †, nec possum sanctum[c] Domini, tot interiacētibus spatiis, à sanctimonia tua semper expetere; ideo hic collegas tuos Ægyptios cōfessores sequor, & sub onerariis[d] nauibus parua nauicula delitesco. Non noui Vitalem: Meletium respuo: ignoro Paulinum. Quicumq; tecū non colligit; spargit: hoc est, qui Christi non est; Antichristi[e] est.

Io. 19. — Cant. 2. — Hier. 2 — Rom. 1. — Matt. 13. — Ibid. 24. — Matt. 13. — Esa. 14. — Matt. 5. — 2. Tim. 2. — † victimam salutis] or. — † primum] or. — Matt. 16. — Exo. 12. — Gen. 7. — † al. disterminat — Matt. 12

α ¶ Vetusto.] *Antea legebat, vetus. Emēdatū est ex originali quoniā glossa nihilominº cōuenit.*
β ¶ Virga ferrea.] *Apud B. Hieronymum legitur*, virgam ferream, & æternum opperiūtur incendium. *Sed ob glossam non est emendatum: qua etiam causa fuit, cur aliquot aliis locis satis visum fuerit indicare in margine lectionem ipsam Originalis.*

Item Ambrosius in commentariis ad c. 9. Lucæ.

¶ Hæreticorum consortia à catholicis sunt fugienda. C. XXVI.

Ansl. l. 5. c. 23 Polyc. l. 3. tit. vl.

Q Væ dignior domus[f] Apostolicæ prædicationis ingres-

a ¶ *Quoniam vetusto.*] Casvs. Hiero. dicit in ecclesia oriētali hæreses & schismata pullulare, quod non est in ecclesia Romana, cuiꝰ fidē se profitetur tenere: & licet loco sit remotus, nō tn̄ mēte. Nā si qs ī ea nō inueniat, peribit: sicut illi q sūt ī uēti extra arcā diluuij.

Peribit qui in ecclesia non inuenitur.

b ¶ *Oriens.*] id est, oriētalis ecclesia faciens opera veteris hominis [1]. Vel dicit diabolus vetus oriēs respectu Christi, de quo legit. Visitauit nos oriens ex alto.

Diabolus dicitur oriens vetus.

[1] Id est, peccata, quæ faciunt hominem vetustum.

c ¶ *Indiscissam.*] s. 16. quæst. 7. sicut Domini.
d ¶ *Tunicam.*] i. ecclesiā: vel tunicā desuper contextā, s. charitate: q̄ sub vno cortice multa grana, i. fideles cōtinet: vt 43. dist. sit rector.
e ¶ *Lacus.*] Lacus dicitur quia non habet aquas intelligentiæ.
f ¶ *Contritos.*] i. hæreticos humiliatos æternaliter conterēdos: vel doctrinas eorum falsas contemnendas: id est, contemptibiles.
g ¶ *Signatus.*] in ecclesia Dei, vt s. c. omnibus.
h ¶ *Cibum.*] de quo cibo & qua siti habemus s. 8. q. 1. audacter.
i ¶ *Vestimenta.*] cum fuit baptizatus. j. de consecr. dist. 4. post baptismum. vel fuit monachus. de conse. dist. 5. numquam.
k ¶ *Margarita.*] scilicet sacramentorum ecclesiæ Romanæ, vel fidei. 11. q. 3. nolite.
l ¶ *Aquila.*] i. aliæ ecclesiæ fideles, quæ alte volant. extra de renun. literas. supra prox. q. 4. cum in lege.
m ¶ *Profligato.*] id est, dissipato. similiter accipitur profligari. C. de fideiu. sancimus. C. de offic. rec. prouin. quæ ordinariam. vbi pro consumere ponitur, vt hic.
n ¶ *Patrimonio.*] i. fide, vel patrum doctrina.
o ¶ *Frumenta.*] id est, documenta hæreticorum.
p ¶ *Lolium.*] i. hæreses.
q ¶ *Auenasque.*] id est, schismata.
r ¶ *Degenerāt.*] i. degenerādo pducūt. s. di. 56. nasci de adulterio.
s ¶ *Posuit.*] scilicet hæreticos prælatos.
t ¶ *Hic.*] vbi nunc sum.

b ¶ *Pro facinoribus.*] scilicet purgandis.
c ¶ *Sanctum Domini.*] i. verbū Domini vel fidei, vel Eucharistiam.
d ¶ *Et sub onerariis.*] id est, magnis nauibus. nā quædam sunt onerariæ: quædam emphatæ, id est, homines ferentes, vt ff. de exercit. l. 1. §. sed & si ab alio mutuatus. & §. nauem.
e ¶ *Antichristi.*] & qui non est mecū, cōtra me est. & quicunque à fide catholica discrepat, ei contrarius est. C. de Iudæ. cælicolū. arg. ff. de fidei com. liber. si eum. §. 1. B.

Q *Va dignior.*] Casvs. Dr̄ in hoc ca. q duæ sunt ecclesiæ, vna catholica, & alia hæreticorū. Prima nō patitur pollutos in se habitare, quæ Chr̄m habet habitatorē: quē nemo deserere debet: sicut Petrus nō deseruit. & in ea indubitanter est habitaculū eligēdū. Secūda vero ecclesia, s. hæreticorū ne ariditate eius polluamur, semp est deuitāda. Et hoc pbatur auctoritate Apostoli. Seq c. patet.

f ¶ *Quæ dignior domus.*] Casvs. Duæ sunt ecclesiæ: vna catholica: quæ nō patitur pollutos habitare in se, cum habeat Christum habitatorem: quē nemo debet deserere: sicut nec Petrus, immo ibi est prædicandus: & habitaculū eligendum. Alia est hæreticorū, quæ vera

quæ vera non est, hæc semper vitanda est, ne ariditate eius pollua mur, deferendus est ergo hæreticus post admonitionem.
a Ingressu.] propter quam, vel ad quam fit ingressus Apostolica prædicatione.
b Pedes.] id est, operationes prauas.
h Excutiendus.] de affectibus nostris.
i Pedum puluis.] id est, doctrina hæreticorum.
x Ne fatiscentibus.] id est, fissum facientibus, vel deficientibus.
l Siccitatibus.] id est, quia hæretici sicci sunt, vt 1. quæst. prima sicut Eunuchus.

su a, quàm sancta ecclesia? aut quis præferendus magis omnibus videtur esse, quàm Christus? qui pedes b suis lauare consueuit hospitibus, & quoscunque sua receperit domo, pollutis non patitur habitare vestigijs c, sed maculosos, licet vitæ prioris, in reliquum d tamen dignatur mundare † processus: Hic est igitur solus, quem nemo deserere debet, nemo mutare: cui bene dicitur [e Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus.] Vides executorem cælestium præceptorum, qui quoniam non mutauit hospitium f, cælestis consortium habitationis † emeruit? Fides igitur in primis ecclesiæ quærenda mandatur: in qua g, si Christus habitator sit, haud dubie sit legenda. Sin vero populus perfidus, aut præceptor hæreticus deformet habitaculum; vitanda hæreticorum communio, fugienda synagoga censetur, excutiendus h pedum puluis i: ne fatiscentibus k perfidiæ sterilis siccitatibus l tamquam humi arido m, arenosoque mentis tuæ vestigium polluatur. Nam sicut corporeas infirmitates n populi fidelis suscipere in se debet Euāgelij prædicator, & tamquam proprijs inania gesta pulueri comparanda alleuare, atque abolere vestigijs, iuxta quod scriptum est, [Quis infirmatur, & ego non infirmor?] ita, si qua est ecclesia, quæ fidem respuat, nec Apostolicæ prædicationis fundamenta possideat, ne quā labem perfidiæ possit aspergere, deserenda est. Quod Apostolus quoque euidenter asseruit, dicens: [Hæreticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuita o.]

(Margin: Io. 13. — † mutare] ori. — Io. 6. — † al. consecrationis — Poly. l. 7. tit. 7. — 2. Cor. 11. — ad Tit. 3. — Ibi glossa ord.)

Item Beda super Matthæum in homilia de festo Apostolorum Petri, & Pauli, ad c. 16. Matthæi.

¶ Nec peccatis solui, nec cæleste regnum ingredi potest, qui ab vnitate ecclesiæ est diuisus. C. XXVII.

(Iuo p. 5. c. 25.)

Q Vicumque ab vnitate fidei, vel societatis Petri apostoli quolibet modo semetipsos segregant; tales nec vinculis peccatorum absolui p, nec ianuam possunt regni cælestis ingredi q.

Item Hieronymus in Amos prophetam, ad c. 5.

¶ Non suscipiuntur eorum sacrificia, quorum fides reprobatur, & vita. C. XXVIII.

(Iuo p. 2. c. 108. — Amos 5. — 1. q. 1. odit De⁹. aliquot verbis omissis. — Mar. 12.)

O Di, & proieci festiuitates vestras r: & nō capiam odorem cœtuū vestrorum. Quòd si attuleritis mihi holocaustomata, & munera vestra non accipiam, & vota pinguium vestrorum non respiciam s. ¶ Odit autem Deus, & non solum odit, sed & proiecit festiuitates eorum α, qui non celebrant festiuitates Dei, sed suas t. & *post pauca*. ¶ Odisse β autem, & proijcere, & non odorari, humana loquitur similitudine u, vt nos affectum Dei nostris sermonibus cognoscamus. Et si obtulerint holocausta, vt videantur ieiunare, dare eleemosynas, pudicitiam polliceri (quæ holocausta x sunt vera); non ea suscipit y Dominus: nec dignatur aspicere piguissimas hostias eorum. Non enim sacrificiorum magnitudinem, sed offerentium merita, causasque dijudicat. ¶ Vnde & vidua z, quæ in Euangelio in corbonā duo minuta a miserat, omnibus à Saluatore præfertur: quia Dominus nō ea, quæ offeruntur, sed voluntatem respicit offerentium.

α Eorum.] *In commentarijs B. Hieronymi hic, quemadmodum & alijs locis huius capitis sunt aliquot verba interposita. Sed Iuo hoc loco habet vt Gratianus.*
β Odisse.] *Ante hac verba apud B. Hieronymum, & Iuonem antecedit c odit.* ş. 1. q. 1.

Item Augustinus de sermone Domini in monte, lib. 1. c. 9.

m Humi arido.] vnde Ouidius, *Alta puella nes trahat arena pedes.*
n Infirmitates.] ş. 2. q. 7. §. de his. ī. distinct. 45. recedite. 86. distin. non satis. ī. 14. quæst. 5. scriptum.
o Deuita.] & ita ei non pandas secreta fidei nostræ. argum. 11. q. 3. nolite. 23. q. 4. quidam. nō autem quo ad correctionem. arg. 1. q. 7. conuenientibus. ibi quotidie intellige tam post primā, quàm post secundam, & hoc de iam damnatis. Quid tamen super hoc tenendum sit, notaui ş. proxi. quæst. 5. non vos. si autem quis errat in fide, non statim est hæreticus, dummodo paratus sit corrigi, vt ī. ead. quęst. hæc est. si autem non vult corrigi vsquē ad annū, amodo est habendus pro hæretico, vt extra de hære. excōmunicamus.
p Vicūque.] & Absolui.] de pæ. dist. 1. verbū.
q Ingredi.] cum iste claues habeat, vt ş. 20. dist. §. 1. Io.
Di, & proieci.] Ca sus. Ostendit Hier. in hoc cap. quòd Deus non respicit sacrificia iniquorum, nec multitudinem sacrificiorum malorum hominum attendit: sed potius affectum respicit offerentium. & hoc probat auctoritate prophetæ, & exemplo viduæ. auctoritas est in princ. & durat vsque ibi, *Odit autem.* Exinde sunt verba Hiero. Exemplū est ibi, *Vnde, & vidua.*
r Vestras.] vos non tenentes vnitatem ecclesiæ.
s Respiciam.] hucusque sunt verba ꝓphetę.
t Sed suas.] arg. contra scholares qui vadūt ad ecclesiam vt videant dominas: quia ibi potius attendunt causam suam quàm Dei.

(Margin: Scholares aliqui vadunt ad ecclesias, vt videant dominas. — Deus membra non habet. — Scilicet vt laicus intelligat. arg. ş. q. 2. relatum. de hoc est qō. B. Dantis affectum cōsiderat dominus.)

c Vestigijs.] id est, operibus.
d In reliquum.] id est, decetero: & ita exaudi prima quæstio. 7. quoties.
e Bene dicitur.] a Petro, vt de consec. dist. 2. forte dicas. cum enim Christus dixisset: Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinē meum, & c. rn̄derunt quidā, durus est hic sermo. & separauerunt se ab eo, vt de consec. dist. 2. prima quidem. Petro dicente, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.
f Hospitium.] arg. contra illos qui sæpe mutant hospitium.
g In qua.] scilicet ecclesia, si, id est, quia: legendum, id est, eligendum est ibi esse: vel in qua ecclesia eligendum est ibi esse habitaculum, si Christus ibi fit. si, affirmatiue intelligitur, id est, quia reuera ibi Christus habitat. haud dubie, id est, non: & vere non dubie sit: quia dubius in fide, est hæreticus, extra de hære. c. 1.
u Similitudine.] & est figura anthropopathos. nam attribuitur Deo quod est hominis, s. claudere nares. non enim Deus habet membra distincta: sicut dicunt quidam hæretici. ī. q. 3. quidā. ver. anthropomorphitæ. Et est hic argu. ꝙ si clericus agit contra laicum, debet loqui vulgariter.
x Holocausta.] ī. q. 1. illi offerunt.
y Non ea suscipit.] vt remuneret æterno præmio. ş. 14. q. 5. scriptū. ī. de pæ. dist. 5. consideret. ş. ea. q. 1. alienus. ī. de cōse. dist. 5. nō mediocriter. ş. 14. q. vlt. c. vlt. ş. 3. q. 7. in grauibus.
z Vnde & vidua.] de qua habes de pæn. dist. 5. c. 1.
a Duo minuta.] *Affectū dantis pensat censura tonantis,* vnde illud: *Iuppiter vt centum taurorum sanguine fuso. Sic capitur minimi thuris amore Deus.* Io.

¶ Vbi charitas non est, ibi fides, vel iustitia locum non habet. C. XXIX.

VBi sana[a] fides non est; non potest esse iustitia: quia iustus[b] ex fide uiuit. Neque schismatici aliquid sibi ex ista mercede promittant: quia similiter, ubi charitas non est, non potest esse iustitia. Dilectio enim proximi malum non operatur; quam si haberent, non dilaniarent corpus Christi, quod est ecclesia.

Abachuc 2. & Rom. 1.
Rom. 13.

Item Innocentius Papa ad Alexandum, epist. 18.

¶ A fide recedens, spiritus perfectionem amittit. C. XXX.

HÆretici, cum à fide catholica desciuerunt, perfectionem[c] spiritus, quam acceperant, amiserunt.

1. q. 1. Arianos. Ans. l. 11. c. 52. Poly. l. 7. tit. 5.

Item Cyprianus Magno filio salutem, lib. 1. epist. 6.

¶ Sacri officij[a] potestate penitus carent hæretici. C. XXXI.

a ¶ Officij.] *Sic est emendatum ex plerisque vetustis. Antea legebatur,* sacrificij.

DIdicimus † [d] omnes omnino hæreticos, & schismaticos nil habere[e] potestatis, ac iuris. Propter quod[f] Nouatianus nec debet, nec potest excipi, quominus ipse quoque extra ecclesiam consistens, & contra pacem, ac dilectionem Christi faciens inter aduersarios, & antichristos computetur. *& paulo post.* ¶ Ecclesia vna est: quæ vna & intus esse, & foris non potest. Si enim apud Nouatianũ est; apud Cornelium non fuit. Si vero apud Cornelium fuit[g], qui Fabiano episcopo legitima ordinatione successit, & quem præter sacerdotij honorẽ martyrio quoque Dominus glorificauit; Nouatianus in ecclesia non est, nec episcopus computari potest, qui Euãgelica, & Apostolica traditione contempta nemini succedens, à seipso ortus † [h] est. Habere namque, aut tenere ecclesiam nullo modo potest, qui ordinatus in ecclesia non est. *& paulo post.* ¶ Quòd vero eumdem, quem & nos, Deũ patrem, eumdem filium Christum, eumdem spiritum sanctum nosse dicuntur; nec hoc adiuuare[i] tales potest. *& infra.* ¶ Inuenimus in tali facinore non solum duces, & auctores, sed etiam participes pœnis destinari, nisi à communione malorum se separauerint[k], præcipiente per Moysem Domino, & dicente. [Separamini à tabernaculis hominum istorum durissimorum: & nolite tangere ab omnibus, quæ sunt eis; ne simul pereatis in peccatis eorum.] Et quod comminatus per Moysem Dominus fuerat, impleuit, vt quisquis se à Chore, & Dathan, & Abiron non separasset, pœnas statim pro impia communione persolueret. Quo exemplo ostenditur, & probatur obnoxios omnes & culpæ, & pœnæ futuros, qui se schismaticis contra præpositos, & sacerdotes irreligiosa temeritate miscuerint: sicut etiam per Osee prophetam spiritussanctus testatur, & dicit. [Sacrificia eorum, tamquã panis luctus: omnes, qui manducant ea, contaminabuntur,] docens scilicet, & ostendens omnes omnino cum auctoribus supplicio[l] coniungi, qui fuerint eorum peccato contaminati. Quæ ergo apud eos merita[m] esse circa Deum possunt, quibus supplicia[n] diuinitus irrogantur? *& infra.* ¶ Si autem foris cuncti[o] hæretici, & schismatici non habẽt spiritum sanctum, & ideo apud nos eis † manus imponitur, vt hic accipiatur, quod illic nec esse nec dari potest; manifestum est nec remissionem peccatorum dari per eos posse, quos constet spiritum sanctum non habere.

Ans. l. 12. c. 41. Poly. l. 7. tit. 5.
† *al. ordinatus*
7. q. 1. denique. §. quòd vero.
1. q. 1. si quis inquit. §. quare q.
Num. 16.
Osee. 9.
† abest ab orig.

Item Liberius Papa in epistola ad Athanasium.

VBi sana.] CASVS. Dicit Aug. in hoc c. q; vbi sana fides & charitas non sunt, iustitia ibi esse non potest: & ideo schismatici & hæretici quia fidem & charitatem non habent, fructum de sua iustitia non expectent. seq. cap. patet.

a ¶ *Vbi sana.*] infra 28. q. 1. §. ex his. s. di. 43. in mandatis. contra. sed dicitur ibi deesse fidei, nõ q; nõ sit fidelis, sed quo ad pfectionẽ. ADDITIO. Nam & fides perficitur. de pæ. dist. 2. dum sanctam. ar. 11. q. 3. quod prædecessor. Archid.

b ¶ *Iustus.*] i. iustitia efficit vt sit dignus vita æterna. nã ibi Christus non est fundamentum, &c. vt 1. q. 1. cum Paulus. omnes enim virtutes patiuntur detrimentum ab vno vitio, vt de pæ. dist. 5. c. 1. vt i hoc casu. Ioan.

c HAeretici.] ¶ *Perfectionẽ.*] idest, sanctitatem, vt 1. q. 1. eos qui. vel iustitiam. 1. q. 1. Dñs declarauit.

DIdicimus.] CASVS istius capituli talis est. Magnus q̃siuit à Cypriano vtrũ Nouatianus posset conferre remissionẽ peccatorum, vel ligare. Et respondet q; non, quia inter hæreticos & schismaticos reputatur, cũ canonice nõ sit electus, sed à seipso ordinatus est. vnde ecclesiam tenere nõ potest: quia nõ est ordinatus in ecclesia. Cornelius uero qui Fabiano Papæ successit, est legitime ordinatus, & ideo Nouatianus, & omnes sibi consentientes pœnis destinantur, nisi se separauerint a cõmunione malorum, dicẽte Domino per Moysen: Separamini, &c. & hoc probat exẽplo eorum qui per cõsensum simul cũ Dathan & Abiron perierunt. & auctoritate Oseæ prophetæ. Vbi autem sint auctoritates & exemplum, patet per seq. cap.

d ¶ *Didicimus.*] pone casum per illa duo c. 7. q. 1. factus est. & ca. Nouatianus. nam cũ Cornelius canonice esset electus in Papã, Nouatianus a schismaticis volebat eligi, contra quem dicit Cyprianus eum non posse habere aliquam in ecclesia potestatem, cũ sit schismaticus, cum ecclesia vna sit, & apud duos esse non possit: probat postea exemplo Chore, Dathan & Abiron, q; non solum tantum schismatici, sed etiam auctores eorũ puniuntur. Vltimo dicit eos remissionem peccatorum, quam non habent, dare non posse.

e ¶ *Nil habere.*] arg. extra de schisma. c. 1. 12. q. 2. alienationes. si tamen est occultus, toleratur. quod facit, vt s. not. in prin. quia omnis schismaticus si perseuerat, est hereticus, nisi in summo Pontifice, vt ibi dixi.

Schismatic[a] omnis est hæreticus.

f ¶ *Propter quod.*] arg. ab vniuersali ad singulares. 9. q. 3. cum simus. quandoque ab indefinita. 1. q. 3. saluator. quandoque a primo ad vltimum. 28. q. 1. idololatria. quandoque a maiori. 32. q. 5. si Paulus. quandoque a simili. extra de transla. inter corporalia.

Argumentamur in iure varijs modis.

g ¶ *Non fuit.*] si enim iudicatur res esse mea, per consequens iudicatur non esse tua, vt ff. de procur. Pomponius. §. 2. ff. de excep. rei iud. si inter. Item est hic arg. q; duo epi non possunt esse in vno episcopatu insolidum, vt quæri solet. 7. q. 1. non autem.

h ¶ *A seipso ortus.*] & ideo in seipsum cadere debet. & ita nemo potest seipsum eligere, vt 1. q. 6. sicut is. extra de iure patro per vestras. nec prætor se dare tutorẽ potest. ff. de tuto. & cura. prætor. arg. contra. ff. de contrahen. emp. fistulas. §. 1.

i ¶ *Adiuuare.*] nam qui totam legem custodit, offendit autem in vno, factus est omniũ reus, vt j. de pæn. dist. 2. §. item opponitur. si enim inquit. s. 7. q. 1. denique.

k ¶ *Separauerint.*] s. 1. q. 1. si quis inquit.

l ¶ *Supplicio.*] æquali: quia facto consenserunt, vt infra. 1. q. 3. qui aliorum.

m ¶ *Merita.*] intellige æterna, nam & temporalia possunt. 22. q. 2. si qualibet.

n ¶ *Supplicia.*] nam in pœna non potest esse præmium. argum. decima sexta quæst prima. legi. ff. de nego. gest. siue hereditaria. & ff. ex quibus cau. maio. l. si cui. & ff. de interdict. & releg. l. relegatorum.

o ¶ *Cuncti.*] s. 1. q. 3. nihil.

a Qvi contra.] C. quæ res vend. non poss. l. vlti.
b ¶ Priuati.] hic habes, ꝙ dicuntur priuati illi, qui nõ sunt præditi aliqua dignitate.
c ¶ Nobiles.] j. 26. q. 5. idolorum. contra. s. 12. dist. non cogantur. s. 12. quæst. 2. de rebus. s. 22. quæst. 5. c. 1. 12. q. 2. fraternitas. ff. de in ius voc. l. vltima.

§ Proprio spolientur honore, qui contra pacem ecclesiæ nituntur. C. XXXII.

Ansl. l. 5. c. 63.
† al. aut militiæ

QVi contra [a] ecclesiæ pacem sunt; si dignitatem, aut cingulum militiæ † habeant; nudentur eis. Si autem sunt priuati [b]; si quidẽ nobiles [c] existunt, suarum substantiarum proscriptionem [d] patiantur: si autem ignobiles [e], non solum in corpore verberentur, sed exilio perpetuo castigentur.

Item Pelagius Papa.

§ Nec consecrat, nec consecratur in schismate constitutus episcopus. C. XXXIII.

Ansl. l. 12. c. 42.
Poly. l. 7. tit. 5.

PVdenda [f], vt ita dicam [g], rapina in diuisione est non cõsecratus, sed execratus [h] episcopus. Si enim ipsum nomen [i] cõsecrationis [k] rationabili, ac viuaci intellectu discutimus; is, qui cum vniuersali detrectat [l] consecrari ecclesia, consecratus dici, vel esse nulla ratione poterit. Consecrare enim est, simul sacrare. Sed ab ecclesiæ visceribus diuisus, & ab Apostolicis sedibus separatus execrat ipse potius, & non consecrat. Iure ergo execratus [m] tantum, non consecratus poterit dici, quem simul sacrare in vnitate coniunctis membris non agnoscit ecclesia. Videamus [n] tamen, vtrum vel ipsarum consuetudinem [o] partiũ in sua ordinatione † conseruauerint. Nempe is mos antiquus fuit, vt quia pro longinquitate, vel difficultate [p] itineris ab Apostolico [q] onerosum illis fuerat ordinari, ipsi se inuicem Mediolanensis, & Aquileiensis [r] ordinare episcopi debuissent: ita tamen, vt in ea ciuitate, in qua [s] erat ordinandus episcopus, alterius ciuitatis pontifex occurrere debuisset: vt & ordinandi electio à præsenti ordinatore ex consensu vniuersalis [t] cui præficiendus erat, ecclesiæ melius [u], ac facilius potuisset agnosci: & in sua, qui ad episcopatum prouehendus erat, nec tamen ordinatori suo subdendus fuerat, ordinaretur ecclesia. Etenim [x] cum, sicut diximus, ecclesia vna sit, cui in canticis canticorum dicitur [Vna est columba mea,] nullam aliã esse constat, nisi quæ in Apostolica [y] est radice fundata: à quibus ipsam fidem in vniuerso propagatam orbe non potest dubitari. Quod vobis, licet notissimum [z] omnino sit, beati tamen Augustini testimonio cõprobemus. Audite, quid in quodam opere suo præclarissimus doctor dicat ecclesiæ. Ait enim. [Quòd si nullo modo rectè dici potest ecclesia, in qua schisma est; restat, vt quoniam ecclesia nulla esse non potest, ea sit quam in sedis Apostolicæ per successiones [a] episcoporum radice constitutam nullorum hominum malitia [b] (etiam si nota excludi † non possit, sed pro temporis ratione toleranda iudicetur) vllo modo ualeat extinguere.]

† al. exordinatione
Cant. 6.
simile quiddam s. dis. xx. c. palã.
† al. & excludi

Idem.

d ¶ Proscriptionem.] 23. q. 5. de Liguribus.
e ¶ Ignobiles.] forte dicuntur ignobiles qui vile exercent officiũ. C. de incest. nup. humilẽ. de pœnis istis habemus C. de sum. trin. l. 3. ff. de pœn. capitaliũ. §. vlti. De huiusmodi autem pœna not. quia si est pecuniaria vel spiritualis, semper maior imponitur nobili, q̃ ignobili, vt 40. dist. homo Christianus. & 5. q. 6. presbyteri. arg. cõtra. 1. q. 1. quidquid. nam ibi minor pœna imponitur episcopo, q̃ presbytero, sed hoc intellige in diuersis criminibus, scilicet in negligentia episcopi, & simonia presbyteri. sed corporalis maior imponitur ignobili, vt hic, & instit. de publ. iudi. §. item lex Cornelia. Sed arg. contra. ff. de pœn. quidã. vbi dicitur quòd quædã delicta inferunt pœnam militibus, quæ non paganis. sed facias vim in eo quod dicit, quædam, quia quod dicitur ibi speciale est, aliàs quod dicitur hic, regulare est. Quidam tamen dicunt, ꝙ semper ignobiles grauiori pœna puniendi sunt [12] siue spũali siue corporali, siue pecuniaria, ar. 11. q. 3. præcipue. vnde hoc quod hic dicitur, ꝙ ignobiles debeant verberari, intellige quando nihil habent. ff. de in ius vocan. l. vlt. 14. q. 6. si res aliena. Io.

PVdenda.] Casvs. Iste sic consueuit poni. Mediolan. archiepiscopus & patriarcha Aquilegien. lapsi erant in hæresim, & in hæresi vnus alterũ consecrauit: & contra consuetudinẽ illarum duarũ ecclesiarũ à Papa approbatam, quæ consuetudo antiquitus obtinuit, vt archiepiscopus Mediolanen. consecraret patriarcham apud Aquilegiam, & vice versa patriarcha debeat consecrare archiepũm apud Mediolanũ. & hoc debeat fieri cũ cõsensu clericorũ, quibus præficiebantur. Probat ergo Pelagius hanc non fuisse consecrationẽ, sed execrationẽ, tum quia facta fuit in schismate & hæresi. tum quia contra antiquam consuetudinẽ facta fuit: & ꝙ facta fuit in hæresi, & non in ecclesia, probat duabus auctoritatibus, scilicet Salomonis, & Augu. auctoritas Salomonis ĩcipit ibi, *Vna est colũba*. auctoritas Augustini est ibi, *Quòd si nullo*.

f ¶ Pudenda.] Casvs. Cõsuetudo erat inter Mediolanum. & Aquilegien. Archiepiscopos, vt se cõsecrarẽt ad inuicem. isti cũ essent in schismate, vnus cõsecrauit aliũ, sed non obseruata cõsuetudine antiqua. vnde reprehenduntur hic super duobus, & quia in schismate, & quia non obseruata ꝯsuetudine facta fuit cõsecratio. & dicit ꝙ cũ in schismate sint, & nõ ĩ ecclesia, poti' execrãt quã consecrant.
g ¶ Vt ita dicam.] improprietatem locutionis notat. & est ibi emphasis. 27. q. 1. nuptiarum, vt Dauus est ipsum scelus.
h ¶ Execratus.] quia nõ est consecratus secũdũ consuetudinem.
i ¶ Nomen.] s. 12. q. 1. clericus.
k ¶ Consecrationis.] argum. de pœn. distin. 3. pœnitentia.
l ¶ Detrectat.] id est, contradicit, vel contemnit.
m ¶ Execratus.] hæc præpositio, ex, deformitatem signat, sicut & dicitur, depactus, id est, turpiter pactus. ff. de calum. l. & generaliter.

Ex, & de, significant deformitatem.

n ¶ Videamus.] interpositio est hic vsque ad illud. j. etenim, &c.
o ¶ Consuetudinem.] argu. in rebus perperam gestis bonum esse ordinem solitum obseruari, vt 32. q. 7. non solũ. & c. adulterii. arg. pro particulari consuetudine.
p ¶ Difficultate.] s. dist. 63. cum longe. s. 93. dist. iuxta. Ioan.
q ¶ Apostolico.] arg. ꝙ metropolitani ab Apostolico sunt ordinandi. sed contra 51. distin. qui in aliquo. & 66. dist. c. primo. extra de tempo. ordi. si archiepiscopus. Ego dico de iure communi à suis suffraganeis eum debere consecrari. sed tamen Papa contrarium facit. Ioan.
r ¶ Mediolanensis & Aquilegiensis.] 11. q. 1. istud. Io.
s ¶ In qua.] id est, ad quam.
t ¶ Vniuersalis.] id est, vniuersorum.
u ¶ Melius.] arg. iudicem in eo loco debere iudicare vbi rei veritas magis possit inquiri. 33. q. 2. siue. argum. 23. q. 4. si illic. & extra de app. ex parte.
x ¶ Etenim.] hoc continuatur cum littera, quæ præcedit illud, videamus. Ioan.
y ¶ In Apostolica.] id est, Apostolorum, scilicet Apostolis, vt ad intellectum fiat relatio. si. s. dist. 34. fraternitatis.
z ¶ Notissimum.] & ita quod notissimum est, amplius probari potest [2]. nil enim ita est indubitatum quin solicitam recipiat dubitationem. in Auth. de tabel. in medio. & ita est arg. ꝙ inutilis probatio admittenda sit. arg. contra extra de proba. c. 2. & 3. C. de proba. ad probationem.

Notissimum põt amplius probari.
Ad hoc 25. dist. perfectis. in princ. 2. q. 5. habet hoc.

a ¶ Per successiones.] s. dist. 68. quorum vices.
b ¶ Malitia.] s. dist. 19. ita Dominus. Ioan.

Schisma.] Casus. Casum hûc sic attende. Quidã indifferenter vtebatur sacrificiis catholicorũ & schismaticorum: & ideo suis epis conabatur suggerere, & et Papæ Pelagio, vt schismatici non abiicerentur, & ꝙ licite eorũ sacrificiis vti poterat: & hoc tribus rõnibus probare intendit. Prima erat, quia mali debent tolerari. Secunda est, quia diu in delicto fuerũt. Tertia est, quia iuris ignorãtia vel simplicitate deliquerunt. sed has rões destruit Pela. singulis rationibus cõgrue rñdendo, & monet illũ ne indifferenter vtatur sacrificiis catholicorum & schismaticorum. Respõsio primæ rationis incidit ibi, *Non autem.* Secũda ibi, *Nec enim leuigat.* Tertia ibi, *Sed nec illud eis prodest.* *Sibi*, s. schismaticis. *Iuda.* iste dict⁹ fuit Iudas Iacobi. duo enim fuerunt Iudæ. *Partem*, scilicet hæresim. *Illi*, s. catholici. talibus, s. schismaticis *multo magis tñ illi*, s. schismatici. Et sic cõstrue circa mediũ, qa iudiciũ sentiendi diuersa non diuisit eos: sed quædam pessima opi. apud se delata, sibi tamen incognita diuisit eos metuentes, & ꝯ sedẽ apo. temere credentes. Vel sic; sed pessima opi. diuisit eos metuentes quædam apud se delata, sibi tñ ĩcognita; & ꝯ sedem Apost. temere credẽtes. *Iudiciũ.* id est, discretio. *Delata*, id est, recitata. *Ad summam.* id est, ad vltimũ.

a ¶ *Schisma.*] loquitur Pela. contra quosdã qui dicebãt esse cõmunicãdum quibusdam hæreticis, ea ratione, quia mali sunt tolerandi: quod reprobat ibi, *non autem*, & c. q. d. illud de occultis intelligitur, hic de manifestis agitur. Secũda ratio erat: quia iam diu fuerũt ĩ isto errore, & forte fuerat eis ab ecclesia cõicatũ, ꝙ reprobat Pela. ibi, *nec enim leuigat.* Tertia ratio est, quia ignorantia vel simplicitate errabãt, quod reprobat vbi dicit, sed nec illud. Ad vltimũ ponit conclusionẽ suã ibi, *ad summam.* per quam patet, ꝙ alicui loquitur qui in ecclesia nostra erat, cũ dicit, nos quod absit. Vnũ casũ colligẽdũ credo ex illo verbo circa fi. noli ergo, &c. Io.

p ¶ *Sed nec illud.*] respon. tertiæ obiectioni. Ordina litteram: sed quædam pessima opi. delata apud se, sibi tamen incognita diuisit eos metuentes de futuro iudicio, de pœna gehennę. solent enim hæretici talia minari nisi sibi credatur. vel spes vel pessima opi. diuisit eos metuentes quædam apud se delata, id est, recitata ab aliis hæreticis, & tamen incognita sibi.

¶ Vnitati non communicat schismaticis consentiens. C. XXXIIII.

Anſ. l. 12. c. 44. Poly. l. 7. tit. 5.

Schisma[a] si quidem ipsum, quod græcum nomen est, scissuram sonat. Sed in vnitate scissura esse non potest[b]. Non ergo vnitati cõmunicant, qui schismaticis communicant. Partes sibi ipsi fecerunt, & ab eo, quod vnũ est, vt apostoli Iudæ[c] (Iuda 1.) iam verbis loquar, semetipsos segregantes, spiritum non habent. Quibus omnibus illud efficitur, vt quia in vnitate vnum non sunt, vt quia in parte esse voluerunt, vt quia spiritum nõ habent. corporis Christi; sacrificiũ habere non possint[d]. ¶ Non autem[e] nobis nũc illa quæstio est; vtrum tolerare malos, sed vtrum debeamus schismaticis sociari[f]. Si enim etiã ipsi, licet in suo sensu abundantes, intra materna tamen positi viscera † (al. vbera) quærerent veritatem; à nobis repellendi nõ erant, donec apud eos ratione duce rei veritas claruisset. Sed quia se ab vniuersali ecclesia diuiserũt; sicut beatus Augustinus ait, omnis catholicus securus eam partẽ detestatur[g] (ꝯ. ead. c. pudẽda.), cui ecclesiam vniuersalem Apostolicis sedibus roboratam non communicare cognoscit. Nec[h] enim leuigat crimen eorũ: magis vero auget[i], quòd eos diu restitisse[k] dixistis, ne Apostolicis cõmunicantes sedibus in sua cõmunione reciperent[l]. In hoc enim dum & illi[m] culpandi sunt, qui cõmunicare talibus voluerũt; multo magis tamẽ illi[n] execrandi sunt, qui non solum in sacerdotibus communionem Apostolicarum sedium, verum etiam in ipsis laicis[o] spreuerunt. Sed nec illud[p] eis prodest, quod eos in eisdem litteris vel ignorantia[q] rationis, vel simplicitate intellectus sui à nostra se cõmunione suspendisse perhibetis. Idipsum enim magis est[r], propter quod schismatici sunt: quia non eos diuersa sentiẽdi iudicium, sed quædam apud se delata, sibi tamen incognita metuentes, & contra Apostolicam sedem temere credẽtes pessima diuisit opinio. Quod schisma specialiter esse beatus denuntiat Augustinus dicens de talibus. [Aduersus[s] auctoritatem illarum ecclesiatũ, quæ ab Apostolica sede epistolas[t] accipere meruerunt, temere credendo; immanissimũ schismatis crimen à se propulsare nõ poterit.] (dist. 19. in canonicis.) Ad summã[u] aut illos ecclesiã esse creditis (& cũ duæ ecclesiæ esse nõ possint, nos, quod absit, schismaticos iudicabitis:) aut si veram in Apostolicis sedibus esse constat ecclesiam; & illos ab vnitate diuisos cognoscite, & communionis quæstionem esse sublatam, quã veram nisi in vnitate constat esse non posse. Noli ergo, quasi nulla schismaticorum, atque ecclesiæ differentia sit, velle indifferenter vtrorumque[x] sacrificijs sociari. (Deusdedit p. 1. c. 2.) Nõ est Christi corpus, quod schismaticus cõficit, si veritate duce dirigimur. Nec enim diuisum[y] esse Christum poterit quisquã sine Apostoli reprobatione confingere. (1. Cor. 1.) Vnam, vt sæpe dictum est, quæ Christi corpus est, constat esse ecclesiã: quæ in duo, vel in plura diuidi non potest. Simul enim cum ab ea quisque recesserit, esse desistit[z] ecclesia.

b ¶ *Scissura esse non potest.*] inde est, ꝙ vestis Domini quæ vnitatẽ significabat, remansit indiuisa, vt 16. q. vlti. sicut Apostoli. (Vestis Domini indiuisa remansit.)

c ¶ *Iuda.*] qui loquens de huiusmodi dicit, hi sunt qui segregant seipsos, animam vel spiritũ non habentes, vt ꝯ. e. q. 3. de illis q sũt.

d ¶ *Non possint.*] quo ad effectũ [1]. Vel quia non conficiunt in forma ecclesiæ. & ita exaudi, vt ꝯ. ea. in fi.

[1] Id est, suã salutẽ, aliàs est contra ꝯ. 28. q. 1. §. his. secũdum Io. de Fan.

e ¶ *Non autem.*] respondet primæ obiectioni.

f ¶ *Sociari.*] quod non est faciendum, cum sint extra ecclesiam.

g ¶ *Detestatur.*] excommunicati non peccant vitando cõionem fidelium. Quare ergo peccant hæretici? Sol. nõ arguuntur, quia cũ sint schismatici catholicis non communicant, sed quia ab initio facientes schisma, ab ecclesia se separauerunt.

h ¶ *Nec enim leuigat.*] respon. secundę rationi.

i ¶ *Auget.*] vt extra de sim. non satis. ꝯ. 32. q. 7. flagitia. supra 16. quæst. 3. licet.

k ¶ *Diu restitisse.*] ecclesiæ, id est, in schismate perstitisse.

l ¶ *Reciperent.*] & ita per consequens nec reciperentur ab eis.

m ¶ *Illi.*] scilicet catholici.

n ¶ *Illi.*] scilicet hæretici.

o ¶ *Laicis.*] quia laicos & clericos catholicos vitabant.

q ¶ *Ignorantia.*] ignorantia enim iuris non excusat in articulis fidei, quos omnes scire tenentur. arg. 37. dist. c. vlt. sed clerici exactius. 8. q. 1. nec sufficere.

r ¶ *Magis est.*] propter quod schisma fuit q̃ eius contrarium: aliter enim magis viderẽtur hæretici qui ex industria peccant, q̃ qui ex rusticitate vel simplicitate, cum grauius sit peccare ex studio, q̃ aliter. de pæ. dist. 2. sciendum. Vel potest dici prout littera sonat, ꝙ magis schismatici sunt illi qui tantum per simplicitatem suam separãtur ab ecclesia, q̃ sint illi qui propter subtilitatem aliquam errant. falsa enim subtilitas istos compellit, in quam non cadunt voluntarii, sed inuiti: illos decipit ignorantia voluntaria, quæ magis reprobatur. 37. dist. §. fin.

s ¶ *Aduersus.*] aliquem scilicet.

t ¶ *Epistolas.*] de cõmendatione fidei suæ, vt dist. 19. in canonicis. ar. ꝙ ipsi exemplo sicut originali sit fides adhibẽda. ar. 25. q. 2. sancimus. contra extra de fide inst. c. 1. [2]

u ¶ *Ad summam.*] id est, ad vltimum, vel scilicet dico aliàs assumam, id est, assumptionem faciam.

x ¶ *Vtrorumque.*] catholicũ ergo alloquitur corpus Christi, quare ei non prodest, sep nocet. Vel loquitur de clerico q præter formam ecclesię sacrificabat, vt 1. q. 1. si quis inquit. ꝯ. de cõsec. dist. 4. non in vobis. contra. 1. q. 1. sicut. Io. Fau. hoc intellexit ad litterã.

y ¶ *Diuisum.*] id est, quin reprobetur ab Apostolo.

z ¶ *Desistit.*] ipse qui prius tempore erat existendo bonus. ꝯ. ead. omnibus. Vel ecclesia desistat esse apud eum. Io.

A It Cælestinus.] CASVS Hoc c. & sequens de eodẽ tractãt. Auctoritate enim Michaelis Imperatoris Ignati⁹ patriarcha Constãtino. depositus fuit ab epis illius regionis: qui sequebãt hæresim Nestorij: sed Nico. Papa scribẽs Michaeli Imperatori ꝓbat auctoritate Cælestini ꝙ nec depositio nec excommunicatio facta à Nestorio vel ab illis qui ipsum sequuntur, vllius est momenti: quia cũ ipsi essent iã prostrati & excõmunicati, alios deiicere vel excõmunicare nõ valebãt. idẽ dicit in seq. ca. Inquit, s. Cælestin⁹. &c. & est hoc verbũ Gratiani, vt s. 8. dist. frustra. Seq. c. de eadem materia loquitur, & per se patet.

a Ab Apostolica.] *Apud Anselmum, & in Polycarpo legitur,* quæ Apostolicas sedes, & epistolas accipere meruerunt. *Et conuenit cum verbis B. Augustini libro secundo de doctrina Christiana, c. 8. prout notatum est supra dist. 19. in canonicis.*

Item Nicolaus Papa scribit Michaeli Augusto, epist. 7.

¶ Ex quo episcopus fidei contraria docet, alium excõmunicare non potest. C. XXXV.

¶ *Emendata est hac rubrica ex plerisque vetustis.*

Iuo par. 14. c. 58 Pann. l. 5. c. 134

A It Cælestinus Papa oriẽtalibus episcopis scribẽs [Si quis [a] ab episcopo Nestorio, aut ab aliis, qui eum sequuntur, ex quo talia prædicare cœperũt [b], vel excommunicatus, vel exutus est seu antistitis, seu clerici dignitate, hunc in nostra communione & durasse, & durare manifestũ est: nec iudicamus [c] eum remotum [d]: quia non poterat quemquam eius remouere sentẽtia, qui se iam præbuerat ipse remouendũ.]

¶ *Nicolaus hic citat epistolam Cælestini Papa scriptam Ioanni, Iuuenali, & c. episcopis per orientem, prout est in concilio Ephesino Vaticana bibliotheca, & Lutetia impresso.*

Nicolaus ibidẽ ex eodẽ Cælestino ad clerũ Constantinop.

Item ad clerum [e] Constantinopolitanum.

¶ Non habentur excommunicati, qui ab hæreticis excommunicantur. C. XXXVI.

Iuo par. 14. c. 59 Pann. l. 5. c. 135

A Perte [f], inquit, sedis nostræ sanxit auctoritas, nullum siue episcopum, siue clericum, seu professione aliqua Christianũ, qui à Nestorio, vel eius similibus, ex quo talia prædicare cœperũt, vel loco suo, vel communione deiecti sunt, vel deiectum, vel excommunicatum videri: sed hi omnes in nostra communione & fuerunt, & hucusq; perdurant: quia neminem vel deiicere, vel remouere poterat, qui prædicãs talia titubabat [g]. Intellexistis [β] ne Imperator ex superius memoratis non potuisse, vt non dicamus prælatum suum, saltem quemlibet remouere, qui fuerant olim ipsi remoti; nec deiicere quemquam, qui fuerant iam ante prostrati?

¶ *Hic etiam citatur à Nicolao alia epistola eiusdem Cælestini, quæ est inter acta ipsius concilij Ephesini.*

β ¶ Intellexistis.] *Hic incipiunt propria Nicolai verba.*

Idem Nicolaus Papa ibidem paulo inferius.

¶ Ad iudicandum excommunicati non recipiantur. C. XXXVII.

In can. Apost. 32. al. 34. & in conc. Antioch. c. 7.

M Iramur, quomodo excommunicati ad iudicandum recepti sint; cum secundum Apostolicos canones sine cõmendatitiis [h] litteris in communione sola recipi prohibeantur. Absurdum etenim est; vt cui nõ licet etiam cum minimis [i] iuxta sacras regulas communicare; liceat penes vos etiam de maioribus iudicare.

1. q. 1. quod quidam.

His auctoritatibus [k] perspicue mõstratur, quòd ex quo aliquis contra fidem cœperit aliquid docere, nec deiicere quemquam valet, nec damnare. Obiicitur tamen illud Augustini [Recedentes à fide nec baptisma, nec baptizandi potestatem amittũt.] Cum ergo [l] sacerdotalem vnctionem vtraque potestas, videlicet baptizandi, & excommunicandi sequatur; à fide recedentes aut vtramque retinebunt, aut vtraque [m] carebũt. Sed aliud est potestas [n] officij, aliud executio. Plerumque officij potestas vel accipitur [o], veluti à monachis in sacerdotali vnctione, vel accepta [p] sine sui execu-

a ¶ Si quis.] catholicus. Prædicare. ex hoc distinguit G. vt supra ead. §. si autem.

b ¶ Cœperunt.] sup. & separauerunt se. s. ca. proxi. versic. si etiam illi. licet & illud forte intelligatur de illis, qui iam prædicare cœperunt. B. vero intelligit de iam damnato per sententiam canonis vel hominis: qui nullo modo excommunicari potest, vt dixi s. ead. q. 1. §. 1. sed contradicit in fine.

c ¶ Iudicamus.] scilicet talem, qui canonice erat depositus.

d ¶ Remotum.] . ar. j. c. proxi. quod de eodem loquitur, & est similis expositio 19. dist. nulli.

e ¶ Ad clerum.] Hæc non sunt verba G. sed Nicolai. Hoc ca. & superius totum est vnum: quod patet per illud j. ea. intellexisti.

f A Perte.] qui ita deiecti fuerunt.

g A ¶ Titubabat.] no. titubantem in fide, esse hæreticum: sicut falsi assertor dicit hæretic⁹, vt s. 4. q. 3. in testibus. extra de hære. dubius. nã & hæreticorũ vocabulo continetur qui leui etiam argumento à fide deuiat. C. de hære omnes. in fi. quãdoq; tamen titubatio excusat, & repetitionem inducit. l. fi. C. de condi. inde. Io.

Hereticus est qui in fide titubat.

h M Iramur. ¶ Commẽdatitiis.] & ẽ hic ar. ꝙ si aliqs est excõicatus, & si post dicit se absolutum, nõ est ei credẽdũ sine litteris, vt not. 1. q. 7. didici. extra de offic. ordi. ex parte.

i ¶ Etiã cũ minimis.] s. di. 63. nobis. s. di. 21. inferior. & c. submittit. extra de elec. innotuit. ar. cui nõ licet min⁹, nec maius. ff. de ser. expor. l. vlt. ff. de sena. q indignus. 44. dist. nulli. nã si pœnæ causa prohibetur à maiori, & à minori. ff. de inter. & releg. relegatorũ. §. vlt. & de ser. expor. cui pacto [2].

HIS AVCTORITATIBVS. CASVS. Concludit G. ex supradictis, ꝙ hæretic⁹ ex quo ꝯ fidẽ cœperit prædicare, nec deiicere valet aliquem nec condamnare. Postea obiicit c. August. ꝙ est s. 1. q. 1. quod quidã. vbi dicit, ꝙ hæretici nec baptisma nec baptizãdi potestatẽ amittũt, nec ordinẽ sacerdotalem. vnde videretur ꝙ possint excõmunicare, sicut & baptizare. Postea soluit dicẽs ꝙ potestatem retinent, sed nõ executionẽ. plerunque enim potestas sine executiõe habetur, sicut in monastico & suspẽso. vnde qa potestatẽ habent, ordinati vel baptizati ab eis dẽ nõ reordinãtur vel rebaptizãtur, ne fiat iniuria sacramẽto. Si ergo aliquẽ excõicent vt ad malũ eum perducant: licet vtraq; potestas in eis remaneat; tamẽ qa sentẽtia iniqua est, pondere caret: sed si aliquẽ catholicũ excõmunicãt vt ad recte viuẽdi normã perducant, dubitatur vtrum valeat sententia? Sed dicit G. ꝙ non valet sententia lata contra catholicũ: in hæreticum tamen valere videtur: ad quod probandum inducit duo ca. sequentia.

[2] Vide qđ legi. & no. 27. quæst. 2. sunt qui dicunt. ver. cum certũ est. & j. 34. q. 4. meretrices, iuxta fin. 33. q. 2. latorem.

x ¶ His auctoritatibus.] hoc modo ꝓcedit in hoc §. 1. infert ex ca. ꝓcedẽtib⁹, ꝙ ex quo qs cœpit talia pdicare, ꝙ nõ põt quẽquã excõicare. Secũdo ponit obiectionẽ quãdã, & eã soluit distinguẽdo inter potestatem & potestatis executionẽ. Tertio ponit quamdam incidentem quæstionem, & eam soluit per distinctionem: & ad alteram partem distinctionis inducit duo cap. seq.

l ¶ Cũ ergo.] ar. ꝙ sacerdos põt excõicare. 2. q. 1. nemo. extra de offi. ord. cũ ab ecclesiarũ. licet M. diceret ꝯ. 16. q. 1. c. 1. 11. q. 3. debet.

Sacerdos potest excommunicare.

m ¶ Vtraque.] si ergo coniuncta sunt. aut vtrumque retinendum est, aut neutrũ. C. de iur. deli. quidam. ff. de admi. tu. cum quæritur.

n ¶ Potestas.] ipse ordo vel habilitas quædam, quam ex eo ꝙ est sacerdos habet. de potestate ista similiter distinxi 16. q. 1. §. ecce.

o ¶ Vel accipitur.] puta sine executione.

p ¶ Vel accepta.] puta sine executione, vel accepta cũ executione.

tione retinetur: veluti à suspensis, quibus administratio interdicitur, potestas non aufertur. A fide itaque recedentibus potestas non adimitur: sicut redeuntibus non redditur: ne non homini, sed sacramento iniuria fieri videatur. Vnde ab hæreticis baptizati, vel ordinati, cum ad vnitatem catholicæ fidei redierint, si forte intuitu ecclesiasticæ pacis in suis recipiantur ordinibus; non iterabitur sacramentum, quod in forma ecclesiæ probabitur ministratum: sed per impositionem manus[a] *præstabitur virtus sacramenti, quæ extra ecclesiam nulli docetur esse collata. Cum ergo vtraque potestas in hæreticis remaneat, si hæreticus*[b] *catholicum, vel alium hæreticum excommunicauerit, ut in communionem suæ hæresis illum deducat, quia iniqua est sententia*[c], *pondere caret. Quòd si*[d] *in catholicum praue viuentem, vel in hæreticum flagitiis, vel facinoribus deditum, vt aliàs ad recte viuendi normam vterque redeat, sententiam dederit; an vterque, an hæreticus tantum eius sententia teneatur, merito quærendum videtur. Potest autem dici catholicum sententia hæretici minime teneri. Non enim potest oris gladio*[e] *ferire, quem accusare, vel in quem testificari non valet. Si enim quos diuina testimonia*[f] *non sequuntur, quia extra ecclesiam sunt, pondus humani testimonij perdiderunt aduersus eos, qui in ecclesia esse videntur; nec aduersus eosdem ecclesiasticæ auctoritatis pondus habere poterunt*[g], *qui ab eius fide discessisse probati sunt; atque ideo ab ecclesia sunt condemnati. In hæreticum*[h] *autem potestatem habere videtur hæreticus: sicut & diabolus potest in malis, tamquam in pecore suo.*

Vnde scribit Augustinus Vincentio Donatistæ, & Rogatistæ, epist. 48.

¶ Pro aliquo facinore ab hæreticis excommunicatus, à catholicis non est recipiendus. C. XXXVIII.

QVisquis[i] pro aliquo flagitio, vel facinore proiectum à vobis[k] ita suscipit[l], sicut suscipiuntur, qui excepto errore, quo à nobis separamini, sine crimine apud vos vixerunt; displicet nobis. Sed nec facile ista monstratis: &, si monstretis, nonnullos toleramus, quos corrigere, vel punire non possumus: neque propter paleam relinquimus aream Domini: neque propter pisces malos rumpimus retia Domini: neque propter hœdos in fine segregandos deserimus gregem Domini: neque propter vasa facta in contumeliam migramus de domo Domini.

23. q. 7. c. 1. §. quisquis. Polyc. l. 7. tit. 5. Iuo par. 3. c. 179.

Idem ad Eusebium, epist. 169.

¶ Quisquis propter disciplinam ab hæreticis excommunicatur, non est à catholicis recipiendus. C. XXXIX.

SVbdiaconus quondam Spaniensis ecclesiæ, vocabulo Primus, cum ab accessu indisciplinato sanctimonialium prohiberetur, atque ordinata, & sana præcepta contemneret; à clericatu remotus est. *& infra.* ¶ Ego, si Domino placet, istum modum seruo, vt quisquis apud eos propter disciplinam degradatus ad catholicam transire voluerit; in humiliatione pænitentiæ recipiatur[m], quo[n] & ipsi eum forsitan cogerent, si apud eos manere voluisset.

Iuo par. 6. c. 390.

Iuo par. 6. c. 391.

Sed illud Augustini[o] *intelligitur dictum non propter sententiam, cuius potestas nulla est extra ecclesiam, sed in detestationem criminũ, quæ in ha-*

§. ead. c. quisquis & c. subdiaconus.

a ¶ *Manus.*] reconciliatoriæ. 1. q. 1. manus.
b ¶ *Si hæreticus.*] idem est si catholicus, quia continet errorem intolerabilem.
c ¶ *Sententia.*] extra de sent. excom. per tuas.
d ¶ *Quod si.*] hic ponit incidentẽ quæstionẽ, quam statim soluit.
e ¶ *Gladio.*] sed nunquid hoc est ita simpliciter verũ, ꝙ si possum eũ repellere à testimonio ꝯ me, quòd possum & eũ à ferenda sententia? nõ videtur. nã obijciẽdo ei crimẽ in modum exceptionis, repellam eum à testimonio. extra de testi. super eo. nihilomin⁹ tamẽ remanet prelatus: vnde dum tolerat ab ecclesia, poterit me iudicare. 8. q. 4. nõne. & nisi in casu, scilicet cum post cõfirmationẽ & ante consecrationẽ crimen sibi in modũ exceptionis obijcitur. extra de accu. super his.

Prelatus qui potest remoueri à testimonio, an possit repelli à iudicio.

Alij cõtra, vt dicitur 3. q. 7. in summa.

f ¶ *Testimonia.*] est arg. contra. C. de hære. l. quoniã. sed illud nõ valet, cũm hodie sint oẽs excõmunicati. extra de hære. excõmunicamus.
g ¶ *Poterunt.*] s. 2. q. 7. si hæreticus.
h ¶ *In hæreticum.*] s. distinct. 37. si quid veri. 32. q. 6. c. 1. contra. Sed illud ad conseruationẽ matrimonij, istud quo ad thorum.

QVisquis.] CASVS. Vincentius Donatista conquerebatur, ꝙ catholici ita recipiebãt malæ vitæ hæreticos, & excõicatos ab ipsis hæreticis, sicut recipiebãt hæreticos bonæ vitæ. Et respõdet Aug. si est verum, displicet nobis, sed nõ credimus, nec hoc mõstratis, etsi verum esset, multos tamen toleramus, quos corrigere non possumus: neque propter malos debemus deserere gregem Domini.
i ¶ *Quisquis.*] supra proxi. q. 7. ca. 1. cuius est hæc pars.
k ¶ *A nobis.*] j. de pæ. di. 1. verbũ cõtra[a]. Sed qualiter cõtrarietas soluatur, in sequẽti §. sed illud. inuenitur.

[a] Itẽ contra s. 1. q. 1. remissionẽ, dic ꝙ non dicit quòd eorum sententia teneat. & ideo nõ est cõtra. Hæretici nullũ possunt excõmunicare.

l ¶ *Ita suscipit.*] Ar. sententiam hæretici fidem facere ecclesiæ, & vnius iudicis sententiã fidem facere alij, vt s. 2. q. 1. multi. & ff. de cri. expi. here. res hereditarias. Ar. op. ff. de iureiurã. si duo patroni. Sed tamẽ qui signauit hic hoc arg. nõ intellexit Aug. in his capitulis, qa nõ dicit hic ꝙ excõicatos ab hæreticis nos ꝓ excõicatis habeam⁹, qa ipsi neminẽ possunt excõicare. extra de hære. vergentis. sed nõ recipimus eodẽ modo malos hæreticos, sicut bonos hæreticos: qa nõ ad dignitates vel ordines forte: & si secus fiat, quãdoq; fit propter scandalum, vt dicitur in cap. quisquis.

SVbdiaconus.] CASVS. Primus subdiaconus Spañ. ecclesiæ propter incestum, quem cum monialibus incorrigibiliter faciebat, degradat⁹ est ab hæreticis, postea ad ecclesiã catholicã redire volebat. vnde quæsiuit Eusebius ab August. sub qua forma sit recipiendus ab hæreticis degradatus. Et rñdet ꝙ sub eadẽ pænitentia debent catholici ipsum degradatum recipere, ad quam ipsum cogerent hæretici. *Quo*, s. modo.
m ¶ *Recipiatur ad pœnitentiam.*] non enim dicit sub excommunicatione, vel depositione.
n ¶ *Quo.*] id est, ad quam, sed illud non propter sententiã eius, s. excõmunicationis. nã in causis ciuilibus & criminalibus sententia extra ecclesiam habet firmitatẽ. argu. 11 q. 3. Iulianus. §. 1.

SED ILLVD. CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte dicit, ꝙ licet in superioribus ca. s. quisquis. & subdiaconus. Aug. fecit mẽtionẽ de sentẽtia hæreticorũ: nõ tamẽ intelligũtur esse dicta vt sentẽtia eorũ approbet, cui⁹ potestas extra ecclesiã nulla est; sed dicta intelligũtur in detestationẽ criminũ, quæ in hæreticis sunt puniẽda sicut in catholicis. In secũda parte rñdet obiectioni factæ s. ea. §. his auctoritatib⁹. in prin. Et dicit G. ꝙ illa auctoritas Aug. potest intelligi tñ de potestate baptizãdi in tépore necessitatis, in quo casu nec à laico nec ab hæretico baptizatus est refutãdus. Cetera vero sacramenta excõicationis vel reconciliationis & similia ab hæreticis vel laico ministrata nullum vel lethalẽ effectũ habent, & ideo nõ sunt recipiẽda à fidelibus. Vel cetera sacramenta, hoc falsum est quo ad essentiam sacramentorũ.
o ¶ *Sed illud Augustini.*] supra ea. q. §. his auctoritatibus. in illo verbo, rece.

bo,recedentes.§.1.q.1.quod quidam.
a ¶ *Alia vero sacramenta.*] large hic sumitur sacramentum. vt 1. quæst.3.c.vlti.
b ¶ *Excommunicationis.*] non video qualiter excõicatio sit sacramentum,nisi intelligatur de potestate,quæ est ordo.H.

vero non.de consec.dist.4.siue hæreticus. Baz. Vel ideo quia quicumque accipit baptisma,accipit Christi corpus: sed non conuertitur,de consec.dist.4 nulli est aliquatenus.
e ¶ *Nullatenus.*] ĩ.ea.cap.vlti.

Sa-

§.ead. miramur in verbis Grat.

reticis, sicut in catholicis, æque sunt punienda. Potest tamen illud Augustini de potestate baptizandi intelligi, non ligandi, aut soluendi, vel cetera sacramenta ministrandi. Baptisma namque siue ab hæretico, siue à laico ministratum fuerit, dummodo in vnitate catholicæ fidei accipiatur, non carebit effectu. Alia vero [a] *sacramenta, vt sacri corporis & sanguinis Domini, excommunicationis* [b]*, vel reconciliationis, si ab hæretico, vel catholico non sacerdote*[c] *ministrentur; vel nullum, vel lethalem habebunt*[d] *effectum. Vnde & ab omnibus fidelibus nullatenus*[e] *sunt recipienda.*

Hinc Augustinus scribit in 1. libro de baptismo contra Donatistas, c.2.

¶ In extremo positus etiam ab hæretico pænitentiam accipere valet. C. XL.

Poly.l.7.tit.3. Ansl.l.9.c.49. Iuo p.1.c.170.

SI quem forte coegerit extrema [f] necessitas, ubi catholicum, per quem accipiat, non inuenerit, & in animo pace catholica custodita, per aliquem extra unitatem catholicam positum acceperit, quod erat in ipsa catholica unitate percepturus; si statim etiam de hac uita migrauerit, non eum nisi catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus; cum se catholicæ congregationi etiam corporali præsentia reddiderit, unde numquam corde discesserat, non solum non improbamus quod fecit, sed etiam securissime, uerissimeque laudamus: quia præsentem[g] Deum credidit cordi suo, ubi unitatẽ seruabat:& sine sancti baptismi [h] sacramento(quod ubicũque inuenit, non hominum, sed Dei esse [i] cognouit) noluit ex hac uita migrare. Si quis autem, cum posset in ipsa catholica accipere, aliqua † mentis peruersitate [k] elegerit in schismate baptizari; etiam si postea[α] uenerit ad catholicam ecclesiam; certum est ibi † prodesse sacramentum: quod alibi accipi quidem potest, prodesse [l] autem non potest: peruersus, & iniquus est [m], & tãto perniciosius, quanto sciẽtius.

† al. per aliquã mentis peruersitatem
† al. illi

α ¶ Postea.] *In originali legit̃* (erã si postea venire ad catholicã cogitat, q̃a certus est ibi ꝓdesse sacr̃m, qđ alibi accipi q̃dẽ põt, ꝓdesse aũt nõ põt) puersus, &c. *Sed ob glosã nõ ẽ emẽdatũ.*

Item Iulius † *Papa.*

† al. Eutychianus] ex al. pænitẽtiali Theod.

¶ Per annum pæniteat, qui de manu hæretici nesciens prohibitam communionem accepit. C. XLI.

Poly.l.7.tit.5. Bur.l.19.c.105. Iuo p.15.c.117.

SI quis dederit [n], aut acceperit communionem de manu hæretici, & nescit [o], quòd catholica ecclesia contradicit; postea intelligens annum integrum pæniteat. Si autem scit, & neglexerit, & postea pænitentiam egerit; decem annos pæniteat. Alij iudicant septem, & quidam humanius [p], vt quinque annos pæniteat. ¶ Si quis permiserit hæreticum Missam suam celebrare in ecclesia catholica, & nescit; quadraginta dies pæniteat: si pro reuerentia eius; annum integrum pæniteat: si pro damnatione ecclesiæ catholicæ, & consuetudinis Romanorum; proijciatur ab ecclesia, sicut hæreticus, nisi habeat pænitẽtiam: si habuerit; decem annos pæniteat. Si recesserit ab ecclesia catholica in congregationem hæreticorum, & alijs persuaserit, & postea pænitentiam egerit; duodecim annos pæniteat, tres [β] extra ecclesiam, septem inter audientes, & duos adhuc extra communionem. De his in canone dicitur, ut duodecimo [γ] anno communionem sine oblatione [q] percipiant.

β ¶ Tres extra.] *Apud Burchardum & Iuonem legitur*, quattuor extra ecclesiam, sex inter audientes, &c.
γ ¶ Duodecimo.] *Burchardus & Iuo habent*, decimo.

S ¶ *I quem forte.*] CASVS. Quæsitum fuit ab ipso Aug. vtrũ ille q̃ ab hæretico baptizatur debeat catholicus reputari; & si de hac vita migrauerit, vtrũ per tale saluetur baptisma: & rñdet ꝙ sic, si in articulo mortis hoc fecerit: si catholicum à quo hoc susciperet, nõ inueniebat:& si liberatus se catholicę cõgregationi reddiderit, nõ debet imꝓbari, qđ fecit, sed laudari. si aũt spõte elegerit in schismate, vel hæresi baptizari, nõ debet iudicari catholicus, sed iniquus. nõ prodest baptisma ei, nisi postea reconciliet̃. Et hæc verba sic expone, *ibi*, idest, in ecclesia. *Non potest*, s. alibi nisi in ecclesia.
f ¶ *Extrema.*] arg. extra de re.iu.q̃đ nõ est licitum. vñ & cito debet hoc facere.1.q.1.cõstat.
g ¶ *Præsentem.*] id est, fidem Dei præsentẽ cordi suo adhibuit.
h ¶ *Baptismi.*] ĩ.de cõsec.dist.5.sanctum.&c. quomodo.§. distin.32. §.verum.
i ¶ *Esse*] §.1.q.1. Dominus declarauit.
k ¶ *Peruersitate.*] §.1. q.7 conuenientibus.
l ¶ *Prodesse.*] ĩ.de consec.di.4.tunc valere.
m ¶ *Iniquus est.*] ab initio, non ex post facto.

S ¶ *I quis dederit.*] CASVS. Hoc c. diuiditur ĩ tres partes. In prima parte dicitur, ꝙ si quis dederit vel acceperit corp⁹ Christi de manu hæreticorum, ignorãs per ignorãtiã iuris, ꝙ ecclesia hoc cõtradicat, si postea intelligit, abstineat per annũ. si autẽ bene sciebat x. annis pæniteat. Alii tñ dicũt vij. alii vero v. In secũda parte dicitur, ꝙ si q̃s ꝑmittat hæreticũ in ecclesia Missam celebrare, nesciẽs hoc esse malum, xl. dies pæniteat. si aũt fecerit ꝑꝑ reuerẽtiam ipsius, per annum pæniteat. si vero in cõtemptũ ecclesię permiserit, hæreticus reputetur, nisi pænitentiã agat, quã facturus erit per annos x. In tertia parte dr̃, ꝙ si q̃s ab ecclesia catholica recesserit, & ad hæresim aliquos ꝑsuaserit: si reuertat̃, xij ann. pæniteat, sicut in canone cõtinet̃. Secũda pars ĩcipit ibi, *Si quis permiserit.* Tertia ibi, *Si recesserit.*

c ¶ *Sacerdote.*] nisi in necessitate, tunc laicus reconciliare potest. de consec.dist.4.sanctum.
d ¶ *Habebunt.*] cum extrema necessitate cogente sacramentum baptismi à quocumque traditur, licet ab hæretico, quæritur quare Eucharistiæ sacramentum non sit ab hæretico accipiendum, cum in alterutro fides & contritio vicem suppleat sacramenti. de consec.dist.2. vt q̃d paras & dist.4. baptismi vicẽ? Rñ. plenior remissio fit in baptismo, q̃ in sola cordis contritione, ita ꝙ nec purgatorium sentiant qui in fine baptizantur. de pæ. dist. 7. nullus expectet. sufficit autem contritio eorũ, vel quia alia est in reliquis sacramentis consideratio q̃ in baptismo. vt 32.dist.§. verum. quia necessarior baptismus est, & ianua omniũ sacramentorũ. Vel sufficit sic scriptũ esse. Vel q̃a in Eucharistiæ sacramẽto solent hæretici formã ecclesiæ peruertere, vt ĩ.ea.c.schisma.in fi. In baptismo

n ¶ *Dederit.*] ar. hic elicitur, ꝙ ignorãtia iuris partim excusat, sed nõ ex toto releuat q̃dẽ pœnã, sed nõ absorbet culpã. simile ĩuenit̃ 82.di.plurimos. 28.di.p̃sbyterum. 8.dist cõsuetudo. ĩ.de cõs.di.2. scriptura. 30.q.1.de his.§.52.dist.c.1.& de conse.di.4. retulerunt.
o ¶ *Et nescit.*] qđ ecclesia contradicit, vel nescit de facto, sed est ignorantia crassa.

Ignorantia iuris quãdoque excusat.

p ¶ *Humanius.*] hæc ergo sententia potior est & ceteris præponẽda, q̃ maiori nititur pietati. 9.dist. sana. ff. de pac. maiorem.
q ¶ *Sine oblatione.*] §.12.q.2.de viro.& 33.q.2. latorem.

Cœpit.

COepit.] Casvs. Ermenegildus rex iuuenis nolebat hæresi Arianorum consentire,& ideo à patre suo est in carcere religatus. Superueniente aũt paschali die Resurrectionis misit pater epm Arianum ad Ermenegildũ, vt de manu eius cõionem acciperet,vt sic patri reconciliaretur.qđ cũ facere nollet, pater statim iussit eum ab apparitoribus suis occidi, & episcopi eum incontinenti occiderunt.

a ¶ Rex.] ar. φ filius regis rex vocari debeat, licet regnũ non habeat. & est ar.pro comitibus Theutoniæ & Italiæ. iã enim dñs est, & sola administratio deest. ff. de lib.& posth.l.in suis.

b ¶ Nil fuisse.] i. parũ.

c ¶ Perciperet.] rationẽ quare liceat in necessitate ab hῆtico recipere baptismum,& nõ corpus Christi,habes s̃.e. ĩ no. cũ extrema. Itẽ no. φ in necessitate possum socio cõfiteri.de pæ. dist. 1.quem pænitet. Itẽ reconciliationẽ petere.de conse.dist.4.sanctũ. Idẽ posset dici de vnctione olei. Sed de omnibus q̃ spectant ad officium sacerdotis, illud solum licere laicis credo etiam in necessitate, de qbus expressum inuenio. Io.

Additio. Sed nũquid à laico possum recipere Eucharistiam in necessitate cum sufficit contritio,vt de consec. dist. 2.vt quid.ar. φ nõ, de consec.dist.1.perueniit.93.dist.diacones.licet dicat c. φ sumi debet, si sit qui tribuere possit.33.q.2. admonere.secundum. Io.

Regis filius rex vocari debet.

Rex. sed improprie Iacob. de Sãc. Geor. I iuest. feud. char. 2.

Necessitatis occasione multa licẽt.

Item Gregorius Papa lib. 3. dialog. c. 31.

¶ Potius est mortem arripere, quàm de manu hæretici communionem accipere. C. XLII.

COepit Ermenegildus rex [a] iuuenis terrenum regnum despicere, & forti desiderio cæleste quærens,in cilicijs vinculatus iacens omnipotenti Deo ad se confirmandum † preces effundere; tantoque sublimius gloriam transeuntis mundi despicere, quanto & religatus agnouerat nil fuisse [b],quod potuerit auferri. Superueniente autem paschalis festiuitatis die, intempestæ noctis silentio ad eum perfidus pater Arianum episcopum misit,vt de eius manu sacrilegæ consecrationis communionem perciperet [c], atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus,Ariano episcopo venienti exprobrauit,vt debuit, eiusque à se perfidiam dignis increpationibus repulit: quia etsi exterius iacebat ligatus,apud se tamen in magno mentis culmine stabat securus. Ad se itaque reuerso episcopo Ariano pater infremuit: statimque suos apparitores misit, qui constantissimũ confessorem Dei illic,vbi iacebat,occiderent. Quod & factum est.

Poly. l. 7. tit. 6.

† al. confortãdũ

1. q. 1. superueniente.

QVÆSTIO SECVNDA.

QVòd autem [d] post mortem nullus excommunicari valeat,vel absolui;ex verbis Euangelij monstratur,quibus dicitur [Quodcumque ligaueris super terrã,&c.] Super terram [e],inquit, non sub terra [f]: ostendens, quòd viuentes pro varietate suorum meritorum soluere possumus, vel ligare: de mortuis autem sententiam ferre non possumus.

Matt. 16.

Vnde Leo Papa scribens Rustico Narbonensi episcopo, epist. 90. c. 7. al. epist. 92. c. 6.

¶ Non possunt ab ecclesia absolui post mortem,qui in hac vita ab ea noluerunt absolui. C. I.

DE communione * [g] priuatis,& ita defunctis.] Horum causa Dei iudicio [h] reseruanda est, in cuius manu [i] fuit, vt talium obitus non vsque ad communionis remedium differretur. Nos autem, quibus viuentibus non communicauimus [k], mortuis communicare non possumus.

Burc. l. 11. c. 52. Iuo p. 14. c. 60. Pann. l. 5. c. 118.

* ¶ De communione priuatis,& ita defunctis.] *Verba hęc in codice canonum sunt titulus vigesimi decreti Leonis primi,& ea Burch. non habet. Reliqua vero sunt ipsius Leonis verba.*

Item Gelasius Papa in commonitorio Fausto magistro fungenti legationis officio apud Constantinopolim.

QVod autẽ.] Hæc quæstio diuiditur in duas partes, in quarum prima probat per 5.c. φ nullus potest ligari vł solui post mortem, supple nisi in tribus casibus positis in summa. Secunda ibi, *His auctoritatibus*. Io. de Fan.

Casvs. Hic intitulatur 2. q. qua quæritur,vtrum post mortem aliquis valeat condemnari,vel absolui. Et respondetur, φ non valet cõdemnari vel accusari de crimine nisi in quibusdam casibus, si de hæresi accusetur,vel si hæreticos instituit heredes, vt infra ead.c. vlt.vel si decessit in notorio crimine, vt s̃. 88. dist. neque. & s̃.proxi. quæst.4. placuit. potest etiam in alijs casibus quis accusari propter bona,vt de apostasia,vt C.de apo.apostatarum. & de crimine læsæ maiestatis,vt C.ad leg. Iul.maiest. meminisse. & de crimine perduellionis, & repetundarum, vt ff.de accus. l. ex iudicio. & de crimine peculatus,vt ff.ad leg. Iul.peculatus, l.vlt. absolui vero post mortem quis non potest: nisi probetur, φ in vita sua iniuste fuit excõicatus,vt ĩ.c.vlt. & nisi in vita absolutionem petebat:nec stetit per eũ quin absolueretur, vt extra de sen. excom.à nobis. Probat ergo Grat. in hoc §. φ in vita sua potest qs ligari vel absolui, post mortem vero minime; & hoc probat auctoritate Euangelii.

d ¶ Quod autem.] Summã istius secundæ quæstionis collige ĩ.ea. c.vlt. & extra de sent.excom.à nobis 2. Sed no. φ post mortẽ non potest quis accusari [z] nisi in tribus casibus. De hæresi ĩ.ead.c. vlt. Vel si hæreticos instituit heredes. extra de hære. si quis eps. Vel si in notorio crimine decesserit. 88.dist.neque.s̃.proxi. q. 5. placuit. Alii vero volunt plures casus addere, φ vbicumque potest agi de crimine propter bona alicuius,semper possit accusari, vt in crimine læsæ maiestatis, hęreseos, repetundarum, & aliis. C. ad leg. Iul. ma. l. vlt. C. de hære. Manichæos. ff. de accusa. l. iudiciorum. C. si reus vel accu. l. vlt. C. de apo. apostatarum. ar. ext. qui fi. sint leg. causam. Sed dic φ leges non permittunt aliquẽ accusari post mortem,nisi propter bona tantum, non φ excommunicetur, vel alia pœna afficiatur,nisi in filiis. 6. q. 1. §. verũ. vnde considerata legis intentione,quæ tantum ad bona agit,patet secundum eam, φ accusari non potest,vt excommunicetur: sed de quocumque crimine ciuiliter agi posse contra defuncti heredem propter damna illata resarcienda. & hoc secundum canonicam æquitatem. arg. 16. q. 6. si episcopum. extra de rap. c. penul. extra de vsu. tua. licet secũdum leges secus distinguitur. Procedit hoc modo in hac quæstione, primo probat vsque ad §. his auctoritatibus φ nõ potest excõmunicari post mortem, abinde contrarium.

Accusari post mortem an possit aliquis.

[z] Quia crimina morte extinguũtur 23. dist. cap.

e ¶ Super terram.] nisi cum iam est in aliqua arca mortuus, etiam super terram. arg. ff. de reli. l. diui.

f ¶ Sub terra.] hoc falsum. extra de sent. excom. à nobis 2.

DE communione.] Casvs. Quidã fuerunt in excommunicatione defuncti: quare Rusticus eps Narbonensis quæsiuit à Leone Papa, vtrum sit eis communicandum post mortem? Et respondet, φ non: sed Dei iudicio sunt reseruãdi. Nam quibus viuis non communicamus, nec mortuis communicare debemus.

g ¶ De communione.] supple dicimus.

h ¶ Iudicio.] s̃. 12. q. 3. quicumque infra. s̃. 23. dist. quorumdam.

i ¶ Manu.] ĩ. de pæ. dist. 4. si bono.

k ¶ Non communicauimus.] nec cõmunicare debemus. & sic soluitur contra. ĩ. de pæn. distin. 1. multiplex. ver. his autem qui. vbi dicitur, quòd si constat per indiciũ, φ conuerti voluit, orandum est pro eo in ecclesia, vt 26. q. 6. his qui. extra de sen. excom. à nobis 2. quia ex quo per eum non stabat, ei communicare debemus: & ita est absoluendus post mortem. extra de senten. excommu. à nobis.

Legatur.] Casus. Quidam hæretici in ciuitate Constantinopoli postulauerunt à Fausto sedis Apostolicæ legato, vt veniā eis cōcederet: nolebant tamen corrigi de errore. Itē petebāt ꝙ illi hæretici, qui iā defuncti fuerant, absoluerentur. quare legatus ille quæsiuit à Gelasio vtrū hoc esset faciendū, & rñdet ꝙ nō: quia sub isto

¶ Ecclesia viuentes potest ligare, vel soluere, non mortuos. C. II.

Poly. l. 7. tit. 1.

LEgatur ex quo est[a] religio Christiana, uel certè detur exemplū[b] in ecclesia Dei à quibuslibet Pontificibus, ab ipsis Apostolis, ab ipso denique Saluatore ueniam[c], nisi se[d] corrigentibus[e] fuisse[f] concessam. Auditum enim † sub isto cælo nec legitur omnino, nec dicitur, quod eorum uoce depromitur: date ueniam nobis, dum tamen nos in errore duremus. Id quoquè pariter ostendant, qui nobis canones nituntur opponere; quibus hoc canonibus, quibus regulis, qua lectione, quoue documento, siue à maioribus nostris, siue ab ipsis Apostolis (quos potiores merito fuisse non dubium est) seu ab ipso Domino Saluatore, qui iudicaturus creditur uiuos & mortuos[g], siue factum est umquam, uel faciendum esse mandatur. Mortuos suscitasse Christum legimus: in errore mortuos absoluisse non legimus. Et qui certe hoc faciendi[h] solus habuit potestatem, beato Petro principaliter mandat apostolo [Quæ ligaueris super terrā, ligata erunt & in cælis[i]: & quæ solueris super terrā, erunt soluta & in cælis.] Super terrā, inquit. Nam in hac ligatione defunctum nusquam dixit absolui[k].

† al. autem

Matt. 16.

¶ In commonitorio, ex quo sumptum est caput hoc, antea narratur, senatores Constantinopolitanos petiisse à Gelasio, vt sibi liceret communicare cum Achatio ab Apostolica sede excommunicato, hancque sibi veniam concedi popossisse. Quorum absurdam petitionem reiiciens Gelasius, hac quæ in hoc capite cōtinentur ipsi Fausto, quē Constantinopolim mittebat, in cōmonitorio suggessit.

Item Vrbanus secundus Guitmundo episcopo.

¶ Non oportet ab eorum eleemosynis post mortem abstinere, quibus in vita communicare non destitimus. C. III.

Iuo p. 14. c. 68.

SAne[l] quod super Richardo filio Borelli uestra fraternitas se egisse innotuit pro zelo Dei[m], & animarum charitate, laudamus. Sed non adeo timendum: non adeo est uobis ab eius eleemosynis abstinendum. Inter ceteros quippe nostræ fidei patres beatus Leo Papa doctor egregius [Quibus uiuis, inquit, non communicauimus, nec mortuis communicare debemus.] Constat ergo, quoniam quibus uiuis (ut ex opposito[n] loquamur) communicauimus; mortuis quoque communicare possumus. Nos plane inter duo oppugnantia positi, inter impios uidelicet & schismaticos[o], schismaticis ullo modo[p] communicare non possumus, aut licet: peccatoribus uero, & prædonibus[q] dispensatiue propterea † communicamus: quia & ecclesiam hactenus substentauerunt: & se fideles in posterum pollicentur. Alioquin oportet nos de huius mundi partibus[r] exire. Sub qua etiam sponsione nos eius nuper in beati Petri natalitiis absolutionē indulsimus. Quia ergo prædictus vir neque nominatiue[s] excommunicatus, neq; communicans cum excommunicatis ex nomine exiit[t], sed in Domi-

§. ead. de communione.

† al. pro tempore

1. Cor. 5.

isto cælo nec exemplum inuenitur vt aliquibus remanentibus in errore venia concedatur. Præterea Christus mortuos suscitauit: in errore vero defunctos numquā legitur absoluisse. Et hoc ꝓbat auctoritate Euangelij dicētis: Quodcūque ligaueris super terrā, &c.

a ¶ *Ex quo est.*] idest, incepit esse.

b ¶ *Exemplum.*] supra dist. 20. de quibus.

c ¶ *Veniam.*] vt s̄. di. 50. absit. & c. si quis ꝑpostera. ī. di. 4. denique. ꝯ. sed hic veniam, i. remissionē peccati: ibi veniam, i. impunitatē.

d ¶ *Nisi se.*] pænitentibus tantum delicti veniā indulgemus. C. de hære. Manichæos. vt ī. de pæ. dis. 2. neminē. & de cōs. di. 4. omnis q.

e ¶ *Corrigentibus.*] supra dist. 9. ego solus. supra 4. q. 3. sola.

f ¶ *Fuisse.*] nam non solum merita sed etiam corpora nobis defecerunt. 30. dist. fraternitatis.

g ¶ *Mortuos.*] vt Lazarum, extra de sent. exco. à nobis. Vel intellige de mortuis per peccatum. de pæ. dist. 1. §. hoc idem probatur.

h ¶ *Faciendi.*] scilicet peccata dimittere: mortuum suscitare. de pæ. dist. 1. verbum. de conse. dist. 4. nemo tollit.

i ¶ *Et in cælis.*] hoc intellige de vera ligatione. nam iam vere ligatus non est qui quoad Deum absolutus est. extra de sen. excom. à nobis. aliter etiam M. & H. exponunt hanc auctoritatem: Quodcumque ligaueris super terram, idest, inter viuos. quantum ad ipsum ligantem, q. d. dum tu es super terram, ligare potes: & mortuum tantum quoad ecclesiam.

k ¶ *Absolui.*] supra dist. 55. si Euangelica. argu. ff. de testi. quæsitum. Arg. contra. ff. de spon. oratio. sed istius brocardi solutionem habes in textu 38. q. 2. quos Deus.

Sane.] Casus. Quidā nomine Richardus in prælio mortuus fuit: qui prædo extiterat & spoliator: & propter hoc fuit excōmunicatus, sed non nominatim: quare Guitmundus eps̄ nolebat orare ꝓ ipso, vel oblatiōes recipere pro eo. vnde sup hoc cōsuluit Vrbanū: qui super hoc eū cōmendans respondet se eum absoluisse, cū ipse promisisset se satisfacturū: & mortuus fuit ī seruitio domini sui. & ideo dicit Vrbanus sibi esse cōicandum in orationibus & eleemosynis pro eo recipiendis. Et ꝙ sit ei communicandū, ꝓbat auctoritate Leonis, inducendo eā à contrario sensu: & faciēdo distinctionem inter schismaticos & alios peccatores, dicit schismaticis nullo modo esse cōicādum: prædonibus vero vel alijs peccatoribus dispensatiue communicamus: tum quia sustentauerunt ecclesiā: tum quia se pollicentur satisfacturos. *Dispēsatiue*: ideo dicit dispēsatiue: quia ante actam pænitentiam eis sacramenta conceduntur. Iste tamen casus breuiter consueuit in apparatu notari.

l ¶ *Sane.*] sic pone casū ꝙ iste R. fuerat excōicatus cum suis complicibus: sed postea absolutus ab Vrbano in natalitijs beati Petri: sed tamē quia nō satisfecerat ante mortē post sententiā absolutionis de his quæ forte alijs abstulerat, eps̄ iste nolebat vt pro eo fierent in ecclesia oblationes. Dicit ergo Vrbanus, ꝙ licet possit eius intentio merito cōmendari: verūtamen nō est de iure qđ facit. nā cū iste nec excōicatus esset, nec ex cōicatis cōicasset: non potest ei istud negare: & secūdū hoc dicit: sub qua sponsione nos eis, i. Richardo & suis complicibus indulsimus absolutionem excommunicationis qua tenebantur. Alij autē aliter ponunt, ꝙ non fuerat excōicatus. sed in aliquibus offenderat, nec satisfecerat: & secūdū hoc, fideles se, refertur ad id quod præcedit, peccatoribus & prædonibus. & quod dicit, sub qua sponsione, refertur ad hoc quod præcedit, & fideles se in posterum pollicētur: & tunc dic absolutionem non sententiæ, sed peccatorū. Sed nonne bene faciebat eps̄, qui nolebat oblationē eius recipere si in mortali decesserat, licet non sit excōicatus, nec excōicatis communicasset? Dico ꝙ non, nisi vbi crimen esset notorium: aliàs numquam. sed de huiusmodi oblationibus notaui 90. dist. oblationes.

m ¶ *Pro zelo Dei.*] & ita licet factū reprobet, intentio tamen commendatur. Arg. de conse. dist. 3. perlatum. aliàs non. ꝯ. Sola voluntatis forma mouebat opus. & quidquid agunt homines, &c.

n ¶ *Ex opposito.*] ex cōsensu cōtrario: immo ex contrarijs. argu. de pæ. dist. 9. c. 1. 8. q. 1. sciendum. arg. 23. q. 5. qui sitit.

Ad hoc 14. q. 3. c. vlt.

o ¶ *Schismaticos.*] de numero quorum est Richardus.

p ¶ *Vllo modo.*] s̄. ead. q. 1. schisma.

q ¶ *Et prædonibus.*] de quibus quid iuris sit si aliena non restituāt, quære extra de raptoribus, super eo. & 13. q. 6. si res.

r ¶ *Partibus.*] s̄. 2. q. 1. multi.

s ¶ *Nominatiue.*] per hoc dixit hic Martinus figens hic pedem, ꝙ si quis communicaret ei qui incidit in canonem, antequam denuntietur: non erit excommunicatus: sed confunditur. extra de sent. excom. cum desideres. Nec multum facit pro eo quod dicit, nominatiue. non enim refert an proprio nomine, an alijs indicijs excommunicetur quis. ff. si cer. pe. certum.

Excōicatus est qui communicat excōmunicato à canone etiā ante denuntiationem.

t ¶ *Exiit.*] sup. nec aliàs erat in aliquo peccato publico: quia tūc idem esset, vt s̄. ead. q. in princ.

a Nobis

ni sui fide, atque seruitio permansit; licet nobis [a] dispensatiue, idest, quamdiu eos patimur, eius eleemosynis communicare, & defuncti animam Christianæ religionis modis omnibus adiuuare.

Item Gelasius Papa uniuersis episcopis per Dardaniam, siue per Illyricum constitutis.

¶ De eodem. C. IIII.

Ansl.l.12.c.30. Poly.l.7.tit.1.

NEc quisquam omnino vobis persuadeat Achatio præuaricationis suæ crimen fuisse laxatum: quia, qui postquam in collegium recidens prauitatis iure meruit ab Apostolica communione secludi, in hac eadem persistens damnatione defunctus est; absolutionem, quã superstes [b] nec quæsiuit omnino, nec meruit, mortuus iam non potest impetrare. Si quidem ipsis Apostolis Christi voce delegatum est [Quæ ligaueritis super terram, &c.] Ceterum iam de eo, qui in diuino est iudicio constitutus, nobis fas non est aliud decernere præter id, in quo eum dies supremus inuenit [c]. Atque [d] ideo, nisi eius nomine [e] refutato, ceterisque consortibus huius erroris, cum nullo porsus eorum participare debetis mensæ Dominicæ puritatem: quã maiores nostri semper ab hæretica magnopere seruauerunt pollutione discretam.

Matt. 16.

¶ *Epistola, ex qua hoc caput acceptum est, extat inter alia scripta Gelasii in vetusto codice Vaticano: in quo etiam multæ aliorum Pontificum epistolæ habentur.*

Item Leo Papa epist. 13. ad Pulcheriam Augustam.

¶ Incorrigibilis damnationis sententia relaxari non potest. C. V.

DAmnationis sententiam quicumque meretur accipere; si in suo sensu voluerit permanere, nullus relaxare [f] poterit.

¶ *Verba Leonis de Eutyche agentis sunt hæc.* Qui dum videret insipientiæ suæ sensum catholicis auribus displicere, reuocare se à sua opinione debuerat: nec ita ecclesiæ præsules commouere, vt damnationis sententiam mereretur: quam vtique, si in sua sententia voluerit permanere, nullus poterit relaxare.

2 *His auctoritatibus probatur, quòd viuentes, non mortuos [g] soluere possumus, vel ligare. Verum hoc non de omni crimine intelligendum est. Sunt enim quædam crimina, de quibus etiam post mortem accusari potest quilibet, vel damnari; velut hæresis.*

Vnde in prima actione quintæ synodi legitur.

¶ Hæretici etiam post mortem sunt excommunicandi. C. VI.

Iuo p.14.c.61. Pann.l.5.c.115. & sequentib.

SAne [h] profertur à quibusdam, qui dicunt oportere post mortem hæreticos anathematizari, & sequi in hoc doctrinam sanctorum patrum, qui non solum uiuentes hæreticos condemnauerunt, sed & post mortem, vt pote in sua impietate mortuos: sicut eos [i], qui iniuste condemnati sunt, reuocaue-

Viȩ Domini misericordia & veritas.

a ¶ *Nobis dispensatiue.*] Queritur in quo fuit dispensatum, cũ hoc non possit ei denegari? Dic ꝙ ideo dicit hoc, quia omnes viæ Domini misericordia & veritas. 33.q.2. admonere. Vel ideo dicit, dispensatiue, quia non compellebant eum ad satisfactionẽ. Vel hæc ideo fuit dispensatio, quia cum potuisset compelli ad satisfactionem, non fuit compulsus. possunt tamen heredes eius cõpelli, vt extra de rapto. i litteris. & 2.q.1. in primis [1].

[1] Vel dic ꝙ ideo dicit, dispẽsatiue. qa ante actam pænitẽtiã ei sacramenta cõceduntur. B. Vel dic dispẽsatiue. q. d. nõ de rigore iuris, nisi primo satisfecisset. extra de ver. sig. ex parte. Ioan.

NEc quisquam.] CASVS. Quidam dicebant communicandum esse Achatio post mortem, dicentes ꝙ Papa absoluerat eũ in vita. super quo dubitantes episcopi Dardaniæ & Illyrici quæsierunt à Gelasio, vtrum hoc esset verum. Qui respondet Achatiũ numquã fuisse absolutum in vita: & ideo post mortem non est ei communicandum: nec absolutionem quam nõ quæsiuit viuus, potest mortuus impetrare: quod probat auctoritate Euãgelij. & non solum nõ est ei communicandũ, sed etiam nulli de consortibus sui erroris. *Eius nomine*, scilicet Achatij. Sequens cap. planum est.

Vsurario post mortem nõ est cõmunicandum.

b ¶ *Superstes.*] arg. ꝙ licet heredes vsurarij satisfaciant de vsuris, vsurario tamen post mortem communicandum non erit, si superstes absolutionem, & pænitentiam non quæsiuit. arg. j. 26.q.6. qui recedunt. arg. extra de sent. excom. à nobis. vide c. 2. de vsu. lib. 6.

c ¶ *Inuenit.*] nam in eo loco quis conuenitur, in quo reperitur. 3. quæst. 6. c. 1. de pæn. dist. 1. numquid Cain. C. vbi quis de curiali vel cohortali. l. vlt. Domini legum intelligunt si ibi habet forum ratione rei petitæ: vel ratione contractus, vel criminis: licet P. dixerit, quòd vbicumque reus reperitur, possit conueniri, vt C. vbi de cri. agi opor. l. 1. B.

d ¶ *Atque.*] supple, nil aliud debetis facere.

e ¶ *Nomine.*] idest, errore eius, &c. quo errore obligati sunt diabolo. nam nomen accipit pro obligatione. s. ea. q. 1. aduocauit. Vel dic, non debetis participare cum aliquo eorum prorsus (nisi prosed, &c.) sed refutare nomen eius & complices, &c.

f DAmnationis.] ¶ *Relaxare.*] supra 11.q.3. qui iubente. s. ea. legitur.

HIS AVCTORITATIBVS. Hæc est secunda pars quæst. secundum. Io. de Fan.

CASVS. Dicit nunc Grat. per prædictas auctoritates esse probatum quòd viuos & non mortuos ligare possumus vel absoluere. nunc vero dicit quòd hoc non est intelligendum de quolibet crimine. sunt enim quædam crimina de quibus post mortem quis accusari potest vel damnari, vtpote de hæresi: & ad hoc inducit sequens cap.

Excõmunicatio an possit post mortẽ in aliquẽ ferri.

g ¶ *Non mortuos.*] licet etiam mortui essent. Sed videtur ꝙ iste post mortem non possit excommunicari: quia admonitio semper debet præcedere vindictam. 12.q.2. indigne. ita & absens non potest excommunicari. 3.q.9. absens. Sed dic in hoc casu speciale esse Vel dic ꝙ fuit admonitus à canone. 23.q.5. administratores. Sed quid si aliquis voluit eum defendere, numquid admittetur? sic. ff. de procur. seruum. §. publice. & maxime cum in causa criminali pro inuito quis possit appellare. ff. de ap. non tantũ. Sed quomodo admittetur, cum non possit cauere de rato? sed ratũ videtur habere, ex quo non opponit obicem contrariæ voluntatis. de consec. dist. 4. quæris.

SAne profertur.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, ꝙ 5. synodus quosdam hæreticos post mortẽ excõicauit. sed quidã dicebãt hoc esse iniustum: alij vero iustũ putabãt. quare 5. synodus cõmendat eos, qui dicunt post mortẽ posse hæreticos anathematizari: & iniuste dãnatos posse reconciliari. In secũda parte ostendit, ꝙ hæretici qui bona sua hæreticis reliquerũt, iuste post mortẽ anathematizantur. & ad hoc probandũ inducit auctoritatẽ August. & quattuor exẽpla sanctorũ, s. Rabani & ecclesiȩ Constantino. & Theophili, & Vigilij Papæ: qui omnes hæreticos anathematizauerunt. In tertia parte dicitur, ꝙ supradicta synodus p hæc exẽpla oẽs approbauit. Secunda pars incipit ibi, *Itẽ in actione.* Tertia ibi, *Item sancta synodus dixit. Quȩ modo*, verba sunt synodi. *Item multi*, verba sunt synodi. *Item si vera sunt:* verba sunt Augu. dicis ò Augustine. *Diptychis*, idest, tabulis, chartis, vel colũnis i quibus ponebantur imagines patrũ in suo catalogo. *Romanorũ*, idest, Constantinopolitanorum. *Hic Romȩ*, idest Constantinopoli.

h ¶ *Sane.*] idest, bene & sapienter. CASVS. Probat 5. synodus hæreticos post mortẽ excõmunicari posse. Primo multiplici auctoritate Aug. Secundo auctoritate multorũ episcoporũ, qui hoc fecerunt. Tertio auctoritate Rabani episcopi. Quarto auctoritate ecclesiæ Constanti. Quinto auctoritate Theophili. Sexto repetit synodus auctoritatẽ Aug. & ecclesiæ Constantinop. Vel dic ꝙ in fine loquitur de vera ecclesia Romana.

i ¶ *Sicut eos.*] s. 11.q.3. quicumque. s. ead. q. de communione.

a ¶ *Post*

a ¶ *Post mortem.*] contra 23. dist. quorumdã & extra qui fi. sint leg. ... sed speciale est hic & in casibus quos no. in princ. q.
b ¶ *Diptychis.*] diptycæ sunt tabulæ a dico dicis. vnde Martialis, *Clarice diptychã lateri ne depferis vmquã.* Et est arg. ꝙ si in aliquo lapide vel colũna inueniat scriptura, fides est ei adhibẽda. arg 3. q. 7.

e ¶ *Eorumdem librorum.*] sed quid si in scrinio alicuius inueniantur rationes vel instrumenta, per quæ patet eum vsurarium fuisse: numquid potest excommunicari? videtur ꝙ sic: nisi de vsuris satisfecerit 3. quod tamen non est verum vbi occultum fuit.
f ¶ *Reliquerũt.*] vt extra de hæ. si quis episcopus. nec est ita in alijs illicitis collegijs. nã licet nõ possit ligari illicito collegio, potest tñ cuilibet de collegio. ff. de reb. du. cũ senatus.
g ¶ *Anathemati.*] arg. ꝙ cognito errore etiã post mortem excõmunicantur hæretici.
h ¶ *Monstrari.*] sed qualiter demonstrabit istud? Dicunt quidam ꝙ denũtiatiue. & satis videtur hæc ratio sufficere. tamen si denũtiatiue probaretur contra quem viuentẽ aliquid, & nollet corrigi, excõmunicaretur. At iste est in contumacia, in quã deuenit ex culpa sua, à qua nõ potest exire: & ideo potest excõmunicari. Quidã tamẽ dicũt (cũ quibus est H.) ꝙ nõ est aliquis admittẽdus denũtiatiue: imo oportet ꝙ inscribat se, & ꝙ se obliget ad talionem. 4. q. 4. c. 2. Sed cui pœnæ supponeretur? dico ꝙ ei cui supponeret iste si viueret: sed non cuimodo supponit 4, nec mirum: cum grauius sit peccare in mortuũ quàm in viuum. vt C. de sepul. vio. qui sepulchra.
i ¶ *Item Romanorum.*] idest, Constantinopolitanorum.
k ¶ *Nec in fide peccasset.*] tantum, sed in Roma. pontif. sententiam excõmunicationis protulit, vt dixi 21. dist. in tantum. vel non peccauit in fide, vt esset inuentor hæresis, sed veteris imitator: vel articulos fidei tenebat, sed aliter errabat, vt supra 15. dist. c. 1. arg. 40. dis. si Papa. contra, sed hoc de Cõstãtinopolitano.
l ¶ *Origenem.*] non loquitur hic de Origene, de quo habemus j. ea. q. 3. quidam. ver. Origeniani. alium enim errorem habuit iste: quia dixit, omnem hominem esse saluandum, per illud: Nihil odisti eorum quæ fecisti. & ita dicebat Deum adeo miseri cordem, ꝙ nõ iustum. præterea dixit Christũ iterum passurum in aere pro diabolis saluandis. Sed cum iste damnatus fuerit: nonne & eius scripta? vtique. extra de hære. fraternitatis. quid est ergo quòd quædam opuscula eius recipiuntur. Dic ꝙ recipiuntur non quia eius sunt, sed quia ecclesia approbauit 5. omnia enim nostra facimus quibus auctoritatem impertimur, vt C. de vet. iur. enu. l. 1. §. 1.

runt post mortem [a], & in sacris diptychis [β] [b] scripserunt? Quod factum est & in Ioanne, & in Flauiano religiosæ memoriæ episcopis Cõstantinopolitanis. *Item in actione quinta.* ¶ Augustinus ait, [Si forte isti libri ita designant [c] traditorem suum, sicut Dominus designauit Iudam; legatur in eis nominatim, & expresse vel Cæcilianum [d], vel ordinatores, eorumdem librorum [e] fuisse traditores: & si non eos anathematizauero; ipse cum † eis iudicer tradidisse.] *& infra in eadem actione.* ¶ Quæ modo recitata sunt, Augustinus sanctæ memoriæ consuluit; & conueniunt [γ] statui teneri ab initio in ecclesia. Impium vero dogma iam inculpatum [δ], & condemnatum est: & eos, qui tali dogmati obnoxij sunt, anathematizari vult ecclesiæ traditio; licet etiã mortui essent. Ideo sanctæ memoriæ Augustinus dixit, [Quòd si modo conuinceretur Cæcilianus de his, quæ inferuntur ei; etiã post mortem eum anathematizo.] *Item supra in eadem actione.* ¶ Multi episcopi congregati, & quædam de diuersis causis ad ecclesiasticum statum pertinentibus disponentes statuerunt de episcopis defunctis, qui hæreticis suas facultates reliquerunt † [f], vt etiam post mortem anathemati subijciantur †. Sunt vero etiam & Augustini sanctæ memoriæ epistolæ dicentes, quòd si qui in vita sua non recte sapuerunt, licet non condemnati fuissent adhuc viuentes, tamen demonstrato peccato isti etiã post mortem anathemati [g] subijciantur. *Item infra.* ¶ [Si vera essent, quæ ab eis obiecta sunt Cæciliano, & nobis possent aliquando monstrari [h], ipsum iam mortuum anathematizaremus.] *Item infra.* ¶ [Dicis licere mihi etiam hodie de mortuis iudicare: quia iudicium non tantum de uiuis, sed etiam de mortuis fieri potest.] *& infra.* ¶ Rambulas sanctæ memoriæ episcopus factus Edessenæ ciuitatis, qui in sacerdotibus explenduit †, Theodorum istum Mopsuestenum etiam post mortem in ecclesia anathematizauit. *Item infra.* ¶ Romanorũ [i] etiam ecclesia ante annos paucos Dioscorum [1], qui fuit Papa eiusdem ecclesiæ, & post mortem anathematizauit, cum nec in fide peccasset [k]. Et hoc sciunt omnes, qui degunt Romæ: & maxime, qui in dignitatibus existunt: qui etiam eidem Dioscoro communicatores permanserunt vsque ad eius mortem. *Item infra.* ¶ Si ad tempora Theophili sanctæ memoriæ, vel superius aliqui recurrerit; etiam Origenem [l] inueniet post mortem anathematizatum. Quod etiam nunc in isto † fecit, & vestra sanctitas, & Vigilius religiosissimus Papa antiquioris Romæ. *Item infra.* ¶ Sancta synodus dixit. Sufficiunt quidem quæ dicta, & prolata sunt, ecclesiasticam traditionem demonstrare, quòd oportet hæreticos & post mortem anathematizari. *Item in eadem collatione octaua.* ¶ Sancta synodus dixit. Augustini sanctæ memoriæ, qui inter Africanos episcopos splenduit, diuersæ epistolæ recitatæ sunt, significantes, quòd oportet hæreticos & post mortem anathematizari. Talem autem ecclesiasticam traditionem & alij Africani reuerendissimi episcopi seruauerunt: sed & Romana sancta ecclesia quosdam episcopos & post mortem anathematizauit: licet pro fide in uita sua non essent accusati: & utrumque apud nos habita gesta significant.

In li. de vnitate ecclesiæ, c. 3.
† al. eum iudicer
Matt. 16.
In cõc. Afr. c. 84
† al. relinquunt
Aug. epist. 50. ad Bonifacium.
Aug. contra Crescoriũ li. 3. c. 39.
† al. resplenduit
† al. ipso
Iuo p. 14. c. 63.

¶ *Hoc caput sumptum est ex varijs locis quintæ synodi, quemadmodum fere se habet in Coloniensi quattuor tomorum editione.*

α ¶ Sane.] *In epistola Imperatoris Iustiniani, qua refertur in prima confessione, seu collatione ipsius quintæ synodi, hic locus sic habet:* Hortamur autem etiã illud disceptare, quod varie profertur ab eis, qui dicunt non oportere, &c. *Sed sententia non valde diuersa.*

β ¶ Diptychis.] *Sic emendatum est ex ipso concilio, cum antea legeretur,* dicticis. *Diptycha vero dua tabulæ erant: quarum altera viuorum, altera mortuorum ... nomina continebat, quæ in Missa recitabantur: translato vocabulo ab ostreorum diptycho: cuius mentionem facit B. Ambrosius Hexeam. lib 5. c. 8. De huiusmodi autem ecclesiasticis diptychis partim viuorum, partim mortuorum, partim vtrorumque mentio fit in epistola Innocentij 1. ad Decentium, c. 2. & in epistola B. Augustini 137. clero, & plebi ecclesiæ Hipponensis* §. 2. q. 1. c. nomen. & 11. q. 3. c. quid obest, *& in epistola Gelasii ad Anastasium Augustum, & in epistola episcoporum Aegyptiacæ diœcesis ad Anatolium; quæ habetur post concilium Chalcedonense, & alibi sæpe.*

γ ¶ Et conueniunt.] *Sic est emendatum ex ipsa synodo, antea legebatur,* & statuit teneri.

δ ¶ Inculpatum.] *In glossa interclineari duorum vetustorum Gratiani codicum habetur,* idest, valde culpatum.

7. postulatus ... a rg. §. C. de reli. & sumpt. fu. monumentorum.
b ¶ *Diptychis.*] diptycæ sunt columnæ vbi imagines patrum in suo catalogo ponuntur. Ioan.
c ¶ *Designant.*] j. de conse. dist. 2. cum omne crimen.
d ¶ *Vel Cæcilianum.*] §. 23. q. 4. ipsa pietas.

3 Nam in cõtumacia vi detur esse defunctus, &c. vt dicitur j. e. in glo. sed qualiter, &c. & adde qd̃ dicitur supra ead. ne quisquam. in glo. Archid.

4 Supponit. glo. sign. Lugdo. Roma. sign. 778. Peccare grauius est in mortuum, q̃ in viuum.

Salus æterne nõ omnibus dabitur.

5 Die vt 15. dist. sancta. vers. itẽ Origenis.

Quod

QVod autem.] Hæc quæst. diuiditur in 6. partes: in prima quarum probat, quòd nullus pro peccato domini sui debet excommunicari: licet quandoque temporaliter puniatur vnus pro alio sine culpa, non sine causa. de quibus multa ponit exempla. Secunda ibi, *Vt ergo*. Tertia ibi, *Illicita*. Quarta ibi, *Quia vero*. Quinta ibi, *Qui vero*. Sexta ibi, *Ideo*. Ioan. de Fant.

b ¶ *Pro peccato*.] supra 1. quæst. 4. §. item peccato Achor.
c ¶ *Ad mingentem ad parietem*.] idest, vsque ad canem vel infirmũ, qui propter debilitatem adhæret parieti & mingit.
d ¶ *Non tenentur*.] 5. dist. 56. vndecumque. & c. numquam.

a ¶ Dioscorum.] *In antiquis Pontificalibus in vita Bonifacij secundi hęc leguntur*. Hic (*scilicet Bonifacius*) cum Dioscoro ordinatus est sub contentione: Dioscorus in basilica Constantiniana: Bonifacius vero in basilica Iulij. Fuit itaque dissensio in clero, & populo, & senatu dies vigintiocto, donec defunctus est Dioscorus v. Idus Octobris. Ipsis diebus Bonifacius zelo ductus cum grandi amaritudine coacta synodo sub vinculo anathematis chirographo damnauit Dioscorum, & reconciliauit clerum: quem chirographum in ecclesiæ archiuio reclusit.

QVÆSTIO III.

QVòd autem[a] *pro peccato alicuius tota familia excommunicanda sit; multorum exemplis probatur. Pro peccato*[b] *namque Sodomitarum paruuli eorum, qui beneficio ætatis paterna flagitia nesciebant, cælesti igne sunt consumpti.* (Gen. 19.) ¶ *Item pro peccato Amalechitarum non solum paruuli eorum, sed etiam bruta animalia vsque ad mingentem ad parietem*[c] *iussa sunt à Domino deleri.* (1. Reg. 15.) ¶ *Item Dathan & Abiron auctores schismatis fuerunt contra Moysem, & Aaron: nec tantum ipsi soli, sed omnis substantia eorum cum ipsis descendit ad inferos.* (Num. 16.) ¶ *In nouo etiam testamento nonnumquam peccatis exigentibus grauis pestilentia desæuisse legitur: quæ etiam illos inuoluit, qui peccati conscientiã non habebant. Si ergo tam seuerissime pro peccatis parentum inueniuntur paruuli puniti; non dubium est, quin pro peccatis eorumdem sententia excommunicationis pariter feriri valeant.* ¶ *His ita respondetur. Pro peccatis parentum paruulos corporaliter flagellari ex verbis Euangelij apparet: vbi discipuli de cæco nato Christum interrogasse dicuntur.* [*Rabbi quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus nasceretur?*] (Io. 9.) *In quibus etiam illud completur, quod Dominus ait ad Moysem,* [*Ego sum Deus zelotes visitans peccata patrum in filios vsque in tertiam & quartam generationem.*] (Exo. 20.) *Spiritualiter autem peccatis parentum paruuli non tenentur*[d] *: ex quo per sacramentum regenerationis ab originali peccato fuerint emundati. Vnde per Ezechielem Dominus ait* [*Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris: neque pater iniquitatem filij: iustitia iusti super eum erit: & impietas impij erit super eum.*] (Ezech. 18.) *Quæcumque etiam peccata parentes commiserunt, ex quo filius personaliter ab eis separatus fuerit, ei non imputantur ad pœnam. Vnde peccato Adæ ideo omnes posteri teneri dicuntur: quia nondum aliquis ex illo materialiter fuerat proseminatus. Quia vero apud Deum non sententia sacerdotum, sed vita eorum quæritur; patet, quòd non est notandus sententia, quem peccati macula non inficit. Hinc Paulus Corinthijs scribens ait,* [*Si quis frater nominatur fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, cum huiusmodi nec cibum sumere debetis.*] (1. Cor. 5. mutatis aliquantulũ verbis.) *Ex quibus verbis datur intelligi, quòd nisi primum aliquis nominatus*[a] *fuerit de crimine, idest, vel coram iudice accusatus, & conuictus, vel in iure ipse de se fuerit confessus; quòd nec sententia est feriendus, nec ab eius communione abstinendum. Non ergo pro alicuius peccato tota familia excommunicanda est.*

Vnde Augustinus scribit ad Auxilium episcopum, epist. 75.

a ¶ Nominatus.] *Hæc explanatio loci B. Pauli ad Corinthios & hic, & supra 11. q. 3. ad mensam. §. euidenter. videtur accepta ex uerbis B. Augustini in libro 50. homiliarum, hom. vltima, c. 12. §. 2. q. 1. c. multi.*

¶ Pro peccatis patris non est filius anathematizandus. C. I.

SI habes de hac re sententiam certis rationibus, vel scripturarum testimonijs exploratam; nos quoque docere digneris, quomodo re- (Iuo p. 14. c. 44. Pann. l. 5. c. 126.)

CASVS. Hic proponitur 3. q. qua quærit, vtrum pro peccato alicuius tota familia sit excõmunicanda? Et respondet, quod triplex est pœna, s. corporalis, & spiritualis, & æterna. Pœna corporali vnus sæpe punitur pro alio, vt 6. q. 1. si quis cũ militibus. & 3. de conse. dis. 1. in sancta. Pœna spiritualis duplex est, s. interdicti, & excommunicationis. Pœna interdicti vel suspensionis vnus quãdoque punitur pro alio, vt extra de spon. non est vobis. Pœna vero anathematis vnus pro alio puniri non debet, vt quidã dicunt: nisi enormitas delicti aliud suadeat, vt 3. ea. si habes. Pœna vero æterna vnus nõ punitur pro alio, vt 11. q. 3. illud. Procedit ergo G. sic in hoc §. nam primo ostendit quod pro peccato alterius tota familia sit excõicãda: & hoc probat quattuor exemplis. Postea respõdet distinguendo, dicens quod filij pro peccato parentũ sæpe flagellãtur: & hoc probat duabus auctoritatibus, s. Euangelij, & veteris testamenti. sed pœna spirituali filij pro peccatis parẽtum non tenent adstricti ex quo sunt baptizati: & hoc probat duabus auctoritatibus, scilicet Ezechielis, & Pauli.

a ¶ *Quòd autem*.] Hic intitulatur q. 3. in qua quæsitum fuit, an pro delicto domini familia esset excommunicãda: & tu ipse distingue: quia est pœna corporalis, & est pœna spiritualis. pœna corporali sæpe punitur vnus pro alio, vt 6. q. 1. si quis cũ militibus. & de conse. dist. 1. in sancta. & not. §. 1. q. 4. in summa. item pœna spiritali dupliciter: aut interdicti, aut excommunicationis. pœna interdicti bene punitur vnus pro alio. extra de spon. cap. non est vobis. similiter alia pœna spirituali, vt 90. dist. oblationes. 17. q. 4. miror. extra de fi. presby. per totum. 1. q. 5. quicumque. sed pœna excõmunicationis, nõ: nisi (vt quidam dicunt) enormitas delicti aliud suadeat, vt infra ea. cap. si habes. extra de sententia excommuni. cap. inter. in fi. Sed pœna æterna nemo punitur pro alio. 11. q. 3. illud. Gratianus pro vtraque parte allegat.

Familia an pro delicto domini sit excõicanda.

SI habes.] CASVS. Auxilius eps excõicauit filiũ Classiciani cũ coniuge & cum tota familia sua, quæ non peccauerat. Super quo cũ ab Aug. reprehenderetur, eo quod propter peccatũ vnius nec vxor nec familia sit excõicanda, defendebat se duobus exẽplis, s. sociorũ Chore vel Amalechitarũ, vbi nõ solũ malefactores sũt puniti, sed etiã familię eorũ: & exẽplo quorũdã sacerdotũ magni nõis, qui quondã excõicauerũt parentes cũ tota familia sua. Aug. vero respõdet eidẽ dicẽs quod ille se tueri nõ põt, cum loquantur de corporali pœna: qua sæpe vnus punitur pro alio ad terrorẽ aliorũ. Similiter

militer exẽplo illorũ ſacerdotũ magni nominis ſe tueri nõ poteſt: quia ſi eſſent ĩterrogati, idoneã redderent rationẽ. Vnde cũ de hoc reddere rationẽ non poſsit, reſtat vt incõſulte aliquid facere non debeat, de quo ſi interrogetur recte reſpondere non valeat.

a ¶ *Anathematizetur.*] aliàs minori excõmunicatione bene vnus pro

g ¶ *Anima.*] ſupra 1. q. 4. Iudæi.
h ¶ *Audiſti.*] alia antypophora.
i ¶ *Magni nominis.*] ironice.
x ¶ *Idonei.*] & ita nõ ſufficit dicere niſi ratio dicti aſsignetur. 2. q. 7. criminationes. Ar. ꝫ. de pæ. diſt. 4. ſi ex bono. ff. de leg. nõ omniũ. & j. ꝑx. q. 4. de Tyrijs. & eſt hic arg. teſtes nõ eſſe recipiẽdos q̃ dicũt ſe rẽ ſcire, niſi qualiter & vnde nouerũt declarent. niſi enim omnia inquirantur, non poteſt perueniri ad veritatem. 23. quæſt. 8. occidit. & arg. j. 17. q. 4. miror. arg. 35. q. 6. de parẽtela. & 4. q. 3. ſi teſtes. extra de ſen. & re. iu. ſicut. Dic, de omnibꝰ nõ redditur ratio inſpecta ratione voluntaria. vnde illud, Sic volo, &c. ſed inſpecta naturali ratione ſecus. C. de his qui ve. ætat. impe. l. vlt. Io.

Teſtis rationem ſui dicti aſsignare debet.

cte anathematizetur [a] pro patris peccato filius; aut pro mariti [b], uxor; aut pro domini, ſeruus; aut quiſquam etiam in domo nondum natus, ſi eodem tempore, quo vniuerſa domus eſt anathemate obligata, naſcatur, nec ei poſſit per lauacrum regenerationis in mortis periculo ſubueniri. Hæc [α] enim [c] fuit corporalis pœna [d], qua legimus quoſdam contemptores Dei cum ſuis omnibus, qui eiuſdem impietatis participes fuerunt, pariter interfectos. Tunc quidem † ad terrorem [e] viuentium mortalia [f] corpora perimebantur, quandoque vtique moritura. Spiritalis autem pœna, qua fit, quod ſcriptum eſt, [Quæ ligaueris in terra, erunt ligata & in cælo,] animas obligat: de quibus dictum eſt [Anima [g] patris mea eſt: & anima filij mea eſt: anima, quæ peccauerit, ipſa morietur.] Audiſti [h] fortaſſe aliquos magni nominis [i] ſacerdotes cum domo ſua quempiam anathematizaſſe peccantium. Sed forte, ſi eſſent interrogati, reperirentur idonei [k] reddere inde rationem. Ego autem, quoniam ſi quis à me quærat, vtrum recte fiat, quid ei reſpondeam, non inuenio; numquam hoc facere auſus ſum de quorumdam [β] facinoribus vnanimiter aduerſus eccleſiam perpetratis, niſi grauiſſime commouerer [l]. Sed ſi tibi, quòd iuſte fiat, Dominus reuelauit; nequaquam iuuenilem ætatem tuam, & honoris eccleſiaſtici rudimenta contemno. En adſum: ſenex [m] à iuuene coepiſcopo, & epiſcopus tot annorum à collega necdum anniculo paratus ſum diſcere, quomodo vel Deo, vel hominibus iuſtam poſſumus reddere rationẽ, ſi animas innocentes pro ſcelere alieno (ex quo non trahunt, ſicut ex Adam, in quo omnes peccauerunt, originale peccatum) ſpiritali ſupplicio puniamus. Etenim Claſſiciani filius, etſi traxit ex patre primi hominis culpam ſacro fonte baptiſmatis expiandam [n]; tamen quidquid, poſteaquam eum genuit, peccati pater eius admiſit, vbi particeps ipſe non fuit, ad eum non pertinere [o] quis ambigit? Quid [γ] dicã de coniuge [p]? Quid de tot animabus in vniuerſa familia? Vnde ſi vna anima per iſtam ſeueritatem, qua tota domus iſta anathematizata eſt, ſine baptiſmate de corpore exeundo perierit; innumerabilium mors corporum, ſi de eccleſia homines innocentes [q] violenter abſtrahantur, & interficiantur, huic damno non poteſt comparari. Si ergo de hac re potes reddere rationem; vtinam & nobis reſcribendo præſtes, vt poſſimus & nos. Si autem non potes: quid tibi eſt inconſulta commotione animi facere; vnde ſi interrogatus fueris, rectam rationem non valeas inuenire? Hæc autem dixi, etiam ſi filius noſter Claſſicianus aliquid admiſit, quod tibi anathemate plectendũ iuſtiſſime videretur.

† al. quippe
Matt. 16.
Gen. 19.
Ezech. 18.
1. Reg. 15.
Num. 16.
Rom. 5.
Io. 9.
Exo. 20.
Ezech. 18.

α ¶ Hæc enim fuit.] *Sic etiam apud Iuonem, & in Pannormia. In epiſtola autem ipſa legitur.* Neque enim hæc corporalis eſt pœna: qua legimus quoſdam contemptores Dei cum ſuis omnibus, qui eiuſdem impietatis participes non fuerunt, pariter interfectos. *Verum ob gloſſam, & doctorum dicta nihil eſt mutatum.*

β ¶ De quorumdam.] *Eadem gloſſa obſtitit, ne hoc mutaretur: itemque, quoniam cum Iuone, & Pannormia concordat. In originali autem eſt*, cum de quorumdam facinoribus immaniter aduerſus eccleſiam perpetratis grauiſsime permouerer.

γ ¶ Quid dicã de coniuge?] *Verba hæc deſunt in ceteris editionibus epiſtolarum, excepta Antuerpiana. Sunt autem in codice illarum Vaticano, & apud Iuonem, & in Pannormia.*

2 *Vt ergo ex hac auctoritate euidentiſsime monſtratur, illicite excommunicatur quis pro peccato alterius: neque aliqua ratione nituntur, qui pro peccato vnius in totam familiam ſententiam ferunt excommunicationis. Illicita autem excommunicatio notatum non lædit, ſed excommunicantẽ*

l ¶ *Niſi grauiſsime cõmouerer.*] Genus loquẽdi, ſicut & illud: ego nõ facerẽ tale q̃d, niſi eſsẽ extra memetipsũ. poſſet tñ ꝓhiberi familiæ ne dño cõicaret, forte propter atrocitatem facinoris, vt arg. extra de ſen. excom. inter alia. in fin. & 17. q. 4. miror. & not 11. q. 3. quoniam multos. Sed numquid hoc licebit, ſi grauiſſime commoueretur? non. Innuit ergo non quid fieri deberet: ſed quid fieri poſſet. ſolent quippe homines recentioribus factis turbulẽtius excitari, vt 23. q. 5. c. 2. & 11. q. 3. ira.

m ¶ *Senex.*] reprehenſibilis eſt enim eps, qui à perito ſubdito cõtẽnit edoceri, vt j. 38. di. c. vl. ſ. diſt. 22. de Conſtantinopoli. Et nulla ætas ſera eſt ad diſcẽdum vſque ad 88. annum. ff. de fideicom. liber. apud Iulianum. & ſępe reuelatur minori, &c. vt 95. diſt. eſto.

Epiſcopꝰ nõ erubeſcat à ſubdito doceri.
Diſcendum eſt ſemper.

n ¶ *Expiandam.*] j. de cõſ. diſt. 4. ſi quidquid.
o ¶ *Ad eum non pertinere.*] ſ. 1. q. 1. Dominus declarauit. ſ. 1. q. 5. cap. 1. & vlti. contra.
p ¶ *De coniuge.*] ſ. 11. q. 3. quoniam multos. C. de ſa. ſan. ec. ſancimus. in fin.

pro alio punitur. & ſic non ſunt contraria. 90. diſt. oblationes. 17. quæſt. 4. miror. extra de ſpon. non eſt vobis.

b ¶ *Aut pro mariti.*] nec etiã ciuiliter vxor pro marito conuenit. C. ne vxor. pro ma. l. 1. per totũ. niſi in caſu vbi res vxoris pro marito intelligũtur obligatæ. C. de primipilo. l. 1. & 2. & 3. in fin. l. 12.

c ¶ *Hac enim.*] anthypophora eſt quòd poſſet dici, quia inuenio vnum pro alio punitum.

d ¶ *Pœna.*] certe in hoc grauiter excedunt. nã iſtud ſpecialiter eis cõcedit, alijs etiã interdictis. extra de ſpõ. nõ eſt vobis. Sed pone ꝙ poſsit anathematizari ſic familia ꝓ peccato alicuiꝰ, vel ciuitas tota: nũq̃d erũt excõicati qui naſcũtur ſic q̃ primũ ſunt baptizati, an nõ? pro hoc facit quia eadẽ familia eſt. 7. q. 1. denique. ff. de iudi. ꝓponebatur. Quidã tamen dicũt ꝙ qui naſcũtur, nõ ſunt excõicati.

e ¶ *Ad terrorem.*] 2. q. 7. quapropter.

f ¶ *Mortalia.*] & ideo nõ videt̃ eſſe magnũ, ſi id faciã q̃d aliàs facturꝰ eſsẽ, vt ſ. ꝓx. q. 1. q̃d culpat. ff. de cõ. cau. da. l. ſi pecuniã. ſ. vl.

q ¶ *Innocentes.*] argũ. maius peccatum eſſe interficere paganum quàm Chriſtianum bonum. arg. ꝫ. 23. q. 5. ſi non licet [1]. Sed hoc verum eſt in illato, non in commiſſo, ideſt, maius peccatum eſt ſi vna anima per peccatum infidelitatis pereat, quàm ſi innumerabilium martyrum corpora pro eo trucidarentur. & hoc videtur littera dicere ſi innocentes de eccleſia extrahantur, ſi martyrum corpora pereant, non eſt damnum: ſed dicitur ſecundum vulgare hominum damnum ibi eſſe.

Paganum interficere an ſit grauius, quàm Chriſtianum.

1 Ad idem 50. diſt. de his 1. ver. verum. & de cõſec. di. 4. rebaptizare. ubi de hoc.

VT ERGO. Hæc eſt 2. pars q. in qua probat per 8. cap. ꝙ magis nocet maledicenti, quàm illi cui iniuſte maledicitur. doã.

CASVS. Concludit nunc Grat. ex ſupradicto c. ꝙ aliquis nõ eſt excommunicandus pro peccato alterius: nec aliqua ratione nituntur qui totam familiam pro peccato vnius excõmunicant: quod ſi factum fuerit, talis illicita excõmunicatio non lædit excõmunicatum, ſed excommunicantem: quod probat vſque ad ſ. illicita.

a ¶ *Medio-*

a ¶ *Mediolanensi.*] idest, de illa ciuitate nato, vel suffraganeo Mediolan. archiepiscopi.

COmperimus.] CASVS. Laur. archie. Mediolanen. nulla culpa exigente, Magnum episcopũ excõicauit: qui postea ei successit. Papa vero Gre. ipsum absoluit, mãdans ei vt libere suũ officiũ exequatr. Seq. cap. patet.

DE illicita.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicit, ꝙ duæ factæ fuerunt quæstiones in cõcilio Parisien. s. à quo petat absolutioné iniuste excõmunicatus: & quam pœnã patitur iniuste excõmunicans. & respõdet ꝙ nullus debet iniuste excõicare, & sine causa: & ꝙ iniuste excõicatus à maiori prælato

Vnde Gregorius scribit Magno Mediolanensi [a] *episcopo, lib. 2. epist. 26.*

¶ Qui illicite aliquem excommunicat, semetipsum, non illum condemnat. C. II.

COmperimus, quòd Laurentius [b] quondam frater, & coepiscopus noster nullis te culpis exigentibus † communione priuauerit [c]. Ideoque huius præcepti nostri auctoritate munitus [d] officium tuum securus perage: & communionem sine aliqua sume formidine.

Poly. l. 1. tit. Iuo p. 14. c. Pann. l. 5. c. 1 † al. extantibus

Item Hieronymus in Leuiticum.

¶ Qui non corde, sed ore maledicunt, labiorum immunditiam contrahunt. C. III.

QVi negligunt oris maledici consuetudinem [e] resecare; etiam si non ex corde maledicant [f]; etiam si non voto, & animo iniquo proferant maledicta; tamen immunditiam labiorum (secundum Esaiæ verbum) & inquinamenta oris incurrunt.

Origenes hom. 14. ad cap. 2 Leuit. — *Esa. 6.*

Item Hieronymus vbi supra.

Origenes ibi.

¶ Vita, non sententia quemlibet ligat, vel soluit. C. IIII.

SI quis non recto iudicio eorum, qui præsunt ecclesiæ, depellatur, & foras mittatur: si ipse non ante exijt, hoc est, si non ita egit, vt mereretur exire; nihil læditur [g] in eo, quòd non recto iudicio ab hominibus videtur expulsus. Et ita fit, vt interdum ille, qui foras mittitur, intus sit; & ille foris, qui intus [h] retineri videtur.

j. ea. cũ aliquis.

Item Rabanus de ecclesiasticis pressuris, libro primo.

¶ De eodem. C. V.

NOn in perpetuum damnamur, cum iniuste iudicamur; dicente psalmo [Nec damnabit illum [i], cum iudicabitur illi] [k]: Multi sacerdotum, culpam zelo Dei se persequi profitentur: Sed dum indiscrete hoc agitur, sacrilegii [l] facinus incurrunt: & dum præcipites [m] quasi ad emendandũ ruunt, ipsi quoque multo magis deterius cadũt.

Iuo p. 14. c. 20. Pann. l. 5. c. 132 *Psal. 36.*

Item ex concilio Parisiensi tempore Ludouici.

¶ Qua pœna feriatur, qui illicite aliquem excommunicat. C. VI.

DE illicita excommunicatione lex Iustiniani Imperatoris catholici, quam probat, & seruat catholica ecclesia, cõstitutione cxxiii. [n] cap. cccli. decreuit, vt nemo episcopus, nemo presbyter excommunicet aliquem, antequam causa probetur, propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubent. Si quis autem aduersus eam † aliquem excommunicauerit; ille quidem, qui excommunicatus est, maioris [o] sacerdotis auctoritate ad gratiam sanctę communionis redeat: is autem, qui legitime [p] non excommunicauerit; in tantum abstineat à sacra communione tempus, quantũ maiori sacerdoti visum [q] fuerit: vt quod

Iuo p. 14. c. 21. Pann. l. 5. c. 124. 2. q. 1. nemo eps. † al. ea

b ¶ *Laurentius.*] Is fuit archiepiscopus Mediolanen. dist. 17. §. hinc ét. §. 63. dist. quanto. vel ipse Magnus fuit post Laurentium natus.

c ¶ *Priuauerit.*] ar. contra. ff. de re iudi. l. 4. §. condemnatum. Sed ibi de cõdemnato in causa pecuniaria, vbi contemptus non ligat.

d ¶ *Munitus.*] arg. ꝙ sicut solo verbo excõicatur quis, ita ex solo verbo absolui potest [1]. arg. 5. q. 1. quidã. arg. ꝯ. j. ea §. notandum. extra de sen. exc. cum desideres. 11. q. 3. cum aliquis. credo quòd solo verbo possit absolui: quia omnis res per quascũque causas cõtrahitur, &c. extra de reg. iur. c. 1. ff. eo. tit. nihil. vel non tenuit hæc sentẽtia: quia Laurentius erat hæreticus. Ioan.

Excommunicatio & absolutio solo verbo fieri possunt.

[1] Ad hoc facit qđ no. extra de sent. excommun. q̃uis. in glo. 1. de hoc etiã not. 11. q. 3. cum aliquis.

e QVi negligunt.] ¶ *Consuetudinem.*] inducit ex consuetudine presũptio, vt dist. 44. multis. j. ea. Deus. ff. de re mil. non omnes. ff. de vsu & habi. plenum. §. sed si. ff. de accu. si cui.

f ¶ *Maledicant.*] quod fit quando non credũt esse verũ quod dicunt: vel quando pater maledicit filio, vt 5. q. 5. non osculatur.

SI quis non recto.] CASVS. Dicit Hiero. ꝙ si quis non committit delictum propter quod a prælatis iniuste excommunicatur, sententia eorum læditur: & ideo interdum fit, quòd ille qui extra ecclesiam mittitur, intus sit: & econuerso. Sequens cap. patet, quod de eadem materia loquitur, & de simili.

g ¶ *Nihil læditur.*] §. 11. q. vlt. cui est illata. & cap. & si ad tempus.

h ¶ *Qui intus.*] supra 2. q. 1. nemo. contra 11. q. 3. illud. & c. quid obest. & dic nihil læditur quantum ad recipiendum vnitatem sanctorum: læditur autem quantum ad participanda ecclesiastica ministeria. sententia autem pastoris semper timenda est. nam quoad Deum non potest ecclesia ligare, nisi cum emittit constitutionem aliquam, vt supra ea. q. 1. c. 1. & 2.

Ecclesia qualiter potest ligare.

i NOn in perpetuum.] ¶ *Illum.*] scilicet iustum.

k ¶ *Illi.*] idest, ad malum illius, scilicet iniusti.

l ¶ *Sacrilegii.*] item tenetur actione iniuriarũ. 11. q. 3. c. temerariũ. & tenetur ad omne interesse, & ad maioré pœnam si visum fuerit expedire. extra de sent. exco. sacro. Itẽ crimen sacrilegij dignũ est depositione, vt 81. di. Apostolus. nec potest promoueri talis, vt ibi dicitur. quare ergo tantũ pœna suspensionis xxx. dierum infligitur ei, vt j. ea. c. proxi. Sed forte ibi loquitur cum agitur ad depositionem. Vel dic ꝙ non quodlibet sacrilegium inducit depositioné.

Sacrilegium est depositione dignum.

ADDITIO. Nam varia est pœna sacrilegij: prout not. 17. q. 4. sacrilegium.

m ¶ *Et dum præcipites.*] iudices non erunt præcipites ad excõmunicandum, vt extra de appel. reprehensibilis. iniquitas enim omnia præcipitat: virtus autem lenta est. & omnium percunctatrix. de pæn. dist. 3. inter hæc hircum.

Virt⁹ omnia percũctatur.

petere debet absolutionem: iniustus vero excõmunicator priuari debet communione spatio xxx. dierum: quod probat auctoritate Greg. In secunda parte quærebatur quoties aliquis sit vocãdus ad causam: & si non venerit, vtrum possit contra illũ sententia ferri. Et respondet ꝙ tribus edictis, vel vno pro omnibus peremptorio est quis vocandus ad causam: & si non venit, tamquã contumax poterit condemnari: nec releuabitur sententia per appellationem. De tribus edictis probatur quattuor auctoritatibus, scilicet auctoritate legis: & tribus auctoritatibus alijs. de vno perẽptorio probat duabus auctoritatibus, scilicet per eamdem legem, & auctoritate Africani concilij. de sententia in contumacem ferenda probatur auctoritate Greg. Secunda pars incipit ibi, *De conuentione. Auctoritatibus*, idest, citationibus. Et hanc litteram sic ordinabis. *De tribus, &c.* idest, de conuentis tribus auctoritatibus.

n ¶ *Cxxiii.*] Hodie non distinguitur liber iste per cap. [2] ponitur autem lex ista in auth. de sanct. epis. coll. 11. 2. q. 1. nemo episcopus.

o ¶ *Maioris.*] quando superior possit absoluere ligatum ab inferiore, not. 11. q. 3. si episcopus. Qua autem pœna punitur iniuste excommunicans, habes extra de sent. excom. sacro.

p ¶ *Qui legitime.*] etiam si iusta fuerit causa excommunicationis, vt extra de sent. excom. sacro.

q ¶ *Visum.*] hodie relinquitur arbitrio iudicis vel episcopi: sed tantum mensis ad hoc præfigitur, vt extra de sent. excom. sacro. Vel dic ꝙ secundum arbitrium superioris carebit cõmunione hominum, sed tamen ipso iure est priuatus ingressu ecclesiæ.

a ¶ Commu

Lib. 2. ind. 11. epist. 6.

iniuste fecerit; ipse iuste patiatur. Et hinc sanctus Gregorius ad Ioannem episcopum iniuste excommunicantem inter cetera scribit dicēs: [Cassatis prius, atque in nihilum redactis prædictæ sententiæ tuæ decretis, ex beati Petri principis Apostolorum auctoritate decernimus, triginta dierum spatio te sacra cōmunione [a] priuatum ab omnipotenti Deo nostro tanti excessus veniam cum summa pænitentia, ac lacrymis exorare. Quòd si hanc sententiam nostram te cognouerimus implesse remissius; non iam tantum iniustitiam, sed & contumaciam fraternitatis tuæ cognoscas, adiuuante Domino, seuerius puniendam:] quia nemo præpropere, vel præpostere, scilicet non commonitus, neque conuentus †, est iudicandus. De conuentione autem huiusmodi patratoris manifestorum [b] criminum lex [c] dicit. [Quicumq; tribus auctoritatibus [d] iudicis cōuentus, vel tribus edictis ad iudicem fuerit prouocatus, aut vno pro omnibus peremptorio [e], id est, quod causam extinguit, fuerit euocatus, & præsentiam suam apud eum iudicem, a quo ei denuntiatum est, exhibere noluerit; aduersus eum, quasi in contumacem, iudicari potest. Quinimo nec retractari per appellationem [f] negotia possunt; quoties in contumacem fuerit iudicatum.] Et hanc sententiam de tribus auctoritatibus conuentis ex Euāgelica [g] auctoritate Cælestinus [β] ad Nestorium dicens, & Ephesina [γ] synodus de eodē decernens, & beatus Gregorius ad Ioannem scribens comprobant. De peremptorio autem scripto Africanum concilium demonstrat de Cresconio, vt si conuentus resipiscere detrectauerit; suo contemptu, & sua contumacia faciēte, auctoritate iudiciaria protinus excludatur. Itē beatus Gregorius de sententia in contumacē scribens ad Maximū præsumptorem Salonitanum episcopū dixit. [Hortamur, vt ad nos venire omni postposita excusatione festines: quatenus seruata iustitia, hæc, de quibus accusaris & cognoscere, & finire secundū canonica instituta Christo reuelāte possimus. Ita autem fac, vt ad veniendum amplius iam moras non ingeras: ne ipsa te magis absentia obnoxium his, quæ dicuntur, adsignet: & nos in te hæc res non solū propter dicta crimina, quæ purgare subterfugis, sed etiam propter inobedientiæ culpā, durius scilicet, vt in contumacem, cogat ex concilio ferre iudiciū [h].]

† al. conuictus

In cod. Theod. l. 5. sententiarū Iulij Pauli tit. 5. partim in interpretatione, partim post interpretationem.

c. 15. & 44.

lib. 5. epist. 3.

[α] cxxiij.] *Sic est & in nouellis Iustiniani, & in Epitome Iuliani Antecessoris, & in aliquot Gratiani codicibus; licet in alijs sit cxxviij. Numerus autem capitis emēdatus est ex vetustis exemplaribus. Olim enim nouella per capita, non per libros diuisę citabantur.*

[β] Cælestinus.] *In concilio Ephesino bibliotheca Vaticana, & Lutetia impresso in epistola ipsa Cælestini ad Nestoriū hac leguntur ad hoc caput portinentia.* Scias volo post primā & secundā illius, (*scilicet Cyrilli,*) & hac nostrā correptionē, quam constat esse iā tertiam, ab vniuersitate collegij, & couentu Christianorū te prorsus esse seiunctū: nisi mox quę male dicta sunt, corrigantur. *In eodē vero concilio nuper Ingolstadij impresso epistola hac est in tomo primo, c. 16.*

[γ] Ephesina.] *In iisdem Vaticano, & Parisiensi Ephesini concilij exemplaribus in epistola ipsius synodi ad Nestorium hac habentur.* Ecce autem simul præsidente sanctæ synodo, quæ in magna Roma congregata est, sanctissimo, & reuerendissimo fratre, & comministro nostro Cælestino episcopo, & tertia te hac contestamur scriptura, &c. *In sententia vero depositionis ipsius Nestorij post mentionem duarum citationum additur,* Canonibus autem præcipientibus euocari tertia vocatione inobedientem, dirigentes ad eum rursus alios sanctissimos episcopos, contumacem inuenimus, & renitentem, &c. *In concilio autem Ingolstadij excusso, tomo 2. c. 2. sunt expressa tres citationes ipsius Nestorij.*

Item Origenes super Leuiticum, homilia 14. ad c. 24.

¶ Vita, non sententia ab ecclesia aliquem eiicit, vel ad eam reducit. C. VII.

Cum aliquis exit à veritate, à timore Dei, à fide, à charitate; exit de castris ecclesiæ; etiā si per episcopi vocē minime abiiciatur: sicut è contrario, dū aliquis non recto iudicio foras mittitur; scilicet si nō ante exierit, id est, si non egerit, vt mereretur exire; nihil læditur. Interdū enim qui foras mittitur, intus est: & qui foris est, intus retineri videtur.

¶ *Apud Origenem post c. qui negligunt. supra ead. citatū, sequitur.* Iste tamen, qui licet matre Israelitide, Aegyptio tamen patre progenitus est, exiit, & nominans nomen maledixit. De quo ego puto, quòd nisi exiisset; nec litigasset aduersus verum Israelitam, nec nominans maledixisset. Exiit enim à veritate: exiit à timore Dei, à fide & charitate: sicut superius diximus, quomodo per hæc quis exeat à castris ecclesiæ, &c.

a ¶ Communione.] hodie tantum ab ingressu ecclesiæ, vt extra de sent. excom. sacro.
b ¶ Manifestorum.] arg. ꝙ in manifestis criminibus ꝓcedit admonitio. ar. 3. q. 5. quia suspecti. arg. ꝯ extra de iureiur. ad nostram.
c ¶ Lex.] hæc lex non inuenitur nisi intelligatur ex tenore legis, quæ est C. quomodo & quando iud. consentaneum.
d ¶ Auctoritatibus.] id est, citationibus.
e ¶ Peremptorio.] Dico ꝙ quilibet iudex pōt peremptoriū mittere, vt probatur extra de senten. & re iudi. cū Bertholdus. in princ. extra de offi. iudi. dele. ex litteris. licet oēs dicere cōsueuerint, ꝙ tm̄ ordinarius vel à principe delegat⁹ possit illud mittere, vt in auth. de lit. §. oēm. in fin. coll. 8. C. de iud sancimus in fin. extra de ap. cū sit Romana. Itē perēptoriū nō est statim mittēdū, nisi cogat necessitas, vt extra de dila. c. 1. ff. de iudi. nōnūquā. Itē scias, ꝙ licet lex dicat ꝙ iudex debet mittere adhuc vnū edictū post perēptoriū, vt ff. de iud. & post. illud tñ non est verū nisi velit iudex gratiā facere ei. extra de off. deleg. cōsuluit. Itē dicūt quidā, quòd peremptoriū debeat continere tantum quantū si quolibet triū edictorū per se ꝓponeret. C. quomodo & qñ. iudex, in authen. qui semel. Sed veri⁹ credo, ꝙ illud sit in iudicis arbitrio, vt extra de ap. cū sit Romana. Item licet iudex tribus edictis & vno perēptorio debeat citare, si tamen pars nō venerit ad primā citationē, punitꝰ in sūptibus litis. C. de iud. sācimus. Itē si iudex ter citet, & nō apponat hoc aduerbiū, peremptorie: tamē intelligitꝰ citatus peremptorie, vt C. quomodo & quādo iudex tres denuntiationes. Item si re⁹ ad primā citationē dicat se nolle venire, nō est denuo citādus: quia ideo ter citatur, vt plus matur eius cōtumacia. ff. de re iud. cōtumacia. cum ergo certū sit eū nolle venire, nō est denuo citandus: quia in incertis, nō in certis locus est cōiecturis. ff. de verb. oblig. continuus. Sed quid si iudex proferat sententiā ꝯ citatum non peremptorie? videtur ꝙ non teneat sententia, vt C. quomodo & quādo iudex. l. ea quæ. & hic idē videtur. arg. ꝯ. C. quomodo & quando iudex, cessante.
f ¶ Per appellationem.] nam & contumax non auditur appellans, vt 2. q. 6. §. sunt etiam quorum. sed est arg. ꝯ 3. q. 9. reuera. extra de senten. excom. per tuas.
g ¶ Ex Euangelica auctoritate.] nam paterfamilias bis misit seruos suos, tertio filium ad inuitatos. Vel loquitur de Euangelica denuntiatione, vt 2. q. 1. si peccauerit [‡].
h ¶ Iudicium] pōt intelligi de infamato, qui se noluit expurgare: vnde propter hoc erat deponendus, vt 30. dist. c. vlt. in fin. Vel intelligas istud de sent. excom. & nō de diffinitiua: quia illa nō ferꝰ nisi lite cōtest. qu aliter autē in criminalibus ferēda sit sententia, notaui 3. q. 9. in summa. Ioan.

Citatio perēptoria quantum tempus continere debet.

Contumax nō appellat.

[‡] Et 17. q. 4. de presbytero.

Cum aliquis.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ si quis facit contra fide & veritate: si extra ecclesiā per prælatū nō abiiciatur, tñ extra ecclesiam est: sicut econuerso si quis iniuste excommunicatur, in ecclesia remanet, & non læditur: & ita contingit, ꝙ qui foras mittitur, intus est; & qui foris est, videtur intus retineri.

DE illis.] CASVS. Dicitur in hoc c. q sunt duo genera hominū, qui sunt ab ecclesia separati, s. iuste excōicati, & hypocritæ: de quibus dicit Aug. q spiritū sanctū non habent: dona tñ ei (vt scientiam) habent. Et hoc probatur auctoritate Iudæ.

a ¶ *Non dicit.*] Iudas Apostolus.

m ¶ *Maledicant.*] non seruantibus.

CVm ergo.] CASVS. Dicit in hoc c. q duplex est propositū hominū. Nam quidā spōte faciūt bona, quidā metu malorū, & timore suppliciorum. primi designantur per sex maiores tribus, quæ super mōtem Garizin, incedentes electi erant ad benedicen-

Item Augustinus sermone 11. de verbis Domini.

¶ Et qui aperto sacrilegio, & qui peruersa vita fidelibus non sociantur, ad ecclesiam non pertinere probantur. C. VIII.

DE illis, qui sunt ab ecclesia segregati, non dicit [a] [ea, quæ sunt spiritus, non percipientes] ne ad scientiæ [b] perceptionem referrentur [†]: sed dictum est, [Spiritum non habentes.] *& infra.* ¶ Hoc [α] vtique nullo modo diceret ab ecclesia segregatis, qui dicti sunt spiritum non habentes. Sed nec ille dicendus est esse in ecclesia [c], & ad istam societatem spiritus pertinere, qui ouibus Christi ficto corde miscetur. [Sanctus enim spiritus disciplinæ fugiet fictum.] Neque [β] enim solum ad ecclesiam non pertinent, qui separationis aperto sacrilegio manifesti sunt; sed etiam illi, qui in eius vnitate corporaliter misti per pessimam vitam separantur.

1. Cor. 3.
† al. referretur
In epist. Iudæ.
Sap. 1.

¶ *In sermone indicato B. Augustinus agens de ijs, qui se omnino ab ecclesia separauerunt, ait horum schisma longe diuersum esse ab illo, quo aliqui in ecclesia vnitate permanentes inter se dissentiunt, prout Corinthij faciebant: ad quos Paulus scribens epistola prima carnales eos vocat: quia dicerent, Ego sum Pauli, ego vero Apollo. De illis ergo (inquit B. Augustinus) qui plane sunt ab ecclesia separati, non est accipiendum, quod dicit Apostolus* 1. Cor. 3. ea, quæ sunt spiritus, nō percipientes, *sed quod dicit in sua epistola Iudas,* qui segregant semetipsos, animales spiritum non habentes.

α ¶ Hoc vtique.] *Repetendū est quod apud B. Augustinum antecedit de paruulis, & carnalibus, qui tamen sunt intra ecclesia vnitatem.* Postremo (*ait*) vt certissime nouerimus, q paruuli in Christo, nō percipientes, quæ sunt spiritus Dei, habent tamen spiritum Dei; paulo post, intueamur, quemadmodum eos ipsos increpans ait, [nescitis, quia templum Dei estis: & spiritus Dei habitat in vobis.] Hoc vtique nullo modo diceret ab ecclesia segregatis, &c.

β ¶ Neque enim solum.] *Hinc vsque ad finem non sunt inuenta. Facit tamen ad hanc sententiam, quod scribitur libro tertio de baptismo contra Donatistas, c. 17.*

Item ex quinta synodo, collatione quinta.

¶ A Deo separamus, quos impios demonstramus. C. IX.

CErtum est, quòd qui impius demonstratus est; omni modo separatus est à Deo: sicut etiam ille, qui anathematizatus [d], tamquam impius separatus est. Nihil enim aliud significat anathema, nisi a Deo separationem [e].

Iuo par. 14. c. 49
Pann. l. 5. c. 89

3 *Illicita ergo excommunicatio, vt ex præmissis apparet, non lædit eum, qui notatur, sed à quo notatur: ac per hoc, qui innocentes sunt, ex alterius crimine condemnari non possunt: sicut ab imprudentibus familiæ potentū pro peccatis dominorum solent notari. Sed adhuc obiicitur, quòd non solum innocentes, sed nec etiam criminosi sententia maledictionis sint feriendi. Ait enim Christus in Euangelio, [Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos: benefacite his, qui vos oderunt.] Item Apostolus [Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere.] Item [Maledici regnum Dei non possidebunt.] Item Hieronymus in epistolam [f] ad Titum initio capitis tertij.*

Matt. 5.
Rom. 12.
Gal. 5.

¶ Ab omni maledicto fideles immunes esse oportet. C. X.

SI igitur Michael non fuit ausus diabolo [g], & certe maledictione dignissimo iudicium inferre blasphemiæ [h]; quāto magis nos ab omni maledicto puri esse debemus? Merebatur diabolus maledictum: sed per os Archangeli blasphemia exire non debuit. Relege veteres libros, & vide, quæ tribus in monte Garizin constitutæ sint, vt benedicerent populo [i], & quæ in monte altero [k], vt maledicerent: Ruben, qui maculauerat torum parentis, & zabulon nouissimus Liæ filius, & ancillarum liberi in monte Heliel [†] [l] ponuntur; vt maledicant [m] his qui maledictione sunt digni.

in epist. Iudæ.
Deuter. 27.
† al. Hebal

Item in libro Iosue.

Origenes hom. 9. ad c. 9. Iosue.

¶ Quos significent illi, qui ad benedictionem, quiue ad maledictionem de filiis Israel electi sunt. C. XI.

CVm ergo in singulis quibusque fidelium talis sit propositi [n] varietas; hoc mihi designari videtur in hoc loco, quòd dimidij illi, qui

Hypocritæ non habeant spiritum sanctum.

b ¶ *Scientia.*] hoc vult dicere, q hæretici & hypocritæ ab ecclesia sunt segregati, nec spm̄ sctm̄ habēt, licet habeāt dona spiritus sancti, i. sciētiam, & fortitudinem.

c ¶ *In ecclesia.*] ĩ. de cō se. dist. 4. est vnitas. contra. sed ibi ecclesiæ nomē largius sumitur vt comprehendat bonos & malos. ad hoc facit 11. q. 3. audi. & melius cap. nolite [1].

[1] Hic vero sumitur ecclesia ꝓ triū phante.

d CErtum est. ¶ *Anathematizatus.*] scilicet iuste. nam quoad Deū æque separat quis à Deo ꝑ peccatū, sicut per excomunicationē.

e ¶ *Separationem.*] ĩ. 4. q. 4. Engeltrudam.

ILLICITA. Hæc est 3. pars q. in qua probatur, q nullus bonꝰ debet aliū maledicere, nisi qñ aliud facere nō pōt: & tunc amore iustitiæ, non liuore vel vltione. Io. de Fan.

CASVS. Concludit Gratia. ex supradictis, q iniusta sentētia excōicatū nō lædit, sed excōicantē, & ideo innocentes ex crimine alteriꝰ excōicari nō debēt: sicut à quibusdā imprudētibꝰ fieri cōsueuit. Postea obiicit ꝫ prædicta dicēs, q nō solū innocētes, sed nec criminosi sunt maledicendi: & ad hoc ꝓbandum inducit tres auctoritates. & hoc probat per seq. duo ca.

f ¶ *In epistolā.*] Iudæ originaliter, sed in cōmētariis Hieron. super epistolā ad Titū, cap. 3.

SI igitur.] CASVS. Hic ostendit Hiero. q ex ore prælati maledictum exire non debet ad instar Michaelis q diabolo maledicere noluit, cū secū de corpe Moysi altercaret. & ad instar populi Israelitici, quē Dñs præcepit in duas partes diuidi, vt sex maiores tribus super montē Garizin populo benedicerent, & sex minores tribus super montem Heliel, siue Hebal vt maledicerēt trāsgressoribꝰ legis.

g ¶ *Diabolo.*] cum contendebant de corpore Moysi.

h ¶ *Blasphemia.*] cui non aliud dixit quàm hoc, Imperet tibi Deus. sed vnde hoc habuerit Apostolus, ignoratur.

i ¶ *Populo.*] illo qui seruaret legem Dei.

k ¶ *Altero.*] i. Hebal.

l ¶ *Heliel.*] in proxi. cap. vocat eumdem montem Hebal.

cendum: secundi vero, qui timore vel metu bona faciunt, indicantur per alias sex minores tribus, quæ iuxta montem Heliel, siue Hebal positæ erant, & paratæ ad maledicendum.

n ¶ *Propositi.*] i. variis modis seruatur lex. quidam seruant eam amore iustitiæ, quidam timore pœnæ.

a ¶ *Ad salutem*]

a ¶ *Ad salutem.*] sicut Paulus s. prox. q. 4. quis nos. tñ quamdiu seruilis timor est in homine, nõ saluatur, vt s. proxi. q. 6. §. ex his.
b ¶ *Malorum.* idem dicitur in Deuteronomio.

SED QVI PRO. CASVS. Probatũ est s. q criminosi maledicendi non sunt. Nunc ostendit Gratia. q sunt maledicendi. Et ledictum & maledictum. Nam maledictum quod fit amore iustitiæ, non prohibetur: quod vero fit libidine vlciscendi, vel odio persequentis, prohibetur. Secunda pars incipit ibi, *Distinguendum.* Et ad hoc inducit seq. cap.

c ¶ *Primæ præuaricationi.*] scilicet fraterno odio, vel peccato Adæ. Ioan.

iuxta montem Garizin incedunt (illum, qui ad benedictiones electus est) istos figuraliter† indicent, qui non metu pœnæ, sed benedictionum, & repromissionum desiderio veniunt ad salutem[a]: illi vero dimidij, qui iuxta montem Gebal† incedunt, in quo maledictiones prolatæ sunt, istos alios indicent, qui malorum[b] metu, & suppliciorũ timore complentes quæ in lege scripta sunt, perueniunt ad salutem.

Sed qui pro persecutoribus iussit orare; primos parentes pro transgressione mandati, mortis maledicto percussit. Cain quoque, quia primæ præuaricationi[c] fratricidium adiunxit, sententiam maledictionis à Domino reportauit. Abrahæ quoque Dominus dixit [Maledicam maledicentibus tibi, & benedicam benedicentibus tibi.] In Euangelio etiam, cum esuriens veniret ad ficum, non inuentens fructum in ea, sua maledictione, perpetua sterilitate ipsam damnauit. ¶ *Item Noe cum verenda sua à Cham derisa cognosceret, filium eius Chanaam[d] maledicens dixit, [Maledictus Chanaam sit seruus fratrum suorum.] Item Isaac, cum benediceret Iacob filio suo, ait. [Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus; & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.]* ¶ *Item, sicut in libro Deuteronomij legitur, Moyses ex præcepto Dei duodecim tribus filiorum Israel in duas partes diuisit, & sex tribus iussit, vt iuxta montem Gebal† incedentes maledictionem transgredientium legem vociferarentur: alijs vero præcepit, vt iuxta altum montem incedentes benedictiones obseruantium inclamarent.* ¶ *In nouo etiam testamento Petrus Apostolus legitur Simoni maledixisse, cum ait, [Pecunia tua tecum sit in perditionem.] Paulus quoque, qui dixerat, [Benedicite, & nolite maledicere,] fornicatorem Corinthium iussit excommunicari.* ¶ *Item in eadem[a] epistola ait. [Si quis non fuerit secutus doctrinam Domini nostri Iesu Christi, sit anathema, maranatha.]* ¶ *Item Galatis, [Si Angelus[e] de cælo veniens aliud vobis euangelizauerit, anathema sit.]* ¶ *Distinguendum est[f] ergo inter maledictum, quod prohibetur, & maledictum, quod à Domino, & sanctissimis viris rationabiliter profertur. Maledictum, quod prohibetur, est illud, quod procedit ex voto vltionis, & odio persequentis, non ex amore iustitiæ. Maledictum vero, quo sancti maledicunt, est illud, quod procedit ex amore iustitiæ, non ex liuore vindictæ. Vnde Gregorius ait in Moral. lib. 4. c. 6.*

α ¶ In eadem.] *Antea legebatur, vt etiam in manuscriptis, in alia. Huius vero loci, ac sequentis sensum retulit Gratianus, non ipsa prorsus Apostoli verba.*

¶ Sancti viri non ex voto vltionis, sed amore iustitiæ aliquos maledicũt. C. XII.

CVm sancti viri maledictionis sententiam proferunt; non in hanc ex voto vltionis[g], sed ex iustitiæ† examine prorumpunt. Intus enim subtile[h] iudicium† aspiciunt, & mala foris exurgentia, quia maledicto debeant ferire, cognoscunt; & eo in maledicto non peccant, in quo ab interno† iudicio non discordant. *Item supra c. quinto.* ¶ Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat: aliud videlicet, quod approbat; aliud, quod damnat. Aliter enim maledictum profertur iudicio iustitiæ[β], vt in ipso primo peccante prolatum est, cum audiuit. [Maledicta terra in opere tuo, &c.] & sicut Abrahæ dicitur. [Maledicam maledicentibus tibi.] Aliter vero profertur maledictum, quod non iudicio iustitiæ, sed liuore vindictæ promitur: à quo voce Pauli Apostoli prædicantis cessare admonemur, qui ait [Benedicite, & nolite maledicere.]

β ¶ Iustitiæ.] *In his, quæ sequuntur, non omnino refert Gratianus ipsa verba B Gregorij, neque etiam ceterorum collectorum, licet propius ad eos accedat. Sententia tamen eadem manet.*

Item Pelagius Papa Anglio episcopo.

¶ Errantes, & in errorem mittentes excommunicentur. C. XIII.

APostolicæ auctoritatis exemplo[i] didicimus, errantium[k], & in errorem mittentium spiritus tradendos esse Satanæ, vt blasphemare dediscant.

Item Anacletus Papa, epistola tertia.

Et hoc probat xi. auctoritatibus, vel rationibus, quæ satis in littera patent: & hoc in prima parte. In secũda parte distinguit inter maledictum ...

tradidit Corinthium Satanæ[l].
k ¶ *Errantium.*] in fide. Ioan.

Marginal notes (left): † al. singulariter] orig. — † al. Hebal — Gen. 3. — Gen. 4. — Gen. 12. — Matt. 21. — Gen. 9. — Gen. 27. — Deuter. 27. — † al. Hebal — Act. 8. — Rom. 12. — 1. Cor. 3. & 16. — Gal. 1. — Matt. 5. — Rom. 12. — Gal. 5. — Beda i acta. c. 8. Iuo p. 14. c. 4. & 5. Pann. l. 5. c. 82. — † Dei iudicium] vera lectio. — † al. æterno — Gen. 3. — Gen. 12. — Rom. 12. — 1. Corin. 5.

d ¶ *Chanaam.*] ipsi Cham non maledixit, sed filiis eius, vt ostenderet, q primi motus nõ essent puniendi, sed ipsi secũdi. Vel ideo q magis terrentur parentes in pœna filiorũ q in propria, vt ff. qđ metus cau. l. isti quidẽ. §. vlt. ADDITIO. De hoc etiam legi. & no. s. 1. q. 4. §. his ita. in fi. versic. item Cham.

Motus primi non sunt puniendi.

e ¶ *Si angelus.*] hoc expositum est s. 11. q. 3. si is qui præest.
f ¶ *Distinguendum est.*] qui ex pertinacia maledixit, punitur, vt extra de cleri. male. c. 1. q ex temeritate vel leuitate meretur veniam, vt 2. q. 3. si quis iratus. §. 1. & §. notandum. talis enim venialiter peccat, vt 25. dist. §. aliàs. in fi. qui ex insania miseratione dignus est, vt C. si qs Imperat. maledi. l. vnica.

Maledicens an semper puniri debeat.

CVm sancti.] CASVS. Dicit in hoc cap. q duo sunt genera prælatorum, scilicet boni & mali, & maledictio bonorum prælatorum iusta est, & de iustitia procedit, quia i mẽte diuinum iudiciũ respiciunt, sicut fuit maledictio, quã fecit Deus i primũ parentẽ, & quæ facta fuit in illos, q maledicebant Abrahæ. Maledictio malorũ prælatorũ est iniusta, quæ à liuore vindictæ, pcedit, à quo liuore vindictæ boni debent abstinere. Et hoc probatur auctoritate Apostoli. *Intus*, id est, in mente. *Subtile*, id est, diuinum. *A quo*, s. liuore vindictæ. Sequẽtia duo c. patent, in quibus dicitur, q cum discretione debet aliquis corrigi vel excõicari.
g ¶ *Vltionis.*] s. 45. distin. c. vera iustitia. s. 86. dist. odio.
h ¶ *Subtile.*] arg. q subtilitas est in canonibus consideranda. arg. 2. q. 1. in primis. arg. contra extra de appe. dilecti. & institu. de fideicom. here. §. sed quia. vbi dicitur, q subtilitas perniciosa est in legibus, & simplicitas est amica veritatis. Ioan.

Subtilitas reprobatur.

i ¶ *Apostolicæ.*] ¶ *Exemplo.*] Qui

[l] Vt 11. q. 3. audi.

a ¶ *Tam sacerdotes.* ¶ *Fideles.*] id est, prelati. sic non est hic ar. ꝙ istud, si peccauerit, &c. spectat ad omnes.
b ¶ *Separentur.*] ergo sacerdotes habent officium excōicandi, vt 2.q.1.nemo episcopus.

De excommunicationis.] CASVS. Gregor. vel quidam alius quemdam excommunicauit interposita cōminatione degradandi ipsum, de quo cum ipse cōquereretur, scribit ei Greg. & reprehēdendo eum dicit, ꝙ iniuste conqueritur. Et hoc probat auctoritate Apostoli dicētis, ꝙ nos omnem inobedientiam debemus vlcisci. Vel dic, ꝙ simpliciter nō fuit excōicatus, sed citatꝰ fuit sub periculo sui gradꝰ, vel gradatim facta fuit citatio, s. primo, scdō, & tertio: & ita excōicatus fuit nisi tūc venerit. & ita secundū varias expositiones vario modo formabis casum. vltima tamen expositio bene innuitur ex littera.

k ¶ *Non damnat.*] id est, non disponit damnare æternaliter.
l ¶ *Separare.*] quia talis damnatio medicinalis est, non mortalis, vt 2.q.1.multi.

Ecce autem.] CASVS. Docet Prosper in hoc c. ꝙ si crimina aliquorū nolentiū confiteri fuerint manifesta vel probata, prælati eorū debent eos prius admonere & increpare, vt emendentur; qd̄ si nō fecerint, ferro excōicationis sunt ab aliis separādi, ne exēplo suæ perditionis alios interficiant, si in eorum societate perseuerent: sicut contagione putridæ carnis ceteræ partes humani corporis corrumpuntur.

¶ Delinquentes corrigantur à sacerdotibus, in corrigibiles inuenti excommunicentur. C. XIIII.

Tam sacerdotes, quàm reliqui fideles [a] omnes summam curā habere debent de his, qui pereunt: quatenus eorum redargutione, aut corrigantur à peccatis, aut si incorrigibiles apparuerint, ab ecclesia separentur [b].

Burc.l.1.c.136. Iuo p.5.c.250.

Item Gregorius Papa lib.2.epist.37. ad Natalem episcopum.

¶ Secunda, vel tertia admonitione interposita, excommunicationis sententia procedat. C. XV.

De excommunicationis articulo (quæ tamen interposita conditione gradus [α] [c], secundo, vel tertio iam, vt ita dicam, ex necessitate subiuncta est) beatitudo vestra immerito queritur, cū Paulus Apostolus dicat. [In promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam.]

2.Cor.10.

α ¶ Gradus.] *In tribus vetustis exemplaribus epistolarum B.Gregorij, & vno Gratiani legitur,* gradu secundo, &c.

Item Hieronymus in epistolam ad Galatas, c.5.

¶ Mali ab ecclesia sunt eliminandi. C. XVI.

Resecādæ [β] sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis [d] à caulis repellēda; ne tota domus massa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant. Arius in Alexandria, vna scintilla fuit: sed quia non statim oppressa est, totum orbē [e] eius flamma populata est.

β ¶ Resecandæ.] *Apud B.Hieronymum legitur,* secandæ putridæ carnes, & scabiosum animal à caulis ouium repellendum.

Item Augustinus in libro de correptione & gratia, c.15.

¶ Pro diuersitate culparum subditi à præpositis corripiantur. C. XVII.

Corripiantur itaque a præpositis suis subditi fratres correptionibus de charitate venientibus pro culparum diuersitate diuersis, vel minoribus, vel amplioribus: quia & ipsa, quæ damnatio nominatur, quā facit episcopale [f] iudiciū (qua pœna in ecclesia nulla maior [g] est) potest, si Deus voluerit, in correctionem saluberrimā cedere, atque proficere. Neque enim scimus, quid cōtingat sequenti die. An ante finem vitæ huius de aliquo desperandum [h] est? Aut cōtradici Deo potest, ne respiciat †, & det pænitentiam, & accepto sacrificio spiritus contribulati, cordisque contriti, a reatu quamuis iustæ damnationis absoluat, damnatumq; [γ] [i] ipse non damnet [k]? Pastoralis tamen necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare [l] ab ouibus sanis morbidam, ab illo, cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam. Nescientes enim quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus saluos fieri.

† vel.recipiat

γ ¶ Damnatumque.] *Sic emendatum est ex originali, nec glossa visa est impedire. Antea legebātur,* damnatum, quem ipse non damnat.

Item Prosper libro secundo de vita contemplatiua, c.7.

¶ Qui corrigi nolunt, excommunicationis ferro debent abscindi. C. XVIII.

Ecce † autem crimina quorumlibet, si ipsis criminosis confiteri nolentibus [m]; vndecumque [n] claruerint, quæcumque non fue-

† *Ea*] orig.

c ¶ *Gradus.*] quia sub periculo gradus honoris sui excōicauerat eū, vel secundum gradum honoris sui vocauerat ipsum. nā aliter vocandi sunt maiores, aliter minores, vel q̄a gradatim vocauerat ipsum ī vltimo peremptorio.

Resecandæ.] CASVS. Ostendit in hoc c. Hiero. ꝙ inobediens à consortio bonorum est repellendus. & hoc probat quinque exemplis, scilicet ouis scabiosę, & putridę carnis, & fermēti, & Arij hæretici, & scintillę. *Ardeat domus,* s. corrūpatur, s. massa. *putrescat,* s. corpus *intereant,* s. pecora.

d ¶ *Ouis.*] 45. dist. sed illud.

e ¶ *Totum.*] totum dicit, & tamen tantū Alexādrinam ecclesiam intellexit, vt 1.q.1. manifestum. Vel dic totum, quia eius sequaces erāt per totum orbem.

Corripiantur.] CASVS. Dicebant q̄dam, ꝙ episcopi nō debent aliquem excommunicare, vel separare ab aliis: quoniam præsciti omnes damnabuntur, & prædestinati salui erunt. Et respondet Aug. cum nesciamus quis sit prædestinatus, & quis præscitus; sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus & laboremus saluos esse: & ideo vbicumque aliquem incorrigibilem inuenimus, separare eum ab aliis debemus, forsan ipsa separatione sanandam, ne eius coniunctione alii polluantur, ad instar morbidæ ouis, quæ est à sanis separāda. Et quod dicitur in littera *Damnatio.* id est, anathema. respiciat, dando gratiam suam. *pænitentiam,* id est, contritionem. *damnationis,* id est, excommunicationis.

f ¶ *Episcopale.*] argu. ꝙ excommunicatio spectat tantum ad officium episcopale. nā mucro episcopi dicitur. 16.q.2. visis. De hac materia dixi 2.q.1. nemo episcopus.

Excommunicatio dicitur mucro episcopi.

g ¶ *Maior.*] si excommunicatio est maxima, ergo non debet infligi pro leuibus criminibus, vt s̄.ea.q.1. non afferamus. in fi. & 11.q.3. nemo episcopum. & c. episcopi.
h ¶ *Desperandum est.*] j.32.q.2. ancillā. & de pæn. dist. 7. nemo.
i ¶ *Damnatumque.*] ab ecclesia.

m ¶ *Nolentibus.*] arg. est hic, ꝙ in notoriis requiritur admonitio, vt s̄.ea.c. de illicita. Itē est hic arg. ꝙ licet quis neget crimē; tamen dicitur notorium. Item hic arg. ꝙ etiam si in modum exceptionis est aliquod crimen probatum, ꝙ est facta fides. & potest talis puniri nisi corrigatur: ex hoc ꝙ dicit, vndecumque claruerint. Nam & iudicium hæreticorum clarificat ecclesiam, vt s̄.ea.q.1. subdiaconus. Ad hoc pōt dici, ꝙ ī causa denūtiationis loquit̄, vbi qualiscūque sciētia sufficit, vt dixi 22.q.5. hoc vr̄. & 2.q.1. multi. & licet in causa denuntiationis agatur ad pænitentiā, tamē si noluerit postea pænitere, potest puniri. Alii intelligunt de crimine notorio.
n ¶ *Vndecumque*] & eodē modo dicit lex, qualitercumque constet tūtori, ꝙ sit tutor, si simpliciter dictū sit ei, periculū spectat ad eū, vt ff. de adminis. tuto. l. pater. §. vlt. sic 22.q.5. hoc videtur.

a ¶ Pa-

a ¶ *Patientię.*] Id eſt, quod propter denuntiationem noluerit corrigi. ſi intelligas prout alij intelligunt de notorio crimine. tunc exponas, ſi non fuit diſpenſatum cum eis. nam bene epiſcopus cũ talibus poteſt diſpenſare. extra de iudicijs, at ſi clerici.
b ¶ *Putredinis.*] hoc intellige cum ſine ſcãdalo id fieri poteſt, vt ſ. prox. q. 4. cum quiſque.

A *N non.*] CASVS. Lotharius rex duas habebat vxores de facto de quo reprehendit eum Nicolaus Papa, dicẽs ꝙ vltione diſtricta ſit feriendus: cum adulterium Lamech poſt lxxvij. generationes fuerit punitum: qui primo habuit duas vxores de facto: cum Cain fratricidium ſeptima generatione in diluuio ſit deletũ. Scias tamen, quòd caſus iſte poni poteſt ſecundũ varias expoſitiones, quæ fieri conſueuerũt de generationib⁹ Lamech. Sequẽtia tria capitula plana ſunt.

rint patientiæ a leni medicamento ſanata, veluti igne quodam piæ increpationis vrenda ſunt, & curanda. Quòd ſi nec ſic quidem æquanimiter ſubſtinentis, ac pie increpantis medela proceſſerit † in eis, qui diu portati, & ſalubriter obiurgati corrigi noluerint; tamquam putres corporis partes debent ferro excommunicationis abſcindi: ne, ſicut caro morbis emortua, ſi abſciſſa nõ fuerit, ſalutem reliquæ carnis putredinis b ſuæ contagione corrumpit; ita iſti, qui emendari deſpiciunt, & in ſuo morbo periſtunt, ſi moribus deprauatis in ſanctorum ſocietate permanſerint, eos exemplo ſuæ perditionis inficiant *.

[† al. profecerit]

* ¶ Inficiant.] *Apud Proſperum continuo ſequitur cap. porro. ſ. de pœnitentia, diſt. 1.*

Item Nicolaus Papa Lothario regi.

¶ Excommunicandus eſt, qui duas ſimul vxores habere præſumit. C. XIX.

[Iuo p. 8. c. 227. Gen. 4.]

AN non diſtricta vltione feriendus es; qui in duabus vxoribus adulterium c Lamech, & flagitiũ imitatus eſſe dinoſceris? Quod Dominus non niſi poſt lxxvij. d generationes ſuo ſalutifero aduentu deleuit: cum Cain fratricidium ſeptima generatione aquis abolitum ſit cataclyſmi.

Item ex concilio Agathenſi, c. 37.

¶ Falſi teſtes, & homicidæ communione priuentur. C. XX.

[Burch. l. 6. c. 29. Iuo p. 10. c. 38. & 158.]

ITaque cenſuimus homicidas, & falſos e teſtes à cõmunione eccleſiaſtica ſubmouendos: niſi pœnitentiæ ſatisfactione crimina admiſſa diluerint.

Item ex concilio Toletano primo, c. 11.

¶ Excommunicetur potens, qui clericum pauperem, vel religioſum ſpoliare præſumit. C. XXI.

[Anſ. l. 7. c. 173.]

ij SI quis de potentibus clericum, aut quemlibet pauperem β f, aut religioſum expoliauerit, & mãdauerit eum ad ſe venire epiſcopus, vt audiatur, & cõtempſerit; inuicem mox ſcripta g percurrant per omnes epiſcopos prouinciæ, & quoſcumque adire potuerint, vt excommunicatus habeatur ipſe, donec obediat, & reddat aliena.

[† al. recipiat]

β ¶ Pauperem.] *In pleriſque vetuſtis, & apud Anſelmum, & in codicibus concilii impreſſis, & manuſcriptis eſt,* pauperiorem.

Ex dictis Gregorij Papæ.

¶ *Caput hoc abeſt à pleriſque manuſcriptis. Burchar. autem & Iuo citant ex concilio Gangrẽſi.*

¶ De eodem. C. XXII.

[Burc. l. 10. c. 65. Iuo p. 12. c. 86. & p. 13. c. 65.]

QViſquis per dolum manum ſuam mittit in Chriſtum Domini, id eſt, epiſcopum, vel presbyterum (quia ſacrilegium graue cõmittit,) &, ſi quis eccleſiam Dei vaſtat, aut impugnat, aut incendit (quia & hoc grauiſſimum eſt ſacrilegium;) placuit ſanctæ ſynodo, vt γ in primis omnia bona eius proſcriptione publicentur: deinde in vno loco, id eſt, in monaſterio incluſus pœniteat omnibus diebus vitæ ſuæ.

γ ¶ Vt in primis.] *Apud Burchardum & Iuonem legitur,* vt in vno loco, &c. *ſine verbis illis, quæ hic ſunt interiecta.*

[† Ex] orig.]

Item Calixtus Papa.

¶ Communione priuetur, qui Romipetas, vel peregrinos, vel mercatores moleſtare præſumit. C. XXIII.

iij SI quis Romipetas, & peregrinos h, & Apoſtolorum limina, & aliorum ſanctorum oratoria viſitantes capere, ſeu rebus, quas ferunt, ſpoliare, & mercatores nouis telonæorum, & pedagiorum † exactionibus moleſtare tentauerit; donec ſatisfecerit, communione careat Chriſtiana.

[† al. pedaticorũ]

Item Vrbanus Papa.

¶ Excommunicentur, qui oratores, & eccleſias, bonaque earum, & perſonas ibi ſeruientes infeſtare præſumunt. C. XXIIII.

PAternarum traditionum exemplis commoniti, paſtoralis officij debitum perſoluentes, eccleſias cũ bonis ſuis, tam perſonis, quàm poſſeſſionibus, clericos videlicet, ac monachos, eorũq; cõuerſos *: oratores quoque cũ ſuis nihilominus rebus, quas ferũt, tutos, & ſine moleſtia eſſe ſtatuimus. Si quis autẽ cõtra hoc facere pſumpſerit, & poſtquã facinus ſuũ recognouerit, intra dierũ triginta i ſpatiũ cõpetẽter k

c ¶ *Adulterium.*] Sed qualiter dicitur cõmittere adulteriũ cũ vxore legitima? Reſpõ. quia p adulteriũ reddit eã ſibi illicitã. 32. q. 1. in coniugio. in ſi.
d ¶ *Poſt lxxvij.*] Contra ſ. 31. q. 1. quomodo. hoc ibi ſolutũ eſt, & expoſitum.
e I *Taque*] ¶ *Et falſos.*] ſ. 22. q. 5. ſi quis cõiunctus. ſ. 23. q. 5. Rex debet.
f S *Iquis.*] ¶ *Pauperẽ.* Videtur ergo ꝙ cauſæ oppreſſionis pauperũ ſpectent ad eccleſiam. vt 77. diſtin. defenſionis.
g ¶ *Scripta.*] ſic 11. q. 3. curæ. ſecunda q. 1. legum. Hic videtur quòd ſtatim poſt citationem primã aliquis poſſit excõmunicari. arg. 5. q. 2. præſenti. Sed dic ꝙ nõ, niſi poſt tria edicta, vel vnũ peremptorium. ſ. ea. c. de illicita.
h S *I quis Romipetas, & peregrinos.*] Sic extra de treuga. & pa. innouamus. ſolus enim princeps poteſt indicere noua vectigalia, vt ibi dicitur, & ff. de pu. & vecti. l. vectigalia. & talis, qui indicit noua vectigalia, vel deportatur, vel capite punitur. nam incidit in leg. Iul. de vi pub. vt ff. ad legem Iul. de vi pub. l. vlti.

[Vectigalia noua à ſolo principe indici poſſunt.]

P *Aternarum.*] CASVS. Statuit Vrbanus Papa in hoc cap. quòd ſi quis eccleſias clericos, & monachos, & eorum conuerſos, vel oratores, id eſt, peregrinos ſuis bonis ſpoliauerit, & intra ſpatiũ triginta dierum non emendauerit, anathematizetur. Sequens ca. planum eſt, & per te videbis.
i ¶ *Triginta.*] argum. quòd ſufficit ſi peremptorium ſit edictum triginta dierum, vt 4. q. 5. cap. 1.
k ¶ *Competenter.*] non intelligas, id eſt,

moderate, sicut curiales exponunt; sed competenter, id est, iuste. sic exponitur extra de appellationi reprehensibilis. ff. de iudi. si debitori. Ioan.

a ¶ *Feriatur.*] ergo nondum erat promulgatum. 17. q. 4. si quis suadente, &c.

b ILli qui.] ¶ *Archiepiscopis.*] ergo illi possũt indicere treugas, similiter canon indicit treugas, vt extra de treug. & pa. c. 1.

QVIA VERO. Hæc est quarta pars q̃stionis, in qua ponit differentiã inter schisma, & hæresim. Io. de Fan. & reuertitur hic ad materiã propositæ q̃onis. Archidiaconus.

CASVS. Superius facta est mentio de hæreticis & schismaticis: & ideo Gratianus nũc ostendit quæ sit differentia inter schisma & hæresim, & qui sint hæretici, & quæ sint sectæ hæreticorum. Sequens cap. patet.

c ¶ *Heresim.*] vario modo dicitur hæreticus. Vno modo quicumque est dubius in fide, infidelis est[1], vt extra de hære. dubius. Secundo dicitur hæreticus omnis simoniacus, vt 1. q. 1. quisquis. Tertio omnis præcisus ab ecclesia, secundum q͞ excõmunicatus dicitur hæreticus, vt 4. q. 1. cap. 2. Quarto modo omnis qui male interpretatur sacram scripturam, vt j. ead. hæresis. Quinto modo qui nouam opinionem inuenit, vt j. ea. hæreticus. Sexto modo qui vult auferre priuilegium Romanæ ecclesiæ, vt 22. dist. omnes. Septimo qui transgreditur præcepta sedis Apostol. vt s. 19. dist. nulli. Item quandoque large dicit hæreticus omnis, qui non tenet articulos fidei, & secundum hoc Iudæi & gentiles sunt hæretici, & secundum hoc non omnis hæreticus est excõmunicatus. Stricte sumitur hæreticus omnis qui remotus est ab ecclesia, quia errat in fide: & secundum hoc omnis hæreticus est excõmunicatus, vt extra de hære. ad abolendam. & cap. excõicamus.

1 De hoc not. s. ea. firmissime. & hic adde aliũ casum 20. distin. de libellis. Item qui nõ recipit quatuor cõcilia. & sic intellige secundum Ho. C. de hæ re. quicũque. cum simi.

e HAeresis.] ¶ *Scripturam.*] s. 37 dist. relatum.

QVI VERO. Hęc est 5. pars q. in qua ponit differentias hęreticorum. quas probat per diuersa iura. Io. de Fan.

DIxit Apostolus.] CASVS. Docet in hoc c. Aug. q͞ illi hæretici q suã hęresim pertinaciter defendunt, post primã & secũdam

non emendauerit; à liminibus ecclesiæ arceatur, & anathematis gladio feriatur[a].

α ¶ Conuersos.] *In codicibus impressis sequebatur*, vel commissos, *quæ sunt expuncta, quia absunt à plerisque manuscriptis Gratiani exemplaribus, & vetusto quodam codice: in quo quidem extremo & hic, & alij tres canones descripti sunt, tamquam fragmentum alicuius concilij.*

Item Nicolaus Papa omnibus episcopis.

¶ Qui oratoribus, pauperibus non arma ferentibus in malum obuiauerint, excommunicentur. C. XXV.

ILli, qui peregrinos, vel oratores cuiuscumque sancti, siue clericos, siue monachos, vel feminas, aut inermes pauperes deprædati fuerint, vel bona eorum rapuerint, vel in malum eis obuiauerint; anathematis vinculo feriantur, nisi digne emendauerint. Pax vero illa, quam treugam dicimus, sic obseruetur, sicut ab Archiepiscopis[b], & episcopis vniuscuiusque prouinciæ constituta est. Qui autem eam infregerit, excommunicationi subdatur.

Pann. l. 5. c. 114.

4 *Quia vero sermo de hæreticis habetur; videndum est, quid intersit inter schisma & hæresim[c]: & qui sint hæretici: & quot sint hæreticorum sectæ. Differentiam autem inter schisma & hæresim Hieronymus in epistolam ad Titum, c. 3. assignat dicens.*

Ad locum [Hæreticũ hominẽ]

¶ Schismatis & hæresis differentia. C. XXVI.

INter hæresim & schisma[d] hoc interesse arbitrantur, quòd hæresis peruersum dogma habeat, schisma propter[1] episcopalem dissensionem ab ecclesia[β] pariter separat. Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi potest[γ]: ceterum nullum schisma non aliquam sibi confingit hæresim, vt rectè ab ecclesia recessisse videatur.

Poly. l. 7. tit. 5. Ans. l. 12. c. 49.
1 al. post episcopalem decessionẽ.

β ¶ Ab ecclesia.] *In codicibus horum commentariorum in Germania, in Gallia, & Ferraria excusis, itemque duobus manuscriptis Vaticanis legitur*, ab ecclesia separetur.

γ ¶ Potest.] *Sequebatur*, diuersum. *quæ vox abest à memoratis editionibus, & Vaticanis exemplaribus.*

Vnde autem hæresis dicatur, in epistolam ad Galatas, c. 5. Hieronymus diffinit, ita dicens.

Ad locum [Hæreses, inuidiæ.]

¶ Vnde hæresis dicatur. C. XXVII.

HÆresis grece ab electione dicitur; quòd scilicet eam sibi vnusquisque eligat disciplinã, quã putat esse meliorem. Quicumque igitur aliter scripturam[e] intelligit, quàm sensus spiritus sancti flagitat, quo scripta est; licet de ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest, & de carnis operibus est, eligens quæ peiora sunt.

Poly. ibidem Ans. l. 12. c. 50.

Gal. 5.

5 *Qui vero proprie dicantur hæretici, Augustinus in libro de vtilitate credendi, c. 1. ostendens ait.*

Beda. 1. Cor. 11.

Qui proprie dicantur hæretici. C. XXVIII.

HÆreticus est, qui alicuius temporalis commodi, & maxime gloriæ, principatusque sui gratia falsas, ac nouas opiniones vel gignit, vel sequitur. Ille autem, qui huiusmodi hominibus credit; homo est imaginatione quadam veritatis, ac pietatis illusus.

Poly. ibidem Deusdedit p. 2. Ans. l. 12. c. 53.

Item Glorio, Eleusio, & alijs, epist. 162.

¶ Non sunt hæretici, qui non sua audacia, sed aliena seducuntur in errorẽ. C. XXIX.

DIxit Apostolus [Hæreticum hominem post primam, & secundam[f] correptionẽ deuita: sciens, quia subuersus est huiusmodi, & peccat, & est à semetipso damnatus.] Sed qui sentẽtiã suam, quãuis

ad Titum. c. 3. Polyc. ibidem Ans. l. 12. c. 61.

INter hæresim & schisma.] CASVS. Docet hic Hier. q͞ in hoc differt schisma ab hæresi: quia hæresis prauã habet doctrinam, schisma vero non. Itẽ hæresis nulla fit occasione, sed spõte: schisma vero fit pp dissentionẽ episcopalẽ, & ideo in principio discordant: sed in fine cõcordant; quia sicut hæresis, ita schisma ecclesiã lędit. Sequentia duo c. plana sunt, & per te videbis.

d ¶ *Et schisma.*] potest dici, q͞ hæc sit differentia inter hæresim & schisma, quæ est inter dispositionem & habitum. primo enim dicitur schisma, led cum post tempus pertinaciter adhæserit suæ sectæ, dicitur hęresis. Vel aliter dicas, q͞ omnis hæreticus fit schismaticus, sed non conuertitur. & sic est illa differentia, quæ est inter speciem & genus.

Hæresis & schisma differunt.

dam admonitionẽ sunt euitãdi: quod probat auctoritate Apostoli. Illi vero qui suũ errorẽ non defendunt animo pertinaci, & maxime quẽ à suis parentibus in hæresim lapsis receperũt, sed veritate inuenta parati sunt corrigere, non sunt inter hęreticos deputandi. Seq. duo c. plana sunt, in quibus dr̃, q͞ qui in errorẽ cadunt, nec volunt corrigi, sunt inter hęreticos deputãdi. In tertio c. dr̃, q͞ magis peccat qui defendit errorẽ, q̃ ille qui errat, qui non solum hæreticus, sed etiam hęresiarcha dicendus est.

f ¶ *Et secundam.*] hic dicit hęreticos post secundã admonitionẽ vitandos, vt s. prox. q. 5. non vos alibi semel. s. ea. q. 1. quæ domus. in fi. Ad hoc põt dici, q͞ hęreticum damnatum post vnicã admonitionẽ vitabimus in secretis fidei nostræ, ne eũ peritiorẽ reddamus, vt 43. dist. in mandatis. 11. q. 3. nolite. Sed quantũ ad admonitionem

nitionem faciendam possumus ei cõmunicare quotiescunque visum fuerit [1]. sed hæretico nondum damnato possumus explicare secreta fidei sæpius eum corrigendo.
a *Pertinaci.*] Licet ergo teneat aliquis ea quæ sunt contra fidem: dummodo paratus sit corrigi: non est habendus hæreticus [2], vt s. ea. q. 1. schisma, in prin. c. hæc est [3].
b Q*Vid autem.* *Doctioribusque.*] supra 37. dist. relatum.
c *Ad semetipsos.*] quod esse non debet. extra de consti. ne innitaris.
ADDITIO. vide qđ no. de conse. dist. 2. in Christo s. 37. dist. relatum. arg. 59. dist. c. 1. & 2. Archidia.

[3] De hoc té not. supra 21. dist. nũc autem. in gl. sed videtur. in ff.

falsam, atq; peruersam nulla pertinaci [a] animositate defendũt; præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererunt, sed à seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt; quærunt autem cauta solicitudine veritatem, corrigi parati, cum inuenerint; nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.

Item Leo Papa epist. 10. ad Flauianum.

¶ Magistri erroris existunt; qui veritatis disciplinam contemnunt. C. XXX.

QVid autem iniquius est, quàm impia sapere, & sapiẽtioribus, doctioribusq; [b] non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt; qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro; non ad propheticas voces, non ad Apostolicas litteras, nec ad Euangelicas auctoritates, sed ad semetipsos [c] recurrũt: & ideo magistri erroris existunt; quia veritatis discipuli non fuerunt.

l. 18. de ciuit. Dei c. 51.

Item Augustinus contra Manichæos.

¶ Hæretici sunt, qui quod praue sapiunt, contumaciter defendunt. C. XXXI.

Polyc. ibidem Deusdedit p. 2. Ans. l. 12. c. 51

QVi in ecclesia Christi morbidum aliquid, prauumque sapiunt; si correpti, vt sanum, rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt; hæretici fiunt.

Item Vrbanus Papa.

¶ Errante damnabilior est, qui eius defendit errorem. C. XXXII.

QVi aliorum defendit [d] errorẽ; multo amplius damnabilior [e] est illis, qui errant: quia non solum errat, sed etiam aliis offendicula erroris præparat [f], & confirmat. Vnde quia magister erroris est; nõ tantum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est.

Item Hieronymus lib. 2. Comment. ad c. 5. Osee.

¶ Qui mendacio veritatẽ immutant, patrũ terminos transferre ꝓbantur. C. XXXIII.

TRansferũt principes Iuda terminos, quos posuerunt patres eorũ; quando immutant mẽdacio veritatem: & aliud prædicant, quàm ab Apostolis acceperunt, *Idem infra eodem capite.* ¶ De hæreticis manifestus est sensus: quòd sophismatibus suis, & arte dialectica sæpe opprimant ecclesiasticos. *Idem ad c. nonum.* ¶ Veteres scrutans historias inuenire non possum scidisse ecclesiam, & de domo Domini populos seduxisse, præter eos, qui sacerdotes [g] à Deo positi fuerãt, & prophetæ, id est speculatores. Isti ergo vertuntur in laqueum tortuosum, in omnibus locis ponentes scandalum.

Item Leo Papa epistola 74. ad Anatolium.

Abijciantur qui aduersariorum conueniunt prauitati. C. XXXIIII.

Iuo par. 6. c. 339. † al. conniueãt] orig. Rom. 9. Matt. 5.

ILlud sane plurimũ mihi displicere significo: quòd inter [α] dilectionis † tuæ clericos quidam esse dicuntur: qui aduersariorum conueniant † prauitati, & vasa [β] iræ vasis misericordiæ misceãtur. Quibus inuestigandis, & seueritate congrua coercendis debet diligentia tua vigilanter insistere: ita vt his, quibus prodesse non potuerit correptio, nõ parcat abscissio. Oportet enim nos Euangelici meminisse mandati: quo ab ipsa veritate præcipitur; vt si nos oculus [h], aut pes, aut dextera scandalizauerit manus; à compage corporis auferatur: quia melius sit his in ecclesia carere membris, quàm cũ ipsis in æterna ire supplicia. Nam superfluo extra ecclesiam positis resistimus; si ab his, qui intus sunt, in eis, quos decipiunt, vulneramur. Abiicienda [i] prorsus pestifera hæc a sacerdotali vigore patientia est: quæ sibi met, peccatis aliorum parcendo, non parcit.

α Quod inter.] *Sic est emendatum ex ipsa epistola, cum & in vulgatis, & in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus esset,* quòd iurisdictionis tuæ clerici. *In duobus tamen quemadmodum & apud Iuonem, est,* inter ditionis tuæ clericos.

β Vasa iræ.] *Sic est emendatum ex originali. Alludit enim ad locum B. Pauli Rom. 9. Apud Gratianum erat, itemque apud Iuonem,* vesaniæ vasis misericordiæ vasa misceantur.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 70. 71. 72.

¶ Et sodalitates, & conuiuia hæreticorum clerici vitare debent. C. XXXV.

CLericus hæreticorum, & schismaticorum tam conuiuia, quàm sodalitates euitet æqualiter. Eorum conuenticula non ecclesia, sed cõciliabula appellanda sunt. Cũ eis neq; orandũ est [k], neq; psallendũ.

d Q*Vi aliorum defendit.*] talis .n. hæreticus dicitur, vt extra ea. sicut.
e *Damnabilior.*] not. quòd plus punitur consulens quàm faciens: vt s. proxima quæst. 5. cum homo.
f *Præparat.*] sic qui scalam, vel ferrum, vel aliud auxilium præstãt furi, tenentur furti, vt ff. de furt. si pignorũ. §. penultimo.
T*Ransferunt.*] CASVS. Hoc ca. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quòd illi qui mẽdacium pro veritate dicũt, & aliud prædicãt quàm ab Apostolis acceperũt, transferunt terminos patrũ suorum. In secunda parte dicitur, ꝙ heretici sophismatibus & arte dialectica sæpe ecclesiam & ecclesiasticos lædunt. In tertia parte dicitur, ꝙ nulli alij inueniuntur populos seduxisse nisi sacerdotes, in omnibus locis ponentes scandalum.
g *Qui sacerdotes.*] no. contra testimonium sacerdotis, & illud, quis vidit digne sacerdotem pænitentem? vt de pæn. dist. 1. mensuram. & c. quis aliquando. aliàs præsumitur ꝓ eis, vt 11. q. 4. absit.
I*llud sane plurimũ.*] CASVS. Quidam prælatus in parochia sua quosdam habebat qui prauam doctrinam seminabant. quare Leo præcepit sibi, vt commoneat eos ne talia faciant: qui si se non correxerint, à communione aliorum separentur. Et hoc probat auctoritate Euangelij. *Ditionis*, i. potestatis. Seq. cap. planum est, & per te formabis casum.
h *Oculus.*] id est familiaris alicuius.
i *Abiicienda.*] hoc intelligas de penitus incorrigibilibus: ne sit contra supra proxi. q. 5. cum homo [4].
k C*Lericus.* *Orandum est.*] de conse. dist. 1. episcopus nullum. contra. Dic, illi est derogatum per hoc c. & per consuetudinem generalem ecclesiæ supra dist. 4. §. leges. Io.

[4] Arg. extra de iudi. cum nõ ab hoĩe. aliàs cõtra s. q. 5. c. 1. & q. 3. si quis fortuitu. quidã hoc intelligunt in spirituali pœna, illud in corporali, & sic non est contra. L.

C *Vm quibus.*] CASVS. Achatius cõquerebatur, ꝙ Gelasius illum cũ suis fautoribus cõdẽnauerat absque episcoporũ synodo cõgregata. Gelasius vero respõdet dicẽs, ꝙ synodus cõgregari nõ debuit: tũ quia ibi nõ erãt catholici epi: sed tãtum hæretici, cũ quibus non erat synodus ineunda: qđ probat auctoritate psalmistæ. tũ quia ipse Achatius inciderat in hæresim iã dãnatã: & ideo propter hoc nõ erat opus nouũ conciliũ congregari. De eadẽ materia loquitur c. §. 22. di. qua traditione.

a ¶ *Cum quibus.*] CASVS. Achatius Constantinop. patriarcha excõicauit Anthiochenum & Alexandrinũ, quia nõ recipiebãt statuta, quæ ipse fecerat: ꝓpter hoc Papa excõicauit eũ, & de hoc conquestus est Achatius, ꝙ sine synodo excõicauit eũ: Papa vero dixit, ꝙ synodus cõgregari nõ debuit; tum quia non erant ibi catholici episcopi cum quibus posset haberi synodus. tum quia incidit ipse in hæresim iam damnatam, vnde non fuit opus nouo concilio.

b ¶ *Certamẽ.*] ergo cũ hæreticis nõ est disputandum, nec cum aliquo de fide est disputãdũ. extra de hære. ca. 1. & C. de sum. tri. l. nemo. sed ad hoc potest disputari cum eis, vt conuincantur, non vt in dubium reuocent fidem nostram, vt extra de hære. c. 1. Ioan.

Fidei disputatio cũ hæreticis est prohibita.

N *Otandum.*] CASVS. Quidam reprehendebant Vrbanũ Papam, qui criminosos excommunicabat, & dicebant eũ facere contra Euãgelium, vbi Dominus præcepit zizania non esse eradicanda, & contra Augustinum, dicentem ꝙ mali sunt feriẽdi, & nõ abiiciẽdi. Sed Vrban⁹ eos super hoc cõuincit exẽplo Augustini, & duabus auctoritatibus, scilicet Euãgelij, & Pauli.

c ¶ *Notandum.*] supra 23. q. 4. recedite. & c. ecce.

d ¶ *Disciplina.*] Medicina animæ est excommunicatio, vt secunda q. 1. multi.

D *Eus quando.*] CASVS. Docet August. in hoc c. differentiam esse inter maledictum Dei, & maledictũ prælati: quia maledictum Dei semper iustum est, cũ ipsum non fallat peccati qualitas, neque peccantis affectus: sed maledictio prælati duobus modis est iniusta. Primo quia licet maledicat vt iudex: potest tamen non subesse causa maledicendi, cũ ipse ignoret affectum delinquentis. Secundo, cum ex certa scientia male-

dicit hominem sibi conuitiantem & iniuriantem, propter quod vitium resecandum præcepit Apostolus ne maledicamus, *Quo*, scilicet mandato. Quæ autem postea sequuntur vsque in finem, patent, nec leguntur in scholis.

e ¶ *Promit.*] sicut vtile est dæmones esse propter malos, vt 23. q. 5. quia malos. sic 1. q. 3. Saluator. in princ. & 26. q. 5. nec mirum.

f ¶ *Scire.*] 22. q. 5. humanæ.

g ¶ *Cognoscere.*] 85. distinct. archidiaconum.

h ¶ *Maledicendi.*] 27. q. 1. nec aliqua.

Item Gelasius Papa in epistola ad episcopos Dardaniæ.

¶ Canonum obseruatores cum hæreticis nullum debent inire certamen. C. XXXVI.

C Vm quibus[a] erat synodus ineunda? Catholici pontifices fuerant vndique iam depulsi: solique remanserant socij perfidorum: cum quibus iam nec licebat habere conuentum, dicente psal. [Non sedi in concilio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo.] Nec ecclesiastici moris est cum his, qui pollutam habent communionẽ, permistamque cum perfidis, miscere concilium[†]. Recte igitur per Chalcedonensis synodi formam, huiusmodi præuaricatio repulsa est potius, quàm[α] ad cõcilium vocata: quod nec opus erat post primam synodum: nec cum talibus habere licebat. *Idem in commonitorio ad Faustum.* ¶ Canonum[β] magistris, atque custodibus nobis nullum fas est inire certamen[b] cum hominibus communionis alienæ.

ps. 25.

† *al. consilium*

α ¶ Quàm ad.] *In originali legitur*, quàm per concilium, quod nec opus, & c.

β ¶ Canonum.] *Gelasius in commonitorio ad Faustum obiurgans Græcos illos, qui, cum maxime canones violarent, eorum tamen se obseruatores simulabant, in hac prorumpit verba,* o canonũ magistros, atque custodes. Nobis nullum, & c.

Item ex epistola Vrbani Papæ.

¶ Non contradicit, sed potius obedit Euangelio qui malos excõicat. C. XXXVII.

N Otandum[c] est, quòd quidam dicunt contra Euangelicam parabolam nos facere: vbi de zizaniis non eradicandis Dominus præcepit: cum aliquos excommunicatione dignos excommunicationi subiicimus: & aiunt etiam sanctum Augustinum hoc contradicere in illo loco, vbi ait [Quia non est præcidenda vnitas; ferendi sunt mali, non abiiciendi.] Quibus hoc primum respondendum est. Si hæretici, & mali homines excommunicandi non sunt; quare ipse Augustinus cũ legatis sanctæ Romanæ ecclesiæ, & cum sanctis episcopis suis Pelagium, & Cælestium nouam hæresim in sanctam Dei ecclesiam introducentes excommunicauit, & ab ecclesia Dei separauit? Quare ipsos Donatistas, contra quos ista, & multa his similia loquitur, tam ipse, quàm omnis ecclesia Dei excommunicatos habuit? &, nisi prius pænituissent, & per manus impositionem reconciliati essent, eis nequaquam communicabat? Idem ipse Dominus, qui hoc parabolice hic narrat, aperte alibi excõmunicationem fieri iubet dicens, [Frater, qui corripitur ab ecclesia, & non obedit; sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.] Vnde apparet liquido, aliud esse excommunicationem; aliud eradicationem. Qui enim excommunicatur (vt Apostolus ait) ad hoc excommunicatur, vt spiritus eius saluus fiat in die Domini. Disciplina[d] enim est excommunicatio, & non eradicatio.

Matt. 13.

Sententia habetur 23. q. 3. per totam.

In conciliis Mileuitano, & Africano.

Matt. 18. paulo aliter.

1. *Cor.* 5.

Nisi forte ex contemptu, & superbia excommunicati proueniat.

Vnde[†] *Origenes*[γ] *in librum Numerorum, homilia* 15. *ad c.* 23.

† *al. Item*

γ ¶ Origenes.] *Sic est restitutum, cum antea esset,* Augustinus. *Et magnam huius capitis partẽ glossa ordinaria ad eumdem locum ex ipso Origene refert: indeque nonnulla emendata.*

¶ Diuina maledictio meritum maledicti designat. C. XXXVIII.

D Eus, quando maledicit; meritum eius designat, cui maledicitur, & sententiam[†] promit[e]: vtpote quem non fallit neque peccati qualitas, neque peccantis affectus. Homo autem quia hæc non potest scire[f] (neque enim propositum, mentemque alterius videre alius, aut cognoscere[g] potest;) idcirco etiam si iudicantis, vel sententiam promentis intuitu proferat maledictum; non potest esse iusta maledicendi[h] causa; vbi ignoratur peccantis affectus: maxime cum humanum vitium tunc sciat maledicta proferre; cum forte conuiciis, aut iniuriis prouocatur. Quod vitium volens resecare Apostolus, ne maledictis maledicta, & conuitiis conuitia prouocemus; mandatum necessariũ ponit; vt benedicamus, & non maledicamus: quo conuitiandi uitiũ resecetur: non quo iudicandi ueritas, quæ homines latet, & pronuntiandi auctoritas perimatur.

† *al. sententiam veram promit*

1. *Pet.* 3. *Rom.* 12.

Secta vero hæreticorum quot sint, & vnde nomina acceperint; Isidorus octauo libro Etymologiarum, c. 5. *determinat dicens.*

Quot sint

¶ Quot sint sectæ hæreticorum. C. XXXIX.

QVidam autem hæretici, qui de ecclesia recesserunt, ex nomine suorum auctorum nuncupantur: quidam vero ex causis, quas eligentes instituerunt.

¶ Simoniani dicti à Simone magicæ artis perito: cui Petrus in Actibus Apostolorũ maledixit, pro eo quòd ab Apostolis spiritus sancti gratiam pecunia emere voluisset. Hi dicunt creaturã non à Deo, sed à virtute quadam superna creatam.

¶ Menandrini † à Menãdro mago discipulo Simonis nuncupati: qui mundum non à Deo, sed ab Angelis factum asseruit.

¶ Basilidiani à Basilide appellati: qui inter reliquas blasphemias Iesum passum abnegauit.

¶ Nicolaitæ dicti à Nicolao diacono ecclesiæ Hierosolymorum, qui cum Stephano & ceteris constitutus est à Petro: qui propter pulchritudinem relinquens vxorem dixerat, vt qui vellet, ea vteretur: versa est in stuprum talis consuetudo, vt inuicem coniungia commutarentur. Quos Ioannes in Apocalypsi improbat dicens. [Sed hoc habes, quòd odisti facta Nicolaitarum.]

¶ Gnostici propter excellentiam scientiæ se ita appellare voluerunt. Animam, naturam Dei esse dicunt: bonũ & malũ Deum suis dogmatibus fingũt.

¶ Carpocratiani à Carpocrate quodam vocantur: qui dixit Christum, hominem fuisse tantum, & de vtroque sexu progenitum.

¶ Cerinthiani à Cerintho quodam nuncupati. Hi inter cetera circumcisionem obseruant: mille annos post resurrectionem in voluptate carnis futuros prædicant. Vnde & græce χιλιάσται, latine Millenarij sunt appellati.

¶ Nazaræi dicti: qui dum Christum (qui à vico Nazaræus est appellatus) filium Dei confiteantur; omnia tamen veteris legis custodiunt.

¶ Ophitæ à colubro nominati sunt. Coluber enim græce ὄφις dicitur. Colunt enim serpentem, dicentes ipsum in paradisum † induxisse virtutis cognitionem.

¶ Valentiniani à Valentino quodam Platonico sectatore vocati: qui αἰῶνας, id est sæcula quædam in originem Dei creatoris induxit: Christum quoque de Virgine nihil corporis assumpsisse, sed per eam, quasi per fistulam, transisse asseruit.

¶ Apellitæ, quorum auctor † Apelles fuit: qui creatorem Angelum nescio quem gloriosum superioris Dei faciens, Deum legis Israel illum igneũ affirmans dixit, & Christum nõ in veritate Deum, sed hominem in phantasia apparuisse.

¶ Archontiaci à principibus appellantur: qui vniuersitatem, quã Deus condidit, opera esse Archangelorum defendunt.

¶ Adamiani vocati, quòd Adæ imitentur nuditatem. Vnde & nudi orant, & nudi inter se mares feminæque conueniunt.

¶ Cainani † [a] inde sunt appellati: quoniam Cain adorant.

¶ Sethiani nomen acceperunt à filio Adæ, qui vocatus est Seth; dicentes eumdem esse Christum.

¶ Melchisedechiani vocati pro eo, quòd Melchisedech, sacerdotem Dei, non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse arbitrantur.

¶ Angelici vocati, quia Angelos colunt.

¶ Apostolici hoc sibi nomen ideo sumpserunt, quòd nihil possidẽtes proprium, nequaquam recipiant eos, qui aliquo † in hoc mundo vtuntur.

¶ Cerdoniani à Cerdone quodam nominati: qui duo contraria principia asseruit.

¶ Marcionistæ à Marcione stoico philosopho appellati: qui Cerdonis dogma secutus, alterum bonũ, alterum iustum Deum asseruit, tamquam duo principia creationis † & bonitatis.

¶ Artotyritæ ab oblatione vocati: panem enim & caseum offerunt, dicentes à primis hominibus oblationem à fructibus terræ, & à fructibus ouium fuisse celebratam.

¶ Aquarij appellati, eo quòd aquam solam offerunt in calice sacramenti.

¶ Seueriani à Seuero exorti vinum non bibunt: vetus testamentum, & resurrectionem nõ recipiunt.

¶ Tatiani à Tatiano quodam vocati: qui & Encratitæ dicti; quia carnes abominantur.

¶ Alogij vocantur tamquam sine verbo: λόγος enim græce verbum dicitur. Deum enim verbum non credunt, respuentes Ioannis Euangelium, & Apocalypsim.

¶ Cataphrygis nomen prouincia Phrygia dedit; quia ibi extiterunt. Auctores eorum Montanus, Prisca, & Maximilla fuerunt. Hi aduẽtum spiritus sancti non in Apostolos, sed in se traditum asserũt.

¶ Cathari propter munditiã ita se nominauerunt: gloriantes enim de suis meritis negant pænitentibus veniam peccatorum: viduas, si nupserint, tamquam adulteras dãnant: mundiores se ceteris prædicant. Qui nomen suum si cognoscere vellent; mundanos se potius, quàm mundos vocarent.

¶ Pauliani à Paulo Samosateno exorti sunt: qui dixit non semper fuisse Christum, sed a Maria sum psisse initium.

¶ Hermogeniani ab Hermogene quodam vocati: qui materiam non [a] natam introducens, Deo non nato eam comparauit, matremque elementorum, & Deam asseruit: quos Apostolus improbat elementis seruientes.

¶ Manichæi a quodam Persa extiterunt, qui vocatus est Manes. Hic duas naturas, & substantias introduxit, id est, bonam, & malam; & animas ex Deo, quasi ex aliquo fonte manare asseruit: testamentum vetus respuit, nouum ex parte recipit.

¶ Anthropomorphitæ [a] dicti pro eo, quòd simplicitate rustica Deũ habere humana mẽbra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrãtur. ἄνθρωπος enim græce, latine homo interpretatur. Ignorantes uocẽ Domini, qui ait [Spiritus est Deus.] Incorporeus est enim: nec membris distinguitur: nec corporis mole censetur.

¶ Hierachitæ [a] ab Hieracha auctore exorti monachos tantum recipiunt: cõiugia respuunt: regna cælorum paruulos habere non credunt.

¶ Nouatiani a Nouatiano † Romæ vrbis presbytero exorti: qui aduersus Corneliũ cathedram sacerdotalẽ conatus inuadere, hæresim instituit, nolens apostatas suscipere, rebaptizans baptizatos.

¶ Montani [a] hæretici dicti, quòd tempore persecutionis in montibus latuerunt; qua occasione se a catholicæ ecclesiæ corpore diuiserunt.

¶ Ebionitæ ab Ebione dicti, siue a paupertate: Christum enim per profectum † solum, virum iustum putant effectum. Vnde competenter Hebionitæ pro paupertate intelligentiæ appellati sunt. Hi enim semiiudæi sunt: & ita tenent Euãgelium, vt legem carnaliter seruent: aduersus quos Apostolus ad Galatas scribens inuehitur.

¶ Photiniani a Photino Gallogræciæ Syrmij episcopo nuncupati: qui Ebionitarum hæresim suscitans asseruit Christum a Maria per Ioseph nuptiali coitu fuisse conceptum.

Marcionistæ — † al. creatoris — Artotyritæ — † al. · Aquarij — Seueriani — Tatiani Encratitæ — Alogij — Cataphryges — Cathari — Pauliani — Hermogeniani — Gal. 4. — Manichæi — Antropomorphitę — Ioan. 4. — Hierachitę — Nouatiani — † al. Nouato — Montani — Hebionitę — † al prouectũ — Gal. 5. — Photiniani

Aeriani

Aeriani — ¶ Æriani ab Ærio quodam nuncupati sunt: hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt.

Aetiani, Eunomiani — ¶ Ætiani ab Aetio sunt vocati: Ijdemque Eunomiani ab Eunomio quodam dialectico Ætij discipulo, ex cuius nomine magis innotuerunt, dissimilem patri asserentes filium, & filio spiritum sanctum. Dicunt etiam nullum † imputari peccatum in fide manentium. († al. nulli)

Origeniani — ¶ Origeniani ab Origene auctore exorti sunt, dicẽtes, quod non possit videre filius patrem, nec spiritus sanctus filium. Animas quoque in mundi principio peccasse dicunt, & pro diuersitate peccatorũ è cælis vsq; ad terras † diuersa corpora, quasi vinculа meruisse, eaque causa factum esse mundum. († al. terras lapsas] orig.)

Noetiani — ¶ Noetiani à quodam Noeto vocati, qui dicebant Christum eumdem esse, & patrem, & spiritum sanctum: ipsamque Trinitatem in officiorum nominibus, non in personis accipiunt. Patripassiani — Vnde & Patripassiani vocantur, quia patrem passum dicunt.

Sabelliani — ¶ Sabelliani ab eodem Noeto pullulasse dicũtur: cuius discipulum perhibẽt fuisse Sabellium, ex cuius nomine maxime innotuerunt, vnde & Sabelliani vocati sunt. Hi vnam personam patris, & filij, & spiritus sancti astruunt.

Ariani — ¶ Ariani ab Ario Alexandrino presbytero orti sunt: qui coæternum patri filium non agnoscens diuersas in Trinitate substantias asseruit, contra illud, quod ait Dominus, [Ego & pater vnum sumus.] (Io. 10.)

Macedoniani — ¶ Macedoniani a Macedonio Cõstãtinopolitano episcopo dicti sunt, negantes Deum esse spiritum sanctum.

Apollinaristæ — ¶ Apollinaristæ ab Apollinare vocati sunt, dicentes Christum corpus tantũmodo sine anima suscepisse.

Antidicomaritæ — ¶ Antidicomaritæ appellati sunt pro eo, quòd Mariæ virginitati contradicunt, assẽretes eam post Christum natum viro suo fuisse commistam.

Metangismonitæ — ¶ Metangismonitæ[s] ideo tale nomen acceperunt: quia ἄγγος græce vas dicitur. Asserunt enim sic esse in patre filium, tamquam vas minus intra vas maius.

Patritiani — ¶ Patritiani à quodam Patritio nuncupati sunt: qui substantiam humanę carnis à diabolo conditam dicunt.

Colluthiani — ¶ Colluthiani à quodam Collutho nominati: qui dicunt Deum non facere mala, contra illud, quod scriptum est, [Ego Dominus creans mala.] (Esa. 45.)

Floriani — ¶ Floriani † à Floriano: qui è cõtrario dicunt Deũ creasse mala, contra hoc, quod scriptum est, [Fecit Deus omnia bona.] († al Florinianí à Florino. Gen. 1.)

Donatistæ — ¶ Donatistæ a Donato quodam Afro nuncupati: qui de Numidia veniens totam pene Africam sua persuasione decepit, asserens minorem patre filiũ, & minorem filio spiritum sanctum, & rebaptizans catholicos.

Bonosiani — ¶ Bonosiani a Bonoso quodam episcopo exorti produntur: qui Christum Dei filium adoptiuum, non proprium asserunt.

Circumcelliones, Scototopici — ¶ Circumcelliones dicũtur, eo quòd agrestes sint: quos Scototopicos [a] vocant, supradictæ hæresis habentes doctrinam. Hi amore martyrij semetipsos perimunt, vt uiolenter de hac uita discedentes, martyres nominentur.

Priscillianistæ — ¶ Priscillianistæ a Priscilliano uocati: qui in Hispania ex errore Gnosticorum, & Manichæorum permistum dogma composuit.

Luciferiani — ¶ Luciferiani a Lucifero Sardiniæ episcopo orti: qui episcopos catholicos, qui Cõstantij † persecutione perfidiæ Arianorum consentientes erant, & postea correcti in catholicam redire delegerunt, damnantes siue quod crediderant, siue quod se credidisse simulauerant, quos ecclesia catholica materno recepit sinu tamquam Petrum post fletum negationis; hanc illi matris charitatem superbe accipientes, eosque recipere nolentes, ab ecclesiæ communione recesserunt, & cum ipso Lucifero auctore suo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt. († al. instanti. Aug. de agone Christiano. c. 30.)

Iouiniani — ¶ Iouinianistæ a Iouiniano quodam monacho dicti, asserentes nullam nuptarum & uirginum esse distantiam; nullumque inter abstinentes & simpliciter epulantes esse discrimen.

Heluidiani — ¶ Heluidiani ab Heluidio nominati: qui dicunt post Christum natum alios Mariam filios de uiro suo Ioseph peperisse.

Paterniani — ¶ Paterniani a Paterno quodam exorti, inferiores corporis partes a diabolo factas opinantur.

Arabici — ¶ Arabici nuncupati eo quòd in Arabia exorti sunt, dicentes animam cum corpore mori, atque in nouissimo utrumque resurgere.

Tertullianistæ — ¶ Tertullianistæ dicti a Tertulliano presbytero Africanæ prouinciæ ciuitatis Carthaginẽsis, animã immortalem esse, sed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum post mortem in dæmones uerti putantes.

Tessarescædecatitæ — ¶ Tessarescædecatitæ dicti, quòd decima quarta luna Pascha cum Iudæis obseruandum contendũt. Nam τέσσαρες quattuor, δέκα decem significat.

Nyctages — ¶ Nyctages a somno nuncupati, quòd uigilias noctis respuant, superstitionem esse dicentes, iura temerari diuina, qui noctem ad requiem tribuit.

Pelagiani — ¶ Pelagiani a Pelagio monacho exorti. Hi liberũ arbitrium diuinæ gratiæ anteponunt, dicentes sufficere uoluntatem ad implenda iussa diuina.

Nestoriani — ¶ Nestoriani a Nestorio Constantinopolitano episcopo nuncupati: qui beatam Mariam uirginem non Dei, sed hominis tantummodo matrem asseruit: ut aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis: nec unum Christũ in uerbo Dei, & carne credidit: sed separatim, atque seiunctim alterum filiũ Dei, alterum hominis prædicauit [b].

Eutychiani — ¶ Eutychiani dicti ab Eutyche Constantinopolitano abbate: qui Christum post humanã assumptionem negauit existere in duabus naturis: sed solam in eo diuinam asseruit esse naturam.

Acephali — ¶ Acephali dicti, id est, sine capite. Nullus enim eorũ reperitur auctor, a quo exorti sint. Hi triũ Chalcedonẽsium [c] capitulorum impugnatores, duarũ in Christo substantiarum proprietatem negant, & unam in eius persona naturam prædicant.

Theodosiani & Gaianitæ — ¶ Theodosiani [a], & Gaianitæ appellati a Theodosio, & Gaiano: qui temporibus Iustiniani principis in Alexandria, populi peruersi electione, una die ordinati sunt episcopi. Hi errores Eutychetis, & Dioscori sequentes, Chalcedonense concilium respuunt: ex duabus unam in Christo naturam asserunt: quam Theodosiani corruptam, Gaianitæ incorruptam contendunt.

Agnoitæ, Tritheitæ — ¶ Agnoitæ [b], & Tritheitæ a Theodosianis exorti sunt: ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti: quia ad peruersitatem, a qua exorti sunt, id adijciunt, quòd Christi diuinitas ignoret futura, quæ sunt scripta de die, & hora nouissima: non recordãtes Christi personam in Esaia loquentis, [Dies iudicij in corde meo.] (Esa. 10.)

Tritheitæ — ¶ Tritheitæ uero uocati, quòd sicut tres personas in Trinitate; ita quoque tres asserunt Deos esse, cõtra illud, quod scriptum est, [Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est.] (Deut.)

Sunt

¶ Sunt & aliæ hæreſes ſine auctore, & ſine nominibus. Ex quibus aliæ putant triformem eſſe Deũ: aliæ Chriſti diuinitatem paſſibilem dicunt: aliæ Chriſti de patre natiuitati initium temporis dant: aliæ liberationem hominum apud inferos factam Chriſti deſcenſione non credunt: aliæ animam, imaginem Dei negant: aliæ animas conuerti in dæmones, & in quæcumque animalia exiſtimant: aliæ de mundi ſtatu diſſentiunt: aliæ innumerabiles mundos opinantur: aliæ aquam Deo coæternã faciunt: aliæ nudis pedibus ambulant: aliæ cum hominibus non manducant. Hæ ſunt hæreſes aduerſus catholicam fidem exortæ, & ab Apoſtolis, & a ſanctis patribus, vel concilijs prædamnatæ: quæ dum in ſe multis erroribus diuiſæ, inuicem ſibi diſſentiunt; communi tamen nomine aduerſus eccleſiã Dei conſpirant. ¶ Sed & quicumque aliter ſcripturam ſanctam intelligit, quàm ſenſus ſpiritus ſancti flagitat, à quo conſcripta eſt; licet de eccleſia non receſſerit, tamen hæreticus appellari poteſt.

α ¶ Cainani.] *Apud B. Auguſtinum in libro de hæreſibus (ex quo magnam partem huius capitis accepit Iſidorus) & in aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus legitur,* Cayani. *In vno autem eiuſdem Gratiani,* Cayni. *De quibus quidem hæreticis Tertullianus i libro de præſcriptione aduerſus hæreticos hæc ſcribit.* Sunt & nunc alij Nicolaitæ: Caiana hæreſis dicitur. *& paulo inferius.* Necnon etiam arripit alia quoque hæreſis: quæ dicitur Cainæorum. Et ipſi enim magnificant Cain, quaſi ex quadam potenti virtute conceptum, quæ operata ſit in ipſo.

β ¶ Non natam.] *Locus hic emendatus eſt ex pleriſque vetuſtis, & Iſidoro Antea enim legebatur,* Non naturam introducens, Deo, nõ naturæ eam comparauit.

γ ¶ Anthropomorphitæ.] *In codicibus Iſidori vulgatis, & aliquot manuſcriptis antecedunt hęc.* Anomian i latine ſine lege dicuntur: *quæ tamen abſunt à codice Iſidori peruetuſto, & valde emendato monaſterij B. Auguſtini in carbonaria Neapolis*

δ ¶ Hierachitæ.] *Ita mutatum eſt ex libello B. Auguſtini: quamuis in aliquot ipſius editionibus ſit,* Hierarchitæ. *Hieracha vero hęretici meminit B Hilarius libro quarto & ſexto de Trinitate. Antea legebatur,* Heraclitę ab Heraclio.

ε ¶ Montani.] *Horum nulla mentio eſt apud B. Auguſtinum: ſed Montenſium: quo nomine Donatiſtas Romę vocari ſolitos tradit.*

ζ ¶ Metangiſmonitæ.] *Sic emendatum eſt ex Iſidoro, & B. Auguſtino, cum antea legeretur,* Metangi nominati.

η ¶ Scototopicos.] *Apud Iſidorum, in Pannormia, & in aliquot manuſcriptis Gratiani eſt,* Cotopitas. *Quod vero ait,* ſupradictæ hæreſis habentes doctrinam, *referendum eſt ad Donatiſtas, non ad Boſianos.*

θ ¶ Prædicauit.] *In eodem vetuſto Iſidori codice Neapolitano hic eſt finis capituli, & incipit nouum caput,* De philoſophis gentium.

ι ¶ Chalcedonenſium.] *Tria capitula tractata, & definita ſunt in quinta ſynodo ſub Iuſtiniano, vt notatum eſt ſupra diſt. 15. ſicut ſancti. Qui vero occaſione horum trium capitulorum ab eccleſia receſſerant; non Chalcedonenſem, ſed quintam ſynodum impugnabant.*

κ ¶ Theodoſiani.] *Horum meminit Liberatus in Breuiario, Nicephorus libro 18. c. 45. 49. & 50 ac Georgius Cedrenus anno xiiii. Iuſtiniani Imperatoris. B. Auguſtinus memorat Theodotianos à Theodotione: ſed idẽ videtur qui Theodotus. de quo Epiphanius lib. 2. tomo 1. hęreſi 54.* Theodotianos a Theodoto: *ut etiã Philaſtrius, & Damaſcenus.*

λ ¶ Agnoitæ, & Tritheitæ.] *Sic reſtitutum eſt: quamuis in codicibus Iſidori, & Gratiani legeretur,* Gnoitæ, Trithoitæ. *De his meminit Nicephorus in locis proxime indicatis: eoſque à Theodoſianis profectos ſcribit. De Agnoitis uero multa dicit B Gregorius li. 8. epiſt. 35. & 42. ad Eulogium.*

Item Auguſtinus de Geneſi contra Manichæos, lib. 1. c. 1.

¶ Quare diuina prouidentia multos errare permittat. C. XL.

6 IDeo diuina prouidentia multos diuerſi erroris hæreticos eſſe permittit; vt, cum inſultant nobis, & interrogant nos ea, quæ neſcimus, vel ſic excutiamus pigritiam, & diuinas ſcripturas noſſe cupiamus. Propterea & Apoſtolus ait, [Oportet hæreſes eſſe, ut probati manifeſti fiant inter vos.] Hi autem Deo probati ſunt; qui bene poſſunt docere: ſed manifeſti ᵃ hominibus eſſe non poſſunt, niſi cum docent.

ᵃ ¶ Sed manifeſti.] *Hæc addita ſunt ex originali, itemque alia nonnulla, & emendata.*

CAVSA XXV.

SAncta Romana eccleſia quamdã baptiſmalẽ eccleſiã ſuis muniuit priuilegijs, decimationes ſuæ diœceſis ex integro ſibi attribuens. Item quoddam monaſteriũ ſimiliter muniuit priuilegijs proprijs, decernens, vt ex proprijs prædijs nulli decimas perſolueret. Accidit itaque, vt intra diœceſim præmunitæ baptiſmalis eccleſiæ præfatum monaſterium alia emptione, alia donatione prædia ſibi inueniret. Oritur ᵃ *itaque contentio inter monachos & clericos de decimis.*

1 *Hic primum quæritur, an clerici baptiſmalis eccleſiæ, auctoritate priuilegij, decimas ſuæ diœceſis ex integro ſibi valeant vendicare.*

2 *Secundo, an ſubſequenti priuilegio monachorum derogetur antiquioribus priuilegijs baptiſmalium eccleſiarum.*

QVÆSTIO PRIMA.

1 ps *QVòd vero auctoritate illius priuilegij decimas ſibi ex integro clerici vẽdicare non valeant, hinc probatur: quia decimæ iuxta decreta ſanctorum patrum quadripertito diuiduntur: quarum vna pars epiſcopis, ſecunda clericis, tertia fabricis reſtaurandis, quarta vero pauperibus eſt aſsignata. Decreta vero ſanctorum canonum neminem magis, quàm Apoſtolicum ſeruare oportet.*

Vnde Gelaſius Papa ait in epiſtola ad epiſcopos Dardaniæ.

¶ Conſtitutum ſynodi, quod vniuerſalis eccleſiæ probauit aſſenſus, Romanam ſedem ſeruare oportet. C. I.

COnfidimus, quòd nullus iam veraciter Chriſtianus ignoret, vniuſcuiuſque ſynodi conſtitutum, quod vniuerſalis eccleſiæ probauit aſſenſus, nullam magis exequi ſedem prę ceteris oportere ᵇ, quàm primam: quæ &

I [Deo.] Hæc eſt ſexta pars quæſt. in qua dicitur, quòd ad experientiam bonorum hominũ permittit Deus eſſe hæreſes. 1. q. 3. ſaluator. Io. de Fan. & eſt huic ſimile de conſecr. diſt. 2. & ſancta. Arch.

S[Ancta Romana eccleſia.] CASVS. Expedito tractatu hæreticorũ, ſubijcit Gratian. xxv. cauſam, in qua tractat de priuilegijs Romanæ eccleſiæ: de quibus vt nos competentius inſtruat, thema proponit, de quo duæ quæſtiones eliciuntur.

a ¶ Oritur.] Primo inter epiſcopum & clericos ¹. Secundo inter clericos & monachos. & hæc eſt differẽtia iſtarum quæſtionũ. Oſtendit ergo primo, ꝙ clerici non poſſunt ſe defendere cõtra epiſcopum per tale priuilegium. & ad hoc inducuntur omnia iſta c. eo. ꝙ Papa non potuit dare tale priuilegiũ. Ioã.

¹ De hoc loquitur hæc prima quæſtio: & hoc patet j. ea. §. his ita. in fi. ver. clerici ergo, ſecũdum Lauren.

Q[Vod vero.] Hæc quæſtio. diuiditur in duas partes: in quarum prima probat magiſter p 16. cap. ꝙ priuilegia eccleſiarũ, ſcilicet, per quæ firmatur ſtatus eccleſiæ, non ſunt immutanda. Secunda ibi, *Si ergo.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur prima quæſtio, qua quæritur an clerici baptiſmalis eccleſiæ poſſint decimas totius epiſcopatus ſibi vendicare auctoritate priuilegij Apoſtolicæ ſedis. Et reſpondet ꝙ ſic, vt j. ead. §. *His ita.* Primo tamen probat, ꝙ nõ poſſit, cũ decimæ in quattuor partes diuidi debeãt, vt ſancti canones declarant manifeſte. & no. ꝙ in hoc loco vſque ad § *His ita.* probat Gratia. ꝙ Papa non potuit concedere tale priuilegium clericis baptiſmalis eccleſiæ.

C[Onfidimus, quòd.] CASVS. Dicit Gelaſius in hoc c. ꝙ null⁹ magis tenetur cuſtodire cõſtitutũ vniuerſalis ſynodi, quàm dominus Papa, cuius auctoritate vna quæq; ſynodus cõfirmatur. quod nullus Chriſtianus debet ignorare.

Pol. l. 1. ti. 14. Anſ. l. 1. c. 49.

b ¶ Oportet.] Hoc verbum

Oportet, nō semper est verbū necessitatis.

bum oportet, est verbū honestatis. sic ponitur 19.q.1.c.1. sicut hæc dictio, debet, quandoque honestatē designat [1], vt extra de despon. impub. tua. quandoque est verbū officij, vt 25. dist. vnū. quandoq; est verbum necessitatis, vt 3.q.9. non oportet. hoc ideo dico, quia princeps legibus solutus est, vt extra de elec. significasti. tamē honestū est vt secundū leges viuat, vt ff. de leg. 3. l. ex imperfecto. C. de testa. ex imperfecto. Io.

[1] Subau. quādoque necessitatem. vt extra vt ecc. benefi. ca. vno, vers. & ideo. & extra de app. pposuit. qd̄ dic vt de hoc plene no. ff. de offi. præsi. sæpe.

e ¶ *Blasphemare.*] immo eoipso uidetur excommunicatus & hæreticus, ut 19. dist. nulli. & j. ead. c. generali.

... editi erāt: & ideo à sanctis patribus & spū sācto grauiter iudicāt.

Iuini s.] CASVS. Docet Leo Papa in hoc cap. q̄ Apostolicus vigilans debet esse in omnibus, vt ea quę male sunt vsurpata, eius auctoritate reuocētur. quod si neglexerit, summum pastorem non videtur amare: nec Petrū apostolū imitari, cui dictū fuit vt Christi oues si Christum diligat diligenter pascat.

a ¶ *Trina.*] ter enim cōfessus est Christū [2], vt ostendat se corde, opere & ore Christum diligere. Ioan.

[2] Vt 6. quæs. 1. imitare.

Vę ad perpetuam.] CASVS. Anatolius episcopus prætergrediebat fines sui episcopatus aliena vsurpando: & ideo Leo Papa præcipit ut suis terminis sit contentus: & quæ ad communē utilitatem sunt ordinata, nulla commutatione uarientur.

b ¶ *Nulla commutatione.*] ex hoc patet q̄ Papa non potest cōtra generale ecclesiæ statutū dispensare, nec contra articulos fidei. nam & si omnes assentiant ei, non ualet statutū: sed omnes hæretici essent, ut 15. dist. sicut. & sic potest intelligi j. ead. c. sunt quidam. & c. seq. sed cōtra statutū ecclesiæ, qd̄ non est ita generale, sicut de continentia [3] sacerdotum, bene potest dispensare.

Papa in aliquibus non dispensat.

[3] Vide qd̄ legitur & not. s. 88. dist. eū in præterito.

c ¶ *Nec ad priuatum.*] communis utilitas priuatæ præiudicat, ut 7. q. 1. scias. & 8. quæst. 1. in scripturis.

Vlli fas sit.] CASVS. Ostendit Hilarius Papa in hoc c. q̄ nullus debet uenire cōtra decretum Apostolicæ sedis, nisi uelit deponi: quia quanto quis in maiori positus est dignitate, si sacras constitutiones uiolat, uel negligēs iueniat: tāto maiori reatu cōstringitur.

d ¶ *Sublimitas.*] crimē enim augetur per dignitatē, ut 40. dist. homo. & ff. de re mili. omne delictum. §. 2. Ioan.

Iolatores.] CASVS. Quidam epi canones sponte uiolabāt, uel uiolātibus cōsentiebant. quare Damasus Papa eos rephēdit, dicēs q̄ tales blasphemāt spiritū sanctū, īstinctu cuius canones editi erāt: & ideo à sanctis patribus & spū sācto grauiter iudicāt.

Vnt quidam.] CASVS. Quidā dicebant q̄ semper licuit Romano Pōtifici cōdere nouas leges: quibus Vrbanus Papa cōsentit, cōfirmando quod dicūt, dūmodo contra Euangeliū vel contra Apostolos legē non edāt: ubi enim Dn̄s uel Apostoli eius vel sācti patres aliquid sententialiter diffinierunt, ibi Romanus Pontifex nouam

vnamquamque synodum sua auctoritate confirmat †, & continuata moderatione custodit.

† al. firmauit

Item Leo Papa epistola quarta episcopis Siciliæ.

¶ Qui negligenter pascit Dominicum gregem sibi commendatum, conuincitur summum non amare pastorem. C. II.

Diuinis præceptis, & Apostolicis monitis incitamur, vt pro omnium ecclesiarum statu, impigrò vigilemus affectu: ac, si quid vsquam reprehensioni inueniatur obnoxium, celeri solicitudine aut ab ignorātiæ imperitia, aut à præsumptionis vsurpatione reuocemus. Monente enim Dominicæ vocis imperio, quo beatissimus apostolus Petrus trina [a] admonitione mysticis sanctionibus imbuitur, vt Christi oues, qui Christum diligit, pascat, ipsius sedis, cui per abundantiam gratiæ diuinæ præsumus, reuerentia coarctamur †, vt periculum desidiæ, quantum possumus, declinemus: ne professio summi Apostoli, qua se amatorem Domini esse testatus est, vana inueniatur in nobis: quia negligenter pascens Dominicum gregem toties commendatum, conuincitur summum non amare pastorem.

Ans. l. 1. c. 32. & 43. & l. 2. c. 22.

Io, 21.

† al. cohortamur

a ¶ Admonitione.] *In originali, & apud Anselmum legitur*, trina repetitione mysticæ sanctionis. *Alia vero quædam sunt emendata ex ipsa epistola.*

Idem Anatolio episcopo, epist. 51.

Capi. l. 6. c. 254. & l. 7. c. 222.

¶ Non debent vllo modo variari, quæ ad perpetuam ordinantur quietem, C. III.

Quæ ad perpetuam vtilitatē generaliter instituta sunt, nulla commutatione [b] varientur: nec ad priuatum [c] trahantur commodum, quæ ad bonum sunt commune præfixa †: sed † manētibus terminis, quos constituerunt patres, nemo iniuste [β] vsurpet alienum: sed intra fines proprios, atque legitimos, prout quis valuerit †, in latitudine se exerceat charitatis.

Ans. l. 6. c. 121. Iuo p. 16. c. 317.

† al. et

† al. uoluerit

β ¶ Iniuste.] *Apud B. Leonem legitur*, nemo in ius tendat alienum. *Apud Iuonem, & in capitularibus legitur*, nemo damnet alienum: *apud Anselmum vero*, nemo iniuste damnet.

Item Hilarius Papa in synodo Romana, c. 1.

¶ Nulli diuinas constitutiones, & Apostolicæ sedis decreta temerare licet. C. IIII.

Nulli fas sit sine status sui periculo vel diuinas constitutiones, vel Apostolicæ sedis decreta temerare: quia nos, qui potentissimi [γ] † sacerdotis administramus officia, talium transgressionum culpa respiciet, si in causis desides fuerimus inuenti: quia meminimus, quòd timere debemus, qualiter comminetur Deus negligentiæ sacerdotum. Siquidem reatu maiori delinquit, qui potiori honore perfruitur †: & grauiora facit vitia peccatorum sublimitas [d] peccantium †:

Poly. l. 1. tit. 7. Ans. l. 1. c. 47. & 62. Iuo p. 5. c. 37.

Ezech. 3. & 34.

† dignitatū] or.

γ ¶ Potentissimi.] *Sic apud Anselmum, & in ceteris vetustis Gratiani exemplaribus preter vnū, in quo habetur, vt in concilio ipso*, potissimi.

Item Damasus Papa.

¶ In spiritum sanctum blasphemant, qui sacros canones violant. C. V.

Violatores canonum voluntarij grauiter à sanctis patribus iudicantur: & à sancto spiritu (instinctu cuius, ac dono dictati sunt) damnantur: quoniam blasphemare [e] spiritum sanctum non incongrue videntur; qui contra eosdem sacros canones non necessitate compulsi, sed libenter, vt præmissum est, aliquid aut proterue agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifeste vnum genus est blasphemantium spiritum sanctum: quia, vt iam prælibatum est, contra eum agit, cuius nutu, & gratia sancti canones editi sunt.

Deusdedit p. 4. Ans. l. 3. c. 116. Poly. l. 4. tit. vlt.

Item Vrbanus Papa.

¶ In quibus Romano Pontifici licet nouas condere leges. C. VI.

Sunt quidam dicentes Romano Pontifici semper licuisse nouas condere leges. Quod & nos non solum non negamus, sed etiam valde affirmamus. Sciendum vero summopere est, quia inde no-

nouam legē condere non debet: sed quod statutum est, vsque ad sanguinis effusionem defendere. nam si vellet aliquid statuere contra Euangelium, vel contra Apostolos, vel prophetas: hæreticus esse conuinceretur. Sequens capitulum planum est.

a ¶ *Apostoli.*] hic videtur ꝙ Papa non possit dispensare contra Apostolum vel Dominum. qualiter ergo Martinus dispensauit cū bigamo contra Apostolum, vt 34. dist. lector * ? Item cum canon Apostolorum dicat, presbyter si fornicatus fuerit, deponatur. 81. dist. presbyter. quomodo ergo Gangrense concilium dispensat in tali casu, vt dist. 82. presbyter. Itē contra Dominū dispensauit, qui dixit, Vouete & reddite. & tamen absoluit à iuramento & à voto. 15. q. 6. iuratos. extra de vot. & vo. redemp. per totū. Satis potest sustineri, ꝙ Papa contra Apostolum dispensat: non tamen in his quę pertinent ad articulos fidei. eodem modo dispensat in Euangelio interpretando ipsum. extra de testi. licet. in fin. Item nō est vera dispensatio quæ fit in voto peregrinationis: quia non dicitur vouens liberari ab illa obligatione: sed potius dicitur in melius commutari, vt extra de iureiuran. peruenit. sed circa votū continentiæ forte non posset dispensare 1: quia vix inueniretur melius in quòd posset commutari 2, vt extra de sta. reg. cum ad monasterium. in fi. Ioan. Quidquid dicat Ioan. quandoque dispensat Papa contra generale statutum ecclesiæ, sicut fecit in Lateranen. concilio generali Innocentius, vt extra de consan. & affi. non debet. licet contra articulos fidei non dispenset. 1. q. 7. & si illa. B.

1 Contrariū not. s. ea. q. g ad perpetuā. in glo. 1. sed non est contra, si bene videatur.

2 Ecclesiastici xxvj. non est digna pōderatio animæ continētis: incorruptio enim facit proximū Deo. Sapi. 5. ad idem 32. quest. 1. nuptiæ. Arc.

... uas leges condere potest, vnde Euangelistæ aliquid, & prophetæ [a] nequaquam dixerunt. Vbi vero aperte Dominus, vel eius Apostoli [a], & eos sequentes, sancti patres sententialiter aliquid definierunt; ibi nō nouam legem Romanus Pontifex dare, sed potius, quod prædicatum est, vsque ad animam & sanguinem confirmare debet. Si enim, quod docuerunt Apostoli & prophetæ, destruere (quod absit) niteretur; non sententiam dare, sed magis errare conuinceretur. Sed hoc procul sit ab eis, qui semper Domini ecclesiam contra luporum insidias optime custodierunt.

a ¶ Et prophetæ.] *Absunt hæ voces à multis manuscriptis.*

Item Zozimus Papa.

¶ Apostolicæ sedis auctoritas contra sanctorum statuta aliquid condere non valet. C. VII.

Iuo p. 4. c. 226. Pann. l. 3. c. 4. cōcordat.

COntra statuta [b] patrum condere aliquid, vel mutare nec huius quidem sedis potest [c] auctoritas. Apud nos enim inconuulsis radicibus viuit antiquitas †, cui decreta patrum sanxere reuerentiam.

¶ *Epistola vnde sumptum est hoc caput, non est inuenta; Iuo autem in loco indicato, & in epistola ad Hugonem archiepiscopum Lugdunensem affert hoc ex epistola Zozimi ad episcopos Narbonensis prouincię: & ipse Zozimus in prima epistola ad Hesychium narrat se scripsisse ad episcopos Gallię, & Hispanię.*

b ¶ *Contra statuta.*] scilicet vt dictū est de articulis fidei. s. cap. proxi.

c ¶ *Potest.*] supple de facto, vel de iure.

Item Marcellinus [β] Papa, epistola secunda.

β ¶ Marcellinus.] *Restitutum est ex vetustis exemplaribus. Nam in vulgatis erat,* Marcellus.

¶ Stare non valet, quod contra Euangelicam, vel propheticam doctrinam, seu constitutionem factum fuerit. C. VIII.

ς. dist. 81. si qui fine. 11. q. 3. iniustū. Ansl. l. 3. c. 87.

OMne, quod irreprehēsibile est, catholica defendit ecclesia. *& infra.* ¶ Iniustum [d] iudicium, & diffinitio iniusta regio metu, vel iussu à iudicibus ordinata non ualet. Nec [γ] quidquam, quod contra Euangelicæ, uel propheticæ, aut Apostolicæ doctrinæ constitutionem, successorumve eorum, siue sanctorum patrum actum fuerit, stabit: & quod ab infidelibus [e] uel hæreticis factum fuerit, omnino cassabitur.

γ ¶ Nec quidquam.] *Emendatus est hic locus ex ipsa Marcellini epistola.*

OMne.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicitur quòd catholica ecclesia debet defendere ea quæ sunt iuste statuta. In secunda parte dicitur, quòd iniusta diffinitio regio metu vel cuiuscumque iudicis auctoritate cōposita valere non debet. Nam quæ contra Euangelicam doctrinam, Apostolicam vel propheticam statuuntur: omni firmitate carebunt: & quod ab infidelibus vel hæreticis factum fuerit, omnino cassabitur. Secunda pars incipit ibi, *Iniustum autem.* Sequens cap. patet.

d ¶ *Iniustum.*] supra 11. quæstio. 3. cap. iniustum.

e ¶ *Ab infidelibus.*] ar. quòd id quod fit ab intruso, non valet, vt 12. quæst. 2. alienationes. de consecra. distin. 1. hic ergo. Argu. contra 1. q. 1. si quis à pseudo episcopis.

Item Hormisda Papa episcopis Hispaniæ.

Et in libello Ioannis Constantinop. episcopi ad Hormisdam.

¶ A statutis patrum non deuiare, & fidei regulam custodire prima salus est. C. IX.

PRima salus est, rectæ fidei regulam custodire, & a constitutis patrum nullatenus deuiare.

Item Pelagius Papa Childeberto Regi.

¶ Profitetur Pelagius Papa tomum sui decessoris per omnia seruare. C. X.

Iuo p. 5. c. 358. † *regibus*] Iuo.

SAtagendum est, ut pro auferendo suspicionis scandalo, obsequium confessionis nostræ legibus † ministremus: quibus nos etiam subditos [f] esse sacræ scripturæ præcipiunt. Veniens etenim Rufinus uir magnificus excellentiæ uestræ legatus confidenter a nobis, ut decuit, postulauit: quatenus uobis, aut beatæ recordationis Leonis Papæ tomum a nobis per omnia conseruari significare debuissemus; aut proprijs uerbis nostræ confessionem fidei destinare. Et primam quidem petitionis eius partem, quia facilior fuit, mox, ut dixit, impleuimus: nosque in omnibus præsulis tomum pro catholicæ fidei assertione conscriptum, Deo propitio, custodire manus nostræ ad uos professione significamus †. Vt autem nullius deinceps (quod absit) suspicionis resideret occasio; illam etiam aliam partem, quam memo-

† al *signauimus*

SAtagendum.] CASVS. Quidam dicebant Pelagium in fide errare: de quo cum suspicaretur Rex Childebertus, misit Rufinum legatum suū Romam, vt à Pelagio postularet, vel vt significet sibi qualiter fidem vel chartam beati Leonis, in qua fides catholica scripta continebatur, conseruet: vel professionem suę fidei verbis proprijs sibi destinaret. Pelagius vero significabat sibi, ꝙ non solum fidem & chartā beati Leonis conseruabat, sed etiam proprijs verbis professionem suę fidei ei destinauit, vt nulla possit de cetero suspicionis occasio residere. *Satagendum est,* idest, videndum est. *vt legibus,* idest, secundum leges ecclesiasticas. aliàs regibus. *Tomum,* idest, fidem vel chartam inuiolatam, in qua fides scripta continebatur, *Nosque.* hanc litteram sic formabis: quæ, pro &. *significamus ad vos professionem,* idest, subscriptionē nostræ manus *nos in omnibus,* &c. *Scriptum,* idest, quod in scripto continetur.

f ¶ *Subditos.*] arg. ꝙ Papa subest Imperatori: intelligo quoad hoc ꝙ sua ecclesia dat tributa forte Imperatori, vt extra de censi. omnis anima. & 11. q. 1. magnum. & cap. si tributum. 23. q. 8. tributū. Nam aliàs omnes principes subsunt episcopis, vt extra de ma. & obedien. omnes principes. Ioan. de Fant.

Papa quādo q; subest Imperatori.

Generali.

G *Enerali.*] CASVS. Statuit Hadrianus Papa in hoc cap. vt quicumque fecerit, vel fieri permiserit contra censuram & decreta Apostolicæ sedis, velut hæreticus & catholicæ fidei præuaricator anathematizetur.

a ¶ *Sit.*] idest, fiat. Nā hæc verba, sit & fiat, respiciunt quandoq; futurum tempus, vt ff. ne quid in loco publi. l. 2. §. deinde. Ioan.

O *Mnia decretalia.*] CASVS. Præcepit Damasus Papa in hoc cap. vt quicumque episcopus vel sacerdos commiserit contra decreta Romanorū Pontificum, deponatur sine spe restitutiōis. Quę autem sequuntur, plana sūt vsq; ad §. *si ergo.*

b ¶ *Omnia.*] hoc cap. hic attribuit Damaso: aliàs Leoni, vt 19. dist. capit. 1. versicu. quoniam[1]. Ioan.

[1] Vel dic, ꝙ potuit esse vtriusq, cap. sicut & aliàs §. 1. q. 1. de cetero, de cōse. di. 1. incōsulto. in subscriptione vtriusque c. patet.

c H *Ac consona.*] ¶ *Nescit.*] idest, contemnit. vel loquitur de ignorātia iuris, quæ quibusdā est damnabilis, vt 38. dist. si in laicis. Ioan.

I *Deo permittente.*] §. SI ERGO. Hæc est 2. pars quæst. in qua primo infert ex præcedentibus: subsequenter venit ad diuersas solutiones. Ioan. de Fan.

CASVS. Nunc Grat. ex supradictis c. concludit dicēs, ꝙ Papa priuilegiū clericis baptismalis ecclesiæ concedere nō potuit: cū videať facere cōtra statuta sanctorū patrū, q̄ inuiolabiliter seruari oportet. Nō enim debet priuilegia cōcedere, qbus statusecclesiarū turbať.

HIS ITA. CASVS. Hucusque Grat. probauit, ꝙ Papa priuilegiū clericis baptismalis ecclesiæ concedere nō potuit. Nūc vero respondet allegatis, duas adhibendo solutiones. Iste ergo §. in duas partes diuiditur. In prima parte ponit solutionē quādā, s. ꝙ Papa nō est subditus canonib⁹: sed pōt venire contra illos qn̄ vult. & hoc probat per tria exēpla, s. Christi, qui tāgendo leprosum fecit cōtra legē: & exēplo Apostolorū, qui euulserūt spicas, & cōfricauerūt eas ī die sabbati contra legē veterē: quos Apostolos cum à Iudæis reprehenderentur, Christus tripliciter excusauit, scilicet exēplo Dauid, & circuncisionis, & oblationis, quæ fiebāt in die sabbati contra legē. Tertiū exemplū etiā est Christi, q docebat in tēplo scribas & pharisæos, vt ostēderet se Dominū legis. In secūda parte ponitur alia solutio, quæ talis est, scilicet ꝙ Papa nō facit cōtra canones antecessorū, si cōcedit priuilegiū alicui plebi. Nā cū in cōcilijs statuitur aliquid obseruandū: dicitur, nisi Romana ecclesia aliter statuerit: vel salua ei⁹ auctoritate. aliter priuilegia cōcedi nō possunt: nisi contra legē cōcedātur cōmunē, vt probať auctoritate Grego. & Hiero. Potest ergo cōcedere priuilegia causa religionis, necessitatis, vel seruitij exhibiti: dūmodo alij enormiter nō lędāť. & ad hoc inducit auctoritatē Apostoli, & legē sequentē, cuius casus patet cum §. seq. Secūda pars incipit ibi, *Quamquā si decretorū.*

d ¶ *His ita.*] prima solutio magistri occupat primā columnā: secunda secundā. prima talis[2] est: quia Dominus sicut soluit legem, quā dederat, sic & Papa potest. secunda hæc est, quòd canones ita intelliguntur statuti, vt sēper auctoritas Romanæ sedis sit excepta.

e ¶ *Alligatur.*] vt extra de elec. cap. significasti.

---

ratus vir illustris admonuit, facere maturaui: scilicet proprijs verbis confessionem fidei, quam tenemus, exposui.

Item Hadrianus Papa in capitulis, c. vlt.

Et capitul. l. 6. c. 249.

¶ Anathema apud Deum fiat, qui censuram Romanorum Pontificum violat. C. XI.

GEnerali decreto constituimus, vt execrandum anathema sit † a, & veluti præuaricator catholicæ fidei semper apud Deum reus existat; quicumque regum, seu episcoporum α, vel potentum deinceps Romanorum β Pontificum decretorum censuram in quocumque crediderit, vel permiserit violandam.

Deusd. p. 1. 3. 4. Ans. l. 12. c. 2. & l. 3. c. 82. & l. 4. c. 40. Poly. l. 4. tit. vlt.

α ¶ Seu episcoporum.] *Hæ voces non leguntur in ipso capitulo, neque in capitulari: sunt tamen apud Anselmum, & in Polycarpo.*

β ¶ Romanorum.] *In capitulo habetur*, deinceps canonum censuram: *nec multo aliter in capitulari. Anselmus tamen & Polycarpus habent vt Gratianus.*

Item Damasus Papa, epist. 4. Prospero † episcopo.

† *al. Stephano*

Et Leo Papa ep. 1. c. 5.

¶ Non licet alicui episcopo contra Romanorum pontificum decreta aliquid agere. C. XII.

OMnia b decretalia †, & cunctorum decessorum nostrorum constituta, quæ de ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata sunt disciplinis, ita à vobis, & ab omnibus episcopis, ac cunctis generaliter sacerdotibus custodiri debere mandamus; vt si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari.

Poly. l. 3. tit. 22. Ans. l. 4. c. 47. Pann. l. 3. c. 3. simile.

Item Gregorius libro 2. epist. 7. seu c. 46. ad Ioannem episcopum.

¶ Non communicet sacris altaribus, qui nescit sacris obedire canonibus. C. XIII.

HAc † consona sanctis patribus diffinitione sancimus; vt qui sacris nescit c obedire canonibus; nec sacris administrare, nec communionem capere sit dignus altaribus.

Poly. l. 4. tit. vlt.

† *al. hac*

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 1.

¶ Obseruandæ sunt regulæ à sanctis patribus in synodo statutæ. C. XIIII.

A Sanctis patribus in vnaquaque synodo vsque nunc prolatas regulas teneri statuimus.

Item Gregorius ad Montanum, & Thomam lib. 5. epist. 12. seu c. 112.

¶ Voluntatem, & statuta suorum decessorum custodiant, qui sua seruari volunt. C. XV.

IVstitiæ, ac rationis ordo suadet, vt qui sua à successoribus desiderat mandata seruari; decessoris sui proculdubio voluntatem, & statuta custodiat.

Item Leo Papa quartus.

¶ Contra statuta sanctorum patrum agit, qui ea non seruat intacta. C. XVI.

IDeo permittēte Domino pastores hominum sumus effecti; vt quod patres nostri siue in sanctis canonibus, siue in mundanis affixere legibus, excedere minime debeamus. Contra eorum quippe saluberrima agimus instituta; si, quod ipsi diuino statuerunt consulto †, intactum non conseruamus.

Iuo p. 4. c. 186.

† *al. consilio*

2 *Si ergo primam sedem statuta conciliorum præ omnibus obseruare oportet, & si pro statu omnium ecclesiarum necesse est illam impigro vigilare affectu, si ea, quæ à Romanis Pontificibus decreta sunt, ab omnibus obseruari conuenit, si illi, qui nesciunt sacris obedire canonibus, altaribus ministrare non debent; patet, quòd contra statuta sanctorum canonum, quibus status ecclesiarum vel confundantur, vel perturbentur, priuilegia ab Apostolico concedi non debent. His ita* d *respondetur. Sacrosancta Romana ecclesia ius & auctoritatē sacris canonibus impertitur, sed non eis alligatur* e.

a ¶ *Solit.*

Habet enim ius condendi canones: vtpote quæ caput est, & cardo omnium ecclesiarum: à cuius regula nemini dissentire licet. Ita ergo canonibus auctoritatem præstat, vt seipsam non subyciat eis. Sed sicut Christus, qui legem dedit, ipsam legem carnaliter impleuit, octaua die circumcisus, quadragesimo die in templo cum hostijs præsentatus, vt in seipso eam sanctificaret, postea vero, vt se dominum legis ostenderet, contra legis litteram leprosum tangendo mundauit, Apostolos quoque contra litteram sabbati per sata prætergredientes, spicas vellentes, & confricantes manibus suis, probabili exemplo Dauid, & circumcisionis, & templi excusauit dicens, (Non legistis, quid fecerit Abimelech quando venit ad eum Dauid, & dedit eis panes propositionis, de quibus non licebat edere, nisi solis [a] sacerdotibus, & comedit ipse, & pueri eius? Item octaua die secundum legem puer circumciditur: & vos in sabbato circumciditis hominem. Item cum iuge holocaustum ex lege offeratur, cum masculus quadragesima, femina vero octuagesima die ab ortu suæ natiuitatis secundum legis imperium cum hostijs in templum præsentaretur, vnde sacerdotes offerentes hostias in templo litteram sabbati soluunt, & sine crimine sunt: tunc filius hominis multo magis valet soluere litteram legis, qui est etiam dominus sabbati. Hinc etiam dicitur de eo. [Erat Iesus docens, tamquam potestatem habens] idest, tamquam legis dominus, addens moralibus ea, quæ deerant ad perfectionem, vmbram figuralium in lucem spiritualis intelligentiæ commutans, non tamquam scribæ eorum, qui littera legis adstricti non audebant aliquid addere, vel commutare.) Sic & summæ sedis Pontifices canonibus siue à se, siue ab alijs sua auctoritate conditis reuerentiam exhibent: & eis se humiliando ipsos custodiunt, vt aliis obseruandos exhibeant. Nonnumquam vero seu iubendo, seu definiendo, seu aliter agendo, se decretorum dominos, & conditores esse ostendunt. In præmissis ergo capitulis, alijs imponitur necessitas obsequendi: summis vero Pontificibus ostenditur inesse auctoritas obseruandi: vt à se tradita obseruando, alijs non contemnenda demonstrent, exemplo Christi, qui sacramenta, quæ ecclesiæ seruanda mandauit, primo in seipso suscepit, vt ea in seipso sanctificaret. Oportet ergo primam sedem, vt diximus, obseruare ea, quæ decernendo mandauit, non necessitate obsequendi, sed auctoritate impertiendi. Licet itaque sibi contra generalia decreta, specialia priuilegia indulgere, & speciali beneficio concedere quod generali prohibetur decreto. ¶ Quamquam si decretorum intentionem diligenter aduertamus; nequaquam contra sanctorum canonum auctoritatem aliquid concedere inuenietur †. Sacri siquidem canones ita aliquid constituunt, vt interpretationis † auctoritatem sanctæ Romanæ ecclesiæ reseruent. Ipsi namque soli, canones valent interpretari; qui ius condendi eos habent. Vnde in nonnullis capitulis conciliorum, cum aliquid obseruandum decernitur; statim subinfertur [Nisi auctoritas Romanæ ecclesiæ aliter † imperauerit] vel [Saluo tamen in omnibus iure sanctæ Romanæ ecclesiæ] vel [Salua tamen in omnibus Apostolica auctoritate.] Quæcumque ergo de decimis, vel quibuslibet ecclesiasticis negotijs, sacris canonibus diffiniuntur; intelligenda sunt [b] necessario seruari, nisi auctoritas Romanæ ecclesiæ aliter fieri mandauerit, vel permiserit. Cum ergo aliqua priuilegia ab Apostolico aliquibus conceduntur; etsi contra generalem legem aliquid sonare videantur; non tamen contra ipsam aliquid concedere intelliguntur: cum ipsius legis auctoritate priuilegia singulorum penes matrem omnium ecclesiarum reseruentur. Neque enim priuilegia aliquibus concederentur; si præter generalem legem nulli aliquid speciale indulgeretur. Priuilegia namq; dicuntur tamquam priuata legia, eo quòd priuatam legem singulis generent. Quam diffinitionem † Gregorius innuens ait [c], [Si hoc neque consuetudine generali, neque priuilegio [d] vendicas, restat te vsurpasse, quod fecisti.] ¶ Item Hieronymus in expositione Ionæ ad c. primum [Priuilegia singulorum non possunt legem facere communem.] Valet ergo, vt ex præmissis colligitur, sancta Romana ecclesia suis priuilegijs quoslibet munire, & extra generalia decreta, quædam speciali beneficio indulgere: considerata tamen rationis æquitate; vt, quæ mater iustitiæ est, in nullo ab ea dissentire inueniatur: vt priuilegia videlicet, quæ ob religionis [e], vel necessitatis [f], vel exhibiti obsequij [g] gratiam conceduntur, neminem releuando ita diuitem faciant, vt multorum detrimenta non circumspiciendo, in paupertatis miseriam nonnullos deijciant. Illud vero Apostoli ad memoriam reuocantes, quod ad Corinthios scribens ait, ([Non enim volumus, vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio.] Cui sacra lex principum concordans ait. [Rescripta contra ius elicita ab omnibus iudicibus præcipimus refutari: nisi forte aliquid est, quod non lædat alium, & prosit petenti, vel crimen supplicãtibus indulgeat.] ¶ Item constitutio Imperatoris ad populum [Nec damnosa fisco, nec iuri contraria postulari oportet.]) ¶ Clerici ergo huius baptismalis ecclesiæ priuilegij auctoritate muniti, suæ diœcesis decimas sibi ex integro vendicare valẽt: nisi forte summa necessitate episcopi cogantur ad quartam suam accipiendam, & illi superabundare monstrentur.

Priuilegia vnde dicant.

† al. distinctionem

Dist. 100. contra morem, versic. quod si hoc.

2. Cor. 8.

j. ead. q. 2. rescripta.

j. ead. q. 2. nec dãnosa.

QVÆSTIO II.

Qvòd autem antiquioribus priuilegijs, subsequẽtibus derogari non possit, auctoritate Anacleti probatur; qui scribens omnibus episcopis, & reliquis Christi sacerdotibus ait in epistola prima, c. 3.

a ¶ *Solis.*] de hoc not. s. 11. q. 1. §. ex his.
b ¶ *Intelligenda sunt.*] sic extra de iureiur. venientes.
c ¶ *Ait.*] s. dist. 100. contra morem.
d ¶ *Priuilegio.*] s. dist. 3 priuilegium.
e ¶ *Ob religionis.*] 12. q. 2. religiosam.
f ¶ *Necessitatis.*] 35. q. 3. quædam lex.
ADDITIO. Et cap. quod scripsi. vide qđ not. 7. q. 1. non autem. & c. petisti.
g ¶ *Obsequii.*] 1. q. 1. sunt nonnulli. §. 23. dist. communis. Ioan.

Quod autẽ.] Hæc q. diuiditur in tres partes. In prima probat magister p 18. auctorit. & per 11. leges, quod nulla priuilegia contra alia priuilegia, vel cõtra ius valẽt, vel si obtẽta essent contra ius, nõ valẽt nisi essent sine præiudicio aliorũ. aliàs sic, si nõ facerent detrimentũ magnũ. Secũda ibi, *His ita.* Tertia ibi, *Hostilitatis.* Io. de Fan.

CASVS. Hic ponitur secunda q. qua quæritur, an per sequẽtia priuilegia prioribus derogetur, nisi in sequentibus

bus de prioribus mentio fiat, sicut in rescriptis contingit. Et dicendum est ꝙ non, nisi forte sequens priuilegiũ esset speciale, & primũ generale: quia secundũ quosdam non oporteret ꝙ in secundo fieret mentio de primo, vt tunc: sed Io. dicit ꝙ oportet semper de primo priuilegio generali in secundo speciali fieri mentionem. & aliud est in rescriptis, cũ per rescripta generalia nõ concedatur statim plenũ ius, sed per priuilegiũ sic. procedit G. hoc ordine. Primo probat ꝙ per sequẽtia prioribus nõ derogat̃, vsque ad §. *Si ergo*. exin de respondebit allegatis, & dabit solutionẽ in §. hostilitatis.

QVOD AVTEM. Videndum quis possit dare priuilegiũ, & qđ priuilegium prẹiudicet alij. Dicunt plerique ꝙ solus Papa potest dare priuilegiũ in præiudiciũ alterius. 12. q. 2. bonæ rei. & 9. q. 3. cõquestus. de cõse. dist. 3. pronunciandũ. 100. dist. cõtra morem. cum enim priuilegiũ dicatur quasi lex priuata, vt s. dist. 3. priuilegia. & solus princeps canones & leges & iura cõdat [1]: ergo solus ille (vt dicũt) dat priuilegiũ. Hoc tñ negari non potest quin episcopi etiã dent priuilegia, vt extra de his quæ fi. à præla. quanto. extra de sen. & re iu. cũ inter vos. sed nõ potest in præiudiciũ aliorũ [2], vt dicũt: quia solus princeps auferre potest [3] ius vnius, & dare alteri, vt 9. q. 3. nunc vero. & c. per principalẽ. & extra de conces. præben. & eccl. nõ vac. quia diuersitatẽ. & C. de quadri. præscr. bene à Zenone. Sed certe hoc nõ est verũ: nã eṗs potest dare extra baptismalẽ ecclesiã decimas, vt 16. q. 1. statuimus. Itẽ episcopus potest detrahere vni ecclesiæ, & dare alteri, vt extra de exces. præla. sicut vnire. & potest in totũ eximere aliquam ecclesiã, vt extra de censi. cũ venerabilis. Itẽ auferre potest ecclesiẹ priuilegiũ eligendi, vt extra de consue. cũ dilectus. Itẽ potest eximere ecclesiã à iure procurationis, vt extra de censi. sopitæ. hoc autẽ priuilegiũ confert eṗs cum consensu capituli sui, vt extra de dona. pastoralis. Datur autẽ priuilegiũ quandoque personæ, quãdoq; rei, vt. 9. q. 3. conquestus. Si priuilegium datur personæ, personã nõ transgreditur, vt insti. de iure nat. gen. & ciui. §. plane. 16. q. 1. hinc etiã. & ff. de reg. iur. priuilegia. 7. q. 1. non autẽ. & c. petisti. & reale est quod loco cõceditur, & perpetuũ est. 16. q. 1. hinc etiã. & ff. de iur. immu. l. 1. extra de offi. dele. quoniã abbas. In dubio autẽ semper prẹsumitur priuilegiũ potius personale, q̃ reale, vt extra de inst. cũ venissent. quia res de facili ad suã reuertitur naturã. ff. de pac. si vnus. §. ꝙ & in specie dotis. nõ enim dicit̃ ob hoc personale, ꝙ sola inseritur persona, vt ff. de pac. iurisgentiũ. §. pactorũ. & l. tale pactũ. Itẽ hæc est differentia inter priuilegiũ & cõfirmationẽ: quia in cõfirmatiõe nihil noui iuris datur, vt extra de cõfir. cũ dilecta. secus est in priuilegio. Itẽ in confirmatione nihil ponit̃ vel affirmatur, sed totũ cõditionaliter intelligitur, vt extra de concess. præb. quia diuersitatẽ. sed in priuilegijs omnia verba ponũtur, & certũ ibi asseritur, vt extra de verb. sig. abbate. Nunc videndum est ꝙ priuilegiũ derogat alij. Dicunt quidã ꝙ semper secundũ derogat primo, etiã si non faciat mentionẽ primi, vt extra de rescrip. ex parte. & hoc ea ratione videt̃, quia cũ priuilegiũ sit ius, sed vnũ ius derogat alij, licet nõ faciat mentionẽ primi, vt extra de cogn. spi. c. 2. sed istis obst. extra de offi. iud. dele. ex parte. vbi priuilegiũ secũdũ non derogat primo, cũ nõ faciat mẽtionẽ eius. Itẽ nec priuilegiũ præiudicat confirmationi, nisi faciat mentionẽ illius priuilegij, vt extra de his quæ fi. à præla. cũ vos. Itẽ nec transactioni prẹiudicat confirmatio, vt extra de deci. ex multiplici. Item nec priuilegium præiudicat consuetudini, nisi faciat mentionem eius, vt extra de præben. relatum. Item nec valet priuilegiũ nisi faciat mentionẽ constitutionis factæ à capitulo, vt extra de rescri. cõstitutus. nec valet appellatio nisi faciat mentionem sententiæ, vt extra de fi. instru. inter. vltra mediũ. & sic ꝓpter iura allegata cõcedi potest, ꝙ idẽ sit in priuilegijs ꝙ in rescriptis: nisi vbi secundum faciat mentionẽ primi ꝙ non valeat: siue ambo priuilegia sint generalia, siue ambo specialia, sed si vnũ sit speciale, aliud generale: speciale semper præiudicat, licet nõ faciat mentionẽ generalis, vt extra de rescrip. cap. 1. & c. pastoralis. licet sit arg. contra ꝉ. ea. in galliarũ [4]: quia in toto iure derogatur generi per speciẽ, vt ff. de reg. iur. in toto. Sed certe aliud est in rescriptis quàm in priuilegijs: quia secundum rescriptum speciale derogat primo generali: nam per generale rescriptũ non datur iurisdictio, vt patet in illa decre. pastoralis. in fi. & extra eo ad hæc. & ideo de facili tollitur. sed per priuilegiũ quantũcunque generale statim consequitur suum ius plenũ. vnde potest dici ꝙ numquam secundum speciale priuilegium deroget primo generali, nisi faciat ipsius mentionem. extra de rescrip. nonnulli. & de præscrip. veniens. sed in statutis quandoque antiquum præiudicat nouo, vt 50. dist. domino sancto. Item in dubio potius præsumo non reuocatum prius priuilegium, quàm reuocatum, vt ff. de manu. test. si peculium. ff. de do. inter vi. & vxo. cum hic status. § pœnitentiam. Nec obst. ff. de priui. cred. priuilegia. vbi dicitur ꝙ priuilegia non æstimantur ex tempore, sed ex causa: quia ibi loquitur de priuilegijs, quæ creditor vult habere ex eo ꝙ prius mutuauit pecuniam.

¶ Ecclesiarum priuilegia cunctis temporibus intemerata seruentur. C. I.

j PRiuilegia ecclesiarum, & sacerdotum [α] intemerata, & inuiolata cunctis decernimus manere temporibus [a]. Leges ecclesiæ Apostolica auctoritate firmamus, & peregrina [b] iudicia submouemus.

Ans. l. 4. c. 1.

α ¶ Sacerdotum.] *In originali est*, sacerdotum sancti Apostoli iussu Saluatoris intemerata, & inuiolata cunctis decreuerunt, &c.

Item Leo Papa Martiano Augusto, epist. 52. al. 54.

¶ Nec nouitate mutari, nec improbitate conuelli ecclesiarum priuilegia debent. C. II.

ij PRiuilegia [c] ecclesiarum, & monasteriorum [β] sanctorum patrũ auctoritate instituta, nulla possunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo, fideliter exequendo, necesse est huius sanctæ sedis Pontifices perseuerantem exhibere famulatum: Dispensatio enim nobis credita est: & ad nostrum tendit reatum, si paternarum regulæ sanctionum nobis consentientibus, vel negligentibus violentur.

ꝉ. ea. priuilegia, tertio. Ans. l. 4. c. 2.

β ¶ Et monasteriorum.] *Hę voces non sunt in epistola, neque* ꝉ. *eadem, priuilegia. sed sublatę non sunt, quia ad eas spectatur infra ead. c. postea. vers. si ergo priuilegia. & Anselmus illas habet lib. 4. c. 2. Ceterum, quoniam de industria caput hoc à collectore in summã redactum est, & aliquot locis mutatum, visa sunt describenda verba ipsa Leonis.* Priuilegia enim ecclesiarum sanctorum patrum canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo, fideliter exequendo necesse est me perseuerantem exhibere famulatum: quoniam dispensatio mihi credita est, & ad meum tendit reatum, si paternarum regulæ sanctionum, quæ in synodo Nicæna ad totius ecclesiæ regimen, spiritu Dei instruente, sunt conditæ, me (quod absit) conniuente violentur, & maior sit apud me vnius fratris voluntas, quàm vniuersæ domus Domini communis vtilitas.

Item Gregorius Augustino Anglorum episcopo, Respon. 9.

PRiuilegia.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ priuilegia ecclesiarũ & sacerdotũ sunt inuiolabiliter omni tempore obseruanda: & leges ecclesiæ Apostolica auctoritate confirmat Anacletus peregrina iudicia submouendo.

a ¶ *Temporibus.*] istud potest intelligi de generalibus statutis. nam in nullius persona omittendũ est, &c. 61. dist. miramur. Item potest intelligi de priuilegijs datis à principe. nam priuilegiũ quod à Deo vel à principe datur, decet esse mansurum, omnis malitiæ ac diminutionis cõtrarium. in auth. coll. 6. cõstitutio. quæ de dignita. in fi. Si vero persona ĩpetrans obuiat priuilegio impetrato, statim euanescit, vt extra de consti. cum M. Ferrarien. Item si non protestatur, priuilegiũ suum expirat spatio lx. ann. vt extra de priui. accedentibus. sed si non est opus protestatione, cum sit priuilegiũ ad excipiendum, perpetuum est, vt ff. de doli except. pure. si vero est priuilegium ad faciendum, videtur quòd spatio decem annorum extinguatur, vt ff. de nundi. l. 1. [5]

b ¶ *Et peregrina.*] idest, ferri candentis, 2. q. 5. consuluisti. vel iudicis, non sui. 3. quæst. 5. peregrina. Ioan.

PRiuilegia.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ priuilegia ecclesiarum auctoritate sanctorum patrum instituta non debent ab aliquo violari; sed debent per Papam defendi: quod nisi fecerit, reatum incurret.

c ¶ *Priuilegia.*] ꝉ. de consecra. dist. 3. celebritatem.

Priuilegiũ à quibus potest dari.

[1] Adde hic Arch. qui dicit, ꝙ princeps ex certa sciẽtia etiã si ne clausula, nõ obstante, possit auferre mihi ea q̃ sunt iuris ciuilis: de qua materia vide ꝑ Bar. in l. fi. C. si con. ius vel vti. pub. & plene per eũdẽ Bart. in extrauag. ad reprimendũ. in versi. non obstãtibus. ꝑ docto. in c. nulli. de rescri. per Bal. in l. fi. C. sen. rescind. & in l. eã quam. in 12. col. C. de fidei cõ. & in prẹludijs feudo. col. 14. ꝑ Imol. in l fi. ff. qui. app. non licet. & in l. quidã cõsulebãt. de re iudi. & per Paul. de Ca. in l. si quãdo. in prin. C. de inoffi. testa.

[2] Hoc est expressum secũdum Ala. Vin. & Phi. extra de exces. præla. c. 1. & cap. ad hoc. & ibi de hoc.

[3] Intellige quando causa subest, alìas non debet. prout no. s. 22. dis. ca. 1. in glo. nec Papa. & facit qđ not. 10. dist. c. 1. in glo. argu. ꝙ, &c.

¶ Priuilegio suæ dignitatis aliquis ecclesiam exuere non debet. C. III.

Ansf. l. 6. c. 97
† al. episcopis

IN Galliarum [a] episcopos † nullam tibi auctoritatem tribuimus: quia ab antiquis prædecessorum meorũ temporibus pallium [b] Arelatensis episcopus accepit: quem nos priuare auctoritate percepta minime debemus. Si ergo contingat, vt fraternitas tua ad Galliarum prouincias transeat, & aliquid ex auctoritate agendum fuerit; cum prædicto Arelatensi episcopo [c] agatur: ne prætermitti [d] possit hoc; quod antiqua patrum institutio inuenit. Britannorum [e] vero omnes episcopos tuæ fraternitati committimus; vt indocti doceantur; infirmi persuasione roborentur; peruersi [a] auctoritate corrigantur.

a ¶ Peruersi.] *Addita sunt hæc ex originali.*

Idem Felici episcopo, libro 12. epist. 31.

¶ Statuta Apostolicorum prædecessorum Apostolicus destruere non debet. C. IIII.

Lu. 11.
† al. seipsum

SI ea destruerem, quæ antecessores nostri statuerunt; non constructor, sed euersor esse iuste comprobarer; testante veritatis voce, quæ ait [Omne regnum in seipso † diuisum non stabit:] & omnis scientia, & lex aduersum se diuisa [f] destruetur.

Item Leo Papa, epistola 82. al. 84. ad Anastasium, c. 2.

¶ Metropolitanus dignitatis sibi traditæ antiquitus ius intemeratum obtineat. C. V.

Iuo par. 5. c. 346.

IGitur secundum sanctorum patrum canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia consecratos, metropolitanos singularũ prouinciarum episcopos, quibus ex delegatione [g] nostra fraternitatis tuæ cura prætenditur, ius traditæ sibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decreuimus: ita vt à regulis præstitutis nulla aut negligentia, aut præsumptione discedant.

Item Hormisda Papa in epistola ad Ioannem episcopum.

¶ Priuilegia metropolitanorum inconuulsa seruari oportet. C. VI.

† al. relationi

SEruatis [h] priuilegiis metropolitanorum, vices vobis Apostolicæ sedis eatenus delegamus; vt inspectis [i] istis, siue ea, quæ ad canones pertinent, siue ea, quæ à nobis sunt nuper mandata, seruentur; siue ea, quæ de ecclesiasticis causis tuæ reuelationi † contigerint; sub tua nobis insinuatione [k] pandantur. Erit hoc studij, ac solicitudinis tuæ; vt talem te in his, quæ iniunguntur, exhibeas; vt fidem, integritatemque eius, cuius curam suscipis, imiteris.

Item Gregorius Bonifacio primo defensori, libro 7. epist. 17.

¶ Decreta Apostolica, nulla præsumptione violentur. C. VII.

Ansf. l. 4. c. 5.
Polyc. l. 3. tit. 15

INstitutionis † nostræ decreta, quæ pro defensorum sunt priuilegiis, & ordinatione disposita, perpetua stabilitate, & sine aliqua constituimus refragatione seruari: siue quæ scripto decreuimus: siue quæ in nostra præsentia [l] videntur esse disposita: nec à quoquam pontificum in totum, vel in partem eà qualibet occasione conuelli decernimus, vel mutari. Nam nimis est asperum, & præcipue bonis sacerdotum moribus inimicum, niti quempiam quacumque rationis [m] excusatione & quæ bene sunt ordinata, rescindere, & exemplo suo docere ceteros sua quandoque post † se constituta dissoluere.

† al. posse constituta

Idem Dominico Carthaginensi episcopo, libro 2. indict. 10. epist. 39.

IN Galliarũ.] CASVS. Greg. fecit Aug. monachũ Anglorũ archiepiscopũ, & ei supposuit oẽs episcopos Britãniæ, sed in epis Galliarũ nullã sibi attribuit auctoritatẽ, quia archiepiscopo Arelateñ. ab antiquo tempore cõstabat eos esse subiectos. quẽ Papa priuilegio sibi concesso priuare non debebat. & ideo si Aug. ad Galliarum prouincias venerit, nil sine episcopo Arelateñ. agere præsumat. Sequens c. patet.

a ¶ *In Galliarum.*] pluraliter dicit, quia tres sunt Galliæ, brachata, togata, & comata.

b ¶ *Pallium.*] s̃. 8. q. 3. Artaldus. cõtra. vbi dicitur, ꝙ Arelateñ. sit suffraganeus Narboneñ. sed forte duo sunt Arelaten. vel altera litterarum est falsa vel corrupta.

c ¶ *Episcopo.*] quem constituit ibi legatum, vel supposuit ei omnes episcopos Britanniæ.

d ¶ *Prætermitti.*] ergo legatus incõsulto epo loci non põt iudicare clericos ipsius nisi ad episcopũ appelletur, vt hic, & 11. q. 1. peruenit. qđ põt admitti. Nec obst. extra de offi. le. cũ nõ ignoretis. nã ille nõ solũ fuit legat⁹, sed ẽt metropolitanus: & ideo nihil ꝓfuisset ei ius legationis, si hoc ius nõ habuisset. Io. ꝯriũ credo, cum illa decre. cũ non ignoretis. indistinctè loquatur. B. itẽ videtur hic ꝙ princeps posteriorem legatũ dando non videtur prohibuisse legatũ priorẽ, sicut est in tutoribus, vt C. de test. tu. l. 2. similiter no. 7. q. 1. nõ aũt. secus in procuratorib⁹, vt ff. de procura. si quis cum. §. vlti.

e ¶ *Britannorum.*] contra s̃. 3. q. 6. hæc quippe. sed duæ sũt Britanniæ, Anglia. n. maior Britannia dicitur.

f SI ea destruerẽ. ¶ *Diuisa.*] arg. contra testes sibi contrarios, & contra rescripta omnia sibimet contraria, vt 23. q. 7. quod autẽ. C. de fide instru. scripturæ. 4. q. 3. qui falso. extra de sen. & re iud. cũ olim.

IGitur secundũ.] CASVS. Leo Papa quẽdam legatum suum ad quamdam prouinciam destinauit: cui præcepit vt ius dignitatis archiepiscoporum ab antiquo eis traditum conseruet intemeratum & inconcussum. Seq. c. idem dicit, & casum per te formabis. *Cuius*, id est, beati Petri vel nostri.

g ¶ *Delegatione.*] videt̃ ergo ꝙ legatã põtatẽ habeat delegatus & nõ ordinariã potestatem, vt hic, & c. seq. qđ nõ credo, cũ similis sit ꝓconsul. ff. eo. meminisse.

h SEruatis.] rescriptũ semper sic est interpretandum, vt nulli faciat præiudiciũ, vt 9. q. 3. nunc vero. 85. disti. archidiaconũ. in priuilegiis sec⁹ videt̃, vt extra de deci. ad audiẽtiã.

i ¶ *Inspectis.*] cũ enim quis aliq dex priuilegio sibi vendicat, inspiciendũ est priuilegiũ eius. 100. di. cõtra morẽ. extra de priuil. recipim⁹. & secundũ quòd tenor priuilegij cõtinet, iudicandum est, vt extra de priuile. porro.

k ¶ *Insinuatione.*] intelligas hoc de his quæ soli Papæ reseruãtur, [1] quæ nõ transeunt in generali mandato, vt extra de offi. leg. ꝙ trãslationem.

INstitutionis.] CASVS. Quidã epi destruebãt, vel mutabãt ea quæ Apostolic⁹ disposuerat, vel priuilegia concedendo, vel in præsentia sua aliqua sine scriptis ordinãdo: & ideo præcepit Grego. Bonifacio defensori, vt talia de cetero fieri non patiatur: quia per hoc doceret alios sua quandoque posse statuta dissoluere.

l ¶ *Presentia.*] sic ergo sententia principis facit ius [2], licet non redigatur in scriptis, vt extra de transact. c. 1. C. de testa. omniũ. argu. contra 3. q. 7. postulatus. Item hic est arg. ꝙ princeps sine scripto dat priuilegium, & sine scripto delegat causam, vt in authen. de liti. §. omnem. colla. 8. sed non committit delegationẽ sine scripto. 97. dist. nobilissimus. C. de mã. prin. l. vna.

m ¶ *Rationis.*] ar. ꝯ extra de offi. dele. si quando. & c. ex parte 2.

Legatus posterior an reuocet priorẽ.

Britannia est duplex.

Legatus quã potestatẽ habeat.

Priuilegij tenor est attendendus.

1 Subau. & maiorem discussionẽ desiderãt. argu. s̃. 24. q. 1. quoties 16. q. 1. frater. referat ergo quæ per se expedire non potest. L.

Sententia principis etiã nõ scripta facit ius.

2 Si præcesserit sentẽtiæ diffinitiua partibus præsentibus. C. de leg. l. si Imperialis. aliàs non fit ius ex sententia ff. de inof. test. qui repudiatis, secũdum Lau.

DE ecclesiasticis.] CASVS. Dominicus episcopus quæsiuit à Gre. vtrū priuilegia ecclesiastica debeāt à Papa seruari. quare Greg. scribit ei dicēs, ꝙ sicut defendit priuilegia sedis Apostolicę; ita iura & priuilegia aliarū ecclesiarū vult seruare immutilata: nec alicui vltra q̄ mereē impertiri, & fratres suos sic vult honorare, vt nec alteri ab altero aliquid iure possit opponi. *Scribit*, vtrum sint seruanda.

a ¶ *Iura.*] nec suū honorē debet augere Papa vt minuat ius ecclesię alteri⁹, vt 99. dis. ecce

Et vide q̄d not. 22. dist. ca. 1. ī gl. nec Papa, &c.

CVm pia.] CASVS. Virgili⁹ Arelatēn. episcop⁹ priuilegia monachorum violari permittebat. vnde præcepit sibi Grego. ne talia de cætero negligenter fieri patiatur. Sequens cap. patet.

b QVod vero. ¶ *Infringam.*] qui enim debet tueri alios contra alios, multo magis ꝯ seipsum, vt extra de na. ex libero ventre. c. vnico. ff. si ser. ven. altius.

AMputato. CASVS. Hic duo dicūtur, quorum primum est vt nullus vsurpet ea, quæ sibi non sunt concessa. Secundū est, vt ea quæ Apostoli & eorū successores statuerūt, nō violēt aliquo modo. Quæ aūt sequuntur postea, plana sunt vsque ad legem illam, *rescripta*.

c ¶ *Concessa.*] ar. fines mandati diligenter custodiendos. Argu. cōtra 8. q. 1. licet. Item arg. ꝙ episcopus nihil pōt petere nisi quod sibi pmissum est à canone, vt 10. q. 3. quia cognouimus. & ff. de condi. inde. l. frater à fratre a.

Episcopi petitio est per canones limitata.

a Et not. extra de pœ. in gloss. permissum, est &c.

d ECclesiastica. ¶ *In posterum.*] s. 6. q. 3. quod bene.

e IMperiali. ¶ *Inutilia.*] s. dist. 10. vides. Sed ꝯ 7. q. 1. episcop⁹ in diœcesi. & 13. q. 6. comperimus.

f NEc dānosa fisco.] vt si aliquis per priuilegium velit se excusare ab eo quod est damnosum iuri communi. nam dicit lex ꝙ omnes necessitatibus publicis debent obedire sine dignitatis priuilegio, vt C. lib. 11. de naui. non excu. l. multi. nec prætextu priuilegij publica debet vacillare vtilitas, vt C. lib. 12. de priuileg. scho. l. 2. & C. de sacrosan. eccl. l. iubemus nulli.

Necessitates publicæ sunt ab omnibus supportādæ.

¶ Priuilegia ecclesiarum Apostolicus debet seruare illæsa. C. VIII.

DE ecclesiasticis priuilegiis quòd vestra fraternitas scribit; hoc postposita dubitatione teneat: quia sicut nostra defendimus; ita singulis quibusque ecclesiis sua iura a seruamus: nec cuilibet fauente gratia, vltra quàm meretur, impertior: nec vlli hoc, quod sui iuris est, ambitu stimulante derogabo: sed fratres meos per omnia honorare cupio: sicque studeo honore singulos subuehi; dummodo non sit, quod alteri iure ab altero possit opponi.

Polyc. ibidem Ans. l. 4. c. 6.

Idem Virgilio Arelatensi episcopo, libro 7. epist. 115.

¶ Quòd rationabiliter diffinitum est, in nullo debet violari. C. IX.

CVm piæ desiderium voluntatis, & laudandæ deuotionis intentio sacerdotalibus sit semper studiis adiuuanda; cura est solicitudinis adhibenda; vt ea, quæ pro quiete monachorum, religiosæque conuersationis fuerint ordinata; nec dissimulatio negligere, nec quædam valeat præsumptio perturbare: sed sicut hoc, quod ratio exigebat vtilitatis, oportuit diffiniri; ita quod definitum est [nisi a forte vbi maior est auctoritas] non debet violari.

Polyc. ibidem Ans. l. 4. c. 7.

a ¶ Nisi forte.] *Exceptio hac abest à plerisque vetustis, & Anselmo, & codicibus Gregorij impressis, & manuscriptis. In vno autem Gratiani apposita est tamquam glossa, & legitur s. 6. q. 4. quod bene.*

Idem ad Natalem episcopum, libro 2. epist. 37.

¶ Sibi iniuriam facit, qui fratrum suorum iura perturbat. C. X.

QVod vero dicitis nostris temporibus debere seruari, quæ à meis quoque prædecessoribus tradita, atque custodita sunt; absit à me, vt statuta maiorum consacerdotibus meis in qualibet ecclesia infringam b: quia mihi iniuriam facio, si fratrū meorum iura perturbo.

Item Iulius Papa, epist. prima ad orientales, c. 4.

¶ Nulla præsumptione violentur, quæ ab Apostolis, & eorum successoribus sunt instituta. C. XI.

AMputato totius vsurpationis excessu, nullus debet præsumere, quæ sibi non videntur esse concessa c. *& infra.* ¶ Ea quæ sunt ab Apostolis, eorumque successoribus instituta; nulla desidia negligantur, nulla dissensione violentur, nulla concertatione turbentur.

Polyc. ibidem Ans. l. 2. c. 61. & l. 6. c. 127.

Item Gregorius Papa lib. 7. indict. 2. epist. 60. Praerecti illustri.

¶ Quæ rationabiliter ordinata sunt, nulla debent refragatione turbari. C. XII.

ECclesiasticæ moderationi est omnino conueniens, vt quæ ordinata fuerint, vel rationabiliter β decisa, nulla in posterum d debeant refragatione turbari.

35. q. 9. omnibus modis. Ans. l. 4. c. 9.

β ¶ Rationabiliter.] *vox ista abest à plerisque manuscriptis, & à codicibus B. Gregorij, nec repetitur infra 35. q. 9. omnibus modis. Sed non est inducta, quia omnia Gratiani exemplaria habent istam vocem etiam in rubrica.*

Idem in Regesto lib. 7. indict. 2. epist. 7. Ianuario Caralitano.

¶ Quæ contra leges fiunt, pro infectis habentur. C. XIII.

IMperiali constitutione aperte sancitum est, vt ea quæ contra leges fiunt, non solum inutilia e, sed etiam pro infectis † habenda sint.

Deus dedit par. 1. & 3.

Cod. lib. 1. tit. de precibus Imperatori offerendis. Imperator Constantinus.

tit. 19. le. 3

C. XIIII.

NEc damnosa fisco f, nec iuri contraria postulari oportet.

Impp. Theodosius, & Valentinianus.

Ibidem le. 7.

C. XV.

REscripta contra ius g elicita, ab omnibus iudicibus præcipimus refutari: nisi forte aliquid est, quod non lædat h aliū, & prosit petē-

‡. ead.

REscripta.] CASVS. Licet s̄. dixerim ꝙ casus iste facilis esset, tñ sic pōt poni. Quæsitū fuit à Theodosio & Valētiniano vtrū rescripta ꝯ ius impetrata sint à iudicibus recipiēda? Et rñdet Theodosius quòd nō, nisi sit tale rescriptū quod aliū non lædat & etiam prosit petenti: vel etiam crimen indulgeat supplicanti.

g ¶ *Contra ius.*] nec enim ratione rescripti iudex recedet à iustitia, vt extra de æta. & qual. eā te. vnde si rescriptū est penitus contra ius, reiiciet illud iudex, vt hic dicitur, & auferēdū est rescriptū tale de manibus retinētis, vt C. de sacri. paga sicut. & mittēda est talis charta principi, vt ibi dicitur. Si aūt non est ꝯ ius ex toto, sed aliàs iniquū, expectandū est secundū mandatū principis, vt extra de rescrip. si quando. & in auth. vt nul. iudi. §. si vero. Iudex ergo semper sequitur ius commune, licet rescriptū principis aliud iubeat, vt in auth. de iudi. colla. 6. §. omnis autē iudex. & J. ea omnes.

h ¶ *Quod non lędat.*] tale debet esse quodlibet rescriptū, vt neminem lædat. s. ead. de ecclesiasticis. vnde non valet rescriptū de re quā quis violēter detinet, vt 16. q. 6. placuit. C. vnde vi. l. auctoritatē. nec de re litigiosa, vt extra de confir. ca. 1. & per quod trāsactio facta resu-

facta resuscitatur, vt C. de transactio. causas. & extra de trãsact. ex litteris. & de deci. ex multiplici. vel per qđ aufertur libera electio aliquibus, vt C. de duob. re. stip. l. 2. hoc tñ non videtur verũ, per id quod est extra de conces. præb. & eccl. non vacan. quia diuersitatẽ. vel per quod restituitur aliquis depositus, vt C. loca. l. vlt. Vel per quod

g ¶ *Vetuerint.*] extra de appella. ex parte. Ioan.

PRAESCRIPTIONE. CASVS. Quidam impetrauit rescriptũ ab Imperatore dicẽdo falsum in narratione iuris vel facti, vel tacuit veritatem: vnde quæsitum fuit qualiter iudex delegatus procedere debeat. Et respõdet, ꝙ iudex procedere debet in causa non secundum affirmationem deprecãtis, sed secundum veritatis tenorem. Seq l. patet.

h ¶ *Præscriptione.*] id est, exceptione.

i ¶ *Opposita.*] ab aduersario.

k ¶ *In iuris.*] consuetudinarii: quia dixit aliqđ esse consuetudinem ecclesiæ suæ, cum non esset. extra de præben. venerabilis. non enim videt, ꝙ in iure pſcripto possit mentiri principi, cum ipse habeat omnia iura in pectore suo. C. de testa. omnium.

Princeps habet omnia iura in pectore suo.

l ¶ *Siue in facti.*] quia dixit se appellasse, vel spoliatum fuisse, cum non esset. Ioan.

m ¶ *Vetuerint.*] tunc enim appellari potest, licet inhibita sit appellatio, vt extra de appella. ex parte.

ti [a], uel crimen [b] supplicantibus indulgeat.

Item Pelagius Papa Ioanni comiti.

¶ Rescriptum meretur effectum, quod cum iuris, & legum ratione concordat. C. XVI.

Iuo p. 4. c. 191.

DIcenti sacras iussiones se habere præ manibus, respondimus scire illum oportere, quòd ipse clementissimus princeps generalibus legibus constituerit, illa sacra vniuscuiusque supplicantis desiderio cõcessa præualere, & effectui mancipari, quæ cum iuris, & legum ratione concordant: ea uero, quæ subreptione [c], uel falsis precibus forsitã impetrantur, nullum supplicantibus ferre remedium.

Rescripta, siue sint adnotationes [d], *siue pragmaticæ* [e] *sanctiones, expressam debent in se habere conditionem* [f] *[Si preces veritate nitantur. Mendax enim precator debet carere impetratis: & quibus scripta diriguntur, sunt puniendi, si precum mendacia vetuerint* [g] *argui. Vnde Imperator Diocletianus, & Maximianus, & Constantius lib. 1. cod. tit. si contra ius, vel vtilitatem publicam. [¶ Præscriptione* [h] *mendaciorum opposita* [i], *siue in iuris* [k] *narratione mendacium reperiatur, siue in facti* [l], *siue in tacendi fraude, pro tenore veritatis, non deprecantis affirmatione, datum iudicem cognoscere debere, & secundum † hoc de causa conuenit ferre sententiam.] Item Imperator Constantinus. [¶ Puniri iubemus decem librarum auri mulcta iudices, qui vetuerint* [m] *precum argui falsitatem.] Item Impp. Theodosius, & Valentin. [¶ Et, si legibus consentaneum* [n] *sacrum oraculum mendax precator attulerit; precator careat penitus impetratis: &, si nimia mentientis* [o] *inueniatur improbitas; etiam seueritati* [p] *subiaceat iudicantis.] Item Imperator Constantinus. [¶ Et, si non cognitio, sed executio mandatur; de veritate precum inquiri oportet: vt, si fraus interuenit, de omni negotio cognoscatur.* [q] *] Item Imp. Anastasius.*

tit. 22. le. 2. — † *secundum causam cõuenit.*] or. — Ibid. le. 3. — Ibid. le. 5. — Ibid. le. 4.

ET SI LEGIBVS. CASVS. Quidam impetrauit rescriptum ab Imperatore legibus cõsentaneum, scilicet vt restitueretur cum diceret se spoliatũ esse de re aliqua, hoc tamen falsum erat, quæsitum est ergo vtrum tale rescriptum valeat. & respondet, ꝙ non. & si nimia fuerit improbitas mentientis, etiam extra ordinem puniri debebit. Sequens lex plana est.

quod retractatur sentẽtia, vt C. de erro. aduo l. vlt. & per quod præstaĩ immunitas à tributis [1], vt C. de vect. quidquid. Quod autem dicit hic, intelligas de enormi læsione, quia modicam læsionẽ bene potest præstare rescriptum principis, vt extra de verb. sig. quid per nouale. Vel etiã si ex postfacto incipiat enormiter lædere, statim nõ valet, vt extra de deci. suggestũ. q̃ cito enim priuilegium recidit ad iniquitatem, statim non valet, vt ff. de vulg. substitu. ex facto. & 63. dist. §. verũ. modicam autem læsionẽ bene potest afferre, vt 12. q. 2. bonæ rei. C. de preci. Imper. offer. quoties. ff. loc. habitatores. ff. ne quid in loco publi. l. 1. §. si quis à principe. ff. ne quid in flumi. publi. l. 1. §. sunt qui putant. quandoque tamen magnam affert læsionem, vt 16. q. 1. statuimus. vt dixi §. ead. in sum. in princip. & ff. de euict. Lucius.

a ¶ *Petenti.*] vt si aliqua quæ nubit consulari viro, petit vt ipse nihilominus cõsularis dicatur, istud prodest petẽti sine læsione alterius, vt ff. de senat. l. vlt. Vel si aliqua petat, vt intra tempus luctus possit nubere, vt ff. de his qui notan. infa. l. solet.

b ¶ *Vel crimen.*] in talibus facile exauditur aliquis. 35. q. 9. veniã.

DIcenti.] CASVS. Quidam conueniebat aduersarium suũ coram comite Ioãne per rescriptum subreptione vel falsis precibus impetratum. quare super hoc consuluit Pelagium Papam, q respondit, dicens, ꝙ illa rescripta debent valere, quæ cum iure & ratione concordant. ea vero, quę per surreptionem, vel per falsas preces impetrantur, impetrantibus prodesse non possunt.

c ¶ *Subreptione.*] cũ distinctione, vt extra de rescrip. super litteris.

RESCRIPTA. CASVS. Quia super facta fuit mẽtio de rescriptis, & ideo nunc dicit Grat. ꝙ cuiuscũque modi sint rescripta, expressam in se debent habere conditionem, si preces veritate nitantur: quia mẽdax precator carere debet impetratis, & iudices delegati punientur si probationes super falsi suggestione non admittantur *Adnotationes*, quæ sint sine causæ cognitione. *Pragmatica* cum causæ cognitione.

d ¶ *Adnotationes.*] adnotatio dicitur scriptura quam Imperator proprio animi motu facit de aliquo negotio nemine rogante.

e ¶ *Pragmatica.*] pragmatica dicitur quæ ventilata est corã principe, & de hoc facta est scriptura.

f ¶ *Conditionem.*] extra de rescrip. cap. 2.

n ¶ *Consentaneum.*] vt si quis dixerit se spoliatum, & princeps iussit in rescripto ipsum restitui, hoc consonat legibus: & tamẽ carebit commodo rescripti. contrarium est §. eadem præscriptione. & extra de æta. & quali. intelleximus. sed omissis multis solutionibus distinguas, vt distinguitur extra de rescript. super litteris. nec videtur hodie locum habere illa decre. ex parte. extra de rescriptis. quia secundum illam decret. super litteris. non est necesse, ꝙ conditio illa subintelligatur.

o ¶ *Mentientis.*] quia per eas diu fatigauit aduersarium suum.

p ¶ *Seueritati.*] punitur, vt falsarius [2], vt ff. de fal. si quis obrepserit.

[2] Sub. si in de fuerit accusatus.

q ¶ *Cognoscatur.*] non ab ipso executore, sed ab eo qui delegauit executionem. Et sic non obst. extra de senten. & re iudi. decetero. C. de execu. rei iudi. si vt proponis. Vel hodie potest distingui illa contrarietas per illam decret. super litteris. vt quandoque cognoscat, quandoque remittat ad superiorem. Dicunt tamen quidam, ꝙ executor potest cognoscere summatim de incidẽtibus quæstionibus, vt ff. de re iudi. à diuo. §. si super rebus. & talis cognitio nõ facit præiudicium in principali iudicio [3], ut ff. de lib. agnosc. l. si quis à liberis. §. si uel parens. & quod dicitur extra de senten. & re iud. decetero. quòd incidentes quæstiones debeant referri ad superiorem, uerum est, ut ibi plenarie examinentur. Vel distingue an delegetur mera executio, an mista, vt dixi §. 2. quæst. 6. §. sunt quorum. ver. ab executore. ut si delegeĩ mera executio, tunc quæstiones incidentes remittantur ad superiorem. & si mista delegatur, tunc potest cognoscere de quæstionibus incidentibus. Sed pone quòd alicui sit mandata nuda executio (nudam dico executionem cum causa præsentibus partibus est finita, & mandatur aliquibus, ut exequantur sententiam) numquid si pars aduersa coram illis obiicit exceptionem, audietur exceptio? uidetur quòd non; quia tenetur executor exequi sententiam, licet sciat eam iniustam, ut extra de officio iudic. deleg. pastoralis. extra de maio. & obed. omnes. & extra de offic. iudic. delega. si quando. ff. de iudi. si prætor. & 23. quæstio. prima, quid culpatur. in fin. argum. contra. C. si ex fal. instrum. l. iudicati. extra de testi. ueniens. Ad hoc dicas,

Executor an possit de incidẽtibus quæstionibus cognoscere. Executio est duplex.

[3] Ad hoc ff. ad exhi. l. 3. §. sciendum. nã suspenditur executio opposita exceptiõe falsi. C. de re iu. l. 2. C. si ex falso instru. iudicati. ff. đ re iud. diuus secundũ La.

cas, ꝙ si euidens est sentētiam esse nullam, & per instrumēta falsa latam, non exequetur eam: aliàs licet sit iniusta, exequetur eam. ff. de iud. l. si prætor. Nō obst. ff. de cōfess. l. pen. vbi dicitur, ꝙ executor potest absoluere illum qui cōfessus fuit coram eodē iudice se debere fideicommissum. nam non intelligitur lex illa de executore, sed de iudice.

lia rescripta scripserint, amissione sui honoris feriantur. *Pragmaticarij*, id est, qui reponunt rescripta. Sequentia tria capitula plana sunt. *Dogmata mandata, interdicta*, pro correctione, *& sanctiones, vel decreta* pro fide & ecclesiastica disciplina.

d ¶ *Nisi quæstio.*] id est, inquisitio veritatis.

Pre-

[Omnes cuiuscumque maioris, vel minoris administrationis, vniuersæ nostræ reip. iudices monemus, vt nullum rescriptum, nullam pragmaticam sanctionem, nullam sacram adnotationem, quæ generali iuri, vel vtilitati publicæ aduersa[a] esse videatur, in disceptationem cuiuslibet litigij patiantur proferri: sed generales sacras constitutiones modis omnibus non dubitent obseruandas.] Cod. tit. de diuers. rescrip. *Impp. Diocletianus, & Maximianus.* ¶ *[Sancimus, vt authētica[b] ipsa atque originalia rescripta, & nostra etiā manu subscripta, nō exempla eorū insinuentur.] Imp. Constantinus.* ¶ *[Si qua beneficia personalia sine[c] die, & consule fuerint deprehēsa auctoritate careāt.] Imperator Zeno.* ¶ *[Vniuersa rescripta siue in personā precantiū, siue ad quemlibet iudicē manauerint, quæ† vel adnotatio, vel quæuis pragmatica sanctio nominetur; sub ea conditione proferri præcipimus, si preces veritate nitantur: nec aliquem fructum precator oraculi percipiat impetrati, licet in iudicio asseueret† veritatem; nisi quæstio[d] fidei precum[e] Imperiali beneficio monstretur inserta. Nam & vir magnificus Quæstor, & viri spectabiles magistri scriniorū, qui sine præfata adiectione qualecumque diuinum responsum dictauerint, & iudices, qui susceperint, reprehensionē subibunt; & qui illicite dictata scribere ausi fuerint, cuiuscumque scrinij memoriales, seu pragmaticarij, vel adiutores primicerij, amissione cinguli feriantur.]*

Ibid. le. 6. — tit. 23. leg. 3. — Ibid. le. 4. — Ibid. le. 7. — † al. quamuis adnotatio — † al. asserat

Item Leo Papa epist. 52. al. 54. ad Martianum Augustum.

Priuilegia ecclesiarum nulla debent improbitate conuelli. C. XVII.

iij PRiuilegia[f] ecclesiarum sanctorum patrum canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ synodi fixa decretis; nulla possunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari.

Ansl. l. 4. c. 2.

Item Nicolaus Papa vniuersali synodo præsidens dixit in concilio Romano, c. vltimo.

¶ *Caput hoc extat in cōcilio Romę habito, in quo Nicolaus Papa primus Thietgandum, & Guntarium episcopos deposuit. Quod concilium impressum est Romæ post epistolas ipsius.*

¶ Anathema sit, qui mandata, vel decreta Romanorum Pontificum seruare contempserit. C. XVIII.

SI quis dogmata, mandata, interdicta, sanctiones, vel decreta pro catholicæ fidei disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium, vel futurorum malorum, à sedis Apostolicæ præsule salubriter promulgata contempserit; anathema sit[g].

Poly. l. 1. tit. 17. Deusdedit p. 4. Ansl. l. 4. c. 26. & l. 12. c. 3. Iuo p. 5. c. 35.

Item Gelasius Cresconio, & Ioanni Mesaliæ episcopis inter cetera.

¶ Statuta priorum successores seruare oportet. C. XIX.

DEcessorum statuta, sicut legitima, & iusta, successorē custodire[h] conuenit; ita debet etiam male facta corrigere[i].

Deusdedit p. 1.

Hinc etiam Arcadius. & Honorius inquiunt.

In cod. Theodos. lib. 16. tit. 2. leg. 29.

C. XX.

QVæcumque à parentibus nostris, diuersis sunt statuta temporibus; manere inuiolata, atque incorrupta circa sacrosanctas ec-

Ansl. l. 4. c. 16.

OMNES. CASVS. Præcipit Anastasius Imperator in hac lege, vt nullus iudex recipiat ī iudicio aliquod rescriptum quod generali iuri vel publicæ vtilitati videat esse aduersum: sed modis omnibus generales sacras constitutiones cōseruet. Sequētes duæ leges planæ sunt, & per se patent.

a ¶ *Aduersa.*] de hoc habes s. ea. in illa l. rescripta contra ius elicita. Sed si aliquid pro iure allegatur, de quo est euidens, ꝙ nō cōsonat iuri, remittitur ad superiorem, vt extra de fide instru. pastoralis.

b ¶ *Vt authentica ipsa.*] tribus modis dicitur scriptura authentica, vel quia adest sigillū episcopi, vt extra de fide instr. c. 2. extra de fideius. peruenit. Secūdo dicitur authentica, quia est apud acta insinuata. C. de testa. publicati. & C. de re iud. gesta. Tertio dicitur authētica si habeat susscriptionem triū testiū, vt C. q pot. ī pigno. hab. scripturas.

Authentica scriptura quot modis dicatur.

c ¶ *Sine die.*] vel fine indictione, vt extra de fide inst. inter. dies ideo editur, quia vix aliter posset probari falsum, nisi sciretur dies, vt extra de test. ex tenore. C. de contrahen. stipul. optimam. nisi enim velit quis probare falsitatem instrumenti, nō est exhibendus dies vel consul, ne detur materia fabricandi falsum, vt ff. quēadmo. testa. aperi. l. 1. §. vlti. & ff. de eden. l. 1. §. editiones. Vel tunc non est edēdus dies cū vult deliberare an velit cedere vel cōtendere, sed cum vult agere. Hęc tamen est veritas, ꝙ in communibus instrumētis edendus est dies cū vult deliberare, vt extra de probat. qm̄ contra. extra de dila. præterea. C. de eden. is apud quē. & ff. de eden. l. 1. §. rōnes. sed in propriis non, vt extra de fide instru. contingit. ff. de eden. l. 1. §. diem. in accusationibus enim nō cogitur quis diem commissi criminis ponere, vt s. 2. q. vlt. libellorum. Est tamen ȝ. huic C. de nouo cod. confir. in fi. Sed istud intelligitur de legibus redactis in authenticum volumen. Item in priuatis instrumentis non requiritur apponi dies, & consul, vt ff. de aqua plu. arc. l. 2. §. antepen. & l. penul. ff. de pigno.

Editio faciēda est finedie & consule.

In accusationibus non cogitur qs diē commissi criminis ponere.

VNIVERSA. CASVS. Zeno Imperator statuit ī lege hac, vt rescripta, q̄ alicui personę impetranti dantur, vel ad iudicē aliquem transmittuntur, siue sint adnotationes, siue pragmaticæ sanctiones, à nullo iudice recipiantur, nisi facta sint sub hac cōditione, si preces veritate nitantur. & quicumque iudices talia rescripta dictauerint vel receperint, reprehendantur, & quicumque ta-

e ¶ *Precum.*] id est, ꝙ illa cōditio sit apposita, si preces, &c. hoc tamen non tenet, vt extra de rescrip. ex parte.

f ¶ *PRiuilegia.*] quæ sunt de generali ecclesiæ statu, vel q̄ sunt de articulis fidei. Vel dic ꝙ non possunt, id est, nō debent.

g ¶ *SI quis.*] ¶ *Sit.*] id est, fiat. supra eadem quæstione prima generali.

h ¶ *DEcessorum.*] ¶ *Custodire.*] vt s. 16. quæst. 6. c. vlt. 12. q. 2. si quis. & c. si illi.

i ¶ *Corrigere.*] extra de re. ec. alie. vel nō, epi. extra de preca. c. 2.

QVæcumque.] CASVS. Arcadius & Honorius sic statuerūt, vt priuilegia ecclesiarum à suis cōcessa parētibus inuiolata seruētur: qm̄ in suis tēporibus potius volunt addere reuerētiæ q̄ diminuere, & potius quę iam indulta sunt cōfirmāt, q̄ aliquid statuāt de nouo. Quicūq; igitur priuilegia ecclesiæ violauerint, punient: q̄ vero ecclesiæ obtēperauerint, ipsius beneficijs perfruent.

a ¶ *Deser-*

a. ¶ *Deseruiunt.*] ꝯ. 16. q. 1. generaliter.
b. ¶ *Addi.*] extra de do eū dilectus. & e tit. c. 1. & de ꝯſc. di. 1. vaſa.
c. ¶ *Nouum*] no. ſtatutū non dicitur nouū, licet de nouo ꝑcipiat, dūmodo qñque fuerit ſtatutum. ſic 24. q. 1. c. 1. Sicut feudum non dicitur nouum quod de nouo conceditur, dumtamen qñque fuerit

e ¶ *Obtineant.*] hic habes, ꝙ pœna ſoluta, ꝓctus ſtat in ſua firmitate. ſic 12. q. 2. eps qui mancipium. & 23. diſt. quāquā in fin. ff. de tranſac. qui fidem. C. de fideic. qui fideicōmiſſaria. arg. contra, extra de pœ. ſuam. Iniquum enim eſt, ꝙ ſimul habeatur res & pœna. ff. de exceptio. dol. apud Celſum. §. Labeo. Sol. ſi proteſtatus eſt ſe velle contractum remanere ī ſua firmitate; tunc poteſt vtrūque peti, aliàs non. Vel diſtingue an pœna apponatꝰ loco intereſſe, aut loco cōtumaciæ, aut in fraudem vſurarum. Si loco cōtumaciæ, & reus noluit ſoluere debitum cū poſſet, & rem & pœnā præſtabit. ff. de collatio. l. 2. §. ſi cum duobus. & ff. de tabu. exhibē. locū. §. condemnatio ¹. ſi eſt appoſita loco intereſſe, tunc poteſt agere quanti ſua intereſt. ff. de act. emp. prædia. Sed ſi in fraudem vſurarum, tūc non poteſt, vt extra de emp. & ven. ad noſtrā. in fi. & ff. de act. emp. & vēd. Iulianus. §. idē. Io.

Pœna an poſſit peti cum re.

¹ Subau. cū diſtinctione ibidem facta, vt ff. de peti. hær. nec vllā. §. vlt.

clesias præcipimus. Nihil igitur à priuilegijs immutetur, omnibusque, qui ecclesiis deseruiunt [a], tuitio deferatur: quia temporibus nostris addi [b] potius reuerentiæ cupimus, quàm ex his, quæ olim præstita sunt, immutari. *Iidem le. 30.* ¶ Non tam nouum [c] aliquid præsenti sanctione præcipimus, quàm illa, quæ olim videntur indulta, firmamus. Priuilegia igitur, quæ olim reuerētia religionis obtinuit, mutilari sub pœnæ etiā interminatione prohibemus; ita, vt hi quoq;, qui ecclesiæ obtemperāt, ipsius beneficijs perfruantur. *Iidem le. 34.* ¶ Si ecclesiæ venerabilis priuilegia, cuiuscumque fuerint vel temeritate violata, vel dissimulatione neglecta; commissum duodecim * librarum [d] auri (sicut etiam prius constitutum est) condemnatione plectatur. Ipsaque ‡ priuilegia nihilominus plenissimum per omnia obtineāt [e] vigorem.

In cod. Theod. le. 34. In cod. Iustin. tit. de episcopis, & cleric. le. 13.

* ¶ Duodecim.] *In lege ipsa tam codicis Theodosiani, quàm Iustiniani legitur*, quinque librarum auri.

‡ ¶ Ipsaque.] *Hæc vsque ad finem non sunt in lege illa, sed horum loco in Theodosiano habentur ista*, Si quid igitur contra ecclesias, vel clericos per obreptionem, vel ab hæreticis, vel ab huiuscemodi hominibus fuerit contra leges impetratum; huius sanctionis auctoritate vacuamus.

Item Pelagius Armentario magistro militum inter cetera.

¶ Non licet pontifici ab ecclesiæ iure discedere, quod documentorum auctoritate firmatur. C. XXI.

Deusdedit p. 1.

POsteaquàm ecclesiæ iura, documentorum [f] quoque intercedentium fuerint auctoritate firmata; nullatenus ab his discedendi liberam pontifex, vel si vult, permittatur habere licentiam.

Si ergo priuilegia monasteriorum, vel quarumlibet ecclesiarum auctoritate Leonis, Gregorij, Gelasij, & nonnullorum aliorum Pontificum sanctæ Romanæ ecclesiæ inuiolata seruantur: si ea, quæ contra leges fiunt, pro infectis habenda sunt: si Pontifex non habet licentiam discedendi à documentis, quibus iura ecclesiæ firmantur; patet, quòd posteriora priuiligia antiquioribus derogare non possunt, nec eorum auctoritate eis aliqua obÿcietur exceptio: cum etiam, si contra illa specialiter fierent, pro infectis essent habenda.

2 *His ita respondetur. Sancta Romana ecclesia sua auctoritate, cōgregata valet disiungere, & disiuncta congregare: rationis tamen æquitate considerata. Vnde vel pietatis, vel necessitatis intuitu semel à se concessa valet vel in totum, vel in partem commutare. Pro necessitate namque corrigendorum vitiorum priuilegia ecclesiarum multarum, vel imminuuntur, vel penius immutantur. siue personaliter, siue generaliter. Personaliter iuxta illud* [*Priuilegium omnino meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.*] *Item Siluerius Papa Vigilio episcopo, epist. 2.*

11. q. 3. priuilegium.

¶ Quod habet amittat, qui quod non accepit, vsurpat. C. XXII.

Ansl. l. 6. c. 155. Iuo p. 6. c. 73.

SIc decet fidem sanctorum patrum in ecclesia seruari catholica: vt, quod habuit amittat [g], qui improbabili temeritate, quod non accepit, assumpserit.

Item Simplicius Papa, epist. 2. Ioanni episcopo Rauennatensi post pauca, quibus ab illicita eum ordinatione prohibuit.

rit concessum, vt extra de feud. ex parte nec donatio dicitur noua, licet de nouo adipiscatur quis rei donatæ possesionem, vt extra de dona. per tuas.

SI ECCLESIAE. CASVS. Statuerunt supradicti Imperatores, vt priuilegia ecclesiarum plenissimum semper obtineant vigorē, & quicūque ea violauerit, vel neglexerit, viginti librarum auri (sicut etiam olim statutum fuit) cōdemnatione plectetur; priuilegiis nihilominus in sua remanentibus firmitate. Sequens cap. planum est. *Documentorum*, i. instrumentorum. Vel si vult: quia non potest renuntiare his quæ pro communi vtilitate sunt introducta.

d ¶ *Duodecim librarum.*] durior pœna statuitur ꝯ illos qui violāt priuilegia ecclesiarū. 16. q. 1. nouarum. in fi. Vel ibi loquitur cum agitur criminaliter, hic cum ciuiliter.

f ¶ *Postea.*] ¶ *Documentorum.*] supple maxime: quia etsi instrumēta nulla essent super hoc facta, non tamē posset retractari cōtractus. Ideo enim fit instrumentum, non ꝙ vis contractus perficiatꝰ per instrumentum, sed vt facilius posit per illud ꝓbari, vt C. de proba. cū res. Idē est in electione, vt 63. dist. quanto. & sic est in matrimonio, vt 30. q. 5. nostrates. in fin.

Instrumentū quare fit.

SI ERGO. CASVS. Concludit G. ex supradictis breuiter epilogando ea, q̄ sunt superius allegata, ostendens ꝙ per posteriora priuilegia non pōt antiquioribus derogari, cum ēt si contra illa specialiter aliqua priuilegia fierēt, essent pro infectis habenda.

HIS ITA RESPONDETVR. Hæc est 2. pars q. ī qua ponit diuersos casus, in quibus perditur priuilegium. & primo ponit de specialibus, secundo de generalibus. Io.

CASVS. Respondet nunc G supradictis, dicens ꝙ ecclesia Romana sua auctoritate priuilegia cōcessa, pietatis vel necessitatis intuitu in totum vel in partē potest commutare. Nam imminente quandoque necessitate, propter vitia corrigenda multarum ecclesiarum priuilegia vel imminuuntur, vel penitus immutantur, siue personaliter fiat hoc, siue generaliter. De primo probat per tria proxi. c. De secūdo probat ꝑ illud c. ita nos.

SIc decet fidem sanctorum.] CASVS. Docet Siluerius Papa ī hoc c. ꝙ ille qui propria temeritate vsurpat quod non est sibi concessum, debet amittere quod habebat. Casum autem sequentis c. inuenies notatum ꝯ. 74. dist. c. vbi ista didicisti.

g ¶ *Amittat*] arg. ꝙ qui vsurpat sibi ius alterius in eligendo, ꝙ etiam proprium ius electionis debeat perdere, vt 93. distin. cap. vlt. Item arg. quòd pœna extenditur quandoque vltra delictū ², vt extra de plus pet. c. 1.

² Fuit tamē in prima cōpilatione vbi dicebatur, ꝙ per iniustitiā plus petendi, diabolus amittit totius debiti summā quā in nobis habebat, vt ibi not. de hoc.

¶ Priuilegium amittit, qui sua potestate non legitime vtitur. C. XXIII.

DEnuntiamus autem, quòd si post hac quidquam tale præsumpseris, & aliquem seu episcopum, seu presbyterum, seu diaconum inuitum [a] facere forte credideris; ordinationes tibi Rauennatis ecclesiæ, vel Æmiliensis noueris auferendas.

S.distin. 74. vbi iste. S. denuntiamus.

Item Leo Papa, epist. 85. al. 87. ad episcopos Africanos.

¶ Ius ordinandi amittunt, qui immeritum consecrant. C. XXIIII.

SI qui episcopi [b] talem consecrauerint sacerdotem, qualem esse nõ licet; etiam si aliquo modo damnum proprij honoris euaserint; ordinationis tamen ius vlterius non habebunt, nec vmquam ei sacramento intererunt, quod, neglecto diuino iudicio, immerito præstiterunt.

S. 1. q. 1. si qui. Ansl. l. 6. c. 74. Iuo p. 5. c. 107.

Generaliter, veluti dum ciuitati episcopalis dignitas perpetuo subtrahitur, quæ suos episcopos interimere consueuit.

Vnde Gelasius Papa scribit.

¶ Episcopalis dignitas ciuitati subtrahitur, quæ suos præsules interemit. C. XXV.

ITa nos Scyllacænorum †cædes geminata pontificum, horrendi criminis atrocitate cõfudit, vt diu constitutio nostræ deliberationis hæsitaret: dum & ingerere quẽpiã parricidalibus exemplis detestaremur antistitẽ, & ecclesiã vtcumq; destitutã non vsque adeo iudicaremus relinquendã. Quapropter iã velut vsum [c], cõsuetudinemque sacrilegam declinantes, eatenus religioni duximus consulendũ, vt parochiæ vice ab extrinsecus positis sacerdotibus gubernetur; quæ ibidem cõmanẽtes ferro didicit necare pastores, inauditoque facinore (quod etiã in illis prouincijs nusquã prorsus legitur accidisse, quæ bellorũ cõtinuis, diuersisq; incursionibus affligũtur) hæc sit reperta ciuitas, quæ præsules ministrãtes sibi fidei Christianæ sacramẽta sine persecutore prosternat. Curandũ est igitur, vt illic funesta pernicies cessatione pro priorũ sanetur antistitũ; atque ita saltem furoris tanti materia subtrahatur; si, in quam hæc possit acerbitas perpetrari, cõsistens ibidẽ persona defuerit: eoque modo vel illa ciuitas, dũ in quos deseuiat, nõ habebit, ab huiusmodi temeritate desistat, vel alijs imitandi cõtagia dira nõ præbeat. Egeat ergo episcopalibus [d] subsidijs sibi met aliunde pensandis †, quæ sacram in suo gremio collocatam fuso crudeliter maculat sanguine dignitatẽ: quia in vtroque [e] hac est vltione plectenda, siue instinctu domestico, seu furijs incitata nefas hoc committit externis [f]. Præbeat ergo dilectio vestra in hoc statu positæ ministerium visitationis [g] ecclesiæ: &, aut conueniendo pariter, aut vicissim, prout qualitas rerum, causaque poposcerit, diuina ministeria † repræsentet ingratis; ne cum deuitamus zizania, Dominica videamur præterire frumenta.

Poly. l. 3. tit. 30. Ansl. l. 6. c. 148. Iuo p. 10. c. 18

† al. depentis

† al. mysteria

¶ *In Polycarpo, & apud Anselmum, & Iuonem continuo sequitur, c. comperimus. infra de consecratione, dist. 2.*

3 *Hostilitatis quoque, vel paupertatis necessitate episcopales sedes, vel*

7. q. 1. c. pastoralis. & c. tẽporis.

a DEnuntiamus.] ¶ Inuitum.] Supra 74. distinctio. vbi ista. B.

SI qui episcopi.] CASVS. Quæsitum fuit à Leone quã pœnam pati debeat epi, qui ordinant indignos. Et rñdet ꝙ decetero nõ conferent illum ordinem, quem illicite cõtulerunt, quamuis dãnũ depositionis euadãt. Et intellige psonaliter, cũ persona punitur, & nõ punitur ecclesia perpetuo.

b ¶ *Si qui episcopi.*] Hoc est lectum s. 1. q. 1. si qui episcopi.

GENERALITER. CASVS Probatum est s. per tria cap. proxi. ꝙ personale priuilegium potest Apostolicus auferre. Nũc idem probat Gratia. de generali. *Generaliter*, id est, pro vtilitate generali, vel pro damno generali.

ITa nos Scyllacanorũ.] CASVS. Ciues Scyllacæni maligno spũ ducti, duos suos episcopos, vnũ post alterũ occiderũt: qđ nũquã legitur accidisse, ẽt in illis ciuitatibus vbi bella cõtinua fiunt, nisi ibi fuerit psecutor fidei Christianæ: & ideo Papa Gelasius, quia hoc crimen velut in cõsuetudinem iã deduxerãt, licet diu hæsitasset quid in tanta atrocitate facere debuisset, eos episcopali dignitate priuauit, ne decetero habeant episcopum, in quem possit similis acerbitas pperrari: nec alijs præbeant exempla similia faciendi. Sed ne propter malos boni deseri videantur, præcepit Gelasius duobus epis, vt vel insimul, vel alternatim præfatæ ciuitati præbeant ministerium visitationis. *In vtroque*, id est, pro vtroque episcopo interfecto. *vel in vtroque*, id est, pro vtroque eorũ, quæ sequuntur, siue instinctu, siue furiis, &c.

c ¶ *Vsum.*] arg. ꝙ duæ vices in criminibus inducũt cõsuetudinẽ, vt hic, & C. de episc. audi. l. 3. in fi. sed in ciuilibus negotiis nec ẽt tres vices consuetudinem inducũt, vt ext. de causa pos. cum ecclesia. Item est hic arg. ꝙ magis punitur factum iteratum, vt 27. q. 1. peruenit. & ff. de re mili. l. 3. §. si plures. & extra de hære. ad abolendam. §. illos autem.

Consuetudo quot vicibus inducitur.

d ¶ *Episcopalibus.*] hic delictũ ciuiũ, qđ consistit in faciẽdo, redũdat in damnum ecclesiæ. & sic est cõtra 16. q. 6. si episcopũ. vbi dicitur, ꝙ delictũ prælati nõ redundat in ecclesiæ damnum. sed põt dici, ꝙ hic ecclesia nõ damnificatur in rebus, licet dãnificetur in honore. de delicto quod consistit in omittendo, nõ est dubiũ quin redundet in damnum ecclesiæ, vt 16. q. 3. placuit.

Prælati delictum an redundet in ecclesiæ damnum.

e ¶ *In vtroque.*] id est, pro vtroque episcopo interfecto [1].

1 Vel dic vtroque. s. eorum quæ sequuntur, s. siue instinctu, siue furiis, secundũ Hug. & L.

f ¶ *Externis.*] id est, suggestionem extraneorum.

g ¶ *Visitationis.*] sic ergo episcopi vicini supplẽt defectũ vicinorũ episcoporũ, vt 7. q. 1. pontifices. & 65. dist. si forte.

HOSTILITATIS. Hęc est 3. pars qõ. in qua magister soluit & bene secundum Io. de Fan.

CASVS iste §. in tres partes diuiditur. In prima dicitur, ꝙ Papa nonsolum propter crimẽ sua auctoritate priuilegia ecclesiarũ põt auferre vel diminuere, sed ẽt pp hostilitatẽ, vel paupertatẽ epales sedes mutare põt, vel duas in vnã redigere, exẽplo B. Gregorij. Nõ ergo sic intelliguntur priuilegia ecclesiarũ pmanere inuiolata, vt Apostolicus eis derogare nõ possit: sed sic debent intelligi pmanere inuiolata, vt pter auctoritatẽ Papæ nulli liceat ꝯire. In secunda parte obiicit huic cõclusioni. c. Symmachi Papæ, vbi innuitur, ꝙ possessiones, ecclæ, q̃ dãtur clericis, vel peregrinis causa necessitatis, vel religionis, vel pietatis intuitu, nõ possunt ab eis possideri ppetuo, sed ad tps. Sed huic obiectioni duplicẽ Grat. solutionẽ adhibet. Prima est, vt clerici, & peregrini illas possessiones ad tẽpus debeãt possidere, monasteria vero ppetuo. Secũda est, qa sicut clerici vel peregrini cessante necessitate coguntur dimittere possessiones misericorditer eis cõcessas: sic monachi cũ à religione cessauerint, priuilegiis exuũtur, q̃ religionis intuitu eis cõcessa videntur. In tertia parte dr̃, ꝙ priuilegia monachorũ ĩ eo casu intelligũt esse ꝯcessa, ꝙ aliis ecclesiis nõ derogeẽ, videlicet vt decimationes noualiũ nulli quõdã assignatas auctoritate priuilegiorum sibi teneãt, vel si pp paupertatẽ, vel ĩstãtẽ necessitatẽ monachis ꝯsuli nõ põt nisi derogeẽ priuilegiis aliorũ, & ita eorũ subueniẽdo inopiæ, vt ipsi rõne priuilegiorũ nõ fiant diuites, & baptismales ecclæ destruant. Secũda pars incipit ibi, *Sed obijcitur.* Tertia ibi, *Priuilegia ergo. Alioquin*, id est, *aliter*, i. si nõ posset derogare priuilegiis aliorũ, ad paucitatẽ reducerentur: qa nõ fierẽt nouæ, & aliæ destruerent.

a ¶ *In vnam.*

7.q.1.c.tēporalis, & c.temporis, & 16. q.1.c. & temporis.

mutantur, vel duæ in vnā [a] rediguntur: sicut supra in titu. de mutatione episcoporum beatus Gregorius fecisse legitur. Non ergo priuilegia ecclesiarum sic inuiolata permanere censentur; vt quibusdam de causis interuenientibus Apostolica auctoritate eis derogari non possit: alioquin multitudo ecclesiarum ad paucitatem redigeretur; cum innumeræ ecclesiæ in diœcesibus aliarum frequenter conditæ inueniantur. Seruentur ergo priuilegia ecclesiarum cunctis inconcussa temporibus: ne videlicet præter eius auctoritatem, à quo data sunt, contra ea liceat ire alicui. ¶Sed obiicitur illud Symmachi Papæ, [Possessiones [b], quas vnusquisque ecclesiæ suo relinquit arbitrio, & c.] quæ supra in titulo de alienatione rerum ecclesiasticarum leguntur adscripta. Vnde datur intelligi; quòd ea, quæ de iure vniuscuiusque ecclesiæ, vel necessitatis, sicut peregrinis, vel pietatis intuitu, sicut religiosis domibus conferuntur; non perpetuo, sed temporaliter ab eis, quibus conferuntur, sunt possidenda. Quamquam illud Symmachi ad necessitatis intuitum, non ad pietatis prospectum possit referri: videlicet, vt ea, quæ peregrinis, vel captiuis largiri necessitas suasit, non ea, quæ religiosis domibus ob quietem religiosæ conuersationis concessa sunt, prohibeantur perpetuo possideri. Vel potius de vtrisque intelligendum est: videlicet, vt sicut necessitatem patientes cessante necessitate beneficiis renuntiare coguntur, quæ eis miserationis indulsit intuitus; sic religiose viuētes, cū à religione cessauerint [c], priuilegiis exuantur; quæ religiosa conuersatio meruit. Priuilegia ergo, quæ religiosis domibus conferuntur, vel in eo casu accipienda sunt, in quo ita eis consulitur, quòd nulli aliquid derogatur; videlicet, vt ex noualibus, quorum decimationes nulli [d] assignatæ fuerant, priuilegiorum auctoritate decimas aliquibus persoluere non cogantur; vel, si propter instantem temporis necessitatem eis consuli non poterit, nisi alius derogetur; ita priuilegiorum auctoritas videatur esse seruanda; vt eorum subueniatur inopiæ; non vt suarum diuitiarum augmento, & possessionum non modica extensione porrecta, baptismales, seu parochiales † ecclesiæ penitus [e] destruantur.

16. q. 1. possessiones.

† al. parochitana

CAVSA XXVI.

Qvidam sacerdos sortilegus esse, & diuinus conuincitur apud episcopum: correctus ab episcopo noluit cessare: excommunicatur. tandem agens in extremis, reconciliatur à quodam sacerdote episcopo inconsulto: indicitur sibi pœnitentia sub quantitate temporis canonibus præfixa.

1 *Hic primum quæritur, qui sint sortilegi.*

2 *Secundo, an sit peccatum, esse sortilegum.*

3 *Tertio, à quibus genus diuinationis sumpsit exordium.*

4 *Quarto, quot sint genera diuinationis.*

5 *Quinto, an sortilegi, vel diuini sint excommunicandi, si cessare noluerint.*

6 *Sexto, an excommunicatus ab episcopo possit reconciliari à presbytero, illo inconsulto.*

7 *Septimo, si morientibus est indicenda pænitentia sub quantitate temporis.*

QVÆSTIO PRIMA.

Qvi sint sortilegi, Isidorus diffinit Etymologiarum libro 8. c. 9. ita dicens.

¶ Qui sint sortilegi. C. I.

SOrtilegi sunt, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam, quas sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitētur [f]; aut quarumcumque scripturarum inspectione, futura promittunt.

Rabanus de magorū præstigiis. Iuo par. 11. c. 22.

a ¶In vnam.] vt 16.q. 1. & temporis.

b ¶Possessiones.] 16. quæstion. 1. possessiones.

c ¶Cessauerint.] argu. quòd si priuilegiū aliquod datur ex causa, vel ratione religionis, vel ratione paupertatis, vel alia de causa: quàm cito cessat causa, cessat & priuilegiū, vt extra de verbor. signi. abbate. in fin. extra de deci. suggestum. 16. quæst. 1. generaliter. & institu. de autho. tuto. §. vlt. & ff. de iud. l. 2. §. legatis. & C. de testa. mili. l. vlti. & instit. de pupil. subst. §. qua ratione.

Priuilegium cessat cessante ipsius causa.

d ¶ Nulli.] hoc non est verū: quia si illud nouale fuit in alicuius territorio, ad illum tantum spectabit. sed si in nullius parochia fuerit, episcopus potest assignare cui voluerit, vt extra de deci. quoniā.

e ¶ Penitus.] supra 12. q. 2. bonæ rei. Ioan.

Qvidam sacerdos.] CASVS. Expedito tractatu de priuilegiis, supponitur causa 26. in qua tractatur de diuinationibus, & reconciliatione excommunicatorū: & de pœna morientium. Quæ omnia vt meliꝰ pateant, Gratia. more solito thema proponit, de quo septem surgunt quæstiones.

Qvi sint.] CASVS. Hic ꝑponitur prima quæstio: in qua quæritur, quid sit sortilegiū: quæ quæstio soluitur ĵ. ca. 1.

Sortilegi.] CASVS. Quæsitū fuit ab Isidoro qui dicantur sortilegi. Qui respondet dicens, ꝙ illi dicūtur sortilegi, q artē diuinationis profitentur per sortes, quæ vocātur sortes Apostolorū, vel ꝑ quancūque aliam scripturā futura promittunt.

f ¶ Profitentur.] Qui tales consuluit, pænitentia punit v. annorū, vt ĵ. ea. q. 5. qui diuinationes. Ipsi autē facientes huiusmodi artes tantū pænitētia vniꝰ anni vidētur puniēdi, vt extra de sortilegi. ca. 2. sed istud intellige esse dispēsationē. ẽm legē autē ipse maleficus punit̄ capite, vt C. de male. & ma. l. nemo. Io.

Sortilegos consulentes, & ipsi sortilegi qualiter puniuntur.

Q Vòd *autem.*] Hæc quæ. diuiditur in tres partes. In prima probat sophisticè, ꝙ nullum est peccatum exquirere sortes tempore necessitatis. Secunda ibi, *His ita.* Tertia ibi, *Hæc autem.* Io. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 2. q. qua quæritur vtrum sit peccatũ inquirere veritatem per sortes. Et respondet ꝙ sic. primo tamẽ probat ꝙ non est peccatum. & hoc ꝓbat in hoc §. quinque rationib' vel auctoritatibus, quæ facile in hoc §. discernuntur. De hoc tamẽ plenius inuenitur in summa huius quæstionis in apparatu. Seq. aũt cap. planũ est.

Sortes sunt in duplici differentia.

a *Sortes.*] nota, ꝙ sortes quædã sunt licitæ: quædã illicitæ. Illicitæ sunt quæ fiũt ꝑ magicas incãtationes: vel quæ fiũt ad exercendas vanitates aliquas. Vel quæ fiũt ad inquirenda aliqua occulta, vt ĩ. ea. hi qui. & cap. illud. Sed q̃ fiũt necessitatis causa, nõ sunt illicitæ, vt si cõtẽtio esset de electione aliquorũ, & esset paritas vtrinque in omnib', exẽplo Matthiæ possunt fieri sortes, [1] vt ĩ. ea. nõ exẽplo. & q. 5. nõ licet. cũ enim nõ superest humanũ auxiliũ, tũc possumus recurrere ad diuinũ auxiliũ, vt 22. q. 2. quæritur. & in dubiis ẽm leges ad sortes decurrit, vt ff. de iudi. sed cum ambo. C. cõmunia de lega. si duob'. & Augu. scripsit [2] q̃busdã, cũ ciuitas esset obsessa, & dubitaret clerus qui deberent fugere, qui remanere: ꝙ sorte illud esset dirimendum.

[1] Adde an sit aliquid dirimẽdũ sorte, not. in l. ĩ tribus. & in l. seq. ff. de leg. 3. & l. 2. cum gl. & no. per Bartol. C. quãdo, & q. quarta pars. libro 10.

[2] Subau. in epistola ad Honoratũ. de hoc satis ꝑ Arch. ĩ. c. proximo.

b *Achor.*] historiam habes 1. q. 4. §. itẽ peccato Achor. & Iosue 7.

c *Nay.*] ciuitatem.

d *Saul quoque.*] hoc habes 22. q. 2. §. item opponitur.

e *Sors.* *Mali.*] in sui natura non est mala: tamẽ prohibetur, quia ꝓpter assiduitatẽ labitur talis in idololatriã: sicut est in iuramẽto, [3] vt 22. q. 1. & iurabunt. Io.

[3] Vel hoc intellige secũdum antiqua tempora quã do nõ erant prohibitæ, secũdum Lau.

HIS ITA RESPONDETVR. Hæc est 2. pars q. ĩ qua ꝓbat cõtrarium per 9. aucto. sanctorum. Ioan. de Fan.

CASVS. Hic respondet G. allegatis dicẽs ꝙ ĩ veteri testamẽto multa permittebãtur, s. sortilegia & alia: quæ hodie non permittunt. Nam in vete. test. permittebatur copula sacerdotalis, vel consanguineorum: quæ hodie est penitus interdicta. sic & sortilegiũ prohibet, nõ ꝙ sortib' insit aliquid mali: sed q̃a sub specie diuinationis ad cultum idololatriæ peruenitur. Et ꝙ sortilegia sint prohibita probatur auctoritate Apostoli. Idẽ seruant catholici de astronomia, vel astrologia.

QVOD AVTEM. CASVS. Nunc probat G. ꝙ sortibus credi non debet. & ad hoc inducit sequentia cap.

N *On statim.*] CASVS. Docet Hiero. in hoc c. ꝙ non ideo sortibus credere debemus, quia Ionas est per sortem in vitio deprehensus, & Matthias in Apostolum electus.

f *Iona.*] quia hoc fuit diuina inspiratione factũ, vt 14. q. 5. dixit.

QVÆSTIO SECVNDA.

[1] Q *Vòd autẽ* [a] *sortes exquirere peccatũ non sit; & exemplis, & auctoritatibus probatur. Cũ enim Achar* [b] † *de anathemate furtim subripuisset, et ob eius peccatũ populus cæsus apud Nay* [c] *hostibus terga dedisset; præcepit Dominus Iosue, vt sortibus exquireret, quo peccãte populus in manibus hostiũ cadere meruerat. Iosue præceptum accipiens misit sortes, primum super tribus; deinde super familias; demum super personas: & ita cecidit sors super Achar. Saul quoque* [d] *cũ pugnans contra Philistæos iurasset se interfecturum, quicumque ante solis occasum de populo comederet; sorte deprehendit Ionatham filium suũ mel comedisse, quod sceptro acceperat: quem cum morti tradere vellet, populo supplicante reuocauit sententiam. Ionas quoque cum à facie Domini fugeret, à nautis sorte deprehensus, in mare deiectus, & à ceto est absorptus. De Zacharia etiam legitur, quòd sorte exiit, vt in censum poneret. Matthias vero à beato Petro sorte in Apostolatum, & Iudæ successor eligitur. Quod ergo tantorum exemplis probatur; patet malum non esse.*

† al. Achan — Iosue 7. — 1. Reg. 14. — Iona 1. — Lu. 1. — Act. 1.

Vnde etiam Augustinus ait in lib. psalmorum, in ps. 30. concione 2. ad vers. [*In manibus tuis sortes.*]

C. I.

S Ors non aliquid mali [e] est; sed res est in dubitatione humana diuinam indicans voluntatem.

Pann. l. 8. c. 77

[2] *His ita respondetur. Antequam Euangelium claresceret; multa permittebantur, quæ tempore perfectioris disciplinæ penitus sunt eliminata. Copula namque sacerdotalis, vel consanguineorum nec legali, nec Euãgelica, vel Apostolica auctoritate prohibetur: Ecclesiastica tamẽ lege penitus interdicitur. Sic & sortibus nihil mali inesse mõstratur: prohibetur tamen fidelibus; ne sub hac specie diuinationis ad antiquos idololatriæ cultus redirent.*

Vnde quibusdam constellationes, & futurorum signa custodientibus Apostolus ait [*Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos. Vnde timeo, ne forte sine causa laborauerim in vobis.*] *Sic & Astronomia, seu & Astrologia apud catholicos in desuetudinem abiit: quia dum propria curiositate his nimis erant intenti; minus vacabant his, quæ saluti animarum erant accommodata. Quòd autẽ sortibus credi non oporteat; Hieronymus testatur scribens super Ionam, c. 1.*

Gal. 4.

¶ Exemplo Ionæ, vel Matthiæ non oportet sortibus credi. C. II.

N On statim debemus sub exemplo Ionæ [f] sortibus credere, vel illud de Actibus Apostolorum huic testimonio copulare: vbi sorte in Apostolatum Matthias eligitur: cum priuilegia [a] singulorum non possint legem facere communem.

Iuo par. 11. c. 21 — Pann. l. 8. c. 73 — Act. 1.

a Cum priuilegia.] *Hæc vsque ad finem sunt addita ex B. Hieronymo. Referuntur enim à Beda ex eodem infra ead. c. non exemplo.*

Item Augustinus ad inquisitiones Ianuarij, epist. 119.

¶ Ad sæcularia negotia, diuina oracula non sunt conuertenda. C. III.

H I, qui de paginis Euangelicis sortes legunt; etsi optandum est, vt id potius [g] faciãt, quàm ad dæmonia consulenda concurrant: tamen etiam ista mihi displicet consuetudo, ad negotia sæcularia, & ad vitæ huius vanitatem, propter aliam vitam loquentia oracula diuina velle conuertere.

Iuo par. 11. c. 29 — Pann. l. 8. c. 74

Item Beda super Actus Apostolorum, ad c. 1.

H *I, qui.*] CASVS. Quidam per quosdam versiculos psalterij vel Euangelij diuinabant futura: quare quæsiuit Ianuarius ab Augu. vtrum hoc sit faciendum? & respondet quòd non: minus tamen malum est hoc facere, quàm consulere dæmones.

g *Potius.*] quia permittitur minus malum, vt euitetur maius malum, vt 33. quæst. 2. si quod verius. & 22. quæst. 1. considera. & est similis modus loquendi. 1. q. 1. iudices [4]

¶ Exemplo Matthiæ, vel Ionæ non est indifferenter sortibus credendum. C. IIII.

§.ea. non statim. Pann. l. 8. c. 78.

ad c. 1. Ionæ

NOn exemplo Matthiæ, vel quòd Ionas propheta sorte deprehensus sit, indifferenter sortibus est credendum: cum priuilegia[a] singulorum (vt Hieronymus ait) cōmunem legem facere omnino non possint. *& infra.* ¶ Si qui tamen necessitate aliqua compulsi Deū putant sortibus exemplo Apostolorum esse † consulendū; videant hoc ipsos Apostolos non nisi collecto fratrum coetu, & precibus ad Deum fusis egisse.

De diuinis vero scribit Augustinus lib. 5. super Deuter. c. 19. ita dicens.

¶ Non sunt obseruanda quæ à diuinis præcipiuntur, quamuis ea contingant, quæ ab eis prænuntiantur. C. V.

Iuo p. 11. c. 10.

§. ead. q. 5. c. vlt. in fine.

INtelligi voluit Dominus etiam illa, quæ a diuinantibus non secundum Deū dicuntur; si acciderint quæ dicuntur, non accipienda sic, vt fiant quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis.

Idem in lib. 2. de Doctrina Christiana, c. 19. & 20. & 21.

¶ Institutiones hominum quæ sint superstitiosæ, vel non. C. VI.

Iuo p. 11. c. 13.

C. o.

ILlud, quod est secundum institutiones hominum, partim superstitiosum est, partim superstitiosum nō est. Superstitiosum est, quidquid institutum est ab hominibus ad facienda, & colenda idola pertinens; vel ad colendam sicut Deum creaturam, partemve vllam creaturæ; vel ad consultationes, & pacta quædā significationum cum dæmonibus placita, atque fœderata, qualia sunt molimina magicarum artium: quæ quidem cōmemorare potius quàm docere assolent poetæ. Ex quo genere sunt, sed quasi licentiori[b] vanitate, Aruspicum, & Augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atq; remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, siue in præcantationibus, siue in quibusdam notis, quas characteres vocant, siue in quibusdam rebus suspendendis, atque ligandis, vel etiam saltandis quodammodo, non ad temperationem corporum, sed ad quasdā significationes, aut occultas, aut etiam manifestas: quæ eminentiori †[c] nomine Physicam uocant, vt quasi non superstitionem † implicare, sed naturæ prodesse uideatur: sicut sunt inaures in summo auriū singularum, aut de struthiorum ossibus ansulæ in digitis, aut cum tibi dicitur singultiēti, vt dextera manu sinistrum pollicem teneas. His adiunguntur millia inanissimarum obseruationum: si membrum aliquod salierit; si iunctim ambulantibus amicis lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit. *& infra.* ¶ Hinc sunt etiam illa, limen calcare, cum ante domum suam trāsit: redire ad lectum, si quis, dum se calceat, sternutauerit: redire domum, si procedens offenderit: cum uestis à soricibus roditur, plus timere suspicionem futuri mali, quàm præsens damnū dolere. ¶ Neq; illi ab hoc genere superstitionis perniciosæ segregandi sunt, qui olim Genethliaci propter natalium dierum considerationes, nunc autē uulgo Mathematici uocantur. Nam & ipsi, quamuis ueram stellarum positionem, cum quisque nascitur, cōsectentur, & aliquando etiam peruestigent: tamen quòd inde conātur, uel actiones nostras, uel actionum euenta prædicere, nimis errant, & uendunt imperitis hominibus miserabilē seruitutem. *& infra. c. 23.* ¶ Hoc autem genus fornicationis animæ salubriter diuina scriptura nō tacuit; neque ab ea sic deterruit animam, ut propterea talia negaret esse sectanda, quia falsa dicuntur à professoribus eorum; sed [etiam si dixerint uobis, inquit, & ita euenerit, ne credatis eis.] Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli regi uera prænuntiauit, propterea talia sacrilegia, quibus illa imago præsentata est, minus execranda sunt: aut quia in Actibus Apostolorum fœmina uentriloqua[d] uerum testimonium perhibuit Apostolis Domini; ideo Paulus apostolus pepercit illi spiritui, ac non potius fœminam illius dæmonij correptione, atque exclusione mundauit. Omnes igitur artes huiusmodi uel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis ex quadam pestifera societate hominum, & dæmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta penitus sunt repudianda, & fugienda Christiano.

§. ea. q. 5. nec mirum. §. ad hæc.

Pann. l. 8. c. 77

† al. mitiore nomine physica.

† al. superstitiose

C. 21.

Iuo par. 11. c. 21 Pann. l. 8. c. 73 Act. 1.

Deuter. 13.

1. Reg. 28.

Act. 16.

Iuopar. 11. c. 19 Pann. l. 8. c. 74.

Idem in libro de ciuitate Dei.

Habetur ī libro Rabani de magorū præstigijs.

¶ Non est vita, sed mors, inquisitio, vel curatio, quæ à diuinis, vel magicis expetitur. C. VII.

Burc. l. 10. c. 41. Iuo p. 11. c. 66.

QVi sine Saluatore salutem uult habere, & sine uera sapientia æstimat prudentem se fieri posse, non sanus, sed æger; non prudens, sed stultus in ægritudine assidua laborabit, & in cæcitate noxia stultus, ac demens permanebit. Ac proinde omnis inquisitio, & om-

NOn exemplo.] CASVS. Quidā exemplo Matthiæ & exēplo Ionæ sortibus vtebantur: sed Beda ostēdit, quod illud nō est trahēdū ad consequētiā. quod probat auctoritate Hieron. si tñ aliquis in necessitate hoc putauerit faciendum, sciat Apostolos hoc non fecisse nisi fratribus collectis, & precibus fusis vel porrectis ad Deū. Seq c. patet.

a ¶ *Cum priuilegia.*] 16. q. 1. hinc est. §. 1. & §. dist. 3. priuilegia [1].

ILlud quod.] CASVS. Hoc c. diuidit ī duas partes. In prima parte dicit Aug. quod facta hominum partim sunt superstitiosa, & partim non: & de superstitiosis multa ponit exempla, quæ in ipsa littera facile deprehendes. In secunda parte dicitur, quod diuinatio est fornicatio, in qua diuinatione, etsi vera dicuntur qñque, vt exemplo imaginis Samuelis, & mulieris vētriloquę, id est, dæmoniacæ, non tñ pp hæc sortilegia, vel talia sacrilegia sunt facienda, sed reprobanda penitus. *Ansula.* i. annuli. Secunda pars incipit ibi, *Hoc autem.*

b ¶ *Licentiori.*] i. nō videtur in tantū peccare.

c ¶ *Eminentiori.*] i. pulchriori vel maiori.

d ¶ *Ventriloqua.*] quæ habebat spiritū pythonis in vētre: quæ multis diebus sequebatur Paulum, & alios prædicatores, & clamabat: isti sūt serui Dei, qui annūciāt verba salutis: vnde offēsus Paulus ad eā cōuersus est, & dixit spiritui, pcipio tibi vt ab ista recedas, & statim recessit. ADDITIO. Sub. & propter hoc Apostolus pcussus est à dñis ancillæ: qa amiserunt lucrū qđ recipiebant ex diuinationibus ancillę prędictæ. Ioan.

QVi sine.] CASVS. Quidam demētes erāt, qui sine Saluatore putabant se habere salutem, & sine vera sapientia putabāt se fieri sapiētes. sed August. ostēdit, quod tales cæci sunt, & dementes. & quicūque diuinationibus intendūt, nisi se correxerint, æternaliter moriētur: quia vanitas magicarum artium per dæmones est inuenta, psalmista dicente: Omnes dii gentium dæmonia. & finitur ibi auctoritas

[1] Vide quod no. §. 1. q. 1. §. sicut ergo. extra de priuil. sane.

Femina ventriloqua Paulum diu secuta est.

nis curatio,quæ à diuinis, & magis, uel ab ipſis dæmonijs in idolorũ cultura expetitur,mors potius dicenda eſt,quàm vita: & qui ea ſectantur, ſi ſe non correxerint,ad æternam perditionem tendunt,pſalmiſta dicente [Omnes dii gentium ſunt dæmonia,] qui per deceptos homines,alios decipere quotidie geſtiunt,vt perditionis ſuæ faciant eos eſſe participes.Itaque hæc vanitas magicarum artiũ ex traditione Angelorum malorum in toto orbe terrarum plurimis ſæculis inualuit per quamdam ſcientiam futurorum,& infernorum: & per inuentiones† eorũ inuenta ſunt aruſpicia,& augurationes, & ipſa, quæ dicuntur oracula,& necromantia.

Pſ.95. | Iſidorus l.8.ety mol.c.9. | † al. ĩuocationes

Idem confeſsionum, lib. 4.c.3.

¶ Chriſtiana, & vera pietas planetarios expellit,& damnat. C. VIII.

ILlos planetarios,quos mathematicos vocant,plane conſulere non deſiſtebam:quòd quaſi nullum eſſet ſacrificium,& nullæ preces ad aliquem ſpiritum ob diuinationem dirigerentur.Quod tamen Chriſtiana, &vera pietas conſequenter repellit,& damnat.

Iuo p.11. c. 20. Pann.l.8.c.79.

Item Hieronymus.

¶ Cultura eſt idololatriæ, auguria ſeruare, & ſtellarum requirere curſus. C. IX.

SEd & illud[b] adde,quoniam qui fornicatur,in corpus ſuum peccat, non iſtud corpus ſolum,quod templum Dei effectum eſt, ſed & illud quod dicitur,quia omnis eccleſia corpus Chriſti eſt. Et in omnẽ eccleſiam videtur delinquere,qui corpus ſuum maculauerit:quia per vnum membrum macula in omne corpus diffunditur. ¶ Eſt & illud opprobrium Ægypti, quod ſi neglexeris, etiam poſt Iordanis tranſitum,& poſt baptiſmi† ſecundam circumciſionem, vetuſtæ conſuetudinis inuſtione ſuggeritur, obſeruare auguria, requirere ſtellarum curſus,& euentus ex ijs futurorum rimari,ſeruare ſomnia, ceteriſque huiuſmodi ſuperſtitionibus implicari.Idololatriæ namque mater eſt Ægyptus:ex qua certum eſt huiuſmodi opprobria pullulare: quæ, ſi tranſito iam Iordane ſuſceperis,& his te rurſus laqueis illigaueris; tecum ſine dubio opprobria Ægypti trahis.

1.Cor.6. Eph.1. | † al.baptiſmi circumciſionem | Matt. 2.

[3] *Hæc autem ſortilegia† non vſqueadeo ſunt deteſtanda;vt, ſi aliquid de area, vel torculari dæmonibus fuerit immolatum; quod reliquum eſt, ideo credatur eſſe immundum: aut ſi ipſum, quod oblatum fuerat, à nobis ignorantibus ſumi contigerit, ideo credamus nos deliquiſſe.*

† al.ſacrilegia

Vnde Auguſtinus ad Publicolam,epiſt.154.

¶ Non ideo reliqua ſunt immunda,quia ab area, vel torculari aliquid ad dæmonum ſacrificia tollitur. C. X.

SI de area, vel torculari tollatur aliquid ad ſacrificia dæmoniorum ſciente Chriſtiano;ideo peccat,quia† fieri permittit,vbi prohibendi poteſtas eſt[c] .Quòd ſi factum non comperit,aut prohibendi poteſtatem non habuit;utitur mundis reliquis fructibus, unde illa ſublata ſunt.

Iuo p.11. c. 98. | † al. ſi.

Item Ambroſius in primam epiſtolam ad Corinthios,ad c.10.

¶ Immunis eſt à reatu,qui emit,quod neſcit idolis immolatum. C. XI.

LIcet aliquid pollutum ſit per accidentiam,id eſt,oblationem idoli[d] ;cum hoc tamen neſcit,qui emit; nullum patitur ſcrupulum, & apud Deum immunis eſt.

Iuo p.11.c.96.

QVÆSTIO III. & IIII.

[1] ps

AQuibus autem genus diuinationis exordium ſumpſerit,vel quot ſint genera eius, Auguſtinus exponit in libro de natura† dæmonum ita dicens.

Rabanus de magorũ præſtigiis. Iſidor.lib.8.ety. mo.c.9. | † al. di[...]tio

---

Scientia aliqua an ſit à diabolo.

ritas prophetæ,& quæ poſtea ſequuntur ſunt verba Auguſtini.

a *Angelorum.*] ergo aliqua eſt ſcientia à diabolo,vt j.ea.q.5. epiſcopi.in prin.arg.contra s.37.diſt.§.hinc etiam.vbi dicitur,ꝙ à diuinis ſcripturis omnis ſcientia ſumpſit initium[1].

[1] Sed numquid eſt licitum vti arte notoria? dic ꝙ ars notoria omnino eſt illicita,& Chriſtiano fugiẽda. hæc enim ars eſt per quã quidam nitũtur acqrere ſciẽtiam, ſed omnino ineffi cax eſt, & fiũt ibi quędã pacta illicita cũ dæmonibus ſm Th.

ILlos planetarios.] CASVS. Dicit Aug. in hoc c. ꝙ qñ ipſe erat hæreticus, ſæpe planetarios ꝯſulebat,quos homines vocant mathematicos:qđ ideo faciebat, quia ab eis nullum ſacrificiũ & nullæ preces ad aliquẽ ſpiritum malignum dirigerentur ad diuinationẽ. hoc tamen quod faciebat,erat dãnabile. Sic mihi Bar. Brixi. videtur caſus iſte ponẽdus, quem ab alio poſitũ nõ inueni.& poſſes ẽt dicere ꝙ, i.quia, vel ſicut poſui in caſu.

SEd & illud.] CASVS. Hoc c.diuiditur in duas partes. In prima parte ponit Hieron. verba Apoſtoli, ſ. q fornicatur, in corpus ſuum peccat.& dicit ꝙ illa verba poſſunt intelligi non ſolũ de corpe carnali ſed ẽt de corpore ſpirituali, qđ eſt eccleſia, quod corpus maculatur cum per vnum membrũ in omne corpus macula diffundit̃, i.cum per vnum hominem præſtatur ceteris exemplum delinquendi. In ſecunda parte oſtendit quod ſit opprobrium Aegypti,& dicit ꝙ obſeruare auguria & diuinationes q̃ in Aegypto ſunt inuenta, ad q̃ nullus homo debet recurrere poſt baptiſma: quod ſi quis fecerit,opprobrium ſecum portabit Aegypti. Secunda pars eſt ibi, *Eſt & illud.*

b *Illud.*] tangit illud quod legitur in Ioſue, quia populus circumciſus fuit à tẽpore Abrahæ vſque ad illud tempus quo populus exiuit de Aegypto, ſed poſtea non fuerunt circumciſi xl. ann. quibus fuerunt in deſerto,ſed cum trãſierunt Iordanẽ,denuo præceptũ fuit, vt vnuſquiſque circũcideret̃, quod factum eſt. & dixit dominus Ioſue:Hodie abſtuli à te opprobrium Aegypti.

Circumciſio non fuit facta ĩ deſerto.

HAEC AVTEM.

Hæc eſt 3.pars q.in qua quæritur, ſi poſſumus manducare, vel bibere, &c.10.de Fant.

CASVS. Supra dictũ eſt, ꝙ ſupſtitiones ſint abominãdæ. Nũc vero dicit Grat.ꝙ quãuis talia ſint abominãda, vel deteſtanda: tñ ſi de area vel torculari aliquid dæmonibus immoletur, propter hoc reliquum non reputatur immundũ: neque ſi illud immolatum quis comedit ignoranter,propter hoc creditur deliquiſſe.

SI de area.] CASVS. Publicola quæſiuit ab Auguſt. ſi de area, vel torculari alicuius aliquid fuerit dæmonibus immolatum, vtrum ille cuius eſt area vel torcular, peccet ſi permittit inde aliquid tolli. Et reſpondet, ſi prohibere poteſt,& non prohibet, peccat. ſi vero neſcit,vel prohibere non poteſt,non peccat: & tunc reliquis fructibus ſine peccato poteſt vti.

c *Poteſtas eſt.*] vr̃ ergo,ꝙ non quilibet tenetur prohibere,ſed ſolus iudex,vt diximus 23.q. 3.nõ in inferenda.s.ea.ſ.23.q.8.ꝑterea.

d *LIcet.*] ¶ *Idoli.*] ſed ipſum idolothytũ non poteſt comedi.30.diſt.ſi quis carnem.

AQuibus autem.] Hæc quæſtio diuiditur in tres partes. In prima oſtendit quot ſunt genera diuinationum, & vnde habuerint originem & vo-

& vocabula: & hoc probat per ca. Augustini. Secunda ibi, *Quæritur*. Tertia ibi. *Quod autem*. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 3. & 4. quæst. qua quæritur à quibus diuinatio sumpsit exordium: & quot sint genera diuinationis. Et respondetur ꝙ à Persis diuinatio sumpsit exordium: & ꝙ quattuor sunt genera diuinationum, vt ꝉ. ead. cap. 1. & 2.

Gitur genus diuinationis.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in 5. partes. In prima parte ostendit Aug. ꝙ diuinatio initium sumpsit à Persis. In secunda ostendit ꝙ diuinatio fit in quattuor rebus, scilicet in terra, aqua, igne, & aere. In tertia vnde nuncupantur diuini. In quarta ostendit ꝙ duobus modis fit diuinatio, scilicet per artem, vt in quattuor elementis: & per furorem, sicut per arreptitios. In quinta ostendit species diuinationum, earum etymologias ponendo. partes autem omnes circa principiũ sunt: & ideo non pono vbi incipiant: quia per te facile deprehẽdes. *Coniectãt*. i. nuntiant. *Duo autem genera*, idest, duo modi: cũ dictũ est superi[a] quattuor esse genera.

¶ De multiplici genere diuinationis. C. I.

Burc. l. 10. c. 43. Iuo p. 11. c. 68.

IGitur genus diuinationis à Persis [a] fertur allatum. Varro autem dicit diuinationis quattuor esse genera, terram, aquam, aerem, & ignem: hinc geomantiam, hydromantiam, aeromantiam, pyromantiam dicta autumat. Diuini dicti sunt, quasi Deo pleni. Diuinitate enim plenos se esse simulant; & astuta quadam fraudolentia hominibus futura coniectant. Duo autem sunt genera diuinationis, ars, & furor. Incantatores vero vocati sunt, qui artem verbis peragunt. Arioli vocati sunt, propterea quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, hisque celebritatibus dæmonum accipiunt responsa. Haruspices nuncupati, quasi horarum inspectores: Dies enim & horas in agendis negotijs, operibusque custodiũt: & quid per singula tempora obseruare debeat homo, intendunt. Hi etiam exta pecudum inspiciunt, & ex eis futura prædicunt. Augures sunt, qui volatus auium, & voces intendunt: aliaque signa rerum, vel obseruationes improuisas hominibus occurrentes ferunt. Iidem sunt & auspices: Nam auspicia sunt, quæ iter facientes obseruant. Dicta autẽ sunt auspicia, quasi auium spicia †, & auguria quasi auium garria, idest, auium voces, & linguæ. Item augurium, quasi auigerium, quod aues gerunt. Duo sunt autem genera auspiciorum, vnum ad oculos, alterum ad aures pertinens: ad oculos scilicet volatus, ad aures vox auiũ. Pythones à Pythio Apolline † dicti: quòd is auctor fuerit diuinãdi. Astrologi dicti eo quòd in astris augurantur. Genethliaci appellati sunt propter natalitiorum considerationes dierum. Geneses enim hominum per duodecim cæli signa describunt, syderumque cursu, nascentium mores, actus, & euentus prædicere conantur: idest, quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ, qui nascitur. Hi sunt, qui vulgo Mathematici vocantur: cuius superstitionis genus constellationes Latini vocant, idest, notationes syderum, quomodo se habeant, cũ quisque nascitur. ¶ Primum autem ijdem stellarum interpretes Magi nuncupabantur: sicut de his legitur in Euangelio, qui natum Christum annuntiauerunt. Postea hoc nomine soli Mathematici dicti sunt. Cuius artis scientia vsque ad Euangelium fuit concessa, vt Christo edito nemo exinde natiuitatem alicuius de cælo interpretaretur. Horoscopi dicti, quòd horas natiuitatis hominum speculentur dissimili, & diuerso fato. Sortilegi sunt, qui sub nomine, *& c. vt supra*. ¶ Salitores † vocati sunt: quia dum eis membrorum quæcumque partes salierint; aliquid sibi exinde prosperum, seu triste significari prædicunt.

† al. aspicia

Matt. 2.

ead. q. 1. c. vnico.

† al. salisatores

a ¶ Persis.] *B. Augustinus in libro sexto de ciuitate Dei, c. 35. de hydromantia loquens sic scribit*, Quod genus diuinationis idem Varro à Persis dicit allatum. *Reliqua vero huius capitis sunt in libello Rabani de Magorum præstigijs, quem ipse ex varijs Augustini, & Isidori locis collegit, & Gratianus sępe citat sub Augustini nomine*.

2 *Quæritur autem de natura dæmonum, cuius naturæ sint, an futura præscire valeant, vel quot modis futura prænoscant.*

De his ita scribit Augustinus in eodẽ libro de diuinatione dæmonũ, c. 3.

Rabanus de Magorũ præstigijs.

QVAERITVR. Hæc est 2. pars quæs. in qua quęritur de natura dæmonum: & qualiter sciant futura. Io. de Fã.

CASVS. Quia supra facta est mentio de dæmonibus: ideo Grat. q̃rit incidenter cuius naturæ sint dæmones: & an futura sciãt: & quot modis futura prænoscant. Et de hoc scribit August. in seq. cap.

¶ Quot modis dæmones futura prænoscant. C. II.

Burc. l. 10. c. 45. & 46. Iuo p. 11. c. 70. & 71. Pann. l. 8. c. 68.

SCiendum [a] est hanc esse naturam dæmonum, vt aerij corporis sensu terrenorum corporum sensum facile præcedant, celeritate etiã propter eiusdem aerij corporis superiorem mobilitatem non solum cursus quorumlibet hominum, vel ferarum, verumetiam volatus auiũ incomparabiliter uincant. Quibus duabus rèbus, quantum ad aerium corpus attinet, præditi, hoc est, acrimonia † sensus, & celeritate motus, multo ante cognita prænuntiant, vel nuntiant, quæ homines pro sensus terreni tarditate mirentur. Accessit etiam dæmonibus per tam longum tempus, quo eorum uita protenditur, rerum longe maior experientia, quàm potest hominibus propter breuitatem uitæ prouenire. Per has efficacias, quas aerij corporis natura sortita est, non solum multa futura prædicunt dæmones, uerumetiam multa mira faciunt: quæ quoniam homines dicere, ac facere non possunt, eos dignos qui-

† al. acumine

Sciendũ.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit Aug. ꝙ dæmones excedunt naturã hominũ in subtilitate sensus & ingenij: in celeritate eundi: & in longitudine vitæ: & propter hoc pronuntiant multa ante cognita. homines vero propter sensus tarditatem hoc dicere vel facere nõ possunt. In secunda parte ostendit, ꝙ dęmones quattuor modis futura prædicũt. Primus est, quia ipsi sunt facturi ea quæ prædicunt, futura mala prædicendo propter pestes quas immittũt. Secũdus est, qa naturalibus signis futura prænoscũt: nõ tamẽ propter hoc dicẽdi sũt diuini: sicut nec medicus dicẽdus est diuin⁹ q per carnalia signa humani corporis sanitatẽ vel infirmitatẽ vel mortẽ sępe prędicit futurã. Tertius modus est, qa dæmones nõ solũ per voces hominũ, sed etiã per cogitationes, quas per quędã signa discũt, futura denũciãt, alijs videlicet mira, qui ista dispositа nõ nouerunt. in quibus qui falliũtur, culpã in suos coniectores refũdũt. Quartus vero modus est, quia ipsi prędicunt hominibus suæ culturæ defectũ, & idolorũ ruinã, vt eorũ quę fiũt pręscij videãtur: qđ qui libros gẽtiliũ legit nõ poterit ignorare. Secunda pars incipit ibi, *Nunc igitur*. Primus modus diuinandi incipit ibi, *Primum sciendum*. Secundus ibi, *Aliquando autem*. Tertius ibi, *Aliquando etiam hominum*. Quartus ibi, *Nonnumquam vero*.

a ¶ *Sciendum*.] hic Aug. ostẽdit quibus de causis dæmones sciũt futura

Dæmones futura prędicere possunt.

dam, quibus seruiant, & quibus diuinos honores deferant, arbitrantur: instigante maxime vitio curiositatis propter amorem felicitatis falsæ, atque terrenæ, & excellentiæ temporalis. *& infra c. 5.* ¶ Nunc igitur, quoniam de diuinatione dæmonum quæstio est, Primum sciendum est illos ea plerumque prænuntiare, quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestatem, & morbos immittere, & ipsum aerem vitiando morbidum reddere, & peruersis, & amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere; de quorum moribus certi sunt, quòd sint eis talia suadentibus consensuri. Suadent autem miris, & inuisibilibus modis per illam subtilitatem suorum corporum, corpora hominum non sentientium penetrando, seseque cogitationibus eorum per quædam imaginaria visa miscendo, siue vigilantium, siue dormientium. ¶ Aliquando autem non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscunt (quæ signa in hominum sensus venire non possunt) ante prædicunt. Neque enim quia præuidet medicus, quod non præuidet eius artis ignarus, ideo iam diuinus habendus est. Quid autem mirum, si quemadmodum ille in corporis humani perturbata, vel modificata temperie seu bonas, seu malas futuras præuidet valetudines: sic dæmon in aeris affectione sibi nota † nobis ignota † futuras præuidet tempestates? Aliquando & hominum dispositiones non solum voce prolatas, verumetiam cogitatione conceptas, cum signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscunt: atque hinc etiam multa futura prænuntiant, alijs videlicet mira, qui ista disposita non nouerunt. *& infra* c. 6. ¶ Fallunt & studio fallendi, & inuida voluntate, qua hominum errore lætantur. Sed ne apud cultores suos pondus auctoritatis amittant; id agunt, vt interpretibus suis, signorumque suorum coniectoribus culpa tribuatur, quando vel decepti fuerint, vel mentiti. ¶ Nonnumquam vero ipsi maligni spiritus, & illusores hominum, atque salutis eorum inuasores † solent prædicere defectum culturæ suæ, & idolorum ruinam: quatenus præscii videantur, quid in singulis regnis, aut locis venturũ sit, & quid aduersi suæ factioni contingere possit: quod etiam illi, qui gentilium historias legunt, non ignorant. Quid ergo mirum, si iam imminente templorum, & simulacrorum euersione, quam prophetæ Dei summi tanto ante prædixerant, serapis dæmon alicui cultorum suorum hoc de proximo prodidit, vt suam quasi diuinitatem recedens, vel fugiens commendaret?

† al. notas
† al. ignotas
† al. inuisores

3 *Quòd autem hominum dispositiones cogitatione conceptas, per exteriora signa diabolus deprehendat, non firma ratione videtur approbatum.*

Vnde idem Augustinus ait in libro secundo retractationum, c. 30.

¶ Quòd ex corporeis motibus internas animi cogitationes diabolus deprehendat, occultissima res est. C. III.

QVodam loco dixi dæmones aliquando & hominum dispositiones non solum voce prolatas, uerumetiam cogitatione conceptas, cum signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscere. Rem dixi occultissimam audaciori asseueratione, quàm debui. Nam peruenire ista ad notitiam dæmonum per nonnulla etiam experimenta compertum est. Sed utrum quædam signa dentur ex corpore cogitantium, illis sensibilia, nos autem latentia, an alia ui & ea spiritali, ista cognoscant; aut difficillime potest ab hominibus, aut omnino non potest inueniri.

§. cap. proximo.

QVÆSTIO V.

1 ps *QVòd autem sortilegi, & diuini, si cessare noluerint, excommunicandi sunt; ratione, & auctoritate probatur. Est enim quoddam genus culturæ idolorum ex dæmonum consultationibus futura prædicere. Sicut enim auarus, quia cultum Deo debitum, nummo impedit, idolorum cultor ab Apostolo nominatur: sic illi, qui futura, quæ ex Dei oraculo nonnumquam reuelata inueniuntur, vel dæmonum consultatione, vel quibuslibet præstigijs inuenire laborant, di-*

Eph. 5. Coloss. 3.

tura prædicere: non quòd ipsi sciant futura: sed quia habent probabiles coniecturas. primo illa ratione: quia de subtiliori materia sunt creati: unde subtilius considerant quàm homines. Item quia per antiquitatem multa sciunt, quæ nos propter breuitatem temporis scire non possumus. Item quia ipsimet consueuerunt morbos immittere: & illud ipsi prædicunt, ꝙ aliquis sit habiturꝰ malum. Item sicut medicus videt aliquid per signa sibi nota, quæ nos non videmus: sic dæmones. Item ex signis quæ procedunt ex animo hominis, præuidẽt quædam futura. Item quia dicta prophetarũ audierunt, ex quibus futura prædicunt.

2 ¶ *Cogitationibus.*] ergo videtur quòd diabolus nouit cogitationes hominum. Sed contra: solus Deus scit occulta cordium, vt 32. dist. erubescant. sed ipse seipsum de hoc corrigit j. c. proxi.

QVOD AVTEM. Hęc est tertia pars, quęstio. in qua dicitur, ꝙ dęmones nesciunt quę futura sunt. Io. de Fan.

CASVS. Supra in c. sciendum. dixerat Aug. quòd diabolus comprehendebat cogitationes hominum per signa exteriora. Sed quia hoc fuit temerarium dicere; ideo nunc vult illud retractare per ca. sequens.

QVodam loco dixi.] CASVS. Dicit August. se quodam loco dixisse, quòd dęmones dispositiones vel cogitationes hominum non solum per voces, sed etiam per quædam signa humani corporis tota facilitate perdiscunt: sed quia rem dixit occultam, & sermone nimis audaci: ideo nunc dicit, ꝙ inueniri non potest, vtrum signa sint in humano corpore, per quę ista cognoscãt, vel per vim aliam spiritualem hoc comprehendant: licet quędã per experimenta quandoque talia prænotare dicuntur.

QVòd autẽ.] Hæc quęstio diuiditur in tres partes. In prima quarum probat magister per 12. c. ꝙ sortilegi & diuini sunt excommunicandi, si non cessant, & euntes ad illos. Secunda ibi, *Nonnulli.* Tertia ibi, *Ex præmissis.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponitur 5. quæst. qua quæritur si sortilegi & diuini cessare noluerint, an sint excommunicandi; & dicit quòd sic: & ad hoc probandum inducit vnam rationem, & vnam auctoritatem. Auctoritas incipit ibi, *Si quis frater. Estis,* o vos dæmones. Sequentia cap. plana sunt per iam dicta. *Expiandi,* idest, purgandi.

Si quis

Q uis

ninitatis iura creaturis attribuunt. Futura enim præscire solius Dei est: qui, in sui contemplatione etiam Angelos illa præscire facit. Vnde Esaias ait: [Priora, & nouissima annuntiate mihi; & dicam, quòd Dij estis.] Cultores vero idolorum à fidelium communione separandi sunt. Vnde in epistola ad Corinthios Apostolus ait: [Siquis frater nominatur fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens; cum eiusmodi nec cibum sumere.] Hinc etiam in decretis Gregorij iunioris in concilio Romano præsidentis, c.12. legitur.

¶ Anathema sit, qui ariolos, vel incantatores obseruat. C. I.

SI quis ariolos, aruspices, vel incantatores obseruauerit, aut phylacterijs a vsus fuerit; anathema sit.

Item ex concilio Ancyrano, c.23. al.24.

¶ Quinquennio pæniteat, qui diuinationes expetit. C. II.

QVi diuinationes expetunt, & morem gentilium α subsequuntur, vel in domos suas b huiusmodi homines introducunt, exquirendi β aliquid arte malefica, aut expiandi causa; sub regula quinquennij iaceant, secundum gradus pænitentiæ definitos, &c.

α ¶ Gentilium.] *In greco impresso est,* χθόνων. *sed in vetusto Vaticano, & apud Balsamonem,* ἐθνῶν.

β ¶ Exquirendi.] *græce est,* ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακειῶν. *idest,* ad inuenienda medicamenta.

Item ex cõcilio Martini Papæ [Idest ex capi. Martini Bracharẽsis, c.72.

¶ Elementa colere, lunæ, aut stellarum cursus in suis operibus, Christianis seruare non licet. C. III.

NOn liceat Christianis tenere traditiones gentilium, & obseruare, vel colere elementa, aut lunæ, aut stellarum cursus, aut inanem signorum fallaciam pro domo facienda, aut propter segetes c, vel arbores plantandas, vel coniugia socianda. Scriptum est enim [Omnia, quæ facitis aut in verbo, aut in opere; omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo.] ¶ Nec in collectionibus herbarum, quæ medicinales sunt, aliquas obseruationes, aut incantationes liceat attendere: nisi tantum cum symbolo diuino, aut † oratione Dominica, vt tantum Deus creator omnium, & Dominus honoretur. ¶ Si quis autem paganorum consuetudinem sequens, diuinos, & sortilegos in domum suam introduxerit, quasi vt malum foras mittant, aut maleficia inueniant, vel lustrationes paganorum faciant; quinque annis pænitentiam agant. ¶ Mulieribus quoque Christianis non liceat in suis lanificijs vanitatem obseruare: sed Deum inuocent adiutorem, qui eis sapientiam texendi donauit.

Item ex concilio Laodicensi, c.36.

¶ Sacris officijs dediti, magi, uel incantatores non fiant. C. IIII.

NOn oportet sacris officijs deditos, vel clericos, magos, aut incantatores existere, aut facere phylacteria, quæ animarum suarum vincula comprobantur. Eos γ autem, qui talibus rebus vtuntur, proijci ab ecclesia iussimus.

γ ¶ Eos autem.] *Quæ antecedunt in hoc capite, sunt ex versione Dionysii. Quæ autem sequuntur, sunt ex prisca versione, quæ est in collectione Isidori.*

Item ex concilio Toletano quarto, c.28.

¶ Honore priuetur episcopus, vel presbyter, qui magos, vel aruspices consulit. C. V.

SI quis episcopus, aut presbyter, siue diaconus, vel quilibet ex ordine clericorum, magos, aut aruspices, aut incantatores, aut ariolos, aut certe augures, vel sortilegos, vel qui profitentur artem magicam δ, aut aliquos eorum similia exercentes consuluisse d fuerit deprehensus; ab honore dignitatis suæ suspensus ε e, monasterii curam ζ suscipiat, ibique pænitentiæ perpetuæ deditus, scelus admissum sacrilegii soluat.

δ ¶ Magicam.] *In antiquioribus conciliorum editionibus, duobus codicibus Vaticanis, & Lucensi regio, & Polycarpo legitur,* artem aliquam.

ε ¶ Suspensus.] *In omnibus conciliorum editionibus, & manuscriptis exemplaribus, quæ collata sunt, & Polycarpo est,* depositus. *Sed ob glossam non est mutatum.*

ζ ¶ Curam.] *Sic in vetustioribus conciliorum editionibus, & duobus Vaticanis codicibus: sed in recensioribus Coloniensibus est,* censuram: *in codice autem regio,* pœnam.

---

a *SI quis.]* ¶ *Phylacterijs.]* Phylacteria dicuntur hic chartæ in quibus continentur incantationes.

b *QVi diuinationes.]* ¶ *In domos suas.]* secundum legem isti concremantur. sed ille in cuius domo hæc fiunt, post publicationem bonorum in exilium mittitur, vt C. de malefi. nullus.

NOn liceat.] CASVS. Hoc c. diuiditur in 4. partes. In prima parte dicitur, quòd propter domum faciendam, vel segetes serendas, vel plantandas arbores, & similia, non debet aliquis colere elementa, lunam vel stellas obseruare: sed omnia facere in nomine Domini. In secunda parte dicitur, quòd in collectionibus herbarũ non est aliqua incantatio facienda, nisi credo in Deum, vel Pater noster. In iij. parte dicit, quòd si quis in domũ suam inducat sortilegos vel diuinos, vt maleficia inueniant, vel aliud faciant superstitiosum, v. annis pæniteant. In 4. parte dicitur, quòd mulieres in suis lanificijs vanitatẽ obseruare nõ debent: sed Deum inuocare adiutorem. Secunda pars incipit ibi, *Nec in collectionibus herbarum.* Tertia ibi, *Si quis autem.* Quarta ibi, *Mulieribus.* Sequen. cap. planum est.

c ¶ *Propter segetes.]* numquid ergo hic reprehenditur astronomia? numquid per ventos & dispositiones lunæ licitum est rusticis considerare tempus seminandi [1], & medicis tempora potionum & minutionũ? Certe hæc non reprobantur: sed illi reprobãtur, qui credunt inesse necessitatem superioribus. vnde non est dicendum, quòd superiora sint causa rerum, licet sint signa [2] rerum.

SI quis episcopus.] CASVS. Statuit conciliũ Tolet. quòd si quis episcopus, vel cuiuscũque ordinis clericus diuinos vel sortilegos consulit, deponatur: & ad pænitentiã peragendã perpetuo in monasterio trudatur. Quæ autẽ sequuntur, plana sunt: & per te videbis vsque ad cap. episcopi.

d ¶ *Consuluisse.]* not. pro solo cõsilio debere quem puniri [3], siue faciet artẽ siue nõ. sic pro sola vocatione punitur qui vocat clericum ad iudicium Imperatoris, vt 11. q. 1. placuit.

e ¶ *Suspensus.]* idest, de-

Esa. 45. sed paulo angustius.
1. Cor. 5.

Poly. l.6. tit. 12.
Burc. l.10. c.24.
Iuo p.11. c.1.
Pann. l.8. c. 61.

Rabanus in pænit. c.23.
Et in conc. Parisi. lib.3. c.1.
Poly. ibidem.
Burc. l.10. c.5.
Iuo p.11. c.2.
Pann. l.8. c.62.

Burch. l.10. c.3.
Iuo p. 11. c. 40.

† al. inuisores

Coloss. 3.
Ibidem c.74.

Burc. l.10. c. 20.
Iuo p. 11. c.47.
† al. et

Ibidem, c. 71.
Burch. l.10. c.6.
Iuo p.11. c. 34.

Ibidem, c.75.
Burc. l.10. c.19.
Iuo p. 8. c. 330.
& p.11. c.46.
Et in Agathensi, c.68.

Rabanus pænit. c.23.
Iuo p.11. c.3.
Pann. l.8. c.63.

Rabanus ibidẽ.
Poly. l.6. tit. 12.
Burc. l. 10. c.48.
Iuo p. 11. c. 5. & 73.
Pann. l.3. c.169. & l.8. c.64.

Astronomia nõ est reprehendenda.

[1] Videtur quòd non. 26. q.7. non obseruetis. & c. seq.

[2] Signa. Lege Ioã. Picus Mirãd. cõtra Astrologos.

Cõsilium facit quem puniri.

[3] Sic 1. c. p. xi. dic quòd in hoc peccat, quia prohibitũ est consilium taliũ extra de sortileg. c. 2. Ioan de Fant.

depositus, vt patet per sequentia.

a A*Liquanti.*] ¶ *Vel docere.*] nam similis est culpa, prohibita discere, & docere, vt C. de male. culpa [1]. & multa sunt quæ melius est nescire, quàm scire 38. dist. quamuis. contrarium est C. de hære. quicumque. vltra medium. vbi dicitur ꝙ ille qui illicita docet, vel deportatur, vel punitur vltimo supplicio: discipuli vero puniuntur x. libris auri. sed ibi loquitur de his qui discendi causa venerunt, non tamen didicerunt: hic de eo qui didicit vel consuluit. Item contrarium est 37. dist. qui de mensa. sed illi discebant non vt sequerentur ea, sed vt alijs per ea possent obuiare. 37. dist. legimus.

Nescire quædam melius est quàm scire.

[1] Si. argu. inuenitur 16. q. 1. in canonibus, vbi cō similis pœna irrogatur dāti & accipienti oblationē ecclesiæ præter episcopi cōscientiam. L. de hoc legi. & not. de conse. dis. 2. ꝑ dilectione.

b S*Ortes.*] ¶ *Discriminatis.*] idest, iudicatis vel diiudicatis [2].

[2] Vel dic, idest, in discrimen adducitis. Io. de Fā.

c C*Ontra idolor ū.*] ¶ *Verberibus.*] cum hic scribatur episcopis, patet hoc crimē ecclesiasticum esse. Itē patet hic ꝙ episcopus potest aliquos verberibus castigare, vt 23. q. 5. c. 1. Itē patet hic ꝙ episcopus potest in carcerem mittere reos. Item habes hic ꝙ alio modo punitur nobilis quàm ignobilis, vt 24. q. 1. qui contra. 12. q. 2. fraternitatis. Ioan.

Episcopus potest aliquos verberibus castigare.

E*Piscopi.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima tractatur de solicitudine sacerdotum circa diuinos expellendos de parochijs suis. & ꝙ expelli debeant, Apostoli auctoritate probatur. In secunda parte reprehenduntur quædam mulieres, quę cū Diana dea paganorum & cum Herodiade super quasdam bestias nocturnis tēporibus equitare se putabant: quod falsum est: sed diabolo decipiente hoc mentibus fidelium irrogatur. In tertia parte ostenditur quomodo fiat hæc illusio, s. in solo spiritu diabolo varias formas ostendente per somniū mentibus hominum. & ꝙ in solo spiritu fiat, probat duobus exemplis, scilicet Ezechielis, & Pauli. Secunda pars incipit ibi, *Illud etiam.* Tertia ibi, *Siquidem ipse satanas.*

Item ex concilio Agathensi, c. 42. — Et ī Venet. c. 16.

¶ De his, qui augurijs, & diuinationibus student. C. VI.

ALiquanti clerici, siue laici student augurijs, & sub nomine fictæ religionis per eas, quas sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur: aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt. Hæc † quicumque clericus, aut laicus detectus fuerit, vel consulere, vel docere a; ab ecclesia habeatur extraneus.

Rabanus ibidē. Burc. l. 10. c. 27. Iuo p. 11. c. 4. Pann. l. 8. c. 69. † *ad hoc*

Item Leo quartus episcopis Brittanniæ, c. 4.

¶ Sors nihil aliud, quàm diuinatio, & maleficium esse decernitur. C. VII.

SOrtes, quibus cuncta vos in vestris discriminatis b iudicijs (quod patres damnauerunt) nihil aliud, quàm diuinationes, & maleficia esse decernimus. Quamobrém volumus illas omnino damnari, & inter Christianos vltra nolumus nominari; & ne exerceantur † sub anathematis interdicto prohibemus.

Iuo p. 11. c. 8. Pann. l. 8. c. 70. † *al. vt abscindantur*

¶ *In epistola Leonis quarti (cuius pars extat in vetusto codice) c. 4. hæc leguntur.* De expetentia autem diuinationum, vel maleficiorum scriptum quidem in sacris habemus canonibus, vt ipsa ponamus, ita: Qui diuinationes, & c. 2 *ead. ex concilio Ancyrano.* Vnde ad illorum similitudinem sortes, quibus vos cuncta in vestris discriminatis iudicijs, nil aliud, quàm quod illi patres damnarunt, diuinationes, & maleficium esse decernimus, &c.

Item Gregorius Hadriano notario, libro 9. epist. 47.

¶ Incantatores, sortilegos velut Christi inimicos insequi oportet. C. VIII.

PEruenit ad nos, quòd quosdam incantatores, atque sortilegos fueris insecutus: & omnino nobis solicitudinem, zelumque tuum gratum fuisse cognoscas. *& infra.* ¶ Et ideo studij tui sit solicite quærere, & quoscumque huiusmodi Christi inimicos inueneris, districta vltione corrigere.

Poly. ibidem. Burch. l. 10. c. 4. Iuo p. 11. c. 33.

Item ex concilio Aurelianensi primo, c. 32.

¶ Excommunicetur clericus, monachus, laicus diuinationes, vel auguria, vel sortes secutus. C. IX.

SI quis clericus, monachus, vel sæcularis, diuinationem, vel auguria crediderit obseruanda, vel sortes, quas mentiuntur esse sanctorum, quibuscumque putauerint intimandas; cum his, qui eis crediderint, ab ecclesiæ communione pellantur.

Concor. concil. Antisiod. c. 4.

Item Gregorius libro 7. epist. 66. ad Ianuarium episcopum.

¶ Contra sortilegos, idolorum cultores custodia pastoralis inuigilet. C. X.

COntra idolorum cultores, vel aruspices †, atque sortilegos, fraternitatem vestram vehementius pastorali hortamur inuigilare custodia, atque publice in populo contra huius rei viros sermonem facere, eosque a tanti labe sacrilegij, & diuini intentione iudicii, & præsentis vitæ periculo adhortatione suasoria reuocare. Quos tamen, si emendare se à talibus, atque corrigere nolle repereris, feruenti comprehendere zelo te volumus: & si quidem serui sunt, verberibus c, cruciatibusque, quibus ad emendationem peruenire valeant, castigare: si vero sunt liberi, inclusione digna, districtaque sunt in pænitentiā redigendi; vt qui salubria, & à mortis periculo reuocantia audire verba contemnunt, cruciatus saltem eos corporis ad desideratam mentis valeat reducere sanitatem.

Burc. l. 10. c. 13. Iuo p. 11. c. 32. & 95.

¶ *Caput hoc locupletatum est ex epistola Gregorij cum vetustis exemplaribus collata.*

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 89.

¶ Ab ecclesia separetur augurijs, & incantationibus deseruiens. C. XI.

AVguriis, vel incantationibus seruientem, similiter & Iudaicis superstitionibus, vel feriis inhærentem, à conuentu ecclesiæ separandum [præcipimus.]

Burch. l. 10. c. 7. Iuo p. 11. c. 35. Pann. l. 8. c. 72.

Item ex concilio Anquirensi a cap. 1.

a ¶ Anquirensi.] *Sic etiam in vetustis. Burchardus, & Iuo habent,* Ancyrensi. *Verumtamen in concilio Ancyrano græco, aut latino neque impresso, neque manuscripto est inuentum: licèt, qui tomos conciliorum ediderunt, asserant haberi in quodam vetusto codice xvi. librorum partialium.*

¶ Sortilegam, & magicam artem episcopi omnibus modis † eliminare studeant. C. XII.

EPiscopi, eorumque ministri omnibus modis elaborare studeant, vt perniciosam, & à diabolo inuentam sortilegam, & magicam

† *al. viribus* Burc. l. 10. c. 1. & l. 19. credidisti, quòd multæ. Iuo p. 11. c. 30.

al. maleficam

ad Titum. 3.

De spiritu & anima, c. 28.

al. infidelium
August. ibid.
2. Cor. 11.

Ezech. 3.

Apoc. 1. & 4.
2. Cor. 12.

Io. 1.

al. accingi] or.

cam † artem ex parochijs suis penitus eradicent: & si aliquem virum, aut mulierem huiuscemodi sceleris sectatorem inuenerint; turpiter dehonestatum de parochijs suis eijciant. Ait enim Apostolus [Hæreticum hominem post primam, & secundam correptionem deuita: sciens, quia subuersus est, qui huiusmodi est.] Subuersi sunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli suffragia quærunt: & ideo à tali peste debet mundari sancta Ecclesia. ¶ Illud etiam non est omittendum, quòd quædam sceleratæ [a] mulieres retro post satanam conuersæ dæmonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ credunt & profitentur se, nocturnis horis cum Diana dea paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spatia intempestæ noctis silentio pertransire, eiusque iussionibus velut dominæ obedire, & certis noctibus ad eius seruitium euocari. Sed vtinam hæ solæ in perfidia sua perijssent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo à recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra vnum Deum arbitrantur. Quapropter sacerdotes per ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, vt nouerint hæc omnino falsa esse, & non à diuino, sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium † irrogari. ¶ Siquidem ipse satanas, qui transfigurat se in Angelum lucis, cum mentem cuiuscumque mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatem subiugauerit; ilico transformat se in diuersarum species personarum, atque similitudines: & mentem, quam captiuam tenet, in somnis deludens, modo læta, modo tristia, modo cognitas, modo incognitas personas ostendens, per deuia quæque deducit: & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo, sed in corpore [b] euenire opinatur. Quis enim non in somniis, & nocturnis visionibus extra se educitur, & multa videt dormiendo, quæ numquam viderat vigilando? Quis vero tam stultus, & hebes sit, qui hæc omnia, quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? cum Ezechiel propheta visiones Domini in spiritu, non in corpore vidit? & Ioannes apostolus Apocalypsis sacramentum in spiritu, non in corpore vidit, & audiuit, sicut ipse dicit? [Statim, inquit, fui in spiritu.] Et Paulus non audet dicere se raptum in corpore. Omnibus itaque publice annuntiandum est, quòd qui talia, & his similia credit, fidem perdit: & qui fidem rectam in Domino non habet, hic non est eius, sed illius, in quem credit, id est, diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est [Omnia per ipsum facta sunt, &c.] Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut aliquam creaturam in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, vel similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt; proculdubio infidelis est, & pagano deterior.

a ¶ *Sceleratæ.] Fere eadem habentur apud beatum Augustinum in libro de spiritu & anima, cap. 28. & in vita Damasi Papæ primi, qua extat Romæ in peruetusto de vitis sanctorum codice sanctæ Mariæ maioris: vbi postquam aliqua relata sunt ex synodo Romana, in qua Damasus Macedonium, & Apollinarem damnauit; adiungitur, anathematizatos in ea synodo esse, maleficijs, superstitionibus, & incantationibus seruientes. In quibus etiam mentio est harum mulierum, qua putabant nocturno silentio cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum super bestias equitare, & multa terrarum spatia pertransire.*

2 *Nonnulli inueniuntur, qui interno liuore permoti, in perniciem suorum inimicorum altaria sacris vestibus exuunt, aut veste lugubri accingunt, vel consueta luminariorum obsequia ecclesiis Dei subtrahunt, vel Missam pro requie defunctorum promulgatam, pro viuis celebrant hominibus.*

Quorum omnium maleficia nequissima Toletanum concilium 13. condemnat dicens, c. 7.

¶ Abijciatur sacerdos, qui huiuscemodi maleficijs operam dederit. C. XIII.

Qvicumque sacerdotum, vel ministrorum deinceps causa cuiuslibet doloris [c], vel amaritudinis permotus, aut altare diuinum vestibus sacris exuere præsumpserit, aut qualibet alia lugubri veste accinxerit †, seu etiam, si consueta luminariorum sacrorum obsequia de templo Dei subtraxerit, & extingui præceperit; si eum antea verè pænitudinis coram metropolitano satisfactio [d] non purgauerit; ignobilitati perpetuæ mancipatus iuxta superiorem sententiam Domini, loci sui dignitate se nouerit, & honore priuari: illis proculdubio personis ab hac ultionum sententia separatis, quæ aut contaminationem sacrorum ordinum, vel subuersionem sanctæ fidei metuentes, aut hostilitatem, vel

a ¶ *Sed vtinam hæ solæ.*] idest, vtinam non plures. similis expositio est 1. q. 1. duces [1].
b ¶ *Sed in corpore.*] idest, corporeo sensu percipi, &c.

NONNVLLI. Hæc est 2. pars q. in qua dicitur quod in seq. c. cōtinet. Io. de Fan. Et ponit hic incidentē quęstionē.

Casvs. Superius prohibitæ sunt diuinatiōes & sortilegia. Nūc vero ostendit Gra. quod in perniciem inimicorum altaria vestibus exui non debēt, vel lugubri veste accingi, vel luminaria ecclesijs deputata extingui, vel Missa defunctorū celebrari pro viuis. & ad hoc probandū inducit sequens cap.

Qvicumque.] Casvs. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quod si qs sacerdos vel minister ecclesiæ altaria vestib[us] exuat, vel lugubri veste accingat, vel extinguat luminaria in perniciem alicuius, deponatur: nisi corā metropolitano pænitētiā egerit, exceptis illis personis, quę hoc faciunt vel propter hæreticos, vel propter hostilitatē, vel alia iusta ex causa. In secunda parte dicitur, quod sacerdos qui cantauerit Missam defunctorum, vt inimicus mortem incurrat, deponatur: & tā ipse sacerdos, quàm ille qui sacerdotē ad talia incitauerit, perpetuo exilio puniatur. Secunda pars incipit ibi, *Plerique etiam.*

c ¶ *Doloris.*] nisi forte ideo faciat, quia ecclesia sua spoliatur, vt illud in signū mœroris faciat, sicut quidam ponūnt spinas super altare: sicut etiam denudat altare in passione Domini in signū tristitiæ.
d ¶ *Satisfactio.*] argu. quod si aliquis satisfecerit de crimine, vel inde egerit pænitentiā: amplius non possit accusari, licet sit publicum crimen [2], vt notatur 33. q. 3. admonere. Ioan. [3]

1 Aliàs iudices. 23. q. 4. si ea. vbi d hoc.

Tristitię causa permittuntur aliqua.

2 Adde ad hoc quod not. gl. & doct. in l. qui ea mente. ff. de fur.
3 De hoc no. 49. dist. §. 1. vbi videas.

EX PRAEMISSIS. Hæc eſt 3. pars q. in qua magiſter ponit caſus, & originem his phantaſmatibus, & quomodo accidant. Io. de Fan. CASVS. Cõcludit G. ex ſupradictis, ꝙ ſortilegi & diuini niſi reſipiſcant, ſunt excommunicandi. Poſtea oſtẽdit ꝙ ea quæ fiũt per incantatores: nõ in corpore: ſed in ſpiritu dicũtur fieri. Et ad hoc ĩducit ſeq. c.

a Nec mirum.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte Augu. docet tria. Primo docet non eſſe mirũ, ſi magi vertebant virgas in dracones: aquã ĩ ſanguinẽ Moyſi reſiſtẽdo: quia ſimilia fecit Circe, & Mercurius ad ſacrificiũ Bacchi. hæc tñ magis apparebãt, quàm in veritate cõſiſterẽt. Secũdo ponit multa genera magorũ & incantatorũ, & eorũ etymologias. Tertio ponit quare tãta poteſtas diabolo datᷣ, vt homines ſic ſeducat, qđ fit ideo vt veritatẽ ſpernẽtes illudat. hoc tñ nõ fit ſine pmiſſu Dei: & dicit quare illi incantatores virgas ſuas in dracones conuertebant In ſcđa parte continetᷣ ꝙ qdã obijciebãt. Aug. ſi pythonica diuinatio errori magicæ artis eſt deputanda: qualiter pythonyſſa Samuelem ſuſcitauit ad colloquium regis Saulis. Cui obiectioni rñdet Aug. dicẽs illũ nõ fuiſſe Samuelẽ, ſed diabolũ. Qđ ꝓbat tribus rõnibus vel auctoritatibꝰ, multa verba inſerendo. In tertia par-

† al. relegẽtur

ʒ. ead. epi.

† al. Ancyrẽſi

vel obſidionem perferentes, ſeu etiam diuinorum iudiciorum ſententiam metuentes talia feciſſe contigerit: in quorũ facto plus humilitas, qua Deus placatur, quàm interni liuoris doloſitas declaratur. Plerique etiam ſacerdotum ſauciati inimicitiæ dolo Miſsã pro requie defunctorũ promulgatam fallaci voto pro viuis ſtudẽt celebrare hominibus nõ ob aliud, niſi, vt is, pro quo ipſum offertur ſacrificiũ, ipſius ſacroſancti libaminis interuentu mortis incurrat periculum. Proinde noſtræ elegit vnanimitatis conuentus, vt ſi quis deinceps talia perpetraſſe fuerit detectus, à proprij deponatur ordinis gradu, & tã ipſe ſacerdos, quàm etiam ille, qui eum ad talia peragenda incitaſſe perpenditur, exilij perpetui ergaſtulo religentur †.

¶ *Principium huius capituli vſque ad uer.* Pleriſque. *eſt ex 13. concilio Toletano, c. 7. Reliqua uero ſunt ex 17. Toletano, c 5. quorum conciliorum duo exemplaria ſunt habita ex Hiſpania: & inde nonnullæ hic emendata, & addita.*

3 *Ex præmiſſis auctoritatibus colligitur, quòd arioli, aruſpices, incantatores, & ſortilegi, atque ceteri huiuſmodi ſectatores ab eccleſia ſunt eliminãdi, & niſi reſipuerint, perpetuo excõmunicãdi. Sed quod in vltimo Anquirenſi† capitulo ea, quæ ſiunt per incantatores, nõ in corpore, ſed in ſpiritu fieri dicũtur, Auguſtinus in libro de ciuitate Dei videtur aſſerere, ita dicens.*

¶ *Caput hoc integrũ habetur in libello Rabani de magorum præſtigiis, quem ipſe ex uariis locis Auguſtini, & Iſidori, ut antea dictum eſt, confecit. Burchardus citat ex dictis Auguſtini.*

¶ Quæ magorum præſtigijs fiunt, non vera, ſed phantaſtica eſſe probantur. C. XIIII.

Iſidorus l. 8. etymol. c. 9. Burc. l. 10. c. 42. ex dictis Auguſtini. Iuo par. 11. c. 67. Pan. l. 8. c. 65. Exod. 7. Aug. 18. de ciuit. Dei. c. 17.

NEc mirum a de magorum præſtigijs, quorum in tantũ prodiere maleficiorum artes, vt etiã Moyſi ſimillimis ſignis reſiſterent, vertentes virgas in dracones, & aquas in ſanguinem. Fertur etiam in gentilium libris, quòd quædã maga famoſiſſima Circe ſocios Vlyſſis mutauerit in beſtias. Legitur & de ſacrificio, quod Arcades Deo ſuo Lycæo immolabant, ex quo quicumque ſumerent, in beſtiarum formas conuertebantur. Sed hæc omnia magicis præſtigijs potius fingebantur, quàm rerũ veritate cõplerentur. Vt ergo ipſi errores ignorantibus manifeſti fiant; de eorũ proprietate, atque inuentoribus iuxta traditionẽ maiorum primũ dicere congruum arbitramur. ¶ Magi ſunt, qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinem nũcupantur. Hi permiſſu Dei elementa concutiunt, turbãt mentes hominũ minus confidentium in Deo, ac ſine vllo veneni hauſtu, violentia tantum carminis interimũt. Vnde Lucanus [Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni, Incantata perit.] Dæmonibus enim accitis audent ventilare, vt quique ſuos perimant malis artibus inimicos. Hi etiam ſanguine vtuntur, & victimis, & ſæpe contingunt mortuorum corpora. ¶ Necromantici ſunt, quorũ præcãtationibus videntur reſuſcitari mortui, diuinare, & ad interrogata reſpondere. νεκρὸς enim græce, mortuus, μαντεία diuinatio nuncupatur: ad quos ſuſcitandos cadaueri ſanguis adijcitur. Nam amare ſanguinẽ dęmones dicuntur: ideoque quotieſcũque necromantia fit; cruor aquæ miſcetur, vt colore ſanguinis facilius prouocentur. ¶ Hydromantici ab aqua dicti. Eſt enim hydromantia in aquæ inſpectione vmbras dæmonum euocare, & imagineas † ludificationes eorum videre, ibique ab eis aliqua audire, vbi adhibito ſanguine etiã inferos perhibentur ſuſcitare a. & infra. ¶ Ad hæc omnia ſupradicta pertinent ligaturę execrabilium remediorum, quæ ars medicorum condemnat, ſeu in præcantationibus, ſeu in characteribus, vel in quibuſque rebus ſuſpendẽdis, atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonũ eſt, ex quadã peſtifera ſocietate hominum, & Angelorum malorum exorta. Vnde cuncta uitanda ſunt Chriſtiano, & omni penitus execratione repudianda, atque damnanda. ¶ Auguria autem auiũ Phryges primi inuenerunt. ¶ Præſtigium uero Mercurius primus dicitur inueniſſe. Dictũ eſt autem præſtigium, quòd præſtringat aciem oculorum. ¶ Haruſpicinæ artem primus Hetruſcis tradidiſſe dicitur quidam Tages. Hic ex horis haruſpicinam dictauit, & poſtea non apparuit. Nam dicitur fabuloſe, arãte quodã ruſtico, ſubito ex glebis exiliuiſſe, & haruſpicinã dictaſſe, qua die & mortuus eſt. Quos libros Romani ex hetruſca lingua in propriã mutauerunt. His ergo portentis per dæmonum fallaciã illuditur curioſitas humana, quando id impudenter appetunt ſcire, quod nulla ratione eis competit inueſtigare. Hęc poteſtas immundis ſpiritibus ideo datur, ut per uaſa ſibi apta, hoc eſt, prauos homines, ſeducant illos, qui ſpernunt ueritatẽ, & credunt mendacio, & iuxta Pauli ſententiam, ſanam doctrinam non ſubſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum auertent; ad fabulas autem conuertentur: onerati peccatis ducentur uarijs deſiderijs, ſemper diſcentes, & numquam ad ſcientiã ueritatis peruenientes. Quemadmodum autẽ Ioannes, & Mambres reſtiterunt Moyſi; ita & iſti reſiſtunt ueritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem: ſed ultra non proficient: inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorũ fuit. Nec γ ideo quiſquam credere debet, quoslibet magicis artibus aliquid facere poſſe ſine permiſſu Dei (qui omnia, quæ fiũt, aut iuſto iudicio facit, aut permiſſu ſuo ita fieri ſinit) quòd prædicti magi leguntur ſimilia feciſſe Moyſi: qui uirgã ſuam proiecit, & conuerſa eſt in draconẽ, proieceruntque ipſi ſingulas uirgas ſuas, quæ uerſæ ſunt in dracones: ſed deuorauit uirga Aaron uirgas eorum. Non enim fuerũt creatores draconũ, nec magi, nec angeli mali, quibus miniſtris illa operabantur. Inſunt γ enim rebus corporeis per omnia elementa mundi quædam occultæ ſeminariæ rationes, quibus cum data fuerit opportunitas temporalis, atque cauſalis, prorumpunt in ſpecies debitas ſuis modis, & finibus: & ſic non dicuntur angeli, qui iſta faciunt, animaliũ creatores, ſicut nec agricolę ſegetum, uel arborum, uel quorumcumque in terra gignentium creatores dicendi ſunt, quamuis nouerint præberę quaſdam uiſibiles opportunitates, & cauſas, ut illa naſcãtur. Quod autem iſti faciunt uiſibiliter, hoc illi inuiſibiliter

Libro 6,

Ti. 4.

Auguſt. Trinit. c.

Exod. 7.

biliter. Deus uero ſolus unus eſt creator, qui cauſas ipſas, & rationes ſeminarias rebus inſeruit. ¶ Præterea quidam quærendum putant; quomodo ſcriptura narret Pythoniſſam Samuelem prophetam ſuſcitaſſe[a] ad colloquiũ Saul impiiſſimi regis; ſi pythonica diuinatio errori magicæ artis deputanda ſit. Quibus ita reſponderi poteſt, indignum omnino facinus eſſe; ſi ſecundum verba hiſtoriæ commodetur† aſſenſus. Quomodo enim fieri poterat; vt arte magica attraheretur vir & natiuitate ſanctus, & vitæ operibus iuſtus? aut ſi non attractus[a], eſt, conſenſit? Quod vtrumque de iuſto credere aduerſum eſt. Si enim inuitus adductus eſt; nullũ ſuffragium habet iuſtitia: ſi autem voluntarius; amiſit meritũ ſpiritale, quod poſitus in carne quæſierat: quod valde abſurdum eſt: quia qui hinc iuſtus recedit, permanet[b] iuſtus. Porro autẽ hoc eſt præſtigium ſatanæ; quo, vt plurimos fallat, etiam bonos in poteſtate ſe habere confingit. Quod Apoſtolus inter cetera oſtẽdit, dicens [Ipſe ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis.] Vt enim errorem faceret, in quo glorificaretur†, in habitu viri iuſti, & nomine ſe ſubornauit; vt nihil proficere ſpem, quam prædicabant Dei cultores, mentiretur: quando hinc exeuntes iuſtos finxit in ſua eſſe poteſtate. Sed hoc quoſdam fallit, quòd de morte Saul, & filij eius non ſit mentitus: quaſi magnum ſit diabolo ante occaſum, mortem corporis præuidere: cũ ſigna quædam ſoleant apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota videtur; quanto magis diabolo†, quẽ angelica poteſtate† ſublimem prophetica oracula fuiſſe teſtantur: de cuius magnitudine Apoſtolus ait [An ignoratis altitudinẽ Satanæ?] Quid mirum ergo, ſi imminentem prope mortem potuit præuidere; cum hoc ſit, vnde fallit, & ſe in Dei poteſtate vult adorari? Nam tanta hebetudine demens effectus eſt Saul; vt ad Pythoniſſam confugeret. Deprauatus enim cauſa peccati, ad hæc ſe contulit, quæ damnauerat. Sed ſi quis propter hiſtoriam, & ea, quæ verbis expreſſa ſunt, putet non prætermittenda, ne ratio hiſtoriȩ inanis ſit; recte faciet quidem: ſi tamen minime iſtud ad veri rapiat rationem, ſed ad viſum, & intellectum Saul. Neque enim reprobus factus poterat bonũ intellectum habere. Hiſtoricus enim mentẽ Saul, & habitum Samuelis deſcripſit; ea quȩ dicta & viſa ſunt, exprimens, prȩtermittens, ſi vera, an falſa ſint. Quid enim ait? [Audiens, in quo habitu eſſet excitatus: intellexit, inquit, hunc eſſe Samuelem.] Quid intellexerit, retulit: & quia non bene intellexit, contra ſcripturam alium adorauit, quàm Deum: & putans Samuelem, adorauit diabolum: vt fructum fallaciæ ſuæ haberet ſatanas. Hoc enim nititur, vt adoretur quaſi Deus. Si enim illi vere Samuel apparuiſſet, non vtique vir iuſtus permiſiſſet ſe adorari; qui prædicauerat Deum ſolum eſſe adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum peſtilentiæ, dignum ardore gehennȩ, [Cras mecum eris?] His duobus titulis[c] ſubtilitatem fallaciæ ſuæ prodidit improuidus ſatanas: quia & adorari ſe permiſit ſub habitu, & nomine Samuelis contra legem: & virum peccatis preſſum, cum magna diſtantia peccatorum & iuſtorum ſit, cum Samuele iuſtiſſimo futurum mentitus eſt. Verum poteſt videri; ſi de Samuelis nomine taceatur; quia Saul cum diabolo futurus erat: ad eum enim transmigrauit, quem adorauit. Semper ergo diabolus ſub velamine latens, prodit ſe, dum ea confingit, quȩ horreant† perſonis, per quas fallere nititur. ¶ Si autẽ aliquis mihi opponit, & dicit, quomodo eueniunt illa, quæ illi diuini prædicũt futura; aut quomodo poſſunt ægris præbere medelã, aut ſanis immittere ægritudinẽ, ſi aliquid propriæ virtutis, ac poteſtatis nõ habẽt; hoc à me recipiat reſponſum: quòd ideo quiſq; nõ debet eis credere, quia aliquando eueniunt quæ prædicunt, aut ſanare videntur languidos, aut lædere ſanos, quia hoc per miſſu Dei fit; vt ipſi, qui hæc audiunt, vel vident, probẽtur; & appareat, qua fide ſint, vel deuotione erga Deum. Sicut in Deuteronomio legitur Moyſes verbo Domini populo Dei præcepiſſe, ita dicens [Si ſurrexerit in medio tui propheta, aut qui ſomniũ dicat ſe vidiſſe, & prædixerit ſignum, atque portentum, & euenerit, quod locutus eſt, & dixerit tibi, eamus, & ſequamur Deos alienos, quos ignoras, & ſeruiamus eis, non audies verba prophetæ illius, aut ſomniatoris: quia tẽtat vos Dominus Deus veſter; vt palam fiat, vtrum diligatis eũ, an nõ. In toto corde, & in tota anima veſtra Dominũ Deũ veſtrum ſequimini, & ipſum timete: mãdata eius cuſtodite, & audite vocem illius: ipſi ſeruietis, & ipſi adhærebitis, &c.] Vbi ſane intelligi voluit, etiã illa, quæ à diuinãtibus non ſecundũ Deũ dicuntur, ſi acciderint[e] quæ dicuntur, non accipiẽda ſic, vt fiãt quæ præcipiũtur ab eis; aut colantur quæ coluntur ab eis. Nec præter ſuã poteſtatem Deus oſtendit eſſe, quòd iſta cõtingunt: ſed quaſi quæreretur, cur ea permittat; cauſam tentationis expoſuit, ad cognoſcendam vtique eorũ dilectionem, vtrũ eam habeãt erga Deũ ſuũ; cognoſcendã vero ab ipſis potius, quàm ab illo, qui ſcit omnia antequam fiãt.

Deut. 13.

α ¶ Suſcitare.] *Apud Rabanum hic interponitur c. legitur. §. ead q. 3. & 4.*

β ¶ Ad hæc.] *Bona pars huius verſiculi habẽt apud B. Aug l. 2. de doct. chriſt c. 20.*

γ ¶ Nec ideo.] *Similia leguntur apud B. Auguſtinum lib. 3. de Trinit. c. 7.*

δ ¶ Inſunt.] *Vſq; ad verſ.* Præterea *ſunt magnam partẽ verba B Auguſtini in libro quæſtionum ſuper Exodum c. 21.*

ε ¶ Si acciderint.] *Emẽdatus eſt hic locus ex B Aug, vt hr̃ §. ea. q. 2. c. intelligi. Apud Rabanũ vero legitur,* ſi acciderint, q̃ dicũtur, non accipienda: vel etiam ſi fiant q̃ præcipiuntur ab eis, vel colantur, &c.

§. ead. q. 2. intelligi.

parte obiicitur Auguſt. ſic: Si illi qui diuini dicuntur vel faciunt incantationes, nõ habent aliquid propriæ virtutis vel põtatis: qũo eueniunt quæ dicũt? Et reſpondet Augu. ꝙ licet ea eueniãt, tamẽ nulli⁹ eis credere debet: q̃a ſi ſanitatẽ languidis conferre videantur: vel infirmitatẽ ſanis inferre: totũ fit permisſione diuina: vt appareat qualis fidei vel deuotionis ſint erga Deũ, qui hæc audiunt vel vident. Et ad hoc ꝓbandum inducit auctoritatẽ Deuteronomij. Secunda pars incipit ibi, *Præterea quidam.* Tertia ibi, *Si autẽ aliquis.* *Quod ait,* ſ. Saul. *retulit.* hiſtoria. & quia dicit Aug. *titulis,* id eſt, argumentis vel rationibus.

a ¶ Si non attractus.] quia ab angelo fuit nũtiata natiuitas eius.

b ¶ Permanet.] vt §. 25. diſt. qualis.

c ¶ Titulis.] id eſt, argumentis. Io.

Q Vod autem.] CASVS. Hic intitulatur 6. q. qua quæritur vtrũ excõicatus ab epo poſſit à presbytero recõciliari epo incõſulto. Et rñdet ꝙ ligatus à maiori, à minori abſolui non põt, vt 21. diſt. inferior. niſi in mortis articulo, vt extra de ſen. excom. non dubium. G. tñ latius extẽdit quæſtionẽ, an ſacerdos poſſit recõciliare pænitẽtes epo inconſulto. Et rñdet ꝙ ſic priuata recõciliatione, ſ. qñ peccata ſua cõfitẽtur: vel in articulo necesſitatis, vt j. e. §. ecce. ſed publica nõ põt. Primo tñ ꝓbat ꝙ excõicatus ab epo, ab alio incõſulto epo recõciliari nõ põt niſi ꝑ metropolitanũ vel Apoſtolicũ. Quod ꝓbat vna rõne, & vna auctoritate. Ratio aũt inuenit̃ in §. auctoritas vero in capit.

d ¶ Ab epo.] certũ eſt ꝙ ligatũ à maiori non põt minor abſoluere, vt 21. di. inferior. & c. deniq; & extra de elec. innotuit. niſi in articulo mortis, vt extra de ſen. excõ. nõ dubiũ. Magiſter tñ largius, ꝓſequitur quæ-

QVÆSTIO VI.

QVòd autẽ ab epiſcopo excommunicatus, eo incõſulto ab alio reconciliari nõ poſſit, niſi forte per

Recōciliatio est duplex.

tur quæstionē, an presbyter possit recōciliare pænitētes Dicas ergo φ est recōciliatio quædā publica, quædā priuata: publica solus eps pōt recōciliare, vt ⁊ e.c. 1. & 50. dist. in capite. illa nō fit nisi in crimine qđ totā vrbē cōmouet, vt ⁊ e.c. vlti. priuata aūt pōt sacerdos recōciliare, vt ⁊. ea. presbyteri, & tēpore necessitatis quilibet potest aliū reconciliare ecclesiæ, vt de cōsec. dist. 4. sanctum. Io.

a Metropolitanum.] hoc tñ est verum cū est appellatū ad ipsum, vt extra đ sen. exc. p tuas. Si tñ metropolitan⁹ absoluat, cū nō sit appellatū ad ipsum: dicūt quidā φ tenet absolutio, licet absoluere non debeat. Sed hoc vix credo, cum canō vocet eū peregrinum, siue extraneū iudicem, vt 6. q. 3. scitote. & 3. q. 6. peregrina. nec habet iurisdictionē nisi in certis casib⁹, vt extra de offic. ordi. pastoralis. Ioan.

Metropolitanus an possit absoluere suffraganei subditū, qui ad ipsum nō appellauit.

Ad hoc 9. q. 3. cap. nullius. in prin. vbi de hoc, & idem not. Gof. in sum. de sent. excō. §. sed nō idē.

I iubet.] CASVS. Quæsitum fuit in Carthag. conci. vtrum presbyter possit cōficere chrisma, vel reconciliare pænitentes in publica Missa, vel virgines consecrare. & respōsum est ad suggestionem episcopi Fortunati, quòd presbyteri hoc facere non possunt. Sequens §. cū duobus sequentibus cap. patet.

b A presbyteris.] vidua tamē ab eis potest recipere sacrum velamen, vt 20. q. 1. vidua.

c Reconciliare.] est ergo hic ar. φ cū presbyter nō possit aliquē reconciliare ecclesiæ, φ multo fortius non possit aliquem eiicere publice extra ecclesiā. sic videtur φ nō possit excōicare. intelligunt aūt quidā quod hic dicitur, φ tunc sacerdos nō possit publice recōciliare, cum eps indixerit pænitētiā alicui: secus si sacerdos indixerit pænitentiā. Itē publice reconciliare potest, vt dicunt, ex mandato episcopi. ⁊. ea. Aurelius. Ioan.

Presbyter simplex an possit aliquē reconciliare ecclesiæ.

De hoc legi, & no. ⁊. 2. q. 1. nemo. ibi videas. & le. & not. 24. q. 3. tam sacerdotes. Archid.

d Presbyter inconsulto.] vel vacat hic arg. à contrario sensu: vel locale fuit vel temporale: sicut illud 95. di. peruenit. hodie enim solis epis illud cōpetit. 68. dist. quāuis. Ioan.

e Ministrare.] id est, cōficere corpus Christi, vel etiam tradere sine mandato sacerdotis, vt 1. q. 1. in ecclesia.

f Benedictionem.] scilicet solennem, quæ fit per talia verba: Sit nomen Domini benedictum. & sic nō obst. 95. dist. peruenit. Io.

De hoc ēt no. de conse. dist. 1. cū ad celebrandas. ibi vide.

ECCE QVOD AB. CASVS. Concludit Gr. ex supradictis, φ presbyter excommunicatum ab episcopo reconciliare non potest. Postea soluit distinguendo inter publicam & priuatam reconciliationem. Publica reconciliatio tantum per impositionem manus episcopalis fieri debet ante ingressum ecclesiæ. Priuata vero reconciliatio per sacerdotem fieri potest. Et ad hoc inducit sequentia cap. Sequens cap. patet.

g Presbyteri. Iussione.] si intelligas hoc de excōicato planum est: vel ītelligas de illo cui eps pænitētiā iniūxerit. Nā absente epo sine mādato ei⁹ pōt recōciliare si necessitas fuerit, vt ⁊. ea. c. vlt. vel ītelligas hoc iussione generali. ar. 16. q. 1. §. ecce. & c. cūctis.

Aurelius.] CASVS. Quæsitū fuit in cōcil. Cartha. vtrū psbyter possit recōciliare hominē in periculo cōstitutū. Et rñdet Aureli⁹ eps, vbi eps est absēs, psbyter eū cōsulere debet, & ei⁹ auctoritate piclitātē recōciliare. cui⁹ rñsio fuit à ceteris apbata.

h Si eps.] illud intelligas cū qs est excōicatus ab epo, vel cum eps indixerit ei pænitētiā. aliàs sec⁹ videt, vt ⁊. ea. ca. vlt. & de cōse. dist. 4. san-

eius metropolitanum a, *vel per summum Pontificē; ratione, & auctoritate probatur. Presbyteri namque potestatem excōmunicandi, vel reconciliandi ab episcopis accipiunt, non episcopi à presbyteris: atque ideo excommunicatos à sacerdotibus recōciliare possunt; excommunicatos vero ab episcopis sacerdotes reconciliare non possunt. Reconciliatio namque pænitentium, episcopalis officij est, non sacerdotalis.*

Vnde in cōcilio Carthaginēsi secundo, cap. 3. Fortunatus episcopus dixit.

¶ Pænitentium reconciliatio, chrismatis, & puellarum consecratio à presbyteris non fiat. C. I.

SI iubet sanctitas vestra; suggero. Nam memini præterito concilio fuisse statutum, vt chrisma vel reconciliatio pænitentium, necnon & puellarum consecratio à presbyteris b non fiat. Si quis autem emerserit hoc faciens; quid de eo statuendum sit? Aurelius episcopus dixit: audiuit dignatio vestra suggestionem fratris, & coepiscopi nostri Fortunati: quid ad hæc dicitis? Ab vniuersis episcopis dictum est. Chrismatis confectio, & puellarum consecratio à presbyteris non fiat: vel reconciliare c quemquam in publica Missa presbytero non licere: hoc omnibus placet. — Sent. 4. dist. 20

Puellarum tamen consecratio, episcopo consulto per presbyterum fieri valet. Vnde in Carthaginensi concilio tertio, c. 36.

¶ Permissione episcopi virgines consecrare presbyter valet. C. II.

PResbyter, inconsulto d episcopo, virgines non consecret: chrisma vero numquam conficiat. — Sent. ibidem.

Item ex concilio Agathensi, c. 43. & 44.

¶ Nec diacono ministrare, nec pænitentem in ecclesia benedicere presbytero licet. C. III.

MInistrare e diaconus, aut consecrare altare presbyter non præsumat. f Benedictionem quoq; super plebē in ecclesia fundere, aut pænitētem in ecclesia benedicere presbytero penitus non licebit. — Cap. 44.

Ecce, quòd ab episcopo excommunicatus per sacerdotem reconciliari nō potest. Sed notandum est, quòd reconciliatio alia est publica, alia priuata. Publica reconciliatio est, quando pænitentes ante ecclesiæ ingressum publice repræsentantur, & per impositionem manus episcopalis ecclesiæ publice reconciliantur. Hæc sacerdotibus videtur esse prohibita. Vnde circa finem illius capituli non simpliciter prohibentur pænitentes reconciliare, sed in publica Missa. Priuata vero reconciliatio est, quando de occultis peccatis pænitentes, vel in extremis agentes ad gratiam reconciliationis accedunt. Hæc reconciliatio potest fieri per sacerdotem. Vnde Euaristus Papa ait.

¶ Iussione episcopi de occultis peccatis presbyteri pænitentes reconcilient. C. IIII.

PResbyteri de occultis peccatis iussione g episcopi pænitentes reconcilient: &, sicut supra præmisimus, infirmantes absoluant, & communicent. — Burch. l. 18. c. 16. Iuo par. 15. c. 38

Item ex concilio Carthaginensi 2. c. 4.

¶ Si episcopus absens est, per presbyterum reconcilietur in periculo constitutus. C. V.

AVrelius episcopus dixit: si quisquam in periculo fuerit constitutus, & se reconciliari diuinis altaribus petierit; si episcopus h absens fuerit; debet vtique presbyter consulere episcopum, & sic periclitantem eius præcepto reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio roborare. Ab vniuersis episcopis dictum est, Placet, quod sanctitas vestra necessario nos instruere dignata est. — Sent. ibidem. Burc. l. 18. c. 13. Iuo par. 15. c. 2

dist. 4. sanctum. Et est hic argu. ꝙ cũ in sacramentis cõferendis absens citatur, ꝙ multo potius absentes in electione sunt uocandi, de illa materia notatur 7. q. 1. factus. lo.

S I quis de corpore.] CASVS. Duo dicuntur in hoc c. Primũ est ꝙ si quis in extremis positus petat viaticũ, ei negari non debet, sed si postea cõualescat, debet à viatico abstinere donec adimpleatur pœnitentiæ tp̃s. Secundum est, ꝙ si pœnitens in extremis laborans desiderat reconciliari, fiat hoc cum consideratione episcopi.

Ex cõc. Nicæno 1. c. 13.

Item ex concilio Martini Bracharensis, c. 82.

¶ Qui metu mortis reconciliatur, conualescens, sine communione pœnitentiæ impleat tempus. C. VI.

SI quis de corpore exiens nouissimũ, & necessarium[a] cõmunionis viaticũ expetit; non ei denegetur. Quòd si in desperatione[b] positus post acceptam communionem iterum sanus fuerit factus; tantum oratione particeps sit: sacramentum vero non accipiat[c], donec constitutum pœnitentiæ impleat[d] tempus. Qui ergo in exitu mortis sunt, & desiderant accipere sacramentum; cum consideratione, & probatione episcopi accipere debent.

Item ex concilio Arausico, c. 3.

¶ Sine manus impositione pœnitentes recedentes de corpore reconcilientur. C. VII.

Burc. l. 18. c. 17. Iuo p. 15. c. 39. al. eis

QVi recedunt de corpore pœnitentia accepta; placuit sine reconciliatoria[e] manus impositione eos† communicare: quod morientis sufficit reconciliationi[a] secundum diffinitiones patrũ, qui huiusmodi communionem congrue viaticum nominauerunt. Quòd si superuixerint; stent in ordine pœnitentium, vt ostẽsis necessarijs pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem eum reconciliatoria manus impositione recipiant. Clericis quoque desiderãtibus pœnitentia[f] non est neganda. Similiter subito obmutescens (prout statutum est) baptizari, aut pœnitentiam[g] accipere potest; si voluntatis præteritæ, testimonium aliorũ verbis habet, aut præsentis in suo nutu. Amentibus[h] etiam, quæcumque pietatis sunt, cõferenda sunt.

Ibidem c. 4. — Ibidem. c. 12. — Ibidem. c. 13.

a ¶ Reconciliationi.] *In originali impresso, ac manuscripto, & apud Burchardum, & Iuonem legitur*, consolationi, *aut*, consolatione.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 76.

¶ Aliorum testimonio moriturus reconcilietur, si obmutuit, vel in phrenesim versus est. C. VIII.

Capit. l. 5. c. 75. Poly l. 8. tit. 1. Burc. l. 18. c. 10. Iuo p. 15. c. 8.

IS, qui pœnitentiam in infirmitate petit; si casu, dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit; dent testimonium, qui eum audierunt[i], & accipiat pœnitentiam[k]: &, si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur[l] ori eius Eucharistia. Si superuixerit, admoneatur à supradictis testibus petitioni suæ satisfactum, & subdatur statutis pœnitentiæ legibus; quamdiu sacerdos, qui pœnitentiã dedit, probauerit. *Item c. 78.* ¶ Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum Eucharistiæ acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si superuixerint.

Burc. l. 18. c. 23. Iuo p. 15. c. 10.

Item ex Nicæno concilio, c. 12.

¶ Cura, & probatione episcopi morientes reconcilientur. C. IX.

Burc. l. 18. c. 6. Iuo p. 15. c. 31.

DE his vero, qui recedunt[m] ex corpore, antiquæ legis regula obseruabitur etiam nunc: ita vt si forte quis recedit ex corpore, necessario vitæ suæ viatico non defraudetur. Quòd si desperatus aliquis recepta cõmunione superuixerit; sit inter eos, qui sola oratione communicant. De omnibus enim his, qui à corpore recedunt, in tra-

a ¶ Necessarium.] necessarium est ad salutẽ, saltem quia tollit peccata venialia, vt de consec. dist. 2. cum omne. nec alicui negatur ẽt si debeat suspendi in patibulo. 13. q. 2. quæsitum.

b ¶ In desperatione.] sanitatis.

c ¶ Non accipiat.] non tñ idem est in illo qui est absolutus ab excõicatione, ille nõ recidit in excõicationẽ. talis. n. si fuerit absolutus, tenetur adire sedẽ Apostolicã cũ opportunum fuerit, vt extra. de sen. exc. decetero. Et sic est arg. ꝙ re aliqua restituta in pristinum gradum, priora iura ei uel contra ipsum restituuntur, vt j. e. q proxi. c. 1. extra de ele. quia diligentia. arg. contra de consec. distin. 4. quæris. Sed hæc fuit ad tempus sopita, non omnino sublata. extra de sol. Odoardus.

d ¶ Impleat.] qñque tñ indulgetur cõmunio corporis Dñi ante finitũ tp̃s pœnitentiæ, vt 82. dist. presbyter. 12. q. 2. de viro. lo.

QVi recedunt.] CASVS. Quattuor dicuntur in hoc c. Primũ est, ꝙ pœnitẽtes, de quorũ vita desperatur, cõionẽ corporis Dñi recipiat sine recõciliatoria manus impositione solẽni. si vero euaserint, abstineant à cõione donec tp̃s pœnitẽtiæ sit cõpletũ, & tunc cõionẽ & recõciliationẽ accipiant. Secũdum est, ꝙ clericis pœnitẽtibus priuata pœnitentia nõ est deneganda. quod quidã intelligũt de publica. Tertium est ꝙ subito obmutescens, & baptizari, & pœnitentiã accipere põt, si đ ei cõstiterit præterita volũtate. Quartũ est, ꝙ amẽtibus q̃cũq; sunt pietatis sunt cõferenda.

e ¶ Sine recõciliatoria.] solẽni, s. episcopali, ne sit contra j. ca. proxi.

f ¶ Pœnitentia.] priuata. nã solẽni nõ faciunt clerici, ut 50. dist. cõfirmãdũ. 82. di. presbyter. nisi fuerit depositus, vt de pœ. dist. 6. sacerdos.

g ¶ Pœnitentiam.] id est, fructum pœnitentiæ.

h ¶ Amentibus.] idest, si qs fuerit amens* à natiuitate, talis põt baptizari, & corpus Christi in necessitate recipere: si uero non fuit amens à natiuitate, sed credit esse in mortali peccato, nõ est ei dandũ corpus Christi, ut extra đ bap. & eius effe. maiores.

* *Amentib⁹ à natiuitate non est dandũ corp⁹ Christi; sed bene l mortis articulo ijs, in quibus cum erant cõpotes suę mentis, apparuit deuotio huius sacramenti. Vide B T. p. 3. q. 80. ar. 9.*

IS qui.] CASVS. Infirmus quidam pœnitentiã petit: antequã sacerdos ueniret obmutuit, uel factus est phreneticus. quæsitũ fuit in Carthag. cõcil. quid sit super hoc faciendũ? Et rñ. ꝙ qui eũ audierũt, debet testificari de hoc, & sic infirmus pœnitentiam accipiat. & si cõtinuo creditur moritur⁹, recõcilietur priuata reconciliatione, & Eucharistia ori eius infundatur. si vero conualuerit, prædicti testes dicãt suæ uolũtati satisfactum fuisse, & pœniteat quãdiu sacerdos, qui pœnitẽtiã dedit, approbauerit. Pœnitentes uero solenniter qui cõionem recipiũt, si superuixerint manũ reconciliatoriam solenniter per episcopum recipiant. Seq. c. idem dicit cum illo, si quis de corpore exiens.

i ¶ Qui eum audierunt.] numquid creditur simplici uerbo istorũ, siue isti sint bonæ famæ, siue non? Item numquid soli testi in hoc casu creditur, cũ pluraliter hic loquitur? Videtur, ꝙ plures requiruntur[a], ꝙ tamen uni soli credatur, vr̃ ex hoc ꝙ istud non cedit in præiudiciũ alicuius, ut j. de conse. dist. 4. cum itaque. & c. placuit. aliàs uoluntas defuncti non potest probari per tale testimonium, qđ dicit se audiuisse à defuncto, licet sup tali negotio alius uerus testis habeatur. extra de success. ab intesta. cum dilectus.

a Ad idẽ j. ea. is qui. de pœn. dist. 1. multiplex. ver. is qui. aliàs est c. per se.

k ¶ Pœnitentiam.] id est, absolutionem. Formam absolutionis habes extra de sen. excom. à nobis.

l ¶ Et infundatur.] sed qualiter recipiat Eucharistiã qui ita infirmatur? si enim tincta in pane datur ei, hoc prohibetur. de consec. dist. 2. omne. nec alio modo ur̃ danda, quia punitur infirmus qui euomit Eucharistiam, ut de conse. dist. 2. si quis per ebrietatem.

Eucharistiã infirmus euomẽs punitur.

m DE his.] ¶ Recedunt.] Hic est. arg. ꝙ qui absolui desiderat, sine mora (etiam non obstante aliqua appellatione) est absoluendus, ut extra de appel. qua fronte. L.

His qui.] Casvs. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, quòd si peccator catholicus, qui est in mortis articulo cõstitutus, pœnitentiã petat, & reconciliationem, nõ est denegãda, quia Dñs eum recipit quandocũq; conuertatur. & hoc probat Leo auctoritate prophetæ. Si vero antequam veniat sacerdos obmutescat, testificentur pro eo q ipsum audierũt, qui ei prodesse debebunt. In secunda parte dicitur, q in hæretico supradicta oĩa sunt seruanda, & præterea debet recipi cum iuramento. Secunda pars incipit ibi, *Simul.*

a ¶ *Fide.*] tales enim nõn sunt recipiendi sine reconciliatione solenni, aut iuramento, vt 1. q. 7. conuenientibus. & cap. quoties.

S*I aliquis.*] Casvs. Quidã post receptionẽ pœnitentiæ mortuus est in via, vel in aqua, ita q ad sacerdotẽ venire nõ potuit: quæsitum fuit in concilio Hispalẽ si, vtrũ pro eo oblatiões sint faciendæ ad altare? Et rñdet quòd sic.

b ¶ *Confessus.*] se velle accipere pœnitentiam.

c ¶ *Oblationem.*] hoc intelligendum est de tali qui deliquerat, & nõ satisfecerat: si enim talis fuerat excõicatus, licet apparuissent signa pœnitentiæ, nõ tñ orandũ est pro eo. Et licet infirmus põt absolui à quolibet sacerdote 1, nõ tamen mortuus, vt extra de sen. excõ. à nobis. in fi. sed à solo Papa si incidit in canone latæ sẽtentiæ. 17. q. 4. si qs suadente. Ioan.

Sacerdos quilibet infirmũ sed nõ mortuũ absoluit. Intellige de illo infirmo, q statim creditur moriturus. §. ead. de his qui infirmitate. J. e. c. vlt. 17. q. 4. si quis suadente. ext. de sen. exc. non dubium, &c. a nosciẽ. §. si vero. & cap. qd de his & c. q̃uis. extra de sepult. parochiano. extra de raptorib. in litteris. & J. ca. §. cũ autem. Arch.

ECCE. Casvs. Concludit G. ex supradictis dicens, q pœnitẽtes de occultis delictis possunt per presbyterũ reconciliari, vel in periculo cõstituti, episcopo tñ pcipiente. Sed si eps abiens est, nec consuli potest: oẽs in necessitate positi poterũt p presbyterũ reconciliari. qd probat quibusdã auctoritatibus & rationibus: cum ẽt à laicis ĩ articulo mortis baptisma suscipi possit, maxime cũ secundũ Augustinũ socio possit peccator turpitudinẽ criminis confiteri. In fine dicit, q nulli pœnitenti est pœnitentia denegãda. & hoc probat per sequentia.

S*I presbyter.*] Casvs. Quidam presbyteri morientibus pœnitẽtiã denegabant, quare q̃situm fuit à Iulio Papa, vtrũ hoc facere debeãt? Et respondet, q non: & hoc probat auctoritate Euangelij exemplo latronis, quem Dominus recepit in hora suæ vltimæ confessionis. Si quis vero presbyter contrafecerit, erit reus animarum eorum, qui sine pœnitentia moriuntur.

d ¶ *Vltimo.*] tamen dicit Aug. quòd sero pœnitentibus pœnitentiam dare possumus, securitatem dare non possumus: non dico, quòd condemnabitur, sed nec dico, quòd liberabitur, vt de pœ. distin. 7. nemo. & §. seq. Item raptori nocet sera pœnitẽtia: quia negatur ei sepultura, licet admittatur ad pœnitentiam. extra de rapt. super eo. Ioan.

A*Gnouimus.*] Casvs. Quidam sacerdotes pœnitentiam denega-

dendo eis communionem cura, & probatio sit episcopi.

¶ *Canon hic est ex prisca versione, quæ est in collectione Isidori: & ibi est numero duodecimus. Græce tamen, & apud Dionysium est 13.*

Item Leo episcopus ad Theodorum, epist. 89. al. 91.

¶ Non est neganda reconciliatio his, qui tempore necessitatis eam implorant. C. X.

His, qui in tempore necessitatis, & in periculi vrgentis instantia præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda: quia miseri cordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire: apud quem nullas patitur veniæ [a] moras conuersio, dicente Dei spiritu per prophetam. [Cum conuersus ingemueris; tunc saluus eris.] *& infra.* ¶ Quòd si aliqua ægritudine ita fuerint aggrauati, vt quod paulo ante poscebant [β], sub præsentia sacerdotis significare non valeant; testimonia eis fidelium, & circumstantium prodesse debebũt, vt simul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium consequantur: seruata tamen regula canonum paternorum circa eorum personas; qui in Deum à fide [a] discedendo peccarunt.

J. de pnia dist. 1. multiplex. §. his autem. Sent. 4. dist. 20. Burc. l. 18. c. 4. Iuo p. 15. c. 29.

Esa. 30. apud. 70.

α ¶ Veniæ.] *Sic in conciliorum editionibus, & apud Iuonem, & infra de pœnitentia distin. 1. c. multiplex. In codice autem epistolarum cum alijs sancti Leonis opusculis impressarum, & apud Burchardum, & in plerisque vetustis Gratiani legitur,* venire moras.

β ¶ Poscebant.] *Quæ sequuntur, emendata sunt ex aliquot manuscriptis Gratiani, & ipso originali, cum in vulgatis paulo aliter haberet.*

Item ex concilio Epaunensi.

¶ Non respuatur eius oblatio, qui festinans ad pœnitentiam, sacerdotem inuenire non potuit. C. XI.

Si aliquis excõmunicatus [γ] fuerit mortuus, qui iam sit confessus [b], & testimonium habet bonum, & non poterat venire ad sacerdotẽ, sed præoccupauit eum mors in domo, aut in via; faciant pro eo parentes eius oblationem [c] ad altare, & dent redemptionem pro captiuis.

Sent. 4. dist. 20. Burc. l. 11. c. 51. Iuo p. 14. c. 114. Pann. l. 5. c. 120.

γ ¶ Excommunicatus.] *Addita est vox ista ex ceteris collectoribus.*

Ecce, quòd episcopo præcipiente pœnitentes de occultis peccatis, siue in periculo constituti per presbyterũ possunt reconciliari. Sed si necessitate mortis peccator vrgetur, & episcopus ita remotus est, quòd presbyter eum consulere non possit; negabitur pœnitentia morienti? & beneficium reconciliationis non præstabitur pœnitenti, quem conuersum Deus recipit ad veniam, iuxta illud [In quacũque hora peccator cõuersus fuerit, &c.] & item [Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos] ecclesia sibi reconciliare negliget? quem Deus intus suscitauit; ecclesia foris absoluere contemnet? damnabit absentia episcopi, quẽ gratia diuinæ præsentiæ illustrat per lauacrum regenerationis? Morituris succurritur etiã à laicis, si presbyteri desunt. Cur ergo beneficio reconciliationis per presbyterum ei subueniri non poterit, si contigerit episcopum deesse? si secundum Augustinũ qui agens in extremis confitetur socio turpitudinem criminis, fit dignus venia ex desiderio sacerdotis; cur similiter non sit dignus reconciliatione ex desiderio episcopi, qui sacerdoti non negat maculam sui reatus? Item morientibus pœnitentiam negare presbyteri non debent.

Ezech. 18.

Mal. 3.

J. de pœni. dist. 1. cap. quem pœnitet. §. tanta. & distin. 6. c. 1. §. tanta itaque.

Vnde Iulius Papa ait.

Sent. ibidem Burc. l. 18. c. Iuo p. 15. c.

¶ Reus est animarum presbyter qui pœnitentiam morientibus abnegat. C. XII.

Si presbyter pœnitentiam morientibus abnegauerit; reus erit animarum: quia Dominus dicit [Quacumque die conuersus fuerit peccator, uita uiuet, & non morietur.] Vera enim confessio † in vltimo [d] tempore esse potest; quia Dominus non solum temporis, sed etiam cordis inspector est: sicut latro unius momenti pœnitentia meruit esse in paradiso in hora ultima confessionis.

Sent. 4. dist. 20. Burc. l. 18. c. 21. Iuo p. 15. c. 43. *Ezech. ibid.* † *conuersio*] Burch. & Iuo *Luc.* 23.

Item Cælestinus Papa ait in epist. 2. ad episcopos Galliæ.

¶ Pœnitentia morientibus non est deneganda. C. XIII.

Agnouimus pœnitentiam morientibus denegari, nec illorum de-

In cõc. Triburiẽ si sub Arnulpho c. 31. Rabanus ĩ libro pœn. c. 38. Burc. l. 18. c. 22. Iuo p. 15. c. 44.

negabant quibusdam in multis, vel magnis sceleribus constitutis, de ipsorum salute desperātes. Quos Cælestinus Papa grauissime reprehendit, cum de misericordia Dei diffidant, & mortem morientibus addant. & ꝙ hoc facere nō debeant, auctoritatibus probat & rationibus, & vno latronis exemplo. Quæ autem postea sequun-

b ¶ Presbyter.] ¶ Publicum.] hoc ideo fit, vt non tantum prosit illi ad salutem, sed aliis sit in exemplum, vt de pæn. dist. 1. in actione. in fin. & patet hic, ꝙ tantum pro notorio crimine est iniungenda solemnis pænitentia.
c ¶ Apsidam.] altera producta.

Pænitentia solēnis tantū pro notorio imponitur.

siderijs annui, qui obitus sui tempore hoc animæ suæ cupiunt remedio subueniri. Horremus (fateor) tantæ impietatis aliquem inueniri, ut de Dei bonitate † desperet: quasi non possit ad se quouis tempore concurrenti succurrere, & periclitantem sub onere peccatorū hominem redimere [a], quo se expediri desiderat, & liberari. Quid hoc, rogo, aliud est, quàm morienti mortem addere, eiusque animam sua crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere? cum Deus ad subueniendū paratissimus, inuitans ad pænitentiā, sic promittat peccatori inquiēs. [In quacumque die conuersus fuerit, peccata eius nō imputabuntur ei] & iterum. [Nolo mortem peccatoris, sed tantum conuertatur, & viuat.] Salutem ergo homini adimit, quisquis mortis tempore speratam pænitentiam denegarit: & desperat de misericordia † Dei; qui eū ad subueniendum morienti sufficere, vel in momento posse non credit. Perdidisset latro in cruce præmium ad Christi dexteram pendens, si illum vnius horæ pænitentia non iuuisset. Cum esset in pœna, pænituit, & per vnius sermonis professionem, habitaculum paradisi Deo promittente promeruit. Vera ergo ad Deum conuersio in vltimis positorum mente [a] potius est æstimanda, quàm tempore, propheta hoc taliter asserente. [Cum cōuersus ingemueris, tunc saluus eris.] Cum ergo sit Dominus cordis inspector; quouis tempore non est deneganda pænitentia postulanti; cum ille se obliget iudici, cui occulta omnia nouerit reuelari.

† al. pietate

In Moguntino sub Raba. c. 27.

Ezech. 33.

† al. clementia

Luc. 23.

Burch. l. 18. c. 1. Iuo p. 15. c. 26. Esa. 30. apud 70

a ¶ Redimere.] *Sic etiam est in manuscriptis, & in vetustioribus conciliorū editionibus. Verū in codice canonum impresso, & vno manuscripto, inter decreta Calestini num 15. legitur*, perdere. *In recentiori autem Coloniensi conciliorum editione, itemque apud Burch. & Iuonem est*, pondere, quo se ille expediri desiderat, liberare.

Cui autem pænitentia non negatur; nec reconciliatio sibi deneganda est. Inconsulto ergo episcopo pænitentem presbyter reconciliare non debet, nisi vltima necessitas cogat.

Et in Afri. c. 10.

Vnde in Carthaginensi concilio 3. c. 32. legitur.

¶ Inconsulto episcopo pænitentem presbyter reconciliare, nisi vltima necessitas cogat, non debet. C. XIIII.

Sent. 4. dist. 20. Burc. l. 19. c. 40. & 70. Iuo p. 15. c. 4. & 84.

PResbyter inconsulto episcopo non reconciliet pænitentem, nisi absente episcopo vltima necessitas † cogat. Cuiuscumque autem pænitentis publicum [b], & vulgatissimum crimen est, quod vniuersam commouerit ecclesiam [β]; ante apsidam [c] manus ei imponatur.

β ¶ Ecclesiā.] *Antea erat*, vrbem. *Emendatum est ex plerisque conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & Soriensi regio, & Burchardo, & Iuone. In recentiore autem Coloniensi editione est*, quod vniuersa ecclesia nouerit.

QVÆSTIO VII.

DE tempore [d] vero satisfactionis, an sit imponendum moriturus; Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus in pænitentiali suo ita diffinit.

¶ In periculo constitutis, pænitentiæ quantitas non est imponenda, sed innotescenda. C. I.

Sent. ibidem Burc. l. 18. c. 14. Iuo p. 15. c. 36.

AB infirmis in periculo mortis positis per presbyteros pura inquirenda [e] est confessio peccatorum: non tamen illis imponenda quantitas pænitentiæ; sed innotescenda: & cum amicorum orationibus [f], & eleemosynarum studijs pondus pænitētiæ subleuandū, & si forte migrauerint, ne obligati à communione, & cōsortio veniæ fiant alieni. A quo periculo si diuinitus ereptus conualuerit; pænitentiæ modum à sacerdote † sibi impositū diligenter obseruet: & ideo secundum auctoritatem canonicam, ne illis ianua pietatis clausa videatur; orationibus, & consolationibus ecclesiasticis, sacra vnctione olei inuncti †, secundum statuta sanctorum patrum, communione viatici reficiantur.

† al. suo cōfessore

† al. animati

2 *Alijs vero pro qualitate peccati, & præsidentium arbitrio tempora pænitentiæ decernenda sunt.*

DE tempore.] Hæc q. diuiditur in v. partes, ī quarū prima dicitur vt hic ī summa cōtinetur. Secunda ibi, *Alijs*. Tertia ibi, *Quo affectu*. Quarta ibi, *Non licet*. Quinta ibi, *De temporum*. Io. de Fan.

CASVS. Hic intitulatus. 7. quæ. qua quæritur, an morientibus sit pænitentia īponenda. Et rñdet, ꝙ non: sed eis est indicēda, vel innotescēda, vt eā facere debeant si conualescāt, vt ĩ. c. 1.

d ¶ De tempore.] in hac q. quæritur an pnīa sit morientibus imponenda, & dicendum ꝙ nō, vt ĩ. ea. c. 1. sed tñ innotescenda est eis per hæc verba, ꝑ ea q̄ tu cōmisisti, quæ tu fecisti, taliter debes pænitere: sed expectamus quousque euaseris, vt de pæ. di. 6. qui vult. Secundū membrū huius quæ. est, vtrū sacerdos ꝓ suo arbitrio possit iniungere pænitentiam? Et dicendū ꝙ sic 1, vt ĩ. c. tempora. c. hoc sit. considerabit tñ quilibet sacerdos circūstātias omnes, s. ꝑsonæ, temporis, loci, criminis qualitatem & causam, prout dicitur de pæ. di. 5. in prin. & dis. 1. c. aut facta. quæ per hos versus habentur.

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Pænitentia non est morientibus iniungenda.

Pænitētia est arbitrio sacerdotis iniungenda.

De hoc le. & not. de pæ. di. 1. mēsurā. ibi videas.

AB infirmis.] CASVS. Quæsitum fuit à Theodoro Cantuar. archiepō, vtrū pænitētia in mortis articulo cōstitutis sit sub quātitate tēporis indicēda? Et rñdet, ꝙ nō: sed est notificanda. in ceteris vero sacramētis est eis subueniēdum, in quib9 ecclesia morientibus consulere cōsueuit: ita tñ, vt cū conualuerint, pænitētiæ modū sibi a sacerdotibus impositū diligenter obseruent.

e ¶ Inquirenda.] diligēter sacerdos īquirat circunstantias, vt de pæni. dist. 5. in prin.

f ¶ Orationibus.] nam per orationē vnius deletur peccatū alterius, vt 18. q. 2. pro obeuntibus. & c. animæ.

quuntur vsque ad quæstionem, plana sunt, & per te videbis.

a ¶ Mente.] non enim consideranda est mensura temporis, sed doloris, vt de pæn. dist. 1. mensuram,

ALIIS. Hæc est 2. pars q. in qua ꝓbat magister, ꝙ pnīa est ſm canones imponenda, tñ ſm arbitrium sacerdotis ex causa est moderanda. & hoc teneas pro regula. aliàs ꝯ. de pæ. di. 5. falsas. Io. de F.

Casvs. Supra dictũ est qualiter pænitentia sit danda infirmis. Nunc vero tractat G. de illis, quibus pro arbitrio sacerdotis secũdum quantitatem peccati est pænitentia imponenda.

Tempora.] Casvs Quæsitũ fuit à Leone sub quanto tempore pænitentia sit peccatoribus imponenda? Et rñdet, q͂ est in arbitrio sacerdotis habita cõsideratione & moderatiõe circa deuotionẽ cõuersorũ, ætatẽ senilẽ, & ægritudines, & pericula, in omnibus q̃bus tp̃a pænitentiæ moderari debebit sacerdos prout viderit expedire.

a Tuo iudicio.] ex hoc patet, q͂ pænitentiæ oẽs sunt arbitrariæ. vnde episcopus põt diminuere pænitentiã, quã indixit Papa [1], vt 33. q. 2. latorem [2]. sicut procurator ex causa põt mãdare c̃rium illius qđ mãdauit Domin⁹, vt ff. mãdati, si hominem.

Pænitentiæ omnes sunt arbitrariæ.

[1] Istã gl. dicit sing. Lud. Pon. in suis sin. ad hoc q͂ minor magistrat⁹ põt tollere legẽ superioris.

[2] Vbi đ hoc & 50. dist. accedens.

b Ætatis senilis.] nota, q͂ habetur ratio senectutis, vt 86. dist. tanta. Et iuuẽtutis, vt 33. q. 2. in adolescẽtia. & 50. di. pænitentes. Item & nobilitatis, vt 41. dist. non cogantur. Item paupertatis. extra de sen. excõ. c. vlti. melius in c. quod de his. Item inimicitiarum, vt extra ea. decetero. 23. q. 8. pessimam. Sol. ibi incorrigibilis, hic corrigibilis. Io.

De his vero.] Casvs. Quidam significauit Papæ Nicolao, q͂ quidam milites post pænitentiam ad militiã redierũt. Alij vero propter magnitudinem delictorum de misericordia diffidẽtes desperauerũt. Alij ẽt p̃p hoc ad paganos cõfugerũt, qui modo nolunt ad pænitẽtiã reuerti: quare quæsiuit quantã pænitẽtiã debeat eis iniũgere. Et rñ. Nicolaus, q͂ peccata non sunt æqualia, neque æqualitas religionũ, nec gemitus pænitẽtiũ, uel confessiones: & ideo tuipse p̃sens quantã pænitentiã iniũgere debeas, melius inspicere poteris. Et loquitur hoc c. de pænitentia solẽni, postquã miles pænitens ad militiã reuerti non potest, ut 33. q. 2. admonere. & 51. dist. si q̃s post acceptũ. Sequẽtia c. usque ad §. quo affectu. plana sunt, in q̃b⁹ dicitur, q͂ p̃ qualitate delicti, & deuotiõe pænitẽtis, est pænitẽtia imponẽda. In illo tñ c. sacerdos. aliquid plus dr̃ & hos casus per te formabis: nec est necesse, ut mẽbranã occupẽt.

c Militiæ.] quod licet, ut dist. 51. si quis post acceptum, & 33. q. 2. admonere.

d Præsens.] sic iudex potest melius scire quanta fides adhibenda sit testibus, ut ff. de testi. l. 3. Ioan.

e Sacerdos.] Absque personarum.] id est, nõ fauore p̃sonæ [3] sed alias personæ qualitates considerabit, ut dixi s̃. ea. tp̃a.

f Omni autem.] id est, in omni anno.

g Tempore ieiunij.] ut 50. dist. in capite.

h Remissionis.] id est, ieiunij.

i Sepeliant.] debent enim pænitentes se uilioribus officijs applicare, ut de pæni. dist. 2. in prin.

k Dominico.] s̃. 30. dist. si quis tamquam. & c. si quis presbyter. 76. dist. utinam.

l Pænitentes.] hic non erit §, ut patet per sequentia. Ioan.

Vnde Leo Papa epist. 77. al. 79. ad Nicetam episcopum, c. 6.

Præsidentium arbitrio præfigantur tempora pænitudinis. C. II.

Capit. l. 5. c. 66. Poly. l. 3. tit. 10. Burc. l. 4. c. 48. Iuo p. 1. c. 242.

Tempora pænitudinis habita moderatione constituenda sunt † tuo iudicio [a], prout conuersorum animos perspexeris esse deuotos: pariter etiam habens ætatis senilis [b] intuitum, & periculorũ quorũque, aut ægritudinis respiciens necessitates. In quibus si quis ita grauiter vrgeatur; vt, dum adhuc pænitet, de salute ipsius desperetur; oportet ei per sacerdotalem necessitudinem cõmunionis gratia subueniri.

In epistola, & apud Burch. & Iuonem hęc antecedunt. His vero, de quibus dilectio tua nos credidit consulendos, qui ad iterandum baptismum vel metu coacti sunt, vel errore † traducti, & nunc se contra catholicæ fidei sacramentum egisse agnoscunt; ea custodienda est moderatio, qua in societatem nostram non nisi per pænitentiæ remedium, & per impositionem episcopalis manus, communionis recipiant vnitatem: temporis pænitudinis habita moderatione tuo constituenda iudicio, prout, &c.

† *sic legunt Burch. & Iuo.*

Item Nicolaus Papa.

Et qualitas criminis, & contritio pænitentium in satisfactione imponenda à sacerdote consideretur. C. III.

De his vero, qui pro criminibus pænitentiã egerunt †, & ad cingulum militiæ [c] reuertuntur, constat eos contra sacras regulas agere. Verum quia crimina non æqualia sunt, perhibesque alios horum propter nimiam hebetudinem in desperationem cecidisse, alios ob hoc ad paganos fugisse; tibi hoc committimus decernendum, nimirum, qui loca, & tempora religionis † illius, & modum culpæ, necnon & pænitentiam, & gemitus hominum ad confessionem venientium præsens [d] positus inspicere vales.

† *al. gerunt.*] aliquot manusc.

† *al. regionis*] aliquot manusc.

Item ex concilio Laodicensi, c. 2.

De eodem. C. IIII.

Burc. l. 19, c. 41. Iuo p. 15. c. 56.

His, qui diuersorum peccatorum lapsus incurrunt, & oratione [α], confessione, ac pænitentia malorum suorum perfectam conuersionem demonstrant, pro qualitate peccati, pænitentiæ tempus attribuendum est propter misericordiam, & bonitatem Dei. Qui ergo huiusmodi sunt; reuocandi, & ad communionem sunt applicandi.

α Orationem.] καὶ προσκαρτεροῦντας τῇ προσευχῇ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ μετανοίας, *quod Dionysius vertit*, & perseuerantes in oratione confessionis, & pænitentiæ: *cuius versio propius accedit ad verba grȩca, etiã in ceteris huius capitis partibus, quàm prisca: quamuis in hac etiam, sententia constet.*

Item ex concilio Carthaginensi tertio, c. 31. In Afric. c. 10.

Episcopi arbitrio pro qualitate peccati pænitentiæ tempora distribuantur. C. V.

Burc. l. 19. c. 40. Iuo p. 15. c. 30.

Pænitentibus secundum differentiam peccatorum episcopi arbitrio pænitentiæ tempora decernantur.

Item ex concilio Carthaginensi quarto, c. 74.

Sine personarum acceptione imploranti pænitentia detur. C. VI.

Burc. l. 19. c. 35. & 38. Iuo p. 15. c. 6. 7. 13. & 12. Ibid. c. 75. C. 80. C. 82. C. 81. C. 64. C. 79.

Sacerdos pænitentiam imploranti absque personarum † [e] acceptatione † pænitentiam secundum leges iniungat. Negligentiores vero pænitentes tardius reconcilientur. Omni autem [f] tempore ieiunij [g] manus pænitentibus à sacerdotibus imponantur. Diebus autẽ remissionis [h] pænitentes genua flectant, & mortuos in [β] ecclesiam afferant, & sepeliant [i]. Die [γ] autem Dominico [k] non ieiunent. Nam qui Dominico die studiose ieiunat, non creditur esse catholicus. Pænitentes [l] vero, qui leges pænitentiæ attente exequuntur, si casu in itinere, vel in mari fuerint mortui, vbi eis subueniri non potest; memoria eorum & oblationibus, & orationibus commendetur.

β In ecclesiam.] *In recentiore Coloniensi conciliorum editione legitur*, ecclesiæ afferant. *In antiquioribus vero editionibus, & duobus Vaticanis codicibus sic habet integer locus*, mortuos ecclesiæ pȩnitentes efferant, & sepeliant.

a Vnde,

a ¶ *Vnde in octaua.*] hic non erit vnde, sed item.

HOc sit. ¶ *Quanto*.] Sed numquid potest sacerdos totum tempus remittere? Non, vt 23. quæst. 4. si is qui prælatus r. c. ¶ *Quia ætas.*] supra ead. tempora. 33. q. 2. capit. vlti. in fin. quandoque ætas non excusat, vt 21. q. 5. si quis cuiuslibet. Ioan.

QVO AFFECTV. Hæc est 3. pars q. in qua probat per 4. autho. quòd cum dilectione & dulcedine debẽt sacerdotes suscipere pænitentes, semper in mitiorem partẽ declinando. Ioannes de Fant. & hic ponitur quæstio incidens. Archidia.

CASVS. Dictum est supra, ꝙ pro arbitrio sacerdotis pænitentia est iniungenda. Nunc vero docet Gratia. quo affectu pænitentes suscipere debeamus, & impænitẽtes abiicere.

7 ¶ Die autem Dominico.] *Pro his vsque ad vocem*, catholicus, *in can. 64. hæc leguntur*, Qui Dominico die studiose ieiunat, non credatur catholicus.

Vnde in octaua [a] *synodo legitur.*

¶ Tempus pænitentiæ pro qualitate peccati impendatur. C. VII.

PRo qualitate delicti tempus pænitentiæ impendatur.

¶ *Videri potest sumptum ex regulis breuioribus B. Basilij, c. 106. quod notatum alibi est euenire in iis capitibus, quæ ex octaua synodo citantur.*

Item.

¶ Tempus, & modus pænitendi delinquentibus, præsidentium imponatur iudicio. C. VIII.

HOc sit in iudicio positum eorum, qui præsunt, vel quãto [b] tempore, vel quali modo pænitere debeant, qui delinquunt: quia ætas [c], & eruditio multam haberi facit differentiam pœnæ.

¶ *Caput hoc habetur in libello beati Basilij de institutis monachorum, Rufino interprete, c. 90. Ibi enim vltima interrogatio est hæc,* Qualibus correptionibus vti oportet inter fratres ad emendationem eorum, qui delinquunt? *Responsio.* Hoc sit in iudicio positum eorum, qui præsunt, vel quanto, & c. *Itaque ex interrogatione, & responsione confectum est hoc caput; sicut & duo sequentia, quæ apud eundem Ruffinum leguntur.*

3 *Quo affectu pænitentem suscipere, & impænitentem abiicere debeamus; ex eadem synodo euidenter ostenditur, cum dicitur.*

¶ Intimo charitatis affectu pænitentem debemus suscipere. C. IX.

PAenitentem ex corde ita oportet suscipi; sicut Dominus ostendit, cum dicit, quia † conuocauit amicos suos, & vicinos, dicens, congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quam perdideram.

¶ *Burchardus & Iuo citant ex dictis Basilij episcopi, & in regulis illius breuioribus numero 8. est sententia huius capitis: quod tamen acceptum videtur ex c. 24. eiusdem libelli de institutis monachorum. Vbi secunda interrogatio sic habet.* Pænitentes ex corde quomodo debent suscipi pater? *Responsio.* Sicut Dominus ostendit, cum dicit, qui conuocauit, & c.

Item.

¶ Pænitentes legem Dei diligant; iniquitatem odio habeant. C. X.

AFfectum [d] illum in se recipiat pænitẽs; quem gerebat ille qui dixit [Iniquitatem odio habui, & abominatus sum.] sed & ea, quæ scripta sunt in sexto psalmo, atque in quamplurimis aliis: sed & illa, quæ Apostolus dixit ad eos, qui secundum Deum contristati sunt. [Quantam, inquit, operatũ est hoc ipsum [e] in vobis solicitudinem [f], sed excusationem, sed indignationem, sed æmulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos castos * esse negotio.] Sed & in his ipsis, in quibus deliquit [g], agẽs multa cõtraria [h]: sicut & Zacheus fecit.

¶ *Sententia huius capitis est in regulis breuioribus num. 5. Acceptum tamen videtur ex c. 19. eiusdem commemorati libelli: in quo hæc est interrogatio.* Quomodo quis debet pænitere in vnoquoque delicto? *Responsio.* Affectum illum in se recipiens, quem gerebat ille qui dixit, iniquitatem, & c.

¶ Castos.] *Antea legebatur*, cautos. *Emendatum est ex libello Ruffini: in vulgata est*, incontaminatos, *græce.* ἁγνοὺς.

Item.

¶ Impænitentes tamquam ethnici habeantur. C. XI.

ERga eum qui peccata sua non punit, tales esse debemus, sicut Dominus præcepit dicens, [sit tibi, sicut ethnicus & publicanus:] & sicut Apostolus docuit dicẽs, [subtrahite [i] vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secũdum traditionẽ, quam tradidimus vobis.]

¶ *Hoc etiam habetur in regulis breuioribus num. 9. In eodem vero libello c. 24. vltima interrogatio est hæc.* Erga eum, qui non pænitet pro peccato, qualiter esse debemus pater? *Responsio.* Sicut præcepit Dominus, dicens, sit tibi, & c. *Apud Burchardum, & Iuonem, qui hoc citant ex dictis Augustini, initium sic habet.* Erga eum, qui pro peccato commisso non pænitet, tales, & c. *quod magis conuenit cũ prædicta interrogatione, quàm quomodo est apud Gratianũ.*

Item Ioannes Chrysostomus, [id est auctor operis imperfecti homilia 43. ad c. 23. Matthæi.]

¶ Melius est errare in misericordia remittendi, quàm in seueritate vlciscendi. C. XII.

ALligant autem onera grauia, & importabilia, & c.] Tales sunt nunc etiam sacerdotes: qui omnem iustitiã populo mãdant: & ipsi nec modice † seruant: videlicet, nõ vt facientes † sint iusti: sed ut di-

PAenitentem.] CASVS. Probatur in hoc ca. ꝙ pænitẽs debet recipi affectuose ab ecclesia: quod probat auctoritate Dñi dicẽtis: Congratulamini, &c.

AFfectum.] CASVS. In hoc c. docet 8. synodus, ꝙ tantum affectum debent in se recipere pænitentes, quãtum habuit Dauid, & prælati, & alij Christiani: & tantum debẽt habere affectũ in recipiẽdo vel reiiciẽdo peccatores, quãtũ ostẽdit Apostolus habuisse aduersus Catholicos in abiiciendo vel recipiẽdo Corinthiũ fornicatorẽ, qui sua nouerca publice abutebat. *Sed excusationem*, supple nõ solũ solicitudinem, sed etiam excusationem, & indignationem. & ita in aliis. *Aemulationem*, virtutum. *Sed ipsis*, factis vel actibus in quibus deliquit.

d ¶ *Affectum.*] hoc vult dicere, quòd tantum debemus habere affectum in eiiciendo & in recipiendo peccatores, sicut Apostolus habuit cũ excõicauit, & postea recepit Corinthium, qui publice tenebat nouercã suam.

e ¶ *Operatum est hoc ipsum.*] scilicet contristari secũdum Deum.

f ¶ *Solicitudinem.*] de futuris peccatis.

g ¶ Deliquit.] aliquis, sed excusationẽ habet de præteritis peccatis.

h ¶ *Multa contraria.* Pænitens enim contraria debet facere illis pro quibus pænitet: quia contraria contrariis curãtur, vt de pæni. dist. 2. si quis semel. Ioan.

ERga eum.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ impænitentem debemus abiicere, & non ei cõmunicare. Et hoc probatur duabus auctoritatibus Christi & Pauli.

i ¶ *Subtrahite.*] a societate eius ex quo est excommunicatus. Vel dic s. opere, non pietate. 23. q. 4. recedite. secundum Io. de Fan.

ALligant.] CASVS. Quidã erãt sacerdote,

Smaragdus in regulis B. Benedicti, c. 24.

Burc. l. 19. c. 39 Iuo par. 15. c. 55 † al. qui] or.

ps. 118.

2. *Cor. 7.*

Burc. l. 19. c. 64 Iuo par. 15. c. 78 *Matt. 18.* 2. *Thess. 3.*

Matt. 23. † *modicam* † *al. faciendo, dicendo*

Peccatores sunt cauendi & recipiẽdi.

Contraria cõtrariis curantur.

sacerdotes, qui nimis graue pænitētiā imponebāt delinquētibus : quā ad instar grauis ponderis vel fascis abiicere oportebat. sicut adolescens portans pondus graue reiicit illud, ne sub nimio pondere confringatur. Sed tales sacerdotes Ioannes Chryso. reprehendit dicens, melius est imponere minorem pænitentiā quàm maiorem : quia vbi pater familias, i. Deus, benign⁹ est ad miserēdū, sacerdos eius vicari⁹ austerus esse non debet.

a ¶ *Melius est*] arg. ꝙ iudex potius seruabit misericordiā quàm rigorē. 50. di. pōderet. in fi. & 86. dist. non satis. 11. q. 3. nemo peritorū. extra de sortile. cap. 2. quādoque tamē potius seruat̄ rigor quàm misericordia, scilicet vbi nō est spes correctiōis, vt 23. q. 4. est iniusta.

Misericordia est præferēda rigori.

b ¶ *Tenax.*] hæc est ratio, quare iudex potest augere onus legis. sed illud non potest diminuere, vt ff. de re iudi. si se nō. §. si quis. similiter generalia verba, quæ princeps ponit in suis priuilegiis, tu nō debes stricte & tenaciter interpretari, vt extra de deci. ad audiētiā. & 16. quæst. 1. frater. extra de do. cum dilecti.

N *On licet.*] hæc est 4. pars q. in qua reuertitur ad quintā q. & ꝓbat per 4. capit. ꝙ nō debemus seruare auguria, nec alia superstitiosa. Ioan. de Fan. & ista c. nihil faciunt ad istam quæstio. L.

CASVS Ab isto loco vsque ad finē causæ repetit G. quædam c. quæ superius prætermiserat super diuinationibus & superstitionibus quibusdam: in quibus omnibus Christiani reprehendūtur, qui ad instar paganorū dies obseruabant & annos, & alias multas superstitiones : & ideo ꝑ vos legatis, quia in scholis legi nō cōsueuerunt. Si autem aliquis ex sua diligentia casus voluerit formare, facile poterit: quia tales si clerici sunt deponantur, & laici anathematizentur. In illo c. non obseruetis. & in capi. seq. repetit quæ dicta fuerant s. ea. q. 5. non licet. & c. sortes. & etiam addit quædam alia, quæ facile per te videbis. *Pyctaciolas*, idest, breues in chartula scriptos. *in grandinariis*, quæ grando possit moueri per magicas artes.

c ¶ *Nō licet.*] ab hoc loco vsq; ad finē repetit quædā capi. quæ omiserat in 5. q. in quibus omnibus reprehenduntur Christiani, qui ad instar paganorum dies obseruant & annos, & alias friuolas superstitiones.

Dies & anni non sunt obseruandi.

d ¶ *Domos.*] cū hoc fit ideo q̄a credit̄ aliq̄d salutis īde recipere.

e ¶ *I quis.*] hic repetit magister ea quæ tradidit obliuioni in 5. q.

f ¶ *On obseruetis.*] ¶ *Aegyptiaci.*] quos Aegyptij inuenerunt, vt q aliquod opus die tali inchoaret, malum haberet exitum. tamen ex antiquitate ecclesia signat hos dies in calendariis suis, vbi reprobantur 37. dist. legimus.

...centes appareant iusti. Tales sunt, & qui graue pondus venientibus ad pænitentiam imponunt: qui dicunt, & non faciunt: & sic, dum pœna præsentis pænitentiæ fugitur; contemnitur pœna peccati futura†. Sicut enim si fascem super humeros adolescentis, quem non potest baiulare posueris; necesse habet, vt aut fascem reiiciat, aut sub pondere confringatur; sic & homini, cui graue pondus pænitentiæ imponis, necesse est, vt aut pænitentiam tuam reiiciat; aut suscipiens, dum sufferre non potest, scandalizatus amplius peccet. Deinde, etsi erramus modicam pænitentiam imponentes; nonne melius est[a] propter misericordiam rationem reddere†, quàm propter crudelitatem? Vbi enim paterfamilias largus est; dispensator non debet esse tenax[b]. Si Deus benignus est; vt quid sacerdos eius austerus. Vis apparere[α] sanctus? circa vitam tuam esto austerus; circa alienam benignus.

† al. futuri

† al. dare

α ¶ Vis apparere.] *Locupletatus est hic locus ex indicata homilia: cum antea legeretur*, vt quid sacerdos eius austerus vult apparere.

Item Martinus Bracharensis, c. 74.

¶ Calendarum obseruationes agere non licet. C. XIII.

NOn licet[c] iniquas obseruationes agere Calendarum, & otiis vacare gentilibus; neque lauro, aut viriditate arborum cingere domos[d]: omnis enim hæc obseruatio paganismi est.

Polyc. l. 6. tit. 12
Burch. l. 10. c. 15
Iuo par. 11. c. 42

Vnde Zacharias Papa in concilio Romano, c. 9.

¶ Anathema sit, qui ritum Paganorum, & Calendarum obseruat. C. XIIII.

SI quis[e] Calendas Ianuarias, & brumam ritu paganorum colere, vel[β] aliquid plus noui facere propter nouum annum, aut mensas cum dapibus vel epulis in domibus præparare, & per vicos, & plateas cantiones, & choros ducere præsumpserit, quod magna iniquitas est coram Deo; anathema sit.

Polyc. ibidem
Burch. l. 10. c. 16
Iuo par. 11. c. 43

¶ *Hoc est caput nonum in concilio Romæ à Zacharia habito, quod asseruatur in Vaticana bibliotheca : & inde nonnulla sunt emendata, & addita. De hac autem superstitione Bonifacius legatus Germaniæ epistola 2. quæ est in tomis conciliorum, ad ipsum Zachariam multa scribit : cui Zacharias vltima epistola respondens mentionem huius concilij videtur facere his verbis.* Et quia per instigationem diaboli iterum pullulabant; à die, qua nos iussit diuina clementia (quamquam immeriti existamus) Apostoli vicem gerere; ilico omnia hæc amputauimus. *Idem prohibetur pluribus verbis in canonibus, qui sextæ synodo adscribuntur, c. 62. Et multa in huiusmodi superstitionem scribit Tertullianus in libro de Idololatria, & alij graues auctores.*

β ¶ Vel aliquid plus noui facere propter nouum annum. *Hæc non sunt in codice istius concilij Vaticano.*

Item Augustinus.

¶ Infirmitatibus hominum incantationes nihil remedij præstant. C. XV.

ADmoneant sacerdotes fideles populos, vt nouerint magicas artes, incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedij posse conferre: non animalibus languentibus, claudicantibusue, vel etiam moribundis quidquam mederi: non[γ] ligaturas ossium, vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodesse: sed hæc esse laqueos, & insidias antiqui hostis: quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. Et si quis[δ] hæc exercuerit; clericus degradetur; laicus anathematizetur.

In Turonēsi 3. c. 42. & in adiectis capitu. c. 94
Polyc. ibidem
Burc. l. 10. c. 40
Iuo par. 11. c. 65

¶ *Caput hoc Burchardus & Iuo citant ex dictis Augustini : apud quem similia reperiuntur in locis allatis s̄. ead. q 5. nec mirum. Sed eadem omnino verba præter vltimam clausulam leguntur in concilio Turonensi 3. c. 42. & in adiectis capitularibus, c. 94.*

γ ¶ Non ligaturas.] *Hinc vsque ad vers.* prodesse. *sunt addita ex concilio, & capitularibus.*

δ ¶ Et si quis hæc.] *Postrema hęc tota clausula non legitur in concilio, neque in capitularibus, sed apud Burchardum & Iuonem.*

Item Augustinus.

¶ *In plerisque vetustis exemplaribus est tantum.* Item, *& in Polycarpo etiam refertur sine auctoris nomine.*

¶ Dies Aegyptiaci, & Ianuarij Calendæ non sunt obseruandæ. C. XVI.

NOn obseruetis dies, qui dicuntur Ægyptiaci[f], aut Calendas Ianuarij: in quibus cantilenæ quædam, & commessationes, & ad inuicem dona donantur, quasi in principio anni, boni fati augurio, aut aliquos mēses, aut tempora, aut dies, & annos, aut lunæ, solisque

Polyc. l. 6. ti. 12

Vidam autem.] CASVS. Gratianus primo tractauit de officiis clericorum. Secundo de causis & negotiis eorum. Tertio tranfert se ad sacramenta. Sed quia matrimoniũ ceteris sacramentis est tẽpore antiquius & vsu cõmunius; ideo de illo præmittit. Vnde videndũ est quid sit matrimoniũ, vnde dicatur, quibus verbis instituatur, & quę sint eis impedimenta, q̃ vt melius tibi pateant, videbis in summa huius causæ. & tractat hic de illo impedimento, quod est votum. Annectit etiam de interdicto ecclesiæ, & de quibusdam alijs, quæ vt omnia plenius pateant, præmittit thema, duas inde eliciens quæstiones.

a *Quidam votum castitatis.*] Tractato de negotijs & ministerijs ecclesiasticis, adiungit de sacramentis. primo de matrimonio, licet alia sint digniora, & magis necessaria: & hoc ideo, cum matrimoniũ magnum sit in Christo & ecclesia sacramentum, & tempore antiquius est, & vsu cõius. Antiquius, quia ante peccatũ institutũ est: cõius, quia cũ sacramẽta omnia sint in ecclesia Dei, hoc tñ apud gẽtes omnes est: sanctitas aũt eius non est nisi in monte sancto eius. i. vbi ecclesia ædificata est. Et qa de matrimonio sæpe quæritur in iudicio, ideo assignando multiplicia eius impedimenta tractaturus de eo, continuat x. causas. Ad eius ergo euidentiã prælibandũ est quid sit matrimoniũ, & vnde dicatur, & vbi, & qñ, & quibus verbis fuerit institutũ, & q̃ sint causæ matrimonij, vel quæ & quot sunt eius bona, q̃ vel quot eius ĩpedimẽta. Quid sit matrimoniũ, habes j. ea. q. 2. §. 1. vbi explicabimus singula posita in descriptione. Dicitur autẽ matrimoniũ quasi matris muniũ, i. officiũ. Sed quare potius dr̃ à matre, q̃ à patre, q auctor est generationis, vt diceret̃ patrimoniũ? Rñ. quia plura onera matrimonij subit & tolerat mulier: est enĩ in cõceptu grauida, in partu dolorosa, in lactando, laboriosa. extra de cõuer. in fi. c. 2. Fuit autem institutũ in paradiso. 32. q. 2. §. his ita & ante peccatũ de pæ. dist. 2 §. Romanos. ver. Adã. causa sobolis procreandę, vt repararetur lapsus angelorũ. de consec. di. 1. hi duo. Et fuit institutum his verbis. hoc nũc os. &c. Alij dicũt ꝙ alijs verbis, s. his: Crescite & multiplicamini. sed credo, ꝙ illis verbis vsus ẽ Dñs tm̃, vt ꝑciperet carnalẽ cõmistionẽ: sicut patet ex eo ꝙ ẽt post diluuiũ eisdẽ verbis vsus est Dñs ad Noe, & filios ei⁹ iãpridẽ vxoratos. Fuit ẽt matrimoniũ scđo institutum post peccatum ad remediũ, vt vitaret̃ fornicatio, vt 32. q. 2. §. his ita. Causæ autem matrimonij quædã sunt ꝑ quas contrahitur matrimonium, vt sponsalia & cõsensus. quædã ꝓ ꝑ quas: & ex his q̃dã sunt principales, vt vitatio fornicationis, susceptio sobolis: Aliæ secũdariæ, quæ sunt multæ, vt pulchritudo feminæ, diuitiæ, amicitiæ, amicorũ copia, pacis reformatio. Bona matrimonii sunt tria: fides, proles, sacramentum. j. ea.

Matrimoniũ est antiquius & cõmunius aliis sacramẽtis.

Matrimoniũ vnde dicitur.

Matrimoniũ vbi & ꝑ quæ verba fuit institutum.

Matrimonij contrahendi causæ multiplices.

Matrimonij bona.

cursum: quia, qui has, & quascumque diuinationes, aut fata, aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus, inutiliter, & sine causa; magis ad sui damnationem, quàm ad salutem tendit: siue qui per quosdam numeros litterarum, & Lunæ, & per Pythagoricam necromantiam ægrotantium vitam, vel mortem, vel prospera, vel aduersa futura inquirunt, siue qui attẽdũt somnialia scripta, & falso Danielis nomine intitulata, & sortes, quæ dicuntur sanctorum Apostolorum, & auguria auium, aut aliqua pro domo facienda, aut propter coniugia copulãda, aut in collectionibus herbarum carmina dicunt, aut pyctaciola pro quauis infirmitate scripta super homines, vel animalia ponunt, præter symbolum, & orationem Dominicam, aut magicis falsitatibus in †grandinarijs tempestatibus credunt. Qui autem talibus credunt, aut ad eorum domũ euntes, aut suis domibus introducunt, vt interrogent; sciant se fidem Christianam, & baptismũ præuaricasse, & vt paganum, & apostatam, id est, retro abeuntem, & Dei inimicum, iram Dei grauiter in æternum incurrisse: nisi ecclesiastica pænitentia emendatus Deo reconcilietur. Dicit enim Apostolus [Siue manducatis, siue bibitis, siue aliquid aliud facitis, in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, in quo viuimus, mouemur, & sumus.]

† al. futuri

† al. dare

† al. &

1. Cor. 10.
Act. 17.

De temporum quoque obseruationibus scribit Augustinus in Enchiridio[a], *c. 79.*

a Enchiridio.] *expuncta sunt voces, quæ sequebantur,* id est, manuali libro. *Absunt enim à vetustioribus.*

Graue peccatum est dies obseruare, vel menses, & annos. C. XVII.

Beda Gal. 4.
Iuo p. 11. c. 19.
Pann. l. 8. c. 80.

QVis æstimaret, quàm magnum peccatum sit dies obseruare, & menses, & annos, & tempora (sicut obseruant, qui certis diebus, siue mensibus, siue annis uolunt, & nolunt aliquid inchoare, eo quòd secundum vanas doctrinas hominum fausta, vel infausta existiment tempora); nisi huius mali magnitudinem ex timore Apostoli pensaremus? qui talibus ait [Timeo, ne forte sine causa laborauerim in vobis.] *Item super epistolam ad Galatas, ad c. 4.* Intelligat[β] lector ad tãtum periculum animæ pertinere superstitiosas temporum obseruationes, vt huic loco subiecerit Apostolus. [Timeo vos, nę forte sine causa laborauerim in uobis.] Quod cum tanta celebritate, atque auctoritate per orbem terrarum in ecclesijs legatur; plena sunt tamen conuenticula nostra hominibus, qui tempora rerum agendarũ à mathematicis accipiunt. Iam vero, ne aliquid inchoetur, aut ædificiorum, aut huiusmodi quorumlibet operum diebus, quos Ægyptiacos uocant, sæpe etiam nos monere non dubitant.

Gal. 4.

Beda ibidem.
Iuo p. 11. c. 15.

β Intelligat.] *B. Augustinus explanans ea verba Apostoli ad Gal. 4.* Dies obseruatis, & mẽses, & tempora, & annos: *ipsa tam ad gentiles, quàm ad Iudęos. referri posse demonstrat, tuncque subiungit,* Ergo eligat lector, vtrum volet sententiam, dummodo intelligat ad tantum, &c.

Item Hieronymus.

Burchardus etiam, & Iuo citant ex dictis Hieronymi, sed Polycarpus auctorem non nominat.

Sine incantatione herbas, vel petras licet habere. C. XVIII.

Poly. l. 6. tit. 12.
Burc. l. 10. c. 50.
Iuo p. 11. c. 75.

DÆmonium substinenti licet petras, vel herbas habere sine incantatione.

CAVSA XXVII.

QVidam votum castitatis[a] *habens desponsauit sibi vxorem: illa priori conditioni renuntians, transtulit se ad alium, & nupsit illi: ille, cui prius desponsata fuerat, repetit eam.*

1 *Hic primum quæritur, an coniugium possit esse inter vouentes.*

2 *Secundo, an liceat sponsæ à sponso recedere, & alij nubere.*

Matrimonij impedimẽta.

ȷ.ea.q.2.omne. Impedimenta matrimonij sunt 16.s.votum,ordo, habitus,dispar cultus,error ꝑsonæ,error cõditionis,cognatio,ligatio,publicæ honestatis iustitia,enormitas delicti, ĩposibilitas coeundi,tp̃s feriarũ,interdictum ecclesiæ,coactio,ætas,furor. Io.Veruntamen quædã ex his impediunt contrahendum, sed non ꝯtrũ dirimunt,vt ȷ. dicetur.

Impedimẽta ꝓdicta in his versib⁹ sũt collecta.

Votũ,conditio,violentia,spiritualis

Proximitas, error, dissimilisque fides.

Culpa,dies vetitus,honor,ordo,ligatio, sãguis.

Quę sit & affinis, quique coire nequit.

Additur his ętas, habitum coniunge furori.

His interdictum subditur ecclesia.

Hæc (si canonico vis consentire rigori.)

Te de iure vetãt iura subire thori.

Habitus ĩpedit,sed non dirimit,extra qui cler. vel vo.consuluit.B.contra: quia nec impedit ſm eum.similiter ætas impedit matrimoniũ & furor carẽs interuallo.32.q.7.neque.

QVÆSTIO PRIMA.

1 ꝑs

Q*Vòd vouentes*[a] *matrimonia contrahere non possunt; multis auctoritatibus probatur.*

In concilio namque Carthaginensi quarto,cap.vlt. statutum inuenitur de viduis, quæ professam †*continentiam præuaricatæ sunt.*

† al.professa

¶ Excommunicentur viduæ, quæ religioso habitu abiecto nuptias elegerint. C. I.

SIcut bonum est castitatis præmium; ita & maiori obseruantia, & præceptione custodiendum est,vt si quæ viduæ[b],quantumlibet adhuc in minoribus annis[c] positæ, & immatura[d] ætate à viro relictæ,se deuouerint Domino, & veste laicali abiecta, sub testimonio[e] episcopi & ecclesiæ in religioso habitu[f] apparuerint[g], postea vero ad nuptias sæculares transierunt; secundum Apostolum damnationem habebunt: quia fidem castitatis, quam Do-

Burc. l.8. c. 39. Iuo p. 7. c. 58. & 147.

1.Timo.5.

QVòd uouentes.] Hæc q.diuiditur in duas partes, ĩ quarũ prima probat magister per 34.auctoritates sanctorũ patrũ,ꝙ vouentes solẽniter nõ possunt cõtrahere, & si contraxerint,nõ tenet matrimonium, & debent puniri.Secunda ibi,*Augustinus*.Io.de Fant.

CASVS. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur an teneat matrimonium à vouente cõtractũ. & ꝙ nõ teneat, probat vsque ad §. *his omnibus auctoritatibus*. postea probat contrarium vsque ad vltimũ.§.quã contrarietatẽ bene soluit.ꝯ.27.di.§.vlt.& intellige prima c.de uoto solenni,alia de simplici. Alii dicunt, ꝙ prima cap.intelliguntur de voto de præsenti,alia de futuro.

Matrimoniũ à vouente cõtractũ, vtrum teneat.

a ¶ *Quòd uouentes.*]Hic intitulatur quæstio prima, qua quæritur an teneat matrimonium à vouente contractum, & ꝙ non teneat, probatur vsque ad §.his omnibus auctoritatibus,postea allegat in ꝯriũ vsq; ad §.vlt.& hanc ꝯtrarietatẽ soluit satis bene ꝯ.27.dist.§.vlt.ꝙ videlicet prima ca.intelliguntur de voto solẽni,alia de simplici.arg.extra qui cler. vel vo.meminimus.ȷ.e.c.1.vbi dicitur, & veste laicali sub testimonio epi.H.dicit,ꝙ nõ refert an sit simplex votũ,an solẽne:quia vtrũque dirimit matrimoniũ,solẽnitates.n. ipse nõ sunt de substãtia voti.Sed hoc refert an sit votum de præsenti cum solẽnitate,siue sine illa,vt voueo cõtinentiam, hoc impedit & dirimit.sic intelliguntur hæc ca.prima vsq; ad ca. nuptiarũ.an sit de futuro,quod improprie dicitur votum, i. quædã promissio de futuro voto emittendo,vt si dico,ego promitto, ꝙ vouebo cõtinentiã post annũ mortua vxore mea.vel promitto, ꝙ intrabo religionẽ,vel cõsimile.hoc impedit,sed non dirimit, vt ca. nuptiarum.& c.sequentibus.Alii dicũt,ꝙ nullũ votũ dirimit; qa qua ratione dirimeret votum solenne,& simplex,cũ idẽ sit in substantia.solemnitates enim non sunt de substantia,sed ipsa constitutio ecclesiæ dirimit,si post votum solẽniter factum contrahatur. Ego dico,ꝙ nullũ votũ est solẽne nisi cũ quis deuouet se religioni alicui,vel aliis duobus modis in sequenti ca.vnde si coram tota ecclesia diceret quis hæc verba,voueo cõtinẽtiã,si ꝯheret,teneret matrimoniũ. Quæ est enim rõ quare ꝯstitutio ecclesiæ magis debeat spectare ad illa vota quæ solẽniter fiunt,q̃ ad priuata, dũmõ possit eccl'æ ꝯstare siue ꝑ testes, siue ꝑ ꝯfessionẽ ꝓpriã alicu⁹,ꝙ votũ fecerit?q̃ cito enim cõstat ecclesiæ per confessionẽ,vel per testes,dicitur notoriũ,& sic deberet ecclesia dirimere matrimoniũ post illud votũ ꝯctum. Io.Tu breuiter dicas,ꝙ professio tacita vel expressa alicuius religionis impedit cõtractum & ꝯhendũ.extra de reg.vidua.& 27.dis.quod interrogasti.& extra de reg. cõsulti. & c.statuimus.& præcedenti.c.quæ ea.expresse hoc dicũt,ꝙ cum aliquis dicit,deuoueo me huic religioni,ibi professio cõtinentiæ tacita intelligitur,& religionis expressa.Ordo similiter impedit si est sacer.nã ibi intelligitur tacita cõtinentia facta cũ solẽnitate, & ex cõstitutione ecclesię:& ita semꝑ cõditio tacita vel expressa,vel constitutio ecclesiæ solennizat votum. Sic mihi Bar.Brix.videtur dicendum.extra qui cle.vel vouen.c.rursus.

Votũ an impediat & dirimat matrimonium.

Votum solẽne quod dicemus esse.

Professio religionis impedit matrimonium.

ADDITIO. De hoc etiam no.22.dist.quidam.extra qui cle. vel vo.rursus.quod per Innoc.extra de reg.porrectum.& not. de vo. per tuas.& in c.proxi.&c.

SIcut bonum.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, ꝙ votum castitatis est magnum, & ideo magna debet obseruantia custodiri. In secunda parte pœna imponit̃ trãsgressoribus:quia & damnationẽ habebunt,& à cõione aliorum separabuntur.nã si vxor,quæ frangit fidẽ marito est punienda, multo magis quæ nõ seruat fidẽ Christo. In tertia parte dr̃,quòd si aliqua Deo deuota fuerit per vim oppressa, & delectione libidinis postea habitare cũ raptore consenserit, pœna superius dicta tenebitur.Secunda pars incipit ibi,*Vt si quæ*. Tertia ibi,*Quæ etsi*.

b ¶ *Vt si quę uiduę*,] licet de illis specificet, de omnibus intelligi debet.

c ¶ *In minoribus annis.*] videlicet xxv. anno, vel xij.vel xiiij. Et dñr minores annis multipliciter,quãtũ ad discretionẽ vsq; ad vij. C.de iure deli.si infanti.Item quantũ ad matrimoniũ vsq; ad duodecimũ in femina,in viro vsque ad decimum quartũ annũ. Item quantum ad factionẽ testamenti vsque ad xiiij.annum,in masculo,in femina vsque ad xij.ff.qui test.fa.pos.qua ætate.in prin. 2.q.6.§.diffinitiua.Itẽ quãtũ ad restitutionẽ vsque ad xxv.annũ. ff.de mino.l.1.hic autem vocat minores qui sunt infra xxv. an.nã aliter pater posset eos reuocare si essent infra xij.vel xiiij.an. ut 20.q.2. c.1.& 2.Sed quare non restituitur puella infra xxv. ann. ut habitũ quem suscepit,possit deponere,sicut in aliis contractibus? Resp. qa nõ est læsa,qa ei nubit quo meliorem non põt inuenire, iuxta illud Agnetis,illi sum despõsata cui angeli seruiunt,&c. & minor non restituitur nisi cum læditur.ff.de mino.verum.§.sciendum.

d ¶ *Immatura.*] id est, non matura. nam viduæ ante annum xl. non velantur,vt 20.q.1.sanctimoniales. vel duæ dictiones sunt in ætate matura thoro.iuxta illud:

Iam matura thoris plenis adoleuerat annis Virginitas.

e ¶*Sub testimonio*) nam ita solennizatur votum (ut dicunt quidam) cum scilicet, accepit vestem ab episcopo, vt hic, vel de manu presbyterorum vel ministri 20.quæst.1.vidua.Quod credo, dum tamen omittat votum. Nam aliàs uestes tantum accipiendo non obligatur solenniter, sed simpliciter.extra qui cle.vel vo.consuluit. ubi etiam habes, quòd solennizatur uotum in manu abbatis uel abbatissæ. Item solennizatur si per seipsam recipiat habitum,& incipiat cum aliis cantare in ecclesia. ȷ.ead. uidua. Et not.ꝙ uotum continentiæ solennizatur tribus modis tantum. Sacri ordinis susceptione.28.dist.diaconi. Secundo dũ accipit uestẽ sacram à quocũque:dum tñ post susceptionẽ incipiat cohabitare cũ aliis monachis & monialibus in ecclesia.ȷ.ea.uidua. Tertio cũ ita dicit corã epo uel abbate vel abbatissa,uel corã tribus uel duobus testibus, ego deuoueo me huic religioni.Hoc enim aliud est, & aliud cũ dico,ego uoueo cõtinentiã.deuotus enim religioni nõ posset cõtrahere ita ꝙ matrimoniũ teneret. nec mirũ,cum etiam contractum matrimonium religio dissoluat.extra de conuer.coniug.ex publico,sed in voto continentiæ secus.non enim uotum dirimit.unde si coram tota ecclesia diceret,uoueo cõtinentiam, per hoc non solẽnizatur votum,nisi uelis dicere, ꝙ tale uotum nõ dirimit,sed constitutio ecclesiæ super uoto facta.Nam si uotum dirimeret,quare potius unum q̃ aliud,si hoc haberet ex sua natura?& ita dirimeret uotum simpliciter,quod Augu. non uult. ȷ. ea. nuptiarum.Dic ergo uotum numquam solẽnizari, nisi tribus modis prædictis.& ita exaudi quod hic dicitur.Ioan.Tu dicas, ut ꝯ. dixi in glossa illa, hic intitulatur. circa fin.uersic. tu breuiter in summa quæstio.Barth.Brix.

f ¶*Habitu.*]arg.ꝙ ita tenetur uoto qui publice ĩ religionis habitu apparuerit, ac si publice habitum susceperit. extra de reg. uidua.& ȷ. ead.uidua.

g. ¶*Apparuerint.*] ita quòd aliquandiu in ecclesia inter aliàs steterit, scilicet per triduum.extra de regu.& transe. ad relig. ad nostram. Vel distingue, quòd triplex est habitus, scilicet professionis,

fessionis, qui votum habet annexum : & dirimit matrimoniũ : de quo hic loquitur. Conuersionis, qui similiter votũ habet annexũ, sed non dirimit matrimoniũ, de quo loquitur extra qui cle. vel vo. consuluit. extra de regu. sup eo. Habitus probationis, qui nec impedit nec dirimit matrimonium: de quo loquitur extra de renun. ex trans-

de hoc debẽt, & à cœtu hominũ separari. nã si contractus qui fiũt cũ hominibus, seruandi sunt ; multo fortius contractus qui initur cum Deo, debet seruari. In tertia parte dicitur : si virgines quę sic peccant, grauiter puniuntur ; multo fortius viduę puniri debent: cum iam sint virorum libidine satiatæ. Et ꝙ puniri debeant, probat tribus auctoritatibus Greg. scilicet Apostoli, Moysi, & prophetæ: & vna ratione. Secũda pars incipit ibi, *De virginibus*. Tertia ibi, *Si virgines*. Hęc vero verba sunt Innocen. *Si virgines*. verba sunt Greg. *Apostatauerunt*, idest, retro abierunt. Sequens cap. patet.

†*al. nisę*

mino uouerunt, irritam facere ausæ † sunt. Tales ergo personæ à Christianorum communione sequestrentur, neque [β] conuiuio cum Christianis communicent. Nam si adulteræ [γ] coniuges reatu sunt viris suis obnoxiæ ; quanto magis viduæ, quæ religiositatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, si deuotionem, quam Deo sponte, non coactæ [a] obtulerunt, libidinosa corruperint voluptate, & ad secundas nuptias transitum fecerint? Quæ etsi violentia irruente ab aliquo oppressæ † fuerint, ac postea [b] delectatione libidinis permanere in coniugio raptori, vel violento viro consenserint; damnationi superius comprehensæ teneantur † obnoxiæ. De talibus ait Apostolus [Cum luxuriatæ fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.]

†*al. prærepta* †*al. tenebuntur* *1. Tim. 5.*

α ¶ Immatura.] *In varijs conciliorum editionibus, & duobus Vaticanis codicibus, & Soriensi regio legitur,* matura. *Iuo habet,* in matura.

β ¶ Neque conuiuio.] *Sic est emendatum ex manuscriptis Gratiani exemplaribus, expunctis verbis illis,* donec ad bonum, quod cœperant, reuertantur: *quę ex capite sequenti videntur huc fuisse translata. In conciliorum autem impressis, & manuscriptis codicibus, legitur.* Tales ergo personæ sine Christianorum communione maneant, quæ etiam nec in conuiuio cum Christianis communicent.

γ ¶ Adulteræ.] *Sic est emendatum ex memoratis conciliorum exemplaribus. Nam antea legebatur.* Nam si adulterij coniuges reæ sunt, si suis obnoxiæ viris non fuerint ; quanto, &c.

Item ex epistola Gregorij missa ad Bonifacium.

¶ *Sic etiam citant ceteri collectores. Habetur autem & paulo etiam copiosius, in capitularibus adiectis, c. 215.*

¶ De viduis, & virginibus, quæ à religionis proposito discedunt. C. II.

Sent. 4. dist. 38. Ansl. l. 11. c. 177. Burc. l. 8. c. 45. Iuo p. 7. c. 63. Pann. l. 3. c. 204.

Viduas à proposito discedentes viduitatis, super quibus nos consulere voluit dilectio tua, frater charissime, credo te nosse à sancto Paulo, & à multis sanctis patribus, nisi conuertantur, olim esse damnatas. Quas & nos Apostolica auctoritate damnandas, & à communione fidelium, atque à liminibus ecclesiæ arcendas fore censemus, vsquequo obediant episcopis suis, & ad bonum, quod cœperunt, inuitæ, aut voluntariæ reuertantur. ¶ De virginibus autem non velatis, si deuiauerint, à sanctæ memoriæ prædecessore nostro Papa Innocentio taliter decretum habemus: [Hæ vero [c], quæ nec dum sacro velamine [d] tectæ, tamen in proposito virginali semper se simulauerunt [e] permanere; licet velatæ non fuerint, si nupserint, aliquanto [f] tempore his agenda pænitentia est : quia sponsio earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines solent bonæ fidei contractus [g] nulla ratione dissolui; quanto magis [h] ista pollicitatio, quam cum Deo pepigit, solui sine vindicta non poterit? &c. ¶ Si virgines nondum velatæ taliter pænitentia publica puniuntur, & à cœtu fidelium vsque ad satisfactionem excluduntur ; quanto magis viduæ, quæ perfectioris ætatis, & maturioris sapientiæ, atque consilij existunt, virorumque consortio [i] multoties vsæ sunt [k], & habitum religionis assumpserunt, & demum apostatauerunt, atque ad priorem vomitum sunt reuersæ, à nobis, & ab omnibus fidelibus à liminibus ecclesiæ, & à cœtu fidelium vsq; ad satisfactionem sunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter iuxta apostolum Paulum tradentes huiusmodi hominem Satanæ, vt spiritus eius saluus sit in die Domini? De talibus enim & Dominus per Moysem loquitur, dicens [Auferte malũ de medio vestri.] De quibus & per prophetam ait [Lætabitur [l] iustus, cum viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine [m] peccatoris.] De talibus namque,

J. ead. Hæ vero. *1. Cor. 5.* *Deut. 13.* *Psal. 57.*

c ¶ *Hę vero.*] Hanc litteram ĩtelligit Cardinalis de voto simplici ꝓpter illud, nondum tectæ: & illud, nondũ velatæ: & illud, à Domino, quasi dicat non ab ecclesia. & illud, aliquã to tempore, idest, tribus annis. 27. dist. si vir. sed nos intelligimus de voto solenni : quia publica pęnitentia, de qua subditur, non imponitur pro fractione simplicis voti. arg. 27. dist. si vir. Item inutiliter argumentaretur Greg. de talibus virginibus ad viduas solenni uoto obligatas. Vnde intelligas illud, necdum sacro uelamine tectæ & uelatæ, non de uelo consecrationis, sed de uelo professionis : quod uelum consecrationis non datur ante xxv. annum, 20. q. 1. placuit.

Pænitentia publica non est violatoribus voti simplicis ponenda.

d ¶ *Velamine.*] extra de regu. ut clerici.

e ¶ *Simulauerint.*] arg. ꝙ uoti simulatio sicut ipsa professio obligat quemquam, ut c. proxi. neque. & distin. 27. quod interrogasti.

Voti simulatio obligat.

f ¶ *Aliquanto.*] x. ann. J. ea. deuotã. secũdũ nos. Io. tamẽ dixit, aliquãto, q̃a arbitrariũ est huius pænitentiæ tempus, licet ordinarie dixerim esse decem annos.

g ¶ *Contractus.*] hic large sumitur hæc appellatio, ut etiam comprehẽdat contractus stricti iuris: quia in nullo dolus interuenire debet. C. de præscri. x. uel xx. an. l. si. fraude.

transmissa. de regu. statuimus. in fi. Firme ergo teneas, ꝙ numquã solus habitus solennizat votum. extra de regu. porrectum. & extra qui cle. vel vo. consuluit. nec obstat 27. dist. quod interrogasti, & extra de regu. vidua. quia solus habitus (vt dixi supra) non facit monachum, vel non sollennizat votum.

a ¶ *Non coactę.*] tunc enim secus esset. extra ꝙ metus cau. perlatũ.

b ¶ *Postea.*] argu. ꝙ non excusat vis præcedens, si postea sequitur consensus †, vt 34. quæst. 1. cum per bellicam. & extra de eo qui dux. in mat. significauit.

Viduas.] Casus. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, ꝙ viduæ quæ viduitatis votum deseruerunt, damnari debent, & à cõione aliorum expelli. In secunda parte dicitur ꝙ virgines, quę virginitatis votum dimittunt, agere pænitentiam

h ¶ *Quanto magis.*] J. ead. q. c. hæ uero. contra. in fin. Sol. ibi loquitur de uirgine illa, quæ uelum consecrationis accepit : quæ si præuaricata sit, plus peccat quam uidua : hic loquitur de ea quæ non accepit uelum consecrationis: unde uidetur minus peccare quàm uidua. uel quodam respectu magis uidetur uirgo peccare quàm uidua, quia à maiori bono cadit.

i ¶ *Consortio.*] arg. de pæ. dist. 5. consideret. in fi. ubi dicitur : Timeat docta experimento quod ignorauit uirgo.

k ¶ *Vsæ sunt.*] dicit Hiero. Libido in uirginibus maiorem patitur famem, dum dulcius esse putant quod nesciunt.

Continentia difficilior est virginibus q̃ viduis.

l ¶ *Lętabitur.*] non de vindicta quam videt : sed quia non est in illa : & quia non commisit consimilia.

m ¶ *Manus suas laua. in sang. peccato.*] i. in pœna, idest, propter pœnam

pœna sapientiorem efficit.

pœnã quã videt: quia cũ stultus punitur, sapiens fit astutior, vt 23. q. 6. vides. & exemplis citius ducitur quis ad benefaciendum, & ad vitandum crimen. de pœnit. dist. 2. citius. vnde dicitur.

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Votum diuersa sortitur vocabula.

a **N***Eque viduas.*] ¶ *Proposito.*] i. voto. Nota ꝙ votũ secundũ diuersos status diuersa sortitur vocabula. Primo enim est cum quis in origine disponit aliquid boni facere, & tũc dicitur deliberatio, vt 17. q. 1. cap. qui bona. & hoc infringere veniale est. Quandoque procedit, & proponit idem se firmiter facturum: & dicitur propositum. 17. q. 1. c. 2. & q. 2. nos nouimus. huius fractio veniale est secundũ quosdã, sed graue est [1] hęc matrimoniũ contrahendum impediunt, sed nõ dirimunt iã contractũ. si vero accedat obligatio, dicitur votũ: cuius fractio mortale peccatũ est, & impedit matrimoniũ cõtrahendũ, & dirimit iam contractũ, si solenne fuerit. 27. di. §. vltimo.

[1] Id est grauius q̃ primũ peccatũ, secũdũ Hug. qui dicit: finaliter cãcellatis opinionibus, & his quæ dicũtur hic breuiter dicẽdũ est, ꝙ cum quis vouet vel promittit se monachum fieri vel aliud, si est sanę mentis & discretæ, indissolubiliter tenetur ad hoc, extra lib. 6. de regu. qui post votum. Archid.

b ¶ *Diuturna.*] maxime. nam & idem esset si per momentum. ar. j. ea. viduas. nec ideo minus venditio tenet, ꝙ &c. C. de cõtrahẽ. emp. nõ idcirco. Vel põt hoc intelligi quando nõ expresse se religioni obligauerunt: quo casu exigitur, ꝙ per aliquod tẽpus fuerint in monasterio cum alijs: quod tẽpus poti⁹ est ad arbitriũ boni viri referẽdum, q̃ aliter determinandũ. argu. extra de dona. Apostolicæ. ff. de iur. delibe. l. 1. ff. de solu. quod dicimus. Vel dic hoc tẽpus trium dierũ esse extra de reg. ad nostram. licet quidã illud intelligant de illectis, vt 20. q. 3. constituit.

d ¶ *Fallantur.*] arg. contra testimonium visus: sæpius tamen non fallitur: & ideo admittitur testimonium de visu. nã ad ea quæ frequenter fiunt, iura adaptantur, &c. ff. de legi. nam ad ea.

e ¶ *Concubitus.*] hic enim est vnus casus quo per exteriora interior voluntas dinoscitur. per confabulationẽ enim, & amplexus, & hu-

& eorum similibus, atque eisdem consentientibus dicitur [Quia non solum, qui faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus,] rei sunt. *Rom. 1.*

Item ex decreto Gelasii Papæ ad Sicilienses episcopos misso, cap. nono.

¶ *Burchardus & Iuo parte 7. c. 64. citant item vt Gratianus; sed rursus Iuo eadem parte, c. 144. ex Gelasio ad Cæsarium, c. 4. Extat autem in epistola Symmachi ad Cæsarium, c. 4. eumque citat Polycarpus.*

¶ Transire non possunt viduæ, & virgines post religionis propositum ad nuptias. C. III.

NEque viduas ad nuptias transire patimur, quæ in religioso proposito [a] diuturna [b] obseruatione permanserunt. Similiter virgines nubere prohibemus, quas annis plurimis in monasterijs ætatem peregisse contigerit.

Polyc. l. 4. tit. 35. Burch. l. 8. c. 46. Iuo par. 7. c. 64. & 144. Pann. l. 3. c. 203.

Item Cyprianus ad Pomponium de virginibus.

¶ Ex quolibet sensu corporis mulier corrumpi potest. C. IIII.

NEc aliqua putet se posse hac excusatione defendi, quòd inspici, & probari possit, an virgo sit: cum & manus obstetricum [c], & oculi sæpe fallantur [d]: & si incorrupta inuenta fuerit virgo ea parte, qua mulier potest esse; potuerit tamen ex alia corporis parte peccasse, quæ corrumpi potest, & tamen inspici non potest. Certe ipse concubitus [e], ipse complexus, ipsa confabulatio, & osculatio, & coniacentium duorum turpis & fœda dormitio, quantum dedecoris, & criminis confiteatur [f]? Si superueniens maritus sponsam suam iacentem cum altero videat; nonne indignatur, & fremit, & per zeli dolorem † fortassis [g] & gladium in manum sumit? Quid Christus Dominus, & iudex noster, cum virginem suam sibi dicatam, & sanctitati suæ destinatam, iacere cum altero cernit [h]; quàm indignatur, & irascitur? & quas pœnas incestis eiusmodi coniunctionibus comminatur? Cuius vt gladiũ spiritalem, & venturum iudicij diem vnusquisque fratrum possit euadere, omni consilio prouidere, & laborare debemus.

† al. liuorem

Idem in eadem epistola.

¶ De eodem. ¶ C. V.

QVòd si pænitentiam [i] huius illiciti concubitus sui egerint, & à se inuicem recesserint; inspiciantur iterum ² virgines ab obstetricibus diligenter: & si virgines inuentæ fuerint; accepta [k] communione ad ecclesiam admittantur: hac tamen interminatione, vt si ad eosdem masculos postmodum reuersæ [l] fuerint, aut si cum eisdem in vna domo [m], & sub eodem tecto [n] simul habitauerint; grauiore censura eiiciantur, nec in ecclesiam postmodum facile [o] recipiantur. Si autem de eis aliquæ corruptæ fuerint, & deprehensæ; agant pænitentiam plenam [p]: quia quæ hoc crimen admisit, non mariti, sed Christi adultera est: & ideo æstimato iusto tempore, postea exo-

N*Ec aliqua.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, ꝙ quædam erant sanctimoniales, quæ cũ viris iacentes se corrũpi non permittebant, & hoc in suã excusationẽ allegabant. contra quarũ excusationẽ loquit̃ hic Cyprianus eas grauiter reprehendens: quia in aspectu talis mẽbri oculus sæpe fallit̃. & præterea si membrũ illud sit incorruptũ, anima tamen potest esse corrupta: vnde delinquere videntur. nam si sponsus videns sponsam suam in amplexibus alterius irascitur: multo fortius Christus de sua sponsa hoc faciente irascitur & dedignatur. In secunda parte dicitur, ꝙ si tales voluerint pænitere, & inueniantur integræ, recipi debẽt in suo statu: quæ si postea cũ supradictis viris familiaritatẽ habere videantur, eijciantur: nec postea recipiãtur de facili. & si aliqua taliũ fuerit inuenta corrupta, post pænitentiã redire poterit ad ecclesiã. quæ si de cetero peccauerit, amodo non recipietur: ne scilicet præbeat ceteris exẽplũ ruinæ. Secunda pars incipit ibi, *Quòd si. Exomolegesi*, idest, confessione sua facta. Sequens c. patet.

c ¶ *Obstetricum.*] arg. contra illam probationẽ, quæ fit per obstetrices, ꝙ nulla sit valida: sed tñ contra adulterũ. j. e. c. bene recipitur. & ar. extra de proba. proposuisti. & dicit lex eã admittendã: dũ tamen peritæ mulieres sint. ff. de vẽ. inspi. l. 1. arg. ɔ̃. C. qñ tutor vel curator esse desi. l. indecorã. vbi reprobatur ꝓbatio per aspectũ corporis. & 32. q. 5. nec solo. & j. 33. q. 1. quod aũt. & c. si quis contra. Ibi enim in veritate viri, hic stat in veritate mulieris. sed ibi soluit̃. si enim duæ vel tres nobiles probæ mulieres dicerent virginẽ non esse cognitam à viro, harũ testimonio staretur. 21. q. 2. si quælibet.

Probatio per obstetrices facta erit inualida.

huiusmodi deprehenditur fuisse corrupta. si. 31. q. 2. c. 1. §. 50. dist. si quis præpostera. 34. q. 1. non satis. dist. 50. si quis diaconus. & 32. quæst. 5. nec solo.

f ¶ *Confiteatur.*] quia ex eis præsumitur adulterium. 32. q. 1. dixit. C. de adul. quamuis.

g ¶ *Fortassis.*] de facto: quia non licet viro interficere adulterum. ff. de adul. marito. nisi post denuntiationem.

h ¶ *Cum altero cernit.*] propter talem suspicionem poterit eam accusare, vt 32. q. 1. dixit Dominus.

i **Q***Vòd si pænitentiam.*] Iterum, idest, sæpe. ff. de eden. veluti. §. hæc vox iterum. aliás interim.

k ¶ *Accepta.*] præmissa tamen pænitentia.

l ¶ *Reuersæ.*] arg. per reiterationem peccati aggrauari pœnam: & peccata iterata grauius esse punienda. arg. 15. q. vltima. hi qui.

m ¶ *Domo.*] arg. ex hoc loco præsumi contra aliquem. argu. 18. quæst. 2. diffinimus.

n ¶ *Tecto.*] tectum hic appellat quemlibet locum priuatum. 35. quæst. 6. ab isto.

o ¶ *Facile.*] not. ꝙ si aliquis monachus vel monacha semel deliquit, non ideo statim debet abijci: sed si secundo peccat, difficilius debet reconciliari: si tertio, tunc detruditur in aliud monasteriũ, ut j. ea. peruenit. sed si clericus aliquis peccauit, statim primà vice potest expelli, vt 48. dist. quoniam multa.

p ¶ *Plenam.*] idest publicam ²: Ex hoc volunt quidam ꝙ sanctimonialis possit agere solennem pænitentiã: nec impeditur consecratio

cratio: quod est contra illud quod de clerico dictum est.s̄.dist.50. cap.his vero. Vel plenam, idest, x. annorum.j̄.ea.deuotam.

a ¶ *Exomolegesi.*] idest, confessione facti sui. sed dic, idest, pænitentia vel satisfactione. pars enim hic ponitur pro toto secundum synecdochen. confessio enim est pars pænitentiæ, & maxima.

xerint, vsque ad satisfactionem sint anathematizati.

d ¶ *Puellis.*] idest, virginibus: aliàs videtur contra.20. q. 1. illud. Vel intellige de doli capacibus secundum H. etiam ante xij.ann. ibi de non doli capacibus.

e ¶ *Propriis.*] potest ergo aliqua in domo propria accipere vestem religiosam. arg.33.q.5. quod Deo.j̄.ea. mulieres [a]. & 20.q.1. vidua. & extra qui cle. vel vo. insinuante. nec tamen monialis erit, cū nulli monasterio se tradat. hoc ergo intelligo de professa: vel vt dixi, ex solo habitu nō præiudicat̃ ei.ar extra q cle.vel vo.cōsuluit. Si autē habitū susceperit, & deuouet se religioni, in qua nō licet habere ꝓpriū: videt̃ q̃dquid habet deuolui succedentibus ei ab intestato. arg. C. de epi.& cle.si q̃s p̄sbyter. debet tamen necessaria ab heredibus suscipere. Alij autem bona talium dicunt esse in pendenti. Sed cōtra, quia nihil est secundū naturā in pendēti.ff.de iudi. sed & si. §.vlt.ar.ff.eo. nō queadmodum. Alij dicunt ea esse in potestate epi.ar. C.de epis. & cle. nulli. Ioā. Ego credo quòd talīū bona sunt ī potestate illius, q est superior ī illa religione, cū nō expressit monastrium. B. Item nota secundum H. quòd numquā erit religiosa persona quocumque modo vestem mutet, vel proprijs renūtiet, vel votū emittat, nisi alicui religioni se det.17.q.1.ad fi. Sed nū q̃d talis q votū emittit, & ꝓprijs abrenūtiat manēs ī domo sua, vel si vestē mutat, facit se verberātes reos illi⁹ edicti.17.q.4.si q̃s suadēte? Non, nisi specialiter habitum alicui⁹ monasterij cum professione tacita vel expressa assumat: licet se abbati non supponat. vel dic quòd sunt monachi [b], licet non sint sub aliquo abbate, sicut primus monachus non fuit sub aliquo abbate.

e ¶ *Proprijs.*] idest, quę fuerunt propriæ: licet enim in sua domo fecerunt professionem, erit solenne votum. extra de conuer. coniug. ex parte 2. & extra qui cle. vel vo. insinuante.

Religiosa vestis potest in domo accipi.

[a] Vide quod no.s̄.c.c.1.in gl. nā ita. & in no. sequē. & j̄.ea. q. 2. multorum.

Bona deuouentis se religiōi, ad quos deuoluūtur.

Natura nihil ꝑmittit esse in pendenti

[b] Scilicet, si aliqua solennitas obseruatur, aliàs nō, vt no.j̄. cad. nuptiarum.

molegesi [a] facta ad ecclesiam redeat. Quòd si obstinate perseuerant, nec se ab inuicem separant; sciant se cum hac sua impudica obstinatione numquam à nobis admitti in ecclesiam posse: ne exemplum ceteris ad ruinam delictis suis facere incipiant: nec putent sibi vitæ, aut salutis constare rationem, si episcopis, & sacerdotibus obtemperare noluerint.

a ¶ Iterum.] *In codicibus Cypriani impressis, & octo manuscriptis, quę Romę ad operum ipsius emendationem collata fuerunt, legitur,* interim: *quę varietas notatur etiam in glossa.*

Item ex sexta synodo in Trullo, c.4.

¶ Clericus deponatur, laicus excommunicetur, qui cum sanctimoniali mœchatus fuerit. C. VI.

SI quis episcopus, presbyter, diaconus, aut subdiaconus, aut lector, aut psalmista, aut ostiarius cum muliere sanctificata Deo mœchatus fuerit; deponatur [b]: quia sponsam Christi corrupit: si uero laicus; excommunicetur [c].

Item ex concilio Toletano 4.c.8.

¶ *In concilijs Toletanis non est inuentum. Est autem lib.7.capitular. c.338.*

¶ Viduæ, & puellæ, quæ post religionis habitum nubunt, à communione suspendantur. C. VII.

Capit.l.7.c.338. Burc.l.8.c.48. Iuo p.7.c.66.

DE uiduis, & puellis [d], quæ habitum religionis in domibus proprijs [e] tam à parentibus, quàm per se mutauerunt; si postea contra instituta patrum, uel præcepta canonum coniugia crediderint copulanda; tamdiu utræque [†] habeantur à communione suspensę [†], quousque, quod illicite perpetrauerunt, emendent. Quòd si emendare neglexerint; à communione, & omnium Christianorum conuiuio, perpetuo [f] sint sequestratæ.

† al. utrique † al. suspensi

Item ex concilio Martini Papæ.

¶ *Abest caput hoc à nonnullis Gratiani exemplaribus. Burchardus & Iuo citant ex concilio Moguntino, c.6. Habetur in concilio Triburiensi, c 25. In hoc autem capite, & duobus sequentibus citantur decreta Gelasii, vt sunt in codice canonum.*

¶ De eodem. C. VIII.

Ans.l.7.c.200. Bur.l.8.c.30. Iuo p.7.c.55. Pann.l.3.c.197. 1.Cor.7.

VIduas autem velare pontificum nullus attentet: prout statutum est in decretis Gelasii Papæ capitulo [β] xiij. quod nec auctoritas diuina, nec canonum forma prestituit. Quòd si propria fuerit uoluntate continentiam professa; in eiusdem Gelasii capitulo xxi. legitur, eius intentio pro se reddat rationem Deo: quia sicut secundum Apostolū, si se continere non poterat, nullatenus nubere uetabatur; sic secum habita deliberatione promissam fidem pudicitiæ Deo debet custodire. Nos [γ] autem auctoritate patrum suffulti in hoc sancto concilio sancimus, & libere iudicamus, si sponte uelamen, quamuis non consecratum, sibi imposuerit, & in ecclesia inter uelatas Deo oblationem obtulerit; uelit, nolit sanctimoniæ habitum ulterius habere debet: licet sacramento confirmare uelit, eo tenore, & ratione sibi uelamen imposuisse, ut iterum posset deponere.

β ¶ Capitulo xiij.] *Sic est in codice canonum: in epistola uero eiusdem prima episcopis per Lucaniam est c.15. sicut paulo post, quod est in capitulo 21. in eodem codice; in epistola est, c.23.*

γ ¶ Nos autem.] *In concilio Triburiensi legitur.* Qua auctoritate paternæ suffulti sententiæ in hoc sacro conuentu sancimus, &c. *Hęc vero eadem de vidua, qua sibi sponte velamen non consecratū imposuit. habentur in decretalibus, c. vidua. tit. de regul. Quod in codicibus impressis citat̃ ex cōcilio Arelatēsi. In prima autē collectiōe, & vetustis codicibus Gregoriana ex Aurelianēsi.*

Et in conc. Turonico 2.c.21.

Item ex decretis Innocentij Papæ, c.20. in codice canonum, & epistola 2. ad Victricium, c.13.

¶ De his, quæ votum virginitatis habentes nubunt, nec dum sacro velamine tectæ. C. IX.

s̄.ead. viduas.§. hæ vero. Poly.l.4.tit.35. Burc.l.8.c.12. Iuo p.7.c.18.

HAe uero, quæ necdum sacro uelamine tectæ [g], tamen in proposito uirginali semper se permanere simulauerunt; licet ue-

ma. de pæni. dist. 1. quem pænitet.

b ¶ *SI quis episcopus.*] ¶ *Deponatur.*] vt 30,q.1.si quis sacerdos.

c ¶ *Excommunicetur.*] hoc de mansuetudine canonum [1]. nam secundum leges aliter.j̄.36.q.2.si quis non dicam.

DE viduis.] CASVS. Dicitur in hoc c. q̄ si viduæ vel puellæ in domibus proprijs habitum religionis assumant solenniter vouendo: si postea nubunt, debent suspendi à communione sacramentorum cum stupratoribus suis donec pæniteant quod si negle

f ¶ *Perpetuo.*] vsquequo emēdauerīt, vt ext. de cōst. ex litteris. in fi.

HAe vero.] CASVS. Dicitur in hoc capitulo, q̄ si virgines post votum nubant, & si nondum velatæ sint: tamen debent pænitere ad tempus. Nā si homini fides est seruanda: multo fortius Deo cui promiserunt, fides est seruanda. Et si vidua, quæ post votū continentiæ nubat, damnatur: multo fortius virgo debet damnari quæ fidem Deo frangit. *Velata non sunt*, velo consecrationis.

g ¶ *Tectę.*] quæ non dum sunt consecratæ.

a Ali-

1 Et ve ge ne lius secundū H. cuius fuit hæc sententia quem sequitur etiam L.

a ¶ *Aliquanto.*] ī e. viduas. contra. Sol. vt ibi. Vel melius in dicto Apostoli dicit de viduis, quæ nō erāt velatę, sed tm̄ pfessæ cōtinētiā: quæ minus peccāt q̄ virgines velatæ. ibi Gre. de vtrisq; velatis.

QVę Christo.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ si virgo post votum nubat, non admittitur ad pænitentiam, nisi toto animo virum respuat, vt ei velut mortuus reputetur. nā si promissio est hominibus obseruanda, multo fortius Deo. & si hoc obseruandū est in illa, quæ viuo viro suo secundo adhæsit: multo fortius hoc debet obseruari in illa, quæ nupsit sponso immortali.

b ¶ *Ad pænitentiam.*] contra 26. q. 6. agnouimus. quia peccator in quacumque hora, &c. Sed exponit H. ad pænitentiam, idest, ad fructum pænitentię, idest, ad Eucharistiam, licet enim hic pæniteat, nūquam tamen viuente adultero recipietur ad cōmunionem, ad instar sæcularis adulteri. ī. 32. q. 7. fidelis.

c ¶ *Nec ei agenda pænitentia.*] i. recipiendi fructus pænitentiæ.

d ¶ *Licentia.*] aut illis viuentibus caste viuere cœperit. ī. ea. deuotam. & cap. de filia.

e ¶ *Nisi vnus.*] i. legitimus, i. maritus quē reliquerat nisi in necessitate mortis per capitulū qđ est 32. q. 7. fidelis.

f ¶ *Defunctus.*] quo ad litteram. & iste intellectus euidenter ostenditur ī. e. de filia. Magister aliter exponit ī. ea. §. vl. sic recessit quo ad eam defunctus: quia nō reciperetur ad pænitentiā, nisi prius ab eo separaretur. vel aliter, nisi vn⁹ idest, adulter. sed secūdum hanc expositionē nulli existēti in aliquo peccato danda est pænitētia de alio. & ita Gratianus est sibi contrarius[2] de pæni. dist. 3. §. vlt. Item contra extra de pæniten. & remiss. quod quidam. extra de sen. excom. cum non ab homine. §. in articulo. tamen ductus fuit ad hoc per ca. ī. ea. deuotam. & 15. q. vlti. hi qui. Vel dic, ad pænitentiam fructuosam: quia non valet ad uitam æternam pænitentia de vno peccato, cum quis remanet in alio. Magister intellexit hoc c. de excommunicato: tamen bene est iniungenda pænitentia existentibus in mortali, & etiam adhuc peccare volentibus, vt extra de pæn. & re. ꝙ quidam. de pæ. dist. 3. si quis autem. & dist. 5. falsas.

2 Subau. & ideo melius intelligitur hoc capit. de morte corporali ad litterā secūdū Hug.

Pęnitentia vnius peccati non prodest ad salutem in altero existenti.

latæ non fuerint, si forte nupserint; his agenda [a] aliquanto [a] tempore pænitentia est: quia sponsio earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines solet bonæ fidei contractus nulla ratione dissolui; quanto magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigit, solui sine vindicta non debet † ? Nam si Apostolus illas, quæ à proposito viduitatis discesserant, dixit habere condemnationem, quia primam fidem irritam fecerunt; quanto magis virgines, quæ pactionis † suæ fidem minime seruauerunt?

† al. potest

1. Tim. 5.

† al. prioris pactionis fidem

a ¶ His agenda.] *Sic est emendatum ex codice canonum, epistola, & concilio Turonico: & sic legitur.* ī. *ead. c. uiduas. Hoc enim loco etiam in manuscriptis erat*, ad agendam aliquanto tempore pænitentiam sit liberum.

Item ex decreto eiusdem, [cap. 19 in codice canonum: in epistola autem ad Victricium, c. 12.]

In conc. Turonico ibidem.

¶ Non sunt admittendæ ad pænitentiam virgines sacræ, si publice postea nupserint. C. X.

QVæ Christo spiritaliter nubunt [β], & à sacerdote velantur, si publice postea [γ] nupserint, non eas admittendas esse ad pænitentiam [b] agendā, nisi hi, quibus se iunxerant, à mundo recesserint. Si enim de hominibus hæc ratio custoditur, vt quæcumque viuente viro alteri nupserit, adultera habeatur, nec ei agendæ pænitētiæ [c] licentia [d] cōcedatur, nisi vnus [e] de eis fuerit defunctus [f], quāto magis de illa tenenda est, quæ ante immortali se sponso coniunxerat, & postea ad humanas nuptias transmigrauit?

Sent. 4. dist. 38. Poly. ibid. & l. 6. tit. 20. Burch. l. 8. c. 13. Iuo p. 7. c. 17.

β ¶ Nubunt.] *In antiqua editione conciliorum, & epistolarum, & codice canonum impresso legitur*, nupserint: *sed in duobus ipsius manuscriptis*, nubunt: *post quod verbum in omnibus sequitur*, & à sacerdote velantur, *ideoque sunt addita.*

γ ¶ Si publice postea.] *In epistolis olim Colonię, ac Lutetię impressis legitur*, si postea nupserint, vel publice, vel occulte corruptæ fuerint. *In editione conciliorum Coloniensi duobus, & tribus tomis*, si postea vel nupserint publice, vel occulte corruptæ fuerint. *In postrema autē quattuor tomorum*, si postea vel publice nupserint, vel se clanculo corruperint.

Item ex concilio Triburiensi, c. 6.

¶ *Caput hoc habetur in epistola prima Syricij, & in codice canonum est c. 15. inter decreta ipsius: quem etiam citant Burchardus, & Anselmus. Pars tamen aliqua huius capitis est in c. si quis sacro. infra eadem, quod quidem habetur in concilio Triburiensi, quod extat.*

Ab ecclesia eliminandæ, & ergastulis retrudendæ sunt monachorum, uel monacharum impudicæ personæ. C. XI.

IMpudicas, detestabilesque personas monachorum, atque monacharum, quæ abiecto proposito sanctitatis, illicita, atque sacrilega contagione se miscuerunt, & in abruptum [δ] conscientiæ desperatione perductæ, de illicitis cōplexibus libere filios [g] procreauerint; à monasteriorum cœtu [h], ecclesiarūque conuentibus eliminandas esse mandamus: quatenus retrusę in suis ergastulis, tantum facinus lamentatione cōtinua deflentes purificatorio possint igne pænitudinis [i] decoqui; vt eis vel ad mortem solius [k] misericordię [l] intuitu per communionis gratiam possit subueniri.

Polyc. l. 4. tit. 34. Ans. l. 7. c. 188. Burc. l. 8. c. 29.

δ ¶ Abruptum.] *Sic est emendatum ex multis editionibus epistolarum Syricij, & codice canonū. Antea enim legebatur*, in arbitriū conscientiæ propriæ desperatione.

Item ex eodem.

¶ *Hoc est xvi. caput concilii Chalcedonensis ex uersione Dionysii: cuius pars citatur infra. cap. sacro.*

Filius monialis ex monacho genitus cui monasterio applicabitur.

IMpudicas.] CASVS. Quidam monachi cum quibusdam monialibus publice contrahebant: uel cum eis publice in fornicatione morabantur. Et ideo statuit concilium Triburien. ut tales in ergastulis detrudantur, ut possit tantum facinus pænitentia digna purgari: quibus in fine uiaticum ex misericordia concedetur. Seq. cap. patet. *Libere*, idest, publice.

g ¶ *Filios.*] qui erunt serui ecclesiæ. 15. q. ult. cū multæ. Sed dq̄ si monialis suscepit sobolem ex clerico uel monacho: cui ecclesię applicabitur: vtrique enim facta est iniuria? Videtur ꝙ monasterio matris: quia sequitur partus matris conditionem. 32. q. 4. liberi. Dico ꝙ vtrique: si vtrique sit facta iniuria. maxime si hoc in duplici monasterio contingeret. 18. q. 2. in nullo.

h ¶ *Cœtu.*] i. communione fratrum vel monialium: quæ si retrudetur in carcerem [3], in suo monasterio tamen dicitur esse. sic non est contra. ī. ea. si quis rapuerit. uel illud cum proprium monasterium redarguitur de nimia negligentia.

i ¶ *Pęnitudinis.*] idest, pœnę in purgatorio. & ignis iste excedit omnem pœnam huius uitę. de pęn. dist. ult. c. ult. in fin. Et sunt duo ignes purgatorij, unus in futuro, alter in hoc sęculo, ut pęnitentia.

k ¶ *Solius.*] ī. ead. uirginibus, & cap. si quis. contra. ī. dist. 50. pęnitentes. contra ī. 36. q. 7. de his. contra. Sol. Omnes uię Domini misericordia & ueritas.

l ¶ *Misericordia.*] sed nonne hoc est de iure communi? utique, ar. dist. 50. pęnitentes, quod tamen de iure communi fit, & de misericordia fieri dicitur. arg. 33. q. 2. admonere.

a ¶ *Virginem.*

a V *Irginem.*] ¶ *Confitentibus.*] §.50.dist.cap.3.℥.82. dist. presbyter.§.15.q.vlt.si quis presbyter.℥.35.q.8.cap. vlt. & 33. q.2.cap.vlt.& 34.q.vlt.cap.vlt.& 36.q.2.raptores.
b ¶ *Auctoritatem.*] & ita potest episcopus dispensare in incestu,q maior est adulterio.sed contra extra de iud.at si clerici. nā tantum ibi

Vel si solemnem pœnam geris, aut monialem ducis,
Te prohibent hac coniugium celebrare.
Si tamen istud agas; nequeunt te dissociare.

ADDITIO. De hac materia not.33.q.1.§. de pænitentibus. extra de pæniten.cap.2.ibi videas.

¶ Monachus, & virgo Domino consecrata, si nupserint, excommunicentur. C. XII.

Poly.ibidem.
Burch.l.8.c. 30.

VIrginem, quæ se Deo consecrauerit, similiter & monachum decernimus non licere nuptialia iura contrahere. Quòd si hoc inuenti fuerint perpetrantes; excommunicentur. Confitentibus [a] autem decernimus, vt habeat auctoritatem [b]; eiusdem loci episcopus misericordiam, humanitatemque largiri.

Item ex eodem.

¶ *Caput hoc à Burchardo, & Iuone Paschali tribuitur.*

¶ Dum viuunt lamentis pænitentiæ se afficiant, qui sanctimonialibus scienter copulantur. C. XIII.

Burch.l.8.c.31.
Iuo.p.7.c.50.

HI ergo, qui sanctimonialibus scientes [c] matrimonio ad iniuriam Christi copulati sunt; iuxta censuram zeli Christiani separentur, & numquam [d] eis concedatur coniugali [e] vinculo religari: sed in pænitentiæ lamentis se vehementer, dum viuunt, afficiant [f].

Item ex eodem.

¶ *Caput hoc in epistola prima Gelasii est num.22. & in codice canonum inter ipsius Decreta c.20. Refertur quoque in capitularibus l.1.c.106. & in Polycarpo Gelasii nomine.*

¶ A sacra communione priuentur, qui sacris virginibus se sociant. C. XIIII.

Poly.l.6.tit. 20.
Burch.l.8.c. 32.
Iuo p.7.c.51.

VIrginibus sacris se quosdam temere sociare cognouimus, & post dicatum Deo propositum incesta [g] fœdera, sacrilegaque miscere. Quos protinus æquum est à sacra communione detrudi; & nisi per publicam, probatamque pænitentiam omnino non recipi. Sed tamen his viaticū de sæculo transeuntibus, si digne † pænituerint, nō negetur.

† al. si tamen

Item Gregorius.

¶ *De hac eadem re videtur scripta epistola Mariniano episcopo, libro 8. regesti, epist.9. Caput tamen hoc vel ex alia epistola est acceptum, vel in eo multa sunt immutata.*

¶ In monasterio reuocetur, ac recludatur, quæ à fornicatione recedere noluerit. C. XV.

PEruenit ad nos, quòd quidam vir nequissimus diabolico instinctu [h] de monasterio suaserit exire quamdam Deo sacratam, atque à quodam viro, vnde exierat, sit reuocata: rursusque eam mulierem vir ille nequissimus iniqua suasione de monasterio eijciens, apud se retineat impudice. Volumus autem, vt episcopatus tui auctoritate in monasterio reuocetur, atque recludatur.

Item ex concilio Aurelianensi, c.3.

¶ Non est viduis fas post susceptum velamen à sacro proposito discedere. C. XVI.

Burc.l.8.c.35.
Iuo p.7.c.54.
Pann.l,3.c.198.

VIduas, quæ spontanea voluntate ab altari [i] cōuersionis sacræ ue-

ibi permittitē dispensare in adulterio, & in minoribus. Dicunt qdā ꝙ in tali īcestu qui incidit in adulterio, potest: aliàs non. sed ꝯ ff. de adulte. vim passam. §. præscriptione 1. vbi dicitur, ꝙ si adulteriū & incestus surgunt ex eodē facto, præscriptio quinquennij potest opponi adulterio, vt post nō posit de eo agi: sed de incestu agi potest etiā post quinquenniū. secundum nos planum est, qui dicimus ꝙ eps dispensare potest vbicumque non prohibetur. arg. ex quo conditor canonum sibi dispensationē non seruauit, intelligitur alij cōcessisse. extra de sent. excō. nuper. Vel quod dicitur hic de misericordia, intellige circa pænitentiā imponendam: & planum est. vnde in bigamis non potest quo ad ordinem. de hoc hic non agitur, siue sint vere bigami, siue interpretatiue. extra de biga. nuper.

H*I ergo qui sanctimonialibus.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ qui scientes contrahunt cum monialibus, separari debent ab eis: & numquam debent contrahere, sed semper debent pænitere. Sequentia duo c. plana sunt: & casum facile p te formare poteris.

c ¶ *Scientes.*] quia si ignorarent, filij essent legitimi quantum ad ignorantem, vt not. 34.q.2.cap.2.

d ¶ *Et numquam.*] hoc enim vnum crimen est quod impedit & nō dirimit matrimonium, s. incestus. Item raptus, vt 36.q.2. si autem. Vxoricidiū. 33.q.2. admonere. Itē si quis extraxerit vel leuauerit filiū suum à sacro fonte, & c.30.q.1. de eo. & in c. dictū est. vt sic posset separari ab vxore sua. Hi casus & alij similes patēt ī his verb⁹.

Incestus, raptus, & natus fonte leuatus,
Morsque sacerdotis: & mors propria mulieris:

e ¶ *Coniugali.*] argu. ꝙ de cetero non possunt nubere qui sāctimonialibus copulātur, vt hic dicitur, in odium criminis: si tamen contrahant, tenet.

Nubere de cetero non possunt sanctimonialib⁹ copulati.

f ¶ *Afficiant.*] hoc secūdum canones. nam secundum leges vltione gladij debent feriri, vt 36.q.2. si quis nō dicā.

g V*Irginibus.*] *Incesta.*] no. ꝙ dicit, incesta sacrilega. nā accedens ad monialē, incestū cōmittit: q a sponsa Dei est, qui est pater noster. 12.q.2. qui abstulerit. & incestus cōmittitur cū affini sicut cū consanguinea. 35.q.3. de incestis. Et adulteriū cōmittit, qui sponsam alterius corrumpit. Itē sacrilegiū: quia est res sacra. Sed quæri solet an iste accedens ad monialem committat tria peccata, an vnum? Martin⁹ dicit ꝙ vnū solū: licet sortiatur diuersa nomina. Nos dicimus non esse dubiū quin tria peccata committat quo ad accusationē: nō autem in veritate plura sunt quo ad actus accusationis. arg. 23.q.5. relegentes. sed quo ad pænitentiam vnum tantum. sed adulterium hoc maiori pœna purgandum est, quàm si non esset incestuosum, vt 32.q.7.§. sunt enim. & ita dicit lex, ꝙ si quis puniri debet propter adulteriū: plus debet puniri si illud incestuosum sit. ff. de quæstio. si quis viduam. Hoc ergo intellige sicut illud extra de testi. sicut. quia pænitentia ibi & pro adulterio & pro periurio imponitur.

Monialē corrumpens, triplex peccatū committit.

h P*Eruenit.*] ¶ *De monasterio.*] probatur ex hoc capitulo, quòd licet pluries monachus & monacha exierint de monasterio: abbas compellendus est eum vel eam pluries recipere, vt §. ea. nec aliqua. & 16.q.1. quidā monachi. & ℥. ea. & quia. licet clericus statim deponi posit qui deliquit, vt 48. dist. quoniam multa.

Monachum pluries exeūtem tenetur abbas pluries recipere.

V*Iduas quæ.*] CASVS. Dicitur hic, quòd si vidua sponte ab altari velum conuersionis accipit, debet in eo proposito perpetuo remanere: nec debet postea nubere: ne spirituisancto mentiatur.

i ¶ *Ab altari.*] virgo, & non vidua: ideo velatur ab episcopo vel sacerdote, quia virgo typū gerit ecclesiæ in hac despōsatione; quę pura & virgo vni nupsit viro, idest, Christo: & in signū huius rei velatur à uicario Christi uel sacerdote: quia à Christo recipitur in cōiugium, in cuius persona dictū est: Annulo suo subarrhauit me Dominus. sed uidua non gerit in tali casu typū ecclesię sicut virgo: cū non sit integra mente & corpore: vnde non sic coniungitur Christo vt repræsentet coniunctionē eius & ecclesiæ. Vel ideo non velatur à sacerdote, quia sacerdos prohibetur secundis nuptijs interesse, & super secundo nubentes fundere benedictionem. Nō enim quæ secundo nubit, benedicitur. arg. extra de secun. nup. cap.1. Sed vidua quasi secundo nubit: quia primo homini, postea Christo: & ideo quasi celebranti secundas nuptias ei non porrigitur velum à sacerdote: sed ipsa accipit desuper altare. Contrarium videtur

Virgo velata repræsentat ecclesiam.

Nubens secundo nō benedicitur.

videtur innui. 20.q.1.vidua.sed ibi de veste tantum loquitur, vel de velo [1] professionis, non conuersionis, vel à presbytero potest velari, sed non ab episcopo, vt 20.q.1.de votis.in fi. B.

a ¶ *Velamen.*] idest, professionem. Nam velum conuersionis nihil aliud est quàm ipsa conuersio.

h ¶ *Epistolam.*] q̃a forte petebat à Papa, vt liceret sibi esse ĩ sęculo.

i ¶ *Nimia.*] supra 2.q.7.sicut 2.& 18.q.2.abbates.

k ¶ *Desidia.*] q̃ in p̃lato casũ inducit depositionis, vt 81.dis.dictũ.

l ¶ *Ad nos.*] ita dicit lex ꝙ ad principem deferenda est vindicta, non crimina, vt C.de officio præfe.præt.l.3.in fine.

lamen [a] suscipiunt; decreuit sancta synodus in eodem proposito permanere [b]. Non enim fas esse decernimus, postquam se Domino semel sub velo consecrauerint, iterũ [c] eis concedi spiritui sancto mentiri.

Item ex eodem.

¶ *Burchardus etiam & Iuo citant ex concilio Aurelianensi. Habetur autẽ in Triburiensi, c. 23.*

¶ Qui sacro uelamine tectam in coniugium ducit, anathema sit. C. XVII.

ij SI quis sacro velamine consecratã in coniugium duxerit, & post dicatũ Deo propositum incesta fœdera, sacrilegaque miscuerit; vt in constitutis Gelasii Papæ capitulo vigesimo † [d] legitur, protinus est æquum eos à sacra communione detrudi, & nisi per publicam, probatamque pænitentiam omnino non recipi. Si tamen pænituerint, transeuntibus de sæculo viaticum non negetur. In Chalcedonensi [e] concilio, c. xvi. [Hoc perpetrantes excommunicentur: confitentibus autem auctoritate episcopi misericordia largiatur.] Item in epistola Syricij, Papæ, c.6. ¶ [Velatæ, & Deo consecratę, si abiecto proposito sanctitatis clanculo sacrilega se contagione miscuerint, & illicitis complexibus publice, & libere filios procreauerint; has impudicas, detestabilesque personas à monasteriorum cœtu, ecclesiarumque conuentibus eliminandas esse iudicatum est: quatenus retrusæ ergastulis tantum facinus continua lamentatione defleant.] Vnde & verbo Domini & canonica auctoritate in hac sancta synodo præcipimus, vt omnino reparentur, & iuramento [f] colligentur, vt vlterius non sub vno cohabitent tecto.

Cõc.Tribu.c.23 Burc.l.8.c. 38. Iuo p.7.c.57.

† In codice canonum, sed in concil.tom.2.habetur cap.22.

s.ea.impudicas.

Item Gregorius Vitaliano Sipontino episcopo, lib.7.ind.1.epist.9.

¶ Ad habitum redire cogatur, & recludatur in monasterio, quæ religiosam uestem abiecit. C. XVIII.

SI custos religiosi habitus †, aut esse nosses episcopus; filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, te illic [g] posito, nec proiectis religiosis vestibus ad sæcularem reuerti habitum, nec ad nos licuisset peruersam epistolam [h] destinare. Sed quia nimia [i] desidia [k], ac torpore deprimeris; in tuo dedecore res ad præsens illicita impune commissa est. Nam, si, vt præfati sumus, solicitus extitisses; prius ad nos [l] vltio mulieris prauissimæ, quàm culpa, debuit peruenire. Quia ergo tantum hebes, tantumque es negligens, vt nisi canonicam in te fueris coercitionem expertus, in alijs districtionem †, & disciplinam nescias custodire; qualiter debeas esse solicitus, congruo tibi, si Domino placuerit, tempore demonstrabimus. ¶ Præsentia igitur scripta suscipiens, euigila, & excitatus saltem exequere, quod pressus vsque nunc ignauia distulisti. Instantiæ ergo tuæ sit prædictam mulierem vnà cum Sergio defensore nostro comprehendere: & statim non solum ad male contemptum habitum sine excusatione [m] aliqua reuocare [n]; sed etiam in monasterio, vbi omnino districte valeat custodiri, detrudere: & ita omnem circa illam solicitudinẽ exhibere, vt quàm sit nefarium quod commisit, ex tua possit districtione cognoscere. ¶ Qua in re, si quis (quod non credimus) laicorum † aliquo tibi ingenio tentauerit obsistendum; à sacratissimæ [o] eum communionis participatione suspendere † [p], nobisque renuntiare festina; vt quantum sit execrabile quod præsumpserit, postquam consideratione propria non aduertit, emendationis qualitate [q] cognoscat. ¶ In his autem omnibus ita cautum stude te, vigilantemque ostendere; vt culpam tuam non geminare neglectus, sed aliquantisper valeat solicitudo minuere.

Burc.l.8.c.c.49. Iuo p.7.c.67.

† al. habitus fuisses

† al. disciplina districtionem

Iuo p.7.c.49.

† al. clericorũ, vel

† al. suspende

[1] Istud, vel, vsque ad sequens vel, nõ ponũt Hu.& L.& credo ꝙ nõ bene ponatur. Arch.

b ¶ *Permanere.*] tamen sola susceptio veli non solennizat uotum, nisi sequatur professio, vt extra de conuer. cõiug. ex parte.

c ¶ *Iterum.*] idest, sicut fecit in lapsu primi parẽtis. & dicas hoc aduerbiũ, iterũ, respicere primam pręuaricationem: j.de consecra. distin.4. quæris. & est simile aduerbium. 96. dist. cum ad verum. nã ibi dicit, rursus in infernum.

SI quis sacro.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ si quis cum sacra virgine in luxuriam fuerit præuaricatus, coniugium contrahendo cũ ea: secundum Gelasiũ debent tales à communione separari: nec recipi debẽt nisi post pænitentiã, & conciliũ Chalcedonense idem dicit: & Syricius Papa statuit tales in ergastulis ad agendam pænitentiam detrudẽdos: & ideo statuit conciliũ Aurelianẽ. & verbo Domini, & auctoritate canonica, vt tales separentur, & sacramento adstringãtur, ne de cetero sub eodẽ tecto habitent.

d ¶ *Capitulo vigesimo.*] quod non habemus.

e ¶ *Chalcedonensi.*] j.ea. quęst.cap. si qua virgo. 35. quæst. 6.ab isto. supra eadem. quod si.

f ¶ *Et iuramento.*] nũquid erit idem de omnibus clericis cum accipiunt de fornicatione vel de adulterio pænitẽtiam [2] Non, ne labantur in periurium, vt extra de cohabi.cleri.clericos autem. Ioan. Vel hic loquitur cum publice cõtrahunt matrimonium: ibi de occultis. 50.dist.de his vero.&c. sacerdotes.B.

[2] Quod dicit glo. dicas verũ quando non inciderunt in fornicationem dãnatam per excõicationis sententiam: nam tunc secus, vt patet extra de adulte. intelleximus. Arch.

SI custos religiosi] CASVS. [Hoc capitulũ diuiditur in quattuor partes. In prima parte dicitur, ꝙ filia Tulliani exiuit de monasterio: & post votum alij de facto nupsit. de quo Grego. Vitalianum episcopum grauiter reprehendit, quia hoc permisit: & ꝙ in futuro tẽpore eum sit puniturus, cõminatur. In secũda parte præcipit ei vt cũ Sergio domini Papæ defensore capiat eam, & à viro suo separatam in monasteriũ ad agendã pænitentiã detrudat. In tertia parte mandat ei vt excommunicet omnes sibi resistere præsumentes. In quarta parte p̃cipit ei, vt in his tantã adhibeat solicitudinẽ ac diligentiam, vt culpam suam minuere valeat. Secũda pars incipit ibi, *Præsentia igitur.* Tertia ibi, *Qua in re.* Quarta ibi, *In his autem.* Idẽ dicitur in sequenti capit. cuius casus patet: & aliquantulum tamẽ minus dicitur in hoc capitulo, quàm in illo cap. si custos.

g ¶ *Te illic.* vbi hæc acta sunt.

m ¶ *Excusatione.*] intellige friuola.

n ¶ *Reuocare.*] & est simile 2.q.1.sicut. & extra de offi.dele. ex parte. nam si velit dicere, ꝙ vi intrusa fuerit, audietur, vt extra quod metus caus. perlatum. restituetur tamen monasterio: pro quo præsumitur si ipsa sua auctoritate egressa est. Sed quid si contraxerit? idem dico. arg. extra de eo qui duxit in matrimo. cap. significauit. Vbi autem vir peteret vxorem, & ipsa consanguinitatem obijcit; quid iuris sit, habemus extra de restit. spolia. litteras. Ioan.

o ¶ *A sacratissima.*] arg. extra de officio delegati. super eo.

p ¶ *Suspendere.*] nam qui aliorum defendit errorẽ, damnabilis est magis, quàm ille qui facit. arg. 33.q.3. qui aliorum.

q ¶ *Qualitate.*] hinc elice expositionẽ illius quod dicit 38.di.q ea.

a ¶ *SI homo esses.*] arg. quòd homo non est homo qui ratione caret: sicut legit de Nabuchodonosor. 23. q 5. §. hinc notādū.
b ¶ *Festina.*] Arg. q̄ si prælatus per spiritualem gladium non potest obtinere, per principem sæcularem obtineat, & illud suppleat per materialem. 23. q. 5. principes.
Quo-

luntur à promotione & testimonio & accusatione clericorum sicut bigami: nec fœminæ inter virgines consecrabuntur: & ita est bigamus si primo Deo, & postea nubit homini.
d ¶ *Decreuerunt.*] Firmiter proponendo & vouendo: aliàs non, vt extra de voto & voti redemp. litteraturam.

Idem Sergio defensori, libro 7. indict. 1. epist. 10.

¶ Districtæ custodiæ tradatur, qui à religionis proposito ad sæcularem habitum redijt. C. XIX.

SI homo esses [a], aut aliquam discretionem habuisses; ita regularis disciplinæ debuisti custos existere, vt ea, quæ illicite committuntur, ante vindicta corrigeret, quàm ad nos eorum nuntius perueniret. Sed dum te facit nimia stultitia negligentem; non solum de illis offendimur, sed etiam ad vlciscendam desidiam tuam nihilominus prouocamur. Omni ergo dilatione, omnique excusatione postposita filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, quæ proiectis, quas sponte assumpserat, religiosis vestibus, indumentis se laicis deturpauit, vna cum fratre, & coepiscopo nostro Vitaliano festina [b] comprehendere, atque ad religiosum rursus habitum reuocare, ac in monasterium mittere, vbi districte omnino valeat custodiri: nec eius custodiam aliquatenus releuari permittas, quousque [c] denuo nostra scripta susceperis. Nam si quolibet modo in hac re negligens, vel lentus extiteris; ita in te districtissime noueris vindicandū, vt quod ex te nescis, pœna possis referante † cognoscere: quia si vt diximus, intellectum hominis habuisses; hæc, quæ modo facere præciperis, a † te debueramus etiam cum vltione ante facta cognoscere.

† al. resecante

Item Augustinus de conflictu vitiorum, & virtutum, c. 24.

¶ Non tribuitur eis licentia nubendi, qui continentiam seruare decreuerunt. C. XX.

Iuo p. 8. c. 72. Pann. l. 6. c. 4.

NVbendi licentia quibusdam tribuitur: illis videlicet, qui virginalem, vel vidualem castimoniam nequaquam professi sunt. Quibusdam autem non tribuitur; illis videlicet, qui virgines, vel continentes esse decreuerunt [d]. Fornicatio [e] autē nulli impune cōceditur.

Idem in libro de bono coniugij.

¶ Peiores sunt adulteris, quæ continentiæ propositum violant. C. XXI.

MEliore proposito [f] lapsas, si nupserint, feminas à castitate sanctiori, quæ vouetur Deo, adulteris esse peiores [g] manifestum est.

¶ *Verba ipsa B. Augustini ex libro de bono viduitatis habentur infra ead. c. nuptiarum. vers. Qua propter non possum. Apud Bedam vero ad c. 7. 1. ad Corinthios, locus Augustini paulo aliter refertur.*

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 16.

¶ Monachus, & virgo, qui se Deo dedicant, nuptijs iungi non possunt. C. XXII.

Iuo p. 7. c. 49.

SI qua virgo se dedicauerit Deo, similiter monachus, nō licet eis, nuptijs iungi. Si vero inuēti fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus vero eis posse fieri humanitatem, si ita probauerit episcopus loci.

¶ *Hic est idem canon, qui supra ead. c. virginē. allatus est. Sed illa est versio Dionysii, hæc vero prisca, ex qua etiam sunt duo sequentia capitula.*

Item ex eodem, c. 15.

Poly. l. 4. tit. 36.

¶ Diaconissa, quæ post ordinationem nubit, anathema fit. C. XXIII.

DIaconissam [h] non debere ante annos quadraginta [i] ordina-

e ¶ *Fornicatio.*] 𝔰. 88. dist. fornicari. arg. ff. de concubi. l. penulti. B.

f *MEliore proposito.* Hoc cap. intelligunt quidam de voto solenni: sed tu intelligas de simplici: prout patebit ī ea. nuptiarū. vbi ponitur hoc c. Sed quomodo ergo istæ sūt peiores adulteris, cum istis minor pænitentia imponitur, vt 27 dist. si vir? Respon. ideo qa cadunt à maiori præmio: vel quia ī Dominū specialius peccant: arg. 17. q. 4. sicut. 2.

Pro istorū sententia facit quia Gr. inducit hoc ca. inter alia vbi tractatur de voto so'ē.ni. sed quod sequitur, verum est secū dum L.

g ¶ *Peiores.*] non vr̄ verum quod hic dicitur, scilicet frangentem simplex votum peiorē esse adultero: cum adultero septēnij pœna debeatur: sed frangēs simplex votum, triēnij pœna puniatur, vt 27. dis. si vir. Quis iam dubitat sceleratius esse cōmissum quod grauius est vindicatum, vt 𝔰. 24. q. 1. non afferamus? Sol. verum est generaliter id esse maius peccatū quod grauius punitur quoad ecclesiā: & istæ magis peccant, quàm adulteræ: & maius est peccatum istarū quàm illarum: quoniam istæ spirituale cōiugium violant, illæ carnale: istæ offendunt Deum, illæ homines: & quanto maior est ille cui infertur iniuria, tanto maius peccatum committunt 22. q. 1. mouet. sed istæ propter bona cohærentia minus puniuntur, & propter fauorē matrimonij. Nam cum qs ardet in vxorem propriam velut adulteram reatu adulter est. nam adulter est in propria vxore vehemētior amator & ardentior, vt 32. q. 4. origo. tamen propter bona cōiugij minus punitur, vt 32. q. 2. quidquid. & q. 7. adulterij. Vel propter pronitatem vitij, quod grauius est, vt matricidium quàm vxoricidum minus punitur, & econtra. 33. q. 2. admonere. & cap. latorem. Vel propter scandalum minus, quia minus scandalizat, quia nimia voluntas occidendi vel adulterandi maius peccatum est quoad Deum quàm actualis fornicatio; tamen quoad ecclesiam minus punitur: quia minus scandalum suscitat quàm adulteriū, quod proximum molestat. nam sæpius maius peccatum minus punitur propter minus scandalum. sic & fractores voti quia minus scandalizant ecclesiam quàm adulteri, minus puniuntur: & propter fauorem matrimonij punitur minus, & magis peccat. sic ergo peiores sunt adulteris quoad culpam, non quoad veniam vel pœnam. vel forte illud dicitur non quia magis delinquunt, sed quia à maiori bono cadunt. vel dicitur esse hoc maius peccatum, quod in Deū specialius committitur. arg. 17. q. 4. sicut 2.

Adulterium cum propria vxore quandoque committitur.

c ¶ *Quousque.*] diligenter ergo attendendi sunt fines mandati, & custodiendi sunt. 7. q. 1. denique. ff. mandati, diligenter. Quid ergo si excōicauit ex delegatione iudex: numquid potest absoluere? Videtur q̄ non: quia functus est officio suo. extra de offic. delega. in litteris. Distingue, q̄ si Papa delegauit ei senteīā excōicationis, si excōicet, non absoluet. ad hoc extra de offic. deleg. cap. fin. nisi hoc exprimatur in litteris. si autem delegatur ei aliqua causa: etiā si pp contumaciam excōicet aliquam partium, bene potest absoluere: nisi cum intra certum tempus causa cōmissa est decidenda: & terminus ille est elapsus. Sed quid si in vltimo puncto termini sententiam tulit, potest ne eā postea exequi? Sic. arg. extra de appella. dilecti. & cap. pastoralis. extra de offic. delega. quærenti. vbi differtur executio in id tempus, in quo non potest ferri sententia. nihil enim facit nisi quod factum est declarat. ff. de test. hæredes palam. L. sed forte contrarium est verum. Ioan.

NVbendi.] CASVS. Dicitur in hoc c. q̄ ante votum continētiæ assumptū licet ɔ̄here, post autem votum nequaquam: fornicari vero numquam licet. Sequentia quattuor c. plana sunt, & p te videbis. *Humanitatem,* in pænitentia. *Inter bigamos:* quia repel-

h ¶ *DIaconissam.*] id est, abbatissam.
i ¶ *Ante annos quadraginta.*] supra 20. q. 1. iuuenculas. contra 77. dist. placuit. 31. q. 1. quomodo. contra. Solutio. Exaudi secundum

ri [a] statuimus; & hoc cum diligenti probatione. Si vero ordinationẽ susceperit, & quantocumque tempore obseruauerit ministerium, & postea se nuptijs tradiderit, iniuriam faciens gratiæ Dei; hæc anathema sit cum eo qui in nuptijs illius conuenerit.

Item ex synodo Ancyrana, c.18.

¶ **Inter bigamos reputantur, qui virginitatem pollicitam præuaricantur. C. XXIIII.**

QVotquot virginitatem pollicitam præuaricatæ † sunt professione contempta; inter bigamos [b], id est, qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt [c].

Item ex concilio Eliberitano, c.13.

¶ **Virginibus Deo dedicatis nec in fine danda est communio, si libidini seruierint. C. XXV.**

VIrgines, quæ se Deo dedicauerunt, si pactum perdiderint [α] virginitatis, atque eidem libidini seruierint, non intelligentes, quid amiserint; placuit nec in fine eis dandam esse communionem. Quòd si sibimet [β] persuaserint, quòd infirmitate corporis lapsæ fuerint, & toto [γ] tempore vitæ suæ pænitentiam egerint, & à coitu se abstinuerint [δ]; placuit eas in fine communionem accipere debere.

α ¶ Perdiderint.] *Sic in omni bus huius concilij codicibus impressis, & manuscriptis, qui collati sunt; sed in concilio Moguntino 3. sub Arnulpho, c.26. (vbi hoc refertur) est,* prodiderint.
β ¶ Sibimet.] *In duobus Vaticanis conciliorum codicibus legitur,* Quòd si semel persuaserint, *in concilio Moguntino,* Quòd si semel persuasæ ad infirmi corporis vitia lapsæ. *in codice Lucẽsi regio,* Quòd si semel persuasæ, aut infirmi corporis lapsu vitiatæ fuerint, *sicut est in margine concilij Moguntini. In tribus autem conciliorum editionibus Coloniensibus, ac duabus Parisiensibus legitur,* Quòd si semetipsas pænituerit, quod infirmitate, &c.
γ ¶ Toto.] *Abest hæc dictio ab aliquot vetustis Gratiani, & vetere editione conciliorum Coloniensi, duabus Parisiensibus; & duobus codicibus Vaticanis.*
δ ¶ Abstinuerint.] *In omnibus conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, ac Lucensi regio sequuntur hæc verba,* eo quòd lapsæ potius videantur, *quæ tamen absunt à concilio Moguntino.*

Item ex concilio Martini Bracharensis, c.30.

¶ **Cogatur ad pænitentiam filia clerici, si deuota maritum duxerit. C. XXVI.**

DE filia [d] episcopi, vel presbyteri, siue diaconi, si deuota fuerit, & maritum duxerit; si eam pater, vel mater in affectũ receperint [e], à communione habeantur alieni. Pater vero in concilio causas se nouerit præstaturum. Mulier vero non admittatur ad communionem, nisi marito defuncto egerit pænitentiam. Si autem viuente eo secesserit, & pænituerit, vel petierit communionem; in vltimo fine vitæ deficiens eam accipiat.

Item ex concilio Toletano I.c.16.

¶ **Deuota, nisi desierit peccare, non est in ecclesia recipienda. C. XXVII.**

DEuotam peccantem non recipiendam in ecclesia censemus, nisi peccare desierit: & si desinens pænitentiã egerit aptã annis decẽ, recipiat communionem. Prius autem, quàm in ecclesia recipiatur ad

Iuo p.6.c. 351.
† *al. præuaricati*

Et in Moguntino 3.c.26. & in Colon. I.c.6.

Ex conc. Toleta no I.c.19.

Et in capitulis Martini, c.31. Capitul. l. 7. c. 294.

---

cundum diuersam consuetudinem diuersarum ecclesiarum. C. de episc. & cler. nulla.

a ¶ *Ordinari.*] videtur obuiare huic Amb. qui præcessit hoc conciliũ. Ait enim super illũ locum Apostoli in prima epistola ad Timotheũ. Mulieres similiter oportet esse pudicas. Occasione horũ verborũ Cataphrygæ dicũt diaconissam debere ordinari: quod est ꝯ auctoritatẽ 15. q. 3. §.1. in textu. Rñdeo ꝙ mulieres non recipiũt characterẽ impediente sexu, & cõstitutione ecclesiæ: vnde nec officiũ ordinũ exercere possũt 23. dist. sacratas. nec ordinaẽ hæc: sed fundebatur super eã forte aliqua benedictio ex qua cõsequebatur aliquod officiũ speciale: forte legendi homilias, vel Euangelium ad matutinas: quod non licebat alij [1]. Alij dicunt [*] ꝙ si monialis ordinet, bene recipit characterẽ: qa ordinari facti est: & post baptismũ quilibet potest ordinari. extra de presbyte. non baptiz. cap. vltimo.

b QVotquot. ¶ *Inter bigamos.*] Ergo nec eps cum talibus potest dispensare. extra de biga. nuper. sed contra §. ead. si qua virgo.

c ¶ *Debebunt.*] id est, repellent à promotione & accusatione sicut bigami: nec feminæ inter virgines cõsecrabũtur. Et est argumẽtum pp similitudinẽ & effectum dici de numero eorum, de quorũ numero ipse non est, vt 27. dist. c. vltimo.

VIrgines.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ si virgines votũ continentiæ frangentes nupserint: si non pænitẽt, nec in fine cõicabunt: si vero pænitent, in fine communicabunt.

DE filia epi.] CASVS. Dicitur ꝙ si filia epi vel alterius post votũ nupserit, & pater vel mater hoc approbauerit, oẽs excõicentur. pater etiam in cõcilio pœnas subeat: mulier vero nõ admittatur ad communionem, nisi marito iam defuncto pænitentiam egerit. Si autem eo viuente cœpit pænitere: quia timetur ne ad vomitum redeat, tñ in fine dabitur ei communio. *Defuncto,* put littera sonat. vel defuncto quantum ad eam, secundum Gratianũ. & ita intellexit Beneuen. Sequens littera contradicit.

d ¶ *De filia.*] per hoc cap. & sequens probat Hugo lecturã suam super illo c. §. e. quæ Christo. qa dixit ꝙ si monialis publice nubit, nũquam põt accipere corpus Domini nisi ĩ fine vitæ suæ, vel nisi prius defunctus fuerit ille cui nupserit. si vero fornicatur, tũc post pænitentiã põt accipere corpus Domini: & hoc idẽ diuersum: qa magis contemnit solẽniter ꝯhendo quàm fornicando. Gratianus vero aliter intelligit illud cap. quæ Christo. arg. cap. sequens.

e ¶ *Receperit.*] Ex hoc volunt dicere quidã ꝙ nec pater nec mater filio excõicato [2], nec vir vxori excõicatæ tenentur cõicare. & ita de omnibus superioribus personis respectu inferiorum dicendũ videtur. §. 11. q 3. quoniam multos ꝯ. Solutio. vxores viris, & filij parentibus, & serui dominis subditi sunt, vnde ab illis coerceri & secũdum ius debent corripi: ne in causam anathematis incidant: vnde illorum consensus pari pœna est plectendus. secus cõtra [3]. Vel dicatur receperit. id est, adeo dilexerit, quòd in errore eam fouea; & secundum hoc non est contra. c. quoniam multos.

DEuotam.] CASVS. Statuitur in hoc c. ꝙ si Deo deuota fuerit fornicata, non recipiatur in ecclesia nisi peccare desistat: & peracta pænitentia decem annorum cõionem recipiat, sed antequam ab ecclesia recipiatur ad orationem, ad consortium Christianæ mulieris non accedat: & si qua mulier eam receperit, excõicetur. Fornicator autem simili pœna cũ fornicata puniaẽ: & hoc in prima parte. In secunda parte dicitur, ꝙ si Deo deuota maritũ acceperit, nõ admittaẽ ad pænitentiam, nisi viuente marito caste viuere cœperit, vel nisi ipse iam mortuus fuerit. Secũda pars ibi, *Quæ autem.* Ego Bartholomæus hunc casum sic posui. Beneuẽ. vero sic. Si mulier post votum fornicetur: tã illa quàm suus corruptor donec pæniteant excludantur ab ecclesia: & si ante satisfactionem quis cum eis cõmunicauerit, ipse communione altaris priuetur. Eorum autẽ pænitentia decennis fit. Si autem post votũ maritum

---

Mulieres ordinari nõ possunt, nec characterem recipiunt.

[1] Vel dic forte hic dr̃ abbatissa q̃ administrat eis sicut diaconus dicitur minister. 21. dist. clericos.

[*] *Et male vide B.T.4.dis. 25.q.2.art.1. & 2.*

Monialis publice nubens numquã potest accipere corpus Christi.

[2] Circa hoc not. §. 22. q. 5. de forma.

ritum acceperit, ab illo peccato non absoluitur nisi aut in vita viri, aut post mortem eius castè viuat. Vterque casus planus est, & satis consonat litteræ, elige quem vis.

a ¶ *Christianæ.*] videtur ergo per contrarium quòd possit accedere ad conuiuium non Christianæ mulieris. Et est arg. quòd excommu-

cum rebus suis arctiori monasterio ad agendam pænitentiam tradatur. Si uero corrupta fuerit diaconissa legitimos filios habens, legitima eis assignetur: cetera à monasterio uendicētur. *Cū suis rebus,* quoad usūfructū: uel cū suis reb[us], s. post acquisitis, s. post delictū.

d ¶ *Solicitauerit.*] argu. q[uod] uoluntas peccandi pro operis perpetratione punitur, ut 1. q. 1. qui studet. & 6. q. 1. §. uerum.

orationem; ad nullius cōuiuium Christianæ [a] mulieris accedat. Quòd si admissa fuerit; etiam hæc quæ eam receperit, habeatur abstenta [α]. Corruptorem etiam par pœna constringat. Quæ autem maritum acceperit; non admittatur ad pænitentiam; nisi aut adhuc ipso viuente marito caste viuere cœperit; aut postquam ipse decesserit.

α ¶ Abstenta.] *Sic emendatum est ex recentioribus conciliorum editionibus, codice regio Lucensi, & Martino Bracharensi, c. 31. qui caput hoc repetit: quamuis in vetere editione Colonēsi vnius tomi, duabus Parisiensibus, & duobus codicibus Vaticanis sit,* in absentia. *quemadmodum etiam in manuscriptis Gratiani exemplaribus.*

Item Gregorius Ianuario episcopo Caralitano, libro. 3. epist. 9.

¶ De monacha, quæ ad lapsum adulterij deducitur. C. XXVIII.

Iuo p. 7. c. 123.

ij SI qua monacharum vel per anteriorem licentiā [b], vel per impunitatis prauam cōsuetudinē ad lapsum adulterij deducta fuerit, aut in stupri fuerit perducta voraginem; hanc post competentis seueritatē vindictæ in aliud [c] districtius monasterium virginum in pænitentia volumus redigi; vt illic orationibus, atque ieiunijs [β] vacet; & sic pænitendo proficiat, & metuendum ceteris arctioris disciplinæ præstet exemplum. Is autem, qui cum huiusmodi feminis in aliqua fuerit iniquitate repertus; communione priuetur, si laicus est: si vero clericus; à suo quoque remotus officio pro suis continuo lugendis excessibus in monasterium detrudatur.

β ¶ Ieiunijs;] *In plerisque editionibus epistolarum legitur*, atque ieiunijs, & sibi pænitendo proficiat, & c. *Vetus tamen codex epistolarum Vaticanus, & Iuo habent quemadmodum Gratianus.*

Idem Ianuario episcopo, libro 3. epist. 24.

Post dignam pænitentiam, communionem recipiant, qui in religiosas mulieres excedunt. C. XXIX.

EOs autem, qui in prædictas mulieres, quæ egressæ sunt de monasterijs, excesserunt, & nunc dicuntur communione [γ] suspensi; si fraternitas tua de tali facinore digne pænituisse præuiderit; ad sacram communionem te volumus reuocare.

γ ¶ Communione suspensi.] *Sic emendatum est ex plerisque uetustis Gratiani, & originali ipso; cum antea legeretur,* à communione suspendi.

Item ex nouellis Iustiniani Imperatoris.

Nouella 123. c. 64. apud Iulianum antecess.

¶ De legibus Imperatorum. C. XXX.

Poly. l. 4. tit. 38. Iuo p. 7. c. 143. ✝ al. monastriā

iij SI quis rapuerit, vel solicitauerit [d], vel corruperit asisteriam [e], vel diaconissam, vel monachā [✝] [f], vel aliam mulierē, religiosam [g] vitam, vel habitum habentem; bona ipsius, & eorum, qui huiusmodi sceleris communione contaminati sunt, à religioso loco vendicentur, in quo [h] talis mulier habitabat, per religiosos episcopos, & œconomos, & præsides prouinciarū, & officiales eorum: ipsi autem capitali periculo subijciātur. Mulier aūt vbiq; inuestigetur, & cū suis [i] rebus monasterio cautiori [k] tradatur. Sin aūt diaconissa fuerit legitimos ha

e ¶ *Assisteriam.*] assisteriū apud Græcos est locus in quo unus sacerdos, quinque acolythi, quinq; mulieres, quæ assisteriæ dicūtur, manēt. Io. uel dic, assisteriam, id est, reclusam: ab assistendo: quia quotidie assistit orationi.

Asisterium quid sit.

Alciat. lib. pr[a]etermissorū 1. in dictione, asceteria. docet ascetriā legendū ab asceo verbo Græco, q[uo]d laborare significat, & exerceri.

f ¶ *Vel monachā.*] id est, in monasterio uiuentē.

g ¶ *Religiosam.*] hoc apposuit Gratian. de suo; ut patet in originali: unde hoc scriptum est in authentic. de sanctissi. episco. in fin. colla. 9. tamē in nouella est illud uerbum.

h ¶ *In quo.*] argum. q[uod] illi qui committunt enormia delicta in ecclesia, q[uod] bona eorum ecclesiæ propter delicta confiscantur, ut 17. q. 4. si q[ui]s deinceps. & c. quisquis. contra 30. q. 1. si quis sacerdos secundum legem tamen bona damnatorum tradentur heredibus, ut C. de bon. dam. auth. bona. nisi in criminibus hæresis & læsæ maiestatis. 6. q. 1. §. uerum. & extra de hære. uergentis.

Hoc intelligitur quando mulier est sæcularis, in quā peccatum committitur.

i ¶ *Cum suis.*] olim enī ipso ingressu omnia sua facta sunt ecclesiæ. 19. q. ult. si qua mulier. Vel suis, id est, à se monasterio collatis, uel post ingressum q[ua]sitis. Vel suis id est, monasterij. simile 18. q. 1. cap. 1. 19. q. ulti. perlatum. aliàs falsum diceret: & quia omnia bona eius ipso ingressu facta sunt monasterij: & quidquid postea acquisiuit, monasterio acquisiuit, ut 19. q. ult. qa. & c. perlatū. & c. si qua.

municatus potest excōicato communicare 1. 3. q. 7 si hæreticus.

SI qua monacharum. CASVS. Statuit in hoc capitulo Gregorius, vt si monacha ex praua consuetudine adulteretur, in districtum monasterium detrudatur, vt sit ceteris exemplū. Corruptor suus si clericus est, in monasterium ad agendam pænitentiā detrudatur. si vero laicus est, excommunicetur. Sequens cap. patet.

b ¶ *Licentiam.*] id est, impunitatem. vnde quod sequitur, est expositio. nec etiam licet peccare. argumentum quòd illicita licentia appellatur licentia. s. dist. 4. denique. s. 45. distin. qui syncera. s. 24. q. 1. paratus. 21. q. 2. placuit.

c ¶ *In aliud.*] s. 81. dist. valet. & j. ea. q. & quia contra. s. ead. impudicas. contra. Solu. sæpe contingit q[uod] monasterium arguitur negligentiæ: & hoc innuit illud in principio, per antiquiorem, &c. Cū autem monasterium negligentiæ non arguitur, in suum monasterium retrudi debet: in quo casu loquuntur illa capitula. Cum aūt monasteriū de negligentia arguitur, secus est, vt arg. 15. q. 6. alius.

SI quis rapuerit.] CASVS. Statuitur hic, ut si quis rapuerit mulierem Deo dedicatam, uel solicitauerit, uel corruperit bona ipsius & sociorum facinoris loco ubi mulier habitabat uendicētur: & illi qui hoc fecerint occidantur. Mulier aūt quæratur, & inuēta

k ¶ *Cautiori.*] sic ergo delictum personæ redundat in damnū ecclesiæ. & sic est contra 16. q. 6 si episcopum. nam cum hic res eius concedantur secundo monasterio, & auferantur primo, uidetur delictum eius redundare in damnum ecclesiæ: sed non redundat: quia prouidebit ei ut prius. extra de cleric. coniug. quod te. Nec dicas res dandas secundo monasterio, nisi quantum ad usumfructum, scilicet ut inde substentetur ista dum uixerit, ut 16. q. 6. de lapsis. post mortem usufructu redeunte ad primum monasterium. Volunt autem quidam dicere, quòd non redibit cum rebus suis postea acquisitis. & facit pro eis authent. de sanctissimis episcopis. §. si monachus. in fine tit. coll. nona. vbi dicitur quòd res quas ita acquisiuit, debent applicari secundo monasterio. sed illud non tenet. uel exauditur cum primum monasterium uidit monachum ita uagantem, & noluit reuocare. nec est huic contra. C. de episcopis & clericis, l. ultima. §. hoc etiam in fine, ubi dicitur quòd res talium debent dari primo monasterio. nam illud locum habet cum illæ moniales recedentes sæculariter uiuunt. cum autem ille monachus transit ad aliud monasterium, uel ad aliam uitæ figuram: res uendicat prius monasterium. in auth. de monach. §. si uero relinquens.

Monialis delinquens in vno monasterio, cum sit ad aliud cum suis bonis trās ferenda, an primo pr[a]eiudicet.

a ¶ *Legitima.*] quæ sit legitima, habes C. de inoffic. test. Authen. noui ssima. & probatur arg. huius cap. ꝙ etiam corrupta potest or dinari diaconissa, licet dici consueuit contrarium [1]. Item olim huiusmodi diaconissa proprium habebat. arg. hic, & C. de sacrosanct. eccle. generali.

se tali animo professam, vt liceat recedere, non auditur. extra de reg. vidua. Quid autem sit profiteri, bene colligitur 20. q. 1. c. vlt.

g V *Iduitatis.*] *In secretario.*] Locus forte est vbi monachæ accipiunt habitum.

O *Mnes feminæ.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In

bens filios, pars legitima[a] liberis eius legitimis præstetur.

α ¶ Assisteriam.] *Omnino legendum est*, ascetriam, *ex nouellis tam græcis, quàm latinis, Iuliano antecessore, & Polycarpo: sed ob glossam non est mutatum.*

Item ex decreto Eugenij Papæ secundi, in concilio Romano, c. 29.

¶ Mulieres caste obseruent religiosum habitum, quæ religionis obtentu uelantur. C. XXXI.

MVlieres obtentu[b] religionis velatæ, aut in monasterio regulariter viuant[α], aut in domibus[c] suis susceptum habitum caste obseruent.

Poly. l. 4. tit. 34. Burch. l. 8. c. 54. Iuo par. 7. c. 72.

¶ *In concilio, quod extat in bibliotheca Vaticana, hæc sunt ipsa decreti verba*, Feminæ uero, quæ habitum religiosum, aut uelamen obtentu religiositatis susceperunt, cum essent uiripotentes, deinceps uero sociari non permittantur: sed eligentes monasteria regulariter uiuant, aut in domibus susceptum habitum caste obseruent.

Item ex concilio Aurelianensi 1. c. 22. & 23.

¶ Monachus vxorem ducens numquam sacri gradus sortiatur officium. C. XXXII.

MOnacho orarium[d] in monasterio, vel zonas habere non liceat. Et, si postea[β] vxori fuerit sociatus; tantæ præuaricationis reus numquam ecclesiastici gradus officium sortiatur.

β ¶ Postea.] *Sic in vetere editione conciliorum Coloniensi, duabus Parisiensibus, & in duobus codicibus Vaticanis. Sed in recentioribus Coloniensibus legitur.* Et, si postea pellici, uel uxori.

Item Augustinus de bono viduitatis, c. 8.

¶ Ante professam continentiam nubant uiduæ, quibus uolunt. C. XXXIII.

VIduæ, quæ se non continent, nubant, antequam professæ[γ] continentiam Deo voueant. Quod nisi reddant, iure damnantur.

Iuo p. 7. c. 146. Pann. l. 3. c. 200.

γ ¶ Professæ.] *Ita apud Iuonem quoque, & in Pannormia. Sed apud B. Augustinum legitur*, antequam continentiam profiteantur, antequam Deo uoueant.

Item Nicolaus Carolo archiepiscopo, & eius suffraganeis.

Habetur in concil. Vormaciensi, c. 21.

¶ Non permittatur viduæ post professionem continentiæ votum deserere. C. XXXIIII.

VIdua quidem, quæ capiti sacrum velamen imposuit, si inter ceteras velatas feminas in ecclesia orauerit, & oblationes[δ][e] cum illis obtulerit; si professa[f] est, se in eodē habitu permanere spondens numquàm religionis velamen deponere; à religionis obseruantia discedere non præsumat.

Iuo p. 7. c. 145. Pann. l. 3. c. 199.

δ ¶ Oblationes.] *In concilio Vormaciensi, apud Iuonem, & in Pannormia legitur* oblationē: *sed glossa magis fere conuenit voci*, oblationes.

Item ex concilio Arausico, c. 27.

¶ Professionem viduitatis coram episcopo factam post habitum susceptum nulli violare permittitur. C. XXXV.

VIduitatis seruandæ professionem coram episcopo in secretario[g] habitam, imposita coram[ε] episcopo veste viduali non esse violandam: Ipsam[ζ] talis professionis desertricem merito damnandam esse decernimus.

Burch. l. 8. c. 43. Iuo par. 7. c. 61. Pann. l. 3. c. 201.

ε ¶ Coram episcopo.] *Sic etiam apud ceteros collectores. Sed in omnibus editionibus conciliorum, & codicibus manuscriptis est*, à presbytero.

ζ ¶ Ipsam.] *In vetere editione conciliorum Coloniensi, duabus Parisiensibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur*, eius vero repudiatorem, vel ipsam; *& in Coloniensi duorum, ac trium tomorum in contextu est eadem lectio: in margine vero*, raptorem vero talium, vel ipsam. *quę lectio in postrema quattuor tomorum editione in contextu posita est. Ceteri collectores habent quemadmodum Gratianus.*

Item ex concilio Toletano 10. c. 5.

¶ Modus, & solennitas faciendæ professionis hoc ordine seruetur. C. XXXVI.

OMnes feminæ venientes ad sacrā religionē pallio capita sua con-

Pann. l. 3. c. 202.

M *Vlieres.*] CASVS. Statuitur hic, vt mulieres, quę votum castitatis assumentes velatæ fuerint, monasteriū ingrediantur: aut si vitæ suspectæ nō sunt, in domo propria susceptum habitum caste obseruent.

b ¶ *Obtentu.*] Arg. ꝙ hi qui ludo, vel fraude habitum religionis gerunt, ad eius obseruationem cogūtur, vt 27. dist. quod interrogasti. Arg. contra extra de priuileg. tuarum.

c ¶ *Aut in domibus.*] Argumen. ꝙ in propria domo potest quis vti vestibus monachalib[9], & facere votum, vt 33. q. 5. quod Deo. 20. q. 1. vidua. & ead. q. cap. de viduis. tamen propter hoc non solennizatur votum [2], vt extra de conuer. coniu. ex parte 2.

M *Onacho.*] CASVS. Dicitur hic quòd monachus nihil debet habere: & si de facto vxorem duxerit, à clericali officio perpetuo remoueatur. Seq. cap. pater.

d ¶ *Orarium.*] Orariū ponitur pro quolibet ornamento mulierum: & ponitur pars pro toto. Est enim proprie velum, vel peplum, quo mulieres caput velant. inuenitur tamen pro stola sacerdotis, vt s. 25. distin. vnum orarium. Ioan.

V *Idua.*] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si femina fuerit velata, & inter velatas orauerit, & oblationes obtulerit cum illis: professionē receptam numq̄ violare præsumat. Si professa est, supple maxime, cum supradicta sufficiant, vt 27. dist. quod interrogasti. & quod dicitur de oblationibus, intellige secundū consuetudinem alicuius loci, vbi monachę panē consecrādum, vel alias oblationes sacerdoti offerebant, vel forte corpus Christi. Seq. cap. planum est.

e ¶ *Et oblationes.*] Arg. præsumptionē haberi de aliquo facto per frequentationem, vel exercitium eorum quæ adhærent & conueniūt illi facto. arg. 20. q. 1. quem progenitores. & ff. ad Macedo. si quis patrem. Arg. contra. C. de proba. ad probationem seruitutis.

f ¶ *Professa.*] maxime [3], nam & si sacramento velit confirmare

In prima parte dicitur, quòd mulieres ad religionem venientes capita sua pallio suo contegant: & suam faciant professionem in scriptis: quam de cetero violare non debent. In secunda parte dicitur, ꝙ si aliquæ votum violasse inueniantur, excommunicentur: & rursus

[1] Ad hoc s. 8. q. 7. cap. 2. ver. nouim[9]. & hoc verū est secundū Ioan. F. 26. dist. acutius.

[2] Videt notari cōtrariū in prædi. c. s. ea. de viduis. in glo. 1. quę, &c.

Orarium qd significat.

[3] Cū supradicta suffici ant. 27. dist. ꝙ interrogasti. B.

& rursus mutato habitu sub perpetua pænitentia in monasteriis remaneant religatæ. Secunda pars incipit ibi, *Quę vero.*

a ¶ *Professionem.*] id est scripturam, in qua profiteantur se religiose viuere velle, & propositũ religionis assumere velle, & in ea perenniter, & inuiolabiliter permanere, vt s. 20. q. 1. vidua. *Post-*

tegant, conscriptam, roboratamque professionem [a] faciant; post quã scripturam [b] non sinantur relabi ad præuaricationis audaciam.

¶ Quæ vero ex his omnibus fuerint repertæ animum, aut vestem in transgressionem dedisse, excommunicationis sentẽtiam ferant: & rursus mutato [c] habitu in monasterijs, donec diem vltimum claudant, sub ærumnis arduæ pænitentiæ maneant religatæ.

¶ *In quinto canone decimi concilij Toletani, primum statuitur, vt feminę, quæ antea religiosa veste erant indutæ, moneantur: & , si parere noluerint, etiam vi cogantur in religiosa vita perseuerare: & postea subiungitur,* Omnes tamen hæ, seu venientes ad primam religionem, seu post transgressum resumentes iteratam conuersionem, sicut præmissum est, & pallio capita contegant, & conscriptam, roboratamque professionis faciant scripturam, per quam vlterius non sinantur relabi ad præuaricationis audaciam. Quæ vero, &c. *Pannormia cætera habet, vt Gratianus; tantum post vers.* faciant, *addit,* scripturamque.

Item ex concilio Arelatensi.

¶ Filij perditionis sunt, qui violant corpora feminarum Deo sacratarum. C. XXXVII.

Burch. l. 8. c. 51. Iuo p. 7. c. 69. Pann. l. 3. c. 207.

SCiendum est omnibus, quòd Deo sacratarum feminarum corpora per votum propriæ [d] sponsionis, & verba [e] sacerdotis Deo consecrata esse templa, scripturarum testimonijs comprobantur: & ideo violatores earum sacrilegi, & iuxta Apostolum filij perditionis esse noscuntur.

2 Thess. 2.

[*Item.*]

¶ De eodem. PALEA. C. XXXVIII.

j. 32. q. 2. hoc sanctum. ex conci. Toletano 3. c. 10. Iuo p. 8. c. 18. & 19.

VIduæ, si priusquam continentiam profiteãtur, nubere elegerint; illis nubant, quos propria voluntate voluerint habere maritos. similis conditio & de uirginibus habeatur: nec extra voluntatem parentum, vel suam cogantur accipere maritos.

Item Gregorius Anthemio subdiacono, in epistola quadragesima libri primi.

¶ In monasterio recludantur monachi uxoribus sociati. C. XXXIX.

Iuo p. 7. c. 122.

ET quia aliquos monachorum vsque ad tantum nefas prosiluisse cognouimus, vt vxores publice sortiantur; sub omni vigilãtia eos requiras, & inuentos digna coercitione in monasterijs, quorum monachi fuerant, retransmittas.

Item Innocentius Papa II. in concilio Romano, c. 7. §. vt lex.

¶ Post professam continentiam quisquis vxorem duxerit, ab ea separetur. C. XL.

Pann. l. 8. c. 143.

VT lex [f] continentiæ, & Deo placens munditia in ecclesiasticis [g] personis, & sacris ordinibus dilatetur; statuimus, quatenus episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi, regulares [h] canonici, monachi, atque conuersi [i] professi [k], qui sanctum transgredientes propositum vxores sibi copulare præsumpserint; separentur. Huiusmodi namque copulationem, quam contra ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonium non esse [l] censemus. Qui etiam ab inuicem separati, pro tantis excessibus condignam pænitentiam agant. Idipsum quoque de sanctimonialibus feminis, si (quod absit) nubere attentauerint, obseruari decernimus.

His omnibus auctoritatibus vouentes prohibentur contrahere matrimonia; & quidam eorum, si contraxerint, separari iubentur.

b ¶ *Postquam scripturam.*] arg. ꝙ scriptura facit votum solenne.

c ¶ *Mutato*] id est, deposito sæculari, & assumpto religioso.

SCiendum.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ moniales per votum suæ sponsionis, & per verba sacerdotis efficiũtur tẽpla Dei: & ideo violatores earum sacrilegi iudicantur. Sequens cap. patet. *Parentum,* si sunt paruulæ, *vel suam,* si sunt adultę.

d ¶ *Per votum proprię.*] arg. ꝙ quis per alium vouere non potest: sicut nec pænitentiã accipere, vt de pæ. dist. 1. quem pænitet [1], iurare tamen per alium potest. 63. dist. tibi Domino. & matrimoniũ contrahere, vt 32. q. 2. honorantur. & c. hoc sanctum.

e ¶ *Et verba*] id est benedictionem.

ET quia aliquos monachorum.] CASVS. Quidam erãt monachi, qui cum mulieribus publice contrahebant. Et ideo Greg. mandat defensori suo, vt eos requirat, & inuentos ad sua monasteria remittat: quod intelligitur si sua monasteria non poterunt de lasciuia reprehendi.

VT lex continentiæ.] CASVS. Statuit Innocẽtius Papa in hoc c. vt si episcopi, vel alii in sacris ordinibus constituti, canonici regulares, monachi, conuersi vel professi vxores de facto duxerint; separentur: qui pro tantis excessibus separati, condignam pænitentiam agant. idem est de sanctimonialibus feminis obseruandum.

f ¶ *Vt lex.*] in hoc capitulo agitur de tribus impedimentis matrimonii, ordine s. voto, & interdicto ecclesiæ: qđ notatur ibi, quam contra ecclesiasticam regulam.

g ¶ *Ecclesiasticis.*] ergo omnes qui infra ponuntur sunt ecclesiasticæ personæ: ergo & conuersi: quod verum est, vt 12. q. 1. duo.

h ¶ *Regulares canonici.*] ad differentiam sæcularium, de q̃bus habes extra de decimis, fraternitatem.

i ¶ *Atque conuersi.*] ar. ꝙ conuersi, qui professi non fuerint, matrimonium contrahere non vetantur.

k ¶ *Professi.*] numquid omnes conuersi, eo ipso, ꝙ sunt conuersi, intelliguntur vouisse, & renuntiasse propriis? Dicunt quidam quòd sic. Ioan. sed ego dico, ꝙ si transit ad ecclesiam regularem, tunc intelligitur vouisse, & renuntiasse propriis [2]. si ad sæcularem, non: cum nec alius clerici intelligantur vouisse nisi sint in maioribus ordinibus, nec renuntiasse propriis in quocumque ordine sint, nisi sic dicant: Do me, & mea huic ecclesiæ. Nam renuntiare videtur tunc propriis. B. Item quid si aliquis contulit se & sua alicui sæculari ecclesiæ, numquid talis potest contrahere, vel habere proprium? Dico, quòd potest contrahere, & filius postea natus potest petere legitimam portionem, vt 17. quæ. 4. c. vlti. licet videatur seruus ecclesiæ factus. Sed numquid talis potest ad strictiorem transire vitam [3]? Dicunt quidam quòd non, cum se fecerit seruum illius ecclesiæ: quia liberti non possunt recedere de ecclesia sua, vt 12. q. 2. liberti.

l ¶ *Non esse.*] hic habes, quòd matrimonium non valet, si fiat contra regulam ecclesiasticam: argumen. infra 35. quæst. tertia contradicimus. & argum. infra trigesima tertia quæst. 4. non oportet.

HIS OMNIBVS AVCTORITATIBVS. CASVS. Infert Gratianus ex supradictis, ꝙ matrimoniũ post votum contractum non tenet. A modo vult probare contrarium. Et ad hoc inducit sequentia capitula.

Conuersus an intelligatur proprijs renuntiasse.

[2] Proprijs. Idẽ Lapus de Castel alleg. 103. sed falsũ est, & omnino requiritur expressa, vel tacita professio, secũdum Card. Flor. cle. 1. de deci. Ecclesiæ sæculari offerẽs se & sua, an possit postea contrahere.

[3] Quidã dicũt quod sic, vt 19. q. 2. duæ. secundũ Laurẽ. & idẽ sentit hic L. vbi inuito p̃lato ar. extra de reg. licet.

2 *Augustinus contra talium separationes peccatum esse asserit, ita dicens in libro de bono viduitatis, c.8.*

¶ Coniugia vouentium non sunt dissoluenda. C. XLI.

NVptiarum bonum [a] semper [b] est quidem bonum: sed in populo Dei fuit aliquando legis [c] obsequium: nunc est infirmitatis [d] remedium: in quibusdam [e] vero humanitatis solatium. Filiorum quippe procreationi operam dare, non canino more per vsum promiscuum [f] feminarum, sed honesto ordine coniugali, non est in homine improbandus affectus [g]: & ipsum [h] tamen laudabilius transcendit, & vincit cælestia [i] cogitans [k] animus Christianus. Sed quoniam, sicut ait Dominus, non omnes capiunt verbum hoc; quæ potest capere, capiat: quæ se non continet, nubat: quæ non cœpit, deliberet [l]: quæ aggressa est, perseueret: nulla aduersario detur occasio [m]: nulla Christo subtrahatur [n] oblatio. ¶ In coniugali quippe vinculo, si pudicitia non conseruatur, damnatio non timetur. Sed in virginali, & viduali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur: qua expetita, & electa, & voti debito oblata, iam non solum capessere nuptias, sed etiam [o] si non nubant †, nubere velle damnabile est. Nam vt hoc demonstraret Apostolus; non ait, cum in delitijs egerint, in Christo nubunt, sed [nubere uolunt, habentes (inquit) damnationem: quoniam primam fidem irritam fecerunt] etsi non nubendo, tamen volendo: non quia ipsæ nuptiæ, uel talium damnandæ iudicen-

Sent.4. dist.38.

Matth.19.

Beda. 1.Tim.5. & ibi glossa.

† al. nubatur

§.dist.27. c. uouentibus. & 17. q.1. eod. cap.

AVGVSTINVS. Hæc est secunda pars quæstionis, in qua loquitur de voto simplici, qđ impedit ꝯhendum, sed non dirimit matrimonium iam contractum. Ioan. de Fan.

Nuptiarum.] CASVS. Moderni Doctores totum hoc cap. intelligunt de voto simplici, qđ matrimonium nō impedit: sicut intellexerunt Aug. & G. Hoc igitur cap. diuiditur in quinq; partes. In prima Aug. tripliciter cōmendat matrimoniū. Primo, quia fuit legis obsequium. Secundo, quia est infirmitatis remedium. Tertio, quia in quibusdam est solatium humanitatis. In secunda parte cōtinentiam commēdat, ꝑferens eam bono coniugali: affectus tñ coniugalis nō debet in omnibus reprobari: cum non possint oēs continentiam obseruare. si tñ aliqua egressa fuerit ad votum simplex, [1] bonum est, vt illud obseruet: vt nulla detur diabolo occasio fornicandi. In tertia parte ostendit, ꝙ quæ faciunt votum simplex, ꝯhere nō debent: quia inde damnationem ab Apostolo recipiunt: non ꝙ taliū nuptiæ sunt damnādæ, cum matrimonium cum eis teneat: sed quia promissionem voto simplici fregerunt, primæ continentiæ fidem irritam faciendo: nō enim peccauerunt ꝯhendo, sed ꝓmissionem suam frangendo. In quarta parte ponit obiectionē quorūdam dicentium tale debere matrimonium separari. nam si viuo viro mulier alteri nubat, adultera est: ergo & illa quæ Christi cōiugium eligit, si postea homini nubat, debet adultera dici. In quinta ostendit Aug. ꝙ talium matrimonium non separatur: q̃uis vxoris matrimonium separeť, si viuo viro alteri nupserit. est enim dissimilitudo spiritualis matrimonij ad carnale: qđ dupliciter probat August. Primo ꝙ viuo viro de eius consensu potest vxor Christo nubere: sed nō potest alteri carnaliter copulari. Secūdo quia mortuo viro si Christo nupserit, nō diceret bigama: secus si alteri. Reprobata ergo similitudine illorū dicit Aug. ꝙ matrimoniū eorum qui post votum simplex ꝯhunt, separari non debet: q̃uis tales sint peiores adulteris: quia spūaliter peccant. Secunda pars ibi, *Filiorum quippe.* Tertia ibi, *In coniugali.* Quarta ibi, *Proinde.* Quinta ibi, *Qui hoc dicunt.* Gandulphus & quidam alij intelligunt hoc cap. de voto solenni, siue de ꝑsenti. vnde dicunt hoc esse abrogatū: cum dicat Aug. ꝙ matrimoniū post tale votum ꝯtractum dissolui nō debeat. Alij intelligunt hoc cap. de voto simplici vsq; ibi, *Sed plane.* exinde de solenni. Ego aūt dictus B. cum G. & Aug. intelligo totum hoc cap. de voto simplici, idest, de futuro. Intendit enim Aug. in hoc cap. ostendere, ꝙ post ipsum votum de futuro non debeat quis ꝯhere: si tñ ꝯxerit, matrimoniū non est separandum. & inuehitur in illos qui dicebant tale matrimonium debere separari. & seruat istum ordinem. Primo, cōmendat matrimonium. Scđo, virginitatem siue continentiam, & illam ꝑfert. Tertio ostendit, ꝙ post ꝓpositū de continentia vouenti non debet quis nubere. si nupserit, peccat mortaliter, non nubendo vel volendo nubere, sed frangendo, vel volēdo frangere propositū. & hoc totum exequitur vsq; ibi, *Proinde.* Deinde inuehit ꝯ eos q̃ dicebant tale matrimonium esse separādum, & ꝓcedit in hunc modum. Primo, ponit errorem eorum, & erroris rōnem, siue argumētationem eorum. Secundo rñdet argumentationi eorū, eis instando, & ducendo eos ad triplex inconueniens: quod facile est colligere ex illa littera. Tertio, supponit opinionem suam, s. ꝙ post votum de futuro est matrimonium: nec debet separari: peccat tñ qui sic contrahit, magis quàm adulter. & est iste casus H.

a ¶ *Bonum.*] scilicet in non vouentibus [1]. melius est enim nubere, quàm vri.

b ¶ *Semper.*] quia & ante peccatum, & post in paradiso, vt §. 26. distin. deinde.

c ¶ *Legis.*] sed aliqñ fuit legis obsequium, qñ frater in veteri testamento debebat suscitare semen fratris, vt 8. q.1. olim. & hoc specialiter erat pręceptum. generaliter enim præceptum erat propagatio sobolis: vnde maledictus erat qui non reliquerat semen super terram. 32. q.4. §. his ita. & q.2. pudor.

d ¶ *Infirmitatis.*] idest, contra infirmitatem, incontinentiæ cōcessum: ita tamen & olim erat, sed non erat legis obsequium.

e ¶ *In quibusdam.*] vnde in senibus est humanitatis solatiū, idest, ꝯhitur vt eis seruiatur ī suis necessitatibus. 31. dist. omnino. & est arg. hic ex quo senes, qui iam arrigere non possunt, ꝯhunt: ergo & spado & frigidus potest matrimonium ꝯhere. arg. 33. q.5. quod Deo. nam & posthumū instituit spado, vt ff. de libe. & posthu. sed est quæsitum. §. spadonem. sed non est verum: quia non potest ꝯhi matrimonium nisi ibi sint tria bona matrimonij, vel re, vel spe. ȷ. ea. q.2. omne. de sene nō est simile. nemo. n. est adeo senex q̃n aliqñ calere possit natura vel artificio: qđ non est in frigido, vel in puero, vel spadone: & ideo senex habilis est ad ꝯhendum. Sufficit enim ꝙ prolem non euitet. 32. q.2. solet. sic enim generare dr̄, ex quo non euitat prolē, & aptus est ad coeundū [2]. Vel dic humani solatij, &c. idest, ꝯhitur causa prolis, quæ patris solatiū est. & hoc vult littera sequens, filiorum, &c. Vel dic, vt dixi 32. q.7. hi qui.

f ¶ *Promiscuum.*] idest, indifferenter & indistincte commiscere, scilicet canino more. Canes enim indifferenter & indistincte commiscentur.

g ¶ *Affectus.*] scilicet prolis procreandæ ad cultum Dei. 32. q.1. non in sola.

h ¶ *Et ipsum.*] scilicet affectum.

i ¶ *Cælestia.*] nam cæleste est in carne viuere, & opera carnis non facere: quia virginitas replet paradisum. 32. q.1. nuptiæ. & ibi, neque nubent, neq; nubentur. super qua auctoritate dicunt theologi ꝙ vita Angelica viuent.

k ¶ *Cogitans.*] idest, præfert continentiam bono coniugali.

l ¶ *Deliberet.*] an sit vouendum.

m ¶ *Detur occasio.*] in non vouentibus.

n ¶ *Subtrahatur.*] in vouentibus. immo filij accedite ad seruitutem Dei, & parate vos ad tentationem. de pæn. dist. 2. si enim. extra de renun. nisi. in prin.

o ¶ *Sed etiam.*] hinc enim emergunt duæ opiniones. Aug. dicit ꝙ ꝯhere, actus. s. ꝯhendi, non est malus: & hoc ea rōne, quia ex eo sequitur bonum, s. matrimoniū. Non enim vult dicere ꝙ ex malo sequatur bonū. pro eo facit ȷ. ea. & si non nubendo. & illud nō solum susceptio, &c. & illud, non q̃a coniugalē. sed voluntas frangēdi votum tm̄ (ut dicit) est peccatum, vt patet. ȷ. ea. non q̃a ipse nuptiæ, &c. [3] sed hæc littera ei ꝯdicit, nō solū capessere. sed ipse exponit, non solū uoluntas frangendi uotū in actū ꝑducta est damnabilis: sed etiā nubere uelle, idest, uoluntas frangendi uotū contenta suis finibus est dānabilis. sed ex dicto eius sequiť ꝙ aliq̃s facit simul bene & male: quia ꝯhendo bene facit, sed recedendo à uoto male facit. & intelligit hoc cap. nō de uoto solenni ꝑsenti vel nudo: (quia ſm eum vtrūq; dirimit matrimonium) sed de ꝓposito, qđ quis habet uotum emittendi, ut diximus s. in princ. q. Nos dicimus ꝙ ipsum uelle ꝯhere & ꝯhere est peccatum istis: & tñ inde sequitur matrimoniū, qđ est bonū: & intelligitur cap. de uoto ꝑsenti simplici. Nec est mirum si sequatur ex bonis malum. arg. de consec. dist. 2. sicut Iudas. & 81. distin. si qui sunt presbyteri. sicut ex

[1] Istam glo. sic ponūt H. & Laur. quæ cōiter male habet & falsè signatur. nam debet signari in verbo occasio. & debet incipere, in non vouentibus. Arch.

Opus duplex: in Christi passione.

cut ex malis bonum. 11. q. 3. quid ergo. ficut in pafsione Chrifti opus operans fuit malum, id eft, crucifixio Iudæorum. opus autem operatum, id eft, pafsio fuit bona. actio enim fuit mala, pafsio bona. & fic malum poteft habere bonum effectum. contra nos eft illud: & fi non nubendo. fed dic, & fi, id eft, quamuis ipfum nubere non fit peccatum, &c.

ratum non impedit circumfcripta omni folennitate: fed ecclefia potius, vel poft inuenit huiufmodi folennitates. & cõftituit vt impedirent. nũquid ergo monachi antequam ecclefia inftitueret poterant contrahere? Dic quòd tunc monachi non erant, cum monachus effe non pofsit quin aliqua folennitas obferuetur, fed pofito quòd fuerint, poterant contrahere [*], Io.

tur: fed damnatur propofiti [a] fraus [b]: damnatur fracta voti fides: damnatur non fufceptio [c] à bono inferiore [d], fed ruina ex bono fuperiore [e]. Poftremo damnantur tales, non quia coniugalem fidem pofterius inierunt, fed quia continentiæ primam fidem irritam fecerũt. Quod vt breuiter infinuaret Apoftolus; noluit eas dicere habere damnationem, quæ poft amplioris fanctitatis propofitum nubunt: non quia non damnentur, fed ne in eis ipfæ nuptiæ damnari putarentur: fed cum dixiffet [nubere volunt,] continuo addidit [damationem habentes] & dixit, quare: [quoniam primam fidem irritam fecerunt:] vt voluntas, quæ à propofito cecidit, appareat effe damnata, fiue fubfequantur nuptiæ, fiue defint. ¶ Proinde [f], qui dicunt talium nuptias non effe nuptias, fed potius adulteria; non mihi videntur fatis acute, ac diligenter confiderare, quid dicant. Fallit eos quippe fimilitudo veritatis. Quia enim Chrifti coniugium dicuntur eligere, quæ Chriftiana fanctitate nubunt [a] †; hinc argumentantur quidam dicentes, fi viro fuo viuo, quæ alteri nubit, adultera eft, ficut ipfe Dominus in Euangelio diffinit; viuo ergo Chrifto, cui mors vltra non dominatur; quæ coniugium eius elegerit, fi homini nubit, adultera eft. ¶ Qui hoc dicunt, acute quidem mouentur: fed parum attendunt hanc argumentationem quanta rerum fequatur abfurditas. Cum enim [g] laudabiliter etiam viuente viro, ex eius confenfu continentiam femina Chrifto voueat; iam fecundum iftorum rationem nulla hoc facere debet, ne ipfum Chriftum (quod fentire nefas eft) adulterum faciat, cui viuente viro nubit. Deinde cum primæ nuptiæ melioris fint [h] meriti, quàm fecundæ; abfit, ut fanctarum uiduarum ifte fit fenfus, ut Chriftus eis uideatur quafi fecundus maritus. Ipfum enim habebant & antea (quando uiris fuis fideliter fubditæ feruiebant) non carnaliter, fed fpiritaliter uirum, cui ecclefia ipfa, cuius membra funt, coniunx eft: quæ fidei, fpei, & charitatis integritate non in folis uirginibus facris, fed etiam uiduis, & coniugatis fidelibus tota uirgo [i] eft. Vniuerfæ quippe ecclefiæ, cuius illæ membra funt, Apoftolus dicit, [Aptaui uos uni uiro uirginem caftam exhibere Chrifto.] Nouit autem ille uirginem coniugem fine corruptione fœtare, quem in ipfa etiam carne potuit mater fine corruptione procreare. ¶ Fit autem per hanc minus confideratam opinionem, qua putant lapfarum à fancto propofito feminarum, fi nupferint, non effe coniugia, non paruum malum; ut a maritis feparentur uxores [k], quafi adulteræ fint, non uxores: & cum uolunt illas feparatas reddere continentiæ; faciunt maritos earum adulteros ueros, cũ fuis uxoribus uiuis alteras duxerint. ¶ Qua propter non poffum quidem dicere a propofito meliore lapfas, fi nupferint, feminas, adulteria [l] effe non coniugia: fed plane [m] non dubitauerim dicere lapfus, & ruinas a caftitate fanctiore, quæ uouetur Deo, adulterijs effe peiores. Si enim (quod nullo modo dubitandum eft) ad offenfionem Chrifti pertinet, cum membrum eius fidem non feruat marito; quanto grauius [n] offenditur, cum illi ipfi non feruatur fides in eo, quod exigit oblatum, qui † non exegerat offerendum? Cum enim quifque non reddit quod non imperio compulfus, fed confilio commonitus vouit; tanto magis fraudati voti auget iniquitatem, quanto minus habuit uouendi neceffitatem.

a ¶ Nubunt.] *In aliquot vetuftis, & originali legitur*, non nubunt: *& vtraque lectio videtur ferri poffe. Multa vero alia ex ipfo B. Auguftino funt emendata.*

Item Gelafius in epiftola ad epifcopos Lucaniæ, & Brutiorum, c. 23.

Marginal notes: 5. dift. 27. quidã. — † al. non nubunt — Matt. 10. — Rom. 6. — Beda. 1. Cor. 7. — 2. Cor. 11. — 5. ead. meliore. — † al. quod

Glossa:

a ¶ *Propofiti.*] ideft voti.

b ¶ *Fraus.*] id eft, deceptio.

c ¶ *Sufceptio.*] id eft, fufceptum matrimonium [1]: fed tamen primam fidem irritam fecerunt. Item not. quòd Apoftolus hic locutus eft de his qui vouerunt per verba de præfenti. & Auguft. hic de talibus locutus eft. Et hoc probat illa littera, fi viro fuo viuo. & vbi dicit, cui viuente marito nubit. Nam fi nubit, ergo Chrifto vouet. & ideo intelligimus hoc cap. de voto præfenti. Hu. contra: & fecundum eum fuperficialiter inducitur auctoritas illa Apoftoli ꝙ poterant contrahere. & dicit B. ꝙ votum in fui natura confiderare ...

d ¶ *Bono inferiore.*] id eft, coniugio.

e ¶ *Bono fuperiore.*] fcilicet cõtinẽtia. duo enim fũt bona, vnũ fuperius [*], vt continentia, & bonũ inferius, vt matrimonium.

f ¶ *Proinde.*] hic ponit Aug. quid eos inducebat ad dicendum ꝙ nubentes poft votum fimplex erant feparandi, & durat vfque ad id, ꝙ hoc dicunt. vbi ponit fuam primam improbationem, fecundã autem ibi, *Deinde*. Tertiã ibi, *Fit autem, &c.*

g ¶ *Cum enim.*] Salua fua pace Aug. nõ bene opponit iftis. hoc non eft fimile de carnali matrimonio & fpirituali. Non enim de fpirituali matrimonio ad carnale eft regreffus, fed bene de carnali ad fpirituale progredit: & ita dormitauit hic Augu. Vel dicebant forte illi omnimodam effe fimilitudinem inter hoc & illud.

h ¶ *Melioris fint.*] id eft, fignũ melioris meriti, quia fecundæ nuptiæ iudiciũ funt incontinentiæ, vt 31. q. 1. de his. & cap. hac ratione.

i ¶ *Virgo.*] quia fine macula & ruga peccati, vt 32. q. 4. recurrat. 21. dift. quamuis.

k ¶ *Vxores.*] hic habes ꝙ votum fimplex non dirimit ex fui natura, eadem ratione nec folenne, cum idem fint: quia folennitates non funt de fubftãtia, & verum eft: fed conftitutio ecclefiæ dirimit matrimonium: religio tamẽ dirimit matrimonium, vt extra de conuer. coniug. ex publico. Sed nũquid fimpliciter vouẽs qui contrahit, tenetur continere mortua vxore? Videtur quòd non, quia obligatio extincta nõ reuiuifcit, vt de cõfec. diftin. 4. quæris. ff. de folu. q res. §. aream. Sed contrarium eft verum, quia non tollitur per matrimonium nifi voti executio. extra de conuer. coniug. quidam. nam vouit ille quantum in fe fuit, ideo poftea compellitur continere: quod non fieret fi omnino effet abfolutus à voto. fi tamen contraxerit, tenet matrimonium, vt no. in illa decre. quidam.

l ¶ *Adulteria.*] id eft, adultero s effe, non coniuges. & eft emphafis [2], ficut illud, Dauus eft ipfum fcelus.

m ¶ *Sed plane.*] ab hinc tractat de voto folenni fecundum quofdam: fed verius per totum cap. de voto priuato agitur.

n ¶ *Grauius.*] 5. 17. q. 4. funt qui.

* *Non proprie monachi, fed qui votum nõ emittẽtes, inftitutionis tã tũ caufa monachis fe adiungebant.*

Auguftinus quãdoq; dormitauit.

Solennitas nõ eft de fubftantia matrimonij.

Vouens fimpliciter qui contraxit, an mortua vxore continere teneatur.

2 Impropriẽtatẽ locutionis no. fic 24. q. 1. pudẽda. in princ. vbi de hoc.

Hæc fuit expofitio G. & L. fed ... de Fan. ... ipfum ... fcipere, ... matrimonium ... manet, & ... damnati ... Archid.

D[E viduis.] CASVS. Hoc c.secundũ Hu.posset melius legi de voto solenni,quàm de simplici. Sed vt faciat ad propositũ G.legas de simplici.Diuiditur ergo hoc cap. in tres partes. In prima parte dicitur,ꝙ viduæ velo consecrationis velari non debent. In secunda parte dicitur, ꝙ si viduæ post votum simplex nubant, peccant,& pœnitētiam agere debēt: tñ matrimoniũ separari nō debet, ne talibus fornicatiōis laqueũ iniiciamꝰ, sed hortari eas ad pæni tētiã debemus. In tertia parte dr̃,ꝙ ita debemus eas hortari ad pænitentiã,ne nimis earũ conscientiã terreamus. Secunda pars incipit ibi, *Quæ si propria*. Tertia ibi, *Cauendum*.

a ¶ *De viduis.*] videtur hoc c. intelligendũ de voto solenni. argu. s̃. ea. si quis sacro. vbi fit mentio de constitutionibus Gelasij siue Pelagij, & hæc est Gelasij. secundũ hoc non facit ad propositum G. intelligas ergo de voto simplici.& ibi facit mētionem de aliis constitutionibus Gelasij, non de ista.

Vidua non benedicitur.

b ¶ *Sub nulla.*] quia vidua nō cōsecratur, nec benedicitur in sua velatione, sed tantum virgines,vt 21. q. 1.deuotis. sed accipiũt velum de altari,vt s̃.ea.viduę.

c ¶ *Castitatem.*] vidualem,scilicet post pristinum coniugium assumptam.fides enim seruāda est priori coniugio. 34. dist.fraternitatis,& C.de secun.nup.l.3.

d ¶ *Periculi.*] id est,ꝑpter periculum earum vitandum poterit deliberare, quasi &c.

e ¶ *Vetabantur.*] ar. ꝙ peccatum timore maioris lapsus fieri nō vetatur. 32. q. 2. solet. 13. dist. nerui.

Et subĩtelige comminationis, vt patet ibi. sed solũ, &c. 17. q. 2. nos nouimus.secundum Hug.

f ¶ *Laqueum.*] eos separando, vel eos præcise ꝓhibēdo ne ꝯhant: vouens.n. simpliciter verbis tantũ cōmonitoriis¹ dissuadēdus est à matrimonio,nō per excōicationē,vt extra qui cle.vel vo.veniēs. & de spon.requisiuit.ar. 22.q.1. prædicãdũ.sed illud de peccato iã cōmisso. Itē ar.ex hoc ca. ꝙ nō pro quolibet mortali excōmunicãdus est aliquis antequã cōmittatur: qa pro factione huius voti antequã frãgatur nō est excōicandus: quia nondũ obligatus est. nec post propter bonũ matrimonij:tamen quandoque indicitur pænitentia volenti peccare, vt extra de spon. de illis. Ioan.

Excommunicatio non est pro quolibet mortali peccato ferenda.

f ¶ *Laqueum.*] si simpliciter vouerunt,permittendi sunt contrahere,vt maius malum vitetur. extra qui cle. vel vouen. veniens.

g ¶ *Vt & nostra.*] ar.ꝙ ex quo prælatus functus est officio admonēdo, increpando, & corripiendo, non deberet ei imputari si ille non emendetur. arg. 47. dist. ꝙ ad nos.

h ¶ *Præterimus.*]& ideo aliqua prætermittuntur exponi, ne terror incutiatur. sicut dicit Beda de pæ. dist. 4. reuertar.

Vouentes simpliciter an possint adinuicē contrahere.

i S[*I quis votum.*] Sed numquid simpliciter vouēs potest contrahere cũ alia,quæ simpliciter vouit? Nō videtur ꝙ teneat matrimoniũ,cũ neuter posit debitũ exigere.pone eos vouisse ꝙ nunquã exigerent. dico ꝙ bene tenet matrimoniũ: quia vterq; potest reddere. Sed quomodo,cum reliquis non exigat? Respon.vterque enim si sciat alterum indigere,nec posse exigere,reliquo debet cōmisceri,& vterque reddere dicetur. Sed quid si quis vouit ꝙ nunquã redderet debitũ,si vxorē contingeret eũ ducere? si post ducat, non tenetur votũ tale seruare:quia præceptũ est Apostoli de debito reddendo vxori, vt 33. q. 4. §. Apostolus. Sed quid si aliquis iurauit ꝙ numquã cognosceret aliquam mulierem? si postea duxerit vxorem, bene tenet matrimonium. numquid ergo peccat cognoscendo cũ iurauerit nō cognoscere? Dicũt quidã ꝙ prima vice peccat,sed postea nō: & iidē dicunt ꝙ post votũ simplex prima vice cognoscēs vxorē peccat: quia si semper peccaret cognoscēdo,tale matrimoniũ illicitũ esset. sed hoc nihil est: sed dico ꝙ nō peccat cognoscēdo,licet ꝯ iuramētũ faciat:sed tũc peccat quãdo fidē frãgit Deo. Vel dic,ꝙ talis ꝑmittat se cognosci, & nō cognoscat, & sic saluabit iuramētũ:cũ potiꝰ videat̃ pati quàm agere. Iterũ quæro:cũ iuramētũ sit de iure naturali,sicut & votũ:quia sicut Dñs ꝑcepit,Vouete & reddite:ita ꝑcepit,Reddas Dño iuramēta tua:quare votũ dissoluit matrimoniũ,& nō iuramētũ? Ad hoc dico,quòd iuramētũ nō est præstãdũ nisi subsit necessitas,vt 22. q.1.ita.vnde qui tale iuramentũ facit,temerarie iurat: vnde fortius est vinculũ voti quàm iuramentũ. ſm nos tamen non est quæstio: quia votũ de sui* natura non obligat: sed cōstitutio circa votum emissa.

QVOD AVTEM. CASVS. Iste §. diuidit̃ in duas partes. In prima parte dicit G.vt sciamus quorũ vouētiũ matrimonia dissoluãt̃ recurrēdũ est ad § s̃. 27.di.§.vlti. In secũda parte determinat cap.illud,quæ Christo,vbi dicitur quòd nō admittitur ad pænitentiã Deo deuota quæ alij nupserit:nisi vir cui se iunxerat,defunctus sit:qđ sic intelligit G.dicēs ꝙ tũc vir dicit̃ ei defunctus, cũ ab eius cōcupiscētia mentē suã & corpus ex toto alienauerit,& quacũq; hora hoc fecerit,ad pænitētiã admittet̃.Nec hoc est ꝯriũ Dño dicenti per prophetam Ezechielem, In quacumque hora, &c. *In vtroque casu.* capituli Innocentij, vel in vtroque casu contra ius Innocentij illius ca. s̃. ea. deuotam.

k ¶ *Ostenditur.*] s̃. 27. dist. §. vlti.

l ¶ *Illud.*] s̃. ea. quæst. ca. quæ Christo.

m ¶ *Potest.*] digne tunc quis reconciliatur Deo, cum pænitet de omni peccato. de pæ. distin. 5. fratres. minus digne cum pænitet de quibusdam,de pæn. dist, 3. placuit.

¶ De viduis, quæ primam fidem irritam fecerunt. C. [X]LII.

Polyc.l.4.tit.34 Burch. l.8.c.34 Iuo par.7.c.53

DE viduis[a] sub nulla[b] benedictione velandis superius late, sufficienterque prædiximus. ¶ Quæ, si propria voluntate professam pristini coniugij castitatem[c] mutabili mente calcauerint; periculi[d] earum intererit, quali Deum debeant satisfactione placare: quia iuxta Apostolum, primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim si se forsitã continere non poterant; secundum Apostolum nubere nullatenus vetabantur[e]; sic habita secum deliberatione, promissam Deo pudicitiæ fidem debent custodire. Nos autem nullum talibus laqueum[f] debemus iniicere, sed solum adhortationes præmij sempiterni, pœnasque proponere diuini iudicij: ut & nostra[g] sit absoluta conscientia, & illarum pro se rationem Deo reddat intentio. ¶ Cauendum est quippe, quod de earum moribus, actibusque beatus Paulus Apostolus testatur. Quod plenius exponere præterimus[h]; ne sexus instabilis non tam detineri, quàm admoneri uideatur.

1. *Tim.* 5. — 1. *Cor.* 7. — 1. *Timot.* 5.

Item Theodorus.

s̃.di. 27.c. si vir

¶ De eodem. C. XLIII.

iiij SI quis uotum[i] uirginitatis habens, & c.

Quòd autē vouentes præmissis auctoritatibus iubentur ab inuicē discedere, quorum vero coniugia auctoritatibus Augustini, & Theodori soluenda non sunt; in capitulo de ordinatione clericorum euidenter ostenditur[k]. *Illud*[l] *autem Innocentij, quo virgines sacræ publice nubentes illo viuente, cui se coniunxerant, prohibentur admitti ad pænitentiam; non ita intelligendum est; vt aliquo tempore excludantur à pænitentia, quæ digne pænitentiam agere voluerint: sed prohibentur admitti ad pænitentiam, quæ ab incesti copula discedere noluerint. Post propositum namque sacræ religionis non potest*[m] *Deo per pænitentiam reconciliari; quæ ad habitum suæ professionis redire neglexerit. Tunc enim ille, cui se iunxerat, ei defunctus erit; cum ab illius illicitis amplexibus hæc penitus recesserit: vt iste sit sensus capituli. [Quæ Christo spiritaliter nubunt, si postea publice nupserint, non eas admittendas esse ad pænitentiam censemus; nisi hi, quibus se iunxerant, de mundo recesserint] eis, subaudiendum est, nubentibus. Tunc enim viri de mundo recedunt, tunc defunguntur; cum ab eorum concupiscentia ipsæ penitus se alienauerint: sicut mundus ei dicitur mortuus, quem suis illecebris non adstringit; & ille perhibetur mortuus mundo, qui nihil in mundo mundi concupiscit. Hoc autem sic intelligendum esse ex subsequenti exemplo idem Innocentius ostendit dicens [Quæ-*

dicto c.si vir. — s̃.ea.quæ Christo. — s̃.ead.quæ Christo. — ex glossa ordin. Gal. 6.

a ¶ Decer

a ¶ *Derelicta.*] G.soluit hic secūdā partē illiᵘˢ ca. quæ Christo. & male nō .n.innuit à ɔ̄rio sensu φ illū posset habere virū cui adultero fidē dedit viuente viro ¹ .extra de eo,q. duxit in matri.cū haberet.solue ergo secundā partē prout G.soluit primam partem.

b ¶ *In vtroque.*] casu,scilicet Innocentii.

sam nō est matrimonium proprie sumptis vocabulis. Sponsus. n. à sponsalibus dicitur,& spōsalia sunt cōuentio & repromissio futurarū nuptiarum.ff.de spon.l.1. Et hanc qōnem tractat G. vsque ad §.sed concedatur.ibi de secunda quæstione dicitur.

f ¶ *Viri.*] quia in pari sexu non pōt esse matrimonium. est enim matrimonium quiddā habens suū modū existendi p se, & sunt duæ correlationes, & ita plura.

Esset

cumque viro viuente alteri nupserit;adultera habeatur:nec ei agēdæ pænitentiæ locus concedatur,nisi vnus ex his fuerit defunctus.] Hoc de derelicta.[a] *intelligendum est,quæ, si viuente viro suo alteri nubit,adultera est: nec ad pænitentiam admittitur, nisi vel primus reuertatur in puluerem,* (Gen.4.) *de quo sumptus est,vel secundus ab eius copula cessando ei moriatur, vt dictum est supra. Quia ergo Christus,cui spiritualiter nubunt, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur;* (Rom.6.) *restat,vt ille,cui secundo nubunt, eis moriatur. In vtroque*[b] *autem,nisi sic intelligeretur, esset*[c] *contrarius Domino dicenti per prophetam.* (Ezech.34.) *[In quacumque hora peccator conuersus fuerit, & c.] & cunctis interpretibus diuinæ legis inueniretur aduersus. Probatur illud idem auctoritate illius capituli, quo deuota*[d], (s̄.ead.deuotam.) *quæ maritum acceperit, prohibetur ad pænitentiam admitti: nisi vel vterque continentiam professus fuerit; vel ille, cui se iunxerat, de hoc mundo decesserit.*

QVÆSTIO II.

S*Equitur*[e] *secunda quæstio, qua quæritur, an puellæ alteri desponsatæ possint renuntiare priori conditioni, & transferre sua vota ad alium.*

1 *Hic primum videndum est, an coniugium sit inter eos.*

2 *Secundo, an possint ab inuicem discedere.*

(Sent.4.dist.27. Iuo p.8.c.1. Pann.l.6.c.1.) *Eos autē coniuges esse,& ex definitione coniugij,& auctoritate multorū facile probatur. Sunt enim nuptiæ, siue matrimoniū, viri*[f] *, mulierisque coniunctio*[g] *indiuiduam*[h] *vitæ consuetudinem retinens*[i]*. Inter hos autem fuit coniunctio, quæ indiuiduam vitæ consuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos consensus, qui est efficiens*[k] *causa matrimonij,iuxta illud Isidori* (j̄.ea.c. cōiuges.) *[Consensus facit matrimonium.] Item Ioannes Chrysostomus* (j̄.ead.omnes.) *[id est auctor operis imperfecti homilia.32.in Matthæum.]*

C. I.

(Sent.4.dist.27. Iuo p.8.c.233.) MAtrimonium quidem nō facit coitus[l] ,sed uoluntas[m] :& ideo non soluit illud separatio corporis,sed separatio uoluntatis[n]. Ideō qui dimittit coniugem suam, & aliam non accipit; adhuc maritus est. Nam etsi iam corpore separatus est;tamen adhuc uoluntate[o] coniunctus est. Cum ergo aliam acceperit; tunc plene dimittit. Nōn ergo qui dimittit, mœchatur,sed qui alteram ducit.

Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum,c.3.

Sponsalium diffinitio.

g ¶ *Coniunctio.*] animorum.j̄ e. cum initiatur. & j̄.ea.multorum.

h ¶ *Indiuiduam.*] quo ad propositū. perpetuo enim debet cōtrahi matrimoniū.32.q.2.solet. dicit lex,φ dotis causa perpetua est:quia eo voto datur,ut semp apud maritum sit.ff. de iure dot.l.1.

i ¶ *Retinens.*] supple diuini & humani iuris cōicatio.ff. de ri. nup.l.1.eiusdem enim religionis debent esse.C.de Iudæ.ne quis.28.q.1.caue. Sed obiicitur de matrimonio, qđ est apud infideles, si alter non vult sine contumelia creatoris habitare cum fideli, dissoluitur matrimonium. non ergo est indiuidua cōiūctio.Sed dic φ tūc lex dissoluit, non homo, ut 33.q.2. quos Deus. quia tunc cōtumelia creatoris soluit ius matrimonii, ut extra de diuor. gaudemus.

Matrimoniū infideliū bene dissoluit.

k ¶ *Efficiens causa.*] j̄. 29.q.2.si quis ancillā.

l M ¶ *Atrimonium. Coitus.*] nisi cum sponsalia contracta sunt sub cōditione: tunc enim per coitum receditur à conditione, ut extra de cōdi. appo. de illis.

m ¶ *Sed voluntas.*] id est,voluntarius consensus: verbis tamen legitimis expressus. requiritur enim φ consensus sit voluntarius, & non coactus. extra de sponsa.cum locum. uerba enim requiruntur quantum ad ecclesiam ², ut extra de sponsa.tuæ.

Consensus matrimonij, an sit voluntarius.

c ¶ *Esset contrarius.*] Innocentius.

d ¶ *Deuota.*] s̄.ea.q.c deuotam.

S*Equitur.*] Hæc quæ. diuidit in quinque partes. In prima intendit probare quòd sponsa sit vxor:quæ tamē non est nisi spe futurorum,& non re præsentium. Secunda ibi, *His omnibus.* Tertia ibi, *Apparet.* Quarta ibi,*Sed aliud.* Quinta ibi,*Quod autem.* Io.de Fan.

CASVS. Hic ponitur secūda qō,qua quæritur an puellæ desponsatæ vni,liceat eo dimisso alteri nubere.huic qōni (vt facilius explicetur) aliā qōnē incidentē subiūgit talē.s. vtrū inter sponsum & sponsam sit matrimoniū.& illā primo soluit, allegās pro vtraque parte,qua soluta facile soluitur illa,quæ hic pricipaliter proponitur.& soluit eā.j̄.ea.§.iuxta. Probat ergo G.quadrupliciter,φ inter sponsum & sponsam est matrimonium. Primo,p descriptionem matrimonii. Secundo,auctoritate Isidori dicētis,φ cōsensus facit matrimoniū. Tertio,auctoritate Io. Chry. Quarto auctoritate Nicolai,q dicit solum cōsensum sufficere ad matrimonium.

e ¶ *Sequitur.*] hic depingitur secūda q.an scilicet despōsata vni, eo dimisso possit alii nubere. Cui quæstioni (ut facilius explicet) subiungit G.aliam q.incidentem. s.utrum inter sponsum & sponsam sit cōiugium,& allegat ad utramque partem huius incidentis q. eam soluit dupliciter. j̄.ea.§.iuxta. s. φ inter sponsum & sponsam est matrimonium initiatum, id est,non cōsummatū. vel inter sponsum & sponsam dicitur esse mattimoniū nō re præsentiū,sed spe futurorū Sed his relictis certum est,φ inter sponsum & spon

n ¶ *Sed voluntatis.*] vtriusque interuenientis,quod fit quando maritus & vxor se absoluerunt ab exactione reddendi debiti causa continentiæ. j̄ ea. Agathosa.& in Auth.ut li.ma.& auiæ. §. si vero ex consensu.coll.8.

² De hoc le. & no.43. di. sit rector. & ibi plene dixi.

o ¶ *Voluntate.*] hoc vult dicere, φ non sufficit corpore recessisse. si mente non recesserint, vt ff.de acq.pos.l.3.§.in amittēda.ff.de capti.& postli.nihil interest.& ff.de ædi.edi.quis sit fugitiuus.§.apud Labeonē. Hoc autem scias, φ licet dominus aliquis nolit esse dominus rei alicuius,non ideo perdit dominium.secus est in possessione,vt ff.de acq.poss.si quis vi.§.1.

Dominium non ita facile perditur vt possessio.

CVM ERGO. CASVS. Infert G. ex supradictis, φ inter spōsum & spōsam est matrimoniū:quia cōsensus inter eos matrimoniū facit. Postea q̄rit quis cōsensus matrimoniū facit, an cōsensus cohabitationis,an carnalis copulæ,an vterque. si cōsensus cohabitationis matrimoniū facit,tūc frater cū sorore matrimonium faceret,qđ falsum est. Itē nec carnalis copulæ ɔsensus,qa ſm hoc inter Mariā & Ioseph nō fuisset matrimoniū: qa illa proposuerat cōtinere.& hoc in prima parte. In secunda parte dicitur,φ Maria nō fuit rea voti virginalis,& excusat eā qa proposuerat votum virginitatis sub tacita cōditione,nisi Deus aliter reuelaret. uotum tñ illud ore nō expressit, deinde diuina reuelatione in carnalē copulam cōsensit:& exinde salua uirginitate uotū corde cōceptū cum

uiro

viro penitus expressis, & seruauit expressum. In tertia parte determinat dicens quòd vterq; consensus simul cohabitandi, & indiuiduã vitæ, &c. faciunt matrimoniũ. sed hoc vltimũ est allegatio. Secunda pars incipit ibi, *Si ergo.* Tertia ibi, *Consensus ergo. Post ea*, id est, postquã. *Ex corde*, scilicet votũ inter istos in themate positos. & qđ ipsi sint coiuges, probat per sequentia.

a ¶ *Vfficiat.* ¶ *Solus.*] Verba enim tantum necessaria sunt ad ꝓbationẽ. extra de spõ. tuę. & exponũt qdam, ẽm leges, idest, secundum canones. Sed vbi sũt isti canones? immo potius vĩ ꝯrium per canones. ꝟ. 32. q. 2. c. vlti. & pe. Sed dic ꝙ illi canões sunt 29. q. 2. si qs. extra de coniug. ser. c. 1. extra de rap. cũ causam. Vel dic ẽm ll. ꝓut sonat littera. Sed hæc dictio, solus, nõ excludit cõsensum parentũ: immo tantũ alias solẽnitates, quæ fiunt circa matrimoniũ. q. d. solus eorũ consensus est causa effectiua matrimonij, & ideo nõ sunt ꝯriæ leges illæ. C. de nupt. nec filiũ. ff. de ritu nup. nuptiæ. quæ dicunt quòd in matrimonio reqrĩ cõsensus parentũ. Sed dic ꝙ requirĩ ex honestate, nõ ex necessitate. 30. q. 5. nostrates [1].

Consensus parentum an sit in matrimonio requirendus.

[1] Ad hoc 32. q. 2. c. vlt. ibi videas.

b ¶ *Quo modo.*] Licet hoc interrogaret, nõ tñ dubitauit de verbis angeli; sed dubitauit quo modo illud posset fieri, vt sint duæ partes, quo & modo de modo eñi dubitauit: nõ de facto.

c ¶ *Voti virginalis.*] sic ergo patet ꝙ Maria nõ vouerat continentiam; sed proposuerat vouere, & virginitatẽ cõseruare, nisi Deus aliter reuelaret, vel lex prohiberet, vel parentes cogerent; & inde est quòd licite potuit ꝯhere matrimoniũ Deo reuelante, si vouerat etiam solenniter: q̃a votũ fuit sub conditione. immo quãtuncumque absolutum sit votũ, semper intelligitur excepta auctoritas maioris, vt extra de iureiur. venientes. similiter hoc subintelligiĩ, si res in eodẽ statu permaneret. 22. q. 2. ne qs. & ff. de solu. l. cum quis. & hoc si tibi seruatur fides. extra de iureiur. peruenit. & hoc si numerauit pecuniam, vt C. de non nu. pe. indubitati. & honestæ & possibiles, vt extra de iureiur. quemadmodum. & alias posui 32. q. vlti. cap. vno.

Maria nõ vouerat absolute.

d ¶ *Ore.*] Expressio enim oris in voto multum operatur, vt extra de vo. & vo. redem. litteraturam. argu. ꝟ. ead. duobus, in fi. arg. de pæn. distin. 1. magna. in prin. videtur tamen quòd quo ad Deum non sit necessaria oris confessio. 22. q. 5. humanæ. & cap. cauete & 24. q. 5. si quid. sed tamen secus est in voto tacito quàm expresso. nam dicit lex. ꝙ si legaui tibi decem si volueris, tale legatũ nõ transmittes ad heredes, nisi primo expresseris te voluisse: secus vero est si legauero tibi x. pure: quia illud transmittes. ff. de leg. 3. si ita legatum fit. §. illi si uolet. immo nec uotum dicitur conditionale ubi conditio subintelligitur, ut ff. de condi. & demon. conditiones quæ. Ioan.

Votũ quoddã est expressum, quoddã tacitum.

e ¶ *Consensit.*] ꝟ. ea. priusquam.

f ¶ *Appetendo.*] arg. quòd aliquis consentit in aliquid: non tamen uult illud fieri. 8. q. 1. audacter. Vel dic sicut in glo. sic ergo patet. Con-

C. II.

SVfficiat secundum leges solus [a] eorum consensus, de quorum coniunctionibus agitur. Qui consensus si in nuptijs solus forte defuerit; cetera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur. *Sent. ibidem*

¶ *Emendatum est caput hoc ex ipsis Nicolai responsis.*

Cum ergo inter istos consensus intercesserit, qui solus matrimonium facit; patet hos coniuges fuisse. Sed quæritur, quis consensus facit matrimonium, an consensus cohabitationis, an carnalis copulæ, an vterque. Si cohabitationis consensus matrimonium facit; tunc frater cum sorore matrimonium potest contrahere; si carnalis copulæ, inter Mariam & Ioseph non fuit coniugium. Vouerat enim Maria se virginem perseueraturam. Vnde ait Angelo [Quomodo [b] fiet istud, quoniam virum non cognosco?] id est, me non cognituram proposui. Neque enim quia tunc virum non cognoscebat; necesse erat inquiri, quomodo posset filium habere: sed quia numquam se cognituram proposuerat. ¶ Si ergo contra suum propositum postea cõsensit in carnalem copulã; rea facta est voti virginalis [c] mẽte, & si non opere † violati. Quod de ea sentire nefas est: sed sicut August. ait. *Lu. 1.* *† al. corpore.*

C. III.

BEata Maria proposuit se seruaturam votum virginitatis in corde: sed ipsum votum virginitatis non expressit ore [d]. Subiecit se diuinæ dispositioni, dum proposuit se perseueraturam virginem, nisi Deus aliter ei reuelaret. Committens ergo virginitatem suam diuinæ dispositioni; consensit [e] in carnalem copulam, non illam appetendo [f], sed diuinæ inspirationi in vtroque obediendo. Postea vero filium genuit: et quod corde conceperat, simul cum viro labiis expressit, & vterque in virginitate permansit. ¶ Cõsensus [g] ergo cohabitãdi, & indiuiduam vitæ consuetudinem retinendi interueniens, eos coniuges fecit. Indiuidua vero vitæ consuetudo est talem se in omnibus exhibere viro, qualis ipsa sibi est, & è conuerso. Ad indiuiduam itaque consuetudinem pertinet, absque legitimi consensu viri & orationi aliquando non posse vacare, nec continentiam profiteri. Quia ergo iste consensus fuit inter eos; patet eos coniuges fuisse. *Sent. 4. dist. 30.* *Hactenus magister.*

¶ *Caput hoc in vetustis exemplaribus coniunctum est superiori: & videtur à collectore ex varijs locis B. Augustini, potissimum ex libello de virginitate confectum.*

Ioãnes Chrysostomus, [idest auctor operis imperfecti, hom. 32. in Matth.]

PALEA. C. IIII.

OMnis res per quascumque causas nascitur, per easdẽ † dissoluitur. Matrimonium enim non facit coitus, sed voluntas: & ideo non soluit illud separatio corporis, sed separatio volũtatis. Ideo, qui dimittit coniugẽ suam, & aliam non accipit; adhuc maritus est. Nam & si corpore iam separatus est; tamen adhuc voluntate coniunctus est. Cum ergo aliam acceperit; tunc plane dimittit. Non ergo qui dimittit, mœchatur, sed qui alteram ducit. *Iuo p. 8. 233. ꝟ. ead. matrimonium. extra. de reg. iur. c. 1.* *† al. orig.*

¶ *Palea hæc est in multis vetustis codicibus. Initium vero vsque ad ver.* Matrimoniũ. *est regula prima de regulis iuris: quæ est in Decretalibus. Verba autem homilia trigesima secunda sunt hæc:* omnis res, per quas causas nascitur, per easdem absoluitur. Matrimonium, &c.

Item auctoritate probantur esse coniuges. Ait enim Ambrosius in libro de institutione virginis, c. 6.

C. V.

¶ Coniugalis pactio, non virginitatis defloratio coniugium facit.

CVm initiatur [h] coniugium; tunc coniugij nomen asciscitur. Non *Sent. 4. dist. 27. Ansl. l. 10. c. 1. Iuo p. 8. c. 2.*

g ¶ *Consensus.*] id est, maritalis affectus.

CVm initiatur.] CASVS. Probat in hoc c. Amb. ꝙ si matrimoniali consensu mulier cum uiro iungatur, matrimonium est inter eos, etsi carnalis commistio non interuenerit, uel defloratio uirginitatis. Sequens cap. planum est.

h ¶ *Cum initiatur.*] id est, incipit & existit. Ex hoc sumpsit G. suã dist. scilicet matrimoniũ aliud initiatum: aliud consummatũ vt ꝟ. ea. §. iuxta. Sed tu dic ꝙ hoc referĩ ad actus qui considerañ circa matrimonium. nam primo cõsentit, postea cognoscit. Vel initiatur quo ad significationẽ, ut dicemus ꝟ. ea. qua p p. non quo ad sui essentiam: cum matrimonium sacratissima res sit. & quàm cito est perfectum & consummatum quo ad sui essentiam, nec recipit sectionem nec interstitia temporum.

a ¶ Pactio.

a ¶ *Pactio.*] idest, consensus de præsenti.
b ¶ *Non cum viri.*] arg. contra extra de eo qui dux. in matri. significauit. nam ibi dicitur, ꝙ copula carnalis facit matrimonium: sed illud referas ad præsumptionem. ff. de do. inter vir. & vxo. cum hic. §. si mulier. ff. de rit. nup. l. 4.

tus matris eius: sed vtrumque fuit mente, & non carne. *Vocatur*, beata virgo. *Non cognouerat*, Ioseph.
e ¶ *Vocatur.*] s. 33. dist. c. vlt.
f ¶ *Fidele.*] idest, ex fide: non tamen vsu carnis cõsistebat.

Con- Pann. l. 6. c. 14. Poly. l. 6. tit. 4. [al. uirilis] orig.

enim defloratio uirginitatis facit coniugium, sed pactio [a] coniugalis. Denique cum iungitur puella; coniugium est: non cum uiri † [b] admistione cognoscitur.

Item Isidorus Etymologiarum libro nono, c. 7.

¶ A prima fide desponsationis coniuges verius appellantur. C. VI.

Sent. ibidem. Iuo par. 8. c. 3. Pann. l. 6. c. 15.

COniuges uerius [c] appellantur à prima [d] desponsationis fide: quamuis adhuc ignoretur inter eos coniugalis concubitus.

PALEA. C. VII.

QVòd conditio interposita non ualeat, ex concilio Africano probatur.

¶ *Palea hęc abest ab omnibus collatis exemplaribus, duobus exceptis: in quorum altero emendatiore ponitur tamquam summa sequentis capitis. In neutro autem ad finem capitis præcedentis erant verba illa*, Item ex concilio Africano, *& ideo sublata sunt.*

¶ De eodem. PALEA. C. VIII.

Extra de conditio. appos. cap. quicumque.

QVicumque sub conditionis nomine aliquam desponsauerit, & eam postea relinquere uoluerit: dicimus, quòd conditio frangatur, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

¶ *Hæc palea etiam in Decretalibus tit. de conditio. apposi. c. quicumque. & in collectione in quinquaginta partes diuisa (quæ in tomis conciliorum est post decreta Alexandri tertij) par. 6. c. 5. citatur ex concilio Africano. Sed in eo, quod extat, non habetur.*

Item Augustinus de nuptijs, & concupiscentia, libro primo, c. 11.

¶ *Sic est restitutum ex Iuone: cum antea citaretur liber de bono coniugali.*

¶ De eodem. C. IX.

Sent. ibidem. Iuo p. 8. c. 14. Pann. l. 6. c. 16.

COniūx vocatur [e] à † prima fide desponsationis: quam concubitu non cognouerat Ioseph, nec fuerat cogniturus: nec perierat †, nec mendax manserat coniugis appellatio: vbi nec fuerat, nec futura erat vlla carnis commistio. *& infra.* ¶ Propter quod fidele [f] coniugium parentes Christi vocari ambo meruerunt, non solum illa mater, verumetiam ille pater eius, sicut coniunx matris eius, vtrumque mente, non carne.

Item in eodem libro, & capite.

¶ Triplex bonum coniugij fuit in parentibus Christi. C. X.

Sent. 4. dist. 30. Iuo p. 8. c. 15. Pann. l. 6. c. 30. Ibidem. c. 12.

OMne [g] itaque nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, sacramentum [h]. Prolem cognoscimus ipsum Dominum Iesum: fidem, quia nullum adulterium: sacramentum, quia nullum diuortium [i]. solus ibi nuptialis concubitus non fuit: quia in carne peccati fieri non poterat [k] sine illa pudenda carnis concupiscentia, quæ accidit ex peccato: sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato.

Deuter. 22.

Item in Deuteronomio præcepit Dominus Moysi dicens, [*Si quis sponsam alterius in agro oppresserit, morte moriatur* [l] *: quia vxorem alterius uiolauit.*] ¶ *Item in legibus principum sponsa iubetur lugere* [m] *mortem sponsi, tamquam viri sui.*

Item in canonibus inuenitur.

OMne itaque.] CASVS. Dicitur hic ꝙ in nuptijs Mariæ & Ioseph fuit omne bonum nuptiarum, scilicet proles, fides, & sacramentum. Proles, scilicet Christus. Fides castitatis. Itē sacramentū, quia inter eos fuit inseparabilis cōiunctio animorum: & inter eos nullum diuortium interuenit: solum carnale cōmerciū defuit inter eos: quod sine peccato fieri non poterat: sine quo ipsum decuit nasci qui sine peccato erat futurus. Sequens c. patet: quod potest intelligi nō solum de sponsa de præsenti, sed etiam de sponsa de futuro: & tūc interuenit publicæ honestatis iustitia.

Matrimonij bona sūt tria & quid dicat Gāduiphus.

g ¶ *Omne.*] Gandulphus dixit duo esse tantum bona matrimonij, scilicet fidem & prolē. sed ipsum sacramentū non esse bonū matrimonij, nisi intransitiue intelligatur, idest, bonū quod est matrimoniū: quia sacramentū matrimonij (vt dicit) nihil aliud est quàm ipsum matrimoniū. Sed dic ꝙ sacramētū matrimonij dicitur hic inseparabilis coniūctio animorū: vel etiam mutua seruitus: quorū vtrūque est bonū matrimonij. sine his autē bonis matrimoniū cōtrahi nō potest: postea vero sine his esse potest.

Matrimoniū ad tēpus non contrahitur.

h ¶ *Sacramentum.*] idest. inseparabilitas. ad tempus enim nō potest contrahi matrimoniū: vt 32. q. 2. solet. sicut nec filium adoptare ad tempus possum. ff. de adop. l. si quis. Ioan.

i ¶ *Nullum diuortium.*] immo inseparabilis cōiunctio animorū. j. e. §. ecce. contra ibi dicitur, inter Mariā & Ioseph fuit diuortiū. sed ibi improprie fuit diuortium, scilicet corporalis separatio causa honestatis tantum facta: proprie autem diuortium est separatio corporalis, quæ causa delicti fit.

Diuortium quid proprie significat.

c ¶ COniuges verius.] Comparatiuus pro positiuo. vel verius, idest, sanctius & honestius quàm à coitu. sicut inter Mariam & Ioseph. arg. 33. q. 5. quod Deo.

d ¶ *Prima.*] dicit H. ꝙ vna fides, qua vir vxori & econuerso debet mutuā seruitutē, & etiā castitatē. secūdū hoc expone prima fide, i. primo à fide desponsationis. alij dicūt ꝙ duæ sunt fides. Prima est qua ei debet castitatē. ar. 28. q. 1. caue. Secūda qua mutuā seruitutē ei debet: sed hoc nō nisi post duos mēses. extra de cōuer. coniu. ex publico & secundū priorē expositionē ex prima vtrūque debet, vt prædixi. vnde secundū eos primus coitus neque est gratuitus. nam statim post consensum mutuū de præsenti tenetur reddere debitū petenti 1. habet tñ alter exceptionē vsque ad duos menses, p præ dictā decre. nisi dicat aliud speciale de duobus diebus vel vno. 30. q. 5. sponsus. j. ea. institutū. hoc tñ est certū, ꝙ post primū coitū ita tum iure seruitutis petitur coitus quandocumque placuerit. Ioan.

COniunx.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ Maria habuit verum nomen coniugis, & non mendax: quam Ioseph non cognouerat, nec fuerat cogniturus: qui fuit pater Christi, & mari-

k ¶ *Non poterat.*] hic colligitur ꝙ potius non potest esse cum vxore sine peccato. arg. 33. q. 4. vir cum propria. Arg. contra 12. dist. nerui. De hoc dicemus 33. q. 4. vir cum propria.

l ¶ *Moriatur.*] 34. q. 2. non satis.

Mulier intra tempus luctus certis ex causis cōtrahere prohibetur.

m ¶ *Lugere.*] idest, intra tempus luctus nō contrahere, & insignia luctus deferre. Et est multiplex causa quare prohibetur contrahere intra tempus luctus: ne fiat perturbatio sanguinis, propter incertitudinem: quia nesciretur cui partus illo tempore editus ascriberetur. arg. ff. de his qui not. infa. liberorum. & C. de repu. consensu. Altera est maritalis reuerentia. arg. C. de secun. nup. l. 2. Tertia est ne qua causa malignæ suspicionis præstetur secundo viro. in auth. de resti. & ea quæ parit. §. vlt. coll. 4. tempus autem luctus est xij. mensium. C. de secun. nup. l. 2. hodie diminutus est feminis luctus iste. non enim compellūtur tristem habitum deferre. C. de his qui not. infa. decreto.

a S*I quis.*] Hoc c. intelligitur de ſpōſa de præſenti: aliter non faceret ad propoſitū: quia ſponſa de futuro non eſt vxor. quod tamen ſequitur ꝙ non poſsit duci à fratre, obtinet etiam in ſponſa de futuro: dū tamē poſt vij. an. facta ſit deſpōſatio: aliàs ſecus. extra de deſpon. impu. litteras. &c. acceſsit. & hoc caſu eſt impedimentū publicę honeſtatis iuſtitia [1], non affinitatis: quia illa non eſt niſi interueniat carnalis copula. ȷ. ea. c. lex diuinæ.

[1] Quæ quidem impedit matrimoniū & dirimit. vt patet in eo quod leg. & no. extra qui filij ſint leg. referente. & de deſp. im. pu. duo pueri.

i S*I quis.*] ¶ *Alijs.*] puta frigiditate uel ex maleficio. & ita idem iuris eſt ſiue deſponſatio interueniat de ſolo facto, ſiue de iure. & ita ſi quis deſponſauit conſanguineā ſuam uel aliquam aliā cum qua ipſe contrahere non poſsit, & ſeparetur ab ea, nullus de conſanguinitate ſua eam ducere poteſt. & ita monachus poterit im-

¶ Frater ſponſam fratris poſt eius mortem ducere non poteſt. C. X I.

ȷ. ead. ſi quis

j SI quis [a] deſponſauerit ſibi aliquam, & præueniente mortis articulo eam cognoſcere non potuerit; frater eius non poteſt eam ducere in vxorem.

Item Gregorius Mauritio Imperatori ob quemdam comitem, qui nepotis ſui mortui deſponſatam duxit vxorem.

C. X I I.

Sent. 4. diſt. 27.
Anſ. l. 11. c. 93.
Poly. l. 6. tit. 4.
Leuit. 20.
Matt. 2.
Deuter. 22.

QVi deſponſatam puellam proximi ſui acceperit in coniugium; anathema ſit ipſe, & omnes conſentientes ei: quia ſecundum legem Dei mori decernitur. ¶ Nam diuinæ legis eſt mos ſponſas appellare coniuges, vt in Euangelio, [Accipe Mariam coniugem tuā.] Et illud in Deuteronomio [Si quis cuiuslibet hominis deſponſatam puellam in agro, vel in quolibet loco oppreſſerit, vel abduxerit in domum ſuam; moriatur [b]: quia vxorem proximi ſui violauit:] non quæ iam vxor erat [c], ſed quæ à parentibus vxor fieri debebat. *& infra.* ¶ Sicut nulli Chriſtiano licet de ſua conſanguinitate, vel quam cognatus ſuus habuit, in matrimonium aſſumere; ita & de conſanguinitate vxoris ſuæ.

ȷ. 35. q. 2. nullū.

¶ *Apud Anſelmum ante hoc caput eſt hic titulus rubris litteris deſcriptus*, Capitula beati Gregorij doctoris de linea conſanguinitatis edita. *Poſtea vero eſt hic alius titulus nigris litteris deſcriptus*, Mauritio Imperatori ob delatum quemdam comitem, qui nepotis ſui mortui deſponſatam uirginem duxit uxorem. *Deinde ſequitur.* Qui deſponſatam, &c.

Item Hieronymus.

¶ Vxore mortua licet uiro aliam ducere, ſed non repudiatam, uel deſponſatam. C. X I I I.

Iuo p. 8. c. 41.
Pann. l. 6. c. 34.

ADditur [d] aliud quartum coniugium legitimū. Dum mortua fuerit vxor cuiuslibet; licet illi accipere aliam, ſed non repudiatam, nec deſponſatam viro, ſed liberam: ſimiliter debet & mulier. Vnde & Paulus ait [Mulier, quæ ſub viro eſt, ligata eſt ſub lege viri, quamdiu viuit uir eius.] Viro igitur viuente vocatur adultera, ſi iuncta fuerit alij viro. Si autem mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri: ita vt non ſit adultera, ſi coniuncta fuerit cum altero viro [e].

Rom. 7.

¶ *Ab Iuone ante hoc caput refertur caput. tria. infra 36. q. 2. Neutrum tamen apud beatum Hieronymum eſt inuentum.*

Item Gregorius.

¶ Poſt mortem alicuius nullus de eius conſanguinitate ſponſam accipiat. C. X I I I I.

Sent. ibidem.

ij SI quis vxorem deſponſauerit [f], vel eam ſubarrhauerit [g]; quamquam poſtmodum præueniente die mortis eius nequiuerit eam ducere [h] in vxorem; tamen nulli de conſanguinitate eius licet accipere eam in coniugio. Quòd ſi inuentum fuerit factum; ſeparetur omnino.

Item Iulius Papa.

¶ *Sic eſt emendatū ex manuſcriptis, & Magiſtro. Nā in uulgatis erat*, Iulianus. *In Polycarpo autē citatur*, ex concilio Triburienſi à Iulio Papa confirmato. *In quo titulo ſubeſt aliquod mendū.*

¶ De eodem. C. X V.

Sent. ibidem.
Polyc. l. 6. tit. 4.

iij SI quis deſponſauerit vxorē, vel ſubarrhauerit, & ſiue præueniēte die mortis, ſiue irruentibus quibuſdam alijs [i] cauſis minime eā cognouerit; neque eius ſuperſtes frater, neque vllus de conſanguinitate eius eamdem ſibi tollat in vxorem vllo vmquam tempore.

Q*Vi deſponſatam.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur ꝙ nullus ducat in vxorem ſponſam alterius: nec conſentiat ducenti: alioquin excōmunicetur. In ſecunda parte dicitur, ꝙ nomine ſponſæ intelligitur vxor: quod probat Gregor. primo per Euangeliū: ſecundo per Deutero. In tertia parte oſtendit ꝙ nec conſanguineam, nec affinē debet quis ducere in vxorem. Secunda pars incipit ibi, *Nam diuinę.* Tertia ibi, *Et infra. Nō quę*, verba ſunt Greg. *Vxor erat*, ideſt, carnaliter cognita. *A parentibus fieri*, ideſt, coniungi & tradi ſponſo. *Vxor*, ideſt, carnaliter cognoſcenda.

b ¶ *Moriatur.*] 34 q. 2. non ſatis.

c ¶ *Iam vxor erat.*] ideſt, carnaliter cognita. & ſunt verba Gregorij.

A*Dditur.*] CASVS. Dicitur hic ꝙ pręter tres ſpecies matrimonij poſitas. ȷ. 36 q. 2. tria. cuius pars eſt hoc c. additur hæc quarta ſpecies, ſcilicet, cū quis mortua vxore ſua uxorem accipit non repudiatam, uel deſponſatam alteri, ſed abſolutam. Idē dicitur de muliere, quæ ſi uiuente uiro contraheret, adultera eſſet, ut probatur auctoritate Pauli.

d ¶ *Additur.*] hoc cap. continuatur illi 36. q. 2. tria. & c. nullus.

e ¶ *Cum altero viro.*] nō conſanguineo prioris.

S*I quis vxorem.*] CASVS. Hoc cap. & ſequens per ſe patent: & poſſunt intelligi de ſpōſa de præſenti, uel de ſponſa de futuro. & ſecundum hoc erit ibi publicæ honeſtatis iuſtitia. Sequens §. patet: & allegat amodo Grat. pro parte contraria.

f ¶ *Deſponſauerit.*] Videtur ergo ꝙ alterū iſtorum per ſe ſufficiat ad hoc ꝙ ſit matrimonium: & ita per arrhas probantur ſponſalia. Sed dicendum, vel, ideſt, etiam ſubarrhauerit præcedente deſponſatione. Vel dic ꝙ alterum ſufficit: quia & ſi ſubarrhat, licet non conſentiat, præſumitur pro ſponſalibus & matrimonio, donec probetur contrarium. arg. 27. diſt. quod interrogaſti. & 30. q. 5. noſtrates. & cap. feminæ, nec refert an verbo vel facto declaret quis voluntatem ſuam [2]. 43. di. c. 1. ſit autem hæc ſubarrhatio per immiſsionē annuli, licet non conſentiat ſemper: quia eſt ſignum amoris. Dicitur de hoc 30. q. 5. noſtrates. & c. feminæ.

[2] Voluntas verbo aut facto declarari poteſt.

g ¶ *Subarrhauerit.*] extra de præſump. illud. contra.

h ¶ *Ducere.*] ideſt, carnaliter cognoſcere.

impedire conſanguineos ſuos, licet frigidus natus ſit. quod concedit H. & hoc ſatis poteſt cōcedi ꝙ ſiue ſit monachus, ſiue frigidus, ſiue deuotus, ſiue ſectus, ꝙ ſponſalia illius impediunt matrimonium. arg. extra de ſpon. ad audientiam [z]. nā propter deſponſationem quæ nulla eſt, notatur quis īfamia. ff. de his qui no. infa. quid ergo. §. cum autem. extra de biga. nuper. vnus tamen caſus excipitur, quando intra ſeptenniū facta eſt deſponſatio. extra de deſpon. impu. acceſsit. Item in alio caſu non impediunt ſponſalia de facto ſequens matrimoniū, vt extra de eo qui dux. in matrimo. ſignificauit. Sed quæ ratio eſt, quare ſponſalia, quæ nulla ſunt impediunt matrimonium? Et poteſt dici ſufficere ita ſcriptum eſſe: vel ideo, quia quandoque probaretur monachus, qui non eſſet in rei veritate, vel frigidus: & ita eſſet ibi periculum, nec eſt contra extra de ſpon. iuuenis. nam ibi poſt ſeptennium tentauit, &c.

HIS OMNIBVS. Hæc est secunda pars q. in qua probat q nō sit vxor si carnis commistio nō interueniat. nā si esset vxor, nō posset intrare monasterium illo inconsulto. sponsa potest viro etiā contradicente, & inconsulto. & hoc probat per 19. c. Ioan. NOn est dubium.] CASVS. Cardinalis legebat hoc cap. de arcta: sed H. & Ben. intelligūt hoc c. de qualibet matrimonialiter ducta: & quod dicitur ibi non pertinere ad matrimoniū, idest, ad aliquod, vel quodlibet sacramentū matrimonij, quod significat coniunctionem Christi & ecclesiæ. quæ coniunctio facta fuit in vtero virginali. Sequens cap. per te videbis, quia planum est: & exponit illud cap. non dubium. Sequitur postea quædam palea, quæ sic incipit, *Lex diuinæ*. quæ in scholis non legitur. Et §. qui postea sequitur, scilicet *Item Apostolus*, planus est. hoc loco vsque ad §. ecce. allegat q neuter coniugum sine consensu alterius potest trāsire ad religionem: exinde vsque ad §. cū ergo Maria. probat q vterque sponsorum potest. Et ex his concludit ibi, quòd

His omnibus auctoritatibus probantur isti esse coniuges. Sed Augustinus testatur contra, dicens.

¶ Non est inter eos matrimonium, quos non copulat commistio sexus. C. XVI.

Sent. 4. dist. 26. Pann. l. 6. c. 114.

NOn est dubium illam mulierem non pertinere ad matrimoniū[a], cum qua commistio sexus non docetur fuisse.

¶ *Capus hoc non est inuentum apud B. Augustinum: & videtur summa sequentis capitis.*

Item Leo Papa.

Leo epist. 90. ad Rusticum, ca. 4.

¶ Illa mulier non pertinet ad matrimonium, cum qua non celebratur nuptiale ministerium. C. XVII.

Sent. ibidem. Burc. l. 9. c. 1. Iuo par. 8. c. 74. & 139. Pann. l. 6. c. 23. Capit. l. 7. c. 105.

CVm societas[b] nuptiarum ita à principio sit instituta, vt præter commistionem sexuum non habeant in se nuptiæ coniunctionis Christi & ecclesiæ sacramentum[c]; non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse nuptiale[d] ministerium.

¶ *In codicibus epistolarum Leonis impressis, & manuscriptis in epistola 90. al. 92. ad Rusticum c. 4. itemque apud Burchardum, & Iuonem longe aliter habet hic locus.* Cum societas, inquit, nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexuum coniunctionem haberet in se Christi & ecclesiæ sacramentum; dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuisse mysterium. *Verum, ut respondeat verbis Gratiani, qui manifestè vtitur hoc loco deprauato, itemque Magistri, & glossa, & posteriorum doctorum, nihil est in textu mutatum.*

[Benedictus seruus seruorum Dei, Grandensi patriarcha salutem, &c.]

PALEA. C. XVIII.

LEx diuinæ constitutionis Apostolicam cathedram † totius posuit orbis terrarum magistram; vt quidquid vbique locorum dubitatur, ab ea ratio eiusdem requiratur. Affatus est autem nos suis litteris eiusdem cathedræ sessorem, ac percunctatus est quidam vestras † nomine Ioannes pro connubio filiæ suæ superstitis: cuius soror defuncta cuidam iuueni, Stephano nomine, simplicibus verbis fuerat desponsata, & antequam ad nuptias perueniret, morte præuenta: vtrum scilicet cum eodem iuuene possit matrimonium celebrari superstitis filiæ, nec ne. Namque testatus est huius rei rationem apud vos haberi ambiguam. Quam Deo docente reddimus his verbis certissimam. Protoplastus ille radix, & origo nostra detractam sibi costam in mulierem uidens formatam, prophetico spiritu inter alia protulit, [Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ; & erunt duo in carne una.] Quibus uerbis innotuit non aliter uirum & mulierem posse fieri unam carnem, nisi carnali copula sibi cohæreāt. Qui ergo nequaquā mistus est extraneæ mulieri fœdere nuptiali; quo pacto per nuda sponsionis uerba possunt una caro fieri, nullatenus ualemus intueri. Propinquitas enim sanguinis verbis dicitur, non uerbis efficitur. Sed neque osculum parit propinquitatem, quòd † nullam facit sanguinis commistionem. Quoniam uero ita prorsus sese habet res Ioannis istius, ut uelit secundam filiam illi nuptijs copulare, cui primam iam decreuerat desponsare; censura Apostolici[α] magistratus mandamus hoc absque ullius criminis uitio posse fieri, si utriusque[β] partis sederit uoluntati. Nam cur prohibeatur, quod prohibendum † numquam sancta scriptura declarat? Sed neque mundanæ leges connumeratis personis, quę inter se nuptias non contrahunt[γ], de huiusmodi aliquid dicunt. Ne ergo abnegetis, quod negandum nulla ratione docetis †.

† al. sedem
† al. vir
Gen. 2.
† al. quia
† al. prohibitum
† al. monstratis

¶ *Palea hęc habetur in plerisque manuscriptis. Est etiam in prima collectione Decretalium Bernardi Papiensis, & in altera collectione in quinquaginta partes diuisa (qua est inserta tomis conciliorum post decreta Alexandri tertij) par. 6. c. 27.*

α ¶ Apostolici.] *In tomis conciliorum est*, censura Apostolica. *in collectione prima Decretalium*, censura Apostolici magisterij.

β ¶ Si vtriusque partis sederit voluntati.] *Hęc non sunt in collectione concilijs inserta.*

γ ¶ Non contrahunt.] *In aliquot vetustis, & in prima collectione Decretalium legitur*, nuptias contrahunt, *in altera autem collectione*, quibus inter se nuptias contrahere non licet.

Item Apostolus[e] *præcepit, vt vxor reddat debitum viro, & vir vxori, nisi forte ex consensu ad tempus, vt expeditius vacent orationi. Vnde*

1. Cor. 7.

a ¶ *Ad matrimonium.*] quia habet in se sacramentum coniunctionis Christi & ecclesiæ, & animę fidelis ad Deum per charitatē. j. ea. cap. seq. extra de biga. debitū. Quidam intelligunt hoc c. de arcta: & exponūt nō fuisse, idest, esse non potuisse propter arctationem. Ioan.

b CVm societas.] Sic matrimoniū se habet ad instar societatis. ar. extra de spon. pręterea. potest ergo matrimoniū cōtrahi per absentes, sicut & societas. ff. pro soc. l. 4. arg. 30. q. 5. nec illud. & ad instar societatis se habet. extra de spon. præterea. Et est arg. q matrimoniū non fuit institutum per illa verba, Hoc nunc, &c. sed per illa quæ societatem designant: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit, &c. & ita intelligitur illud c. extra de don. inter virum & vxo. significauit. vbi dicitur, quòd ea quæ lucrantur vir & vxor, cōmuniter obueniunt eis. Et est ff. rerum amota. l. 1. vbi dicitur, quòd vxor domina ē & socia rerū ipsius viri. sed domina dicitur, quia non potest agi furti, licet furtum committat.

Matrimoniū inter absentes cōtrahit.

c ¶ *Sacramentum.*] duo sunt sacramenta: vnum Dei & animæ: aliud Christi & ecclesiæ. Dei & animæ, in sponsis: Christi & ecclesiæ inter virum & vxorem, vt j. ead. in omni. & extra de biga. debitum.

d ¶ *Nuptiale.*] ministerium, idest, carnis commercium.

ITEM APOSTOLVS. Palea, quæ hic solet esse, est contraria his quæ diximus s. ea. si quis desponsauerit. sed loquitur cum pater promiserat filiam illi: sed ille non desponsauerat eā: & quod dicit desponsata, idest, promissa simplicibus verbis patris, illa non consentiente[t]. Et hoc colligitur ex eo quod dicit circa finem, decreuerat desponsare: vel intra se ptēniū desponsauerat.

t Nec tacite nec expresse. sic videtur intelligere Innocen. prout not. extra de despon. impu. c. 1. quod dic vt extra l. 6. eod. tit. si infantes. §. porro. cum duobus. §. sequen.

e ¶ *Item Apostolus.*] ab

quòd inter sponsum & sponsam non est coniugium.

ITEM PROPOSITVM. CASVS. Adhuc ꝓbat Gra. inter sponsũ & sponsam nõ esse matrimoniũ. Quod sic probat. nã vir sine consensu vxoris nõ potest ingredi religionẽ. Et hæc est ꝓpositio, quã ꝓbat vsque ad §. *Ecce*. Sed spõsus hoc facere põt, vt in §. *Ecce*. Et hęc est assumptio, quã ꝓbat vsq; ad §. *Eñ ergo*. ibi cõcludit inter sponsum & sponsã non esse matrimoniũ.

Sunt qui dicunt.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte Gre. reprehendit quosdam, qui dicebãt matrimonia propter religionẽ posse dissolui, quia lex humana hoc permittebat: sed dicit Greg. hoc nõ esse verum: quia etsi lex humana concedat, lex tamen diuina hoc ꝓhibet. Qđ probat duabus auctoritatibus Domini. Nã cũ vir & vxor sint vna caro, nõ debet alter ad religionẽ trãsire, & alter in sæculo remanere. In secũda parte dicitur, ꝙ si ex consensu ambo eligant continere, & vitã ducere religiosam causa maioris meriti, vel propter emẽdationem præteriti delicti, hoc facere possunt: sicut multi Sancti fecerunt. sine cõsensu autẽ vtriusque hoc fieri non põt. Qđ probat auctoritate Pauli ad Corinth. Secunda pars incipit ibi, *Si uero.*

datur intelligi, quòd sine consensu alterius non licet alteri vacare orationi. ¶ *Item propositum melioris vitæ vir sumere non potest sine consensu vxoris, & econuerso.*

Vnde Gregorius scribit Theotistæ patriciæ, libro 9. epist. 39.

¶ Causa religionis coniugia solui non debent. C. XIX.

Sent. 4. dist. 27. Ans. l. 10. c. 28. Iuo p. 8. c. 129. Pann. l. 6. c. 78.

SVnt, qui dicunt religionis causa coniugia debere dissolui. Verum sciendum est, quia etsi hoc lex humana [a] concessit; lex tamen diuina [b] prohibuit. Per se enim veritas dicit [Quod Deus coniunxit, homo non separet.] Qui etiam ait [Non licet dimittere vxorem, excepta causa fornicationis.] Quis ergo huic cælesti legis latori [c] contradicat? Scimus, quia scriptum est, [Erunt duo in carne vna [d].] Si ergo uir & vxor una caro sunt, & religionis causa uir uxorem dimittit, uel mulier uirum in hoc mundo remanentem, uel etiam fortasse ad illicita uota [†] migrantem; quæ est ista conuersio [α], in qua una eademq; caro ex parte transit ad continentiam, & ex parte remanet in pollutione [e]? Si uero utrisque conuenit continentem uitam ducere; hoc quis audeat accusare? quando certum est, quòd omnipotens Deus, qui minora [f] concessit, maiora [g] non prohibuit. Et quidem [β] multos sanctorum nouimus cum suis coniugibus & prius continentem uitam duxisse, & postmodum ad sanctæ ecclesiæ regimina migrasse. Duobus enim modis sancti uiri etiam à licitis solent abstinere: aliquando ut merita sibi apud Deum omnipotentem augeant: aliquando, ut anteactæ [h] uitæ culpas detergant. *& infra.* ¶ Proinde cum boni coniuges aut meritum augere desiderant, aut anteactæ uitæ culpas delere; ut se ad continentiam adstringant, & meliorem uitam appetant, licet. Si uero continentiam, quam uir appetit, uxor non sequitur, aut quam uxor appetit, uir recusat; diuidi coniugium non potest [‡]: quia scriptum est [Mulier potestatem sui corporis non habet, sed uir: similiter & uir potestatem sui corporis non habet, sed mulier.]

Matt. 19. — Genes. 2. — † abest à plerisque cod. — ‡ al. licet — 1. Cor. 7.

α ¶ Conuersio.] *In originali est,* ista migratio, vel conuersio.

β ¶ Et quidem.] *Hęc sunt restituta in suum locum, quæ antea transposita fuerant inter uersi.* licet, *& uersi.* si uero.

Idem Leoni episcopo Catanensi, libro 3. epist. 34.

¶ Absque viri consensu monasterio mulier deputata ad eius consortium non prohibetur redire. C. XX.

31. dist. c. multorum. Ans. l. 7. c. 138. Poly. l. 4. tit. 31.

MVltorum relatione comperimus, hanc apud uos olim consuetudinem [i] tenuisse, ut subdiaconi suis licite [k] miscerentur coniugibus. Quod ne denuo quisquam præsumeret; à seruo Dei sedis nostræ diacono ex auctoritate nostri decessoris isto est modo prohibitũ [l]; ut eodem tempore hi, qui iam uxoribus fuerant copulati, unum ex duobus eligerent, idest, aut certe [m] nulla ratione ministrare præsumerent, aut à suis uxoribus abstinerent. Et, quantum dicitur, Speciosus tunc subdiaconus pro hac re ab administrationis se suspen-

a ¶ *Humana.*] in authen. de nup. §. distrahuntur. coll. 4.

b ¶ *Diuina.*] i. dist. 10. cap. 1.

b ¶ *Diuina.*] quæ tunc demum locũ habet cũ carnalis cõiunctio vna caro est. extra de conuer. coniug. ex publico.

c ¶ *Latori.*] idest, Christo: cui nullus resistere potest. 11. q. 3. secundũ. 19. q. 2. duæ. Ioan.

d ¶ *Vna.*] fictione iuris vir & vxor vna caro sunt. vel erũt duo in carne vna, idest, in vno carnali opere, idest, ad vnam carnem. uel, idest, ad vnam prolẽ procreandam. Sic & fornicarij dicuntur vna caro. j. 32. q. 4. in eo.

e ¶ *In pollutione.*] arg. ꝙ vno intrante monasteriũ possit alter cõiugũ in sæculo remanere, dũmodo in castitate. nõ enim videtur esse causa prohibitiõis nisi pollutio. causa ergo cessante cessabit ꝓhibitio. quod verũ est si est senex, vt extra de cõuer. cõiu. cũ sis ꝑditus.

f ¶ *Minora.*] hoc tenet in honoribus, vt supra 95. dist. illud. supra 24. quæst. 1. miramur.

g ¶ *Maiora.*] non in honoribus, vt supra dist. 50. qui sub gradu. & est s. 16. q. 2. visis. B.

h ¶ *Anteacta.*] & nõne hoc casu augent sibi merita? sic. faciũt enim vtrũque: sed in ipso nõ delẽt culpas. Itẽ nõne cõiuges cõmiscẽdo augẽt merita sibi? sic [1], sed nõ tantũ: nec ita expedite [2]. licet quidã dicant ꝙ cũ cõmiscentur, & causa reddẽdi debiti vel ꝓlis, nõ merẽtur ꝓmiũ, sed min⁹ suppliciũ: sed hoc ĩprobat. j. 33. q. 5. si dicat. Io.

Vltorum.] CASVS. Hu. hũc casũ sic ponit, & latius & melius q̃ Bene. sic dicens, Olim cõsuetudo erat ĩ Sicilia, ꝙ cõiugati ꝓmouebãtur in subdiaconatũ nõ pręmissa cõtinẽtia, & simul vtebant matrimonio cõtracto & officio ecclesiastico: qđ postea à Pelagio prædecessore Greg. fuit prohibitũ sub alternatione, s. vt alterutro essent contenti: scilicet consortio vxoris, & cessarent ab officio subdiaconatus: vel retinerent officium subdiaconatus, & cessarent à consortio vxoris. Propter quam constitutionẽ Speciosus subdiaconus, de quo hic habetur, retento vsu coniugis dimisit officium subdiaconatus: postea eo mortuo, relicta eius nupsit alij, quã eṗs separauit à marito, & retrusit in monasteriũ. scribit ergo: Gre. illi episcopo, & præcipit vt si ita veritas se habet, eam extrahat de monasterio, & reddat marito: quia ei legitime nubere potuit.

i ¶ *Consuetudinem.*] contra 31. dist. ante triennium. in prin. sed ibi loquitur post prohibitionem. & dicit B. ꝙ Pelagius fecit tantum vnã constitutionem sub disiunctione, & illam retractauit Greg. vt ibi notaui. H. dicit ꝙ duas fecit, vnam pure, quæ ibi reprobatur: aliam, quam hic tangit non reprobando.

k ¶ *Licite.*] ante subdiaconatũ ductis: quia nec tempore Apostolorum in subdiaconatu licuit contrahere. 84. dist. cũ in præterito.

l ¶ *Prohibitum.*] & male: quia nec poterat præcipere ꝙ abstinerẽt ab vxoribus, quas erant legitime adepti: nec etiam ꝙ abstinerent ab officio: quia sine culpa nõ potest quis priuari officio. & ita fuit retractatum à Greg. 31. dist. c. 1. Dicit tamen H. ꝙ bene: quia abstinere ab vxoribus fuit eis indictum, si possent habere consensum uirorum. Item dicit ꝙ aliàs interdictum fuit ex causa ministerium, sed sine culpa: sicut & beneficium interdicitur coniugatis sine culpa, sed non sine causa. ext. de cle. coniug. cap. diuersis.

m ¶ *Aut certe.*] arg. ꝙ id quod per se simpliciter imperari non potest, sed persuaderi, vt continentia. 32. q. 1. integritas. subalternatiue & disiunctiue imperari potest. 32. dist. lectores. Arg. contra. ff. de cond. inst. quæ sub conditione. §. si quis.

Vir & vxor erunt duo in carne vna: qualiter exponitur.

Monasteriũ intrante vno cõiugum an possit alter in sæculo remanere.

Coniuges an commiscendo mereãtur.

[1] Vt 33. q. 4. c. 1.

[2] Vt infra 33. q. 4. Christiano.

Suspendit.

a ¶ *Suspendit.*] tempore prohibitionis. & ita non fuit adstrictus voto continentiæ vel expresse vel interpretatiue. Vnde est arg. eum & vxorem eius continentiam non vouisse.
b ¶ *Notarij.*] arg. contra. 20.q.3.eos.
c ¶ *Suspendit.*] secus ergo si se non suspendit. vnde mulier psumitur

dit ᵃofficio: & vsque in obitus sui tempus notarij ᵇ quidem gessit officium, & à ministerio, quod subdiaconum oportuerat exhibere, cessauit. Post cuius obitum, quia relicta eius Honorata est marito sociata; à tua eam fraternitate in monasterio cognouimus destinatam. Ideoque, si, vt fertur, eius se maritus ab administratione suspendit ᶜ; antedictæ mulieri non debet ᵈofficere, quòd ad secundam coniugij copulationem migrauit: præsertim ᵉ, si non tali mente subdiacono iuncta est, vt à carnis voluptatibus abstineret. Si ergo ita se veritatem, quemadmodum edocti sumus, habere cognoscis; prædictam te mulierem de monasterio per omnia conuenit relaxare, vt ad suum maritum sine aliqua possit formidine remeare.

Idem Hadriano Panormitano notario, libro 9. epist. 44.

¶ **Ad uxorem redire cogatur, qui sine eius consensu religiosam vestem suscepit. C. XXI.**

Sent. ibidem. Ansl. l. 10. c. 19. Burc. l. 9. c. 48. Iuo p. 8. c. 186. Pann. l. 6. c. 84. Poly. l. 6. tit. 4.

AGathosa latrix præsentium questa est, maritum suum contra voluntatem suam in monasterio Vrbici abbatis esse conuersum. Quod quia ad eiusdem abbatis culpam, & inuidiam non est dubium pertinere; experientiæ tuæ præcipimus, vt diligenti inquisitione discutiat, ne forte cum eius voluntate conuersus sit ᶠ, vel ipsa ᵍse mutare promiserit. Et, si hoc repererit; & illum in monasterio remanere prouideat, & hanc, sicut promisit ʰ, mutare compellat. Si vero nihil horum ⁱ est, nec quondam † ᵏ fornicationis ˡcrimen (propter quod viro licet dimittere † vxorem) prædictam mulierem commisisse cognoueris; ne illius conuersio vxori relictæ in sæculo fieri possit perditionis occasio; volumus, vt maritum suum illi, etiam si iam tonsuratus ᵐest, reddere debeas ⁿomni excusatione cessante: quia etsi mundana * lex præcipit conuersionis ᵒ gratia vtrolibet inuito posse solui coniugium; diuina tamen lex fieri non permittit. Nam, excepta fornicationis causa, vir vxorem dimittere ᵖnulla ratione conceditur: quia postquam copulatione coniugij, viri atque mulieris vnū corpus efficitur; non potest ex parte conuerti, & ex parte in sæculo remanere.

¶ al. quoddam
¶ al relinquere
† al licet 1. Cor. 7.

* ¶ Mundana.] *Habetur nouella 123. c. 58. ut est diuisa apud Iulianum.*

Item ex octaua synodo.

tur vouisse (quod cōcedo) eo ipso ꝙ licentiā dat viro promouēdi. Sed quare separatur à viro secūdo, licet non vouisset? quia vxor clerici debet se conuertere alicui religioni, vt arg. ī. 28. dist. quia sunt, & sic præsumebatur & dicebatur de isto. arg. ꝯ. 20. q. 3. eos.
d ¶ *Non debet.*] ī. 32. dist. feriatim. in fi. contra: vbi dicitur ꝙ nō potest alij nubere post mortē primi. Sed ibi incepta erat iā cōtinentia in subdiacono: hic non. nō enim vouit nec expresse nec tacite, cum eius maritus nō fuit promotus ad ordinē diaconalē. & ī subdiaconali ordine bene licebat tēpore huius Gre. adhærere vxori uel ꝯhere: nō postquam edidit illā constitutionē. 31. dist. ante triennium.
e ¶ *Præsertim.*] idest, si sic iuncta est cū subdiacono, ꝙ ipsa tūc fecerit votū, ꝙ post mortē eius cōtineret perpetuo. tūc enim nō fuit matrimoniū cū secundo. hoc secundum H. cuius opinionē notaui 32. dist. feriatim. sed secundū opinionē nostrā, quā no. ī ea. q. 1. c. 1. falsum esse patet. nā secundū hoc etiā si expresse vouisset, nisi deuoueret se religiōi, nō solēnizat: vbi dixi; nec separaē à viro secundo. ... & quocūq; modo dedit licētiā siue ītrādi religionē, siue ordinē suscipiēdi: nō separabitur secūdū matrimoniū. Dic ergo hic præsertim, idest, maxime. nā præsumptionē induceret ꝯ eā, nō tamē quæ sufficeret ad separationē. H. vtrū autē dando licentiā intelligatur solenniter vouere, no. 32. dist. feriatim. & 28. dist. si se cuiquam.

A*Gathosa*] CASVS. Maritus Agathosæ monasteriū ītrauerat: vxor eius eum repetebat, sed ei nō reddebatur: quare cōquesta est Gre. scribit ergo Gre. Hadriano notario, vt cognoscat de hac causa: & si inuenerit ꝙ voluntate illius intrauerit monasteriū, vel ꝙ ipsa monasteriū ingredi promiserit, vel ꝙ ipsa fornicata fuerit, permittat illū in monasterio remanere: & à petitione vxoris absoluat. Si autē nihil eorū inuenerit, ipsum etiā tonsuratum ad vxorē redire cōpellat: quia & si lex humana permittat matrimoniū propter religionem dissolui: lex tamen diuina hoc prohibet, nisi causa fornicationis: cum post carnalem copulam vnū corpus sint effecti.
f ¶ *Conuersus sit.*] licet recipi non debuerit nisi & vxor conuertetur. ī. ead. sunt qui dicunt.
g ¶ *Vel ipsa.*] hic habes ꝙ cōsensus uxoris sufficit, licet ipsa expsse nō voueat, nec intret religionē, ad hoc vt maritus possit intrare religionē, vt 33 q. 5. qui vxorē. & expressum uidetur extra de conuer. cōiu. ueniēs. & c. cōstitutus. nā dādo licentiā uouere intelligiē. 32. dist. feriatim. 28. dist. diaconus. & c. si qua uidua. sed expresse cōtradicit, extra de cōuer. cōiug. c. 1. Quidā dicūt licentiā uxoris nō sufficere nisi & ipsa intret religionē. & illud c. 33. q. 5. q uxorē intelligūt loqui de consilio. & quod hic dicit, si uero nihil horū, dicunt ꝙ hæc dictio, horū, hic demōstrat hæc duo mēbra, scilicet crimen fornicatiōis, & hoc ꝙ ipsa se mutare promisit. & exponūt hic, uel pro &. Alij dicūt ꝙ sola licentia sufficit; & dādo licētiā intelligitur uouere. & cogitur intrare religionē, nisi sit uetula, ut extra eo. cum sis prædictus. & intelligunt decr. primā prædi. de cōuer. cōiu. de licētia extorta. Probabiliter potest dici ꝙ si mulier ignara iuris dedit licentiā, nō intelligiē uouisse, & tūc potest maritū repetere. secus si ius sciuit. Io.
h ¶ *Promisit.*] compellenda enim est si se promisit futurā monachā. ar. 12. q. 2 quicūq; suffragio ᵃ nisi maius periculum timeatur. extra qui cle. vel uo. ueniens. Vel dic, promiserit se deuouendo religioni.
i ¶ *Horum.*] scilicet ꝙ nec illa mutare se promisit nec consensit, &c.
k ¶ *Nec quondam.*] hic petitorio agebatur: & ideo excipit de fornicatione. aliàs primo restitueretur. extra de resti. spol. ex conquestione.
l ¶ *Fornicationis.*] publicę, vt extra de diuor. significasti. aliàs sine iudicio ecclesiæ dimissa restitueretur: nisi ipsa se spoliasset vagādo cū adultero. Vel verius dicas, ꝙ hic referebatur quæstio quomodo ipsa nō erat spoliata: qa dicebaē ꝙ eius volūtate ītrasset religionē.
m ¶ *Tonsuratus.*] secundū Hu. post mortē vxoris teneē redire ad monasteriū, nec ob. decr. illa extra de cōuer. cōiu. quidā. licet. n. igressus uel uotū non teneat quantū ad se, tñ monachus est: sicut extinctores spiritus sancti. licet enim extinguere non possunt quo ad se, tamē extinctores iudicātur. 1. q. 1. iudices. de conse. dist. 4. qris. uidetur tamen illa gloss. sed numquid. contraria huic. Ioan. male dixit. Hu. cū iterū approbata sit in noua cōpilatione illa decre. quidā. B.
n ¶ *Debeas.*] sed nūquid iste redditus uxori poterit ab ea exigere debitū ᶻ, vel ei exigenti reddere? Dic ꝙ exigenti teneē reddere, qđ enim suum erat, scilicet exigere, uouere poterat: sed non alienū, sci licet non reddere. ut 33. q. 5. una. sed ab ea exigere nō poterit. arg. extra de cōuer. coniug. quidā intrauit. quia quantū in se fuit, se uoto adstrinxit. Sed nūquid ea mortua poterit abbas istū repetere: uel iste poterit aliā ducere? Dicendū ꝙ abbas istū repetere nō poterit: quia uotū nullū fuit, & nō fuit monachꝰ: nō tñ aliā ducere poterit: quia quantū in se fuit, se uoto ligauit. si tamen duxerit de facto, tenet, & erit matrimoniū inter eos, ut extra ea. placet H. tamē cōtrariū dixit: & dixit ꝙ non esset decr. quæ est extra eo. quidā. Si autem aliquis de licentia uxoris suæ intrauit religionē: satis potest dici ꝙ mortua uxore, quæ eū repetijt, cogitur reuerti ad monasteriū: & si contraheret, non teneret matrimoniū, ut extra eo. tit ex parte. Ioā.
o ¶ *Conuersionis.*] ante iudicium ecclesiæ neuter potest intrare monasterium altero inuito, nisi cum publice fornicata est. tunc uir ea inuita potest intrare monasterium, sed non illa: sed facta separatione iudicio ecclesiæ secundum Hu. neuter tenetur alteri, & uterque cessit iuri suo. arg. 7. q. 1. quàm periculosū. & ideo tunc dicit H. ꝙ uterque intrare potest reliquo inuito. Illud autem Apostoli, Aut maneat innupta, aut reconcilietur: quod de dimittente loquitur, intelligitur ante sententiam ecclesiæ. Ioan. sed auth. contradicit H. ut C. de adul. authen. sed hodie. B.
p ¶ *Dimittere.*] ar. ꝙ alter coniugū potest intrare monasteriū altero con-

ᵃMelius facit 12. q. 1. scimus. versi. quicumque.

Vxor inconsulte dimissa est restituēda

Spiritus sanctus extingui non potest.

Maritus religiosus ab vxore repetitus an possit debitū exigere.

ᶻSed quid si mulier educit virum de monasterio, & statim pænitet, & vult intrare? videtur ꝙ hoc facere possit ante carnis copulam. arg. extra de coniu. seruo. proposuit. secundum Ioā. de Anc.

Monasteriū intrare an possit alter coniugū post copulam altero consentiente.

ro consentiente etiam postquam sunt vna caro effecti. Et sic habes duas causas hic, quibus post carnalem copulam vir potest separari ab vxore quantũ ad reddẽdum debitum, & cohabitationẽ, scilicet fornicationẽ: tamen post separationem factã ab ecclesia, antea nõ, vt ꝭ. 35. q. 6. multorũ. & 33. q. 2. sæculares. & votũ conuersionis tũc exigitur vt illa consentiat, & similiter conuertatur, & profiteatur, si ẽ iuuenis: si vetula, saltẽ profiteatur perpetuam continentiam. extra de conuer. coniug. cum sis prædictus.

S Cripsit.] CASVS. Casum istũ sic pono. Thietberga postulauit à Nicolao Papa vt liceret sibi religionem intrare. quare Papa rescripsit ei dicẽs, ꝙ hoc põt facere si vir eius Lotharius similiter cõuertatur: nec tũc facerent ꝯ auctoritatem Euangelij: quia tales nõ separat homo, sed Deus: cũ religionis intuitu ex consensu vtriusq; con-

¶ Sine consensu vxoris, religionis propositum vir sumere non potest. C. XXII.

iiij SI quis* coniugatus vult conuerti ad monasteriũ; non est recipiẽdus, nisi prius à coniuge castimoniã profitente [a] fuerit absolutus. Nam, si illo viuente illa per incontinentiam alteri nupserit; proculdubio adultera erit. Nec recipitur apud Deum eius viri [b] conuersio, cuius sequitur coniugalis fœderis prostitutio. Tales igitur tunc sine culpa sequuntur Christum relicto sæculo, si habeant ex pari voluntate castitatis consensum.

Sent. ibidem. Poly. ibidem. Ansi. l. 10. c. 20. Burc. l. 9. c. 45. Iuo p. 8. c. 183. & 220. Pann. l. 6. c. 85.

* ¶ Si quis coniugatus.] *Hæc vsque ad vers.* Nam si illo. *habentur apud B. Basilium in regulis fusius disputatis, c. 12. Burchardus quidem, Polycarpus & Iuo par. 8. c. 183. citant totum hoc caput ex dictis Basilij. Idem vero Iuo c. 220 & auctor Pannormiæ citant epistolam Alexandri secundi Landulpho scriptam: in qua hoc idem ex B. Basilio refertur. Et pars prior illius epistolæ refertur infra 33. q. 5. notificasti.*

Item ex synodo Eugenij Papæ secundi in synodo Romana, c. 36.

¶ Sine conscientia episcopi, viro, & vxori causa religionis diuertere non licet. C. XXIII.

SI vir & vxor diuertere pro sola religiosa inter se consenserint vita; nullatenus sine episcopi conscientia [c] fiat, vt ab eo singulariter prouiso constituantur loco. Nam vxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non soluitur [d].

Sent. ibidem. Iuo p. 8. c. 127. Pann. l. 6. c. 76.

Item Ioannes Chrysostomus homilia prima in ps. 50.

¶ *Antea citabatur Augustinus de adulterinis coniugijs: apud quem libro 8. c. 4. habetur sententia, sed non verba: quare restitutus est titulus ex Iuone.*

¶ Sine vxoris voluntate viro continere non licet. C. XXIIII.

SI tu abstines sine vxoris voluntate; tribuis ei fornicandi licentiã [e] & peccatum illius tuæ imputabitur [f] abstinentiæ.

Sent. ibidem. Iuo p. 8. c. 130. Pann. l. 6. c. 79.

Item Gregorius Vrbico abbati, libro 5. epist. 49.

¶ Vir non est suscipiendus in monasterium, nisi vxor conuertatur. C. XXV.

QVia Agatho lator præsentium in monasterio dilectionis tuæ conuerti desiderat; hortamur, vt cum omni eum dulcedine, dilectioneque † suscipias. *& infra.* ¶ Quem tamen ita suscipiendum esse cognosce, si & vxor illius similiter conuerti voluerit. Nam dum vnum vtrorumque corpus coniugij [g] copulatione sit factum; incongruum est partem conuerti, & partem in sæculo remanere.

† *al. deuotione*

Item Nicolaus Papa Carolo regi.

¶ Continentiæ vota non licet vxori suscipere, nisi eamdem vitam vir eius elegerit. C. XXVI.

SCripsit nobis Thietberga regina, se regia dignitate [h], vel maritali copula velle exui, & sola uita priuata esse contentam desiderare. Cui nos scripsimus non aliter hoc fieri posse [i], nisi eamdem vitam coniunx eius Lotharius elegerit. *& in altera epistola ad Lotharium regem.* ¶ Nam [β] licet sit scriptum [Quod Deus coniunxit, homo non separet,] Deus tamen, & non homo separat, quando diuini amoris intuitu ex consensu vtriusque coniugis matrimonia dissoluuntur. Aliter autem fieri mutuam separationem vestram prohibemus.

Sent. ibidem. Ansi. l. 10. c. 21. Burch. l. 9. c. 49. Iuo p. 8. c. 128. & 188. Pann. l. 6. c. 77. *Matt. 19.*

β ¶ Scripsit.] *Vsque ad vers* elegerit, *sunt ex epistola Nicolai primi Carolo regi scripta: cuius initium est,* Numquam dolorem. *& extat in codice monasterij Dominicanorum.*

γ ¶ Nam licet.] *Hæc vsque ad finem sunt ex epistola eiusdem Nicolai scripta Lothario, cuius initium est,* Audito reuertente misso nostro, *& extat in eodem codice.*

I quis coniugatus.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si aliquis coniugatus voluerit ad monasterium transire, non potest hoc facere sine licentia vxoris: quia non recipitur apud Deum viri conuersio, cuius sequitur cõiugalis fœderis prostitutio. vnde si vxor postea nubat, adultera erit: licite ergo fieri potest de vtriusque consensu.

a ¶ *Castimonia profitente.*] idest, transeunte ad religionem, si est iuuenis. aliàs ille non est recipiendus. extra de conuer. coniug. cum sis prædictus.

b ¶ *Viri*] extra de conuer. coniug. sane. & ca. coniugatus.

I vir.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ si vir & vxor causa religionis diuertere voluerint: hoc nõ debet fieri sine licentia episcopi: alterutro tamen inuito hoc fieri nõ potest. *Singulariter,* i. diuisim: qa in eodem monasterio esse non debent. ita seq. duo cap. plana sunt.

c ¶ *Conscientia.*] hoc generaliter obtinet vt semper auctoritate ecclesiæ fiat separatio, vt 35. q. 6. multorũ. ꝭ. 19. q. 2. duæ. cõtra ibi, secus in clerico. si tamen sine auctoritate epi istud fiat, tenet, vt generaliter interpretatur cõsuetudo. vel ĩ eo casu exaudi cum volunt cõstruere monasterium, in quo se conuertant sine licẽtia episcopi. arg. de con se. dist. 1. nemo. Ioan.

Coniugum separatio nõ fit sine ecclesiæ auctoritate.

d ¶ *Non soluitur.*] nisi postea alter velit ratum habere ingressum alterius. arg. 33. q. 5. mulier.

Damni dans causam damnum fecisse videtur. Sed arg. cõtra cum est expresſũ. supra eo. si qs. ibi, adultera erit. vbi H. ponit & tenet quòd ꝭ. sequitur in gl. itẽ est ar. expresſũ. 32. q. 5. puto. Archid.

e *I tu abstines.*] ¶ *Licentiam*] idest, occasionem.

f *Imputabitur.*] adeo ꝙ secundum Io. de Fan. non poterit dimittere eam propter talem fornicationẽ: quoniam qui occasionẽ damni, &c. ꝭ. dist. 50. studeat. &c. sæpe. & 1. q. 1. placuit. Et est arg. pro eo in auth. vt li. ma. & auiæ. §. quia vero plurimas. in fi. coll. 8. quod non credo. extra de diuor. significasti. licet enim det occasionem ille, ipsa tamen debet fidẽ seruare castitatis. arg ꝭ. ea. Agathosa. & 23. q. 5. quod Deo. nisi eã tradat alij adulterandam. extra de eo qui cog. consang. discretionem. ff. sol mat. cum mulier. Dic ergo hic, tuæ abstinentiæ, idest, abstinenti tibi imputabitur peccatum, quod committit ei debitum denegando. Ioan.

g *Via Agatho.*] ¶ *Coniugij.*] ꝭ. dist. 40. sicut. C. de epis. & cle. Deo nobis. C. de agri. & censi. cum scimus. lib. 11. Ioan.

coniugis matrimonia dissoluantur: aliter autẽ fieri prohibetur. B.

h ¶ *Dignitate.*] arg. ꝙ hoc solo ꝙ quis efficitur monachus, desinit esse Rex, vel Imperator, vel Papa, vel Episcopus. arg. 7. q. 1. hoc nequaquam, &c. Et est arg. ꝙ ius regni non transit ad monasterium: sed ad successores sanguinis tantum, vbi per successionem habetur. sic de comitatu & ducatu. argu. tamen sumitur hic sophistice. Nã ista non erat regina nisi quia vxor regis fuit: sicut & uxor cõsulis dicitur consularis. ff. de senat. feminæ. ergo eo ipso ꝙ uolebat exui copula maritali, ergo & dignitate regia.

i ¶ *Posse.*] sed nonne uir eius erat publicus adulter cũ Gualdrada, ut 2. q. 1. scel⁹? quare ergo nõ etiã potuit ab eo recedere, ut ꝭ. e. Agathosa. et sine iudicio ecclesiæ, ut extra đ diuor. significasti? Potes dicere ꝙ adhuc nõ superduxerat Gualdradã. Vel ideo nõ potuit ab eo recedere, qa de hoc ipso erat quæstio, an esset uxor eius, uel nõ. Io.

ECCE. Casus. Infert G. ex supradictis, ꝙ coiugati sine consensu alterutrius cōtinentiā ꝓfiteri nō possunt. Postea assumit dicens ꝙ spōsi hoc facere pñt. & hoc ꝓbat exēplo Macharij & Alexij. Et ad hoc inducit sequētia duo c. quorū vltimū intelligit Beneuenta. de sponsa de p̄senti: licet G. intellexit de sponsa de futuro. dicit decre. extra de conuer. coniu. ex publico. ꝙ duo menses tantum dantur assumenti habitū religionis. intelligas de illo qui sine voluntate vxoris transit. Similiter distingue in clerico transeunte ad religionē, vt si de licentia epi transeat, ꝙ posit petere tēpore probationis priora stipendia. secus si sine licentia. Io. Quid iuris sit de hoc. in quęstionibus no. [1] B. Lauren. tñ dicit, ꝙ si alter dat licētiā alteri, nō intelligit dedisse nisi ꝗm ꝙ de iure debet habere, scilicet vsque ad duos menses. Sed quid si nō vult eligere monasteriū: sed in propria domo vult habitū sumere, vel continentiam vouere? Dicimus quòd nō potest, vt habes extra de conuer. coniuga. ex parte. in fi. nec sponsus potest ad ecclesiam sæcularē cōuerti, vel ordinem accipere, vt extra de cleri. coniuga. cap. 1. §. ea. si vir. Et dicit Hug. ꝙ spōsus cum dat licentiam sponsæ, vel econuerso intrandi monasterium, matrimoniū non soluitur: sed cōpellendus est & ipse intrare: & si cōtraxerit, duos habet viros mulier, vel vir duas vxores. Tu dic, ꝙ siue ea volente, siue inuita transeat alter non compellitur intrare monasteriū. Baz. dicit, quòd non soluitur, nec intrare compellitur: & si cōtraxerit, habet duas vxores. Tu dic ꝙ non compellitur intrare: qa cum ei dat licentiam, intelligitur dare auctoritate & iure illius canonis, ex publico. de cōuer. coniug. & dissoluit matrimonium, vt dicitur expresse in auth. de san. epis. §. sponsalibus quoq;. coll. 9. vbi dicitur ꝙ vinculum illud rumpitur, licet ad hoc responderi possit per c. §. eod. scripsit. nam ibi dicitur matrimonium dissolui post carnalem copulam: quod est impossibile, nisi quo ad seruitutē. 32. q. 7. tantū valet. Io. dicit tñ Imperator, ꝙ quidquid ligatur, solubile est, in authē. de nup. §. nuptias coll. 4.

[1] Quęstio venerialis est & incipit: quidam clericus intrauit. vbi dicit Tan. ꝙ clericus, qui de licētia sui prælati intrauit religionē vt esset in ꝓbatiōe, habebit interim omnes fruct⁹ sui beneficij cum sit clericus ecclesiæ, & possit reuerti si velit. hodie hæc q̄stio est expedita, vt patet extra lib. 7. de reg. beneficium. dicvt ibi.

Ecce

† al. consensu

Sent. ibidem

Ecce [a], *quòd coniugati sine licentia* † *alterutrius continentiam profiteri non possunt. Sponsi vero etiam inconsultis, quas sibi desponsauerunt, exemplis, & auctoritatibus probantur continentiam posse seruare. Vt enim refert beatus Hieronymus, Macharius præcipuus inter Christi eremitas celebrato nuptiarum conuiuio cum vespere thalamum esset ingressurus, ex vrbe egrediens transmarina petijt, & eremi solitudinem sibi* [b] *elegit.* ¶ *Item beatus Alexius Euphemiani clarissimi filius similiter ex nuptijs diuina gratia vocatus sponsam deseruit, & nudus Christo famulari cœpit. Horum exemplo patet, quòd sponsi sponsarum suarum non exquisito consensu continentiam valent profiteri. Probatur itidem auctoritate Eusebij Papæ dicentis.*

lib. 6. capi. c. 91.

Sent. ibidem. Ansl. 10. c. 6. Burch. l. 8. c. 19. Iuo p. 7. c. 40.

§ Desponsata puella non prohibetur monasterium eligere. C. XXVII.

DEsponsatam puellam non licet parentibus alij viro tradere: licet tamen illi monasterium [c] sibi eligere.

Item Gregorius in regesto, libro 6. epist. 20. ad Fortunatum.

Sent. ibidem.

§ Desponsata impune monasterium potest eligere. C. XXVIII.

DEcreta [d] legalia desponsatam, si conuerti voluerit, nullo omnino censuerunt damno [e] mulctari.

1. Cor. 7.

§. ea. non dubiū.

§. e. cū societas.

† al. deuotione

§. 32. q. 7. hi qui.

33. q. 1. requisiti.

Cum ergo coniugatorum continentia, nisi ex amborum consensu, Deo offerri non valeat, cum vir sui corporis potestatem non habeat, sed mulier, sponsæ autem monasterium possint eligere, & sponsi non exquisito consensu sponsarum propositum melioris vitæ assumere valeant; patet, quòd inter sponsum & sponsam coniugium non est. Item cum secundum [α] *Augustinum illa mulier non pertineat ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse commistio sexus, item cum secundum Leonem illa non pertineat ad matrimonium, cum qua non docetur fuisse nuptiale ministerium; apparet, quòd inter sponsum & sponsam coniugium non est. Item Nicolaus Papa præcepit de his, qui ab aduersarijs excæcantur, & membris detruncantur, vt ob hanc infirmitatem coniugia talium non soluantur. De his autem, qui causa frigiditatis vxoribus debitum reddere non possunt, statuit Gregorius Papa, vt vterque eorum septima manu propinquorum tactis sacrosanctis reliquijs iureiurando dicat, quòd numquam per commistionem carnis coniuncti vna caro effecti fuissent: tunc mulier secundas nuptias poterit contrahere: vir autem, qui frigidæ naturæ est, maneat sine spe coniugij.*

Sent. ibidem. Ansl. 10. c. Burch. l. 9. c. Iuo p. 8. c. & 188. Pann. l. 6. c. Matt. 19.

Vnde idem [β] *scribit Venerio Caralitano episcopo ita dicens.*

α ¶ Secundum Augustinum.] *Gratianus hic repetit, quæ supra c. non est dubium, & c. cum societas. ex Augustino, & Leone attulit valde corrupta, vt ibi notatum est.*

β ¶ Idem.] *Hoc idem caput infra 33. q. 1. citatur ex Gregorio Ioanni Rauēnati episcopo: itemque à Burchardo, & Iuone par. 8. c. 178. In Pannormia autem exprimitur,* Gregorius iunior. *Sententia vero ipsa refertur ex Gregorio in Decretalibus tit. de frig. & malefic. c. laudabilem. & ab Iuone eadem parte c. 80. ex capitularibus, vbi habetur lib. 6. c. 55.*

a ¶ *Ecce.*] probauit ꝙ alter coniugū altero inuito non potest trāsire ad religionē, nunc ponit assumptionem, s. ꝙ spōsus hoc potest & ex eo infert, non ergo est coniunx. ı̄. §. cum ergo. Ioan.

b ¶ *Solitudinē sibi.*] dicūt tñ quidā, ꝙ vita eremitica nō soluit matrimoniū: qa eremita nō est religiosa ꝑsona, nisi specialiter se deuoueat alicui religioni siue ordini: nā eremita habet ꝓpriū, vt 19. q. 3. §. eā. vñ si ꝯhit matrimoniū, tenet. Alij dicūt ꝙ est persona religiosa, & talis religio habet votū cōtinentiæ annexū, si tñ qs in ꝓpria domo vellet religiosam vitam ducere, talis religio non dissoluit sponsalia, vt extra de conuer. coniu. ex parte 2. Io.

c DEsponsatam. ¶ *Monasteriū.*] Sed obijcit, sponsus intrat religionē: & monachi nolūt eū recipere ante legitimā probationē, cū nō debeant. extra de regu. ad Apostolicā. Numquid ergo sponsa tādiu tenet eū expectare, forte per annū vel per trienniū, ꝗm ꝙ est notus vel ignotus: & ipsa talis est ꝙ continere pōt? Ad hoc dico ꝙ si sine licētia vxoris transit ad religionē, nō habebit tēpus probationis nisi duos menses. si autem de eius voluntate transit, tenet cōtinere vsquequo sit elapsum tēpus ꝓbationis, & quod

d DEcreta.] Pone ꝙ sponsus dicit sponsæ. Intra religionē, & ego continebo. numquid rumpit matrimoniū? Quidā dicunt ꝙ si continet, non rumpitur: sed si ꝯhit rumpit. vnde ꝗm eos nō sola religio rūpit, sed religio cū copula. Itē quid si iurauit vterque ꝙ nō intraret religionē? quærit vtrū itrare possit? & vr̄ ꝙ nō. 22 q. 4. §. illicitū. Arg ꝯ. 19. q. 2. duæ. dic ꝙ nō debet intrare: & cū religio soluat vinculū matrimonij, vr̄ ꝙ & vinculum iuramenti, vt extra de spon. commissum. & de iureiu. peruenit 2. Io.

Religio vtrū soluat vinculum iuramēti.

e ¶ *Damno.*] Res eñ quas alter alteri dedit, restituentur ei, vt extra de conuer. coiug. ex publico. licet possit videri quòd ille per quem stat ꝙ matrimonium non cosummatur, debeat puniri, vt C. de sponsa. l. vlt. Sed non est ita [2] si tamen osculū interuenit, nō pōt sponsus nisi dimidiam partem rerum suarum datarum ab ipsa repetere: sed mulier totum repetit quod dedit. C. de dona. ante nuptias. l. si à sponso. Ioan.

[2] Subau. qa iure permittēte hoc fit: & iō pœnam nō meretur. C. de adulte. Gracchus. & 31. q. 1. hac ratione.

CVM ERGO. Casvs. Infert Gratianus nūc, cū cōiugati non possunt sine cōsensu alterutrius continentiam profiteri: spōsi

vero hoc pñt: patet ꝙ inter ſponſum & ſponſam nõ eſt matrimonium. & ad hoc confirmandum, ſuam concluſionẽ inducit auctoritate: primo Aug. ſecundo Leonis: tertio Nicolai: quarto Gregorij. & quod dicit Nicolaus, intelligitur ſi eam cognouit.

Q Vod autem.] Casvs. Dicitur in hoc c. ꝙ ſi frigidus ducat vxorẽ de facto, & illa poſsit ꝑbare ꝙ hoc verũ ſit, per veram probationẽ, ſcilicet per aſpectũ corporis, vel ſe ptima manu ꝓpinquorum, ſeparari debent.

a ¶ *Quod autem.*] de hac materia habebis 33. q. 1. c. 1. Ioan.

b ¶ *Nubere.*] i. carnaliter commiſceri, vt ſ. di. 34. Valentino.

c ¶ *Scriptũ eſt.*] in Lõbarda. Et ita eſt arg. ꝙ leges induci poſſunt in cauſis matrimonialib9. nam & in accuſatione etiã clericorũ inducũtur. arg. 3. q. 9. dignum.

d ¶ *Probare.*] j. 33. q. 1. ſi quis accepit. ꝯ extra de deſpõ. impu. cõtinebatur. extra de clan. deſpon. ſi quis clam extra de frig. & malef. c. 1. In his omnibus dr̃, ꝙ probationi viri ſtandũ eſt, & etiam ſacramento viri, vt in c. continebatur. ſed hec intelligitur cũ vir tacet, & probationes nõ habet: immo verior eſt ſolutio, ꝙ hoc locum habet quoties mulier quæ virgo eſt, ſe incognitam vult ꝓbare per aſpectum corporis. hæc ꝓbatio præfertur omnibus, etiam iuramẽto viri. extra de proba. propoſuiſti. validior enim eſt & melius res ingerit animo oculata fide quàm ꝑ aures. Inſtitu. de grad. cogn. §. hactenus. & §. conſobrino. ſed ſi fuiſſet mulier, potius crederet viro: & ſic loquuntur iura contraria.

Leges allegari poſſunt in cauſis matrimonialibus.

Mulier ſi dicat ſe ĩcognitam, & vir cõtrarium: cuius probatio admittetur.

ECCE IMPOSSIBILITAS. Casvs. Iterum concludit Grat. ꝙ inter ſponſum & ſponſam non eſt matrimoniũ: quod tribus rationibus confirmat. Nam ſi eſſet matrimonium inter ſponſum & ſponſam, ergo per ſolã cauſam fornicationis poſſet eã dimittere: & eius vir ſecundus à ꝓmotione repelletur: & diſceſsio abinuicem diceretur diuortium. at in ſponſo & ſponſa ſecus eſt. & ꝙ diuortium non fit inter ſponſum & ſponſam, probat auctoritate ipſius Ambroſij.

e ¶ *Inſtitutis*] 34. diſt. c. vlt.

f ¶ *Negatur.*] Reuera non eſt diuortiũ proprie ſumpto vocabulo: quia diuortium dicitur inter carnaliter cõmiſtos: repudium inter ſponſos. ff. de verb ſign. inter ſtuprum. §. diuortium.

Diuortium & repudium differunt.

g ¶ *Vnde apparet.*] Totum eſt allegatio.

Q Vi dormierit] Casvs. Dicitur in hoc c. ꝙ ſi quis vxorẽ à ſe cognitã habuit, & poſtmodum ſcienter cum ſorore eius adulteretur: neutrã ex ipſis habebit, id eſt, nec vxori debitũ reddat, nec poſt mortẽ vxoris licet ei, nec adulteræ alicui matrimonialiter copulari. Quidam tamen habent ibi. §. idem.

h ¶ *Qui dormierit.*] Quidam dixerunt hoc cap. intelligendũ ſm decreta extra de diuor ſi qua. & de ſpõſa. requiſiuit. ſed illæ decreta parũ faciunt. H vero & Baz dicunt potius eſſe ſtandum Euangelio. vnde intelligunt hoc cap. ꝙ exigere non poteſt, ſed reddere tenetur. vnde ſic intelligunt ſequentem litterã, non liceat propriæ vxori reddere ſibi debitum, id eſt, ipſe non poteſt petere debitum ab ea: & ita intelligũt prædictas decreta. nã peccata ſuos debẽt tenere auctores. C. de pœn. ſancimus. & eſt hodie expreſſum extra de eo qui cog. diſcretionẽ. & maxime cum affinitas ſpiritualis maior ſit quàm carnalis, vt 30. q. 3. ita diligere. ſed propter ſpiritualẽ ſuperuenientem non ſeparentur. 30. q 1. ad limina. Ioan.

i ¶ *In coniugio.*] infra 32. q. 7. quædam. j. 33. q. 2. ſi quis contra. ſed ibi neutra fuit vxor.

DE SPONSA. Casvs. Dictum eſt ſ. ꝙ illa quam vir ſororis ſuæ cognouit, contrahere nõ poteſt: nunc dicit ſecus eſſe in ſponſa, quæ poſt pænitentiam poteſt contrahere.

¶ Si mulier probauerit, quòd à viro ſuo numquam cognita fuerit, ſeparetur. C. XXIX.

j. 33. q. 1. quod autem. Sent. 4. diſt. 34. Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 40. Iuo par. 8. c. 80. & 178. Pann. l. 6. c. 115.

Q Vòd autem [a] interrogaſti de his, qui matrimonio iuncti ſunt, & nubere [b] non poſſunt, ſi ille aliam, vel illa alium poſſit accipere; de his ita ſcriptum [α] eſt [c], Vir & mulier, ſi ſe coniunxerint, & poſtea dixerit mulier de viro, quòd non poſſit coire cum ea; ſi poteſt [per verũ † iudiciũ] probare [d] quòd verum ſit, accipiat alium.

α ¶ Scriptum.] *Auctor gloſſæ hic ait,* in Lombarda: *& infra* 33. q. 1. *hoc eodem loco ait,* primo libro capitulari Caroli ſcilicet in Lombarda. *Nunc habetur capitul. l. 6. c. 55. additis in extremo his verbis,* eo quòd iuxta Apoſtolum non potuit illi reddere ſuum debitum.

Ecce impoſsibilitas coeundi, ſi poſt carnalem copulam inuenta fuerit in aliquo, non ſoluit coniugium. Si vero ante carnalem copulam deprehenſa fuerit; liberum facit mulieri alium virum accipere. Vnde apparet illos nõ fuiſſe coniuges: alioqui non liceret eis ab inuicem diſcedere, excepta cauſa fornicationis: & ſic diſcedentes oportet manere innuptos, aut ſibi inuicem reconciliari. ¶ *Item ſi ſponſa coniunx eſſet; mortuo ſponſo remaneret vidua. Si autem vidua eſſet; vir eius ad ſacros ordines conſcendere non poſſet. Maritus enim viduæ æque, ſicut & bigamus, ſacerdos fieri prohibetur. Ex huius autem copula nullus prohibetur à ſacris ordinibus. Vt enim ait Pelagius Papa [Nihil eſt (quantum ad hunc articulum attinet) quod ei obuiet de canonicis inſtitutis* [e] *.] Apparet ergo hos non fuiſſe coniuges.* ¶ *Itẽ ſi cõiuges eſſent, diſceſsio ab inuicem eſſet diuortium. Sed horum ſeparationem negat Ambroſius eſſe diuortium, dicens de beata Maria, quam ſibi Ioſeph deſponſauerat, & in ſuam duxerat [Ioſeph* [β] *nũquàm cognouit eã. Nam ſi vir iuſtus eam cognouiſſet; numquam à ſe diſcedere paſſus eſſet: nec Dominus, qui vxorem præceperat à viro non diſcedere, niſi cauſa fornicationis, commendans eam diſcipulo auctor diuortij fuiſſet.] Ecce commendatio Mariæ Ioanni, & detractio Ioſeph negatur* [f] *fuiſſe diuortium, quia Ioſeph non cognouerat eam. Vnde apparet* [g] *eos non fuiſſe coniuges. Si autem beata Maria, quam ſibi Ioſeph deſponſauerat, & in ſuam duxerat, coniunx negatur fuiſſe; multo minus iſta, quæ ſimpliciter ſponſa erat, coniunx eſt appellanda.*

Sent. 4. diſt. 27. ſ. diſt. 34. c. vlti.

Ambroſius ad c. 1 Lucæ, & de inſtitutione virginum, c. 6. & 7.

Item ex concilio Aurelianenſi [γ] .

β ¶ Ioſeph.] *Verba B. Ambroſii libro 2. comment. ad c. 1. Lucæ (quæ propius accedunt ad hunc locum, quàm quæ habentur l. 10. ad c. 23.) ſunt hæc.* Vtique ſi conueniſſent, numquàm virum proprium reliquiſſet, nec vir eam iuſtus paſſus eſſet à ſe diſcedere Quomodo autem Dominus diuortium præcepiſſet, cum ipſius ſit ſententia, quia nemo debet dimittere vxorem, excepta cauſa fornicationis?

γ ¶ Aurelianenſi.] *Hoc idem* j. 32. q 7 *qui dormierit. videtur citari ex concilio Moguntino. Sed in nullo Aurelianenſi, aut Moguntino eſt inuẽtum: quemadmodũ neq; ſequentia in Triburieñſi.*

¶ Sororis vxorem polluens, neutram valet habere. C. XXX.

32. q. 7 qui dormierit. Burch. l. 17. c. 3. Iuo p. 9. c. 69

Q Vi dormierit [h] cum duabus ſororibus, & vna ex illis antea vxor fuerit; neutram ex ipſis habeat: nec ipſi adulteri vmquam in coniugio [i] copulentur.

Id eſt, nec propriæ vxori ſibi licet reddere debitum, quam ſibi reddidit illicitam, ſororem eius cognoſcendo. Nec etiam poſt mortem vxoris licet ei, vel adultero, alicui copulari in coniugio.

De ſponſa vero è contra legitur in concilio Triburienſi.

Quidam

QVidam desponsauit] Casvs. Quidā desponsauit quādā: & eam propter frigiditatem vel aliud iustū impedimentum cognoscere non potuit. quā frater eius postea corrupit, & grauida uit: & ideo statutū fuit in concilio isto vt corruptor eā nō habeat, licet frater eius eā non potuit habere, mœchus tamen & mœcha post

sam fratris sui corrumpit, post pænitentiam contrahere potest; apparet ꝙ hæc non fuit coniunx fratris eius. Item vxor post fornicationem pōt viro suo reconciliari, & eo viuo manebit innupta: desponsa vero contrarium inuenitur; quod probat per seq. cap.

f ¶Cognouerit.] supra ea. qui dormierit.

¶ De eo, qui dormiuit cum sponsa fratris sui. C. XXXI.

Bur. l. 17. c. 49. Iuo par. 9. c. 100

QVidam desponsauit vxorem, & dotauit [a] eam; & cum ea coire non potuit: quam clanculo frater eius corrupit, & grauidam reddidit. Decretum est, vt quamuis nupta esse non potuerit legitimo uiro; desponsatam tamen fratri frater habere non posit: sed mœchus [b], & mœcha fornicationis quidem vindictam substineant; licita [c] uero coniugia eis non negentur.

Item ex eodem.

¶ Si quis sponsam filij sui oppresserit, simul cum ea sine spe coniugij maneat. C. XXXII.

Sent. 4. dist. 27. Burc. l. 17. c. 18. V

SI quis sponsam [d] filij sui oppresserit, & postea filius eius eam duxerit; pater [e] postmodum non habeat uxorem, nec mulier uirum. Filius, qui patris facinus ignorauit, aliam accipiat.

Si illa, quam vir sororis suæ cognouerit [f], perpetuo copulari prohibetur; hic vero, qui sponsam fratris sui corrupit, peracta pænitentia matrimonium contrahere permittitur; apparet [g] hanc non fuisse coniugem fratris eius.

¶ Item mulier causa fornicationis à viro suo dimißa, aut ei reconciliabitur, aut eo viuente innupta manebit. De sponsa [h] vero contra inuenitur in primo libro, capitular. c. 105. & lib. 7. c. 183. quibus locis sic legitur.

¶ Si sponsus raptam recipere noluerit, liceat sibi, alij nubere. C. XXXIII.

Iuo par. 8. c. 26.

RAptor pænitentia publica mulctetur. Raptæ uero, si eam sponsus recipere noluerit [i], & ipsa eidem crimini consentiens [k] non fuit [l]; licentia nubendi alij non negetur.

Item ex concilio Toletano.

¶ In nullo Toletano concilio inuentum est. Sed fere eadem leguntur in concilio Rhemensi Trosleiano, & lib. 1. capitular. c. 105. & libro. 7. c. 183 & in legibus Longobar. lib. 1. tit. de rapt. mul. l. 12.

¶ De eodem. C. XXXIIII.

Sent. 4. di. 27. Burch. l. 9. c. 37. Iuo par. 8. c. 175

STatutum est à sacro conuentu, ut si quis sponsam alterius rapuerit [m]; publica pænitentia mulctetur, & sine spe coniugij maneat. Et si ipsa eidem crimini consentiens [n] non fuerit; licentia nubendi alij non negetur. Quòd si post hæc coniungere se præsumpserint [o]; vtrique usque [*] ad satisfactionem [p] anathematizentur.

[*] ¶Vsque ad satisfactionem.]*Hæc verba non sunt in Trosleiano, neque in capitularibus. sunt tamen apud Burchardum, & Iuonem, qui etiam citant Toletanum.*

ī. cū initiatur. & j. si qs despōsata. cū sequētib.

3 *Apparet ergo hanc non fuisse coniugem; cui, viuente sponso, alteri nubendi licentia non negatur. Quomodo ergo secundum Ambrosium, & reliquos patres, sponsæ coniuges appellantur; & his omnibus argumentis coniuges non esse probantur? Sed sciendum est [q]; quòd coniugium desponsatione initiatur, commistione perficitur. Vnde inter sponsum, & sponsam coniugium est, sed initiatum; inter copulatos est coniugium ratum.*

g ¶Apparet.] allegando dixit.

h ¶De sponsa.] de futuro. nā si sit de præsenti, idē est ꝙ incognita.

RAptor. Casvs. Dicitur in hoc ca. ꝙ si aliquis rapuit spōsam alterius, raptor debet puniri: & si sponsus eam recipere noluerit, ipsa poterit alij nubere si raptori in crimine nō consensit. Idē est casus sequentis cap.

i ¶Noluerit.] de facto. supple, si intelligas de sponsa de præsenti, nā de iure cōpellitur eam recipere si ipsa non peccauit nec consensit, sed per vim est passa. argu. 32. q. 5. reuera. ff. de adul. si vxor. §. si quis plane. nisi velit spōsus religionē intrare: vt extra de cōuer. coniug. ex publico. & secundum hoc quod dicit in fin. q̄a illa posit nubere cū alio, intelligas post mortē viri sui. si autem spōsa est de futuro, nō ē cōpellēdus [2]: q̄a libera debent esse m̄rimonia: vt extra de spō. requisiuit. nā ꝓpter modicam causam potest dimitti vxor de futuro. extra de iureiur. quemadmodum.

2 Hoc notat 32. q. 2. in summa.

K ¶Consentiens.] tunc enim non posset nubere, nisi timeretur incontinētia eius, vt extra de eo qui cog. cōs. c. ex litteris. in fin. 36. q. 2. si autem. 10.

l ¶Non fuerit.] ante vel post. non enim refert qñ dolus cōmittatur. arg. 1 q. 1. cos. & ff. de calum. l. 1. §. qui aūt.

post pænitentiam contrahere possunt.

a ¶Dotauit.] id est, donationem propter nuptias dedit. nā secundū leges mulier dat dotem, & vir donationē, extra de don. inter vir. & vxor. nuper.

b ¶Sed mœchus.] si fuit sponsa de præsenti; quod magis videtur ex eo quod dicit, nō potuit ei cōmisceri: quia ad id sponsus iam deuenerat, vt tentaret; sed non potuit aliquo impedimēto impeditus. Vel si fuit spōsa de futuro, cū qua nō cōmittitur mœchia, i. adulteriū: dic mech⁹ et mecha: i. fornicari⁹, et fornicaria: q̄a fornicatio mechia dicit: ar. 32. q. 4. meretrices. & hoc ē q̄d seq̄t. fornicatiōis, &c.

c ¶Licita.] post mortē spōsi. si erat spōsa de pn̄ti. ecce min⁹ puniūtur isti quàm adulteri in superiori ca. sed hoc nō cōtingit ꝑꝑ coniugium, vt intelligit G. sed quia peccauerunt minus ob publicæ honestatis iustitiam, q̄ si esset iam cognita, & affinitas interuenisset. Ioā.

SI quis.] Casvs. Desponsauit aliquis aliquā per verba de futuro, pater eius eam postea oppressit: cum qua filius postea per verba de præsenti contraxit de facto. Dicitur hic ꝙ tā pater, quàm illa sint sine spe coniugij: filius vero aliam accipiat.

d ¶Sponsam.] scilicet de futuro.

e ¶Pater.] Quare ergo frater permittitur vxorem habere in consimili casu: vt s. in c. præcedenti? Respon. quia pater proximior est filio quàm frater. nam vna persona intelligitur esse cum eo [1]: vnde magis punitur. Ioan.

SI ILLA. Casvs. Infert Gra. ex supradictis dicens: si illa quam vir sororis suæ cognouit, contrahere non pōt: qui vero spō

m STatutum est. ¶Rapuerit] idest, violenter corruperit. Si hoc intelligas de sponsa de præsenti, dic alij s. sponso, qui est alius à raptore. & s̄m hoc dicit nubendi, id est carnaliter commiscendi si autem legas de sponsa de futuro, dicas alij, scilicet à sponso & raptore. nam cum raptore non debet contrahere in odium rapinæ: si tamen contrahit, tenet matrimonium. argum. extra de rap. accedens. Ioann.

Matrimoniū raptoris & raptæ tenet.

n ¶Consentiens.] infra 36. quæst. 2. si autem. contra sed hoc de rigore iuris. Ioan.

o ¶Præsumpserint.] infra 34. q. 2. nō satis. 36. q. 2. tria. contra. sed ibi de rapta nondum alteri desponsata, hic vero de rapta alteri desponsata.

p ¶Vsque ad satisfactionem.] id est, donec pænitentiam agant de rapina. Ioan.

APPARET. Hæc est 3. pars q. in qua probat G. per 12. ca. ꝙ sponsa de præsenti dicitur vxor non de præsenti, sed spe futurorū: scilicet quia non est ibi significatio, quæ est inter Christū & Ecclesiam. vnde qui ducit talē, nō est bigamus. Io. de Fā. Casvs. Cōcludit Grat. ex supradictis illam non fuisse coniugē, cui viuente spōso nubendi licentia cōceditur. Postea dicit ꝙ inter sponsum & spōsam est matrimonium initiatum, & non ratum: quod in desponsatione initiatur, sed in commistione perficitur. Quod probat per sequentia quattuor cap. quæ per se patent.

q ¶Sed sciendum est.] Ponit distinctionem suam de matrimonio initiato: & eam probat per cap. quæ sane intellecta aliud sonant.

Vnde Ambrosius.

¶ In desponsatione coniugium initiatur. C. XXXV.

ij CVm initiatur [a] coniugium; coniugij nomen asciscitur, non cum puella uiri † admistione cognoscitur.

§. ead. cum initiatur. Iuo par. 8. c. 2.

¶ *Integer textus affertur* §. *ead. cum initiatur.*

Ecce quòd in desponsatione coniugium initiatur, non perficitur. Item Ambrosius in libro primo de Patriarchis.

¶ *Caput hoc non est inuentum apud Ambrosium, neque sequens apud Hieronymum.*

¶ Coniunctorum commistio matrimonium perficit. C. XXXVI.

IN omni matrimonio coniunctio intelligitur spiritualis; quam confirmat, & perficit coniunctorum commistio corporalis.

Sent. 4. di. 30.

Item Hieronymus super Abdiam Prophetam.

¶ Matrimonium sponsali conuentione initiatur, commistione perficitur. C. XXXVII.

QVapropter in filiabus uestris fornicabuntur, & spõsæ uestræ adulteræ erunt.] Notandum est, quòd in filiabus dicit fornicationem futuram, & in coniugibus adulteria: quæ sponsali conuentione initiantur, & commistione corporum perficiuntur [b].

Osea. 4.

Item Ambrosius ad Paternum, epist. 66.

¶ Cum desponsata fuerit tradita, & in vsum deducta, recte coniunx appellatur. C. XXXVIII.

SI quis desponsata sibi, & tradita [c] utatur; rite * coniugium uocatur.

Iuo p. 8. c. 101. Pann. l. 6. c. 17.

* ¶ Rite.] *Apud beatum Ambrosium legitur.* Vtatur; coniugium vocat, *Sicut etiam apud Iuonem. Et quæ antecedunt, ac sequuntur, ostendunt aliam fuisse ipsius mentem, atque Gratianus putauerit, & auctor Pannormiæ.*

Quare autem post nuptialia pacta non statim tradantur sponsæ, Augustinus in libro octauo confessionum, c. 3. ostendit dicens.

¶ Quare sponsę post pactum non statim tradantur. C. XXXIX.

INstitutum est, ut iam pactæ sponsæ non statim [d] tradantur; ne uilem [e] habeat maritus datam, quam non suspirauerit sponsus dilatam.

Sent. 4. dist. 27. Iuo par. 8. c. 33. Pann. l. 6. c. 10.

Iuxta hanc distinctionem [f] *intelligenda est illa auctoritas Augustini. [Non dubium est illam mulierem non pertinere* [g] *ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse commistio sexus.] Ad matrimonium, perfectum, subintelligendum est; tale videlicet, quod habeat in se Christi & Ecclesiæ sacramentum. Ita & illud Leonis Papæ intelligendum est.* ¶ *Sed obijcitur illud Augustini. [Inter Mariam & Ioseph fuit perfectum coniugium.] Sed perfectum intelligitur non ex officio, sed ex ijs, quæ comitantur † officiũ coniugij; ex fide videlicet, prole, & sacramento. Quæ omnia inter Christi parentes fuisse, auctoritate Augustini probantur. Cuncta ergo, quæ de non separando coniugio inducta sunt, de perfecto intelliguntur; quod sponsali conuentione est initiatum, & officio corporalis cõmistionis est consummatũ. Illa uero, quibus separabile coniugium ostenditur; de initiato intelliguntur; quod nondum officio sui perfectum est.* ¶ *Potest & aliter distingui. Sponsæ* [h] *appellantur coniuges consuetudine scripturæ, spe futurorum, non effectu* [i] *præsentium. Vnde Ambrosius cum dixisset, [cum initiatur coniugium] non addidit, tunc res, vel effectus; sed [tunc nomen coniugij asciscitur]*

§. ea. nõ dubiũ.

.e. cũ societas.

§. e. Beata Maria

† *al. comitantur coniugiũ*

§. ead.

---

a CVm initiatur.] quo ad significationem, nam quo ad essentiã statim plenũ est & perfectũ: quia simplex est, sicut & omne sacramentum. Ioan.

De hoc etiã leg. & not. §. e. cum initiatur.

b QVapropter perficiuntur.] non quo ad sui essentiã: sed quo ad significationem. non tamen sequitur ꝙ ante nõ fuerit perfectũ: quia perfectũ amplius potest perfici: arg. 11. q. 3. antecessor. Perficitur autem matrimoniũ per coitum quo ad sui significationem: quia tunc vtramq: habet significationẽ: scilicet cõiunctionem animæ fidelis ad Deum, & Christi ad ecclesiam. extra de biga. c. debitũ. Sed quare separatur matrimoniũ causa religionis post cõiũctionẽ aĩæ fidelis ad Deũ, & non post cõiunctionẽ Christi ad ecclesiam? Ratio est, quia aĩa separatur à Deo per peccatũ: vnde non est mirũ ꝙ post talem coniunctionem matrimoniũ separatur. sed illa cõiunctio Christi ad ecclesiã designatur per vnionẽ, qua vnita est diuinitas carni humanæ in vtero virginali. vñ qa humana caro nũquã à deitate separata est, ideo post talẽ cõiunctionẽ matrimoniũ nũquã dissoluitur. Vel põt dici ꝙ facilius est ꝙ vna aĩa separetur à Deo, q̃ tota ecclesia. immo impossibile est ꝙ tota ecclesia separetur à Deo: quia ecclesia non potest nulla esse, 24. q. 1. pudenda. & 21. dist. c. Ioan.

Matrimoniũ per quid perficitur.

c SI quis. ¶ Tradita.] ergo si nõ sit tradita sibi, & traducta, & ea vtatur, vim facit: vt C. de rapto. virg. l. vna. sed lex illa nõ tenet, vt §. e. lex. extra de rap. cũ causam. Ioan.

QVARE CASVS. Hic Grat. ponit quãdã incidentem quæstionẽ, quare, scilicet spõsa nõ statim tradatur sponso & eam determinat in sequenti cap. cuius casus patet.

d INstitutũ, ¶ Non statim.] quia nisi intra duos menses extra de conuer. coniu. ex publico. similiter fideiussor non debet statim venire cum sacco paratus. ff. de sol. quod dicimus. 50. dist. quamuis.

Vide quod leg. & not. supra ead. con. iuges.

e ¶ Ne vilem.] nã gratior est fructus, quem spes productior edit. Et not. ꝙ propter cauẽdam vtilitatem multa omittũtur. 16. q. 1. præcipimus. ff. de offi. præsid. obseruandum. 45. dist. de Iudæis. 50. dist. §. potest.

Fructus diu expectatᵉ gratissimus est.

IVXTA. CASVS. Iste §. diuiditur in tres partes. In prima approbat distinctionẽ positã, §. ea. in §. apparet. de matrimonio initiato & pfecto; scdum quã vt dicit Gra. intelligit auctoritas. Aug. §. e. non est dubiũ. & c. Leonis. & c. cum societas. In secunda parte obijcitur, quia dicit Aug. ꝙ inter Mariã & Ioseph fuit perfectũ matrimoniũ: & tamen carnalis copula non interuenit. Sed soluit Grat. dicens ꝙ perfectum intelligitur, non ex officio carnis, sed ex his bonis quæ officiũ coniugij comitanẽ. In tertia parte dat solutionẽ aliam, dicens ꝙ sponsa dicitur vxor spe futurorum, & non re præsentiũ: secus in carnaliter cognita. Quod probat quattuor auctoritibus, s. vna Ambrosij: duabus Aug. & vna Bedę. Secunda pars incipit ibi, *Sed obijcitur.* Tertia ibi, *Potest & aliter.* Non effectu presentium, id est, non vsu carnis. Ad probandum autem hanc vltimam distinctionem inducit Grat. cap. sequentia.

f ¶ *Hanc distinctionem.*] de initiato & consummato.

g ¶ *Non pertinere.*] ex his verbis Gratia. bonus intellectus haberĩ põtest: sed quòd ipse malum habuit, patet ex illo loco: Cũcta ergo.

h ¶ *Sponsę.*] Nec hæc solutio multum valet: quia eadem ratione dicĩ potest quòd committat adulterium spe futurorum, non re præsentium, qui cum sponsa alicuius fornicatur; quod ridiculum est dicere.

i ¶ *Effectu.*] i. propter fidele coniugium, vt §. e. coniunx.

a ¶ *De parentibus.*] Ioseph enim putatiuus pater Dñi dictus est.
b ¶ *Sicut & parentes.*] quo ad Ioseph. Nã Maria carne fuit eius parens. vnde expone, parentes, id est, parens. plurale pro singulari. 2. q. 1. in primis.
c ¶ *Quia futura.*] ex hoc loco habuit tã Gandulphus quàm Gratianus

eius non cognouit.
f ¶ *Heluidium.*] hæreticũ: q dicebat beatã virginem alios filios genuisse, eo ꝙ Euangeliũ dicit: Peperit [2] filium suum primogenitũ: & Ioseph de alia muliercula plures filios habuisse: vt sic Christi parentes infamaret.

Maria vnicũ genuit.

[2] Sic dictus, quia ante eũ nullus est natus ex ea. & dicitur vnigenitus, quia post eum nullus ex ea natus est, secundum Hugo. de hoc leg. & not. extra de verb. sign. Ioseph. Archid.

tur] ostendens tales coniugij nomen habere, non rem, vel effectum. Item Augustinus cum de parẽtibus [a] *Domini loqueretur, ait [coniuges fuerunt mente, non carne, sicut & parentes* [b]*.] Ex quo datur intelligi; quòd sicut Ioseph pater Domini dictus est non effectu genituræ sed officio, & cura prouidendi; sic & coniunx matris eius appellatur non coniugij effectu, sed subministratione necessariorum, & indiuiduæ* † *mentis affectu. Hinc Augustinus ait [Noli timere accipere Mariam coniugem tuam] coniugem nominauit quia futura* [c] *erat vxor.] Hinc & Beda super Leuiticum, [si quis sponsam alterius violauerit, &c.] sponsam vxorem dixit, non quæ tunc erat, sed quæ futura erat vxor.] Hinc etiam Hieronymus super Matthæum in Euangelio, [Cum esset desponsata.]*

s. ea. coniunx.

† al. indiuiduo

s. ead. coniunx.

Matth. 1.

Ad c. 1.

¶ Consuetudine scripturæ, sponsæ coniuges, & sponsi viri appellantur. C. XL.

GEnuit Ioseph [d] uirum Mariæ.] ¶ Cum uirum audieris; suspicio tibi non subeat nuptiarum: [e] sed recordare consuetudinis scripturarum: quòd sponsi, viri, & spõsæ, vocentur uxores. *& infra.* ¶ Non ab alio inuenta est, nisi à Ioseph: qui pene licentia maritali futuræ uxoris omnia nouerat. *& infra.* ¶ [Ioseph fili Dauid, &c.] iam & supra diximus spõsas vxores appellari: quod plenius liber aduersus Heluidium [f] docet.

Item super Genesim.

Beda in questionibus in Gen. ex Hier.

¶ De eodem. C. XLI.

EGressus itaque Loth, locutus est ad generos suos; qui accepturi erant filias suas.] In sequentibus filiæ Loth virgines esse dicuntur. Et ipse ad Sodomitas dixit [Ecce [g] duæ filiæ meæ, quæ non cognouerunt uirum,] Nunc autem dicitur habuisse generos. Quidam arbitrantur eas, quæ viros habuerunt, in Sodomis perijsse; & quæ virgines erant cum patre exijsse. Sed hebraica veritas habet, [Egressus Loth locutus est ad sponsos * [h], qui accepturi erant filias eius.] Nec dum igitur uirgines filiæ matrimonio fuerant copulatæ.

Gen. 19.

¶ *In hoc capite Gratianus retulit uerba glossæ ordinariæ in c. 19. Gen ex Hieronymo.*

* ¶ Sponsos] *Sequebantur hæc,* suos; quod quidem magis verũ esse videtur ex hoc quod sequitur, qui accepturi, &c. *quæ sunt expuncta, quia neque apud B. Hieronymum, neque in glossa ordinaria habẽtur. Ex ijsdem vero addita sunt à ver.* Necdum. *usque in finem, quoniam inde colligitur id, quod uult Gratianus.*

Vnde datur intelligi, quòd scriptura sponsos generos vocat †. *Item Ioannes os aureum homilia quarta ad c. 1. Matth.*

¶ Maria coniunx dicitur more scripturæ, cum simpliciter sponsa esset. C. XLII.

PRiusquam [i] conuenirent.] ¶ Non dixit, prius quàm in spõsi adduceretur domum. Hunc quippe morem seruabat [k] antiquitas; ut sponsæ in sponsorum domibus haberentur [l]. Quod nunc quoque fieri interdum uidemus. Vt enim generi Loth apud socerum legũtur habitasse cum sponsis nondum sibi copulatis lege coniugij; sic habitabat etiam Maria [m] cum sponso. *& infra.* ¶ Neque enim eam uoluit de domo expellere, sed dimittere [n]. *& infra.* ¶ Noli timere accipere Mariam coniugem tuam.] Quo sermone sponsam similiter indicauit: sicut etiam eos, qui adhuc sponsi sunt, generos appellare scri-

Gen. 19.
Matt. 1.

Copiosius in homilia.

EGressus itaque.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima ponũtur verba Genesis. In scd'a verba Hieronymi ꝓbantis ꝙ noĩe gñri ẽt spõsus filiæ intelligitur: q̃a filiæ Loth nõdũ viros cognouerũt, & tñ spõsi earum gñri appellãt: licet q̃dã aliter opinent, dicentes ꝙ q̃ viros habuerũt, pierũt ĩ Sodomis: virgines aũt exierũt cũ patre. Secunda pars incipit ibi, *In sequentibus. Nunc*, id super loco Genesis, Egressus est, &c.

g ¶ *Ecce.*] s. 14. di. c. 1.

h ¶ *Ad sponsos.*] tamen appellatione generi spõsus continetur, vt 4. questione 3. §. item lege Iulia. ver. item ne liberto.

PRiusquam.] CASVS. Hoc capitu. diuiditur in quattuor partes. In prima parte ponuntur verba Euangelij. In secunda ostendit Ioannes quòd Maria sponsa iuxta morem antiquũ habitauit cum sponso suo, sicut econuerso generi Loth apud suas sponsas habitauerunt. In 3. parte ostendit ꝙ nomine coniugis, sponsa intelligitur. In quarta parte dicit, ꝙ cũ Ioseph vellet Mariã velut suspectam dimittere: angelus eum reconciliauit sibi, non ad carnale commercium, sed ad cõmunis habitaculi consortium. Secunda pars incipit ibi, *Non dixit.* Tertia ibi, *Noli timere.* Quarta ibi, *Sicut enim.* Sequen. cap. patet. *Vxoris,* scilicet cognitæ. *Illi,* scilicet discipulo. Ioanni.

i ¶ *Priusquam.*] hic prius non notat ordinẽ. arg. extra de verbo. sig. quod dicitur. arg. 19. q. vlti. §. nunc autem. Vnde non sequitur, quòd

Prius quandoque nõ notat ordinem.

nus [1] causam sui erroris, dicentes verũ coniugiũ non fuisse inter Mariam & Ioseph: quod tamen falsum est, vt s. ea. cõiũx. Et est hic ar. aliquem sumere appellationem ab eo quod futurum erit, vt 23. q. 1. paratus.

GEnuit Ioseph.] CASVS. Hoc c. diuidit in duas partes. In prima parte ponũtur verba Euangelistæ. In scd'a ponũtur verba Hieronymi dicẽtis, Cũ audieris ꝙ Ioseph fuerit vir Mariæ, nõ suspiceris ꝙ eã cognouerit: sed scias ꝙ sẽm consuetudinẽ scripturarũ sponsus de p̃sti ante carnalem copulam vir appellatur, & sponsa vxor. Secunda pars incipit ibi, *Cum virum.*

c ¶ *Genuit.*] In prima parte commentatur Hieronymus super illa auctoritate, Genuit Ioseph. In secunda commentatur super illa, Inuẽta est, &c. In tertia cõmentatur super illa, Ioseph fili Dauid, &c.

d ¶ *Genuit Ioseph.*] verba sunt Euangelistæ.

e ¶ *Nuptiarum.*] i. carnalis commistionis: quia carnalem copulam

postea conuenerunt. Et etiam concor. huic ar. lex. nam lex dicit ꝙ si seruus non fuerit euictus priusquam moreretur, vel mortuus esset, nec inde sequitur quòd post euincatur: quia hoc esset impossibile. ff. de euict. si seruus.

k ¶ *Seruabat.*] non tamen vbicunque: immo alicubi contrarium obtinebat; prout statim subditur de generis Loth.

l ¶ *Haberentur.*] ff. de ritu nupt. l. mulierem, vnde nisi post puberes annos sponsa inueniatur in domo sponsi, non præsumitur vxor, vt ff. de ritu nup. l. 4. Itẽ licet post puberes annos sponsa inueniatur in domo sponsi; tamen, nisi constet de sponsalibus, hoc ipso quòd secum reperitur, non præsumitur matrimonium, vt ff. de spon. quæsitum. & extra de restitu. spol. ex parte.

m ¶ *Sic ẽt Maria.*] similitudo est per contrarium: vel in eo quòd & isti & illi cohabitabant sponsis sine carnali commistione.

n ¶ *Sed dimittere.*] id est, ad eam non accedere.

ptura consueuit. Quid enim est[accipere?]domi profecto retinere [a]. Iam enim illam mente dimiserat [b]. *& infra.* ¶ Sicut enim postea illam commendauit Christus ipse discipulo; sic & nunc Angelus copulat [c] sponso, non in fœdus solenne coniugij, sed in consortium communis habitaculi.

Idem homilia 5. ad idem c. 1. Matth.

¶ Dominus non commendasset matrem discipulo, si eam Ioseph cognouisset. C. XLIII.

SI enim cognouisset eam, & loco habuisset uxoris [d]; quomodo illā Dominus quasi absque solatio, & nihil penitus habentem, discipulo commendasset, iubens illi, ut eam reciperet in suam?

Ioan. 19.

Item Origenes in eodem, homilia 1. Euang.

¶ Maria vxor Ioseph appellatur, quia sic ab eo putabatur futura. C. XLIIII.

INuenta est habens in vtero.] A beato Ioseph, qui licet eam non contingeret; futuræ tamen, vt putabatur, vxoris omnia nouerat. *& infra.* ¶ Si tibi vxor nominatur, si despōsata [a] tibi esse dicitur; non tamen tibi vxor est, sed Dei vnigeniti electa mater est. *& infra.* ¶ Dico coniugem [e] propterea, ut diabolo uirginitatem eius occultem; & ut Iudæorum prauitatem excludam, atque deijciam; & ut legis [f] instituta non destruam. In consequentibus demonstrabo, quòd nec ista tua coniūx, secundum consuetudinem coniugij habeatur; nec iste qui generatur, tuus filius esse credatur.

Copiosius in homilia.

Ansl. 10. c. 8. Burch. l. 9. c. 38. Iuo p. 8. c. 176. Pann. l. 6. c. 19.

a ¶ Desponsata.] *Sic est emendatum ex ipsa homilia. Antea legebatur*, & si in desponsatione vxor tibi esse dicitur. *Alia etiam nonnulla emendata & addita.*

Item Gregorius in expositione Euangelij, homilia 26.

Iuo p. 14. c. 64.

¶ Ad nuptias Mariæ Ioseph non peruenit. C. XLV.

SIc quippe discipulum Dominus post resurrectionem suam dubitare permisit, nec tamen in dubitatione deseruit; sicut ante natiuitatem suam habere Mariam sponsum uoluit; qui tamen ad eius nuptias non peruenit. Nam ita factus est discipulus dubitans, & palpans testis ueræ resurrectionis, sicut sponsus matris fuerat custos integerrimæ uirginitatis.

Ioan. 20.

Ex his [g] omnibus auctoritatibus apparet, sponsas coniuges appellari spe futurorum, non re præsentium. Quomodo ergo coniuges à prima fide desponsationis appellantur; si ista, quæ asseritur sponsa, coniunx esse negatur? Sed à prima fide desponsationis coniunx dicitur appellari; non quòd in ipsa desponsatione fiat coniunx; sed quia ex fide, quam ex desponsatione sibi inuicem debent, postea efficiuntur coniuges: sicut [h] per fidem dicuntur remitti peccata, non quòd ante baptismum per fidem remittantur, sed quia fides est causa, quare in baptismo à peccatis emundamur. ¶ *Illud autem Ioannis Chrysostomi.[Matrimonium non facit coitus, sed voluntas.]* ¶ *Item illud Ambrosii.[Non defloratio virginitatis, sed pactio coniugalis matrimonium facit] ita intelligendum est: coitus sine voluntate contrahendi matrimonium, & defloratio virginitatis sine pactione*

36. q. 1. raptus. Iuo p. 8. c. 26. Pann. l. 6. c. 53.

J. 36. q. 1. lex illa.

In codice Theodos. lib. 9. tit. 24. de raptu virg. vel viduarum, le. 1. Polyc. l. 6. tit. 4. Ansl. l. 10. c. 11. §. desponsatas.

§. ead. matrimonium.
§. ead. cum initiatur.

a ¶ *Retinere.*] ergo & accipere est retinere: argumē. 12. q. 2. si qua de rebus.

b ¶ *Dimiserat.*] quia suspicatus de ea fuerat adulterium. 2. q. 1. si peccauerit.

c ¶ *Copulat.*] id est, reconciliat, non desponsat. sed quod dicit, copulat, iam mente dimiserat eam, & quasi separati erant quo ad mentem: Ioseph tamē prius ei fuit coniunctus per consensum matrimonialem, & consensit in carnalem copulam. §. ead. §. 1.

d ¶ *SI enim.* ¶ *Vxoris.*] Arg. ꝙ viuente Ioseph separata est virgo ab eo. arg. §. ead. §. ecce. & hoc contra Petrū mā ducatorem, qui dixit [1] ꝙ Ioseph mortuus erat tempore Dominicæ passionis. Hic enim exprimitur causa quare Dominus separauit eam à Ioseph.

Ioseph tempore passionis viuebat; & à virgine separatus fuerat.

[1] Scilicet in historia Euāgelica vbi tractat de nuptiis factis in Cana Galilææ.

INuenta est.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima ponuntur verba Euangelistæ. In secunda verba Origenis dicentis ꝙ Maria fuit tantū sponsa de p̄senti: sed ideo fuit appellata vxor, vt eius virginitas lateret diabolo: & ne parturiens non ex marito, lapidaretur. Secunda pars incipit ibi, *A beato.* *Tibi vxor*, carnaliter cognita. *secundum consuetudinem* scilicet, carnalem.

e ¶ *Dico coniugē.*] in persona angeli quasi loquitur hoc Origenes.

f ¶ *Vt legis.*] quia secūdū legem quæ iam spōsa erat lapidabatur ob fornicationē. 34. q. 2. nō satis. sed quæ nōdū erat sponsa alicuius, & fornicabatur, non puniebat morte, nisi postea copularetur alicui tanquam virgo: & ita lapidaretur beata virgo. quia cum iam sponsum haberet, grauida apparebat: & ita constabat vel ante vel post despōsationem eam fornicatā præsumptiue: & ideo fuit despōsata. Sed secundū legem Romanā secus est, nam si quæ fuerit fornicata antequam sit sponsa, nō potest accusari de adulterio. si vero postq̄ fuerit spōsa, potest. ff. de adul. si vxor. §. si quis vero. Tn̄ dicunt quidam, ꝙ ēt simplex fornicatio morte puniebat in Aaronitis. 56. dist. Dn̄s. quia maior munditia exigebatur in eis: q̄a de eis auctor mūdi, i. Christus erat nascitur. Et nota, ꝙ hic occultatur aliquid pp malitiam eius cui fit occultatio. qn̄q; occultatur aliquid propter rei excellentiam. 43. dist. in mādatis. qn̄q; ideo quia auditores capaces nō sunt. 8. q. 1. oportet. & ibi, Multa habeo vobis dicere, quæ non potestis portare modo.

Sponsa fornicata an erat olim lapidanda.

Occultare licet ex causa.

SIc quippe.] CASVS. Grego. facit hic quamdam collationem inter Ioseph & Thomam apostolū. vtrunque enim permisit Deus dubitare; alterum de virginitate Mariæ, & alterum de Christi resurrectione. tamē neutrum in dubitatione persistere permisit: & vtroque vsus est pro teste tam resurrectionis quàm virginitatis Mariæ. *Ad nuptias*, id est, ad carnalem cognitionem.

EX HIS OMNIBVS. CASVS. Cōcludit Gra. ex præmissis, ꝙ nuncupatur sponsa & coniunx non re præsentium, sed spe futurorum: & suam conclusionē tribus similitudinibus approbat, respondendo quibusdam cap. superius allegatis. Prima similitudo incipit ibi, *Sed à prima.* Secunda ibi, *Sed talis.* Tertia ibi, *Sic qui merito.* Et dicit H. ꝙ Grat. fere per totam hanc quæstionem male dicit: & per vnum falsum vult probare aliud falsum. Tu autem dicas quòd matrimonium est cum sponsa de præsenti: sed non consummatum.

g ¶ *Ex his.*] fere per totū istum. §. male dicit Gratianus: imo per totam hanc quæstionem. Io.

h ¶ *Sicut.*] Hic per vnum falsum vult aliud probare. nam quòd adulto non dimittantur peccata per fidem ante baptismum, nemo catholicus dicit. hoc etiam August. expresse negat. de consecra. distinct. 4. non dubito. & capit. baptismi. verum est quòd non dimittuntur omnino ante baptismum quo ad omnem pœnam: quia non quo ad temporalem: quod fit per baptismum. de consecratio. distinct. 4. sine pænitentia. nisi summa esset contritio. vt in latrone. de consec. dist. 4. cap. baptismi vicem.

a ¶ Syri-

a ¶ *Syricius.*] ʒ.ea.q.de coniugali.& ita soluit quod nō obiecerat: & sic est rota præcurrens.
b ¶ *A beatitudine.*]habuit quidem beatitudinē, sed nō permanētem vel confirmatā,vnde dr non habuisse charitatem in cælo.16.q.2.visis. de pæni.dist.2.principum.19.dist.propter totius. Sa-

cogēda. Tu dicas semper esse cogendā,nisi euidētissima subsit causa. Sunt tñ casus 7.in quibus sponsa de futuro licite potest recedere à sponso. vnus si alter vult intrare religionem.& illud etiā tenet in sponsa de præsenti.extra de conuer.cōiuga.ex publico. Secundus casus si alter recedit ad remotam regionem, nec potest inueniri.extra de sponsa. de illis. Tertius casus si alter incurrit lepram, vel alquam deformitatem corporis. extra de coniug.lepros. litteras. extra de iureiuran. quēadmodū. Quartus si superuenit affinitas, vel si fornicetur spontanee vel coactus.extra de iureiuran.quēadmodū.ʒ.ea.quidam despōsauit. Quintus ẽm quosdam est si mutuo se absoluerint.extra de spōsa. præterea. Sextus si ɔ̄xit cū alio per verba de præsenti. extra de spo.duorū.c. 1,& 2. sed in hoc casu est peccatū. Septimus si id quod minor fecit,nō vult seruare in adulta ætate, vt extra de despon.impu. de illis. Hi casus & aliq alij possunt his versibus haberi.
Lepra supueniens, furor, ordo, sanguis, & absens, Læsaque virginitas, membri damnū, minor ætas, Ach æresis lapsus, fideique remissio, prorsus Sponsos dissociant, & vota futura retractant.

Sponsalia soluuntur multis causis.

ʒ.e. de cōiugali.

coniugali non facit matrimonium, sed præcedens voluntas contrahendi matrimonium: & coniugalis pactio facit, vt mulier in defloratione suæ virginitatis, vel in coitu dicatur nubere viro, vel nuptias celebrare. ¶ *Item Syricius*[a] *Papa discessionem sponsæ à sponso vocat coniugalem separationem.* ¶ *Sed talis discessio dicitur violatio coniugij non iam existentis, sed futuri, vt ex ipsa desponsatione sperabatur. Sic & diabolus dicitur cecidisse à beatitudine*[b] *non solum, quam tunc habebat, sed etiam, ad quam habendam creatus erat.* ¶ *Sic qui merito suæ vitæ, vel* † *scientiæ in sacerdotem*[c]*, vel episcopum eligitur: si interim electionem suā cassari meruerit, dicitur amittere sacerdotalem, vel episcopalem vnctionem, non quam iam acceperat*[d]*, sed ad quam accipiendam electus erat. Non ergo illa auctoritate sponsa coniunx potest probari. Sed concedatur quòd sponsa non sit coniunx: tamen quæritur, vtrum*[e] *liceat ei renuntiare priori conditioni. Hoc autem prohibetur auctoritate Ancyrani concilij, c.11. in quo statutum sic legitur.*

† al. &

Ioan.19.

¶ Puellæ desponsatæ prioribus reddendæ sunt, si eis raptæ fuerint. C. XLVI.

Ans.l.10.c.8. Burch.l.9.c.38. Iuo p.8.c.176. Pann.l.6.c.19.

DEsponsatas puellas,& post ab alijs raptas placuit erui[f],& eis reddi, quibus ante fuerant desponsatæ[g]; etiam si eis à raptoribus vis illata constiterit.

Item Ioannes octauus[a] *Rostanno archiepiscopo.*

a ¶ Octauus.] *Sic est restitutum ex plerisq. vetustis, & Iuone. In vulgatis erat,* Chrysostomus.

¶ Communione priuetur sponsa, nisi raptorem deserere, & ad sponsum suum redire voluerit. C. XLVII.

Iuo p.14.c.64.

ATho præsentium lator, dum in nostro seruitio fideliter excubaret, quemdam virum feminam sibi desponsatam conqueritur rapuisse. Et ideo fraternitas tua nostra auctoritate suffulta suffraganeos suos episcopos præsentialiter conuocet: & sic vnanimi sententia, si sponsam huic raptor non reddiderit, tam idem, quàm rapta, si ad pristinū sponsum remeare[h] noluerint, omni communione priuentur.

4 *Sed aliud est priori conditioni renuntiare, & de nuptijs cum alio agere: aliud est rapi, hoc est, illicite constuprari.*

Vnde Isidorus Etymolog. lib.5.c.26.ait.

¶ Quid sit raptus. C. XLVIII.

36.q.1. raptus. Iuo p.8.c.26. Pann.l.6.c.53.

RAptus[i] est illicitus coitus, à corrumpendo dictus: vnde qui rapta potitur, stupro fruitur.

ʒ.36.q.1.lex illa.

Hæc autem non ab alio rapta, sed alij desponsata monstratur. Raptam vero talem dici prohibet Gelasius Papa dicens.

¶ Ibi raptus admittitur, vbi puella abducitur, de cuius ante nuptijs nihil actum probatur. C. XLIX.

In codice Theodos.lib.9.tit.24. de raptu virg. vel viduarum, le.1. Polyc.l.6.tit.4. Ans.l.10.c.11. ʒ.desponsatas.

LEx illa[k] præteritorum principum ibi raptum dixit esse commissum, vbi puella, de cuius ante nuptijs nihil actum fuerit, videatur abducta.

5 *Quod autem in fine capituli subiungitur* { *etiam, si eis à rapto-*

f ¶ Desponsatas.¶ *Erui.*]id est, auferri à raptore.
g ¶ *Desponsata.*] ʒ.34.q.2.non satis.ɔ̄ vbi præcipitur non reddi priori viro.sed ibi consentit raptori. & hic loquitur de spon. de præsenti. Item ɔ̄ C.de sponsa.l.1. ibi dicitur, ꝙ vni despōsata potest alij nubere.sed illud est abrogatum.
A *Tho.*] Casus. Quidam nomine Atho conquestus est Papæ mulierē sibi despōsatam raptā fuisse: quare Papa rescribit Rostāno archiepō vt compellat raptorem eā sibi restituere: alioquin cōuocatis suis suffraganeis excōicet eum & ipsam

c ¶ *Sacerdotem.*] sed hoc non nisi post confirmationem, vt extra de accus.super his. Ioan.
d ¶ *Acceperat.*] amittit ergo quis quod non habet, vt C.de administ.tu.pupillorum[1].arg.contra ff.de reg.iur.non videtur.non vi detur re exclusus qui rem non habuit.
SED CONCEDATVR. Casus. Nunc reuertitur Gratianus ad principalem quæstionem.Sed cap.planum est, & intelligitur cum sequenti de sponsa de præsenti.
e ¶ *Quæritur vtrum.*]huius quæstionis nulla est vis,determinatur eñ per id quod est extra de spons. duo. duobus modis.& c.licet præter solitum. Sed in hoc dissentiunt doctores, an sponsa de futuro cogatur stare cū sponso suo: quod vr̄, vt extra de spon. ex litteris.& de conuers.coniuga. sane. Item qa ꝓ quolibet mortali peccato possumus cogi ad pænitentiam. 22.q.1.cap.vlt.[2] Sed ɔ̄ extra de spons.requisiuit.& ʒ.ea.q.1.de viduis. Dicunt quidam, ꝙ cogi debeat à principio: si tñ perseuerauerit contumax non est amplius

raptam si ad suū sponsū noluerit remeare. Quæ autem sequūtur, plana sunt vsque ad capit.de coniugali.in fi.cap.scilicet desponsatas.hæc autem, de qua agitur in themate.
h ¶ *Remeare.*] si intelligas hoc de sponsa de præsenti, planum est: si de sponsa de futuro, dic vt in summa.
SED ALIVD. Hæc est quarta pars qstio. ĩ qua quærit quid iuris sit de raptis: & qs dicat raptor, vel rapta, vel rapt⁹. Io. de Fā.
i R *Aptus.*] Hoc cap. inducit G. vt probet illicitum esse coitum in rapta: vnde per consequens vult probare quòd debeat à secundo separari, si eam raperet, cum illicite ei adiungatur: ita tñ, quòd ille qui secundo rapuerit, non tractasset primo de sponsalibus.& ad hoc inducit cap.sequens.
k L *Ex illa.*] Sed vbi sit lex illa, ignoro. forte in Codice Theodosiano potius contrariū inuenio, vt C.de rapto.vir.l.1.ʒ.qui bus.sed illud non tenetur, vt extra de rapto.cum causam.
QVOD AVTEM. Hæc est 5.pars.quæ.in qua dr̄, ꝙ si per ver

ba de præsenti fuerit sponsa,& rapta,omnibus modis viro redden da est. Ioan.de Fant.

a ¶ *Constiterit.*]s.c.desponsatas.

b ¶ *Hęc autem.*]de qua agitur in themate.

e ¶ *Quidam infidelis.*] Superiori causa quinque notantur causæ,quæ prohibent matrimonium contrahere, & contractum iubent dirimere: verbi gratia votum, ordo, religionis habitus, ligatio, & publicæ honestatis iustitia. in hac vero causa ponuntur quæ impediunt matrimonium: verbi gratia dispar cultus: vel dissimilitudo fidei, vt inter fideles & infideles. & primo tractat an matrimoniũ sit inter infideles, & ostendit etiã quid iuris sit, si alter de duobus cõiugibus infidelibus ad fidem conuertat. Quod

ribus vis illata constiterit[a]*:*]*ideo additum est;quia raptarum aliæ se rapientibus exponunt, aliæ violenter abducuntur. Quolibet ergo modo rapiantur, priori reddendæ sunt. Hæc autem*[b]*, vt supra dictum est, non inter raptas, sed inter alias desponsatas connumeratur: & ideo non est huic auferenda, & priori reddenda. Sequuntur aliæ auctoritates, quibus ista prohibetur nubere secundo, & iubetur redire ad priora vota.*

Ait enim Syricius Papa Hymerio episcopo Tarraconensi, epist. 1.c.4.

¶ Puellam alij desponsatam alter accipere non valet. C. L.

DE coniugali violatione requisisti, si puellam alteri desponsatam alter in matrimonium possit accipere. Tale[a] ergo connubium anathematizamus, & modis omnibus, ne fiat, prohibemus: quia illa benedictio, quam nupturæ sacerdos imponit, apud fideles, cuiusdam sacrilegij instar est, si vlla transgressione violetur.

Polyc.ibidem
Ans.l. 10.c.9.
Burch.l.9.c.31.
Iuo p.8.c. 169.
Pann.l. 6. c.18.

a ¶ Tale ergo.] *In epistolarum Syricij codicibus, & in codice canonum, & apud ceteros collectores (præter Pannormiam,) & in capitular. Caroli Basileæ impressis, libro 1.c.vltimo legitur,* Hoc ne fiat, modis omnibus inhibemus. *Sed quoniam in casu fit mentio anathematis, non est mutatũ.*

Sed auctoritate hac Syricij illa prohibetur ad secunda vota transire, quæ in propriam domum est ducta[c]*, & cum sponso suo est velata, & benedicta. Talium discessione violatur benedictio, quam nupturæ sacerdos imponit. Verum hanc necdum sponsus in suam duxerat: nec cum ea benedictionẽ acceperat. Non ergo hac auctoritate huiusmodi copula prohibetur.* ¶ *Item illud Eusebij Papæ* [*Desponsatam puellam non licet parentibus alij viro tradere,*] *similiter & de huiusmodi desponsata intelligitur, quæ videlicet cum sponso est velata & benedicta.* ¶ *Item obijcitur illud Gregorij*[d] [*Quæ propter frigiditatem à viro suo separata est, & alij nupta; si vir eius aliam cognouerit; illa est detrahenda secundo, & reddenda primo.*] *Sed eodem modo soluitur: quia ista videlicet cum illo benedictionem acceperat.*

s.ea. despõsatã.

j.33.q.1. requisisti.

[*Augustinus de fide pactionis, & consensus.*]

¶ *Etiam in Decretalibus tit. de sponsa duor. cap. 1. citatur ex Augustino: apud quem non est inuentum.*

¶ Si quis alicui mulieri consensus fidem fecerit, non licet illi aliam ducere.

PALEA. C. LI.

DVobus modis dicitur fides, pactionis, & consensus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis; non debet aliam ducere. Si aliam duxerit; pænitentiam debet agere de fide mentita: maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim rescindi debet tantum sacramentum. Si autem fecerit fidem consensus; non licet aliam ducere. Si autem duxerit; dimittet eam: & adhærebit priori.

Est autem fides pactionis, quando aliquis promittit fidem alicui, quòd eam ducet, si permiserit ei rem secum habere, vel etiam pro consensu. Fides autem consensus est, quando etiam si non stringit manum, corde tamen & ore consentit ducere: & mutuo se concedunt vnus alij, & mutuo se suscipiunt.

CAVSA XXVIII.

QVidam infidelis[e] *in coniugio positus ad fidem conuersus est: vxor vero odio fidei Christianæ ab eo discessit. Ille quamdam fidelem in vxorem accepit: qua mortua clericus efficitur. Tandem vitæ & scientiæ merito in episcopum eligitur.*

1 *Hic primum quæritur, an coniugium sit inter infideles.*

2 *Secundo, an liceat huic aliam ducere priore viuente.*

DE coniugali.] CASVS. Aliqua fuit despõsata alij p verba de præsenti. quærebat vtrũ alter possit eã accipere in vxorem? Et rñdetur ꝙ non: & sic contrahentes debẽt anathematizari. nã si qs violat benedictionẽ quam nupturæ sacerdos imponit, sacrilegiũ facit nupturæ, non quo ad matrimonium, sed quo ad copulam carnalẽ. Vel nupturæ, id est, carnaliter cognoscendæ.

SED AVCTORITATE. CASVS. Soluit G.& male, dicẽs ꝙ si sponsa velata sit & benedicta cũ sponso,& in domũ ducta, debet reddi priori: alioquin nõ. hoc aũt facit G. rñdendo quibusdã c. contra hoc allegatis. Illud Gre.33.q.1.requisisti.

c ¶ *Ducta.*] hoc male soluit. nam huiusmodi solennitates nõ faciunt ad essentiam matrimonij.30.q.5.nostrates.

d ¶ *Illud Gregorij.*] 33. q.1.c.1.&c.

DVobus.] CASVS. Casum huius Paleæ sic pone. Dicit̃ em̃ hic, ꝙ si quis desponsauerit aliquem fide pactionis, non debet aliã ducere. si tamẽ duxerit, maneat cum scd̃a: agat tñ pænitentiam de fide mentita: Si autem contraxerit per fidem consensus, erit tantum matrimoniũ cũ prima: & hoc in prima parte. In secunda dr̃ ꝙ fides pactionis est quando aliquis ꝑmittit alicui mulieri ꝙ accipiet eam in vxorem si permiserit rẽ secum habere. Fides cõsensus est cum inter se consentiunt per verba de p̃senti. Secunda pars incipit ibi, *Est autem.*

QVidam infidelis.] CASVS. In superiori causa tractatum est de quibusdã impedimẽtis matrimonij,& ꝙ matrimonium non est inter religiosas personas, si de nouo cõtrahant: sed ne idem putetur esse inter infideles, ideo magister supponit hanc 28.causam, in qua ostendit matrimonium esse inter eos. Ostendit etiam quid iuris sit si alter infideliũ conuertatur: & addit vtrũ debeat dici bigamus qui ante baptisma habuit vnam,& postea alteram. vt autem hęc omnia competẽtius agat, proponit thema, de quo tres elicit quæstiones.

a Vòd autem.] Hæc quæstio diuiditur in quinque partes: in prima quarum probat multis auctoritatibus quòd matrimonium non est inter infideles. Secunda ibi, *Si quis*. Tertia ibi, *Iam nunc*. Quarta ibi, *Contra*. Quinta ibi, *Ex his*. Ioannes de Fan.

b ¶ *Omne quod non est ex fide.*] id est, quod fit ex certa scientia cõtra fidem, est peccatum, de pæ. di. 3. §. item illud.
c ¶ *Peccatum.*] vt 36. dist. deinde.
d ¶ *Non est vera.*] id est, ad veritatem ducens.

IVSSIT ESDRAS. Historia. Legit̃ in Esdra, ꝙ filij Israel tempore Babylonicæ captiuitatis, & post reuersionem de illa duxerunt in matrimoniũ alienigenas ꝯ̃ præceptũ Dñi: sed postea ad præceptum & ad monitionẽ Esdrę dimiserũt eas.
e ¶ *Iussit.*] hoc c. nõ facit ad propositũ, quia non erat inter eos matrimonium, nisi de solo facto. sed ꝙ Dominus permiserit esse fidelem cũ vxore infideli, intelligitur cũ matrimonium præcesserat inter eos.
f ¶ *Dimitti.*] à Iudæis.
g ¶ *Extra.*] i. contra.
h ¶ *Emendandum.*] argu. ꝙ non currit pręscriptio in matrimonio: qđ verũ est hodie, vt extra de cõs. & affi. nõ debet.
i ¶ *Ratũ.*] i. iseparabile.

EX HIS. CASVS. Infert Grat. ex supradictis auctoritatibus matimonium non esse inter infideles. Postea ꝓbat ꝯ̃riũ: & hoc facit iiij. auctoritatib⁹, Euãgelij, & duabus Pauli: & vna exẽplo Sisinnij: vbi autẽ hæc incipiãt, per te videbit.
K ¶ *Quinque.*] id est, pater, filius: mr̃, filia: nurus, vel gener.
l ¶ *Duo.*] id est, duo separabũtur à tribus qui conuertuntur ad fidẽ.
m ¶ *In tres.*] id est, cõtra tres: contrarij enim sunt quando conuertũtur ad fidem.
n ¶ *In duos.*] i. tres cõuertuntur ad fidẽ, & separabuntur a duobus.
o ¶ *Qui non odit.*] i. qui nõn postponit amorẽ patris amori Dei.

3 Tertio, an sit reputandus bigamus, qui ante baptismum habuit vnam, & post baptismum alteram.

QVÆSTIO PRIMA.

Rom. 14.
lib. 1. de adult. coniug. c. 18.
Sent. 4. dist. 39. Ad c. 7. 1. ad Corint. & ibi glossa ord.
Luc. 12.
Luc. 14.
Matth. 19.
1. Corinth. 7.
ad Titum 2.
In Abdię historia, & vita S. Clemẽtis antiqua.

Q Vòd autem[a] inter infideles coniugium non sit; multis auctoritatibus probatur. Ait enim Paulus, [Omne, quod non est ex fide[b], peccatum est.] Coniũctio autem infidelium non est ex fide: & ideo peccatum est. Non est ergo coniugium: quia nullum coniugium peccatum[c] est. ¶ Item Augustinus[α], [Non est vera[d] pudicitia hominis infidelis cum coniuge sua.] Vbi autem vera pudicitia esse non potest, ibi nec verum coniugium est. ¶ Item Ambrosius[β], [Iussit[e] Esdras dimitti[f] vxores alienigenas, per quas ibant ad Deos alienos. Non est enim putandum matrimonium, quod extra[g] Dei decretum est factum. Sed cum cognoscitur, est emendandum[h].] ¶ Item Augustinus[γ] [Non est ratum[i] coniugium, quod sine Deo est.] ¶ Ex his omnibus auctoritatibus probatur, coniugiũ non esse inter infideles. Sed econtra aliæ inueniuntur auctoritates, quibus probatur coniugium esse inter infideles. Quarum prima est illud Euãgelij, quod Christus ait, [Erũt quinq;[k] in vna domo: duo[l] in tres[m], & tres diuidentur in duos[n].] Deinde cum personas illas enumerasset, vxorem in virum esse diuidendam dixit, & econuerso. ¶ Item. [Qui non odit[o] patrem, aut matrem, aut vxorem, aut sororem propter me; non est me dignus.] Vxorem infidelem, non fidelem, dixit odio habendam. ¶ Item. [Omnis, qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut sororem, vel vxorem propter me; centuplum[p] accipiet, &c.] Vxorem in hoc loco infidelem significat: quæ propter Christum dimittitur, dum potius ipsa, quàm Christi fides deseritur. ¶ Item Apostolus. [Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consenserit[q] habitare cum illo; non dimittat[r] illam: &, si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa; non dimittat virum. Sanctificatus[s] est enim vir infidelis per mulierem fidelem: & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem.] ¶ Item ad Titum. [Hortare adolescentulas, vt diligant viros suos.] Hoc tam de fidelibus, quàm de infidelibus intelligendum est. Infidelibus namque viris mulieres propensius propter Deum debent obsequi, vt sic viros suos Christo lucrari valeant. ¶ Sicut in passione beati Clementis de Theodora[t], & Sisinnio legitur mirabiliter contigisse.

α ¶ Augustinus.] *Verba ipsa B. Augustini referuntur* ĩ. *ead. sic enim. uers. nec uera.*

CASVS. Hic intitulatur prima q. quia quæritur an sit matrimonium inter infideles. Et certum est quòd sic, vt infra ead. §. 1. & ca. 1. Grat. tamen pro vtraque parte allegat, & bene soluit infra ead. §. ex his. Ponit etiam quædam cap. in hac quæstione, quæ ad secundam pertinent quæstionem, quæ est an altero remanente infideli possit conuersus ad fidem se alij copulare. & de hoc quid iuris sit, in 2. q. tractatur. Est ergo casus huius §. talis. Probat hic Gra. superficialiter inter infideles nõ esse matrimoniũ. & hoc facit quattuor auctoritatibus, s. vna Pauli, duabus Augustini, & vna Ambrosij.
a ¶ *Quòd autem.*] hic intitulatur 1. q. an scilicet matrimoniũ sit inter infideles: & certum est ꝙ sic. licet non sit ratum infra ead. §. 1. & ca. 1. Grat. tñ ad vtramq; partẽ allegat, & bene soluit. ĩ. ea. §. ex his. sed quia in hac q. q̃dam cap. ponuntur ꝑtinẽtia ad scđam qõnem, q̃ est, an altero remanente in infidelitate possit cõuersus ad fidem alij se copulare, de ea videamus. Notandũ ergo ꝙ cum vnus coniugũ ad fidẽ conuertit̃; si remanens in infidelitate est Iudæus, nullo mõ fidelis debet cohabitare cũ eo nisi velit ad fidẽ cõuerti, & si nõ vult cõuerti, põt aliã ducere. ĩ. eo. Iudæi. sed ꝯ̃riũ est hodie verũ; & extra de diuor. q̃to. & c. gaudemus. si aũt est paganus, & non vult cohabitare, vel vult sed cũ blasphemia Chr̃i: vel vt eã pertrahat ad mortale peccatũ: fidelis põt cũ alio ꝯtrahere. ĩ. ea. si infidelis. & hos tres casus in quibus licet ei cõtrahere cũ secũda, habes extra de diuor. q̃to. & c. seq. Si aũt vult infidelis cohabitare fideli, & in pace: in electione fidelis est an velit ei cohabitare, vel nõ: sed tũc cũ altero non põt eo viuẽte ꝯ̃here. ĩ. ea. q. iã nũc. & c. sic enim.

p ¶ *Centuplum.*] non dicit centũ vxores. sed id quod excedit centuplum, scilicet vitam æternam accipiet.
q ¶ *Consenserit.*] si vero nollet habitare cũ eo, posset eã dimittere, & aliam ducere viuente illa. ĩ. ea. q. 2. si infidelis.
r ¶ *Non dimittat.*] ĩ. e. Iudæi. ꝯ̃. Sed hic de Gentili, ibi de Iudæo: circa quem specialiter illud obseruatur (habent. n. Iudæi legem & prophetas qb⁹ muniti & parati sunt animas simpliciũ fallere. 11. q. 3. ad mensam. sed gentiles hoc non habent. hodie tñ hoc idem videtur de utrisque. extra de diuor. quanto.

Iudæi facili⁹ fallunt animas quàm pagani.

s ¶ *Sanctificatus.*] frequẽter. n. unus sanctificatur ꝑ alterũ. ĩ. ea. iam nunc. Et est ar. ad ea quæ frequẽtius accidũt, iura adaptari. ff. de legit. nã ad ea. 3. q. 5. accusatores uel testes. & 25. di. de Syracusanæ.

SIC IN PASSIONE. Historia. Legitur in passione beati Clementis, ꝙ Theodora uxor Sisinnij infidelis fuit ad fidem cõuersa, cumq; monasteriũ ĩgrederetur, zelo ductus, secutus est eã, sed post orationem Clemẽtis, idem cæcus & surdus factus est: & cum dixisset seruis suis ut eum reducerent, ipsi non poterãt ecclesiam egredi: precibus tandẽ Theodoræ egressi sunt. Deinde beato Clemente pro ipso in domo sua orãte uisum & auditũ recepit: q statim ut Clemẽtẽ uidit, eũ iussit ligari: sed cũ serui eũ ligare crederẽt, colũnas & saxa trahebãt, & tãdẽ orõnibus & prædicatione beati Clementis est cõuersus ad fidem. *Erunt quinque*, scilicet pater, mater, filius, filia, uxor filij, uel maritus filiæ. *In tres*, i. contra tres, separando se ab eis contra fidem.
t ¶ *De Theodora.*] vxore Sisinnij: quia ambo erant infideles: sed

postea

postea illa cõuersa est ad fidem,& per eam postea vir cõuersus est.

N *Vmquid.*] CASVS. Hoc.c.diuiditur in duas partes. In prima Innocentius Papa reprehẽdit quosdã epos Macedoniæ dicẽtes matrimoniũ nõ esse inter infideles. & ꝙ matrimoniũ sit inter eos, probat ex responsione Dñi: qui à Iudæis interrogatus rñdit eis dicens: Quod Deus cõiũxit, homo nõ separet. In scđa parte probat cõtra opinionẽ Macedon. ꝙ matrimonium in baptismate non deletur: quoniã nec fraternitas nec filiatio immutatur per baptismũ. Secũda pars ibi, *Quæro.*

a ¶ *Numquid.*] hoc c. est de verbo ad verbũ 26.di deinde. & ibi exponitur. Ioan.

S *I quis gẽtilis.*] ¶ Hęc est secunda pars qõ. in qua ponit magister tres casus, in quibus potest fidelis vir contrahere viuente vxore infideli: qđ ꝓbat per 6.c. Io. de Fã. CASVS. Dicitur ꝙ si gẽtilis ante baptismũ vxorẽ gentilem dimiserit causa fornicationis, vel scđm cõsuetudinẽ gentiliũ, vel alia iusta causa: si postea factus est Christianus, in potestate sua erit eã habere vel non habere de cõsilio Apostoli. Sequẽs cap. patet.

b ¶ *Dimiserit.*] ꝑꝑ fornicationem quam fecit.

c ¶ *Post baptismũ.*] si dicas alterius tantũ, planũ est: quia fidelis non cõpellit in aliquo casu infidelẽ eam habere, sed non ꝯhere cum alia: nisi in tribus casibus. extra de diuor. gaudemꝰ. Sed si vterq; factus fuerit fidelis, dicit H. quòd quocũq; mõ eã dimiserit, siue quia dedit libellũ repudij, siue alio mõ, semper cõpellitur eã recipere post vtriusq; baptismum. nã dicit omne, peccatũ deletũ esse ĩ baptismo, ẽt exceptionẽ, quæ viro cõpetebat propter delictum mulieris. Sed tutius est distinguere cum Innocentio; vt si dicatur ꝙ secundum morẽ gentiliũ, & nõ propter fornicationẽ illius ante dedit ei libellũ repudij, & modo vterq; versus est, compellitur eam recipere: nec potest modo ei obijcere si cum alio cõtraxerit. quasi obiectu fornicationis eã repellat. nam licet in veritate fornicata sit: quia tamen illa fornicatio licita est secundum eos, non potest eam repellere. Si vero aliàs fornicata fuisset, & propter illam fornicationem eam dimisisset, nõ cõpellitur eam recipere. Hoc totũ habes extra de diuor. gaudemus. §. vlt. nec est ꝯ de cõse. dist. 4. fine pænitentia. & de pæ. dist. vlti. nullus. Non enim dico per baptismum alterius exceptionem sibi competentẽ auferri posse [1]: & rationẽ istius plene notaui 26. dist. deinde. in fi. quia fornicatio non tantum vxorem, sed etiam virũ maculat. 32. q. 1. in ꝯiugio.

Coniuges infideles si efficiantur Christiani, vtrum teneantur se mutuo recipere.

[1] Tollitur tamen accusatio ꝑ baptismũ, vt notatur ĩ. 22. q. 2. quod autem.

V *Xor legitima.*] CASVS. H. intellexit hoc c. de impari coniugio. est ergo casus. Duo erant infideles vir & vxor: vir conuersus est ad fidem: vxor remanens infidelis nolebat habitare cum viro: vel nolebat aliter habitare nisi traheret ad mortale delictum, volens eum peccare mortaliter: quærebatur ab Augu. vtrum vir licite posit vxorem infidelem dimittere? Et respondet quòd sic. nam membrum quod eum tam fortiter scandalizabat, amputabit, & à se eijciet. Sic ego B. Brix. hunc casum credo esse ponendum. & quòd de dispari coniugio intelligatur, innuunt hæc verba: *si cum viro Christiano:* & illa etiam, *quando ad baptismum.* Sed Bene. dicebat (& quidam alij) quòd vbi vterque infidelis est, & alter compellit alterum ad quodlibet mortale peccatum, licite dimitti potest ab instigato: sed neuter ad secundas nuptias transibit. secus in dispari coniugio, vt ĩ. ea. q. 2. si infidelis. *Non attenditur*: sic expone hoc verbum qualitercumque casum ponas, *non* id est, nonne.

β ¶ Ambrosius.] *Hæc sunt potius accepta ex glossa ordinaria ad locum indicatum.*

γ ¶ Augustinus.] *Hoc non est inuentum apud B. Augustinum. Verum apud B. Ambrosium in idẽ c. 7. prima ad Corinthios hęc leguntur.* Non enim ratum est matrimonium, quod sine Dei deuotione est. *& similia in glossa ordin. ibidem ex B. Ambrosio.*

Item Innocentius Papa Rufo, & Eusebio episcopis Macedonibus, epist. 22. cap. 2.

¶ Bigami probantur; qui ante baptismum habuerunt vnam, & post baptismum alteram. C. I.

NVmquid [a] non erunt admittendi in hereditatis consortium, qui ex ea suscepti sunt, quæ ante baptismum fuit uxor? eruntq; appellandi uel naturales, uel spurij, quia non est matrimonium legitimum (ut uobis uidetur,) nisi illud, quod post baptismum assumitur? Ipse Dominus cum interrogaretur à Iudæis, si liceret dimittere uxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit [Quod Deus coniunxit, homo non separet.] Ac ne de his putetur esse locutus, qui post baptismum uxores sortiuntur; meminerint hoc & à Iudæis interrogatum, & Iudæis esse responsum. Quæro, & solicitus quæro, si una & eadem sit uxor eius, qui antea catechumenus, & postea sit fidelis, filiosque ex ea, cum esset catechumenus, susceperit, & postea alios filios, cum fidelis; utrum sint fratres appellandi, an non habeant postea defuncto patre cum ceteris ercíscundæ hereditatis consortium; quibus filiorum nomen regeneratio spiritalis creditur abstulisse? Quod cum ita sentire, atque iudicare absurdum est; quæ (malum) ratio est hoc defendi, & uacua magis opinione iactari, quàm aliqua auctoritate roborari, cum non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit, & Deus iunxit?

§. di. 26. deinde. §. numquid. Burch. l. 4. c. 98. Iuo par. 8. c. 303 Pann. l. 6. c. 96. Matth. 19.

Item ex decreto Eutychiani Papæ.

¶ In fidelis potestate sit, post baptismum vxorem recipere, quam ante dimiserat. C. II.

2 SI quis gentilis gentilem uxorem dimiserit [b] ante baptismum; post baptismum [c] in potestate eius erit eam habere, uel non habere.

Burch. l. 9. c. 59. Iuo par. 8. c. 195 Pann. l. 6. c. 97.

Idem.

¶ Fidelis infidelem discedentem sequi non cogitur. C. III.

SImili modo, si unus ex coniugatis baptizatus est, & alter gentilis, & sequi non uult; sicut dicit Apostolus, infidelis si discedit, discedat.

Burch. l. 9. c. 60. Iuo par. 8. c. 196 Pann. l. 6. c. 97. 1. Cor. 7.

Item Augustinus de fide, & operibus. c. 16.

Beda. 1. cor. 7.

¶ Sine culpa relinquitur vxor, quæ cum fideli habitare noluerit. C. IIII.

VXor [α] [d] legitima societate [e] coniuncta [f], sine ulla culpa relinquitur [g], si cum uiro Christiano permanere noluerit. Non attẽditur [h] eo modo illã [i] rectissime dimitti si uiro suo dicat: non ero uxor tua, ni-

Iuo par. 8. c. 25. Pann. l. 3. c. 32.

d ¶ *Vxor.*] infidelis. hoc ca. & sequens intelligitur de dispari coniugio propter hoc quod dicit, si cum viro Christiano, &c. & ibi, quando ad baptismum. & continentur hic duo casus, in quibus licite dimittitur vxor infidelis cum non vult cohabitare: vel vult, sed ea conditione vt vir committat aliquod mortale peccatum. De pari autem coniugio H. non intellexit, quia si vterque coniugum est fidelis: fidelis fidelẽ nũquã potest dimittere secũdnm H. nisi ob fornicationem carnalem vel spiritualem, scilicet idololatrando tantũ, aliàs non. vnde si vxor Christiana pertrahat virum ad mortale peccatum, verberet eam & castiget si potest: & non consentiat ei. Sed alij intelligunt hoc de pari coniugo: quia fidelis fidelem bene potest dimittere si compellitur ab eo ad mortale peccatum, nec forte resistere potest, sed expresse contradicit. extra de diuor. quæsiuit. & c. quanto. Sed pone quòd dimisit, sed post pænitet: nũquid iterum illa tenet eũ recipere? Distingue per decr. extra de diuor. de illa 2.

e ¶ *Societate.*] id est, matrimonio,

f ¶ *Coniuncta.*] olim in infidelitate.

g ¶ *Relinquitur.*] à viro facto Christiano: & tunc licite potest alij copulari vir.

h ¶ *Non attenditur.*] alius casus est, & ponitur interrogatiue, quasi dicat non solum in præmisso casu licite dimittitur vxor: sed non attenditur, id est, nonne attenditur, &c.

i ¶ *Illam.*] scilicet infidelem.

a ¶ Tran-

a ¶ *Transfigebas.*] ideſt, paſcebas.
b ¶ *Et membrum.*] ideſt, vxorem. 33. q. 2. admonere.
c ¶ *Amputabit.*] remouendo à ſe corporaliter.

I *Dololatria.*] Casvs. Hoc cap. ſecundum H. intelligitur de diſpari coniugio, ſicut & præcedens: & intelligitur in eodem caſu cum dimitti: cũ Dominus indeterminate permiſerit vxorẽ cauſa fornicationis dimitti poſſe. & hoc ratiõe duplici, quia in deteſtationẽ eius quæ fornicaẗ: & ad cautelã ſui, ne fornicetur & corrũpatur ab ea.

d ¶ *Idololatria.*] hoc cap. ſecundum H. de diſpari coniugio intelligitur, ſicut præcedens.

ſi mihi de latrocinio diuitias congeras, aut niſi ſolita lenocinia, quibus noſtram domum tranſigebas [a], etiam Chriſtianus exerceas, aut ſi quid aliud vel facinoroſum, vel flagitioſum in viro nouerat, quo delectata vel libidinem explebat, vel facilem uictum habebat, uel etiam ornatior incedebat. Tunc enim ille, cui uxor hæc dicit, ſi ueraciter egit pœnitentiam ab operibus mortuis, quando ad baptiſmum acceſſit, habetque in fundamenro fidem, quæ per dilectionem operatur; proculdubio plus tenebitur amore diuinæ gratiæ, quàm carnis luxuriæ: & membrum [b], quod eum ſcandalizat, fortiter amputabit [c].

Heb. 9.
Gal. 5.

¶ Vxor.] *Locus Auguſtini ſic habet.* Quamobrem & illud, quod dicunt, ueluti probare cupientes, quantum ualeat ſola fides, ubi Apoſtolus dicit, quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat: non eſt enim ſeruituti ſubiectus frater, aut ſoror in huiuſmodi, ideſt, vt propter fidem Chriſti etiam ipſa vxor legitima ſocietate coniuncta ſine ulla culpa relinquatur, ſi cum viro Chriſtiano propter hoc quòd Chriſtianus eſt, permanere noluerit; non attendunt eo modo, &c. *Verum ob gloſſas, potiſsimum in uerſ.* non attenditur, *& quoniam Iuo, & Pannormia habent ut Gratianus, nihil eſt mutatum.*

Gloſſ. ordin. 1. Cor. 7. & Beda.

Item in ſermone Domini in monte, libro primo, c. 27. & 28.

Iuo p. 8. c. 248. & 249.
Pann. l. 7. c. 29. & 30.
j. 32. q. 7. Apoſtolus, in fine.

¶ Licite dimittitur uxor, quæ uirum ſuum cogere quærit ad malum. C. V.

IDololatria [d], quam ſequuntur infideles, & quælibet noxia ſuperſtitio, fornicatio eſt. Dominus autem permiſit cauſa fornicationis vxorem dimitti. Sed quia permiſit, non iuſsit; dedit locum Apoſtolo monendi, ut qui uoluerit, non dimittat uxorem infidelem, quo ſic fortaſsis poſsit fidelis fieri. *Item c.* 28. ¶ Si infidelitas fornicatio eſt, & idololatria infidelitas, & auaritia [e] idololatria; non eſt dubitandum & auaritiam fornicationem eſſe. Quis ergo iam quamlibet illicitam concupiſcentiam poteſt recte à fornicationis genere ſeparare; ſi auaritia fornicatio eſt? Ex quo intelligitur, quòd propter illicitas concupiſcentias non tantum, quæ in ſtupris cum alienis uiris, aut feminis committuntur, ſed omnino quaslibet, quæ animam corpore male vtentem à lege Dei aberrare faciunt, & pernicioſe, turpiterque corrumpunt, poſſit ſine crimine & vir vxorem dimittere, & vxor virum: quia exceptam facit Dominus cauſam fornicationis: quam fornicationem (ſicut ſupra commemoratum eſt) generalem, & vniuerſalem [f] intelligere cogimur. Cum autem ait [Excepta cauſa fornicationis:] non dixit, cuius ipſorum, viri an feminæ. Non enim tantum fornicantem vxorem dimittere conceditur: ſed quiſquis eam quoque vxorem dimittit, à qua ipſe cogitur fornicari; cauſa vtique [g] fornicationis dimittit: uelut ſi aliquem cogat vxor ſacrificare [h] idolis; qui talem dimittit, cauſa fornicationis dimittit, non tantum illius, ſed & ſuæ: illius, quia fornicatur; ſuæ, ne fornicetur.

Idem de adulterinis coniugijs, libro 2.

¶ *In eo libro non extat: ſed apud Hermem in libro paſtoris mandato quarto, ex quo citat Iuo hoc vnà cum palea, ego dixi. j. 34. q. 1. & 2. Et quoniam in eo mandato tam de viro, quàm de muliere agitur, eſt aliqua verborum varietas, ſed eadem ſententia.*

Iuo p. 8. c. 243.
Pann. l. 7. c. 34.

¶ Quæ ſimulacrum facit, nec reſipiſcit, dimittatur à viro ſuo. C. VI.

NOn ſolum mœchatio eſt illius, quæ carnem ſuam coinquinat [i]: ſed etiam, quæ ſimulacrum facit [k], mœchatur. Quòd ſi in his factis perſeuerat, & pænitentiam non agit; recede [l] ab illa, & noli uiuere cum illa. Sin autem [m]; & tu particeps peccati illius eris.

Item Ambroſius ad Hilarium.

¶ *Sic etiam Iuo; ſed habetur apud B. Auguſtinum, epiſt. 89. Beda 1. Cor. 7. citat ex Auguſtino ad conſulta Hilarij.*

e ¶ *Auaritia.*] auaritia eſt idololatria: & idololatria infidelitas. & infidelitas eſt fornicatio: ergo auaritia eſt fornicatio.

Auaritia eſt fornicatio.

f ¶ *Vniuerſalem.*] arg. quod indefinite dicitur, generaliter debere intelligi. ff. de tute. qui habet. §. vlt. 31. quæſ. 1. quòd ſi dormierit.

g ¶ *Vtique*] quia ipſa cogit eum fornicari ſpiritualiter.

h ¶ *Sacrificare.*] idem eſt ſi cogat ad quodcumque mortale peccatum, vt innuitur ex littera ſuperiore, & not. ꝙ propter fornicationem corporalem ſemel commiſſam poteſt eam dimittere [1] 32. q. 1. dixit. ſed propter ſpiritualem non, niſi perſeueret. j. cap. prox. non ſolum.

[1] De hoc no. 30. q. 1. noſſe, ibi videas.

Additio. Et in hoc caſu loquitur extra de conuer. coniug. c. vlti. nam ex eo quod dicit, ꝙ fuit iudicio eccleſiæ ibi matrimonium ſeparatum, datur intelligi, ꝙ ibi maritus in ipſa fornicatione ſpirituali perſeuerauerit. & ſic etiam ibi not. Goffre. & Archid.

N *On ſolum.*] Casvs. Dicitur hic ꝙ vxor licite dimitti poteſt: non ſolum propter fornicationem carnalem, ſed etiam propter ſpiritualem, ſ. idololatriam vel infidelitatem: & ſi vxor in his pſeuerauerit, vir niſi eã dimittat, particeps eſt illius peccati. & poteſt hoc c. intelligi ſecundũ H. & Beñ. de pari vel impari coniugio: quia propter fornicationem carnalem vxor fidelis vel infidelis dimittitur. Eſt ergo caſus ſecundum eum ſic ponendus. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicitur ꝙ vxor poteſt dimitti cauſa infidelitatis Domino permittente: ſed quia nõ iuſsit Dominus poteſt quis vxorẽ ſuam infidelẽ retinere ſi voluerit, vt ſic fortaſſe poſſit per eũ fidelis fieri. In ſecunda parte extendit fornicationem ad quodlibet mortale peccatũ ſiue delictũ. vnde vxor ĩfidelis dimittiẗ ſi velit virũ fidelem trahere ad aliquod mortale peccatũ: cũ quodlibet mortale peccatũ large fornicatio dicaẗ. *Quo*, i. vt. Secunda pars incipit ibi, *Item ſi.* Quòd autem de diſpari coniugio intelligatur, vt dicit H. innuunt verba c. & hæc verba Aug. ponũtur ſuper locũ illũ Apoſtoli, vbi tractatur de impari coniugio. Beñ. vero & quidã alij intelligũt hoc c. de pari cõiugio. Vnde Beñ. ſic caſum breuiter ponit dicens. Primo oſtendit Aug. ꝙ omne peccatũ mortale poteſt dici fornicatio. Secundo ꝙ pro quolibet mortali peccato põt vxor dimitti: cum illo.

i ¶ *Coinquinat.*] cum alio à coniuge ſuo.

k ¶ *Simulacrum facit.*] ideſt, idolum colit.

l ¶ *Recede.*] hoc cap. intelligit H. de duobus fidelibus, quorum alter labitur in hæreſim: inter quos cum ratum fuerit matrimonium: nec ſoluitur altero labente, nec contrahere poteſt, licet ſecus ſit in caſu conuerſo, ſ. cum alter infidelium conuertitur. tunc in tribus caſibus diſſoluitur, & contrahere poteſt. & hoc totum habes extra de diuor quanto. Item numquid eſt præceptum quod dicit, recede ab illa? dicit H. quia ex quo perſeuerat, præceptum eſt, ſi eſt notorium: ſed hoc quantum ad reddendum debitum; ſed exigere poteſt: & ſic intelligit 32. q. 1. c. 1. videtur tamen H. quòd in hoc caſu ad minus conſilium ſit ꝙ recedat ab illa. arg. j. ead. iam nunc. ſed ibi eſt conſilium quando alter infidelium conuerſus eſt: hic vero præceptum. & poteſt eſſe ea ratio, quia maior eſt hic contumelia creatoris, vt extra de diuor. quanto. & quod ſit præceptum, habes extra de iureiur. quemadmodum.

Maritus ab vxore, quæ ſimulacrum facit, debet recedere.

m ¶ *Sinautem.*] ideſt, ſi non reuocas eam à ſuo propoſito.

S i inſi-

S I infidelis.] Casvs. Dicitur in hoc c. ꝙ licite dimittitur vxor infidelis si cum uiro fideli noluerit habitare. nã cũ ista côditio apponitur, vt fidẽ dimittas si cũ tali vxore volueris habitare. Fides enim seruãda est, & vxor penitus reliquẽda. Idẽ intelligẽdũ est de parẽtibus, & filijs, & fratribus, & sororibus, & de qualibet alia re.

h ¶ Apostolus.] ideo scilicet.
i ¶ Permissa.] a Domino, idest, non prohibita.
k ¶ Vetat.] idest, dissuadet.
l ¶ Vetat.] arg. aliquid esse hoc ipso licitum, ꝙ non est à Domino vetitum. arg. 31. q. 1. quòd si dormierit. ff. de procu. mutus.

¶ A more cuiuslibet non est à fide recedendum. C. VII.

Iuo p. 8. c. 253. Pann. l. 7. c. 33. 1. Cor. 7.

SI infidelis (dicit Apostolus) discedit, discedat: non est enim seruituti subiectus frater, aut soror in huiusmodi,] idest, si infidelis noluerit esse cum coniuge fideli, hic agnoscat fidelis suam libertatem [a]: ne ita se subiectum deputet seruituti, vt ipsam dimittat fidem, ne coniugem amittat infidelem. Hoc & de filijs, atque parentibus, hoc de fratribus, & sororibus intelligitur, propter Christum [b] omnes esse dimittendos, cum proponitur ista conditio, ut Christum [a] dimittat, si illos secum habere desiderat. Hoc ergo & de domo, atque agris, hoc & de ijs rebus, quæ iure pecuniario possidentur, hoc loco accipiendum est.

a ¶ Christum.] *Antea legebatur*, vt propter Christum dimittat, si eum secum, &c. *Emendatum est ex epistola B. Augustini. Reliqua vero partim ex ipsa, partim ex vetustis Gratiani codicibus.*

Item Augustinus ad Pollentium, lib. 1. de adulter. coniugijs, c. 13. & 14.

¶ Quòd etiam infideles sunt coniuges, & quòd fideli licet dimittere infidelem. C. VIII.

Pann. l. 6. c. 100. 1. Cor. 7.

3 IAm nunc [c] illud videamus, quod ait Apostolus [Ceteris [d] autem ego dico [e], non Dominus,] ad imparia scilicet, hoc est vbi non ambo Christiani fuerant, coniugia locuturus. Quod mihi visum est eum monendo [f] dixisse. Quia enim coniunx fidelis relinquere côiugem licite potuit infidelem; ideo fieri hoc non Dominus, sed Apostolus prohibet [g]. Quod enim Dominus prohibet; fieri omnino non licet. Monet ergo Apostolus [h], quo possit esse multorum occasio lucrandorum, vt fideles coniuges in relinquendis infidelibus permissa [i] licentia non vtantur. Tibi autem videtur infideles quoque dimitti à fidelibus non licere: quia hoc vetat [k] Apostolus: cum ego dicam licere, quia hoc non vetat [l] Dominus; non tamen expedire, quia hoc ne fiat, monet Apostolus, qui reddit etiam rationem, cur fieri non expediat, quamuis liceat. Quomodo † enim scis (inquit) mulier, si virum saluum facies? aut vnde scis vir, si saluam facies vxorem? cum & superius dixisset [Sanctificatus est enim vir infidelis in muliere fideli: & sanctificata [m] est mulier infidelis in fratre,] hoc est in Christiano: [Alioquin [n] filij vestri, inquit, immundi essent: nunc autem sancti sunt. [o]] Sic ad lucrandos coniuges, & filios Christo, etiam exemplis, quæ iam prouenerant [p], videtur hortatus. Cur ergo non expediat infideles coniuges dimitti à fidelibus, causa euidenter expressa est. Non enim propter vinculum [q] cum talibus coniugale seruandum, sed vt acquirantur Christo, recedi ab infidelibus coniugibus Apostolus vetat. Multa sunt enim facienda non iubente lege, sed libera charitate: & ea sunt in nostris officijs [r] gratiora, quæ, cum liceret nobis etiam non impendere, tamen causa dilectionis impendimus. Vnde prior Dominus ipse cum tributum se non debere monstrasset; soluit tamen, ne scandalizaret eos, quibus ad æternam salutem gerens [s] hominem † consulebat. Iam vero Apostolus, quemadmodum ista commendet, eius verba testantur [t], vbi dicit [Cum enim sim liber [u] ex omnibus, omnium [x] me seruum feci, vt plures lucrifacerem;] cum paulo su-

† al. Quid

Ibidem c. 14.

† al. morem.

1. Cor. 9.

a ¶ Libertatem.] nã dico ꝙ ipso iure soluitur vinculũ matrimonij, nõ per sententiã ecclesiæ, sed ipso iure, s. tribus casibus in quibus contrahere potest; nã côtumelia creatoris soluit ius matrimonij, si tamen infidelis vult redire ad fidem priusquam cũ reliqua côtraxerit, cogit recipere eã, vt extra de diuor. gaudemus. in fi.

b ¶ Christum.] arg. ꝙ modus facit conditionem. nam dicit, cum ponitur ista conditio, & post dicit, vt Christum, &c. si. extra de cond. ap. c. 2. & extra vt eccle. benefi. vt nostrum.

IAm nunc.] Hæc est 3. pars q. 1 qua dissuadetur vt fidelis non dimittat vxorem infidelẽ propter Deũ. Io. de Fã. Casvs. Super his verbis Apostoli: Ego dico, nõ Dominus, vt fidelis non dimittat infidelem volentem habitare cum illo, dissenserunt Pollẽtius & Aug. Nam Pollẽtius exposuit hoc verbum, dico, i. præcipio. Augustinus vero exposuit hoc verbum, dico, de consilio, & non de præcepto. vnde dixit, dico, idest, consulo & suadeo. Est ergo casus secũdũ H. talis in hoc cap. Ostendit Aug. illud verbum Apostoli esse intelligendum de consilio; & quare Apostolus hoc consulat, vt, s. fidelis nõ dimittat infidelem: subdit rationẽ, s. vt ex cohabitatione tali infidelis conuertatur. quod potest contingere: quia sæpe iam talia contigerunt. Postea ostendit ea quæ sunt consilij & nõ præcepti, potius esse facienda, cum sint gratiora: exẽplo Domini soluentis tributum, ad qđ nulla lege arctabatur: & exemplo Apostoli à sumptibus, quos de iure poterat exigere & recipere, abstinentis. Item ostendit ea quę sunt consilij, esse facienda. Litteram sic continuat H. Hactenus tractauimus de pari coniugio, idest, fidelium: sed amodo videamus de impari.

c ¶ Iam nunc.] sic continua. hactenus tractauimus de paribus côiugijs fidelium, scilicet de quibus dixit Apostolus in epistola ad Corinthios. His qui matrimonio iuncti sunt, dico non ego, sed Dominus, vxorem à viro non recedere: & vir vxorem non dimittat. nam ceteris disparibus, &c.

d ¶ Ceteris.] idest, disparibus coniugijs, quia prius de paribus ait Apostolus,

e ¶ Dico.] idest, consulo & suadeo: ex Dei tamen auctoritate, non mea [1],

f ¶ Monendo.] idest, non præcipiendo.

g ¶ Prohibet.] ponitur hic improprie, idest, sub forma prohibitionis dissuadet, & monet ne fiat.

1 Scilicet ꝙ fidelis nõ dimittat infidelem cohabitare volentẽ. uide Hug.

m ¶ Sanctificatus.] idest, ad fidem conuersus.

n ¶ Alioquin.] idest, si alijs adhæserint viuentibus relictis, & cohabitare volentibus, filij quos ex alijs genuerint, non erunt legitimi. Vel loquitur de filijs prius natis, qui remanent immundi, idest, infideles: quia non conuertuntur.

o ¶ Sancti sunt] idest, esse possunt.

p ¶ Prouenerant.] idest, frequenter acciderant. argu. ad ea quæ frequentius accidunt, iura adaptari. ff. de legi. nam ad ea. si. 38. dist. de Syracusanæ.

q ¶ Vinculum.] tantum: sed ut eos lucrentur.

r ¶ Officiis.] idest, operibus.

s ¶ Gerens.] idest, dirigens.

t ¶ Testantur.] arg. ꝙ per sequentia determinari possunt præcedentia. hoc generale habes 43. dist. si rector. in fi.

u ¶ Cum sim liber.] idest, nullis beneficijs obnoxius.

x ¶ Omnium.] idest, talem me exhibui, vt commodum facerem: & hoc feci, vt plures, &c.

a ¶ *Potestatem.*] sed ne diceret, cur ideo hoc faceret, quia nō egeret: subdit, q.d. egemus quidē. sed nō vsi sumus, ne qđ īpedimētū, &c.
b ¶ *Si alii.*] hypocritę.
c ¶ *Potestatis.*] idest, potestatiue participent rebus vestris.
d ¶ *Non magis nos.*] qui amplius diligimus vos quàm res vestras.

da parte vsq; ad §. Tu vero. ponuntur tres solutiones Aug ad totidē obiectiones Pollentij. In tertia parte vique ad §. Intelligis. ponitur expositio & intellectus Pollentij super auctoritate prædicta, quā Aug. reprobat. Vltimo ponitur epilogatio, quam Aug. facit inferēs victoriosissimam conclusionem. Et construe sic. Fideles viri sic nō prohibentur recedere ab īfidelibus vxoribus, vel fideles feminæ sic nōprohibētur recedere ab īfidelibus maritis, vt idest, sicut: neq; iubentur recedere. secundū dum hoc, primum, neque, abundat: vel si uis φ non superabundet, dic, neque recedere: idest, retinere, &c. idest, sicut fideles uiri & feminę nō prohibētur nō recedere, sic nec iubent nō recedere, q.d. φ nec illud nec istud fiat. hoc continuatur ad præmissam partem cap.

Sed | Ibidem 13.

perius dixisset [Numquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi? numquid non habemus licentiam sororem mulierem circumducendi, sicut ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? An ego solus, & Barnabas non habemus potestatem [a] hoc operandi? Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte eius non comedit?] *Et paulo post.* ¶ [Si alij [b], inquit, potestatis [c] vestræ participant; quare non magis nos [d]: sed non vsi sumus hac potestate: sed omnia [e] toleramus, ne quod impedimentum demus [f] Euangelio Christi.]

Idem ibidem, c. 18. & sequentibus.

¶ Ab infidelibus coniugibus licet recedere, sed non expedit. C. IX.

Beda 1. *Cor.* 7. Pann. l. 6. c. 101.

SIc enim [g] recedere ab infidelibus vxoribus, vel maritis fideles viri, vel feminæ non prohibentur [h] à Domino, vt neque iubeantur. Nam [i] si dimittere tales coniuges iuberentur; nullus locus esset consilio monentis Apostoli, ne hoc fieret. Nullo enim modo, quod Dominus iubet, seruus [k] bonus fieri prohiberet. *Item paulo post.* ¶ Cum ergo [l] cœpisset gentibus Euangelium prædicari, iam coniunctos gentiles gentilibus comperit coniuges. Ex quibus si non ambo crederent, sed vnus, aut vna infidelis cum fideli consentiret habitare; nec prohiberi à Domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec iuberi: ideo scilicet non prohiberi, quia iustitia permittit à fornicante discedere, & infidelis hominis fornicatio est maior in corde: nec vera eius [m] pudicitia cum coniuge dici potest: quia omne, quod non est ex fide, peccatum est: quamuis veram habeat fidelis pudicitiam [n], etiam cum infideli coniuge, quæ non habet veram. Ideo [o] autem nec iuberi debuerunt fideles ab infidelibus separari: quia non contra iussionem [p] Domini gentiles fuerant ambo coniuncti. ¶ Quoniam ergo [q] ab infideli fidelem discedere nec prohibet, nec iubet Dominus; ideo, vt nō discedat, Apostolus dicit [r], non Dominus, habens utique spiritum sanctum, in quo dare possit vtile, & fidele consilium. Vnde cum dixisset [s] de muliere, cuius vir mortuus fuerit [Beatior autem erit si sic permanserit, secundum consiliū meum,] ne quis hoc consilium tamquam humanum, non diuinum contemnendum putaret, adiecit [Puto autem, quòd & ego spiritum Dei habeam.] Proinde intelligendum est, etiam ipsa, quæ non à Domino iubentur, sed à sancto eius famulo vtiliter suadentur, eodem Domino inspirante suaderi. Absit enim ut quisquam catholicus dixerit, quod † suadet spiritus sanctus, non

§. ea. in princip. *Rom.* 14.

1. Cor. 7.

† al. quando

h ¶ *Non prohibentur.*] nō repetitur hic, neque, suprapositum ut faciat unam affirmationē: sed propter interpretationē suprapositam. potest tamen legi utrumque: & idem erit sensus.
i ¶ *Nam.*] prima ratio quare Dominus nō pręcipit dimitti tales, scilicet ut Apostolo esset locus monendi ut nō fieret hoc. sed non dico esse uerū: immo ideo dixit Apostol⁹, dico ego, non Dominus: nam si, &c. ut ostēderet φ Dominus non iubet recedere: nam si, &c.
k ¶ *Seruus.*] nam Apostolus nullo modo faceret contra Dominum: sicut dixit prætor φ cōtra legem non tuebitur aliquem. ff. de pub. ac. cum sponsus. §. si res. & non reuocantur à filio quæ à patre geruntur. C. de resti. mi. quæ à patre.

Prætor contra legem neminem tuetur.

e ¶ *Sed omnia.*] idest, famem, sitim, & similia.
f ¶ *Demus.*] nam Corinthij erant auari, & se retrahebant à prædicatiōe. Vel ideo, quia si ipse acciperet, multi essent pseudoapostoli, qui statim prædicarent vt acciperēt, & ita impedirēt Euāgeliū. sed cū iste non acciperet, nec illi auderent accipere, & ita nō pdicarēt.

S*Ic enim.*] CASVS. In hoc cap. disputat adhuc Aug. super eisdē verbis Apostoli: Ego dico, nō Dominus: & suū cap. distinguit in tres partes. In prima ponitur expositio Aug. & pbatio vel ratio expositionis. & hoc facit vsque ad locū illū, *Quoniam ergo.* In secunda parte ponūtur tres respōsiones Aug. ad tres tacitas quæstiones Pollentij: & hoc facit vsque ad locū illū, *Tu vero cui.* In tertia cōtinet superficialis expositio Pollētij, & expositionis pbatio: & tādē sequit Augustini victoriosa sub epilogo cōclusio. & hæc particula extēditur vsque ad fi. §. Licet autē iste casus ita breuiter consueuit poni, H. tamē & Beñ. in qualibet particula singularē casum ponūt. In prima ergo parte sic pcedit Aug. dicens: Si Dominus iussisset, hic nō esset locus consilij monentis Apostoli. Si enim Dñs hoc pciperet, Apostolus contrariū nō cōsuluisset. Dominus autē nō iussit fidelē dimittere infidelē: quia iustitia, idest, Deus iustus permittit retinere, nec vetuit: vnde Apostolus retinere cōmonuit. In secūda parte respondet tribus obiectionibus Pollentij, quæ nō sunt in littera, sed ex responsionibus eliciuntur. quarū obiectionū prima est: Si Dominus non iubet, nec vetat vxorē infidelē à fideli dimitti, ergo vacuū & superuacuū est Apostoli consilium, quo monet nō dimitti. Respondet Augu. immo sibi vtile est quando animæ expedit: & quia per inspirationem spiritus sancti hoc dixit.
g ¶ *Sic enim.*] in prima parte ponitur vsque ad §. Quoniā ergo. intellectus Aug. super illa auctoritate Apostoli: Ego dico, nō Dominus, φ si vir fidelis habet vxorē infidelem, nō dimittat eā. & ostendit rationem quare Dominus non prohibuerit nec iussit. In secun

l ¶ *Item, cum ergo.*] ratio quare non prohibuit tales dimitti, scilicet ut nihil prohiberet quod iustitia exigit fieri. iustū enim est uxorem dimitti ob fornicationem, præsertim spiritualem.
m ¶ *Eius.*] idest, uirtutis: uel ducens ad uirtutem. 32. q. 1. dixit.
n ¶ *Pudicitiam.*] s. prox. q. 1 nuptiarum. contra. sed ibi pudicitiam continentiam uel uirginitatem nominat: hic uero uirtutem & castitatem, quæ etiam inter nuptiarum opera non amittitur.
o ¶ *Ideo.*] secunda ratio quare nō præcipitur: sed male dicit: quia prima non præcessit quo ad istum articulum.
p ¶ *Iussionem.*] arg. φ si gentilis cum gentili contrahat, non facit contra præceptum Domini, cum matrimonium sit inter eos, unde si ueniunt ad fidem, non debent separari.
ADDITIO. Vt infra q. 2. cap. 1. extra de diuor. c. gaudemus.
q ¶ *Quoniam ergo.*] responsio Augustini ad Pollentium dicentē, φ ex quo Apostolus cōsuluit, & nō Dominus: eius consiliū tāquā humanū nō diuinū contēnendū est [1]. Respōdit ergo Aug. quāuis id qđ cōsuluit Apostolus, nō pcipiat Dominus; nihilominus cōsiliū Apostoli tamquā à spiritu sancto infusum acceptādū est: & qđ habebat à spiritu sancto, probat per duo similia. Et nota φ obiectiones Pollentij non ponuntur hic, sed colliguntur ex responsionibus Aug. sicut dixit lex: φ si in instrumento cautum est mihi pecuniam dari, præsumitur stipulationē esse interpositā, vt C. de cō. stip. l. 1.
r ¶ *Dicit.*] idest, monet: non Dominus dicit, idest, præcipit. ita repetitur verbū in alia significatione. nā si in eadem, falsum esset: quia quidquid monet Apostolus, monet Dominus, prout sequit: & expositio varia hui⁹ verbi dico, bene probatur per itellectū illius auctoritatis: De uirginibus autem præceptū Domini non habeo, &c.
s ¶ *Dixisset.*] ad ostendendum quòd habebat spiritum sanctum, & eius consilio standum esset.

1 Ar. ad hoc de conse. dis. 2. in Christo patri. I prin.

Dominum suadere, cum & ipse Dominus sit, & inseparabilia[a] sint opera Trinitatis. Dicit tamen [De virginibus autem præceptum Domini non habeo:consilium autem do:] non vt hoc consilium alienum existimemus à Domino; cum continuo sequatur, & dicat [tamquam misericordiam consecutus à Domino, vt fidelis essem.] Secundum Deum ergo dat fidele consilium in eo spiritu, de quo ait [puto autem, quòd & ego spiritum Dei habeam.] Verumtamen aliud est Domini iubentis imperium : aliud conserui secundum misericordiam charitatis, quæ illi à Domino est inspirata, atque donata,fidele consiliũ. Aliud ibi facere non licet; hic autem licet : ita sane [b], vt ipsum licitum partim quidem expediat, partim vero non expediat. Expedit tunc, quando non solum per iustitiam [c], quæ coram Domino est, permittitur; sed etiam hominibus nullum ex hoc impedimentum salutis infertur: velut cum dat consilium non nubendi Apostolus virginibus(vnde præceptum Domini se non habere testatur) licet aliud facere, idest,nubere, & minus, quàm continentiæ, bonum tamen tenere nuptiarum: ipsumque licitum etiam expedit [d]; quoniam in vetita, & illicita ruituram carnis infirmitatem sic excipit honestate nubendi, vt neminem impediat ad salutem : quamuis magis expediret, magisque honestum esset, si virgo consilium, quò præceptum [e] eam non compellit,arriperet. Tunc autem non expedit id,quod licitum est; quando permittitur quidem, sed vsus ipsius potestatis alijs affert impedimentum salutis: sicut est (vnde iamdiu loquimur) discessio fidelis coniugis ab infideli : quam non prohibet Dominus præcepto legis: quia coram illo iniusta non est: sed prohibet [f] Apostolus consilio charitatis,quia infidelibus affert impedimentum salutis: non solum, quia perniciosissime scandalizantur offensi; verumetiam,quia cum in alia coniugia ciderint viuentibus eis, à quibus dimittuntur; adulterinis [g] nexibus colligati difficillime resoluuntur. Ideo hic, vbi id, quod licet,non expedit; non potest [h] dici, si dimiserit infidelem, bene faciet : si non dimiserit, melius facit: sicut dictum est [Qui dat nuptum, bene facit:& qui non dat nuptum, melius facit:] quoniam illud non solum vtrumque pariter [i] licet(vnde ad nihil horum præcepto Domini quisquam compellitur) sed etiam vtrumque expedit, aliud minus, aliud amplius. Vnde ad id, quod amplius expedit, consilio Apostoli, quicumque potest capere, prouocatur. Hic autem, vbi de dimittendo, vel non dimittendo infidelis coniugio quæritur; utrumque quidem pariter licitum est per iustitiam , quæ coram Domino est ; & ideo nihil horum Dominus prohibet : sed non utrumque expedit propter infirmitates hominum: & ideo id, quod non expedit, Apostolus prohibet, dante sibi Domino liberum prohibendi locum : quia neque id , quod monet Apostolus, prohibet Dominus ; neque id, quod prohibet Apostolus, iubet Dominus. Quod nisi [k] ita esset; neque contra prohibitionem Domini Apostolus aliquid moneret, neque contra iussionem [l] eius aliquid prohiberet. Proinde [m] in his duabus causis, una de nubendo,uel non nubendo, altera de infideli coniuge dimittendo, uel non dimittendo, aliquid simile inuenitur in uerbis Apostoli, & aliquid dissimile. Simile quidem, quod ibi dicit [præceptum Domini non habeo,consilium autem do] & hic dicit [ego dico, non Dominus.]Quale est enim[præceptum Domini non habeo,]tale est, non dicit Dominus : & quale est. [consilium [n] do,] tale est [ego dico.] Illud autem dissimile est; quia de nubendo, & non nubendo dici potest, hoc bene fieri, illud melius; quoniam utrumque expedit,minus unum †, magis aliud:at uero de coniuge infideli dimittendo, uel non dimittendo, quoniam unũ horum non expedit, aliud expedit, dici non oportet, qui dimittit, bene facit: & qui non dimittit [o], melius facit : sed dici oportet, non dimittat : quia etsi licet, non expedit. Sic ergo possumus dicere, melius esse infidelem coniugem non dimittere, quamuis liceat & dimittere: quemadmodum recte dicimus melius esse, quod & licet, & expedit, quàm id,quod licet,& non expedit. ¶ His de causis factum est,ut exponens [p] Domini sermonem,quem prolixum in monte habuit,ubi uen-

Ibid.
1. Cor. 7.
Ibid.c.19.
1. Cor. 7.
1. Cor. 7.
†al. aliud
Ibid. c.20.
Lib. 1. de serm. Domini,c.14.

Opera trinitatis an sint separabilia.

a ¶ *Inseparabilia.*] pro maiori parte.nam quædam attribuuntur patri, quæ non filio,& econtra. H. Sed tu dic opera operantia.operata enim opera non sunt inseparabilia, de conse dist. 3. c. vlt.

b ¶ *Ita sane.*] hic respondet Aug. secundæ obiectioni Pollentij dicentis: quare Apostolus non plus dicit consulendo, bonum est dimittere vxorem infidelem : melius est autem cum ea manere : sicut alibi consulendo dixit : Qui dat nuptui, bene facit : qui non dat, melius facit. Et respondeo ꝙ quædam licita sunt, quorum vtrumque expedit, vt dare nuptui:& non dare nuptui. Alia quorum vnũ expedit, aliud non, vt dimittere. nõ dimittere, cũ primis recte ponunt hæc adiectiua, bonũ, melius: cũ secũdis nõ; quia vtrumque non est bonũ, quia non meritoriũ : & ideo non dicit Apostolus: qui dimittit, bene facit, &c.

c ¶ *Per iustitiam.*] idest, propter ipsum nubere. quod est iustum. 27 q. 1. nuptiarum.

Nubere expedit & non expedit.

d ¶ *Expedit.*] j. 33. q. 5. qui sitit ꝯ. Et expedit quidẽ, & non expedit. Expedit causa fornicationis vitandæ: non expedit, quoniam vxorati cum sint diuisi, & cogitare eos oporteat quomodo placere possint & seruire uxoribus: diuinis obsequijs & orationibus intẽdere adeo expedite non valent, vt extra de cler. coniug. quod à te. expedit ergo nubere quo ad fornicationem vitandam : sed non expedit volenti tendere ad regnum cælorum. & sic soluuntur contraria. 33. q. 5. tunc saluabitur.

e ¶ *Præceptum.*] j. 32. q. 1. integritas.

f ¶ *Sed prohibet.*] idest, sub forma prohibitionis dissuadet.

g ¶ *Adulterinis.*] argu. quòd fidelis, qui dimittit vxorem infidelem cohabitare volentem, non potest aliam ducere in matrimonium, nec illa alium: quia remanet matrimonium, vt j. q. 2. §. quod vero cap. si quis.

h ¶ *Non potest.*] hic elice secundam obiectionem Pollentij.

i ¶ *Pariter.*] alterum [1] quidem propter idololatrię fornicationem [2], alterum propter lucrandi occasionem.

[1] Scilicet dimittere.
[2] Vt s. eod. idololatria.

ADDITIO. Idem H. cuius fuit hæc expositio, dicens : non ergo peccat fidelis si dimittat infidelem, licet non velit vti consilio Apostoli. Archidia.

k ¶ *Nisi ita.*] idest, nisi Dominus daret Apostolo liberum locum prohibendi, idest, dissuadendi : Apostolus dissuadere non deberet si contrariũ Dominus prohibuisset, vel præcepisset: quod nõ fecit.

l ¶ *Iussionem.*] si Dominus prohibuisset.

m ¶ *Proinde.*] hic icipit assignare similitudines & dissimilitudines.

n ¶ *Consilium.*] supra 27. q. 1. nuptiarum.

o ¶ *Dimittit.*] sicut qui dat nuptui, bene facit : sed qui non dat, melius facit : quia vtrumque licitum est, sed non expediens.

p ¶ *Ego exponens.*] scilicet super Euangelium Matthæi.

Di- a ¶ Prohi-

a ¶ *Prohibendi.*] id est, dissuadendi.
b ¶ *Non expediant.*] supra 14.q.1.quod præcipitur.
SI AUTEM. CASVS. Hic est responsio ad tertiam obiectionem Pollentij, quæ talis erat: Cum dixit Apostolus, Ecce ego dico quia si circumcidimini, Christus vobis nihil proderit: ibi ponitur hoc verbum, dico, præceptiue. quare ergo non similiter & hic? Sed August. respondet dupliciter. Primo sic. dicit enim, non est absurdum si etiam ibi commonitorie & de consilio loquatur Apostolus: licet de præcepto quilibet ad illud cogatur. Sæpe enim monemus humiliter charos nostros vt faciant ea quæ sunt præcepti: & hoc facit Apostolus parcens eorum infirmitati. Secundo dicit quòd non est mirandum si ibi ponitur præceptiue, hic vero commonitorie: quia ibi dicit, Ego dico, simpliciter. hic vero: Ego dico, non Dominus.
TV VERO. Hic incipit tertia pars, in qua ponitur expositio Pollentij, & ratio suæ expositionis. Dicebat enim, dico, i. præcipio: & non Dominus dicit, i. præcipit. Nam si Dominus præciperet vt fidelis non dimitteret infidelem, esset sibi contrarius: quia in veteri testamento coniugia fidelium & infidelium prohibuit dicens: Non accipies, &c. Sed opponit Aug. Ergo secundum hoc Apostolus est cõtrarius veteri testa. & Domino magistro suo. Sed huic oppositioni respondit Pollentius dicens ꝙ in alio casu loquitur prohibitio Domini in veteri testamento, & in alio Apostoli præceptum. Illa enim loquitur in matrimonijs contrahendis: ista de iam cõtractis. Prohibet etiam Dominus ne diuersæ religionis coniugia contrahantur. prohibet autem Apostolus ne talia coniugia iam contracta dissoluantur: & sic Apostolus non est contrarius Domino. Sed replicat Augu. dicens sibi placere, ꝙ dicit Apostolum non esse contrarium Domino, nec veteri testamento. & ita concludit ꝙ illa nõ fit bona ratio quare Dominus non præcipit: quia esset contrarius ei quod dixerat in veteri testamento: quod falsum est: cum ibi intelligatur de cõiungendis, hic vero de iã coniunctis: & ita si aliud præcepisset ibi, & aliud hic, non esset sibi cõtrarius. & quia nõ est bona ratio, nec aliam vales inuenire: patet ꝙ tua expositio nullius est momenti. & sic Pollentiũ victoriose concludit. *Ibi agitur*, idest, in Apostolo.

tum est ad quæstionem de coniugibus dimittendis, vel non dimittendis, adhibitis etiam Apostolicis testimonijs dicerem, consilium esse Apostoli, non præceptum Domini, vbi ait [Ceteris autem ego dico, non Dominus;] monens eos, qui haberent coniuges infideles, ut consentientes habitare secum non dimitterent. Quod vtique ideo monendum, non iubendum fuit: quia non tanto pondere prohibendi [a] sunt homines facere licita, quamuis non expediant [b], quanto pondere prohibenda illicita. Si autem [c] alicubi Apostolus etiam illa, quæ iubenda sunt, monere dignatus est; hoc fecit parcendo infirmitati, non præiudicando [d] iussioni. Vnde ipse † dixit [Non vt confundam vos, hæc scribo; sed vt filios meos charissimos moneo:] quid habet quæstionis, vbi ait [e] [Ego dico, non Dominus] item, vbi ait [Ecce ego Paulus dico vobis, quia si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit?] Numquid [f] etiam hic dixit [g], Ego dico, non Dominus? Non sunt itaque ista similia: quia etiam illa, quæ iubet Dominus, non est indignum, neque contrarium, si eadem monet Apostolus. Monemus enim, quos charos habemus, vt faciant Domini præcepta, vel iussa. Cum vero † ait [Ego dico, non Dominus;] satis ostendit Dominum non prohibere quod ipse prohibebat. Prohibuisset autem Dominus, si esset illicitum [h]. Ergo secundum ea, quæ supra diu diximus [i], multumque versauimus, licitum erat per iustitiam: sed etiam licitum non erat faciendum propter liberam beneuolentiam. [2] ¶ Tu vero [k], cui placet ita non licere, quod non vetat Dominus, sed Apostolus, quemadmodum non licet, quod vetat Dominus; cum exponere voluisses, quid sibi vellet, quod ait [Ego dico, non Dominus] cum alloqueretur fideles, quibus essent cõiuges infideles; dixisti, quia Dominus iussit, ne cõiugia sibimet diuersæ religionis copularētur: & ipsum adhibuisti testimonium Domini dicentis [Non accipies vxorem filio tuo de filiabus alienigenarum, ne traducat eum post Deos suos, & pereat anima eius.] Addidisti etiam verba Apostoli, vbi ait [Mulier alligata est, quamdiu vir eius viuit: quòd si mortuus fuerit vir eius, liberata est: cui vult, nubat: tantum in Domino.] Quod ita exposuisti, vt adiungeres, idest, Christiano. Deinde secutus es, & addidisti † [l], Hoc est ergo Domini præceptum tam in veteri, quàm nouo testamento, vt non nisi vnius religionis & fidei coniugia sibi maneant copulata. Si hoc ergo est Domini præceptum tam in veteri testamento, quàm in nouo, & hoc iubet Dominus, hoc docet [m] Apostolus, vt non nisi vnius religionis, & fidei maneant copulata coniugia; quare contra hoc Domini iussum, contra doctrinam suam, contra præceptum veteris, & noui testamenti iubet * Apostolus, vt diuersæ fidei coniugia maneant copulata? Quia Paulus, inquis, gentium prædicator, & Apostolus iam in coniugio positos non solum monet, sed etiam iubet,

Marginal references: I. Cor. 7. — † al. si — I. Cor. 4. — Gal. 5. — † al. ergo — Ibid. c. 21. — Ibid. c. 19. — Deuter. 7. — I. Cor. 7. — † al. aisti — I. Cor. 7.

c ¶ *Si autem.*] hic respondet tertiæ obiectioni Pollentij dicentis: cũ hoc verbũ, dico, præceptiue ponatur in epistola ad Galatas: ecce ego Paulus dico vobis, quia si circumcidimini, &c. quare nõ similiter præceptiue cum dicit: Ego dico, non Dominus. vel concesso etiã ꝙ admonitiue ponat̃ ibi verbũ, dico vobis quia si circũcidimini, &c. nullũ incõueniens inde sequit̃. non enim indignũ est si quæ iubet Dominus, monet Apostolus.
d ¶ *Non præiudicando.*] sicut dicit lex, ꝙ voluntariæ tutelæ munera priuilegijs nõ præiudicãt. C. de excu. tu. volũtaria.
e ¶ *Vbi ait.*] ratio ad tertiam.
f ¶ *Numquid.*] arg. ꝙ nullum verbum in oratione vacat mysterio: & arg. ff. de vsur. si stipulatus. nã ibi dicitur, ꝙ si stipulatus sum à te rẽ mihi dari, vacuamque possessionem tradi, fructus veniunt in stipulatione. si autem rẽ tantũ mihi dari: non veniunt in stipulatione. arg. 5. ff. pro soc. sed & si adijciatur. Item est hic arg. ꝙ non est argumentandũ de consimilibus illis, inter quæ dissimilitudo attenditur. ff. de rei ven. si nauis. & ff. de condi. inde. plane. & ita intellige. ff. eo. tit. si reus. & hinc benedicitur. ff. de iniusto & rup. test. l. 4.
g ¶ *Dixit.*] si. ff. de iu. om. iudicum, si familia.

Dico, præceptiue & admonitiue ponitur.

Fructus in stipulatione rei quandoque veniunt, quandoque non.

h ¶ *Illicitum.*] arg. omne illicitum esse prohibitum: saltem ibi, declina à malo, & fac bonum. dicit ibi expositor, à malo omni: & exaudi hoc de mortali: venialia enim non sunt prohibita. arg. 13. dist. nerui. 14. q. 1. quod præcipitur.
i ¶ *Supra diu diximus.*] supple quòd Dominus non prohibuit id quod Apostolus, &c.
k ¶ *Tu vero.*] Augustinus qui dictum Apostoli intelligit de consilio, ego dico, non Dominus, intellectum suum & rationem suam posuit in prin. quare Dominus non debuit præcipere vt non discederet vir fidelis ab infideli. Pollentius autem, qui de præcepto intelligit, aliam rationem ponit, dicens quòd ideo præcipit Apostolus & non Dominus infidelem non dimitti, quia Dominus videretur contrarius sibi cum præceperit in ve. test. ne quis alienigenam duceret: concludit ergo August. ex hoc quod dicit Pollentius, Apostolum in præcipiendo fuisse etiam contrarium Domino: ad quod respondet Poll. quòd in diuersis casibus loquuntur Apostolus & Dominus: & ideo non est contrarius ei. infert ex hac responsione Aug. ergo nec Dominus erat sibi ipsi contrarius, si idem præciperet quod Apostolus: cum Dominus de coniungendo, Apostolus de iam coniuncto loquatur matrimonio. quid ergo respondes Pollenti quare præcipiat Apostolus & non Dominus, assigna causam.
l ¶ *Addidisti.*] ad hoc idem probandum. & addidisti concludẽdo.
m ¶ *Hoc docet.*] respond. [1] & ostendit conclusionem illam non prouenire: quia in alio & in alio casu loquitur Apostolus & Dominus.

Peccatũ mortale & nõ veniale est prohibitum.

[1] Scilicet Pollentius. Hug.

vt si vnus, aut vna e coniugibus credidisset, alterum, vel alteram non credentem, secum tamen habitare consentientem non dimitteret. His verbis tuis aliud hoc esse [a], aliud illud, satis euidenter ostendis. Illud enim de his coniugijs agitur, quæ sibi primitus copulantur, ne nubat femina non † suæ religionis viro, vel ne vir talem [b] ducat vxorem: id enim (vt dicis) iubet Dominus, docet Apostolus, vtrumque præcipit testamentum. Hoc autem diuersum esse quis abnuat, vbi agitur [c] non de coniungendis, sed de coniunctis? Ambo [d] quippe vnius eiusdem infidelitatis fuerunt, quando coniuncti sunt: sed Euangelium cum venisset; alter sine altera, vel altera sine altero credidit. Si ergo aliud est hoc (quod sine scrupulo vllius dubitationis apparet) cur fidelem [e] cum infideli in coniugio permanere non & Dominus, sicut Apostolus iubet? Nisi forte loco [f] isto vacat, quod tam fidenter ipse Apostolus ait [An vultis experimentum accipere eius, qui in me loquitur Christus?] Et vtique Dominus est Christus. Intelligis ne [g], quid dicam? An in hoc explanando aliquanto diligentius [h] immorabor? Attende, vt rem ipsam tamquam in conspectu considerandam planiore sermone ponamus. Ecce [i] coniuges duo vnius infidelitatis fuerunt, quando coniuncti sunt. Nulla de his quæstio est, quæ pertineat ad illam Domini iussionem, doctrinamque Apostolicam, & præceptum ueteris & noui testamenti, quo prohibetur fidelis cum infideli coniugium copulare. Iam sunt coniuges, & ambo adhuc sunt infideles: adhuc tales sunt, quales fuerunt, antequam iungerentur, qualesque coniuncti sunt. Venit Euangelij prædicator, credidit eorum vnus, aut vna: sed ita vt infidelis cum fideli habitare consentiat: Iubet fideli Dominus, ne infidelem dimittat [k], an non iubet? si dixeris, iubet, reclamat [l] Apostolus [Ego dico, non Dominus.] Si dixeris, non iubet, causam requiro [m]. Neque illam mihi responsurus es, quam tuis litteris indidisti, quia Dominus prohibet fideles infidelibus iungi. Hic enim nullo modo est ista causa: de iam iunctis loquimur, non de iungendis. Si ergo tu causam non inuenisti, cur non vetet Dominus, quod vetat Apostolus (cernis enim iam, vt existimo, non esse ipsam, quam esse putaueras) vide, ne forte illa sit, quæ mihi uisa est & tunc proferenda, & nunc defendenda: ut scilicet illud intelligamus dicere Dominum, quod habet coram illo nullo modo transgredienda iustitia, idest, quod ita iubet, aut vetat, ut aliud facere omnino non liceat.

Sent. 4. dist. 39.

† al. nisi

2. Cor. 13.

[a] ¶ Iubet Apostolus.] *Quæ sequuntur vsque ad vers.* iam in coniugio, *addita sunt ex B. Augustino: quemadmodum & in extremo à vers.* vide ne forte, *vsque ad finem, vt sit perfecta sententia. Multa autem sunt emendata ex eodem originali cum manuscriptis etiam exemplaribus, & Beda collato.*

4 *Contra inuenitur in concilio Toletano quarto, c. 62.*

¶ Nisi ad fidem Iudæus accesserit, separetur ab vxore fideli. C. X.

IVdæi [a], qui Christianas mulieres in coniugio habent, admoneantur ab episcopo ciuitatis ipsius, ut si cum eis permanere cupiunt, Christiani efficiantur. Quòd si admoniti noluerint; separentur: quia non potest infidelis in eius permanere coniunctione, quæ iam in Christianam translata est fidem. Filij autem, qui ex talibus nati existunt, fidem, atque conditionem matris sequantur. Similiter & hi, qui pro-

a ¶ *Esse.*] de coniunctis.
b ¶ *Talem.*] idest, non suæ religionis.
c ¶ *Vbi agitur.*] in Apostolo.
d ¶ *Ambo.*] pone exemplum, vt melius appareat quod dicit. C. de transact. vt responsum.
e ¶ *Cur virum fidelem.*] intrat quæstionem, vt Pollentius aliter respōdeat: cum prima eius responsio nulla fuerit.
f ¶ *Loco.*] idest, locum non habet: non est verum. q. d. nisi velis dicere quòd Apostolus hoc non dixit auctoritate spiritussancti.
g ¶ *Intelligis ne.*] vnde philosophus. Sentis ne inquit hæc: atque animo illabuntur tuo?
h ¶ *Diligentius.*] arg. quòd aduersarius tenetur aperire quæ dicit suo aduersario, vt arg. 5. q. 2. relatum. 11. q. 3. eorum. sed hoc cap. nihil facit: quia dicit Boetius in 4. lib. topicorū, ꝙ disputatio dialecticorum est ad alterutrum, causidicorum siue rhetorum ad tertium [1]. Vnde in dialectica disputatione est necesse, ꝙ qui obijcit, exponat obiectiones ipsi respondenti. in rhetorica vero sufficit ꝙ faciat ipsi iudici fidem, si obijciatur. 30. q. 5. iudicantem. dicimus ꝙ de mandato iudicis debet ei respondere vel exponere si potest: aliter non tenetur. C. de non nu. pe. generaliter. ff. de prob. quinquaginta.

Aduersarius an debeat aduersario aperire quæ dicit.

1 Scilicet alium, idest, iudicem.

i ¶ *Ecce.*] ponit thema, vt apertius dicat.
k ¶ *Dimittat.*] hęc littera sine nō, extorta est: pōt tamen ita intelligi: Iubet fideli Dominus vt infidelē dimittat, an non iubet vt dimittat, i. an iubet vt non dimittat? & assumit Aug. tātum alteram partem disiunctiue, hanc scilicet, iubet vt non dimittat: & ex ista procedit, si dixeris iubet, &c. Secundum autē ꝙ in littera est, non vt fidelem non dimittat, &c. plana est littera: & bene cōgruūt quæ sequuntur. nam si dicat, iubet ut dimittat: Apostolus est contrarius Domino vbi dicit, dico ego, non Dominus. si autem dicat, non iubet vt dimittat, assignet aliam causam.
l ¶ *Reclamat.*] nec reclamat Apostolus contrarium suadendo: nec reclamat per hanc litteram, non Dominus. & hoc cum non est ibi non. sed credo litteram falsam esse sine non. M.
m ¶ (*Causam requiro.*] quare non iubet Dn̄s vt non dimittat. Ioā.

CONTRA INVENITVR. Hæc est 4 pars. q. in qua loquitur de Iudæis, à quibus vxores & filij baptizati sunt separandi: & aliàs eorum consortium vitandū. & hoc probat per quinque auctoritates. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictum est supra ꝙ fidelis potest retinere infidelē volētē habitare cū illo, sed Tolet. concilium dicit ꝯ. Sed hoc specialiter est de Iudæis statutū. & quæ sit causa, in sequenti cap. subnectit.

IVdæi qui.] CASVS. Dicitur in hoc cap. si Iudæi vxor cōuertatur ad fidem, admoneri debet vir vt ipse similiter cōuertatur: quod si noluerit, ip sa debet ab eo separari: filij vero cōmunes apud eum parentem qui fidelis est, debent nutriri. Sequens §. patet, in quo redditur ratio quare aliud fit in Iudæo quàm in Gentili.

n ¶ *Iudæi.*] quod hic dicitur, corrigit extra de diuor. quanto [2]. Vel quod quod dicitur hic separandos esse, intelligas in illis casibus qn̄ in cōtumeliā creatoris vult habitare cum eo, vel vt trahat eū ad aliquod mortale peccatū: & secundū hoc idē iuris est in Iudæo & Gentili. Vel loquitur in eo casu quando primo fuerūt Christiani, & postea alter factus est Iudæus, vt tūc teneatur recedere ab ipso si uoluerit conuerti, vt §. ea. nō solū. Vel dic ꝙ aliud est [3] si vir cōuertitur ad fidē, & aliud si mulier. Nā si mulier cōuertit, ipsa debet recedere à viro, ne vir eā reuocet ad priorē errorē. Secus est si uir cōuertitur: quia facilius possunt uiri reuocare mulieres quàm econuerso: nā uir caput eius est. 33. q. 5. cum caput. Sed qualiter potest ecclesia filios illorum quorum alter est conuersus, cogere ad baptismum? Respon. ex quo alter parens eorum conuersus est, iam est factus de foro ecclesiæ: ergo & filij eius per consequens, ut 15. q. ult. cum multæ. Ioan. sed melius credo quòd intelligatur quando Iudæus existens Iudæus contraxit cum Christiana. B.

a ¶ Condi

Conditionem matris sequantur.] ꝭ.32.q.4. liberi. contra. hic de conditione religionis: ibi de conditione seruitutis.
a *Infidelitatis.*] Iudæi vero difficiliores sunt ad conuertendum, & peritiores ad subuertendum, quàm gentiles: quia legem habent & prophetas. & ideo hæc ratio potius habet locum in eis, quàm in quoniã sæpe malorũ consortia bonos corrũpunt: quod si fecerint, castigentur: & Hebræi cædibus deputentur. *Donentur*, non vt serui eorum fiant: sed vt disciplina regant ab eis. Seq. c. planũ est per se.
d *Eos.*] id est, neophytos.
e *Hebrais*] isti ergo nomen antiquum retinent post baptismum. argu. ꝯ. 27. q. 2. scripsit.

creati sunt de infidelibus mulieribus, & fidelibus viris, Christianam sequantur religionem, non Iudaicam superstitionem.

Verum hoc ideo statutum est, ne dum fidelis salutem quærit infidelis; potius ipse cum ea infidelitatis d *perditionem inueniat.*

Vnde in eodem concilio, c.59. tam de filijs Iudæorum, quàm de ceteris ad fidem venientibus statutum est, vt infidelium consortia euitent.

¶ A parentum infidelium separentur consortio fideles filij, ne eorum inuoluantur erroribus. C. XI.

Burch l. 4. c. 83. Iuo p. 1. c. 277. Pann. l. 1. c. 73. *al. deputandos*

IVdæorum filios, vel filias, ne parentum vltra inuoluantur erroribus, ab eorum consortio separari decernimus, deputatos aut monasteriis, aut Christianis viris, aut mulieribus Deum timentibus: vt sub eorum conuersatione cultum fidei discant; atque in melius instituti tam in moribus, quàm in fide proficiant.

Item c.61.

¶ Iudæis ad fidem venientibus cum infideli nulla sit communio. C. XII.

2. Cor. 13. Burch. l. 4. c. 84. Iuo p. 1. c. 278. Pann. l. 1. c. 74. *al. participio*

SÆpe malorum cõsortia etiam bonos corrumpunt: quanto magis eos qui ad vitia proni sunt? Nulla igitur vltra communio sit Hebræis e ad fidem Christianam translatis, cum his, qui adhuc in veteri ritu consistunt: ne forte eorum participatione subuertantur. Quicumque ergo ex his, qui baptizati sunt, a modo infidelium consortia non vitauerint; & hi Christianis donentur, & illi publicis f cædibus deputentur.

Item ex sexta synodo, c.11.

¶ Cum Iudæis nec manducandum, nec habitandum, nec ab eis medicamentum accipiendum est. C. XIII.

Apostolorum can. 69. Iuo p. 13. c. 116.

NVllus g eorum, qui in sacro sunt ordine, aut laicus azima Iudæorum manducet, aut cum eis habitet, aut aliquem eorum in infirmitatibus suis vocet, aut medicinam ab eis percipiat h, aut cum eis in balneo lauet. Si vero quisquam hoc fecerit; si clericus est, deponatur: si laicus; excommunicetur.

Item ex concilio Agathensi, c.40.

¶ Clerici, siue laici vitent Iudæorum conuiuia, nec eos ad sua consortia recipiant. C. XIIII.

Concord. Veneticum, c. 12. Iuo p. 13. c. 117.

OMnes deinceps clerici, siue laici, Iudæorum i conuiuia euitent: nec eos ad conuiuium quisquam accipiat: quia cum apud Christianos communibus cibis non vtantur; indignum, atque sacrilegum est eorum cibos à Christianis sumi: cum ea, quæ Apostolo permittente nos sumimus, ab illis iudicentur immunda; ac sic inferiores k incipiant esse Christiani, quàm Iudæi: si nos, quæ ab illis apponuntur, vtamur: illi vero à nobis oblata contemnant.

1. Tim. 4.

§ *Ex his itaque euidenter colligitur, coniugium esse inter infideles. Illud vero Apostoli [Omne, quod non est ex fide, peccatum est] non ita in-*

Rom. 14.

f *Publicis.*] Arg. ꝙ ecclesia iudicat de ijs quę foris sunt: quod verũ est quantum ad corporales pœnas. cũ enim peccant, possunt verberari, vel alio modo corporaliter multari de præcepto epi vel principis: arg. 17. q. 4. constituit. & extra de rapt. in archiepiscopatu. & alia etiã pœna possunt puniri, vt extra de vsu. post miserabilẽ. sed quã tum ad spiritualẽ pœnã ecclesia non iudicat de illis: quia non potest eos excõicare: quia qui in ecclesia non est, ab ecclesia separari nõ potest, vt 11. q. 3. omnis Christianus.

Ecclesia iudicat aliquando de his q̃ sunt foris.

g *Nullus eorum.*] nisi sit missus ad prædicãdum eis, extra de Iudęis, c. quàm sit laudabile.
h *Percipiat.*] emere tñ põt ab eis aliquis, & post præparet, argu. C. de Iudæ. nemo.

Omnes deinceps.] CASVS. Statuitur hic, vt omnes Christiani vitẽt consortia & cõuiuia Iudæorum. Nã cũ ipsi Christianorum cibis non vtantur, indignũ est vt Christiani eorũ cibis vtantur, ne inferiores eis efficiantur.
i *Iudęorum.*] similiter & gentilium, cũ & ipsi hodie etiã cibos discernant. licet enim nõ cõtineantur verbis edicti, vt 11. q. 3. ad mensam. continentur tñ sententia, vt ff. de peti. here. item veniunt. §. ait senatus. & 2. q. 1. multi. & ff. si qua. pau. fe. di. l. pe. sed quare loquimur cũ eis: cum nec comedam⁹ cũ eis? sed de hoc redditur ratio, quia maior familiaritas est in cibo sumendo, quàm in colloquio: & facilius quis decipitur inter epulas, vt 22. q. 4. vnusquisque.

Familiaritas in cibo est maior quàm ĩ colloquio.

... gentililibus. arg. 11. q. 3. ad mensam.

IVdæorum] CASVS. Dicitur hic, ꝙ filij Iudæorum ad fidem conuersi, ne à parentibus corrumpantur, debent separari ab eis, & nutriri vel in monasterijs, vel apud mulieres Christianas, vt in moribus & fide proficiant.

Iudæorum.] quidam intelligunt hoc c. ꝙ Iudæis auferẽdi sunt paruuli eorum, & baptizandi, sed adulti nequaquam. sed certe sicut nec adulti, ita nec paruuli ad fidẽ vi trahẽdi sunt: immo ſm hoc in breui nullus esset Iudæus. quomodo ergo reliquiæ Israel saluę fierent postea? ideo intelligo hoc de filijs iã Christianis, quos forte parentes circuncidere volebant, de conse. dist. 4. plerisq; . & hæc littera hoc idem innuit vbi dicit, vltra, & vbi dicit, separari: & ita per baptismum soluitur ius patriæ potestatis: nec tamen priuantur isti paterna successione. extra de Iudæ. Iudæi.

Proficiant.] iuxta illud: Auge nobis fidem. de pæ. dist. 2. dum sanctam. ergo iam isti baptizati erant, cum proficere debeant in gradibus dignitatis, id est, virtutis, vt de pæ. dist. 2. dum sanctam.

SAepe malorum.] CASVS. Statuitur hic vt Iudæi ad fidẽ translati non communicent cum Hebræis, ne corrumpãtur ab eis:

k *Inferiores.*] vt 2. q. 7 in sancta.

EX HIS. Hæc est 5. pars q. in qua ponit magister diuersas solutiones, quomodo intelligatur quod dicitur, omne quod nõ est ex fide, &c. probat etiam ꝙ nullus Christianus debet ducere mulierem infidelem: & distinguit inter matrimonia fidelium & infidelium. Ioan. de Fan.

CASVS. Iste §. diuiditur in quattuor partes. In prima concludit G. ex supradictis, matrimoniũ esse inter infideles. In secunda parte exponit illud Apostoli: Omne ꝙ non est ex fide, &c. i. omne quod fit ꝯ conscientiam, ædificat ad gehennã. Vel sic, id est, omne quod nõ fit ea mente vt valeat ad salutem, apud Deum inutile reputat. In tertia parte exponit illud Aug. Non est vera pudicitia infidelis hominis cũ coniuge sua, id est, nõ est inter illos illa pudicitia, quæ ducat ad vitã æternã: quod probat per similitudinẽ sacramentorũ quæ tractant ab hæreticis. In quarta parte exponit illud Ambro. dicentis: Non est putandũ matrimoniũ quod extra Dei decretum factum est: dicens quòd hoc intelligitur de matrimonio cõtracto

cum consanguineis vel affinibus. Secunda pars incipit ibi, *Illud vero*. Tertia ibi, *Item cum dicitur*. Quarta ibi, *Item illud*.

a ¶ *Conscientiam.*] præcepti vel prohibitionis. Nam si plus comedam q̃ debeam, quamuis ꝯ conscientiam: non pecco mortaliter. 25. dist. §. criminis. Et dicunt quidam ꝯ conscientiam nõ erroneã: arg. 13. dist. nerui. arg. op. ff. de lib. cau. igitur. §. 1. sed dico ꝙ nec ꝯ cõscientiã erroneã est faciendũ: prout est expressum extra de si. ꝑ tuas.

b ¶ *Cum fide.*] id est, cum conscientia.

c ¶ *Ex fide.*] id est, sicut fides exigit.

d ¶ *Reputatur.*] quo ad vitam æternã. de pæn. dist. 3. si quis autem nõ habens.

e ¶ *Absq; Deo.*] id est, absq; fide, q̃ est à Deo.

f ¶ *Virtus.*] s. dist. 26. de inde. ꝯ s. 1. q. 1. sicut vrgeri. s. dist. 45. vera iustitia. s. 24. q. 1. vbi sana.

g ¶ *Quantum*] s. 1. q. 1. quod quidã. de conse. dist. 4. quãuis s. dist. 32. §. verum. j. 32. q. 1. cum renuntiat. arg. 24. q. 1. vbi sana. j. de pæ. dist. 5. consideret. j. de pæ. dist. 2. §. quod autem. & dist. 3. ille rex.

h ¶ *Vera.*] non vr̃ dicere verum. Nam vbi deest fides vel charitas, nullatenus est virtus, ꝓut theolog⁹ accipit virtutem. quod ergo dicit hic, virtutibus, intellige scilicet politicis, quæ sine charitate habentur à multis. strenui enim actus hominum in eis erant. arg. 23. q. 4. si nõ ex fide. Nam & virtus pro fortitudine ponit. ff. de aleato. quibus [1]. Aliæ vero virtutes (vt prædictum est) nõ erãt in eis: quia si haberent vnam, haberẽt omnes: arg. 23. q. 1. vbi sana. de pæni. dist. 5. cap. 1.

baptismus. 32. dist. §. verum. Similiter nec ordinem posset recipere forte si superuixit, & se non baptizauit, videtur contemnere: & sic habetur quasi non fuerit Christianus Io.

l ¶ *Prima.*] quæ est inter sponsos & sponsas. **Ioan.**

m ¶ *Gratia est.*] j. 30. q. 5. feminæ.

telligendum est, vt quidquid fit ab infidelibus, credatur esse peccatum: sed omne, quod contra conscientiam [a] *fit, ædificat ad gehennã Vnde Ambrosius* [α] *[Peccatum est, quod aliter fit, quàm probatum est.] ¶ Item Augustinus* [β] *super eumdem locum [Omne, quod aliter fit, quàm probatum est, peccatum est: non tamen omne, quod fit cum fide* [b] *bonum est. Ignorantia enim, quæ est ex culpa, nocet.] Hinc etiam Apostolus ait [Beatus, qui non iudicat semetipsum in eo, quod probat,] id est, qui non facit damnabilẽ* [γ] *semetipsum aliter faciendo, quàm probet esse faciendum. Vel, omne, quod non est ex fide* [c], *dicitur esse peccatum: quia quidquid ea fide nõ fit, vt ad æternam valeat salutem, inutile reputatur* [d] *apud Dominum. Vnde Augustinus ait [Omnis infidelium vita peccatum est: nec valet esse bonum, quod fit absque* [δ] *Deo* [e]. *Vbi enim deest agnitio æternæ, & incommutabilis veritatis; falsa virtus* [f] *est etiam in optimis moribus.] ¶ Item cũ dicitur [non est vera pudicitia hominis infidelis cum coniuge sua;] negatur pudicitia esse vera, quantum ad effectum, ad præmium videlicet æternæ salutis. Sicut enim apud hæreticos sacramenta negantur esse vera, non quantum ad formam, sed quantum* [g] *ad virtutem: sic & virtutes negantur esse veræ* [h] *apud infideles; non quin veræ in eis sint iuxta illud Hieronymi [virtutibus* [ε] *Romani promeruerunt imperium;] sed quia effectu carent æternæ salutis. ¶ Item illud Ambrosii [Non est putandum matrimonium, quod extra Dei decretum factum est: sed cum cognoscitur, est emendandum] non ostendit coniugium non esse inter infideles. Nullo enim Domini præcepto gentiles prohibentur cõiungi gentilibus. Nec ergo eorum coniugium extra Dei decretum fit. Illa itaque auctoritate iubentur separari ab inuicem, qui contra Dei, vel ecclesiæ decretum copulati sunt: vt pote infideles cum fidelibus, vel consanguinei cum consanguineis, vel affines cum affinibus. Hi omnes, si sibi inuicem copulati fuerint; separandi sunt. Hinc etiam idem Ambrosius in libro de Patriarchis, libro primo de Abraham, c. 9.*

α ¶ Vnde Ambrosius.] *Referuntur verba glossæ ordinariæ in eum Pauli locum Verba autem Ambrosii in eumdem locũ sunt hæc.* Recte peccatũ appellat, quod aliter fit, quàm probatũ est.

β ¶ Item Augustinus.] *Hæc non sunt inuenta apud B. Augustinum: sed à ver.* non omne. *vsque ad ver.* nocet. *sunt ex eadem glossa ordinaria ibidem.*

γ ¶ Damnabilem.] *In glossa interlineari ibidem hæc leguntur,* qui nõ facit se damnabilem nocendo alijs de suo bono.

δ ¶ Absque Deo.] *Apud B Augustinum, & in glossa ordinaria legitur,* & nihil est bonum sine summo bono. *Reliqua vero vt apud Gratianum.*

ε ¶ Virtutibus.] H*æc non sunt reperta apud B Hieronymum. Sententia elici potest ex B. Augustino in quinto de ciuitate Dei, c. 12. vsque ad 15.*

¶ **Fideles infidelibus non sunt coniugio copulandi. C. XV.**

CAue Christiane gentili, aut Iudæo filiam tuam tradere [i]. Caue, inquam, gentilem, aut Iudæam, atque alienigenam, hoc est hæreticam, & omnem alienam [k] à fide tua vxorem accersas tibi. Prima [l] coniugij fides, castitatis gratia est [m], *& infra.* ¶ Si Christiana [n] sit, non est satis: nisi ambo initiati sitis sacramẽto baptismatis. Simul ad orationẽ nocte uobis surgendũ est, & cõiunctis precibus obsecrandus Deus.

Item ex concilio Agathensi, c. 67.

¶ **Cum hæreticis catholici non misceant coniugia. C. XVI.**

NOn oportet cum hominibus † hæreticis [o] miscere connubia, & vel filios, vel filias dare, sed potius accipere; si tamen se profiteantur Christianos esse futuros, & catholicos.

Aue.] ¶ CASVS. CHoc cap. satis planum est. Præcipit enim hic, ne Christiana nubat gentili, Iudæo, vel hæretico, cũ ambo, scilicet vir & vxor debeãt esse cõsecrati baptismatis sacramento, id est, vnctione.

i ¶ *Tradere*] j. proxi. cap. contra. Solu. ibi de pactione de futuro: hic dicit quòd non licet accipere [2], & illi se miscere.

k ¶ *Alienam.*] hęc clausula, omnem alienã, nõ supponit pro hæretica vel gentili. ff. de verborum oblig. doli clausula. nam ibi dicitur quòd clausula generalis sequens non refertur ad ea de q̃bus specialiter est præmissum. Non est obijciendum de Moyse, qui duxit Aethiopissam, vt 2. q. 7. §. item obijcitur. quia illud factum fuit in figura, quòd Dominus sibi copularet ecclesiam ex gentibus. 2. q. 7. §. his itaque. Sed pone ꝙ aliquis hæreticus numquam fuit baptizatus, voluit baptizari, sed non habuit aquam: constat ei omnia peccata dimissa esse, etiã originale. numquid potest contrahere matrimonium cum Christiana? Dicit Hu. ꝙ non: quia ianua omnium sacramentorum est

n ¶ *Si Christiana.*] id est catechizata. Et ita est arg. ꝙ catechumenus non est fidelis. De hoc dicam j. 30. q. 1. in princ.

NOn oportet.] CASVS. Dicit hic, ꝙ nullus per despõsationẽ debet filiũ suum vel filiã tradere homini alienæ fidei ad cohabitandũ: sed potius infidelẽ in domũ suam assumat: si se catholicũ futurum promittat. Sequens cap. planum est, & per te videbis.

o ¶ *Hereticis.*] hæreticus non potest contrahere cũ Christiana [3]. Dicit tamen H. ꝙ si contrahit, tenet matrimonium: sicut si contraheret cum excommunicato. De conditionibus, quæ opponuntur in matrimonio, not. 32. q. 2. solet.

Comedens plusquam debeat, mortaliter non peccat.

Virtus non est sine fide & charitate.

[1] Et 23. q. 1. noli.

[2] Scilicet matrimoniũ q̃d iter tales impeditur propter disparẽ cultum, H.

Baptizatus sola voluntate an possit cũ Christiana ꝫ here.

Ibid.

In lib. sent. ipsius, & Prosperi c. 106. paulo aliter. s. ea. in princi. & c. sic enim.

s. e. in principio

Sent. 4. dist. 39. & in Laodiceno, c. 31.

Burc. l. 9. c. 78. Iuo p. 8. c. 204.

Si

[Si quis.] ITEM ILLVD. CASVS. Grat. ostendit in hoc §. vel exponit verbum quod positum fuit § e. q § . 1. in fi. non est ratum cõiugium, quod sine Deo est; faciens trimembrẽ diuisionẽ vel distinctionẽ mr̃imonij; dicẽs aliud esse legitimũ & nõ ratũ: & aliud ratum & nõ legitimũ: & aliud legitimũ & ratũ: & de quolibet mẽbro

despon. cum inhibitio.

[Qvod vero.] CASVS. Hic intitulatur 2. q. in qua quid iuris sit, satis patet ex ijs, quæ dicta sunt in prima qõne, & ex distinctione, quæ colligitur in qõne prima, & ex illo ca. si infidelis. quia si infidelis noluerit habitare cũ cõuerso ad fidẽ, vel voluerit habitare cum contumelia nominis Christiani, vel vt traheret eum ad mortale peccatum; licite contrahit tunc conuersus.

al. Verbenensi.

Item ex concilio Vrbanensi †.

† *Eadem sententia quibusdam verbis mutatis habetur in concilio Aruernensi, c. 6. Et similia sunt in Aurelianensi 2. c. 19.*

¶ Christiana communione careat, qui Iudaicæ prauitati coniugali se vinculo sociat. C. XVII.

Sent. ibidem.

ij SI quis Iudaicæ prauitati cõiugali societate iũgitur; siue Christiana Iudæo, siue Iudæa Christiano mulier carnali consortio misceatur; quicumq; eorum tantum nefas admisisse cognoscitur; à Christiano cœtu, atque cõuiuio, & à cõmunione ecclesiæ protinus segregetur.

§.e. in pricipio.

Item illud Augustini, [Non est ratum coniugium, quod sine Deo est,] non negat coniugium esse inter infideles. Coniugium enim aliud est legitimum, & non ratum: aliud ratum, & non legitimum: aliud legitimum & ratum. Legitimum coniugium est, quod legali institutione, vel prouinciæ moribus contrahitur. Hoc inter infideles ratum non est; quia non est firmum, & inuiolabile [α] *coniugium eorum. Dato* [a] *enim libello repudij, licet eis recedere ab inuicem, & alijs copulari lege fori, non lege poli, quam non sequuntur. Inter fideles vero ratum coniugium est: quia, coniugia semel inita inter eos, vlterius solui non possunt. Horum quædam sunt legitima; veluti cum vxor à parentibus traditur* [b]*, à sponso dotatur, & à sacerdote benedicitur. Hæc talia coniugia, legitima & rata appellantur. Illorum vero coniugia, qui contemptis omnibus illis solennitatibus solo affectu aliquam sibi in coniugem copulant; huiusmodi coniugium non legitimum* [c]*, sed ratum tantummodo esse creditur.*

α [Inuiolabile.] *Sic in omnibus uetustis exemplaribus, quæ collata sunt. In uulgatis legebatur,* & ideo uiolabile.

QVÆSTIO SECVNDA.

QVòd vero [d] *vxore viuente alteram ducere non possit* [β]*; testatur scriptura* [γ] *dicens. [Alioquin si disceditis ab inuicem, & volentes cohabitare dimittitis, & alijs vos copulaueritis; adulteri eritis, & filij vestri, qui postea nascentur, erunt immundi, id est spurij.]*

Item ex concilio Meldensi, cap. 1.

β [Non possit.] *In vulgatis sequebantur hec,* qui infidelem dimisit. *quæ in manuscriptis exemplaribus non habentur.*

γ [Scriptura.] *Hæc non sunt verba ipsa scripturæ, sed in glossa ordinaria ex Ambrosio ad ea verba 1 Cor. 7.* alioquin filij vestri, & c. *hæc leguntur* Si dimittitis, inuicem nolentes cohabitare, & alijs vos copulatis; adulteri estis: & filij vestri spurij, & ideo immundi.

§ ea. q. 1. si quis. Concor. Tribur. conc c. 39. Sent 4. dist. 39. Burch. l. 9. c. 61. Iuo par. 8. c. 197 Pann. l. 6. c. 98.

¶ Non potest quis post baptismum alteram ducere, viuente ea, quæ ante baptismum sibi fuerit virgo copulata. C. I.

SI quis habuerit vxorem virginem [e] ante baptismum; viuente [f] illa post baptismum alteram habere non potest. Crimina enim in baptismo soluuntur, non coniugia [g].

Gregorius autem contra testatur dicens.

¶ Licet fideli aliam ducere vxorem, quam [δ] Christianæ fidei odio infidelis dimittit. C. II.

δ [Quam.] *Sic etiam in vetustis, sed si legeretur,* quem. *magis videretur respondere verbis ipsius capitis.*

Sent. 4. dist. 39. Gloss 1. Cor. 7. ad illud [nõ est enim frater.]

SI infidelis discedit odio Christianæ fidei; discedat. Non est enim frater, aut soror subiectus seruituti in huiusmodi.] Non est enim dimisso peccatum propter Deum [h], si alij te copulauerit. Contumelia quippe creatoris soluit [i] ius [k] matrimonij circa eum, qui

d [Quòd vero.] hic intitulatur secũda qõ, de qua supra diximus in prima quæstione.

[Si quis.] CASVS. Dicitur in hoc c. q̃ si gẽtilis cõuersus ad fidem vxorẽ habuit infidelẽ volentẽ secũ habitare; ea viuẽte cũ alia cõtrahere non potest. Crimina enim in baptismo dissoluuntur, & nõ mr̃imonia. Sequens §. patet.

e [Virginem.] idem esset & si corruptam, sed de facto quæsitũ est de virgine: forte ideo, quia videbat̃ q̃ matrimoniũ solueretur inter virginẽ & eũ, qui accedebat ad baptismũ: sicut cũ alter spõsorum trãsit ad religionem monasterij. sed non est ita: quia cũ transitur ad religionẽ fidei, bene potest quis vti matrimonio. 26. dist. deinde. secus cum transitur ad monasterium, vt 26. q. 1. vt lex.

Religio fidei non impedit matrimonio vti.

f [Viuente] & cõuersa cum viro vel non cõuersa, secum tñ cohabitare volẽte: sequens aũt capitulũ intelligitur de nolente cohabitare.

g [Coniugia.] potest tamen ad religionem trãsire etiam inuita ea, cũ matrimonium non sit ratum. extra de diuor. quanto.

[Si infidelis.] CASVS. Dicitur hic, q̃ si conuersus ad fidem vxorẽ habuit infidelem, quæ odio Chr̃ianæ fidei noluerit morari cum ipso, licite põt se alij copulare, contumelia n. creatoris soluit ius matrimonij: cum non sit seruãda fides ei, quæ Christum audire contemnit.

h [Propter Deum] id est, propter fidem Dei.

i [Soluit.] ecclesia tamẽ debet sentẽtiare. sed quid si illa vxor nõ vult venire ad causam, cum non sit de foro ecclesiæ? Si potest constare ecclesiæ, q̃ non vult cohabitare, sententiet. Hanc glos. non approbo: quia sine iudicio ecclesiæ dissoluitur matrimonium, vt supra quæstione 1. si infidelis.

Et obligationẽ & seruitutem matrimonij: vnde fac vim quia non dicit littera, soluit m̃rimoniũ, sed dicit, soluit ius matrimonij, secundum Ray.

k [Ius.] i. vinculum † Sed tũc demũ solũ cũ ꝓhit relictus. ar. extra de diuor. gaudemus. in fi. immo ẽt prĩ credo solutũ. sed si alter reuertitur ad fidem antequam alter duxerit vxorem, restituitur vinculum matrimonij quasi iure postliminij, vt ibidem perpenditur.

[...]ro exempla supponit, quæ facile per te videbis.

a [Dato.] hic non ponit exemplum bonũ. Nam in veritate per dationem libelli non dissoluebatur matrimonium, immo vera erat fornicatio. extra de diuor. gaudemus.

b [Traditur.] infra 36. q. 5. aliter.

c [Non legitimum.] si enim probatum fuerit aliquod impedimentum in tali matrimonio, filij non erunt legitimi, vt extra de cland.

a ¶ *Relinquitur.*]nihilominus & circa relinquentē. vnde & relinquens ꝓhet sine peccato si conuersus ꝯhat;non enim potest matrimoniū claudicare,cū sint duæ relatiões.vnde si vna est vxor,& reliquus est vir.ideo aūt non tractauit hic de relinquente, quia extra ecclesiam est,& nihil ad nos de eo iudicare. 2.q.1.multi. Est tñ arg. ꝙ claudicet, vt hic, & extra de eo qui cog.c.1. ar.ff. man. potest.sed vt dixi, quo ad essentiam non potest.claudicare, sed quo ad effectū bene:quia qñque tenetur vnus alij:sed nō ecōuerso.Vel dic quātū ad fidelē soluitur, vt hic dicit: qa adhuc pōt debitū petere ab altero:sed infidelis nō pōt, qa fidelis nō est subiectus seruituti illius:& cum alia sit seruitus qua tenetur vir vxori,quàm illa qua tenet vxor viro [1]: bene pōt vna seruitus esse sublata,& nō alia.sic ff.de serui.vrb.præ. si domus.& extra de conuer. coniu. quidam.

Matrimoniū claudicare nō potest.

Vir & vxor tenentur duplici seruitute.

[1] Argu.contra 32. q. 6. apud nos,vbi de hoc.

b ¶ *Et in matrimoniū.*] id est,in fractione primi matrimonij.non dicas in secundum matrimoniū,si illud cōtrahat postquam cōuersus cū alia contraxit:vt premisit.arg. tamen ꝙ peccet contrahendo secundū. extra de testi.sicut.

HIC DISTINGVENDVM. CASVS. G.bñ distinguit in hoc § dicens, ꝙ si alter cōiugū fuerit cōuersus ad fidé:si īfidelis voluerit ei cohabitare: fidelis altero viuente contrahere nō poterit. Si aūt infidelis noluerit cohabitare fideli:tūc fidelis infideli viuente potest contrahere. si aūt vterque est cōuersus ad fidé,vel si ab initio vterque fuisset fidelis:licet alter eorū à fide discedat, alter tñ nullo mō contrahere pōt: quia ratum fuit matrimoniū inter eos.

c ¶ *Atque.*] Hæc distinctio est canonica & bona:& probatur extra de diuor.quanto.

VTrū vero.] CASVS. Hic intitulatur 3.q.in qua qd iuris sit, dictum est supra 26.di.& mirū fuit quare magister hic eam refricauit. Et scias ꝙ Hiero.contradicit Augu.& Inno.& multis alijs sanctis patribus: sed ex toto præiudicatur Hiero. nec valet quod hic dicitur ab eo. Sequentia caper te videbis,quia similia habuisti s.26.dist.

d ¶ *Vtrum.*]hic intitulatur q.3.in qua quid iuris sit diximus 26.di.vnius.nec valet quod hic dicitur à Hieronymo.

e ¶ *Acutius vero.* ¶ *Censuerunt.*] supra distin.55.c.nullus.

CVidam.] CASVS. Tria sunt imparia coniugia. Vnum est de fide dispari:de quo tractatum est in præcedēti causa. Aliud de diuersitate conditionis,scilicet cum liber cōtrahit cum ancilla: vel libera cū seruo,de quo in hac causa tractatur. Tertium est cum vnus est maior,& alter minor,de quo tractatur in causa sequenti. Tractat igitur magister in hac causa de errore conditionis:& quis error impediat matrimonium. Et vt hæc & alia cōpetētius faciat,præmittit thema,de quo duas elicit qōnes.

f ¶ *Cuidam mulieri nobili.*]imparia coniugia tribus modis dicuntur.

---

relinquitur [a]. Infidelis autem discedens, & in Deum peccat, & in matrimonium [b]: nec est ei fides seruanda coniugij: quia † propterea discedit,ne audiret Christum Deum [*] esse Christianorū coniugiorum.

† al. quę.

¶ *Hæc non sunt inuenta apud B.Gregorium:sed apud B.Ambrosium ad c.7. 1.Corinthiorum eadem fere leguntur plenius, atque aptius exposita.*

* ¶ Christum Deum.] *In loco indicato est*, ne audiret auctorem esse Christianorum Deum coniugij.

Hic distinguendum est, aliud esse, dimittere volentem cohabitare, atq; [c] *aliud, discedentem non sequi. Volentem enim cohabitare licet quidem dimittere, sed non ea viuente aliam superducere* † *: discedentem vero sequi non oportet, & ea viuente aliam ducere licet. Verum hoc non nisi de his intelligendum est, qui in infidelitate copulati sunt. Ceterum, si ad fidem vterque conuersus est, vel si vterque fidelis matrimonio iunctus est, & procedente tempore alter eorum à fide discesserit, & odio fidei coniugem dereliquerit; derelictus discedentem non comitabitur: non tamen illa viuente alteram ducere poterit: quia ratum coniugium fuerat inter eos; quod nullo modo solui potest.*

Sen.4.dist.39.

† al. superinducere.

QVÆSTIO TERTIA.

VTrum [d] *vero bigamus sit reputandus, qui ante baptismum habuerit vnam, & post baptismum alteram; auctoritate Hieronymi patet. Ait enim super epistolam Pauli ad Timotheum.*

¶ *Sententia huius capitis habetur s.distin.26.c.vnius.ex glossa ordinaria prima ad Timotheum c.3. Beatus autem Hieronymus hanc rem & in epistolam ad Titum c.1.attigit, & in epistola ad Oceanum copiose tractauit.*

¶ Non est bigamus, qui ante baptismum habuerit unam, & post baptismum alteram. C. I.

OPortet episcopum vnius vxoris esse virum. Verum hoc post baptismum. Ceterum, si ante baptismū habuit vnam, & post baptismum habuerit aliam; non est reputandus bigamus: cui prorsus innouato per baptismum omnia vetera sunt dimissa.

s. dist. 26. vnius

Augustinus vero contra testatur, & Innocentius. Ait enim Augustinus super epistolam Pauli ad Titum.

¶ *Sententia huius capitis habetur in collectaneis Bedę, & glossa ordinaria ad c. primum epistola ad Titum, vt supra 26.dist.c.acutius.*

¶ Non debet fieri episcopus, qui ante baptismum habuerit unam, & post baptismum alteram. C. II.

ACutius vero intelligunt, qui nec eum ordinandum censuerunt [e], qui ante baptismum habuerit vnam, & post baptismum alterā. In baptismate enim crimina abolentur, non fœderatio coniugij dissoluitur. Sicut illa, quæ catechumena vitiata est, inter Dei virgines consecrari non potest; sic qui ante baptismum habuit vnam, & post baptismum alteram, nō nisi bigamus est reputandus. Amisit enim quiddam non ad vitæ meritum, sed ad signaculi sacramentum.

s.di. 26. Acuti⁹.

Item Innocentius Rufo, & Eusebio episcopis Macedoniæ multis argumentis probat talem bigamum reputari. Quia ergo iste, cuius causa in præsenti agitur, ante baptismum habuit vnam, & post baptismum alteram; bigamus iudicatur: & licet vitæ merito, & industriæ scientiæ polleat; tamen in episcopum ordinari non potest.

s.di. 26. deinde. & s. ea. q. 1. nūquid.

CAVSA XXIX.

CVidam mulieri nobili [f] *nuntiatum est; quòd à filio cuiusdam nobilis petebatur in coniugem: præbuit illa assensum. Alius vero quidam ignobilis, atque seruilis conditionis, nomine illius, seipsum*

tur. vno modo quando contrahit fidelis cum infideli: de quibus in superiori causa audiuimus. Alio modo quando vnus liber, & alius seruus: de quibus in hac causa videbimus. Tertio modo qñ vnus maior, alter minor: de quibus in sequenti tractatur. hic de errore personæ, conditionis, qualitatis & fortunæ, tractatur.

Quòd

2 ¶ *Quod autem*]Hic depingitur 1. q. an s. matrimonium contrahatur inter eos inter quos interuenit error personæ: hoc est dicere, an error personæ impediat 1 matrimonium contrahendum, & dirimat iam contractum. G. allegat pro & contra: distinguendo quattuor errores, fortunæ, qualitatis, personæ, & conditionis, duo vltimi dirimũt mřimoniũ, nõ ex sua natura, sed ex constitutione ecclesiæ. Nam similiter & Papa posset cõstituere ꝙ error qualitatis ĩpediret, & ꝙ null⁹ error ĩpediret, & ꝙ esset matrimoniũ vbi esset error psonę: sicut & tenet pign⁹, licet ibi sit error. ff. đ pi. ac. l. 1. vñ ex natura nõ hẽt error psonæ ꝙ ĩpediat. ar. tñ est ȝ. ĵ. de Iacob & Lya: qa nõdũ ecclesia constituerat; & tñ tunc impediebat. Et est etiam ar. contra: quia error impedit emptionẽ, vt ff. de contrahen. emp. quid tamen. Et no. quòd secundum H. & L. numquam erratur in persona, nisi prius habita notitia aliqua de eo cuius nomine alius se repræsentet: vnde si aliquis offert se sub noĩe regis Franciæ alicui puellæ: si ipsa nihil vmquam audiuit de rege Franciæ; nec aliquam notitiam habet de eo per famã, vel alio modo, & putat hunc esse regem Franciæ, non errat in persona, sed in fortuna, uel qualitate uel nomine. Sed aliqua consentit in aliquem visum vel non visum, tamen aliquo modo sibi cognitum, s. fama vel alio modo: si postea per errorem accipiat alium etiam si ab eo fuerit cognita, reddetur primo: si tamen ille in eam consenserit per nuntium, vel alio modo. si vero nullo modo fuerit sibi cognitus, q̃uis per erroré accipiat aliũ, numq̃ reddetur primo: qa ĩter eã & primũ non fuit matrimoniũ. nam in penitus incognitũ nec amorem nec consensum dirigere possumus 2. Vnde Au. Non visos diligere possumus, qui nobis per famam vel alio modo cogniti sunt: incognitos autẽ diligere nequimus. sed certe licet hoc possit concedi, ꝙ non sit restituenda priori; non tamen dico ꝙ debeat stare cum secundo, cum ibi sit error. Nam errare est aliud pro alio putare, vt 22. q. 2. in quibus. & 38. dist. quamuis. Item eadem ratione qui emit orichalcum pro auro, consentit in aurum: quod falsum est, ut ff. de contrahen. empt. alioquin. & l. quid. respon. nam licet non erret circa illum cuius nullam notitiam habuit, errat tamen circa præsentem 3. H. tamen & L. dicunt, quòd sit matrimonium cũ ista. sed hoc non credo: cũ ibi sit error. ergo nõ est ibi cõsensus: quia nihil est tam contrariũ consensui quàm error, vt ff. de iud. l. 2.

Matrimoniũ vtrum errorẽ impediatur.

1 Argu. extra de consangu. non debet.

Error personæ non facile committitur.

2 Arg. contra ff. de cõtrah. emp. cum ab eo. §. massam.

3 Subau. circa quẽ error attẽditur: qđ dic vt no. ĵ. e. in gl. dicit tamẽ, &c. in fi.

obtulit, atque eam in coniugem accepit. Ille, qui prius sibi placuerat, tandem venit, eamque sibi in coniugem petit. Illa se delusam conqueritur, & ad prioris copulam aspirat.

1 *Hic primum quæritur, an sit coniugium inter eos.*

2 *Secundo, si prius putabat hunc esse liberum, & postea deprehendit illum esse seruum; an liceat ei statim ab illo discedere.*

QVÆSTIO PRIMA.

27. q. 2. in princ.

QVòd autem [a] coniugium sit inter eos, probatur hoc modo. Coniugiũ siue matrimoniũ est viri & mulieris cõiunctio, indiuiduã vitæ consuetudinẽ retinens. ¶ Itẽ. Consensus [b] vtriusq; matrimoniũ facit. Quia ergo isti cõiuncti sunt, vt indiuiduã vitæ cõsuetudinẽ conseruarent, quia vterq; consensit in alterum; coniuges sunt appellandi. ¶ His ita respondetur. Consensus est duorum, vel plurium sensus in idem. Qui autem errat; non sentit: non ergo consentit, id est, simul cum alijs sentit. Hæc autem errauit [c]: non ergo consensit [d]; non itaque coniunx est appellanda: quia non fuit ibi consensus vtriusque: sine quo nullum matrimonium esse potest. Sicut enim qui ordinatur, ab eo, quem putat esse episcopum, & adhuc est laicus; errat, nec vocatur ordinatus, immo ab episcopo adhuc est ordinandus [e]; sic ista errans nulli est copulata coniugio: immo adhuc est copulanda. ¶ Ad hæc, non omnis error consensum euacuat. Qui enim accipit in vxorem, corruptam, quam putat virginem, vel qui accipit meretricem, quam putat esse castam; vterque errat: quia ille corruptam existimat virginem; & iste meretricem reputat castam. Numquid ergo dicendi sunt non consensisse in eas? aut dabitur vtrique facultas dimittendi vtramq;, & ducendi aliam [f]? Verum est, quòd non omnis error consensum excludit: sed error alius est personæ [g], alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error personæ est, quando hic putatur esse Virgilius, & ipse est Plato. Error fortunæ, quando hic putatur [h] esse diues, qui est pauper; vel econuerso. Error conditionis, quando putatur esse liber, qui seruus est. Error

4. Sent. di. 30.

QVòd autem.] CASVS. Hic depingitur 1. q. qua quæritur an matrimonium sit inter eos inter quos interuenit error personæ? Et certum est ꝙ error personæ & error conditionis impediunt matrimonium: error vero fortunæ & qualitatis non impediunt. Gra. tamen in hoc §. allegat pro vtraque parte distinguendo quattuor errores, scilicet personæ, fortunæ, conditionis, & qualitatis. Casus huius §. est talis. Diuiditur enim in tres partes. In prima parte allegat Gr. pro viro, ꝙ sit inter eos matrimoniũ: & hoc facit per descriptionẽ matrimonij: & quia ex tali cõiunctione cõsensus interuenit, matrimoniũ fuit inter eos. Sed statim pro muliere rñdet dicens, ꝙ ibi nõ affuit consensus, cum error interuenerit, & ita nõ fuit cõiunx: quod probat exemplo illius, qui ordinatur ab eo quem putat esse episcopũ cũ nõ sit: sed statim allegat pro viro dicẽs ꝙ nõ oĩs error impedit cõsensum matrimonij: quia error virginitatis nõ impedit matrimoniũ. In secunda parte soluit pro muliere, distinguẽdo quattuor errores, s. personæ, conditionis, fortunæ, & qualitatis: & dicit ꝙ error psonæ & conditionis impediunt matrimonium; error vero fortunæ & qualitatis non. Et ꝙ error personę impediat, probat duobus exemplis. Nam si aliquis vellet rem suam vẽdere Marcello, & postea Paulus simulauit se Marcellum, nõ tenet venditio cũ Paulo. Similiter cum aliquis putat se emere aurum, & emit orichalcũ; nõ consentit in orichalcũ. In tertia parte probat pro viro ꝙ error personæ nõ impedit matrimoniũ: quia Iacob nõ consensit in Lyã: & tñ matrimoniũ fuit inter eos. Sed statim rñdet pro muliere dicenş ꝙ mřimoniũ fuit inter Iacob & Lyam ex subsequenti cõsensu, & nõ ex præcedenti. Et ꝙ error personæ excuset, probat tribus exemplis. s. exemplo eius qui per ignorantiã cognouit sororẽ vxoris: & exemplo diaboli, qui transformat se in angelum lucis; & exemplo hæretici, qui simulat se catholicum. vnde cum hic interuenerit error personæ, patet ꝙ ista non est coniunx ipsius. Error vero fortunæ & qualitatis non excludit consensum.

b ¶ *Item consensus.*]ut 37. q. 2. sufficiat. Intelligitur autem consentire nisi expresse dissentiat, ut ff. sol. ma. l. 2. §. uoluntatem. & extra de spon. sicut ex litteris. & extra de ijs quæ fi. à præla. capi. 2. ff. de spon. l. sed ea quæ patris.

c ¶ *Errauit.*]quia alium pro alio putauit: hoc est errare. 22. q. 2. in quibus. Vel pro uero falsum putare. 38. dist. quamuis.

d ¶ *Consensit.*]nihil est contrarium consensui quàm error, ut ff. de contrahen. emp. alioquin. ff. de iurisdi. om. iud. si per errorem.

e ¶ *Ordinandus.*]ut 68. dist. presbyteri.

f ¶ *Aliam.*]quasi dicat non. Nam ille error uenditionem impedit, licet error sexus impediat. ff. de contrahen. emp. alioquin. §. 1. tamẽ dicit lex, quòd soluitur emptio per actionem ex empto. ff. de act. emp. ex empto. §. si quis uirginem.

g ¶ *Persona.*]persona est secundum B. rationabilis creatura indiuidua essentia.

h ¶ *Putatur.*]dicit R. ꝙ in hac littera nõ debet esse ipse, sed hic: &

Error est contrarius cõsensui.

hæc vox, hic, nō est pronomē, sed aduerbiū: vt sit sensus: Error personæ est qn̄ putaᵭ esse Virgilius hic. i. in hoc loco, & ibi est Plato. Nā impossibile est vt putes Virgiliū esse Platonē. de dicto patet. de re similiter patet: quia impossibile est ꝙ quis putet de Virgilio ꝙ sit Plato: nec econuerso. quod verum est secundum opi. illorum qui concedūt ꝙ istum esse Virgilium, est Platonem esse Virgilium. Alij vero concedunt ꝙ iste putet illum esse Platonem: non tamen putat Virgiliū esse Platonē: & hoc per accidens, quod innuit propriū nomen, inter quos est H. hanc opinionē secutus est hic G. ſm hoc planū est quod dicit, aliqn̄ hic putatur, &c. & ꝙ pingui intellectu errantis putetur de aliquo ꝙ sit alius, habes 26 q. 5. nec mirum. vbi dicit Aug. ꝙ hunc puto esse hominē demonstrato dæmone. ff. de exceptio. rei iud. & an eadem. ar. ff. de furt. si is qui. §. si tu mihi. & de iu. iu. cum qui. §. si in iuriā. vbi dicit iurisperitus quòd hunc puto Lucium, demōstrato Seio. Sed quæro circa quam personam dicis hunc errorem fore? Dico ꝙ circa præsentem, quando, s. cōtrahit cū vno, & credit se ꝯhere cū alio: vn̄ dico ꝙ circa absentē p̄sonā nō errat. nā dico ꝙ si primo iā ille ꝯsētit in istā, & ista mō cōsentit in illū, ꝙ est m̄rimonium. Sed quæritur, si ille est mortuus in quem cōsentit: & alius præsentatur sibi, an talis error impediat matrimoniū? sic, quia licet ille non sit in rerum natura; nō minus tamen est ibi error personæ. Item si aliquis habeat tres filios: & aliqua consentiat in maiorem filiū: postea præsentetur minor; non tenet matrimonium cum eo.

Virgilium putare esse Platonem, est impossibile.

qualitatis; quando putatur esse bonus, qui malus est. Error fortunæ, & qualitatis coniugij consensum non excludit. Error vero personæ, & conditionis, coniugij consensum non admittit. Si quis enim pacisceretur se venditurum [a] *agrum Marcello, & postea veniret Paulus dicens se esse Marcellum, & emeret* [b] *agrum ab illo; numquid cum Paulo conuenit iste de pretio, aut dicendus est agrum sibi vendidisse? Item si quis promitteret se venditurum mihi aurum; & pro auro offerret mihi orichalcum* [c], *& ita me deciperet; numquid diceret consensisse in orichalcum? Numquam volui emere orichalcum: nec ergo aliquando in illud consensi; quia consensus non est nisi voluntatis. Sicut ergo hic error materiæ excludit consensum; sic & in coniugio error personæ. Non enim consensit in hunc, sed in eum, quem putabat* [d] *esse. Sed obijcitur. Iacob non consenserat in Liam, sed in Rachel: septem siquidem annis pro Rachel seruierat. Cum ergo eo ignorante Lia esset sibi supposita; non fuit coniugium inter eos, si error personæ consensum excludit: quia vt dictum est, non in eam consenserat; sed in Rachel. His ita respondetur. Consensus alius est præcedens; alius subsequens. Præcedit consensus, quando ante carnalem copulam in indiuiduam vitæ consuetudinem vterque consentit: subsequitur; quando post concubinalem, siue fornicarium coitum consentiunt in idem. Iacob ergo & Liam non fecit coniuges præcedens consensus, sed subsequens* [e]: *nec tamen ex primo concubitu fornicarij iudicantur, cum ille maritali affectu eam cognouerit; & illa vxorio affectu sibi debitum persoluerit, putans lege primogenitarum* [f], *& paternis imperijs se sibi iure copulatam. Quòd autem error personæ nonnullos excuset; auctoritate illa probatur; qua soror vxoris, vtroque inscio* [g], *sorore videlicet & marito, in lectum eius iuisse, & à viro suæ sororis cognita perhibetur: quæ cum sine spe coniugij perpetuo manere censeatur; ille tamen, qui cognouit eam per ignorantiam, excusatur. Aliter etiam hoc probatur: Diabolus nonnumquam se in angelum lucis transformat* [h]: *nec est periculosus error, si tunc creditur esse bonus, cum se bonum simulat. Si ergo tunc ab aliquo simplici quæreret, an suæ beatitudinis vellet esse particeps; & ille responderet, se in eius consortium* [i] *velle transire: numquid dicendus est consensisse in consortium diabolicæ damnationis, an non potius in participationem æternæ claritatis? Item, si quis hæreticorum, nomine Augustini, vel Ambrosii, vel Hieronymi, alicui catholicorum seipsum offerret, atque ad suæ fidei eum imitationē prouocaret; si ille præberet assensum, in cuius fidei sententiā diceretur consensisse* † *? non in hæreticorum sectam, sed in integritatem catholicæ fidei, quam ille hæreticus se mentiebatur habere. Quia ergo hæc persona decepta errore non in hunc, sed in eum, quem iste se mentiebatur esse, consensit; patet, quòd eius coniunx non fuerit. ¶Error fortunæ, & qualitatis non excludit consensum: veluti, si quis consentiret in prælaturam alicuius ecclesiæ, quam putaret esse diuitem, & illa esset minus copiosa; quamuis hic deciperetur errore fortunæ, non tamen posset renuntiare prælaturæ acceptæ. Similiter, quæ nubit pauperi, putans illum esse diuitem, non potest renuntiare priori conditioni, quamuis errauerit. Error qualitatis non excludit similiter consensum: vt pote si quis emerit agrum, vel vineam, quam putabat esse vberri-*

Gen. 29.

J. 34. q. 1. & 2. c. in lectum.

2. Cor. 11.

† al. cessisse.

a ¶*Venditurum.*] i. venditum se traditurum.

b ¶*Emeret.*] i. quasi à se emptum per traditionē acciperet. ideo autē sic exponunt doctores, qa si duobus venderet, & secundo traderet, secundus esset potior, vt C. de rei ven. quoties ff. de rei vendi. si à Titio. sed G. intellexit litterā istā sic. quando, s. secundo non esset venditurus si eum cognosceret. vnde cū erraret in p̄sona, quæ secūdo offerebat pretium, non ꝯhebat cum ea. ff. de fur. si quis vxori §. cum Titio. ff. de contrahen. emp. cum seruo. nec errans dominiū transfert. ff. de acq. re do. § procurator. & sic plana est littera. & l. si à Titio. & illa l. quoties. intelliguntur cū scienter cū duobus ꝯxit. doctores tamē exponunt (vt dixi) emeret, i. emptum acciperet. & hoc propter illud quod sequitur: numquid cum Paulo, &c.

Vendens duobus successiue, & tradens posteriori, ipsum efficit potiorem.

c ¶*Orichalcum.*] voluit dicere Marcellus ꝙ esset emptio & vēditio; quia in corpus consensum fuit, licet fuerit erratum in materia. i. in substantialium qualitate. Sed Vlpianus eum correxit, dicēs nō esse venditionem vbi erratum est in materia. ff. de contrahen. emp. in venditionibus. pignus tamen tenet, si quis obliget æs pro auro: vt ff. de pig. act. l. 1.

Venditio nō est vbi in materia erratur.

d ¶*Putabat.*] si quis aūt errat in proprio nomine, dum tamen certū sit de quo consentiat: hoc non officit. ff. de testa. si in noīe. secus aūt in appellatiuo. ff. de hære. insti. non ideo minus. ff. de leg. 1. l. 4.

e ¶*Subsequens.*] infra 30. q. 5. §. sed obijcitur.

f ¶*Primogenitarum.*] consuetudo erat maiorem primo nuptui tradere. 7. q. 1. quàm periculosum.

g ¶*Inscio.*] J. 34. q. 1. & 2. in lectum.

h ¶*Transformat.*] J. 26. q. 5. episcopi.

i ¶*Consortium.*] hoc verum est quòd iste non peccat cū ita simpliciter in genere dicit se uelle esse participem suæ beatitudinis: secus si ad specialia descenderet: non tamen ob hoc excusatur Saul, qui adorabat dæmonem, quem credebat esse Samuelem. 26. q. 1. nec mirum. hoc ideo quia intercessit culpa sua: uel ibi idololatriā adorauit.

Sub- a ¶*Rescinde-*

a ¶ *Reſcindere.*] vt C. de reſcind. vend. quiſquis. niſi eſſet decepꝰ ptus vltra dimidiam iuſti pretij, vt extra de empt. & vendit. cū dilecti. Vel niſi haberet peſtiferas herbas, vt C. de edi. act. ſi prędium Vel niſi dediſſet dolus cauſam contractui [1], vt ff. de dolo. l. & elegantur. Se-

hominē ſuæ conditionis: & quia neuter poteſt aliquid alij obijcere: & ita propter errorē ſerui numquam dirimitur matrimoniū: ſed certe pari ratione videtur ꝙ ſi aliqua credit contrahere cum vno, & cōtrahit cum alio, qui eſt ditior & melior, quod matrimonium teneat: quia non videtur decepta. Alij autē dicunt ꝙ ſiue erret in meliori, ſiue ī deteriori cōditione, ſemper dirimitur matrimoniū. Tertij dicunt ꝙ ſi interueniat error in diſpari conditione, dirimit matrimoniū [2], ſed ſi in pari, nō dirimitur. vnde ſi libera vult ꝯhere cum libero, & contrahit cum ſeruo: vel ſi ſeruus vult ꝯhere cum ſerua, & contrahit cum libera, non tenet matritrimonium. ſed ſi liber vult ꝯhere cū ſerua, & ꝯhit cū libera: vel ſi ancilla vult ꝯhere cū libero, & ꝯhit cū ſeruo tenet mr̄moniū: qa vtrobiq; eſt paritas. Ioan. & hæc opinio bona mihi vr̄. B. Dubitari autē cōſueuit ſi libera ꝯhit per errorē cum homine aſcriptitiæ cōditionis, an teneat matrimonium? H. dicit ꝙ teneat: lex tn̄ ꝯdicit in authē. de nup. §. aſcriptio. colla. 4. & C. de ſenatuſcon. Clau. l. vna.

[2] Ar. ad hoc inſti. de acti. §. præterea. ff. de vſufru. hactenus. in fi. & l. ſeq. ff. de in diē addict ſi venditor. §. ſed ſi neuter. ff. de fideiuſ. l. 4. in fi.

mam; quamuis iſte erraret in qualitate rerum, rem minus fertilem emendo; non poteſt tamen venditionem reſcindere [a]. *Similiter, qui ducit in vxorem meretricem, vel corruptam, quam putat eſſe caſtam, vel virginem, non poteſt eam dimittere, & aliam ducere.*

QVÆSTIO SECVNDA.

SEcunda [b] *quæſtio propoſita eſt de conditione, an liceat mulieri dimittere eum, quem putabat liberum, ſi poſtea illum inuenerit ſeruum. Quòd vero mulieri non liceat à ſeruo diſcedere, multis rationibus videtur poſſe probari. In Chriſto enim Ieſu nec eſt Iudæus, nec Græcus, nec ſeruus* [c], *neque liber: ergo nec in coniugio Chriſtianorum. Eadem enim lege in fide Chriſti vterque regitur. Indifferenter enim ab Apoſtolo dicitur omnibus [Qui vult nubere, nubat in Domino.] Et iterum [mulier nubat cui vult: tantum in Domino] Non præcipitur, vt ingenua nubat ingenuo, ancilla ſeruo: ſed qualibet earum, cui vult, nubat, dummodo in Domino.*

Gal. 2.

1. Cor. 7.

Item Iulius Papa, c. 4.

¶ Licet ſeruo matrimonia contrahere. C. I.

Burch. l. 9. c. 18. Iuo p. 8. c. 156. Pann. l. 6. c. 38. † al. daturi

OMnibus nobis vnus eſt pater in cælis, & vnuſquiſque diues & pauper, liber & ſeruus, æqualiter pro ſe, & pro animabus eorum rationem reddituri† ſunt [d]. Quapropter omnes, cuiuſcumque conditionis ſint, vnam legem [e] (quantum ad Deum) habere non dubitamus. Si autem [α] omnes vnam legem habent; ergo ſicut ingenuus [f] dimitti non poteſt, ſic nec ſeruus ſemel coniugio copulatus vlterius dimitti poterit.

¶ *Caput hoc apud Burchardum & Iuonem ſequitur poſt vltima verba capitis, ſi quis ancillam, infra eadem.*

α ¶ Si autem omnes.] *Hæc vſque ad finem habentur quidem in Pannormia, ſed non apud Burchardum & Iuonem, videnturque ipſius collectoris.*

Capi. l. 6. c. 94.

Item Zacharias Papa.

¶ Ancillam in matrimonio ſuſceptam viro dimittere non licet. C. II.

Sent. 4. diſt. 36. Iuo p. 8. c. 53.

j SI quis liber ancillam in matrimonium [g] acceperit, non habet licentiam dimittere eam (ſi conſenſu amborum coniuncti ſunt, excepta [β] cauſa fornicationis: ſed vna [h] lex deinceps erit per omnia & viro & feminæ.

β ¶ Excepta.] *Hinc vſque ad finem non ſunt in capitularibus, neque apud Iuonem, qui illa citat. Magiſter vero ſententiarum habet,* niſi ob fornicationem.

Item Iulius Papa.

¶ Inter patronum, & libertam conſtat eſſe matrimonium legitimum. C. III.

Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 18. Iuo p. 8. c. 156. Pann. l. 6. c. 37.

ij SI quis ancillam ſuam libertate donauerit, & in matrimonium ſibi ſociauerit; dubitatur [i] † apud quoſdam, vtrum huiuſmodi nu-

c ¶ *Nec ſeruus.*] a ſacramentis enim eccleſiaſticis non eſt amouēdus: vt extra de coniug. ſeruo. dignū. Vel ab illis q̄ ſunt iuris naturalis, vt à voto, vt in authē. de mona. §. hinc autē. coll. 1. vbi Iuſtinianus īducit hæc eadē verba Apoſtoli ad probandum quòd ſeruꝰ poſsit eſſe monachus: ſed quantū ad ius ciuile ſeruus nō habeť pro homine, vt ff. de regulis iuris, quod attinet ad ius ciuile, &c.

Seruus ab eccleſiæ ſacramentis non eſt amouendus.

OMnibus nobis.] CASVS. Cum apud Deū nō ſit acceptio pſonarū, ſed vnus ſit pater omnibꝰ, & vna lex: ſicut ingenuus dimitti non poteſt, ita ſeruus ſcienter ſemel coniugio copulatus dimitti nō poteſt. Seq. §. patet.

SEcunda quæſtio.] Hæc q. diuiditur in quattuor partes. In prima probat per tres auctoritates, quòd ſi quis ſcienter conſentit in ancillam, tenet matrimonium. Secunda ibi, *His ita.* Tertia ibi, *Si vero.* Quarta ibi, *Quæritur etiam.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic proponitur ſecunda quæſtio, qua quæritur an mulier poſsit dimittere illum, quem putabat liberum eſſe cum ſit ſeruus. Et certum eſt quòd ſic: ſecus ſi ſciebat eſſe ſeruum, vt j. ead. ſi quis ingenuus. Allegat tamen Gra. pro vtraque parte. vnde probat in iſto §. tribus auctoritatibus Pauli, quòd eum dimittere non pōt: *nec Iudæus,* ſupple repellēdus eſt à ſacramētis eccleſiaſticis.

b ¶ *Secunda.*] Hic quęritur an ſeruili cōditione reperta libera poſſit recedere? & quidem ſic, ſi ignorauit eum eſſe ſeruum quando contraxit cum eo, vt j. ea. ſi quis ingenuus. Et no. Hu. quòd nō omnis error conditionis impedit matrimonium: ſed tantū error ſeruilis conditionis: nec etiam ſemper talis error impedit. Vnde ſi libera vult contrahere cum ſeruo, & contrahit cum libero, non dirimitur matrimonium: licet ibi ſit error conditionis: quia non intelligitur talis decepta, quæ cum meliori cōtrahit quàm credebat. Similiter dic quòd ſi ſeruus credit contrahere cum libera, & contrahit cū ancilla: non dirimitur matrimonium: quia conſentit in

d ¶ *Reddituri ſunt.*] Arg. quòd ſeruus non tenetur obedire Domino in atrocibus. 11. q. 3. non ſemper.

e ¶ *Legem.*] non quo ad promotionem. Irregularis enim efficitur qui cum ſerua ꝯhit: arg. 34. diſt. ſi quis viduam. ſed ſequuntur vnā legem habito reſpectu ad ius naturale. nam de iure naturali quilibet cum qualibet poſſet contrahere. & ita ſeruus cum libera, niſi obſtaret cōſtitutio eccleſiæ.

f ¶ *Ingenuus.*] Argumentum à toto in quantitate ab vniuerſali ad ſingularem. ſimile. 19. diſt. ſi Romanorum.

g SI *quis.* ¶ *In matrimonium.*] poteſt ergo matrimoniū eſſe inter ſeruum & liberam: quod eſt contra legem C. de inceſt. nupt. l. 3. ſed abrogata eſt quo ad hoc vbi ſcienter contrahitur.

Matrimoniū poteſt eſſe inter ſerū & liberam.

h ¶ *Sed vna.*] quantum ad hoc.

SI *quis ancillam.*] CASVS. Dicitur hic, quòd ſi quis manumittit ancillam ſuam, & eam ducat in vxorem, ratum erit matrimonium inter eos, cum ex conſenſu matrimonium perficiatur. Sequens §. patet per ſe.

i ¶ *Dubitatur.*] per legem illam forte. C. de inceſtis nup. humilē. vbi dr̄ quòd nō poteſt eſſe matrimonium inter clarum virum & abiectam mulierem, nec inter ſenatorem & libertam.

a ¶ *Et legibus.*]Et ita leges si ꝯdicerent', dumtñ illis legibus canõ non obuiet,nõ tenet matrimoniũ.nã ꝙ leges habeãt locum in matrimonio,vr̃,licet H. ꝯdicat ꝛ arg.35.q.5.ad sedẽ.s̃. 27.q.2. quod autẽ.& c.lex diuinæ.in fi.vnde dicunt quidã ꝙ cũ hic lex dicat nõ esse matrimonium cũ ancilla,vt C.de incest.nup.l.3.& canon nõ excipiat nisi cũ scienter ducit,ꝙ vbi etiam cum libera ꝯhit seruus credens se ꝯhere cũ serua, nõ teneat matrimoniũ.

HIS ITA. Hæc est secunda pars q. in qua dicit̃,ꝙ si credebat vir aliquam liberam,& erat ancilla, poterit ab ea separari:& hoc ꝓbat per tria cap.Io.de Fan.

ptiæ legitimæ esse videantur, an non. Nos itaque vetustam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima esse censemus † . Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, & nihil impium, & legibus ª contrarium in tali copulatione fieri potest; quare prædictas nuptias inhibendas existimemus † ?

† al.censuimus

† al.existimauerimus?

2 *His ita respondetur. Non negatur ingenuam posse nubere seruo: sed dicitur, quòd si nescitur esse seruilis conditionis; libere potest dimitti, cum seruitus eius fuerit deprehensa. Illud autem Apostoli & Iulij Papæ intelligendum est de his, quorum conditio vtrique nota est. Huius autem conditio mulieri incognita erat: non ergo præmissis auctoritatibus cogitur manere cum illo: sed liberum illi esse ostenditur vel manere, vel discedere.*

Vnde in concilio apud Vermeriam, cui interfuit rex Pipinus, statutum est, c.6.

¶ De eo, qui ancillam duxit in vxorem, quam putabat esse liberam. C. IIII.

SI quis ingenuus homo vxorẽ ancillam alterius acceperit, & existimat, quòd ingenua sit; si ipsa femina fuerit postea in seruitute detecta [α] ; si eam à seruitute redimere potest, faciat [b] :si non potest [c], si voluerit, aliam accipiat. Si autem ancillam eam scierat [d] , & collaudauerat; prout [β] legitimam eam habeat [e] . Similiter & mulier ingenua de seruo alterius facere debet.

4. Sent. dist. 36. Burch.l.9.c.26. Iuo p.8. c.164. Pann. l.6. c.41. & 111.

¶ *Scriptum est nomine totius vniuersitatis Louaniensis ad S.D.N. Gregorium xiij. extare in bibliotheca B.Trudonis librum manuscriptũ sub hoc titulo,* Exscerpta decretorũ, *in quo inter alia capitula istius concilij apud Vermeriam, habentur hoc & sequens caput.*

α ¶ Detecta.] *Apud Magistrum legitur,* in seruitutem deiecta: *apud Burchardum vero,* inseruita: *quod verbum hac eadem notione habetur libro tertio capitularium, c.28.*

β ¶ Prout.] *in aliquot vetustis codicibus est,* post ut, *itemque,* postea vt, *quemadmodum & apud Burchardum & Iuonem.*

Item ex eodem, c.8.

Et capitul. l.5. c.18.

¶ Non licet mulieri dimittere, quem sciens seruum accepit in virum. C. V.

SI femina ingenua acceperit seruum, sciens quòd seruus esset; habeat eum: quia [γ] omnes vnum patrem habemus in cælis. Vna lex erit viro & feminæ.

4.Sent. ibidem. Burch.l.9.c.27. Iuo par.8.c.52. & 165. Pann. l.6. c.42.

γ ¶ Quia omnes vnum patrem.h. in c.] *Verba hac non sunt in capitularibus, neque apud Iuonem par.8.c.52. vbi ipsa citat capitularia. Sunt tamen apud eundem c.165. vbi refert ex concilio apud Vermeriam, quemadmodum nunc Gratianus.*

Item Gregorius lib. 6. epist. prima, seu c. 165. ad Fortunatum episcopũ.

¶ Seruitutis occasione dimitti non valet, quæ post controuersiam status se in libertatem asseruerit. C. VI.

CVius rei causa cum matre sua huc compulsa anno præterito præsentium venerit latrix; fraternitas tua cautius †nouit: quia † scilicet maritus suus vester clericus ob hoc, quòd de seruili fuerat conditione pulsata à suo noscitur eam remouisse [f] consortio ; vosque hic positos asserunt promisisse, vt si probare [g] se liberam , adiuuante Domino, valuisset, suo eam vos coniugio reformaretis. Fraternitas igitur vestra cognoscat, quòd reuelante Deo libertatis auctore, approbata [h] sit libera : nullaque in ea macula seruilis inuenta est. His ergo

† al.acutius

† quam quia] or. & alio verborũ ductu

[1] quis ingenuus.] CASVS. Dicitur hic , ꝙ si ingenuus ancillã alterius ignorãs ducat in vxorem : si voluerit eã redimere , facere põt : alioquin dimittat eam. si vero scienter cum ea contraxit, eam dimittere non potest. Sequens cap. patet.

b ¶ *Faciat.*] Sed pone ꝙ liber ignoranter cõtraxit cũ serua : postea Dominus manumittit eã, & ipse cognoscit eã post eius manumissionẽ; post cõperit eã fuisse ancillã tempore ꝯcti matrimonij: quærit̃ an possit eã dimittere ? Et dicimus ꝙ sic: q̃a cõsensus ille ab initio nullus fuit. sed si Dñs eius tũc tp̃is sciebat ꝯhi matrimoniũ, & tacuit, tũc tenet matrimonium : q̃a eo ipso intelligit̃ ei dedisse libertatem, in authen. de nupt. §. si vero ab initio, colla. 4. & in authẽ. vt liberti decetero. §. si quis. coll. 6. Sed pone ꝙ libera ꝯxit cũ eo quẽ credebat liberũ: sed postea cõperta cõditione seruitutis, nihilomin' vult stare secũ: sed ille recusat. Dicũt quidã hoc matrimoniũ esse ex vna parte, & nõ ex altera, vt extra de eo q̃ dux. in ma. c. 1. Sed dico ꝛ , ꝙ quãtũ ad neutrũ est m̃rimoniũ. vnde neuter cogit̃ stare cum altero quãtũ ad vinculũ matrimonij : sed ratione fidei ꝓmissæ bene tenet̃ ei. Idẽ põt dici cũ maior ꝯhit cum minori, ꝙ quantũ ad neutrũ est matrimoniũ: & quantum ad vinculum matrimonij æque põt maior recedere à minore , sicut minor à maiore: sed non est ita quantum ad fidem promissam.

b ¶ *Faciat.*] consilium est, non præceptum.

c ¶ *Si non potest.*] id est, si non voluerit, vt sit quasi expositio littera sequens: Sed nec Dominus cogitur eã vendere. arg. 1. q. 1. eos.

d ¶ *Scierat.*] non videtur celata quæ sciuit: nec debuit certiorari quæ non ignorauit, vt ff. de act. empt. & ven. l. 1.

e ¶ *Habeat.*] Dicit tñ lex, ꝙ si filia senatoris contrahat cum liberto, non tenet matrimonium, vt ff. de senato. filiã. sed illud secundũ leges non tenet: sed secundũ canones tenet: quia matrimonia iure poli reguntur. 2. q. 3. §. hinc colligitur.

Cuius rei causa.] CASVS. Vxor cuiusdam clerici cum matre sua accedens ad Apostolicã sedem cõquesta est se esse etiã expulsam à viro prętextu seruitutis: cui ep̃s loci promisit ꝙ viro eã restitueret si se liberã esse ꝓbaret. Vnde Gregorius illi ep̃o scribit mandando ei vt illã viro suo restituat: quia ipsa suam libertatem bene probauit: quod si non fecerit, non dimittet incorrectum.

f ¶ *Remouisse.*] Numquid ergo sine iudicio ecclesiæ potest liber dimittere ancillam, quã credebat liberam? Videtur hic ꝙ sic, & 32. q. 2. ancillam. Nam retinẽdo eam, sibi fecit p̃iudiciũ, vt extra de cõiug. ser. proposuit. secus tñ videt̃, vt 33. q. 2. sęculares. 35. q. 6. multorum. nam si causa separationis sit manifesta: tamen sine iudicio ecclesiæ non debet dimitti, vt extra de diuor. porro. Nam pendente accusatione alter alteri tenetur reddere debitum , vt extra vt lite penden. laudabilem. & hoc potest admitti. vnde si petita fuisset hæc restitutio, audiri debuisset, & pendẽte causa non negabit ei alimenta. vt ff. de li. agnos. si neget. sponte tñ non debet ei commisceri, ne fiat ei præiudicium. extra de coniug. ser proposuit. sed ad mandatum ecclesiæ potest. ff. de ap. cum ex causa.

g ¶ *Probare.*] sed quare probat ista se liberam, cum actori semper incumbat probatio, vt 6. q. vlt. actor. maxime cum ipsa fuerit in possessione libertatis? Sed dic ꝙ sponte assumpsit hoc onus ꝫ , vnde mos ei gerendus erat, vt ff. de proba. circa.

h ¶ *Approbata.*] id est, à iudice pronũtiata. Et nota ꝙ si iudex pronuntiaret eam liberam & ingenuam, talis sententia omnibus præiudicat. ff. de statu ho. ingenuum. Si autem pronuntiaret non esse seruam petenti, illi soli nocet sententia, ff. de liber. cau. l. diui.

a ¶ *Marito*

Leges an habeãt locũ in matrimonio.

ꝛ Ar. ad hoc 10. dist. quoniam. vbi de hoc. & 86. dist. cũ ad verũ. vbi de hoc in gl. vltima.

Ancillã ignoranter ductã etiã post manumissionẽ potest liber dimittere.

Matrimoniũ inter liberã & seruũ contractum põt etiam à seruo dissolui.

ꝛ Hæc fuit sententia L. qui ita no. ꝫ. c. proxi.

a ¶ *Marito*] Ar. quòd qui in initio litis restitutionem nõ petijt postea petere nõ possit. ẜ.3.q.6.§.exceptio.sed hoc verum est, cum in modũ exceptionis obiicitur restitutio: sed si directe in modũ actionis, posset vsq; ad sententiã: vt extra de causa possessio. pastoralis.

CVM DICITVR. CASVS. Iste §. respicit illud cap. si fe-

& vt sit maior xxv. annis. ff. qui. ad liber. procla. nõ li. l. 1. & 2. Itẽ q̃rit vtrũ iste q se vẽdit, possit repetij ab vxore, q̃ ius habet in eo, & in cuius opprobriũ redũdat hmõi seruitus. ar. ꝙ sic. ff. de li. cau. l. 1. 2. & 3. qđ cõcedit H. maxime cũ ipsa fuerit absens: nec poterat proclamasse. ar. ff. mã. si pcedẽte. §. Luci⁹. & hoc cõcedo cũ vir nõ hẽat copiã sui corporis: sed mulier. & est ar. ad hoc 33. q. 5. quod Deo.

cognitis, sine mora aliqua suo per uos eam uolumus marito [a] restitui; nec ulterius idem uir eius argumenta sibi occasionis † exquirat, quibus eã possit abijcere. Nam si à uobis (quod non credimus) minime fuerit adimpletum, eamque recipere forte distulerit; nos illud cognoscatis cum districta vindicta correcturos,

† al. aliqua occasione

ĩ. ead. si femina. Senten. ibidem.

Cum dicitur [*sciens illum seruum*;] *datur intelligi, quòd si nesciret illum seruum esse, non cogitur cum eo manere. Quia ergo hæc & personæ, & conditionis dolum passa est; non cogitur adhærere ei, cuius fraude decepta est. si vero liberum acceperit, & ille, vt causam præstet dissidij, se alicuius seruum fecerit; nec ille vxorem dimittere, nec illa ob vinculum coniugij in seruitutem redigi poterit.*

Vnde in Triburiensi concilio.

¶ Occasione conditionis dolose mutatæ uir non discedat ab ea, quam libertatis tempore acceperit. C. VII.

Sent. 4. dist. 36. Burch. l. 9. c. 75. Iuo par. 8. c. 212 Pann. l. 6. c. 99.

PErlatum est ad sanctã synodum, quòd quidã ingenuus ingenuam accepit vxorem, & post filiorũ procreationem occasione diuortij [b] cuiusdam seruum se fecit, vtrum necessario mulierem tenere debeat: & si tenuerit, vtrum illa quoque secundum sæcularem [c] legem seruituti subijci debeat, quæsitum [ß] est. Iudicatum est vxorem minime debere dimitti [d], non tamen ob Christi legem mulierem in seruitutem redigi: dum ille non ex cõsensu coniugis se seruum fecerit, quem liberum ipsa maritum acceperat.

ß ¶ Quæsitum est.] *Hæ duæ voces absunt à ceteris collectoribus præter Magistrum. Lex vero sæcularis, cuius hic mentio fit, est inter leges Longobardorum, vt in glossa dicitur.*

Quæritur etiam, si seruus vnius, alterius ancillam acceperit, an sit coniugium inter eos.

Et in capitular. adiectis, c. 55.

De his ita statutum est in concilio Cabilonensi 2. c. 30.

¶ Legitima seruorum coniugia sua auctoritate domini non dirimant. C. VIII.

Sent. ibid. B. Burch. l. 9. c. 29 Iuo par. 16. c. 335. & par. 8. c. 167. Pann. l. 6. c. 40.

DIctum est nobis, quòd quidam legitima seruorum coniugia † potestatiua quadam præsumptione dirimant, non attendentes illud Euãgelicum. [Quod Deus coniunxit, homo non separet,] Vnde nobis visum est, vt coniugia seruorum non dirimantur, etiam si diuersos dominos habeant [e]; sed in vno coniugio permanentes dominis seruiant suis. Et hoc in illis obseruandum est, vbi legalis coniunctio [f] fuit, & per voluntatem [g] dominorum.

CAVSA XXX.

QVidam populorum frequentia impeditus filium suũ de baptismate suscepit, dum crederet se alienum suscipere: vxor autem eius, dum callide vellet suscipere proprium; suscepit alienum: quem vir adoptauit sibi in filium, & ex vxore sibi filia nascitur, quam filio suo adoptiuo, spirituali vxoris, dum vterque esset in cunabulis tradidit.

c ¶ *Secundũ sæcularem.*] non Romanã. nã secundũ eã ob seruilẽ conditionẽ viri nõ mutatur cõditio vxoris, sed secũdũ legẽ Lõbardã, secundũ quã nõ illa vxor vel filij redigũtur in seruitutẽ, sed secũda cũ filijs vt in Lõbarda de ijs qui se in ser. alteri. sub. l. pe. & vl. In his enim legibus dicitur ꝙ vxor quã tũc habebat, vel filij nõ redigũtur in seruitutẽ, sed secunda cum filijs. sed si illa defuncta alia ei nubat libera, & ipsa & filij eius redigũtur in seruitutẽ. Vel facit hic mentionẽ de senatuscõsulto Claudiano secundum quod si libera ibat in amplexus serui, serua efficiebaẽ. sed sublatum est hoc. C. de senatuscon. Clau. l. 1.

d ¶ *Dimitti.*] arg. licet aliquid deueniat ad id à quo incipere nõ potuit, non tamẽ propter hoc irritatur [1]. s. di. 55. præcepta. ĩ. proxi. q. 1. ad limina.

[1] De hoc habetur pro & contra. ff. de verb. ob. l. existimo. & l. pluribus.

DIctum est nobis.] CASVS. Quidam propter potestatẽ quam habebãt, præsumebant dirimere matrimonia inter seruos cõtracta: & ideo statuit Cabilonense conci. vt matrimonia seruorum non dirimãtur ẽt si diuersos habeãt dños; sed in cõiugio pmanentes dñis suis seruiant. Idẽ erit obseruandũ & si de voluntate dominorum serui fuerint cõiuncti.

e ¶ *Habeant.*] sed qd si domini sint in diuersis prouincijs? Credo alterum compellendum vt vendat reliquo: vel si neuter emere vult, redimat ecclesia. Non enim debent vxores à viris separari, vt 33. q. 2. quos Deus coniunxit. & C. cõ. vtriusque iud. possessionum. & ar. ff. de ædi. edic. plerique. Nã peccarent domini eos separando: & ita saltem indirecte sunt compellendi relaxare eos, vt extra de iudi. nouit. si non est qui emat: & potius sequitur vxor virum quàm econuerso. 13. q. 2. vnaquæque. Vel distingue, ancilla nubat volente domino, uel non, ut dixi 13. q. 2. vnaquæque.

Vxores à viris per dominos non separentur.

femina. & ex eo infert ꝙ si nescierit eũ seruũ esse, non cogitur cum eo remanere. Postea ponit Grat. quamdã incidentem quæstionem, quæ incipit ibi, *Si vero.* & ad eam soluendam inducit cap. sequens.

PErlatum.] CASVS. Quidam ingenuus ingenuam habens vxorem, se fecit seruum cuiusdam, vt hac occasione diuerteret ab vxore, quare quæsitum fuit in concilio Triburiensi vtrum illam tenere debeat: & si tenuerit, vtrum illa redigatur in seruitutem, & respondetur in concilio, ꝙ propter hoc non potest ab ea diuertere, nec illa ancilla efficitur. Sequens §. patet.

b ¶ *Diuortij.*] sed unde haberet iste occasionem diuortij propter hoc? Certe per legẽ, quæ dicit ꝙ seruitus superueniens dirimit mr̃imoniũ. ff. de diuor. l. 1. & ĩ auth. de nup. §. si vero, coll. 4. Sed qualiter potuit iste se vendere, cũ ex hoc sequatur ꝙ idem sit qui vendit, & quod venditur: qđ est contra illud ff. de rerũ permutatione. l. 1. maxime cũ quinq; exigantur vt venditio liberi hominis teneat, s. ut patiaẽ se venũdari ad pretiũ participãdũ, & vt in veritate participet, & vt nõ sit ignar⁹ suæ conditionis, & vt emptor ignoret ei⁹ conditionẽ:

f ¶ *Legalis coniunctio.*] id est, legitima, id est communis consensus.

g ¶ *Voluntatem.*] maxime, quia etiam eis inuitis potest contrahi matrimonium; ut extra eo. c. 1. Ioan.

QVidam.] CASVS. Expeditis impedimentis matrimonij in præcedentibus causis, annectit Gratia. hanc 30. causam, in qua tractat de alijs impedimentis, scilicet de cognatione spirituali, & legali, & impotentia coeundi. Apponit etiam incidenter de clãdestinis nuptijs & solennibus, ut aũt hæc & alia faciãt competentius, præmittit thema: de quo quinque elicit quæstiones.

Quod

Q*Vod autem.*] Hæc q. diuiditur in tres partes, in prima quarũ probat per duo ca. ꝙ si vir accipit filium suũ de sacro fonte, ꝙ separabitur ab vxore: sed hoc nõ tenet ꝟ. e. c. dictum. extra de cog. spi. c. 2. Secunda ibi, *Econtra.* Tertia ibi, *Filia.* Io. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur vtrũ vir, qui suscipit proprium filium de sacro fonte, possit reddere debitum vxori suæ. & certum est ꝙ sic, vt ꝟ. ea. dictum. & cap. seq. Idẽ dixit Alex. extra de cog. spiri. si vir. G. allegat pro vtraq; parte: & primo ponit duo c. quæ vel sunt abrogata, vel intelliguntur de separatione, quæ fit ad tempus propter pænitẽtiam peragendam. Casus autem. §. patet.

Post triennium vxor moritur, & compater eius relictam compatris vxoris suæ vir clam sibi desponsauit: aliquantulum temporis effluxit, & alius eam publice duxit in vxorem.

1 *Quæritur primum, an vxori suæ debitum reddere valeat, qui proprium filium de sacro baptismate suscepit.*

2 *Secundo, an sponsalia contrahantur inter infantes.*

3 *Tertio, an spirituales, vel adoptiui filij naturalibus copulari valeant.*

4 *Quarto, an vxorem compatris vxoris suæ alicui ducere liceat.*

5 *Quinto, an clandestina desponsatio manifestæ præiudicet.*

QVÆSTIO PRIMA.

Q*Vòd autem* [a] *proprium filium in spiritualem sibi transferens, vxoris suæ debitum reddere non valeat; ratione, & auctoritate probatur. Nulla enim auctoritate permittitur* [b]*, vt quis commatri suæ carnaliter copuletur. Hic autem vxorem suam sibi commatrem effecit: non ergo illi vlterius carnaliter copulari poterit. Hinc Deusdedit sanctæ Romanæ ecclesiæ episcopus scribit Gordiano Hispalensis* [a] *ecclesiæ episcopo, & fratri charissimo.*

[a] Hispalensis.] *In fragmento huius epistolæ, quod est in tomis conciliorum, legitur* Hispaniarum. *apud Anselmum vero, ac Burchardum,* Hispaniensis.

¶ Separentur viri ab vxoribus, qui aliquo casu natos proprios coram episcopo tenent. C. I.

PEruenit ad nos Diaconus vester sanctitatis vestræ epistolam deferens; quòd quidam viri, & mulieres præterito sabbato paschali die præ magno populorum incursu nescientes proprios filios suscepissent ex lauacro [c] sancto. Cupis ergo scire, si pro tali accidenti ratione debeant viri, ac mulieres ad proprium vsum [d] redire, an non. Nos vero mœsti ex hac re inquisiuimus priorum patrum nostrorũ dicta †. Inuenimus autem in archiuis [e] huius Apostolicæ sedis, iam talia contigisse in ecclesijs Isauriæ, Ephesiorum, simulque Hierosolymæ, aliarumque ciuitatum [a]. Episcopis etiam earum ciuitatum ab hac Apostolica sede uolentibus scire, vtrum viri, ac mulieres redirent ad proprium torum, beatæ memoriæ [f] sanctissimi patres, Iulius, Innocentius, & Cælestinus cum episcoporum plurimorum, & sacerdotum consensu † in ecclesia Apostolorum principis prohibentes talia perscripserunt; & confirmauerunt, vt nullo modo se in coniugio reciperent mulieres, ac viri, quicumq; † aliqua ratione susceperint natos proprios; sed separarent se: ne suadente diabolo tale vitium inolescat. Scitis, quia quomodo sunt septẽ dona spiritus sancti, ita sunt septem dona baptismi [g] à primo [g] pabulo [h] sacrati salis, & ingressu ecclesiæ vsq; ad confirmationẽ sancti spiritus per chrisma. Ab hoc ergo primo spiritus sancti dono vsq; ad septimũ nullus Christianus suã cõmatrẽ in cõiugium su-

Sent. 4. dist. 42. Polyc. l. 6. tit. 4. Ans. l. 10. c. 29. Burch. l. 17. c. 44 Iuo par. 1. c. 305 Pann. l. 6. c. 127

† al. conuentu.

† al. qui quacumque ratione.

Maritus pro priũ filiũ de fonte suscipiens non ob hoc est ab vxore separandus.

a ¶ *Quòd autem.*] hic depingitur 1. q. an. s. qui suscipit proprium filiũ de sacro fonte, possit postea commisceri carnaliter suæ vxori, cui per tale factum compater factus est? Et dicunt quidã ꝙ sic: licet canones varie loquantur de eo. In primo & in secundo c. dicitur, ꝙ debeat ab ea separari. In quinque aũt capitulis sequentibus dicitur contrarium, ꝙ nõ debeat ab ea separari. Sed contrarietas hæc soluitur extra de cog. spi. si vir vel mulier, vbi dicit Alexander, ꝙ siue vir siue mulier ex malitia siue ex ignorantia susceperit filium suum de sacro fonte, non ideo à viro separanda est, nisi ad seruandam continentiã possit induci. Idem dicit ꝟ. e. de eo. Capitula ergo quæ dicunt, ꝙ tales sunt separandi, non tenent: quia sunt contra Euangelium, quod dicit, ob solam causam fornicationis debere fieri separationem. 33. q. 2. quod Deus. vel quod dicitur in eis, ꝙ debeant separari intelligas tandiu quousque pænituerint. Vel dic ꝙ debent separari sub ea conditione, si possunt induci ad continentiam [1]; vt extra de cog. spi. c. 2.

[1] Et tunc alter fornicatur, &c. ꝟ. ea. cap. nosse, in gl. ille tamẽ, &c. in fin.

b ¶ *Permittitur.*] hoc male dicit. innuit enim ꝙ non possit contrahere nisi inueniatur concessum. sed contrarium verum est. ꝟ. ea. q. 4. qui spiritualem. extra de spon. cum apud.

Eruenit.] Hoc ca. intelligo cum H. de matrimonio iã cõtracto. est ergo talis casus. Quidã viri & vxores ex incursu populorum nescientes proprios filios de sacro fonte susceperunt. vnde quæsitum fuit ab Apostolico vtrum tales debeant postea se in cõiugio, i. in carnali cõmistione recipere? Qui respõdet dicens ꝙ ipse inuenit in articulis sedis Apostolicæ, ꝙ in quibusdã locis talia cõtigerunt. vnde quibusdã episcopis volentibus scire super hoc veritatẽ, responsum fuit à sanctis patribus, vt tales decetero ad carnale commercium se non recipiant. Nam à primo pabulo salis vsque ad confirmationem nullus debet commatri suæ carnaliter commisceri. Ego Barth. Brix. hunc casum sic pono, qualitercunque fuerit positus à Beneuẽ. & littera ad hoc adaptatur.

Cõpaternitas an cõtrahatur si Christianus filiũ Iudæi de fonte sacro suscipiat.

e ¶ *Ex lauacro.*] Dicũt quidam, ꝙ si suscipio filium Iudæi de sacro fonte, inter me & ipsum non cõtrahitur cõpaternitas: quia nihil ad constitutionẽ ecclesiæ de ijs; qui foris sunt. 2. q. 1. multi. vnde si Iudæa postea conuertatur ad fidẽ, possum cũ ea ꝯhere: quia nõ reuiuiscit, quod nihil fuit. Dicunt tñ ꝙ si ita esset ẽm legem Mosaicã, ꝙ contraheretur inter eos compaternitas per circũcisionem sicut nunc ꝑ baptisma contrahitur. Inter susceptũ aũt & suscipiẽtem in ijs quæ ꝓcedũt baptismũ, ꝯhitur vinculũ cõpaternitatis: & licet adhuc nõ sit in fide vel in veritate ante baptismũ, vt 28. q. 1. caue. destinatione tñ quadã fidelis reputatur. extra de bap. maiores. versi. quamuis. H. tñ & R. dicunt ꝙ inter me & Iudæam, cuius filium de sacro fonte suscipio, contrahitur cõpaternitas [2]. vnde nõ possum postea cum illa ad fidem cõuersa contrahere. Item dicit H. ꝙ bene contrahitur compaternitas inter me & patrẽ suscepti de sacro fonte, licet sit hæreticus, si aliquando fuerit baptizatus.

d ¶ *Vsum.*] loquitur de coniunctis ante cõpaternitatem, & non de coniunctis post, prout quidam mentiuntur.

e ¶ *In archiuis.*] ab archa dictũ est archiuũ: vbi s. reponunẽ libri: & per tales libros fit fides, vt extra de præsc. ad audientiam.

f ¶ *Memoria*] hic incipit respondere.

g ¶ *Septẽ dona baptismi.*] primum salis collatio, vt ꝟ. de cons. di. 4. ex hinc. Secundũ auriũ & nariũ linitio cũ sputo. Tertium est in pectore & in frõte crucis facta signatio, vt ead. di. postea signaẽ. Quartũ est olei sancti vnctio, vt ea di. deinde à sacerdote. Quintũ baptismi ablutio, vt ea. di. venit. Sextũ in vertice [3] chrismatis pũctio, vt e. di. postq̃. Septimũ eiusdẽ in frõte facta signatio, vt ea. di. ꝑsbyteri.

h ¶ *Pabulo.*] hic vr̃ ꝙ ex omnibus, quæ præcedunt baptismum, cõtrahatur cõpaternitas, vt ꝟ. ea. q. 4. si quis vnus ex. & ꝟ. de ꝯsec. di. 4. in ca-

in catechiſmo, nã & Chriſtiana dicitur poſtquam catechizata eſt, vt 28.q.1.caue.Sed ꝙ: Clemẽs dixit ꝙ ea quæ præcedũt baptiſmũ, vix impediunt matrimoniũ contrahendũ, & nõ dirimũt cõtractũ, vt extra de cogna.ſpi.cõtracto. Itẽ baptiſmus eſt ianua omniũ ſacramentorũ, vt 32.diſt.§.verũ.cũ ergo ianua nõ ſit aperta, nullũ ſacra-

filium concubinæ ad confirmationem: & in filio concubinæ poſuit Beneueñ. hunc caſum: qui mihi non placuit, ſiue placet. B.

ECONTRA. Hæc eſt ſecũda pars q. in qua probat per 5.c. ꝙ matrimonium contractũ legitime non ſoluitur per compaternitatem ſuperuenientem. Ioan. de Fant.

ſcipere debet. Et qui præſumpſerit; tamdiu vinculo anathematis religetur, donec pænitentiam digne egerit.

α ¶ Ciuitatum.] *Varie hic locus legitur in vetuſtis codicibus, & apud collectores: aptatus autem præcipue ex Anſelmo eſt.*

β ¶ A primo.] *Idem factum eſt in hoc loco ex eodem Anſelmo, Burchardo, & fragmento epiſtolæ. Similia etiam leguntur apud Petrum Damianum in inuectione in epiſcopum monachos ad ſæculum reuocantem.*

Et capit. l. 5. c. 5. Et in Moguntino 1. c. 55.

Item ex concilio apud Vermerias, c. 3.

¶ Ab vxore ſeparetur, qui filiaſtrum ſuum coram epiſcopo tenuit. C. II.

Sent. ibidem. Burc. l. 17. c. 22. Iuo p. 1. c. 302. & parte 9. c. 80. Pann. l. 6. c. 125.

SI quis filiaſtrum, vel filiaſtram ſuam ante epiſcopum tenuerit ad confirmationem; ſeparetur ab uxore ſua, & numquã aliã accipiat.

¶ *Burchardus & Iuo parte nona, c. 80. citant ex concilio apud Vermerias, & ab vniuerſitate Louanienſi ſcriptum fuit in excerptis decretorũ bibliotheca B. Trudonis citari ex eodem concilio. Idẽ autem Iuo par. 1. c. 302. & magiſter ſententiarum citant ex capitularibus, vbi extat l. 5. c. 5.*

† al. Salamonio

2 *Econtra vero ſcribit Nicolaus Salonitano † epiſcopo dicens.*

¶ Non ſeparetur à viro, quæ filiaſtrum ſuum de ſacro fonte leuauit. C. III.

Sent. 4. diſt. 42. Iuo p. 1. c. 136. Pann. l. 6. c. 124. Diſt. 28. ſi quis docuerit. & diſ. 31. quicumque.

NOſſe deſideras, vtrum mulier, quæ viri filium ex alia [a] femina genitum de ſacro fonte leuauerit; poſtmodum poſſit cum eodẽ uiro copulari [b]. Quos ideo iungi poſſe decernimus, quia ſecundum ſacros canones, niſi amborum conſenſu, nullius religionis obtentu debet coniunx dimittere coniugem. Pertinet autem ad ingens uxoris exitium, quæ habens odio uirum, uel infirmitatem eius non conſiderans, quaſi cauſa pietatis operatur impietatem: maxime cum Apoſtolus præcipiat [Nolite, inquiens, fraudare [c] inuicem, niſi ex conſenſu ad tempus, ut uacetis orationi: & iterum reuertimini in idipſum, ne tentet uos ſatanas propter incontinentiam ueſtram.] Ergo ſi non ex conſenſu utriuſque coniugis hoc factum eſſe probatur; non fraudentur [d] inuicem, ſed reuertantur in idipſum: præſertim cum dicat Apoſtolus [Vxor ſui corporis poteſtatem non habet, ſed uir: & uir poteſtatem ſui corporis non habet, ſed mulier.]

1. Cor. 7.

Item ex concilio Cabilonenſi 2. c. 31.

¶ Non ſeparetur à uiro, ſed pænitentiam agat, quæ filium ſuum coram epiſcopo fraudolenter tenuit. C. IIII.

Sent. ibidem. Burc. l. 17. c. 23. Iuo p. 9. c. 81. Pann. l. 7. c. 65.

DIctum eſt nobis quaſdam feminas deſidioſe, quaſdam uero fraudolenter, ut à uiris ſuis ſeparentur, proprios filios coram epiſcopis ad confirmandum tenuiſſe. Vnde nos dignum duximus, ut ſi qua mulier filium ſuum deſidia, aut fraude aliqua coram epiſcopo tenue-

NOſſe.] CASVS. Quędã mulieres leuabant filios virorum ſuorum de ſacro fonte, quos ex alijs mulierib⁹ habuerunt: hoc autem faciebãt in fraudem, vt ſepararent à viris: vel propter odium virorũ, vel propter fragilitatẽ incontinentiæ, volẽtes alijs commiſceri. quare quæſitũ fuit à Nicolao quid de hoc eſſet faciendum. qui reſpondet dicẽs, ꝙ tales ſeparari nõ debent: immo vxor debet reddere debitum viro: ne prætextu pietatis videatur impietatẽ operari. Et ꝙ viro debeat reddere debitum, probatur tribus auctoritatibus Apoſtoli. *Infirmitatem*, id eſt, fragilitatẽ incontinentiæ.

a ¶ *Ex alia.*] idem & ſi eſſet ex illa. ĵ. e. de eo.

b ¶ *Copulari.*] i. carnaliter commiſceri. ŝ. diſ. 31. aliter. argu. ꝙ numquam malũ eſt faciendum propter bonum, quod inde ſequitur. ŝ. 1. q. 1. non eſt putanda. ŝ. 14. q. 5. forte. ĵ. 32. q. 4. ſic non ſunt. infra 33. q. 5. ſi dicat.

c ¶ *Fraudare.*] i. ſubtrahere debitum quod inuicem debetis vobis: niſi ex conſenſu: quod forte facitis vt expeditius vacetis orationi. 33. q. 4. Chriſtiano.

d ¶ *Non fraudentur.*] ille tamen qui leuat filium ſuum de ſacro fõ-

cramentũ poteſt ingredi. Item propter catechiſmũ non ſit aliquis aptus cõtrahere matrimoniũ, vt 28.q.1. caue. Itẽ ſi decederet ſine baptiſmo, nõ prodeſſet ei catechiſmus quin perpetuo eſſet dãnat⁹, vt ĵ. de conſe. diſt. 4. firmiſsime. & c. nulla. ergo patet, ꝙ adhuc eſt membrum diaboli: non ergo poteſt eſſe filius ſpiritualis. H. dicit ꝙ in quolibet iſtorum contrahitur compaternitas: & dicit ꝙ ante baptiſmũ nondum eſt homo ſpiritualis: eſt tamen filius ſpiritualis. & dicitur ſpiritualis ad differentiã carnalis vel adoptiui filij. Si hoc vis dicere, tunc dicas ꝙ in illa decre. contracto. filius ille non erat filius viri, ſed tantũ mulieris, & ſic plana eſt. Vel dic ꝙ licet cõtrahatur cõpaternitas, non tamen talis cõpaternitas ſufficiens eſt ad dirimendũ. Alij dicunt ꝙ tantũ in baptiſmo & confirmatione cõtrahitur cõpaternitas. Sed quæro quod donũ contrahatur per iſta, quæ pręcedunt baptiſmũ, vt ſine ĩpe damnatus ſit etiam infans, qui moritur ante baptiſmum, vt ĵ. de conſe. diſt. 4. firmiſsime. & c. nulla? Dicunt quidam ꝙ proſunt ad minorem pœnã. ſed hoc non videtur, quia leuiſsima eſt pœna paruulorum, vt ĵ. de conſe. diſt. 4. c. regenerãte. ergo videtur ꝙ nõ poſſit eſſe leuior. Alij dicunt ꝙ hęc dona proſunt viuentibus, ſed nõ morientibus. fortiores enim ſunt ad reſiſtendum diabolo, vt ĵ. de conſe. diſt. 4. poſtea. & cap. exhinc. Sed ex hoc ſequitur, ꝙ omnes paruuli æqualem pœnã patientur: quod vix eſt credibile. Si quæras an hæc dona ſint ſacramentum, vel non: Dico ꝙ non: quia omne ſacramentum confert ſalutem, ut ŝ. 1. q. 1 multi. ſed ſi appelles ſacramentum, id eſt, ſignum futuræ gratiæ, tunc concedo eſſe ſacramentum.

SI quis.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ ſi quis tenuerit ad cõfirmationem filiã vxoris ſuæ, quam de alio viro habuit, debent ſeparari, & de cetero non contrahant. Quidam tamen intelligunt hæc duo cap. de matrimonio contrahendo. & dicunt ꝙ in hoc cap. tenuit

te, perdit ius exigendi [1] ſicut ille qui fornicatur cum altera. Sed numquid ſi talis petit debitũ, debet vxor ei reddere? Dicit Hug. ꝙ ſic, licet ille peccet petendo. & eſt arg. pro ipſo 33. q. 5. manifeſtũ. extra de iureiu. debitores. Idẽ dicit de illis qui vouerunt ad tẽpus. ſed ſi perpetuo vouiſſent, ſecus eſſet, vt 33. q. 5. quod Deo. Tu dicas ꝙ ſtatim ipſo facto perditũ eſt ius exigendi, licet per ſententiã eccleſiæ non ſit ablatũ ius: & cum non habeat alter ius petendi, nec reliquus dare tenetẽ vel ſoluere: quia vbi nulla eſt petitio, ibi nulla eſt mora, vt ff. de verb. obl. ſi pupillus. Sed nõne videtẽ cõtrariũ 32. q. 1. dixit. vbi dicitur, ꝙ Dominus ſolã cauſam fornicationis excepit, quare vxor poſſit negare debitũ viro, vel econuerſo? Sed illud ſane intelligas, ꝙ ob ſolã fornicationis cauſam poteſt eam expellere de domo ſua, & ab omni cura dimittere: dum tamen illud intelligas prout not. 28. q. 1. idololatria. ſed plures ſunt cauſæ propter quas non cogitur reddere debitum viro: ſed in illis caſibus non poteſt eam à ſe abijcere, licet poſſit ei debitum denegare. Itẽ ſi vterq; leuauit filiũ ſuum de ſacro fonte, neuter habet ius petendi: & licet neutri ſubueniatur petitionis iure: vtrique tamen ſubuenitur iure replicationis. ſic extra de diuor. ſignificaſti. & bonum ſimile eſt extra de exce. cum eccleſiaſticę. Sed quid ſi promiſerunt perpetuam continentiã, & alter poſtmodum fornicatur: nũquid poterit tunc reliquus petere debitũ? Videtur ꝙ poſſit, etiã ſi ambo fornicati eſſent, etiam ſi iurauit non repetere eam, vt extra de iureiu. tua. Arg. contra 33. q. 5. quod Deo. Reſpon. ꝙ non poteſt petere: ſed eccleſia coget reliquum reddere debitum, vt extra de diuor. ex litteris.

DIctum eſt.] CASVS. Dicitur hic quòd ſi qua vxor vel ex deſidia vel ex fraude vt à viro ſeparetur, communem filium ad confirmationem tenuerit, quamdiu viuit, pænitentiam agat; & propter hoc non ſeparetur à viro.

Filium de ſacro fonte leuans, & multi alij perdũt ius debiti exigendi.

1 Iſta fuit ſententia B. Iſi. & Mel. Alij contra, quia in hoc caſu non eſt prohibitũ, ꝙ nõ exigat. & ideo non eſt prohibendus exigere quãuis in fraudẽ fecerit. Arc

Continentia per coniuges promiſſa ſi alter fornicetur, an poſſit reliquus ab eo debitum petere.

a ¶ Falla-

a ¶ *Fallaciam.*] arg. ꝙ dolus nemini debet patrocinari, vt 15. q. 6. c. 1. & 20. q. 3. constituit. ff. de dolo. nec ex dolo.
b ¶ *Pœnitentiam.*] scilicet interiorem, idest, semper doleat se fecisse hoc. sic 50. dist. clerico.

D *E eo.*] CASVS. Aliqui ducebant filias suas spirituales vel commatres in vxores: alij suscipiebāt proprios filios de sacro fōte causa diuortij. & ideo statutum fuit in concilio Mogun. vt qui contrahunt cum filia spirituali, vel commatre, separentur, & graui pęnitentię subdantur. Si autem vnus aut ambo filium suum ex industria de sacro fonte susceperint: si voluerint continere, bonū est; alioquin simul permaneant: & grauis pœnitentia insidiatori imponatur: & si superuixerit, de cetero non contrahat.
c ¶ *Sine spe.*] 27. q. 1. hi qui.

D *E his qui.*] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ si aliquis ignoranter filiastram suā ad chrisma tenuerit; propter hoc non debet ab vxore separari: sed debet lugere dicendo: Delicta ignorantiæ meæ ne memineris.

A *D limina.*] CASVS. Quidam nomine Stephanus proprū filium in mortis articulo constitutum in absentia presbyteri baptizauit: propter quod episcop⁹ loci eum à sua vxore separandū iudicauit. & cum hoc per dictum Stephanū Papæ significaretur, Papa scribit illi episcopo commendando eumdē Stephanum de hoc quod fecit: & dicit ꝙ propter hoc separari ab vxore non debet: quia nisi causa fornicationis separari non debet, dicēte scriptura: quod Deus coniunxit, homo non separet. Sequens §. patet, in quo ostenditur quot modis filia spiritualis dicatur, & ad hoc inducit sequens cap.
d ¶ *Innotuit.*] idest, notificauit.
e ¶ *Cogente.*] idem esset absque necessitate: sed tunc ei pœnitentia imponenda esset, & vrgentissima necessitas excusat. de consecra. distinctio. 1. sicut. non tamen pater filium in necessitate confirmabit: quia illud episcopale est. de consecra. distinctio. 5. manus.
f ¶ *Dicente.*] supra dist. 26. deinde.
g ¶ *Necessitas.*] sic j. de consecra. dist. 1. sicut. j. 34. q. 1. cap. 1.
h ¶ *Vixerit.*] non ergo quod prius legitime factum est, propter superuenientem causam infringi debet, etiam quamuis res deueniret ad eum statum, à quo incipere non potuit, vt supra 55. dist. præcepta 1.
i ¶ *Auctoritates.*] scilicet, quod Deus coniunxit homo non separet. & ibi dicitur vxorem non esse dimittendam nisi causa fornicationis. 33. q. 2. cap. quos Deus.

rit ad confirmandum, propter fallaciam [a] suam, aut propter fraudem; quamdiu viuet agat pœnitentiam [b]: à viro tamen suo non separetur.

Item ex concilio Moguntinē si, c. 10. in claustro sancti Albani habito.

¶ Separentur, & graui pœnitentia plectantur, qui filiolam suam, vel spiritualem matrem ducunt in vxorem. C. V.

Sent. ibidem. Burc. l. 17. c. 24. Iuo p. 9. c. 82. Pann. l. 7. c. 66.

DE eo, quod interrogastis, si aliquis filiolam suam in vxorem duxit, & de eo, qui cum commatre spirituali concubuit, & de eo, qui filium suum baptizauit, & vxor † eius eum de fonte suscepit, hac causa, ut dissidium † coniugij fieret, si postea in tali copulatione possint permanere: de talibus sic respondendum est. Si filiolam, aut commatrem suam aliquis in coniugium duxerit; separandos esse iudicamus, & graui pœnitentia plectendos. Si autem coniuges legitimi, unus, aut ambo, ex industria fecerint, ut filium suum de fonte susciperent; si innupti permanere uoluerint, bonum est: sin autem; grauis pœnitentia insidiatori iniungatur, & simul maneant: & si præuaricator coniugij superuixerit, acerrima pœnitentia mulctetur: & sine spe [c] coniugij maneat.

† al. eius vxor
† al. discidium

Item Nicolaus Papa Rodulpho Bituricensi episcopo.

¶ Non separentur ab vxoribus, qui filiastros suos coram episcopo tenent. C. VI.

Iuo p. 1. c. 304. Pann. l. 6. c. 126.

DE his, qui filiastros suos ad confirmationem coram episcopis tenent, idest, qui filios uxoris suæ de uiro priori, dum chrismantur ab episcopis, super se substinent; si inscientia †, sicut asseris, fiat; licet sit peccatum, non tamen usque ad separationem coniugij puniendum est: lugeant tamen, & digna pœnitentia hoc diluentes Domino dicāt, Delicta ignorantiæ nostræ ne memineris.

† al. si inscientia vt asseritur, fit
Psal. 24.

Item Ioannes Papa VIII. Anselmo Lemouicinæ ecclesiæ episcopo.

¶ Non separetur ab vxore, qui necessitatis causa filium suum baptizauit. C. VII.

Sent. ibidem. Poly. l. 6. tit. 4. Ans. l. 10. c. 30. Iuo p. 1. c. 306.

AD limina beatorum Petri & Pauli apostolorum principum hic præsens homo, nomine Stephanus orationis causa ueniens, nostro præsulatui suggerendo innotuit [d], quòd filium suum in extremo uitæ positum, necdum baptismatis unda lotum, absentia scilicet sacerdotum, necessitate cogente [e] baptizasset, eumque ipse proprijs manibus retinendo suscepisset: atque pro huius rei negotio notitiæ tuæ patefacto, reuerentia tua, quasi rectitudinis zelo flagrans, præfatum hominem à sua coniuge iudicauerit separandum. Quod fieri nullatenus debet, dicente [f] scriptura à Domino iunctam esse uiro uxorem, & [Quod Deus coniunxit, homo non separet.] Vnde & Dominus in Euangelio non dimittere posse uxorem suam, nisi causa fornicationis, apertissime iubet. Quapropter & nos tantæ auctoritatis iussione præcipue freti, dicimus omittendum [α] esse, & inculpabile iudicandum, quod necessitas [g] intulit. Nam hoc baptizandi opus laicis fidelibus iuxta canonicam auctoritatem †, si necesse fuerit facere, libere conceditur. Vnde si supradictus genitor filium suum corpore morientem aspiciens, ne animam perpetua morte pereuntem dimitteret, sacri unda baptismatis lauit, ut eum de potestate auctoris mortis, & tenebrarum eriperet, & in regnum Christi iam regnaturum † sine dubitatione transmitteret; bene fecisse laudatur: & idcirco suæ uxori sibi iam legitime sociatæ impune, quamdiu uixerit [h], iudicamus manere coniunctum: nec ob hoc contra præfatas auctoritates [i] diuinas aliquatenus separari debere †.

Prouer. 19. iuxta 70.
Matt. 19.
† al. sanctionem
† al. regeneratum
† al. debuisse

¶ *Epistola Ioannis octaui, ex qua sumptum est hoc caput, extat in bibliotheca Vaticana, scripta Anselmo Lemouicinæ ecclesiæ episcopo, & in concilio Ticinensi tempore eiusdem Ioannis cum legatis ipsius, & magna parte episcoporum Italiæ, & Galliæ habito in subscriptionibus est,* Anselmus Lemouicensis ecclesiæ episcopus. *Itaque emendatum est* Lemouicinæ: *cum antea legeretur,* Lemosinæ.

α ¶ Omittendum.] *Sic emendatum est ex aliquot vetustis, epistola ipsa, & Iuone. Infra etiam 34 q. 1. & 2. c. 1. Leo eisdem verbis vtitur,* omittendum est, & inculpabile iudicandum, *quem imitari videtur Ioannes voluisse. In vulgatis erat,* dimittendam non esse.

FILIA. Hæc est tertia pars q. in qua dicitur quod in sequentibus capitulis continetur. Ioan. de Fant.

OMnes.] CASVS. Docet Symmachus in hoc c. q̃ qui recipit pænitentiam à sacerdote: ita est filius eius spiritualis sicut ille quem immergit, vel sicut ille quem suscipit de sacro fonte. vnde sicut Siluester docet, nullus fornicationis causa accedat ad suam filiam pænitentialem: quod qui fecerit, deponetur, & perpetuæ pænitentiæ subiacebit.

Sent. ibidem.

3 *Filia dicitur spiritualis non solum eius, qui accipit, sed etiam eius, qui trinæ mersionis vocabulo eam sacro baptismate tingit. Dicitur etiam spiritualis filia sacerdotis, quæ ei peccata sua confitetur. Harum omnium flagitiosa coniunctio est, & eadem pœna plectenda.*

Vnde Symmachus Papa ait.

Sent. ibidem. Burc. l. 17. c. 24. Iuo p. 9. c. 82. Pann. l. 7. c. 66. † al. eius vxor † al. discidium

¶ Par pænitentia ei indicitur, qui spiritualem filiam, & pænitentialem suam violare monstratur. C. VIII.

Sent. ibidem.

OMnes[a], quos in pænitentia suscipimus, ita nostri sunt spirituales filij, vt & ipsi[b], quos vel nobis suscipientibus, vel trinæ mersionis vocabulo mergentibus, vnda sacri baptismatis regenerauit. Siluester quoque docens admonet vnumquemque sacerdotem, vt nullus causa fornicationis ad suam pænitentialem accedat: quia scriptum est [Omnes, quos in pænitentia accipimus, ita filij nostri sunt, vt in baptismate suscepti.] Quapropter hoc scelus si quis perpetrauerit, non solum dignitatis honorem amittat, verumetiam vsque ad exitum vitæ suæ iugi pænitentiæ[c] se subdat.

Item Cælestinus.

¶ De eodem. C. IX.

Poly. l. 4. tit. 39. iij

SI quis sacerdos cum filia spirituali fornicatus fuerit; sciat se graue adulterium commisisse. Idcirco femina, si laica est, omnia derelinquat[d], & res suas pauperibus tradat, & conuersa[e] in monasterio Deo vsque ad mortem seruiat. Sacerdos autem, qui malum exemplū dedit hominibus, ab omni officio deponatur, & peregrinando[f] duodecim † annis pæniteat: postea vero ad monasterium vadat, ibique cunctis diebus vitæ suæ Deo seruiat.

Iuo p. 1. c. 304. Pann. l. 6. c. 126. † al. si in scientia vt asseritur, fit

† al. quindecim

Item †.

† al. Idem

¶ De eodem. C. X.

Polyc. ibidem.

NOn debet episcopus, aut presbyter commisceri cum mulieribus, quæ ei sua fuerint confessæ peccata. Si forte (quod absit) hoc contigerit; sic pæniteat, quomodo de filia spirituali, episcopus quindecim annos, presbyter duodecim[g], & deponatur: si tamen in conscientiam[h] populi deuenerit.

Sent. ibidem. Poly. l. 6. tit. 4. Ans. l. 10. c. 30. Iuo p. 1. c. 306.

His itaque auctoritatibus apparet, quòd siue proprium, siue tantummodo viri filium mulier de sacro fonte susceperit; non ideo à viro suo est separanda. Quod & de viro similiter oportet intelligi.

QVÆSTIO SECVNDA.

SPonsalia[i] ante septennium contrahi non possunt. Solo enim consensu contrahuntur: qui interuenire non potest, nisi ab vtraque[a] parte id intelligatur, quod inter eos agitur. Probatur ergo sponsalia non posse contrahi inter pueros, quorū ætatis infirmitas consensum nō admittit. Testatur hoc idem Nicolaus Papa dicens.

a ¶ Vtraque.] *Sic est emendatum ex plerisque vetustis, cum antea legeretur,* alterutra. *vtriusque enim consensus necessarius est.*

a ¶ *Omnes.*] hæc tria cap. non inducit Grat. nisi vt ostendat quot modis dicatur filia spiritualis.

b ¶ *Vt & ipsi.*] nec notat omnimodam similitudinem, nisi quo ad ipsum sacerdotē, qui suscipit in pænitētiā. filius enim eius bene potest ducere quam pater receperit ad pænitentiam. non tamen quā immersit in baptismo. multa enim attenduntur in baptismo, quæ non attenduntur in pænitentia. Si enim te suscipio ad pænitentiā, non ideo parentes tui mihi compatres sunt: & per baptismum plena fit remissio peccatorum, non autem per pænitentiam. Si ergo laicus audiat in necessitate peccata alicuius mulieris, non potest postea cum ea contrahere. argum. hic. si tamen contrahit, forte tenet matrimonium. videtur enim tantum hoc sacerdoti prohiberi 1: cum eius tantum sit officium audire peccata confitentium. Sed numquid sacerdos orientalis audiet peccata vxoris suæ? Non: quia nec ipsa ei libere confitetur si commisit adulterium. Sed obijcio: tu dicis hic quòd in baptizando contrahitur compaternitas. sed monachi ex officio quandoque debent baptizare: & tamen non possunt fieri compatres, vt 18. q. 2. peruenit? Rñ, possunt esse cōpatres baptizādo, & non leuādo. 16. q. 1. placuit.

c ¶ *Iugi penitentię.*] scilicet interiori: quia continua delictorū memoria multum operatur. de pæ. dist. 3. Iudas.

SI quis sacerdos.] CASVS. Dicitur hic, q̃ si sacerdos cum filia spirituali fuerit fornicatus, mulier si laica est, pauperibus omnia bona sua distribuat, & in monasterio cōuersa toto tēpore vitæ suæ seruiat. sacerdos vero depositus xv. annis peregrinando pæniteat. postea in monasterio toto tēpore suo deseruiat. Sequēs §. patet. *Si in cōsciētiā:* quia nō tantū punietur si ad notitiā populi non deuenisset. Sequens §. etiam patet.

d ¶ *Derelinquat.*] nam proscribitur quis reb[us] suis rōne delicti. 27. q. 1. si quis rapuerit. 6. q. 1. §. verū. & ita est præceptū.

e ¶ *Conuersa.*] hoc similiter præcepti est: nō tamē erit monacha: q[ui]a illud voluntatis est: sed tenebitur ibi ratione delicti. 20. q. 1. sicut. licet quidam ista velint intelligere de consilio.

f ¶ *Peregrinando.*] & ita sacerdos potest agere publicam pęnitentiam. de pæ. dist. 6. sacerdos. quod concedo de deposito sine spe restitutionis, s. q̃ publicam & solemnem agere possit, vt dixi 50. dist. confirmandū. licet alij dicāt cōtra.

Pænitentia publica vtrū per sacerdotem agi possit.

g NOn d̃bet.] ¶ *Duodecim.*] magis enim peccat sacerdos cognoscendo filiam spiritualem, quàm vxorē alterius: quia pro hac imponitur pænitentia xij. ann. pro illa x. 2 vt 82. dist. presbyter.

Pænitentia sacerdotis filiā spiritualē cognoscētis.

2 Et quis dubitat scelera tius esse commissum, &c. vt 24. q. 1 nō afferamus.

h ¶ *In conscientiā.*] nō est ergo quis deponendus nisi pro publico crimine qđ in notitiā populi deuenerit 50. dist. sacerdotes. & c. seq.

SPonsalia.] CASVS. Hic intitulatur 2. q. qua quæritur, vtrum sponsalia contrahantur inter infantes, idest ante septennium. & certum est q̃ non: quia consensus inter eos interuenire non potest, vt j. ea. cap. vno. & quia consensus inter infantes interuenire nō potest, patet q̃ inter eos non contrahantur sponsalia.

1 ¶ *Sponsalia.*] hæc est 2. q. vtrum scilicet inter infantes contrahi possint sponsalia. Et quidam dicunt q̃ non. j. ea. c. 1. cum enim infantia duret vsque ad septēnium. C. de iure deli. l. si infanti. & ętas illa nesciat quid videat, vt C. de fal. mo. l. 1. & cum infantes adhuc consentire non possint, sponsalia non contrahunt: quæ sine cōsensu contrahi non possunt. extra de despon. impu. accessit. ff. de spon. in sponsalibus. nisi proximi sint septennio: ita q̃ sint capaces intelligentiæ. Ad matrimoniū autē contrahendū tria exiguntur, consensus, & q̃ sit pubes, & ad coeundū potens. arg. 33. q. 1. c. 1. nam non potest videri nupta quæ virum pati non potest. ff. quando dies legati ced. l. vlt. si tamen & ante ætatē illā coire possunt, teneret matrimoniū. ar. pdictæ l. & extra de despon. impu. puberes. & c. de illis.

Sponsalia an inter infantes contrahi possint.

Matrimonio tria sunt necessaria.

V bi

VBi non est.] CASVS Dicitur hic, ꝙ vbi consensus non est, nec matrimoniũ pōt esse, nec sponsalia. vnde qui pueris dāt puellas in cunabulis, nihil agũt, etiã si parentes hoc velint: nisi rati habitiōe puerorũ hoc cõfirmet cũ ad annos discretiōis peruenerĩt. Autem arrogare illũ, qui sui iuris est, & per arrogationem transit in nostram potestatē. Adoptare dicimur illũ, qui est in alterius potestate, & non transit in nostrã potestatem. Et fit arrogatio auctoritate principis: adoptio autē per quemlibet magistratũ, vt institu. de adoptio. §. 2. & 3. Filij autē naturales nō possunt copulari filijs adoptiuis, vt ĵ c. 1. Sed de filijs spiritualibus non est prohibitum quin possint copulari filijs adoptiuis. Sed hoc scias ꝙ inter collaterales, vt inter fratrē naturalē & sororē adoptiuam non impeditur matrimoniũ, nisi quãdiu durat adoptio, vt extra de cogna. le. si qua[4]. sed inter ascendētes & descēdētes ꝑpetuo impeditur matrimoniũ, licet soluat adoptio, vt ff. de ritu nup. quinetiam. Item pōt dici ꝙ filius qui adoptatur, non dico arrogatur, possit copulari filiæ naturali: cum adoptatus non transeat in potestatē adoptantis, vt institu. de adoptio. §. 2. Item potest dici, ꝙ filius illegitimus potest copulari filiæ adoptiuæ: quia illegitimus non est in potestate patris, vt instit. de nup. § vlti. licet illegitimus non possit copulari filiæ spirituali. Alij dicunt quòd nec arrogatus nec adoptatus potest copulari naturalibus: quia licet adoptatus non transeat in potestatem adoptantis: acquiruntur tamen ei quædam iura ex adoptione, quæ dissoluuntur per emancipationem, vt C. de adop. l. penul. §. pen.

a ¶ *Vbi non est.*] hoc cap. de matrimonio, & de sponsalibus intelligi potest. secundũ quod de sponsalibus, dic coniugium, i. promissio futuri coniugij, ĵ. ea. q. 5. nostrates.

b ¶ *Nihil.*] sed pone ꝙ parentes iurauerunt ꝙ filios & filias dent nuptui ad inuicē: nũquid potuerũt se obligare ad alienũ factũ[1], cũ alienũ factũ possit nemo ꝓmittere? Itē nũquid sũt periurij si filij nō cõtrahunt? Respon. in matrimonio spāle est ꝙ alienũ factũ potest promitti: nec sunt rei periurij, licet filij non cõtrahāt, dũmodo parentes dent operã quam possunt, vt ĵ. 31. q. 3. si qui parentes. Vel potest dici, ꝙ intelligũtur promisisse ꝙ darēt operam vt fieret, vt ff. de ver. ob. quoties: & in l. illa, inter stipulãtem[2]. Itē hic est speciale ꝙ alteri possumus pacisci, vt extra qui cle. vel vo. veniens. Item si parētes apponũt pœnã cõtractui sponsaliũ, peti nō potest pœna: quia matrimonia nō possunt adstringi vinculo pœnę, vt ff. de verb. ob. l. Titia Dubitari consueuit. Ecce aliqui cõtraxerũt sponsalia de futuro, volunt se mutuo cōsensu absoluere; quæritur an possint? H. dicit ꝙ non. & est arg 31. q. vlt. c. vnico. Alij dicunt quòd etiam si iurauerunt, possunt se absoluere, vt extra de spon. præterea. sed Hug. dicit Alexandrum ibi magistraliter potius quàm Papaliter respondisse.

[1] Adde ad hãc quæstionē Cyn. in l. multum. C. si quis alteri, vel sibi.

[2] De hoc no. extra de spō. ex litteris 2. & c. sicut. in prin. Archid.

¶ Ante tempus consentiendi, coniugium contrahi non potest. C. I.

VBi non est [a]consensus vtriusque, non est coniugium. Ergo qui pueris dant puellas in cunabulis, & econuerso; nihil [b]faciunt nisi vterque puerorum, postquam venerit ad annos discretionis, consentiat [c], etiam si pater, & mater hoc voluerint, & fecerint.

Extra de despō. impub c. 2. Pann. l. 6. c. 122.

¶ *In Decretalibus tit. de desponsatione impub. c. 2. habetur initium huius capitis: & adijciuntur alia ex eo Nicolai rescripto.*

¶ Consentiat.] *In vulgatis codicibus sequitur,* nec est coniugium, nisi sit consensus vtriusque: *quæ verba absunt à plerisque manuscriptis.*

QVÆSTIO III.

QVòd autem [d]spirituales, vel adoptiui filij naturalibus copulari non possint, Nicolaus Papa respondens ad consulta Bulgarorum, c. 2. testatur ita dicens.

Sent. 4. dist. 42.

¶ Qui de sacro fonte suscipitur, filius est eius, à quo suscipitur. C. I.

ITa diligere debet homo eum, qui se suscipit de sacro fonte, sicut patrem. *Item.* ¶ Est inter fratres & filios spirituales gratuita, & sancta communio, quæ non est dicenda consanguinitas, sed potius habenda spiritualis proximitas. Vnde inter eos [e]non arbitramur posse fieri quodlibet legale coniugium: quandoquidem [f]nec inter eos, qui natura, & eos, qui adoptione filij sunt, venerandæ Romanæ leges matrimonia contrahi permittunt. *Item.* ¶ Si ergo inter eos non contrahitur matrimonium, quos adoptio iungit; quanto potius à carnali oportet inter se contubernio cessare, quos per cæleste sacramentum regeneratio sancti spiritus vincit? Longe igitur cõgruentius filius patris mei, vel frater meus appellatur is, quem gratia diuina potius, quam quem humana voluntas, vt filius patris mei, vel frater meus esset, elegit: prudentiusque ab alterna corporis commistione secernimur.

Sent. ibid. Iuo p. 2. c. 135. & par. 9. c. 34. Pann. l. 6. c. 123. Iuo serm. 1. de rebus ecclesiasticis.

Item Zacharias episcopus seruus seruorum Dei reuerendissimo Theodoro episcopo ecclesiæ Ticinensis.

c ¶ *Consentiat.*] arg. quòd sequens ratihabitio confirmat prius factum inualidum. extra de iure patr. cura pastoralis. 16 q. 1. quoniã quidquid[3]. Sed esto quòd aliqui ante vij. annũ cõtrahāt spōsalia: post septenniũ non cõtradicũt, nec etiam expresse cōsentiunt: nũquid sunt sponsalia confirmata? Vel pone ꝙ aliqui ante puberes annos cõtraxerũt sponsalia: post pubertatē nō contradicunt, nec etiã expresse cōsentiunt, nũquid sunt sponsalia confirmata per talē taciturnitatē? videtur quòd adhuc inquirendũ sit ab eis an perdurēt in priori cōsensu. 20. q. 1. illud. & 28. dist. de his. Ecõtra videtur sufficere, ꝙ nō cõtradicant, vt extra de despon. impub. de illis. & c. litteras. & c. accessit. Dico quòd si simul habitāt, & nō cõtradicũt post ætatē legitimam, matrimoniũ est confirmatũ, vt ff. de ritu nup. minorē. secus si seorsum habitant. extra de despon. impu. attestatiões.

[3] Adde ad hoc tex. in l. 1 ff. de ser & in l obligari. § inter. ff. de author. tut.

QVod autem] Hæc q. diuiditur in tres partes. In prima quarum probat per tria cap. quòd filij naturales non possunt contrahere cũ filijs spiritualibus. Secũda ibi, *Filii uero.* Tertia ibi, *Si quis uero.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 3. q. qua quæritur, vtrum spirituales filij vel adoptiui possunt naturalibus copulari: & certũ est quòd non, cum sint fratres, vt ĵ. c. 1. Quid autem intersit, de hoc plenius in summa huius quæstionis notatur.

d ¶ *Quod autem.*] Ad intelligentiã huius quæstionis not. quòd triplex est cognatio: scilicet carnalis, de qua agitur ĵ. 35. cau. per totã, legalis, & spiritualis: de quibus hic agitur. Cognatio spiritualis contrahitur per septē dona baptismi, secundũ quod dixi s. ea. q. 1. c. 1 & talis cognatio diuiditur in paternitatem & filiationē, & fraternitatem & sororitatē: sed nō procedit vlterius, scilicet ad nepotes: quia aliquis fit pater & filius, vel frater, vel soror spiritualis: sed nullus fit nepos spiritualis. Spiritualis itaq; filia nō potest copulari filio carnali: cũ illi sint inter se spirituales fratres, vt hic in c. 1. Legalis cognatio est quæ fit ꝑ arrogationē vel ꝑ adoptionē. Dicimur

Cognatio est triplex.

ITa diligere.] CASVS Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, ꝙ ita debem⁹ diligere patrē spiritualē sicut carnalē. In secunda parte dicitur, ꝙ filij carnales nō possunt contrahere cũ filijs spiritualibus: cũ sint fratres adinuicem. Nam cum filius adoptiuus non possit contrahere cũ filia naturali, quos adoptio fecit fratres: multo minus cõtrahere poterũt quos diuina gratia fratres coniunxit. In tertia parte dicitur, quòd magis teneor diligere fratrē vel sororem spiritualem, quàm carnalem: & potius debet spiritualis frater appellari frater quàm carnalis. Secunda pars incipit ibi, *Item est.* Tertia ibi, *Longe inquit.* verbũ est Gratiani. *Inter fratres,* idest filios naturales, qui sunt fratres spirituales.

e ¶ *Vnde inter eos.*] hoc vltra filium non protenditur. nepos enim meus & frater cum filia mea spirituali bene contrahunt. arg. Insti. de nup. §. eius vero mulieris & quia nusquam prohibentur.

f ¶ *Quandoquidem*] hæc non est bona ratio: quia leges permittũt, & c. quandoque enim leges prohibent matrimonium, nec tamen canones, vt inter tutorem & pupillam, & inter senatorem & libertã. ff. de sponsa. l. tutor. & leges prohibent acolythos vxores ducere: non tamen canones. 15. q. 3. §. cum autem.

Pitacium.

Pitacium.] Casvs. Quidam episcopus quæsiuit à summo Pontifice, vtrũ filius carnalis alicuius possit copulari filię spirituali eiusdem. Et respondet quòd non. & hoc probat auctoritate Domini præcipientis Moysi, Turpitudinem patris, &c. Et quicumque auctor fuerit tantæ præsumptionis, separetur ab vxore, & Sed obuiat extra de diuortijs, gaudemus. vbi dicitur, ꝙ si pagani contraxerunt in secundo gradu, post conuersionẽ non sunt separandi. Sed dic ꝙ in Leuitico prohibetur secundus gradus in descendẽtibus, non in collateralibus. vnde in secũdo collaterali bene potest Papa dispensare. videtur tamen ꝙ sit ei prohibitum 22.q.2. quæritur. sed ibi est ar. cõtra: quia ipse duxerat eam. sed adhuc obstat extra de resti. spo. litteras. vbi dicitur, ꝙ Papa non potest dispensare in secundo gradu. Sed dic quòd non potest ita de facili.

¶ Filia spiritualis carnali filio nullo modo nubere potest. C. I.

Poly.l.6.tit.4. Ans.l.10.c.27. Iuo p.1.c.307. Pann.l.6.c.128.

Pitacium [a] nobis tua veneranda fraternitas obtulit; per quod sciscitari curasti, si liceat filio, cuius pater alterius filiam ex sacro baptismate † susceperit; susceptam, idest, spiritualem eius patris filiam (quod dici crudele est) in matrimonio accipere: quod apud te enormiter asseruisti contigisse. ¶ Sed bene tua sancta fraternitas compertum habet, quòd Dominus præceperit per Moysem dicens [Turpitudinem [α] patris tui, vel matris, vel sororis [b] non reuelabis: turpitudo enim tua est.] Cum [β] ergo à propria consanguinitate iubemur abstinere; multo magis [c] à spirituali nostri patris filia, omni excusatione, aut argumento seposito, sub nimia districtione nos cauere conuenit: ne in iram diuini examinis incidat, si quis tali facinore mistus, minime restrinxerit fræna luxuriæ. Vnde, & omnes [γ] omnino cauendi sunt à tali sceleris commistione, ne in perpetuum pereant: sed hunc, qui huius perniciosæ temeritatis auctor, animæ suæ salutem despiciens, impijssimo se miscuit matrimonio, per omnia tua fraternitas studeat separare, & pænitentiæ dignæ submittere: quatenus ab æterna erutam † damnatione animam eius lucreris.

† al. fonte

Leuit. 18.

† al. erutas damnatione animas eorum

α ¶ Turpitudinem.] *In decretis Zacharia (quæ sunt in vetusto codice) & apud Anselmum, & Iuonem habentur omnia vt in capite 18 Leuitici.*

β ¶ Cum ergo.] *In eisdem decretis sic legitur*, Turpitudinem enim non reuelare dicitur, dum à propria consanguinitate præcipimur abstinere. Multo magis, &c.

γ ¶ Vnde & omnes.] *Apud Anselmum est.* Vnde & omnes omnino cauendæ sunt talis sceleris commistiones.

Item Zacharias, & Deusdedit.

¶ Filio suo filiam, quam de sacro fonte suscepit, nullus tradere audeat. C. III.

Polyc.ibidem. Ans.l.10.c.28.

Non oportet filiam, quam de sacro fonte susceperit, aliquando filio suo in matrimonium tradere: quia in diuina [d] sententia germani esse inueniuntur. Si quis tali facinore commistus minime restrinxerit fræna luxuriæ; ab ecclesia catholica abominabitur. Sed si conuersus fuerit; post separationem septem annis pænitentiam gerat. Conscijs simul cum auctore † sit ista conditio: idest simul cum cooperatoribus, & consentientibus pæniteat.

† al. actore

2 *Filij [e] vero, siue ante compaternitatem, siue post nati fuerint; licite coniungi possunt.*

Vnde Vrbanus [f] scribit Vitali presbytero Brixiensi dicens.

¶ Filij, vel filiæ ante, vel post compaternitatem genitæ legitime coniungi possunt. C. IIII.

Sent. 4. dist. 42.

Super quibus consulit nos tua dilectio, hoc uidetur nobis ex sententia respondendum: vt & baptismus sit, si instante necessitate femina [g] puerum in nomine Trinitatis baptizauerit; & quòd spiritualium parentum filij, vel filiæ, ante, vel post compaternitatem geniti possunt legitime coniungi præter illam personam, per quam compatres sunt effecti.

Paschalis vero secundus post compaternitatem genitos copulari prohibens scribit Rhegino episcopo.

c ¶ *Multo magis.*] idest, multo sãctius: quia religiosiores sunt copulæ mẽtium quàm corporum. arg. 27.q.2. coniuges. 33.q.5. ꝙ Deo. Et est arg. ꝙ pater spiritualis est magis diligẽdus quàm carnalis. 2.q.7. qualis sententia. sed superiori capitulo dicitur ꝙ æque: sed istud non remouet quin plus. cui ergo potius teneor subuenire ĩ necessitate, carnali, in beneficiorũ temporalium exhibitione? nam de carnali est dictum, Honora patrem. 86.dist. non satis. in exhibitione [1] autem reuerentiæ plus deferendũ est spirituali. 30. dist.c.1. Ioan. non credo, nec cap. contradicit. B.

Pater carnalis an plus sit diligendus quàm spiritualis.

[1] Ar. ad hoc 86. dist non satis. in fi. & hic videas quod no. 30. dist.c. 1. & 62. dist. quiescamus. Arc.

Non oportet.] Casvs. Dicitur hic, ꝙ nullus pater debet tradere filiam suã spiritualem nuptui filio suo carnali. germani enim sunt, idest, fratres. & si coniuncti noluerint separari, excommunicentur. Separati vero septẽ annis pæniteant. Consentientes vero simili pænitentiæ subiacebũt. *Aliquando*, idest, aliquo tempore. *Diuina sententia*, idest, ecclesiastica constitutione. Sequens §. patet: quia certum est ꝙ oẽs contrahere possunt, excepta illa persona, per quam compaternitas vel fraternitas spiritualis contrahitur. & ad hoc inducit sequens cap.

& pænitentiæ subijciatur, vt anima eius acquiratur Christo. *Pitacium*, idest, charta vel scriptura continens petitionem alicuius: à pingendo vel à petendo dictum. & supple ibi, *Accepimus*. Hug. tamen dicit quòd non debet ibi esse *quod*. & secundum hoc sine supplemento plana est littera. *Cauendi*, idest, prohibendi.

a ¶ *Pitacium*] à petendo. & dicitur charta vel scriptura continẽs petitionem alicuius.

b ¶ *Sororis.*] arg. ꝙ in primo vel in secũdo gradu dominus Papa etiã si velit non possit dispẽsare: quia à naturali iure habuit initiũ. & in veteri testamento fuit prohibitum, ne quis sororem in vxorẽ acciperet: quia licet de sola sorore dixit, tamẽ sub appellatione sororis continetur neptis. arg. 22.q.2. quæritur cur patriarcha. In tertio gradu non fuit prohibitum: quia in eo dispensauit Greg. vt 35. q.3. quædam. Alij intelligunt ꝙ fuerit prohibitio facta tantum de primo gradu: quia in secundo gradu (vt dicunt) coniunguntur. sed in Leuitico expresse inuenitur prohibitus secundus gradus in consanguinitate & affinitate primi generis, vbi dicit: Turpitudinem sororis tuæ & filiæ eius non reuelabis. filiã filiæ eius non sumas: quia vna caro sunt. Turpitudinẽ filię tuę vel neptis ex filia nõ reuelabis.

d ¶ *In diuina.*] idest, ecclesiastica constitutione. argu. 3. quæst. 5. quia.

FILII. Hæc est 2. pars q secundum Ioan. de Fant.

e ¶ *Filii.*] præter istum per quem compaternitas est contracta, vel fraternitas spiritualis.

f ¶ *Vnde Vrbanus.*] istum præcessit Paschalis. arg. 1.q.3. saluator. & extra de sponsa duorum, licet præter solitum. quod est verum de primo: sed sequens cap. attribuitur Paschali secundo, qui secundum chronicam successit Vrbano.

Super quibus.] Casvs. Vitalis presbyter quæsiuit ab Vrbano, vtrum pater vel mater possit dare baptisma in necessitate filio suo: & vtrum filij duorum patrinorum simul valeant copulari. Ad primam quæstionem respondet dicens, quòd baptizatus est quem pater vel mater tempore necessitatis in nomine Trinitatis baptizat. Ad secundam respondet quòd filij duorum patrinorum possunt copulari, excepta illa persona, qua mediante compaternitas est contracta. Sequens §. patet.

g ¶ *Femina*] j. de conse. dist. 4. mulier. contra. sed hoc in necessitate intelligitur.

Post

¶ Qui ex compatre, vel commatre post susceptos filios de fonte nati fuerint, coniungi non possunt. C. V.

Sent. 4. dist. 42. Poly. l. 6. tit. 6. Ansl. l. 10. c. 34.

POst suceptum vero de fonte filium, vel filiam spiritualem, qui ex compatre, uel commatre nati fuerint, matrimonio coniungi non possunt: quia leges sæculi non emancipatos adoptiuis prohibent copulari.

¶ Anselmus libro 10. c. 34. refert fere integram hanc epistolam, itemque Polycarpus, cuius initiũ est in c. post vxoris. infra ea. q. 4. & continenter post illud sequitur hoc caput, & deinceps c. porro duorum. infra 32. q. 2. & 3. Ipsius vero epistolæ auctorem & ipsi citant Paschalem secundum.

[Idem ex libro 23. digestorum, tit. de ritu nuptiarum perpenditur, in quo ita legitur.]

Tit. 2. le. 17.

PALEA. C. VI.

PEr adoptionem quæsita fraternitas eousque impedit nuptias, donec manet adoptio: ideoque eam, quam pater meus adoptauit, & emancipauit, potero vxorem ducere. Aeque, & si me emancipato, illam in potestate retinuerit, poterimus iungi matrimonio. Itaque volenti generum adoptare, suadetur, vt filiam emancipet. Similiter suadetur ei, qui velit nurum adoptare, vt emancipet filium.

¶ Hæc Palea habetur in aliquot vetustis, à quibus cetera abesse solent, & non distinguitur à superiore capite.

§ Si quis vero aliquo fortuito casu filiam suæ commatris vxorem acceperit, non cogitur eam dimittere.

Vnde in Triburiensi concilio legitur, c. 48.

¶ Non cogitur quis dimittere filiam suæ commatris, quam duxit in coniugium. C. VII.

Sent. ibidem. Burc. l. 17. c. 46. Iuo p. 9. c. 97.

ILlud etiam nec canonica institutione definimus [c] nec interdictione aliqua refutamus: sed propter eos, qui diuerse de eo sentiunt, hoc loco aliquid commemoramus. Si quis suæ spiritualis commatris filiam [d] fortuito [e], & ita contingente rerum casu in coniugium duxerit; consilio maturiori seruato eam habeat, atque honeste legitimo coniugio operam det.

QVÆSTIO IIII.

REIictam [f] vero compatris vxoris suæ nullus in coniugem ducere potest.

Vnde Nicolaus Papa scribit Constantiensi episcopo Salomoni.

Post susceptum.] CASVS. Secundũ Grat. & Alexãdrũ casus huius c. sic poni debet. Dicitur in hoc cap. ꝙ filij nati ex duobus cõpatribus, simul copulari non possunt: quia etiã adoptiuis existẽtibus in potestate copulari nõ possunt. Vnde dixit Alexander huic c. derogatũ per præcedens c. Vrbani. H. autẽ intelligit hoc c. secundũ pręcedẽs, scilicet ꝙ filij duorũ compatrum possunt copulari adinuicem, preterquam illę personæ per quas compaternitas est cõtracta: & sic secundũ Hu. hoc cap. nõ est abrogatum. Idem intelligit de tenẽte & mergente: tamen bene possunt contrahere cũ sororibus vel fratribus suscepti vel susceptæ. Sequẽs §. patet.

a Post susceptum] si intelligimus cap. hoc prout Alexãder innuit extra de cogna. spi. cap. 1. vt scilicet derogetur ei per præcedens cap. legas litterã prout iacet. vel si vis potes addere in littera, nõ possunt cõiungi: supple filijs spiritualibus. & sic non est correctũ. Et male intellexit Alexan. hoc ca. nã dicit ca. Vrbani esse posterius: & ita derogaret alij c. Paschalis: cum tamen Vrbanus Paschalẽ præcesserit. Sed dici potest quòd hęc littera est mendosa vbi dicit, Paschalis secundus. nã debet dici ibi, Paschalis primus. nã primus Paschalis præcessit Vrbanum secundũ. vnde nihil est in littera supplẽdũ: & est hoc abrogatũ, & intelligitur prout sonat: & huic iuri antiquo innuit illa cõsuetudo extra de cog. spiri. sup eo.

b Non emancipatos.] nam filius emancipatus bene potest copulari filiæ adoptiuæ. ff. de ritu nup. per adoptionem. vel emancipatæ scilicet adoptiuus copulari potest.

PEr adoptionem.] CASVS. Dicit in hac lege ꝙ durante adoptione, adoptiuus filius & naturalis in eiudẽ potestate existentes cõtrahere nõ possunt. sed si alteruter emãcipet, cõtrahere possunt.

SI QVIS VERO. Hæc est 3. pars q. secundũ Io. de Fan. CASVS. Dicitur hic, quòd non solum filius potest ducere in vxorem sororem susceptæ à patre: sed etiam ipse pater. & si acceperit, separari non debet. & ad hoc inducit sequens cap.

ILlud etiam] CASVS. Dicitur i hoc c. quòd si aliquis fortuito casu duxerit in vxorẽ filiã cõmatris suæ, quæ nõ est sua filia spiritualis, nõ đbet ab ea separari: sed sub honesto cõiugio eã r̃tinebit.

c Definimus.] immo postea definit. & ita in re dubia certa fertur sententia, vbi de iure dubitatur [1].

d Filiam.] scilicet commatris posse ducere in vxorem.

d Filiam.] hic vides quòd pater spiritualis potest copulari sorori filiæ spiritualis. similiter & filiæ potest: quia talis cognatio non extenditur [2]. similiter dico quòd pater potest sumere filiam spiritualem filij carnalis. licet enim cognatio spiritualis descendat de patre ad filios: non tamen de filio ad patrem.

e Fortuito.] idem si ex proposito. arg. s. q. 1. dictum.

REIictam vero.] Hæc quæst. diuiditur in 3. partes, in prima quarum dicitur, quòd successiue potest quis habere duas commatres vxores: in duobus tantum casibus, scilicet si fuerint commatres ante matrimonium: vel si filium meæ vxoris accepit ab alio viro. alias non. Secũda ibi, *Econtrario*. Tertia ibi, *Notandum*. Ioã. de Fãt.

CASVS. Hic intitulatur. 4. quæstio, qua q̃ritur an quis possit accipere in vxorẽ relictam cõpatris vxoris suæ, idest, an aliqs possit habere duas commatres diuersis temporibus in vxores. In tribus primis c. & in vlt. dicitur ꝙ non: in medijs ꝙ sic. sed Gra distinguit j. ea. §. notandũ ita dicẽs. si vxor mea susceperit filiũ Bertæ de sacro fonte: si postea meã vxorẽ cognouero, Berta tũc efficitur cõmater mea: & tunc cũ ea contrahere nõ potero: qđ nõ placet Hu. & ideo sic distinguit, scilicet an compaternitas vel cõmaternitas præcedat carnalem copulã, an sequatur. Si præcedit, tũc licite potest quis habere duas commatres Si autem sequatur: aut vterque coniugũ, vel alter suscipit filium alterius: aut filius eorum cõmunis suscipitur ab illo: aut filius alterius eorum tantum suscipitur. in primo & secundo casu non potest quis habere duas commatres: in tertio sic. De hoc plenius dicitur in summa huius quęstionis, & in sũma H.

f Relictam.] Hæc est 4. quæstio, an quis possit accipere in vxorẽ relictam compatris suæ vxoris: & licet sub hac forma verborum hæc quæstio proponatur hic dũtaxat: tamẽ videtur hic poni quęstio, an scilicet aliquis diuersis temporibus possit contrahere cum duabus commatribus. In tribus primis capitulis, & in vltimo dicit quòd nõ: in medijs quod sic. G. hoc modo soluit quæstionẽ hãc j. ea. §. notandũ. ꝙ si vxor mea suscipit Bertæ filiũ de sacro fonte: si post vxorẽ meam carnaliter cognosco, tũc Berta efficitur mihi cõmater: & nũquã eã ducere potero, vt j. c. 1. & vlt. si vero vxorẽ nõ cognouero, tũc Berta non efficitur mihi cõmater: & mortua vxore mea potero eã ducere: & ita habeo duas cõmatres diuersis temporibus, vt c. medijs. Sed hæc solutio indigna est relatu, & ideo nõ legamus c. secundũ eam. Cancellata ergo ea opinione, & R. & Ioã. qui distinxerunt inter directã & indirectã compaternitatẽ, cũ non sit authentica: dico referre an cõpaternitas vel cõmaternitas præcedat carnalem copulã, an sequatur. si præcedat, licite potest quis habere duas cõmatres: quia per vnionẽ carnis sequentẽ non pertrãitur ad vnionẽ spiritus præcedentẽ, vt j. ea. post vxoris. Si autem sequatur: aut alter coniugũ uel uterque suscipit filiũ alterius: aut filius eorũ communis suscipitur ab alio: aut filius alterius eorũ tantũ suscipitur, in primo & secundo casu nõ potest quis habere duas cõmatres: in tertio potest: quia licet efficiatur aliquis cõpater vxoris

---

[1] De hoc no. 33. dist. habuisse. in fin.

[1] Pater spiritualis licite copulatur sorori filiæ spiritualis.

[2] Sed quare non extenditur? dic ꝙ hoc ideo est, quia filia spiritualis filij mei carnalis nec est filia mea carnalis nec spiritualis nec neptis quia cognatio spiritualis vltra paternitatẽ vel filiationẽ nõ extẽditur, vt dicit s. e. in sum. filia autẽ spiritualis patris mei soror mea est, vt s. ea. c. 1. & ei ea contrahere nõ possum, vt ibi dicitur. Arch.

ris meæ, non tñ est mihi compater, nisi filius eius sit & meus, qui leuatur de sacro fonte. Vnde breuiter teneas, ꝙ si compaternitas se quaĩ carnalem copulam, in nullo casu potest aliquis habere duas commatres, vel aliqua duos compatres: nisi hoc solo casu quando filius tantum alterius suscipitur de sacro fonte.

Sci-

Item si hæc est causa quare contrahatur compaternitas, quia vna caro est effectus cum ea. ergo per coitum fornicarium contrahiĩ compaternitas: quia qui adhæret meretrici, vnum corpus efficiĩ cum ea, vt 32. q. 4. in eo. nam & affinitas acquiritur per coitũ fornicarium, vt 35. q. 3. de incestis. & cap. nec eam. extra de eo qui cogno. consangu. discretionem. Quidam tamẽ refugiunt dicere, quòd per fornicarium coitũ contrahatur compaternitas: cum compaternitas sit vinculum spirituale.

Compaternitas an per fornicariũ coitum contrahatur.

E CONTRARIO. Hæc est secunda pars q. in qua ponũtur duo casus, in quibus quis potest habere duas commatres. Io. de Fan.

g *E contrario.*] sed non sunt contraria, qa in alio casu intelliguntur, vt dicit H.

Q*Vi spiritualem habet.*] CASVS. Hæc duo c. vt dicit H. in eodem casu loquuntur. Sed in primo casu dicitur, quòd aliqua potest habere duos compatres: quorum secundus suscepit filium primi de alia vxore. In secundo dicitur, quòd quis potest habere duas cõmatres: quarum secunda suscepit filium primæ ex alio viro. Et dicit Hu. quòd possunt intelligi tam de paternitate, quæ præcessit matrimonium siue carnalem copulam, quàm de illa quæ sequitur: & filius tantum vnius coiugum suscipitur. Est ergo casus primi cap. talis. Martinus & Berta sunt cõiuges: & Martinus ex alia vxore vel concubina habet filium, quem Ioannes de sacro fonte suscepit. & sic efficitur compater Martini. dicitur hic quòd mortuo Martino Ioãnes licite ducit Bertam in vxorem: nisi aliud impediat: & sic illa habebit duos compatres.

Sent. ibidem. Iuo p. 1. c. 137. & p. 9. c. 35. Pann. l. 7. c. 63.

¶ Duas commatres alicui habere non licet. C. I.

SCiscitatur à nobis sanctitas vestra, si aliquis homo duas commatres habere valeat vnam post alteram. In quo meminisse debet scriptum esse [erunt duo in carne vna.] Itaque cum constet, quia vir & mulier vna caro per connubium [a] efficiuntur; restat nimirum virum compatrem constitui illi mulieri, cuius matrimonio assumpta vxor commater esse videbatur: & idcirco liquet, virum illi feminæ non posse iungi in copula, quæ commater eius erat; cum qua idem fuerat vna caro effectus.

Gen. 2.

Item ex concilio Chalcedonensi.

¶ Octo annis pæniteat, qui duabus commatribus commiscetur. C. II.

SI pater & filius, aut duo fratres cum vna muliere, aut si cum matre, & filia, aut cum duabus sororibus, aut cum duabus cõmatribus aliquis concubuerit; secundum antiquam, & humaniorem definitionem octo annis [b] pæniteat.

¶ *In concilio Chalcedonensi nihil huiusmodi extat tractatum, aut definitum. Ex eo tamen refertur etiam in fragmento pænitentialis incerti auctoris: eodemque modo citatur infra c. post vxoris.*

Item Innocentius Exuperio Tolosano episcopo.

Polyc. l. 6. tit. 6.

¶ Nullus duabus commatribus commisceatur. C. III.

SI quis ex [*] vno coniugio [c] filium, aut filiam alterius de sacro fonte susceperit, aut ad chrisma tenuerit, vel Christianitatis [d] ministerium † dederit; ambo & vir, & vxor compatres [e] existunt parentibus infantis: quia vir & mulier caro [f] vna effecti sunt.

† *al. mysterium*

* ¶ Ex vno.] *In plerisque vetustis exemplaribus, & eadẽ collectione decretorum incerti auctoris, legitur,* si quis vnus ex coniugio. *In epistola vero Innocentij Exuperio Tolosano episcopo scripta, hoc non habetur.*

2 *E contrario* [g] *inuenitur in concilio Triburiensi, c. 47.*

Sent. ibidem. Polyc. l. 6. tit. 6. Burc. l. 17. c. 45. Iuo p. 9. c. 96. Pann. l. 7. c. 67.

¶ Vxorem compatris ducere potest, cuius ipsa commater non fuerat. C. IIII.

QVi spiritualem [h] habet compatrem, cuius filium de lauacro sacri fontis accepit †, & eius vxor cõmater non est; liceat ei defuncto compatre suo, eius viduam ducere in vxorem: si nullam habet consanguinitatis propinquitatem. Quid enim? Numquid non possunt coniungi, quos nulla proximitas carnalis, vel nulla generatio secernit spiritualis?

† *al. suscepit*

Item in epistola Paschalis Papæ secundi ad Rheginum episcopum.

Sent. ibidem Polyc. ibidem Ansl. 10. c. 34.

¶ De eodem. C. V.

POst vxoris obitum cum commatre vxoris viri superstitis coniu-

S*Ciscitatur.*] CASVS. Casum hunc sic pone. Martini vxor suscepit filium Bertæ de sacro fonte postquam vna caro fuerat effecta cũ Martino: quęsitum fuit, vtrũ Martinus post mortem vxoris possit ducere Bertam in vxorem? & rñdetur ꝙ non: quia Berta est eius commater, cum vxoris eius fuerat commater, cum qua iam vna caro fuerat effectus. Sequentia duo cap. patent c͠ꝰ: sed nõ sunt contraria qa in alio casu intelliguntur, vt dicit H.

a ¶ *Per connubiũ.*] id est, per carnalẽ copulã, vt 27. q. 2. Agathosa.

b S*I pater.* ¶ *Octo annis.*] septennis pænitẽtia induciĩ ꝓ quolibet peccato mortali, vt 33. q. 2. hoc ipsũ: nisi aliud suadeat criminis enormitas, vel dignitas ꝑsonæ, vt 33. q. 2. hoc ipsũ. §. hoc autẽ.

c S*I quis.* ¶ *Ex vno coniugio.*] id est, ex coniugibus.

d ¶ *Christianitatis ministeriũ dederit.*] immergendo. s͠. 1. q. 1. qđ quidam. Alij exponunt, dederit christianitatis ministeriũ, id est, tenuerit ad catechismum, vt de conse. dist. 4. in catechismo.

e ¶ *Compatres.*] expresse hic colligitur, cũ alter coniugum suscipit filium alicuius: statim ambo coniuges efficiuntur compatres illius. ergo nihil refert an post carnaliter commiscerentur, vel nõ, prout voluit dicere G. & Ioan. ĩ. ea. §. notandum.

Compaternitas vi porrigitur.

f ¶ *Caro.*] ergo per sponsam de præsenti non acquiritur cõpaternitas, cum canon hoc ponat pro ratione, qa sunt vna caro effecti.

h ¶ *Qui spiritualem*] sic incipe constructionem. liceat ei qui spiritualem habet, &c. Sed objicitur: si vxor mea leuauit filium alicuius de sacro fonte: mihi acquiritur cõpaternitas per eam, vt s͠. ꝓxi. cap. quæritur si aliquis leuat filium eiusdem de sacro fonte, quem habet ex alio viro: an mihi per eam acquiratur compaternitas. Ad hoc rñdet Cardinalis, ꝙ coniuges sibi communicãt actiones, sed non passiones: quæ enim vnus coniugum agit, reliquus intelligiĩ agere, cum sint vna caro. Sed per hoc non assignatur ratio diuersitatis, qua quæriĩ quare actiones cõicant, & non passiones. dicas ergo ꝙ cum ego nullo modo sim pater huius pueri, nec carnalis, nec adoptiuus, nec spiritualis, non possum dici compater suus. ꝙ non sim pater spiritualis, patet: quia filia mea licite copulatur ei. Item filius meus & ille puer nõ sunt fratres spirituales: ergo ego non sum pater spiritualis ipsius. Ioan. de Fan.

Actiones sed nõ passiones communicãtur inter coniuges.

h ¶ *Qui spiritualem.*] duo hæc cap. in eodẽ casu loquuntur: sed in primo casu dicitur ꝙ aliqua potest habere duos compatres, quorum secundus suscipit filium primi de alia vxore. in secundo dicitur, ꝙ quis potest habere duas commatres quando secunda suscipit primæ filium de alio viro.

P*Ost vxoris obitum.*] CASVS. Sicut in præcedenti cap. dicitur, ꝙ aliqua potest habere duos compatres: sic & in hoc cap. dici-

tur quòd

tur quòd aliquis poteſt habere duas commatres. Et eſt caſus talis. Martinus habet Bertam in vxorem. illa habet ex alio filium quem Maria ſuſcepit de ſacro fonte: & ſic efficitur commater Bertæ, & nõ Martini: quam Mariam Martinus licite poteſt ducere in vxorẽ mortua Berta: & ſic habebit duas commatres. Sic enim intellexit Hugo, & poſuit hos duos caſus aperti* quàm Beñ.

matre: nec ex eodem filio cum viro, ſed ex alio. Et hoc vltimum tenet Hu. & alij doctores.

k ¶ *Ante hanc.*]præcedentem Vrbanum: quæ contraria eſt ei quo ad finem. ſ. ea proxi.

l ¶ *Vel vxor.*] melius dixiſſet, vel vir compater efficiatur non ex eodem

gio copulari, nulla videtur auctoritas, vel ratio prohibere. Neque[a], enim cognationi carnis cognatio[b] ſpiritus comparatur[c]: neque per vnionem† [d] carnis ad vnionem [e] ſpiritus pertranſitur.

† al. vnitionem

3 *Notandum vero eſt, quòd aliud eſt, commatrem[f] alicuius cognoſcere, atque aliud, derelictam ab aliquo commatrem alicuius fieri. Auctoritas illa Nicolai Papæ, & Chalcedonenſis ſynodi illum prohibet commatris ſuæ vxoris matrimonio copulari; qui vxori ſuæ debitum reddidit, poſtquam illius commater extitit. Illa vero auctoritas Triburienſis[g], concilij illos permittit matrimonio copulari, cuius vxor, poſtquàm à viro ſuo derelinquitur, illius commater efficitur: nec poſt compaternitatem à viro ſuo cognoſcitur. Quæritur autem, an vxor cum marito in baptiſmate ſimul debeat ſuſcipere puerum.*

De his ita ſcribit Vrbanus II. Vitali presbytero[a] Brixiæ.

a ¶ Presbytero.] *Antea legebatur*, epiſcopo. *Emendatum eſt ex omnibus vetuſtis, quæ collata ſunt. Et eadem citatio eſt ſupra hac eadem cauſa, q. 3. ſuper quibus.*

¶ Vxor ſimul cum viro filium alicuius in baptiſmate non ſuſcipiat. C. VI.

Sent. ibidem.

QVòd autem vxor, cum marito in baptiſmate ſimul non debeat ſuſcipere puerum; nulla auctoritate reperitur[h] prohibitum. Sed vt puritas ſpiritualis paternitatis ab omni labe, & infamia[i] conſeruetur immunis; dignum eſſe decernimus, vt vtrique inſimul ad hoc aſpirare minime præſumant. Quia vero piaculare flagitium commiſit, qui duabus commatribus, velut duabus ſororibus, nupſit; magna iuxta modum culpæ pœnitentia ſibi debet iniungi.

Illud vero Triburienſis concilij [Qui ſpiritualem habet compatrem, &c.] ante hanc[k] prohibitionem dictum intelligitur: vel vxor[l] commater accipiatur non ex eodem filio cum viro, ſed ex alio.

QVÆSTIO V.

3 pars

Q*Vòd autem[m] clandeſtina coniugia fieri non debeant; Euariſtus Papa teſtatur, ſcribens epiſcopis Africæ, epiſtola prima.*

In capit. Caroli lib. 7. c. 463.

a ¶ *Neque.*] crederet aliquis quòd cognatio ſpiritualis acquireret marito per vxorem ſuam, ſicut & cognatio carnalis: quod ſicut omnes conſanguinei vxoris ea mediante efficiuntur viro affines; ita compatres & cõmatres vxoris efficerentur marito per eã compatres & commatres. hoc negat hic.

b ¶ *Cognatio.*] ſcilicet ſpiritualis.

c ¶ *Cõparatur.*] id eſt, aſſimilatur ĩ hoc quòd per vxorem acquiritur. & hoc melius exprimit ſtatim, neq; enim, &c.

d ¶ *Per vnionem.*] ſecũdũ hoc reprobatur intellectus G. vtrũ quis poſt cognoſcat, vel nõ, vt ĩ. §. ſequenti.

e ¶ *Ad vnionem.*] præcedentem matrimonium ſiue carnalem copulam. aliter bene pertrãſiretur: niſi cum filius alterius tantum ſuſcipitur.

NOTANDVM VERO. Hæc eſt 3. pars q. ſecundum Ioã. de Fant.

CASVS. Nunc Grat. ſoluit prædictam ꝯrietatem, & male ſecundum Hu. dicit enim quod ſi vxor mea efficitur cõmater alterius: ſi vxorem meam poſtea cognouero, ea mortua nõ potero contrahere cum commatre ipſius: ſecus autem ſi eam non cognouero. Sequens §. patet, in quo facit quamdam incidentem quæſtionem, quã determinat per c. ſequẽs.

f ¶ *Commatrem.*] vxorem ſuam iam factam cõmatrem alicuius: id eſt, poſtquàm eſt effecta commater alicuius feminæ, quo caſu non poteſt ducere aliam feminam vxore mortua, ſecundum Gra.

g ¶ *Triburienſis concilij.*] melius diceret Paſchalis. tamẽ idem eſt caſus.

QVòd autem.] Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima quæritur an vxor ſimul cum marito debeat ſuſcipere puerum de ſacro fonte Et reſpondet quod non. In ſecunda parte prohibetur ne quis contrahat cum duabus cõmatribus vel ſororibus: quia piaculare flagitium eſt, & damnoſum.

h ¶ *Reperitur.*] ĩ. de conſe. diſt. 4. non plures. Contra tñ Leo Papa quem conſtat ipſius Vrbani prædeceſſorẽ fuiſſe, ſtatuit non debere ad ſuſcipiendum puerum de baptiſmo plures accedere. quomodo dicit hic, nulla auctoritate inuenitur prohibitũ? Sed licet hoc ſancitum fuerat, nondum tamen in manus legentium venerat. Vel forte vir & vxor non reputantur plures: cum vna caro eſſe ꝓbantur. ſ. ea. cap. ſi quis[1].

1 Vel dic vt not. extra de cog. ſpi. c. vl.

i ¶ *Et infamia.*] de facto. Crederent enim ſtulti aliquam proximitatem inter eos contrahi, ſi ſimul ſuſciperent. Sed etiam ſuperfluum eſſet vt vterque ſuſciperet, cum ex ſuſceptione alterius vterque compater efficiatur. de conſuetudine eſt tamen in quibuſdam locis, quòd vterque ſimul ſuſcipit.

ILLVD VERO. CASVS. Finis præmiſsi cap. videtur cõtradicere illi cap. qui ſpiritualem. ſicut & duo prima cap. & ideo G. alio modo vult ſoluere prædictam contrarietatem, dicens quod illud qđ dictum fuit in illo c. qui ſpiritualem. dictum fuit ante ꝓhitionem in præmiſſo cap. factam: vel ibi vxor accipitur pro commatre: nec ex eodem filio cum vxore, ſed ex alio. ſed variat ſexum: quia ponit in feminino genere eumdem caſum, quem poſuit in maſculino in c. qui ſpiritualem. vbi eadem permittitur habere duos compatres.

QVòd autem.] Hæc q. diuiditur in 4. partes: in prima quarum probatur. quòd matrimonia clandeſtina nõ debent fieri: ſed legitima, & per ſacerdotem: aliàs niſi conſenſus concurrat legitimus, non valet quod actum eſt. Secunda ibi, *Sed quæritur.* Tertia ibi, *Nec illud.* Quarta ibi, *Sed obijcitur.* Ioan. de Fan.

CASVS. In themate fuit propoſita quæſtio an clandeſtina deſpõſatio præiudicet manifeſtæ. Et eſt dicendum quod præiudicat ſi de ea conſtet. non enim deficit ius, ſed probatio. Clandeſtina tamẽ matrimonia fieri non debent: quia probari non poſſunt. vnde quo ad eccleſiam manifeſta præiudicant clandeſtinis.

m ¶ *Quod autem.*] Hic depingitur quinta queſtio. & erat in themate in quinto loco quæſitum, an clandeſtina deſponſatio manifeſtæ præiudicet. Et quidẽ præiudicaret, ſi conſtaret de ea. extra de clãd. deſp. quod nobis. ſed quia eccleſiæ non cõſtat de ea, ei præiudicat manifeſta probatio. ergo deficit hoc caſu non ius, ſed ꝓbatio[2]. ſi. de teſta. tut. duo ſunt Titij. quia eccleſia de occultis non iudicat. 32. diſt, erubeſcant. ſed hæc quæſtio facilis erat: & ideo noluit eã ponere, ſed ponit aliam, ſ. vtrum clandeſtina matrimonia debeant fieri: dicunt quidam quod non: ſi tñ fiant, tenent. Et ſunt clandeſtina quę ſine præſentia teſtium, & traductione & alijs ſolẽnitatibus ꝯhuntur: ſed cum huiuſmodi ſolennitates non ſint de ſubſtãtia matrimonij, ſed ſufficiat ſolus conſenſus: quare prohibentur hic contrahi? Reſpon. duplici ratione: ne ſub ſpecie matrimonij fiat fornicatio: vel ne matrimonialiter coniuncti ſeparentur. Sæpe enim matrimonio occulte contracto, alter mutaret propoſitum, & dimitteret reliquum probationibus deſtitutum, vt ĩ. ea. §. his.

Aliter

Liter legitimũ.] Casvs. Dicitur in hoc c. ꝙ tũc est solẽne coniugiũ cũ puella à curatore vel à parentibus dispensatur & dotatur: à presbytero benedicitur, & custoditur à paranymphis; & ducta ad domũ viri, cũ eo biduo vel triduo castitatẽ seruat. Vbi vero hoc nõ fit, sed clã ducit vxor: potius pſumit stuprũ, vel ꝯtubernium, niũ. in authẽ. qui. mo. na. effi. le. §. pen. coll. 6. ⁊. ead. si quis diuinis. secus secundum canones, vt 22. q. 2. solet. In hoc autem concordo leges canonibus, ꝙ inter impares personas nõ præsumo esse matrimonium nisi dotalia instrumenta interueniant. C. de nup. imperialis. §. immo. Itẽ illud considero circa pares & impares, an maritalis affectio præcesserit, cõparatis personis, & vitæ cõiũctione cõsiderata, vt ff. de dona. donationes. Item & famã loci considero, vt extra de præsump. illud. Item ꝙ simul receperint sacramenta, vt 28. q. 1. caue. Item ꝙ dos requiratur in omni matrimonio, vt hic dicitur: potes intelligere in sublimioribus personis, nam ibi & dos & aliæ solennitates matrimonij requiruntur: in mediocribus autem personis secundum leges non sufficiũt testes, nisi scriptura adsit. in infimis sufficiunt testes, vt in auth. qui. mo. nat. effi. legi. §. hoc ergo. colla. 6.

¶ Clandestina coniugia fieri non debent. C. I.

Sent. 4. dist. 28. Polyc. l. 6. tit. 4. Ans. l. 10. c. 2. Iuo par. 8. c. 4. Pann. l. 6. c. 31.

ALiter legitimũ [a] non fit coniugium, nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem habere uidentur, & à quibus custoditur, uxor petatur [a], & à parentibus, & propinquioribus spõsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus [b] & oblationibus à sacerdote benedicatur, & à paranymphis, ut consuetudo docet, custodita, & sociata, à proximis congruo tempore petita legibus detur [β], ac solenniter accipiatur: & biduo, uel triduo orationibus uacent, & castitatem custodiant. *Item.* ¶ Ita peracta legitima scitote esse connubia: aliter uero præsumpta, non coniugia, sed adulteria, uel contubernia [c], uel stupra, aut fornicationes potius, quàm legitima [d] coniugia esse non dubitate; nisi uoluntas propria suffragauerit, & uota succurrerint legitima.

[a] ¶ Legitimum.] *In epistola ipsa interijciuntur hęc,* sicut à patribus accepimus, & à sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus.

[β] ¶ Detur.] *Antea legebatur,* à legibus dotetur, *quod iam superius dictum erat. Emendatum est ex vetustis editionibus conciliorum, capitularibus, Anselmo, & Iuone.*

Item ex decretis Hormisdæ Papæ, c. 6.

¶ Nuptias occultas celebrare non licet. C. II.

Polyc. ibidem. Burch. l. 9. c. 3. Iuo par. 8. c. 142. Pann. l. 6. c. 5.

NVllus [e] fidelis cuiuscumque conditionis sit, occulte nuptias faciat: sed benedictione accepta à sacerdote, publice nubat in Domino.

¶ *Apud Burchardum, Iuonem, Polycarpum, & in collectione, quæ est tomo tertio conciliorum post decreta Alexandri tertij, par. 49. c. 10. citatur similiter ex decretis Hormisdæ. Verum in secunda collectione decretalium, tit. de clandest. despons. citatur ex Alexandro tertio; qui primus auctor huius capitis esse non potest; quippe qui posterior fuit Gratiano.*

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, c. 3.

¶ Nuptiæ publice celebrari debent. C. III.

Iuo par. 8. c. 6. Pann. l. 6. c. 9.

NOstrates tam mares, quàm feminæ non ligaturam auream, uel argenteam, aut ex quolibet metallo compositam, quando nuptialia fœdera contrahunt, in capitibus deferunt: sed post sponsalia, quæ futurarum sunt nuptiarum promissa †; fœdera quoque † consensu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum potestate sunt, celebrantur: & postquam arrhis sponsam sibi sponsus per digitum fidei annulo [f] insignitum desponderit, dotemque utrique placitam sponsus ei cum scripto pactum hoc continente coram inuitatis [g] ab utraque parte tradiderit (aut mox, aut apto tempore [h]; ne uidelicet ante tempus lege definitũ tale quid fieri præsumatur) ambo ad nuptialia fœdera perducuntur: & primum quidem in ecclesia Domini cum oblationibus, quas offerre [i] debet Deo per sacerdotis manum, statuuntur: sicque demum benedictionem, & uelamen cæleste [k] suscipiunt. *Item.* ¶ Hæc sunt præter alia, quæ ad memoriam non occurrunt, pacta coniugiorum solennia. Peccatum autem esse, si hæc cuncta [l] in nuptijs non interueniant, non dicimus...

† *al. quoque.*

d ¶ *Legitima.*] nõ præiudicaret alij matrimonio per eorum cõfessionẽ. extra de eo qui cog. consang. super eo.

e ¶ *Vllus.*] cãm huius prohibitionis habes infra eadẽ. §. his ita.

Ostrates.] Casvs. Bulgari ad fidẽ cõuersi quærebant qualiter matrimonia ꝯhere deberent. Et rñdet Nicolaus ꝙ nostrates. i. Romani nullam ligaturam ex aliquo metallo deferũt in capitibus cũ nuptialia fœdera contrahunt. sed post sponsalia de futuro, per verba consentiunt de præsenti de licentia eorum, in quorum sunt potestate. & postq̃ sponsus sponsam annulo subarrhauit, & donationẽ ei propter nuptias constituit: ambo ad carnalia commercia perducuntur. primo tamen debent in ecclesia benedici, & suscipere cæleste velamẽ: alia etiam sunt, quæ in sponsalibus fiunt, sed nunc ad memoriam non occurrunt. sed & si hæc in nuptijs non interuenerint, non erit peccatum. Verba ca. sic exponas. *Postquam sponsalia fœdera*, id est, promissio de futuro, *fœdera quoque*, id est, consensus de præsenti. *Dotem*, id est, donationem propter nuptias *Ad nuptialia fœdera*, id est, ad carnale commercium: vel conuiuia nuptialia. *Cæleste*, id est, mysticum. vel cæleste, id est, ecclesiasticum, vel ecclesiastica institutione inuentum.

niũ, vel adulteriũ, quàm legitimum coniugiũ. Sequens c. planũ est.

a ¶ *Petatur.*] ne appetentiæ procacioris æstimetur auctor, si ipsa, &c. 32. q. 2. c. honorantur.

b ¶ *Precibus.*] extra de clan. despon. cum inhibitio.

c ¶ *Contubernia.*] hic canon præsumit in deteriorẽ partem: nam vbi periculum vertitur, in tutiorem partẽ interpretandũ est: vt extra de homic. ad audientiã. & 5. dist. 5. ad eius. quandoq; tñ præsumit canon pro matrimonio, vt 33. q. 1. si quis acceperit. Sed nonne in matrimonio sufficit probare ꝙ aliquis eã receperit eo prætextu, vt eam perpetuo haberet, licet aliud nõ sit dictum? vt 32. q. 2. solet. & in liberæ mulieris coniunctione potius præsumitur matrimoniũ q̃ cõcubinatus, vt ff. de ri. nup. in liberæ. nã cũ quis non protestatur se velle habere aliquam vt concubinã: dũmodo honesta sit mulier, habebit eã vt legitimã, vt ff. de cõcu. in cõcubinã 1. Sol. canon considerat periculum animæ; extra de iureiur. cum contingat. extra de sponsa. iuuenis. & ideo potius iudicat esse fornicationẽ quàm matrimonium. lex tñ strictius considerat matrimonium quàm canon. nam si aliquis iurauit ꝙ vellet aliquam perpetuo retinere secum: nisi dicat ꝙ velit eã retinere in vxorẽ legitimã, non erit matrimo-

f ¶ *Annulo*] annulus significat mutuum amorem & fidem coniugalem esse seruandam, vt ĩ. ea feminæ.

Annulus nuptię quid notat.

g ¶ *Inuitatis.*] arg. ꝙ testes in matrimonio erunt rogati: sicut in diuortio, vt ff. de diuor. nullum. quod non credo.

h ¶ *Apto tempore.*] scilicet, cum erãt in adulta ętate, & non in Quadragesima ducet eam: licet in Quadragesima contrahere possit. extra de ma. cõ. contra interdict. eccle. ex litteris. in parte decis. Ioan.

Vide quod not. 27. q. 2. si quis vxorem. in prin.

Contrahere licet in Quadragesima.

i ¶ *Offerre.*] secundum consuetudinem regionis.

k ¶ *Velamen cæleste.*] quia quoddam cæleste uel spirituale significat. ĩ. ea. feminæ.

l ¶ *Hęc cuncta.*] id est, singula. 80. dist. singula.

a ¶ *Non interueniant.*] huiusmodi enim solennitates non exiguntur necessario. nā si omittantur leuia vel modica, non nocentur, vt ff. de ventre inspici. l. 1. in fine. dos ergo pōt omitti: quia licet dos sine matrimonio esse nō possit, matrimoniū tñ sine dote esse pōt [1]: vt j. ea. si quis diuinis. Sed ꝯ 3. q. 4. ꝯsanguineorū. sed illud intelligitur in eodē casu cū il lo c. aliter, s. de occulte ꝯhētibus [2]. vñ cū præsumantur adulteri, repelluntur. H. tñ dicit peccatū esse, si hmōi omittantur solennitates, si adhiberi possunt.

Matrimoniū potest esse sine dote.

Cōcor. tex. [1] in l. fi. C. de don. inter virū & vxorē.

Idem not. [2] extra qui fil. sint legi. lator. & idem not. hic H.

ptiali fœdere non interueniant [a]; non dicimus, quemadmodum Græcos vos astruere dicitis.

Item Leo Papa.

¶ In contrahendo coniugio ista sunt obseruanda. C. IIII.

QValis debeat vxor esse, quæ habenda est secundum legem [b], virgo casta, & desponsata [c] in virginitate, & dotata legitime, & à parentibus tradita †, & à sponso, & à paranymphis accipienda: & ita secundum legem, & Euangelium publicis nuptijs in coniugium liquide sumenda, & omnibus diebus vitæ (nisi ex consensu, & causa vacandi Deo) numquam propter hominem separāda; & si fornicata fuerit [α], dimittenda; sed illa viuente altera non ducenda: quia adulteri regnum Dei non possidebunt, & pænitentia illius [β] per scripturam [d] recipienda.

Polyc. l. 6. tit. 4. Ansl. l. 10. c. 3. Burch. l. 9. c. 2. Iuo par. 8. c. 140 Pann. l. 6. c. 36.

1. Corin. 6.

¶ *Burchardus etiam, Anselmus, Iuo, & Pannormia citant ex Leone. Sed fere idem in concilio Rhemēsi Trosleiano, c. 8. & lib. 7. capitular. c. 279. refertur ex B. Augustino & j. 36. q. 2. c. tria. (quod citatur ex B. Hieronymo) in illis uerbis.* & reliqua, quę sequuntur in prædictis, *uidentur indicari quæ in hoc capite continentur.*

α ¶ Fuerit.] *In concilio Trosleiano, & capitularibus sequitur,* & vir eius voluerit.

β ¶ Illius.] *In ijsdem legitur,* & pænitentia illi recipienda.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 13.

¶ Quomodo sponsus, & sponsa ad benedictionem accedant. C. V.

SPonsus & sponsa cum benedicendi sunt à sacerdote; à parentibus suis, vel à paranymphis offerantur [γ]; qui cum acceperint benedictionem, eadem nocte pro reuerentia [e] ipsius benedictionis in virginitate permaneant.

ꝯ. di. 23. c. fin. Polyc. ibidem. Burch. l. 9. c. 5. Iuo par. 8. c. 143 Pann. l. 6. c. 20.

γ ¶ Offerantur.] *Sequebatur,* in ecclesia sacerdoti. *quæ absunt à conciliorum editionibus, & codicibus manuscriptis, Burchardo, & Iuone, nec habentur* ꝯ. *dist. 23. c. fin. vbi hoc idem affertur.*

Item ex concilio Arelatensi, c. 6.

habetur in cap. lib. 6. c. 131.

¶ Sine publicis nuptijs nullus ducat vxorem. C. VI.

NVllum sine dote fiat coniugium: iuxta possibilitatem [f] fiat dos [g]: nec sine publicis nuptijs quisquam nubere, vel vxorem ducere præsumat.

Burch. l. 9. c. 6. Iuo par. 8. c. 144 Pann. l. 6. c. 6.

His omnibus auctoritatibus occultæ nuptiæ prohibentur: atque ideo cum contra auctoritatem fiunt nuptiæ; pro infectis haberi debent.

Sed quæritur, quid sibi velint illæ solennitates velaminis, & annuli, quæ in coniugijs obseruantur. De his ita scribit Isidorus 2. lib. de officijs, c. 19.

¶ Quare feminæ velantur, dum maritantur. C. VII.

FEminæ dum maritantur, ideo velantur, vt nouerint se semper maritis suis subditas † [h] esse, & humiles. ¶ Item, quòd nubentes post benedictionem vitta [δ] inuicem, quasi vno vinculo copulantur; videlicet ideo fit, ne compagem coniugalis vnitatis dirumpant. ¶ At vero, quòd eadem vitta candido, purpureoque colore permiscetur; candor quippe ad munditiam vitæ, purpura ad sanguinis posteritatem adhibetur: vt hoc signo & continentiæ [ε] lex tenenda ab utrisque ad tempus admoneatur; & post hæc reddendum debitum non negetur. ¶ Item, quòd in primis negotijs annulus [i] à sponso sponsæ datur; fit hoc nimirum vel propter mutuæ fidei signum, vel propter id magis, vt eodem pignore eorum corda iungantur. Vnde & quarto digito annulus idem inseritur: quòd in eo vena quædam, vt fertur, sanguinis ad cor vsque perueniat.

Iuo par. 8. c. 7. & 8. Pann. l. 6. c. 8.

δ ¶ Vitta.] *In editione Isidori Coloniensi legitur,* vittę vno inuicem vinculo copulantur; videlicet, ne compagem, & c. *In Vaticano autem codice,* post benedictionem à Leuita vno inuicem, &c.

ε ¶ Continentiæ lex.] *Sic emendatum est ex originali impresso, & manuscripto. Antea enim legebatur,* vt hoc signo & continentia, & lex continendi ab vtrisque ad tempus admoneantur.

Valis debeat.] CASVS. Hic ostenditur qualis debet esse vxor illius qui sperat decetero promoueri: & qualiter debet duci. & dicitur ꝙ debet esse virgo casta, &c. quæ non est separāda nisi ex cōsensu vacaret orationi, vel nisi fuerit fornicata. nec tamen illa viuente altera duci potest: quia adulteriū cōmitteretur. quod si fecerit, debet recipi ad pænitentiā per scripturā: Quæ aūt sequuntur vsque ad c. feminę, plana sunt, & per te videbis.

b ¶ *Legem.*] promotionis.

c ¶ *Desponsata.*] hoc est contra illos, qui dicunt, ꝙ si aliquā fornicariam defloraui, & eā postmodum ducam in vxorem, non repellor à promotione quasi corruptā duxerim: arg. 28. dis. qa sunt. 34. di. curādum. 77. dist. quicūque. 34. di. præcipimus. Arg. contra. 34. di. Valētino. Sed certe & hoc casu in virginitate videtur ista desponsata, omnia. n. quæ præcesserunt, legitimantur per sequens matrimoniū: extra qui fil. sint legi. tanta.

d ¶ *Per scriptura.*] j. de pæ. dist. 1. quem pænitet. contra. sed ibi prohibetur absens per scripturam confiteri: vel ꝙ pænitentiam accipere debeat. hic autem permittitur mulieri simplici, dumtamen præsens sit, in scripto peccata offerre, vt 2. q. 8. §. sed Calixtus.

e *Ponsus.* ¶ *Pro reuerentia.*] Ergo non erit peccatum si aliter fiat.

f *Vllum.* ¶ *Iuxta possibilitatē*] i. secundū facultatē, & viri nobilitatem, vt ff. de iure do. quæro. ff. de reli. si quis sepulchrum. §. vltimo.

g ¶ *Dos,*] ex hoc dicunt quidam, ꝙ semper aliquid dandum est in dotem: & si nimia paupertas cogat, saltem dabis vnum denarium: quod non concedo. & hoc est consilium.

SED QVAERITVR. Hæc est 2. pars quęstionis, in qua quæritur vt j. ea. sequitur. secundum Ioan. de Fan.

Emina.] CASVS. Hoc c. diuiditur in 4. partes. In prima dicitur, ꝙ feminæ ideo velantur cum maritantur, vt ostēdatur ꝙ semper debent esse subditæ viris suis. In secunda parte dr̄, ꝙ ideo in vitta insimul colligantur, ad ostendendum, ꝙ fidē coniugalē debēt semper adinuicē obseruare. In tertia parte ostendit q̄d cādor & rubor in vitta illa significēt. In quarta q̄d annulus significet: & quare in quarto digito inseratur. Secūda pars ibi, *Itē ꝙ nubentes.* Tertia ibi, *At uero.* Quarta ibi, *Item quòd in primis. Eodem pignore,* id est, signo. Sequens ca. patet.

h ¶ *Subditas.*] j. 33. q. 5. cum caput. & cap. mulierem.

i ¶ *Annulus.*] dicit H. ꝙ per traditionem annuli à sponso vel donationē arrharū p̄sumitur pro m̄rimonio: arg. extra de p̄sum. illud. & hoc etiam videtur per orationes Gre. quæ dicuntur in benedictionibus vbi dicit, Benedic Dñe has arrhas. & ar. 27. q. 2. si quis vxorē. Alij [3] dicunt sponsalia tantum præsumi, nisi detur annulus à sacerdote. arg. s. c. nostrates. vel nisi sit de consuetudine loci ꝙ annulus

lus detur in matrimonio.& est si.quod dicit lex in arrha,ꝙ non facit emptionem,sed est eius signum.instit.de emp.& ven.in prin.

N *Ec illud.*] hæc est tertia pars q.in qua probat magister, ꝙ verecundiam debent prætendere mulieres cũ nubunt, Io.de Fã.

a ¶ *Vxor.*]iam ergo erat vxor, & desponsata.arg.32.q.2.§.cum ergo.

to interposito promiserit se habiturũ decetero aliquam in vxorẽ, matrimonialiter consentiendo in ipsam:legitima erit vxor,etsi nulla dos vel scriptura interueniat.

c ¶ *Habiturum.*] Sed numquid per hęc verba futuri temporis,iuro ꝙ habebo te pro legitima vxore: contrahitur matrimonium ? non videtur ; cum hæc verba hic posita futuri temporis sint: vt extra de cõ.ap.ca.vlt.& extra de sponsa.de illis.lex tamẽ ista dicit ꝙ sic:& est verum:quia hoc verbum habebo, respectũ habet ad præsens tempus . aliud esset si diceretur, iuro,ꝙ ducam te in vxorem, &c. & quòd illa verba ad præsens tempus referantur, probatur extra de matri.contra.contra interdic.ecc. ex litteris. Vel habiturum,id est,habitam me retenturum.B.

Matrimo niũ ancõtrahã, si dicã, iuro ꝙ te pro vxore habebo.

Et sic licet sit futuri tẽporis, tamen trahitur ad præsens: & ideo valet.extra de spons. ex parte.quæ bene cũ hac lege concordat. arg.ff.de ver.sig.si qui stipulatus.ff. ad Tertul.si.filij.Io.de Fã.

li. 1.de Abrahã, c.9.

Item Ambrosius in libro de Patriarchis.

¶ Nuptiæ dicuntur ab obnubendo, eo quòd caput suum obnubere soleant. C. VIII.

Isidorus lib. de offi.2.c.19. Gen.24.

3 NEc illud otiosum,quòd cũ veniret Rebecca, vidit Isaac ambulantem:& cum interrogasset,quis esset,cognito,quòd ipse esset, cui duceretur vxor [a],descendit;& caput suum obnubere cœpit:docens verecundiam nuptijs præire debere. Inde enim & nuptiæ dictæ, quòd pudoris gratia se puellæ obnuberent.

4 *Sed obijcitur præmissis. Multa sunt, quæ prohibentur, quæ si fiant, ex postfacto conualescunt. Prohibentur vouentes matrimonia contrahere: quæ tamen si contraxerint, inuiolata permanere oportet. Sic & clandestina coniugia contra leges quidem fiunt; tamen contracta dissolui non possunt: quia ex legitimo voto subsequente corroborantur. Vnde Euaristus cum dixisset* §.ea. aliter. *[aliter præsumpta non sunt coniugia, sed adulteria] addidit [nisi voluntas propria suffragauerit; & vota succurrerint legitima.]*

Iul. antecess.cõsti.74 c.4.

Hinc etiam in nouellis [b].

C. IX.

Sent. 4. dist.28. Iuo par.8.c.44. & p.16.c.142. Pann.l.6.c.7.

SI quis diuinis tactis scripturis iurauerit mulieri legitimam se eam vxorem habiturum [c], uel si in oratorio tale sacramentum dederit; sit illa legitima uxor [a], quamuis nulla dos, nulla scriptura alia interposita sit.

a ¶ Vxor] *Apud Iulianum antecessorem, ex quo videtur sumptum hoc capitulum, sequitur*, si tamen ei coniuncta fuerit.

His ita respondetur. Coniugia, quæ clam contrahuntur, non negantur esse coniugia: nec iubentur dissolui, si vtriusque confessione [d] *probari poterunt: verumtamen prohibentur, quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confessione fides iudici fieri non potest. Vnde publice, cum alterius vota in alteram partem se transtulerint; pro priori coniugio, quod iudici incertum est, sententia ferri non poterit. Incerta enim (vt Sixtus Papa scribit episcopis per Hispaniam constitutis) nemo Pontificum iudicare præsumat: & quamuis vera sint; tamen credenda* [f] *non sunt; nisi, quæ certis indicijs comprobantur; nisi, quæ manifesto iudicio conuincuntur; nisi quæ iudiciario ordine publicãtur. Hinc etiã Victor Papa scribit Theophilo episcopo.*

Epist.2.

Epist.1.c.2.

HIS ITA RESPONDETVR. CASVS. Respondet modo G.dicens ꝙ clandestina matrimonia nõ negantur esse matrimonia,nec iubentur dissolui, si probari possunt. sed ideo fieri prohibentur, quia mutata voluntate vnius eorum matrimonium probare non poterit ; cum iudex incertam sententiam ferre nõ debeat:qđ probat auctoritate Sixti. & ad hoc inducit sequentia c.quorum proxi. patet. *Quousque*,i. æternaliter: quia nũquã iudicamus: & ponitur improprie.

d ¶ *Confessione*.] ecce aperte dicit G. ꝙ confessioni & sacramento coniunctorum occulte debeat credere ecclesia, cum aliter probari non potest eos contraxisse:qđ intelligo cum cõfitentur pro matrimonio:tunc eorum confessioni statur:nisi præiudicetur primo vel secundo matrimonio, vt extra de eo qui cog. consan.super eo.tunc enim non separatur secundum matrimoniũ ob hoc:licet videatur contra,extra de rap.cum causam.nam ibi dicitur credẽdũ esse cõfessioni mulieris,quæ erat in monasterio.Sed dicas ꝙ illud,vel,ibi ponitur pro &.& secũdum hoc idẽ est in matrimonio carnali & spirituali.Arg. ꝯ. extra de reg. & tran. ad reli. vidua.cur.n.inferior erit lex diuina,vt 12. q. 2.cũ deuotissimã. Vel dic aliud esse in matrimonio spũali. Cũ aũt agitur ad matrimoniũ dissoluendũ,nõ:quia dicũt nullũ esse pp cõsanguinitatẽ,vel aliud impedimentũ:nõ creditur eorũ cõfessioni, ẽt cum sacro:nisi aliud adminiculũ interuenerit.35.q.6.si duo.ĩ.33. q.1.requisisti. Si autẽ agitur ad separationẽ mutuæ seruitutis, crederetur tunc confessioni alterius.extra de diuor.ex litteris.unde in matrimonio nõ semp creditur aliquibus ꝯ se. Item pone ꝙ stabam contra matrimonium dicebã me habere aliã uxorẽ:nõ probaui me habere:nũquid ista defuncta possum statim ꝯhere? videtur ꝙ nõ:quia fui cõfessus cõtra me. Vel pone ꝙ dicebã aliquã esse uxorem meã:nõ probaui, nũqd possum cũ alia ꝯtrre? uĩ ꝙ nõ,eadẽ ratione:quia cuilibet creditur contra se.14.q.2.§.1.Sed dic ꝙ possum.ar.ff.de acq.pos.naturaliter. §.ulti.extra de cau.pos.& proprie.pastoralis.nam ibi habes ꝙ si egi rei uen. possum agere interdicto uti pos.licet sint contraria. nã per primũ contẽdo nõ me possidere:per secundum dico me possidere. bene enim potest quis agendo proponere contraria, uel excipiẽdo: & talis casus est expressus extra de despon.impu.attestationes. sed non asserendo,ut no.13.q.1.in fi.talibus tamen qui sic iurãt,nõ debet dari licentia contrahendi.cum per sententiam separentur : sed suæ sunt conscientiæ relinquendi,ut extra de iureiur. mulieri.

Testimonia coniunctorũ an faciant fidem in causa matrimoniali.

Quæstio duplex circa matrimoniũ.

Cõtraria possunt proponi agẽdo vel excipiendo.

e ¶ *Confessione*.]33. q.1.si quis. contra, sed ibi de carnali commistione:hic de sponsalibus agitur.

f ¶ *Credenda*.]Arg. ex his auctoritatibus & sequentibus c.ꝙ iudex non

go.Et est argu.ꝙ matrimonium potest contrahi inter absentes,qui numquam se viderunt:quod verũ est si fama vel aliquo alio mõ se nouerunt:& in ignotos ex toto cõsentire non possumus:sed in eos qui non sunt penitus ignoti,possumus cõsentire,vt 64 di.c.1.& 2. & di.65.c.2.& 3.Quod inter absentes matrimonium ꝯhatur 1,est arg.extra,qui cler.vel vo.veniens.ff. de ritu nup.mulierẽ.ff.de spõ. sufficit.& dicit lex,ꝙ omnes contractus qui consensu cõtrahuntur, inter absentes celebrantur. ff. de contrahen. emp.l.1.§.est autem. dum tamen hoc agatur.non enim dico ꝙ solus consensus facit matrimonium,nisi hoc sit actum inter consentientes,arg.27.q.2.sufficiat.& dicit lex,ꝙ inspiciendũ sit quid agatur. ff.de act.& obl.obligationũ.Arg.ꝯ extra de spon.duo.duobus.ibi corde & ore, & si nõ stringit,&c.Sed dic quòd ore dicuntur consentire,cũ procuratores eorum nomine consentiunt.Sed quid dices si aliquis cõsensum suũ exprimat alicui feminæ per litteras,& ante receptas ab illa iste pæniteat?Hu.dicit non esse matrimoniũ, licet illa consentiat:quia requiritur ꝙ duret voluntas prioris.Nam requiritur ibi mutuus cõsensus.secus tamen est in alijs mandatis. nam licet reuocetur mandatum altero ignorante,tamen contractus tenet,vt ff.man.si mandassem.Arg.tamen est contra.ff.de diuor.si pænituit. Item secus est in electione,vt extra de elec.cum inter.

SED OBIICITVR. Hæc est 4. pars q. in qua probat,ꝙ clandestinum matrimonium tenet si probari potest.nam sine vera probatione nullus debet condemnari.& hoc probat per vnã legẽ, & per 4.c.Ioan.de Fan.

CASVS. Supra dictum est in §.his omnibus. ꝙ clandestina coniugia pro infectis haberi debent.nunc allegat G. pro contraria parte,dicens ꝙ multa fieri non debent:facta tamen nõ rumpũtur, vt matrimonia simpliciter vouentium:sic ẽt clandestina coniugia fieri non debent:facta tamen tenent. & ad hoc inducit legem seq.

b ¶ *In nouellis*.]in auth.qui.mo.nat.effi.legiti.§.penul.coll.6.

SI *quis diuinis*.] CASVS. Dicitur in hac l.ꝙ si quis iuramẽ-

 non

Iudex secundum allegata iudicet.

non secundum conscientiam, sed secundum allegata debet iudicare[1] .j.de conse.dist.5.ca.vlti.3.15.q.5.presbyter.3.2.q.5. Deus omnipotens.3.3.q.7.iudicet.11.q.3.eorũ.& c.quamuis. & c. graue. & c.summopere.arg.11.q.3.tunc vera.& c.plerumque. ꝯ.arg.24.q.3. Deus quando.contra.

de facto posſit ſupplere, vt extra de cõſue.cũ dilectus.& de appel. cõſtitutis.in fi.ff.de pet. he.l.vlt.nã ſi aduerſarius nõ eſt pñs, põt iudex ſupplere eius abſentiã, vt C.de ap.l.vlt.C.de tẽp. ap.l.2.§.vl.& Iudex ꝯ naturã actionis põt ferre ſententiã, vt ff.de redhibi.act.boue.§.aliqñ & extra de concel.præb.& eccl.non ua.ex parte[3]. Adhoc

1 Adde ad hanc queſtio. not.in l. illicitas. §. veritas. ff.de off.præto. Spec. in tit. de ſen. prola. §. qualiter. vero item debet.

a ¶ *Quouſque.*] i. æternaliter. q.d. numquam iudicamus. & ponitur improprie, ſicut ibi, Donec ponã inimicos, &c. ibi, Sede à dextris meis donec ponam, i. ſede æternaliter.

[*Incerta chariſsime, nullatenus iudicemus, quouſq;*[a] *veniat Dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Quamuis enim vera ſint, non tamen credenda ſunt; niſi quæ manifeſtis indicijs comprobantur, niſi quæ manifeſto iudicio conuincuntur, niſi quæ iudiciario ordine publicantur.*]

2.Cor.4.

Item Euariſtus Papa, epiſt. 2. omnibus epiſcopis.

¶ Ante iuſtam probationem nullus eſt iudicandus, aut damnandus. C. X.

3. 2. q. 1. Deus omnipotens. Anſ.l.3.c.67. *Rom.14.*

NVllum[b] ante veram, iuſtamque probationem iudicare, aut damnare debemus, teſte Apoſtolo, qui ait. [Tu qui es, qui iudicas alienum ſeruum? domino ſuo ſtat, aut cadit.] Mala itaque audita nullum moueant; nec paſsim dicta abſque certa probatione quiſquam umquam credat: ſed ante audita diligenter inquirat, ne præcipitando quidquam aliquis agat.

Item Eleutherius Papa, epiſtola ad Galliæ prouincias.

¶ Non ſunt aliqua iudicanda prius, quàm certis demonſtrentur indicijs. C. XI.

Et in decretis Iulij c. 31. & in c. Hadriani, c. 26. & in c.l.5.c.246 Polyc.l.5.tit.1. Iuo par.6.c.316 & 317. Pann.l.4.c.119 & 104.

IVdicantem oportet cuncta[c] rimari, & ordinem[d] rerum plena[e] inquiſitione diſcutere. interrogãdi[f], reſpondendi, obijciendique præbita patientia ab eo; vt ibi actio ambarum partium illuminata[α][g] ſit pleniter: nec litigantibus iudex prius velit ſua ſententia obuiare; niſi quando ipſi iam peractis omnibus nihil habeant in quæſtione, quod propo nant: & tamdiu actio ventiletur, quouſque ad rei veritatem perueniatur. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermiſſum forte remaneat[h], quod annecti conueniat.

α ¶ Illuminata.] *In locis indicatis legitur*, limitata. *in pleriſque autem vetuſtis Gratiani exemplaribus*, luminata.

Ex præmiſsis manifeſte colligitur, quòd pro incertis à certis[i] *recedendum non eſt: nec in re dubia, certa danda eſt ſententia. Cum autem fides dubiæ rei, niſi teſtium approbatione, vel legitima confeſsione iudici fieri non valeat; teſtes autem auctoritate Calixti Papæ de alijs cauſis, vel negotijs teſtimonium dicere non valeant; niſi de his, quæ ſub eorum præſentia facta noſcuntur: apparet clandeſtina coniugia ideo eſſe prohibita, quia cum alter eorum coniugalem affectum ſe ad alterum habuiſſe negare voluerit, legitimis probationibus conuinci non poterit: quibus deficientibus, iudicis ſententia rite abſolutus, reatum adulterij vterque incurrit; dum vtroque eorum viuente alijs ſe copulauerint*.*

3.q.9.teſtes.

* *Vide conſt. nouam ſynodi Trident. ſeſs. 24. in decr. de refor. matrim. c. 1.*

CAVSA XXXI

VXorem[k] *cuiuſdam alius conſtuprauit: eo mortuo adulter adulteram ſibi in vxorem accepit; filiam ex ea ſuſceptam cuidam in coniugem ſe daturum iurauit: illa aſſenſum non præbuit: deinde pater alij eam tradidit: à primo repoſcitur.*

NVllum ante.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ non debemus ferre ſententiam ante veram & iuſtam probationẽ. quod probatur auctoritate Apoſtoli dicentis, Tu qui es, &c. Mala.n. audita non debent aliquem mouere vt præcipitet ſententiam ſuam. *Alienum*, id eſt, ab alio iudicandum.

b ¶ *Nullum.*] 3.2.q.1. Deus omnipotens.3.di. 86.ſi quid.3.11.q.3.eorum.& c.in cunctis.

IVdicantem.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ iudex debet omnia diligẽter inqrere, & ordinem negotij plena inquiſitione ab vtraq; parte inquirere. & tunc debet ad ſententiã venire, cũ nihil fuerit præter miſſum: *Actio*, id eſt, negotium. Sequentem autem §. per te videbis.

c ¶ *Cuncta.*] videtur ergo, ꝙ à teſte poſsit inqrere an talis ſit vt poſſit teſtari, vt 2.q.7.quærendũ[2]. non tñ in omnibus erit ita curioſus, quia quædam licet ſciamus, diſsimulare debemus, vt ff. de noua.doli. in.fi.& 22.q.2.c.vtilem.

2 Adde ſi teſtis ſit crimi noſus, an teneatur reſpõdere interrogatus. glo.in l.qui iuraſſe. §.ſi pater. ff. de iureiuran. Bar.ĩ l. ſi duo patroni.ff. e.

d ¶ *Et ordinem.*] & circumſtantias omnes, extra de teſti. cũ cauſam. & eſt ſi.C. de iu.iudices & in auct.iubemus.2.q.1.in primis, & 23.q.8. occidit Phinees.

e ¶ *Plena.*] in petitorio, ſed in poſſeſſorio ſufficit ſummatim tangere negotium. ff. ad exhi.l.3.§.ſciendum.de re iudi.à diuo. & extra vt lit. non conteſta.quoniam frequenter. in fi.

Interrogatio nes à quibus poſſunt fieri.

f ¶ *Interrogandi.*] hc vides ꝙ pars à parte, & iudex à partibus poteſt facere interrogationes, vt hic, & extra de do.& cõtu. prout.& ff.de interro.act.ſi ſine.& extra de conceſ.præb.& eccl.nõ vac.poſt electionem. Similiter aduocati poſsunt interrogare, vt ff.de adul.ſi poſtulauerit.§.quæſtioni. Cauſarum.n.merita, partium aſſertione pandũtur, vt extra de in integrum reſt.cũ ex litteris. C. ſi per vim, vel alio modo.l.2. ſed in hoc differt interrogatio iudicis ab interrogatione partis: quia ſi partes adinuicẽ interrogant, oportet ꝙ pars interrogans prius ponat aliquid: ne calumnioſe videatur interrogare, ſed aliud eſt cum iudex interrogat.

g ¶ *Illuminata ſit pleniter.*] nam fructus diuinus eſt ſæpius iuſtitiã recenſeri.35.q.9.graue.

h ¶ *Remaneat.*] ergo etiã poſt apertas atteſtationes poteſt fieri ĩterrogatio: qa vbicũq; æqtas mouet iudicẽ, põt interrogare, vt ff.de interro. act. vbicũq;. Sed an oia prætermiſſa poſsit iudex ſupplere; dubitari ꝯſueuit. Certũ eſt ꝙ defectũ aduocatorũ põt iudex ſupplere circa ius, vt C.vt quæ deſunt aduo.l.vnica. & extra de poſtu.pl.bonæ memoriæ. vbi dicit, nos ꝑ ipſo curauimus allegare. ſed vr ꝙ et

Iudex ď quo poteſt ſupplere.

hoc dico[4] ꝙ iudex nõ põt ſupplere de facto, niſi aliquid in pñtia ſui actum ſit, ut ꝙ aliquẽ citauerit, uel ꝙ inſtrm quoddã corã ipſo lectum ſit, uel ꝙ tpa appellationis lapſa ſint, ut C.de temp.appel. l.2.§.ul. ſimiliter dico ꝙ in his quæ ſpectant ad ſubſtantiã electionis, põt iudex ſupplere, ut 47.di.de Petro. ſi tñ altera pars negaret, non ſtatur uerbo iudicis, niſi quatenus probauerit legitimis documentis, ut extra de proba. quoniam contra. B.

i ¶ *A certis.*] tene certum, & dimitte incertum, ut de pæ.diſt.7.c.3.in fi. nam in incertis locus eſt coniecturis, ut extra de hom. ad audientiam.& ff.de uer.obl. l.continuus.§.1. ff.de ritu nup.l.adoptiuus.§.ſeruiles. Ioan.

VXorem cuiuſdam.] CASVS. In præcedenti cauſa tractatum eſt de quibuſdam impedimẽtis matrimonij. Ideo nunc G. annectit hãc cauſam 31. in qua tractat de alijs impedimentis matrimonij: ſcilicet, utrũ aliquis poſsit ducere in uxorẽ quã polluit per adulteriũ. Addit in hac cã alia impedimẽta, ſ. uiolentiã, & enormitatẽ delicti. adiungit et de fide ſponſaliũ non frangenda. Vt aũt hæc & alia faciat, præmittit thema de quo tres elicit quæſtiones.

k ¶ *Vxorem cuiuſdam.*] in hac cauſa addit G. duo alia impedimenta

menta matrimonij, ſ. enormitatem criminis, de qua tractat in 1. q. & coactionem, de qua tractat in ſecunda. Adiungit etiam in tertia quæſtione de fide ſponſaliũ non frangenda. Vt aũt hæc, &c. Et no. ꝙ licet enormitas delicti impediat matrimonium ꝯhendum, non impedit tñ niſi in his caſibus: ſ. cum quis commiſit inceſtum. 32. q. 7.

a Adulterio.] Hic depingitur 1. q. ſcilicet an poſsit aliqs in vxorem ducere quam polluit ꝑ adulteriũ. & vr̃ ꝙ ſic, vt ȷ̄. ea. deniq;. Niſi in tribus caſibus: puta ſi viuēte marito dederit ei fidē ꝙ ſi maritus ꝓmoreret, eam duceret. Vel ſi alter in mortē mariti cũ effectu machinatus eſt, ut ȷ̄. ea. relatum[1]. & extra de eo q. dux. in ma. quam pol. ꝑ adul. ſignificaſti. Et i tertio qñ publice eã duxit. extra e. cũ haberet. Inno. tñ tm̃ duos caſus excipit, extra eo. tit. veniẽs. & pōt dici, ꝙ tertius continet ſub primis: qa q. publice ꝯhit cũ aliqua, fidē dat ei, ꝙ eam vellet ꝑpetuo habere. Magiſter tñ allegat ad vtramque partem, & poſt diſtinguit, & male. ȷ̄. ead. §. hęc vltima auctoritas. vltimo ponit veram ſolutionē in §. hic ſubaudiendũ. Car. vult diſtinguere īter publicũ adulterum, vt tunc nō poſſit ducere eã: & priuatũ vel occultũ, vt tũc poſſit. ſed hoc nō ꝓbauit. arg. ꝓ hoc 30. q. 1. c. 6. Ioan. hodie aũt ſi quis vxore viuente alij fidē dederit, vel cũ ea ꝯxerit de facto: ſi nec ante, nec poſt cognouerit eam, poſt mortē vxoris ꝯhere poteſt cum ea, vt extra de eo qui dux. in matri. cap. vlt. H.

Adulterio polluta, an poſſit à ſuo corruptore duci.

[1] Et ca. ſi qs viuente.

1 *Quæritur an poſsit duci in coniugium, quæ prius eſt polluta per adulterium.*

2 *Secundo, an filia inuita ſit tradenda alicui.*

3 *Tertio, an poſt patris ſponſionem illa poſsit nubere alij.*

QVÆSTIO PRIMA

Dulterio[a] polluta prohibetur duci in coniugium auctoritate Leonis Papæ, qua dicitur.

Adulterio polluta non ducatur ab eodem in matrimonium. C. I.

Sent. 4. diſt. 35.

NVllus[b] ducat in matrimonium, quam prius polluit adulterio.

Sed Auguſtinus econtra teſtatur, ſcribens ad Valerium de nuptijs, & concupiſcentia, lib. 1. c. 10.

Licet alicui ducere in matrimonium, quam prius polluit adulterio. C. II.

Sent. ibidem. Iuo par. 8. c. 10. Pann. l. 6. c. 45.

DEnique mortuo viro, cum quo verum connubium fuit; fieri[c] poteſt coniugium, cum quo præceſſit adulterium. *Item in libro de bono coniugali, c. 14.* Poſſe ſane fieri nuptias ex perſonis male coniunctis, honeſto[d] placito poſtea conſequente, manifeſtum eſt.

a Fieri poteſt coniugium.] *In editionibus operum B. Auguſtini, & vno Vaticano codice, vnoque item Gratiani exemplari legitur,* fieri verum connubium non poteſt. *In duobus vero Vaticanis recentioribus eiuſdem libri abeſt negatio.*

Hæc vltima auctoritas Auguſtini de concubinis loquitur, perhibens concubinas poſſe tranſire ad honeſtum placitum nuptiarum. Prima auctoritas Auguſtini loquitur de repudiata: quam, dum viuente viro ſuo quicumque ducit in coniugium, committit adulterium: cuius adulterij aliquam habet veniam, dum eius copula creditur[e] eſſe licita[f]. Illud vero Leonis Papæ de ea intelligendum eſt, quæ à viro ſuo non erat repudiata: cuius viuebat vir reddens ei coniugale debitum.

Vnde in concilio apud Althaum habito præſente Conrado rege ſtatutum eſt, c. 6.

Nullus ducat in coniugium, quam polluit prius per adulterium. C. III.

In Tribur. c. 51. Burch. l. 9. c. 74. Iuo p. 8. c. 211. Pann. l. 7. c. 10.

ILlud vero communi decreto ſecundum canonum inſtituta definimus, & præiudicamus[g], ut ſi quis cum vxore alterius eo viuente fornicatus fuerit; moriente marito, ſynodali iudicio aditus ei claudatur[h] illicitus; ne vlterius ei coniungatur matrimonio, quam prius polluit adulterio. Nolumus enim, nec Chriſtianæ religioni conuenit[i], vt vllus ducat in coniugium, quam prius polluit per adulterium.

Hic[k] ſubaudiendum eſt, niſi prius peracta[l] pænitentia[m], & ſi nihil in mortem viri machinatus fuerit: vel ſi viuente[n] viro fidem adulteræ

q. 7. ſi quis viduã & cum quis interfecit vxorem. 33. q. 2. admonere. & in alijs caſibus notatis. 27. q. 1. hi qui. de alijs non reperitur expreſſum quòd impediant: niſi quis velit dicere de ſolenniter pænitente de quocũque crimine quod impediat, vt 33. q. 2. de his. qđ non admitto. illud tñ non eſt verum, ꝙ nullum crimē dirimit iam contractum: niſi in duobus caſibus ſequentibus. vbi non tantum crimen quantum conſtitutio eccleſiæ dirimit.

ADulterio.] Hæc q. diuiditur in tres partes. In prima probat per ſex canones, ꝙ nullus ducat in matrimonium quam polluit per adulterium. Secunda ibi, *Sed obijcitur.* Tertia ibi, *Verum.* Ioan.

CASVS. Hic intitulatur prima q. qua quæritur an aliquis poſsit ducere in vxorem quam polluit ꝑ adulterium. Et certum eſt ꝙ ſic: niſi in tribus caſibus: ſ. ſi machinatus eſt in mortem viri: vel niſi viuente viro ꝯxit cum ea de facto: vel eo viuente dedit ei fidem de ꝯhendo cum ea, vt ȷ̄. ead. relatum. & c. ſeq. & extra eo. cum haberet. G. tñ pro vtraq; parte allegat: poſtea ſoluit, & male. ȷ̄. ea. §. hæc vltima. ſed verã ſolutionē ponit in §. hic ſubaudiēdum. oĩa aũt plana ſunt vſq; ad cap. illud vero. Et quod dr̃ ſ. in vlt. c. illicite. intellige ſiue ꝑ fornicationem, ſiue ꝑ adulterium.

b NVllus.] hæc verba latius patēt q̃ eorum ſententia. deberet enim potius dici econuerſo, ſ. qlibet dicat niſi in tribus caſib⁹ tm̃ exceptis. reſtringũtur enim hæc verba ad duos caſus vel tres tm̃. arg. ff. q pe. tu. credendũ. ff. qđ vi aut clam. l. ſi alius. §. notauimus. Ioan.

c DEniq.] Fieri.] niſi aliqs illorũ caſuũ interueniat, quos dixi in ſumma.

d Honeſto placito.] ideſt, maritali affectu.

e Creditur.] ignorantia iuris vel facti craſſa. ff. de iuris & fac. igno. nec ſupina. 1. q. 4. §. finali.

f Licita.] & tunc poteſt eam retinere primo viro mortuo: & hoc falſum eſt.

ILlud vero.] CASVS. Statutũ fuit in hoc cap. vt ſi qs cum vxore alterius fuerit fornicatus, marito mortuo, aditus ei claudatur illicitus: qm̃ non poterit matrimonialiter copulari cum ea quam prius polluit per adulterium. *Præiudicamus*, ideſt, præ alijs iudicamus, quaſi firmiter ſtatuimus. Seq. §. patet.

g Et præiudicamus.] ideſt, præ alijs iudicamus.

h Claudatur.] Arg. ꝙ ſi iuraui de cetero non cognoſcere concubinam meam: ſi poſtea cum ea cõtraham, & cognoſcam; non ſum periurus: qa per iuramentum illicitus aditus tm̃ mihi clauditur: qa non intellexi niſi de illicito. arg. 22. q. 5. humanæ. & notaui etiã plura arg. 11. q. 3. quod prædeceſſor.

Iurans de cetero non cognoſcere concubinam: ſi cum illa contrahit, periurium nō incurrit.

i Conuenit.] in duobus caſibus tantum. vel nec conuenit, ideſt, non eſt honeſtum.

k Hic.] ideſt, in hoc loco, in cap. 1. huius quæſtio.

l Peracta.] quantum ad primum cap. & ad fin. prox. ſuperioris cap. quod dicit peracta, ſupple vel incepta. argu. extra de eo qui. cog. con. veniens.

m Pænitentia.] hoc quantum ad illud cap. denique.

n Viuente.] in his duobus caſibus etiam ſi mortuo viro eam ac-

cepit, est ab ea auctoritate Apostolica separandus: quia hæc prohibitio perpetua est. extra de eo qui dux. in ma. significauit nobis. & cap. cum haberet.

tur in baptismo. Et no. ꝙ dicit occidisse, vnde nisi machinatus fuerit cum effectu, non impeditur i: puta si voluerit dare venenum, & non dederit. sed nec impeditur qui mortem viri ratam habet: dum tamen non præcepit: licet aliàs in maleficijs retrotrahatur ratihabitio. ff. de vi & vi arm. idem. §. cum procurator. 27.

K *Elatum.*] CASVS. Quidam vxorẽ alterius eo viuente corrupit: & ei fidẽ dedit, ꝙ post mortem legitimi viri si superuiueret, eam duceret in vxorem. qui post mortem mariti eam duxit in vxorem. quod cum relatum fuisset in Triburiensi concilio, statuit concilium non esse matrimonium inter eos.

non dedit se sumpturum eam sibi in coniugem; si viro eius superuiueret.

Vnde in concilio Triburiensi legitur.

¶ Post mortem viri non potest adulteram in coniugium ducere, qui viro viuente iuramentum sibi futurarum nuptiarum præbuit. C. IIII.

Sent. 4. dist. 35. Burch. l. 9. c. 66. Iuo p. 8. c. 202. Pann. l. 7. c. 9.

RElatum est auribus sanctorum sacerdotum, quemdam alterius vxorem stupro violasse [a], & insuper mœchæ viuente [b] viro suo, iuramentum dedisse [c], vt post legitimi mariti mortem, si super uixisset, duceret vxorem: quod & factum est. Tale ergo connubium prohibemus, & anathematizamus [d].

¶ *Huius capituli sententia quidem est in canone 40. concilij Triburiensis; quod extat. Sed cum Burchardus hoc citet ex cap. 3. videtur alterius esse, quod desideratur.*

In Meld. c. 69.

Item in eodem.

¶ Post peractam pænitentiam poterit viduam in coniugem ducere, quam viro viuente per adulterium polluit. C. V.

Burc. l. 9. c. 65. Iuo p. 8. c. 201. Pann. l. 7. c. 12.

SI quis viuente marito coniugem illius adulterasse accusatur, & eo in proximo [e] defuncto eamdem sumpsisse dinoscitur; omnimodis publicæ pænitẽtiæ subijciatur †. De quo etiam post pænitentiam præfatam [α], si expedierit, seruabitur regula [f]: nisi forte vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse [g] notetur; aut propinquitas, vel alia quælibet actio criminalis impediat. Quod si probatum fuerit; sine vlla spe coniugij maneant perpetuo [h] cum pænitentia.

† al. subigatur

¶ *Burchardus & Iuo citant ex concilio Meldensi, c. 69. vbi habetur. In Decretalibus vero tit. de eo qui dux. in vx. quam pol. per adul. c. cũ haberet. Clemens iij hoc ipsum citat ex concilio Triburiensi. vt Gratianus, & Pannormia.*

α ¶ Præfatam.] *In Meldensi legitur*, præfata, *vt indicetur regula iam ibi tradita, c. 65. & citatur infra 36. q. 2. si autem.*

[*Item ex concilio apud Vermerias.*]

PALEA C. VI.

extra de diuor. c. 1. Burch. l. 6. c. 41. Iuo p. 10. c. 169.

j SI qua mulier in mortem mariti sui cum alijs consiliata sit, & ipse vir aliquem illorum se defendendo occiderit; si probare potest ille vir eam ream esse consilij, potest (vt nobis videtur) ipsam vxorem dimittere, & [β] si voluerit, aliam ducere. Ipsa autem insidiatrix pænitentiæ subiecta absque spe coniugij maneat.

¶ *Hæc palea est in multis vetustis exemplaribus, in quibus palea esse non solent. Citatur autem ex concilio apud Vermerias etiam in excerptis decretorum monasterij B. Trudonis, & apud Burchardum, & Iuonem: quamuis in Decret. tit. de diuort. c. primo corrupte in vulgatis codicibus sit* Ex cõcilio apud Vuormaciam. *Antea quidem in titulo huius paleę legebatur*, ex concilio Elibertano apud Vermerias. *Inducta vero est dictio*, Elibertano, *qua spectat ad sequens capitulum. Palearum enim interpositio sæpenumero in titulis occasionem huiusmodi erroribus dedit.*

β ¶ Et si voluerit aliam ducere.] *Absunt hæc ab Iuone. In Decretalibus autem legitur*, potest ipse post mortem vxoris, si voluerit, aliam ducere.

Item ex concilio Eliberitano, c. 72.

¶ Post pænitentiam reconcilietur ad communionem vidua, quæ mœchum suum in virum accepit. C. VII.

ij SI qua fuerit [i] vidua mœchata, & postea eumdẽ habuerit maritum; post quinquẽnij [k] tempus acta legitima pænitentia placuit eam ad communionem γ reconciliari.

γ ¶ Ad communionem.] *In varijs exemplaribus huius concilij tam impressis, quàm manuscriptis legitur*, communione reconciliari.

a ¶ *Violasse.*] quid si nõ violauit, sed dedit fidẽ ꝙ remanebit cum ea? dicit Hu. quòd de ea re non vacante nõ debuit promissionem recipere vel dare: vnde non potest cum ea remanere. arg. 2. q. 1. in primis. ibi, *ad Malachitanam.* Alij dicunt cõtra quòd canones non vidẽtur loqui nisi de adulterijs. Opi. Hu. corrigitur extra e. c. vl.

b ¶ *Viuente.*] & ita ei viuente viro fidem dedit. vnde non debet cũ ea remanere. argu. 2. q. 1. in primis. ibi, *ad Malachitanam.*

c ¶ *Dedisse.*] multo fortius si eam duxit viro viuente, separãdi sunt. extra de eo qui dux. c. ex litterarum. & c. cum haberet.

d ¶ *Et anathematizamus.*] id est, separamus, sic exponitur 2. q. 1. in primis. ibi, *si ad Malachitanam.* 37. q. 2. de cõiugali.

S *I quis viuente.*] CASVS. Quidam vxorem alterius eo viuente cognouit. viro postea defuncto duxit eã in vxorem. Dicitur hic vt pænitentiam agat, & retineat: nisi illa vel ille illum occidisse notetur, vel nisi consanguinitas, vel alia iusta causa interuenerit. *Regula*, vtendi contracto matrimonio. *Actio criminalis*, id est, affinitas contracta per crimen.

e ¶ *In proximo.*] factũ recitat. maior tamen est cõtra eum præsumptio ob hoc.

f *Regula.*] Contrahẽdi scilicet matrimonium, vt contrahatur cũ illa. & quod dicit si expedierit, hoc ideo dicit si timeatur lapsus iuuenilis incontinentiæ, vt 33. q. 2. in adolescentia. s̃. proxi. causa. q. 6. qui contra. sed illud ex rigore, istud ex misericordiæ dispensatione. vel hic de contracto, ibi de contrahendo matrimonio. vel hic de simplici, ibi vero de incestuoso adulterio, quod est grauius. 32. q. 7. §. sed illud.

Peccata quæ dã in baptismo nõ ita delentur, vt nõ relinquat aliquod impedimenti.

g *Occidisse.*] Hoc ipso vt coniungerentur. aliud si casu: quia forte inimici sunt: vel ex alia causa: tunc ducere poterit vxorem eius. extra de conuer. infid. laudabilem. §. ad hoc. vbi etiam arguitur, quòd si ante baptismum machinatus sit, post baptismum cũ vxore defuncti non contrahat: & ita huiusmodi peccata non delẽ 27. q. 1. cap. 1.

h ¶ *Perpetuo.*] nisi sit iuuenis, vt 33. q. 2. in adolescentia. & c. antiqui. & cap. interfectores. 35. q. 6. si duo.

S *I qua fuerit.*] CASVS. Quædam viuente marito adulterata est cum quodam, quem mortuo marito in virum accepit. Dicitur in hoc c. ꝙ debet agere pænitentiam per quinquennium, & postea debet ad communionem admitti.

i ¶ *Si qua.*] aliàs est §. Respicit hic §. præcedentem. hic est subaudiendum, vbi tria dixit. & ad ea tria introducit capitula.

k ¶ *Post quinquennij.*] sed nõne pro adulterio vij. annis debet pænitere? Sic, sed sunt arbitrariæ pænitentiæ.

SED

SED OBICITVR. Hæc est secūda pars q. in qua quæritur vtrum sit peccatum ꝯhere secundas nuptias. & est dicendū ꝙ non: licet littera uideatur aliter sonare. sed est exhortatio castitatis: non autem reprobatio nuptiarum. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictū est s. in c. si quis. ꝙ aliquis pōt ducere in vxorē quam

2.Reg.11.

2 *Sed obijcitur. David[a] cum Bethsabee adulterium commisit, & mortem Vriæ machinatus est: & tamen eamdem Bethsabee postea duxit in vxorem. Sed in veteri[b] testamento multa permittebantur propter infirmitatem, quæ in Euangelij perfectione eliminata sunt: sicut permittebatur[c] quibuslibet dare libellum repudij, ne per odium funderetur sanguis innoxius. Quod postea in Euangelio Dominus prohibuit, dicens vxorem à viro non esse dimittendam, nisi causa fornicationis. Quædam permittebantur causa infirmitatis, & sacramenti futurorum: sicut Dominus permisit filijs Israel offerre animalia sibi in sacrificium, quæ in Aegypto consueuerant immolare dæmonibus, malens[d] ea sibi offerri, quàm idolis: & vt essent illis sacramenta futurorum. Sic & Bethsabee permissa est duci in vxorem, non magis causa suæ infirmitatis[e], quàm significatione[f] futurorum. Sed est alia ratio, qua vxor defuncti huic nubere non possit. Generaliter enim prohibentur viri & mulieres frequenter matrimonia contrahere.*

Deuter.24. Matth.19. Leuit.9.

Vnde in conuiuio secundarum nuptiarum presbyteri interesse non debent: sicut in Neocæsariensi concilio, c.3. & 7. legitur.

¶ Fides, & conuersatio pænitentiam breuiat eorum, qui frequenter ducunt vxores. C. VIII.

4.Sent.dist.42. Burch.l.9.c.22. Iuo p.8.c.160. C.7. eiusdem Burch.l.2.c.133 Iuo par.8.c.48. & 305. Pann.l.6.c.67. Mart. Brach. in c. græc. synod. c.38.

DE his, qui frequenter vxores ducunt[g], & de his, quæ sæpius nubunt, tempus[h] quidem pænitentiæ his manifestum constitutum est: sed conuersatio, & fides eorum tempus abbreuiat. ¶ Presbyterum vero conuiuio secundarum nuptiarum interesse non debere[i]: maxime cum præcipiatur secundis nuptijs pænitentiam tribuere: quis erit presbyter, qui propter conuiuium illis consentiat nuptijs?

¶ Conuiuio] *In vulgatis erat* connubio. *Emendatum est ex vetustis: & originali ipso. Græce est,* μὴ ἑστιᾶσθαι.

¶ Maxime cum.] *Locus hic græce sic habet,* ἐπεὶ μετάνοιαν αἰτοῦντος τοῦ διγάμου, τίς ἐστιν ὁ πρεσβύτερος ὁ διὰ τῆς ἑστιάσεως συγκατατιθέμενος τοῖς γάμοις; *id est.* Nam pænitentiam petente bigamo, quis erit presbyter, qui hoc ipso, quòd interest conuiuio, nuptijs consentit?

Item Ioannes Chrysostomus, [id est auctor operis imperfecti in Matth. homilia 32.]

¶ Secundum veritatis rationem fornicari conuincitur, qui secundam duxit vxorem. C. IX.

† permiserunt. 1.Corinth.7. Deuter.24. Matth.19.

HAc ratione[k] & Apostoli præceperunt † secundas adire nuptias propter incontinentiam hominum. Nam secundam quidem accipere secundum præceptum Apostoli est; secundum veritatis autem rationem, vere[x] fornicatio[l] est. Sed dum permittente Deo publice, & licenter[m] committitur; fit honesta fornicatio. Propterea bene dixit, quia[n] Moyses hoc permisit, non præcepit. Aliud est enim præcipere; aliud permittere. Quod enim permittimus; nolentes præcipimus[o]: quia malas hominum voluntates ad plenum prohibere non possumus.

quā prius polluit per adulteriū: nisi vir vel mulier virū qui mortuus est, occidisse notetur. Sed obijcit Gra. dicens, ꝙ Dauid machinatus est in mortē Vriæ, & Bethsabee vxorē eius cū qua prius adulterata fuerit, in vxorē accepit. Sed statim rñdet dicēs, ꝙ multa permittebātur in veteri testō causa infirmitatis, quæ hodie non permittuntur; sicut libellus repudij, olim permittebatur, qui hodie prohibetur. quædā. n. permisit Dñs causa infirmitatis, & sacramenti futurorum: sicut permisit filijs Israel offerre animalia; sic & Bethsabee causa infirmitatis & significatione futurorum permissa est taliter duci. Est etiam alia ratio quare fic corrupta duci non posset: quia viri & mulieres frequenter ꝯhere prohibentur. Vnde ēt sacerdotes secundis nuptijs interesse non debent. Ad quod inducit sequens cap.

a ¶ *Dauid.*] hanc historiam habes 50. dist. §. econtra.

b ¶ *In veteri.*] planius dixisset ꝙ ideo fuit matrimonium inter Dauid, & Bethsabee, quia ecclesia nondum prohibuerat. argu. 32. q. 4. obijciuntur. & cap. dixit.

c ¶ *Permittebatur.*] no. hanc permisionem comparatiuā esse. erat enim vtrumque malum: sed vnum minus, quod permisit, ne maius committeretur, scilicet homicidium. fi. ī. 33. q. 2. si quod verius.

d ¶ *Malens.*] 22. q. 1. considera.

e ¶ *Infirmitatis.*] quia non fuit peccatum Dauid suæ improbitatis æstus, sed vmbra mysterij. de pæ. dist. 3. illud.

f ¶ *Significatione.*] vt de pæ. dist. 3. illud. Dauid enim interpretatur manu fortis, id est, Christus, qui fortiter debellauit aereas potestates. Vrias, lux mea Deus. & significat diabolū, qui transferr se in angelum lucis: & ēt lucidus creatus fuit: quē ēt Deus superauit. ī. de pæ. dist. 2. principiū. 26. q. 5. nec. Bethsabee interpretatur puteus vij. & significat ecclesiam gentiliū: quę hausit dona septiformis gratiæ, & Christo copulata est, vt 32. q. 2. §. his ita. i. cum prius adhæreret Vrię, i. diabolo per cultum idololatriæ.

Dauid Vrias & Bethsa bee qualiter interpretatur.

DE his qui.] CASVS. H. intellexit hæc c. de his, qui simul habēt plures vxores, vel de his, quæ plures hn̄t viros: de qbus dr̄ ꝙ pænitere debēt: nec debet sacerdos talibus nuptijs interesse. Quidā ēt hoc c. intelligūt de his q ꝯ hn̄t secūdas nuptias cā saturandæ libidinis. Alij dicunt, ꝙ hoc dictū est ad terrorē. Sed potes dicere, ꝙ cū dr̄, frequēter: intelligitur de illis qui ardore libidinis contrahunt: cum dicitur, nubunt, intelligitur de illis qui primis viuentibus contrahunt.

g ¶ *Ducunt.*] plures simul, hodie scilicet vnā, cras aliam viuente prima. de talibus secundis nuptijs intellige hoc capitulum.

h ¶ *Tempus.*] scilicet pęnitentiæ.

i ¶ *Debere.*] i. debet deponi, si prior vxor viuat 11. q. 3. Teugualdum. & etiam intelligas interesse per consensum, vel ēt vt benediceret nuptias: quod non debet, vt extra de secun. nup. c. 1.

HAc ratione & Apostoli.] CASVS. Beneu. sic ponit hūc casum. hic fit mentio de duplici ꝑmisione. Vna Moysi, qua permittebāt vxori dare libellū repudij, & aliā ducere. alia Apostoli: qua mortua prima permittitur ducere secundā, q in hoc sunt similes: qa vtraque excusari potest à pœna corporali. *Dissimiles.* quia Apostolica excusat à peccato, Mosaica non: nec etiam Moyses illud præcepit, sed nolens permisit. Hug. etiam eumdem casum innuit hac ratione, qa Moses illud permisit. *Fornicatio,* i d est, diuisio carnis.

x ¶ *Hac ratione.*] id est, simili ratione sicut Moses permisit dare libellum repudij, vt vitaretur homicidium: sic Apostolus permisit secundas nuptias, vt vitaretur fornicatio. 42. q. 2. §. his ita.

l ¶ *Fornicatio.*] cum ea quam permisit Moses post repudiatam assumi[l]. 33. q. 2. si quod verius.

m ¶ *Licenter.*] quia pœnam temporalem non patiebantur.

n ¶ *Quia.*] respicit hoc alium locum Matthæi, illud scilicet, quod Deus coniunxit, hō non separet. quo audito dixerunt Pharisæi: qd ergo mandauit Moses dare libellū repudij, & dimittere? & dixit illis: quoniam ad duritiā cordis uestri permisit uobis dimittere uxores uestras: quasi dicat, non præcepit, cum sit malum. non. n. cum sit malum, sine uitio est quod ignoscitur, non præcipitur. 13. di. nerui.

o ¶ *Pracipimus.*] id est, permittimus. sic ponitur 55. dist. qui partem. 50. dist. domino sancto.

Libellus repudij quare fuit permissus.

l Ad hoc 32. q. 7. c. 1. & 2. & extra de diuor. gaudemus. & cap. quento.

§ Si. 26 dist. qui sinc. Hu. dist. 4. c. deniq̃ue.

uomo-

Vomodo virginibus.] CASVS. In hoc capi. redarguit Hiero. eos, qui simul plures habent vxores: & eas quæ simul plures habent maritos. Primo exemplo Samaritanę à Dño reprehensæ. Secundo ratione institutionis matrimonij. Tertio exemplo Lamech inde puniti grauiter. Quarto, argumento à minori, dupliciter inferens ex simplici bigamia ad talẽ. In fine reprehendit quosdã qui dicebant, ꝙ viduis non erat concessum secundum matrimonium nisi in casu. Plurimas. simul. Vxores viduas, de facto. Et hũc casum innuit. H. & Bñ. imo expſſe sic ponunt, vt per te videbis.

sanguinarius: quia Lamech non fuit primus homicida, sed Cain: sed construitur cum hac dictione, diuisit.

h ¶ *Atque.*] pro, id est.

i ¶ *Cataclysmi.*] id est, diluuij. à cata, quod est circum; & clysma: quod est diffusio: quasi circumquaque diffusio.

α ¶ Vere fornicatio.] *Longe cautius loquitur verus Ioannes Chrysostomus cum alibi, tum potissimum in epistola ad viduam iuniorem de non iterando coniugio: qua nuper Romæ est impressa: negatque perspicue secundum matrimonium fornicationem esse.*

β ¶ Quod enim permittimus.] *Sic est in glossa ordinaria ad c. 5. Matthæi in versi.* libellum repudij. *Sed in homilia citata hoc modo,* Quod enim præcipimus, semper placet; quod autem permittimus, nolentes præcipimus† .

† *al. pmittimus*

Item Hieronymus contra Iouinianum, libro primo.

¶ Vt vitetur periculum fornicationis, secunda matrimonia conceduntur. C. X.

QVomodo virginibus[a] ob fornicationis periculum concedit nuptias, & excusabile facit, quod per se[b] non appetitur; ita ob eamdem fornicationem vitandam concedit viduis secunda matrimonia. Melius est enim licet alterum & tertium, vnum virum nosse, quàm plurimos: id est, tolerabilius est vni homini prostitutam esse, quàm multis. Siquidem & illa in Euangelio Ioannis Samaritana sextum se maritum habere dicens[c] arguitur à Domino, quòd non sit vir eius[d]. vbi enim numerus[e] maritorum est; ibi vir, qui proprie vnus est, esse desijt. Vna costa à principio in vnam uxorem uersa est. [& erunt, inquit, duo in carnem unam] non tres[f], neque quattuor: alioqui iam non duo, sed plures. Primus[g] Lamech sanguinarius, &[h] homicida unam carnem in duas diuisit uxores: fratricidium, & digamiam eadem cataclysmi deleuit[k] pœna: de altero[l] septies[m]; de altero[n] septuagies septies[o] vindicatum est. Quantum distat in numero[p]; tantum & in crimine. Quàm sancta[q] sit digamia; hinc ostenditur, quòd digamus in clerum eligi non potest: & ideo Apostolus ad Timotheum [Vidua, inquit, eligatur[r] non minor sexaginta annorum; quæ fuerit unius uiri uxor.] Hoc omne præceptum de his est uiduis, quæ ecclesiæ pascuntur eleemosynis: & idcirco ætas præscribitur; ut illæ tantum accipiant pauperum[s] cibos; quæ iam laborare non possunt. Simulque considera, quòd quæ duos habuit uiros; etiam si anus est, & decrepita, & egens, ecclesiæ stipes non meretur accipere[t]. si autem panis illi tollitur eleemosynæ; quanto magis ille panis, qui de cælo descendit; quem qui indigne comederit, reus erit uiolati corporis, & sanguinis Christi? Quamquàm[u] hæc testimonia, quæ supra posui, in quibus[x] uiduis conceditur, ut, si uelint, denuo nubant; quidam interpretantur super his uiduis, quas amissis maritis sic inuenerit fides Christi.

Ioan. 4. — *Gen. 2.* — *Gen. 19.* — *1. Tim. 5.* — *1. Cor. 11.*

Vxores plures simul habere nõ licet.

a ¶ *Quomodo virginibus.*] CASVS. Hier. in hoc c. redarguit eos qui simul plures habẽt vxores. Primo exẽplo Samaritanæ à Dño reprehensæ. Secundo ratione institutionis coniugij. Tertio exẽplo Lamech inde grauiter puniti. Quarto vtẽdo argumento à minori de Lamech non vero bigamo ad verum bigamũ. In fi. reprehendit quosdã qui dicebant secunda matrimonia non esse cõcessa viduis nisi in casu.

b ¶ *Per se.*] Matrimoniũ. n. propter se nõ appetitur: quia non ducit ad vitam*: sed tñ est appetendum causa vitandæ fornicationis, & propter prolem. j. proxi. causa. q. 2. §. his ita.

* *Id est nõ primo ordinatur ad uitam dandam.*

c ¶ *Dicens.*] immo dixit se non habere virum in Euãgelio. sed Hiero. respexit hic nõ quod in ore protulit mulier: sed quod in mente habuit. bñ. n. gerebat in corde se virum habere, vnde Dominus secundũ opinionẽ eius dixit, Vade, voca virum tuũ, quasi dicat, quẽ putas tuũ. & illa quasi cõsentiendo sic se sentire, dixit: video quia propheta es tu. & sic est arg. ꝙ qui dicit aliud quàm vox significat, potius dicit id quod intendit dicere, quàm id quod vox significat; quod est contra illud 22. q. 2. is autem. ff. de reb. dub. in ambiguo.

d ¶ *Vir eius*] quia illum & alios simul habuit: quod non licebat Iudæis; vt extra de diuor. gaudemus.

Mulier in plures simul consentiens, nihil agit.

e ¶ *Vbi enim numerus.*] Arg. ꝙ si qua in plures consentire velit insimul, nihil aget: vt si dicat, consentio in vos: nisi forte alter esset cõsanguineus: tunc forte teneret matrimonium cum reliquo. Vel dic vbi numerus, scilicet ex quo aliquis bigamus est, ibi vir qui ꝓprie vnus est, i. Christus, esse desistit: & quia in eo deficit sacramentum Christi & ecclesiæ, & hoc consonat expositioni proxi. cap.

Cõtra no. 15. di ca. 1. in gl. alibi.

f ¶ *Tres.*] arg. ꝙ minor numerus quandoque excludit[1] maiorem, quandoque minorem, vt extra de testi. licet, in fi.[2]

Dic quòd maior numerus non excludit minorẽ. ff. de in li. iu. l. antepen. & no. 15. dist. c. 1. nisi quando negatiue exponuntur verba. vt in hac decret. licet. Io. de Fã.

PRIMVS LAMECH. Historia legitur in Genesi, ꝙ cum Cain per inuidiã interfecisset fratrem suum Abel, maledixit ei Dominus. vnde dixit Cain, Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. omnis ergo qui inuenerit me, occidat me. & Dñs ad Cain Non ita fiet: sed qui occiderit Cain, septuplum punietur. cũq; terram vt profugus habitasset: Lamech, qui ab eo sextus descẽdit, duas habebat vxores Addã & Sellam: dum venationem exerceret, & oculi eius caligarent: indicio pueri qui eum ducebat, sagittam dirigẽs Cain occidit inter fruteta latentẽ, quem ferã esse existimabat: quo comperto occidit adolescentẽ, qui eum ducebat, & dixit eis: Audite vxores Lamech, quia occidi virũ in vulnus meũ, & adolescentem per liuorẽ meum: septuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech septuagies septies. Sequens §. patet. & dicit hic ꝙ Gratianus intellexit præcedens cap. de secundis nuptijs licitis, sicut & præcedentia duo cap. sed Hugo sentit contrarium.

g ¶ *Primus.*] Hæc dictio, primus, nõ construitur cum hac dictione

k ¶ *Deleuit.*] id est, puniuit. 𝔛. 24. q. 3. an non contra. sed hic narratur res prout gesta est: ibi mysterium. nã peccatũ Lamech designat peccatum humani generis: quod diluit salutifer aduentus Christi.

l ¶ *De altero.*] id est, de peccato alterius, scilicet Cain.

m ¶ *Septies.*] quia vindicta sumpta est de eo vsq; ad Lamech septimum ad Adam, sextum ad Cain, vel quia punitus in septem generationibus suis, quæ in diluuio perierunt.

n ¶ *De altero.*] id est, de peccato alterius: scilicet Lamech.

o ¶ *Septuagies septies.*] quia Lamech i lxxvij. animabus fuit punitus quæ processerunt de lumbis eius. Vel dic septies, id est, perfecte. septuagies septies, id est, perfectius: iuxta illud: *O terque quaterque beati*, id est, perfecte beati. Videtur ergo quòd magis peccauit Lamech quàm Cain: quia magis punitus est: & quòd peccatũ Lamech grauius fuit vindicatum, quia plura commisit; duo, s. homicidium, & adulterium. Cain, fratricidium tantum.

p ¶ *In numero.*] pœnarum, i. maioritate.

q ¶ *Quàm sancta.*] ironice hoc dicit. & loquitur de altera bigamia, de vera scilicet.

r ¶ *Eligatur.*] non intelligas quòd debeat talis eligi in abbatissam. nam illa erit virgo lx. an. vt 20. q. 1. iuuenculas[3], sed vt pascatur ab ecclesia.

s ¶ *Pauperum.*] 81. dist. c. viduæ. & c. sequenti.

t ¶ *Non meretur accipere.*] non dicit non accipiat: nec dicit vt non detur; sed non meretur accipere: quia non datur ratione merendi. sed datur misericorditer ratione obsequij.

v ¶ *Quamquam.*] hoc respicit principium cap. vbi conceditur viduis secunda matrimonia contrahere. Dicebant enim quidam, ꝙ illæ viduæ tantum poterant contrahere, quas mortuis maritis infidelibus fides iam viduas inueniebat, quæ scilicet iam factæ viduæ conuertebantur.

x ¶ *In quibus.*] scilicet testimonijs.

VERVM

VERVM. Hæc est 3. pars quæst. in qua probat ꝙ non sit peccatum contrahere secundas nuptias, & deinceps. Ioan. de Fant.
a ¶ Verum.] magister hoc cap. intelligit de secundis nuptijs licitis: sed competentius intelligitur de illicitis. aliter exemplum de Lamech non congrueret. quare tam aspera proponeret Hieronymus, cum auctoritate Apostoli licita sint, non video.

3 *Verum* [a] *hoc eum in exhortationem vidualis continentiæ, non in condemnationem secundarum, & deinceps nuptiarum putamus dixisse: quas multorum auctoritatibus constat licitas esse, vt ex verbis eiusdem datur intelligi. Ait enim ad Pammachium in Apologetico contra Iouinianum.*

¶ Nec duæ, nec tres, nec deinceps nuptiæ sunt condemnandæ. C. XI.

Sent. 4. dist. 42. Iuo p. 8. c. 270. Pann. l. 6. c. 62.

APeriant, quæso, aures obtrectatores [b] mei, & uideant me secundas, & tertias nuptias concessisse in Domino. Qui secundas, & tertias non damnaui; primum potui damnare matrimonium? *Idem ibidem.* ¶ Non damno digamos, immo nec trigamos [c], & si dici potest, octogamos. *Idem ibidem.* ¶ Ego etiam nunc libera voce proclamo, non damnari in ecclesia digamiam, immo nec trigamiam: & ita licere quinto, & sexto, & vltra, quomodo & secundo marito nubere.

Item Augustinus lib. 2. contra aduersarium legum, & prophetarũ, c. 11.

¶ Secunda coniugia, sicut & prima, licita esse probantur. C. XII.

Sent. ibidem. Iuo p. 8. c. 269. Pann. l. 6. c. 22. & 61.

DEus masculum, & feminam propagandi generis causa nuptiali castitate [d] coniunxit: & secundas nuptias, quæ in vtroque [α] testamento permittuntur [e], licitas esse monstrauit.

α ¶ Vtroque.] *In originali est,* nouo quoque, *cuius uere lectionis sunt uestigia in aliquot Gratiani exemplaribus. Habent enim,* vno quoque. *Ac certe de uetere testamento nulla erat dubitatio. Sed non est mutatum, quoniam auctor glossæ uidetur legisse,* vtroque.

Idem super primam epistolam ad Corinthios.

Glossa ordinaria ad c. 7. eius epistolæ.

¶ De eodem. C. XIII.

Sent. ibidem. Iuo p. 8. c. 268. Poly. l. 6. tit. 4. Pann. l. 6. c. 59.

QVòd si dormierit [f] vir eius.] Non dicit, primus, uel secundus, uel quotus: nec nobis definiendum est [g], quod non definit Apostolus. Vnde nec vllas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam numerositatis auferre [β]. Dominus autem septemuiram non damnauit † [h], nec dicit in resurrectione [i] non posse esse, sed tantum [Neque nubent, neque nubentur.] Vnde nec contra humanæ verecundiæ sensum audeo dicere, vt quoties voluerint, nubant; nec ex corde meo [k] quotaslibet nuptias condemnare. Quod dicitur vniuiræ, hoc & omni viduæ [Beatior autem erit, si sic permanserit.]

† al. damnat

Matth. 22.

1. Cor. 7.

¶ *Gratianus retulit uerba glossæ ordinaria ad c. 7. primæ ad Corinthios ex Augustino in libro de bono uiduitatis, c. 12.*

β ¶ Auferre.] *Antea erat,* inferre. *Emendatum est ex glossa, & B. Augustino, cuius uerba referuntur ceteri collectores.*

QVÆSTIO SECVNDA.

C. 39. ad c. 7. Iuo p. 8. c. 19.

QVòd autem [l] aliqua non sit cogenda nubere alicui, Ambrosius testatur super epistolam primam ad Corinthios. [Nubat, cui vult: tantum in Domino:] idest, quem sibi aptum putauerit, illi nubat: quia inuitæ nuptiæ solent malos prouentus habere. [Tantum autem in Domino.] Hoc est, vt sine suspicione turpitudinis, nubat, & viro suæ religionis nubat.

APeriant.] CASVS. Quidam æmuli Hieronymum reprehendebant dicentes eum damnare nuptias, & maxime secũdas. Quibus Hieronymus respondet dicens: si nuptias, maxime secundas concedo; qualiter damno matrimonium, vel primas nuptias? vnde libera voce proclamo, quòd nec etiam octauas nuptias condemno. Sequens cap. patet.
b ¶ Obtrectatores.] quia dicunt me damnare matrimonia.
c ¶ Trigamos.] vt in Bro. lib. 9. ne quisquam. ꝯ. ibi dicitur, ꝙ tertiã ducere non licet, vt in auth. quomo. opor. epis. §. si autem. coll. 1. sed illa correcta sunt: & sic per hanc dictionem, nuptiæ, non tantũ primæ, sed etiã vlteriores nuptiæ designantur. Et sic est arg. ꝯ. ff. de verb. sig. boues. §. 1. & ff. de leg. 3. fideicommissa. §. si quis decem.
d DEus.] ¶ Nuptiali castitate.] Ergo castitas est inter coniugatos, quæ sancta dicitur. 30. dist. §. hæc scripsimus. potest ergo eorum concubitus dici castitas. arg. ꝯ. 31. dist. Nicena.
e ¶ Permittuntur.] si ergo in veteri testamento permittuntur, quomodo dicitur Apostolus permisisse? Dic, permisit, idest permissum esse ostendit, redigendo in scriptis propter quosdam, qui dicebant ad vxorem non accedendum causa incontinentiæ.

QVòd si dormierit.] CASVS. In hoc cap. primo ponuntur verba Apostoli. Secundo verba Aug. exponentis verba Apostoli. Vnde cum Apostolus non definiat de primo matrimonio, secundo vel tertio: Aug. nullas vult nuptias condemnare, exẽplo Domini, qui septemuirã non damnauit. sed licet secundo contrahẽtes non damnentur: beatiores tamen erunt, quæ in castitate permanserint.
f ¶ Quòd si dormierit.] verba Apostoli.
g ¶ Nec nobis definiendum est.] hic arg. quòd non licet alicui definire, vel determinare, vel excipere quod canõ nõ excipit, vel definit, vel determinat. arg. 19. dis. si Romanorum. ꝯ. 27. q. 2. lex diuinæ. 23. q. 5. si non licet. & 16. q. 1. sũt nonnulli. & 2. q. 5. consuluisti. & 28. q. 1. idololatria. & 55. dis. si Euangelica. & ꝯ. 1. q. 3. saluator. & supra 22. q. 5. hoc videtur. Sed cõtra. arg. ff. de testi. l. quæsitum. ꝯ. de conse. dist. 2. liquido. & intelligo, non licet iniuste & male contra rationem, & contra canonem. 33. quæst. 2. quos Deus.

Canone non definiente definire non licet.

h ¶ Non damnauit.] cũ quæreretur ab eo cui deberet coniungi. Et est arg. ꝙ interrogando aliquis quid ponat, vt ff. de verb. obl. l. 1. §. si quis ita. ꝯ. ea. quomodo. ibi, *dicens, &c.* sed excipiendo non, vt ff. de excep. non videtur. Arg. cõtra. 22. q. 2. quæritur.

Interrogans ponit.

i ¶ In resurrectione.] Sadducæi negantes resurrectionem futuram cõtra opinionem Pharisæorũ qui eam credebant, idest homines futuros in eodem statu, dicebant scilicet quòd debebant commisceri sicut nunc faciũt, & quemlibet recepturum vxorem quã hic habuerat, vt Pharisæos confunderent, talem eis quæstionem fecerunt. Ecce aliqua habuit hic octo viros; cuius illorum erit vxor in iudicio? quam quæstionem soluere non potuerunt: quam cum postea Sadducæi proponerent Iesu, respondit: erratis nescientes scripturas: quia in resurrectione neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei.

Resurrectio negabatur à Sadducæis.

k ¶ Nec ex corde meo.] idest præter diuinæ scripturæ auctoritatẽ. quilibet enim debet probare quod dicit. non ex suo sensu moueri. 37. dist. relatum.

QVòd autem.] CASVS. Hic intitulat 2. q. qua quæritur, an aliqua nubere sit cogenda: & præcise dicendũ est ꝙ non, vt in sequentibus cap. probatur: nisi forte fecerit sibi præiudicium per sponsalia de futuro sponte contracta: tunc enim prius est admonenda, & postea aliquantulum cogenda, vt dicit Hug.
l ¶ Quod autem.] hic quæritur an aliqua sit cogenda nubere: & respondẽdum est ꝙ non: quia in matrimonio animus debet gaudere plena libertate, vt extra de spon. cum locum. immo etiam licet culpa alicuius præcesserit metum, tamen ille metus excusat eum à matrimonio, vt extra c. veniens. si autem quis desponsauit aliquam, bene est cogendus, vt ducat eam, vt extra de spon. ex litteris. in casu tamen sub alternatione cogetur: scilicet vt vel ducat eam, vel intret religionem, vt extra de conuer. coniug. ex publico. non obstat

Nubere non est aliqua cogenda.

obstat quod legitur extra de spon. requisiuit. vbi dicitur, potius est monenda quàm cogenda: expone, potius. idest prius. De hoc plene not. 27. q. 2. §. sed concedatur.

Item iudicium Vrbani Papæ.

¶ Iuramento patris non cogitur puella nubere, cui numquam assensum adhibuit. C. I.

SI verum esse constiterit, quod nobis legati Iordanis † principis retulerunt, scilicet, quòd ipse coactus [a], & dolens filiam suam infantulam [b] nolentem, flentem, & pro viribus renitentem, non assentientibus, sed valde dolentibus matre, & parentela, Rainaldo Rodeli † filio desponsauerit; quoniam canonum, & legum auctoritas talia sponsalia (vt infra ostenditur) non approbat, ne ignorantibus leges, & canones, nimis durum, quod dicimus, videatur; ita sententiam temperamus [c], vt si princeps cum filiæ, matris, & parentelæ assensu id, quod cœptum est, perficere voluerit [d], concedamus. Sin autem; legatus noster vtrasque partes audiat: & si nihil fuerit ex parte supradicti Rainaldi amplius, quod impediat [e]; ab ipso [f] Iordane [g] sacramentum, quòd ita constent hæc, vt dicta sunt; accipiat: & nos canonum, ac legum scita sequentes, deinceps non prohibemus, quin alij viro, si voluerit, prædicta [h] filia eius nubat: tantum in Domino.

Sent. 4. dist. 29. Iuo p. 8. c. 23. Pann. l. 6. c. 108.

† al. Rideli

[*Econtra Hormisda Papa scribit Eusebio episcopo.*]

PALEA. C. II.

TVa sanctitas nos requisiuit, frater venerande, de filio adulto, quem pater matrimoniū contrahere uult, si sine uoluntate filij adulti facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo non consentit filius, fieri non posse. Potest autem de filio nondum adulto, uoluntas cuius nondum discerni potest, pater eum, cui uult, in matrimonium tradere: & postquam filius peruenerit ad perfectam ætatem, omnino obseruare, & adimplere debet. Hoc ab omnibus orthodoxæ fidei cultoribus, sancitum à nobis tenendum mandamus.

Extra de despō. impub. c. 1.

¶ *Palea hæc in Decretalibus est c. primum tit. de desponſ. impub. & in uulgatis quidem citatur ex Honorio: sed in prima Decretalium collectione, ex Hormisda, ut hic.*

Item Vrbanus secundus Sanctio [a] regi Aragonum.

a ¶ Sanctio.] *Sic est emendatum ex uetustis exemplaribus, Pannormia, & historijs regum Aragonum. Nam antea erat,* Sacratio.

¶ Quorum unum futurum est corpus, unus debet esse & animus: atque ideo nulla est inuita copulanda alicui. C. III.

DE neptis tuæ coniugio, quam te cuidam militi daturum necessitatis [i] instante articulo sub fidei pollicitatione firmasti, hoc æquitate dictante decernimus, ut si illa uirum illum omnino, ut dicitur, renuit, & in eadem uoluntatis auctoritate persistit [k], ut uiro illi prorsus se deneget nupturam; nequaquam eam inuitam, & renitentem eiusdem uiri cogas coniugio sociari. Quorum enim unum corpus est; unus debet esse & animus: ne forte uirgo, cum fuerit alicui inuita copulata, contra Domini, Apostolique præceptum, aut reatum dissidij [l], aut crimen fornicationis incurrat. Cuius uidelicet peccati malum in eum redundare [m] constat, qui eam coniunxit inuitam. Quod pari tenore de uiro etiam est sentiendum.

Iuo p. 8. c. 24. Pann. l. 6. c. 109.

Item Nicolaus Radoaldo Portuensi, & Ioanni Ficolensi episcopis.

SI verum.] CASVS. Hu. sic ponit hūc casum. Rainaldus petebat filiam Iordani tāquā sibi despōsatā. Iordanus uero denegabat illā ei, allegans coactionem, & dicens se coactum desponsasse illam ei inuitam & renitentem. Mandat ergo Vrbanus, quòd si Iordanus & filia uolunt consentire, saltem nunc perficiatur matrimonium. Si nolunt, legatus suus audiat causam inter eos: & si Iordanus probauerit exceptionem probationis, & Rainaldus nihil replicauerit vnde elidatur exceptio Iordani, absoluatur filia Iordani, & habeat licentiā nubendi cui vult. Plenius & melius ponit casum Hug. quàm Beneuen. Sed tamen Bene. in fi. casus sui addidit, delato iureiurando ipsi Iordano: quod H. prætermisit.

a ¶ Coactus.] hoc non releuat eum, si filia consensisset.

b ¶ Infantulam.] hoc sufficeret vt nihil actū videretur, si illa esset infantula, idest intra septennium. sed hac de causa Papa non procedit. immo credo ꝙ ponatur infantula pro puella.

c ¶ Temperamus.] hoc ideo dicit, quia ille raptor erat: & ideo de iure eam habere non poterat [1]. argu. 36. quæst. 2. placuit. hunc rigorem temperat hic Papa.

1 Suba. poterat ergo Papa præcipere vt amplius in hoc facto non procederet. sed hunc rigorem, &c. vt sequitur. Hug.

d ¶ Voluerit.] ar. quod de iure factum non est, per sequentem consensum posse legitimari & confirmari. Et est arg. quòd ratihabitio retrotrahitur, & confirmat quod prius illegitime factum erat. arg. 16. quæst. 1. cap. vlti.

e ¶ Quod impediat.] intentionem Iordanis, vt si probaret eos postea consensisse, patrem scilicet, & filiam.

f ¶ Ab ipso.] arg. quòd testes de domo prodeuntes recipiuntur. sed hoc fit in matrimonio. 35. quæst. 6. videtur. palea est.

f ¶ Ab ipso.] idest, ex parte eius [2]. debet enim per testes probare exceptionem suam super coactione, vt ff. quod met. cau. non est verisimile. non autem staretur eius sacramento tantum, nisi ei esset delatum ab aduersario.

2 Arg. cōtra extra de test. in litteris. ꝙ dic vt no. 14. quæst. 2. in summa. in fine.

g ¶ Iordane.] argu. ei qui coactionem est passus, probationem competere.

h ¶ Prædicta.] Rainaldus licet confessus fuerit in iure eam suam esse vxorem; nec probare potuit. non enim solui potest matrimonium ex vna parte, vt extra de despon. impube. attestationes. de hoc 30. q. 5. §. sed obijcitur.

DE neptis.] CASVS. Quidam significauit domino Papæ, quòd necessitate coactus neptem suam cuidam desponsauit. vnde dominus Papa scribit dicens, quòd si necessitate coactus hoc fecit, nec ipsa vult vllo modo consentire; inuita sibi copulari non debet. Nam eorum vnus debet esse consensus, quorum vnum corpus efficitur: & qui eam inuitam copulauerit, tenetur ex fornicatione, si qua postea sequeretur: vel ex dissidio vel adulterio, quod inde postea fuerit subsecutum.

i ¶ Necessitatis.] quia forte necessarium erat ei militis auxilium. vel forte intulit ei metum.

K ¶ Persistit.] quod præsumitur, nisi quis alleget de mutata voluntate, & probet. ff. de iu. iur. Statius florus. & ff. de proba. eum qui.

l ¶ Dissidij.] idest odij.

m ¶ Redundare.] nota regulam: qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, vt extra de homic. de cetero [3]. 27. q. 2. si tu. & 23. q. 4. est iniusta.

Lotharius

Otharius rex.] Casvs. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, ꝙ Lotharius Thiebergã vxorẽ legitimã expulit, & Gualdradam superduxit: & eã loco vxoris habebat. Postea cum de hoc redargueretur à Papa, misit excusatoriam epistolá, asserens mendaciter se prius legitime & soléniter accepisse Gualdradã: sed po- solẽniter acta. vt insti. de fideiuss. §. vlt. extra de sent. & re iudi. sicut. sic cũ aliqs dicit se emisse à pupillo, ꝓbabit ꝙ tutore auctore emerit, vt ff de pub. ac. quæcumque. §. vlt. nã ex quo allegabat se primo duxisse Gualdradã: quomodo hoc ꝓbaret nisi publice eã duxisset: cũ clandestina matrimonia nõ possint probari. 30. q. 5. §. sed obijcitur? credo ꝙ ideo grauabatur, quia infinitæ præsumptiones erant cõtra ipsum: quod suffecisset.

¶ Non licet deserere viro, quam præmissis dotibus, & publica attestatione duxit vxorem. C. IIII.

Iuo p. 8. c. 334.

LOtharius rex (in commonitorio [a]) profitetur, Gualdradam se à patre accepisse, & sororem postmodum admisisse Huberti. Vbi primum diligenti inuestigatione inquirite: & si eumdem gloriosum regem prędictam Gualdradam præmissis dotibus, coram testibus secundum legem [b], & ritum, quo nuptiæ celebrari solent, per omnia inueneritis accepisse, & publica manifestatione eadem Gualdrada in matrimonium ipsius admissa est; restat, vt perscrutemini [c], cur illa repudiata sit, vel filia [d] Bosonis admissa. Sed quia idem gloriosus rex metu Thiebergam admisisse se dicit; metu vnius hominis tantus rex non debuit contra diuinum præceptum in immane præcipitium mergi. In hoc certe se magis reprehensibilem [e] ostendit, in quo amorem Dei, amori mundi postposuit: cum [g] nec etiam occisores corporis sint timendi [f], contra iustitiam hominem impellentes. Nihil itaque vobis aliud præcipimus, manifestatione sua eodem rege conuicto [g], nisi vt secundum canonicam auctoritatem nostra vice freti causam illius definiatis. Si vero minime probatum fuerit Gualdradam fuisse vxorem legitimam, neque nuptijs secundum morem celebratis, per benedictionem [h] scilicet sacerdotis, filio nostro Lothario extitisse coniunctam; suggerite illi, vt non moleste ferat legitimam sibi (si ipsa innocens [i] apparuerit) reconciliari vxorem. *& infra.* ¶ Præterea vos scire volo: quia præfata Thieberga Apostolicam sedem bis, & ter appellauit [k]: & se à præfato glorioso rege questa est iniuste fuisse deiectam, & vi coactam falsum contra se composuisse piaculum. Nam eo tempore ad Apostolicam sedem libellum appellationis suæ misit: in quo non quidem adhuc confessam, sed vt contra se falsum diceret crimen, cogi sese innotuit [l]: insuper subiungens [Quòd si amplius compulsa fuero, scitote non veritate, sed timore mortis, & euadendi studio (quia aliter non possum) quod voluerint, dicam. Vos tamen memores estote mei hæc vobis insinuantis.] Vnde vobis præcipimus, vt cum eadem Thieberga ad condictam synodum, sicut statuimus, aduenerit, causam eius diligenti examinatione tractetis: & si ei obijcitur, quòd illa se crimen aliquod admisisse confessa fuisset, & econtra illa violentiam [m] se pertulisse proclamauerit, vel si inimicos iudices illos sibi fuisse testata fuerit; tunc illud renouetis [n] iudicium secundum æquitatis normam, vt iniustitiæ mole non opprimatur.

a ¶ In commonitorio.] *Hæc verba videntur accipienda quasi pro titulo, & seiuncta à ceteris: vt indicetur caput hoc sumptum esse ex commonitorio, quod Nicolaus legatis suis Rodoaldo Portuensi, & Ioanni Ficolensi episcopis dederit. Nam totius capituli verba sunt ipsius Nicolai legatos monentis, quomodo se in ea causa gerere debeant. Datum vero ab eo fuisse commonitorium his ipsis legatis Nicolaus in epistola ad episcopos in Conuicinum congregatos in appendice bibliothecæ SS. patrum testatur his uerbis.* Porro, quid de Lotharij vxoribus censuerimus (quoniam & de hoc, nostro scripsistis præsulatui) in epistolarum nostrarum, quas per fratres, & coepiscopos nostros Rodoaldum, & Ioannem in Galliam misimus, poteritis exemplaribus reperire. Quæ videlicet exemplaria vnà cum commonitorio, quod præfatis fratribus nostris pro hac eadem causa ad Lotharium regem missis dedimus, per fratrem, & coepiscopum nostrum Odonem vestræ sanctitati transmisimus.

g ¶ Cum nec etiam.] *Hæc uerba non sunt hoc loco apud Iuonem: sed paulo superius post illa uerba,* admisisse se dicit, *multa interijciuntur, in quibus & hæc continentur, licet alio ordine. Sed ob glossam non est mutatum.*

postea metu Huberti duxit Thiebergã. Papa ergo delegat causam istã, & instruit eos qualiter ꝓcedere debeãt, s. vt adiudicẽt ei Gualdradã si potest probare exceptionẽ suam ꝯ Thiebergã, s. ꝙ primo acceperit Gualdradam. si autẽ hoc non ꝓbauerit, adiudicẽt ei Thiebergã: quam etiã per confessionẽ Lotharij constat illius coniugem esse. In secũda parte ĩstruit eos ꝙ Thieberga significauerat Papę ꝙ Lotharius eã cogebat vt confiteretur se adulteriũ cõmisisse, vel aliquid aliud vnde posset dimitti, vel aliàs puniri. & ꝓꝑ hoc ad sedẽ Apostolicã appellauit. Dicit ergo ꝙ si fuerit Thiebergæ obiectũ ꝙ ꝯ se aliquid sit confessa in iure, & illa allegat violentiã & coactionẽ, & probauerit, vel protestata fuerit primos iudices fuisse suspectos & inimicos sibi: ex integro & de toto negotio cognoscãt. *Filia Bosonis*, i. Thieberga. Secunda pars ibi, *Pręterea uos*. Seq. §. patet.

a ¶ *In commonitorio.*] idest, in epistola vel scriptura, qua nos commonuit de facto suo.

b ¶ *Secundum legem.*] tenetur ergo probare etiã solennitates contra regulam communem, qua dicitur, semper præsumitur omnia solẽniter acta.

c ¶ *Perscrutemini.*] hic in notorio admittitur probatio in contrariũ. arg. extra de ele. bonæ.

d ¶ *Filia.*] Thieberga, s. quæ filia erat Bosonis, & priuigina Engeltrudę, vt 3. q. 4. c. vlt. & 11. q. 3. Teugualdum.

e ¶ *Reprehensibilem.*] Arg. quòd qui turpitudinem suã allegat, non est audiendus. C. de reuo. do. cum profitearis. & C. de transac. transactione finita. extra de do. inter [1]. Itẽ est hic arg. ꝙ propter paruitatem personæ non præsumitur metus illatus. sic aliàs propter publicum locum non præsumitur quis metum passus in vrbe, vt ff. quod metus cau. non est.

Turpitudinem allegans audiri non debet.

[1] Et extra de testi. ex tenore. & de præsump. tertio, & de conces. præbend. ex tenore.

f ¶ *Timendi.*] quia potius omnia mala debemus tolerare, quàm malo consentire, vt 32. q. 5. ita ne.

g ¶ *Conuicto.*] videtur ergo quòd confessio, quã fecit quis in instrumento, pręiudicet ei, vt extra de præsum. illud. & extra de transa. quanto. arg. cõtra. C. de probat. non epistolis. Item argu. ꝙ confessio extra ius facta præiudicet, vt de exces. præla. quàm sit graue. sed dic ꝙ perstitit in hac confessione etiam cum ventum fuit ad iudiciũ: & ideo sibi præiudicauit.

Confessio facta in instrumento an ꝓiudicet.

h ¶ *Per benedictionem.*] argu. ꝙ si quis publice aliquam duxerit, & dicat se prius duxisse aliã: teneatur probare quòd cum omni solennitate dotis & benedictionis eam duxerit.

i ¶ *Innocens.*] maxime: nam si ipsa fornicata fuisset, hoc tamen non posset ei obijcere Lotharius: cũ & ipse esset notorius adulter [2]. 2. q. 1. scelus. extra de diuor. gaudemus. & c. significasti. Vel dic cum H. quòd hic parcitur regis verecundiæ.

[2] Immo videtur quòd potuisset. l. si qua illustris. C. ad orfic. & in auth. quomodo oportet episc. §. oportet. coll. 1.

k ¶ *Appellauit.*] arg. ꝙ ter potest appellari in eodẽ negotio. sic extra de ap. directe. 2. q. 6. omnis oppressus. licet. arg ꝯ. 2. q. 6. si quis in quacumq; Sed potest dici quòd pluries appellauit idest, pluries vocem appellationis emisit, vt extra de testi. cum tu fili.

Appellare tertio licet.

l ¶ *Innotuit.*] not. ꝙ per præcedentem protestationem probatur sequens metus, vt extra quod metus cau. perlatum. sed non per sequentem, vt C. eo. l. metum. tamen etsi non fuisset protestata, nihilominus admitteretur ad probandum metum, vt 15. q. 6. c. 1.

Metus probatur ꝑ protestationem præcedentẽ.

m ¶ *Violentiam.*] arg. ꝙ confessio facta metu vel vi, nulli præiudicat. 22. q. 4. inter cetera. s. 15. q. 6. c. 1. s. dist. 50. presbyteros. 1. q. 1. constat. 20. q. 3. præsens. s. 7. q. 1. omnes qui. argu. 11. q. 3. quisquis.

n ¶ *Renouetis.*] arg. ꝙ idem est iudicium appellationis, & causæ principalis. arg. 2. q. 6. omnis oppressus. contra. 2. q. 6. si quis episcopus. arg. contra 6. q. 4. Osius. contra.

Q*Vòd autem*] CASVS. Hic ponitur tertia quæst. qua quæritur, an filij post sponsionem parentum possint cum alijs contrahere. Et dicendum est, quòd si filij sponsalibus consensissent post septennium, valent & tenent: nec ab eis recedere debent, vt 27. q. 2. desponsatam. si tamen contraxerint per verba de præsenti cum alijs, matrimonium tenebit cum illis, vt 27. q. 2. §. sed aliud.

a ¶*Quòd autem.*] hic intitulatur tertia quæstio, an scilicet filij post sponsionem paternam possint cum alijs contrahere. & quidem si sponsalibus consensissent filij post septennium, non licet alijs nubere. 27. q. 2. per totum. si tamen nupserint, tenet matrimonium. extra de spon. du duobus. Si vero filij non consenserint, vel sunt intra septennium, non habent necessario sponsalibus stare: nec illa sponsalia tenent. 30. q. 2. cap. vnico. consulitur tamē filijs, vt stent illis sponsalibus, extra de despon. impu. tua. aliàs non obligat filium sponsio paterna. ff. de verb. obliga. stipulatio ista.

Filij vtrum post parentū sponsionem possint cum alijs contrahere.

S*I qui parentes.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd si parentes contraxerint sponsalia filiorum iuramento interposito, & fidem fallant; per triennium à communione priuentur. si vero filij non volunt contrahere, excusati erunt parentes, licet filijs contradicant. si autem parentibus consentiant in crimine, pœna superiori punientur. *Excusati.* quo ad ecclesiam, & non quo ad Deum. Sequens §. patet. *Illorum*, scilicet filiorum parentum.

b ¶*Si quis parentes.*] pro nuptijs filiorum fidem præstantes, & de consensu filiorum.

c ¶*Fregerint.*] non copulando eos sicut iurauerunt de consensu filiorum.

d ¶*Non fuerint.*] quia copulari volunt inter se [1], & non obstante voluntate parentum.

[1] Licet parētes noluerīt, qui iurauerunt. Hug.

e ¶*Deprehensi.*] videtur hic, quòd si ambo parentes vellent se absoluere, non possent: quod concedit H. sed ob. extra de spon. præterea. H. dicit Alexandrum ibi non Papaliter sed magistraliter respondisse. Tu potes resoluere plurale in singulare. Ille enim punitur per quem stat quòd non consummatur matrimonium, vt extra de sponsa duo. duobus.

f ¶*Excusati.*] quo ad pœnam ecclesiæ, non quo ad reatum, ex quo enim operā dederunt ne filij copularentur, peccauerunt mortaliter. argu. de pæ. dist. 1. si cui. & vere excusati debent esse quo ad pœnam, ex quo factum eorum per alios repræsentatur; quia si teneor aliquid facere, & alter id faciat etiam sine mandato meo, hoc mihi prodest, vt ff. de verbo. obli. l. cum seruus. Nam si mihi das pecuniam vt seruum manumittam, & alius eum manumittat; hoc sufficit mihi, vt ibi [2].

[2] Si sic soluis creditori meo, incunctāter me liberas. ff. de negot. gest. l. soluendi.

g ¶*Consentiendo.*] dicunt autem quidam, quòd parentes possunt soluere sponsalia filiorum: sicut possunt etiam sacramentum. 22. quæst. 5. pueri. quod nego: quia ætas præfixa est, intra quam non potest puer iurare.

h ¶*Ecce.*] immo & si sine eorum consensu contrahunt; dare debent operam parentes. extra de desp. impu. cap. 1.

His auctoritatibus euidenter ostenditur, quòd nisi libera voluntate, nulla est copulanda alicui.

QVÆSTIO TERTIA.

Q*Vòd autem* [a] *post parentum sponsionem alijs nubere non valeant; auctoritate Eliberitani concilij, c. 54. monstratur: qua dicitur.*

¶ De parentibus, qui fidem frangunt sponsaliorum. C. I.

SI qui parentes [b] fidem fregerint [c] sponsaliorum; triennij tempore abstineant se à communione. Si tamen ijdem sponsus, vel sponsa in illo graui crimine non [*] fuerint [d] deprehensi [e]; excusati [f] erunt parentes. Si vero in eodem fuerint vitio, & polluerint se consentiendo [g]; superior sententia seruetur.

Iuo p. 8. c. 46.

[*] ¶Non fuerint.] *In originali legitur sine negatione, itemque apud Iuonem, à quo præterea abest dictis*, illo, *sicque habet*, in graui crimine fuerint deprehensi.

Ecce [h] *quòd non licet parentibus sponsalia filiorum suorum frangere. Verum hoc de illis intelligendum est, quæ illorum consensu contrahuntur.*

CAVSA XXXII.

Q*Vidam vir* [i], *cum non haberet vxorem, quandam meretricem sibi coniugio copulauit, quæ erat sterilis, neptis ingenui, filia originarij* [k]: *quam cum pater alij vellet tradere, huic auus eam copulauit, causa solius incontinentiæ. Deinde hic pænitentia ductus, ex ancilla propria filios sibi quærere cœpit. Postea de adulterio conuictus, & punitus quemdam rogauit, vt vi vxorem opprimeret suam, vt sic eam dimittere posset: quo facto quamdam infidelem sibi copulauit: ea tamen conditione, vt ad Christianam religionem transiret.*

1 *Hic primum quæritur, an meretrix licite ducatur in vxorem.*
2 *Secundo, an ea, quæ causa incontinentiæ ducitur, sit coniunx appellanda.*
3 *Tertio, cuius arbitrium aliqua sequatur, an liberi aui, an originarij patris.*
4 *Quarto, si viuente vxore liceat alicui filios ex ancilla quærere.*
5 *Quinto, si ea, quæ vim patitur, pudicitiam amittere comprobetur.*
6 *Sexto, si adulter adulteram possit dimittere.*
7 *Septimo, si viuente dimissa, aliam possit accipere.*
8 *Octauo, si infidelem sub præmissa conditione liceat alicui fidelium in coniugem ducere.*

Q*Vidam vir.*] CASVS. In præcedenti causa tractatū est qualiter sibi aliquis copulare illam in matrimonium possit vel non possit, quam prius polluit per adulterium. Sed quia meretrix parum distat ab adultera: ideo Grat. subnectit hanc causam 32. incontinenti, in qua ostendit vtrū meretrix possit duci vel non duci in matrimonium: & qualiter adultera post pænitentiam viro valeat reconciliari. Adiūgit etiā de duplici institutione matrimonij: & de his quæ vel quæ aborsū procurāt. Vt autē hoc & alia faciat cōpetentius, pmittit thema de quo octo elicit q̄stiōes. Casus aūt thematis patet.

i ¶*Quidam vir.*] ostensum est quando & quis ducere possit eam quam per adulterium polluit. in hac causa vult ostendere vtrū meretricem quis debeat ducere: & si ducta fuerit an sit vxor appellanda. adiungit etiam de duplici iustitutiōe matrimonij, & de his quæ aborsum procurant. Vt autem hæc & alia, &c. [3]

k ¶*Originarij.*] idest, serui, vt patebit in sequentibus tamē originarios non dico seruos nec adscriptitios. Ioan.

Quod

QVÆSTIO PRIMA.

Q Vòd autem[a] meretrix in coniugem duci non debeat[1] multis auctoritatibus, & rationibus probatur. Illa enim quæ adulteriÿ rea conuincitur, nisi post peractam pænitentiam, in coniugÿ consortio retineri non debet. Vnde Ioannes Chrysostomus, [idest auctor operis imperfecti homilia 32. ait super Matthæum, c. 19.]

¶ Patronus turpitudinis est, qui uxorem suam adulteram dimittere noluerit. C. I.

Sent. 4. dist. 35. Iuo p. 8. c. 233. Pann. l. 7. c. 8.

SIcut crudelis est, & iniquus, qui castam dimittit; sic fatuus est, & iniustus, qui retinet meretricem. Nam patronus[b] turpitudinis eius est, qui crimen celat[c] uxoris.

Item Hieronymus in comm. ad c. 19. Matthæi.

¶ Causa fornicationis uir dimittat uxorem, non tamen alteram ducat. C. II.

Isidorus de ecclesiasti. off. l. 2. cap. 19. Sent. ibidem. Iuo p. 8. c. 43. Pann. l. 7. c. 7.

DIxit Dominus in Euangelio [Quicumque dimiserit[d] uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.] Sola fornicatio est, quæ uxoris uincat[e], affectum: immo, cum illa unam carnem in aliam diuiserit, & se fornicatione separauerit à marito; non debet teneri, ne uirum quoque sub maledicto faciat, dicente scriptura [Qui adulteram tenet, stultus, & impius est.] Vbicumque est igitur fornicatio, uel † fornicationis suspicio[f] libere uxor dimittitur. Et quia poterat accidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, & ob secundam copulam nuptiarum ueteri crimen impingeret; sic priorem dimittere iubetur[g] uxorem, ut secundam prima uiuente non habeat.

Prou 18. † al. et Glossa ordin. ad eumdem locum Matt. In conc. Foroiuliensi, c. 10.

Idem in epistola Pauli ad Corinthios 1. c. 6. [in glossa ordinaria.]

¶ Sola uiri fornicatio uxorem maculat. C. III.

Iuo p. 8. c. 42.

IN coniugio quis positus quæcumque peccata fecerit, non propriã infuscant coniugem: sed fornicatio uxorem coinquinat: ut iam non sit uiro suo licita[h], sed quasi adultera.

Q Vòd autem.] Hæc q. diuiditur in quattuor partes. In prima probat per quattuor auctoritates sanctorum patrum, ꝙ nullus debet ducere meretricem antequã pæniteat: quia etiam vxorem adulteram tenere non debet: quia patronus esset turpitudinis. Secunda ibi, Subauditur. Tertia ibi, Econtra uero. Quarta ibi, Cum ergo. Io. de Fã. CASVS. Hic intitulatur prima q. qua quæritur an aliquis possit ducere meretricem. Et dicendum est ꝙ sic, si spes est de correctione: tamen siue spes sit de correctione, siue non, tenet matrimoniũ, vt ĩ. e. si qs. G. tñ ꝓ vtraque parte allegat. Casus §. cũ seq. c. patet.

a ¶ Quòd autem] Hic depingitur prima q. an scilicet quis ducere possit meretricẽ: & est dicendum ꝙ sic, si spes habetur de eius correctione, vt ĩ. c. ul. & extra da eo qui du. in ma. significasti. immo meretur qui eam ducit. extra de spon. inter opera. sed si non habetur spes de ea, forte non licite ducitur: tenet tamen matrimoniũ cũ ea. ĩ. ea. q. si quis vxorem. allegat tñ prius magister ꝙ duci non possit: quia ex quo iã ducta est, dimittenda est si fornicet̃, vt ĩ. e. c. 1. 2. & 3. ergo à maiori nõ est de nouo ducẽda. hoc arg. habes extra de iureiu. quemadmodũ. potius est arg. à destructione cõsequẽtis.

b S Icut. ¶ Patronus.] hoc intelligo cũ ipsa nõ vult agere pænitentiam, vt extra de adulte. si vir. Itẽ hoc intellige cũ notorium est vxoris adulteriũ: nec iã ignorantiã suam obũbrare potest maritus C. de adulte. sine metu. arg. ff. de adult. mariti ĩ. 34. q. 2. ego. palea est. tũc enim leno p̃sumitur, & de lenocinio accusat̃ ĩ. e. crimẽ. non tamẽ tenetur hoc casu dimittere eã, sed denũtiare debet eius crimen ad pænitentiã: siue occultũ sit siue notoriũ eius crimen, dũ tñ probare possit. Et no. ꝙ in omnibus istis c. nõ dicit̃ ꝙ eã debeat expellere, vel debitum denegare: sed sicut dixi, denũtiabit ecclesiæ crimẽ eius, & aget ad hoc vt illa pæniteat: vel agat si vult ad separationẽ thori. Nũquid ergo ante sentẽtiã ecclesiæ tenet̃ ei reddere debitũ? H. dicit ꝙ sic: quia nũquã factũ ipsum (vt dixit) sed sentẽtia priuat aliquẽ iure petẽdi debitũ. Et est ar. pro eo. extra vt li. pẽ. laudabilẽ. 8. q. 4. nõne. 15. q. vlt. c. vlt. 33. q. 2. sæculares. 35. q. 6. multorũ. & satis hoc probabile videt̃: quia nõ debet facere præiudicium marito, si requisitus cognoscat talẽ vxorẽ, vt postea nõ possit ipsam accusare: quia tũc potius cognoscitur ab vxore, q̃ cognoscat vxorem. Alij contrariũ dicunt. Ego consulo ꝙ nõ reddat nisi ad mãdatũ ecclesiæ, ne videatur approbare mores eius, vt ff. de adul. si vxor in fi. Hoc autẽ certũ est, ꝙ expellere eã non debeat à se, etiã si notoriũ sit eius crimẽ, vt extra de diuor. porro. nisi publice moraret̃ cũ adultero, vel nisi ipsa cõuicta sit per sentẽtiã: vel cõfessa sit crimen in iudicio, vt ĩ. ea. de Benedicto. & extra de adul. intelleximus. & extra de diuor. significasti. quod autẽ in hoc c. dicit̃, videt̃ esse correctũ: vt C. đ adul. authẽ. sed hodie. vbi dicit̃ ꝙ dãnatã de adulterio possumus resumere intra bienniũ, vt ĩ. e. quod autem. &c. se. sed illud cum spes est de correctione eius. ĩ. ea. c. vl.

c ¶ Qui crimen celat.] hoc verbũ vitiũ notat, aliud est celare: aliud nõ indicare[1]. ff. de furt. qui vas. §. primo.

[1] Vt ĩ. ea. c. Proxi. &c. si quis.

D Ixit Dominus.] CASVS. Probat Hieronymus in hoc c. auctoritate Euãgelica, ꝙ vir nõ debet dimittere vxorẽ suam nisi causa fornicationis. sed ꝓbata fornicatione ꝑ testes, vel violenta præsumptione, eam dimittere potest: ne virum maledicto supponat. sed quia uir falsam causam prætendere posset: ideo statutum fuit, ut si pro uera causa dimittatur, tamen uiua ea, alia non superducatur.

d ¶ Dimiserit.] quod supple non licet.

e ¶ Vincat.] idest, liget & impediat affectũ, ut uxor etiam si uelit de iure nõ possit exigere debitum à uiro. idem est de uiro. Vel uincit affectum vxoris, idest superat & remouet affectũ, qui debetur uxori: & sunt hæc uerba sumpta ex l. C. de repu. l. 1.

f ¶ Suspicio.] hic uidentur excipi duæ causæ dimittendi uxorem: in Euangelio tantũ excipitur una: sed quod hic dicit, uel suspicio forni. &c. non est causa dimittendi: sed est modus probandi causam dimittẽdi: quia per suspicionem probatur fornicatio, adeo ꝙ uxor dimittit̃ propter suspicionem fornicationis, vt hic, & in authen ut li. ma. & auiæ. §. pe. coll. 8. unde pro eodẽ reputat̃ fornicatio, & fornicationis suspicio: nam probata suspicioẽ, probata est fornicatio. quid enim si tumeat uenter incognitæ à uiro suo, nonne certa erit fornicationis suspicio? 2. q. 1. si peccauerit[a]. Vel si uir aliquot annis permanserit in expeditione, & rediens inueniat puerũ anniculum. ff. de his qui sunt sui uel alie. iur. filium? Gan. dixit Hierony. male excepisse hic duas causas dimissionis. Sed huic c. obstat 2. q. 1. multi. & q. 2. in scripturis. & 6 q. 1. oues. in quibus dicitur, ꝙ omnis suspicio potius est repellenda quàm probãda. Sed distingue triplicem suspicionem, probabilem, temerariam, & uiolentã, ut dixi 2. q. 1. c. 1. hic ergo de uiolẽta suspicione loquitur. Sed quæro si cõtra mulierẽ probata sit uiolenta suspicio: an ipsa admittatur ꝙ probet in contrarium? Arg. ꝙ sic 35. q. 3. extraordinaria. ubi contra uiolentissimam probationem admittitur probatio, immo etiam simplex iuramentum. Respon. ꝙ bene admittitur probatio per testes, sed non per simplex iuramentum, ut s̃. 27. quæst. 1. nec aliqua. arg. 22 quæst 5. hoc uidetur.

Fornicationis suspicio, an sufficiat ad vxorẽ dimittendam.

[a] Adde de modo probãdi adulteriũ per gl. & Bar. in l. 2. §. fi. & in l. quod ait & l. capite quinto. §. 1. ff. de adul. suspicio triplex.

g ¶ Iubetur.] hoc uerbũ, iubet̃, nõ respicit qđ p̃cedit: sed qđ sequit̃.

I N coniugio.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ quęcumque peccata uir fecerit pręter fornicationẽ, uxor propter hoc nõ coinquinatur, sed ex fornicatione uiri coinquinatur uxor, ut uiro suo reddatur adultera. Idẽ de uxore adulterante intelligas, ut uir ꝑ ipsius fornicationẽ reddatur immundus. *Adultera*, i. ĩmunda sibi i. ut iã non sit uiro licitũ ab ea debitum exigere. nã ut ait Apostolus, cum cetera peccata extra corpus sint, in fornicatione corpus & anima polluuntur.

h ¶ Licita.] donec uir egerit pænitentiã. Et sic patet, ꝙ si alter coniugum adulteratur, reliquus perdit ius exigẽdi, sed secũdũ H. delinquens tenet̃ alteri reddere debitũ, ut no. s. ea. c. 1. Sed obijcio tibi, q dicis ꝙ fornicãti nõ tenet̃ alter reddere debitũ: mulier q̃ fornicat̃, perdit ius petẽdi debitũ. similiter uir nõ habet ius petẽdi debitũ in tali muliere. delinqt ergo cognoscẽdo eã, ut hic dicit̃, & ĩ. c. ꝓxi. si ergo

Vxore adulterãte an perdat vir ius exigendi debitum.

ergo mulier petat debitum à viro, & vir excipit contra eam quia perdidit debitum: ipsa potest replicare, ꝙ & ipse similiter ꝑdidit debitum. extra de diuor. significasti. unde videtur, ꝙ cum effectu possit mulier petere debitum: sed non est ita: quia si mulier tripli cauit, vir potest quadruplicare, & dicere, ego ex tua culpa perdidi.

g ¶ *Mactare.*] idest, punire.
h ¶ *Et caluatos.*] pannis abscisis, i. dehonestatos, & tonsuratos: sicut moris est in quibusdam locis: quia vestes & capilli inciduntur eis in ignominiam ante & retro.
i ¶ *Sub cautela.*] cum non dicatur hic quæ cautio præstari debea[t]

Item Ioannes Chrysostomus.

¶ Qui vxorem suam dimittere adulteram noluerit, duobus annis pæniteat si ei debitum reddiderit, C. IIII.

j SI quis [a] vxorem suam inuenerit adulterã † [b] †, & postea deinceps placuerit habere eã in matrimonio; duobus annis pæniteat, ideo quia cum adultera commistus sit, quæ adhuc crimine suo non est purgata: aut abstineat [c] se à matrimonio eius, donec expleatur [d] satisfactio criminis pænitentiæ suæ: ideo, quia post satisfactionem pænitentiæ non meretur vocari adultera. Similiter, si virum suum vxor inuenerit adulterum; non ad imparia [e] iudicatur.

† al. adulteram

¶ *Caput hoc non est inuentum apud B. Ioannem Chrysostomum. Et videtur canon alicuius concilij, aut pænitentialis. Simile quiddam habetur in concilio Nannetensi, c. 12.*

2 *Subauditur* [f], *nisi ab adulterio mulier recedere voluerit: quo casu vxorem suam vir recipere potest, nullum periculum ei illaturus.*

Vnde Pelagius Papa Melleo † *subdiacono.*

† al. Mileto

¶ Post pænitentiam adulterij vxorem vir potest recipere. C. V.

DE Benedicto quoque, quem vxorem alienam indicasti facinoroso substulisse spiritu, & in suum hactenus præsumere detinere cõsortium: si hoc rerum veritas habet, iubemus experientiæ tuæ, vt eum cum ipsa quoque adultera districte mactare [g] non differas, & caluatos [h] ab inuicem separare, & illum quidem ad Lucium defensorem in Apuliæ prouinciæ patrimonium sine dilatione fac migrare: illam vero, si quidem maritus suus sine dolo aliquo forte accipere uoluerit, tua ordinatione sub cautela [i] recipiat, nullum ei nihil duntaxat de cetero simile committenti periculum illaturus. Si vero omnino eam recipere [k] noluerit; in alium [l] quemdam locum, in quo ei non liceat male viuere, prouida eam dispensatione † constitue.

Ansl. l. 11. c. 94.

† al. dispositione

Item ex pænitentiali Theodori.

¶ Qui adulteræ debitum reddit, tribus annis pæniteat. C. VI.

ij SI quis vxorem suã scit adulteram, & non vult dimittere eam, sed in matrimonio habere; tribus annis pæniteat: & quamdiu [a] pænitet, abstineat se ab illa.

Ansl. ibidem c. 83.

a ¶ Et quamdiu pænitet.] *In plerisque uetastis est,* & quamdiu illa pænitet.

Item Augustinus ad Pollentium de adulterinis coniugijs, lib. 2. c. 6.

¶ Adulterio purgato per pænitentiam potest fieri reconciliatio coniugij. C. VII.

QVod autem tibi durum videtur, vt post adulterium reconci-

Sent. 4 dist. 3. Poly. l. 6. tit. 4

S I quis vxorem] CASVS. Dicitur hic ꝙ si quis deprehẽdit vxorem suam in adulterio, & eam statim antequã pæniteat retinet ad vsũ carnalem: quia se adulteræ nondum purgatæ immiscuit, duobus annis continuis pænitere debet: & ab ea abstineat, donec pænitentia criminis expleatur. vltra autem non debet abstinere: quia post peractam pænitentiam nõ est adultera dicẽda. vir autem & vxor in talibus non ad imparia iudicantur.

a ¶ *Si quis.*] hoc cap. intelligit H. cum adulterium vxoris est notorium, vel etiam publicũ [1] per sententiam, vel quia in iure confessa est, & ita condemnata, nec tamen desistit adulterari, & vir ei cõmiscetur incorrigibili. Recte igitur intelligatur cum crimen est ita manifestum, ꝙ prætextu ignorantiæ, &c. vt dixi s. cap. 1.

1 Vt quia publice moratur cũ adultero, u g.

b ¶ *Adulteram.*] nec ab adulterio desistentem.

c ¶ *Aut abstineat.*] in sequenti cap. si quis vxorẽ. est, &, sed legas aut pro &, & erit vna poena. vel ibi lege &, pro aut, & erunt duæ poenæ sub alternatione, vt aut pęniteat duobus annis, aut non exigat debitum ab eo donec peregerit pænitentiam.

d ¶ *Expleatur.*] vel saltem inchoetur. nam si voluerit eam sibi reconciliare etiam intra tempus pænitẽtiæ ab ea potest exigere debitum, vt extra de diuor. significasti. & de fur. ex litteris. in fi. extra de eo qui cog. consang. cap. veniens.

e ¶ *Ad imparia.*] hoc quo ad debitum [2] non exigendum donec alter pæniteat. similiter non ad imparia iudicantur quo ad debitũ reddendum, quo ad diuortium: quo ad accusationem. j. ea. q. 5. præcepit. & c. Christiana.

2 Vt 33. q. 5. §. ex præmissis. vbi videas

SVBAVDITVR. Hæc est 2. pars q. in qua probat per 8. c. quòd meritorium est viro eam, scilicet meretricem, post pænitentiam retinere. Ioan. de Fan.

CASVS. Iste §. respicit illud quod dictum est s. in c. dixit. vbi dicit, ꝙ nõ debet tenere, & iubetur dimittere. Dicit nũc G. intelligẽdũ esse nisi illa velit ab adulterio recedere: quo casu vir potest eã retinere nullum periculũ ei illaturus. ad quod inducit sequentia c.

f ¶ *Subauditur.*] respicit hoc qđ dicit in c. sicut. vbi dixit q retinet.

D E Benedicto.] CASVS. Significatum fuit Pelagio ꝙ Benedictus vxorem alienam illicite detinebat. quare præcipit subdiacono suo vt illos punire nõ differat, caluatos ab inuicem separando, & illũ migrare, idest, mittere debeat ad Apuliæ defensorẽ. Illam vero, si maritus eam recipere voluerit, sub cautela eam recipiat, scilicet præstita cautione quòd eam non lædat etiam crimẽ simile non committentem. si vero maritus eam recipere noluerit, mandat Papa vt in monasterium detrudatur. *Caluatos*, idest, tonsuratos, & dehonestatos. Sequens cap. patet.

à viro, videtur ꝙ nuda sufficiat: cum talis cautio firmissima dicatur, vt j. de conse. dist. 4. primum. arg. ad idem s. 17. q. 2. si quis in cognitus. nomen enim cautionis per se positum, nudam promissionem designat. C. de verb. fig. sancimus. Sol. si mulier nihil alleg[at] de suspicione viri, dico sufficere nudam promissionem. si autem dixit eum esse suspectum, oportet vt idonea cautio ei præstetur, fideiussores vel pignora, vel etiam iuramentum, si forte illud mag[is] timet vir, vt 17. q. 4. metuẽtes. si uero tanta sit sæuitia uiri, vt nu[lla] cautio uideatur sufficere: tunc non est ei reddenda, sed alicui honestæ matronæ committenda, ut extra de restitu. spo. ex transmissa [3]. extra eo. titu. litteras. in fi. quia satisdatio maleuolum propositum non mutat, ut institut. de suspec. tut. §. ult.

K ¶ *Recipere.*] non enim erit compellendus eam recipere cum a[dulterio] adhæserit. extra de diuor. significasti. & potest monasterium ing[redi] ea uiuente, ut 27. q. 2. Agathosa.

l ¶ *In alium.*] pœna adulterij etiam secundũ leges commutata in intrusionem monasterij. C. de adulterijs. authent. sed hod[ie].

S I quis vxorem, &c.]

Q Vod autem.] CASVS. Pollentius dicebat durum sibi uid[eri] si post baptisma uel pænitentiam adulter uel adulteræ c[on]cilietur. Aug. autem probat ꝙ non debet durum sibi uideri. n[am] quamuis in ueteri testamento adulterium nullo sacrificio pur[ga]retur, tamen Dauid noui testamenti præfigurator vxorem su[am]

alij male traditam, ſibi reconciliauit benigne. Chriſtus etiam adulteram pænitentiam nõ condemnauit ſine mundatione: id eſt, ſine exteriori ſacrificio legali, ſed ſola pænitentia.

a ¶ *Si fides.*]id eſt credulitas, ſ. vt credanẽ peccata per pænitentiã deleri: vel fides, i. certitudo & ſpes correctionis cõtinentiæ eius.

N *On erit.*] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd nõ eſt turpis recõciliatio adulteri vel adulteræ, cum adulterium eſt per pænitentiam purgatũ: qa iam per Chriſtum facta eſt remiſſio peccatorum: nec dicitur vt adultera in malitia perſeuerans reuocetur: ſed ꝙ poſt pænitentiam non debet adultera reputari.

h ¶ *Adultera.*] manẽs.

Mun-

Iuo p.8.c. 242. Pann.l.7. c. 35.

lietur coniugi coniunx; ſi fides [a] adſit, non erit durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros, quos vel baptiſmate ablutos, vel pænitentia credimus eſſe ſanatos? Hæc crimina in veteri Dei lege nullis ſacrificijs mundabantur [b], quæ * in lege noui teſtamenti ſine mundatione legali [c] mundantur: & ideo tunc omnino prohibitum erat ab alio contaminatam viro recipere vxorem: quamuis Dauid [d] Saulis filiam [e], quam pater eiuſdem mulieris ab eo ſeparatam dederat alteri, tamquam noui teſtamẽti præfigurator [f] ſine cunctatione † receperit. Nunc autem, poſtquam Chriſtus ait adulteræ, [nec ego te condemnabo: vade, deinceps noli peccare;] quis non intelligat debere maritũ ignoſcere, quod videt ignouiſſe Dominum amborum? nec iam ſe debere adulteram dicere, cuius pænitentis [g] crimen diuina credit miſeratione deletum!

1. Reg 18. † al. contaminatione] org. Io.8.

* ¶ Quæ in lege.] *Apud B. Auguſtinum legitur*, quæ noui teſtamenti, in ſanguine Chriſti ſine dubitatione mundantur. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum.*

Idem eodem libro, c.9.

¶ De eodem. C. VIII.

Sent. ibidem. Iuo ibidem. Pana.l.7.c.37.

NOn erit turpis, neque difficilis etiam poſt perpetrata, atque purgata adulteria reconciliatio coniugum; vbi per claues regni cælorum non dubitatur fieri remiſſio peccatorum: non vt poſt viri diuortium adultera reuocetur; ſed vt poſt Chriſti conſortium adultera [h] non vocetur.

Item Ambroſius lib. 2. de Cain, & Abel, c.4.

¶ Cum fornicationis vitium excluditur, caſtitatis virtus adſciſcitur. C. IX.

† al. Mileto

† al. diſpoſitione

CVm renuntiatur [i] improbitati, ſtatim adſciſcitur virtus. Egreſſus enim malitiæ, virtutis operatur ingreſſum: eodemque ſtudio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur.

Item Gregorius homil. 29. Euangel.

¶ Non habetur fallax apud Deum, qui ad veritatem pænitendo reuertitur. C. X.

Anſ. ibidem c.83.

APud miſericordem namque iudicem nec ille fallax habetur, qui ad veritatem reuertitur [k]; etiam poſtquam mentitur: quia omnipotens Deus dum libenter noſtram pænitentiam ſuſcipit; ipſe ſuo iudicio, hoc quod errauimus, abſcondit.

Sent. ibidem.

Quòd ſi in adulterio perſeuerare elegerit; patronus turpitudinis, & lenocinij reus maritus habebitur, niſi eam adulterij ream facere voluerit. Vnde in nono libro Cod. de adult. & ſtupro Impp. Seuerus, & Antoninus. [¶ *Crimen lenocinij contrahunt, qui deprehenſam in adulterio vxorem* [l] *in matrimonio retinuerunt;*

tit. 9. ad legem Iuliã de adult. & ſtup. le. 2.

C *Vm renuntiatur.*] CASVS. Quæſitũ fuit ab Amb. quando dicatur fieri bonus q à pẽtõ recedit. Et rñde ꝙ ſtatim, & ſine aliquo interuallo: qa ex quo peccatũ excluditur, virtus ſtatim ingreditur.

i ¶ *Cum renuntiatur.*]. ſi enim per ianuam peccati intrat diabolus, ſtatim Chriſt⁹ recedit. de pœn. diſt. 2. ſi enim inquit. Et argue quòd infuſionem gratiæ pcedit remiſſio peccatorũ naturaliter. i. itellectu: ſed tñ tẽpore ſimul ſunt. ſic ergo prius deſinit quis eſſe vitioſus, quàm incipiat eſſe virtuoſus. 23. q.4. qđ faciet. bon⁹ enim & mal⁹ ſimul aliqs eſſe non poteſt. de pæ. diſt. 1. §. ſi autem. arg. ff. de here. inſti. quoties. §. ſi qs ita dixerit. Item nec poteſt qs eſſe in medio ſtatu: qa omnis q non diligit, odit, vt de pæ. diſt. 2. §. quicumq; ab illa originali. in fi. Sed obijcit: nonne pctm̃ dimittiẽ pænitẽti? quod ſi eſt ita, cum habenti pctm̃ dimittatur pctm̃: ergo pænitens eſt peccator. & ita vr̃ ꝙ virtus & vitium ſimul ſint. vel aliquo tpe intermedio ſit qs ſine adulterio: qđ ſtare non põt. Lau. Ego dico oẽs qõnes tales eſſe duplices: iſti infunditur gratia, iſti dimittunẽ pctã. eſt enim infuſio cõpoſita & ſimplex: ſicut hæc eſt duplex: lupus egreditur ſyluam. ſi eñ intelligatur de cõpoſita egreſſione. vtraque iſtarũ eſt vera, lupus egreditur ſyluam: lupus eſt in ſylua. ſecus ſi de ſimplici egreſſione. ſimiliter vtraque iſtarũ eſt vera: iſti infunditur gratia: iſti remittitur peccatũ. ſimiliter hic diſtinguendum eſt: hæc res præſcribitur ante xxx. an. hæc res non præſcribitur ante xxx. an.

Bonus & malus qs ſimul eſſe non põt.

b ¶ *Mundabantur.*] quo ad pœnam temporalem: immo ſola venialia dimittebantur per cæremonialia. de pæni. diſt. 6. c. 1.

c ¶ *Sine mundatione legali.*]ſed ſola pænitentia.

d ¶ *Quamuis Dauid.*]Hiſtoria: Legitur ĩ lib. Regum, ꝙ Saul dixit ad Dauid: Quicumq; mihi centũ præputia Philiſtinorũ portabit, habebit filiã meã. Dauid autẽ ducentos Philiſtæos occidit, & eorũ præputia pſentauit Sauli: & ſic filiã ſuam Michol accepit in vxorẽ: proceſſu aũt tẽporis fugit Dauid à facie Saulis: & tunc vxorẽ Dauid dedit Phalthi filio Lais. Deinde mortuo Saule cum filius ſuus Hiſboſeth redargueret Abner principẽ militiæ de concubina patris ſui, indignatus eſt cũ eo: vnde Abner reconciliatus eſt cũ Dauid, & Michol vxorem ſuam ſibi reduxit: & ſecutus eſt eã Phalthĩ vir ſuus plorans vſque Bahurim. non enim cognouerat illam, eo quòd illa diligens Dauid ſemper triſtis extiterat.

e ¶ *Saulis filiam*]ſ. Michol.

f ¶ *Præfigurator.*]præfigurauit quod mulier poſt pænitentiam debeat viro reconciliari. 31. q.1. § ſed obijcitur.

g ¶] *Pænitentis.*] videẽ ergo quòd non poſſit mulier de adulterio accuſari poſt pænitentiã, quod falſum eſt. j. 33. q 2. admonere. ſed poſt baptiſmũ non; vt vr̃: qa ibi plenior fit remiſsio quo ad omnẽ pœnã etiam tẽporalem. arg. de cõſe. diſt. 4 ſine pænitentia. Arg. ꝯ extra de diuor. gaudemus. Sed dic ꝙ licet excipi poſſit de adulterio primo cõmiſſo poſt baptiſmũ, non tñ accuſari: qa exceptio eſt fauorabilis: accuſatio eſt odioſa. 2. q. 7. accuſatio.

A *Pud miſericordem*] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ apud Deũ bonus habeẽ & non fallax q pctm̃ pænitendo dimittit. ipſe enim poſt pænitentiã peccata quæ cõmiſsimus, abſcõdit & dimittit, noſtram pænitentiam ſuſcipiendo libenter. Sequens §. patet.

k ¶ *Reuertitur.*]ſi ergo iuraui me ad diem certum ſoluturum pecuniam: licet poſt ſoluam, non peiero: quia iam ad veritatem redeo: ſicut ſi ſub pœna promiſi aliquid, nec ſolui, pœna commiſſa eſt: ſi tamen poſt ſoluo, liberor à pœna. ff. de arbit. l. vlti. Quando pœna cõmittatur, vel quando purgeẽ, no. in diſt. domini mei [1] H. Item eſt hic arg. ꝙ aliqs poteſt mutare confeſsionem ſuam, maxime incontinenti, vt extra de teſti. cogẽ. præterea. vel antequam ſit ſcripta. extra de cenſi. olim. dummodo non fiat calumnioſe, vt ff. de inter. acti. de ætate. §. vlt. Arg. contra, extra de conceſ. præb. & eccle. non va. poſt electionem. & extra vt ec. bene. vt noſtrum. & 4. q. 3. item qui falſo.

Iurans ſoluere certo tempore, ſi poſt ſoluat, non eſt periurus.

1 De hoc nota. ff. ſi quis cau. l. & ſi poſt. i gl. ip ſo i ꝝ c.

CRIMEN LENOCINII. CASVS. Dicitur in hac l. ꝙ leno eſt q vxorem publice in adulterio deprehenſam detinet. ſecus autem eſt, ſi ſuſpectam de adulterio detinet.

l ¶ *Vxorem*]non tamen pœnã adulterij ſubſtinet q matrimoniũ

suum contemnit,& vxorẽ delinquere patiť, & cõtaminatione nõ indignať,ut ff de adul.l.2.§.lenocinij.Crimen autẽ lenocinij pluribus modis cõmittiť.cõmittit lenociniũ q quæstuaria mancipia habet:qa non est hoc minus q̃ proprio corpore quæstum facere, vt ff.de rit.nu.l.palam.§.lenociniũ.Item est etiam leno q scienter ducit damnatam adulteram, vel q reconciliat sibi adulteram,vt C.de adul.l.castitati. vel qui scienter tenet adulterã, vt hic, vel q recipit pecuniam pro adulterio vxoris suæ, vt ff. de adul.l.2 §.lenocinij.

gium apud sæcularem iudicem.

c ¶ *Priuilegium.*]quidam domini dicunt,quòd etiã vxor virũ accusare potest de adulterio, sed nõ cum priuilegio: qa tenebitur ad talionẽ:& hoc innuit hic.Alij dicunt ꝙ nõ potest,vt Io.& intelligunt authen.illas p quas dicũt veteres leges esse abrogatas in authen.

Lenocinium multipliciter cõmittitur.

non qui suspectam habuerint adulteram.] ¶ *Hoc in mulieribus non obtinet. Non enim eis permittitur maritos suos adulterij reos facere. Vnde in libro eodem, & tit. eodem ijdem Imperatores.* [*Publico iudicio non habere mulieres adulterij accusationem* a *, quamuis de matrimonio suo violato queri velint, lex Iulia declarat: quæ cum masculis iure mariti accusandi facultatem detulisset, non idem* b *feminis priuilegium* c *detulit.*]

Ibidem le.1.

¶ *Si ergo, vt ex his colligitur auctoritatibus, adulteram retinere nulli permittitur; multo minus in coniugium duci licebit, cuius pudicitiæ nulla spes habetur. Debet enim inter coniuges seruari fides, & sacramentum: quæ cũ defuerint; non coniuges, sed adulteri appellantur.*

Vnde Augustinus scribit contra Iulianum libro primo.

§ Veritas nuptiarum non consistit in commistione maris & feminæ. C. XI.

Iuo p.8.c.77. Pann. l.6.c.29.

NOn enim in sola, vt deliras, commistione maris & feminę nuptiarum veritas est: quamuis sine illa commistione nuptiæ filios procreare non possint. Sed alia sunt ad nuptias proprie pertinentia, quibus ab adulterijs nuptiæ discernuntur: sicuti est tori coniugalis fides, & cura ordinate filios procreandi, & (quæ maxima est differentia) bonus vsus mali d, hoc est bonus vsus concupiscentię carnis, quo bono † adulteri male vtuntur.

† al.malo] Iuo

¶ *In Pannormia citatur eodem modo: itemque apud Iuonem, nisi quòd habet,* libro secundo. *Sententia quidem sæpe habetur apud B Augustinum, & contra Iulianum nuptias diffinientem corporum commistionem disputat potissimum libro quinto, cap. vltimo.*

Hæc sunt bona, quibus commendantur nuptiæ, & ab illicito vsu discernuntur †.

† al.decernuntur

Econtra vero Ambrosius * *improbare nuptias videtur dicens.*

* ¶ Ambrosius.] *Sic etiam in manuscriptis. Sed apud ipsum non est inuentum. Habetur apud B. Hieronymum lib. 1. contra Iouinianum.*

¶ Primæ vel secundæ nuptiæ hac auctoritate improbari videntur. C. XII.

NVptiæ terram replent, virginitas e paradisum. Sed & hoc intuendum est dumtaxat iuxta hebraicam veritatem, quòd cum scriptura in primo, & tertio, & quarto, & quinto & sexto die expletis operibus singulorum dixerit [& vidit Deus, quia bonum est;] in secundo

HOC IN MVLIERIBVS. CASVS. Per quædam c. supradicta permissum est viris accusare vxores de adulterio. Nunc dicit Gra. ꝙ mulieribus hoc non permittiť vt viros suos de adulterio accusent: quod probat per legẽ sequentẽ. Vel expone hoc, i. pp quod non dicantur lenæ, si viros adulteros detinent.

PVBLICO. CASVS. Dicitur in hac lege; ꝙ si mulier ad pœnam capitalem virum suum voluerit accusare de adulterio, ꝙ non admittiť: licet de toro violato conqueri velit: quamuis vir iure mariti contra eã admittať.

Accusare se possunt mutuo vir & vxor de adulterio.

a ¶ *Accusationem.*] sed non vsquequaque negatur mulierem posse virum accusare 1, sed dr̃ non æquo modo cum viro accusationem de adulterio posse pponere. unde recte subdiť. Nõ idẽ priuilegiũ, &c. vir enim iure mariti, s. sine inscriptione, sine metu calumniæ, intra lx. dies vtiles mulierẽ de adulterio accusat, vt 4.q.4.§.aliquando. quod nõ faciť mulier. aliàs vir & mulier ad paria iudicanť, vt j.ea.q.5.pcipit.& c. Christiana.& j.ea q.cap.si qs vxorẽ.sed post lx. dies non potest eã nisi iure cõmuni accusare:nisi absens sit pp rem publicam:qa tunc ad mittiť, & restituitur ad illos lx.dies. Et est iste casus specialis, i quo maiores restituuntur, & non minores. ff.ex q.cau.ma.si qua militi. ff.de adul.miles.§.qdam.& ff.de mino.auxilium.Sed quod hic dr̃, non vr̃ tenere secundum iura nostra.nam sicut maritus vxorẽ:sic vxor maritũ licite accusat, & inscribit ɔ̃ eum, & obligat se ad pœnam talionis.& hoc quando corã sæculari iudice agit. sed si agit corã ecclesiastico, non inscribit, vt extra de procu.tuæ.& lex idem vr̃ dicere in auth.ut li.ma. & auiæ.§. qa vero. & §.causas,coll.8. Miror tñ quare dicat Inno.ꝙ coram sęculari iudice sit inscribendũ:cum hodie pœna sęcularis cõmutata sit in ecclesiasticam pœnã, vt C.de adul.authẽ.sed hodie.unde etiã ſm leges dico ꝙ vxor possit accusare virũ, cũ tantũ ecclesiastica sit pœna adulterij. sed dic ꝙ ideo & hodie teneť uir inscribere, qa ingressus in monasteriũ morti æquiparatur 2. Vel dic ꝙ licet cõmutata sit pœna adulterij quantũ ad mulierẽ:nõ tñ quantũ ad virũ. Sed esto ꝙ uir accuset mulierẽ, & succũbat 3:ex quo vir obligauit se ad pœnã talionis, & nõ pbat:ergo & vir condẽnabiť sicut mulier condemnareť si esset cõuicta. sed mulier cõuicta detrudeť ĩ monasteriũ:ergo & vir.& sic aliqs cogitur recedere ab vxore sua absq; causa fornicationis, ſm hoc quicumq; vult separari ab vxore sua, accusabit eã, vt cũ succubuerit, possit recedere ab ea:& sic alia via est consecutus quod desiderauit:quod est ɔ̃ id 33.q.5.hæc imago.extra de pcu.tuæ.Resp.bene concedo quod eodem modo condemnatur vir quo mulier. Mulier enim non cogitur intrare religionem nisi viro placuerit:sic nec vir condemnatus cogitur intrare religionem nisi mulieri placuerit. Vel intellige quod dicit decret. quod debet inscribere, verum est quantum ad hoc vt lucretur donationem propter nuptias vel dotem.

1 Adde quòd mulier ad effectũ pœnę imponendæ viro ad separationem tori potest maritũ accusare. no. Cy. in l. 1. de adul. Spe. in co. tit. versic. sed numquid.

2 Vt not. 16. q.1. placuit 2. C.de epis. & cler. Deo nobis. Arch.

3 Adde qualiter puniať succumbens in accusatione adulterij no. glo. & Bart. in l.quamuis in ver.gladio C.de adulte.

b ¶ *Non idem.*]id est, iure mariti. Vel non idem, i. nullum priuilegium apud sæcularem iudicem.

authen. vt fratrum filij.§.vlti.coll.9.& in authẽ.vt li.ma.& auiæ §.qa vero.& §.causas.coll.8.in qbus vr̃, ꝙ æque vxor virum sicut vir vxorem potest accusare per illam legem C.de repu.consensu. vt cum agit ad separationem tori, vt lucretur donationem propter nuptias:non tñ vt vir in corpore puniatur: & ad hoc tantum agitur secundum canones.

SI ERGO. CASVS. infert Gra.ex supra dictis, ꝙ si nullus debet adulterã retinere:multo minus in coniugẽ debet duci, si spes correctionis nõ habeť de ipsa, cum inter coniuges fides & sacramentũ debeant obseruari.& ad hoc inducit sequens capitulum.

NOn enim.] CASVS. Iulianus dicebat, ꝙ non erat verum & pfectum matrimonium sine commistione carnali. in qua opinione vr̃ fuisse Gratianus, & qdam alij:cõtra quos loquitur Augustinus dicens ꝙ veritas matrimonij potius consistit in fide, prole, & sacramento, q̃ in carnis commistione. Sic vr̃ mihi B iste casus ponendus. De sacramẽto tangit ibi obscure vbi dicit: *Bonus vsus mali.* Hug.etiam sic ponit hunc casum. Sequens §.patet.

d ¶ V*sus mali.*]id est, prurit⁹ concupiscentiæ. Et nota, ꝙ sunt quatuor species vsus. Est bonus usus boni, ut integritas q̃ Deo vouet. Est & malus usus boni:cũ qs continet pp inanẽ gloriã: & bonus usus mali, cũ concupiscentia arctatur circa matrimoniũ. Est & malus usus mali, cũ qs vagatur ad meretrices, ut ea.q.4. meretrices.

ECONTRA VERO. Hæc est tertia pars quæ. in qua laudat & præfert virginitatem matrimonio:non tamen improbanť nuptiæ ita intelligas sequentia cap. Ioan.de Fan.

NVptiæ terram implent.] CASVS. Ambrosius tria in hoc cap inducit ad dissuasionem bigamiæ. Primum qa hoc facit virginitas in cælis, quod matrimonium in terris. Secundum, qa sicut opus secundæ diei non meruit benedictionem:ita nec secundæ nuptiæ. Tertium, quia nec in bestijs approbata est bigamia:cũ tantũ immunda animalia sub binario ingressa sint in arcam. Sic Beneuẽ posuit hunc casum. Et quod dicitur ibi, *Aliud sacramentum,* id est alia significatio. *Hoc,* s. quia nec, &c.

e ¶ *Virginitas.*] non ideo hoc dicit, vt solæ virgines habeant paradisum

radisum;sed quia facili^9. ar. j.proxi.causa.q.5.qui sitit, Vel quia virginitas est soror Angelorum, vbi omnes erunt virgines, vel continentes:neque nubent, neque nubentur, vt 31.q.1.quod si.

a ¶ *Vnde.*]scilicet ad ostendendũ, quòd binarius numerus non bonam habet significationem:sed signum diuisionis & reprobationis.

ad districtiorem vitam:quia ea res est magis voti quàm præcepti, & magis liberę voluntatis q̃ coactionis.ar.di.74.c.2.& 20.q.3.pñs.

CVM ERGO. Hæc est quarta pars q.in qua soluit magister & dicit, ꝙ si definit meretricari, põt duci vxor, aliàs non. Io.de Fã.

CASVS. Infert Gra.ex supradictis, ꝙ meretrix non est in coniugium ducenda, cum nulla spes correctionis sit in ipsa. Sed statim obijcit de Rhaab meretrice, quæ fuit coniugio copulata:de qua etiam p̃ successionẽ Christus nasci dignat^9 est; & de Osee, qui meretricẽ emit, quã sibi matrimonio copulauit. Sed Gratianus soluit dicens aliud esse meretricẽ ducere, vel adulteram retinere:aliud est aliquam earum habere, quæ non potest à luxuria refrænari. Primum licet; secundum autem non. & ad hoc inducit sequens capitulum.

RHAAB. Historia. Vt legitur in libro Iosue, Rhaab recepit exploratores Israel in domum suam:& cum quęrerentur ad mortem, abscondit eos: & deinde dimisit per funem de fenestra domus suæ, quæ muro ciuitatis inhærebat. postea cum ciuitas capta esset, saluata est domus Rhaab, & Salomon dux ex tribu Iuda duxit eam in vxorem.

OSEAE. Historia. Legitur in Osee ꝙ dixit Dominus ad eum: Vade & sume tibi vxorem fornicariam: & fac tibi filios fornicationũ, quia fornicãs fornicabit terra à Domino. & abijt, & accepit Gomar filiã de Balaim: quæ concepit & peperit filium. Et iterum dixit Dominus ad eum: Vade dilige mulierem dilectam amico & adulterã, sicut diligit Dominus filios Israel, & diligunt vinatia vuarum, & ipsi respiciunt ad deos alienos. & dixit Osee. Eam emi mihi quindecim argenteis, & coro ordei, & dimidio coro tritici †. & dixit ad eã, in diebus multis expectabis me:non fornicaberis, & non eris cum viro.

† Aliàs hordei.

Im- *Eccli. 39.* die hoc omnino subtraxit: nobis intelligentiam derelinquens non esse bonum duplicem numerum, qui ab vnione diuidat, & præfiguret fœdera nuptiarum. Vnde[a] & in arca Noe omnia animalia quæcumque bina ingrediuntur, immunda[b] sunt: impar numerus est mundus[c]. Quamquam in duplici numero ostendatur, & aliud sacramentum[d]: quòd ne in bestijs quidem, & in immundis auibus digamia comprobata[e] sit. bina enim ingrediũtur immunda, & septena, quæ munda sunt: *Gen. 7.* vt haberet[f] Noe post diluuium, quod de impari numero statim Deo posset offerre.

Verum hoc ad exhortationem, nõ ad necessitatem obseruandæ virginitatis refertur. Vnde Ambrosius ait in libro exhortationis ad Virgines.

¶ Virginitas ex consilio suadetur, non ex imperio præcipitur. C. XIII.

Iuo p. 7. c. 120.

INtegritas corporis expetenda à vobis est: quam ego pro consilio suadeo, non pro imperio præcipio. Sola est[g] enim virginitas, quæ suaderi potest, imperari non potest: res magis uoti[h], quàm præcepti.

4 *Cum ergo in meretrice, vt diximus, nulla spes fidei, nulla sit certitudo pudicitiæ; patet, quòd non est in coniugium ducenda. sed obycitur Rhaab Hiericuntina, quamuis esset meretrix, tamen principi de tribu Iuda est copulata coniugio, de qua Christus postea nasci dignatus est. Osee quoque duodecim prophetarum primus[i], ex præcepto Domini, coro ordei[k] meretricem emit, quam sibi in coniugio sociauit. Sed aliud est, meretricem ducere, vel adulteram retinere, quam tua consuetudine castitate & pudicitia exornes: atque aliud, aliquam earum habere, quã nullo pacto à luxu carnis suæ reuocare valeas. Hoc.n.penitus prohibetur: illud laudabiliter factũ legitur †.*

Iosue 2. & 6. *Osee 1. & 3.* † al. intelligitur

Vnde Hieronymus super Osee lib. 1. ad c. 1.

¶ Non est peccatum, meretricem ducere vxorem. C. XIIII.

Iuo par. 8. c. 38. Pann. l. 6. c. 57.

NOn est culpandus Osee propheta (interim vt sequamur historiam;) si meretricem, quam duxit, ad pudicitiam conuerterit: sed potius laudandus, quòd ex mala bonam fecerit. Non enim qui bonus permanet, ipse polluitur, si societur[l] malo: sed qui malus est, in bonum vertitur, si boni exempla sectetur[m]. Ex quo intelligimus, non prophetam perdidisse pudicitiam fornicariæ copulatum, sed fornicariam assumpsisse pudicitiam, quam antea non habebat.

QVÆSTIO SECVNDA.

a

QVòd autem non sit vxor, quæ sola causa incontinentiæ ducitur; hinc videtur probari posse: quia coniugium propagationis, non explendæ libidinis causa à Deo institutum est. Hæc nam-

b ¶ *Immunda sunt.*]immũda vocauit Moyses in lege animalia, quę non ruminabant, vt porci:& quæ non habebant vngulas fissas, vt equi:& in natantibus, quæ non habebant squamas:& generaliter quæ lex comedi prohibuit.

c ¶ *Impar numerus est mundus.*]id est, sub impari numero ingrediuntur munda in arcam.

d ¶ *Et aliud sacramentum.*]ab illo scilicet, quod, &c.

e ¶ *Comprobata*]sensus est; Adeo reprobatur bigamia, ꝙ nec etiam in bestijs immundis inueniebatur cũ quo bigamia contrahi posset, si alter comparum moreretur.

f ¶ *Vt haberet.*]reddit rationem quare munda sunt ingressa sub impari numero, vt ex illis posset aliquid offerre. vbi enim paritas esset;ibi non poterat diuidere masculum à femina.

VERVM HOC. CASVS. Quia Ambr. videbatur dicere quædam, quæ videntur improbare nuptias:ideo Gra. dicit quo casu intelligantur, s. de consilio; ad quod inducit sequens c. cuius casus patet.

g INtegritas. ¶ *Sola est.*]hæc dictio, sola, determinat hoc verbum suaderi, i. solum modo suaderi potest:(imperatur enim fides, spes, charitas, humilitas) nisi aliqui fecissent sibi præiudiciũ vel vouendo, vel sumendo sacrum ordinẽ. 27 q. 2. vt lex. q̃nique ẽt imperatur cõtinentia ratione delicti, vt in pænitentibus, vxoricidis, & incestuosis, vt dixi s̃. causa proxi. q. 1. in prin. & c. sicut.

h ¶ *Voti.*]Arg. ꝙ monachi vel canonici non possunt inuiti cõpelli

i ¶ *Primus.*]non ratione temporis, sed ordinis. liber enim primus ponitur inter 12. prophetas.

K ¶ *Coro ordei*]& 15. argenteis, & dimidio coro tritici. Ioan.

NOn est culpandus.] CASVS Excusat Hiero. in hoc cap. Osee contrahentem cum meretrice, dicens eum propter hoc non esse culpandum, sed potius laudandum: quia malam conuertit in bonam; nec corruptus est ex societate fornicariæ, sed fornicaria pudicitiam assumpsit.

l ¶ *Societur.*]societas enim inter bonũ & malũ contrahi potest, vt ex societate boni malus ædificetur; sicut emptio veneni valet si tale sit quod adiectione alterius materiæ vsui esse potest. ff. de cõtrahẽ. empt. quod sæpe. §. veneni.

Societas inter bonum & malum cõtrahi potest.

m ¶ *Sectetur.*]arg. quòd malum additum bono non corrumpit illud, sed potius sumit naturam boni. arg. j. e. q. 2. quidquid. & extra de consec. eccle. quod in dubijs.

QVòd aut.] Hæc q. diuiditur in vij. partes: in prima quarum videtur probare superficialiter ꝙ causa incõtinentiæ inducta nõ est vxor: quia honor est mulierũ filios procreare. Secunda ibi, *His ita.* Tertia ibi, *Nõ autem.* Quarta ibi, *Sic ę contrario.* Quinta ibi, *De*

his. Sexta ibi, *Cum ergo qui aliquam.* Septima ibi, *Cum ergo dicitur.* Ioannes de Fant.

CASVS Hic intitulatur secunda qō, qua quæritur an sit cōiunx dicenda quæ causa incōtinentiæ ducitur. Et certū est, ꝙ nō, ſm primā institutionē matrimonij: quæ fuit facta causa multiplicādi generis humani. Sed ſm institutionē secūdā matrimonij factā cā fornicationis vitandæ est matrimonium, vt ĵ. e. §. his ita. Iste autem §. per se patet.

QVOD AVTEM Hic depingitur secunda quæstio, an sit illa coniunx, quæ causa incōtinētiæ ducit: Et qdē est, non secundū primā institutionē matrimonij factā cā prolis tantū, & gratia multiplicandi generis humani, sed secundū secundā institutionē factā post peccatū, vitādæ fornicationis cā. & vtraque institutio facta est in paradiso. Prima ante peccatum: secūda post. Attribuitur tamen secūda Apostolo, nō qa ipsam fecit: sed quia ipsam esse factam ostēdit: & ne in posterum ab hæreticis in dubium reuocetur, in scriptis redegit: sicut etiā Hieron. secundas nuptias concessit. ʒ. 31. q. 1. aperiant.

Coniunx ne est quæ causa incontinē. ducitur?

[1] De hac materia not. ʒ. proxi. causa. qō. 1. Deus masculum.

extra paradisum propter sobolem, & propter infirmitatem carnis vitandam; quia bonum matrimonij tripertitum est: scilicet fides, proles, & sacramentum. Io. de Fan.

CASVS. In hoc §. G. duas distinguit institutiones matrimonij. Vnam quæ fuit ante peccatum, & causa sobolis procreandæ. Et aliam

que fuit benedictio[a] coniugij [crescite & multiplicamini.]

Vnde Ambrosius super Lucam, libro primo ad c. 1.

¶ Partus feminarum est eis sola causa nubendi. C. I.

PVdor[b] est feminis nuptiarū præmia non habere, quibus hæc sola[c] causa est nubendi. *Idem lib. 2. in prin.* ¶ Dum † cōiugij præmiū, & gratia[d] nuptiarū, partus sit feminarum; non mediocris quoque causa est, vt virginitas Mariæ falleret[e] principem mundi[f].

Iuo par. 8. c. 75. & 76. Pann. l. 6. c. 24. & 25.

Qui ergo non causa procreandæ sobolis, sed explendæ libidinis sibi inuicem copulantur; non tam coniuges, quàm fornicarij videntur.

Hinc etiam Hieronymus ad c. 5. epistolæ ad Ephesios.

¶ Non coniuges, sed adulteri vocantur, qui non secundum præcepta Christi coniunguntur. C. II.

SIcut non omnis[g] congregatio hæreticorum, Christi ecclesia dici potest, nec caput eorum Christus: sic nō omne matrimonium[h] quo † non viro suo secundum præcepta Christi vxor iungitur, rite coniugiū appellari potest sed magis adulterium[i].

Iuo p. 8. c. 277. † *al. quod non viro suo secundum præcepta Christi coniungitur*] or.

2 *His ita respondetur. Prima institutio coniugij in paradiso facta[k] est; vt esset immaculatus torus, & honorabiles nuptiæ: ex quibus sine ardore[l] conciperēt, sine dolore parerēt. Secunda propter illicitū motū eliminandū[m] extra paradisum facta est[n]: vt infirmitas prona in ruinā turpitudinis, honestate exciperetur cōiugij[o]. Vnde Apostolus scribens ad Corinthios ait [Propter fornicationem vnusquisque[p] suam vxorem, & vnaquæque virum suū habeat.] Ex hac itaque causa fit, vt coniugati se sibi inuicem debeant, nec se sibi negare possint. Vnde Apostolus [Nolite[q] fraudare inuicem, nisi forte ex consensu, & ad tempus, vt expeditius vacetis orationi, & iterum reuertimini in idipsum, ne forte tentet vos Satanas. Hoc autem dico propter incontinentiam vestram.] Qui ergo propter incōtinentiam in naturalem redire vsum[r] monentur; patet, quòd non propter filiorum procreationem tantum misceri iubentur. Non tamen ideo nuptiæ malæ iudicantur. Quod enim præter intentionem generandi fit, non est nuptiarum malum: sed est veniale[s] propter nuptiarum bonum, quod[t] est tripertitum[u]; fides videlicet, proles, & sacramentum.*

Gen. 2. Heb. 13. Sent. 4. dist. 26. 1. Cor. 7. Ibidem.

a ¶ *Benedictio.*] & fuit facta in paradiso. 26. di. deinde. tunc fuit præceptum, vt ibi dicitur. eodem modo præceptum fuit cum dicebatur; Maledictus, qui non reliquerit semen super terram: hodie tamen est consilium, nisi quo ad reddendum debitum. 33. q. 4. Apostolus.

Matrimoniū quādoq; fuit de præcepto.

PVdor est feminis.] CASVS. Beneuē. sic ponit hūc casum. Cū prima institutio nuptiarū fuerit causa prolis habendæ, quodāmodo pudor coniugatæ reputatur filios nō habere. vnde nō fuit mirū si diabol⁹ credebat Mariā esse corruptā, cū videret eā ꝑlē habentē, q̃ est præmiū nuptiarum. *Sola.* i. præcipua. *Est,* i. esse debet.

b ¶ *Pudor.*] si tamen per eas nō staret quo minus habeant, non est cur debeant pudere. ff. de reg. iur. in omnibus.

c ¶ *Sola.*] id est, præcipua. 8. dist. si solus.

d ¶ *Et gratia.*] vnde dicit lex, quia magnū præmiū est mulieribus concipere, & conceptū tueri. ff. de ædil. edic. quæritur. §. si mulier.

e ¶ *Falleret.*] ex hoc autē fuit deceptus diabolus, qui cum videret Mariam habere filium, credebat eam mulierem esse. Alia ratio redditur 27. q. 2. inuenta. Hic patet ꝙ multa latent diabolum, & quotidie discit per temporum incrementa, vt 26 q. 3. sciendum.

Diabolū multa latēt & quotidie discit.

f ¶ *Principem mundi.*] id est, mundanorū, i. malorū. nec per hoc attribuitur ei sup hoīes aliquis principatus, sed dicitur princeps eorū, id est, primo peccans, vel maior peccans. Vel ad derisionē dicitur princeps talium: sicut dicitur rex schacorū, vel cardinalis Rauennas: nō tamen simpliciter est rex, vel cardinalis. arg ff. de verb. sig. Paulus. quidam tamen hæretici garriunt eum principem mundi, quia fecit omnia infra lunarem globum. Ioan.

Diabolus dicitur mundi princeps.

QVI ERGO. CASVS. Hic infert Gratianus ex supradicto c. ꝙ qui causa explendę libidinis, & nō causa sobolis copulant̄, potius dicēdi sunt fornicarij q̃ coniuges. Et ad hoc inducit sequ. c.

g ¶ *Non omnis.*] i. omnis non. simile est ibi; Non erit impossibile apud Deum omne verbum.

h ¶ *Matrimoniū,*] id est coniunctio.

i ¶ *Adulterium.*] id est, fornicaria coniunctio.

HIS ITA RESPONDETVR. Hæc est secunda pars quæstionis, in qua dicitur, ꝙ matrimonium bis fuit institutum siue permissum. Primo in paradiso propter sobolem tantum. Secundo aliam, quæ data fuit post peccatum: & facta fuit causa fornicationis vitandę. quod probatur auctoritate Apostoli dicentis: Propter fornicationem, &c. Vnde qui sic coniuncti sunt, continere non possunt nisi de communi consensu. quod probatur similiter auctoritate Apostoli. Vnde qui propter fornicationem vitandam coniuncti sunt, debent coniuges appellari. Et ad hoc probandum inducit sequens capitu. *Excipitur,* id est, excluditur à fornicatione.

k ¶ *Facta*] solo consensu, vt & nunc & instituit Dominus matrimonium ex eo quòd mulierem fecit, dicendo illi, quòd vxor Adæ esset futura.

l ¶ *Sine ardore*] nisi enim homo peccasset, ita sine ardore & pruritu esset genitalium coniunctio, sicut est aliorum membrorum: veluti si applices digitum digito: vel manum cum manu: vel si esset pruritus, non tamen esset peccatum: sicut non esset peccatum manum scabiosam mittere ad ignem.

m ¶ *Eliminandum.*] id est, coercendum.

n ¶ *Facta est.*] id est, ostensa facta est: aliàs in paradiso etiam secundo facta est. sed quæro per quæ verba, vel quando?

o ¶ *Coniugij.*] sed hodie sacerdos diaconus magis punitur si contrahat quàm si fornicetur, vt dist. 28. presbyterum.

p ¶ *Vnusquisque.*] qui per votum sibi non præiudicabit. 27 quæst. 1. vt lex.

q ¶ *Nolite.*] ʒ. 30. q. 2. nosse.

r ¶ *Vsum.*] id est, carnalem vsum.

s ¶ *Veniale,*] id est, dignum venia, id est, ad mortem non imputabile. supra distinct. 13. nerui. infra eadem quæstione quarta, in eod. contra. supra distinct. 25. §. aliàs. Argu. contra, infra 33. q. 4. vir. dic vt not. ĵ. c. proxi.

t ¶ *Quod.*] simplex est relatio.

u ¶ *Tripertitum.*] id est, bonum nuptiale est triplex: id est, coniunctorum nuptijs bonum est triplex.

Quidquid

Vnde Augustinus de bono coniugali, c.6.

¶ Immoderatus vsus coniugatorum non est nuptiarum malum; sed est veniale propter nuptiarum bonum. C. III.

Iuo p.8.c. 234.

QVidquid inter se coniugati immodestum, inuerecundum, sordidumue gerunt; uitium est hominum, non culpa nuptiarum. Iam in ipsa quoque immoderatiore exactione [a] debiti carnalis, quam eis non secundum imperium præcipit, sed secundum ueniam concedit Apostolus, vt etiam præter causam procreandi sibi misceantur; etsi eos praui mores ad talem concubitum impellunt; nuptiæ tamen ab adulterio [b], seu fornicatione defendunt. Neque enim illud propter nuptias admittitur: sed propter nuptias ignoscitur. Debent ergo sibi coniugati, non solum ipsius sexus sui commiscendi fidem, liberorum procreandorum causa (quæ prima est humani generis in ista mortalitate societas) verumetiam infirmitatis inuicem excipiendæ ad illicitos concubitus euitandos mutuam quodammodo seruitutem: vt, etsi alteri eorū perpetua continentia placeat, nisi ex alterius consensu non posit.

1.Cor.7.

Pann. l. 6.c.26.

3 *Non autem datur præsentia [c] sancti spiritus tempore, quo coniugales actus geruntur. Vnde Hieronymus super Matthæum.*

¶ *Caput hoc habetur apud Origenem homilia 6. in Numeros: & ex ipso citatur in glossa ordinaria Numer. 11.*

¶ Non datur præsentia sancti spiritus tēpore, quo coniugales actus geruntur. C. IIII.

Sent. 4. dist. 32.

COnnubia legitima carent quidem peccato: non tamen tempore illo, quo coniugales actus geruntur, præsentia sancti spiritus dabitur: etiam si propheta esse videatur, qui officio generationis obsequitur. Sed & alia plura [d] sunt, in quibus sufficit sola [e] vis humana: & neque res indiget, neque decet adesse præsentiam sancti spiritus.

Sicut ergo talis concubitus non est fornicarius, sed propter bonum coniugij licitus; sic etiam coniunctio illa, de qua quæritur [f], non est fornicaria, sed propter bonum coniugij licita.

Item, sicut Augustinus ait in lib. de bono coniugali, c. 14.

C. V.

Polyc. l.6.tit.4. Iuo par. 8.c.10. Pann.l.6.c.45.

COncubinæ ad tempus adhibitæ, nec etiam si causa filiorum concumbant, iustum faciunt concubinatum suum.

4 *Sic econtrario datur intelligi de ijs, qui coniugali affectu sibi copulantur: quòd etiam si non causa procreandorum filiorum, sed explendæ libidinis conueniunt; non ideo fornicarij, sed coniuges appellantur.*

Probatur hoc idem auctoritate Augustini in libro de bono coniugali, c. 5.

Polyc. ibidem. Iuo par. 8.c 65. Pann.l. 6. c. 27.

¶ Coniuges sunt qui causa solius incontinentiæ sibimet inuicem copulantur. C. VI.

SOlet quæri, cum masculus & femina, nec ille maritus, nec illa vxor alterius, sibimet non filiorum procreandorum, sed pro † incon-

† *al propter incōtinentiam.*] or.

Quidquid.] Casvs. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima dicit Aug. quòd quidquid inter se causa explendæ libidinis faciunt coniugati, non est culpa nuptiarum, sed hominum. In secunda parte dicitur, quòd si quis vxorem suam cognouerit etiam nimis frequenter causa fornicationis, vel forte causa libidinis saturandæ,

randæ, defenditur tamen à fornicatione propter bonum nuptiarū. In tertia parte dicitur, quòd coniugati debent adinuicem sibi reddere debitum nō tātum causa prolis habendæ: sed etiam causa fornicationis vitādæ. Secūda pars incipit ibi, *Iam in ipsa.* Tertia ibi, *Debēt ergo.* quod autem dicitur ibi, *neque illud*, s. coitus incontinentiæ, vel forte libidinis saturandæ. Sequens §. patet.

a ¶ *Exactione.*] causa incontinentiæ, non causa libidinis explendæ.

b ¶ *Ab adulterio.*] j. ea. q. 4. origo. contra j. ead. q. 4. liberorum. cōtra. Vt hoc cap. & eius contraria melius intelligas, nota, q quattuor de causis commiscetur quis vxori. Causa prolis. Item causa reddēdi debitum. his casibus non peccat, immo meretur. 13. dist. nerui. & 33. q. 5. si dicat. Item causa incontinentiæ, cum, s. est præuentus à voluptate: tunc est veniale peccatum, vt hic & 33. q. 4. vir cum propria. Quidam tamen dicunt hoc casu nullum esse peccatum propter auctoritatem Apostoli: Vnusquisque habeat suam, &c. vt i. §. prox. Cognoscitur etiam vxor causa explendæ voluptatis, s. cū quis præuenit voluptatem vel cogitatione, vel vtendo calidis, vt pluries eam cognoscere posit, tunc secundum Hu. peccat mortaliter, vt in contrario cap. origo. minus tamen punitur propter bonū matrimonij, vt j. q. 7, adulterij. Alij dicunt quòd etiam in hoc casu tātū veniale peccatū est. arg. hic & j. q. 7. adulterij. & sic vbi reperitur q mortaliter peccet, dicitur id est, ad modum adulteri agit. Vel. dicitur ad exhortationem continentiæ. s. 32. q. 1. §. verum. Vel intelligitur quando eam cognoscit contra naturam: quia tunc secundū omnes mortaliter peccat, & grauius cum vxore quàm cum alia. j. q. 7. adulterij. Io.

NON AVTEM. Hæc est 3. pars quæstio. in qua dicitur q virtus sancti spiritus non est ibi, quando coniugalis actus agitur. & dicas q duobus modis datur spiritus sanctus. s. ad bene viuendum. tunc non recedit in coniugali actu: quia meritorius est. 33. q. 1. ca. 1. datur etiā ad virtutes faciendas. tunc recedit. hoc habes de pænite. dist. 2. c. 3. & 4. & 5. Io. de Fan.

Connubia.] Casvs. Dicitur hic, q licet connubia peccato careant, tamen tempore carnalis commistionis non adest spiritus sancti gratia. Sunt etiam plura huiusmodi opera, in quibus non adest præsentia spiritus sancti: nec etiam indigent.

c ¶ *Præsentia*] Adest tamen gratia spiritus sancti quoad illa, sine qbus grā spūs sancti haberi nō pōt: cū ēt qs mereatur quandoque in tali actu. j. 33. q. 5. si dicat. Sed abest cum quis cognoscit vxorem quo ad operationem, scilicet quo ad miracula facienda, & vim prophetādi. manet enim in bonis gratia spiritus sancti quo ad quædam, & recedit quo ad quædā, vt legitur de pæ. di. 2. quærendum. & c. pōt discursus. Vel dic nō dari præsētiā spiritus sancti quo ad omnia. quia ibi est qdā stupor, & homo totus carneus efficitur. Vel ideo illi pruritui nō datur, qa est veniale peccatum. Dicit tñ P. manducator coitū coniugalem bene exerceri posse sine peccato [i], qđ concedo quandoque. Ioan.

Coitus carnalis sine peccato exerceri potest.

i Si. contra 27. q. 2. omne.

d ¶ *Sed & alia plura.*] vt sunt act⁹ indifferētes, vt comedere, mouere digitum, & huiusmodi.

e ¶ *Sola.*] non excludit Deum quin adsit: sed virtutes quantum ad operationem: quia illa hora totus carneus efficitur.

SICVT ERGO. Casvs. Concludit Gra. ex illo c. quidquid. & dicit quòd sicut coitus qui fit causa incontinentiæ, non est fornicarius; sic coniunctio vxoris, quæ fit causa filiorum, non est fornicatio. Postea dicit, quòd concubinatus, qui fit etiam causa filiorum, non est licitus. quod probat auctoritate Augustini, de qua dicitur in themate.

f ¶ *De qua quæritur.*] in themate.

Concubinæ.] SIC ECONTRARIO. Hæc est 4. pars quæstio. in qua quæritur an sit vxor quæ ducitur ad tempus, vel sub conditione vt prolem euitet. & dicitur q non. Io. de Fan.

Casvs. Infert Gratian. ex auctoritate Augustini, dicens, ergo si coniugium fiat causa incontinentiæ, & non concubinatus, licitum erit: quod patet per sequentia cap.

Solet quæri.] Casvs. Quæsitum fuit ab Augustin. vtrum debeat dici matrimonium inter eos, qui causa incontinentiæ contrahunt. Et respondet Augustin. quòd sic, dummodo sic conueniant vt perpetuo debeant simul esse: & non vitent prolem. Sed si conueniant vt ad tempus sint simul, vel vt vitent prolem, non est coniugium inter eos. Nam non debet vxor dici, cum qua aliquis ita contrahit donec inueniat magis dignam. & hunc casum approbat H. in summa sua, excepto eo, quòd non dixit de quæstione facta ab August. *Vtramque*, id est, ad mortem velle per-

ſiſtere,& velle non euitare prolem.
a ¶ *Sed pro incontinentia.*]id eſt, propter incontinentiam vitãdam.
b ¶ *Ea fide.*]dum tamen hoc agant vt matrimonium contrahant.
c ¶ *Si vſque ad mortẽ.*]matrimoniũ enim non põt ad tp̃s contrahi: ſicut nec lex nouit filium temporalem,vt ff. de adop.ſi quis.nec heres quis ad tempus inſtituitur.inſti. de here. inſti.§.heres . Quid ſi aliqui aliàs cõtracturi credunt hoc licere vt ad tempus contrahant, cũ ius ignorent, & ꝯhunt? Dicit H. tenere matrimonium.

Filius temporalis eſt à lege incognitus.

lem intentionem habuerunt,non eſt matrimonium inter eos.ſi aũt ex poſtfacto tales facti ſunt:licet ſint coniuges,tamẽ ſunt adulteri reputandi:quia more adulterorum ſe habent,ubi alter ex poſtfacto eſt in hac culpa,aut ipſe ſe habet ad modũ adulteri:aut ipſa ad modum meretricis:& tamen matrimonium eſt inter eos.Seq.§.patet.

tin entia [a] , ſolius concubitus cauſa copulantur , ea fide [b] media,vt nec ille cum altera , nec illa cum altero id faciat ; vtrum nuptiæ ſint uocandæ . Et poteſt quidem fortaſſe non abſurde hoc appellari connubium , ſi uſque [c] ad mortem alicuius eorum id inter eos placuerit : & prolis generationem , quamuis non ea cauſa coniuncti ſint , non tamen vitauerint [d] , vt vel nolint [e] ſibi naſci filios , vel etiam opere aliquo malo agant , ne naſcantur . Ceterum , ſi vel vtrumque [f] vel vnum horum deſit ; non inuenio , quemadmodum has nuptias appellare poſſimus . Etenim ſi aliquam ſibi vir ad tempus adhibuerit , donec aliam dignam vel honoribus , vel facultatibus ſuis inueniat , quam comparem ducat ; animo ipſo adulter eſt : nec cum illa , quam cupit inuenire , ſed cum iſta [g] ,cum qua ſic cubat, ut cum ea non habeat maritale conſortium.

Pann. l.6.c.44.

Idem de nuptijs, & concupiſcentia, lib.1.c.15.

¶ Fornicarij ſunt,non coniuges, qui ſterilitatis venena procurant. C. V I I.

Sent.4. diſt. 31 Iuo p.10.c.55.

ALiquando eouſque peruenit hæc libidinoſa crudelitas , uel libido crudelis , ut etiam ſterilitatis uenena procuret: &, ſi nihil ualuerit [h] ; conceptos fœtus aliquo † modo intra uiſcera extinguat, ac fundat † , uolendo ſuam prolem prius interire [i] , quàm uiuere: aut, ſi in utero iam uiuebat , occidi antequam naſcatur . Prorſus , ſi ambo [k] tales ſunt; coniuges [l] non ſunt : &, ſi ab initio [m] tales fuerunt; non ſibi per connubium,ſed per ſtuprum potius conuenerunt . Si autem non ambo ſunt tales ;audeo dicere , aut illa eſt quodammodo meretrix [n] mariti,aut ille adulter [o] uxoris.

† *aliquando*]or.

5 *De his , qui abortum procurant , quæritur , an iudicentur homicidæ vel non; Auguſtinus in libro quæſtionum Exodi,quæſt.80.ait.*

¶ Non eſt homicida , qui abortum procurat , antequam anima corpori ſit infuſa. C. V I I I.

Sent.ibidem. Iuo p.10.c.56. Pann. l.8.c.12.

QVòd uero non formatum puerperium noluit ad homicidium pertinere; profecto nec hominem deputauit , quod tale in utero geritur . Hic de anima quæſtio ſolet agitari [p] , utrum , quod formatum non eſt ; nec animatum [q] quidem poſſit intelligi : & ideo non

d ¶ *Vitauerint.*] modi vitandi notantur. ff. de vſu & ha. ſed neque. & l.& ſi forte.
e ¶ *Nolint.*] id eſt , velint non naſci. Habes ergo hic ꝙ vitatio prolis vel propoſitũ necandi filios impedit matrimoniũ.& in c. proxi. Si autem alia conditio inhoneſta poneretur in matrimonio , vt cõtraho tecũ ſi tu interfeceris patrem , vel aliquid iniquũ feceris : an talis impediat matrimoniũ dubitari conſueuit . De hoc notabis ꝙ conditio quædam eſt honeſta: quædã inhoneſta ſiue impoſsibilis [1] . Eſt autem honeſta duplex : & eſt duplex inhoneſta. quædam. n. cõditio eſt de natura matrimonij: quædam non . Si ergo condõ honeſta quæ nõ eſt de natura matrimonij , apponatur matrimonio, tenet matrimonium:vt ſi dicatur, contraho tecum ſi dederis mihi centum:hæc cõditio honeſta eſt,& nõ eſt de ſubſtantia matrimonij : & tenet matrimonium cum illa conditione,& ſine ea,vt extra de condi.app. de illis. Eſt alia honeſta ꝯdõ quæ adhæret naturæ matrimonij:vt cum Chriſtianus dicit Iudææ: contraho tecũ ſi volueris Chriſtiana fieri . talis conditio eſt de natura matrimonij:& ſi illa non apponeretur,non teneret matrimonium,vt 28. q. 1. non oportet . Similiter inhoneſta duplex eſt,ſi.n. apponitur inhoneſta conditio, quæ eſt contra naturam matrimonij,matrimoniũ nõ tenet:vt ſi hoc modo dicatur,contraho tecum vſque ad tres annos.vel ſic, contraho tecum ſi procuraueris venena ſterilitatis.matrimonia.n.vel ſponſalia ſic contracta non tenẽt: vt hic,& cap.ſequenti. Eſt & alia inhoneſta conditio , quæ non eſt contra naturam matrimonij,vt ſi dicatur hoc modo,tecum contraho ſi furtum vel homicidium feceris ; hæc conditio non repugnat naturæ matrimonij:& conditio talis ſi apponatur,frangenda eſt,& tenet matrimonium,vt extra de condit.ap. cap. 1.Sed contra hanc diſtinctionem eſt quod legitur 28.q.1.idololatria.ibi enim videtur quòd omnes turpes conditiones etiam ſoluant matrimonium.ſed qualiter hoc ſit intelligendum,ibi notauimus.Item contra eſt 10. q.1. c. 1. & 2. vbi tenet contractus,licet apponatur conditio,quæ eſt contra naturam contractus.Similiter obſtat 28.diſt.diaconi.vbi tenet ordinatio,licet dicat ſe velle habere vxorem . Similiter tenet conuerſio,ſi ſub hac forma fiat vt poſſit retineri proprium , vt extra qui cle. vel uo. inſinuãte. In contractibus autem impoſsibiles conditiones appoſitæ vitiant contractum,vt inſti.de inuti.ſtipulatio.§.impoſsibilis.ff.de act.& oblig.non ſolum. In vltimis volũtatibus pro nõ adiectis habentur, vt C. de inſt.& ſubſt.reprehẽdẽda. De cond.ap.in matrimonio plene habes extra de cond. ap.c.vlt.
f ¶ *Vtrumque.*]ſcilicet qui uolunt uſque ad mortem commanere, & qui uolunt non euitare prolem.
g ¶ *Sed cum iſta.*]ſupple eſt adulter.
A*Liquando.*] CASVS. Coniugati quidam operantur ne fœtus concipiatur,aut ut fœtus conceptus fundatur,aut formatus extinguatur.dicitur hic ꝙ ſi ab initio in ꝯhẽdo matrimonio ta

Cõditiones in matrimonijs appoſitę ſunt in multiplici differentia.

[1] Extra de cõd. ap.cap. vlt.& intellige impoſſibiles de iure, vel ſecũdum naturã. ff. de cond. inſt.l. 1.& l. filius. ſecus ſi impoſſibilis ſit pp difficultatem pſtandi. vt ſi mihi domum aureã dederis. ff. de ſta.libe. cum heres.§.1.qa tũc valet matrimoniũ, vt ibi. idẽ ſi pp perplexitatẽ eſt impoſſibilis: qa ex tũc vitiat cõtractum. ff. de cond. inſtit. ſi Titius. ſed ſm Vincen. ibi ꝯ naturã & ſubſtantiã eſt,Arch.

h ¶ *Si nihil valuerit.*]procuratio ſterilitatis.
i ¶ *Interire.*]interit ergo quod nondum eſt,arg. ff.uſufru. quemadmodum ca.l.omnes.§.1.
k ¶ *Si ambo.*]id eſt,ſi ab initio legitime contraxerunt : ſed ad hoc poſt deuenerunt.
l ¶ *Coniuges non ſunt.*]id eſt,iura coniugij non obſeruant.
m ¶ *Et ſi ab initio.*]nota,ꝙ nõ ſunt coniuges qui eo animo coniuncti ſunt ut prolis generationem impediant:& ꝙ in uno opere unus peccat,alter non : & quod matrimonium aliquando ex una parte tantum tenet.arg.ĩ.ea.q.5.propoſito.& extra de eo qui dux.in matri.cap.1.ſed hoc falſum eſt.
n ¶ *Meretrix.*]id eſt,digna pœna,qua aliqua meretrix eſt digna.
o ¶ *Adulter.*]id eſt,dignus pœna,qua aliquis adulter eſt dignus.
DE HIS. Hæc eſt quinta pars q.in qua quæritur an ſit homicida qui percutit mulierẽ, & facit abortũ. & dic ꝙ nõ.niſi eſſet viuificatus.& hoc probat per tres canones.Ioan.de Fan.
Q*Vòd vero.*] CASVS. Quæſitũ fuit ab Aug.an ꝯmittat homicidium qui puerperium nondũ formatũ effundit. & reſpondet Aug.dicẽs ꝙ homicidiũ nõ cõmittit;qa nõ põt exanimatũ dici uel exanimari qđ numq̃ animã habuit. nec eſt in hoc p̃cipitãda ſnĩa,ut hæretici faciũt.Sed ideo lex noluit eſſe homicidiũ:qa anima non poteſt eſſe uiua in eo corpore quod ſenſu caret.
p ¶ *Agitari.*]ab hæreticis præſertim,ſcilicet utrum quidquid,&c.
q ¶ *Nec animatũ.*]Et hoc quidẽ uerum eſt. quia antequam lineamenta corporis habeat,non infunditur anima,vt ĩ.ca.proxi.Quidam tamen hæretici dicunt animam creari ex traduce, id eſt , ex præiacenti materia,id eſt,ex anima generantis, & naſci cum corpore;ſicut & creatur corpus ex corpore.Alij mẽtiuntur animas creatas eſſe in principio mundi in comparibus ſtellis.& infundi corporibus:poſt reſolutionem vero redire ad proprias ſtellas,ſi bene vixerint.Fides noſtra eſt quòd quotidie Deus nouas creat animas,& infundit nouis corporibus ; & infundendo creat , & creando infundit.

ADDI.

ADDITIO. Aliter videtur notari s. 1.q.3.si quis obiecerit.in gl. exercendo,&c.

a ¶ *Si adhuc animã.*] similiter nõ dr̃ deseri charitas,q̃ nũquã fuit: vt j.de pæ.dist.2.in fi & rei quæ nõ est priuilegiũ dari non põt, vt extra de eccle.ædifi.ad audientiã.& matrimoniũ quod non est, ac cu-

sem: secundo per facturã Adæ: tertio per similitudinẽ ædificij. *Ex traduce*,id est,ex semine. *Simul cum corpore*, id est,simul cũ ipso semine corporis anima creaẽ,& infundiẽ antequã corpus humanũ fit formatum. Hæc dicebant ibi hæretici. Sequens cap patet.

c ¶ *Det animam.*] similiter dicit lex,quòd si aliqs interficit animatũ,capite puniri debet. si vero nõ animatũ,distinguiẽ: quia si est nobilis,parte bonorum amissa relegatur. si est ignobilis,dãnaẽ in metallum.ff.de pœn.si qs aliq.d.§.qui abortionis.

d ¶ *Nascitur.*]vt illi dicunt,qui dicunt animã nasci ex traduce [1].

e ¶ *Pereunt.*] quod est inconueniens.

f ¶ *Natiuitati.*] forte vitio matricis.

g ¶ *Ratione infirmabatur.*]id est, destituebatur, vnde nõ videbatur rationabile quo ad opinionem hominum.

h ¶ *In sicco.*] id est, in corpore rudi & informi. Et est arg. pro Normannis,& Anglicis,& Polonis,vt possint fortiter bibere, ne anima habitet in sicco.

i ¶ *Habitare.*] scilicet ꝙ ex eis vnum efficiaẽ, vel ꝑ vegetationẽ; aliàs tã boni q̃ mali angeli habitãt in siccis corporibus,& in cadaueribus,& in lapidibꝰ,& in auibus, in qbus ipsi dæmones dant responsũ, vt 26.q. 5. nec mirum. vt dicitur de Saule,qui adorauit diabolum.

Animatum & non animatum interficiens qualiter punitur.

[1] Id est, ex semine simul cum corpore, id est, simul cũ ipso semine corporis anima creaẽ & ĩfunditur antequã corpus humanũ fit formatũ. B.

Normanni bibant fortiter ne corũ anima in sicco habitet.

(ibidem) sit homicidium: quia nec exanimatum dici potest,si adhuc animam [a] non habebat. *Item* ¶ Si ergo illud informe puerperium iam quidem fuerit, sed adhuc quodammodo informiter animatum (quoniam magna de anima quæstio non est præcipitanda indiscussa temeritate sententiæ;) ideo lex noluit ad homicidium [b] pertinere ;quia nondum dici potest anima viua in eo corpore, quod sensu caret.

a ¶ Puerperium.] *In vulgatis sequebatur*, Moyses,vel lex, *quæ absunt à plerisque vetustis, & originali. Aliæ etiam nonnulla ex ijsdem sunt emendata.*

Item in libro quæstionum veteris & noui testamenti,c.23.

¶ De eodem. C. IX.

Iuo p.10. c.57. Pann.l.8.c.13.

MOyses tradidit. [Si quis percusserit mulierem in vtero habẽtem, & abortiuerit; si formatum fuerit, det animam [c] pro anima: si autem informatum fuerit; mulctetur pecunia,] vt probaret non esse animam ante formam. Itaque si iam formato corpori datur; non in conceptu corporis nascitur [d] cum semine deriuata. Nam si cum semine & anima existit ex † anima; multæ animæ quotidie pereunt [e], cum semen fluxu quodam non proficit natiuitati [f]: sed si propius † respiciamus, videbimus quid sequi debeamus. Contemplemur facturam Adæ. In Adam enim exemplum datum est,vt ex eo intelligatur, quia iam formatum corpus accipit animam. Nam potuerat animam limo terræ admiscere, & sic formare corpus. Sed ratione infirmabatur † [g] :quia primũ oportebat domum compaginari, & sic habitatorem induci. Anima certe, quia spiritus est, in sicco [h] habitare non potest; ideo in sanguine fertur habitare † [i]. Cum ergo corporis lineamenta compacta non fuerint, vbi erit anima?

Sent. ibidem. † al. de. † al. priora. † informabatur] vera lectio. † abest ab originali.

Item Hieronymus ad Algasiam, quæst. 4.

¶ De eodem. C. X.

Sent. ibidem. Iuo p.10.c.58. Pann.l.8.c.14. † al. homicidiũ. † al. confusa] or.

SIcuti [k] semina paulatim formantur in vteris, & tamdiu non reputatur homo †, donec elementa confecta † suas imagines, membraque suscipiant; ita sensus [l] ratione cõceptus [m], nisi in opera proruperit, adhuc in ventre retinetur, & cito perit ab [β] hoste [n].

β ¶ Ab hoste] *Originale & Iuo*, & cito abortio perit: *quo abortij vocabulo & alibi, & in eadẽ quæstione vsus est B. Hieronymus*, aduersarij aduentus, inquit, ea, quæ concepta sunt, facit perire abortio. *sed ob glossam non est mutatum.*

6 *Cum ergo* [o], *qui aliquam sibi ad tempus adhibet, cum ea adulter esse dicitur; nec ab ea discedens, nec filiam suam illi* [p] *tradens peccat.*

Vnde Leo Papa ad Rusticum Narbonensem episcopum, epistola 90. al. 92. cap. 5. & 6.

k ¶ SIcuti.] Per hoc c. diciẽ Baz. peccata sola voluntate commissa sola voluntate debere deleri. nã omnis res &c. extra de regu. iur. omnis. Alij dicunt esse necessariam exteriorẽ pænitentiam, ex qua voluntas egressa est suos fines.

l ¶ *Sensus.*]id est,volũtas vel cogitatio.

Peccata solius volũtatis voluntate sola deleri non possunt.

¶ Profectus est honestatis fornicariam abijcere, & vxorem legitimam accipere. C. XI.

ANcillam à toro abijcere [q] & vxorem [r] certæ ingenuitatis acci-

cusari nõ põt,vt extra de despon.impu.ad dissoluendũ.& id quod nõ est,rumpi. non põt.ff de iniu.rupt.& ir.testa. nã & si.Sed ꝯ: id quod non est,põt desinere esse,vt ff.de vsufr. queẽadmodũ.ca.l.2.§.1.& res quæ non est,potest habere priuilegiũ. extra de consue. cũ olim.& mittiẽ in possessionẽ quæ non est,is q non est natus,vt ff.de inoffi.testa.posthumus.& ædificio qđ nondũ est,põt imponi seruitus,vt ff.de ser.vrba.præ.si seruitus.§.vlt.Ioã. Tu dicas ꝙ rei quæ non est,põt imponi seruitus: nõ ꝙ statim fit seruitus,sed erit re existente in rerũ natura.27.q.2.§.ex his omnibus. Idem potest dici de priuilegio: quia tunc vere competit,cum res extabit.H.

b ¶ *Ad homicidium*]dic vt s.2.q.5.consuluisti.

MOyses.]CASVS. Hoc c.vt dicunt Beneuen.& H.debet præmitti c.præcedenti: qa sic est in legibus humanis:& Hugo. hunc casum sic ponit dicens. Hic similiter loquitur Aug. ꝯ eosdẽ hæreticos dicentes ꝙ anima nasciẽ ex semine,& infunditur corpori statim cum corpus seminatur. Probat ergo August. auctoritate Moysi,& exemplo Domini in factura Adæ,ꝙ corpus ante recipit formam & distinctionem membrorum,quàm anima infundatur. CASVS. H.breuis est,& bonus,Beñ.vero hũc casum sic ponit dicens. Erãt quidã hæretici dicentes oẽs animas ab initio creatas simul,& cõpositas in cõparibꝰ stellis: & quotidie infundi nouit corporibus, deinde ad cõpares stellas reuersuras. Alij autẽ dixerunt animas creari ex traduce,& simul infundi corpori cũ semine. Cõtra quos inuehiẽ hic August. qa primo formaẽ corpus ex traduce carnis,& deinde anima infundiẽ. Sed hoc primo probat per Moy-

m ¶ *Ratione conceptus.*]id est, cogitatio bona mente concepta cito perit, &c. Vel intelligitur de mala cogitatione cõcepta in ratione vel intentione,id est,in anima,quæ perit.

n ¶ *Ab hoste.*]id est,à suggestione diaboli: quia suggestio eius non habet effectum circa hominem,cum nesciat mentem hominis,vt 26.q.3.sciendum.

CVM ERGO. Hæc est 6.pars q.in qua quæriẽ,vtrũ peccat concubinarius dimittendo concubinã, & adhærẽdo vxori,siue in habendo vxorẽ,vel q ei dat filiam suam: dicitur ꝙ nõ. Io. de Fan.

CASVS. Iste §.respicit finẽ illius c.solet quæri.& ex eo infert ꝙ si qs separat se à tali,cum qua ꝯxit ad tempus,non peccat,nec alius tradens filiã suã illi adultero peccat.& ad hoc inducit seq.cap.

o ¶ *Cum ergo.*]respicit finem cap.solet quæri,&c.

p ¶ *Illi.*]cum ei non est carnaliter commistus, nec ibi sumatur. Arg.contra extra de spon.ad audientiam.

ANcillam.]CASVS. Dicitur in hoc c.ꝙ si quis vult dimittere concubinam,& aliam ducere in vxorem,propter hoc nõ est bigamus,nec peccat: immo admonendus est vt hoc faciat: quia eius negligentia non est desperanda,cum de nomine desperandũ sit,donec est in hoc mortali corpore. *Ancillam*, non matrimonialiter copulatam.

q ¶ *Abijcere.*]cũ ergo canon iubeat abijci illam,quæ non est vxor, numquid sua auctoritate statim potest ab ea recedere? Respon. non [2]. 35.q.6.multorum.33.q.2.sæculares.

r ¶ *Vxorem.*]scilicet qui dimittit concubinam.

[2] Argu contra 29.q.2.c. cuius rei. vbi de hoc.

a ¶ *Crebri*

a *Crebris cohortationibus.*]vt dimittatur concubina.
b *Quod necessario.*]scilicet propter necessitatem carnalis infirmitatis,i.causa incontinentiæ:vel quia continere forte non poterat:vel ne plures alias cognosceret.
c *Fideliter.*]scilicet cum honestate coniugij.

nubere debent arbitrio parentum. Quod probatur exemplo Rebeccæ,quæ in nuptijs parentibus acquieuit:& exẽplo Hermionis apud Euripidem, quòd non solum seruandum est in virginibus, sed etiam in alijs appetentibus viros.
o *Honorantur.*]ergo pro matrimonio contrahẽdo põt exigi pecunia, nec

pere; non duplicatio coniugij, sed profectus est honestatis. Culpanda est sane talium negligentia, sed non penitus desperanda, vt crebris cohortationibus a incitati, quod necessario b expetierunt, fideliter c exequantur. Nemo d enim desperandus est, dum in hoc corpore constituitur: quia nonnumquam, quod diffidentia ætatis e differtur f ,consilio maturiore perficitur.

de pænit.dist.7. c.nemo.

Idem ibidem, c. 4.

In Triburiensi cõc.c.38.& 39.

¶ Legitimo matrimonio copulatur, quæ concubinam habenti traditur. C. XII.

Polyc.l.6. tit.4. Burch.l.9.c.1. Iuo p.8.c. 139. Pann.l.6.c.35.

NOn omnis mulier iuncta viro, vxor est viri: quia nec omnis filius g est heres patris h .Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos i sunt legitima,& inter coæquales† k , multo prius hoc ipsum Domino constituente l ,quàm initium Romani iuris existeret. Itaque aliud est vxor, aliud concubina; sicut aliud ancilla, aliud libera. ¶ Propter quod etiam Apostolus ad manifestandam harum personarum discretionem testimonium ponit ex Genesi,vbi dicitur Abrahæ[Eijce ancillam, & filium eius: non enim erit heres filius ancillæ cum filio meo Isaac.]*& infra.* ¶ Igitur cuiuslibet a loci clericus,si filiam suam viro habenti concubinam in matrimonium dederit; non ita accipiendum est, quasi coniugato eam dederit, nisi forte illa mulier & ingenua facta,& dotata legitime,& publicis nuptijs honestata videatur. ¶ Paterno arbitrio viris iunctæ carent culpa, si mulieres, quæ à viris habebantur, in matrimonio nõ fuerunt:quia aliud est vxor† ,aliud cõcubina.

† al.æquales]or.

Gal.4.

Gen.21.

† al.nuptæ

a Cuiuslibet loci clericus.]*Sic quidem in epistolarum editionibus: sed in codice canonum, c. 18. & apud indicatos collectores legitur,* cuiuslibet loci laicus, *In concilio vero Triburiensi, vbi hoc refertur,* si quis filiam suam,&c.

Cum ergo dicitur [paterno arbitrio iunctæ viris] datur intelligi, quòd paternus consensus desideratur in nuptijs; nec sine eo legitimæ m nuptiæ habeantur, iuxta illud n Euaristi Papæ [Aliter non fit legitimum coniugium, nisi à parentibus tradatur β.]

3.q.5.c.1.

β Tradatur.]*Post hoc verbum in duobus vetustis codicibus citantur ex codice Iustiniani lib.5. tit.de nuptijs le.12.nec filium.& le.20.in coniunctioni ex digestis,tit.de ritu nupt.le.2.nuptia consistere.& ex Instit tit.de nuptijs.principium vsque ad ver præcedere debeat.*

Item Ambrosius in lib de Patriarchis [id est lib.1.de Abraham,c.vlt.]

C. XIII.

HOnorãtur o parentes Rebeccæ muneribus p ,consulitur puella q non de sponsalibus r (illa enim iudicium expectat † parentum:

† al.spectat

d *Nemo.*] de pæ.dis. 7.nemo. C. de fideicõ. li deberi. ĩ.e.q.4. recurrat.in fi.ĩ.24.q.3. illud. & corripiantur.
e *Aetatis.*] ĩ. proxi. q.2.antiqui.& c.in adolescentia.ĩ.50.dist. ponderet. & cap. de eo. ĩ. 30.q.3.illud.
f *Differtur.*]sicut pænitentia quãdoque differtur ad tẽpus,donec deferuescat culpa luxuriæ.de pæn.dist. 1. sunt qui arbitrãtur. & dum est in peccato, non debet agere pænitentiam. de pæ.dist.3.in salicibus. sed illud intelligit tantũ de solenni pænitentia:aliàs aperte cõdiceret.de pæn.dis.5.fallas. qa peccator bene agit pro crimine pænitentiã, vt notaui 14.q.6.ĩ summa.& extra de pæn. & re. quod quidam.ĩ. de pæ.dist.3.nihil prodest.

Pænitentia an possit agi in peccato.

On omnis.] CASVS. Hoc c. diuidit in tres partes In prima dr,q nõ omnis mulier viro coniuncta, est vxor:sicut nec omnis filius est heres, sed illa est vxor,q̃ est viro legime copulata: nã aliud est concubina & aliud vxor. In secunda parte dicitur,q bene potest exemplo Abrahæ concubina dimitti, & legitima superduci. In tertia dr q mulieres iunctæ matrimonialiter viris de consensu parentum,carẽt culpa si mulieres quas illi viri prius habebant,nõ erant vxores. Secunda pars ibi, *Propter quod.* Tertia ibi, *Paterno arbitrio.*
g *Filius.*]ĩ.ea.q.4.dicat contra.sed hic filius secundum generalem,ibi secundum specialem significationem accipitur.
h *Patris.*] pater est quem nuptiæ demonstrant. ff. de in ius vocan.quia semper.
i *Ingenuos.*]Arg. quòd non sit legitimum matrimonium inter puberem & impuberem,nec inter seruos plenarie.
k *Et inter coæquales.*]id est,inter adultos. extra de despon. impu.de illis.
l *Constituente.*]in paradiso,cum fecit Adam & Euam in adulta ætate:& eos matrimonialiter coniunxit.de pæ.dist. 2.§.Romanos. ver.Adã.Vel constituit q non omnis filius sit heres,ibi,*Eijce ancillam,*&c.Sed cõ ĩ.ea.q.4 recurrat.vbi dr q non obfuit,&c.& ita filij Iacob obtinuerunt hereditatẽ cũ alijs genitis ex ancilla.Dicũt quidam q postea Iacob cõxit cum ancilla,& ita legitimauit filios. Sed contra extra qui fi.sint leg. tanta.quia eo tẽpore suscepti sunt quando mater esse vxor non potuit.sed dic quòd sufficit q credebatur quòd tunc posset esse vxor, vt ĩ.ea.q.4. obijciuntur.

Filij Iacob ex ancilla geniti cũ alijs ei successerunt.

CVM ERGO. Hæc est 7.pars q.in qua intẽdit probare magister, quòd verecundæ debent esse mulieres: & magis debent rogari à viris,quàm rogare. Io.de Fan.
CASVS. Infert Gratia.ex fine præcedentis cap. à cõtrario sensu, quòd paternus consensus est in nuptijs requirendus. Quod probat auctoritate Euaristi.Et ad hoc inducit sequentia cap.
m *Legitimæ.*]id est,communem solennitatem legalem habẽtes. extra de despon.impube.tuæ.
n *Illud*]ĩ.30.q.5.aliter.
H*Onorantur.*] CASVS. Probat Ambro.in hoc c.q mulieres

nec erit simonia,licet matrimoniũ sit maximũ sacramentũ. nam talis datio potius dr honor quàm pretium,vt hic dr.sic 16.q.1.de cimæ.& est si.ff. man.si remunerãdi.Si quæras quare in hoc sacramento potius interueniat pecunia q̃ in alijs:dicunt quidam quòd pp onera matrimonij.Sed certe eadem ratione pro ingressu monasterij potest recipi pecunia propter onera,quæ sustinet monasterium. 16.q.6 de lapsis.Sed hæc est ratio, qa in hoc sacramento nõ cõferẽ gratia spiritussancti sicut in alijs,vt 1.q.1.multi.circa medium.& c.sunt.& c.quidquid inuisibilis. tñ multa fuerunt prohibita in veteri lege in quibus non conferebatur nec adhuc hodie conferẽ gratia:sicut emptio sepulturæ,vt 13.q.2.postquam. Gra.tamẽ dicit quòd pro matrimonio non posset dari pecunia.
p *Muneribus.*]datis à seruo Abrahæ Eliezer patri Rebeccæ,qui dicebatur Batuel.
q *Cõsulitur puella.*] de die profectionis. Historia Legitur in Genesi,q Eliezer seruus Abrahæ de mãdato domini sui iuit in Mesopotamiã pro accipienda vxore filio suo Isaac de domo Batuelis. qui cũ venisset ad domũ Batuelis patris Rebeccæ, dedit munera Rebeccæ & parentibus & fratribus suis:q exposita voluntate dñi sui cũ postea vellet redire,& illi rogarent eum vt aliquot diebus adhuc maneret puella cũ eis:ipse dixit, Nolite me detinere:qa direxit dominus viã meã.& dixerũt,vocemus puellã,& quæramus voluntatẽ eius. & cum fuisset vocata, quæsiuerunt ab ea. Vis ire cũ homine isto?quæ ait,Vadam.& sic dimiserunt eã. & nutricem eius,& seruũ Abrahæ. Cum autẽ Isaac egrederẽ ad meditãdũ in agro,quæsiuit Rebecca qs esset: & tunc respondit Eliezer: Dñs meus est,cui ducta es in vxorẽ:& ipsa statim descendit:& tollens theristrũ cooperuit caput suũ:deinde accepit eã in domum suam.
r *Non de sponsalibus.*]innuit hæc littera quòd consensus puellæ non

non est requirendus in sponsalibus: quod tamen secus est, vt 30. q. 2. c. vnico. ff. de spon. sponsalia immo & de sponsalibus fuit cõsulta, vbi dicitur ei, Vis ire cum isto homine? Dic ergo non de sponsalibus tantum: sed etiam de profectione. hoc tene, ꝙ si non ꝯdicit, cõsentire intelligitur, vt hic patet [1]. Nec potest contradicere, nisi cum pater indignum eligit. ff. de spon. sed quæ patris.

bes emittit votum vel sacr̃m, & est doli capax, pater numquã põt reuocare; quia cũ possit se obligare diabolo, põt & Deo. extra de deli. pue. pueris. & legit sic H. hoc c. mulier, scilicet impubes non doli capax.

f ¶ *In domo.*] idem est si extra domum, quia est emancipata, dum tamen minor sit: arg. C. de nupt. viduæ.

non est enim virginalis pudoris [a] eligere maritum) sed iam desponsata [b] viro de profectionis consulitur die: nec immerito dilationem non attulit. Iure etenim properare debuit ad maritum. Vnde illud Euripideum, quod mirantur plerique, vnde translatum sit, manifestum est. Ait enim in persona mulieris, quæ tamen maritum volebat relinquere, & ad alias petebatur nuptias: Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς μέριμναν ἕξει: κ᾽οὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε hoc est [sponsaliorum meorum pater [c] meus curam subibit. Hoc enim nõ est meum.] Ergo, quod ipsi philosophi mirati sunt, seruate virgines [d]. Mulier etiam, si qua amisso cito marito adolescentula laqueum infirmitatis suæ timet incidere, si vult, nubat; tantum in Domino: vt electionem mariti parentibus deferat: ne appetentiæ procacioris existimetur auctor, si ipsa de nuptijs suis electionem sibi vendicet. Expetita enim magis debet videri à viro, quàm uirum ipsa expetisse. Verecundiam præmittat, antequàm nubat, quò ipsum coniugium plus commendet uerecundia.

Hermione ĩ Andromacha Euripidis.
Polyc. l. 6. tit. 4.

Item in libro Numerorum, c. 30.

C. XIIII.

Mulier [e], si quidpiam uouerit, & se constrinxerit iuramento, quæ est in domo [f] patris sui, & in ætate adhuc puellari, si cognouerit pater uotum, quod pollicita est, & iuramentum, quo obligauit [g] animam suam, & tacuerit; non [α] rea erit, sed quidquid pollicita est, & iurauit, opere [h] complebit. Sin autem statim [i] ut audierit; contradixerit pater; & uota, & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quòd contradixerit pater [k].

α ¶ Non rea erit.] *In originali legitur,* voti rea erit: quidquid pollicita, & c. *sed ob glossam non est emendatum.*

glossa ordin. ad c. 30. Num.

Augustinus quæst. 57. super Numeros.

¶ *Antea legebatur.* Item Augustinus. *Sublata est dictio,* Item, *quæ abest à plerisque vetustis. Nã verba B. Augustini, seu glossę ordinarię, quæ hic referuntur, sunt explanatio loci Numerorum antea citati. In ijsdem autem vetustis omnia hęc capita, quibus non est apposita rubrica, vno capite comprehenduntur.*

C. XV.

Merito hic quæritur etiam de uoto uirginitatis. Mulieres enim etiam Virgines in scriptura solent appellari: & uidetur etiam Apostolus de patre loqui, cum dicit [seruet uirginem suam] & [det nuptui† uirginem suam.]

1. Cor. 7.
† al. nuptum

E contra in concilio Toletano 3. c. 10.

¶ Viduæ, & virgines propria voluntate sibi maritos eligant. C. XVI.

Hoc sanctum affirmat concilium, ut uiduæ, quibus placuerit, teneant castitatem [β]. Quòd si prius, quàm profiteantur continentiam, nubere elegerint; illis nubant, quos propria uoluntate uoluerint habere maritos. Similis conditio & de uirginibus habeatur: nec extra uoluntatem parentum [l], uel suam cogantur maritos accipere. Si quis uero propositum castitatis uiduæ [m], uel uirginis impedierit; à sancta communione, & à liminibus ecclesiæ habeatur extraneus.

Burch. l. 8. c. 44. Iuo par. 7. c. 62. & par. 8. c. 18. & 19.

β ¶ Castitatem.] *In antiquioribus conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis reliqua habent vt apud Gratianum: sed post uerbum istud, adduntur hæc,* & nulla vidua ad nuptias iterandas vi venire cogatur. Quòd si, &c. *In recentioribus vero editionibus, & apud ceteros collectores variat aliquantulum structura uerborum, sed eadem sententia.*

a ¶ *Pudoris.*] arg. Matrimonium posse contrahi inter absentes per procuratorem. arg. 30. q. 5. nec illud.

b ¶ *Desponsata.*] ar. ꝙ parẽtibus puellæ dari põt pecunia vt cõsentiãt matrimonio interueniẽte pecunia: qa ibi nõ confertur *gratia.

c ¶ *Pater.*] cultus enim verecundiæ, &c. C. de nup. in copulatione.

d ¶ *Virgines.*] consilium est. arg. extra de despon. impu. tuæ.

Mulier.] Casvs. Dicitur hic, ꝙ si mulier doli capax votũ iuramẽto firmatũ emiserit intra spatiũ xij an. si patre tacẽte votũ adimplet, nõ erit rea si ipsa cõpleuerit qđ iurauit. si aũt pater ꝯdixerit, non erit obnoxia si nõ adimpleuerit quod promisit. Dicit tamen H. ꝙ post adultam ætatem tenebitur adimplere: licet alij cõtradicãt. Idẽ dicit de eo qui fecit simplex votũ, & postea ꝯxit, ꝙ mortua vxore tenetur adimplere. Et in similibus casibus idẽ dicit.

e ¶ *Mulier.*] id est, impubes. alibi sumitur pro virgine in Euãgelio, Mulier ecce filius tuus. ff. de uer. sig. mulieris. ff. de leg. 2. seruus. alibi ꝓ corrupta. ff. de ꝯh. emp. aliogn. §. 1. Et no. ꝙ H. dicit, ꝙ si impubes emittit votum vel sacr̃m, & est doli capax, pater numquã põt reuocare...

g ¶ *Obligauit.*] id est, fecit ad modũ obligãtiũ. Alij dicunt, ꝙ siue doli sit capax siue nõ: dũtamẽ sit intra annũ xiiij. in uiro, uel xij. in puella, semp pater reuocat iurm eius, ut hic, & ĩ. 20. q. 2. puella. Alij tenẽt mediã viam. nã doli capax ante legitimam ætatẽ obligatur in omni uoto, nisi in uoto monachationis. 20. q. 1. illud. & tñ licet obligetur, pater potest reuocare ex cõcessione huius canonis: & ita hoc intelligĩt de doli capace, & uere obligato. De hac materia not. 20. q. 1. in sũm.

h ¶ *Opere cõplebit.*] ergo rea erit si non cõpleuerit: & ita contrahere potest impubes; quod concedo. arg. huius ca. contra. 20 q. 1. c. 1. 2

i ¶ *Statim.*] s. 20. q. 2. c. 2. ꝯ. H. soluit; quia ideo datur ibi maius spatiũ, quia per tale iurm eximitur à patris ptãte: hic aũt loquĩ de alio iuro siue uoto; quod licet ad impleat, adhuc tñ manet in patris ptãte: & ibi maius spatium datur q̃ hic. hic. n. loquĩ de uoto abstinẽtiæ: lex aũt dicit ꝙ cũ filius est ĩ ptãte, nõ obligatur aliquo uoto. ff. de polli. l. 2. sed derogatum est ei.

K ¶ *Pater.*] soluitur autem patria potestas adueniente adulta ætate quo ad matrimonium carnale siue spirituale, & quo ad iuramẽtum. 20. q. 2. puella. 21. q. 4. tribus.

Merito.] Casvs. Probat Aug, ĩ hoc c. ꝙ in uoto & in matrimonio uoluntas patris est attendenda; & ꝙ uirgines mulieres appellãtur. *Hic*, id est, pręmissa auctoritate. *Mulier seruet*, scilicet patri. Sed in sequenti capitu. probat contrarium.

Hoc sanctum.] Casvs. Dicitur in hoc ca. ꝙ vidua eligere debet arbitrio suo utrũ uelit continere, uel nubere. Idem ẽt statuitur de uirginibus. Si quis aũt ꝓpositũ castitatis uiduæ uel uirginis uoluerit impedire, excommunicetur. Sequens §. patet.

l ¶ *Parentum.*] ẽm canones licet filiæ præter uoluntatẽ parentum nubere. Vnde nec est necessaria patris uoluntas quantum ad hoc, quin teneat matrimonium, licet non adsit uoluntas eius: aliàs bñdico requirendum eius consensum: maxime si est minor. unde corrigitur illud institu. de nupt. in princip. Numquid ergo pater eam dotare tenetur? Sic arg. 3 ff. de ritu nup. qui liberos. & ponitur hic vel, pro &.

l ¶ *Parentum.*] Bene dicit. quandoque enim inueniuntur mulieres contra sua commoda laborare. C. de spon. si pater. hoc tamẽ ad honestatem referas. extra de desponsa. impu. tuæ.

m ¶ *Vidua.*] 20. q. 2. c. 1. & 2. cõtra. sed ibi de minoribus xiiij. an. agitur,

Iuramentum filij an possit à patre reuocari.

2 Vide quod legi. & not. 30. q. 2. in princi. & c. 1.

Patria ptãs soluitur adueniente adulta ætate quo ad matrimoniũ, & iuramẽtũ.

Filia nubere põt sine parẽtũ voluntate.

3 Sic arguit idem Archi. hic Panor. cons. 12. l. 1.

D tur:& hic de nubilibus. De hoc hr̃ 31.q.3.in summa. *E tertia vero quæstione*] CASVS. Hic ponitur 3.q. qua quæritur an puella in matrimonio contrahẽdo debeat seq arbitriũ patris serui, an aui liberi. Et qui dẽ aui: quia seruus non habet liberũ arbitriũ ad ea q̃ liber homo facere põt: sed nec etiam aui, nisi de honestate.

a ¶ *De tertia.*] hic depingitur 3.q.an, s. puella in matrimonio ꝯhẽdo debeat sequi arbitrium pr̃is serui, an liberi aui. & quidẽ aui: qa seruus non habet liberum arbitriũ de ea, quæ liber homo facere põt: sed nec aui, nisi de honestate.

P *Atrem puellæ.*] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ vbi puella habet patrẽ seruũ, & auũ ingenuũ: nõ pr̃is sed aui arbitriũ sequatur in nuptijs: cum pater non habeat liberum arbitrium. Sequens §. patet.

b ¶ *Aui magis.*] sponsa. n. est ab illis petẽda qui ptãtẽ hñt sup illã. 30.q.5.c.1. sed pr̃ nõ hẽt, cũ ipse sit in ptãte alterius: vt ff. de adul. sic eueniet.

Puella nata patre seruo, & auo libero, cuius cõsensum requirere debeat.

c ¶ *Neptis.*] si hæc cõcepta est patre in seruitute manẽte, non est in ptãte aui: arg. insti. quibus mod. ius pa. po. sol. §. vlt. nã per patrẽ acquiritur auo potestas in neptibus. Sed si iste liber erat qñ eas suscepit: sed postmodũ factus est seruus: tũc filij remanẽt in potestate aui sui. institu. quibus mod. ius pa. pot. sol. §. admonendi. & in hoc casu oportet intelligi quod hic dicitur. Vel dic ꝙ vbi auus est liber siue nepos sit in eius potestate siue nõ, reqri debet eius cõsensus vbi pater seruus est: & hoc de honestate. in potestate autẽ aui materni nullus est. inst. de pa. po. in fi. hic ergo de auo paterno dicitur. Sed numquid originarius filium habet in potestate? Nõ. cum ipse sit in potestate alterius. C. de agri. & cen. ne diutius. li. 11. & qui in potestate alterius est, alium in potestate habere non potest. ff. de adul. sic eueniet. & sic potes de originario hoc intelligere sicut G. posuit in themate. Vel intellige de seruo.

Originarius filium nõ habet in potestate.

d ¶ *Arbitrium.*] arg. ꝙ nec seruus suo arbitrio possit ducere vxorem. Qualiter. n. in se liberũ arbitriũ habebit, & nõ in sua sobole? ergo sicut per illud extra de ꝯiu. seruo. c. 1. hodie liberũ hẽt arbitriũ ꝯhẽdi mr̃imoniũ: ita liberũ habebit filiã tradẽdi. Qualiter. n. in se habebit liberum arbitrium, & non in sua sobole? Sed hic non habet liberum arbitrium; quia filia non erat in potestate eius, sed liberi aui. Vel dic, ꝙ nec seruus habet liberum arbitrium contrahẽdi sine voluntate domini: si tamen contraxerit, tenet, vt 29.q.2.c. si. & 30.q.5.§. sed obijciiur.

Dic cũ seruus habet liberum arbitrium cõtrahendi matrimoniũ, vt 29 q.2. si quis liber. ita liberum habet in filia maritanda: qualiter enim, &c. secũdum Hu.

Q *Vod autem.*] Hæc q. diuiditur in 6. partes. In prima quæritur, vtrũ teneatur quis pp sterilitatẽ vxoris quęrere filios ex ancilla, sicut fecit Abrahã & Iacob: & dicendũ est ꝙ nõ, qa omnia in figura ꝯtingebãt illis. Secunda ibi, *His ita.* Tertia ibi, *Origo.* Quarta ibi, *Sicut satius.* Quinta ibi, *Ecce quòd nullo.* Sexta ibi, *Quare aũt.* Io. de Fan. CASVS. Hic ponitur 4.q. qua quærit̃ an licet alicui viuẽte vxore quærere filios ex ancilla. & indistincte dicit ꝙ nõ vel pp sterilitatẽ vxoris, vel ex quacũque alia cã. Et quod de Abrahã & de alijs dr̃, non obuiat; quia excusati sunt auctoritate spiritus sancti. Probat ergo G. in hoc c. supficialiter, ꝙ licet coinugato ex ancilla prolem quærere exẽplo Abrahæ & Iacob, & superficialiter soluit in fi.

e ¶ *Quòd autem.*] hæc quarta quæstio nihil habet qõnis: quia nõ licet ex quacumque causa viuente vxore ex alia filios procreare. & quod de Abraham & de alijs dicitur, non obuiat: quia auctoritate spiritus sancti excusati sunt. extra de diuor. gaudemus. 14.q.5. dixit.

Præmissis auctoritatibus euidenter asseritur; quòd quamuis aliqui non filiorum procreandorum, sed incontinentiæ causa conueniant; tamen coniuges appellantur.

QVÆSTIO TERTIA.

D*E tertia*[a] *vero quæstione Pelagius definit scribens Potentio defensori.*

¶ Arbitrium liberi aui, non originarij patris puellam in nuptijs sequi oportet. C. I.

PAtrem puellæ, ecclesiæ nostræ famulum, auum vero eius liberis ortum constat esse natalibus: & ideo aui magis[b] electionem de coniunctione neptis[c], quàm patris eius, cuius nullo modo liberum potest esse arbitrium[d], decernimus attendi. — Iuo par. 8. c. 27.

Quia ergo electione aui, huic ista nupsisse probatur; hanc constat legitime sibi copulatam.

QVÆSTIO QVARTA.

Q*Vòd autem*[e] *ex ancilla propter vxoris sterilitatem filios quærere alicui liceat; exemplo probatur Abrahæ, qui propter sterilitatem vxoris suæ Saræ ingressus est*[f] *ad Agar Aegyptiam, vt ex ea filios acciperet. Item Iacob, cum ex Rachele filios habere non posset; ex ancilla eius filios sibi suscitauit: nec solum propter sterilitatẽ, verũetiam propter fœcunditatem cessantem legitur intrasse ad ancillã Liæ*[g], *& ex ea genuisse filios*[h]. *Ex quibus omnibus colligitur, propter sterilitatem vxoris suæ ex ancilla*[i], *siue ex qualibet alia licite filios quæri; alioquin adulterij macula Abraham & Iacob notabuntur. Sed sicut post mortem Saræ Abraham Cethuram*[k] *duxit vxorem, ne secundum Augustinum Christiani*[γ] *putarent esse peccatum post mortem vxoris aliam ducere; sic videtur viuente vxore sua filios ex ancilla suscepisse, ne ab aliquibus hoc reputaretur in crimen.* — Gen. 16. Gen. 3. Gen. 25. j. seq. cap.

Illud autem Augustini dicitur contra aduersarium legum, & prophetarum, lib. 2. c. 9.

γ ¶ Christiani.] *In capite sequenti Augustinus ait*, ne putarent hæretici.

¶ Quomodo Abraham excusetur à crimine fornicationis. C. I.

ISte Abrahæ etiam usque ad decrepitam senectutem fornicationis obijcit crimen: profecto quia & post mortem Saræ alteram duxit. Vbi etsi nullum intelligeretur rei abditæ sacramentum[l]; propter† — Iuo p. 8. c. 269. Pann. l. 6. c. 60. † *al. uel propter*

f ¶ *Ingressus est.*] Historia. Legitur in Gen. quòd dixit Sara ad Abraham. Ecce conclusit me Dominus ne pariã: ingredere ergo ad ancillam meam Agar, si forte ex illa suscipiam filios. quod & factũ est: & suscepit ex ea Ismahelem.

g ¶ *Ad ancillam Liæ.*] s. Zelpham. Historia. Legitur similiter in Ge. ꝙ Lia sentiens ꝙ parere desijsset, Zelpham ancillam suam supposuit viro suo Iacob: qui genuit ex ea duos filios, s. Gad, & Aser.

h ¶ *Filios.*] Ismahelem, & alios filios, s. Dan, & Neptalim.

i ¶ *Ex ancilla.*] s. Balam. Historia. Legitur in Gen. quòd Rachel inuidens sorori fœcundæ, ait ad Iacob: Da mihi liberos: alioquin moriar, qui ait: Nũqd ego sum Deus? & illa. si nõ de me, saltẽ de ancilla. & supposuit Bala: ex qua genuit duos filios, s. Dan & Neptali.

K ¶ *Cethuram.*] quæ fuit binomia, quæ alio mõ vocabatur Agar, matrẽ Ismahelis. Arg. ꝯ: qa eo tp̃e quo ille fuit ꝯceptus, nõ potuit esse legitimus, ergo ex postfacto nõ potuit legitimari, vt extra qui filij sint legi. tanta. & ff. de sta. ho. Paulus.

I *Ste.*] CASVS. Tertullianus hæreticus secundas nuptias accusans damnabat Abraham, quia post mortem Saræ Cethurã duxit vxorem. vbi & si nullũ sacramentũ intelligeretur; tamen vir iustus ideo hoc facere debuit, ne cẽseret hoc esse peccatum. *Iste*, s. Tertullianus. *Astipulator*, i. adiutor. Sequens §. patet.

l ¶ *Sacramentum:*] quia est à viro sancto factum, sanctum præsumitur, vt 9.q.2. Lugdunen, & 7.q.1, omnis.

a ¶ *Hære-*

1. Cor. 7. Lib. de Monogamia.

hoc solum id facere debuit Abraham; ne putarent hæretici [a] aduersus Apostolum (quibus etiam Tertullianus adstipulator [b] existit) post vxoris mortem crimen esse ducere vxorem.

Sacramentum huius rei est, quòd per bonos mali & boni erant in fide generandi; & per malos boni & mali erant ad fidem accessuri.

Vnde Augustinus ait super Ioannem, tractatu XI.

¶ Sicut bonorum ministerio boni, & mali; ita ministerio malorum boni, & mali in fide generantur. C. II.

Iuo par. 8. c. 27.

RECurrat nunc animus vester ad Abraham, Isaac, & Iacob. In istis tribus inuenimus parere liberas, parere & ancillas. Inuenimus ibi & partus liberarum: inuenimus ibi & partus ancillarum. Ancilla nihil boni [c] significat. [Eijce ancillam, inquit, & filium eius.] *& infra.* ¶ Inuenimus rem miram in istis generationibus liberarum, & ancillarum: quattuor [d] scilicet genera hominum, in quibus completur figura totius populi futuri Christiani, vt non sit mirum, quod in illis tribus dictum est [Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob.] In omnibus enim Christianis (fratres intendite) aut per malos nascuntur boni, aut per bonos nascuntur mali, aut per bonos boni, aut per malos mali. Amplius istis quattuor [e] generibus non potestis inuenire. *& infra.* ¶ Inuenis † ibi bonos filios Iacob natos de ancillis, & bonos filios Iacob natos de liberis. Nihil illis obfuit natiuitas de vteris ancillarum, quando in patre cognouerunt semen suum: & consequenter regnum cum fratribus tenuerunt [f]. Quomodo ergo in filijs Iacob non obfuit illis, qui nati sunt de ancillis, quo minus tenerent regnum, & terram repromissionis cum fratribus, ex æquo acciperent, non illis obfuerunt natales ancillarum, sed præualuit semen paternum; sic quicumque per malos [g] baptizantur, tamquam de ancillis videntur nati: sed tamen, quia ex semine verbi Dei, quod figuratur in Iacob; non contristentur, simul hereditatem cum fratribus possidebunt. securus ergo sit, qui de semine bono nascitur: tantum non imitetur ancillam. Si de ancilla nascitur, ancillam malam superbientem non imitetur. Vnde enim filij Iacob de ancillis nati possederunt terram promissionis cum fratribus, Ismael autem de ancilla natus expulsus [h] est de hereditate? Vnde? nisi quia ille superbus erat, illi humiles? Erexit ille ceruicem, & voluit seducere [i] fratrem suum ludens cum illo. Magnum ibi sacramentum [k]. Ludebant simul Ismael & Isaac: vidit illos Sara ludentes, & ait Abrahæ [Eijce ancillam, & filium eius: non enim heres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac.] Et cum contristatus esset Abraham, confirmauit ei à Domino angelus dictum vxoris eius. Quæ autem peperit [l] Abel, & Enoch, & Noe, & Abraham; ipsa peperit Moysem, & prophetas tempore posteriores ante aduentum Domini: & quæ istos; ipsa & Apostolos, & martyres nostros, & omnes bonos Christianos. Omnes enim diuersis quidem temporibus nati apparuerunt: sed societate [m] vnius populi continentur, & eiusdem ciuitatis [n] ciues, labores huius peregrinationis experti sunt, & quidam eorum nunc experiuntur, & vsque in finem ceteri experientur. Item quæ peperit Cain, & Cham, & Ismaelem, & Esau; eadem ipsa peperit & Datham, & alios in eodem populo similes: & quæ istos; eadem ipsa & Iudam pseudoapostolum, & Simonem magum, & ceteros vsque ad hæc tempora pseudochristianos, in affectione animali [o] pertinaciter obduratos, siue in vnitate permisti sint, siue aperta præcisione dissentiant. ¶ Sed cum tales [p] à spiritalibus euangelizantur, & sacramentis imbuuntur; tamquam per seipsam Rebecca eos parit, sicut Esau: cum autem per illos, qui non caste annuntiant Euangeliũ,

Gen. 21.

Copiosius in orig.

Exo. 3.

† al. Inuenimus

Gen. 21.

Aug. l. 1. de baptismo contra Donat. c. 16.

Osea. 2.

Act. 13.

Gen. 25.

a ¶ *Hæretici.*] scilicet Tertullianus, qui condemnabat secundas nuptias: qui nec legẽ nec prophetas recipiebat. & quæ fuerit eius hæresis, habes 24. q. 3. quidam. uer. Tertullianistæ.

b ¶ *Adstipulator.*] idest, adiutor. 11. q. 3. antecessor.

Recurrat.] CASVS. Beneu. sic ponit hũc casum. In hoc c. distinguit Augu. iiij. generationes carnales, quæ fiunt in tribus patriarchis, scilicet quia boni generant bonos: & mali malos: & boni malos: & mali bonos: quæ habent significare quattuor generationes spirituales, quæ similiter fiunt in ecclesia, & ante legem, & sub lege, & in tempore gratiæ. quæ diuersis temporibus generat bonos & malos. Sed mali siue aperte foris sint, siue intus esse videãtur, numquam tamen ad illam ecclesiam pertinebunt, quæ est sine macula & ruga. H. vero post distinctionem istorum modorum dicit: Distincturus ergo Aug. has & illas generationes, seruat hũc ordinẽ. Primo inuitat ad considerandũ generationes carnales triũ patriarcharum: & supponit quid significent. & hoc facit vsque ibi, *Inuenis*, &c. Exinde ostendit qualiter ancillæ & vxores pepererũt bonos & malos ante legem, & sub lege, & in tẽpore gratiæ: vsq; ibi, *Sed cum tales.* Exinde distinguit quattuor modos generandi spiritualiter. & sic posses ponere casum secundum Hug.

c ¶ *Ancilla nihil boni significat.*] hic [1]. alibi enim bonum significat, vt ibi, *Ecce ancilla Domini*, &c.

d ¶ *Quattuor.*] idest, quattuor modi generãdi homines ĩ fide. aliàs enim duo tantum sunt genera hominum. 12. q. 1. duo. & quo ad conditionem. nam aut sunt serui, aut liberi. ff. de sta. ho. in summa.

e ¶ *Quattuor.*] idest, istis quattuor modis generandi in fide.

f ¶ *Tenuerunt.*] infra ea. dicat. contra. sed hic illegitimi in figura successerunt. significatur enim ꝙ etiam si illegitimi parentum vitia non sequantur, perpetuam hereditatem habebũt. 56. dist. nasci. Vel legitimi isti erant: quia fas erat illis tũc filios ex ancillis suscipere. j. e. q. 7. tantũ valet. imo potius dicebantur filij vxoris legitimi, quàm ancillæ, vt 56. dist. Ismael [2].

g ¶ *Per malos.*] arg. ꝙ acquiritur ecclesiæ vel alij religioso loco per hereticos. arg. 16. q. 6. si episcopum.

h ¶ *Expulsus.*] nõ quia secundũ carnem natus esset: sed quia fratrẽ persequebatur, vt 56. dist. Ismael. nam qui secundum carnem erat, persequebatur eũ qui secundum spiritum, vt j. 23. q. 4. qui secundum.

i ¶ *Seducere.*] Ismael enim faciebat luteas imagines, & cogebat eũ eas adorare, cõtra illud, Adorabis Deũ, &c. 22. q. 1. considera.

k ¶ *Sacramentum.*] Sacramentũ erat illud, secũdum quod sẽper carnalis spũalẽ persequit. 23. q. 4. qui secundum.

l ¶ *Peperit.*] patres veteris testamẽti, peperit ecclesia per dilectionẽ, noui per sacramenta. j. 12. q. 2. qui abstulerit.

m ¶ *Societate.*] mater nostra est ecclesia, quæ nos in baptismate regenerauit. nam in vna fide ad vnum præmium tendunt. Sed numquid eadem est ecclesia quæ fuit in veteri testamẽto? Potest dici ꝙ non, iuxta illud: Vocabo plebem meã non plebẽ meã. Et alibi: Ecce conuertimur ad gẽtes. & secundum hoc dicatur ꝙ illud relatiuum, quæ, quod præcedit quæ peperit, &c. simplicem facit relationem. Alij dicunt eamdẽ esse. arg. de conse. dist. 4. sicut. 7. q. 1. denique. ff. de iudi. proponebatur. & 16. dist. habeo.

n ¶ *Ciuitatis.*] Hierusalem cælestis,

o ¶ *Animali.*] idest, bestiali [3].

p ¶ *Sed cum tales.*] idest, mali hic generantur per bonos mali.

[1] Idest, in hac serie. Hug.

Hominum duo sunt genera.

[2] De hoc require quod not. j. e. q. 2. non omnis. in glo. in paradiso. Hæretici pos sunt acquirere ecclesiæ.

Ecclesia est mater nostra.

[3] Idest, carnalia sapientes. vnde animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus sancti. Hug.

a ¶ Spiri-

a ¶ *Spiritales.*] & sic per bonos boni.
b ¶ *Vadunt.*] scilicet cum regenerantur.
c ¶ *Desistunt.*] scilicet cum catechizantur.
d ¶ *Quia non possunt.*] sicut pueri.
e ¶ *In nouam.*] j. de conse. dist. 4. sicut.
f ¶ *Nascuntur.*] idest, charitatem & fidem habent.
g ¶ *Intus.*] q. d. mali sunt siue in ecclesia videantur boni, siue mali: siue ab ecclesia tolerantur, siue ab ecclesia separati sint.
h ¶ *Area.*] Area dicitur præsens ecclesia. in qua mali permisti sunt bonis [2]: sicut in area palea granis. H.
i ¶ *Palea est.*] ergo siue intus siue extra quod palea est, palea est, &c. sicut vsura non desinit esse vsura, licet in sortẽ conuertatur. C. de vsu. l. vlti.
K ¶ *Sine macula.*] supra dist. 21. quamuis. §. 27. q. 1. nuptiarum. §. 1. & dic, sine macula, idest, sine mortali peccato. 24. q. 1. omnibus.
l ¶ *Desperandum est.*] s. ea. q. 2. ancillam. s. 24. q. 3. corripiantur.

HIS ITA RESPONDETVR. Hæc est 2. pars quæst. in qua excusatur Abrahã, quia præuenit legem, & quia erat præceptum vt relinqueret semẽ super terram, sicut olim faciebãt sacerdotes. Ioan. de Deo. & dic ꝙ sane loquebatur magister, & bene soluit secundũ H. CASVS. Soluit Grat. dicens, ꝙ non est trahẽdum ad consequentiã factum Abrahæ & Iacob: quia tunc factum fuit hoc quia in successione sanguinis erat successio fidei & officij. Nunc autem secus est: quia electio sacerdotij non quæritur in successione generis, sed in perfectione vitæ, & sinceritate scientiæ. vnde Abraham & Iacob non deliquerunt.
m ¶ *Peregrinationis.*] in qua s. ipse Abraham fuit peregrinatus, nam vita hominis super terram est peregrinatio: in qua ipse Dominus apparuit vt peregrinus. 1. quæst. 1. §. opponitur. ver. quod vt plane.

[1] Subaudi hominem innouantem.

Æ ecclesia præsens dicitur area.

[2] Ad hoc 23. q. 7. c. 1. in fi.

Vita hominis est peregrinatio.

Maledictum dicitur multipliciter.

s ¶ *Imperatur.*] post ordinem, qui votum continentiæ habet annexum. arg. dist. 27. diaconus. s. dist. 84. cum in præterito. alioquin contradicit Ambrosius. s. ea. q. 1. integritas.
t ¶ *Non ergo Abraham.*] ad hoc inducit cap. sequens, & cap. obijciuntur.

Nec

tales in Dei populo generantur; Sara quidem, sed per Agar. Item boni spiritales [a], quando euangelizantibus, uel baptizantibus carnalibus generantur; Lia quidem, vel Rachel iure coniugali eos, sed per ancillarem vterum parit. Cum vero per spiritales in Euangelio generantur boni fideles, qui vel vadunt [γ] [b] in spiritalem affectum pietatis, vel eò tendere non desistunt [c], vel ideo non faciunt, quia non possunt [d]; sicut ex vtero Saræ Isaac, vel Rebeccæ Iacob in nouam [e] vitam, & nouum testamentum nascuntur [f]. Itaque siue intus [g] versari videantur, siue aperte foris sint; quod caro est, caro est: siue in area [h] in sua sterilitate perseueret, siue occasione tentationis, tamquam vento extra tollatur; quod palea [i] est, palea est: & semper ab illius ecclesiæ, quæ est sine macula [k] & ruga, vnitate diuisus est; etiam qui congregationi sanctorum in carnali obduratione miscetur. De nullo tamen desperandum est [l], siue qui intus talis apparet, siue qui foris manifestius aduersatur.

Gen. 16.

Ibidem c. 17.

Eph. 5.

¶ *Caput hoc confectum est partim ex tractatu 11. in Ioannem, partim ex libro primo de baptismo contra Donatistas, c. 16 & 17. atque inde nonnulla sunt addita, & multa emendata.*

ɑ ¶ Quæ autem.] *Hæc apud B. Augustinum sequuntur post vers. omnes scribantur in c. sicut in sacramentis. de consecr. dist. 4.*

β ¶ Aliquando Euangelizantibus.] *Sic emendatum est ex plerisque vetustis, & originali, & Eugyppo, tomo 2. p. 216. Antea legebatur,* quando Euangelizantur, & sacramentis, vel baptismatibus carnalibus generantur.

γ ¶ Vel uadunt.] *Apud B. Augustinum, & Eugyppum legitur*, uel euadunt in spiritalis ætatis affectum.

2 *His ita respondetur. Pro varietate temporum varia inuenitur dispensatio conditoris. Promissum erat Abrahæ, quòd in semine eius benedicerentur omnes gentes: promiserat quoque se daturum semini eius terram peregrinationis [m] suæ. Cum ergo ceteris in idololatria relictis, Abraham, & filios eius in peculiarem [n] populum sibi Dominus elegisset; rite multarum fœcunditate mulierum populi Dei multiplicatio quærebatur: quia in successione sanguinis erat successio fidei. Vnde in lege dicebatur* [*Maledicta* [δ] [o] *sterilis, quæ non reliquerit semen suum super terram.*] *Hinc etiam sacerdotibus coniugia decreta sunt: quia in successione familiæ, successio constabat* [p] *officij. Quia vero per incarnationem Christi, gratia fidei vbique dilatata est, nec iam dicitur* [*Dic domui Iudæ, & domui Israel*] *sed* [*Euntes docete omnes gentes.*] *&* [*In omni gente quicumque timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi,*] *nec electio muneris* [q] *quæritur* [r] *in successione generis, sed in perfectione vitæ, & sinceritate scientiæ; & virginitas fœcunditati præfertur, & sacerdotibus continentiæ castitas imperatur* [s]. *Non ergo Abraham* [t], *aut Iacob deliquit, quia præter vxorem filios ex ancilla quæsierit: nec illorum* [u] *exemplo, præter coniugale debitum, fœcunditatem in aliqua licet alicui quærere: cum illorum coniugia nostrorum æquentur, vel præferantur virginitati: & immoderatus* [x]. *vsus coniugij nostri temporis, turpitudinem fere* [y] *imitetur fornicationis illius temporis.*

Sent. 4. dist. 33.
Gen. 12. & 14.

Gen. 20.

Matt. 28.
Act. 10.

Vnde Ambrosius scribit in libro de Patriarchis, lib. 1. de Abraham, c. 4.

δ ¶ Maledicta.] *Verba hæc non sunt inuenta in sacra scriptura: quamuis inde à multis sanctis, & antiquis doctoribus citentur. Deuteronomij 7. hæc habentur,* non erit apud te sterilis utriusque sexus tam in hominibus, quàm in gregibus tuis.

¶ Abraham non est reus adulterij, qui viuente vxore filios ex ancilla suscepit. C. III.

DIxit Sara [z] ad Abraham: Ecce conclusit me Dominus, vt non pariam: intra ergo ad ancillam meam, vt filium facias ex illa.]

Sent. ibidem.
Gen. 16.

n ¶ *In peculiarem.*] idest, proprium. arg. ff. ad Trebel. cogi. 1. respon. & dist. 54. ex antiquis.
o ¶ *Maledicta.*] idest, ignominiosa, & obscuræ famæ apud homines habita est. & est maledictum opprobrij, vt hic: & est culpæ, vt 2. q. 7. Paulus. & est maledictum pœnæ. vnde maledictus homo qui pependit in ligno. de pœn. dist. 2. si vero. ver. tamquam.
p ¶ *Constabat.*] supra 82. dist. plurimos. & s. dist. 31. tenere.
q ¶ *Muneris.*] idest, officij sacerdotalis.
r ¶ *Quæritur.*] argu. quòd cessante causa cessabit effectus. 61. dist. §. his omnibus.

u ¶ *Nec illorum.*] ad hoc inducit cap. nemo. & cap. dicat.
x ¶ *Et immoderatus vsus.*] ad hoc inducit cap. origo.
y ¶ *Fere.*] optime temperat: quia nemo imitatur.

DIxit Sara.] CASVS. Beñ. & H. hunc casum sic ponunt. Amb. intendit Abraham excusare de eo quòd rogante vxore mistus est ancillæ: & excusat eum tripliciter. Primo quia legem præuenit, quæ adulterium punit. Secundo quia non voluntate luxuriæ, vel captus pulchritudine ancillæ, sed amore sobolis ei mistus est. Tertio quia charitas hominum hoc ei persuasit: sicut accidit post diluuium in filiabus Loth.
z ¶ *Dixit Sara.*] Gene. 16.

a ¶ Inter-

a ¶ *Interdictum.*] in aliquo præcepto: vel interdictum per aliquā legē super hoc specialiter latā: erat tamen quodāmodo interdictū in paradiso, cum Dominus ait: Erunt duo in carne vna. & etiā in lege naturali, q̄a cuicūque naturaliter insitū erat, q̄d tibi nō vis, &c.
a ¶ *Interdictum.*] expresse, sed tacite cum dixit Dominus: Erunt duo

Et ita factum est. Sed consideremus primum, quia Abraham ante legem Moysi, & ante Euangelium fuit, nondum interdictum [a] adulterium videbatur. Pœna [b] criminis ex tempore [c] legis est, quæ crimen inhibuit. Nec ante legem [d] vlla rei damnatio est, sed ex lege. Non ergo in legem [e] commisit Abraham; sed legem præuenit. Deus in paradiso coniugium † laudauerat [f], non adulterium damnauerat [g]. *& infra.* ¶ Habes primam † Abrahæ defensionem. Secunda illa est, quòd non ardore aliquo vagæ succensus libidinis, non petulantis formæ captus decore, ancillæ contubernio coniugalem posthabuit [h] thorum; sed studio quærendæ posteritatis, & propagandæ sobolis. Adhuc post diluuium raritas erat generis humani: erat etiam religionis, ne quis non reddidisse debitum videretur naturæ. Denique & Loth sancti filiæ hanc causam quærendæ posteritatis habuerunt, ne genus deficeret humanum: & ideo publici muneris [i] gratia priuatam culpam prætexuit [k].

† *al. licet coniugiū laudauerit*] orig.
† *al. unam*

Idem in eodem libro, & cap.

¶ Quod præter legitimam vxorem committitur, adulterij crimine damnatur. C. IIII.

Poly. l. 6. tit. 8.

NEmo blandiatur sibi de legibus [l] hominum. Omne stuprum [m] adulteriū [n] est †: nec uiro licet: quod mulieri non licet. Eadem à viro quæ ab vxore [o] debetur † castimonia. Quicquid in ea †, quæ nō sit legitima vxor, commissum fuerit, adulterij crimine damnatur. *& in eodem libro c. 7.* ¶ Nulli licet scire mulierē præter vxorem: ideo coniugij tibi datū est ius [p], ne in laqueum incidas, & cum aliena muliere delinquas. *& post pauca.* ¶ Tolerabilior [q] est, si lateat culpa, quàm si culpæ vsurpetur auctoritas. Nec hoc solū est adulterium, cum aliena peccare coniuge, sed omne [r], quod non habet potestatem coniugij. Tamen locus iste [s] docet grauius crimen esse, vbi celebrati coniugij iura temerantur, & vxoris pudor soluitur. Ideoque cum prætenderet Abimelech [t], quòd vxorem alienam esse ignorauerit, quam sororem esse vir ipse suam dixerit; respondit ei Dominus [Et † ego cognoui, quoniam puro [u] corde fecisti hoc, & peperci tibi, vt non peccares in me: propter hoc nōn sum passus te tangere eam.] Cognoscimus velut præsulem, custodemque coniugij esse Deum, qui non patiatur alienum thorum pollui: & si quis fecerit, eum peccare in Deum, cuius legem violet, & gratiam soluat. Et ideo, quia in Deum peccat, sacramenti cælestis [x] amittit consortium.

† *al exigitur*
† *al. eam*] orig.
Gen. 20.
† *al. Ecce*] orig.

Item Hieronymus contra Iouinianum libro primo.

duo in carne vna, vt 31. quæst. 1. quomodo.
b ¶ *Pœna.*] bene dicit pœna ex tempore. nam culpa ante legē fuit in Cain & Lamech. Et no. q̄ hæ omnes excusationes & sufficiētes sunt: sed illa est sola, extra de diuor. gaudemus. & dic pœna criminis, idest, legis temeratæ est.
c ¶ *Ex tempore.*] legis scriptæ: aliàs nec Lamech, nec Cain puniri debuit, cum illi ante legem scriptam peccauerunt: sed non erat adhuc pœna statuta contra eorum peccatum.
d ¶ *Ante legem.*] scriptam: non autem naturalem.
e ¶ *In legem.*] quæ enim præueniunt constitutionem, non sunt postea irritanda, vt s̄. dist. 82. proposuisti. j̄. ea. obijciuntur. & extra de consti. c. vlt. C. de test. iubemus 31. dist. ante.
f ¶ *Laudauerat.*] cum dixit, crescite, & multiplicamini.
g ¶ *Damnauerat.*] expresse. & est arg. q̄ licet vnum contrariorum commendetur, non ideo reliquum vituperatur. 8. q. 1. sciendum.
h ¶ *Posthabuit.*] idest, postposuit.
i ¶ *Muneris.*] i. officij, quo publice seruire humano generi videbat.
k ¶ *Prætexuit.*] idest, diminuit & extenuauit: non autē extinxit, vt dist. 35. sexto die. Et est arg. q̄ malum factum excusatur per bonā intentionem [1]: & obstetrices licet peccauerunt mentiendo, propter bonā tamen intentiónē remuneratæ sunt. 22. q. 2. si quælibet. & ita in eodem facto quis meretur & demeretur: quod est contra illud. ff. de neg ge. siue. & 16. q. 1. legi. ar. q̄ excusatur malum si bono zelo fit propter bonum. arg. 30. q. 1. ad limina.

NEmo sibi.] CASVS. H. sic ponit hunc casum. Erant quidam coniugati qui præter vxores volebant habere concubinas solutas: & dicebant q̄ hoc non licet feminis, s. habere alios præter maritos: sed viris licet habere præter vxores alias solutas. & ad hoc allegabant auctoritatem legis humanæ, quæ hoc permittit viris, & nō vxoribus: & maritale priuilegium, s. q̄a vir est caput mulieris, & maior in matrimonio, & exemplum siue auctoritates patriarcharū qui præter vxores immiscebantur ancillis. Ista ergo tria quibus viri se volebant excusare ab adulterio, in hoc c. remouet Ambr. & primo auctoritatem legis humanæ. Secundo loco priuilegium maritale. Tertio exemplum & auctoritatem patriarcharum. Et probat q̄ coniugatus semper adulteratur si cognoscit aliquam præter vxorem: plus tamē peccat & grauius est adulterium si accedit ad coniugatam quàm si ad solutam: q̄a tunc committitur adulterium ex vtraque parte. H. hunc casum plenius & melius posuit q̄ Beñ, vnum tamen uerbum dixit Beñ. quod H. non dixit: ibi, grauius est adulterium cum cōiugata, vt apparet exēplo Abimelech. *Peccare eū*, supple cognoscim⁹.
l ¶ *De legibus.*] quæ dicunt q̄ adulterium non cōmittitur cū soluta, sed cum nupta. ff. de adul. inter. Vel loquitur de legibus, quæ permittunt concubinatum, ut ff. de concu. l. 1. Vel loquitur de legibus, quæ permittūt fornicari militibus, ut C. de dona. inter ui. & uxo. l. 2.
m ¶ *Stuprum.*] Stuprū cōmittitur in uirgine, uidua, uel puero, uel etiam in soluta muliere quæ non habetur loco uxoris, uel concubinæ, ut ff. de adul. stuprum. secus s̄m canones [2], ut 36. q. 1. lex illa. §. 1.
n ¶ *Adulterium*] coniugatorum.

Stuprum in multis personis committitur.

[2] Sed contra de pæn. dist. 1. qui puero. quæ est lex canonizata.

o ¶ *Ab vxore.*] sic j̄. ea. q. 6. per totū. & ff. de adul. si uxor. Hic no. simplicem fornicationem esse canonicum crimen, idest, per canones & non per leges esse crimen.
p ¶ *Tibi ius.*] ius dicitur quod ex indulgētia uel ex dispensatione Apostoli habetur, ut unusquisque habeat, &c. ut s̄. q. 2. §. his ita. sicut dicitur ius patronatus quod ex gratia tantū habetur, ut 16. q. 2. si quis episcoporū. sic etiam ex necessitate habet fieri quod ex dispensatione fit, ut 50. di. Domino sancto & 35. q. 4. cōsanguinitas.
q ¶ *Tolerabilior.*] q. d. maius peccatū est manifeste peccare quàm occulte. sic est cōtra 12. q. 2. certe ego. s̄. 11. q. 3. præcipue. Sed dic q̄ occulte peccans magis dicitur peccare, i. periculosius: quia neminē habet corrigentem. Item malum est cadere à proposito, sed peius simulare propositum. Item manifeste peccans alio modo dicitur magis peccare, quia tueri se uult rationibus & auctoritatibus, ut in hoc c. uolebat. Item quantum ad hoc pluribus præbet exemplū peccandi, ut 11. q. 3. præcipue. Item alia consideratione qui clā peccat, plus peccat, quia uidetur scienter peccare. sed qui palā peccat, minus peccat, quia præsumitur errare, ut ff. de ritu nup. l. ult.
r ¶ *Sed omne.*] quod committit in non sua coniuge, adulterium est.
s ¶ *Locus iste.*] in Genesi, s. ubi dicit, qualiter Abrahā dū esset ī peregrinatiōe, rogauit Sarā ut diceret se esse sororē suā. 22. q. 2. q̄rit.
t ¶ *Abimelech.*] nō est huic ꝯ. 22. q. 2. quæritur. ubi dicitur, ut pudicitiā eius seruare posset apud Pharaonē. & hic dicitur Abimelech: quia uterque in ipsum peccauit, uel ipsum uterq; timuit ab initio.
u ¶ *Quia puro.*] uolebat enim eam uxorem habere: nec intendebat alicui iniuriam facere: & ideo excusandus erat.
x ¶ *Sacramenti cælestis.*] idest, ecclesiæ.

Fornicatio est crimen canonicum.

Crimina facta palā sunt occultis grauiora.

Orige

¶ Nihil est fœdius, quàm vxorem amare, quasi adulteram. C. V.

Sent. 4. dist. 31.

3 ORigo[a] quidem amoris honesta erat: sed magnitudo[b] deformis. ¶ Nihil autem interest, quàm ex honesta[c] causa quis insaniat. Vnde & Xistus in sententijs [Adulter[d] est, inquit, in suam vxorem amator[e] ardentior.] In aliena quippe vxore omnis amor turpis est, in sua nimius. Sapiens vir iudicio[f] debet amare coniugem, non affectu[g], Rege impetus voluptatis, nec præceps feretur in coitum. Nihil est fœdius, quàm vxorem amare, quasi adulteram. ¶ Certe, qui dicunt se causa reip. & generis humani vxoribus iungi, & filios † procreare, imitentur saltem pecudes[h]: & postquam venter vxoris intumuerit, non perdant[i] filios; nec amatores se vxoribus exhibeant, sed maritos.

Idē l. 6. in c. 18. Ezechielis.

† al. liberos tollere] orig.

† Vt ista ca. liberorum.

Idem libro secundo.

¶ Virginalis castitas non præfertur coniugio Abrahæ. C. VI.

Sent. 4. dist. 33.

QVis ignorat[k] sub altera[l] dispensatione Dei omnes retro sanctos eiusdem fuisse meriti, cuius nunc sunt Christiani? Quomodo ante Abraham placuit in coniugio, sic nunc virgines placent in perpetua castitate. Seruiuit ille legi[m], & tempori suo: seruiamus & nos Euangelio, & tempori nostro[n], in quos fines sæculorum[o] decurrerunt.

1. Cor. 10.

Item Augustinus[α] lib. 22. contra Faustum, c. 47. & 48.

α ¶ Augustinus.] *repositum est ex omnibus vetustis, cum in vulgatis legeretur,* Ambrosius.

¶ Patriarchæ non concupiscentia explendæ libidinis, sed causa numerosæ prolis plures habebant vxores. C. VII.

Sent. 4. dist. 33.

OBijciuntur Iacob quattuor vxores: quod, quando mos[p] erat, crimen non erat[q]: Sicut[β] patriarchæ coniugibus excipientibus semen suum miscebantur, non concupiscentia percipiendæ voluptatis, sed prouidentia propagandæ successionis: sic Apostoli auditoribus admirantibus doctrinam suam condelectabantur, non auiditate[r] consequendæ laudis, sed charitate seminandæ veritatis.

β ¶ Sicut patriarchæ.] *Apud B. Augustinum diuersus est verborum ordo,* Sicut Apostoli, inquit, auditoribus admirantibus doctrinam suam condelectabantur non auiditate consequendæ laudis, sed charitate seminandæ veritatis, ita patriarchæ, &c.

Item Augustinus de bono coniugali, c. 16.

¶ Satius est absque liberis defungi, quàm ex illicito concubitu stirpem quærere. C. VIII.

Sent. 4. dist. 33. in fin. 3. dist. 56. undecumque.

4 SIcut satius est mori fame[s], quàm idolothytis uesci: ita satius est defungi sine liberis, quàm ex illicito coitu stirpem quærere. Vndecumque[t] autem nascantur homines, si parentum vitia non sectentur, & Deum recte colant; honesti, & salui erunt[u]. Semen enim

---

ORigo quidem.] Hæc est 3. pars quæst. in qua probat, ꝙ ratione debet homo diligere vxorem, non tamquā adulter. Io. de Fā. CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima ostēdit Hier. ꝙ origo matrimonij & constitutio fuit & est honesta: sed abusio turpis est. In 2. parte dicit, ꝙ cum discretione sunt vxores diligendæ. In tertia parte ostendit ꝙ qui accedunt ad vxores causa sobolis procreandæ, saltē pecudes in hoc imitētur, s. vt ad eas prægnantes nō accedant. Secūda pars incipit ibi, *Nihil autem.* Tertia ibi, *Certe qui dicunt.*

a ¶ Origo.] s. spes prolis vel etiam vitatio fornicationis, quę est nuptiarum causa, vt 3. q. 2. §. his ita.

b ¶ Sed magnitudo.] scilicet immoderata[1] exactio præ nimio ardore libidinis.

c ¶ Honesta.] nihil enim est adeo licitum, vt non possit pernicies irrogari. 23. q. 5. de occidēdis. in fin. Item vsus rei nō condemnatur, sed libido, vt 41. dist. quisquis. & sic vides quòd quandoque peccatur in re honesta, vt 14. distin. quod ait.

d ¶ Adulter.] s. ead. q. 2. quidquid. §. Sol. hic adulter talis dicitur nō reatu criminis illius capitalis, sed similitudine adulterinæ libidinis. sicut enim adulter ī adulteram ardet: ita iste in propriam. & ꝙ nō peccet mortaliter, patet in fi. nam ibi dissuadetur ad quod euitandum nō tenetur. [& hoc modo 3. e. q. 7. adulterij. Sic ergo propter similitudinē dicitur adulter. Nec est hoc mirum. nam similitudine facti aliquid sępe dicitur fieri. 11. q. 3. excellentissimus. 12. q. 2. fraternitas.

e ¶ Amator.] vehemēs amator dicitur qui tantum vxorem diligit, vt apud se disponat, quòd si ipsa esset forte vxor alterius, non minus carnaliter se cum ea commisceret.

Vir non sit vxoris ardēs amator.

Mulier post conceptum debet continere.

f ¶ Iudicio.] cū iudicio & discretione cōmisceri vxori suæ debet.

g ¶ Affectu.] explendæ libidinis.

h ¶ Pecudes.] pecudes enim post conceptum non coeunt, vt j. ea. q. 7. non solum. nec mulier faciat copiam sui corporis à conceptione vsque ad purgationem, vt s. dist. 5. ad eius. & 33 q. 4. si causa.

i ¶ Non perdant.] perit enim partus ex frequenti concussione.

QVis ignoret.] CASVS. Ostēdit Hiero. in hoc c. ꝙ ita Abrahā Deo seruiuit in vinculo coniugali, sicut virgines nunc Deo seruiunt in castitate. seruiuit enim ille legi iuxta tempus suum: & nos seruiamus legi iuxta tempus nostrum. *Sub altera,* i. coniugali.

k ¶ Quis ignorat.] hoc capitulum habes de verbo ad verbum de pæ. dist. 2. si enim. ver. memento. & ver. Paulus.

l ¶ Sub altera.] idest, sub coniugali, quæ est altera à castitate. Alia littera habet alta. nam profunda sunt iudicia eius[2].

2 Vt 23. q. 4. de Tyrijs. secundum L. sed melior littera ē altera: quod ostenditur: quia olī sub coniugali: nunc sub virginali. & ita altera fuit dispēsatio, al tera ista, secū dum Hug.

m ¶ Legi.] naturali vel consuetudinarię: vel. i. dispositioni diuinę.

n ¶ Tempori nostro.] arg. ꝙ si primo currebat fortior moneta, & modo currit vilior de mandato principis: liberor soluendo viliorē[3]. arg. ff. de contrahen. emp. Imperatores. Argu. contra extra de cen. olim. in fi. ff si cer. peta. cum quid. extra de iureiur. quanto.

3 De ista materia vide late per Barth. & Alex. an. de Imol. in l. qđ te col 3. & 4. ff. si certū petatur.

o ¶ Fines seculorum.] idest, sæcularium desideriorum: vel ætas vltima, de qua habes 35. q. 4. cap. vnico.

OBijciuntur.] CASVS. Aug. in hoc c. excusat Iacob dupliciter de eo ꝙ habuit iiij. vxores. primo quia tunc mos erat. secundo quia non ex ardore, sed ad prolem procreandam hoc fecit: sicut Apostoli in multitudine filiorum delectabantur ex charitate, & non ex amore humanę laudis.

p ¶ Mos.] scilicet diuinus, & à Deo inspiratus. extra de diuor. gaudemus. & ponitur hic quando pro quia.

q ¶ Crimen non erat.] arg. ꝙ consuetudo à crimine excusat aliquando. arg. s. dist. 4. denique. & extra de temp. ord. sane. Arg. contra extra de simo. non satis. & 1. q. 3. c. vlt.

r ¶ Non auiditate.] si enim auiditate consequendę laudis, tunc peccarent. 22. q. 2. primum.

SIcut satius.] hęc est 4. pars quęst. in qua dicitur, ꝙ melius est mori sine filijs, quàm eos quęrere de damnato coitu. Ioan. de Fāt. CASVS. Aug. admonet in hoc c. vt quis non habeat concubinā, sed vxorem: quia sicut est melius fame mori, quàm idolothytis vesci. sic melius est mori sine liberis, q̄ ex illicito coitu filios quęrere. Verumtamen si filij ex illicito coitu quæsiti fuerint, si parentum vitia non imitentur; honesti & boni erunt quo ad Deum.

s ¶ Fame.] sed nonne propter necessitatem famis licitum est comedere idolothytum, cum necessitas non habeat legem, vt j. de cons. dist. 1. sicut[4] & propter necessitatem famis licitum est auferre aliena, vt de conse. dist. 5. discipulos. & etiam furari, vt extra de furtis, si quis. & homicidium committere, vt extra de homic. c. 2. & carnes comedere in Quadragesima. arg. de conse. dist. 4. carnem. & extra de obser. ieiu. consilium? Respon. sic: dummodo non fiat ad venerationem idoli. nulla tamen necessitas excusat à fornicatione, vt ff. de rit. nup. palam. §. non est ignoscendum.

t ¶ Vndecumque.] quasi dicat, etsi quęrantur ex illicito coitu.

u ¶ Et salui erunt.] arg. contra extra de fi. presby. per totum.

Dicat

Dicat aliquis.] Casus. Aliqui non habentes vxores dicebāt sibi licere concubinas habere. Ambro. autē probat hoc esse falsum: cum dictum sit Abrahę: Eijce ancillam & filiū eius. non enim quęrēdi sunt filij, qui nō possunt succedere, & q potius fuit oneri q̄ honori. Debet igitur quis habere vxorem, vt & crimen euitet, & ut filios habeat, qui possint esse heredes. Sequens c. cum §. patet.

a ¶ Nec successionis.] nisi in vncia. C. de na. li. authen. licet.

b ¶ Nec sanguinis.] idest, honoris. Filius enim sequit̄ priuilegiū patris in tribus: quo ad honores & dignitates: & quo ad curialē cōditionem, vt C. de decu. eos. & l. exemplo. & l. nullus. & quo ad originem. ut ff. ad muni. l. 1. matrem sequitur quo ad conditionem, ut C. de rei uendi. partum.

c ¶ Et nomen.] arg. ad pręsumptionem matrimonij clandestini ex appellatione vxoris: q eo ipso q nominatur vxor, est habenda pro vxore, vt extra de præsump. illud. C. de nup. si vicinis. Arg. contra. C. de lib. cau. l. pe. Arg. s. 93. dist. Dominus. 23. q. 1. paratus. j. de conse. dist. 4. si eos. ff. de prob. l. vlt. §. vlt. s. 1. q. 1. si qui à simoniacis. 27. q. 2. inuenta. Et quod dicit, & nomen, dic & pro idest, nam eo ipso q quis permittit ancillam suam cōtrahere matrimonium, rapitur in libertatē. C. de lati. li. tol. authen. ad hæc. sed & concubina rapitur in libertatem morte domini: similiter & filij eius, si dominus nihil de eis disposuit. C. communia de manu l. vlt.

d ¶ Sic.] ¶ Adulteria.] supra ea. q. 2. §. sicut ergo.

Ancilla contrahere permissa eripitur in libertatem.

hominis ex qualicumque homine, Dei creatura est †: & eo male vtentibus male erit, non ipsum aliquando malum erit.

Item Ambrosius in sermone de S. Ioanne, qui sic incipit [Diximus superiore Dominica.] num. 65.

¶ Ex ancilla filij non sunt quærendi. C. IX.

Iuo p. 8. c. 30. — Gen. 21. Gal. 4.

Dicat aliquis, vxorem non habeo, ideo ancillam mihi sociaui. Audi quid dicat scriptura ad Abraham, [Eijce ancillam, & filium eius:] non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Si igitur ancillæ filius heres non est, ergo nec filius est. Cur autem quæritur tale coniugium; de quo susceptus filius nec successionis [a] possit heres esse, nec sanguinis [b]? Nec enim habere potest hereditatis consortium; qui nō habet originis priuilegium. Cur, inquam, quæritur tale contubernium; de quo nati, non filij sint matrimonij, sed testes sint adulterij? Cur autem huiusmodi suscipiuntur adulterini, qui patri pudori sint, non honori? Dicit scriptura, [Adulterorum filij [a] in consummatione erunt: & ab iniquo toro semen exterminabitur.] Mulier igitur tua, si talibus moribus prædita est, vt mereatur consortium, mereatur & nomen [c] vxoris. Præsta concubinæ tuæ libertatem, & nomen vxoris, ne tu adulter sis potius, quàm maritus.

Sap. 3. — 1. Cor. 10.

a ¶ Filij.] *Reposita sunt reliqua verba scripturę ex B. Ambrosio, pro quibus in vetustis est*, &c. *in uulgatis autem*, abominatio sunt Deo.

Item Augustinus ad Claudium contra Iulianum, c. 8.

¶ Adulteria non sunt facienda etiam uoluntate generandi filios. C. X.

Iuo p. 8. c. 105. Pann. l. 7. c. 20.

Sic non sunt facienda adulteria [d] etiam voluntate generandi regenerandos: quemadmodum nec furta facienda sunt etiam voluntate pascendi pauperes [e] sanctos: quod tamen faciendum est non perpetrando furta, sed bene vtendo mammona [f] iniquitatis [g].

e ¶ Pauperes.] supra 14. q. 5. forte. s. 30. q. 1. nosse. s. 22. q. 2. is autē. s. 1. q. 1. non est putanda.

f ¶ Mammona.] idest, pecunia, quam quis per iniquitatem, idest, per sollicitudinem acquisiuit. 23. q. 5. §. sed hoc multipliciter.

Mammona iniquitatis quid sit.

g ¶ Iniquitatis.] idest, inæqualitatis. Aequum enim est tibi necessaria retinere, & superflua pauperibus erogare. & hæc est iniquitas, si contra fiat.

§ Ecce, quòd nullo modo licet alicui viuente vxore sua, vel ex ancilla, vel ex alia qualibet filios quærere: qui etiam suscepti, filiorum nomine iudicantur indigni. Simplex etiam fornicatio in sacra scriptura prohibetur.

ECCE QVOD NVLLO. Hæc est 5. pars q. in qua quæritur, an simplex fornicatio sit prohibita in decalogo? & est dicendum quod sic. Io. de Fant.

Vnde Augustinus in quæstionibus Deuteronomij, quæst. 37. ad c. 23.

¶ Illicitus concubitus, & omnis non legitimus usus illorum membrorum nomine mœchię intelligitur. C. XI.

Iuo p. 8. c. 311. — Iuo p. 8. c. 279. — 14. q. 5. c. pœnale §. furti.

Meretrices esse, & ad meretrices accedere prohibet [h] Dominus: quarum [i] publice venalis est turpitudo. In decalogo autem mœchiæ nomine non videtur hoc aperte prohibuisse: quoniam mœchia non nisi adulterium intelligi solet. *Idem super Exodum, quæst. 71.* ¶ Omnis mœchia etiam fornicatio dicitur in scripturis. Sed vtrum etiam omnis fornicatio mœchia dici possit in eisdem scripturis; non mihi interim occurrit locutionis [k] exemplum: sed si non omnis fornicatio etiam mœchia dici potest; vbi sit in decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt viri, qui vxores non habent, cum feminis, quæ maritos non habent, vtrū inueniri possit, ignoro. Sed si furti nomine bene intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienæ (nō enim rapinā permisit, qui furtū prohibuit [l], sed vtiq; à parte [m] totū intelligi voluit, quidquid illicite rerū proximi aufertur,) profecto & nomine mœchię omnis [n] il-

Meretrices.] Casus. Hug. sic ponit hunc casum. In hoc cap. ostendit Aug. quòd simplex fornicatio fuit prohibita à Domino in Deuter. fuit etiam prohibita in decalogo, vbi dictum est: Non mœchaberis. licet ibi solum adulteriū videatur prohibitum: sed sicut in prohibitione furti nomine partis totum intelligitur esse prohibitum, scilicet omnis vsurpatio illicita rei alienę: ita in prohibitione mœchiæ, nomine partis intelligitur totū esse prohibitum: scilicet omnis illicitus coitus. Beneuē. vero sic incipit casum super illo verbo in Deutero. Non erit meretrix de filiabus Israel, neque scortator de filijs Israel. Probat Au. q simplex fornicatio fuit prohibita à Domino in decalogo: vbi dictum est, Non mœchaberis. Nam sicut in prohibitione furti nomine partis, & cetera oīa dicit postea vt Hu. A parte. sed interpretatione prohibuit.

h ¶ Prohibet.] cum dicit, Non mœchaberis. Et in Deutero. vbi dicitur: Non erit meretrix de filiabus Israel.

Meretricis diffinitio.

i ¶ Quarum.] alibi, meretrix est, quæ multorum libidini patet, ut s. dist. 34. uidua. hoc etiam lex dicit. ff. de rit. nup. palam.

K ¶ Locutionis.] expresse.

l ¶ Prohibuit.] arg. q idem iuris est in parte & in toto, ut 14. q. 5. pœnale. Item arg. q prohibito minori, id quod maius est intelligitur prohibitum [1]. arg. 44. dist. nulli clerico [2]. similiter concesso maiori cōcessum uidetur & minus. 16. q. 2. uisis [3].

m ¶ A parte.] pars enim est furtum: illicita usurpatio rei alienæ est totum. omne namque furtū est illicita usurpatio rei alienæ: & non conuertitur. Hug. sed hæc gl. non ualet: sed expone ut dicit 14. q. 5. pœnale.

n ¶ Omnis.] licet non prohibuerit rapinam uerbis legis, prohibuit tamen

1 Ad hoc 24. q. 1. miramur. vbi de hoc.
2 Adde de hoc institu. de interd. §. si & no. in l. 1. C. si ser. ex por. ve.
3 De hoc extra de deci. ex parte 27. q. 2. suntqui.

tamen sententia legis, quæ magis attendenda est. extra de verb. sig. propter ea. §. 1. q. 1. Marchion.

Cõcubinam an licuerit olim habere.

a ¶ *Illicitus.*] Hic videtur surgere quædã inextricabilis cõtrarietas. nam in Deuteronomio licitum erat habere concubinam, & dare ei pretium suæ pudicitiæ, & eam dimittere. sed in Decalogo secundum interpretationem Aug. prohibita fuit omnis fornicatio, vt hic. Dicit Hu. ꝙ nõ sunt cõtraria. nã aliud est permissio, de qua in Deutero. & aliud est præceptũ, ď quo i Decalogo. Sed hæc solutio nulla videtur, quia circa idẽ non possunt habere locũ permissio & præceptũ, siue ꝓhibitio. ideo dicit ꝙ illud intelligit de comparatiua permissione. simile. ¶. 33. q. 2. si quod verius. nam in veritate illud semper fuit peccatum. extra de diuor. gaudemus.

m ¶ *Immunditiam.*] arg. opera nuptiarum, quæ non sunt causa liberorum, mortalia esse: quia luxuria & immunditia nominantur, vt ¶. c. liberorum. sed hoc dicitur non quo ad reatũ mortalis vitij, sed quo ad speciem facti. speciem enim & similitudinem luxuriæ & immunditię prætendunt & habent designare, vt no. s. e. c. origo.

licitus[a] concubitus, atque illorum membrorum non legitimus vsus prohibitus debet intelligi.

Item Hieronymus in c. 5. epistolæ ad Gal. ad vers. [Manifesta autem.]

¶ **Extraordinaria voluptas, & inuerecunda opera nuptiarum, luxuria, & immunditia appellantur. C. XII.**

IN eo fornicator[b] maioris[c] est criminis, quia tollit membra Christi, & facit ea membra meretricis, [erunt[d] quippe duo in carne vna.] Qui non est fidelis, nec credit in Christo; sua membra facit membra meretricis: qui credit, & fornicatur; Christi membra facit membra meretricis. Econtrario[e] infidelis in fornicatione sua vtrum violet, an ædificet[f] templum idolo, nescio[g]. Per vitia quippe luxuriæ[a] vel maxime dæmones coluntur. Hoc vnum scio, quòd qui post fidem Christi fornicatur; uiolat templum Dei. Secundum opus[h] carnis, immunditia[i] nuncupatur: & eam comes luxuria sequitur. Quomodo enim in ueteri lege de nefandis criminibus, quæ in occulto fiunt, & ea nominare turpissimum[k] est, ne & dicentis os, & aures audientium polluerentur[l], generaliter scriptura complexa est dicens [Verecundos, uel reuerentes facite filios Israel ab omni immunditia;] sic in hoc loco ceteras extraordinarias uoluptates, ipsarum quoque opera nuptiarum, si non uerecunde, & cum honestate quasi sub oculis Dei fiant, ut tantum liberis seruiatur, immunditiam[m], & luxuriam nominauit.

1. Cor. 6.

Leuit. 15.

a ¶ Luxuriæ.] *Abest vox ista à plerisque vetustis, & originali.*

Item Gregorius in moralibus, lib. 12. c. 12.

¶ **Immoderatus vsus mulierum Salomonem ad idololatriam traxit. C. XIII.**

SAlomon quippe immoderato usu, atque assiduitate mulierum ad hoc usque perductus est, ut templũ idolis[n] fabricaret: & qui prius Deo templum construxerat, assiduitate libidinis etiam perfidiæ substratus idolis construere templa non timuit.

Item Hieronymus in c. 5. epist. ad Ephesios, ad vers. [viri diligite.]

¶ **Liberorum procreatio in matrimonio laudatur, meretricia voluptas etiam in vxore damnatur. C. XIIII.**

LIberorum ergo, ut diximus, in matrimonio opera concessa sunt: uoluptates autem, quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in uxore damnatæ[o].

6 *Quare autem tales non dicantur filij, vel quem suorum parentum sequantur, qui ex libero & ancilla nascuntur, Isidorus Etymologiarum lib. 9. c. 5. determinat.*

§. **Qui sint liberi, & quam conditionem sequantur. C. XV.**

LIberi[p] dicti, qui † ex libero sunt matrimonio orti. Nam filij ex

Iuo p. 8. c. 71.

† al. quia

IN eo.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima ostendit Hierony. ꝙ in eodem genere fornicationis plus peccat fidelis quàm infidelis: quia fidelis de membro Christi facit membrum meretricis. In secunda parte probat ꝙ nomine immũditiæ Apostolus dissuasit omnes extraordinarias voluptates etiã cum vxore propria. Secunda incipit ibi, *Secũdum opus. In eo*, idest, propter hoc. *Quomodo*, idest, sicut. *In hoc loco*, scilicet Apostoli.

b ¶ *Fornicator.*] melius est viam veritatis non agnoscere, &c. de pæni. dist. 4. si refugientes.

c ¶ *Maioris.*] quia fidelis in hoc magis peccat, quia membra Christi facit membra meretricis. sed infidelis sua, non Christi membra, facit mẽbra meretricis.

d ¶ *Erunt.*] idest, conuenient in vno carnali opere. & per hoc dicit Hug. affinitatem contrahi per illegitimũ coitum, vt not. 30. q. 4. si quis.

e ¶ *Econtrario.*] idest, sed vel, idest conuerso casu.

f ¶ *Aedificet.*] tamen per fornicationem magis ædificatur diabolo templum quàm violetur.

g ¶ *Nescio.*] hoc non definit: ponit tamen persuasionem suam cũ dicit, per vitia, &c. vel dic, nescio, idest, non definio, cum sit manifestum: quia infidelis non violat templum Dei, cum ipse non sit tẽplum Dei: sed ædificat templum diabolo.

h ¶ *Secundum opus.*] ordine scilicet enumerandi. sic enim ait Apostolus: Manifesta sunt opera carnis: quæ sunt fornicatio & immunditia, luxuria, &c. De his. 25. dist. §. criminis. ver. de quibus.

Luxuria & immunditia differunt.

i ¶ *Immunditia.*] quæ attenditur secundum omnem vsum illicitũ membrorum. luxuria attenditur in cibo & potu cum vtitur delicatis & calidis, vt aptior sit ad immunditiã. 35. di. ecclesiæ principes.

k ¶ *Etiam turpissimum.*] & ita quædam omittenda sunt propter turpitudinem, vt 1. quæst. 4. §. item peccato. & Imperator dicit de ea quæ nubit intra tempus luctus, quomodo ei dicamus erubescimus. in authe. de restitu. & ea quæ parit. §. vnum si quidem. colla. 4.

l ¶ *Polluerentur.*] nam dicit Imperator ꝙ propter ista crimina inducuntur fames & pestilentiæ, & terræmotus, ut in authen. ut nõ luxu. contra natu. §. si enim. colla. 6.

SAlomon quippe.] CASVS. Probat Greg. ꝙ ex nimia assiduitate mulierũ de facili quis ducitur ad idololatria, Salomonis exemplo: qui cum Deo prius construxerat templum, postea amore libidinis idolis templa construxit. Sequens c. cum §. seq. patet.

n ¶ *Idolis.*] idolo s. Astaroth Sydoniorum, & idolo Chamos Moabitarum, & idolo Moloch Amonitarum. post tamen egit pænitentiam secundum quosdam 1. de pæni. dist. 2. si enim. uer. Salomon.

o LIberorum.] ¶ *Damnatæ.*] cum uxore commissæ uoluptates puniendæ sunt. Et ita est arg. pro Hu. qui dicit uirum mortaliter peccare cum accedit ad vxorem causa libidinis. Tu dic contra. & damnatæ dicit, idest, puniendæ propter veniale. & est simile 4. dist. denique. 6. dist. testamentum.

QVARE AVTEM Hæc est sexta pars quæstionis, in qua dicitur ꝙ filius sequitur matrem, maxime illegitimus. Io. de Fan.

LIberi.] CASVS. Primo ostendit Isido. qui liberi dicantur legitimi. Secundo ꝙ proles semper imitatur conditionem matris. Tertio addit qui appellentur filij naturales. *Deteriorem.* hoc dicit secundum consuetudinem quarundam terrarum. Vel *deteriorem*, idest, inferiorem & debiliorem, scilicet matrem.

p ¶ *Liberi.*] quattuor sunt genera filiorum naturales tantum, vt concubinarum. naturales & legitimi, vt uxoris. legitimi tantum, ut adoptiui. spurij 1 ut sacrarum virginum, & consanguinearum 1. quæst. 1. c. tali.

2 ¶ Dete-

a ¶ *Deteriorem partem sumit.*]hoc verum est s̃m legem Longobardorum & Theutonicorũ. nam s̃m legem Romanorũ secus. C. de rei vend. partum. ff. de sta. ho. lex naturæ. & de. ver. sig. etiam. & sufficit si per momentum fuit in libero ventre. ff. eo tit. l. & seruorũ. §. ingenui. Vel dic verius deteriorem, id est, debiliorem: quia femineus

c ¶ *Quod autẽ.*]Hic intitulat̃ quinta quęstio: an s̃. pudicitia per violentiam auferatur. Et dic ꝙ duplex est pudicitia: animi, & corporis. Corporis pudicitia quæ integritas dr̃, bene amittitur per violẽtiam: de qua dr̃ ĩ. ea. ille. & 27. q. 1. nuptiarum. Pudicitia autem animi cum virtus sit, non aufertur per vim: qa animo non infert̃ vis, vt ĩ. a. ita ne. Et no. ꝙ hæc eadẽ virtus est in virginibus, in cõiugatis, & in viduis: sed in virginibus appellat̃ virginitas: & in coniugatis pudicitia. 27. q. 1. nuptiarũ. & in cõtinentibus castitas. 30. dist. hæc scripsimus.

Pudicitia an possit per violentiam auferri.

libero & ancilla, seruilis conditionis † sunt. Semper enim qui nascitur, deteriorem [a] partem sumit. Naturales autem dicuntur ingenuarum concubinarum filij; quos sola natura genuit, non honestas cõiugij. *& infra.* ¶ Hi vero †, qui non sunt de legitimo matrimonio, matrem [b] potius, quàm patrem sequuntur.

† *Vnde & ij qui*] orig.

[α] ¶ Deteriorem partem.] *In codicibus Isidori etiam manuscriptis legitur,* deteriorem parẽtis statum sumit.

QVÆSTIO QVINTA.

QVòd autem [c] *pudicitia violenter eripi non posit; multorũ auctoritatibus probatur. Est enim virtus animi, quæ violentiam non sentit. Corpori namque vis* [d] *infertur, non animo. Vnde, quamuis corpus violenter corrumpatur; si pudicitia mentis seruetur illæsa; tamen castitas duplicatur* [e]. *Sicut beata Lucia fertur dixisse Paschasio [Si inuitam me feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronã.] Non enim inquinatur corpus, nisi de consensu mentis. Nam si in manu mea thura ponas, & per manum meam sacrificia † facias; Deus † hæc attendit, & deridet. De sensibus enim & voluntatibus iudicat Deus.]*

In martyrio B. Luciæ.

† *al. iacias sacrificijs.* † *al. non attẽdit, qui & deridet.*

Hinc Ambrosius scribit in libro secundo de Virginibus.

¶ Melior est virginitas mentis, quàm carnis. C. I.

Sent. 4. dist. 33. Iuo p. 7. c. 137.

TOlerabilius [f] est mentem virginem, quàm carnem habere. Vtrũque bonum, si liceat [g]: si non liceat; saltem nõ homini [h] castæ [β], sed Deo [i] simus. *& infra.* ¶ Virgo prostitui [k] potest: adulterari [l] non potest. Vbicumque Dei virgo est; templum Dei est: nec lupanaria [m] infamant castitatem: sed castitas, etiam loci abolet infamiam.

[β] ¶ Castæ.] *Antea legebatur,* casti. *sed B. Ambrosius ibi inducit Theodoram loquentem.*

Idem ad virginem lapsam, c. 4.

¶ Mente incorrupta, caro non corrumpitur. C. II.

Sent. ibidem. Iuo p. 7. c. 138.

REuera non potest caro [n] corrumpi, nisi mens fuerit ante corrupta.

Item Augustinus de ciuitate Dei, libro primo, c. 18.

¶ Aliena libido neminem polluit. C. III.

Iuo p. 7. c. 139.

ITa [*], ne aliquem polluat [o] aliena libido, metuitur? Non polluit, si aliena erit: si autem polluet, aliena non erit. Sed cum pudicitia virtus sit animi, comitemque [p] habeat fortitudinem, qua potius quælibet mala tolerare, quàm malo consentire decernat [q], nullus autem magnanimus, & pudicus in potestate [r] habeat, quid

d ¶ *Vis.*]absoluta, quę non potest animo inferri: sed conditionalis potest, vt s̃. 23. q. 6. vides. Vel dic non potest inferri animo vis: verum est non consentienti.

e ¶ *Duplicatur.*] Arg. violenter corruptã non amittere virginum pręmium, sed recipere duplicatum: non tñ quo ad aureolam. consequitur ergo maius præmium, sed non tale: quia non coronatur, nec fulgorẽ virginis habebit.

TOlerabilius.] CASVS. Ostẽdit Ambro in hoc c. q potior est integritas mentis q̃ carnis: quamuis vtraq; sit bona. Prima enim violenter auferri non potest: secunda potest. Nec lupanaria infamãt castitatem: sed castitas abolet loci infamiam. Et quod dr̃ ibi, *prostitui potest*, per vim, sed *adulterari non potest*, ita quòd sit rea adulterij, nisi consentiat. Seq. c. patet.

f ¶ *Tolerabilius.*]id est, sanctius.

g ¶ *Si liceat.*] id est, si potest.

h ¶ *Nõ homini.*] in corpore.

i ¶ *Sed Deo.*]in mente.

k ¶ *Virgo enim prostitui.*] id est, in corpore per vim corrumpi.

l ¶ *Adulterari.*]qa adulterium tñ dolo committitur, vt 34. q. 2. in lectũ. & ff. de adul. l. pe.

m ¶ *Nec lupanaria.*]Homo enim sanctificat locũ, nõ locus hominem, vt 40. dist. non loca. & c. multi. tñ ex loco quandoque præsumitur ꝯ aliquem, vt 18. q. 2. diffinimus. & etiam pro aliquo, vt 56. dist. c. 1. ipse ergo locus per se non est infamis: nec etiã domus lupanaris est infamis, vt ff. de peti. here. ancillarũ. vitari tñ debet turpis locus, vt 81. dist. in omnibus. & iudex ipsum vitare debet, vt ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter.

Locus nõ sanctificat hominem.

us sexus debilior est quo ad honores: tamen circa insignia proles patrem sequitur, vt dixi s̃. e. dicat.

a ¶ *Deteriorem*]s̃. 28. q. 1. Iudæi. contra. s̃. 15. q. vlt. cum multæ. cõtra. sed hoc in ceteris generaliter: sed fallit in istis duobus casibus Iudæorum filijs & clericorum.

b ¶ *Matrem.*]quantum ad conditionem, & quantum ad originẽ. ff. ad municip. l. 1. & ꝙ impugnat testamentum matris, vt ff. de inoffi. testa. si suspecta. §. 1.

QVòd autem.] Hæc q. diuiditur in 7. partes. In quarum prima probatur, ꝙ non perditur castitas animæ vel corporis vbi animus non consentit. Secunda ibi, *Si Paulus.* Tertia ibi, *Nec solo.* Quarta ibi, *Qamuis.* Quinta ibi, *Cum ergo.* Sexta ibi, *Preceptum.* Septima ibi, *Sed queritur.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulat̃ 5. q. qua quæritur an pudicitia per violẽtiam auferatur? Dicit̃ ꝙ duplex est pudicitia, s. corporis, & animi. Pudicitia corporis, quæ carnis integritas dr̃, ꝓ violentiam aufert̃, de qua habet̃ ĩ. ea. q. ille. Pudicitia animi, cum sit virtus, non aufertur per vim: qa animo vis non infert̃, vt ĩ. e. q. ita ne. probat igitur Gra. in hoc §. ꝙ pudicitia per violentiã nõ eripitur, primo cum sit virtus animi, nõ corporis: & animo vis non infertur, sed corpori. secundo exemplo beatæ Luciæ.

n REuera. ¶ Caro.] id est, eius corruptio ad reatum imputari non debe;, vel ad damnationem æternam: vel corruptionis non debet rea effici; obest tamen quo ad aureolam: & qa non consecrabitur inter virgines, vt ĩ. ea. ille.

ITa ne.] CASVS. Ostendit Aug. in hoc c. ꝙ cum pudicitia sit virtus animi, inuito auferri nõ põt. Vnde cũ cõmitẽ habeat fortitudinẽ, etiã ꝓ morte nõ debet malo consentire. Nullus enim in sua potestate habet qđ de carne sua fiat: sed in mẽte potest pudicitiam qs seruare. *Metuitur?* interrogatiue, quasi non debet metui.

o ¶ *Polluat.*]& polluet per consensum. de pæ. dist. 5. c. fi.

p ¶ *Comitemque.*]nam qui habet vnam virtutem, habet omnes.

q ¶ *Consentire.*]si. 31. q. 2. Lotharius. non em̃ prætextu paupertatis, &c. de ri. nup. palam. §. non est ignoscendum.

r ¶ *In potestate.*] Nam dicit lex, qua cura vel diligentia consequi

possumus,ne quis nobis iniuriam vel damnũ det,vt ff commo,ad eos.& de admi.re ad ci.perti.l.2.§.si eo.& dicit lex,ꝙ custodia parum potest aduersus vim.ff.de act.emp.& ven.si ea res.
a ¶ Putauerit.] Arg.ꝙ non debet dici quis perpetrasse quod nolẽs fecit,vel passus fuit:nec debent imputari quæ per coactionem absolutã fiunt arg.ĩ. dist. 50.p̃sbyteros.15.q.6.c.1.arg.econtra.31.q.2. Lotharius.

ea.ita ne.sed hoc ideo dicit, q̃a non tenet hoc casu ad pœnam legis, 2 :q̃a sine dolo adulteriũ nõ committatẽ. ff.de adult.l.pe. aliàs potius debuit mori q̃ consentire.ĩ. e.§.cũ ergo. Vides ergo ꝙ adulteriũ põt esse ex parte vnius tñ.similiter simonia põt esse ex parte vni⁹ tñ,& nõ alterius:sicut i Giezi & Naamã,vt 1.q.1.q̃ studet.& q.3.

de sua carne fiat: sed tantum quid annuat mente, vel renuat; quis tandem sana mente putauerit a se perdere pudicitiam, si forte in apprehensa, & oppressa carne sua exerceatur,& expleatur libido non sua.

α ¶ Ita ne.] *Apud B. Augustinum legitur,* Atenim,ne vel aliena polluat.

Idem ibidem.

¶ De eodem. C. IIII.

Iuo ibidem.

PRoposito animi permanente,per quod etiam corpus sanctificari b meruit, nec ipsi corpori aufert c sanctitatem d violentia libidinis alienæ, quam seruat perseuerantia continentiæ suæ. An vero, si aliqua femina mente corrupta, violatoque proposito, quod Deo vouerat, pergat e vitianda ad deceptorem suum; adhuc eam pergentem sanctam vel corpore dicimus, ea sanctitate animi, per quã corpus sanctificabatur,amissa, atq; destructa? Absit hic error, & hinc potius admoneamur, ita non β amitti corporis sanctitatẽ manẽte animi sanctitate, etiã corpore oppresso; sicut amittitur corporis sanctitas violata animi sanctitate. *Idem* c.19. ¶ Lucretiã certe matronam nobilem, veteremq; Romanã pudicitiæ magnis efferũt laudibus. Huius corpore cum violenter oppresso Tarquinij Regis filius libidinose potitus esset; illa scelus improbissimi iuuenis marito Collatino, & propinquo f Bruto viris clarissimis, & fortissimis indicauit, eosque ad vindictam constrinxit. Deinde fœdi in se commissi † ægra, atque impatiens se peremit. Quid dicemus? adultera g hæc, an casta iudicanda est? Quis in hac controuersia iudex laborandum putauerit? Egregie quidam ex hoc, veraciterque declamans ait, [Mirabile dictu: duo fuerunt: & adulterium vnus admisit h .] splendide, atque verissime. Intuens enim in duorum corporum commistione vnius inquinatissimam cupiditatẽ, alterius castissimam voluntatem, & non quid coniunctione membrorum, sed quid animorum diuersitate ageretur, attendens [duo, inquit fuerunt, & vnus adulterium admisit.]

† *al.commissi sceleris.*

β ¶ Ita non amitti.] *Locupletatus est ex originali hic locus, qui etiam apud Iuonem erat paulo concisior.*

Idem in eodem libro, c.27.

C. V.

NOn γ fidelibus Christi sit tædio vestra vita, si ludibrio fuit hostibus castitas vestra. Habetis magnam, veramque consolationem, si fidam conscientiam retinetis, non consensisse peccatis eorum, qui in uos peccare permissi sunt. *Idem in libro de duabus animabus, c.10.* ¶ Nõ nisi voluntate peccatur.

γ ¶ Non fidelibus.] *In originali legitur,* Non itaque vobis o fideles Christi, *sed quoniã erat initium capitis, non est mutatum. Reliqua vero sunt restituta, & aucta.*

Idem in libro primo de libero arbitrio, c.5.

¶ De eodem. C. VI.

Iuo p.7.c.140. & p.10.c.101.

DE pudicitia quis dubitauerit i , quin ea sit in animo cõstituta; quãdoquidem virtus est k ? Vnde a violento stupratore eripi l nec

PRopo\sito.] CASVS. Ostendit Augu. in hoc c. ꝙ sicut virgo, q̃ proposuit se leccatori suo supponere, mente est corrupta, sed integra corpore: sic quæ inuita patitur violentiã hostis, est integra mente, etsi corpore corrũpatur. quod probat exẽplo Lucretiæ.
b ¶ Sanctificari.] futuro, cũ sua stola induet.
c ¶ Non aufert.] & ita habet corpus virtutem Sed contra.ĩ.ea.de pudicitia.quia virtus tantum in animo est. sed ideo dicitur corpus habere: q̃a futurũ est habere post resurrectionẽ.
d ¶ Sanctitatem.] hæc tñ quæ mẽte corrupta est,post pænitentiã põt ordinari: quia quo ad legem promotionis virgo est ĩ. ea.finge.
e ¶ Pergat.] No. ꝙ sola itineris arreptio facit aliquã corruptã: sicut itineris arreptio habetur ꝑ appellatione. extra de appel. meminimus. sic qui pergit de vna militia ad aliam, iure secũdæ militiæ cẽsetur.ff.de bo.poss.ex testam ẽ̃to militis.l.1.1.

Appellat, q̃ ad superiorẽ iter arripit.

1 De hoc no. extra de priuile.c.penul.

LVCRETIAM. CASVS. Cũ Romani obsiderent Ardeam, orta est contentio inter Collatinum & Tarquinium filium Tarquinij regis de castitate suarũ vxorum Tunc Tarquinius fecit fieri litteras falsas ex parte Collatini ad vxorem eius: in quibus continebatur, Hunc recipe tamquam meipsum.& eas sigillare fecit sigillo Collatini.& cum eis sero venit ad domũ Lucretiæ, quæ visis litteris honeste suscepit eũ. Tarquinius autem in nocte accessit ad lectum eius cum quodam Mauro:& dixit quòd nisi ꝑmitteret eũ facere quod vellet,ibi interficeret illum Maurum, & diceret se deprehendisse illum cum illa. Tunc illa timens tantam infamiam,cum valde casta haberetur,supposuit se illi. Ille autem mane reuertens ad castra,publice de facto se cœpit iactare. Illa vero abscondito cultello in manica venit ad castra & in publico manifestauit seriẽ facti:& cœpit multũ hortari ad vindictam maritũ & Brutum auunculũ suũ: & extracto cultello seipsam interfecit: pro quo Tarquinius rex & filius eius expulsi sunt de ciuitate.
f ¶ Propinquo.] id est, auunculo.
g ¶ Adultera.] videtur ꝙ Aug. male induxit exẽplũ Lucretiæ: nã in veritate ẽm canones adulterium commisit: siue directa, siue indirecta fuerit voluntas: licet ẽm leges non cõmittatur nisi dolo.ff. de adul.l.pe.sed Aug.induxit exemplum hoc quasi à minori. q.d. ex quo ea quæ conditionaliter fuit coacta,excusatur secundũ legẽ ab adulterio: multo magis ea quæ absolute secundum canones. 1. q.1.constat.50.dist.presbyteros.
h ¶ Vnus admisit.] immo & ipsa, nisi absolute fuerit coacta.ar.ĩ.

Lucretia adulteriũ commisit.

q.3.q̃sitũ.& similiter societas, vt ff. ꝑ soc.l.actione.§.diximus. & spõsalia.extra de despõ.impub.de illis.& matrimoniũ,vt extra de eo qui dux.in mat.quam pol.per adul.c.1.& ĩ.ea.q.2 aliquãdo 3.

NOn fidelibus.] CASVS. In hoc c.& in omnibus sequentibus probatur,ꝙ castitas animi non amittitur, licet corpus per violentiam corrumpatur: cum nullum peccatum committatur nisi voluntate *Eorum,* scilicet hostium. Quæ sequuntur,plana sunt vsque ibi, *Ad dominum.*
i DE pudicitia quis dubitauit.] Collige de modo probationis omnem virtutem esse in animo.
K ¶ Virtus est.] est autem virtus habitus mentis bene constitutæ, &c.vt de pæni.dist.3.ille rex tantus.ob hoc etiam virtutes velamẽta animæ dicuntur.de pæni.dist.2.c.sapiens.
l ¶ Eripi potest.] quid si culpa sua in hanc violentiam incidisset: puta denuntiauit ei maritus vt fugeret, ne vi hostiũ opprimeretẽ, illa autẽ fugere noluit:& sic oppressa est; an dimitti possit à viro? Sic vr̃,q̃a quidquid ex culpa sua,&c.15.q.1.si q̃s insaniens.50.dist.studeat.præsumitẽ eñ se rapinæ obtulisse. 23.q.4. displicet.ff. q̃d me. cau.si mulier.Arg.ꝯ extra de spon.veniens.27.q.2.desponsata. ff. de re.iur.nullũ crimẽ.15.q.6.c.1.nec imputandũ est ei ꝙ credula non

non fuit.ff. quod cum fal.tut. l.2.& 50. dist. si quis præpostera. Itẽ & si peccauerit nõ credendo viro suo: nõ tamen quantũ adulteriũ meretur. 15. q.1. inebriabunt. Io. Quid iuris sit de hoc, in quæstionibus plene notaui. B.

AD Deum.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ Deus inuocãtibus eum

c Non potest. ¶ Non peccat.] nam tunc homo peccat cum mens per delectationẽ subiugatur. de pæ. dist. 2. hoc sciendum. & est ar. 22. q. 5. si quis coactus. contra. Sed ibi de conditionali coactione, hic de absoluta.

MAgis timeamus.] CASVS. Dicitur hic, magis timendũ est ne amittamus castitatẽ animi quàm corporis. Nã pudicitia mẽtis nõ amittitur violentia corporali: quæ etiam dicitur in carne seruari nisi volũtate cõsentiat. Hũc credo intellectũ litteræ: licet Beneuẽ. aliquãtulũ in fine variauerit dicẽs: Ostẽdit hic ꝙ violẽtia corporali nõ violat pudicitia mẽtis: sicut nec volũtate nuda perditur integritas corporalis.

Iuo p. 7. c. 141

15. q. 1. si quis iratus. §. Item in persecutione.

Idem Beda in quæst. in Gen. to. 8. 190.

Iuo par. 8. c. 11

ipsa potest. *Item Hieronymus* [a] *super epistolam ad Romanos libro primo.* ¶ Non potest fieri, vt nisi quis mœchetur prius in corde; mœchari possit in corpore. *Idem super Lucam* [b] *in lib. secundo.* ¶ Finge in persecutione aliquam uirginem prostitutam: hæc apud Euangelium, quia voluntate non peccat, uirgo suscipitur: in lege quasi corrupta repudiatur. *Idem in libro hebraicarum quæstionum in Gen. ad cap. duodecimum.* ¶ Corpus mulieris non uis maculat, sed uoluntas. *Item Augustinus in libro de sancta virginitate. cap. octauo.* ¶ Sicut nemo impudice utitur corpore, nisi spiritu prius concepta nequitia; ita nemo pudicitiam seruat in corpore, nisi spiritu prius insita castitate.

[a] ¶ Item Hieronymus.] *Apud B. Hieronymum nihil tale est inuentum. Sed apud Origenem lib. 2. ad c. 2. epist. ad Romanos hęc leguntur.* Neque enim fieri potest, vt si ante quis non mœchetur in corde, mœchari possit in corpore.

[b] ¶ Idem super Lucam.] *Hæc habentur in commentariis B. Hieronymi in Matthæum l. 2. c. 11. & inde est emendatum. In Lucam enim nihil extat B. Hieronymi.*

Item Victoriano, epistola 122.

¶ In corpore pudicitia violari non potest, si mens inuiolata seruetur. C. VII.

Ansf. l. 10. c. 52

AD Deum ingemiscẽtibus omnino suis aderit, qui suis adesse consueuit: & aut nihil in earum castissimis membris libidine hostili perpetrari permittet [a]; aut si permittit, cũ earum animus nulla cõsensionis turpitudine maculatur, etiã carnem suam defendit [b] à crimine: & quidquid in ea nec commisit, nec permisit libido patientis, solius erit culpa facientis: omnisque illa uiolentia non pro corruptionis turpitudine, sed pro passionis uulnere deputabitur. Tantũ enim in mente ualet integritas castitatis, ut illa inuiolata, nec in corpore possit pudicitia uiolari, cuius membra potuerint superari.

Cap. 1. idest ante c. de castitate in recent. impss.

Item Isidorus in synonymis, lib. 2.

¶ Caro non peccat, si à contagione fuerit anima munda. C. VIII.

Sent. 4. dist. 33
Iuo p. 7. c. 142
al. animi

NOn potest corpus corrumpi, nisi prius animus fuerit corruptus. Munda à contagione anima † caro non peccat [c].

Item Augustinus Honorato episcopo, epistola 180.

¶ Non eripitur pudicitia carnis, si mente seruatur. C. IX.

Polyc. l. 4. tit. 35
Ansf. l. 10. c. 51

MAgis timeamus ne sensu interiore corrupto pereat castitas fidei; quàm ne feminæ uiolenter constuprentur in carne: quia uiolentia non uiolatur pudicitia, si mente seruatur: quoniã nec in carne uiolatur, quando uoluntas patientis sua turpiter carne non utitur; sed sine consensione tolerat quod alius operatur.

Item Ioannes Chrysostomus [*idest auctor operis imperfecti super Matthæum, hom. 32. ad c. 19.*]

¶ Nec peccatum, nec iustitia ex opere sine voluntate perficitur. C. X.

SIcut enim [d] peccatũ sine uoluntate opus non facit; ita & iustitia ex opere non consũmatur, nisi & uolũtas affuerit. Multi enim corpore quidem castitati student; adulterium autem uolũtate [e] cõmittunt. Nisi enim ex uoluntate sola, fornicatio consummaretur; numquã Dominus diceret. [Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam; iam mœchatus est eam in corde suo.] Ergo uoluntas sine opere † frequenter peccat. Illa est gloriosa continentia; non quam transgredi non potest necessitas debilitati [f] † corporis; sed quam complectitur uoluntas sancti propositi.

Matt. 5.
al. corpore
al. debilitatis

Item Hieronymus in epistola ad Eustochium de custodia virginitatis.

¶ Virginitas carnis non seruatur mente corrupta. C. XI.

Act. 9. & 13. & Rom. 1.

[a] SI Paulus Apostolus uas [g] electionis, & separatus in Euãgeliũ Christi, ob carnis aculeos [h], & incentiua vitiorum reprimit corpus

SIcut enim peccatũ.] CASVS. Dicitur hic ꝙ sicuti non nisi voluntate peccatur: ita quis non nisi spõte meretur. Nã multi corpore casti sunt, & tamen adulteriũ committunt. quod probatur auctoritate Domini. Frequenter enim accidit vt sola voluntate quis peccet. sed tunc gloriosum est si tẽtatiõi spõte resistit.

d ¶ Sicut enim.] sola voluntatis forma mouere t opus. 10. q. 2. hocius

e ¶ Voluntate.] directa vel indirecta, ne sic ꝗ. 5. dist. 50. si quis volũtate.

Continentia est duplex.

f ¶ Debilitati.] senio, vel sectiõe, vel naturali frigiditate. hoc dicit litera, qa volũtaria cõtinẽtia est bona, nõ necessaria. 33. q. 5. q sitit. in fi.

SI Paulus.] Hæc est 2. pars q. in qua dicitur, ꝙ nullus debet superbire de castitate: qa cito perditur, & reparatur difficile, vel nũquã. Io. de Fan.

CASVS. Hic inuehit Hiero. cõtra Eustochiũ quæ de sua virginitatę se nimiũ extollebat. & ꝓbat ꝙ inde se iactare nõ debet: tũ qa cadere põt: tũ qa sola virginitas carnis nõ saluat. Et ꝙ cadere possit, probat exẽplo Pauli, q̃uis castus esset, tamẽ tẽtabatur, & cadere timebat, & hoc in prima parte. In sc̃da parte terret eã ꝑ impossibilitatẽ restitutionis post lapsũ. In tertia parte idẽ ostẽdit auctoritate Dñi, & auctoritate Esaię ad litterã loquẽtis de Babyloniis, qđ mystice referri põt ad animã fidelẽ, q̃ cecidit ꝑ pcm̃. Secũda pars incipit ibi, *Cane q̃so*. Tertia pars ibi, *Timeamus illam.* Et scias ꝙ eodẽ modo ponũt hunc casum H. & B. eo excepto ꝙ H. addit ibi auctoritatẽ, & videre poteritis si verũ vobis dico. Litteræ autẽ expositio in apparatu plene notatur, & ideo expositione supersedeo.

um consueuit adesse, qui non permittit aliquã mulierem violari: ut si permittit, nõ tamen finit eã culpa aliqua maculari si non cõsentit: tãtũ enim valet integritas mẽtis, vt & si corpus corrũpatur, tamen in ea dicatur pudicitia seruata. *Nec commisit*, per consensum volendo. vel *nec commisit*, id est appetit, *nec permisit*, resistendo. Sequens c. patet.

a *Permittet.*] sic non permisit Abimelech. s. proxi. q. nemo.

b *Defendit.*] i. nõ imputat ad crimẽ corruptio carnis. 15. q. 1. c. 1.

g ¶ *Vas.*] id est, electus ad prædicandum. & dicitur vas, quia plenior fuit aliis, vt 23. q. 7. c. 1.

h ¶ *Aculeos.*] i. motus primos; de qbus timebat cadere ĩ secũdos.

Scilicet gratia prædicandi.

& qui surgũt in nobis & fine nobis. de pæ.di.2. inter hæc sciẽdũ.
a ¶ *Aliam.*] id est, sensualitatem siue concupiscentiã, quæ dicitur lex, quia ligat & trahit ad peccatũ. vnde dicit alibi, Ago quod nolo.
b ¶ *In legem duci peccati*] id est, in peccatũ: quia ligat hominem.
c ¶ *In semetipsum reuersus.*] id est, propriã fragilitatẽ considerans.

Sensualitas est lex.

t ¶ *Transi flumina.*] id est, desere caduca & fluentia. supple, ꝙ nisi hoc feceris, reuelabitur, &c.
v ¶ *Opprobria.*] in die iudicij. de pæ. dist. 1. §. non ita. Exponitur etiã mystice hæc littera, ita quòd improperet vitiũ fideli animæ, & tunc resoluũtur verba in præteritũ tempus. descende, id est descendisti

d ¶ *Tute.*] arg. quòd nõ licet maiori, nec minori, vt 8. q. 1. si ergo. & 11. q. 1. magnum. & quod negatur maioribus, multo potius minoribus. C. de reuo. do. his solis. in fi. & quod maioribus dignitatibus non est concessum, hoc sibi non audeant vendicare minores, vt C. de decu. l. vlt. lib. 10.

Minores nõ possunt qđ maiorib⁹ est denegatum.

e ¶ *Putas.*] argu. quòd Paulus fuit virgo, cum sit comparatio inter eũ & Eustochiũ, quæ fuit virgo.

f ¶ *Suscitare.*] idem dicit lex, ꝙ virginitas restitui non potest. C. de ra. virg. in prin. Sed nõne exoculato potest restituere visum? quare ergo nõ virginitatẽ? Quidam sic intelligunt, id est, quòd Deus non potest facere quin fuerit corrupta, quia factũ nõ potest non esse factum, vt ff. de cap. in bello. §. factæ. sed secundũ hoc idem esset in cœco. Respõ. quod hic dicitur, nõ refertur ad carnis corruptæ restaurationem, sed ad virginalis palmę retributionẽ. & dic non potest, id est, non congruit eius potentiæ, vt aureola coronet corruptos. hoc enim esset cõtra iustitiam, & ideo illud non potest, vt argum. de pænit. distin. 2. §. charitas.

Virginitatẽ Deus restituere nõ potest.

suum, & seruituti subiicit; ne aliis prædicans, ipse reprobus inueniatur: & tamen uidet aliam [a] legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, & captiuum se in legem [b] duci peccati: si post nuditatem, ieiunia, famem, carceres, flagella, supplicia, in semetipsum [c] reuersus exclamat. [infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?] tute [d] putas [e] securam esse debere? ¶ Caue, quæso, ne quando de te dicat Deus [Virgo Israel cecidit; & non est, qui suscitet eam.] Audenter loquar: cum omnia possit Deus; suscitare [f] uirginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna: sed non uult coronare corruptam. ¶ Timeamus illam prophetiam; ne in nobis etiã compleatur, [uirgines bonæ deficient.] Obserua quid dicat, [uirgines bonæ deficient:] quia sunt & uirgines malæ [g]. [Qui uiderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eã in corde suo.] Perit ergo & mente uirginitas. Istæ sunt uirgines malæ, uirgines carne, non spiritu: uirgines stultæ, quæ oleum [h] non habentes excluduntur à sponso. Si autem & illæ, quæ uirgines sunt, ob alias tamen culpas uirginitate corporum non saluantur; quid fiet illis, quæ prostituerunt membra Christi, & mutauerunt templum sancti spiritus in lupanar? Illico audierit [Descende [i], sede [k] in terra uirgo [l] filia Babylonis: sede in terra: non est filiæ Chaldæorum [m] thronus † [n]: non uocaberis ultra mollis, & delicata. [o] Accipe molam [p], mole farinam [q], discooperi [r] uelamen tuũ: denuda [s] crura: trãsi flumina [t], reuelabitur ignominia tua: apparebunt opprobria [u] tua.] Et hoc post thalamos [x] filij Dei, post oscula fratruelis, & sponsi: illa, de qua quondam sermo propheticus concinebat: [Astitit regina [y] à dextris tuis in uestitu deaurato [z] circũdata uarietate;] nudabitur [a], & posteriora [b] eius ponentur [c] in faciem ipsius. Sedebit ad aquas [d] solitudinis; & posito [e] uase [f], diuaricabit [g] pedes suos omni transeunti [h], & usque ad uerticem polluetur. Rectius fuerat hominum subiisse coniugium, ambulasse per plana; quàm ad altiora [i] tendentem, in profundum inferni cadere. Ne fiat, obsecro, ciuitas [k] meretrix fidelis Sion: ne post trinitatis hospitium ibi dæmones [l] saltent, & sirenæ † [m] nidificent, & hericij [n].

1. Cor. 9. Rom. 7. 2. Cor. 11. Rom. 7. Amos. 5. Amos 8. Matt. 5. Matt. 25. Esa. 47. † al. solium] or. Cant. 1. ps. 44. Ezech. 16. Esa. 1. Esa. 34. † al. sirenes

¶ *Multis locis restitutum est hoc caput ex vetustis exemplaribus, & originali.*

g ¶ *Mala.*] arg. ff. de dolo. l. 1. §. 2. nam ideo dixit prætor dolus malus, quia est & bonus.
h ¶ *Qua oleum.*] id est, pinguedinem bonorum operum. vel id est, pietatem. 45. dist. disciplina.
i ¶ *Descende.*] verba sunt Esaiæ prædicẽtis ad litteram futurã Babyloniorum captiuitatem per Darium & Cyrum regem Medorũ & Persarũ, & exequitur secundum hoc propheta ad litterã quasdã miserias, quas pauperculæ mulieres solẽt substinere: & verba imperatiua resoluenda sunt in verba futuri temporis.

Babylonij p quos reges fuerũt in captiuitate.

i ¶ *Descende.*] id est, descendes.
k ¶ *Sede.*] i. sedebis. quod ideo dixit propheta propter nimiã futurorũ certitudinem. Et est arg. quòd verbum præsentis temporis ponitur pro verbo futuri. sic exponitur, tradiẽ, id est, traditurus est. ff. de pub. l. 1. & est ar. ff. de verb. sig. verbis. sicut cõ̃rio verbũ futuri loco præsentis, vt S. 21. di. in nouo. 50. di. põderet & exponiẽ à Hiero. hæc littera moraliter circa fidelẽ animam, quæ prẹuaricata est per peccatũ. & hoc duobus modis, vel inuitãdo ad pænitentiã, & tũc proprie tenentur verba. Descẽde, id est, humilia te per pænitentiã. Sede in terra, id est in cinere & cilicio.

Verbũ vnius temporis sæpe pro alio ponitur.

l ¶ *Virgo.*] id est, sterilis. Vel virgo pri⁹ filia Babylonis, id est, filia cõfusionis: quia mẽs tota facta confusa est. de pæni. dist. 3. §. itẽ ait.
m ¶ *Chaldæorũ.*] Chaldæi i. grẹce feroces intelligũtur. valde enim feroces sunt q̃ proprias voluntates sequẽtes nõ moribus suis parcere sciunt. Et est Chaldæa regio, vbi Babylonia ciuitas est in ea sita.
n ¶ *Thronus.*] id est, dignitas regalis aufertur ei. Vel thronus, id est, remuneratio æternæ vitæ.
o ¶ *Non vocaberis vltra mollis & delicata.*] id est, amodo non viues in deliciis quo ad virtutes, supple nisi pænitueris.
p ¶ *Accipe molam.*] timoris per contritionem
q ¶ *Mole farinam.*] examina peccata tua, & malas cogitationes.
q ¶ *Mole farinam.*] vel pro paupertate, vel aliter.
r ¶ *Discooperi.*] id est, confitere peccata tua.
s ¶ *Denuda.*] per confessionem.

Et dic Chaldæorũ, i. dæmonũ. q. d. simul nõ potest qs esse filius Dei & diaboli, nec simul habere virtutes & vitia. s. e. q. 1. cum renuntiatur. & loquitur per similitudinẽ quia Chaldæi, &c.

disti ab altitudine virtutũ ad vitia. sede in terra, id est, sedisti terrenis infecta. virgo vt prius. Accipe molã, id est, accepisti mundanarũ rerũ circuitum. Mole, id est, moluisti, id est, dissipasti cogitationes tuas eas effectui mãcipãdo. Discooperi, id est, discooperuisti hypocrisim tuã, amodo enim apparet qualis prius extiteris: discooperuisti te virtutibus. Nã virtutes velamina sunt animæ. de pæ. di. 2. sapiens. Denuda crura tua, id est, per confessionẽ denudasti actiones tuas. Transi flumina, id est, transisti per temporalia eis inhærendo, & idcirco reuelabitur, &c.
x ¶ *Hoc post thalamũ.*] Hæc littera vult quòd præcedens moraliter intelligatur. & est sensus, id est, postquam recessisti à sponso tuo & fratruele, id est, Christo. Christus .n. & ecclesia sunt fratrueles, quia de Iacob Christus; de Esau ecclesia, id est, de gentibus ꝓcessit. 35. q. vlt. §. si vero. & hæc sunt verba Hieronymi.
y ¶ *Regina.*] id est, quælibet sancta virgo, vel sancta ecclesia.
z ¶ *Deaurato.*] charitate & castitate, de pænit. dist. 2. principium.
a ¶ *Nudabitur.*] veste virtutum & bonorum operum.
b ¶ *Et posteriora.* id est, peccata, quæ habuit quasi post dorsum relicta, cum ante se debuerit ea habere.
c ¶ *Ponentur.*] in futuro sẹculo.
d ¶ *Ad aquas.*] id est. inter hæreticos.
e ¶ *Et posito.*] id est, deposito.
f ¶ *Vase.*] scilicet cordis.
g ¶ *Diuaricabit*] id est, diuidet & committet varios suos affectus.
h ¶ *Omni transeunti.*] id est, dæmonibus, vel id est omnibus opera sua: quia ibi omnia omnibus aperta erunt.
h ¶ *Transeunti.*] diabolo. Transiens dicitur diabolus, quia dicunt animæ ipsi diabolo, Incurua te, vt transeamus super te. & ibi, Exinani te vsq; ad fundamẽtũ in ea. de pæni. dist. 3. in salicibus.
i ¶ *Quàm ad altiora*] ar. ꝙ meli⁹ est nõ icipere q̃ ab icẽpto desistere. meli⁹ est. n. nõ vouere q̃ à voto cadere. 12. q. 1. certe. 27. q. 1. nuptiarũ
k ¶ *Ciuitas.*] id est, anima, quæ agit bene. de pæni. di. 4. in domo.
l ¶ *Dæmones.*] id est, prauæ cogitationes.
m ¶ *Sirena.*] i. delectationes, quæ mergebant.
n ¶ *Hericij.*] i. errores vel solicitudines mũdanæ, quæ pungũt. Io.

Nec solo

Item Aug. serm. 3. de communi vita clericorū, & epist. 109. ad monachas.

¶ Corpore intacto castitas nonnumquam amittitur. C. XII.

3 NEc solo tactu, sed affectu quoq;, & aspectu appetitur, & appetit femina. Nec dicatis vos animos habere pudicos, si habeatis oculos impudicos [a]: quia impudicus oculus impudici cordis est nuntius: & cum se inuicem sibi, etiam tacente [b] lingua, conspectu mutuo corda nuntiant impudica, & secundum concupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore; etiam intactis ab immunda violatione corporibus fugit castitas ipsa de moribus.

Item Gregorius in Moralibus, lib. 21. c. 9.

¶ Adulterium perpetratur, cum uel innupta turpiter concupiscitur. C. XIII.

Deut. 5. Matt. 5.

QVi uiderit mulierem ad concupiscendum [c] eam; iam mœchatus est eam [d] in corde suo.] Quia enim græco vocabulo mœchus adulter dicitur; cū non aliena coniunx, sed mulier videri prohibetur; aperte veritas ostendit; quia etiam solo visu, cum turpiter uel innupta concupiscitur, adulterium [e] perpetratur. Quod tamen plerumque ex loco, uel ordine [f] concupiscentium discernitur: quia scilicet sic hunc in sacro ordine studiosa [g] concupiscentia, sicut illum adulterij inquinat culpa: in personis tamen non dissimilibus idem luxuriæ distinguitur [h] reatus.

4 *Quamuis autem violenter oppressæ pudicitiam non amiserint; incontaminatis tamen se non audeant exæquare virginibus.*

Vnde Leo Papa, epist. 85. al. 87. ad Episcopos Afric. c. 5.

¶ Quæ opprimuntur, incontaminatis se uirginibus comparare non audeant. C. XIIII.

Poly. l. 4. tit. 34.

ILlæ autem famulæ Dei, quæ integritatem pudoris oppressione barbarica perdidere, laudabiliores erunt in humiliate, ac uerecundia sua; si se incontaminatis [i] non audeant comparare [k] uirginibus [l]. Quamuis enim omne peccatū ex uoluntate nascatur, & potuerit corruptione carnis mens inuita nō pollui; minus tamen eisdē oberit; si quod potuerunt animo non amittere, doleant [m] se uel corpore [n] perdidisse.

Cum ergo hæc, quæ violentiam passa est, pudicitiam amisisse probari nō potest; nullo modo conuincitur fornicationis, vel adulterij crimen incurrisse. Vt enim ait Augustinus in libro de bono coniugali, c. 4. [Adulteriū † committitur; cum vel propriæ libidinis instinctu [o], vel alienæ [p] consensu cum altero, vel altera contra pactum coniugale cōcumbitur; atque ita frangitur fides [q]: quæ in rebus etiam corporeis & abiectis [r] magnum animi bonum est: & ideo ei salutem quoque corporalem [s], qua etiam vita ista continetur, certum est debere postponi.

† *Huius autem si dei violatio dicitur adulterium, eum*] or.
Iuo p. 8. c. 102
Pann. l. 7. c. 22

a ¶ Et ideo ei.] *Apud B. Augustinum legitur*: & ideo eam saluti quoque corporali, qua etiam uita ista continetur, certum est debere præponi. *Sed ob glossam, & quoniam idem est sensus, nihil mutatum est.*

1 Ar. ad hoc 40. di. homo Christianus.

Adulterium & periurium solo animo committantur.

NEc solo affectu.] Hæc est tertia pars q. in qua probat ꝙ ex sola voluntate fugit castitas. & hoc probat per duo c. Io. de Fan. & istud capi. est de regula beati Aug. Archi.

CASVS. Dicitur hic quòd tribus modis peccet homo in mulierē, scilicet tāgendo, desiderando, & videndo, sed nō quodlibet videre

dere

plus minusue peccare. ar. di. 40. homo Christianus. 23. q. 8. occidit. s. 17. q. 4. quisquis. ff. de pęnis, aut facta. §. locus. 25. q. 1. nulli. s. 31. q. 1. de his qui frequenter vxores. de pæn. dist. 1. aut facta.

g ¶ *Studiosa.*] nō videtur hoc verū, ꝙ tātū peccet clericus studiosa cōcupiscētia quantū laicus ipso facto. videtur. n. ꝙ magis peccet clericus studiosa cōcupiscētia: nā tātū peccat quilibet studiosa voluntate cōmittendi adulteriū quātū ipso facto. j. de pæ. dist. 1. si cui. & ita vel æqualiter peccat clericus vel magis propter gradum altiorē 1 q̄ laicus. Quod ergo hic dicit, referas ad ecclesiæ opinionē, nō ad veri essentiā. Sic ergo secūdū canones cōmittitur adulteriū solo animo, similiter periuriū, vt 22. q. 5. qui peierare. idē in furto & aliis criminibus, vt de pæ. di. 1. c. si ꝓpterea. 14. q. 5. si quid. sed secūdū leges solo animo nō committitur furtū, vt ff. de acq. pos. possidere. §. si rem. nec adulteriū. ff. de adu. l. penul.

h ¶ *Distinguitur.*] per contemptum.

QVAMVIS. hæc est 4. pars q. in qua dicitur, ꝙ si femina inuita perdidit virginitatē, nō tamē debet se adæquare incōtaminatis virginibus. Io. de Fan.

ILlæ autem famulæ.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si quæ virgines inuitæ fuerint violatæ, laudabiliores erūt si se corpore ītegris virginibus nō audeant comparare: quia etsi integram mentē habeant, cū non fiat peccatū nisi voluntate: dolere tamē debēt de iactura corporali.

i ¶ *Incontaminatis.*] scilicet mente & corpore. exemplum 27. q. 2. §. cum ergo ibi vouerat.

k ¶ *Comparare.*] ex toto, vt velint consecrari inter virgines. arg. dist.

dere est peccatū, sed videre ad concupiscendū, & causa delectationis. & hoc videre prohibetur in seq. c. Sic posuit Hug. hūc casum, & etiam Beneuen. *De moribus*, id est, de actibus.

a ¶ *Impudicos.*] hoc perpenditur si sunt vagi, vt s. dist. 23. his igitur. vnde illud: Auerte oculos tuos, &c.

b ¶ *Tacente lingua.*] argu. ꝙ operibus loquimur sicut & verbis, vt 43. dist. sit rector. & 11. q. 3. existimant. extra de app. dilecti. & extra de sponsa. cum apud. sic ff. de leg. 3. nutu.

QVi uiderit mulierem.] CASVS. Iste casus subtiliter de littera elicitur, quem H. & Beneuen. eodem modo ponunt. Grego. hic primo ponit verba Domini, scilicet, Qui viderit mulierem ad concupiscendum eā, iam mœchatus est eam in corde suo. Secūdo ostendit quare dixerit, mulierē, & non vxorem alienā: & quare, viderit, & non tetigerit: & quare, mœchatus, & nō adulteratus. Sequens §. patet. & ad probandum id quod dicitur in §. inducit capitul. sequent.

c ¶ *Ad concupiscendum.*] hoc scilicet animo, & dat operam quam potest. de pæni. dist. 1. si cui.

d ¶ *Iam mœchatus est eam.*] hoc verum est in coniugata: nam cum soluta non committitur. Sed numquid imponemus isti tantam pænitentiam ac si factum interuenisset? Sic, sed non tam grauem.

e ¶ *Adulterium.*] id est fornicatio.

f ¶ *Vel ordine.*] nota secūdū varietatem loci vel ordinis aliquem

26. acutius. s. ea. q. cap. finge. vel vt habeant aureolam. 27. q. 1. nuptiarum.

l ¶ *Virginibus.*] C. de nupt. imperialis. uer. nam omnis.

m ¶ *Doleant.*] quia forte ꝑꝑ peccatū præcedens hoc eis accidit. argu. 22. q. 2. si quælibet. aliàs quare dolebunt, cum non peccauerint?

n ¶ *Vel corpore.*] s. per peccatum originale, quod est in eis, propter quod possunt corrumpi.

CVM ERGO. CASVS. Concludit Gratianus ex præallegatis, quòd hæc de qua mentio fit in themate, non amisit pudicitiā animi: & ideo adulteriū uel fornicationē non commisit. quod probat auctoritate Augustini & Hieronymi. *Ei*, id est fideli. Sequentia duo cap. patent.

o ¶ *Instinctu.*] ut cum appetit & instigat aliquem ad coitum.

p ¶ *Vel alienæ.*] ut cum appetitur & consentit alienæ libidini. De hoc no. s. ea. q. 2. quidquid.

q ¶ *Fides.*] coniugalis, quam alter coniugum alteri debet seruare, scilicet ne cum altero uel cum altera coeat. 27. q. 2. omne.

r ¶ *Et abiectis.*] id est in quantumcunque uilibus ualet fides coniugalis.

s ¶ *Corporalem.*] ar. pro leprosis, ut extra de coniug. lepro. quoniam. quia potius periculum corporis quàm animæ incurrēdū est. 30. q. 1. §. 1. cū alterum euitari nō potest. ar. 11. q. 3. nō solū. §. cum ergo. 22. q. 5. c. 1.

Item Isidorus super Exodum, c. 29.

Et Rabanus, & Beda in quæst. in Exodum.

¶ Mœchatur, qui alicui præter matrimonij fœdus miscetur. C. XV.

NOn mœchaberis] id est, ne quisquam præter matrimonij sui fœdera aliis feminis misceatur ad explendam [a] libidinem. Nam specialiter adulterium facit, qui præter suam [b] ad alteram accedit.

Iuo p. 8. c. 107. Pann. l. 7. c. 23.

Item Augustinus de adulterinis coniugiis, lib. 2. c. 13.

¶ Qui viuente vxore sua alteram cognoscit, adulterium committit. C. XVI.

PVto Christianum neminem reluctari illum adulterum esse, qui vel diu languente [c], uel diu absente [d], uel continenter uiuere cupiente sua uxore, alteri commistus est feminæ.

Iuo p. 8. c. 24

§ *Cum ergo nihil istorum in ista deprehendatur fuisse, quia nec propriæ libidinis instinctu, nec alienæ consensu, nec viro suo languente, vel absente, vel continenter viuere cupiente adhæsit alij, sed violenter aliena libidine oppressa vim pertulit; apparet, quòd nec adultera, nec fornicaria dici potest. Vnde nec aliqua occasione valet dimitti. Cum enim Iudæi quærerent à Christo, vtrum liceret homini vxorem suam dimittere quacumque ex causa; respondit eis [non legistis, quia, qui fecit eos, ab initio masculum & feminam creauit eos? Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.] Deinde sermonem suum ita conclusit; vt diceret neminem posse dimittere vxorem suam, excepta causa fornicationis. Hinc Apostolus ait in epistola ad Corinthios. [His, qui matrimonio coniuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere.] Vnde datur intelligi, quòd qualescumque fuerint vir & vxor, ex quo coniugali affectu sibi adhæserint; vlterius ab inuicem discedere non valent.*

Matth. 19. Gen. 2. 1. Corinth. 7.

Vnde Ambrosius in Hexameron, tit. diei quartæ, scribit.

Lib. 5. c. 7.

¶ Qualiscumque sit vir, ex quo semel placuit, non est dimittendus. C. XVII.

HOrrēdus [a], & incultus est uir: semel [e] placuit: numquid uir frequenter est eligendus? Comparem suum & bos requirit, & equus diligit: & si mutetur alius, trahere iugum nescit compar alterius, & se non totum putat [f]. Tu iugalem tuum repudias, & putas sæpe mutandum? & si uno defecerit die, superducis riualem [g]: & statim incognita [h] causa, quasi cognitā † pudoris exequeris iniuriam?

Iuo p. 8. c. 232. Pann. l. 6. c. 103.

† al. cognita

a Horrendus.] *Apud B. Ambrosium legitur*, sed horridus, & incultus est: semel placuit, & c. *Ante hoc autem capitulum est c. Adam per Euam.* ĩ. 33. q. 5.

Item Augustinus de sermone Domini in monte, lib. 1. c. 32.

¶ Similiter de uxore intelligatur. C. XVIII.

SI uxorem quis habeat sterilem, uel deformem corpore, siue debilem membris, uel cœcam, uel surdam, uel claudam, uel si quid aliud, siue morbis, & doloribus languoribusque confectam, & quidquid (excepta fornicatione) cogitari potest uehementer horribile [i]; pro fide & societate substineat.

Sent. 4. dist. 34. Iuo p. 8. c. 238. Pann. l. 6. c. 104.

Item Hieronymus ad Oceanum de morte Fabiolæ.

Epitaphium Fabiolæ. tom. 1.

¶ Non licet uiro uxorem dimittere, nisi causa fornicationis. C. XIX.

PRæcepit Dominus uxorem non debere dimitti, excepta causa fornicationis; & si dimissa fuerit, manere innuptam. Quidquid uiris iubetur, hoc consequenter redundat [k] in feminas. Neque enim adultera uxor dimittenda est, & uir mœchus retinendus.

Sent. 4. dist. 35. Iuo p. 8. c. 240. Pan. l. 7. c. 3.

Idem ibidem.

¶ De eodem. C. XX.

APud nos, quod nō licet feminis, æque non licet uiris, & eadem [l]

Iuo ibidem.

---

a N On mœchaberis. ¶ Explendam.] nec etiam ob aliam causam.
b Qui præter suam.] Et ita ille tantum cōmittit adulteriū, qui habet vxorē; vel quæ est coniugata. qñq; tamē large sumitur adulterium ĩ. ea. q. 4. nemo.
c P Vto. ¶ Languēte.] ĩ. ea. q. 7. quod proposuisti. contra. Solu. illud à falsariis dictū; istud authenticum esse videtur. Vel illud de desponsata tantū, istud de cognita. Vel illud reprobatum est, hoc diuina auctoritate [1] firmatū. Vel verius dic ꝙ illud de arcta loquitur.
d ¶ Absente.] 34. q. 1. cum per bellicam. contra. sed ibi de illo q nescitur viuere: hic de illo q certe scit viuere.

[1] Qua dicitur ꝙ nemo excepta causa fornicationis, &c. s. ca. q. 1. dixit.

CVM ERGO NIHIL Hæc est 5. pars q. in qua dicit, ꝙ postquā semel placuit quis, eo viuēte alter superducinō pōt. Io. de Fā.

CASVS Infert Gra. ex supradictis, ꝙ hæc mulier de qua dicit in themate, nō est fornicata, nec debet dimitti. Et quòd dimitti nō debet, pbat auctoritate Domini, & auctoritate Apostoli. & ad hoc inducit sequentia capitula.

H Orrēdus.] CASVS. In hoc c. reprehēdit Ambro. mulieres, quę viros suos mutabāt frequenter, cum eis displicebāt. vnde ostendit ꝙ virū semel dilectū amplius dimittere nō potest, cū semel sibi placuit; nā & hoc facit equus de suo cōpari. nō est ergo mutādus vir, nec alius superducendus. Sequentia duo ca. plana sunt.

e ¶ Semel.] ar. ꝙ sufficit semel cōsētire, vt s. dist. 4. in istis. & 8. q. 2. dilectissimi. & arg. ff. de mu. & ho. vt gradatim. §. 1. ar. cōtra. s. 12. q. 1. certe. arg. C. de rep. here. l. vlt. C. de nō nu. pecun. generaliter. ff. de nego. gest. Pōponius. ar. s. 3. q. 3. §. spatiū. s. dist. 72. placuit.

f ¶ Putat.] ar. ff. ad legē Aquil. proinde. arg. ff. de ædil. edic. cum eiusdem l. plerunque.

g ¶ Riualē.] riuales ꝓprie dicuntur, qui per eundē riuū aquam ducūt, vt ff de aqua cot. & esti. l. 1. similiter hi exquisita similitudine riuales dicuntur, qui cū eadē muliere habent consuetudinem, cum qua accedunt quasi ad eumdem riuum.

Riuales qui dicuntur.

h ¶ Incognita.] an sit iusta vel non, id est, non probata causa, &c.

i S I vxorem. ¶ Horribile.] ar. pro leprosis ꝙ non debent dimitti, vt extra de coniu. le. ca. 2. vnde & Hug. dicit quòd debet maritum sequi mulier. & pro H. est arg. 13. q. 2. vnaquæque. & extra eo. quoniam. Quod autem dicitur extra eo. c. 1. quod non cogitur sequi, potest intelligi in eo casu quando reliquus hoc non petit. nam si peteret, bene teneretur sequi, vt extra eo. ti. quoniā. Vel dic ꝙ illud non tenet quod ibi dicitur; quia est contra præceptum Domini. Sed pone ꝙ vir vult retinere apud se vxorem leprosam, numquid potest? Videtur ꝙ sic, quia vxor tenetur virum sequi, sed non econuerso, vt 13. q. 2. vnaquæque. Econtra videtur ꝙ vicini nō tenētur pati illā esse inter eos: quia de iure debet remoueri ab aliis, vt s. dist. 6. testamētū. & 33. q. 2. hoc ipsum. & extra de eccl. ædifi. c. 2. & etiam de consuetudine, vt extra eo. quoniam. Ego credo ꝙ alter reliquum debeat taliter sequi, vt quandoque veniat ad ipsum. & quam cito soluerit debitum, recedat. arg. 54. di. si seruus. in fi. sed sponsa de futuro etiam propter alias deformitates non tenetur sequi sponsum, vt extra de iureiur. quemadmodum.

Maritum leprosum an teneatur mulier sequi.

k P Recepit. ¶ Redundat.] nam vbi par est ratio, par debet esse iudicium ff. ad leg. Aquil. illud. & ĩ. q. proxi. nihil.

l A Pud. ¶ Eadē.] id est, eiusdem generis: nam in veritate duæ sunt seruitutes, vt extra de conuer. coniu. quidam.

a ¶ Pari.]

a ¶ *Pari.*] Arg. de quibus par ratio attenditur, simile debet esse iudicium. j. ea. q. 7. Apostolus,
b ¶ *Conditione.*] quo ad debitũ reddendũ, & fidẽ seruandam: non aũt in alijs, vt potes ponere p exempla. ff. de his q no. infa. vxores. 33. q. 5. manifestũ. & c. noluit. & c. hæc imago. 35. q. 1. si qs acceperit.
c. 1. & 3. q. 4. beatus. H. tñ subaudit hic maxime. Ioan. Hoc hodie expressum est extra de testi. testimonium 2 B.
d ¶ *Quamdiu*] s. 6. q. 1. illi.
e Q *Vidquid* ¶ *Cogitauerit.*] Arg. contra extra de diuor. cap. 1. C. de repud l. 1. sed illud non tenet.

2 De hoc satis disputat ipse B. Brixi. in quęstione sua veneriali, quæ incipit, itẽ quæritur vtrum. ibi videas.

seruitus pari [a] conditione [b] censetur.

Item ex concilio Toletano 12. c. 8.

Iuo p. 8. c. 329. Pann. l. 7. c. 1. *Matt.* 19.

¶ Communione priuetur, qui extra causam fornicationis vxorem suam dimittit. C. XXI.

6 PRæceptũ Domini est, vt excepta causa fornicationis vxor à viro dimitti non debeat: & ideo quicumq; citra culpam criminis supradicti vxorem suam quacumque occasione dimiserit; quia quod Deus coniunxit, ille separare disposuit; tamdiu ab ecclesiastica communione priuatus, & à cœtu omnium Christianorum maneat alienus; quamdiu societatem relictæ cõiugis sinceriter amplectatur, & foueat. Itaque qui iam admoniti a sacerdote semel, bis, terque, vt corrigerentur, ad torum suæ coniugis noluerint redire; ipsi se suis meritis, & a palatinæ dignitatis [c] officio separabunt; & insuper generosæ dignitatis testimonium, quamdiu [d] in culpa fuerint, amissuri sunt: quia carnẽ suam dissidij iugulo tradiderunt.

Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, c. 96.

Iuo p. 8. c. 228.

¶ De eodem. C. XXII.

QVidquid mulier tua contra te cogitauerit [e], aut fecerit, vel si te accusauerit; non est, excepta causa fornicationis, reijcienda, vel odio prorsus habenda, quæ [a] est, Apostolo præcipiente, sicut ecclesia a Christo diligenda.

Eph. 5.

a ¶ Quæ est.] *Hęc vsque ad finem addita sunt ex ipsis responsionibus.*

7 *Sed quæritur; cum sit par vtriusque conditio, cur communicantes* [f] *viri cum adulteris vxoribus non conueniant* [g] *; cum e contra vxores in consortio adulterorum virorum manere videantur.*

De his ita scribit, Innocentius Papa, epist. 3 *. ad Exuperium episcopũ, c.* 4.

Sent. 4. dist. 35. Iuo p. 8. c. 214.

¶ In vtroque sexu adulterium pari ratione punitur. C. XXIII.

CHristiana religio adulterium in vtroque sexu pari ratione condemnat. Sed viros suos mulieres non facile de adulterio accusant, & non habent latentia peccata vindictam †. Viri autem liberius vxores adulteras apud sacerdotes [h] deferre consueuerunt: & ideo mulieribus prodito earum crimine communio denegatur: virorum autem latente commisso non facile quisquam ex suspicionibus abstinetur: qui vtique submouebitur, si eius flagitium detegatur [i]. Cum ergo par causa sit, interdum probatione cessante, vindictæ [k] ratio conquiescit [l].

SED QVAERITVR. Hęc est 7. pars q. in qua quæritur (vt hic dicit) quare dimittunt hoĩes vxores pp adulteriũ, & mulieres non viros? Et rñdet q mulieres pbare nõ possũt. Io. de Fan.
CASVS. Quærit G. hic icidenter quare viri nõ cohabitẽt vxoribus adulteris: sicut ecõuerso. sed quare hoc cõtingat, in seq. c. dicitur.
f ¶ *Cõicantes*] id est, simile adulteriũ ppetrãtes sicut & mulieres.
g ¶ *Non conueniant*] vt possit accusari de adulterio sicut vxores.
CHristiana.] CASVS. Probatur in hoc c. q vxor põt æque accusare virũ suũ sicut ecõuerso 3. sed non solet hoc ita frequẽter accidere, triplici de causa, s. pro verecundia, item pro timore, itẽ quia vir cautius peccat, nec sic de facili deprehẽditur. Quod postea sequitur, planum est.
h ¶ *Apud sacerdotes.*] Arg. adulteros tantum ab ecclesia iudicandos. 33. q. 2. sæculares. j. 35. q. 6. multorum.
i ¶ *Detegatur.*] hic manifeste habes, q vxor potest accusare virũ de adulterio: licet secus videatur secundum legẽ. De hoc no. s. ea. q. 1. §. hoc in mulieribus.
k ¶ *Vindictæ.*] q. d. non deficit ius, sed pbatio, vt ff. de test. tute. duo sunt Titij.
l ¶ *Conquiescit.*] quo ad ecclesiam. Ecclesia enim non iudicat de occultis. 32. dist. erubescant. potius enim opinionẽ sequimur quàm veritatẽ. ar. 3. q 7. §. tria.

Vxor potest accusare virũ de adulterio.

3 Adde glo. & Car. Flo. in ca. tuæ, de procur, Cy. & doc. in l. 1. C. de adulterijs.

QVÆSTIO SEXTA.

ECce, quod ista dimitti non valet, cum a fornicatione innocens inueniatur. Sed ponatur [m], quòd ipsa sit adultera: quæritur, si adulter posit dimittere eam causa fornicationis. Non enim videtur, quòd pari crimine infectus alium de eodem punire posit. Vnde cum

rit. nã in voto abstinẽtiæ vir est maior: similiter in accusatione ẽm leges: sed ẽm canones non ad imparia iudicantur, vt s. ea. q. 1. si qs. & vir potest statim ɔ̃here post mortẽ vxoris: sed mulier nõ potest statim post mortem viri secundum leges. C. de secun. nup. l. 1.

PRæceptum.] Hæc est 6. pars q. in qua punitur qui vxore dimissa adhæret concubinæ. Ioan. de Fan.

CASVS. Statutum fuit in hoc c. vt vir non dimittat vxorẽ suam nisi causa fornicationis: quod si fecerit, & admonitus se non correxerit, cõione priuetur, & suæ dignitatis cingulo spolietur: & quod dr̃ *Testimonium*. i. famam. vel *Testimonium*. i. inter alios generosos & nobiles non potest ferre testimonium.

c ¶ *Dignitatis.*] Arg. q si aliquis contemnit excõicationem, q iudex sæcularis vel dñs illius põt eũ priuare feudo suo. Itẽ arg. q si vnus eps pp excõicationem alicui aufert præbendam: similiter & alius eps potest ei auferre id quod ab ipso habet 1, vt 7. q. 1. si qs presbyter. & 11. q. 3. si qs à proprio. Itẽ arg. q quidquid prælatus vel alius fecit tẽpore excõicationis, non valet, vt 7. q. 1. factus. & 25 q. 1. omne. & de conse. dist. 1. hic ergo. 12. q. 2. alienationes. Itẽ est ar. hic, q postquàm quis pænituit de crimine, q possit recipi in testem: licet manifestum fuerit eius crimen. quod verũ est in ciuili: secus in criminali, vt 6. q. 1. qui crimen. & c. illi qui. & 4. q. 1.

ECce.] CASVS. Hic ponitur 6. quę. qua quæritur an adulter possit adulteram dimittere? Et dicendum est quòd non, vt probatur in sequentibus. Dicitur ergo in hoc §. q adulter non potest vxorem adulteram dimittere: cum sit eodem crimine infectus, & hoc probatur duabus auctoritatibus Domini.

m ¶ *Sed ponatur.*] hæc q. nihil habet qõnis quin alter possit reliquum repellere per exceptionem, vt j. ea. c. 1. extra de diuor. significasti. denuntiare tñ potest vir adulter crimen vxoris adulteræ, & maxime ẽm opi. H. Aliter enim non posset ei consuli, cum accusare non posit: quod non concedo q aliqs criminosus posit denũtiare crimen alterius, nisi pæniteat de crimine. Sunt aũt 7. casus in quibus maritus repellitur ab accusatione adulterij. Vnus est si ipse fuerit fornicatus, vt hic c. 1. Secundus si uxor ui fuerit oppressa, ut s. ea. q. 5. ita ne. Tertius si credebat maritum mortuum, vt 34. q. 2. cum per bellicam. Quartus si alter sub specie mariti cognouit eam, ut 34. q 2. in lectum. Quintus si dedit ei occasionem fornicãdi, ut extra de eo q cog. consan. uxo. suæ. discretionem 4. Sextus si maritus post adulteriũ tolerauit eam 5. arg. s. ea. q. 1. si qs vxorem. & c. sicut. ff. solu. ma. cum mulier. Septimus est si adulterata est ante baptisma, ut extra diuor. gaudemus.

Maritus ab accusatione adulterij repellitur in casibus seprẽ.

4 Cõcor. tex. in l. 2. §. si publico. cũ ibi not. ff. de adul. & in l. cũ mulier solu. matri.

5 Subau. nisi ex nouo adulterio, vt dicã j. ea. c. 1. in gl. vlt.

a ¶ *In illam.*]nam si aliquod peccatū habebat, mortale erat:quia cæremonialia delebant venialia tantum.de pæ.dist.6.c.1.ver.venia lia.ff.de do.si duo.

Nihil.] CASVS. Dicitur hic,ꝙ vir adulter vxorem prætextu fornicationis dimittere nō potest,similiter nec vxor. q enim vult vxorem prætextu fornicationis abijcere, prius debet se de fornicatione purgare. quod & de femina dicitur.

b ¶ *Nihil iniquius.*] id est,iniquum est. hyper bolice loquitur. sim. j. q.7.quid in omnibus. 7.q.1.omnis.

Accusās vxorem adulterā qualiter conuincetur de adulterio.

c ¶ *Conuincitur.*] sed qualiter pōt maritus cōuinci de adulterio q primo cœpit vxorem suā accusare de adulterio?nā accusatori numquam pōt par vel min⁹ crimen obijci, vt 3.q.vlt.neganda. ergo simplex adulteriū non pōt obijcere viro,nisi ei velit obijcere adulteriū incestuosum, vel adulteriū cū aliqua coniugata: Rñ,si directe vult vnus agere ꝯ reliquū, tunc præferēdus est prim⁹ accusator vel actor. ff.de iud.q prior. Si autem vxor vult agere in modū exceptionis,pri⁹ audit,& probata exceptione repellit maritū, vt extra de ord.cog. cū dilect⁹. Sed adhuc obijcit; ex quo vir propriā iniuriā prosequitur,nō pōt mulier eū repellere p aliquā exceptionē, vt 4.q.6.omnib⁹.nā ibi dr̄ ꝙ ī causa sua qlibet infamis admittitur.Sed dicimus hoc speciale esse in adulterio & lenocinio. Hęc em̄ exceptio adulterij vel lenocinij repellit agentē,vt extra de diuor. significasti.& extra de eo q cog.consan.vxo.suæ. discretionē.ff.sol.ma.cū mulier. 2.C.de adult. qm̄ Alexādrū.Sed huic ꝯdicit, ff.de adult.l.2.§ si publico.vbi dicit ꝙ exceptio lenocinij vel adulterij nō repellit maritū Ad hoc solet dici,ꝙ illa lex loqtur quando post litē contestatā obijcit lenocinij crimē vel adulterij.Et dicunt qdam,ꝙ est speciale in adulterio,ꝙ post litem contestatā nulla replicatio vel exceptio admittat: & ad solutionē suā confirmandā inducūt illud ff.de adul.si maritus.§.pscriptiones.nā ibi dr̄ ꝙ postquam nomen accusati fuit receptū inter reos,nullæ præscriptiones admittuntur.H.tñ dicit,ꝙ si ante litem contestatam non credebat adulterium accusatorem commisisse, & si postea sciuit,bene potest excipere contra eum:sed tamē huic prædictus §.si publico,contradicit.nam ibi dicitur quòd exceptio fuit admissa:sed intellige quòd admissa post litem contestatam fuit de facto.

d ¶ *Purgatus.*]id est, immunis.non enim sufficit ꝙ sit purgatus. nam licet vxor pæniteat de adulterio,si tñ viri adulterium uelit accusare,repellit exceptione.nam cum post pænitētiam vir possit eā accusare, ur̄ multo fortius ꝙ eam possit exceptione repellere. arg.j.pro x.causa q.2.admonere.arg.ff.de reg.iur.inuitus.§.cui damus.Sed qd sentis si uir eam sibi reconciliauit,& postea uir adulterat?si enim uxor eum uelit accusare,poterit eam repellere exceptione adulterij quod uxor commisit,& ipse remisit reconciliandū eam:& etiam Deus sibi remisit,cum iam ipsa pænituit. s.ea.q.1. apud misericordem.Respon.sic:qa quædam possumus conseq excipiendo,quæ nō possumus conseq agendo:qa q crimen intendit,uidendū est si ipse prius fuerit criminosus,ut 6.q.1.q crimen. arg.ꝯ.23.q.4.si illic.H.Ego dico ꝙ uiro nō competit exceptio,cū iam sit ab eo remissa,ut ff.de ædi.edic.quærit.§.si uenditor.

Si ducturi.] CASVS. Dicitur hic ꝙ tales debent esse uiri uxoribus,quales uolunt sibi esse uxores.Nam cū ipsi uelint uxores intactas esse,& ipsi intacti debent esse.Sequentia duo cap. plana sunt.

Iudæi adulteram accusarent, æquitatis sententiam à Domino acceperunt. [*Quicumque vestrum sine peccato est, primus lapidem in illam*[a] *mittat.*] *Hinc etiam in Euangelio præcipitur* [*Hypocrita primum eijce trabem de oculo tuo: & postea educes festucam de oculo fratris tui.*] — Ioa.8. Luc.6.

Hinc etiam Augustinus scribit in libro primo de sermone Domini in monte, c.28.

¶ Qui fornicatur, fornicationis causa vxorem suam dimittere non potest. C. I.

Sent.4.dist.35. Iuo p.8.c.250. Pann.l.7.c.31. Rom.2.

NIhil iniquius[b] quàm fornicationis causa dimittere vxorem, si & ipse conuincitur[c] fornicari. Occurrit enim illud:[In quo enim alterum iudicas, temetipsum condemnas:eadem enim agis, quæ iudicas.] Qua propter quisquis fornicationis causa vult abijcere vxorem; prior debet esse à fornicatione purgatus[d]. Quod similiter etiam de femina dixerim.

Idem de verbis Domini, tractatu, siue sermone 46.

¶ Qualem quisque vult inuenire vxorem, talem se seruet eidem. C. II.

Iuo p.8.c.45.

SI ducturi estis vxores; seruate vos vxoribus vestris. Quales vultis eas inuenire, tales & ipsæ inueniant vos †. Quis iuuenis est, qui non castam velit ducere vxorem? & si accepturus est virginem, quis non intactam desideret? Intactam[e] quæris? intactus esto: puram quæris? noli esse impurus. Non enim illa potest,& tu non potes.

† ¶ Eas inuenire.] *In originali,& apud Iuonem est,* Quales eas vultis ad uos uenire, tales & uos debent ipsæ inuenire.

Idem in epistola ad Pascentium comitem Arianum, epist.174.

¶ Iudicium de alio expetere non debet, qui de se iudicari contemnit. C. III.

Iuo p.6.c.392.

INiquum est, vt quisque de alio iudicare velit, & iudicari[f] de se nolit.

Idem de adulterinis coniugijs, lib.2.c.8.

¶ Viri grauius sunt puniendi de adulterio, quàm mulieres. C. IIII.

Sent.4. dist.35. Iuo p. 8.c.242. Pann.l.7.c.36.

INdignantur mariti, si audiāt adulteros viros pendere[g] similes adulteris feminis pœnas: cum tanto grauius[h] eos puniri oportuerit, quanto magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere feminas.

Idem de decem chordis, c.3.

¶ Sicut vir caput est mulieris, sic adulterando grauius delinquit, quàm mulier. C. V.

Iuo p.8.c.263. Exo.20. Deut.5.

NOn mœchaberis, id est, non ibis ad aliquam aliam præter vxorem tuam. Tu autem exigis hoc ab vxore †: & non vis reddere hoc vxori? & cum debeas in virtute præcedere[i] uxorem (quoniam castitas[k] uirtus est;) tu sub uno impetu libidinis cadis?& uis uxorem

---

e ¶ *Intactam.*] iniquum enim est ut pudicitiam uir ab uxore exigat quam ipse nō exhibet,arg ff.ad leg.Iul.de adulte. l.si uxor.§.iudex.s.dist.95.esto subiectus. Itē frustra petit debitū q quod debet non impendit.quod enim qsque iuris &c. arg.dist.9.neque. arg.s.ea.q.4.nemo.

f ¶ *Iniquum est.* ¶ *Iudicari.*]3.q.8.cuius in agendo.

g ¶ *Indignantur.* ¶ *Pendere.*]id est,substinere:à pendo,dis.

h ¶ *Grauius.*]arg.maiorem esse reatū ex persona delinquentis. arg.11.q.3.præcipue.25.q.1.nulli.

Non mœchaberis.] CASVS. Dr̄ in hoc cap. ꝙ uir mœchari non debet nec debet,petere ab uxore quod ipse seruare nō uelit.nam cum uir sit caput uxoris,præcedere debet eam in castitate,sicut in domo,ne domus sua capite deorsum pendeat,

i ¶ *Præcedere.*] quod dr̄ hic de uiro respectu uxoris,intelligendū est de prælato respectu clericorum,& de clerico respectu laicorum.arg.1.q.1.vilissimus.& 8.q.1.cap.ulti.& de magistro respectu discipulorum,quos præcedere debet.C.de profes.& me.magistros.8.q.1.qualis.

k ¶ *Castitas.*]coniugalis 31.q.1.Deus.Ipse etiam concubitus cōiugalis castitas dicitur.31.dist.Nicæna.Hug.

Nunc

Nunc autem.] Hæc quæstio diuiditur in septem partes. In prima quarum probat 9. auctoritatibus quòd si aliquis dimittit vxorem causa fornicationis, manebit in castitate ea viuente, vel reconciliabitur illi. Secunda ibi, *Sunt enim*. Tertia ibi, *Non solum*. Quarta ibi, *His*

vnde facit cõparationẽ fœderis nuptialis ad fidẽ baptismalẽ. Nã etsi diuortiũ fiat, tñ matrimoniũ perseuerat. Similiter etsi baptizatus cõione ecclesiæ priuetur, tñ baptisma perseuerat. postea facit dissimilitudinẽ iter ead. nã mr̃imoniũ morte finit̃, secus in baptismate.

d ¶ *Manente*.] arg. ꝙ nec sacramẽto ordinis careat depositus: cum hæc duo sibi æquiparet canon, s. sacramentum ordinis, & sacramentũ baptismi, vt ĩ. de cõse. dist. 4. ostenditur. Ar. cõtra. 50. dist. accedens.

ita ¶ al. iacens

tuam uictricẽ esse, tu uictus iaces? & cum tu caput sis uxoris tuæ, præcedet te ad Deum, cuius caput es? vis domum tuam capite deorsum pendere? Caput enim mulieris est vir. Vbi autem melius viuit mulier, quàm vir; capite deorsum pendet domus. Si caput est vir, melius debet viuere vir, & præcedere in omnibus bonis factis vxorem suam: vt illa imitetur virum, & sequatur caput suum.

Ephe. 5.

His auctoritatibus monstratur, quòd adulter adulteram dimittere non valet.

QVÆSTIO VII.

Nunc autem [a] *quæritur, si ille, qui dimiserit vxorem suam causa fornicationis, illa viuente aliam ducere possit. Quòd autem hoc fieri non possit, testatur Augustinus in libro de bono coniugali, c. 7. dicens.*

¶ Vinculum coniugij fornicatione non potest dissolui. C. I.

Iuo par. 8. c. 9. & 235. Pann. l. 7. c. 6.

INteruueniente diuortio [b] non aboletur illa confœderatio nuptialis: ita vt sibi coniuges sint, etiam separati: cum illis autem adulterium committant, quibus etiam fuerint post suum repudium [c] copulati.

Idem de adulterinis coniugijs, lib. 2. c. 4. & 5.

¶ Nulla ratione dissoluitur coniugium, quod semel initum probatur. C. II.

Iuo p. 8. c. 235. Pann. l. 7. c. 5.

LIcite dimittitur coniunx ob causam fornicationis: sed manet vinculum prioris. Propter quod fit reus adulterij, qui dimissam duxerit etiam ob causam fornicationis. Sicut enim manente [d] in se sacramento regenerationis excõmunicatus * quis reus criminis, nec illo sacramento caret, etiam si numquam reconcilietur Deo: ita manente in se vinculo fœderis coniugalis vxor dimittitur ob causam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiam si numquàm [e] reconcilietur viro. Carebit autem, si mortuus fuerit vir eius. Reus vero excommunicatus ideò numquàm carebit regenerationis sacramento, etiam non reconciliatus, quia numquàm moritur Deus.

* ¶ Excommunicatus quis.] *Totus hic locus est restitutus ex originali, & multa alia cum ex eodem, tum ex vetustis exemplaribus emendata.*

Idem super epistolam Pauli ad Corinthios.

Est apud Bedam 1. Cor. 7. ex lib. 1. B. Augustini de sermone Domini in monte, c. 26.

¶ Siue vir ab vxore, siue vxor à viro causa fornicationis discesserit, alteram habere prohibetur. C. III.

Sent. 4. dist. 35. Polyc. l. 6. tit. 4. Iuo p. 8. c. 208. Pann. l. 7. c. 2.

APostolus [f] dicit [His, qui sunt in coniugio, præcipio non ego, sed Dominus, vxorẽ à viro non discedere [g]: quòd si discesserit, manere innuptã, aut reconciliari viro [h] suo.] Potest enim fieri, vt discedat ea causa, qua Dominus permisit. Aut, si feminæ licet uirum dimittere etiam præter causam fornicationis, & non licet viro: quid respondebimus de hoc, quod dixit posterius? [Et vir vxorem ne di-

e ¶ *Numquam*.] Hic habes ꝙ verũ sacramentũ baptismi numquã in aliquo aboletur. vnde videtur ꝙ anima semel baptizata numquã debeat iterũ baptizari, & si millies qs resuscitaretur ad vitam. Sed quid de ordinibus? quid de possessionibus? qd deniq; de vxore Lazari? nũquid sunt ei omnia restituẽda? Itẽ nũquid anima cõtrahit originale peccatũ cũ de nuo applicatur carni? de originali dicit Hug. nõ esse illud in suscitato: qa morte extinguit̃. sed dignitates & vxorẽ petere nõ põt' de iure, de æquitate tñ si vacat, ei est subueniendum. Gã. dicit nõ esse mortẽ vbi resuscitatio sit secuta, sed potius diuinã quãdam vocationẽ: ideoq; nec matrimoniũ dissoluitur, nec cetera admittũtur [2]. quod aũt dicit Aug. non de naturali morte, sed de miraculosa intelligit̃. Tu dic matrimoniũ morte dissolui: vt hic dicitur: cum sit quędã societas, quę dissoluitur morte. ff. ꝓ so. cũ duobus. §. idẽ rñdit. mors aũt omnia delet. in auth. de nup. §. deinceps. coll. 4. idẽ dicẽdum de prælatura. Sed baptisma non deletur morte, vel aliqd aliud, in quo confertur gratia, vt ordo. vnde resuscitatus nõ est denuo ordinãdus: & est rõ, quia per baptismũ copulatur immortale immortali, scilicet anima Deo: ꝑ matrimoniũ mortale mortali, scilicet corpus corpori: & ita dissoluitur morte sola. vnde dicit Baz. ꝙ matrimonium nõ soluitur ingressu monasterij [3] quia dicitur hic ꝙ sola morte soluitur matrimonij sacramentum. Io. Quid iuris sit de hoc, in quæstionibus notaui. B. [4]

Mortuus si suscitetur an debeat iterũ baptizari, & vxorem & bona recipere.

[2] Subau. sed ad omnia restituũtur quasi iure postliminij. ar. 16. q. 2. prima. Archi.

[3] Alij cõtra, vt no. 27. q. 2. desponsatã, & c. seq.

[4] Qõ dominicalis est, & incipit, Esto ꝙ aliquis sit resuscitatus, &c. vbi ponit sentẽtiã Gã. & H. Arch.

ita. Quinta ibi, *Sed illud*. Sexta ibi, *Hi qui*. Septima ibi, *Vt ergo*. Io. d̃ F.

CASVS. Hic intitulatur septima quæstio, qua quæritur an vxore sua dimissa viuente illa possit aliam ducere qs? & indistinctè dico ꝙ non, & hoc probatur per seq. ca. quorum primum per se patet.

a ¶ *Nunc autem*.] Hęc quæstio non habet quæstionem, quia nõ põt dimissa vna aliam ducere, nisi cum matrimonium rũpitur, & prior desinit esse uxor, vel cum sponsa ingreditur monasterium, vel cum infidelis dimittitur nolens cohabitare viro. 35. q. 2. de incestis. & q. 6. si duo. extra de ꝯuer. coniug. ex publico. & extra de diu. quanto.

b ¶ *INteruueniente diuortio*.] diuortium autem non est verum nisi cũ fit animo constituẽdi discessionẽ. ĩ. de pæ. dist. 1. diuortiũ. Diuortium aũt dictum est à diuersitate mentis, vel quia in diuersas partes [1] eunt qui matrimoniũ distrahunt. ff. de repu. l. 2. nec fit diuortiũ quo ad mr̃imonij essentiã, sed quo ad vsum carnis, & dupliciter fit. Vel ꝑpetuo, ĩ proxi. q. 5. qđ Deo. Vel ad tp̃s. 30. q. 1. nosse.

c ¶ *Repudium*.] id est, diuortium. nam repudium proprie est inter sponsos. ff. de verb. sign. inter stuprum. §. diuortium.

LIcite.] CASVS. Dicit Augu. in hoc cap. ꝙ licite quis dimittit vxorẽ causa fornicationis: sed tamẽ durat vinculũ cõiugale.

APostolus.] CASVS. Hoc c. diuiditur in quattuor partes. In prima ostendit Augu. ꝙ vir vxorem dimittere nõ debet, nisi cã fornicationis; qua dimissa aut eam sibi reconciliet, aut cõtineat. In secũda parte quærit quare hæc adiectio nõ est apposita: scilicet, causa fornicationis, cum dixit Apostolus: Et vir nõ dimittat vxorẽ suam: sicut dictum est ibi: Vxor non dimittat virum suum nisi causa fornicationis. Et respondet, ideo quia intelligitur repetita. In tertia parte ostendit ꝙ fornicatrix non iubetur dimitti: sed permittit̃. In quarta parte ostendit ꝙ si non põt aliã ducere: multo minus fornicari. Secunda pars incipit ibi, *Potest enim*. Tertia ibi, *Dominus autem*. Quarta ibi. *Idem de sermone*. Sequentia duo cap. plana sunt.

f ¶ *Apostolus dicit*.] in epistola 1. ad Corinthios cap. 7.

g ¶ *Non discedere*.] nisi propter fornicationem.

h ¶ *Viro*.] ẽt inuito: maxime si non sunt separati iudicio ecclesiæ: immo ẽt post pænitentiã vsque ad bienniũ põt eam sibi recõciliare

inui-

inuitã, ut C. de adul. auth. sed hodie. Sed quid si postea maritus adulteret postquã sententia esset lata ꝯ uxorem de adulterio? Dicunt oẽs ꝙ maritus tenetur eam recipere, vt extra de diuor. ex litteris & extra de iureiur. tua. & extra de adul. tua. quod uix credo, eo ꝙ nulla facta sit iniuria mulieri, ut ĩ. ea. quẽ admodũ. est .n. liberatus à mutua seruitute. nã cũ illa mulier nõ possit induci testis sup aliquo, cũ sit dãnata de adulterio, ergo nec ad accusãdum admittitur [1]. nõ enim põt dici ꝙ suã iniuriã prosequatur, cum oẽ ius siue etiã seruitutẽ quam habuit in uiro, pdiderit. & præmissas decretales intelligo cũ non fuit sentẽtia lata super adulterio, sed tãtũ de diuortio. multum .n. refert an iudex ita sentẽtiauerit, pnũtio te adulteratã. an sic, pronũtio uirum esse separandũ à te. sic 2. q. 3. §. notãdũ. Vel ibi iudex ex officio suo restituit uirũ mulieri [2], aliàs incõueniens esset ꝙ sententia à qua non esset appellatũ, & quę trãsiuit in rẽ iudicatã, propter delictum superueniẽs retractaret. hoc autẽ bene cõcedo, ꝙ ppter delictũ superueniẽs restituitur seruitus prior, dũmodo sentẽtia nõ pcesserit super adulterio: si tamẽ factũ fuerit publicũ, ut extra de diuor. significasti. o. cõtrariũ dixi in quęstionibus [3] per decre. illam ex litteris. & decre. significasti. nã illa decre. ex litteris. expresse ponit hunc casum. B.

a ¶ *Similem*] arg. ꝙ ea quæ præmittũtur in cõtractibus, intelligũtur repetita ĩ sequẽtibus, & ꝙ pręcedẽtia determinãt sequẽtia ut hic, & ff. de uer. obl. Titia. & ff. de cõdi. & demõ. auia. & ff. de ui. & tri. le. l. ul. p sequẽtia similiter pcedẽtia, ut 27. q. 2. egressus. & p mediũ tã pręcedẽs q̃ sequens. extra de app. secũdo requiris. Itẽ huic uidetur contrariũ extra de appel. ĩquisitioni. & ibi quære solutionem illius brocardi.

f ¶ *Omnes causationes.*] scilicet actiones uel allegationes.
g ¶ *Nolo.*] id est, nolo ꝙ excusationem mulieris alleges.
h ¶ *Matris.*] id est, eam traditam à matre inuitam.
i ¶ *Patris.*] quia paterna scilicet uoluntate sit factum.
k ¶ *Propinquorum.*] id est, ꝙ propinquorum caterua ad eã uenisse. S.

mittat.] quare non addit [excepta causa fornicationis] quod Dominus permittit? nisi quia similem [a] formam vult intelligi; vt si dimiserit, (quod causa fornicationis permittitur) maneat sine vxore, aut reconcilietur vxori? *& post pauca.* ¶ Dominus autem permisit causa fornicationis vxorem dimitti. Sed quia permisit, non iussit.

a ¶ Apostolus dicit.] *Apud B. Augustinum in 1. libro de sermone Domini in monte, c. 26. legitur.* sed consulamus Apostolum: ne quid temere dicamus: [his, qui sunt in coniugio, inquit, præcipio, & c.] *Apud Bedam vero. 1. Cor. 7.* His qui sunt in coniugio, præcipit per Apostolum, Dominus vxorem, & c. *Multa vero & in hoc, & in sequentibus capitibus,* Fieri, & Dominus, *emendata sunt ex iisdem B. Aug. & Beda in locis indicatis.*

Idem de sermone Domini in monte, lib. 1. c. 25.

Beda 1. Cor. 7.

C. IIII.

Fieri potest, vt vir dimittat vxorem causa fornicationis: quam Dominus exceptam esse voluit. Iam vero si nec illi nubere cõceditur, viuo viro, à quo recessit, neque huic alteram ducere viua vxore, quam dimisit; multo minus fas est illicita cum quibuslibet stupra cõmittere.

Iuo p. 8. c. 23

Item ex concilio Mileuitano, c. 17.

Conciliũ Africanum c. 69. & Grẹcum c. 105

¶ Ab vxore dimissus, uel dimissa à viro ad pænitentiam redigantur; nisi aut continenter viuere, aut sibi reconciliari voluerint. C. V.

Placuit, vt secundum Euangelicam [b], & Apostolicam [c] disciplinã neque dimissus ab vxore, neque dimissa à marito, alteri coniungantur: sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint, ad pænitentiam redigantur.

Polyc. l. 6. tit. 4. Ans. l. 10. c. 15. Burch. l. 9. c. 64. Iuo p. 8. c. 200

Item Augustinus libro 1. de sermone Domini in monte, c. 25.

Beda 1. Cor. 7.

¶ Mœchatur, qui à viro dimissam ducere præsumit. C. VI.

Dominus ad illud confirmandum, ut non facile dimittatur vxor, solam causam fornicationis [d] excepit: ceteras uero uniuersas molestias, si quæ forte extiterint, iubet pro fide coniugali, pro castitate fortiter substineri [e]. Et mœchum dixit etiam virum, qui eam duxerit, quæ soluta est à uiro.

Sent. 4. dist. 35. Iuo p. 8. c. 237. Pann. l. 7. c. 4

Item Hieronymus ad Amandum [β] *presbyterum.*

β ¶ Amandum] *Sic in plerisque vetustis. Nam in vulgatis erat,* Damasum. *Sunt autem aliqua in hoc capite emendata ex ipso originali, ubi glossa non obstitit.*

¶ Adultera probatur, quæ viuente viro alteri nubit. C. VII.

Omnes causationes [f] Apostolus amputans apertissime definiuit viuente uiro esse adulteram mulierem, si alteri nupserit. Nolo [g] mihi proferas raptoris uiolentiam, matris [h] præstationẽ†, patris [i] auctoritatem, propinquorum [k] cateruam, seruorum insidias, atq; contemptum †, damna rei familiaris. Quamdiu uiuit uir; licet adulter sit, licet sodomita [l], licet flagitiis omnibus coopertus, & ab uxore propter hæc scelera derelictus [m]; maritus eius reputatur, cui alterum uirum accipere non licet. Nec Apostolus hæc propria auctoritate decernit; sed Christo in se loquente Christi verba secutus est, qui ait in Euangelio. [Qui dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam mœchari: & qui dimissam acceperit, adul-

Polyc. l. 6. tit. 4. Iuo p. 8. c. 239

† *al. persuasionem*] or.

† *al. & parentum cõtumelias*

Matt. 19.

b ¶ *Placuit.* ¶ *Euangelicam.*] Mat. 19.
c ¶ *Apostolicam.*] j. ad Corin. 7. & s̃. ca. proxi.
d ¶ *Dominus.* ¶ *Causam fornicationis.*] sed quare Dominus constituit tãtum propter hoc crimen eam dimitti, cum alia quædam sunt maiora? ideo quia cum ipsa in hoc non seruet fidem, nõ est ei seruanda, & ita punitur in quo deliquit. 1. q. 4. §. item peccato. Item quia fornicatio etiam uxoris maculat corpus [4] uiri, ut s̃. ea. q. 1. in coniugio. Item est hic ar. ꝙ qui unam causam excipit, intelligitur omnes alias inclusisse. ff. de euic. qui libertatis.
e ¶ *Substineri.*] arg. pro leprosis. & s̃. ea. q. 5. si uxorem.

Omnes.] CASVS. Beneuen. sic ponit hunc casum. Apostolus usus auctoritate Dñi in Euangelio expresse probat, ꝙ mulier nullã habẽt excusationẽ, quæ uiro dimisso & uiuo alij nubat, neq; propter crimẽ primi uiri, nec per uiolẽtiã secũdi, nec per metũ parẽtũ. unde Dominus grauẽ matrimonij sarcinã profitetur. Deinde tria genera eunuchorũ subiũgit, *Causationes*, id est, excusationes.

l ¶ *Sodomita.*] uidetur ergo quòd maritus posset dimitti ppter opus sodomiticũ, ut ĩ ea. adulterij. ubi dicit, ꝙ illud crimẽ sit maius adulterio. Itẽ quid dices si ppriã uxorẽ polluit extra claustra pudoris, uel seipsũ polluit ppriis manibus, nũquid ob hoc potest dimitti? Videtur ꝙ sic: qa nomine mœchiæ omnis illicitus cõcubitus & illicitus mẽbrorũ usus cõtinetur, ut s̃. ea. q. 4. meretrices. & c. seq. quod Lau. concedit. Vix credo ꝙ propter aliquod istorũ uir possit dimitti, ut 35. q. 3. extraordinaria. Sed quid dices de uolũtate fornicãdi, cũ & ipsa sit fornicatio, ut s̃. q. 5. qui uiderit? Nã corpore aliqua est corrupta antequã ueniat ad suum corruptorẽ, ut s̃. ea. q. 5. proposito [5]? Non dico ꝙ ob hanc causam posset dimitti: quia de occultis non iudicat ecclesia, ut 32. dist. erubescant. & 6. q. 1. si omnia.
m ¶ *Propter hæc scelera derelictus.*] ad hoc ꝙ dixit adulter & sodomita retulit [6] se. nõ .n. pp aliã causã põt dimitti. Vel derelictꝰ de facto. Vel dic, id est pp duplex genꝰ fornicatiõis. 28. q. 1. idololatria.

a ¶ Sarcinam.]

Maritus per sentẽtiam ab vxore separatus: si postea adulteret an sit ei restituẽdus.

[1] Ad hoc 15. quęst. 3. §. 1.

[2] Hanc sententiã tenet Inno. tãquã veriorem extra de diuor. c. de illa. Archid.

[3] Incipit q. Coniugata quędam, &c. & est quæstio dominicalis. Arch.

Præcedentia determinant sequentia.

Fornicatio vxoris maculat corpus viri.

[4] De hoc no. 21. di. deinde. in glos. videtur.

a ¶ *Sarcinam.*] nam dicit lex ꝙ matrimonium multis calamitatibus opprimitur. C. de impo. lucra. descrip. l. vlt. li. 10.
b ¶ *Capere.*] virginitatem scilicet. nam licet matrimonium grauet, hoc grauius est.
c ¶ *Trium eunuchorum.*] idest, trium generum eunuchorum. nam quidam sunt eunuchi propter naturalem frigiditatem, alij propter sectionem [1], alij voluntate, & isti præferuntur. horum enim virginitas vitam redolet angelicam, vt in Exodo legitur.
d ¶ *Carnis.*] præter carnem viuere angelicum est, de his dictum est: Beati qui castrauerunt se, &c. 33. q. 5. qui sitit & virginitas replet paradisum. s̄. ea. q. 1. nuptiæ.
e ¶ *Tenetur.*] lex carnis est reddere petenti debitum. hac lege non tenetur virginitas. Vel non tenetur lege carnis, sed tantum de dono spiritus sancti.

F*idelis.*] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si vxor virum relinquat propter fornicationem, & alium ducat, nō debet admitti ad cōmunionem donec primus viuit: nisi forsitan in articulo mortis fuerit constituta. Vel aliter donec secundus viuit, quem reliquit. & ꝙ dicit ibi, *exierit*, hoc est in eius actione, & vtrumque probabiliter dici potest. Seq. capitulum patet. & quod ibi dicitur, *multis*, intellige eodem tempore. *Comprehendat*, attento quanto tempore pænitentiam agat vel fecerit.
f ¶ *Fidelem.*] nam secus si infidelem propter fornicationem spiritualem dimitteret nolentem, &c. 28. q. 1. si infidelis.
g ¶ *Exierit.*] hæc pœna statuitur in detestationē illius criminis, vt etiam post pænitentiā non possit adulter cum adultera cōmunicari, scilicet corpore Christi quamdiu primus vir viuat [2], nisi sit articulus mortis, vt de hoc notaui s̄. 27. q. 1. deuotā. & c. q̄ Christo.

[2] Hæc etiam fuit sententia Hug.

ter est.] Vnde & Apostoli grauem coniugij sarcinam [a] intelligentes [Si ita est, inquiunt, non expedit homini vxorem accipere.] Ad quos Dominus [qui potest, inquit, capere [b], capiat.] statimque sub exemplo trium eunuchorum [c] virginitatis infert beatitudinem, quæ nulla carnis [d] lege tenetur [e].

¶ *Post hæc verba apud B. Hieronymum sequitur c. non satis. 34. q. 1. & 2.*

Item ex concilio Eliberitano, c. 9.

¶ Mulieri fideli, quæ uirum adulterum dimittit, alij nubere non licet. C. VIII.

Burch. l. 9. c. 63. Iuo p. 8. c. 199. † *duxerit*] orig.

FIdelis femina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem [f], & alterum duxit †, prohibeatur, ne ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communionem, quàm is, quem reliquit, de sæculo exierit [g], nisi necessitas infirmitatis dare compulerit.

Item ex concilio Martini Papæ [idest, ex cap. Martini Bracharēsis, c. 80.]

¶ Ad pænitentiam est cogendus, qui multis nuptijs copulatur. C. IX.

Burch. l. 9. c. 20. Iuo p. 8. c. 158. & 332.

SI quis fuerit multis nuptijs copulatus [h], pænitentiam agat. Conuersatio autem, & fides pænitentis tempus comprehendat [a] [i].

a ¶ Comprehendat.] *In originali, & apud Iuonem est* compēdiat tempus. *Apud Burchardum corrupte,* compendit. *Et in concilio Neocęsariensi, c. 3. s̄. 31. q. 1. de his. vnde hoc sumptum est, legitur,* abbreuiat. *Sed ob glossam non est mutatum.*

Item Augustinus de adulterinis coniugijs, lib. 1. c. 9.

¶ Qui ob fornicationem uxorem dimittit, & aliam ducit, mœchari probatur. C. X.

Iuo p. 8. c. 255.

QVemadmodum non recte [k] dici potest, si ergo nescit homo, non peccat (sunt enim etiam peccata ignorantium [l], quamuis minora, quàm scientium;) ita non recte dici potest, ergo si causa fornicationis dimiserit vir vxorem, & aliam duxerit, non mœchatur. Est enim mœchatio etiam eorum, qui alias ducunt relictis propter fornicationem prioribus: sed vtique minor [m], quàm eorum, qui non propter fornicationem dimittunt, & alteras ducunt.

2 *Sunt enim in fornicatione gradus: vt sicut grauius peccat adulter, quàm fornicator; sic grauius delinquit, qui nec sua dimissa aliam ducit; eo, qui suam dimittens, aliam cognoscit: grauius quoque, qui vxorem habens ad coniugem proximi sui accedit, quàm qui non habens vxorem, torum alterius violat, vel vxoratus ad solutam accedens. Sed hos omnes incestuosi transcendunt: quos vincunt contra naturam delinquentes.*

Vnde Augustinus de adulterinis coniugijs.

C. XI.

Sent. 4. dist. 38. Iuo p. 9. c. 110.

ADulterij malum vincit fornicationem: vincitur autem ab incestu [n]. Peius est enim cum matre, quàm cum aliena vxore concumbere. Sed omnium horum est pessimum, quod contra naturam [o] fit, vt si vir membro mulieris non ad hoc concesso voluerit vti. Vsus enim naturalis, si vltra modum prolabitur, in vxore quidem veniale [p] est, in meretrice damnabile. Sed iste, qui est contra naturam, execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius [q] in uxore [r]. Tantum ualet or-

h ¶ *I quis.*] *Copulatus.*] eodem tempore [3]. de talibus enim loquitur hoc c. & 31. q. 1. de his.

[3] Sic etiam intelligit H. & L.

i ¶ *Comprehendat.*] idest, abbreuiet. 15. q. vlt. hi qui. 82. dist. p̄sbyter.

Q*vemadmodū.*] CASVS. Dicitur ꝙ sicut recte dici potest, ignoranter quis peccat, licet minus q̄ scienter: ita recte quis dicitur peccare, qui pro fornicatione sua dimissa, aliam superduxit, licet minus peccet q̄ ille qui sine culpa sua dimissa aliam superduxit. Seq. §. patet, ī quo nihil aliud dicit Gr. nisi quia distinguit gradus peccādi in fornicatione, & ad hoc inducit seq. cap.
k ¶ *Non recte.*] idest, non vere: & hoc de eo qui negligit scire. Et ita de ignorantia iuris vel facti supina [4].

[4] Subau. quę non excusat. 18. dist. q. et. ff. de in. & fa. igno. l. nec supina. extra de cle. excō. mini. ca. pe. Archid.

l ¶ *Ignorantium.*] nam ꝙ per ignorantiam peccet quis, expressum est 24. q. 1. si quis dedit. Ar. c̄. 15. q. 1. illa cauenda. sed ideo dicit illa cauēda, q̄ ex voluntate, &c. quia grauiora sunt. Vel dic ignorātium ius vel quantitatem vel qualitatem delicti, scientiū tamen factū: aliàs si nullo modo scirēt, vt infās vel furiosus, nō peccāt. sic soluitur contrarium 15. q. 1. aliquos. & c. illa.
m ¶ *Minor.*] quia facto diuortio nō tenetur ei ad mutuam seruitutē, & ideo nō videtur venire cōtra fidē cōiugalē: & ideo non facit alteri īiuriā. si enim post adulteriū statim restituta esset prior seruitus, ergo tantū deliquit vt prius.

Diuortio facto non debetur mutua seruitus.

SVNT ENIM. Hæc est secunda pars q. in qua dicit, ꝙ maius peccatum in fornicatione est sodomiticum. Ioan. de Fant.

A*Dulterij.*] CASVS. In hoc c. distinguit Aug. diuersos gradus in fornicatione. vnde dicit ꝙ adulterium vincit fornicationē: vincitur autem ab incestu, quia magis peccat incestuosus, quàm adulter. sed fornicatio contra naturā excellit omne genus adulterij, quæ execrabilis est in meretrice, execrabilior autem in vxore, tolerabilior autem fit vsus in rebus concessis ad vtendum (etsi modus excedatur) quàm in non concessis, etiam si reatus sit vsus.
n ¶ *Ab incestu.*] & sic videtur ꝙ quilibet incestus sit maior adulterio, vt ff. de adul. si adulterium. § primo.
o ¶ *Cōtra naturā.*] quo casu malo vici q̄ vincere. s̄. 22. q. 2. ī ipsarū.
p ¶ *Veniale.*] arg. contra H. qui dixit mortaliter peccari cum propria vxore cum exceditur modus, vt s̄. ea. q. 4. origo.
q ¶ *Execrabilius.*] arg. hic ꝙ plus peccat qui iurat per Deū mendacium, q̄ qui iurat per creaturā mendacium, vt 22. q. 1. mouet.
r ¶ *In vxore.*] s̄. ea. q. 2. quidquid. contra. ibi de naturali, hic de extraordinaria commistione agitur, de qua dicitur 35. quæst. 3. extraordinaria.

o ffirebas.

O Fferebat.] CASVS. Sanctus Loth volens preferre hospitalem gratiam pudori filiarum, proprias filias voluit prostituere: quia minus malum erat secundum naturam coire, quàm contra naturam delinquere.

a ¶ *Offerebat.*] s. dist. 14. quod ait. cōtra 15. q. 1. si quis in clero. Sed dic sāctus aliàs, vel quo ad zelum, quia volebat hospites illęsos seruari.

b ¶ *Apud Barbaras.*] nā & hosti fides est seruanda, vt 23. q. 1. noli. & hospes tenetur hospitē defendere. vnde & lex dat actionē contra eū. ff. nau. cau. l. 1. in prin. & dicetur in die iudicij. Hospes fui, & non recepistis me, &c.

Fides hosti seruāda est.

F Lagitia.] CASVS. Dicit Aug. in hoc c. ꝙ flagitia [1] quæ fiunt contra naturā, sunt ab omnibus refutanda & punienda. Nā si omnes homines morbo sodomitico laborarent, oēs pro peccato rei tenerētur. nec enim homines sic se abuti possunt qu societas contracta cum Deo violeť puersitate, idest, puerso ordine libidinis, s. in mēbris nō concessis nec licitis.

[1] Notādum est ꝙ facinus dicitur à facio: & differt à flagitio. quidquid enim agit indomita cupiditas ad corrumpendum animum, & corpus suū, flagitiū est: sed quidquid agit vt noceat alteri, facinus est. Archid.

c ¶ *Quæ si omnes.*] arg. ꝙ ratione multitudinis vel consuetudinis non excusatur quis à culpa. arg. s. ea. q. 4. obijciunť. contra. Sed intellige in his quæ fiūt contra naturā. Quādo quis propter multitudinem excusetur, habes de pæ. dist. 6. c. 1. in fin. & 44. dist. comessationes.

d ¶ *Quæ cum Deo.*] de qua habes j. de conse. dist. 2. in Christo.

e ¶ *Peruersitate.*] idest, ordine puerso: grauius tamen puniunt leges hoc crimen quàm canones, vt extra de exces. prela. clerici. C. de adul. cū vir. Et dicit Imperator ꝙ tale crimen pestilentias & tēpestates inducit: in authen. vt non luxuriētur contra naturam, in fi. sed qui puerū corrupit ad stuprū, morte punitur. j. de pæ. dis. 1. qui puero.

Peccatum contra naturam pestilentias inducit.

V Sus naturalis.] CASVS. Dicitur hic ꝙ est vsus naturalis, & non naturalis. quandoque naturalis est licitus vt in cōiugio: quandoque illicitus, vt in adulterio. innaturalis semper est illicitus, & damnabilior adulterio & fornicatione vsu naturali facta.

f ¶ *Arguebat.*] in epistola ad Romanos.

g ¶ *Damnabiliores.*] quod verum est, vt s. ea. adulterij.

N On solum.] Hæc est 3. pars q. in qua Isidorus detestatur crimē adulterij. Ioan. de Fant.

CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima ostendit Isidorus quæ sit fornicatio carnalis. In secunda assignat triplicem spiritualē fornicationē, quarū vna consistit in idololatria, alia in vsu mulieris per concupiscentiā, alia omnis immunda pollutio. In tertia parte omnē fornicationē præ ceteris vitijs detestatur. nā q quotidie & indiscrete fornicātur, sunt pecudibus cōparādi. *Quadā* s. feminę.

h ¶ *Peccatum.*] idest, peccati reatus: qa actuale peccatū trāsit actu, sed remanet reatu. originale ecōuerso. de conse. dist. 4. non ex quo.

i ¶ *Adhuc.*] j. de conse. dist. 2. quotidie.

k ¶ *Delectetur.*] s. dist. 49. hinc etenim. versi. ponderosus.

l ¶ *Teneat.*] scilicet vt delectetur. nam tunc peccat mortaliter. ar. dist. 81. valet. nam si ad hoc teneat vt doleat, nullum tale remediū sicut continuata memoria. de pæni. dist. 3. Iudas.

m ¶ *Seruitus.*] scilicet, ideo omnis, &c.

n ¶ *A Deo.*] vt patet de Salomone s. ea. q. 4. Salomon.

o ¶ *Septem vitia.*] scilicet superbia, inuidia, ira, auaritia, accidia siue tristitia, gula, luxuria, p qua ponitur hic fornicatio. Hæc sūt cardinalia. Alia sunt quasi ramusculi, de qbus habes 25. di. §. criminis.

p ¶ *Fornicationis.*] incestuosæ. Laur.

q ¶ *Maximum*] scilicet commune: vel maximum, quia habet sub se multas species. 28. q. 1. idololatria.

Te-

dinatio creatoris, & ordo creaturæ, vt in rebus ad vtendum concessis, etiam cum modus exceditur, longe sit tolerabilius, quàm in eis, quæ concessa non sunt, vel vnus, vel rarus excessus.

¶ *In multis vetustis caput hoc coniunctum est superiori: atque in eo referuntur verba B. Augustini hinc inde collecta, potissimum ex libro de bono coniugali, c. 8. 9. & 11. quem etiam librum, citat Iuo, & Magister.*

Item Ambrosius in libro de Patriarchis, lib. 1. de Abraham, c. 6.

¶ Minus est secundum naturam coire, quàm contra naturam delinquere. C. XII.

O Fferebat [a] sanctus Loth filiarum pudorem. Nam etsi illa quoque flagitiosa impuritas erat: tamen minus erat secundum naturam coire, quàm aduersus naturam delinquere. Præferebat domus suæ verecundiæ, hospitalem gratiam, etiam apud barbaras [b] gentes inuiolabilem.

Iuo p. 9. c. 115. Gen. 19.

Item Augustinus confessionum lib. 3. c. 8.

¶ Grauiora sunt flagitia, quæ contra naturam probantur. C. XIII.

F Lagitia, quæ sunt contra naturam, vbique & semper detestanda, atque punienda sunt: qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ si omnes [c] gentes facerent; eodem criminis reatu diuina lege tenerentur: quæ non sic fecit homines, vt se illo vteretur modo. Violatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo [d] nobis esse debet, cum eadem natura, cuius ipse auctor est, libidinis peruersitate [e] polluitur.

Iuo p. 9. c. 105.

Item contra Iouinianum, lib. 1.

¶ *Caput hoc neque in libro de bono coniugali, (quem contra Iouinianum se scripsisse B. Augustinus lib. 2. retract. c. 22. profitetur;) neque in libris contra Iulianum, quorum quintum citat Iuo, est inuentum. De his tamen flagitijs agitur lib. 2. de nuptiis & concupiscentia, c. 19. & 20.*

¶ Turpior, & flagitiosior est vsus contra naturam, quàm fornicationis, vel adulterij. C. XIIII.

V Sus naturalis & licitus est in coniugio, sicut illicitus in adulterio. Contra naturam vero semper illicitus, & proculdubio flagitiosior, atque turpior: quem sanctus Apostolus & in feminis, & in masculis arguebat [f]: damnabiliores [g] volens intelligi, quàm si in vsu naturali vel adulterando, vel fornicando peccarent.

Iuo p. 9. c. 106. Rom. 1.

Item Isidorus libro 2. de summo bono, c. 39.

¶ Omnis immunda pollutio, fornicatio est, licet varia sint peccata fornicationis. C. XV.

[3] N On solum de commissa fornicatione peccatum [h] regnat in homine: sed, si adhuc [i] delectetur [k], atque animum teneat [l], proculdubio regnat. Fornicatio carnis adulterium: fornicatio animæ idolorum est seruitus [m]. Est autem & spiritalis fornicatio: de qua † Dominus ait [Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.] omnis immunda pollutio, fornicatio dicitur, quamuis quisque diuersa turpitudinis uoluptate prostituatur. Ex delectatione enim fornicandi uaria gignuntur flagitia, quibus & regnum Dei clauditur, & homo à Deo [n] separatur. ¶ Inter cetera septem uitia [o], uitium † fornicationis [p] maximum [q] scelus est: quia per carnis immunditiam templum Dei uiolat, & tollens membrum Christi facit membrum meretricis. Sunt [α] autem quædam, quæ sicut animalia absque ulla discretione, indesinenter libidini seruiunt: quas ego nec mutis pecoribus comparauerim. Pecora enim cum conceperint, ultra non indulgent maribus copiam sui.

† secūdū quod Matt. 5.

† al. fornicatio maximi est sceleris

α ¶ Sunt autem.] *Hæc non sunt inuenta apud Isidorum: sed apud Origenem hom. 5. ad c. 19. Gen. & similia apud B. Hieronymum in c. 5. epistola ad Ephesios.*

Quid

Qvid in omnibus.] Casvs. Ostendit Clemens in hoc cap. esse graue crimen adulterium, cum secundum locum in pœnis obtineat. Et q̃ sit graue crimen, probat per comparationẽ idololatriæ, quæ obtinet primũ locũ in prima tabula. Quẽ, s. locũ primũ, & simplex est relatio. *Et grauius* hyperbolica locutio est. *Gra-* nõ potest ea viuẽte. Postea respõdet magister allegãdo dicẽs q̃ hæ auctoritates ĩtelliguntur de his quorum continentia non ĩpeditur propter infirmitatẽ vxoris, uel q̃ dederunt causam dissidij vt haberent aliàs. Hu. intelligit de infirmitate uxorum quę bene sanę erãt, & poterant reddere debitum: q̃a si non essent sanæ, possent cõtrahere cum alijs illis uiuentibus. Et ad hoc inducit sequentia cap.

Item ex epistola prima Clementis ad Iacobum.

¶ Adulterium secundum in pœnis obtinet locum. C. XVI.

Sent. 4. dist. 28. Iuo p. 8. c. 99. Pann. l. 7. c. 21.

Qvid in omnibus peccatis adulterio grauius [a]? Secundum namque in pœnis [b] obtinet locum: quoniam quidem primum [c] illi habent, qui aberrant † à Deo, etiam si sobrie vixerint.

¶ *Locum hunc ex epistola Clementis citat Nicolaus primus in epistola omnibus archiepiscopis, & episcopis in regno Lotharij, qua incipit,* Optaremus: *& extat Romæ in bibliotheca monasterij Dominicanorum.*

His auctoritatibus euidentissime monstratur, quòd quicumque causa fornicationis vxorem suam dimiserit, aliam illa viuente ducere non poterit: & si duxerit, reus adulterij erit. † ¶ *His ita respondetur. Hæ auctoritates de ijs loquuntur, quorum continentiam carnalis infirmitas non impedit, vel de his, qui præstantes causam dissidij, aliorum coniunctione se reddiderint indignos.*

Vnde Ambrosius super primam epistolam Pauli ad Corinthios, ad c. 7.

C. XVII.

Sent. 4. dist. 35. 1. Cor. 7. Glossa ord. ad eum locum.

Vxor à viro non discedat, nisi causa fornicationis: quòd si discesserit; aut maneat innupta, aut reconcilietur viro suo: & vir similiter non dimittat vxorem.] Ideo non subdit de viro, quod de vxore præmisit: quia viro licet ducere aliam.

¶ *In eo Ambrosij loco pluribus verbis hæc res exponitur: sed contrariam sententiam asserit B. Ambrosius lib. 1. de Abraham, c. 4. & 7. quod refertur ĩ. ead. q. 4. nemo. & in comment. ad c. 16. Lucæ toto c. 1. libri octaui, cuius pars refertur infra 33. q. 2. c. an, quod.*

Item Gregorius tertius Bonifacio episcopo, epist. 4.

¶ Licet ducere aliam viro, cui sua ob infirmitatem corporis debitum reddere non valet. C. XVIII.

Iuo p. 8. c. 78. Pann. l. 6. c. 112.

Qvod proposuisti, si mulier infirmitate [d] correpta non valuerit debitum viro reddere, quid eius faciat iugalis: bonum esset, si sic permaneret, vt abstinentiæ vacaret: sed quia hoc magnorum est; ille, qui se non poterit continere, nubat [e] magis: non tamen subsidij opem [f] subtrahat ab illa, quam infirmitas præpedit, non detestabilis culpa [g] excludit.

¶ *Epistola, ex qua capitulum hoc acceptum est, impressa extat tomo 3. conciliorum, & manuscripta in bibliotheca monasterij Dominicanorum: & quæ citantur ĩ. 33. q. 1. c. quod autem. & c. sequenti, videntur esse huius Gregorij tertij.*

Sent. 4. dist. 35. Gloss. ordin. 1. Cor. 7.

§ *Sed illud Ambrosij à falsatoribus dicitur insertum. Illud Gregorij sacris canonibus, immo Euangelicæ, & Apostolicæ doctrinæ penitus inuenitur aduersum* [h]. *Quidam vero sententiam Ambrosij seruare cupientes, non de qualibet fornicatione illud arbitrantur intelligi, vt ob quamlibet fornicationem vir licite dimittat vxorem, & viuente dimissa aliam ducat: sed de incestuosa tantum fornicatione intelligi: cum vxor videlicet alicuius, patri & filio, fratri & auunculo viri sui, vel alicui similium se constuprandam publice* [i] *tradiderit. Hæc autem, quia viro suo se illici-*

HIS ITA. Hæc est 4. pars q. in qua ponit duo cap. quæ de arcta loquuntur, & ideo non sunt contraria iuri. Ioan. de Fant.

Vxor à viro non discedat.] Casvs. hoc ca. abrogatum est, vel fuit à falsatoribus insertum. Alij dicunt q̃ iste non fuit magnus Ambro. Vel potest intelligi, quòd viro licet aliam vxorem ducere adultera præmortua. Casus autem cap. facilis est. Casus similiter sequẽtis cap. planus est, & per te videbis: & quod in eo continetur, concessit Greg. minor Anglicis præter ius cõmune. Alij intelligunt cap. hoc de permissione comparatiua, alij de arcta.

d Qvod proposuisti. ¶ *Infirmitate.*] idest, arcta. ĩ. q. 5. puto.

e ¶ *Nubat.*] hoc Anglicis concessum est, vt dicit Greg. q̃a noui erant in fide, vt ĩ. ea. §. quamuis. sed male, q̃a iste nõ fuit Gre. magnus, nec scribit Aug. Anglorum ep̃o, cui illa concessio facta est. 35. q. 3. quædã lex. Vel intellige q̃ loquitur de sponsa [a]. & secũdum hoc illud est consiliũ. non enim opẽ subtrahit. Vel intellige de dote ei restituenda. extra de donat. inter virum & vxorẽ. cap. 1. & 2. Vel loquitur de arcta, & illud erit consilium, non enim opem, &c. Sed contra hoc obijcitur extra de frigidis & malefi. cõsultationi. nam ibi dicit q̃ non inuenitur aliq̃s canon de arcta. sed certe bene inuenitur, sed non expresse. Vel intellige de iuuene q̃ continere non potest, cui permittitur contrahere cũ vna permissiua cõparatione ne ad plures accedat. simile ĩ. px. q. 2. si q̃d. Vel dic hoc abrogatũ esse, vt dixit. H. [3]

[a] Scilicet de præsenti: sed hoc stare nõ potest, quia nisi sponsa transeat ad religionem, non potest spõsus ea viua contrahere secũdũ [illegible].

[3] Hic vide quod not. supra e. q. 5. ca. puto, in glos. 1. Archid.

a ¶ *Grauius.*] hoc dicit ad detestationẽ criminis. & est similis modus loquendi ĩ. ea. q. 6. nihil iniquius. Multa enim crimina sunt grauiora adulterio [1], vt homicidiũ, vt ĩ. prox. q. 2. si quod. & incestus. ĩ. ea. adulterij. & sacrilegiũ, vt 17. q. 4. sicut. & fractio voti cõtinentiæ, vt 27. q. 1. nuptiarum. & generaliter vbicumque grauior pœna imponitur, vt 24. q. 1. non afferamus. Vel dicitur maximum: q̃a maxima pœna punitur, idest, morte. extra de fur. cap. 1. & 2.

b ¶ *In pœnis.*] idest, in prohibitionibus secundæ tabulæ Mosi. In prima tabula continentur hæc tria præcepta. Non habebis deos alienos corã me, vel Nõ facies tibi sculptile. Nõ assumes nomẽ Dei tui in vanũ. Memẽto sanctificare diẽ sabbati. In secũda cõtinentur septẽ. Honora patrẽ & matrem, non occides, nõ mœchaberis, non furtũ facies, non loqueris cõtra proximũ tuum falsum testimoniũ, non concupisces rẽ proximi tui siue domũ vel agrum, nec seruum, nec ancillam, nec vniuersa quæ illius sunt. Ergo error fidei prohibetur in prohibitione primæ tabulæ. Adulterium ĩ tertio mandato secũdæ tabulæ, hoc est in secunda prohibitione.

c ¶ *Primum.*] idest, in prima tabula.

HIS AVCTORITATIBVS. Casvs. Infert Gra. ex supradictis, q̃ qui vxorẽ causa fornicationis dimittit, aliam ducere

f ¶ *Opem.*] idest, dotem reddat.

g ¶ *Culpa.*] arg. q̃ probato adulterio statĩ vir potest dimittere uxorẽ suã: & dotẽ lucratur. extra de dona. ĩter uirũ & uxorẽ, plerũque.

SED ILLVD. Hæc est 5. pars q. ĩ qua laborat magister p̃ solutione c. & dicit q̃ incestuosi tãtũ post mortẽ uxoris possunt ꝯhelere: & hoc p̃bat per 6. c. quæ sunt restringenda ad ius cõe. Io. de Fã. Casvs. Soluit modo Gra. & dicit q̃ c. Gre. est abrogatũ. c. uero Ambr. aut est à falsatoribus insertũ, aut intelligitur de incestuosa fornicatione: ita q̃ hoc nomẽ, uir, sit nomẽ innocentis, hoc nomẽ, mulier, sit nomen peccantis: sed tamẽ peccante superstite alter cõtrahere nõ potest, sed mortuo sic. delinquens autẽ si superstes extiterit, perpetuo continebit. Et ad hoc inducit sequentia cap.

h ¶ *Aduersum.*] nonne Leo quartus dicta Greg. minoris sine exceptione mandauit tenenda? ut 20. dist. cap. 1. sed illud in alijs ĩ q̃bus bene dixit. arg. 1. quæst. 1. filium.

i ¶ *Publice.*] hic alludit G. distinctioni Alex. extra de diuor. si qua. & cap.

Ista sunt uerba Laur. qui ita loquitur: quia præcedens decr. non fuit posita etiã in antiqua compilatione. Arc.

& c. porro. quæ tamen abolita est, extra de eo qui cog. consang. vxo. suæ, discretionem, nec ponitur in noua compilatione.

Vædam.] Casus. Dicitur hic ꝙ si frater cognouerit vxorẽ fratris sui scienter, ipsi adulteri perpetuo continebunt, sed frater innocens sua mortua aliam accipere poterit.

enim adulterantis licet alij contrahere, ante non.

p Adultera.] supra prox. q. 1. si quis. ꝫ. supra ea. q: Apostolus. ꝫ: Ex c. illo colligitur ꝙ mortuo viro fornicatore, adultera possit alteri nubere: sed qualiter hoc soluetur, ĩ. determinatũ est 31. q. 1. si quis.

q Penitentię.] interioris, quæ dicitur continua memoria. de pæni. dist. 3. Iu das

tam reddidit in perpetuum, dum per copulam cõsanguinitatis in primum, vel secundum, vel tertium gradum transiuit affinitas † ; licite dimittitur, & ea viuente superducitur alia. Hic si quis contendat non magis viro, quàm mulieri licitum esse, si vir alicuius eodem modo fornicetur; sciat virũ ab Ambrosio appellatum non sexu, sed animi virtute: mulierem quoque nominatam sentiat nõ sexu corporis sed mollitia mẽtis. Sed quia nulla auctoritate permittitur, vt vxore viuente alia superducatur; intelligitur illud Ambrosii in supradicto genere fornicationis: non tamen, quòd viuente dimissa, aliam ducere possit: sed post mortem fornicarij, vel fornicariæ (quorum vterque, vt supradictum est, à corruptione luxuriæ mulier appellatur;) ille, qui à fornicatione mundus est, vir vel mulier alijs copulari possunt: adulteri autem, si superuixerint, nullo modo alijs copulari poterunt.

† al. affinitatis

Sic & illud intelligitur, quod in capitulo cuiusdam concilij legitur.

¶ Licitum coniugium non negetur illi, cuius vxor cum suo fratre dormierit. C. XIX.

QVædam cum fratre viri sui dormiuit [a]: decretum est, vt adulteri numquam coniugio copulentur: illi vero [b], cuius vxor stuprata est, licita coniugia non negentur.

¶ *Simile legitur lib. 5. capitularium, c. 19.*

Sic & illud Moguntinensis concilij intelligitur. 5. capitul. c. 101.

¶ Disiungantur, & numquam coniugio copulentur, qui quodlibet infra subiectorum admiserint. C. XX.

SI quis viduam vxorem duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu cum duabus sororibus [c], aut si qua cum duobus [d] fratribus, seu cum patre & filio, si quis relictam fratris, si quis neptem, aut nouercam, aut nurum, aut consobrinam [e], aut filiam auunculi, aut eius relictam, aut priuignam [f] polluerit; eos [g] disiungi, & vlterius numquam in coniugio copulari præcipimus.

Burch. l. 17. c. 9. Iuo p. 9. c. 71. & 77. Pann. l. 6. c. 121.

¶ *Sensus huius capitis est in concilio primo Moguntino, c. 56. & 2. sub Rabano, c. 29. & lib. 5. capitul. c. 101. vbi etiam pleraque eadem verba habentur.*

Item.

¶ Sororem vxoris polluens neutram habere valet. C. XXI.

QVi dormierit [h] cum duabus sororibus, & vna ex illis antea vxor fuerit; neutram [i] ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri vmquam in coniugio [k] copulentur [l].

In conc. Vormaciensi, c. 63. Sent. 4. dist. 34. Burch. l. 17. c. 3. Iuo p. 9. c. 69.

Item illud Gregorij.

¶ Causa adulterij vxorem relinquens continentiam seruet. C. XXII.

HI † vero, qui vxores suas in adulterio [m] deprehendunt [n], non licebit nec eum, nec eam, aliam vxorem accipere, vel alium virum, quamdiu ambo viuunt [o]. Si autem adultera mortua fuerit; vir eius, si vult, nubat, tantum in Domino: adultera [p] vero numquam, etiam si mortuus fuerit vir eius: omnibus tamen diebus vitæ suæ acerrimæ pænitentiæ [q] lamenta persoluat.

Sent. 4. dist. 34. Poly. l. 6. tit. 4.

Item ex decreto Zachariæ Papæ.

¶ Neutram habeat, qui sororem vxoris polluit. C. XXIII.

COncubuisti cum sorore vxoris tuæ? si fecisti, neutram habeas [r]: & si illa, quæ vxor tua fuerit, conscia [s] sceleris non fuit, si se cõtinere [t]

Sent. ibidem. Burc. l. 19. c. 5. fol. 273.

a Dormiuit.] infra 35. q. 2. si quis cum. ꝫ. 27. q. 2. qui dormierit.

b Illi vero.] Omnia ista cap. vsque ad ꝫ. quamuis. exaudi per c. hi vero. quod est glossa omnium, quæ omnia inducuntur ad probandum, ꝙ incestuosi non possunt matrimonium contrahere.

SI quis viduam.] Casus. Dicitur hic ꝙ si quis adulteratur cum affini vel consanguinea, perpetua continentia ei debet indici. Seq. cap. planum est, & habuisti ꝫ. 27. q. 2. qui dormierit. & ibi inuenies expositionem.

c Sororibus.] quarum vna erat vxor sua, & sic non est contra. infra proxi. causa. quæst. 2. si quis cum duabus.

d Duobus.] quorum vnus erat maritus, & sic non est contra. infra proxi. causa. quæst. 2. si quis cum.

e Consobrinam.] idest, filiam materteræ. Vel dic, aut, pro idest, filiam auunculi. ĩ. ea. q. 1. de Benedicto.

f Priuignam.] propriam. sed de hac præmiserat. Vel intellige priuignam auunculi de alio progenitam, vel de secundis nuptijs, vt 35. q. vlt. fraternitatis.

g Eos.] scilicet adulteros, vt ĩ. ea. ꝫ. quãuis. vel viros, vel vxores.

h QVi dormierit.] ꝫ. 27. q. 2. qui dormierit.

i Neutram.] quia ipse debitum non exiget ab ea, & ita non habet eam. habetur tamen ab ea: quia ipsa petente tenetur ei reddere debitum. & ita non habet, sed habetur [a], nec distinguo an fuerit occultus incestus, an manifestus, vt extra de eo qui cog. consan. vxo. suæ discretionem. De hoc notaui 27. quæst. 2. qui dormierit.

Vir quandoque habetur ab vxore: & nõ habet eã. Tali incestuoso, & adultero vxor nõ debet debitum reddere. immo pôt se auctoritate Domini denegare. 32 q. 1. dixit. nisi & ipsa à tali primo debitum exigit: quia postea videtur facta reconciliatio tacite: vnde decetero non habet quod obijcere possit, vt extra de adulte. si vir. extra de coniu. se. proposuit, & c. vlti. extra de eo qui du. in ma. veniens. Archid.

k In coniugio.] 33. q. 2. si quis cũ duabus. contra. sed ibi soluitur.

l Copulentur.] etiam alijs: quia aliter non esset quæstio.

HI vero.] Casus. Dicitur hic, quòd si quis vxorem suam in adulterio inuenerit, & eam propter hoc dimiserit: donec ambo viuunt, contrahere non poterunt: sed vir post mortem vxoris aliam ducere potest. illa si superstes fuerit, sub perpetua pænitẽtia continebit. Vel dic, nec eum nec eam, idest, adulterũ & adulterã. sed prior expositio verior videtur, idest, maritum & adulteram.

m In adulterio.] scilicet incestuoso. nam quòd alij adulteri contrahere possunt, habes 31. q. 1. cap. 2.

n Deprehendunt.] & nolunt eas de cetero habere in coniugio.

o Viuunt.] per hoc determinantur omnia hæc cap: post mortem

COncubuisti.] Casus. Dicitur hic, ꝙ si quis concubuit cum sorore vxoris suæ, neutri debet de cetero commisceri. vxor vero si conscia sceleris non fuerit, & continere non potest, post mortem eius nubat cui vult. adulter vero & adultera sine spe coniugij permanebunt in pænitentia.

r Neutram habeas.] haberis tamen ab ea, vt notaui supra ead. qui dormierit.

s Conscia.] tamquã lena: qa procurat vt adulteretur. ĩ. e. q. 1. c. 1.

t Si se continere.] Vel si manifestum est viri adulteriũ, & eum nõ corrigit. Et est arg. ad quæstionẽ de medico, qui cognouit vxorem patiẽtis ex dissolutione viri, vel dissimulatiõe uiri uel pſuasiõe.

Additio. Scilicet ꝙ post mortem mariti possit cõtrahere medicus.

dicus. Io. de Fant. Et dic ꝙ si vir persuasit, non potest ei obijcere: quia obstat ei exceptio, mulier tamen male fecit secundum Bar. Brix. Quod dic vt plene disputauit in sua quæstione dominicali, quæ incipit, Cum quidam grauiter ægrotaret, &c. vbi soluit.
a ¶ *Nubat.*] post mortem mariti, vel eo viuente si erat tantum spo-

ctor S. Grego. maior scribit August. 35. quæst. 3. quædam lex. sed hic casus reprobatus est supra.
f ¶ *Inane.*] non est inane, sed tolerabilius vt quis infirmitate carnis ad vnam quàm ad plures diuertat: quod ibi permittitur. arg. infra proxi. causa q. 2. si quod verius est.

non vult, nubat [a] in Domino cui velit. Tu autem & adultera sine spe coniugij permaneatis: & quamdiu vixeritis, iuxta præceptum sacerdotis pænitentiam agite.

Item ex concilio Triburiensi.

¶ Cum nouerca, vel filiastra, vel sorore suæ vxoris dormiens, ad coniugium peruenire non poterit: viris tamen earum legitima non negantur coniugia. C. XXIIII.

Ex conc. apud Vermerias. Burc. l. 17. c. 11.

SI quis cum nouerca sua dormierit; neuter ad coniugium potest peruenire: sed vir [b] eius potest, si vult, aliam accipere, si se continere non potest. Similiter [c] si quis cum filiastra sua, vel cum sorore vxoris suæ dormierit, obseruandum est.

Quamuis illud, quod in fine Moguntinensis [d] concilij ponitur, à nonnullis non de legitime coniunctis, sed de fornicarijs dictum intelligatur: videlicet vt fornicarij discedant ab inuicem, & sine spe coniugij permaneant. Illud vero [e] Gregorij ad Bonifacium, Anglicis [a] pro tempore permissum est: quibus B. Gregorius in quarta, & quinta generatione coniugia contrahi permisit: aliàs autem inane [f] esset, cum Augustinus dicat in libro de sermone Domini in monte [Si vxorem [g] quis habeat, sterilem, &c.]

s. ea. q. 5. si uxorem.

Item Nicolaus ad Carolum Moguntinensem episcopum.

[a] ¶ Anglicis.] *Vere hic auctor glossæ animaduertit, Gratianum, quod Gregorius tertius scripsit ad Bonifacium legatum Germaniæ pro causis Germanorum, retulisse ad ea, quæ multo ante B. Gregorius primus scripserat ad Augustinum Anglorum episcopum, dispensando cum Anglis ad fidem nuper conuersis super gradibus consanguinitatis, & affinitatis. & habetur infra 35. q. 2. & 3. c. quedam lex. & q. 5. c. ad sedem.*

¶ Ob infirmitatem, vel damna corporis, coniugia solui non licet. C. XXV.

L. 2. sent. Paulli tit. 19. in interpretatione legis 4. in Co. Theod. Sent. 4. dist. 34.

6 HI, qui matrimonium sani contraxerint: & vni ex duobus amentia, aut furor, aut aliqua infirmitas accesserit; ob hanc infirmitatē coniugia talium solui non possunt [h]. Similiter sentiendum de his, qui ab aduersarijs excœcantur, aut membris [i] truncantur, aut à Barbaris exsecti [k] fuerint.

Item Fabianus Papa.

¶ Furiosus, & furiosa matrimonium contrahere non possunt. C. XXVI.

Paullus ibidem. Sent. ibdem. Poly. ibdem. Ans. l. 10. c. 28.

NEque furiosus, neque furiosa [l] matrimonium contrahere possunt: sed si contractum fuerit, non separentur.

7 *Vt ergo ex præmissis colligitur, non licet huic, dimissa vxore, aliam ducere. Manet enim inter eos quoddam vinculum coniugale, quod nec ipsa separatione dissoluitur.*

Vnde Augustinus ait in libro de bono coniugali, c. 7.

¶ Sterilem vxorem dimittere, & causa fœcunditatis aliam ducere alicui non licet. C. XXVII.

Iuo p. 8. c. 254. Pann. l. 6. c. 28. & 105.

TAntum valet illud sociale [m] vinculum coniugum, vt cum causa procreandi conligetur, nec ipsa causa procreandi soluatur.

g ¶ *Si vxorem.*] s. ead. q. 5. si vxorem.

HI qui.] Hæc est 6. pars q. in qua dicitur, ꝙ furiosi non possunt contrahere. sed si ante furiam contraxerunt, tenet matrimonium. Ioan. de Fant.

CASVS. Dicitur hic ꝙ si duo sani matrimoniū contrahant, & consentiant, pro nulla infirmitate superueniente debent separari. Sequens cap. patet cum sequenti §. & ad probandum quod dicitur in §. inducit sequens cap.

h ¶ *Non possunt.*] argu. si res peruenit ad eum statum, &c. arg. ff. de iti. actuque pri. l. 1. quod enim recte actum est, corripi nō potest, &c. [a]

[a] Quod legi. & no. s. 1. q. 7. si quis omnem. in prin.

i ¶ *Aut membris.*] hic idem repetitur.

k ¶ *Exsecti.*] de istis castratis quidam sunt castrati, quidā caste nati, idest, frigidi, & isti non possunt contrahere. j. prox. q. 1. si vero. Alij castrati, s. spadones bene possunt. arg. 27. q. 1. nuptiarum. j. proxi. q. 5. qđ Deo. ff. de iure do. si serua. §. si spadoni. Alij dicūt melius, q nec isti possunt contrahere, cū cognoscere vxorem nō possunt, & exigūtur in matrimonio tria bona re vel spe. 27. q. 2. omne. Vel dicas ꝙ si habet virgam arrectam, siue resoluat sperma siue nō, ꝙ fit ibi matrimoniū. nā talis satisfacit mulieri, sicut mulier satisfacit viro siue resoluat siue non: nec requiritur, ꝙ semper in matrimonio sit filiorū procreatio: quia sufficit ꝙ non euitet prolem, vt s. ea. q. 2. solet.

Castrati an possint matrimonium contrahere.

l NEque furiosus neque furiosa.] qa non possunt consentire. arg. 15. q. 1. aliquos. possunt tamē si habeāt dilucida interualla, vt extra de spon. dilectus. arg. 7. q. 1. quamuis. alias non valet. 27. q. 2. sufficiat. 17. q. 2. Gonsaldus.

Furiosus cōsensu caret.

sponsa de futuro. extra de iureiur. quemadmodum.

SI quis cum nouerca.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si quis cum nouerca sua adulteratur, tam ille quàm illa perpetuo contineant: vir vero vxore sua mortua aliam accipiat. Idem in similibus.
b ¶ *Sed vir.*] post mortem vxoris. s. ea. hi vero qui.
c ¶ *Similiter.*] sed contra j. proxi. q. 2. si quis cum duabus. sed hic rigor, ibi misericordia. vel hic vna erat vxor: ibi non.

QVAMVIS. CASVS. In hoc §. G. primo determinat finē illius c. si quis vidua. Secundo determinat illud c. quod ꝓposuisti. & vtrūque male, secūdū Beñ. & H. Casus autē §. satis patet, & p te videbis: q a inuenit G. aliā solutionē ad illud cap. quod poposuisti.
d ¶ *Moguntinensis.*] supra ead. q. si quis viduam.
e ¶ *Illud vero.*] quandoque bonus dormitat Homerus [1]. Vagatur Grat. pro solutione illius cap. supra ead. quod proposuisti. & cum nō inueniat, somniando attribuit S. Greg. minori qđ egregius do-

VT ERGO. Hæc est 7. pars quæstionis, in qua redit ad propositum principale, scilicet ad ostendendum ꝙ altero viuente nō potest alter contrahere. Ioan. de Fant.

TAntum valet.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ tam forte est vinculū matrimonij, vt quamuis causa prolis contrahatur, tamen pro sterilitate non separatur: immo si aliam causa prolis superduxerit, adulterium erit, etsi vera vxor consentiat: quamuis apud antiquos patres obtinuerit aliter. Beñ.
m ¶ *Sociale.*] idest, matrimoniū, quod duos sociat. Et est arg. quòd causa cessante non cessat constitutio, vt s. ea. q. 1. dicit. s. 61. dist. §. his omnibus. ℨ. Sol. hoc & illud non tangunt se. nā ibi causa appellatur pro qua excludenda aliquid constituitur, vt ibi. ff. de positu. l. 1. §. sexū. hic vero appellat pro qua habēda matrimoniū cōtrahit.

a ¶ Posses.

a ¶ *Possit.*] de facto.
b ¶ *Aliam.*] s. dist. 56. Ismael.
c ¶ *Alterius.*] scilicet vxori s.
d ¶ *Apud antiquos.*] s. ea. q. 4. dixit.
e ¶ *Temere non dixerim.*] melius est pie dubitare, quàm temere diffinire. Dic, temere non dixerim, idest, nullo modo dicam: quia temerarium esset dicere, & sic sentire.

Simile. 3. quæst. 6. hæc quippe verna cum, &c.

m ¶ *Quia promisit.*] hic collige quod licet interdum sub conditione contrahere, vt supra 28. q. 1. non oportet.
n ¶ *Conditione.*] ex hoc videtur quòd numquam subintelliguntur conditiones in iuramento: quod falsum est, vt notaui supra 27. quæst. 2. §. 2. quia generales intelliguntur, & si non speciales, vt

Posset a enim homo dimittere sterilem vxorem, & aliam b ducere, de qua filios habeat: & tamen non licet. *Item c. 15.* ¶ Manet vinculum nuptiarum, etsi proles, cuius causa initum est, manifesta sterilitate non subsequatur: ita, ut iam scientibus coniugibus non se filios habituros, separare se tamen vel ipsa causa filiorum, atque alijs copulare non liceat. Quod si fecerint; cum eis, quibus se copulauerint, adulterium committunt: ipsi autem coniuges manent. Plane uxoris uoluntate adhibere aliam, unde communes filij nascantur unius commistione, ac semine, alterius c autem iure, ac potestate, apud antiquos d patres fas erat. Vtrum & nunc fas sit, temere † e non dixerim.

† al. non temere dixerim

Idem libro primo de nuptijs, & concupiscentia, c. 10.

¶ De eodem. C. XXVIII.

Sent. 4. dist. 31. Iuo p. 8. c. 12. Pann. l. 6. c. 74.

VSque adeo manent inter uiuentes semel inita iura nuptiarum, ut potius sint inter se coniuges, qui ab alterutro separati sunt, quàm cum his, quibus alijs adhæserunt. *& paulo* a *post.* ¶ Manet inter uiuentes quoddam uinculum coniugale: quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre: manet autem ad noxam criminis, non ad uinculum fœderis: sicut apostata anima uelut de coniugio Christi recedens, etiam fide perdita sacramentum f fidei non amittit, quod lauacro regenerationis accepit. Redderetur enim proculdubio redeunti, si amisisset abscedens. Habet g autem hoc, qui recessit, ad cumulum supplicij, non ad meritum præmij.

a ¶ Et paulo post.] *Apud B. Augustinum hic interijcitur, c. denique.* s. 31. q. 1. *Addita vero nonnulla sunt, & emendata in hoc capite ex ipso originali, quemadmodum & in præcedenti.*

Sque adeo.] CASVS. Dicitur hic quod manet character matrimonij, & vinculum coniugale, etiam si diuortium interueniat. sicut manet character baptismatis etsi apostatando à charitate recedat.
f ¶ *Sacramentum.*] idest, characterem.
g ¶ *Habet autem hoc.*] s. 1. q. 1. quod quidam. s. 12. q. 2. scimus.

QVÆSTIO VIII.

De hoc 23. q. 4. quid faciet. Arch.

CVm itaque h probatum sit, quòd hic vxorem suam dimittere, & aliam ducere non potest; quæritur, si liceat ei hac conditione peccare, vt infidelem ad fidem adducat. Quod non posse fieri Augustinus affirmat in libro primo de adulterinis coniugijs, c. 24 ita dicens.

¶ Non debet aliquis à continentiæ voto recedere, etiam si infidelis Christianam se fieri polliceatur. C. I.

Iuo p. 8. c. 73.

NOn solum mœchandum non est, (quod facit non quidam i, sed omnis, qui dimittit uxorem suam, & ducit alteram k, etsi propterea duxerit, ut faciat Christianam:) sed etiam quisquis non alligatus uxori continentiã Deo uouerit; nullo modo debet ista compensatione l peccare, ut ideo credat uxorem sibi esse ducendam, quia promisit m, quæ nuptias eius appetit, futuram se esse Christianam. Quod enim cuiquam, antequam uouisset, licebat, cum id se numquam facturum uouerit; non licebit: si tamen id uouerit, quod uouendum fuit, sicuti est perpetua uirginitas, uel β post experta connubia solutis à uinculo coniugali, uidualis castitas, seu ex consensu uouentibus †, & carnalia debita sibi inuicem relaxantibus fidelibus, castisque coniugibus (quod alterum sine altera, uel alteram sine altero uouere fas nõ est) iugis continentia. Hæc ergo, & si qua alia sunt, quæ rectissime uouentur, cum homines uouerint; nulla conditione n rumpenda sunt, quæ sine ulla conditione o uouerunt.

† al. viuentibus

β ¶ Vel post.] *Hic locus in vulgatis B. Augustini codicibus, & etiam apud Iuonem vsque ad uers. Hęc ergo. paulo aliter habet.*

Vm itaque. CASVS. Hic proponitur 8. q. qua quæritur an liceat ducere infidelem sub ea conditione ut cõuertatur: & certum est quod non, propter imparem cultum, vt s. 28. q. 2. decimę. sed sponsalia, vt dicit H. ea conditione cõtrahi possunt, vt 28. quęs. 1. non oportet. Idem etiam posset dici in matrimonio, licet Hu. contradicat. Sed quia hæc quæstio determinata erat, ideo ponit aliã quæstionem, scilicet, an liceat alicui peccare vt infidelem ad fidem cõuertat: & dicendum est quòd non, vt in seq. cap.
h ¶ *Cum itaque.*] Hæc fuit 8. quæstio, an liceat ducere vxorem infidelem sub ea conditione vt conuertatur? Et certum est quod pure non potest contrahere cum ea, vt 28. q. 1. c. caue. & c. non oportet. sed omittit magister quæstionẽ illam, quam posuit superius in themate: quia determinata erat s. 28. q. 1. non oportet. & ponit aliam, quæ similiter determinata est 14. dis. quod ait.

Mulier infidelis an possit duci sub ea conditione vt conuertatur.

On solum.] CASVS. Dicitur hic, quod si fidelis vxorem suã fidelem dimittit, & paganam superducit hac conditione vt baptizetur, manifestum est eum mœchari. Nam & si solutus esset ab vxore, & votum emisisset, sub ea conditione, sibi contrahere non liceret, cum votum debeat adimplere: sed si absolutus fuisset, hoc ei ante votum facere licebat: sed votum factum nulla conditione rumpetur, cum sine conditione fuerit emissum.
i ¶ *Quidam faciunt.*] cognoscendo aliam, non dimissa sua.
k ¶ *Ducit alteram.*] mœchatur.
l ¶ *Compensatione.*] argu. quòd in illicitis compensatio non debet admitti, vt 33. quæst. 5. si dicat. 1. q. 1. non est putanda. 22. quæst. 1. primum. & cap. ne quis. & cap. faciat. supra dist. 40. si Euangelica. 14 dist. quod ait.

vt si Deus voluerit, si vixero, si potero. sed speciales non intelliguntur nisi exprimantur, vt si hoc feceris, vt C. de condi. ob turpem cau. si repetendi. ff. de verb. oblig. quidquid. nisi vbi lex permisit aliquid tacite agi inter contrahentes: tunc enim illud pro expresso habetur, vt ff. si certum peta. cum quid, ff. de verbo. oblig. triticum. quandoque lex ipsa speciales conditiones subintelligit, vt in stipulatione dotis subintelligitur hæc, si nuptiæ fuerint secutæ, vt ff. de iure. do. stipulationem. & hoc si non immoderatum quid præcipitur, vt ff. de oper. lib. si libertus. extra de iureiu. Quintauallis.
o ¶ *Conditione.*] not. arg. à contrario sensu. subaudiuntur & aliæ conditiones, vt dixi 27. q. 2. §. 1.

Quidam

Vidam vir] CASVS. Post matrimonij impedimēta expedita superius, supponit Gratianus causam trigesimam tertiam, in qua tractat de impotentia coeundi, & de enormitate delicti, & de tempore feriarum: & alia quædam annectit. Vt autē hęc & alia faciat, præmittit thema, de quo quinque elicit quæstiones.

CAVSA XXXIII.

Vidam [a] vir maleficijs impeditus, vxori suæ debitum reddere non poterat. Alius interim clanculo eam corrupit: à viro suo separata, corruptori suo publice nubit: crimen, quod admiserat, corde tantum Deo confitetur: redditur huic facultas cognoscendi eam: repetit vxorem suam: qua recepta, vt expeditius orationi vacaret, & ad carnes agni [b] purius † accederet, continentiam se seruaturum promisit: vxor vero consensum non adhibuit.

† al. purum

1. *Hic primum quæritur, an propter impossibilitatem coeundi, à viro suo aliqua sit separanda.*
2. *Secundo, an post separationē ei nubere valeat; cū quo prius fornicata est.*
3. *Tertio, si sola confessione [c] cordis crimen possit deleri.*
4. *Quarto, si tempore orationis quis valeat reddere coniugij debitum.*
5. *Quinto, an vir sine consensu vxoris continentiam vouere possit, vel si minis, vel terroribus licentiam vouendi ab ea extorquere valeat.*

QVÆSTIO PRIMA.

Pars 1. *Vòd autem [d] propter impossibilitatem reddendi debitum mulier à viro suo separari non possit, auctoritate Euangelica, & Apostolica [e] probatur. Sic enim Christus ait in Euangelio [Nulli licet dimittere vxorem suam, nisi causa fornicationis:] vel qua [f] alter eorum, sicut Augustinus exponit, fornicatus fuerit, vel ad quam alter alterum pertrahere voluerit. ¶ Item Apostolus [Mulier, quanto tempore viuit vir eius, alligata est legi ipsius.] non legi [g] sibi reddendi debitum: sed non transferendi se ad alium. ¶ Item [His, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus vxorem à viro non discedere, nisi causa fornicationis.] Euangelica itaque, & Apostolica auctoritate prohibetur mulier à viro suo discedere, nisi ob causam illam cunctis notissimam: qua interueniente si discesserit, oportet eam manere innuptam, aut reconciliari viro suo. Vnde datur intelligi, quòd impossibilitas reddendi debitū nō facit coniugij dissidiū. His ita respōdetur. Cōiugiū cōfirmatur officio [h], vt [α] supra ꝓbatū est: postquā vero officio [i] cōfirmatū fuerit; nisi causa fornicationis, non licet viro vxorē dimittere, vel vxori à viro discedere. Verum, antequā confirmetur, impossibilitas officij soluit vinculū coniugij. Vnde scribit Gregorius Ioanni [β] Rauennati episcopo.*

Matt. 19. ī. 28. q. 1. c. Idololatria. §. item si infidelitas. Rom. 7. 1. Cor. 7.

α ¶ Vt supra.] *Videtur indicari c. non dubiū. &c. cū societas. ī. 27. q. 1. de qua re ibi notatum est.*
β ¶ Ioanni.] *Repetenda sunt, quæ sunt notata in hoc idem caput ī. 27. q. 2.*

ī. 27. q. 2. quod autem. Sent. 4. dist. 34. Burch. l. 9. c. 40. Iuo p. 8. c. 118.

¶ Licet mulieri alteri nubere, quam ob frigiditatem vir cognoscere non poterit. C. I.

Vod autem interrogasti de his, qui matrimonio iūcti sunt, & nubere non possunt [k], si ille aliam, vel illa alium ducere possit?

a ¶ *Quidam vir.*] Tractauit Gratianus supra de impedimēto matrimonij, quod procedit ex animo, & etiā de eo quod procedit tā ex animo q̄ ex corpore coniunctim: nunc tractat in causa ista de eo quod procedit tātū ex corpore. tractat etiā de quibusdam alijs impedimentis, vt de frig. & malefi. c. 1. & 3. & de enormitate delicti, vt ī. q. 2. de his. & sequētibus, & de t͞pe feriarū, vt ī. q. 4. p totū.
b ¶ *Agni*] i. Chri, de quo dr̄ ecce agnus Dei. de cōs. dist. 4. nemo.
c ¶ *Confessione.*] id est, contritione.

Vòd autem.] Hæc q. diuidit̄ in tres partes. In prima quarū probatur quòd frigiditas separat matrimoniū. Secunda ibi, *Hoc autem.* Tertia ibi, *Ecce quòd impossibilitas.* Ioan de Fan.

CASVS. Hic intitulatur prima quæstio, in qua quæritur, an impossibilitas coeūdi separet matrimoniū. Et distingue ꝙ est triplex impossibilitas. Vna quæ ꝓcedit ex animo, vt in furioso, vt ī. proxi. q. 7. neq; furiosus. Alia quæ ꝓcedit ex corpore, vt in maleficiato & frigido, vt ī. e. c. 1. 2. & 3. Tertia prouenit ex vtroq;, vt in puero: quæcumq; autē impossibilitas fit, non impedit matrimoniū ꝯtractum & consummatū. sed bene ꝯhendū, vt ī. eo §. & c. sequētibus. In puero autem non impedit ꝯhendum, vt 31. q. 2. si verū. Probat ergo in hoc §. auctoritate Euangelica & Apostolica, ꝙ impossibilitas non dirimit matrimoniū, cū sola fornicatio dirimat. postea soluit dicens, ꝙ impossibilitas dirimit matrimonium non consummatum, sed consūmandum: & ad hoc inducit sequentia capi.

d ¶ *Quod autem*] Hic depingitur 1. q. an s. impossibilitas coeundi separet matrimonium. Et nota ꝙ est triplex impossibilitas, impossibilitas ex animo, vt in furioso ī. proxi. q. 7. neq; furiosus. Alia q̄ ꝓcedit ex corpore, vt i frigido & maleficiato [1]. ī. ea. c. 1. 2. & 3. Tertio ꝓuenit ex vtroq;, vt i puero, vt 30. q. 2. vbi. Vel sic distinguas. Alia est naturalis impotētia, vt frigiditas: alia accidentalis, vt maleficiū. & quæcūque sit impotētia, si matrimonium p̄cessit illā, ita ꝙ effecti sunt vna caro: ꝑꝑ nullā causam superuenientē possunt separari, vt ī. prox. q. 7. hi q̄ matrimonium. nisi ꝑꝑ fornicationem, vt ī. proxi. q. 1. dixit. vbi vero impedimentū pręcessit matrimonium, refert vtrū sit perpetuū, q̄a tunc separari possunt. arg. ī. ea. si per sortiarias. si temporale, nequaquā. Et no. ꝙ licet iura emanauerint diuersa super hoc, s. vsq; ad quod tēpus deberēt manere simul ad hoc vt maleficiū videat̄ ꝑpetuum, vt extra de frigidis & malefi. cap. 1. & C. de repud. i causis. tñ per Cælestinū tempus determinatū est triennium [2], vt in eo. tit. laudabilem. Et idem dicit authen. de nup. §. ꝑ occasionem. in coll. 4. tñ exaudi cum ante triennium non potest cōstare de impedimento naturali, vt colligitur i prædicta decret. laudabilem. & hoc dico tam in frigido quàm in maleficiato. & hoc triennium currit à tempore quo tentauerunt coire, vt colligitur in authen. prædic. vbi autem dubitatur an præcesserit maleficium, an secutum sit, præsumendum est quòd secutum sit post matrimonium. argu. C. de ædil. edic. l. 3. & hoc fauore matrimonij. 35. q. 6. videtur. palea est.

Impossibilitas coeūdi est triplex.

[1] Not. extra de frig. & malefi. c. vltı. in fin.

[2] Dic ꝙ hoc trienniū debet esse cōtinuū. extra de frig. & malefi. litterę. i fi. Sed quid si vir vadit ad sanctū Petrū, & stat per tēpus: nūquid istud tempus cōputabitur in isto triennio? Dicit Guli. Nazo, ꝙ nō. arg. extra de cocess. præ. quia diuersitatē. sed adhuc simul cohabitabūt per tantū tēpus si. 2. q. 7. anteriorum. §. ad hoc. extra de eo qui mit. in pol. cum sicut. & in præd. dec. litteræ. cū ex iusta causa fuerit absens extra de offi. delega. consultationis. Archid.

e ¶ *Et apostolica.*] Sophistice inducit Gratianus omnia ista: q̄a de consummato matrimonio intelliguntur.
f ¶ *Qua.*] scilicet corporali.
g ¶ *Non legi.*] tantum.
h ¶ *Officio.*] carnis. 27. q. 2. §. ecce.
i ¶ *Officio.*] id est, carnali commistione.

Vod autem.] CASVS. Dicitur hic ꝙ si mulier conquerat̄ de frigiditate viri, & hoc ꝓbat per aspectum corporis vel legitimos testes, potest accipere alium: ille vero ꝯhere nō potest: & si contraxerit, separari iubetur. *Nubere*, id est, commisceri.

a ¶ *Nubere non possunt.*] id est, sibi reddere debitum, propter naturalem frigiditatem.

a ¶ *Scriptum est.*]primo libro capit. Caroli scilicet ix. in Lõbarda.
b ¶ *Probare.*]arg. ꝙ mulieri quandoque defertur probatio,cũ de cõmistione carnis controuersia est.ar.s̃. 27.q.1.nec aliqua. Sed cõtra.j̃.ea.si q̃s acceperit.sed illud solutum est. 27.q.2. quod autem.
c ¶ *Per iustum.*]s̃.2.q.5.consuluisti.contra:sed hic appellat verum iudicium non candentis ferri, vel feruentis aquæ, vel huiusmodi: sed legitimorum testiũ.
d ¶ *Iudicium.*]per aspectum corporis si virgo est,quia aliud est in corrupta, vt j̃. c. proxi. & quid iuris sit notaui s̃. 27.q.2.quod autẽ.melius enim perpenditur oculis aliquid.instit.de gra.cog.§.hacten⁹. quæ tñ inspiciunt,debent esse peritæ.ff. de ven. inspi.l.1. quia visus sæpe fallitur.& 27. q.1. nec aliqua.

De quibus scriptum est [a]. [Vir & mulier,si se coniunxerint, & postea dixerit mulier de viro, quòd non possit coire cum ea, si potest probare [b] per iustum[c] iudicium[d], quod verum sit; accipiat alium. Si autem ille aliam acceperit; separentur.

Pann.l 6.c.115.
Ansl.l.10. c. 26.
Capitul.6.c.55.
Iuo p.8.c.80.

Item ex epistola eiusdem.

C. II.

Sent.ibidem.
Polyc.l. 6.tit. 4.
Ansl.l. 10. c. 25.
Burch l.9.c.44.
Iuo p.8.c. 182.
Pann.l.6.c.116.
ex Greg.2.

REquisisti de his, qui ob causam frigidæ naturæ dicunt se non posse inuicem operam carni dantes commisceri. Iste vero si non potest ea vti pro vxore [e], habeat eam quasi sororem. Quòd si retinaculum coniugale voluerint rescindere; maneãt vtrique innupti [f]. Nam si huic non potuit concordare naturaliter [g]; quomodo alteri conueniet? Si igitur vir aliam vult vxorem accipere; manifesta patet [h] ratio†, quia suggerente diabolo odij fomitem, exosam eam habuit, & idcirco [i] eam dimittere mendacii falsitate molitur. Quòd si mulier causatur, & dicit, Volo esse mater, & filios procreare, & vterque eorum septima [k] manu propinquorum tactis sacrosanctis reliquiis iureiurando dicat; vt numquam per commistionem carnis coniũcti vna caro effecti fuissent [l]; tunc videtur mulierem secundas nuptias contrahere posse. Humanum [m] dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem, qui frigidæ naturæ est, maneat sine coniuge. Quod si & ille aliam copulam acceperit [n]: tunc hi, qui iurauerint [o], periurij [p] crimine rei teneantur, & pænitentia peracta priora [q] cogantur recipere connubia.

† al.ratione

Rom 6.

Hoc autem seruari præcipitur, cum vterque idem fatetur. Ceterum si vir asseruerit se reddidisse debitum vxori, & illa diffitetur, cui potius fides habenda sit, merito quæritur.

Sent.4. dist. 34.

De his in concilio apud Compendium habito ita statutum est.

¶ In veritate viri consistat, si mulier negat se cognitam ab eo. C. III.

Sent.ibidem.
Burch.l.9.c.42.
Iuo p.8. c. 180.
Pann.l.6.c.119.

SI quis accepit vxorem, & habuit eam aliquo tempore [r], & ipsa femina dicit, quòd numquam coisset cum ea, & ille vir dicit, quòd sic fecit; in veritate viri consistat: quia vir caput est mulieris.

Ecce, quòd impossibilitas reddendi debitum, vinculum soluit coniugij. Sed hoc de naturali impossibilitate statutum est. Hæc autem maleficij

REquisisti.] CASVS. Bene.sic ponit casum hunc dicens. Si vir & mulier in matrimonio copulantur, & vir frigid⁹ petat diuortiũ, dicatur ei, si hanc non potest habere vt vxorẽ, habeat eam vt sororẽ. si enim hanc præ frigiditate cognoscere non potest, eadem ratione nec aliam. Si vero mulier diuortium petat, & vir consentit, vterque septima manu frigiditatẽ probet naturalem, & deinde vxor alium accipiat. si autẽ aliã vir acceperit, & appareat eos eã periurio decepisse: vnde peracta pænitentia de periurio eorum matrimoniũ redintegreť. Licet littera videať obscura, tñ iste casus satis ex littera elicitur. *Innupti*, præceptum est quantum ad virum,& consilium quantũ ad mulierẽ. simile est 28.dist.presbyterum.Sequens §.patet. Et ad hoc probãdum quod dicitur in §.inducit cap.sequens.
e ¶ *Pro vxore.*]consilium est,vt extra,ead.accepisti.
f ¶ *Innupti.*]præceptum est quantum ad virum, quantũ ad illam consilium.& ita verbum semel positum tenetur æquiuoce.28.dis. presbyterum & ibi Ouidius.
Demophon ventis & verba & vela dedisti.
g ¶ *Naturaliter.*]id est,naturali frigiditate impediente. Et est arg. ꝙ frigiditas est perpetuum impedimentum.arg.j̃.ea.q.5.qui sitit. s̃.proxi.q.5.sicut.licet quidam dicant, ꝙ nullum impedimentum est perpetuum.nullus enim est ita frigidus (vt dicunt) quin ope medicorum ei possit subueniri.qđ non credo,cum frigiditas, quæ est naturalis proprietas,per accidentia nõ immutetur.extra de celebra. mis.cum Marthæ. §. quæsiuisti. Similiter quidam dicunt,ꝙ nullum maleficium est perpetuum quin saltem per ipsum auctorem possit sanari.

Frigiditas quandoque mutari non potest.

h ¶ *Patet.*]no.ꝙ sequentia probantur per præcedẽtia.j̃.34.q. 1.c. 1.in fine 54.dist.fraternitatẽ. & C.de adul.si qui. Item hic ex post facto patet retro fuisse matrimonium,vt extra de frigidis & male, fraternitatis.& hoc est notabile,ꝙ eoipso ꝙ alius vel alia superinducitur,præsumitur hoc ex odio fieri. Et est præsumptio iuris,contra quam non admittitur probatio,immo statim ius pronuntiat esse puniendum.arg.ad hoc j̃.ea.q.2.sæculares.

Probatio nõ auditur contra iuris præsumptionẽ.

i ¶ *Idcirco.*]quasi dicat si vir petat diuortium vt pater fiat,non audiretur:si autẽ petat vt exonereť oneribus matrimonij, audireť. si mulier petat vt fiat mater,audiretur.non dico virũ quo ad hoc audiendũ si se frigidũ sciret [z] cum ꝯxit,extra de eo qui duxit.cap.1.
K ¶ *Septima manu.*]hoc intellige cum hæc non erat virgo: q̃a si esset virgo, tunc sufficeret verum iudicium per obstetrices,vt c. ꝓcedẽti, cũ sacramẽto tñ vtriusq;.j̃.35.q.3.extraordinaria. Et not. ꝙ sufficerent in casibus huius c.duo,si septem haberi nõ possunt. Item eis solis crederetur,si de hoc fama esset.arg.35.q.6.si duo.

[z] Ad hoc.C. de spõ.l.vlti. in fi. & adde qđ no.j̃.c. ꝓxi.Archi.

l ¶ *Fuissent.*]& quòd operam dederunt:alias non sufficeret,vt hic in principio cap.notatur.
m ¶ *Humanum.*]ea humanitate qua Apostolus permisit secundas nuptias.31.q.1.hac ratione.
n ¶ *Acceperit.*]pone ꝙ mulier dixit eũ impotentẽ ad reddendũ debitũ,non ꝓponẽdo causam impotẽtiæ coeundi [z], & hoc ꝓbauit, & lata est sententia,numq̃d si ꝯxit, restituanť postea priora cõnubia? Non: q̃a totum ius suum vř in iudicium deduxisse.vnde idem esset ac si per frigiditatẽ & maleficiũ separareť. argu.extra de cau. pos.& propri.cũ super electione. C.de an.excep.l.vlti. secus tñ est in personali actione,ff.de excep.rei.iudi & an eadẽ.§ actiones.
o ¶ *Hi qui iurauerunt.*]id est,vir & vxor,non consanguinei testes, q̃ secum iurauerunt illi enim non iurauerunt sic esse virum, sed credere sic esse verum sicut illi,scilicet vir & vxor dicebant. argu. 35.q.6.de parentela & extra de testi.quoties.
p ¶ *Periurij.*]& ita vterque fuit in culpa, aliàs quod in fi. dicitur, iniquum esset.
q ¶ *Priora.*] & hoc cum vterque contraxit, aliàs exciperetur ꝯ adulterantẽ de adulterio.extra de diuor.significasti. Vel hoc innocens excipere non vult.argu. 28.q.1.idololatria.

SI quis acceperit.] CASVS. Dicit hic, ꝙ si vxor dicat,ꝙ vir cognoscere eã non potest,& vir ꝯriũ asserit,assertioni viri standũ est,cum vir caput sit mulieris.nisi ab aduersa parte contrariũ probaretur.Sequens §.patet,*Hæc*, id est,de qua fit mentio in themate.
r ¶ *Tempore.*]plus q̃ per duos menses q̃a enim statim non proclamauit virum esse impotentem.postea non creditur ei,sed viro qui ꝯrium dicit,vt extra de frigi.& malefi.cap. 1.nam etiam ex tẽpore præsumitur aliquã non esse coactã,vt extra de despon.ad id.1.q.1. constat.Item vel ideo potius crediť viro q̃ vxori:q̃a vix aliquis inuenitur impotens ad coeundũ, vt 50.dist. q̃a tua. hanc credo esse causam quare viro crediť in hoc casu. Sed Petrus Hispanus alias assignauit rationes:quia uir stat pro matrimonio,quod fauorabile est. Item q̃a fuit sola cum solo,creditur cognita ab ipso, vt 32. q. 1.dixit.27.q 1.nec aliqua. iuxta illud Ouidij: *A iuuene & cupido credatur reddita virgo?* & hoc potest intelligi de illa quæ prius fuit corrupta ,sed si fuit virgo quando iuncta fuit ei,potius crederetur probationi suæ,quam facit per aspectum corporis, vt s̃.ea c.1. extra de prob. proposuisti.tñ nisi mulieres essent peritissimæ, potius esset credẽdum viri sacramento:q̃a res illa occulta est,& non

[z] Quã [illegible]opo nere n[illegible]cogitur. ar[illegible] extra de iud[illegible] dilecti & n[illegible] 8. dist. q[illegible] iure. Et q[illegible]cũque sit cau sa imp[illegible]tentiæ su[illegible]ficit, dum[illegible] perpetua [illegible] extra de [illegible] ꝙ sedẽ. [illegible] Hosti. q[illegible] eo. ti. li[illegible] quæ d[illegible] facit ꝓ [illegible] dicto [illegible] gio. vt [illegible] in fi. pri[illegible] respõ[illegible] ib[illegible] patet,ꝙ t[illegible]s petitio [illegible] admissa. [illegible] Archi. Vxori [illegible] impotentem allegã[illegible] sit cre[illegible]

peruia visui,& oculus plerũque fallitur,vt 27.q.1.nec aliqua,& in talibus sæpe sacramẽto vnius statur, vt dũ quæstio est de sũptibus factis,vt C.de iudi.sancimus.2.q.1.in primis. Vel dũ est quæstio de dãno dato,sacramẽto vnius creditur.C.vnde vi.si quando.hęc autẽ quæ dixi,vera sunt quãdo vnus fatetur,& alter negat:sed si vterque

e ¶ *Concumbendi.*] cum aliis, non cum prioribus.tunc enim non esset perpetuum maleficium.

f ¶ *Nequibunt.*] hic potius ignarus dicẽdus est, q̃ gnarus.nam dixit Cardi.ꝙ iste finis nõ tenet;quia vt dixit:nullũ maleficiũ est perpetuũ,quin saltẽ per ipsum auctorem tolli potest. Alij dicunt ꝯ,vt s̃.e.requisisti. Vel intellige post triennium.

Maleficium nullum secũ dum aliquos est perpetuũ.

impedimento, non frigiditate naturali debitum coniugale prohibente, à viro suo separata est. Vnde quæritur, si liceat ei etiam in hoc casu à viro suo discedere, & alÿ se copulare.

De his ita scribit Hincmarus Rhemensis archiepiscopus.

¶ Quid de his, qui maleficijs impediti, coire non possunt. C. IIII.

Sent. ibidem Iuo p.8.c.194 Pann.l.6.c.117

SI per sortiarias[a] ,atque maleficas[a] [b], occulto, sed numquam iniusto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus nõ sequitur; hortandi sunt, quibus ista eueniunt, ut corde contrito,& spiritu humiliato, Deo,& sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant,& profusis lacrymis, & largioribus eleemosynis,& orationibus, atque ieiuniis Domino satisfaciant; & per exorcismos, ac cetera ecclesiasticæ medicinæ munia†, ministri ecclesiæ,tales, quantũ Dominus annuerit,qui Abimelech[c] ,ac domũ eius Abrahæ orationibus sanauit,sanare procurẽt. Quòd si forte sanari non potuerint; separari[d] valebunt: sed,postquã alias nuptias expetierint illis in carne viuẽtibus, quibus iuncti fuerant; prioribus, quos reliquerant,etiã si possibilitas concumbendi[e] eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt[f].

† al. munimina

a ¶ Maleficas.] *In vulgatis sequebatur,* artes, *quę vox abest à plerisque vetustis codicibus, ac ceteris collectoribus.*

Sed in hoc videtur contrarius præmisso capitulo Gregorÿ. Ibi enim post possibilitatem redditam iubetur separari ab eo, cui secundo nupserat, & redire ad primum. Hic autem viuente eo, cui secundo copulata fuerat, primo reconciliari non poterit.

QVÆSTIO SECVNDA.

QVOD autem ei, cum quo prius fornicata fuerat, post separationem nubere possit; superius[g] probatum est. Mortuus est enim sibi vir eius. Ex quo, iudicio ecclesiæ ab eo separata, ab eius lege soluta est. Vnde iuxta Apostolum nubat, cui vult; tantum in Domino.

1.Cor. 7.

¶ Sed quæritur[h], si sine ecclesiastico iudicio, nulla causa dissidÿ rationabiliter probata ab ea discessisset; an esset cogendus redire ad eam. De hoc ita statutum est in concilio Carthaginensi, cui interfuit Augustinus, cap. 30 †.

† al. 29

¶ *Etiam in codicibus manuscriptis, & apud Iuonem par.8. c.328. citatur ex concilio Carthaginensi, in quo nullo inuentum est; sed in Agathensi,c.25. (ex quo citat Iuo eadem parte octaua,c.231.) & capitul. 7.c.305.*

¶ Non licet alicui uxorem dimittere,nisi causa dissidij primum ecclesiæ probetur. C. I.

Iuo p.8. c.231. & 328. Pann.l.6. c.106.

SÆculares, qui coniugale consortium nulla[*] grauiori culpa dimittunt, vel etiam dimiserunt, & nullas causas dissidij probabiliter[i] proponentes, propterea sua matrimonia dimittunt, vt aut illicita,aut aliena præsumant; si antequam apud episcopos comprouinciales[k]

Vod autẽ.] Hęc q.diuiditur in 10.partes. In quarũ prima probat per 3. ca. ꝙ si quis dimittat vxorẽ sine iudicio ecclesię, cogendus est ad illã redire. Secunda ibi, *Siue de coniugÿ.* Tertia ibi, *In hoc capitulo.* Quarta ibi, *In præmissis.* Quinta ibi, *Nunc autem.* Sexta ibi, *De pænitentibus.* Septima ibi, *Latorem.* Octaua ibi, *Si quis.* Nona, ibi, *Quos.* Decima ibi. *Antiqui.* Ioannes de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 2. quæstio, s. an aliquis contrahere possit cũ illa,quã polluit per adulteriũ Sed quia hæc quæstio fuit determinata s̃. 31.q.1. ideo magister annectit aliã incidẽtẽ quæstionem, s.an vir sit restituendus vxori à qua propria auctoritate recessit,vel econuerso? Et certum est ꝙ sic, nisi in casibus notatis in sũma huius quæstionis & extra de restitu. spo. literas. Iste §. patet.

g ¶ *Superius.* supra 31. q. 1.in prin.

h ¶ *Sed quæritur.*] quia 2. quæ.non habebat dubitationẽ, ideo ponit aliam incidentẽ, quæ similiter quæstionem nõ habet: qa semper est restituẽda:nisi in trib⁹ casibus. Si publice sit adulterata. Vel nisi timeatur de viri sæuitia. infra ea. siue. & extra de diuor. significasti.vel nisi dicãtur cõsanguinei in gradu indispẽsabili, & incõtinẽti ꝓbeẽ exceptio.

Vxor, quæ à viro discessit, in tribus casibus sibi nõ restituitur.

que fateretur ꝙ non intercessit commistio; tunc expectabitur per trienniũ,si antea non potest cõstare,vt extra de frigi.& male.laudabilẽ. Sed quid si mulier sciebat virũ esse frigidum ab initio? satis videtur ꝙ tunc non possit petere separationem, arg.extra de frigi.& male.ca.1.& C. de spon.l.vlti.vbi dicitur ꝙ imputet sibi si scienter coniuncta sit turpi personę,vel impotẽti coire:& quia sero accusat mores,quos ducẽdo eã in matrimonio cõprobauit, vt ff.de adul. si vxor.in fine de viro autẽ potius videtur ꝙ ille nõ possit recedere à muliere si ipsa vult cohabitare ei, cũ ipse sciuerit se frigidum. arg. extra de eo qui dux.in ma. cap. 1.

a ¶ *SI per sortiarias.*] CASVS. Dicitur hic,ꝙ si maleficiatus ducit aliquã in vxorẽ,& ei commisceri non potest,studere debet vt pænitentia & exorcismis sanetur, exemplo domus Abimelech. & si sanari nõ poterit,separari valebũt.& si aliis postea fuerint copulati.nõ separabuntur restituta vtriq; potentia coeundi.Sequẽs §. patet. Nec dicitur hic contrariũ cap. Gregorij: quia ibi loquitur in frigido, hic in maleficiato.

b ¶ *Atque maleficas.*]supra 23.q 4. de Tyriis.

c ¶ *Abimelech.*] regem Geraris, vt 32.q.4. nemo.

d ¶ *Separari.*]nisi ipsa vxor dicatur procurasse maleficiũ,cum sua culpa ad hoc deuenerit.55.dist.si Euangelica.ff. quod metus causa. si mulier.15. q. 1. si quis insaniens.

extra de restitu. spoli.litteras.& tñ i eodẽ casu fit restitutio quo ad oĩa:nisi quo ad carnale cõmerciũ,vt ibi dr̃.in fi. Quartus casus põt esse quãdo vxor ꝓpria voluntate recedit à viro[1] ,vt 27. q.2.Agathosa. Vel cum vir de licentia vxoris recedit ab ipsa, vt ibidem.

1 Subau.nec petit se restitui.quod dic vt not. extra de adult. intelleximus. Archidia.

SAeculares. CASVS. Quidã erãt cõiugati,qui nullã causam rationabilẽ prætẽdẽtes,vxores suas sine iudicio ecclesiastico dimittebant,& ideo in cõcilio Carthaginañ. fuit statutũ vt nullus coniugatus dimittat vxorẽ suã,nisi causa dissidij probata fuerit apud epm. ꝙ si quis cõtra fecerit,cõmunione priuetur. *Aliena coniugia,* id est, alias vxores. si autem *vxores suas,* vsque ibi pendet constructio.

i ¶ *Probabiliter.*] nota quare dicit,probabiliter. hoc enim forte dicit, quia propter fornicationis suspicionem probatam ecclesiæ licebit ei vxorem dimittere, vt s̃.32.q.1.ca. dixit.

k ¶ *Comprouinciales.*] distributiue, s. iste apud suum, & ille apud suũ. non enim propter tales causas ipsi prouinciales conuocãtur. Vel melius, hoc olim obtinuit: quia causa matrimonij tractabatur apud episcopos prouinciæ.35.q.6.multorũ. Hodie etiã archipresbyter causam huiusmodi tractare potest.argu. extra de consan. & affini.ca. 1. Sed certe & hodie ad episcopalẽ iurisdictionẽ cognitio matrimonialis causæ spectat. Vnde nec abbates nec alij possũt de matrimonio cognoscere:nisi ex cõcessiõe vel alia causa legitima id habeãt, vt extra de excel.pla. accidẽtibus. Præscribi enim põt talis

Matrimonialis causa ad episcopũ pertinet.

iurisdictio, vt extra de præscript. auditis. in fi.

AN quod.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si non licet alicui dimittere subditos suos sine causa probabili; multo minus licet uiro vxorē suā dimittere sine causa. Nā etsi lex humana hoc permittat; lex tamen diuina hoc prohibet, cui obsequitur lex humana.

scilicet cum timetur de sæuitia viri.

i ¶ Reddita.] hic habes ꝙ quàm cito accusatur matrimonium, pōt vxor petere vt detur libertati suæ: ne cogatur aliquid confiteri contra se. Sed hoc potest intelligi cum tanta est sæuitia viri, ꝙ nulla potest ei sufficere cautio, ut extra de resti. spolia. litteris. in fi. de hoc

a ¶ In subditos.] scilicet renuntiare ẽpatui. extra de renunt. nisi. & extra de reg. licet. Vel sicut subditi non possūt deserere [1] p̃latū. 11. q. 1. inolita. Vel sicut p̃latus nō potest sine causa punire subditos. 86. dist. si quis [2].

[1] 8. q. 4. nonne. Archi.

[2] 2. q. 1. nemo. supra, 30. q. 5. nullum.

b ¶ In comparem.] scilicet vt vir dimittat vxorem sine causa, vel cōdemnet præter ordinē iudiciarium. Ioan.

c ¶ Sed prohibet.] supra 27. q. 2. sunt. in auth. vt liceat matri & auiæ. §. causas. Lex enim humana admittit diuortium in aliis casibus præter fornicationē, vt C. de repu. consensu.

dissidij causas dixerint, & priusquā in iudicio damnentur, vxores suas abiecerint; à communione sanctæ ecclesiæ, & populi cœtu, pro eo quòd fidem, & coniugia maculant, excludantur.

α ¶ Nulla.] *In recentioribus conciliorum editionibus in concilio Agathensi legitur*, sine grauiori. *in capitularibus*, absque grauiori, *sed in antiquis editionibus Parisiensibus conciliorū, & duobus codicibus* Vaticanis, consortium grauiori.

Item Ambrosius super Lucam, ad c. 16.

¶ Lex diuina prohibet virum vxorem dimittere, nisi causa fornicationis. C. II.

AN, quod in subditos[a] nefas est, in comparem[b] fas est? dimittis ergo vxorem quasi[β] iure, sine crimine, & putas id tibi licere; quia lex humana non prohibet? Sed diuina prohibet[c]. Qui hominibus obsequeris, Deum verere: audi legem Domini, cui obsequuntur etiā, qui leges ferunt. [Quod Deus coniunxit, homo non separet.]

Matt. 19.

β ¶ Quasi iure.] *Sic etiam in uulgatis B. Ambrosii codicibus. In tribus Gratiani manuscriptis est*, quam scis viuere sine crimine.

Item Nicolaus Papa Carolo Regi.

¶ Absque causæ cognitione à viro suo dimissa, ad omnia restituatur. C. III.

HIstoria ecclesiastica ab Eusebio Cæsariensi episcopo confecta, de muliere quadam, quæ pro † castitate à marito accusabatur, ait. [Præceptum est ab Imperatore lege lata, vt primo[d] permitteretur ei rem familiarem[e] libere diutius ordinare; tūc demum respōderet obiectis. Hoc[f] omnes[g] leges tam ecclesiasticæ, quàm vulgares, publicæque præcipiunt.] ¶ Si autē de mulieribus, & sæcularibus viris hæc constituta sunt; multo magis ecclesiasticis hominibus, & sacerdotibus sunt concessa.

In præfatione Isidori in volumen cōciliorū. Ibidē inferius.

HIstoria.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si vxor à viro spoliata ab eodem de adulterio accusatur; præceptū est ab Imperatore vt primo restituatur, quàm respōdeat obiectis. qđ si hoc obtinet in secularibus, magis debet hoc in ecclesiasticis obtinere.

d ¶ Vt primo.] ex quo ergo mulieri primo restituuntur res suæ, multo potius vir est ei restituendus [3], & sic facit ad propositum G. Alij ponūt casum sic. Quærebatur an mulieri accusatæ de adulterio dādæ sint induciæ [3]? Respon. ꝙ sic. sed hoc nō videtur posse stare; quia ĩ crimine adulterij nulla datur dilatio, vt ff. de adult. in crimine. sed potest dici ꝙ hoc verum est cum agitur criminaliter.

[3] Scilicet præparatoriæ. Ioan. de Fan. qui hic approbat istam casus positionem; & quidā alij, vt dicitur in gl. seq.

e ¶ Rem familiarem.] & hoc intelligunt quidam de præparatoriis induciis, alij de restitutoriis.

f ¶ Hoc.] scilicet restitutionem fieri.

g ¶ Omnes leges.] de hac materia loquentes.

¶ *Huius mulieris meminit Iustinus in primo Apologetico pro Christianis, & Eusebius ecclesiastica historia lib. 4. c. 16. Verba quidem huius capitis in epistolis Nicolai impressis, aut manuscriptis non sunt inuenta: sed habentur fere eadem in præfatione Isidori in suam canonum collectionē. Præstat tamen Iustinum, & Eusebium adire. Fortasse autem in hoc caput translatus est titulus ex sequenti.*

Item Nicolaus Papa in epistola Carolo Regi.

¶ Nisi post restitutionem, neque de coniugij fœdere, neque de adulterij crimine inter virum & vxorem iudicium est agitandum. C. IIII.

2 SIue[h] de coniugij fœdere, siue de adulterij crimine iudiciū agitandū sit; nulla ratio † patitur Thietbergam cum Lothario posse inire conflictum, uel leuissimum controuersiæ subire certamen: nisi prius ad tēpus fuerit reddita[i] suæ potestati, & consanguineis propriis libere sociata. Itaque† etiā locus[k] prouidendus est; in quo nulla sit vis multitudinis formidanda; & non sit difficile[l] testes producere, vel ceteras personas[m], quæ tam à sanctis canonibus, quàm à venerandis Romanis legibus in huiusmodi controuersiis requiruntur.

Polyc. l. 6. tit. 4 Burch. l. 9. c. 52 Iuo p. 8. c. 116 Regino l. 2. Chronographiæ

† al. Interiquos] or.

¶ *Epistola ex qua acceptum est hoc caput, habetur Romæ in codice monasterij Dominicanorum, & ex ea aliqua sunt addita, & emendata.*

3 *In hoc capite*[n] *quamuis videatur causa exposita*[o], *quare sua auctoritate non licet alicui vxorem dimittere; qua cessante, ipsa quoque prohibitio cessare videtur; tamen quia ipsa separatio pœna est, & pœna nulli est inferenda, nisi per iudicem; generaliter hoc intelligendum est; vt siue ob causam præmissam, siue nulla causa existente, non liceat alicui sua aucto-*

SIue de coniugij.] hæc est 2. pars q. in qua probat, ꝙ si femina in iudicio contendat cū marito, reddenda est suæ libertati. Io. de Fan. CASVS. Dicitur hic ꝙ siue causa Thietbergæ super fœdere matrimonij agitetē, siue à Lothorio accusaretē de adulterio, primo Thietberga suæ p̃tati & suis cōsanguineis est restituēda, & locus securus est assignandus, vbi testes possint sine difficultate produci, & causa sine formidine ventilari. *In hoc capite quāuis uideatur causa exposita.* §. ea. seculares, vbi dicit, *aut illicita*, & c. Casum S. per te videre poteris.

h ¶ Siue.] Hug. videtur ꝙ hoc c. faciat ꝯ̃ propositū Gratiani, qui intēdit ꝓbare ꝙ vxor debeat restitui: at hæc nō restituitur viro, sed eius potestati subtrahitur, & cōsanguineis sociatur. Respō. in hoc facit, quia ista spoliata erat quadam libertate, quia compulsa fuerat contra se cōfiteri. 31. q. 2. Lotharius. Vel in hoc facit ad propositū: quia ponit quādā exceptionem, quando non debet fieri restitutio, hoc notaui 32. q. 1. de Benedicto.

k ¶ Etiam locus.] argum. ꝙ iudex etiam tenetur de loco iudicij prouidere partibus, vt in eo loco debeat de causa cognoscere, vbi partes libere & secure valent conuenire. ꝟ. 3. q. 9. hortamur. ꝟ. 24. q. 1. pudenda. ff. de reb. du. vbi. ꝟ. 2. q. 2. c. vlti. quod si non fecerit, licite appellatur. extra de appel. ex parte [4].

l ¶ Sit difficile.] simile ff. qui sadisda. cog. si fideiussor. §. 1. quia cum difficile est alicui sadisdare in vna ciuitate, mittitur in aliam, vt ibi.

m ¶ Personas.] id est, aduocatos.

IN HOC CAP. Hęc est tertia pars quęstionis, in qua quæritur qualiter puniuntur vxoricidæ. Io. de Fan.

n ¶ In hoc capite] supra ea. sæculares.

o ¶ Exposita.] ibi, Nulla grauiore culpa.

a ¶ Velqualibet.]

a ¶ *Vel qualibet.*] nam leuem vir imponit, vt notaui 7. q. 1. ficut alterius.

INterfectores.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ ſi vir vxorem ſine iudicis auctoritate occiderit, & maxime innocentẽ, pro homicidio pæniteat, numquã matrimoniũ contrahat, niſi iuxta indulgentiam beati Leonis fuerit adoleſcens. Et nota ꝙ vacat hic arg. à contrario ſenſu. vnde ſupple ibi vbi dicit, *cum non addis*, maxime. Quæ ſequuntur, plana ſunt vſque ad cap. admonere.

b ¶ *Adulterarum.*] maxime, quia nec tunc licet, vt j. c. proximo.

c ¶ *Huiuſmodi.*] hoc dicit ideo quia ſecundum leges ex cauſis pluribus ſeparatur matrimonium.

d ¶ *Adoleſcentibus.*] j. ead. in adoleſcentia.

ADDITIO. vbi eſt iſta indulgentia Leonis, de qua hic dicitur.

e ¶ *Indulgentia.*] videtur ergo ꝙ indulgentia non eſt regula, & ꝙ nulla diſpẽſatio ſit ius: quod M. & H. cõcedunt. ar. 1. q. 7. exigũt. & ca. ſi quis omnẽ. Et notaui 50. diſt. de his. Alij vero dicũt, ꝙ omnis indulgẽtia eſt ius: ſed tale, quo ſuperior vti põt, & inferior nõ põt petere. ergo hoc dicẽdo retulit ſe ad cauſam cõſtitutionis & originem: nam per indulgentiam fuit hoc ſtatutum, licet modo ſit ius.

f ¶ *Pacem mittere.*] id eſt, confœderare cũ vitijs homines. Vel mittere pacem inter homines & vitia.

g ¶ *Sed gladium.*] id eſt, diſcordiã & ſeparationem à malis, id eſt, charitatem, quæ ſeparat vitia.

h INter hæc ¶ *Liceat.*] hoc licet ſecundũ legẽ Lombardã: ſed nõ ſecundũ Romanã. Pater tñ eã põt occidere in ipſo actu, ſed nõ marit⁹, & ſi pater vtrũq; interficiat vno ictu. ff. ad leg. Iul. de adul. l. nec in ea. & l. ſequẽti. ignoſcitur tamẽ marito ſi vxorẽ in adulterio deprehenſam occiderit, quo ad pœnæ mitigationẽ. C. ad leg. Iul. de adul. Gracch⁹. Et no. ꝙ licet lex antiqua ꝑmittat viro occidere adulterũ deprehẽſum cũ adultera ĩ domo ſua, nõ tamẽ in domo ſoceri, vt ff. de adul. marito Nouo iure tamẽ vbicũq; fere põt occidere eũ poſt tres denũtiationes factas, vt ĩ auth. vt lic. mat. & auiæ. §. pe. & vlti. colla. 8. Nec illud etiã corrigitur ꝑ auth. quæ eſt coll. 9. vt nul. iudic. §. ſi quando. quia in alio caſu loquĩt. Itẽ licet patri ſimiliter deẽ ſecundũ legem licentia occidẽdi, vt ff. de adulter. nec in ea. ſi tamen ĩterficiat, nõ excuſatur à culpa vel à peccato, licet à pęna ciuili excuſetur. in criminibus enim dico ſpecialem conceſſionẽ canonis neceſſariã quo ad culpæ ĩmunitatẽ. vnde cũ dicatur, Nõ occides. 23. q. 5. ſi non licet. nec ſpecialiter iſti excipiũtur à canone, ergo occidendo peccãt: imo viro hoc interdicit: vt j. e. c. admonere. vnde nõ excuſatur auctoritate iuris ciuilis, ſed & dotẽ amittit vir, quam lucrifaceret alias. Solus enim iudex excipitur à canone, vt occidat. 23. q. 5. cũ homo. & capit. ſi homicidium.

i ¶ *Gladium.*] quo ad executionẽ. Hoc ideo dico, qa Imperator habet illud à Papa. extra de elec. venerabilem.

k QVicumque. ¶ *Armis.*] j. de pænit. diſt. 5. falſas.

l ¶ *Agat.*] argu. quem poſſe cõpelli ad pænitentiã, ſed hoc in publicis & enormibus. argu. 2. q. 1. cap. vlti.

m ¶ *Seniorẽ.*] id eſt epiſcopũ vel alium prelatum, vel dominũ ſuũ: arg. 3. q. 4. c. 4. 25. q. 2. ita nos.

ritate vxorem dimittere. Quod etiam de pœna homicidij, vel qualibet[a] *alia intelligendum eſt.*

Vnde Nicolaus Papa ſcribit Rodulpho Bituricenſi archiepiſcopo.

¶ **Coniugia penitus interdicantur his, qui ſuas coniuges occidunt. C. V.**

Sent. 4. diſt. 38
Iuo p. 8. c. 125
Pann. l. 7. c. 15

INterfectores ſuarum coniugum ſine iudicio cum non addis, adulterarũ[b], vel aliquid huiuſmodi[c]; quid aliud habendi ſunt, quàm homicidæ, ac per hoc ad pænitentiam redigendi? Quibus penitus coniugium denegatur, exceptis adoleſcentibus[d] de quibus eſt beati Leonis Papæ. xxv.[a] regula Decretalium, immo indulgentia[e] obſeruanda.

j. ead. in adoleſcentia.
Sent. ibidem

a ¶ Xxv.] *Hoc eodem numero habetur in codice canonum inter decreta ſeu regulas Leonis.*

In hoc capite videtur Nicolaus permittere maritis, cauſa adulterij, vel alterius huiuſmodi criminis vxores ſuas interficere. Sed eccleſiaſtica diſciplina ſpirituali gladio, non materiali criminoſos feriri iubet: illo videlicet gladio, quo Petrus iubetur mactare, & mãducare. De quo etiã Chriſtus ait in Euangelio [Non veni pacem mittere[f] *in terram, ſed gladiũ*[g].]

Act. 10.
Matt. 10

Hinc idem Nicolaus ſcribit Albino archiepiſcopo.

¶ **Non licet alicui vxorem ſuam adulteram occidere. C. VI.**

Sent. ibidem
Polyc. l. 6. tit. 10
Iuo p. 8. c. 124. & 333.
Pann. l. 7. c. 14

INter hæc ſanctitas veſtra addere ſtuduit, ſi cuius vxor adulterium perpetrauerit; vtrum marito illius liceat[h] ſecundum mundanam legem eam interficere. Sed ſancta Dei eccleſia mundanis numquam conſtringitur legibus: gladium[i] non habet, niſi ſpiritualem: non occidit, ſed viuificat.

Item Pius Papa.

¶ **Pænitentia eius, qui propriam abſque cauſa ꝑemit vxorem. C. VII.**

Sent. ibidem
Burch. l. 6. c. 37.
Iuo p. 50. c. 166
Anſ. l. 10. c. 56
Simile 5. capitul. c. 149.

QVicumque propriam vxorem abſque lege, vel† ſine cauſa, & certa probatione interfecerit, aliamque duxerit vxorem; armis[k] depoſitis publicam agat[l] pænitentiam: et, ſi contumax fuerit, & epiſcopo ſuo inobediens extiterit; anathematizetur, quouſque conſentiat. Eadem lex erit illi, qui ſeniorem[m] ſuum interfecerit.

Item Stephanus Papa V. Haſtulpho.

¶ **Pænitentia Haſtulphi, qui vxorem ſuam interfecit. C. VIII.**

Burch. l. 6. c. 40
Iuo p. 8. c. 126
Pann. l. 7. c. 16

ADmonere te cum lacrymis, & multo gemitu cordis curamus, fili Haſtulphe: ſed non filius debes dici[n], qui tam crudeliter infelix homicidium perpetraſti. Nam occidiſti vxorem tuam, partem[o] corporis tui, legitimo matrimonio tibi ſociatam, ſine cauſa mortis, non tibi reſiſtentem[p], non inſidiantem[q] quoquo modo vitæ tuæ. Nõ inuenſti eam cum alio viro nefariam rem facientem: ſed concitatus à diabolo, impio furore inflammatus, latronum more atrocius eam gladio tuo, crudelior omni beſtia, interemiſti: & nunc poſt mortem eius addis iniquitatem ſuper iniquitatem, filiorum tuorum improbe prædo[r]. Qui matri non pepercisti, & filios tuos

ADmonere.] CASVS. Hu. ſic ponit hunc caſum. Iſte Haſtulphus vxorẽ ſuã interfecit, & poſt mortem eius eã de adulterio accuſabat: volẽs filios, quos ex illa habuerat oſtendere eſſe adulterinos, & ita indignos ſucceſſione paterna: & ad hanc excuſationem inducebat unum ſolum teſtem homicidam & adulterum. Primo ergo Papa redarguit eum de morte uxoris. Poſtea notat eum de tribus: ſcilicet, quia poſt mortem eius illã accuſabat, quia per unicũ teſtẽ, & eũ reprobum, & criminoſum. Poſtea oſtendit ei quã pænitentiam debeat agere, & ponit in eius optione an in monaſterio uel extra uelit agere pænitentiam. Prædo, id eſt, ſpoliator: quia ſpoliaſti eos matre.

n ¶ *Dici.*] argum. quem priuari nomine ratione criminis: iuxta illud: Si re priueris, nec nomẽ habere mereris. arg. 13. q. 2. poſtquã. 2. q. 7. §. quibus ergo. 2. q. 1. ſcelus. & C. de fer. à nullo. Argum. contra. de pænit. diſtinct. 4. ſi ex bono. nam filij Dei dicuntur qui non errant in eccleſia.

o ¶ *Partem.*] ſimile ſ. 31. q. 2. de nuptiis. & 27. q. 2. Agathoſa. & eſt ãrg ꝙ qui excipit alimenta ſibi, uidetur excipere uxori[t], cum ambo ſint unum corpus, & etiam filijs, & ſeruiẽtibus. arg. 50. diſt. ſtudeat. & ff. de uſu & hab. l. 2.

p ¶ *Reſiſtentem.*] ſupple maxime: quia ſi etiam reſiſteret uel inſidiaretur: non ideo deberet eam interficere.

q ¶ *Non inſidiantem.*] non eſt hic argumentandum à contrario ſenſu propter capitulum. 32. q. 5. quidquid.

r ¶ *Prædo.*] non ꝙ eos priuare poſſit. licet enim uxor propter adulteriũ interficiatur, dos tamen ad eius filios deuoluitur. in auth. ut li. mat.

Penitentiam facere cõpellitur quis.

t De vxore prius habita credit H. hoc eſſe verum, ſed de poſtea ducta non videtur eſſe verum, ſecũdum H. & Innoce. Adultera licet ĩterficiat, dos tamẽ ad eius filios deuoluitur.

vt li.mat.& auiæ.§.si de adulterio.sed qa eos solatio & protectione materna priuare conaris,licet enim regulariter lucrifaciat dotẽ ob adulteriũ vxoris,extra de do.inter virum & vxo.c. plerumque.hoc tamen casu nõ lucrifacit,cum eam interficit,etiam si pactum fecit, de ea lucranda prius.ff.so.matr.si ab hostibus.§.1.

vult littera illa quę sequitur, in pane & aqua:sed tamen potest intelligi ꝙ hoc debeat facere in certis diebus,vt legitimis feriis. Sed nũquid de lardo vtetur? numquid nomine carnis est prohibitum? Videtur ꝙ non.argu. 82.dist.presbyter. ibi enim sagimen permittitur,quando oua permittuntur 4.

Vxor adultera perdit dotem.

orphanos fecisti, inducere super eam vis mortis causam post mortẽ:[a] per unum homicidam, & reprobum testem incusare uis mortuam. Quoniam nec Euangelium, nec vlla diuina humanaque lex vnius testimonio etiam idoneo quempiam condemnatuel ,iustificat:[b] † quanto magis per istum flagitiosissimum , & scelestum nec illa viua debuit condemnari; nec[a] à te post eius mortem accusari? Prius causa criminis subtiliter erat inuestiganda: & tunc,si ita fuisset inuenta; secundum legis tramitem debuit accipere vltionis vindictam. Nam si verũ (quod absit) fuisset,sicut ille adulter mentitus est;post septem annos pœnitentia[c] peracta dimittere eam per approbatam causam poteras, si voluisses: occidere tamen eam nullatenus debuisti. Non enim uult Deus mortem peccatoris; sed ut conuertatur ad pænitentiam, & viuat †. Idcirco placeat tibi consilium nostrum; & hoc fac, quod melius tibi, leuiusque videri potest: miserere animæ tuæ, vt non sis tu tibimet ipsi homicida. Relinque quapropter,te rogamus, hoc malum† sæculum; quod te traxit ad tam immanissimum peccati facinus: ingredere monasterium[d] , humiliare sub manu abbatis , & multorum fratrum precibus adiutus obserua cuncta simplici† animo, quæ tibi fuerint imperata: si forte[e] ignoscat infinita Dei bonitas peccatis tuis, & refrigeret animam tuam, priusquam crucieris perpetuis flammis. Hoc leuius, & melius tibi esse certissime scias. Sin autem publicam pænitentiam, permanens in domo tua, vel in hoc mundo, uis agere (quod peius tibi & durius , & grauius[f] esse non dubites); ita, ut agere debes, exhortamur, omnibus diebus quibus pænitere debes, uinum & siceram[g] non bibas; carnem[h] nullo umquam tempore comedas, præterquam in Pascha, & in die Natalis Domini: in pane, & aqua, & sale pænitentiam age, in ieiuniis, & vigiliis, & orationibus, & eleemosynis omni tempore perseuera: armis numquam cingere[i] , nec in quolibet loco litigare[k] præsumas. Vxorem numquam ducere[l] , concubinam non habere, nec adulterium committere audeas: in balneo numquam laueris[m] ,in conuiuiis lætantium nunquam te misceas,in ecclesia segregatus ab aliis Christianis post ostium, & postes humiliter te repone, ingredientium, & egredientium suppliciter orationibus commenda te, communione corporis & sanguinis Domini cunctis diebus vitæ tuæ indignum te existimes[n] :in vltimo tamen exitus vitæ tuæ die, si merueris, pro viatico,si sit,qui tribuat,tantummodo venialiter[o] ut accipias, tibi concedimus. Sunt & alia multa, quæ tibi nimis durius, & satis acrius erant iuxta magnum pondus peccati infelix adiicienda. Sed si hæc omnia, quæ tibi misericorditer supra dicta sunt, perfecto corde; Domino auxiliante, feceris, & custodieris; confidimus de immensa Dei clementia remissionem habiturum te tuorum peccatorum, & se-

Ezech. 33.

† al. malignum

† al. supplici

a ¶ *Post mortem.*] cum crimina extinguantur morte.23. dist. quorum dam. C. si reus vel accu.l.1.nisi ratione bonorũ quis agere velit. C. eo.l.vlti. C. si pẽden.appel.mors interue.l.2.ff. de rei ven. vtique.

b ¶ *Vel iustificat.*]vnde non tenet.11. q. 1. quicũque. Creditur tamẽ vni tamquam recitatori, vel tamquam socio, vt 8.q. 3. talia. 86. dist. tanta.

c ¶ *Pænitentia.*] arg. ꝙ post peractam pænitentiam & crimen purgatum potest quis accusari de crimine illo,vt 15. q.5.presbyter.& 25.di. ca. vlt.& extra de schis. fraternitatis 1 . nã perferẽs memorãdi criminis labẽ, &c.di.61. non negam⁹.& 1.q. 7. siquis omnẽ.nam per pęnitentiam non desinit quis esse nocens. ff. de ædi. edict.quis sit fugitiuus. imo etiã post baptisma potest de hoc accusari, vt extra de diuorti. gaudemus.in fi.Arg.contra 23.quæ.4.si illic. & 32. q. 1. quod autem . in fi. 2 . & c. non erit. & c. apud.&50. di. ferrũ.& extra de accus.de his.ff. de ædil.edi. qđ ita . De hoc dixi 6.q.1.q crimẽ. & cap.illi qui.Sed nonne præiudicat sibi maritus tacendo per septenniũ:cum vltra quinquẽnium nõ audiatur accusatio adulterij, vt C. de adulteriis,adulter ? Sed illud obtinet quo ad pęnam legalẽ , nõ quo ad petendũ diuortium. extra de procu.tuæ. Numquid ergo in infinitũ potest eã accusare?Dicũt quidã,ꝙ non vltra viginti annos, vt C.de fal.querelã . Hugo dicit ꝙ vsque ad millesimũ, & quandocumque claruerint crimina,vt 81.dist.quicumque.& dist. 8.qui contempta. 24. q. 3.ecce. Et ꝙ dicit,pænitentia peracta, sed ante latam tamen sententiam.s̄.proxi.q.5.cap. Christiana.

1 Concor.cũ hac gl.l. 3. & quod ibi no. C. de accusa. glo. magi. in ca. cum dilecta, de elec.

2 Vbi de hoc & 26.quæ.5. quicumque.

Accusatio adulterij post quinquẽniũ non auditur.

Religio multa soluit.

d ¶ *Monasterium*] ex hoc loco videtur,ꝙ quãtumcumq; pænitentiã quis teneatur finire, si intret religionẽ, ad illã nõ teneatur:quia religio soluit vinculũ iuramẽti,vt extra de iureiur. peruenit. Itẽ soluit votũ,ut extra de vo. & vo.redem. scripturæ. Itẽ soluit vinculũ obedientiæ,19. q. 2.duæ. Licet ergo à Papa sit alicui iniunctum in pænitentiã vt eat Romã,uel aliquid huiusmodi faciat,& intret religionẽ,nõ dicitur transgressor.ille enim dicitur transgredi,qui deserit maius pro minori,vt 20.q.3.propositum. & 17.q.1.qui bona. ar.ad idem j̄. de pæ.di. 1.§.his auctoritatibus, & hoc Hug.cõcedit. Alij dicunt ꝙ tenetur adimplere quod promisit, & quod iniunctũ est ei in pænitentia: nisi abbas dispenset secũ.18. q. 2. cap. nullam.

e ¶ *Si forte.*] non ponitur dubitatiue,immo nota est assertionis.& est penitus si.de pæn.dist. 1.quamobrem.

f ¶ *Et grauius.*]visum enim fuit maioris pœnę conuersari inter homines,& hominum carere suffragiis,quàm procul ab hominibus solatium hominum non sentire. C.de aposta.hi qui.

g ¶ *Siceram.*] per siceram intellige omnẽ potum qui inebriat 3 , vt 35. dist.in palea.vinolentum.

h ¶ *Carnem.*] sed nũquid oua,cum ouum sit caro liquida; vel lac, cũ lac non sit nisi sanguis colore mutato ? Dicimus ꝙ non. & hoc

Sicera.

3 Subau.præter vinũ. Sed numquid licet ei bibere lac vel amygdalinam aquam , aut vuas comedere?dicit H. credo ꝙ sic. quia talia nõ inebriãt. Archidia.

i ¶ *Numquam cingere.*]nisi consilio episcopi pro iustitia defendenda. Et est si. j̄. de pæ.dist.5. falsas.

k ¶ *Litigare.*] hoc ideo dicit,quia apud sæculare tribunal non debet suam querimoniã disceptando proponere quisquã publice pænitens,sed ecclesiasticũ iudiciũ debet adire. s̄.11.q.1.aliud.supple ergo hic,nisi in propria causa, & coram ecclesiasticis.

l ¶ *Numquam ducere.*]si tamen duxerit, tenet matrimonium. arg. s̄.e.quicumque.Alij dicunt contra, vt not.j̄.ea.§. de pænitentibus.

m ¶ *Numquam laueris.*]nisi de necessitate,de conse.di.3.peruenit.

n ¶ *Existimes.*] ergo videtur ꝙ magis peccat qui vxorem interficit,quàm qui matrem : quia maior pænitentia imponitur hic vxoricidæ , q̃ matricidæ in illo cap. latorem . quod est j̄. e. quæst. & sic maius est crimen. arg. 24. quęst.1.non afferamus. quod concedit Hug. nã dicit,quòd magis peccat q seipsum interficit,q̃ qui alium 5 . 23.quæ.5.si non licet.vnde magis peccat,qui partem corporis sui interficit q̃ qui matrem. Probat hoc etiam per illam auctoritatem. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ.extra de biga.debitum.alij dicunt quòd magis peccat qui matrem interficit,quàm qui vxorem;sed quia homines promiores sunt ad interficiendũ vxores,ideo ob hoc magis puniuntur,vt sic retrahant à tali facinore. Vnde nõ valet hæc argumentatio:grauius puniuntur,ergo grauius peccãt. Et est si.in fornicatione notoria. licet enim multa crimina sint grauiora:tamen quia facilius & fœdius delinquitur in hoc crimine q̃ in aliis, ideo durior pœna in eo statuitur.arg.32.dist.§.verum.

o ¶ *Venialiter.*] ar.ꝙ ecclesia põt corpus & sanguinẽ Dñi quibusdam etiam

i ¶ Num

dam etiã in fine ꝓhibere. arg. 27. q. 1. impudicas. arg. dis. 50. pænitẽtes ꝭ. §. 26. q. 6. de his. ꝭ. §. 2. q. 3. si quis epm aut presbyterum. §. 13. q. vltim. quæsitum est ibi, secundum præcepra canonum. Ad hoc dic ꝙ quandoque illud quod iure communi competit, dr̃ concedi respectu misericordiæ & pietatis. arg. §. 11. q. 3. quoniam. ff. de vsu fru- xi. q. 7. quid in omnibus. ꝫ. Solu. grauius est homicidium quàm adulterium. sed ibi [2] expone grauius: id est, generalius. 50 dist. quia tua. Vel turpius ratione inquinationis. 32. q. 1. in coniugio. & non est consilium vel præceptum quod hic dicitur: sed est comparatiua permissio, quæ non excusat à peccato.

Homicidiũ grauius est adulterio.

2 Scilicet in præceden. capit. quid.

† al. imperium

cundum dictum † iusti, bonique pastoris resoluet te sancta ecclesia ab hoc vinculo peccati in terris, vt per ipsius gratiam, qui eam suo sanguine acquisiuit, solutus sis in cælis. Sinautem aliter feceris, & sanctæ matris ecclesiæ tam salubrem admonitionem despexeris; ipse tibi sis iudex, & in laqueo diaboli, quo irretitus teneris, permanebis, & sanguis[a] tuus super caput tuum: nos alieni[b] à consortio tuo pro aliorum filiorum Dei salute, ipso opitulante, omni solicitudine nitimur desudare, & Domini misericordiam attentius quotidie implorare.

Osee. 4. Matt. 19.

a ¶ Nec à te.] *Apud Burchardum & Iuonem legitur*, nec tu poteris post mortẽ eius excusari.

Item Augustinus de adulterinis coniugijs, lib. 2. c. 15.

¶ Potius vxore viuente aliam ducat quis, quàm humanum sanguinem fundat. C. IX.

Iuo p. 8. c. 242. Pann. l. 7. c. 17.

SI (quod verius dicitur) non licet[c] homini Christiano adulteram coniugem occidere, sed tantum dimittere; quis est tam demens, qui dicat ei, fac, quod non licet[d], vt liceat tibi, quod non licet[e]? Cum enim vtrumq; secũdũ legem Christi illicitum sit, siue adulteram occidere, siue illa viuente alteram ducere; ab vtroque abstinendum est, non illicitum pro illicito faciendum. Si enim facturus est, quod non licet; iam faciat adulterium[f], & non faciat homicidium; vt viuente vxore sua, alteram ducat, & non humanum sanguinem fundat. Quod si est vtrumque nefarium; non debet alterum pro altero perpetrare, sed vtrumque vitare.

4 *In præmissis[g] auctoritatibus quique prohibẽtur adulteras coniuges suas occidere: sed permittitur post septem annorum pænitentiam eis illas dimittere. Si autem illas interfecerint, iubentur sine spe coniugij perpetuo manere: nisi forte propter lapsum iuuenilis incontinentiæ ad matrimonia contrahenda eis misericordia impendatur[h]. Clericis autem conceditur, si vxores eorum peccauerint, sine mortis acerbitate habere eas in custodia, & ad ieiunia eas cogere: non tamen vsque ad necem affligere.*

Vnde in Toletano concilio primo, c. 7. legitur.

¶ Clerici, si vxores eorum peccauerint, præter necem eas domi custodiant, & ad salutaria eas cogant ieiunia. C. X.

Iuo p. 8. c. 283.

PLacuit, vt si quorumcumque clericorum vxores peccauerint; ne forte licentiam[i] peccandi plus habeant; accipiant mariti earum hanc potestatem[k] præter necem custodiendi ac ligandi in domo sua, ad ieiunia salutaria, non mortifera eas cogentes: ita, vt inuicem[l] sibi clerici pauperes auxilium ferant, si seruitia[m] forte nõ habeant. Cum vxoribus autem ipsis, quæ peccauerint, non cibum[n] sumant, nisi forte ad timorem Dei acta pænitentia reuertantur.

5 *Nunc autem quæritur, quare sacris canonibus sit institutum, vt post septem annos, pænitentes in pristinum statum reuocentur.*

† al. Massenum

De his ita scribit Isidorus ad Massonem † episcopum in præfatione ad librum de summo bono.

ADDITIO. Quod dic vt plene no. 3. dist. c. vl. in princ.

IN PRAEMISSIS. Hæc est quarta pars quæstionis, in qua dicitur quod in sequenti cap. continetur. Ioan. de Fant.

g ¶ *In præmissis.*] sic intellige 31. q. 1. hac ratione

h ¶ *Impendatur.*] §. ea. interfectores.

P*Lacuit*] CASVS. Dicitẽ hic ꝙ si vxores clericorum peccauerint, eas non occidant, sed eas custodiãt, ne decetero habeant licentiam peccandi, macerando eas verberibus & fame: sed non vsque ad mortem: cum eis autem non comedant: nisi prius vere pæniteant. sequens §. patet, ad quẽ inducit sequens cap.

i ¶ *Licentiam.*] id est, impunitatẽ. Simile 45. dist. qui syncera.

k ¶ *Potestatem.*] nam si eam etiam male verberauerit, nisi pro caussis in lege expressis, punitur in pecunia: qa dabit ei tertiam partem donationis, quam dedit propter nuptias, vt i auth. vt liceat mat. & auiæ. §. si quis autem. coll. 8. si autem quis nõ dedit dona propter nuptias, punitur in quarta parte totius suæ substãtiæ, si eius substantia nõ excedit ccc. aureos: si excedit, dabit c. aureos. C. de repu. l. vlti. Item non dico quòd ipsimet debeant eis pænitẽtiam iniungere [3], sed compellere vt accipiant ab alijs. Sed numquid laicus idem potest de vxore sua? Dico quòd non. quia non inuenio expressum, castigare tamen potest eam, vt notaui §. 7. q. 1. sicut alterius. Sed quare dicit quòd pauperes clerici seruiant sibi? Dic quòd respondet tacitæ obiectioni. q. d. & si mulieres ligatæ non possunt eis seruire: pauperes clerici, qui non possunt alios seruientes habere, seruiant sibi vice mutua. Item secundum Hug. non poterunt illas reconciliare sibi, nisi nollent promoueri. argu. 33. distin. si cuius. Alij autem dicunt illum non impediri cuius vxor cognoscitur ab alio, si ipse non consentiat eius adulterio. vnde bene possunt eas reconciliare etiam quo ad carnis commercium: nec eis in aliquo præiudicatur. quod tamen intelligas secundum quod dixi §. 34. dist. si cuius.

3 Super hoc videas quod no. 30. q. 1. oẽs in gl. nõ not. &c. Arc.

Vxores clericorum si peccẽt, quid iuris.

fruct. si extraneo. & in ceteris cap. hic signatis. nam vniuersæ viæ Domini, misericordia & veritas. Ioan.

a ¶ *Sanguis.*] id est, peccatum. Vnde illud. Sanguis sanguinem tetigit, id est, peccatum. 44. dist. Ephesijs. Ioan.

b ¶ *Alieni.*] Arg. ꝙ nõ imputatẽ prælato subditorũ malitia, ex quo per eum non stat quo minus corrigantur. arg. 7. q. 1. §. cum autẽ. §. dist. 44. Ephesijs. §. 47. dist. c. vlt.

S*I, quod verius dicitur.*] CASVS. Beneuen. sic breuiter ponit hunc casum Non licet viro vxorem adulteram occidere, nec etiã ita dimittere ꝙ aliam viua ea superducat: sed si alterũ precise vult facere, potius sua viua aliam ducat, q̃ suam occidat. Sequens §. patet, & ad id quod in fine §. dicitur, inducit cap. sequens.

c ¶ *Non licet.*] nam dicit lex ꝙ vnum delictum pp aliud non minuit pœnam, vt ff. de pri. deli. l. 2. & est argu. ꝙ in delictis compensatio non admittitur. arg. 14. distin. cap. 1.

d ¶ *Quod non licet*] scilicet occidere vxorem suam.

e ¶ *Quod non licet.*] scilicet aliam ducere ea viuente.

f ¶ *Adulterium.*] sic ergo permittitur minus malum vt euitetur maius [1], §. 26. q. 2. hi qui. §. 22. q. 1. c. vlt. §. dist. 84. presbyter. §. p-

l ¶ *Ita vt inuicem.*] arg. 11. q. 1. dilectissimis. ar. 11. q. 1. sicut enim. arg. dist. 90 præcipimus.

m ¶ *Si seruitia.*] id est, seruientes.

n ¶ *Cibum.*] & est hoc propter enormitatem delicti: tamen ipsam excommunicatam non debet vitare [4]. 11. q. 3. quoniam multos. quod forte falsum est.

NVNC AVTEM. Hæc est 5. pars quæ. in qua dicitur quòd hic & in sequenti c. continetur. Ioan. de Fan.

4 Idem sentit hic Lau. cuius fuit ista gl. de hoc no. 27. q. 1. de filia. Arc.

¶ Quare sit institutum post septem annos in pristinum statum pænitentes redire. C. XI.

Rabanus l. pænit. c. 1.
Poly. l. 4. tit. 39.
Ans. l. 8. c. 37.
Iuo p. 6. c. 398. & p. 15. c. 91.

HOc ipsum, quod canonum censura post septem annos remeare pænitentem in pristinum statum præcipit [a], &c. *vt in [α] tractatu ordinandorum de lapsis*, non hoc ex electione proprij arbitrij, sancti Patres, sed potius ex sententia diuini iudicij sanxerunt. Nam legitur [b]; quòd Maria soror Aaron prophetissa, dum † detractionis † aduersus Moysem incurrisset delictũ, illico stigmate lepræ perfusa est: cumq; peteret Moyses, vt emundaretur, præcepit eam Deus extra castra septẽ diebus egredi, & post emundationem rursus eam in castra admitti. Maria ergo soror Aaron, caro intelligitur sacerdotis, quæ dum superbiæ dedita, sordidissimis cogitationum † maculatur contagijs; extra castra septem diebus, hoc est, extra collegium sanctæ ecclesiæ septem annis proijcitur, vt post emendationem vitiorum, loci, vel pristinæ dignitatis recipiat meritum. *& post pauca.* ¶ In fine [β] autem epistolæ hoc adijciendum putaui, vt quotiescumque in gestis conciliorum discors sententia inuenitur; illius sententia magis teneatur, cuius antiquior [c], aut potior extat auctoritas.

† al. cum
† al. obtrectationis.
Num. 12.
† al. corruptionũ
s. dist. 50. domino sancto.

α ¶ Vt in tractatu ordinandorum de lapsis.] *Absunt hæc à plerisque vetustis, sed non sunt expũcta, quia sic solet citare Gratianus, & indicatur c. presbyter. s. dist. 82.*

β ¶ In fine autem.] *Hæc vsque ad finem absunt ab vno antiquo Gratiani exemplari.*

Hoc autem quamquam de sacerdotibus videatur specialiter dictum: generaliter tamen de omnibus pænitentibus oportet intelligi. Ad imitationem namque illius Dominicæ sententiæ Dauid de adulterio [d], & homicidio reprehensus vnius hebdomadæ ieiunium in satisfactionem admissi sceleris Deo legitur obtulisse. Hinc etiam ecclesiastica consuetudine est vsurpatum [e], vt maiorum [f] criminum pænitentia septem annorum spatio concludatur; nisi vel officij excellentia [g], vel criminum magnitudo vulgarem consuetudinem excedens (veluti, dum contra naturam humanæ societatis parentibus, vel liberis, vel alijs eiusmodi personis impudice adhæremus: vel dum relicto naturali vsu contra naturam more sodomitico fornicamur, vel vsque ad coitum brutorum animalium prolabimur,) præmissum spatiũ transcendere cogat. 6 ¶ *De pænitentibus [h] quoq; quæritur, an eis generaliter post pænitentiam peractam coniugia concedantur. Generaliter enim canonica auctoritate prohibentur pænitentes ad sæcularem militiam redire, vel matrimonia contrahere.*

2. Reg. 12.

Vnde Syricius Papa, epist. 1. ad Himerium episcopum, c. 5.

¶ Pænitentes matrimonia contrahere prohibentur. C. XII.

Burc. l. 19. c. 57.
Iuo p. 15. c. 71.

DE his vero non incongrue dilectio tua Apostolicam sedem credi-

---

HOc ipsum] CASVS. Quòd peccator post septennem pænitẽtiam ad pristinũ statum restituit, hoc nõ ex carnali arbitrio, sed ex diuina sententia sancti Patres sanxerũt: quod probat exẽplo sororis Aaron: q̃ pp murmuratione, quã fecit aduersus Moysem, eiecta fuit extra castra septem diebus, vt mundaret, per quod notatur q vij. annis debet aliqs pænitere antequã in statum pristinum reuertat. In secunda parte dr, q cum in gestis cõciliorum diuersa nueniat sentẽtia vel opinio: illi9 sentẽtia teneat, cuius antiqor & potior extat auctoritas. Secunda pars incipit ibi, *In fine autem epistolæ.*

a ¶ *Præcipit.*] id est, permisit post septẽ annos. s. dist. 82. presbyter. p̃, sed varietas canonũ est ĩ pœnis infligendis, & pænitentiæ sunt arbitrariæ, vt 26. q. 7. tempora. & in his minor pænitentia est amplectenda. ff. de arbit. diem proferre. §. si plures. & l. non distinguemus. in pri. & dis. 50. eos vero.

Pænitentiæ sunt arbitrariæ.

b ¶ *Nam legitur.*] licet olim peccatum murmurationis nõ mulctaret morte: hodie tñ repellit (vt dicit H.) à ꝑmotione. arg. 90. dist. alienus. qa nec omnia nec sola, &c. vt notaui 54. dist. multos. Hic inseritur vna ratio, quare septennis pænitẽtia imponatur: qa Maria, &c. Theologi aliter assignant, vt sicut pp peccatũ septiformis spiritussancti gratiam amisit; ita per pænitentiam septẽnem eam recuperet.

Pænitentia septennis est pro mortali imponenda.

c ¶ *Cuius antiquior.*] sim. s. 50. dist. domino sancto. in fine. vbi de hoc dixi.

HOC AVTEM QVAMQVAM. CASVS. Dicit G. q licet videatur dictũ, q sacerdotes spãliter debeant facere septennẽ pænitentiam: hoc tñ generaliter ad omnes extenditur, vt probat exemplo Dauid, q ad imitationẽ Dñicæ sententiæ de adulterio & homicidio septem diebus pænituit. vnde postea ecclesia habuit in vsu, vt pro mortali peccato septennis pænitentia fieret: nisi enormitas delicti, vel dignitas officij maiorem fieri exigat. In sequenti autem §. dicit q pænitentes matrimonia contrahere prohibẽtur, & ad hoc inducit seq. c. Dominicæ sententiæ, de Maria scilicet, vt s. c. proximo.

d ¶ *Dauid de adulterio.*] Legitur in libro Regum 2. c. 12. quòd Nathan propheta cũ redargueret Dauid de adulterio & homicidio, descẽdit de solio, & grauiter est contritus: & dixit Nathan: transtulit Dñs peccatũ tuũ: verumtñ filius q natus est tibi, morte moriet. percussit ergo Dominus paruulũ vsq; ad vitæ desperationẽ: & ꝑ paruulo ieiunauit Dauid, & noluit consolari. Accidit aũt die septimo vt moreret infans: & videns Dauid seruos vlulantes, intellexit q mortuus esset: qui lota facie, & mutata veste intrauit domum Domini, & adorauit: & exhilaratus redijt in domum suam.

e ¶ *Vsurpatum.*] id est, vsu habitum.

f ¶ *Vt maiorum.*] s. 22. q. 1. prædicandum.

g ¶ *Excellentia.*] vt s. 82. dist. presbyter. & 22. q. 1. deuotam. s. 24. q. 1. si quis dederit. tamen omnia ista sunt in arbitrio sacerdotis. 26. q. 7. tempora. Vnde canones non ponunt mensuram pænitentiæ: sed omnia hęc arbitrio sacerdotis relinquuntur, vt infra de pęniten. dist. 1. mensuram.

Pænitentiæ mensura per canones non ponitur.

DE PÆNITENTIBVS. Hæc est 6. pars quæst. in qua quæritur, vtrum pænitentes solenniter possint contrahere? Et dicunt quòd non debent: nisi essent iuuenes; si tamen contrahunt, tenet matrimonium. Ioan. de Fan.

h ¶ *De pænitentibus.*] hic mouet magister quamdam incidentẽ quęstionem, an post solennem pænitentiã possit ꝯhi matrimoniũ? Et tres sunt opiniones de solenniter pænitentibus. Quidam dicũt, q nullus solenniter pænitens potest ꝯhere nisi ex dispẽsatione. j. ea. antiqui. qa intelligitur vouisse: & sic intelligunt c. j. e. de his. pænitens enim semper viuit sub regula ecclesiastica, vt de pæ. dist. 5. ꝯ-riũ. H. vero dicit, q qlibet pænitens põt ꝯhere, nisi tantũ in tribus casibus, puta ꝑ vxoricidio, vel nisi iniunctũ hoc sit ei nomine pænitentiæ, vel ꝑ raptu sponsæ alterius, vel pro incestu. Adhuc tñ excipit adolescẽtes, q (vt dicit) de iure cõi possunt ꝯhere. Ideo autẽ in tribus his casibus prohibet: qa in his contaminat matrimoniũ. Alij tñ ponunt quinq; casus, in qbus post solennem pænitentiam nõ licet ꝯhere. Vnus est pro incestu, vt 32. q. 7. si quis viduã. Item pro vxoricidio. s. e. interfectores. Itẽ pro raptu spõsæ alterius. 27. q. 2. statutũ. nec ꝯdicit 36. q. 2. tria. nam ibi illa non erat sponsa. Item pro concubitu cũ moniali. 27. q. 1. vt lex. Item ꝑ homicidio presbyteri, vt extra de pæ. & re. q presbyterum. Item pro eo q dolose suscepit filium de sacro fonte. 30. q. 1. de eo. Et dicunt quidã, q si isti contrahant, non tenet matrimonium. arg. s. e. interfectores. Si tamen tales sint, qui non possunt continere, de licentia episcopi possunt contrahere, & consensus episcopi facit matrimoniũ talium tenere, vt j. e. c. vlti. Alij dicunt matrimonium talium tenere, licet prohibeãtur ꝯhere: nisi apponatur in constitutione, q si contraxerint, separentur [1], quod credo verum. ad hoc facit extra de præb. cap. dilecto.

DE his.] CASVS. Quidam post acceptam solennem pænitentiam ad militiam redeũt sæcularem, Alij vero viuũt incontinenter

nenter, vt per filios male genitos apparet: de quibus ita statuitur, vt quamuis non possint iterum solenniter pænitere, tñ ecclesias intrant, & admittũtur ad sacramentum, sed nõ ad cõmunionẽ nisi in fine vitæ. Quod autem de viris dicitur, est de mulieribus similiter intelligendum. *Improfessam*, id est, male professam.

dit consulendam; qui acta pænitentia, tamquam canes, ac sues ad uomitus pristinos, & uolutabra redeuntes & militiæ [a] cingulum, & ludicras uoluptates, & noua coniugia, & inhibitos denuo appetiuere concubitus; quorum professam incontinentiam generati post absolutionem filij prodiderunt [b]. De quibus quia iam suffugium non habent pænitendi; id duximus decernendum, ut sola citra ecclesiam fidelibus oratione iungantur [c], sacris mysteriorum celebritatibus (quamuis non mereantur) intersint, à Dominicæ autem mensæ conuiuio segregentur: ut hac saltem districtione correpti, & ipsi in se sua errata castigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscœnis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen (quoniam carnali fragilitate ceciderunt) uiatico munere, cum ad Dominum cœperint proficisci, per communionis gratiam uolumus subueniri: quam formam & circa mulieres [d], quæ se post pænitentiam talibus pollutionibus deuinxerunt, seruandam esse censemus.

Sed quia timore soluendi coniugij, nonnulli ad pænitentiam accedere differunt, vel propter lapsum adolescentiæ, quem formidant, pænitentiæ remedium suscipere negligunt; ideo auctoritate canonica permittitur eis vel contracta matrimonia retinere, vel alia contrahere [e].

Vnde Leo Papa Galerio episcopo Tripolitano scribit.

¶ Ex indulgentia coniugia post pænitentiam legitimam non negentur. C. XIII.

AVdiuimus [f] à quibusdam, quòd in uestris diœcesibus, ac finibus Christianorũ cœtus leui occasione se subtrahunt pænitentiæ iugo, dicentes; quia si pænitentiam agimus, coniugij debemus relinquere copulam: in quo errant, & de ueritatis calle discedunt: quia pro omnibus illicitis pænitentiam unusquisq; Christi nominis cultor sustinere, ac peragere summopere debet, dicente Domino [Pænitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum]. Coniugium vero legitimum nulli orthodoxorum pænitentiam sustinenti soluere licet. *& infra.* ¶ Sacris eos uos expedit eloquiis edocere, ut ab erroris eripiantur caligine †, & licitis copulationibus iuncti, de omnibus illicitis pænitentiam agere procurent.

Matt. 3.

Item Leo Papa ad Rusticum, epistola 90. al. 92. c. 11.

¶ Propter lapsum iuuenilis incontinentiæ non negentur pænitentibus licita coniugia. C. XIIII.

IN adolescentia [g] constitutus, si vrgente aut metu mortis [h], aut captiuitatis periculo pænitentiam [i] gessit, & postea timens lapsum incontinentiæ iuuenilis, copulam vxoris elegit, ne crimen fornicationis incurreret; rem videtur fecisse venialem, si præter coniugem, nullam omnino cognouerit. In quo tamen non regulam [k] constituimus;

pænitentiam. ʒ. 17. q. 1. virginibus. & c. si quis sacro. ʒ. ea. c. 1.

SED QVIA. Casvs. Iste §. respicit superiorẽ §. vel c. pximũ sequens. Dicitur ergo hic, ꝙ quidã timebãt ne si solẽniter pæniterẽt, dissolueret cõiugiũ, vel ne amplius possent ꝯhere cũ essent adolescẽtes, & sic nõ pęnitebant: & ideo statutũ fuit vt possint vti matrimonio ꝯcto, & cũ aliis de nouo ꝯhere. & ad hoc inducit seq. c.

e ¶ *Contrahere.*] quantũ ad hoc vt vtatur matrimonio iam contracto, non est permissio, licet forte ita intellexerit Gra. Io.

AVdiuimus] Casvs. Quidã stulti erant in falsa opinione, vt si pęnitentiam agerent, oporteret eos vxores habitas relinquere. Præcipit ergo Leo, vt pænitentiã agant, & vxores relinquere nõ teneãtur.

f ¶ *Audiuimus.*] si hoc cap. intelligas de priuata pænitentia, planum est. si de publica, tunc loquitur de matrimonio iam contracto.

IN adolescentia] Casvs. Dicitur hic, ꝙ si quis adolescens pro aliquo periculo imminente solennem egerit pænitentiã, & postea ꝓpter lapsum carnis vxorem duxerit; nec ipsum condemnamus, nec regulam hoc faciendi in aliis constituimus.

g ¶ *In adolescẽtia.*] hoc cap. dupliciter potest intelligi. Primo de eo soluto, qui egit solennẽ pænitẽtiam pro aliquo dictorum criminum, post contrahit. & secundum hoc facit Grat. mẽtionem de hoc §. e. interfectores. nec fit mentio de hoc ʒ. e. antiqui. sed de alia cõstitutione Leonis, quam nõ habem⁹ scũ illud antiqui. de coniũcto i matrimonio intelligatur, ꝙ tale quid cõmisit propter qd egit solennem pænitentiam pro aliquo prædictorũ criminũ, de quo ibi dicitur, ꝙ debet vti vxore

DE HIS. Hoc c. potest intelligi de pænitente solẽniter ꝓ aliquo ꝓdictorũ criminũ, & tunc dic *improfessam*, i. continentiã male professam i. non seruatã. Et qd postea dicit, *non habent suffugium pænitendi*. verũ est ꝙ solennis pænitentia non iteratur. 50. di. §. postest. licet G. innuat ꝯrium ʒ. de pæ. dist. 3. §. ex persona. Pōt etiam hoc c. intelligi de his qui votum emiserunt, & post ꝯxerunt, nec tenuit matrimoniũ: & tunc dicit, improfessam, id est, male professam. Et dic ꝙ nõ habẽt suffugium pænitendi, id est, contra professionem suam veniendi. omnia alia plana sunt.

a ¶ *Et militię.*] Sed numquid ita generaliter verũ est, quòd solenniter pænitẽs nõ debeat redire ad cingulũ militiæ? Dicũt quidã hoc esse consiliũ, nõ autẽ præcepti. & ita intelligunt de pæn. di. 5. falsas. Hoc alij intelligunt in eo casu tm̃, cum eis hoc iniungitur in pænitentia. Alij dicunt istud tantum esse intelligendum quando agit pænitentiam solennem pro crimine in militia commisso, & hoc innuit illud ca. falsas [1].

b ¶ *Prodiderunt.*] simile 82. dist. proposuisti. ʒ. dist. 28. priusquã. C. de epis. audi. nemo.

c ¶ *Iungantur.*] de pæ. dist. 5. si qui vero.

d ¶ *Et circa mulieres.*] arg. ꝙ solennis pęnitentia ita iniungitur feminis sicut & viris. arg. 50. dist. pænitentes. ʒ. ead. q. antiqui. & q. 5.

sua quousq; possit seruare continentiã. Vel potest intelligi de iam coniuncto, & ſm hoc fit de hoc mentio ʒ. ea. antiqui. sed de qua fit mentio ʒ. e. interfectores. iterum nescimus. Secundus casus repugnat illi litteræ, copulã vxoris elegit: sed expone ibi, id est exegerit carnale debitũ. posset tamen intelligi illud c. antiqui. & illud, interfectores. ꝙ facerent ambo mentionẽ de hoc c. in adolescẽtia. ita scilicet ꝙ illud, antiqui. intelligatur de coniungẽda. & secundũ hoc littera posita in cap. antiqui. ita debet exponi; cõiugatus, id est coniungendus redeat ad pristinũ coniugiũ. id est contrahat coniugiũ, quod antea contrahere potuisset iure, si nõ peccasset, sed nunc ex dispensatione. Ioan. de Fan.

g ¶ *In adolescentia.*] arg. ꝙ ratione ætatis facilius dispensatur. 50. dist. pænitentes. 35. q. 6. si duo.

h ¶ *Metu mortis.*] cum volebat esse in bello. non intellige pro infirmitate. arg. 26. q. 7. c. 1.

i ¶ *Pęnitentiam.*] id est, non expleantur septem anni, computato primo ex quo pænitens cœpit agere pænitentiam.

i ¶ *Pænitentiam.*] arg. contra. ʒ. 50. dist. pænitentes. Ibi enim dicitur, ꝙ solennis pænitentia non de facili iuuenibus imponenda est. non est contra, quia illud bene concedo. Ioan.

Pænitentia solennis non de facili iuuenibus imponitur.

k ¶ *Regulam.*] finis huius cap. facit pro his qui dicunt ꝙ nec etiã iuuenis

iuuenis cõtrahere poteſt. ar.ſ.e.interfectores. H. vero Lau.& Mar. qui dicunt ꝙ iuuenis de iure communi poteſt contrahere, exponunt, litteram, non regulam conſtituimus, i. non dicimus aliquid quod erat ius commune ante hoc, imo contra ius commune: quia de iure communi nec adoleſcens poterat contrahere ante hoc [1].

g ¶ *Vxorem.*] ſupra 27.q. 2.qui dormierit.contra.ſ.proxi.q.7.concubuiſti. contra. ſolu. hic ignorans, ibi ſciens fuit. Vel hic loquitur de illis quarum neutra fuit vxor vel ſponſa. Hug.ſed hæc ſolu. reprobatur per illud ſ. 35.q.3.ſi quis cum matre. quia illud de ſimplici fornicatione intelligitur: quod patet 34. q.2.§. de ſimpliciter.

[1] Et hoc etiã dicit H.& Io de Fan.

a ¶ *Aeſtimamus.*] conſtituendo, ſcilicet quòd modo tolerabilius eſt, quàm eius contrarium, conſtituendo cõtra ius commune.

ſed quid ſit tolerabilius æſtimamus [a].

Item Nicolaus Papa Rhatoldo † epiſcopo ſanctæ eccleſiæ Argentoratenſis.

† al. Rodulpho

¶ Hæc pęnitentia eſt imponenda ei, qui matrem occiderit. C. XV.

Polyc.l.6.tit.10 Anſ.l.11. c.52 Burch.l.6. c.46 Iuo p.10.c.137

7 LAtorem præſentium matricidam eſſe cognouimus. Cui præcipimus, ut ſub pænitentiæ iugo permaneat: ita vt per annum integrum eccleſiam non ingrediatur; ſed ante fores baſilicæ orans, & deprecans Deum perſeueret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo uero anni circulo introeundi in eccleſiam licentiam habeat: tamen inter audientes ſtet; ſed nondum communicet. Completis autem trium annorum curriculis ſacræ communionis ei gratia concedatur: oblationes vero non offerat, niſi [b] prius aliorum ſeptem annorum curricula expleantur. ¶ His autem omnibus annis, atque temporibus carnem non manducet, nec vinum bibere præſumat, exceptis feſtis diebus, atque Dominicis, & à Paſcha uſque ad Pentecoſtem. Et quocumque ire voluerit; nullo vehiculo deducatur; ſed pedibus proficiſcatur; arma [c] non ſumat, niſi contra paganos; ieiunet autem tribus diebus per hebdomadam uſque ad veſperam [d]. A propria quidem, ac legitima coniuge non ſeparetur, ne in fornicationis uoraginem corruat; quod ne fiat, optamus. Si autem ante annorum trium curſum finis uitæ illius appropinquauerit; corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti particeps fiat: ſin autẽ; vt ſupra ſtatuimus, efficiatur: tamen, ſi illius conuerſionem [e] † & lacrymarum fontem in omnibus videritis floridis actionibus, & optimis operibus pullulare; humanius circa eum veſtra ſolicitudo peruigil appareat, mitiſque omnibus demonſtretur.

Vide Rhenatũ ad finem Tertulliani operum.

† al. conuerſationem

¶ *Pænitentia parricidarum, quæ hic præcipitur, habetur in concilio Vuormacienſi, c. 30.*

Item †.

† al. Idem

¶ Poſt dignam pænitentiam adoleſcentibus permittuntur licita coniugia. C. XVI.

In cõcilio Vuormacienſi, c. 33. idem habetur.

8 SI quis cum duabus fuerit ſororibus fornicatus, aut cum his perſonis, de quibus ſancta ſcriptura prohibet; ſi dignam egerit pænitentiam [f] & caſtitatis non valuerit continentiam ſubſtinere; liceat ei legitimam in coniugio vxorem [g] accipere: ſimiliter & mulieri, quæ tali fuerit ſcelere lapſa; ut fornicationis non perducatur ad chaos †: ſed hoc de laicis uiris, ac mulieribus ſolummodo ſtatuimus.

¶ *Iuo citat hoc, quemadmodum & ſequens, ex Nicolao ad Carolum archiepiſcopum, & eius ſuffraganeos. Idem vero habetur in concilio Vuormacienſi, c. 33. niſi, quod pro illis verbis*, lapſa, vt fornicationis non perducatur ad chaos, *in eo legitur*, lapſa fornicationis, liceat.

Item †.

† al. Idem

In eodem cõcilio, c. 34.

¶ Puniatur, qui hæc crimina committit; non tamen legitimam dimittat vxorem. C. XVII.

Iuo p. 1. c. 138 & part. 9. c. 36 Pann.l. 7. c. 64

SI quis cũ matre [α] fornicatus fuerit ſpirituali, anathematis, vt ſcitis, percutitur [h] ictibus. Similiter [i] autem & illum percutere promulgamus; qui cum ea, quam de ſacro fonte baptiſmatis ſuſceperit, aut cum illa, quam ante epiſcopum tenuerit, cum ſacro chriſmate fuerit vncta, fornicationis perpetrauerit ſcelus. legitimam tamen, ſi habuit, non dimittat vxorem. 9 Quos [β] enim [k] Deus coniunxit, iudex ſua auctoritate ſeparare non debet.

α ¶ Cum matre.] *Sic in Panormia, & apud Iuonem par. 9. c. 36. ſed apud eumdem par. 1. c. 138. legitur.* ſi quis cũ commatre *ſicut etiam in concilio Vuormacienſi.*

β ¶ Quos enim.] *Hęc non ſunt in Vuormacienſi, neque apud Iuonẽ, ſed fere eadem in* Pãnormia.

Quamquam Iſidorus hoc aliter [l] intelligat dicens.

LAtorem preſentiũ.] Hęc eſt 7.pars quæſtionis, in qua dicit̃ qualiter punitur matricida. Io. de Fan. CASVS. Iſte matrem interfecerat: nunc Papa in hoc cap. imponit ei pænitẽtiam. Vel oſtendit quã pænitentiam epiſcopus ſuus debeat ei imponere. Sequentia duo cap. plana ſunt, quæ dicunt, quòd poſt pænitentiam de fornicatione, poteſt aliquis contrahere, vel vti matrimonio iã contracto. Sequens §. patet, ad quem inducit ſequens cap.

b ¶ *Niſi prius.*] arg. conceſſo maiori inhiberi minus. arg. 50. diſt. cap. placuit. arg. 17.q.4. miror. & extra de tornea. cap. 1. Arg. contra 95. diſt. illud. & qui indign⁹ eſt minore, & maiori. ff. de ſena. q indignus eſt. & cui interdicit̃ pomeriũ ciuitatis, & ipſa ciuitas. ff. de ſeruis exportan. cui.

Pomerio interdicto interdicitur ei ciuitas.

c ¶ *Arma.*] amittit ergo feudum, cum dominũ iuuare nõ poſſit, & ſibi hoc imputet: q̃a ex culpa ſua hoc damnũ incurrit. 15.q.1. ſane. argum. 17.q.4. vxor. ff. de regu. iur. quod quis ex culpa. & hoc eſt verũ, niſi tale ſit feudũ, ĩ quo per aliũ ſeruire poſſit. tũc enim ſeruiat p ſubſtitutũ. C. de epi. & cle. quiſquis. & 94. diſtin. valde.

Vaſallus poteſt ſeruire quãdoque p ſubſtitutum.

d ¶ *Ad ueſperam.*] ſ. de conſec. diſt. 1. ſolẽt. Ioannes.

e ¶ *Conuerſionem.*] poteſt ergo epiſcopus cauſa cognita relaxare. de pænitentia quam Papa impoſuit. eadem ratione & clericus de ea quam epiſcopus impoſuit. ſed dic ꝙ Papa licentiã dedit de hoc. Itẽ numquid ille cui Papa pænitentiam impoſuit, poteſt ingredi monaſterium? ſic. arg. ſ. ea. admonere. & de pæn. diſt. 5. ſi quis.

Pænitẽtiam à Papa impoſitam poteſt epiſcopus ex cauſa relaxare.

[2] Sic 50. di. accedens. vbi de hoc. & 36. q. 7. tẽpora. ibi videas. Arch.

SI quis cum duabus.] Hęc eſt 8. pars quæſtionis, in qua probat ꝙ omnes inceſtuoſi & homicidæ ſi contrahant, tenet. Io. de Fan.

f ¶ *Pęnitentiam.*] Hæc eſt opinio quorumdam: quòd quilibet inceſtus (niſi in adoleſcente) impedit matrimonium. 34. q. 2. cap. pe. Poteſt tamen epiſcopus dare licentiam inceſtuoſo vt contrahat diſpenſatiue: aliàs contrahendo nihil agit; verũtamen videat epiſcopus cum quo diſpenſet: quia cum eo tantum debet diſpenſare, qui continere non poteſt. Sed qualiter hoc conſtabit epiſcopo? per famam vicinorum. extra qui cler. vel vouen. ſignificauit.

Inceſtuoſus an poſſit matrimoniũ cõtrahere.

citer. Vel hic de diſpenſatione eccleſiæ, vel lenitate miſericordiæ: ibi de rigore.

h SI quis. ¶ *Percutitur.*] niſi admonitus pæniteret. 11. quæſt. 3. certum.

i ¶ *Similiter.*] 30.q.1. omnis. arg. 50. diſt. ponderet.

QVOS ENIM. Hæc eſt nona pars q. ſecundum Io. de Fant.

k ¶ *Quos enim.*] Gratianus non intelligens c. ſequens, deceptus eſt argu. illius c. 34.q.2. ſi quis neceſſitate. & C. de repu. l. 1. ſubuertit hoc c. & §. ſequens. ac ſi eſſet alia cauſa præter fornicationẽ, propter quam quis ab vxore valeat ſeparari, vt deportatio.

l ¶ *Hoc aliter.*] nõ eſt verũ ꝙ aliter: ſed hoc dicit vt inducat ſeq. ca. Quos Deus.

Vos Deus.] Casus. Dicitur hic, quòd homo sine ratione separare non potest quos Deus coniunxit: vbi vero lex occidit, non separat homo, sed lex. Sequens §. planus est.
a Absque ratione.] per hoc c. solue generale illud 31. q. 1. quod si dormierit. & 2. q. 5. consuluisti.
f Indultum.] à Leone Papa.
g Vnus eorum.] pænitens scilicet.
h Superstiti.] idest, pænitenti.
i Transire.] arg. φ sublato impedimento id debet fieri quod eo impediebatur ne fieret.

¶ Non homo separat, quos pœna condemnat. C. XVIII.

Matt. 19. QVos Deus coniunxit homo; non separet.] Quæris quomodo? subaudi, violenter, sine lege, absque ratione a, quos Deus coniunxit, homo non separet. Non enim b homo separat; quos pœna condemnat, quos reatus accusat, quos maleficium coarctat.

Verum hoc pro his dictum intelligitur, quos iudices sæculi pro suis sceleribus, legum seueritate percellunt, quos vel morte puniunt, vel deportari iubent.

Item ex concilio Toletano 6. c. 8.

¶ De eodem. C. XIX.

s. ead. in adolescentia. *† al. est forte* *al. benedictionē* *al. vlterius*

ANtiqui c & sanctissimi est patris sententia d Papæ Leonis, vt is, qui in ætatis adolescentia positus, dum mortis formidat casum, peruenerit ad pænitentiæ remedium: si coniugatus forte † fuerit incontinens, ne postea adulterij lapsum incurrat, redeat ad pristinum coniugium, quousque possit adipisci temporis maturitate continentiæ statum: quod nos sicut de viris, ita de feminis æquo modo censemus. Non quidem hoc generaliter e, & canonice est præceptum: sed constat à nobis pro humana fragilitate indultum f. Ea dūtaxat ratione, vt si is, qui pænitentiæ non est legibus deditus, ante ab hac vita decesserit, quàm ex consensu ad continentiam vnus * eorum g fuerit regressus, superstiti h nō liceat denuo ad vxoris transire i amplexus. Si autem illius vita extiterit superstes, qui non accepit absolutionem † k pænitentis; nubat, si se continere non potest, & alterius † consortio fruatur vxoris. Quod de vtroque sexu quomodo à nobis manifestum est esse decretum: ita videlicet l, vt in omnibus sacerdotis expectetur ordinatio m: vt iuxta quod ætatem aptam perspexerit, pænitentiæ absolutionis, vel districtionis tribuat legem.

* ¶ Vnus eorum.] *In antiquis conciliorum editionibus est,* eorum, vnde: *in vno Vaticano codice,* alter eorumdem: *in codice Lucensi regio,* ad continentiam eorum fuerit. *in posterioribus autem Coloniensibus editionibus,* alter ad continentiam eat, vnde fuerit regressus. *Itaque in tanta varietate retenta est vulgata lectio Gratiani, quæ est in manuscriptis quoque ipsius exemplaribus.*

k Absolutionem.] idest, pænitentiam, per quam habet absolutionem, idest, quia non peccauerit. *Argu. ad hoc 16. q. 7. quicumque. vbi dixi de hoc.* Additio. Nec id fecit propter hoc φ debeat talem pænitentiā recipere. Archid.
l Ita videlicet.] idest, in adolescentibus.
m Ordinatio.] not. φ ordinatio ista attenditur circa hoc, vtrum adolescentibus debeat indici pænitentia solennis, non vtrum debeant contrahere: quia de iure communi possunt, vt supra ead. in adolescentia.

TRACTATVS de pœnitētia.

QVÆSTIO TERTIA.

HIs breuiter decursis, in quibus extra negotij finem aliquantulum n euagati sumus, ad propositæ causæ tertiam quæstionem pertractandam (qua quæritur,

DISTINCT. I.

Vtrum o sola cordis contritione, & secre-

HIs breuiter.] Casus. post incidentes quæstiones proponit hic magister tertiam quæstionē, in qua quæritur an sola cordis contritione absq; operis satisfactione, & oris confessione dimittatur peccatum? & hanc quæstionē insolito more pertractat: occasione cuius tractatū de pænitētia prolixum interserit: quem in septem distinctiones diuidendo disposuit. Allegat autem G. in hac q̄stione vel distinctione prima, alternatim pro vtraque parte, & tandē ipsam insolutam dimittit, vt arbitrio prouidi lectoris terminetur. In hac igitur distinctione tractatur, an sola cordis contritione dimittatur peccata. Et potest dici φ sic, Dei gratia interueniente: necessaria tamen est postea oris cōfessio, & operis satisfactio, si fieri possit. alioquin peccat mortaliter ex contēptu qui hoc non facit. In secūda quæritur, an charitas semel habita possit amitti, vel non. In tertia tractatur vtrum pænitentia sit iterāda. In quarta, an peccata dimissa redeant. In quinta, quæ sint consideranda circa pænitentiā imponendā. In sexta tractatur cui facienda sit confessio. In septima, an pænitentia timore mortis accepta sit vtilis. Primo ergo probat, quòd sola contritione peccata dimittantur. Et ad hoc inducit sequens cap.
n Aliquantulum.] quia formauit quasdam incidentes quæstiones, & soluit.

b Non enim homo separat.] sed lex. Simile 23. q. 5. si homicidium. immo & per maleficium corpus viri efficitur principis. arg. ff. de cap. dimi. per totum.

ANtiqui.] Hæc est decima pars quæstionis, in qua Grat. redit ad pænitentes. Ioan. de Fant.
Casus. Dicitur hic, φ si quis coniugatus solenniter egerit pænitentiam; si continere non potest, ad coniugium pristinum reuertatur, donec erit in ætate, in qua poterit melius continere. Idem dicendum est de pænitente vxore: quod quidem ex indulgentia est statutum: & si pænitens superuixerit, non contraheret: alius vero sic.
c Antiqui.] si intelligas hoc c. de matrimonio contracto: tūc est hic arg. pro illis qui dicūt, φ solēniter pænitēs intelligit̄ vouere. Si intelligas de matrimonio cōtrahēdo: tūc expone, redeat ad pristinū coniugiū, i. quod contraxit post pænitentiā, à quo per suggestionē aliquorū recesserat. Item habes hic φ quandoque dispensatur in matrimonio, non tamen in secundo: sicut dispensatur in vno ordine, non tamen in secundo, vt 12. dist. nos consuetudinem.
Dispensatur quidē in matrimonio & nō in secundo.
d Sententia.] idest, constitutio. Sed vbi sit, dixi s. cap. in adolescentia.
e Generaliter.] idest, non φ ante hoc esset ius commune, prout dixi in cap. in adolescentia.

VTrum.] Hæc dist. potest diuidi in ix. partes. Quarum prima subdiuiditur in 7. partes. In prima probat, φ in sola cordis contritione dimittuntur peccata, & hoc secundum Io. de Fant. Et probat per 5. c. vsque ad c. seq. Si quis non dicam. ubi incipit secunda pars huius primæ partis. Tertia primæ partis ibi, Contra. Quarta primæ partis ibi, Aut facta. Quinta primæ partis ibi, Cogitatio. Sexta primæ partis ibi, Ex concilio. Septima primæ partis ibi, Hoc idem. Ioan. de Fant.
o Vtrum.] quia mentionem fecerat Grat. de pænitentia. s. e. q. 2. admonere. ideo hic tractat de ea. Vel ita: cū matrimoniū sit principaliter sacramentum laicorū, licet in minoribus ordinibus licite con-

ta[a] satisfactione, absque oris confessione quisque possit Deo satisfacere) redeamus. Sunt enim[b] qui dicunt, quemlibet criminis veniam sine confessione facta ecclesiæ, & sacerdotali iudicio posse promereri, iuxta illud Ambrosii super Lucam ad c. 22.

¶ *Gratianus ad explicandam hanc tertiam quęstionem multa attulit. Quam per longam tractationem, qui eum sequuti sunt, in septem distinctiones diuiserunt. In antiquioribus enim exemplaribus nulla est distinctionum separatio: in aliquibus vero in margine tantum est,* Distinctio prima, secunda, &c.

α ¶ Vtrum sola.] *Hæc coniungenda sunt cum superioribus, quemadmodum in peruetustis sunt coniuncta: ab illis enim pendent.*

C. I.

PEtrus doluit, & fleuit: quia errauit[c], vt homo. Non inuenio, quid dixerit[d]: inuenio, quòd fleuerit: lacrymas eius lego: satisfactionem[e] non lego[f].

Sent. 4. dist. 17. *Luc. 22.*

Item[β].

β ¶ Item.] *Sequebatur,* Ioannes Chrysostomus, *apud quem hæc ipsa omnino verba non sunt inuenta. Sed apud B. Ambrosium post ultima uerba capitis pręcedentis sequitur.* Sed quod defendi non potest, ablui potest. Lauent lacrymæ delictum, &c. *& Ambrosium citat Magister sententiarum.*

C. II.

LAcrymæ[g] lauent delictum, quod[h] voce pudor est confiteri[i].

Sent. ibidem.

Item Propheta.

C. III.

SAcrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum[k], & humiliatum Deus non despicies[l].

Psal. 50.

Item.

contrahatur[1]: quia tamen laicis solennis pænitentia debet imponi, vt 50. dist. confirmandum. ideo hic tractatum inserit de ea post tractatum matrimonij, cum & ipsa sit sacramẽtum. Nam in veteri testamento incepit etiam ab Adam, vt j. ea. serpens. Videndum est ergo quid sit ipsa, & vnde dicatur, & quid sit satisfactio: quæ attendantur in ea: quæ sint necessaria: & de modo agendi in isto tractatu. Et quid sit ipsa habes j. dist. 3. pænitentia. Dicitur enim pænitentia à pænitendo j. ea. dist. tres sunt actus. & j. dis. 3. intantum. Quid sit satisfactio, habes j. ea di. 3. satisfactio. Attenduntur autem in ea septẽ. Persona siue dignitas. s. 41. dist. non cogatur. Causa, vt 23. q. 5. excõmunicatorum[2]. Item locus, tempus, qualitas, & quantitas. j. e. dist. 5. consideret. Item euentus, vt 15. q. 1. illa. In pænitentia tria sunt necessaria, scilicet cordis cõtritio, oris confessio, & operis satisfactio. j. dis. 3. perfecta. sed tamen cum facultas non suppetit, sufficit cordis cõtritio. arg. 45. dist. duæ. Modus agendi talis est. In prima dis. tractatur, an sola cordis cõtritio deleat peccatũ, vel confessio post contritionẽ. Baz. dixit ꝙ sola cordis contritio nõ deleat peccatum ubi copia sacerdotis habeatur. argu. j. ead. cap. ult. & in hoc uidetur Grat. declinare inducendo c. illud vltimum. licet in præcedenti §. dicat hoc esse lectoris arbitrio relinquendum. Sed quidquid dicat Baz. dic quòd nec cordis cõtritione, nec oris confessione peccata dimittuntur: sed tãtum gratia Dei[*]. de conse. dist. 4. nemo tollit. sed ipsa cordis contritio signum est peccata esse dimissa: sicut exterior satisfactio est signũ cordis contritionis. gratia enim præcedit contritionem. arg. j. ea. non potest quis. contritio remissionem. vnde remissio est attribuenda gratiæ, quæ est causa causæ. Alij dicunt peccata per contritionem dimitti quo ad culpam, nõ quo ad pœnam, vt in gloss. sequen. vtique. Tertij dicunt conditionalem fieri remissionem per cordis contritionem. In secunda dist. tractat an charitas semel habita possit amitti. In tertia an pænitentia reiterari possit. In quarta, an peccata semel dimissa redeant. In quinta, quis modus debeat obseruari in imponenda ea & accipienda. In sexta, cui quis debeat confiteri. In septima, an pænitentia timore mortis accepta sit fructuosa. Ideo autem in septem distinctiones hunc tractatum diuisit: quia septenarius numerus perfectus est. arg. 32. q. 1. nuptię. in fin.

a ¶ *Secreta.*] vtique sola cordis contritione deletur peccatũ, vt j. ea. magna. sed pœna debetur, vt 50. dist. si quis præpostera. Et hoc verum est si confessio non contemnatur, cum adhiberi potest: aliàs primum peccatum imputatur. j. ea. dist. agite. immo contritus non est si confiteri contemnit, vt 32. quæst. 1. c. vlt. de consec. dist. 4. non dubito[*].

b ¶ *Sunt enim.*] alij autẽ negant. Dicunt enim ꝙ sicut tribus modis Deum offendimus, scilicet corde, ore, & opere: ita tribus modis ei satisfaciendum est. j. dist. 3. perfecta. Vnde dicunt tria hæc esse necessaria, cordis contritionem, oris confessionem, & operis satisfactionem. Auctoritates autem quæ dicunt peccatum dimitti sola cordis contritione, asserunt ipsi intelligendas esse cũ articulus necessitatis excludit oris confessionem, scilicet cum aliquis conteritur, & morte præuenitur, vel aliquo alio iusto impedimento hoc facere impeditur[3]. Alij dicunt, inter quos est P. manducator, conditionalem fieri remissionem per cordis contritionem. j. dist. 3. sane cauendum. H. dicit sola cordis contritione peccatũ dimitti adulto cuilibet. j. ea. magna. si vero conteritur, & proponit ab alijs abstinere, & illud confiteri, & de illo satisfacere secundum iudiciũ ecclesiæ, etsi numquam sequatur oris confessio[4], vel operis satisfactio: peccatum tamen iam dimissum non redit, sed peccat mortaliter, si potest iuxta præceptum ecclesię cõfiteri. & opere satisfacere, & non satisfacit, arg. j. de cõse. dist. 4. non dubito. Auctoritates quę dicunt sine confessione & operis satisfactione peccatũ nõ dimitti, intelliguntur[*] de interiori confessione: quæ est recognitio peccati vel propositum cõfitendi, vel gratia qua sic homo disponitur vt recognoscat peccatum suum, & velit confiteri si locus & tempus affuerit, & de interiori satisfactione, quæ est interior dolor & amaritudo animæ: de qua habes j. dist. 3. satisfactio. & j. ea. §. his auctoritatibus. Hic autem agitur de exteriori: quia ipsa necessaria est, si adhiberi potest. Sed ad quid, cum iam peccatum sit dimissum per contritionem præter confessionem? Sol. hæc fit ad humilitatem & iustitiam exercendam. j. dist. 3. productior. & vt satisfaciat ecclesiæ quam læsit[5]: & vt ipse & alij reddãtur cautiores[*]. Si tamen subtiliter intueamur, gratiæ Dei non contritioni est attribuenda remissio peccatorum, vt dixi in princ. & not. j. ea. c. dixi confitebor. & in prima parte allegat Grat. vsque ad §. alij contra.

PEtrus doluit.] CASVS. Probatur in hoc cap. exemplo Petri, ꝙ sola cordis contritione peccata dimittuntur, cui peccata dimissa fuerunt: & tamen de eius satisfactione non inuenitur.

c ¶ *Quia errauit.*] nam ideo quia homo facile corruit. infra dist. 3. ille rex.

d ¶ *Quid dixerit.*] & forte confessus est: vel cui confiteretur non inuenitur, cum omnes à fide recessissent. Vel forte tunc non erat facta institutio confessionis, quæ modo est. Aliam rationem assignat Grat. infra ea. §. his auctoritatibus.

e ¶ *Satisfactionem,*] exteriorem: aliàs contra. s. 50. dist. vt constitueretur.

f ¶ *Non lego.*] & ita intelligitur omissum quod non inuenitur expressum. 24. q. 2. legatur. ff. de verb. oblig. quidquid. Arg. contra. de consec. dist. 4. quando à Hierosolymis.

LAcrymę.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd lacrymæ scilicet interiores, lauant delictum: quia pudor est confiteri, vnde & si propter pudorem nolit quis confiteri: solæ lacrymæ delent peccata. *Quod,* idest, quia. Vel quod pudor est confiteri. Sequens cap. patet.

g ¶ *Lacrymę.*] interiores, idest, in quo habet tantam erubescentiam, vt ad lacrymas veniat occulte etiam non coram sacerdote.

h ¶ *Quod.*] idest, quia, infra ea. quem pænitet. quia pars est pænitentiæ erubescentia, vt ibi. vel ad litteram.

i ¶ *Confiteri.*] in publico, cum sit occultum: vel quia cum pudore & verecundia confitetur quis. quod semper debet fieri: quia pars est pænitentiæ erubescentia, vt infra ea. quem pænitet.

k SAcrificium.] l Contritum.] non est contritum si confiteri contemnit. 22. q. 1. cap. vlt. j. de conse. dist. 4. non dubito.

l ¶ *Non despicies.*] idest acceptabis: sicut sacri non censent canones, idest, prohibent. 2. q. 5. consuluisti.

Dixi

[1] Vt 32. dist. erubescãt. & cap. seriatim.

Pænitentia circa multa est attendenda.

[2] Et extra eo. ti. significauit.

Peccata vtrũ deleantur sola contritione.

[*] *Idest, solus Deus peccata dimittit: sed per meritũ Christi, & ministerium sacerdotis, atq; in pænitente reqrit cõtritionẽ (aut saltẽ attritionẽ, qua deinde virtute clauiũ fit contritio) confessionẽ, et satisfactiõem. Dũ autẽ dimittit peccata, simul etiã infundit gratiam, & iustitiã, qua formaliter fit iustus. Cõc. Tri. ses. 6 per totã. quare cõtinuo, & satisfactio, sicut & cõfessio nõ tantũ sunt signa, sed etiã partes huius sacramẽti pænitentię. Vide cũno S. Tho. 4. dist. 17. q. 3. art. 5. & q. 3. ar. 1 & 3. p. q. 9. arc. 2. & 3.*

Pænitentiæ tractatus septem distinctiones continet.

[*] *Et adde, ꝙ in vera contritione includitur propositũ confitendi.*

Contritio sola an tollat peccatum.

[3] Arg. extra de sen. excõ. à nobis ij.

[4] De qua satis no. j. dist. 5. in summa. ibi omnino videas.

D Ixi confitebor.] Casus. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima ponuntur verba prophetæ. In secunda parte ponũtur verba August. exponentis verba prophetæ. Dicit enim ꝙ magna est Dei misericordia, quæ ad solam promissionem & contritionẽ peccata dimittit: cum voluntas & propositũ pro opere reputentur. *Di-xi,*

quentes, in quibus ostenditur, ꝙ sola voluntas sufficit ad damnationem. & est simile per contrarium.

h ¶ *Reputatur.*] hoc tantum in bonis[x], licet arg. contra ĩ. ea. dist. si cui. & vbi facultas deest. ĩ. ea. §. similiter. aliàs plus facit qui operatur. fallit tamen hoc in voto confitendi: quia non ita cito absoluitur sicut absolueretur à sacerdote. ĩ. ea. quẽ pænitet. in fi. in voto virginitatis quo ad aureolã. argu. 32. q. 5. si Paulus. Item in casu, scilicet in cautione iudicio sisti. extra de eo qui mit. in pos. cap. 1. Item fallit in malis[*]: quia aliud in via, aliud in inuio. Arg. contra. ĩ. ea. si cui. Et in alijs operibus, quæ voluntatem promouent, vt sunt martyrium, & prædicatio. Itẽ hoc intelligas in præsentibus, nõ in præteritis. si enim volo me bona fecisse: non tamen perinde est ac si fecissem. Item nec in futuris: nam si propono post annum me iturum Hierusalem, non perinde est ac si modo irem. Item in hoc mundo, non in futuro. argu. 13. q. 2. in præsenti. de consec. dist. 1. hic ergo. Et est arg. pro aduocatis, non enim demitur præmium vel salarium aduocare volenti, nec valenti, vt ff. de var. & extraord. cog. l. 1. §. pen. argu. 47. dist. quod ad nos. Arg. contra prædicta extra de eo qui mit. in pos. cau. rei seruan. c. 1. ff. loc. ex conducto. §. sed & si. Item si. dist. 86. non satis. Et est simile huic: quia sufficit ꝙ seruus bona fide rationes reddat, etsi non ad plenum. ff. de condi & demon. quamuis.

Votũ an pro opere sit reputandum.

[x] Arg. 45. distinct. duę.

[*] *Idem iudicium est in bonis ad meritũ & ĩ malis ad demeritũ. Vide sequenti c. in glossa vers. si quis.*

C. IIII.

Psal. 31.

D Ixi, confitebor[a] aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem[b] peccati mei.

Quod Augustinus exponens ait.

Glossa ord. ĩ eũ locũ ex August. & Cassiodoro.

C. V.

§. 17. q. 1. q bona vers. magna pietas.
Sent. ibidem.

M Agna pietas Dei, ut ad solam promissionem[c] peccata dimiserit[d]. Nondum pronuntiat ore: & tamen Deus iam audit in corde: quia ipsum[e] dicere, quasi quoddam pronuntiare[f] est. Votum enim pro opere[g] reputatur[h].

¶ *Initium vsque ad vers.* Nõdum. *est Cassiodori, quem citãt glossa ordinaria, & magister. Quæ vero sequuntur, magnam partem sunt ex B. Augustino.*

Cod. lib. 1. de episcopis, & cler. Imperator Iouianus.

C. VI.

Ti. 3. & cod. Th. l. 9. tit. 25. l. 2.
36. q. 2. si quis non dicam.
Tripertitæ hist. l. 7. c. 4.
Poly. l. 4. tit. 35.
† *al. ferietur*

2 S I quis[i], non dicam rapere, sed attentare[k] tantummodo iungendi causa matrimonij sacratissimas virgines ausus fuerit; capitali pœna feriatur†.

Item lib. 2. tit. de postulando Impp. Leo, & Anthemius Nicostrato Præfecto prætorio.

C. VII.

N Emo vel in foro magnitudinis tuæ, vel in prouinciali iudicio, vel apud quemquam iudicem accedat ad togatorum consortium: nisi sacrosanctis catholicæ[l] religionis fuerit imbutus mysterijs. Sin autem aliquid quoquomodo, vel quadam machinatione factum, vel attentatum fuerit; officium[m] quidem sublimitatis tuæ centum librarum auri iacturam pro condemnatione substineat.

xi, idest apud me deliberaui, & in corde proposui ipsum dicere. Dicere enim est deliberare, proponere, vel promittere, voluntatẽ confitendi habere. *Votum,* idest, propositum & voluntas. Et nota quòd quidam ibi habent principium cap. Magister autẽ Hu. non facit ibi principium cap. Scias etiam, ꝙ in multis locis sunt cap. tamen propter breuitatem eorum sub alijs cap. comprehenduntur: sicut in superiori cap. sacrificium.

a ¶ *Dixi confitebor.*] venia enim non conceditur nisi pænitenti. 24. q. 2. legatur. sicut iuramentum non remittitur nisi iurare volenti. ff. de iureiur. remittit. nec ei imputatur licet contrarium acciderit. ff. de ann. leg. Mæuia. arg. 43. dist. Ephesijs.

b ¶ *Impietatem.*] hoc exponit Gratianus ĩ. eod. §. similiter.

c M *Agna.*] ¶ *Promissionem.*] idest, voluntatem confitendi. Hugo.

d ¶ *Dimiserit.*] remissio peccatorũ præcedit[*] cordis contritionẽ. Non enim potest quisquã vere confiteri[*] nisi habeat prius fidem per dilectionem cooperantẽ. Dicuntur ergo peccata dimitti per cõtritionem: hoc est per id quod facit cordis contritionem, idest per charitatem. Et nota ꝙ hæc omnia simul sunt tempore, iustificatio, contritio, dilectio, remissio. sed quędam tamen ex his naturaliter procedunt, & priora sunt natura. necesse enim habeo intelligere ꝙ prius quis habeat gratiã quàm conteratur. Præcedit ergo gratia[*], sequitur dilectio: quoniam qui gratiam habet, diligit. ĩ. ead. omnis qui non. Sequitur contritio. qui enim diligit, conteritur. sequitur remissio. qui enim conteritur, ei remittitur. Ioan.

e ¶ *Ipsum.*] idest, quòd vult confiteri.

f ¶ *Pronuntiare.*] supra 17. q. 2. nos. Votum enim pro opere reputatur, vt hic, & ĩ. dist. 6. in prin. & ĩ. q. 5. quod Deo. hoc tñ non est simpliciter verũ. nam in quibusdã casibus etiã in bono plus est ad factũ peruenire, vt in baptismo. ĩ. de cõse. dist. 4. sine pænitẽtia. nã ibi plus valet baptismus q̃ cordis contritio. Itẽ in Eucharistia: quia per assumptionẽ Eucharistiæ delentur venialia: quod nõ fit per voluntatẽ accipientis. ĩ. de cõse. dist. 2. iteratur. Itẽ in cõfessione ipsi sacerdoti faciẽda, cũ erubescentia ipsa in præsentia sacerdotis pars sit pænitentiæ. ĩ. ea. quem pænitet. Itẽ in martyrio. arg. ĩ. dist. 7. nullus. Dic vt not. in glos. illa, hoc tantum, quæ statim sequitur.

g ¶ *Pro opere.*] vbi deest tempus operandi: ita remuneratur quis pro sola voluntate sicut pro opere. & idem est in contritione, cum deest tempus confitendi. Et ad hoc, scilicet vt sola voluntas & contritio sufficiat sine confessione oris, intendit probare per leges se-

S *I quis non dicam.*] Hæc est secunda pars huius primæ partis: in qua facit Gratianus prout dicitur in glos. per hanc. secundum Ioan. de Fant.

Casus. Dicitur in hac lege: Non solum qui rapuit sacras virgines: sed etiam qui rapere attentauit, capitis sententia feriatur.

i ¶ *Si quis.*] per hanc legem, & sequentes probat à simili per contrarium, peccata sola voluntate contraria deleri, & votum pro opere reputari. nam sicut in bono remuneratur sola voluntas: ita in malo damnatur quis pro sola voluntate, vel voto. & sic inducuntur hæ leges.

K ¶ *Sed attentare.*] attẽtatio non fit sine actu. ĩ. ea. si quis tam masculum. vnde hæ leges & sequentes sunt argumenta etiam pro cõtraria parte, & opinione.

N *Emo.*] Casus. In hac lege loquitur Imperator Præfecto p̃torio, & statuit, vt nullus in foro suo vel alterius iudicis officiũ aduocationis exerceat, nisi fuerit baptizatus. si autẽ contra hoc factum fuerit vel attentatum, officiales Præfecti prætorio, qui debuerunt hoc prouidere, in centum libris auri puniantur: ille vero qui cõtra fecerit, ab officio aduocationis remotus, omnibus bonis suis proscribetur, & in exiliũ mittetur perpetuũ. Rector vero prouinciæ sub cuius administratione hoc fuerit attentatum, medietatem suorum bonorum amittet, & erit in exilio per quinquenniũ. *Togatorum,* idest, aduocatorum. *Stylum,* idest, sententiam. Tres autẽ sequentes leges planæ sunt, & eas per te videbis.

l ¶ *Catholica.*] simile est quod dicit concilium Carthaginense: ꝙ si q̄s appellat ad iudicẽ non catholicũ, debet excõicari. 2. q. 6. catholicus. Sed quare hoc infidelibus prohibetur, cũ & Iudæi pro se postulare possint. arg. 17. q. 4. Iudas. & extra de Iudę. Iudęi? Respon. ꝙ nõ prohibetur hic alicui pro se postulare: sed dicitur ꝙ infideles non possunt postulare ut gerant hoc officium, s. pro alijs quasi ex officio publico: ne facultas lædẽdi Christianos, &c. 17. q. 4. constituit. Vel quia sunt infames infamia canonica, vt 6. q. 1. omnes.

Infideles postulare non possunt.

Additio. Sub. & infamis postulare non debet. 3. q. 7. §. tria.

m ¶ *Officium.*] idest, officialis. Sed quare pro peccato iudicis punitur officialis? Quia sibi noluit repugnare, & resistere. arg. C. de ap. qm̃. arg. C. de ma. sa. scri. l. vna. l. 12. ar. 74. di. honoratus. à cõtrario.

Iidem AA. ibidem continenter.

C. VIII.

QVicumque † ausus fuerit contra prouidum nostræ serenitatis decretum, officium aduocationis per subreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præstiterit; ab aduocationis officio remotus, stylum proscriptionis, atque perpetui exilij specialiter substinebit: scituris etiam prouinciarum rectoribus, quòd is sub cuius administratione aliquid huiusmodi fuerit attentatum, partis [a] bonorum dimidiæ proscriptionem, & pœnam exilij [b] per quinquennium substinebit.

† *Idem vero quicumque*] orig.

Item libro 9. cod. tit. ad legem Iuliam maiestatis, le. 5.

C. IX.

QVisquis [c] cum militibus, &c. cogitauerit (eadem enim seueritate voluntatem sceleris, qua effectum puniri iura voluerunt [d]) ipse quidem, &c.

§. 6. q. 1. si quis.

Item ad legem Corneliam de Sicarijs, [Si quis cum telo [e] ambulauerit [f] hominis necandi causa, sicut is, qui hominem occiderit, vel cuius dolo malo factum erit commissum, legis Corneliæ de sicarijs pœna [g] coercetur †.]

Eod. lib. 9. tit. 16. le. 7.

Ibidē cōtinēter.

Impp. Valentin. Valens, & Gratianus.

C. X.

ij SI quis necandi infantis piaculum aggressus, aggressaue sit; sciat se capitali supplicio esse puniendum.

Ibidem.

Imppppp. Gratianus, Valentinianus, Theodosius, & Archadius.

C. XI.

SI forte mulier marito mortis parasse insidias, vel quolibet alio genere voluntatem occidendi habuisse inueniatur, vel si forte maritus eodem modo insectetur vxorem; in eadem quæstione ab omni familia [h] non solum mariti, sed etiam vxoris suæ (quæ tamen tunc temporis domi [i] fuerit) quærendum est, sine cuiusquam defensione [k].

Item ff. tit. de iniurijs, le. sed est quæstionis.

Lib. 47. digest. tit. 10. le. 9.

C. XII.

iij SI quis tam feminam, quàm masculū, siue ingenuos, siue libertinos, impudicos facere attentauerit [l]; iniuriarum tenebitur [m]. Sed & si serui pudicitia attentata fuerit; iniuriarum † locum habet. Attentari pudicitia dicitur, cum id agitur [n], vt ex pudico impudicus fiat. ¶ Non solum is iniuriarum tenetur, qui fecit iniuriam, hoc est, qui percussit; verum ille quoque continetur, qui dolo fecit, vel qui curauit [o], vt cui mala pugno percuteretur.

† *al. iniuriarum actio*

Ibidem le. 10.

Ibidem le. 11.

Ibidem le. 15.

Item lege, Apud Labeonem.

C. XIII.

iiij SI quis pulsatus quidem non est; verū manus aduersus eum leuatæ, & sæpe territus est, quasi vapulaturus [p], nō tamen percussit; vtili iniuriarum actione tenetur.

Lib. 48. digest. tit. 19. le. 18.

3 *Contra* [q] *titulo de pœnis.*

a QVicumque.] ¶ *Partis.*] ff. de inter. & rele. relegatorum. §. ad tempus. 3. Nam ibi dicitur, ꝙ qui relegantur, non amittūt partē bonorū. sed hæc lex Cor. corrigit illā, vel hoc est speciale.

b ¶ *Exilij.*] improprie. Nam exilium proprie perpetuum est. arg. ff. de pub. iu. l. 2. dicitur tamen tripliciter exilium. ff. de interdic. & releg. exilium.

c QVisquis.] supra 6. q. 1. §. verum.

d ¶ *Voluerunt.*] hoc casu, aliàs secus. j. ea. cogitationis. Vel hoc cum volūtas suis finibus nō est contenta, procedens ad actum exteriorem. hæc lex Iulia punit voluntatem: Cornelia etiā considerat eā. ff. ad leg. Corneliam, l. diuus.

e ¶ *Si quis cum telo.*] telum est generale nomē cuiuslibet rei, quæ nocere potest. arg. insti. de pub. iu. §. item lex Cornelia.

Telum quid cōprehendit.

f ¶ *Ambulauerit.*] & ita voluntas pro facto reputatur in delictis, vt s. dist. 51. si quis post acceptum. extra de cle. pug. in duel. c. 1. & 2. & ff. ad leg. Cornel. de sica. l. diuus.

g ¶ *Pœna.*] scilicet vltimo supplicio. ff. ad le. Corn. de sicarijs. l. 1. Et dicitur sica quasi seca, à secando: & est cultellus ferreus [1]: inde sicarius qui cultellum huiusmodi portat ad interficiendum.

Sica quid significat.

[1] Concor. text. in §. itē lex Corne. de sica. cum glo. insti. de publi. iudic.

SI forte.] CASVS. Dicitur in hac l. ꝙ si vxor accusatur, ꝙ voluerit maritum occidere, vel econuerso. serui vtriusque vel familia testificabuntur cōtra eos aliquo indicio præcedente.

h ¶ *Familia.*] quæ insidias non præsensit, & ideo Dominum periclitantem non adiuuit. aliàs vltimo supplicio debet puniri. C. ad Sylla. l. vlt. Vel exaudi hoc de seruis tunc temporis infirmis. ff. ad Sylla. l. si quis in graui.

i ¶ *Domi.*] idest, quando hæc admissa sunt: nam istos verisimile est scire factum. s. 16. dist. quod dicitis. extra de præsum. quanto.

k ¶ *Defensione.*] s. exceptione. non enim poterit excipi, qa sit seruus vel ancilla, vt 12. q. 2. §. in patronos. Item propter hanc causam licitum est dare viro libellum repudij vxori. C. de repu. l. consensu.

SI quis tam feminam.] CASVS. Dicitur in hac lege, ꝙ si quis attētauerit facere impudicos masculos vel feminas: siue sint ingenui, vel alterius conditionis: iniuriarū tenetur. Similiter iniuriarū tenetur qui alium percutit vel facit vt percutiatur. *Mala*, idest, maxilla. Casus autem sequentis legis patet.

l ¶ *Attentauerit.*] punitur quandoque sola attentatio [2] vt hic, & 36. q. 2. si quis non dicam. Solus conatus, vt 14. q. 4. quoniam multi. Sola voluntas, vt 27. q. 1. nuptiarum. Sola expectatio mercedis. 14. q. 3. si fœnerauerís. Sola cogitatio. 6. q. 1. si quis. Sola intentio, vt supra ea. si quis cum telo. Sola aggressio, vt s. ea, cap. si quis necandi. Solus ausus, vt j. ea. cap. si quis pulsatus. Sola solicitatio, vt infra ea. cap. solicitatores alienarum.

[2] Adde an & quando sola attētatio puniatur. not. glos. in l. si quis. C. ad legem Iuliam maie. & in l. si qs non dicam cum gl. C. de epis. & cler.

m ¶ *Tenebitur.*] sed etiā tenentur serui corrupti. ff. de ser. corrup. l. 1. §. vlt. C. de furt. si quis seruo.

n ¶ *Agitur.*] ergo actus exigitur vt volūtas puniatur: aliàs qualiter probaretur de voluntate?

o ¶ *Curauit.*] arg. extra de sententia excom. mulieres.

p SI quis pulsatus.] ¶ *Vapulaturus.*] Hic argui potest insecutorē clerici in canonem incidere, licet nō percusserit. ar. s. e. q. quisquis. infra ea. omnis. & cap. si propterea, &c. si cui. sed ꝙ non incidit. ar. infra ea. c. hæc autem verba. Arg. contra extra de sen. excom. nuper. & cap. cum desideres. in parte decisa. Sed quid de eo qui manum mittit in vestem clerici, vel in rem ab eo detentam? Videtur ꝙ incidat in canonem. ar. 2. q. 2. c. plerumque. §. item obijcitur. de Dauid qui præcidit oram chlamydis Saulis. Item de Oza qui manum adhibens ad arcam percussus est. arg. 17. q. 4. si quis cōtumax. quia res ecclesiæ cohærens, eius gaudet priuilegio, vt ea. q. quisquis. versi. auferendo. & ff. de iniur. sed est quæstionis.

CONTRA. Hæc est 3. pars primæ partis, in qua probat legē ciuili, ꝙ voluntas sine effectu non punitur. Ioan. de Fan.

CASVS. Probatum est supra, ꝙ quis pro sola voluntate punitur. nunc probat Gratianus contrarium, & ad hoc probandū subdit quasdam leges: quarum prima patet.

q ¶ *Contra.*] prædictis legibus ostenditur, quòd quis punitur pro sola

sola voluntate, modo probat contrarium, scilicet ꝙ pro sola volũtate non punitur quis.

a Cogitationis.] ¶ Patitur.] ab homine, sed à Deo bene. infra ea. ois. cogitatio non enim, si ad cõsensum peruenit, mortalẽ & puniẽdã esse omnino fatendũ est. si enim in corde cõsentitur li-

ne furti nisi de eo quod abstulit. Nam & si quis armariũ qđ asportare nõ poterat, aperuit: & res quæ erãt in eo cõtrectauerit, & portando vnã fuerit deprehensus antequã ad locũ destinatũ perueneritꝫ eiusdẽ rei fur dicitur manifestus & non manifestus. Idem in eo qui segetẽ segat, & partẽ secũ portat, cũ qua fuerit deprehensus.

C. XIIII.

† al patiatur
Li. 47. tit. 11. l. 1.

Cogitationis pœnam nemo patitur † a.

Item titulo de extraordinarijs criminibus.

C. XV.

Solicitatores alienarum nuptiarum, itemque matrimoniorũ interpellatores, etsi effectu sceleris potiri non possunt, propter voluntatem tamen perniciosæ libidinis extra ordinem b puniuntur. *& infra.* ¶ Qui puero stuprum (abducto ab eo, vel corrupto comite) persuaserit, aut mulierem, puellamue interpellauerit, quidue impudicitiæ gratia fecerit, domum α c præbuerit, pretiumue, quo is persuadeat, dederit; perfecto flagitio, punitur capite; imperfecto d, in insulam deportatur. Corrupti comites summo supplicio afficiuntur.

α ¶ Domum.] *Sic etiam in sententijs Paulli, lib. 5. tit. 4. vers.* qui puero: *sed in Pandectis Florentinis legitur*, donum.

Lib. 47. digest. tit. 2. le. 21.

Item titulo de furtis.

C. XVI.

† totius videtur fur esse] or.

Vlgaris est quæstio, an is, qui ex aceruo frumenti modium sustulit, totius rei furtum faciat; an vero eius tantum, quod abstulit. Ofilius totius acerui furem esse putat. Nam & qui aurem alicuius tetigit (inquit Trebatius;) totum e eum videtur tetigisse. Proinde & qui dolium aperuit, & inde parum vini abstulit, non tantum eius, quod abstulit, verum totius † f furtum videtur fecisse. Sed verum est g in tantum eos furti actione teneri, quantum abstulerunt. Nam & si quis armariũ, quod tollere non poterat, aperuerit, & omnes res, quæ in eo erant, contrectauerit h, atque ita discesserit; deinde reuersus vnam ex his abstulerit, & antequam se reciperet, quo destinauerat i, deprehensus fuerit; eiusdem rei & manifestus, & nec manifestus k fur erit. Sed & si quis segetem l ante β lucem secat, & contrectat m; eius, quod secat, manifestus, & nec manifestus n fur est.

β ¶ Ante lucem.] *In Pandectis Florentinis legitur*, sed & qui segetem luce secat.

Item libro 2. tit. Quod quisquis iuris, le. prima.

C. XVII.

HÆC AVTEM verba [Quod statue-

e ¶ Totum.] arg. iniuriã factam clerico vel canonico redundare in collegium. arg. 12. q. 2. cap. eps. §. qui manumittitur. hoc uerũ est, si officiũ collegij exercebat. 2. q. 7. accusatio. in fin. Itẽ si aqua infundatur super caput baptizati, baptizatus est. ff. de relig. l. cum diuersis. Item arg. quòd baptizatus reputatur cui quantalibet pars aquæ infunditur. arg. de cons. dist. 4. nec quẽquã. ar. contra de conse. dist. 4. c. prima. vbi dicit de toto corpore. arg. pro prima parte: quia si ingredior partem fundi uel prædij, totius nãciscor possessionẽ. ff. de acq. pos. possideri. §. qđ aũt.

f ¶ Totius furtum.] stricta ratione secundum rigorem, secus de æquitate, ut eo. tit. & ea. l. in fi. §. sed si de naui. Vel hoc ubi totum tollere potuit, secus ubi totum auferre non posset, ut in prædicto §. Sed contra hanc solu. est ff. de fur l. 1. ubi dicitur ꝙ sola cogitatio furti faciendi non facit furẽ, sed & hic actus interuenit. sed illud est ꝯ quod hic sequitur de armario. Sed distingui potest quo animo fuit contrectatio, vt j. in gl. animo.

Furtum non fit sola cogitaion e.

libidini, mors interuenit. j. dist. 2. sicut tribus. & in palea. s. dist. 6. testamentũ. §. sed pensandũ. sunt etiã casus speciales vbi voluntas punitur. nã sola voluntate incidit quis in hæresim. arg. extra de hære. ad abolendam. nã eo ipso ꝙ quis credit hæreticis, incidit in excõicationem, vt extra de hære. excõmunicamus. §. credentes. versic. receptatores. & sic non sunt contra s. dist. 19. nulli. & c. Anastasius. alias autẽ homo nõ punit maleficia nisi cognita, nisi inueneerit specialia: immo canon & lex bene punit voluntatis peccatũ, vnde & repellitur à promotione ponderosus, idest, qui mente peccat, nec ad actum procedit. s. 49. dist. cap. hinc etenim. ver. ponderosus.

b Solicitatores.] Casvs. Dicitur in hac lege, ꝙ si quis solicitat vel interpellat vxorem alterius vt secum coeat, vel vt ei nubat, etsi non sequatur effectus, tamen punitur; & hoc est quod dicit, *nuptiarum*, idest, solicitat eas vt secum coeant. *matrimoniorum*, idest, solicitat alienas vxores vt saltem de facto secum contrahant.

b ¶ Extra ordinem.] & ita non tantum quantum si effectus esset secutus. sed in hoc facit lex ista pro Gratiano: quia sicut pro volũtate aliter punitur q̃ pro ipso facto; ita & cordis contritio aliter delet peccata quàm exterior satisfactio. aliter ista lex esset contra Gratianum, & male eam induceret.

QVI PVERO. Casvs. Dicitur in hac lege, ꝙ qui masculum vel feminam ad stuprum interpellauerit, & qui vt hoc fiat operam dederit, scilicet domum præbendo, vel dando pretiũ causa persuadendi: hoc vel aliud faciendo, si effectus fuerit secutus, capite punietur. si autem non fuerit secutus, in insulam deportabitur. *Abducto*, idest, remoto. *Interpellauerit*, de stupro.

c ¶ Domum.] ff. de adulte. qui domum.

d ¶ Imperfecto.] & ita non sic punitur affectus vt effectus, licet arg. sit contra. j. ea. pœnæ. & c. aut facta. in fi. sed in remuneratione secus est. æque enim remuneratur affectus vt effectus. s. ea. magna. & ita aliud est in via, aliud in inuio. s. 31. q. vlt. c. vlt.

Vlgaris.] Casvs. In hac lege proponitur quæstio talis: Vtrũ qs faciat furtũ totius acerui frumẽti, si modũ vel partẽ aliquã de aceruo furatur. Et respondet ꝙ secundũ sententiã Ofilij & Trebatij, totius acerui furtũ facit: sed tamen non tenet actione

g ¶ Sed verum est] licet totius rei furtum commiserit: tamen uerũ est intantũ teneri, in quãtũ abstulit, &c. Sępe enim furtũ cõmittitur, non tamen furti actio nascitur. ff. rerum amo. l. 1. arg. C. de noxa. l. 1. sicut econuerso agetur furti quandoque, licet furtum nõ cõmittat. ff. de usu. sequit. §. si remo. pign, C. de fur. si qs seruo.

Furtum sæpe cõmittitur, & tamen furti actio non nascitur.

h ¶ Contrectauerit.] animo furandi. secus si animo tentandi quam rem posset tutius & leuius ferre. eo enim casu non fecit furtum, nisi eius partis quam abstulit, ut ea. leg. §. sed si de naui.

i ¶ Quo destinauerat.] eo die cum furto manere. ff. de furt. quo destinauerit.

k ¶ Manifestus.] quo ad dephẽsionẽ; & ita non sunt hæc duo ꝯria.

l ¶ Segetem.] sed numquid iudex ecclesiasticus iniunget ei pænitẽtiam, qui oliuã meam vel segetem secuit tẽpore opportuno, animo tamen surripiẽdi, & discessit relicta segete? Videtur ꝙ nõ: qa cõditionem meã meliorem fecit, cũ mihi impensas dedit, unde locum nõ habet Aquil. ff. ad legẽ Aquiliam. si seruus seruũ. §. si oliuã. Ego ei pænitentiam iniungerem: mala enim uoluntas nihilominus est punienda licet ex ea bonum sit secutum. 23. q 5. relegentes.

Pænitentia an sit imponenda illi q tempore opportuno segetẽ secuit, & illa relicta discessit.

m ¶ Et contrectat.] & postea in luce deprehẽdatur in sectione, vel in itinere cum segete antequam perueniat ad locum destinatum.

n ¶ Nec manifestus.] sed quomodo põt hoc esse ꝙ primo cõpetat actio furti non manifesti, postea manifesti, cũ lex dicat ꝙ quantũcũque rem cõtrectet post ea, non oritur alia actio furti. ff. de furt. ei q in prin. Respon. ex prima cõtrectatione tantũ agitur, nec ex dephẽsione alia orit actio furti, sed prima modificatur, sicut & per liberã personã, procuratorem scilicet meum non acquiritur mihi actio: si tamen prohibet ne aliquis ędificet, & ædificatur cõtra, datur actio mihi ex delicto ædificantis: & ita modificat. arg. ff. quod vi aut clã. l. 3. Dic ergo nec manifestus quo ad primam contrectationẽ. tunc enim de stricto iure furtum commisit, nõ tamen actione furti tũc conueniri potest, nisi tunc contrectauerit animo furandi rem.

Furtnm an sæpius committatur, si sæpius cadẽ res contrectetur.

Hæc autem verba.] Casvs. Dictum est s. in præcedenti parte legis, qui magistratum potestatemve habebit, si aliquid noui iuris statuerit, ipse quandoque aduersario postulante eodem

iure

iure vti debet. Dicitur ergo hic quòd prædicta verba intelligenda sunt cum effectu, & non verbotenus, scilicet si in veritate statuerit. nam, *statuit*, rem perfectam significat & consummatam.

a ¶ *Statuerit.*] arg. ꝙ rubricæ sunt autheticæ. nam ex verbis rubricæ argumentatur hæc lex, & loquitur in casu, cum iudex decernit ius iniquum contra aliquem: quo iure poterit ille vti, contra illũ post depositam administrationem: & hoc propter malitiam cõstituentis. Nec enim lex æquior vlla est, quàm necis artifices arte perire sua. potest etiam poni casus in litteris domini Papæ extra de mutu.pe. prudentiam. C. de Iudæ. die sabbati.

Argumẽtum sumi potest ex rubricis.

b ¶ *Cum effectu accipimus.*] arg. cum effectu verba esse accipienda. argu. supra 17.q.4. si quis suadente. arg. non obesse alicui malum nisi ad finem perducatur. arg. voluntatem siue conatum non puniri sine effectu. argu. infra ea. §. cogitatio. & supra ead. cogitationis.

i ¶ *Vt conuitia.*] pro conuitio deponitur clericus. supra 11.q.1. si quis sacerdotũ. & quid sit conuitium, habes ff. de iniu. l. item apud Labeonem. §. 2.

k ¶ *Infidæ.*] idest, non fidæ, idest, sine fide, vt cum aduocatus præuaricatur. 2.q.3. cap. si quem §. præuaricator.

rit [a], qui iurisdictioni præest.] cum effectu accipimus [b], non verbotenus: & ideo, si cum vellet statuere, prohibitus sit, nec effectum decretum habuit; cessat edictum. Nam [Statuit] verbum rem perfectam significat, & consummatam iniuriam, non cœptam.

C. XVIII.

Lib. 48. digest. tit. 19. le. 42.

POenæ [c] (*sicut in ff. tit. de pœnis legitur*) legum interpretatione molliendæ sunt [d] potius, quàm exasperandæ [e].

Atque ideo proprium casum non excedunt [f] *: sed quæ de raptu virginũ, vel aduocatis, seu de crimine maiestatis, vel de sicarijs dicta sunt; fauore religionis, & fidei, atque principali odio sicariorum* [g] *introducta sunt. Iniuriarum* [h] *vero pro earum varietate multipliciter quis reus fieri potest. Varietas itaque criminum, varietatem inducit pœnarum.*

Vnde in Digestis tit. de pœnis.

Ibidem le. 16.

C. XIX.

4 AVt facta puniuntur, vt furta, cædesque; aut dicta, vt conuitia [i], & infidæ [k] aduocationes; aut scripta, vt falsa, & famosi libelli; aut consilia, vt coniurationes, & latronum [l] conscientia, quosque [m] alios suadendo iuuisse [n], sceleris est instar. ¶ Sed hæc quattuor [o] genera consideranda sunt septem modis, causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, euentu. Causa, vt in verberibus, quæ impunita [p] sunt à magistro illata, vel parente [q]: quoniam emendationis, non iniuriæ gratia videntur adhiberi. Puniuntur, cum quis per iram [r] ab extraneo pulsatus est. Persona dupliciter spectatur, eius [s] qui fecit, & eius, qui passus est. Aliter enim puniuntur ex eisdem facinoribus serui, quàm liberi, & aliter, qui quidquam in Dominum, parentemue [t] ausus est, quàm qui in extraneum, in magistratum [u], vel in priuatũ. In huiusmodi consideratione, ætatis [x] quoque ratio habeatur. Locus [y] facit, vt idem, vel furtum [z], vel sacrilegium [a] sit, & capite luendum, vel minore supplicio. Tempus discernit emansorem [b] à furtiuo [*], & effractorem [c], vel furem diurnum [d] à noctur-

POena sicut.] CASVS. Postquã magister posuit contrarietatem legum de voluntate punienda, subdit duas solutiones. Vnã ĩ.e.§. cogitatio. Aliam hic, scilicet, ꝙ regulare est, ꝙ pro voluntate sola non debet quis puniri: quia pœnæ potius sũt emolliendæ quàm exasperãdæ: nisi in casibus exceptis à lege vel canone, qui etiam notantur in hac littera. In iniuria vero certa pœna non statuitur: sed multiplex: nam varietas criminum varietatem inducit pœnarum. Ad quod inducit legem sequentem.

Volũtas sine effectu non punitur.

c ¶ *Pœnę sicut.*] posita contrarietate legum de voluntate punienda vel non punienda: subdit duas solutiones: vnam infra ea. §. cogitatio. aliam hic, ꝙ regulare est pro sola voluntate quem non puniri, nisi in specialibus [1] casibus. Dic ergo pœnæ voluntatem punientes in quibus casibus inueniuntur determinatæ aliquæ leges.

[1] Scilicet exceptis à lege vel canone, qui etiam in littera multi nominãtur. Itẽ pro iniuria non certa pœna statuitur: sed pro varietate iniuriæ potest aliquis multipliciter fieri reus. Archid. Pœna in dubio intelligitur de minori.

d ¶ *Moliendę sunt.*] scilicet tolerandæ, & non ad alios casus extendendæ. & hoc est quod dicitur infra.

e ¶ *Exasperandæ.*] nisi ex causa propter multitudinem, vt ff. de pœnis. l. aut facta. §. vlt. & propter rationem personarum, vt ff. de pœnis. l. capitalium. §. vlt.

f ¶ *Non excedunt.*] similia sunt ad legẽ istam extra de proba. ex litteris. 50. dist. eos. ff. de re iudi. inter pares. §. 1. Et iterum vbi lex mentionem facit de pœna, & dubitatur an de maiori, an de minori cogitauerit: præsumendum est quòd de minori. ff. de pœnis. si præses.

g ¶ *Sicariorum.*] & ideo pœnæ voluntatis in eo statutæ proprium casum non excedunt.

h ¶ *Iniuriarum.*] quare in crimine iniuriarum non ita assignatur certã pœna, sicut in præfatis criminibus supponit: quia pro varietate iniuriarum est multiplex varietas pœnarum, vt ostenditur & probatur in lege sequenti.

AVt facta puniuntur.] Hæc est 4. pars huius primæ partis, in qua dicitur, ꝙ quattuor modis punitur peccatum. Ioan. de Fant. CASVS. Hugo sic ponit hunc casum. Primo ponit quattuor genera puniendorũ. Secundo dicit illa quattuor genera puniendorũ esse consideranda septẽ modis, qualiter sunt punienda, nũc magis, nunc minus, nunc nullo modo: & de omnibus iurisconsultus exẽpla supponit. *Puniuntur*, scilicet verbo. *Emansorem.* Dicitur emansor qui diu vagatus extra castra manens, tandem ad castra reuertitur. Furtiuus dicitur qui latenter moratur in aliquo loco extra castra exercendo malefactum, & cito reuertitur ad castra. *A grassaturis.* Dicuntur grassaturæ, quæ fiunt à latronibus in itinere, & crudeliter contra transeuntes grassantur. *Petulantia*, idest, lasciuia.

l ¶ *Latronum.*[velut cum quis sciens recipit eos, qui ita puniuntur vt ipsi latrones, ut ff. de receptatoribus. l. pessimum.

m ¶ *Quosque.*] hoc scilicet puniuntur.

n ¶ *Iuuisse.*] idest, compulisse ad aliquod maleficium faciendum.

o ¶ *Sed hęc quattuor.*] scilicet facta, dicta, scripta, consilia.

p ¶ *Impunita*] supra 23.q.4. ea uindicta. ff. ad leg. Aquil. sed & si. § si magister.

q ¶ *Vel parente.*] C. de emenda. libero. l. una. supra 33. q. 4. duo ista nomina.

r ¶ *Per iram.*] uel ludum noxium. ff. de fur. in furti. §. vlt.

s ¶ *Eius.*] aliter enim punitur nobilis quàm ignobilis, seruus ꝗ liber, ut 24.q.1. qui contra pacem. ff. de pœnis. l. capitalium. §. ult.

t ¶ *Parentemue.*] nam talis insuitur sacco ex corio cum gallo gallinaceo & serpente, &c. ut ff. ad leg. Pompe. de par. pœna. C. de his qui paren. uel lib. occi. l. unica. multo fortius qui contra patrem spiritualem. arg. 6.q.1. infames. 30.q.3. Pyctacium.

u ¶ *In magistratum.*] arg. C. de iniur. atrocem. nam in his ius est publicum. arg. supra dist. 1. ius publicum. & qui præposito manus intulit, capite plectendus est. ff. de re mili. omne delictum.

x ¶ *Aetatis quoque ratio.*] ut 15.q.1. cap. illud.

y ¶ *Locus.*] ĩ. ead. dist. 5. cap. 1.

z ¶ *Furtum.*] ff. ad le. Iul. pecu. diui. contra [a] sed ibi subauditur, tantum.

a ¶ *Vel sacrilegium.*] scilicet tantum. ibi enim dicitur, si res priuati de sacro loco surripiatur, actionem furti non sacrilegij esse.

b ¶ *Emansorem.*] Emansor est ille qui diu uagatus est, & ad castra reuertitur. ff. de re mil. l. 3. §. 1. istud tempus discernit furem hunc à latrone, qui latenter moratur in aliquo loco causa maleficij exercendi, & cito reuertitur ad castra.

c ¶ *Effractorem.*] Effractores dicuntur qui frangunt carcerem vel aliud vt euadant, vel vt inde aliquid surripiant. sed aliter sunt puniendi nocturni, aliter diurni, vt ff. de effra. & expil. l. 1. & 2.

d ¶ *Diurnum.*] Distinguitur enim fur nocturnus à diurno: quia nocturni atrociores sunt, & acerbius puniuntur, ut extra de homi. si quis perfodiens. ff. ad le. Aquil. itaque.

ADDITIO. Et qđ dicit diurnum & nocturnũ, refertur ad utrũque, scilicet effractorem & furem. P.

a ¶ Mani-

a ¶ *Manifesta.*] hæc pœna quadrupli, illa dupli puniri solet.
b ¶ *Discerni.*] §. 14. q. 5. pœnale.
c ¶ *Rixa.*] Rixa est inter altercantes, & proprie inter duos.
ADDITIO. Et verbis. ff. vi bo. rap. prætor ait Hug.
d ¶ *A grassaturis.*] Quæ fiunt à latronibus in nemore. Et dicitur à grassor grassaris, quod est sæuire.

no. Qualitate cum factum vel atrocius vel leuius est: vt furta manifesta[a] à nec manifestis discerni[b] solent, rixæ[c] à grassaturis[d], expilationes[e] à furtis, à violentia petulantia[f]: de qua re maximus apud Græcos orator Demosthenes sic ait:

Lib. 48. diges. tit. 9. le. 42.

Οὐ γὰρ ἡ πληγὴ παρέστησε τὴν ὀργήν, ἀλλ' ἡ ἀτιμία: οὐδὲ τὸ τύπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ δεινὸν (καίπερ ὂν δεινὸν) ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὕβρει. πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν ἔνια ὁ παθὼν οὐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναιθ' ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχων, ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους ἀηθεῖς ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι. *Idest*, Non enim iram plaga concitauit, sed ipsa facti indignitas. Neque tam ingenuis graue est cædi (quamquam graue est) quàm per contumeliam cædi. Si quidem multa is, qui alium cædit, admittere potest (quorum magnam partem is, qui verberibus affectus est, alteri[β] renuntiare, ac repræsentare nequit) habitu corporis, vultu, vociferatione, nunc vt contumeliam inferens, nunc vt inimicum se gerens, nunc pugnum ducens, nunc in malam cædens. Hæc mouent: hæc de statu mentis deturbant homines propudij, ac sugillationis non assuetos.] Quantitas discernit furem ab abigeo[g]. Nam qui vnum[h] suem surripuerit; vt fur coercebitur: qui gregem, vt abigeus. Euentus spectatur, vt à clementissimo[γ] quoque facta: quamquam lex non minus eum, qui occidendi hominis causa cum telo fuerit, quàm eum, qui occiderit, puniat[i]: & ideo apud Græcos exilio voluntario[k] fortuiti[l] casus luebantur, vt apud præcipuum poetarum scriptum est.

Ibidem le. 16.

Εὖτ' ἐμὲ τυτθὸν ἐόντα Μενοίτιος ἐξ Ὀπόεντος
Ἤγαγεν ὑμέτερόνδ' ἀνδροκτασίης ὕπο λυγρῆς,
Ἤματι τῷ ὅτε παῖδα κατέκτανον Ἀμφιδάμαντος,
Νήπιος οὐκ ἐθέλων, ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθείς. *idest*,
Quo puerum me tempore vestras duxit ad ædes
Ex Opoente pater, dira pro cæde patrata.
Ob talos nempe ira percitus Amphidamantis
Cum gnatum imprudens simul, inuitusque peremi.

α ¶ Furtiuo.] *In aliquot vetustis codicibus, & originali est*, fugitiuo. *Sed ob glossam non est emendatum.*
β ¶ Alteri renuntiare.] *Hæc in suum locum sunt restituta.*
γ ¶ Clementissimo.] *Sic emendatum est ex pandectis Florentinis, cum antea legeretur*, dementissimo. *Quod in Basilicis lib. 60. tit. 52. le. 16. sic explicatur.* Vir clemens, nec seditiosus, si arma sumat, quasi occidendi causa, non punitur vt homicida, nisi & euentus sequatur. In seditiosis autem etiam sine euentu, animi propositum punitur ob id solum, quòd armati processerint, vt l. 1. ad legem Corneliam de sicariis.

C. XX.

§ *Cogitatio[m] non meretur[n] pœnam lege ciuili, cũ suis terminis contenta est. Discernuntur[o] tamen à maleficijs[p] ea, quæ de iure effectum desiderant[q]. In his enim non nisi animi iudicium[r] consideratur. Vnde in digest. tit. de repudijs.*

lib. 24. Digest. tit. 2. de diuor. & repudijs, l. 3.

¶ *Huic, quod in vulgatis est distinctum caput, in plerisque vetustis est apposita nota illa, qua indicatur esse verba Gratiani.*

C. XXI.

Diuortium non est verum, nisi quod animo perpetuam cõstituen-

e ¶ *Expilationes.*] expilare est res iacentis hereditatis subtrahere. ff. de cri. expil. heredit. si expilatę. versic. apparet. nec est hoc furtũ: qa non contrectat res alienas inuito Domino, qa nondũ aliqs dominus est, vt ff. de fur. hereditariæ rei. ff. de effra. & expil. l. 1. & 2.
f ¶ *Petulantia.*] id est, lasciuia. Aliter enim punitur quod fit per lasciuiã, & aliter quod fit per violentiã, extra de sent. excõ. sup eo.
g ¶ *Ab abigeo.*] ff. de abig. l. 1. & 4. q 4. abacti. Arch.
h ¶ *Vnum.*] & ita numerus discernit eos, vt ff. de abigeis, oues.
i ¶ *Puniat.*] hic non spectatur euentus.
k ¶ *Voluntario.*] id est proprio motu iudicis, s. secundum voluntatem iudicis duraturo: non enim erit tẽpus determinatum in exilio. Vel voluntario, id est, pro motu & voluntate rei quantum ad locum in quo erat in exilio agendum.
l ¶ *Fortuiti*] Argu. contra hanc eãdem legem, & ff. de offic. præsi. diuus. sed hoc apud Græcos, cum non erat tantus furor quòd excusaret. aliàs satis ipso furore punitur.

Cogitatio] Hæc est 5. pars primæ partis, in qua dr̃, ꝙ distinguit inter maleficia, an habuerit iudicium vel non. Ioan. de Fan.

CASVS. Ponit G. aliã solutionem meliorẽ ad supradictam legũ contrarietatem, s. ꝙ voluntas non punitur ab homine, sed à Deo, cũ est suis finibus contenta: sed actus exterior punit ab homine, vt ĩ maleficijs. verumtamen ea quæ effectum iuris desiderant, vt matrimonium, & diuortiũ, & similia, à maleficijs discernuntur. In his enim quę de iure effectũ desiderãt, deliberatio exigitur, in his vero non. Et ad hãc suam distinctionẽ probandam inducit legem sequentem. Hu. tamen intellexit, quòd sola voluntas in maleficijs punitur, & ita intellexit hunc locum, secus in alijs, quæ de iure effectum desiderant.

m ¶ *Cogitatio.*] Ecce supponit aliam solutionem meliorem prædictæ contrarietatis legum, scilicet quòd voluntas non punitur ab homine, cum suis finibus est contenta. & hoc casũ intelliguntur auctoritates, quæ dicũt voluntatem non puniri, s. ab homine: & subauditur hic, vel sic cogitatio, &c.
n ¶ *Non meretur.*] quo ad hominem, alias secus argu. 59. dist. hinc ver. pon ierosus.
o ¶ *Discernuntur tamẽ à maleficijs.*] quasi dicat, licet in maleficijs magis attendatur volũtas q̃ animus, i. perseuerantia, secus est in illis qui sortiuntur effectum de iure, in qbus magis animus, i. perseuerantia attenditur, q̃ volũtas sola. & ad hoc inducit omnia vsque ad §. alij eõ. non enim semper in cõtractibus consideratur sola volũtas, & animi destinatio. ar. cõ. C. de fide instr. cõtractus. vnde & resoluitur emptio re integra, & perinde est ac si non esset de consensu vtriusque partis celebrata. C. quando licet ab emp. disce. l. 1. & licet millesies velit contrahere, si hoc non declaret, non tenebit contractus.

Voluntas an sit magis attendenda, q̃ pseuerantia.

p ¶ *A maleficijs.*] in maleficijs voluntas spectatur, non exitus. ff. ad legem Cornel. de sica. diuus. C. de excu. tut. amplissimi.
q ¶ *Desiderant.*] vt sunt contractus, vt matrimonium, diuortium, emptio, & venditio, & huiusmodi quæ de iure sortiuntur effectũ. sed maleficia non de iure sortiuntur effectum, immo tantum ex corde procedunt 15. q. 6. c. 1.

In maleficijs voluntatem magis, q̃ exitum spectari.

r ¶ *Iudicium*] i. perseuerantia[a], effectus, deliberatio. sed ĩ maleficij non consideratur perseuerantia vel iudicium animi, sed sufficit si affuit voluntas, & si incontinenti pœniteat. ff. de furt. qui ea. 22. q. 5. qui peierare. in prin.

a Scilicet ex animi iudicio & proposito & deliberatione veniens. Hug.

Diuortium.] CASVS. Dicitur in hac l. ꝙ diuortiũ nõ debet ratũ haberi quod animi perseuerantiã nõ habet. vnde si mulier ca-

er calore iracundiæ à marito suo diuertit, puniri non debet: nisi perseuerantiam & deliberationẽ habuerit. Nam non vr̃ diuertisse quæ est in breui reuersa. Sequens § patet.

a ¶ *Ratum est.*] arg. non dici q̃d factum, si non perseuerauerit, extra de verbo. sig. nam & ego. ff. de no. ope. nũt. si opus. ff. ad leg. Cor. de fal. qui falsam. 32. q. 1. apud. & 1. q. 1. cõstat. Arg. ꝯ. ff. de ædil. edi. q̃s sit fugitiuus. §. Celsus quoque scribit.

Factum non dicitur quod non perseuerat.

b ¶ *Calorem.*] excusat hoc casu calor feminã, licet grauissime peccet: ita etiã ꝙ si minor esset, non restitueretur. ff. de mino. si ex causa. §. si mulier. & ita excusat ira argu. 2. q. 3. si q̃s iratus. & quandoq; rescindit ꝯctũ. ff. de pub. licitatio. q̃nque minuit delictum. C. de adul. Gracchus. similiter ira, siue fruniculum, id est, parua ira, facit donationẽ perire, nisi inuicem amor sit reconciliatus. ff. de don. inter virum & vxo. cum hic status. §. si diuortium.

Femina calore excusatur.

c ¶ *SI quis.*] s. 2. q. 3. si quis iratus.

EX CONSILIO. Hæc est 6. pars huius primæ partis, ĩ qua probat per 9. aucto. ꝙ etiã in malis voluntas & cõsilia pro opere reputantur. Ioan. de Fan.

d ¶ *Ex consilio*] q. d. nõ tm̃ ex voluntate tenet̃ q̃s. sed ex consilio. Consiliũ aũt plus est quàm voluntas, quia in eo ꝓceditur ad actum.

p ¶ *Et sagitta*] quantum ad consilia.

q ¶ *Gladius*] quantum ad verba.

r ¶ *Acutus.*] dum clamarent, crucifige, crucifige. etiam voces illæ incitatiuæ fecerunt mortem, vt gladius acutus.

s ¶ *Se pænitentiæ*] & irregulares fiunt. 50. dist. si quis viduam. & est argu.

di discessionem † fit. Itaque quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur; non prius ratum a est, quàm si perseuerantia apparuit, iudicium animi fuisse. Ideoque per calorem b misso repudio, si breui reuersa est vxor, nec diuertisse videtur.

† al. dissentionẽ

Hinc etiam in canonibus.

C. XXII.

SI quis c iratus crimen alicui obiecerit, &c.

.2. q. 3 si quis.

6 *Ex consilio*d *autẽ velut ex facto, aliquem teneri August. probat ita dicẽs.*

¶ Non solum, qui manibus occidunt, sed etiam quorum consilio, & fraude alij occiduntur, homicidæ probantur. C. XXIII.

PErniciose † e se decipiunt, qui existimant eos tantum homicidas esse, qui manibus hominem occidunt: & non potius eos, per quorum consilium f & fraudem, & exhortationem homines extinguuntur. Nam Iudæi Dominum nequaquam proprijs manibus occiderũt, sicut scriptum est [Nobis non licet g interficere quemquam.] Sed tamen illis h Domini mors imputatur: quia ipsi lingua eum interfecerunt dicentes [crucifige, crucifige eum.] Vnde unus Euangelista dixit Dominum crucifixum esse hora tertia i, alius sexta: quia Iudæi crucifixerunt eum hora tertia lingua; milites hora sexta k manibus. Qui ergo hominem tradidit; ille interfecit eum, Domino dicente. [Maius l peccatum habet, qui me tradidit; tibi.] Vnde psal. m [Filij hominum n, dentes o eorum arma, & sagittæ p, & lingua eorum gladius q acutus r.] Subijciant ergo se pænitentiæ s, quorum consilio sanguis funditur, si veniam promereri voluerint.

Polyc. l. 6. tit. 10. Ansl. l. 11. c. 45. Burch. l. 6 c. 31. Iuo p. 10. c. 160.

Io. 18. Matt. 25. Mar. 15. Io. 19.

Io. 19. Ps. 56.

¶ *Caput hoc collectum est ex varijs locis Beati Augustini, videlicet ex lib. 3. de consensu Euangelistarum, c. 13. explanatione ps. 56 & 63. & tract. 114. & 115. in Ioannem.*

Item ex epistola Clementis prima ad Iacobum.

¶ Interfectores fratrum, detractores eorum, eosque odientes homicidæ habeantur. C. XXIIII.

HOmicidiorum vero tria genera t esse dicebat beatus Petrus, & pœnam eorum parilem u fore dicebat. Sicut enim homicidas, interfectores fratrum; ita & detractores eorum, eosque odientes, homicidas esse manifestabat: quia & qui x occidit fratrem suum, & qui odit, & qui detrahit y, ei pariter z homicidæ esse monstrantur.

Item Hieronymus in Esa. c. 33.

¶ In maleficijs voluntas pro opere reputatur. C. XXV.

OMnis iniquitas, & oppressio a, & iniustitia, iudicium b sangui-

Polyc. ibidem. Ansl. l. 11. c. 43. Iuo p. 10. c. 157.

PErniciose. CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ nõ solum ille est homicida, qui manu interficit alium, sed etiã ille q̃ præbet consilium. Et hoc probatur exemplo Iudæorum q̃ dicebant: Non licet nobis interficere quemquã. & tñ clamabát, crucifige. vnde magis imputat̃ illis mors Christi, q̃ Pilato vel militibus qui manibus interfecerũt: vnde q̃ alium tradit ad occidendum, ipse eum occidere vr̃. Quod probat auctoritate Domini & psalmistæ. *Vnus*, s. Marcus. *Alius* scilicet Ioannes.

e ¶ *Perniciose*] CASVS. Qui consilium dat ad occidendũ, homicida est: vnde Iudæi probantur fuisse homicidæ Christi: q̃a illũ & si nõ manibus, lingua tamen occiderunt, & magis peccauerunt quàm Pilatus, vel milites, qui eum crucifixerunt.

Iudæi lingua solum Christum crucifixerunt.

f *Consilium.*] extra de hom. sicut dignũ. s. dist. 50. si quis viduam.

g ¶ *Nõ licet.*] hoc dicunt propter diem festũ. lex enim præcepit, ne parceret̃ malefactoribus: & licebat eis interficere. 23 q. 5. q̃d ergo. p̃sertim seducentes populũ, & Deo detrahentes, qualem istum dicebant. sed pp diem festum nõ licebat eis tunc interficere quẽquam: vel nõ licebat interficere quemquam, id est, hũc: pp quod scriptum est: Tradet̃ enim gentibus ad illudendum & conspuendum & crucifigendum, &c. & sic adimpletus est sermo Iesu, quo se prędixit à gentibus occidendum. ipsi tamen contra se hoc dicũt, cum eum interfecerunt lingua, & si non manibus.

Iudæis non licebat interficere quemquã: qualiter intelligitur hoc.

h ¶ *Illis.*] s. 23. q. 3. c. vlt. & alia ratio ibi assignatur.

i ¶ *Hora tertia*] j. de conse. dist. 1. nocte.

K ¶ *Hora sexta.*] Arg. ad testes ꝯdicentes sibi in tẽpore concordãdo, vt extra de testibus, cum tu fili. Argu. ꝯ 3. q 9. nihilominus. in fi. sed hic nulla est contrarietas: quia super diuersis factis testificantur, vnus super cruci fixione facta linguis hora tertia, alius super crucifixione in cruce facta à militibus hora sexta.

l ¶ *Maius.*] s. 24. q. 3. qui aliorum.

m ¶ *Vnde psalmus.*] In psal. Miserere mei Deus, miserere mei.

n ¶ *Filij hominum*] parauerunt laqueum 1. pedibus meis.

o ¶ *Dentes.*] id est, corrosiones & conuitia.

1 Laqueum, id est, latẽter pedib⁹ meis.

argu. contra clericos, qui fures iudicandos potestatibus tradũt. 23. q. 5. vnum solum est. Dic vt extra de homic. tua. & 91. dist. Maximianus Sed numquid dices irregularem clericũ, q̃ homicidiũ voluit facere, nec fecit, quia non potuit? irregularis est* tamquã de homicidio, licet non sit homicida. j. e. si cui. vbi tamen factum sequitur, grauius est peccatum.

HOmicidiorum.] CASVS. In hoc c. ponuntur tria genera homicidiorum. nam non solum dr̃ homicida q̃ manu alium interficit, sed etiam ille q̃ fratrem suum odit, vel q̃ ei detrahit, quod probatur assertione Petri. Sequens cap. patet.

t ¶ *Tria genera.*] dicuntur esse præcipua. nam large homicidium dr̃ quilibet illicitus motus ad nocendum. j. ea. homicidium.

u ¶ *Parilem*] id est similem quantum ad Deum. alias enim asperior pænitentia imponitur 2 interfectori.

x ¶ *Et qui.*] s. 86. dist. pasce.

y ¶ *Detrahit.*] detractores dicuntur homicidæ: q̃a quantum in eis est, priuant animam (quæ melior pars hominis est) vita, dũ negant virtutes q̃bus anima viuit esse in ea. Nam detrahere est bona quæ alicui sunt à Deo collata, negare vel inuertere, vt si q̃s dicat sapiẽtẽ sapientiã nõ habere, vel castũ castitatem, vel ea quę bono zelo fiunt, inuertẽdo asserat malo zelo vel spiritu fieri, sicut Iudæi Christũ dicebant in Beelzebub dæmonia eijcere. 21. dis. § 1. & q̃dẽ hoc est peccatũ in spiritũ sanctum: q̃a q̃d est spiritus sancti, maligno spiritui attribuunt. vnde in Euangelio 3: Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ 45. dist. si Euangelica 32. q. 5. qui viderit.

z ¶ *Pariter.*] non quia æqualiter peccent, sed quia dignus est pæna æterna vterque.

a OMnis. ¶ *Oppressio.*] C. quod metus cau. si per impressionẽ.

b ¶ *Iudicium*] id est, ita punitur, & est digna puniri vt homicidium, quia vtrumque sufficit ad damnationem.

a ¶ *Sanguinis.*] id est iudicatur esse effusio sanguinis, id est, homicidium, secundum Hug.
b ¶ *Voluntate.*] id est, actu voluntario, secundum Hug.
c ¶ *Nvmquid.*] Casvs. In hoc cap. dicitur, quòd Deus respicit voluntatem hominum antequam perducatur ad actum, tam bo-

m ¶ *Noli.* ¶ *Persuades.*] s. dist. 45. sane. plus enim est persuadere quàm facere. ar. ff. de ser. cor. l. 1. §. persuadere. qui enim persuadet, corrumpit; non qui cogit, vt ibi.
n ¶ *Machera.*] id est, gladius: alia translatione dicitur, gladius acutus. s. ea. perniciose.

nis [a] est: & licet gladio non occidat; voluntate [b] tamen interficit.

Item Cyprianus tract. 4. de mortalitate.

¶ De eodem. C. XXVI.

Gen. 4.

NVmquid [c] Cain [d], cum Deo munus offerret, iam peremerat fratrem? & tamen parricidium mente conceptum Deus prouidus ante damnauit [e] †. Vt illic cogitatio mala, & perniciosa cōceptio Deo prouidente prospecta est; ita & in Dei seruis, apud quos confessio cogitatur, & martyrium mente concipitur, animus ad bonum deditus Deo iudice coronatur. Aliud est enim martyrio animū deesse: aliud animo [f] defuisse martyrium. Qualem [g] te inuenit Dominus, cum vocat [h], talē pariter & iudicat: quādo ipse testetur [i], & dicat [Et scient omnes ecclesiæ; quia ego sum scrutator renis [k], & cordis [l].]

Apoc. 2.

Item Augustinus tract. 42. ad c. 8. Ioannis.

¶ Homicida est, qui fratri suo mala persuadet. C. XXVII.

NOli putare te non esse homicidam, quando fratri tuo mala persuades [m]. Si fratri tuo mala persuades; occidis. Et ut scias, quia occidis, audi psalmum [Filij hominum, dentes eorum, arma, & sagittæ; & lingua eorum machera † [n] acuta.]

Ps. 56. † gladius acutus] or.

Idem lib. 19. contra Faustum, c. 23.

¶ Occidit, qui ad nocendum mouetur. C. XXVIII.

Gloss. ord. in Matt. c. 5.

HOmicidium lege vetitum putabatur [o] non aliud esse, nisi corporis peremptio. Aperuit [p] ergo Dominus, omnem iniquum motum [q] ad nocendum fratri, in homicidij genere deputari.

¶ *Verba propria B. Augustini sunt hęc,* Quia enim non intelligebant homicidium, nisi peremptionem corporis humani, per quam vita priuaretur; aperuit Dominus, & c.

Item Augustinus lib. 50. hom. homil. 28.

¶ Furti tenentur, qui solo timore non furantur. C. XXIX.

SI propterea non facis furtum, quia times, ne videaris; intus fecisti, in corde [r] fecisti: furti teneris [s], & nihil tulisti.

Idem de libero arbitrio, lib. 1. c. 3.

¶ Non ideo minus delinquit, cui sola deest facultas. C. XXX.

Iuo p. 8. c. 104 Pann. l. 7. c. 19

SI cui etiam non contingat facultas concumbendi cum hac coniuge aliena, planum tamen aliquo modo sit id eum cupere, &, si potestas detur, facturum esse; non minus [t] reus est. quàm si in ipso facto deprehenderetur †. Item, *sicut auctoritas testatur.* ¶ Voluntas [a] remuneratur, non opus. Voluntas autem in cordis contritione [x] est: opus vero in oris confessione.]

a ¶ Voluntas,] *Hęc vsque ad finem sunt ex homilia 26. operis imperfecti in Matthaum.*

Luce clarius constat cordis contritione, non oris confessione peccata dimitti.

Item Prosper lib. 2. de vita contemplatiua, c. 7.

o ¶ *Homicidiū.* ¶ *Putabatur.*] male intelligentibus. nā prohibitū erat, & oē vnde malum oritur. extra de consti. nam concupiscentiam.
p ¶ *Aperuit.*] in Euāgelio vbi dicit: Qui dixerit fratri suo Fatue, reus erit mortis. si quis dixerit fratri suo Racha, reus erit consilio. 55. dist. si Euangelica.
q ¶ *Motum.*] post primum, qui in potestate nostra non est [1].

[1] De hoc dicit apostolus nō quod volo bonū hoc ago.

¶ *Si propterea.*] Casvs. Dicitur hic, quod si habuisti animum furādi; quamuis nihil furatus fueris, quia times ne videreris, furtum tamen quo ad Deum commisisti. Sequens ca. planum est.
r ¶ *In corde.*] s. 14. q. vlti. c. vlt.
s ¶ *Teneris.*] quo ad Deū, nō quo ad hominem, cū rem non contrectauerit. ff. de acqui pos. posideri. §. si rem. quia solo animo furtū non committitur, secundum legē, vt ibi dicitur.
¶ *Sicut etiam.*] Casvs. Grat. infert ex supradictis, cum voluntas quo ad Deum remuneretur, & non opus: voluntas autem in cordis contritione consistit, opus vero in oris confessione: tamen manifestum est quòd sola cordis contritione dimittuntur peccata.
t ¶ *Non minus.*] supra. 32. q. 5. sicut enim. 6. q. 1. cap. quæro. §. verum hoc. in fine. 15. q. 6. cap. 1. 8. q. 1. sciendum. 14. q. 5. si quid. 32. q. 5. qui viderit. contra. infra distin. 2. sicut tribus. contra. Sol. re-

bonam vt eam remuneret & corroboret, quàm malā, vt eam condemnet. De mala probat per Cain: de bona per eum, qui vult pati martyrū, quia remuneratur, etsi martyrium non sequatur. Sequentia duo cap. plana sunt.
d ¶ *Cain.*] supra 3. q. 7. in grauibus. hoc legitur in Genesi.
e ¶ *Damnauit.*] si damnauit, ergo cōmissum fuit. nam nulli Deus immeritā ingerit pœnam. 11. q. 3. illud. sed expone, damnauit, id est, damnabile ostendit, scilicet eius victimas respuendo. vel damnabile præsciuit.
f ¶ *Animo.*] vt in beato Martino. sufficit enim affectus. arg. j. ea. importuna.
g ¶ *Qualem.*] s. dist. 25. qualis.
Additio. Et 13. q. 2. tempus. & 26. q. 5. nec mirum, secundum Hug.
h ¶ *Vocat.*] 13. q. 2. quàm præposterum.
i ¶ *Ipse testetur.*] in Apocalypsi.
k ¶ *Renis.*] id est, delectationum.
l ¶ *Cordis.*] id est, cogitationum. Vnde Augustinus super illum locum, scrutans corda, &c. Corda, i. quod quisque cogitat. Renes, id est, quod quemcunque delectat.

uera magis reus est si opus adhibeatur, sed hoc quo ad sufficientiā æterni interitus accipe. Vel dic quòd non minus est reus, id est, nihilominus reus est, quamuis ad factum non perueniat, non quin plus peccet (vt dixi) si opus sequatur: quod patet ex eo quia prohibitum est malam voluntatem in opus producere. sic ergo contra prohibitionem illam faciens plus peccat. qui ergo opus adiicit voluntati, iniquitatem adiicit iniquitati.
u ¶ *Voluntas.*] non opus tantum: vel non facit vt opus sit remuneratorium, sed voluntas, sicut & alibi dicit, scilicet quòd sufficit eleemosyna cordis, non corporis. 45. distin. duæ. quandoque tamen opus etiam minus bonum in bonum conuertitur diligentibus Deum. infra distinct. 2. nullus eorum. argum. extra de reg. iur. estote. Illud autem nota, quòd peccata, quæ sola voluntate contrahuntur, sola voluntate dimittuntur, secundum Baz. argum. ff. de pact. ab emptione. sed contrarium credo si ad consensum voluntas peruenit. arg. s. 6. dist. testamentum.
x ¶ *Contritione.*] infra ea §. non ita.
x ¶ *Contritione.*] illa scilicet quę est virtus [a], non illa quæ est passio, scilicet afflictio qua punitur quis interius pro peccato, nec illa quæ est actio, qua se punit aliquis. Hug.

[a] Contritio virtus siue gratia est virtus mentis, s. humilitas, qua homo humiliatur & conteritur & prosternitur: & sic disponit vt velit se pro peccato puniri, & satisfacere pro illo Archid.

Porro illi.] Casus. Hu. sic ponit hunc casum. In hoc c. Prosper intẽdit inuitare homines ad emẽdationẽ & cõfesſionẽ peccatorũ: q si nolũt peccata emẽdare, sed volũt in sua malitia pseuerare, dãnabũtur ęterno supplicio: qa noluerũt subire humanũ iudiciũ. Præterea meli⁹ est vt homo spõte cõfiteat̃ peccatũ suũ, q̃ vt expectet ĩde cõuinci, siue cõfiteatur illud publice in iudicio, vel extra: siue occulte, & intra se. Grat. cum sæpe pauca verba de auctoritate inducat. *Octaua*, scilicet ætatis surgẽtium. tunc enim fiet iudicium, quod ab hominibus timetur. vel octauæ diei, quæ dicitur dies iudicij & aduentus. Dicit ergo, *timore octauę*, id est, iudicij & aduentus. *Cum enim Deus*. verba sunt Gratiani.

Scin-

C. XXXI.

Sent. 4. dist. 17

Porro[a] illi, quorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipsis confessa, nec ab aliis publicata; si ea confiteri, aut emendare noluerint; Deum, quem habent testem, ipsum habituri sunt & vltorem[b]. Et quid eis prodest humanum vitare iudicium; cum, si in malo suo permanserint, ituri sint in æternum, Deo retribuente, supplicium? Quòd, si ipsi sibi iudices fiant, & veluti suæ iniquitatis vltores, hic in se voluntariam pœnam seuerissimæ animaduersionis exerceant; temporalibus[c] pœnis mutabunt æterna supplicia; & lacrymis ex vera cordis compunctione fluentibus restinguent æterni ignis incendia.

Et infra ibidem.

C. XXXII.

Sent. ibidem

Facilius[d] Deum sibi placabunt illi, qui non humano conuicti iudicio, sed vltro[e] crimen agnoscunt: qui aut propriis illud confessionibus produnt; aut nescientibus[f] aliis (quales occulti sunt) ipsi in se voluntariæ excommunicationis sententiam[g] ferunt; & ab altari, cui ministrabant, non animo[h], sed officio separati, vitam suam tamquã[i] mortuam plangunt; certi, quòd reconciliato sibi efficacis pænitentiæ fructibus Deo, non solum amissa[k] recipiant[l], sed etiam ciues supernæ ciuitatis effecti, ad gaudia sempiterna perueniant.

¶ *In plerisque uetustis exemplaribus caput hoc coniunctum est superiori: in nonnullis autem reliqua etiam usque ad c. Medicina.*

7 *Hoc idem probatur auctoritate illa prophetica* [*In quacumque hora peccator fuerit conuersus, & ingemuerit, & c.*] *Non enim dicitur, ore confessus fuerit, sed tantum* [*Conuersus fuerit, & ingemuerit, vita viuet, & non morietur.*] *Hinc etiam propheta ait.*

Esa. 30.

Ioel. 2.

C. XXXIII.

Scindite corda vestra, & non vestimenta.

Ostendens in contritione cordis, quæ in eiusdem scissione intelligitur, non in confessione oris, quæ pars est exterioris satisfactionis, quam scissuram vestium nominauit[m], a parte[n] totum intelligens, peccata dimitti.

Hinc etiam per eundem Prophetam Dominus ait.

Ioelis 2. & Zach. 1.

C. XXXIIII.

Conuertimini[o] ad me in toto corde vestro; & conuertar ad vos.

¶ *Confecta est sententia ista ex verbis Ioelis, c. 2. & Zacharię, c. 1.*

a ¶ *Porro.*] Casus. Inuitat Prosper quẽlibet hominẽ ad pæniten tiam. qui.n. noluerit emẽdare delicta, ęterno supplicio damnabitur: quia noluit subire tẽporale supplicium: melius est ergo ꝙ quis cõfiteatur peccatũ occulte vel etiã in iudicio cum potest inde cõuinci, & pænitentiã agere, vt sic cõmutet pœnam æternã in temporalem.

Supplicium patietur ęternum qui tẽporale non subiit.

b ¶ *Et vltorem.*] quasi sine confessione. & in hoc facit ad propositũ: sed tamen hoc nõ est verũ: quia cõfiteri tenetur sacerdoti. sed hoc vult dicere, ꝙ deberet recognoscere peccata sua, & inde se dãnare, & se redarguere & dicere, tali pœna sum dignus. & sic sunt sui iudices[1].

1 Vt ĩ. e. tres vltra me. Ad hoc facit qd̃ dicit Augu. peccatũ tuũ te iudicẽ habeat, nõ patronũ, Arch.

c ¶ *Temporalibus.*] in substinẽdo temporales pœnas euadũt æternas. s. 13. q. vlti. c. vlti.

d ¶ *Facilius.*] 11. q. 3. ca. ad mensam. §. euidenter. ibi. allegabat hoc pro capitulo.

e ¶ *Sed vltro*] argum. 50. dist. presbyterum. arg. pro sponte cõfesso.

f ¶ *Nescientibus.*] infra ea. §. similiter.

g ¶ *Sententiam.*] quod fit cum in secreto interius compunguntur, & confitentur sacerdoti, vt ĩ. ead. dist. vide benignum. & c. iudicet. non tamen sibi pænitentiã imponendo, vel se ligando, secundum qd̃ G. inducit. cap. sed ferunt voto & proposito quo se dãnẽt ad talem pænitentiam subeundam iudicio sacerdotis.

h ¶ *Non animo.*] scilicet in perpetuum, sed officio, s. ad tempus[2]. propositum quippe, &c. vel non animo tantum, sed officio, auctoritate scilicet superioris. vel non animo tantum, sed officio, i. iudicio superioris ab officij executione abstineant, vt infra ea. dist. in actione. & infra. dist. 5. c. 1.

2 Vt ĩ. ea. in gl. 1. prætermissa.

i ¶ *Tamquã.*] ĩ. e. di. in actiõe. s. 50. di. & purgabit. & c. de his vero.

k ¶ *Amissa.*] id est, prætermissa & dimissa ad tẽpus. propositũ quippe habent peracta pænitentia ad pristinum altaris officiũ, vnde spõte recesserant, remeare, vt 50. dist. domino sancto. & cap. purgabit.

l ¶ *Recipiant.*] id est iudicentur digni recipere. H.

HOC IDEM. Hæc est 7. pars primæ partis, in qua intẽdit magister pbare ꝙ nõ in confessione, sed in cordis cõtritione dimittuntur peccata. si .n. confessio est signum pænitentiæ tantum[*], &c. & hoc probat nouem auctoritatibus sanctorum. Io. de Fan.

** Hæc dicuntur argumentando, non statuendo.*

Casus. H. sic ponit casum hunc. Ab hoc loco vsque ad §. sequẽtem per multas auctoritates, & per exempla, & per argumẽta probat Gra. peccata dimitti in cõtritione cordis absq; oris cõfessione, & operis satisfactione, & sunt plana omnia quæ vsque illuc inducuntur. & facit vnum §. tantum. vsque ad illum § *Alij econtra*. & satis potest hoc stare. sed in quibusdã libris inuenio plures §. & hoc voluit Lau. Beñ. sic ponit casum. Ab isto loco inducit Gratia. auctoritates euidentiores ad probandũ suũ propositum, & suspendit cõclusionem suam vsque ad §. *Item si antequam*. & ibi infert conclusionem, & ab eodem §. suspendit iterum suam conclusionem vsq; ad §. *Cum ergo*. & ita peruenit vsque ad §. *Alij econtra*. & hoc videbis per decem auctori. quas ponit in littera. Et scias ꝙ quidam in principiis omnium auctoritatũ cap. faciunt, sed H. non facit, nec

m ¶ *Scindite.* ¶ *Nominauit.*] & bene: quia sicut scindere vestimenta inutile est, nisi scissio fiat per distinctionem & proportionẽ eius quod deberet vestiri: ita etiam satisfacere exterius .i. confiteri exterius non prodest nisi præcedat scissio cordis, s. contritio secundum cuius motum & modum sequitur oris confessio, & operis satisfactio: quæ scissura vestium appellatur. Pe.

n ¶ *A parte.*] oris confessio est pars[*] exterioris satisfactionis, quæ hic totũ dicitur, & ĩ. e. quem pęnitet. Vel dic, superius infinitatum efficitur pars inferioris infinitati. cum enim hæc vera sit, omnis homo est animal: vtroq; termino infinitato recte cõuertitur, ergo oẽ non animal est non homo. & sic non scindere corda est inferius ad non scindere vestimenta. planius dixisset à toto ad partem.

o ¶ *Conuertimini.*] Sed nũquid stãdum est huic ordini, vt prima sit nostra conuersio, sequens Dei? videtur arg. 43. dist. sit rector. extra de vi. & hone. cler. c. vlti. in fine. Arg. contra. ĩ. dist. 4. dicit dñs. ff. de solu. nec enim. [& pręterea nemo meretur primã gratiã. quomodo ergo hoc præcipitur alicui, conuertimini, &c? Sol. tale est[3] istud quale illud, surge q dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christ⁹. Vel respicit hic ordinẽ iustificatiõis, qa cõtritio qua cõterimur, causaliter pcedit remissionẽ, & sic contritio quæ ex libero arbitrio pcedit, meretur remissionẽ: quæ tamen gratiæ, quæ omnia pręcedit, erit attribuẽda tamquã causæ. quidã tamen pri⁹ ponũt remissionẽ. Vel cõuertimini, i. ostẽdite vos humiles ad cõuersionẽ, & ego cõuertar ad vos, i. primã gratiam vobis infundam. ar. ĩ. di. 5. falsas. Vel dic cõuertimini p omissionẽ culpæ, ad quã quilibet tenetur: nõ per gratiã habẽdã, quam nemo meretur vel demeretur: sicut vides in radio solis: si. n. aperio fenestram, intrabit sol: si clausero, nõ intrabit. tamen non possum eũ cogere quòd intret. vnde dictũ est de homine, ꝙ est spiritus vadens & non rediens, per se. si tamen habeat gratiã, potest mereri vitã æternam. vnde non valet hoc arg. iste non potest mereri quod minus est. ergo nec quod maius. Itẽ nec hoc, Iste est magis mal⁹ hodie quàm heri, ergo min⁹ habilis ad suscipien-

ad suscipiēdā gratiā quàm heri. instātia est ī Cepha, ī. Petro. H.
a ¶ *Conuersio.*] arg. quòd non tantū valet verbū simplex quantum compositum. Arg. contra. ff. ad leg. Aquil. si seruus. §. inquit. vbi dicitur ruperit, id est, corruperit.
b ¶ *Suę conuersionis.*] argum. contra. 11. q. 3. qui iubente 2. sed hic de
ī. e. §. ex his omnibus.
e ¶ *Hinc etiam Lazarus.*] id est, peccator consuetudine peccandi depressus. Argum ī. dist. 2. sicut tribus.
f ¶ *Lapide.*] onere peccati.
g ¶ *In sepulchro.*] i. in cordis contritione.

Sent. ibidem

Conuersio [a] *autem dicitur, quasi cordis vndique uersio. Si autem cor nostrum vndique à malo ad Deum vertitur; mox suæ conuersionis* [b] *fructum meretur; vt Deus ab ira sua ad misericordiam conuersus, peccati præstet indulgentiam, cuius* † (al. cui) *primo præparabat vindictam. Vnde datur intelligi, quòd etiam ore tacente, veniam consequi possumus. Hinc etiam leprosi* [c] *illi, quibus Dominus præcepit, vt ostenderent se sacerdotibus* [d], *in itinere, antequam ad sacerdotes venirent, mundati sunt. Ex quo facto nimirum datur intelligi, quòd antequam sacerdotibus ora nostra ostendamus, id est, peccata nostra confiteamur; à lepra peccati mundamur. Hinc etiam Lazarus* [e] *viuus de monumento prodiit: non prius de monumento est eductus, & postea à Domino suscitatus: sed lapide* [f] *remoto, quo monumentum claudebatur, in sepulchro* [g] *reuixit; & foras viuus prodiit.* ¶ *Hinc etiam, vt Dominus ostenderet, quòd non sacerdotali iudicio, sed largitate diuinæ gratiæ peccator emundatur; leprosum tangendo mundauit* [h], *& postea sacerdoti sacrificium* [i] *ex lege offerre præcepit* [k]. *Leprosus enim tangitur, cum respectu diuinæ pietatis mens peccatoris illustrata compungitur. Vnde post trinam negationem Petrus, Domino eum respiciente, profudit amaras lacrymas, quibus culpam negationis suæ diluit. Leprosus semetipsum sacerdoti repræsentat, dum peccatum suum sacerdoti pænitens confitetur. Sacrificium ex lege offert, dum satisfactionem ecclesiæ iudicio sibi impositam factis exequitur. Sed antequam ad sacerdotem perueniat, emundatur: dum per contritionem cordis ante confessionem oris peccati venia indulgetur. Hinc etiam medici* [l] *negantur suscitare aliquem, vt resuscitatus confiteatur: dum per prophetam dicitur, [Numquid medici resuscitabunt, & confitebuntur tibi?] Item [A mortuo* [m], *vt auctoritas* [n] *ait, perit* [o] *confessio, velut* [p] *ab eo, qui non est.] Vnde pænitens ille, qui timore octauæ territus exclamauerat: [Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me:] postea supplicans aiebat [saluum me fac propter misericordiam tuam: quoniam non est in morte, qui memor* [q] *sit tui: in inferno autem nullus tibi confitebitur.] Si ergo* [r] *nullus confitebitur, nisi resuscitatus; nemo autem viuit æternæ gehennæ filius, & perpetua damnatione* [s] *dignus; patet* [t], *quòd antequam quisq; confiteatur peccatum, à reatu suæ præuaricationis, quo æterna sibi debebantur supplicia, per gratiam internæ compunctionis absoluitur.* ¶ *Item Si antequā* [u] *quisq; cōfiteatur, à Domino resuscitatur; vel resuscitatus viuit, dum confitetur; vel post resurrectionem iterū mortuus est, & cōfitetur. Sed, sicut antequam resuscitaretur mortuus, confiteri non poterat; sic post resurrectionē mortuus cōfiteri non valet. Restat ergo vt resuscitatus viuat, dū peccatū confitetur* [a]. *Habet itaq; suscitatorem suū sibi præsentē, seque inhabitantem. Vnde August. ait in ps. 70.*

a ¶ Confitetur.] *Hic in vulgatis interiiciebantur hæc,* ergo sola contritio, in qua fit resuscitatio, tollit peccatum: *quę absunt à plerisque, & emendatioribus Gratiani codicibus.*

Luc. 17. — Ioan. 11. — Matt. 8. — Luc. 22. — ps. 87. — Greg. in ps. 1. pœnit. — Eccle. 17. — ps. 6.

C. XXXV.

Resuscitatus corpore viuit absente suscitatore. Non autem sic resuscitatus in anima [x].

¶ *In glossa ordinaria in ps. 70. vers.* Deus docuisti, *in vers.* mirabilia. *ex Augustino hæc afferuntur.* Quid mirabilius, quàm mortuos suscitare? Suscitatus corpore viuit etiam absente suscitatore; non sic suscitata anima sine Deo: *quę sententia fusius exponitur apud ipsum B. Augustinum concione secunda in eumdem psalmum.*

Cum enim Deus sit vita animæ, anima vero vita corporis; sicut corpus viuere non potest absente anima; ita non nisi Deo præsente anima viuere valet. Habet itaque anima sibi Deum præsentem per gratiam, qua viuens peccatū suum confitetur, eāque vita, quæ Deus est, inhabitat: quam inhabitando viuere facit. Si autem [y] *illā inhabitat; ergo templū spiritus sancti facta est: ergo illuminata est: ergo à tenebris peccatorū expiata est: ergo tē-*

de fructu remissionis diuinæ, ibi humanę.
c ¶ *Leprosi.*] scilicet decem, de quibus legitur in Euangelio Lucæ 17. qui designant peccatores.
ADDITIO. Scilicet lepra peccati infectos, secundum Hug.
d ¶ *Sacerdotibus.*] primo ergo est Deo cōfitēdū, postea sacerdoti.

h ¶ *Mundauit.*] in Euāgelio Matthæi.
i ¶ *Sacrificium.*] id est satisfactionem.
k ¶ *Præcepit.*] supra 93. dist. Dominus. & ita ex præcepto tenetur quis confiteri.
l ¶ *Medici.*] id est, sacerdotes, qui medicinā animæ præstant: sed Deus dicitur medic⁹, vt ī. dist. 3. adhuc instant. 23. q. 4. Nabuchodonosor. & 11. q. 3. quomodo.
m ¶ *A mortuo.*] id est permanēte in peccatis.
n ¶ *Auctoritas.*] in lib. Iesu filij Syrach, scilicet Ecclesiastico.
o ¶ *Perit.*] id est, non est, quia nō pænitet talē, vt ī. dist. 3. Iudas. & ita perit hoc quod non est. Arg. ff. de constitut. pecu. id quod. vel si est, non est vtilis quo ad vitā ar. ꝙ rescriptum ab excommunicato impetratum sit nullū ipso iure. Arg. contra ī. de consec. dist. 2. & dixit.
p ¶ *Velut.*] qui enim peccat, nullus est: quia peccatū ducit ad nō esse, cū nihil sit [4], iuxta illud: Et sine ipso factū est nihil. & est velut similitudinarium. sed ad litterā pōt hoc intelligi: quia post mortē nemo valet cōfiteri, vt de illo diuite legitur in Euangelio.
q ¶ *Qui memor.*] quantū ad gratiæ susceptionem dū est in peccato.
r ¶ *Si ergo.*] quasi dicat, nullus ad sui salutem.
s ¶ *Damnatione.*] extra de bapt. & eius effect. maiores.
t ¶ *Patet.*] ecce conclusio magistri.
u ¶ *Si antequam.*] habito ꝙ ante confessionē peccator resuscitatur, probat ꝙ qñ cōfitetur, non est in peccato: si enim post resurrectionē suam antequam confiteatur incipiat mori, id est, peccato obligaris, sequeretur ꝙ mortuus: id est in peccato existēs confiteretur: quod tamen nō potest esse ante resurrectionē, nec post. à mortuo enim, &c. perit confessio. concludit ergo ꝙ viuens, id est, à reatu peccati absolutus confitetur, & ita in confessione non dimittitur peccatum.
x ¶ *Resuscitatus. Anima.*] nota animam alio modo suscitari quàm corpus.
y ¶ *Si autem.*] verba Magistri.

Confitere primo Deo de hinc sacerdoti.

Sacerdotes dicuntur medici.

Peccatū ducit ad non esse.

[4] Infra c. di. 2. §. fi.

a ¶ *Apostolus.*] in epistola secunda ad Corinthios 6. c.
b ¶ *Conuentio.*] id est, communicatio.
c ¶ *Belial.*] apostata interpretatur.
d ¶ *Lucis.*] id est, illuminationis. & est arg. ꝙ contraria sese non patiuntur. ar. 16. q. 7. in nona. ĵ. ea. §. cum ergo.

q ¶ *Per prophetam ait.*] dic, duplex est contritio & cōfessio, s. interior & exterior. de interiori, s. q fit Deo, dicitur ꝙ sine cōfessiōe non dimittūtur peccata. Vel dic, id est, propositū habes dicēdi ore.
r ¶ *Iustificeris.*] id est, à peccato munderis, vel bonis operibus repleaeris. vel ut, consecutiuū non est. uel ut iustus alijs uidearis, exēplo

plum diaboli esse desiit; quæ ad lucem venit, cuius respectus tenebras fugat. Nulla enim (vt ait Apostolus[a] *) conuentio*[b] *Christi ad Belial*[c]*; nulla participatio lucis*[d] *ad tenebras; nulla communicatio iustitiæ & iniquitatis; nullus consensus templo Dei cum idolis. Item, vt Christus ait [Omnis, qui odit malum, in luce agit.] Qui autem in luce agit, sicut Augustinus ait, in Christo operatur. Qui autem in Christo operatur, eius filius probatur. Cuius enim opera quisque facit, eius filius esse perhibetur. Vnde quibusdā Dominus ait*[e] *[Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ*[f] *facite.] Item. [Vos ex patre diabolo estis; quia opera patris vestri facere vultis.] Nemo autem filius Dei, & diaboli simul esse potest. [Nemo enim vt ipse ait, duobus*[g] *dominus seruire potest] Item, vt Ioannes ait in epistola sua 1. c. 3.*

2. Cor. 6. — Io. 3. — Io. 8. — Matt. 6.

C. XXXVI.

QVi natus est ex Deo[h], non peccat[i].

Ergo nec est filius diaboli[k]*. Solo*[l] *enim peccato, diaboli filij sumus. Ergo de eius regno translati sumus in regnum charitatis filij Dei; & sumus erepti de potestate tenebrarum, & facti filij lucis. Cum ergo ante confessionem, vt probatum est, sumus resuscitati per gratiam, & filij lucis facti; euidentissime apparet, quòd sola cordis contritione, sine confessione oris peccatum remittitur.*

Coloss. 1.

Item Ioannes ibidem.

C. XXXVII.

OMnis, qui non diligit; in morte manet.

Si ergo viuit[m]*, & diligit: si diligit, dilectio in corde est: dilectio autem in malo non est. Est enim proprius fons bonorum, in quo non communicat alienus*[n]*. Ergo bonus est iste factus per gratiam ante confessionem peccati: non itaque malus est: bonus enim & malus aliquis simul esse non potest. Quòd si malus non est, membrum diaboli non esse probatur: nec ergo dignus est gehenna, quæ diabolo, & membris eius solummodo debetur: sicut æterna beatitudo solummodo membris Christi paratur. Non ergo in confessione peccatum remittitur; quod iam remissum esse probatur. Fit itaque confessio ad ostensionem pænitentiæ, non ad impetrationem veniæ: & sicut circumcisio data est Abrahæ in signum iustitiæ, non in causam iustificationis; sic confessio sacerdoti offertur in signum veniæ acceptæ, non in causam remissionis accipiendæ.*

Gen. 17.

2 ¶ *Alij è contrario testantur*[o]*, dicentes sine confessione*[p] *oris, & satisfactione operis neminem à peccato posse mundari; si tempus satisfaciendi habuerit. Vnde Dominus per prophetam ait*[q]*. [Dic tu iniquitates tuas, vt iustificeris*[r]*.] Item Ambrosius in libro de paradiso, c. 14.*

Esa. 43.

C. XXXVIII.

NOn potest quisquam iustificari à peccato, nisi ante fuerit peccatum confessus[s].

Sent. 4. dist. 17

Idem in sermone primo Quadragesimæ.

Manuscripto, cuius initiū [*Ecce nunc tempus adest.*] Sent. ibidem

C. XXXIX.

ECce nunc tempus acceptabile adest; in quo confessio à morte animam liberat: confessio aperit paradisum: confessio spem saluan-

e ¶ *Dominus ait.*] in Euangelio Ioannis.
f ¶ *Abrahæ.*] ĵ. 22. q. 2. quæritur. §. item opponitur.
g ¶ *Duobus.*] exigentibus contraria.
g ¶ *Duobus.*] diuersis, puta in eo ꝙ sunt diuersi. aliàs secus. ff. de oper. lib. duorum.
h ¶ *QVi natus.* ¶ *Ex Deo.*] Cooperante per gratiam vel per baptismum.
i ¶ *Peccat.*] coniūctim intellige dum moratur in sanctitate percepta, & regeneratione Dei. Qđ sic debeat intelligi, habet ĵ. di. 2. §. itē secūdū. & c. si enim inquit.

Nomē amittitur ex virtute vel peccato.

k ¶ *Diaboli.*] & ita ex virtute vel peccato nomē amittimus, sicut & lex dicit ꝙ adoptatus à senatore in filiū, filius senatoris dicit. ff. de senato. senatoris filius. & nupta clarissimo q̄diu nō nubit alij inferioris ordinis, clarissima dr̄, vt ff. de senato. feminę.
l ¶ *Solo.*] magnum aūt peccatū est nō agere pęnitentiā, & suo sibi cōplacere delicto. ĵ. di. ea. super tribus.
m ¶ *OMnis viuit.*] ꝑ gratiam.
n ¶ *Alienus.*] à charitate pręcisus, s. ad mortē. ĵ. ea. in actione. extra de regular. & trāseun. ad religio. licet. in fine.

ALII ECONTRARIO. Hæc est 2. pars dist. in qua ꝓbat magister, ꝙ si pōt cōfiteri qs & nō vult, nō saluat. qđ est verū. Et subdiuidit hæc pars in 6. partes. Secūda ibi, *Et venit.* Tertia ibi, *Nemo pōt.* Quarta ibi, *Pōt fieri.* Quinta ibi, *Quantuslibet.* Sexta ibi, *Nonnulli.* Io. de Fan.

CASVS. Allegat nūc Gra. pro alia parte, s. ꝙ adulto & discreto peccatū nō dimittatur sine oris cōfessiōe, & operis satisfactione, & ad hoc inducit multas auctoritates vsq; ad §. illū, *His auctoritatibus.* quæ quādoq; modicū, quādoque nihil faciūt ad ꝓpositū, sicut tu ipse videbis, sicut etiā supe rius fecit. Sequentia autem c. plana sunt, s. dic tu. & non potest.

Confessio & satisfactio mundant.

o ¶ *Alij econtrario testantur.*] ab hoc loco vsque ad §. his auctoritatibus. pro alia parte allegat, ꝙ s. adulto peccatū non dimittitur sine oris cōfessione. quod tamē falsū est. bene tamē dicimus ꝙ licet cordis cōtritione dimittatur peccatū, cōfessio tamen mūdat, & satisfactio mūdat, & sic magis ac magis mundatur homo, sicut magis ac magis innouatur homo. ĵ. de cōse. di. 4. nō ex quo. Auctoritates hic inductæ parum vigent si diligenter exponantur.

Immo verissimum sine cōfessione saltē in voto non dimittipeccatū.

p ¶ *Sine confessione.*] id est, ea contempta, vt primam opinionem defendas, iuxta verbum illud dominicum: Vade, & amplius noli peccare. ĵ. dist. 3. si Apostolus.

plo tui proficientibus. Vel intelligitur de exteriori, ut iustificeris quo ad alios, non quo ad Deum, apud quem iustificatus es. arg. ĵ. ea. cap. iudicet.

s ¶ *NOn potest.* ¶ *Confessus.*] Deo, ut infra e. sufficit. confessio oris fit sacerdoti, cordis fit Deo. infra e. quamuis. proximo. 11. q. 3. existimant.

ECce nunc.] CASVS. Ostendit Ambro. in hoc ca. ꝙ confessio liberat hominē à peccato: quia sine ea nemo potest saluari, & ad hoc ꝓbādū inducit auctoritatē ꝓphetæ, & hoc in prima parte. In secūda parte ponit duas distinctiones pænitētiæ, per quas ꝓbat ꝙ actus exterior est necessarius ad pænitentiā. Secūda pars incipit ibi, *Pænitentia vera.* Sed certe prima diffinitio magis ꝓbat primam opinionē quàm secūdā. Sequētia aūt quatuor ca. plana sūt, scilicet perfecta.

perfecta.non potest.nullus neminem.
a ¶ *Vera est*]ergo sufficiens.melius probat auctoritas hæc primã opinionem,quàm secundam.
b ¶ *Plangere.*]non est hæc descriptio,quia hoc habuit Iudas ex timore seruili:sed est qualiscumque assignatio.

m N *Vllus.* ¶ *Veniam.*]quantum ad ecclesiam.
n ¶ *Pœnam.*]non videt hoc esse verũ, nec de interiori pœnitentia,nec de exteriori.nã si de interiori quę peccata deleuit,ergo & charitas affuit:qa aliter nõ delētur peccata nisi per charitatem. tanta ergo est hæc pœna ex quo charitas adest,quãta esset maior q̃ excogitari posset,& hic dicit qualemcumq: sed nec de exteriori:qa qñque sine omni pœna exteriori dimittit̃ peccatum,iuxta illud. Vade,& amplius noli peccare.j.dist.3.si Apostolus. sed tñ exaudi hoc de interiori [a] :qđ ergo dicit, etsi longe minorem,dic quo ad acerbitatē, s.pœnæ. nam pœna interior, & si tanta sit,non tamen ita acerbe affligit,& ita nõ est contra j.dist.3. productior.qa illud de exteriori, vel illud de peccato originali, vt ibi dicam.Item ꝯ s̃. 47. dist. omnes. vbi est verbum Apostoli: Sicut exhibuistis membra vestra,&c. hic autem dr̃,ꝙ nõ sic, sed sufficit qualitercũque. Sol. non attendit̃ ibi paritas secundum radices motuum, sed secundum modum pœnitendi: quasi dicat, si manibus peccauimus, extendamus eas ad bona opera;si lingua, loquamur bonum: & ita de alijs membris, vt in qbus plus Deũ offendimus,plus in illis pœniteam[o]. vnde legit̃ ꝙ ranæ iteremerũt reliqas Pharaõis,hoc est vaniloqa.nõ aũt posset attē di ẽm radices motuũ.

Peccata sine charitate nõ delentur.

[a] Idem L. & Petr. & Hug. vnde dic pœnam interiorem, s. cordis amaritudinē & dolorē, & compunctionē, sine qua. s. pœna interiori peccatum non dimittitur, secundũ Hug.

Per- *Esa. 43.* di tribuit. Vnde scriptura dicit. [Dic tu iniquitates tuas,vt iustificeris.] His verbis ostenditur, quia non meretur iustificari,qui in vita sua peccata non vult confiteri. Illa ergo confessio nos liberat, quæ fit cum pœnitentia. ¶ Pœnitentia vera [a] est dolor cordis, & amaritudo animæ pro malis, quæ quisque commisit. Pœnitentia est & mala præterita plangere [b], & plangenda iterum non committere.

Item Ioãnes os aureũ in hom.de pœnitentia,quæ incipit [*Prouida mente.*]

j. de pœn. dist. 3 c. 1.
j dis 3.perfecta.
Sent.4. dist. 17.

C. XL.

PErfecta [c] pœnitentia cogit [d] peccatorem omnia libenter sufferre. *& infra.* ¶ In corde eius contritio, in ore confessio, in opere tota [e] humilitas [f]: hæc est fructifera [g] pœnitentia.

Idem.

j. de conf. dist. 4.non potest.
† *al.vita*] *al.Dei accipere.*

C. XLI.

NOn potest quis [h] gratiam doni † cælestis accipere: nisi prius purgatus fuerit ab omni sorde [i] peccati per pœnitentiæ confessionem [k], per donum baptismi [l] salutaris.

Item Augustinus in libro de continentia,c.6.

Sent.ibidem.
Poly.l.6.tit. 20.
Ansl.l.11.c.142.
† *Atque ita impertitur largitas*] orig.

C. XLII.

NVllus debitæ grauioris pœnæ accipit veniam [m], nisi qualemcumque, & si longe minorem, quàm debeat, soluerit pœnam [n]. Ita † enim impertitur a Deo largitas [o] misericordiæ,vt non relinquatur etiam iustitia [p] disciplinæ.

Idem Vincentio, epist.48.

Polyc. ibidem.
† *Nec quemquã*] orig.

C. XLIII.

NEminem † [q] putes ab errore ad veritatem,vel à quocumque seu magno,seu paruo peccato ad correctionem sine pœnitentia posse transire [r].

Idem in libro 50.homil. homil.49.de pœnitentia.

Sent.ibidem.
Polyc.ibidem.
Matt.16.

C. XLIIII.

AGite [s] pœnitentiã, qualis agitur in ecclesia, vt oret pro vobis ecclesia. Nemo dicat sibi, occulte ago, apud Deũ ago: nouit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde [t] ago: Ergo sine causa dictũ est [Quæ solueritis in terra,soluta erunt & in cælo.] Ergo sine causa claues [u] da-

c P *Erfecta.*]Hoc c.habes j.dist.3.circa principium.
d ¶ *Cogit.*]hoc intellige quantum ad sensualitatem,quæ semper rationi repugnat.vnde Apostolus:caro cõcupiscit aduersus spiritum,& econuerso,Galat.5.
e ¶ *Tota.*]id est,omnis eius gradus.
f ¶ *Humilitas.*]ne superbia efferat̃,vt pharisæus.Videt̃ approbare eorum sententiã,q dicunt ꝙ remissio ꝓponenda est iustificationi. sed hæc dicta sunt de gratia iustificante. vel gratiam,id est,gratiæ augmentum,vt non intelligas de gratia iustificante. vel nõ potest innotescere gratiæ acceptio.nã res tũc fieri dr̃ quando innotescit. Vel hæc dicto,purgatus,ponitur in vim nominis, non participij: omnia enim hæc simul sunt tempore.
g ¶ *Fructifera.*]no. ꝙ in peccato mortali tria attenduntur,impudētia, delectatio, & perpetratio.ꝯ hæc tria triplice remedio opus est:ꝯ impudentiã confessio,in qua est verecundia.j.ea.quem pœnitet. delectationi opponit̃ amaritudo contritionis: perpetrationi opponitur operis satisfactio.j.dis.2.c.2.Sed numquid de venialibus tenet̃ qs cõfiteri? vr̃ ꝙ nõ,qa res pene ꝯ naturã est,&c. vt 25. dist.§.criminis.Dico ꝙ de venialibus maioribus tenetur qs confiteri,de qbus dicit auctoritas,Vitasti grandia,caue ne obruaris arena.j.ea.tres sunt.sed est generalis confessio & specialis:speciali indigent mortalia.vnde Psal.Lauabo per singulas noctes lectũ meum,id est, conscientiam meam emundabo discurrens per singulas noctes,id est, per singula mortalia,de singulis,s.confitendo & satisfaciendo singillatim nõ confuse. in generali vero sufficit cõfiteri venialia,vt fit in Missa, cum dicit sacerdos, confiteor Deo, &c.Illud non credo 1 quòd existenti in mortali peccato dimittuntur venialia.j.dist.3.de quotidianis.
h N *On potest quis.*]j.de conse.dist.4.non potest.
i ¶ *Sorde.*]j.de pœ.dis.3.§.his auctoritatib⁹.& c.sunt plures.
k ¶ *Confessionem.*]interiorem,id est,cordis dolorem,& amaritudinem quo ad adultos.
l ¶ *Baptismi.*] quo ad infantes.vel per baptismum primo, secundo per pœnitentiam,quæ est secunda tabula j.ea.quamobrem.

o ¶ *Largitas.*] quia in infinitum magis extenditur bonitas quàm iniqtas.cũ enim charitas crescit,non habet obicem,sed in infinitũ crescere potest.Nam ratio naturalis est illi consona, quæ est ꝯria iniquitati.vnde iustorũ semita quasi lux splendens crescit in perfectum diem.j.dist.2.non reuertebant̃.sed iniquitas habet obicē,s. superiorem partem rationis,quæ semper remurmurat male agēti, & etiam offensio creatoris.s.dist.6.§.sed pensandum.

Charitas in infinitũ crescere potest.

p ¶ *Nõ relinquatur etiã iustitia*]ita est misericors Deus,ꝙ etiã iustus:qa nullum peccatum præterit impunitum.q.d.licet sit ita misericors,non tñ ita est de eius misericordia confidendũ,vt euanescamus per spem:immo misericordiam & iudiciũ cãtabo tibi Domine.territi ergo iustitia confidamus de misericordia.cõfisi de misericordia timeamus de iustitia.misericors est qa quemlibet punit citra demeritum,& remunerat vltra meritũ:iustus qa nullum peccatum præterit impunitum. 22.q.vlt.quoties.

Deus est nõ solum misericors, sed etiam iustus.

q N *Eminem.* ¶ *Magno.*]si de venialibus hoc intelligas,ponitur pœnitentia pro pęnitudine.arg.j.de consec.dist.2.iteratur. arg.j.ea.tres.
r ¶ *Transire.*]vt magis iustificemini.j.de conse.dist.4.omnes qui iam.s.23.q.4. quid faciet.& q.7.quemadmodum.

A *Gite pœnitentiam.*]CASVS. Quidam erant q cõtēnebant cõfiteri vel satisfacere de peccatis secundum pręceptũ ecclesię, dicentes sibi sufficere si occulte pœnitentiam agant:quibus præcipit Augu.vt pœnitentiam in conspectu ecclesię agant,cui non sine causa datæ sunt claues ligandi & soluendi:& quòd hoc facere debeant,probat auctoritate Iob.
s ¶ *Agite.*]alloquitur contemnentes & negligentes confiteri & satisfacere secundum præceptum ecclesiæ. vt intelligatur de exteriori pœnitentia,inferenda est hæc auctoritas,& quædam sequentes. Vel hæc auctoritas intelligitur de interiori pœnitentia & satisfactione,sicut magister dicit j.ea.his auctoritatibus.
t ¶ *In corde.*]supple,& ideo nõ indigent sacerdotali iudicio,& sic bene sequit̃,ergo sine causa.simile extra de sen.excom. à nobis 2.
u ¶ *Claues*]si enim sine arbitrio sacerdotis pœnitentia ageretur,

 frustra

frustra sacer dotibus claues essent commissæ.

Cōfessio est præcepti.

a ¶ *Euangelium.*] est ergo præceptum Euangelij, pænitentiam ag i te.& Salomon,q abscondit scelera vel peccata sua,non videbit lumen in æternum.& Iacobus,confitemini alterutrum,&c.

b ¶ *Vobis.*] i inutiliter. sic ff. si cer.pe.certi.§.quoniā igitur,in fi. §.

n ¶ *Soli.*] Regū enim delicta solū Deum habent vltorē.nam aliū non timent. j.dist.3.totam.hic tamen alia videtur expositio.

o ¶ *Plus habet.*] quàm ille qui à conspectu Dei fugit, & malum agit non coram Deo.

p ¶ *Nescit.*] id est,contemnit.argu. 25.q.1 hac consona redibit in si

tæ sunt ecclesiæ Dei: frustramus Euangelium[a] Dei: frustramus verba Christi: promittimus vobis[b] quod ille negat; nonne vos decipimus? Iob dicit [Si erubui in conspectu populi confiteri peccata [c] mea.] Atque ideo si non potuistis habere, vel noluistis pudicitiam coniugalem, seu continentiam, & deuiastis à proposito, uel vinculo coniugali, vel deuotione continentiæ; sit in vobis dolor, & humilitas pænitentiæ. Apertius dico. Nemo dicat, non intellexi. Qui post vxores vestras illicito vos concubitu maculastis, si præter vxores [d] vestras cum aliqua concubuistis; agite pænitentiam,&c.

Iob 31.apud 70 expressius.

a ¶ Atque ideo] *Addita sunt ista duæ voces à collectore, quoniam mutatus ab ipso est ordo verborum. B. Augustini. Nam apud B. Augustinum hæc, quæ hic sequuntur, antecedunt ijs, quæ supra sunt posita.*

Item Hieronymus super Exodum.

¶ *Hic etiam, vt sępe alibi obseruatum est, homilia 11. Origenis ad cap. 18. Exodi sub nomine B. Hieronymi citatur.*

C. XLV.

2 ET venit[e], inquit, Aaron, & omnes presbyteri de Israel, manducare panem cum socero Moysi in conspectu [f] Dei.] Omnia ergo, quæ faciunt sancti, in conspectu Dei faciunt: peccatores† autem à conspectu Dei fugiunt [g]. Denique scriptum est, quia Adam, postquam peccauit, fugit à conspectu Dei, & interrogatus respondit [Audiui vocem tuam, & abscondi [h] me, quia eram nudus [i].] Sed & Cain postquam pro parricidio condemnatus est à Deo [exijt, inquit, a facie Dei, & habitauit in terra Naim.] Exit ergo a facie Dei, qui indignus est Dei conspectu. Sancti autem manducant, & bibunt in conspectu Dei, & omnia, quæ agunt, in conspectu eius agunt. Ego amplius [k] ad huc locum præsentem discutiens video; quia qui pleniorem [l] scientiam Dei accipiunt, & plenius diuinis imbuti sunt disciplinis; isti etiā si malum faciunt, coram Deo faciunt, & in conspectu [m] eius faciunt: sicut ille, qui dixit [Tibi soli [n] peccaui, & malum coram te feci.] Quid ergo plus habet [o], qui malum coram Deo facit? illud profectò; quod continuo pænitet, & dicit, Peccaui. Qui autem discedit à conspectu Dei; nescit[p] conuerti, & peccatū pænitendo purgare. Hoc ergo interest, malū coram Deo facere, & à Dei conspectu discessisse peccantē.

Exo. 18. — *† peccator fugit] orig.* — *Gen 3.* — *Gen. 4.* — *Ps. 50.*

Item Ambrosius, lib. 1. de pænitentia, c. 4.

C. XLVI.

SEd continuo, qui dixerat [Sicut Adama faciam te, & sicut Seboim [q],] quæ duæ vrbes ex vicinia [r] Sodomorum parilis excidij traxere consortium; [conuersum est, inquit, cor meum: in eo ipso conturbata est pænitentia mea: non faciam secundum iracundiam furoris mei.] Nonne apparet, quòd ideo nobis peccantibus indignetur dominus Iesus, vt indignationis suæ nos terrore† conuertat? Indignatio ergo eius non vltionis executio; sed magis absolutionis operatio est.

Osee 11. secundum 70. — *† al. furore*

¶ *Caput hoc antea citabatur ex B. Augustino; restitutum est B. Ambrosio, & ex ipso locus scriptura emendatus. Sequitur enim lectionem 70.*

c ¶ *Peccata.*] aposiopesis, i. defectus orationis præ indignatione, vel alio simili.

ADDITIO. Quasi sic vel sic contingat mihi, si erubui confiteri, vt hoc & hoc faciat mihi Deus, secundum H. & Lau.

Status saluādorū est triplex.

d ¶ *Præter vxores.*] tres enim tantum sunt status saluandorum, coniugatorum, continentium, & virginum, vt extra de sum.tri. firmiter §. 12.q.2. in præsenti. 13.dist. nerui I.

I Et fuit hęc visio Ezechielis prophetæ, qui vidit tres viros saluandos, scilicet Abraham, per quē figurant continentes: Danielē, per quē virgines: Iob, per quē cōiugati. Fe.

ET venit.] Hęc est 2. pars secundæ partis, in qua probat, quod q statim confitetur, non vr cecidisse: quia semper est in conspectu Dei. & hoc probat per 6. c. Ioan de Fan.

CASVS. Probat Hiero. in hoc c. quod in cōspectu ecclesiæ debet quis facere pænitentiam, & hoc facit exemplo presbyterorū Israel, q cū socero Mosi in conspectu ecclesiæ comederunt. mali vero à cōspectu ecclesiæ & Dei fugiunt: quod probat exēplo Adam, & exemplo Cain. boni autem oīa in conspectu Dei & ecclesiæ faciunt. *Inquit,* s. Moyses: & tangit id quod legitur in Exodo, s. cum Ietro socer Moysi venisset ad eum in desertum, venit Aaron, & omnes seniores vt comederent panem cum eo coram Domino.

e ¶ *Et venit.*] Illud tangitur quod legitur in Exodo, s. cum Ietro socer Moysi venisset ad eum in desertum, venerunt Aaron & seniores omnes Israel vt comederent panem cum eo. Ietro pater fuit Aethiopissæ vxoris Moysi. 2.q.7. plerumque. §. item obijcitur.

f ¶ *In conspectu.*] quia statim pænitent cum forte malum faciunt.

g ¶ *Fugiunt.*] quia pænitere contemnunt, vt dicitur infra.

h ¶ *Abscondi.*] sed frustra: quia si ascendero in cælum, tu illic es. vnde super illo versu posuit Anselmus hos versus:

Quo fugis Encelade? quascumque accesseris oras,
Sub Ioue semper eris: bene fac si viuere quæris. j. dist. 2. §. vlti.

Adam ante peccatum erat nudus.

i ¶ *Nudus*] non solum amictu corporis, sed etiam mētis: quia etiam prius nudus erat veste. j. dist. 2. vt cognouerūt. sed erat hic nudus virtutibus. j. dist. 2. c. non est. §. Romanos. nec tamen erubescebat Adam: sicut & pueri quādiu non peccant, non erubescunt ire nudi, sed postquam pruritum senserint in membris illis, naturaliter statim erubescunt ire nudi.

k ¶ *Ego amplius.*] modus loquendi est iste Hierony. vt 8.q.1. licet. & est arg. pro veritate sæpius examinanda, vt 35.q.9. graue.

Reuertēs in breui non diuertit.

l ¶ *Pleniorem.*] sensus est, peccat coram Deo qui tamquā Dei præsentiam erubescens continuo pænitet. non enim diuertit q in breui reuertitur: & à conspectu Dei discedit q pænitere contemnit. arg. s. ead. dist. diuortium.

m ¶ *In conspectu.*] s. 17.q.1. qui bona.

si prædestinatus est. j. dist. 2. cap. super tribus. §. hæc itaque. & cap. quicumque. ver. firmum.

SEd & continuo.] CASVS. Probat Augu. hoc exemplo Iudaici populi, quod si peccator uult pænitere, & peccatū corrigere, Deus pro peccato fuerat iratus; reuocat irā, & indulgentiam præstat. & ad hoc inducit auctoritatem Osee prophetæ contra Hierusalem. Sed certe in hoc cap. non bene colligitur, utrum de interiori satisfactione loquatur.

q ¶ *Seboim*] sex fuerunt ciuitates quas destruxit Dominus iuxta Iordanē, Sodoma, Gomorra, Adama, Seboim, Segor, Aleale, quæ est Bale, unde effectus est locus Asphalti, q dr mare mortuū, & aqua illa nec est natabilis, nec potabilis. ibi ferrū natat, pluma mergit. ibi sunt poma pulcherrima exterius, interius autem plena fauilla & cinere. his uerbis describitur luxuria. 35. dist. luxuriosa.

r ¶ *Ex vicinia.*] ff. de contrahe. emp. quod sæpe. §. ult. arg. ex uicinitate contrahi uitium. 44. dist. c. cum autem. Argu. contra. quia lupanaria non infamant castitatē. 32.q.5. tolerabilius. & est arg. ad quæstionē de duobus fratribus domum communem habētibus. unus habet partem inferiorem, alius superiorem; an uno peccante tota domus dirimenda sit. hoc autem capitulum non multum facit ad propositum: quia nec de interiori nec de exteriori pænitentia tractat.

Serpens

Serpens] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima ponuntur verba Euæ se excusantis. In secunda parte ponũtur verba Ambrosij super locũ illũ. Dicit enim, ꝙ qui non vult pro peccato puniri, agat pænitentiã in hoc sęculo: quod quia Eua fecit, salutem obtinuit. Cain autẽ quia nõ doluit, reseruatum est eius peccatum æter- aeternaliter puniendũ. Secunda pars ibi, *Venialis. Nam pastor*, quasi diceret, vere pęnitens est recipiẽdus, & nõ abiiciendus. *nã pastor*, &c. & loquitur de exemplo: quia de eo fit sermo in Euangelio.

g ¶ *Indignus.*] propter vilitatẽ suam: sicut de ea quæ ministrat in caupona dicit lex, quòd nõ potest accusari de adulterio propter sui vilitatem. C. de adulte. qui adulteriũ. & est sensus huius litteræ, licet hic punitus fuerit, tamen eius pœna tẽporalis non fuit, sed æterna, quæ hic incipit. arg. infra dist. 3. c. sunt plures. §. auctoritates.

Idem Ambrosius in libro de paradiso, c. 14.

C. XLVII.

Sent. ibidem
Gen. 3.
† *Veniabilis*] or.
† *medicabilis*
Gen. 4.
† *præscripto*] or.
† abest ab orig.

SErpens [a] decepit me, & manducaui.] ¶ Venialis † [b] culpa, quam sequitur professio delictorum. Ideo non desperata [c] mulier; quæ non reticuit Deo, sed magis confessa [d] peccatum est; quam medicinalis † [e] secuta sententia est [f]. Bonum est condemnari in peccato, & flagellari in delicto, vt cum hominibus flagellemur. Denique Cain, quia voluit crimen negare; indignus [g] iudicatus est, qui puniretur [h] in peccato: sed remissus est sine præscriptione † [i] pœnæ; fortasse non tam reus † maiore crimine parricidij (illud enim commisit in fratrem) quàm sacrilegij; quòd Deo [k] credidit mentiendum, dicens. [Nescio: numquid ego custos fratris mei sum?] Et ideo accusatori diabolo eius accusatio reseruata est, vt cum eius angelis flagelletur, qui cum hominibus noluit flagellari *& libro primo de pænitentia, cap. 1.* Nam pastor [l] ille Euangelicus lapsam ouem vexisse legitur, non abiecisse: & Salamon ait. [Noli esse nimium iustus [m]] Debet enim iustitiam temperare moderatio. Nam quẽadmodũ se tibi curandũ præbeat, quẽ fastidio habeas † ?qui contemptui se, non compassioni medico suo putet futurũ?

Luc. 15.
Eccl. 7.
† *al. dedas*

Idem Ambrosius eodem lib. 1. de pænitentia, c. 11.

C. XLVIII.

Osee. 6.
Matt. 9.
Ioan. 1

LIbenter [n] ignosco, prompte indulgeo, misericordiam malo, quàm sacrificium: quia per sacrificium iustus commendatur [o]; per misericordiam peccator redimitur. [Non veni vocare iustos [p], sed peccatores [q].] In lege [r] sacrificium; in Euangelio misericordia est: lex per Moysem [s] data est; per me gratia.

Item Leo episcopus Theodoro Foroiuliensi episcopo, epist. 89. al. 91.

C. XLIX.

Sent. 4 dist 17
Ansl. l. 11. c. 13

MVltiplex [t] misericordia Dei ita lapsibus subuenit humanis; vt non solum per baptismi [u] gratiam, sed etiam per pænitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ: vt qui regenerationis donum violassent; proprio [x] se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum peruenirent: sic diuinæ bonitatis præsidiis ordinatis, vt indulgentia Dei, nisi supplicationibus [y] sacerdotum, nequeat obtineri. Media-

h ¶ *Puniretur.*] temporaliter certa pœna, quæ imponitur pro fratricidio.

i ¶ *Sine præscriptione.*] id est, sine certa pœna sibi pscripta & præfixa.

k ¶ *Quòd Deo.*] arg. ꝙ sacrilegium committit qui Papæ mentitur. ipse enim obtinet vicem Dei viuẽtis in terris. ǰ. dist. 3. inter hæc hucũ. augetur hoc sacrilegiũ ex persona in quam cõmittitur. š. eadem, aut facta, circa princi.

Papæ mentiens, sacrilegus est.

l ¶ *Pastor*] sed qui cũ hominib' flagellari vult recipiendus est, & non abiiciendus, nam pastor, &c.

m ¶ *Nimiũ iustus.*] & alibi, Qui multum emungit, elicit sanguinem, vt š. di. 4. denique.

Libenter.] CASVS. Ambrosius in hoc c. introducit verba Domini ignoscẽtis pænitẽti & recognoscẽti peccatum suũ. magis enim vult misericordiam q̃ sacrificium veteris testamenti, cum per sacrificium iustus commendetur, per misericordiam peccator à pœna redimatur. Quod autẽ dicit *commendatur*, id est, commendabilis apparet. *Misericordia*, id est, opera misericordiæ. *Lex*, id est, vindicta. *Per me*, s. Christũ.

a ¶ *Serpens.*] CASVS. Qui nõ vult in futuro puniri p peccato, agat hic pænitentiã, & cõfiteatur: quod quia fecit Eua, salutẽ obtinuit. Cain autẽ quia noluit, reseruatum est eius peccatum æternaliter puniendum.

b ¶ *Venialis.*] sed quomodo est venialis culpa Euæ, qua totus mũdus ligatur. 5. dist. ad eius. Dic quo ad vitam ęternam, non temporalẽ. veniale ergo est peccatum quod sequitur confessio, vt hic. Veniale etiã dicitur, quod i veteri lege morte nõ puniebatur, sed p cęremonias purgabatur, nec aliam pænitentiã eis lex imponebat, vt ǰ. dist. 6. c. 1. ver. nam venialia. Itẽ dicitur veniale quod causam veniæ habet annexam, vt quod fit per ignorãtiã vel impotentiã, qđ est peccare in patrẽ & filiũ. vnde Apostolus: Veniã merui: quia ignorans feci. š. 8. dist. consuetudo. sed ei qui peccat in spiritum sanctũ, quod fit per malitiam, non remittitur. 25. dist. qualis. 8. dist. consuetudo. ǰ. ea. potest.

c ¶ *Non desperata.*] nõ. n. desperare debemus, immo debem' moli inter duas molas, s. spei & timoris. vnde dictũ est: noli pignorare superiorẽ molã nec inferiorem. Ille superiorem pignorat, qui non timet; ille inferiorem, qui ita timet, ꝙ in desperationem cadit, sicut Cain. 90. dist. neque.

d ¶ *Confessa*] fuit ergo Eua cõfessa, & etiã Adã similiter. ǰ ea. dist. sicut primi. & cõfessa est cũ dixit, mãducaui. Dicitur tamẽ in historiis P. mãducatoris in illo c. tũc fecerũt. ꝙ Eua nõ pænituit, immo peccatũ retorsit in serpentẽ, & serpentis auctorẽ. sed ideo dicit P. manducator eã nõ fuisse confessam: quia nõ pure cõfessa est. dixit n. Serpens decepit me. confessa est tamen cum dixit, & manducaui.

e ¶ *Medicinalis.*] scilicet confessio.

f ¶ *Secuta sententia est.*] cum ei dixit Deus: Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos paries in dolore, &c.

n ¶ *Libenter.*] in persona Christi loquitur.

o ¶ *Commendatur.*] id est, commendabilis redditur [1], non autem per sacrificium iustus fit aliquis.

p ¶ *Iustos.*] id est, qui se putant iustos, & confiteri nolunt.

q ¶ *Sed peccatores.*] id est, peccata sua recognoscentes.

r ¶ *In lege*] 12. q. 2. gloria episcopi.

s ¶ *Per Moysem.*] tamquam per ministrum.

Vltiplex] CASVS. H. sic ponit hunc casum. In hoc c. dicitur, ꝙ Deus subuenit peccatoribus per baptismum, & per pænitentiam, quam quis debet accipere ab ecclesia. hanc enim potestatem dedit Christus prælatis ecclesiæ, vt pęnitentibus congruã satisfactionẽ iniungant. Si vero aliquis sine baptismo, vel sine pænitentia decesserit, remissionem peccatorum, quam hic nõ habuit, in alia vita nõ consequetur. In fine vero vitæ petentibus pænitentiam & reconciliationem, neutrum denegetur. si tamen sunt hæretici, schismatici, vel excommunicati, recipiantur per scripturã & per iuramentum. si vero ex toto vocem amittant & intellectum: neutrum denegetur si per astantes constiterit illos sic petijsse.

t ¶ *Multiplex.*] id est, multipliciter subueniens: aliàs natura simplex [2] est.

u ¶ *Per baptismi gratiam.*] pueris. nã quòd baptismus dicitur prima tabula, ad pueros refertur, qui pænitere non possunt. adultis enim, nisi pęniteant, baptismus tabula non est. infra ead. secunda.

x ¶ *Proprio*] non quòd ipsimet sibi ipsis iniungant pænitentiam: quia si ita intelligatur, pro nihilo essent sacerdotibus datæ claues ecclesiæ, vt s. ea. dist. c. omnis. §. alij ecõtra. & c. agite. sed ꝙ proprio motu confiteatur sacerdoti, vt š. ead. cap. non potest. & capi. ecce nunc. & cap. porro. & capit. facilius.

ADDITIO. Aliàs non est ca. per se, sed sub ca. præceden. porro. Archidia.

y ¶ *Supplicationibus.*] si contemnatur oris confessio: aliàs secus. ǰ. de consecra. dist. 4. baptismi vicem. vel nisi inuisibili administratione. ǰ. e cap.

[1] Dic clarius, quod hic dicit littera, ideo est, quia ex sacrificio siue ex aliis operibus legis nõ iustificabatur; sed iustus existens ex eis commendabilis redditur. Pe.

[2] Vt Ioan. c. 2. Hug. Baptismus est prima tabula. Pænitẽtiam sibimet nullus potest iniungere.

ne. ȷ.e.cap.vlti. in fine.

a ¶ *Admitterent.*] aliter pro nihilo essent datæ claues ecclesiæ sacerdotibus, vt s̄.e.dist.c.omnis.§.alij contra. & c. agite.

b ¶ *Eorum.*] scilicet impænitentiam. pro omnibus enim vitiis orat ecclesia, nesciēs quis ad numerum prædestinatorū pertineat, vt s̄. 24.q. 3.corripiatur. 13. q. 2. non existimemus.

r ¶ *Verbum.*] id est, filius Dei, qui dicitur verbum: quia sicut per verbum manifestatur voluntas alicuius: ita per filium voluntas patris.arg. 22.q. 2.is autem. Vel verbum, id est, prędicatio, quæ quandoque est causa contritionis. & ita per consequētiam remissionis. Et nota ꝙ licet dicat, verbum: non tamen propter hoc excluditur spi-

Ecclesia ignorat quis ad prædestinationē pertineat.

tor enim Dei & hominum homo Iesus Christus hanc præpositis ecclesiæ tradidit potestatem, vt & confitentibus pænitentiæ satisfactionem † darent, & eadem † salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.[a] *& post pauca.* ¶ Si autem aliquis eorum[b], pro quibus Domino supplicamus, quocumque interceptus obstaculo à munere indulgentiæ præsentis excesserit †, & priusquam ad constituta remedia perueniat, temporalem vitam humana conditione finierit; quod manens in corpore non receperit, consequi exutus carne non poterit[c]. *& post pauca.* ¶ His autem[d], qui in tempore necessitatis, & in periculi vrgentis instantia pręsidium pænitentiæ, & mox reconciliationis implorant; nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda[e]: quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire: apud quem nullas patitur veniæ[f] moras conuersio. *& infra.* ¶ Ita † ergo talium necessitati auxiliandum est, vt nec actio illis pænitentiæ, nec communionis gratia denegetur, si eam etiam amisso vocis officio per indicia † [g]integri sensus quærere comprobentur. Quòd si ægritudine aliqua ita fuerint aggrauati, vt quod paulo ante poscebant, sub præsentia sacerdotis significare non valeant; testimonia[h] eis fidelium[i] circumstantium prodesse debebunt, vt simul & pænitentiæ, & reconciliationis beneficium consequantur. Seruata tamen regula[k] canonum paternorum circa eorum personas, qui in Deum a fide discedendo peccarunt.

† al. actionem
† al. eosdem
† al. exciderit
s̄. 26.q.1. his q.
† Verum, vt dixi etiam taliū] or.
† al. indicium

¶ *Caput hoc, vt est apud Gratianum, magis conuenit cum originali impresso inter opera B. Leonis, quàm in tomis conciliorum.*

Item Ambrosius lib. 1. de pænit. c. 1.

C. L.

3 NEmo[l] potest bene agere pænitentiam, nisi qui sperauerit indulgentiam[m]. Sed negant[n] his oportere reddi communionem, qui præuaricatione[o] lapsi sunt. *& infra.* ¶ Deus autem nullum crimen excepit[p], qui peccata[q] donauit omnia.

Item Ambrosius lib. 2. de Cain & Abel, c. 4.

C. LI.

VErbum[r] Dei dimittit peccata: sacerdos est iudex[s]. Sacerdos quidem suum officium[t] exhibet[u], & nullius potestatis[x] iura exercet. *& libro primo de pænitentia, c. 2.* ¶ Dominus par ius & soluendi esse voluit, & ligandi, qui vtrumque pari[y] conditione permisit. Ergo qui soluendi ius non habet, nec ligandi[z] habet. *& infra.* ¶ Certum est, quòd ecclesiæ vtrumque licet; hæresi vtrūque non licet. Ius enim hoc solis permissum est sacerdotibus. Recte igitur ecclesia vendicat, quæ veros sacerdotes habet: hæresis vendicare non potest, quæ sacerdotes Dei non habet.

Sent. 4. dist. 18. 23.q. 5.remittū-tur. Idem l. 3. de spiritu sancto, c. 19.

¶ *Confectum est caput hoc ex B. Ambrosii verbis, collectoris tamen arbitratu dispositis.*

Idem in eodem 1. lib. de pænit. c. 3.

c ¶ *Non poterit.*] s̄. 25. dist. qualis. contra. Solu. hic de mortali, ibi de veniali. sed nisi signa pænitentiæ, &c. extra de senten. excom. à nobis. quod dic vt no. 26. q. 6. si aliquis.

d ¶ *His autem.*] s̄. 26. q. 6. his qui.

e ¶ *Deneganda.*] ita ꝙ nec appellatio valet. extra de ap. qua fronte.

f ¶ *Veniæ.*] scriptum est enim, spiritussancti gratia tarda nescit habere molimina. arg. 26. q. 6. agnouimus.

g ¶ *Per indicia.*] arg. ff. de leg. 3. nutu. ff. de noua. delegare.

h ¶ *Testimonia.*] s̄. 26. q. 6. qui recedūt. infra de consec. dist. 4. ægrotantes.

i ¶ *Fideliū.*] maxime, quia etiam infidelis testimonium pro catholico dare potest. s̄. 2. q. 7. si hæreticus.

k ¶ *Regula.*] extra de hæret. sicut. s̄. 1. q. 7. quoties. & cap. conuenientibus. & c. saluberrimum.

NEmo potest bene.] Hæc est 3. pars huius secundæ partis di. in qua ꝓbat, ꝙ solus Deus dimittit peccata: sed sacerdos est minister & de oī peccato. Io. đ Fā. CASVS. Dicitur hic quòd nulli datur indulgentia, nisi qui eā sperauerit & petierit. Quidā tamē hæretici dicunt ꝙ lapsis in pręuaricatione est cōmunio denegāda: sed male, cum Deus omnia mala pænitenti dimittat, & nullum excipiat.

l ¶ *Nemo.*] adhuc probat ꝙ oris confessio & operis satisfactio necessaria est: cum solis sacerdotibus sit tradita potestas ligandi & soluendi. 11. q. 3. absit. ostendit etiam, quòd omni petenti datur venia.

Potestas ligandi & soluendi solis est sacerdotibus tradita.

m ¶ *Indulgentiam.*] quæ obtineri non potest nisi supplicationibus sacerdotum, vt s̄. c. proximo.

n ¶ *Sed negant.*] quidam hæretici, vt Nouatiani. ȷ di. 3. c. Naum. §. itē quòd. & cap. adhuc instat. 24. q. 3. quidam. ver. Nouatiani.

o ¶ *Pręuaricatione.*] id est, per præuaricationem apostasię, vel post primam pænitentiam.

p ¶ *Excepit.*] cum dixit, In quacumque hora conuersus fuerit peccator, &c.

q ¶ *Peccata.*] argu. contra. ȷ.e.c. importuna. §. quod autem. sed ibi soluitur. & intellige hoc de finali impęnitentia.

VErbum Dei.] CASVS. Ostenditur in hoc c. ꝙ oris confessio & operis satisfactio sit necessaria ad remissionē peccatorū: cū solis sacerdotibus ecclesiæ sit data potestas ligādi & soluēdi tāquā ministris Dei. *Verbum*, id est, filius Dei. *Nullius potestatis*, i. nulla sua potestate peccata dimittit.

spiritussanctus, per quem etiam dicuntur peccata dimitti. 1. q. 1. remissionē. nec pater, quia inseparabilia sunt opera Trinitatis. de conse. dist. 3. omnes. 28. q. 1. sic enim. quandoque etiam ecclesiæ charitas dicitur dimittere peccata, vt de consec. dist. 4. ecclesiæ charitas.

s ¶ *Iudex.*] id est, minister. ministerio enim, non auctoritate habet dimittere. de conse. dist. 4. aliud.

t ¶ *Officium.*] s̄. 23. q. 5. remittūtur. s̄. 11. q. 3. quomodo. & c. audi. officium, id est, orationem. 1. q. 1. remissionem.

u ¶ *Exhibet.*] in moderanda satisfactione. ȷ.e. mensuram.

x ¶ *Potestatis*] id est, nulla sua potestate.

y ¶ *Pari*] illa, scilicet si diligis me, pasce, &c. & extra de electio. significasti.

z ¶ *Nec ligandi.*] ff. de re. iur. nemo qui condemnare non potest, absoluere potest. 21. dist. inferior. ff. de re iudic. qui condemnare. habes tamen quattuor exceptiones 1. ȷ. de conse. dist. 4. factum. extra de senten. excom. tua. C. vbi sena. quoties. §. adeo. C. de offi. procon. l. 2.

Potest fieri]

P*Otest fieri.*] Hęc est quarta pars huius secundæ partis dist. in qua quæritur quid fiat de illis qui Deum in corde cõfitent, & ore negant in pœna. & dicitur ꝙ non perdant meritum. Io. de Fã.
CASVS. Hoc c. diuiditur in quattuor partes. In prima dicit, ꝙ licet aliqs bonus inter supplicia neget Deũ sermone, sed corde confitetur: tamen ei pænitentia cõfitenti vel pęnitenti venia non negatur. Quod probat Ambr. quadã similitudine. In secunda parte dicitur, ꝙ qui recedit ab vnitate ecclesiæ, & censet claues ecclesiæ nõ habere ius ligandi & soluẽdi, ipse veniã de suis peccatis nõ consequetur. In tertia parte dicitur, ꝙ quãdo potestas dať diabolo vt iustum affligat, in eo plus ipse diabolus affligitur. In quarta parte dicitur, ꝙ licet Christus semel passus sit pro nobis, quotidie tamẽ immolatur in ecclesia cũ corpus & sanguinem eius sumimus. Secunda pars ibi, *Et infra*. Tertia ibi, *Et paulo post*. Quarta ibi, *Sicut semel. Aliquos*, idest, hæreticos. *Dicis*, ò Deus. *Debeãt*, s. sacerdotes.

f ¶ *Vulgus.*] ĩ. dist. 3. ille rex. ver. sancti. & est pars c. eiusdem, scilicet Ambrosij.
g ¶ *Patietur*] quasi dicat non, si postea pænituerint. Vel dic sine venia, idest, pœnæ alleuiamento. ĩ. dist. 3. pium. per hoc datur intelligi, ꝙ pænitenti peccata dimittuntur.

C. LII.

Poly. l. 6. tit. 12.

4 POtest fieri[a], vt aliquis victus supplicijs sermone neget[b], & corde adoret[c]. Numquid eadem causa est eius, qui sponte neget, & eius, quem tormenta inclinauerint ad sacrilegium, non voluntas? Quàm indignum[d] autem, cum apud homines valeat certaminis gratia, vt apud Deum non valere[e] asseratur? Nam sæpe in hoc athletarum sæculari certamine, etiam victos, quorum fuerint certamina probata, vulgus[f] hominum cum victoribus coronare consueuit: maxime quos viderit, aut forte dolo, aut fraude exclusos victoria. Christus ergo athletas suos, quos viderit grauibus paulisper cessisse supplicijs, sine venia patietur[g] manere? Numquid non habebit remunerationem laboris, qui etiam quos proijcit, non in æternum proijcit? *& infra, c. 6.* ¶ Dicis Petro excusanti, ne eius pedes[h] lauares [Nisi lauero tibi pedes, non habebis partem mecum.] Quod ergo isti possunt consortium tecum habere, qui claues regni non suscipiunt, negantes, quòd dimittere peccata debeant? Quod[i] recte quidem fatentur de se. Non enim habent Petri[k] hereditatem, qui Petri sedem[l] [a] non habent, quam impia[m] diuisione discerpunt. *& c. 13.* ¶ Aegritudo carnis peccatum repellit: luxuria autem carnis, culpam adolet. Illuditur ergo diabolus, vt se ipse morsu suo vulneret, & contra se armet, quem debilitandum[n] putauit. *& infra.* ¶ Quod nocet corpori, iuuat spiritum. *& lib. 2. c. 3.* ¶ Sicut semel pro omnibus[o] immolatus est Christus; ita quotiescumque peccata donantur, corporis[p] eius sacramentum sumimus, vt per sanguinem eius fiat peccatorum remissio. Ergo euidentissime Domini prædicatione mandatum est etiam grauissimi criminis reis, si ex toto corde, & manifesta[q] confessione peccati pænitentiam agant †, sacramenti[r] cælestis gratiam refundendã.

Psal. 76.

Io. 13.

† al. gerant

a ¶ Sedem] *Apud B. Ambrosium legitur, fidem: quod ob glossam non est mutatum: sed multa alia sunt emendata.*

Idem lib. 2. de pænitentia, c. 7.

C. LIII.

5 QVantuslibet[s] ergo mortui[t] fœtor sit; aboletur omnis, vbi sacrum redoleuerit[u] vnguentũ: & surgit defunctus: & solui[a] iubetur, ...

a ¶ *Potest fieri.*] CASVS. Primo dicitur, ꝙ licet aliquis bonus inter supplicia neget Deum, tamen non minus coronatur à Deo: & hoc probat quadam similitudine Secundo dicitur, ꝙ qui recedit ab vnitate ecclesiæ, dicens claues ecclesiæ non habere ius ligandi vel soluendi: ipse veniam de peccatis suis non consequetur. Tertio dicitur, ꝙ quandoque potestas datur diabolo vt iustum affligat: & in eo plus ipse affligitur. Quarto dicitur, ꝙ licet Christus semel sit passus pro nobis, quotidie tamen immolatur in ecclesia, cum corpus & sanguinem eius sumimus. Quinto dicitur, ꝙ omni pænitenti & pænitentiam agenti dimittitur peccatum.

b ¶ *Neget.*] & ita peccat mortaliter: quia nulla conditione debet ad hoc adduci, vt 22. q. 2. primum. & 11, q. 3. nolite. 32. q. 5. cap. itane. vnde in epist. ad Rom. peccatum fuit Petro ore denegare, cum corde adoraret. 50 dist. fidelior.

c ¶ *Adore t*] idest credat & diligat vt prius. licet enim non habeat charitatem, reputat tamen eum dominum suum.

d ¶ *Indignum.*] supra dist. 50. presbyteros.

e ¶ *Non valere.*] non tamen valet quo ad vitam æternam, nisi fiat cum charitate. si enim tradidero corpus meum ita vt ardeam, &c. vt 1. quæst. 1. vide. Vel loquitur de eo qui postea pænitet. arg. infra dist. 3. septies. Et ita est argumen. hic, quòd Deus remunerat opera mortificata per peccatum. infra distin. 2. §. hæc itaque. & cap. non est tam iniustus.

Opera mortificata vtrũ remunerentur à Deo.

h ¶ *Pedes.*] idest, affectꝰ ĩferiores, s. venialia.

i ¶ *Quod.*] scilicet, ꝙ claues non habent.

K ¶ *Petri hereditatem.*] idest, innocentiam, vt s. dist. 40. non nos. Vel Petri hereditatem, idest, potestatem dimittendi peccata.

l ¶ *Sedem.*] idest, ecclesiam, à qua sunt alieni per schisma.

m ¶ *Impiæ.*] 93. dist. qui cathedram.

n ¶ *Debilitandum.*] per infirmitatem, vel aliud incõmodũ. sæpe enim diabolus nititur vt homo patiatur ægritudinem vel afflictionem, vt sic irascatur, & Deũ offendat. sed sæpe per talia recognoscit peccatum suum, & compungitur, & armatur cõtra diabolum, vt Iob, & sic diabolus illuditur. fortior enim resurgit post lapsum, vt 50. dist. ferrum. & c. fidelior.

Infirmitas sæpe nos armat contra diabolum.

o ¶ *Pro omnibus.*] quo ad sufficientiam, non quo ad efficaciam: quia non nisi pro saluandis. ĩ. de cõse. dist. 2. semel. & cap. iteratur [1].

[1] 8. q. 1. ĩ scripturis. Hug.

p ¶ *Corporis.*] H. conuertit hanc litterã sic, i. quoties sumimus sacrũ corpus, nobis peccata dimittuntur. Sed tu dic vt ĩ. ea. glo. ult. qñque enim interius conterimur[2], ore cordis corpus Christi sumimus[3]. ĩ. de cõs. dist. 2. qđ sit sanguis. in prin. sed peccata adulto sine cõfessione & cõtritione nõ dimittunť. ĩ. e. di. tres. vnde cũ dimittunť, corpꝰ Christi sumiť.

[2] Aliàs, confitemur.

[3] Spiritualiter per fidẽ. Pet.

q ¶ *Manifesta.*] in hoc facit cap. ad propositum.

r ¶ *Sacramenti.*] idest, ecclesiasticæ vnitatis, vt 32. q. 4. nemo. in fine. de qua quilibet vere pænitẽs efficitur, vt ĩ. dist. 6 qui vult. versi. laboret. vel sacramenti, idest, corporis & sanguinis Christi: quia ex quo quis vere pęnitet, digne potest suscipere corpus & sanguinem Christi: & secundum hoc est rectus ordo in superiori littera: & est sensus, sumimus digne, idest, possumus sumere digne.

Pęnitens vere, potest digne Christi corpus sumere.

Q*Vantuslibet.*] Hæc est quinta pars huius secundæ partis dist. in qua dicitur, ꝙ quantumcumque sit peccatum magnum, tamen deletur a gratia. Ioan. de Fant.

s ¶ *Quantuslibet.*] CASVS. Inuehitur Ambro. contra prędictos hæreticos, dicens ꝙ illi qui dicunt aliquem iterum pænitere non posse, volunt eos q per contritionẽ suscitati sunt, iterũ interficere: sicut Iudæi voluerunt interficere Lazarum à Domino resuscitatũ.

t ¶ *Mortui.*] tangit de Lazaro, & de sorore Martha, quæ dixit Domino præcipienti sibi, tolle lapidem: Domine iam fœtet.

ADDITIO. Notandum est, quòd Lazarus fœtidus significauit quemlibet peccatorem se & alios suo exemplo corrumpentem: qui in Bethania (quæ interpretatur domus obedientiæ, & quæ significat ecclesiam) suscitatur à Christo. Fractio alabastri significat fractionem corporis Christi in cruce per passionem, cuius odor totam domum, idest, vniuersalem ecclesiam implens, mortuos viuificat: quia fama passionis eius per totum orbem diffusa, peccatores credentes iustificat. Pe.

Alabastri fractio quid significat.

u ¶ *Redoleuerit vnguentum.*] idest, virtutes & bona opera, vel Christi miraculum, vel gratia est illud vnguentum, de quo dicit Euangelium ꝙ fracto alabastro, idest, Christo lanceato, & clauis perfixo repleuit totam domum, idest, vniuersalem ecclesiam. de quo vnguento dicitur: sicut vnguentum in capite, &c. in barbam, &c. proxima barba in quam descendit, fuerunt Apostoli: & ab eis descẽdit

in

in barbam Aaron. idest, in episcopos, & alios prælatos. *Vel vnguentum*, idest, pænitentia fructifera. istud vnguentum conficitur tribus modis, scilicet, contritione cordis: confessione oris: & satisfactione operis.

ʒ. dist. 5. cap. fin. extra de regulis iuris, defleat. Arch.

f *Qui vestram.*] 47. dist. c. sicut. §. necesse. & ibi, Conueniet nulli qui secum dissidet ipse. ar. ff. de ædil. edic. cum autem. §. excipitur. & alibi, Qui sibi non parcit, mihi vel tibi quomodo parcet? Alia litera habet nostram, idest, à nobis accipere. 23. q. 5. si non licet.

a *In peccato.*] idest, in pœna peccati, scilicet satisfactione. non enim Lazarus resuscitatus fuit in peccato. Dic ergo in peccato est quo ad ecclesiam: licet de eo iam cõtritus sit quo ad Deum.

bentur eius vincula, qui adhuc in peccato a est: tollitur velamen b de facie eius, quod veritatem gratiæ, quam acceperat, obumbrabat. Sed quia venia donatus est; reuelare faciem, aperire vultum iubetur. Non habet enim quod erubescat c, cui peccatum d dimissum est. In tanta vero Domini gratia, tantoque diuini muneris miraculo cum oporteret vniuersos lætari, commouebantur impij, & aduersus Christum concilium congregabant, Lazarum e quoque interficere volebant f. Nonne merito eorum g successores h vos fore cognoscitis, quorum duritiæ heredes estis? Nam & vos indignamini; & contra ecclesiam congregatis concilium, quia videtis mortuos in ecclesia reuiuiscere, & peccatorum indulta venia resuscitari. Itaque i (quod in vobis est) per inuidiam rursus uultis interficere suscitatos. Sed Iesus non reuocat k beneficia, immo cumulo suæ liberalitatis amplificat l; reuisit solicite suscitatum, & celebrata † resurrectionis gratia lætus ad cœnam m venit, quam ei sua præparauit ecclesia: in qua ille, qui fuerat mortuus, vnus inter discumbentes cum Christo inuenitur.

Io. 12.

† *al. celebratæ*

α Solui iubentur.] *In origin ali impresso legitur*, & soluere iubentur eius uincula, quæ adhuc in peccato sunt, tollere velamen, &c. *Alia vero ex eodem sunt emendata, & addita nonnulla.*

Idem ibidem, c. 4.

C. LIIII.

Ansl. 11. c. 171.

Is potestatis n suæ gratiam negat, (quæ in remissionem peccatorum est,) qui cælestem eius potestatem o diabolico β fultam suffragio vendicarent. Eosque asserit diabolico vti spiritu, qui separarent ecclesiam Dei: ut omnium temporum hæreticos p, & schismaticos comprehenderet, quibus indulgentiam negat q: quia omne r peccatum circa singulos est, ac uniuersos γ. *& infra, c. 5.* ¶ Quid mirũ, si salutem negatis alijs, qui uestram s recusatis? licet δ & illi nihil à uobis differant, qui à uobis pænitentiam t petunt. Arbitror u enim quòd etiam Iudas x potuisset tanta Dei miseratione non excludi à uenia, si pænitentiam non apud Iudæos, sed apud Christum gessisset † y. *& paulo post.* ¶ Qui agit pænitentiam, non solum diluere lacrymis debet peccatum suum, sed etiam emendatioribus z factis operire, & tegere a delicta superiora, ut non imputetur ei peccatum.

† *al. egisset*

β Diabolico.] *Addita hic sunt nonnulla ex B. Ambrosio, quę deesse videbantur. Antea enim legebatur*, qui cęlestem potestatem diabolico spiritu separant ab ecclesia Dei, vt omniũ, &c.

γ Ac vniuersos.] *In originali est*, hoc in uniuersos. *Sed ob glossam non est mutatum.*

δ Licet & illi.] *In aliquot vetustis codicibus, & originali legitur*, licet illi nihil deferant. *Sed auctor glossę videtur habuisse vt in uulgatis Gratiani.*

Idem in eodem 2. libro, c. 9.

C. LV.

6 Nonnulli ideo poscunt pænitentiam, ut statim sibi reddi communionem uelint. Hi non tã se soluere cupiunt, quàm sacerdotẽ ligare b. Suam enim conscientiã non exuunt, sacerdotis induũt: cui † præceptum est, [Nolite c sanctum dare canibus d, neq; miseri-

Matt. 7.

† abest ab orig.

b *Velamen.*] quod impediebat eum ne videri posset: vnde Esaias, Opposuisti nubem ne transeat oratio.

c *Erubescat.*] arg. per pænitentiam deleri infamiam. Arg. contra. 2. q. 3. cap. Enthemium. §. hinc. & quòd peccata sanctorum non reuelabuntur in die iudicij. arg. ʒ. ea §. non itaque.

Pænitentia in tribus continetur.

d *Cui peccatum*] q̃d cõfitetur tribus modis: oris confessione, cordis contritione, & operis satisfactione.

e *Lazarum.*] iste fuit primus proditor inferni: & ideo diabolus suggerebat Iudæis vt ipsum interficerent.

f *Volebãt.*] stulta voluntas erat, quasi non posset suscitare occisũ, qui suscitauit defunctum.

g *Eorum.*] idest, impiorum, scilicet Iudæorum.

h *Successores.*] idest, imitatores, vt 1. q. 1. cito turpem.

i *Itaque.*] de consec. dist. 4. quæris.

k *Non reuocat.*] supra 22. q. 2. cap. si quęlibet. §. quandoque. supra 16. q. 2. visis.

l *Amplificat.*] quia dimittit peccatũ, & post se ipsum confert, vt 50. dist. pænitentes. de consec. dist. 4. nemo.

m *Ad cœnam.*] ipse Lazarus, s. vbi & ipsa Martha ministrabat, quando fuit inuitata à Simone leproso.

Is potestatis suæ.] Adhuc prosequitur Ambrosius de hæreticis, qui per Iudæos designantur. Et hũc casum sic ponit Laurentius. Loquitur Ambrosius hic contra Iudæos, qui dicebant Christum in Beelzebub nomine eijcere dæmonia: quibus Domin⁹ dixit: qui peccat in filiũ vel in patrem, remittitur ei: qui vero peccat in spiritũ sanctũ, nõ remittitur ei, neque hic, neque in futuro. Isti ergo Iudæi separabant cælestẽ potestatem ab ecclesia, q eum in Beelzebub dicebant eijcere dæmonia: quibus Dominus loquẽs (vt prædixi) complexus est omnes hæreticos tam illius temporis, quàm futuros. *Quia omne*, s. separare potestatem ab ecclesia, est omne idest magnum & grauissimum peccatum. Vel hoc ideo dicit, quia qui in hoc delinquit, factus est omnium reus.

Peccatum in spiritum sanctum est irremissibile.

n *Iis potestatis.*] adhuc prosequitur Ambrosius de hæreticis per prædictos Iudæos designatis.

o *Potestatem.*] scilicet dimittendi peccata, soluendi & ligandi.

p *Hæreticos.*] per Iudæos, q suscitationẽ Lazari non credebant.

q *Negat.*] dicens, Vos in peccato vestro moriemini. & hoc si persistant in hæresi; quia conuersis præsto est indulgentia. 26. q. 6. si presbyter.

r *Omne peccatum.*] idest, magnũ peccatũ. Vel ideo hoc dicit quia q̃ in hoc vno delinquit, factus est omnium reus. ʒ. dist. 5. fratres.

t *Pænitentiam.*] non ergo licet accipere pænitentiam ab hæretico, sicut nec Eucharistiam, vt 24. q. 1. cap. vlt. sed baptismum bene in necessitate, vt 24. q. 1. si quem.

u *Arbitror.*] idest, certus sum. nam quantuslibet sit fœtor, aboletur per pænitentiam, vt ʒ. ea. quantuslibet.

x *Iudas.*] ʒ. dist. 6. qui vult. in princ.

y *Gessisset.*] sed iuit ipse ad diuisos. ʒ. dist. 3. Iudas.

z *Emendatioribus.*] ergo non sufficit sola cordis contritio. & ita facit ad propositum Gratiani.

a *Et tegere.*] ʒ. dist. ille rex.

Nonnulli.] hæc est 6. pars secundæ partis huius dist. in qua reprehendit eos, qui paruas pænitentias postulant à sacerdote propter fastidium benefaciendi. Ioan. de Fant.

Casus. Quidam postulabant pænitentiam à sacerdotibus vt statim in pristinum statum reuertantur. hi potius obligant sacerdotes quàm se absoluunt: quibus sacerdotibus dictũ est, nolite dare, &c.

b *Ligare.*] in se onus pænitentiæ suscipiendo: quod potest & debet quandoque sacerdos. ʒ. dist. 6. c. 1. Vel indiscrete soluendo. arg. 50. dist. si quis præpostera.

c *Nolite.*] supra 11. q. 3. nolite.

d *Canibus.*] prius. iam enim post pænitentiam canes non sunt. & intellige

intellige canibus, idest, manifestis. nam de occultis secus. de consec. dist. 2. non prohibeat.
a ¶ *Ante porcos.*] idest, peccato sordidatos.
b ¶ *Consortia.*] quia summa & ima sociatur, &c. de conse. dist. 2. quid sit sanguis. & 43. dist. in mandatis.

C. de aposta. hi qui sanctam.
n ¶ *In peccatis.*] mortalibus: quia cum veniali non prohibetur. de consecra. dist. 2. quotidie.
o ¶ *Quiesce.*] idest. abstine à sacramentis. arg. contra promouendos, qui post baptismum peccauerunt. 25. dist. primum.

Sunt impuritatibus

tis margaritas vestras ante porcos [a] : hoc est, immundis spiritibus † sacræ communionis non impendenda consortia [b].

Idem ibidem.

C. LVI.

SVnt, qui arbitrentur hoc esse pænitentiam, si abstineant à sacramẽtis cælestibus. Hi sæuiores in se iudices sunt; qui pœnam præscribunt sibi, declinant remedium [c]; quos vel pœnam suam conueniebat dolere, quia cælesti fraudarẽtur gratia. *& c. 10.* ¶ Facilius [d] autem inueni, qui innocentiam seruauerint, quàm qui congrue [e] egerint pænitentiam; vbi [α] acquirendæ [f] ambitio dignitatis [g], vbi vini effusio [h], vbi ipsius copulæ coniugalis vsus [i]? Renuntiandum sæculo [k] est, somno ipsi minus indulgendum, quàm natura postulat [l], interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspirijs, sequestrandus orationibus; viuendum ita, vt in [β] tali [m] vita huic moriatur vsui, seipsum sibi homo abneget, & totus mutetur. *& infra c. 11.* ¶ Nemo in peccatis † [n] positus arrogare sibi debet auctoritatem, aut vsurpationem sacramentorum: quia scriptum est [Peccasti? quiesce [o].] *& paulo post.* ¶ Dicimus † [p] ergo & agendam pænitentiam, & eo agendam tempore, quo culpæ deferuescat [q] luxuria, & in captiuitate peccati positos, reuerentiores [r] nos, non vsurpatores esse debere. Nam si Moysi propius accedere gestienti, vt cognitionem mysterij [s] cælestis hauriret, dicitur [Solue [t] calceamentum pedum tuorum;] quanto magis nos animæ nostræ pedes [u] exuere uinculis corporalibus, & gressus omnes mundi istius nexu debemus absoluere [x]? *& paulo superius.* ¶ Nihil est, quod tam summo dolori sit, quàm si vnusquisque positus sub captiuitate peccati recordatur, vnde lapsus [y] sit, atque vnde [z] deciderit, & quòd ad corporea †, atque terrena ab illa speciosa, & pulchra diuinæ cognitionis intentione deflexerit.

† al. peccato
Eccli. 21.
Gen 4. sm 70.
† Didicimus] or.
Exo. 3.
Act. 12.
† al. corpoream atque terrenam.

α ¶ Vbi acquirendæ.] *Locus integer B. Ambrosii hic est.* An quisquam illam pænitentiam putat, vbi acquirendæ ambitio dignitatis, vbi vini effusio, vbi ipsius copulæ coniugalis vsus? *Sed gloss. in vers.* acquirendæ, *obstitit, ne hic emendaretur. Multa autem alia sunt emendata.*
β ¶ Vt in tali vita.] *In originali est,* vt vitali huic moriatur vsui. *Sed glossa obstitit, ne mutaretur.*

Item Cyprianus episcopus, lib. 4. epist. 2. ad Antonianum.

C. LVII.

MIror autem quosdam sic obstinatos esse, vt dandam non putent lapsis pænitentiam; aut pænitentibus existiment ueniam denegandam, cum scriptum sit [Memento, vnde cecideris, & age pænitentiam, & fac priora [a] opera.] Quod vtique ei dicitur, quem constat cecidisse, & quem Dominus hortatur per opera rursus exurgere: quia scriptum est [Eleemosyna [b] a morte liberat:] & non vtique ab illa morte, quam semel [c] Christi sanguis extinxit, & à qua nos salutaris baptismi, & redemptoris nostri gratia liberauit: sed ab ea [d], quæ per delicta postmodum serpit.

Apo. 2.
Tob. 4.

p ¶ *Dicimus.*] hic agit de tempore agendæ pænitentiæ, quasi dicat, si in iuuentute non pænituimus: saltem in senectute pæniteamus.
q ¶ *Deferuescat.*] aliâs desuescat. ĩ. dist. 3. in falicibus.
ADDITIO. Quod not. 22. q. 2. ancillam. in fine.
r ¶ *Reuerentiores.*] idest, propter reuerentiã abstinere ab Eucharistię perceptione.
s ¶ *Mysterij.*] s. quare rubus ardens non conburebatur in montem Oreb. Rubus est virgo Maria; ignis ardens in rubo nec conburens est spiritus sanctus in beata Maria: qui descendẽs in eam non violauit eã. & secundum hoc quod sequitur, solue calciamenta, &c. si intelligit calciamentum quod fit de mortuis animalib⁹, est prauus intellectus Pharisæorum dicentiũ: si peperit, ergo cũ viro concubuit. dicitur ergo Moysi, i. cuilibet Christiano, solue calciamenta, &c. i. exue talẽ intellectũ. fallit in beata Maria, quæ virgo ante partum & post partũ Christum peperit.
t ¶ *Solue.*] idest, opera mortua de affectibus tuis: quia nullus digne conspicere vel Deũ videre potest, nisi cuncta terrena & mortalia vitia deponat. vnde talis veterũ cõsuetudo erat, vt si spõsus spõsam repudiaret, in signũ repudij discalciari iubebatur.

Pænitendi tẽpus.
Rubus ardẽs qui non comburebatur, quid repræsentabat.
Deus à quo videri potest.
Consuetudo veterum in signũ repudij.
Pedes pro affectionibus accipiuntur.

SVnt qui.] CASVS. Quidam erant qui nolebant accipere pænitentiam à sacerdotibus, nec de peccatis suis satisfacere & dolere: putantes sibi sufficere, si propria auctoritate à sacramẽtis abstineant. quos Amb. in hoc cap. reprehendit, hortans eos multipliciter vt doleant & satisfaciant de suis delictis. quod probatur exẽplo Moysi. *Præscribunt,* idest, imponunt & præfigunt sibi pænitentiam talem scriptam in Gen.
c ¶ *Si remedium.*] i. pænitentiam, per quã consequuntur remediũ, vel cõionẽ. de cõse. dist. 2. si qs intrat ecclesiã. & ĩ. ead. qui sanctus.
d ¶ *Facilius.*] ĩ. ea. dist. 3. c. 1. hæc de charitate. & c. reperiuntur.
e ¶ *Congrue.*] & ita est ar. quod facilius de nouo aliqd acquiritur q̃ recuperetur amissum, vt ĩ. dist. 3. reperiunt. & dicit Boethius: Facilius est ad virtutẽ erigere nouos, q̃ reuocare veteres vel pteritos.
f ¶ *Acquirendæ.*] in hac vita supple. & tũc cõgrue sequit, vbi, &c. vel dic vbi, idest in pænitentia debent cessare quę sequuntur. Vel sic ordina litteram: nuntiandum est sæculo, vbi acquirendum est.
g ¶ *Ambitio dignitatis.*] quæ reprobatur 8. q. 1. in scripturis.
h ¶ *Vini effusio*] quæ reprobatur ĩ. 35. dist. c. 1.
i ¶ *Copulę coniugalis vsus.*] qui quandoque minus licitus est. 32. quæst. 4. origo.
K ¶ *Saeculo.*] quo ad ambitionem dignitatis. 40. dist. multi.
l ¶ *Natura postulat.*] arg. contra illos qui dormiunt in scholis: & ita debemus propriam naturam expugnare, licet contraria sit medicina. ĩ. de conse. dist. 5. contraria.
m ¶ *In tali.*] quia maioris est pœnæ inter homines viuere, &c.

de hoc dr 8. q. 1. olim. & ideo Moyses discalciari iubet, ne ad ecclesiã, q̃ in rubo significat, quasi spõsus accedat calciatus. hoc. n. seruãdũ est ĩ Chrõ, q verus est spõsus: de quo Ioãnes ait, Cuius nõ sum dignus soluere corrigiã calciamẽti eius, &c. de cõse. dist. 4. p aquã.
u ¶ *Pedes.*] i. affectiones. vnde Aug. sup illum locũ, In laqueo illo quẽ absconderunt, cõprehensus est pes eorũ: dr pes animę amor: & si est ad bonum, dicitur charitas: si ad malum, dicitur cupiditas.
x ¶ *Absoluere.*] antequam ad sacramenta accedat.
y ¶ *Lapsus.*] hoc idem dicit Boethius. Infelicissimum genus infortunij est fuisse felicem.
z ¶ *Vnde.*] idest, à quo statu. 50. dist. quia sanctitas.
MIror.] CASVS. Quidam stulti sacerdotes erant in ecclesia: qui cum viderent quosdam peccatores non recte pænitere, nec veniam recipere: alios ad pænitentiam recipere nolebant: quos hic redarguit Cyprianus: & quod eos recipere debeant, probat auctoritate Ioan. in Apoc. & auctoritate Tobiæ.
a ¶ *Priora.*] 50. dist. domino sancto.
b ¶ *Eleemosyna.*] scilicet interior, vt ĩ. dist. 3. c. incassum. §. sed verba. Vel exterior liberat à morte, idest, à peccato occasionaliter: quia citius illustratur. ĩ. ead. medicina. quia sicut seta filum introducit: ita timor seruilis charitatem, &c. ĩ. dist. 3. qui vult.
c ¶ *Semel.*] hinc collige peccata non redire. ĩ. dist. 4. c. in domo. §. item secundum. & 23. q. 4. si illic.
d ¶ *Ab ea.*] idest, à morte actualium peccatorum. de consec. dist. 4. cap. 1. & 2.

Item Hieronymus Damaso.

C. LVIII.

IMportuna in Euangelio mulier tamdem meruit audiri: & clauso cum seris † [a] ostio [b], media licet nocte [c], ab amico panes [d] amicus accepit: Deus ipse, qui nullis contra se viribus superari potest, publicani precibus [e] vincitur [f]. Niniue ciuitas, quæ peccato perijt [g], fletibus stetit [h]. Quorsum ista tam longo repetita principio? videlicet vt paruum magnus aspicias, vt diues pastor morbidam non contemnas ouem. Christus in paradisum de cruce latronem intulit: & ne quis aliquando seram conuersionem putaret, fecit homicidij pœnam martyrium [i]. Christus, inquam, prodigum filium reuertentem lætus amplectitur, & nonaginta nouem pecudibus derelictis, vna ouicula, quæ remanserat, humeris boni pastoris aduehitur. ¶ Vbi [a] vero peccator intelligens vulnus suum tradidit medico se curandum; ibi non est virga necessaria, sed spiritus lenitatis [k].

Luc. 18. & 11. † seruis] or. Luc. 18. Iona 3. Lu. 23. Luc. 15. Matt. 18.

a ¶ Vbi vero.] *Hæc vsque ad finem non sunt inuenta apud B. Hieronymum.*

3 *Quòd autem omni peccanti, auctoritate Ambrosii [l], venia promittitur; falsum videtur. Quibusdam enim venia denegatur [m] aut ex magnitudine peccati, aut ex gradu officij. Vnde Ioannes in epistola sua [Est peccatum [n] ad mortem: quis † orabit pro eo?] Alibi [o] quoque legitur [Quis medebitur incantatori vulnerato à serpente?]*

1. Io. 5. † *non pro eo dico vt roget quis*] or.

Item.

C. LIX.

SI sacerdos [p] peccauerit, quis orabit pro eo?

¶ *Primo Regnorum libro, c. 2. legitur*, Si peccauerit vir in virum, placari ei potest Deus. Si autem in Dominum peccauerit, quis orabit pro eo? *& sic affertur à B. Ambrosio lib. 1. de pænitentia, c. 8. & alijs patribus. B. tamen Gregorius in c. 2. primi Regum c. 3. ex hac ipsa vulgata lectione elicit sententiam, quam nunc affert Gratianus, ut notatum est* s. *dist. 50. c. alienum.*

Sed huiusmodi interrogationes non semper [q] negationem inferunt; sed potius difficultatem [r], vel raritatem notant, vt est illud Euangelij [Quis, putas, est fidelis seruus, & prudens, &c.] Hinc etiam Ambrosius [Deus, quis [s] similis tibi? non vtique nullus: quia imago patris filius est.] Similiter igitur accipiendum [quis orabit pro eo?] hoc est, singularis vitæ aliquis debet orare pro eo, qui peccauit in Dominum.] & infra. [Nam quomodo Ioannes diceret non orandum pro delicto grauiore, qui legisset Moysem rogasse [t], & impetrasse, vbi erat prauaricatio voluntaria? qui sciret etiam Hieremiam [u] rogasse?] Potest etiam secundum Augustinum aliter intelligi illud Ioannis [Est peccatum ad mortem, &c.] vt nulla sit eius, &

Matt. 24. Lib. 1. de pæn. c. 8. Ps. 82. Ibidem c. 9. Exo. 32. 2. Machab. vlt. De correp. & gratia c. 12. 1. Io. 5.

IMportuna.] CASVS. Probat Hiero. in hoc c. quod peccatoribus & pænitentibus venia tribuitur, & quod semper est pœnitentia facienda, licet quis sit in mortali peccato, vt veniam impetret: quod probatur exemplo mulieris Chananææ, quæ per suã importunitatẽ vel instantiã meruit à Domino exaudiri: & exemplo amici, qui ab amico tres panes ĩpetrauit: & latronis qui in cruce meruit veniam: & quibusdam alijs exemplis, quæ in littera facile videbis. *Perijt*, i. perire meruit: vel digna fuit perire, vel peritura esse credebatur. *Martyrium.* non in veritate fuit martyrium, sed similitudine facti.

Bona instanter sunt facienda.

IMPORTVNA. CASVS Probat ĩ hoc c. quod instanter bona facienda sunt, licet quis sit in mortali peccato, vt impetret veniam, sicut Chananæa, & sicut amicus ab amico qui tres panes impetrauit: latro etiam meruit veniam: & alijs exẽplis vtitur.

a ¶ *Cum seris.*] idest, taciturnitate prædicatorum.

b ¶ *Ostio.*] idest, intelligentia scripturarum.

c ¶ *Nocte.*] idest, in profundo vitiorum positus.

d ¶ *Panes.*] idest, fidem sanctæ Trinitatis.

e ¶ *Precibus.*] illis, s. Deus propitius esto mihi peccatori.

f ¶ *Vincitur.*] quia regnum cælorum vim patitur. 1. q. 3. Saluator.

g ¶ *Perijt.*] idest, perire meruit. similis expositio 24. q. 3. si quis non recto.

h ¶ *Stetit.*] idest, non perijt.

i ¶ *Martyrium.*] non in rei veritate fuit martyrium, sed propter similitudinẽ facti. Vel ideo dicitur pœna conuersa in martyrium: quia per fidem & patientiam, quam tunc habuit, dignus fuit æterno præmio, s. vt intraret statim ad vitam, sicut & illi qui patiuntur martyrium, vt j. de consecra. dist. 4. baptismi vicem. contra. ibi enim dicitur, quod latro non pro nomine Christi crucifixus est: sed pro meritis facinorum suorum: & pœna non facit martyrem, sed causa, vt dicit Augustinus. quare martyrium non fuit: quod & verum est. eius ergo pœna martyriũ dicitur ratione æterni præmij, quod quasi martyr recepit confitendo, vel ratione confessionis quam in patibulo habuit: sicut enim martyr, sic latro inter pœnas Christum confiteri non timuit.

Latro bonus an fuerit martyr.

K ¶ *Lenitatis.*] argu. iudicem potius debere sequi misericordiam quàm rigorem. 24. q. 2. legatur. supra dist. 45. licet plerumque. supra 2. q. 5. quanto. supra dist. 86. odio.

QVOD AVTEM. Hæc est 3. pars dist. in qua probat, quod omnia Deus dimittit pænitenti. qui autem moritur impænitens, ille peccat in spiritum sanctum: cui numquam dimittetur. Ioã. de Fan. CASVS. Probatum est supra auctoritate Ambro. quod pænitenti venia tribuitur. sed contra obijcit Gratianus, vt contrarietatem illam postea soluat. Seq. c. si sacerdos. planum est.

l ¶ *Auctoritate Ambrosii*] s. ea. nemo potest. s. ea. importuna.

m ¶ *Denegatur.*] idest, videtur denegari.

n ¶ *Est peccatum.*] aliter hic exponit magister istam auctoritatem quàm exponatur j. e. §. potest. & exaudi auctoritatem istam de peccato in spiritum sanctum, vt exponit Augustinus. j. e. §. potest.

o ¶ *Alibi.*] in libro Iesu filij Syrach.

p ¶ *Si sacerdos.*] in libro Regum.

CVM AVTEM. CASVS. Gratianus soluit prædictã contrarietatem dicens quod huiusmodi interrogationes, si sacerdos peccauerit, &c. inferunt difficultatem & varietatem: quod difficile fiet vt aliqua singularis persona oret pro ipso: & ad hoc probandum quasdam auctoritates inducit.

q ¶ *Non semper.*] supra 32. quæst. 7. quid in omnibus. ff. commo. l. ad eos. ff. locati. l. sed & de damno.

r ¶ *Difficultatem.*] hoc referas ad delicti varietatem, & ad intercessorem spiritualem.

s ¶ *Deus quis.*] quia imago, & etiã quælibet fidelis anima. j. dist. prox. illa anima. sed & homo habet similitudinẽ Dei. j. 33. q. 5. hæc imago. triplex est igitur imago siue similitudo identitatis, secundũ quã tantum filius Dei est imago patris. imitationis, secundũ quam dicitur quod magna nauis est imago alicuius domus, & discipulus magistri. similitudinis expressæ, vt sigillum in cera depingitur.

t ¶ *Rogasse.*] pro peccatis Hierusalẽ, vnde in libro Machabæorum legitur, quod Iudas Machabæus cũ deberet pugnare cum suis paucis contra Nicanorem, qui erat cũ multis, ad confortationem suorum retulit somniũ quod in præcedenti nocte viderat in hunc modum. Viderat Oniam sacerdotẽ manus ad cælum protendentem, & orãtem pro populo Iudæorum, & postea apparuisse alium virum ætate & gloria mirabilem circa illum Oniã, & dixisse: Hic est amator populi Israel: hic est qui multũ orat pro populo & pro ciuitate sancta.

u ¶ *Hieremiam.*] Dei prophetã. extendisse autẽ Hieremiam dexteram, & dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem; accipe sanctum gladium munus missum à Deo, quo deijcies aduersarios populi mei Israel. qua visione confortati qui erant cum Iuda, impetũ fecerunt in hostes & Nicanorem interfecerunt & xxx. millia de suis.

POTEST. CASVS. Ponit Grat. aliam solutionem; & ad auctoritatem Io. vt intelligatur de eo qui peccat in spiritum sanctũ, & contra fidem, pro quo non est orandũ post mortem, si vsque ad mortem in tali crimine perseuerauerit. & ad hoc probandum inducit c. sequens. *Non dico*, idest, non præcipio. *Dico*, idest, præcipio.

a ¶ *Pro illo.*] quia non sequitur ꝙ in carne non promeruit. ȷ̄. e. multiplex. §. 1. Dico vt pro eo non roget q̃s post mortem: & ita exaudi pro peccato in spiritũ sanctum: quod est finalis impænitentia, vt hic innuit Augustinus: quo casu exaudi s̄. 13. q. 2. pro obeuntibus. licet H. illud intelligat de specialibus orationibus.

Pos- ... de talibus habetur de cõse. dis. 4. hi vero hæretici. Itẽ secũdũ alios peccatũ in spiritum sanctũ est finalis impęnitentia: peccatũ, s. quod durat vsque ad mortẽ, vt, vsque, inclusiuũ sit. quod hic Aug. potius velle videtur ȷ̄. dist. 3. inter hæc hircum. Sed solet quæri, vtrũ finalis impænitentia possit desinere esse? Respon. Iste terminus, finalis impænitentia, duobus modis accipitur. Inest enim alicui impænitentia finalis quãdo nõ habet propositũ pænitendi: hoc potest desinere esse: q̃a hoc propositũ põt habere in hoc instãti, & cras nõ. Itẽ est ẽt finalis impænitentia [1] quædã qualitas, q̃ inest alicui ex eo ꝙ numquã pænitebit: ista non põt desinere esse subiecto existente: quæ si ponaẽ, oportet dici ꝙ numquam eam habuit.

Luc. 18. & 11. † *sermis*] or. Luc. 18. Iona 3.

superiorum contrarietas. Ait enim. [*Est peccatum ad mortem, non pro illo* [a] *dico, vt roget quis.*] *De quo peccato, quoniam non expressum est, possunt* [b] *multa, & diuersa sentiri. Ego autem dico id esse peccatum, fidem, quæ per dilectionem operatur, deserere vsque ad mortem.* [c]] *Hæc est etiam blasphemia in spiritum sanctum, quam neque in hoc sæculo, neque in futuro remittendam* [d] *Dominus in Euangelio asseruit. Siue autem delectatione peccati, siue desperatione veniæ, vsque ad mortem quis in peccato perseueret; iustum est, vt sine fine puniatur, qui sine fine peccauerit.*

Impænitentia finalis capitur duobus modis.

Lu. 23. Luc. 15. Matt. 18.

Vnde Gregorius Papa, lib. 4. dial. c. 43.

Ansl. l. 11. c. 153.

C. LX.

VOluissent iniqui, si potuissent, sine fine viuere, vt potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim quia in peccato semper viuere cupiunt, qui numquam [e] desinunt peccare, dum viuunt. Ad magnam ergo iustitiam iudicantis pertinet, vt numquam careant supplicio, qui in hac vita numquam voluerunt carere peccato.

[1] Supradicta breuiter comprehendas: & dic ꝙ sex modis in spiritum sanctum peccatur: duobus modis erga Deum. præsumptione, vt Origenes. desperatione, vt Iudas. ȷ̄. ea. dist. 3. sceleratior. Duobus erga proximum. Odio fraternæ cogitationis, & impugnationis agnitæ veritatis. 11. q. 3. nolite timere. Duobus erga seipsũ: finali impænitentia, & pænitere pænituisse 17. quęs 4. sunt qui. & adde quòd de hoc etiam no. ȷ̄. dist. 2. scienidum. Arch.

VOluisset.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ mali vellent semper viuere, vt semper ĩ pc̃tõ manerent. vnde ad magnã ptinet iustitiã iudicãtis vt ppetuo sint in supplicijs, q in hac vita semp volũt esse ĩ pc̃tõ.

e ¶ *Numquam.*] assidue enim peccantiũ nõ miseretur Deus, vt s̄. 93. di. diaconi. & venia impænitenti, & c. 24. q. 2. legatur. & ideo semper obnoxij pœnę psistent, vt ȷ̄. dist. 7. in fine.

1. Io. 5. † *non pro eo dico vt roget quis*] or.

4 *Ex his* [f] *itaque apparet, quòd sine confessione oris, & satisfactione operis, peccatum non remittitur. Nam si necesse est, vt iniquitates nostras dicamus, vt postea iustificemur, si nemo* [g] *potest iustificari à peccato, nisi antea confessus fuerit peccatum, si confessio paradisum* [h] *aperit, veniam acquirit, si illa solum confessio vtilis est, quæ fit cum pænitentia (in quo notatur aliud esse confessio, aliud pænitentia, siue interior, siue exterior accipiatur,) si ille, qui promittit veniam occulte apud Deum, non apud ecclesiam pænitentiam agenti, frustratur* † [i] *Euangelium, & claues datas ecclesiæ, promittit etiam, quod Deus negat delinquenti; si nemo potest consequi* [k] *veniam, nisi quantulamcumque, etsi minorem, quàm debeat, peccati soluerit pœnam, si solis* [l] *sacerdotibus ligandi* [m], *soluendique potestas* [n] *à Deo tradita est, si nullus veniam accipit, nisi ecclesiæ supplicationibus* [o] *ipsam impetrare contendat; Concluditur ergo, quòd nullus ante confessionem oris, & satisfactionem operis, peccati abolet culpam. Denique* [p], *vt perspicue appareat neminem sine confessione à peccato mundari, ab ipsius humani generis principio sumamus exordium. Peccato transgressionis primi parentes corrupti, à Domino sunt requisiti de culpa, vt peccatum, quod transgrediendo commiserant, confitendo delerent. Serpens* [q] *autem de culpa requisitus non est, quia per confessionem* [r] *non reuocabatur* [s] *ad vitam. Cain quoque, cum primæ præuaricationi fratricidium addidisset, similiter à Domino de culpa requisitus est, dum ei dicitur* [*Vbi est Abel frater*

† al. frustrat

Matt. 16.

Gen. 3.

Gen. 4.

EX HIS. Hæc est 4. pars dist. in qua pbat per 36. aucto. ꝙ si q̃s non confitetur, non saluaẽ: si petijt, sufficit cõfessio q̃ fit primo Deo, deinde sacerdoti q loco Dei iudicat. Ioã. de Fã.

CASVS. Concludit Gra. ex præallegatis eorum sententiã in vnum perstringẽs, ꝙ peccatũ nõ dimittiẽ sine oris cõfessiõe, & operis satisfactiõe. Postea per multas probationes & multa argumẽta nitiẽ idẽ pbare, incipiẽs à peccato primi hominis, qđ nõ nisi cõfessione est dimissum: & pbatio Grat. protenditur vsque ad illũ §. his auctoritatibus. Et nõ facit §. nisi. vsque ad §. illũ, ex his omnibus. Quidã tamen faciunt ibi duo cap. s. *Puteus*, & *Introite*. vnde secundũ ꝙ habent in libris suis, postea ponunt in gl. Sed certe non videtur ꝙ ibi debeant esse cap. etiam secundũ Gra. & si aliquod est ibi, casus est planus. Idem etiam voluit Benedictus.

b ¶ *Possunt.*] arg. quod non est diffinitũ, posse diffiniri 22. q. 5. hoc videtur. arg. contra 31. q. 1. quòd si dormierit. 2. q. 5. consuluisti.

c ¶ *Ad mortem.*] vnde alibi Aug. Tanta labes est illius peccati, vt humilitatem pænitentiæ subire non possit: quod quidem committit quisquis ex sola inuidia vnitatem ecclesiasticam impugnat, & diabolo scienter attribuit opera spiritus sancti. vnde nec Christus in passione pro talibus orauit, sed pro eis qui ignoranter crucifigebant eum, dicens, Pater ignosce illis: quia nesciunt quid faciunt.

d ¶ *Remittendam.*] Peccatũ in spiritum sanctũ dicitur generaliter omne peccatũ mortale, quia q vnam personã offendit, & aliã: specialius vero peccatũ est qđ ex odio vel ex malignitate procedit; nã spiritussanctus est amor & benignitas. secũdũ alios peccatũ in spiritũ sanctũ est obstinatio mentis. Est autẽ obstinatio mẽtis in pc̃tõ obdurata pertinacia, quã impænitẽtia finalis comitaẽ. prouenit aũt huiusmodi obstinatio interdũ ex desperatione: puta cum q̃s credit suorũ delictorũ magnitudinẽ diuinã misericordiã excessisse, & ob hoc de vitijs ascendit ad vitia, iuxta illud qđ ait Cain: maior est iniquitas mea q̃ vt veniã merear, vt ȷ̄. §. denique. Interdum ex psumptione: puta cũ q̃s securus delinq̃t, tãquã Deus pro tẽporali flagitio nõ sit æternum suppliciũ daturus. in quo peccati genere refert Hiero. se Origenẽ deprehẽdisse, q post mortẽ anathematizat⁹ est, vt 24. q. 2. c. vlt. ver. itẽ si ad tẽpora. Vel putãs ĩ articulo mortis sufficienter pænitere vt latro: de q̃bus Apostolus: Maledictus homo q peccat in spe. Itẽ in spiritum sanctũ peccatum est secũdũ alios fraternæ gratiæ inuidia: puta si de gratia à Deo fratri collata inuideas, ne tibi præferatur. arg. ȷ̄. 8. dist. q contẽpta. Item secundũ alios peccare in spiritũ sanctum est blasphemia in personam spiritus sancti.

f ¶ *Ex his itaque.*] infert ex præmissis auctoritatibus: vsque ad §. denique.

g ¶ *Si nemo.*] supra ea. dist. nemo potest.

h ¶ *Paradisum.*] supra ea. dist. ecce nunc tempus.

i ¶ *Frustratur.*] supra ea. dist. agite.

K ¶ *Consequi.*] supra ea. dist. cap. nullus.

l ¶ *Si solis*] supra ea. dist. verbum.

m ¶ *Ligandi.*] idest, imponendi satisfactionem vel relaxandi.

n ¶ *Potestas.*] no. solis sacerdotibus potestatem ligandi traditam.

o ¶ *Supplicationibus.*] supra ea. dist. multiplex.

p ¶ *Denique.*] ab isto loco vsque ad cap. quamobrem. probat 22. auctoritatibus, s. peccata non dimitti sine oris confessione. auctoritates veteris testamenti inducit vsque ad § in Euangelio. Ab illo §. in Euangelio vsque ad §. ex his. inducit auctoritates noui testamenti, & post ex omnibus concludit in §. ex his. & omnes illæ auctoritates intelliguntur cum quis confiteri contemnit.

q ¶ *Serpens.*] idest, diabolus, qui serpente vtebatur tamquam organo vel intellige ad litteram.

r ¶ *Confessionem.*] & quia in seipso inuenit originem peccati.

s ¶ *Non reuocabatur.*] quia irreuocabile fuit peccatum eius, & impossibile

Peccatũ diaboli fuit irremediabile: sed hominis remediabile.

Peccatū diaboli fuit irremediabile, sed hominis remediabile.

impossibile est eū reuocare ad pœnitentiā, vt j.dist. 2.§. quod autē reprobi. versi.impossibile.hominis autē peccatū fuit remediabile, & hoc duabus de causis:qa totū genus humanū perierat de peccato Adæ,sed nō tota angelica natura peccato diaboli.Itē homo incitatorē habuit ad malū:qđ nō habuit angelus:& ideo p aliū iste nō debuit iuuari, sicut nec ille p se potuit surgere. & ideo peccatū diaboli fuit irremediabile, & nō peccatum hominis.

1 Gen. 12. capit.

a ¶ *Reges.*] Pharao 1 rex Aegypti,de quo habetur š.22.q.2.c. vtilē. §.ecce quæ. & Abimelech 2 rex Gerare. de quo habetur 32.q.4.nemo sibi.& š. 33.q. 1. si per sortiarias.

2 Gen. 20.

b ¶ *Passiones.*] idest, delicta 15.q.1.illa.

c ¶ *Orationibus.*] supra 33.q.1.si p sortiarias.

d ¶ *Præcepit.*] in Leuitico.

Lepræ genera sunt quattuor.

e ¶ *Vt lepra.*] idest,aliqua macula. Sunt autē quattuor genera lepræ: in cute,in capillis,in domo,in veste. In capillis lepra dicitur alopecia. fluētib' sanie capillis,si ī caluitio vel in alia parte capitis albus vel ruffus color īuētus fuerit, plaga lepræ est. In cute lepra cognoscit,si in ea fuerit alba,i. pallida albedo,vel pustulę,& huiusmodi lepra vestis erat macula alba vel ruffa.Similiter in domo dicebatur lepra talis macula,& macula ī pariete pallore vel rubore đformis.& omnia ista iudicabanē arbitrio sacerdotis. si enim ī homine lepra nō erat perspicua: recludebat eū sacerdos in domo sua septē diebus:qbus expletis si nō creuerat lepra,iterū recludebat eū alijs septē diebus. ꝙ si nec tūc creuerat,mundū eū iudicabat:qa si scabies erat,lauabat homo vestimēta sua, & mūdus erat. Cū vero perspicua erat lepra,separabaē,i.iudicabaē imūdus ad arbitriū sacerdotis, & habebat homo vestimēta sua dissuta,idest,facilia ad induendū vel exuendū,vt sic cognosceretur:& caput rasum 3 ,vt posset cognosci. ołque veste côtectū, ne fœtorē loquēdo diffunderet.& habitabat sol' extra castra,ita vt à mortuo nihil differre videreē.Itē si lepra vestis erat perspicua, cōburebaē vestis:si dubia,recludebaē septē diebus. si creuerat macula,adiudicabaē lepra:si nō creuerat,abluebaē vestis,& recludebaē alijs vij. diebus:post quos si sacerdos inueniebat creuisse leprā,rūpebat eā. Similiter ostiū domus leprosæ claudebaē vij.dieb':post quos si sacerdos īuenisset creuisse leprā,iubebat erui lapides leprosos, & pijci extra ciuitatē, & domū radi intus per circuitū, & puluerē rasuræ spargi extra ciuitatē in loco immundo,& alios lapides substitui in domo:& luto alio liniri domum. ꝙ si iterum redierit macula, & perseuerans lepra est, destruebatur domus, & ligna,& lapides, & puluis extra ciuitatem proijciebantur in locum immundum.

3 Aliàs nudum.

f ¶ *In domo.*] non dicit hic de veste,& de domo,ꝙ ei ad litterā posset lepra inesse:sed si domus,vel vestis offerretur ab aliquo in ministerium deputanda, antea sacerdoti offerebatur. & si aliqua inerat macula.qua à ministerio impediret;sacerdotis iudicio relinquebaē.

g ¶ *Separata.*] quo ad officium vel ministerium.

h ¶ *Contaminaretur.*] domus,vel vestis,vel cutis, idest contaminata,vel immunda iudicaretur.

tuus?] Sed quia superbus peccatum suum confiteri noluit; potius mendaciter negando Deum fallere conatus est dicens [Numquid custos fratris mei sum ego?] indignus venia iudicatus est. Vnde in desperationis profundum mersus est, dum ait [Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear.] vagus, & profugus exijt à facie Domini, significans eos, qui peccata sua confiteri dissimulant, respectu diuinæ miserationis indignos haberi. Reges [a] *quoque, qui ignorantia ducti in Abraham deliquerant, non nisi eodē orante sanari meruerunt. In quo figuratur, quòd passiones* [b] *morum non sanantur, nisi orationibus* [c] *ecclesiæ. Moysi quoque præcepit* [d] *Dominus, vt lepra* [e] *siue in cute, siue in domo* [f], *siue in veste, siue in crine appareret, sacerdoti ostenderetur, & iuxta eius arbitrium separata* [g], *eius iudicio contaminaretur* [h], *vel mundaretur. Saul quoque cum à spiritu maligno vexaretur, non poterat ad sanæ mentis officium redire, nisi prius Dauid psalteriū arriperet, & coram eo psalleret, & ita ab eius vexatione cessaret diabolus. In quo mystice ostenditur, quòd quicumque diabolo propter peccata mancipatur, ab eius dominio eripi non valet, nisi Dauid, idest, ecclesia, psalterium accipiat, & coram eo psallat, idest spiritualis gratiæ eum participem faciat, & salubriter admonendo, & pie pro eo orando, & exempla boni operis sibi præbendo, diabolum ab inuisibili eius vexatione compescat. Dauid quoque, cum adulterium commisisset, & homicidium, non ante audiuit à propheta* [i] *[Transtulit à te peccatum tuum Dominus,] quàm ipsum peccatum confiteretur. Prius enim prophetæ peccatum redarguenti confessus est, & postea audiuit [Transtulit Dominus peccatum tuum à te.] Achab* [k] *quoque, cum de innocentis* [l] *sanguinis effusione sententiam comminantis Dei audiret, induit seipsum cilicio, satisfaciens Deo per pœnitentiam. Vnde Dominus ad Heliam ait. [Quoniam Achab reueritus est faciem meam; non inducam malū in diebus eius.] Niniuitæ cū audirent [Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur,] ex edicto regis, & principum pœnitentiam egerunt, dicentes [Quis scit, si conuertatur, & ignoscat Deus, & relinquat* [m] *post se benedictionem?] Hac humilitate satisfactionis* † *imminentem subuersionem euadere meruerunt. Quorum exemplis euidenter ostenditur, quòd nullus à Deo consequatur veniam, nisi primum satisfecerit sibi per pœnitentiam. Nabuchodonosor quoque propter superbiam suam à rationabili* † *mente in bestialem* [n] *animum commutatus est, atque à regno suo profugus recedens non ante regnum recepit, quàm conuersus Deum prædicauit. Denique plebs Israelitica ob culpam suæ transgressionis captiuitati tradita non ante liberari meruit, quàm sua peccata confitens, Danielis, & aliorum sanctorum precibus veniam accepit. In Euangelio* [o] *quoque venientes ad Ioannem, vt baptizarentur ab eo, baptismo pœnitentiæ* [p], *primum confitebantur peccata sua: ostendentes, quòd quisque debet peccata sua damnanda confiteri, & innouationem melioris vitæ promittere, si regenerationis desiderat gratiam accipere. Christus quoque alios legitur suscitasse à mortuis, alios à lepra mundasse, alios illuminasse, aliorum membra paralysi dissoluta consolidasse: omnium tamen sanitatem petitio propriæ vocis, vel amicorum* [q] *legitur præcessisse. Luca enim referente didicimus, quòd pro socru Petri prius rogatus est, quàm eam sanitati redde-*

Gen.12.& 26.
Leuit.13.& 14.
1.Reg.16.
2.Reg.12.
3.Reg.2.
Ione 3.
† al. & satisfactione
Dan.4.
† al. rationali
š.17.q.4.miror.
Dan.9.
Io.11.
Io.11.
Luc.17.
Matt.9.
Marc.2.

i ¶ *A propheta.*] scilicet Nathan.

k ¶ *Achab.*] infra ead.dist.3.§.ecce Achab.

ADDITIO. Et 50.dist.cap.si post.§.econtra.

l ¶ *Innocentis.*] scilicet Nabutæ.

m ¶ *Et relinquat.*] scilicet nobis qui eum sequimur, vel post comminationem à se datam.

n ¶ *In bestialem.*] supra 17.q.4.miror.

o ¶ *In Euangelio.*] hic transfert se ad auctoritates noui testamēti.

p ¶ *Pœnitentię.*] non remissionis:nam venientibus ad illud requirebatur pœnitentia: non autem in nostro baptismate,quod remissionis est, vt j.de conse.dist.4.sine pœnitentia.

q ¶ *Vel amicorum.*] hoc enim Deus amat, vt multi rogēt.j.e. fleat.

a ¶ *Raboni.*

a ¶ *Raboni.*] id est, magister.
b ¶ *Mortuos.*] filium archisynagogi, filium viduæ, & Lazarũ.
c ¶ *Quartum.*] vnde hoc Gratianus habuit, ignoramus: nisi dicat hoc de Matthæo intelligi: cui cum Dominus diceret: Sequere me. respondit Domino, Pater meus mortuus est, volo eum sepelire. & tunc Dominus ait, Dimitte mortuos sepelire mortuos suos.
d ¶ *Pœnitens.*] Dauid, vt ꝫ. dist. 3. ille rex.
e ¶ *Tacui.*] peccata.
f ¶ *Ossa.*] virtutes, quibus anima sustentatur, vt ossibus corpus.
g ¶ *Dum clamarem.*] iactando me de meritis meis.

ret. Leprosus vero ille, quem Dominus descendens de monte mundauit, prius clamauit ad eum [Domine si vis, potes me mundare;] quem postea tangendo mundauit. Cæcus quoque dum clamaret ad eum [Miserere mei fili Dauid] interrogauit eum Iesus [Quid vis, vt faciam tibi? ait [Rabboni [a]*, vt videam lumen.] Tres quoque mortuos* [b] *audiuit, quos aliorum orationibus reddidit vitæ. Quartum* [c] *quoque discipulo nuntiante audiuit: sed quia defuerunt viui, qui pro eo precarentur, resuscitari non meruit.* ¶ *Quibus nimirũ exemplis euidentissime datur intelligi, quòd ille, quem grauioris culpæ macula inficit, nisi confessione proprij oris, vel ecclesiæ intercessione suffragante, sanari non poterit. Hinc pœnitens* [d] *ille, qui prius tacendo peccata, flagellari meruerat, postea correptus dicebat, [Quoniam tacui* [e]*, inueterauerunt ossa* [f] *mea, dum clamarem* [g] *tota die.] Hinc Christus ex persona membrorum ait [Non absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum] Quod Augustinus exponit dicens [Puteus est humanæ iniquitatis profunditas, in quem si cecideris, non claudet* [h] *super te os suum, si tu non clauseris* [i] *os tuum: confitere ergo, & dic De profundis clamaui ad te Domine & euades. Claudet super illum Dominus, qui in profundo* [k] *contemnit, à quo mortuo, velut ab eo, qui non sit, perit confessio.] Hinc idem propheta ait [Introite portas eius in confessione.] Ostendens ad portas misericordiæ non nisi per confessionem peccati aliquem posse pertingere. Hinc etiam beatus Ioannes Baptista, & Saluator noster exordium prædicationis suæ à pœnitentia sumpserunt, dicentes [Pœnitentiã agite: appropinquabit enim regnum cælorũ:] ostendentes ad regna cælorũ neminem posse pertingere; nisi primum per pœnitentiam Deo curauerit satisfacere. Hinc etiam in actibus Apostolorum legitur, quòd credentes veniebant ad Apostolos, annuntiantes actus suos. Ex his omnibus facile monstratur, sine confessione nullum veniam posse promereri.*

Matt. 9. Mar. 2. Lu. 4. — Matt. 8. Mar. 1. Lu. 5. Mar. 10 Lu. 18. — Matt. 5. Lu. 7. Io. 11. — ps. 31. ps. 68. — glossa interli. & ordi. ibi ex Au. Sent. 4. dist. 17. ps. 129. — Prou. 19. Eccl. 17. Psal. 99. — Matt. 3. — Act. 19.

Hinc etiam Leo Papa ait epist. 78. al. 80. ad episcopos Campaniæ.

C. LXI.

SVfficit pœnitenti † illa confessio, quæ primum Deo offertur, tum etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit.

ꝫ ead. c. quãuis. Poly. li. 6. tit. 20. Iuo p. 16. c. 167.

Item ad Rusticum Narbonensem episcopum, epistola 90. al. 92. c. 7.

C. LXII.

PÆnitentia, quæ dilata est, cum studiosius petita fuerit, non negetur [l]; vt quoquomodo ad indulgentiæ medicinam anima vulnerata [m] perueniat.

Bur. l. 9. c. 123. Iuo p. 15. c. 135.

Item August. in sermone de pœnitentia, al. lib. de pœnitentiæ medicina.

C. LXIII.

NOn sufficit [n] mores in melius cõmutare, & à præteritis † malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentiæ [o] dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis, & ieiunijs [*].

Beda. 2. cor. c. 12 Sent. 4. dist. 16. Poly. l. 6. tit. 20.

* ¶ Et ieiunijs.] *Hoc non est apud B. Augustinum, neque Bedam, neque magistrum sententiarum, neque Polycarpum.*

Item Ambrosius in c. 1. Lucæ.

C. LXIIII.

NOuit Dominus mutare sententiam [p], si tu noueris emendare delictum.

Item Leo Papa, epist. 90. al. 92. ad Rusticum, c. 8.

C. LXV.

ALiud [q] quidem est debita iuste † reposcere [r]; aliud propria [s], perfectionis amore contemnere. Sed illicitorum veniam postulantem oportet à multis etiam licitis abstinere, dicente Apostolo [Omnia mihi licent [t], sed non omnia expediunt [u].] Vnde si quis pœnitens habet causam, quam negligere forte non debeat, melius ex petit ecclesiasticum, quàm forense iudicium.

11. q. 1. aliud. Ansl. l. 11. c. 141. — 1. Cor. 6.

Item Hieronymus in c. 1. Ioelis.

h ¶ *Non claudet.*] id est, non constringet te finaliter.
i ¶ *Non clauseris os.*] non confitendo.
k ¶ *In profundo.*] vitiorum: vnde peccator cum venerit in profundum vitiorum, contemnit.

EX HIS OMNIBVS. Casus. Infert Grat. ex supradictis quòd sine confessione nullus veniam meret, & ad hoc inducit sequentes auctoritates. Sequentia tria capitu. plana sunt, scilicet *Sufficit & non sufficit. & cap. nouit.* Illud autem cap. quod postea sequitur, scilicet *aliud.* positum est s. 11. q. 1. & ibi casum inuenies. Ben. tamen sic breuiter ponit hic casum. Dicitur hic quòd abstinere debet à multis, qui vnum illicitum committit: & ita probatur, q̃ satisfacere tenetur.

l PAenitentia. Non negetur.] nã quod diffidentia ætatis, &c. 32. q. 2. ancillam. & ꝫ. ea. dist. 7. nemo.
m ¶ *Vulnerata.*] delictis.
n NOn sufficit.] quo ad famam exteriorem. sufficit enim quo ad Deum *, dummodo non contemnat.
o ¶ *Per pœnitentiæ.*] infra ea. dist. si peccatum Dauid.
p NOuit. ¶ *Sententiam.*] comminationis, vt 22. q. 4. incõmutabilis. & in hoc similis est prætori quo ad interlocutoriam. ff. de re iud. quod iussit.
q ALiud.] supra 11. q. 1. aliud.
r ¶ *Reposcere.*] supra 14. q. 1. quod debetur.
s ¶ *Propria.*] ff. de minor. si iudex.
t ¶ *Licent.*] hoc exposui ꝫ. 11. q. 1. aliud.
u ¶ *Expediunt.*] vt debitum repetere. vt ꝫ. 14. q. 1. quod debetur. sed non expedit cum scandalo. Item temporalia accipere. 1. q. 1. iudices. Item omnibus cibis indifferenter vti licet. 11. q. 4. ad mensam. sed non expedit. 28. q. 1. omnis. Item vxorem gentilem derelinquere licet. 28. q. 1. iã nũc. sed nec expedit. vt ea q. 1. sic enim.

a 17 dist. nec licuit. extra de iudi. cum non ab homine. Archid.

* Vide concil. Trid. sess. 14. cap. 8. & can. 13.

Expediunt non omnia.

C. LXVI.

QVi sanctus sacerdos est, & comedit † in Pascha [a] Domini; accingatur baltheo castitatis, & audiat cum Apostolis [Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.] Qui autem peccator [b] est, & quem remordet [c] propria conscientia; cilicio accingatur, & plangat vel propria delicta, vel populi: & ingrediatur ecclesiam [d], de qua propter peccata fuerat egressus; & cubet, vel dormiat in sacco: vt præteritas delitias, per quas offenderat Deum, vitæ austeritate compenset.

Sent. 4. dist. 17.
† al. comedit Pascha] or.
Lu. 12.

Idem in Amos prophetam, ad c. 9.

C. LXVII.

SI agamus [e] pænitentiam; ipsum quoq; suæ pænitebit sententiæ. Rursum [f] iuxta eũdem [g] Hieremiam [*] promittit prospera. Si negligentia dissoluamur; & illum pænitebit sponsionis suæ, promissaq; mutabit. Cuius rei exemplum Niniuitas, & Hierusalem habere possumus; quorum alij de imminentibus supplicijs liberati sunt: alij, quæ patribus promissa fuerant, perdiderunt.

Hierem. 17.

[*] Hieremiam.] *Sic est emendatum ex ipsis commentarijs B. Hieronymi, & vno vetusto exemplari Gratiani. Nam in ceteris est, quemadmodum in vulgatis,* iuxta eumdem Hieronymum promittit prospera, si pænitentiam egerimus. Quod si negligentia, &c.

Idem super Danielem, ad c. 4.

C. LXVIII.

QVamobrem [h] rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis [i] redime [k], & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan [l] ignoscet Deus delictis tuis.] ¶ Si prædixit sententiam Dei, quæ mutari non potest [m]; quomodo hortatur ad eleemosynas, & misericordias pauperum, vt Dei sententia commutetur? Quod facile soluitur Ezechiæ regis exemplo (quem Esaias dixerat esse moriturum [n])& Niniuitarum, quibus dictum est [adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur.] Et tamen ad preces Ezechiæ, & Niniue, Dei sentẽtia commutata est [o], non vanitate iudicij,

4. Re. 10. Esa. 38.
Iona. 3.

QVi sanctus.] CASVS. Dicitur in hoc c. quod sacerdos qui bonus est, & digne vult accipere corpus Christi, debet in castitate permanere: peccator aũt, quem conscientia propria remordet, pænitere debet & ingredi ecclesiam, de qua fuerat pp pctã egressus. *Lucerna ardentes*, i. opera nostra sint ardẽtia charitate, & alijs lucentia per exemplum.

a ¶ *In Pascha.*] id est, in transitu de vitijs ad virtutes: qa pascha trãsitus interpretatur. de consec. dist. 4 per aquã.

b ¶ *Peccator.*] ex hoc vr̃ quòd constitutus in mortali possit auctoritate sua à communione sacramentorum abstinere, iuxta illud, Probet se homo, & sic de pane illo edat, &c. & ideo laudatur mulier, quæ menstrua patitur, si ex reuerentia abstinet. s̃. 5. dist. ad eius. & arg. j̃. de consec. dist. 2. quotidie. sed contra s̃. ea. dist. sunt qui arbitrantur. & in cap. facilius. & j̃. ea. in actione. In contrarijs istis dr̃, quod nemo auctoritate sua, sed sacerdotis debet abstinere à cõmunione altaris. Sol abstinet qs peccati cõscius aliquando pp reuerentiam: quod commẽdatur, vt hic, & in similibus. Aliquando pp satisfactionẽ delicti putans talẽ abstinentiam prodesse etiam non iniũcta ei aliqua pænitẽtia à sacerdote: quod inhibeť in contrarijs. Sed & in illo casu vbi ob reuerentiam abstinetur pp criminis consciẽtiam, distinguo vt si scandalum ex eius abstinentia oritur, compelli potest à prælato suo ad sumendum Eucharistiam, vel petendum: arg. j̃. de conse. dist. 2. si quis intrat. & c. sæculares. si vero non est scandalum, bene facit abstinendo. j̃. de conse. dist. 2. quotidie. hodie tñ vr̃ tolli ista distin. vt extra de pæni. & remis. omnis.

Peccati conscius, an possit propria auctoritate à cõmunione abstinere.

c ¶ *Remordet.*] secundum quod notaui. s̃. 16. q. 1. monachi.

d ¶ *Ecclesiam.*] id est, vnitatem ecclesiæ per fidem & charitatem: nec enim intelligi potest de ingressu corporalis ecclesiæ. Nemo namque pro peccato aliquo abstinẽdus est ab ingressu ecclesiæ: nisi sit excommunicatus vel interdictus ex iusta causa. j̃. ea. q. 4. vir cum propria. 11. q. 3. excommunicatos.

Ecclesiæ ingressus quibus est interdicendus.

SI agamus.] CASVS. Dicit Hiero. in hoc cap. quod sicut Deus pp pænitentiam reuocat sententiam in contumaces latam: ita propter negligentiam pænitendi bona reuocat, quæ promisit. & hoc probat exemplis, s. Hierusalem & Samariæ, ex quibus ciuitatibus quidam fuerunt à supplicijs liberati: alij vero bona quæ fecerunt perdiderunt. *Rursum.* Verba sunt Gratia. vsque ibi, *Promittit. Quorum* scilicet habitatorum.

e ¶ *Si agamus.*] CASVS. Dicit Hieronymus, quòd sicut Deus propter pænitentiam reuocat sententiam etiam contra contumaces latam: ita propter pænitendi negligentiam bona reuocat, quæ promisit. & hoc probat exemplis Hierusalem, & Samariæ, Nabuchodonosor, & Ezechiæ.

f ¶ *Rursum.*] verba Gratiani.

g ¶ *Eumdem.*] scilicet Amos, de quo locutus fuerat Hieronymus.

QVamobrem.] CASVS. Hoc c. diuidit in duas partes. In prima ponuntur verba Danielis interpretantis visionem Nabuchodonosor, & dicentis sibi: placeat tibi consiliũ meũ: peccata tua eleemosynis redimere, &c. In scd̃a ponunť verba Hieronymi dicẽtis inutile videri consiliũ prophetæ. Ex quo enim pdixit sententiã in visione regis: qd valet consilium eius, cũ sentẽtia Dei mutari non possit? Qui rñdet dicens quod sæpe sententiam comminationis reuocat Deus: sicut apparet exẽplo Ezechiæ regis, & Niniue ciuitatis. & licet rex admiserit consiliũ prophetæ, & sentẽtia dilata fuerit: tñ fuit postea inflicta: qa locutus fuit superbiam dicens, Nonne hæc est Babylon magna, &c. Secunda pars ibi, *Si prædixit. Et Niniuitarum*, hoc est in Iona propheta. *Irreuerentiam*, id est, male, & contra reuerentiam & æquitatem. Quæ autem fuerit visio dicitur in apparatu, & in historijs dicetur.

h ¶ *Quamobrem.*] illud tangit, quod Nabuchodonosor vidit in somno arborem in medio terræ pertingentem vsque ad cælum, & sub ea habitabant animalia & bestiæ, & in ramis volucres, & ex ea vescebať omnis caro: & ecce vigil & sanctus de cælo descẽdit, & ait, succidite arborem, & ramos & fructus eius, & fugient ex ea bestiæ & volucres: sed germẽ eius in terrã sinite: & cũ feris sit pars eius, & ab humano commuteť cor eius: & septẽ tempora commuteńť super eam: quod somniũ Daniel interpretatus est, & ait: Tu es rex arbor ea quæ inualuisti, & potestas tua in terminis terræ, & audiuisti peruigilem altissimi sententiã super te: & ab hominibus eijciẽt te, & cum feris erit habitatio tua: fenum vt bos comedes. vij. tempora, id est, vij. anni mutabuń super te, & relinqueť tibi semẽ vel germen radicis: qa regnum tuum restitueť tibi: quamobrẽ audi consilium meũ, Peccata tua eleemosynis redime: forsan ignoscet tibi Deus. Post annum autem deambulabat rex in aula sua, & superbe loquebať dicẽs, Nonne est hæc Babylon, quam ego ædificaui in robore regni, & in gloria decoris mei? Adhuc erat sermo in ore eius, & ecce vox de cælo dicens, tibi dr̃ Nabuchodonosor: regnum tuum trãsit à te, & cum feris habitabis septẽ temporibus donec scias quod dominetur altissimus vniuersis regnis hominũ. & statim ex hominibus abiectus est, & vt bos fenũ comedit, & rore cæli caput eius infectum est, &c. donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, & vngues eius quasi vngues auium.

Nabuchodonosor vi[...] somni[...]

i ¶ *Eleemosynis.*] eleemosynæ namq; à morte liberãt peccatorem, qui per delicta subruerat, vt j̃. ea. dist. medicina. s̃. ea. dist. miror.

Eleemo[...] liberat à [...]te.

K ¶ *Redime.*] istud redime, ponitur priuatiue: quia proprie non est hæc redemptio. si. ff commo. si vt. §. vlt. ff. de leg. commiss. l. fundo. ff. quod vi aut clam. si vitem. §. 2.

l ¶ *Forsitan.*] s̃. dist. 86. non satis, dubitanter dixit: qa deesse potest cõtritio cordis. arg. s̃. ea. q. 2. admonere. & nõ valent eleemosynæ, nisi ex bono fonte, &c. vt 86. dist. non satis. Vel ideo sub dubietate posuit, ne securitas negligentiam, & negligentia offensam præstaret, vt j̃. ea. prædixerat. Vel ponitur forsitã, assertiue, vt in Euãgelio forsitam & patrem meum cognouissetis, &c. j̃. dist. 4. ne forte. ff. de rei vend. item si. §. 1.

m ¶ *Non potest.*] id est, non contingit hoc, secundum eos contra quos hic loquitur.

n ¶ *Moriturum.*] propter peccatum quod commisit quando superbiuit de victoria, quam habuit de inimicis, eam sibi attribuens.

o ¶ *Cõmutata est.*] non per iudicij veritatem, sed eorũ mutatione, qui conuersi per pænitentiam meruerunt liberari.

a ¶ *Alioquin.*] id est, nisi præstaret indulgentiã agenti bona; cur inferret mala agẽti mala: & hoc sequitur. æquũ est enim vt sicut male agẽtibus infert mala: sic bene agentibus parcat, & cõferat bona.
b ¶ *In reuerentiam.*] id est, contra æquitatem reuerendam. vel ad hoc vt omnes eidem reuereamur tantum.

nisi ad instantiam precum: ita non liberãtur aliqui nisi per preces.
i ¶ *Vide.*] ò tu auditor.
k ¶ *Miscentem.*] s. dist. 45. disciplina.
l ¶ *Chusarsaton.*] quæ humiliatio eorum interpretatur in libro Iudicum. hic est diabolus, cui humiliãdæ & affligendæ traduntur animæ, quę Christi humilitate cõtẽpta in superbiã se extollũt. Chusarsaton iste fuit rex Syriæ & Mesopotamiæ: cui seruiuit Israel viij. annis, eo quod præuaricatus est in præceptis Domini seruiendo idolis mortuo Iosue: quem liberauit Othoniel frater Calephin, in quo erat spiritus Domini, postquam populus clamauit ad Dñm tradito Chusarsaton in manus Othonielis in pugna quando pugnauit cõtra eum, vt legitur in lib. Iudicum 2. & 3.
m ¶ *Tanto.*] scilicet saltem, & non plus. 47. di. omnes.
n ¶ *Nihilominus*] j. di. 3. productior. contra. sed ibi de peccato primi parentis tãtum. Vel de pœna interiori: hic autem de exteriori.
o ¶ *Pænitendo.*] s. ea. dist. voluissent. §. ex his. ver. quartum quoque.
p ¶ *Suscitauit.*] Othonielem, id est, filium Senem fratrẽ Caleph. minorem [1] cui Caleph. Axam filiã suam dederat in vxorem pro eo quod dederat ei ciuitatem Cariathsepher, id est, ciuitatem litterarum. hic ergo Othoniel quasi saluator filiis Israel est missus, cum super eos est dux cõstitutus à Domino. interpretatur autem Othoniel tempus mihi Dei [2] hoc est aliquis militiæ cælestis angelus, qui sibi tempus à Deo dispensatum accipiens mittitur in adiutorium eorum, qui hereditatem capiunt salutis. H.

Chusarsaton quid repræsentat.

Othoniel fuit filius Senem.

[1] In quo fuit spiritus Domini: & iudicauit Israel, de quo habetur iudicium 3. ca.

[2] Ita etiã ponit Hug. & Laur.

Asse-

† *Hieremia*] or. vera lectio.

Hier. 17.

sed eorum conuersione, qui meruere indulgentiam. Alioquin [a] & in reuerentiam † [b] loquitur Deus se mala minari super gentem; & si bona fecerit, minas clementia commutare. Rursum bona agenti se asserit [α] polliceri: et si male fecerit; dicit se suam mutare sententiam, non in homines, sed in opera, quæ mutata sunt. Neque enim Deus hominibus, sed vitiis [d] irascitur: quæ cum in homine non fuerint; nequaquam punit quod mutatum est. Dicamus & aliter. Fecit quidem Nabuchodonosor iuxta Danielis consilium misericordias in pauperes: & idcirco vsque ad mensem duodecimum [e] in eum est dilata sententia. Sed quia postea ambulans in aula Babylonis gloriatur, & dicit, [Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni in robore fortitudinis meæ, & in gloria nominis mei?] bonũ misericordiæ perdidit malo superbiæ. [forsitã [f] ignoscet Deus delictis tuis.] Cũ beatus Daniel præscius futurorũ de sentẽtia Dei dubitet [g]; rẽ temerariam faciũt, qui audacter [h] peccatoribus indulgẽtiã pollicẽtur. Et tamen sciendũ, quòd si Nabuchodonosor bona opera facienti venia repromittitur; multo magis alijs promittitur, qui leuiora peccata commiserunt.

Dan. 4.

α ¶ Commutata est.] *Quæ sequuntur, vt etiam multa alia, emendata, & locupletata sunt ex originali, præter verbum,* reuerentiam, (*quod esse debet,* Hieremia,) *idque ob glossam.*

Idem.

Origenes homilia 3. ad c. 3. Iudicũ, & ibi glossa ordinaria.

C. LXIX.

Vide [i] benignum Dominum misericordiam cum seueritate miscentem [k], & ipsius pœnæ modum iusta, & clemẽti libratione [β] pensantem. Non in perpetuum tradidit pœnæ delinquentes; sed [quanto [γ], inquit, tempore seruierunt Baalim, tanto seruiant Chusarsaton † [l] hoc est octo annis. Disce & hoc ò tu auditor, quisquis ille es, qui tibi conscius es alicuius erroris: & quanto tempore errasse te nosti, quanto tempore deliquisti; tanto [m] nihilominus [n] tempore humilia teipsum Deo, & satisfacito ei in confessione pænitentiæ: non expectes, vt humiliet te Chusarsaton, & inuito necessitas extorqueat pænitentiam: sed ipse præueni tortoris istius duritiam †: quia si te ipse emendaueris, si te ipse correxeris; pius est Deus, & misericors, qui vindictam temperet ab eo, qui illam pænitendo [o] præuenit. Sed illud consideremus; quia donec seruierunt chusarsaton ij, qui traditi fuerant pro delictis suis, & non clamauerunt ad Dominum; nemo suscitatus est, qui saluare eos posset. Cum vero clamauerunt ad Dominum; tunc suscitauit [p] Dominus Saluatorem Israel; & saluauit eos.

† al. Chusanrasathaim.

† al. manus

β ¶ Libratione.] *Antea legebatur,* deliberatione, *Emendatum est ex homilia Origenis, quemadmodum & alia nonnulla.*

γ ¶ Quanto.] *Hæc pars videtur potius sumpta ex glossa ordinaria, quàm ex ipso Origene.*

Idem Hieronymus in c. 5. epistolæ ad Ephesios.

C. LXX.

Ecclesia Christi gloriosa est, non habens maculam [q] neque rugã [r], aut aliquid istiusmodi. Qui ergo peccator est, & aliqua sorde maculatus; de ecclesia [s] Christi non potest appellari, nec Christo subiectus dici. Possibile autem est, vt quomodo ecclesia, quæ prius rugam habuit, & maculam [δ] [t], in iuuentutem, & munditiam postea restituta est; ita & peccator currat ad medicum; quia non habent opus sani medico, sed male habentes; vt curentur vulnera ipsorum; & fiant de ecclesia, quæ est corpus Christi.

Luc. 5.

δ ¶ Et maculam.] *Restitutus est locus ex originali. Antea legebatur,* & maculam, & immunditiam, & postea restituta est.

Ecclesia Christi.] CASVS. Dicitur hic quod peccator non est in ecclesia, quæ non habet maculam neque rugam sicut olim habuit. qui vero vult esse in ecclesia, vadat ad medicũ vt purgetur à macula, & fiat de ecclesia, quæ est corpus eius.

c ¶ *Asserit.*] Dominus loquens Hieremiæ. & sunt verba Hiero. super Danielem.
d ¶ *Vitiis.*] s. dist. 86. odio.
e ¶ *Ad mensem xij.*] vsque ad annum peccata eleemosynis redemit, post superbiuit.
f ¶ *Forsitan.*] verba Danielis.
g ¶ *Dubitet.*] id est, proponat secundum formam dubietatis. Vel dic vt s. in prin.
h ¶ *Audacter.*] supra 8. q. 1. si ergo. 32. q. 5. si Paulus. hoc aduerbiũ determinat verbum vel participium. argu. ad hoc 93. dist. diaconi.

Vide benignum.] CASVS. Filij Israel seruierunt viij. annis regi Mesopotamiæ, & postea liberati sunt ab Othoniele. Dicitur hic quod in illo facto significatur, quod quanto tempore aliquis stetit in peccatis seruiendo diabolo, tanto tempore debet esse in pænitentia seruiendo Deo. In fine dicitur quod sicut illi non fuerunt liberati nisi ad instantiam precum: ita non liberãtur aliqui nisi per preces.

q ¶ *Maculam.*] hæresis, vel mortalis peccati. s. dist. 21. quamuis. s. proxi. causa. quæst. 4. recurrat.
r ¶ *Rugam.*] scilicet schismatis, vel venialis peccati.
s ¶ *De ecclesia.*] supra 23. q. 4. forte. contra. & ca. hæc autem vita. contra. Solu. Ecclesia quãdoque large sumitur, vt granũ & paleam complectatur, vt est in contrariis s. 32. q. 4. recurrat. Vel dic aliud esse de ecclesia, quod hic negatur de malis, aliud esse in ecclesia, quod in cõtrariis cõcedit. Vel distingue. nã sunt quidã in ecclesia nomine & re, vt boni catholici, vt hic: quidã nec nomine nec re, vt præcisi. s. 23. q. 4. si quis à catholica. quidã nomine tantũ, vt in contrariis: quidam re tantum, vt de consec. dist. 4. non dubito.
t ¶ *Et maculam.*] vnde propheta. In peccatis dimisi matrem vestram, vt j. 35. q. 1. c. vlti.

Ecclesia quatuor genera hominũ continet.

h ¶ *Quod facit baptisma.*] non tamen quodcumque, vt j. de con se. dist. 4. sine pænitentia. vnde semper ista duo quamuis interdictum generale ponatur, excepta intelliguntur: extra de sponsa. nō est vobis. Item hoc facit pænitentia quod baptismus quo ad vitam æternam, non quo ad hoc vt petere possit quis iure suo dispensatio.

Azahel fuit Rex Damasci.

SVper tribus.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima ponuntur verba Amos prophetæ cōminantis populo Damasci & Azaheli regi eius: qui x. trib⁹ grauiter afflixerat. q. d. si Azahel & populus Damasci semel vel bis tātūmodo populū meū esset psecutus, forsitan parcerē illi: sed quia diu expectaui eū ad pænitentiā vt conuersus reciperet sanitatē, & ipse abusus patiētia mea tertio & quarto affligit: cogor mutare sententiam vt plagis corripiam eū. In secūda parte exponit verba prophetæ moraliter, & sic intēdit probare ꝙ Deus non dat veniam nisi pænitenti. Secūda pars ibi, *Iuxta*. Sequens ca. patet. Et nota quòd prima tabula dicitur baptismus, secunda pænitentia. Sequens ca. etiam patet.

a ¶ *Super tribus*] Verba hęc sunt Amos prophetæ comminantis Azaheli regi Damasci: qui decem tribus grauiter afflixerat. q. d. si Azahel semel & bis tantummodo populum meum esset persecutus, forsitam parcerem illi: sed quia diu expectaui eum ad pænitentiam vt conuersus reciperet sanitatē, & econtra ipse abusus patientia mea tertio & quarto afflixit; cogor mutare sententiam vt plagis corrigam delinquentem.

b ¶ *Non conuertam eū.*] non expectabo eum vt conuertatur, sed plagis corripiam eum. Vel lege interrogatiue: non conuertam eum? id est, nonne conuertam eum ab insania sua flagellando ipsum?

c ¶ *Iuxta*] verba Hieronymi.

Tropologia est moralitas.

d ¶ *Tropologiā.*] id est, moralitatem. De hoc quære s. dist. 37. vino.

e ¶ *De scto.*] q. d. qui in tribus prioribus peccat, si pænitet, conuertit Dominus ad eum vultum clementię suæ. si vero non pænitet, auertitur ab eo vultus clementiæ suæ.

Idem in c. 1. Amos.

C. LXXI.

SVper tribus [a] sceleribus Damasci, & super quattuor non conuertam [b] eum.] Iuxta [c] tropologiam [d] hoc possumus dicere. Primum peccatum est cogitasse, quæ mala sunt. Secundum, cogitationibus acquieuisse peruersis. Tertium, quod mente decreueris, opere compleuisse. Quartum, post peccatum non agere pænitentiam, & in suo sibi complacere delicto [e].

Idem epist. 65. ad Pammachium, & Oceanum.

C. LXXII.

SEcunda post naufragium tabula [f] est, culpam simpliciter confiteri. Imitati estis errantem: imitamini & correctum. Errauimus iuuenes, emendemur senes: iungamus gemitus, lacrymas copulemus.

Sent. 4. dist. 14

Idem.

¶ *Caput hoc est in commentariis ad c. 3. lamentationum Hieremiæ, qui non sunt B. Hieronymi, sed Rabani.*

C. LXXIII.

QVia diuinitatis natura clemens est, & pia, magisque ad indulgentiam, quàm ad vindictam prona, quia non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat; si quis post lapsum peccatorum ad veram pænitentiam se conuertit; cito à misericorde iudice veniam impetrabit.

Ezech. 18. & 33

Idem in c. 12. Osee.

¶ *Antea citabatur ex eodem in Malachiam.*

C. LXXIIII.

NE forte peccati memores tardius reuertantur; [Adhuc, inquit, sedere vos faciam in tabernaculis, sicut in diebus festiuitatis: [g]] vt quod facit baptisma [h], hoc faciat pænitentia; & habitent in tabernaculis Saluatoris, hoc est, in ecclesiis.

Idem in c. 9. Danielis.

C. LXXV.

PRædixerat Hieremias [i] septuaginta annos desolationis tēpli: post quos rursus veniret populus in Iudæam, & ædificaretur templum, & Hierusalem. Quæ res Danielem non facit negligentem; sed magis prouocat ad rogandum; vt quod Deus per suam promisit clementiā; per horum † impleat preces [k]; ne negligentia superbiam, & superbia pariant offensam. Denique [l] in Genesi legimus [m] centum viginti annos pænitentiæ constitutos ante diluuium: qui, quia tanto tempore, hoc est centum annis noluerunt agere pænitentiam; nequaquam exspectatam...

Hier. 29. & 52

† al. huius

Gen. 6.

Tabula qua nauigamus in hoc sęculo est duplex.

f SEcundæ. ¶ *Tabula.*] procellarum huius mundi: quia nauigamus tendentes ad patriā, & incurrimus naufragium ex peccato primi hominis, quo sum⁹ morti addicti. Prima tabula est baptismus, vbi purgatur vetus homo, & induitur nouus. 26. dist. deinde. Secunda tabula est pænitētia, qua post baptismum resurgimus. post baptismum enim lapsi per pænitentiā reuocari valent, sed non per baptismū. H. ad litterā. Prima tabula est nauis. Secunda tabula est scapha, qua in naufragio periculum vitatur.

NE forte.] CASVS. Hierony. exponens verba Osee prophetæ super Malachi. dicit ꝙ sicut Iudęis promissum fuit vt starent in tabernaculis suis post pænitentiam in diebus festiuitatis suæ, quam faciebant singulis annis in memoriam quadraginta annorum, in quibus fuerunt in tabernaculis eorum in deserto: ita omnibus peccatoribus promittitur, quòd post pænitentiam redibunt ad ecclesiam, vt quod olim fecit baptismus, nunc faciat pænitentia.

g ¶ *Festiuitatis.*] scilicet scenophegiæ: in qua Iudæi singulis annis habitabant sub vmbraculis in memoriam quadraginta annorum quibus in deserto fuerunt sub tabernaculis: quasi dicat ad litteram; sicut enim olim vos de Aegypto liberaui, & habitastis in tabernaculis; sic & nunc educam vos de imminente captiuitate peccatorum, si ad me reuerti volueritis.

Scenophegię festiuitas quæ erat.

ADDITIO. Per exitum de Aegypto significabatur baptismus siue baptismi redēptio, per istā liberationē effectus pænitentię. Petr.

tionem acta pænitentia, vt extra de vo. cap. 1. in fine. & infra. dist. 6. cap. 1.

PRædixerat] CASVS. Hoc ca. inducitur ad probandū, ꝙ licet alicui venia promittatur, illam tamen debet cum instantia implorare; ne propter desidiam promissa venia retractetur. vnde licet Dn̄s per Hieremiā promiserit quòd filios Israel post lxx. annos desolationis tēpli reduceret in Hierusalē: Daniel tamen non fuit negligens in rogando hanc: ne negligentia offensam pariat. vnde legitur in Genesi, ꝙ mundus ante cxx. annos non defuisset: sed quia homines negligentes fuerunt circa pænitentiam; ideo post centum annos mundus finitus est.

i ¶ *Hieremias.*] in epistola, quam direxerat ad transmigrationem Babylonis dicens: Cum impleri cœperint lxx. anni, visitabo & reducam vos ad locum istum.

K ¶ *Preces.*] s. 23. q. 4. obtineri.

l ¶ *Denique.*] alia ratione probat, quòd ab oratione non est cessandum: quia si Deus videt homines negligentes, mutat quod prius promiserat.

Oratio assidua.

m ¶ *In Genesi legimus.*] vbi dicitur, non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, id est, fragilis: eruntque dies eius cxx. anni. q. d. spiritus me⁹, id est, indignatio mea, & ira mea non remanebit in homine in æternum, id est, non erit æterna, quia non reseruabo hominem in æternis cruciatibus, sed ipsum hic puniam temporaliter, scilicet diluuio. hoc dicit propter illos, qui in diluuio saluati sunt, & conuersi ad Deum.

a ¶ *Ante.*]

a ¶ *Ante.*] numquid etiam iudex potest hoc facere post datas inducias? arg. quod sic. ff. de re iudi. quod iussit. idem etiam dices in sententia lata sub conditione extra de senten. excom. à nobis.
b ¶ *Postea.*] Arg. quòd si teneris mihi librum scribere ad certum terminum, & tantum iam de tempore est lapsum, ꝙ in residuo scribere non possit, statim possum agere contra te. arg. ꝟ. 2. q. 6. appellantem. ff. de ver. oblig. hoc iure. Arg. contra. ff. si quis cau. si eum. §. 1. ff. de reg. iur. nulla intelligitur. ff de verb. oblig. insulam. vbi soluitur hæc contrarietas.
c ¶ *Comminatus.*] pœnam scilicet diluuij.
d ¶ *Abieci.*] quantum ad præscientiam.

pectat; vt & viginti alij compleantur: sed infert ante [a], quod postea [b] fuerat comminatus [c]. Vnde & ad Hieremiam dicitur ob duritiam cordis populi Iudæorum. [Ne ores pro populo hoc; quia non audiam te.] Et ad Samuel [vsquequo luges super Saul? & ego abieci [d] eum.] In cinere igitur, & sacco postulat impleri, quod promiserat Deus: non quo esset incredulus futurorum; sed ne securitas negligentiam, & negligentia pareret offensam.

Hier. 7. 1. Reg. 16. Dan. 9.

Item Ambrosius in sermone in Dominica de Abraham.

§ Operibus misericordiæ Deum non emimus, sed nos metipsos redimimus. C. LXXVI.

Eccl. 10. secundum 70. Tob. 12.

MEdicina misericordiæ tollit peccata [e] magna.] Habemus etiam plura subsidia, quibus peccata nostra redimamus: pecuniam habes; redime [f] peccatum tuum. Non venalis est Dominus; sed tu ipse venalis es. Peccatis tuis venundatus [g] es: redime te operibus tuis; redime te pecunia tua. vilis pecunia; sed pretiosa est misericordia. ¶ Eleemosyna, inquit, à peccato liberat. Crimina ergo eleemosynis [h] redimuntur.

§ *Caput hoc habetur in libro de Helia, & ieiunio, & ibi hec antecedunt.* Etsi grauia deliquimus; magnum medicum inuenimus: magnam medicinam gratiæ eius accepimus. [Medicina enim tollit peccata magna.] *Abest autem vox* misericordiæ *etiam à loco Ecclesiastici. c. 10.*

Item Ioannes os aureum, homil. 9. ad c. 6. epistolæ ad Hebræos.

C. LXXVII.

Lu. 11.

MEdicamentum [i] fortius quod maxime operatur in pænitentia, hoc est. Sicut in præceptis medicinæ medicamētum multas quidem herbas accipit, vnam autem dominantissimam; sic & in pænitentia, dominātior ista herba, & potentior est; & vniuersum ipsa efficit [k]. Audi enim quid dicit diuina scriptura. [Date eleemosynam [l] & ecce omnia munda [m] sunt vobis.]

¶ *Græce sic habet,* τὸ γὰρ μάλιστα ἰσχυρὸν ἐργαζόμενον τὸ φάρμακον τῆς μετανοίας, τοῦτο ἐστι. καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν ἰατρικῶν βοηθημάτων ἐστὶ φάρμακον πολλὰς μὲν λαμβάνον βοτάνας, μίαν δὲ τὴν κυριωτάτην, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μετανοίας αὕτη ἡ βοτάνη κυριωτέρα: καὶ τὸ πᾶν αὕτη γένοιτο ἄν. *idest,* Nam quod maxime validum reddit medicamentum pænitentiæ, hoc est. Et sicut in medicinalibus auxiliis est medicamentum, quod multas quidem herbas recipit, sed vnam præcipuam, ac potentissimam: ita etiam in pænitentia, hæc ipsa est potentior herba: ipsaque omnino totum præstiterit. Audi, &c.

Item Ambrosius libro 1. de pænitentia, c. 2.

C. LXXVIII.

¶ *al. distinctionem*] or.

DEus [n] definitionem † [o] non facit; qui misericordiam [p] suam promisit omnibus [q], & relaxandi [r] licentiam sacerdotibus suis sine [s] ulla exceptione concessit. Sed qui culpam exaggerauit; exaggeret [t] etiā pænitentiā. Maiora enim crimina maioribus [u] abluuntur fletibus.

Idem libro 2. de pænit. c. 10.

C. LXXIX.

Matt. 5. Luc. 7.

FLeat [x] pro te mater Ecclesia, & culpam [y] tuam lacrymis lauet. Videat te Christus mœrentem, vt dicat [Beati tristes, quia gaudebitis.] Amat, vt pro vno multi rogent [z]. Denique in Euangelio motus uiduæ lacrymis, quia plurimi pro ea flebant, filium eius resuscitauit.

MEdicina.] CASVS. In hoc cap. ostendit Ambr. ꝙ operibus misericordiæ debet homo redimere peccata sua eleemosynas faciēdo: nō ꝙ Deus sit venalis: sed ipse venalis est q se redimit.
e ¶ *Peccata.*] id est, pœnas debitas pro peccatis. No. in hoc cap. peccata dici pœnas peccatorum, quæ eleemosynis redimuntur, & relaxantur. vel eleemosynæ redimunt peccata, id est, ostendunt esse dimissa. Vel legitur de misericordia, vel eleemosynæ virtute, quæ est spiritualis medicina animæ.
f ¶ *Redime.*] ꝟ. 41. dist. non cogantur. argu. ꝟ. dist. 82. presbyter.
g ¶ *Venundatus.*] ꝟ. 15. q. 1. non est.
h ¶ *Eleemosynis.*] ꝟ. ea. dist. ca. omnis. §. alij. & ca. miror.

MEdicamentum.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ sicut in cōfectione medicinali ex pluribus herbis confecta, aliqua illarū est dominātior, sic in pænitētia facienda eleemosyna dr̄ dominari. Quod ꝓbat auctoritate Euāgelij. *Medicamentū,* id est, eleemosyna. & logt̄ ꝑ similitudinē: qa medicina est animę.
i ¶ *Medicamentum.*] id est, eleemosyna.
k ¶ *Ipsa efficit.*] vbi deest opportunitas alia faciendi.
l ¶ *Date eleemosynam.*] scilicet ordinate, à vobis ipsis incipientes, vt eam vobis primum exhibeatis. ꝟ. distin. 3. qui vult.

Eleemosynā primo nobis faciamus.

m ¶ *Munda.*] id est, munde & sine peccato possidebitis alia.

DEus definitionem.] CASVS. Hugo sic ponit hunc casum. Dicit Ambr. in hoc ca. quòd Deus quemlibet peccatorē indifferenter recipit, dummodo pæniteat, & licentiam relaxandi de pœna cuilibet pænitenti sacerdotibus cōcessit. sed maiora crimina maiori pœna sunt punienda. *Definitionem,* id est, distinctionem ꝑsonarum.
n ¶ *Deus.*] CASVS. Deus indifferenter quē libet peccatorem recipit si pæniteat, & sacerdotibus licentiam relaxandi de pœna concessit, maiora tamen peccata maiori pœna punienda sunt.
o ¶ *Definitionem.*] id est, distinctionem personarum, id est, nullū vere pænitentem à se excludit, vt ꝟ. 29. q. 2. c. 1. §. 1. Vel definitionem, id est, exceptionem peccatorum.
p ¶ *Qui misericordiā.*] id est, remissionem peccatorum à se per misericordiam conferendā.
q ¶ *Omnibus promisit.*] vere pænitentibus. 24. q. 2. c. legatur.
r ¶ *Et relaxādi.*] id est, pœnam peccati dimittendi.
s ¶ *Sine vlla exceptione.*] id est, nullum excipiendo vel peccatorē vel peccatum: quia nullum peccatum est de quo non possit quis pænitere, vt ꝟ. de conse. dist. 4. nemo.
t ¶ *Exaggeret.*] id est, si maior fuit culpa, maior sit dolor de culpa, vel satisfactio pro culpa.
u ¶ *Maioribus.*] ꝟ. 24. q. 1. non afferamus.

FLeat.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ si crimen est manifestū, dolere debes manifeste & flere, vt pro te oret ecclesia: amat enim Deus vt multi rogent pro vno. Vnde quia multi rogabāt pro filio viduæ, resuscitauit eam Deus sicut legitur in Euangelio.
x ¶ *Fleat.*] scilicet si manifestum fuerit crimen, doleas manifeste, & fleas vt pro te oret mater ecclesia.
y ¶ *Et culpam.*] id est, pœnam culpæ, si qua dignus es, post cordis contritionē per lacrymas & orationem ex toto deleas.
z ¶ *Multi rogent.*] hoc etiam faciunt episcopi cum volunt suis nepotibus benefacere, & merito: quia personam Christi gerunt 21. distin. in nouo.

ADam post.] CASVS. Probatur in hoc cap. exemplo Adæ, ꝙ statim post delictū debet quis facere pœnitentiā, quia statim post culpam Adā eiectus fuit de Paradiso, vt ageret pœnitentiam.
a ¶ Statim.] arg. quòd sententia lata statim executioni mandanda sit, vt not. s. 2. q. 1. sicut 11. q. 3. cum apud.

i ¶ Supplicationis.] q̄a sem p debem⁹ supplicare vt ab eo liberemur.
k ¶ Desiderat.] cum effectu.
l ¶ Peccatis.] pro mortalibus.
m ¶ Si enim nosmetipsos.] pęnitendo, affligendo, damnando nos de peccato.

Idem eodem libro 2. c. 11.

C. LXXX.

ADam post culpam statim[a] de paradiso Deus eiecit. Non distulit; sed statim separauit à delitiis, vt ageret pœnitentiam; statim tunicam vestiuit pelliceam, non sericam.

Item Augustinus in lib. 50. homil. homilia vltima, c. 3.

Et in lib. de pœnitentiæ medicina, c. 2.

C. LXXXI.

Sent. 4. dist. 16.

5 TRes[b] sunt actiones[c] pœnitentiæ, quas mecū vestra eruditio recognoscit. Sunt enim vsitatæ in ecclesia, & diligenter attendentibus notæ. Vna est[d], quæ nouū hominem parturit[e]; donec per baptisma[*] salutare omniū præteritorum fiat ablutio † peccatorum. *& paulo post.* ¶ Omnis[f] enim, qui iam arbiter voluntatis suæ constitutus est, cū accedit ad sacramenta fidelium; nisi eum pœniteat vitæ veteris, nouam non potest inchoare. Ab hac pœnitentia, cū baptizantur soli paruuli sunt immunes. Nondum enim vti possunt libero arbitrio. Quibus tamen ad consecrationē[g], remissionemq; originalis peccati prodest[h] eorum fides, à quibus offerūtur. *& infra, c. 4.* ¶ Altera vero pœnitentia est, cuius actio per totam istam vitam, qua in carne mortali degimus, perpetua supplicationis[i] humilitate subeunda est. Primo, quia uitam æternam, incorruptibilem, immortalemq; nullus desiderat[k]; nisi eum uitæ huius temporalis, corruptibilis, mortalisque pœniteat. Non enim sic quisque in uitam nouam per sanctificationem baptismi nascitur; ut quemadmodum deponit ibi omnia peccata pręterita; ita etiam statim mortalitatem ipsam carnis, corruptionemque deponat. *& infra c. 9.* ¶ Tertia actio est pœnitentiæ, quæ pro illis peccatis[l] subeunda est, quæ legis decalogus continet; & de quibus Apostolus ait [quoniā qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.] In hac ergo pœnitentia maiorē quisque in se seueritatem debet exercere; ut à seipso iudicatus, non iudicetur à Deo: sicut idem Apostolus ait [Si enim nosmetipsos[m] iudicaremus; à Domino non utiq; iudicaremur[n].] *& infra.* ¶ Est[o] etiam pœnitentia[o], bonorum, & humiliū fidelium pœna † quotidiana, in quā pectora tundimus dicentes, [Dimitte nobis debita nostra; sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.] Neque enim ea nobis dimitti uolumus, quæ dimissa non dubitamus in baptismo; sed illa utique, quæ humanæ[p] fragilitati quamuis parua, tamen crebra subrepunt: quæ si collecta[q] contra nos fuerint; ita nos grauabunt & opprimεnt[r], sicut unū aliquod grande peccatum. Quid enim interest ad naufragium, utrum vno grandi fluctu nauis operiatur, & obruatur; an paulatim subrepens aqua in sentinam, & per negligentiam derelicta, atque contempta impleat nauem, atque submergat? Propter hæc[s], ieiunia, & eleemosynæ, & orationes inuigilant: in quibus cum dicimus [Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus;] manifestamus habere nos, quod nobis dimittatur: atque in his verbis humiliantes animas nostras, quotidianam quodammodo agere pœnitentiam non cessamus.

† al. abolitio

j. de cons. dist. 4. omnis.

Gal. 5.

Beda 1. cor. 11.

De conf. dist. 4. agūt homines.

† al pene

Mtt. 6.

¶ *Caput hoc confectum est ex verbis B. Augustini in libro 50. homil. homilia vltima (quæ etiam habentur fere eadem in libro de pœnitentię medicina, c. 2.) & in epistola 108. ad Seleucianum.*
a] ¶ Baptisma salutare.] *In homilia legitur*, per baptismum salutare: *in libro autem de pœnitentia medicina*, quæ nouum hominem per baptismum parturit: donec salutaris omnium præteritorum peccatorum fiat ablutio.

TRes.] Hęc est quinta pars dist. in qua ponit magister quæ sūt genera peccatorum. Ioan. de Fan.

CASVS. Dicitur in hoc ca. ꝙ tres modi agendi pœnitentiā inueniuntur. Primus est quando adultus volens baptizari pœnitentiam agit. Secundus quando q̄s quotidie pœnitet de peccatis venialibus. Tertius quando agitur pœnitentia de mortalibus, quę prohibentur in decalogo. Ab illo aūt ver. *Est enim pœnitentia* tractat de secundo modo Au. dicēs ꝙ si aliquis cōtemnit venialia, & non agit pœnitētiā pro ipsis efficitur dign⁹ morte, sicut pro aliquo mortali peccato. & hoc probat per quādam similitudinem inductam de naui. H. autem sic ponit hūc casum. In hoc cap. ostēdit Aug. tria esse genera siue species pœnitentię. Vnū genus est ante baptismū de peccatis mortalibus, ſm est ante & post baptismū de peccatis mortalib⁹. Postea ostendit, ꝙ sicut venialia quotidie subrepunt, ita quotidie sūt deflēda per aliquam satisfactionē: quia si multa collecta fuerit simul, ita grauabunt sicut vnū mortale.

Casū ponit.

b ¶ *Tres sunt actiones.*] CASVS. Tres sunt modi agendi pœnitentiam. Primus quando adultus volens baptizari agit pœnitentiam. Secundus quando aliquis quotidie pęnitet de leuibus peccatis. Tertius quando aliquis pœnitētiā agit de mortalibus, quæ prohibentur in decalogo. Ab illo autem ver. *Est etiam pœnitentia*, tractat de secundo modo. nam si quis contēnit venialia, propter contemptum eorum constituitur dignus morte ęterna. & hoc probat quadam similitudine.

Pœnitentia tribus modis agitur.

c ¶ *Actiones.*] id est, tribus modis agitur pœnitentia, scilicet ante baptismum, vt j. de conse. dist. 4. agunt homines. post baptismum de mortalib⁹ peccatis, & quotidie de venialibus. j. di. 3. de quotidianis.
d ¶ *Vna est.*] quæ fit ab adultis cum baptizantur, vel ante.
e ¶ *Parturit.*] proprie ponitur hoc verbū, parturit. cū enim homo iā proponit & meditatur ꝙ baptizari velit, agere pœnitētiā incipit. quę pœnitentia nouū hominē parturit, id est, in nouum hominē, id est, de eo vetusto prius culpæ vetustatē habēte facit nouū hominē, id est, gratiæ nouitatem habentem. de conse. dist. 4. non dubito.

Pœnitentia nouū hominem parturit.

f ¶ *Omnis*] j. de conse. dist. 4. omnis qui.
g ¶ *Ad consecrationem.*] id est, sanctificationem vel satisfactionē.
h ¶ *Prodest.*] id est, sacramentum collatum in fide eorum. Vel prodest quia offerunt eum.

n ¶ *Iudicaremur.*] id est, puniremur ad pœnam.
o ¶ *Est etiam pœnitentia.*] Modo redit ad secundum articulum.
p ¶ *Quę humana.*] infra. dist. 3. cap. incassum. §. sed verba. & ca. de quotidianis.
q ¶ *Collecta.*] secūdū illud. Et quę nō prosunt singula, multa iuuāt. proinde ergo iudicādū est de pluribus minutis vt de vno grandi & graui delicto *, cui minora coaceruata ęquantur. arg. ff. ex quib. cau. ma. necnon. §. si quis sæpius. & ff. de pac. si plures. arg. contra. ff. de iuris. om. iu. l. si idem. C. de iud. sancimus. §. penul.
r ¶ *Et opprimεnt.*] illa multa venialia, id est, contemptus eorum & vilipensio *: quod quidem peccatum est mortale. vel ipsum veniale peccatum est mortale dum placet, vt 25. dist. §. nunc autem. ver. hinc etiam. aliàs enim ipsa venialia in purgatorio consumentur, & salui erimus quasi per ignem. 25. dist. qualis.
s ¶ *Propter hæc ieiunia.*] s. leuia. vel propter hæc. scilicet omnia.

Si peccatum.

S *I peccatũ*] Hæc est sexta pars, dist. in qua dr̃ ꝙ licet peccata p cõ tritionem & confessionem tollantur, remanet tñ pœna in hac vita vel in purgatorio. supple nisi esset in summa contritione. de consec. dist. 4. per baptismum. Ioan. de Fan.

CASVS. Cum post pænitentiã Dauid Dñs transtulit ab eo peccatum; quærit quare postea p eo peccato multas pœnas sustulit. Et respon. Grego. ꝙ licet peccatum esset sibi dimissum, tñ pœna, quam promeruit debet: nam & si per baptismum nobis dimittit originale peccatum, tñ post baptismũ eius peccati pœnam, id est, pœnalitates corporis sustinemus.

a ¶ Et infra.] *Quæ sequuntur, integre habentur in epistola ad Seleucianam: sententia tamen, & aliqua verba leguntur etiam in eadem homilia, c. 8. & in libro de pænitentia medicina, eodem c. secundo, ubi de secunda actione pænitentiæ agitur. Referuntur enim ad illã, quę nunc subijciuntur.*

β ¶ Est etiam] *Antea legebatur.* Est enim. *Emendatum est ex loco indicato, & duobus vetustis Gratiani exemplaribus. Longe enim diuersa est hæc pęnitentia à proxime commemorata.*

Item Gregorius.

Poly. l. 6. tit. 20. Ansl. l. 11 c. 157. 2. Reg. 12.

C. LXXXII.

6 SI peccatum a Dauid tam detestabile Dominus transtulit; quid est, quòd post omnia, quæ de eodem peccato per prophetam ei à Domino dicta sunt, postmodum tanta tolerauit? Sed proculdubio Dominus delictum sine vltione non deserit. Aut enim ipse hoc in se pænitens punit b : aut hoc Deus cum homine c vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur: quia nullatenus sine vindicta laxatur d. Sic enim Dauid audire post confessionem meruit [Dominus transtulit peccatum tuum,] & tamen post multis cruciatibus e afflictus, ac fugiens, reatum culpæ, quam perpetrauerat, exoluit. Sic nos salutis vnda à culpa primi hominis absoluimur. Sed tamen reatum eiusdem culpæ diluentes, absoluti quoque adhuc carnaliter obimus γ f ; quia delicta nostra siue per nos g siue per semetipsum h resecat etiam, cum relaxat. Ab electis enim suis iniquitatum maculas studet temporali afflictione tergere, quas in perpetuum non vult in eis videre †.

Ibidem.

† al. vindicare

¶ *Caput hoc integrum quidem habetur in commentarijs, qui nomine Eucherij sunt editi, lib. 2. Reg. c. 8. sed magnam quoque partem apud B. Gregorium lib. 9. moralium, c. 27.*

γ ¶ Obimus.] *Apud B. Gregorium sequitur,* Bene ergo dicitur [sciens, quòd nõ parceres delinquenti] quia, &c. *repetit enim ipse verba illa Iob sibi ad interpretandum proposita. Eucherius autem habet vt Gratianus.*

Item Augustinus de peccatorum meritis, & remiss. lib. 2. c. 34.

C. LXXXIII.

SIcut primi i homines postea iuste viuendo merito creduntur per Domini sanguinem ab extremo iudicio liberati, nõ tamen in illa vita meruerunt ad paradisum reuocari k ; sic & caro peccati, etiam si remissis peccatis homo in ea iuste vixerit, non continuo meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis insinuatum est de patriarcha Dauid in libro Regnorum; ad quem propheta cum missus esset, eique propter peccatũ, quod admiserat, euentura mala ex iracundia Dei comminaretur; confessione peccati veniam meruit l , respondente propheta, quòd illud ei flagitium, facinusque remissum sit: & tamen consecuta sunt, quæ Deus fuerat comminatus, vt sic humiliaretur à filio m . Quare δ & nunc dicitur n , si Deus propter peccatum, illud fuerat comminatus; cur dimisso peccato, quod erat minatus, impleuit? nisi o, quia rectissime, si sic dictum fuerit, respondebitur, remissionem illam peccati factam, ne homo à percipienda vita impediretur p æterna; subsecutum vero illius comminationis effectum, vt pietas hominis in illa humilitate q exerceretur r, atque probaretur. Sic & mortem corporis propter hoc peccatum Deus homini inflixit: & post peccatorum remissionẽ propter exercendam iustitiam non ademit s.

2. Reg. 12.

δ ¶ Quare & nunc.] *In originali legitur*, Quare & hic non dicitur. *Sed ob glossam non est mutatum. Alia vero multa ex eodem sunt emendata.*

quæcumque.

ADDITIO. Potest dici, ꝙ peccatũ ad prolationẽ corporis refertur: iniquitas vero ad mentis acerbitatem. præcedit iniquitas, sequitur peccatum: sed grauior est iniquitas tamquam materia. Archid.

c ¶ *Cum homine.*] id est, per hominem, tamquam ministrũ, vt per hostem. arg. 23. q. 5 remittunt. 15. q. 1, nec is. vel cũ ipso homine, id est cum homo homo punit se sufficienter.

d ¶ *Laxatur.*] ȷ. ea. dis. cap. omnis. §. alij. econtra. & c. nullus debite.

e ¶ *Cruciatibus.*] ȷ. ea. dist. §. non sunt. & cap. quem pænitet.

f ¶ *Obimus.*] aliàs luimus, id est pp peccatũ Adæ mortem carnis incurrimus, & alias pœnalitates sustinemus 1.

f ¶ *Obimus.*] i. necessitati mortis subijcimur.

g ¶ *Siue per nos.*] cum pænitentiam agimus.

h ¶ *Siue p semetipsum.*] in baptismo. ȷ. de consec. distin. 4. sine pænitentia.

1 De consec. dist. 4. non ex quo.

S *Icut primi.*] CASVS. H. sic ponit hunc cã sum. Per primũ hominem, & Dauid ostẽdit Au. ꝙ licet per baptismũ & pænitentiã nobis dimittant peccata, tñ postea mors & aliæ pœnalitates pro originali peccato inflictæ remanent ad agonem & exercitiũ. *Primi hominis*, s. Adæ & Euæ.

i ¶ *Sicut primi.*] Per primos homines, & p Dauid ostendit, ꝙ licet per pænitentiã vel baptismũ nobis dimittantur peccata, tñ postea mors & alię pœnalitates p originali peccato inflictę remanẽt ad agonem & exercitium.

Mors & aliæ pœnalitates pro peccato originali sũt inflictæ.

k ¶ *Reuocari.*] eodẽ modo quo primo fuerant: cũ non subiacebãt morti & alijs pœnalitatib² sibi postea inflictis.

2 Tũc enim erat homo potẽs nõ mori, sed post resurrectionẽ est non potens mori. Pe.

m ¶ *Meruit.*] id est, obtinuit. q. d. talis fuit cõfessio, cui data est venia. s. 8. dis. cõsuetudo.

m ¶ *A filio.*] i. p filiũ Absalonẽ. dis. 47. c. sicut. §. necesse. gl. est si. in l. seruo legato. §. 1. ff. de leg. 1.

n ¶ *Et nunc dicitur.*]

Peccatum & delictum an sit idẽ.

a ¶ *Si peccatum.*] hic dicit peccatum: inferius, idem vocat delictũ, & ita indifferenter vtitur his vocabulis Greg. quod & in cõi vsu loquendi fit. Au. tñ in quæstionibus Leuitici differentiam notat dicens: Declinare à bono est delictum, & peccatum facere malum. vnde apparet ꝙ peccatum mali est perpetratio: nam & opus est. ȷ. dist. 3. inter hæc hircum. delictum enim est boni desertio. quid est aliud delictum quàm derelictum? Vel delictum appellatur, p prie quod ignoranter fit: iuxta illud: Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias, &c. peccatum vero quod scienter.

b ¶ *Punit*] s. ea. dist. c. si cui. §. item sicut, & cap. porro. ȷ. ea. dist. §.

id est, obijcitur à quibusdam hæreticis, q dicebant peccata in contritione quantum ad vitam æternam nen posse dimitti.

o ¶ *Nisi.*] q. d. si quærit, nisi. i. sed: qa rectissime si dictum fuerit. si quæsitum: respon. vel est ibi sic, & tunc ita, nisi, id est, sed: qa rectissime sic dictum fuerit quasi: qa rationabile est quod ita respõdetur, &c. & ꝙ, nisi, ponatur pro sed, inuenitur 38. dist. sedulo.

p ¶ *Impediretur.*] nõ vt p hoc tẽporalẽ pœnã euitet. ar. 23. q. 4. si is.

q ¶ *Humilitate.*] imponitur ergo pænitentia pro peccato, vt humilitas exerceatur, & ne disciplina ecclesiæ deseratur. 23. q. 5. excommunicatorum, & vt satisfiat ecclesiæ, quæ scandalizata est. ȷ ea. iudicet. & ad cautelam. 50. dist. presbyteros. 34. q. 2. in lectum.

Pænitentia quare p peccato imponitur.

r ¶ *Exerceretur.*] ȷ. dist. 3. § hæc de charitate. & cap. productior.

s ¶ *Ademit.*] arg. ꝙ licet destruatur principale, remanet accessorium. arg. extra de conuer. cõiug. q dam. extra de spon. ad audientiã. ff. de castr. pecu. itẽ. §. 1. C. de prædi. mino. & si is. ff. de mino. in cau

sæ 2. Arg. contra ff. de reg. iur. cū principalis. & C. de legi. & consti. non dubium. C. de vsur. eos.

N actione.] Hæc est septima pars dist. in qua dr̃, ꝙ vbi pœnitentia nō statuit à canone, relinquitur arbitrio boni viri: q̃a Deus inspicit magis mẽsurā laboris, id est, cordis q̃ temporis. Io. de Fā.

CASVS. iste sic consueuit poni. Dicit enim hic, ꝙ quando peccatū ita magnum est, ꝙ peccator dignus est priuari corpore Christi, sacerdos potius debet cōsiderare mensuram doloris q̃ tẽporis. sed q̃a dolor est occultus q̃nque ita statuuntur tempora pœnitentiæ ab eo, q̃ vices eius gerit, cui gemitus non est abscōditus, vt peccatum puniatur si non est per dolorē sufficienter dimissum siue punitū, & vt satisfaciat ecclesiæ, quā læsit: & ideo q̃cumque pro occulto crimine à cōmunione vult abstinere, faciat hoc auctoritate sacerdotis.

a ¶ *In actione.*] id est in agenda satisfactione, vt j. de consecra. dist. 3. de pœnitentibus.

b ¶ *Vbi tale.*] de conse. dist. 3. de pœnitentibus.

c ¶ *Mensura.*] j. ea. mẽsuram.

d ¶ *Occultus est alteri.*] s. 24. q. 3. Deus quādo.

e ¶ *Per verba.*] s. 22. q. 2. is autem. & q. 5. humanæ. ff. de sup. leg. l. Labeo. §. 1. & extra de spon. cum apud.

f ¶ *Constituuntur.*] id est, præfiguntur.

g ¶ *Ab his*] s. 26. q. vlt. tempora.

h ¶ *Extra.*] s. 11. q. 3. illud plane.

i ¶ *Medicamenta*] quia per illa augentur virtutes & confirmantur & conseruantur.

K ¶ *Auctoritate.*] s. ea. dist. sunt qui arbitrantur. & c. facilius.

ADDITIO. Dic vt no. s. ea. dist. q. sanctus. in glo. 1. Archid.

u ¶ *Multi.*] s. 2. q. 1. multi.

Ensuram.] CASVS. Hug. sic ponit hūc casum. Hic Hieron. reddit causam quare in vnoquoq; crimine non est determinatū tẽpus pœnitentiæ: q̃a apud Deum non tantū valet mensura tẽporis quātum doloris: & ideo relinq̃tur arbitrio sacerdotis, q̃ prout

Idem in homilia de pœnitentia.

¶ Doloris mensura potius, quàm temporis in actione pœnitentiæ considerandæ est. C. LXXXIIII.

In Enchiridio, cap. 65.

Sent. 4. dist. 20. Poly. l. 6. tit. 20. Ans. l. 11 c. 144. Iuo p. 2. c. 4. & p. 15. c. 23. ps. 50.

7 IN actione [a] pœnitentiæ, vbi tale [b] crimen commissum est, vt is, qui commisit, a Christi etiam corpore separetur; non tam consideranda est mensura [c] temporis, quàm doloris. [Cor enim contritum, & humiliatum Deus non spernit.] Verum, quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri [d], neque in aliorum notitiam nisi [α] per verba [e], vel quæcumque alia signa procedit, cum sit coram illo, cui dicitur [gemitus meus à te non est absconditus;] recte constituuntur [f] ab his [g], qui ecclesiæ præsunt, tempora pœnitentiæ, vt satisfiat etiam ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata. Extra [h] eam quippe non remittuntur. Ergo [β] cum tanta est plaga peccati, atque impetus morbi, vt medicamẽta [i] corporis & sanguinis Domini differenda sint, auctoritate [k] antistitis debet ab altario remoueri ad agendam pœnitentiam, & eadem auctoritate reconciliari.

Sent. 4. dist. 17. Eugyppus, to. 1. par. 125.

α ¶ Nisi per verba.] *Ab originali abest dictio, nisi. sed habita est ratio glossæ.*

β ¶ Ergo.] *Hæc non sunt in Enchiridio, sed in epist. 118. ad Ianuarium. sub alterius persona. Ita enim loquitur.* Alius contra: immo, inquit, si tanta est plaga peccati, &c.

Idem in eadem homilia quinquagesima, c. 11.

C. LXXXV.

Et in l. de pœnitentię medicina cap. 3. Beda ad Eph. 5. Sent. 4. dist. 17. Iuo p. 15. c. 24.

IVdicet seipsum homo in istis voluntate, dum potest, & mores conuertat in melius: ne cum iam non poterit, etiam præter voluntatẽ à Domino iudicetur. Et cū in se protulerit seuerissimæ [l] medicinæ † sententiam; veniat ad antistites [m], per quos illi claues [n] in ecclesia ministrantur, & tamquam bonus incipiens iam esse filius, maternorum [o] membrorum ordine [p] custodito, à præpositis [q] sacrorum accipiat satisfactionis suæ modum, vt in offerendo sacrificio contribulati cordis deuotus, & supplex, id tamen agat, quod non solum ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam ceteris [r] ad exemplum: vt si peccatum eius non solum in graui eius malo, sed etiam in tanto † [s] scandalo est aliorum, atque hoc expedire vtilitati ecclesiæ videtur antistiti; in notitia [t] multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuset, nō resistat, non lethali, & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. *& infra.* ¶ Multi enim corriguntur, vt Petrus: multi [u] tolerantur, vt Iudas, &c.

† *al. medicina, sed tamen medicina sententiam.*

† abest ab orig.

2 q. 1. multi.

Item Hieronymus.

Alcuinus de ecclesiasticis officijs. c. de capite ieiunij. Sent. 4. dist. 20. Poly. l. 6. tit. 20. Ans. l. 11, c. 145. Burc. l. 19. c. 31. Iuo p. 15. c. 49.

¶ Mortificatio vitiorum magis, quàm abstinentia ciborum, pœnitenti necessaria est. C. LXXXVI.

MEnsuram autem temporis in agenda pœnitentia idcirco non satis aperte † præfigunt canones pro vnoquodque [x] crimine, vt de singulis dicant, qualiter vnumquodq; emẽdandum sit; sed magis in arbitrio [y] sacerdotis [z] intelligentis relinquendū statuunt: quia apud

Pœnitentiæ ordo.

IVdicet.] CASVS. Ostendit Augus. q̃s ordo sit seruandus in accipienda pœnitentia. Primo enim debet q̃s confiteri. s. ea. sufficit. deinde se damnare & redarguere, & proponere in corde cōfiteri, & satisfacere ad arbitrium ecclesiæ, & postea veniat ad sacerdotem, & ab eo accipiat pœnitentiam: & si crimen est publicū vnde scandalum ortum sit, publice recipiat, & agat pœnitentiam. *Iudicet*, id est, condemnet.

l ¶ *Seuerissima.*] vnde, Sæpe tulit lapsis succus amarus opem.

m ¶ *Ad antistites.*] s. 6. q. 3. denique. argu. s. 18. q. 2. abbas.

n ¶ *Claues.*] qui vult pœnitentiam accipere, veniat ad suum sacerdotem, q̃ eum ligare poterit & absoluere: non ad alienum, vt extra de pœ. & remis. omnis vtriusque.

o ¶ *Maternorum.*] id est, filiorum ecclesiæ.

p ¶ *Ordine.*] de quo ordine habes s. ea. q. 2. admonere. 12. q. 2. de viro. vel ordine illo quem expressi in casu.

q ¶ *A præpositis.*] s. à sacerdotibus qui præponuntur sacramentis ministrandis.

r ¶ *Ceteris.*] hoc quando crimen est publicum, prout sequitur.

s ¶ *In tanto.*] id est, multo.

t ¶ *In notitia.*] de notorijs & enormibus peccatis intelligitur hoc arg. s. 26. q. 6. cap. vlt.

prout viderit expedire assignet tẽpus breue vel prolixum. sed ne ignoret sacerdos modum imponendi pœnitentiā, in q̃busdam criminibus modi & tempora pœnitentiæ sunt determinata. Sequens autem cap. s. quis aliquando planum est.

x ¶ *Pro vnoquoque.*] id est, pro genere cuiuslibet criminis.

y ¶ *In arbitrio.*] id est, in arbitrio sacerdotis est relictum statuere tempus pœnitentiæ. arg. ff. de iure delibe. l. 1. s. 26. q. vlt. c. tempora.

z ¶ *Sacerdotis.*] hoc tñ cum pœna non est expressa: q̃a cum pœna est expressa, illam debet imponere. arg. extra de offi. iudi. deleg. de causis. j. dist 5. falsas. ex causa tñ aggrauare potest, & mitigare. arg. 50. dis. de his. Quid si inique arbitratus est, & minorẽ pœnam imponat q̃ debeat? si est ordinarius eius iudex siue sacerdos curatus, & dispẽsandi animo hoc facit, sufficit illa licet modica ad delendū peccatum. si per errorẽ, & ab isto pœnitẽte credebatur peritus, sufficit illa minor pœnitentia ad delendū peccatum, & omnẽ pœnā alterius vitæ, dummodo pęnitens q̃ eam recipit, maiorẽ suscipere paratus esset si sibi imponeretur. arg. j. ea. dist. quem pœnitet. ver. sæpe. si autem credebat eum imperitū, in culpa est, nec releuabitur hac sola pœnitentia. idem iuris est si ad alium iuit, non ad suum iudicem. cum suus sacerdos esset peritus: q̃a eo casu in culpa fuit: si autem suus sacerdos non erat peritus, & ideo iuit ad alium,

alium, quia hoc sibi licet. j. dist. 6. placuit. & ille male est arbitratus, dic vt dixi in ordinario.
a ¶ *Doloris.*] vnde & tantam contritionem posset sacerdos perpendere in homine, ꝙ nullam satisfactionem exteriorē ei imponeret.
b ¶ *Abstinentia.*] j. de conse. di. 5. ieiuniū. s. dist. 86. quid prodest.
c ¶ *Con-*

la allegãdo. & scias ꝙ vnus debet esse §. vsque ad §. *Econtra. Hanc* tamē auctoritatē *Non tibi dico*, de nouo inducit vt eā soluat, quia videbat facere ꝑ alia parte, ad cuius solutionē inducit auctoritatem Ioannis Chryso. & casus duarū illarū auctoritatū plani sunt: quidã tamen habent capitula in principiis omniū auctoritatū: quod esse non debet. sed si velles facere capitula in illis duabus nouis auctoritatibus, facies §. ibi, *Non ita.* similiter, & illud.

Deum non tam valet mensura temporis, quàm doloris [a]; nec abstinentia [b] tantum ciborum, quàm mortificatio vitiorum. Propter quod ipsa tempora pænitentiæ pro fide, & conuersatione [c] pænitentium abbreuianda præcipiunt, & pro negligentia [d] protelanda. Extant tamen pro quibusdam culpis [e] pænitentiæ modi impositi, iuxta quos ceteræ perpendendæ sunt culpæ; cum sit facile per eosdem modos vindictam, & censuram canonum æstimare.

¶ *Caput hoc, quod Burchardus etiam & Iuo citant ex dictis B. Hieronymi, beatus Rhenanus in suis adnotationibus in Tertullianum testatur se legisse in antiquo pænitentiali. Et ex eo, ac ceteris collectoribus nonnulla sunt emendata; & postrema clausula etiam aucta. Sententia autem habetur etiam 7. capitul. cap. 21. & in epistola Basilij ad Amphilochium, cap. 2. & in synodo Metensi anni* 859 *cap.* 10.

Item Ioannes Chrysostomus: [id est auctor operis imperfecti in Matthæū, homilia 40.]

C. LXXXVII.

QVis aliquando vidit clericum cito pænitentiam agentem? Sed, et si deprehensus [f] humiliauerit [g] se; non ideo dolet, quia peccauit: sed confunditur, quia perdidit gloriam [h] suam.

Sent. 4. dist. 17

[g] *His auctoritatibus asseritur neminem sine pænitentia, & confessione propriæ vocis à peccatis posse mundari. Vnde præmissæ auctoritates, quibus videbatur probari, sola contritione cordis veniam præstari, aliter interpretandæ, sunt, quàm ab eis exponantur. Negationem namque Petri secuta est satisfactio lacrymarum, & trina confessio Dominicæ dilectionis, qua penitus deleuit peccatum trinæ negationis* [i]. *Non ergo necessaria sibi erat certa satisfactio peccati: cuius totum vitæ tempus* [k], *obedientiæ impendebatur sui conditoris. Imitabatur enim illud propheticum [Declina à malo, & fac bonum.] & illud Esaiæ [Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, &c.] Amplius horum nihil à peccatore exigitur. Non ergo illa auctoritate Leonis* [l] *Papæ satisfactio pænitentiæ negatur esse necessaria cuilibet delinquenti; sed ei* [m] *tantum, qui beatum Petrum imitatus, huic sæculo penitus abrenunt at, & cunctorum vitiorum fomitem in se funditus mortificat. Item illud Ioannis* † *Chrysostomi [Lauent lacrymæ delictum* [n], *quod pudor est voce confiteri.] & illud aliud, quod scribitur in epistola ad Hebræos [Non tibi* [o] *dico, vt te* [p] *prodas in publicum, neque vt te apud alios accuses* [q]: *sed obedire te volo prophetæ dicenti, reuela* [r] *Domino viam* [s] *tuam. Ante Deum ergo tua confitere* [t] *peccata; apud verum iudicem cum oratione delicta tua pronuntia, non* [u] *lingua* [u], *sed conscientiæ tuæ memoria: & tunc demum spera misericordiam te posse consequi: si habueris in mente peccata* [x] *tua conti-*

Luc. 22

ps. 36. *Esa.* 55

† Ambrosij. s. ead. c. lauent. Sent. 4. dist. 17 Io. Chrysostomus hom. 31. in epist. ad Hebræos,

ps. 36.

HIS AVCTORITATIBVS. Hic cōcludit, ꝙ nō sola cōtritione cordis peccata dimittuntur, & respōdet auctoritatibus inductis pro alia parte, quæ asserit scilicet peccata sola contritione cordis dimitti posse. post in § *ecōtra ea.* defendit sententiam illã ꝙ sola confessione delētur, & ita alternatim incedit, nūc pro hac parte, nunc ꝑ illa allegando.
i ¶ *Negationis.*] vnde quidã dicunt. ꝙ negando ter peccauit, triplex amor expiauit, & trina confessio. 6. q. 1. imitare.
k ¶ *Totum vitę tēpus.*] est hic argu. ꝙ intranti monasteriū non est imponenda pænitentia de peccato ante cōmisso: quia nec Astulpho imponitur si intrat monasterium. arg. s. q. 2. admonere. & hoc propter cōtinuationem pænitētiæ & exercitij, quæ in monachis exiguntur. arg. 16. q. 1. vos. extra de sen. excom. cum illorum. & arg opti. extra de vo. & vo. redemp. scripturæ.
l ¶ *Leonis.*] s. ea. dist. ca. voluissent. §. ex his omnibus. & ca. sufficit. Magnū saltum fecit hic G. quia cū deberet inferre auctoritatem Ambrosij de Petro propositã, illã, scilicet Petrus. s. ea. dist. circa prin. infert auctoritatē Leonis, quã induxit. s. e. §. ex his omnibus. & pro alia parte.

Monasteriū intranti an sit pænitētia imponenda.

c ¶ *Conuersatione.*] s. 11. q. 3. plerumque.
d ¶ *Negligentia.*] s. 50. dist. de his clericis. s. 26. q. 7. sacerdos.
e ¶ *Culpis.*] vt in fornicatione sacerdotis cum filia spirituali. 30. q. 1. si quis sacerdos. s. 82. dist. presbyter. & in multis aliis.
f ¶ Q*Vis aliquando.* ¶ *Deprehensus.*] in aliquo peccato.
g ¶ *Humiliauerit*] id est, humiliatus apparuerit.
h ¶ *Gloriam.*] idest, laudem & famam, qua ab hominibus laudabatur: quia credebatur esse bonus. & ita habes ex hoc ca. ꝙ clerici deteriores sunt laicis. 8. q. 1. qualis. sic & monachi deficiētes omnibus sunt deteriores. 47. dist. quantumlibet. & s. 24. q. 3. transferunt. vnde etiam dicitur, à sanctuario meo incipite, vt s. 50. di. & purgabit. & hoc destruit ecclesiam vehementer, vt 8. q. 1. qualis.
HIS AVCTORITATIBVS. Hæc est octaua pars di. quæ diuidit in tres partes. In prima recapitulat canones in prima parte positos, & positis ipsorū canonū principiis, dr̄ qualiter sunt intelligēdi. Secūda ibi, *Econtra auctoritas.* Tertia ibi, *Econtra ea.* Io. de Fan.
CASVS. Ex præallegatis auctoritatibus ab illo §. *Alij econtra.* concludit G. peccata non dimitti sine oris confessione & operis satisfactione, & incipit respōdere auctoritatibus primo inductis pro alia parte, scilicet quæ asserit peccata in sola cordis contritione dimitti, soluēdo eas quãdoque bene, quandoq; male, vt dicit Hu. Postea in §. *Econtra ea.* defendit sententiã illam, ꝙ sola confessione peccata deleantur, & ita alternatim incedit, nunc pro hac parte, nunc pro illa allegãdo.

m ¶ *Sed ei.*] non dicit verum quia non negat, & esset necessaria pænitenti exterior satisfactio, si ibi adsit facultas, sed dicit sufficit confessio, quæ fit Deo & sacerdoti si adest facultas.
n ¶ *Delictum.*] non videtur congrua hæc solutio, contrarium magis innuitur j. ea. dist. §. vlti. H.
ADDITIO. Aliàs similem secundum Lau. sed Hug. in sua glo. ponit idem. &c,
o ¶ *Non tibi.*] nunc primo inducit hanc auctoritatem, quæ videtur facere pro alia parte, vt eam soluat.
p ¶ *Vt te.*] id est, tuum peccatum secretum [1].
q ¶ *Accuses*] Aliàs accuses te de illo crimine.
r ¶ *Reuela.*] lingua cordis, & non carnis. vnde subdit ante, &c.
s ¶ *Viam.*] id est, peccatum.
t ¶ *Confitere.*] sacerdoti. Vel in memoria semper habeas ea postquam confessus es sacerdoti. In memoria dico quo ad flendum, non quo ad agendum vel delectãdum. vnde subdit, apud, &c.
u ¶ *Non lingua.*] tantum. Vel non lingua secundum aliam expositionem, scilicet vt intelligatur de peccatis iam confessis sacerdoti.
x ¶ *Peccata.*] ea scilicet cum dolore pænitentiæ commemorando.

[1] Secus cum crimē est publicū, & manifestum, licet persona sit incerta s. q. 1. c. 2. & illud vt puniatur infamãs, & alter ab infamia facti purgetur, vt ibi no. Hug.

a ¶ *Continue.*]

nue[a], *malum numquam aduersus proximum tuum in corde retinebis.*] *non ita intelligendum est, vt sine confessione oris peccata dicantur dimitti, sed sine publica satisfactione. Secreta namque peccata, secreta*[b] *confessione, & occulta satisfactione purgantur*[c]: *nec est necesse, vt quæ semel sacerdoti confessi fuerimus, denuo*[d] *confiteamur; sed lingua cordis, non carnis apud iudicem verum ea iugiter confiteri debemus. Hinc etiam idem Ioannes Chrysostomus ait.* [*Nunc autem si recorderis*[e] *peccatorum tuorũ, & frequenter ea in conspectu Dei pronunties, & pro eis clementiam eius depreceris; citius illa delebis. Si autem nunc obliuiscaris peccatorum tuorum; tunc eorum recordaberis, & nolens, quando in toto mundo publicabuntur, & in conspectu proferentur omnium tam amicorum tuorum, quàm inimicorum, & sanctorum Angelorum, cælestiumque virtutum. Non enim ad Dauid solum dicebat*[f] [*Quæ tu secreto fecisti, ego cunctis manifestabo; sed etiam ad omnes*[g] *nos hoc dicitur.*] *Similiter*[h] *& illud Prosperi intelligitur.* [*Qui crimen*[i] *suum vltro cognoscunt, & aut illud propriis confessionibus produnt, aut nescientibus aliis, quales occulti sunt, &c.*] [*aliis nescientibus*] *id est, occulta confessione istis peccatum suum confitentibus, non publice illud manifestantibus. Item illud prophetæ* [*Dixi confitebor, & tu remisisti.*] *id est, remissibilem*[k] *iudicasti* † [*impietatem peccati mei.*] *Ita & illud Augustini intelligitur.* [*Magna pietas Dei, vt ad solam promissionem peccata dimiserit,*] *id est, remissibilia iudicauerit* †. *Item ibidem.* [*Votum pro opere reputatur, cum deest facultas operis.*] *Vnde votum confessionis reputatur pro opere vocis, cum deest facultas confessionis. Item* [*voluntas remuneratur, non opus*] *ita intelligitur, voluntas facit opus remunerabile, non opus voluntatem. Item illud* [*In quacumque hora peccator conuersus fuerit, & c*] *conuerti dicitur, qui omnino vertitur: omnino vertitur, cuius opus, vox, & cogitatio ita mortificationi desudat peccati, sicut prius seruierat iniquitati. Ita intelligitur & illud* [*conuertimini ad me, & c.*] *Item* [*scindite corda vestra, & non vestimenta*] *eis dicitur, qui nulla interiori satisfactione præcedente, sed sola exteriori se Deum posse placare confidunt. Item cuncta*[l], *quæ de leprosis mundatis, vel de Lazaro resuscitato inducuntur, ad contritionem cordis, non ad veniam remissionis*[m] *referẽda sunt. Obstinatio enim animi, & confessionis contemptus, quædam mors est impietatis, & lepra superbiæ; à qua quisque reuiuiscit, dum sibi per gratiam dolor delicti, & votum confessionis inspiratur. Ad hunc etiam articulum*[n] *pertinent ea, quæ de viuentibus, vel in luce ambulantibus, vel dilectionem Dei habentibus, vel de habitaculis* † *spiritus sancti factis dicta sunt: vt hæc omnia quisque dicatur assecutus ex cordis contritione, quam habet, non ex plenaria*[o] *peccati remissione, quam nondum inuenit. Sicut enim in baptismo remittitur peccatum, & tamen eius pœna reseruatur; sic per contritionem cordis quisque à Deo resuscitari dicitur: licet adhuc reatu*[p] *peccati teneatur. Non ergo præmissis auctoritatibus, vel argumentis, sine confessione oris, & satisfactione operis aliquis probatur à peccato mundari.*

2 *Econtra*[q] *auctoritas*[r] *illa Ioannis Chrysostomi, & Prosperi*[s] *contra mentem auctoris extorta*[t] *videtur. Non enim dicitur* [*non dico tibi, vt te publice accuses*] *sed* [*non dico tibi, vt apud alios te accuses.*] *Sic & Prosper non ait* [*omnibus*] *sed simpliciter* [*alijs nescientibus.*] *Vnde euidentissime datur intelligi, quòd sine confessione oris peccata possunt deleri. Ea vero, quæ ad exhortationem pænitentiæ*[u], *& confessionis dicta sunt, non huic sententiæ contraire videntur. Vel enim sunt ver-*

In ea.31. hom. Sent.4.dist.17

2. Reg.11.

s. ead. facilius

ps. 31. sup. ead. dixi.

† al. indicasti

s.ead. Magna

† al. indicauerit

s. ead. si cui.

s.ead. facilius.

Ezech. 33.

s.ead. conuertimini &, scindite.

Ibidem

† al. habitaculũ

s. in hoc eodem tractatu Gratiani ex homilia 31. ad Hebræos

s.ead. facilius.

Iac. 5.

Ibi loquitur de memoria ad delectandũ, quæ memoria est improbabilis. 15. q. 1. mulier. hic loquitur de memoria ad flendũ, & hæc est laudabilis. de hac etiam habetur. dist. 3. Iudas, secundum. Hu. & Pe.

Confessio eiusdem peccati quandoque debet iterari.

Et nota quod oẽs auctoritates quas hic repetit Gratia. positæ sunt supra ab illo §. Hoc idẽ. vsque ad §. Alij econtra.

a ¶ *Continue.*] supra dist. 81. valet. contra z.

b ¶ *Secreta.*] s. 2. q. 1. si peccauerit. s. 15. q. 3. de crimine.

c ¶ *Purgantur.*] duplicẽ innuit solutionẽ, primã scilicet de occulto crimine, quod sufficit confiteri soli Deo per sacerdotẽ, nec in publico necesse est illud cõfiteri. & hãc ponit ibi, secreta, &c. secũdã, quod intelligit de crimine iã cõfesso sacerdoti: quia illud soli Deo cõfiteri semp debemus, nõ voce sed corde, & hãc ponit ibi, nec necesse, est &c.

d ¶ *Denuo cõfiteamur.*] in quibusdam tamen casibus tenetur pluries illud idem confiteri, scilicet propter imperitiã sacerdotũ: quia si sacerdos meus imperitus est, teneor cõfessionem sibi factã alij discretiori propalare. j. di. 6. c. 1. & c. placuit. Item pro contẽptu satisfactionis. ar. j. di. 3. si Apostolus. Itẽ pro enormitate delicti, vt si sacerdos audito crimine remittat eũ ad superiorẽ, vt iterum crimine exposito pænitentiã sibi imponat. ar. extra de pæ. & remis. c. significauit. ar. s. ea. q. 2. latorẽ. Quartũ etiã assignamus, qui tamen nõ est expeditus, puta pro diminutione confessionis, vt cum quis plura habet mortalia, & vnum confiteretur. arg. j. dist. 3. sunt plures.

e ¶ *Si recorderis.*] supra dist. 81. valet. contra. j. dist. 3. §. siue autẽ quis. & cap. Iudas.

f ¶ *Dicebat.*] per Nathan in libro Regum.

g ¶ *Ad omnes.*] arg 61. distin. miramur. versi. vbi est.

h ¶ *Similiter.*] scilicet sine publica satisfactione, & publica cõfessiõe.

i ¶ *Qui crimen.*] s. ea. dist. facilius z.

k ¶ *Remissibilem.*] non bene soluit. hoc enim erat & ante. Vel hoc dicit propter sequentem satisfactionem. poterat enim esse quod contemneret satisfacere, & tunc non remitteretur.

l ¶ *Cuncta.*] s. ea. §. hoc idem.

m ¶ *Remissionis.*] pœnæ temporalis, aliàs falsum diceret.

n ¶ *Articulum.*] id est, intellectum.

o ¶ *Plenaria.*] quantũ ad pœnam temporalẽ.

ADDITIO. Aliàs non dicit verũ, secundum H.

p ¶ *Reatu.*] pœna scilicet temporali debita pro reatu.

ECONTRA. Hæc est secunda pars octauæ partis dist. secundum Io. de Fan.

CASVS. Allegat nunc Grat. pro alia parte, scilicet quod cordis contritione dimittuntur peccata, respõdẽdo quibusdã superius allegatis, & ad confirmandã suam allegationẽ inducit tres auctoritates, duas directo, & aliã indirecto. Hug. tamen facit ibi cap. *omnis qui sua.* sed tamen est in cap. s. ea. tres. & ibi similiter gratia Dei. sed certe mihi videtur quod totus sit vnus §. vsque ad §. *Quacunque.* quẽ statim ponam.

q ¶ *Econtra.*] hic incipit iterum defendere sententiam illam, quæ dicit sola cordis contritione peccata remitti.

r ¶ *Auctoritas.*] s. ea. §. his auctoritatibus. ver. non tibi dico. & ver. nunc autem.

s ¶ *Prosperi.*] s. ead. facilius.

t ¶ *Extorta.*] id est, extorte exposita.

u ¶ *Exhortationem.*] aliam responsionem ponit j. vel si qua iubendo. tertiam j. ea. §. hæc ergo.

a ¶ Confitemini

ba exhortationis, non iussionis, sicut illud [Confitemini[a] *alterutrum peccata vestra, &c.] vel si qua iubendo sunt dicta, non ad oris confessionem, sed cordis; non ad exteriorem satisfactionem, sed interiorem referenda sunt. Est enim pænitentia alia interior, alia exterior. Interior pænitentia est illa, de qua Augustinus ait [Omnis*[b]*, qui suæ voluntatis arbiter constitutus est, non potest inchoare nouam vitam, nisi pæniteat eum veteris vitæ.]¶ Item de eadem Petrus in actibus Apostolorum legitur dixisse [Pænitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.] Quod de interiori pænitentia, non exteriori dictum accipitur. De exteriori vero pænitentia Ambrosius ait super epistolam ad Romanos [Gratia*[c] *Dei in baptismate non quærit gemitum, vel planctum, non opus aliquod; sed solum contritionem*[†] *cordis, & omnia gratis condonat.]¶ Quæcumque*[d] *ergo de pænitentia iubendo dicta sunt; non ad exteriorem, vt diximus, sed interiorem referenda sunt; sine qua nullus vmquam Deo reconciliari poterit.¶ Illud autem Augustini*[e]*, quo quisque negatur veniam posse consequi, nisi prius quantulamcumque peccati soluerit pœnam*[f]*, non huic sententiæ inuenitur aduersum. Nullus enim asseritur à peccato mundari, nisi peccati passus fuerit pœnam. Sed aliud est, peccatum sacerdoti confiteri, & eius arbitrio de peccato satisfacere: atque aliud, Deo corde confiteri, & secreta satisfactione peccatum in seipso punire*[g]*. Est enim pænitentia (vt ait Augustinus) dolor cordis, quo quisque in se punit, quod deliquit. De hac iterum satisfactione idem ait in psalmum 50. exponens [Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.] Tu ne punias, quia ego punio: ignosce, quia ego agnosco.] & infra [Sic Deus misericordiam dat, vt seruet veritatem, vt non peccata*[h] *eius sint impunita, cui ignoscit. Ignoscit enim seipsum punienti. Misericordia est, quòd homo liberatur; veritas, quòd peccatum punitur.] Idem in psalmum 84. [Veritas de terra orta est]*[i] *id est, confessio ab homine, vt se accuset; & sic iustitia de cælo prospexit, vt publicanus confitens rediit iustificatus: iustitia de cælo prospexit: quasi Deus dicat, parcamus huic, quia non parcit sibi: ignoscamus, quia agnoscit.]*[k] *& infra. [De cælo ergo iustitia prospexit, idest, à Deo data est iustificatio confitenti.]¶ Hæc ergo secreta satisfactio leuium, siue occultorum criminum Deo offerēda est: nec sine pœna relaxari probantur, quæ sic expiari creduntur. Ea vero, quæ de publica satisfactione, vel oris confessione dicuntur, in publicis, & manifestis criminibus intelligenda sunt. Peccata namque Nabuchodonosor, quæ propheta misericordiis, & eleemosynis redimi suasit, peccata quoque Niniuitarum, quæ publica*[l] *satisfactione expiata sunt, cunctis nota erant. Et publica noxa (vt Augustinus testatur) publico*[m] *eget remedio.¶ Præmissis itaque auctoritatibus pro manifestis criminibus manifesta probatur offerenda satisfactio, & oris confessio. Latentia vero peccata non probantur sacerdoti necessario confitenda, & eius arbitrio expianda.*

[3] *Econtra*[n] *ea, qui in assertione huius sententiæ dicta sunt, partim veritate nituntur, partim pondere carent. Sine contritione etenim cordis, nullum peccatum posse dimitti, occulta vero peccata secreta satisfactione, publica quoque manifesta pænitentia expiari debere firmissima constat ratione subnixum. Porro sine confessione oris, si facultas confitendi non defuerit, aliquod graue delictum expiari, auctoritati penitus probatur aduersum. Quomodo enim secundum auctoritatem Leonis*[o] *Papæ sine supplicationibus sacerdotum indulgentia nequit obtineri, si sine oris confessione à peccato possumus emundari? Quis enim supplicabit pro peccato, quod nescit*[p]*?¶ Item, quomodo*[q] *secundum Augustinum frustrat claues ecclesiæ, qui sine arbitrio sacerdotis pænitentiam agit, si sine oris confessione, criminis indulgentiam impetrat?¶ Item. Quomodo*[r] *secundum Ambrosium ius ligandi & soluendi solis sacerdotibus à Domino creditur esse permis-*

Iac. 5.

s.c. tres. §. omnis, & j. de conse. di. 4. c. omnis.

Act. 2.

Ad c. 11. j. de conse. dist. 4. fine pænitentia. Sent. 4. dist. 4.

† *al ex corde professionem*

s. nullus debite.

In lib. de vera, & falsa pænitentia, c. 8. j. dist. 3. pænitentia.

Sumpta sententia non verba.

Lu. 18.

Dan. 4.

Iona 3.

Sent. 4. dist. 17. Beda ad c. 8. Lucæ ex Aug. & ad c. 5. Marci, & ibi glossa ordin.

s. ea. multiplex.

s. ea. agite.

s. ea. verbum.

[3] Vnde dicit Hug. φ non est verum q̄d dicit, quæcūque: sed aliqua.

Confessio oris necessaria est.

a ¶ *Confitemini.*] s. dist. 25. cap. vnum. §. criminis. contra. sed hic minus bene dicit[1] G. quod corrigit j. ea. §. econtra ea quæ[2].

b ¶ *Omnis.*] supra ea. tres actiones.

c ¶ *Gratia Dei.*] j. de conse. dist. 4. fine pænitentia.

QVAECVMQVE. CASVS. Infert ergo Gratia. & dicit φ quæ de pænitentia facienda dicta sunt, ad interiorem pænitentiam, & non ad exteriorem sunt referenda. postea exponit quandam auctoritatem Aug quæ contraria videbatur, & ad hanc suam expositionem Aug. inducit tres auctoritates.

d ¶ *Quæcumque.*] allegando dicit[3].

e ¶ *Augustini.*] supra ea. dist. cap. omnis. §. alij. & cap. nullus.

f ¶ *Pœnam.*] saltem interiorem, s. cordis contritionē & dolorem.

g ¶ *Punire.*] j. ea. dist. 3. §. hæc de charitate. cap. pænitentia est.

h ¶ *Peccata.*] supra ea. dist. si peccatū Dauid. s. ea. dist. nullus debite.

i ¶ *Orta est.*] aliàs, veritas de terra orta est, idest, Christus de Maria. 35. dist. quæst. 10. fraternitatis.

k ¶ *Agnoscit.*] peccatum suum.

HAEC ERGO SECRETA. CASVS. Infert nūc Grat. φ pro leuibus peccatis vel occultis secreta est Deo satisfactio faciēda: pro manifestis vero peccatis publica. Quod probatur exemplo Nabuchodonosor, & Niniuitarum, & auctoritate Augustini.

l ¶ *Publica.*] s. 32. q. 4. nemo. s. 2. quæst. 1. si peccauerit.

m ¶ *Publico.*] idest, si tempus confessionis & satisfactionis habuit.

ECONTRA. Hęc est tertia pars octauæ partis di. s̄m Io. de Fā. CASVS. Nūc pro alia parte allegat G. scilicet φ confessio oris est necessaria, dicēs φ supradicta partim pondere carent, & partim non. nam occulta peccata secreta satisfactione purgātur: publica vero manifesta pænitentia purgantur, nullū tamē graue delictū, si facultas affuerit cōfitendi. sine cōfessiōe purgatur, quod probat tribus auctoritatibus, scilicet Leōis, Augustini, & Ambrosii, & vno exemplo Domini: & ad hoc inducit G. auctoritatē Leuitici. & licet sit de §. isto: tamen hunc casum sic ponas.

n ¶ *Econtra.*] Hic ponit G. verā solutionem, scilicet φ necessaria est oris confessio vbi facultas est confitendi, & φ pænitentia debeat agi auctoritate sacerdotis: & ad hoc probandum inducit factum Domini quando suscitauit filiam Archisynagogi.

o ¶ *Leonis.*] s. ea. dist. §. alij. & cap. multiplex.

p ¶ *Quod nescit.*] arg. ff. de acquirē. pos. l. possideri. §. Neratius. ff. de contrahen. emp. in lege, fundi. & eod. tit. in l. qui fundum. §. fundi.

q ¶ *Quomodo.*] supra ead. dist. §. alij. cap. agite.

r ¶ *Item quomodo.*] s. ea. dist. §. alij. & cap. agite. & cap. uerbum.

a ¶ *Pre-*

a ¶ *Prosperum*] ꝟ. ea. dist. §. item sicut. & cap. facilius.
b ¶ *Non sunt hæc.*] quæ pro parte contraria dicta sunt, scilicet ꝙ sine confessione oris peccata grauia dimittantur.
c ¶ *Archisynagogi.*] scilicet principis Iairi.
d ¶ *Suscitauit.*] j. ead. quem pænitet. in fi.
e ¶ *Secreta.*] arg. esse secreta quæ fiunt sub præsentia quinque hominum.

QVI DOMVM SVAM. Casus.

Casum hunc sic breuiter pone. Primo ponit Gr. verba Leuitici, etsi nõ p omnia. Secũdo exponit ea moraliter. Ad euidẽtiã tamen eorũ quę hic dicũtur, nota ꝙ ad litterã ita erat ĩ veteri testamẽto, ꝙ si q̃s offerebat domũ suã, vel agrũ, vel vineã, vel aliq̃d aliud tabernaculo, & postea pænitebat; si volebat rẽ recupare, addita q̃nta parte æstimatiõis totiꝰ rei pretium persoluebat tabernaculo, & rem recuperabat. & faciẽda erat hæc solutio ad siclũ sanctuarij, qui maioris põderis erat q̃ siclus vulgaris: postquam autem cõuenerat de p̃tio inter sacerdotẽ, & eũ q̃ debebat redimere rẽ, retinebat emptor agrũ vsque ad annũ iubileum, quẽ tũc restituebat plene. Ille itaque qui non poterat rẽ redimere nisi siclo sãctuarij, significat peccatorẽ, qui se non potest redimere à peccato nisi operibꝰ pænitentiæ à sãcta scriptura statutis. Alia etiã moraliter exponunt. sicut videbis in littera. *Omnia autem*, sunt verba Gratiani vsque ad c. quem pænitet. *Iubileus*, idest, quinquagesimus. & dicit iubileꝰ annꝰ remissiõis: q̃a eo anno d̃bita remittebant, & serui efficiebant liberi, & oĩa reuertebãt ad statũ pristinũ.

sum; si quisque suo arbitrio seipsum peccando ligat, vel secreta pænitentia, secundum Prosperum a *, in seipsum sententiam profert excommunicationis, atque post satisfactionem, absque sacerdotali iudicio seipsum Deo, vel altari eius reconciliat?* ¶ *Non sunt hæc* b *præmissis auctoritatibus consentanea: sed multorum exemplis probantur aduersa. Filiam namque Archisynagogi* c *turbis eiectis Dominus suscitauit* d *: non tamen, nisi præsentibus patre & matre puellæ, Petro quoque, Iacobo, & Ioanne, vita* † *reddita est. In quo moraliter instruimur, vt secreta* e *peccata, quæ per mortem puellæ intelliguntur, non nisi supplicationibus ecclesiæ, quæ per patrem & matrem puellæ designantur, & sacerdotum ministerio, qui per Petrum, & ceteros intelliguntur, à Domino existimentur dimitti.* ¶ *Item in Leuitico* ζ*, Qui domum suam, vel agrum Domino vouerit* † *, vel consecrauerit, non potest eam* f *redimere, nisi siclo* g *sanctuarij, sacerdote quoque (non ipso) supputante* h *annorum numerum vsque ad iubilæum. In quo similiter docemur, quòd quicumque domum conscientiæ, vel agrum conuersationis per pænitentiam Domino offerre, atque pretio bonorum operum de vana vitæ suæ conuersatione seipsum redimere voluerit; non potest hoc facere, nisi siclo sanctuarij, idest, operibus pænitentiæ, sacra scriptura præfixis. Vnde uenientibus ad se turbis B. Ioannes non ait simpliciter, facite pænitentiã, vel fructus pænitentiæ, sed addit [dignos:] vt pro qualitate videlicet peccatorum, qualitas offeratur bonorum operum. Non enim par debet esse fructus* i *boni operis, eius, qui nihil, vel parum deliquit, atque eius, qui grandia commisit. Ille tamquam nullius criminis sibi conscius vsum sibi in rebus licitis præbet: hunc tamquam multis grauatum, etiam à licitis* k *temperare oportet. In iubilæo plena remissio præstabatur. Vnde per eum perfecta peccati remissio figuratur. Sacerdos ergo numerum annorum vsque ad iubilæum supputat, cum eius arbitrio pænitentiæ tempora definiuntur, quibus quisque plenam peccati remissionem inueniat. Non enim (sicut Hesychius ait super eumdem locum) statim post definitam pænitentiam quisque à peccato* l *plene mundatur* m. ¶ *Cum ergo, vt ex præmissis colligitur, tempora pænitentiæ arbitrio sacerdotis definiantur; euidentissime apparet sine confessione* n *propriæ vocis peccata non dimitti. Quis enim tempora pænitentiæ alicui præfiget, nisi primum peccata sua sibi manifestare curauerit.* ¶ *Item. Taciturnitas* o *peccati ex superbia nascitur cordis. Ideo enim peccatum suum quisque celare desiderat; ne iniquitas sua alijs manifesta fiat: ne talis reputetur apud homines foris, qualem se iamdudum exhibuit diuino conspectui. Quod ex fonte superbiæ nasci nulli dubium est: species etenim superbiæ est se velle videri iustum, qui peccator est; atque hypocrita conuincitur, qui ad imitationem primorum parentum tergiuersatione verborum peccata sua leuigare contendit; vel sicut Cain, peccatum suum reticendo penitus supprimere quærit. Vbi autem* p *superbia regnat, vel hypocrisis; humilitas locum habere non potest. Sine humilitate vero alicui veniam sperare non licet. Nec ergo, vbi est taciturnitas confessionis, venia est speranda criminis. Probatur hoc idem auctoritate Augustini, qui in libro de vera, & falsa pænitentia, c. 10. ait.*

Matt. 9. — † *al. vita* — *Ex Leuit. 27.* — † *al. vouendo consecrauerit* — Lu. 23. B. Gregorius in homi. 20. ĩ Euãgelia. — *Leuit. 25.* — In li. 7. ad c. 25. Leuitici: & ibi in glossa ordin. habetur sẽtẽtia. — Sent. 4. dist. 17. — *Gen. 4.*

α ¶ Ioannis Chysostomi.] *Supra ead. c. lacrymæ. notatum est hæc esse verba B. Ambrosii, quem citat magister sententiarum.*
β ¶ Non lingua.] *Græce est,* εὐχόμενος, εἰ καὶ μὴ τῇ γλώττῃ, ἀλλὰ τῇ μνήμῃ. *idest*, preces fundens, si minus lingua, at saltem memoria.
χ ¶ Et frequenter.] συνεχῶς αὐτὰς προσφέρῃς τῷ θεῷ, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δέῃ *idest*, assidue illa offeras Deo, & pro ipsis depreceris.

f ¶ *Eam.*] s. 17. q. 4. sũt.
g ¶ *Nisi siclo.*] siclus cõtinet xx. obolos. arg. 1. q. 1. iudices. versus.

Tres siclos obolꝰ, obolos tres drachma, sed octo
Vncia fert drachmas, duodena dat uncia librã.
Siclus habet septẽ drachmas obolo minus vno.

h ¶ *Supputante.*] idest, computante à tempore, scilicet redemptionis, cum quis redimebat secũdum ꝙ annus iubileus vicinus vel remotus erat, iuxta computationem sacerdotis magis vel minus persoluebat iuxta modum illum, vt si ager recipiebat sementem triginta modiorũ, sacerdos petere deberet quinquaginta siclos. Vel addebatur quinta pars pretij, vt dixi.
i ¶ *Fructus.*] idest, pænitentia: quia non tanta imponenda est ei, quanta magis peccanti.
k ¶ *Licitis.*] s. 11. q. 1. aliud. ꝟ. ea. §. ex his omnibus. & cap. aliud.
l ¶ *Peccato.*] hic colligitur, ꝙ toto tempore pænitentiæ remittitur peccatum. arg. j. ead. quem pænitet. sicut ex toto tempore obstructum est, &c. ff. de mino. l. 3. §. 1. quod verum est quo ad pœnam, quo ad culpam remittitur in primo momento contritionis.
l ¶ *Peccato.*] idest, à pœna peccati.
m ¶ *Mundatur.*] quo ad exteriorem pœnam, scilicet temporalẽ, vt s. ea. dist. si peccatum. & s. ea. dist. sicut & primi.
n ¶ *Confessione.*] vnde Boethius in libro de consolatione. Si opera medicantis expectas, oportet vt vulnus detegas tuum.
o ¶ *Item, taciturnitas.*] hæc argumẽtatio de taciturnitate nõ iuuat Gratianum. nam cum peccator cui iam peccatum est dimissum, tacet & contemnit confiteri, hoc est iam aliud peccatũ q̃ primũ.
p ¶ *Vbi autem.*] supra 22. q. 2. cum humilitatis.

Quem

QVem pæniteat.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in quattuor partes. Primo dicit ꝙ quilibet per se ipsum debet cõfiteri sacerdoti, & non per nuntium, vel epistolam, vt ita maiori afficiatur verecundia, quæ partem pænitentiæ releuat. Secundo dicit ꝙ qui vult confiteri, discretum debet eligere sacerdotem cui confiteatur, qui sciat ligare & soluere. Tertio ꝙ qui copiam sacerdotis non habet, confiteatur proximo, & ex desiderio sacerdotis veniam consequetur. Quarto dicit ꝙ si peccatum occultum est, sufficit referri in notitiam sacerdotis. Si publicum est, eius confessio debet fieri publice in conspectu ecclesiæ, vt eius precibus adiuuetur. Secunda pars ibi, *Quare qui confiteri*. Tertia ibi, *Tanta itaque*. Quarta ibi, *Si peccatum*. *Ora*, i. peccata ore ad os mundantis. forte de leprosis loquitur, quibus pcepit Dominus vt se sacerdotibus demõstrarẽt.

a ¶ *Omnino*] idest, perfecte conteratur de omnibus, idest, de omni peccato, & eius varietate. ȷ. dist. 5. consideret. & dist. 6. qui vult.

b ¶ *Ostendat.*] per exteriora enim præsumitur de interioribus, vt hic, & supra dist. 50. si quis diaconus.

c ¶ *Per nuntium.*]& ita non potest hic per aliũ quod per se potest. ff. de sol. inter artifices. & extra de cleri. non resi. quia nonnulli.

d ¶ *Per scriptum.*] s. 30. q. 5. qualis contra. sed ibi non dicitur ꝙ ita accipiatur, sed ꝙ accepta in scripturis redigatur, ne detur obliuioni.

e ¶ *Munus*] scilicet hircum [1], i. pænitentiam designatã per hircũ.

f ¶ *Ex misericordia.*] idest, misericordiam repromittens.

g ¶ *Hoc precepit.*] mystice, vbi dixit: Vade & ostẽde te sacerdotibus.

h ¶ *Timore*] idest, propter timorem seruilẽ.

i ¶ *Offensi.*] s. Dei, quẽ peccando offenderat.

k ¶ *Veniale.*] supra ea. dist. § alij. & c. serpens. *Veniale*, idest, dignum venia. *Vel fit* i. ostẽditur per confessionem esse veniale. vel fit veniale secundum aliam litteram, idest, ad vitã non impendens.

l ¶ *Purgatur.*] idest, purgari non videtur propter pœnam exteriorẽ exterioris satisfactiõis, quæ adhuc restat. s. ead. dist. si peccatum Dauid. ȷ. ea. dist. vlt. §. vlt.

m ¶ *Vitale*] idest, eius pænitentia confert, & impetrat vitam.

n ¶ *Peccanti.*] s. discrete: & hoc est quod sequitur, sed oportet, &c.

o ¶ *Misereatur.*] scilicet puniendo peccatũ.

p ¶ *Quid.*] idest, propter quid, scilicet propter quod peccatum.

q ¶ *Sed in quo.*]scilicet dolorem patiatur, scilicet in pœna.

r ¶ *Doleat.*] scilicet pænitens.

s ¶ *Consideret.*] sacerdos.

t ¶ *Iustitia.*] si enim sola iustitia respiciatur, nullus saluatur, vel cõsequitur veniã criminis.

u ¶ *Sed misericordia.*] scilicet vt non puniatur æternaliter.

x ¶ *Labore.*]nihil enim carius emitur, q̃ quod precibus impetratur, vt dicit Seneca. ar. ad hoc 8. q. 2. illud [2].

y ¶ *Pluribus.*]arg. infra dist. 6. placuit. arg. contra. s. dist. e. §. ex his. sub illo §. non ita.

z ¶ *Facilius.*] q͞a tot sacerdotes obligat ad orãdum pro se, quot sacerdotibus confitetur, vt infra ead. quamuis.

a ¶ *Quibus.*] argu. pro remissionibus, quæ fiũt ad potestates, & ad alia [3].

b ¶ *Super terram.*] idest, in ecclesia: quia extra ecclesiam nulla vera solutio vel ligatio fieri potest. s. 1. q. 1. remissionem. 24. q. 1. cap. quicumque.

c ¶ *Et confirmant.*]eos iuste ligatos esse.

d ¶ *Quos ligatis.*] iuste & misericorditer pœnis pro peccatis impositis, & eos iustos esse solutos.

e ¶ *Soluitis.*] iuste & misericorditer à pœnis.

f ¶ *Iustitia.*] iusta pœna ligandi.

g ¶ *Aut misericordię.*] aliquid de pœna relaxando vel aliquem communioni sacramentorum reconciliando.

h ¶ *Opera vestra.*] scilicet quòd dimittatis per vos peccata.

i ¶ *Scientem.*] si enim in eius parochia non est discretus sacerdos, eius qui præest consensu talem adeat [4], vt ȷ. dist. 6. placuit. & extra de pæn. & remis. omnis.

[1] Qui significat animam pænitentem. ȷ. ea. dis. 3. inter hæc hircum. Arch.

[2] Et hic labor fit per cordis contritionem.

Cõfiteri pluribꝰ vtile est.

[3] De quibus leg. & not. extra de pænit. quod autem. Archid.

[4] Di c vt dixi supra ea. iudicet. Arch.

α ¶ Vnde euidentissime.] *Loquitur ex persona aduersam partem sustinentis. Vere enim ex illis auctoritatibus non hoc colligitur. Qui enim sacerdoti tamquam Deo confitetur, is minime dicitur se apud alios accusare, sed potius nescientibus alijs seipsum punire. Ac manifesto Chrysostomus dicit id, quod nunc negatur dicere,* non dico, inquit, tibi, publica teipsum, neque apud alios te accusa. *Hoc enim secundũ membrũ valet idem, ac primum: vt apud alios se accusare, sit idẽ, quod seipsum publicare. Quare paulo post Gratianus ipse hęc, quæ nunc afferuntur, refellit.* Econtra ea, quæ in assertione, &c.

β ¶ Quoniam iniquitatem.] *Hic, & in alijs duobus sequentibus locis, non refert ipsa omnino verba B. Augustini, sed sententiam.*

γ ¶ Leuitico.] *Itidem & hoc loco refertur sententia Leuitici in c. 27. non ipsa verba, idemque paulo post fit de Hesychio.*

C. LXXXVIII.

Sent. 4. dist. 17.

QVem pænitet; omnino [a] pæniteat, & dolorem lacrymis ostendat [b]: repræsentet vitam suam Deo per sacerdotem, præueniat iudicium Dei per confessionem. Præcepit enim Dominus mundandis †, vt ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per nuntium [c], non per scriptum [d] manifestanda. Dixit enim [Ora monstrate] & [Omnes] non vnus pro omnibus: non alium statuatis nuntium, qui pro vobis offerat munus [e] à Moyse statutum: sed qui per vos peccastis, per vos erubescatis. Erubescentia enim ipsa partem habet remissionis. Ex misericordia [f] enim hoc præcepit [g] Dominus, vt neminem pæniteret in occulto. In hoc enim quòd per seipsum dicit sacerdoti, & erubescentiam vincit timore [h] offensi [i], fit venia criminis. Fit enim per confessionem veniale [k], quod criminale erat in operatione: & si non statim purgatur [l], fit tamen vitale [α] [m], quod commiserat mortale. Multum enim satisfactionis obtulit, qui erubescentiæ dominans, nihil eorum, quæ commisit, nuntio Dei denegauit. Deus enim misericors †, & iustus est: sicut conseruat misericordiam in iustitia; ita & iustitiam in misericordia. Opus enim est misericordiæ, peccanti [n] peccata dimittere: sed oportet, vt iustus misereatur [o] iuste. Oportet enim, vt non solum, quid [p], sed in quo [q] doleat [r], consideret [s]; si dignus est, non dico, iustitia [t], sed misericordia [u]. Iustitia enim sola damnat: sed dignus misericordia est, qui spirituali labore [x] petit gratiam. Laborat enim mens patiendo erubescentiam; & quoniam verecundia magna est pœna, qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordia. Vnde patet, quòd quanto pluribus [y] confitebitur in spe veniæ turpitudinem criminis; tanto facilius [z] consequetur misericordiam remissionis. Ipsi enim sacerdotes plus iam possunt proficere, plus confitentibus parcere. Quibus [a] enim remittunt, remittit Dominus. Lazarum enim † de monumento iam suscitatum obtulit Dominus discipulis soluendum, per hoc ostendens potestatem soluendi concessam sacerdotibus. Dixit enim. [Quodcumque solueritis super terram [b], soluetur & in cælis,] hoc est, ego Deus, & omnes ordines cælestis militiæ, & omnes sancti in gloria mea laudant vobiscum, & confirmant [c], quos ligatis [d], & soluitis [e]. Non dixit, quos putatis ligare, aut soluere, sed in quos exercetis opus iustitiæ [f], aut misericordiæ [g]. Alia autem opera vestra [h] in peccatores non agnosco. Quare, qui confiteri vult peccata, vt inueniat gratiam, quærat sacerdotem scientem [i] ligare & soluere: ne, cum negligens circa se extiterit, negligatur ab illo, qui eum misericorditer monet, & petit, ne ambo in foueam cadant, quam stultus euitare noluit. Tanta itaque vis confessionis est, vt si deest sacerdos, confiteatur proximo. Sæpe enim contingit, quòd pænitens non potest confi-

† al. mundatis

Lu. 17.

Leuit. 9.

† al. qui misericors

† al. quem

Sent. 4. dist. 18.

Ioan. 11.

ȷ. distin. 6. qui uult.

Sent. 4. dist. 17.

a ¶ Quem

a ¶ *Quem desideranti.*] aliàs, quem desideras.
b ¶ *Locus.*] ff. de exerci. l. 1. in prin.
c ¶ *Et si ille*] j. de conse. dist. 4. cap. sanctum est, in prin.
d ¶ *Ex sacerdotis desiderio.*] infra ea. q. 5. quod Deo.
e ¶ *Et si non tam cito.*] supra dist. 50. si quis diaconus.
f ¶ *Soluerentur.*] ab eo, quo ad pœnam temporalem.
g ¶ *Sacerdotis.*] Deus quem non fallit peccati qualitas, nec peccantis affectus, vt 24. q. 3. Deus quando verã de pænitente promit sententiã. sed presbyter q mentem alterius non potest videre, talia confitentis verba iudicat, qualia foris sonãt. vnde indignũ absoluit frequenter, vt 24. q. 3. Deus. & 22. q. 5. humanæ. alioquin verum nõ esset quod hic dicitur: cum apud Deũ nullas patiatur veniæ moras peccatoris conuersio, vt 26. q. 6. his qui tempore. s. ea. dist. multiplex. Vel hoc ad temporalem pœnã referatur. licet enim peccatum dimittatur, ne homo ab accipiẽda vita æterna impediatur, vt s. ea. sicut primi. non tamen si peccato parcitur pœna remittitur: quia nullatenus sine vindicta relaxatur, sicut patet in Dauid, vt s. e. dist. si peccatum.

Peccatũ quare dimittitur.

h ¶ *Suscitauit.*] quid significent isti tres mortui, habes j. dist. 2. super tribus.
i ¶ *Sufficere.*] ad celeriorem & plenam pœnæ temporalis absolutionem, vt s. dist. e. multiplex. &c. sufficiat. &c. fleat. & j. di. 5. cõsideret. in fi. 13. q. 2. tempus.
K ¶ *Meritum.*] idest, auctoritatem, quam vocat meritum: quia de merito charitatis suæ habet auctoritatem ligãdi & soluendi. ar. 40. dist. c. 1.

modi confessione. & est huic simile 22. q. 5. hoc videtur.
q ¶ *Sufficit.*] supra dist. ea. §. ex his omnibus. & cap. sufficit.
r ¶ *Confessionis*] an scilicet sit necessaria vel non.
s ¶ *Breuiter.*] immo prolixe. Vel ideo dicit breuiter respectu multarum auctoritatum, quæ de hac materia loquuntur.

teri coram sacerdote: quem desideranti [a] nec locus [b], nec tempus offert. Etsi ille [c] cui confitebitur, potestatem soluendi non habet; fit tamen dignus venia ex sacerdotis desiderio [d], qui socio confitetur turpitudinem criminis. Mundati enim sunt leprosi, dum irent ostendere ora sacerdotibus, antequam ad eos peruenirent. Vnde patet Dominum ad cor respicere, dum ex necessitate prohibentur ad sacerdotes peruenire. Sæpe quidem eos quærunt sani, & læti: sed dum quærunt; antequam ad eos perueniant, moriuntur. Sed Dei misericordia est vbique, qui & iustis [β] nouit parcere, & si non tam cito [e], sicut si soluerentur [f] à sacerdote. Qui ergo confitetur; omnino sacerdoti meliori, quàm potest, confiteatur: & si peccatum occultum est, sufficiat referre in notitiam sacerdotis [g], vt grata sit oblatio muneris. Nam in resuscitatione filiæ principis pauci interfuerunt, qui viderent. Nondum enim erat sepulta, non dum extra portam ciuitatis delata, nondum extra domum in notitiam deportata. Intus resuscitauit, quam intus inuenit, relictis solis Petro, & Ioanne, & Iacobo, & patre, & matre puellæ, in quibus figuraliter continentur sacerdotes ecclesiæ. Quos autem extra inuenit, animaduertendum est, quomodo suscitauit [h]. Flebat enim turba post filium viduæ. Fleuit Martha, & Maria supplicantes † pro fratre. Flebat etiam turba, quæ Mariam fuerat secuta, lacrymis Mariæ admonita. In quo docemur publice peccantibus non proprium, sed ecclesiæ sufficere [i] meritum [k].

Lu. 17. Lu. 18. Lu. 7. Io. 11.

† *supplicans*] or.

α ¶ Vitale.] *In originali est,* veniale. *sed aderat glossa.*
β ¶ Et iustis.] *Si consideretur tota orationis series, videtur legendum,* & istis. *verumtamen omnes codices collati concordant cum lectione Gratiani.*

Item Leo Papa epist. 78. al. 80.

¶ Sufficit illa confessio, quæ primum Deo, deinde sacerdoti offertur. C. LXXXIX.

9 QVamuis plenitudo [l] fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur; tamen, quia non omnium [m] huiusmodi sunt peccata, vt ea, qui pænitentiam poscunt, non timeant publicare; remoueatur tam improbabilis [n] consuetudo: ne multi à pænitentiæ remedijs arceantur: dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta reserare, pro quibus [o] possunt legum constitutione percelli [p]. Sufficit [q] enim illa confessio, quæ primum Deo offertur, tum etiam sacerdoti: qui pro delictis pænitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pænitentiam poterunt prouocari; si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

Sent. 4. dist. 17. s. ead. sufficit.

Quibus auctoritatibus, vel quibus rationum firmamentis vtraque sententia satisfactionis, & confessionis [r] innitatur, in medium breuiter [s] exposuimus. Cui autem harum potius adhærendum sit, lectoris [γ] iudicio reseruatur. Vtraque [t] enim fautores habet sapientes, & religiosos viros.

Vnde Theodorus Cantuariensis archiepiscopus ait in pænitentiali suo.

γ ¶ Lectoris iudicio.] *Certissimum est, & pro certissimo habendum peccati mortalis necessariam esse confessionem sacramentalem eo modo, ac tempore adhibitam, quo in concilio Tridentino post alia concilia est constitutum.*

C. XC.

QVidam Deo solummodo confiteri debere peccata dicunt, vt Græci [α]. Quidam vero sacerdotibus confitenda esse percensent, vt tota fere sancta ecclesia [u]. Quod vtrumque [x] non sine magno fructu intra sanctam fit ecclesiam: ita dumtaxat, vt Deo, qui remissor est

In capitul. adiectis, c. 58. In Cabil. con. 2. c. 33. Bur. l. 19. c. 145. Iuo p. 15. c. 155.

QVamuis plenitudo.] Hęc est nona pars distin. secundum Ioan. de Fant.

CASVS. Consuetudo erat alicubi, q pænitentes accipiendo pænitentiam de occultis peccatis, cogebantur ea sacerdotibus publice confiteri, ita q populus audiret; quam cõsuetudinẽ remouet Leo; quia plures propter hoc à pænitentia reuocabantur. Vnde dicit, confessio sufficit quæ primum fit Deo, & postea sacerdoti. tunc enim plures ad pænitentiam poterunt prouocari.
l ¶ *Plenitudo.*] idest perfectio in fide.
m ¶ *Quia non omnium.*] hæc negatio & sequens æquipollent affirmationi. ff. de verb. significatio. duobus i.
n ¶ *Improbabilis.*] secundũ quam occulta peccata in publico cõfitebantur cõpulsi ad hoc multi: ꝑpter quod pænitentiã declinabãt.
o ¶ *Pro quibus.*] accusantibus, scilicet inimicis. non enim per pænitentiam tollitur pœna ciuilis. arg. 33. q. 2. admonere.
p ¶ *Percelli.*] si aliæ probationes sunt, quæ sufficiant cum huius-

i Quasi dicat imo multorum talia sunt quòd ea timent publicare.

Pænitentia nõ tollit pœnam ciuilẽ.

t ¶ *Vtraque.*] hoc idem probabit Gratianus per sequens capitulũ.
QVidam Deo.] CASVS. Quidam dicebant sufficere confiteri peccata soli Deo. Alij, vt fere tota ecclesia, dicunt q peccata sunt sacerdotibus confitenda. & licet vtrumque sit fructuosum; tamen sequenda est constitutio Iacobi apostoli, vt confiteamur alterutrum peccata nostra. & licet illa confessio quæ fit soli Deo, sit iustorum, per quam peccata purgantur: per illam tamen, quæ fit sacerdoti, docetur qualiter ipsa peccata purgari debeant.
u ¶ *Tota fere sancta ecclesia.*] & ideo ei adhærendum est: quia pluribus comprobatur. arg. 19. dist. in canonicis.
y ¶ *Quod vtrumque.*] scilicet confiteri Deo & sacerdoti.

Vtra / a ¶ *Perfe-*

a ¶ *Perfectorum.*] qui non habent nisi venialia: vnde non indigent oīs confessione speciali.
a ¶ *Perfectorum.*] supra ea. dist. §. his auctoritatibus.
b ¶ *Docet.*] idest hoc est signum sacerdoti ꝙ peccata dimittantur confitenti per contritionē. arg. supra e. di. §. hoc idē. & c. oīs q non

ga hæc quęstio videtur tangere quæstionē quæ tractatur in 3. dist. s. an pænitentia sit iteranda vel non, ideo Gra. breuiter tangit quæstionē illā. & inde sumpta materia incipit ibi latenter propositā q̄stionē de charitate tractare. vt autē ad hæc tractanda competentius Grat. accedat, breui vtiť trāsitu dicēs: *Quia vero, &c.* Intendit enim probare ꝙ pænitentia iterari nō potest: quia si iteratur, prima nō fuit vtilis, nec pænitentia dici debet: ad quod inducit sequens cap.

[margin: Psal. 31.] peccatorum, peccata nostra confiteamur, & hoc perfectorum[a] est, vt cum Dauid dicamus [Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi. Dixi confitebor aduersum me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.] Sed[†] tamen[β] [margin: *Et s̄m Apostoli institutionē confiteamur Iac. 5.*] Apostoli institutio nobis sequenda est, vt confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro inuicem, vt saluemur. Confessio itaque, quæ soli Deo fit, quod est iustorum, purgat peccata. Ea vero, quæ sacerdoti fit, docet[b], qualiter ipsa purgentur peccata. Deus namque salutis, & sanctitatis[†] [margin: *al. sanitatis*] auctor, & largitor, plerumque hanc præbet suæ[γ] pænitentiæ medicinam inuisibili administratione[c]; plerumque medicorum[d] operatione.

Burchardus etiam, & Iuo caput hoc citant ex pęnitentiali Theodori. In capitularibus adiectis, c. 58. hac leguntur. Quidam Deo solummodo confiteri debere dicunt peccata: quidam vero sacerdotibus cōfitenda esse percensent. Quod utrūque nō siue magno fructu intra sanctam fit ecclesiam: ita dūtaxat, ut & Deo, à quo est remissio peccatorū, cōfiteamur peccata nostra, & cum Dauid dicamus, [delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi: dixi, confitebor aduersum me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei:] & secundū Apostoli institutionem confiteamur alterutrū peccata nostra, & oremus pro inuicē, vt saluemur. Confessio itaque, quæ Deo fit, purgat peccata: ea vero, quæ sacerdoti fit, docet qualiter ipsa purgantur peccata. Deus nāque salutis, & sanitatis auctor, & largitor est plerūque medicorū operatione. *In concilio Cabilonensi 2. c. 33. eadē fere habentur, addita ad initium uoce,* quia, *& nonnullis alijs in extrema clausula, quæ notabuntur.*
α ¶ Vt Græci.] *Hæc verba, itemque illa,* vt tota fere sancta ecclesia. *& illa,* & hoc perfectorum est. *& illa,* Quod est iustorum, *absunt quemadmodum à capitulari, ita etiam à concilio.*
β ¶ Sed tamen Apostoli.] *In capitulari, & concilio pendet adhuc oratio; & priori illi membro,* vt & Deo, &c. *redditur nunc alterū membrū his verbis,* & secundū Apostoli institutionē, &c.
γ ¶ Suæ pænitentiæ medicinam.] *In concilio, atque apud Burchardum, & Iuonem legitur,* suæ Potentiæ. *A capitulari autem (prout ex ipsius lectione animaduerti potest) totum istud primum abest periodi membrum.*

[margin: Distinc. II. 1 ps]

Quia vero de pænitentia[e] semel cœpit haberi sermo; aliquantulum altius repetendum videtur, diuersorum sententias certis auctoritatibus munitas in medium proponentes[f]. Alij dicunt pænitentiam semel tantum esse vtilem. Vnica est enim, nec reiterari potest. Si vero reiteratur; præcedens, pænitentia[g] non fuit. Et si de sententia iudicis[h] eius[i], merito[k] peccata videntur esse remissa; apud tamen eius præsentiam, cui omnia futura præsentia sunt, numquam habentur remissa: quia non est seruata illa sententia veri sacerdotis [Vade, & amplius noli peccare[m].] Item. [Ecce sanus factus es, iam amplius, noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.] Item ex octaua synodo. [margin: Io. 8. & 5.]

Habetur in libro de institutis monachorum interprete Ruffino, c. 22. ex Basilio in regulis breuioribus, numero 289.

¶ Primam vitij causam non penitus extinguit, qui in illam postea recidit. C. I.

SI quis semel notatus[n] fuerit inuidiæ, vel contentionis vitio[o], & rursus in hoc ipsum inciderit; sciat se primam[p] illam causam, de qua superius diximus, ex qua inuidia, vel contentio nascitur, in interioribus medullis habere reconditam[q]. Oportet ergo eum per contraria, atque aduersa curari, idest, per humilitatis exercitium. Exercitia vero humilitatis sunt, si se vilioribus officijs subdat, & ministerijs indignioribus tradat. Ita namque arrogantiæ, & humanæ gloriæ vi-

e ¶ *De pænitentia.*] hic intitulatur secunda dis. in qua illa quæit. tractatur, an charitas semel habita possit amitti, & est certū ꝙ potest in via peregrinationis amitti, quātūcūque sit ꝑfecta, vt j. e. §. nō est mirū. qđ ꝓbat auctoritatibus, & exēplis: in patria autem vbi perfectissime iā habetur, nō amittitur j. e. charitas. Hāc quęstionē tractat hic Gr. occasione alterius, quā hic ipse in initio prælibauit. sed in 3. dis. eā prosequitur. an, s. pęnitentia reiterari possit. procedit ergo Gra. in hac dist. hoc modo. Primo probat ꝙ pęnitentia non possit reiterari, vsque ad §. item sine charitate, vbi latenter ingreditur materiā huius di. & probat charitatem semel habitam amitti non posse, vsque ad §. hæc quæ de charitate. vbi incipit auctoritatibus allegatis respondere, asserens illas de charitate perfecta esse intelligendas. & inde sumpta occasione gradus in charitate esse ꝓbat, vsque ad §. non est mirum. vbi latenter aduersam partē assumit: & quòd charitas amitti possit, exemplis & auctoritatibus ostēdit vsque ad §. euidenter. vbi ostendit hoc verum esse non solum de charitatis opere, sed etiam de ipsa charitate, & hoc vsque in fi. distin. prosequitur.

[margin: Charitas semel habita vtrum possit amitti.]

f ¶ *Proponentes.*] absolutus nominatiuus est.
g ¶ *Pęnitentia.*] quæ valeat ad vitam.

non diligit. sicut cordis cōtritio est signum peccatori, ꝙ gratia Dei dimisit ei peccata: quia nemo, &c. vt de conse. dist. 4. nemo.
c ¶ *Administratione.*] idest sola contritione.
d ¶ *Medicorum.*] idest, sacerdotum.

Quia vero de.] Hæc dist. diuiditur in sex partes. In prima quarum probat (tamen superficialiter) ꝙ pænitentia semel habita non inquinatur, & charitas semel habita non amittitur, & de perfecta intelligiť. Secūda ibi, *Ex præmissis.* Tertia ibi, *Hęc quæ,* Quarta ibi, *Eligat.* Quinta ibi, *Illud autē.* Sexta ibi, *Charitas ergo.* Io. de Fan. CASVS. Hic ponitur 2. dist. in qua tractatur, an charitas semel habita possit amitti: & certū est ꝙ sic, vt j. ea. §. nō est mirum. nisi forte sit in aliquo cōfirmata per gratiā, vt fuit in beata Virgine, & sicut potest amitti charitas, ita amissa potest recuperari, cū de nemine sit desperandum dum est in hoc corpore constitutus, vt j. ea. dist. 7. nemo. nec pōt amitti charitas, nisi per mortale peccatū, nec recuperari nisi à Deo gratis, cū omnis virtus sit opus solius Dei. Et

h ¶ *Iudicis.*] qui pænitentiam imposuit.
i ¶ *Eius.*] Dei vel sacerdotis.
K ¶ *Merito.*] idest, secundum iustitiam. j. dist. 4. §. eorum.
l ¶ *Numquam.*] allegando dicit.
m ¶ *Noli peccare.*] idest, esse in proposito peccandi. tamen aliter inducit allegando.

SI quis semel. CASVS. Dicitur hic ꝙ si quis semel fuit in crimine inuidiæ vel contentionis, si postea in illud inciderit: prima causa ex qua inuidia vel cōtentio nasciť, in eo remāsit, quā oportet ꝑ contraria & aduersa curari: ꝑ exercitiū, s. humilitatis. *Notatus,* idest, reprehensus & redargutus. *Primam causam,* idest, vitiū Adæ.
n ¶ *Notatus.*] idest, deprehensus.
o ¶ *Vitio.*] vel alio quocumque.
p ¶ *Primam causam.*] primam vitij causam in se penitus non extirpat, qui in idem postea recidit.
q ¶ *Reconditā.*] non ideo hoc dicit ꝙ semper ita sit, sed ꝙ ita fuerit, est præsumptio, inuidia, vel contentio iterata.

a ¶ *Curari.*] supra 26. q. 7. affectum. extra de deposi. grauis. infra de consec. dist. 5. legimus.

ITEM SINE. CASVS. Hic accedit Grat. ad propositam quæstionē, & per multas auctoritates ostēdit, ꝙ charitas amitti nō potest: quia si videatur amitti, nō fuit vera charitas. Casus. §. patet. & tria sequentia c. similiter patēt, scilicet *charitas. radicata. ualida.* verba sunt Salomonis ĩ Canticis: q̃ exponit Gr. in moralibus, dicens: *Virtuti etenim mortis dilectio cōparatur*, &c. vnde in illo c. *valida.* sic posses breuiter ponere casum. primo ponūtur verba Salomonis. Secūdo verba Gregorij exponētis verba illa. *Dilectio*, idest, charitas.

b ¶ *Adulto.*] j. de consec. dist. 4. quomodo. & c. solet. j. ea. dist. c. fugerat. & c. non est §. Romanos. & c. tolle.

c ¶ *Aliquando.*] hoc allegando dicit, vt auctoritatem inducat.

CHaritas.] CASVS. H. sic ponit hunc casum. In hoc cap. Prosper multis modis commendat charitatem. Secundo ostendit, ꝙ qui habet charitatē, facile peccatis resistit, & bonis omnibus abundat, mundana cōtemnit, difficilia perficit. Subdit etiam quid sit Deū diligere. & quid sit peruertere ordinem diligendi. Tertio ostendit ad quid corpus nostrū sit diligēdum. Quarto qualiter intelligatur, diliges proximum tuū, &c. & qui sunt qui diligunt Deū plusquàm se. Et nota ꝙ secundum Hu. omnia verba sunt Prosperi vsque ibi, *Item Beda.* licet non ita continue in libro suo contineantur. & hæc dictio, *Item*, quę sæpe interponitur, est verbum Gratiani. & secūdum Hug. totum est vnum capitulum: quod credo verum. Lau. etiam sentit cum Hug. Quidā tamen ibi faciunt vnum capitulum, *Ergo si charitatē.* Aliud ibi, *Corpus.* Aliud ibi, *Proximos.* Aliud ibi, *Proinde.* secundū Bene.

ctum per causam, vt illud 36. q. 2. tria. vt exponatꝰ charitas est, idest, facit: aliogn non est verū: cum charitas sit habitus mentis, qui volūtas nō ē, vel motꝰ volūtatis. similiter itelligiꝰ illud Aug. *Charitatē voco motum animi.* diciꝰ ergo charitas volūtas vel motus, quia vt j. dicitur, est causa meritorum bonorū sicut & iniquitas cū sit habitudo mētis iniustæ, dicitur peccatū: quia ex ea est, vt j. di. 3. ille rex.

tium curari [a] poterit, vt consuetudine † humilitatis affectus vltra iam non incidat in arrogantiæ, & vanæ gloriæ delictum. Atque in singulis huiusmodi vitijs cura similis adhibeatur.

† al. habitum humilitatis adeptꝰ

Item sine charitate nulli adulto [b] *peccatum remittitur. Non autem habet charitatem, qui aliquando* [c] *peccaturus est criminaliter.*

Sent. 3. dist. 30.

Vnde Augustinus ad Iulianum comitem.

C. II.

[j] CHaritas, quæ [d] deseri potest, numquam vera [e] fuit.

Sent. 3. dist. 31.

¶ *In antiquis editionibus epistolarum B. Augustini erat epistola cxi. ad Iulianum, in qua erat hoc caput. Nunc est in tomo 4. sub titulo de salutaribus documentis ad quemdam comitem, c. 7. Apud Hieronymum vero in epistola ad Ruffinum simile quiddam legitur.* Amicitia, inquit, quæ desinere potest, vera numquam fuit.

Idem super epistolam primam Ioannis, tractatu 8.

C. III.

RAdicata [f] est charitas? securus [g] esto: nihil mali procedere potest.

Sent. ibidem.

Item Gregorius libro 10. Moralium, c. 22.

C. IIII.

VAlida [h] est, vt mors, dilectio [i].] Virtuti etenim mortis, dilectio comparatur: quia nimirum mentem, quam semel cœperit [k] à delectatione † mundi funditus occidit [l].

Sent. ibidem. Cant. 8.

† al. dilectione

Item Prosper in libro 3. de vita contemplatiua, c. 13.

Et apud B. Aug. in lib. de laudib. charitatis.

C. V.

[ij] CHaritas [m] est, vt mihi videtur, recta [n] voluntas, ab omnibus terrenis [o], ac præsentibus prorsus auersa, iuncta Deo inseparabiliter [p] & vnita, igne quodam sancti spiritus, à quo est, & ad quem refertur, incensa, inquinamēti [q] omnis extranea corruptionis † nescia, nulli vitio mutabilitatis [r] obnoxia, supra omnia, quæ carnaliter diliguntur, excelsa, affectionum [s] omnium potentissima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus semper inuicta, summa [t] actionum bonarum, salus morum [u], finis [x] cælestium præceptorum, mors criminum, vita virtutum [y], virtus pugnantiū [z], palma victorum, anima † sanctarum mentium, causa meritorum bonorum, præmium perfectorum: sine qua nullus Deo placuit, cum qua [a] aliquis peccare [b], nec potuit [c], nec poterit: fructuosa in pænitentibus, læta in proficientibus, gloriosa in perseuerantibus, victoriosa in martyribus, operosa [d] in omnibus omnino fidelibus, ex qua, quidquid est boni operis, viuit. *Item infra.* ¶ Hæc est charitas vera, germana [e], perfecta, quam excellentiorem [f] viam [g] nominat [h] sanctus Apostolus: & vere ipsa est via, quæ ducit per se ambulantes ad patriam: quia sicut sine via peruenit nullus, quò tendit; ita sine charitate, quæ dicta est via, non ambulare possunt homines, sed errare. *Item ibidem, c. 15.* ¶ Ergo si charitatem

† al. corrumpi

† al. arma] Aug.

Ibidem infra.
Ibidem supra.
Ibidem infra.

1. Cor. 13.

Charitatem habens multa potest.

[1] Subaud. licet non ita continue cōtineantur in libro suo. Item quod sæpe interponitur, est verbum Gratiani, secundum Hug.

[2] Id est bonus motus q dicitur volūtas: & charitas est eā, & facit vt volūtas sit bona, i. vitæ æternę meritoria: vnde ita dr causa meritorum bonorū, secūdū Hug.

d ¶ *Quæ deseri potest.*] idest, quam contingit deseri, vel de facili.

e ¶ *Vera.*] idest, perseuerans finalis. Vel vera ad vitam ducens, idest, ad æternam beatitudinem.

f R *Adicata.*] idest, perfecta.

g ¶ *Securus.*] spei perseuerantia, non rei p̄sentia: q̄a quilibet etiā iperfectus timere debet ne charitatē amittat. 32. q. 5. si Paulꝰ.

h V *Alida.*] verba Salomnis in Canticis.

i ¶ *Dilectio.*] idest, charitas perfecta.

k ¶ *Cœperit.*] idest, contingit, vel conuenit, intellige de facili.

l ¶ *Occidit.*] idest, remouet à delectatione, sicut mors remouet ab omni actu terreno. Dicit lex. Mors omnia soluit, in authen. de nup. §. deinceps. coll. 4.

CHaritas.] CASVS. In hoc c. primo cōmendat Prosper charitatē ex eius effectibus: & sunt verba Prosperi vsque ad illud c. itē Beda [1]. Secundo ostendit ꝙ qui charitatē habet facile, peccatis resistit: bonis omnibus abundat: & mundana contemnit: difficilia facile perficit. subdit etiā quid sit Deum diligere, & quid peruertere ordinē dilectionis. Tertio ostendit ad quid corpus nostrū sit diligendum. Quarto ostendit qualiter sit intelligēdum, Diliges proximum tuum, sicut teipsum, & qui sunt qui diligunt Deū plus q̃ seipsum.

m ¶ *Charitas est.*] i. ex charitate p̄cedit recta voluntas [2]. & est di-

n ¶ *Recta.*] idest, rectam vitam, & dignam faciens voluntatem.

o ¶ *Terrenis.*] secus est de charitate imperfecta, quam habens potest curare temporalia. arg. 12. q. 1. habebat.

p ¶ *Inseparabiliter.*] immo de facili separatur.

q ¶ *Inquinamenti.*] scilicet mortalis.

r ¶ *Vitio mutabilitatis.*] idest, mutabilitati in vitium.

s ¶ *Affectionum.*] idest, bonarum voluntatum.

t ¶ *Summa.*] idest, perfecta.

u ¶ *Salus morum.*] idest, salutiferos faciens mores:

x ¶ *Finis.*] idest, consummatio, vel quia præcepta finaliter docet vt habeantur.

y ¶ *Vita virtutum.*] infra ead. dist. §. item proinde.

z ¶ *Pugnantium.*] cum vitijs.

a ¶ *Cum qua.*] idest, in ea perseuerando.

b ¶ *Peccare*] mortaliter.

c ¶ *Potuit.*] ecce verbum, in quo facit ad propositum Gratiani.

d ¶ *Operosa.*] idest, effectiua bonorum operum.

e ¶ *Germana.*] idest, germanos & concordes faciens. Vel germana, idest, coniuncta & inseparabiliter adhærens. Salomon. Dixi sapientiæ, soror mea es: & prudentiam vocaui amicam meam.

f ¶ *Excellentiorem.*] alijs donis.

g ¶ *Viam.*] eundi ad Deum.

h ¶ *Nominat.*] in prima epistola ad Corinthios 12. cap.

a ¶ Quæ

a ¶ *Quę difficilia.*] ad salutem animæ pertinentia.
b ¶ *Ex qua minus.*] idest, ex qua Dei dilectionē postponit facilius. sicut plures proniores sunt offendere Deum fornicando, q̄ furado. arg. 5 o. dist. quia sanctitas tua. in fine.
c ¶ *Fastidium.*] repete, concipere.

l ¶ *Vtilitates nostras.*] tunc enim non ipsos, sed nosmet tantū diligimus. vnde Tullius in lib. de vera amicitia. Suis quippe incōmodis grauiter angi [l] non est amici, sed seipsum amantis.
ADDITIO Et Seneca. Non est beneficium quod conuertitur in quęstum. Pet.

[l] Id est, affligi.

Quem-

† al. operibus [aliquot Grat. manuscripta.

† al. dilectione.

† occupare animum. Oc.

Deo exhibeamus, & proximo de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta; facile peccato resistimus, bonis omnibus †abundamus, sæculi blandimenta contemnimus, & omnia, quæ difficilia [a] sunt humanæ fragilitati, vel aspera etiam, cum delectatione †perficimus: si tamen Deum charitate perfecta, quæ nobis ex illo est, ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus diligamus. Ex ea enim parte quis peccat, ex qua minus [b] diligit Deum: quem si ex toto corde diligamus; nihil erit in nobis, vnde peccati desiderijs seruiamus. Et quid est diligere Deum, nisi illi copulari †animo, concipere fruendæ visionis eius affectum, peccati odium, mūdi fastidium [c], diligere etiā proximū, quē in se [d] cēsuit diligēdum, in ipso amore seruare legitimum modū, nec peruertere dilectionis ordinē cōstitutum? Ordinem dilectionis illi peruertūt, nec modum diligendi custodiunt, qui aut mundum, qui contēnendus est, diligunt [e]; aut corpora sua minus diligenda [f], plus diligunt; aut proximos, non sicut seipsos; aut Deum plus, quàm seipsos forte non diligunt. *Item infra.* ¶ Corpus nostrum, quia pars [g] nostri est, ad hoc nobis diligendum est, vt saluti eius, ac fragilitati naturaliter [h] consulamus; & agamus, quatenus spiritui [i] ordinate subiectum [k], ad æternā salutē accepta immortalitate, & incorruptione perueniat. *Item infra.* ¶ Proximos autem tunc diligimus sicut nos; si nō propter aliquas vtilitates [l] nostras, non propter sperata beneficia, vel accepta, non propter affinitates, vel consanguinitates, sed propter hoc tantum, quòd sunt naturæ nostræ participes, diligamus. *Item infra.* ¶ Non illi tantum proximi nostri credendi sunt, quos nobis gradus sanguinis iūgit: sed proximi nostri credendi sunt omnes homines naturæ [m] nostrę, sicut dixi, participes [n]. *Item infra.* ¶ Proinde, sicut† nos, proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & æternam [o] vitam consequendam, sicut nobis, saluti eorum consulimus: quando nos in eorum peccatis, ac periculis [p] cogitamus: & sicut nobis subueniri optamus: ita eis pro viribus subuenimus; aut, si facultas defuerit, voluntatem subueniendi tenemus. Quapropter hæc est proximi tota dilectio; vt bonum, quod tibi conferri vis, velis & proximo: & malum, quod tibi nolis accidere, nolis & proximo. Illi vero plus quàm se diligunt Deum, qui pro eius amore suæ ad tempus saluti non parcunt, seipsos tribulationibus, ac periculis tradunt; nudari facultatibus proprijs, patriæ suæ extorres fieri, parentibus, & vxoribus, ac filijs suis renuntiare parati sunt; &, vt totum dicam, ipsam corporis mortem non solū non refugiunt, sed etiam libenter excipiunt, ambientes à corporis sui vita magis, quam à Deo vita [q] vitæ suæ discedere.

Sent. 3. dist. 30.

Sent. 3. dist. 31.

Sent. ibidem.

Sent. ibidem. Cant. 8.

† al. dilectione

Et apud B. Aug. in lib. de laudib. charitatis.

† al. secundum

† al. corrumpi

† al. arma] Aug.

Ibidem infra. Ibidem supra. Ibidem infra.

1. Cor. 13.

¶ *Caput hoc confectū est ex verbis Prosperi hinc inde collectis, & prior pars habetur etiam in tractatu de laudibus charitatis inter opera B. Augustini tomo 9. eodem fere modo, quo apud Gratianum. Atque emendata quadam, & etiam addita nonnulla sunt ex ipso B. Prospero. Sed operę pretium fuerit integrum locum apud ipsum legere copiose enim, & ornatissime explicatur.*

a ¶ Hæc est proximi.] *Ita legitur non modo in originali, sed etiam in vetustioribus Gratiani codicibus. in vulgatis erat,* Quapropter charissime tota dilectione satage, vt bonum, &c.

m ¶ *Naturę.*] ī. dist. 86. non satis.
n ¶ *Participes.*] ergo Iudęi & saraceni proximi nostri sūt, & diligēdi à nobis vt nos, & verum est: verūtamē omnia opera dilectionis impendere debemus secundū vniuscuiusq; cōditionē. 86. dist. pasce.
o ¶ *Et æternam vitā.*] hic aduerte quid sit proximū sicut seipsū diligere, s. salutē animę suę, & ea quę ad salutē animæ pertinēt, ei optare, quæ tibi optas. non obstāte ergo hoc pręcepto possumus delinquētibus pœnas corporales optare & procurare, dū modo hoc fiat secundū quod iura permittunt.
p ¶ *Periculis.*] scilicet, animæ, & corporis, vt eos liberemus.
q ¶ *A Deo vita.*] idest, qui est vita animæ suæ, quia ipse viuit, vt ī. dist. 1. §. hoc idem. versi. resuscitatus. 24. q. 1 vbi sana.
Q Værendum.] CASVS. Bene sic ponit hūc casum. Quidā reputabāt magnū signū q̄ Christus credat Dei filius, quia in baptismo Christi spiritus sanctus stetit super Christū. sed nō est magnū, cū sēper in Domino māsit spiritus sāctus. & spirit⁹ sāctus partim cū sāctis est, vt eos custodiat ī operibus pietatis; partim quoque recedit ab eis quātū ad gratiā prophetādi, & miracula operandi. Hug. vero sic videt ponere hunc casum. Legitur de Ioāne, q̄ Ioānes Baptista vidit spiritum sanctum quasi columbā descēdentem & manētem super Iesum baptizatū, quod descēdit sup eū: signū fuit ne vox illa, hic est fili⁹ me⁹ dilectus, &c. putaret ad Ioānē esse facta, sed ad

Saraceni & Iudæi sunt à nobis diligēdi.

Diligere proximum sicut seipsum, qd sit.

Item Beda super Ioannem, ad c. 1.

C. VI.

Sent. 3. dist. 31. Io. 1.

QVærendum [r] est interea, quomodo speciale filium Dei agnoscendi signū fuerit, quòd super eum descenderit, & manserit spiritus.

d ¶ *Quem in se.*] scilicet diligendo, id est, ad sui similitudinē. vbi dictū est: dilige proximum tuū sicut teipsū. Vel in se, id est, Deo, s. ad eius similitudinē: vbi dictū est, secundum autē simile est huic.
e ¶ *Diligunt.*] plus iusto.
f ¶ *Diligenda.*] quàm animam. arg. 22. q. 5. si quis coactus.
g ¶ *Quia pars.*] alia est pars, quæ homo est interior: vt de consec. dist. 4. non ex quo. non ergo corpus est homo: qđ Eluidinēses somniāt: quia nihil est, id quod suipsius sit pars. arg. ff. de euic. si dictū. § 2. & peccant qui ponunt corpus genus animalis.
h ¶ *Naturaliter.*] ī. de consecr. dist. 5. non mediocriter. in fine.
i ¶ *Spiritus.*] vt ad vsus exercendæ virtutis habeat, vt ī. 44. dist. conuiuia.
k ¶ *Subiectū.*] debemus enim adhibere iumēto nostro saccū, paleā, & flagellū. saccū id est, opera pænitētiæ, & alia bona opera. paleā, id est, necessaria ad vitæ substentationē. flagellū, vt castigem⁹, si excesserit, ac si ea pateremur.

eum: q̄ autē redit super eū, speciale fuit signum filij Dei, quo, s. ipse discerneretur ab alijs sanctis. Quærit ergo hic Beda, quomodo fuit signum cognoscendi filij Dei, quod spiritus mansit super eum, cum maneat & in alijs sanctis? Et respondet quòd alio modo manet in Christo. nam in Christo manet semper quo ad omnia. in sanctis autem non quo ad omnia: quia ad tempus recedit ab eis quo ad operandum, etsi quo ad iustitiam semper manet in eis. Sequens ca. s. charitas. patet. Et sequens c. etiam patet, in quo exponit Aug quid sit vnctio inuisibilis. *Solis,* id est tribulationis. doloris, siue laboris.
r ¶ *Quærendum.*] super Ioannē legitur in Ioāne, q̄ Ioānes Baptista vidit spiritum sanctum quasi colūbā descendentē & manētē super Iesū baptizatū. q̄ descendit super eū, signū fuit ne vox illa, hic est filius meus dilectus, &c. putaretur ad Ioannem esse facta, sed ad eum. Signum fuit Ioanni ipsum cognoscendi, id est, quoddam de ipso qđ ante nesciebat, s. an potestatē baptismi sibi soli retenturus

Columba descēdit super Iesum dū baptizaretur: & māsit sup ipsum.

 esset

esset. quod autem mansit super eum, specialefuit signum filij Dei, scilicet quo ille discerneretur ab alijs. quaerit ergo hic Beda, quomodo fuit signum cognoscendi filij Dei, scilicet quod spiritus sanctus mansit super eum, &c. cum maneat quoque in alijs sanctis? Sed respondetur, quod alio modo manet in Christo: quia super eum semper est quo ad omnia: in sanctis autem non quo ad omnia: quia ad tempus recedit ab eis propter peccatum. Vel si quo ad iustitiam remaneat in eis, non tamen semper quo ad operandum: puta ad prophetizandum, vel faciendum miracula, ut in Helia, & Helisaeo.

a *Manet.*] Not. hic expositionem illius decr. 32. q. 2. connubia. quia in opere coniugali adest praesentia spiritus sancti quo ad meritum, ut in eadem q. 5. si dicat non quo ad miraculum faciendum, ut in eadem quaestione potest.

b *CHaritas numquam excidit.*] scilicet in hac vita. in futuro enim fides conuertetur in scientiam: spes in rem: charitas autem augebitur. unde propheta: viuit Dominus, cuius ignis in Sion, idest, in ecclesia militante: & caminus in Hierusalem, id est, in ardentissima charitate. ff. dist. 3. c. sunt plures. §. authoritas. & c. ignis.

c *VNctio.*] Charitas est, idest, vocatur.

d *Ardente.*] id est, a tribulatione feruente.

Sol pro labore ponitur.

e *Solis.*] id est, laboris & tribulationis, iuxta illud: In sole, id est, in labore posuit Dominus tabernaculum suum. Tribulatio enim secundum Apostolum patientiam operatur: sed quod tribulatio patientiam non tollit, hoc facit charitas.

PEnnata animalia.] CASVS. Tangitur hic illud Ezechielis, quod vidit quattuor animalia pennata: de quibus hic dicitur non reuertebantur cum incederent: sed unumquodque ante faciem suam gradiebat. Hanc auctoritatem exponens Gregorius dicit, quod per haec animalia intelliguntur praedicatores, qui contemplantes caelestia numquam reflectuntur ad terrena. Et hanc suam expositionem probat auctoritate Domini & auctoritate Pauli.

f *Pennata.*] Tangit illud Ezechielis, scilicet quod vidit quattuor animalia pennata, de quibus hic dicitur, non reuertebantur cum incederet: sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur.

g *Per prophetam.*] Ezechielem.

h *Incederent.*] & ita sancti isti dici possunt habere ferarum naturam, & c. sicut aues quae volant, & non reuolant. institu. de rerum diuisio. §. pauonum.

i *Vnde Paulus.*] in epistola ad Philippenses.

k *Vnum vero.*] quasi dicat, non comprehendi. unum autem de me vobis assero, quod ego oblitus ea quae, &c.

l *Quae retro.*] id est, terrena, quae reliqui.

m *In ea.*] scilicet aeterna caelestia.

n *Anteriora.*] ante nos sunt aeterna, post nos sunt temporalia.

& infra. ¶ Quid magni est filio Dei, quòd in ipso manere spiritus astruatur? Notandum ergo, quòd semper in Domino manserit spiritus sanctus: in sanctis autem hominibus, quamdiu mortale corpus gestauerint, partim maneat in aeternum, partim rediturus secedat †. Manet[a] quippe apud eos, vt bonis insistant actibus, voluntariam paupertatem diligant, mansuetudinem sequantur, pro aeternorum desiderio lugeant, esuriant & sitiant iustitiam, misericordiam, munditiam cordis, & tranquillitatem pacis amplectantur, sed & pro obseruatione iustitiae persecutionem pati non vereantur, eleemosynis, orationibus, ieiunijs, ceterisque fructibus spiritus insistere desiderent. Recedit autem ad tempus, ne semper infirmos curandi, [mortuos † suscitandi] daemones eijciendi, vel etiam prophetandi habeant † facultatem. Manet semper, [vt † possint habere virtutes, &] vt mirabiliter ipsi viuant. Venit ad tempus, vt etiam alijs per miraculorum signa, quales sint intus, effulgeant.

† al. recedat

† Absunt ab originali.

† al. possint habere virtutem] or.

† Absunt ab originali

Item Apostolus, 1. Cor. 13.

C. VII.

iij CHaritas[b] numquam excidit.

Item Augustinus super epistolam primam Ioannis, tractatu 3.

Sent. 3. dist. 31.

C. VIII.

VNctio[c] inuisibilis spiritus sanctus est: vnctio[x] inuisibilis charitas est: quae in quocunque fuerit, tamquam radix illi erit: quae quamuis ardente[d] sole, arescere non potest; nutritur calore solis[e], non arescit.

Sent. ibidem.

* ¶ Vnctio inuisibilis charitas est.] *Hinc vsque ad finem eodem modo se habet apud Magistrum, atque apud Gratianum. Sed apud B. Augustinum aliter.* Vnctio inuisibilis, inquit, charitas illa est, quae in quocumque fuerit, tamquam radix illi erit: quamuis ardente sole arescere non potest. Omne, quod radicatum est, nutritur calore solis, non arescit. *Ita non negat charitatem posse arescere, sed quod in charitate radicatum est.*

Item Gregorius super Ezechielem, homilia tertia.

C. IX.

PEnnata[f] animalia, videlicet praedicatores sancti, cum incedunt, minime reuertuntur: quia sic à terrenis actibus ad spiritualia pertranseunt, vt ad ea, quae reliquerunt, vlterius nullatenus reflectantur. *& paulo post.* [Nemo mittens manum in aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei]. Manum quippe in aratrum mittere, est quasi per quendam compunctionis vomerem ad proferendos fructus terram sui cordis aperire. Sed retro post aratrum aspicit, qui post exordia boni operis ad mala reuertitur, quae reliquit. Quod quia electis Dei minime contingit, rectè nunc per prophetam[g] dicitur [Non reuertebantur, cum incederent.[h]] *& paulo post.* Vnde Paulus[i] [Vnum vero[k], quae retro[l] sunt, oblitus, in ea[m], quae sunt anteriora †, extendens me, sequor ad palmam supernae vocationis]. In anteriora[n] etenim extentus, eorum, quae retro sunt, oblitus fuerat, quia temporalia despiciens, sola quae sunt aeterna, quaerebat.

Luc. 9.

Ezech. 9.

Philip. 3.

† al. ante

Item in eumdem, homilia quinta.

C. X.

NOn reuertebantur, cum incederent †], quia electi quique sic ad bona tendunt, vt ad mala perpetranda non redeant[o]. [Qui enim perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit]. Et, sicut per Salomonem dicitur [Iustorum semita, quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem]. In eorum namque animis bonum desiderium, atque intellectus lucis intimae iam pars diei est: sed, quia vsque ad finem vitae in virtute proficiunt; ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad caelestia regna perducti, in ea luce, quam desiderant, iam minus[p] aliquid non habebunt.

† al. ambularent

Ezech. 1.

Matt. 10.

Prou. 4.

NOn reuertebantur.] CASVS. Grego. hic exponit eamdem auctoritatem, de qua dicitur in praecedenti capitu. & suam expositionem confirmat auctoritate Salomonis.

o *Redeant.*] finaliter saltem.

p *Iam minus.*] id est, insufficiens. erit enim tunc Deus omnia in omnibus, id est, sufficientia omnium.

Potest

Otest discursus.] Casus. Tangitur hic illud Ezechielis, quod iuxta quattuor animalia, quæ vidit, erant quattuor rotæ, in quibus erat spiritus vitæ, & quocumque ibat spiritus, sequebantur & rotæ, & cum stabat, stabant rotæ. Hoc autem mystice exponit Grego. in homilia sua dicens, quod per rotas virtutes intelliguntur, quarum quædam semper sunt

qua magister vult probare, quòd charitas semel habita numquam excidit. sed quo ad gratiam refertur, non quo ad naturam, id est, habendo gratiam peccare non potest. Ioan. de Fant.

Casus. Concludit Gra. ex præmissis, quod charitas semel habita amitti non potest; quia qui charitatem habet, amplius peccare mortaliter non potest. & ad hoc inducit sequens cap. Sed quod dicitur, amplius peccare mortaliter non potest; falsum est, nisi coniunctim intelligatur, quod non possit simul charitatem habere & peccare. sequens cap. scilicet quia radix patet.

Idem ibidem.

C. XI.

Sent. 3. dist. 31

† *requisitione alterius considerationis*] or.

Potest discursus a atque mobilitas spiritus sic † intelligi. In sanctorum quippe cordibus iuxta quasdam uirtutes semper permanet: iuxta quasdam uero recessurus uenit, & uenturus recedit. In fide etenim, spe, atque charitate, & in bonis aliis, sine quibus ad cælestem patriam non potest ueniri (sicut est humilitas, castitas b, iustitia, atque misericordia) perfectorum corda non deserit. In prophetiæ uero uirtute, doctrinæ facundia, miraculorum exhibitione electis suis aliquando adest, aliquando se subtrahit. *& paulo post.* In his itaque uirtutibus, sine quibus ad uitam minime peruenitur, spiritus sanctus in electorum suorum cordibus permanet; unde * recte stabilis dicitur. In his uero, per quas sanctitatis uirtus ostenditur, aliquando misericorditer præsto est; aliquando misericorditer c recedit.

* Vnde recte stabilis dicitur.] *Hæc ex paulo superiore B. Gregorij disputatione aliis verbis huc sunt à collectore translata.*

Vnde Ambrosius super epistolam 2. ad Corinthios, ad c. 6.

C. XII.

Ficta d charitas est, quæ deserit in aduersitate.

Referuntur verba glossæ ordinariæ: nam B. Ambrosii sunt hæc, Simulata charitas in his est, qui in necessitate deserunt fratres.

Sent. 3. dist. 31

2 *Ex præmissis* e *itaque apparet, quòd charitas semel habita, vlterius non amittitur. Qui enim charitatem semel habuerit, criminaliter vlterius peccare non poterit* f*: vt ad gratiam* g*, non ad naturam impossibilitas referatur. Quòd autem charitatem habens, criminaliter peccare non possit; testatur Augustinus in libro 50. homiliarum, homilia octaua dicens.*

C. XIII.

1. Tim. 6.

Quia radix omnium malorum h est cupiditas, & radix omnium bonorum est charitas, & simul ambæ esse non possunt i nisi una penitus † euulsa fuerit; alia plantari non poterit. Sine causa aliquis conatur ramos incidere; si radicem non contendit euellere.

† *al. radicitus*

Cum ergo k*, qui criminaliter peccat, charitatem numquam habuisse probatur; euidenter colligitur, pænitentiam non agere, qui quandoque criminaliter peccat* †. *Vnde Augustinus.*

† *al. peccauit*

C. XIIII.

Io. 4.

Charitas est aqua l, de qua Dominus ait in Euangelio [Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum m.]

Hæc sententia non est inuenta apud B. Augustinum; licet in psalmum 103. ad vers. Qui tegis aquis, *charitatem velit aquis significari: quemadmodum & Prosper, & glossa ordinaria, & interlinearis ad eumdem locum.*

Reprobus ergo, cum in æternis mancipatus n *incendiis in æternum sitiat; quomodo bibet aquam viuam, aut quomodo potabit aquam salientem in vitam æternam; qui quasi plumbeus* o *demersus in ima, pœnas luit damnationis æternæ? Item. Sine* p *charitate quomodo quis veram cordis contritionem habere poterit? quomodo ergo delictorum remissionem? quæ si non sunt dimissa; quomodo non omnia prorsus ad pœnam exigenda sunt? Itē Dominus. [Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitā æter-*

Io. 6.

e Ex præmissis.] infert charitatem semel habitam non amitti. & adiicit, quod qui charitatem semel habuit, de cetero non peccabit: & ex hoc concludit falso, quod pænitentiam qui post modum est peccaturus non agit. & ad hoc inducit argumenta vsque ad §. hæc quæ de charitate.

f Non poterit.] coniunctim intellige. non enim potest simul charitatem habere & peccare. s. d. 1. omnis qui non diligit.

g Vt ad gratiam] scilicet virtutem ipsam, quam dum quis habet, non peccat, nec peccare potest, vt coniunctim intelligatur.

h Quia radix omnium malorum.] quo ad genera singulorum: non quo ad singula generum, i. non est malum alicuius generis, s. quod inde procedere non possit. & est simile 35. di. ante omnia. 47. dist. bonorum.

i Non possunt.] supra 32. quæstio. 1. cum renuntiantur.

CVM ERGO. Casus. Infert ex supradictis, quod qui mortaliter peccauit, numquam habuit charitatem: nec pænitentiam egit qui mortaliter peccauit. Quod auctoritate August. probat, vel probare intendit. Et scias quod ex falso ipse concludit falsum.

k Cum ergo.] ex falso falsum concludit.

Charitas est aqua.] Casus. Probat Augusti. in hoc capit. quòd qui charitatem habet, non sitiet in æternum: sine qua nullus habebit vitam æternam: nec poterit pænitere, nec contritionem habere. ad quod probandum inducit tres auctoritates Domini. Et nota, quòd ab illo loco *Reprobus*, videntur verba August. vt dicit Hug.

sunt in sanctis, & quædam aliquando recedunt, & ponit quædam, quæ improprie sunt virtutes. Seq. cap. scilicet, ficta. patet.

a Potest discursus.] tangit illud Ezechielis. quia iuxta quattuor animalia, quæ vidit, erant quattuor rotæ, in quibus erat spiritus vitæ. & quocumque ibat spiritus, sequebantur rotæ, cum stabat, stabant & rotæ. & ita quandoque stabant, quandoque mouebantur rotæ. hoc autem mystice exponit Gregor.

b Castitas.] quæ sola cum fiducia potest Deo animas præsentare. in authen. de lenonibus. §. sancimus. coll. 2.

c Misericorditer.] ne inde superbiat homo. 6. q. 1. c. imitare. & cap. sunt plurimi.

d Ficta.] id est, non finalis.

EX PRAEMISSIS. Hæc est secunda pars distinct. in qua magister vult probare, quòd charitas semel habita numquam excidit.

l Charitas est aqua.] quia ad modum aquæ lauat, & delet peccata.

m In æternum.] id est, in patria. in via autem beatus est qui sitit iustitiam, vt s. ea. quærendum.

Iustitiam sitiens beatus est.

n Mancipatus.] id est, destinatus.

o Plumbeus.] pondere peccatorum.

p Item sine.] omnia hæc sunt verba August. vt dicunt quidam vsque ad §. hæc quæ de charitate. Alij dicunt esse §. ab illo loco, Reprobus autem.

† Vt Hug. & B. Brix.

a Non credit.

a ¶ *Non credit.*] à destructione consequentis infert.
b ¶ *Hęc est.*] j. de consec. dist. 2. vt quid.
c ¶ *Fides.*] informata charitate.
d ¶ *Huic.*] s. 24. q. 1. c. si Petrus. contra. sed nec hic vel ibi excludũtur aliæ virtutes.

esset, quòd minor ea inueniri nõ possit. Præterea illud sciendum est, ꝙ licet ita sit de omnibus alijs virtutibus, quòd quælibet inter duo vitia contraria sit constituta. hoc tamen in charitate (quę forma est aliarũ virtutum) non habet locum: quia ei unum solum uitium scilicet odium opponitur. s. distin. 1. omnis qui non diligit. in

e ¶ *Credere.*] *Crede Deo: credasque Deũ: plus credo valere, Si credas in eũ, quàm quòd ei, vel eũ.*

ADDITIO. Hoc ideo qa credere Deo, est credere verũ esse qđ dicit Deus. Credere Deũ est credere Deum esse. hoc et dęmones credũt. Sed credere in Deũ est amãdo credere in ipsũ. Pet.

f ¶ *Quæ sola.*] supra 24. q. 1. si Petrus.

HAEC QVAE DE CHARITATE. Hæc est tertia pars di. in qua ꝓbat magister, quòd ea quæ dicta sunt de charitate, de perfecta intelligũtur: quia sunt gradus in charitate: sicut in virtutibus est gradus, & ꝓficiẽs, & incipiẽs, & perfecta. quod intelligitur quãtum ad remissionẽ & intẽsionẽ, cũ sit simplex & continua. dũ .n. sumus in via, possumus habere charitatẽ ad tẽpus, & ꝑdere eã: & hoc ꝓbat per 27. auctoritates sanctorum patrum, & per multas rationes sub diuersis §. cõtentas. Io. de Fant.

CASVS. Soluit nunc Gratianus pręmissas auctoritates, & dicit eas esse intelligendas de ꝑfecta charitate: id est, quę ducit hominem ad perfectionem vitæ, s. quę est finalis, & cũ qua homo decedit. illa nunquã amittitur. & inde sumpta occasione ostendit gradus esse in virtutib⁹, scilicet spirituales ascẽsus de virtute in virtutẽ, & etiam in eadem virtute. nam quanto quis proficit plus ascendit. Et ad hoc probandum inducit sequentia cap.

nam.] *Qui ergo non habet vitam æternam; in Christum non credit* [a]. *In Christum vero credit, qui charitatem habet. In Christum quippe credere est, amando in ipsum tendere. Hæc est* [b] *fides* [c], *vt definit Apostolus, quæ per dilectionem operatur: huic* [d] *dumtaxat remissio delictorum promittitur. Quòd si charitas à fide Christianorum seiungi nequit, cui scilicet soli venia promittitur; quomodo, qui charitatem non habuerit, fidem Christianorum habuit, id est, in Christum credidit? quomodo ergo veniam delictorum accepit? quam si non accepit; quomodo non omnia prorsus opera æternis sunt ferienda supplicijs? Item Dominus,* [*Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi: si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.*] *Qui ergo non viuit in æternum, non manducauit panem viuum: sed qui non manducauit eum, non credidit. Hoc est enim manducare panem viuum, quod credere* [e] *in Christum, id est, amando tendere in ipsum. Cum ergo reprobus in eum non crediderit, quem non manducauit, & ita fidem Christianorum (qua sola* [f] *peccata relaxantur) non habuerit; quomodo, si viuit Dominus, cui omne iudicium dedit pater, iudicium perpetuæ damnationis effugiet omnium non solum actualium, sed etiam originalium?*

Aug. tract. 29. in Ioannem, & de cognitione veræ vitæ, c. 37.

Gal. 5.

Ioan. 6.

De conf. dist. 2. c. vt quid. & c. credere.

3 *Hæc, quæ de charitate* [g] *dicuntur, de perfecta intelligi possunt; quæ semel habita numquam amittitur. Exordia vero charitatis enutriuntur, vt crescant; & conculcantur, vt deficiant. Nemo enim repente fit summus: sed in bona conuersatione, quæ sine charitate nulla est, à minimis quisque inchoat, vt ad magna perueniat. Sunt itaque gradus* [h] *non solum inter virtutem* [i] *& virtutem, sed & in eadem virtute.*

Sent. 3. dist. 31

Vnde Gregorius super Ezechielem homilia 15. scribit dicens.

C. XV.

CVm sanctam ecclesiam Dominus suscipit, in gradibus eius dinosci tur: quia eius gloria per illius incrementa declaratur. Quantum enim sancta ecclesia ascendendo proficit † [k], tantũ Deus hominibus ex eius virtutibus innotescit. De his quoque gradibus beatus Iob loquitur dicens, [per singulos gradus meos pronuntiabo illum;] omnipotentem quippe Dominum per singulos gradus suos pronuntiat; qui per incrementa virtutum, quæ cepit, ei semper laudem suæ pietatis [l] reddit. Si quidam gradus in cordis ascensione non essent, psalmista non diceret [ambulabunt de virtute in virtutem.] Nec mirum, si de virtute in virtutem gradus sunt: quando vnaquæque virtus [m] quasi quibusdam gradibus agitur †; & sic per incrementa meritorum ad summa perducitur. Aliud namque sunt virtutis exordia; aliud profe-

Ps. 47.

† al. profecerit

Iob. 31.

Ps. 83.

† al. augetur

Sent. 3. dist. 31

g ¶ *Hæc quę de charitate.*] Præmissas auctoritates soluit, & dicit intelligendas esse de perfecta charitate, & inde sumpta occasione gradus in virtutibus esse ostẽdit: vsque ad §. ecõtrario. Et nota ꝙ perfecta dicitur charitas quo ad sufficientiã: & hæc quælibet & quantalibet sufficit ad vitã æternã habendã. arg j. dist. proxi. talis. Et est perfecta quo ad effectum, vt scilicet faciat hominem paratum mori pro Christo. s. e. charitas. j. eod. si quis tantam. Et dicitur perfecta quo ad perseuerantiam finalem, de qua agitur. s. e. vnctio. & cap. charitas.

Charitas ꝑfecta multa facit.

h ¶ *Sunt itaque gradus.*] omnis virtus intenditur & remittitur, & ideo gradus merito in ea distinguuntur. sed quia virtus est mediũ duorũ vitiorũ, vt dicit Aristoteles, & Horatius: Virtus est mediũ vitiorũ vtrinque redactũ, vt in puncto medio, qui est inter duo vitia ꝯria: videtur ꝙ summa virtus ibi cõstituta sit. qui ergo illud mediũ seruaret, summe virtuosus haberi deberet. sed in oĩbus mediũ seruare vltra hominẽ est, ideoq; summe virtuosus nemo dicẽdus est. Ex præmissis sequitur, ꝙ virtus in ascẽdẽdo non in infinitũ protenditur: cũ vltra mediũ intentio [1] nõ progrediatur: sed quia etiã extremorũ vitiorum nõ sunt termini: videtur ꝙ mediũ eorũ nihil sit, puta prodigalitas in infinitũ protendi potest. similiter & sibi cõtraria auaritia. quare videtur ꝙ inter ista duo nihil sit mediũ determinatũ. præterea ex quo gradus sunt in virtute, videtur ꝙ latitudinẽ habeãt, & ꝙ possint decrescere. sed tamen ꝙ in infinitũ possint decrescere, nõ videtur. nam sic haberetur ꝙ virtus alicuius ita parua

Virtus quælibet incenditur & remittitur.

Medium seruare difficile est.

1 Aliàs, intẽsio.

Vnde accidit, ꝙ in infinitum possit intendi in via. in patria autem puto quòd maior charitas esse non possit quàm sit supremi ordinis Angelorum.

i ¶ *Inter virtutem.*] improprie dicitur gradus esse inter vnã virtutẽ & aliã: cũ in eadẽ linea intensionis nõ disponantur; sed sic ideo dicitur, quia vna virtus alia intensior inuenitur.

CVm *sanctam.*] CASVS iste sic consueuit poni. Gregorius exponit illud verbũ Ezechielis, Et venit vir ad portã, quæ respiciebat ad oriẽtẽ, & ascẽdit gradus eius. & dũ exponeret, introducit auctoritatẽ Dauid: Deus in gradibus eius dinoscetur, cũ suscipiet eã. In principio ergo capituli ponit expositionẽ illius versus. Deus in gradibus, &c. Secũdo ꝓbat ꝙ in virtutibus gradus inueniuntur ꝑ auctoritatẽ Iob dicẽtis: Per singulos gradus, &c. & Dauid dicentis: Et ambulabũt de virtute in virtutẽ, &c. & per illud Apostolorũ: Auge nobis fidẽ, &c. & per similitudinẽ Euangelij de semente primo producente herbã, & deinde spicã, & postea granũ. Semen est cogitatio, quæ herbã producit cũ incipit operari. cũ autẽ consummatur, spicam facit. cum autem perseuerat, frumentum mittit in spicam. & eadem similitudo adaptatur in persona Petri. Tertio & vltimo exponit illud verbum Ezechielis, Et venit vir, &c.

K ¶ *Proficit.*] intensione virtutum.

l ¶ *Pietatis.*] & tanto largiora munera Deus tribuit, quanto per ea religionis suæ dignitatem viderit ampliari. argumen. 23. quæst. 4. sicut excellẽtiam. §. 1. & dic laudem suæ pietatis, id est, laudat Deũ de sua pietate 2.

m ¶ *Virtus.*] & vitium. j. e. §. econtrario. & §. non est mirum.

a ¶ *Et quidam.*]

a ¶ *Et quidam.*]ut habetur in Euangelio Matthæi.
b ¶ *Incredulitatem.*]id est, modicam credulitatem, quia qui incipit credere, parum credit. arg. de consec. dist. 2. quia passus: & c prima. & ita hæc præpositio in, diminuit hic, non priuat.
c ¶ *Describit.*]in Euangelio.
d ¶ *Messis*]hucusque fuerunt verba Euangelistæ.
e ¶ *Inter aduersa.*]aliud in aduersis & prosperis: quia in aduersitate crescit. s. ea. vnctio.
f ¶ *Herba.*]si herba fuit, ergo charitatem habuit: sed quando negauit, mortaliter peccauit: ergo charitatē non habuit: ergo nec herba fuit. sed hoc debet referri ad tēpus ante negationē. & ita distribuite tēpora, &c. vt 2. q. 1. peccauerit. Vnde versus.

Petro peccante, tunc non fuit herba, sed ante.

Petrus quando peccauit, herba non fuit.

g ¶ *Conculcabatur.*]cū Christum negauit.
h ¶ *Vir ergo.*] de Ezechiele tractum est, & sūt adhuc verba Greg. ab illo loco, cū sancta. &c. In Ezechiele ē ita: & venit vir sanctus ad portā, quę respiciebat ad viam orientalem, & ascēdit p gradus eius. Expone, vir, id est, Christus, stat in porta: qa p eū quasi per portam ad patrē ingredimur, & sine quo in ciuitatem intrare non possumus. Itē q in porta est, partim intus est, & partim extra: partim vr̄, & partim abscondiē: ita & Christus per humanitatē est visibilis: per diuinitatē inuisibilis. Vel vir, id est, homo venit ad portā, id est, Christum, qui dicitur ostium. s. 1. q. 1. ordinationes.

Cæli portā, qui est, Christus ingredimur.

i ¶ *Ad portam.*]id est, ad sacram scripturam vel fidem: per quarum vtramque [1] intratur ad patriam.

[1] *Scilicet sacram scripturam, & fidē.*

k ¶ *Perducit.*]illa mēbra sua. s. fideles.

Mecus; aliud perfectio. Si enim & ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdā gradibus duceretur; sancti Apostoli minime dixissent, [Adauge nobis fidem.] Et quidam a venit ad Iesum; qui curari voluit filiū suum: sed requisitus, an crederet, respondit, [Credo Domine: adiuua incredulitatem meam. Pensate, rogo †, quod dicitur. Si credebat; cur incredulitatem b dicebat? Si vero incredulitatem habere se nouerat; quomodo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ, meritorum suorum gradibus fides crescit; vno eodemque tempore is, qui necdum perfecte crediderat, simul & credebat & incredulus erat. Hos nimirum gradus Dominus sub messis nomine describit c dicens. [Sic est regnum Dei; quemadmodum si iaciat homo semen in terrā, & dormiat, & exurgat nocte, ac die; & semen germinet, & crescat, dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica: & cum ex se produxerit fructus; statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis d.] Semen homo iactat in terram; cum cordi suo bonā intentionem inserit: & postquam semen iactauerit, dormit: quia iam in spe boni operis quiescit. Nocte vero exurgit, ac die; quia inter † aduersa e, & prospera proficit: & semen germinat, & crescit, dum nescit ille: quia, dum adhuc metiri incrementa sua non valet; semel concepta virtus ad perfectum ducitur: & vltro terra fructificat; quia præueniente se gratia mens hominis spontanee ad profectum boni operis assurgit. Sed hæc eadem terra primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbam quippe producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam vero herba f peruenit; cum se virtus animo concepta ad profectum boni operis pertrahit. Plenum vero frumentum in spica fructificat; quando iam in tantum virtus proficit; vt esse robusti, & perfecti operis possit. Sed cum ex se produxerit fructus; statim mittit falcem: quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcem mittit, & messem suam desecat: quia cum vnumquemque ad opera perfecta produxerit; eius temporalem vitam per emissam sententiam incidit, vt granum suum ad cælestia horrea perducat. Cum igitur desideria bona concipimus; semen in terram mittimus. Cum vero operari recta incipimus; herba sumus. Cum α autem ad profectum boni operis crescimus; ad spicam peruenimus: cumque in eiusdem operationis perfectione solidamur; iam plenum frumentum in spica proferimus.

Herba etenim Petrus fuerat; qui passionis tempore per amorē Dominum sequens, hunc confiteri ante ancillæ vocē timebat. Erat enim iam viriditas in mente: quia credebat omnium redemptorem: sed valde adhuc flexibilis, pede conculcabatur g timoris. Iam in spicam surrexerat, quando eum, quem moriturum confiteri timuerat, nuntiante angelo in Galilæa viuentem videbat. Sed ad plenum granum in spica peruenerat, quando veniente desuper spiritu, & suam mentem in illius amore roborante ita solidatus est; vt vires persequentium cæsus despiceret, & redemptorem suum libere inter flagella prædicaret. Nullus itaque, qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur: quia frumentum Dei ab † herba incipit, vt granum fiat. Vir h ergo vestitus lineis venit ad portam i: quia Dominus, ac redemptor noster membris suis intrantibus perducit β k ad se: & ascendit per gradus eius: quia nobis proficientibus, eo nobis amplius exaltatur; quanto altus, & incomprehensibilis esse cognoscitur. In virtute quippe nostrarum mentium ipse ascendere dicitur: quia tanto ipse sublimior nobis ostenditur; quantum noster animus a rebus infimis separatur.

Luc. 17. — *Mar. 9.* — † *al. ergo* — *Mar. 4.* — † *al. in* — *Act. 5.* — † *al. in*

α ¶ Cum autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam peruenimus.] *Hæc desiderantur in originali.*

β Perducit.] *In plerisque vetustis, & apud B. Gregorium legitur,* perducitur: *sed ob glossam non est emendatum.*

Item Augustinus ait in libro de gratia, & libero arbitrio, c. 17.

C. XVI.

QVI VVLT l facere Dei mandata † m, & non po-

† *al. mandatum*

Qvi vult.] Casvs. Dicitē hic, q̄ si aliqs habet voluntatem faciendi p̄cepta Dei, sed impedimento aliquo detētus ea nō facit: modicā habet charitatem, cū nondū possit oīa substinere pro Christo; cū autem poterit facere p̄cepta Dei, & omnia substinere pro Christo, tunc habet perfectā charitatē: quod probatē auctoritatē Domini, & exemplo Petri.

l ¶ *Qui vult.*] Casvs. Si quis habet voluntatē substinendi omnia p Chr̄o: & tñ si imminerēt ei periculū in rei veritate, non substineret, reuera iste habet charitatē, licet modicā: quæ postea augetur quando cum effectu paratus est omnia substinere, qđ probat exemplo Petri.

Charitatem habet qui p Christo substinere paratus est.

l ¶ *Qui vult.*]quodam motu bono, scilicet affectionis: non effectionis. & sic non est contra. s. dist. 1. votum.

m ¶ *Mandata.*] id est ardua,

ardua & difficilia, vt ponere animam pro Christo vel fratribus, vt hic in fi. cap. habetur.

a ¶ *Non potest.*] scilicet impediente carnalitate.

b ¶ *Poterit.*] scilicet facere mandata Dei.

c ¶ *Charitatem.*] id est, opus vel signum charitatis maioris.

o ¶ *Flete.*] mortalia peccata. arg. ɉ. dist. 3. inter hæc hircum.

ECONTRARIO. CASVS. Per multas auctoritates ostẽdit gradus esse in virtute: adhuc idẽ ostendit per suũ contrariũ, scilicẽt per peccatum. in peccato enim gradus inueniuntur. Nam sicut nemo repente fit bonus, ita etiam nemo repente fit malus.

Econ-

test[a], iam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc paruam, & inualidam. Poterit[b] autem, cum magnam habuerit, & robustam. Quando enim martyres magna illa mandata fecerunt; magna vtique voluntate, id est, magna charitate fecerunt; de qua charitate ipse Dominus ait [Maiorem hac charitatem[c] nemo, &c.] *& paulo post.* ¶ Ipsam charitatem apostolus Petrus[d] nondum habuit, quando timore Dominnm ter negauit. Timor enim non est in charitate, sicut ait Ioannes Euangelista in epistola sua; sed perfecta charitas foras mittit timorem. Et tamen, quamuis parua, & imperfecta, non deerat, quando dicebat[e] [Domine † animam meam pro te ponam.] *Idem super primam epistolam Ioannis, tractatu quinto.* Si quis tantam habuerit charitatem, vt paratus sit pro fratribus etiam mori; perfecta est in illo charitas: sed numquid mox, vt nascitur[f], iam prorsus perfecta est? vt perficiatur, nascitur: cum fuerit nata, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit roborata, perficitur: cum ad perfectum † [g] venerit, quid dicit[h]? [Mihi viuere[i] Christus est, & mori lucrum. Optabã[a] dissolui, & esse cum Christo; multo magis optimum, manere in carne necessarium propter vos.] Propter eos volebat viuere, pro quibus paratus erat mori.

Io. 15. — *1. Ioan. 4.* — † *al. Domino* — *Io. 13.* — Sent. 3. dist. 29 — † *al. perfectionẽ* — *Philip. 1.*

a ¶ Optabam.] *Hinc vsque ad finem sunt addita ex B. Augustino: quoniam faciunt ad sententiæ integritatem.*

Idem in eamdem, tractatu nono.

C. XVII.

Sent. 3. dist. 34

SIcut seta[k] introducit linum; ita timor introducit charitatem: crescit charitas, minuitur timor, & econuerso[l].

¶ *Verba B. Augustini sunt hæc.* Sicut videmus per setam introduci linum, quando aliquid suitur, seta primum intrat; sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primo occupat mentem: non autem ibi remanet timor, quia ideo intrauit, vt introduceret charitatem, *& paulo superius,* Maior charitas, minor timor: minor charitas, maior timor. *Ex his confectum est hoc caput.*

Item tractatu quinto in eamdem.

C. XVIII.

Transpositis aliquibus verbis.

FOrte nata est in te charitas, sed nondum perfecta est: noli desperare, nutri eam, ne offocetur †.

† *al. suffocetur*

Idem ad Hieronymum, epist. 29.

C. XIX.

Sent. 3. dist. 36

CHaritas in quibusdam est perfecta, in quibusdam est imperfecta: perfectissima[m] autem in hac vita haberi non potest.

¶ *Caput hoc est summa quædam verborum Augustini in loco indicato.*

Idem in libro 50. homiliarum, homilia nona.

C. XX.

Sent. ibidem

SI sermo meus[n] inuenit in cordibus vestris aliquam scintillam gratuiti amoris Dei; ipsam nutrite: ad hanc augendam vos aduocate. *& paulo post.* ¶ Flete[β][o], nutrite in vobis: ipsa cum creuerit, & flammam dignissimam fecerit; cupiditatum carnalium ligna consumet.

β ¶ Flete.] *Non est emendatum ob glossam: nam in multis vetustis codicibus est,* flate, *& in originali legitur,* Hanc scintillam boni amoris, de qua Dominus dicit, [Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt ardeat?] flate in vobis: nutrite, & c.

Econtrario[p] *etiam gradus in virtute esse probantur: quia & ipsius peccati gradus euidenter apparent. Sicut enim nemo repente fit summus ita nemo*[q] *repente fit turpissimus.*

Hinc etiam Augustinus ait in lib. 1. de sermone Domini in monte, c. 23.

d ¶ *Petrus.*] 50. dist. fidelior.

e ¶ *Dicebat*] Domine animam meam pro te ponam, licet hoc facere non posset.

SI QVIS. CASVS. Dicitur hic, quòd si quis paratus sit ꝓ fratribꝰ mori, perfecta charitas est in eo. sed nõ statim cũ nascitur est perfecta. nam primo nascitur: nata nutritur: nutrita roboratur, & perficitur. Sequẽtia tria cap. plana sũt: scilicet, *sicut. charitas. si sermo.*

f ¶ *Nascitur.*] sic etiam gradus notantur in conuersione Pauli. nã prostratus fuit vt cœcaretur, &c. 23. quæst. 4. displicet.

g ¶ *Ad perfectum.*] id est, ad perfectionem à Deo datam.

h ¶ *Quid dicit*] tu quicunque habes talẽ perfectionem.

Christus est mihi viuere, & mori, &c. qd sibi vult.

i ¶ *Viuere.*] Christus est mihi viuere, id est, causa quare velim viuere. Ad hoc .n. viuo, vt ipsum magnificem. & ipsum mori est mihi lucrum: quia per mortẽ eius liberor à miseria, & transeo ad felicitatem. Vel Christus est mihi viuere, id est, vita hic & in futuro. hic per fidẽ & spem, & in futuro per spem. & mori ꝓ Christo est mihi lucrũ: quia deponam corpus mortale, & resumã immortale.

Timor charitatem introducit.

k ¶ *SIcut seta.*] sicut .n. seta introducit filum nec cum eo remanet: ita timor charitatẽ: cum ea tamen esse non potest. argum. 23. q. 6. c. iã vero. §. ex his. & ɉ. dist. 7. nullꝰ. hoc de seruili. Est & aliꝰ initialis, qui partim respicit præmiũ meriti: partim pœnã supplicij: de tali dicitur quòd augetur charitas, & minuiť timor. ɉ. c. proxi. vsque dũ fiat pfecta charitas, quę foras mittit timorem omnem. arg. 23. q. 6. schismatici.

Timor initialis quis est.

l ¶ *Et econuerso.*] arg. quòd charitas decrescere possit: non ergo aut proficit, aut deficit. Tu dic, ꝙ charitas crescit & decrescit quantum ad intensionem: aliàs non.

m ¶ *CHaritas.* ¶ *Perfectissima.*] id est, qua perfectior non possit haberi. Vnde dicit auctoritas 1 super epistolam ad Ephesios: Nemo tam perfectus quin possit crescere.

1 al. Augustinus.

n ¶ *SI sermo meus.*] id est prædicatio mea.

p ¶ *Econtrario.*] id est, per suum contrarium, scilicet peccatum & vitium, quod virtuti est contrarium. argumen. 8. q. 1. sciendum.

q ¶ *Ita nemo.*] Vnde Iuuenalis: *Nemo repente fuit turpissimus* 2 *: accipient te Paulatim, qui longa domi redimicula* 3 *sumunt.*

Sicut tribus.

S*icut tribus*.] CASVS. Dicitur hic, quod sicut tribus modis ad peccatum peruenitur, s. suggestione diabolica, delectatione, & cōsensu: ita ipsius peccati tres sunt differentię, s. in corde, in facto, & in consuetudine: nam primo in corde consentit peccato, postea procedit ad peccatum, tertio perseuerat in peccato. Sequens cap. s. scien-

C. XXI.

Sent. 4. dist. 16.

SIcut tribus gradibus ad peccatum [a] peruenitur, suggestione [b], delectatione, consensione; ita ipsius peccati tres sunt differentiæ, in corde, in facto, in consuetudine, tamquam [c] tres mortes: vna quasi in domo, id est, cum in corde consentitur libidini: altera, quasi iam prolata extra portam, cum in factum procedit assensio: tertia, cum vi consuetudinis malæ, tamquam mole terrena premitur animus, quasi in sepulchro iam putens. Quæ tria genera mortuorum Dominum resuscitasse, quisquis Euangelium legit, agnoscit.

Matt. 9. Lu. 7.

Item Gregorius libro 25. Moralium, c. 16.

C. XXII.

SCiendum quippe est, quòd peccatum tribus modis [d] committitur. Nam aut ignorantia [e], aut infirmitate [f], aut studio perpetratur: & grauius [g] quidem infirmitate, quàm ignorantia: sed multo grauius studio, quàm infirmitate peccatur.

Idem libro 21. Moralium, c. 3.

C. XXIII.

INter hæc sciendum est, aliud esse, quod animus de tentatione carnis patitur: aliud vero, cum per consensum delectationis obligatur. Plerumque enim cogitatione praua pulsatur, sed renititur. Plerumque autem, cum peruersum quid concipit; hoc intra semetipsum etiam per desiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat [h], cum pulsat; sed cum hanc sibi per delectationem subiugat. Hinc etenim prædicator [i] egregius dicit [tentatio vos non apprehendat, nisi humana.] Humana quippe tentatio est, qua plerumque in cogitatione tangimur etiam nolentes [k]: quia, vt nonnumquam & illicita ad animum veniant, hoc vtique in nobis metipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam vero dæmoniaca est, & non humana [l] tentatio; cum ad hoc, quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus adstringit.

1. Cor. 10.

Item Hieronymus ad c. 1. Amos.

C. XXIIII.

distinct. 1. de pænitētia, c. super tribus.

SVper tribus sceleribus Damasci, &c. vt supra.

Non est mirum, si in virtute gradus esse dicuntur: quandoquidem & peccati gradus ita euidenter monstrantur. ¶ *Hæc itaque* [m] *charitas, quæ in Petro ante negationem herba fuit, & in singulis nascitur, antequam roboretur, ante sui perfectionem amittitur* [n], *& reparatur. Vnde Augustinus in libro de correptione, & gratia, c. 7. [Quicumque ab illa originali* [o] *damnatione, ista diuinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubiū, quòd & procuratur* [p] *eis audiendū Euangelium, & cū audiunt, credunt, & in fide, quæ per dilectionē operatur, vsq; in finem perseue-*

tur in patrē, & filium, & spiritū sanctū: sed sic debet intelligi: aliqs infirmus est incontinens, & licet sciat in fornicatione esse mortale peccatum: tñ fornicatur tamquam excusetur pp suæ incontinētiæ infirmitatē; talis plus peccat q ex certa scientia, quàm qui ex ignorantia, qui. s. ignorat fornicationem mortale peccatum esse. alleuiat enim ignorantia, etiam si non omnino. Item çrium est huic loco quod dicit Ambrosius. Grauiter peccas q promittis tibi impunitatem. Grauius quia cōtemnis. Grauissime qa ignoras. Sed illud dicit ad terrorē. Vel dic grauissime, id est, periculosissime. sic deterius id est, periculosius. 45. distin. vera. quia pœnitētia specialis non agitur de peccato quod ignoratur. & ita hoc dicit ꝓpter difficultatem pœnitendi: arg. j. dist. 3. Iudas. ver. magnum.

I*Nter hæc*] CASVS. Ben. hunc casum sic ponit. Dicitur hic quod duplex est tentatio, humana, l. & diabolica. Humana est quando aliqs ex carnis corruptione incitatur ad peccandū. Diabolica quando ex tali suggestione delectationem consequit, vel consentit. Vnde dicit Apostolus: Tētatio vos nō apprehendat, nisi humana. Sequens capitulum, scilicet *Super*. habitū supra. similiter sequens. §. *non est mirum*. patet.

h ¶ *Inquinat*.] per mortale peccatum.

i ¶ *Prædicator*.] Paulus in prima epistola ad Corinthios.

K ¶ *Nolentes*.] vnde & Apostolus, Ago quod nolo: qa primi motus non sunt in potestate nostra, vt s. ea. dist. 1. c. super tribus.

Motus primi non sunt in nostra potestate.

l ¶ *Humana*] nisi de his sine quibus vita ista esse non potest: scilicet venialibus. 25. distinct. qualis.

s. *sciendum* planum est.

a ¶ *Ad peccatum*.] id est, actum exteriorem.

b ¶ *Suggestione*.] s. dist. 6. testamentum. in fine. palea est.

c ¶ *Tamquā*] mēs mala, mors ītus: malus act', mors foris. versus.
Tumba, puella, puer Lazarus ista notant.
Hanc verbo: hunc motu: lacrymando suscitat illum
Christus, & in medico nascitur æger homo.
Ad hoc s ea. dist. 1. §. ex his. versi. tres quoque. & §. non sunt. & cap. quem pænitet.

d S*Ciendum quippe*. ¶ *Tribus modis*.] Aliter assignantur isti tres modi in lege: quia delinquitur proposito, impetu, casu. ff. de pœn. respiciendum. §. delinquunt.

e ¶ *Ignorantia*.] s. 32. q. 7. quemadmodum. 23. q. 1. si quis dederit 8. dist. consuetudo. 32. q. 4. nemo.

f ¶ *Infirmitate*.] s. 25. dist. cap. vnum. §. criminis. s. 15. q. 1. §. 1.

g ¶ *Et grauius*.] hoc intelligas per accumulationem. sic magis peccat quis ex infirmitate quàm ex ignorantia: & sic non est 9 quod dicit auctoritas, Grauius peccat qui peccat in filiū, quàm qui peccat in patrem. at constat eum qui peccat per infirmitatē, peccare per impotentiā: & ita peccat in patrem, cui attribuitur potentia. q autem peccat per ignorantiam, peccat in filiū, cui attribuitur sapiētia: sed quod hic dr̄, non est referendū ad peccata, quæ committū-

S*uper*.] HAEC ITAQVE. CASVS. Concludit Grat. hic principale propositum, scilicet quòd charitas semel habita potest amitti: cum sæpe amittitur & reparatur. quod dicit verum esse in perfecta, & ad hoc inducit sequentia cap. sed verum est quòd quantumcumque sit perfecta charitas in aliquo, dum est in hac vita, potest illam amittere: nisi esset per gratiam confirmata, vt fuit in beata Virgine.

m ¶ *Hæc itaque*.] ex illo cap. s. ead. distin. cum sanctam. infert magister, & redit ad propositum principale: & probat adhuc charitatem semel habitam amitti posse, maxime exemplo Adæ, Moysi, & Aaron [1].

n ¶ *Amittitur*.] immo & quantumcumque perfecta sit in hac vita, amitti potest: nisi esset per gratiam confirmata, vt fuit in beata Virgine. 25. dist. c. vnum orarium. §. nomine autem.

QVICVMQVE. CASVS. Dicitur hic, quod postquam per baptismum aliqui ab originali peccato fuerunt liberati, statim proponitur eis Euangelium, & cum audiunt credunt: & si quandoque exorbitant, correcti ab hominibus, siue ab omnibus, vel per se redeunt.

o ¶ *Originali*.] id est, quam ab origine trahit homo: & cum qua nascitur.

p ¶ *Procuratur*.] id est, ad vtilitatem eorum legitur & exponitur.

[1] Quoniam secūdu Apostolū omnes nascimur filij iræ. de cō-sec. dist. 4. firmissime. Pe.

Charitas in Maria erat ꝑ gratiam confirmata.

a ¶ *Redeunt.*] operante gratia.

ADDITIO 22. q. 4 sicut non est. Hug.

F*Irmum.*] CASVS. Dicitur hic quod firmum fundamentum Dei finaliter stat: quod omnino non deficit. sed quando deficit, dũ homo est in hac vita, reparatur. Sequens c. s. *talibus*. planum est.

q ¶ *Triplex.*] quod commendatur in eis: scilicet opus, & alacritas, & recta intentio.

r ¶ *Olim.*] quasi dicat, non nunc. ita facit ad propositum.

s ¶ *Operati*] id est, faciendo, proficiendo.

t ¶ *Pro quibus.*] id est, pro quorum similibus. Be-

rant, & si quando exorbitant, correpti emendantur: & quidam eorum & si ab hominibus non corripiantur, in viam, quam reliquerãt, redeunt [a].

Item ibidem.

C. XXV.

FIrmum [b] Dei fundamentũ [c] stat immobile [d] * habens signaculũ [e] hoc [Scit [f] † Dominus, qui sunt eius.] Horum fides, quæ per dilectionem operatur profecto aut omnino non deficit; aut, si qui sunt quorum deficit [g], reparatur, antequam vita ista finiatur: & deleta, quæ intercurrerat, iniquitate, in finem perseuerantia deputatur.

2. Tim. 2.

† al. Sciuit] or.

* ¶ Immobile.] *Abest ab originali: sed non est expuncta ob glossam.*

Idem in eodem libro, c. 9.

C. XXVI.

NVllus eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam.

ȷ. distin. 4. si ex bono.

Item ibidem

C. XXVII.

TAlibus [h] Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum: vsque adeo prorsus omnia, vt etiam, si qui eorum deuiant, & exorbitant: etiam hoc ipsum [i] eis faciat proficere in bonum [k].

Rom. 8.

Item Apostolus ad Galatas 5.

C. XXVIII.

CIrcuncisio non est aliquid [l], neque præputium: sed fides, quæ per dilectionem operatur.] Et hoc olim in vobis, quia currebatis bene per opera fidei ex dilectione.

Videtur esse ex glossa aliqua aut Gratiani verba.

Item ad Hebræos c. 6.

C. XXIX.

NOn est tam iniustus [m] Deus, vt obliuiscatur operis vestri, &c.] *Operis, quo omnia sua fecerant cõmunia* [n]*; & hoc ex dilectione* [o]*, & hoc ad gloriam* [p] *Dei. Ecce triplex* [q] *bonũ, quasi diceret, olim* [r] *multa operati* [s] *estis, pro quibus* [t]*, si pœniteatis de malis, benefaciet* [u] *vobis Deus. Romanos quoque, & Galatas dum Apostolus redargueret, merito fidei probat assecutos remissionem peccatorum, & sanctificationem in spiritu sancto, & iustitiam bonæ operationis: quæ omnia aut sine charitate numquam vere fuerunt in eis; aut veram charitatem habuerunt: à qua postea lapsi sunt, qui de operibus* [x] *legis gloriabantur.*

Item de quolibet adulto Augustinus ait.

C. XXX.

TOlle charitatem: odium tenet [y]. *Item.* Omnis, qui non diligit, odit. *Item in Euangelio.* [Nemo potest duobus dominis seruire [z]: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum substinebit, alterumque contemnet.]

Io. 3.

Lu. 16. & Matt. 6.

b ¶ *Firmum.*] id est, immobile est: licet possibile sit eum qui prædestinatus est, non fuisse prædestinatum [1] verba sunt Apostoli in epistola secunda ad Timotheum, cap. 2.

c ¶ *Fundamentum.*] id est, prædestinatio.

d ¶ *Immobile.*] id est, illi quos Deus elegit, & immobiliter ĩ fide fundauit, perseuerãt firmi. qui autem perijt, nõ erat finaliter de fundamento, i. de prædestinatis. ȷ. dist. 4. c. si ex bono versiculo, quid aliud.

e ¶ *Signaculum*] id est, hoc habens menti impressum in signũ amicis & inimicis. amicis vt accedant: inimicis vt territi fugiant. hoc scilicet sic, &c. etiam dum sunt mali.

f ¶ *Scit.*] id est, amat & defendit prædestinatos suos etiam dum mali sunt: & postquã eos cõtinue munit, apparet hostibus & amicis, quod ipsi sunt signacula Dei. Vel signaculum, id est, discretionem inter prædestinatos & non prædestinatos. Hoc s. quod sequitur scit, &c. habẽt enim prædestinati etiã dũ sunt mali quẽdam characterẽ, quo distinguunt a damnandis. vnde, ex tribu Iuda duodecim millia signati.

g ¶ *Quorum vita deficit.*] ȷ. dist. 4. c. peccatũ §. verum. c. si ex bono.

h T*Alibus.*] Deum diligentibus. In epistola ad Romanos.

i ¶ *Hoc ipsum.*] scilicet deuiare.

k ¶ *Proficere in bonũ.*] occasionaliter: quia fortiores resurgunt. argu. dist. 13. nerui. 63. dist. c. quia sancta. §. verũ. in fi. & dist. 50. considerandũ. & c. fidelior. 6. q. 1. imitare. Vel deuiare, id est, pœnã quam subeunt pro deuiatione, facit eis proficere: quia cum pœna affliguntur, se recognoscentes humiliant, id est, humiliores fiunt. ȷ. dist. proxi. c. potest fieri [2]. versi illuditur.

C*Ircuncisio.*] CASVS. Beñ. sic exponit hunc casum. Non vult hoc facere ad propositum Gra. sed tamẽ potest adaptari, q. d. Apostolus, si non sit aliquis circuncisus, nõ impeditur quo minus posset reparare per pœnitentiam charitatem, quam amisit peccando, si seruet fidem, quæ per dilectionem operatur. Sequens capitulum, & § *Romanos*. patent.

l ¶ *Aliquid.*] quo ad salutem, quia non recipitur aliquis quia circuncisus, nec reijcitur aliquis quia præputiatus, quoniam indifferentes sunt nec hoc c. facit ad propositum, sed sic potest adaptari. siue quis circuncisus sit, siue non, poterit per pœnitentiam recuperare charitatem, quam amisit peccando. Vel non est aliquid, id est, non proficit ad salutem sine operibus [3].

m N*On est tam iniustus.*] ȷ. ead. distin. §. opponitur. ver. non est iniustus.

n ¶ *Fecerant communia.*] ecce opus.

o ¶ *Ex dilectione.*] quæ informat actũ siue actionẽ. Ecce alacritas.

p ¶ *Ad gloriam.*] Ecce recta & pura intentio.

u ¶ *Benefaciet.*] æternaliter remunerando vel temporaliter abundantius quàm si non pœnitueris. sicut enim prima bona per sequẽtia mala mortua & irrita facta fuerunt: ita ipsa eadem per pœnitẽtiam & alia bona sequentia reuiuiscunt, vel quo ad vitam æternã, vel quo ad temporale, præmium, vel ad minus supplicium subeundum, ȷ. ea. dist. 3. ver. nihil. vbi de hoc.

x ¶ *Qui de operibus.*] quia tempora gratiæ seruare volebant præcepta legalia: quod non licet, extra de constitut. translato. Item, de quolibet.

CASVS. Ab isto loco vsque ad c. quomodo. videtur esse §. Gratiani secundum Beñ. quod verum credo, sicut per verba inferius posita apparebit. Quidam tñ faciunt ibi casum, *Omnis.* & ibi, *Nemo.* Alij ponunt totum sub illo §. *Romanos*. Probat ergo Gratianus in hoc §. per magnam circumlocutionem, quod Adam charitatem habuit, quam amisit. Et ad hoc inducit sequentia capitula.

y T*Olle.* ¶ *Tenet.*] quia charitas & odium immediata contraria sunt circa suum susceptibile. arg. ȷ. dist. 1. omnis qui nõ diligit, &c. Et est arg. diabolum ante ruinam charitatem habuisse: quia si non haberet charitatem, odium teneret. & expone, odiũ tenet, id est, per peccatum Deo sit odibilis.

z ¶ *Nemo potest duobus dominis seruire.*] Argu. contra. ff. de oper. liber. l. penul. [4]

[1] Aliàs imponeret necessitas prædestinationi diuinæ, quod est falsũ: quia omnia quæcũque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, vt psal. dicit.

Prædestinati quodã signo distinguunt, à damnãdis.

[2] Nam sicut dicit Gregor. Oculos quos culpa claudit, pœna aperit, Pe.

Charitas per pœnitentiam recuperatur.

[3] Sed in Apostolo sup ista verba dicit glos. Acquat

Adam

a ¶ *Adam vero.*] verba sunt Gra. vsque ad illud cap. quomodo.
b ¶ *In ecstasi*] scilicet prophetiæ.
c ¶ *Intererat.*] id est, facta erat ei reuelatio, & data scientia, quam angeli habent, & illi qui sunt in cælesti curia.
d ¶ *Vaticinabatur.*] dicens, hoc nunc os ex ossibus, &c. vnde Apo-sto-

proficit nec mouetur ad merendum: sed in secundo statu habuit charitatem secundum quàm hæc dicta intelliguntur [1].
g ¶ *Accepit.*] sed non statim in sua creatione.

Q*Vomodo renouari.*] CASVS. Dicitur ꝙ non potest homo renouari vel reuocari de vetustate peccati ad nouitatem, in qua fuit primus homo, nisi recipiat iustitiã, quam perdidit primus homo, & induat nouum hominem, secundum ꝙ dicit Apostolus, *Imaginem.* imaginem Dei appellat virtutes, quibus homo Deum imitatur. *Stola.* Alludit historię de prodigo filio: cui scilicet pater iussit dari primã stolam, scilicet vestem charitatis & iustitiæ, quam per peccatum amiserat. quæ historia habetur s. 37. dist. c. legimus. §. hinc etiam. Sequentia tria c. plana sunt, scilicet, *princeps. quando. primus. Confabulator.* quia fruebatur colloquio angelorum.

[1] Idem per omnia. Pc.

Gen. 2.

Adam [a] *vero cũ in virili ætate à Domino creatus sit, antequam à diabolo tẽtaretur, dum de latere eius vxor formabatur, dum in ecstasi* [b] *raptus angelicæ curiæ intererat* [c], *dum euigilans futura Christi & Ecclesiæ sacramenta vaticinabatur* [d]; *aut charitatem, aut odium habebat* [e]. *Si autem odium habebat; non fuit diabolus auctor nostri peccati. Item. Si sine charitate* [f] *à Deo creatus est; eius similitudinem in creatione sui nequaquam accepit* [g]. *Item, si sine charitate creatus est; iustus, & innocens à Deo factus non est: creatura namque rationis capax, & liberi arbitrij, iustitiæ, & innocentiæ sine charitate particeps esse non potest. colligitur ergo, ꝙ Adã antequã peccaret, charitatẽ habuit, sine qua iustus, & innocens esse non potuit. Vnde Augustinus in Genesim ad litteram, libro sexto, c. 24.*

C. XXXI.

QVomodo renouari dicimur; si non hoc recepimus, quod perdidit primus homo, in quo omnes moriuntur? Hoc plane recepimus: quia iustitiam, ex qua in peccatum lapsus est. *& paulo post, c. 7.*

Coloss. 3.

¶ Expoliantes [h] vos veterem [i] hominẽ cum actibus suis, induite [k] nouum [l], qui renouatur [m] in agnitionem Dei secundum imaginem eius [n], qui creauit eum [o]. Hanc imaginem in spiritu mortis impressam perdidit Adam per peccatum. *& post pauca.* ¶ Stola [p] illa prima, iustitia est, vnde lapsus est Adam.

Luc. 15.

¶ *In hoc & in sequenti capitulo addita sunt nonnulla ex originali, in quo tamen longe copiosius, & clarius hæ sententię exponuntur.*

Idem in homilia 11.

In concione ad Catechumenos verbis hinc inde collectis.

C. XXXII.

PRinceps vitiorum omniũ, dum vidit Adam ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compositum, charitate circumdatum †, primos parentes illis donis, ac tantis bonis expoliauit, insuper & peremit [q]. Namque cum homini abstulisset pudicitiam, continentiam, charitatem, immortalitatem; dominio suo eum obstrinxit. *& paulo post.* ¶ Adam amissa temperantia intemperans effectus est: perdita charitate [r] malus inuentus est.

† al. splendidum

Item Ambrosius libro 6. epist. 41. ad Sabinum.

C. XXXIII.

QVando Adam solus [s] erat, non est præuaricatus: quia mens eius adhærebat Deo.

Item ad eumdem eodem libro, epist. 42.

C. XXXIIII.

PRimus homo erat opus Dei recens, confabulator [t] assiduus, ciuis sanctorum, complantatus = virtutibus.

¶ Complantatus.] *In vulgatis erat,* angelorum complantatus, *quę vox abest à multis manuscriptis, & ab originali.*

Idem in Hexæmeron, libro sexto, c. 7.

C. XXXV.

ILla anima [u] à Deo pingitur, quæ habet in se virtutum gratiam renitentem, splendoremque pietatis. Illa anima bene picta est, in

h ¶ *Expoliantes.*] hoc habetur in epistola ad Colossenses.
i ¶ *Veterẽ.*] id est, habitum peccatorum, & visum, &c. cum actibus suis, id est, vbi nec habitus, nec act⁹ peccatorũ aliquando adsit. homo enim vetus nihil aliud est quàm vet⁹ vita, quæ est in peccato, quod cõtraximus ab Adam.
k ¶ *Induite.*] scilicet habitum virtutis.
l ¶ *Nouum.*] hominem. id est, rationabilẽ mentem.
m ¶ *Qui renouatur.*] id est, magis & magis crescit, & acquirit cognitionem Dei: & illa renouatio fit secundum imaginem eius.
n ¶ *Eius.*] id est, imaginẽ eius in ratione, quæ est imago Dei: vnde Esaias, Non creditis nisi intellexeritis in spiritu.
o ¶ *Qui creauit eũ.*] scilicet nouum hominem in agnitionẽ sui ad hoc vt ipsum Deum agnosceret.
p ¶ *Stola.*] alludit Euãgelicę parabolæ de prodigo filio. 37. dist. c. legimus. §. hinc etiam.

stolus: Sacramentum magnum hoc est in Christo & ecclesia. extra de biga. debitum.
e ¶ *Habebat.*] sed non statim in sui creatione.
f ¶ *Item si sine charitate.*] video G. nitentem asserere, ꝙ Adam habuit ex creatione duplicem virtutem. Celebrior autem est sentẽtia, ꝙ Adam duplicem habuit statum ante peccatum. in creatione, sola naturalia accepit, quibus ꝓficere vel mereri non poterat: post creationẽ addita sunt ei gratuita. Vnde dicit August. habuit Adam vnde posset stare, sed nõ vnde posset proficere. & hoc in primo statu. Dicit autẽ Augu. Et illud habuit primus homo, posse quod vellet: sed non habuit velle quod posset: quia & si habuisset, nõ peccasset. Habuit ergo posse qđ vellet bonũ, id est, virtutes in secundo statu quãdo cecidit: vnde dicitur spoliatus gratuitis, & vulneratus etiam in naturalibus. Habuit ergo in primo statu innocentiã sicut puer: sed charitatẽ non: vnde nõ erat bonus, & ita habuit quo stare posset, sed nõ vnde mereretur, cũ charitatẽ nõ haberet, sine qua nemo

q P*Rinceps vitiorum.* ¶ *Peremit.*] id est, necessitate moriendi adstrinxit.
r ¶ *Charitate.*] supra 16. quæst. 2. visis contra.
s Q*Vãde.* ¶ *Solus.*] ar. pro solitudine. 32. q. 1. nuptiæ. 7. q. 1. illud. contra. s. 81. distin. in omnibus. contra extra de statu mona. ca 2. contra extra de offi. delega. prudentiam. contra. Sol. per c. 28. quæst. 1. sæpe.
t P*Rimus.* ¶ *Confabulator.*] id est, per contemplationem de illo cogitando [a].
I*Lla anima.*] CASVS. Dicitur hic ꝙ illa anima depicta est, quæ habet gratiam renitentem splendore pietatis, & quæ in se habet effigiem diuinæ operationis, & imaginem paternę substantiæ. sed hæc omnia per quæ designantur virtutes, amisit Adam postquam lapsus fuit. Sequentia tria c. patent, scilicet, *similem. sapiens. vt cognouerunt. Nudi,* vestibus corporalibus.
u ¶ *Illa anima*] hæc verba sunt Apostoli in epistola ad Hebræos.

[a] Vel dic, Confabulator, s. angelorum: quia eorum colloquio frequẽter vtebatur.

a *Elucet.*]

a ¶ *Elucet.*] per imitationem.
b ¶ *Imaginem.*] id est, imitationem.
c ¶ *Apiens.*] hæc sunt, scilicet virtutes.
d ¶ *Quæ nemo.*] s. 32. q. 5. de pudicitia.
e ¶ *Nudus.*] à virtutibus.
f ¶ *Ed nec Adam primus.*] aliàs, prius est, id est, in primo statu suo.

do eos prudentes & peritos ad similitudinem Moysi, non autem de spiritu eius aliquid subtrahendo, vt scirent regere populum, cum Moyses iam solus non sufficeret.
o ¶ *Videatur.*] scilicet hoc peccatum. 33. quæst. 4. §. cum superna.

qua elucet [a] diuinæ operationis effigies. Illa anima bene picta est; in qua est splendor gloriæ, & paternæ imago substantiæ. Secundum hanc imaginem, quæ refulget, pictura pretiosa est. Secundum hanc imaginem [b] Adam ante peccatum [depictus † fuit:] sed vbi lapsus est; deposuit imaginem cælestis: sumpsit terrestris effigiem.

† absunt ab originali.

Idem de fuga sæculi, c. 4.

C. XXXVI.

SImilem Dei esse, est habere iustitiam, habere sapientiam, & in virtute esse perfectum.

Idem libro secundo de Iacob, & vita beata, c. 5.

C. XXXVII.

SApiens [c] numquam inanis est, semper in se habens amictum prudentiæ; qui potest dicere [iustitiam induebam, & vestiebam iudicium.] sicut dixit Iob. Namque hæc mentis sunt interna velamina: quæ nemo [d] alius potest auferre, nisi cum aliquem sua culpa despoliat. Denique sic despoliatus Adam nudus [e] inuentus est.

Iob. 27.

Idem in libro de Isaac, & anima, c. 5.

C. XXXVIII.

SEd nec Adam primus [a] [f] nudus erat; quando eum innocentia vestiebat.

a ¶ Primus.] *in originali est,* primo. *Sed ob glossam non est mutatum. Vox autem,* homo, *quæ in vulgatis sequebatur, abest etiam à multis manuscriptis.*

Idem in libro de paradiso, c. 13.

C. XXXIX.

VT † cognouerunt, quòd nudi essent.] Et ante quidem nudi erant: sed non sine virtutum integumentis.

† Et] ori. Gen. 3.

Opponitur [g] etiam illud, quod omnis clamat [h] auctoritas: si sic permansisset, vt erat ante peccatum; esset translatus in gloriam, quam habituri sunt sancti: sed nemo adultus sine charitate intrat: charitatem ergo habebat. ¶ *Item opponitur de Moyse, cuius fidem Apostolus in epistola sua ad Hebræos commendans, dignis præconiis eius merita prædicauit: dum se negauit esse filium filiæ Pharaonis [i], malens affligi cum fratribus, quàm perfrui iucunditate temporalis palatij: dum fratri compatiens, Aegyptium sabulo obruit: dum veritus animositatem regis, Aegyptum reliquit [k]; dum diuino vallatus auxilio, regis furorem contempsit; atque in virtute signorum populum de Aegypto eduxit. Quæ omnia quibus laudibus sunt efferenda, si tunc charitas in eo non erat; cum non habeat aliquid viriditatis in se ramus boni operis, nisi procedat ex radice charitatis? Quomodo autem charitatem non habebat, cui Dominus facie ad faciem loquebatur; sicut homo solet loqui cum amico suo? Quomodo charitatem non habebat; qui pro populo supplicans dicebat; [aut dimitte eis noxam hanc; aut me dele de libro [l] tuo?] An non proximum diligebat, qui pro populo se obijciens, illum ab interitu liberauit? An non diligebat Deum, qui pro eo in vituli cultores desæuiens, ipsius vituli caput in puluerem comminuit; atque vt in secessum proiiceretur, aqua mistum Israelitis bibendum dedit, nonnullos ex eius cultoribus gladio feriri præcipiens, vt populum, cuius erat interitus maior futurus, reconciliaret Deo? An non charitatem habebat, de cuius spiritu Dominus accepit, & super septuaginta [m] seniores [n] Israel præposuit? Qui tamen ad aquas contradictionis de Dei potentia, siue de eius benignitate dubitans, cum cetera, certa fide promisisset, producturus aquam de petra, diffidenter excrepuit dicens. [Numquid de petra hac potero vobis educere aquam?] Quod nulli leue videatur [o], cum in pœnam delicti eius, sibi, & Aaron à Domino dictum sit. [Quia non exaudistis vocem meam, vt glorificaretis me co-*

Heb. 11. Exo. 2. B. Greg. homilia 27. Exo 33. Exo. 32. Num. 16. Exo. 33. Num. 11. Num. 20.

VT cognouerunt.] OPPONITVR. CASVS. Sicut Gratianus opponit ad id quod dictum est supra in princ. in illo §. *Item sine charitate.* vbi dicitur, quòd non habet charitatem qui postea peccaturus est criminaliter, quod ostendit esse falsum exemplo Adæ, Moysi & Aarō, & Dauid, qui habuerunt charitatem; sicut in littera probatur: tamen postea amissa charitate peccauerunt mortaliter: ita ponitur casus iste; licet videatur valde prolixus. Vel potest dici, quòd opponitur contra hoc, quod charitas semel habita deseri non potest. *Si sic permansisset*, scilicet Adam; quod postea dicit. *De cuius spiritu*, scilicet scientia & gratia, faciendo eos prudentes. *Ad aquas contradictionis*: quia etiā electi desperauerūt de potentia Dei, quasi contradicentes promittenti. Et ad hoc inducit sequentia capitula.

g ¶ *Opponitur.*] contra id, scilicet quòd charitas semel habita deseri non potest.

h ¶ *Omnis clamat.*] id est, nulla negat. nam clamare dicitur ex quo non contradicit. argumen. ff. de vsufru. ac. l. 1. §. vlti. vel omnis qui loquitur de hac materia. ff. 1. distin. omnes leges. aliàs 2. q. 2. omnes leges.

i ¶ *Filiæ Pharaonis.*] scilicet Termoth, quæ Moysen de fiscella scirpea, in qua mater illum exposuerat suscipiens, eum nutriri fecit, & tandem eum adoptauit in filium, vt in apologo inuenitur.

Moysen filia Pharaonis in filiū adoptauit.

k ¶ *Reliquit.*] & fugiens per desertum in terram Madian, duxit filiam Ietro: ex qua suscepit duos filios.

l ¶ *De libro.*] scilicet vitæ præsentis. Vel dic vt supra 45. distin. disciplina.

m ¶ *Septuaginta.*] supra 84. distinct. porro.

n ¶ *Seniores.*] facien-

a ¶ *Coadiutor.*] cum Moyses esset aliquantulum impeditæ linguæ.
b ¶ *Os eius.*] loquendo pro Moyse.
c ¶ *Consensum.*] supra 50. dist. cap. si post. §. econtra.
d ¶ *Electus.*] supra 95. dist. esto.
e ¶ *Opposuit.*] succenso Chore cum familia sua. 7. quæstione 1. denique.
f ¶ *Prophetandi.*] non est sufficiens probatio quòd charitatem ideo habuerit. nam & Saul prophetauit, vt supra 1. quęstione 1. prophetauit.

Saul prophetauit.

Op-*ram filiis Israel, non introducetis populum hunc in terram, quam dedi eis.*] *An charitatem non habebat Aaron, quando fratri coadiutor* [a] *datus est, vt esset os eius* [b] *ad populum, vt per eum signa fierent in Aegypto? Qui tamen in cultura vituli postea consensum* [c] *populo adhibuit. An charitatem non habebat, quando ex omni multitudine filiorum Israel solus à Domino electus* [d] *est, vt pontificatu ante eum fungeretur? Si charitatem non habebat, bonus non erat: Si autem bonus non erat, cur præ ceteris à Domino in pontificem electus est? An charitatem non habebat, quando pro populo cum thuribulo incendio se opposuit* [e], *& iram Dei placauit? Et tamen, vt præmissum est, ad aquas contradictionis iram Domini aduersum se postea prouocauit. Numquid etiam Dauid charitatem non habuit, super quem spiritus Domini à die vnctionis directus est? An forte dicetur esse directus super eum, vt ex tunc gratiam prophetandi* [f] *haberet, non vt ex eo gratiam diuinæ dilectionis acciperet? Quod absurdum plane videtur de eo sentire, de quo Dominus ait* [*Inueni hominem secundum cor meum.*] *Quomodo etiam charitatem non habebat, qui quærenti animam suam pepercit? qui oram chlamydis eius præcidit* [g], *postea cor suum grauiter percussit clamans* [*Quem persequeris rex Israel, canem mortuum, & culicem vnum?*] *Quomodo charitatem non habebat, qui mortem inimici sui tam grauissime tulit? Quomodo charitatem non habebat, qui aquam de cisterna Bethleem suorum periculo sibi oblatam non bibit* [h]; *sed coram Domino libauit? Quomodo charitatem non habebat, qui irrisus à Michol filia Saul, eo quòd ante arcam Domini citharam, & psalterium percutiens saltasset, ait* [*Ludam, & vilior* [i] *fiam in oculis meis.*] *Si charitatem non habebat, qua conscientia securus imprecabatur sibi ipsi dicens* [*Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis?*] *Si charitatem non habebat, qua temeritate iuste se iudicari rogabat, dicens* [*Iudica* [k] *me Deus secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam super me?*] *Idem.* [*Iudica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum?*] *Et tamen post tot, & innumera alia diuinæ, & supernæ dilectionis indicia, quàm grauiter deliquerit, nullus ignorat, qui Bethsabeæ* [l] *adulterium, & Vriæ homicidium audiuit. Cuius pænitentiam si sine charitate Domino obtulit, veram cordis contritionem non habuit. Quomodo ergo sacrificiũ cordis contriti, & spiritus contribulati Domino promittere audebat dicens?* [*Si voluisses sacrificium, dedissem vtique: holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, &c.*] *Denique cum falsæ pænitentiæ nulla à Deo promittatur remissio, quomodo à propheta* [m] *audire meruit,* [*Dimissum est tibi peccatum tuum,*] *si veram cordis contritionem non habuit? Euidenter itaque apparet eum tunc charitatem habuisse, & ex charitate sacrificium cordis contriti, & spiritus contribulati Domino obtulisse: alioqui temerarie postulasset* [*Auerte faciem tuam à peccatis meis,*] *& cetera, quæ in eodem psalmo continentur, nisi odium mali, & dilectio boni ad humilitatem pænitentiæ illum prouocasset. De quo etiam sanctus Ambrosius in libro de Isaac, & anima, c. 3. scribit dicens.* [*Fugerat sanctus Dauid odia Saul regis, non relinquens terras, sed declinans contagia regis immitis, & superbi: quia mens eius adhærebat Deo,*] *cui sine charitate nullus adultus adhærere potest. Et tamen, quàm grauiter in populi* [n] *dinumeratione postea deliquerit, ipsius delicti pœna* [o] *indicauit. Item secundum hanc sententiam* [p], *qui criminaliter deliquerit, veram peccatorum remissionem in baptismo consecutus non est, siue in annis infantiæ, siue adultus ad baptismum accessit: quia Dei amorem non habuit, sine quo nemo vmquam inuenit gratiam: atque ita secundum hæresim Ioniniani, si vere ex aqua, & spiritu sancto quis renatus* [q] *fuerit, vlterius criminaliter peccare non potest: vel si criminaliter peccat, aqua tantum, non spiritu probatur esse renatus. Cui sententiæ illud epistolæ Ioannis consentire videtur* [*Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non fa-*

Exo. 4. — Num. 23. — Num. 16. — 1. Reg. 16. — Act. 13. — 1. Reg. 24. — 2. Reg. 1. — 2. Reg. 33. — Psal. 7. — Psal. 35. — Psal. 25. — 2. Reg. 11. — Psal. 50. — 2. Reg. 12. — Psal. 30. — Mutatis verbis, sed incolumi sententia. — Sent. 3. dist. 30. — 2. Reg. 24. & Paralip. 21. — 1. Io. 3.

g ¶ *Præcidit.*] supra 2. quæst. 7. cap. plerumque. §. de his.
h ¶ *Non bibit.*] supra dist. 41. delitiæ.
i ¶ *Et vilior.*] idest, humilior.
k ¶ *Iudica me.*] secundum iustitiam: ergo sciebat se charitatem habere: & bene potest ex reuelatione: aliter non crederem. vnde Apostolus: Nihil mihi conscius sum, &c. 1. distin. 3. §. adhuc. ver. non enim.
l ¶ *Bethsabea.*] s. distin. 50. cap. si post. §. econtra.
m ¶ *A propheta.*] scilicet Nathan.

Charitatẽ se habere an possit aliquis cognoscere.

FVGERAT SANCTVS. CASVS. Primo ponuntur verba Ambrosii, quæ probãt, quòd Dauid charitatem habebat cum fugit à facie Saulis. Postea dicit Gratianus, quòd Dauid charitatem habebat, & postea peccauit in dinumeratione populi. Postea dicit, quòd secundũ illam sententiam, quæ dicit quòd charitas nõ potest amitti, & quòd numquam habuit charitatem qui criminaliter peccat: veram remissionem peccatorũ in baptismo non fuit consecutus, qui postea criminaliter peccauit: siue fuerit adultus, siue infans, qui ad baptisma accessit. Et licet huic sententiæ Iouiniani videatur alludere quod legitur in epistola Ioannis: Qui natus, &c. sententia tamen illa est veritati aduersa, vt ostẽdit Hieronymus in sequenti capitulo. Et no. quòd secundũ H. ibi incipiũt verba Gratiani, *cui sine charitate. Generatio*, idest, gratia. *Quãtũ.* idest, quantũcumque. Historia autẽ Dauid habetur s. 1. q. 4. ecclesia. §. item Dauid.
n ¶ *Populi.*] supra 24. q. 1. non afferamus.
o ¶ *Pœna*] s. 1. q. 4. §. item Dauid.
p ¶ *Sententiam.*] idest, opinionem, quæ asserit, quòd qui peccaturus est, numquã habuit charitatem, vt in principio huius dist.
q ¶ *Renatus.*] hoc bene soluit magister, in fine.

a ¶ *Sed generatio.*] ideſt, Deus regenerans.

S*I enim inquit.*] CASVS. Hoc eſt c. Hiero. ſcribentis contra Iouinianum hæreticum: & protenditur vſque ad §. ſequentē *euidenter.* Et primo opponit Iouiniano ducendo eū ad inconueniēs: & oſtendendo ꝙ verba Ioannis intelligenda ſunt per comparationem. Hug. igitur caſum iſtius c. ſic ponit. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima oſtendit Hiero. ꝙ illa auctoritas Ioannis, Omnis qui natus eſt ex Deo, non peccat: non ita intelligēda eſt, ꝙ poſt quam aliquis recepit gratiam, & habuit charitatem, peccare non poſsit. ſi enim ſic intelligeretur, iam contradiceret ſibi Ioannes, qui baptizatus dicebat baptizatis, Si dixerimus ꝙ peccatū nō habemus, ipſi nos ſeducimus. Eſt ergo ſic intelligenda illa auctoritas. *Qui natus eſt ex Deo.* ideſt, qui recipit gratiā Dei, non peccat, donec perſeuerat in ea. In ſecunda parte procedit circa eadem verba Ioānis, & auctoritate Iob & Pauli, & exemplo Petri ꝓbat, ꝙ quilibet poteſt peccare, & inducit etiam auctoritatē Iacobi, per quam probat, ꝙ boni poſſunt peccare. In tertia parte illud idē oſtendit exemplo Dauid, Salomonis, & Ieſu filij Ioſedech, & quorumdam aliorum, qui peccauerūt mortaliter, licet primo haberēt charitatem, quod etiam in Angelis contingit. Secūda pars ibi. *Et beatus Iob.* Tertia ibi, *Dauid electus. Ille,* ſ. Ioannes. *Aduerſarius,* ſ. Iouinian9, *Nihil,* ſcilicet peccati. *Peccatum fecit,* ideſt, hoſtiam pro peccato, vel ſimilitudinem peccati: quia ſimilis fuit peccatoribus. *Soluit,* ſcilicet Paulus. *Reuera,* verba Hierony. *Non eſt volentis,* ſcilicet ipſum currere. *Ad calcem*, ideſt, finem vel perfectionem. *Nouam imperitię factionem,* ideſt, nouam & pernicioſam adinuentionem. ſimiliter verba ſunt Hieronymi. *In lumbis*, quantum ad viros. *Super vmbilicum,* quantum ad mulieres. *Partitionem,* ideſt, diſputationem, quam cum Iouiniano habebat.

la ad Romanos. Eſt autem Deus verax, omnis autē homo mēdax.

d ¶ *Et verbum eius*] ſcilicet Chriſti, qui veritas eſt, vt ꝭ. eodem cap. ver. qui dicit.

e ¶ *Baptizatus.*] ſimiliter & de alijs Apoſtolis dicendum, ꝙ fuerint baptizati. arg. de conſe. diſt. 4. cap. quando. & cap. ſi eos.

cit: quoniam ſemen ipſius manet in eo: & non poteſt peccare, quia ex Deo natus eſt. In hoc enim manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli.] Et in fine epiſtolæ [Omnis, qui natus eſt ex Deo, non peccat: ſed generatio [a] *Dei conſeruat eum: & malignus non tangit eum.] Verum hæc auctoritas Apoſtoli, quantum illi ſententiæ faueat, atque illa ſecta erroris quantum veritati ſit aduerſa, Hieronymus oſtendit ſcribens contra Iouinianum, libro 2. in principio.*

C. XL.

SI enim, inquit, omnis, qui natus eſt ex Deo, non peccat, & à diabolo tentari non poteſt; quomodo præcipit, vt caueant, ne tententur? dicens [Filioli cuſtodite vos à ſimulachris.] & in eadem rurſus epiſtola [Si dixerimus, quia peccatum [b], non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Si confiteamur peccata noſtra; fidelis, & iuſtus eſt, vt remittat nobis peccata noſtra, & mundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, quia non peccauimus, mendacem [c] facimus eum, & verbum eius [d] non eſt in nobis.] Exiſtimo, quòd Ioannes baptizatus [e] ad baptizatos ſcripſerit, & quòd omne peccatum à diabolo [f] ſit. Ille peccatorem ſe confitetur, & ſperat remiſſionem, poſt baptiſma, peccatorum. Et Iouinianus meus dicit [Ne tangas me, quoniam mundus ſum.] Quid ergo? Contraria ſibi Apoſtolus loquitur? minime [g]. In eodem quippe loco, cur hoc dixerit, ſtatim ediſſerit [Filioli mei hæc ſcribo vobis, vt non peccetis [h]: ſed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum †: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi [i]. Et in hoc ſcimus, quòd cognouimus [k] eum, ſi mandata eius obſeruemus. Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in eo veritas non eſt. Qui autem ſeruat verbum eius, vere in hoc charitas Dei perfecta eſt. In hoc ſcimus, quoniam in ipſo ſumus. Qui dicit ſe in ipſo manere, debet, ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare.] Propterea, inquit, ſcribo vobis filioli mei, omnis, qui natus eſt ex Deo, non peccat, vt non peccetis [l]: & tamdiu ſciatis vos in generatione Domini permanere, quamdiu non peccaueritis [m]: immo [n], qui in generatione Domini perſeuerant, peccare non poſſunt [o]. Quæ enim communicatio luci, & tenebris? Chriſto, & Belial? Quomodo dies, & nox miſceri non quærunt; ſic nec iuſtitia, & iniquitas; peccatum, & bona opera; Chriſtus, & Antichriſtus. Si ſuſceperimus Chri-

Omiſsis aliquot vrbis.
1. Ioan. 5.
1. Ioan. 1.
1. Ioan. 2.
2. Cor. 6.

¶ *Si enim.*] primo opponit Iouiniano, ducendo eum ad inconueniens, tamdem oſtenſurus qualiter verba Ioannis ſunt intelligenda per compoſitionem. H.

CASVS. Primo oſtendit Hieronymus, ꝙ illa auctoritas Ioannis: Omnis qui natus eſt ex Deo. non peccat. non ita intelligenda eſt, ꝙ poſtquam aliquis recepit gratiā, & habuit charitatē, peccare nō poſsit. ſi enim ſic intelligeretur, ergo contradiceret ſibi Ioannes, q baptizatus dicebat baptizatis: ſi dixerimus ꝙ peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus. Intelligenda eſt ergo ſic illa auctoritas, q natus eſt ex Deo, ideſt, qui recepit gratiam Dei, nō peccat, ſ. donec perſeuerat in ea. Secundo procedit circa ea verba Ioānis, & auctoritatem Ioannis & Pauli probantium, ꝙ quilibet peccare poteſt. inducit etiam auctoritatem Iacobi, & probat etiam ꝙ boni peccare poſsint. Vltimo oſtendit illud idem exemplo Dauid, Salomonis, & Ieſu filij Ioſedech, qui peccauerunt mortaliter, licet primo haberent charitatem: quod etiam in Angelis contingit.

Serui inutiles ſumus.

b ¶ *Peccatum.*] ſaltem veniale. & alibi, Cum omnia feceritis: dicite: quia inutiles ſerui ſumus. & Greg. Væ iuſto ſi remota miſericordia à Deo iudicetur. arg. ſ. diſt. 1. quem pænitet.

c ¶ *Mendacem*] ipſe enim dixit omnem hominem peccatorem, cū dixit per prophetam, Omnis homo mēdax. & Paulus in epiſto-

f ¶ *A diabolo.*] ſaltem per imitationem, non per ſuggeſtionem, ꝙ ipſe ſcilicet ſit auctor omnis peccati mortalis, cum multa interius eo ignorante cōmittantur mortalia. vnde Augu. Diabolus non eſt immiſſor malarum cogitationum, ſed incenſor. 26. q. 4. cap. vlt. Vel dicitur hoc habito reſpectu ad initium primi peccati, quod eo ſuggerente factum eſt, & vnde omne peccatum propagatum eſt. hoc niſi ſic exponeres, contradiceret illud Pſalmiſtæ: Ab occultis meis, &c. Et illud: Incenſa igni & ſuffoſſa, &c. ꝭ. eo. cap. ver. quamquam.

g ¶ *Minime.*] quoniam in diuina pagina contrarietas vera non inuenitur. 23. q. 5. quid ergo. 28. q. 1. ſic enim. ſ. ea. diſt. 1. pernicioſe.

h ¶ *Non peccetis.*] dicendo ſcilicet non peccauimus.

ADDITIO. Quaſi dicat ne malam ſecuritatem aſſumatis dicendo, vos eſſe ſine peccato, ſecundum Hug.

i ¶ *Totius mundi.*] etiam infidelium: quia eccleſia bene orat pro infidelibus. argumen. ſupra ead. diſtinct. in cap. charitas eſt. verſic. item proximos. non tamen pro iam mortuis. 12. quæſt. 2. non exiſtimemus.

K ¶ *Cognouimus.*] ideſt, dileximus.

l ¶ *Non peccetis.*] mortaliter. aliàs contrarium eſſet ei quod dixi ſ. ſi dixerimus quia peccatum, &c.

m ¶ *Peccaueritis.*] hactenus ſunt verba Ioannis: quæ ſequuntur, ſunt verba Hieronymi.

n ¶ *Immo.*] hic aperit Hieronymus qualiter verba ſiue dicta Ioannis ſunt intelligenda per compoſitionem, ſcilicet vt quis dum moratur in ſanctitate percepta & generatione Dei, quòd peccet mortaliter, eſt impoſsibile.

o ¶ *Non poſſunt.*] coniunctim intellige, ſcilicet permanētes in charitate. 33. q. 1. cum renuntiatur. ſ. diſt. 50. conſiderandum.

a ¶ *Ianuam*

a ¶ *Ianuam*] dicit Aug. ꝙ illæ duę sunt portæ, quibus intrat diabolus, scilicet cupiditas, & timor. per easdem econtrario intrat Deus. isti sunt aperiendæ, illi claudendę ī. dist. 7. cap. 2. & 3.
b ¶ *Vnde Dauid.*] istud non continuatur proximo, sed superiori, si susceperimus, &c

ad Corinthios ibi, *Alii discretio spirituum.* vbi dicitur ꝙ & diabolus agit bona seductorie. §. 1. dist. potest.
l ¶ *Credant.*] fide: sed quia non diligunt, fide illa non merentur.
ELIGAT Hæc est quarta pars distinctionis, in qua probat per sex auctoritates, ꝙ nullus est sine peccato, nec infans vnius diei. & hoc probat primo per Iacobum. Secũdo per Dauid. Tertio per Iob. Quarto per Ioannem. Quinto per Petrum. Sexto per Paulum. Ioannes de Fan.
m ¶ *Si autem.*] supple non manet.
ADDITIO. Hæc gl. procedit sine hoc subaudito. non habet locũ si hoc est in textu.

Men- stum in hospitio nostri pectoris, ilico fugamus diabolum. Si peccauerimus, & per peccati ianuam [a] ingressus fuerit diabolus; protinus Christus recedit: vnde & Dauid [b] post peccatum [Redde mihi, ait, lætitiam salutaris tui] scilicet, quam peccando amiserat. [Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax [c] est, & in eo veritas non est.] Christus veritas appellatur [Ego sum, inquit, via [d], & veritas [e], [& † vita [f].] Frustra nobis in eo plaudimus, cuius mandata non facimus. [Scienti bonum, & non facienti illud, peccatum [g] est. Quomodo corpus sine spiritu mortuum est: sic [h] & fides sine operibus mortua est.] Nec grande putemus vnum Deum nosse [i], cum & dæmones [k] credant [l], & contremiscant. [Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.] 4 ¶ Eligat aduersarius è duobus, quod vult: optionem enim damus: manet in Christo, an non manet? Si manet, ita ergo ambulet, vt Christus. Si autem [m] temerarium est similitudinem virtutum Domini polliceri; non manet in Christo; quia non ingreditur, vt Christus. Ille peccatum non fecit, neque inuentus est dolus in ore eius: qui cum malediceretur, non remaledixit, & tamquam agnus coram tondente, sic non aperuit os suũ: ad quem venit princeps mundi istius, & inuenit in eo nihil: qui cum peccatum non fecisset, pro nobis peccatum [n], eum fecit Deus. Nos autem iuxta epistolam [o] Iacobi multa peccamus omnes: & nemo mundus à peccatis, nec infans † [p], si vnius quidem diei fuerit uita eius. Quis enim gloriabitur castum se habere cor? aut quis confidet mundum se esse à peccatis? tenemurque rei in similitudinem præuaricationis Adæ. Vnde & Dauid [Ecce, ait, in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis concepit me mater mea.] Et beatus Iob [Si fuero iustus [q], os meum impia [r] loquetur: & si sine crimine [s], prauus inueniar: & si purificatus in niue, & lotus mundis manibus, satis me sorde tinxisti [t], & execratum est me vestimentum [u] meum.] Verum, ne penitus desperemus, arbitrantes nos post peccata baptismi non posse saluari, statim hoc ipsum temperat. [Et si quis peccauerit [x], aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.] Hoc ad credentes post baptisma loquitur: & aduocatum pro delictis eorum Dominum pollicetur. Nec dicit siquid peccaueritis, aduocatum habetis apud patrem, Christum; & ipse est propitiatio pro peccatis vestris; ne eos diceres non plena fide baptisma consecutos: sed [aduocatum, inquit, habemus apud patrem, Iesum Christum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris,] & non solum pro Ioannis, illorumque peccatis, sed etiam [pro totius mundi.] In toto autem mundo & Apostoli sunt, omnesque [y] credentes. Ex quibus liquido comprobatur post baptisma posse peccari. Frustra enim habemus aduocatum Iesum Christum, si peccari non potest. Petrus apostolus, ad quem dictum fuerat [Qui lotus est, non necesse habet, vt iterum lauet.] & [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam] ab ancilla perterritus negat. Et ipse Dominus [Simon, Simon, ecce, inquit, satanas postulauit vos, vt cribraret [z] sicut triticum, ego autem rogaui pro te, ne deficeret [a] fides tua.] *& infra.* ¶ Si nõ peccamus post baptisma, cur nobis poscimus peccata dimitti, quæ in baptismate iam sunt dimissa? Quid oramus, ne intremus in tentationem, & vt liberemur à malo, si diabolus tentare non potest iam baptizatos? Aliud [b] autem est, si ad catechumenos hæc oratio pertinet [c], & non conuenit fidelibus, & Christianis. Paulus electionis vas castigat corpus suum, & in seruitutem redigit, ne alijs prædicans, ipse

Psal. 50. — Io ibidem — Io. 14. — † absunt à B. Hieronymo — Iac. 4. — Iac. 2. — Ioan. ibidem. — 1. Pet. 2. — Ioan. 14. — 2. Cor 5. — Iac. 5. — † abest ab orig. — Iob. 14. ex 70. — Prou. 20. — Rom 5. — Psal. 50. — Iob. 9. ex 70. qui busdã omissis. — Ioan. ibid. — Io. 13. Matt. 16. Lu. 22. — Matt. 6. — 1. Cor. 9.

n ¶ *Peccatum.*] idest, hostiam pro peccato. nam antiqui peccata dicebãt sacrificia pro peccatis. Vel peccatũ, idest, Christum habentem similitudinẽ carnis peccati, idest, mortalem, & similem carni peccatrici. Vel peccatũ, idest, peccatorum puniri pœna.
n ¶ *Peccatum.*] aliàs peccatũ fecit se Deus, idest, peccati pœnam pertulit. Vnde illud: Peccata nostra ipse portauit.
o ¶ *Epistolam.*] in tertio capitulo.
p ¶ *Nec infans*] infra ead. distin. 3. cap. adhuc instant.
q ¶ *Si fuero iustus.*] idest, si dixero me esse iustũ, idest, sine peccato.
r ¶ *Impia.*] vt enim dicit scriptura, perfectus est vir, qui lingua non offendit.
ADDITIO. Ideo lingua nostra circumcidẽda est: quia dicit Salomon in prouer. In manibus linguæ vita & mors. vnde est circumcidenda per cultellum discretionis. Archid.
s ¶ *Et si sine crimine.*] idest, si dixero me sine crimine, &c.
t ¶ *Tinxisti.*] idest, tingi permisisti, permittendo me hoc dicere, o tu Deus.
u ¶ *Vestimentum.*] idest, corpus: quod ideo dicitur vestimẽtũ: quia vestit animam. 35. dist. cap. 6.

Corpus est animæ vestimentum.

x ¶ *Peccauerit.*] non excludendo se, sed se eis connumerat, & hoc

c ¶ *Mendax.*] saltem opere. 11. q. 3. existimant. 22. q. 5. cauete.
d ¶ *Via.*] in exemplo via non errans.
ADDITIO. Vel dic via, per quam itur. Hug.
e ¶ *Veritas.*] in promisso veritas non fallens.
f ¶ *Vita.*] in præmio vita non moriens.
g ¶ *Peccatum est.*] magis quàm si nesciret, non ideo tamen excusaretur. 23. q. 4. ea vindicta.
h ¶ *Sic & fides.*] supra 1. q. 1. fertur. &c. sicut vrgeri.
i ¶ *Nosse.*] supra 24. q. 1. didicimus.
K ¶ *Dæmones.*] cum credere bonum sit opus. & collige contra multorum opinionem diabolum bonum operari. Vnde in epistola

est quod sequitur: sed aduocatum habemus, &c.
y ¶ *Omnesque.*] supra dist. 19. si Romanorum.
z ¶ *Vt cribraret.*] idest, vt diuersis pœnis affligeret, vt essetis palea, idest, mali. sed cribrati estis sicut triticum, idest, purgati sicut in area recedit palea, & remanet triticum. vnde illud vt consecutiuũ est hic. simi. 1. q. 1. benedictio. & c. seq. B.
a ¶ *Deficeret.*] i. finaliter. Vel loquitur ad Petrum in persona ecclesiæ, quæ tota non potest deficere. Vel non dicitur Petrus cecidisse: quia statim surrexit. arg. extra de verb. sign. nam & ego.

Ecclesia tota deficere non potest. Petrus nõ dicitur cecidisse, qui statim surrexit.

b ¶ *Aliud.*] inconueniens est. & hoc probat statim.
c ¶ *Pertinet.*] hoc dicebant hæretici.

a *Illuminati.*] per baptismum, & fidem.
b *Et gustauerunt*] idest, remissionem peccatorum quasi gustum suauem perceperunt in baptismo.
c *Spiritus sancti.*] idest, diuersorum bonorum spiritus sancti, de quibus exponitur 30. q. 1. peruenit.

u *Necessitas.*] arg. quod spado non meretur continendo, nec pauper parce viuendo, cum ex necessitate hoc faciat. 33. q. 5. tunc saluabitur. s. 23. q. 4. Nabuchodonosor.
x *Nec corona.*] si Deus ad partem nos tantum cogeret vnam: Tunc nihil afferret gratia vel meritum. 23. q. 6. §. vlt. versus principium: Ad

reprobus inueniatur. *& infra.* ¶ Ad Hebræos quoque scribens ait. [Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati [a], & gustauerunt [b] donum cæleste, & participes facti sunt spiritus sancti [c], gustaueruntque nihilominus bonum Dei verbum [d], virtutesque [e] sæculi futuri, & prolapsi [f] sunt, renouari [g] iterum [h] ad pænitentiam [i], rursus crucifigentes sibimetipsis [k] filium Dei, & ostentui habentes.] Certe eos, qui illuminati sunt, & gustauerunt Dei donum cæleste, & participes facti sunt spiritus sancti, gustaueruntque bonum Dei verbum, negare non possumus baptizatos. Si autem baptizati peccare non possunt; quomodo nunc Apostolus dicit, [Et prolapsi sunt?] Verum ne Montanus, & Nouatus hic rideant [l], qui contendunt non posse renouari per pęnitentiam eos, qui crucifixerunt sibimet filium Dei, & ostentui habuerunt; consequenter hunc errorem soluit, & ait [Confidimus autem de vobis, dilectissimi, meliora, & viciniora salutis, tametsi ita loquimur [m]. Non enim iniustus [n] est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis [o] in nomine ipsius [p], qui ministrastis [q] sanctis suis, & nunc ministratis.] Et re uera grandis iniustitia Dei, si tantum peccata puniret, & bona opera non susciperet. Ita locutus sum, inquit Apostolus, vt vos à peccatis retraherem, & desperationis [r] metu facerem cautiores. Ceterum confido de vobis, dilectissimi, meliora, & viciniora salutis. Neque enim iustitiæ [s] Dei est, vt obliuiscatur bonorum operum, & ministerij, quod propter nomen eius exhibuistis, & exhibetis [t] in sanctos, & tantum meminerit peccatorum. *& paulo post.* ¶ Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur: alioquin, vbi necessitas [u] est, nec damnatio, nec [x] corona est. Sicut in bonis operibus perfector est Deus (non est enim volentis, neque currentis, sed miserentis, & adiuuantis Dei, vt peruenire valeamus ad calcem [y]) sic in malis, atque peccatis semina nostra sunt incentiua [z], & perfectio diaboli. Cum viderit nos super fundamētum Christi ædificare fœnum, ligna, stipulam [a]; tunc supponit incendium [b]. Aedificemus ergo aurum, argentum, lapides pretiosos: & tentare non audebit. Quamquam & in hoc non sit certa, & secura [c] possessio. Sedet quippe Leo in insidijs, & in occultis [d], ut interficiat innocentem: & vasa figuli probat fornax, homines autem iustos tentatio tribulationis. Et in alio loco scribitur [Fili accedens [e] ad seruitutem Dei, præpara te ad tentationem.] Rursus idem [f] Iacobus loquitur. [Estote factores uerbi, & non auditores tantum. Si quis auditor est uerbi, & non factor; iste similis est uiro, qui considerat [g] uultum natiuitatis suæ in speculo: considerauit illum, & statim recedens, oblitus est qualis sit.] Frustra monuit, ut iungerent opera fidei, si post baptisma peccare non poterant.] Qui totam legem, inquit, seruauerit, & peccauerit in uno; factus est omnium reus [h].] Quis nostrum absque peccato [i]? conclusit Deus omnia [k] sub delicto, ut omnibus misereatur. Petrus quoque [Nouit, inquit Dominus pios de tentatione [l] eruere.] Et de falsis doctoribus [Hi

Heb. 6.

De Montani sectatoribus, vide eumdē in epist. ad Marcellam.

Rom. 9.

1. Cor. 3.

Psal. 9.
Eccle. 28.

Eccle. 2.
Iac. 1.

Iac. 2.
Ioan. 8.
Rom. 11.
2. Pet. 2.

d *Verbum.*] idest. Euangelicam doctrinam.
e *Virtutesque.*] idest, immortalitatem & impassibilitatem futuram iam spe gustauerunt.
f *Et prolapsi*] grauiter peccando.
g *Renouari.*] per baptismum, non per pænitentiam: negat iterationem baptismi, sed non negat pænitentiam, quia impossibile est, natos ad pænitentiam, qui semel hoc acceperunt, rursus renouari, idest, baptizari. renouari enim est nouum fieri, nouum autem facere lauare est. extra de re. iur. c. omnis res.
h *Iterum.*] renouari ad recuperandum iustitiam. & eos dico si baptizentur.
i *Ad pænitentiam.*] id est, nomine pęnitentię: quasi dicat, non potest quis rebaptizari vt sic veram agat pænitentiam: & si fecerit, rursus crucifiget Christum quantū in ipso est. baptismus enim Christi passionē significat ꝭ. de cons. di. 4. proprie. Vel ideo dicit rursus crucifigentes Christū: quia sicut impossibile est, quod rursus crucifigatur, ita impossibile est quod rursus baptizetur in pęnitentia. Vel dic, vt in glos. quantum, &c.

Baptismus passionem Christi significat.

k *Sibimetipsis.*] idest, quantum ad seipsos, quia mors Christi vnum baptisma consecrauit, quod sufficit ad omnia peccata delenda, sicut & illa mors sufficit ad omnia peccata tollenda. qui vero iterat baptismum quasi illa mors vna & vnum ex ea non sufficiat, iterat baptisma, & mortem Christi quantum in se est, vel iterandam insinuat, vt ex ea iterata fiat remissio peccati: quod est impossibile. sicut enim impossibile est iterum Christum crucifigi, ita & secundo per baptismum aliquem mori peccatis.

Mors Christi sufficit ad omnia peccata dolenda.

l *Rideant.*] idest, derideant nos.
m *Loquimur.*] dure scilicet terrendo & increpando, quasi dicat, non diximus hoc putando vos esse tales, scilicet spinis plenos: sed timentes ne tales efficiamini, terremus vos verbis.
n *Iniustus.*] quasi dicat, ideo confido de vobis, qui olim bona multa operati estis, pro quibus si pænitueritis de malis, benefaciet vobis Deus. & hoc est, non est, &c. vt s. ea. di. §. hoc itaque. c. nō est.
o *Ostendistis.*] idest, ex quo primo bona fecistis opera.
p *Ipsius.*] idest, ad honorem Dei, & recte dixit, operis: quia ministrastis, &c. Hug.
q *Ministrastis.*] hic argu. quòd de bonis loquitur post peccatum exhibitis.
r *Desperationis.*] quasi dicat, nolo vos desperare de venia: sed ita locutus sum, vt metu desperationis (qui plerumque retrahit à peccato) vos facerem cautiores.

Metus desperationis plerumque retrahit à peccato.

s *Iustitia.*] quia non est tam crudelis Deus, &c. s. ea. dist. non. est.
t *Exhibetis.*] hic arg. quod loquitur de bonis exhibitis post peccatū.

y *Ad calcem.*] idest, præmium bonorum operum, vel ad vitam æternam. Vel calcem, idest, finem: quia extrema pars hominis est calx.
z *Incentiua.*] idest, seminaria. arg. 15. q. 1. non est. quia de corde prodeunt malæ cogitationes, quas diabolus ad consensum & opus perducit, vt s. ea. inter hæc sciendum. &c. sicut.
a *Fœnum, ligna, stipulam.*] venialia, scilicet leuia, grauia, grauissima, vt 25. dist. cap. vnum. §. criminis.
b *Incendium.*] delectationis consensus & operis.
c *Secura.*] non enim est quis tam perfectus quin cadere possit, & hoc etiam ostendit dicens: Sedet, &c.
d *In occultis.*] idest, in ambiguis. vnde non facile intelligitur quid sit appetendum, vel quid non.
e *Fili accedens.*] extra de renun. nisi.
f *Idem.*] idest, eamdem sententiam, non idem nominatiue, s. quod post baptismum possit quis peccare, vel quod non possit.
g *Considerat vultum.*] non rem, sed vmbram solam videns.
h *Reus.*] hoc exponitur ꝭ. dist. 5. c. consideret.
i *Sine peccato.*] saltem originali.
K *Omnia.*] idest, omnes homines.
l *De tentatione.*] non quod non tentetur, sed ne tentationi succumbant. vel si succumbant, eos liberat & releuat.

a Hi

a *Hi sunt.*] falsi doctores.
b *Fontes.*] non lauantes, sed coinquinantes. s. 2. q. 7. secuti sunt.
c *Et nebulæ.*] dæmonum. & dicuntur nebulæ: quasi alios obscurantes. 37. dist. vlt.
d *Superbia.*] idest, superba vanitate loquentes.

n *Vocant.*] illi qui istorum doctrinam recipiunt.
o *Scribens Angelo.*] idest, prælato.
p *Defecisti.*] finaliter. aliâs contra est quod sequitur, quòd charitatem, &c.
q *Sed habeo.*] hoc corrigendo dicit.

Pet. ibidem — † *al. Superba*] or.

sunt [a] fontes [b] sine aqua, & nebulæ [c] turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarũ reseruatur. Superbia † [d] enim uanitatis loquentes pellicient [e] in desiderijs carnis luxuriæ eos, qui paululum effugerant [f], & ad errorem reuersi sunt.] Nonne tibi videtur pinxisse [g] sermo Apostolicus nouam imperitiæ factionem [h]. Aperiunt enim quasi fontes scientiæ; qui cum aquam non habeant doctrinarum, promittunt imbrem, velut nubes propheticæ, ad quas [i] perueniat veritas Dei, & turbinibus [k] exagitantur dæmonum, atque vitiorum. Loquuntur grandia, & totus eorum sermo superbia est (immundus [l] est autem apud Deum omnis, qui exaltat cor suum:) vt qui paululum [m] refugerant à peccatis, ad suum reuertantur errorem, & suadent in luxuria ciborum, carnisque, delitias. Quis enim non libenter audiat. Manducemus, & bibamus, & in æternum regnabimus? Sapientes, & prudentes, prauos vocant [n]: eos vero, qui dulces sunt in sermonibus, plus audiunt. Ioannes apostolus, immo in Ioanne Saluator scribens [o] Angelo Ephesi ecclesiæ [Scio, inquit, opera tua, & laborem, & patientiam tuam, &c. & quia sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti [p]: sed habeo [q] aduersum te, quòd charitatem tuam primam reliquisti. Memor [r] esto, vnde cecideris, & age pœnitentiam, & prima [s] opera fac. Sin autem; veniam tibi [t], & mouebo candelabrum [u] tuum de loco, nisi pœnitentiam egeris.] Similiter & ceteras ecclesias, Smyrnam, Pergamum, Thyatiram, Sardis, Philadelphiam, Laodiciam, ad pœnitentiam prouocat: & nisi reuertantur ad opera pristina, comminatur: & in Sardis paucos habere se dicit, qui non coinquinauerunt [x] vestimenta sua, & ambulaturi [y] sunt cum eo in albis, quia digni sunt. Cui autem [z] dicit [Memento, vnde cecideris,] & [Ecce missurus est diabolus ex vobis in carcerem, vt tentemini,] & [Scio, vbi [a] habitas, vbi sedes est satanæ,] & [In mente habe, qualiter acceperis, & audieris,] & [Serua, & pœnitentiam age,] & reliqua? vtique ei dicit, qui credidit, & baptizatus est, & stans quondam, corruit per delictum. Paulisper de veteri testamento exempla distuleram: quia solent [b], vbicumque contra eos [c] facit, dicere [Lex, & prophetæ vsque ad Ioannem [d].] Ceterum quis ignorat sub alia † dispensatione Dei omnes retro sanctos eiusdem fuisse meriti, cuius nunc Christiani sunt? Quomodo ante Abraham [e] placuit in coniugio; sic nunc virgines placent in perpetua castitate: Seruiuit ille legi, & tempori suo: seruiamus & nos Euangelio, & tempori nostro, in quos fines sæculorum decurrerunt. Dauid electus secundum cor Domini, qui omnes eius fecerat voluntates, & qui in quodam psalmo dixerat [Iudica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum, & in Domino sperans non infirmabor. Proba me Domine, & tenta me: vre renes meos, & cor meum;] postea tentatur à diabolo, & post peccatum pœnitens loquitur [Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.] Magnum peccatum magna deleri vult misericordia. Salomon amabilis Domini, & cui bis [f] Deus fuerat reuelatus, quia amator [g] mulierum fuit, à Dei amore discessit: Manassem [h] impiissimum regem post captiuitatem Babylonicam in pristinam dignitatem liber [i] dierum restitutum refert. Et Iosias vir sanctus in campo Mageddo ab Aegyptio [k] rege [l] confoditur. Iesus quoque filius [m] Iosedech sacerdos magnus, quamquam in typo præcesserit Saluatoris, qui nostra peccata portauit, & alienigenã sibi ex gentibus ecclesiam copulauit; tamen secundum litteram post sacerdotium sordidatus inducitur, & stat diabolus [n] à dextris eius:

Esa. 22. — *Cor. 15.* — *Apoc. 2.* — *Apoc. 3.* — *Matt. 11.* — † *al. altera.* — s. 32. q. 4. quis ignorat. — *Rom. 4.* — *1. Cor. 10.* — *Psal. 25.* — *Psal. 50.* — *2. Reg. 12.* — *2. Paral. 33.* — s. dist. 50. Iesus. — *Zach. 3.* — *Psal. 108.*

r *Memor.*] s. dist. 50. domino sancto.
s *Et prima.*] idest, similia primis.
t *Veniã tibi.*] idest, ad detrimentum tuum.
u *Candelabrum.*] idest, cathedram, vel sedem, uel dignitatem.
x *Qui non coinquinauerunt.*] idest, qui non peccauerunt.
y *Et ambulaturi.*] resume, pauci sunt, q &c.
z *Cui autem.*] suspenditur constructio vsque illuc, vtique.
a *Et scio ubi.*] scilicet in peccatis.
b *Quia solent.*] falsi doctores hæretici.
c *Contra eos.*] scilicet falsos doctores.
d *Vsque ad Ioannem.*] quasi dicat post Ioannẽ non habent locum, sed mentiuntur: quia illud verum est in cæremonialibus.
e *Abrahã.*] ecce alia dispensatio olim: alia nunc: q̃a licet altera dispensatio nunc, & altera olim: tamen quantũ ad merita hominum bona vel mala, & quantũ ad posse peccare post charitatem idem fuit olim quod nunc. & ideo exẽpla veteris testa. rectè inducere possum.
f *Bis.*] prima vice in Gabaon quando sacrificium Deo obtulit, & Deus obtulit ei donum scientiæ, vt habetur in lib. Regum [a] alia vice nõ legitur reuelatus ei specialiter, nisi quando composuit cantica canticorum. 36. dist. c. qui ecclesiasticis. S. ecce.
g *Quia amator.*] s. 32. q. 4. Salomon.
h *Manassem.*] s. 1. q. 7. si quis omnem. iste fuit filius Ezechiæ.
i *Liber dierum.*] scilicet Paralipomenon: in quo agitur de computatione dierum, & annorum regum Israel.
k *Ab Aegyptio.*] scilicet Pharaone, cũ enim Pharao vellet ire contra regem Medorum, primo aggressus est regem Adremon, qui regnabat tunc in Carchamis. descendit ergo rex Iosias Iudææ in occursum eius, prohibens ne transitum faceret per Iudæam. & misit Pharao ad eum dicens: Quid mihi & tibi rex Iuda? non aduersum te venio: ad Euphratem propero. misit me Deus ad Medos. sine me, ne Deus qui mecum est, interficiat te. non acquieuit Iosias, sed cum rege Adremon componebat acies suas, vt dimicaret aduersus Pharaonem. & forsitan dum transiret à curru in currum, qui sequebatur eum more regio, occisus est à sagittarijs in campis Mageddo.
l *Rege.*] idest, Pharaone.
m *Filius Iosedech.*] supra dist. 50. Iesus.
n *Diabolus.*] idest, vxor sua.

Cãdelabrũ qualiter sumitur.

[a] L. 3. c. 4. Salomoni bis fuit Deus reuelatus.

Pharao, regem Medorum oppugnauit.

e *Pelliciunt.*] idest, alliciunt & decipiunt. Vnde Augustinus super epistolam secundam Petri. Pellices dicuntur meretrices, à pollutione, vel à pellis formositate, quia incautos alliciunt, & decipiunt. Pelliciunt ergo hæretici animas instabiles variorum dogmatum erroneis sectis. quasi constuprantes luxibus subdendo.
f *Effugerant.*] idest, recesserant à peccato per pœnitentiam.
g *Pinxisse.*] idest, distinxisse vel denotasse vel descripsisse.
h *Factionem.*] idest, nouam hæreticam inuentionem.
i *Ad quas.*] idest, quasi ad eas.
K *Et turbinibus.*] supra 2. q. 7. secuti.
l *Immundus.*] interpositio est, & debet subiungi, ideo grandia loquuntur, vt qui, &c.
m *Paululum.*] causam reddidit quare dixit, loquuntur grandia.

& candida illi vestimenta deinceps redduntur. Superfluum est de Moyse, & Aaron scribere, quòd ad aquam contradictionis offenderint Deum, & terram repromissionis non intrauerint: cum beatus Iob angelos [a] quoque, & omnem creaturam peccare posse commemoret, dicens [Quid enim? Numquid homo coram Deo [b] mundus est? aut in operibus suis sine macula vir?] si contra seruos [c] suos non credit, & aduersum Angelos suos prauum quid repperit; quanto [d] magis habitantes in domibus luteis: de quibus [e] & nos ex eodem luto sumus. Tentatio [f] est vita hominis super terram. Et cecidit lucifer, qui mittebat [g] ad vniuersas nationes: & ille, qui in paradiso delitiarū inter [h] duodecim nutritus est lapides, vulneratus à morte† Domini [i], ad inferna [k] descendit. Vnde & Saluator in Euangelio [Videbam, inquit, satanam, quasi fulgur de cælo cadentem.] Si altissima illa sublimitas [l] cecidit, quis cadere non possit? Si in cælo ruinæ, quanto magis in terra? Et tamen cum ceciderit lucifer, immo post casum coluber antiquus; virtus eius in lumbis [m] eius, & potestas eius super vmbilicum [n] ventris. Obumbrantur [o] in eo arbores [p] magnæ, & dormit iuxta iuncum [q], & calamum, & caricem. Ipse est rex omnium, quæ in aquis sunt [r], vbi scilicet voluptas, & luxuria, & propago, & irrigatio nuptiarum [s], *& infra.* ¶ Transiuimus ad secundam partitionem, in qua negat eos, qui tota fide baptisma consecuti sunt, deinde posse peccare, & docuimus, quòd excepto Deo [t], omnis creatura sub vitio sit: non quòd vniuersi peccauerint, sed quòd peccare possint, & similium ruina, stantium [u] metus sit [x].

Num. 20. — Iob. 15. & 4. — Iob. 7. — Esa. 14. — † al. monte — Luc. 10. — Esa. 14. — Ezech. 28. — Iob. 40. — Prope finem secundi libri

¶ *Vt ea, quæ ad initium huius longi capitis spectant, melius intelligantur, necesse est antecedentia apud B. Hieronymum legere: in quibus obiectio ex verbis sancti Ioannis deducta exprimitur. Omninoque in toto hoc capite sæpe ad originale recurrendum est, quamquam ex eo multa sunt emendata, & nonnulla, quę magis necessaria videbantur, addita*

Euidenter [y] itaque ex præmissis apparet, nonnullos charitatem habere, quam postea criminaliter delinquendo amittunt. Quòd si quis contendat non de virtute, sed de virtutis opere debere intelligi; deliberet, quid respondeat de innocentia Adæ, de iustitia Moysi, Dauid, & ceterorum, qui plena fide ad baptisma accedentes, licet postea prolapsuri sunt, tamen cælestia dona degustant, & spiritus sancti fiunt participes, vt non solum ante humanos, verum etiam ante Dei oculos ex aqua, & spiritu sancto inueniantur renati: qui si charitatem Dei non haberent, aqua tantum regenerarentur, non spiritu. Opera enim, seu sacramentorum participatio, nisi ex charitate procedant, apud Deum nec iustitiam, nec innocentiam præstant. Si enim (inquit Apostolus) habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, & si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum; & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest [z]. ¶ *Sed quia de prædestinatis ad vitam à nonnullis conceditur, quòd charitatem amittant, & amissam recuperent, de reprobis etiam videndum est, an ipsi charitatem habeant, qua amissa postea damnentur.*

1. Cor. 13.

De his ita scribit Augustinus in libro de correptione & gratia, c. 9.

a ¶ *Angelos.*] quo ad naturam eorum, nisi essent cōfirmati per gratiam. vnde Plato in Timæo. Dij deorum, quorum opifex paterque ego, natura quidem dissolubiles, me autē sic volente indissolubiles.
b ¶ *Coram Deo.*] idest, comparatione Domini. H.
c ¶ *Si contra seruos.*] scilicet Mosen & Aaron, de qbus præmisit. H.
d ¶ *Quanto.*] supra 8. q. 1. si ergo.
e ¶ *De quibus.*] idest, de numero quorum [1].
f ¶ *Tentatio est vita hominis.*] idest, dum viuit homo tentatur.
g ¶ *Qui mittebat.*] idest, missurus erat minores Angelos si stetissent sicut modo faciunt Angeli boni. H.

[1] Sub. prauū quid reperit aduersus habitantes, &c. secūdum H.

h ¶ *Inter duodecim.*] iuxta illud: Omnis lapis pretiosus operimentum tuum. ī. ea. principium. ibi tamen non habetur nisi de nouem lapidibus.
i ¶ *A morte Domini.*] idest, per mortem Domini [2] qui diabolo mūdi potestatem ademit. vel *amore Dei*, quem amisit.

[2] Glo. est similis in l. seruo legato. §. 1. ff. de leg.

K ¶ *Ad inferna.*] hic dicitur ꝙ morte Christi diabolus est religatus in inferno, & erit ibi ligatus vsque ad tēpus Antichristi, & tunc soluetur, non à pœnis, sed à vinculis, vt exerceat vires suas ī malos.

Diabolus morte Christi est in inferno religatus.

l ¶ *Sublimitas.*] idest, Lucifer.
m ¶ *In lumbis eius.*] quo ad tentationem virorum, in quibus (vt dicitur) sedes luxuriæ est in lumbis.

Luxuriæ sedes vbi est.

n ¶ *Vmbilicum.*] quo ad tentationem feminarum, in quarum vmbilico dicitur esse sedes luxuriæ. Vnde Augu. super eumdem locum, semen coitus viris inesse lumbis, feminis in vmbilico perhibetur. quia ergo diabolus vtrique sexui per luxuriam dominatur, ad viros loquens conuenienter dixit. Virtus eius in lumbis, & c. Propheta etiam sub specie feminæ petulantiam Iudæi increpans ait: In die ortus tui non est præcisus vmbilicus tuus.
o ¶ *Obumbrantur.*] per ipsum.
p ¶ *Arbores magnæ.*] idest, qui magni videntur, vt sunt hypocritæ.
q ¶ *Iuxta iuncum.*] idest, hypocritas, qui merito designantur per ista, cum exterius aliquid videantur, & interius sint vani, vt illa. per iuncum enim, qui est sine nodo exterius, interius autem substantia caret, hypocritæ designantur. Per calamum exterius splendentem & fragilem, sed interius vacuum, designantur sæculares mundanæ gloriæ dediti, & eius splendori, quæ cito transeunt. Per caricem crescentem in locis palustribus, & per manum tangentis vulnerantem curiositas temporalium designatur, quæ in affluentia nutritur, & crescit, & animum pungit.

Hypocritæ sunt iuncis similes.

r ¶ *Quæ in aquis sunt.*] idest, in fluxu rerum labentium.
s ¶ *Nuptiarum.*] saturandæ causa libidinis contractarum: secus si causa prolis. 33. q. 4. vir cum propria.
t ¶ *Ex præcepto Deo.*] idest, secundum præceptum, idest, auctoritatem diuinæ scripturæ. Alij corrigunt hoc, & dicunt excepto Deo, & bene.
u ¶ *Stantium.*] idest, stantes timeant, ne scilicet simili cadant ruina.
x ¶ *Metus sit.*] idest, debeat esse.

EVIDENTER. CASVS. Concludit Gratianus ex præallegatis, charitatem semel habitam amitti posse, cum quis postea criminaliter delinquit. quod non solum de operibus charitatis, sed etiam de ipsa charitate verum esse ostendit: quod probat exemplo Adæ, Moysi, & Dauid, adijciens hoc posse contingere, non solum circa prædestinatos, sed etiam circa præscitos. ad quod inducit sequentia capitula.

y ¶ *Euidenter.*] ex prolixe allegatis concludit Grat. charitatem semel habitam amitti posse. qđ nō solum de operibus charitatis, sed de ipsa charitate verum ostendit esse, adijciens hoc non solum circa prædestinatos, sed etiam circa præscitos posse contingere. ad quod auctoritatem inducit vsque ad illum locum. item illud Euangelij. vbi in contrarium auctoritates inducit duas, videlicet quòd reprobi non habent charitatem, sed eas de hypocritis intelligendas esse probat auctoritate Gregorij.
z ¶ *Prodest.*] ad regnum cælorum obtinendum, vt dist. 3. §. pen & cap. si quis autem.

EVI-

Apo

A Posto'us.] CASVS. Probat Augustinus in hoc c. per multas auctoritates quòd multi qui modo habent charitatē, futuri sūt mali finaliter. *Idem in eodem* verbum est Gratiani sæpe insertū. sequens c. l. multi, planum est.

a ¶ *Mox addidit*] in epistola ad Romanos: vbi dicitur, Scimus autem

f MIrandū] ¶ *Itē illud Euāgelij.*] nō qui incipit: quia hæc auctoritas euāgelij & sequēs Gregorij vidētur innuere ꝙ reprobi futuri charitatē nō habeant, eas ponit G. & postea soluit

g MVlti.] his dici potest: *Cœpisti melius quàm desinis, vltima primis cedunt dissimiles hic vir, & ille puer.*

no: & quibusdam nō. hoc enim ignoratur. j. dist. 4. §. verū. & ca. fi. ex bono secundū Hug. Versus.

C. XLI.

Rom. 8.

APostolus sciens nonnullos diligere Deum, & in eo bono vsque in finem non permanere; mox addidit [a] [his, qui secundum propositum vocati sunt, &c.] *Idem in eodem libro c. 6.* ¶ An adhuc & iste nolens corripi, poterit dicere, Quid ego feci, qui non accepi [b]? quem constat accepisse, & sua culpa, quod acceperat, amisisse. Possum, inquit, possum omnino, quando me arguis †, quòd ex bona vita in malam mea voluntate relapsus sum, dicere adhuc; quid ego feci, qui non accepi? Accepi enim fidem, quæ per dilectionem operatur; sed in illa vsque in finem perseuerantiam non accepi. *In eodem c. 9.* ¶ In bono illos volebat proculdubio permanere: erant vtique in bono; sed in eo non permanserunt. *In eodem c. 13.* ¶ Propter huius vtilitatem secreti [c] credendum est quosdam de filijs perditionis, non accepto dono perseuerandi vsque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere viuere, & aliquandiu fideliter, & iuste viuere, & postea cadere, &c.

† al. arguis] or.

j. dist. 4. ex bono. §. cum ergo.

a ¶ Qui non accepi.] *Restitutus est hic locus ex originali: nam antea valde erat deprauatus. Ac tamen, quoniam hę sententia valde mutilata referuntur, operæpretium fuerit ad fontem adire.*

Multa similia [d] *de reprobis in Euangelio* [e] *etiam.* [*Qui perseuerauerit vsque in finem, &c.*] *In eodem.* [*Iterum homo iste incipit, &c.*] *Idem Augustinus in eodem libro de correp. & gratia, c. 8.*

Matt. 10.
Hæc non sūt inuenta.

C. XLII.

MIrandum est, quare Deus quibusdam filijs perditionis det fidem operantem per dilectionem; nec det in ea perseuerantiam.

Summatim collecta sententia.

Item illud [f] *Euangelij* [*Non qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem; hic saluus erit.*]

Matt. 10.

Item Gregorius lib. 8. Moralium, c. 35.

Potiꝰ glossa ordinar. 2. Paralip. c. 9. in extremo.

C. XLIII.

MVlti [g] bene incipiunt, qui in malo vitam finiunt.

Nō autē bene incipit, qui numquam ex charitate operatur. Quòd si ex charitate aliquando aliquid agit; & charitatem aliquādo in ipso necesse est esse. § ¶ *Illud autem Gregorij* [*qui seduci* [h] *quandoque non reuersuri possunt, &c.*] *non dc omnibus generaliter reprobis, sed de hypocritis specialiter intelligendum est. Quod ex verbis eiusdem euidenter datur intelligi. Cum enim quæstionem proposuisset, cur misericors Deus ista fieri permittat, vt Leuiathan* [i] *seu nunc per suggestiones callidas, siue tunc per damnatum illum, quem replet* [k]*, hominem; vel Solis sibi radios, id est, doctos quosque, sapientesque subijciat, vel aurum* [l]*, hoc est, viros sanctitatis claritate fulgentes, quasi lutum sibi, vitijs coinquinando, substernat; mox in eiusdem quæstionis solutione supposuit dicens.*

Infra c. prox.

Iob. 41.

Lib. 34. moralium, c. 9. & 10. ad c. 41. Iob.

C. XLIIII.

CItius [m] ad hoc respondemus: quia aurum, quod prauis eius persuasionibus quasi lutum sterni potuerit; aurum ante Dei oculos numquam fuit. Qui enim seduci quandoque non reuersuri possunt; quasi habitam sanctitatem ante oculos hominum vidētur amittere [n]: sed eam ante oculos Dei numquam habuerunt. Sæpe namque homo multis occulte peccatis inuoluitur; & in vna aliqua virtute magnus videtur: quæ ipsa quoq; virtus [o] inanescens deficit: quia dum innotescit [p]

Supra in verbis Gratiani.

NON AVTEM. CASVS. infert Gratianus ex supradicto c. quòd qui nō bene incœpit, charitatem habere nō potuit. Postea dicit quòd illud quod postea sequitur in auctoritate Greg. scilicet qui se duci, &c. nō est intelligēdum generaliter de omnibus reprobis, sed specialiter de hypocritis: qđ ex verbis eiꝰ dē Grego. intelligitur.

ILLVD AVTEM. Hæc est 5. pars dist. in qua magister loquitur de hypocritis, qui aurū videntur corā populo, sed coram Deo stercus, & hoc probat G. per c. seq. lo. de Fan.

h ¶ *Qui seduci.*] hęc est tota præcurrēs Gratiani. vult .n. determinare capitulū Gregorij, qđ statim sequitur. j. ea. citius ad hoc.

i ¶ *Vt Leuiathan.*] q. d. siue per propriā suggestionem, siue per malum hominem, & damnatum quē diabolus repleuit malitia, siue per suggestionis ministrū.

k ¶ *Replet.*] tristitia.

l ¶ *Aurum.*] pro sapientia ponitur aurū. j. ea. dist. principiū. & ita aliter quàm hic sumit.

Aurū pro sapiētia ponitur.

m CItius.] CASVS. exponit Greg. in canone isto illa verba Iob super illo, sub ipso erūt radij solis, & sternet sibi aurum quasi lutum. Primo ergo dicit, quòd per aurū designētur hypocratæ: qui quasi deaurati sunt, cum in superficie videātur habere virtutes, nec habeant. Secundo dicit ꝙ huiusmodi hypocrisis detegit in hac vita, quādoque ante finem, quādoque in fine, quandoque numquā: & cū detegitur, tunc aurū quasi lutum sternitur. Vltimo dicit quā vtilitatem consequātur prædestinati siue huiusmodi hypocritæ faciāt bona, siue publice cadant ī peccatum. nam per bonam operationem inuitant perseueraturos ad bonum operandum, per casum reddunt bonos cautiores. *Ipsa quoque virtus.* i. opus virtutis. & ita fere per totum.

(a, continued) tē quoniam diligētibus Deū omnia cooperāturin bonū, ijs qui secūdū propositum vocati sunt sancti. s. ea. talibus.

a ¶ *Mox addidit.*] idest postquā dixerat, scimus quoniam diligentibus Deum, &c.

b ¶ *Non accept.*] perseuerantiā in charitate & in bonis operibus.

c ¶ *Propter secreti.*] .i. propter secretā hanc dispositionem Dei, quæ vtilis est. aliàs enim est hic vtilitatem.

d ¶ *Similia.*] dicit ī eodem idem Augustinus.

e ¶ *In Euangelio.*] supple sumit idem Augustinus ista exempla.

n ¶ *Amittere.*] hæc de hypocritis intelligenda sunt, qui videntur deaurati & fulgidi, & habere virtutes in superficie, cum nec sunt nec habent: & qui caret vna, caret omnibus. dist. 5. c. fi. de pæni. dist. 5. consideret.

o ¶ *Ipsa quoque virtus,*] id est, opus virtutis & ita fere per totum.

p ¶ *Innotescit.*] id est, virtus videtur.

Hyppocritæ videtur deaurati.

a *Appetitur.*] ab alijs.
b *Virtus ante.*] putatiua.
c *Etiam ante homines.*] id est, in conspectu hominum.
d *Curauit.*] supra ea. dist. ver. item. §. pe. secundum Augustinũ.
e *Per aliquid.*] id est, quantũ ad aliquid, scilicet ad bona opera.
f *Operepretiũ.*] id est, vtile credim⁹, si aperiamus quomodo de istis disponit ad vtilitatem aliorum, & hoc est. sæpe enim, &c.
g *Ordinis.*] id est, intellectus tropologici.
h *Angustam.*] arcta enim est via, quæ ducit ad vitam. Vnde Virgilius.
Facilius descensus auerni.
Sed reuocare gradũ superasq; euadere adauras
Hoc opus, hic labor est:
Pauci quos æqu⁹ amauit Iuppiter: aut ardens euexit ad æthera virtus,
Dijs geniti potuere. 12. q. 1. omnis ætas.
i *Exẽplo.*] hi sunt qui ad sempiternam vitam proximos mẽdacio suo opitulante deducũt, vt 22. q. 2. primum. Ex hoc ergo collige ex quo sẽsu illud accipiatur.
k *Articulo.*] i. impedimento.
l *Lapsum.*]
Felix quem faciũt aliena pericula cautum. supra 27. q. 1. cap. 1. ĩ. de consecra. distin. 1. hi duo, & dicit Seneca.
Ruina præcedẽtium solet esse doctrina sequentium. Facit ad hoc supra eod. si enim. in fine.

n *Negantur.*] supra ea. c. quia radix. §. cum ergo. & §. ego sum. & cap. charitas.
o *Vnde in Euangelio.*] Matthæi 27.
p *Donum cæleste.*] i. doctrinam Euangelicam.
q *Ad pænitentiam.*] per baptismum. hoc est expositum. supr. eod. si enim.
r *In veritate.*] ĩ. 16. q. 2. visis. contra.
s *In veritate.*] id est, in charitate & hoc dicit allegando:

hominibus; proculdubio laudatur, eiusque laus inhianter appetitur[a]: vnde fit, vt & ipsa virtus ante[b] Dei oculos virtus non sit: dum abscondit, quod displicet; prodit, quod placet. Quæ itaque esse merita apud Deum possunt; quando & mala occulta sunt, & bona publica? Plerumque enim, sicut diximus, latet superbia, & castitas innotescit. Atque ideo ostensa diu charitas circa vitæ finem perditur: quia cooperta superbia vsque ad finẽ incorrecta retinetur. Alius eleemosynis vacat: propria distribuit: sed tamen multis iniustitijs seruit; vel fortasse linguam in detractionibus † exercet: & fit plerumque, vt is, qui misericors fuerat, iuxta vitæ suæ terminum rapacitatis, & crudelitatis stimulis inardescat. Quod valde iusto iudicio agitur, vt perdat ante[c] homines, vnde hominibus placuit[d]; qui hoc, vnde Deo displicuit, corrigere numquam curauit. Alius patientiæ studet: sed dum inuidere alijs, & seruare in corde malitiam non cauet; fit quandoque impatiens; quia diu latuit dolens. Hi itaque & per aliquid[e], aurum sunt, & per aliquid, lutum sunt. Atque hoc aurum, quasi lutum, sternitur; quando occultis peccatis exigentibus, etiam virtus, quæ publice claruerat, dissipatur. Sed operæ pretium[f] credimus, si in his virtutem superni ordinis[g], subtilius perpendamus. Sæpe enim omnipotens Deus occulta quorumdam mala diu † tolerat; vt aperta eorum bona electorum suorum visibus profutura dispenset. Nam nonnulli mundum nequaquam funditus deserentes, non perseueraturi angustum iter arripiunt: sed ad quærendam angustam[h] viam exemplo[i] suo eos, qui perseueraturi sunt, accendunt. Vnde plerumque contingit, vt ipsum hoc, quod bene videntur viuere, non sibi, sed solis potius electis viuant: dum exemplis suis ad bene viuendi studia perseueraturos alios non perseueraturi prouocant. Sæpe enim quosdam videmus viam ingredi, ad locum propositum festinare, quos alij, quia euntes conspiciunt, sequuntur, eumdemque locum pariter petunt: sed fit plerũmque, vt irruente aliquo implicationis articulo[k] post se redeant, qui præibant; & hi ad locum perueniant, qui sequebantur. Ita nimirum sunt, qui non perseueraturi, viam sanctitatis arripiunt. Idcirco enim virtutis iter non peruenturi inchoant, vt eis, qui peruenturi sunt, viam, qua gradiantur, ostendant: quorum etiam casus vtilitate non modica electorũ prouectibus † seruit: quia illorum lapsum[l] dum conspiciũt; de suo statu contremiscunt: & ruina, quæ illos damnat, istos humiliat. Discunt enim in superni adiutoris protectione confidere, dum plerosque conspiciunt de suis viribus præsumentes † cecidisse. Quando ergo bene agere videntur reprobi, quasi planum iter electis sequentibus monstrant. Quando vero in lapsum nequitiæ corruunt, electis post se pergentibus quasi cauendam superbiæ foueam ostendunt.

Quòd vero[m] reprobi negantur[n] comedere panẽ, qui de cælo descẽdit, vel bibere aquam viuam; non sic accipiendum est, vt à charitate penitus credantur alieni; sed vt in charitate radicem figere non intelligantur. Aliud est enim bibere, vel manducare; atque aliud degustare. Vnde in Euangelio[o] de Christo legitur [*Et cum gustasset; noluit bibere.*] *Bibit ergo aquam viuam, & manducat panem, qui de cælo descendit, qui in charitate radicem figit: degustat, qui ea aliquatenus communicat, à qua postea delinquendo recedit. De quibus Apostolus dicit* [*Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, & gustauerunt donum cæleste[p], & posthac omnia prolapsi sunt, rursus renouari ad pænitentiam[q].*] *Hinc etiam diabolus in veritate[r] stetisse, non in ea creatus esse negatur. Fuit enim in veritate conditus: sed dum de se superbiendo præsumpsit; alienus ab ea factus est. In veritate[s] autem quomodo esse creatus perhibetur; si sine dilectione sui cõditoris creatus esse probatur? Aut quomodo bonus à Deo conditus asseritur; si nihil diuinæ dilectionis in sui conditione acceperit? Quomodo ante superbiæ motum sine vitio extitit; si conditorem suũ nullatenus dilexit? Aut quo-*

QVOD VERO. CASVS. dictũ est s. §. cum ergo. in c. charitas. q reprobi non comedunt panem, qui de cælo descendit, neque bibunt aquã viuã. Nũc Gratianus determinat illud, & dicit q non est ita intelligendum, q reprobi sint penitus alieni à charitate: sed non sũt radicati in charitate. Nam ille dicitur comedere & bibere, q radicem habet ĩ charitate. Ille degustat, qui ab ea delinquẽdo recedit: ad quod inducit auctoritatẽ Apostoli, sicut diabol⁹ dicitur recessisse à charitate: & sic nacta occasione probat per multas rationes, q diabol⁹ creatus fuit ĩ charitate, sed in ea non perseuerauit. ad quod ĩducit auctoritatem Greg. *negatur*, ab Augustino.
m *Quod vere.*] soluit Gratianus auctoritatẽ inductã s. ea. dist. §. cũ ergo. c. charitas. ad hoc q charitas amitti non possit. & hac occasione diabolum in charitate creatũ esse ostẽdit, & de Luciferi excellẽtia multa subiungit.

id est, præsunt de genere bonorum. Pet.

Via para difficilis est arcta.

Id est, inferni ab a, quod est sine, & ververis. Archid.

† detractationibus] or.

Cap. 10.
† Abest ab orig.

Greg. lib. Mor. c. 24. al

Iob. 40.

Esa. 2. & 14

Ezech. 31.

† al profectibus

† Abest ab orig.

Supra ea. charitas est aqua.

Matt. 27.

Hebr. 6.

Io. 8.

Diffe-

a ¶ *Differentia.*] quòd alij sunt boni, & alij sunt mali.
b ¶ *Pœnam.*] æternam: quod numquam facit. argum. s. 11. q. 3. illud plane.
c ¶ *Quod creando.*] Non enim debet punire quod ipse approbauit, vt 23. q. 4. Nabuchodonosor. ff. ad leg. Iul. de adulte. si vxor. in fine. Ex

stin. 1. cogitatio. & 50. distin. diuortium. Sed forte numquam habuit charitatem, vt dicitur in contrario. Vnde magister hoc dicit allegando, & secundum hoc omnia contraria intelliguntur non de charitate quam non habuit, sed quam habiturus esset si stetisset.

modo par, siue excellentior ceteris creatus dicitur; si nonnullis eorum in amore Dei conditis, hic ab eius dilectione vacuus factus est? Vnde autem hæc differentia [a] *inter bonos, & malos angelos processit? Si ex creante, iniustus videtur Deus, qui ante peccatum infert pœnam* [b] *, vel qui hoc punit, quod creando* [c] *infudit. Si autem non ex creante; cum non ex traduce* [d] *; restat, vt ex propriæ libertatis arbitrio vitium superbiæ in euangelicam naturam processerit. Bona ergo condita est, quæ suo vitio* [e] *à bono in malum commutata est. Sed quomodo bona esse potuit; si dilectione penitus caruit? Neque enim angelus nobis similis* [f] *factus est: quos vsque ad certum tempus ætatis infirmitas grauat: vt neque virtus, neque vitium, vllum locum in nobis obtineat. Accepit ergo dilectionem in sui creatione, sicut & ceteri: de quibus dicitur [Angelicæ virtutes, quæ in Dei amore persliterũt] Non ait, quæ diligere Deum cœperunt, sed [quæ in eius amore persliterunt:] quæ ex creatione diligere cœperant, vt principium diuinæ dilectionis omnibus credatur esse commune; perseuerantia vero eorum tantummodo intelligatur, qui in retributione hoc accipere meruerunt, vt confirmati vlterius cadere non possent, & hoc de se certissime scirent. Vnde bene apud Moysem* [g] *prius cælum, deinde firmamentum factum esse dicitur: quia nimirum angelica natura prius æqualiter subtilis in superioribus est condita: postea in persistentibus in amore sui conditoris mirabiliter confirmata.*

Greg. lib. 32. Mor. c. 24. al. 18.

Hinc etiam Gregorius in moralibus multa de perfectione angelicæ creationis replicans, charitate negat repletum, non ea penitus vacuum [h] *asserit; qua, si penitus caruisset, numquam ea, quæ de eius excellentia dicuntur, conuenienter de eo intelligi possent.*

C. XLV.

Iob. 40.

PRincipium [i] enim (*inquit beatus Gregorius*) viarum [k] Dei Beemoth [l] dicitur: quia nimirum, cum cuncta creans ageret; hunc primum [m] condidit, quem reliquis angelis eminentiorem fecit. Huius primatus eminentiam conspicit propheta, cum dicit [Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei: abietes non adæquauerunt summitatem eius: platani non fuerunt æquales † frondibus illius. omne lignum † paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini eius: quoniam speciosum fecit eum in multis, condensisque frondibus.] Qui namque [n] accipi in cedris, & abietibus, & platanis possunt; nisi illa virtutum cælestium proceræ celsitudinis agmina in æternæ lætitiæ viriditate plantata? Quæ quamuis excelsa sunt condita; huic tamen nec prælata sunt, nec æquata, qui speciosus factus in multis, condensisque frondibus esse dicitur; quia prælatum ceteris legionibus tanta illum species pulchriorem reddidit, quanta ei † supposita angelorum multitudo decorauit. Iste arbor in paradiso Dei tot, quasi condensas frondes habuit [o], quot sub se positas supernorum spirituum legiones attendit. Qui idcirco peccans, sine venia [p] damnatus est; quia magnus sine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rursum per eumdem prophetam dicitur. [Tu signaculum [q] similitudinis Dei, plenus [r] sapientia, & perfectus decore in delitiis paradisi Dei fuisti.] Multa enim de eius magnitudine locuturus primo verbo [s] cuncta complexus est. Quid namque boni non ha-

Esa. 2. & 14. Ezech. 31.
† al. aqua
† al lignum pretiosum
† al. &
Ezech. 28.

PRincipium.] CASVS. Hoc c. est Gregorij vsq; ad sequentẽ §. charitas. Sed interponit sæpe verba Iob vel Ezechielis, vt ea exponat. Intẽdit ergo Greg. in hoc c. multum commẽdare Luciferũ, ostendẽdo eius perfectionẽ, dignitatem & excellentiam, quam in charitate & ĩ alijs gratuitis donis & naturalib⁹ habuit ante lapsum: & hoc facit inducendo auctoritatẽ ex verbis Iob & Ezechielis. Inquit, verbum est Gratiani, & primo exponit verba Iob, ipse enim est principiũ viarũ Dei, &c. *Propheta.* s. Ezechiel. *Qui namque*, verba sũt Greg. *Aurum*, verba Grego. *In munere.* id est, in adiumẽto Dei. *Insinuat*, scilicet Iob.

i ¶ *Principium.*] s. præcipuum opus inter prima opera Dei, vel prim⁹ & dignior inter alios angelos, quorum ministerio paratur. & patet via ad Deum.

k ¶ *Viarum.*] id est, operũ. sicut enim in via continetur vestigiũ itinerantis, sic in qualibet creatura est via, qua qs ducitur ad intelligendã potentiam Dei.

l ¶ *Beemoth.*] id est, diabolus. Beemoth interpretatur animal immũdum. quia diabolus propter superbiam à cælesti beatitudine tamq̃ immundũ animal alienus factus est.

m ¶ *Primum.*] id est, præcipuum. non enim prius creauit hunc q̃ alios aliàs in Salomone contra, bi, Qui viuit in æternum, creauit omnia simul.

n ¶ *Qui namque.*] Verba Gregorij exponentis prædictã auctoritatem Ezechielis.

o ¶ *Habuit.*] Lucifer.

p ¶ *Venia.*] Cum enim plus potestatis & pulchritudinis ei cõmissum fuerat, ideo magis diligi præsumebatur. arg. s. 2. q. 5. quanto. & j. dist. 3. c. q̃uis. §. quod aũt. & cap. septies. ideoque tanto magis obsequi tenebatur, & plus puniri debuit, cum non fuerit obsecutus. arg. C. de conduc. & procu. conductores. in fin. lib. 11. & grauiora facit delicta, &c. vt 11. q. 3. præcipue. 40. distinct. homo Christianus. j. ea. distinct. 5. consideret. supra ead. distinct. 1. §. ex his itaque. supra 23. quæst. 4. qui peccat.

q ¶ *Tu signaculum.*] dicitur signaculum propter virtutes expressas, quas recepit à Domino.

r ¶ *Plenus.*] id est, plenam scientiam habens, & perfectionem decoris & charitatis.

s ¶ *Primo verbo.*] hoc scilicet signaculum.

suæ naturæ à Deo sibi statutum, & ex tali deordinatione secuta fuit auersio a Deo: & sic peccatum. & ad hoc facit glo. super illud Psal. De⁹ quis similis erit tibi? vbi dicitur, qui per se vult esse vt Deus, per se vult esse similis Deo. Archid.

Beemoth qualiter interpretatur.

Vel potest dici animal perfectum: quia homines quos peccare facit, nõ homines, sed animalia dici possunt. Archid.

Deus præsumitur plus diligere illos quibus plus perfectionis tribuit.

d ¶ *Ex traduce.*] quia angeli non fuerunt ex traduce, id est, ex præiacente materia: sicut nec anima. s. 32. q. 2. Moyses.

e ¶ *Suo vitio.*] Sed vnde fuit primus motus angeli ad malũ? Dic q ex libero arbitrio. Sed in libero arbitrio non fuit malum. vnde ergo prouenit malũ? Dicas q in libero arbitrio fuit quædã libertas, & ex illa libertate cecidit in malum. hæc est difficillima quæstio.

f ¶ *Similis.*] cum Angelus statim fuit post creationem capax rationis, sed homo non, donec sit adultus.

g ¶ *Moysem.*] in Genesi circa principium.

h ¶ *Vacuum.*] s. 16. q. 2. visis. contra. vbi dicit q charitatem nequiuit habere in cælo. sed forte dicitur non habuisse: quia non perseuerauit: quia non dicitur factum nisi duret factum, vt s. ead. di-

a ¶ *Quò.*] id est, inquantum subtilior est natura, id est diuinæ naturę capacior ratione & intellectu.
b ¶ *Eò.*] id est, intantum.
c ¶ *Similitudo Dei.*] id est, gratia & dilectio, quæ erat Deo similis in illum.

scilicet, charitas, quæ deseri potest, &c. Et Pauli, scilicet, charitas numquam excidit: quia videntur contradicere ei quod dictum est supra, & quod dicitur ibi, charitas, quæ deseri potest, ficta est, & non vera; id est, non est vera respectu charitatis diuinæ, vel respectu eius, quę deseri non potest: vera tamen est. vnde in fine concludit

buit, qui† signaculum Dei similitudinis fuit? De sigillo quippe annuli talis similitudo imaginaliter exprimitur; qualis in sigillo eodem essentialiter habetur. Et licet homo ad similitudinem Dei creatus sit; angelo tamen quasi maius aliquid tribuens, non eum ad similitudinē Dei conditum; sed ipsum signaculum Dei similitudinis dicit: vt quò[a] subtilior † est in natura; eò [b] in illo similitudo [c] Dei plenius credatur expressa. Hinc est, quòd primatus eius potentiam adhuc insinuans idem propheta[d] subiungit [Omnis lapis [e] pretiosus [f] operimentum [g] tuum, sardius [h], & topazius, & iaspis, chrysolitus, onyx, & berillus, saphirus, & carbunculus, & smaragdus.] Nouem dixit genera lapidum; quia nimirum nouem sunt ordines angelorum. Nam cum per ipsa sacra eloquia angeli, archangeli, throni, dominationes, virtutes, principatus, potestates, Cherubim, & Seraphim aperta narratione memorantur; quantæ sint supernorum ciuium distinctiones [i] ostenditur: quibus tamen Beemoth iste opertus fuisse describitur: quia eos, quasi vestem ad ornamentum suum habuit; quorum dum claritatem transcenderet, ex eorum comparatione clarior fuit. De cuius illic adhuc descriptione subiungit [Aurum opus decoris tui: & foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt.] Aurum opus decoris eius extitit: quia sapientiæ claritate canduit, quam bene creatus accepit. Foramina vero idcirco in lapidibus fiunt, vt vinculati auro [k] in ornamenti compositione iungantur, & nequaquam à se diffideant: quos interfusum aurum repletis foraminibus ligat. Huius ergo lapidis in die conditionis suæ foramina præparata sunt: quia videlicet capax charitatis est conditus: qua si repleri voluisset, stantibus angelis tamquam positis in regis ornamento lapidibus potuisset inhærere. Si enim charitatis auro sese penetrabilem præbuisset; sanctis angelis sociatus in ornamento, vt diximus, regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iste foramina: sed superbiæ† [l] vitio [m], charitatis [n] auro non sunt repleta. Nam quia idcirco ligantur auro, ne cadant; idcirco iste cecidit: quia etiam perforatus manu artificis, amoris vinculis ligari contempsit. Nunc autem ceteri lapides[o], qui huic similiter fuerant perforati, penetranti se inuicem charitate ligati sunt: atque hoc in munere, isto cadente, meruerunt, vt nequaquam iam de ornamento regio cadendo soluantur. Huius principatus celsitudinem adhuc idem propheta intuens adiungit. [Tu cherub extensus †, & protegens in monte sancto Dei, & in medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti.] Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur, & idcirco iste Cherub dicitur, quia transcendisse cunctos scientia non dubitatur: qui in medio ignitorum lapidum perfectus ambulauit: quia inter angelorum corda charitatis igne succensa clarus gloria conditionis extitit. Quem bene extentum, ac protegentem dicit. Omne enim, quod extenti protegimus, obumbramus: & quia comparatione claritatis suæ ceterorum claritatem obumbrasse creditur; ipse extentus, & protegens fuisse reperitur. Reliquos enim quasi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentia maiore transcendit. Quod ergo illic [p] speciosus in multis frondibus, quod illic signaculum similitudinis, quod illic cherub, quod illic protegens dicitur; hoc hic voce [q] Dominica Beemoth iste viarum Dei principium vocatur. De quo idcirco tam mira, in quibus fuit, & quæ amisit, insinuat [r]; ut territo homini ostendat, quid ipse, si superbiat, de elationis suæ culpa passurus sit; si feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloriam tantæ claritatis eleuauit. Consideret ergo homo, quid elatus in terra mereatur, si & prælatus angelis angelus in cælo †, de cælo in terram prosternitur.

6 *Charitas autem* [s], *quæ in aduersitate deseritur; ficta* [t], *id est, fictilis, & fragilis esse perhibetur: sicut fides, ex qua charitas procedit, ficta, id est, fragilis apud Apostolum esse negatur. Similiter chari-*

† al. si
† al. sublimior
Eod. lib. moral. c. sequenti
Vide homiliam 34. in Euangelia.
Ezech. 28.
† al. per superbiæ vitium
Ius vnde incepit.
Diabolus an habuerit charitatem.
[1] De hoc le. & no. s. §. pro xi. in fi. & 27. quæ. 2. §. ex his omnibus ibi videas.
† al. extentus
Ibidem.
Variat paulū à vulgata: sed maiores varietates in græca.
Eod. lib. cap. sequenti.
† in cęlo prosternitur] or.

d ¶ *Prophetæ.*] scilicet Ezechiel.
e ¶ *Omnis lapis.*] id est, omnis alius angelus.
f ¶ *Pretiosus.*] id est, pulcher decore virtutum fuit.
g ¶ *Operimentum tuū.*] id est, inferior eo, sicut vestimentum est inferius & indignius se induēte, vel ornabat eum sicut vestimētum ornat aliquem.
h ¶ *Sardius.*] hos etiā lapides enumerat lex. ff. de pub. & vectig. l. interdū. §. species. Qualiter autem hi lapides veniant in contributione, dicit lex ad legem Rho. l. 2. §. cum in eadem.
i ¶ *Distinctiones.*] s. di. 89. ad hoc.
k ¶ *Auro.*] vnde dicit lex, quòd si auro gemma iungatur, non cedit auro, sed econuerso aurum cedit gemmæ. ff. de aur. & argen. lega. & si non sunt. §. perueniamus.
l ¶ *Superbię.*] not. per canonem istum ius incepisse ex ruina angelorum. bonum enim & ęquum fuit, vt propter superbiam Lucifer puniretur.
m ¶ *Vitio.*] id est, per vitium superbiæ non sunt repleta.
n ¶ *Charitatis.*] argu. quòd diabolus charitatem [1] non habuit, vt 16. q. 2. visis. Sed cum esset rationis capax innocentiæ particeps sine charitate esse non potuit. arg. supra ea. dist. c. si quis semel. §. item sine charitate. quod ergo charitate repletus negatur, comparatione stantium & confirmatorum dicitur, vel ad perfectionē & perseuerantiam refertur.
o ¶ *Lapides.*] id est, ordines Angelorum.
p ¶ *Illic.*] in propheta Ezechiele, & in Iob.
q ¶ *Voce Dominica.*] id est, voce Domini loquētis sibi Iob.
r ¶ *Insinuat.*] Iob, vel propheta.

CHARITAS AVTEM. Hæc est sexta pars dist. in qua concludit magister & probat multis modis, quod illa charitas, quæ deseritur, dicitur fragilis: quia non durauit: tamen vera fuit, aliàs nullo modo posset dici, si nulla fuisset. Io. de Fan.

CASVS. Supra in præcedenti c. & in aliis auctoritatibus probatum est, quòd charitas habetur, licet postea deseratur. Nunc Gra. exponit quamdam auctoritatem Aug. quæ est supra in princ. dist. dit veram charitatem deseri posse.

s ¶ *Charitas autem.*] soluit auctoritatē Apostoli allegatā s. in prin. dist. duobus modis: quia dicitur primo charitas, quæ deseritur.
t ¶ *Ficta.*] id est, fragilis & nō vera respectu permanētis. Vel nō vera, respectu charitatis diuinæ. ad quod similia quædam inducit. In fine concludit veram charitatem deseri posse.

a ¶ *Posse autem*

Hinc §. c. si enim. Sent. 1. dist. 42. c.

tas, quæ in aduersitate deseri potest; dicitur vera numquam fuisse. Sicut enim Hieronymus cõtra Iouinianum scribit [Omnis creatura sub vitio est, non quòd omnis peccauerit; sed quia nulla est, quæ peccare non possit.] Posse autem[a] *peccare, vt Augustinus ait, non est aliquid posse; immo aliquid non posse. Vnde ille solus vocatur omnipotens, qui hoc non potest; quia omnia potest, quæ posse, est aliquid posse. Sicut ergo eius comparatione, qui mutabilitatem nescit, omnis creatura vitiosa dicitur, quia mutabilitatis est capax, iuxta illud [non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.] & [astra*[b] *non sunt munda in conspectu eius;] sic comparatione eius creaturæ, quæ mutationem non recipit, omnis creatura, quæ permutatur, non vera, sed vana esse probatur. Vnde omnis homo mendax dicitur, & vanitati similis factus. Hinc etiam*[c] *Ecclesiastes. Cuncta, quæ sub sole sunt, id est, quæ temporum vicissitudinem recipiunt, non tantummodo vanitas, quæ omni creaturæ ratione mutabilitatis inest, sed etiam vanitas vanitatum, varietate permutationis, quam recipiunt, esse dicuntur. Sic ergo comparatione diuinæ charitatis nulla virtus vera probatur: aut comparatione eius, quæ non deseritur, illa, quæ amittitur, vera esse negatur. Sicut autem omnis creatura suo modo bona, & vera esse dicitur; sic & charitas, quæ deseritur, suo modo bona, & vera esse monstratur: alioquin à nullo desereretur, si nullo modo in eo esset. Quod enim nullo modo vere est, nullo modo deseri potest. Quòd si aliquo modo vere deseritur; & aliquo modo id vere esse oportet.*

Lib. 15. de Trin. c. 15. & de symbolo fidei. c. 1.

Psal 142. Iob. 15.

Ps. 115. & 143. Eccl. 1.

DISTIN. III.

1 p°

HAEC de charitate[d] *breuiter scripsimus propter eos, qui pænitentiam negant reiterari posse, asserentes, quòd sicut charitas semel habita numquam amittitur; ita pænitentia semel vere celebrata, nulla sequenti culpa maculatur: si vero criminalis culpa illam aliquando sequitur; vera pænitentia*[e] *non fuit; nec veniam vnquam à Domino impetrauit. Quod ex definitione ipsius pænitentiæ, & multorum auctoritatibus probare contendunt. Vt enim Ambrosius ait in quodam sermone Quadragesimæ.*

In sermone manuscripto sæpe citato cuius initiũ [Ecce nunc] Greg. lib. 9. epi. 39. & hom. 34. in Euange. Sent. 4. dist. 14 Iuo p. 15. c. 1. j. e. Pęnitẽtiam.

C. I.

PAenitentia est[f] & mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere[g].

Idem in libro 2. de vnica pænitentia, c. 10.

C. II.

Sent. ibidem §. dist. 50. si quis post.

REperiuntur, qui sæpius agendam pænitentiam[h] putant, qui luxuriantur[i] in Christo. Nam si vere agerent pænitentiam; iteran-

Pænitentia est iteranda.

[a] Solennitas non est de essentia sacramenti: neque iterari est contra rationem sacramenti sed tantum repugnat illis sacramẽtis, quę imprimunt characterem.

Pænitentiæ effectus quis est.

a ¶ *Posse autem*.] ex quo enim resistere vitiis est verũ posse, ergo nõ resistere est nõ posse. sed nõ resistere est peccare, & ita posse peccare, est nõ posse resistere: & ita est arg. à contrariis. arg. 32. q. 4. sicut satius est & q. 5. sicut enim.

b ¶ *Et astra*.] id est, angeli.

c ¶ *Hinc etiam Ecclesiastes*.] in Salomone.

HAec de charitate.] Hæc dist. diuiditur in 12. partes, in quarum prima probat per 12. auctoritates, ꝙ qui semel pænitentiã ageret, non peccaret. sed intelligitur de perfecta per locum à destructione. Secunda ibi, *Sed verba*. Tertia ibi, *Ex persona*. Quarta ibi, *Hac auctoritate*. Quinta ibi, *Quod autem*. Sexta ibi, *Ecce cuius*. Septima ibi, *Item quòd*. Octaua ibi, *Siue autem*. Nona ibi, *His auctoritatibus*. Decima ibi, *Auctoritas*. Vndecima ibi, *Quamquam*. Duodecima ibi *Pęnitentia ergo*. Io. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 3. dist. in qua quæritur an pænitentia sit iteranda, & inducit G. super hoc opiniones varias, & discordantes auctoritates. & dicendũ est ꝙ solennis secundũ consuetudinẽ quarundã ecclesiarũ non est iteranda. j. eod. §. ex persona. publica vero vel priuata sic; sed pro diuersis delictis forte posset solennis pęnitentia iterari, vt j. ea. quamuis. & continuat Gratianus in hoc §. dicta dicendis. Casum autem huius §. cum sequenti cap. s. pęnitentia. per te videbis.

d ¶ *Hac de charitate*.] continuat seipsum G. In 2. enim dist. hanc quæstionem, quã hic tractat, prælibauit; sed huius gratia aliam præmisit, an s. charitas semel habita amitti possit, quã in præcedẽti di. tractauit; nunc autẽ ad propositum suũ reuertitur, & dicit, *Hęc quę*, &c. Hic incipit 3. di. in qua tractatur an pænitentia sit iteranda, an nõ. & ꝙ sit iterãda, multis auctoritatibus & exemplis probatur. Dicimus ergo ꝙ iteranda est, i. iterũ puniendus est si denuo peccet. j. ea. septies. vbi autẽ dicitur ꝙ pænitentia non est iteranda, dicimus ꝙ de soléni est intelligẽdũ: quæ cũ sit sacramentũ[a] nõ debet iterari. ar. 1. q. 1. quod quidam. secundũ consuetudinem maxime quarũdam ecclesiarum, & hoc super eodẽ crimine. super diuersis autem credit G. solennem iterari posse. argu. j. e. dist. quamuis. hanc quæstionẽ sic tractat G. primo ponit opinionem illorum, qui dicunt ꝙ pænitentia non est iteranda, quia eam non sequitur mortale peccatum. si enim eam sequitur mortale peccatum, illa pænitentia vera non fuit: nec veniam obtinuit. & ad hoc multas auctoritates inducit vsque ad §. sed verba. & incipit ibi soluere prædictas auctoritates. postea ab illo §. ꝙ autem. probat auctoritatibus, & exemplis, ꝙ pænitentia sæpe iteratur. post infert quę sit vera, & quæ sit falsa pænitentia, qua occasione subiungit an pęnitentia sit danda an negãda ei qui vult agere pænitentiam de vno peccato, & remanere in aliis.

e ¶ *Vera pęnitentia*.] hoc falsum est: quia si ex charitate pænituit, vera fuit, & saluaretur si tunc decederet dum sic pænitebat: auctoritates autem, quæ in contrarium inducuntur, non ad diuersa tempora, sed ad idem sunt referenda, vt infra ea. c. incassum. §. sed verba. vt, s. eo tempore quo pænitet, habeat propositum non committendi de cętero.

f ¶ *PAenitentia est*.] id est, gratia, quę vere pænitenti infusa est, facit eum præterita plangere, & eum munit, vt caueat ne committat quæ fleuit. & quod hic traditur, potius est effectus pænitentiæ, quàm diffinitio.

g ¶ *Non committere*.] id est, non committendi propositum habere.

REperiuntur.] CASVS. In hoc c. reprehendit Ambr. quosdam, qui solennem pænitentiam sæpius agendam putant. isti enim spiritualiter fornicantur separando se à Christo. Nam si veram pænitentiam agerent, numquam iterandam putarent: cum sicut vnum est baptisma, ita vna est pænitentia. In fine dicit Ambrosius, ꝙ plures inuenit qui innocentiam seruauerunt, quàm qui veram egerunt pænitentiam. sequens ca. patet. Sequens autẽ capi. quod postea sequitur, s. pænitentia. patet similiter, in quo describitur quid sit pænitentia, quid sit pænitere, quid pœna.

h ¶ *Pęnitentiam*.] solennem. Vel quod hic dicitur, intelligas de pænitentia exteriori, id est, satisfactione. nam quidam putant sufficere ad deletionem peccati, si quoties peccant, pænitentiam sibi iniunctam siue satisfactionem agant, licet in voluntate peccandi persistant. infra ead. sane cauendum. & hoc innuit illud ibi, iterandam.

i ¶ *Qui luxuriantur*.] id est, fornicantur spiritualiter separando se à Christo.

a ¶ *Non putarent.*] i. non præsumerent illud agere vnde oporteret eos deinceps pęnitere. & secūdū hūc intellectū sic intelligendū est illud qđ sequitur: sicut vnū baptisma sufficit ad deletionē peccati, sic & vna pænitētia. huic tñ ītellectui repugnat ј. gl. H. s. semp ј. c.
b ¶ *Ita.*] supra dist. 50. c. si quis post. §. potest. & aliter ј. ea. di. c. in tantum. §. siue autē. & c. in salicibus.
c ¶ *Vnica.*] id est, irreiterabilis.
d ¶ *Semper nos debet.*] id est, semper vere pænitere. sed de mortalibus raro contingit. Vnde addit: at ego, &c. quasi dicat, ita de facto cōtingit sæpe, scilicet ꝙ quis habet pænitentiā de minoribus & cōpunctionem, sed de maioribus non. Vel melius (quod innuit hic) distinguo, vt scilicet pęnitentia pro leuioribus mortalibus tantum peccatis iniuncta possit iterari: quia non iniungitur pænitentia solennis nisi pro grauissimis. 26. q. 6. c. vlti.
e ¶ *Delictorum.*] tamen mortalium.
f ¶ *At ego.*] s. dist. 1. §. alij econtra. cap. sunt qui arbitrantur.
g ¶ *Facilius.*] mirū est quare hoc dicat, cum multi inueniantur in fine pęnitentes resplenduisse, &c. s. 1. q. 7. si quis omnē. & pauci inueniatur ante finē sine mortali peccato. ar. s. 50. dist. quia tua. sed qđ dicitur hic. intelligitur de integritate carnis, s. virginitate, q. d. facilius inuenio qui seruet virginitatem, quàm qui post corruptionem carnis seruet continentiā. Nam tunc facilius cadet, vt s. di. 1. §. alij ecōtra. c. sunt qui arbitrantur. vnde & sacramento quandoque, &c. vt 35. quæstio 6. ab isto. Vel hoc potest intelligi de pænitentia perfectissima, quæ non solum delet peccata, sed etiam peccandi affectionem. quam nunc habere difficillimum est.
h ¶ *Congrue.*] nam pænitentē oportet vitam mutare, quod summe difficile est: quia dixit lex, ꝙ non facilis est mutatio vitę, sed cum magno labore animi fit, vt in auth. de mona. §. hinc autem. coll. 1. arg. ј. ea. sane cauendum.

tinue de peccatis pænitere, & dolere exemplo Apostoli, qui peccata per baptismum dimissa continue deplorat. nam tādiu debet homo de gratia Dei sperare quādiu à pænitentia substētatur, dicente Domino: Vade, & amplius noli peccare. semper ergo doleat, & etiam gaudeat de dolore.

Si-

dam postea non putarent [a]: quia sicut vnum baptisma, ita [β] [b] & vnica [c] pænitentia. Verum præteriti semper nos debet [d] pænitere peccati: sed hoc delictorum [e] leuiorum. At ego [f] facilius [g] inueni, qui innocentiam seruauerint, quàm qui congrue [h] egerint pænitentiam.

α ¶ Reperiuntur.] *In originali est,* Merito reprehenduntur, qui sæpius agendam pęnitentiam putant: quia luxuriantur, & c. *vt s. dist. 50. si quis post.*
β ¶ Ita & vnica.] *Locus hic, qui ob glossas incurrentes non est emendatus, apud B. Ambrosium sic habet;* ita vna pęnitentia, quæ tamen publice agitur. Nam quotidiani nos debet pænitere peccati. Sed hæc delictorum leuiorum, illa grauiorum. Facilius autem inueni, &c.

Item Augustinus libro de dogmatibus ecclesiasticis, c. 54.

C. III.

SAtisfactio pænitentiæ [i] est peccatorum causas [k] excidere; nec earum suggestionibus aditum indulgere.

s. dist. 1. sunt qui

Idem in libro de vera & falsa pænitentia, c. 8.

C. IIII.

PAenitentia est quædam dolentis vindicta [l], puniens [m] in se quod dolet commisisse. *& infra c. 19.* ¶ Continue dolendum est de peccato: quod declarat ipsa dictionis virtus [n]. Pænitere enim est pœnam tenere [o]: vt semper puniat [p] in se vlciscendo, quod commisit peccando. Pœna enim proprie dicitur læsio, quæ punit, & vindicat quod quisque commisit. Ille igitur pœnam tenet, qui semper punit quod commisisse dolet.

Sent. 4. dist. 14

Pænitentia itaq; est vindicta semper puniēs in se, quod dolet commisisse.

Sent. ibidem

In eodem libro, c. 13.

C. V.

SI Apostolus [q] etiam peccata [r] per baptismum dimissa [s] continue plorat [t]; nobis etiam super fundamentum [u] Apostolorum positis quid præter plorare restat? quid, nisi semper dolere in vita? Vbi enim dolor finitur [x]; deficit [y] & pænitentia. Si autem pænitentia [z] finitur; quid relinquitur de venia [a]? Tamdiu enim gaudeat, & speret de gratia [b], quamdiu substētatur à pænitentia. Dixit enim Dominus [Vade, & amplius iam noli peccare.] Non dixit, nec pecces; sed, nec voluntas peccandi in te oriatur [c]. Quod quomodo seruabitur; nisi dolor continue in pænitentia custodiatur? Hinc semper doleat, & de dolore gaudeat; & de doloris pænitentia, si contigerit [d], semper doleat: & non

Rom. 6.

Io. 8.

Pænitentia perfectissima quæ est.

Vitæ mutatio non est facilis.

i ¶ S*Atisfactio pænitentiæ.*] ј. ead. dist. §. illud autem Gregorij. ver. satisfactio.
k ¶ *Causas.*] id est vitiorū radicem. non enim sufficit ramos incidere, vt s. dist. 2. ficta. §. ex præmissis. Vel, causas, id est opportunitates, vel occasiones peccandi, vt 81. dist. valet.

Peccati occasiones sunt fugiendæ.

l P*Aenitentia est.* ¶ *Vindicta.*] hic est quædam assignatio illius pænitentiæ, quę dicitur operis satisfactio. & intelligitur de perfecta pænitentia, vt ј. ea. cap. quamuis. §. hac auctoritate.
m ¶ *Puniens in se.*] arg. expressum, ꝙ quis non potest ieiunare per alium: licet contrarium dixerit Hug. s. 82. dist. presbyter. sed quidquid sit de aliis, videtur ꝙ per filiū bene possit quis ieiunare: quia eadē persona censetur, vt 35. q. 3. §. hac auctoritate. & magis terrentur patres in filiis quàm in se ipsis. ff. quod met. cau. l. isti quidem. §. vlti.

Ieiunare per alium vtrum aliquis possit.

n ¶ *Virtus.*] id est, significatio & interpretatio.
o ¶ *Pœnam tenere.*] alludit etymologiæ vocabuli. vnde Bernardus Clareuallis dixit super illum locum Gene. Pænitet me fecisse hominē super terram: idē est ac si diceret, pœna tenebit me pro peccatis hominum, tenebit inquam me, cum venero super terram.

Pænitet me fecisse hominem qualiter exponitur.

p ¶ *Puniat.*] habitu, non actu. arg. s. dist. 31. si laicus. Arg. contra. ј. c. proxi.
S*I Apostolus.*] CASVS. Probat Aug. in hoc c. ꝙ homo debet cō-
q ¶ *Si Apostolus.*] s. 32. q. 5. si Paulus.
r ¶ *Peccata.*] originalia.
s ¶ *Dimissa.*] si dimissa, quare plorat? quia non est facta plena innouatio. de conse. dist. 4. c. 2. & ideo timet cadere. & indignū est eum qui nondum stabilem, &c. C. de testa. mili. l. vlti.
t ¶ *Plorat.*] arg. contra ј. de conse. dist. 4. sine pænitentia. Argu. contra s. dist. 1. tres autē sunt actiones. Sed illa non prohibet quin dolendū sit super peccatis iā dimissis, sed quòd iam pro illis non est pænitentia iniungenda.
u ¶ *Super fundamentum.*] id est fidem.
x ¶ *Finitur.*] id est, deficit: quod tunc fit cum memoria peccati habetur, & de peccato non doletur.
y ¶ *Deficit.*] id est inutilis est, vel efficitur inutilis. i. per ipsam pęnitēs ad vitā non perducitur. ex quo enim non laborat: fructū non debet percipere. 16. q. 1. generaliter.
z ¶ *Pænitentia.*] quę pręcessit.
a ¶ *De venia.*] id est, de vitæ mūditia, & spe æternæ beatitudinis, quā cū venia assecutus fuerat, q. d. ita reus cōstituitur p cōsequēs peccatum, sicut erat prius. sic exponit Grat. ј. ea. §. hac auctoritate.
a ¶ *De venia.*] non tamē intelligas, ꝙ peccata redeāt prius dimissa: sed quia ita intrabit gehennā ac si nullū peccatū esset dimissum. hoc secundū quosdā. secus secūdū alios, qui dicūt peccata iam dimissa redire, vt hæc traduntur ј. ea. §. hac auctoritate.
b ¶ *De gratia.*] factæ promissionis.
c ¶ *Oriatur.*] sed si præcepit, nonne sic pręcepit impossibile: quia qđ nō erat in eius potestate? Ar. s. di. 2. c. si sermo. §. econtrario. & c. sciendum. Sed expone, voluntas in te non oriatur, id est in te orta ad effectum non perducatur.
d ¶ *Si contigerit.*] s. 17. q. 4. sunt qui opes. s. 15. q. 8. hi qui. ј. ea. di. c. in tantum. §. siue autem. & c. in salicibus.

a ¶ *In astiuum.*

a ¶ *In æstiuum.*] id est, in homilia, quæ æstiuum incipit.

P *Aenitentiam.*] CASVS. Dicit hic primo Gregorius, quòd digne pænitentiã agere non possumus, nisi modũ pænitentiæ cognoscam᷒. secũdo dicit quid sit pænitẽtiã agere. Tertio dicit ꝙ qui sic pænitẽtiã agit de aliquibus peccatis, vt iterũ alia cõmittat: non dici-

h ¶ *Virtus.*] id est, effectus pænitentiæ.

P *Roductior.*] CASVS. Ostendit Greg. per multas causas, quæ in c. exprimuntur, ꝙ productior debet esse pœna quàm culpa, & ita cum semper debeat pænitere, non iterabitur pænitentia. Sequentia duo c. plana sunt, scilicet perfecta. &, ille.

satis, quòd doleat: sed ex fide doleat; & non semper doluisse doleat.

Item Gregorius in æstiuum [a] *tempus, [id est, homilia 34. Euang.]*

Sic incipit homilia 34. *Aestiuum tempus.*

C. VI.

s. ea. pænitentia est.

PAenitentiam agere digne nõ possumus, nisi modum quoque eiusdem pænitentiæ cognoscamus. Pænitentiam quippe agere, est & perpetrata mala plangere [b], & plangenda non perpetrare [c]. Nã qui sic alia deplorat, vt tamen alia committat [d]; adhuc pænitentiam agere aut dissimulat [e], aut ignorat. Quid enim prodest [f], si peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc auaritiæ æstibus anhelat? *Idem lib 9. epist. 39. ad Theotistam.* ¶ Sunt † qui dicunt pauci temporis pænitentiam contra peccatum debere sufficere; vt iterum liceat ad peccatum redire. Recte eos pastoris primi percutit sententia, qui ait [g] [Contigit illis illud veri prouerbij; canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti.] Magna est enim contra peccatum virtus [h] pænitentiæ; sed, si quis in eadem pænitentia perseueret. *& infra.* ¶ Pænitentiam vere agere est, commissa plangere †, & † iterum plangenda declinare.

† *Si autem dicunt*] or.

2. *Pet.* 2.

† *al. flere.*] or.
† *al. sed iterum*] orig.

Item Augustinus tractatu 124. in c. 21. Ioannis.

C. VII.

Facit ad hoc Beda lib. q̃st. q. 10.

PRoductior [i] est enim pœna, quàm culpa, ne parua putaretur culpa, si cum illa finiretur & pœna. Ac per hoc vel ad demonstrationem [k] debitæ miseriæ [l], uel ad emendationem [m] labilis uitæ, uel ad exercitationem [n] necessariæ patientiæ [o] temporaliter hominem detinet [p] pœna; etiam quem iam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa. *& paulo post.* ¶ Ira Dei [q] non est vt hominis, id est, perturbatio [r] concitati animi, sed tranquilla iusti supplicij constitutio.

Item Ioannes os aureum in homilia de pænitentia.

C. VIII.

Supra dist. 1. perfecta.

PErfecta pænitentia cogit peccatorem omnia [s] libenter sufferre. *& infra.* ¶ In corde eius contritio est, in ore eius confessio, in opere tota humilitas. Hæc est perfecta, & fructifera pænitentia.

Item Smaragdus in expositione regulæ sancti Benedicti, c. 4.

Isidorus de sũ. bono, lib. 2. c. 13.

C. IX.

ILle pænitentiam digne agit, qui, quæ commisit, sic præterita mala deplorat, ut futura iterum non committat. Nam qui plangit peccatum, & iterum admittit peccatum; quasi si quis lauet laterem crudum: quia quanto magis lauerit, tanto magis lutum facit.

Item Augustinus homilia 41.

C. X.

Sent. 4. dist. 15.

PÆnitentes (si tamen estis pænitentes, & non estis irridentes) mutate uitam, reconciliamini Deo; & vos cum catena [t] pascetis.

i ¶ *Productior.*] supra dist. 90. si quis monachus. arg. s̃. ea. dist. 1. vide benignũ. contra. Ibidem innuitur ꝙ quamdiu videtur durare peccatum, durare debet [1] pænitentia. Sed dic ꝙ non dicitur ibi, ꝙ pænitentia non debeat esse productior peccato, sed innuitur ibi quòd si longa fuerit culpa, longa pænitẽtia debet esse. nõ enim erit æquum vt ꝑ vnius horæ fornicatione non maior iniungeretur ei pænitentia. sed quod hic dicitur, retorquatur ad interiorẽ pænitentiam: quia quandocumque reduco peccatum ad memoriam, debeo inde dolere. j. ea. Iudas. & hoc intellige de pœna siue de pœnalitate, quã substinemus pro peccato primi hominis: quia illa est productior. arg. s. dist. 1. sicut primi.

Pænitẽtia sit longa, si longa fuerit culpa.

1 Ad idẽ 98. d. c. omnes.

k ¶ *Ad demonstrationem.*] id est, ad custodiã humilitatis, vt in Paulo. 23. q. 4. displicet.

l ¶ *Miseriæ.*] in quã venit ex peccato s̃. dist. 5. ad ei᷒ vero. versus finẽ.

m ¶ *Ad emendationẽ.*] id est, ad purgationem delicti, vt i paralytico.

n ¶ *Ad exercitationẽ.*] s̃. ea. dist. 1. sicut primi.

o ¶ *Necessariæ patiẽtiæ.*] ad vitam æternam.

p ¶ *Detinet.*] pœnã ad gloriam Dei manifestãdam, vt in cæco nato. s̃. dist. 1. ex his. & ad iudicium futuræ damnationis, vt in Herode. s̃. 23. q. 4. Nabuchodonosor. & ad cautelam sui & aliorũ, vt in Paulo. & vt studiosius illa vita quæratur, quæ erit ab omnibus pœnis aliena, & vt sit fideli certandi materia, & occasio vincendi: qui non vinceret, si non pugnaret. s̃. dist. 6. c. sed pensandum.

Pœna quare infligitur à Deo.

dicitur vere pænitere. Gregorius in æstiuum tempus, id est, homilia quæ incipit, æstiuum tempus.

b ¶ *Plangere*] id est, plangendo de præteritis malis dolere. Vel satisfactione satisfacere, secundum præceptum ecclesiæ.

c ¶ *Non perpetrare.*] id est, in nullo mortali perseuerare, vel propositum perpetrandi non habere.

d ¶ *Committat.*] id est, propositum committendi habeat.

e ¶ *Dissimulat.*] id est, non vere pænitet.

f ¶ *Quid enim prodest.*] quo ad vitam æternam. j. ea. dist. sunt plures. Nam aliàs bene valet occasionaliter. j. ead. dist. cap. nihil. & cap. pium.

SVNT QVI. CASVS. Quidam dicebant modicum tempus sufficere ad pænitentiam, vt possint postea ad peccata redire: qui reprehenduntur auctoritate Petri in epistola secunda dicentis: Canis reuersus ad vomitum, &c. In fine dicit quid sit agere pænitentiam.

g ¶ *Qui ait.*] j. ead. septies. s̃. dist. 50. ij qui.

q ¶ *Ira Dei.*] supra. 11. q. 3. c. episcopus. §. si ergo iniuste.

r ¶ *Perturbatio.*] ecce quid sit ira hominis, & quid ira Dei.

s P *Erfecta pænitentia.*] ¶ *Omnia.*] iniuncta à sacerdote.

P *Aenitentes.*] CASVS. In hoc cap. dicitur qui dicãtur vere pænitentes, & qui non. *Si tamen estis pænitentes.* cum effectu. *Cum catena* i. mandato ecclesiæ. *Imposturam.* deceptionem. Sequentia tria c. plana sunt, irrisor. lauamini. inanis. in quibus nihil aliud dicitur, nisi qui dicantur vere pænitentes, & qui non. *Qui adhuc agit.* id est, habet voluntatem agendi. *Illud quod pænitet.* id est, de peccato quo pænitet. *Subsannare.* id est, naso torto deridere. Sequentia duo c. scilicet, qui admissa. & qui admissa. patent. *Admissa.* scilicet peccata. *Nec desinunt considerare.* id est, peccare similia. Tria sequentia capitula manifesta sunt. scilicet lauamini. baptizatur. & incassum.

t ¶ *Cum catena.*] supra dist. 1. agite. argum. contra supra dist. 1. facilius.

¶ Catena.] id est, in catena, id est, cum mandato ecclesiæ, scilicet secundum quòd ecclesia nos ligauit. Et est si. 1. q. 1. iudices.

Impostor qs dicitur.

a ¶ Facere imposturam.] id est, ei falsum imponere, ꝙ scilicet iniuste ligaris ab ipso. Deus enim neminem iniuste ligat. 11. q. 3. episcopus. §. si ergo iniuste. Impostor autẽ dicitur, qui falsum aliquid alicui ĩponit. ff. de ædil. edic. l. ob quæ vitia. §. 1.

hominis, immũdus erat septem diebus, postea aspergebatur aqua aspersionis die tertio & septimo, & sic mundabatur, sicut hic tangitur, & exponitur de consecra. dist. 4. nec quemquam.

u ¶ INcassum.] ¶ Deseratur.] finaliter. arg. j. dist. 4. intermittentes. §. filijs.

Fru-

Qua, inquis, catena? [Quæ ligaueris in terra, erunt ligata & in cælo.] Audis ligaturam, & Deo putas facere imposturam [a]? pænitentiam agis [b], genua figis, & rides, & subsannas patientiam Dei? Si pænitens es, pænitet te: si non pænitet, pænitens non es. Si ergo pænitet; cur facis, quod male fecisti? si fecisse pænitet, noli facere: si adhuc facis, certe non es pænitens.

Matth. 16.

Item Isidorus libro secundo de summo bono, c. 16.

C. XI.

IRrisor est, non pænitens, qui adhuc agit, quod pænitet; nec videtur Deum poscere subditus, sed subsannare [c] superbus. Canis reuersus ad vomitum est pænitens ad peccatum. Multi enim lacrymas indesinenter fundunt, & peccare non desinunt. Quosdam accipere lacrymas ad pænitentiam, & affectum pænitentiæ non habere constat: quia inconstantia [d] mentis, nunc recordatione peccati lacrymas fundunt; nunc vero reuiuiscente usu [e] ea [f], quæ fleuerant, iterando committunt. Esaias [g] peccatoribus dicit [Lauamini [h], mũdi estote.] Lauatur itaque, & mundus [i] est, qui & præterita plangit, & flenda iterum non committit. Lauatur [k], & non est mundus, qui plangit quæ gessit, nec tamen deserit; sed post lacrymas ea, quæ fleuerat [l], repetit.

Sent. 4. dist. 14.

Esa. 1.

Item Augustinus in libro soliloquiorum [m].

C. XII.

INanis [n] est pænitentia, quam sequens culpa coinquinat. Vulnus iteratum sanatur tardius [o]: frequẽter [p] peccans, & lugens vix veniam meretur. Nihil prosunt lamenta, si replicantur peccata. Nihil ualet veniam à malis poscere, & mala denuo iterare. Persiste ergo in confessione: esto in pænitentia fortiter confirmatus: vitam bonam, quam accepisti, tenere non desinas: propositum bonæ vitæ conserua iugiter.

Sent. ibidem.

¶ *Caput hoc non est inuentum apud B. Augustinum: habentur tamen apud Isidorum (quem citat magister) pene eadem in dialogo, siue synonymis, non longe ante c. de castitate.*

Item Gregorius in pastorali, par. 3. admonitione 31.

C. XIII.

QVi admissa plangunt, nec tamen deserunt [q], considerare solicite sciant; quia flendo, inaniter se mundant, qui viuendo se nequiter inquinant, cum idcirco se lacrymis lauant, vt mundi ad sordes [r] redeant.

Sent. ibidem.
Ansl. l. 11. c. 143.

Idem ibidem.

C. XIIII.

QVi admissa † plangit, nec tamen deserit; pene grauiori culpæ se subijcit: quia † ipsam, quam flendo impetrare potuit ueniam, contemnit.

Sent. ibidem.
Beda ĩ 2 Pet. 2.
† *al. qui &*

Idem ibidem.

C. XV.

LAuamini, mundi estote.] Post lauacrum enim mundus esse negligit, quisquis post lacrymas vitæ innocentiam non custodit. Lauantur ergo, & nequaquam mundi sunt, qui commissa flere non desinunt; sed rursus flenda committunt.

Esa. 1.

Idem ibidem.

C. XVI.

BAptizatur [s] quippe à mortuo [t], qui mũdatur fletibus à peccato: sed post baptisma mortuũ tãgit, qui culpã post lacrymas repetit.

Eccli. 34.

Idem in moralibus libro primo, c. vltimo.

C. XVII.

IN cassum quippe bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur [u]: quia & frustra [x] velociter currit, qui priusquam ad metas veniat, deficit.

b ¶ Agis.] actu, vel voluntate.

c ¶ IRrisor.] ¶ Subsannare.] id est, naso torto deridere.

d ¶ Inconstantia.] nota inconstantiam reprobari. ff. de procu. in causæ. ff. de offi. præ. obseruandum. Arg. contra ff. de col. bo. nonnumquam.

e ¶ Vsu.] cum præueniuntur à tentatione. j. dist 5. c. 1.

f ¶ Ea.] id est, similia.

g ¶ Esaias.] adhuc est de c. Isidori qđ sequit.

h ¶ Lauamini.] baptismo, vel pænitentia.

i ¶ Mũdus.] interius.

k ¶ Lauatur.] i. exteri⁹.

k ¶ Lauatur.] id est, illa mũditia non est ei ad salutem: quia est momentanea, non perseuerans. Vel non est mundus ex toto, sed ad tempus, vel in parte.

l ¶ Quæ fleuerat.] ĩ. 15. q. 8. ij qui.

Psalmi dicũtur soliloqa.

m ¶ Soliloquiorum.] id est, psalmorum, qui sũt excellentiora de Christo eloquia.

n ¶ INanis.] i. insufficiẽs ad vitã æternã obtinendã. Vel carens fructu illius pænitẽtiæ, quã non sequitur culpa: cuius fruct⁹ est vitatio gehẽnę, & adeptio glorię.

o ¶ Tardius.] arg. cõtra.

Ouidius.

Vulnus Achilleio, quod quomdam fecerat hosti: Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.

p ¶ Frequenter.] supra dist. 39. diaconi sunt. cõtra. Sed hoc aduerbiũ, vix, soluit cõtrarietatẽ [1].

[1] Vel dic ꝙ aduerbiũ positum in præ di. c. in fi. s. assidue, soluit cõtra. nã hic dicit frequẽter secũdũ P.

q ¶ QVi deserũt.] peccare. Vel quia redeũt ad illa vel ad alia.

r ¶ Ad sordes.] quasi hoc inde sequitur: & ita, vt, tenetur consecutiue, vt 1. q. 1. quisquis. in fi.

BAptizatur.] hæc verba, quæ hic ponit Gregori⁹ inueniunť in libro Iesu filij Sirach, qui dicit Ecclesiasticus.

s ¶ Baptizatur.] id est, absoluitur & mundatur. de consecra. dist. 4. nec quemquam.

t ¶ A mortuo.] id est, à mortalibus peccatis. historia. Tangitur hic illud veteris testamenti, ꝙ si quis tangebat cadauer hominis mortui, erat immundus septem diebus: postea aspergebatur die tertio aqua aspersionis, & sic mundabatur.

Mortuũ tangens erat septem diebus immundus.

t ¶ A mortuo.] id est, à contactu mortui. Tangitur quod fiebat in Veteri testamento, quòd si quis tangebat ossa vel corpus mortui

x ¶ Frustra.] quia indecens est prius soluere, &c. extra de renũ. litteras. Argu. contra. C. de ijs qui. vt indig. l. fin. Nam & testamentum imperfectum nullum est, institu. quibus modis testa. infir. §. penultimo.

SED

SED VERBA. Hæc est secunda pars dist. in qua soluit (& bene) dicens ꝙ auctoritates ita sunt intelligēdæ vt tēpore confessionis non habeant propositum peccandi. Ioan. de Fant.

CASVS. Inductis auctoritatibus, quę vidētur inuenire ꝙ illa pænitētia, quā sequitur mortalis culpa, nō fuerit vera: incipit nūc respon-

Sent. ibidem. §. c. pænitentiā.

2 *Sed verba* [a] *diffinitionis non ad diuersa tempora, sed ad idem tempus referuntur: videlicet, vt tempore, quo deflet mala, quæ commisit, non committat* [b] *quod adhuc eum flere oporteat. Quod ex sequentibus verbis eiusdem auctoritatis datur intelligi; dum dicitur, [Nam qui sic alia deplorat, vt tamen alia committat* [c]*; adhuc pænitentiam agere aut dissimulat, aut ignorat.] Hinc Augustinus in Enchiridio* [d]*, c. 70.*

C. XVIII.

Sent. ibidem. Iuo p. 17. c. 12.

SAne cauendum est, ne quisquam existimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non possidebunt, quotidie perpetranda, & eleemosynis quotidie redimenda. In melius quippe est vita mutanda: & per eleemosynas de peccatis præteritis [e] est propitiandus [f] Deus; non ad hoc emendus [g] quodammodo, vt ea semper liceat impune committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi: quamuis miserando deleat iam facta peccata; si non satisfactio congrua negligatur.

Idem ibidem, c. 76.

C. XIX.

Iuo p. 17. c. 129

QVi vult eleemosynam ordinate dare; à seipso [h] debet incipere [i], & eam sibi primum dare. Est enim eleemosyna [k] opus misericordiæ: verissimeque dictum est, [l] [Miserere animæ tuæ placens Deo.] Propter hoc renascimur vt Deo placeamus [m].

Eccle. 30.

Idem ibidem, c. 71.

¶ ***Antea caput hoc citabatur ex Ioanne Chrysostomo. Restitutum est B. Augustino: quem citant Magister, & Iuo, & concilium Toletanum 4. c. 9.***

C. XX.

Sent. 4. dist. 16. Iuo p. 17. c. 122. *Matth. 6.* † *patri tali*] or.

DE quotidianis, breuioribus [n], leuibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana [o] oratio [p] fidelium satisfacit [q]. Eorum est enim dicere [Pater noster [r], qui es in cælis,] qui iam taliter † [s] patri regenerati sunt ex aqua, & spiritu sancto. Delet omnino hæc oratio minima, & quotidiana peccata [t]; delet & illa, à quibus vita fidelium scelerate etiam gesta, sed pænitendo in melius mutata discedit; si quemadmodum veraciter dicitur, [dimitte [u] nobis debita nostra] quoniam non desunt quæ dimittantur; ita veraciter dicatur [sicut & nos dimittimus debitoribus nostris;] idest, si fiat, quod dicitur [x]: quia & ipsa eleemosyna est, veniam petenti homini ignoscere.

Item Pius Papa, epistola prima.

pondere, & illas soluere. Et primo soluit primam. Vel illud quod dicitur ibi, pænitentiā agere digne: dicens ꝙ verba diffinitionis ad idē tempus & non ad diuersa referuntur, scilicet vt eo tēpore quo pænitet, non habeat propositum amplius peccandi. Et ad hoc inducit sequentia cap.

a ¶ *Sed verba.*] Hic incipit soluere auctoritates, quæ vidētur dicere illam pænitentiam non fuisse veram, quam sequitur mortalis culpa, & respicit hic primo illud c. pænitentiam quippe agere.

b ¶ *Non committat.*] idest, non cōmittendi propositū habeat: qui ergo à malis sic mentē reuocat, vt cōmissa plangat, & plangenda committere non velit, nec satisfacere negligat, vere pænitet: licet postea forte casu vel infirmitate peccet, non ex proposito.

c ¶ *Committat.*] opere, vel voluntate.

d ¶ *Enchiridio.*] idest, in libro manuali. & dicitur ab en, quod est in, & chir chiros, quod est manus, idest, liber manualis.

SAne cauendum.] CASVS. Quidam erant, qui quotidie peccare mortaliter non vitabant credentes quòd per eleemosynas possent ea peccata redimere. sed errabant, cū quotidie sit Deus rogandus de præteritis peccatis, & non emendus, vt occasione eleemosynæ credat quis impune posse peccare. Nā nulli dat Deus licentiā peccandi, quāuis Deus deleat facta peccata, si satisfactio congrua non negligatur. *Vt ea,* scilicet mala.

e ¶ *De peccatis prẹteritis.*] vide quod legitur & not. 97. dist. cap. 1. versi. ipsa vero. in glo. sic intelligitur, &c. Archi.

f ¶ *Propitiandus.*] idest, placandus.

g ¶ *Emendus.*] idest non demus ei eleemosynas in pretium vt maneamus licite in peccato: aliàs dicit cap. eleemosynis peccata tua redime. §. dist. 1. medicina. ∫. eo. c. adhuc instant. 1. q. 7. exigunt. Remissio enim peccati nō dat licentiā delinquendi. Peccata etiam publice puniri interest. extra de collu. c. 2. Sed tamen non debemus temere ad pœnas prosilire. argu. C. de poe. si operis.

Peccata publice puniri interest.

QVi vult ordinate.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ q. vult ordinate eleemosynam dare, primo debet incipere à seipso, scilicet vt se prius corrigat & pæniteat, & satisfaciat de peccatis suis: & tunc datur eleemosyna ordinate. & hoc probatur per diffinitionem eleemosynæ.

h ¶ *Seipso.*] vt §. 23. q. 5. si non licet. C. de ser. præses. Nec tenetur aliqua actione, qui ꝓpter suas conseruandas, alienas merces proijcit. ff. de præscrip. verb. qui seruandarum. in prin.

i ¶ *Incipere.*] vt habeat cor contritū, & dimittat ei à quo læsus est.

K ¶ *Eleemosyna.*] dicitur ab eli, quod est De⁹, & moys, quod est aqua: quia ita extinguit peccatum sicut aqua extinguit ignem. dist. 45. tria.

Eleemosyna vnde dicatur.

l ¶ *Dictum est.*] in libro Iesu filij Sirach à Salomone.

m ¶ *Vt Deo placeamus.*] non ergo se fallant qui per largas eleemosynas fructus vel pecuniæ se existimant impunitatē emere: quia qui diligit iniquitatem, odit animam suam: & qui odit animam suam, non est ei Deus misericors, sed crudelis. si igitur vult ei dare eleemosynam, per quam fit munda, odiat eam secundum sæculū, & diligat eam secundum Deum. hac eleemosyna, quā sibi homo primum debet, mundantur interiora: ergo eleemosyna pecuniæ, quam quis facit manens in mortali peccato, non proprie dicitur eleemosyna: quia inordinate fit dum à se non incipit, & dū sibi crudelis existit, non placet Deo. H.

Eleemosyna in peccato facta non est proprie eleemosyna.

DE quotidianis.] CASVS. Dicitur hic ꝙ leuia peccata sine q̄bus vita præsens non ducitur: oratione Dominica, scilicet Pater noster, delentur. & sicut veraciter dicitur, dimitte nobis debita nostra: ita & nos dicamus veraciter; sicut, &c. & hæc est eleemosinæ species. Sequens cap. nihil. patet.

n ¶ *Breuioribus.*] ratione temporis vocat breuia. nam si durant, transeunt in mortalia * 25. dist. cap. vnum. § criminis.

* *Qua ex suo genere mortalia sunt, sed fiunt venialia ob impfectionem actus; ea, si tēporis mora, & deliberatio accedat, redeunt ad naturam proprij generis, et sūt mortalia.*

o ¶ *Quotidiana.*] supra ead. dist. 1. tres sunt actiones.

p ¶ *Oratio.*] ∫. ead. dist. 6. qui vult.

q ¶ *Satisfacit.*] ∫. de consecra. dist. 3. aquam.

r ¶ *Pater noster.*] quia non imponitur maior pænitentia pro venialī q̄ vt dicatur, Pater noster. vnde dicit cap. ꝙ sufficit perfecta contritio, vel confessio cordis. supra dist. 1 cap. vlt.

s ¶ *Taliter.*] ꝙ sint filij Dei, & ita veraciter possunt dicere, Pater noster: in quibus non est mortale aliquid.

t ¶ *Peccata delet.*] nō ꝙ peccata mortalia primo cōmissa ea oīno dimittat, sed q̄a pænitentiā ꝓ mortali iniunctā releuat. Delet ergo mortalia quo ad pœnā, nō quo ad essētiā, sed venialia quo ad vtrūque: sic & aqua benedicta. de cōse. dist. 3. aquā sale conspersam [1].

[1] Et de conse. di. 2. cum omne. & c. q manducat. & cap. seq. & c. omnia. Arc.

u ¶ *Dimitte.*] C. de nup. imperialis. versus prin.

x ¶ *Quod dicitur.*] scilicet dimittimus. arg. de consecra. dist. 2. reuera. in fine. supra dist. 23. psalmista. & dist. 56. Dominus.

a Nihil.] infra de consecra. dist. 5. nihil. & c. non mediocriter. supra dist. 86. quid prodest.
b Prodest.] ad vitam æternam. prodest tamen ad minus supplicium subeundum. ĩ. ea. dist. si quis autem non habens. vnde & pænitentia non est deneganda super vno peccato, dum quis remanet in alijs. extra de pæni. & remis. quod quidã. Itẽ ad tẽporalia consequenda. 22. q. 2. si quilibet. Itẽ ad citiorem gratiæ appositionem. ĩ. dist. 5. falsas.

Pænitẽtia super vno peccato non est deneganda.

EX PERSONA. Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur, quòd omnes auctoritates, quæ dicunt ꝙ pænitentia non sit iteranda, de solenni sunt intelligendæ. Ioan. de Fant.

CASVS. Soluit auctoritates superius inductas Gratianus, & dicit ꝙ capitula superius posita, quæ hic enumerantur, intelliguntur secundum proximum capitulum, s. nihil. cap. vero reperiuntur. intelligitur ſm specialem consuetudinem alicuius ecclesiæ. & qđ dicit ibi, *huiuscemodi*, de qua, scilicet dictum est in cap. prox. vel huiuscemodi scilicet plangentis commissa, & committentis: vel pænitentis de vno peccato, & non de alio. & secundum specialem consuetudinem intelligitur c. sequens. cuius casus patet, & hr̃ hoc s̃. 50. dist. quamuis. Alij sub illo §. potest. & aliter habet cap. illud.
c Ex persona huiuscemodi.] de qua loquitur cap. nihil.
d Pœnitentis.] scilicet de vno, & non de alio: vel aliud committentis tunc vel postea.
e Quamuis.] s̃. dist. 50. quamuis.
f Vilis.] idest, si haberetur vilis: quod contingeret ex iteratione eiusdem. omne enim rarum, &c. 93. dist. legimus.
g Deo.] vel Papæ.

HAC AVCTORITATE. Hæc est quarta pars dist. in qua dr̃ ꝙ in pænitentia sunt gradus sicut in charitate. &c. Ioan. de Fant.

n Satisfactio.] materialiter tenetur.

ADDITIO. Sub. significatiue, idest, verba ista superius posita. Pe.
o Intellectum.] idest, vt ad tempus idem referat, non ad diuersa.
p In libro.] supra ead. dist. pænitentia est quædam.
q De perfecta] pænitentia, idest, perfectorum. Vel sufficiente ad salu-

C. XXI.

Nihil a prodest homini ieiunare, & orare, & alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate reuocetur.

ĩ. de cons. dist. 5. nihil prodest. Sent. 4. dist. 14. & dist. 15. Poly. l. 3. tit. 25.

Ex persona c huiuscemodi pænitentis d etiam illud Smaragdi intelligitur [Ille pænitentiam digne agit, &c.] & illud Augustini [Pænitentes, &c.] illud Isidori [Irrisor est, & non pænitens.] & illud Esaiæ [Lauamini & mundi estote.] Item & illud soliloquiorum [Inanis est pænitentia, &c.] Similiter & illud Gregorij [Qui admissa plangunt.] & [Baptizatur à mortuo.] Illud autem Ambrosii [Reperiuntur, &c.] non secundum generalem, sed secundum specialem consuetudinem ecclesiæ de solenni pænitentia dictum intelligitur, quæ apud quosdam semel celebrata non iteratur.

s̃. ead.

Sent. 4. dist. 14.

Vnde Augustinus scribit ad Macedonium, epistola 54.

C. XXII.

Qvamuis e caute, & salubriter prouisum sit, ut locus illius † humillimæ pænitentiæ semel in ecclesia concedatur, ne medicina vilis f minus utilis esset ægrotis, quæ tanto magis salubris est, quanto minus contemptibilis fuerit; quis tamen audeat dicere Deo g, qua re huic homini, qui post primam pænitentiam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis?

s̃. dis. 50. quãuis Sent. ibidem. Iuo p. 15. c. 24.

4 Hac auctoritate h & illud i Ambrosii determinatur k; & iterum l peccatori per primam pænitentiam venia dari monstratur: alioquin nequaquam iterum parceret m Deus, qui necdum pepercisset. [Satisfactio n quoque pænitentiæ,] & [vade, & amplius noli peccare] eumdem cum diffinitione intellectum o habent. Illud autem, quod in libro p de pænitentia dicitur, de perfecta q est intelligendum. Sicut enim charitas alia est incipiens, alia est proficiens r, alia est perfecta s; sic & pænitentia alia est incipientium, alia proficientium, alia perfectorum. Sicut autem charitati, licet nondum perfectæ, in baptismo datur venia peccatorum, vt quamuis postea grauiter aliquis sit peccaturus, tunc tamen intelligatur esse renatus, non aqua tantum (sicut Iouinianus tradidit,) sed aqua & spiritu (sicut Hieronymus contra eum scribit;) sic & incipientium pænitentiæ venia non negatur: qua quadam ratione, perfecta potest dici, quia toto corde gemit, & dolet: licet & alia ratione potest dici imperfecta, quia non vsque in finem duratura t. Secundum primum modum u perfectionis intelligitur illud Ioannis os aurei [Perfecta pænitentia, &c.] Iuxta secundum modum perfectionis x illud Augustini intelligitur [Pænitentia est vindicta semper puniens in se, quod dolet commisisse.] Illud autem y [si pænitentia finitur, nihil de venia relinquitur,] dupliciter intelligi potest. Si enim iuxta quorumdam sententiam peccata dimissa redeunt; facile est intelligere nihil de venia relinqui: quoniam peccata, quæ prius erant dimissa, iterum replicantur. Sicut enim ille, qui ex iusta seruitute in libertatem manumittitur, iterum vere liber est, quamuis ob ingratitudinem in seruitutem postea reuocetur z; sic & pænitenti peccata vere remit-

s̃. ead. c. satisfactio. & c. si Apostolus.
s̃. ea. pænitentia
Sent. 3. dist. 29.

s̃. ead.

s̃. ead.
Sent. 4. dist. 14.
s̃. ea. c. si Apostolus.

CASVS. Nunc dicit Gratianus ꝙ secũdum hanc auctoritatem, *Quamuis.* intelligi potest illud Ambro. s. c. *reperiuntur.* illud autem quod dicitur in libro de pænitentia, scilicet, *Pœnitentia est quædam,* &c. de perfecta pænitentia intelligitur. Postea dicitur, quòd pænitentia alia est incipiens, alia proficiens, alia perfecta. Et iuxta hanc distinctionem intelliguntur quædam cap. superius posita. illud autem, *si Apostolus.* in fine intelligitur secundum quamdam distinctionem, quam facit in littera.
h Hac auctoritate.] scilicet, quamuis.
i Et illud.] supra ead. cap. reperiuntur.
k Determinatur.] scilicet ꝙ de solenni intelligatur.
l Iterum.] sicut dictum est supra ea. c. proxi. quamuis. in fi.
m Parceret.] quia si prius homini non pepercisset, non ei iterum parcere diceretur. arg. s̃. ea. dist. pænitentia est quædam dolentis.

salutem. Vel duratura vsque in finem.
r Proficiens.] idest, ad salutem sufficiens.
s Perfecta.] quia gradus sunt in ea, vt s̃. dist. 2. cum sancta. & præcedenti §.
s Perfecta.] idest, ad salutem sufficiens.
t Duratura.] hic datur intelligi, ꝙ quædam dicitur perfecta, idest, vsque ad finem duratura.
u Primum modum.] quòd dicitur perfecta, idest, vsque ad salutem sufficiens, vt cum quis toto corde dolet, & gemit.
x Perfectionis.] quia dicitur perfecta, idest vsque ad finem duratura.
y Illud autem.] supra ead. si Apostolus.
z Reuocetur.] quod ex leui causa fieri potest. C. de liber. & corũ li. l. 2. arg. 15. q. 7. c. 1. dum tamen lege sit comprehensa.

QVOD AVTEM. Hæc est 5. pars distin. in qua probat per quattuor auctoritates, quòd semper per veram pænitentiam dimittuntur peccata. Ioan. de Fant.

CASVS. Positis auctoritatibus inductis, quas inducunt qui dicunt pænitentiam non esse iterandam, & quòd pænitentia post-

pter hoc inducitur: sed secundum quòd cadit in peccatum, vt sequitur in alia glo. secundum Pet.

c ¶ *Cadit.*] idest, affligitur.

d ¶ *Resurgit.*] idest, non perit, sed proficit. Vel resurgit, idest, nouis operibus proficit.

tuntur; quamuis ob ingratitudinem veniæ eisdem postea sit implicandus. Si autem peccata dimissa non redeunt; dicitur nihil relinqui de venia; quia nihil relinquitur sibi de vitæ munditia, & spe æternæ beatitudinis, quam cum venia assecutus est. Sicut enim argento perfecte purgato, nihil sui decoris relinquitur, si sequenti ærugine fœdatur, non tamen prima, sed sequenti sordidatur; sic expiato per pænitentiam nihil de venia dicitur relinqui; cum tamen iam non deletis, sed adhuc expiandis coninquinetur.

5 *Quòd autem*[a] *per pænitentiam non semel tantum, sed sæpissime peccata remittantur; multorum auctoritate probatur.*

Ait enim Hieronymus in epistola ad Rusticum de pænitentia.

C. XXIII.

† al. cadet
† al. resurget
Prou. 24.
Matth. 18.
Luc. 7.
Sent. ibidem.

SEpties[b] cadit †[c] iustus, & resurgit †[d].] Si cadit, quomodo iustus? si iustus, quomodo cadit[e]? sed iusti vocabulum[f] non amittit, qui per pænitentiam semper resurgit. Et non solum septies, sed septuagies septies[g] delinquenti, si conuertatur ad pænitentiam, peccata donantur. [Cui plus[h] dimittitur, plus diligit.]

Dauid quoque per pænitentiam, adulterij simul & homicidij veniam impetrauit.

In ead. epist. ad Rusticum.

De cuius pænitentia in eodem libro Hieronymus ait.

C. XXIIII.

2. Reg. 12.
Psal. 50.

TOtam pænitentiam peccatoris ostendit psalmus quinquagesimus, quando ingressus est Dauid ad Bethsabee vxorem Vriæ Ethæi, & à Nathan prophetante correptus respondit dicens [Peccaui:]statimque meruit audire [& Dominus abs te abstulit[i] peccatum.] Adulterio enim iunxerat homicidium; & tamen conuersus[k] ad lacrymas [Miserere, ait, mei Deus secundum magnam misericordiam tuam: & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.] Magnum enim peccatum magna indigebat misericordia[l]. Vnde iungit, & dicit [Multum laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego agnosco, & delictum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui.]Rex[m] enim erat †, alium non timebat †[n]. [Et malum coram te feci, ut iustificeris[o] in sermonibus tuis, & uincas, cum iudicaris] Conclusit[p] enim Deus omnia[q] sub peccato, ut omnibus[r] misereatur. Tantumque profecit, ut dudum peccator & pænitens transierit in magistrum, & dicat [Docebo iniquos uias tuas, & impij ad te conuertentur.] Confessio enim, & pulchritudo coram eo: ut qui sua confessus fuerit peccata, & dixerit [Putruerunt[s] & corruptæ sunt cicatrices[t] meæ à facie insipientiæ meæ,] fœditatem vulnerum in sanitatis decorem commutet.

† al. eram] † timebam] or.
Rom. 11.
Psal. 37.

Item Ambrosius in apologia Dauid[u]*, c. 2.*

e ¶ *Cadit.*] si intelligas hoc de casu, qui fit post peccatum mortale, exaudi quod dicit in die, scilicet vitæ suæ: & tunc est casus à charitate. Si vero intelligas de casu, qui fit per veniale, per quod cadit à quadam innocentia, non à charitate; tunc exaudi de die naturali.

f ¶ *Vocabulum.*] generaliter dicit lex, quòd qui possessionem vi ereptam in ipso congressu recipit; in pristinam causam videtur potius reuerti, quàm vi possidere. ff. de vi & vi arm. qui possessionem. argu. supra dist. 2. §. hæc itaque. cap. firmum.

Vim faciens non semper vi possidet.

g ¶ *Septuagies septies.*] idest, quandocumque. finitum pro infinito ponitur. infra ead. adhuc. versi. medicorum. 16. quæst. 2. visis. ver. habet enim.

h ¶ *Cui plus.*] hæc fuit responsio Petri, cum Dominus eum interrogauit de fœneratore, qui debitoribus debita inæqualia dimiserat.

TOtam pænitentiam. CASVS. Probat in hoc cap. quòd quotiescumque, quis reuertitur ad Deũ pro peccatis suis, toties parcit ei Deus: quod probatur exemplo Dauid, & per multas auctoritates eiusdem.

i ¶ *Abstulit.*] quo ad culpam, non quo ad pœnam. infra ead. illud. & supra distin. 1. sicut primi. Vel quo ad pœnam æternam, non quo ad temporalem. infra dist. 4. cap. intermittentes. § filijs. H.

Deus qualiter abstulit peccatũ Dauid.

K ¶ *Conuersus.*] supra dist. 1. §. econtra.

postquam peccatur, non obtinet veniam; incipit tractare per multas auctoritates & exempla, quòd pænitentia iteratur, & quòd sæpius per pænitentiam remittantur peccata. Et ad hoc inducit sequentia cap.

a ¶ *Quòd autem.*] inductis auctoritatibus, quas inducunt qui pænitentiam non esse iterandam dicunt, & quòd pænitentia postquam peccat non obtinet veniam; incipit probare per multas auctoritates & exempla, quòd pænitentia sæpius iteratur, & quòd sæpius per pænitentiam remittuntur peccata.

SEpties.] CASVS. Dicitur hic, quòd iustus septies, idest, multoties cadit per venialia peccata: & tamen non cadit à charitate. & sunt verba Salomonis, quæ Hiero. exponit. Sequens §. scilicet, Dauid. patet.

b ¶ *Septies.*] verbum Salomonis: quod exponit Hieronymus.

b ¶ *Septies.*] id, pro vniuersitate ponitur, idest, omnibus modis & generibus flagitiorum & tribulationum.

ADDITIO. Et dic quòd hæc non est intentio litteræ: nec pro-

l ¶ *Magna indigebat misericordia.*] idest, magno effectu misericordiæ: nam misericordia Dei æque magna est semper.

m ¶ *Rex.*] de facto. ar. di. 83. nemo. extra q fil. sint leg. p venerabilẽ.

n ¶ *Alium non timebat.*] hic habes vnam expositionem huius auctoritatis: aliam habes s. dist. 1. & venit. Vel dic, quòd alium non timebat, qui scilicet iuste posset eum punire: cum ipse solus sine peccato sit. supra 3. q. 7. iudicet.

o ¶ *Iustificeris.*] quia continuo pænituit. s. e. dist. 1. & venit.

p ¶ *Conclusit.*] idest concludi permisit.

q ¶ *Omnia.*] Iudæos & Gentiles.

r ¶ *Vt omnibus.*] quo ad sufficientiam, non quo ad efficaciam. s. ead. dist. 2 citius.

s ¶ *Putruenerunt.*] cum peccato iterum consentitur, dum ad actum ducitur.

t ¶ *Cicatrices.*] idest, plagæ peccatorum per baptismum, prout exponitur j. dist. 4. cap. vlt. Vel per aliud remedium sanatæ.

u ¶ *In apologia Dauid.*] liber excusatorius de Dauid [x].

[x] Et dicitur ab apo, quod est te: & logos quod est sermo, quasi sermonis relatio vel responsio. Arc.

C. XXV.

ILle rex [a] tantus, ac potens, ne [b] exiguo quidem momento manere penes se delicti passus est conscientiam [c]: sed præ matura confessione, atque immenso dolore reddidit peccatum suum Domino. *& infra.* ¶ Denique Dominum dolor intimi mouit affectus, vt Natham diceret [Quoniam pænituit te, & Dominus transtulit peccatum tuum.] Maturitas itaque veniæ profundam regis fuisse pænitentiam declarauit: quæ tanti erroris offensam transduxerit [d]. *& infra.* ¶ Sancti, qui [e] confusum mare pium certamen gestiunt, & currere cursum salutis, sicubi forte vt homines corruunt [f], naturæ magis fragilitate, quàm peccandi libidine, acriores ad currendum resurgunt, pudoris stimulo maiora reparantes certamina, vt non solum nullum attulisse existimetur lapsus impedimentum, sed etiam velocitatis incentiua cumulasse [g]. Ergo si currentium [h] non soluitur [i] cursus, cum aliqui forte ceciderint; non luctantium [k] contentio, sed inoffensa manent certamina: quin & plerique post vnum, aut alterum lapsum gratia maiore [l] vicerunt: quanto magis agonem pietatis ingressi non debent vnius prolapsionis offensione censeri [m]; cum beatus sit, qui se potuerit reparare post lapsum? *& infra, c. 4.* ¶ Quòd peccauit, conditionis [n] est: quòd supplicauit, correptionis: lapsus communis, sed specialis cõfessio. Culpam itaque incidisse, naturæ est; delesse †, virtutis [o]. *& infra, c. 13.* ¶ Peccatum aut donatur [p], aut deletur, aut tegitur. Donatur [q] per gratiam; deletur [r] per sanguinem [s] crucis; tegitur [t] per charitatem: similiter, & iniquitas [u], quæ æstimatur habitudo mentis iniustæ: licet Ioannes in epistola eum, qui fecerit peccatum, & iniquitatem [x] fecisse dixerit, sicut habemus scriptum [Omnis, qui facit peccatũ, & iniquitatem facit:] peccatum est iniquitas [y]; quia in peccato ipso iniquitas est. Tamen, vt nobis videtur, peccatũ [z] est opus iniquitatis: iniquitas autẽ operatrix [z] culpæ, aut delicti. Prius est ergo, vt ipsa iniquitas deleatur, excidatur radix, & seminarium peccatorum: mala tollatur radix, ne malos fructus ferat: aboleatur erroris omnis affectus, vniuersa iniquitatum genera tollantur. Itaque quemadmodum intrans in animam sapientis disciplina imprudentiam tollit, & scientia ignorantiam; sic perfecta virtus iniquitatem, & remissio

2. Reg. 12.

† al. corruerint

† al. diluisse

1. Io. 5.

ILle rex.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima multis modis excusatur peccatũ Dauid, Primo q̃a diu noluit in peccato manere. Secundo q̃a grauiter in corde doluit. Vnde statim fuit ei dimissum peccatũ. Tertio q̃a si sancti quãdoque peccant, credendũ est eis hoc cõtingere potius fragilitate naturæ, q̃ libidine peccãdi: & ideo fortius resurgunt, vt nõ videantur cecidisse. In secũda parte dicit, ꝙ peccatum quãdoq; donatur, quãdoque delet̃, quãdoque tegit̃. & de quolibet exẽplũ supponit. In tertia parte ponit differentiã inter iniquitatẽ & peccatum. pecc[illegible] est opus iniquitas qualitas mẽtis. vnde q̃ vult cauere à peccato, extirpet radicem ipsam peccati: scilicet iniquitatẽ. Secũda pars incipit ibi, *Peccatum autem.* Tertia ibi, *Peccatum est.*

Dauid peccatum tripliciter excusatur.

a ¶ *Ille rex tantus.*] CASVS. In hoc cap. excusatur multis modis peccatũ Dauid, adulterij, s. & homicidij. Primo q̃a diu noluit manere ĩ peccato. Secundo quia grauiter in corde doluit: quod inde patet: q̃a statim fuit ei dimissum peccatũ. Tertio quia si q̃nque sancti peccant: credendũ est hoc eis cõtingere potius fragilitate naturæ, quàm peccãdi libidine: vnde fortius resurgunt, adeo vt non videantur cecidisse. In secunda parte ponit differentiam inter peccatum & iniquitatem. peccatum enim est opus iniquitatis: iniquitas est qualitas [z] mentis. vnde qui vult cauere à peccato, extirpet radicem ipsius peccati, scilicet iniquitatem.

[z] Al. vitium.

b ¶ *Ne exiguo.*] postquam redargutus est à Nathan.

c ¶ *Conscientiam.*] arg. ꝙ non dicitur quis morderi peccati conscientia, ex quo iam de eo pænituit: vnde subire secure potuit sacramentũ. 8. q. 3. Artaldus. licet arg. ꝯ sit s. 25. dist. primum. Sed not. ꝙ conscientia dupliciter accipitur. quandoque enim dicitur conscientia delicti, vt ibi: quandoque dicitur morsus peccati, vt hic, & secũdum ꝙ dicit Horatius: *Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.*

Conscientia dupliciter sumitur.

d ¶ *Transduxerit.*] idest, deleuerit quo ad pœnam æternam: aliàs, temporaliter punitus fuit. supra ead. dist. 1. sicut primi.

e ¶ *Sancti, qui.*] per hoc intendit probare, ꝙ vtilis est pænitentia, licet sequatur offensa quædã: s. humana similitudine currentiũ in brauio vel agone. Nã licet ĩ cursu labant̃, si viriliter postea insistãt, lapsus p̃teritus nullatenus ei imputat̃: sic & spiritualis agonista dũ currit ad brauiũ vocationis æternæ, licet aliquando labat̃ in via, si post resurgit, lapsus non obest ei: quin etiam stimulo incitatus pudoris, ad cõsummationẽ cursus amplius inardescit. 50. di. fidelior.

Pænitentia est vtilis licet sequatur offensa.

f ¶ *Corruunt.*] supra 20. q. 3. procliuius. ĩ. eod. inter hæc hircum. in authen. de mona. §. hinc. collat. 1.

g ¶ *Cumulasse.*] idest, incentiuum ad bene operandũ augmẽtasse.

h ¶ *Currentium.*] i. bene operantium. Vel intelligitur ad litterã.

i ¶ *Non soluitur.*] s. ea. dist. 1. §. alij econtrario. &c. & venit.

k ¶ *Luctantium.*] vt fiat contentio, si illi postea obtinuerunt.

l ¶ *Gratia maiores.*] supra dist. 50. fidelior.

m ¶ *Censeri.*] idest, damnari.

n ¶ *Conditionis.*] humanæ.

o ¶ *Virtutis.*] ĩ. ead. inter hæc hircum.

p ¶ *Donatur.*] donari dicitur quod nullo iure cogente cõceditur. arg. s. dist. 2. nullus. eorum. ff. de reg. iur. donari. Vnde cum primam gratiã nemo possit mereri, patet ꝙ gratis fit remissio peccatorũ.

Gratiam primam nemo mereri põt.

q ¶ *Donatur.*] donatur peccatum q̃ñ ita remittitur vt pro eo nulla pœna exigatur, vt in baptismo. deletur cum interior macula abstergitur, & ad pœnam æternam minime reseruatur.

Peccatum quando dicitur donari.

r ¶ *Deletur.*] supra dist. 1. cap. ijs potestatis.

r ¶ *Deletur.*] si quidẽ in baptismo deletur originale ne obsit [*]; non vt non sit ĩ. de conse. di. 4. cap. 2. & alluditur hic naturæ sanguinis. Humidum enim naturam habet abluendi: sicut Ioannes in Apocalypsi ait de martyribus: Lauerunt (inquit) stolas suas in sanguine agni. Et Apostolus: Deletum est chirographum per mortẽ Christi, quo diabolo tenebamur obnoxij. 76. dist. scire debet. ver. item in apologia Dauid. deleta scriptura, charta remanet: similiter deleta culpa originali in baptismo remanet ipsa iniquitas, idest fomes peccati ad pœnam tantum, non ad culpam.

s ¶ *Per sanguinem.*] idest, per passionem, idest, per fidem, quã quis habet de passione.

t ¶ *Tegitur.*] per charitatem, idest, per bona opera. Sicut enim vnũ corpus tegitur per oppositionem alterius: sic peccatum tegitur per bona opera contraria, vt ĩ. c. illud. ver. atque operuit peccata, & texit operibus bonis. Vel referas hoc ad diuersa peccata, vt peccatum quod est tantum in voluntate, dicatur donari, originale autem deleri, actuale tegi. Vnde Psal. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, &c.

ADDITIO. Licet enim peccatum sit donatum & deletum; non tamen videtur esse tectum, immo nudum, & apertum quousque congrua sit satisfactio facta. sic ergo Deus donat peccatum per cordis contritionem, & homo delet interius per cordis contritionem, & tegit exterius per confessionem, & per satisfactionem. Pet.

u ¶ *Iniquitas.*] supple, aut donatur, aut deletur, aut tegitur.

x ¶ *Iniquitatem.*] sic omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit: quia peccatum est iniquitas, &c.

y ¶ *Iniquitas.*] idest, ex iniquitate procedit peccatum.

z ¶ *Operatrix culpa.*] sicut charitas bonorum meritorum, vt s. ea. dist. 2. charitas.

z ¶ *Operatrix culpa.*] innuitur ex hac serie, ꝙ iniquitas non est peccatum, & vice versa: quod aliquibus videtur absurdum, sed nõ est: vocabuli acceptio multipliciter attendatur. Dicitur enim peccatũ large & stricte. Quidquid vtique à Deo nõ est, large peccati appellatione continetur, vt peccatum originale, & vitium animæ, quod dicitur habitudo mentis iniustæ. Si enim Deus omnipotens dicit̃, quia omnia potest & facit p̃ter peccata: recte q̃dquid ab eo nõ est, peccatũ dici potest: cũ etiã posse peccare, nõ sit aliq̃d posse, vt s. e. dist. 2

ſ. ea. diſt. 2. charitas. Stricte vero & proprie dicitur peccatum peccantis actio: & ita hic accipitur, ſecundum illud Augu. Peccatum eſt dictum vel factum vel cõcupitum, quod fit contra legem Dei. & ſecundum hoc iniquitas non eſt peccatum. Si enim iniquitas eſt habitudo mentis iniuſtæ, & habitudo eſt qualitas, & nulla qua-

ria ſ. 1. q. 4. cap. eccleſia. §. item peccato eccleſiæ.

b ¶ *Illud vero.*] CASVS. Adhuc perſiſtit ĩ Amb. excuſatione Dauid, & commendat eum, quia morti ſe obtulit pro plebe, & veniam adeptus eſt: ſicut & Moyſes impetrauerat veniam pro populo. præterea Dauid peccatum ſuum non excuſauit, ſed humiliter confeſſus eſt. præterea non fecit hoc dolo, ſed errore: non peccandi libidine, ſed cauſa myſterij.

Dauid ꝓ plebe morti ſe obtulit.

peccatorum delet [a] omne peccatum.

[a] ¶ Peccatum eſt.] *In originali vulgato legitur,* omne peccatum eſt iniquitas: iniquitas autem operatrix culpæ, aut delicti. Plus eſt ergo, &c. *ſed melior viſa eſt Gratiani lectio.*

Idem in eodem libro, c. 7.

Sent. 4: diſt. 14. 1. *Paralip.* 21.

C. XXVI.

† *Quàm vero illud etiam mirabile*] orig.

ILlud † [b] vero quàm mirabile eſt, quòd Angelo ferienti plebem ſe obtulit Dauid dicens [Grex iſte [c], quid fecit? fiat manus tua in me, & in domum patris mei.] Quo facto ſtatim dignus ſacrificio iudicatus eſt, qui abſolutione exiſtimabatur indignus. Nec mirum, ſi tali ſua oblatione pro populo, peccati ſui adeptus eſt veniam, cum Moyſes [d] offerendo ſe Domino pro plebis errore, etiam plebis peccata deleuerit? Texit igitur peccata ſua, an non? Sed quis hoc neget, cum hic ipſe docuerit propheta, quòd remittantur iniquitates, tegantur peccata, non imputentur à Domino? Peccatum remiſſum ſibi eſſe docuit, ſicut ſcriptum eſt [Delictum meum cognoſco, & iniuſtitiam meam non operui. Dixi, pronuntiabo aduerſum me iniuſtitiam meã Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei.] dixit [pronuntiabo] & veniam meruit [e], antequam pronuntiaret: quanto [f] magis, vbi de ſe pronuntiauit, dicens [iniquitatem meã ego agnoſco] remiſſum eſt ei omne peccatum: licet ſpecialiter de hoc [g] & Natham propheta reſpondit [& Dominus tranſtulit peccatum tuum.] Ergo remiſſionem meruit iniquitatis, & texit charitate, atque operuit peccata ſua, & texit operibus bonis: nec imputandum eſt ei peccatum, quia non fuit in eo dolus malitiæ, ſed lapſus erroris: deinde †, quia non fuit improbitatis æſtus, ſed vmbra [h] myſterij: & tamen confeſſus eſt delictum ſuũ, agnouit iniquitatem, vidit lauacrum, & vidit, & credidit: dilexit multum, vt nimia charitate tegere quemuis poſſet errorem.

Exo. 32. — Pſal. 31. — Pſal. 50. — 2. Reg. 12. — † *al. denique non fuit*

Ecce, cuius pænitentia hic commendatur, cui etiam venia per prophetam data monſtratur, quam grauiter poſtea deliquerit [i], populi multitudo [k] proſtrata oſtendit. Achab quoque (vt Hieronymus contra Iouinianum ſcribit) rex impijſſimus, vt ſententiam Dei ſubterfugeret, & euerſio domus eius differretur in poſteros, ieiunio impetrauit, & ſacco.

Libro 2.

De quo ad eundem Ruſticum ſcribit idem Hieronymus dicens.

Epi. ad Ruſticũ.

C. XXVII.

3. *Reg.* 21.

ACHAB [l] rex impijſſimus vineam Nabuthæ cruore poſſedit, & cũ Iezabel non tam coniugio ſibi, quàm crudelitate coniuncta, Heliæ increpatione corripitur: hæc dicit Dominus [Occidiſti, & poſſediſti.] & iterum [In loco [m], in quo linxerunt canes ſanguinem Nabuthæ, ibi lingent ſanguinem tuum. Et Iezabel canes comedent ante muros Iezrahel [n]. Quod cum audiſſet Achab, ſcidit veſtimenta, ſua, & poſuit ſaccum ſuper carnem ſuam, ieiunauitque, & dormiuit in cilicio. Factuſque eſt ſermo Domini ad Heliam dicens: [quoniam reueritus eſt Achab faciem meam, non inducam malum in diebus eius.] Vnum [o] ſcelus Achab, & Iezabel [p]: tamen conuerſo † ad pænitentiam Achab, pœna differtur in poſteros: & Iezabel in ſcelere perſeuerans præſenti iudicio condemnatur [q].

† *conuerſus*] or. *al. cõuerſi*] man.

Item Ioannes Chryſoſtomus de reparatione lapſi, [epiſt. 5. ad Theodorum lapſum.]

c ¶ *Grex iſte.*] ſupra 1. quæſt. 4. cap. eccleſia §. item Dauid.

d ¶ *Moyſes.*] ſupra diſt. 45. diſciplina.

e ¶ *Meruit.*] ideſt, obtinuit.

f ¶ *Quanto.*] argu. votum de præſenti magis obligare, quàm votum de futuro. argu. contra extra. qui cle. vel vo. rurſus. vbi dicitur, ꝙ ſimplex votum non minus obligat, quàm ſolenne.

Votum de preſenti plus obligat, q̃ votum de futuro.

g ¶ *De hoc.*] ideſt, peccato homicidij & adulterij.

h ¶ *Sed vmbra.*] ſ. 31. q. 1. cap. ſi qua. §. ſed obijcitur.

ECCE. Hæc eſt 6. pars diſt. in qua intendit ꝓbare, ꝙ etiam boni & ſancti quandoque cadunt & reſurgunt. Et hoc probat per 4. cap. Ioan. de Fant.

CASVS. Infert Grat. ex ſupradictis, ꝙ ille cuius pænitentia commẽdatur, & cui per prophetam oſtenditur venia data: poſtea grauiter deliquit in populi numeratiõe, & iterum poſtea pænituit. Achab quoq; rex impiſſimus per pænitentiam à Domino veniã impetrauit.

i ¶ *Deliquerit.*] In populi numeratione.

k ¶ *Multitudo.*] prima q. 4. cap. eccleſia. §. item Dauid.

ACHAB *rex.*] CASVS. Cũ Achab & Iezabel ab Helia grauiter redarguerentur de morte Nabuthæ, & eis grauiter comminatus fuiſſet propheta: ad vocem eius Achab pænitentiam egit, & veniam à Domino impetrauit. Iezabel vero ꝗa noluit pænitere, præſenti fuit condemnata iudicio. Et conſueuit no-

qualitas eſt actio: ergo nec peccatum. vnde & hic Amb. ait: Peccatum eſt opus iniquitatis: quia ex iniquitate vt ex cauſa procedit: ſicut econtrario bona merita ex charitate prouenire dicuntur, vt ſ. ea. diſt. 2. charitas. vt mihi videtur. H.

a ¶ *Delet.*] ſupra 11. q. 3. exiſtimant. ſ. 32. q. 1. cum renuntiatur.

ILlud vero.] CASVS. Adhuc Ambr. perſiſtens in excuſatione Dauid, commendat eum, ꝙ obtulit ſe morti pro plebe: vnde & veniam adeptus eſt. Aliud exemplum Moyſi, qui pro ſimili facto veniam impetrauit. & ꝙ pro tali oblatione Dauid ſit adeptus veniam ſui peccati, ſcilicet adulterij & homicidij, probat quibuſdã auctoritatibus: & quia non fecit hoc dolo, ſed errore, & non libidine peccandi, ſed cauſa myſterij occulti. Et habetur hæc hiſto-

tari hiſtoria ſupra 50. diſt. cap. ſi poſt. §. econtra. Quod dicit ibi, & *cum Iezabel: cum,* propoſitio eſt.

l ¶ *Achab.*] ſupra 23. q. 8. conuenior.

m ¶ *In loco.*] ideſt, in eadem regione. non enim eſt verum in eodem loco ſingulariter.

n ¶ *Iezrael.*] ciuitas eſt.

o ¶ *Vnum.*] ideſt, ſimile.

p ¶ *Iezabel.*] Et ita medicamentum fuit vni ad interitum, &c. vt 23. q. 4. Nabuchodonoſor.

q ¶ *Condemnatur.*] cum Iehu præcepit Eunuchis, ꝙ eam præcipitarent de turri: quia dixerat ei, Numquid pax erit Zambri, qui interfecit Dominum ſuum? ideſt, filium meum Zaran.

Iezabel præcipitata fuit de turri.

Talis

TAlis mihi.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ tanta est pietas Dei, ꝙ quemlibet peccatorem etiam sceleratissimum ad pænitentiam recipit, & ad statum pristinum reuocat, & mercedem tribuit conuersionis, quamuis exigue. Et hoc probat auctoritate Esaiæ, & exemplo Achab. Seq. c. sicut Achab. patet, & de eo habuisti. §. in cap. Achab.

norem superbe agit pænitentiam, &c. Item vera non est pænitentia, quæ non fit ex fide per dilectionem operante, vt supra ead. si Apostolus. iam responsum est ad hoc in glo. sed quomodo.

NINIVITAE. CASVS. Probat Grat. ꝙ postquā aliqs egerit verā pænitētiā, potest postea criminaliter peccare. qđ ꝓbat exēplo

C. XXVIII.

Sent. 4. dist. 14.

TAlis, mihi crede, talis est erga homines pietas Dei: numquam spernit [a] pænitentiam, si ei sincere, & simpliciter offeratur. Etiam si ad summum quis perueniat [b] malorum, & inde tamen velit reuerti ad virtutis viam; suscipit [c], & libenter amplectitur: facit omnia, quatenus ad priorem reuocet statum: & quod est adhuc præstantius, & eminentius, etiam si non potuerit quis explere omnem satisfaciendi ordinem; quantulamcumque tamen, & quamlibet breui tempore gestam non respuit pænitentiam [d]: suscipit etiam ipsam, nec patitur [e] quamuis exiguæ conuersionis perdere mercedem. Hoc enim mihi indicat Esaias, vbi de populo Iudæorum talia quædam dicit [Propter peccatum modice conturbaui eum, & percussi eum, & auerti faciem meam ab eo: contristatus est, & ambulauit tristis; & sanaui [f] eum, & consolatus [g] sum eum.] Euidentius autem nobis testimonium dabit etiam rex ille impius, qui cupiditatis suæ quidem prædam vxoris nequitia quæsiuit; sed perturbatus ipsius sceleris immanitate pænituit, & cilicio circumdatus facinus suum fleuit; atque ita erga se Domini misericordiam prouocauit, vt à cunctis [h] eum absolueret peccatis. Sic enim ait Deus ad Heliam [Vidisti, quomodo compunctus est Achab à facie mea? quia fleuit in conspectu meo, non inducam mala [i] in diebus eius.]

Esa. 57. apud 70.

3. Reg. 21.

¶ *Versio hac, licet nonnihil discrepet ab ea, quę inter latina Ioannis Chrysostomi opera circumfertur; non tamen longe discedit à verbis gręcis. extat enim hoc opusculum manuscriptum in bibliotheca Vaticana.*

Item Gregorius in homilia decima super Ezechielem, in extremo:

C. XXIX.

SIcut † Achab rex iniquus à propheta reprehensus, cum contra se diuinam sententiam audisset, pertimuit, & magno mœrore deprehensus est: ita vt prophetæ suo Dominus diceret [Nonne vidisti Achab humiliatum coram me? Quia igitur mei causa [k] humiliatus est, non inducam malum in diebus eius.] In quibus Domini verbis pensandum est, quomodo ei in electis suis mœror amaritudinis placeat, qui amittere timent Deum; si sic ei & reprobi pænitentia placuit, qui timebat perdere præsens sæculum: aut quomodo ei grata sit spontanea afflictio pro culpis in eis, qui placent; si hæc ad tempus placuit, & in eis, qui displicebant.

† *Sic*] orig. & exempp.

3. Reg. 21.

Niniuitæ quoque, quos Dominus in Euangelio commendat, pænitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ex misericordia Domini indulgentiam consecuti, subuersionis interitum subterfugere meruerunt. Sed qualiter [l] post acceptam veniam Achab vixerit, textus libri Regum declarat: de quo etiam scribit Ambrosius, quòd Iezabel vxor eius, cuius inflammabatur arbitrio, cor eius conuertit, & nimijs sacrilegijs execrabilem fecit, & hunc pænitentiæ eius reuocauit affectum.

Iona 3.

Libro de Nabuthe hiezraelita c. vlti.

De Niniuitis autem in prooemio Ionæ scribit Hieronymus.

C. XXX.

SIcut ait Herodotus [m], Niniue à rege Medorum subuersa est regnante apud Hebræos Iosia. Vnde patet illam prædicante Iona ex pænitentia meruisse veniam; sed quia postea ad vomitum redijt, ex ira Dei subuersam [n] fuisse.

Sensus nō verba

Item in prologo Naum.

Inter opera B. Hieronymi.

a ¶ *Spernit.*] 26. q. 6. agnouimus.

b ¶ *Perueniat malorū.*] potest ergo aliquis esse summe malus, sed non repente, vt supra dist. 2. c. si sermo. §. ecōtrario. Sed certe sūme bonus non potest quis esse nec summe malus intentione malitię vel bonitatis: quin alius possit esse melior vel deterior. Nam dicit auctoritas, Superbia eorum qui te oderunt, ascēdit semper. sed vniuersitate malorum potest quis esse malus, vt referas hoc ad septē vitia principalia. nam illa septē bene potest quis committere. vel dic illum peruenisse ad summū malorum, cuius desperabilis est correctio. ita est desperatus, qui putat plus Deū offendisse, q̄ sibi possit remittere, sicut Caī. 90. di. neque.

Summe malus aut summe bonus qs esse non potest.

c ¶ *Suscipit.*] Deus eū.

d ¶ *Pænitentiam.*] idest, satisfactionem.

e ¶ *Nec patitur.*] diligit enim Deus bonū, quod in peccante plantauit. infra ead. pium.

f ¶ *Sanaui.*] per pænitentiam.

g ¶ *Et consolatus.*] Polysyntheton, idest, pluralitas coniunctionum.

h ¶ *A cunctis.*] sed quomodo absoluit eum ab omnibus peccatis cum eius pęnitentia vera nō esset? non enim pænitebat nisi vt euitaret mala temporalia, vt dicit cap. seq. Sed dic ꝙ absoluit eum prout sequitur hic, non inducā mala in diebus eius. vnde expone, peccatis, idest, poenis. Vel absoluit eū ab omnibus peccatis; scilicet ab illo procedentibus: quia cū per falsos testes eum fecerit condemnari, periuria sunt inde secuta. arg. extra de testi. sicut. Et nota ꝙ est triplex peccatorum venia. Prima consistit in pœnæ dilatione: sicut hic. Secunda in culpæ abolitione, quæ fit per pænitentiam. Tertia in culpæ & pœnæ dimissione: quod fit per baptismum. de conse. dist. 4. siue. de prima hic, de secunda dist. 2. si quis. B.

Peccatorum venia est triplex.

i ¶ *Mala*] comminata. alia enim bene induxit in diebus eius.

SIcut Achab.] k ¶ *Mei causa.*] timoris. Et ita videtur ꝙ solo amore siue timore quis possit veniam consequi, secundum ꝙ sonare videtur illa auctoritas; Seruite Domino in timore, &c. Sed contra, nonne talis est malus, ergo nihil boni meretur. arg. §. 50. dist. vt constitueretur. vbi dicitur, ꝙ qui animo recuperandi honorem superbe agit pænitentiam

plo Niniuitarū, q ad prædicationē Ionę pęnitētiā egerāt, & cū post ea criminaliter peccauerunt. Idem etiā dicit de Achab & Iezabel.

l ¶ *Sed qualiter*] ostenso qualiter Achab & Niniuitę veram egerūt pænitentiam, ostendit qualiter postea peccauerunt mortaliter.

SIcut ait. CASVS. Probat Hier. in hoc c. ꝙ Niniuitæ per pænitentiam veniam meruerunt: sed quia postea peccauerunt, vt Herodotus historiographus narrat, ciuitas eorū postea est subuersa.

m ¶ *Herodotus.*] historiographus quidam.

n ¶ *Subuersam.*] à Medis.

Naum

NAum prophetam.] CASVS. Idem fere dicitur hic quod dictũ est in §. Niniuitæ. Casum formabis: quia facilis est, & est prologus Hiero. super Naum. Item in principio Naum. verba sunt Grat. sequens §. item quod. patet.
a ¶ Naum.] verba Hieronymi.
Re-

ADhuc instant.] CASVS. Dicebant quidam hæretici, q̃ Deus post baptismum tantum semel dat veniã pro peccato. vnde si quis egit pænitentiã, & illã voluerit iterare, inutilis erit. & errorẽ suũ confirmabant duabus rationibus. Prima, quia si Deus toties quoties homo peccat, peccata dimitteret: videret̃ peccata diligere. Secunda, quia nõ legit̃ in Euãgelio q̃ Christus bis illuminauit aliquẽ cæcũ, vel bis suscitauerit aliquẽ mortuum. Ex quo colligunt, q̃ Deus bis eidẽ homini eadem peccata non dimittit. Istũ ergo errorẽ hic reprobat: ostẽdens q̃ quoties hõ pænitet, toties Domin⁹ peccata dimittit. Et q̃ primo loco inducũt hæretici, dicit nõ valere. in eo namque q̃ Deus est paratus peccata destruere, apparet eũ odire, & non diligere peccata. Itẽ licet Chr̃s non bis illuminauerit aliquẽ, vel bis nõ suscitauerit: tamẽ quandoq; quẽ vno tẽpore mundauit leprosum, alio tẽpore illuminauit cæcũ: ex quo sequit̃, q̃ eidẽ homini bis peccata dimittit. si enim Christus, q̃ se dicit medicũ, sæpius nõ curaret ægrotũ, minor esset medico tẽporali, qui sæpius nouit ægrotũ curare. Supponit ergo exempla & auctoritates & introducit rationes, per quas probat q̃ Christus eidem sæpius peccata dimittit.

C. XXXI.

NAum ᵃ prophetam ante aduentum regis ᵇ Assyriorum ᶜ, qui populum Israel captiuum in suam regionem transtulerat, fuisse, Hebræorum traditio ᵈ confirmat. Si quidem in fine huius lectionis, prædicti regis aduentum idem propheta annuntiare monstratur. Sed cum habitatores Niniuæ, Iona interitum ciuitatis prædicante, ne diuina ira denuntiatum interitum substinerent, peccatorum, & impietatis pænitentiam egissent; accepta Dei misericordia, grauioribus se criminibus implicuerunt. Qua de causa memoratus propheta spiritu sancto plenus iudicium ᵉ Dei annuntians ita est locutus ᶠ; [Deus zelans ᵍ, & vlciscens ʰ Dominus est.]

Naum 1.

7 *Item, quòd frequenter venia pænitenti præstetur, testatur Augustinus in libro de pænitentia, scribens contra quosdam hæreticos, qui peccantibus post baptismum semel tantum dicebant vtilem esse pænitentiam.*

In libro de vera & falsa pænitentia, c. 5.

C. XXXII.

AAdhuc instant perfidi ⁱ, qui sapiunt ᵏ plus, quàm oporteat ˡ, non sobrij, sed excedentes mensuram. Dicunt enim, etsi † semel peccantibus post baptismum valeat pænitentia ᵐ; non tamen sæpe ⁿ peccantibus proderit iterata: alioqui remissio, ad peccatum esset incitatio. Dicunt enim; quis non semper peccaret, si redire semper posset? Dicunt enim Dominum incitatotem mali, si semper pænitentibus subueniret, & etiam ei placere peccata, quibus semper præsto est gratia ᵒ. Errant autem: immo constat ei multum peccata displicere, qui semper præsto est ea destruere. Si enim ea amaret; non ita semper destrueret, sed conseruaret, atque, vt sua munera, foueret. Semper destruit peccata, quæ inuenit, ne soluatur ᵖ quod creauit, ne corrumpatur quod amauit. Sumunt occasionem hypocritæ isti ex factis Domini. Quem enim cæcum bis illuminauit? quem leprosum bis mundauit? quem mortuum bis suscitauit? non Lazarum, quem † dilexit, non filium viduæ, quem misertus matri reddidit, non filium dissipatorem legitur bis suscepisse, non filiam Abrahæ bis à dæmonio liberasse. In nulla persona iterauit factum, docens, vt aiunt, non sæpe à Domino fieri remedium. Dixit mulieri [Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.] promittens pœnam, non amplius veniam. ¶ Quòd † autem multos ᵠ cæcos & diuerso tempore illuminauerit, & multos debiles confortauerit, ostendit in diuersis illis eadem sæpe peccata ʳ dimitti, vt quem prius sanauit leprosum, alio tempore illuminet † cæcum. Ideo etiam tot sanauit † febricitantes, tot languidos, tot claudos, cæcos, & aridos, ne desperet de se peccator: ideo non scribitur aliquis nisi semel sanatus ˢ, vt quisque timeat mergi † peccato. Videmus adhuc quotidie in ecclesia sæpe febricitantes, sæpe languidos, sæpe passionibus captos, sæpe liberari: vt appareat toties opus miserantis, quoties confessio fit pænitentis. Quomodo enim corpus, quod vilius ᵗ est, & ab ipso dissimilius ᵘ, sæpe sanaret; & animam digniorem, & redemptam ˣ non toties liberaret? Medicum se vocat, & non sanis, sed male habentibus opportunum ʸ, Sed qualis hic medicus, qui malum iteratum nesciret curare? Medi-

Sent. 4. dist. 14.
† *ut si*] orig.
Ioan. 11.
† *quem prius dilexit*] orig.
Lu. 7. & 15.
Matt. 15.
Ioan. 8.
† *Qui*] orig.
† *illuminauit*] or.
† *saluauit*] orig.
† *iungi*] orig.
Mar. 2.

i ¶ *Perfidi.*] Hæretici.
k ¶ *Sapiunt.*] idest, inquirunt.
l ¶ *Oporteat*] ille dicitur plus sapere quàm oportet sapere, qui diuinum cõsilium nimis alte perquirit, &c. vt extra de hære. cum ex iniuncto. & 43. dist. sit rector.
m ¶ *Pænitentia.*] supra dist. 23. qui episcopus.
n ¶ *Sæpe.*] ꝫ. e. dist. 3. §. sed verba. c. sane. & s̃. 23. q. 4. est iniusta.
o ¶ *Gratia.*] idest, per gratiam.
p ¶ *Soluatur.*] per mortale peccatum. Ex hoc collige mala non esse creata: iuxta illud, Deus creauit omnia præter peccata, vt dixi supra ead. ille rex tantus,

Peccata non sunt à Deo creata.

b ¶ *Regis.*] scilicet Salmanasar.
c ¶ *Assyriorum.*] Assyriorum metropolis erat Niniuæ.
d ¶ *Traditio.*] sic construe, traditio Hebrẹorum confirmat Naum fuisse prophetam ante, &c.
ADDITIO Sub. & hoc ideo dicit: quia licet Niniuitæ egissent pẹnitentiam de peccato propter quod Naum annuntiauit eis subuersionem: tamen postmodum peccauerunt, propter quod captiuati sunt à Medis. Pe.
e ¶ *Iudicium.*] scilicet quòd captiuarentur à Medis.
f ¶ *Locutus.*] scilicet Naum: qui de Niniue prophetauit sicut & Ionas.
g ¶ *Zelans.*] idest, exactor castitatis, quæ si violatur immittit pœnam vt sic reuocetur ad castitatem. vnde sequitur, vlciscens, &c.
h ¶ *Vlciscens.*] vxor prophetæ Domini laudantis quod de Assyrijs vltus est iniuriam populi sui: quia captiuati sunt à Medis.
ITEM QVOD FREQVENTER. Hæc est 7. pars dis. in qua probat, quòd non tantum sæpe, sed frequenter peccans & pænitens habet veniam. Ioan. de Fant.

q ¶ *Quòd autem multos.*] Licet progressus Aug. non videatur efficax: potest tamen lege confirmari: nam dicit lex, q̃ id quod in duabus personis recipitur, hoc etiam in eadẽ persona recipiẽdum est. ff. si cer. pe. l. singularia. arg. 8. q. 1. in scripturis. quia ibi ex persona Esaiæ & Hieremiæ ostenditur, q̃d vnaquæq; persona, quæ eligitur debeat facere: hoc tamen de vna probat: quia qui prius leprosum mundauit, post cæcum illuminauit.
r ¶ *Peccata.*] idest, pœnas peccatorum.
s ¶ *Sanatus.*] de eadem infirmitate. plene enim curauit de ea, de qua curauit, vt infra ead. sunt plures. sed hic primo curauit leprosum, postea cæcum factum curauit.
t ¶ *Quod vilius.*] arg. s̃. dist. 38. sedulo. s̃. 24. q. 3. si habes.
u ¶ *Dissimilius.*] quã corpus sola essentia simile est Deo: anima vero pluribus: quia essentia & rationabilitate. arg. s̃. ea. dist. 2. principiũ.
x ¶ *Redemptam.*] sanguine Christi.
y ¶ *Opportunum.*] idest, vtilem.

Anima plus similitudinis habet cum Deo, quàm corpus.

a ¶ Centies.

a ❡ *Centies.*] artis possibilitate: aliàs numquid centies pro eodẽ salario, si centies recidiuauerit? Vel an toties constituenda sunt salaria, quoties fiunt curationes? Nec enim vnam pœnam bis indulget: immo singulas indulgentias singulæ præueniunt pœnæ, vt infra ea. quippe. Sufficit semel infirmum curasse. arg. ff. de solu. qui res. §. aream. argu. contra §. ea dist. 2. quęrendum. & cap. quia radix. nec vtiq; liberatur qui non plene liberatur. infra ea. sunt plures. ff. de inter. ac. de ętate. §. nihil. §. dist. 1. diuortium. contra.
b ❡ *Exclusit.*] §. 19 dis. si Romanorum. arg. §. 28. q. 1. idololatria.
c ❡ *Confitebor.*] vocando eum ad regnum: Venite benedicti, &c.
d ❡ *Fecit.*] quia contradicit ante, forte Domino.
e ❡ *Omnem*] per dilectionem ei adhærentẽ.
f ❡ *Sedentem.*] prius.
g ❡ *In tenebris.*] idest, peccatis.
h ❡ *Nullam.*] supra di. 19. si Romanorum. §. ead. dist. 1. §. alij. cap. nemo potest.
i ❡ *Per epistolas.*] scilicet per primam.
k ❡ *Testatur.*] in secunda epistola ad Corinthios, vbi dixit: Prædixi enim & prædico vt pręsens bis, & nunc tertio absens.
l ❡ *Semper.*] septenarius enim numerus vniuersitatis est.
m ❡ *Seducti.*] supra dis. 2. §. item opponitur. & cap. si enim inquit. Eo enim ꝙ peccatores nos esse non credimus, deterius peccamus. §. di. 45. licet plerũque. & c. vera iustitia. §. dist. 25. §. nunc autem. ĩ. de cons. dist. 4. firmissime.
n ❡ *Iactare.*] cum sit scriptũ: si dixerimus ꝙa peccatũ non habemus, nosipsos seducimus. supra dist. 2. si enim.
o ❡ *Esse potest.*] infra de consec. di. 4. à paruulo. contra. nam ibi dicitur ꝙ peccato nõ commoritur baptizatus: ergo non est in eo. Sed dic esse non potest, idest, non potest incipere esse. ar. de conse. dist. 4. firmissime. est tamen superficiale. ar. quod hic inducit, nec ĩfans vnius diei &c. cum agatur hic tantum de actuali peccato.

1. quæst. 1. teneamus. infra. dist. 4. si ex bono.

IN *tantum*] CASVS. Dicitur hic, ꝙ intantũ quandoque malitia hominũ progreditur, vt post pænitentiã de peccatis suis peccata similia vel grauiora committant: & tamen Deus super eos facit oriri gratiam compunctionis: & per pænitentiam eis veniam tribuit

corum enim est centies infirmum visitare, centies [a] curare. Qui ceteris minor esset, si alijs possibilia ignoraret; memor est sui, qui dicit [Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat] Quem enim peccatorem exclusit † [b]? Et quòd omnibus promisit indulgentiam, alijs quoque promissionibus declarat. [Qui me confessus fuerit corã hominibus] idest, omnis, quantumcumque, & quotiescumque peccator, cuiuscumque ordinis, etiam si fuerit sacerdos [confitebor [c] & ego eum coram patre meo.] Nam [qui inuocauerit nomen Domini,] idest, secundum quòd nominatur Dominus, idest, qui inuocauerit eum ad se, seruiendo, non contradicendo, vt forsitan sæpe fecit, [d] [omnis] idest, quicumque sit ille peccator [saluus erit.] Omnem [e] enim animam iste promissor saturauit bonis etiam sedentem † [f] in tenebris [g], & vmbra mortis, nullam [h] excipiens animam. Hunc magistrum intellexerat discipulus ille, qui Corinthios per epistolas [i] suas voluit corrigere, & vt ipse testatur [k], ter in litteris suis eos correxit. Oportebat enim vt quoties videret eos cadere, toties iuuaret eos resurgere. Memor enim erat illius, qui dixerat [quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.] Scimus autem & primos patres, & in omni tempore ecclesiam Dei semper [l], vsque septuagies septies, (quod est semper) peccata remittere. Quam potestatem isti ab ecclesia Dei conantur auferre. Oportet enim sic ecclesiam credere, quæ confitetur se sæpe peccare. Negant enim veritatem seducti [a] [m], qui se absque peccato audent iactare [n]. In multis enim offendimus omnes: nec infans vnius diei absque peccato super terram esse potest [o]. Quapropter eliminandus est ab ecclesia iste error, qui vmquam pænitentibus negat indulgentiam. Non enim inquirit, quid Apostolus senserit, qui dixit [nihil mihi conscius sum [p], sed non in hoc iustificatus sum.] Sciens enim & iustis peccata solere contingere, non se confirmabat absque peccato, qui se nouit indissolubili vinculo charitatis Christo coniunctum. Nisi enim sciret sæpe iustos ad ueniam venire, quomodo dubitaret [q] se peccare, qui se sciebat [r] spiritum Dei habere, & intentione mundissima ei seruire? Cur enim Dominus Petri pedes lauisset, & ecclesiam hoc idem docuisset, nisi quia (quoniam † quotidiana est offensio) oportet, vt quotidiana sit remissio? Cur docuisset orantes dicere [dimitte nobis debita nostra] nisi ipse misericors perseueraret, qui nos ab hac petitione non vult deficere?

Ezech. 33.
† al. excludit
Matth. 10.
Ioelis 2.
Psal. 106.
Lu. 1.
† *sedentes*] orig.
1. Cor. 13.
Io. 20.
Iac. 5.
Iob. 14. ex. 70.
1. Cor. 4.
Rom. 8.
1. Cor. 7.
Io. 13.
† abest ab orig.

a ❡ Seducti.] *In originali est,* in se esse, *& videtur indicari locus in epistola Ioannis prima, c. 1. sed ob glossam non est mutatum.*

Item Augustinus ad Macedonium, epist. 54.

C. XXXIII.

Sent. 4. dist. 14.

IN tantum hominum iniquitas aliquando progreditur, vt etiam post actam pænitentiam, post altaris reconciliationem vel similia, uel grauiora committant. Et tamen Deus facit etiam super tales oriri [s] solem suum: nec minus tribuit, quàm antea tribuerat, largissima munera vitæ, & salutis: & quamuis eis [t] in ecclesia [u] locus humillimæ [x] pænitentiæ non concedatur, Deus tamen super eos patientiæ suæ non obliuiscitur. Ex quorum numero si quis nobis dicat [Aut date mihi eumdem iterum pænitendi locum, aut desperatum me permittite, ut faciam quidquid libuerit, quantum meis opibus adiuuor, & humanis legibus non prohibeor, in scortis, omnique luxuria, damnabili quidem apud Dominum, sed apud homines plerosque etiam laudabili: aut, si me ab hac nequitia reuocatis, dicite, utrum mihi aliquid prosit ad uitam futurã, si in ista uita illecebrosissimæ uoluptatis blandimenta contempsero; si libidinũ incitamenta frenauero; si ad ca-

Nihil mihi cõscius sum, qualiter exponitur.

p ❡ *Nihil mihi conscius sum.*] idest, nullius mortalis peccati conscientiam habeo. ipse enim dicebat: ago quod nolo. §. dist. ea. inter hæc. 11. q. 3. senti. & cap. inter verba. contra. So. hic dicit in persona perfectorum tibi de imperfectis. Vel dic, non in hoc iustificatus sũ: quia potest surripere veniale, idest, non ex hoc, vt ĩ. ca. si quis autẽ non habens. infra dist. 7. nullus expectet. Vel dic, nihil mihi conscius sum quo ad mortale: non tamen in hoc, &c.
q ❡ *Dubitaret.*] non tamen dixit, dubitauit: sed ideo hoc dicit, ne daret alijs dubitandi occasionem. §. dist. 1. quamobrem.
r ❡ *Sciebat.*] & ita potest scire se aliquis habere charitatem. supra

buit non minus quàm ante. Sed secundum consuetudinem quarumdam ecclesiarum solennis pænitentia eis non conceditur secundo, & hoc probat per necessariam probationem. *Solem suum,* idest, gratiam compunctionis.
s ❡ *Oriri.*] in splendore gratiæ suæ.
t ❡ *Eis.*] idest, taliter peccantibus.
u ❡ *In ecclesia.*] vbi est talis consuetudo, quòd solemnis pænitentia non iteratur. Idem Lau.
x ❡ *Humillima.*] idest, solennis pænitentiæ, idest, suæ misericordiæ, licet semel iam iniuncta & suscepta fuerit [s].

SIVE

SIVE AUTEM hæc est 8. pars dist. in qua ostẽditur quæ sit vera pænitẽtia, & quæ sit falsa, & ꝙ sẽp vere pænitẽti datur ĩdulgentia, sed false numquã dat: & hoc ꝓbat p 7. c. Io. de Fan. CASVS. Adhuc G. improbat sententiam dicentium post baptismum pænitentiam semel tantum esse vtilem: siue dicant de prima, siue de vl-

stigandum corpus meum multa mihi etiam licita, & concessa subtraxero; si me pænitendo vehementius, quàm prius, excruciauero†, si miserabilius ingemuero, si fleuero vberius, si vixero melius, si pauperes substẽtauero largius, si charitate, quæ operit multitudinem peccatorum, flagrauero ardentius]; quis nostrum ita desipit, vt huic homini dicat, nihil tibi ista proderunt in posterum: vade; saltem vitæ huius suauitate perfruere? Auertat Deus tam immanem sacrilegij† dementiam[a].

† al. excitauero

† al. sacrilegăq;

§ Locupletatum est duobus locis caput hoc ex originali.

a] Dementiam] *Apud B. Augustinum sequitur c. quamuis. supra ead. dist.*

§. *Siue[a] autem quis dicat primam tantum pænitentiam post baptismum vtilem esse, non sequentem; siue contendat quis vltimæ tantum veniam dari, non præcedenti: semper tamen auctoritati aduersatur; quæ sæpissime veniam pænitenti repromittit. Quæ autem sit vera pænitentia, cui venia numquam negatur, & quæ sit falsa, cui numquam indulgentia promittitur; Adamantius[b], & Isychius super Leuiticum[c] testantur.*

Glossa ordinaria in c. 10. Leuitici. Simile in catena in Leuiticum ex scriptorib⁹ græcis, præcipue Origene.

C. XXXIIII.

INter hæc hircum[d], qui oblatus fuerat[e], exustum[f], &c.] Non peccare[g], solius Dei est; emendare, sapientis. Sed raro inuenias, qui se corrigat. Rara confessio peccati; rara pænitentia. Repugnat natura[h], & verecundia; quia obnoxia est culpæ omnis caro; &

vltima. Nam ipsi hæretici diuersi sunt inter se. quidam enim dicunt post baptismum tantum pænitentiam primam esse vtilẽ, alij tantũ vltimã. Sed vtraque opinio obuiat auctoritati, quæ sæpe pænitẽti veniã promittit. Quę autẽ sit vera pænitẽtia cui venia cõcedit, & quæ sit falsa cui negatur; probatur per sequẽtia c. *Sed Adamantius*, id est, Origenes in c. 1. & Isychius in secundo.

a ¶ *Siue autem.*] adhuc reprobat sententiam dicentiũ post baptismum semel tantum pęnitentiam esse vtilem, siue dicant de prima, siue de vltima. Sic enim & ipsi hæretici diuersi sunt inter se: quidã enim illorum dicunt post baptismum nullam esse pænitentiã vtilẽ nisi primam. Alij dicunt nullam esse vtilem nisi vltimam, quarũ vtraque obuiat auctoritati qua sæpissime venia petenti promittitur. & inde sumpta occasione ostẽdit auctoritatibus Adamantij & Isychij quæ sit vera pænitentia, & quæ falsa.

b ¶ *Adamantius.*] id est, Origenes: erat enim ei & hoc nomen, prout in ecclesiastica historia reperitur.

c ¶ *Super Leuiticum.*] legitur in Leuitico, quòd Aarõ pro peccatis populi offerens mactauit hircum: & partẽ domini posuit super altare, & ecce ignis egressus à domino deuorauit holocaustum, & adipes, q erãt sup altare. arreptis autem Nadab & Abiu filij Aaron thuribulis suis posuerũt ignẽ & incẽsũ desuper, offerẽtes corã domino ignẽ alienũ: qđ eis ꝑceptũ nõ erat: egressusq; ignis à domino deuorauit eos, & mortui sũt corã domino: iussitq; Moyses Misahel & Elisaphã filios Oziel patrui Aarõ portare cadauera eorũ extra castra, & cõgruo honore sepellire: dixitq; Moyses ad Aarõ & filios ei⁹ vt tolleret partes suas de hostijs salutarib⁹ & oblatis ꝓ peccato, quorũ sãguis nõ erat oblat⁹ ĩ tabernaculũ, & comederẽt eas: & cũ q̃reret hircũ oblatũ ꝓ peccatis prĩcipis, inuẽtus est exustus. cũque sup hoc irat⁹ Moyses increparet Aaron & filios ei⁹: excusabat se Aarõ dicẽs: mihi accidit quod vides. quasi ex perturbatione animi factũ est hoc: locut⁹ est autẽ Moyses ad Aarõ & Eleazar & Ithamar filios ei⁹, q residui erãt: tollite sacrificiũ qđ remãsit de oblatione domini, & comedetis illud absq; fermẽto, scilicet extraneæ doctrinæ, quia sanctũ sanctorũ est: comedetis autẽ in loco sãcto quod datum est tibi & filijs tuis de oblationibus domini: sicut est ꝑceptũ mihi. Itẽ sup Leuiticũ die viij. erecti tabernaculi cœperũt offerre Aarõ & filij ei⁹. Moyses enim vij. diebus cõtinuis officiũ sacerdotis cõpleuerat, & tunc cessauit. Eodẽ die missus est ignis cælitus, q sacrificia cõsũpsit: quique iugiter est obseruatus vsque ad trãsmigrationẽ Babylonis: nec licebat aliũ ignẽ apponere ea die cũ alijs hostijs, quas acceperat à populo. Aarõ obtulit etiã hircũ: de quo hic habet mẽtio: q totus erat à sacerdotibus deputatus, & ab eis tantũ in loco sãcto deputatus ad comedendum. Intulerũt ergo Nadab & Abiu ignem alienum: Moyses tamen primis septem diebus igne terreno vsus fuit, sed dominus præcepit ei amouere terrenum: quia eo die apparebat ignis cælitus missus.

INter hæc hircum.] CASVS. Tangitur hic historia, quæ in Leuitico inuenitur. Legitur. n. in Leuitico ꝙ Aarõ occidit hircũ pro peccato principis vel populi, & de adipe & reticulis holocaustum fecit dño: filij autẽ Aaron Nadab & Abiu acceptis thuribulis suis posuerũt ignẽ alienũ vt adolerẽt ĩcensũ: egressusq; ignis à dño occidit eos. Moyses autẽ ꝑcepit corpora sepelliri. & pręcepit Aarõ & superstiti⁹ filijs s. Eleazaro & Ithamar vt sumerẽt singuli portiones de oblato hirco, & comederent in sãcta sãctorũ: quia eius sãguis nõ erat illatus ĩ tabernaculũ, secũdum ꝙ præceptum erat, s. vt de sãguine hirci occisi tangerẽt & linirẽt cornua altaris, & reliquum inferrẽt in vas tabernaculi. Inter hęc, hircũ q oblatus fuerat cũ quæreret Moyses, exustũ reperit, & cœpit increpare Aarõ: q excusauit se, dicẽs: Mihi accidit qđ vides, ex ꝑturbatione animi. quod cũ audisset Moyses, recepit satisfactionẽ. Hãc ergo historiã mysticat hic Adamãti⁹. In principio ostẽdit, ꝙ pauci sũt qui verã agãt pęnitentiã: nã ꝓpter pudorẽ tẽporalem subtrahũt se à cõfessione, plus cõsiderãtes ꝑ̇sentia q̃ futura: plus temporalia q̃ æterna. Postea supponit quid significat, ꝙ Moyses iratus est quando ĩuenit hircũ exustũ. Moyses igĩ significat prælatũ, vel Christũ: & filij eius sacerdotes: hircus affectũ Christiani, qui illæsus debet ꝑseuerare: ignis significat qđlibet mortale peccatũ. Irascitur ergo Moyses quando hircũ ĩuenit exustũ: quoniã prælatus ecclesiæ vel Christus turbat quando mortale peccatum destruit in homine affectum & dilectionẽ, quã habebat. Postea supponit quia ignẽ alienũ, i. mortale peccatũ quilibet debet fugere, & quærere ignẽ sãcti spiritus, qui siccauit sanguinẽ hæmorrhoissæ, siccauit culpã latronis: lauat & sanat simpliciter cõfitentes. *Præponderãt*, ipsi homines. *Solis intẽdit futuris*, dicẽdo: cras quoque fiet idẽ. vel intẽdit, id est, intendere debet vere pænitens. *Lex*, id est, *Legislator*, scilicet Moyses vel Christus. *Nec in eo possunt*, scilicet sacerdotes.

Hirci oblati historia qd repręsentet.

d ¶ *Inter hæc, hircum.*] qui oblatus fuerat pro peccato principis, cũ quæreret Moyses, exustũ reperit: iratusque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron, qui remanserunt, ait: cur non comedistis hostiã pro peccato in loco sãcto, qui sancta sãctorũ est, & data vobis? quasi dicat, cur nõ fecistis celebrem pænitentiam peccati cõmissi, in loco sancto, idest, in Ecclesia: vt portaretis multitudinẽ iniquitatum, & rogaretis pro ea in conspectu domini: præsertim cũ de sãguine illius nõ sit illatũ intra sancta sanctorũ, & comedere debeatis ea in sanctuario sicut præceptum est mihi? Respondit Aaron, oblata est hodie victima pro peccato & holocaustum coram domino: mihi autem accidit quod vides. quasi ex perturbatione animi factum est hoc. quomodo potui comedere coram domino mẽte lugubri in cæremonijs? quod cum audiuisset Moyses accepit satisfactionem.

d ¶ *Inter hæc hircum.*] CASVS. In hoc c. mysticat Adamantius, & Isychius in seq. c. historiam illam Leuitici de hirco oblato: quia per Moysen intellige Christum: per Aarõ & filios eius sacerdotes: per hircum pænitentiam siue animam: per ignem alienum vitia: per non alienum virtutes vel gratiam spiritus sancti. Primo ergo ponit materiam loquendi de pænitentia, scilicet verba Leuitici. Secũdo ostẽdit ꝙ raro pænitet quis digne: quia obstat verecundia & amor rerũ præsẽtiũ, & quia natura prona est ad malũ: & sic ĩpetus peccãdi superat rationem. Tertio alludẽdo historię dicit ꝙ peccata sacerdotes ꝑ pænitẽtiã debẽt delere, quæ tamẽ ficte pænitẽti nõ est iniungẽda. Quarto dicit ꝙ qui offert ignẽ alienũ, idest, vitia, exuritur ab eo: qui autem mundari desiderat, offerat ignẽ spiritus sãcti.

d ¶ *Inter hæc.*] id est, dũ hæc deferũtur extra castra sepelliẽda, s. Nadab & Abiu quos pręceperat Moyses honore congruo sepelliri.

d ¶ *Hircum.*] id est, peccatorem vel oblationem pænitentiæ.

e ¶ *Fuerat.*] quando pænitentia fuit iniuncta.

e ¶ *Fuerat.*] Moyses exustum reperit supple, alij habẽt hircus, & tunc supple exustus repertus est à Moyse.

f ¶ *Exustum.*] vitijs: quia non bene pænituit, id est, non vere.

g ¶ *Non peccare.*] vera exustio hirci suffocationẽ pænitẽtiæ ꝑ aduenientẽ culpã significat, nam non peccare, &c. & sic cõtinuatur.

h ¶ *Natura.*] id est, vitium quod pro natura inoleuit, vel natura ipsa s. ea. ille rex. ver. sancti. 12. q. 1. c. 1.

a Multi enim propter fragilitatẽ naturæ terrentur à pęnitentia: quia timent ne possĩt ferre asperitatẽ pænitẽtiæ. tales hortandi sunt, & ĩ ipso onere pænitentiæ adiuuandi. 7. dist. 6. qui vult. Archid.

a Futura.] omne futurum despicitur, &c. vt dixi 47. dist omnes.
b Moyses.] id est Christus. Alludit ad id quòd cū Moyses quęreret hircum oblatum, inuenit eum exustum, id est, animam peccato suffocatam, vel pænitentiam annihilatam.
c Vacuam] à peccato.
d Exuuias.] id est, indumenta.
e Nuda.] id est, denudata per confessionem, aliàs munda.
f Discedat.] ab hac vita.
g Impetus.] vitiorū, designatus per ignē impetuose missum.
h Innocentiam.] s. di. 50. ponderet.
i Velox.] vtpote sine discretione agens.
k Suggerit.] scilicet ei, qui cum discretione vult agere.
l Iudicat.] id est, deliberat.
m Pigra.] q. d. piger est homo, & verecūdus ad pænitendum.
n Pudore.] quia pudor est ea admittere.
o Premitur.] id est, reprimitur.
p Intendit.] id est, intendere debet. Vel intēdit, quasi conferens secū ꝙ ea quæ promittuntur, incerta sunt. & ita spes illorū sera aut nulla est. 47. dist. omnes.
q Interim.] dum sic est piger, & dum cogitat de futuris
r Imprudentia.] ad mala facienda.
s Affectus.] pænitendi.
t Exuritur.] sicut hircus ab igne.
u Eā.] scilicet pęnitentiam per hircum significatā, & alludit ad factum Moysi. B.
x Lex.] .i. minister legis, scilicet Moyses, vel quilibet alius prelatus in eo significatus: vel Christ⁹, vt j. ea. dist. inter hæc hircum.

plurib. §. seruum.
n Oleum.] pietatis.
o Vel vinum.] scilicet districtionis.
p Alienus.] tangit ꝙ Nadab & Abiud posuerunt ignē alienum.
q Peccatum exuri.] id est, pro peccato delendo pænitentiā fieri.

Pec-quisque erubescit peccatum confiteri; dum magis præsentia cogitat, quàm futura[a]. Vult Moyses[b] peccati vacuā[c] reperire animam; vt exuuias[d] erroris deponat, & culpę nuda[e] sine sui pudore discedat[f]. Sed irrationabilis impetus[g] præuenit, & flāma celerrimi motus animam depascitur, & exurit eius innocentiam[h]. Pręponderant enim futuris pręsentia, serijs iucunda, & læta tristibus, & præpropera tardioribus. Velox[i] enim iniquitas, quę ad nocēdum occasionem suggerit[k]: lenta virtus, & cunctatrix ante iudicat[l], quàm incipit, quid decorum, quid honestum: iniquitas omnia præcipitat. Pigra[m] vero, & verecunda pęnitētia, quæ† præsentium pudore[n] præmitur[o] †. Solis enim intēdit[p] futuris, quorum spes sera, & tardus fructus. Interim[q] præcurrit impudētia[r], & spe præsentium pænitētia excluditur, & affectus† eius[s] exuritur[t], & aboletur. Quærit[u] eam lex[x], & nō inuenit; exusta est enim feruore, & fumo iniquitatis. Inde irascitur[y], & dicit deuorādam[z] fuisse pænitētiam[a] in sancta† sanctorum[b]: sacerdotes[c], quasi segnes increpat. Respōdet[d] Aarō[e] prouidum[f] debere esse sacerdotale iudicium[g], nec male†[h] sanæ conscientiæ facile[i] esse credendum id muneris[k]; ne fiat[l] nouissimus error peior priore. Vase[m] enim fœtido vel oleū[n], vel vinum[o] facile corrumpitur. Quomodo autem poterat, vbi ignis alienus[p] erat, peccatum[q] exuri in conspectu Domini, cui cuncta aperta sunt? quasi dicat, non placet Deo, qui iniustitiam corde inclusam tenet, & se pænitentiam agere perhibet. Ignis alienus, libido, auaritia, & omnis praua cupiditas. Hic ignis exurit, non mundat. In quibus enim est[r], si offerant in conspectu Domini, ignis[s] eos cælestis absumit, sicut Nadab, & Abiu cum his, quæ pro peccato fuerant oblata. Qui ergo mundari vult; ignem alienum[t] remoueat, & illi igni se offerat, qui culpam exurit, non hominem. Hic ignis siccauit hæmorrhoissæ sanguinem profluentem: hic siccauit culpam latronis. Ignis enim consumens est: sanat enim simpliciter, & pure confitentes. Iudas inquit [Peccaui tradens sanguinem iustum:] sed in pectore habuit ignem alienum: quo inflammante cucurrit ad laqueum. Indignus autem remedio fuit; quia non pura mente pænituit. Culpam vero eius non auferunt sacerdotes, qui dolose offert†; nec in eo[u] possunt epulari, quorum cibus est peccatorum remissio. Vnde verus sacerdos ait [meus cibus est, vt faciam voluntatem patris,] id est, vt peccatores conuersi, & pænitentes saluentur. Non est enim acceptum Deo sacrificium, nisi verum, & sincerum.

In hoc & sequenti capite afferuntur verba ipsa glossę ordinariæ: quamuis multa sint accepta ex Origene Adamantio, & Isychio.

Item Isychius libro 2. ad c. 10. Leuitici.

C. XXXV.

ij INter hæc, hircum, qui oblatus fuerat, & cætera.] Quia om-

y Irascitur.] alludit illi quod dixit Moyses, cur non comedistis hostiam, &c.
y Irascitur.] negligentibus prælatis.
z Deuorandam.] id est, celebrandam.
a Pænitentiam] id est, hostiam pro peccato, scilicet hircum, per quem pænitentia designatur.
b In sancta sanctorum.] id est in ecclesia.
c Sacerdotes.] id est, Eleazar & Ithamar filios Aaron.
d Respondit.] hoc respondisse intelligitur cum dicitur, mihi accidit, quod, &c.
e Aaron.] prælatus.
f Prouidum] in iniungenda pænitentia.
g Iudicium.] 43. dist. c. vlti.
h Nec male.] volenti confiteri.
i Facile.] donec ferueſcat s. dist. 1. sunt qui. ver. dicimus.
k Muneris.] pænitentiam scilicet. tunc enim melius est quiescere, quàm exercere. j. ea. in salicibus.
l Fiat nouissimus error.] per contemptum pænitētiæ iniunctæ.
m Vase.] vnde Horatius, *Sincerum est nisi vas, quodcumque infundis accescit, &c.* & dicit lex quòd si cōmodasti mihi vas corruptum sciēter, & vinū acuit, teneris commodati: secus si ignorāter. sec⁹ in locatore vel vēditore: quia ille tenet siue sciēter, siue ignorāter locet vel vēdat vas corruptū, vt. ff. commo. in rebus. §. vlti. ff. locati. sed addes §. 1. ff. de act. emp. & ven. tenetur. §. si vas. Item no. idē in seruo locato quod in vase. ff. locati, si tibi domum. §. 1. & l. cum in

q Peccatum.] id est, hircus.
r In quibus enim est.] scilicet ignis alienus, qui alienat à Deo.
s Ignis.] id est, vindicta cælitus missa.
t Alienum.] supra 1. q 1. sicut Eunuchus.
u Nec in eo.] quasi diceret comedēd⁹ erat hirc⁹ ille à sacerdotib⁹ intra sācta. nō. n oblatū est de sāguine ei⁹ ītra sācta. si. n. holocaustū esset, cremaret cū pelle & fimo, sicut fiebat de vitula rufa tantū semel ī anno. & est sēsus ad pænitētiā hominibus imponēdā vult vti ministerio sacerdotū, vt peccata populi comedāt. ipse. n. p se abstulit peccata mūdi ī sāguine suo. Vnde Apostolus: Christus Pōtifex. fu. bo. &c. per proprium sanguinem introiuit in sancta sanctorum.

INter hæc.] CASVS. In hoc c. primo ostēdit Isychius, ꝙ ideo legislator, i. Moyses, qui gerit psonā Christi, mortē eorū exprimit. qui ignē alienū acceperūt, vt illud peccatū vitetur maius, qđ hęresim designat. Secūdo ostēdit quid significet illud qđ Moses pręcepit Aarō, & filijs ei⁹, vt portiones oblationis comederēt in sācta sāctorū: & significat illud, ꝙ qui vult agere pęnitētiā, agere debet illā ad pceptū sacerdotū, q sūt vicarij Christi; & ꝙ oblatio corporis Christi nō debet recipi nisi i ecclesia. Tertio ostēdit qd notet verb. illud hystoriæ, Moyses hircū exustū reperit: & significat quòd, sicut post mortē filiorū Aarō, q sūpserūt ignē alienū, nō remāsit hostia, q̄ significat spiritū sāctū, sed est cōsūpta: sic post mortē eorū q peccāt in spiritū sāctū, & decedūt in finali impænitētia, non relinquitur hostia pro peccatis eorum: quia nullum ecclesiæ sacramentū eis prodest, cum sine vera pænitentia decedant.

Quia

Marginal notes:

x Et est ratio quia videt & cogitat ea tarde venire, retrahitur ab affectu pænitētiæ. Ad hoc bene faciunt cōcor. hic alleg. omnes, secūdū Pet.

† al. quia
† al. punitur
† al. affectus
† al. sāctis sanctorum
† al. malesana] vera lectio.
Leuit. ibidem.
Mar. 5. Lu. 23.
Deut. 4.
Matt. 27.
† al. se offert al. offerunt
Io. 4.
Ibi glossa ord.
Versus.

a ¶*Quia omne.*] ita continua. recte pro peccato offertur hircus, ꝑ quem pænitentia deſignatur: quia omne peccatum, &c.
b ¶*Et qui.*] ſ. Nadab & Abiu, hi ſignificant hæreticos, qui alienum ignem, ſcilicet cupiditatis & prauæ doctrinæ in eccleſia accẽdunt, & qui ſcripturam ſacram male interpretantur & praue: & ſic in

populi, ipſe autem, ſcilicet Chriſtus, &c.
m ¶*Sanguine.*] ſcilicet peccato ſecundum illud: Libera me de ſanguinibus, id eſt, peccatis. & alibi, Sanguinẽ ſanguis tangit. i. peccatũ peccato additur. ſ. ead. q. 2. admonere. verſi. ſanguis tuus, ideſt, peccatum tuum ſuper caput tuum.

Sanguis pro peccato accipitur.

ne[a] peccatum per pænitentiam deletur, & qui [b]prædictum [c]peccatum [d]alterius doctrinæ, & blaſphemiæ [e]commiſerunt, ſaluati non ſunt [f]; cauſam mortis [g]eorum Legiſlator [h]exponit [Inter hæc hircum, qui oblatus fuerat, &c.] Quia ſcilicet non comederunt filij Aaron, quod pro peccato erat in loco [i]ſancto, ideſt, pænitentiam commiſſi peccati in eccleſia peragi non fecerunt: quibus hoc præceptum eſt, quos Chriſtus in eccleſia vicarios [k]ſuos conſtituit. Ipſe enim [l]oblationis ſuæ ſanguinem, quæ pro noſtro ſanguine [m]oblata eſt, in ſanctum, ideſt, in cælum, in conſpectu patris obtulit. Debet autem comedi hoc ſacrificium [n]in loco ſancto, ſcilicet in eccleſia, in propitiationem peccatorum. Vnde addit [o][quemadmodum præceptum eſt mihi,] id eſt, quemadmodum præcepi, & mandaui. Moyſes enim gerit perſonam Chriſti. Exuſtum repperit: quia in ſpiritum ſanctum peccauerant: ab intelligibili [p]igne ſpiritus ſancti oblatio pro pænitentia, ablata eſt. Voluntarie [q]enim peccantibus [r] non relinquitur [s]hoſtia [t]pro peccato. Nam, ſicut vera pænitentia veniam promeretur; ita ſimulata Deum irritat: quia ſpiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum. Hoc autem ſancti patres irremiſſibile peccatum, & blaſphemiam in ſpiritum ſanctum dixerunt, in †ſceleribus uſque ad finem uitæ perſeuerare [u], de ſalute ſui deſperare, & de potentia, & miſericordia redemptoris diffidere.

Heb. 10. — Sap. 1. — † al. & in

n ¶*Sacrificium.*] corporis Chriſti.
o ¶*Vnde addit.* Moyſes.
p ¶*Ab intelligibili.*] q. a. ſpiritus ſanctus intelligibiliter & myſtice dicitur ignis conſumens.
q ¶*Voluntarie.*] id eſt, in voluntario peccato vſque ad finem durantibus. ĩ. ea. Iudas.
r ¶*Peccantibus.*] ſcilicet Nadab, & Abiu.
ſ ¶*Non relinquitur.*] cum. n. eos ſubito ignis cæleſtis conſũpſerit, nõ potuerũt purgari ꝑ hoſtiã, cum & quædã crimina eſſent, quæ nullis ſacrificijs mũdabantur, vt 32. q. 1. qđ autẽ. quale forſan & iſtud erat. Vel põt iſtud exponi de quolibet ſic peccante, id eſt, in peccato ꝑſeuerante vſque in finẽ. Bar.
t ¶*Hoſtia.*] ſecunda ſcilicet, quia ſemel tãtum Chriſtũ oportuit pati, nec relinquitur ſecũdus baptiſmus: relinquitur autem ſecunda pęnitentia & tertia: & ſic deinceps. voluntarie n. peccantibus. i. in peccato vſque in finẽ perſeuerantibus iam non relinquitur hoſtia pro peccato, ideſt, nõ iterũ immolatur Chriſtus, qui eſt hoſtia ꝓ peccatis. Vel ſic, id eſt, nõ relinquitur locus ſecũdæ hoſtię, ſicut in veteri lege dictũ eſt ſæpius hoſtiam ꝓ peccato ĩmolari. Vel voluntarie peccantibus nõ relinquitur hoſtia ꝓ peccatis, ideſt, non prodeſt Chriſtus qui eſt hoſtia pro peccatis iã ſcilicet in hoc ſęculo præſenti: per quod conſtat quòd nec in futuro.
u ¶*Perſeuerare.*] ĩ. ea. diſt. 1. §. poteſt.

Crimina quędam nullis ſacrificiis mundabantur.

Peccantibus voluntarie nõ relinquitur hoſtia ꝓ peccato, qualiter exponitur.

Item Ioannes os aureum homilia 31. in c. 12. epiſtolæ ad Hebræos.

C. XXXVI.

Matth. 27. — Gen. 4.

IVdas pænituit, ſed male: laqueo namque ſe ſuſpendit: pænituit etiam Eſau [x], ſed male: magis [y]autem iſte neque pænituit [z]. Lacrymæ quippe illæ non erant pænitentiæ, ſed animi [a]violenti, & indignationis internæ. Quod ex eius operibus aperitur [a]. *& infra.*

¶ Non igitur negemus, obſecro, peccata noſtra: neque nos impudentia duros efficiat. Sponte noſtra peccata puniamus, ne pendamus non ſponte ſupplicia. Audiuit Cain à Deo [Vbi eſt Abel frater tuus?] & dixit [neſcio: numquid nam cuſtos fratris mei ſum ego?] Vides, quomodo ex hoc peccatum [b] reddiderit grauius? Verum non ita pater eius audiens [Ada, ubi es] dixit [Audiui uocem tuam Domine, & timui, quoniam nudus ſum, & abſcondi me.] Magnum bonum eſt, ut quis peccata ſua agnoſcat, & memoriam [c]eorum perſeueranter retineat. Nullum inuenitur delictorum tale remedium, ſicut eorum continuata memoria.

Gen. 4. — Gen. 3.

a ¶Animi violenti.] *Græce eſt,* ἀλλὰ ἐπηρείας, καὶ θυμοῦ μᾶλλον, καὶ δείκνυσι τὰ ἑξῆς, *ideſt,* Sed potius contumelioſi impetus & iracundiæ: idque oſtendunt, quæ ſecuta ſunt. *Vetuſtus codex habet,* πικρίας, καὶ θυμοῦ, *quę duę voces coniunguntur etiam à B. Paulo in epiſtola ad Epheſios, cap. 4. Sunt autem nonnulla in hoc capite partim ex manuſcriptis Gratiani codicibus, partim ex ipſo originali emendata.*

Item Ambroſius in libro ſecundo de pænitentia, capite xi.

in ſpiritum ſanctum peccant, cum aliter eam interpretantur quàm ſpiritusſanctus flagitet. tales pſeudoprophetæ dicũtur. 37. di. vino.
c ¶*Prædictum.*] ſcilicet doctrinæ & hæreſeos.
d ¶*Peccatum.*] id eſt, per prædictum vitium deſignatum.
e ¶*Blaſphemiæ.*] quia accipiendo ignem alienum blaſphemabant, & faciebant contra doctrinam legis, & ideo conſumpti ſunt.
f ¶*Non ſunt.*] ſed igne conſumpti.
g ¶*Mortis.*] temporalis.
h ¶*Legiſlator.*] Moyſes. ſecundũ myſticum intellectum auctoritatis exponit dicens ad Aaron, vt habetur in Leuitico, hoc eſt quod locutus eſt Dominus: Sanctificabor in his qui appropinquant mihi, & in conſpectu omnis populi glorificabor, quia per eos datum eſt exemplum ceteris quomodo timeant, vt Aug. exponit ĩ. de cõſe. diſt. 2. & dixit. Et dic ſanctificabor, id eſt, ſanctus apparebo, etiam in his qui ſacrificabant mihi vlciſcendo delicta eorum, & non parcendo. Glorificabor, id eſt, laudabor & manifeſtabor iuſtus.
i ¶*In loco.*] hoc verbum myſticat.
k ¶*Vicarios.*] ſacerdotes etiam ſimplices.
k ¶*Vicarios.*] ĩ. 1. q. 1. ſicut Chriſtus: †.
l ¶*Ipſe autem.*] ita continua: Aaron obtulit hircum pro peccato

¶ *Iudas pænituit.*] CA. x. y. z. Probatur in hoc cap. quòd mala pænitentia nulli veniam tribuit; quod probatur exemplo Iudæ, & Eſau, & exemplo Cain: bona vero veniam concedit; quod probatur exemplo Adæ & Eſau, qui forte pænituit de primo genitura vendita. *Iſte*, ſcilicet Iudas. *Neque pænituit*, recte. Sed hoc H. intelligit de Eſau, qui non pænituit recte de odio concepto contra fratrem.
x ¶*Eſau.*] de peccato forte primogenituræ venditæ. 7. quæſt. 1. quàm periculoſum.
y ¶*Magis.*] correctiuum eſt.
z ¶*Neque pænituit.*] vterque ſcilicet.
a ¶*Aperitur.*] argu. ex ſequentibus comprehendi præcedẽtia. arg. 50. diſt. ſi qs diaconus. arg. diſt. 18. peruenit. arg. ſ. 23. q. 4. quid crudele. arg. ĩ. 34. q. 1. cum per bellicam.
b ¶*Ex hoc peccatum.*] mendacij: quia poſt homicidium ſecutum eſt mendacium: quod magis fuit. argu. ſ. diſtinct. 1. §. alij econtra. c. ſerpens.
c ¶*Memoriam.*] ſ. diſt. 1. c. quis aliquando. §. his auctoritatibus. verſi. item illud. Ioan. & hoc idem ſ. diſtinct. 81. valet. contra ſoluitur ibi, memoria, ſcilicet ad contritionem, non ad delectationem. ĩ. diſtinct. 5. cap. 1. z.

z Subaudi in quo loquitur pręce. ca. valeat quod loquitur de mala memoria peccatorum. Archid.

IN *salicibus.*] CASVS. Hūc casum sic Beñ. ponit. Dicit Dauid. Quomodo cantabimus canticū domini in terra aliena? qđ exponens Ambrosius ait: Terra aliena caro est, quæ imperio mētis non subiacet: sed si ista terra domari nō pōt, nō debet quis accipere pænitentiā. Nā si acceperit, & defecerit, ipsa erit inutilis, & aufert vsū posterioris, & hoc est qđ dicit *in salicib⁹, &c.* Ego addo hoc, ꝙ licet caro repugnet, mens semper Deo dedita sit, nec fides deserat: quia dæmones semꝑ imcūbunt miseræ animæ, dicētes *exinanite, &c.* exponit verba ꝓphetæ. *In salicibus.* i. hæreticis, vel valde malis. *In medio eius*, id est, à medio malorum remoueamus secreta fidei. & ideo veniam non impetrauit. Qui autem sic peccat vt valeat emēdare; potest ei venia tribui à Domino. si autem in malis operibus permanet, frustra voce tantum assumitur pænitentia, *& oratio eius fiat in peccatum*: qđ de Iuda dicit, *& oratio eius*, & c. *de eo.* §. Iuda. Sequēs cap. patet, & ꝑ te videbis. qđ c. sic incipit, Sceleratior.

C. XXXVII.

IN salicibus [a], inquit, in medio [b] eius suspendimus [c] organa [d] nostra. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?] Si enim caro menti repugnat, nec subdita est animi gubernaculo, & mentis imperio; aliena est terra, quæ non domatur exercitio cultoris [e]: & ideo non potest fructus charitatis, pænitentiam [α] pacis afferre. Melius est ergo tunc quiescere; cum exercere non queas opera pænitentiæ, ne in ipsa pænitentia fiat, quod postea indigeat pænitentia. Quæ si semel fuerit usurpata [f], nec iure celebrata; nec prioris fructum obtinet; & aufert usum [g] posterioris [h]. Sane & cum caro repugnat, mens ad Dominum debet esse intenta: & si opera non sequuntur, fides non deseratur: [β] et, si impugnant uel carnis illecebræ, uel potestates aduersariæ, maneat mens Deo dedita. Tunc enim maxime [γ] urgemur, cum caro cedit: & sunt, qui uehementer incumbant [i], miseræ animæ, quærentes omne auferre præsidium. Vnde illud est [Exinanite [k] exinanite usque ad fundamentum in ea. [l]] Quam miseratus Dauid ait [filia Babylonis misera] misera utique, quia Babylonis filia est: quæ Dei filia esse desiuit; cui tamen medicum inuitat dicens [beatus, qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram] hoc est, qui infirmas, & lubricas cogitationes allidat ad Christum, qui omnes irrationabiles motus sui reuerentia, & disceptatione † comminuat.

Nonnullis verbis omisis. Psal. 136.

Ibidem.

† al. discretione.

α ¶ Pænitentiam pacis.] *In multis vetustis legitur*, pænitentiæ, & pacis. *in originali autem impresso* patientiam pacis.

β ¶ Fides non deseratur] *In aliquot manuscriptis est*, fides non deserat; *in vetustioribus B. Ambrosij operum editionibus*, fides desideret, *in recentiore Parisiensi*, fides deseruiat.

γ ¶ Vrgemur.] *In nonnullis vetustis legitur*, vrgetur; cum caro non credit.

a ¶ *In salicibus.*] idest, à salicibus: per quas designantur mali.

b ¶ *In medio eius.*] qui sunt in profundo vitiorum.

c ¶ *Suspendimus.*] i. subtraximus, & distulim⁹.

d ¶ *Organa.*] id est, orationes nostras, vel confessiones, quæ inutiles sunt, dum sumus in peccatis. peccatū enim cōparatur salici propter īfructuositatem. 1. q. 1. si fuerit. & organum orationi propter dulcedinem. 45. distin. cū beatus. 46. dist. hoc habet. Nam quomodo cantabimus, id est, opera fructuosa faciemus?

Peccatum cōparatur salici, & organum orationi.

e ¶ *Cultoris.*] animæ.

f ¶ *Vsurpata.*] id est, nō vere recepta, scilicet per peccati desertionē.

g ¶ *Aufert vsū.*] qa nō solēt petere tales vt eis iterū iniungatur satisfactio pro illis, licet inutilem egerint pęnitentiā: immo nec debēt. arg. j. ead. ca. quærat. §. illud autē. Gre. in fi. & c. piū.

h ¶ *Posterioris.*] scilicet sui ipsius: quia postea non agitur secundū consuetudinē quarūdam ecclesiarū. j. ea. §. vlt. & s. ea. dist. c. quamuis. hoc enim de solenni ibi intelligit Hug. sed de alia intelligi [1]. potest. nam loquitur Ambrosius de illo qui adhuc delectatur in peccato, nec ꝓponit illud deserere. Iste melius faceret si quiesceret à confessione, & faceret bona, quæ posset, vt Deus illustraret cor eius, vt j. ead. dist. 5. falsas. Si enim superficialem talis agat pænitentiam, potius grauabitur quàm iuuabitur, vt s. ea. qui admissa. secundum hunc intellectum procede sic. Melius est abstinere à satisfactione pænitentiæ tibi iniunctæ à sacerdote, scilicet tamquam bene pænitenti, quàm exercere confitendo. si quæras opera pænitentiæ tibi iniungi à sacerdote, scilicet tamquam bene pænitenti, videas ne in ipsa pænitentia simulata facias, quod postea indigeat pænitentia, vt 17. q. 4. sunt qui opes.

1 Idem not. s. 2. q. 2. ancillā. in fi. ibi videas.

i ¶ *Incumbant.*] scilicet dæmones.

k ¶ *Exinanite.*] hoc est dictum in templi destructione à Syrijs: & dic exinanite, id est, euacuate.

l ¶ *Vsque ad fundamentum in ea.*] id est, vsquequo aliquod ædificium virtutum non remaneat in ea vsque ad fundamentū. & sunt verba dæmonum exhortantium se ad concupiscentias carnis.

Item Hieronymus super Matthæum ad c. 27.

C. XXXVIII.

NIhil Iudæ profuit egisse [δ] pænitentiam; per quam scelus corrigere non potuit. Si † quando frater sic peccat in fratrem, ut emēdare ualeat [m], quod peccauit; potest ei dimitti: sinautem permanent opera, frustra uoce assumitur pænitentia. Hoc est, quod in psalmo de eodem infelicissimo Iuda dicitur [& oratio eius fiat in peccatum:] ut non solum emendare nequiuerit proditionis nefas, sed proprij homicidij scelus addiderit.

Glos. ord. & Beda ad eūdem locum. Sent. 4. dist. 15. Psal. 108.

† al. Sed

δ ¶ Egisse pænitentiam.] *Sic in glossa, ex qua videtur sumptum caput hoc: sed apud B. Hieronymum, & Magistrum*, sera pęnitentia: *apud eundem uero Magistrum paulò post legitur deprauate*, emendare non valeat.

NIhil *Iudæ.*] CASVS. Dicitur quòd Iudas nō rectè pænituit,

m ¶ *Valeat.*] id est, cōtingat ipsum emendare detestādo & abominando, & Deo digne satisfaciendo. non enim intelligitur hæc emēdatio rei ablatę recompensatio, vel restitutio delicti: sed detestatio delicti, & satisfactio. Vel si peccat in fratrem, vt per illum dolorem & per illam pænitentiā valeat emēdare Deo. i. corrigere & dolere.

Item Leo Papa in sermone, qui incipit, [Inter omnia,] id est tertio de passione Domini.

Glossa ordin. ad c. 27. ad Matt.

C. XXXIX.

SCeleratior omnibus ò Iuda, & infelicior extitisti; quem non pænitētia reuocauit ad Dominum: sed desperatio traxit ad laqueum. Expectasses consummationem criminis tui, & donec sanguis Christi pro omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi suspendium distulisses [n].

n SCeleratior. ¶ *Distulisses.*] hic innuitur Iudam morte præuenisse Christum, sed innuit contra Hie. super Marcum. Cum iniquis deputatus est Dominus, id est, cum iniquis veritas deputata, iniquum reliquit, id est, sinistrum; alterum assumpsit, scilicet dextrum, sic faciet in die iudicij: & simili crimine dissimile stipendiū sortiuntur. alter præcedit Petrum in paradiso, alter præcedit [3] Iudam in inferno; & ita videtur ꝙ mors Christi mortem Iudæ præuenerit. Respon. magis in hoc credendum est Hier. quàm Leoni. vel forte mors Iudæ secuta est mortē latronis [3]: præuenit tamen mortem Christi. Christus enim priusquam latro est mortuus, vnde non fregerunt eius crura. Vel etiam si morte non præcessit, præue-

præuenit tamen vulnus Christi lancea infixum, ex quo processerunt sacramenta nostræ redemptionis: & ita mors Christi præcessit. De hoc extra de baptis. & eius effe. maiores. 23. distinct. qui episcopus.

HIS AVCTORITATIBVS. Hæc est 9. pars distin. in qua

omnibus alijs: & ita aliquis est vel esse potest sine merito mortis, & sine merito vitæ æternæ, & ita nec bonus, nec malus: qđ non est verũ. sic ergo probato ꝙ peccatũ non dimittitur quo ad culpã, probatum intelligitur ꝙ nec dimittitur quo ad pœnam. nã ratione culpæ & pœna datur. bene tamen concedo, ꝙ tali pænitenti pęnitentia non est deneganda. extra de pę. & remis. c. quidam. quę tamen, donec pęniteat de omnibus, inutilis est quo ad vitam ęternã: sed cum pęnitet de omnibus, efficitur vtilis, nec alia satisfactio ei imponetur ab ecclesia pro illo peccato.

b ¶ *Bis in idipsum.*] q. d. peccatum sufficienter punitum in hac vita, non punitur in altera, vel non bis in idipsum, hic scilicet per ministrum: quia ecclesia bis ꝓ eodẽ peccato nõ punit. Vel potius hęc auctoritas intelligitur de his tantum, qui inter ipsa flagella cõmutantur in bonũ, & corriguntur, & ad charitatẽ redeunt. profecto tales iterum non puniuntur pro his peccatis: sed si quid inde remansit, delebitur in purgatorio. j. ead. c. sunt plures. §. auctoritas. versi. intelligitur.

SED QVEM. CASVS. Dictũ est supra, non iudicabit Deus bis in idipsum: sed quẽ sacerdos iudicauit, qui est vicarius Chri, Deus iudicat. qui ergo à sacerdote semel punitur pro peccato, nõ debet à Deo de hoc amplius iudicari, & ad hoc inducit duo sequentia ca. illa tñ conclusio Gratiani, *qui ergo.* falsa est: quia tunc tantum incipit esse vtilis pęnitentia vnius peccati, cum cœperit de alijs pænitere.

9 His [a] auctoritatibus, quæ sit vera, quæ falsa ostenditur pænitentia; & falsæ nulla indulgentia dari probatur: in quo illorum sententia destruitur, qua eum, qui pluribus irretitus fuerit peccatis, asseritur vnius delicti pænitentia, eiusdem veniam consequi à Domino sine alterius criminis pænitentia. Quod etiam multis auctoritatibus probare conantur. Quarum prima est illa Naum prophetæ [non iudicabit † Deus bis in idipsum [b].] Sed quem sacerdos iudicat, Deus iudicat, cuius personam in ecclesia gerit. Qui ergo à sacerdote semel pro peccato punitur, non iterum pro eodem peccato à Domino iudicabitur.

Naum 1. ex 70.
† *al. uindicabit.*

Item Gregorius super Ezechielem, homilia decima.

C. XL.

Sent. 4. dist. 15.
Amos 4.

PLuit Dominus super vnam ciuitatem, & super alteram non pluit: & eamdem ciuitatem ex parte compluit, & ex parte aridam relinquit. [c] Cum ille, qui proximum odit, ab aliis vitiis se corrigit; [d] vna eademque ciuitas ex parte compluitur, & ex parte arida manet: quia sunt, qui cum quædam uitia resecant, in alijs grauiter perdurant.

¶ *Similis summa verborum B. Gregorij est in glossa ordinaria ad c. 4. Amos; non tamen eadem omnino.*

Deus non iudicat bis in idipsum qualiter intelligitur.

Item Ambrosius in 18. octonario [e] psalmi 118.

Sermone 18.
Glossa ord. ibi, Zadich.

C. XLI.

PRima consolatio est, quia non obliuiscitur misereri Deus: secunda per punitionem [α]; ubi, etsi fides [β] desit, [f] pœna [g] satisfacit, & releuat.

α ¶ Punitionem.] *Antea legebatur,* cõpunctionem. *Emendatum est ex glossa ordinaria (cuius caput hoc est summa quadam:) & magis conuenit cum sententia B. Ambrosii: cuius tamen locum integrum præstat accurate legere.*

β ¶ Fides.] *in glossa additur,* id est, consciẽtia debiti. *& sic declarat Gratianus infra c. quærat.*

Senten. 4. d. 15. j. ead. c. quærat aliquis. & c. ignis.
s. 23. q. 5. quid ergo.

Item opponitur de Hieronymo, qui super Naum sentire videtur, quòd si fidelis [a] adulterando interficeretur; de adulterio non amplius [h]

qua quæritur, si aliquis remanet in aliquo peccato, vtrum dicatur vere pænitere, si de alijs seruat, & pænitet secundum mandatum sacerdotis? & est dicendum quòd non: sed valet ei postquam ab alio peccato recesserit. tamen allegat pro & contra. Ioan. de Fan.

CASVS. Ostendit Gratianus per auctoritates positas ab illo §. *siue.* quæ sit vera pænitentia, & quæ falsa. hic latenter aliam quæstionem subintrat: scilicet an pluribus irretiti criminibus possint de vno veniam obtinere sine pænitentia aliorum, & allegat G. pro vtraque parte. Est ergo casus §. talis. Supradictis auctoritatibus ostensum est quæ sit vera pænitentia, & quæ falsa. sed falsæ nulla indulgentia datur: vnde patet quòd sententia illorum est falsa dicentium, quòd qui pluribus criminibus detinetur, potest de vno indulgentiam impetrare sine alio: quod pluribus auctoritatibus probare conatur: & postea auctoritate Naum prophetæ dicentis. Non iudicabit Deus bis in idipsum.

a ¶ *His auctoritatibus.*] ab illo §. siue autem. ostensum est quæ vera, quæ falsa sit pænitentia. hic latenter subinsert aliam quæstionẽ: scilicet an pluribus irretitus criminibus possit de vno obtinere veniam permanendo in alijs. Et primo probat tribus auctoritatibus, & vna ratione vnum peccatum sine alio remitti posse, vsque ad §. sed quòd. ibi allegat pro parte aduersa quasi quæstionem terminando ꝑ auctoritatẽ Aug. Tertio loco determinat auctoritates ĩductas ꝓ parte illa in §. auctoritas. Est ergo determinatio magistri ꝙ nullus põt consequi veniam de vno nec quo ad culpã, nec quo ad pœnã, nisi de omnibus satisfaciat: quod sic ostenditur. Qui dolet de vno: aut ex charitate, aut non. si ex charitate, ergo Deum diligit. ergo qui nouit Deum diligere, diligit & odit quæ sibi contraria sunt, ergo quodlibet mortale odit: quod falsum est, si non ex charitate, ergo ille dolor est informis, cum non sit charitate informatus, ergo non est opus alicuius virtutis, ergo non est vitæ meritorius: sed indifferens. Forte dices per hanc inductionẽ non haberi propositum: quia non quærebatur an retentis ceteris posset quis promereri vitam æternam: sed an retentis ceteris possit de vno veniam mereri? Respondet, immo idem omnino est, quia si quis dolendo non ex charitate posset de vno veniam mereri, ergo eadem ratione de

P *Luit Dominus.*] CASVS. Primo ponuntur verba Amos prophetæ, quæ Greg. inducit super Ezechielem. Secundo verba illa exponit Greg. Secũda pars ibi, *Cũ ille. Ciuitatẽ,* i. animam. Seq. cap. patet *Fides,* id est, consciẽtia alterius. *Desit.* id est, nõ occurrit.

c ¶ *Relinquit.*] auctoritatem hanc exponit Gra. j. ead. §. illud.

d ¶ *Corrigit.*] tribus modis quis se corrigit à vitijs, & ea resecat, s. cum cessat ab actibus eorũ, sed non confitetur ea. Secundo cũ cessat ab actibus eorum, & ea detestatur, ita ꝙ confitetur ea, sed nõ ex charitate, nec cũ charitate, cum occultet aliquod mortale peccatũ: aliàs de his duobus modis intelligitur quod dicit Greg. Tertio cũ quis detestatur peccata & errata omnia ex charitate & deuotione, & ea confitetur, vt pro eis satisfaciat. de hoc s ea dist. perfecta.

Peccata quis resecat tripliciter.

e ¶ *Octonario.*] nota quòd, à *Beati immaculati,* vsque, *Ad Dominum cum tribularer,* est vnus psal. & habet 22. distinct. & quęlibet distinctio continet 8. versus, & ita continet 22. octonarios. nam 8. versus faciunt vnum octonarium, & hoc est quod dicit in 18. octonario.

Beati immaculati continet 22. dist.

f P *Rima.* ¶ *Fides desit.*] id est, conscientia peccati alicuius: desit, id est, non occurrit.

g ¶ *Pœna, &c.*] id est, per patientiam & humilitatem, quæ habetur in ipsa pænitentia inter ipsa flagella, & peccata quę ad memoriam non occurrunt dimittuntur. Hanc expositionem habes j. e. §. illud. ver. item illud Ambrosij.

ITEM OPPONITVR. CASVS. Adhuc probat G. quòd potest aliquis veniam impetrare de vno peccato sine alio. nã Hiero. super Naum sentire videtur, quòd si infidelis adulterando interficiatur: de adulterio pro quo satisfecit, non punietur. Nam si in adulterio manens de homicidio satisfecit, si pęnitet de adulterio, pro vtroque peccato est ei pęnitentia imponenda iterum secundum aliam opinionem: quod est alienum à ratione: & sunt verba Gratiani. *Item si illa,* quidam dicunt quòd sunt verba Hierony.

h ¶ *Non amplius.*] potest ergo aliquis non pænitens de mortali, de-

li, debitam pro eo euadere damnationē. Sed quo sensu hoc dixerat Hieronymus, super eūdem locū ostendit dicens: quærat hic aliqs, &c. vt j.ea.dist. quærat. q.d. potius hic ostendit, ꝙ qui per tēporale supplicium vel flagitium non corriguntur, postea æternaliter puniuntur. agens de deprehenso in adulterio decollato.

m ¶ *Omnino.*] nota s.ead.dist.cap. Naum.§. item quòd. & ca. adhuc.contra. sed non tunc: secus erat cum leprosus esset: ideo de hoc non posset sanari. s.dist. 2.§. finali, in fine.
n ¶ *Corpore.*] id est, in anima ministerio corporis. nullum enim peccatum est in corpore tantū: est tamen aliquod volūtatis tantū. *Cri.*

a ¶ *Puniretur.*] si vere confiteretur. arg. 23. q. 5. quid ergo.
b ¶ *Si illa.*] verba magistri sunt. quidā dicunt ꝙ sunt verba Hieronymi vsque ad illud; quod à ratione. & loquitur non secundum generalem ecclesiæ consuetudinem, sed particularē alicuius loci: sed quòd sint magistri, patet infra ead. §. authoritas. circa finem.
b ¶ *Si illa satisfactio.*] id est, pœna, quæ ei inflicta pro peccato fuit.
c ¶ *Imponit.*] quasi dispensando.
SED QVOD Casvs. Nūc Gratianus allegat pro alia parte, scilicet quòd nō conceditur venia pænitenti tantū de vno peccato. Quod probat præmissis auctoritatibus, scilicet Isychij, & Adamantij, & aliorum, qui sequuntur: ad quod inducit sequens cap.
d ¶ *Non prestetur.*] s. 23, q. 5. quid ergo. s. ea.dist. ille pænitentiā. s.ea. irrisor. & c. qui admissa. s.ea.dist. pænitentiam agite. s.ea.dist.cap. pænitentes.
S*Vnt plures.*] Casvs. Dicit Aug. quem pænitet, omnino pæniteat: quia Christus nullū curauit, quem omnino nō liberaret, quia liberauit surdū & mutū etiam à dæmonio: & habentē septē dæmonia de omnibus liberauit, & languidū in corpore & anima liberauit. In fine supponit, ꝙ nō videt vere pænitere, qui nō prorūpit in lacrymas, cum pro temporali damno promptus sit ad plangendum.

à Deo puniretur [a]. *Item, si illa satisfactio* [b] *non fuit, quam in adulterio viuens pro homicidio obtulit, cum adulterij eum pænituerit, vtriusque ei pænitentia imponenda erit: quod à ratione alienum ecclesiastica probatur consuetudine, quæ pro eodem peccato (nisi reiteratum fuerit) nulli bis pænitentiam imponit* [c]. ¶ *Sed quòd ei, qui crimen sibi reseruat, de alio venia non præstetur* [d]; *non solum præmissis probatur auctoritatibus Hesychij, Adamantij, Gregorij, Augustini, Smaragdi, Isidori; verum etiam alia auctoritate eiusdem Augustini in libro de pænitentia. Ait enim.*

In lib. de vera, & falsa pænitētia, c.9.

a ¶ Fidelis.] *Sic est emendatum ex aliquot vetustis, B. Hieronymo, & magistro. Nam antea legebatur,* Infidelis, *quemadmodum etiam infra ead.c. quærat. & c. ignis.*

C. XLII.

Sent. 4. dist. 15.

SVnt plures, quos pænitet peccasse: sed non omnino, reseruantes sibi quædam, in quibus delectātur [e]: non animaduertētes Dominum simul surdum & mutum à dæmonio liberasse: per hoc docens nos, numquàm [f], nisi [g] de omnibus sanari [h]. Si enim uellet ex parte peccata reseruari; habenti septem dæmonia, manente uno, proficere potuerat [i] sex expulsis. Expulit autem septem, ut omnia crimina simul [k] eijcienda doceret. Legionem autem ab alio eijciens, neminem reliquit ex omnibus, qui liberatum possideret; ostendens, quòd etiam si peccata sint mille [l], oporteret de omnibus pænitere. Laudatus est enim Dominus, quando eiecto dæmonio locutus est mutus. Numquam aliquem sanauit, quem omnino [m] non liberauit. Totum enim hominem sanauit in sabbato: quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione liberauit; indicans pænitentem oportere simul dolere de omni crimine orto in anima, & corpore [n]. Scio enim Deum inimicum omni criminoso [o]. Quomodo ergo, qui crimen reseruat, de alio recipiet ueniam? Sine amore Dei consequeretur ueniam †, sine quo nemo umquam inuenit gratiam. Hostis enim Dei est, dum offendit perseueranter. Quædam enim impietas infidelitatis est, ab illo, qui iustus, & iustitia est, dimidiam sperare ueniam. Iam enim foret sine pænitentia inuenire gratiam. Pænitentia enim uera ad baptismi puritatem [p] confitentem conatur adducere. Recte enim pænitens, quidquid sordium post purificationem contraxit, oportet ut abluat, saltem lacrymis mentis. Sed satis durus est, cuius mentis dolorem oculi carnis nequeunt declarare [q]: sed sciat culpabiliter se durum, qui deflet damna temporis, uel mortem amici: & dolorem peccati lacrymis non ostendit. Non itaque est, ut quis excuset se non habere fontem lacrymarum, qui nonnumquàm [r] lacrymis ostendit dolorem [s] temporalium. Quem ergo pænitet, omnino pæniteat [t], &c.

Matth. 12. Matth. 16. Mar. 5. Matth. 9. † al. indulgentiā

s. dist. 1. de pæn. c. quem ergo. Sent. 4. dist. 15. s. sceleratior.

10 *Auctoritas* [u] *illa Naum prophetæ [non iudicabit Deus bis, &c.]*

e ¶ *Delectentur.*] hæc est falsa pænitentia, vt j.dist.5. falsas.
f ¶ *Nos numquam.*] s.ea.di.§. Dauid. & c. ille rex tantus. s.dist.1. §. alij econtra. c. non potest quis.
g ¶ *Nisi de omnibus.*] sicut nec liberat pignus licet de parte debiti creditori sit satisfactū. C. de distract. pig. quādiu. & dicit lex, ꝙ qui aliquid facere tenetur, faciendo pro parte non liberatur. ff. de verb. oblig. in executione. §. pen. & sententia non debet pro parte tenere, & pro parte non. ff. fa. ercisc. in hoc iudicio. ff. de eden. l. j. §. penul. & ar. ad quæstionem, an à pluribus excommunicatus diuersis de causis, possit ab vno absolui sine alijs.

Solutio partis non liberat pignus.

h ¶ *Sanari.*] & vni [a], non diuersis confiteri. j.di.5.cap.1. circa finem. ar. ff. de arbi. item si vnus. §. item si plures. & l. quid tamen. & l. Labeo.

[a] Subau. & per hoc nos docuit. Arch.

i ¶ *Potuerat.*] scilicet sanare septem non successiue, sed simul.
K ¶ *Simul eijcienda.*] ff. de ser. rusti. præ. per fundum.
l ¶ *Mille.*] sed numquid pro vnoquoque mortali peccato septennis pænitentia est imponenda? ar. s. 33. q. 2. hoc ipsum. secundū hoc ergo nō sufficiet vita hominis ad explēdā huiusmodi satisfactionē. Respon. sine dubio cuilibet mortali septennis pænitentia debetur: sed tamen quia arbitrariæ sunt huiusmodi pænitentiæ, arbitrabitur, & arctabit eas iudex intra tempus congruum pænitendi. ar. 26. quæst. 7. tempora pænitudinis. & supra ea dist. mensuram.

Pænitentia septēnis cuilibet mortali debetur.

o ¶ *Criminoso.*] cū autem ei qui in vno deliquit, sit inimicus, patet ꝙ talis sit criminosus [a].
p ¶ *Puritatem*] vt scilicet purificet, sicut baptismus.
q ¶ *Declarare.*] secus dicit lex in iudice. C. ad le. Corne. de fal. vbi. ff. de offi. præsi. obseruandum. s. 23. q. 4. est iniusta.
r ¶ *Nonnumquam.*] id est, aliquando.
s ¶ *Dolorē.*] vnde Iuuenalis. *Ploratur lacrymis amissa pecunia veris.* & alibi: *Minore tumultu funera planguntur nonnumquam.*
t ¶ *Pæniteat.*] s.di. 1. ca. quis aliquando. §. non sunt. & cap. quem pænitet.
AVCTORITAS. Hæc est 10. pars dist. in qua magister intendit probare per Naū prophetā, & per Apostolū, & per Hiero. & per Aug. ꝙ si aliquis in hac vita fuerit sufficienter punitus, non punitur postea, dum tamen inter illa flagella conteratur: alioquin incipit hic pœna, & protenditur in infinitum. Io. de Fan.
Casvs. Soluit nunc G. auctoritates inductas ad probandum, ꝙ quis agendo pænitentiam de vno peccato sine alio, veniam consequitur de illo pro quo pænitentiā egit: & dicit ꝙ illæ auctoritates intelliguntur de his qui inter ipsa flagella & supplicia præsentia pœnitentiā egerunt, & cōmutantur in bonū: super quos nō consurget duplex tribulatio: qui vero inter flagella duriores efficiunt, vt Pharao, cōiungūt æterna supplicia cū præsētibus. Ad qđ inducit seq. c.
u ¶ *Auctoritas.*] soluit auctoritates inductas ad probandū quòd quis

quis agendo pænitentiam de vno peccato,& non de alio cõsequatur veniam de vno, & non de alio.
a ¶ *Breuis.*]supra ea.dist.illud §.ecce cuius.& c.talis mihi.
b ¶ *Commutant.*]in bonum,& charitatem ad veram pænitẽtiam.
c ¶ *In cãtico.*] Moysi scilicet, Audite cæli quæ loquar, &c.cui⁹ cãtici

HOC CONTRA ILLOS. CASVS. Dicit nũc Grat. q supradicta auctoritas est cõtra illos qui dicunt, Nõ iudicabit De⁹ bis in idipsũ,pertinere ad omnia flagella:quia non pertinet nisi ad eos,qui inter ipsa flagella corrigũtur. Postea respõdet illi §.itẽ obijcitur. de Hiero. Quidã tamẽ faciũt vnũ §.ab illo §. auctoritas. vsq; ad c.quærat. cuius casus facilis est, præterea est, pars illi⁹ c. quod habuisti supra 23.q.5 quid ergo. cuius casum ibi habuisti.
d ¶ *Magna vero.*]scilicet, quæ temporaliter non puniuntur sufficiẽter.
e *Quærat.*]§.23.q.5. quid ergo.
f ¶ *Domin⁹ bis.*]i. non punit aliquẽ pro aliquo facto iterũ, pro quo sufficiẽter eũ semel puniuit
g ¶ *Frustrentur.*]id est, euitent.
h ¶ *Mensuras.*]id est, scire quibus & quantis flagellis quælibet peccata sunt punienda.
i ¶ *Dehinc.*]id est,post hanc vitam.
k ¶ *Lui.*]id est,puniri.
l ¶ *Culpa leuis.*] & tamen mortalis omnis,n. culpa dicitur leuis,quæ temporaliter punitur, respectu illius quę æternaliter, sicut quælibet pœna tẽporalis dicitur leuis respectu æternæ. ĵ.e.dist.7.c.vlt.
m ¶ *Compensata.*] hic aperte innuit Hier. grauia peccata, de quibus non agitur pænitẽtia inter flagella,& hic puniri graui supplicio, & in futuro punięda ęternaliter:leuia vero q̃ hic puniũt sufficiẽter, pro leui pœna cõpensationẽ vitæ æternę recipere [l]: quod in bonis fieri non ambigimus: & in malis forte ita fit,sed non credo: quia iã remitteret peccatũ quo ad pœnã cõfitẽdo de vno, & non de alio: quod negamus. supra e.dist.§.his auctoritatibus.

Culpa leuis est quæ temporaliter punitur.

Peccata grauia grauiter sũt punięda.

[l] Quia temporalis pœna succedit ĩ locum æternæ, quasi in recõpẽsationem. Pet.

non indistincte ostendit omnia, quæ temporaliter puniuntur, non vlterius à Deo punienda. Quamuis enim Sodomitas, Aegyptios, Israelitas in eremo super eumdem locum dicat Hieronymus temporaliter à Deo punitos; ne in æternum punirentur; non tamen de omnibus generaliter hoc intelligendum est: alioqui cuique sceleroso optandum esset, vt cælesti fulmine percussus, aut aquis submersus, aut à serpentibus vulneratus pro peccatis suis diuinitus interiret, vt æternos cruciatus breuis [a], & momentanea pæna terminaret. Illud etiam Apostoli falsum esset, quod de prostratis in deserto in epistola ad Hebræos scribens ait,[propter incredulitatem suam non intrauerunt in terram promissionis.] Vbi probatur, quòd sicut merito suæ infidelitatis requiem illam amiserunt; ita propter eamdem infidelitatem, veram requiem æternæ beatitudinis nullo modo intrauerunt. Intelligitur ergo illud Hieronymi de his tantum, qui inter ipsa flagella pænitentiam egerunt: quam, & si breuem, & momentaneam, tamen non respuit Deus: sicut & illud prophetæ [non iudicabit † Deus bis in idipsum] de his tantum intelligi oportet, quos præsentia supplicia in melius commutant [b]: super quos non consurget duplex tribulatio. Qui autem inter flagella duriores, & deteriores fiunt, sicut Pharao, qui flagellatus à Domino, durior factus est; præsentibus æterna connectunt, vt temporale supplicium sit eis æternæ damnationis initium.

Heb.3. — Naum 1. — † al. vindicabit — §.23.q.5. hoc tamen.

Vnde Augustinus in cantico [c] Deuteronomij.

C. XLIII.

Sẽtentia in glossa or. Deut. 32. & apud B. Grego. moral.l. 18. c.12. Isidorus de summo bono, lib.3. c.2. Sent.ibidem.

IGnis succensus est, &c.] Hoc est, vindicta hic incipiet, & ardebit vsque ad extremam damnationem.

Hoc contra illos notandum est, qui dicunt [non iudicabit Deus bis in idipsum] ad omnia pertinere flagella: quia quidam hic flagellis emendantur; alij & hic, & in æternum puniuntur: sicut Antiochus, & Herodes. Quod autem super eumdem locum de adultero fideli Hieronymus sentire videtur, ex eiusdem verbis falsum esse probatur. Exemplo enim illius, qui Israelitas maledixerat, & qui ligna in sabbato collegerat, ostendit parua peccata breuibus & temporalibus supplicijs purgari; magna vero [d] diuturnis, & æternis supplicijs reseruari.

Ait enim in primum caput Naum.

C. XLIIII.

§. 23.q. 5. quid ergo.§.quærat. Sent.ibidem.

QVærat [e] hic aliquis, si fidelis deprehensus in adulterio decolletur, quid de eo postea fiat. Aut enim punietur; & falsum est hoc, quod dicitur [non vindicabit Dominus [f] bis in idipsum in tribulatione:] aut non punietur; & optandum est adulteris, vt in præsentiarum breui, & cita pœna frustrentur [g] cruciatus æternos. Ad quod respondebimus, Deum, vt omnium rerum, ita suppliciorum quoque scire mensuras [h], & non præueniri sententia iudicis, nec illi in peccatorem exercendæ dehinc [i] pœnæ auferri potestatem; & magnum peccatum magnis, diuturnisque lui † cruciatibus [k]: siquis autem punitus sit, vt ille in lege, qui Israeliticis maledixerat, & qui in sabbato ligna collegerat; tales postea non puniri: quia culpa [l] leuis præsenti supplicio compensata [m] sit.

† *elui*] or. *Num.*15.

§.c.pluit. Senten.ibidem.

Illud autem Gregorij [Pluit Dominus super vnam ciuitatem, &c.] non ad criminis veniam; sed ad eius referendum est detestationem: vt ideo pars ciuitatis dicatur esse compluta; quia crimen, quod dilexerat, detestari incipit; non quòd eius veniam consequatur. Criminis autem

ci est versus ille, Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima.

IGnis succensus.] CASVS. primo ponũtur verba Moysi in Deuero. quæ talia sunt: Ignis succẽsus est in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima. Secundo ponũtur verba Aug. exponẽtis verba illa, s. præsens pœna cõtinuabitur cum æterna.

ILLVD AVTEM. CASVS. Grat. hic respõdet quibusdã obiectionibus inductis pro alia parte, & dicit q illa auctoritas Greg. pluit, &c. ĩtelligitur dicta de eo qui incipit detestari crimen, non quod de eo veniam cõsequatur: alioquin sententię Euãgelicæ contradiceret. Et quod hoc sit verũ, probat auctoritate August. Quod autem dicitur in c.1. consolatio. & si fides, &c. pro consciẽtia fides sumitur: quod probat auctoritate Apostolica. Quòd autem dicitur in illo §. item obijcitur. dicit quòd non valet argumentatio ibi facta, sed tunc incipiet ei esse fructuosa pænitentia de vno peccato, cum cœperit de alijs pænitere. ad quod inducit seq. c. quod satis patet cum sequenti §.quamquam. & ad probandum §. inducit c.seq. *quorum primum.* s. cauendum patet.

deteſtatio pluuia vocatur; quia ex fonte diuinæ gratiæ cordi noſtro inſtillatur; vt vel ſic quiſque ad veram pænitentiam perueniat: aut eo minus à Deo puniatur, quò diuturniore delectatione peccati maius ſibi ſupplicium accumulaſſet. Si vero ad indulgentiam criminis pluuia referatur; Euangelicæ ſententiæ contraire videbitur. Si enim propter fraternū odium, etiam quæ dimiſſa ſunt, replicantur ad pænam; multo magis, quæ non ſunt dimiſſa, ad vindictam reſeruari probantur. Item ſi ſecundum Auguſtinum arbiter[a] *ſuæ voluntatis non poteſt inchoare nouam vitam, niſi pæniteat eum veteris vitæ; quomodo ad nouitatem indulgentiæ perueniet, qui odij vetuſtatem non depoſuit? Ad deteſtationem ergo criminis, vt dictum eſt, non ad eius indulgentiā pluuia illa pertinere probatur. Item illud Ambroſij [Et ſi fides*[b] *deſit, pæna ſatisfacit;] non de ea fide intelligitur, de qua dicitur [fides, ſine operibus mortua eſt:] ſed de ea, de qua Apoſtolus ait [omne, quod non eſt ex fide] id eſt, omne quod fit contra conſciētiam [peccatum eſt.] Deeſt ergo fides, cum non ſubeſt conſcientia peccati. Sed quia delicta omnia nullus intelligit; eſt aliquando peccatum in homine, cuius non habet conſcientiam. Vnde Apoſtolus ait [Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum.] Cuius ergo peccati deeſt conſcientia; illius pæna ſi patienter feratur, ſatisfacit, & releuat grauatum. Quod autē in fine obijcitur,*[c] *[ſi ſatisfactio*[d] *illa fuit; veniam impetrauit: ſi autem veniam non impetrauit, ſatisfactio non fuit; ſi autem ſatisfactio non fuit, adhuc ſibi pæna imponenda eſt,] non procedit argumentatio. ſatisfactio namq; eſt, dum ipſius cauſa peccati exciditur, & eius ſuggeſtionibus aditus non indulgetur; ſed eius fructus non percipitur*[e]*, impeditus peccato, quod non deſeritur: percipietur autem, cum eius pænitentia fuerit ſubſecuta: ſicut ad lauacrum ficte accedens regenerationis ſacramentum accipit; non tamen in Chriſto renaſcitur: renaſcetur autem virtute ſacramenti, quod perceperat; cum fictio illa de corde eius receſſerit veraci pænitētia.*

Sicut etiam Auguſtinus ſcribit in libro de pænitentia.

(Marg.: ſ.diſtin. 1. tres ſunt. — ſ.ead. prima cōſolatio. — Iac. 2. — Rom. 14. — Pſal. 18. — 1.Cor. 4. — Supra prima cōſolatio. — In lib. de vera & falſa pęnitētia c. 14.)

C. XLV.

PIum eſt[f] credere, & noſtra fides expoſtulat, vt cum gratia Chriſti deſtruxerit mala priora in homine; etiam remuneret bona: &, cum deſtruxerit, quod ſuum non inuenit; amet, & diligat bonum[g], quod etiam in peccante plantauit.

Paulo aliter legitur in originali: ſed Magiſter habet fere vt Gratianus.

Ex hoc ſenſu illud etiam Hieronymi dictum videtur ad c. 1. Aggæi.

(Marg.: Sent. 4. diſt. 15. ſ. diſt. 5. c. conſideret.)

C. XLVI.

SI quando videris inter multa † mala opera peccatorum facere quēpiam nonnulla, quæ iuſta ſunt; non eſt tam iniuſtus Deus; vt propter mala multa, paucorum obliuiſcatur bonorum.

II *Quamquam*[h] *memoria bonorum ad præſentem remunerationem poſſit referri: ſicut Gregorius in homilia de diuite, & Lazaro ſcribit.*

(Marg.: Sent. ibidem. — † multa opera] or — In homilia 40. habetur ſententia.)

C. XLVII.

CAuendum[i] nobis eſt, vt ſi forte aliquid boni agimus, in præſenti ſæculo remuneratione accipiamus: ne forte dicatur nobis [receperunt mercedem ſuam.] Niſi enim[k] diues iſte aliquid boni egiſ-

(Marg.: Matt. 6.)

a Arbiter.] infra de conſec. diſt. 4. omnis qui.
b Et ſi fides.] ſupra 1. q. 1. fertur. 28. q. 1. c. omnes. §. ex his.
c Obijcitur.] hic patet illa fuiſſe verba magiſtri. ſ. ea. ſi illa. &c. & ſ. ea. §. item opponitur.
d Satisfactio.] ſupra ead. diſt. ſatisfactio.
e Non percipitur.] ecce plane videtur velle quòd particularis confeſſio facta, ſcilicet de vno peccato, adueniēte charitate incipiat & viuere, & valere ad vitam æternam. Et quòd ſic intelligat, per exemplum patet, quod inducit de baptizato, ſecundū quod dicitur de omnibus bonis, quæ fiunt ſine charitate, quod incipiant viuere: quod tamen non credo, imo tā tum illa bona, quæ fiūt cum charitate: & ſi poſtea ſūt mortificata, iterum adueniente charitate reuiuiſcunt. ſi non aduenerit charitas, idē eſt ꝙ de eis quæ fiunt ſine charitate: quia nec illa nec iſta valent niſi ad bonum temporale[1] vel ad illuſtrādum, vel ad incommodum vitādum, vel ad minorem pœnam ſubeundā. Ad excuſandū vero magiſtrum dicimus, quòd intellexit eam ad hoc valere, quòd vlterius ei ꝑ illo peccato non iniungitur à ſacerdote ſatisfactio alia, vt ſ. e. §. item opponitur. ver. ſi illa ſatisfactio. ſicut baptizatus licet ficte, non rebaptizatur. de conſec. diſt. 4. ſolet. quod tamen R. negat. ſed melius diſtinguitur ſic. Bona opera cum charitate facta, & poſtea mortificata per peccatum, reuiuiſcunt iterum per charitatē ad vitam æternam conſequendā: & ſic facta olī ſine charitate reuiuiſcunt, & valent tantum ad temporale præmiū, vel ad minus ſupplicium ſubeundum. ad idē valent bona facta cū charitate, & poſtea ꝑ peccatum mortificata ſi homo numquā ad charitatem redeat. ſecūdum primū membrum intelligūtur illę duæ auctoritates ſ. e. c. piū. &c. ſi quādo, &c. Et intellige ꝙ ī alio tēpore fecerūt bona, ſ. cum erant boni; in alio tēpore mala, ſ. cū erāt mali. Vel ſic dicatur, quòd eodē tēpore intelligūtur illæ auctoritates iuxta ſecundū mēbrū[2] ſecūdū ꝙ duplicem intellectum magiſter innuit, ſupponēdo aliam ſolutionem ibi, quamquam, &c. ſecundū tertiū mēbrū loquitur Ezechiel dicēs: Si auerterit, &c. & Greg. in c. hoc nobis maxime. ſ. 4. diſt. §. finis. Huiuſmodi ergo bona ſine charitate facta, & bona in charitate facta, quæ comitatur mortalis culpa, quam non delet ſequens pænitentia, ad ſenſum temporalis cōmodi vel minoris pœnæ proficiunt, non ad vitę æternæ fructum, ad quem proficiunt facta cū charitate & mortificata ꝑ peccatū ſi poſtea redit ad charitatem. Hāc diſt. magiſter innuit ſ. diſt. 4. §. finis. Alij dicūt ꝙ nūquā reuiuiſcūt quo ad vitam æternā, ſicut nec mala quo ad pœnā æternā: ſecundum quos ponit hic magiſter tres opiniones. Item in hac opin. eſt R. G. & H.

(Marg.: Bona in peccato facta quo ad aliqua proſunt. — [1] Vt ſ. ea. cauendum. 22. q. 2. ſi quælibet. Archid. — Bona mortificata reuiuiſcunt: ſed nō mortua. — [2] Sed ꝙ bona opera facta cū quis nō eſt ī charitate: īmo facit mala eodē tēpore, proſūt, nō quo ad vitam æternā, ſed ad tēporale commodū, vel ad minus ſuppliciū ſubeundum.)

f Pium eſt.] remuneret præmio æterno. & ſecundum hoc eſt aliud in bonis, aliud in malis, quæ non reuiuiſcūt. Vel de tēporali bono intelligitur, vel de minori pœna in alia vita. Has tres opiniones ponit magiſter Lauren.
g Bonum] poſt illud bonum. Lauren.
ADDITIO. id eſt, in illo qui poſt id bonum peccauit, & poſtea redit ad gratiam: qui diligitur ad remiſſionem æternam. P.
QVAMQVAM. Hæc eſt 11. pars diſtin. in qua dicitur, quòd nullum bonum irremuneratum, nullum malum impunitū. Ioan. de Fant. & hoc probat per tres auctoritates.
h Quamquam.] alia ſolutio. Nota quòd in principio huius cap. debet eſſe videris: aliàs vides. vbi eſt fides.
i Cauendum.] id eſt, vitandum.
k Diues iſte.] de quo hic agitur.

In greg-

Lu. 16.

ſet, vnde in præſenti [a] ſæculo remunerationem accepiſſet; nequaquam Abraham ei diceret, [Recepiſti bona in vita tua.]

Item Ioannes Chryſoſtomus homilia 67. ad populum Antiochenum.

C. XLVIII.

QVid ergo [b] turbamur? nemo videns malignos [c] proſperitatem habere, turbetur. Non eſt hic retributio malignitatis, neque virtutis: ac, ſi aliquando contingat, vt aliqua ſit retributio vel malitiæ, vel virtutis; non tamen ſecundum quòd dignum eſt; ſed ſimpliciter, veluti quidam guſtus iudicij: vt qui reſurrectionem [d] non credunt talibus doceantur. Quando itaque videmus malignum diteſcere; non ſubruamur: & quando videmus bonum mala pati; non turbemur [e]. Illic corona: illic ſupplicia. Eſt & alia ratio: quia non poteſt malus in omnibus malus eſſe, ſed habet aliqua bona: neque bonus [f] in omnibus eſſe bonus, ſed habet aliqua peccata. Cum ergo proſperitatem malus habet, malo capitis ſui eſt. Cum enim pro illis paucis bonis retributionem hic accipit, illic iam plenius punietur.

Sent. ibidem

Poteſt etiam referri memoria bonorum ad mitiorem pœnam habendam; vt bona, quæ inter multa mala fiunt, non proficiant ad præſentis vitæ, vel futuræ præmium obtinendum; ſed ad tolerabilius extremi iudicij ſupplicium ſubeundum: ſicut de fide, & ceteris, quæ ſine charitate habentur, Auguſtinus ſcribit in libro de patientia, c. 26.

C. XLIX.

Ephes. 5.

SI quis autem non habens charitatem, quæ pertinet ad vnitatem ſpiritus, & vinculum pacis, quo catholica eccleſia congregata connectitur, in aliquo ſchiſmate conſtitutus, ne Chriſtum neget, patitur tribulationes, anguſtias, famem, ſitim † , nuditatẽ, perſecutionẽ, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium, vel flammas, vel beſtias, vel ipſam crucem timore gehennæ † , & ignis æterni nullo modo iſta culpanda [g] ſunt: immo vero & hæc laudãda patientia eſt: (Non enim dicere poterimus melius ei fuiſſet, vt Chriſtum negando nihil eorum pateretur, quæ paſſus eſt confitendo:) ſed exiſtimandum, fortaſſe [h] tolerabilius ei futurum iudicium, quàm ſi Chriſtum negando cuncta illa vitaret. Vnde & illud, quod ait Apoſtolus [Si tradidero corpus meũ, vt ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.] nihil prodeſſe intelligitur ad regnum cælorum obtinendum, non ad extremi iudicij tolerabilius ſupplicium ſubeundum. *& ſupra c. 23.* ¶ Hæc propter charitatem dicta ſint: ſine qua [i] in nobis non poteſt eſſe vera pænitentia †; quia in bonis charitas Dei eſt, quæ tolerat omnia.

† abeſt ab orig.

† al. gehennarũ] orig.

1. Cor. 13.

† patientia] vera lectio.

12 Pænitentia ergo, vt ex præmiſſis apparet, nulli in peccato perſeueranti vtilis eſt [k] *; non tamen alicui deneganda eſt: quia ſentiet fructum eius, cum alterius criminis pænitentiam egerit. Sic itaque pænitentiæ definitio, & ceteræ auctoritates ſibi conſonantes negant eum agere pænitentiam, qui perſeuerat in crimine, vtilem videlicet ſibi, & fructuoſam.*

Pænitentia perſeueranti in peccato an ſit vtilis.

Sent. 4. diſt. 14. §. ea. in ſalicib.

¶ *Illud autem Ambroſii [Pænitentia ſemel vſurpata, nec vere celebrata, & fructum prioris aufert, & vſum ſequentis amittit.] de ſolenni intelligitur: quæ cum non vere celebrata fuerit, & fructum prioris, id eſt, ſuipſius ſecuturam præcedentis, amittit (quia veniam, quam impetrare potuit, contempſit) & vſum ſequentis aufert, ſecundum conſuetudinem quarumdam Eccleſiarum, apud quas pænitentiæ ſolennitas non iteratur. De hac eadem pænitentia illud etiam intelligitur, [non eſt ſecundus locus pænitentiæ]*

§. diſt. 50. ſiquis poteſt. Hugo de S. Vict. lib. 2. de Sacr. par. 14. c. 4

a ¶ In præſenti.] tantum.

b QVid ergo.] CASVS. Si videamus malos proſperari, & bonos aduerſitatem pati, non debemus turbari: quia non eſt vera retributio boni vel mali. nam ſæpe punitur hic innocens, & extollitur qui non meruit. ſed hic oſtenditur, quod in futuro erunt præmia & pœnæ, quod quidam non concedunt: & præterea in bonis ſunt aliqua mala digna puniri, & in malis aliqua bona digna remunerari. Vltimo dicit quod cum malus hic remuneratur, malo capitis ſui fit: quia in futuro punietur, nec pœna eius mitigabitur.

c ¶ Malignos.] Nam vt dicit Claudianus: *Tolluntur in altum, vt lapſu grauiore ruant.*

d ¶ Qui reſurrectionem.] negantes, ſcilicet retributionem eorum, quæ quiſque in corpore geſſit. Lau. [r]

e ¶ Non turbemur.] in alia vita.

f ¶ Bonus.] C. de vet. iur. enucl. l. j. §. his itaque tollitur.

POTEST ETIAM. CASVS. Ecce tertia ſolutio illorũ c. piũ eſt. & c. & ſiqñ. & c. ſcilicet. vt qđ ibi dicit, referatur ad mitiorẽ pœnam habendam in alia vita. & ad hoc inducitur ſequens cap.

SI quis autẽ.] CASVS. Probat Aug. ĩ hoc c. quod ſi qs nõ habẽs charitatẽ aliqua bona facit, dũmodo fidẽ nõ amittat, valẽt ei ad mitiorẽ pœnã ſubſtinendã, ſed nõ proſunt ei ad obtinẽdã vitã æternã: qđ probat auctoritate Apoſtoli.

g ¶ Culpanda.] ſupra 1. q. 1. teneamus.

h ¶ Fortaſſe.] Nota eſt aſſertionis. ſ. 13. q. 2. tẽpus. ſ. 90. diſt. neque ad Cain. ſ. 1 q. 1. vide cõtra. ſed ibi de iis qui arrogãter hoc faciũt: hic de iis qui in faciẽdo zelũ Dei habent, & ſi nõ ſecundũ ſcientiam diuinam.

i ¶ Sine qua.] ſ. diſt. 2. cap. vt cognouerunt. §. opponitur. c. fugerat.

PAENITENTIA. Hęc eſt 12. pars. diſtin. in qua ſoluit magiſter & bene, ſecundum Ioannem de Fantu.

CASVS. Infert Gratia. ex ſupradictis quòd pænitentia nulli perſeueranti in peccato vtilis eſt, non tñ alicui deneganda: quia tunc fructum eius percipiet, cũ de aliis peccatis pænitentiam egerit. vnde definitio pænitẽtiæ, & auctoritates ſibi cõſonantes, quæ negant eum facere pænitentiam, qui in crimine perſeuerat, intelligũtur de vtili vel fructuoſa. Quòd autem dicitur, pęnitẽtia ſemel vſurpata, &c. de ſolenni pęnitentia intelligitur, quæ ſecundum conſuetudinem quarũdam eccleſiarũ iterari nõ põt: & de hac ſolẽni intelligitur. Nõ eſt ſecũdus locus pęnitẽtiæ, ſubaudi, in quibuſdam eccleſiis.

k ¶ Vtilis eſt.] quo ad pœnã æternã vitandã, vel quo ad vitam ęternam obtinendam: ſed vtilis eſt quo ad pœnã temporalem: quia eccleſia iterum ei non imponet ſatisfactionem pro illo peccato [2], nec ille tenetur amplius confiteri. ſi tamen digne pænituerit omnium peccatorum, debet illud peccatum confiteri eccleſiæ, ſcilicet peccatum ſimulationis, quo decepit eccleſiam. Et nota quòd illud peccatum primum, de quo ſatisfecit ſine charitate, non remittitur antequam incipiat habere charitatem: tunc enim ſtatim deletur. ſupra eodem. §. illud autẽ verſus finem, &c.

[r] Quod tamen negandam non eſt. extra de ſumma trini. ca. 1. Archid.

[2] De hoc etiam legitur & not. ſ. e. §. illud. in fi. ibi videas: & qđ dicit iſta gl. de verbo ad verbum approbat Pet. vſque in fin. & idem H. & L. quorũ fuit iſta gl. Arch

Qui

Q *Via vero.*] Hæc dist. diuiditur in septem partes, in quarum prima probat per septem auctoritates, quòd peccata redeunt, Secunda ibi, *Eorum vero.* Tertia ibi, *Verum.* Quarta ibi, *Finis ergo.* Quinta ibi, *Qui autem.* Sexta ibi, *Verũ illa,* Septima ibi, *Antiqua.* Io. de Fan.

sic & pater meus cęlestis faciet vobis, id est, repetet à vobis dimissa. & in hoc facit ad propositum. Lau.

SERVE NEQVAM. Historia. Legitur in Euangelio, serue nequam omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me. nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut ego tui misertus sum? &

DIST. IIII.

Hugo l. 2. de sacr. p. 15. c. fin. Sent. 4. dist. 22.

ps *Q Via verò[a] multorum auctoritatibus supra monstratum est pænitentiam vere celebrari, & peccata uere dimitti ei, qui aliquando in crimen recasurus est; quæritur, an peccata dimissa redeant. Huius quæstionis diuersorum varia est sententia, alijs asserentibus, alijs contra negantibus peccata semel dimissa vlterius replicari ad pænam. Quòd autem peccata semel dimissa redeant; multorum auctoritatibus probatur: quarum prima est illa prophetæ [In memoriã redeat iniquitas patrum eius:] secunda illa Euãgelij [Serue nequam omne debitum dimisi[b] tibi.]*

Psal. 108. Matth. 18.

Deinde in libro psalmorum Augustinus ait ad psalmum 108.

Et Prosper ibid.

C. I.

SI Iudas teneret illud, ad quod vocatus est; nullo modo ad eũ[c] ve sua præterita, vel parentum[d] iniquitas[e] pertineret. Sed quia non tenuit adoptionem in familia Dei, sed iniquitatem[f] vetusti generis potius elegit; redijt iniquitas patrum eius in conspectu Domini: vt in eo etiam ipsa† puniretur: & peccatum matris eius non deleretur. *Item Rabanus.* ¶ Tradidit eum tortoribus, &c.] Considerandum est, quòd dicit [vniuersum debitum:] quia non solum peccata, quæ post baptismum homo egit, reputabuntur ei ad pœnam; verumetiam peccata originalia[g], quæ in baptismo ei dimissa sunt[h].

† ipse] or. Sent. 4. dist. 22.

Item Gregorius lib. 4. dialog. c. 60.

C. II.

COnstat ex dictis Euangelii; quòd si hoc, quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus; & illud rursus exigitur, quod nobis iam per pænitentiam dimissum[i] fuisse gaudebamus.

Sent. ibidem

Item Augustinus in homilia quintadecima de verbis Domini.

CASVS. Hic intitulatur quarta dist. in qua magister cõtinuat dicta dicẽdis, & ponit quæstionẽ an peccata dimissa redeãt. Et ponit diuersas opiniones. nam quidam dicunt, quòd peccata redeunt ad essentiã & reatũ & pœnam, sicut bona per sequentẽ gratiã reuiuiscunt. Alij dicunt quòd illa nõ redeunt, sed alia eiusdem generis. Cum enim simile quid committimus, redire dicũtur quadam similitudine, sicut flores redeunt in vere. Tertij dicunt peccata redire quo ad reatum tantum. Quarti dicunt peccata redire propter has tantum caulas, scilicet pp odium fraternum, vt in Euãgelio, Serue nequã. Vel cum pænitet aliquẽ pænituisse, vt arg. 17 q. 4. sunt qui opes: Vel propter contemptũ pænitentiæ, vel propter crimen apostasiæ, vt j. ea. quæcunque. Alij dicunt q nullo mõ redeũt: vt 23. q. 4. si illic. 50. dist. miror. Nec ita est in malis vt redeãt sicut in bonis, vt arg. de cõse. di. 4. quamuis. & hoc credo verum. Dicuntur tamen redire: quia ita dãnantur pro sequentibus, ac si numquam eis dimissa fuissent. Primo igitur inducit auctoritates ad probandum, quòd dimissa peccata redeant, & circa hoc notat duas opiniones: postea q peccata dimissa non redeant. tandem G approbat illam sententiam quòd peccata dimissa redeant. *In memoriam*, de Iuda dictum est: In memoriam redibit iniquitas patrum eius.

Peccata semel dimissa an redeant: sunt opiniones.

a ¶ *Quia vero*] Hic incipit 4. dist. in qua tractatur, an peccata semel dimissa iterum redeant. Et quidam simpliciter dicũt q redeãt, non solum quo ad reatum, sed etiam quo ad essentiam & pœnã, & in hoc videtur declinare G. j. e. dist. §. vlt. sicut. & actio semel perempta restituitur. ff. si ex noxa. causa aga. sed alio iure. in fi. Præterea sicut bonũ reuiuiscit per gratiam sequentẽ, quod prius mortificatur per culpã; ita mala mortificata per gratiã reuiuiscunt per culpã iteratam. s. di. proxi. c. piũ. & c. si quando. Alij dicunt q nõ redeunt illa: sed alia eiusdem generis. cum. n. forte simile cõmittimus, redire dicũtur quadã similitudine, sicut flores redeũt in vere. Tertij dicũt peccatum redire tantum propter vnum istorũ quattuor criminũ. s. propter odium fraternum: vt in Euangelio, serue nequam, &c. Itẽ propter crimen apostasiæ, vt j. ea. quicunque. Itẽ propter pænitentiam pænitentię. s. 17. q. 4. sunt qui opes. Item propter contemptũ pęnitentię. s. dist. 3. si Apostolus. Alij dicunt quòd nullo modo redeunt, arg. 23 q 4. si illic. 50 di. miror. nec est ita in malis vt redeãt sicut in bonis. arg. de conse. dist. 4. quamuis. & hoc credo catholice dici. dicũtur tamen redire: quia remissionis beneficium sequẽti culpa amittimus ob ingratitudinẽ. s. dist. proxi. §. hac auctoritate. versi. penul. Nam perinde priuatur quis gloria propter sequens delictũ, ac si nulla peccata essent dimissa, vt j. dist. 5. fratres. Pęnitẽtia enim duo facit, pœnam tollit, & gloriam acquirit, vt s. dist. 1. §. alij econtra. ca. ecce. Auctoritates autem quę videntur dicere quòd redeant, hoc sonant, quòd ita punitur quis pro sequentibus ac si numquam ei dimissa fuissent. Procedit autem G. in hunc modum. Primo inducit auctoritates quòd peccata dimissa redeãt, vsque ad §. eorum. Secundo notat circa peccati dimissionem aliquas opiniones eorum qui dicunt peccata redire. Tertio allegat pro aduersa parte quòd nõ redeant, & sic determinat distinctionem. Lau.

b ¶ *Dimisi tibi*] quoniam rogasti me. nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego misertus sum tui? & iratus dominus tradidit eum tortoribus quousque redderet vniuersum debitũ. & iratus dominus eius tradidit eum tortoribus quousque redderet vniuersum debitum. sic & pater meus cęlestis faciet vobis, si nõ remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris. Omnia autem quę sequuntur vsque ad §. eorum. plana sunt, scilicet si Iudas. & §. considerandum. & ca. constat. dimitte. & reuertar. quęcunque. peccatum. & ea per te videre poteris. *Non autem in æternum*, supple, redditur.

c S *I Iudas.* ¶ *Ad eum vel sua.*] contrarius sensus facit ad propositum Gra.

d ¶ *Parentum.*] commissa à se, imitando parentes.

e ¶ *Iniquitas.*] scilicet commissa ab eo imitando eos. aliàs iniquitas patris non respicit filium, nisi (vt dixi) sit sceleris paterni imitator. 1. q. 4. crimen & per totam legem. Lau.

f ¶ *Sed iniquitatem.*] id est, auaritiam, quam primi parentes eius egerunt, vel originalia peccata. Lau.

g ¶ *Originalia*] peccatum originale ita dicitur reputari: quia ita punit pro sequẽtibus ac si dimissũ nõ esset arg. j. e. qui recedit. & ita de alijs dic. Sed quare dicit pluraliter, originalia, cũ vnũ solũ sit originale? ponit plurale pro singulari. arg. ff. de ori. iur. l. ij. §. exactis. deinde regibus, id est, rege: vel propter diuersos effectus, quos habet in hominibus originale: quosdam enim facit inuidos, quosdam luxuriosos, quosdam auaros, &c. Item sicut concupiscentia facit puerum concupiscibilẽ, & adultum concupiscentem: sic & supbia facit puerum superbilem, & adultũ superbientem. Vel pluraliter ponit propter varias appellationes, quas habet: dicitur enim lex membrorum, stimulus carnis, angelus satanę, languor naturæ, fomes peccati, &c. facit supra distinct. 6. sed pensandum, Palea.

h ¶ *Dimissa sunt.*] si pænitet eum suscepisse baptismum. vel ita punietur sufficienter, ac si non esset baptizatus.

i C *Onstat.* ¶ *Dimissum.*] hic uidetur q prius dimittat Deus peccata, q̃ dimittat homo peccatũ. sic ex hoc sequitur impossibile, s. quod simul esset iustus & iniustus, bonus & malus. Sed dic q tempore simul fit ab homine dimissio peccati, & à Deo remissio: precedit tñ gratia vtrumque, quæ quando vult & prout vult in homine operatur. Expone ergo hic prius dimisi. i. prius me dimissurũ obtuli, quantũ in me est: quia benefacere Deus paratus est. Vel ad originale peccatũ refertur hoc qđ sine merito hominis à Deo remittitur. Vel ad parabolam Euangelicã de seruo cui dominus decẽ millia talẽta remisit priusquam ille cõseruo suo quinquaginta.

Dixit

a D Ixit Dominus.] ¶ Dimitte.] idest habilem te ostende ad suscipiendam gratiam.
b Q Vi diuini.] ¶ Replicabuntur.] expone vt s. hoc est, ita damnabitur ac si non essent dimissa: & ita expone omnes has auctoritates infra de consec. dist. 4. quomodo. Lau. Re- vbi dicit: alij vero. Hæc autem differentia parum valet, sed magister hoc facit vt habeat materiam tractandi de præscientia & prædestinatione. Quæ autem sequuntur vsque ad cap. *Si ex bono.* plana sunt, scilicet. *Si quis. Sed non. &* §. *verum.* & ad probandum quod dicitur in §. inducit cap. sequens.

C. III.

† *Dicit illi De⁹*] orig.
Lu. 6.

DIxit † Dominus, [Dimitte ᵃ, & dimittuntur tibi:] si ego prior dimisi; dimitte vel postea. Nam si non dimiseris; reuocabo te, & quidquid tibi dimiseram, replicabo tibi.

Sententia, non verba.

Item ibidem.

C. IIII.

Sent, ibidem.

QVi diuini beneficij oblitus suas vult vindicare iniurias; non solum de futuris peccatis veniam non merebitur: sed etiam præterita, quæ iam sibi dimissa credebat, ad vindictã ei replicabuntur ᵇ.

Item Beda super Lucam, lib. 4. c. 48.

C. V.

Sent. ibidem.

REuertar ᶜ in domum meam, vnde exiui.] timendus est iste versiculus, non exponendus ᵈ: ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes ᵉ opprimat.

Idem ibidem.

C. VI.

Sent. ibidem.
† *al. Quæcumque*

QVæcumque † enim post baptisma, siue prauitas hæretica, seu mundana cupiditas arripuerit; mox omniũ ᶠ prosternet in ima vitiorũ.

Item Augustinus in libro quæstionum Deuteronomij, q. 42.

C. VII.

† *al. trahitur*

PEccatum, quod ex Adam contrahitur †, temporaliter redditur ᵍ; quia omnes propter hoc moriuntur; non autem in æternum eis, qui fuerint per gratiam spiritaliter regenerati, in eaque permanserint vsque in finem.

B. Ambrosius li. 9. com. in epist. ad Romanos in illa verba [Iacob dilexi.] & glossa ord. ibidẽ [vt ostenderet diuitias.]
Psal. 90.
Exo. 32.
† *meo*] orig.
1. Cor. 10.

2 *Eorum ʰ vero, qui hanc sententiam sequuntur; alij dicunt ⁱ, quòd peccata reditura dimittuntur secundum iustitiam ᵏ, sed non secundum præscientiam: sicut nomina discipulorum, qui retro abierunt, erant scripta in libro vitæ propter iustitiam, cui deseruiebant, non secundum præscientiã ˡ, qua in numero saluandorum eos non habebat. Sic à latere Dei dicuntur mille casuri ᵐ, & decem millia ⁿ à dextris eius; quos tamen diuina præscientia numquàm suis adnumerauerat. Hinc etiam Dominus ait Moysi [Si quis peccauerit ante me, delebo eum de libro vitæ †] vt secundum iustitiam iudicis ille peccando dicatur deleri, qui secundum præscientiam numquam fuerat adscriptus. Hinc Augustinus in epistola ᵃ ad Corinthios [Sed non in pluribus ᵒ eorum beneplacitum est Deo: etsi in aliquibus. Communia omnibus sunt omnia sacramenta, sed non communis gratia: ita & nunc baptismus est communis, sed non virtus baptismi.]*

Sent. 4. dist. 4.
† *al. omnino*

3 *Verum hoc de ficte accedentibus, vel de his, qui extra ecclesiam baptizantur, intelligitur: qui sacramenti quidem integritatem accipiunt, virtutem vero eius minime assequuntur. Paruulis vero, vel adultis plena fide accedentibus ᵖ omnia † peccata remittuntur, etsi aliquando recessuri à bono in malum vitam sint finituri.*

Vnde Augustinus in libro de correptione & gratia, c. 8. & 9.

a ¶ In epistola ad Corinthios.] *Hac sunt apud Bedam in comm. c. 10 epist. 1. ad Corinthios ex B. Augustino in psalmum 77. & copiosius apud illos exponuntur.*

h ¶ *Eorum.*] idest, qui dicunt peccata redire dimissa. duas ponit G. opiniones, quæ potius in verbis differunt, q̃ in sensu. quidam enim dicunt peccata dimissa redire, dimissa inquam secundum iustitiam, non secundum præscientiã. Alij dicunt redire peccata dimissa pure, & plene, siue per baptismum, siue per pœnitentiam. Vt ergo ista intelligantur, & qualiter hæ opiniones conueniant, notandum est, ꝙ prædestinationis siue præsciẽtiæ (quia & sub nomine præscientiæ includitur prædestinatio) duplex est effectus, s. & in tempore iustificare, & æternaliter gloriam tribuere. Quo ad primum effectũ operatur Deus, quandocumque in hac vita peccata dimittit, & hoc est secundum iustitiam peccata dimittere. Quo ad secundum effectũ, quando sic peccata dimittit, ne finaliter peccatum redire patiatur, vt ad beatitudinẽ perducat: & hoc est secundum præscientiam peccata dimittere. Qui ergo finaliter ad peccatum reuertitur, non secundum præscientiam, sed secundum iustitiã remissionem peccatorum consecutus est. & hoc est, quod hic tangit G & j. e. §. finis. & sic patet duas p̃dictas sententias non esse contrarias: quia cui peccata dimittuntur secundũ iustitiam, plene & pure ei dimittuntur. infra ea. §. vlti. Lau.

Præscientiæ duplex est effectus.

i ¶ *Alij dicunt.*] hanc differentiam opinionũ non ponit magister, nisi vt tractet de prędestinatione, non quòd sibi in aliquo contradicant. Hoc, alij, respicit illud alij, quod inuenitur infra ead. §. finis.

c R *Euertar.*] hæc sunt verba satanæ.
d ¶ *Non exponendus.*] 27. q. 1. de viduis.
e ¶ *Nos vacantes.*] à bonis operibus.
f Q *Vęcumque enim post baptisma.*] ¶ *Omnium.*] etiam prius dimissorum.
g P *Eccatum.*] ¶ *Redditur.*] idest, punitur.

P EORVM VERO Hæc est secunda pars distin. in qua probatur superficialiter, ꝙ peccata redeunt, & secundum præsentem tantum iustitiam dimittuntur: non tamen vere, sicut nomina discipulorum, qui recesserunt. Ioan. de Fant.

CASVS. Assignat nunc Gratianus quamdam differentiam inter eos qui dicunt peccata redire. Quidam enim eorum dicunt, ꝙ peccata reditura dimittuntur secundum iustitiã, & non secundũ præscientiam: quod probant exemplo Apostolorum, qui retro abierũt, sic mali cadunt à præsenti iustitia. Alij dicunt ꝙ omnino ex toto dimittuntur, & respicit ille § alium § j. ea. c. si ex bono. §. finis. vbi

k ¶ *Iustitiam.*] præsentem, quæ eis confertur, quibus peccata dimittuntur. Hug.
l ¶ *Præscientiam.*] ab ęterno enim præsciuit Deus talem dimissionem non valere eis ad vitam æternam, nec vsque in finem durare.
m ¶ *Mille casuri.*] idest, pauciores, q̃ credũt se cũ Dño iudicaturos.
n ¶ *Et decem millia.*] idest, plures, qui crediderunt se sessuros ad dexteram Dei, idest, in æterna beatitudine: plures enim sunt, qui credunt se saluandos, quàm qui credunt se iudicaturos cum Domino, & ideo illi designantur maiori numero, isti minori.
o ¶ *Sed non in pluribus.*] plures illorum non placuerunt Domino, etsi aliqui eorum, &c.

VERVM HOC. Hęc est tertia pars dist. in qua probat, ꝙ de ficte pœnitẽtibus intelligat quod dictum est, q̃bus peccata non dimittunt̃. de alijs nõ p̃ot itelligi, quãuis postea sint casuri. Io. de Fã.
p ¶ *Accedentibus.*] supra 1. q. 1. sicut ficti. H.

Si ex

SI ex bono.] CASVS. Continuum est cap. Augu. vsque ad §. sequentem. *Finis.* & ponitur sic casus secundum Hu. Primo Augustinus talem fecit quæstionem. Ecce aliqui sunt primo charitatē habentes. & dum in tali bonitate sunt, non moriuntur: peccant postea; & ita facti mali moriuntur. Quærit ergo Augu. quare non rapuit eos Deus de vita hac dum boni erāt, præsertim cum posset eorū futura mala scire? nec potest dici ꝙ alicui hoc nō faciat, quod probat auctoritate Salomonis. vnde formauit talē q̄stionem, s. cur illū dum erat bon⁹ rapuit Deus, & nō istum, præsertim cum posset scire istum peccaturum, & non potest hic aliquid responderi, nisi quia Deus voluit illi dare perseuerātiam finalem, & nō isti quasi ignoretur. Postea ostendit ꝙ istam perseuerantiā dat omnibus filijs suis prędestinatis, & non alijs. Et incipit ita facere distinctionē vel diuisionem, ꝙ quidam sunt mali, sunt tamen filij Dei prædestinatione: quidam sunt boni, & non sunt filij Dei per gratiā Dei perseuerantem, quasi non sunt filij Dei prædestinatione: quia non sunt in bono permansuri. Et circa hanc materiā vagatur August. vsque ad finem cap. aliquantulū prolixe loquens: tu tamen diligens lector teme materiam, de qua loquitur, & in dictis non confunderis. Verba Salomonis sunt ibi, *Raptus est*, &c. *Inimicus eius* idest, Christi. *Regeneraturus*, scilicet Dominus. Beneuē. vero sic ponit hunc casum. Hæreticus mouet quæstionē Aug. quare illa diuersitas sit in ecclesia, ꝙ quidā pie viuentes deficiūt & damnatur, quidā autem pie viuentes de hac vita rapiuntur, ne malitia mactet intellectū eorum. Et dicit Aug. Non potest responderi: quia Deus habet de omnibus potestatē, nō ꝙ mala futura nesciat. Potest autē ita responderi, hoc ideo contingit: q̄a quibusdā datur perseuerātia, quibusdā non. quod non de prædestinatis intelligendū est, qui secundum propositum vocati sunt sancti, sed de illis qui cum pie viuant vocantur filij Dei, sed postea impie victuri sunt, & in eadem impietate morituri: de quibus dicit Ioannes: *Ex nobis exierunt.* de quorum numero fuerunt discipuli Christi, qui abierunt retro. de quorum numero sunt omnes qui recipiunt sacramentum baptismi: & postea impie viuendo de bonis facti sunt mali.

a ¶ *Si ex bono.*] casus huius capit. colligi videtur ex illis duobus ↄ. de consec. dist. 4. cap. vlt. & 23. q. 3. quidam. versic. Pelagiani. nam isti Pelagiani dicebant, ꝙ sine gratia Dei per liberum arbitrium quis posset bonum operari. & sic obijciebant Augustino, Dicis, ò Augustine, quòd non potest quis cum ad adultam ætatem peruenerit, bene operari sine gratia diuina. sed illam nemo potest habere vel mereri. ergo Deo non opponente gratiā ex necessitate peccabunt isti, ergo per liberum arbitrium non debet eis tale peccatū imputari. Ad quam obiectionem & consimiles, cum Augustinus non responderet, sed exclamaret, O altitudo diuinarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia Dei, & inuestigabiles viæ eius: deridebant eum. His itaque præmissis diuiditur cap. in tres partes. In prima parte ponit Augustinus casum, in quo & ipsi exclamare compelluntur propter rationis defectū: scilicet cur Deus bonos, quos scit à bono recessuros, & in malo morituros, non prius tollit de medio quàm malitia immutentur. & quare quibusdam perseuerantiam dat in bono, quibusdam non, cum apud eum non sit iniquitas, nec personarum acceptio, vt extra de iudi. nouit. In secunda distinguit inter filios Dei nuncupatiōe sola, & veros filios, cuius occasione exponit illud Io. Ex nobis exierūt, &c. In tertia, dicit ꝙ perseuerantiam in bono vsque in finem dat Deus solis prædestinatis. Et huius occasiōe interseruit ꝙ quidā discipuli Christi sunt veri, quidam nuncupatiui tantū. Hug.

Error Pelagianorum.

Diuisio capituli.

C. VIII.

SIt ex bono [a] in malum deficiente bona uoluntate moriuntur [b], respondeant, si possunt, cur illos Deus, cum fideliter, & pie uiuerent, non tunc de uitæ huius periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum. Vtrum hoc in potestate [c] non habuit? an eorum mala futura nesciuit? Nempe nihil horum [d] nisi peruersissime, atque insanissime dicitur. Cur ergo non fecit? Respondeant [e], qui nos irrident, quando in talibus rebus exclamamus [quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius.] Neque enim hoc non donat [f] Deus, quibus voluerit: aut vero scriptura illa mentitur, quæ de morte velut immatura hominis iusti ait, [Raptus est [g], ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam eius.] Cur igitur hoc tam magnum beneficium alijs dat, aliis non dat Deus? apud quem non est iniquitas, neque acceptio personarum, & in cuius potestate est, quamdiu quisque in hac vita maneat, quæ tentatio dicta est [h] super terram? Sicut ergo [i] coguntur fateri, donum Dei esse, vt finiat homo vitam istam, antequam ex bono mutetur in malum: cur autem alijs donetur, alijs non donetur, ignorant; ita donum Dei esse in bono perseuerantiam secundum scripturas (de quibus testimonia multa iam posui [k]) fateantur nobiscum, & cur alijs detur, alijs non detur, sine murmure aduersus Deum dignentur ignorare [l] nobiscum. Nec nos moueat, quòd filijs suis [m] quibusdam Deus non dat istam perseuerantiam. Absit enim, vt ita [n] esset, si de illis prædestinatis essent, & secundum propositum vocatis, qui vere sunt filij promissionis. Nam isti [o] cum pie viuunt, dicuntur filii Dei [p]: sed quoniam victuri sunt impie, & in eadem impietate morituri; non eos dicit filios Dei [q] præscientia Dei. Sunt enim filii Dei, qui non dum sunt nobis [r], & sunt iam Deo: de quibus ait Euangelista Ioannes [s] [quia Iesus erat moriturus pro gente, & non tantum pro gente, sed etiam, vt filios Dei [t] dispersos congregaret in vnum [u]:] quod vtique credendo futuri [x] erant per Euangelii prædicationem: & tamen antequam esset factum, iam filii Dei erant in memoriali patris sui inconcussa stabilitate conscripti. Et sunt rursus quidā, qui filii Dei propter susceptam vel temporaliter gratiam dicuntur à nobis [y], nec sunt tamen Deo: de quibus ait idem Ioannes [ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: quòd si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum:] non ait, ex nobis exierunt, sed quia non manserunt nobiscum, iam non sunt ex no-

¶ *De iis enim dijserimus, qui perseuerantiam bonitatis non habent, sed ex bono, &c.*] orig.

Sap. 4.

Rom. 11.

Sap. 4.

Iob. 7.

Ibidem, c. 9. ↄ. ea. hanc societatem.

Ioan. 11.

1. Ioan. 2.

a ¶ *Ex bono.*] idest, ex bona voluntate. vel bonum refertur ad bonum exterius, similiter & malum ad interius in voluntate; & tunc subauditur, moriuntur.

b ¶ *Moriuntur.*] hoc est dicere, deficientes à bono moriuntur.

c ¶ *In potestate.*] vt impetret. Hug.

d ¶ *Horum.*] immo perseuerantia in bono donum Dei est. Lau.

e ¶ *Respondeant.*] supra 23. q. 4. de Tyrijs.

f ¶ *Hoc non donat.*] idest, donat. arg. ff. de verb. sign. duobus. donat dico secundum hoc, scilicet mori vel rapi. & est sensus huius litteræ, hoc donat quibus voluerit: aut scriptura mentitur. sed hoc nefas est dicere, vt 23. q. 5. quid ergo. Lau.

g ¶ *Raptus est.*] 23. q. 4. ea vindicta. H.

h ¶ *Dicta est.*] à Iob supra dist. 2. §. item secundum. & cap. si enim inquit. ver. quid enim. L.

i ¶ *Sicut ergo.*] suspenditur istud, sicut, vsque ad versiculum illum, cur alijs. Lau.

k ¶ *Posui.*] in alia parte cap. quod non est hic. L.

l ¶ *Ignorare.*] ff. de leg. non omnium.

m ¶ *Filijs suis.*] per præsentem iustitiam.

n ¶ *Vt ita.*] scilicet quòd non det, idest, subtrahat perseuerantiā.

o ¶ *Nam isti.*] quibus Deus non dat perseuerantiam vel prædestinationem. Laur.

p ¶ *Filij Dei.*] secundum præsentem iustitiam.

q ¶ *Filios Dei.*] secundum prædestinationem. L.

r ¶ *Nobis.*] secundum expositionem & opinionem nostram. B.

s ¶ *Ait Euangelista Ioannes.*] in Euangelio, scilicet in verbis, quæ sequuntur. L.

t ¶ *Dei.*] prædestinatione.

u ¶ *In vnum.*] idest, vnitatem fidei. Lau.

x ¶ *Futuri.*] idest, filij Dei per gratiam. L.

y ¶ *A nobis.*] idest, inter nos. Ioan.

a ¶ *De his*

a ¶ *De his.*] illi scilicet, qui non de his, i. de istorũ numero qui, &c.
b ¶ *Perseuerauerunt.*] idest, vsque in finem non perseuerauerunt. vnde Ouidius.

Sed scilicet vltima sẽper Expectãda dies homini est: diciq; beatus
Ante obitum nemo, supremamque funera debet.

Argue prodesse modicum quod desinit esse.
Quod non durabit, commoda parua dabit.

Et not. aliquem non debere dici permanentem vel perseuerantem qui vsque in finem non perseuerauerit: licet longo tempore in operibus charitatis existat. supra dist. proxi. incassum. H.

Perseuerantia datur.

Ar-bis, verum ait [ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.] hoc est & quando videbantur ex † nobis, non erant ex nobis. Et tamquam ei diceretur, vnde id ostendis? [quòd si fuissent, inquit, ex nobis, permansissent vtique nobiscum.] Filiorum Dei vox est: Ioannes loquitur in filijs Dei præcipuo loco constitutus. Cum ergo filij Dei dicunt de his [a], qui perseuerantiam non habuerunt, [ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis:] & addunt [quòd si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum;] quid aliud dicunt, nisi, non erant filij, etiam quando erant in professione, & nomine filiorum: non quia iustitiam simulauerunt, sed quia in ea non permanserunt. Neque enim ait; nam, si fuissent ex nobis, veram, non fictam iustitiam tenuissent vtique nobiscum: sed [si fuissent inquit, ex nobis, permansissent vtique nobiscũ.] In bono illos volebat proculdubio permanere: erant itaque in bono: sed quia in eo non permanserunt, idest, non vsque in finem perseuerauerunt [b]; non erant, inquit, ex nobis, & quando erant nobiscum: hoc est, non erant ex numero filiorum, & quando erant in fide filiorum: quoniam, qui vere filij sunt, præsciti & prædestinati sunt conformes [c] imaginis [d] filij eius, & secundum propositum vocati sunt, vt electi essent. Non enim perit filius promissionis, sed filius perditionis. Fuerunt ergo [e] isti ex multitudine vocatorum: ex electorum autem paucitate non fuerunt. Non igitur filijs suis prædestinatis Deus perseuerantiam non dedit. Haberent enim eam, si in eo filiorum numero [f] essent: & quid haberent, quod non accepissent, secundum Apostolicam [g], veramque sententiam? Ac per hoc tales [h] filij, filio Christo dati essent [i], quemadmodum ad patrem dicit ipse [ut omne, quod dedisti mihi, non pereat [k], sed habeat vitam æternam.] Hi ergo Christo intelliguntur dari, qui ordinati sunt in vitam æternam. Ipsi sunt illi prædestinati, & secundum propositum vocati, quorum nullus perit: ac per hoc nullus eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam: quoniam sic est ordinatus, & ideo Christo datus, vt non pereat, sed habeat vitam æternam. Et rursus, quos dicimus inimicos eius, vel paruulos filios inimicorum eius, quoscumque eorum sic regeneraturus est, vt in ea fide, quæ per dilectionem operatur, hanc vitam finiant; iam & antequam hoc fiat, in illa prædestinatione sunt filij eius, & dati sunt Christo filio eius, vt non pereant, sed habeant vitam æternam. Denique ipse Saluator [si manseritis, inquit, in verbo meo, vere discipuli mei estis.] Numquid in his computandus est Iudas, qui non mansit in verbo eius? Numquid in his computandi sunt illi, de quibus Euangelium sic loquitur? vbi Dominus cum commendasset manducandam carnem suam, & bibendum sanguinem suum, ait Euangelista. [Hæc dixit [l] in synagoga docens in Capharnaum. Multi ergo audientes ex discipulis eius, dixerunt. Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Sciens autem Iesus apud semetipsum, quia murmurabant de hoc discipuli eius, dixit eis, Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis filium hominis ascendentem, ubi erat prius [m]? spiritus [n] est, qui viuificat: caro autem non prodest quidquam. Verba, quæ ego locutus sum uobis, spiritus, & uita sunt. Sed sunt quidam ex uobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Iesus, qui essent credentes, & quis traditurus esset eum, & dicebat. Propterea dixi uobis, quia nemo uenit ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo. Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro, & iam non cum illo ambulabant.] Numquid non & isti discipuli appellati sunt, loquente Euangelio? & tamen non erant uere discipuli, quia non manserunt in uerbo eius, secundum id, quod ait [Si manseritis in uerbo meo, uere discipuli mei estis.] Quia ergo non habuerunt perseuerantiam; sicut non uere discipuli Christi, ita nec uere filij Dei fuerunt, etiam quando esse uidebantur, & ita uocabantur. Appellamus ergo nos & electos Christi discipulos, & Dei filios: quia sic appellandi sunt, quos regeneratos pie uiuere cernimus, Sed tunc uere sunt, quod appellantur, si manserint in eo, propter quod sic appellantur. Si autem perseuerantiam non habent, idest, in eo, quod cœperunt esse, non manent; non uere appellantur, quod appellantur, & non sunt. Apud eum enim hoc non sunt, cui notum est, quod futuri sunt, idest, ex bonis mali.

[Marginal notes: † al. in — 1. Cor. 4. — Io. 6. — Io. 8. — Io. 6. — Io. 8. — S. de pænitentia dist. 2. Apostolus. vers. in bono. — S. di. 2. de pænitẽtia cap. nullus eorum. — Bonũ quodlibet de sursum est.]

c ¶ *Conformes.*] puritate vitæ modo, & postea beatitudine. L.
d ¶ *Imaginis filij eius.*] idest, filij, qui est imago patris vsquequaque eadem cum patre.
e ¶ *Fuerunt ergo.*] sic ordina, ergo filijs suis non prędestinatis Deus perseuerantiam nõ dedit. L.
f ¶ *Numero.*] secundũ præscientiam.
ADDITIO. Idest prędestinationem: nam secundum pręsentem iustitiam bene erãt in numero illorum. P.
g ¶ *Apostolicam.*] quæ dicit, quod habes quod non accepisti? Et Iacobus, Omne datum optimum. & omne donum perfectũ desursum est. vnde versus.

Ex ope cælesti fit si quid habetur honesti.
Et venit à superis vel agas bene, vel mediteris. Item,
Quidquid habes meriti p̃bẽtis gratia donat:
Nil Deus in nobis pręter sua dona coronat.

1. q. 2. quàm pio.
h ¶ *Tales.*] secundum præsentem iustitiam.
i ¶ *Dati essent.*] si haberent perseuerantiam.
k ¶ *Pereat.*] tempore.
l ¶ *Hæc dixit.*] verba Euangelistæ vsque ibi, numquid, &c.
m ¶ *Vbi erat prius.*] aposiopesis: quasi dicat tũc intelligitis quæ dico, vt de conse. dist. 2. prima.
n ¶ *Spiritus.*] idest spiritualis intellectus.

FINIS ERGO HVIVS. Hæc est 4. pars dist. in qua ostendit, quid sit scribi aut deleri de libro vitæ secundum præsentem iustitiam vel præscientiã. Vel ĩ hac agitur de præscitis & prædestinatis. Ioan. de Fant.

CASVS. Dicit nunc Gratia. ꝙ finis eiusdem auctoritatis, si ex bono. vbi dicit, *appellamus ergo*, concordat sententiæ eorum, qui dicunt peccata dimitti secundum præsentem iustitiam, & non secundum prædestinationem. Alij vero dicunt omnino peccata dimitti pænitenti: quia si tunc decederet, saluaretur: licet postea recasurus sit in peccatum. & pro eis facit principium aucto-

ritatis

Scribi in libro vitæ secundum præscientiam & prædestinationem quid sit.

Deleri de libro vitæ quid sit.

4 *Finis*[1] [a] *huius auctoritatis eorum sententiæ concordat, qui peccata dicunt remitti secundum iustitiam, & non secundum præscientiam. Alij vero*[1] [b], *quamuis fateantur peccata redire; tamen seu per baptisma, seu per pænitentiam asserunt omnino*[1] [c] *peccata remitti, & plena fide accedentem ad lauacrum renasci non aqua tantum, sed etiam spiritu sancto: & si postea peccaturus sit, demum pænitentem, etsi aliquando recasurus sit, tamen tempore suæ pænitentiæ ita perfecte expiatum affirmant, vt si tunc moreretur, salutem inueniret æternam. Quorum sententiæ, eiusdem auctoritatis principium consentit. Cum enim quæstionem proponat* [d], *quare præscitos ad mortem, cum fideliter, ac pie viuerent, non tunc de vitæ huius periculis Deus rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum, cum de immatura morte prædestinati scriptura dicat* [*Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius; aut ne fictio deciperet animam eius:*] *euidenter ostendit illos tales fuisse, qui si fatali necessitate huius vitæ subducti essent periculis, profecto vitam consecuti essent æternã. Vt ergo finis principio conueniat, & ne sibi ipsi contraire videatur, definiendũ est, quid sit scribi*[1] [e] *in libro vitæ, & de eo deleri secundum iustitiam, quid secundum præscientiam. Secundum præscientiam scribi, est ad vitam præordinari: quod ab æterno factum est.*

Sap. 4.

Vnde Apostolus in epistola ad Ephesios, c. 1.

C. IX.

BEnedictus Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit [f] nos in omni benedictione[1] [g] spirituali in cælestibus in Christo Iesu: sicut elegit [h] nos in ipso [i] ante constitutionem mundi, ut essemus sancti, & immaculati in cõspectu [k] eius in charitate: qui prædestinauit [l] nos in adoptionem filiorum per Iesum [m] Christum [n], in ipsum.

Similiter secundum præscientiam deleri, est ad mortem, non ad vitam præsciri; quod & ipsum ab æterno [o] *factum est. Vnde Dominus in Euangelio* [*Qui credit in me, habet vitam æternam: qui autem non credit, iam iudicatus* [p] *est.*] *Hinc etiam Augustinus ait.*

C. X.

2. Tim. 2.

NOuit Dominus, qui sunt eius.] Ex his nemo seducitur [q]: Nondum apparuit iudicium, sed iam factum est.

Sententia est apud B. Augustinum, tract. 12. in Ioannem, & in 20. de ciuitate Dei, c. 7. vnde citat Beda in 2. Tim. 2. Verba autem fere eadẽ sunt in glossa ordinaria ad eum ipsum Pauli locũ.

Porro secundum iustitiam scribi, est, Deo auctore ea operari, quorum merito, sit dignus æterna salute. Hunc duplicem modum scribendi [r], *in Euangelio Dominus assignauit, dicens discipulis* [*In domo patris mei mansiones multæ sunt: si quo minus* [s], *dixissem vobis, quia* [t] *vado parare vobis locum: & si abiero, & parauero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad meipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis.*] *dicens,* [*in domo patris mei mansiones multæ sunt: si quo minus, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum.*] *ostendit eos, quibus loquebatur; scriptos* [u] *in libro vitæ, prædeIn 14.*

---

ritatis si ex bono. ne ergo finis principio contradicat, videndum est quid sit scribi in libro vitæ, vel de eodem deleri secundum iustitiã vel præscientiam, nam scribi secundũ præscientiam & prædestinationem est præordinari ad vitam æternam: quod promissum est ab æterno: quod probat auctoritate Apostoli. Deleri vero est secũdũ præscientiã ad mortem præsciri. & hoc probat auctoaitate Euãgelij & Augu *proponat* scilicet hæreticus. Et not. q G. tantum videtur facere vnum §. ab illo §. finis. vsque ad §. qui autem dicunt. qui est iuxta c. quid est, sed propter prolixitatem assignantur à pluribus plures §. & plura cap. & ego distinguo vt melius intellectus litteræ capiatur.

a *Finis.*] vbi dictum est, q appellamus filios Dei propter præsentem iustitiam, qui tamen non sunt secũdum præscientiam.

b *Alij vero.*] hoc, alij, respicit illud, alij, quod posuit s. ea. dist. §. eorum. in prin. Lau.

c *Omnino*] idest, sine determinatione aliqua. 31. q. 1. quòd si dormierit.

[1] Idest, secundum præsentem iustitiam, & secũdum præsciẽtiam. Pet.

d *Proponat.*] August. scilicet. Hug.

e *Scribi.*] quadrimẽbrem diuisionẽ innuit G. quam in ordinatiõe prosequitur vsque ad locũ illũ. sic itaque peccata. vnũquodque mẽbrum diffiniens, & diffinitiões suas auctoritate confirmans. Lau.

f BEnedict⁹.] *Qui benedixit.*] idest, benedicet, idest, exaltabit nos omnimodo in anima & corpore. 23. dist. qui episcopus [2].

[2] Et ideo ponitur præteritum pro futuro: quia futura sunt certa apud Deũ: sicut præterita apud nos. Pet.

g *Benedictione.*] idest, exaltatione, quæ erit spiritualis etiam in corporibus: quia tunc etiã habebũt proprietatem spiritus: quia erunt agilia, & cibis non egentia. hanc auctoritatem exponit j. ea. dist. §. sic itaque.

h *Elegit*] prædestinãdo. q. d. quòd hoc gratis faciet signatis.

i *In ipso.*] idest, per ipsum scilicet Christum ante constitutionem ecclesiæ verbum. H.

k *In conspectu*] nõ hominũ, idest, intus vbi Deus videt: nõ extra vbi homines. 22. q. 5. humanæ. Vel in conspectu. i. in pñsenti vita. B.

l *Prædestinauit.*] ad bona, quę filij habituri sunt.

m *Per Iesum*] hoc ẽ nõ meritis nr̃is, &c. sed coopãte Christo [3].

[3] Et hoc tangit Apostolus in littera, quæ non ponitur hic, vbi dic secũdum propositum, &c vt in gl. seq.

n *Christum.*] idest, ipsum secundum propositum voluntatis suæ in gloriæ laudem & gratiæ suæ: in qua glorificauit nos in dilecto filio suo, &c.

o *Ab æterno.*] quo ad Dei præscientiam.

p *Iudicatus est.*] idest, iudicari præscitus est.

q NOuit] *Seducitur.*] finaliter.

NPORRO SECVNDVM IVSTITIAM. Casus. Nunc Gratia. dicit q scribi secundũ præsentẽ iustitiã est ea operari, qbus sit dignus æterna salute. & de hoc duplici modo, scilicet scribi secundũ iustitiã, & secundũ prescientiam, probat auctoritate Dñi. In domo patris mei, &c. quã auctoritatẽ Gr. exponit. & incipiunt ibi verba Grat. *dicens,* &c. *Operatione,* idest, secundũ iustitiã. Ad probandũ hunc duplicem modũ inducit auctoritatẽ Augu.

r *Scribendi.*] in libro vitæ quo ad Dei præscientiam, & secundum iustitiam.

s *Si quo minus.*] idest, si aliquo modo minus, idest, non. q. d. si non essent ibi paratæ in prædestinatione, dixissem vobis, idest non celassem vobis, imo dixissem qa non sunt ibi. & veræ paratę sunt ibi in prædestinatione: qa vado vobis parare locũ in operatione. Paratæ quidẽ erant mansiones in prædestinatione, sed tamen adhuc parandæ ipsorũ operatione. Vel sub vna distinctione, vt sit probatio per impossibile, hoc modo. In domo patris mei mãsiones plures sunt: & merito multæ paratæ sunt vobis in prædestinatione: qa si nõ essent paratę vobis ĩ pdestinatiõe: ego dicerẽ vobis, vado parare eas, idest vado eas vobis pdestinare. hoc autẽ est ĩpossibile vt incipiat aliqd pdestinare. Cõstat ergo mãsiões alias paratas esse. & hoc ẽ si nõ essent ibi, dixissem vobis, quia vado parare, idest pdestinare. H.

s *Si quo minus.*] idest aliquo minus, idest non. q. d. si nõ essent ibi multæ mãsiones, dixissem vobis, qa nõ sunt ita: sed quia vado parare eas in operatione, &c. Vel idest si multæ non essent ibi mãsiões.

t *Quia*] idest, vere sunt ibi: quia vado parare eas in operatione.

u *Scriptos.*] nota hic argumen. contra exceptionem G. in illo §. 27. quæst. 2. cap. quod autem. §. ecce. quia hic ex negatione sequitur affirmatio. Ioan. 4

In do

IN domo patris.] CASVS In hoc cap. Auguſt. primo ponuntur verba Domini, ſ. in domo patris mei, &c. Secundo verba Augu. exponentis verba Domini: per quæ probat duplicē modū ſcribēdi, ſcilicet ſecundū iuſtitiā, & ſecundum præſcientiam: ſicut in littera poterit dephēdi. hoc autē verbū, *ſi quo minus*, ī apparatu exponiẽ.

h *Et inde eſt.*] ipſe Deus ſcilicet.
i *In ea.*] ſcilicet fide.
k *Deſideratur.*] ſcilicet fides, &c. H.
l *Habetur.*] futura gloria. H.

SECVNDVM IVSTITIAM. CASVS Dicit G. ſupra, quid ſit deleri ſecundum prçſcientiam: nūc autē dicit qđ ſit deleri ſm̄ iuſtitiam, ſ. facere ea, quibus æternam damnationem meretur quis: ad quod inducit auctoritatē prophetæ, quę magis facit ad probandum electionem ſecundum præſcientiam: & non reſpicit, quod proxime dictum eſt.

m *Hinc propheta.*] ad id reſpicit, quod dixit quid ſit deleri ſecundū præſcientiam, non ad proximum: cum multi ſaluandi deleantur, & ſecundum iuſtitiā præſentem operantur damnatione digna.

n *Deleātur.*] hoc verbum reſpicit deletionē ſecundum præſcientiā.

SIC ITAQVE PECCATA. CASVS. Reuertitur nūc G. ad materiam huius diſtinctionis. Nam in illo §. eorū. poſuerat opinionē dicentium peccata dimitti ſecundum iuſtitiam, & non ſecundū præſcientiā. vnde oſtendit hic quid ſit peccata dimitti ſecundum iuſtitiam, & conuenienter poteſt dici etiam ſecundum prædeſtinationē. & inde ſumpta occaſione duas dicit eſſe præordinationes Dei, & earum ſimiliter duos effectus. quod totū arguit ex diuerſis verbis, quæ ponuntur in auctoritate Apoſtoli, quā habuiſti ſupra, qui benedixit. Subiungit etiā qualiter ſe habeant iſtæ præordinatiōes & eius effectus. adijcit auctoritatē Ioannis, ex nobis, &c. quam dicit intelligendam ſecundum præmiſſam diſtinctionem; & hoc vſque ad §. hanc ſocietatem.

ſtinatione. Subijciens [ſi abiero, & parauero vobis locum, &c.] oſtendit eos adhuc eſſe ſcribendos operatione.

Tract. 68. in Io. c. 14. & ibi gloſſa ordinar.

Hinc etiam Auguſtinus in eiuſdem loci explanatione ait.

C. XI.

IN domo patris mei manſiones multæ ſunt.] Domus Dei, templū Dei, regnum Dei, regnum cælorum, ſunt homines iuſti [a]: in quibus ſunt multæ differentiæ inter ſe; & hæ ſunt manſiones ipſius domus. Hæ autem iam paratæ ſunt in prædeſtinatione, ſicut ait Apoſtolus, [qui elegit nos ante mundi conſtitutionem] prædeſtinando, parando [†] autem in operatione. Vnde [quos prædeſtinauit [b], hos & vocauit [c],] & iuſtificauit, & magnificauit. Et ſecundum hoc dicitur [fecit Deus, quæ futura ſunt] ideſt, quæ facturus [d] eſt. *& infra.* ¶ [Si quo minus [e]] confirmat eſſe: quia ſi non eſſent, dixiſſet; ibo, & parabo, ideſt, prædeſtinabo. Sed quia iam ibi ſunt, non eſt opus aliqua parare. Quia vero nondum ſunt in operatione, addit [& ſi abiero, & parauero.] Abiens, ſed non relinquens, parat [f]: quia ſubtrahit ſe, & latet: vt ſit fides, quæ non eſt de re viſa [g]: & inde [h] eſt meritum fidei [i]. ¶ Ex hac viuit iuſtus, & mundatur ei cor, dum peregrinatur, & in ea deſideratur [k], quod nondum habetur [l]. Et hæc eſt præparatio manſionis: quia ſic parat nos ſibi, & ſe nobis, vt maneat in nobis, & nos in eo, quantum quiſque erit particeps eius plus, vel minus pro diuerſitate meritorum: Et hæc multitudo manſionum eſt [*].

† *al. parāda ſunt in*

Eſa. 41. & 44. Gloſſa ibidem.

Rom. 2.

¶ *Sententia quidem huius capitis eſt in tract. 68. in Ioannem: ſed ipſa verba ſunt in gloſſa ordinaria ad c. 14. Ioannis, & ex ea ſunt nonnullae mendata.*

[*] Manſionum eſt.] *Sequebatur.* Item, *quaſi hic citaretur alter locus B. Auguſtini, aut gloſſa, Abeſt autem à pleriſque manuſcriptis. Nam quæ ſequuntur, videntur eſſe Gratiani.*

Secundum iuſtitiam deletur, qui gratia ſubtracta, ea operari permittitur, quibus æternam damnationem meretur. Hinc propheta [m] loquens ex perſona Chriſti ait [deleantur [n] de libro viuentium,] hoc eſt ſubtrahatur eis gratia, qua ſubtracta, ij in profundum vitiorum, deinde in æternam damnationem præcipitentur: [& cum iuſtis non ſcribantur,] ideſt, non apponatur eis gratia, qua fiant digni æterna ſalute. Sic itaque peccata ſecundum præſcientiam [o] remittuntur, cum ab æterno gratia præparatur, qua vocatus iuſtificetur: iuſtificatus tandem æternaliter glorificetur. Secundum iuſtitiam vero peccata remittuntur; cum vel baptiſma plena fide accipitur, vel pænitentia toto corde celebratur: quæ remiſſio & ipſa ſecundum præſcientiam non inconuenienter fieri dicitur. Vt enim ex præmiſſa auctoritate [p] Apoſtoli datur intelligi; duæ ſunt præordinationes [q]: vna, qua quiſque præordinatur hic ad iuſtitiam, & remiſſionem peccatorum percipiendam: altera, qua aliquis prædeſtinatur ad vitam æternam in futuro obtinendam. Harum effectus ſunt præſens iuſtificatio, & futura glorifica-

Pſal. 68.

Eph. 1.

a *Iuſti.*] 24. quæſt. 1. omnibus.
b *Prędeſtinauit.*] ab æterno.
c *Et vocauit.*] in memoriam per gratiæ collationem, & interiori vocatione.
d *Quę facturus.*] ideſt, quæ ſe facturum præordinauit. Lau.
e *Si quo minus.*] confirmat eſſe manſiones paratas, ideſt, quæ ſe facturum præordinauit, per arg. à contrario ſenſu ſumptum illius verbi, ſi quo minus. Et hoc eſt quod ſequitur. & ſi abiero: vnde eo ipſo ꝙ abijt, manſiones illas parauit in opere, ideſt, ipſos ad præparandum excitauit. accendit enim eos ad deſiderandum ſe amplius. quanto enim amplius res deſiderata ſubtrahitur: tāto amplius deſideratur [1]. & eoipſo ꝙ ſe ſubtrahit aſpectibus eorum, meretur fides in eis augmentari. [2] Fides enim eſt de re non viſa. & hoc eſt abiens à ſuis ad tempus, ſed non relinquens: quia cum eis eſt ſemper. ī. diſt. 2. quærendum. Meritū enim ita demum eſt (vt ait Aug.) ſi de ea re ſit, quam credere ad religionem pertinet. non enim de omni re quæ videtur, quod hic dicitur accipiendum eſt. Lau.
f *Parat.*] loquitur hic ac ſi aliquis poſſet incipere prædeſtinari. quod non eſt verum.
g *De re viſa.*] & hic innuit illud: Fides non habet meritum vbi humana ratio præbet experimentum, arg. ī. de conſe. diſt. 4. venit.

SIC ITAQVE. Reuertitur G. ad materiā huius diſt. & qa ſ. in illo §. eorum. opinionē poſuerat dicentium, ꝙ peccata receſſuris à iuſtitia remittuntur ſecundū iuſtitiam, non ſecundum præſciētiam: hic oſtendit quid ſit peccatum dimitti ſecundū iuſtitiam: qđ conuenienter poteſt dici fieri etiam ſecundū præſcientiam: & inde ſumpta occaſione duas dicit eſſe Dei prçordinationes, & earū ſimiliter duos eſſe effectus: quod totū arguit ex diuerſis verbis auctoritatis Apoſtoli. Subiungit etiā qualiter lege conſequenti ſe habeant iſtæ præordinationes, & earū effectus, & adijcit auctoritatē Euangelij, ſi fuiſſent ex nobis, &c. etiam ſecundum hanc diſtinctionem eſſe intelligenda, & in quem modum obſtaret, demonſtratur. & hoc vſque ad §. hanc ſocietatem. Lau.
o *Secundum prçſcientiam.*] præſentis iuſtificationis. L.
p *Auctoritate.*] ſupra ead. diſt. Benedictus. L.
q *Prçordinationes.*] ideſt, plures prædeſtinationes. pluraliter dicit propter duos effectus præordinationū: quorū vnū implet Deus hic propter iuſtificationē: alterum in futurum dando beatitudinē. vna eſt enim Dei præordinatio, ideſt, Deus præordinans; Deus vnus & prædeſtinans vnus eſt: ſed eius duo ſunt effectus, ſcilicet iuſtitia vel iuſtificatio in præſenti, & æterna beatitudo in futuro.

Præordinatio Dei duos habet effectus.

a *Prima*

a ¶ *Prima enim prædestinatio.*] idest, primus modus prædestinationis. Lau.
b ¶ *Gratificauit.*] idest, gratos fecit. Lau.
c ¶ *In dilecto.*] idest, propter vel pro quia, propter dilectum filium suum nos diligit. & illos quos diligit filius & quibus vult filius diuina dona largit.

gnat, & qualiter filij Dei appellantur etiam qui futuri sunt mali, vt ostendat tandem ex hoc qualiter peccata dimissa redeant: & hoc vsque ad §. qui autem. Et hic not. quòd hic vult infringere opinionem quam supra ead. posuit. §. eorum. quę dicit damnandos solo nomine iustos esse, & non secundum pręscientiam.

tio: quæ omnia in præmissa auctoritate conuenienter distinguuntur. Prima enim prædestinatio[a]*, qua preordinantur ad præsentem iustitiam, designatur, cum dicitur [sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, &c.] cuius effectus infra supponitur, [in qua gratificauit*[b] *nos in dilecto*[c] *filio suo, &c.] Secunda præordinatio ibi ostenditur [qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum, &c.] Eius effectus præmittitur, dum dicitur [qui benedixit nos in omni benedictione, &c.] Hæ duæ præordinationes, & earum effectus ita se habent, vt prima, & eius effectus natura præcedant, & lege consequendi*[d] *inferantur. Si enim aliquis præordinatus est ad vitam, consequenter infertur, ergo prædestinatus est ad iustitiam, & si consequitur vitam æternam, ergo consecutus est iustitiam: sed non conuertitur. Vnde multi participes sunt primæ præordinationis, & eius effectus: ad quos secunda, vel eius effectus minime pertinere probantur. Iuxta hanc distinctionem intelligenda est auctoritas illa Ioannis [Exierunt*[e] *ex nobis: sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum.] [Ex nobis, inquit, exierunt] idest, à nostra societate recesserunt, qua primæ præordinationis, & eius effectus nobiscum participes erant: [sed non erant ex nobis] idest, secundæ*[f] *præordinationis, & eius effectus societatem nobiscum non inierant. Quod ex eo videri potest: quia si fuissent ex nobis, idest, si illius præordinationis nobiscum participes essent, mansissent vtique nobiscum, idest à societate effectus eius*[g] *præordinationis, quam nobiscum contraxerant, non recessissent. Si enim ad secundam*[h] *præordinationem vtrumque*[i] *referretur, non conuenienter*[k] *illud inferretur [mansissent:] immo cœpissent vtique nobiscum esse. Si vero ad primam, falsa esset propositio [si fuissent ex nobis, &c.] Multi enim præsentis iustitiæ, & sanctitatis participes fiunt, qui tamen in ea non perseuerant. Vnde Dominus ait in Euangelio [Non qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.]*

1. Io. 2.

Matth. 10.

C. XII.

HAnc societatem[l] *si quis solo nomine, & professione, non autem rei veritate à damnandis dicat contrahi; eiusdem auctoritatis*[m] *testimonio conuincitur. De his enim, qui primæ, non secundæ præordinationis sunt participes, ait* † *[Nec nos moueat, quòd filijs suis quibusdam Deus non dat istam perseuerantiam. Absit enim, vt ita esset, si de illis prædestinatis essent,] & cetera, quæ in eadem*[n] *auctoritate supra continentur. Oues namque, de quibus in Euangelio Dominus ait [Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili] & filij, de quibus Ioannes ait [vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum,] ita præscientia erant oues, & filij, vt qualitate*[o] *præsentium*[p]*, non specie tantum, sed etiam ante Dei oculos essent filij iræ, & perditionis æternæ. Vnde Apostolus non ait, videbamur esse, sed [eramus, inquit, & nos natura filij iræ.] Nec ait, reputabamini ab hominibus, sed [fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.] De se quoque scribens ad Timotheum non ait, videbar, sed [fui persecutor, & blasphemus, & contumeliosus: nunc autem sum misericordiam consecutus.] Omnes quoque, qui in Christo renascuntur, & qui eius sanguine à diabolo redimuntur; prius ex Adam peccatores*

† al. Augustinus ait
§. ea. c. si ex bono.
Io. 10.
Io. 1.
Eph. 2.
Eph. 5.
1. Tim. 1.

i Scilicet quantum ad effectum secundæ præordinationis, quam non habebant: immo cepissent, vt subiungit Pet.

z Antecedens est, si fuissent ex nobis: consequens est, mansissent, &c.

d ¶ *Consequendi.*] idest, consequentiæ hypotheticarum, vel conditionalium.
e ¶ *Exierunt.*] quia nō potest esse quòd nobiscum fuissent quo ad secundam præordinationem, scilicet quòd essent præordinati ad vitam æternam, & tamen non mansissent nobiscū, intelligas continue. vnde subiungitur. immo incœpissent esse nobiscum. H.
f ¶ *Secundæ.*] quod not. per hoc quod dicitur, fuerunt ex nobis.
g ¶ *Eius pręordinationis.*] scilicet primæ.
h ¶ *Ad secundum.*] non ad primam.
i ¶ *Vtrumque.*] scilicet si fuissent ex nobis, & mansissent vtique nobiscum: ita scilicet, vt antecedens referatur ad ipsam præordinationem secundum naturam, & consequens ad effectum z.
k ¶ *Non conuenienter.*] hoc forte ideo dicit: quia adhuc isti non habebant effectum secundæ prædestinationis, sed habituri erant: & ideo non conuenienter subiungeretur, mansissent: cum adhuc isti ibi non manerent: quod innuitur ex vi locutionis. H.

HAnc societatem.] CASVS. Ostendit Grat. in hoc §. quòd damnandi veram iustitiam possunt habere do nec pie viuunt, & non solo nomine; licet non sint habituri vitam ęternam: quod rationibus & auctoritatibus probat, & hoc vsque ad locum illum, *Qui autem.* nā ibi assignat modos huius vocabuli, *filios*, & qualiter filij Dei appellentur etiam qui futuri sunt mali, vt ostendat qualiter peccata dimissa redeant. & hoc facit vsque ad §. *qui autē.* & quod dicit ibi *societatem*, idest effectum prædestinationis. *Participes ait*, scilicet Augustinus supra ead. cap. si ex bono.
l ¶ *Hanc societatem.*] prædestinatorum vel pręscitorum, de quibus fit mentio in auctoritate Ioan. exierunt, &c. s. §. proxi. & cap. si ex bono &c. q. d. in eadem qualitate in qua erant futuri, apparebunt tunc in pręsentia.
l ¶ *Hanc societatem.*] scilicet quòd damnandi veram iustitiam habere possunt secundum pręscientiam, & non solo nomine censeri debeant, ostendit auctoritate & rationibus vsque ad illum locum, quòd autem. ibi diuersos modos huius vocabuli, filius Dei, assi-

m ¶ *Auctoritatis.*] quę auctoritas posita est supra ead. si ex bono. Laur.
n ¶ *Quæ in eadem.*] supra ead. dist. §. verum. cap. si ex bono. H.
o ¶ *Qualitate.*] ordo, vt essent filij irę, idest præscientię præsentis malitię, & peccati pręsentis: essent tales dico non spe tantum, sed ante Dei oculos, idest vt non solum viderentur tales, sed etiam essent. H.
p ¶ *Præsentium*] quasi dicat, in ea qualitate, in qua erant futuri, apparebunt tunc in pręsentia, vt supra ead. notaui.

Au-

a ¶ *De qui.*

a ¶ *De quibus.*]scilicet qui præsentem habent iustitiam, sed sunt eam amissuri: de quibus s. prælibauit. §. eorum. Lau.
b ¶ *Veraciter.*]argu. ff. de au. & arg. le l. si ita. Lau.
c ¶ *Duobus modis.*]id est secundum quòd sunt in patria iam, & secundũ quòd adhuc sunt in præsenti vita: quod trifarie diuiditur, sicut

s. apparet qualis est vel futurus erit. vel in qua, s. homo dicitur hic creatura: quia hic videtur esse creatura tãtũ, sed in alia vita apparebit q̃ est fili⁹ Dei. q̃ in hac quidem vita plene non apparet. Hug.
f ¶ *Corruptionis.*]id est pœnalitatis, à causa quærendi victũ & vestitum, & alia quibus indiget nostra mortalitas. H.

Homo I. alia vita apparebit fili⁹ Dei.

nascuntur, & diabolicæ seruituti obnoxij. Sicut ergo isti, quamuis sint futuri filij Dei; tamen prius sunt filij diaboli: sic hi, de quibus[a] *sermo habetur, quamuis recedendo à iustitia sint futuri filij perditionis æternæ; cum tamen pie, & fideliter viuunt; vere sunt filij Dei, & iusti, & æterna beatitudine digni. Vnde auctoritas non ait, cum viderentur pie, & fideliter viuere; sed [cum pie, & fideliter viuerent.] Nec veraciter*[b] *à bono in malum commutarentur; qui numquam veraciter boni fuerunt. Dominus quoque, non ait per Ezechielem: si auerterit se iustus à iustitia sua, quam videbatur habere; sed [sua], scilicet, quam veraciter habet. Quod autem in eadem auctoritate sequitur [Non erant in numero filiorum, quando erant in professione filiorum,] ita intelligendum est. Filij Dei duobus*[β] *modis*[c] *appellantur. Dicuntur filij Dei, participatione hereditatis æternæ: sicut Ioannes ait in Euangelio [Quotquot crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.] Et Apostolus in epistola ad Romanos [Expectatio*[d] *creaturæ reuelationem filiorum Dei*[e] *expectat.] & infra. [Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis*[f] *in libertatem*[g] *gloriæ filiorum Dei.] & infra [ipsi intra nos*[h] *gemimus, adoptionem*[i] *filiorum Dei expectantes.] Hinc etiam Augustinus eadem verba Apostoli exponens ait [Modo*[γ] *tantum creatura,*[k] *cum nondum filiorum forma perfecta]. Hoc*[l] *ergo modo non sunt filij Dei, nisi participes æternæ*[m] *beatitudinis. In præsenti etiam dicuntur filij tribus modis; vel prædestinatione tantum (sicut ij, de quibus Ioannes ait [vt filios Dei, qui dispersi erant, &c.].) vel prædestinatione, & spe æternæ beatitudinis (sicut illi, quibus Dominus ait [filioli adhuc modicum vobiscum*[n] *sum]) vel merito fidei, & præsentia iustitiæ, non autem prædestinatione claritatis æternæ: sicut hi, de quibus Dominus ait [si dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint, &c.]. Hi ergo*[o], *de quibus in præsenti agitur, filij sunt merito fidei, & præsentis iustitiæ; non sunt autem filij adoptionis æternæ. Qui ergo peccata dimissa fatentur redire; secundum iustitiam, & non secundum præscientiam ea dimitti, necesse est vt confiteantur: sicut saluandis peccata secundum iustitiam ad æternam damnationem imputantur, non secundum*[p] *præscientiam: quia & illis à bono in malum deficientibus, singula replicabuntur ad supplicium: & his vsque in finem in bono perseuerantibus, nulla imputabuntur ad pœnam [æternam]*.

s. ead. si ex bono — Ezech. 18. — s. si ex bono. — Ioan. 1. — Rom. 8. — 10. 11. — 10. 15. — Ps. 88. — ¶ Abest à plerisque manusc.

¶ *In vetustis codicibus caput hoc est coniunctum superiori. Sunt enim Gratiani verba; qui more suo loca aliquot citat.*
α ¶ Specie.] *Sic est emendatum ex codice peruetusto. Nam antea legebatur,* spe. *qua vox valde sententiam turbabat.*
β ¶ Duobus modis appellantur.] *In vulgatis sequebatur* [vno modo appellantur in futuro, altero in præsenti, qui triplex est:] *quæ absunt ab omnibus manuscriptis, & antiquioribus etiam editionibus.*
γ ¶ Modo tantum creatura.] *In libro octuagintatrium quæstionum, quæst. 67. post alia habentur hæc.* Et ipsa itaque creatura, id est, & ipsa, quæ nondum vocatur filiorum forma perfecta, sed tantum vocatur creatura; liberabitur, &c. *quæ referuntur à Beda in epistola ad Romanos, c. 8. Sed apud glossam ibidem habentur eadem verba, quæ apud Gratianum.*

§ *Qui autem dicunt, quòd peccata dimissa non redeunt; auctoritate*[q] *Gregorij, & Prosperi sententiam suam confirmare conantur.*

Ait enim Gregorius in Moralibus lib. 15. c. 22.

C. XIII.

QVid est, quod dicitur [qui reddis iniquitatem[r] patrum filijs[s], ac nepotibus?] Peccatum[t] originale à patribus trahimus; & nisi

g ¶ *In libertatẽ gloriæ.*]id est in gloriosam libertatẽ, quam habuerũt filij Dei. H.
h ¶ *Intra nos.*]id est in anima & ratione dolemus.
i ¶ *Adoptionẽ.*]perfectã scilicet ex omni parte: vt simus filij Dei secundum animã & secundũ corpus, quantum ad gaudium animæ, & stolam immortalitatis in corpore. H.
k ¶ *Creatura.*] nulla prærogatiua super alias creaturas prædita.
l ¶ *Hoc.*]sicut ij, q̃ mali sũt adhuc s. futuri sũt boni, quia prædestinati.
m ¶ *Aeternæ.*]sicut qui boni sũt, & finaliter sũt boni permansuri. L.
n ¶ *Vobiscum*] id est adhuc modicũ fidei habentibus. L.
o ¶ *Hi ergo.*] infert ex proxime dictis per arg. à simili: & reuertit hic ad principalẽ materiam huius quartæ dist.
p ¶ *Non secundum præscientiam*] & tamen secundum præscientiam dimitti. sicut dicit Gra. s. ea. c. in domo §. sic itaque. vers. quæ remissio. sed hic aliter sumit nomen præscientiæ q̃ ibi.

Filij Dei erimus secũdũ animã & corpus.

QVI AVTEM. CASVS. Hæc est 5. pars dist. in qua probat magister, quòd peccata nõ redeunt: qd̃ verũ est secundum Ioan. de Fã.
q ¶ *Qui autẽ.*]ab hinc vsque a 1 §. verum. probat sententiam aliã, scilicet peccata dimissa nõ redire: & hoc duabus auctoritatibus.

QVid est.] CASVS primo quærit Gr. quare per Moysen dicitur, *Qui reddis iniquitatem*, &c. Secundo exponit illã auctoritatẽ, quã dicit intelligi de originali peccato: ꝓ quo originali peccato patris filius polluitur ante baptismum, sed post baptismũ polluitur tantũ pro suo peccato. Sequens c. planum est, scilicet qui recedit. qd̃ meli⁹ probat intentionem Gratiani.
r ¶ *Iniquitatẽ.*]ꝑ hanc auctoritatem non probatur propositũ, sed ꝑ sequentem optime. L.
s ¶ *Filijs.*]nõ potest intelligi nisi de originali peccato: aliàs enim contradiceret auctoritas illa, filius non portabit, &c. 1. q. 4. Iudæi.

sicut iam magister dicet. Hu.
d ¶ *Expectatio.*]i. creatura expectans. scilicet homo.
e ¶ *Reuelationem filiorũ Dei.*]vel homo fidei, id est fidelis: ex qua,

t ¶ *Peccatum.*] solum.

Peccatū originale dimissum non redit.

a ¶ *Habemus*.] vnde patet, quòd originale peccatum dimissū non redit, & ita peccata dimissa non redeunt.
b ¶ *Qvi recedit*.] ¶ *Sed nō in id quod*.] s. 23. q. 4. si illic. s. 50. dist. c. miror. s. dist. 1. tres autem. H.
c ¶ *Recidit*.] hic expresse dicit iste, ꝙ peccata non redeant. sed si cōtrariū tenere volueris, expone sic, non recidit omnino, vel eadē quātitate in qua prius est i.

dixi in principio huius dist.) non procedit, quia aliud est in via, aliud in inuio, id est, aliud est in bono; aliud in malo: quia bona communicantur, non mala. arg. de consec. dist. 4. quæris. arg. ff. de ser. expo. seruus. & probat primū vsq; ad illum locum, hæc sicut secūdum autem probat vsque ad illum locum, porro. exinde probat

Alium via, al. inuio.

per gratiam baptismi saluamur; etiam parentum culpam portamus: quia vnum adhuc cum illis sumus. Reddit iniquitatem patrum filijs †; dum pro culpa parentis ex originali peccato anima polluitur prolis. Et rursum non reddit iniquitatem filijs †: quia cum ab originali culpa per baptismum liberamur; non iam parentum culpas, sed quas ipsi committimus, habemus a.

† in filijs. † in filijs.

¶ *Verba ipsa huius capitis sunt in glossa ordinaria ad c. 34. Exodi ex Gregorio in loco indicato: ex qua glossa sunt hic nonnulla emendata.*

Item in responsionibus Prosperi ad secundam obiectionem Gallorum.

C. XIIII.

QVi recedit à Christo, & alienus à gratia finit hanc vitam; quid, nisi in perditionem cadit? sed non in id, quod b remissum est, recidit c; nec in originali d peccato damnabitur: qui tamen e propter postrema * crimina ea morte f afficietur, quæ g ei propter illa, quæ dimissa sunt, debebatur.

* ¶ Propter postrema crimina.] *Addita sunt hæc ex originali: quibus sententia valde illustratur.*

Finis huius auctoritatis principio h contraire videtur. Neque enim aliud est, dimissa peccata redire, vel in originali peccato damnari, quàm pœnam i peccato debitam post eiusdem remissionem excipere. Auctoritates vero sibi contrarias assertores k huius sententiæ ita determinant l: peccata dimissa redire dicuntur; quia quisquis post acceptam remissionem peccatorum ad vomitum redierit; tanto grauius punietur; quanto magis benignitate Dei abusus, singulorum remissionis acceptæ ingratus extitit m.

§ *Verum illa sententia fauorabilior videtur: quia pluribus roboratur auctoritatibus; & euidentiori ratione firmatur. Vt enim Dominus n ait per Ezechielem, c. 18.*

C. XV.

Sent. 4. dist. 15.

SI auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius; numquid viuet? omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur o; in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiæ eius, quas fecit.

Item Gregorius in explanatione eiusdem loci.

Hom. 11. ad c. 3. Ezechielis.

C. XVI.

Sent. 4. dist. 15.

HOc nobis maxime considerandum est; quia cum mala committimus; sine causa ad memoriam bona nostra transacta reuocamus p; quoniam in perpetratione malorum nulla debet esse fiducia bonorum q præteritorum.

Idem in homilia quarta ad c. primum Ezechielis.

C. XVII.

DE pertuso r quippe sacculo aliunde exit, quod aliunde immittitur †; quia indiscretæ mentes mercedem, quæ ex bono opere acquiritur, non aspiciunt, quomodo ex malo opere perdatur.

† al. mittitur

Item Petrus in epistola secunda, c. 2.

Et illud verum est secūdū opi. illorū qui dicūt peccata dimissa redire nō quo ad essētiā, sed quo ad reatū & pœnā. Pet.

d ¶ *Nec in originali*.] contradicit sibi, si sic exponatur.
e ¶ *Qui tamen*.] s. cap. prox qui recedit.
f ¶ *Ea morte*.] id est, simili pœna æterna.
g ¶ *Quæ*.] id est, qualis mors æterna si sic exponatur, non contradicit sibi.

FINIS HVIVS. CASVS. hic dicit G. quòd finis proxi. c. vbi dicit, *ea morte*, contradicit principio vbi dicit, *sed non illud*: sed hæc dictio ea, facit, simplicem relationem. Qui autem dicunt ꝙ peccata non redeunt, sic intelligūt auctoritates cōtrarias, quæ dicūt peccata redire, quod dicitur in eis fieri, qui post remissionem abutūtur gratia Dei. & hanc sētētiam dicit Gra. fauorabiliorē esse, scilicet quę dicit peccata redire. qđ adhuc probat per sequentia, per quæ probat à contrario sensu, quòd peccata redeunt: quia bona prçterita per peccatum moriuntur. Sequentia 5. cap. plana sunt, scilicet, si auerterit. hoc nobis. de pertuso. si refugientes. intermittentes. & casus illorum cap. per te formabis. De *pertuso*. verba sunt Aggæi prophetæ: quæ Grego. exposuit super Ezechielem.
h ¶ *Principio*.] magister vocat principium vbi dixit, sed non in id, &c. finem vero vbi dixit, qui tamē ea. & s. c. proxi. qui recedit. sed illud, ea, facit simplicem & nominalem relationem, non numeralem, sicut ibi: mulier quæ dānauit, saluauit.
i ¶ *Quam pœnam*.] verum dicet si pro eodem peccato pœnam exciperet Lau.
k ¶ *Assertores*.] id est, illi q. dicūt ꝙ peccata dimissa nō redeūt L.
l ¶ *Determinant*.] Gratianus aliter intelligit in sequenti §.
m ¶ *Extitit*.] vel potiꝰ quia ita damnabitur quis pro sequēti peccato, sicut damnaretur si prima peccata non essent dimissa, scilicet æternaliter, sed non tantum punietur. Hug.
VERVM ILLA. Hæc est sexta pars dist. in qua probat per 6. auctoritates, quòd peccata redeunt: & hoc probat superficialiter: nam auctoritates bene intellectæ non faciunt pro eo. Io. de Fan.
n ¶ *Vt enim Dominus*.] ab hoc loco vsque in fi. nititur Gr. conflare arg. huiusmodi, quòd bona priora per mala sequentia mortificata reuiuiscunt, si postea bona fiant. ergo à simili cum mala per pænitentiam mortificentur: si iterum quis in malum reciderit, reuiuiscunt: & ita peccata redeunt. sed hæc argumentatio (vt præbat, quòd eadem ratio est in bonis & in malis quo ad hoc. tandem concludit in §. sed his. ver. sicut ergo bona. L.
o ¶ *SI auerterit*. ¶ *Non recordabūtur*.] ergo idem est ac si nūquā habuisset aliquod bonū propter quod peccatū sibi fuit dimissū. Et ita idem est ac si nūquam ei peccata fuissent dimissa. & sic omnia peccata taliter dimissa redeunt, & dicuntur redire per sequens peccatum sicut priora bona mortificata per peccata, dicuntur, per pænitentiam reuiuiscere. L. & ita argumentatur Gra. ex his auctoritatibus à simili per contrarium.
p ¶ *HOc nobis*. ¶ *Reuocamꝰ*.] i. defēsionē à pęna quo ad vitā ęternā.
q ¶ *Bonorum*.] quin pro malis puniatur: mitius tamē punietur. Vel quo ad vitam æternam consequendam non debet haberi fiducia. De hoc supra dist. 3. c. quærat. §. item illud. licet quo ad minorem pœnam subeundam possit haberi fiducia. H.
r ¶ *DE pertuso*.] hoc continetur in Aggæo Propheta in. 1. cap Lau.

a ¶ I refugientes.] ¶ Prioribus.] Ecce verbum pro quo inducitur capitulum.
b ¶ Melius.] id est, minus malum. Lau.
c ¶ Intermittentes.] id est, dimittentes: quasi non hoc tantũ contenti, sed cum hoc habito ad vlteriora procedentes.

In-

C. XVIII.

SI refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur; facta sunt eis posteriora deteriora prioribus [a]. Melius [b] enim erat illis non cognoscere uiam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato.

Paulus quoque scribens ad Hebræos ait, c. 6.

C. XIX.

INtermittentes [c] inchoationis [d] Christi sermonem, ad perfectionem feramur [e], non rursus iacientes [f] fundamentum pęnitentiæ ab operibus mortuis.

Dicens opera mortua, priora bona significat Apostolus, quæ per sequẽs peccatum erant mortua: quia hi peccando priora bona irrita fecerunt. Hæc, sicut peccando fiunt irrita, ita per pænitentiam reuiuiscunt, & ad meritum [g] æternæ beatitudinis singula prodesse incipiunt, etiam illa quæ peccatis inueniuntur admista. Vnde Augustinus [h], [Pium est credere, &c.] & Hieronymus [i], [Non est iniustus Deus, &c.] Apostolus etiam scribens ad Hebræos, cum fidem, & dilectionem, & bona opera eorum breuiter commemorasset, horum omnium mercedem, quam amiserant peccando, post pænitentiam à Domino eos recepturos [k] ostendit. Porro [l], qui per prophetam dixit [si auerterit se iustus à iustitia sua] ipse per eumdem [m] prophetam promisit † dicens [si impius egerit pænitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit vniuersa præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam; vita viuet, & non morietur: omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua, quam operatus est, viuet.] Filijs [n] quoque Israel per Assyrios captiuandis, veteris idololatriæ peccatum Dominus per Osee improperat: & peccatum quod Moyse supplicante patribus fuerat dimissum, hoc in filijs reuixisse ostendit dicens.

s. dist. 3. de pæn. cap. pium.
s. dist. 3. si quando.
s. dist. 2. non est tam.
Ezech. 33.
† al. promisit.
Exod. 32.

C. XX.

Osee 7.

VÆ eis, quoniam recesserunt [o] à me: uastabuntur [p], quia præuaricati [q] sunt in me. Et ego redemi [r] eos, & ipsi locuti sunt contra me mendacia [s]: & non clamauerunt ad me in corde suo: sed ululabant [t] in cubilibus suis: super triticum, & uinum ruminabant [u]: & recesserunt [x] à me, & ego erudiui [y] eos, & confortaui [z] brachia eorum, & in me cogitauerunt [a] malitiam [b]: reuersi [c] sunt, ut essent absque iugo; facti sunt, quasi arcus dolosus [d]:

i ¶ Hieronymus.] non est. s. dist. 2. §. hæc itaque. & c. non est. H.
k ¶ Recepturos.] ergo à simili intelligatur per contrarium idem esse in malis, quòd secundum horum sententiam reuiuiscent.

PORRO QVI. CASVS. Allegat nunc Gra. pro illa parte, scilicet quòd peccata dimissa redeunt: & hoc probat auctoritate Ezechielis prophetæ, quæ satis plana est: per quem Domin⁹ loquebatur. & hoc probat à contrario sensu.

l ¶ Porro.] hic porro copulatiuè tenetur, non aduersatiuè, & inducitur sequens cap. ad probandũ, quòd bona mortificata reuiuiscunt. G. allegat pro alia sententia, scilicet quòd peccata non redeant: vel si pro alia sententia intelligatur, sic accipiatur littera, quasi non solum per auctoritatem illam, si auerterit, &c. peccata redeant: sed & per auctoritatem aliam.

Porro quandoque copulatiuè tenetur.

m ¶ Eumdem prophetam.] id est, eiusdẽ prophetæ, qui prædixerat. & Ezechielem, vt supra §. finis.

FILIIS QVOQVE. CASVS. Adhuc probat Gra. quòd peccata dimissa redeũt. Et ad hoc probandũ inducit cap. sequens: per quod intẽdit probare, ꝙ peccata dimissa redeunt. vnde dicit propheta: Væ eis qui recesserunt à me per peccatum: quoniam damnabuntur, quia in me præuaricati sunt, &c. & sũt verba Osee prophetæ redarguentis filios Israel. Et cap. væ eis. patet.

n ¶ Filijs.] per quos omnem populum mystice intelligas colentẽ idola.

o VAe eis, quoniã recesserunt.] per idololatriam vel peccatũ immane. 45. dist. disciplina.

p ¶ Vastabuntur.] ab hostibus, & miseri erunt.

ADDITIO. Id est, in captiuitatem ducentur. Pe.

d ¶ Inchoationis.] id est, in quo Christus inchoat esse in nobis per fidem, scilicet qui sermo est de initio fidei quo rudes catechizantur, vt est symbolum & dominica oratio. 10. q. 1. placuit. H.
e ¶ Feramur.] secundũ intelligẽtiã scripturæ, & bonã operationẽ.
f ¶ Iacientes fundamentum.] nos inquam dico iacientes fundamentum pænitentiæ. Quod prius dixit sermonem inchoationis, hic appellat fundamentũ: quia ad religionẽ Christianã venientibus prius proponitur, & super hoc quod perfectionis est, ædificatur. dicit ergo, nos dico iacientes fundamentum pænitentiæ, id est, pænitentiam quasi lapidem in fundamento, quod est pœna de peccatis, vel de hoc quòd quis priora bona mortificauit per peccatum. iacientes dico, id est, non sicut olim, scilicet non ita negligenter sicut olim, vt sicut prius cecidimus, sic iterum cadamus. Vel nõ rursus, id est, nõ amplius nisi modo iaciam⁹, vt amplius iacere nõ sit opus.

DICENS OPERA. CASVS. Iste §. respicit finem præcedentis c. & dicit Gra. quòd per opera mortua, priora bona significantur, quæ sicut per peccatum moriuntur, ita per pænitentiam reuiuiscunt. vnde Gratianus intendit probare à simili per contrarium: ergo mala per peccatum redeunt. Et ad hoc inducit auctoritates sequentes.

g ¶ Ad meritum.] licet magister ad hoc istud allegat, non tamen per contrarium intelligendum, vt idem sit in malis. magister tamen ad hoc s. tres posuit opiniones.
h ¶ Vnde Aug.] Piũ est. s. dist. 3. c. quærat. §. illud autem. c. piũ est.

q ¶ Præuaricati.] adorãdo vitulum, & transgrediendo meum præceptum, de quo dixi: Non faciatis vobis deos alienos.
r ¶ Redemi eos.] ab Aegyptiaca seruitute.
s ¶ Mendacia.] dicentes, Hi sunt dij tui Israel.
t ¶ Vlulabant] luxuriæ vacantes.
u ¶ Ruminabant.] id est, non sicut homines comedebant: sed quasi iumenta.
u ¶ Ruminabant.] id est, abundantiam rerum quam habebant sæpius ad voluptatem quasi ad fauces reuocabant: vt inde delectabilius pascerentur, nihil nisi cibos & luxurias quærentes.
x ¶ Recesserunt.] dando se diabolo.
y ¶ Erudiui.] per Moysen & alios fideles.
z ¶ Et confortaui.] id est, dedi eis fortitudinem bellandi in tempore Iosue.
a ¶ In me cogitauerunt.] qui tanta eis feci.
b ¶ Malitiam.] cum non possent nocere cogitatione sola, potentiam meam ad idola transtulerunt. H.
c ¶ Reuersi.] ad id quod fuerunt ante quam ipsos reuocarem per Abraham & Moysen, vt absque iugo legis & notitia Dei ferrentur in præceps. H.
c ¶ Dolosus.] Deus incender ateos cõtra aduersarios, ipsi vero contra Deum nituntur, & sagittas blasphemiæ contra Deũ inijciunt.

a ¶ *Cadent.*] principes.
b ¶ *In gladio.*] materiali, vel spirituali. H.
c ¶ *Eorum.*] qui vitulos ausi sunt vocare Deos.
ANTIQVA. Hæc est septima pars distinct. in qua magister soluit quæstionem. Ioan. de Fan.

l ¶ *Quid est.*] supra ead. distinct. c. hanc. §. qui autem. H.
m ¶ *Traxerunt.*] in ipsa origine carnis.
n ¶ *Amaritudinem.*] id est, causam amari peccati, vel causam amaram peccati.
o ¶ *Sicut.*] ecce qualiter induxit superiores auctoritates à simili. L.
¶ Con-

cadent[a] in gladio[b] principes eorum[c] à furore linguæ suæ.

7 *Antiqua[d] peccata parentum filijs improperat sermo diuinus: & propterea principes eorum in gladio casuros prædicit. Sed per eumdem prophetam contra Dominus se facere ostendit dicens.* Ibidem.

C. XXI.

NE forte dicant in cordibus suis omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adinuentiones suæ: coram facie mea factæ sunt.

Item Hieronymus[e] ad c. 7. Osee.

C. XXII.

CVm ita puniantur; ne cogitent, quòd pro ueteribus peccatis patrum puniam eos: quia nunc, id est, in præsenti, pro malitijs suis, quas inuenerunt, circumdati sunt pœna: & mala eorum, sicut putant, non possunt me latere: sed potius ipsæ adinuentiones apertæ sunt coram facie mea, quæ omnia clare videt.

¶ *Sententia huius capituli est quidem in commentarijs B. Hieronymi in c. 7. Osee: sed propria verba sunt in glossa interlineari ibidem ad ea verba,* ne forte dicant in cordibus.

Idem[f] ibidem.

C. XXIII.

HAeretici non possunt uetera peccata contra Deum causari: cum antiquis operibus addant nouam impietatem, & suis ligentur peccatis: & cum Deum celare se putant, oculos eius uitare non possunt: quia vultus Domini super facientes mala. Ps. 33.

¶ *Et hoc etiam capitulum est in glossa ordinaria in eumdem locum ex B. Hieronymo.*

Item Gelasius Papa. §. 23. q. 4. si illic.

C. XXIIII.

DIuina clementia dimissa peccata in ultionem ulterius redire[g] non patitur.

Sed his[h] auctoritatibus docentur filij ab originali peccato expiati, non ideo puniendi, quia patres peccauerunt: sed ideo peccata patrum in eos redire; quia eorum[i] culpam sequuntur. Sic & bona, quæ peccato moriuntur, non proficient ad præmium, quia facta sunt: sed quia per pœnitentiam reuiuiscunt. Tale est & illud Augustini in libro psalmorum [Si Iudas[k] teneret adoptionem, & c.] Sic & illud Gregorij in Moralibus intelligitur [Quid est[l], quod dicitur [reddis iniquitatem patrum in filios, & c.] Illis namque parentum iniquitas redditur; qui propterea puniuntur, quia in radice traxerunt[m] amaritudinem[n] peccati. Illis autem non redditur, in quibus merito suæ iniquitatis non reuiuiscunt peccata parentis. Sicut[o] ergo bona, quæ peccato moriuntur, per pænitentiam reuiuiscunt ad præmium; sic & mala, quæ per pænitentium delentur, reuiuiscunt ad supplicium. Vnde propheta ex persona pænitentis deplorat dicens [Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ] id est, plagæ per baptismum sanatæ. Hinc etiam idem propheta, quamuis fide, & sacramento circumcisionis ab originali peccato se mundatum cognosceret; tamen adulterio, & homicidio, quod commiserat, illud reuixisse intelligens, non sine causa inter cetera ipsum confitetur, & dicit [Ecce enim in iniquitatibus conceptus[p] sum, & c.]

§. ead. si Iudas.
§. ead. quid est,
Ps. 37.

CASVS. Verba sunt Gratiani interpretantis summatim verba Osee. postea per eumdem prophetam vult allegare pro alia parte, scilicet quòd peccata dimissa non redeant. Et ad hoc inducit tria sequen. cap. scilicet cum ita. hæretici. diuina.

d ¶ *Antiqua peccata parentum.*] scilicet quòd non puniat filios pro peccatis parentum, sed potius pro suis, & hoc incidenter interserit G. & interserit quædã contra opinionem, quam illaturus est.

e ¶ *Hieronymus.*] super prędictam litteram Osee, scilicet, ne forte, &c. L.

CVm ita.] CASVS. Verba sunt Hieronymi exponentis prædicta verba Osee, ne forte, &c. Dicit enim quòd Deus non punit homines pro peccatis patrũ, sed pro suis iniquitatib⁹, quas quotidie faciũt. Sequentia duo cap. patent.

f ¶ *Idem.*] super eumdem locum. Lau.

g DIuina.] ¶ *Redire.*] supra 1. q. 4. iam itaque. supra 23. q. 4. si illic.

SED HIS AVCTORITATIBVS. CASVS. Induxit G. §. cap. prox. quasdam auctoritates, quæ videntur dicere, quòd peccata dimissa non redeant: sed quia sunt contra suam sententiam: ideo nunc eas soluit, & dicit quòd intelliguntur de originali peccato: de quo peccato non puniuntur, quia patres peccauerunt: sed ideo puniuntur: quia mala eorum sequuntur eos. In fine concludit, quòd sicut bona per pænitentiam reuiuiscunt ad pręmium: sic mala reuiuiscunt ad supplicium. Et ad hoc inducit auctoritates prophetæ: quidam faciunt ibi cap. *putruerunt.* sed H. non facit c. ab illo §. *sed his.* vsque ad distinct. 1.

h ¶ *Sed his auctoritatibus, &c.*] supra proxime relatis ab illo §. antiqua. & illis superioribus capitulis, quod est, qui recedit. quæ videntur dicere quòd peccata dimissa non redeant. L.

i ¶ *Quia eorum.*] & sic non ostendunt quòd peccata non redeãt. L.

k ¶ *Si Iudas.*] supra, in princ. huius distinct.

p ¶ *Conceptus.*] argum. quòd originale peccatum tenemur confiteri: quod non est verum: quia tantum commissa tenemur confiteri: at illud non est commissum, sed contractum. credo tamen contritionem exigi: quæ enim notabiliter fiunt, &c. vt ff. de iniu. l. item apud Labeonem. §. hoc edictum. Lau.

In pa-

IN pænitentia autem.] Hæc dist. diuiditur in 4. partes. In quarum prima ponit modos pænitentiæ. Secunda ibi, *Qualitas*. Tertia ibi, *Falsas*. Quarta ibi, *Fratres*. Ioan. de Fan.

CASVS. Hic ponitur quinta distinct. in qua notantur ea quæ pænitentes debent considerare. & ponuntur in principio sequẽtis c. & hoc etiam versu notantur: *Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.* horum exempla colliguntur in principio cap. Debet ista considerare peccator, vt plus doleat; & sacerdos debet considerare, vt plus vel minus puniat.

DISTIN. V.

IN pænitentia [a] autem, quæ peccatorem considerare oportet Augustinus in libro de pænitentia docet, dicens.

De vera, & falsa pænitentia, c. 14. & 15. inter opera Aug.

Sent. 4. dist. 16.

C. I.

COnsideret qualitatẽ criminis in loco, [b] in tempore, in perseuerãtia, in varietate [c] personæ, & quali [d] hoc fecerit tentatione [e], & in ipsius vitij multiplici executione. Oportet [f] enim pænitere fornicantem secundum excellentiam sui status [g], aut officij, & secundum modum meretricis [h], & in modo † [i] operis sui, & qualiter turpitudinem suam peregit, si in loco [k] sacro, aut cui debuit excellentiam fidei (vt sunt domus dominorum [l], & aliorum multorum) si in tempore orationi constituto [m], aut in festiuitate sanctorum, & in tempore ieiunij. Consideret, quantum perseuerauerit [n]; & defleat, quòd perseueranter [o] peccauerit, & quanta [p] virtus fuerit in pugnatione. Sunt enim, qui non solum non uincuntur, sed vltro se peccato offerunt: nec expectant tentationem, sed præueniunt voluptatem, & pertractant secum, quàm multiplici actione vitij delectabiliter peccent. Omnis ista varietas confitenda est, & deflenda: vt cum cognouerit, quòd peccatum est multum; cito inueniat Deum propitium. In cognoscendo augmentum peccati, inueniat se, cuius ætatis fuerit, cuius sapientiæ, & ordinis, & statum omnem alterius non peccantis [q]. Immoretur in singulis istis, & sentiat modum criminis, purgans lacrymis omnem qualitatem vitij. Defleat [r] virtutem; qua interim caruit. Dolendum [s] est enim, & dolore purgandum, non solum; quia peccauit; sed etiam, quòd se [t] virtute priuauit. Nam, licet speret se consecuturum veniam; dolere tamen potest, quia non promeruit vnde remunerari confidat. Anxietur, & doleat, quòd modo effugiens de præteritis pœnam, miser non inde expectet gloriam †; cuius omne tempus, quoniam breuissimum est [u], debuit decertasse ad consequendum præmium. Defleat etiam, quoniam in vno [x] offendens, factus est omnium [y] per ingratitudinem reus. Ingratus enim exti-

†secundũ modũ] vera lectio.

† gratiam] or.

COnsideret.] CASVS. Hoc c. Aug. licet sit prolixũ: tamen facile est, & casus eius breuiter poni consueuit. A principio igitur vsque ibi, *cautus sit*. notantur ea quæ pænitens debet cõsiderare, vt illa confiteatur, & de illis doleat. Abinde vsq; ibi, *Cautus*. dicitur ꝙ confitens non debet peccata diuidere, vt vni sacerdoti partem confiteatur, & alij aliam partẽ. Deinde dicitur, ꝙ vere pænitens abstinere debet à communione corporis Christi, & à vanitatibus sæculi, & diligere vere pænitentes. Sic posuit breuiter Beñ. hunc casum, & Hug. similiter paucis verbis posuit.

a ¶ *In pęnitentia.*] in hac dist. & alijs duabus sequentibus agitur tam de illa parte pænitentiæ, quæ dicitur oris confessio, & operis satisfactio, quàm de alijs: & ideo videndum est quando oris confessio fuerit instituta, vtrum necessaria sit, vel tantum voluntaria, qualiter sit facienda, & cui, & quando. Dicunt quidam [a] institutam fuisse in paradiso statim post peccatum, dicente Domino ad Adam, Adam vbi es? ideo enim quæsiuit vt ipso confitente peccatum, daretur forma alijs in posterum confitendi. sed quia in illa interrogatione Dominus minus expresse videbatur ad cõfitendũ monuisse, ideo post exquisiuit à Cain fratricida expressius, Vbi est Abel frater tuus? Alij dicunt ꝙ sub lege fuit primo instituta quãdo Iosue pcepit Achor crimen suũ cõfiteri, & lapidatus est. 45. dist. sed illud. Alij dicũt ꝙ in nouo testamẽto à Iacobo dicẽte, Cõfitemini alterutrũ peccata vestra, &c. Sed meli⁹ dicit eã institutã fuisse à quadã vniuersalis ecclesiæ traditiõe potius q̃ ex noui vel veteris testamenti auctoritate. Et traditio ecclesiæ obligatoria est vt præceptũ. arg. 11. dist. in his rebus. ergo necessaria est cõfessio in mortalib⁹ apud nos, apud Græcos non: quia nõ emanauit apud illos traditio talis: sicut nec cõficiunt in azimis, sed in fermentatis. s. ead. dist. 1. cap. fi. Illud ergo Iacobi, Cõfitemini alterutrũ peccata vestra, fuit cõsilij primo. alioquin ligaret & Gręcos, nõ obstante eorũ consuetudine. Est aũt faciẽda taliter ꝙ nõ solũ de peccato, sed de omnibus circũstãtijs. j. ead. cap. 1. Et est faciẽda sacerdoti si adest, vel pximo in necessitate. s. dist. 1. quẽ pænitet. Est aũt faciẽda cum quis peccat statim: quia nec p momentũ, &c. vt s. dist. 3. ille rex. & hoc si est manifestũ: si aũt est occultũ, & cõteritur, non credo eũ peccare si differt oris confessionẽ vsque ad tẽpus pænitẽtiæ deputatũ p c. oĩs extra de pæn. & re. Sed qui differt cũ habet copiã sacerdotis, nũquid in quolibet instanti peccat mortaliter? non: quia oẽs moræ illi circa vnũ & idẽ tempus sunt. sed augetur illud ex diuturnitate. ff. de fur. eum qui. extra de simo. nõ satis. & peccaret quidẽ mortaliter. Lau.

b ¶ *In loco.*] supra dist. 1. aut facta.

c ¶ *Varietate.*] agentis: & eius cum qua agitur. s. dist. 1. aut facta. quædam. n. res in clericis reprehensioni subiacet, quæ non in laicis, vt 31. dist. c. 1. puta nubere.

d ¶ *Et quali.*] extra de homi. sicut dignum.

e ¶ *Tentatione.*] an ab ea præuentus, an eam præueniẽdo, vt j. sequitur.

f ¶ *Oportet.*] ideo huiusmodi circũstantias tenetur cõfiteri [a] q̃ præsumũtur augere peccatũ vel minuere. si tamen eas subticuit p obliuionem, non dico eũ teneri vt iterũ ei cõfiteatur circũstantias: nisi tales circũstantiæ essent, ꝙ alterius generis peccatũ facerent, vt locus sacer facit sacrilegium, vt s. dist. 1. aut facta. Lau.

a Nota, ꝙ quædam circũstantiæ adhærent ipsi peccato proprie, quędã personæ ipsi⁹ peccãtis, quædam nec peccato, nec personæ ipsius peccantis, vt latius patet in Archi.

g ¶ *Status.*] s. 11. q. 3. c. excellentissimus. & c. præcipue. ff. de re. mili. l. ij. extra de cle. ve. c. epm. contra. ff. ad l. Cor. de sic. l. pe. contra. sed dic in epo est maior pœna suspendi tribus mensibus à communione, quàm ab officio deponi. 1. q. 1. quisquis.

h ¶ *Meretricis.*] an scilicet fuit pulchra, vel deformis; an soluta, vel obnoxia viro vel voto. argum. 27. dist. cap. vlt. L.

i ¶ *Et in modo.*] quo ea abusus est, vtrum ordinarie, vel extraordinarie. nam vterq; damnabilis est. 32. q. 4. meretrices. 35. q. 3. extraordinaria.

k ¶ *Si in loco.*] supra 17. q. 4. quisquis. ff de incen. qui ædes. H.

l ¶ *Dominorum.*] arg. s. 22. q. 5. de forma. H.

m ¶ *Constituto.*] quod etiam à coniugibus est abstinendum. j. ead. q. 4. cap. 1. & 2. & fere per totum.

Abstinẽdum est quãdoque ab vxore.

n ¶ *Perseuerauerit.*] nam perseuerantia auget delictum. 24. q. 1. schisma. ff. de fur. inficiando. §. infans. econtra mora & perseuerantia excusat delictum quandoque. 35. q. 8. c. 1. ff. de pœ. l. diutino. ff. de ritu nup. l. qui in prouincia. L.

o ¶ *Perseueranter.*] iteratio enim aggrauat. 25. q. 2. ita nos.

p ¶ *Et quanta virtus.*] id est, resistentia. H.

q ¶ *Non peccantis.*] vt si minorẽ aliquem se non peccantẽ viderit.

r ¶ *Defleat*] quia abstinere non potuit à peccato, quemadmodum & minor se abstinuerit.

s ¶ *Dolendum.*] CASVS. Instruit Aug. pænitentẽ dolere tam in interiori q̃ in exteriori. pęnitentia. n. interiori debet dolere de trib⁹, scilicet de malis cõmissis: & hoc ostẽdit vsq; illuc, *Defleat, &c.* Itẽ & de bonis omissis. s. virtutibus, quæ ostenduntur om. istæ. quoniam qui deliquit in vno, &c. & hoc ab illo loco *Defleat*, vsque ad illũ. *Animaduertere*. à quo loco vsq; ad illũ *In his oĩb⁹*. ostẽdit ꝙ dolere debet de malo exẽplo qđ dedit pximo peccãdo. Ab illo aũt loco, *In his oĩbus, &c.* vsq; ad illũ locũ, *Qui ergo* instruit pęnitentẽ in exteriori pęnitẽtia, q̃ cõsistit i faciẽdo, vt sęculũ relinquere & similia. Ab illo loco, *Qui ergo, &c.* vsq; i finẽ instruit i interiori, q̃ cõsistit i abstinẽdo. L.

Pænitẽtia interiori & exteriori dolendum est.

t ¶ *Sed et quod se.*] s. di. 1. c. oĩs. §. alij ecõtra. & c. sũt q arbitrant. L.

u ¶ *Breuissimum est.*] s. 23. q. 4. ipsa pietas.

x ¶ *In uno.*] s. mortali peccato, factus est omniũ reus, s. peccatorũ.

Offendẽs in uno, fa⁹ est omniũ reus.

y ¶ *Omnium reus,*] s. quo ad vitam æternã: ita enim pro illo dãna-

 bitur

bitur ac si esset omnibus inuolutus: licet non tantum puniatur, vt ꝟ. ead dist. fratres. Vel qui offendit in vno, scilicet mortali peccato: factus est reus omnium virtutum, id est, ex eo quòd per vnum peccatum mortificat in se omnes virtutes. vel qui offendit in vno, scilicet charitate: factus est omnium reus, id est, ingratus omnium bonorum acceptorum. Lau.

Vt valeas animo, quidquam tolerare negabis?
At pretium pars hæc corpore maius habet. Ouidius. 47. dist. omnes. 38. dist. omnes 12. q 1. præcipimus. L.

p ¶ *A multis.*] 11. q. 1. aliud. H.

q ¶ *Offerat.*] ex quo mentem obtulit. H.

tit, qui plenus uirtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim quisque peccator fit culpabilior, quo est Deo acceptior. Ideo enim[a] Adam plus peccauit, quia omni bono abundauit. Etiam alio modo offendens in uno, reus est omnium[b]: quia omnis uirtus patitur detrimentum[c] ab uno uitio. Nam si quis cadit in auaritiam; largitatem destruit, & etiam castitatem minorauit. Amore enim pecuniæ vel violaret castitatem, vel saltem minus amaret. Si enim propter Deum tanta adhuc castitas inest, vt nolit eam perdere; tamen saltem minori gaudio, minore affectu tuetur eam, vbi videt inde procedere damnum pecuniæ; sicque & in alijs: quæ etiam si non[d] expellantur[e], tamen per conceptionem vnius vitij vel satis, vel parum minuuntur, vel intentione deteriorantur. Vnde omnis virtus cuicumque crimini[f] est deflenda, & de omnibus indulgentia est petenda. ¶ Animaduertere etiam oportet, & animaduertendo deflere animam proximi, quam fornicator Deo eripuit, vel ereptam in malo confirmauit: etiam, quòd exemplum[g] extitit mali in operatione sui criminis: cui magis profuisset, si alijs fuisset causa conuersionis. Gemat itaque aliorum uitam in sua corruptam, vel incorruptam non conseruatam[h], & commodum proximi, quod dedisset exemplo boni. Doleat de tristitia, quam peccando[i] bonis intulit; & de lætitia, quam eis non adhibuit. Et non solum cogitet, quid & qualiter fecerit; sed quàm iniuste Deum, vt diximus, peccando offenderit. Timeat illam veritatis sententiam [non potestis duobus dominis seruire.] Timeat ergo, ne omnia bona, quæ fecit, dum in vno peccato perseuerauerit, ex contaminatione † mali perdiderit: vt qui seruiuit diabolo per crimen, Dei, quam obtulit, amiserit seruitutem. Pium[k] est tamen credere, ut recepta Dei gratia, quæ in eo destruit mala priora, etiam remuneret bona: vt cum destruxerit quod suum non inuenit, amet, & diligat bonum quod etiam in peccante plantauit. ¶ In his † omnibus dolens aut sæculum derelinquat, aut saltem illa, quæ sine admistione mali non sunt administrata, ut mercatura, & militia, & alia, quæ vtentibus sunt nociua, vt administrationes sæcularium potestatum: nisi his utatur ex obedientiæ[l] licentia. Ponat se omnino in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis nihil sibi reseruans sui[m]: vt omnia eo iubente paratus sit facere pro reparanda animæ uita, quæcumque faceret pro vitanda corporis morte; & hoc cum desiderio: quia uitam recuperat infinitam, ut Deus[n]. Cum gaudio enim debet facere immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus[o]. Semper deprecetur Deum, certus de uenia, qui omnibus modis, & sine tædio, dubius rogaret potestatem terrenam. Abstineat à multis[p] licitis: qui per libertatem arbitrij commisit illicita. Semper offerat[q] Deo mentem, & cordis contritionem, & deinde quod potest de possessione: tunc quod offert, securus offerat, [Respexit enim Dominus ad Abel, & ad munera[r] eius.] Sed prius respexit ad Abel, quàm ad munera. Sumens enim mentem, quam cognouit humilem, & puram, remunerauit eius largitatis munera. Ad Cain uero non respexit, nec ad eius munera. Mentem enim eius, quam viderat, quoniam non cognouit †[s], eius munera non recepit. In iudicio enim cordis consideranda est eleemosyna tribuentis: nec iam considerandum est, quantum, sed qua mente, qua affectione dat quod potest. Vidua enim duobus, quæ habuit, larga[t] minutis, plus omnibus misit. Qui ergo vult sua peccata redimere temporalium oblatione, caueat, vt offerat mentem prius. ¶ Cautus sit, ne uerecundia ductus diuidat apud se[u] confessionem[x], ut diuersa diuersis uelit sacerdotibus manifestare. Quidam enim uni celant, quæ alij manifestanda reser-

Matth. 6.

† al communicatione] al communione

† al. In omnibus C. 15.

Gen. 4.

† cognouit humilem] vera lectio

Matth. 12.

a ¶ *Ideo enim.*] quomodo peccasset, si tanta bona habuisset? Et est arg. quòd perfectus in eodem genere delicti plus peccet, quàm imperfectus. hoc tamen attendendum est secundum contemptum. 32. q. 1. cum renuntiatur. ꝟ. dist. 2. c. vt cognouerunt. §. item secũdum hanc. & c. si enim inquit. ꝟ. 1. q. 1. multæ autem. 24. q. 3. Deus.

b ¶ *Reus est omnium.*] quo ad vitam æternam. ita enim dãnabitur pro isto ac si esset omnibus inuolutus. has duas expositiones innuit hic, & ꝟ. ead. distinct. 2. cap. multi. §. non autem bene. H.

c ¶ *Detrimentum.*] id est, defectum, vt 32. q. 1. cum renuntiatur. vel hoc quo ad opera exteriora, non quo ad essentiam; quia si habet vnã, habet omnes. Lau.

d ¶ *Quę etiam si non.*] quantum ad opera exteriora prioribus similia.

e ¶ *Expellantur.*] reuera quo ad essentiam sui.

f ¶ *Crimini.*] id est, criminoso. aliàs habet cuiuscunque criminis. Et est sẽsus, omnis virtus, id est, efficacia vel effectus cuiuscunque criminis est deflẽdus. q. d omne crimen cum suo effectu est deflendum: vnde & sequitur, & de omnibus. quasi sit expositio præcedentis. H.

Crimina sũt deflenda.

g ¶ *Quòd exemplum.*] ꝟ. 45. dist. sed illud. H.

h ¶ *Non conseruatam.*] id est, confirmatam in malo per suum effectum.

i ¶ *Peccando.*] id est de peccato suo bonis tristitiam prouenisse: de qua dolendum est, vt contristanti prosit ad vitam. vel non est absurdum si proprie de tristitia doleat: quia & apostoli de passione Domini doluerunt, & nos de pœnis martyrũ contristamur. ff. de incen. rui. nau. quo naufragium. ff. de leg. 1. etiam si patris. ff. de bo. lib. in seruitutem. ff. ad Syl. si quis in graui. §. si cum. ff. de verb. oblig. l. antep. Lau.

Apostoli de passione Domini doluerunt.

k ¶ *Pium.*] ꝟ. ead. dist. 3. §. illud autem. & c. pium est. H.

l ¶ *Ex obedientię.*] ꝟ. 23. q. 5. miles. Hug.

m ¶ *Sui.*] id est, suorum peccatorum.

n ¶ *Vt Deus.*] est vita eorum infinita, vel habet vitam infinitam.

o ¶ *Moriturus.*] *Vt corpus redimas, ferrum patieris & ignem,*
Arida nec sitiens ora lauabis aqua.

Versus.

r ¶ *Et ad munera.*] ꝟ. 3. q. 7. in grauibus. H.

s ¶ *Non cognouit.*] id est, non approbauit, vt in Euangelio. Nescio vos, id est, non approbo. H.

t ¶ *Larga.*] aliàs largita.

u ¶ *Apud se.*] arg. quòd non debet fieri diuisio causæ. arg. ꝟ. de conse. dist. 2. comperimus. C. de iudi. nulli. ꝟ. c. fratres.

x ¶ *Confessionem.*] nota confessionem peccatorum non debere diuidi per plures sacerdotes. nam qui diuidit, veniam non consequitur. arg. ff. de ser. ru. præ. per fundum. & ꝟ. ead. fratres.

a ¶ Cor-

a Corpus.] de conse. dist. 2. quotidie. H.
b Bona.] ergo à contrario sensu si malam habuit conscientiam, separabit se à corpore Christi, ad hoc continuatur quod sequitur.
c Iudicium.] scilicet vltimum.
d Cogitet.] quia sicut pro delictis separat quis à corpore Christi,

na filia eius egressa est, vt videret mulieres illius regionis: quam videns Sichem filius regis illius terræ adamauit, & rapuit & vi oppressit eam H.
i Experimento] vnde Ouidius.
Qui semel est captus, fallaci piscis ab hamo.

côseruant] or.

uant †: quòd est, se laudare, & ad hypocrisim tendere, & semper venia carere; ad quam per frusta putat totam peruenire. Caueat præterita, quem vera delectat pænitentia: non prius ad Domini corpus a accedat, quàm confortetur bona b conscientia. Sed in hac separatione tremendum Dei iudicium c cogitet d, vbi & β maius, & terribilius f impænitentes separabit in ignem. Gemat, quòd nondum audet sumere, quem multum desiderat, cibum salutarem. Isti sunt digni g fructus pænitentiæ animam captiuam elaqueantes, & in libertate seruantes. Cohibeat se præterea à ludis, & à spectaculis sæculi; qui perfectam vult consequi gratiam remissionis. Nam Dina h, si se cohibuisset, si inter suos remansisset, ab extraneo raptore corrupta non fuisset. Tanto igitur magis sibi caueat, & cohibeat se anima, quæ sæpe, vel semel corrupta est & rapta: timeat iam docta experimento i quod ignorauit virgo: eligat, quem imitetur: non sequatur, quem animus suus damnat. Se enim iudicat, qui fructus pænitentiæ non habentem à se non elongat. Laudet enim, & amet, quos digne fructificare non ignorat: quærat fructus dignos; & si non dignos pænitentiæ. Sunt enim fructus digni, virtutum fructus: qui non sufficiunt pænitentibus. Pænitentia enim grauiores expostulat, vt sic pacetur ecclesia; vt pacata dolore, & gemitibus, mortuis impetret k veniam.

Gen. 34.

α Et quanta virtus.] *In originali est,* Et quanta victus fuerit impugnatione, *Sed ob glossam non est mutatum. Multa autem alia & magni ponderis emendata sunt (vbi per eamdem licuit) & ex ipso originali, & ex vetustis Gratiani codicibus.*
β Vbi & maius.] *In originali legitur,* Vbi magis terribilis sententia peccantes separabit in ignem.

Omnibus vnca cibis æra subesse putat. Lau.
k Impetret.] supra distin. 1. c. quem pæniteat in fin. H.

Gene. 34. Dina filia Iacob fuit à Sichê oppressa. Deceptus semel cautius sibi cauet.
l Id est placita: & est casus accusatiui, & numeri pluralis: & adiectiuat illi dictioni q̃ sequit æra id est, hamos. Archid.

Item Leo Papa epist. 90. al. 92. ad Rusticum episcopum, c. 9.

Pænitentes negotiationis lucra abijciant. C. I.

Poly. l. 4. tit. 31. Burch. l. 2. c. 128 & l. 19. c. 95. Iuo par. 6. cap. 202. & par. 13. c. 25. & par. 15. c. 107.

a QValitas lucri negotiantem m aut excusat, γ aut arguit: quia est & honestus quæstus, & turpis. Verumtamen pænitenti vtilius n est etiam dispendia pati; quàm periculis negotiationis obstringi: quia difficile est inter ementis, vendentisque commercium non interuenire n peccatum.

γ Excusat.] *Sic ex originali, & Polycarpo, & Iuone, & Burchardo, nam in Gratiani exemplaribus erat,* accusat.

Idem ibidem, cap. 10.

Post pænitentiam ad militiam secularem redire non licet. C. III.

Poly. l. 6. ti. 20. Burch. l. 19. ca. 66. Iuo par. 15. c. 80.

COntrarium est omnino ecclesiasticis regulis, post pænitentiæ actionem redire ad militiam o sæcularem: cum Apostolus dicat [Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus.] Vnde non est liber à laqueis diaboli, qui se militiæ mundanæ voluerit implicare.

Item ex Nicæno concilio, c. xi.

Decennio pæniteant, qui post pænitentiam ad sæcularem militiam redeunt. C. IIII.

SI qui p vero per Dei gratiam vocati, primo quidem ostenderunt fidem suam deposito militiæ cingulo, post hæc autem ad proprium vomitum sunt reuersi, vt & pecunias darent q, & ambirent redire rursum ad militiam; isti decem r annis sint inter pænitentes post primum triennium s, quo t fuerint u inter audientes.

OValitas.] Hæc est secûda pars dist. in qua prohibet solêniter pænitentes esse mercatores. Io. de Fan

CASVS. Hoc cap. cum tribus sequentibus patet, scilicet contrarium. si qui vero. & de his. ĩ quibus dicitur, ꝙ post pænitentiã solênê non debet aliquis reuerti ad negotiationê, vel militiam, vel negotia sæcularia. & intelliguntur hæc c. de pænitentia solenni, secundum H.
l Negotiantê.] ꝫ. dist. 88. fornicari.
m Vtilius.] quia inhonestus quæstus arguit pænitentem.
n Interuenire.] nam côtrahentibus naturale est sese inuicê decipere. ff loca. item si pretio. §. queadmodû. & ff de mino. in causæ 2. § idem.

Contrahêtes se frequenter decipiunt.

o Contrarium.] Ad militiam.] hoc est verum cum est ei iniunctum, &c. vel deliquit in ipsa militia ꝫ. distin. 50. si quis post. ꝫ. ead. q. 2. c. latorem. ꝫ. 26. q. 7. de his vero. & c pænitêtibus. & c. hoc fit. nam cum hoc est ei iniunctum nomine pænitentiæ ne ad secularia negotia vnquã reuertatur, tûc obseruare tenetur: alias excommunicatur. ĵ. eo. c. de his. Sed si est ei iniunctum: siue priuatam, siue solemnem egerit pænitentiã, de cetero redire non potest ad sæcularia negotia, quia quasi persona ecclesiastica est: vt supra distin. 1. cap. aliud. ĵ. cap. de his. nisi sit negotium quòd sine peccato expediatur. ĵ. ead. negotium.

Pænitêtia pacta an sit licitû ad sæcularê militiam redire.

sti, id est, Domini in hac vita nisi resipiscat: ita pro eisdem in futuro iudicio separabitur in ignê æternum. cû hœdi separabûtur ab agnis, id est, peccatores à iustis 11. quæst. 3. nolite. H.
e Vbi.] in quo iudicio.
f Terribili.] quàm sit separatio à corpore Christi, quæ est quasi quædam damnatio: vt ĵ. de conse. dist. 2. quotidie.
f Terribilius.] iudicium, scilicet damnatio.
g Digni.] id est, prædicti. H.
NAM DINA historia. Legitur in Genesi, ꝙ cû Iacob venisset in terrã Sichimitarû, Dina filia eius egressa est vt videret mulieres regionis illius: quam filius regis illius terræ adamauit, & rapuit & oppressit.
h Dina.] filia Iacob illud tangitur quod legitur in Gen. cap. 34. scilicet, quòd cum Iacob veniret in terram Sichimitarum, Di-

p I qui.] CASVS. Qui solennem pænitentiam egerunt, post ad militiam sæcularem sunt reuersi, x. annis pæniteant. Sed si de hac pænitentia tres annos exegerint, communioni ecclesiæ restitui debent. & si pænitentes vere extiterint: episcopus poterit de pænitentia imposita relaxare. si autem negligentes: explere debent prorsus tempora constituta. 27. q. 1. deuotam.
q Darent.] ad vsuram, vel ad negotiationem. H. 88. dist. fornicari.
r Decem.] 27. q. 1. deuotam. 82. dist. presbyter. Archid.
s Triennium.] id est, primum tempus triennij.
t Quo.] triennio. supra ead. q. 2. latorem. de consec. dist. 4. eos, quos.
u Fuerint.] extra ecclesiam a existentes, & audientes officium supple,

a De hoc de côsec. dist. 4. eos. Pet.

supple intrent ecclesiam, vel post primum annum intrent ad ecclesiam: sed vsque ad triennium sunt inter audientes, non tamen communicantes, vt §. ea. quæ. 2. latorem. H.

a *Attendatur.*] hæc clausula non pertinet ad præcedentia, sed hic potest legi clausula superior post primam. L.

patiantur. Secundo dicit, quòd falsa pænitentia est, cum quis est in pluribus delictis, & vult tantum pænitere de vno: quod probat auctoritate Iacobi. Tertio dicit quòd falsa pęnitentia est, cum quis ab officio non recedit, quod sine peccato exerceri non potest. Vel si odium gerit in corde. Vel si non satisfacit offenso. Vel non indul-

Ab omnibus vero præcipue illud obseruetur, vt animus eorum, & fructus pænitentiæ attendatur[a]. Quicumque enim cum omni timore, & lacrymis perseuerantibus, & operibus bonis conuersionem suam non verbis solis, sed opere, & veritate demonstrant; cum tempus statutum etiam ab his fuerit impletum, & orationibus iam cœperint communicare; licebit episcopo humanius etiam circa eos aliquid cogitare. Qui vero indifferenter habuerint lapsum[b] & sufficere sibi, quòd intra ecclesiam introierint, arbitrantur; isti omnimodo tempora statuta complebunt.

¶ *Caput hoc est posterior pars capitis vndecimi ex prisca versione: quæ versio est omissa in postrema quattuor tomorum* Coloniensi *conciliorum editione; & eius loco quattuor versiones positæ, ex quibus facile corrigi possunt quæ in hac interdum obscure, & mutilate dicuntur. Quod vero ad sententiam canonis pertinet, legenda sunt, quæ à Zonara, ac Balsamone in ipsius explicatione, & à Ruffino libro 10. historiæ Ecclesiasticæ, c. 6 & à Cardinali Varmiensi contra Brentium libro tertio afferuntur. Agitur enim de illis militibus, qui impio Licinio vetante cingulum militiæ ab ijs retineri, qui fidem Christo datam seruare vellent, illum abijcere, quàm fidem frangere maluerant; ac tamen postea cupiditate terrena victi, illum recuperare conati fuerant; quod argumento erat, ipsos à fide desciscere. In codice vero canonum hæc est inscriptio huius capitis.* De his, qui abrenuntiauerunt, & iterum ad sæculum sunt regressi.

Item ex concilio Aurelianensi I. c. 13.

¶ A communione suspendantur, qui post pænitentiam ad sæcularia redeunt. C. V.

DE his, qui suscepta[c] pænitentia religionem suæ professionis obliti, ad sæcularia relabuntur; placuit eos & à communione suspendi, & ab omnium catholicorum conuiuijs separari[d]. Quòd si post interdictum, cum eis quisquam præsumpserit manducare; & ipse communione priuetur.

Item Gregorius vij. in synodo Romana celebrata anno 1078. c. 6.

¶ Quæ sit falsa pænitentia. C. VI.

Sent. 4. dist. 16. Polyc. l. 6. ti. 20.

FAlsas pænitentias dicimus, quæ nō secundum auctoritatem[e] sanctorum patrum pro qualitate criminum imponūtur. Ideoque quicumque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri nō possit[f], si culpis grauioribus irretitus ad pænitentiam venerit, vel qui bona alterius iniuste detinet, vel qui odium in corde gerit, recognoscat se veram pænitentiam non posse peragere, per quam ad æternam vitam valeat peruenire; nisi negotium derelinquat, vel officium deserat, & odium ex corde dimittat, bona, quæ iniuste abstulit, restituat[g], arma[a] deponat, vlteriusque non ferat, nisi consilio religiosorum episcoporum pro defendenda[h] iustitia. Ne † tamen desperet[i]; interim quidquid boni facere poterit, hortamur, vt faciat: vt omnipotens Deus cor illius illustret ad pænitentiam.

† al. nec.

a ¶ Arma] *totum hoc membrum quod pertinet ad arma, in originali, & Polycarpo est ante verba illa,* negotium derelinquat. *Sed ob glossam ordo non est restitutus.*

Item Gregorius in homilia vigesimaquarta Euangel.

¶ Post conuersionem ad negotium redire non licet, quod sine peccato agi non potest. C. VII.

NEgotium, quod ante cōuersionem sine peccato extitit; hoc etiam post conuersionē repetere culpa non fuit[k]. *& infra.* ¶ Sunt enim pleraque negotia, quæ sine peccatis exhiberi aut vix, aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicant; ad hæc necesse est, vt post conuersionem animus non recurrat.

Item Innocentius Papa secundus in concilio Romano, c. 22.

De eodem. C. VIII.

Et in conc. Vrbani secundi apud Melphiam c. 15. Et in cōc. Greg. vij. anno 1080. Sent. 4. dist. 15.

4 FRatres[l] nostros episcopos, & presbyteros admonemus, ne falsis pænitentijs laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falsam autem pænitentiam esse constat, cum spretis pluribus de vno solo pænitentia agitur; aut cum sic agitur de vno, vt non discedatur ab alio. Vnde scriptum est, [qui totam legem obseruaue-

Iaco. 2.

Monet Inn. prælatos, ne laicos decipi falsis pænitentijs

b *Lapsum.*] non curando quod lapsi sūt. L.

c DE his qui suscepta.] supra di. 50. c. vlt. H.

d ¶ *Separari.*] §. 27. q. 1. deuotam.

FAlsas pęnitentias.] hæc est 3. pars dist. in qua probat, quòd pænitentia est falsa, quæ non imponitur secundum canones. Io. de Fan.

CASVS. H. sic ponit hūc casum. Primo ostēdit quæ sit falsa pænitētia: postea ostendit quòd si quis exercet tale officiū, quod sine peccato exerceri nō potest, vel si aliquis bona alterius detinet iniuste, vel si quis odium ī corde suo gerit, nullus talis potest agere verā pænitentiā, nisi illud officiū relinquat. & si hoc nō potest facere, pænitentiam agere nō potest. Itē quidquid boni potest faciat, vt Deus cor eius ad verā pænitentiā illustret. Sequēs c. scilicet, negotiū. patet.

e *Auctoritatem.*] id est, non cōsideratis circūstantijs. vel si ibi certa pœna statuitur: si minor imponit, falsa est, nisi ex causa temperet. 1. q. 7. c. 2. Lau.

f *Non possit.*] difficultas notatur, non impossibilitas. §. ead. qualitas. Lau.

g ¶ *Restituat.*] 14. q. 6. si res.

h ¶ *Pro defendenda.*] §. 23. q. 5. excōmunicatorū. H. §. ea. q. 2. latorem.

i ¶ *Ne tamen desperet.*] licet prędicta nō faciat. Lau.

k NEgotiū] ¶ *Nō fuit, &c.*] alij non habent, non, & tunc recte concordat cum duobus pręcedentibus cap. quia peccatū est, si exerceat prædictas negotiationes. sed si habetur, nō, bonū est: quia nō est peccatum si excolat agros, & vineas, aut cognoscat vxorem causa prolis. imo sicut sine peccato prius hoc faciebat, ita nunc facere debet, & potest. Hu.

FRatres.] hæc est 4. pars dist. ī qua ostēdit magister, qualiter intelligatur illud Iacobi Apostoli, Qui peccat in vno, factus est omnium reus. Io. de Fan.

dulget offendenti. Vel arma portat contra iustitiam.

l ¶ *Fratres.*] §. ea. dist. 3. c. prima. §. item opponitur. ver. item si illa. Hu.

a ¶ *Reus.*] s. ea. dist. consideret 86. dist. pasce, &c. qui clementiam. H. Arg. contra testes & instrumenta. s. dist. 86. cap. 3. Arg. contra. C. de transac. si ex falsis.
b ¶ *Non intrabit.*] non tamen tantum punietur. Hug.
c ¶ *Peccato.*] s. 25. dist. qualis. H.

& quali: quia discreto & à crimine mundato. j. ea. c. 1.
e ¶ *Cum dicitur.*] supra ea. dist. 1. quem pœnitet.

QVi vult confiteri.] CASVS. Hoc c. licet sit prolixum, facile tamen & utile est. Diuiditur tamen hoc c. in tres partes. In prima parte dicitur, quòd pœnitēs, qui vult agere pœnitentiam, & sua peccata confiteri; quærat discretum sacerdotē scientem soluere & ligare. & si sacerdos haberi non potest, confiteatur ꝓximo: quia ex sola contritione & desiderio sacerdotis impetrat veniam, qui socio confitetur. In secunda parte dicitur, quòd qui ex confessione vult veniam cōsequi, debet in vnitate ecclesię esse, & sacerdotibus non diuisis ab ecclesia confiteri: alioquin inutiliter cōfiteretur, sicut apparet in Iuda. In tertia parte dicit, ꝙ sacerdos, qui digne vult soluere vel ligare, debet in se iudicare quod dicit in alio puniendū, & habere scientiā discernēdi inter leprā & leprā, & diligēter de peccato inuestigare, & de oī eius varietate: quibus sic cognitis, sit ipse peccatori beneuolus, prout viderit expedire. In fine dicitur, ꝙ superior non debet semper pœnitentem suę dignitati restituere, nec à sua dignitate sēper eiicere. *Hi qui* s. Pharisæi. Secūda pars incipit ibi, *Laboret itaque*. Tertia ibi, *Sacerdos itaque*. Quæ postea sequūtur vsque ad distinctionem, plana sunt.

Cui rit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.[a]] scilicet, quantum ad vitam æternam: sicut enim si peccatis esset omnibus inuolutus; ita si in vno tantum maneat æternæ vitæ ianuam non intrabit.[b] Falsa etiam fit pœnitentia, cum pœnitens ab officio, vel curiali, vel negotiali non recedit: quod sine peccato[c] agi nulla ratione præualet: aut si odium in corde gestetur, aut si non offenso cuilibet satisfiat, aut, si non indulgeat offendenti offensus, aut si arma quis contra iustitiam gerat.

DIST. VI.

In libro de uera, & falsa pœnitentia inter opera B Augustini.

CVI autem[d] debeat fieri confessio, vel qualem illum oporteat esse, qui aliorum crimina iudicat; ex eodem libro de pœnitentia, cap. 10. docetur: cum dicitur[e].

C. I.

Sent. 4. dist. 17. s. dist. 1. quē pœnitet §. quare q.

QVi vult[f] confiteri peccata, ut inueniat gratiam; quærat[g] sacerdotem scientem ligare, & soluere: ne, cum negligens circa se extiterit, negligatur ab illo, qui eum misericorditer monet, & petit, ne ambo in foueam cadāt, quam stultus euitare noluit. Tanta itaque uis confessionis est, ut si deest sacerdos, confiteatur proximo. Sæpe[h] enim contingit, quòd pœnitens non potest confiteri coram sacerdote: quem desideranti nec locus, nec tempus offert: & si ille cui confitebitur, potestatem soluendi non habet; fit tamen dignus uenia ex desiderio[i] sacerdotis, qui socio confitetur turpitudinem criminis. Mundati enim sunt leprosi, dum irent ostendere ora sacerdotibus, antequām ad eos peruenirent. Vnde patet Deum ad cor respicere, dum ex necessitate prohibetur ad sacerdotes peruenire. Sæpe quidem eos quærunt sani, & læti: sed dum quærunt; antequam perueniant ad eos moriuntur. Sed Dei misericordia est ubique, qui & iustis † nouit parcere, & si non tam cito[k], sicut si soluerentur à sacerdote. Qui igitur omnino confitetur; sacerdoti meliori, quàm potest, confiteatur: & si peccatum occultum est, sufficiat referre in notitiam sacerdotis, ut grata sit oblatio muneris. *& infra c. 12.* ¶ Laboret itaque pœnitens in ecclesia esse, & ad ecclesiæ unitatem tendere: nisi enim unitas ecclesiæ succurrat; nisi[n] quod deest peccatori, sua operatione† [l] compleat; de manibus inimici non eripietur[m] anima mortui. Credendum est enim (& pietas fidei expostulat credere) quòd omnes eleemosynæ totius ecclesiæ, & orationes, & opera iustitiæ, & misericordiæ succurrant recognoscenti mortem suam ad conuersionem suam. Ideoque nemo digne pœnitere potest, quem nō substineat unitas[n] ecclesiæ: ideoque non petat sacerdotes per aliquā culpā ab vnitate[o] ecclesiæ diuisos. Iudas[p] enim pœnitens iuit ad Pharisæos, reliquit Apostolos, nihil inuenit auxilii, sed augmentum desperationis. Dixerunt enim [Quid ad nos? tu uideris:] si peccasti, tibi sit: non tibi succurrimus, non peccata tua charitatiue suscipimus, nō comportanda promittimus: non qualiter deponas onus, docemus. Quid enim nobis, & misericordiæ, qui nec opera sequimur iustitiæ? isset †,[q] ad fratres, isset ad illos, qui orauerant pro socru Petri febricitante, qui Chananæam improbam misericordiæ obtulerant. Interrogasset Petrum pro se lacrymas effundentem: non fugisset Mariam, & Mar-

Lu 17.

† *istis*] uidetur legendum.

† *opitulatiōe*] or.

Matth. 27.

† *si isset*] orig. antiquum.

Luc. 4. Matth. 15. 10. 11. Luc. 7.

f ¶ *Qui vult.*] à loco isto vsq; ad verbū, laboret itaque, &c. habetur s. dist. 1. quem pœnitet. & ibi expositū est. Lau.
g ¶ *Quærat.*] hoc pōt intelligi quando ecclesia plures sacerdotes habet. tunc enim ad meliorem sacerdotem debet accedere. Vel hoc quando prius confessus est suo sacerdoti, postea vadit ad alium, si suus ignoret secundū qualitatem delicti ei pœnitentiam imponere. arg j. c. placuit, quia quāto pluribus confitetur, tanto citius veniam consequitur. s. dist. 1. quem pœnitet. licet G. aliter intelligat. j ea. c. sacerdos. §. quod autem. Lau.

Sacerdos melior pro confessione est eligendus.

CVi autem debeat.] Hæc dist. diuiditur in tres partes. In quarum prima quæritur cui debet quis cōfiteri, & est dicendū ꝙ meliori sacerdoti quem habere possit. Secunda ibi, *Caueat.* Tertia ibi, *Quod autem.* Io. de Fan. CASVS. Hic intitulatur 6. dist. in qua quæritur cui sit confessio facienda. Et dicendum est, ꝙ debet fieri proprio sacerdoti: si autem minus discretus sit, cum eius consilio & licentia ad discretum accedat. si autem ipse nollet dare licentiam, faciat hoc superioris auctoritate. 8. q. 3. Artaldus. sacerdos tamen debet ab ecclesia tolerari. In necessitate tamen potest etiam laico fieri, vt j. e. c. 1.
d ¶ *Cui autem.*] hic intitulatur. 6. dist. vbi quæritur cui sit confessio facienda, & quali. & quidem faciēda est sacerdoti si fieri potest, & suo; si tamen fuerit intra ecclesiā, qui sciat soluere & ligare. aliàs enim ex iusta causa cuicumque est facienda, & etiam laico si vrgeat necessitas. j. ea. c. 1. & c. placuit. s. dist. 1. quem pœnitet. Similiter cui

Cōfessio cui facienda est.

h ¶ *Sæpe enim.*] infra de consec. di. 4. sanctum. s. 26. quæst. 6. si aliquis fuerit. H.
i ¶ *Ex desiderio.*] j. 33. q. 5. quod Deo.
k ¶ *Si non tam cito.*] quantum ad pœnam purgatorij. L.
l ¶ *Operatione.*] s. vt sit de sua vnitate, & in eadem cōplectitur. H.
l ¶ *Operatione.*] scilicet & alijs bonis operibus. s. ea. dist. 1. §. alij. ca. multiplex. 26. q. 7. c. 1. arg. 13. q. 2. animæ. H.
m ¶ *Non eripietur.*] si contempsit ecclesiæ suffragia. L.
n ¶ *Vnitas.*] quia extra ecclesiam nemo saluabitur, vt 24. quæst. 1. quicumque. Lau.
o ¶ *Ab vnitate.*] etiam in necessitate. 32. dist. c. præter. §. verū. Lau.
p ¶ *Iudas.*] s. ea. dist. 1. §. alij econtra. c. his potestatis. Hug.
q ¶ *Isset.*] id est, ire debuisset. H.

† *Adhuc tūc potuisset veniā impetrare ut s. ead. dist. c. his potestatis.*

a ¶ *Diuisos.*] ab vnitate ecclesiæ, scilicet ad Pharisæos, qui diuisi interpretantur. H.
b ¶ *Ante quem.*] 3. q. 7. iudicet. & c. qui sine.
c ¶ *Iudicandus.*] peccant ergo dum in crimine sunt sacerdotes iniungendo pænitentiam: & verum est, vt s. 3. q. 7. c. sacerdos. §. in Euangelio. Quid ergo si in necessitate suus parochianus petat ab eo pænitentiam? Respon. conteratur, & statim iniungere poterit. 13. dist. in summa. H.

quis aliquod crimen, & excommunicat episcopus omnes huius criminis cōscios nisi veritatē reuelauerint. est in quæstione an presbyter ei reuelare teneatur. Videtur hic ꝙ nō, & arg. extra de offi. ord. si sacerdos. & extra de adul. significasti. præterea hoc probare non potest presbyter, igitur dicere non debet. 6. q. 2. placuit. s. 2. q. 1. si pec-

Pænitentiam iniungens debet esse sine peccato.

tham, quæ vitam Lazaro impetrauerant, non turbam plorantem, quæ unicum filium acquisierat uiduæ. Iuit ad diuisos [a], & diuisus perijt, *& infra. c. 20.* ¶ Sacerdos itaque, cui omnis offertur † peccator, ante quem [b] statuitur omnis languor, in nullo eorū sit iudicandus [c], quæ in alio iudicare est promptus. Iudicans enim alium, qui est iudicandus, condemnat seipsum. Cognoscat igitur se, & purget in se, quod alios videt sibi offerre. Caueat ergo, vt à se abiecerit, quidquid in alio damnosum [d] repperit: animaduertat, quod dicitur [Qui sine peccato [e] est, primus in eam lapidē mittat.] Ideo enim liberauit peccatricem: quia non erat, qui iuste proijceret lapidem. Quomodo lapidaret, qui se lapidandum cognosceret? Nullus enim erat sine peccato: in quo intelligitur, omnes crimine fuisse reos. Nam venialia semper remittebantur [f] per cæremonias. Si quod igitur in eis peccatum erat, criminale [g] erat. Deteriores itaque in hoc sunt sacerdotes, se prius non ædificantes, illis qui Dominum obseruabant insidijs. In hoc itaque patentissimum est crimen sacerdotum, & ultra modum detestabile, qui non prius se iudicant, & alios alligant. Deberent enim in se timere crimen, quod [h] in alijs timuerunt, & detestabile senserunt. Illi quidem adeo cæci erant, quòd summam sapientiam sperabant capere suis insidijs. Quod illis [i] patuit, quod tunc quisque [k] uitauit, uitet sacerdos, qui in hoc [l] errore peior illis Iudæis extiterit. Caueat spiritualis iudex, vt sicut non commisit crimen nequitiæ, ita non careat munere scientiæ. Oportet enim vt sciat [m] cognoscere [n] quidquid debet iudicare. Iudiciaria enim potestas hoc expostulat, vt, quod debet iudicare, discernat. Diligens igitur inquisitor, & subtilis inuestigator [o] sapienter, & quasi astute interroget à peccatore, quod forsitan ignorat, uel uerecundia uelit occultare. Cognito itaque crimine, uarietates eius non dubitet inuestigare, & locum, & tempus, & cetera, quæ supra diximus in exponendo eorum qualitates. Quibus cognitis adsit beneuolus, paratus erigere [p], & secum onus portare: habeat dulcedinem in affectione, pietatem in alterius crimine, discretionem in uarietate: adiuuet confitentem orando, eleemosynas dando, & cetera bona pro eo faciendo; semper eum iuuet leniendo, consolando [q], spem promittendo, &, cum opus fuerit, etiam increpando. Doleat † [r] loquendo, instruat operando, sit particeps laboris, qui particeps uult fieri gaudij: doceat perseuerantiam: caueat, ne corruat: ne iuste perdat [s] potestatem iudiciariam. Licet enim pænitentia ei possit acquirere gratiam; non tamen mox [t] restituit in potestatem primam. Et si enim Petrus post lapsum restitutus fuerit, & sępe lapsis sacerdotibus reddita sit dignitatis potestas; non est tamen necesse, ut hoc omnibus concedatur quasi ex auctoritate. Inuenitur enim auctoritas, quæ concedit, & quasi imperat: inuenitur alia, quæ minime concedit, sed vetat: quæ scripturæ non repugnant; sed cōcordant, si locus, & tempus, & modus pænitentiæ pacem adhibeant. Cum enim tot sunt, qui labuntur, ut pristinā dignitatem ex auctoritate † defendant, & quasi ausum peccandi sibi faciant, rescindenda [u] est spes ista. Si uero locus est vbi ista non concurrant; restitui [x] possunt qui peccant. Itaque pōtifex iustus, atque discretus non cogitur sacerdotes suos semper abiicere, nec mox restituere, nisi statutum fuerit à Romano Pontifice.

† *proferetur*] or.

Ioan. 8.

Veniale sine mortali non remittitur.

Veniala ergo dicebantur ī lege quę sine morte uel mutilatione dimittebant; mortalia q morte uel mutilationem exigebāt. Arch.

Iudex nō sit iuris ignar⁹.

† *Doceat*] vera lectio.

Vide Isidorum in pręfatione de summo bono.

Pænitens est interrogandus specialiter.

Quod de singulis circumstantiis, sit quærendū a peccatore: est arg. 30. q. 5. iudicantē, 23. q. 8. occidit.

† *al. auctore.*

Caueat sacerdos, ne peccata pænitentium alijs manifestet. Quod si fecerit, deponatur.

Sent. 4. dist. 2.

Vnde Gregorius.

¶ Deponatur sacerdos, qui peccata pænitentis publicare præsumit. C. II.

SAcerdos ante omnia caueat, ne de his, qui ei confitentur peccata, alicui recitet [y], non propinquis, non extraneis, neque quod ab-

Poly. l. 6. tit. 20. Ans. l. xi. c. 25.

d ¶ *Damnosum.*] id est, damnabile.
e ¶ *Sine peccato.*] mortali. H.
f ¶ *Semper remittebantur.*] 12. q. 2. gloria. j. de conse. dist. 3. aquam. H. Arg. quòd veniale sine mortali remittat, quod non credo. hic ergo venialia dicuntur quædā, quę reuera mortalia fuerunt. sed tunc venialia dicebantur; quia legis ceremonijs remittebantur quantum ad pœnā legis euitādam: quo ad Deum autem nō remittebantur.
g ¶ *Criminale.*] hic criminale dicitur quod ceremonijs legis non remittebat, vt adulteriū. arg. 32. q. 1. qđ autē. L.
h ¶ *Quod timuerunt.*] sacerdotes Iudæorum.
i ¶ *Quod illis.*] scilicet quòd non debet alios iudicare. L.
k ¶ *Quod tūc quisque.*] scilicet crimen iudicandum iudicare. L.
l ¶ *Qui in hoc.*] quod iudicandus iudicat. L.
m ¶ *Sciat.*] arg. quòd iudex ignarus iuris nō debet esse, nisi habeat peritiam & experimenta causarum per consuetudinem. in auth. de iudi. in princ. colla. 6. arg. extra de consue. ex litteris. Lau.
n ¶ *Cognoscere.*] 38. dist. nulli sacerdotum. & c. omnes. H.
o ¶ *Inuestigator.*] arg. quòd specialiter à pænitente quærēdum est an hoc vel illud commiserit. arg. 43. dist. sit rector. ver. quia increpando. ff. de qst. l. 1. §. quoniam. extra de pæn. & re. omnis.
p ¶ *Erigere.*] s. ead. dist. 5. consideret. H.
q ¶ *Consolando.*] scilicet pro ipso orādo, prout sequitur.
r ¶ *Doleat.*] i. dolorem pipsius peccato ośdat.
s ¶ *Perdat.*] per negligentiam. 81. distinct. dictum. L.
t ¶ *Mox.*] id est, statim. arg. 50. dist. absit. vel mox, i. indifferēter, quędam enim non restituuntur, vt dixi 50. di. miror.
u ¶ *Rescindenda.*] 50. dist. vt constitueretur cōtra. Sed hoc est quando peccatum suum defendere volunt ex auctoritate, vt s. 82. dist. plurimos. Vel hoc cum non est scandalum multitudinē puniri. L.
x ¶ *Restitui.*] nisi in enormibus, vt 50. dist. miror.
y ¶ *SAcerdos, &c.*] ¶ *Recitet.*] pone quòd sacerdoti confitetur ali-

peccauerit. & q. 7. plerumque. præterea nonne secretum fuit? ergo celare debuit. 22. q. 5. de forma. Item iste non debet dici sciēs. 15. q. 5. presbyter. In contrariū facit, ꝙ hæc pœna maior est in ecclesia, ergo magis vitari debet & formidari. 11. q. 3. nihil. Itē in excōmunicatione non est tantū animæ detrimentū, sed & corporis. 11. q. 3. nihil. Sol. Dicūt quidā ꝙ in secreto epo dicere pōt vtpote qui ꝓdesse possit, nō obesse. 22. q. 5. hoc vr̄. Alij cōtra. Vel dic ibi sciuit vt hō, hic vt Deus. & pterea iste nō cōscius nec sciēs dici debet.

a ¶ Pere

a ¶ *Peregrinando.*] vt ita agat publicam pœnitentiam, & etiam solennem, si non habetur spes de eius restitutione, vt 50. dist. illud. §. hanc autem pœnitentiam. ꝫ. 6. q. 2. placuit. contra. sed illa pœna nō excludit hanc. Vel aliter ibi dixit episcopus eum peccatum commisisse in genere, non descendendo ad species: sed hic specificat. Vel

T personales debent dare. extra de deci. nouū genus. L. e ¶ *Confessus.*] vel quia non vult pœnitentiam dare: vel pro alia iusta causa. Lau.

T *Empus.*] In hac dist. tractatur de pœnitentia finali, scilicet quæ in fine vitæ q̄ritur & accipitur, scilicet an valeat ad æternam vitā consequendam, vel nō: & quid si fiat non ex charitate, sed tantum metu diuini iudicij? Et diuiditur in duas partes. In prima quarum dicitur, quod dictū est. Pe. Secunda ibi, *Quamquam.* P.

sit, pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando [a] pergat.

§. in prĩcipio capitis, qui vult.] Sent. ibidem.

3 *Quod autem dicitur, vt pænitens eligat sacerdotem scientem ligare & soluere, videtur esse contrarium ei, quod in canonibus inuenitur, vt nemo videlicet parochianum alterius iudicare præsumat. Sed aliud est, fauore, vel odio proprium sacerdotem contemnere, quod sacris canonibus prohibetur: aliud, cæcum vitare; quod hac auctoritate quisque facere monetur, ne, si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadant.*

Vnde Vrbanus Papa II.

¶ Cuilibet sacerdoti commissum, nisi pro eius ignorantia, alter sacerdos ad pænitentiam non suscipiat. C. III.

§. 9. q. 2. placuit. Sent. ibidem.

PLacuit, vt deinceps nulli sacerdotum liceat quemlibet commissum alteri sacerdoti ad pænitentiam suscipere sine eius consensu, cui prius [b] se commisit [c]; nisi pro ignorantia [d] illius, cui pænitens prius confessus [e] est. Qui vero contra hæc statuta facere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit.

DISTIN. VII. 1 ps

T*Empus vero pænitentiæ est vsque ad vltimum articulū vitæ. Vnde Leo Papa, epist. 90. al. 92. ad Rusticum, c. 5.*

¶ De eodem. C. I.

Sent. 4. dist. 20. §. 32. q. 2. ancillā §. nemo.

NEmo desperandus est [f], dum in hoc corpore constitutus † est: quia nonnumquam, quod diffidentia ætatis differtur, consilio maturiore [g] perficitur.

2 *Quamquam de differentibus pænitentiam Augustinus scribat in libro 50. homil. hom. 41.*

C. II.

Sent. ibidem. Poly. l. 8. tit. 1. Ans. l. 11. c. 137. Burc. l. 18. c. 12. Iuo p. 51. c. 22.

SI quis positus in vltima necessitate ægritudinis suæ voluerit accipere pænitentiam, & accipit [h], & mox reconciliatur [i], & hinc vadit; fateor vobis, non illi negamus quod petit; sed non præsumimus, quòd bene hinc exit: si securus hinc exierit, ego nescio: pænitentiam dare possumus, securitatem autem dare non possumus. Numquid dico, damnabitur? Sed non dico, liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? vis, quod incertum est, euadere? age pænitentiam, dum sanus es. Si sic agis, dico tibi, quòd securus es: quia pænitentiam egisti eo tempore, quo & peccare potuisti. Si autem vis agere pænitentiam, quando iam peccare non potes; peccata te dimiserunt [k], non tu illa [l].

1. q. 3. Saluator.

¶ *Hæc, & duo sequentia capitula accepta sunt ex homilia 41. B. Augustini, sed primum hoc ordine, multisque verbis mutatis. Atque ideo Burchardus, & Iuo non ex Augustino, sed ex dictis Augustini citant. Quare nihil mutatum: sed præstat omnino homiliam ipsam legere. Eadem in bibliotheca sanctorum patrum, tomo 7. tribuuntur B. Cæsario Arelatensi episcopo.*

Idem in eadem homilia, paulo superius.

C. III.

QVi egerit veraciter pænitentiam, & solutus fuerit à ligamen

TEMPVS VERO CASVS. Hic intitulatur 7. dist. qua quæritur vsque ad quod tempus peccator sit recipiēdus ad pænitētiam, hoc est an vtilis sit pænitentia, quæ iniungitur in mortis articulo. & videtur Augu. in hoc dubitare, nec vult (vt videtur) in hoc præcise respondere. arg. j. ea. si quis positus. Et forte ideo dubitauit: quia considerauit quod de facto contingit: quia vix aliquis potest digne pænitere in mortis articulo constitutus, dum mundum cōsiderat dum respicit filios & vxorem [a]. j. e. §. vlti. Vel dubitare se ostendit: non quia dubitet quid in hoc casu tenendum sit: sed quia in talibus verbis terrere vult nos, vt in sanitate agamus pænitentiam. præcise autem est respō dendum ad hanc quæstionem per auctoritatem Euangelij: quia in quacumque hora peccator ingemuerit, &c. ꝫ. di. 1. c. facilius. §. hoc idē. Procedit ergo hoc modo G. Primo probat vno c. ꝙ pænitenti nūquam est pænitētia deneganda: postea adducit in contrarium duo cap. vsque ad §. hoc autem. quæ contraria capitula per alias auctoritates Aug. soluit.

Pænitentia in mortis articulo iniuncta vtrum sit vtilis.

a Dicit Hierony. Si ex collo tuo tibi nepos paruulus pendeat: si in limine pater tuus iaceat senex: si vbera quibus te lactauit mater tibi ostendat: siccis oculis ad crucem euola, per calcatum perge patrem, per calcatam perge matrē. & gladiū tenet hostis: & tamen cogitabis de lacrymis matris.

f ¶ *NEmo desperandus est.*] i. de nemine desperādū ē. Arc.

Vel ibi facta fuit confessio episcopo, vt socio vel homini, non vt Deo. supra 6. q. 2. c. 1. & 2. L.

b ¶ *PLacuit.*] ¶ *Cui prius.*] 16. q. 1. §. ecce in hoc.

b ¶ *Prius.*] nota quòd prius debet confiteri suo sacerdoti, licet alteri postmodum confiteatur. L.

c ¶ *Commisit.*] idest, cuius parochianus est. ab alio enim non potest ligari vel solui. extra de pæ. & remis. quod autem.

d ¶ *Pro ignorantia.*] ergo pro ignorantia eius auctoritate huius canonis poterit ire ad aliū sine licentia hominis, s. illius presbyteri imperiti. sufficit hoc à iure cōcedi. arg. ff. de condi. inst. qui sub. §. vlt. Sed nūquid credet ille extraneus sacerdos simplici verbo eius pænitentis, qui dicit suū sacerdotē imperitū? Sic, quia non est verisimile ꝙ cū mendacio veniat ad pænitentiā. c. sancimus. 1. q. 7. Sed nūquid est vtilis talis confessio, quam quis accipit à non suo iudice contra hanc constitutionem? nam ordinatus à non suo episcopo recepit veritatem ordinis 7. quæst. 1. episcopus. Sed dico eam inutilem. Væ ergo scholaribus, qui vadunt ad inclusos pro pænitentia, & non vbi audiunt diuina per annum: quia & ibi decimas

g ¶ *Maturiore.*] 32. q. 2. ancillam. cuius hæc pars est. Lau.

QVAMQVAM. Hæc est secunda pars dist. in qua dicitur, ꝙ si quis vere vult pænitere, hoc sanus faciat. Pe.

S ¶ *I quis positus.*] CASVS. Quæsitum fuit ab Aug. an danda sit pænitentia in mortis articulo constitutis, & an sit eis vtilis. Et respondet dicens, ꝙ nulli est pænitentia deneganda, sed non præsumit ꝙ eis sit vtili, neque eis securitatem promittit. vnde hortatur quēlibet, vt in sanitate pænitētiā agat, si digne vult veniā obtinere.

h ¶ *Accipit.*] notificatam non autem impositam: quia in tali articulo non imponitur, vt 26. q. 6. presbyteri. &c. agnouimus. & q. 7. cap. 1. Lau.

i ¶ *Reconciliatur.*] quia forte erat excommunicatus, vel absolutus per officium sacerdotis à pænitentia, quæ ei imponi debebat. Lau.

k ¶ *Dimiserunt.*] idest, videntur dimisisse te.

l ¶ *Non tu illa.*] more humano loquitur. semper enim præsumitur contra illum, quòd non vere pæniteat: nisi euidens signum appareat. arg. 57. dist. si quis in ægritudine. Hug.

Q ¶ *Vi egerit pænitentiam.*] CASVS Dicitur hic, quòd si quis egerit

rit veraciter pęnitentiam, & bene post pęnitentiam vixerit, post recôciliationem securus hinc exit, sicut post baptismum. qui autẽ in articulo mortis pænitentiam agit, vtrũ securus hinc exeat, dicit Aug. se dubitare. H. autem vnũ c. facit ab illo c. *si quis positus.* vsque ad §. *hoc autẽ.* qui §. per se patet.

a *Ad requiem.*] scilicet recta via, ita ꝙ nec purgatorium sentiat ꝑ illis peccatis pro quibus pęnituit. Lau.

Idest integre etiam satisfecit.

b *SI quis.*] hoc habes s. dis. 3. §. vlt. in c. si quis autem. H.

c *Tibi nihil prodesse.*] C. de ꝓba. ad ꝓbationẽ.

d *Non tibi darem.*] s. 95. dist. illud. arg. H.

IDcirco.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ q veram pęnitentiam non agunt & ex toto corde, prohibendi sunt à spe communionis & pacis: qa tales côpellit ad pęnitentiã necessitatis articulus, & non delictũ.

NVllus expectet.] CASVS. Dicit Aug. ꝙ nullus debet expectare vt agat pænitentiam in morte. Nec debet ex eo sumere auctoritatẽ, ꝙ pænitentiã latronis Christus in eius fine suscepit: quia ille non solum pænituit sed etiam baptismũ recepit. vnde nô est mirum, si statim volauit ad patriã, sicut est de quolibet, q in suo fine baptizatur: secus ẽ de eo qui pænitet sine baptismo. Supponit etiã ꝙ quilibet in morte sua non tantum debet timere pœnam, sed etiam sperare gloriam.

QVOD QVONIAM VIX. CASVS. Dicit H. ꝙ hęc sunt verba Augu. vsque ibi, *Dixit conuersum.* Vel potest dici, ꝙ omnia sunt verba Aug. vsque ad finem. & loquiẽ Aug. de se in tertia ꝑsona, vt dicit H. & casus facilis est, & cũ ꝑte videbis: qa multa repetit, q̃ superius dixit.

Quòd

to, quo erat adstrictus †, & à Christi corpore separatus, & bene post pænitentiam vixerit, sicut ante pænitentiam uiuere debuit; post reconciliationem quandocumque defunctus fuerit, ad Deum vadit, ad requiẽ a vadit, regno Dei non priuabitur, à populo † diaboli separabitur.

† *al. abstrictus*

† *al. consortio*

Idem ibidem.

C. IIII.

SI quis a b autem, &c. *& infra.* ¶ Baptizatus ad horam securus hinc exit: fidelis bene viuens securus hinc exit: agens pænitentiam, & reconciliatus, cum sanus est, & postea bene viuens, securus hinc exit. Agens pænitentiam ad vltimum, & reconciliatus; si securus hinc exit, ego non sum securus. Vnde securus sum, dico, & securitatem do: vnde non sum securus, pænitentiam dare possum, securitatem dare non possum. *& post pauca.* ¶ Sed vnde β scis (inquis) ne forte Deus dimittat mihi? verum dicis: vnde? nescio. Illud scio, hoc nescio. Nam ideo do tibi pænitentiam, quia nescio: nam si scirẽ tibi nihil prodesse c, non tibi d darem. Item si scirem tibi prodesse, non te admonerem, non te terrerem. Duæ res sunt: aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur. Quid horum tibi futurum sit, nescio. Ergo tene certum, dimitte incertum.

Sent. ibidem.

α ¶ Si quis autem.] *Apud B. Augustinum sequuntur verba, quæ relata sunt paulo ante in capite,* si quis positus, *vsque ad vers.* bene hinc exit.

β ¶ Sed vnde scis.] *Hęc apud B. August. sequuntur post vltima verba eiusdẽ capitis,* si qs positus.

Hoc autem quare Augustinus dixerit, Cyprianus ostendit, libro 4. epist. 2. ad Antonianum dicens.

C. V.

IDcirco frater charissime pænitentiam non agentes, nec dolorem delictorum suorum toto corde, & manifesta lamentationis suæ professione testantes, prohibendos omnino censuimus à spe communicationis, & pacis; si in infirmitate, atque in periculo cœperint deprecari: quia rogare illos non delicti pænitentia, sed mortis vrgentis admonitio compellit: nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitauit esse moriturum.

Item Augustinus in libro de pænitentia, c. 17.

In lib. de vera & falsa pænitentia.

Sent. 4. dist. 3. Iuo p. 8. c. 8.

Sent. ibidem.

C. VI.

NVllus expectet, quando iam non possit peccare. Arbitrij enim quærat libertatem, vt dolere † possit commissa, non necessitatem. Qui prius itaque à peccatis relinquitur, quàm ipsa relinquat, ea non libere, sed quasi ex necessitate condemnat. Licet enim latro veniam meruisset in fine de omni suo crimine; non tamen dedit baptizatis peccandi, & perseuerandi auctoritatem. Tunc enim baptizatus est, qui tunc primum in cruce Christũ confessus est. Pænitentia enim si in extremo hiatu vitæ aduenerit; sanat, & liberat in ablutione baptismi, ita quòd nec purgatorium sentiunt, qui in fine baptizantur: sed ipsi ditati bonis sanctæ matris ecclesiæ sunt recepturi multiplex bonũ in vera beatitudine. Illi autem, qui cum potuerunt, numquam conuerti voluerunt, confitentes, cum iam peccare nequeunt, non sic facile acquirunt quod volunt. Oportet enim, vt pænitentia fructificet ad hoc, vt mortuo uitam impetret. Scriptum est enim, sine charitate neminem saluum esse. Non itaque in solo timore uiuit homo. Quem ergo sero pænitet, oportet non solum timere Deum iudicem, sed & iustum diligere: non timeatur pro pœna, sed ametur pro gloria. Debet enim dolere de crimine, & de omni eius prædicta uarietate. Quod quoniam γ uix licet, de eius salute Augustinus potuit dubitare. Credo quidem illi, qui dixit [Quacumq, hora peccator ingemuerit, & conuersus fuerit, vita uiuet.] Dixit conuersum, non tantũ uersum, uita uiuere. Versum quidẽ puto, qui dolet de crimine: conuersum, qui dolet de omni † eius, quam exposuimus, uarietate. Vertitur à peccato, qui iam uult dimittere peccatum: conuertitur, qui iam totus, & omnino uertitur, qui iam non tantum pœnas non timet, sed ad bonum Domini contendere festinat. Quæ conuersio, si contigerit alicui etiam in fine, desperandum non est de eius remissione. Sed quoniam vix, vel raro est tam iusta conuersio; timendum est de pænitente sero. Quem enim morbus vrget, & pœna terret, ad veram vix veniet satisfactionem: maxime, cum filij, quos illicite dilexerit, sint præsentes, vxor, & mũdus ad se vocent. Multos enim solet serotina pænitentia decipere. Sed quoniã Deus semper potens est, semper etiã potest in morte iuuare quibus placet. Cum itaque opus sit non hominis, sed Dei fructifera pænitentia; inspirare eã potest, quandocũq; vult sua misericordia, & remunerare ex misericordia quos dãnare potest ex iustitia. Sed quoniã multa sunt, quæ impediũt, & languentẽ retrahũt, periculosissimũ est, & interitui vicinũ, ad mortẽ protrahere pænitentiæ remediũ. Sed magnũ est, cui Deus tunc inspirat. Si quis est igitur, qui verã tunc quærat pænitentiam; expectet Dei clementiam, maiorem sentiens Dei

† *al. dolere*

Lu. 23.

Sent. 4. dist. 3.

1. *Cor.* 13.

§. si quis autem.

Ezech. 33.

† *animi*] orig.

bonitatem

Q*Vòd autem*] Hæc q. diuiditur in quattuor partes: In quarum prima probat magister superficialiter, ꝙ tempore festiuo vel ieiunij nullus debet vxorem suam cognoscere: quod est consilium. Secunda ibi, *Cum propria*. Tertia ibi, *Hinc etiam*. Quarta ibi, *Hæc* te tamquam nihil dubitationis habentem, quia quocumque tempore exactus, semper tenetur debitum reddere. 27.q.2.si tu. & ȷ. prox.q.cap.1. & ponit aliam satis affinem, an liceat tempore orationis vacare coniugali operi in exigendo, & super hoc notat diuersas opiniones. nam quidam inhærentes isti cap. dicunt ꝙ tempore orationis non debet quis cognoscere vxorem suam. Alij vero intelligũt ea de consilio. tu mediam viam tenas. *Maior enim medijs gratia rebus inest*. Dic ergo quòd quandoque est præceptum non cognoscere eam, quandoque consilium. Præceptum est quòd in his diebus non cognoscat eam causa saturandæ libidinis. nam cum aliàs peccat venialiter, maxime tamen causa incontinentiæ, secundũ nos; sic eam cognoscendo in his diebus peccat mortaliter. Consilium vero est: vbi vult cognoscere eam causa sobolis, vel vitandæ fornicationis: hæc omnia intelligas in exigente. nam vt præmisi, semper exactus tenetur reddere debitum, licet exigens hoc tempore peccet. arg. ȷ. ea. q. 5. noluit. dicunt tamen quidam, ꝙ si ei constaret ꝙ vxor peteret debitum causa libidinis explendæ, non ei reddet.

Operi coniugali an liceat tempore orationis vacare.

Vt B. & Isido.

bonitatē sua nequitia. Sed si etiam sic conuersus euadat, uita viuat, & non moriatur; non tamen promittimus, quòd euadat omnem pœnā. Nam prius purgandus est igne purgationis, qui in aliud sæculũ distulit fructum cõuersionis. Hic autem ignis, etsi æternus non sit, miro tamen modo est grauis. Excellit enim omnem pœnam, quam vmquam passus est aliquis in hac vita. Numquam in carne tanta inuenta est pœna, licet mirabilia passi sint martyres tormenta: & multi nequiter iniqui tanta substinuerunt † supplicia. Studeat ergo quilibet sic delicta corrigere, vt post mortem non oporteat talem pœnam tolerare. Quædā enim peccata sunt, quæ sunt mortalia, & in pænitentia fiunt vitalia †, non tamen statim sanata. Sæpe enim quidam ægri morerentur, nisi medicarentur: non tamen statim sanantur: languet victurus, qui prius erat moriturus. Qui autem impænitens moritur; omnino moritur, & æternaliter cruciabitur. Qui enim impænitens finitur †; si semper viueret, semper peccaret. At Dei est miserentis, quòd operatur finem peccantis †: ob hoc etiam sine fine torquebitur †, quia numquam ditabitur virtute: semper plenus iniquitate, semper sine charitate, torquebitur sine fine.

† al. sæpe substinuerunt

† venialia] orig.

† al. moritur, vel finitur

† al peccandi

† torquetur] or.

a Quoniam vix licet.] *Sic est emendatum ex editione Plantiniana. Nam antea legebatur*, Quod quamuis licet de eius salute Augustinus, &c. *Neque accusare, sed interpretari voluit Augustinum hic auctor sine dubio ipsius sectator. Multa vero alia in hoc capite partim ex vetustis Gratiani codicibus, partim ex ipso originali sunt emendata.*

QVÆSTIO IIII.

Q*Vòd*[a] *autem orationis tempore coniugali operi vacare non liceat, beatus Hieronymus in quodam sermone scribit, ita dicens.*

¶ Tempore, quo vxori debitum redditur, à carnibus agni abstinere oportet. C. I.

In vigilia Paschę de esu agni

Sent. 4 dist. 32. Iuo p. 8. c. 87.

SCiatis fratres charissimi, quoniam quicumque vxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus agni comedere debet. *Item paulo post.* ¶ Si panes propositionis non poterant ab ijs, qui vxores suas tetigerant, comedi; quanto magis panis ille, qui de cælo descendit[b], non potest[c] ab his, qui coniugalibus paulo ante hæsere complexibus[d], violari, atque contingi? non quo nuptias condemnemus (hoc enim non dicimus;) sed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, vacare operibus carnis non debeamus[e].

¶ *Prior pars huius capitis, vsque ad vers.* Item, *de industria videtur in summam collecta: reliqua autem ex originali est emendata, & aucta.*

Item Augustinus sermone 2. de tempore [idest, de 2. Dominica aduentus.]

¶ A coniugali concubitu in sanctorum solennitatibus est abstinendum. C. II.

Sent. 4. dist. 32.

QVotiescumque aut dies natalis Domini, aut reliquæ festiuitates[f] adueniunt; sicut frequenter admonui, ante plures dies, non solum ab infidelium †[g] concubinarum consortio, sed etiam à proprijs vxoribus abstinete.

† infelici] vera lectio.

Item Ambrosius in sermone de aduentu Domini.

¶ Diebus ieiuniorum à proprijs vxoribus abstinere oportet. C. III.

FRatres[h] non solum debetis ab omni immunditia abstinere: sed etiam ab vxoribus proprijs studiosissime contineatis. Nullus[a] om

S*Ciatis.*] CASVS. Ostenditur in hoc cap. ꝙ continentia præcedente debet quis accedere ad Eucharistiā, & hoc probat Hiero. argumentando de pane propositionis ad panē, qui de cælo descendit: non ꝙ nuptias condemnaret, sed quia eo tempore quo manducaturi sumus agnum, est à carnalibus operibus abstinendum. Sequentia caplana sunt vsque ibi, *qui in castigatione*. & intelligũtur secundum præmissam distinctionem, vel de consilio, vel cum exigitur debitum causa libidinis saturandę.

Maritus exactus semper tenetur reddere debitũ.

b ¶ *Descendit.*] qualiter descendit habes de cõs. di. 2. sicut est verus.

Hęc autem. Ioan. de Fantu.

CASVS. Hic intitulatur quarta quæstio, qua quæritur an tempore orationis quis valeat reddere debitum vxori, vt tempore quadragesimali, & ieiunijs statutis, & vigilijs Apostolorum, & similibus: & dicit H. quòd exactus semper tenetur reddere: alioquin mortaliter peccat, vt supra 27. quæst. 2. si tu abstines. sed vtrum possit exigere, de hoc diuersæ sunt opiniones. Nam quidam inhærentes istis dicunt quòd tempore orationis non debet quis reddere debitum vxori. Alij intelligunt ea de consilio. Tu autem dicas quòd causa incontinentiæ, vel filiorum potest eam cognoscere, & exigere debitum, nec præcipitur ei vt abstineat, sed sub forma prohibitionis dissuadetur ei. sed ex causa saturandæ libidinis non debet exigere: quia tunc mortaliter peccat secundum H. secundum alios venialiter. Et hoc intelligas in exigente.

a *Quòd autem.*] omisit magister quæstionem positam in thema-

c ¶ *Non potest.*] propter reuerentiam sacramenti. Vel intellige cum causa saturandę libidinis commiscetur ei, vel consilium est. aliàs cum ex necessitate tenetur reddere, vt ȷ. q. prox. c. 1. quare puniretur[a], cum tantum pro mortali abstinendum sit à corpore Christi. ȷ. de conse. dist. 2. quotidie, &c. si non sunt.

d ¶ *Complexibus.*] & causa libidinis explendę secundum quosdā.

e ¶ *Debeamus.*] quantum in nobis est: alter tamen peccat exigendo, sed reliquus non peccat reddendo. nam & si peccat q præcipit, non tamen peccat qui obedit. 23. q. 1. quid culpatur. versus finem.

f Q*Votiescumque.*] ¶ *Festiuitates.*] de quibus inuenio in his capitulis. & ȷ. de consec. dist. 3. c. 1. Hug.

g ¶ *Ab infidelium.*] infideles eos vocat qui peccant mortaliter. arg. 23. q. 4. forte. Vel quia non seruant fidem amicis suis. Vel ad differentiam fidelis. 34. dist. Christiano.

h F*Ratres.*] consilium est.

a Arg. 23. q. 4. Nabuchodonosor. C. de adulte. l. Gracchus.

Infideles qui dicuntur.

a SI causa.] [a] Concessum.] Et ita videtur, quòd aliquod tempus prohibitum sit, in quo non debeat vxorem suam cognoscere causa sobolis procreandæ, & ita non est consilium. sed fac vim in eo quod dicit, videtur. non enim dixit, non est. Vel intelligas in casu in quo loquitur cap. quando scilicet cognoscit eam causa sobolis. quia forte in eo casu non debet ad eam accedere. secus si causa incontinentiæ.

cram cōmunionem non accedat. Hu. vero sic ponit. in principio loquitur quando vir accedit ad vxorē causa incontinentiæ: in medio quādo causa liberorū: circa finē quando causa libidinis exsaturandæ. In primo casu consulitur viro vt lauetur aqua. & aliquantulū cesset ab ingressu ecclesiæ: quod fit ad reuerentiā loci propter peccatum,

b [b] Processionis] idest, rogationum, vt infra de conse. dist. 3. pronuntiandum.

c [c] Conceptus.] ex quo, scilicet partus incipit moueri. hoc etiam consilium est secundū nos. sicut etiam de mēstruata. dist. 5. ad eius vero. licet H. contradicat.

d [d] Legem.] supra dist. 5. §. 1. Ioan.

e CHristiano] 28. q. 1. sic enim.

f [f] Non licet.] idest, nō expedit, & ita licitum dupliciter dicitur.

Licitum dupliciter dicitur.

g [g] A licitis.] propter hoc & illud. j. ead nec vxorē. Dic omnia hæc de cōsilio intelligenda.

h [h] Ex consensu.] hoc non est in Apostolo, sed ibi est sensus auctoritatis Apostoli. vnde est arg. ꝙ potius sit sensus auctoritatis Apostoli attendendus, quàm verba. extra de verbo. sign. propterea.

i [i] Orationi.] sed dicit auctoritas, Non desinit orare q bene facit. sed quilibet reddendo debitū bene facit, ergo orat: quare ergo cessabit, vt orationi vacet? Resp. orare hic stricte sumit, secundum ꝙ oratio fieri debet in ecclesia. Vel hoc de exigente: aliud in reddente. extra de cō uer. coniug. quidā. Item nonne quotidie est orādum [1]? Videtur ergo ꝙ iugis continentia indicenda sit coniugatis. sed nomine orationis tempus deputatum ieiunijs, quibus sic frequentius nititur oratio, intelligitur, vt tempus quadragesimale, quattuor temporum, & sanctorum vigiliæ. extra de obser. ieiu. consilium.

Orare non desinit qui bene facit.

[1] Ad hoc 31. dist. c. 2. & c. si laicus 36. dist. cap. vlti.

nino vxori suæ ieiuniorum diebus coniungatur.

[a] Nullus.] *In hoc sermone, qui habetur manuscriptus in bibliotheca Vaticana, hinc vsque ad finem non habentur. Sed in alio sermone manuscripto de Quadragesima hęc leguntur,* Nullus omnino vxori suæ iungatur ante octauam Paschę. *In plerisque vetustis codicibus Gratiani hoc loco absunt ista verba,* ieiuniorum diebus: *de quibus tamen B. Ambrosius loquebatur: & ideo sunt etiam in rubrica.*

Idem super epistolam primam ad Corinthios, in c. 7.

C. IIII.

SI causa procreandorum filiorum ducitur uxor; non multum tempus concessum [a] uidetur ad ipsum usum: quia & dies festi, & dies [d] processionis [†] [b], & ipsa ratio conceptus [c], & partus iuxta legem cessari temporibus his debere demonstrant.

Sent. ibidem. Iuo p. 8. c. 84. P ann. l. 6. c. 21.
† *al. purgationis*
§. dist. 5.

Item Augustinus in libro quæstionum veteris, & noui testamenti, quæst. 127.

¶ Vxoris usus certis diebus cessare iubetur. C. V.

CHristiano [e] cum uxore sua conuenire aliquando licet, aliquando uero non licet [f]. Propter dies enim processionis aliquando non licet conuenire: quia etiam à licitis [g] abstinendum est, ut facilius impetrari possit quod postulatur. Vnde Apostolus ex consensu [h] ait abstinendum ad tempus, ut uacetur orationi [i]. Nam secundum legem [k] in ieiunio cædere [†], & iurgari non licet: postea licet: quia maior reuerentia debetur Dei causis.

Sent. ibidem. Iuo p. 8. c. 89.
1. Cor. 7.
Esa. 58.
† *al. cadi*] orig.

Item Ioannes Chrysostomus.

¶ Non vere pænitentiam agit, qui continentiam non seruat. C. VI.

QVi in castigatione [l] uictus [m] se dicit agere pænitentiam; frustra hoc sermone promittit, nisi egrediatur [n] de cubili suo, & ieiunio continentiam addat.

Ioelis 2.

[*] *Caput hoc apud B. Ioannem Chrysostomum, ex quo citatur, non est inuentum. Sed eadem fere leguntur in commentarijs B. Hieronymi ad c. 2. Ioelis, & copiosius etiam exposita.*

Item Gregorius in responsione 10. ad interrogationes Augustini.

¶ Ab ingressu ecclesiæ temperare se debet vir cum propria vxore dormiens. C. VII.

VIr cum propria coniuge [o] dormiens, nisi lotus aqua, intrare [p] ecclesiam non debet: sed neque lotus intrare statim debet. *& infra.* Quamuis enim de hac re diuersæ hominum nationes diuersa sentiant, atque alij alia custodire uideantur; Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus [q] fuit post admistionem propriæ con-

Sent. 4. dist. 31. Poly. l. 6. tit. 7. Iuo p. 8. c. 88.

k [k] Nam secundum legem.] Forensem, idest, Romanam, vt C de fer. quadraginta. vel Mosaicam, vbi dicitur, ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie. 18. dist. impietatis. Vel canonicam. 15. q. 4. placita. Ioan.

QVi in castigatione.] CASVS. Dicitur hic, quòd si quis inter Dei flagella peccatum cognoscit, & pænitet quantum in se est, ab operibus carnis debet abstinere.

l [l] Qui in castigatione.] scilicet flagellorum [2].

m [m] Victus.] idest, conuictus & cōpunctus. Vel melius victus genitiui casus, quasi in abstinentia & parcitate, scilicet ieiunando, & in ieiunijs se castigando.

[2] Scilicet qa flagellatur & castigatur à Deo, secūdū Hug.

n [n] Nisi egrediatur.] quantum in se est: vel si vxor consentiat, vt infra ead. Apostolus.

VIr cum propria] Hæc est 2. pars q. in qua probatur, quando est peccatum cognoscere vxorem suā, & quando non. Io. de Fā. CASVS. Beñ. sic ponit hunc casum. Greg. hic primo tractat de eo q causa incontinentiæ vitandæ suā cognoscit vxorē. Secūdo de eo qui causa prolis habendæ. Tertio de eo qui causa libidinis suę saturādæ. In primo casu cōsulit ab īgressu ecclesię tēporaliter cessādū, & hoc cōsiliū ap̄pbat vsus Romanorū: nō ad cōdēnationē nuptiarū, sed qa cōiugalis cōmistio nō potest fieri sine culpa, vt p̄bat auctoritate Dauid. In secundo casu relinqt arbitrio viri an ītret ecclesiā vel non. In tertio casu præcepit, ꝙ ante ablutionē mentis ad sacatum, quod fit in tali coitu, & propter corporalem coinquinationem. In secundo casu relinquitur suo arbitrio, & de intrando ecclesiā, & de accipiēdo corp⁹ Christi. In tertio nil de hoc, vel de illo statuit, sed ostendit ꝙ peccat grauius q̄ in duobus primis casibus.

o [o] Vir cum propria cōiuge.] CASVS. In prima parte loquit de eo qui causa incontinentiæ ad vxorē accedit. Tali cōsulitur ab ingressu ecclesię abstinure vsque ad vesperā. In secunda de eo qui causa prolis eā cognoscit. iste talis si vult non solū intrare ecclesiam, sed etiam corpus Christi accipere, permittitur. In tertia de eo qui causa libidinis explendæ: huic in isto cap. pænitentia non imponitur, & dicitur tamen de eo ꝙ grauius delinquat, quàm in primo casu.

p [p] Intrare.] videtur ergo ꝙ multo fortius quis prohibēdus sit ab ingressu ecclesiæ pro mortali, cū hic impediatur pro veniali: & ita qui est in mortali, nō debet ecclesiā ingredi, quod quidā admittūt. 21. dist. cleros. in fi. & 11. q. 3. nullus sacerdotū. & de pæn. dist. 1. q. sanctus sacerdos est. quod non est verū: nisi sit excōmunicatus. 11. q. 3. excommunicatos. &c. cum excommunicato. vel interdictus. extra de offi. deleg. sane. de illis constat. vel nisi sint cōtumaces. 11. q. 3. qui iubente. vel pænitētes. 50. dist. in capite. & quidā sacrilegi 81. dist. si qui. 5. q. 2. præsenti: & 12. q. 2. de viro. aliàs quilibet pōt ingredi, vt de cons. dist. 1. episcopus nullū. 1. q. 1. qui studet. vbi dicitur ꝙ Dominus admisit oēs peccatores intrare ecclesiā prǽter simoniacos. potius enim frequentabit ecclesiā, qui est in mortali: vt Dominus eū conuertat per verba sacerdotis, vt ī. de pæn. dist. 5. falsas. in fi. Quod ergo hic dicitur, dictū est propter reuerentiā sacri loci, & p̄pter corporalem viri inquinationē magis q̄ propter peccatū.

q [q] Vsus.] argum. pro consuetudine Romanæ ecclesiæ seruanda, &

da, & verum eſt, cum hoc docet. 11. diſt. nolite.

a *Voluptate.*] Et ita coitus non poteſt fieri ſine peccato. hic applaudit ſibi Hu & ſumit opinionē, ꝙ numquā opus coniugale ſine peccato poteſt exerceri. vnde etiā qui debitū reddit, peccat venialiter: q̄a ſemper eſt ibi quidā pruritus & voluptas in emiſsione ſpermatis. & ideo Chr̄s noluit naſci ex coitu: q̄a nō pōt fieri ſine peccato, &c. 27. q. 2. omne, ad finem. videtur ergo ꝙ teneatur aliq̄s peccare: q̄a tenetur reddere debitū, vt 27. q. 2. ſi tu. & j. q. prox. c. 1. nec poteſt reddere niſi peccet, ergo tenetur peccare. ſed hoc arg. nō valet. Inſtat H. presbyter tenetur cantare Miſſam, nec poteſt cantare niſi habeat linguā. ergo tenetur habere linguā. & ſecūdū H. peccat homo ex neceſsitate in primis motibus: & ita erit quis perplexus ſecundū H. inter veniale quod ſurgit ex primis motibus, & mortale. Nam de primis motibus dicit Apoſtolus: Ago quod nolo. & ſurgunt in nobis, & ſine nobis. de pæ. diſt. 2. inter hæc. P. mādicator dixit contra, vt not. 13. diſt. nerui. Item ex hoc ſequeretur, quòd bene faceret & male: quia reputatur ei ad ſanctitatem ſi reddit debitum, vt infra ead. quæſt. proxi. cap.

b *Non poteſt.*] de facili: & ideo quia dubium eſt, aqua aſpergit.

c *Iniquitatibus.*] ideſt, voluptatibus: iniquitas enim proprie deſignat crimen. de pæ. diſt. 3. §. quod autem. cap. ille rex. vel dic, iniquitatibus, ideſt originali peccato ſiue fomite. vnde theologi colligunt ex hoc, quòd plura ſunt originalia huiuſmodi. & tunc dic, iniquitatibus, ideſt, cūm iniquitatibus.

d *Vitiorum.*] ſcilicet improprie. Argu. diſt. 13. nerui.

e *Prohiberi.*] ideſt, diſſuaderi.

f *Qui in igne.*] ideſt, in ardore concupiſcentiæ, ideſt, in amplexibus vxoris igneis.

g *Neſcit.*] ideſt, neſcit conſentire libidini vxoris ſuæ, ſed reddit debitum vxori exigenti.

h *Sed voluptas.*] exercendæ libidinis.

i *Quod defleant.*] eſt enim coitus tunc mortale peccatū ſecundū Hug. 32. q. 4. origo. ſed ſi cauſa incontinentiæ, veniale, vt diſt. 25. c. q in aliud §. aliās autē c. 32. q. 2. quod quid. §. his ita. imo ſm nos nec hoc caſu ē mortale, ſed veniale & hoc īdicat cū dicit ꝙ defleant.

k *Tunc autem.*] hoc reſpicit principium huius cap.

HINC ETIAM. Hæc eſt 3. pars quæſt. in qua ponit tempora, in quibus nuptiæ non ſunt celebrandæ. Ioan. de Fant.

l *Hinc etiam.*] hic agit de illo impedimento quod dicitur tempus feriarum: de quo dicunt quidam, quòd impedit contrahendum, & dirimit iam contractum: quia contrahitur cōtra conſtitutionem eccleſiæ. j. ead. non oportet. & extra de matri. contrac. contra inter. ec. c. 1. videtur in antiqua. Alij melius dicunt, ꝙ licet impediat, non tamē dirimit. ar. extra de ma. p̄. contra inter. ec. c. vlt. in fi. & c. pe. & extra de temp. ordi. ſane. vnde matrimonium in Quadrageſima nō prohibetur contrahi, ſed prohibentur nuptialia conuiuia, & nuptiales ſolennitates, & ſolennes traductiones, & carnis cōmiſtio. poteſt ergo matrimonium contrahi in Quadrageſima. ſed illa tamen nō debet duci: ſicut ſecundū leges mulier poteſt tempore luctus alij uiro deſponſari, ſed non tamen traduci, vt ff. de his q̄ no. iſa. ſolet. §. quę virū, & hoc eſt expreſſum extra de fe. capellanus. argum. ad hoc ff. de ritu nup. ſi quis officium. Nam cum ſolo conſenſu contrahatur, cur non contraheretur hoc tempore? C. de tranſ. non minorem. & extra de matri. contrac. cōtra inter. eccl. per totum. Io.

Tempus feriarum vtrū impediat & dirimat matrimonium.

iugis, & lauacri purificationem quærere, & ab ingreſſu eccleſiæ paululum reuerenter abſtinere. Nec hæc dicentes deputamus culpam eſſe coniugium: ſed quia ipſa licita admiſtio coniugum ſine voluptate a carnis fieri non poteſt b; à ſacri loci ingreſſu abſtinendum eſt: quia voluptas ipſa eſſe ſine culpa nullatenus poteſt. Non enim de adulterio, vel fornicatione, ſed de legitimo matrimonio ſuſceptus fuerat, qui dicebat [Ecce enim in iniquitatibus c conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea.] *& infra.* Oportet itaque. legitima * carnis copula vt cauſa prolis ſit, non voluptatis; & carnis commiſtio creandorum liberorum ſit gratia, non ſatisfactio vitiorum d. Si quis ergo ſua † coniuge, non cupidine voluptatis captus, ſed ſolummodo liberorum creandorum gratia, vtitur; ipſe profecto de ingreſſu eccleſiæ, ſeu de ſumendo corporis Dominici, ſanguiniſque myſterio, ſuo eſt relinquendus iudicio: quia à nobis prohiberi e non debet accipere, qui in igne f poſitus neſcit g ardere. Cum vero non amor procreandæ ſobolis, ſed voluptas h dominatur in opere commiſtionis; habent coniuges etiam de ſua commiſtione, quod defleant i. *& paulo poſt.* Tunc autem k vir, qui poſt admiſtionem coniugis aqua locus fuerit; etiam ſacræ communionis myſterium valet accipere: cum ei iuxta præfinitam ſententiam eccleſiam etiam licuerit intrare.

† *ſuā cōiugē*] or.

* Legitima.] *Ita emendatum eſt ex varijs codicibus B. Gregorij. Antea legebatur*, oportet itaque legitimam carnis eſſe copulam. *Multa etiam alia ſunt emendata.*

l *Hinc etiam in diebus abſtinentiæ nuptiæ celebrari prohibentur.*

Vnde in Laodicenſi concilio, c. 52. legitur.

¶ In diebus Quadrageſimæ nuptias celebrare non licet. C. VIII.

Iuo p. 8. c. 49.

j NOn oportet in Quadrageſima aut nuptias, vel quælibet natalitia m celebrare.

Item ex concilio Martini Bracharenſis, c. 48.

¶ De eodem. C. IX.

Burc. l. 13. c. 10. Poly. l. 3. tit. 24. Iuo p. 4. c. 43.

NOn licet in Quadrageſima n natalitia o martyrum celebrare: ſed tantum ſabbato, & Dominica pro commemoratione eorum oblationes offerri. Sed nec natalitia, nec nuptias liceat in Quadrageſima celebrare.

Item ex concilio Ilerdenſi.

Simile habetur in cōc. Saleguſ. c. 3.

¶ De eodem. C. X.

Sent. 4. diſt. 32. Poly. l. 6. tit. 5. Burc. l. 9. c. 4.

ij NOn oportet à Septuageſima vſq; in octauas Paſchæ, & tribus hebdomadibus p ante feſtiuitatē ſancti Ioannis Baptiſtæ, & ab

NOn oportet in Quadrageſima.] CASVS. Præcipitur hic ne quis traducat vxorem in Quadrageſima, vel anniuerſaria faciat in quibus conuiuia fiunt. & quòd dicitur ibi, nuptias, ideſt, nuptialia conuiuia.

m *Natalitia.*] nō martyrū, ſed hominū: vel ad litterā intelligas.

NOn licet.] CASVS. Hic recitatur conſuetudo eccleſiæ Mediolanenſis, & quarumdam aliarum eccleſiarum, quæ non celebrant aliquam ſolēnitatē in Quadrageſima, nec faciunt id quod ſequitur. Vel olim obtinuit, ſed nunc non obtinet.

n *Non licet in Quadrageſima.*] hoc de honeſtate dicunt quidam. ff. de ritu nup. ſemper in coniunctionibus.

o *Natalitia.*] poteſt dici hoc eſſe abrogatū. nā hodie celebrātur bene in Quadrageſima. Vel intellige ꝙ nō debēt celebrari vt fiant ibi cōuiuia, & interſint hiſtriones, & mimi q̄ turpia, &c. & huic intellectui conſonat quod ſequitur. ſed tantum in ſabbato, &c. & j. ea. nec vxorem. Natales vocantur martyrum paſsionum dies, quia in eis naſcuntur ad vitam, & moriuntur mundo. de conſuetudine eſt in eccleſia Mediolanēſi quòd in Quadrageſima nō celebrant *. De his natalibus habes C. de proba. neque tales. Et Virgilius: *Meus eſt natalis Iola, &c.* Ioan.

Natales qui dicuntur.

* Scilicet natales martyrum: nec vxores ducunt.

NOn oportet.] CASVS. Hic prohibetur certis temporibus anni aliquam duci vxorem: & ſi fuerit traducta, ſeparentur ad tempus pro contemptu ad pænitentiam. Quæ ſequuntur plana ſunt vſque ad quæſtionem, *Pœnitentiam*, per quam mutua vel viua ſeruitus impenditur.

p *Tribus hebdomadibus.*] ſed numquid iſtæ tres hebdomadæ ſunt immediate ante feſtum ſancti Ioannis? ſubaudi, non. ſed cum interuallo inter eas & feſtum, vt extra de fer. capellanus. & ponit has duas opiniones. approbat tamen quod cum interuallo accipiendæ

piendæ sunt, & incipiunt à diebus Rogationum.

a ¶ *Separentur*] ad tempus. extra de ma. contrac. contra inter. eccle. litteræ. non est contra. extra cod. tit. ex litteris, in fine. quia ibi loquitur de interdicto ecclesiæ, non de tempore feriato. Vel ibi prohibetur perpetua separatio, hic permittitur ad tempus.

& sic monasterium adiuit. victus clamoribus vxoris & familiæ, de monasterio exiens ad domum propriam rediit: quæsiuit postea à Papa an liceret ei vti vxore sua, cui Papa rescribit, & respondet inquisitioni eius. & non directe sed per consequentiam ostendit talẽ conuersionem nullam esse, & non tenere, ex quo facta fuit sine spõ-ta-

aduentu Domini vsque post Epiphaniam nuptias celebrare. Quod si factum fuerit, separentur [a].

Iuo p. 8. c. 142. Pann. l. 6. c. 2.

Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, c. 48.

De eodem. C. XI.

NEc vxorem ducere, nec conuiuia facere in quadragesimali tempore conuenire posse nullatenus arbitramur.

Sent. ibidem. Iuo p. 8. c. 47. Pann. l. 6. c. 3.

Hæc autem seruanda sunt, si vxor consensum adhibere voluerit: ceterum sine eius consensu, nec causa orationis continentia seruari debet.

Vnde Augustinus in libro primo de adulterinis coniugijs, c. 2.

¶ Nisi ex consensu communi, orationi coniuges vacare non possunt. C. XII.

APostolus nec ad tempus, vt vacetur orationi [b], nisi ex consensu [c], voluit coniuges carnali inuicem fraudare [d] debito.

Sent. 4. dist. 32. Iuo p. 8. c. 133.

Hinc etiam in secundo concilio Arelatensi, c. 22. legitur.

¶ Nisi ex consensu communi, coniugatis pœnitentia non detur. C. XIII.

PAenitentiam [e] coniugatis non nisi ex consensu dandam.

Iuo p. 8. c. 280. & par. 15. c. 14. & c. 123.

QVÆSTIO V.

[f] QVòd autem sine consensu [f] vxoris vir continentiam vouere non possit, multis auctoritatibus probatur. Ait enim [g] Augustinus super psalmũ 149. in extremo.

¶ Non potest vir continentiam seruare, nisi vxoris teneat consensum. C. I.

SI dicat vir, continere [α] iam volo, nolo autem, vxor; non potest. Quod enim tu uis, non vult illa. Numquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam [h]? si alij nupserit te viuo, adultera erit. Non uult [i] tali lucro Deus compensare tale damnum. Redde debitum; & si non exigis, redde. Pro satisfactione [β] [k] perfecta Deus tibi computabit, si non, quod tibi debetur, exigis; sed reddis, quod debetur vxori.

Sent. ibidem. Iuo p. 9. c. 127.

α ¶ Continere.] *Sic etiam apud Magistrum: sed B. Augustinus, & Iuo habent,* continere iam volo, nolo iam vxorem; non potest. Quid, si tu vis, & illa non uult?

β ¶ Satisfactione.] *In aliquot manuscriptis, & apud B. Augustinum, & Magistrum, & Iuonem est,* sanctificatione. *Sed ob glossam non est mutatum.*

Item Alexander Papa II. Landulpho in Corsica.

¶ Non debet extorqueri mulieris consensus ad continentiam Deo vouendam. C. II.

NOtificasti te morte tenus infirmatum, & peccatorum tuorum recordatione, & terrore valde pauefactum, anxie quæsiisse monachum fieri, & à tua uxore minis [l], & terroribus eam occidendi, ad hoc licentiam [m] extorsisse, & sic te monasticam † uestem sine abbate [n] sumpsisse, & monasterium petijsse: postea uero, cum sanus factus esses, tuæ uxoris reclamationibus, eiulationibus, & plancti-

Iuo p. 8. c. 220. Pann. l. 6. c. 85.

† al. monachicã

Tempus [illegible]

NEc vxorẽ.] HAEC AVTEM Hæc est quarta pars quæstionis, in qua dicitur quòd nec vir sine consensu vxoris, nec econtra potest vacare orationibus. Ioan. de Fant.

b APostolus.] ¶ Orationi.] priuatæ, vel priuato loco, quod facere & incipere velit, sed solenni orationi, Missæ, & tempori, & officio, & canonibus, & vniuersali ecclesiæ indicto vacare licet, & debet & potest, vt de conse. dist. 2. omnis homo. ꝭ. ead. q. 2. quos. supra dist. 5. cap. 3.

Cõiugale debitum nõ est ĩ ecclesia reddendum.

c ¶ Nisi ex consensu.] nisi pro succursu terræ sanctæ. extra de vo. & vo. redemp. ex multa. in versi. in tanta.

d ¶ Fraudare.] sed quid si in ecclesia velit vxor debitum exigere à viro, numquid debet ei reddere? Gratianus dicit ꝙ sic. tu cõtra 1. ar. ff. de sol. quod dicimus. Sed quid si à sacerdote tempore canonis petatur debitum? Idem dico ꝙ non tenetur reddere tunc. arg. 29. dist. cap. 2.

ε Vbi tunc non possunt exire ecclesiã secũdũ Lau. De hoc etiã not. supra 21. dist. quoniã.

e PAenitentiam.] publicam scilicet & solennẽ, scilicet ꝑ quã ius alterius læditur.

QVòd autem.] Hęc q̃stio diuiditur ĩ quinque partes, in quarũ prima probat per sex auctoritates, ꝙ vir sine licentia vxoris, & contra, non potest continere, q etiã meretur reddendo debitum. Secunda ibi, *Tũc saluabitur*. Tertia ibi, *Qui uxorem*. Quarta ibi, *Manifestum*. Quinta ibi, *Nec illud*. Ioan. de Fan.

Maritus continentiam sine consensu vxoris vouere non potest.

f ¶ *Quòd autem sine consensu.*] Hæc quæstio quinta negatiue soluitur: quia vir non potest continentiam vouere sine consensu vxoris expresso vel tacito, nisi sit sponsa nondum cognita. extra de conuer. coniug. ex publico. & in casu fornicationis, vt 27. q. 2. Agathosa.

g ¶ *Ait enim.*] super psalmo, Laudate Dominum quoniã bonus.

SI dicat vir.] CASVS. Ostenditur in hoc cap. ꝙ vir sine consensu vxoris non potest continere; quia displicet Deo continentia viri, ex qua sequitur prostitutio vxoris. reddat igitur quod debet: scilicet exactus. & quod sibi debitum est, non exigat, & reputabitur pro satisfactione.

h ¶ *Fornicaria.*] 27. quæst. 2. si tu.

i ¶ *Non vult.*] 14. dist. quod ait.

k ¶ *Pro satisfactione.*] quia reddere debitum meritorium est. ĩ. e. secundum. 32. q. 2. connubia. contra. sed ibi soluitur.

NOtificasti te.] CASVS. Hug. sic ponit hunc casum. Iste Landulphus timore mortis licentiam ab vxore violẽter extorsit, taneo consensu vxoris. In quo datur intelligi ꝙ potest ea vti cognoscendo, reddendo saltem debitum. Sequens cap. patet.

l ¶ *Minis.*] arg. quòd confessio vel consensus ab aliquo contra ipsum extortus non præiudicat illi. arg. 31. q. 2. Lotharius. & 15. q. 6. auctoritatem 2.

m ¶ *Licentiam.*] item arg. à contrario sensu, ꝙ non potest exire de monasterio qui cum vxoris intrauit licentia. Item arg. ꝙ coacta licentia vel voluntas nulla est: non quia hic non fuit licentia, vt in princip. dicitur: sed quia coacta, ideo hic nulla dicitur. sed videtur contra. 15. q. 1. merito. vbi dicitur, ꝙ coacta voluntas, voluntas est. Respond. secus est hic & in matrimonijs, vbi exigitur voluntas directa, vel spontanea, extra de spon. cum locum. & in habitus assumptione. extra quod met. cau. ca. 1. secus est in iuramento, vbi nulla excusat necessitas: quia ipsum necessitatis semper est. 22. q. 1. ita ergo consulitur tamen isti, vt not. 15. q. 6. auctoritatem.

n ¶ *Sine abbate.*] idem si cum abbate.

a ¶ Cum

a ¶ *Cum omni.*] argu. quòd prætermissis circumstantijs alicui facto debitis non intelligitur istud esse factũ. ꝟ. 30. q. 5. aliter. distinctio. 23. quorumdam. ꝟ. 17. q. 2. Gonsaldus. argu. contra extra de reg. & transeun. ad relig. c. ad apostolicam sedem. quia tenet ibi monachatio omissa probatione.

sensus confirmat præcedentes ff. de ser. rusti præd. per fundum. argu. contra. ff. communia prædio. receptum. vbi dicitur ꝙ prior cõsensus debet durare. Quidam dicunt ꝙ exire potest, sed cõtra eos est extra de eo qui dux. in ma. c. 1. per quod dico, ꝙ exire non potest. Sed vsquequo habebit maritus licentiam reuocandi eam? Dicunt quidã ꝙ intra annum & diem arg. 20. q. 2. puella. Baz. dicebat quòd intra triennium. 17. q. 2. si quis incognitus. Alij dicũt quòd tũc potest reuocare[2] cum primo copiam habuit, post non. ꝟ. 1. q. 1. constat. Ego dico ꝙ quandocumque potest, vt ĵ. cap. proximo[3].

Maritus vsquequo pôt vxorẽ suã reuocare, quę sine eius cõsẽsu religionẽ ingressa est.

[2] Adde ad hoc qđ not. 7 q. 1. si quis.

[3] Quidã dicunt, & forte bene, ꝙ mulier, quę non vouit quãdo vir ingressus est monasterium, viro inuito non pôt ingredi monasterium si ue religionẽ, & ingressam pôs educere. arg. ĵ. c. proxi. quia non tenuit ĩgressus ei⁹. vt extra de cõuer. coniug. quidã. secus si in ingressu viri vouisset; quia tũc ĩgressus eius tenet secundũ Innocen.

Cum

bus, tuæque familiæ dispersionibus deuictus [a], vtpote pænitens, domum remeasse, & post multos dies quorumdam sapientum consilio ad iam dictæ mulieris cubile redijsse. Nunc autem, si tibi tua vxore vti liceat, nostrum requiris consilium. Si ita denique est, vt tuus nuntius narrat; non videtur nobis rationabiliter, neque sana mente id factum: quoniam, cum omni[a] homini ad monasticam tendenti vitam legaliter, sancte, & iuste sit peragendum; tu contra leges minaciter, & violenter à tua vxore, partim terrore mortis, partim tuæ infirmitatis doloribus exinanitus, deuia secutus, nulla, vt dicitur, licentia accepta recessisti, & monasterium petisti. Non enim violentia, sed ex pari voluntate, & consensu (sicut sancti patres dicunt) hoc fieri debet: neque vir [β] monasterium eligere; aut professa continentia habitum cum festinatione[b] debet mutare.

[a] ¶ Deuictus] *Iuo habet*, utpotę pænitens deuictus: *Pannormia*, utpote penitus deuictus domum remeasse.

[β] ¶ Neque uir.] *Apud Iuonem, & in Pannormia legitur*: neque uir in monasterium recipiẽdus est, nisi uxor illius femineum monasterium elegerit; aut professa continentiam habitum cum festinatione mutauerit. *Sed mutatum non est: quoniam glossa videtur magis conuenire lectioni Gratiani.*

Capit. l. 5. c. 16.

Item ex concilio apud Compendium.

¶ Vir potest abnuere uota continentiæ, quæ sine eius consensu Deo uxor obtulerit. C. III.

Burch. l. 9. c. 47. Iuo par. 8. c. 185 & par. 9. c. 124.

MVlier, si sine licentia † viri sui velum in caput miserit; si viro placuerit[c]; recipiet eam iterum ad coniugium[d].

Item Augustinus ad Ecditiam, epist. 199.

Et Beda. 1. Cor. 7.

¶ Non potest vir continentiæ vota rescindere, quæ eius assensu mulier Deo promisit. C. IIII.

Iuo par. 8. cap. 136. Pann. l. 6. c. 80.

† al. constantissime

QVod Deo pari consensu ambo voueratis, perseueranter vsque in finem [e] reddere ambo debuistis. A quo proposito si lapsus est ille; tu saltem instantissime† [f] perseuera[g]. Quod te non exhortarer, nisi quia tibi ad hoc ipse consenserat. Nam si numquam tenuisses eius assensum, numerus[h] te nullus defendisset annorum. *& post pauca.* ¶ Non quia pariter temperabatis à commistione carnis, ideo tuus maritus esse destiterat; immo vero tanto sanctius inter vos coniuges manebatis, quanto sanctiora[i] concorditer placita seruabatis. Nihil ergo de tua veste, nihil de tuo auro, vel argento, vel quacumque pecunia, aut rebus vllis terrenis tuis sine arbitrio eius facere debuisti. *& infra.* ¶ Est quidam pro modulo personæ habitus matronalis à viduali veste distinctus, qui potest fidelibus coniugatis salua religionis obseruantia conuenire. Hunc[k] te maritus si deponere noluit; ne te [a] velut viduam illo viuente iactares; puto, quia non fuerat in hac re vsque ad dissensionis scandalum perducendus ma-

QVod Deo pari consensu] CASVS. Ecditia cum viro suo ĩ domo propria ppetuæ continentiæ votũ emisit. vnde duplex inter eos emersit dissẽsio. Prima quia ille per incontinentiam votum volebat violare. Secunda qa illa e contra tamquam soluta sub veste viduali & nigra de rebus suis disponebat. De prima pcepit Ecditię, ꝙ quãuis vir peccauerit, illa tamen in voto continẽtiæ perseueret. De secũda præcepit, ꝙ tã de veste q̃ de rebus dotalibus se regat arbitrio viri. poterit enim saluari sub habitu Susãnę, etsi non habeat habitũ Annæ. Hug. breuiter Bẽn. sic ponit hũc casũ. Ecditia & ei⁹ vir cõmuni cõsensu in propria domo vouerant continentiã. postea sine volũtate viri res dotales dedit ecclesijs & pauperib⁹, & vestem nigram monasticam inuito viro accepit, etiam quasi pro derelicto maritũ habebat: unde uir multũ scãdalizatus est. Augu. autem eam de uoto multũ cõmendat, sed de alijs redarguit.

b ¶ *Cum festinatione.*] sed numquid tenetur vir iste cõtinere post mortem vxoris? sic, nec exigere potest: ad monasterium tamen non cogitur redire. extra de conuer. coniuga. quidam. extra eo. tit. placet. sed contradicit extra eo. titu. ex parte. vbi compellitur redire ad monasterium. Sed dic ꝙ ibi vxor dederat licentiam, & ipse solenniter professus erat. vel ibi verbũ, cõpellas, nõ extenditur nisi ad verbum dimittat. quod post sequitur in dicto c. ex parte. est cõsilium. Nec obst. extra eod. tit. cõsuluit. quia ibi non fuit reuocatus ab vxore ea viua. & quia iã in monasterio fuerat plusquã per annũ, & quia post mortẽ vxoris fuit per aliquã ulum tempus in monasterio. Vtrum autem vir, qui sine licentia vxoris intrauit monasterium, auctoritate sua exire possit, dubitari posset: & videtur ex hoc c. quòd possit ĵ. e. vna.

c MVlier placuerit.] in optione ergo viri ponitur si velit eam reuocare: sicut in optione prælati est, an velit rem vacante sede alienatam à capitulo repetere, vel pretium retinere 12. q. 2. si qua de rebus. vtrum autem vir teneatur eam reuocare, vel pariter conuerti, vel continentiam vouere, dictum est 27. q. 2. Agathosa, nam si noluit eã reuocare, episcopus debet eam sua auctoritate extrahere. arg. extra de conuer. coniug. c. 1. nam bonus iudex debet talia corrigere. extra de offic. ordi. cap. 1. ff. de offic. præsi. præses.

d ¶ *Coniugium.*] sed pone ꝙ mulier sine licentia viri intret religionem, immo viro contradicente. post vir consentit, sed ipsa cõtradicit. nũquid potest ipsa exire? Videtur ꝙ non; quia vltimus cõ-

e ¶ *In finem.*] uitæ.

f ¶ *Instantissime.*] argu. quòd fides est seruanda ei qui contra fidẽ uenit[4] 22. q. 4. innocens. arg. contra. 25. dist. est. 6. extra de iureiuran. peruenit. 1.

g ¶ *Perseuera.*] sed quid si alter fornicetur postea, numquid reliqu⁹ pôt ipsũ repetere? arg. hic ꝙ nõ. arg. cõtra extra, de iureiur. tua. Dicũt qdã ꝙ auctoritate epi restituet ei: ut de diuor. extra, literis.

h ¶ *Numerus.*] arg. cõtra præscriptionem. nõ enim præscriptione tẽporis defendit qđ ab initio de iure cõmuni non pôt sortiri effectũ, ut 23. dist. illud autẽ. dist. 100. cõtra morẽ. ꝟ. 1. q. 1. nullus eps.

i ¶ *Sanctiora.*] ab initio tamen cum contrahũt, cõtrariã debẽt habere uoluntatem, s. de sobole suscipienda. 27. q. 2. omne itaque.

k ¶ *Hunc.*] ex hoc uidetur quòd uxor non possit facere eleemosynam sine licentia uiri, sed istud intelligas de rebus dotalib⁹. nam dominiũ rerũ dotaliũ est penes mulierẽ de iure naturali, de iure ciuili est penes maritũ. C. de rei uen. doce. & de his intelligas hoc c. Vel si uis intelligere de paraphernalibus cõsilium est hic. nã cui commisit corpus, honestum est ut res cõmittat. C. de pac. connu. hac lege. & extra de dote post diuor. c. ulti. Sed quæro cum isti uotum emiserint, quare uestes mutare non possunt? Ad hoc dicas ꝙ uir duplicem habet seruitutem in uxore, unam quoad debitũ reddendum, aliam quo ad ministerium sibi exhibendum. vnde licet unam relaxauerit, non tamen aliam. ff. de. serui. urb. prẹd. si domus. & extra de conuer. coniug. quidam.

[4] Cũ ista gl. cõcordãt Ange. ĩ l. qui seruũ. ff. de ver. obli. & Alexan. de Imo. ĩ l. cũ propõnẽs. C. de pacto.

Præscriptio nõ defendit inualidum.

Eleemosyna an possit fieri per vxorẽ sine licentia viri.

Vxor duplicẽ seruitutẽ viro debet.

a ¶ *Magis.*]q.d.cum perduxisti eum ad scandalū dissensionis potius malum fecisti viro non obediendo, quàm bonum feceris abstinendo.
b ¶ *Anna.*] i. vidua.
c ¶ *Susanna.*]id est, vxorata.

quia plus amat uirgines Christus, quia sponte tribuunt quod eis non fuerat imperatum:unde dicit,nō expedit homini nubere,&c. Et no. ꝙ hoc totū consueuit legi sub uno cap,posses tamen legere sub tribus, ut facit H. *Saluabitur.* non negat Apostolus quin aliàs possit saluari, sed hoc dicit, quia sic saluari meretur.& sunt uerba

gis[a] inobedientiæ malo,quàm illius † abstinētiæ bono. Quid est enim absurdius, quàm mulierem de humili veste viro superbire; cui te potius expediret obtemperare candidis moribus, quàm in nigellis vestibus repugnare? quia,& si te indumentum monachæ delectabat;etiam hoc gratius posset, marito obseruato, exoratoque sumi, quàm illo inconsulto, contemptoque præsumi. Quòd, si omnino non sineret; quid tuo proposito deperiret? Absit, vt hinc displiceres Deo; quòd coniuge tuo nondum defuncto non indueretis, sicut Anna[b], sed sicut Susanna[c].

[a] ¶ Ne te. *In vulgatis erat,* Ne te puta velut viduam iactare. *Emendatum est ex aliquot vetustis, originali, & Beda, & alijs collectoribus, itemque alia multa.*

Idem in eadem epistola.

¶ Continentiæ meritum habet, qui pro incontinentia vxoris debitum sibi reddere cogitur. C. V.

SEcundum verba[d] Apostolica, etiam si se vir continere voluisset, & tu noluisses; debitum tibi reddere cogeretur, & illi Deus imputaret[e] † ad continentiam; si non suæ,sed tuæ cederet infirmitati, ne in adulterium caderes. ¶ Quisquis[f] igitur compatiens infirmitati vxoris reddit, non exigit debitum; aut si propter propriam infirmitatem ducit vxorem, plangens potius,quia sine vxore esse non potuit,quàm gaudens, quia duxit; quisquis vendit, quod nouit, quia, etsi maneret, beatum non faceret[g]; quisquis, quod emit, nouit, quia transiet[h], & de his non præsumit[i], & facit ex eo,quod habet,misericordiam cum non habentibus; securus[k] expectat † diem nouissimum.

¶ *Caput hoc, quod eodem modo habetur in Polycarpo, confectum est ex duobus B. Augustini indicatis locis, verbis nonnullis partim omissis, partim mutatis, salua tamen sententia.*

Item ad Armentarium, & Riparium, & Paulinam, epistola 45.

¶ Vota continentiæ sine, vxoris consensu reddi non possunt. C. VI.

VNa sola causa esse posset, qua te id, quod uouisti, non solum non hortaremur, verum etiam prohiberemus implere; si forte tua coniunx hoc tecum suscipere animi, seu carnis infirmitate recusaret. Nam, & vouenda talia non sunt a coniugatis; nisi ex consensu, & voluntate communi: & si præpropere factum fuerit; magis est corrigenda[l] temeritas, quàm persoluenda promissio. Neque enim Deus exigit,siquis ex alieno[m] aliquid vouerit, sed potius vsurpare vetat alienum.

Item Hieronymus libro primo aduersus Iouinianum.

¶ Absque ceteris operibus nec sola virginitas saluat, nec cetera absque virginitate proficiunt. C. VII.

2 TVnc saluabitur[n] mulier;si illos genuerit filios,qui virgines[o] permansuri sunt; si quod ipsa[p] perdidit,acquirat in liberis, & damnum radicis[q], & cariem[r], flore compenset[s], & pomis[t].

Idem Ibidem.

† al. vllius.
Luc. 12.
Dan. 13.
Beda ibidem, & glossa ordinaria
Sent. 4. dist. 32. Polyc. l. 6. ti 4
† al. imputaret cōtinentiam
Aug. i Psal. 147.
† al. expectet,
Sent. ibidem. Iuo par. 8. c. 134

SEcūdum verba.] CASVS. Primo probat Aug. quòd vir sine consensu vxoris continere nō pōt, imo tenetur ei reddere debitū, & si nō exigat. Secūdo dicit ꝙ ille qui nubit, q̄a aliter continere nō potest tanquā non nubēs & securus expectat diē iudicij sicut ille qui vēdit, &c. & sicut ille q̄ emit,&c. *Ad vtrumque quisquis,* supple sicut. *Non præsumit,*superbiēdo, & ī eis spē ponēdo & tanguntur hic tria verba Apostoli dicētis: Qui habēt vxores, sint tamquā nō habentes: & qui vēdūt, sint tamquam non vendentes:& qui emūt,sint tamquā non ementes.
d ¶ *Secundum verba.*] in quibus dicitur de debito reddendo.
e ¶ *Imputaret.*]arg. ꝙ pro cōpleto habet q̄d per volētem agere non stat,ne fiat arg. š. proxi. causa.q.5.proposito.
f ¶ *Quisquis.*] tāgit illa tria verba Apostoli: q̄ habēt vxores,sint tāquā non habētes:& qui vendūt,sint tamquā non vēdentes:& qui emūt, sit tanquā nō emētes. 31. dist. lex continentiæ.
g ¶ *Non faceret.*] scilicet non faciendo eleemosynam.
h ¶ *Quia transiet.*] .i. transitorium est.
i ¶ *Præsumit.*]superbiēdo cum eis.
k ¶ *Securus.*]hæc clausula repetitur cum qualibet præcedenti ab illo loco, quisquis,&c.

VNa sola.] CASVS. Quidā, sine licentia vxoris cōtinentiam vouerat: quærebatur vtrum teneretur eā seruare.Et respōdet quòd nō:quia talia fieri debent de communi consensu viri & vxoris.vnde talis promissio magis est corrigenda quàm adimplenda.
l ¶ *Corrigenda.*]simile š.22. quæst.4.definitio. Et est hic argum. quòd si alter sine licentia alterius intret religionem,quòd sua auctoritate potest exire 1.
m ¶ *Ex alieno,*]hoc verum est,si eo animo vouit, vt auferat illi cuius est: aliàs licitum est alicui rē alienā legare: vt insti. de leg. §. nō solum. licet secus sit secundum canones, vt extra de test. 2. c. filius.
ADDITIO. Secundum T. Sed Vin. & Bene. aliter vidētur intelligere, vt ibi no. in glos. cum quis. secundum Gof.

1 De hoc nota. supra ca. c. 2. in gl. fi.

TVnc saluabitur.] Hæc est secunda pars q. in qua probat, ꝙ debemus esse virgines, s. mente & corpore si possumus, aliàs mēte, sine qua nullus saluabitur. Io. de Fan.
CASVS. In hoc c. tria continētur c. in quibus tractatur tam de virginitate mentis quàm carnis. In primo dicitur, ꝙ tūc saluabit̄ mulier, & suā virginitatē bene seruat, si ideo nubat vt filios pariat ad iustitiā, & vt saluētur. In secūdo c q̄d incipit ibi,hoc solū. dicit̄ ꝙ sicut sola virginitas sine bonis operib⁹ nō proficit, vel sufficit ad salutē;sic alia opera absq; uirginitate, mentis continentia & castitate sunt imperfecta. In tertio c. quod incipit, qui sitit. multipliciter commendat uirginitatem carnis, & eā præfert bono nuptiarū, ba Hiero. exponentis illud Apostoli ad Timotheum, scilicet, saluabitur mulier per filiorum generationem, si permanserint in fide, dilectione, & sanctificatione: quod intelligitur quantum in ea est. *Radicis,* radix filiorum est mater. *damnum radicis*, id est, corruptionem suæ carnis. finis ibi ubi dicit, *si castrati*, & duæ præcedentes in primo c. ibi, *qui virgines permansuri*, & in secūdo c. *absque virginitate*, intelliguntur de uirginitate mentis, quæ præcipi potest,& necessaria est: quia sine ea nemo saluatur. Principium uero illius cap. *qui sitit.* de uirginitate carnis intelligitur: quæ non potest præcipi ante uotum, sed tantum persuaderi. Sequens c. patet.
n ¶ *Tunc saluabitur.*] exponit Hieronymus illud Apostoli ad Timotheum: Saluabitur mulier per filiorum generationem, si permanserint in fide & dilectione & sanctitate.
n ¶ *Saluabitur.*]id est, merebitur saluari.
o ¶ *Virgines.*]id est, integri in fide.
p ¶ *Si quod ipsa.*] scilicet uirginitatem corporis. & est simplex relatio.
q ¶ *Radicis.*] scilicet suiipsius.
r ¶ *Carnem.*] id est, corruptionem suæ carnis.
s ¶ *Compenset.*] quantum in ipsa est.
t ¶ *Pomis.*] id est, filijs, qui dicuntur flos & pœna; sicut mater radix.

a H *Oc solum*] ¶ *Virginitas.*] scilicet carnis.
b *Virginitate*] scilicet mentis.
c ¶ *Castitate*] alterm in affectu seruata.
d Q ¶ *Imperfecta.*] quo ad vitam æternam promerendam.
e *Vi sitit.*] verba ponit hic Euāgelij,& loquit̃ de siti cōtinētię.

o ¶ *Et duæ*] scilicet tunc saluabitur,& alia, scilicet,hoc solum,ibi, absque virginitate.
p ¶ *De virginitatis affectu.*] id est, quæ in mente est.
q Q ¶ *Principium.*] scilicet illius ca. qui sitit veniat,&c.
Vi uxorem.] Hæc est tertia pars q. secundum Io. de Fan.
r ¶ *Conuertatur.*] intrādo monasterium, si iuuenis est. Vel si senex est, contineat in sæculo. extra de cōuer. coniug. cum sis. Et hic dicit Hug. quòd eo ipso, ꝙ dat vxori licentiam, intelligitur vouere 1. & si non exprimat, compellendus est ire ad religionem, vt not. s. 27. q. 2. Agathosa. & sufficit tacita licentia, scilicet permittere, vt hic. & ar. extra de conuer. cōiug. consuluit. Alij dicunt quòd qui dat licētiam, nisi expresse voueat cōtinere, non tenetur, nec monasterium ingredi, immo eam reuocare potest de monasterio. extra de conuer. coniug. c. 1. & quod dicit hic similiter conuertatur, dicunt nisi malit eam reuocare. sicut enim secūdum istos expressus cōsensus exigitur in cōtrahendo, ita in separando matrimonio. arg. extra de reg. iur. omnis res. Alij distinguunt, ꝙ si mulier sciuit ius, quæ dedit viro licentiam, tunc etiā intelligitur vouere, secus si ignorauit.
M *Anifestum.*] Hæc est 4. pars q. 5 qua probat, ꝙ vir est superior mulieri. Io. de Fān.
C a s v s. Dicit hic, ꝙ si vxor votū abstinētiæ sine cōsensu viri faciat, vir de legis auctoritate pōt illud reuocare sine peccato. si vero vir vxori vouētī cōsenserit, etsi peccet vir reuocando, vxor tamen debet obedire reuocanti. *Legem,* Moysi in Genesi.
s ¶ *Vota.*] quæ scandalizent virum, vt iacere in camisia, vel ieiunare cum ipse pranderet.

C. VIII.

HOc solum nunc dico, quòd quomodo absque ceteris operibus uirginitas[a] sola non saluat; sic omnia opera absque uirginitate[b], puritate, continentia, castitate[c] imperfecta[d] sunt.

Idem ibidem.

C. IX.

Io. 7. Matth. 19.

QVi sitit[e], ueniat, & bibat: qui potest capere, capiat.] Non dicit, uelitis; nolitis[f]; bibendum uobis est, atque currendum: sed, qui uoluerit, qui potuerit currere, atque potare; ille uincet, ille satiabitur. Et ideo plus amat uirgines Christus: quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum[g]: maiorisque[h] gratiæ est offerre, quod non debeas, quàm reddere, quod exigaris, Apostoli uxoris onera contemplati, [Si talis est, inquiunt, causa hominis cum uxore, non expedit[i] nubere.] Quorum Dominus sententiam probans, rectè quidem sentitis, ait, quòd non expediat homini ad cælestia regna tendenti accipere uxorem: sed difficilis res est, & non omnes capiunt uerbum istud: uerum quibus datum est. Alios eunuchos natura facit: alios uis hominum: mihi illi eunuchi placent, quos castrauit non necessitas, sed uoluntas: libenter illos in meos sinus recipio, qui se castrauerunt propter regna cælorum, & ob mei cultum noluerunt[k] esse, quod nati sunt. Simulque tractanda sententia [qui se, inquit, castrauerunt propter regna cælorum[l].] Si castrati[m] mercedem habēt regni cælorum; ergo qui se non castrauerunt, locum non possunt accipere castratorum.

Matth. 19.

Finis[n] huius auctoritatis, & duæ[o] præcedentes de virginitatis[p] affectu intelliguntur: qui non in voluntate solum, sed in necessitate est: principium[q] vero de effectu intelligitur, qui non in necessitate, & ante votum, sed in voluntate est, nec exigitur, nisi repromittatur.

Item ex concilio Rhemensi.

¶ Non licet illi ducere vxorem, qui suam velare permiserit. C. X.

Sent. ibidem
Burch. l. 9. c. 46.
Iuo p. 8. c. 184.
Pann. l. 6. c. 82.

Maritus permittens uxorem uelari, an teneatur continere.

QVi uxorem suam uelare ‡ permiserit; aliam non accipiat: sed similiter conuertatur[r].

Item Augustinus in quæstionibus Numerorum, quæst. 59.

& Beda 1. Cor. 7. & glossa ord. Num. 30.

[r] Et uotū solennizare ar. ¶. 32. dist. feriazim. ubi de hoc Archi.

¶ Vota abstinentiæ, quæ mulier permittente viro promiserit, illo prohibente seruare non cogitur. C. XI.

Sent. ibidem.
Iuo par. 8. c. 98.
Pann. l. 7. c. 48.

MAni festū est ita uoluisse legem, feminam esse sub uiro, ut nulla uota[s] eius, quæ abstinētiæ causa uouerit, reddantur ab ea, nisi auctor[t] uir fuerit permittendo. Nam cum ad peccatum eiusdem uiri pertinere uoluerit, si prius permiserit, & postea prohibuerit; etiam hic tamen non dixit, ut faciat mulier, quod uouerat, quia permissa[u] ‡ iam prius à uiro fuerat. Viri dixit esse peccatum: quia abnuit, quod prius cōcesserat: non tamen mulieri[x] uel ex hoc permissum dedit, ut quod † prius uir ei cōcesserat, postea si prohibuerit, cōtēnatur †.

‡ al. cum
† al. condenetur.

f ¶ *Nolitis*] arg. ad ea quæ perfectionis sunt, neminem esse cogendum, sed persuadendum. nam talia consilij sunt, & non præcepti. arg. 11. q. 1. aliud. & 32. q. 1. integritas.
g ¶ *Imperatum.*] s. pro xi. q. 1. integritas. quantum ad corporalem, sed de mentali præceptum est.
h ¶ *Maiorisque.*] sic 28. q. 1. iam nunc, nam nemo in necessitate liberalis exiſtit. ff de adim. le rem legatam.
i ¶ *Expedit*] s. 28 q. 1. sic enim, contra. sed verum est, ꝙ non expedit propter onera matrimonij, vt s. proxi. q. 7. omnes. sed expedit propter fornicationem vitandam 32 q. 2. c. sicut. §. his ita.
x ¶ *Noluerunt.*] id est, noluerunt exercere id ad quod nati sunt, s. vti copula carnali. Et ita secundum hoc est arg. pro carnali copula, quòd nullus est naturaliter frigidus. s. ea q. 1. requisisti. alia littera habet, voluerunt esse quod nati sunt, id est, virgines.
l ¶ *Cælorum.*] supple inquit, recipiant mercedem in regno cælorū.
m ¶ *Si castrati*] arg. quod de vno conceditur, &c. vt s. dist. 45. disciplina. 23. q. 4. forte. Alibi dicitur, quod de uno negatur, de alio conceditur, vt 25. dist. qualis.
n ¶ *Finis.*] quia præmissa c. scilicet tunc saluabitur. & c. hoc solū. & c. qui sitit. æquiuoce vtuntur hoc nomine virginitas, quandoque pro uirginitate mentis: quandoque carnis, ideo determinat vbi sic vel sic accipiatur.

t ¶ *Nisi auctor.*] mulier ergo nō pōt facere votū abstinētiæ sine uolūtate viri. Sed nūq̇d vir pōt abstinere sine vxoris cōsensu? sic. s. j. e. cū caput. licet ergo cōiuges sint pares quātū ad votū cōtinētiæ, nō tñ quantū ad uotū abstinētiæ. & hoc intelligo de quolibet voto in quo nō fit uxori preiudiciū quo ad carnale debitū, quāuis ex illo uoto, oriatur scandalū mulieri, vt in hoc sit differētia inter virū & mulierē. Similiter & de muliere dici pōt, ꝙ vouere possit, dūmodo p illud uotū mulieris nō fiat viro præiudiciū: uel si nō oriat̃ scandalū viro ex illo uoto, ut si uouet iacere in camisia cū eo, uel singulis noctibus ire ad matutinas. vñ de tali uoto intelligo istud c. alias tenet̃ mulier illud adimplere ēt uiro inuito, ut si uouet ꝙ daret denariū amore Dei, uel aliq̇d tale. hoc dicit H. canon tñ iste indistincte loquit̃. Itē uidet̃, ꝙ mulier ista peccet: quia magis obediendū est Deo q̃ homini. nā scriptū est, Vouete & reddite, &c. 17. q. 1. in prin. Sed dic ꝙ mulier ista nō obedit uiro cōtra dñm: quia dñs hoc uult. s. j. e. noluit. eo aūt ipso q̄d hic uiro cōceditur reuocare uotū abstinētiæ ꝓhibetur de uoto cōtinētiæ. Immo nec hoc uiro cōcedit̃ reuocare uotū abstinētię, immo peccat uir reuocādo, sed ꝑcipit̃ uxori ut obediat. simile extra de iureiur. debitores. & 23. q. 1. q̄d copulat̃. i fi.
u ¶ *Permissa*] continentia.
x ¶ *Mulieri.*] supra 32. q. 1. si quis vxorem.

Coniuges quantum ad uotum abstinētiæ nō sūt pares.
[z] Ad idem facit hoc c. manifestum, & s. ead c. hæc imago. & ca. noluit. Arch.

EX PRAEMISSIS. CASUS. Infert Grat. ex supradictis, quod votum continentiæ facere non potest vir sine consensu vxoris, vel econuerso: & si factum fuerit de consensu vtriusque, reuocari non poterit. Si vero vxor de cōsensu viri votū abstinētiæ fecerit, vir tñ illud poterit postea reuocare: quia mulier debet viro suo subesse in omnib⁹: & ad hoc īducit sequētia cap. quorum primū patet.

m ¶ *Lapidaretur.*] & ita videtur quod in veteri lege nūquam vir obligabatur pœna talionis. Sed tu dic cum H. quod hoc locum habebat tantū in accusatione adulterij in primo coitu: puta cū non inueniebat eam virginem, vel dicebat se non inuenisse, & ipsa contrarium probabat per aspectum linteaminis. in hoc casu nō puniebatur vir talionis pœna: sed tantū cētum siclos aureorum dabat patri puellę.

n ¶ *Demōstraretur.*] per aspectum linteaminis sanguinolenti. Sed nec hodie cum agit vir ad separationem, substinet talionem secus si agatur ad pœnam adulterij criminaliter. extra de procu. cap. tuæ. ideo autem non punitur vir pœna talionis: quia iam alia via consequeretur id quod optauit, quod esse non debet. ff. pro socio, idemque. ff. de condi. insti. quæ sub conditione. §. si quis.

o ¶ *Castigatur.*] id est, verberatur.

p ¶ *Testimonio falso.*] id est, accusatione calumniosa. hoc ideo ita expone: nam testis non obligatur ad talionem, sed alio modo punitur à iudice, si uarie respondet, vt C. de testi. nullum. H. tamen dicit, quòd sic. 3. quæst. 9. nihilominus. maxime secundum veterem legem. argum. extra de cri. fal. cap. falsus. De hoc dictum est 2. q. 3. in summa.

Ex præmissis auctoritatibus apparet, quòd continentiæ vota nec mulier sine consensu viri, nec vir sine consensu mulieris Deo reddere potest. Si autem consensu alterius eorum ab altero promissa fuerit; & si postmodum in irritum deducere voluerit, qui permisit, non tamen valet: quia in debito coniugij æque mulier habet potestatem viri, sicut & uir mulieris. atque ideo, si quilibet eorum alterum à suo iure absoluerit; ad præteritam seruitutem ipsum reuocare non poterit: quia vero in ceteris vir est caput mulieris, & mulier corpus viri; ita vota abstinentiæ viro permittente mulier potest promittere, vt tamen eodem prohibente repromissa non valeat adimplere: & hoc, vt diximus, propter conditionem seruitutis, qua viro in omnibus debet subesse.

Vnde Augustinus in libro quæstionum Genesis, quæst. 153.

¶ Mulieres viris suis debent subesse. C. XII.

Iuo par. 8. c. 94. Pann. l. 7. c. 43. & glossa ordin. Gen. 46. & Beda ad Coloss. 3.

EST ordo naturalis [a] in hominibus, ut seruiant [b] feminæ uiris, filij parentibus: quia [α] nulla iustitia est, ut maior [c] seruiat minori.

α ¶ Quia nulla.] *In Pannormia reliqua habentur vt apud Gratianum, nisi quod corrupte in ea legitur,* maiori seruiat minor. *Sed in originali, à quo non longe discedit Iuo,* quia & illic iustitia est hæc, vt infirmior ratio seruiat fortiori. *ob glossam autem non est emendatum.*

Idē in quæstionibus veteris, & noui testamēti ex vtroq; mixtim, c. 106

¶ Vir est caput mulieris. C. XIII.

Iuo par. 8. c. 95. Pann. l. 7. c. 43.

HÆc imago [d] Dei est in homine [e], ut unus [f] factus sit [β] quasi dominus, ex quo ceteri orirentur, habens imperium Dei, quasi uicarius eius: quia omnis rex Dei habet imaginem: ideoque mulier non est facta ad imaginem [γ] Dei. Sic etenim dicit [& fecit Deus hominē ad imaginem [g] Dei fecit illum.] Hinc est, unde Apostolus, [vir quidem, ait, non debet velare caput suum, quia imago [h], & gloria Dei est: mulier [i] autem ideo uelet, quia non est gloria, aut imago Dei.]

Gen. 1. Sap. 2. 1. Cor. 11.

β ¶ Factus sit.] *Quæ sequuntur, emendata sunt partim ex vetustis, partim ex ipso originali, & Iuone. In vulgatis enim Gratiani recentioribus legebatur,* factus sit homo, ex quo ceteri oriantur habens imperium Dei, quasi vicarius Dei, quia vnius Dei habet vir imaginem.

γ ¶ Imaginem.] *sequebatur,* & similitudinem, *quæ sunt expuncta, quia neque apud Augustinum, neque in vulgata græca, neque in latina vetustiore, neque apud ceteros collectores habentur. Pulchre vero de hac re disputat Basilius in hunc Genesis locum.*

Idem libro 5. quæstionum super Deuteronomium, quæst. 33.

C. XIIII.

& glossa ordin. ad c. 22. Deuter. Iuo par. 8. c. 96. Pann. l. 7. c. 45.

SAtis hinc apparet, quemadmodum subditas feminas viris, & pene famulas [k] lex esse uoluerit uxores; quòd dicens aduersus vxorem vir testimonium [l], vnde lapidaretur [m] † illa, si hoc verum esse demonstraretur [n], ipse tamen non vicissim lapidaretur, si hoc falsum esse constiterit: sed tantūmodo castigatur [o], & damnificatur, eique perpetuo iubetur adhærere, qua carere voluerat. In alijs autem causis eum, qui testimonio [p] falso cuiquam nocuerit, quod si probaretur, ius † sit occidi, eadem [δ] plecti iubetur † pœna, qua fuerit, si verum esset, iste [ε] plectendus.

† al. iussit † al. iubet

δ ¶ Eadem] *Eodē fere modo apud Iuonem, & in Pannormia. In originali vero,* eademque pœna plecti iubet.

ε ¶ Iste.] *Sic est emendatum ex aliquot manuscriptis, & originali, & Iuone.*

Item Hieronymus super epistolam ad Titum, in c. 2.

a E ¶ *St ordo naturalis.*] id est, à natiuitate & ortu proueniens. nam femina de corpore viri est. & alia ratio est, quæ in velamine corporis eius perpēditur, vt j. ead. mulier.

b ¶ *Vt seruiant.*] hoc adeo verū est, quòd patronus consentiendo libertæ vt cōtrahat, amittit in ea operas: cum in officio viri debeat esse, vt ff. de ope. lib. sicut patronus.

Filius quandoque potest dici maior patre.

c ¶ *Maior.*] dignitate, scilicet filius, seruiat minori. s. patri, qui non est in dignitate. interdū maior ætate seruiat minori de præcepto domini, vt Esau Iacob. Et quod dicit hic, nulla iustitia est, &c. verū est secundū vetus testamentum: sed secundum nouum: qui maior est, sit sicut minister. & c. 93. dist. diaconi. sed melior littera est: hęc iustitia est vt minor seruiat maiori.

H *Aec imago.*] CASUS. Probat hic Augustinus triplici ratione, quòd vxor debet esse viro subiecta. Prima: quia vir ad imaginem Dei formatus est, & non mulier: & vicarius eius est: quia vnius Dei habet imaginē. Secūda, quia in signū subiectionis mulier habet caput velatum, & non vir: quia imago est & gloria Dei. Tertia est, quia vir sine metu talionis secundum legem poterat mulierem de adulterio accusare, & non ecōuerso: secus in alijs casib⁹. *Ideoque,* id est, quia femina non habet hoc.

d ¶ *Hac imago.*] id est, in hoc dicitur habere similitudinem Dei.

e ¶ *In homine.*] quia sicut processerunt à Deo omnia, sic ab Adam processerunt omnia. hic accipit tantum hoc nomen homo in masculino genere: aliàs communis generis est, vt ff. de verb. sig. hominis.

Omnia processerunt ab Adam.

f ¶ *Vt unus.*] id est, imago Dei dicitur ipse homo: quia sicut aqua profluxit ex latere Domini, sic etiam Eua ex latere Adæ. item in hoc habet imaginem quia habet rationem, & intellectū, sicut Deus.

g ¶ *Imaginem.*] id est, similitudinem. de pœni. dist. 2. illa anima.

h ¶ *Quia imago.*] & ideo non debet celari.

i ¶ *Mulier.*] non tamen quælibet: quia non virgines de consuetudine. sed fac vim in eo quod dicit gloria, id est, Deus non gloriatur per ipsam sicut per virum. nam per eam prima præuaricatio est inducta. j. ead. mulier.

Ad hoc dicitur tam de femina quàm de viro secundum Hug.

k S ¶ *Atis hinc.*] ¶ *Et pene famulas.*] non tamen quòd immoderate verberentur. C. de repud. consensu. & s. ea. q. 2. placuit.

l ¶ *Testimonium.*] idest, accusationem.

CVm caput.] Casus. Dicitur in hoc cap. quòd ficut vir peccat, si non sit subiectus capiti suo, id est, Christo: sic Dei prima sententia contẽnitur, si mulier capiti suo, id est, viro suo non obedierit, cum etiam gentiles feminæ viris suis subiaceant. Prima sententia, quæ habetur in Genesi vbi dicitur mulieri, sub viri potestate eris, &c. postea Apostolus idem præcepit.

C. XV.

Iuo par. 8. c. 97. Pann. l. 7. c. 46.

CVm caput mulieris uir sit, caput autem uiri Christus; quæcunque uxor non subijcitur uiro suo, hoc est capiti suo; eiusdem criminis [a] rea est, cuius & uir; si non subijciatur Christo capiti suo. Verbum autem Domini blasphematur [b], uel dum contemnitur Dei prima sententia, & pro nihilo ducitur, uel cũ Christi infamatur Euangelium, dum contra legem, fidemque naturæ ea, quæ Christiana est, & ex Dei [c] lege subiecta, uiro imperare desiderat: cum etiam gentiles feminæ uiris suis seruiant communi lege naturæ.

& glossa ordin. ad c. 30. Numer.

Item Augustinus in quæstionibus Numerorum, quæst. 59.

¶ Arbitrium viri mulierem sequi oportet in omnibus.

C. XVI.

Iuo par. 8. c. 98. Pann. l. 7. c. 47.

NOluit itaque lex mulierem aliquid uouere Deo aduersus animã suam, ut non in [a] aliqua rerum licitarum, atque concessarum abstinentia in eisdem uotis feminę ualeat auctoritas, sed virilis. Ita, & si adhuc innuptæ, iam concesserat [d] pater uota persoluere; si antequàm persoluerit, nupserit, & uiro eius hoc cognitum non placuerit, non persoluat, & sit omnino sine peccato: quia mundauit eam, sicut dicit, id est, mundam iudicauit. Neque hoc contra Deum [e] fieri putandum est, cum ipse Deus hoc præceperit, hoc uoluerit.

[a] ¶ Vt non in aliqua.] *Sic in Pannormia. Apud Iuonem vero,* vt in aliquarũ rerum. *in glos. ordinaria,* idest in rerũ. *Sed totus hic locus longe melius habet in originali:* feminam sub patre, antequam nubat, & sub viro nuptam uoluit lex uouere ita aliquid Deo aduersus animam suam, id est, in aliquarum rerũ licitarum, atque concessarum abstinentia, vt in eisdem uotis feminea non præualeat auctoritas, sed virilis.

Item in libro quæstionum veteris testamenti, quæst. 45.

¶ Nulla est mulieris potestas: sed in omnibus, viri dominio subiecta est.

C. XVII.

Iuo par. 8. c. Pann. l. 7. c. 49. † al. dicere.

MVlierem constat subiectam dominio uiri esse, & nullam auctoritatem [f] habere: nec docere [g] enim potest, nec testis [h] esse, neque fidem [i] dare† nec iudicare [k]: quanto magis non potest imperare?

¶ *Restitutum est hoc caput B. Augustino, & ex eo nonnulla addita. Nam antea citabatur ex B. Ambrosio.*

Lib. 5. in Gen. cap. 7.

Item Ambrosius in Hexaemeron in tractatu diei quartæ.

C. XVIII.

Iuo par. 8. c. 91. Pann. l. 7. c. 50.

ADam per Euam deceptus est, non Eua per Adam. Quem uocauit ad culpam mulier, iustum est, ut eum gubernatorem [β] [l] assumat, ne iterum feminea facilitate labatur.

[β] ¶ Gubernatorem.] *Antea legebatur,* vt eam in gubernationem assumat. *Emendatum est ex B. Ambrosio. Glossa enim optime conuenit uoci,* gubernatorem.

Item super primam epistolam ad Corinthios in c. 2.

C. XIX.

Iuo par. 8. c. 92. Pann. l. 7. c. 51.

MVlier debet uelare caput, quia non est imago Dei. Sed vt ostendatur [m] subiecta, & quia præuaricatio per illam inchoata est; hoc signi debet habere, ut in ecclesia propter reuerentiam [n] episcopalem non habeat caput liberum, sed uelamine tectum: nec habeat potestatem loquendi: quia episcopus [o] personam habet Christi. Quasi ergo ante iudicem, sic ante episcopum, quia uicarius Domini est, propter [γ] peccatum originale [p] subiecta debet uideri.

[γ] ¶ Propter peccatum originale.] *Apud B. Ambrosium, & Iuonem legitur,* propter reatus originem. *in Pannormia vero,* propter reatum originalem. *Sed ob glossã non est mutatum, reliqua vero sunt emendata.*

Item in libro de Paradiso, c. 10.

a ¶ *Criminis.*] s. 9. q. 3. cap. 1. s. 22. q. 5. de forma. s. dist. 95. esto. arg. eamdem conditionem inferiorum ad media, quæ est mediorum ad extrema. 28. distinct. cap. quia sunt culpæ.

b ¶ *Blasphematur.*] tractabat enim Hieron. illud verbum Apostoli ad Titum: Admone adolescentulas esse subditas viris suis, vt non blasphemetur verbum Dei, id est, Euangelium. Vel verbum Dei in paradiso quatenus viris subditæ essent.

c ¶ *Ex Dei lege.*] qua dixit mulieres esse subditas viris: Conuersio tua erit ad virum, & ipse dominabitur, &c.

NOluit itaque.] Casus. Dicitur hic, quòd lex noluit vt mulier possit votum facere sine viri consensu. & si fecerit ante nuptias, vir post nuptias poterit reuocare. nec propter hoc mulier rea iudicabitur, si votum non seruat: cum Deus hoc non præcipiat. Sequentia duo cap. plana sunt per se.

d ¶ *Concesserat.*] arg. quòd abbas possit reuocare votum monachi. quod etiam emisit ante monachatum. argum. 20. q. 4. monacho plus enim est monachus sub abbate, quàm vxor sub viro, vt 12. q. 1. non dicatis.

Monachus plus subest abbati quàm vxor viro.

e ¶ *Contra Deum.*] si. s. 14. q. 5. dixit. s. 22. q. 1. si peccatũ. s. 23. q. 4. qui peccat. s. di. 26. deinde.

f MVlierem.] ¶ *Auctoritatem.*] virilia enim officia mulieribus sunt adempta. 3. quæst. 7. cap. infamis. §. tria. ff. ad Velleia. l. 2.

Officia virilia sunt mulieribus interdicta.

g ¶ *Nec docere.*] in ecclesia masculos. s. dist. 23. mulier. de conse. distinct. 4. mulier.

h ¶ *Nec testis.*] in causa criminali, nisi in illis casibus, in quibus infames admittuntur, nec in testamento insti. de testa. §. testes. nec cõtra clericos in causa criminali: quia non potest esse quod ipsi sunt, s. 2. q. 7. ipsi Apostoli. nec etiam contra laicos, vt no. 15. q. 3. de crimine.

i ¶ *Neq; fidem.*] obligatur tamen si dolose fideiubeat, vt creditorem decipiat, vt ff. ad Velleia. si decipiendi. Item & si priuilegio Velleiani renuntiauerit, obligatur, & tenetur. ff. ad Velleia. l. vlt.

k ¶ *Nec iudicare.*] nisi in casibus, vt dixi 15. q. 3. de crimine.

l ADam.] ¶ *Gubernatorem.*] per hoc videtur, quòd vir potius debet esse curator vxoris quàm extraneus. quod negat lex. C. qui dari tuto. pos. l. 2.

Vir non potest esse curator uxoris.

MVlier debet.] Casus. In hoc cap. quinque rationes assignantur quibus probatur, quòd mulier debet velare caput suum, scilicet quia non est imago Dei, & quia subiecta debet esse viro suo, & quia præuaricatio est inducta per eam, & propter reuerentiam episcopi, quia vicarius est Christi. Sequentia duo cap. patent.

Mulier quare debet caput uelare.

m ¶ *Sed vt ostendatur.*] non solum propter hoc, sed etiam, &c.

n ¶ *Propter reuerentiam.*] i. propter reuerentiã sacerdotum. arg. 54. dis. si seruus sciente. & sicut ante iudicem dominũ: ita ante vicariũ eius sacerdotẽ sit subiecta uiro. Vel propter reuerentiã sacerdotũ, id est, ne sacerdotes in eius faciẽ intuentes inuitentur ad libidinẽ.

o ¶ *Episcopus.*] i. qlibet sacerdos. de pæn. di. 3. inter hæc hircum 2.

p ¶ *Originale.*] quod originem habuit ab ipsa quo ad homines.

N *Ec illud.*] Hæc est 5. pars q. in qua ostendit magister causã quare fuit vnum principium, vnus homo. Io de Fant.
a *Otiosum est.*] id est, sine causa & mysterio factum.
b *Costa*] non de pede, ne omnino videretur famula, nec de capite, ne videretur domina: sed de costa vt collateralis videretur.
c *Multarum.*] quo ad numerum, vel multarum quo ad genus humanum.
d *Et disparium.*] quo ad sexum. Vel dispariũ quo ad speciem. & respicit ad primã creationem hominis.

& est mortuus, & contrahit, nũquid est matrimoniũ ibi? sic. ipsa tñ adulterij reatu tenetur, licet adulteriũ non cõmittat. nam dicit lex quòd tenetur quis actione furti, licet subtilitate iuris furtum non committat. C. de fur. si quis seruo. minor tamen pœnitentia ac pœna ei imponitur.

Eua quare de costa Adæ facta est.

C. XXX.

N Ec illud otiosum [a], quòd non de eadem terra, de qua plasmatus est Adam, sed de ipsius Adæ costa [b] facta sit mulier: vt sciremus vnam in uiro, & muliere corporis esse naturam, unum fontem generis humani. Ideo non duo à principio facti uir & mulier, neque duo uiri, neque duæ mulieres: sed primum uir, deinde ex eo mulier. Vnam enim naturam uolens hominum constituere Deus, ab vno principio creaturæ huius incipiens, multarum [c], & disparium [d] naturarum eripuit facultatem.

Euidentissime itaque apparet ita virum esse caput mulieris, vt nulla vota abstinẽtiæ vel religiosæ conuersationis liceat sibi sine eius licentia Deo offerre: etiam si viro permittente repromissa fuerit, non licet ei votum opere complere, cum vir voluerit reuocare permissum. Vota vero continentiæ ita alterius permissu ab altero valent offerri, quòd post permissionem non valent in irritum deduci.

CAVSA XXXIIII.

Q *Vidam vir in captiuitatem ductus est [e]: postea vxor eius audiens illum mortuum, nupsit alij: demum ille de captiuitate rediens, repetit vxorem suam: illa posterioris amore capta aspernatur torum prioris viri.*

1 *Nunc primum quæritur, an sit ista rea adulterij, quæ viuente viro suo, alteri nupsit.*

2 *Secundo, an redeunte primo sit cogenda recedere à secundo, & redire ad primum.*

e Q*Vidam vir in captiuitatẽ ductus est.*] Quia in præcedenti causa dixerat matrimoniũ separari propter frigiditatem, & quòd viro viuente separata posset alij copulari, & dubitari posset, an idem videretur faciendum propter hostilem calamitatẽ vel captiuitatem: ideo subdit causam istam, in qua ostendit quid iuris sit si quis tenetur in captiuitate, & vxor eius interim nubat alij, vt autem hæc, &c. Et not. quòd hic tractatur de illo impedimento quod dicitur ligatio: ligatio est cũ quis ligatur alteri vinculo matrimonij. & quodlibet impedimẽtum matrimonij dici potest ligatio sumendo large sive communiter, nõ proprie. arg. 26. q. 1. §. 1.

QVÆSTIO I. & II.

V *Traque quæstio [f] terminatur auctoritate Leonis Papæ, qui scribens Nicetæ Aquileiensi episcopo, episto. 77. cap. 1. & sequentibus ait.*

In Cod. canonum, c. 42.

¶ Qui alij nupserit putans virum suum mortuum esse, illo redeunte ad priorem redire cogitur. C. I.

C Vm per bellicam cladem, & per grauissimos hostilitatis incursus ita quædam dicatis diuisa esse coniugia, vt abductis in captiuitatem viris feminæ eorum remanserint destitutæ, quæ viros proprios aut interemptos putarint, aut numquam à dominatione crederent [g] liberandos, & ad aliorum coniugium solicitudine † [h] cogente transierint: cumque nunc statu rerum auxiliante Domino in meliora conuerso nonnulli eorum, qui putabantur perijsse, remeauerint; merito charitas tua videtur ambigere, quid de mulieribus, quæ alijs coniunctæ sunt viris, à nobis debeat ordinari. Sed quia nouimus scriptum, quòd à Deo iungitur mulier uiro, & iterum preceptum agnouimus, vt quod Deus iunxit, homo non separet; necesse est, ut legitimarum fœdera nuptiarum redintegrãda credamus, & remotis malis, quæ hostilitas intulit [i], vnicuique hoc, quod legitime habuit, reformetur: omnique studio procurandum est, ut recipiat vnusquisque, quod propriũ est. ¶ Nec tamen culpabilis iudicetur, & tãquã alieni iu

Sent. 4. dist. 38
Polyc. l. 6. tit. 4
Ansl. l. 10. c. 22.
Burch. l. 9. c. 55.
Iuo p. 8. c. 244. & 190. 191. 192
Pann. l. 6. c. 87.

Matth 19.

Eiusdem epistolæ, c. 2.

V *Traque.* Hęc quęs. diuidĩ in 6. partes. In prima quarũ probat per duos canones, quòd mulier non debet contrahere donec sit certa de morte cõiugis. Ioan. de Fãt. Secunda ibi, *Non satis.* Tertia ibi, *Si autẽ.* Quarta ibi, *Quod autẽ.* Quinta ibi, *Hinc etiam.* Sexta ibi, *De simpliciter.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 1. & 2. q. In secunda nulla est dubitatio. In prima quæstione distinguitur: nam si illa, quæ nubit viro viuente & absẽte, credit vel scit illum uiuere: in veritate adulterium committit. si autem nec scit, nec credit, sed habet iustam causam credendi contrarium per ignorantiam facti, quæ etiam peritissimos fallit, excusatur. qualitercumque autem nubat, reddenda est primo reuertenti. vtraque autem quæstio terminatur per cap. sequens.

Impedimentum ligationis quale est. Mulier si credit maritum mortuũ: an possit alii nubere?

f *Vtraque quæstio.*] si mulier [1] credit suum maritum mortuum, & habet iustam causam credendi, licite põt contrahere. si autem dubitat de morte viri & contraxit, licet non debeat contrahere, tenetur tñ reddere debitũ petenti. sed ipsa nõ põt exigere, vt extra de secũ. nup. c. dñs noster. & ita in tali casu vir potest eã remouere propter adulteriũ cũ nõ habuerit probabilẽ causã mortis suæ. sed si audierit eum mortuũ, licet per falsũ rumorẽ, & tunc nupserit: vir nõ põt eã de tali adulterio accusare: nisi ipsa procurauerit illum rumorem, vt ff. de adulte. miles. §. mulier. Sed pone quod mulier credit eum viuere

1 Hic uideas qđ le. & no. extra ut li. nõ

C Vm per bellicam.] CASVS. H. sic ponit hunc casum. De duobus quæsiuerat iste. quædã dũ putarẽt viros suos esse mortuos, nupserũt alijs. aliæ uero sciebãt viros suos viuere, sed credebãt nũquam eos liberãdos de captiuitate. sed reuersi sunt postea viri istarum. quæsierat ergo iste quid faciendum esset in vtroque casu. Et respõdetur in primo casu, quod separandæ sunt à secundis, & reddendæ primis: & quæ nolũt separari à secũdis, sũt excõmunicandæ. In secũdo vero casu nihil videtur responderi: quia nulla & friuola erat quæstio. quãdiu. n. aliqua scit vel credit vel dubitat virũ viuere, nõ debet alij nubere; & si nupserit, adultera erit, vt 32. q. 5. puto.
g *Crederent.*] hæc ratio friuola est, & ideo non curat ei respondere.
h *Solicitudine.*] incontinentiæ, vel paupertatis.
i *Hostilitas intulit.*] sic s. 16. q. 3. prima.

Quia

a ¶ *Qui personam.*]supra, 2.q.1. in primis.nam similitudo attenditur inter illum qui succedit inuasori, vt ibi:& istum de quo hic.
b ¶ *In coniugiorum*]arg. ꝙ ecclesia clerico debet restitui de captiuitate redeunti per quantumcũque tempus detētus fuerit, si ꝓbat iustum impedimentum 1 :cum ecclesia sit vxor clerici. 7.q.1.sicut. & dixi 7.q..pastoralis.13.q.2.vnaquæque.

ter contraxit:sed si ignorāter contraxisset: quãuis non est matrimonium secundũ:nati tamē filij inde habētur ꝓ legitimis quo ad successionem similiter vbi per consanguinitatem fit diuortiũ:qđ verũ est vbi ignoranter coniũcti sũt.arg.extra qui fi.sint legit.cũ inter si autem scienter:quo ad scientē legitimi non sunt.arg.32.q.2. solet arg.C.so.u ma. si ignorans.& C. de ince.& in uti.nup.qui contra. Sed licet.Hu.& L. ita distinguũt:falsa tamen est distinctio 3 sufficit enim alterius ignorãtia vt sit legitimi:vt extra qui fil. sit legi. ex tenore.absurdum enim est vt aliquis sit partim legitimus, & partim illegitimus. arg. ff.de li.cau.l duob⁹ Sed si ambo parentes sciunt īpedimētũ, vel affectãt ignorare,qa nõ contrahũt,pręmissa denũtiatione trina corã ecclesia:licet pro legitimo habitũ fuerit, tamē filij nõ sũt legitimi,vt extra de clã. despon.cum inhibitio.

3 De hoc etiam not. j. 35.q.7.in sũma.

ris peruasor; qui personam [a] eius mariti, qui iam non esse existimabatur, assumpsit. Sic enim multa, quæ ad eos, qui in captiuitatem ducti sunt, pertinebant, in ius alienum transire potuerunt: & tamen plenum iustitiæ est, vt eisdem reuersis propria reformentur. Quòd si in mancipijs, vel in agris, aut etiam in domibus, ac possessionibus rite seruatur; quanto magis in coniugiorum [b] redintegratione faciendum est? vt sic, quod bellica necessitate turbatum est, pacis remedio reformetur? Et ideo, si viri post longam captiuitatem reuersi, ita in dilectione suarum coniugum perseuerant [c], vt eas cupiant in suum redire consortium; omittendum est, & inculpabile iudicandum est, quod necessitas intulit; & restituendum, quod fides poscit. *& infra c. 4.* ¶ Sin autem aliquę mulieres ita posteriorum virorũ amore sunt captæ; vt malint his cohærere, quàm in legitimum redire consortium; merito sunt notandæ: ita ut etiam ecclesiastica, communione priuentur, quæ † de re excusabili contaminationem criminis elegerunt; ostendentes [d] sibimet pro sua incontinentia placuisse, quod iusta remissio [e] poterat expiare. Redeant ergo in suum statum voluntaria redintegratione coniugia: neque vllo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur, quod conditio [f] necessitatis extorsit: quia, sicut hæ mulieres, quæ reuerti ad viros suos nolunt, impiæ habendæ sunt; ita illæ, quæ in affectum initum ex Deo redeunt, merito sunt laudandæ † iudicio.

C.3. Burch.l.9.c.58. Iuo par.8.c.193.

Burch.l.9.c.57. Iuo par.8.c.192. Pann.l.6.c.88.

† al. quia inexcusabiliter contam. &c.]orig.

† al. laudabiles iudicandæ.

Item Innocentius Papa Probo, in epistola nona.

¶ Viro, vel vxore de captiuitate redeuntibus propria redintegrantur coniugia. C. II.

Iuo par.8.c.245 Pann.l.6. c.89. † Fortunius insse cognoscitur. or.]

CVm in captiuitate Vrsa mulier teneretur; aliud coniugium cum Restituta Fontanum † commisisse [g] cognouimus. Sed fauore Domini reuersa Vrsa nos adijt; & nullo diffitente vxorem se memorati esse perdocuit [h]. Qua de re domine fili merito illustris statuimus fide catholica suffragante illud esse coniugium, quod primitus erat gratia diuina fundatum, conuentumque secundæ mulieris priore superstite, nec diuortio eiecta [i], nullo pacto posse esse legitimum.

Item Hieronymus ad Amandum presbyterum.

¶ Quæ primo viro relicto, secundo adhæserit; nisi secundum relinquens, primo reconciliari non potest. C. III.

Sent.4. dist. 35. Polyc.l.6. tit. 4.

Deut.52.

NOn satis animaduertere [k] potui; quid sit, quod dicere voluit [l] [alio viro per vim accepto] Quid est, per vim accepto? congregata videlicet multitudine nolentē rapuit. Et [m] quare postea raptorē rapta nõ dimisit [n]? legat [o] libros Moysi, & inueniet desponsatã viro, si

c ¶ *Perseuerant.*] & ita videtur, ꝙ ipsi non cõpellãtur ad eas redire si noluerit, sed supplēt hic quidã, maxime. Alij intelligũt hoc de illis mulieribus, quæ viros non credebant mortuos, & tamen cõtraxerunt. quod no.in prin. cap.
c ¶ *Perseuerant.*]s̄.32.q.5.puto in princ.contra. sed illud quando maritus vel vxor scitur adhuc viuere: istud quando certis indicijs putatur mortuus esse.de pæ.dist.7. c.3.30.q.5. cap. si quis.§. incerta.
d ¶ *Ostendentes.*]arg. ꝙ ex consequentia operis ex facto præsenti præsumitur circa præteritũ 2 vt hic, & 33.q.1.requisisti.& s̄. 22. q. 2.ꝙ ait.& C.de adult.si qui.quandoq; præsumit ex præcedēti facto circa præsens: vt 2.q.1.in primis.in fine.& q.7.non potest. quandoque ex præsenti circa præsens: vt dixi 50. distinctio. si quis diaconus.quandoque ex eo quod solet fieri, pręsumitur & timetur in futurũ: vt 3.q.5.accusatores. quandoque præsumitur ex præterito circa futurum. C.de condit.fur.l. vlti. quandoque præsumitur ex futuro circa præteritum.ff.de condi.inde. si non sortem.§. si x. aut Stichum.
e ¶ *Remissio.*]id est, dimissio secundorum virorum.
f ¶ *Quod conditio.*]quod necessitas cogit, nõ est imputandũ. 22.q. 4.inter cetera. 7.q.1.pontifices.j.de conse.dist.5.discipulos.
CVm in captiuitate] Casvs. Quædam mulier nomine Vrsa cũ i captiuitate teneretur, vir eius aliã duxit. Vrsa postea reuersa Papã adijt, & nullo cõtradicēte se vxorē illius esse probauit corã Papa: quare Papa eã vxorē legitimã iudicauit, & non secũdã.
g ¶ *Commisisse.*]peccatum notat interuenisse in cõtrahendo si sciēter contraxit

h ¶ *Perdocuit*] sed qualiter probabit hoc? dicit H. per testes 4 nã in ꝑiudiciũ matrimonij secũdi non crederetur etiã ei & viro iurãtibus: nisi fama esset de hoc: vt 35 q.6. si duo. Sed nũquid crederetur viro & secũdæ vxori iurantibus? Dicũt quidã ꝙ sic, licet videatur esse causa ipsius viri: quod non cõcedo: immo nec confessio ipsorũ nec fama sufficit. extra de eo q cog. consan. vxo. suæ. super eo.
i ¶ *Eiecta*]maxime: vt 32.q.1.c.dixit.in fin. & q.7.licite. & c. vlti. nisi ꝓpter impedimentũ aliquod factũ est diuortiũ

4 Dicit hic Hu. ꝙ hic non erat op⁹ testibus, cum nullus diffiteretur illã esse vxorem: licet à quibusdam credebatur mortua esse. Arc.

NOn satis.]Hęc est 2 pars q. i qua ponit qualiter puniē mulier q̄ ad primũ virũ nõ vult redire. io.de Fan.
Casvs. H.& Beñ. sic ponunt hunc casum. Quidam rapuit vxorem alterius: quæ postea consentiens raptori ad proprium virum redire nolebat. dubitans ergo Amandus presbyter super hoc articulo, duas fecit quæstiones Hieron. Prima fuit, an illa possit remanere cum raptore? huic quæstioni respondet Hie. dicens, quòd non potest remanere cum eo: sed debet ab eo discedere, & agere pænitentiam: quia consensit in illum. Et responsio protenditur vsque ibi, *rem nouam, &c.* Alia quæstio fuit, si tunc illa iure suo possit repetere virum suum, vt ille cogatur eam recipere. Et ad hoc respondet Hier. & dicit ꝙ non potest illã repetere, vel ille cogi recipere eam. Et hoc probat auctoritate vete. testa. vtens arg. à maiori. si enim in veteri testamento non licebat ei qui dederat libellum repudij post adulteriũ, recipere vxorem: multo minus licet in nouo cogere nolentē ad recipiendam adulteram. tunc enim præceptum erat vt vir non reciperet vxorem adulteram: ergo non est mirum si nũc est permissum viro vt eam non recipiat, si non vult.ar.32.q.1.quod autem. & hæc responsio protenditur vsque in finem. Intendit ergo Hie. in hoc c.probare, quod non potest remanere cum secundo, & quòd primus nõ est cogēdus eã recipere. *Quod dicere*, id est, significare voluit hæc oratio, quã in epistola tua posuisti, scilicet *alio, &c.*
k ¶ *Animaduertere.*] hoc dicit deridendo ipsum: quia malam epistolam composuerat, vel quia verba non erant accommoda sensui ad quem assumebantur. instit.de dona.§.est & aliud.
l ¶ *Voluit.*]epistola tua, vel hæc oratio, scilicet, alio, &c.
m ¶ *Et quare.*]quem habebat prius.alias, & quare.
n ¶ *Dimisit.*]nolendo ad eum redire
o ¶ *Legat.*]scilicet quicumque de tali facto dubitauit.

in ciuitate [a] fuerit oppressa, & non clamauerit [b]; puniri [c] quasi adulteram: si autem in agro [d] oppressa sit, innoxiam [e] esse à scelere, & violentum legibus subiacere. Ergo & ista soror, quæ, vt dicit, vim passa est, vt alteri iungeretur, si vult corpus Christi accipere, & non adultera reputari, agat pænitentiam: ita dumtaxat, vt secundo viro, qui non appellatur vir, sed adulter, à tempore pænitentiæ non copuletur. Quod si durum ei videtur, & semel dilectum non potest derelinquere, nec præferre Dominum voluptati; audiat Apostolum conclamantem [Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini communicare, & mensæ dæmoniorum.] & alio loco. [Quæ communicatio luci, ac tenebris? qui consensus Christo, & Belial [f]?] Rem nouam [g] loquor, immo non nouam, sed veterem; quę veteris testamenti auctoritate firmatur. Si reliquerit secundum virum, & reconciliari priori voluerit; non potest. Scriptum est enim in Deuteronomio [Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam in conspectu eius propter aliquam fœditatem; scribet libellum repudij, & dabit in manus eius; & dimittet eam de domo sua. Cumque egressa adultera † [h] maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudij, & dimiserit de domo sua, aut certe mortuus fuerit; non poterit [i] prior maritus recipere [k] eam vxorem, quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino: ne † peccare [l] facias terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradidit tibi possidendam.

¶ *Verba huius capitis in epistola Beati Hieronymi, & in Polycarpo proxime sequuntur post ea, quę referuntur supra 32. q. 7. c. omnes causationes. Ideoque apud ipsos initium hoc ita habet.* Neque satis animaduertere.

3 *Si autem ineuitabili necessitate cogente vir in aliam prouinciam fugerit, & vxor eius eum sequi noluerit; illo viuente illa innupta permaneat.*

Vnde in concilio apud Vermerias.

¶ Quæ virum in captiuitate ductum sequi noluerit; maneat innupta, quamdiu vir eius vixerit. C. IIII.

Si quis necessitate ineuitabili cogente in alium ducatum, seu prouinciam fugerit, & eius vxor, cum valet, & potest, amore parentum, & rerum suarum eum sequi [m] noluerit; ipsa omni tempore, quamdiu vir eius, quem secuta non fuit, viuit, semper innupta permaneat.

Quod autem de coniugatis auctoritate Leonis [n] Papæ dicitur, hoc etiã de virginibus intelligendum est; vt si præter conscientiam viro nupserint alieno, non teneantur.

Vnde Augustinus in libro de fide & operibus, c. 7.

¶ Non est adultera virgo, quæ nesciens viro nupsit alieno. C. V.

Si virgo nesciens viro nupserit alieno; hoc si semper nesciat, numquam ex hoc erit adultera. Si autem sciat; iam ex hoc esse incipiet, ex quo cum alieno viro sciens cubauerit: sicut in iure prædiorum tamdiu quisque bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere [o] ignorat alienũ: cũ vero scierit [p], nec ab aliena possessio-

1. Cor. 10.
2. Cor. 6.
Deuter. 24.
† alterum] vera lectio
† al. nec.
Burch. l. 9. c. 54. Iuo par. 8. c. 189. Pano. l. 6. c. 91.
Polyc. ibidem.

Locus facit præsumi cõtra aliquem.
De hoc no. 28. q. 2. dissimimus.
Vt C. de adul. castigati.
Mulier an teneatur sequi virũ vagabundum.
Istã sententiã tenẽt Alc. Vin. Tan. & Gofre. prout not. in prędi. ca. peruenit, vbi idẽ not. Inno
De hoc no. supra 32. q. 5. si vxorem.

a ¶ *Si in ciuitate.*] ar. quòd ratione loci præsumitur cõtra aliquẽ & quòd imputatur alicui si non fecerit id quod ei prodesse possit. sic C. de incest. nup. cum ancillis. quia præsumitur consentire cum potest reclamare. ff. de noxa. si seruus sciente.
b ¶ *Et non clamauerit.*] arg. aliquem tacite consentire, vt 28. dist. diaconi.
c ¶ *Puniri.*] arg. vbi testimonium de auditu valet.
d ¶ *In agro.*] nisi & coloni ibi essent, nec clamauit.
e ¶ *Innoxiam.*] s. 32. q. 5. singe. aliàs est pars cap. de pudicitia. contra. s. 15. q. 1. si quis nõ iratus. cõtra. sed ibi lex, scilicet canonica vel promotionis.
f ¶ *Ad Belial.*] Belial interpretatur apostata.
g ¶ *Rem non nouam.*] id est, non de nouo traditam his qui audierũt. & est ar. q̃ si episcopus iurauit quòd non daret nouum feudum, & aliquod feudũ de antiquis ad eũ peruenerit, bene potest ipsũ dare, vt extra de donat. per tuas. & extra de feu. c. 2.
h ¶ *Adultera.*] non cõuicta de adulterio.
i ¶ *Non poterit.*] arg. ex quo mulier separata est à viro auctoritate ecclesiæ, non potest auctoritate sua vir eam sibi reconciliare. qđ nõ est verũ: vt C. de adult. authẽ. sed hodie. sed quid erit si adultera velit recõciliari, & vir nolit? videt q̃ vir non compellitur.
k ¶ *Recipere.*] vt cogatur à lege eam recipere: imo ipsa lege prohibetur eã recipere, sed modo tẽpore gratiæ nõ prohibetur. arg. s. 32. q. 1. quòd autem.
l ¶ *Ne peccare facias.*] inducẽdo malum exẽplũ, 11. q. 3. præcipue.

SI AVTEM. Hæc est 3. pars q. in qua quæritur qualiter & qđ fiat de femina, quę nõ vult sequi virum transeuntẽ de prouincia in prouinciam. & dicitur q̃ manebit innupta. Io. de Fã.

CASVS. hic dicit Gra. allegãdo, q̃ vnaquæque mulier virũ suũ sequi tenetur, vt dicit Hug. vt 13. q. 2. vnaquæque. sed facit hoc vt inducat c. sequens.

Si quis necessitate.] CASVS. maritus ex causa necessaria in aliã prouinciã iuit. quæritur vtrum vxor eũ sequi teneatur? Respõdet: quamdiu vir eius viuit contineat, vel eum sequatur. Sequens §. patet.

m ¶ *Eum sequi.*] si. extra de coniu. lepro. peruenit ad nos. sed secundũ H. & hoc c. & illa decre. est abrogata: & dicit adhærendũ decreto qđ est s. 13. q. 2. vnaquæq;. Alij dicũt q̃ illud decretũ est cõsiliũ. 13. q. 2. vnaquæq;. vnde si vir vult vagari, non tenetur eum sequi: sicut nec libertus patronum cui operas debet. ff. de oper. lib. quod nisi. aliter mulier non posset eligere aliam sepulturam quàm viri: quod falsum est, extra de sepul. de vxore. Tamen dicunt quidam quòd tenetur eum sequi quo ad forum. ff. ad munic. filij. §. 1. sed etiam si aliqua scienter contrahit cum histrione, tenetur eum sequi vagabundum. Vel dic quod recedentem tenetur sequi ex honesta causa. ff. de his qui no. infa. l. quod ait prætor. §. ignominiæ. 15. q. 1. si quis insaniens.

QVOD AVTEM. Hæc est 4. pars q. in qua probat magister quòd non tenetur mulier inscia viro alieno copulata. Io. de Fãtu.
n ¶ *Leonis.*] s. ea. c. 1. Ioan.

Si virgo.] CASVS. Quædã virgo nupsit alteri viro, quẽ solutũ esse credebat. quęritur vtrũ sit adultera? Et respondet q̃ nõ, quãdiu hoc credit. sed si veritate cõperta cũ eo remãserit, adultera erit sicut q̃ possidet rẽ alienã bona fide: q̃diu credit suã esse, nõ peccat: sed ex quo scit alienã esse, peccat, si eã nõ restituit. Sequẽs §. patet.
o ¶ *Possidere.*] non dicit, possedisse. nã post completã præscriptionem non scit se possidere alienum, sed possedisse. nec habet tũc cõscientiã rei alienæ: vnde non tenetur restituere: licet Hug. hoc cõsulat: vbi cõscientia remordet. 27. q. 1. §. 1. & extra de præscr. c. vlt.
p ¶ *Cum vero scierit.*] certũ est q̃ in præscriptione exigitur continue bona fides. vt extra de præscri. quoniã omne. Sed quid si postea percipiã q̃ ille à quo emerã, nõ fuit domin⁹? si statim restituã eam domino nõ possũ agere de euictione: vt. ff de euict. si rẽ. §. 1. Dicũt quidam, quòd debeo subijcere personã quæ à me petat rem illam, vt à me euincatur: vt. ff. de negot. gest. at qui natura. §. cũ me absẽte. sed adhuc eadẽ videtur restare q̃stio: quia illi qui sic à me subiectus est cũ nõ habeat mãdatũ à domino, potui obijcere exceptionem procuratoriã: qđ tamen nõ feci, & spõte pmisi à me rẽ euinci. ergo nõ potero agere de euictiõe, vt dicit illa l. si rẽ. & l. si dictũ. Ad hoc põt. dici q̃ huiusmodi exceptiones q̃ sũt dilatoriæ iudicij, põt aliquis omittere, sed nõ illas quę sũt dilatoriæ solutionis: vt ff. mãd. si fide-

si fideiussor. §. quædam. Item qualiter iurabit iste de calumnia, cum sciet se mala fide possidere? Potest dici q sub hac forma iurabit: Iuro q veni ad litigandum causa mei iuris conseruandi, vt ff de bo. lib si quis libertum. Dominus meus dicit ipsum posse confiteri, q res non sit sua, quia pudori suo debet parcere ff. man. quintus. qua-

In lectum.] Casus. Mulier quædam sub specie sororis suæ intrauit lectum mariti sororis: ille deceptus eam cognouit; quærebatur vtrum possit vti vxore sua decetero? Et respondetur, q si probauerit q eam putauerit esse suam vxorem, pænitentiam agat, & vxore sua vtatur; sed illa grauiter pæniteat, & semper contineat. Sequens §. patet.

ne recesserit [a]; tunc malæ fidei possessor perhibebitur, tunc iuste iniustus vocabitur.

[†] al. Sic

§ *Hinc † etiam ignorantia excusat eum, qui nesciens dormiuit cum sorore vxoris suæ.*

Vnde in concilio Triburiensi.

¶ Non cogatur legitimam dimittere vxorem, qui nesciens dormiuit cum eius sorore. C. VI.

Burchar. l. 17. c. 4. & lib. 19. cap. 273.

IN lectum [b] mariti absente vxore soror iuit vxoris: quam ille vxorem putans suam esse, dormiuit cum ea. Super hoc visum est, si ipse per securitatem [c] ueram hoc probauerit [d], quod inscius fecerit hoc scelus; pænitentiam [e] quidem, quæ sibi indicta fuerit, agat, & legitimum suum coniugium habere permittatur. Illa vero uindicta digna affligatur, & in æternum coniugio priuetur.

[*Item Hermes in libro Pastoris, mandato quarto.*]

PALEA. C. VII.

Iuo par. 8. c. 241. Pan. l. 7. c. 38. Sent. 4. dist. 35. [†] *conuinit.*] or. ext. de adult. si vir. [†] *conuinit*] or.

EGo dixi pastori: domine, si quis habuerit vxorem fidelem in Domino, & inuenerit hanc in adulterio; numquid peccat vir, si cum illa concumbit † ? Et dixit mihi. Quamdiu nescit peccatum eius, sine crimine est vir uiuens cum illa. Si autem scit uir vxorem suam deliquisse, & non egerit pænitentiam mulier, sed permanet in fornicatione sua, & coierit † vir cum illa; reus erit peccati eius, & particeps mœchationis illius. Et dixi illi. Quid ergo, si permanserit in uitio suo mulier? & dixit. Dimittat illam vir, & vir per se maneat. Quòd si dimiserit mulierem suam, & aliam duxerit, & ipse mœchatur. Et dixi illi. Quid, si mulier dimissa pænitentiam egerit, & uoluerit ad uirum suum reuerti? nonne recipietur à uiro suo? Et dixit mihi. Immo, si non receperit eam uir suus, peccat, & magnum peccatum sibi admittit: sed debet recipere peccatricem, quæ pænitentiam egit. Ergo non debet dimissa coniuge sua vir aliam ducere. Hic actus similis est in uiro & muliere.

¶ *In hoc capite emendata, & addita nonnulla sunt ex originali, & ceteris collectoribus.*

6 *De simpliciter vero fornicantibus, vel cum duabus sororibus, vel cum matre & filia, vel cum patre & filio, idem accipiendum: vt ignorantibus coniugia non negentur, scientibus perpetuo prohibeantur.*

Vnde in eodem concilio Triburiensi legitur.

¶ Matrimonia non prohibentur contrahere, quorum incestum ignorantia excusat. C. VIII.

Burchar. l. 17. c. 5. & lib. 19. cap. 273.

SI quis cum duabus [f] sororibus fornicatus fuerit, & sororem soror ab eodem antea stupratam nescierit, vel [a] si ipse sororē eius, quam antea stuprauerat, non intellexerit; si digne pænituerint, & se continere non ualuerint, post annos septem coniugia illis non negentur. Si autem non ignorauerint [g], usque ad mortē à coniugio abstineāt.

¶ *Burchardus etiam citat ex Triburiensi. c. 9. Et quiddam simile habetur in Triburiensi impresso, c. 45. quemadmodum etiam in Vormaciensi, c. 33.*

[a] ¶ Vel si ipse.] *Sic restitutum est ex Burchardo. Antea legebatur,* vel se sororem.

Item ex eodem.

¶ De eodem. C. IX.

J. 35. q. 2. si quis cum matre Burch. 17. c. 12. Iuo par. 9. c. 72.

SI quis cum matre, & filia fornicatus est, ignorante matre de filia, & filia de matre; ille numquam accipiat uxorem: illæ uero, si uoluerint, accipiant maritos. si autem hoc scierint [h] ipsæ feminæ, absque maritis perpetuo maneant.

Concordat Triburieñ. impressum, c. 43.

¶ *Gratianus hoc idem caput, quod hic citat ex Triburiensi, infra 35. q. 2. refert ex concilio apud Vermerias, itemque Burchardus, & Iuo sententia habetur in Vormaciensi, c. 63.*

Item in eodem.

b ¶ *In lectum.*] Ex hoc c. colligitur, quòd qui cognoscit coniugatam ignoranter, non committit adulteriū [a]. arg. extra de sen. excom. si vero aliquis. nam si locaui militi tamquam pagano ignorans, possum mercedem exigere. non enim disciplinam contemnit qui milité ignorauit. ff. locati, si ignorans [a].

Adulteriū nō committitur, si coniugata ignorāter cognoscitur.

[a] Adde tex. in l. vxor. cū ibi. not C. de adulte. Cy. ī authent. hodie. co. tit.

c ¶ *Per securitatem.*] id est, iusiurandum. 35. q. 3. extraordinaria. testes enim habere non possunt de huiusmodi. & sic patet, q per iuramentum probatur ignorantia, vt extra de sen. excom. si vero 2.

[a] De hoc not. extra de homi. significasti.

Ignorātia iuramento probatur.

d ¶ *Probauerit.*] argu. quòd allegans ignorantiam eam probabit. 1. q. 1. si quis à simoniacis. 9. q. 1. ordinationes. 3. q. 9. indicas. extra de elect. innotuit.

e ¶ *Pænitentiam.*] idest, aliquam satisfactionem ad maiorem cautelam. ne disciplina ecclesię d̄ferat. 23. q. 5. excōmunicatorū. ī. dist. 50. presbyteros. 15. q. 1. si quis insaniés. 2. q. 5. cōsuluisti. s̄. dist. 50. quia te cōtra. & ideo dicit, scel⁹. Vel dicit hoc propter speciem facti. nam adulterium sine dolo nō cōmittitur. ff. de adulte. l. penul.

Adulterium non fit sine dolo.

DE SIMPLICITER. Hæc est 6. pars q. in qua dicitur, q incestuosi volūtarij nō contrahant: inscientes autē post pænitētiam vij. an. cōtrahant. Io. de Fant.

SI quis cum duabus.] Casus. Quidā cognouit sororē ei⁹ cū qua fuerat fornicat⁹; quærebat vtrū possit vnquā cōtrahere? Et resp. si veritaté ignorabant, post pænitentiā vij. ann. possunt. Si autem sciebant, nūquam possunt. Sequ. duo ca. plana sunt, & ea per te videbis.

f ¶ *Si quis cū duabus.*] s̄. 32. q. 7. si quis viduā. & c. si quis cum nouerca.

g ¶ *Non ignorauerunt.*] sed quare prima punit? qa forte post cognitā fornicationē sororis iterū fornicata est cū illo, vel qa celauit crimen suū sorori cū sciret eam sic facturam, vt j. proxi. causa. q. 2. si quis. Similiter intelligas in sequen. cap. Sed hæc solutio reprobatur infra proxi. q. 2. si homo.

h ¶ *Si quis.*] ¶ *Hoc scierint.*] vt s̄. 33. q. 2. si qs cū duabus. cōtra. sed solue vt ibi. Vel aliud est vbi cū duabus sororib⁹, vt ibi: aliud vbi cū matre & filia, pp identitatē p̄sonæ. j. pxi. causa. q. 3. c. cōtradicim⁹. § hac auctor. & insup postea se cognosci ab illo p̄miserunt

qualiter autem iurabit ille qui submissus est.

a ¶ *Recesserit.*] ar. quòd etiam post præscriptionem ex quo scit rem alienam se emisse, teneatur reddere rem, præsertim ecclesiæ: cum omne id quod irreprehensibile est, defendit ecclesia, vt 25. q. 1. omne quod. argum. dist. 54. generalis. in fine.

HINC ETIAM. Hæc est 5. pars q. in qua quæritur, si aliquis aliquam polluit quam credit suam vxorem, vtrum peccet? & dicendum quòd non. Io. de Fan.

a ¶ Qui-

a QVidam.] De se, filioque.] filio quidem confitente, & præsente in iudicio, aliàs non præiudicaretur filio. extra de adulte. significasti. 15.q.5.presbyter.

b Lapsis.] quia pater cognouit eam postea.

QVidam uir. CASVS. Expeditis fere omnibus impedimentis matrimonij, quasi i extremis agit de consanguinitate, & affinitate, quia de hoc impedimẽto plura erant dicenda. Ostendit ergo G. vsque ad quotum gradum ꝓhibeatur copula consanguineorum, vel affiniũ; & qualiter gradus computentur in consanguinitate, & affinitate, & quibus accusantibꝰ matrimonia talia sunt dirimenda. Vt autem hæc & alia faciat, præmittit thema, de quo x. elicit quæstiones. verũ quia pauca c. de hac causa leguntur, & maxime vsque ad 7. quæst. ideo ego Barth. Brix. nihil vel fere nihil in hac causa mutaui. sed ne de hoc opere aliquid prætermittatur, quod scriptũ inueni, solummodo diligenter correxi. Leges autem ca. in quibus inuenies positum apparatum, cum omnia alia fere sint abrogata per Innocẽtium nisi in 6.9.& 10. quæstionibus.

¶ De eodem. C. X.

Burc. l. 17. c. 16. Iuo par. 9. c. 76.

QVidam fornicatus est cum quadam muliere: postea filius nesciẽs factum patris, stuprauit eamdem. Quod cum pater resciret † ; de se, filioque [a] confessus est. Statuerũt melius esse, vt taliter lapsis [b], cum digna pænitentia, legitima permittantur coniugia; quàm forte deterius delinquant. Fornicaria autem sine spe coniugij maneat.

† al. resipisceret

CAVSA XXXV.

QVidam vir mortua vxore sua aliam sibi in matrimonio copulauit, quæ vxori defunctæ quarto gradu consanguinitatis, viro autem sexta linea † adhærebat. Post triennium vero liberis ex ea susceptis accusatur apud ecclesiam: iste prætendit ignorantiam.

† al. linea cognationis

1 *Hic primum quæritur, si liceat aliquam ex propria cognatione duci in vxorem.*

2 *Secundo, si ex consanguinitate vxoris aliqua possit in coniugem duci.*

3 *Tertio, vsque ad quem gradum debeat quisque abstinere siue à proprÿs, siue ab vxoris suæ consanguineis.*

4 *Quarto, quare vsque ad sextum gradum consanguinitas computatur, ita quòd nec vltra protenditur, nec infra subsistit.*

5 *Quinto, quomodo gradus consanguinitatis computandi sunt.*

6 *Sexto, qui iureiurando propinquitatem firmare debeant.*

7 *Septimo, an illi, qui de incestuosis nati sunt, filÿ reputentur.*

8 *Octauo, si ignoranter de consanguinitate, vel affinitate aliqua in vxorem ducta est, an ex dispensatione possit viro suo adhærere.*

9 *Nono, si cõtigerit ecclesiam decipi, & causa consanguinitatis aliquam à viro suo separare, quæ post quadriennium nuptÿs hinc inde celebratis deprehenditur non fuisse consanguinea prioris, an secunda coniugia sint rescindenda, & priora sint redintegranda.*

10 *Decimo, si relicta alicuius de propria cognatione ad secundas nuptias transierit, an proles ex eis suscepta possit pertingere ad consortium alicuius de cognatione prioris uiri.*

QVÆSTIO PRIMA.

QVòd autem consanguineas [c] nostras, siue vxoris [d] nostræ in coniugium nobis ducere liceat, exemplis, & auctoritatibus probatur. Abraham namque Sarai filiam fratris sui, sororem videlicet Loth in coniugem duxit. Isaac Rebeccam in vxorem accepit, quæ erat filia consobrini [e] matris suæ. Iacob duas sorores, Liam videlicet, & Rachel filias Laban auunculi sui sibi matrimonio sociauit. ¶ In lege quoque præcepit Dominus Moysi, vt nullus duceret vxorem, nisi de propria tribu, & familia. Item si aliquis absque liberis moreretur, præcepit [f] Dominus, vt frater eius vxorem defuncti sibi copularet, & ex ea semen fratri suo suscitaret. Porro ad quoscumque lex ipsa peruenit [g], eius præceptis [h] probantur obnoxÿ, nisi quæ vel Euangelicis mandatis, uel Apostolicis [i] institutis euacuata monstrantur. Nullo autem Euangelÿ præ-

Gen. 11. Gen. 24. Gen. 29. Num. 36. Deut. 25.

Cõsanguinitas usque ad quotum gradum impedit matrimoniũ.

c QVod autem cõsanguineas.] Hic depingitur q. prima, an scilicet liceat alicui ducere consanguineam suam? Super hoc dicit H. ꝙ in lineà transuersali extenditur prohibitio usque ad 7. gradum. hodie usque ad quartum. extra eo. non debet. in linea vero descendente usq; in infinitũ. insti. de nup. §. 1. ubi dicit in infinitũ. unde secundum eum Adam si hodie uiueret, non posset contrahere cum aliqua [1]. Alij uerò non faciunt differentiam inter lineam transuersalem & ascendentem. arg. ĩ. ead. q. 5. ad sedem. uer. illa quoque. ibi, ultra quos nec consanguinitas reperitur.

Adam si uiueret, vxorẽ habere non posset.

1 Concor. tex. in l. nuptiæ 3. & ibi bona glo. ff. de nup.

Procedit autem G. hoc modo in quæstione ista. Primo probat, quòd consanguineæ duci possunt, & hoc usque ad §. *his ita*. Secundo probat contrarium usque ad §. *hæc itaque*. Ab illo loco usque ad finem quæstionis ponit diuersas solutiones, quare in ueteri testa. non fuit prohibitum, & modo sit prohibitum consanguineam ducere.

d Vxoris.] hoc pertinet ad secundam quæstionem, nõ ad hanc.

e Consobrini.] melius diceret, fratris patruelis: quia Batuel & Sara de duobus fratribus fuerunt, scilicet Nachor & Aram.

IN LEGE. Historia legitur in lib. Numer. ꝙ de præcepto Domini numerati sunt filij Israel, vt eis daretur terra promissionis: & præterita est domus Salphaat: quia non reliquerat filiũ. qđ audiẽtes gnq; ipsiꝰ filię steterũt ad ostiũ tabernaculi corã Moyse & Eleazaro & alia multitudine, & dixerũt, Pater noster mortuus est in deserto pro peccato suo, nõ habuit mares filios, cur tollitur nomen eius de familia? date nobis possessiones inter nos & cognatos nostros. retulit Moyses causã earũ corã Domino, qui dixit: Iustã rem postulãt. da eis. Earũ ergo cognati dixerũt Moysi, si nupserint viris alteriꝰ tribus: q̃a filij patrisfamiliã sequunt̃, minuet̃ hereditas tribꝰ Ioseph. & respondit Moyses, ex præcepto Domini nubant quibus volunt: tamen suæ tribus hominibus. & viri ducant uxores de tribu sua, & cunctę feminę maritos de eadem tribu accipiant.

f Præcepit.] hęc fuit vna causa, quare copula consanguineorum fuit permissa, scilicet ne ducerent alienigenas [2].

g Peruenit.] aliàs non tenetur. 82. distinct. proposuisti. Ex hoc patet Iudæos canonibus non ligari.

h Pręceptis.] supra 32. q. 4. dixit.

i Apostolicis.] i. apostolorum, vt ĩ. ea. §. ult. in fi. vbi exponas apostolis, idest Apostolorum.

a His

a ¶ *His ita.*] hucusque allegauit: modo respondet & soluit. hoc tantū de causa necessitatis. in sequenti vero §. exequitur de alijs. H.
b ¶ *Necessitatis.*] vt in princip.
c ¶ *Cessante.*] §. 1. q. 1. quod ꝑ necessitate. & q. vlt. qđ ꝑ remedio.
d ¶ *Per Moysem*] glo. super Leuiticum c. 18. primo quidē propter ho-

ligitur, vt 22. q. 2. queritur. quomodo ergo Abraham duxit neptem suam, vt in prædicto c. colligitur? Dic ꝙ Abraham legem præuenit, & ideo non commisit in legem, vt 32. q. 4. dixit.
f ¶ *Hinc Augustinus.*] idest, ad ostendendum quòd causa necessitatis permissæ sunt consanguineorum copulæ, &c.

cepto, vel Apostolico instituto consanguineorum coniunctiones prohibitæ inueniuntur. Vnde sicut ab initio, ita & nunc licitæ probantur. ¶ His ita [a] *respondetur. Consanguineorum coniunctiones aliàs causa necessitatis* [b] *permissæ, aliàs causa iustæ rationis inueniuntur imperata*†. *Cum enim vnus vir ab initio, atque vna ex latere eius mulier à Deo formaretur, necessario sorores fratribus copulabantur. Quod autem cogente necessitate fit, cessante* [c] *necessitate pariter cessare oportet. Tanto ergo nunc damnabilius vsurpatur consanguineorum coniunctio; quanto minus necessaria probatur. Vnde huiuscemodi copula postea lege prohibita inuenitur, Domino dicente per Moysem* [d] *[Turpitudinem sororis* [e] *tuæ non reuelabis.]*

† al. impetratæ

Leuit. 18.

Hinc Augustinus [f] *ait in libro de ciuitate Dei 15. c. 16.*

¶ Quare constitutum sit, ne consanguineas ducamus vxores. C. I.

Iuo p. 8. c. 39.
Pann. l. 7. c. 52.
Gen. 2.

CVm igitur genus humanum post primam copulam viri facti ex puluere, & coniugis eius ex viri latere, marium, feminarumque coniunctione opus haberet, vt gignendo multiplicaretur, nec essent vlli homines, nisi qui ex illis duobus nati fuissent; uiri sorores suas coniuges acceperunt. Quod profecto quanto est antiquius compellente necessitate; tanto postea factum est damnabilius religione [g] prohibente. Habita est enim ratio rectissima charitatis, ut homines, quibus esset utilis, atque honestissima † [h] concordia, diuersarum necessitudinum uinculis necterentur, nec unus in una multas haberet, sed singulæ spargerentur in singulos, ac sic ad socialem uitam diligentius colligandam † plurimæ plurimos obtinerent. Pater quippe, & socer duarum sunt necessitudinum [i] nomina. Dum [α] ergo habet quis alium patrem, alium socerum, numerosius se charitas porrigit. Vtrumque autem unus Adam esse cogebatur & filijs, & filiabus suis, quando fratres, sororesque connubio iungebantur. Sic & Eua uxor eius utrique sexui filiorum fuit & socrus, & mater: quæ † si duæ feminæ fuissent, mater altera, & socrus altera; copiosius se socialis dilectio colligaret. *& infra.* ¶ Sed hoc, unde fieret, tunc non erat: quando nisi fratres & sorores ex duobus illis primis, nulli homines erant. Fieri ergo debuit, quādo potuit, ut existente copia inde ducerentur uxores, quæ non erant iam sorores: & non solum istud ut fieret, nulla necessitas esset; uerum etiā, si fieret, nefas [k] esset. *& infra.* ¶ Quod humano genere crescente, & multiplicata etiā inter impios Deorum multorum, falsorumque cultores sic obseruari cernimus, ut etiam si peruersis legibus [l] permittantur fraterna [m] coniugia; melior tamen consuetudo ipsam malit exhorrere licentiam; & cum sorores accipere in matrimonium primis humani generis temporibus omnino licuerit, sic auersetur, quasi licere numquam potuerit. *& infra.* ¶ Copulatio ergo maris & feminæ, quantum attinet ad genus mortaliū, quoddam seminarium [β] est charitatis: cælestis uero ciuitas [n] opus habet, vt noxā generationis euadat.

† honesta] orig.

† al. colligendam

† al. quòd

α ¶ Dum ergo habet.] *In codicibus B. Augustini impressis, & apud Iuonem, & in Pannormia legitur.* Vt ergo alium quisque habeat patrem. *Sed visa est melior lectio Gratiani.*
β ¶ Seminarium.] *Iuo, & Pannormia habent cetera vt Gratianus: tantum loco,* charitatis *habent,* ciuitatis. *Integer vero locus B. Augustini hic est,* Copulatio ergo maris & feminæ, quantum attinet ad genus mortalium, quoddam seminarium est ciuitatis. Sed terrena ciuitas generatione tantummodo, cælestis autem etiam regeneratione opus habet, vt generationis noxam euadat. *Verum ob glossam in vers.* ciuitas, *nihil est mutatum. Alia vero multa ex ipso potissimum originali sunt emendata.*

Hac itaque consuetudine, quæ ab ipso exordio humanæ propagationis originem habuit, quam nulla lex contra iubendo euacuauerat, excusantur Abraham, Isaac, & Iacob, & ceteri, qui de propria cognatione ducebant vxores. Quamuis etiam alia causa rectissimæ rationis, qua id factū sit, pos-

CVm igitur genus.] CASVS. Quærebatur cū olim sorores ducerentur licite, quare non licet hodie. Et respondet Aug. ꝙ cum non erant nisi filij Adæ & eius filiæ, ad multiplicandū genus humanū oportuit ꝙ fratres ducerēt sorores suas. & etiā factum fuit causa charitatis dilatandæ, vt qs plures haberet amicos: & postea cessante necessitate fuit prohibitum, & à gentibus obseruatum.
g ¶ *Religione.*] argu. ꝙ consanguinitas non impedit matrimonium, sed cōstitutio ecclesię. ꝉ. e. q. 3. coniunctiones. & extra de diuort. gaudemus. frigiditas enim sola, & coactio, & error personæ (cum nō sit ibi consensus) matrimonium impediunt, sine constitutione ecclesiæ. Item pupillaris ætas, & membri abscissio.
h ¶ *Honestissima.*] hic est arg. ꝙ affinitas non surgat ex coitu fornicario. nam illa concordia non est honestissima. nam infideles sunt ipsę fornicariæ. 33. q. 4. quotiescumque. Item est ex hoc cap. arg. ꝙ si hodie vnus solus homo esset cum sorore sua, posset eam cognoscere licite, & sobolē suscitare. nam tunc o, ad a, reuolaret. 35. di. ab exordio. & esset etiā religionis hoc facere. 32. q. 4. dixit Sara. Item est ar. ex hoc cap. ꝙ diuersitas temporis diuersitatem factorum inducit. 23. q. 4. si ecclesia.
i ¶ *Necessitudinum.*] idest, dilectionum.
k ¶ *Nefas esset.*] idest, execrabile haberetur post prohibitionem. L.
l ¶ *Legibus.*] secundū leges enim hoc permittitur. C. de nup. l. celebrādis. & ꝉ. ea. q. 3. quędam lex †.
m ¶ *Fraterna.*] idest, īter duorū fratrū filios.
n ¶ *Ciuitas.*] quia non est opus ea quantū ad ciuitatem cælestē, sed triumphantem: vbi neque nubent neque nubentur. 31. q. 1. Deus.

Matrimoniū multipliciter impedit sine constitutione ecclesiæ.

Frater ex sorore in casu posset prolē suscitare.

† Caueas tibi o canonista simplex ab eo, quod hic legitur & no. cū textus dicat fraterna coniugia, vt plenius videre poteris in Archid.

hominum raritatē tantum duas personas Dominus exclusit à coniugio, scilicet vt nec filius matri, nec filia patri copularetur. Sub lege vero excepit fere xij. matrem, nouercā, sororem, neptem, amitā, materteram, vxorem patrui, vxorem fratris. sed hoc recipit determinationem, 8. q. 1. olim. priuignam, filiam priuignæ, sororem vxoris. paucas tamen exclusit, vt multiplicarentur homines. Sub tempore vero gratiæ plurimæ excluduntur. extra eod cap. non debet.
e ¶ *Sororis.*] sed nomine sororis secundum vet. testa. neptis intel-

n ¶ *Euadat.*] idest, liberetur ab originali peccato, cuius causa contrahitur ab ipsa generatione.

HAC ITAQVE CONSVETVDINE. CASVS. Prosequitur magister solutionem suam, & ostendit in hoc §. ꝙ copula consanguinitatis olim præcepta fuit propter idololatriam fugiendam: & quæ fuit olim permissa causa mysterij, nūc est prohibita. Præmittit tamen quandā specialem causam quare ante legē fuit

fuit legitima talis copula: quia adhuc non erat lex, quæ hoc prohiberet, & sic excusat patriarchas, qui duxerunt in vxores consanguineas. & hoc triplici ratione scilicet, quia nondum erat prohibitum, & vti idololatria vitaretur, & vt in populo Dei ecclesia institueretur. sed non indigerent excusatione: quia licitum erat de iure naturali. Prima excusatio est in principio. Secunda ibi, *Quamuis*. Tertia ibi, *Est autem alia*.

Qvia ergo.] Casvs. Hic doctores sine arte docentes multa scripserunt de consanguinitate & affinitate: de quibus commodius dicetur j. ea. q. 5. & sufficit si hic soluantur secunda quæstio & tertia: quæ ideo simul tractantur, quia quædam cap. promiscue loquebantur de his, vt j. ea. q. nullum. & cap. æqualiter. tertię quæstionis, quam Grat. præmittit hic. & secundæ est hæc solutio, quòd non debet quis contrahere cum consanguinea sua in linea transuersali vsque in vij. gradum. in recta autem linea supra vsque in infinitum, secundum Bene. & H. vt infra eadem quæst. nulli. & separatur contractum, vt infra ead. quæst. qui propinquam. ita dico nisi à Papa fuerit dispensatum, vt j. ea. q. §. sed idem. &c. quędam. §. quod

sit intelligi. Ceteris idololatria fœdatis, sola familia[a] Heber in cultu vnius Dei remansit. Vnde Abraham à Chaldæis[b] cum fratre suo Aram in ignem, quem adorare noluit, proiectus est, vt numen suæ diuinitatis exurendo sentiret, quem venerando colere contempsit. Ne ergo ex coniunctione infidelium fideles ad idololatriam prolaberẽtur, & ita Deũ offenderent, sicut quondam ante diluuium filij Dei[c] commisti filiabus hominum, ipsum ad iracundiã prouocauerant; rectissime cautum est, vt Patriarchæ uiri sanctissimi nõ nisi de propria cognatione, idest de familia fideliũ sibi uxores acciperent. Hinc etiam cum filij Israel intraturi terram promissionis à Domino audirent, ne filias Chananæorum sibi in vxores acciperent, nec suas eis nuptui traderent; statim subiunxit Dominus [ne faciant vos recedere à Deo vestro, & fornicari cum Dijs alienis.] Hinc etiam Esdras, Idumæas, atque aliarum nationum mulieres, per quas filij Israel ibant ad Deos alienos, ab eis separari iussit. Est etiam alia causa, quare cõsanguineorum coniunctiones in populo Dei primum permissæ, vel potius imperatæ fuerunt. Deus enim sic ab initio salutem humani generis dispẽsauit, vt primitiuam ecclesiã in illo populo institueret, qui sibi carnis consanguinitate erat propinquus. Vnde de plebe iudaica primũ Apostolos elegit, quos quasi fundamẽtum ecclesiæ instituit, quorũ prædicatione de eadẽ plebe multi ad Deũ conuersi, in seipsis originẽ ecclesiæ præstiterunt. Deinde in cæcitate suæ perfidiæ iudaica plebe reliõta ad gentes, quæ tam fide, quàm cognatione carnis à Christo[d] erant alienæ, prædicatio Euangelica translata est: & quasi consanguineæ copulam Christus aspernatus, de aliena cognatione sibi vxorem elegit, adimplens illud, quod per prophetam promiserat [in peccatis[e] vestris dimisi matrem vestram[f], quasi adulteram, & repudiatam[g].] Et item per alium prophetam[h] [vocabo non plebẽ meam, plebem meã.] In huius ergo rei sacramentum consanguineorum coniunctiones primum in Dei populo permissæ sunt: nunc autem prohibitæ. Et quia non in vna familia tantum, sed in omni multitudine gentium populus fidelium inuenitur; non de propria cognatione, sed de qualibet alia cuique vxorẽ ducere cõceditur.

¶ Illud autẽ[i], quòd præcepta legis seruanda dicũtur, quæ nec Euangelicis, nec Apostolicis institutis euacuata probantur; verum quidem est: sed cum omnia figuralia Apostolus probet ad tempus esse data, atque ideo veniente veritate affirmet illa non vltra esse seruanda, hoc autẽ, vt supra monstratum est, causâ sacramenti à Deo institutum esse probetur: & hoc cum ceteris figuralibus euacuatum certissime constat: quamquam, sicut Apostolus quædam consulendo[k] addidit, quæ Euangelicis præceptis non inueniebantur definita, nec tamen ideo tamquam temeraria, vel superflua ab alijs Apostolis sunt repudiata; sic & ecclesia post Apostolica instituta, quædam consilia† perfectionis addidit, vt pote de continentia ministrorum, de confectione mysteriorum, de celebratione officiorum: quæ nullatenus respuenda sunt, sed diligẽti veneratione suscipiẽda. Consanguineorũ ergo cõiũctiones, quamuis Euangelicis, & Apostolicis præceptis non inueniantur prohibitæ, sunt tamen fugiendæ, quia ecclesiasticis institutionibus inueniuntur terminatæ†.

Gen. 11. — †al. imperatæ — Gen. 6. — Leuit. 18. — Deuter. 7. — 1. Esdra 10. — Esa. 50. Osee 4. Osee 2. Rom. 9. — Gal. 5. — †al. consilio — †al. interminatæ

QVÆSTIO II. & III.

Qvia ergo à consanguineorum coniunctionibus, sicut probatum est, abstinere oportet; videndum est, vsque ad quem gradum à consangui-

Hebræi vnde dicuntur.

a ¶ *Familia Heber.*] à quo descendit Abrahã. vnde & Hebræi dicti sunt, secundum Iosephum. secũdum Augustinum dicuntur Hebræi quasi Abrahæi ab Abraham.

Chaldæi ignem pro Deo colebãt.

b ¶ *A Chaldæis.*] hi ignẽ pro Deo colebant: quia sicut dicitur Deus esse vbique: ita ignis in omni loco etiam in lapidibus inuenitur. ideo Deum ducebant ignẽ: vnde dixit: ego sum qui eduxi vos de Hur Chaldæorum. vnde Abrahã compulsus est cum fratre suo adorare ignem: & quia noluit, in ignẽ proiectus est, vt numen suæ diuinitatis sentiret. sed quia non dubitauit, quod Deus non erat ignis, ideo de igne exiuit illæsus. Aram qui dubitauit, dicitur quòd sit combustus.

Filij Dei & filij hominũ qui dicũtur. 1 Qui succesfit loco Abel

c ¶ *Filij Dei.*] Filij Dei dicti sunt qui descendunt de familia Seth 1: quia non colebant idola amore vxorum suarum: & ideo cõcessum fuit eis vt acciperent vxores de tribu sua. filij Cain, qui colebant idola, dicti sunt filij hominis.

d ¶ *A Christo.*] non tamen ex toto: quia omnes ex eodem parente descendimus.

e ¶ *In peccatis.*] vestris, ò Iudæi.

f ¶ *Matrem vestram.*] idest, synagogam.

Sacramentũ fuit inter Christum & synagogam.

g ¶ *Et repudiatam.*] est arg. hic, quod sicut per auctoritate Domini separatum fuit sacramentũ, quod fuit inter Christũ & synagogã: ita hodie auctoritate Dñi posset matrimoniũ separari.

h ¶ *Prophetam.*] scilicet Osee 4. c. vnde expone, idest, per aliam prophetiã eiusdẽ Osee.

ILLVD AVTEM. Casvs. Hic respondet obiectioni factæ in 1. §. & duplicẽ subijcit responsionem. *sed cum omnia*, hęc est prima *quamquam*, hæc est secunda & verior q. sic respondeat, *quamquam* & aliter possit responderi, scilicet quia sicut, &c.

2 Et duplicẽ subijcit responsionem. H.

i ¶ *Illud autem.*] hic respondet 2 tacitę obiectioni factæ in 1. §. nam videtur esse præceptum quòd accederet ad personas nõ prohibitas: sicut ad fratris vxorem. 8. quæst. 1. olim.

k ¶ *Consulendo.*] sicut de consilio nubendi, & de non dimittenda infideli. 28. quæst. 1. sic enim.

neis proprijs abstinere oporteat, vel si ex cognatione propria vxoris aliquam duci in vxorem liceat.

De his ita scribit Gregorius Papa in concilio [a] *Meldensi.*

a ¶ Concilio Meldensi.] *Burchardus, Iuo, auctor Pannormię citant tantum ex concilio Meldensi: Magister, Gregorium: Polycarpus ita habet, Gregorius in decretis. Ac fieri facile potuit, vt Gregorij decretum in aliquo Meldensi concilio referretur: vnde orta sit ista Gratiani citatio.*

¶ Vsque ad septimam generationem nullus de sua cognatione ducat vxorem. C. I.

Concor. Nicol. i cõc. Romano. Sent. 4. dist. 41. Poly. l 6. tit. 4. Burc. l. 7. c. 16. Iuo p. 9. c. 51. Pann. l. 7. c. 81.

DE affinitate † consanguinitatis per gradus cognationis placuit vsque ad septimam generationem obseruare. Nam & hereditas rerum per legales instrumentorum diffinitiones sancita, vsque ad septimum [a] gradum protendit heredum successionem. Non enim succederent, nisi eis de propagine cognationis deberetur.

Item Calixtus Papa epist. secunda ad episcopos Galliæ.

¶ Infamia notentur, qui consanguineas ducunt vxores. C. II.

Poly. ibidem. Burc. l. 7. c. 1. Iuo p. 9. c. 22. Simile in concilio Innocétij ij.

CONiunctiones consanguineorum fieri prohibete: quando has & diuinæ, & sæculi prohibent leges. Leges ergo diuinæ, hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non solum eijciunt, sed & maledictos appellant. Leges vero sæculi infames tales vocant, & ab hereditate repellunt. Nos vero sequentes patres nostros, & eorum vestigijs inhærentes, infamia eos notamus, & infames esse censemus, quia infamiæ maculis sunt aspersi: nec eos viros, nec accusationes eorum, quos † leges sæculi reijciunt, suscipere debemus. *& infra.* ¶ Eos autem consanguineos dicimus, quos diuinæ, & Imperatorum †, ac Romanorum, atque Græcorum leges consanguineos appellant, & in hæreditate suscipiunt, nec repellere possunt.

† al. quas

† al. Imperator Romanorum

Item Fabianus Papa.

¶ Affines in quinta generatione copulari possunt: in quarta si fuerint inuenti, non separentur. C. III.

Sent. 4. dist. 41.

DE propinquis, qui ad affinitatem per virum, & vxorem veniunt, defuncta vxore, vel viro, in quinta generatione coniungantur: in quarta, si inuenti fuerint, non separentur. In tertia vero propinquitate non licet vxorem alterius accipere post obitum eius. Aequaliter vir coniungatur in matrimonio eis, quæ sibi consanguineæ sunt, & vxoris suæ consanguineis post mortem suæ vxoris.

3. ea. c. æqualiter. Polyc. l. 6. tit. 4. ex Iulio.

Idem.

C. IIII.

QVi propinquam sanguinis vxorem ducunt, & separantur, non licebit eis, quamdiu vtrique viuunt, alias uxores sibi in coniugio sociare, [nisi ignorantia excusentur.]

Fortasse ista Gratiani.

Vnde in concilio apud Vermerias.

¶ Non prohibetur ducere vxorem, qui ignoranter incestum committit. C. V.

S. 34. q. 1. & 2 si quis cũ matre.

SI quis cum matre, & filia fornicatus est, ignorante matre de filia, & filia de matre; ille numquam accipiat uxorem: illæ uero, si uoluerint, accipiant maritos. Si autem hoc scierint ipsæ feminæ, absque maritis perpetuo maneant.

¶ *De capite hoc dictum est* S. 34. q. 1. & 2.

Item ex eodem.

C. VI.

Burc. l. 17. c. 13. Iuo p. 9. c. 73.

SI homo fornicatus fuerit cum muliere, & frater eius nesciens eamdem duxerit uxorem; frater eo quòd fratri crimen celauerit, septem [β] annos pæniteat, & post pænitentiam nubat. Mulier autem usque ad mortem pæniteat, & sine spe coniugij maneat.

¶ *Burchardus etiam, & Iuo citant ex concilio apud Vermerias, c. 5. sententia vero habetur in Triburiensi, c. 44.*

β ¶ Septem annos.] *Ha duę voces absunt à Burchardo, & Iuone. Apud Burchardum tamen libro 19. c. 5. vbi sacerdos de hoc peccato interrogat pœnitentem, & consilium dat, hæc leguntur.* Si fecisti, eo quòd fratrem tuum crimen celasti, septem annos per legitimas ferias pœniteas. *In Triburiensi autem,* prædura arceatur pænitentia, & condigna castigatione.

De his vero, qui ignoranter coniunguntur, ceteræ auctoritates intelligendæ sunt.

Vnde Iulius Papa.

---

quod scripsi. & q. 5. ad sedem. Secundæ quæstionis solutio apparet ex eo quod dicitur S. e. q. nullum æqualiter.

¶ *Quia ergo à consan.*] Quæ dicuntur in hac quæstione, fere per totum sunt correcta per constitutionem nouam quæ incipit, non debet. extra de consan. & affi. nec est opus ea legi. B.

E affinitate.] CASVS. Statutum est vt consanguinitas vsque ad vij. gradum obseruetur: quia per leges hereditas cognationis vsque ad hunc gradum defertur.

a ¶ *Ad septimum.*] immo vsque ad decimum gradum defertur hereditas, vt infra ead. q. 5. ad sedem. sed potes dicere, quod minor numerus non excludit maiorem: non enim qui minora concessit, prohibuit maiora. 27. q. 2. sunt qui dicunt. sic 95. dist. illud. 50. dist. si quis diaconus. ff. de arbit. diem. §. si plures. argu. contra. 31. q. 1. quomodo. ff. de vulga. & pup. subst. ex facto. §. item quæro †. Vel dic quod loquitur hic de cognatis, qui de iure prætorio succedũt vsque ad vij. gradũ, vt insti. de succes. cogn. §. vltimo.

Numerus minor non excludit maiorem.

† Ibi dicitur quod qui decedit intra annum x. non dicitur decedere intra xiiij. Arch.

Oniunctiones] CASVS. Contraxerant quidam cum consanguineis suis matrimonium: quærebatur vtrum isti essent ad accusationem recipiendi, & vtrum eorum filij essent legitimi? Et respõdet quod non: quia huiusmodi matrimonia in lege & canone sunt prohibita: & canon talium filios non appellat legitimos, & lex tales vocat infames.

E propinquis] CASVS. Titius & Titia consanguinei erant: eis mortuis vxor Titij & maritus Titiæ voluerunt contrahere; quæritur vtrum possint? Et respondetur, si in quinto gradu erãt, possunt: sed si in quarto, non contrahant: si tamen contraxerint, non separentur. in tertio vero gradu non contrahant aliquo modo. consanguineas vero vxoris sicut proprias debet quis vitare.

I quis cum.] CASVS. Hoc cap. habetur S. proxi. quæst. 2. circa finem causæ.

Nullum

N *Vllum in utroque.*] Casus. Prohibetur hic ne quis contrahat matrimonium cum sua vel vxoris suæ consanguinea vsque ad septimum gradum.

a *Nullum in vtroque.*] loquit c. istud in primo genere affinitatis.

b *Vnitatem.*] ergo tantũ per carnis commistionem contrahit affinitas. j. e. sane. quod H. dicit, [1] sed tamẽ ꝓhibetur contrahere cum aliqua cõsanguinea illius, ꝓpter publicę honestatis iustitiã, vt 27. q. 2. si quis vxorẽ. Sed contra 4. q. 3. c. placuit. §. item ĩ criminali. &c. si testes. §. itẽ lege. sed ibi gener appellatur sponsus: nõ ꝙ reuera sit, sed quo ad quoddam beneficium.

Affinitas tantum per carnis cõmistionẽ cõtrahit. [1] Arg. cõtra j. c. q. 1. c. 1. vbi de hoc in gl. hic est ar. ibi plene dixi. & ibi videas. pro dicto hoc facit dictum Apostoli dicẽtis: Qui adhæret meretrici vnũ corpus cum ea efficitur. Archidia.

D *E incestis coniunctionibus.*] Casus. Quærebatur de his, qui per incestum contraxerunt: vtrũ sine sepatione possent veniam impetrare? Et respondetur ꝙ non: & enumerantur personæ cum quibus q contrahunt, incestuosi sunt, & cũ catechuminis vsque ad satisfactionem orare debent, non cum Christianis.

c *De incestis.*] s. 3. q. 4. consanguineorum. j. q. 8. c. vlt.

d *Reseruamus.*] scilicet, vt remaneant in simul.

e *Cum adulterium.*] idest, fornicationem [2], 32. q. 4. nemo.

[2] Glo. est simi. in l. inter liberos §. Iulianus. aliàs est l. Julian⁹. ff. ad legem Iu.

f *Funestum.*] idest, turpe, & indecens. s. 34. di. presbyteri.

g *Consobrinę.*] consobrini dicuntur quasi cõsororini. hi sunt ꝓprie duarum sororũ filij [3]. sobrini vocantur consobrinorum filij.

Consobrini qui sunt. [3] Sic etiam dicit Isid. in li. 9. Etymo. c. agnati.

h *Aut priuignæ suę.*] patrui: & secundũ hoc exaudi de priuigna ex secundis nuptijs. Vel dic, suę, idest, propriæ.

i *Concubitu.*] arg. ꝙ affinitas contrahitur p coitum fornicariũ sicut p legitimũ, vt j. ea. nec.

x *Quos omnes.*] multi alij sunt, qui non numerantur hic.

l *Et inter catechumenos.*] de hac materia dicunt quidam speciale esse in incestuosis, qui nõ debent admitti vsq; ad Missam catechumenorũ tantũ. nam dicunt eos suspensos ipso iure quantũ ad hoc: sicut simoniacus qlibet suspẽsus est quo ad diuina officia. 1. q. 1. qui studet. & cap. quibusdam. de conse. dist. 1. episcopus nullum. abrogatum est. nam dicunt, ꝙ Iudæus, sarracenus, hæreticus non pcisus bene possunt stare vsq; ad Missam catechumenorũ. arg. de cons. dist. 4 Iudæi. nec ꝯdicit 11. q. 3. cũ excõicato. & 1. q. 1. non liceat. nã omnia illa intelligũtur de præcisis, idest, nominatim excommunicatis, vel de illis qui sequuntur hæresim iã damnatam.

Incestuosi quantum ad aliqua sunt ipso iure suspensi.

m *Et orare.*] supra dist. 25. cap. 1. contra. j. de consec. dist. 4. eos quos: contra. sed ibi grauius fuit delictum, & ideo [4], &c.

[4] Subau. est grauius iudicatum. 34. q. 1. non afferamus.

n *Constituta.*] dispensando. & est arg. pro opi. Hug. ꝙ scilicet dispensatio est ius, vt not. 33. q. 2. in adolescentia. & c. interfectores.

n *Constituta.*] idest, antiquos canones.

o *Habebunt.*] ante incestum de iure communi, vel post si adolescentes sunt, vel etiam senes incontinentes ex dispensatione. 33. quæst. 2. in adolescentia.

p D *E his.*] *Vsque ad Missam.*] idest, vsque ad sursum corda, vel vsque ad consecrationem corporis Christi. nam tunc cathecumeni de ecclesia expellebantur [5]: vel vsque ad Euangeliũ.

q *Nec cibum.*] hoc fit in detestationẽ criminis sicut aliàs aliquis toleratur ab ecclesia, non tamen ei communicatur in cibo, vt de vxore clerici, vt 33. q. 2. placuit.

N *Ec eam.*] Casus. Prohibetur hic aliquis eam ducere in vxorem, quam eius consanguineus habuerat, uel cum qua fornicatus fuerat: quia cum talibus non est matrimonium, sed incestus.

Natura.

Ex propinquitate sui sanguinis, vel vxoris vsque in septimum gradum nullus ducat vxorem. C. VII.

N Vllum in vtroque [a] sexu permittimus ex propin quitate sui sanguinis, vel vxoris vsque ad septimum generis gradum vxorem ducere, vel incesti macula copulari †. Præterea quoque illud adiecimus, quoniam sicut non licet cuiquam Christiano de sua consanguinitate, sic etiam nec licet de consanguinitate vxoris suæ coniugem ducere propter carnis vnitatem [b].

Sent. 4. dist. 41. Burc. l. 7. c. 14. Iuo p. 9. c. 49. Pann. l. 7. c. 79. † *al. cõmaculari* s. 27. q. 2. qui desponsatam.

Caput hoc vsque ad vers. Præterea, Burchardus, Iuo, & Pannormia (nam magister vt Gratianus) citant ex concilio Aurelianensi, c. 10 Ac sane in 3. Aurelianensi impresso, c. 10. multa leguntur ad hãc rem pertinentia. Reliqua vero huius capitis pars in Pannormia (nam ceteri collectores nõ habent) ex eodem concilio refertur: sed à Grat. s. 27. q. 2. c. qui desponsatam, tribuitur Gregorio.

Item ex concilio Agathensi, c. 61.

Incestuosi nullo sunt digni nomine coniugij. C. VIII.

D E incestis [c] coniunctionibus nihil prorsus ueniæ reseruamus [d], nisi cum adulterium [e] separatione sanauerint. Incestuosos † vero nullo coniugij nomine deputandos, quos etiam designare funestum [f] est. ¶ Hos [α] enim censemus esse: si quis relictam fratris (quæ pene prius soror extiterat) carnali coniunctione polluerit: si quis frater germanam uxorem acceperit: si quis nouercam duxerit: si quis consobrinæ [g] suæ se sociauerit: si quis relictæ, uel filjæ auunculi misceatur, aut patrui filiæ, aut priuignæ [h] suæ: aut qui ex propria consanguinitate aliquam, aut quam consanguineus habuit, concubitu [i] polluerit, aut duxerit uxorem. Quos omnes [k] (& olim, & † nunc sub hac constitutione incestos esse non dubitamus, & inter catechumenos [l] usque ad legitimam satisfactionem manere, & orare [m] præcipimus. Quod ita præsenti tempore prohibemus, ut ea, quæ sunt hactenus constituta † [n], non dissoluamus. Sane, quibus coniunctio illicita interdicitur, habebunt [β] [o] ineundi melioris coniugij libertatem.

Et in Arel. 3. c. 2. in Epaunẽsi c. 30. In Turonico. 2. c. 22. in capit. adiectis. c. 200. Burc. l. 7. c. 4. Iuo p. 9. c. 25. & 40. † *al. atq; sub hac* † *al. instituta*

[α] Hos enim.] *Ita est in Agathensi. In Arelatensi autem 3. c. 2. (vbi idẽ repetitur) & apud Iuonem hęc coniunguntur cum superioribus, & legitur,* hos esse. *In Epaunensi c. 30 (in quo idem tractatur argumentum) ductus orationis longe diuersus est. In secundo autem Turonico, c. 22. (vbi refertur caput illud concilij Epaunensis,) ita scribitur.* Incestus vero, nec vllo coniugij nomine prædicandos, præter illos, quos dinumerare funestum est, hos esse censemus. *In capitularibus adiectis, c. 200. sunt nonnulla partes huius capitis ex epistolis Gregorij Papæ B. Bonifacio archiepiscopo Moguntino missis.*

[β] Habebunt.] *Sic in Agathensi, & apud Iuonem. In Epaunensi legitur,* non habebunt. *Sed in Turonico, in quo citatur Epaunense,* habebunt. *Sic etiam j. q. 8. c. hęc salubriter ex Gregorio. In capitulari autem indicato plenius hæc sententia exponitur.* Sed quibus illicita coniunctio interdicitur, nisi hi sunt, quos sanctorum patrum decreta coniugio copulari prohibent, habebunt ineundi melioris coniugij libertatem.

Item ex concilio Ilerdensi, c. 4.

¶ Incestuosi vsque ad satisfactionem excommunicentur. C. IX.

D E his, qui incesti † pollutione se maculant, placuit, vt quousque in ipso detestando, & illicito carnis contubernio perseuerant, usq; ad Missam [p] tantum catechumenorum in ecclesia admittantur: cum quibus etiam nec cibum [q] sumere ullj † Christianorum, sicut Apostolus iussit, licebit †.

Burc. l. 7. c. 3. Iuo p. 8. c. 29. † *al ullum* † *al. oportet*

Item Greg. Papa ad Felicẽ Messanæ ciuitatis episcopũ, lib. 12 epist. 31.

Nullus ducat in vxorẽ à consanguineo cognitã, vel aliqua pollutione maculatam. C. X.

N Ec eam, quam aliquis ex propria consanguinitate coniugem habuit, uel aliqua illicita pollutione maculauit, in coniugium ducere ulli profecto licet Christianorum, aut licebit †: quia incestuosus est talis coitus, & abominabilis Deo, & cunctis hominibus. Incestuosos uero, nullo coniugij nomine deputandos à sanctis patribus dudum statutum esse legimus.

Iuo p. 9. c. 26. s. ea. de incestis.

a ¶ *Natura.*] respicit illud verbum, maculauerunt.

E *Xtraordinaria.*] CASVS. Quidam polluerat mulierem extra membrum ad hoc deputatum, & nõ contraxerat matrimoniũ cũ ea, & hoc poterat constare per iuramentum: quæsitum est vtrũ eius consanguineus illam ducere posset? Respondetur ꝙ potest.

b ¶ *Extraordinaria.*] idest, citra vel circa naturalia [1] & non intra: ita ꝙ non attigit claustra pudoris, sed in circuitu palpitabat.

c ¶ *Vel.*] idest, etiam.

d ¶ *Sepius.*] quia qua ratione non impedit prima, eadem nec secunda nec aliqua. secus autem esset forte si in non naturali membro: tũc impediret propter enormitatem criminis. 32. q. 7. adulterij. & 32. q. 2. ca. hoc ipsũ. §. hoc autem.

e ¶ *Maritalem.*] affectum. nam si maritalis affectus intercessisset, impediret. arg. extra de spon. iuuenis. non propter factũ, sed propter consensum. 27. q. 2. si quis vxorem.

f ¶ *Sacramentis.*] polluentis & pollutæ. non enim testificatur ꝓ se, sed pro eo qui eam ducere vult. Et mirum est ꝙ contra tam violentã præsumptionem probatio admittitur. Et ideo est contra. 32. q. 1. dixit. sed hoc fit in defectum probationum. C. de hære. l. pe. & obtinet forte hoc cum virgo erat, & volebat ꝓbare per aspectum corporis. 27. q. 1. nec aliqua. & quod iurat est ex superabundãti, & ad cautelã. arg. 34. q. 2. in lectum. Item auditur hic criminosus testis, & turpitudinẽ suã allegans. immo non est testis, sed interrogatur de facto suo. 4. q. 3. c. si testes. §. item serui.

g ¶ *Impedire.*] talis pollutio non debet impedire eum quin possit ducere consanguineam illius: quia nec fecit sanguinis commistionem: nec carnis vnitatẽ. Sed quid si aliquis reseraret illas feras, & nondũ ꝓcessit ad consũmationẽ operis: nũquid talis cõmistio carnis impedit matrimoniũ cũ consanguineis illius? Dic ꝙ nõ: quia nec est ibi sanguinis cõmistio, nec carnis vnitas. s. ead. nullum, &c.

[1] Idest, circa membrũ ad hoc à natura concessum. Hug.

Probatio admittitur contra violentã præsumptionem.

Affinitas nõ nascitur sine carnis commistione.

Naturæ [a] *videlicet ordine: si vero extraordinarie, non sic.*

Ait enim Vrbanus Papa secundus Hugoni Gratianopolitano [α] *episcopo.*

α ¶ Gratianopolitano] *Antea legebatur,* Vrbanus II. Gratiano Neapolitano episcopo. *Emẽdatum est ex* Polycarpo, *& huius Hugonis mentio est apud Segebertum anno* 1084. *& apud Trittemium in Guidone v. Carthusiæ abbate.*

¶ Extraordinaria pollutio in naturalibus non impedit matrimonium. C. XI.

Poly. l. 6. tit. 1. † al. repetita

EXtraordinaria [b] pollutio non [β] nisi in naturalibus admissa, vel [c] sæpius [d] reiterata † citra maritalem [e] affectum [γ], si præbitis sacramentis [f] ita esse constiterit, quemadmodum nobis tuis significatum est litteris; non videtur matrimonium impedire [g], quamuis ipsa sit criminosa, & damnabilis.

β ¶ Non nisi.] *In Polycarpo est,* nisi in naturalibus admissa.

γ ¶ Affectum.] *In eodem legitur,* effectum.

Item Iulius Papa.

¶ Nullus ducat in coniugem relictam consanguineorum vxoris [δ] suæ vsque in tertiam generationem. C. XII.

δ ¶ Vxoris suæ.] *Sic emendatum est ex vetustis. Nam in vulgatis erat,* suorum.

Sent. 4. dist. 41.

ET hoc quoque statutum est, vt relictam patris vxoris suæ, relictam fratris vxoris suæ, relictam filij vxoris suæ nemo sibi in matrimonium sumat: relictam consanguineorum vxoris suæ, vsque in tertiam progeniem nemo in vxorem sumat: in quartam autem, & in quintam, si inuenti fuerint, non separentur.

E *T hoc.*] CASVS. Statuitur hic ne de relictis cõsanguineorũ vxoris vsque in gradũ tertiũ aliqua ducatur. In quarto vel quinto gradu ducta nõ separetur. Cap. æqualiter. patet.

Idem.

¶ A consanguineis proprijs, vel vxoris pariter cuique est abstinendum. C. XIII.

s. ea. de ꝓpinqs. Sent. 4. dist. 41. Poly. l. 6. tit. 4. Burch. l. 7. c. 7. Iuo p. 9. c. 43.

AEqualiter vir coniungatur consanguineis proprijs, & consanguineis vxoris suæ.

Item Isidorus ex concilio Maciensi.

¶ *In Pannormia citatur, vt hic. Hugo autem,* ex concilio Maticensi, *Burchardus,* Matiscensi, *Iuo* Manticeno, *nulla Isidori mentione facta. In* Polycarpo *coniuncte ponitur cum c.* coniunctiones. s. *eadem, quod quidem est Calixti. Extat autem in concilio* Cabilonensi 2. c. 29. *& in Vuormaciensi est secunda pars canonis* 78.

¶ In parentela propria, & coniugis eadem consanguinitas est obseruanda. C. XIIII.

Hugo de S. Vict. de sacra. l. 2. p. 11. Sent. ibidem. Burc. l. 7. c. 8. Iuo p. 9. c. 44. Pann. l. 7. c. 69.

SAne consanguinitas, quæ in proprio viro obseruanda est, hæc nimirum in vxoris parentela de lege nuptiarum custodiẽda est. Quia enim constat eos duos esse in carne vna; communis illis vtraque † parentela censenda est, sicut scriptum est [erunt duo in carne vna.]

Ane consanguinitas.] CASVS. Sicut mulier dbet cõsanguineos proprij viri vitare: ita & vir consanguineas vxoris suę. cũ enim una caro sint, vtraque parẽtela est illis communis.

Item Augustinus lib. 22. contra Faustum, c. 61.

¶ Nurus non est aliter deputanda, quàm filia. C. XV.

SI vir, & vxor non iam duo, sed vna caro sunt; non aliter est nurus deputanda, quàm filia.

In regesto B. Gre. l. 12. ep. 31. ad Felicem.

Item Gregorius Papa episcopis Galliæ.

¶ *Burchardus & citat & refert vt Gratianus. Hugo, auctor Polycarpi, & Magister citant absolute Gregorium. Anselmus, & Iuo ex epistola B. Gregorij ad Felicem. In Pannormia est coniuncta vtraque inscriptio, hoc modo,* Ex epistola Gregorij episcopis Galliæ missa, epistola 31. lib. 12. *Extat uero caput hoc in capitul. l. 6. c. 80. & in adiectis est prior pars capitis 200. quod in indice tribuitur Gregorio Papæ ex epistolis B. Bonifacio archiepiscopo Moguntię missis. Ac sane in ultima Gregorij II. epistola tomis conciliorum inserta legitur prior pars usque ad uers.* Generationẽ.

¶ Vsque ad septimam generationem progeniem suam vnumquemque seruare oportet. C. XVI.

Hugo ibidem. Sent. 4. dist. 40. Poly. l. 6. tit. 4. Ansl. l. 10. c. 40. Burc. l. 7. c. 11. Iuo p. 9. c. 26. Pann. l. 7. c. 76.

PRogeniem suam vnumquemque [ε] vsque ad septimã decernimus obseruare generationem: & quamdiu se agnoscant affinitate propinquos, ad coniugalem copulam accedere denegamus: Quod [ζ] si fecerint, separentur.

ε ¶ Vnumquemque.] *Apud B. Gregorium, Anselmum, & Iuonem hoc loco sunt hęc interiecta:* de his, qui fideliter edocti sunt, & iam firma radice plantati stant inconuulsi.

ζ ¶ Quod si fecerint, separentur.] *Hæc non habentur, nisi apud Burchardum. Apud B. Gregorium, Anselmum, & Iuonem sequuntur coniuncte cum superioribus uerba capitis, nec eam.* s. *ead.*

P *Rogeniem suã.*] CASVS. Consanguineã suã vsque ad septimũ gradũ debet quis vitare: & quãdiu cognoscunt se esse affines.

Item Nicolaus Papa II. Amalphitanæ ecclesiæ suffraganeis.

Habet in synodo epõrũ 113. in basilica Cõstãtiniana, c. 11. & 12 Sent. ibidem.

¶ De eodem. C. XVII.

DE consanguinitate sua vxorem nullus ducat vsque post † gene-

In copu-

IN copulatione. CASVS. Consanguinitatis gradus hic non definitur: sed quousque agnoscuntur, obseruari iubentur.

NVlli ex propinquitate. CASVS. Cũ consanguinea non debet quis contrahere vsque ad septimum gradum: nec sine benedictione sacerdotis.

QVaedam lex. CASVS. Petebat Augu.st. vt permitteretur Anglicis contrahere matrimonium secundum ius humanũ. Et respondet Greg. ꝙ lex humana permittit commisceri filios fratrũ & sororum: sed non solet ex talibus proles bona prouenire: & ideo Christiani non debent in quarto vel quinto gradu ꝓpinquis coniungi.

QVOD SCRIPSI. CASVS. Mirabatur Felix Gregoium Anglicis scripsisse, vt liceret eis in quarto gradu contrahere; & quæsiuit vtrũ hoc esset ius generale? Et respondet Grego. se illis hoc specialiter cõcessisse quãdiu iuxta Apostolũ essent in fide noui: qui de neophytis ait: Lac dedi vobis potũ, non escam.

Porro

rationem septimam, vel quousque parentela cognosci poterit. Laicus vero vxorem simul & concubinam habens non communicet ecclesiæ.

Item ex concilio Vuormaciensi, c. 32.

¶Quousque inter aliquos generatio recordatur, aut in memoria retinetur, sibi inuicem non copulaetur. C. XVIII.

IN copulatione fidelium, generationis numerum non definimus: sed id statuimus, vt nulli Christiano liceat de propria consanguinitate, seu cognatione vxorem accipere, vsque dum generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria retinetur.

Burc. l. 7. c. 2. Iuo p. 9. c. 39. Pann. l. 7. c. 76.

Item ex concilio Lugdunensi.

Capitul. l. 6. c. 128.

¶Ex propinquitate sui sanguinis vsque ad septimum gradum nullus ducat vxorem. C. XIX.

NVlli ex propinquitate sui sanguinis, vsque ad septimum gradum vxores ducant: neque sine benedictione sacerdotis. Qui autem nupturi erũt; à sacerdote benedicti nubere audeant, nec aliter præsumant.

Sent. ibdem. Burc. l. 7. c. 13. Iuo p. 9. c. 48. Pann. l. 7. c. 78.

¶ *Ceteri etiam collectores citant ex Lugdunensi. In nonnullis Gratiani codicibus est*, ex Lugdensi. *B. Bonifacius in epistola ad Zachariam Papam mentionem facit synodi Lundunẽsis habita à discipulis B. Gregorij, in qua de incestis actũ fuerat. Simile habetur in capitul. l. 6. c. 128. In concilio etiam Rhemensi Trosleiano, c. 8. inter alia multa, leguntur hæc:* Et alibi in canonibus præceptum, vt nemo vsque ad affinitatis lineam, & propinquitatem sui sanguinis connubia ducat: neque virginibus sine benedictione sacerdotis quis nubere præsumat.

Præmissis auctoritatibus quisque prohibetur à coniunctione consanguineorum vsque ad septimam generationem. Sed obijcitur illud Gregorij ad Augustinum Anglorum episcopum, c. 6.

Ioan. diaconus in vita B. Gregorij l. 2. c. 37. & 38. Beda l. 1. hist. c. 27.

¶Anglis permittitur, vt in quarta, vel in quinta generatione copulentur. C. XX.

QVædam lex terrena in Romana rep. permittit, vt siue fratris, & sororis, seu duorum fratrum germanorum, seu duarum sororum filius, & filia misceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolem non posse succrescere: & sacra lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Vnde necesse est, vt in quarta [a], vel quinta generatione fidelium licenter sibi coniungantur. Sed idem humillimus pater Gregorius post multum temporis à Felice Messanæ Siciliæ ciuitatis præsule requisitus, vtrum Augustino scripserit, vt Anglorum in quarta generatione contracta matrimonia minime soluerentur, inter cetera talem responsionem reddidit. Quod scripsi Augustino Anglorum gentis episcopo, alumno videlicet, vt recordaris, tuo de sanguinis coniunctione, ipsi, & Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne à bono, quod cœperat, metuendo austeriora, recederet; specialiter, & non generaliter ceteris me certissime scripsisse cognoscas. Vnde & mihi omnis Romana ciuitas testis existit. Nec ea intentione hæc illis scriptis mandaui, vt postquam firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriam consanguinitatem inuenti fuerint, non separentur, aut infra affinitatis lineam, idest, vsque ad septimam generationem iungantur. Sed adhuc illos neophytos existentes, sæpissime eos prius illicita doceret †, & verbis, ac exemplis instruere, & quæ post de talibus egerint, rationabiliter, & fideliter excludere oportet. Namiuxta Apostolum, qui ait [Lac dedi vobis potum, non escam,] ista illis modo, non posteris, vt præfixum est, temporibus tenenda indulsimus; ne bonum, quod infirma adhuc radice plantatum erat erueretur, sed aliquantulum firmaretur, & vsque ad perfectionem custodiretur.

Hugo d S. Vict. l. 2. p. 11. c. 16. Sent. 4. dist. 40. Iuo par. 9. c. 6. 55. 56. Burc. l. 7. c. 19. & 20. Pann. l. 7. c. 56. & 71. Ans. l. 10. c. 31. Poly l. 6. tit. 4.

Lib. 12. epis. 31.

† al. docere vitare

1. Cor. 3.

¶ *Verba huius capitis vsque ad vers* Sed idem *sunt apud B. Gregorium. Verum simul hæc & sequentia sunt apud Ioannem Diaconum in vita B. Gregorii, lib. 2. c. 38. al. 37. Hugo, Burchardus, Iuo, & Pannormia citant*, ex epistola Ioannis Constantinopolitani episcopi ad Felicem episcopum Siciliæ. *Recitantur praterea hæc eadem B. Gregorii uerba in duabus epistolis Alexandri II. vna, quę refertur ab Iuone par 9. c. 6. & in* Pannormia *l. 7. c. 55. & 56. altera, quę refertur 35. q. 5. c. ad sedem. Multa autem in hoc capite restituta sunt ex B. Gregorio, & Ioanne Diacono.*

a¶ In quarta.] *Apud B. Gregorium, nec multo secus apud Ioannem Diaconum est*, necesse est, vt iam tertia, vel quarta generatio fidelium licenter sibi iungi debeat. Nam secunda, quam diximus, à se omnino debet abstinere, *& hoc modo recitatur in epistola Alexandri 35. q. 5. c. ad sedem. §. Hanc computationem. In altera tamen eiusdem Alexandri epistola, quæ proxima superiore notatione est indicata, legitur*, iam quarta, vel quinta. *Et hanc lectionem secutus est ille, qui hoc loco casum apposuit.*

Item obijcitur illud Cabilonensis concilij.

¶In quinta, vel sexta generatione nullus amplius copuletur coniugio. C. XXI.

COntradicimus, vt in quarta, vel in quinta, sextaque generatione nullus amplius coniugio copuletur. Vbi autem post interdictum factum fuerit inuentum, separetur.

Hugo ibidem, Sent. ibid. Burc. l. 7. c. 18. Iuo p. 9. c. 54. Pann. l. 7. c. 70.

¶ *Ex Cabilonẽsi citant ceteri etiã collectores, &* Hugo. *Extat lib. 5. capitular. c. 99. Exceptis autẽ verbis illis*, vel quinta, sextaque, *reliqua fere eadem leguntur in concilio Moguntino sub Carolo, cap. 54. & altero Moguntino sub Rabano, cap. 30. & in Vuormaciensi in priore parte canonis 78. Nam posterior pars est, c. sane consanguinitas. supra allatum.*

Hac auctoritate, dum sexta generatione interdicitur coniugium, in septima permitti videtur. Sed gradus cognationis secundum quosdam varie computantur. Alij namque patrem in primo gradu, filios in secundo ponunt. Alij primum gradum filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filium esse, cum vna caro probentur pater & filius. Auctoritates

Sent ibidem.

tates ergo, quæ consanguinitatis copulam vsque in septimum gradum prohibent, patrem ponunt in primo gradu: illæ uero quæ vsque ad sextum gradum prohibent, primum gradum filios appellant: atque ita fit, vt eadem personæ secundum hanc diuersitatem inueniantur in sexto, vel septimo gradu. Item illud Fabiani, quo affines in quinta generatione copulari iubêtur, videtur esse contrarium illi decreto Iulij Papæ Sicut non licet vlli Christiano de sua consanguinitate vxorem ducere; sic etiam non licet de consanguinitate vxoris suæ coniugem ducere propter carnis vnitatem.] Similiter etiam innenitur contrarium illi capiti Gregorij [Nec eam, quam ex propria consanguinitate coniugem habuit, &c.] Sed illud Fabiani intelligendum est de duabus sororibus, vel personis inter se affinitate coniunctis; vt sunt vxores duorum fratrum; si contigerit vnam earum alicui matrimonio copulari; post mortem eius vir non poterit affinem superstitem in cõiugem ducere; nisi in quinto gradu affinitatis inueniantur. Vnde, qui nouercam alicuius in vxorem duxerit, post mortem eius vxorem priuigni ducere nõ poterit. Hinc etiam idem Iulius Papa alibi ait [Relictam consanguineorum vxoris suæ (non ait consanguineam vxoris suæ, sed relictam cõsanguineorum vxoris suæ) vsque in quartam generationem nullus ducat in vxorẽ.] Paschalis vero Papa secundus scribens Rhegino episcopo, tertium genus affinitatis assignat; cuius copula non vltra secũdum gradũ inuenitur prohibita. Ait enim.

Burc. l. 7. c. 2. Iuo p. 9. c. 39. Pann. l. 7. c. 76.

Capitul. l. 6. c. 128.

Sent. ibidem. Burc. l. 7. c. 13. Iuo p. 9. c. 48. Pann. l. 7. c. 78.

Ioan. diaconus in vita B. Gregorij l. 2. c. 37. & 38. Beda l. 1. hist. c. 27.

Hugo d S. Vict. l. 2. p. 11. c. 16. Sent 4. dist. 40. Iuo par. 9. c. 6. 55. 56. Burc. l. 7. c. 19. & 20. Pann. l. 7. c. 56. & 71. Ansl. l. 10. c. 31. Poly. l. 6. tit. 4. Lib. 12. epist. 31.

Duorum consobrinorum coniuges vni, eidemque nubere non possunt. C. XXII.

POrro duorum cõsobrinorum coniuges, quamuis diuersis temporibus, viro vni alteram post alterius obitum nubere, ipsa, præter auctoritatem canonicam, publicæ honestatis iustitia contradicit. Et nouit prudentia tua, quia ita ab vxoris, sicut à viri consanguineis abstinendum est.

Illud autem Gregorij, & Iulij Papæ intelligitur de consanguinitate viri, vel vxoris; vt post mortem alicuius eorum nulli de cognatione defuncti superstes matrimonio copuletur. Demonstratum est, vsque ad quem gradum quisque à propria consanguinitate, vel cognatione suæ vxoris abstinere debeat.

al. docere uitare 1. Cor. 3.

QVÆSTIO IIII.

MOdo quæritur, quare vsque ad sextum gradũ consanguinitatis coniũctio prohibeatur. De his ita scribit Isidorus Etymologiarum lib. 9. c. 6.

Quare vsque ad sextum gradum consanguinitas obseruetur. C. I.

COnsanguinitas, dum se paulatim propaginũ ordinibus dirimens, vsque ad vltimum gradũ subtraxerit, & propinquitas esse desierit; eam rursus lex matrimonij vinculo repetit, & quodammodo reuocat fugientem. Ideo autem vsque ad sextum generationis † gradum consanguinitas constituta est; vt sicut sex ætatibus mundi generatio, & hominis status finitur; ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

Hugo ibidem, Sent. ibid. Burc. l. 7. c. 18. Iuo p. 9. c. 54. Pann. l. 7. c. 70.

Sent ibidem.

¶ *Caput hoc emendatum est ex B. Augustino lib. 15 de ciuit. Dei, cap. 16 vnde primo videtur sumptum.*

QVÆSTIO QVINTA.

DE gradibus vero cõsanguinitatis, quomodo computandi sint, Isidorus sic loquitur.

¶ Quomodo dirimuntur gradus cõsanguinitatis. C. I.

SEries consanguinitatis sex gradibus hoc modo dirimitur: filius & filia, quod est frater, & soror, sit ipse truncus: illis seorsum seiunctis, ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi, nepos, neptis primus: pronepos, proneptis secundus: abnepos, abneptis tertius: atnepos, atneptis quartus: trinepos trineptis quintus: trinepotis filius, & trinepotis filia sextus.

¶ *Burchardus, & Iuo, & auctor Pannormia, qui citant partim Isidorum, partim ex dictis Isidori, ex hoc, & capite, consanguinitas, § q. 4 vnũ caput factũ sic habent,* Series cõsanguinitatis, septẽ gradibus, &c.

Item Alexander Papa II. omnibus episcopis, & clericis, necnon iudicibus per Italiam constitutis.

¶ *Sic est emendatum ex Hugone, Anselmo, & Polycarpo qui hanc eãdem epistolam recitant. Ab Iuone autem, & in Pannormia referuntur duo capita alterius epistolæ eiusdem Alexandri eodem cum hac argumento, scripta clericis Neapolitanis, siue, vt in Pannormia, Metropolitanis. Et apud Gratianũ erat coniuncta vtraque inscriptio, hoc modo* Neapolitanis, clericis, & omnibus epis, atque iudicibus per Italiam constitutis. *Ex ijsdem vero Hugone, Anselmo, & Polycarpo multa in toto hoc capite sunt emẽdata.*

¶ Quomodo sint computandi gradus consanguinitatis. C. II.

AD sedem Apostolicã perlata est quæstio nouiter exorta de gradibus cõsanguinitatis: quã quidam legum & canonum imperiti excitantes, eosdem propinquitatis gradus contra sacros canones, & ecclesiasticum morem numerare nituntur; nouo, & inaudito errore affirmãtes, quòd germani fratres, vel sororis inter se sint in secunda generatione; filij eorum, vel filiæ, in quarta; nepotes, vel neptes eorum, in sexta. Talique modo progeniem computantes, & in huiusmodi sexto eam gradu terminantes dicũt, deinceps viros, ac mulieres inter se posse nuptialia iura cõtrahere. Et ad huiusmodi profanum errorẽ confirmandum in argumentũ assumunt sæculares leges, quas Iustinianus Imperator promulgauit de successionibus consanguineorum. Quibus confisi, ostendere moliuntur, fratres in secundo gradu esse numeratos, filios eorum in quarto, nepotes in sexto. Sic seriem genealogiæ terminantes, numerationem sanctorum patrum, & antiquam ecclesiæ computationem ad nos vsque perductam peruersa quadam calliditate disturbare nituntur. Nos vero Deo annuẽte hanc quæstionem discutere curauimus, in synodo habita in Lateranensi consistorio, conuocatis ad hoc opus episcopis, & clericis, atq; iudicibus diuersarum prouinciarum. Denique diu ventilatis legibus, & sacris canonibus, distinctè inuenimus

Hugo ibidẽ. Polyc. ibidẽ. Ansl. l. 11. c. 92. Iuo par. 9. c. 6. Pann. l. 7. ca. 55.

Instit. l. 3. tit. 5. & 6.

POrro duorum.] CASVS. Duobus consobrinis mortuis, quęritum est vtrũ eorũ vxores vni viro nubere possent vna post alterã, & respondetur q; nõ, tum propter canonis prohibitionẽ, tũ propter publicam honestatem.

lib. 9. Etymolo c. 5 sẽsus, nõ verba ipsa.

MOdo.] Hic ponit quartaquæstio.

COnsãguinitas.] CASVS. Interrogatus Isidor⁹ quare dicit cõsanguinitatem in septimo gradu terminari, respõdet, cõsanguinitas in personas spargit donec finiatur, & vsq; ad septimum gradũ obseruat: quia tot gradib⁹ distinguitur mundus, quot hominis status.

Sent. 4. dist. 40. Burch. l. 7. c. 10. Iuo par. 9. c. 46. Pann. l. 7. c. 75.

DEgradib⁹.] CASVS. Hic intitulatur quæstio hic etiam legendæ sũt arbores & glossæ earũ.

SEries.] CASVS. Sex gradus, cõputat hic Isidorus, cõstituens filium & filiam truncũ, & procedit vsq; ad trinepotis filiũ, quẽ dicit esse sextum gradum.

AD sedem.] Quidã gradus cõsanguinitatis secũdũ leges

ges numerabant, & dicebant consanguinitatẽ terminari in sexto gradu legali: & matrimoniũ contrahi licite post illum gradũ. Hunc errorem congregato concilio reprobauit Papa: ostendens primo diuersitatẽ & diuersitatis rationes ĩter legalẽ & canonicã computationẽ. Secundo probat consãguinitatem protendi vltra sextum gradũ legalem: & hoc per legem, per Gregorij auctoritatem, per arboris rationẽ, cuius rami vltra ꝓtenduntur vsque in septimum gradum canonicum: vltra quem cognatio eius non protenditur: nec graduum nomina inueniuntur. Tertio ostẽdit eos, qui tantum sex gradus canonicos constituunt, in consanguinitate & in sententia non differre à canonica septem graduũ computatione. in fine prohibet sub anathemate, ne ĩ quęstionibus de matrimonio quis cõputet gradus alio modo quàm hic dr̃ ĩ hoc cap.

ob aliam; atque aliam causam, alteram legum fieri, alteram canonum computationem. In legibus siquidem ob nihil aliud ipsorum graduum mentio facta est; nisi vt hereditas, vel successio ab vna ad alteram personam inter consanguineos deferatur. In canonibus vero ob hoc progenies computatur, vt aperte mõstretur, vsq; ad quotam generationẽ à consanguineorum sit nuptijs abstinendũ. Ibi præscribitur, vt hereditas propinquis modo legitimo cõferatur: hic vero, vt rite, & canonice inter fideles nuptiæ celebrentur. In legibus distincte non numerãtur gradus, nisi vsque ad sextum: in canonibus autem vsque ad septimã distinguũtur generationem. Hac igitur de causa, quia hereditates nequeunt deferri nisi de vna ad alteram personam; idcirco curauit ſęcularis Imperator in singulis personis singulos præfigere gradus. Quia vero nuptiæ sine duabus nõ valent fieri personis; ideo sacri canones duas in vno gradu cõstituere personas. Vtramque tamẽ computationem, si attente, ac subtiliter perspecta fuerit, idẽ sensisse, & eãdem esse in eis sententiam, atque ad eũdem terminum cõuenire manifestissimum erit. Iustinianus namq; vsq; ad quem gradũ consanguinitas ipsa perduret, in suis legibus non definiuit. Canones vero vltra septimã, nullam numerauere generationẽ. Sexto quippe gradu determinato, in ipsis legibus subintulit Imperator. [Hactenus ostẽdisse sufficiat, quemadmodum gradus cognationis numerentur. Namque ex his palam est intelligere, quemadmodum vlteriores quoque gradus numerare debeamus. Generata quippe persona semper gradum adijcit.] Ecce in his breuibus verbis aperte ostenditur, tales gradus, quales isti computant, non tantum vsque ad sextum, verumetiam vltra numerari debere; quippe cum vltra sextum vlteriores gradus numerandos esse decernat. Vbi enim vlteriores nominat gradus, aperte indicat non sex tãtummodo esse gradus; sed sex finitis, adhuc alios numerandos. Nec mirum, cum in præcedentibus ipse firmauerit Imperator, decimo etiam gradu consanguineos sibi inter se posse succedere. Cum decimũ nominat, non esse tantummodo sex luce clarius cõfitetur. Hi ergo euigilent, & aciem mentis, si possũt, intendant; quos hactenus istiusmodi perculit error. Enimuero, vbi secundũ leges inter agnatos, vel cognatos defertur successio; cõsanguineos esse nõ dubium est. Neque enim sibi succederent, nisi inter se parentelæ vinculo tenerentur. Succedunt autem inter se, teste Iustiniano, in decimo gradu: consanguinei igitur sibi sunt, qui sibi succedunt. Quòd, si in decimo gradu consanguinei sibi existunt; nõ est terminata cõsanguinitas (vt isti fatẽtur) in sexto tantũmodo gradu. Quid igitur dicent? Computatis namque gradibus, sicut isti numerãt, aut finitur consanguinitas in sexto gradu; aut non. Si finitur, fallaces erunt leges, quibus isti nitũtur, quæ in decimo gradu sibi succedere cõsanguineos iubent. Quòd si nõ

eod. tit. 6. Isidorus l. etym. 9. c. 5.

finitur consanguinitas in isto sexto gradu; falsidici erũt isti, qui vltra illum sextum gradum nolunt cõputare consanguinitatem. Igitur aut leges erũt falsæ, aut isti, qui sic finiũt generationẽ. Sed, vt veridicę leges, & veraces sint canones, dicamus hoc, quod veritas habet: scilicet, quòd nõ terminatur consanguinitas in huiusmodi sexto gradu; sed terminatur secundũ canones in septimo gradu, Vtraque enim computatio, sicut superius diximus, vno fine cõcluditur. Namque duo gradus legales vnum gradũ canonicum constituunt. Fratres itaque, qui secundũ sæculares leges dicuntur in secũdo gradu †; iuxta canones numerãtur in primo. Filij fratrũ, qui illic numerantur in quarto, hic cõputantur in secũdo; nepotes vero, qui in sexto ibi, istic numerantur in tertio: sic deinceps, qui in legibus scribũtur in octauo, & decimo, in canonibus definiuntur in quarto, & quinto. Atque hoc modo de reliquis sentiendũ est; vt qui secundum canones dicuntur in sexto, uel septimo; secũdum leges accipiantur in duodecimo, uel quartodecimo. Hanc cõputationem intelligens prudentissimus Papa Gregorius, dum quæreretur, in quota generatione coniungi fideles debeant; ipsas sæculares leges in testimoniũ adducẽs, Augustino Anglorum episcopo sic rescripsit [Quędam terrena lex in Romana rep. permittit, vt siue fratris & sororis, siue duorum fratrum germanorũ, seu duarum sororum filius & filia misceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolem nõ posse subcrescere. Vnde necesse est, vt iam in tertia, vel in quarta generatione copulatio fidelium licenter sibi coniungi debeat. Nam à secunda, quam prædiximus, omnimodo debẽt abstinere.] Ecce hic aperte monstratur filios & filias fratrum in secunda generatione numerari. Et, si fratrum filij, & filię numerantur in secunda; fieri nõ potest, vt ipsi fratres non sint in prima. Quòd si fratres cõputantur in prima, filij eorum in secunda; dubium non est, quin eorũ nepotes sint in tertia, pronepotes in quarta, & sic de reliquis vsque ad septimam. Sed sunt quidã, qui ex his Gregorij verbis, quibus ait, vt in tertia, vel quarta generatione copulẽtur fideles, occasionem accipiunt illicita matrimonia contrahendi, dicẽtes se hoc iuste facere posse; quod prudentissimus doctor sua sententia diffiniuit. Isti itaque qui se hoc velamẽto defendere nituntur, aduertant in eiusdẽ patris sententijs, hoc non generaliter cunctis, sed specialiter Anglorum gẽti mãdasse. Nã postmodum à Felice Messanæ Siciliæ præsule requisitus, an hoc, quod Augustino mandauerat, generaliter cunctæ ecclesiæ tenẽdũ esset; apertissime firmauit, nõ alijs hoc, quàm illi gẽti mãdasse: ne bonum, quod cœperãt, metuendo austeriora, desererẽt: sed & illis, postquam in fide essent firma radice solidati, & vniuersali Ecclesiæ cẽsuit sẽper esse tenẽdum; vt nullã de propria cõsanguinitate, vel affinitate infra septimã generationẽ aliquis sibi audeat coniugio copulare. Ecce aperte monstratũ est, & ex verbis ipsius legis, & auctoritate prudẽtissimi Papæ Gregorij, quid de gradibus consanguinitas numerãdis sentire debeamus. Quãuis alia quoque ratio pari modo ipsos reuincat aduersarios. Nã si, vt ipsi fatẽtur, in illo sexto gradu consanguinitas finiretur, omnes personarũ ramusculos, qui vltra illũ gradum in pictura arboris cõtinẽtur, velut superfluos oporteret detrũcari. Sed quia omnes, qui in prædictæ arboris pictura numerãtur, ex vna parẽtela cõsistunt, nũquam sine diminutione cõsanguinitatis à se poterũt separari: veluti nõ sine dãno cuiusq; personæ ualent a proprio corpore manus, brachia, & pedes truncari. Illa quoque

que sacrorum præceptio canonũ, quæ iubet à propria abstineri consanguinitate, quamdiu generatio recordatur, aut memoria retinetur, nec à prædicta parentelæ discrepat computatione. Nam in septem gradibus, si canonice, & usualiter numerentur, omnia propinquitatum nomina continentur. Vltra quos nec consanguinitas inuenitur, nec nomina graduum reperiuntur, nec successio potest amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari. Ne uero in hac consanguinitatis computatione, aliqua dehinc ualeat ambiguitas remanere; aliam, quam quidam faciunt, numerationem in hac etiam disputatione duximus finiendam†. Sunt enim quidam, qui non à fratribus, sed à filijs eorum, id est, patruelibus, uel consobrinis genealogiam numerare incipiunt: dicentes filios fratrum in prima generatione computari debere, quia fratres quasi quidam truncus, ex quo ceteri ramusculi oriuntur, existunt. Sed nec ista graduum computatio, si bene intellecta fuerit, ab ea, quam superius exposuimus, in sententia poterit esse diuersa. Isti enim, qui numerandi initium sumunt à filijs fratrum, non progrediuntur vltra sextam generationem: sed sicut totius mundi sex ætates existunt, & humanæ uitæ itidem sex; ita & in consanguinitate sex tantummodo autumãt computandas esse generationes: quibus finitis, nouæ coniunctionis dicunt posse fieri initium, ut quasi fugientem possint reuocare consanguinitatem.

¶ Hæc itaq; cõputatio, quæ incipit a fratrũ filijs, & numerat usque ad sextam generationem, tantumdem ualet, quantum ea, quæ incipit à fratribus, & computat usque† ad septimam. Nec ulla in sensu existit diuersitas: quamuis in numero graduum uarietas uideatur. Vltima enim generatio, si initium numerandi sumat à fratribus, septima inuenitur: si à filijs fratrum, reperitur sexta. Taliter igitur determinatis gradibus consanguinitatis, Apostolica uos auctoritate monemus fratres, & filij; ut omnibus sic seriem genealogiæ computandam esse intimetis, quemadmodum sancti patres numerandam esse sanxerunt, & antiquus mos sanctæ, & uniuersalis ecclesiæ per longa tempora olim computasse monstratur. Nam, si quis peruersa, & obstinata mente à recto tramite Apostolicæ sedis deuiare uoluerit, & aliter, quàm nos, in nuptijs celebrandis gradus parentelæ numerare cõtenderit †; primum pro sua temeritate cælesti pœna plectetur: postmodum uero gladio perpetui anathematis se nouerit iugulandum. Data Romæ, &c.

Item Gregorius Papa.

¶ Quare consanguinitas vxoris ad virũ pertinere dicitur, & quomodo affinitas sit computanda. C. III.

PORRO de affinitate, quam dicitis parẽtelam esse, quæ ad uirum ex parte uxoris, seu quæ ex parte uiri ad uxorem pertinet, manifestissima ratio est: quia, si secundum diuinam sententiam ego & uxor mea sumus una caro, profecto mihi, & illi mea, suaque parentela propinquitas una efficitur. Quocirca ego & soror uxoris meæ in uno & primo gradu erimus: filius † uero eius in secũdo gradu erit à me, neptis uero tertio: idque† utrinque in ceteris agendum est successionibus. Vxorem uero propinqui mei, cuiuscumque gradus sit, ita me oportet attendere; quemadmodum ipsius quoque gradus aliqua femina propriæ propinquitatis sit. Quod nimirum uxori de propinquitate uiri sui in cũctis cognationis gradibus conuenit obseruari. Qui uero aliorsũ sentiunt, Antichristi sunt: à quibus tanto fortius uos oportet cauere, quãto apertius deprehenditis illos diuinis legibus repugnare.

¶ *In Polycarpo caput hoc item ac sequens recitatur ex Zacharia. Ac sane Gratianus in extremis uerbis sequentis capitis indicat caput hoc fuisse etiam Zacharia.*

Item Zacharias Papa.

¶ Qualiter parentelæ gradus computantur. C. IIII.

PARENTELÆ gradus taliter cõputamus. siquidem ego & frater meus una generatio sumus; primumque gradum efficimus, nulloque gradu distamus. Rursus filius meus, fratrisque mei filius secunda generatio sunt: ac gradum secundum faciunt, nec à se aliquo gradu separantur. Atque ad hunc modum ceteræ successiones numerandæ sunt. Porro de affinitate, quam dicitis parentelam, & c. *vt superiore capite Gregorij.*

PORRO.] CASVS. Assignatur hic ratio quare affinitas obseruetur: quia vir & vxor sunt vna caro, & ideo vxoris meæ consanguinei in eodẽ gradu sunt affines mihi, & meorũ consanguineorum vxores sunt mihi affines, & affines vxoris meæ sunt vitãdi in omni gradu vt mei consanguinei. qui aliud dicit, tanquam Antichristus est vitandus.

PRIMO gradu.] CASVS. In hoc cap. prosequitur Isidorus legalem graduum computationem vsque ad septimum gradum, ostendens in quo gradu sunt personæ.

Sẽt. 4. di. 40. Polyc. ibidẽ.

Item Alexander Papa secundus:

¶ Aequiuocatio est, cum soror vxoris cognata vocatur. C. V.

QVÒD autem frater, sororue uxoris tuæ cognati tui dicuntur; æquiuocationis iure fit, & necessitate uulgaris appellationis potius, quàm ulla causa cognationis. Vxor enim fratris fratrissa† potius, quàm cognata uocatur. Mariti frater leuir dicitur. Duorũ autẽ fratrum uxores uocãtur ianitrices *, quasi eãdem ianuã terentes, uel per eãdem ianuã intrãtes. Viri soror glos appellatur. Sororis autẽ uir non habet speciale nomen, nec uxoris frater.

Ex Isidoro l. 9. Etym. c. fin. Sẽt. 4. di. 41. Polyc. ibidẽ. † al. fratria

¶ *In Polycarpo etiam refertur proxime post c. ad sedem. ut ad eumdem Alexandrum pertinere uideatur. A uerbo autem* VXOR *usque ad finem habentur apud Isidorum, lib. 9. c. fin.*

* Ianitrices.] *Ita etiam legebatur in le. non facile. ff de gradibus, antequam locus ab Alciato esset restitutus, li. 2. disp. c. 23. Quamobrem nihil mirandum, si Isidorus, aut alius quispiam allatam hic etymologiam excogitauit. Nunc autem in lege illa est, εἰνατέρες.*

Item Isidorus†.

† Isi. l. 9. c. 5. In sententijs Iulij Pauli, lib. 4. tit. xi. de gradibus.

¶ Nomina graduum superiorũ, siue inferiorum, siue ex latere uenientium. C. VI.

PRIMO gradu, superiori linea continentur pater, mater; inferiori filius, filia: quibus nullæ aliæ personæ iunguntur. ¶ Secundo gradu cõtinentur, superiori linea auus, auia; inferiori nepos, neptis: transuersa frater, soror: quæ personæ duplicantur. Auus enim & auia tam ex patre, quàm ex matre accipiuntur. Quæ personæ sequentibus quoque gradibus similiter pro substantia earũ, in quo gradu consistũt, ipso ordine duplicantur. [Istæ personæ secundo gradu ideo duplices appellantur: quia duo aui sunt, paternus, & maternus.] Item duo genera nepotum sunt, siue ex filio, siue ex filia procreati. Frater & soror ex transuerso ueniunt, [idest ᵝ, aut frater patris, aut frater matris: qui aut patruus, aut auũculus nominatur:] qui & ipsi hoc ordine duplicãtur. ¶ Tertio gradu ueniũt supra proauus, proauia; ĩfra pronepos, proneptis. Ex obliquo fratris, sororisque filius, filia, patruus, amita, idest, patris frater & soror, auũculus, matertera, idest, frater matris & soror. ¶ Quarto gradu ueniunt supra abauus, abauia; infra abnepos, abneptis. Ex obliquo fratris & sororis nepos, neptis, frater patruelis, soror patruelis, id est patrui filius, filia: cõsobrinus, cõsobrina; id est, auunculi & materteræ filius, filia: amitinus, amitina, idest, amitæ filius, filia: itemque consobrini, qui ex duabus sororibus nascuntur: quibus accrescit pa-

Hugo de S. Vict par. XI. lib. 2. c. 14. Bur. l. 7. c. 28 Iuo par. 9. c. 64. Pann. l. 7. c. 89.

Anianus interpres Pauli.

truus magnus, amita magna, id est, aui paterni frater, & soror; auunculus magnus, matertera magna, id est, auiæ tam paternæ, quàm maternæ frater, & soror.

¶ Quinto gradu ueniunt, supra quidem atauus, atauia; infra atnepos, atneptis. Ex obliquo fratris, & sororis pronepos, proneptis; fratris patruelis, sororis patruelis, amitini, amitinæ, consobrini, consobrinæ filius, filia, propior consobrinus †, propior consobrina†, id est patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ filius, filia: his accrescunt propatruus, proamita.

† al. sobrinus
† al. sobrina

¶ Hi sunt proaui paterni frater & soror, proauunculus, promatertera.

¶ Hi sunt proauiæ paternæ, maternæque frater, & soror, proauique materni. [Hæc species nec alijs gradibus, quàm scripta est, nec alijs uocabulis declarari potest.]

Anianus interpres.

¶ Sexto gradu ueniunt, supra tritauus, tritauia; infra trinepos, trineptis. Ex obliquo fratris, & sororis abnepos, abneptis, fratris patruelis, sororis patruelis, amitini, amitinæ, consobrini, consobrinæ nepos, neptis, patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ nepos, neptis, id est propioris sobrini filius, filia, qui consobrini appellantur. Quibus ex latere accrescunt, propatrui, proamitæ, proauunculi, promaterteræ filius, filia, abpatruus, abamita. (Hi sunt abaui paterni frater, & soror) abauunculus, abmatertera.

¶ Hi sunt abauiæ paternæ, maternæque frater, & soror, abauique materni.

¶ [Hæc quoq; explanari amplius non potest, quàm vt auctor ipse disseruit.]

¶ Septimo gradu, qui sunt cognati recta linea supra, infraque proprijs nominibus non appellantur: sed ex transuersa linea continentur fratris, sororisque atnepos, atneptis, consobrini filij, filiæque.

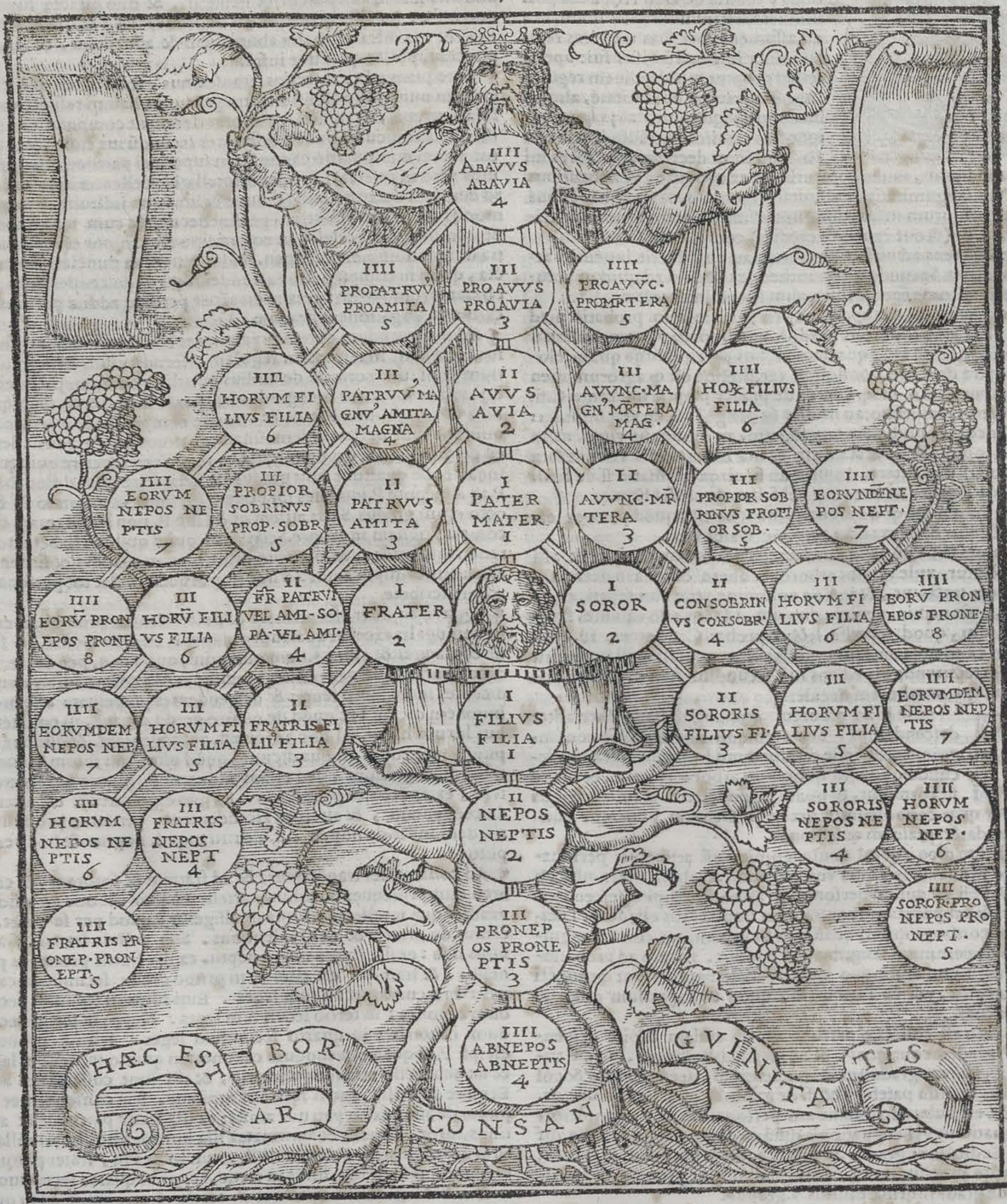
¶ Successionis idcirco gradus septē constituti sunt, quia ulterius per rerum naturam nec nomina inueniri †, nec uita succedentibus prorogari potest. [In his septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur: ultra quos nec affinitas inueniri, nec successio potest amplius propagari.]

¶ *Caput hoc recitatum etiam ab Hugone, & collectoribus extat in libro sententiarum Pauli, additis non uno in loco uerbis Aniani interpretis. Pleraque tamen habentur etiam apud Isidorum, lib.9.c.5.*

β¶ Id est, aut frater.] *Hæc usque ad uers.* Qui & ipsi, *non sunt loco indicato: sed tantum apud collectores.*

De gradibus consanguinitatis, uel affinitatis, quot sint, quomodo computandi, quibus etiam appellentur nominibus, auctoritate Isidori, atque Gregorij, & Alexandri sufficienter monstratum est.

Non gignunt dextros qui stant in parte sinistra.
Læua dat vxores, dat tibi dextra mares.

Consanguinitas est attinentia personarum ex eo proueniens, quòd vna descendit ab altera, vel ambæ ab eadē. Vel est vinculum personarum ab eodē stipite descendentium carnali propagatione cōtractum. Et dicitur à con, quod est simul, vel vnitum; & sanguine, quasi sanguinis vnitas.

Linea est collectio personarum ab eodē stipite descendentium gradus continens, & numeros distinguens. & est triplex, s. graduum descēdentium ascendētium, & collateralium.

Gradus est habitudo distantium personarū, qua cognoscitur quota agnationis vel cognationis distantia duæ psonæ inter se differunt. Et dicuntur gradus ad similitudinem graduum scalarum, vel locorum pcliuium, quia gradimur de proximo in proximum.

CONSANGVINITAS PER TRES REGVLAS DECLARATVR.

PRIMA regula magistralis pro linea recta. Ascendentium & descendentium quot sunt personæ de quibus quæritur, computatis intermedijs vna dempta, tot sunt gradus inter eas. Si igitur vis scire quantum distat abauus à Petrucio (Petrucium esse fingimus in cellula vbi est facies) vtroque computato & intermedijs, quinque sunt personæ: deme vnam, quattuor sunt gradus: & sic de alijs.

¶ Pro linea collaterali duæ sunt regulæ.

¶ Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à communi stipite, toto distant inter se, vel sibi attinent. Exēplum pone: Cum facis abauum stipitem inter P. & pronepotem propatrui, (nam illi sunt in linea æquali;) quilibet distat à stipite quarto gradu: ergo inter se quarto. De computatione tantummodo canonica loquor.

¶ Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior distat à communi stipite, toto distant inter se. Exemplum pone faciendo abauum stipitem. P. & filius propatrui sunt in linea inæquali. Computemus ergo à remotiori, scilicet à P. sed P. distat à stipite quarto gradu, ergo à filio propatrui quarto. Semper intellige secundum canones.

¶ Pro arbore consanguinitatis secundum computationem ciuilem dantur tales regulæ.

PRIMA In linea recta ascendentium & descendentium quot sunt personæ de quibus quæritur, computatis intermedijs vna dēpta, tot sunt gradus inter eas.

¶ Pro linea collaterali.

¶ Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à communi stipite, toto duplicato distant inter se, vel sibi attinent. Nam secundū leges quælibet persona gradū facit in collateralibus. Computatio enim Legistarum ob aliud fit quàm computatio Decretistarum.

¶ Collateralium in linea inæquali quot sunt personæ stipite dempto, tot sunt gradus. Si ampliorem optas enucleationem, recurre ad Ioannis Andreæ declarationem.

CIRCA LECTVRAM Arboris diuerſis olim diuerſum modũ tenentibus, Ioãnes de Deo Hiſpanus poſt illos lecturæ ipſius arboris nouũ modũ aſſumens, per ſuas metricas regulas ipſius intellectũ niſus fuit aperire: ſed propter multitudinem regularum, & verſuum obſcuritatẽ, aliquibus notum ignotum, alijs ignotum ignotius reddidit. Attẽdẽs igitur ego Io. And in er decretorũ doctores minimus & indignus, inuentionẽ arboris ex eo fuiſſe, vt habentibus materiã conſanguinitatis & affinitatis ignotam, nota: & habẽtibus notam, ex oculorum inſpectione notiſſima fieret: antiquorum ſcripta reuolui, & (prout expedire credidi) compilaui.

Primo quærens ad utrãque arborem ad quid fuerit inuentio arboris neceſſaria. Secundo an ſit authentica. Tertio ad quid in volumine decretalium repetita, quæ olim fuerat in decretis.

Oculis multa ſubijciuntur.

¶ Primæ quæſtionis ex ſuperius dictis patet ſolutio. probatio n. ad oculum alias vincit. inſtit. de gradi. § agnationis. 27. q. 1. nec aliqua. Ex oſtenſione enim facti quædam melius percipiuntur quàm elocutione extra de dona. Apoſtolicæ ver. ſi. Hinc eſt ꝙ agrorum menſio ſubijcitur oculis. 16. q. 3. inter. de præſcrip. quia indicante. C ſi. reg. l. 3. Ventris inſpectio; an mulier ſit prægnãs ff. de ven inſpi. l. 1. in prin. Locorum pudicitiæ inueſtigatio, an mulier ſit virgo. extra de prob. propoſuiſti. an arcta. de fri. & ina fraternitatis vel aliter impedita. eod. titu ex litteris. Iniuriæ an ſit atrox æſtimatio ff. de fer. l. 2. Et litteræ Papales an ſint veræ vel falſæ. de cri. fal licet.

¶ Ad ſecundum dic quòd arbor authentica eſt: quod patet ex canonibus Iſidori & Alexandri 35. q. 5. c. 1. 2. & vlt.

¶ Ad tertium dic quòd quia in decretis de conſanguinitate & affinitate tractatur, vtile fuit ibi arborem ponere. & quia in decretalibus eſt idem tractatus, & in hoc volumine vtile fuit repeti, ex eo maxime, quia nemini venit in dubium, id ſatis eſſe validum ſatiſque famoſum, quod repetita lectio probat. C. de emen. Iu. co. l. vna. Item ex eo quia antiqui canones circa materiam illam multũ fuerunt correcti: vnde expediens fuit ſecundum ſtatum iurium nouorum antiquam arborem decidere.

DEINDE ad arborem conſanguinitatis ſpecialiter deſcendamus. Et primo quæritur quid ſit conſanguinitas, & vnde dicatur: quid linea, quid gradus. Secundo quæritur quomodo arbor formetur: & quare ſic formetur, & quare ſic punctetur. & interſeremus regulas per quas cognoſcuntur gradus. Demum ponemus quædam notanda, & quaſdam quæſtiones.

Cõſanguinitatis diffinitio.

¶ Ad primum dico, quòd conſanguinitas eſt attinentia perſonarum ex eo proueniens, quia vna deſcendit ab altera: vel ambæ ab eadem. Vel eſt vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum: quod ſatis eſt idem. Dicitur autem conſanguinitas, quaſi ſanguinis vnitas: à con & ſanguine: quia de communi ſanguine deſcendunt. Et quo ad probationem coniugij non diſtinguo an tales conſanguinei ſint producti ex vxorio coitu, vel ex fornicario, quod eſt expreſſum extra de proba. per tuas.

Lineæ diffinitio: & eius multiplicitas.

¶ Linea vero eſt collectio perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium gradus continens, & numeros diſtinguens. Et eſt triplex linea, ſcilicet graduum deſcendentium, aſcendentium & collateralium, vt infra patebit, & ff. de gradi. l. 1. & l. iuriſconſultus.

Gradus deſcriptio.

¶ Gradus eſt habitudo diſtantium perſonarum, qua cognoſcitur quota agnationis vel cognationis diſtãtia duæ perſonæ inter ſe differunt. Et dicuntur gradus ad ſimilitudinem graduum ſcalarum, vel locorum procliuium: quia ita gradimur de proximo in proximum. ff. de gradi. l. iuriſconſultus. §. gradus.

Arboris conſanguinitatis formatio.

¶ Formatur autem ſic arbor. Primo vide cellulas aſcendentium: ſecundo deſcendentium: demum collateralium. Aſcende ſuper cellulam vacuam: quæ remanſit ideo vacua quia non potuit nomen proprium habere: cum aliæ cellulæ (exceptis, his quæ per genitiuum nominantur) ſumant nomen ab ipſa. Quomodo enim poſſemus illam cellulam nominare, quam dicimus filium patris: fratrem fratris: patrem filij, & ſic de ſingulis? & eam alij vocant Ioachim: alij Protheum: alij truncum. Nos autem à nomine bidelli noſtri vocemus eam Petrucium. Et ſcire debes, quòd competenter illæ cellulæ mediæ aſcendentium & deſcendentium diuiderentur directe per medium, vt à latere dextro illarum cellularũ ponerentur nomina marium, vt abauus, proauus, &c. à latere ſiniſtro nomina mulierum, vt abauia, proauia, &c. quia poſiti à latere dextro deſcendunt à maribus, & econuerſo. Supra cellulam vacuam eſt cellula hæc continens pater mater, & vnum punctum ſupra, & vnum infra. Supra illam eſt cellula auus auia, continens duo puncta ſupra, & duo infrà. Supra illam eſt cellula proauus proauia, continens tria puncta ſupra, & tria infra. Supra illam eſt cellula abauus abauia, habens quattuor ſupra, & quattuor infra. Deſcendendo ſub cellula vacua eſt cellula habens filium & filiam: & habet vnum punctum ſupra, & vnum infra. Sub illa habens nepotem & neptem, & duo puncta ſupra, & duo infra. Sub illa pronepotem & proneptem: & tria puncta ſupra, & tria infra. Sub illa abnepotem & abneptem, & quattuor puncta ſupra, & quattuor infra.

¶ Antequam ad collaterales tranſeamus, ſcire debes quòd punctorum numeratio eſt numeratio graduum habito reſpectu ad cellulam uacuã, & puncti ſuperiores denotant computationẽ ſecundũ ius canonicum: puncti inferiores ſecundũ ius ciuile, &c. Ponitur autem computatio canonica in ſuperiori parte cellularum: ciuilis vero in inferiori, vt detur intelligi excellentia iuris canonici ad ciuile: & maxime quo ad hunc caſum quo iuſtruimur in matrimonijs, quæ licite contrahi poſſint necne: & cum matrimonium ſit ſacramentum eccleſiæ, in eo præcipue lex minor eſt canone. extra de ſecun. nup. c. vlt. & pen. Vides autem ex punctatione prædicta, quòd in computatione aſcendentium & deſcendentium concordat vtrumque ius: quia in eis sẽper perſona addita perſonæ per carnis propagationem gradum adijcit.

¶ Ad inueniendum autem gradus inter eos ſecundum vtrumque ius, tolle hanc magiſtralem regulam. Aſcendentium & deſcendentium quot ſunt perſonæ de quibus quæritur computatis intermedijs vna dempta, tot ſunt gradus inter eas. Si igitur vis ſcire quantum diſtat abauus à Petrucio: vtroque computato & intermedijs, quinque ſunt perſonæ: deme unam, quattuor ſunt gradus. Idem dico de ipſo P. ad at nepotem: quia eo modo erit reperire quinque pſonas: & ſic quattuor ſunt gradus. Si uelis ſcire quot diſtet abauus P. ab abnepote P. inuenies ibi nouem perſonas computato P. & ſic octo erunt gradus. Scias autem quòd iſte P. non habet totam ſuam computationem in arbore. Scias enim quòd quilibet habet duos parentes: quattuor auos: octo proauos: ſedecim abauos: & ſic ſemper aſcendentes duplicantur. Vnde impoſſibile fuiſſet tot perſonas in arbore ſcribere.

¶ Quæro an inter aſcendentes & deſcendentes prohibitio copulæ coniugalis excedat quartum gradum? Et dicit Goffre. in ſum. de conſang. & affini. §. item quantum, quòd non, per decre. non debet. eo. tit. quæ generaliter loquitur. Alij communiter contradicentes inter aſcendentes & deſcendentes perpetuam eſſe prohibitionem dicunt: & quod de quarto gradu dicitur, in collateralibus locum habet. ad hoc 35. quæſt. 3 progeniem. & duobus capitulis ſequent. in quibus dicitur, quòd olim non ſolum vſque ad ſecundum gradum, ſed etiam inquantum notitia erat parentelæ, extendebatur prohibitio. Ex quo ergo certum eſt alterum deſcendentem, & alterum aſcendentem, perdurat prohibitio. ad idem inſtit. de nup. §. 1, ff. de ritu nup. l. nuptiæ. & hoc verum puto.

¶ Ad collaterales tranſeamus, & ad fratrem & ſororem: & cauſa breuitatis proſequendo ſolum partem mediam arboris ad modum vexilli: qua intellecta reliqua intelligetur: quod per ſe patet. dicamus de fratre & deſcendentibus. Sub cellula fratris, fratris filius filia: ex illa fratris nepos neptis. ex illa fratris pronepos proneptis. & frater P. eſt cum P. in primo gradu ſecundum canones: in ſecundo ſecundum leges. Eius filius in ſecundo ſecundum canones: in tertio ſecundum leges. Nepos in tertio ſecundum canones: in quarto ſecundum leges. Fratris pronepos eſt ipſi P. in quarto ſecundum canones: in quinto ſecundum leges: & ſic debet eſſe vtraque punctatio, & iſti ſunt collaterales ad P. Et nunc de cellula patris fecimus ſtipitem. Fac conſequenter ſtipitem de auo: ex eo patruus amita: ex illa frater patruelis & amitinus, ſoror patruelis & amitina: ex illa horum filius filia: ex illa horum nepos neptis. Patruus eſt P. ſecundo gradu, frater patruelis etiam ſecundo gradu: filius in tertio, nepos in quarto ſecundum canones. Per leges autem patruus in tertio, frater patruelis in quarto, filius in quinto, nepos in ſexto: & ſic debet eſſe utraque punctatio. Poſtea fac proauum ſtipitem, & habet filios patruum magnũ, amitam magnam, auum & auiam, auunculum magnum, & materteram magnam. illos non proſequimur. Ex cellula patrui magni propior ſobrinus, propior ſobrina, ex illa horum filius filia, ex illa eorundem nepos neptis. Et quia P. diſtat à proauo quem nunc feci ſtipitem, tertio gradu, ergo à patruo tertio, & à propiori ſobrino tertio: & à filio tertio, & à nepote qui exit lineã æqualitatis, quarto ſecundum canones. Secundum leges vero diſtat P. à patruo magno quarto, à propiori ſobrino quinto, & à filio ſexto, à nepote ſeptimo, & ſic debet eſſe vtraque punctatio. Modo fac abauum ſtipitem cum tribus filijs, ſcilicet propatruo, proauo & proauunculo. de proauunculo non proſequor. Ex cellula propatrui oritur cellula horum filius filia, ex illa horum nepos neptis, ex illa eorũdem pronepos proneptis. Iſti omnes ſunt cum P. in quarto gradu, quia P. diſtat à ſtipite in quarto gradu, & ex illa linea nullus exit lineam æqualitatis, ergo omnes diſtant quarto. Secundum leges propatruus diſtat v. filius vj. nepos vij. pronepos viij. & ſic debet eſſe utraque punctatio.

¶ Nunc

¶ Nunc videndum est quibus regulis gradus illorum collateralium cognoscantur. Collateralium æqualis lineæ unam trado regulam secundum canones.

¶ Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à communi stipite: toto distant inter se, uel sibi attinent: hoc secundum canones. Exemplum pone: quando facis abauum stipitem inter P. & pronepotem propatrui. nam quia illi sunt in linea æquali, quilibet distat à stipite quarto gradu: ergo inter se quarto.

¶ Secundum leges vero aliter est, & sic dicimus regulam. Collateralium in linea çquali quoto gradu quis distat à communi stipite: toto duplicato distant inter se: vel sibi attinent. Vides ergo ex superius dictis, & ex pũctatione, quòd prædicti P. & pronepos propatrui distant viij. Et insurgit illa diuersitas, quia secundum leges quælibet persona gradum facit in collateralibus. Vnde duo fratres faciunt duos gradus: secundum canones vero duæ personæ faciunt vnum gradum. Vnde (vt patet in cellula fratris) frater est cum P. in primo gradu secundum canones, in secundo secũdum leges: sed computatio eorum ob aliud fit quàm nostra. 35. q. 5. cap. 2. Bene ergo dicitur secundum leges, quòd in æquali linea collateralium siue linea sit paris numeri, siue disparis: non est reperire disparem gradum. vide in linea paris numeri secunda, vel iiij disparis numeri j. vel iij. In prima ij. gradus, in secũda iiij. in tertia vi. in quarta viij. quod nõ est secundum canones, quia in æquali linea disparis numeri habemus disparem gradum: quia in prima primum, in tertia tertium, in quinta quintum: & sic de singulis.

¶ Nunc restat videre de collateralibus in linea inæquali, de quibus traditur talis regula secundum canones. Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior distat à communi stipite: toto distant inter se. Exemplum pone faciendo abauum stipitem P. & filius propatrui sunt in linea inæquali. computemus ergo à remotiori, scilicet à P. sed P. distat à stipite quarto gradu: ergo à filio propatrui iiij. & idem in descẽdentibus vsque ad lineam æqualitatis: & hoc est quod dicimus, quòd persona addita personæ vsque ad lineam æqualitatis non crescit gradus: quia propatruus, filius eius, nepos & pronepos omnes distãt iiij. gradu à P. Sed aliter secundum leges, secundum quas talem regulam tradimus.

¶ Collateralium in linea inæquali quot sunt personæ (stipite dẽpto) tot sunt gradus. vnde P. à stipite distat iiij. à propatruo v. à filio vj. à nepote vij. à pronepote viij. & sic quælibet persona facit gradũ. Vides ex supradictis quòd P. nõ potest contrahere cum aliqua de arbore. Distat enim à summo, scilicet abauo: ab imo, scilicet à nepote; ab extremis collateralium, ab omnibus his quarto: à medijs citeriori: per quod satis patet, quòd cum nullo potest contrahere. Sed si extremus in collateralibus: vtputa si pronepos propatrui, vel pronepos fratris, procrearet filiam, posset P. cũ illa cõtrahere. Licet autem contrahatur in quinto gradu, remanet tamen consanguinitas. prohibitio enim, quæ per ius positiuũ processerat, potuit tolli. sed naturalia sunt immutabilia. 5. dist. in prin.

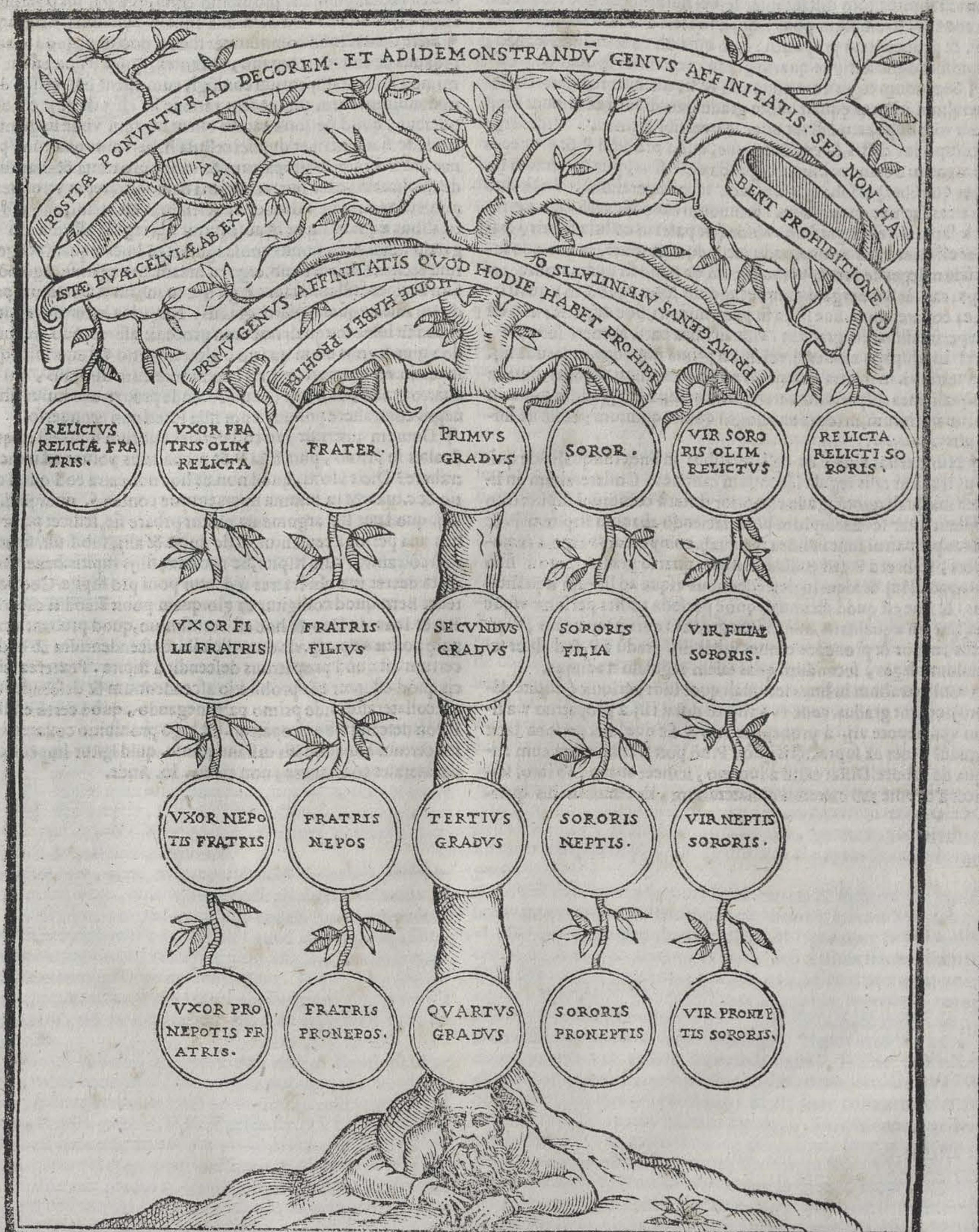
¶ Scire debes, quòd communiter dicunt doctores, quòd abauus & proauus & auus sunt bigami, dicentes, quòd si non essent bigami, non possent filij eorum coniũgi, cum essent fratres: sed de hoc non multum curo: quia eadem ratione sic esset de alijs cellulis duplicibus, quòd personæ earum essent bigami. vnde fingamus perinde ac si in qualibet duplici cellula haberemus quattuor personas, ac si diceretur propatruus & vxor, proamita & maritus, vnde duplicatio posita fuit, vt nomina demonstraret in vtroque sexu, non vt eos coniuges denotaret. Sciendum est etiam, quòd in collateralibus æqualis lineæ bene sequitur ista regula affirmando & negando. Ego & tu sumus consanguinei in linea æquali, & ego possum accipere filiam tuam: ergo tu meam. Et negatiue, Ego nõ possum accipere filiam tuam: ergo nec tu meam. Affirmatiua procedit in linea æquali quarti gradus. Negatiua in tertio vel citeriori. Sed in linea inæquali hoc non procedit affirmando vel negando: quia si vnus est in quarto, alter in tertio vel citeriori, qui est in tertio vel citeriori, potest contrahere cum filia eius, qui est in quarto gradu, & non e conuerso. unde propatruus huius filius & nepos contrahere possunt cum filia P. sed non econuerso.

¶ Demum quæritur, an collaterales quorum unus est in quinto & alter in primo, puta filia P. & propatruus possint ad inuicẽ cõtrahere? Dicit Hosti. quòd non. & hoc not. extra eod. quod dilectio. & c. tua: & in summa huius titu. de consan. §. numquid. in v. & j. quod per sua argumenta nititur prbare sic, scilicet pater & filius una persona censentur. C. de impu. & alijs sub. l. ult. sicut ergo non cõtrahitur cum stipite, sic nec cum filijs stipitis. benefacit prædicta decret. tua. ubi fratres uidentur poni pro stipite. Contrarium tenet Bern. quod colligitur ex glo. quam ponit s̃. eod. ti. cap. vlti. & Ra. & Ioan de Deo: & hoc est verissimum, quod probant verba regulę positæ s̃. eo. cap. vlt. dum dicit ibi; descendentium ab eodẽ. sed certum est quòd propatruus descendit à stipite. Præterea aut dicis quòd est inter eos prohibitio ascendentium & descendentium, aut collateralium: de primo patet negando, quòd certũ est filium P. non descendisse à propatruo. Est ergo prohibitio collateralium. sed certum est, quòd isti distant quinto. quid igitur impediat istos collaterales contrahere, non video. Io. Andr.

Quæstio notabilis.

Marginalia: canones collateralium æqualis lineæ. — ciuilis collateralium lineæ æqualis. — canonica lineæ inæqualis. — ciuilis lineæ inæqualis.

Multa dies, variusque labos huiusce parauit
Artis notitiam: quæ modo clara patet.

AFFINITATIS DECLARATIO.

AFFINITAS secundũ canones est personarũ proximitas ex coitu proueniens, omni carens parẽtela. Et dicitur affinitas quasi duorum ad vnum finem vnitas: eo quòd duæ cognationes diuersæ per nuptias secundum leges, vel per coitum secundum canones copulantur: & alter ad alterius cognationis finem accedit, vt ff. de gradi. cogna. l. non facile. §. affines.

¶ Scias aũt ꝙ affinitas est perpetuũ impedimentũ, quod durat etiã in mortua persona, qua mediante cõtrahitur. 35. q. 10. fraternitatis.

¶ Per carnalem copulam viri & mulieris inter consanguineos mulieris & virum, & inter consanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis eiusdem gradus, cuius est consanguinitas. Si ergo consanguineus tuus cognoscat mulierem: si vis scire quoto gradu affinitatis attinet tibi mulier illa, vide quoto gradu est tibi consanguineus tuus, & quoto est tibi ille consanguineus, to to mulier est tibi affinis, & semper in primo genere. Dictum est in regula, viri & mulieris, & non viri & vxoris: quia secundum canones etiam per coitum fornicarium & incestuosum contrahitur affinitas. patet de eo qui cog. consan. vxo. suæ, c. discretionem, & cap. penul. Inter consanguineos mulieris & virũ, & cõsanguineos viri & mulierem, ideo dicitur: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, sed ipsi sunt affinitatis causa. Item inter consanguineos viri, & consanguineos mulieris nulla est affinitas. Vnde duo fratres contrahunt cum duabus sororibus, pater & filius cum matre & filia. sed est affinitas inter consanguineos mulieris & ipsum virum, & consanguineos viri & ipsam mulierem. de consang. & affini. quod super his.

REGVLA. Quotiescumque inter vnam personarum de quibus quæritur, & coniugem alterius non est vel non fuit consanguitas intra quartum gradum inclusiue, nulla est prohibitio: vt inter me & coniugem nepotis mei non potest esse matrimonium: quia nepos meus est mihi consanguineus intra quartum gradum.

ALIVD EXEMPLVM. Soror mea habuit maritum, ea mortua maritus eius aliam accepit, quo defuncto potero contrahere cum eius relicta: quia inter me & illam relictam nulla est nec fuit consanguinitas.

AD ARBOREM Affinitatis & eius materiam transeamus. Et primo uidendū est quid sit affinitas, & unde dicatur: & quomodo ipsius genera insurgant, & gradus computentur: deinde arborem formemus. Ponemus postea quædam notabilia, & quasdam quæstiones.

¶ Est autem affinitas personarum proximitas ex coitu proueniens, omni carens parentela. hoc secundum canones: sed secundum leges est proximitas proueniens ex nuptijs; & requiritur secundum leges, quòd legitimæ sint nuptiæ, non interdictæ, ut contrahatur affinitas. ff. de gradi. l. non facile. §. sciendum. Et dicitur affinitas quasi duorum ad unum finem unitas: eo quòd duæ cognationes diuersæ per nuptias secundum leges, vel per coitum secundum canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit, vt in ead. l. §. affines.

¶ Sed quòd per fornicarium coitum, & incestuosum secundum nos contrahatur affinitas, patet de eo qui cog. consan. vxo. suæ. c. discretionem. & eo. tit. c. penu. Sed consideratio legis fuit circa hereditates & tutelas deferendas, & ne quis cogatur aduersus affinem testimonium dicere. ff. de gradi. l. iurisconsultus. in prin. & ff. de testi. l. 3. & 4. quæst. 3. §. itē in criminali. versi. item lege Iulia. Sed canon quo ad matrimonia prohibenda cōsiderauit vnionem carnis, quæ insurgit ex copula. Et est uidere secundum hoc, quòd concurrere potest attinentia consanguinitatis & affinitatis: vt si quis cognoscat consanguineam suam, omnes consanguinei utriusque sunt utrique affines. Scias autem quòd affinitas est perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortua persona qua mediante contrahitur. 35. q. 10. fraternitatis. Nec oritur affinitas ex pollutione extraordinaria, quæ fit extra claustra pudoris. 35. q. 3. extraordinaria & adde quod ibi not.

¶ Et insurgit affinitas ex coitu interdum cum publica honestate, interdum sine: & publica honestas interdum sine affinitate, ut si cognosco vxorem uel sponsam, hic impedimentum est publicæ honestatis & affinitatis. si cognosco non sponsam, hic affinitas sola est. si sponsam nondum cognoui, ibi sola publica honestas. Hoc dico quia si mortua est uxor tua, & uis contrahere de dispensatione ecclesiæ cum consanguinea sua, & ecclesia dispensat, quòd possis contrahere cum illa, non obstante quòd sit tibi affinis, tali gradu per dispensationem adhuc contrahere non poteris: quia licet sublatum sit impedimentum affinitatis, non tamen sublatum est impedimentum publicæ honestatis. Debes ergo facere exprimi, quòd possis cum tali contrahere non obstāte impedimēto publicę honestatis pro eo, quòd desponsasti consanguineam eius in quarto gradu, & non obstante quòd est tibi affinis in quarto pro eo quòd dictam desponsatam carnaliter cognouisti, & tunc matrimonium procedere poterit.

¶ Genus affinitatis cognoscitur per hāc regulā, sed nō gradus. Persona addita personæ per carnis copulam mutat genus, sed non gradū. Isto modo, si is qui est mihi in secūdo gradu cōsanguinitatis, cognoscit mulierē, illa est mihi secūdo gradu affinitatis, & primo genere: si alius eam cognoscit, ille attinet mihi secūdo genere affinitatis, & secūdo gradu: si ille aliā mulierem cognoscit, illa attinet mihi tertio genere affinitatis, & secundo gradu. Sed quia solum primū genus hodie habet prohibitionem, & quia B. plene tradidit extra de consan. & affi. c. non debet, hic circa hoc non insisto. ergo si persona mihi consanguinea coniungat sibi aliam personam carnali copula, persona iuncta est mihi affinis primo genere affinitatis. si attinens mihi primo genere affinitatis carnali copula se alteri cōmisceat, illa attinet mihi secundo genere. si affinis mihi secundo genere aliquā cognoscat, illa est mihi affinis tertio genere, sed eodem gradu. Est igitur uidere de gradibus. Certū est, quòd affinitas non habet hodie prohibitionē nisi in primo genere, & in illo usque ad quartum gradum: licet affinitas non habeat suam specialem computationem graduum: sed computantur gradus affinitatis secundum gradus consanguinitatis. Si ergo consanguineus tuus cognoscat mulierē, si uis scire quoto gradu affinitatis attinet tibi illa mulier; uide quoto gradu est tibi consanguineus tuus secundum regulas quas tradidi in proxima arbore; & quoto est tibi ille consanguineus, toto mulier est tibi affinis, & semper in primo genere.

Affinitatis gradus computantur sicut grad' cōsāguinitatis.

¶ Nunc formemus arborem, & in medio arboris sunt quattuor cellulæ, & in prima superiori ponitur primus gradus, in secunda secūdus, in tertia tertius, in quarta quartus gradus. Et de his primo quæritur, quare ponantur in medio fratris & sororis. Secundo, quare non exprimant attinentiam, dicendo, primus gradus affinitatis, & sic de singulis. Ad primum dic, hoc fuisse ut detur intelligi, quòd affinitas oritur ex consanguinitate, & quòd ab utroque sexu uirili & femineo affinitas contrahatur. Ad secundum dic, attinentiam non fuisse expressam: vt illa computatio graduum ad consanguinitatem & affinitatem referatur. unde soror & frater sunt in primo gradu consanguinitatis, & frater & uir sororis sunt in primo gradu affinitatis, & sic de alijs. Deinde à latere dextro dictæ lineæ ponitur alia linea quattuor cellulas continens in prima scribitur frater, in secūda fratris filius, in tertia fratris nepos, in quarta fratris pronepos. Ad dorsum huius alia linea continens alias quattuor cellulas: in quarum prima scribitur vxor fratris olim relicta, in secunda uxor filij fratris, in tertia vxor nepotis fratris, in quarta vxor pronepotis fratris. A latere sinistro sunt aliæ quattuor cellulæ: quarum prima soror, secunda sororis filia, tertia sororis neptis, quarta sororis proneptis. Ad dorsū harum sunt aliæ quattuor: prima uir sororis olim relictus, secūda vir filiæ sororis, tertia vir neptis sororis, quarta vir proneptis sororis. Ponuntur etiam aliæ duæ cellulæ, una à latere dextro continens, relictus relictæ fratris: à sinistris, relicta relicti sororis; quæ secundum omnes ponuntur ad decorē, & ad demonstrandum genera affinitatis, quæ hodie prohibitionem non habēt. Adhuc habes duas lineas reflexas, quarum vna oritur in cellula fratris, & terminatur in cellula uiri sororis: in qua scribitur primum genus affinitatis. Item alia linea reflexa, quæ oritur in cellula sororis, & terminatur in cellula uxoris fratris, in qua idem scribitur.

Arboris affinitatis formatio.

¶ Circa hoc quæro, quare in cellula, uxor fratris, scribitur, olim relicta, quod non ponitur in alijs cellulis inferioribus eiusdem lineæ? Et dic hoc factum fuisse propter cellulam, quæ ponitur ad dorsum illius. q. d. frater habuit uxorem, mortuo fratre vxor ab eo relicta contraxit cum alio uiro, illa demum mortua iste relictus à relicta fratris uult contrahere cum sorore, numquid potest? Olim non poterat, quia erat sibi in secundo genere, & primo gradu: hodie uero potest. Idem sit repetitum quo ad cellulam uiri sororis.

Quæstio.

¶ Ad cognoscendū ergo gradus affinitatis & genus

tam

Regula magistralis gradus affinitatis, & genus manifestans.

tam per formam arboris, quàm ex prius dictis, tolle hanc solam regulam magistralem. Per carnalem copulam viri & mulieris inter consanguineos mulieris & virum, & inter consanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis, & eiusdem gradus cuius est consanguinitas. Quare dicatur in regula per carnalem copulam uiri,& mulieris, & non uiri & uxoris, collige ex his, quæ in principio dixi. Inter consanguineos mulieris & virum, & consanguineos viri & mulierem, ideo dixi: quia inter uirum & mulierem non contrahitur affinitas, sed ipsi sunt affinitatis causa. Item inter consanguineos uiri & consanguineos mulieris nulla est affinitas: unde duo fratres contrahunt cum duabus sororibus, pater & filius cum matre & filia. Sed est affinitas inter consanguineos mulieris & ipsum uirum, & consanguineos viri & ipsam mulierem. extra de consan. & affi. quod super his. Primi generis quare dixerim, etiam ex superioribus patuit, & eiusdem gradus cuius est consanguinitas. vide hoc in arbore. nam frater & soror sunt in primo gradu consanguinitatis, maritus sororis est fratri in primo gradu affinitatis, & sic vxor fratris sorori, & sic filia sororis est filio fratris & ipsi fratri in secundo gradu consanguinitatis, maritus eius in secundo gradu affinitatis, & ecõuerso, & sic in reliquis. Vnde vir proneptis sororis attinet fratri & omnibus descendentibus, qui sunt in arbore, quarto gradu affinitatis. & hoc ideo, quia toto gradu consanguinitatis attinet prædictis ipsa proneptis. Qui sunt in arbore, ideo dixi, quia si pronepos fratris haberet filium, ille excederet lineam æqualitatis, & sic attinet quinto gradu secundum regulas traditas in proxima arbore.

Affinitas per notabilia declaratur.

¶ Post hoc notandum est, illud precise non sequitur, ego & tu sumus affines: ergo filius, quem procreo, est tibi affinis. Nam interdum filius meus mutat genus attinentiæ, quia ego sum tibi affinis,& ipse consanguineus. interdum nil attinet tibi, interdum mutat gradum, interdum nec mutat genus, nec gradum. Exemplum, si ego & tu sumus affines per appositionem mei, quia scilicet contraxi cum consanguinea tua, si ex dicta consanguinea tua filium procreo, ille est tibi consanguineus, non affinis. sed si ego maritus consanguineæ tuæ ex alia muliere filium procreo, ille nec est tibi consanguineus, nec affinis. Si vero tu consanguineus uxoris meæ filium procreas, hic filius non mutat genus attinentiæ, quia tu pater es mihi affinis, & ipse affinis. sed si tu & vxor mea eratis in æquali linea, vel inæquali, & eras remotior, quia tu eras in tertio, ipsa in secundo uel primo: tunc ipse filius mutat gradum, quia tu pater es mihi in tertio gradu affinitatis, & ipse mihi in quarto. Si uero tu & uxor mea eratis consanguinei in linea inæquali, sed vxor mea erat remotior, ut quia ipsa in tertio, & tu in secundo: tunc filius tuus non mutat genus nec gradum, quia tu mihi affinis, & ipse affinis: tu in tertio gradu, & ipse in tertio gradu. Item nota quòd istud etiam non sequitur, ego & tu sumus affines, & ego non possum accipere filiam tuam: ergo nec tu meam: quia si habeam consanguineam tuam in vxorem, tu bene potes contrahere cum filia mea, quam habui ex alia muliere: quia affinitas non contrahitur inter cõsanguineos uiri, & consanguineos mulieris: sed inter virum & consanguineos mulieris, & inter mulierem & consanguineos viri, ut dixi, & probatur extra de consangui. & affinit. quod super his. Sed ego non possum contrahere cum filia tua, nisi forsan illa excederet quartum gradum, vt quia esset in quinto. & est simile secũdum quod dixi supra in proxima arbore circa finem.

¶ Nunc quæritur an affinitas inter ascendentes & descendentes habeat perpetuam prohibitionem, an extendatur tantum vsque ad quartum gradum? Et si teneremus opin. Goffre. de qua dixi supra in arbore proxima circa medium, diceremus quòd vsque ad quartum gradum tantum. Sed tenendo contrariam opinionem dicemus, quòd prohibitio sit perpetua. Dicit enim textus, quòd ita abstinere debemus à consanguineis uxoris, vt à proprijs. extra de consangui. & affinit. c. 1. 35. quæst. 3. de propinquis. & c. æqualiter. Si ergo inter consanguineos ascendentes & descendentes prohibitio extenditur in infinitum: ergo inter affines. ad idem institu. de nupt. §. affinitatis. & dicit lex, ꝙ tales affines ascendentes & descendentes habentur loco parentum & liberorum. ff. de gradi. l. non facile. §. & retro. in fi. Eodem modo posset formari quæstio de affinibus quorum unus est in primo gradu, alter in quinto, sicut in consanguineis dixi supra in arbore proxima. in fi. An autem liceat diuersis temporibus habere in uxores duas cognatas, scilicet uxores duorũ fratrum, & an coniuncti olim in gradu prohibito hodie permisso simul manere possint, de hoc uide not. extra de consanguinit. & affinit. cap. non debet.

¶ Vltimo quæritur ad utramque arborem, an prohibitio consanguineorum uel affinium coniungendorum procedat ex prohibitione diuina, an ex humana, & quare facta fuit prohibitio. Breuiter scias quòd olim propter necessitatem frater necessario habuit contrahere cum sorore, & consanguinei cũ consanguineis. unde tunc in collateralibus nõ erat prohibitio. hoc fuit à principio generis humani in filijs & nepotibus Adæ. hoc etiam fuit post diluuiũ in nepotibus Noe. In Leuitico uero prohibitæ fuerunt fere duodecim personæ, quas uide nota. extra de restitu. spolia. litteras. & de diuor. cap. gaudemus. Demum ius positiuum canonicum prohibuit consanguineos & affines primi generis coniungi in septimo gradu & citeriori: quæ prohibitio postea usque ad quartum gradum est restricta. extra eo. non debet. reuocatis etiam quibusdam alijs prohibitionibus, vt patet. Reuocatio uero fuit ex causa, quę ibi ponitur, & extra de testi. cap. licet ex quadam. per quod patet, quòd prohibitio partim procedit ex iure diuino, & partim ex positiuo. Vnde in secundo gradu æqualis lineæ collaterales cõtrahere possunt iure diuino, sed non positiuo. Ratio uero prohibitionis sumitur 35. quæst. 1. §. 1. cap. 1. fuit enim propter charitatem ampliandam. Nam si contraherem cum sorore, idem esset pater & socer, mater & socrus, uir & frater, &c. Sed si alium habeo patrem, alium socerum, numerosius se charitas protenderet: in qua uniuersi fideles & præcipue studẽtes continue perseuerent per gratiam eius, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

NVnc quæritur.] Hæc quæstio diuiditur in septẽ partes: in prima quarum probatur per tria.c. ꝙ cõsanguinei debent computare parentelam ad coniungẽdum vel separandum matrimonium: & si defuerit parentela, vicini antiquiores. Secunda ibi, *Ecce*. Tertia ibi, *Hoc iuramentum*. Quarta ibi, *Ab hoc*. Quinta ibi, *Qui vero*. Sexta ibi, *Occasione*. Septima ibi, *Recepturus*. Ioan. de Fan.

CASVS. Hic proponitur sexta quæstio, quæ satis vtilis est: & locum habet in causis de facto.

a ¶ *Nunc quæritur*.] Hæc quæstio sexta expeditur ꝫ.ea.c.1. & 2. & extra qui mat.accu.pol.videtur. & extra de sen.& re iudi.tenor.nã consanguinei præferũtur extraneis ea ratione, quia melius possunt scire suã consanguinitatem cum chartis, cum testibus, cum recitatione maiorum, & alijs argumentis. hoc tamen quod dicitur de consanguineis in testimonijs admittendis, exaudi tantũ cum de cõsanguinitate agitur: nã si super alio ageretur, non sunt admittendi nisi cũ eo temperamento quod dixi 3.q.5.in prin. & hoc probatur extra de testi. super eo. Itẽ licet soli consanguinei accusare possint matrimoniũ: tamen quilibet potest denuntiare, vt extra de cogna. spi.cua. & licet per denuntiationem non agatur nisi ad pœnitentiã, vt extra de ac. super his. tamen qa in hoc casu nõ possunt pœnitere nisi separent, iudex ab officio suo eos separabit ar. 24.q.3. ecce. & eiect. si vero. §. cum autem.

COnsanguineos.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ matrimonium potius accusare debent consanguinei, quàm extranei. sed vbi consanguinei desunt, extranei audiendi sunt: & si consanguinitas probetur, matrimonium separetur.

b ¶ *Extraneorum*.] arg. ꝙ peregrini, aduenæ, alienigenæ non recipiantur in causa consanguinitatis, & ꝙ propinqui ceteris personis præferantur, si cõtradixerint: quod est verũ, vt extra qui ma.accu.pol.videt.

c ¶ *Nullus*.] nisi deficiẽte parentela, vt hic in fine.

d ¶ *Accuset*.] improprie secundum H. arg. C.de inoffi.testa. parentibus. vbi ponitur accusare pro agere. Et nota ꝙ causa matrimonialis nõ est criminalis nec ciuilis, etiã vbi de crimine agitur in foro ecclesiastico: sed mista. extra de procu. tuæ.

e ¶ *Vel consanguinitatẽ in synodo computet, &c.*] hoc referas ad testem. Et est arg. ꝙ non potest idem accusator esse & testis in causa criminali: quod verum est, licet quidam consentiant dicentes hoc speciale, esse in matrimonio, vt idem sit accusator & testis: sicut est speciale, ꝙ non iuretur in eo de calumnia, cum sit quæstio spiritualis. extra de iuramento calum. litteras. & ꝙ consanguinei admittuntur, & ꝙ non omnino ibi obseruatur ordo iudiciarius. extra vt lit. nõ contest. ad hoc Deus. & ꝙ valet testimonium de auditu. ꝫ. ead. de parentela. & ꝙ post publicationem attestationum testes possunt induci. extra de testib. testes. & c. licet.

f ¶ *Propinqui*.] hic præferuntur propinqui, & in accusatione adulterij. C. de adult. l. quamuis. & in interdicto de libero homine exhibendo. ff. de libe. homi. exhi. l. 3. §. penul. & in accusatione de effusis & eiectis. ff. de effu.

g ¶ *Notitiam*] arg ꝙ non fit idoneus testis in hac causa q non habuit notitiã consanguineorũ, quos cõputat, si suo tempore fuerint.

h ¶ *Defecerit*.] quia non sunt vel nesciunt, vel sunt infantes.

i ¶ *Nota sit*] ante motam quæstionem. extra de consanguinita. & affin. ex litteris [a].

VIdetur.] Hoc cap. fuit olim extra de matri. contract. contra interdict. eccle. cap. 1. sed hic est Palea.

NOtificamus.] CASVS. Quidam mortua vxore sua duxit aliã, quæ dicebatur primæ consanguinea fuisse. dicitur hic ꝙ si duo vel tres de consanguineis viri, vel mortuæ vxoris, vel alij testes idonei dixerint iurati consanguinitatem, separentur. si vero aliqui hoc dixerint sine iuramento, separatio hæc non fiet, sed indicetur eis pœnitentia: quia infamati sunt, & forte peccauerunt.

k ¶ *Defunctæ*] mortua enim erat vxor eius cuius consanguineam postea accepisse dicebatur, vel affinem.

QVÆSTIO VI.

NVnc quæritur [a], quibus accusantibus, vel testificantibus, consanguineorum coniunctio dirimenda sit. De his ita decreuit Fabianus Papa.

¶ Consanguinei tantum, vel, si progenies defecerit, antiqui, & veraces propinquitatem in synodo computent. C. I.

Sent. 4. dist. 41. Polyc. l. 6. tit. 4. Ans. l. 10. c. 60. Burch. l. 7. c. 21. Iuo p. 9. c. 57. Pann. l. 7. c. 84.

COnsanguineos extraneorum [b] nullus [c] accuset [d], vel consanguinitatem in synodo computet [e]: sed propinqui [f], ad quorum notitiam [g] pertinet, idest pater, mater, frater, soror, patruus, auunculus, amita, matertera, & eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit [h]; ab antiquioribus, & veracioribus, quibus eadem propinquitas nota sit [i], episcopus canonice perquirat: & si inuenta fuerit propinquitas, separentur.

[*Cælestini Papæ decretum ecclesiæ Florentinæ missum.*]

PALEA C. II.

Extra qui matrim. accus. poss. c. uidetur.

VIdetur nobis, quòd secunda, quam contra prohibitionem ecclesiæ duxit, non sit vxor, etiam si primam non haberet desponsatam. Nam quod contra interdictum, & ordinem ecclesiæ factum est; tamquam inordinatum, ratum non haberi tam diuinæ, quàm humanæ legis proclamat auctoritas. Quia igitur ea, quam inordinate superduxit, prohibitione renitente, vxor non est; cogendus est eam recipere, quam iurauit, & desponsauit, & ex ea prolem genuit: vt iuramenti religio non vilipendatur, & fides adinuicem promissa seruetur, & proles in cultu Dei nutriatur, & educetur, & alij exinde occasionem peierandi † & alias decipiendi assumere non valeant. Quòd autẽ parentes, fratres, & cognati vtriusque sexus in testificationem suorum ad matrimonium coniungendum, vel dirimendum admittantur, tam antiqua consuetudine, quàm legibus approbatur. Ideo enim maxime parentes, & si defuerint parentes, proximiores admittuntur, quoniam vnusquisque suam genealogiam cum testibus, & chartis, tum etiam ex recitatione maiorum scire laborat. Qui enim melius recipi debẽt, quàm illi, qui melius sciunt, & quorum est interesse, ita vt, si non interfuerint, & consensum non adhibuerint, secundum leges nullum fiat matrimonium? Quod vero legitur [pater non recipiatur in causa filij, nec filius in causa patris] in criminalibus causis, & contractibus verum est: in matrimonio vero coniungendo, & disiungendo, ex ipsius coniugij prærogatiua, & quia fauorabilis res est, congrue recipiuntur †.

† al. peccandi

ff de testibus, le. testis idoneus.

† al admittũtur

§ *Hæc Palea deest in plerisque vetustis exemplaribus. Habetur extra, qui matrimonium accus. poss. c. 3. ex Clemente iij. aliàs Cælestino, Florentino episcopo. aliàs ecclesię Florentinæ: indeque, & ex aliquot manuscriptis est emendata, verbis aliquot & additis, & sublatis.*

Item Vrbanus Papa Richardo † Genuensi episcopo.

† al. Cyriaco

¶ Qui iureiurando propinquitatem firmare debeant. C. III.

Sent. 4. dist. 41. Iuo p. 9. c. 33. Pann. l. 7. c. 85.

NOtificamus tibi, vt postquam tres, aut duo ex propinquioribus iam defunctæ [k] vxoris, eius, qui accusatur, vel viuæ, hanc propinquitatem iureiurando firmauerint, vel tres, aut duo ex antiquioribus Genuensibus, quibus hæc propinquitas nota est, qui bo-

Ad hoc facit quod no. 3. q. 1. si peccauerit frater. in 1. gl. in fi. Arc.

Matrimonialis causa est mista.

Accusator & testis idẽ esse non potest in causa criminali.

Propinqui præferuntur alijs in certis casibus.

[a] Sed quando dicit mota quæstio ? dicit Vin. ex quo matrimonij intentio extra de offic. delega. consultationibus. Arg. 22. q. 5. hoc videtur. Arch.

a ¶ Bo-

Matrimoniũ serui an possit ad testimonia seruorum dissolui.

a [a] *Bonę famę.*] arg. quòd debent esse bonæ famæ testes in probanda consanguinitate, vt extra de testibus, in litteris. & extra eo. tit. licet. Sed quid si criminosus seruus vel infamis contraxit, nũquid possunt admitti ibi homines similis conditionis? Videtur ꝙ sic. 2. q. 7. si hæreticus. C. de inoffi. testa. in arenam. Dico quòd non, sicut nec dico aliàs criminosos testes contra criminosum admittendos. nec enim habet ibi locũ replicatio. extra de except. à nobis.

b [b] *Eis.*] idest, accusatoribus. Testes enim nõ puniũtur ante quàm dixerint testimonium. argu. C. de testi. nullũ. est tamen argu. hic pro H. quòd idem possit esse accusator & testis in huiusmodi causa [1].

matrimonium accusatur. In illo autem cap. episcopus, fit mẽtio de iuramento testiũ synodalium, quod nõ dicitur separationis, prout dicit præcedens c. quia per tale iuramentum nulli separantur, quia per illud se non obligant ad aliud testes illi synodales, nisi vt nuntient episcopo quod illicite perpetratur in parochia. Vnde ex quo nun-

næ famæ [a], & veracis testimonii sint, remoto amore, timore, pretio, & omni malo studio, supradicto modo consanguinitatem firmauerint; sine omni mora coniugia dissoluantur. Quòd si propinqui, aut extranei verbis tantum propinquitatem testantur, & iuramento probare vel noluerint, vel nequiuerint; coniugium nullatenus dissoluatur: sed competens eis [b] pænitentia propter infamiam, vel peccati maculam (si forte in hac re contraxerint [c] aliquam) iniungatur.

Item ex concilio Vrbani Papæ habito in Apulia.

In codice peruetusto ex Eugenio ij.

¶ Suæ confessioni relinquuntur, quorum incestum nullus iureiurando affirmat. C. IIII.

Sent. ibidem. Iuo p. 9. c. 53.

SI duo, vel tres viri consanguinitatem iureiurando firmauerint, vel ipsimet forte confessi [d] fuerint; coniugia dissoluantur. Si vero neutrum contigerit; episcopi eos per baptismum, per fidem, per iudicium Christi in vera obedientia obtestentur, quatenus palam faciant, vtrum se (sicut est fama [e]) consanguineos recognoscant. si negauerint, sibiipsis relinquendi sunt: ita tamen, vt si aliud in conscientia habeant, se à liminibus [f] ecclesiæ, à corpore, & sanguine Domini, à fidelium communione nouerint segregatos, atque infames [g] effectos, donec [h] ab incesti facinore desinant. Si se episcoporum iudicio segregauerint; si iuuenes sunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur [i].

2 *Ecce, quibus accusantibus* [k], *vel testificantibus consanguineorum coniunctiones sunt dirimendæ. Cuiusmodi vero iuramentum ab accusatore* [l] *sit exigendum; ex Romano ordine* [a] *habetur. Est autem huiusmodi.*

a ¶ Ordine.] *Ceteri collectores citant non, ex ordine: sed, ex concilio Romano sub Gregorio ij. Ex quibus collectoribus, & uetustis Gratiani exemplaribus nonnulla sunt emendata in hoc, & in sequentibus capitibus.*

¶ Iuramentum accusatoris. C. V.

Poly. l. 6. tit. 4. Ans. l. 10. c. 74. Burc. l. 7. c. 25. Iuo p. 9. c. 61. Pann. l. 7. c. 86.

j DE parentela illa, quam dicunt esse inter illum N. & istam eius coniugem N. quidquid inde scis, & audisti [m] à tuis vicinis, aut à tuis propinquis antiquioribus, quòd tu per nullum ingenium, nec propter timorem, nec propter amorem, aut per † præmium, aut per † consanguinitatem celabis episcopum tuum, aut eius missum, cui hoc inquirere [n] iusserit; quandocumque [o] te ex hoc interrogauerit. Sic te Deus adiuuet, & istæ sanctorum reliquiæ.

† al. propter

[f] Non est falsum secundũ idquod not. 4. q. 4. c. 1. in gl. ibi. sed no. s. eadem in sum. idem qđ dicitur hic. Archid.

c [c] *Contraxerint.*] sed forte non bono zelo diffamauerunt matrimonium, vt C. de adulte. quamuis. in fine.

S *I duo.*] CASVS. Quidam contraxerunt, & erat fama cõtra eos esse consanguineos. dicitur quòd si hoc cõstiterit testium approbatione, vel eorum confessione, separentur si neutrum erit, ab episcopo adiurentur: & si negauerint, sibi sũt relinquendi: scientes quòd si aliud habent in conscientia, in mortali peccato sunt vsque ad separationem, &c.

d [d] *Confessi.*] si tamen eos consanguineos fama publica nũtiet: quę habetur pro vno teste, idem est si vnus confitetur, secundum Baz.

Consanguinitas nõ probatur per cõiuges, nisi fama cõcurrat.

e [e] *Sicut est fama.*] nã sine fama non sufficeret eorum confessio, vt extra de eo qui cog. consan. vxor. suæ, super eo. licet H. dicat sufficere si vterque iuret septima manu. 33. q. 1. requisisti. sed contra eum est extra de eo qui cog. consang. vxo. suę, super eo. vbi dicitur, ꝙ rumor, &c. Sed dici potest ꝙ aliud est vbi se consanguineos dicunt, vt hic: aliud vbi turpitudinẽ allegant, vt ibi: quia nec tunc familiares testes admittũtur, vt extra de testi. in litteris. Vel facias vim in eo quod dicit, rumor, &c. quia aliud est quàm fama [g]. Item si adest præsumptio violenta cum fama, sufficit, vt extra de testi. præterea.

[g] Rumor est quando aliqua pars viciniæ vnum dicit. fama est quando tota ciuitas dicit siue clamat, secundum Host.

f [f] *A liminibus segregatos, &c.*] sed dic segregatos quo ad sacramẽta: sicut quilibet in mortali peccato existens. 1. q. 1. sacerdotes.

g [g] *Atque infames.*] infamia canonica, quæ deletur per pænitentiam 6. q. 1. infames.

h [h] *Donec.*] arg quòd infamia per pænitentiam aboletur.

i [i] *Non prohibeantur.*] ratione iuuenilis ætatis vel ipso iure si ignoranter coniuncti sunt. arg. 33. q. 2. interfectores. & cap. in adolescentia & 34. q. 1. §. 1.

ECCE Hæc est 2. pars huius quæstionis.

Sacramẽtum quadruplex ẽ circa causas matrimoniales.

k [k] *Ecce quibus accusantibus.*] G. prout colligi potest ex rubricis istis, quattuor ponit genera sacramentorũ. Primo ponit sacramẽtũ accusatoris in primo c. de parentela. Secundo ponit sacramentũ synodalium testiũ in c. episcopus. Tertio testium in c. de parentela illa. Quarto sacramentum eorũ qui separantur, in c. ab isto. Dicunt tamen quidam G. deceptum fuisse per consuetudinem Italiæ, quæ est vt accusator debeat iurare iuxta tenorem illius c. de parentela. nam quidam dicunt, ꝙ accusator iurare non debet, quia nec etiam de calumnia in huiusmodi causa iuratur. extra de iur. calum. litteras. vnde vtrumque capitulum de parẽtela, intelligitur de sacramẽto testium: sed de parentela primum, loquitur de sacramẽto testiũ, quod dicitur esse separationis, quia per illud separantur quorum nuntiauerint episcopo, si voluerint quòd separentur, oportet quòd iterum præstent aliud sacramentum, de quo habes in c. de parentela. in quo plus est: quia debẽt addere de credulitate. sed testes synodales non iurant nisi de auditu. Nec contradicit extra de testi. quoties. vbi dicitur quòd de scientia debent iurare. nam illud per hoc intelligo. In illo autem cap. ab isto. ponitur sacramentum eorum qui separantur propter consanguinitatem.

l [l] *Ab accusatore.*] hoc falsum est secundũ quosdã, imo à testibus.

D *E parentela.*] CASVS. Ostenditur hic qualiter debeant iurare qui de parentela debent testimonium ferre.

m [m] *Audisti.*] ante motam quæstionem. extra de consan & affi. ex litteris. ideo autem hic admittitur testimonium de auditu [3], quia difficile est ꝙ aliquis sciat quousque consanguinitas protenditur. ff. de gra. cog. non facile. circa prin. licet hoc sit correctum per illud extra de testi. licet. & nota, ꝙ secundum quod G. inducit hoc cap. habes quòd accusator debet iurare de veritate dicenda, licet non de calumnia. & est arg. ad idem extra de despon. impu. attestationes. admittitur autem testimonium de auditu tantum vbi agitur de consanguinitate, aliàs per auditum non probaretur matrimonium, immo putaretur clandestinum.

m [m] *Aut audisti.*] arg. testimonium de auditu esse recipiendum, vt 3. q. 9. §. de his. 14. q. 2. super. & cap. quamquam. 34. q. 1. non satis. hodie non, vt extra de testi. licet.

n [n] *Inquirere.*] simile extra de testi. si q testiũ. & hic est intellectus.

o [o] *Quandocumque.*] dum tamen ante testium publicationem. extra de testi. fraternitatis. & cap. series. Vel dic quòd iudex ex officio suo etiam post apertas attestationes potest requirere à testibus. extra de consangui. & affi. cap. 1.

Illud.

a Illud sacramentum.] secundum intellectum G. hoc iuramentũ est testis, præmissum accusatoris, sed melius est, vt primo exprimatur forma sub qua iurant sequentes. H.
HOC IURAMENTUM Hæc est tertia pars quæstionis.
b ¶ Non est separationis.] idest, non fit separatio ad istud inter eos quorum matrimonium accusatur, nisi iterum pstetur sacramẽtum sequentis c. quod aperte colligitur extra de testi. cogen. præterea.

uocationem solue. ad hoc proxi. quæst. quod autem.
g ¶ Synodalem.] immo quælibet causa est synodalis indirecte, vt extra de iudi. nouit.
h ¶ Illud.] scilicet, de parentela.
AB HOC. Hæc est quarta pars quæstionis. Ioan. de Fant.

¶ Iuramentum testium. C. VI.

Burc. l. 7. c. 26
Iuo p. 9. c. 62.
Pann. l. 7. c. 87.

ILlud † sacramentum [a], quod iste iurauit de illa parentela, quæ inter illum N. & eius coniugem N. computatur, quòd tu illud obseruabis, inquantum sapis, aut audisti. Sic te Deus adiuuet.

† al. istud

3 *Hoc iuramentum non est separationis [b], sed synodale, institutum ab Eutychiano Papa.*
Ait enim.

¶ Synodale iuramentum. C. VII.

Poly. l. 6. tit. 11.
Ans. l. 6. c. 152.
Burch. l. 1. c. 91. 92. 93.

EPiscopus in synodo residens post congruam allocutionẽ [c] septem ex plebe ipsius parochiæ, vel eo amplius, prout viderit expedire, maturiores, honestiores, atque veraciores viros in medium debet euocare, & allatis sanctorum pignoribus [d] vnumquemque illorum tali sacramento constringat. Amodo [e] in antea quidquid nosti, aut audisti, aut postmodum [f] inquisiturus es, quod contra Dei voluntatem, & rectam Christianitatem in ista parochia factum sit, aut futurum erit, si in diebus tuis euenerit, tantum vt ad tuam cognitionem quocumque modo perueniat, si scis, aut tibi fuerit indicatum synodalem [g] causam esse, & ad ministeriũ episcopi pertinere, quòd tu nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter pretium †, nec propter parentelam vllatenus celes episcopum, aut eius missum, cui hoc inquirere iusserit, quandocumque te ex hoc interrogauerit. Sic te Deus adiuuet, & istæ sanctorum reliquiæ. Illud [a] sacramentum, quod iste iurauit de synodali causa, quòd tu illud ex te ita obseruabis, inquantum sapis, aut audisti, aut ab hac die in antea inquisiturus es. Sic te Deus adiuuet, &c.

† al premium

a ¶ Illud.] *Burchardus legit,* istud. *& ante hac uerba preponit hanc rubricam,* Iuramentum ceterorum.

4 *Ab hoc iuramento illud [h] sumptum est, principio paululum deriuato. Porro de iuramento separationis [i] Innocentius Papa II. scribit Othoni Lucensi episcopo dicens.*

¶ Iuramentum illorum, qui consanguinitatem probant. C. VIII.

ij DE parentela illa, vnde nos consulere voluisti, pro qua etiam est ad nostram audientiam appellatum, aliorum fratrum scripta suscepimus, qui vtique causam ipsam diuerso [k] modo narrabant. Et primo quidem tam in gradibus, quàm in nominibus personarum discordasse: postmodum [l] vero in altero eorum computatores eiusdem parentelæ dicuntur conuenisse. Ceterum in huiusmodi casibus summopere consideranda est qualitas personarum, quæ aliquid contra quoslibet astruere velint: quæ etiam iusiurandum præstare debent, quòd neque gratia, neque pretio, vel timore, uel odio alicuius hoc dicunt contra eos, de quibus agitur: sed potius, quia credant [m] ita uerum esse, & ita se à suis antecessoribus audiuisse. In quibus omnibus non debet aliqua uarietas, uel contrarietas [n] inueniri.

5 *Qui vero separantur ab inuicem, huiusmodi iuramentum præstabunt †.*

† al. prestabant

i ¶ Separationis.] idest, ad quod fit separatio testium.

DE parentela illa.] CASUS. In quadam matrimoniali causa fuit appellatũ ad Papam. Papa causam delegauit Othoni episcopo, & quibusdam alijs. testes in gradibus & in personarũ nominibus primo discordauerunt, postea in altero cõsenserunt. iudices delegati ipsum super hoc consuluerũt. dicit Papa, ꝙ hic considerandæ sunt testium personæ, & qualiter debeant iurare, & esse sine varietate.

k ¶ Diuerso.] ergo nulli erat credendum, vt 4. q. 3. item qui falso. Vel loquitur hic de diuersitate testium qui discordant. tenẽtur enim testes ex vtroque latere probare consanguinitatem, vt extra de cõsan. & affi. ex litteris. & singulos gradus clare distinguere, & proprijs nominibus nominare personas omnes, vel sufficienti circumlocutione, & debent vidisse ꝙ personæ constitutæ in vno prædictorũ graduũ, se pro consanguineis habuerũt, vt extra de testi. licet. 2. Sed certe testes, qui debẽt probare consanguinitatẽ, debent incipere à principio, & sic descendere vsque ad personas illas de quibus quæritur. si incipiunt à duobus fratribus, & bene probant illos fuisse fratres, sed de patre eorũ nihil probant, nec inde aliquid sciũt, & alios descẽdentes, probãt gradus, nũquid hoc sufficit? Dico ꝙ sic: qa de stipite non inuenimus cautum, sed tantum de lateribus, vt extra de testi. series. & ipsos fratres canon quandoque ponit pro stipite. s. ea. q. 5. cap. 1.

Testes cõtra matrimoniũ deponentes quid tenentur facere.

EPiscopus.] CASUS. Dicitur hic ꝙ episcopus de qualibet parochia septem viros veraces & honestos debet vocare vt iurent quidquid in parochia nouerint cõtingere pertinẽs ad correctionẽ epi, ꝙ de hoc interrogati dicent veritatẽ episcopo vel eius legato.
c ¶ Allocutionem.] idest, prædicationem. 10. q. 1. placuit.
d ¶ Pignoribus.] idest, reliquijs, quibus obligatur sicut p pignora.
e ¶ Amodo.] arg. ꝙ sine accusatore contra aliquem inducere testes potest episcopus, & pronuntiare, & quòd idem posit esse iudex & accusator simile 6. q. 2. si tantum. 11. q. 3. præcipue. & s. ea. q. c. 1. & 2. q. 5. presbyter. si. s. 4. q. 4. c. 1. & 2. contra [1].
f ¶ Postmodum.] argu. quòd in causa consanguinitatis testimoniũ potest ferre quis de his quæ recenter didicit. arg. contra supra ead. in cap. tribus. & arg. extra de consangui. & affinita. ex litteris. sed hic postmodum non intelligitur post motam quæstionem, quod ibi prohibetur: sed postmodum, idest, de cetero. & sic per æqui-

l ¶ Postmodum.] Ponamus ergo ꝙ Petrus & Berta, qui sunt frater & soror, contrahunt matrimonium: & duo testes bene probant Petrum esse filium Ioannis, sed de Berta nihil sciunt. Item alij duo probant Bertam esse filiã Ioannis, sed de Petro nihil sciunt: separabitur ne tale matrimoniũ? Dicunt omnes ꝙ nõ [2]: quia nec isti duo probant consanguinitatẽ, nec illi duo. nã aliud probãt isti, & aliud illi. Sed qui hoc dicunt, cæci sunt: qa si probaui aliquẽ esse filiũ alterius, illum esse patrẽ istius probaui. sed in casu isto probatum est iudici, ꝙ Ioannes est pater Petri: similiter est ei probatũ ꝙ Ioãnes est pater Bertæ. ergo constat iudici ꝙ idem est pater vtriusque: ergo consanguinitas est probata. & forte primi melius dicunt.
m ¶ Quia credant.] sufficit ꝙ iurent de credulitate: nec est contra extra de testi. quoties. illud enim intelligo per hoc, & ita præstant isti duo sacramenta. Ioan. de Fant.
n ¶ Vel contrarietas.] hic respondet quæstioni factæ. Ioan.
QUI VERO. Hæc est 5. pars huius quæstionis.

[2] Ista fuit sẽtentia Laurẽtij, pro quo facit expresse extra de test. cap. licet. & quod not. in glo. prædic. & hanc sẽtẽtiam tenet Ber. & Goffre. in prædi. c. licet. Arch.

a ¶ Ab isto

a A B isto die.] a Sub vno.] idest, loco suspecto. nam qui male agit, &c. 18.q.2.perniciosam.
b Licentia.]cum sit senex. Si enim esset iuuenis. de iure cōi posset contrahere, secundum quosdam, vt no.33.q.2.in adolescentia.
c Deus adiuuet.] sed clericus cum separatur à concubina sua, non debet iurare, vt extra de cohabi. cleri. & mu. clericos.

OCCASIONE. Hæc est sexta pars quæstionis.

M Vltorum.] CASVS. Iste consanguinitatis occasione volebat vxorem suam dimittere: prohibet Papa ne dimittat, nisi prius causa fuerit in concilio probata.
d Abijcere.] propria auctoritate: quod non licet. 33.q.2 cap 1. & 2.
e Concilium.] hoc olim. Vel exaudi distributiue. De hoc not. 33. q.2.c.1.

RECEPTVRVS. Hæc est septima pars quæstionis.

f A B isto.] Dimiseras.] auctoritate propria: vel per ecclesiam si fuit decepta.
g Quod autem vnius.] hæc quæstio incidenter proponitur.
h Omne verbum.] supra 2 q.4. §.1. & cap. placuit.
i Stabit] nisi in casu. de conse. dist.4. placuit. & 86. dist. tanta. & 8. q.3 talia.

Q Vod autē.] CASVS. Hic intitulatur 7. q̄stio, quæ modicam habet dubitationem.
k Quod autem.] si parentes nesciunt impedimentum, non est dubium quin filij sint legitimi, vt extra qui fi. sint legi. cum inter. Si autē vnus scruit, & alter nesciuit; dicunt quidā, q̄ quantum ad scientem non sunt legitimi, sed quantum ad ignorantē sunt. arg. 32.q.2. solet quæri. & C. solu. ma. si ignorans. Sed licet Hu. & L. ita dixerint, tamen reprobatur eorū distinctio, extra ea. ex tenore. quia incōueniens esset, q̄ aliquis esset partim legitimus, & partim illegitimus: sicut nemo potest esse partim liber, & partim seruus. ff. de li. cau. duobus. sed si ambo parētes sciūt impedimentū, tales filij nō sūt legitimi. licet ecclesia habuit illud pro matrimonio, vt extra de clandesti. despō. cū inhibitio.

Filij ex matrimonio illi ciro nati pos sunt esse legitimi.

Q Vid est.] CASVS. Cum de incestu soleāt filij nasci, quærit quare dictū sit in veteri lege, q dormierit, &c. Et respondetur q̄ legitimi nō sunt, nec parentibus succedunt.
l Quid est.] dubitando dicit, & tamen soluit: & interrogando respondet sic 22.q.2.quod ait.
m Sine filijs.] scilicet legitimis. Dicuntur enim non esse filij, qui non

¶ Iuramentum separationis. C. IX.

A B isto die in antea, quòd tu per nullum ingenium te sociabis huic tuæ consanguineæ e N. cum qua contra legem, & rectam Christianitatem adulterium & incestum perpetrasti; nec in coniugio, nec in adulterio illam tibi sociabis, nec cum illa ad vnam mensam manducabis, & bibes, aut sub vno a tecto manebis; nisi forte in ecclesia, aut in alio publico loco, vbi nulla mala suspicio possit esse, & ibi coram testibus idoneis pro certa necessitate pariter colloquamini; nec aliam coniugem accipies, nisi forte post peractam pænitentiam tibi licentia b data fuerit ab episcopo tuo, aut eius misso. Sic te Deus adiuuet c, & istæ sanctorum reliquiæ.

Poly. l.6. tit.4. Ans. l.10 c.75. Burc. l.7. c.27. Iuo p.9. c 63. Pann. l.7. c.88.

e Consanguineæ] *Quæ sequuntur vsque ad vers.* perpetrasti, *addita sunt ex Burchardo & Iuone, itemque alia nonnulla.*

6 *Occasione vero consanguinitatis vxorem suam dimittere, & aliam ducere non licet alicui, nisi causa primum probata fuerit.*

Vnde Alexander Papa II. Gulielmo de Monstrolio †.

† al. Monasteriolo

¶ Nisi coram ecclesia consanguinitate probata vxorem dimittere non licet. C. X.

M Vltorum relatione cognouimus, te propriam velle abijcere d vxorem, & adhærere alteri, prætendentem consanguinitatis occasionem. Vnde Apostolica auctoritate interdicendo mandamus tibi, vt hanc, quam nunc habes vxorem, nullatenus præsumas dimittere, vel aliam ducere, donec episcoporum religiosorum concilium e causam istam examinauerit.

Iuo p.9. c.32. Pann. l.7. c.82.

7 *Recepturus vero eam, quam iniuste dimisit, hoc modo iurabit.*

¶ Reconciliationis iuramentum. C. XI.

A B isto die in antea istam coniugem tuam N. quam iniuste dimiseras f, ita tenebis, sicut per rectum maritus suam debet habere coniugem in dilectione, & debita disciplina; nec eam per vllum malum ingenium à te separabis, nec ea viuente aliam accipies. Sic te Deus adiuuet, &c.

Poly. ibidem. Burc. l.9 c.81. Iuo p 8. c.217. Pann. l.7. c.41.

Quòd autem vnius g testimonio coniugia apud quosdam dirimuntur, nulla ratione ratum habetur. Cum enim Dominus dixerit [Omne h verbum stabit i in ore duorum, vel trium testium.] Item cum in Ilerdensi concilio, c.20. dicatur [Omnis controuersia, quæ de ecclesiasticis rebus fit, secundum diuinam legem sub duobus, vel tribus testibus terminetur, Domino dicente [non vnus stet contra α alium †, sed in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum.] Item cum alibi dicatur [nullius γ personæ quantumlibet exercitata testimonio aliquid credatur,] euidentissime apparet, vnius assertione coniugia non esse dirimenda.

Deuter. 17.

Deut. 19. Mat. 18

† al. aliquem

Burc. l.7. c.17. Iuo p.9. c.52. Pann. l.7. c.83.

β Contra alium.] *In Deuteronomio hæc adduntur,* quidquid illud peccati, & facinoris fuerit. *In Euangelio autem sunt tantummodo sequentia,* vt in ore duorum, &c.

γ Nullius personæ.] *In codice Theodosiano, lib 11. tit. 14 leguntur hæc verba,* & nunc manifeste sancimus, ne vnius omnino testis responsio audiatur, etiam si præclaro curiæ honore præfulgeat. *quorum similia recitantur ab Iuone, par.16. c.204. Et Gratianus* §.*6 q.2. in principio hanc eamdem fere sententiam attulit.*

QVÆSTIO VII.

Q *Vòd autem k quæritur, si illi, qui de incestuosis nascuntur, filij reputentur; Augustinus in libro quæstionum super Leuiticum, cap. seu quæst. 76. determinat, ita dicens.*

¶ Non appellantur filij, qui de incestuosis nascuntur. C. I.

Q Vid est l [Quicumque δ dormierit cum cognata sua, sine filijs m morietur,] cum filij ex huiusmodi coniunctionibus & ante nati sint, hodieque nascantur? An hoc intelligendum est lege Dei constitutum, vt quicumque ex eis nati fuerint, non deputentur filij, idest, nullo parentibus iure succedant?

Leuit. 20.

δ Quicumque dormierit cum cognata sua.] *Hæc uerba non sunt hic apud B. Augustinum, sed initio ipsius quæstionis 76.*

QVAE-

non sunt boni. 12.q.2.nō liceat. arg 32.q.4.dicat.& 40.dist. multi. ergo verbo generali tātū legitimi cō tinēt.extra d iureiu.qntauallis.ff.d ope.li.si libertus. ²D*E his vero qui.*] Hic depingitur octaua quæstio, qua quæritur quo gradu posit dispensari cum consanguineis vel affinibus. Et quidem in tertio Papa solus. sed in primo & secundo non potest, vt dicunt: quia in Leuitico prohibitus fuit vterque in consanguinitate & affinitate: sed hoc falsum est, vt extra de diuor. gaudemus. vt notaui 30.q.3. Pictacium. & sunt tria quæ inducunt hanc dispositionem, proles, & tempus. j.ea.c.1.ff.de ritu nup. qui in prouincia. & reformatio pacis, vt extra de despon. impub. accessit. in parte decisa. & hæc est indirecta dispensatio. In hoc enim casu tantum videtur dispensare, ꝙ post spatium longum non admittunt accusatorem, nisi accusatus ipsum sponte admittat, vt extra qui matri. accu. pos. per tuas.

Dispensatio circa matrimonium inducitur propter tria.

D*E gradibus.* CASVS. Quærebat quidam episcopus de consanguineis & affinibus primi generis in matrimonio copulatis, quid esset faciendū? Respondetur, qui in quinto gradu vel vltra per ignorantiā pridem cōiuncti sunt, & filios genuerunt, tolerent donec Grego. & ille simul loquantur. coniuncti vero intra annū in quinto gradu vel sexto, separentur: & ne de cetero tale quid fiat, prohibeatur: si qui contrafecerint, cum graui pœna separentur.

b ¶ *Multa.*] ar. ratione diuturnitatis posse fieri quod aliàs fieri nō debet. s. dist 4 deniq. & 95. di. ecce. 1.q.1. cito. s. 24.q.1. schisma. ℨ.

c ¶ *Filios.*] not. filiorū susceptionē & annorū lōga curricula dispēsationē inducere, ne matrimoniū separet: hodie autē longitudo tēporis non excusat, vt extra de consangui. & affi. non debet. Ioan.

d ¶ *Aut fortasse.*] ideo dubitando dicit, quia in quinto gradu nō est dispensandum, nisi ex magna causa. Dicunt autē quidā, ꝙ dominus Papa in hoc c. dat generalem formā omnibus prælatis, ꝙ vbi inueniunt aliquos in tali gradu, & illa tria præcedunt, non separēt eos, nec de causa cognoscant: aliàs sic.

e ¶ *Ore ad os.*] & ita permittit in suspenso.

e ¶ *Ore ad os.*] sed si quis recenter contraxerat, vel contraheret cū aliqua, ꝙ tunc separentur. Et hoc est quod dixit, infra anni coronā.

f ¶ *Indulgentiam.*] Sed obijcio tibi, aut Papa dispensauit, aut non? Si dispensauit, ergo statim fuit matrimoniū. Quare ergo dicit, non separentur donec nobis loquantur? Si non dispensauit, quomodo ergo pmisit eos esse in incestu? Item quare secūdū hoc subiungit: Hoc autem dico secūdū indulgentiam? Solu. Papa nō statim dispēsauit in matrimonio: sed dispensauit in hoc, ꝙ debet differri cognitio causę, vel etiam prolatio sententiæ: & ideo medio tempore alter alteri nō debuit negare debitū: cū adhuc non constaret de consanguinitate, vt extra vt lit. pen. laudabilē. Vel dic ꝙ dispensauit sub conditione, si constaret de præmissis. Vel expone, nō separentur quantum ad cohabitationem, sed per hoc nō dat eis licentiam commiscendi.

Causa pendēte super matrimonio nō est denegandum debitū.

g ¶ *Anni coronam.*] idest, anni circulum vel reuolutionem. Nota noua matrimonia dici q̄ non sunt annua. Similiter mancipium dicitur nouum quod nondum seruiuit per annum. ff. de pub. & vecti. interdum. §. quoties. similiter vinum. ff. de vino, tritico, & oleo legato. l. vetus ¹.

Mancipium dicitur nouū quod per annum non seruiuit.

¹ Et habes hic arg. ꝙ nō dicuntur noualia quę annū excedūt: similiter nec nouum feudum. Arch.

DE HIS QVI MORTVA. CASVS. Mortua vxore debet vir ab eius consanguineis vsque ad quartum gradū abstinere, & hoc fit ex dispensatione: quia de rigore iuris esset puniendus.

h ¶ *Ad quartum.*] si intelligas hoc de secundo genere affinitatis, tunc nulla est ibi dispensatio: nec illud quod sequitur, hoc nos, spectat ad illud genus affinitatis, sed ad primum.

i ¶ *Prælibauimus.*] idest, olim concessimus quibusdam.

H*Aec salubriter.*] CASVS. Præcipitur hic, ne quis suam ducat consanguineā quādiu consanguinitas vsque ad septimū gradū cognoscit: & qui in quarto gradu vel qnto iūcti sunt, separent, qa in veteri lege prohibet qs ad proximā sui sanguinis accedere.

k ¶ *Affinitatis.*] consanguinitatis signa vel vestigia.

l ¶ *Matrimonio.*] idest, vsque ad septimum gradum.

QVÆSTIO VIII.

D*E his* [a] *vero, qui ignoranter coniuncti sunt, in quo gradu consanguinitatis, vel affinitatis ex dispensatione ecclesiæ relinquantur, Gregorius in Regesto definit dicens.*

¶ *In Polycarpo citatur ex Gregorio in Decretis.*

¶ Non separentur, qui infra septimam generationem ignoranter copulantur. C. I.

Poly.l.6.tit.4.

DE gradibus vero cognationum, qui infra septimam generationem in matrimonio sunt inuenti, si nescientes fecerint, & iam multa [b] curricula annorum sint reuoluta, ita vt filios [c] habeant, in sexto qui inuenti sunt, aut fortasse [d] in quinto, huiusmodi non separentur, donec nos Domino permittente, ore ad os [e] loquamur. Hoc autem dico secundum indulgentiam [f], non secundum imperium. Qui vero de his duobus gradibus nouas contraxisse nuptias videntur, idest, infra anni coronam [g], modis omnibus separentur. De cetero vero generalia per omnem prouinciam statuta percurrentia taliter firmentur, vt nullus audeat deinceps tale scelus perpetrare: & qui fecerint, sine retractationis misericordia acrioribus puniti vltionibus separentur. Hi vero, qui propinquas sanguinis vxoris suæ in matrimonio sibi sociauerunt, sicut iamdudum uobis scripsimus, qui in eodem gradu inuenti sunt, separentur: aut suspendatur eorum causa, vsque dum nos insimul Domino auxiliante conueniamus. *Idem.* ¶ De [α] his, qui post mortuas vxores, secundas contrahere nuptias voluerint, iuste, & honeste, & rationabiliter prospeximus ab earum consanguineis vsque ad quartum [h] gradum genealogiæ abstinere. Hoc nos secundum indulgentiam sanctæ matris ecclesiæ mitius prælibauimus [i]. Ceterū iuxta [β] sæcularium legum censuram dignis coercitionibus, grauibusque disciplinæ inuentionibus † hæc omnia mala, & illicita modis omnibus resecanda sunt, vt in futuro deinceps tempore cuncta quiescant.

† *al. inuectionib⁹*

α ¶ De his, qui.] *In Polycarpo hęc verba sunt ex eodem Gregorio: sed habentur coniuncte cum c. de affinitate. ī. q. 2. & 3. & proxime antecedunt huic capitulo, de gradibus.*

β ¶ Iuxta sæcularium.] *De pœna incestorum est in nouella 12. Iustiniani, & in capitul. l. 7. c. 432. & 435. & in adiectis, c 124. & 127.*

Idem Felici Messanæ ciuitatis episcopo.

¶ In quarto, & quinto gradu qui coniuncti inuenti fuerint, separentur. C. II.

In cō. Tol. 2. c. 9.
Polyc. ibidem.
Ans. l. 10. c. 39.
Burc. l. 7. c. 6.
Iuo par. 9. c. 42.

HAec salubriter præcauenda sancimus, ne quis fidelium propinquam sanguinis sui, vsquequo affinitatis [k] lineamenta generis successione cognoscuntur, matrimonio [l] sibi desideret copulare: sed [α], sicut à maioribus nostris definitum est, ita modis omnibus obseruetur: quoniam vsque ad septenarium numerum parentelæ, nulli vmquam copulam contrahere licentiam damus, his videlicet, qui ex patre, & matre consanguinitatis parentela descendunt. Qui autem, & quæ in quarto, vel in quinto gradu coniuncti inuenti fuerint, separentur: quoniam scriptum est [Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, vt reuelet turpitudinē eius.] & iterū [Anima, quæ fecerit quip-

Leuit. 18.

Incestuosi.

INcestuosi.] CASVS. Qui incestas nuptias contrahunt: quamdiu in crimine sunt, excommunicati debent esse: & si alter moriatur in illa coniunctione, superstes non debet contrahere.

a ¶ Incestuosi.] primam partem huius capitu. intellige de exclusione sacramentorum: secundam autem de anathemate. & tunc dicit,

præter. Item si interuenit falsus procurator, vt extra de procura. in nostra. ff. de iudic. licet. Item si est lata à iudice non suo, vt extra de iudi at si clerici. & C. si à non compe. iudic. per totum. Item per in integrum restitutionem [1], vt extra de in integ. resti. requisiuit. Itē per appellationem & supplicationem, vt C. de preci. impera. offe. au-

piam ex istis, peribit de medio populi sui.] Sane quibus [β] coniunctio interdicitur illicita, habebunt ineundi coniugii melioris libertatem.

Nisi [γ] in eodem crimine vsque ad mortem alterius eorum contumaciter perseuerauerint.

Vnde in Aurelianensi concilio.

¶ *Integrum caput,* Hæc salubriter, *ut est apud Gratianum, etiam ab Anselmo citatur ex Gregorio. In Polycarpo autem sequitur post c.* Pytacium. *§. 30. q. 3. attributum Zacharia. In concilio Toletano 2. c. 5. quod referunt Burchardus, & Iuo, habentur cetera huius capitis verba preter ea, qua indicabuntur.*

α ¶ Sed sicut.] *Hęc vsque ad vers.* Separentur, *absunt à concilio, Burchardo, & Iuone.*

β ¶ Sane quibus] *Hęc in concilio impresso non habētur: quamuis apud Burchardum, & Iuonem ponantur coniuncta cum superioribus. Leguntur autem in Agathensi, & Epaunensi, Turonico 2. & in capitularibus adiectis, sed aliqua cum varietate, vt est notatum §. ead. q. 2. & 3. de incestis.*

γ ¶ Nisi in eodem.] *Hęc nusquam sunt inuenta, & visa sunt Gratiani. Quod indicat ille loquendi modus,* Vnde in Aurelianensi concilio.

¶ Non ducant vxores, qui vsque ad mortem alterius in incestu perseuerauerint. C. III.

INcestuosi [a], dum in ipso detestando, atque nefando scelere manent [b], non inter fideles Christianos, sed inter gentiles, aut catechumenos [c] habeantur: idest, cum Christianis non sumant cibum, nec potum: sed soli [d] faciant hoc: non osculentur, nec salutentur ab eis. Et si suis sacerdotibus inobedientes extiterint, & à tam nefando scelere se segregare, atque ad publicam pænitentiam redire noluerint; inter eos habeantur, qui spiritu periclitantur immundo, vel etiam inter eos, de quibus per se veritas ait [Si te non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.] Et [δ] si alter eorum morte præuentus fuerit; alter, quādiu viuit, grauiter pæniteat, & sine spe coniugij maneat.

Capitul. l. 7. c. 433. & in adiectis, c. 125. Ansl. l. 11. c. 9. Burch. l. 7. c. 5. Iuo p. 9. c. 41.

Matth. 18.

¶ *Hoc Burchardus etiam & Anselmus citant ex Aurelianensi: & aliquid ad hanc rem faciens habetur in Aurelianensi 3. c. 10 sicut etiam in Agathensi, c. 61 ex quo videtur citare Iuo. Sed longe magis cum hoc capite concordat, c 4. concilij Ilerdensis relatum §. ead. q. 2. & 3. De ijs, qui incesti. Eadem autem plane verba leguntur l. 7. capitul. c. 433. & in adiectis, c. 125. exceptis tamen ijs, qua indicabuntur.*

δ ¶ Et si alter eorum.] *Hac non sunt in capitularibus indicatis: sed horum loco habentur ista.* Nam cum fidelibus non debent orare, neque in ecclesiam intrare: sed ad ianuam ecclesiæ excubare, & intrantibus in eam, & exeuntibus ex ea, vultu in terram prostraro veniam postulare, &, pro se orare non dedignentur, flagitare, & lacrymis profusis, vultu contrito, atque humiliato spiritu semper omnibus apparere vsque ad satisfactionem ecclesię, & proprij episcopi canonicam reconciliationem manere, & ad pristinum incestum numquam redire, nec sæcularia negotia exercere, nec placitis, aut accusationibus, & testimonijs interesse, sed crebris sacerdotum precibus, manusque Pontificis proprij impositionibus, & eleemosynarum largitionibus, atque cæterorum bonorum hominum [†] exhibitionibus expurgari, sanarique oportet.

† fortasse *operū*

Hac auctoritate, qui in quarto, vel in quinto gradu consanguinitatis coniuncti inuenti fuerint, ab ecclesia separari iubentur.

QVÆSTIO IX.

[I] [ps] VNde quæritur [f], *si ecclesia fraude testium, aut ignorantia eorum decepta aliquos separauerit, qui post separationem alia coniugia contraxerint; si postea deprehensa fuerit calliditas, vel falsa opinio testium, an priora coniugia sint redintegranda. Quod fieri non posse, argumentis, & auctoritate probatur. Sentientia namque nisi per appellationem intra terminum lege constitutum releuata fuerit, irreuocabile robur obtinebit. Hinc etiam beatus Gregorius scribit dicens.*

Non sumant cibum spiritualem. De hoc dictū est supra eadem quæstione tertia, de incestis. duodecima quæstione secunda, indigne.

b ¶ Manent.] post admonitionem.

c ¶ Aut catechumenos.] 11. q. 3. ad mensam. contra. Sol. expositio illa quę sequitur, idest, cum Christianis, &c. non refertur ad totum id quod præmissum est, sed ad aliā partem, inter Christianos non habentur. Vel non de omnibus gētibus hoc intelligendum est, sed de gentibus catechumenis.

d ¶ Sed soli.] Christiani.

e ¶ Maneat.] quid iuris in hoc casu, notaui 33. q. 1. §. de pænitētib.

VNde quæritur.] Hæc q. diuidit in duas partes: in quarū prima probat, q sententia retractari nō potest: & hoc probat per duos canones. Secunda ibi, Quod autem. Ioan. de Fantu.

Sententiæ p matrimonio vel contra ipsum lata retractari pōt.

f ¶ Vnde quæritur.] Hic quæritur si sentētia quę lata est p matrimonio, vel contra illud, postea possit retractari. Et dicēdum q sic: quia talis sententia nullo cursu tēporis transit in rem iudicatam, vt extra de senten. & re iudica. consanguinei. & c. lator. Quidam volebant distinguere & dicere, q si secunda matrimonia sunt cō tracta, non potest retractari sententia: sed si nō sunt contracta, possit retractari, per illud quod est extra de testibus, sicut. 33. q. 1. si per sortiarias. sed id quod in illa decreta. sicut. dicitur, referendum est ad facilitatem [1], idest, non ita de facili retractatur sententia quando secunda matrimonia contracta sunt. Et illud quod dico in matrimonio, dico in omnibus vbi periculum animæ vertitur, vt in baptismo, & ordine. Illud tamen posset dubitari, vtrum sententia matrimonij ipso iure retractetur, an per in integrū restitutionem? Et videtur q per in integrum restitutionem, vt extra de in integ. resti. ex litteris. Econtra videtur q ipso iure, quia ibi sententia non transit in rem iudicatam, vt dixi. Sed licet magister specialiter proposuerit quæstionem de matrimonio, tamen generaliter prosequitur an quælibet sententia possit retractari. Notandum ergo q varijs modis retractatur sententia. Quandoque retractatur si est lata per surreptionem, vt j. ea. veniam. & extra de offi. vica. tua. & extra de senten. & re iudica. cō olim. Item si est lata per falsos testes, vel per falsa instrumenta, vt extra de probat. licet. & C. de fal. querela. Item, si est lata per falsas allegationes. ff. de iudic. authen. quæ supplicatio Item retractatur si est lata ab excommunicato, vt extra de senten. & re iudi. ad probandū. Item retractatur per implorationem tristis auxilij, vt si contra seruū fuerit lata sententia, ille appellare non potest, sed permittitur ei implorare triste auxilium, vt ff. de appel. serui. Item si fuerit lata contra ius scriptū, vt 2. q. 6. §. est autem quando. Item propter corruptionem iudicis, vt 2. quæst. 6. §. venales. Sunt autem tres modi retractandi sententias. Quandoque retractatur sententia, idest, nulla ostenditur esse, scilicet cum est lata à iudice non suo. 2. quæst. 1. in primis. vel cum per falsum procuratorem lata est. Quandoque retractatur iudicis officio, quandoque iure actionis. Si retractatur iudicis officio, scilicet per beneficium restitutionis in integrum: tunc si tantum vsque ad quadriennium potest agi. C. de temp. in integ.

1 Vel intellige vt no. j. §. his ita. in gl.

Sentētia multipliciter retractatur.

restit. l. vlti. si autem iure actionis, scilicet actionis in factum: tūc vsque ad triginta annos audieŧ. C. de præscript. xxx. ann. sicut. a **O**Mnibus modis] ¶ *Rationabiliter.*]etiā Imperiali rescripto. C. de transac. causas. immo à limine iudiciorū expellētur qui volunt retractare sententias, à quibus non est appellatum, vt C. sen- olim. circa medium. C. de iur. & fac. igno. error. testibus incontinenti licet corrigere: vt extra de testi. cogen. præterea [1]. Item dominus potest incontinenti errorem procuratoris corrigere: vt extra de offic. iudi. deleg. cum olim. in fi. nisi errauerit in petendis iudicibus suspectis. vt extra de cau. pos. & prop. cum olim. de hoc 32. q. 1. super. & c. apud misericordem. Item iudex potest errorem suū corrigere ī interlocutoria sententia: vt ff. de re iu. quod iussit. sed diffinitiuam sentētiam nullus potest corrigere: siue sit ordinarius [3], siue delegatus, siue in ciuilibus, siue in criminalibꝰ causis: vt extra de offi. dele. in litteris. C. quomodo & quādo iudex, si vt ꝓponis. ff. de pœ. diui fratres. nisi sit lata contra ordinē iuris, tūc potest retractari ab ordinario tātum: vt C. de accu. l. 3. & 4. & etiā à delegato: vt extra de accusa. qualiter & quādo. Sed licet corrigere non possit sententiam, tamē potest eam moderari, vt ff. de offic. presi. illicitas §. vlt. Similiter si deceptus tulit sententiam, potest denegare executionem iudicati: vt ff. de iudi. si prætor. ī fine. Item verba sententiæ potest mutare: dum tamen sēsus idem remaneat: vt ff. de re iudicata. actorum. Item supplere potest eadem die de fructibus [4]. ff. de re iu. Paulus. Itē interpretari potest sententiam suam si est præses vel procurator Cæsaris: vt ff. de appel. l. ab executore.

d ¶ *Triennium.*] maxime. arg. 33. q. 5. ꝙ Deo.

e ¶ *Reparanda.*] nota rem iudicatam nō præiudicare veritati in causa spirituali. Sed videtur contra extra de testi. sicut. quia ibi dicit, ꝙ nō videŧ superesse aliquod remedium nisi quòd testi imponatur pænitentia de periurio. sed ibi supple scilicet de facili. Vel ibi respicit factū, nō ius. Simile notatur extra de arbitris. puenit [5].

QVOD AVTEM. Hæc est secūda pars q̃stionis, ī qua probat ꝙ sententia retractatur, & hoc probat per quinqȝ capitula. Ioan. de Fant.

QVod quis.] CASVS. Qui nō vult puniri, corrigat sua & ꝑdecessoris sui delicta: & q nō correxerit, punieŧ, vt via peccādi claudaŧ.

[1] Adde an & quando liceat iudici recipere testem volētē corrigere dictū suū, not. Bar. in l. si postulauerit. §. 1. ff. de adul. & in l. repeti. ff. de quęstioni.

[3] De hoc etiā not. extra de reg. iuris, cū Bertholdus. in glo. sed qualiter.

Sentētia potest moderari.

[4] Ad idē de expensis. Archid.

Res iudicata veritati nō ꝑiudicat.

[5] Vel dic vt not. supra eadē. in sūma.

¶ Quæ rationabiliter decisa sunt, mutari non expedit. C. I.

25. q. 2. ecclesiasticæ. Ansl. l. 4. c. 9.

OMnibus modis [a] ecclesiasticæ disciplinæ, vel moderationi conueniens est, vt quæ rationabiliter ordinata fuerint, vel decisa; nulla in posterum debeant refragatione turbari.

¶ *In vulgatis Gratiani codicibus tribuebatur B Augustino. Restitutum est B. Gregorio ex aliquot vetustis exemplaribus, & Anselmo. At c. 25 q. 2 c. ecclesi sticę. hoc idem citatur ex Gregorio: apud quem legitur iisdem pene verbis. lib. 7 indict. 2. epist 60.*

Item Stephanus Papa quintus, Paulo episcopo Placentino.

¶ Quæ vtiliter decisa sunt, à successoribus roborentur, à temerarijs præsumpta resecentur. C. II.

2. Cor. 10.

LOci nostri consideratio nos admonet rationis auctoritate, quæ à prædecessoribus nostris vtiliter decisa fuerint, roborare; & quæ à temerarijs præsumpta fuerint, in promptu nihilominus vlcisci. Reum quippe ante conspectum diuini iudicis se nouerit esse, qui nititur vtiliter finita rescindere, ac roborata quolibet ausu violare. Ecclesiastici quippe vigoris ordo confunditur, si aut temere illicita præsumantur, aut non concessa impune tententur. Proinde si negligenter ea, quæ male vsurpantur, omittimus [b]; excessus viam proculdubio alijs aperimus.

dist. 93. diaconus.

¶ *Sententia huius capitis, & multa etiam verba sumpta sunt ex B Gregorio lib. 7. indict. 1. epist. 13. & 28.*

Quia ergo sententia hæc rationabiliter data est, nec per appellationem intra certum terminum releuata; apparet, quòd nequaquam priora coniugia sunt redintegranda. His ita respondetur. Aliud est, sententiam rescindere, & rationabiliter decisa turbare: atque aliud, quæ per subreptionem obueniunt, deprehensa corrigere: suum namque errorem [c] cuique corrigere licet: atque ideo, quæ à quolibet illicite committuntur, siue à prædecessoribus admissa inueniuntur; in melius reuocari oportet. Porro illicite vxor à viro suo separata est, & illo viuente alij copulata: cum Dominus solius fornicationis causa à viro suo vxorem separari iubeat. Sicut ergo si aliqua, cuius vir putaretur defunctus, alicui copularetur, & qualibet occasione interueniente, ab eius consortio discederet; quamuis iudicio ecclesiæ cogatur redire ad eum, quem reliquerat; tamen, si post triennium [d] virum, qui mortuus putabatur redire contigerit, priora coniugia redintegrabuntur; sic cum deprehenduntur non fuisse consanguinei, qui causa consanguinitatis ab inuicem separati sunt, prioris cōsortij fœdera sunt reparāda [e].

vide c. cum per bellicam. 34. q. 1. & 2.

2 *Quòd autem, quæ illicite admittuntur, vel admissa inueniuntur, corrigenda sint; vel quòd sententia etiam Romanæ sedis in melius commutari valeat; auctoritate Hilarij Papæ, & Nicolai monstratur.*

Ait namque Hilarius episcopus Vrbis Romanæ synodo præsidens, cap. 4.

¶ Corrigendum est, quod illicite admittitur, aut à prædecessoribus admissum inuenitur. C. III.

Deus dedit p. 1. Polyc. l. 4. tit. 20 Ansl. l. 6. c. 157.

QVod quis [f] cōmisit illicite [g] aut à prædecessoribus suis inuenit admissum, si proprium periculum vult vitare, damnabit. Nos enim in nullo volumus seueritatem vltionis exercere: sed, qui in causis Dei, vel contumacia, vel aliquo †excessu deliquerit, aut ipse, quod perperam fecit, abolere noluerit; in se, quidquid in alio non resecauerit, inueniet. Quod, vt deinceps possit tenacius custodiri, si placet, sententias, causas, & subscriptiones proprias, omnes commodate, vt synodali iudicio aditus claudatur illicitis [h].

† al. in aliquo

C. sententiam rescin. non pos. l. vlt. C. vt lite penden. l. fi. nisi propter publicam vtilitatem, vt ff. de decre. ab or. fa. quod semel. vt nisi restituendo. ff. de mino. in causæ. §. vltimo.

LOci nostri.] CASVS. Papa bene diffinita debet confirmare, & delicta corrigere. Peccat enim qui bene statuta violat: & qui delicta non punit, peccandi viam aperit.

b ¶ *Omittimus.*] si. 23. quæstio. 3. est iniusta. in fine.

c ¶ *Errorem.*] nota, quòd partibus & aduocatis licet corrigere errorem suum quandocumque ante sententiam: vt extra de cen.

f ¶ *Quod quis.*] hoc c. loquiŧ de illicita alienatione rerū ecclesiæ: vt extra de re. permu. c. 2. Secus. n. si deliquit sentētiando [6] diffinitiue. C. sētētiā resci. nō pos. l. 1. ff. de re iu. l. iudex. ar. cōtra factū ꝓpriū aliquē posse venire. arg. 12. q. 1. certe ego sū. & extra de elec. nosti.

g ¶ *Illicite.*] sic 55. dist. pęnitētes. ar. cōtra extra de cleri. coniuga. diuersis. & extra de fil. presbyte. veniens & arg ff. de rebus eo. qui sub tu vel cura. l. quamuis. & extra de concel. præben. cum super.

h ¶ *Illicitis.*] not. ar. ad quæstionē dominicalē; iurau ꝙnūquam accede-

[6] Etiā in causa spirituali secundū H. Fornicariam abiurans an cum illa contrahere possit.

accederem ad fornicariam meam: post volo cum ea contrahere, nũquid possũ? arg. hic ꝙ sic, & 31. q. 1. relatũ. & c. illud. Et arg. cõtra extra de cau. pos. c. 3. & ff. de excep. rei iu. l. & an eadẽ. §. actiões

A Postolicę.] CASVS. Quæritur vtrum Papæ constituta sint mutãda, & respõdetur ꝙ non, nisi mutationis causa vel conditio sit inserta.

g ¶ Compotem.] id est, officij potestatem habentem.
h ¶ Nolite.] arg. quòd Papa approbat, &c. vt s. 24. q. 1. hæc est fides. s. 17. q. 4. §. qui autem. & 93. dist. si inimicus.
i ¶ Audio] arg. opti. ad iuuandos reos criminis. supra dist. 45. licet similia. C. de aduo. di. iudicũ. l. restituẽdę. & ff. de alb. scri. l. vlt.

Item Gregorius.

¶ Secundum suæ conditionis tenorem Apostolica valet mutari sententia. C. IIII.

APostolicæ sedis sententia, tanta semper consilij moderatione cõcipitur, tanta patientiæ maturitate decoquitur[a], tantaque deliberationis grauitate profertur; vt retractatione non egeat; nec immutari necessarium ducat, nisi forte sic prolata sit, vt retractari[b] possit, vel immutanda secundum præmissæ tenorem conditionis[c] existat.

¶ *Apud Anselmum, & Polycarpum citatur ex epistola Nicolai Papę ad Regem* Carolum. *Extat in codice sæpe memorato monasterij Dominicanorum in epistola* Nicolai, *quę inscribitur ad Ludouicum regem, & in altera eiusdem ad episcopos omnes in regno Ludouici, qua incipit,* Gaudemus.

Deus dedit ibidem. Polyc. l. 5. tit. 6. Ans. l. 2. c. 69.

Item Innocentius Papa, epist. 22. ad episcopos Macedoniæ.

¶ A prædecessoribus damnatos, aliorum supplicationibus in pristinum statum Apostolica reformat ecclesia. C. V.

VEniam nunc ad Maximum[α] Photinum[d], quasi ad quoddam thema: & (quòd mihi anxium est, ac difficillimum) maiorum meorum reuoluam sententias. Fuerat de illo, quoquo pacto (vt ipsi etiam commeministis) aliquid vtique grauius constitutum. Verum, quoniam id per rumorem[e] falsum, vt asseritis, subreptum huic sedi, & elicitum per insidias demonstratis; quia res ad salutem redijt; veniam nos hanc intantum vobis adnitẽtibus post condemnationẽ more Apostolico subrogamus †: tantisque vestris assertionibus, vobisque tam bonis, tam charis non dare consensum, omnibus rebus duris durius arbitramur. Pro vestra ergo approbatione (fratres charissimi) & sententia, ac postulatione episcopum Photinum habetote (licitum est enim ita constituere, vt deprecamini[f]) & nostram in melius conuersam sententiam, labore, vel testimonio vestro compotem[β g] vobis suscipite. Eustathium vero à me sæpissime comprobatum nolite[h] expectare vt diaconi gradu† expolietur. Solicitos enim vos pro salute libenter audio[i]: contra caput, etiam si faciendum[k] sit, non libenter admitto. Cui manum porrigitis, vobiscum porrigo; cui porrigo, mecum porrigite.

Polyc. l. 5. tit. 6.

† al gratia.

Idem apud Nicolaũ ad episcopos Galliæ.

α ¶ Maximum.] *Germana lectio est.,* Veniam nunc ad maximum quasi quoddam thema Photinum. *Sed ob glossam nihil est mutatum.*

β ¶ Compotem vobis.] *Eadem causa fecit, ne mutaretur. Legendum est enim,* compotes voti.

Item Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem in epistola septima.

¶ Sententiam Romanæ sedis in melius commutare licet. C. VI.

SEntentiam Romanæ sedis non negamus posse in melius commutari; cum aut sibi subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, vel temporum[l], seu grauium necessitatum dispensatorie quiddam ordinare decreuerit: (quoniam & egregium Apostolum Paulum quædã fecisse dispensatorie legimus[m], quę postea reprobasse dinoscitur): quando tamen illa, Romana videlicet ecclesia di-

Ans. 1. c. 75. Iuo par. 5. c. 19.

Rescripta Apostolica nihil reprehensibile contineant.

a ¶ Decoquitur.] hic patet ratio, quare ĩ rescriptis Apostolicis nihil debet vitij reperiri, nec aliquid reprehẽsibile, vt extra de rescr. cũ adeo. vnde vitiosa dicẽtur rescripta si sit in eis falsũ latinum: vt extra de rescrip. ad audientiã. sed in testamẽtis & priuilegijs secus est. C. de testa. errore. ff. de manu testa. qui habebat. Non enim est verisimile, ꝙ cũ illæ litteræ in tot manibus decoquantur, ꝙ ibi sit aliquid reprehensibile.

Sẽtẽtia principis an possit retractari.

b ¶ Retractari possit.] videtur ergo quòd sentẽtia principis possit retractari, si esset iniuste lata. Et sic est cõtra. C. de app. ne causas. vbi dicitur, ꝙ si sentẽtia principis sine causæ cognitione fuerit lata, nõ potest retractari ab alio. nã etiã error principis facit ius inter partes: vt ff. de supel. le. l. 4. ĩ fin. sed hic loquit̃ de ea retractatione, quę fit ꝓ in integrũ restitutionẽ. ex tra de in integrum restitu. cum ex litteris.

c ¶ Conditionis.] si concessum erat ad tempus. s. ea. q. 3. quod scripsi. Vel illius, si preces veritate nitantur. sententia autem non est sub cõditione ferenda. 2. q. 6. biduum. vnde hoc nõ intelligitur de ea, tenet tamen si feratur. extra de sentẽ. excõ. à nobis, &c.

Sẽtentia nõ est sub conditione ferẽda.

V Eniam nunc ad.] CASVS. Quidã petebãt vt Papa Fotinũ episcopũ ex falsa causa depositũ restitueret, & Eustathiũ diaconũ deponeret; Papa vero episcopũ eis restituit, sed diaconum nõ deposuit.

d ¶ Maximum Fotinum.] forte binomius erat iste Fotinus. vel aliter, veniam ad Fotinum nunc quasi ad maximum quoddam thema: quia plures quæstiones ex eo surgunt.

Electio imperiti, qui credebatur peritus, an debeat cassari.

e ¶ Per rumorem.] arg. ad quæstionem illam, Quid si aliquis propter falsum rumorem est electus, qui credebatur peritus? qđ postea cassatur eius electio[1], sicut & cassatur institutio: vt. ff. de here di. insti. si pater. sed legata nõ cassãtur ratione falsi rumoris, vt. ff. de heredi. insti. l. vlt. Itẽ hoc scias, quòd ea, quæ ꝑ subreptionẽ obtinentur, etiã absẽte aduersario, retractãtur, vt extra de sentẽtia & re iud. cũ olim. nec aliquid valet qđ per litteras subreptitias actũ est: vt extra de officio vic. tua. immo & libertas non retractatur, licet propter iniustam causã data sit: vt institu quibus ex cau. maio. §. eadẽ. ver. semel. tamẽ nulla est, si per subreptionẽ data fuerit, vt ff. de fideicom. lib. cũ vero. §. subuentum. & iudex qui aliàs nõ potest reuocare sententiam diffinitiuam, licet iniustam, in hoc casu ipsemet eam reuocat. ff. de iudic. si prætor.

1 Arg. cõtra 2. q. 1. placuit vbi de hoc.

Obtenta per subreptionẽ absẽte aduersario, retractãtur.

f ¶ Vt deprecamini.] arg. quòd nõ sit simonia preces pro digna ꝑsona porrigere: & pro digno deposito restituẽdo licite possũt preces offerri. arg. 1. q. 1. filium. & dist. 50. clerico. & dist. 54. si seruus.

Preces pro digno simoniã nõ inducũt.

k ¶ Si faciendum.] arg. quòd potius de misericordia,[3] quàm de rigore iuris delinquentes debemus corrigere: & quòd proniores debẽt esse prælati in absoluendo, quàm in condemnando: vt supra dist. 45. licet plerumque. supra dist. quinquagesima, ponderet. & supra vigesimatertia q. 4. duo. & supra vigesimasexta q. septima, alligant. ff. de actionibus & obligationib. Arianus. extra de prob. ex litteris. extra de sortile. ex tuarum. contra dist. 86. nõ satis. supra dist. 9. sana. & supra 10. q. 7. dispensationes. Ioannes.

S Ententiam.] CASVS. Quæritur vtrum sententia Apostolicorum possit retractari? Et respondetur quòd potest, quando ex subreptione vel ex dispensatione lata est, sicut Paulus præter omne ius quædam fecit, & postea reprobauit: sed hoc faciendum est discrete, & ex causa, ne retractentur bene diffinita.

l ¶ Vel temporum.] 55. dist. priscis. & s. 1. q. 7. necessaria. & c. ꝙ pro remedio.

m ¶ Legimus.] vt circumcisionem Timothei, quam fecerat fieri Paulus propter scandalum Iudæorum: qui natus erat ex Iudæa & gẽtili. postea mutauit hæc cũ dixit: Dico ꝙ si circũcidimini, Christus nihil vobis ꝓderit. arg. de pæ. dist. 2. circũcisio. & 28. q. 1. sic. n

a ¶ Non

a ¶ *Non quando.*] ex hoc dicunt quidam Papam rescindere non posse quod semel bene diffinitum est, quin peccet. nam illud dicitur posse quod de iure. & c. 22 q. 2. faciat. vbi in rem act. l. 2. & ff. ad exhi. l. 3. §. sciendum.

e ¶ *In lucem.*] arg. quòd iudex potest sæpius interrogare testes cũ dubie aliquid dixerint, vt 30. q. vlt. iudicantem. extra de emp. & ven. cum causa. & ff. de inter. ac. vbicumque. Nec enim aliter ad veritatem peruenitur nisi circumstantiæ omnes diligenter quærãtur, vt 23. q. vlt. occidit.

Testes sæpius possunt interrogari.

G*Raue.*] Casus. A sententia qua quidam absolutus fuit de crimine, appellatum erat ad concilium Macedoniæ. Episcopis videbatur durum sententiam infirmare. rescribit eis Papa, & dicit, quòd non oportet eos hoc timere: immo veritatem debent plenius inquirere, & nocentem si conuincitur condemnare.

...secretissima consideratione fieri delegerit, non quando [a] ipsa, quæ bene sunt diffinita, retractare uoluerit [a].

a ¶ Voluerit.] *Sic etiam in originali impresso: sed Anselmus, & Iuo habent,* renuerit.

Innocentius episcopis per Macedoniam constitutis, c. epist. 7.

Cuiusque iudicium Apostolicæ sedis auctoritas retractare valet.

C. VII.

Polyc. l. 5. tit. 4. Ansel. l. 2. c. 28.

GRaue [b] nõ oportuit videri pijssimis mentibus uestris cuiuscumque retractari iudicium: quia ueritas [c] sæpius [d] exagitata, magis splendescit in luce [e]; & pernicies [f] reuocata in iudicium, grauius [g], & sine pænitentia [h] condemnatur. Nam fructus diuinus est iustitiam sæpius recenseri.

Item ex libro Pontificali.

dist. 50. Ioannes Chrysostomus.

¶ A prædecessoribus depositi, à successoribus restituuntur.

C. VIII.

Burc. l. 1. c. 233. Iuo in p̃fatione. Pann. in præfatione, c. 32.

GRegorius quartus, Theodosium, quem Eugenius antecessor eius presbyterij honore priuauerat, ecclesiæ Signinæ consecrauit episcopum. Leontius, dum esset presbyter, depositus fuit: sed postea in Antiochia Patriarcha fuit. Misenum episcopum à Felice Papa damnatum Gelasius successor eius & communioni reddidit, & ecclesiæ restituit suæ.

¶ *Hæc eadem ordine tantum mutato habentur supra dist. 50. c. Ioannes Chrysostomus. § Misenũ episcopum. Et caput hoc in plerisque uetustis Gratiani exemplaribus ponitur ante c. graue. sine nomine Paleę.*

C. IX.

SIcut ergo sententia Romanæ sedis in melius commutari valet; sic cuiuslibet ecclesiæ sententia, cum per subreptionem data cognoscitur, rationabiliter reuocari potest.

QVÆSTIO X.

DE ea vero, quæ ad secundas nuptias transit, vtrum in eadem affinitate consanguineorum prioris uiri remaneat, an soboles ex secundis nuptijs suscepta consanguineis prioris viri copulari possit, merito quæritur. De his ita scribit Gregorius Papa Venerio Caralitano episcopo.

¶ Affinitas in superstite non deletur. C. I.

Hugo d̃ S. Vict. lib. 2. par. 11. Sent. 4. dist. 41. Polyc. l. 6. tit. 4. Ansel. l. 10. c. 53. Iuo par. 9. c. 38. Pann. l. 7. c. 68.

FRaternitatis vestræ studiosæ sagacitati †, frater amande, quas debeo, refero grates. Quoniam quæsisti, quæ debuisti; iucundum me reddidisti. Vnde placide ad inquisita respondeo. Sedem Apostolicam consulere decreuisti, si mulier [i] copula nuptiali extraneo viro coniuncta cognationi eius pertineat [k], si eo defuncto [l] cognatio maneat, vel si sub altero [m] uiro cognationis uocabula dissoluantur, uel si susceptæ [n] soboles possint legitime ad prioris uiri cognationis transire copulam. Est enim uerbum Domini ualidum, & forte, est durabile, est immutabile, est perseuerabile, non momentaneum, non transitorium. Ait enim per se ipsa veritas, quæ Deus est, & verbum Dei, [Cælum, & terra transibunt [o], verba autem mea non transibunt.] Antequam Deus in carne inter homines appareret, eo inspirante dixit Adam [Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne una:] cui non contradixit Dominus. Deinde cum ueritas orire-

Lu. 22.

Gen. 2.

f ¶ *Pernicies.*] idest, perniciosum factum.

Additio. Dic clarius, pernicies, idest, perniciosa sententia q. d. si bene iudicatum est, bonitas magis apparebit: si male, malitia in sententia commissa punietur. Arch.

g ¶ *Grauius.*] id est, cum grauitate.

h ¶ *Pænitentia.*] id est, postea non pænitebit: quia cum deliberatione faciet. 24. dist. cap. 1.

D*E ea.*] Hic depingitur x. quæstio, quæ hẽt duo membra, scilicet vtrum ex secundis nuptijs soboles suscepta possit cõ sanguineis viri prioris matrimonio copulari: & vtrum affinitas deleatur in superstite. & in vtraque respondetur negatiue. j. ead. c. 1. sed illud corrigitur extra d̃ consangui. & affini. non debet.

Quæstio duplex hic soluitur.

F*Raternitatis.*] Casus. Querebat iste episcopus an sit affinis vxor consanguineis viri: & si est, vtrum affinitas illa morte viri finiatur. Vel si vltra protẽditur, vtrum tunc saltem deleatur, cum illa secundo viro coniungitur: & vtrum soboles, quam suscepit de secundo viro, possit iungi consanguineis prioris viri? Primæ quæstioni respondetur, quòd sic: alijs tribus quòd non. Et hanc rationem assignat: quia vir & vxor sunt vna caro: sicut dictũ est à Domino, cuius verbum manet in æternum: Addit etiam similitudinem de imagine facta de luto ex quattuor elementis, ex quibus compositum est corpus humanum: & de liquoribus & coloribus, qui si misti sint, separari non possunt. Et scias, quòd in hac causa nihil mutaui: sed solummodo scripturam falsam correxi: & si verbis audacia detur, per hoc poteris deprehendere vtrum in alijs locis sit aliquid in melius reformatum.

b ¶ *Graue.*] Casus. Episcopi Macedoniæ dolebant si aliquando Papa retractabat sententias eorum, vel causarum cognitiones. & ad hoc respondet Papa.

c ¶ *Quia ueritas.*] optima allegatio est contra iudices, qui nolunt audire aduocatos. s. 30. q. vlt. iudicantem 1. Non enim potest ad veritatem perueniri, nisi respiciatur ad causam, &c. 23. q. 8. occidit.

d ¶ *Sæpius.*] quandoque tamen sufficit summatim cognoscere. C.

i ¶ *Si mulier.*] prima quæstio.

k ¶ *Pertineat.*] ad hoc probandum inducit omnia illa, quæ sequuntur in littera, vbi dicit, antequam Deus, &c.

l ¶ *Si eo defuncto.*] secunda quæstio.

m ¶ *Vel si sub altero.*] tertia quæstio.

n ¶ *Vel si susceptę.*] quarta quæstio.

o ¶ *Transibunt.*] non quo ad essentiã, sed quo ad formã, scilicet de quali-

tur de terra in terram, & visibilis [a] in humanitate appareret; interrogatus est, si licitum esset homini vxorem relinquere. Quod prohibens, fieri vetuit; nisi forte fornicatio excluderet maritalem copulam. Vnde protulit statim in medium eamdem ipsam sententiam, quam ante sæcula manens cum patre verbum inspirauerat Adæ, ipse confirmans [b], quod ipse homo primus protulit. [Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna.] si una caro fiunt; quomodo potest [c] aliquis eorum propinquus pertinere uni, nisi pertineat alteri? Hoc minime posse fieri credendum est. Porro † [d] vno defuncto, in superstite [e] affinitas non deletur [f]: nec alia copula [g] coniugalis affinitatem prioris copulæ soluere potest. Sed neque alterius coniunctionis soboles placet ad affinitatis prioris viri transire consortium: pro eo, quòd uerbum Domini ualidum est, & forte: &, vt inquiens dixit propheta [h] [Verbum Domini manet † in æternum.] Et alius propheta [Quoniam ipse dixit [i], & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt: statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi: præceptum posuit, & non præteribit.] Nam potest per verbum suum, atque præceptum efficere Deus duos carnem unam [k], idest masculum & feminam; qui innumeram multitudinem utriusque sexus non destitit secum facere unũ: sicut per se veritas dixit. [Non pro his tantum rogo, sed etiam pro eis, qui credituri sunt per uerbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis unum sint.] Si quis ergo temerario, & sacrilego ausu in defuncto quærit propinquitatem extinguere, vel sub altero affinitatis uocabulo dissipare, uel susceptam sobolem alterius copulæ [l], propinquitati prioris credit legitime sociari; hic negat Dei uerbum ualidum esse, & forte: & qui tam facile, & tam uelociter quærit dissoluere; hic non credit verbum Dei in æternum permanere [m]. Confice terram ex quattuor locis magna intercapedine à se distantibus: & confectam, & conglutinatam finge cuiuscumque figuræ, vel immensitatis corpus volueris; numquid erit humanum ingenium, quod ipsas quattuor partes ab inuicem valeat segregare, vt unaquæque per se possit agnosci? Sic à quattuor auis duo [n] conficiuntur in unum [o]: & de duobus [p] fit una cõcreatio [q]. Hanc similitudinem de quattuor elementis, unde concreatus est homo, colligere potes; si eorum unamquamque speciem, quæ in multis diuisionibus partita est, per discretas inter se partes assignaueris. Fit idem in metallis; hoc etiam in liquoribus: probat etiam in coloribus pictor, qui sequitur arte naturam, colores admiscendo [a], ex uisibilibus fucis corpora fingens.

[a] Admiscendo.] *In Polycarpo, & apud Anselmum, unde præcedentia uerba sunt restituta hoc loco sic legitur,* fucis miscendo colores, ex inuisibilibus corpora fingens. Sed ne Domini constitutio, & c. *multa enim apud ipsos sequuntur.*

Item Innocentius Papa.

¶ Soboles ex secundis nuptijs genita consanguineis prioris viri copulari non debet. C. I I.

SI cuius [r] patruus, uel auunculus uxoratus obierit, & illa uirum alium postea duxerit, & filios, filiasue ex illo genuerit; cum his, omnibus modis commisceri prohibemus: quia uir & mulier una caro sunt.

Item ex Romana synodo.

¶ De eodem. C. I I I.

j SI qua mulier ad secundas nuptias transierit, & ex eis sobolem genuerit; nullo modo potest ad consortium cognationis uiri prioris pertingere.

Item Hyginus Papa.

¶ De eodem. C. I I I I.

ij SI qua mulier transierit ad secundas nuptias, & ex eis prolem habuerit; ipsa proles non potest se copulare cognationi prioris uiri usque ad quartam generationem.

Vnde Innocentius Papa.

¶ De eodem. C. V.

iij SI qua mulier ad secundas trãsierit nuptias, & filios, & filias ad secundũ maritũ genuerit; debere eas nepotibus prioris mariti coniungi, sancta Romana synodus prorsus inhibuit.

CAV

Margin notes:

† al. inuisibilis

Matth. 3.

Matth. 19.

† al. Nam

Esa. 40. Ps. 148.

† al. stabit

Ioan. 17.

Sent. 4. dist. 41.

Ansel. l. 10. c. 67

Cõcor. tex. in l. : § 1. & ibi glo. & q̃ not. per do. ff. de post & per glos. in §. affinitatis instit. de nup.

Multitudinẽ fideliũ fecit Deus unum secum.

Glossa:

qualitate in qualitatem: iuxta id qđ dicit Apostolus: Præterit figura huius mundi.

a ¶ *Et visibilis.*] quia de Maria carnem assumpserat. de consec. dist. 2. reuera.

b ¶ *Confirmans.*] ad litteram hanc continuatur littera supradicta. est enim verbum Domini, &c.

c ¶ *Quomodo potest.*] hæc est responsio primæ quæstionis.

d ¶ *Porro.*] hæc est responsio secundæ quæstionis.

e ¶ *In superstite.*] id est, inter superstitẽ & consanguineos defuncti.

f ¶ *Non deletur.*] supra 3. q. 7. §. tria. contra. Sed verba canonũ legi præscribunt, id est, præiudicant. Vel potius non deletur reuera secundum leges, vt non sit, sed deletur quantum ad illud beneficium. de consecr. dist. 4. c. 1.

g ¶ *Nec alia copula.*] responsio tertiæ quæst.

h ¶ *Propheta.*] Laudate dominum de cælis. &c.

i ¶ *Quoniã ipse dixit.*] id est, sicut leue fuit ei dicere, ita & facere.

k ¶ *Carnem vnam.*] videtur non esse mirum si dominus fecit virum & mulierem carnem vnã, cum multitudinem fidelium fecerit vnum secum, scilicet per charitatẽ, vel humanæ naturæ assumptionẽ. de consecr. distinct. 2. in Christo.

l ¶ *Copulę.*] id est, secundæ. nam cum sobole ex prima posset contrahere. vnde quandoque pater & filius habent matrem & filiam.

m ¶ *Permanere.*] durũ verbum contra Innocentium extra co. non debet.

n ¶ *Duo.*] scilicet vir & vxor.

o ¶ *Vnum.*] in carnem vnam.

p ¶ *Et de duobus.*] scilicet viro & vxore.

q ¶ *Concreatio.*] id est, vna proles.

r *SI cuius.*] hæc duo cap. non tenent.

Filiam

F *Iliam.*] CASVS. Pertractatis 13. impedimentis matrimonij: quia raptus videbatur impedimentum matrimonij, vel impedire matrimonium; ideo vltimo loco supponit de raptu, ostendens qui dicantur raptum committere, & qua pœna puniendi sint raptores, & qualiter rapta possit copulari raptori. Vt autē hęc & alia faciat, præmittit thema, de quo duas elicit quæstiones.

CAVSA XXXVI.

F Iliam cuiusdam[a] ignorante patre quidam muneribus illexit, & ad conuiuium inuitauit: finito conuiuio, iuuenis virginem oppressit. Quo comperto à parentibus, iuueni traditur puella, ac more nubentium à iuuene dotatur, & publice in vxorem ducitur.

Quæritur primo, an ille raptum admiserit.

Secundo, an rapta raptori nubere possit, patre assensum præstante.

QVÆSTIO PRIMA.

Q Vòd autem[b] ille raptum admiserit, multorum auctoritate probatur.

Ait enim Isidorus lib. 5. Etymol. c. 26.

¶ Quid sit raptus. C. I.

27. q. 2. raptus. Iuo par. 8. c. 26. Pann. l. 6. c. 53.

R Aptus[c] quoque illicitus coitus à corrumpendo est dictus[d]: vnde qui raptu[e] potitur, stupro fruitur.

Iuo habet fere vt Gratianus hic, & supra 27. q. 2. c. raptus: nec multo aliter Pannormia. In codice Isidori impresso sic legitur. Stuprum raptus proprie est illicitus coitus, à corrumpendo dictus. *Vnde Virgilius,* rapto potimur, *id est,* stupro fruitur.

ex Seruio in 4. Aeneid.

Vnde Gelasius Papa.

¶ Vbi raptus admittitur. C. II.

27. q. 2. lex illa & Cod. Theod. l. 9. tit. de raptu vir. le. 1. extra de raptor. c. cū causa. Poly. l. 6. tit. 4. Ansel. l. 10. c. 9.

L Ex illa[f] præteritorum principum ibi raptum dixit commissum esse, ubi puella, de cuius ante nuptijs nihil actum fuerat, videatur abducta.

Cum ergo hæc illicito coitu sit corrupta, cumque ita sit abducta, id est, à domo patris ducta, quòd de eius nuptijs nihil ante actum fuerit; raptam appellandam negari non potest. Sed non omnis illicitus coitus, nec cuiuslibet illicita defloratio raptus appellatur. Aliud enim est fornicatio[1], aliud stuprum, aliud adulterium[g], aliud incestus, aliud raptus. Fornicatio autem, licet videatur esse genus cuiuslibet[h] illiciti coitus, qui fit extra vxorem legitimam: tamen specialiter intelligitur in vsu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum. Stuprum autem proprie[i] virginum est illicita defloratio: quando videlicet non præcedenti coniugali pactione, vtriusque voluntate virgo corrumpitur, patre iniuriam ad animum statim post cognitionem non reuocante[k]. Adulterium vero est alieni tori violatio. Vnde adulterium dicitur, quasi ad alterius torum accessio. Incestus est, consanguinearum, vel affinium abusus[l]. Vnde incestuosi dicuntur, qui consanguineis, & affinibus abutuntur. Raptus admittitur, cum puella violenter à domo patris abducitur, vt corrupta in vxorem habeatur: siue puellæ solummodo, siue parentibus tantum, siue vtrisque vis illata constiterit, hic[m] morte multatur[n]. Sed si ad ecclesiam cū rapta confugerit[o], priuilegio ecclesiæ mortis impunitatem promeretur.

Sent. 4. dist. 41.

a ¶ *Filiam cuiusdam.*] Post 13. impedimenta matrimonij tractat hic magister de raptu: quia videbatur matrimonium impedire, & vtrum inter raptam & raptorem possit esse matrimonium.

Q *Vòd autem.*] CASVS. Hic intitulatur 1. q. qua quæritur an ille raptum commiserit, de quo dictum est in themate, & certum est, ꝙ sic. distingue tñ cum magistro, quòd raptus quādoque cōmittitur in re ipsa, qñq; in vsu rei, vt j. e. §. vlt. Sequētia duo c. plana sūt.

b ¶ *Quòd autem.*] de hoc nullū est dubium quin raptum commiserit iste. distinguas tamen cum magistro, quia quandoque raptus committitur in re ipsa: quandoque in vsu rei, vt j. ea. §. vlt.

c R *Aptus.*] s. 27. q. 2. raptus.

d ¶ *A corrumpendo est dictus.*] & ita simplex dicitur à composito: sicut aliàs exponit lex simplex per cōpositū[a], vt ff. ad leg. Aquil. si seruus. §. inquit lex. nā ibi veteres oēs intellexerunt rupisse, idest, corrupisse. Ioan.

e ¶ *Qui raptu.*] id est, quia est illicitus coitus, à corrumpendo.

f L *Ex illa.*] s. 27. q. 2. lex. C. de rap. virg. raptores. cōtra. Sol. Iustinianus ibi correxit legem, de qua hic mentionem facit Gelasius, qui ꝓcessit Iustinianū: sed tñ illud Iustiniani corrigit j. e. q. 2. si qs virginē. & extra de rap. cū causa & c. sequenti. Sed quare nō cōmitto raptū in sponsa mea, vt committo ī alia re mihi debita, vt si venditā mihi rē rapiā, sic incido in cōstitutionē, si qs ī tantā. C. vnde vi. vt ff. de acq. pos. si ex stipulatione. & similiter furtū cōmitto ī ꝓpria re, vt ff. ð fur. eū qui. §. 1. Sed pōt esse rō, quia præsumit, ꝙ re sua nemo viciose utatur, vt ff. pro socio, merito. vel forte ratio est: qa matrimoniū nūquā dissoluit, alij cōtractus sic. vñ nūquā pōt aliquis in hoc casu incidere in constitutionem illā, placuit. 16. q. 6. nec in illā, si qs in tantā. & quia res ista nūquam pōt alienari à vero dño, & quia libera ꝑsona non possidet, & ita nō est necesse vt expectet quousque in eū trāsferat possessio sponsæ. Itē qa intelligit eam possidere q̄ cito spōsalia intercesserunt. vnde nō vere dicitur raptor, cū sua possessione vtatur. ff. de iniur. l. iniuriarū. §. si quis. extra de elec. ecclesia Vulterana.

CVM ERGO. CASVS iste diuidit in duas partes. In prima cōcludit G. ex supradictis, ꝙ hæc de qua agit ī themate, dicitur rapta. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Sed nō oīs.* dicitur qd sit fornicatio, quid stuprum, quid adulterium, quid incestus, & quid raptus. & ad fi. §. inducit sequens c. *Corrupta in vxorem,* supple, maxime. *Hic morte,* secūdum leges.

g ¶ *Aliud adulterium.*] 32. q. 4. nemo contra.

h ¶ *Cuiuslibet.*] supra 33. q. 4. meretrices. & q. 7. non solum.

i ¶ *Proprie.*] bene dixit ꝓprie: nā & aliàs stuprū dicit cōmitti in vidua vel virgine, vel puero. ff. de adul. inter liberas. §. 1. de verb. sig. inter stuprum. & quandoque etiam stuprum sumitur pro adulterio. 31. q. 4. nemo. 28. q. 1. idololatria.

k ¶ *Non reuocante.*] idem esset si reuocaret: quia nihilominus esset stuprum. si tamen non reuocat, cessat actio iniuriarū post annum. īsti. de iniu. §. vlt.

l ¶ *Abusus.*] vel vbi est iustitia publicæ honestatis, ibi est raptus. 35. q. 3. nec eam 3.

m ¶ *Hic.*] scilicet raptor talis, vel raptus.

n ¶ *Multatur.*] antiquo iure, non antiquissimo 4.

o ¶ *Confugerit.*] C. de his qui ad eccl. confug. l. vlt. §. vltimo.

a Dicas in assignatiōe quę fit hic per Isido. causam respexit, nam ideo rapit qs ut corrūpat: unde illud, a, non notat originem, sed causā. Arch.

Raptum in sponsam suā quis nō committit.

Stuprum in quibus personis committitur.

1 Cōcor. tex. in simi. in l. plenum. §. 2. cum ibi not. per glo. & doct. ff. de vsu & habita.

4 Dic clarius ꝙ hic tex. obtinet secundū leges. C. e. titu. l. una. sed secūdum canones punitur vt habetur. 1. q. 1. c. 1. 2. & 3. & capi. nullus. Arch.

DE *raptoribus.*] CASVS. Quidam rapuit quamdam puellam,& cum ea fugit ad ecclesiam; quæritur quid iuris sit? Et respondetur, si puella non consensit raptori, quæ patrem non habet,debet statim auferri raptori, & reddi consanguineis: & raptor non puniatur corporaliter, sed puellæ seruiat, vel ab ea se redimat. Si vero patrem habet,& consentit puella: apud patrem excusetur, & ei restituatur, & raptor patri teneatur satisfactione simili.

a *Vel pœnarum.*] corporalium: à talibus liberatur[1] hic auctoritate canonum: nō autem à poena pecuniaria quā sustinet.infra ea.q.2.de nique.sed & publica pœnitentia multatur. 27. q.2.raptor.

b *Ad seruiendum.*] si inops est.secus est in debitore, quia nō cogitur seruire creditori[2] vt C. de act. & obl.ob æs. Sed vsque ad quod tempus seruiet ei? Sit in arbitrio boni viri, ex quo lege non exprimitur.ar. ff.de iure deliber. l.j. §. ait prætor. extra de offi.deleg. de causis. Vel seruiet ei per v. annos, ad instar,illius qui redemptus est ab hostibus.C. de cap. & postli. reuer. diuersarum. & licet iste seruus nō sit,parum tamen differt(vt dicit lex)à seruo, cū ei abire non liceat cū vult. ff.de li.ho.exhi.l.2.

c *Subiectus.*] in pretium pudicitiæ eius. ꝟ. ead.q.2.tria.

d *Redimendi.*]& hæc erit optio raptoris. arg. 27.q.2.multorum.ff.de contr.emp. si in emptione. §. penul.ff. de iure do.plerumque.

e *Patrem.*] videtur, quòd in primo casu patrem non habeat, licet magistraliter interpretetur,scilicet in §. seq.

f *Consenserit.*] in fornicatione:aliàs non redditur.

[1] Et hoc propter fauorem & priuilegiū ecclesiæ: non autem liberatur à pecuniarijs. Arch. Debitor non cogitur seruire creditori.

[2] Ad hoc extra de pigno. c.2.

NVnc *quæritur.*] Hæc q. diuiditur in duas partes, in quarum prima probatur, quòd raptor non potest contrahere cum rapta. Secunda ibi, *His auctoritatibus.* Ioan. de Fantu.

CASVS. Hic intitulatur 2. q. qua quæritur an raptor

Vnde in Aurelianensi concilio primo,c.4.legitur.

¶ Si raptor cum rapta ad ecclesiam confugerit, quid fieri debeat.

C. III.

DE raptoribus autem id constituendum esse censuimus, ut si ad ecclesiam raptor cum rapta confugerit, & feminam ipsam, uiolentiam pertulisse constiterit; statim liberetur de potestate raptoris, & raptor mortis, uel pœnarum[a] impunitate cōcessa, aut ad † seruiendum[b] subiectus[c] sit;aut redimendi[d] se liberam habeat facultatem. Si uero, quæ rapitur, patrem[e] habere constiterit, & puella raptori cōsenserit[f]; potestati patris excusata[g] reddatur, & raptor patri superioris conditionis satisfactione teneatur obnoxius.

Ansl.l.10.c.57. Burch.l.3.c.191. Iuopar.3.c.108. Pann.l.2.c.72.

† *seruiendi conditioni subiectus*] vera lectio.

Ex hac auctoritate liquet, quòd aliquando vis infertur parentibus, & non puellæ, cum dicitur [si puella raptori consenserit.] Aliquando vtrique violentiam perferunt, cum præmittitur [si raptor cum rapta perfugerit, & feminam ipsam, violentiam pertulisse constiterit.] Puellæ autem, non parentibus vis infertur, cum voluntate patris puella violenter abducitur, vt eius patiatur concubitum, cuius copulæ numquam consensum adhibuit. Hic autem[h] neque parentibus, neque puellæ vim intulisse videtur, cum neque illis prohibentibus, neque illa renitēte[i] violenter sit abducta. Aliud est enim promissionibus aliquam seducere; aliud sibi vim inferre. Vnde quia neutri vis illata probatur, raptor hoc iure dici non debet[k]. Sed rapina dupliciter fieri dicitur. Aliquando[l] enim res ipsa rapitur: aliquando ipsius rei vsus tantummodo violenter eripitur. Res ipsa tunc rapitur, cum violenter domino eripitur, vt in perpetuum teneatur. Aliquando verò non res ipsa affectatur: sed vsus eius domino prohibente[m] violenter vsurpatur. Hic ergo raptum admisit, quia florem virginitatis puellæ renitenti violenter eripuit.

QVÆSTIO SECVNDA.

NVnc quæritur[n], *an purgato vitio rapinæ, raptor in vxorem possit raptam accipere: quorum cōiunctio auctoritate canonum sanctorum penitus prohibetur.*

Legitur namque in concilio Chalcedonensi,c.27.

&16.Syn.c.92. capit.l.1.c.104.

¶ Raptores puellarum,& consentientes excommunicentur. C. I.

EOs, qui rapiunt[o] mulieres sub nomine simul[p] habitandi, aut cooperantes, aut conniuentes raptoribus, decreuit sancta synodus, ut si quidem clerici sunt, decidant proprio gradu: si uero laici, anathematizentur[q].

Polyc.l.6.tit.4 Ansel.l.10.c.49. Burch.l.9.c.35. Iuo p.8.c.173. & 322 Pann.l.6.c.55.

g *Excusata.*] à pœna legis, vt non puniatur à iudice etiam si sit nubilis. nam innubilem ætas excusat[3]. pater tamen bene potest eam exheredare si vult.C. de inoffi. testam. si filiam. nisi maior esset xxv. annis. tunc enim si pater distulit eam copulare,si alicui adhæserit, remanebit cum illo etiam inuito patre: nec exheredabitur, vt in authen. vt cum.de ap. cog.§.causas. ver. si præter. coll. 8. sed si filia inuito patre adhæserit alicui matrimonialiter, dummodo dignum eligat, pater tenetur eam dotare, vt ff. de ritu nup. qui liberos.

[3] Arg.ad hoc ff. de rei ven. quod infans.

Pater tenetur dotare filiam quæ eo inuito nupsit.

EX HAC. CASVS. Hucusque allegauit magister. modo ponit solutionem bonam, distinguens, quòd aliquando vis infertur parentibus, & non puellæ, aliquando vtrisque, aliquando puellæ tantū.sed illi de qua hic agitur, vel eius parētibus nulla vis fuit illata. In fine distinguit,ꝙ raptus quādoque cōmittitur in re ipsa, quandoque in vsu rei, sicut fuit in puella, de qua hic loquitur.

h *Hic autem.*] de quo agitur in themate.

i *Renitente.*] nam spontanea fuit in abductione, inuita in corruptione.

k *Non debet.*] allegando dicit. vnde statim subdit solutionem.

l *Aliquando.*] idem dicit lex in furto, quod quandoque committitur in re, quandoque in vsum rei,vt ff.de fur.l.j.§. furtum, & instit. de ob. quæ ex delic.nasc.§.furtum.

m *Prohibente.*] aut nesciente.sic ff.de fur. qui vas.§.vetare.

Furtū in duobus committitur.

ptor cum rapta possit matrimonialiter copulari. Et similiter dicendum est,quòd sic,vt ꝟ ea.tria. & c. denique. nisi aliud impedimentum interueniat. Allegat tamen Gra. pro vtraque parte: & primo probat,ꝙ non.Quæ aūt sequuntur vsque ad cap.de puellis,patent.

n *Nunc quæritur.*] hæc q.2.dubia non est: quia raptor bene ducere potest raptam in vxorem[4] peracta pænitentia.extra de adulte. c.1.& 2.& extra de rap. cū causa.& ꝟ.ea.denique. & expressum est extra de rapto. accedens.nisi sit sponsa alterius de præsenti. Tunc enim illi reddenda est.27.q.2. desponsatā. sed si sponsa de futuro, non cogitur eam recipere, vt 27. q. 2.raptor.& cap.seq. secundum leges tamen non potest cum ea cōtrahere. C. de rapt. virgi.l.vna.§. sin autem. Capitula,ergo,quæ dicunt, quòd rapta reddenda sit patri,vel quæ dicunt, quòd non possit contrahere cum raptore,intelligenda sunt quando rapta non consentit in matrimonium raptoris, sed potius in stuprum. Vel intelligit quando aliquis sponsam alterius rapuit de p̄senti.ad hoc extra de spōsa duorū.c. tuas dudū.

o EOs *qui rapiūt.*] Hoc c.& sequēs[5] loquit de illis quę cū sint nubiles,raptoribus non consentiūt. Vel de innubilibus,quæ semper parentibus sunt reddendæ à raptoribus separatæ,vt ꝟ ca.q. 1.c.vlt. Et hoc exaudi cum consentiunt in illicitum coitum, & non in matrimonium.

p *Simul.*] tamen illud non proponunt facere.

q *Anathematizentur.*] & hoc cum nolunt agere pænitentiam publicam

blicam.§.27.q.2.raptor.& cap.statutum.

a R *Aptoris.*] *Volentes vel inuitas.*] volũtas illius nõ excusat, sic 16 q.6.placuit sic 92.dist.si quis episcopus.qa illę moniales velle non habent.12 q.1.nõ dicatis.immo ipsum velle mulieri ab insidijs nequissimi hostis,qui rapinam meditatur, inducitur C. de

tus.6.quæst.1.§. verum. versi. si quis cum militibus in minoribus non, quia non sum fur etiam si ad aliquem actum processi ff. de fur.vulgaris.§ qui furti.& l. si certe.

D *E puellis.*] CASVS. Bene. sic ponit hunc casum. Ex eo qđ Calcedonense concilium præcipit raptores puellarum & cõsentiẽtes & clericos deponi, & laicos excommunicari; apparet hic non licere raptori raptam ducere. Quæ autẽ sequuntur vsque ad capi.tria, plana sunt.

Item Symmachus Papa, epistola ad Cæsarium, c. 3.

¶ Ob immanitatem sceleris abijciantur raptores viduarum, vel virginum. C. II.

Polyc.l.6.tit.8. Ans.l.10.c.58.

RAptores igitur viduarum, vel virginum ob immanitatem tanti facinoris detestamur: illos vehementius persequendo; qui sacras virgines, vel volẽtes [a], vel inuitas matrimonio sociare tẽtauerint. Quos pro tam nefandissimi criminis atrocitate à cõmunione suspendi præcipimus.

Item Codicis lib. I. tit. de episcopis & clericis Iouinianus Imp.

¶ De eodem. C. III.

§.de pænitentia dist.1. si quis nõ dicam 1.in eod. Theod.lib.9.tit.25 le.2.

SI quis non dicam rapere, sed attentare [b] tantummodo † matrimonij iungendi causa sacratissimas uirgines ausus fuerit; capitali pœna feriatur.

Item ex concilio Cabilonensi.

¶ De eodem. C. IIII.

In Turonico 2.c.21. capitulari. lib.1.c.104.& l.7.cap.183. In conc. Trosleiano c.8. Burch.l.9.c.36. Iuo par.8.c.174 Pann.l.6.c.55. §.ead. eos, qui.

DE puellis raptis, necdum desponsatis in Calcedonensi [c] concilio statutum est, eos, qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi, cooperantes, & conniuentes raptoribus, decreuit sancta synodus, vt siquidem clerici sunt, decidant proprio gradu: si vero laici, anathematizentur. Quibus [d] verbis datur intelligi, qualiter huius mali auctores damnandi sint; quando participes consilij, & conniuentes tanto anathemate feriuntur, vt iuxta canonicam auctoritatem ad coniugia legitima raptas sibi iure vendicare nullatenus [e] possint.

Item Gregorius Papa II. in synodo Romana.

¶ Excommunicentur raptores viduæ, vel virginis cum sibi fauentibus. C. V.

Ans.l.10.c.49. Burch.l.9.c.11. Iuo par.8.c.149 Pann.l.6.c.54.

SI quis virginem, vel viduam, nisi desponsauerit [f], rapuerit, vel furatus fuerit in vxorem; cum sibi fauentibus anathema sit.

¶ *Factum est hoc caput ex x. & xi. decreto Gregorij secundi: qui in codice canonum iunior appellatur.*

Item ex concilio Parisiensi I. c. 6.

¶ Excommunicetur, qui viduam, vel filiam alterius extra voluntatem parentum rapuit, aut regis beneficio postulat. C. VI.

Iuo par.8.c.25.

NVllus neque viduam, neque filiam alterius extra voluntatem parentum aut rapere præsumat; aut regis [g] beneficio æstimet postulandam. Quod si fecerit; ab ecclesiæ communione remotus [h], anathematis gladio † feriatur.

† *al. damnatione plectatur*

His auctoritatibus euidenter datur intelligi, quòd raptor [i] in vxorem, raptam ducere non valet. Sed raptor & rapta, nomina sunt vitiorum, non personarum. Vitia autem, cum per pænitentiam purgata fuerint; nomina eorum [k] abolentur.

Vnde in quadam homilia Gregorius ait.

homil.29.i Euã.

C. VII.

Verba ipsa Grego. habentur §. 32.q.1.apud misericordem.

APud [l] omnipotentem quippe Dominum nõ ille fallax habetur, qui culpam mendacij per pænitentiam delet.

Prohibetur ergo præmissis auctoritatibus rapta copulari raptori, antequam vitium rapinæ aboleatur; donec ille raptor, & illa rapta iure appellantur. Ceterum cum illa patriæ potestati restituta fuerit, & raptor suæ rapinæ pænitentiam egerit; cum voluntas parentum vtriusque in vnum conuenerit; non prohibentur ad inuicem copulari.

c ¶ *In Calcedonensi.*] §. ea.q.eos qui.

d ¶ *Quibus.*] dicit H. & Beñ.ꝙ hic nõ debet esse §. sed argumẽtatur Cabilonense cõcilium ex verbis Calcedonensis concilij: si enim hoc nõ esset de isto c. quare poneret Gratian. hic hoc c. cum statim superius illud posuerit, scilicet cap. eos.

e ¶ *Nullatenus.*] huic est derogatũ, vt §. ea c. tria & extra de rap. accedens. Sed secundũ leges adeo iterdicitur, ꝙ si mulier cũ raptore nubit, amittit dominiũ rerũ raptoris. in auth. de rap.mu. quæ raptorib⁹ nubunt circa fi.coll.9. Sed credo & illam pœnam cessare: cũ & interdictio cesset ꝑ canões, nisi cum sponsa alterius de præsenti rapitur, vt 27.q.2.statutum.

Rapta nubẽs raptori puni tur secũdum leges.

f S*I quis virginem desponsauerit.*] argu. quòd violentia excusatur ratione iuris, quod quis habet. arg. §. ea. deniq;.16.q.6.placuit. cõtra.§.27.q.2.lex illa. §. dist.92.si quis episcop⁹ contra. Io.de Fan [i].

g N*Vull⁹ aut regis.*] quia libera debẽt esse matrimonia extra de spõsa requisiuit. & ff.de verb.oblig. Titia. Et talis qui per regem vxorẽ postulat, deportari debet. C. si nuptiæ ex rescript. per l.1. Sed not. quòd duo pręmittit, quòd nec rapiat, nec regis, &c. Vnde ar. quòd ista delicta paria sũt: ergo pari pœna sũt puniẽda. 15.q.3.sane.

[i] Soluęp id qđ not. §. ea. q.1.c.2.

Delicta paria pari pœna sũt puniẽda

h ¶ *Remotus.*] no. casũ in quo auctoritate principis nõ excusatur qs: vt 25.q.1.omne. §. 16.q.1.in canonibus. & §. 16.q.7.si quis deinceps. & §.dist.18 si episcop⁹

C.de rapt. virgin. l.vna. circa finem. Nam & qui volentem retinet dummodo circumuentum, nõ sine dolo retinet. ff.de lib.ho. exhi. l.3.§. si quis volentem. Immo etiam ageretur hic contra raptorẽ inuitis raptis, sicut pater iniuriarum agit inuito filio. ff. de iniur. l.1.§. vsque adeo.

b S*Iquis*] *Attentare.*] argumentũ quòd interdum conatus sine effectũ punitur, vt 19.dist. Anastasius. immo & attentare est ad actum perducere, siue procedere, quia est agere vt de pudico, &c. de pænitẽn.dist.1.si quis tamẽ masculum. & ita nõ est hic tantum conatus, in maximis tamen criminibus punitur solus cona-

Metropolitanus. sed cõtra.§.12.q.2. de rebus.& §.12.q.2.vobis.

HIS AVCTORITATIBVS. Hæc est secũda pars, in qua probat in contrarium, & verius, scilicet quòd raptor cum rapta potest contrahere. Io.de Fan.

i ¶ *Quod raptor.*] id est, quamdiu tales sũt quòd istis nominibus appelleatur.

k ¶ *Nomina eorum.*] arg. 50.dist. ferrum. 23.q.6.vides.

l A*Pud.*] vt 32.q.1.apud.

APPARATO Apud præpositio per d, describitur: quia veteres pro apud, ad, sæpe vsi sunt, duabus litteris subtractis. Archi.

Vnde Hieronymus ait.

¶ Quot sunt legitima coniugia, & quòd voluntate patris rapta raptori nubere potest. C. VIII.

TRia legitima [a] coniugia in scripturis leguntur. Primum legitimum coniugium est, virgo casta in virginitate viro data legitime [& reliqua, quæ sequuntur in prædictis [b].] Secundum, virgo in ciuitate deprehensa à viro, & illi per vim copulata; si voluerit pater eius, dotabit eam iste vir, quantum iudicauerit [c] pater; & dabit pretium pudicitiæ eius. Tertium, filia prædicta deprehensa, si non fuerit voluntas patris, trahet eam [d] à prædicto viro, & tradet eam alij; & dotabit eam, & legitima erit ei. Sed primum his duobus præfertur.

Iuo par. 8. c. 40. Pann. l. 6. c. 33. 30. q. 5. aliter. &, qualis.

ex c. 22. Deuter

¶ *Post hoc caput apud Iuonem, & in Pannormia sequitur c. additur aliud. §. 27. q. 2. ex Hieronymo item citatum.*

Item Ambrosius in Apologia Dauid, c. 8.

¶ Cum voluntate parentum raptas in coniugium habere permittitur: C. IX.

DEnique & puellæ pater illius, quæ vim concubitus nulli desponsata [e] pertulerit, quinquaginta drachmas [f] † argenteas accipiet: ipsa autem in coniugio permanebit.

Deuter. 22.

† *Didrachmata argentea*] ori. ex 70.

Item ex concilio Meldensi, c. 65.

¶ Post pænitentiam raptori, vel raptæ licite coniugia conceduntur. C. X.

SI autem [g] nec dum eas, quas rapuerant, cum voluntate parentum sub desponsionis, vel dotalitij nomine in coniugium [h] duxerũt, † quando in omnium aures hæc fuerit constitutio promulgata, ab eorum coniunctione separentur, & publicæ pænitentiæ subigantur: raptæ autem parentibus legaliter restituantur. Peracta vero pænitentia publica, si ætas, & incontinentia exegerit; legitimo, & ex vtrisque [i] partibus placito coniugio [k] socientur. Nam in his nõ regulam constituimus; sed (vt verbis magni Leonis vtamur) quid sit tolerabilius, æstimamus. Quòd, si vnus ex coniugatis obierit; & is, qui pænitentiam publicam [l] egerit, superstes extiterit; iterare coniugium non præsumat, nisi [m] episcopus aliquam forte præuiderit concedere indulgentiã, vt grauiorem possit amouere offensam.

Burc. l. 9. c. 39. Iuo par. 8. c. 170 & 177. Pann. l. 6. c. 56.

† *al. sumptas habent*

Hac auctoritate Meldensis concilij non permittitur raptori raptæ post pænitentiam copulari: sed permittitur vtrique post pænitentiam legitimo coniugio copulari; vt rapta videlicet non raptori, sed alij post pænitentiam nubat. Similiter raptor post pænitentiam non eam, quam rapuit, sed aliam permittitur habere vxorem. Cum enim raptor, & rapta [n] pænitentiæ subijci præcipiuntur; si vtrisque † copulam auctoritas illa permitteret; frustra circa finem capituli diceretur, [quòd si vnus ex coniugatis obierit, & is, qui publicam pænitentiam egerit, superstes extiterit; iterare coniugium non præsumat.] Eorum namque quolibet decedente, qui pænitentiam egit, superstes remanebit. Non ergo hac auctoritate raptor probatur in coniugium raptam posse accipere. Potius inuenitur in concilio apud Aquisgranum, quòd nec etiam voluntate parentum ad inuicem possunt copulari. Sic enim in præfato concilio legitur.

† *al. vtriusque*

TRia legitima.] CASVS. Legitimum matrimonium fit tribus modis. Primo, si aliquis virginem duxit vxorem. Secundo, si rapta nupsit raptori patre consentiente. Tertio, si pater abstulerit eam raptori, & alij dederit. Seq. cap. patet.

a ¶ *Tria legitima.*] hoc c. nititur veteris legis testimonio, quia in moralibus vim obtinet Euangelicã, & ideo ei standum est; & adritur istis quartũ, vt 27. q. 2. additur.

Lex vetus vĩ Euãgelicam obtinet ĩ moralibus.

b ¶ *In prædictis.*] in alia parte capituli: & habes ea 30. q. 5. aliter [1].

[1] Vel dic in prædictis scilicet partibus vel capitulis mei operis vbi tractatur de talibus. Ho.

c ¶ *Iudicauerit.*] id est, debuerit iudicare secũdum legis taxationem Mosaicæ, vt j. proxi. ca. denique. vt tamen legitimum nõ excedat modũ, s. 50. drachmas argenti. Vel cum hic non taxetur summa, deferẽda est ad arbitrium boni viri [2], vt consideretur nobilitas raptæ, & psona raptoris, & aliæ circumstantiæ. sic extra de iniur. & damno dato, c. 2.

[2] Arg. extra de iureiur. quanta vallis. ff. de leg. 1. si sit legatũ. ff. de oper. lib. si Libertus. Arch.

d ¶ *Trahet eam.*] quãdo filia nõ consentit in matrimoniũ raptoris, sed in stuprum. §. ca. c. in summa.

e DEnique.] ¶ *Desponsata.*] secus esset si desponsata esset alij: vt 27. q. 2. statutum.

f ¶ *Drachmas.*] drachma (vt dicunt) est siclus. quid autẽ sit siclus, habes 1. q. 1. iudices.

Drachma est siclus.

SI autem.] CASVS. Statuit hic cõciliũ Meldẽse de raptoribus puellarum vt nisi ante promulgationem huius edicti nupserint eis, raptæ separentur ab eis, & parẽtibus reddãtur: & publica pænitentia raptoribus indicatur, qua peracta, si iuuenes sint, & placuerit vtriq; parti, poterunt coniungi, sed mortua rapta raptor nõ ducat aliam nisi ex dispensatione episcopi.

g ¶ *Si autem.*] CASVS. Aliqui in adolescentia constituti sponsas aliorum de futuro rapuerunt. Vnde statuit concilium Meldense, ꝙ si ante concilij tẽpus nõdum cum eis matrimonium confirmarunt, separentur: & raptoribus publicæ pænitẽtiæ suppositis, raptæ parẽtibus restituãtur. Acta autem pænitentia raptores possunt cum alijs matrimonium cõtrahere: ita tamen quòd si contingat vxores eorum decedere, non possunt iterum contrahere, nisi ex dispensatione episcopi. 33. q. 2. §. de pænitentibus. H. breuissime ponit casum in hunc modũ, Raptor acta pænitentia potest contrahere cum rapta: & ea mortua non ducat aliam, propter enormitatem criminis.

h ¶ *In coniugium.*] §. 34. q. 2. non satis. in fi. extra de fur. c. 1. contra. Vnde videtur quòd raptores in lege morte puniebantur: sed in illis contrarijs de adulterio loquitur, & hic de fornicatore, qui non rapit alterius sponsam.

i ¶ *Ex vtriusque.*] scilicet raptorũ & raptarum. aliàs ex vtrisque.

k ¶ *Coniugio.*] non inter se: quia vt dicunt, cum illa contrahere non potest, præterea si non intelligeretur de sponsa alterius, nihil esset quod dicitur à Gratiano.

l ¶ *Publicã*] raptori imponit publica pænitẽtia, nõ raptæ: quia non ita cõstat an rapinæ cõsenserit, licet Grat. aliter sẽtiat in sequenti.

m ¶ *Nisi.*] ecce arg. ꝙ licet sit dispensatum cũ aliquo in vno matrimonio, non ideo in sequenti, vt 33. q. 2. c. vlt. Idem in dignitate, vt 12. dist. nos consuetudinem. Itẽ in ordine, vt 34. dist. Lector.

HAC AVCTORITATE MELDEN. CASVS. Soluit nunc Grat. pro contraria parte, & dicit ꝙ hac pxima auctoritate nõ pmittitur rapta raptori copulari post pænitentiã, sed alij: similiter & raptor post pænitentiã aliã accipiat: alioquin frustra diceretur qđ est in fine c. remanebit. Hoc falsum est, quia nõ semper talis remanet, vt dicit H. Sequẽs c. loquitur de despõsata alij p verba de præsenti. Vel est ei derogatũ per auctoritatem Hierony. & Ambro. & vete. testa. & per Meldeñ. concilium. Sequens §. in quo Grat. ponit bonam solutionem, patet.

n ¶ *Et rapta.*] hoc non dicitur in c. præcedenti quòd raptę imponatur pænitentia publica [3].

a ¶ *Placuit.*]

¶ Nec etiam cum voluntate parentis, raptores raptas possunt habere coniuges. C. XI.

Burch l. 9. c. 33. Iuo p. 8. c. 171.

PLacuit, ut hi a, qui rapiunt feminas uel furantur, aut seducunt; eas nullatenus habeant uxores: quamuis b eis postmodum conueniat, aut eas dotauerint, uel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint.

¶ *Burchardus etiam, & Iuo citant caput hoc ex Aquisgranẽsi, c. 3. Habetur lib. 7. capitul. c. 395. & inde refertur in concilio Rhemensi Trosleiano, c. 8.*

Hæc auctoritas nõ præiudicat auctoritati c Hieronymi: maxime cum illa testimonio diuinæ legis nitatur. Legitime igitur post pænitentiam peractam raptor poterit sibi copulare quam rapuit, nisi pater puellæ illam raptori detrahere voluerit. Item Cod. lib. 5. tit. de nuptijs. (tit. 4. le. 12.) *[Nec filium quidem familias inuitum ad ducendam uxorem cogi legum disciplina permittit. Igitur, sicut desideras, obseruatis iuris præceptis, sociare coniugio tuo quam volueris, non impediris: ita tamen, ut in contrahendis nuptijs patris tui consensus accedat.] Item in eodem le. 20. [In coniunctione filiarum in sacris positarum patris expectetur arbitrium.] Item Dig. de ritu nuptiarum, le. 2. [Consistere non possunt nuptiæ, nisi consentiant omnes, id est, qui coeunt, quorumque in potestate sunt.] Item Instit. lib. 1. tit. de nuptijs.* (tit. 10. in principio.) *[Iustas autem nuptias inter se ciues Romani contrahunt, qui secundum præcepta legum coeunt: masculi quidem puberes; feminæ autem uiripotentes, siue patres familias sint, siue filij familias: dumtamen filij familias consensum habeant parentum, quorum in potestate sunt. Nam hoc fieri debere & ciuilis, & naturalis ratio persuadet intantum, ut iussus parentis præcedere debeat.]*

a ¶ *Placuit ut hi.*] derogatur huic cap. Vel intelligitur de desponsatis alijs per verba de præsenti.

b ¶ *Quamuis.*] s̄. 16. quæst. 6. placuit. & s̄. distinct. 92. si quis episcopus uacans.

c ¶ *Auctoritati.*] s̄ dist. 20. §. 1. & cap. 1. contra ubi dicitur, quòd in causis decidendis præferuntur concilia auctoritatibus sanctorum patrum. huic præiudicat auctoritas Hier. vt supra ea. tria. sed hoc ideo, quia corroboratur auctoritate vete. testa. & etiam auctoritate Meldensis concilij. supra ead. si autem. Ioan.

DE

DE CONSECRATIONE DISTINCTIO PRIMA.

¶ Hæc dist. diuiditur in 27 partes. In quarum prima probat, quòd non debemus celebrare nisi in locis consecratis ab episcopis, & in sacratis vestibus, & in vasis & aris ab episcopis & sacratis hominib⁹. Secunda ibi, *Omnes basilicę*. Tertia ibi, *De locorũ*. Quarta ibi, *Nemo ecclesiã*. Quinta ibi, *Sicut non alij*. Sexta ibi, *Solennitates*. Septima ibi, *Ecclesia*. Octaua ibi, *Nullus presbyter*. Nona ibi, *Tribus*. Decima ibi, *Ligna*. Vndecima ibi, *Vasa*. Duodecima ibi, *Iacobus*. Decimatertia ibi, *Nocte*. Decimaquarta ibi, *Sacramenta*. Decimaquinta ibi, *Solent*. Decimasexta ibi *In ieiunijs*. Decimaseptima ibi, *Sufficit*. Decimaoctaua ibi, *De hymnis*. Decimanona ibi, *Nullus episcopus*. Vigesima ibi, *Episcopus Deo*. Vigesima prima ibi, *Omnes fideles*. Vigesimasecũda ibi, *Episcopus nullum*. Vigesimatertia ibi, *Apostolica*. Vigesimaquarta ibi, *Omnis Christian⁹*. Vigesimaquinta ibi, *Quando autẽ*. Vigesimasexta ibi, *Inuenimus*. Vigesimaseptima ibi, *Visum*. Ioan. de Fan.

Notãdum est quòd sacramẽtorum generatim sumpto hoc uocabulo, quædã sunt salutaria: quædam veneratoria: quædam ministratoria: quædam præparatoria. Salutaria sũt illa, q̃ ad salutẽ uel vnicuique vel in ecclesia sũt necessaria, ut baptismus, eucharistia, confirmatio, pœnitentia, extremaunctio, ordo, & matrimonium. Veneratoria sunt, festiuitates quæ per certa anni tẽpora in alicuius sacræ rei memoriã uenerabiliter celebrantur. Ministratoria sunt officia omnia ecclesiastica nocturna siue diurna. Et dicuntur ministratoria, q̃a per ea ministratur, & exhibet latria Deo: & quia p̃ ea reliqua sacramẽta ecclesiastica cõficiuntur ministrantur & celebrantur. Præparatoria sunt quæ omnibus sacramentis præfatis celebrãdis præparantur & fiũt, vt ecclesia, altaria, ecclesiastica uaria ornamẽta: & generaliter omnia ecclesiastica vtensilia & eorũ consecratio secũdum H.

a *Onsecrationẽ ecclesiarũ*.] Casvs. Expleto tractatu matrimonij, quod est commune omnium nationum: explicitis etiam varijs causarum conflictibus, agitur de sacramentis, quæ necessaria sũt ad salutẽ: & hoc ordine. Primo d̃ ecclesiarũ cõsecratione. Secundo de sacramẽto Eucharistiæ. Tertio de solennitatibus festiuitatũ. Quarto de sacramento baptismi. Quinto de cõfirmatione & diuinis officijs & ieiunijs. Et in fine de spirituſancto. & sic tractatus iste in 5. distinctiones est distinctus. Et no. ꝙ cũ in alijs tractatibus magister interseruit suos §. & solutiones: in hoc tractatu non nisi duos ponit §. vnum in prima, alium in quarta distinctione. hoc ideo, quia de sacramentis sobrie est loquẽdum: in quibus etiam vera loqui periculosum est. In hac ergo distinctione ostẽdit ecclesias esse consecrandas: & à quo, & qualiter, & cuius auctoritate: & quòd non sit iteranda consecratio nisi in casu. & quo ordine Missæ sunt celebrandæ: & quot debeant celebrari in die. tamen dicitur à quibusdam, quòd hoc verbum scilicet, de consecratione, non in serie, sed in titulo originalis capituli reperitur. & incipit cap. de Missarum, &c.

Abernaculum.] Casvs. In hoc cap. Felix ostendit exemplo veter. testa. ecclesias esse ædificandas & consecrandas à Christianis. nam Moyses Dño præcipiente tabernaculum fecit & consecrauit. Dauid autem cultum Dei ampliauit, & templum Deo facere voluit: quod quia prohibitus fuit perficere, Salomon eius filius perfecit. Si Iudæi hæc faciebant, multo fortius hæc fieri debent à Christianis, vt non celebretur in alijs locis quàm ecclesiasticis: nisi in necessitate: nec celebrare debent aliæ personæ quàm ab episcopis consecratæ. quod probatur auctoritate Laodicen. concilij.

b ¶ *Delibuti.*] id est, deliniti.

c ¶ *Et Leuitę.*] non subdiaconi: quia non erat subdiaconatus sacer ordo. hodie autem bene ferunt sacra subdiaconi: quia sacer est hodie. extra de æta. & quali. or. à multis.

d ¶ *Reperitur.*] in Leuiti. cap. 8.

e ¶ *Amplificauerit.*] instituendo ibi xxiiij. sacerdotes, vt quilibet vice sua poneret incensum Domino.

f ¶ *Prohibitus est.*] sed mirum est, quare hoc dictum est cum quilibet homicida templum possit construere: cum etiam Moyses, qui fuit homicida, vt 23. q. 3. non in inferenda. cõsecrauerit ecclesiã, vt hic dicitur in princ. huius c. maxime cum olim fuit licitum sacerdotibus interficere, vt 2. q. 7. §. item cum Balaam. Ad hoc dicas ꝙ licet Dauid fuerit in vete. test. fuit tamen præfigurator noui testamenti. 32. q. 1. c quod autem. ideo in figura istius temporis dictum est ei: Non ædificabis, &c. & est arg. à minori. si enim propter homicidium repulsus fuit à constructione, multo potius a ministerio. 1. q. 7. si quis omnẽ. Est ergo hic arg. ꝙ cum homicida non potest dispensari. 50. dist. sacerdotes. cũ cap. seq. & c. miror. quod non est verũ: quia hic notorius erat. Item hoc mirũ est: q̃a cũ Dñs ei dixerit, nõ ędificabis, & c. nõdũ Dauid interfecerat? Rñ. oĩa futura sũt Deo præsentia. 2. q. 1. Deus omnipotens. vnde cũ iam esset homicida in conspectu Dei, non licuit ei, ꝙ ædificaret. Vel dic ꝙ dicitur effudisse: q̃a fuit occasio effundẽdi. dist. 50. §. ecõtra. quia. n. ex sup̄bia numerauit populũ, perierũt xxiiij. milia hominũ. 1. q. 4. §. item peccato. ver. item Dauid. vnde in recõpensationẽ instituit xxiiij. sacerdotes in tẽplo. Vel dic ꝙ reuera fuit homicida. iuxta illud: Saul p̄cussit mille, & Dauid decem millia, &c. 2. q. 7. §. item obijcitur.

g ¶ *Collegerat.*] ad fabricandum templum.

h ¶ *In die viij.*] respectu secũdi septenarij, id est, in quintodecimo.

i ¶ *Si enim.*] si enim gentiles faciebant hoc, multo magis facere debemus nos. & sic est ar. ꝙ possumus argumẽtari ab exẽplis infideliũ. s. 11. q. 3. imperatores. 23. q. 4 q̃n̄. s. 12. q 1. dilectissimus. s. dist. 81. non

DE CONSECRATIONE

DISTINCTIO PRIMA.

C. I.

Ex Felice IIII. in epistola oĩb. Episcopis, c. 1. — Burch. l. 3. c. 57. Iuo par. 3. c. 60. Pann. l. 2. c. 33.

Consecrationẽ ᵃecclesiarum, & Missarum celebrationes non alibi, quàm in sacratis Domino locis, absque magna necessitate fieri debere liquet omnibus, quibus sunt nota veteris & noui testamenti præcepta.

¶ *Verba capitis sequentis in vetustis Gratiani exemplaribus non sunt seiuncta à superioribus; quemadmodum neque in ipsa Felicis quarti epistola, neque apud ceteros collectores. Sed ob citationes doctorum non est mutatum. Nonnulla autem emendata sunt.*

C. II.

Ibidẽ apud Felicem & collectores.

TAbernaculum enim † Moysem Domino præcipiente fecisse, & sacrasse cum mensa, & altari eius, & æreis † uasis, & vtensilibus ad diuinum cultum explendum legimus, & non solum diuinis precibus ea sacrasse, sed etiam sancti olei unctione, Domino iubente, perlinisse nouimus, Qualiter autem hæc facta sint, & quomodo ipsa sacra non alij, quàm sacerdotes sacra unctione delibuti ᵇ, Dominoque cum uestibus sanctis sacrati, & leuitæ ᶜ tractabant, ferebant, erigebant, & deponebant; in ipsis institutionibus, quæ iubente Domino conscriptæ sunt per Moysem, in lege Domini reperitur ᵈ. Qualiter ergo Dauid regum pijssimus amplificauerit ᵉ cultum Dei, & templũ Domino ædificare uoluerit, sed propter multum sanguinem, quem effuderat, prohibitus ᶠ est, & ipse collegerat ᵍ expensas, Salomon quoque filius eius idipsum, quod ipse facere optauerat, iubente, & auxiliante Deo perfecit, & templum cum altari, & reliqua ad diuinum cultum peragendũ consecrauit, in libro Regum legitur. *& infra*. ¶ Fecit ergo Salomon in tempore illo festiuitatem celebrem, & omnis Israel cum eo multitudo magna ab introitu Emath vsque ad riuum Ægypti coram Domino Deo nostro septem diebus, & septem diebus, id est, quatuordecim diebus; & in die viij. ʰ dimisit populos. Iudæi ergo loca, in quibus sacrificabant Domino, diuinis habebant † supplicationibus cõsecrata: nec in aliis, quàm Deo dicatis locis, munera Domino offerebant. Si enim ⁱ Iudæi, qui vmbræ legis deseruiebant, hæc fa-

Exo. 31. *Num.* 7. — *Leuit.* 8. — 2. *Reg.* 7. — 1. *Paral.* 22. — 2. *Reg.* 16. — 3. *Reg.* 8. — Bur. l. 3. c. 58. Iuo par. 3. c. 61. — † *al. supplicationibus cõsecrabant*

81. non oportet. ꝟ. 35. q. 1. cap. 1. ꝟ. 33. q. 5. cum caput. ꝟ. 12. q. 2. gloria. versi. Crates. ꝟ. dist. 21. submittitur. 86. dis. non satis. 10. q. 1 hâc consuetudinem. & dist. 35. ab exordio. argu. contra 12. q. 2. glória. versic. neque vero mihi. Sed illud loquitur quando imminebant capitiui redimendi. C. de sacrosan. eccl. sancimus.

ea. concedimus. vt in exercitu cum tabula tamen consecrata [1].

e ¶ *In domibus.*] ȷ ead. vnicuique.

f ¶ *In concilio.*] ꝟ. dist. 69. non oportet.

g ¶ *Ministeria.*] idest, officia.

h ¶ *Officia.*] idest, officiales personæ: sicut clerici qui sunt talis officij. ꝟ. dist. 59. si officia. Ber.

[1] Aliàs, missas ibi celebrare nulla necessitate licet, sed alia officia ibi fieri possunt, licet non sit locus sacratus nec altare viaticum sibi consecratum secundũ Hu.

Ve- Io. 1.

ciebant; multo magis nos, quibus ueritas [a] patefacta est, & gratia [b] per Iesum Christum data est, templa Domino ædificare, & prout melius possumus, ornare, eaque diuinis precibus, & sanctis vnctionibus suis cum altaribus, & vasis, vestibus quoque, & reliquis ad diuinum cultum explendum vtensilibus deuote, & solenniter sacrare, & non in alijs locis, quàm in Domino sacratis, ab episcopis, & non à chorepiscopis [c] (qui sæpe prohibiti sunt, nisi, vt prædictum est, summa exigente necessitate [d]) Missas celebrare, nec sacrificia offerre Domino debemus. Et hoc si summa [β] necessitas agere compulerit, non [γ] in domibus (quia in sacris canonibus sacrificia in domibus [e] offerri prohibita sunt) sed in tabernaculis diuinis precibus à pontificibus dicatis, & in mensis Domino sacratis, & sacra vnctione à pontificibus delibutis, pro summa, vt præfixum est, necessitate, & non pro libito cuiusquam, & pigritia agatur. *& infra* [δ]. ¶ Si autem, vt legitur in concilio [f] Laodicensi, c. 26. hi, qui non sunt ab episcopis ordinati, tam in ecclesijs, quàm in domibus exorcizare non possunt; multo magis maioris gradus ministeria [g], nisi ab eis, qui ad eos gradus sunt consecrati, quibus fungi debent, officia [h] agi, vel sacrificia offerri non [ε] licet. Quòd autem, vt paulo superius prælibatum est, oblationes in domibus offerri non debeant in eodem concilio, cap. 58. prohibitum habetur, ita [Non oportet in domibus oblationes celebrari ab episcopis, & presbyteris [ζ].]

α ¶ Fecit ergo.] *Ante hęc verba in epistola ipsa Felicis inseruntur omnia, quæ in capite 8. tertij libri Regnorum his antecedunt. A Burchardo autem, & Iuone etiam hæc omittuntur, & concludunt caput in vers.* consecrauit.

β ¶ Si summa.] *Burchardus habet,* nisi summa.

γ ¶ Non in domibus.] *Hic locus vsque ad vers.* agatur, *& emendatus, & locupletatus est ex originali, Burchardo, & Iuone. Nam antea legebatur,* non in domibus offerri prohibita sunt, *longe à canonis sententia.*

δ ¶ Et infra.] *Quæ hic in epistola inseruntur, habentur infra ead. c. sicut.*

ε ¶ Offerri non licet.] *In originali est,* offerri licet. *Sed in eodem, paulo superius, vbi in textu est,* multo magis. *in margine est,* al. multo minus. *Burchardus quidem, & Iuo habent, vt Gratianus.*

ζ ¶ Et presbyteris.] *Coniuncte cum his in originali, & apud Burchardum habentur verba capitis, solennitates dedicationum. infra eadem.*

Item Iginus Papa, c. 5.

¶ Ecclesiarum consecratio absque Missa fieri non debet. C. III.

Poly. l. 3. tit. 3. Ansl. l. 5. c. 83. Burch. l. 3. c. 27. & 21. Iuo par. 3. c. 32. & 26. Pann. l. 2. c. 13.

2 OMnes basilicæ cum Missa [i] debent semper consecrari. Vt ecclesiæ destructæ, vbi aut plures sunt, quam necesse sit, aut maioris magnitudinis, quàm vt ex rebus ad eam pertinentibus restaurari possint [k], episcopi prouidentia modus inueniatur, qualiter consistere possint.

¶ *Caput hoc vsque ad vers.* consecrari, *apud plerosque collectores citatur* ex Euaristo, *aut* ex decretis Euaristi. *Reliqua autem verba alio capite relata ab eisdem tribuuntur Igino.*

Item Gelasius Papa episcopis per Lucaniam, c. 27.

¶ Absque præcepto sedis Apostolicæ noua non dedicetur ecclesia. C. IIII.

Ansl. l. 5. c. 80. Burch. l. 3. c. 21. Iuo par. 3. c. 26.

3 DE locorum consecratione [l] sanctorum, quamuis superius strictim fuerit comprehensum, nobis quoque patefactum est, quòd absque præcepto [m] sedis Apostolicæ nonnulli factas ecclesias, vel oratoria facere præsumant.

Idem.

¶ Sine auctoritate summi Pontificis noua non dedicetur ecclesia. C. V.

Poly. l. 1. tit. 12. Ansl. l. 5. c. 5.

PRæcepta synodalia, quæ ante paucos menses de sede nostra ad prouinciam sunt directa, & antiquis [a] canonibus consentiunt, & ea,

OMnes basilicę.] hęc est 2. pars dist. in qua dicitur quod cum Missæ celebratione debent ecclesiæ dedicari. Ioan. de Fantu.

CASVS. Dicitur in hoc c. quod omnes ecclesiæ cum Missarum celebratione sunt consecrandæ: & de his quæ sunt dirutæ, vel superfluæ ĩ numero vel quãtitate, prouideat episcopus quomodo possint stare & restaurari.

i ¶ *Cum Missa.*] qualiter ecclesiæ sunt consecrandæ, scilicet cum Missa, ostendit: & dicũt quidam, quod Missa est de substantia consecrationis. Hug. contra. item dicit H. quod si episcopus consecret, & presbyter cantet Missam: consecrata erit ecclesia. Alij contra. argu. 24. distin. quorumdam.

Missa an sit de consecrationis substantia.

k ¶ *Possint.*] ꝟ. 16. q. vlti. si plures. & q. 1. & temporis. ꝟ. 21. q. 2. sicut. & cap. pręcipimus. ꝟ. dist. 70. sanctorum. & supra 10. q. 3. vnio.

DE locorum.] hęc est tertia pars dist. in qua probat per 5. ca. quod ecclesia sine licentia Papæ consecrari non debet: quod hodie non tenet. Ioan. de Fant.

CASVS. Reprehendũtur hic quidam, qui ecclesias faciebant & consecrabant sine licentia & pcepto Papæ. Quod dicitur in his 5. c. intelligitur de episcopali ecclesia: vel olim obtinuit cũ raræ erãt ecclesię, & Papa bene poterat cõsuli: vel de ea intelligitur quæ fit ĩ episcopatu alterius: vel cum populus ad fidem conuertitur.

l ¶ *De locorum vero consecratione.*] cuius auctoritate ecclesiæ sunt consecrandæ, ostendit Gr. 5. capitulis.

m ¶ *Absque præcepto.*] 12. q. 2. bonæ rei [2]. ꝟ. ȷ. ea. nemo. Sol. hæc quinque ca. nõ tenẽt hodie: vel fuerunt localia vel casualia. Vel exaudi de ecclesia episcopali, licet contradicat finis illius c. certũ. Nam sicut non potest mutari de loco ad locum eps. 7. q. 1. mutationes. similiter nec fundari episcopalis ecclesia, vt 16. q. 1. felix & c. pcipimus. Quid fieri debeat ĩ hac parte, Papæ est æstimare.

[2] Ibi loquitur de fundatione: hic de cõsecratione.

a ¶ *Veritas.*] idest, promissorum adimpletio.

b ¶ *Gratia.*] idest, peccatorum remissio.

c ¶ *A chorepiscopis.*] dist. 62. chorepiscopi.

d ¶ *Necessitate.*] quod hic dicitur de necessitate, non refertur ad proximum dictum chorepiscopis: sed ad præcedens, scilicet sacratis locis: & est illa necessitas cum aliquis non habet ecclesiam. ȷ.

PRæcepta.] CASVS. Ecclesia quædam fuit ædificata & consecrata sine licentia Papæ & præcepto, & frequentia populi erat ibi in Missa. episcopus loci illius interdixit ibi officium & dũ Papæ hoc

pæ hoc scripsit, Papa eum de hoc facto commendat; quod canonibus antiquis & nouis concordat. sed ne locus ille iam Deo deuotus diu permaneat sine officio, præcepit ei vt ecclesia consecretur: & ibi Missæ desideranti populo celebrentur.

a ¶ *Et in vtraque parte.*] in canonibus & præceptis synodalibus.

b ¶ *Auctoritate.*] speciali vel generali.

c ¶ *Processionis.*] idest, frequentationis [x].

d ¶ *Adducta.*] non dicit consecrata. nam in sequenti verbo consecrabis, aduersaretur, cũ semel consecrata iterũ cõsecrari nõ possit nisi in casibus notatis infra super cap. ecclesiæ, vel altaria.

ADDITIO. Sub. quod olim fieri non poterat sine licentia Papæ, infra ea. ecclesia. sicut nec hodie sine licentia episcopi. infra ead. nemo. 18. quæst. 2. quidam. Archidia.

d ¶ *Adducta.*] idest, deputata, vt ibi fieret diuinum officium, & populi frequentatio.

e ¶ *Quia deuotus.*] idest, Deo deputatus.

f ¶ *Permanere.*] nisi destruatur. j. ea. ecclesiæ. extra de noui oper. nuntia. cum ex iniuncto.

g ¶ *Martyrum.*] arg. ecclesiam ante consecrationem locum deuotum appellari.

h ¶ *Relatio.*] idest, scriptura nobis lata.

B *Asilicas.*] CASVS. Hug. sic ponit hũc casum. Nullus episcopus debet consecrare ecclesiam sine licentia Papæ, vel sibi vendicare clericos alterius iurisdictionis. & hoc continetur in canonibus. & si nos qui sumus domini & conditores canonũ, volumus eos obseruare: multo fortius ergo inferiores contra eos facere vel attẽtare nõ debent.

i ¶ *Potestatis.*] s. dist. 71. per totum. s. 9. q. 2. per totum. s. 21. q. 2. cap. 1.

k ¶ *Cum enim*] ordo.

l ¶ *Dispendio.*] not. principis priuilegium nulli debere præiudicare, vt not. 9. quæstio. 3. nunc vero.

m ¶ *Vtilitatis.*] quasi dicat, ita seruamus ea quod nec alicuius vtilitate infirmamus; quia etiam ea quæ vtilitas suadet relaxari, non relaxamus in præiudicium canonum [z].

n ¶ *Fortasse.*] fortasse ideo dicit: quia quandoque pro vtilitate alicuius statutum infirmatur. 40. dist. vt constitueretur.

o ¶ *Et docere.*] & hoc ideo additur, quia quædam sequitur Romana ecclesia, quæ non docet sequenda, & ea sequi non cogimur. s. distin. 11. nolite. argu. pro consuetudine Romana seruanda. insti. de satisda. tut. in fin.

C *Ertum est.*] CASVS. Hu. sic ponit hunc casum. Megentia in quadam sua possessione sepeliuit corpora suorum: & ædificauit ibi quoddam oratorium, & illud fecit consecrari præter auctoritatem domini Papæ. sed quia nobilis & potens erat illa domina: ideo ad petitionem eius intuitu pietatis & misericordiæ Papa dispensatiue concedit ei vt officia defunctorum priuatim ibi celebrentur, sed non officia viuorum; quia ibi ædificium erat consecratum præter auctoritatem domini Papæ: & ideo de iure communi debebat ibi officium interdici. quod in principio ostendit, dicens, *ædificatum*, idest, fabricatum.

p ¶ *Processionem.*] idest, frequentationem populi. s. dist. 24. presbyteri. s. 16. q. 7. Frigentius.

q ¶ *Corpuscula.*] ita eo ipso fecit religiosum locũ. ff. de relig. l. 2. nam vbicumque sepeliatur homo volũtate Domini, locus religiosus efficit. secus si cõtra Domini volũtatẽ, vt ea. l. s. si vsusfructus.

q ¶ *Corpuscula.*] si locus ille non est consecratus de consensu Papæ, quomodo vult Papa vt in eo diuina celebrentur? si autem vt consecretur, quomodo præcipit vt solummodo nomine mortuorum in eo celebretur? nisi forte in pœnam constitutionis factæ absque licentia Romanæ sedis. Vel non petijt vt pro viuis ibi diuina fierent. & sic aliqua ecclesia est, in qua non cantatur nisi pro mortuis. sic extra de præbend. significatum.

r ¶ *Non maculent.*] idest, non præiudicent episcopo decreta, quæ dicunt quòd ecclesia inuito episcopo non potest construi vel consecrari. & si contra factum fuerit, nullum seruitium Dei debeat celebrari. supra cap. præcepta.

s ¶ *Pro solennitate.*] quasi pro magno beneficio reputet.

t ¶ *Vt defunctorum.*] arg. quod speciales Missæ pro defunctis fieri possunt. similiter ergo dici posset pro viuis, vt dicto c. significatum.

x Sic 34. dist. presbyteri. 16 q. 7. Frigentius. Arch.

z Scilicet quando ipsi canones in suo statu permanent: & obtineat causa illa cessante. P.

Cor-

---

quæ minus probantur esse, addidimus: & in vtraque [a] parte constat sine summi Pontificis auctoritate [b] ecclesiam nouiter conditam non posse dedicari: teque ex hac basilica, quæ taliter ad cultum fuerat processionis [c] adducta [d], suspendisse Missas probabiliter computamus. Sed quia deuotus [e] locus non debet à ministeriorum gratia diu vacuus permanere [f]; frater charissime, eorum martyrum [g] nomine, quos [†] relatio [h] continet, auctoritatis nostræ suscepta serie consecrabis: vt populorum frequentatio, quam illic auide conuenire mandasti, seruatis regulis ecclesiasticis, & canonibus, integrum habeat firmata religione conuentum.

† al. quorum

a ¶ Antiquis canonibus.] *Socrates in ecclesiastica historia l. 2. c. 8. & 17. refert tamquam antiquissimum canonem, sine Romani episcopi auctoritate nullam ecclesiam posse dedicari.*

Idem episcopis per Lucaniam, c. 6.

¶ Non dedicentur basilicæ, quæ præter auctoritatem Apostolicæ sedis fuerint ædificatæ. C. VI.

Poly. l. 3. tit. 3. Ans. l. 5. c. 4.

BAsilicas nouiter institutas non petitis ex more præceptionibus dedicare non audeant: nec ambiant sibimet episcopi vendicare clericos potestatis [i] alienæ. *& c. 11.* ¶ Cum enim [k] decreta venerabilium sanctionum nos quoque magnopere custodire nitamur, ac sine eorum dispendio [l] etiam illa, quæ pro alicuius utilitatis [m] compendio fortasse [n] videantur, laxanda credamus [†], cumque nobis contra salutarium reuerentiam regularum cupiamus temere nihil licere, & cum sedes Apostolica superior his omnibus, fauente Domino, quæ paternis canonibus sunt præfixa, pio, deuotoque studeat tenere proposito; satis indignum est, quemquam vel pontificum, vel ordinum subsequentium hanc obseruantiam refutare, quam beati Petri sedem & sequi videat, & docere [o]: satisque conueniens sit, vt totum corpus ecclesiæ in hac sibimet obseruatione concordet, quam illic vigere conspiciat, vbi Dominus ecclesiæ totius posuit principatum.

† al. concedamus

s. dist. 11. nolite

¶ *Verba capitis huius vsque ad vers.* alienæ, *habentur etiam in Vuormaciensi, c. 48.*

Idem Ioanni episcopo Sorano.

¶ Publicæ processiones non fiant in oratorijs, quæ præter auctoritatem sedis Apostolicæ consecrantur. C. VII.

Ans. l. 5. c. 8.

CErtum est quidem, & nostris præceptionibus constitutum, ne quis in ecclesia, aut in oratorio, quod sedis nostræ non legitur permissione dedicatum, processionem [p] publicam putaret impendi: ne conditores furtiuis subreptionibus contra regularum statuta prosilirent. Sed quia Megetia spectabilis femina petitorij nobis oblatione suggessit, in possessionibus proprijs suorum corpuscula [q] condidisse: frater charissime, humanitaris intuitu, quod priora statuta non maculent [† r] funeribus, & sepulchris tantum, in comprehensis petitorio locis ministeria [†] noueris pro solennitate [s] præstanda: vt defunctorum [t] nomine solummodo diuina celebrentur officia, publica frequentatione, & processione cessante.

† maculet] vera lectio.

† al. mysteria

Item Nicolaus Papa electo, & clero Nonensis ecclesiæ.

Ecclesia.

Ans.l.5.c.42.

¶ Sine nutu sedis Apostolicæ ecclesia non debet institui. C. VIII.

ECclesia [a], idest, catholicorum collectio, quomodo sine Apostolicæ sedis instituetur nutu; quando iuxta sacra decreta, nec ipsa debet absque præceptione Papæ basilica nouiter construi, quæ ipsam catholicorum intra semet amplecti cateruam dinoscitur?

Item ex concilio Aurelianensi.

† Capitul.l.5.c.228.& l.7.c.73. Nouella Iustin. 67.c.1.& 131.c.7. apud Iulianũ. & in authẽ. constit.17.col 5. Ordo Romanus pag 107.

¶ Sine dignitate episcopi loci, noua non dedicetur ecclesia. C. IX.

NEmo ecclesiam [b] ædificet, antequam episcopus ciuitatis veniat [c], & ibidem crucem [d] figat, publice atrium designet, & ante præfiniat, qui ædificare vult, quæ ad luminaria [e], & ad custodiã, & ad stipendia custodum [f] sufficiant: & ostensa donatione sic domum † [g] ædificet; & postquam consecrata [h] * fuerit, atrium eiusdem ecclesiæ sancta aqua conspergat.

al. domum

* ¶ Et postquam consecrata.] *Plenius, & aptius in ordine Romano.* Postquam ergo episcopus crucem in loco, in quo altare fabricandum est, fixerit; tunc aspergat locum aqua benedicta, hanc canendo antiphonam, &c.

Item ex concilio Bracharensi 2.c.6.

¶ Non consecretur ecclesia, quæ pro quæstu cupiditatis ædificatur. C. X.

SI quis basilicam non pro deuotione fidei, sed pro quæstu cupiditatis ædificat, vt quidquid ibidem de oblatione populi colligitur, medium cum clericis diuidat [i], eo quòd basilicam in terra sua quæstus causa condiderit (quod in aliquibus locis vsque modo dicitur fieri:) hoc de cetero obseruari debet, vt nullus episcoporum tam abominabili voto consentiat; nec basilicam, quæ non pro sanctorum patrocinio, sed magis sub tributaria [k] conditione est condita, audeat consecrare.

Item Felix episcopus omnibus orthodoxis epistola prima.

Polyc.l.3.tit.16. Ansl.l 6 c.134. Iuo p.3.c.61.

¶ Sacrificia non nisi super altare, & locis Deo consecratis offerantur. C. XI.

SIcut non alij [l], quàm sacrati Domino sacerdotes debent Missas cantare, nec sacrificia super altare offerre; sic nec in alijs, quàm Domino sacratis locis, idest *, in tabernaculis diuinis precibus à pontificibus delibutis [m] missas cantare, aut sacrificia offerre licet, nisi summa coegerit necessitas [n]. Satius ergo est missam non cantare, aut non audire, quàm in illis locis, vbi fieri non oportet [o]: nisi pro summa contingat necessitate: quoniam necessitas [p] legem non habet. Vnde scriptum est [Vide, ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris, sed in omni loco, quem elegerit Dominus Deus tuus.] In domi-

Iuo p.2.c.76.

Deuter. 12.

ECclesia.] CASVS. Quærebatur vtrum collegiũ præter auctoritatem Papæ institutũ dicatur ecclesia catholica? Et respõdet ꝙ nõ: cũ nec etiam ipsa basilica debeat construi sine licẽtia Papæ.
a ¶ Ecclesia.] CASVS. Ex quo ecclesia non potest construi sine auctoritate Romani Pontificis, multo potius aliqua noua secta sine eius auctoritate non potest constitui.

NEmo] Hæc est quarta pars distinctionis, in qua dicit & probat per duos canones, ꝙ nullus debet ecclesias fundare sine licentia episcopi. Ioan. de Fant.

CASVS.] Hactenus ostendit cuius auctoritate ecclesiæ sunt cõsecrandæ. Nunc vero ostendit cuius auctoritate sint ædificandæ. Dicit ergo ꝙ qui ecclesiam vult construere, coram episcopo ciuitatis debet assignare quæ necessaria sunt ecclesiæ: & tũc episcopus per se vel per interpositam personam ibi crucem figat, & atrium designet, vt sic ecclesia cum fuerit constructa, consecretur, & postea atrium aqua benedicta aspergatur.

b ¶ Nemo ecclesiam.] cuius auctoritate ecclesiæ debeant fundari siue consecrari, ostendit 1.q.2.placuit.

c ¶ Veniat.] per se vel per alium.arg.ĩ.ea. nullus presbyter in ecclesia.arg.30.dist.si quis & ĩ.e.si quis.

d ¶ Crucem.] in authent. de mona.§.illud coll.1. & orationes eps dicat.in authen.de eccle.titu.§.si quis autem voluerit.colla.9.

e ¶ Ad luminaria.] in authen.vt nullus fab. ora.do.§.1.coll.5.

f ¶ Custodum.] idest, sacerdotum & hospitum. extra de præb. de monachis.& erunt ad minus duo clerici [1], extra de filijs presbyt. proposuit.& 7.q.1.illud.

g ¶ Domum.] quam complere debet intra quinque annos, si est oratorium. si est prochotrophiũ vel xenodochium, intra annum. in authen. de eccle, tit.§. si quis ædificationem.coll.9. Sed quid si eps consecrat ecclesiam vel fundat non ei assignata dote? Dicit Baz. ꝙ episcopus tenetur eam dotare.extra de præb.c.episcopus. Sed melius est ad hoc tantũ fundatores teneri, vt 16.q.7.piæ mentis. & c. si plures.arg.de ritu nup.qui liberos. Et dicit lex, ꝙ heres fundatoris tenetur in authen.de eccl.titu.§.si autẽ.& §.si quis ædificationẽ rerum. nã & successor episcopi prouidebit clerico ordinato, vt extra de præben.cũ secundũ. Vbi tamen omnes deficerent, vel si non essent soluendo, tũc dicerem actionẽ dandam in episcopum. arg.ff.si mens. fal mo. dix.l 3.§.1.ff. de eo per quem fac.est. l vlt.§ plane.

Ecclesia sine dote consecrata à quo debet dotari.

h ¶ Consecrata.] idest [z], fundata, vel aqua benedicta aspersa.

SI quis basilicam.] CASVS. Quidam in possessione sua basilicã construxit: & eã sic consecrari volebat, vt medietas oblationum perueniret ad ipsum. dicitur ꝙ nullus episcopus debet eam consecrare sub hac conditione.

i ¶ Diuidat.] arg. ꝙ patroni nõ debẽt accipere vel exigere xenia vel huiusmodi ab ecclesia. ĩ. 18.q.2. Eleutherius. & contra ſ.10.q.1.hãc cõsuetudinem. & c. quia sacerdotes. ſ.1.q.4. ecclesia, quæ pactione.

Patroni non exigãt xenia ab ecclesia.

k ¶ Sub tributaria.] ar. ꝙ non licet dare aliqd ecclesiæ constructæ vel cõstruendæ ẽt possessionem vbi fundata est, interueniẽte pactione, vt ius patronatus habeat: quia ipso iure ei debet, ẽt si non petat vel in pactum deducat, vt 16.q.7.piæ.& cap. decernimus.&c.quicumque.in prædijs tamen collatis potest conditionem apponere, vt auctoritate episcopi tributum aliquod vel censũ aliquẽ debeat inde percipere. extra de iure patro. præterea 2. sed in dote nõ, vel in mãso.ar.10.q.1 nouerit. extra de cen. sancitũ alias si apposita ẽ cõditio, qd [illegible] sit notat 10.q.1.c.2. Io.

Possessio vbi ecclesia est fũdata, debetur ipsi ecclesiæ.

SIcut non.] Hæc est quinta pars distin. in qua probat quod prius probauerat in parte prima, scilicet ꝙ nullus debet celebrare nisi in sacratis locis: nisi tempore necessitatis, quo potest celebrari sub aere vel tentorio: non autem in domo, secundum Ioan. de Fant.

CASVS. In his quinque capitulis sequentibus ostẽditur ꝙ Missa nõ est celebranda nisi in locis sacratis. Probatur ergo hic auctoritate veteris testamenti, ꝙ Missa celebrari nõ debet nisi in ecclesijs cõsecratis ab epis, nisi causa necessitatis: sicut nec alij q̃ presbyteri debẽt celebrare. Sequẽtia duo c. patẽt. Permisers, puta in domo nõ consecrata: in religiosa tamen & de licentia epi cum altari viatico.

l ¶ Sicut non alij.] repetit quod in 1.c. huius dist. dictum est in quinque cap. seq. idem in authen.de eccl.titu.§. si quis.coll.9.

m ¶ Delibutis.] idest, consecratis.

n ¶ Necessitas.] quia si necessitas vrgeat, sub dio [z] aut sub tentorijs licet. ĩ. ea. dist. concedimus. nisi forte sit oratorium in domo sua, vt infra ea.dist.cap.vnicuique.

Celebrare quãdoque licet sub dio.

[z] Subau. dũmodo sit ibi altare viaticũ cõsecratum. aliàs nulla necessitate licet, secundũ Hug.

o ¶ Non oportet.] C.de sent.& inter.om.iudi.cum sententiam.

p ¶ Necessitas.] idest, non est subiecta humanę cõstitutioni, immo excusat quod contra eam fit. ĩ. dist.4. sanctum.extra de regu. iur. quod non est. sed nulla necessitas excusat in diuina constitutione prohibitum, vt 32.q.5.ita ne. verius tamen videtur, ꝙ si oratorium sit in domo sua, possit licite ibi Missa celebrari vrgente necessitate.arg.

te.arg.s̃.ea.si quis etiam. vt j.ea.dist.concedimus.& c.vnicuique. testi.cog.peruenit.ff.de aqua plu. arcen.in summa. §. idẽ Labeo.
a ¶ *Oblationes.*] scilicet Eucharistiæ.
b ¶ *Licet.*] nisi necessitas cogat [1].
c ¶ *Celesias.*] idem 16.q.7.ecclesias.
d ¶ *Loca.*] ff. de arbi. si cum dies.§.si arbiter.
m ¶ *Facit.*] & dicit episcopus, Si consecrata es, non reconsecro: sed si non, &c. de bap. & eius effect. cap. 2.
n ¶ *Iteratum.*] nota, id quod non apparet, dicitur non esse. ff. de contrahen. emp. in lege.

bus tamen ab episcopis, siue presbyteris oblationes [a] celebrari nullatenus licet [b].

¶ *Caput hoc in Polycarpo, & apud Anselmum habetur eodem modo atque apud Gratianum, collectum hinc inde ex verbis prima illius epistolæ Felicis quarti (cuius pars relata est s̃. ead. consecrationem. & c. tabernaculum.) longe aliter dispositis, sed incolumi sententia.*

α ¶ Idest in tabernaculis.] *In epistola, & apud Iuonem hęc non habentur hoc loco, sed paulo superius, neque hoc eodem prorsus modo, sed quomodo sunt reposita s̃. c. tabernaculum.*

Item ex concilio Triburiensi.

¶ Non nisi in locis sacris Missarum solennia celebrentur. C. XII.

MIssarum solennia non vbique, sed in locis ab episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit, celebranda esse censemus.

Burch.l.3.c.56. Iuo p.3.c.59. Pann.l.2.c.30.

¶ *In concilio Moguntino sub Arnulpho, c. 9. habentur simul verba huius capitis, & capitis, concedimus. infra ead. Verum & Burchardus, & Iuo, qui item vtrumque coniuncte ponunt, citant vt Gratianus,* ex Triburiensi, c. 4.

Item Clemens epistola secunda ad Iacobum.

¶ Precibus diuinis consecrentur ecclesiæ. C. XIII.

ECclesias [c] per congrua, & vtilia facite loca [d], quæ diuinis precibus sacrare oportet, & in [β] singulis sacerdotes diuinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam grauari.

16.q.7.ecclesias Polyc.l.3.tit. 4.

β ¶ Et in singulis.] *Hac usque ad uers.* oportet, *addita sunt ex originali, & Polycarpo.*

Idem Clemens epist. 3.

¶ Sacrificare, & Missas celebrare non licet, nisi in locis Deo sacratis. C. XIIII.

HIc ergo, idest, in præsenti uita positos oportet nos agnoscere uoluntatem Dei, ubi & agendi [e], & sacrificandi est locus: quoniam in alijs locis sacrificare, & Missas celebrare non licet, nisi in his, in quibus episcopus proprius iusserit [f], aut ab episcopo regulariter [g] ordinato, tenente [h] uidelicet ciuitatem, consecrata fuerint. Aliter enim non sunt hæc agenda, nec rite celebranda.

Poly.l.3.tit. 16 Ansl.l.7.c.132. Burch.l.3.c.59. Iuo p.3.c.62.

Item Siluester Papa in generali residens synodo dixit.

In epilogo côcilij Romani, & capitul. l. 6. c. 198.

¶ Abijciantur sacerdotes, qui in locis non sacratis Missas celebrare præsumunt. C. XV.

NVllus presbyter Missas celebrare præsumat, nisi in sacratis ab episcopo locis, qui sui particeps de cetero uoluerit esse sacerdotii.

Polyc.ibidem. Ansl.l.7.c.133.

Item Felix Papa omnibus orthodoxis, epist. 1. c. 1. & 2.

¶ Singulis annis dedicationum solennitates celebrentur, & consecretur etiam ecclesia, de cuius consecratione dubitatur. C. XVI.

6 SOlennitates [i] dedicationum ecclesiarum, episcoporum [γ], & sacerdotum per singulos annos solenniter sunt celebrandæ. ¶ De ecclesiarum consecratione quoties dubitatur, & nec certa scriptura [k], nec certi testes [l] existunt, à quibus consecratio sciatur; absque vlla dubitatione scitote eas esse consecrandas: nec [δ] talis trepidatio facit [m] iterationem: quoniam non monstratur esse iteratum [n], quod nescitur factum [o].

Polyc.ibidem. Ansl.l.5.c.24. Burch.l.3.c.58. Pann.l.2.c.11.

¶ *Caput hoc confectum est ex verbis eiusdem epistolæ Felicis, cap. 1. & 2. omissis nonnullis, quę in sequenti apud Gratianum capite reponuntur.*

γ ¶ Episcoporum.] *Abest vox ista ab originali, Burchardo, Iuone, & plerisque vetustis Gratiani exemplaribus: sed ob glossam non est inducta.*

δ ¶ Nec talis.] *Iuo, & Pannormia habet fere vt Gratianus,* nec talis trepidatio iterationem incurrit: *& huic lectioni conuenit interpretatio glossæ. Sed in originali, & apud Burchardum legitur,* ne talis trepidatio faciat deteriorationem. *Atque huic lectioni respondent verba B. Gregorij lib. 12. epist. 31. ad Felicem de hac eadem re loquentis,* ne talis, inquit, dubitatio ruina fidelium fiat. *Similis huic sententia infra dist. 4. c. placuit. his verbis exprimitur,* ne ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione priuari. *Et est in concilio Carthaginensi quinto.*

Item Gregorius Papa.

HIc ergo] CASVS. Dicitur hic, quod in hac vita est locus merẽdi & sacrificandi: sed Missæ non debent celebrari nisi episcopus cõsenserit, vel consecrauerit ecclesiam. Sequẽs cap. patet.
e ¶ *Vbi agendi.*] supra 12.q.2.tempus.
f ¶ *Iusserit.*] supra 93. dist.nulla ratione.
g ¶ *Regulariter.*] hic colligitur, quod quæ fiunt ab hæreticis, intrusis, & irregulariter [2] ordinatis, non habent vigorẽ. 12.q.2.alienatiões. 7.q.1.factus.s̃. 25.q.1.omne qd̃. s̃.32.q.5.præceptũ.
h ¶ *Tenente.*] videlicet ciuitatem. quasi non deposito vel suspenso, vel qui renuntiauerit. extra de ordi. ab epi. qui re. epi. requisiuit.

SOlennitates.] Hæc est 6. pars dist. in qua probatur, quod si dubitatur vtrum ecclesia sit consecrata, potest consecrari. & hoc probat per duo cap. Ioan. de Fant.
CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd solennitates dedicationum ecclesiarum singulis annis sua die debent celebrari. & si de consecratione ecclesiæ dubitet, debet consecrari: nec hoc habetur pro iteratione. Testibus igitur vel scriptura probetur ecclesia consecrata.
i ¶ *Solennitates.*] de anniuersaria solẽnitate dedicationis ecclesiarum & episcoporũ duobus cap. ostẽdit: quod tamẽ dicitur de episcopis, nõ obseruatur hodie nisi à Papa.
k ¶ *Scriptura.*] arg. qd̃ testibus, vel scriptura probari non potest, pro infecto haberi debere. C. communi diui. si maior. contra. C. famil. ercis. non ideo. contra. C. de rei ven. indicia [3]. cõtra. etiam si inueniantur in libris ecclesiæ, credendum est, vel in lapide. arg. 24.q.2.sane. in prin. Dic scripturam in certis casibus requirendam. 2.q.1.legum. vel appellatiõe scripturæ & testiũ omnes probationes intelliguntur.
l ¶ *Nec certi testes.*] vel testis vnus, sicut cõtingit in baptismo. j. dist. 4. paruulos. Super hoc enim facto crederetur vni testi, nisi inde verteretur contentio, & sufficit ibi testimonium de auditu. ar. 22.q.5. hoc videtur. extra de
o ¶ *Factum.*] arg. contra clandestina coniugia, scilicet quod taliter cõtrahentes possunt cum alijs contrahere, cum talia coniugia sint incerta, vt 30.q.5.§.his ita.& 68.dist.presbyteri.

[1] Idest, quod sculpabile ẽ iudicandum. 30.q.1.ad limina. Archi.

Facta per intrusos non valent.

[2] Idest, non canonice. Sed contra. s̃.1 q.1. si qui à pseudo. ibi de hoc. Arc.

[3] Dic etiam quod per indicia probatur. vt leg. & no. extra de cleri. peregri. c. 2. Archid.

Solennita-

SOlennitates.] CASVS. Quòd solennitates dedicationum ecclesiarum debeant singulis annis fieri, probatur auctoritate Domini, qui Hierosolymis cum populis dedicationem templi celebrauit: & ibi encęnia, idest, festiuitates dedicationum octo diebus celebrauit: sicut legitur in lib. Regum. Et not. ꝙ cum ecclesia primo de

e *Quæ ambigua.*] supra dist. 68. §. quod ergo, idest, de quarum consecratione ambigitur.

f *Superflua.*] in quibus reliquiæ non sunt. ĩ e. placuit vt altaria.

SI motum.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si maius altare motum fuerit, vel ecclesia polluta fuerit adulterio, vel homicidio, debet iterum consecrari. sed si tantum parietes mutentur, debent iterum sale exorcizari.

g *Altare.*] idest, mensa principalis altaris. nã tabula consecrata de loco ad locum mouetur, nec tamen reconsecratur, vt ĩ. e. concedimus. quod intelligo cũ non est affixa tabula. Itẽ hoc intellige de altari, ad cuius honorẽ ecclesia est consecrata: & qđ dicit, si motum, idest mutatum, ita ꝙ formam amisit per diminutionem vel augmentum, cum forma rei sit esse rei. ar. 10. q. 2. hoc ius. Idem est si est enormiter fracta tabula, vltra scilicet medietatem; tunc consecrandum est altare, extra de conse. eccl. vel alta. cap. 3. consecratio autem ipsius altaris prę sertim intelligitur esse in cõiunctione mensę, scilicet lapidis superioris, & structuræ inferioris [3]. ergo si mensa fuerit mota, vel aliquis de inferioribus lapidibus tangens ipsam, execraretur altare, & est recõsecrandum. si autem sit aliquod aliud additamentum altario, nõ ob hoc execratur, sed sacrũ trahit ad se nõ sacrum, arg. extra. de conse. ecc. vel alta. cap. 3. dum tamen non immutetur multũ cõiunctio mẽsæ & structuræ inferioris.

Altare quando est reconsecrandum.

[3] Istud & qđ ĩ. proxi. sequitur fuit sententia H. qui ẽ dicit ꝙ etiam particulatim omnes inferiores lapides possunt renouari, & alij immitti, & non execrat altare, dũmodo mensa & lapides eam tangentes remaneant immoti. Archi.

¶ De eodem, & quòd octo diebus dedicationum solennitas est celebranda. C. XVII.

Ansl. l. 5. c. 24. Iuo p. 3. c. 24. Pann. l. 2. c. 10. † al. faciendo. Io. 10. 3. Re. 8. 2. Par 7. † al peracta] al. perfecta

SOlennitates dedicationum ecclesiarum, & sacerdotum [a] per singulos annos solenniter sunt celebrandæ: ipso Domino exemplum [a] dante, qui ad festum dedicationis templi, omnibus id faciendi † dans formam, cum reliquis populis eamdem festiuitatem celebraturus venit: sicut scriptũ est [Facta [b] sunt Encænia [c] in Hierosolymis, & hiems erat, & ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis.] Quòd autem octo diebus Encænia sint celebranda, in libro Regum, perlecta † dedicatione templi reperietis.

¶ *Repetitur in hoc capite prior pars antecedentis vsque ad uers.* celebrandæ: *ac deinde subijciuntur uerba illa epistolę Felicis, quæ ibi erant omissa. Gregorius autem, quem hic Gratianus citauit, lib. 12. epistola 31. habet quidem nonnulla ad ecclesiarum dedicationes pertinentia. Sed ea magis uidentur conuenire cum superiore capite in uers.* De ecclesiarum consecratione.

a Et sacerdotum.] *Hę duæ uoces in aliquot uetustis non leguntur.*

Item ex concilio Meldensi, c. 8.

¶ Consecrentur ecclesiæ, de quarum consecratione dubitatur. C. XVIII.

Poly. l. 3. tit. 16. Burc. l. 3. c. 10. Iuo p. 3. c. 11. Pann. l. 2. c. 18.

7 ECclesiæ, vel altaria [d], quæ ambigua [e] sunt de consecratione, consecrentur: & superflua [f] altaria destruantur.

Item Iginus Papa.

¶ Quando ecclesia est iterum consecranda, & salibus tantum exorcizanda. C. XIX.

Poly. l. 3. tit. 5. Ansl. l. 5. c. 13. Burch. l. 3. c. 11. & 2. Iuo p. 3. c. 13. & 14. Pann. l. 2. c. 20. & 21.

SI motum fuerit altare [g]; denuo consecretur ecclesia [h]: si parietes mutantur [i], & non altare; salibus tantum exorcizetur. Si homicidio, vel adulterio ecclesia violata fuerit; diligentissime expurgetur, & & denuo consecretur [k].

Item ex Nicæno concilio.

¶ Ecclesia semel Deo consecrata, quando est iterum consecranda. C. XX.

ECclesiis semel Deo consecratis, non debet iterum consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exustæ [l], aut sanguinis effusione, aut cuiuscumque semine [m] pollutæ fuerint: quia sicut infans à qualicumque sacerdote in nomine patris, & filij, & spiritus sancti semel baptizatus, non debet iterum baptizari [n]; ita nec locus Deo dicatus, iterum consecrãdus est, nisi propter eas causas, quas superius nominauimus: si tamen fidem sanctæ Trinitatis tenuerint, qui eum consecrauerunt.

Item Ioannes Papa episcopis Italiæ.

dedicatur, debet fieri celebratio octo diebus: sed non fit propter negligentiam clericorum, sicut Hug. dicit.

a *Exemplum.*] nã eius operatio nostra est lectio, vt ſ. 2. q. 1. Deus.

b *Facta.*] ter fuit templum consecratũ. Primo in Septẽbri, vt ſ. e. c. 1. Secundo in Martio sub Dario. arg. 1. q. 1. propheta. Tertio sub Iuda Machabæo in Decembri. Et ideo dicit hic, hiems erat.

c *Encania.*] idest, innouationes. nam encęniare est nouam rem in vsum ducere. & est vulgare campaniæ iuxta Romam.

ECclesię.] Hæc est 7. pars, in qua probatur per 7. cap. ꝙ si ecclesia fuerit execrata, debet consecrari. hodie tamen non consecrat: sed reconciliatur per episcopũ cum aqua per illũ benedicta, & nõ p aliũ: nisi caderet, vel arderet. extra eo. ti. c. 1. 2. & 3. & vl. Io đ Fã. CASVS. His septem cap. ostenditur quibus casibus ecclesiæ debeant reconsecrari, & patet hoc cap.

d *Vel altaria.*] his 7. c. docetur quibus casibus ecclesiæ sunt recõsecrandæ, & assignant quidam sex casus. Vnus quando dubitatur de consecratione, vt hic. c. 1. Item quando motũ est altare maius [1]. Item propter homicidiũ. Item quando est exusta [2]: aut si parietes de nouo sunt funditus reparati. Item propter adulterium, vt tradit ĩ. e. c. si motũ. & c. seq. & c. de fabrica. Alij dicunt ꝙ quãdiu maius altare est immotum, idest, ꝙ nec tabula altaris vel moueatur vel enormiter frangatur: licet etiam parietes ecclesiæ funditus perirẽt, non tamen ecclesia sit reconsecranda, vt ĩ. ea. de fabrica. Alij dicũt, quibus concordat H. ꝙ alia sit consecratio ecclesiæ: alia altaris. & si altare, idest, tabula superior mouetur, vel enormiter lædatur: ipsum altare tantũ consecretur, & non ecclesia, vt extra de consecr. eccle. vel alta. ad hæc. Similiter si ecclesia destruitur, & non altare: tunc ecclesia reconsecretur, & non altare. sed propter adulterium vel homicidium non reconsecretur ecclesia, vt extra de conse. eccle. vel alta. proposuisti. extra de adult. significasti.

h *Ecclesia.*] idest, altare secundum H. & sic exponitur 1. q. 3. quęsitum. non enim, vt dicitur, propter altaris motionem reconsecranda esset ecclesia, vt extra de consecratio. eccle. vel alta. ad hæc. Alia enim est consecratio ecclesiæ, alia altaris: & hæc sine illa sæpe fit. Alij intelligunt prout littera sonat.

i *Mutantur.*] & non funditus secundum H. B. autem dicit quòd etiam funditus altari amoto.

x *Consecretur.*] idest, mundetur per aspersionem, vt extra de consecr. eccle. vel alta. proposuisti. & de adulte. significasti.

ECclesiis.] CASVS. Statuitur ꝙ sicut infans non debet iterum baptizari, sic ecclesia iterum consecrari non debet: nisi fuerit exusta, vel homicidio vel fornicatione polluta: dummodo in forma ecclesiæ fuerit consecrata Sequẽtia tria cap. plana sunt, quæ loquuntur de ecclesijs non in forma ecclesiæ consecratis. *Deleuit*, idest, abluit, & in forma ecclesiæ consecrauit.

ĩ. c. agapitus.

l *Exusta.*] pro maiori parte: aliàs secus. arg. ff. de cõtrahen. emp. domum. cum, scilicet. ita comburitur ꝙ destruatur vel decrustatur interius & exterius; tunc execratur. consecratio enim ecclesiæ maxime consistit in vnctione exteriori, & coniunctione & dispositione lapidum.

Consecratio ecclesiæ in quo cõsistit.

m *Semine.*] per coitum emissum per adulterium, vel per fornicationem. nam si per somnum, vel coitum cum vxore emittitur, non ideo reconsecrabitur ecclesia secundum H.

ADDITIO. Idem sentit hic Lau. sed Ioan. de Fan. contra: cum littera indistincte dicit, cuiusque. sed male dicit secundum Hug. qa non est ibi fornicatio vel adulterium. supra cap. prox.

n *Baptizari*] ſ. dist. 68. sicut. ſ. 32. q. 7. quemadmodũ. ĩ. dist. 5. dictum est. ſ. 1. q. 1. hi qui. & ĩ. dist. 4. hi qui apud. C. de sac. bap. l. 1. si tamen in fide sanctæ Trinitatis ecclesia ab eis consecrata sit, reconsecranda non est. Sed qui tenent, ꝙ ecclesia in forma ecclesiæ consecrata

Ecclesia ab hæreticis cõsecrata an sit reconsecranda.

ſecrata ab hæreticis, non ſit reconſecranda: ſic exponunt ꝙ ſi conſecrauerunt in illa forma, quæ prætendat fidem ſanctæ Trinitatis. Sequentia vero c. intelliguntur in eo caſu quando Ariani non conſecrant eccleſias in forma eccleſiæ. nam quidam eorum faciebant ſacramenta in forma eccleſiæ, & quidam non: quod habetur in illo §. 1. q. 1. ſed notandũ. & cap. ſi quis confugerit. & cap. Arianos.

iudic. proponebatur. ſecus vero ſi ſimul parietes funditus corruẽt: quia tunc conſecranda eſt ſecundum eum, licet altare motum non ſit: quia alia eſt conſecratio eccleſiæ, alia altaris. hic ergo arguitur ꝙ eadem ſit eccleſia poſt reparationem, cum non reconſecretur. ſed contradicit lex ff. de verb. obl. inter ſtipulantem. §. ſacram. quæ

¶ De eodem. C. XXI.

Polyc. l. 3. tit. 4. Anſ. l. 5. c. 22. Burch. l. 3. c. 32. Iuo p. 3. c. 37.

Eccleſias Arianorum [a], vbicumque inueneritis, catholicas eas diuinis precibus, & operibus [b] abſque vlla mora conſecrate [c]: quia & nos, quando fuimus Conſtantinopoli tam pro [α] religione catholica, quàm pro Theodorici regis cauſa negotij, ſuadente, atque hortante, Arianos extirpante piiſſimo, atque Chriſtianiſſimo Iuſtino orthodoxo Imperatore, quaſcumque illis in partibus eorum eccleſias reperire potuimus, catholicas eas, Domino opem ferente, conſecrauimus.

α ¶ Pro religione.] *Locupletatus eſt hic locus ex ipſa epiſtola, Burchardo, & Iuone.*

Item in dialogo Gregorij, lib. 3. c. 30.

Et Diaconus in vita, lib. 2. c. 31.

¶ De eodem. C. XXII.

Polyc. ibidem. Anſ. l. 5. c. 26.

Arianorum [d] eccleſia in regione vrbis illa, quæ ſuburra dicitur, cum clauſa vſque ante biennium permanſiſſet; placuit, vt in fide catholica (introductis illuc beati Sebaſtiani, & ſanctæ Agathæ virginis [β], & martyris reliquijs) dedicari debuiſſet: quod & factum eſt.

β ¶ Virginis, &c.] *Abſunt hæ duæ voces à pleriſque manuſcriptis, & Polycarpo. In ipſo dialogo legitur,* B. Stephani, & ſanctæ Marthæ martyrum. *Sed in lib. 3. reg. epiſt. 19. eccleſia hæc vocatur eccleſia Sancta Agatha. Apud Ioannem vero diaconum, l. 2. c. 31. eſt.* Sancti Sebaſtiani, & ſanctæ Agnetis † martyrum.

† *al. Agathæ*

Item [γ].

γ ¶ Item.] *Antea ſequebatur,* Agapitus Papa. *quæ voces temere ex capite ipſo irrepſerant in titulum, & abſunt ab aliquot manuſcriptis. Extat autem caput hoc in antiquo codice Regeſti Gregorij primi in extremo inſcripto quodam,* de moribus, vita, & morte Agapiti primi Papæ, *in bibliotheca Vaticana.*

C. XXIII.

Agapitus Papa vas catholicum, Euangelij tuba, præco iuſtitiæ [e], ſacra altaris, ſediſque velamina ſacrilegis Anthimi infecta fabulis [f], ſuis catholicis precibus deleuit † [g].

† *al. eluit*

Item Vigilius Papa ad Eutherium, epiſt. 1. c. 4.

¶ De eodem. C. XXIIII.

Polyc. l. 3. tit. 6. Anſ. l. 5. c. 81. Burch. l. 3. c. 62. Iuo p. 3. c. 25. Pann. l. 2. c. 14.

De fabrica [h] vero cuiuslibet eccleſiæ, ſi diruta fuerit, inſtauranda [i], & ſi in eo loco conſecrationis ſolennitas debeat iterari, in quo ſanctuaria [k] non fuerint [l]; nihil iudicamus officere [m], ſi per eam minime aqua exorcizata † iactetur: quia conſecrationem cuiuſlibet eccleſiæ, in qua ſpiritus ſancti arrha † non ponitur; celebritatem ſcimus [n] tantum eſſe miſſarum: & ideo, ſi qua [o] ſanctorum baſilica à fundamentis etiam fuerit innouata [p] ſine altaris motione, ſine aliqua dubitatione, cum in ea fuerit miſſarum ſolennitas celebrata, totius [q] conſecrationis † ſanctificatio implebitur. Si vero [r] ſanctuaria, quæ habebat, ablata ſunt [ſ]; rurſus eorum repoſitione, & miſſarum ſolennitate reuerentiam ſanctificationis [t] accipiet.

† *al. benedicta*
† *ara*] orig. & collect.
† *al. totius ſanctificatio conſecrationis implebitur*] orig. Iuo. Burc. Pann.

¶ *Tribuebatur Iuliano: ſed ex vetuſtis exemplaribus reſtitutum eſt Vigilio, apud quem extat; & ex ipſo citant Burchardus etiam, & Iuo.*

δ ¶ Sine altaris motione.] *Abſunt hæc ab originali, Burchardo, & Iuone. Sed exponuntur in gloſſa. Alia vero nonnulla ſunt emendata.*

Item ex decretis Hormiſdæ Papæ, c. 10.

Capitul. l. 6. c. 199.

a ¶ *Eccleſias.*] ¶ *Arianorum.*] quia nõ in forma eccleſiæ conſecratæ erant, vt 1. q. 1. Arianos. & ita intellige cap. ſeq.

b ¶ *Precibus & operibus.*] tangit conſuetudinem Orientalis eccleſiæ, quæ Arianos chriſmatis vnctione ſuſcipit, vt j. diſt. 4. ab antiqua. ſecus autem Occidentalis agere conſueuit, vt in prædic. cap.

c ¶ *Conſecrate.*] nõ erãt cõſecratæ niſi eſſent cõſecratæ in forma eccleſiæ, vel quoniã abſque reliquijs eccleſias conſecrabant, & ideo eccleſiæ conſecratæ nõ erãt, ſed reconſecrabantur vt j. ea. Arianorum.

d *Arianorum.*] j. diſt. 4. ab antiqua.

e *Agapitus.*] ¶ *Præco iuſtitiæ.*] Præconis enim officium ſuſcipit quiſquis ad ſacerdotiũ accedit, vt ſ. 43. diſt. ſit rector.

Sacerdos præconis officiũ ſuſcipit.

f ¶ *Fabulis.*] fabulis dicit, quia præter formã eccleſiæ.

g ¶ *Deleuit.*] ideſt, purgauit.

De fabrica.] CASVS. H. ſic ponit hunc caſum. Duæ quæſtiones ſiue conſultationes ſactæ fuerũt Vigilio Papæ. Prima eſt, an eccleſia quondam conſecrata debeat denuo cõſecrari ſi eius fabrica diruta fuerit & reparata. Secunda eſt, an eccleſia cõſecrata ſi de altari reliquiæ ablatæ ſunt, iterum debeat conſecrari. Primæ quæſtioni reſpõdet dicens, quòd non debet eccleſia iterum conſecrari, ſed cantari debet ibi Miſſa: & erit loco cõſecrationis. Secundæ reſpondet dicens, quòd reliquiæ debent ibi reponi: & eccleſia, ideſt, altare vnde fuerunt ablatæ, denuo conſecrari. Ponit ergo in principio quæſtiones: & poſtea ſubijcit ſolutiones. & dicit H. *in eo loco*, ideſt, altari.

[1] Subau. vel altaria deſtructa: de vtroq; enim poteſt intelligi.

Eccleſia ſucceſsiue reparata non eſt reconſecranda.

h ¶ *De fabrica.*] ſcilicet quæſitum eſt.

i ¶ *Inſtauranda.*] ideſt, reconſecranda. de reconſecranda enim quærebatur.

k ¶ *Sanctuaria.*] ideſt, reliquiæ ſanctorum, vel altaria.

l ¶ *Non fuerint.*] dimiſſa: quia inde erant ablatæ reliquiæ [1].

m ¶ *Officere.*] quia ex quo ſemel conſecrata fuit, ſemper manſit.

n ¶ *Scimus tantum eſſe.*] ideſt, obtinere vicem conſecrationis, ideſt, reconciliationis.

o ¶ *Et ideo ſi qua.*] modo melius aperit quæſtiones.

p ¶ *Innouata.*] hoc intelligit H. cum non ſimul, ſed ſucceſsiue parietes deſtructi ſunt, & ſucceſsiue reparati [2]. tunc enim eccleſia intelligitur eadem. arg. ff. de legat. 1. l. quod in rerum natura. ff. de quæ diſtinguit inter domum & nauem: & videtur velle, ꝙ eadem ſit nauis poſt refectionem, ſed non eadem domus. ſed poteſt dici ꝙ aliud ſit in eccleſia quàm in domo priuata: quia eccleſia naui comparatur. 24. quæſt. 1. non turbatur. 40. diſtin. ante omnia. ſed ſi ſubtiliter volumus procedere, non eſt eadem eccleſia, ſed vtilitas exigit vt eadem cenſeatur: ne videlicet ſacramentum conſecrationis iteretur. argum. ff. de ſer. vrba. prædi. l. ſeruitutes. §. ſi ſublatum.

[2] Sicut ſucceſsiue & particulatim deſtruebãtur ſe-

q ¶ *Totius.*] ideſt, perinde eſt veneranda ac ſi tota conſecrationis ſolennitas eſſet adhibita.

r ¶ *Si vero.*] quaſi dicat prædicto caſu non debent reconſecrari: ſed in iſto ſic, ſcilicet cum mouetur altare.

ſ ¶ *Ablata ſunt.*] moto altari.

t ¶ *Sanctificationis.*] ideſt, aſperſionis aquæ tantum, & Miſſæ celebratione: cum altare non fuerit motum, ſed reliquiæ ſunt ablatæ.

Nullus

N *Vllus presbyter.*] Hæc est 8. pars dist. in qua ponit quid iuris sit de hymnis vel oratorijs quibus mortui sepelliebantur: & probat per 11. cap. ꝙ nullus debet per se ponere altare, nec celebrare in oratorijs sine licentia episcopi. Io. de Fant.

CASVS. Dicitur hic, quòd in ecclesia consecrata non debet fieri alta-

f *Reliquię.*] arg. sine reliquijs ecclesiam non esse consecrandã: vt ꝯ. ea. dist. de fabrica. & tamen sufficit corpus Domini.
g *Tumultus.*] arg. aliquid esse postponẽdũ ꝓpter tumultũ & scãdalũ: vt 50. dist. vt cõstitueretur. & c. de his vero. sic ff. de fica. l. pen.
h *Probabiliter.*] id est, solenniter.

Absque episcopi permissu in ecclesia consecrata non erigatur altare. C. XXV.

Polyc. l. 4. tit. 31. Burch. l. 3. c. 17. Iuo par. 3. c. 20.

N Vllus presbyter a in ecclesia consecrata aliud altare erigat, nisi quod ab episcopo b loci sanctificatum * est, vel permissum: vt sit discretio inter sacrum, & non sacrum: nec dedicationem fingat c, nisi sit. Quod si fecerit; si clericus est, degradetur d; si vero laicus, anathematizetur.

* Sanctificatum] *Iuo habet*, ab episcopo loci, vel eius misso sanctificatum est: vt sit discretio, &c. *Polycarpus, & Burchardus.* ab episcopo loci, vel eius permissu sanctificatum est, vt fit, &c.

Et in Carthag. 5. c. 14.

Item ex concilio Africano, c. 50.

Euertantur altaria, quæ sine sanctorum reliquijs eriguntur. C. XXVI.

Ansl. l. 5. c. 14. Burch. l. 3. c. 54. Iuo par. 3. c. 57. Pann. l. 2. c. 28.

P Lacuit, vt altaria, quæ passim e per agros, & per villas †, tamquam memoriæ martyrum construuntur, in quibus nullum corpus, aut reliquiæ f martyrum conditæ probantur, ab episcopis, qui locis eisdẽ præsunt, si fieri potest, euertantur. Si autem hoc propter † tumultus g populares non sinitur; plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent; vt, qui recte sapiunt, nulla ibi superstitione deuicti teneantur. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter h acceptetur, nisi vbi corpus, aut reliquiæ certæ sunt, aut origo alicuius habitationis i, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine k traditur. Nam quæ per somnia, & per inanes quasi reuelationes quorumlibet hominum vbicumque constituuntur altaria, omnino reprobentur.

Item ex concilio Aurelianensi, c. 3.

Non est consecranda ecclesia, in qua paganus sepultus inuenitur. C. XXVII.

Burch. l. 3. c. 13. Iuo par. 3. c. 15. Pann. l. 2. c. 22.

l E Cclesiam, in qua paganus sepultus est, non liceat consecrare 1, neq; missas in ea celebrare m; sed iactari foras, & mũdari oportet.

Capitular. l. 5. c. 48.

Item ex concilio Agrippinensi.

De ecclesia, in qua cadauera fidelium, vel infidelium sepelliuntur. C. XXVIII.

Burch. l. 3. c. 38. Iuo par. 3. c. 43. Pann. l. 2. c. 23.

n E Cclesiam, in qua * mortuorũ cadauera infideliũ sepeliuntur, sanctificare o nõ licet: sed si apta videtur ad cõsecrandũ, inde euulsis p corporibus, & rasis q parietibus, vel tignis † eius loci, reædificetur r; sed si hæc consecrata ante fuerit, missas in ea celebrare licet: si tamen fideles s fuerint, qui in ea sepulti sunt.

† *al. vel lotis lignis*

Item ex conc. Martini Papæ [Bracharensis, c. 68. & 69. synod. græcarũ.]

Super monumenta in campo non distribuantur mysteria. C. XXIX.

† *al. mysteria*

Burch. l. 10. c. 38. Iuo p. 11. c. 63.

N On oportet clericos ignaros t, & præsumptores super monumenta in campum ministeria † u portare, aut distribuere sacramenta, sed aut in ecclesia, aut in basilica, vbi martyrum reliquiæ sũt depositæ, ibi pro defunctis oblationes offerri. ¶ Nec liceat Christia-

i *Habitationis.*] quia homo sãctificat locum 40. dist. multi.
k *Origine.*] arg. originem rei & principium spectandum: vt ꝯ. 16. q. 3. si sacerdotes. ꝯ. 1. q. 1. principatus.
1 De hoc plene not. extra de electio. dudum 1. Arc.
l *Ecclesiam in qua.*]
L *Consecrare.*] Ante eiectionẽ cadaueris ipsius pagani.
m *Celebrare.*] huius constitutionis ratio est, quia ĩfideles viui ab ecclesia repellũtur: vt 21. dist. cleros. & dist. 25. plectis. ergo mortui qᵃ quibus viuẽtibus ecclesia non communicat, & mortuis communicare nõ potest: vt 24. q. 2. c. 1. Sed quid dices de muliere pregnãte mortua? q. dã 2 dicũt, ꝙ sepelietur in ecclesia: quia fœtᵘˢ est pars ventris. 5. dist. 4. si quid. ff. de ven. inspi. l. 1. §. 1. cõsueuit tamẽ aperiri, & fœtus extrahi, & extra cœmeteriũ sepeliri. ad hoc facit ca. extra de sepul. sacris.

Mulier prægnãs mortua vbi est sepellienda.
2 Vt B. Hispan. & H. q no. hic ꝙ talis femina si moriatur etiã partu viuo, licite portatur ĩ ecclesiã, & licite cantatur ei missa, & licite sepelitur in cœmiterio.

E *Cclesiam in qua.*] CASVS. In ecclesia nõ consecrata infideliũ corpora erãt sepulta. Dicitur hic ꝙ nõ debet cõsecrari nisi prius extractis corporibus, & rasis tignis & parietibᵘˢ fuerit reparata. vbi vero infideles nõ sunt sepulti si ecclesia cõsecrata est, ibi poterit missa celebrari.
n *Ecclesiam in qua.*] non consecrata.
o *Sanctificare.*] ante eiectionem.
p *Euulsis*] auctoritate episcopi vel prĩcipis tãtum. ff. de reli. ossa. & intra ead. corpora.
q *Et rasis.*] id est, dealbatis. nam mutata forma interimitur substantia rei. ff. ad exhi. Iulianus. §. sed & si quis.
r *Reædificetur.*] id est, ipsa rasura debet dealbari.
s *Si fideles.*] vbi autem discerni non possunt fideles ab infidelibus, neutri sunt exhumandi. extra de sepul. sacris.

re altare nisi quod episcopus loci consecrauerit, vel cõsecrari permiserit: nec de ecclesia nõ cõsecrata debet quis dicere consecratã. qđ qui fecerit, si clericus est, degradetur: si laicus, anathematizetur.
a *Nullus presbyter.*] vbi altaria sint erigẽda: & qualia esse debeãt: & quas ecclesias liceat consecrare: & in quibus liceat missas celebrare, quibus ex causis loca sanctorũ liceat mutare, xj. c. ostendit.
b *Ab episcopo.*] ꝯ. dist. 58. quamuis.
c *Fingat.*] vt dedicatum dicat esse quod non est, vel reliquias dicat esse, quæ non sunt.
d *Degradetur.*] ar. eos esse deponẽdos ab ordinibus, qui fingunt vel dicunt, se habere ordines cum non habent. extra de cle. nõ ord. mi. c. 1. ꝯ. 50. dist. ex pænitentibus. ꝯ. dist. 52. sollicitudo, & sic punitur qui se gerit pro milite, qui non est miles. ff. ad l. Cornel. de fal. eos. §. qui se pro milite gessit.

Gerẽs se pro milite qui non est puni tur.

P *Lacuit.*] CASVS. Quidam propter somnia & inanes causas cõstruebant altaria ĩ agris & ĩ villis sine reliquijs sãctorũ, quare præcipitur hic vt ab episcopis destruãtur. vel si forte ꝓpter scandalũ populi ab episcopis nõ possint destrui, populᵘˢ admoneaẽ vt illa loca debeat euitare *Habitationis alicuius*, s. martyris. Seq. c. patet.
e *Passim.*] non in ecclesijs, sed passim per agros.

N *On oportet.*] CASVS. Prohibetur hic ne missæ super monumenta mortuorum celebrentur, nec ibi apponãtur Christi sacramenta, scilicet corporis & sanguinis sui: nec liceat Christianis prandia ad defunctorũ sepulchra deferre, vel mortuis sacrificare. Reprehẽdit prauam cõsuetudinem clericorum & laicorũ. solebãt enim singulis annis certa die offerre eleemosynas super tumulos suorum mortuorum, & clerici illuc eũtes secum portabant sacramenta corporis & sanguinis Christi: & super tumulos eas distribuebant. Et hæc consuetudo facta fuit à gentibus, qui singulis annis mẽse Februarij die certo epulas offerebãt super tumulos suorũ mortuorum, quorum animas credebãt circa tumulos conuersari: & inde refici. sed dæmones eas de nocte consumebant. & propter hanc consuetudinẽ extirpandã ecclesia instituit vt eo die quo talia fiebãt, celebretur festũ Dei in cathedratione Petri. Hic est casᵘˢ. H.
t *Ignaros.*] id est, imperitos.
u *Ministeria.*] id est, missam celebrare super sepulchrum.

nis prandia ad defunctorum sepulchra deferre, & sacrificare mortuis.

Item ex concilio Triburiensi.

¶ Quomodo in ecclesia combusta missa possit celebrari. C. XXX.

Concedimus etiam, vt sicubi (quod peccatis nostris exigentibus per plurimum est factũ) à Normanis, & Sclauis†, ab Vngaris†, & à malis Christianis, seu alio qualicumque modo ecclesiæ fuerint incensæ, & combustæ; in capellis[a] cum tabula consecrata missas interim celebrari permittimus[b], donec ecclesiæ ipsæ restaurari queant. In itinere vero positis, si ecclesia defuerit, sub dio[c], seu in tentorijs, si tabula altaris consecrata, ceteraque sacra ministeria ad id officium pertinentia ibi affuerint, missarum solennia celebrari concedimus: aliter omnino interdicimus.

¶ *De hoc capite notatum est* S. *ad c. Missarum solennia.*

Item ex concilio Epaunensi, c. 26. & 27.

¶ *Iuo citat, vt vulgata Gratiani exemplaria,* ex concilio Hypponensi. *Sed ex Burchardo, & vetustis Gratiani codicibus restitutum est,* Epaunensi: *ex cuius 26 & 27. capitibus confectũ est.*

¶ Chrismate non vngantur altaria, nisi fuerint lapidea. C. XXXI.

Altaria[d], si non fuerint lapidea, chrismatis vnctione non consecrentur[e]. Ad celebranda autem diuina officia ordinem, quem Metropolitani[f] tenent, comprouinciales obseruare debebunt.

Item ex concilio Agathensi, c. 14.

¶ Chrismatis vnctione, & sacerdotali benedictione sacrentur altaria. C. XXXII.

Altaria placuit non solum vnctione chrismatis, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari.

Item ex concilio Aurelianensi, c. 3.

¶ *Burchardus etiam, & Iuo citant ex concilio Aurelianensi, Ipsa quidem sententia habetur in capitular. l. 5. c. 230 & lib. 6. c. 101. & nouella 58. apud Iulianum antecessorem in extremo.*

¶ In priuatis oratorijs licet orare, sed non missam celebrare. C. XXXIII.

Vnicuique fidelium in domo sua oratorium[g] licet habere, & ibi orare: missas autem ibi celebrare non licet[h].

Item ex sexta synodo, c. 31.

¶ In priuatis oratorijs absque consensu episcopi nullus ministrare præsumat. C. XXXIIII.

Clericos[i], qui ministrant, vel baptizant in oratorijs, quæ intra domos sunt, cum consensu episcopi loci hoc facere præcipimus. Si quis vero hoc non obseruauerit; deponatur.

Item ex concilio Agathensi, c. 21.

¶ Qui extra parochias habent oratoria, his diebus ad parochias redire cogantur. C. XXXV.

Si quis etiam[k] extra parochias, in quibus legitimus est, ordinariusque conuentus, oratorium[l] in agro habere voluerit; reliquis festiuitatibus, vt ibi missas audiat†, propter fatigationem[m] familiæ, iusta ordinatione permittimus. Pascha vero, Natali Domini, Epiphania Domini, Ascensione Domini, Pentecoste, & Natali sancti Ioannis Baptistæ, & si qui maximi dies in festiuitatibus habentur, non nisi in ciuitatibus, aut in parochijs audiant†: Clerici vero, si qui in festiuitatibus, quas supra diximus (nisi iubente, aut permittente episcopo) missas celebrare† voluerint, communione priuentur.

Item Augustinus.

¶ Quibus ex causis loca sanctorum mutanda sint. C. XXXVI.

[9] Tribus ex causis loca sanctorum transmutanda sunt. Prima,

In conc. Moguntino. c. 9.

Burch l. 3. c. 56. Iuo par. 3. c. 59. Pann. l. 2. c. 31.

Burch. l. 3. c. 25. Iuo par 3. c. 30. Pann. l. 2. c. 32.

Polyc. l. 3. tit. 4

Burch l. 3 c. 86. Iuo par. 3. c. 76. Pann. l. 2. c. 39.

Iuo par. 4. c. 9.

† *al. teneat*

† *al. teneant*

† *al. facere, aut tenere.*

Ans l. 5. c. 16. Burch. l. 3. c. 90. Iuo par. 3. c. 80. Pann. l. 2. c. 38.

Concedimus.] Casus. Permittitur in con. Triburien. vt si ecclesiæ consecratæ fuerint cõbustæ, in capellis non consecratis officia celebrentur donec consecratæ ecclesiæ valeãt restaurari. In itinere vero positis sub aere vel in tentorijs cũ tabula cõsecrata liceat celebrare. Sequentia 4. c. patẽt: & ea per te videbis. *Sacerdotali*, id est, episcopali. *oratorium*, id est, locus specialiter destinatus ad orandum.

a ¶ *In capellis.*] id est, oratorijs non consecratis. in talibus nõ licet celebrare sine pmissu episcopi, vt j. ea. vnicuique & s. c. missarum.

b ¶ *Celebrari permittimus.*] ad quid est opus permissione, quia dicitur in capellis? quoniã forte capellæ non erant olim ecclesiæ, cum antiquitus dicerẽtur capellę tuguria caprarum pellibus tecta[1]. Vel hoc referas ad solennitates maximas.

c ¶ *Sub dio.*] id est, sub aere.

d *Altaria.*] Si non fuerint lapidea. Legitur i Exodo q Dominus præcepit fieri altare de lignis cethim, q̃ sũt imputribilia. & Salomon fecit altare aureũ: sed illa facta sunt in figura. 12. q. 2. gloria. & dicitur de altari Lateranẽ. q ligneum sit[2].

e ¶ *Non consecrentur.*] quia Christus petra dicit. j. dist. 2. reuera. 21. dist. i nomine Domini. Item quia erexit Iacob lapidem in titulum[3].

f ¶ *Metropolitani.*] s. 12. dist. de his.

g *Vnicuiq;*] ¶ *Oratorium*] nõ sacrũ. sacrum autem sua auctoritate facere nõ licet, nisi auctoritate episcopi. s. ea. dist. nemo. 18. q. 2. quidam.

h ¶ *Non licet.*] nisi pro summa necessitate[4] tamen cum consensu epi, vt j. ea. si quis etiã, &c.

i *Clericos, qui ministrãt.*] id est, ministeria & officia in horis diurnis vel nocturnis exercent.

Si quis etiã] Casus. Statuit hic, vt si qui remoti sunt nimis ab ecclesia parochiali, propter laborem suum & familiæ suę audiãt missam in minoribus festiuitatib' i oratorijs suis: sed in pręcipuis festiuitatibus missã audiãt in suis parochialibus ecclesijs. Clerici vero qui ꝯ hoc fecerint, nisi episcopo pmittẽte, excommunicentur. Seq. 4. cap. plana sunt. *Principis*, id est, regis vel imperatoris. localiter intelligitur hoc, cum hoc non potest fieri sine scandalo. Vel principis, id est, Romani Pontificis.

k ¶ *Si quis etiã*] extra. s. 12. q. 1. futurã. s. 16. q. 1. q cũq;. & q. 2. sigs.

l ¶ *Oratorium.*] hoc exaudi de oratorio priuato. secus in oratorijs alijs quæ populus facit, vt extra de eccl. ędifi. ad audientiã. nam ibi in festiuitatibus celebrare licitum est.

m ¶ *Propter fatigationem.*] ar. propter difficultatẽ loci vel itineris aliquid teperari, qđ alias obtinet generali. s. extra de ec. ædi. ad audientiam. s. dist. 64. c. 1. s. dist. 63. cũ longe. s. dist. 93. iuxta sanctorum. s. 13. q. 2. vbicumque. & j. c. proxi. tribus.

Tribus.] Hęc est 9. pars. dist. in qua loquitur magister de translatione reliquiarum, & ecclesiarum. Io. de Fant.

Capellæ olim non erãt ecclesię.

1 Vel dic q capella pro ecclesia dicta est, quasi capiens laos, id est, populum vel laudẽ, vel quasi cãpanã quia paucos capiat secundum Pap.

2 Hoc verũ est, nã est de cupresso.

3 Genesis 14 c. & hæc Antipho. s. Erexit Iacob, &c. cantatur in cõsecratione altaris. Archid.

4 Supra cap. iuxta. & c. sicut.

a ¶ *Difficultas.*] vt pro aeris intemperie, vt 74. dist. quorumdam malorum. nã propter malitiam populi transfertur sedes. 25. q. 2. ita nos. propter malitiam populi episcopus renuntiat dignitati. extra de renun. nisi. versi. propter malitiã plebis. Quarta causa est quare trãsfertur ecclesia, scilicet causa meliorationis, vt 16. q. 7. c. antepe. Cor- clesiæ reuerenter vtendis, istis sex capitulis sequentibus ostẽditur. e ¶ *Ad aliud.*] extra de re. pmu. mãcipia. ff. de rei ven. q̃ religiosis. f ¶ *Ad profectum.*] non tamen indifferenter, sed uel in capitulo, vel in dormitorio, vel in alijs religiosis locis: non in coquina, vel in vineis pastinandis 2.

cum necessitas persecutorum loca eorum grauauerit. Secunda, cum difficultas a locorum fuerit. Tertia, cũ malorum societate grauãtur.

Item ex concilio Moguntinensi primo, c. 51.

¶ Quando alicui corpora sanctorum de loco ad locum transferre non licet. C. XXXVII.

Burc. l. 3. c. 232. Iuo p. 3. c. 273. Pann. l. 2. c. 36.

CORpora sanctorum de loco ad locum nullus transferre præsumat sine consilio b principis c, uel episcoporum, sanctæque synodi licentia.

Item Hyginus Papa.

¶ In usus laicorum nõ cõuerti licet ligna ecclesiæ dedicatæ. C. XXXVIII.

Poly. l. 3. tit. 16. Ansel. l. 5. c. 17. Burch. l. 3. c. 39. Iuo par. 3. c. 44. Pann. l. 2. c. 16.

LIgna d ecclesiæ dedicatæ a non debent ad aliud e opus iungi, nisi ad aliam ecclesiam: uel igni sunt comburenda, uel ad profectum f in monasterio † fratribus: in laicorum g uero usum † non debent admitti.

a ¶ Dedicatæ.] *Antea legebatur & hic, & in rubrica, dedicata. Emendatum est hoc, sicut & alia nonnulla ex vetustis exemplaribus, Burchardo, & Iuone, qui etiam caput hoc citant ex decretis Igini.*

Item Clemens Papa, Iacobo Hierosolymitano episcopo, epist. 2.

¶ Vestimenta sacra, & vasa præ vetustate consumpta incendantur, & cineres in loca occulta proijciantur. C. XXXIX.

Poly. l. 3. tit. 16. Burc. l. 3. c. 216. Iuo par. 2. c. 66. & par. 3. c. 266.

ALtaris palla h, cathedra †, candelabrum, & uelum i, si fuerint uetustate consumpta, incendio dentur: quia non licet ea, quæ in sacrario † fuerint, male tractari: sed incendio uniuersa tradantur. Cineres quoque eorum in baptisterium inferantur: vbi nullus transitũ † habeat: aut in pariete, aut in fossis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.

Idem Ibidem.

¶ Mortui non obuoluantur vestimentis altaris. C. XL.

NEmo per ignorantiam clericus mortuũ k credat obuoluendum, aut diaconus scapulas operire uelit palla, quæ fuit in altari, aut certe, quæ diacono † data est in mensam Domini l. Qui hæc fecerit, uel leuiter, quasi nihil, & negligenter m habuerit diuina mysteria; diaconus triennio, sexque mensibus à Dominico erit alienus altari; graui percussus anathemate n. Quòd si clericum presbyter non commonuerit; decem annis, & sex † mensibus excommunicatus o sit: propterea quòd de Dominicis sacramentis subiecta sibi non amouerit † ministeria: & postea cum grandi humilitate matri reconcilietur ecclesiæ. Pallas uero, & uela p sanctuarij, si sordidata fuerint ministerio, diaconi cum humilibus ministris intra sanctuarium lauent, non eiicientes foras à sacrario: & uelamina Dominicæ mensæ abluant: ne forte puluis Dominici corporis male decidat ß. Sindonem uero non foris q abluant: & erit hæc operanti peccatum. Idcirco intra sacrariũ ministris præcipimus hæc sancta cum diligentia custodire. Sane peluis noua comparetur, & præter hoc nil aliud tangat. Sed nec ipsa peluis uelis apponatur lauandis, nisi quæ ad Dominici altaris cultum pertinẽt. Pallæ altaris solæ in ea lauentur; & in alia, uela r ianuarum. De uelis autem ianuarum cura sit ostiariis ex admonitione maiorum: ne quis negligens, aut ignarus, ad uelum ianuæ domus Domini manus incognitæ † tergat: sed statim coercitus discat omnis homo; quia uelum atrii domus Domini sanctum est.

Burc. l. 3. c. 216. Iuo p. 3. c. 266.

[Margin: † transitus habeat. — ab est ab orig. — † al. quinque — † al. cõmonuerit — † al. incondite]

ß ¶ Decidat.] *In originali est.* decidat à sindone foris abluta. *Sed glossa obstitit, ne mutaretur. Multa autem alia non minimi ponderis sunt ex ipso originali emendata.*

g ¶ *In laicorum.*] ar. quę semel consecrata sunt non debere redire in vsus laicorum. s. 19. q. 3. quæ semel. 17. q. vltim. questi sunt. arg. cõtra. s. dist. 54. ex antiquis. & c. si seruus. & c. frequens.

h ¶ *Altaris palla.*] Pallæ dicuntur vestimenta altaris, i. sindones & corporale: quę quia sunt quadrãgulæ, ideo dicũt pallæ à quodã muliebri pallio quadrãgulato, quod palla dicitur. ita dicit H. P.

[Margin: Palla quid sit]

i ¶ *Velum.*] pannus est qui pẽdet super altare: vel cortina ante H. P.

NEmo.] CASVS. Bene. sic ponit hũc casum. Præcipitur hic, ne mortuus in palla altaris sepeliatur. si quis hoc fecerit, vel fieri permiserit: diaconus tribus annis & sex mensibus, presbyter x. annis, & sex mensibus suspendatur. Et additur qualiter, & à quibus, & vbi cortinæ & linteamina debeãt lauari. *Pallas*, id est, corporalia. *Mensa*, id est, altaris.

k ¶ *Mortuum.*] Laicũ: nam clerici mortui bene induuntur vestibus sacris. 13. q. 2. nullus.

l ¶ *In mẽsam Domini.*] id est, ad mensam Domini componendam: quod ad ipsum diaconum spectat. arg. 25. distin. perlectis. & dist. 93. diaconi. vel forte est illa vbi sacerdos post cõsecrationem manus tergit: vel forte palla cui inuoluit calicem, & abstergit.

m ¶ *Negligenter.*] arg. negligẽtiam vt factum puniendam. 25. q. 1. nulli fas.

n ¶ *Anathemate.*] id est, suspensione 3. non enim debet anathematizari pro tali causa.

o ¶ *Excommunicatus*] id est, à communione remotus: & ita habes hic pœnam non admonentis prælati. nam alibi dicitur: Vel si non sparserimus, &c. 43. distinct. dispensatio. Item per hoc cap. videtur reprobari intellectus quorumdam, quem habes in illo cap. 1. quæst. 1. quidquid inuisibilis. nam ibi propter negligentiam non excommunicabitur presbyter nisi per quattuor menses.

p ¶ *Et vela.*] id est, ornamenta altaris. vel vela, id est, cortinæ. Huic hodie derogatum est, consuetudine generali.

q ¶ *Non foris.*] id est, ab alijs segregatam. & est secunda vestis sacerdotalis 4.

r ¶ *Vela.*] id est, cortinæ, quæ in ecclesijs extenduntur festiuis diebus, & in Quadragesima causa consignationis vel significationis. Ioann.

b COrpora.] ¶ *Sine consilio*] ff. de reli. ossa. in princip.

c ¶ *Principis.*] id est, Papæ 1. 18. q. 3. diffinimus. & hoc verũ est cum corpus traditum est iam perpetuæ sepulturæ. C. de reli. l. vlt. nisi necessitas immineat: tunc enim sufficit auctoritas præsidis prouinciæ. C. eod. l. 1. si autem non est traditum perpetuæ sepulturæ, bene põt trãsferri sine auctoritate alicuius ad alium locum. C. eo. tit. si necdum.

LIgna.] Hæc est 10. pars dist. in qua probat magister per 6. ca. q̃ ligna vetusta ecclesiæ & alia vestimenta & ornamenta non debent redire ad humanos vsus. Ioann. de Fan.

d ¶ *Ligna.*] de lignis ecclesiæ destructæ & omnibus vtensilibus ec-

2 Id est, colendis de hoc sẽgi. & no. 14. q. 1. § ad hoc. ver. constitutis, &c.

3 Subau. & separatione à corpore & sãguine Christi: à ministerio altaris & forte ab omni officio ecclesiastico. s. 1. q. 1. reperiuntur. Hu.

4 Alij dicũt, q̃ est ornamẽtum calicis.

IN sancta.] CASVS. Hoc c. cum duobus sequentibus patet. historiam tamen notabis in sequenti cap. vbi dicitur, legitur, &c.
a Non ab alijs.] ī dist. 23. sacratas. & cap. non liceat.
b Quia perit.] id est, poenā patitur, & punitur corporaliter & temporaliter, non autem spiritualiter vel æternaliter [1]. & vno peccante, &c. ī. dist. 45. sed illud. De hac materia not. 1. q. 4. in prin. & similiter not. sub illo §. item ꝑ peccato Achor plebs Israelitica.

De hoc satis no. ī 1. q. 4. in summa.

c VEstimēta.] Balthasar.] Historia. Legitur in Daniele quòd Balthasar rex Babyloniæ fecit grāde conuiuiū optimatibus suis. cum ergo iam esset temulentus, præcepit vt afferrent vasa argentea, quæ Nabuchodonosor asportauerat ď templo, quod fuit in Hierusalē, vt biberent in eis rex & optimates eius, vxores & cōcubinæ: & factum est ita. Bibebant autem vinū, & laudabāt Deos suos. In eadem hora apparuerunt digiti quasi manus scribentis cōtra candelabrum in superficie parietis. quod rex conspiciēs turbatus est valde: & mittens cōuocauit omnes sapientes Babylonis: & nullus poterat scripturam legere, vel interpretationē eius regi indicare. Tandem vocat⁹ Daniel dixit scripturam significare interitū regis, pro eo ꝙ contaminauerat vasa dom⁹ Domini: & aperuit qď scriptū erat, Mane thetel phares. *Mane*, id est, numerauit Deus regnū tuū. *Thetel*, id est, appositum est in statera, & inuentū est minus habēs. *Phares*, id est, diuisum est regnum tuum, & datū Medis & Persis. Eadem nocte interfectus est Balthasar: & Darius Medus in regnum successit.

Balthasar uasis Domini abusus est.

d AD nuptiarum.] Polluuntur.] arg. ꝙ ex veste alicuius dominæ vel alterius nō debet fieri casula vel aliquis ornatus ecclesię [2].

Casula non fiat de veste domicellæ.
[2] Dic quòd ar. istud non sumitur à cōtrario litterę: quia vestis de qua loquitur ista gl. nondū concessa fuerat ecclesiæ: quare coinquinatio nō subsistit ī hoc casu. sed hoc arg. sumitur potius ab in relicta uerborum. Arc.

VAsa in quib⁹.] Hæc est 11. pars dist. in qua dicitur ī quibus calicibus & corporalibus celebrare debemus. Io an. de Fan.
CASVS. Quæsitum fuit in concilio Triburien. vtrum in ligneis vasis deberet cōfici corpus Christi. & dictum fuit in cōcilio, ꝙ Bonifacius Papa de hoc interrogatus respondit quòd non. Cum enim ita factum fuerit in primitiua ecclesia, Zepherinus constituit vt fieret consecratio in vitreis. Vrbanus postea vasa sacra argentea fecit: & concilium statuit vt nullus conficiat in ligneis uasis de cetero, ne honor ecclesiæ suo tempore minuatur.
e Calices.] supple debent esse aurei uel argentei.
f Vtuntur.] sed nūquid conficiebant? vtique. nunc autem quid? & quidē fieri non debet. sed si fiat vt in uase ligneo vel uitreo quis cōficiat corpus Christi, nihilominus est verum corpus: quia in verbo cōsecrātis ꝑficitur cōsecratio, nō in vase, vt ī. dist. 2. vtrū. ver. si ita.
g Zepherinus xvj.] decimus octauus computatis Lino & Cleto.
h Succreuit.] arg. prælatum non posse præbendas diminuere, qď est verum sine causa. extra de excess. præ. sicut.
i Placari.] C. vnde vi. meminerint.

Item Sixtus Papa, epistola 2.

¶ Sacra vasa non nisi à sacratis contrectentur hominibus. C. XLI.

IN sancta hac Apostolica sede statutum est, ut sacra uasa non ab aliis [a], quàm à sacratis, Dominoque dicatis contrectentur hominibus. Indignum [*] enim ualde est, ut sacra Domini uasa, quæcumque sint, humanis usibus seruiant; aut ab alijs, quàm à Domino famulantibus, eique dicatis tractentur uiris: ne pro talibus præsumptionibus iratus Dominus plagas imponat populo suo; & hi etiam, qui non peccauerint, mala patiantur, aut pereant; quia perit [b] iustus sæpissime pro impio.

Poly. l. 3. tit. 9. Burc. l. 3. c. 214. Iuo p. 3. c. 264. & par. 2. c. 70.

* Indignum.] *Addita sunt hac usque ad vers.* viris. *itemque alia nonnulla ex originali, Burchardo, & Iuone.*

Item Stephanus episcopus familiari amico Hilario, epist. 1. c. 3.

¶ Non nisi à sacratis hominibus uestimēta sacrata seruentur †. C. XLII.

† al. ferantur

VEstimenta ecclesiastica, quibus Domino ministratur, & sacrata debent esse, & honesta: quibus, aliis in usibus non debent frui, quàm in ecclesiasticis, & Deo dignis officiis: quæ nec ab aliis debent contingi, aut ferri, nisi à sacratis hominibus: ne ultio, quæ Balthasar [c] regem percussit, super hæc transgredientes, & talia præsumentes ueniat, & corruere eos faciat ad ima.

Polyc. l. 3. tit. 16. Ansel. l. 5. c. 29. Iuo par. 2. c. 74. *Dan. 5.*

Item ex concilio Aurelianensi †:

† al. Aruernensi

¶ Diuina ministeria nuptiarum non præstentur ornatibus. C. XLIII.

AD nuptiarum ornatum diuina ministeria non præstentur: ne dum improborum contactu, pompaque sæcularis luxuriæ polluuntur [d], ad officia sacri mysterii † uideantur indigna.

Poly. l. 3. tit. 24. Bur. l. 3. c. 108. Iuo p. 2. c. 143. Pann. l. 1. c. 163.

Item ex concilio Triburiensi, c. 18.

In ligneis uasculis Dominici corporis, & sanguinis sacramenta non sunt celebranda. C. XLIIII.

11 VAsa, in quibus sacrosancta cōficiuntur mysteria, calices [e] sunt, & patenæ: de quibus Bonifacius martyr, & episcopus interrogatus, si liceret in uasculis ligneis sacramenta conficere, respondit: quondam sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur: nunc è contrario lignei sacerdotes aureis utuntur [f] calicibus. Zepherinus [g] xvj. Romanus episcopus patenis uitreis missas celebrari constituit. Tum deinde Vrbanus Papa omnia ministeria sacra fecit argētea. In hoc enim, sicut & in reliquis cultibus magis & magis per incrementa temporum decus succreuit [h] ecclesiarum. Nostris enim diebus, qui serui patrisfamilias sumus, ne decus matris ecclesiæ imminuatur, sed magis cumuletur, & amplificetur, statuimus, ut deinceps nullus sacerdos sacrum mysterium corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi in ligneis uasculis ullo modo conficere præsumat: ne unde placari [i] debet, inde irascatur Deus.

Burc. l. 3. c. 223. Iuo p. 3. c. 282.

Item ex concilio Rhemensi, c. 6.

¶ Ex qua materia calix cum patena fieri debeat. C. XLV.

VT calix Domini cum patena, si non ex auro [k], omnino ex argento fiat. *& infra.* Si quis autem tam pauper est, saltem uel stanneū calicem habeat. De ære, aut orichalco non fiat calix: quia ob uini uirtutem æruginem parit, quæ uomitum prouocat. Nullus autem in ligneo [l], aut uitreo [m] calice præsumat missam cantare.

Ansl. l. 1. c. 91. & l. 9. c. 5. Burch l. 3. c. 96. Iuo p. 2. c. 131. Pann. l. 1. c. 161.

Siluester ī epilogo conc. Rom. Idēī Pōtificali.

Item ex epistola Eusebij Papæ, & Siluestri.

VT calix.] CASVS. Statuitur in hoc cap. vt calix cum patena fiant de auro uel argento, vel saltem de stanno. De ære autem vel aurichalco nullo modo fiant: quia solent æruginem colligere, & vomitum prouocare. *Nullus etiam in ligneo vel in vitreo vase præsumat missam cantare.*
k Si non ex auro.] contra. ī. 12. quæst. 2. aurum. sed illud quando pauperes morerentur fame: quo casu uendi possent. C. de sac. san. eccle. sancimus.
l In ligneo.] quia lignum porosum est.
m Vitreo.] quia vitrum fragile est: & immineret periculum effusionis.

Vt

Con-

CONsulto.] CASVS. Statuitur in hoc c. vt corporalia non debeant fieri serica neque tincta, sed linea debent esse, sicut fuit sindon in qua corpus Christi in sepulchro fuerat inuolutum. Consulto, id est, consilio omnium astantiũ, qui super hoc sũt cõsulti.
a ¶ *In serico.*] corporali.

NOcte sancta.] Hæc est 13. pars dist. in qua ponit quare tres missæ in natali Domini cantantur. Ioan. de Fan.
CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ in natiuitate Domini missa debet celebrari de nocte: quia nocte illa annũtiauit eum Angelus pastoribus. In alio autem tempore ante horam tertiam non debet missa celebrari: quia tali hora est Dominus crucifixus, & tali hora super Apostolos descendit spiritussanctus.

¶ Non in serico panno, sed puro linteo sacrificium consecretur altaris. C. XLVI.

Poly. l. 3. tit. 9. Ansel. l. 9. c. 2. Burch. l. 3. c. 99. Iuo par. 2. c. 134. Pann. l. 1. c. 162. *Mar. 15. Luc. 23.*

COnsulto † omnium statuimus, vt sacrificium altaris nõ in serico [a] panno, aut tincto quisquam celebrare præsumat: sed in puro [b] linteo ab episcopo consecrato, terreno [c] scilicet lino [d] procreato, atque cõtesto: sicut corpus Domini nostri Iesu Christi in sindone linea munda sepultum fuit.

Item ex sexta synodo, c. 32.

¶ A quibus fuerit tradita missarum celebratio. C. XLVII.

Gal. 1.

12 IAcobus [e] frater Domini secundum carnem, cui primũ credita est Hierosolymitana ecclesia, & Basilius Cæsariẽsis episcopus, cuius claritas per totum orbem circumfulsit, in [a] scripturis addiderunt nobis missæ celebrationem [f].

a ¶ In scripturis addiderunt. *Grece est.* ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ἡμῖν ἱερουργίαν παραδεδωκότες, οὕτω τελειοῦν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατος, καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκδεδώκασιν. *idest*, qui in scriptis tradiderunt nobis mysticum sacrificium; hoc modo in diuina liturgia sacrum poculum ex aqua, & vino conficiendum ediderunt. *Sed nihil mutatum est, tum ob glossam, tum quoniam collector de industria uidetur summatim retulisse. Abest autem hoc caput ab aliquot uetustis exemplaribus.*

Beda in Martyr. mens. Septemb. Concor. concil. Aurelian. 3. c. 14.

Item Telesphorus Papa VII. à Petro in epistola ad omnes, c. 2.

¶ Qua hora sunt missarum solemnia celebranda. C. XLVIII.

Poly. l. 3. tit. 25. Ansel. l. 7 c. 174. Bur. l. 3. c. 63. Iuo par. 2. c. 71. & par. 3. c. 65. Pann. l. 2. c. 40. *al. altissimis* *Mar. 15. Act. 2.*

13 NOcte [g] sancta natiuitatis Domini Saluatoris missas celebrent presbyteri; & hymnũ angelicũ in illis solẽniter decantẽt: quoniam & eadem nocte [h] ab Angelo pastoribus nuntiatus est. *& infra.* Et subito facta est cũ Angelo multitudo militiæ cælestis laudãtium Deũ, & dicẽtium, Gloria in excelsis Deo [i], & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Reliquis uero temporibus missarum celebrationes ante horam diei tertiam minime sunt celebrandæ: quia & eadẽ hora Dominus crucifixus [k] est; & super Apostolos Spiritus sanctus descendisse legitur.

Item ex concilio Africano, c. 8.

Cõcor. c. 29. cõcilii Carth. tertij

¶ Non nisi à ieiunis hominibus sacramenta celebrentur altaris. C. XLIX.

Ansel. l. 9. c. 3.

14 SAcramẽta altaris nõ nisi à ieiunis [l] hominibus celebrentur, excepto [m] uno die anniuersario; quo cæna Domini celebratur. Nã si aliquorum pomeridiano tempore defunctorum siue episcoporum, siue ceterorum commendatio facienda est; solis orationibus fiat: si illi, qui faciunt, iam pransi inueniantur.

Item ex concilio Cabilonensi.

¶ *Sic etiam citat Iuo, & Pannormia: Burchardus autem ex decretis Syluerii Papæ: Polycarpus ex Eusebio. Habetur in capitulis Theodulphi Aurelianensis episcopi. c. 39.*

¶ Ante missarum solennia circa horam nonam decantata, in Quadragesima comedere non licet. C. L.

Poly. ibidem. Bur. l. 13. c. 12. Iuo par. 4. c. 45. Pann. l. 2. c. 184.

15 SOlẽt plures, qui se ieiunare putãt, in quadragesima, mox ut signũ audierint ad horã nonã, comedere. Qui nullatenus ieiunare cre

g ¶ *Nocte.*] de celebritate missæ 7. c. adiũgit, ostendens quomodo à ieiunis cantandæ & audiendæ sunt, & quot in die, & qua hora sunt celebrandæ.

h ¶ *Nocte.*] tres missæ in die natalis Domini celebrantur. Vna ante diem, quæ significat tempus ante legẽ, quando eramus in tenebris. Secunda dum diescit: & significat tempus in lege, quãdo nondum plena agnitio Dei habebatur. Et tertia in die: & significat tempus gratiæ, quãdo iã plena cognitio habebat̃. Vnde versus:

Nocte prior sub lege sequens, in luce suprema.
Sub Noe, sub Dauid, sub cruce, sacra nota.

ADDITIO. Dicas, ꝙ communiter loquendo debet missa dici in die, & non in nocte: quia hoc sacramentũ ad tempus gratiæ pertinet, qđ per diem significatur, secũdum illud ad Ro. 13. Nox præcessit: dies autem appropinquauit, secundum Tho.

i ¶ *Gloria in excelsis Deo.*] hæc uerba dicta sunt ab Angelo: alia addidit Hilarius, vt j. ead. dist. de Hymnis.

k ¶ *Crucifixus.*] linguis, non manibus. supra, de pœn. dist. 1. periculose.

SAcramẽta altaris nõ.] Hæc est 14. pars dist. secundũ Ioan. de Fan.
CASVS. Dicit̃ in hoc cap. ꝙ missæ debẽt tantum à ieiunis celebrari, nisi in cena Domini. Vnde si oportet presbyterum pransum commendationem mortuorum facere, sine celebratione missæ debet hoc facere.

Iacobus instituit, & Basilius quædam addidit, qui longe post eũ fuit s. tẽpore Iuliani apostatæ B. Iid.

Missa triplex in natiuitate Domini potest cantari. Scilicet circa mediũ noctis: quo tempore Christus natus est, secundum H.

Ieiuno stomacho cõficiendum est.

Ieiunus qui dicitur.

3 Scilicet H. & Ro.

4 Potest dici, ꝙ istud uerb. excepto ponitur inclusiue: & est sensus excepto, i. accepto & computato inter alios dies qua si nullo die excepto. & est simile 23. q. 5. non est nostrum. 13. q. 1. Ebrõ. secundum H. & sic nõ corrigitur.

Solutio an possit fieri ante tempus.

b ¶ *Sed in puro.*] vt innocens & sine macula intelligatur.
c ¶ *Terreno.*] quia veram carnem mortalem & passibilem de corpore Virginis assumpsit. 23. dist. qui episcopus.
d ¶ *Lino.*] quod tunsionibus multis ad candorem deducitur. sic & Christus pressuris multis peruenit ad gloriam: ita & boni propter pressuras ad gloriam Domini veniunt. 1. q. 3. Saluator.
IAcobus frater Domini.] Hæc est 12. pars dist. in qua ponit à quibus missa fuit composita. Ioan. de Fan.
CASVS. istius cap. per se patet: & tractatur in his 7. capit de celebratione missæ, ostendens quòd à ieiunis, & qua ora, & quot in die sunt celebrandæ.
e ¶ *Iacobus.*] ideo dicitur frater, quia valde assimilabatur ei: vel quia fuit filius sororis matris Domini.
f ¶ *Celebrationem.*] id est, ordinẽ celebrandæ missæ [1]. verba enim quibus corpus Christi conficitur, ab ipso Domino sunt tradita, vt j. dist. proxima. quia corpus & sanguis. sed etiam post alij alia addiderunt ad decorem & solennitatem, vt 11. dist. ecclesiasticarum.

l ¶ *A ieiunis.*] ieiuni ergo debent conficere, vt hic: & baptizare, & chrismare in frõte, vt dist. 5. vt ieiuni. & sacramẽtũ calũniæ præstare. 22 q. 5. honestũ. & testimoniũ dicere, extra de test. placuit. & ordines cõferre, & accipere. 75. dist. qđ à patribus. Sed quãdo dicet̃ quis ieiunus? Pone, ꝙ comedo hodie: nec dormio per diẽ & per noctẽ: nũquid incipiẽte alio die sũ ieiunus? Dicũt quidã [3], ꝙ sic. arg. extra de tẽpo. or. litteras. aliàs sõnus diceretur soluere ieiuniũ, qđ nõ credo, sed dico ieiunium esse celebrata digestione. j. dist. 2. tribus.
m ¶ *Excepto.*] s. 7. q. 1. nihil. contra, j. dist. proxim. liquido. contra, j. dist. 5. vt episcopi. contra. sed derogatum est huic cap. per illa cap. & per contrariam consuetudinem, arg. s. dist. 4. §. leges [4].
SOlent.] Hæc est 15. pars secundum Ioannem de Fan.
CASVS. Quidã erãt se ieiunare putãtes, qui ĩ quadragesima statim audita Nona antequã diuinũ officiũ audirẽt, comedebãt: q nõ sũt credẽdi ieiunare, nã pri⁹ debẽt officiũ audire, & si uenire nõ possunt, expectata hora vespertina & cõpleta oratione sua comedant.

a *Si ante.*] sed nonne licitum est debitori ante tempus soluere pecuniam? plus enim soluit qui ante tempus soluit, vt insti. de act. §. plus autem. Respon. verum est quando dies adiectus est fauore debitoris, alias si fauore creditoris, ante tempus soluendo non liberatur, vt ff. de an leg. eum qui. Ioan.

Ad hoc ff. de uer. obli. eũ qui §. quoties. & l. ei q hoc, ff. de re iud. si intra. Archi.

IN IEIVNIIS.

Hæc est 16. pars dist. in qua probat quando Missæ sunt cantandæ. Ioan. de Fant.

CASVS. Iste §. cũ eo qui sequitur, patet ibi etiã est. §. in prima quoque. ibi addidit etiam Gratianus, quod in mane licite cantatur missa publica.

b *Vnde Leo.*] s. dist. 75. quod à patribus.

c *Item Gelasius.*] s. dist. 75. ordinationes.

d *Item Pelagius*] s. dist. 76. dilectionis tuæ.

N *Ecesse.*] CASVS. Sæpe contingebat, quod multi homines missa priuabantur, si tantũ vna missa & hora tertia celebraretur. & ideo quæsiuit Dioscorus Alexandrinus episcopus à Leone, vtrũ presbyter possit ei missam in mane celebrare? & respondet quòd sic.

e *Nisi.*] hoc nisi respicit illud uerbũ, priuet.

e *Nisi qui prima.*] j. dist. 2. tribus gradib⁹. s. ea. nocte. cõtra. in fi. sed illud abrogatum est j. dist. 2. tribus. Vel illud de solenni missa, hoc de priuata.

f *Epistolam.*] in qua hoc cap. continetur.

E *T hoc.*] CASVS. Quidam presbyter missam priuatam solebat cum tanta solennitate celebrare, quòd populus solenni missæ interesse nolebat: & ideo statuitur hic, quòd hoc fieri nõ debeat: sed omnes debent ad missam publicam uenire presbyteri & laici.

g *Peculiares.*] peculiares dicuntur priuatæ: ergo omnis missa, quæ priuata non est, publica dicenda est, ex quo publice & manifeste fit.

h *In publico.*] idest, solenniter.

† Scilicet uotiuæ, q. d. non publicæ, scilicet quæ celebrantur sine uocatiõe populi, sine pulsatione signorum, sicut est missa pro peccatis, uel sanctæ Mariæ: uel Apostolorum uel huiusmodi secundũ Hug.

dendi sunt, si ante[a] manducauerint, quàm vespertinum celebretur officium. Concurrendum est enim ad missas, & auditis missarum solennibus, & vespertinis officijs, & largitis eleemosynis ad cibum accedendum est. Si uero aliquis necessitate constrictus fuerit, ut ad missam uenire non ualeat; æstimata uespertina hora, completa oratione sua ieiunium soluat†.

† absoluere debet] or.

In ieiunijs etiam quattuor temporum circa vespertinas horas, in sabbato vero sancto circa noctis initium missarum solennia sunt celebranda. Vnde Leo[b] *episcopus* [*Quod à patribus nostris.*] *Item Gelasius*[c] [*Ordinationes presbyterorum.*] *Item Pelagius*[d] [*Dilectionis tuæ rescripta.*] *Require in tractatu ordinondorum. In prima quoque parte diei missarum solennia non incongrue celebrantur.*

s. dist. 75. s. dist. 76.

Vnde Leo Papa Dioscoro Alexandrino episcopo, epistola 79. al. 81. c. 2.

¶ Etiam prima parte diei missas celebrare licet. C. LI.

Burc. l. 3. c. 228. Iuo par. 2. c. 87. & par. 3. c. 268.

NEcesse est autem, ut quædam populi pars sua deuotione priuetur; si unius tantum missæ, more seruato, sacrificium offerre non possint; nisi[e] qui prima diei parte conuenerint. Studiose ergo dilectionem tuam, & familiariter admonemus; vt quod nostræ consuetudini ex forma paternæ traditionis insedit, tua quoque cura non negligat, ut per omnia nobis & fide, & actibus congruamus. Propter quod remeanti filio nostro Possidonio presbytero hanc ad fraternitatem tuam epistolam[f] dedimus perferendam: qui in nostris processionibus, atque actionibus† frequenter interfuit, & toties ad nos missus, quid in omnibus Apostolicæ[a] sedis auctoritas teneret, agnouit.

† al. ordinationibus

a Apostolicæ sedis.] *In epistola ipsa legitur*, quid in omnibus Apostolicæ auctoritatis teneremus. *Sed omnes Gratiani codices, & Iuo concordant.*

Item Augustinus†.

† al. Gregorius

¶ Missæ peculiares non sunt in publico cantandæ. C. LII.

Habetur in capitulis Theodulphi, c. ult. Poly. l. 3. tit. 16. Burch. l. 2. c. 54. Iuo p. 2. c. 119.

ET hoc attendendum est, vt missæ peculiares[g], quæ per dies solennes à sacerdotibus fiunt, non ita in publico[h] fiant, ut propter† eas populus à publicis missarum solennibus, quæ hora tertia canonice fiunt, abstrahatur. *& infra.* Sed sacerdotes[i], qui in circuitu urbis, aut in eadem urbe sunt, & populus in unum ad missarum publicam celebrationem conueniant[b], exceptis Deo sacratis feminis, quibus mos est ad publicũ nõ egredi, sed claustris monasterij cõtineri.

b Exceptis.] *Hæc usque ad finem addita sunt ex Theodulpho, Burchardo, & Iuone: apud quos possunt etiam legi alia, quæ post vers.* abstrahatur, *à Gratiano sunt omissa.*

Item Alexander secundus.

¶ Quot Missas in die sacerdoti celebrari licet. C. LIII.

Vide Valfridum Straboñe, c. 21 Iuo par. 2. c. 81.

17 SVfficit sacerdoti unam missam in die una celebrare: quia Christus[k] semel passus est, & totum mũdum redemit. Non modica res est unam missam facere: & ualde felix est, qui unã digne celebrare potest. Quidam tamẽ pro defunctis unam faciunt, & alteram[l] de die, si necesse fuerit. Qui uero pro pecunijs, aut adulationibus† sæcularium una die præsumũt plures facere missas; nõ æstimo euadere dãnationẽ.

† al. oblationibus

Item ex concilio Toletano 4. c. 12.

¶ Ex Saluatoris, & Apostolorũ docemur exemplo hymnos cãtare. C. LIIII.

Poly. l. 3. tit. 22.

18 DE hymnis[m] canendis, & Saluatoris, & Apostolorũ habemus

i *Sed sacerdotes.*] No. sacerdotes qui per vrbem sunt, ad solennem missam debere conuenire in maiori ecclesia. Vel potius is est sensus cap. scilicet vt in ciuitate & per totum episcopatum hora tertia & sacerdotes & populi conueniant ad publicas missas, quas sacerdotes eorum faciunt.

S *Vfficit.*] Hæc est 17. pars distin. secundum Ioan. de Fan. CASVS. Quærebatur quot missas in die possit presbyter celebrare. Et respondetur, quòd vnam: quia Christus semel tantum pro nobis passus est. Vel duas ex necessitate: sed non pro pecunia, vel adulatione, id est, gratia fauoris humani, vel laudis acquirẽdæ.

k *Quia Christus*] ergo non nisi semel debet celebrari: sed quia quotidie peccamus: ideo quotidie pro nobis Eucharistia immolatur mystice. j. dist. 2. vtrum.

Peccam⁹ quotidie.

l *Et alteram*] ergo etiam in necessitate non tres, ex quo dixit, alteram. arg. 31. q. 1. quomodo. extra de cele. mi. consuluisti. ergo adhuc remanet ieiunus post primam, cum possit iterum cantare aliã: arg. 7. q. 1. nihil. Quid ergo dices de uino vnde presbyter abluit digitos? non debet sumere illud si aliam vult cantare. extra de celebr. missa. ex parte, ubi euacuatur opinio, quę dicit, quòd quidquid sanguini Christi commiscetur, sanguis est. extra de consecr. eccles. quod in dubijs. Sed ibi vtrumque olim eiusdem substantiæ & vsiæ: non sic de vino misto sanguini. extra de celebratio. missarum, cum Marthæ. versic. quæsiuisti.

D *E hymnis.*] Hæc est 18. pars in qua probat, quòd hymni sunt authentici, & debent celebrari. Ioan. de Fant.

CASVS. Quidam reprehendebant hymnos ab Hilario & Ambrosio compositos, quia non erant in corpore canonum, nec erant de traditione Apostolorum. Sed contra illos probatur hic, quòd illi & alij sunt in ecclesia canendi. Primo exemplo Domini, & auctoritate Apostoli. Secundo quia in fine omnium psalmorum cantatur hymnus ab hominibus compositus, scilicet, Gloria patri &c. & illi hymno, qui est ab angelis decantatus nato Saluatore, quædam apposita sunt ab hominibus. Tertio quia Paulus præcepit ut in ecclesia fiant orationes & alia.

m *De hymnis canendis.*] de hymnis dicendis in missa vel extra, tribus cap. ostenditur.

CA-

CASVS. In 1. parte probat auctoritate Domini, & dicto Apostoli Pauli hymnos esse canendos. Secundo reprehenduntur quidam qui quosdam hymnos nolebant recipere, quia nō processerunt de scripturis sacrorum canonum, vel Apostolica traditione. Hymnus est laus Dei cum cantico.

dictiones de hymnis, ponunt pro accusatiuo: vel caret verbo. Arc.
c *Componuntur.*] à sanctis.
d *Obsecrationes.*] id est, orationes, quę fiūt ante & iuxta cōsecrationē vel quæ fiūt adiurādo: vt, per natiuitatē tuā libera nos Dñe.
e *Postulationes.*] id est, preces: vt ibi, Vt pacem & cōcordiam nobis dones, te rogamus audi nos.
f *Gratiarū actiones.*] vt cum dicimus, Benedicamus Domino.
g *Sicut ergo orationes.*] quæ fiunt in ipsa consecratione.

Et exemplū. Nam & ipse Dominus hymnū dixisse perhibetur Mattheo euāgelista attestante. [Et hymno a dicto exierunt in montem olueti.] Et Paulus apostolus ad Ephesios scribit dicens [Implemini spiritu sancto, loquentes vobis metipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus.] Et quia nonnulli hymni humano studio in laudem Dei, atque Apostolorum, & Martyrum triumphos compositi esse noscuntur, sicut hi, quos beatissimi doctores Hilarius, atque Ambrosius ediderunt, quos tamen quidam specialiter reprobant, pro eo, quòd de scripturis sanctorum canonum, vel Apostolica traditione non existūt; respuant ergo & illum hymnum ab hominibus compositum, quem quotidie publico, priuatoque officio in fine omnium psalmorum dicimus [Gloria, & honor patri, & filio, & spiritui sancto in sæcula sæculorum, Amen.] Nam & ille hymnus b, quem nato in carne Christo Angeli cecinerunt [Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.] & reliqua, quæ ibi sequuntur, ecclesiastici doctores composuerunt. Ergo nec ipsi in ecclesijs canendi sunt, quia in sanctarum scripturarum libris non inueniuntur? Componūtur c missæ, siue preces, vel orationes, seu commendationes, seu manus impositiones: ex quibus, si nulla decantentur in ecclesia, vacant officia omnia ecclesiastica. Admonet hæc fieri, atque hortatur Timotheum Apostolus dicens [Obsecro igitur primum fieri obsecrationes d, orationes, postulationes e, gratiarum actiones f pro omnibus hominibus, pro regibus, & pro omnibus, qui in sublimitate sunt.] Sicut ergo orationes g, ita & hymnos in laudem Dei compositos nullus nostrum vlterius improbet: sed pari modo in Gallicia, Hispaniaque celebrent, excōmunicatione plectendi, qui hymnum reijcere fuerint ausi.

Matt. 24. Ephe. 5. Luc. 2. 1. Tim. 2. al. octauus

Leo nonus †.

¶ In nouo testamento, qui hymni ab Angelis decantati inueniuntur. C. LV.

HI duo solummodo hymni ab Angelis in nouo testamento inueniuntur decantati, Alleluia, atque, Gloria in excelsis Deo. Quos pariter in Septuagesima intermittimus: quia peccato hominis veteris à conuentu angelicæ iubilationis expulsi in huius miseræ vitæ Babylonem, super flumina eius sedemus, & flemus; dum recordamur illius Sion; in qua Deum decet hymnus. Quòd nouem hebdomadibus alleluia intermittimus; non incongrue per nouem hebdomadas, nouem ordines angelorum accipimus: quorum h decimus i ordo per superbiam corruens, angelicum numerum minuit, & à felicitate k perturbauit. Qui condolentes suæ diminutionis & parem l ruinam sibi timentes, a perfecta laude creatoris fuere præpediti. Quorum reparationi, & consolationi consulens omnipotens Deus creator primū hominem de limo terræ formauit: qui sui generis m multiplicatione damna cælestis patriæ resarciret, atque angelorum gaudia suppleret, Qua spe angelicus chorus non † modicum lætatus est. Nec mirum, si ex lapsu n ipsius hominis fuit perturbatus o. Vnde nouem ordinum concentus in laudem Dei creatoris permansit imperfectus: donec in Christo resurgente resurrexit p lapsus ille protoplastus. Ibi augmento sui collegij, & spe meliori angelicus exercitus gauisus in nouum alleluia consurrexit totus, & in eo perstat deuotus. Quem & nos pro modulo nostro imitātes, à Septuagesima, quādo lapsus protoplasti in ecclesia recitatur, Alleluia nouem hebdomadibus intermittimus, scilicet vsque in Pascha: vbi Christus resurgens à mortuis tristitiam nostrā in gaudium vertit, & alleluia nobis reddit.

Apoc. 19. Lu. 2. Ps. 136. Ps. 64. Esa. 14. Apoc. 12. Gen. 2. † al. admodū lętatus

¶ Et ibi, Requiē æternā dona eis Domine, &c. secūdū L. qui ita dicit J. di stin. 2. vtrū.

¶ duo solummodo.] CASVS. Quęsitum fuit à Leone, quare isti duo hymni, scilicet, Gloria i excelsis, & Alleluia: non cantantur in Septuagesima? Et respondet, quia tunc primi hominis lapsus legitur in ecclesia, per cui9 peccatū humanū gen9 est expulsū à conuentu angelicę iubilationis. His autē ix hebdomadib9 tacent ad significādū q. ix. ordines angelorū propter casū decimi ordinis sūt ppediti a laude Dei, & a felicitate turbati: ad cui9 decimi reformationē Deus formauit hominē: sed homo statum cecidit. sed postea Christo resurgēte humanū gen9 fuit reparatū: & tūc angelicus chorus est valde lętat.
h ¶ *Quorū*] nomē decimi ordinis nō habem9 a.
i ¶ *Decimus.*] nō q; decimus cecidit: sed tot qsufficiebant ad decimū ordinem perficiēdum.
k ¶ *A felicitate.*] significauit statum hominū perturbandum, cū possit & debeat timere casū suū, vidēs ruinā maiorū & firmiorum. de pæ. dist. 2. c. principiū.
l ¶ *Et parē.*] de pę. dist. 2. c. principium inquit. ver. omnis lapis.
m ¶ *Sui generis.*] quia homines loco ipsorū restituūtur: de quibus tot assumēdi sunt quot remāserūt: iuxta illud in s. Deuter. in cātico Mosi. Statuit terminos populorū iuxta numerū angelorū Dei. Sed hic videt haberi q; tot ascēdēt ad gloriā, quot ceciderūt, & non plures b.
n ¶ *Si ex lapsu.*] per inobedientiam, vt 3. dist. 34. quorundam.
o ¶ *Perturbatus.*] more humano loquit. argu. 24 q. 1. odi.
p ¶ *Resurrexit.*] prolapsus de limmo inferni.

a Subaudi nec habere possum9, cū non fuerint nisi nouem.

Tot ascendēt ad gloriam quot ceciderunt.

b Dicit Isidorus in lib. officiorum, bonorū Angelorum numerus qui post ruinam Angelorum malorū diminutus est, ex numero electorum hominum supplebitur, qui numerus soli Deo cognit9 est, vt libro 20. c. Angelorum nomen

Item Nicolaus Papa Rodulpho archiepiscopo Bituricensi.

¶ In cœna Domini, Gloria in excelsis, decantetur. C. LVI.

PORRO, Gloria in excelsis Deo, ab episcopis q in cœna Domini inter missarū solēnia more nostro dicenda est. Pallio vero Apostolico a r eadē f die vti est illis licitū, quibus est ab Apostolica sede permissum.

Iuo par. 5. c. 20.

a *Apostolico.*] Vox illa abest ab aliquot Vaticanis codicibus: Iuo tamen habet.

a ¶ *Et hymno.*] id est, benedictione data post cibū: quę hymn9 hic appellatur: quem omnes clerici facere debent, vt 3. dist. 44. c. vlt. §. edent pauperes, & saturabuntur, &c.
ADDITIO. Pone hymnum, qui dicitur post missam. Archid.
b ¶ *Ille hymnus.*] supple respuatur.
ADDITIO. Id est, debet respui scēdū eos. H. alij dicunt q; istæ

PORRO gloria.] CASVS Dicit hic q; episcopi i cœna Domini cum chrisma cōficiūt, debēt dicere, Gloria i excelsis Deo: & ea die inter missarū solēnia debēt vti pallio sibi ab Apostolica sede cōcesso.
q ¶ *Ab episcopis.*] quia chrisma conficiunt: nō autē à presbyteris.
r ¶ *Apostolico.*] id est, à solo Apostolico concesso.
f ¶ *Eadem die.*] inter missarum solennia, vt 3. dist. 100. pallium.

NVllus episcopus.] Hæc est 19. pars dist. secundum Ioan. de Fan. CASVS. Ostensum est supra quo ordine, quaue celebritate sit missa cantanda. Nunc ostenditur qua deuotione sit dicenda. Dicitur ergo hic, quòd nullus episcop⁹ presbyter vel diaconus ad celebrandam missam debet introire cum baculo ad altare, nec ibi stare capite velato: & qui missam incipit, debet perficere, nisi impediat graui necessitate; & q̃ ꝯfecerit à Christi corpore suspendatur.

a ¶ *Nullus episcopus.*] qua deuotione sit dicẽda missa & audiẽda, ostendit 13. cap.

b ¶ *Præsumat.*] mitram tamen & baculũ debet habere episcopus cum prædicat. ar. dist. 45. disciplina. quia tunc allegat causã Dei apud populum. vt dicto cap. disciplina[1].

Episcopus p̃dicãs habeat mitram & baculum.

[1] Respicit p̃cedens c. disciplina. iuxta fi. & hæc etiam fuit sẽtentia Hu. prout hic satisno. Archi.

c ¶ *Cum baculo.*] ar. q̃ nõ debet promoueri in presbyterũ qui sine baculo non potest sustentari ĩ altari: vt dixim⁹ s̃. 55. d. si quis ĩ ĩfirmitate.

d ¶ *Aut velato capite.*] s̃. 33. q. 5. mulier. & cap. hæc imago.

e ¶ *Passio.*] s̃. 7. q. 1. illud. & c. nihil.

f ¶ *Recedere.*] nisi in casu cum videret puerum sine baptismo moriẽtẽ. dũ est etiam ad altare, cõsulo vt baptizet. arg. 86. dist. pasce.

g ¶ *Si quis.*] de hac materia notaui 7. q. 1. nihil. & c. illud.

EPiscop⁹.] Hęc est 20 pars dist. in qua ꝓbat magister, quòd sol⁹ sacerdos non debet officia celebrare. Io. de Fã. CASVS. Dicitur hic quòd episcopus ĩ missa debet secũ habere presbyteros ex vtroq; latere & diaconos & subdiaconos & minores clericos ante & retro, qui debeant eum custodire, & sacrificio consentire, & cõmunicare peracta cõsecratione iubemus.

h ¶ *Qui oculi.*] supra dist. 93. diaconi.

¶ *Omnes.*] quotidie, vel omnes generaliter, ter ĩ anno: vt j. ea. dist. 2. peracta & cap. omnis homo, &c.

IVbemus.] CASVS. Probatur hic auctoritate Apostoli, q̃ quãuis ad innocentiam sola conscientia sufficiat, tamẽ propter maleuolos debet episcopus secũ habere presbyteros testes & diaconos ĩ omni loco.

a ¶ *Consciẽtia.*] arg. q̃ nõ sẽper cõsciẽtia sufficit: sed fama est necessaria. arg. 12. q. 2. quattuor. & 12. q. 1. nolo. qđ verum est cum quis habitat tantum cum bonis, vel etiam cum malis, qui parati sũt imitari.

Conscientia sola non sufficit.

l ¶ *Maleuolos.*] s̃. 11. q. 3. sanctis. cõtra. sed illud cũ mali parati sũt reprehendere, non imitari 2. 43. dist. scimus.

HOc quoque statutum.] CASVS. Dicitur ĩ hoc c. q̃ p̃sbyter nõ debet cãtare missã nisi sint duo ibi præsentes. Nã cũ presbyter dicat, Dominus vobiscũ: & orate pro me: apparet q̃ plures debent missæ interesse. Quæ autẽ sequũtur vsq; ad capitulũ omne plana sunt: & ea omnia per te faciliter formare poteris: & qđ dicitur in illo ca. missas. *confundantur*, id est, *grauiter corripiãtur*. Quod autem dicitur in illo ca. episcopus nullum. hodie non tenet, cum non sit participandum cum excommunicatis.

Item Zacharias[a] *Papa in synodo Romana, c. 13. & 14.*

a ¶ Zacharias.] *Antea legebatur,* Macarius. *Emendatum est ex aliquot vetustis codicibus, & ceteris collectoribus. Et caput ipsum habetur in concilio manuscripto Zacharia.*

¶ Cum baculo, aut capite velato ad celebrandum missarum solennia clericus non ingrediatur. C. LVII.

19 NVllus episcopus[a], presbyter, aut diaconus ad solẽnia missarũ celebrãda præsumat[b] cum baculo[c] introire, aut velato[d] capite altario Dei assistere: quoniam & Apostolus prohibet viros velato capite orare in ecclesia: & qui temere præsumpserit, communione priuetur. Cum vero ingressus fuerit episcopus, aut presbyter ad missarum solennia celebranda; nisi passio[e] aliqua interuenerit; nullo modo audeat data oratione recedere[f], vt ab alio episcopo, vel presbytero missarum solennia suppleantur: sed qui initium ponit; suppleat vsque in finẽ; quia scriptũ est [qui perseuerauerit vsq; in finẽ: hic saluus erit.] Si quis[g] vero præsũpserit præter quod posuimus, agere: à sacro corpore, & sanguine Domini nostri Iesu Christi sit suspensus.

Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 3. c. 230 & 231. Iuo par. 3. c. 271 & 272. 1. Cor 11. Syn. c. 14. Matt. 10.

[*Item ex decretis Soteris Papæ.*]

PALEA. C. LVIII.

VT illud diuini oraculi singuli præcaueant, quo scribitur [væ soli, quia cum ceciderit, non habet subleuantem;] summopere verendum nobis est, atque cauendum, ne horis illis, atque temporibus, quibus Deo psallitur, vel sacrificatur; vnicuique diuinis singulariter officijs insistenti perniciosa passio, vel corporis quælibet inualitudo † occurrat; quæ aut corpus subito subrui faciat, aut mentẽ alienatione, vel terrore confundat. Pro huiusmodi ergo casibus præcauentes, necessarium duximus instituere; vt vbi temporis, vel loci, siue cleri copia suffragatur, habeat quisque canens Deo, atque sacrificans post se vicini solaminis adiutorem: vt, si aliquo casu ille, qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram elisus; à tergo semper habeat, qui eius vicem exequatur intrepidus: & officium inceptum adimpleat.

7 q. 1. illud. ĩ cõcilio Toleta. 11. c. 14. Burch. l. 3. c. 73. Iuo par. 2. cap. 126. † al. valetudo

Item Anacletus Iesu Christi seruus omnibus episcopis, epist. 1.

¶ Quot testes episcopus sacrificans secum habere debeat. C. LIX.

20 EPiscopus Deo sacrificãs testes secũ habeat, & plures, quàm alius sacerdos: sicut enim maioris honoris gradu fruitur; sic maioris testimonij incremento indiget. In solennioribus quippe diebus aut septem, aut quinque, aut tres diaconos, qui oculi[h] eius dicuntur; & subdiaconos, atque reliquos ministros secum habeat: qui sacris induti vestimentis à fronte, & à tergo; & presbyteri è regione dextra læuaque, contrito corde, & humiliato spiritu, ac prono stent vultu, custodientes eum à maleuolis hominibus; & consensum eius prebeant † sacrificio. Peracta autem consecratione omnes[i] communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus.

Polyc. l. 4 tit. 12. Anl. l. 6. c. 138. Burch. l. 3. c. 71. Iuo par. 2. c. 67. † al prebentes

Item Lucius Papa episcopis Galliæ, & Hispaniæ, c. 1.

¶ Episcopi sine religiosis testibus, Domini sacramenta non conficiant. C. LX.

IVbemus[β] Apostolica auctoritate, vt semper testes vobiscum sacerdotes, & Leuitas † habeatis. Et licet conscientia[k] propria sufficere possit; tamen propter maleuolos[l] iuxta Apostolum, etiam testimonium vos oportet habere bonum ab his, qui foris sunt: quoniam & in hac sancta sede constitutum habemus, vt duo presbyteri, & tres diaconi in omni loco episcopum non deserant propter testimonium ecclesiasticum.

Polyc. l. 4. ti. 13. Anl. l. 6 c. 140. † al. diaconos 1. Tim. 3.

β ¶ Iubemus Apostolica.] *In epistola ipsa sic legitur* Propter tales, fratres hortamur vos, sicut in hac sancta ecclesia constitutum habemus, vt semper, &c.

Item Soter † Papa.

† al. Anacletus

¶ Nisi duobus præsentibus, presbyter missam celebrare non præsumat. C. LXI.

HOc quoque statutum est, vt nullus presbyterorum missarũ solen-

Polyc. 4 tit. 31. Anl. lib. 7 cap. 136.

a ¶ *Nisi duobus.*] pluralis enim locutio, duorum numero est cōtenta, vt 4.q.3.§.item in criminali.vers.vbi numerus. Nūquid necessariū est, vt sint duo clerici: aut nūquid duo laici: vel vnus clericus, alter laicus, aut alter masculus, & alter femina sufficerent? Satis videtur, q̄ debent esse duo clerici.arg.contra quia & populus respōdet, amen: vt supra.38.dist.sedulo. Sed hoc respicit consuetudinem alicuius loci.

b ¶ *Ipse tertius.*] adeo inhærent quidā 1 verbis istius cap. q̄ dicunt q̄ ipse non celebraret nisi duos haberet. Alij 2 dicunt vnum sufficere.arg.extra de fi.presbyter.proposuit.7.q.1.illud. & extra de vi. & honesta. cleric. vt quisque.immo & inclusus missam solus cantare potest, hoc intellige vbi cleri copia nō suffragatur. alias secus: vt extra de verb. sign. q̄ siuit. & ecclesiæ loquitur p̄sbyter in plurali.

c ¶ *Dominus vobiscum.*] hoc Dominus vobiscū, sūptū est ex vete. testa.sic.n.legitur Booz salutasse messores suos. Illud aūt, & cū spiritu tuo: sumptū est ex epistola Pauli ad Timotheū. Episcopus etiā cū primo salutat populū, nō dicit: Dn̄s vobiscū: sed Pax vobis: quia hæc fuit prima uox Chr̄i ad discipulos post resurrectionē ergo vt se ostendat vicarium Christi, ideo sic dicit. post vero dicit: Dn̄s vobiscum. vt sic ostendatur esse de numero aliorū sacerdotū. Hic ergo habes Dn̄s vobiscum. alibi amē. 38. dist. sedulo alibi, De⁹ in adiutorium. 7.q.1.§. cū ergo. alibi, Kyrie eleisō. Pater noster. 11.q.3. cū aliquis. habes & alibi, Nunc dimittis, &c. Luc. 2. Item alibi, Benedicamus, &c. Danielis 3.

Dominus uobiscum unde sumitur.

Pax uobis, dicitur primo ab episcopo. Nota, q̄ septem uicibus populus salutatur in missa, quatenus ex cuius septē uitijs capitalibus suscipiant gratiā septiformem secundū Inno.

Burch.l.3.c.74. Iuo p. 2.c.127. Pann.l.1.c.159.

nia celebrare præsumat, nisi duobus [a] præsentibus, sibique respondentibus ipse tertius [b] habeatur: quia cum pluraliter ab eo dicitur, [Dominus vobiscum [c],] & illud in secretis [orate pro me;] aptissime conuenit, ut ipsius respondeatur salutationi.

¶ *Burchardus etiam & Iuo citant ex decretis Soteris Papæ. Et in Micrologo, c. 2. scribitur fuisse id ab Anacleto, & Sotere statutum. Similem sententiam Burchardus lib. 3.c.68. refert ex concilio Nannetensi c.30. Fere autem idem habetur in Moguntino primo, c.43.*

& in conc. Antioch. c. 2.

Item ex canone Apostolorum 10.

¶ Communione priuentur, qui vsque ad finem missarum solennia non audierint. C. LXII.

Poly. l.3. tit.16. Burch.l.2.c.67. Iuo p.6. c.163.

21 OMnes fideles, qui cōueniunt in solēnitatibus α sacris ad ecclesiam, & scripturas Apostolorū, & Euangelium audiant β. Qui autem non perseuerant [d] in oratione, usque dum missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt [e]; velut inquietudines ecclesiæ commouentes conuenit communione priuari.

α ¶ In solennitatibus sacris.] *In tomis conciliorum ad marginem priscæ uersionis sunt hæc eadem uerba, quæ hic apud Gratianum, & Burchardum, & Iuonem, & in Polycarpo. Græce est absolute* τοὺς εἰσιόντας *idest*, qui ingrediuntur, *& ita in codice canonum, nimirum ex uersione Dionysij.*

β ¶ Audiant. Qui autem.] *Ita in eodem margine, & in Polycarpo. Sed Burchardus, & Iuo propius ad uerba græca;* audiunt, non autem perseuerant.

Item ex concilio Carthaginensi 4.c.24.

¶ De eodem. C. LXIII.

Burc l.2. c.66. Iuo p.6. c.162.

SAcerdote uerbum in ecclesia faciente, qui egressus [f] de auditorio fuerit; excommunicetur.

Item ex concilio Agathensi, c.47.

¶ Die Dominico missas ex integro sæculares audire debent. C. LXIIII.

† al. tenere

MIssas die Dominico sęcularibus totas audire † speciali ordine prę cipimus [g]: ita, vt ante benedictionem sacerdotis egredi populus nō præsumat. Quod si fecerint, ab episcopo publice cōfundantur.

Item ex concilio Aurelianensi primo, c.28.

¶ Populus non ante discedat, quàm missa ex integro celebretur. C. LXV.

Burc.l.3.c.29. Iuo par.3.c.34.

CVm ad celebrandas missas in Dei nomine conuenitur; populus non ante discedat, quàm missæ solennitas compleatur, & ubi episcopus non fuerit, benedictionem [h] accipiat sacerdotis.

Item ex concilio Carthaginensi, 4.c.88.

¶ Excommunicetur, qui prætermisso ecclesiæ conuentu ad spectacula vadit. C. LXVI.

Iuo par.4. c. 8.

QVi die solenni, prætermisso solenni ecclesiæ conuentu ad spectacula uadit; excommunicetur.

Item ex concilio Carthaginensi 4.c.84.

¶ Vsque ad missam catechumenorum nullus ecclesiam ingredi prohibeatur. C. LXVII.

Burc.l.3.c.28. Iuo par.3.c.33. Pann.l.2.c.41.

22 EPiscopus nullū prohibeat [i] ingredi ecclesiam, & audire uerbū Dei, siue gentilem, siue hæreticum, siue Iudæū, vsque ad missam catechumenorum.

Item Anastasius episcopus episcopis Germaniæ, & Burgūdiæ, epist.1.c.1.

¶ Euangelia nō sedendo, sed stādo audire debemus. C. LXVIII.

Burc. l.3. c.103. Iuo p.2.c.138. & par.6.c.93.

23 APostolica auctoritate mandamus, dū sancta Euāgelia in ecclesia recitātur, vt sacerdotes, & ceteri omnes præsentes, nō sedētes, sed uenerabiliter curui α, in conspectu Euangelij stātes Dominica uer

O ¶ *Mnes.*] Hæc est 21. pars dist. in qua p̄bat, q̄ totā missā populus audire debet. Qui autem ex contēptu recusauerit, excōmunicabitur. Et hoc probat per 5. canones. Ioan. de Fan.

d ¶ *Non perseuerāt.*] ex consuetudine vel superstitiose. Et est si. nam in vanum currit qui non perseuerat vsque in finē cursus, vt de pæn. dist. 3. incassum. & est si. s. 11.q.3. certum.

e ¶ *Percipiunt.*] tempore deputato.

f ¶ *SAcerdote.*] ¶ *Qui egressus.*] quasi minus litteratū cōtēnens, vt s. 38. dist. sedulo.

g ¶ *MIssas.*] ¶ *Præcipimus.*] hoc dico præceptum esse. unde cōtra præceptum faciunt qui diebus Dominicis non audiunt missam, nisi aliqua necessitas cogat: sicut & corp⁹ Christi accipitur ter in anno. j. dist. 2. etsi non frequentius.

Missa in die Dominico est de præcepto.

h ¶ *CVm ad celebrandas.*] ¶ *Benedictionem.*] s. 26.q.6. ministrare. cōtra. Solū ibi solēnis bn̄o quæ ante missæ consūmationē à solis pōtificibus celebrat, inhibetur presbyteris: hic autē post consecrationē cuilibet sacerdoti populū benedicere permittitur. sed & præsēte episcopo nec benedicere volente sacerdos benedicet si celebrauit missam, vt not. 95. dist. ecce.

E ¶ *Piscopus.*] Hæc est 22. pars dist. secundum Ioan.

i ¶ *Prohibeat.*] s. 21. dist. cleros. in fine. contra. j. dist. 4. eos. contra. 11. q.3. excommunicatos 3. Sed dic vt solui s. 35. q.3. de incestis. nam hic de hæretico non præciso loquitur, ibi de eo qui sequitur hæresim iam damnatam. H. dicit hoc abrogatum 4 esse. vel loquitur de illis de quorum correctione est spes aliqua, vt j. dist. 4. Iudæi. aliud est si venirent causa subsannandi vel deridendi.

A ¶ *Postolica.*] Hæc est 23. pars dist. secundum Ioan. de Fant.

3 Idē contra 34.q.3. c. clerici. 25. dist. perlectis. in princ. 1.q.1. non liceat.

4 Ad hoc s. 1.q.1. nō liceat clericis. ubi de hoc. Idē not. 25. dist. c.1. Ars.

a ¶ *Ado-*

a Adorent.] id eſt, venerentur.

Omnis Chriſtianus.] Hæc eſt 24. pars diſt. ſecundũ Ioan. de Fan. CASVS. Probatur in hoc cap. auctoritate Moyſi, & ſanctorũ patrum conſuetudine, ꝙ Chriſtiani debent aliquid offerre in miſſa. Primo. n. debemus ad Chriſtum confugere: ſed quidam præpoſtere prius quærũt conſilium humanum, & poſtea diuinum.

b Vacuus.] bonis operibus, vel ad litteram. & eſt conſilium in diebus priuatis ſcilicet: ſed in dieb⁹ feſtiuis præceptũ: & ita videtur ꝙ oblationes ſint ex debito exigendæ. & ad eas dandas parochiani ſunt cogendi. arg. 16. q. 1. ſtatuimus. arg. contra 12. q. 1. duo. Sed credo ꝙ ſi ſacerdos pauper eſt, poteſt eis diuina officia ſubtrahere niſi dẽt[1] ei oblationes: vt extra de ſimo. cum ſit. 12. q. 2. charitatem. ADDITIO. Bene dicit Credo, ſecundũ Lauren. cuius fuit iſta glo. tota. & idẽ ſentit Hug. qui dicit ꝙ non credit, ꝙ oblationes, quæ uoluntarie uel ex deuotione fiunt in feſtiuis diebus, ſint debitæ: vel poſſint de iure peti: & idẽ ſẽtit frater Ray. Arch.

Oblationes an ſint debitæ à parochianis.

[1] Hoc ſane intellige, & dic vt plene not. Hu. in ſumma ꝗ paroch. §. in quibus. ver. in tertia vero quę, & c vbi ſatis not. de materia hu i⁹ glo. & quomodo hoc ca. intelligi debet, ſ. de ſolẽnibus feſtiuitatibus locorum. Arch.

c In collectis.] quas faciebant ſancti patres ꝓ recipiẽdis pauperibus.

d Eſt confugiendum.] orando, non tentando, & ita non eſt cõtra. 22. q. 2. quæritur.

Vado autem.] Hæc eſt 25. pars diſt. ſecundum Ioan. de Fan. CASVS. Dicitur hic quòd in ratione debet homo cogitare de Deo tantum. vnde cum presbyter dicit, Surſum corda, populus reſpondet, Habemus ad Dominũ. & hoc fit ad notandum ꝙ tunc tantum de Deo debemus cogitare, & de his quæ ſpectant ad ſalutem, vt diabolus excludatur.

e Cogitet.] nam hoc genus mendacij eſſet. 22. q. 5. cauete.

Nuenimus.] Hæc eſt 26. pars di. ſecũdũ H. CASVS. iſtius ca. i quo dicit quòd ix. ſunt præfationes, decima tamen poſtea addita eſt, vt 70. diſt. ſanctorum. Catalogo, id eſt, ordine eccleſiaſtico, vel numero, uel computatione.

Viſum præterea.] Hæc eſt 27. pars diſt. ſecundum Ioan. de Fant. CASVS. Probatur in hoc c. auctoritate Au. quòd pro defunctis nominibus tacitis in miſſa & alijs precibus debet orari omni die, ſicut & pro uiuentibus oratur quotidie, vt pro eis oret mater eccleſia, quibus deſunt preces parentum.

ba intente audiant, & fideliter adorent[a].

a Curui.] *Sic in originali, & apud Iuonem par. 6 c. 93. ſed apud eumdem par. 2. c. 138. & apud Burchardum uex iſta non habetur.*

Item Gregorius VII. in ſynodo Rom. habita an. Dom. 1078. c. 13.

Ad miſſarum ſolennia ſemper aliquid eſt offerendum. C. LXIX.

24 OMnis Chriſtianus procuret ad miſſarum ſolennia aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriam, quod Deus per Moyſem dixit [Non apparebis in cõſpectu meo uacuus[b].] Etenim in collectis[c] ſanctorum patrum liquido apparet, quòd omnes Chriſtiani offerre aliquid Deo ex vſu ſanctorum patrum debent. Ad ipſum β enim prius eſt cõfugiendum[d], qui noſtræ curare poſſit animæ paſſiones. Verum homines præpoſtero ordine ante ſibi opem ab hominibus accerſunt. Vbi autem humana ſubſidia defecerint, tunc opinantur diuini poſtulandam fauoris gratiam.

Poly. l. 3. tit. 16. Anſel. l. 5. c. 40. Exo. 24.

β Ad ipsũ.] *Hinc vſq; ad finẽ capitis nõ habẽtur ibi apud Gregoriũ, neq; apud Anſelmũ, aut Poly.*

Item Cyprianus ſermone 6. de oratione Dominica.

Quare [ſurſum corda] in præfatione dicitur. C. LXX.

25 QVando autem ſtamus ad orationem, fratres dilectiſſimi; uigilare, & incũbere ad preces toto corde debemus: cogitatio omnis carnalis, & ſæcularis abſcedat: nec quidquam tunc animus, quàm id ſolum cogitet[e], quod precatur. Ideo & ſacerdos ante orationem præfatione præmiſſa parat fratrum mentes dicendo [ſurſum corda,] vt dum reſpondet plebs [habemus ad Dominum] admoneatur nihil ſe aliud, quàm Dominum cogitare debere. Claudatur contra aduerſarium pectus, & ſoli Deo pateat, nec ad ſe hoſtem Dei, tempore orationis adire patiatur.

Pelagius II. Romanæ eccleſiæ, & Apoſtolicæ ſedis epiſcopus vniuerſis Germaniarum, atque Galliarum epiſcopis.

Quæ præfationes in miſſa ſunt cantandæ. C. LXXI.

26 INuenimus[f] has nouem[g] præfationes in ſacro catalogo tãtummodo recipiendas, quas longa retro uetuſtas in Romana eccleſia hactenus ſeruauit, id eſt, unam[h] in albis Paſchalibus, aliam de Aſcenſione[i] Domini, tertiam[k] de Pentecoſte, quartam[l] de Natali Domini, quintam[m] de Apparitione Domini, ſextam[n] de Apoſtolis, ſeptimam[o] de ſancta Trinitate, octauam[p] de Cruce, nonam[q] de ieiunio in Quadrageſima tantummodo dicendam. Has præfationes tenet, & cuſtodit ſancta Romana eccleſia: has tenendas uobis mandamus.

Poly. l. 3. tit. 20. Anſel. l. 7. c. 111. Bur. l. 3. c. 69. Iuo par. 2. c. 77. Pann. l. 1. c. 158.

Item ex concilio Cabilonenſi ſecundo, c. 39.

In omnibus miſſarum ſolennibus pro defunctis oratio fiat. C. LXXII.

27 VIſum prætereà[r] nobis eſt, vt in omnibus miſſarum ſolennibus pro defunctorum ſpiritibus loco competenti[s] Dominus deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur[t], qua non pro uiuentibus, & pro quibuslibet neceſſitatibus Dominus deprecetur; ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in miſſarum ſolennibus fundantur. Antiquitus igitur hunc morem ſancta tenet eccleſia, vt & in miſſarum ſolennibus, & in aliis precibus Domino ſpiritus quieſcentium commendet: dicente beato Auguſtino [non ſunt prætermittendæ ſupplicationes pro ſpiritibus defunctorum: quas faciendas pro omnibus in Chriſtiana, & catholica ſocietate laudamus[a]. Defunctorum[u] etiam tacitis[x] nominibus eorum, quos ſub generali[y] commemoratione[z] ſuſce-

Burc. l. 3. c. 64. Iuo par. 3. c. 66.

13. q. 2. non exiſtimemus.

in lib. de cura ꝓ mortuis agenda, c. 4.

f Inuenimus.] quot ſunt canonicæ præfationes, oſtendit[2].

g Nouem.] addita eſt & decima, ut diſt. 70. ſanctorum canonum. ſcilicet æquum, & ſalutare.

h Vnam.] & te quidem omni tempore.

i Aliam de Aſcenſione.] qui poſt reſurrectionem ſuam.

k Tertiam.] qui aſcendens ſuper omnes cælos.

l Quartam.] quia per incarnati uerbi myſterium.

m Quintam.] quia cum vnigenitus tuus.

n Sextam.] & te ſuppliciter exorare.

o Septimam.] quia cum unigenito filio tuo, & ſpiritu ſancto.

p Octauam.] qui ſalutem humani generis.

q Nonam.] qui corporali ieiunio uitia comprimis.

[2] Et hoc ideo quia in cap. præced. facta erat mẽtio de præfatiõe cui ſemper præmittitur, ſurſum corda.

r Viſum preterea.] Not. in omni miſſa memoriam & orationem eſſe faciendam pro defunctis. iſtud oſtendit duobus capitulis.

ſ Loco competenti.] id eſt, in ſecreta miſſæ.

t Excipitur.] excipitur ſexta feria ante Paſcha: in qua ſecundum ordinem Romanum non conficitur: ſed oblatio præcedentis diei cum vino ſumitur: & excipitur etiam ſabbatum ſequens: quia potius refertur ad Dominicam ſequentem. j. diſt. 3. ſabbato.

u Defunctorum.] id eſt, pro ſpiritibus defunctorum.

x Etiam tacitis nominibus.] in ſecreta.

y Sub generali.] fit pro omnibus ſimul, & prodeſt cuilibet ac ſi ſpecialiter pro eo fieret. de conſecra. diſt. 5. non mediocriter.

z Commemoratione ſuſcepit eccleſia.] ſupple non ſunt prætermittendæ ſupplicationes.

z Pia

a ¶ *Pia matre communi*] idest, ecclesia tota.

DE *nominibus.*] CASVS. Decentius episcopus quærebat à Papa vtrũ in secreta Missæ illorum nomina debeant recitari à presbytero, pro quibus vult sacrificia offerre. Respõdet Papa superfluum esse vt eius nomen recitet pro quo hostia nondũ est oblata. *De*

pit ecclesia: vt quibus ad ista desunt parentes, aut filij, aut quicumque cognati, vel amici, ab vna eis exhibeantur pia matre communi [a].

a ¶ Laudamus.] *Apud collectores sunt nonnulla varietates. B. Augustinus (à quo parum variat & concilium, & Amalarius libro 4 c. 42) sic habet:* quas faciendas pro omnibus in Christiana, & catholica societate defunctis, etiam tacitis nominibus quorumque, sub generali commemoratione suscepit ecclesia. *Ceterum glossa fecit, ne mutaretur.*

Item Innocentius episcopus vrbis Romæ Decentio Eugubino, epist. 1. c. 2.

¶ Ante preces non sunt à sacerdote nomina recitanda. C. LXXIII.

DE nominibus recitandis [b], antequam [c] precem sacerdos faciat, atque eorum oblationes, quorum nomina recitanda sunt, oratione sua commendet, quàm superfluum sit, & ipse pro tua prudentia recognoscis: vt cuius hostiam nec dum Deo offeras, eius ante nomen insinues [d]: quamuis [e] illi incognitum sit nihil.

Item Alexander vrbis Romanæ episcopus orthodoxis omnibus epistola prima, c. 4.

DISTINCTIO SECVNDA.

¶ Panis, & vinum, & aqua in sacramentis sunt offerenda. C. I.

Poly. l. 3. tit. 9. Ansl. l. 9. c. 1. Burch. l. 5. c. 5. Iuo par. 2. c. 15. & 68.

IN sacramentorũ [f] oblationibus [g], quæ inter Missarum solennia Domino offeruntur, passio Domini miscenda est: vt eius, cuius corpus & sanguis conficitur, passio celebretur: ita vt repulsis opinionibus superstitionum panis tantum, & vinum aqua permistum in sacrificium [†] offerantur. Non enim debet (vt à patribus accepimus, & ipsa ratio docet) in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrumque permistum: quia vtrumque [h] ex latere eius in passione sua profluxisse legitur.

† *al. sacrificio*

¶ *Locupletatum est caput hoc ex originali, & ceteris collectoribus præter Anselmum, qui habet, vt antea Gratianus habebat.*

Item Cyprianus lib. 2. epist. 2. Cæcilio fratri salutem.

b ¶ *De nominibus recitandis.*] populo. connumerare possumus ergo eorũ nomina recitando. sed in Missa vel oratione aliqua Missæ vel in secreta specialiter nomina eorũ exprimere nõ debemus.

c ¶ *Antequam.*] nec ante, nec post.

d ¶ *Insinues.*] quasi non ante, sed post debet insinuari Deo.

e ¶ *Quamuis.*] non ergo recitantur ideo quod Deus addiscat: sed vt supplicantium deuotior reddatur affectus. arg. 13. q. 2. cum grauia. & cap. non æstimemus. H. nominari ergo possunt.

IN *sacramentorum.*] Hæc dist. diuiditur in 28. partes: In quarum prima probat per 7. c. quod ex pane tritici & vino vitis cum aqua conficitur corpus & sanguis Christi. Secunda ibi, *Nihil.* Tertia ibi, *Pacem.* Quarta ibi, *Relatum.* Quinta ibi, *Quotidie.* Sexta ibi, *Triforme.* Septima ibi, *Tribus gradibus.* Octaua ibi, *Qui scelerate.* Nona ibi, *Si per negligentiam.* Decima ibi, *Peruenit.* Vndecima ibi, *Sacerdotum.* Duodecima ibi, *Institutio.* Tertiadecima ibi, *Sacrificium.* Quartadecima ibi, *Quia corpus.* Quintadecima ibi, *In quibus.* Sextadecima ibi, *Ego Berengarius.* Decimaseptima ibi, *Semel Christus.* Decimaoctaua ibi, *Liquido.* Decimanona ibi, *Panis.* Vigesima ibi, *Panem de altari.* Vigesimaprima ibi, *Reuera.* Vigesimasecunda ibi, *Iteratur.* Vigesimatertia ibi, *In Christo.* Vigesimaquarta ibi, *In calice.* Vigesimaquinta ibi, *Sicut.* Vigesimasexta ibi, *Presbyter:* Vigesimaseptima ibi, *Qui bene.* Vigesimaoctaua ibi, *Pro dilectione.* Io. de Fã.

CASVS. Dicitur in hoc cap. quod in altaris sacrificio debent apponi tantum panis & vinum aqua mistum: & hoc ideo, quia de latere Christi fluxerunt sanguis & aqua in passione sua.

f ¶ *In sacramentorum*] Hic intitulatur 2. dist. in qua agitur de sacramento Eucharistiæ. Et licet baptismus sit ianua omnium sacramẽtorum [*]. & necessarior. 22. dist. §. verum. hoc tamen dignius est: & ideo tractat prius de eo, & propter seriem operis apertius continuandam. cum enim tractauit in præced. distin. de celebratione missæ: & tota vis missæ constet in consecratione corporis Christi: merito de eo subdit: & tractat de hoc sacramento in hunc modũ. Primo agit de forma sacrificandi. Secundo de reuerentia suscipiendi & tractandi & seruandi hoc sacramentum. Tertio de triplici cõtinentia eius. De forma sacrificandi agit vsque ad illud c. nihil. De reuerentia suscipiendi agit etiã vsque ad illud c. sacrificiũ. Exinde de his quæ in sacrificio continentur. Circa quod considerandũ est à quo, vbi, & quando fuit hoc sacramentum inuentũ, & quæ forma cõficiendi illud, & quæ in eo sunt necessaria, & de triplici eius continentia: & post supponemus quasdã opiniones de cõfusione ipsarum rerum. Fuit autem institutũ à Domino ĩ. ea. quia corpus & in cęna. ĩ. ea. liquido. Et quando? post typicũ pascha completum, cũ comedit agnũ cũ Apostolis. ĩ. ea. accipite. Formam habemus in c. ĩ. ea. accipite. Sunt autẽ tria necessaria, panis, vinũ, & aqua. ĩ. e. in sacramento. Continentur autem tria in hoc sacramento: forma visibilis panis & vini: veritas corporis & sanguinis Christi: & virtus spiritualis, idest, virtus vnitatis & charitatis, idest, æterna coniũctio & dilectio Christi ad ecclsiam. 21. dist. §. 3. ibi, Rogaui pro te Petre, ne deficiat, &c. Primũ est sacramentum tantũ, & non res sacramenti. Secundum est sacramẽtum, & res sacramenti. Tertiũ est res sacramenti tantum, & non sacramentum: & hoc est quod dicitur extra de celebr. Mis. cum Marthæ. §. distinguendum. Fit autẽ conuersio rerũ secundũ quosdã: quia panis conuertitur in corpus, & vinum in sanguinem: aqua in nihilum: sed significat regenerationẽ tãtum, quę fit per aquã. cõtra istos est, quia qui puram aquam sumit, post non conficiet. 7. q. 1. nihil. Sed contra ĩ. ead. relatum, sed non fuit ibi pura aqua. Alij dicunt quod vinum & aqua conuertuntur in sanguinẽ: licet philosophi dicant contra, quod aqua & vinũ non commiscentur per minima, idest, non ita quod inseparabilia sint. Alij etiã dixerunt, sed pessime, quod aqua conuertebatur in aquaticos humores. Alij dicunt quod corpus Christi post consecrationẽ solum est sacramentum & figura. ĩ. ea. ego Berengarius. & hæc tradũtur extra de celeb. Mis. cũ Marthæ. & c. in quadã. Sed opinio verior est, quod vinum & aqua non vt duo, sed vt vnũ compactũ transmutãtur. extra de celeb. Mis. cũ Marthæ. §. verum. & c. in quadã. De eo tamen quod dicitur quod panis conuertitur in corpus Christi, variæ sunt opiniones. Vna asserit quod illa substãtia, quæ fuit panis primo, postea est caro & sanguis Christi. arg. ĩ. ea. panis est in altari. & c. quia corpus. Secunda opinio tenet quod substantia panis & vini ibi desinit esse, & remanent accidentia tantũ, s. sapor, color, pondus, & similia: & sub illis accidẽtibus incipit ibi esse corpus Christi. Tertia tenet [*] quod remanet ibi substãtia panis & vini, & in eodẽ loco & sub eadẽ specie est corpus Christi. arg. ĩ. ea. ego. quælibet tamen opinio fatetur ibi esse corpus Christi. Secũda opinio verior ẽ, vt extra de sum. Tri. firmiter. §. vna.

f ¶ *In sacramentorum.*] de forma sacrificandi, scilicet quæ debent offerri in sacramento Eucharistiæ. 7. cap. ostendit.

g ¶ *Oblationibus.*] idest, in ipsis oblatis, quæ sunt sacramenta.

h ¶ *Quia vtrumque.*] hęc ratio non est sufficiens [a]: sed est ratio: quia Christus hoc statuit dicens. Hoc facite in meã comme. ĩ. e. in Christo semel. Alia ratio est, quia aqua significat redemptionem. ĩ. ea. cum omne. & ita tria sunt significantia ibi: aqua, vinum, panis: & ita tria sacramenta. ĩ. ea. non oportet.

h ¶ *Quia vtrumque.*] idest, vtriusque sacrificium vel significatum. ĩ. e. in calice. scilicet sanguis in quem conuertitur vinũ & aqua. ĩ. dist. e. panis est in altari. nomine sanguinis dicitur quilibet humor humani corporis. hic non inuenitur, nisi large accipiatur nomen sanguinis. vnde vinum in sanguinem cõuertitur, & aqua [*] in alios humores: ita quod aqua dicitur profluxisse, idest, alij humores de latere Christi. Sed numquid vera aqua, aut humor aquæ similis fluxit? si vera aqua, quando fuit illa creata? numquid in corpore, aut in egressu à corpore? si humor fuit sine aqua, quod fuit ibi miraculũ? Respon. secundum H. separatim [b] & cum segregatione fluxerunt. Alij

Eucharistię sacramento tria continẽtur.

* *Et hæc falsa est.*

a Sed est quoddã adminicu ás. B. L.

Aqua quę fluxit de latere Christi an fuerit vera aqua.

* *Immo aqua in vinũ & totum vinũ in sanguinem.*

b Ista fuit sẽtentia Hu. & illa quæ proxime sequit. vnde clarius & planius diceret, & fuit vera aqua. &c. Archid.

Alij tamen dicũt, vt Mel. & Baz. ꝙ vera aqua: & extra corpus illius fuit illa creata: ſicut fuit cum fluxit aqua de petra educta. ĩ. ea. reuera. Igitur quota pars debet eſſe aquæ in calice? Videt ꝙ medietas. arg. ff. de vſufru. equã partis. ff. de contrahen. emp. l. domũ. ſed hoc relinquo arbitrio prouidi ſacerdotis, ideſt, quãdiu dicatur ꝙ vinũ ſit, vel aqua. Dic ꝙ poni debet plus de vino ſemper quàm de aqua.

f *Nec corpus.*] ideſt, panis ſub cuius ſpecie iacebit corpus Chriſti, qui eſt tranſſubſtantiatus in corpus Chriſti.
g *Poteſt.*] ideſt, non poteſt confici ex farina ſola, ſcilicet ex ſolo pane multorum compage conſolidato: nec aqua ſola, &c.
h *Niſi vtrumque.*] ideſt, farina & aqua. Quid ſi ex melle vel alio li-

¶ Vinum ſine aqua, vel econuerſo in ſacramentis offerri non licet. C. II.

SIc in ſanctificando calice Domini offerri aqua ſola non poteſt, quomodo nec vinum ſolum poteſt. Nam ſi vinum tantum quis offerat, ſanguis Chriſti incipit [a] eſſe ſine Chriſto [b]. Quando autem vtrumque miſcetur, & adunatione confuſa [c] ſibi inuicem copulatur; tunc ſacramentum ſpiritale [d], & cæleſte perficitur. Sic vero calix [e] Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi vtrumque ſibi miſceatur: quomodo nec corpus [f] Domini poteſt [g] eſſe farina ſola, aut aqua ſola, niſi vtrumque [h] adunatum fuerit, & copulatum, & panis vnius compage ſolidatum.

Polyc. ibidem. Anſ. l. 9. c. 4.

a ¶ Sine Chriſto.] *Apud B. Cyprianum ſic legitur*, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis: ſi vero aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto: *quæ verba referuntur etiam infra ead. c. cum omne. Sed ob gloſſam non eſt mutatum. Multa vero alia, vbi illa non obſtabat, ex ipſa epiſtola ſunt emendata, itemque in ſequenti capite.*

Idem in ead. epiſtola.

C. III.

SCriptura dicit [Quotieſcumque enim ederitis panem iſtum, & calicem iſtum biberitis, mortem Domini annuntiabitis, quoadusque veniat.] Quotieſcumque ergo calicem in commemorationem Domini, & paſſionis eius offerimus; id, quod conſtat Dominum feciſſe [i], faciamus. Sed vide † frater chariſſime, ſi quis de anteceſſoribus noſtris vel ignoranter [k], vel ſimpliciter [l] non hoc ſeruauit, & tenuit, quod nos Dominus facere & exemplo, & magiſterio ſuo docuit: poteſt ſimplicitati eius de indulgentia Domini venia concedi †: nobis vero non poterit ignoſci [m], qui nunc à Domino admoniti, & inſtructi ſumus, vt calicem Domini cum vino miſtum, ſecundum quod Dominus obtulit, offeramus.

Sent. 4. diſt. 10. §. Sed video. *Lu.* 22. 1. *Cor.* 11.

† *& uiderit*] or.

Item ex concilio Martini Bracharenſis, c. 55.

In capitulis græcæ ſynod.

¶ Præter panem, vinum, & aquam in ſacramento nihil debet offerri. C. IIII.

NOn oportet aliquid aliud in ſacramento † offerri, præter panem, vinum [n], & aquã: quæ in typo Chriſti benedicuntur: quia, dũ in cruce pẽderet, de corpore eius ſanguis effluxit & aqua. Hæc tria vnũ [o] ſunt in Chriſto Ieſu: hæc hoſtia [p] & oblatio Dei in odorem ſuauitatis.

† *al. ſanctuario*

Item ex concilio Carthaginenſi 3. c. 24.

Et in Afric. c. 4.

Sic in ſanctificando.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ in ſacrificio non debet offerri vinũ ſine aqua, nec aqua ſine vino: ſed ſimul illa duo, vt perfectum ſit ſacrificium, ſicut & Corpus Chriſti non de farina ſolum, ſed de pane perfecto debet confici.
a *Incipit.*] ideſt, ſine Chriſto: quia non conficitur, maxime quantum ad ſalutem plebis. ĩ ea. cum omne.
b *Sine Chriſto.*] ideſt, ſine tali ſacramento qđ de eius latere profluxit, ſ. ſanguis, & aqua, vt ſ. c. 1. & 2. & ĩ. c. 3. Vel ſine Chriſto, i. eccleſia, quæ, ſ. myſticum corpus Chriſti eſt, quod eſt dicere: ſanguis non prodeſt corpori Chriſti, qđ eſt eccleſia, ideſt, nobis. ſ. diſt. prox. eccleſia. nõ enim vinum tantum dicit corpus Chriſti. vel ſine ſaluatione Chriſti, i. Chriſtianorũ. ſecundũ hoc videretur, ꝙ Chriſtus dicat Chriſtianus populus. ad hoc facit extra de ſa. vn. c. 1. hæc oſtendit Apoſtolus in epiſtola ad Cor. Sicut omnia membra vnum ſunt corpus: ita vnus Chriſtus ſunt, vt ĩ. e. diſt. cum omne. H. vero qui non poſſe confici ſine aqua dicit: exponit ſanguis, ideſt, vinũ, qđ ſignificat ſanguinẽ.
c *Confuſa.*] ideſt, permiſta.
d *Spiritale.*] ſpirituale dicitur corpus, quod nihil habuit quod ei obſtaret: ſicut Chriſtus ianuis clauſis intrauit ad diſcipulos: palpabilẽ tamẽ ſe exhibuit: quod nõ faceret ſpiritus. vnde ſpiritus nec carnẽ nec oſſa habet, &c. ad cuius ſimilitudinẽ corpora noſtra agilia erũt, vt licet clauſa eſſent in ſolidiſsimo corpore ferreo vel marmoreo, poſsint tñ exire. Vel ideo ſpirituale, qa ibidẽ ſignat noſtra redẽptio. ĩ. e. cũ omne. Vel ſpirituale, qa cæleſte efficit: & tũc rei ſpiritualis & cæleſtis, ſ. coniunctionis eccleſiæ ad Chriſtũ efficitur ſacramentũ. vinũ enim ſanguinẽ: aqua vero plebẽ ſignificat. horũ aũt confuſio ſalutis noſtræ eſt ſacramẽtũ: in cõmiſtione enim vini & aquæ conſignat plebis per Chriſtũ facta redẽptio. ĩ. e. cũ omne.
e *Calix.*] no. diuerſitates circa illud ſacramentũ inter doctores. nã dicũt quidã ꝙ ex vino ſine aqua nõ poteſt confici ſanguis Chriſti. H. dicit ꝙ poteſt, licet nõ debeat fieri. Itẽ dicunt aquã eſſe admiſcendã in calice de honeſtate tantũ [*]. verũtamen vbicũque admiſceatur, conficietur ſanguis. Itẽ dicunt quidã ꝙ ex nectare vel vino cocto conficiet quidquid ei admiſceatur. H. tamen dicit ꝙ nõ: quod verius eſt. Itẽ de aceto conficitur [*], ſi ex vino factũ fuit: aliàs nõ: quia prope eadẽ vſia eſt. ff. de contrah. emp. in venditionibus. tñ in omnibus his miſturis tranſſubſtantiat. Itẽ not. ꝙ de agreſta non poteſt cõfici ſanguis. ĩ. ea. cũ omne. ꝯ de muſto ex vuis & racemis poteſt ex neceſsitate: de alijs non, ſ. de pomis & huiuſmodi. Sed quando dicemus ꝙ poſsit? quando incipit eſſe vinũ. Sed quãdo incipit eſſe, conſulendus eſt vſus in hoc caſu. Item circa panem not. ꝙ de alio pane non poteſt confici corpus Chriſti niſi de frumento, vt ĩ. ea. in ſacramento. & ſi alia farina admiſceatur frumento, illa non tranſſubſtantiatur. & in hoc non eſt diuerſitas. Sed in alio eſt, quia dicit H. ꝙ non poſſumus conficere niſi de frumento, vel de pane fermẽtato in eccleſia occidẽtali: & ſi fiat, nihil agitur. Baz. contra ꝙ conficiatur corpus Chriſti. Item nec confici poteſt ſi farina non cum aqua, ſed cum alio liquore admiſceatur.

Aqua an ſit de neceſsitate conſecrationis.

Ideſt, ſanguinis Chriſti effuſio incipit, ideſt, oſtẽditur eſſe ſine Chriſto, ideſt, ſine vnitate corporis Chriſti, quod eſt eccleſia ſecundum Io. de Fã. & H.

Agilitas eſt dos corporis glorioſi.

Sãguis Chriſti vtrum poſſit ex vino ſine aqua confici.

Admiſcet̃ & precepto conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 7.

Non de aceto proprie, ſed de vino aceſcente, licet peccet, qui ex tali conficit. S. Tho. p. 3. q. 74 art. 5. ad 2.

Panis ad conficiendũ debet eſſe ex frumento.

liquore fuerit farina aſperſa, numquid tranſſubſtantiatur ille panis in corpore Chriſti? Non.

Scriptura dicit ut] CASVS. Dicitur hic ꝙ vino quod offertur in ſacrificio, aquam miſcere debemus: ſicut Dominus fecit. ſi quis autem ex antiquis hoc prætermiſerit, poteſt ei venia cõcedi: nobis autem qui per ſcripturas inſtruimur, non ita parceretur.
i *Feciſſe.*] vide violentiſsimum arg. contra Græcos. veriſimile enim eſt ꝙ Dominus azymis vſus eſt propter ritum Iudæorum: & nos azymis vti debemus. G. tunc in domibus eorum non erant fermenta. veriſimile tamen videtur, ꝙ alicui doctorum eorum reuelatum fuerit ꝙ conficerent in fermentatis. arg. contra. ĩ. diſt. 3. neceſſe.
k *Ignoranter.*] arg. ꝙ ignorantia iuris excuſat [2]. ſ. 24. q. 1. ſi quis dederit. ſ. diſt. 8. conſuetudo. 31. q. 1. de his. ſ. diſt. 52. ſolicitudo.
l *Vel ſimpliciter.*] ſed nonne exemplum Domini ita potuit eos inſtruere ſicut & nos? quare ergo excuſabantur? Sed dic quòd nos docuerunt patrum ſacræ ſcripturæ de ipſo Chriſto, quas forte ipſi non habuerunt.
ADDITIO. Arg. ſupra 96. diſt. in ſcripturis.
m *Ignoſci.*] ar. poſt admonitionẽ nõ eſſe parcẽdũ. 12. q. 2. indigne.

Non oportet.] CASVS. Hoc cap. patet. *In typo*, ideſt, in figura, & ſignificatione. *Hæc tria vnum ſunt*: ideſt, in vnum corpus Chriſti tranſeunt. Similiter ſequens cap. patet.
n *Præter panẽ, vinum.*] quæritur an vinũ & aqua tranſeant in ſanguinem tantum? Reſpondit ſic. extra de cel. Miſ. cum Marthæ. §. verum. Alij dicunt ꝙ non: ſed vinũ in ſanguinem, & aqua in aquã [*], ideſt, vitalem humorem aquaticũ. ſicut enim in humano corpore quattuor humores ſunt ad inſtar quattuor elementorum. extra e. in quadam. ſic in corpore Chriſti. vnde ſic expone: hæc tria ſunt vnum in vno Chriſto, & hæc tria ſunt tria, & tantũ tria: quia vinũ in ſanguinem, & aqua in aquam, & panis in corpus conuertitur.
o *Vnum.*] ideſt, in vnum tranſeunt corpus Chriſti: tamen hoc in illud, & illud in aliud, & tertium in aliud conuertitur: & tamen pro vno reputatur. vt ĩ. ea. comperimus.
p *Hoſtia.*] & nihil ibi conuertitur.

a *In ſacra-*

a [IN sacramento.] [Tradidit.] arg. ꝙ Dominus miscuit aquam cum vino, supra ead. scriptura. & nos miscere debemus: quia docti viri cautela, &c. 81. dist. legitur.
b ¶ Et frumentis] idest, panem frumenti: quia Christus fuit granũ frumenti, de pœn. dist. 2. cum sanctam. sed sicut dicitur ab eis, qui ex- neũ tinctũ musto per totum annũ reseruantes, tẽpore sacrificij partem eius in aqua lauabant: & sic offerebant. Ponit ergo prius istos quattuor errores: postea per ordinẽ destruit, & remouet omnes tales errores, asserens in oblatione sacrificij nihil esse offerendũ nisi panẽ & vinũ & aquã. ergo nõ lac, nec vua ibi debet offerri. Itẽ nec aqua sola debet offerri: quod videtur facere illi qui prædictum pannũ lauant. Vinũ expressum, idest, botrum: vel vuam expressam quasi degranatam & exacinatã in calice. Vel vinũ expressum de botro post consecrationẽ, vel ante consecrationem, sed nõ apponebant aquam.

¶ De eodem. C. V.

Burch. l. 5. c. 3. & 4.
Iuo par. 2. c. 13. & 14.

IN sacramento † corporis, & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quàm ipse Dominus tradidit [a], hoc est panis, & vinum aquæ mistum. *& infra.* ¶ Nec amplius in sacrificijs † offeratur, quàm de vuis, & frumentis [b].

† al. primitijs

Item ex sexta synodo, c. 28.

¶ Oblationis sacrificio vuas nemo coniungat. C. VI.

DIdicimus, quòd in quibusdam ecclesijs sacerdotes sacrificio oblationis coniungant vuas, quæ secundum vsum in altari offeruntur; & sic simul vtraque populo dispensent. Præcipimus igitur, vt nullus sacerdos hoc vlterius faciat: sed in remissionem peccatorum populo oblationem solam distribuat: & uuas seorsum benedictas [c] populus, qui petierit, accipiat, & fructuum [α] gratias agat.

¶ *Est quasi summa quædam canonis citati. Nam in eo plura aliquanto verba sunt, sed eodem fere sensu.*

α ¶ Et fructuum.] *græce est* πρὸς τὴν τοῦ δωτῆρος τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν. *idest* ad reddendas gratias fructuum datori.

Item Iulius Papa episcopis per [β] Aegyptum.

β ¶ Per Aegyptum.] *Apud ceteros collectores legitur,* per Aegyptum missis. *Sed in micrologo c. 19. citatur ex eodem Iulio episcopis Aegypti. Eadem autem fere habentur nunc in Bracharensi 3. c. 1. & sententia summatim collecta in Vuormaciensi, c. 4.*

¶ De his, qui sacrificando varie errabant. C. VII.

Poly. l. 3. tit. 9.
Ans. l. 9. c. 53.
Burch. l. 5. c. 1.
Iuo p. 2. c. 11. & 12. & 85.
Pann. l. 1. c. 147.

CVm omne crimen [d], atque peccatum oblatis Deo sacrificijs deleatur [e]; quid de cetero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipsa sacrificij oblatione erratur [f]? Audiuimus enim quosdam schismatica ambitione detentos, contra diuinos ordines, & Apostolicas institutiones lac pro vino in diuinis sacrificijs dedicare. alios quoque intinctam Eucharistiam populis pro cõplemento communionis porrigere: quosdam etiam expressum [γ] [g] vinum in sacramento Dominici calicis offerre: alios vero [δ] pannum lineum musto intinctum per totum annum reseruare, & in tempore sacrificij partem eius aqua lauare, & sic offerre. Quod quàm sit Euangelicæ [h], & Apostolicæ doctrinæ contrarium, & consuetudini ecclesiasticæ aduersum; non difficile ab ipso fonte ueritatis probabitur, à quo ordinata ipsa sacramentorum mysteria processerunt. Cum enim magister [i] ueritatis uerum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis; non illis lac, sed panem tantum, & calicem sub hoc sacramento cognouimus dedisse. Legitur enim in Euangelica ueritate. [Accepit Iesus panem, & calicem, & benedicens dedit discipulis suis.] Cesset ergo lac sacrificando † offerri: quia manifestum, & euidens Euangelicæ ueritatis exemplum illuxit, quòd præter panem & uinum, aliud offerri non licet †. Illud uero [k], quod pro complemento communionis intinctam [l] tradunt Eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex Euangelio testimonium recipit †, ubi Apostolis corpus suum, & sanguinem commendauit. Seorsum enim panis, & seorsum [m] calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem alijs Christum præbuisse non legimus, excepto illo tantum discipulo, quem intincta buccel-

Io. 13.
† al. in sacrificio
† al. finit
† al. receperunt

d ¶ Cum omne crimen.] quattuor errores extirpantur in canone isto.
e ¶ Deleatur.] idest, cũ ad hoc sacrificium offeratur, vt per ipsum peccatum deleatur. j. ead. di. species & similitudo.
f ¶ Erratur.] quod fit in calice.
g ¶ Expressum.] idest, degrauatum botrum. nam ex vino expresso liceret hoc fieret. Vel expressum post consecrationem, vt tunc uice sanguinis sumatur. ante enim liceret [1], vt j. ea. dicit. sanguis enim Domini prelo crucis & ceteris instrumentis passionis de corpore eius pressus emanauit. extra de celeb. Miss. cum Marthæ. uer. aliquibus.

[1] Hic vult dicere ꝙ ante cõsecrationẽ bene licet exprimere: & sic cõsecrare. Arch.

h ¶ Quod quàm sit Euangelica.] hæc omnia prædicta respicit: & sic ultimũ prohibetur: si enim non esset illicitum, hoc inter alia reprehensibilia non connumeraret: cum omnia, quæ simul in prohibitione ueniũt, simul prohibita intelliguntur. arg. 7. q. 1. denique uer. addendo. ff. de uer. ob. Titia. & ff. de iur. & fact. igno. regula. §. ult. & ultimo loco postea per se prohibetur. Vel refertur tantum ad ultimum: & sic expresse ultimum prohibetur. Dicunt tamen quidam, ꝙ ultimum hic non prohibetur.
i ¶ Cum enim magister.] hic extirpat primum errorem.

Corp. Christi & sanguis an cõsecrent separatim.

experti sunt, lolium de frumento nascitur, vt dist. 56. nasci. numquid si de lolio fiat panis, ille per verba transsubstantiatur? non. numquid si frumento addatur piper, conuertitur in corpus Christi? Non, sed reliquum tantum. quare non ita reliquum conuertitur si fermentum addatur? Quia ibi nihil est azymi, cuius possit fieri consecratio: & ideo nihil conuertitur arg. 24. q. 3. resecãdę.

DIdicimus.] CASVS. Hug. sic ponit hunc casum. Hæc consuetudo erat apud quosdam, quòd vuas benedicebãt benedictione sanguinis: & simul cum corpore Christi populo distribuebant. quod ne de cetero fiat, præcipit synodus.
c ¶ Benedictas.] benedictione vulgari, non illa speciali appropriata Eucharistiæ. j. e. accipite. & solet vua benedici ĩ festo sãcti Sixti.

CVm omne crimen.] CASVS. Hug. sic ponit hũc casum. In hoc c. Iulius Papa quosdam in sacrificij oblatione errantes reprehendit. Quidam enim lac pro vino offerebant. Alij intinctã Eucharistiam populo distribuebant. Alij botrum integrum sacrificabant: & postea exacinatũ vel expressum in calice dabant. Alij pannum li

x ¶ Illud uero.] & ita extirpat errorem secundum.
l ¶ Intinctam.] ut j. ea. no. super cap. presbyter. contra ibi dicitur, ꝙ seruari debet intincta ad opus infirmorũ: quod non reprobo: licet non necesse sit quòd intingatur: sed Hug. dicit illud esse abrogatũ.
m ¶ Et seorsum.] sed numquid uerum est ꝙ separatim consecret corpus Christi, & separatim sanguis? Dicunt quidã ꝙ non fit transubstantiatio nisi in ultima syllaba totius formæ prolata. Alij uero dicũt, ut Hug. ꝙ cũ dicit, Hoc est corpus meũ, quòd transubstantiatur sub illa cõditione, s. si statim subiũgat, Hic est sanguis meus, aliter non. Alij dicunt incertũ esse in rerum natura utrum incontinenti fit corpus Christi. ff. de iudi. sed & si. §. ulti. Sed ego dico ꝙ si per copulatiuam duo dicuntur, tunc in prolatione huius uocis, Hoc est corpus meũ, transubstantiatur corpus [5], & in prolatione consequentis uocis siue locutionis transubstantiatur sanguis. sed si per copulatiuam tantum unum dicatur, tunc fiet tantum in ultima littera transsubstantiatio. De hoc not. j. ea. quia corpus.

[5] Ex vi verborũ consecrationis separatim panis trãsubstantiatur in carnem, & vinum in sanguinẽ, sed ex ui naturalis consecutionis transubstantiato pane in carnẽ totus adest Christus: itẽque transubstantiato uino in sanguinẽ.

a ¶ Prodito-

Christ⁹ utrū Iudam prodiderit.

a ¶ *Proditorem.*]cū dixit,hic me tradet.Sed cessat oppositū de proditione:quia Dominus non prodidit eum . non est enim proditio de futuro, sed de præterito:nam tradet,futurum est.si ergo propalauit,non prodidit.Vel dicendum ꝙ hoc fecit ad instantiam eius, cum etiam dixerit : tu dixisti. Alij dicunt quòd in aure Ioannis dixit;qui intingit,&c. Vel dic ꝙ non prodidit: qa dixit talibus , qui poterant prodesse, & non obesse. 22.q.5.hoc videtur. Ioan.

b ¶ *De expresso*] hic de tertio errore , scilicet post consecrationem. Vel expresso,idest, non misto cum aqua.

c ¶ *Comprimatur.*]arg. quòd vini defæcatio nō est necessaria ad confectionem.

Aqua multipliciter accipitur.

d ¶ *Intelligi.*] nam legitur in Apoc. Aquæ multę populi multi. Itē aqua dicitur pænitētia. s.dist.6. testamentum. Quādoque dicitur scriptura.32.q.5.si Paulus. quādoque dicitur aqua tentatio, vt Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ, &c.

e ¶ *Sine nobis.*]idest,nobis non profuisse ostenditur :quod tamen falsum est,secundum Baz. hoc enim expositum habes s.ea.dist. sicut.

ADDITIO Et quod dicit ibi, sine Christo, hic dicit,sine nobis : qđ est idem,secundū Hug.

f ¶ *Ergo quando botrus.*] hic videtur respondere quartæ[1] quæstioni,vbi innuitur quòd sicut ipsi qui botrum offerebant, solum vinum offerre videbantur:ita qui pannū intinctum lauabant,ipsam aquam offerebant. Vnde & contra Euāgelicam formam offerentes, non conficiebant. Quid autem si aqua saporem vini admittat ex panno? non tamen est vinum: quia aliquando aliunde non ex vino talem admittit saporem: ideoque nō cōsecrabitur in sanguinem.& ꝙ hęc hæresis sit,est arg.24.q.3.quidam ver.Aquarij.

[1] Alij dicunt ꝙ est adhuc reprobatio tertij erroris. reprobatio autem quarti ē j.ver.& ideo. hoc seq. in glo.se. Arch.

g ¶ *Efficientia.*] idest, vini materia. Dicunt quidam, quòd hic incipit reprobatio quarti erroris : quod non credo, sed est persecutio tertij: sed inferius reprobatur quartus, ibi,& ideo.

Quidam tamen remouerunt istum modū ratione cōferentis, vt cōfirmatio.j.di.5 de his vero.& c seq.rōne vtilitatis.1.q.1.interrogo.

P*acem.*]Hæc est tertia pars dist.in qua reprehenduntur qui primo dabant pacem,quàm sumerent corpus Christi. Archidia.

CASVS. Dicebant quidam pacem in Missa esse dandam ante consecrationem dominici sacramenti: sed dicit Inno. hoc non esse faciendum , sed post consecrationem Dominici corporis pax debet dari antequam sacramentum illud sumatur.Seq cap.patet:& quod ibi dicitur, olim, in primitiua ecclesia seruabatur.

la, magistri proditorem[a] ostenderet, non quæ sacramenti huius institutionem signaret. Nam quòd de expresso[b] botro, idest, de vuarum granis populus communicatur † , valde est omnino confusum : sed si necesse sit, botrus in calice comprimatur[c] , & aqua misceatur:quia calix Dominicus iuxta canonum γ præcepta vino & aqua permistus debet offerri : quia videmus in aqua populum intelligi[d] , in vino vero ostendi sanguinem Christi. Ergo cum in calice vino aqua miscetur; Christo populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credit, copulatur, & iungitur. Quæ copulatio, & coniunctio aquæ, & vini sic miscetur in calice Domini, vt mistio illa non possit separari; sanguis Christi esse incipit sine nobis[e] . Si vero aqua sit sola; plebs incipit esse sine Christo . Ergo, quando botrus[f] solus offertur, in quo vini tantum efficientia[g] designatur; sacramentum nostræ salutis negligitur, quod per aquam significatur. Non enim potest calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrumque sibi misceatur. Et ideo, quia iam ex hoc plurima, & multiplex maiorum manauit sententia δ, omnis deinceps talis error, atque præsumptio cessare debet: ne peruersorum inordinata compago statum veritatis eneruet. Et ideo nulli deinceps licitum sit aliud in sacrificijs diuinis offerre, nisi iuxta antiquorum sententiam conciliorum panem tantum, & calicem vino,& aqua permistum . De cetero aliter, quàm præceptum est, faciens tamdiu à sacrificando cessabit, quamdiu legitima pænitentiæ satisfactione correctus † ad gradus sui officium redeat, quod amisit.

† al.communicat

Sent.4. dist. 10.

† al.extremi

1.Cor.10.

† al.correptus

α ¶ Expressum vinum.] *Sic apud Iuonem, & in Pannormia, & in Bracharensi. In aliquot tamen uetustis est,* expressum botrum, *ut paulo inferius in hoc eodem capite. Sed Burchardus habet,* non expressum vinum.

β ¶ Alios vero pannum.] *Hęc vsque ad uers.* Quod quàm sit. *non sunt in Bracharensi : neque etiam illa,* sed si necesse sit, *vsque ad vers.* quia.

γ ¶ Iuxta canonum.] *In Bracharensi est,* iuxta quod quidam doctor edisserit. *Significatur autem B. Cyprianus citatus s.ead in sanctificando.*

δ ¶ Sententia.] *In Bracharensi sequitur,* quorum pietas in Deum religiosa sacramentorum horum & efficientias copiose disseruit, & institutiones verissime declarauit.

Item Alexander Papa quintus à Petro, epist. 1.

¶ Nulla oblatio corpori, & sanguini Christi comparari valet. C. VIII.

2 NIhil in sacrificiis[h] maius[i] esse potest, quàm corpus[k] & sanguis Christi : nec vlla oblatio hac potior est : sed hæc omnes præcellit : quæ pura conscientia Domino offerenda est, & pura mente sumenda, atque ab omnibus veneranda : & sicut potior est ceteris; ita potius excoli, & venerari debet.

Burch.l.5.c.5. Iuo par. 2.c.15. & 68.

Item Innocentius Papa Decentio Eugubino episcopo salutem, epi.1.c.1.

¶ Ante confecta mysteria pacem non debemus offerre. C. IX.

3 PAcem igitur asseris ante confecta mysteria quosdam populis impertiri, vel sibi inter se sacerdotes tradere: cum post omnia (quæ aperire[l] non debeo) pax sit necessario indicenda : per quam constet populum ad omnia, quæ in mysteriis aguntur, atque in ecclesia celebrantur, præbuisse[m] consensum, ac finita esse, pacis concludentis signaculo demonstrentur[n] .

Item Anacletus Papa, epist. 1.

¶ *Tribuebatur Calixto. Restitutum est Anacleto ex aliquot vetustis exemplaribus, & Burchardo: cui Anacleto tribuitur etiam s.de conse.dist.1.episcopus.*

N*ihil.*]Hæc est secunda pars dist.secundum Ioan. de Fan.

CASVS. Hoc cap.planum est:vbi incipit magister tractare de reuerentia sacramenti suscipiendi,& tractandi,& conseruandi.

h ¶ *Nihil in sacrificijs.*] de suscipiendi reuerentia & cōsecrandi & tractādi agit vsque ad illud c. sacerdotum.scilicet in 22. capitulis.

i ¶ *Maius.*] præter charitatem:quæ cum non sit in sacrificijs,plus confert quàm corpus, vt 1.q.1.interrogo.

k ¶ *Quàm corpus.*]idest,nullū sacramentū[2] dignius est isto quantum in se ipso est. Quattuor enim modis vnum sacramentum dignius est alio,scilicet ratione efficaciæ, vt baptismus de pæ.dist.7. nullus. Ratione sanctitatis,vt Eucharistia.1.q.1. multi. Ratione significationis,vt coniugium.extra de biga.debitum.26.dist.acutius.

[2] De hoc no. 95.dist ecce. & 1 q 1 multi Arch. Sacramētum vnum est altero dignius quattuor modis.

l ¶ *Aperire.*] quæ scilicet secrete aguntur in canone. Vel non debeo, idest, non possum. Nam quædam sunt ibi,quæ non posset humanus intellectus aperire.1.q.1 multi.

m ¶ *Præbuisse.*] supra ead.dist.1. episcopus Deo. Et nota quòd per osculum consentit quis alii,vt dixi 63.dist.cum Hadrianus.

n ¶ *Demonstrentur.*] non tamen in Missa defunctorum datur pax: quia iam non sunt in perturbatione huius mundi: sed quiescunt in Domino. nec inter monachos : quia mundo mortui sunt. 2. q. 7. placuit. 16.q.1.placuit 2.

a P *Eracta.*] ¶ *Communicent.*] huiꝰ corpus & sanguinem ministrant. nã laici ter in anno tantum. 𝔧. ea. sæculares. Vel hoc est antiquum: nã hoc hodie videtur relictum arbitrio cuiuslibet †. infra ea. quotidie. immo hodie semel in anno omnes debent. extra de pæ. & remis. omnis. *Re-*

vt aut ambo sacramenta sicut consecrant, accipiant: aut ab vtrisq; cessent: quia in sacrificante vnũ sine altero accipere, sacrilegiũ est.
f ¶ *Portione*] idest, specie panis, quæ tantũ sacrũ corpus significat.
g ¶ *A calice*] idest, à specie vini, quæ significat sacrũ sanguinem.
h ¶ *Aut integra.*] idest, integre. sub vtraque enim specie Christus integre sumitur. & hoc intelligo de cõficiente. nam infirmus vel sanus in necessitate sine vino corpus sumere potest.
i ¶ *Quia diuisio.*] hoc de speciebus 3 ipsis exterioribus intelligitur. impossibile est enim corpus Christi sine sanguine sumi, & viceuersa. siue enim speciẽ panis siue vini quis sumat, vtrumque sumit. & dicuntur hic duo sacramenta, & vnũ propter vnum contentum. reuera enim sunt ibi plura sacramenta: nam accidentia panis sunt tantum sacramentum corporis Christi: & accidẽtia vini sunt tantum sacramentum sanguinis Christi: quia certe sub specie panis est corpus & sanguis Christi: immo totus est Christus. similiter sub specie vini. non tamen est ibi duplex sumptio corporis & sãguinis Christi: nec superfluit hæc vel illa sumptio, sicut si comedam in vno prandio & ante potum & post potum: non tamen dicor bis comedere. nec superflue sumiť sub vtraque specie. Nam species panis ad carnem, & species vini ad animam refertur, cum vinum sit sacramentum sanguinis, in quo est sedes animę. ideoque sumitur sub vtraque specie, vt significetur ꝙ vtrũque Christus assumpsit & carnẽ, & animam: & ꝙ tam animæ quàm corporis participatio valeat. vnde si sub vna tantum specie sumeretur, ad tuitionem alterius tantum valere significaretur. Hæc tamen propositio non est concedẽda. Vinum transubstantiatur in corpus Christi: nec ista, panis trãsubstantiatur in sanguinem: sed potius panis tantum transubstantiatur in carnem, & vinum tantum in sanguinem: tamen vbicumque est caro, ibi est sanguis: sed caro est ibi per transubstantiationem, & sanguis per commistionem: sicut anima est ibi per vnionem, non per transubstantiationem.

Corpus Christi sine sanguine nõ sumitur: nec sãguis sine corpore.

3 Ab ĩtegris, vt aut ambo accipiãt: aut abstineant à celebratione Missę, vt neutrum conficiatur. Arch.

Vinum transubstãtiatur ĩ corpus: hæc propositio cõcedenda non est. nec istã panis trãsubstantiatur in sanguinem.

¶ Ecclesiasticis liminibus careat minister, qui post consecrationem communicare contemnit. C. X.

s. de cons. dist. 1. omnes fideles. Burc. l. 3. c. 77.

PEracta consecratione omnes communicent [a], qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim & Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet ecclesia.

Item ex concilio Toletano 12. c. 5.

¶ Quisque sacerdos, quoties Missam celebrat, toties sacram communionem percipiat. C. XI.

Iuo p. 2. c. 114.

4 RELatum est nobis quosdam de sacerdotibus non tot vicibus cõmunionis sanctæ gratiam sumere, quot sacrificia [b] in vno die videntur offerre: sed si in vno die plurima per se offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus à communione suspendant, & in sola tantum extrema † sacrificij oblatione communionis sanctæ gratiam sumant: quasi non sit toties illi vero & singulari sacrificio participandum, quoties corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi immolatio facta constiterit. Nam ecce Apostolus dicit [Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?] Certum est, quòd hi, qui sacrificantes non edunt, rei sunt Dominici sacramenti. Quicumque ergo sacerdotum deinceps diuino altario sacrificium oblaturus accesserit, & se à communione suspenderit; ab ipsa, qua se [c] indecenter priuauit, gratia communionis anno [d] vno repulsum se nouerit. Nam quale erit illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur? Ergo modis omnibus est tenendum, vt quotiescumque sacrificans corpus & sanguinem Iesu Christi Domini nostri in altario immolat, toties [e] perceptionis corporis & sanguinis Christi participem se præbeat.

† al. extremi

1. Cor. 10.

Item Gelasius Papa Maiorico, & Ioanni episcopis.

¶ Corpus Christi sine eius sanguine sacerdos non debet accipere. C. XII.

Micrologꝰ c. 19. Algerus l. 2. c. 8. Polyc. l. 3. tit. 9. & 30. Ans. l. 6. c. 147. Iuo p. 2. c. 89.

COmperimus autem, quòd quidam sumpta tantummodo corporis sacri portione [f] à calice [g] sacri cruoris abstineant. Qui procul dubio (quoniam nescio qua superstitione docentur obstringi) aut integra [h] sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia diuisio [i] vnius [k] eiusdemque mysterij sine grandi sacrilegio non potest prouenire.

¶ *De hoc capite notatum est* s. *25. q. 2. c. fin. apud Anselmum, & in Polycarpo tit. 30. (nam in nono titulo est caput per se) esse partem epistolæ, quę ibi refertur.*

Item Augustinus de ecclesiasticis dogmatibus, c. 53.

¶ Eucharistiæ communionem qui quotidie accipit, nec reprehenditur, nec laudatur. C. XIII.

Valfridus de rebus eccle. c. 12. Sent. 4. dist. 12.

5 QVotidie Eucharistiæ communionem percipere nec laudo, nec

R *Elatum.*] Hæc est quarta pars dist. in qua dicitur, ꝙ quoties quis celebrat, toties sumat Eucharistiam. Ioan. de Fant.
CASVS. Quidã presbyteri plures Missas in die vno celebrabant: & in qualibet corpus & sanguinem Christi cõsecrabant: sed tantũ in vltima sumebant. Hanc pessimã consuetudinem conciliũ redarguebat statuens ꝙ quoties sumat presbyter corpus & sanguinem Christi, toties illud conficiat: & qui contra fecerit, per annum remoueatur à communione sacramentorum.
b ¶ *Sacrificia.*] innuitur ex hoc cap. ꝙ vno die non possunt ab eodem plura sacrificia celebrari in vno canone: quod falsum est. Sed tu dic hoc solum hic reprobari non toties sumere quoties conficitur. Nota hic plurima dici de duobus: quia plura 3 non licet. s. e. di. 1. sufficit. nisi in Natiuitate. s. e. di. 1. nocte. instit. de iur. pso. in fi.
c ¶ *Qua se.*] s. 25. q. 2. ita nos. s. 17. q. 4. frater. 12. q. 2. c. q& humani.
d ¶ *Anno.*] supra dist. 74. episcopus.
e ¶ *Toties.*] sicut lex dicit in abolitione. 2. q. 3. præuaricator. & tot denuntiationes debent fieri, quot opera ædificantur. ff. de ope. no. nun. de pupillo. §. si plurium.
C *Omperimus.*] CASVM hunc ponit sic H. Erant quidã sacerdotes qui ordine debito consecrabant corpus & sanguinẽ Christi. corpus sumebant: sed à sanguine abstinebant: de quo miratur Gela. & dicit se nescire qua superstitione hoc faciebant & pręcipit

k ¶ *Vnius.*] sic & pupillus necesse habet omnia negotia, quæ tutor fecerit, rata habere: vel omnia respuere. ff. de admini. tuto. cum quæritur. Arg. 12. q. 2. quia cognouimus. ff. de procur. in causæ.
ADDITIO. Ad idem, C. de iure delibe. quidam. Sed arg. contra ff. de mino. etiam. §. 1.
Q *Votidie.*] Hæc est quinta pars dist. in qua probatur per 9. cap. ꝙ olim antiqui patres sæpius communicabant secundum diuersos status ecclesiæ. Ian. de Fant.
CASVS. Quærebatur ab Aug. vtrum quotidie esset communicãdum. Aug. non vult præcise respondere ad hoc. sed monet omnes omni die Dominico communicare, qui non sunt conscij mortalis peccati, nec habent propositum peccandi. verum tamen si vnus de duobus putat non quotidie cõmunicandum: alter vero putat communicandum quotidie: neuter debet reprehendi Quod probat exẽplo Zachæi & Centurionis: quorum alter, s. Zachæus Dominum

in domo suscepit. alter vero, scilicet Centurio dixit se esse indignum: nec tamen isti fuerunt inter se diuersi. *Non sum dignus*, idest, non iudico me dignum ad hoc: scilicet de accipiendo corpore Christi quotidie vel non. quisque faciat secundum quòd credit p e esse faciendum. Sequentia tria cap. patent.

tum est. infra ead. si quis intrat.
o *Et natali*] vel nisi ratione pænitentiæ iniunctæ in illis diebus à communione cessare teneatur, vt 33. quæst. 2. cap. admonere. Alij dicunt tantum in Pascha esse præceptum. extra de pæn. & remis. omnis.

In

vitupero a, omnibus tamen Dominicis diebus communicandum suadeo, & hortor: si tamen mens sine affectu b peccandi sit. Nam habentem adhuc voluntatem peccandi, grauari c magis dico Eucharistiæ perceptione, quàm purificari d. Et ideo, quamuis quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cetero voluntatem, & communicaturus satisfaciat lacrymis, & orationibus: & confidens de Domini miseratione, qui peccata piæ confessioni donare consueuit, accedat ad Eucharistiam intrepidus, & securus. Sed hoc de illo dico, quem capitalia, & mortalia peccata non grauant. *Idem epist. 118. c. 3.* ¶ Dixerit quispiam non quotidie e accipiendam Eucharistiam: alius affirmet quotidie: faciat vnusquisque, quod secundum fidem f suam pie credit esse faciendum. Neuter enim eorum exhonorat corpus & sanguinem Domini, si saluberrimum sacramentum certatim honorare contendunt. Neque enim litigauerunt inter se g, aut quisquam eorum se alteri præposuit, Zachæus & ille centurio, cum alter eorum gaudens in domum suam suscepit † Dominum: alter dixit, [non sum dignus, vt intrés sub tectum meum.] Ambo honorificantes Saluatorem diuerso, & quasi contrario modo; ambo peccatis miseri, ambo misericordiam consecuti. Ad hoc * valet, quòd manna secundum propriam voluntatem in ore cuiusque sapiebat.

Alger. l. 1. c. 22. & 10. Poly. l. 3. tit. 16. Ansl. l. 9 c 9. Burch. l. 5. c. 15. & 16. Iuo par. 2. c. 25. & 26. Pann. l. 1. c. 150. Amalarius de eccles. offi. c. 12. Cabilon. 2. c. 46. Beda 1. Cor. 11. & ibi gloss. ord. Eugippus. *Lu. 19. Matt. 8.* † *al. susceperit* *Sap. 16.*

¶ *Caput hoc ex duobus B. Augustini locis confectum, & in summam redactum, ex ijsdem, vbi opus esse visum est, & emendatum est, & auctum. Algerus autem, & Valfridus Strabo citant vsque ad uers* Idem *ex Gennadio Massiliensi presbytero, quem B. etiam Thomas quolib. 12. art. 10. facit auctorem libri de ecclesiasticis dogmatibus. Et Platina in vita Symmachi, & Magister Sent. lib. 2. dist. 8.*

* ¶ Ad hoc valet.] *Locus integer legendus est in originali.*

Item Ambrosius lib. 4. de sacramentis, c. vlt.

¶ Qui semper peccat, cælestis sacramenti medicinam semper accipiat. C. XIIII.

SI quotiescumque effunditur h sanguis i Christi, in remissionem peccatorum effunditur; debeo k illum semper accipere, vt semper mihi peccata dimittantur. Qui semper pecco, semper debeo habere medicinam.

Alg. l. 1. c. 22. Sent. ibidem. Polyc. ibidem. Burc. l. 5. c. 18. Iuo p. 2. c. 28. *Ps. 88.*

Item Hilarius episcopus.

¶ Non abstineat à corpore Domini, nisi qui excommunicari mereatur. C. XV.

SI non sunt l tanta peccata, vt excommunicetur m quis; non se debet à medicina corporis & sanguinis Domini separare.

Alger. ibidem. Poly. l. 3. tit. 16. Burch. l. 5. c. 18. Iuo par. 2. c. 28. Rabanus de instit. cler. c. 31.

¶ *Ceteri etiam collectores, & Algerus citant ex Hilario. Apud B. Augustinum epistola 118. hæc habentur,* Si peccata tanta non sunt, vt excommunicandus quisquam homo iudicetur; non se debet à medicina Dominici corporis separare. *nec multo aliter apud Bedam 1. Cor. 11.*

Item Fabianus Papa ait.

¶ Ter in anno quisque fidelium communicet. C. XVI.

ETsi non frequentius, saltem in anno ter laici homines communicent (nisi forte n quis maioribus quibuslibet criminibus impediatur,) in Pascha videlicet, & Pentecoste, & Natali o Domini.

Sent. 4. dist. 12. Polyc. ibidem. Burch. l. 5. c. 17. Iuo par. 2. c. 27. Pann. l. 1. c. 151.

¶ *Apud eosdem collectores eodem modo citatur. Verum præter vltima verba,* in Pascha videlicet, &c. *habentur in concilio Turonensi 3. c. 50. & capitul. l. 2. c. 45.*

Item Soter Papa ait.

In Cabilon. 2. c. 47.

¶ Etiam in cœna Domini sacram communionem debemus accipere. C. XVII.

IN cœna Domini à quibusdam perceptio Eucharistiæ negligitur: quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus (exceptis ijs, quibus pro grauibus criminibus inhibitum est) percipienda sit, ecclesiasticus vsus demonstrat p: cũ etiam pænitentes eadem die ad percipienda corporis & sanguinis Dominici sacramenta reconcilientur q.

Polyc. ibidem. Burch. l. 5. c. 20. Iuo par. 2. c. 30.

a ¶ *Vitupero.*] hoc dicit Aug. ignorans mentes sumentium, vtrum sint dignæ, tamquã q mentẽ alterius videre nõ poterat. 2. q. 5. cõsuluisti.

b ¶ *Mens in affectu.*] sed quando dicis, quod mens est sine affectu peccandi? credo quod quando proponit firmiter abstinere à quolibet peccato mortali. nisi sit ergo in tali proposito, numquam debet accipere corpus Christi.

Corpus Christi sumere voles quale propositum debet habere.

c ¶ *Grauari.*] s. ea. dist. i. in sancta. 13. q. 2. quibus. & c. cum grauia.

d ¶ *Purificari.*] & ita quod vni est salutiferũ, alij est mortiferum. vt ff. ad legem Aquil. l. qua actione. §. si quis. extra de præscriptio. quoniã omne 1. q. 1. §. opponit. ver. ipsa enim salus.

Sacramẽtum vni est salutiferum, alij mortiferum.

e ¶ *Quotidie.*] nã facile non sunt tribuenda, vt de pæ dist. 1. nonnulli.

f ¶ *Secundum fidem.*] id est, conscientiam. extra de præscriptio. quoniam omne.

g ¶ *Litigauerunt inter se.*] idest, fuerunt contrarij tamquam litigantes inter se. Arg quod quandoque ea quæ in superficie uidentur cõtraria, non sunt cõtraria, quia habent eumdem effectum i. s. 22. q. 2. beatus. 8. q. 1. in scripturis. s. 14. q. 1. quod debetur. s. 23. q. 5. prodest. & q. 1. noli s. 35. q. 5. ad sedem. argu. diuersarum sententiarum neutram reprobari. 8. q. 1. in scripturis.

Idest, quia ad vnum & eumdem effectum tendũt. Arch.

h ¶ *SI quotiescumque effunditur.*] idest, significatur effundi.

i ¶ *Sanguis.*] idest, in commemorationem effusionis ipsius offertur. j. ea. iterat. q. d. quotiescumque fit commemoratio sanguinis Christi.

k ¶ *Debeo.*] idest, debeo semper præparare me habilem & dignum ad accipiendum, vt j. ead. non iste.

l ¶ *SI non sunt.*] vel fuerunt.

m ¶ *Excommunicetur.*] idest dignus sit excommunicari. Omne enim mortale peccatum dignum est excommunicatione, vt supra 6. q. 1. illi qui. s. 11. q. 3. nullus sacerdotum. 22. q. 1. c. vlt. & c. in sacris. Vel excommunicentur in sacramentis. aliàs tantum pro contumacia potest quis excommunicari. 11. q. 3. certum.

Mortale qd-libet ẽ dignũ excommunicatione.

ADDITIO. Sub. tantum potest quis excommunicari excommunicatione maiori. .q. 3. certũ. Petr. de hoc dixi 2. q. 1. nemo.

n ¶ *ETsi non.*] ¶ *Nisi forte.*] Tunc idipsum etiam abstinere pecca

¶ *IN cœna.*] CASVS. Quidam in cœna Domini propter negligentiam non communicabant: sed dicit Papa quod omnes debent communicare: nisi sit eis interdictum propter peccatum: cum etiã pænitentes illa die reconcilientur ad percipiendam communionem.

p ¶ *Demonstrat.*] sic olim: modo sic non est: sed monachi faciunt.

q ¶ *Reconcilientur.*] finita pænitentia, vt s. 26. q. 6. si quis de corpore. Vel consuetudini quarumdam ecclesiarum alludit. & secundũ

primum

a ¶ *De quibus*]scilicet qui præsentem habent iustitiam, sed sunt eam amissuri: de quibus §. prælibauit. §. eorum. Lau.
b ¶ *Veraciter.*]argu. ff. de au. & arg. le l. si ita. Lau.
c ¶ *Duobus modis.*]id est secundum quòd sunt in patria iam, & secundũ quòd adhuc sunt in præsenti vita: quod trifarie diuiditur, sicut

f. apparet qualis est vel futurus erit. vel in qua, s. homo dicitur hic creatura: quia hic videtur esse creatura tãtũ, sed in alia vita apparebit ꝙ est fili⁹ Dei ꝙ in hac quidem vita plene non apparet. Hug.
f ¶ *Corruptionis.*]id est pœnalitatis, à causa quærendi victũ & vestitum, & alia quibus indiget nostra mortalitas. H.

Homo I. alia vita apparebit fili⁹ Dei.

nascuntur, & diabolicæ seruituti obnoxij. Sicut ergo isti, quamuis sint futuri filij Dei; tamen prius sunt filij diaboli: sic hi, de quibus [a] *sermo habetur, quamuis recedendo à iustitia sint futuri filij perditionis æternæ; cum tamen pie, & fideliter viuunt; vere sunt filij Dei, & iusti, & æterna beatitudine digni. Vnde auctoritas non ait, cum viderentur pie, & fideliter viuere; sed [cum pie, & fideliter viuerent.] Nec veraciter* [b] *à bono in malum commutarentur, qui numquam veraciter boni fuerunt. Dominus quoque, non ait per Ezechielem: si auerterit se iustus à iustitia sua, quam videbatur habere; sed [sua], scilicet, quam veraciter habet. Quod autem in eadem auctoritate sequitur [Non erant in numero filiorum, quando erant in professione filiorum,] ita intelligendum est. Filij Dei duobus* [β] *modis* [c] *appellantur. Dicuntur filij Dei, participatione hereditatis æternæ: sicut Ioannes ait in Euangelio [Quotquot crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.] Et Apostolus in epistola ad Romanos [Expectatio* [d] *creaturæ reuelationem filiorum Dei* [e] *expectat.] & infra. [Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis* [f] *in libertatem* [g] *gloriæ filiorum Dei.] & infra [ipsi intra nos* [h] *gemimus, adoptionem* [i] *filiorum Dei expectantes.] Hinc etiam Augustinus eadem verba Apostoli exponens ait [Modo* [γ] *tantum creatura,* [k] *cum nondum filiorum forma perfecta]. Hoc* [l] *ergo modo non sunt filij Dei, nisi participes æternæ* [m] *beatitudinis. In præsenti etiam dicuntur filij tribus modis; vel prædestinatione tantum (sicut ij, de quibus Ioannes ait [vt filios Dei, qui dispersi erant, &c.].) vel prædestinatione, & spe æternæ beatitudinis (sicut illi, quibus Dominus ait [filioli adhuc modicum vobiscum* [n] *sum]) vel merito fidei, & præsentia iustitiæ, non autem prædestinatione claritatis æternæ: sicut hi, de quibus Dominus ait [si dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint, &c.]. Hi ergo* [o]*, de quibus in præsenti agitur, filij sunt merito fidei, & præsentis iustitiæ; non sunt autem filij adoptionis æternæ. Qui ergo peccata dimissa fatentur redire; secundum iustitiam, & non secundum præscientiam ea dimitti, necesse est vt confiteantur: sicut saluandis peccata secundum iustitiam ad æternam damnationem imputantur, non secundum* [p] *præscientiam: quia & illis à bono in malum deficientibus, singula replicabuntur ad supplicium: & his vsque in finem in bono perseuerantibus, nulla imputabuntur ad pœnam [æternam †].*

§.ead. si ex bono. — Ezech. 18. — §. si ex bono. — Ioan. 1. — Rom. 8. — Io. 11. — Io. 15. — Ps. 88. — †Abest à plerisque manusc.

¶ *In vetustis codicibus caput hoc est coniunctum superiori. Sunt enim Gratiani verba; qui more suo loca aliquot citat.*
α ¶ Specie.] *Sic est emendatum ex codice peruetusto. Nam antea legebatur,* spe. *quæ vox valde sententiam turbabat.*
β ¶ Duobus modis appellantur.] *In vulgatis sequebatur* [vno modo appellantur in futuro, altero in præsenti, qui triplex est:] *quæ absunt ab omnibus manuscriptis, & antiquioribus etiam editionibus.*
γ ¶ Modo tantum creatura.] *In libro octuagintatrium quæstionum, quæst. 67. post alia habentur hæc.* Et ipsa itaque creatura, id est, & ipsa, quæ nondum vocatur filiorum forma perfecta, sed tantum vocatur creatura; liberabitur, &c. *quæ referuntur à Beda in epistola ad Romanos, c. 8. Sed apud glossam ibidem habentur eadem verba, quæ apud Gratianum.*

[q] *Qui autem dicunt, quòd peccata dimissa non redeunt; auctoritate Gregorij, & Prosperi sententiam suam confirmare conantur.*

Ait enim Gregorius in Moralibus lib. 15. c. 22.

C. XIII.

QVid est, quod dicitur [qui reddis iniquitatem [r] patrum filijs [s], ac nepotibus?] Peccatum [t] originale à patribus trahimus; & nisi

g ¶ *In libertatẽ gloriæ.*] id est in gloriosam libertatẽ, quam habuerũt filij Dei. H.
h ¶ *Intra nos.*]id est in anima & ratione dolemus.
i ¶ *Adoptionẽ*]perfectã scilicet ex omni parte: vt simus filij Dei secundum animã & secundũ corpus, quantum ad gaudium animæ, & stolam immortalitatis in corpore. H.
k ¶ *Creatura.*] nulla prærogatiua super alias creaturas prædita.
l ¶ *Hoc.*]sicut ij, q mali sũt adhuc s. futuri sũt boni, quia prædestinati.
m ¶ *Aeternę.*]sicut qui boni sũt, & finaliter sũt boni permansuri. L.
n ¶ *Vobiscum*] id est adhuc modicũ fidei habentibus. L.
o ¶ *Hi ergo.*] infert ex proxime dictis per arg. à simili: & reuertit hic ad principalẽ materiam huius quartæ dist.
p ¶ *Non secundum præscientiam.*] & tamen secundum præscientiam dimitti. sicut dicit Gra. s. ea. c. in domo § sic itaque. vers. quæ remissio. sed hic aliter sumit nomen præscientiæ q̃ ibi.

Filij Dei erimus secũdũ animã & corpus.

QVIA AVTEM. Casvs. Hæc est 5. pars dist. in qua probat magister, quòd peccata nõ redeunt: qđ verũ est secundum Ioan. de Fã.
q ¶ *Qui autẽ.*]ab hinc vsque ad §. verum. probat sententiam aliã, scilicet peccata dimissa nõ redire: & hoc duabus auctoritatibus.

QVid est.] Casvs. primo quærit Gr. quare per Moysen dicitur, *Qui reddis iniquitatem*, &c. Secundo exponit illã auctoritatẽ, quã dicit intelligi de originali peccato: ꝑ quo originali peccato patris filius polluitur ante baptismum, sed post baptismũ polluitur tantũ pro suo peccato. Sequens c. planum est, scilicet qui recedit. qđ meli⁹ probat intentionem Gratiani.
r ¶ *Iniquitatẽ.*]ꝑ hanc auctoritatem non probatur propositũ, sed ꝑ sequentem optime. L.
s ¶ *Filijs.*]nõ potest intelligi nisi de originali peccato: aliàs enim contradiceret auctoritas illa, filius non portabit, &c. 1. q. 4. Iudæi.
t ¶ *Peccatum.*] solum.

sicut iam magister dicet. Hu.
d ¶ *Expectatio*]. i. creatura expectans. scilicet homo.
e ¶ *Reuelationem filiorũ Dei.*]vel homo fidei, id est fidelis: ex qua,

per gratiam baptismi saluamur; etiam parentum culpam portamus: quia vnum adhuc cum illis sumus. Reddit iniquitatem patrum filijs† ; dum pro culpa parentis ex originali peccato anima polluitur prolis. Et rursum non reddit iniquitatem filijs† : quia cum ab originali culpa per baptismum liberamur; non iam parentum culpas, sed quas ipsi committimus, habemus[a].

† in filijs.
† in filijs.

¶ *Verba ipsa huius capitis sunt in glossa ordinaria ad c. 34. Exodi ex Gregorio in loco indicato: ex qua glossa sunt hic nonnulla emendata.*

Item in responsionibus Prosperi ad secundam obiectionem Gallorum.

C. XIIII.

QVi recedit à Christo, & alienus à gratia finit hanc vitam; quid, nisi in perditionem cadit? sed non in id, quod[b] remissum est, recidit[c] :: nec in originali[d] peccato damnabitur: qui; tamen[e] propter postrema[a] crimina ea morte[f] afficietur, quæ[g] ei propter illa, quæ dimissa sunt, debebatur.

a ¶ Propter postrema crimina.] *Addita sunt hæc ex originali: quibus sententia valde illustratur.*

Finis huius auctoritatis principio[h] contraire videtur. Neque enim aliud est, dimissa peccata redire, vel in originali peccato damnari, quàm pœnam[i] peccato debitam post eiusdem remissionem excipere. Auctoritates vero sibi contrarias assertores[k] huius sententiæ ita determinant[l]: peccata dimissa redire dicuntur; quia quisquis post acceptam remissionem peccatorum ad vomitum redierit; tanto grauius punietur; quanto magis benignitate Dei abusus, singulorum remissionis acceptæ ingratus extitit[m].

6 *Verum illa sententia fauorabilior videtur: quia pluribus roboratur auctoritatibus; & euidentiori ratione firmatur. Vt enim Dominus[n] ait per Ezechielem, c. 18.*

C. XV.

SI auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius; numquid viuet? omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur[o] :: in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiæ eius, quas fecit.

Sent. 4. dist. 15.

Item Gregorius in explanatione eiusdem loci.

Hom. 11. ad c. 3. Ezechielis.

C. XVI.

HOc nobis maxime considerandum est; quia cum mala committimus; sine causa ad memoriam bona nostra transacta reuocamus[p]; quoniam in perpetratione malorum nulla debet esse fiducia bonorum[q] præteritorum.

Sent. 4. dist. 15.

Idem in homilia quarta ad c. primum Ezechielis.

C. XVII.

DE pertuso[r] quippe sacculo aliunde exit, quod aliunde immittitur† ; quia indiscretæ mentes mercedem, quæ ex bono opere acquiritur, non aspiciunt, quomodo ex malo opere perdatur.

† al. mittitur

Item Petrus in epistola secunda, c. 2.

Peccatũ originale dimissum non redit.

a ¶ *Habemus.*] vnde patet, quòd originale peccatum dimissũ non redit, & ita peccata dimissa non redeunt.

b QVi recedit.¶ *Sed nõ in id quod.*] s. 23. q. 4. si illic. s. 50. dist. c. miror. s. dist. 1. tres autem. H.

c ¶ *Recidit.*] hic expresse dicit iste, quod peccata non redeant. sed si cõtrariũ tenere volueris, expone sic, non recidit omnino, vel eadẽ quãtitate in qua prius est 1.

1 Et illud verum est secũdũ opi. illorũ qui dicũt peccata dimissa redire nõ quo ad essẽtiã, sed quo ad reatũ & pœnã. Pet.

d ¶ *Nec in originali.*] contradicit sibi, si sic exponatur.

e ¶ *Qui tamen.*] s. cap. prox qui recedit.

f ¶ *Ea morte.*] id est, simili pœna æterna.

g ¶ *Quæ.*] id est, qualis mors æterna si sic exponatur, non contradicit sibi.

FINIS HVIVS. CASVS. hic dicit G. quòd finis proxi. c. vbi dicit, *ea morte*, contradicit principio vbi dicit, *sed non illud*: sed hæc dictio ea, facit, simplicem relationem. Qui autem dicunt quod peccata non redeunt, sic intelligũt auctoritates cõtrarias, quæ dicũt peccata redire, quod dicitur in eis fieri, qui post remissionem abutũtur gratia Dei. & hanc sẽtentiam dicit Gra. fauorabiliorẽ esse, scilicet quę dicit peccata redire. quod adhuc probat per sequentia, per quæ probat à contrario sensu, quòd peccata redeunt: quia bona pręterita per peccatum moriuntur. Sequentia 5. cap. plana sunt, scilicet, si auerterit. hoc nobis. de pertuso. si refugientes. intermittentes. & casus illorum cap. per te formabis. De *pertuso*. verba sunt Aggæi prophetæ: quæ Grego. exposuit super Ezechielem.

h ¶ *Principio.*] magister vocat principium vbi dixit, sed non in id, &c. finem vero vbi dixit, qui tamẽ ea. & s. c. proxi. qui recedit. sed illud, ea, facit simplicem & nominalem relationem, non numeralem, sicut ibi: mulier quæ dãnauit, saluauit.

i ¶ *Quam pœnam.*] verum dicet si pro eodem peccato pœnam exciperet. Lau.

k ¶ *Assertores.*] id est, illi qui dicũt quod peccata dimissa nõ redeũt L.

l ¶ *Determinant.*] Gratianus aliter intelligit in sequenti §.

m ¶ *Extitit.*] vel potius quia ita damnabitur quis pro sequẽti peccato, sicut damnaretur si prima peccata non essent dimissa, scilicet æternaliter, sed non tantum punietur. Hug.

VERVM ILLA. Hæc est sexta pars dist. in qua probat per 6. auctoritates, quòd peccata redeunt: & hoc probat superficialiter: nam auctoritates bene intellectæ non faciunt pro eo. Io. de Fan.

n ¶ *Vt enim Dominus.*] ab hoc loco vsque in fi. nititur Gr. conflare arg. huiusmodi, quòd bona priora per mala sequentia mortificata reuiuiscunt, si postea bona fiant. ergo à simili cum mala per pænitentiam mortificentur: si iterum quis in malum reciderit, reuiuiscunt: & ita peccata redeunt. sed hæc argumentatio (vt prædixi in principio huius dist.) non procedit, quia aliud est in via, aliud in inuio, id est, aliud est in bono; aliud in malo: quia bona communicantur, non mala. arg. de consec. dist. 4. quæris. arg. ff. de ser. expo. seruus. & probat primũ vsq; ad illum locum, hæc sicut secũdum autem probat vsque ad illum locum, porro. exinde probat, quòd eadem ratio est in bonis & in malis quo ad hoc. tandem concludit in §. sed his. ver. sicut ergo bona. L.

o SI auerterit. ¶ *Non recordabũtur.*] ergo idem est ac si nũquã habuisset aliquod bonũ propter quod peccatũ sibi fuit dimissũ. Et ita idem est ac si nũquam ei peccata fuissent dimissa. & sic omnia peccata taliter dimissa redeunt, & dicuntur redire per sequens peccatum sicut priora bona mortificata per peccata, dicuntur, per pænitentiam reuiuiscere. L. & ita argumentatur Gra. ex his auctoritatibus à simili per contrarium.

p HOc nobis. ¶ *Reuocamus.*] i. desẽsionẽ à pęna quo ad vitã ęternã.

q ¶ *Bonorum.*] quin pro malis puniatur: mitius tamẽ punietur. Vel quo ad vitam æternam consequendam non debet haberi fiducia. De hoc supra dist. 3. c. quærat. §. item illud. licet quo ad minorem pœnam subeundam possit haberi fiducia. H.

r DE pertuso.] hoc continetur in Aggæo Propheta in. 1. cap. Lau.

a ¶ *Puto.*] quia tenemur hos diligere qui nos diligunt, vt extra de test.cum in officijs. immo nec solum sufficit diligere diligentes se, immo inimicos. 23.q.3.sex sunt differentiæ. historiam habes 1.q.1. si quis inquit.
b ¶ *Tradidit.*] quo ad sufficientiam, non quo ad efficientiam. s. de reprobantur munera: sed potius offerentium merita constituendo eum vita dignum. munera ergo oblata non reprobat, sed praua opera offerentium 90. dist. neque ad Cain.
h ¶ *In signũ.*] cõtra 15.q.1.mulier. sed non est cõtra. nã & hic & ibi qui deliquerũt, puniti sunt: sed thuribula non peccauerũt: nec cum eis peccatũ est, sicut cũ pecude peccat mulier. seruaẽ ergo hic vt fiat ĩ signum pœnæ illatæ. & pecus occidi iubetur, ne cũ eo alia peccet: præterea pecus nõ posset duci in aliam formã sicut thuribula: immo & si subtiliter inspicias, & thuribula destruuntur, cũ formã amittant. arg. ff. ad exhi. Iulian⁹ scribit. §. sed si qs. 10.q.2. hoc ius. H. ibi, vel conflata.
i ¶ *Reprobari.*] scilicet tantum.
k ¶ *Quòd à talibus.*] arg. ꝙ priuilegium concessũ ab Apostolico hæretico ualeat: quod falsum est. s. 12.q.2. alienationes. cõtra. 32.q.5. pręceptũ. cõtra. 7.q.1. fact⁹ est. arg. ꝙ hæreticus prælatus acquirit ecclesiæ cui præest [2]. Dic, vltimũ verũ est: prima superficialia, vel priuilegium pro se nõ valet, s. ab hæretico impetratum.

Pecus occidi iubetur cum quo peccauit mulier.

[2] De hoc no. extra de schis. c. 1. in gl. qa dũ. & de ele. nihil. in gl. ĩ duob⁹, &c.

Io. 8.

militatis, quomodo tantus, ac talis obediens fuit patri usque ad mortẽ pro nostra uita; puto [a], quia prouocari possit ad affectum, & dilectionem ipsius, & Dei patris, qui unico filio non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit [b] illum. *& infra.* ¶ Talem ergo affectum, & fidem præparare debet in animo suo is, qui panem, & calicem Domini percipit.

Item Augustinus in lib. quæstionum Numerorum, quæst. 30.

¶ Non à quo, sed ante quem offeratur, considerandum est. C. XXVI.

Num. 16.

† *semina*] or.

Omittuntur aliquot verba.

ET dixit Dominus ad Moysem, & ad Eleazarum filium Aaron sacerdotem. Tollite thuribula ærea è medio exustorum: & ignem alienum [c] hunc [seminate [d] † ibi: quia sanctificauerunt [e] thuribula peccatorum horum in [f] animabus [*] suis: & fac ea laminas ductiles, circumpositionem altari; quoniam oblata sunt ante Dominum, & sanctificata sunt [g], & facta sunt in signum [h] filijs Israel.] Sed notandum nouo modo dicta sanctificata pœna eorum, à quibus peccatum hoc fuerat perpetratum: quia per eos exemplum datum est ceteris, quo timerent. Circumpositionem autem altari cur ex eis fieri uoluit; addidit dicens, [quoniam oblata sunt ante Dominum, & sanctificata facta sunt in signum filijs Israel.] Non ergo in eis reprobari [i] uoluit; quòd à talibus [k] oblata sunt: sed hoc potius attendi, ante quem oblata sint, id est, quia ante Dominum: ut plus in eis ualeret nomen Domini, ante quem oblata sunt, quàm pessimum meritum eorum, à quibus oblata sunt.

[*] ¶ In animabus suis.] *Apud B. Augustinum legitur*, in manibus suis: *sed apud Septuaginta, quos ille sequi solet, est* ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν.

Item ex decreto Papæ Pij.

¶ Pænitentia eius, cuius negligentia de Christi sanguine aliquid stillat. C. XXVII.

Poly. l. 3. tit. 16.
Burch. l. 5. c. 47.
Iuo par. 2. c. 56.
Pann. l. 1. c. 156.

SI per negligentiam aliquid de sanguine [l] † Domini stillauerit in terram [m]; lingua lambetur, & tabula radetur. Si non fuerit tabula; ut non conculcetur, locus corradetur, & igne consumetur, & cinis intra altare recõdetur; & sacerdos quadraginta diebus pæniteat [n]. Si super altare stillauerit calix; sorbeat minister stillam, & tribus diebus pæniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud [o] stilla peruenerit; quattuor diebus pæniteat. Si usque ad tertium, nouem diebus pæniteat. Si usque ad quartum, uiginti diebus pæniteat: & linteamina, quæ tetigerit stilla, tribus uicibus minister abluat, calice supposito: & aqua ablutionis sumatur [p], & iuxta altare recondatur.

Item ex pænitentiali Bedæ presbyteri, c. de ebrietate.

¶ Quæ pænitentia sit imponenda ei, qui sacramentum euomit. C. XXVIII.

Burch. l. 5. c. 46.
Iuo par. 2. c. 55.
Pann. l. 1. c. 155.

SI per ebrietatem, uel uoracitatem Eucharistiam [q] euomuerit, quadraginta diebus pæniteat si laicus est; clerici, uel mona-

S ¶ *I per negligentiam.*] Hæc est 9. pars dist. ĩ qua ponit magister pęnitentiã corpus Christi vomentibus, & illis qui negligentia permittunt stillare sanguinem. Io. de Fant.

Casus. In hoc c. dicitur qualiter debeat puniri presbyter vel minister si per eorũ negligẽtiam aliquid de sanguine Christi stillauerit super terrã, vel super altare. In terrã, sup tabulã positã. *Lambetur*, s. sanguis. Sequens c patet.

l ¶ *De sanguine.*] i. de sacramento sanguinis. sanguis enim Christi à corpore Christi separari non valet: ergo nec stillare nec fluere potest.

Sacramento cadente, an cadat corpus Christi.

[3] Vt musca vel aranea. Ioan. de Fan.

[4] Ita sentit Hu. & ideo uolunt isti dicere, ꝙ corpus Christi nõ intrat uentrẽ: quod falsum est, cum species ĩtret. quãdiu.n. species manent Christus integre latet sub eis: & hoc pbatur in hoc, quia istud c. quod allegatur, non est iste. non ob. quia pro tanto dicitur, ꝙ iste nõ est panis qui uadit in corpus: qa non intrat in corpus sicut cibus materialis ut ipsũ nutriat. intrat tamẽ & est ibi sub specie sacramentali: & sic põt euomi, ut hic dicitur secundum P⁹

de pæn. distinct. 4 §. sic itaque peccata.

E ¶ *T dixit.*] Casus. Ad euidentiã huius c. lege primo historiã, quã habes s. 1. q 1. sup c. si qs inquit. q̃ sic incipit, Legitur in libro Nume. quæ similiter tangitur hic, & hoc primo. Secũdo exponit Augu. verba illa, & dicit ꝙ thuribula dicunẽ sanctificata in pœna eorũ q peccauerũt. & ostẽdit ideo Dñm pcepisse vt thuribula cõbustorũ ĩ laminas ducerẽt. & altari circũponerẽt: qa Dño quãuis ab impijs erãt oblata, & vt esset posteris ĩ exẽplũ, & ĩ memoriã pœnæ istorũ.
c ¶ *Ignem alienum*] omnis ignis alienus dicebatur ad sacrificãdum præter illum qui cælitus octauo die de cælo erecti tabernaculi missus est. 1.q.1. sicut.
d ¶ *Seminate*] i. dispergite huc & illuc, vt inueniatis thuribula.
e ¶ *Quia sanctificauerunt.*] id est, pœna eis illata pro peccatis fuit exemplum alijs, ne similem pœnã incurrant: & ita sanctificauerũt ea quo ad exemplum. H. i. pœnas peccatorum suorum in exemplũ alijs statuerũt sanctificationis offerẽdo thuribula. 7.q.1. deniq;. G.
f ¶ *In.*] id est, contra.
g ¶ *Sanctificata sunt.*] contra. s. 14.q.5. scriptũ. Abominabiles dicũtur victimæ impiorum: non quin bona sit omnis creatura, & à Deo dilecta: quia scriptum est: Nihil odisti eorum quæ fecisti [1]. sed quantũ ad offerentes: quia praua intentione offerunt, exẽplo Cain. Quod autem dicitur, munera ab offerente placuerunt, &c. in eo nõ

m ¶ *In terram.*] id est, in tabulam terræ adhærentem, vt patet per c. sequens. Sed nũquid sacramento cadẽte cecidit ibi corpus & sanguis? Dic quòd sic: & tamdiu credas ibi esse corpus & sanguinem quamdiu apparuerint ibi accidẽtia. cum uero propter rasuram nõ apparuerint, dic ibi non esse. Sed nũquid humor cadit in terrã? Nõ. Sed obijcitur, cum sola accidentia maneant ibi [2]: & accidentia non habent pondus, quia solum corpus habet pondus: qualiter ergo dicuntur accidentia cadere, cum non habent pondus? Sed dic ꝙ ponderositas adhuc manet cum accidẽtibus alijs: & tñ nihil est ibi ponderosum. Item secundum Hug. & Baz. accidentia reddunt locũ humidum & rubeum, extra de celeb. missa. cum Marthæ. §. præterea.
Additio. In omnibus his cedit natura miraculo: & virtus supra consuetudinem operatur. extra de celeb. missa. cum Marthæ.
n ¶ *Pæniteat.*] hæc pænitentia erit vt tot diebus ieiunet, & tot diebus abstineat à sacramentorum communione, vt 45. dist. cap. 2.
o ¶ *Ad aliud.*] id est, linteum, sed per temeritatem sumentis.
p ¶ *Sumatur.*] id est, recipiatur in calice. & ita si quid turpe [3] in calicem cadat, non teneor accipere. H. & B.
q ¶ *Si quis per ebrietatem.*] ¶ *Eucharistiam.*] Id est, sacramentum Eucharistiæ, id est, corpus Christi: quod est species panis [4]. infra eadem. non est iste panis.
r ¶ *Pæniteat.*] hoc ad cautelam positum est. sic 34.q.2. in lectũ. Vel

quia non debuit sumere cum esset infirmus: & ita fuit in culpa. ff ad leg. Aquil. idem iuris. §. mulionem. Vel quòd non debuit statim comedere cibum vulgarem, vt s. ea tribus. aliàs infirmitas excusat. arg. s. dist. 5. ad eius. & dist. 6. testamentum. similis pænitentia imponitur in alio casu dist. 30. si quis eorum.

f ¶ *Sacrificium.*] scilicet species panis & vini: quæ dicitur sacrificium, quia sacrificatur.
g ¶ *Inuisibile.*] id est signum inuisibile corpus Christi, quod est sacramentum ecclesiæ 1. q. 1. multi. Ex rubrica apparet sic legendã esse litterã, vt inter hæc duo distinguatur, scilicet corporis Christi. Sa-

chi, seu diaconi, & presbyteri septuaginta diebus pæniteant, episcopi xc. † Si pro infirmitatis causa euomuerint, septem diebus pæniteant.

† al. cx.

¶ *Apud Bedam, & collectores nonnihil varietatis est, potissimum in dierum numero, qui apud Bedam omnino distinctior est.*

Item ex concilio Rhemensi, c. 2.

¶ Sacerdotes non nisi per se diuina sacramenta ministrent. C. XXIX.

10 PEruenit ad notitiam nostram, quòd quidam presbyteri in tantum paruipendant diuina mysteria, ut laico, uel feminæ sacrũ corpus Domini tradant ad deferendum infirmis: & quibus [a] prohibetur [b], ne sacrarium ingrediantur, nec ad altare appropinquent; illis sancta sanctorum committuntur. Quod quàm sit horribile, quàmque detestabile, omnium religiosorum animaduertit prudentia. Igitur interdicit per omnia synodus; ne talis temeraria præsumptio ulterius fiat: sed omnimodis presbyter per semetipsum [c] infirmũ communicet. Quod si aliter fecerit, gradus sui periculo subiacebit.

Burch l. 5. c. 30. Iuo par. 2. c. 39. Pann. l. 1. c. 154.

Item Clemens Papa.

¶ *Extat caput hoc in synodo Eugenii secundi (ex qua etiam citat Anselmus) itemque in synodo Leonis quarti, c. 33 & in 7. lib. capitul. c. 278.*

¶ Quando celebratur missa, presbyterium laicus ingredi non præsumat. C. XXX.

11 SAcerdotum, aliorumque clericorum ecclesijs seruientium honores à laicorum loco discrete apparere conuenit. Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco, ubi sacerdotes, & reliqui clerici consistunt (quod presbyterium nuncupatur) quando missa [d] celebratur, consistere, ut libere, ac honorifice possint sacra officia exercere †.

Concor. 6. syn. c. 69. Turonicũ 2. c. 4. extra de vita, & honest cler. c. 1. Ansel. l. 5. c. 78.

† al. exerceri] al. celebrari

Item ex concilio Gerundensi, c. primo.

¶ Sicut in metropolitana ecclesia, ita ubique missarum solennia celebrentur. C. XXXI.

12 INstitutio missarum [e], sicut in metropolitana ecclesia agitur; ita in Dei nomine in omnibus [α] prouincijs tam ipsius missæ ordo, quàm psallendi †, vel ministrandi consuetudo seruetur.

s. dist. 12. c. 13. Burch. l. 3. c. 66. Iuo par. 3. c. 68.

† al. psallẽdo, uel ministrando

α ¶ Omnibus prouincijs.] *In concilio ipso legitur.* In Tarraconensi prouincia, *apud Burch. vero & Iuonem,* in omnibus comprouincialibus ecclesijs.

Item Augustinus in libro decimo de ciuitate Dei, c. 5.

¶ Quid sit sacrificium, quid sacramentum. C. XXXII.

13 SAcrificium [β] [f] uisibile, inuisibile [g] est sacramentum, id est, sacrum [h] signum [i]. *Item alibi.* ¶ Sacramentum [γ] [k] est inuisibilis gratiæ uisibilis forma.

Sẽt. 4. di. 1. & 8. Lãfrancus contra Berengariũ. Algerus l. 1. c. 4. Iuo par. 2. c. 8. Pann. l. 1. c. 130.

β ¶ Sacrificium.] *In originali, & apud Lanfrancum, & Iuonem est,* Sacrificium ergo uisibile inuisibilis sacrificij sacramentum, id est, sacrum signum est. *sed ob glossam non est mutatum.*
γ ¶ Sacramentum.] *In libro de catechizandis rudibus c. 26. hæc leguntur.* De sacramento sane, quod accepit, cum ei bene commendatum fuerit, signacula quidem rerum diuinarum esse visibilia, sed res ipsas inuisibiles in eis honorari. *In epistola autem 166. hæc,* Si autem malus est, operatur per illum Deus uisibilem sacramenti formam: ipse autem donat inuisibilem gratiam. *Ex quibus locis videtur colligi potuisse vulgata ista sacramenti definitio.*

Idem in libro 2. de doctrina Christiana, c. 1.

¶ Quid sit signum. C. XXXIII.

SIgnum est [l] res præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud

Lanfran. ibidem Algerus. l. 1. c. 4. Iuo par. 2. c. 8. Pann. l. 1. c. 131.

PEruenit.] Hæc est decima pars dist. secundum Io. de Fant. CASVS. Quidam fatui sacerdotes p laicos vel mulieres corp' Domini mittebãt infirmis: quod prohibetur hic ne fiat: sed ipsimet porrigant. qui si contra fecerint, deponantur.
a ¶ *Et quibus.*] scilicet feminis.
b ¶ *Prohibetur.*] s. dist. 5. ad eius.
c ¶ *Per semetipsum.*] vel per diaconũ, si necesse est, vt 93. dist. præsente. vel per laicum catholicum. 24. q. 1. cœpit.
SAcerdotum.] Hæc est 11. pars dist. secundum Io. de Fan. CASVS. Dicitur hic, ꝙ cum celebratur missa, sacerdotes & clerici debent esse à laicis separati, vt libere possint sacra officia celebrare. Sequens c. patet.
d ¶ *Missa.*] ex quo per contrarium colligitur, ꝙ alio tempore posset ingredi presbyterium. 22. dist. hospitiolum.
e ¶ INstitutio missarũ.] Hæc est duodecima pars dist. Io. de Fant. Ostẽdit quòd missa non debet celebrari aliter, quàm ĩ metropolitana ecclesia. ¶ Solet quæri quare instituta fuerunt sacramẽta ecclesiastica, cum absque eisdem Deus posset humano generi vitã æternã gratis donare? Resp. tribus d causis: propter humilitatem, eruditionem, & exercitationẽ. Propter humilitatem, vt dũ homo ex Dei præcepto se rebus sensibilibus seu inferioribus reuereter subijcit, ex hac obedientia apud Deum magis mereatur. 2. q. 6. qui se scit. Propter eruditionem, vt per id quod videtur foris in specie visibili, ad inuisibilem veritatem, quæ intus est agnoscendam mens erudiatur. s. ea quia corpus. versi. fide. Propter exercitationem: quia cum homo otiosus esse nõ debeat, proponitur ei vtilis & salubris exercitatio in sacramentis, vt vanam & noxiam declinet occupationẽ, iuxta illud. Semper aliquid facit, &c. s. dist. numquam. Hug & alibi, otiositas & voluptas, &c. extra de renun. nisi cum pridem. §. verum.

Ad hoc s. ea. dist 1. altaria. & supra di. 11. de his. Sacramenta triplici ratione fuerunt instituta.

SAcrificium.] Hæc est 13 pars dist. in qua dicitur, quòd in corpore Christi sunt tria, scilicet species, veritas, & figura. extra de celeb. missa cum, Marthæ. Io. de Fant. CASVS. Amodo incipit G. tractare d triplici cõtinẽtia istius scrĩ. Dicit ergo hic ꝙ visibile sacrificiũ, i. visibilis forma, panis est, i. significat inuisibile sacramẽtũ, i. corpus Christi, qđ nobis est inuisibile: q̃a corpora glorificata nõ videnẽ ab hominibus nisi p miraculũ.

h ¶ *Sacrum.*] id est, quod Deo offertur.
i ¶ *Signum.*] i. signũ rei inuisibilis, vel signum rei sacræ inuisibilis.
k ¶ *Sacramentum est.*] nõ est diffinitio generalis. Nã corp' Christi nobis inuisibile est sacramẽtũ ecclesiæ, & ita nõ est visibilis forma. põt tamen dici, ꝙ sit generalis, quia corpus visibile est his saltem qui cũ eo sunt, etsi non nobis. Vel ordina litteram sic, ita ꝙ nõ agatur de diffinitione: visibilis forma est sacramentũ inuisibilis gratiæ.
SIgnum est.] CASVS. Intellectus huius c. patet ex cõstructione. sic ergo cõstrue. Signũ est res faciens aliquid aliud ex se in cognitionem venire præter speciem quam ingerit sensibus. s. corporis. & dicitur signum de sui natura, vel aliqua institutione.
l ¶ *Signum est.*] i. species panis & uini est aliud præter id qđ videtur,

tur, & aliud aliquid ostendit & innuit: sicut circulus vinum venale.
a ¶ *Ex se.*] id est, forma & compositione sui. nam panis fit ex granis puris: sic intelligitur corpus Christi ex membris suis.

Species.] Casus. Bene. sic ponit hunc casum. Illud quod dicitur in quadam oratione, Perficiant in nobis Domine, &c. exponit hoc dupliciter, vt sic postulet sacerdos vt corpus Christi, qui sub specie panis & uini tractatur, sicut est nobis manifestum, ita in futuro videatur: quam uisionem promittit Christus diligētibus se. Vel ut in nobis sacramentum suum impleat cum effectu, scilicet remissionem peccatorum. *Hoc loco*, id est, illa ratione.

ideo ut esset in nobis naturaliter per memoriam, & apud patrem intercederet pro nobis. Ideo tradidit corpus suum ad perpetuam rei memoriam. Ioan. de Fant.

Casus. Beneu. sic exponit hunc casum: quia Christus in carne assumpta non erat mansurus nobiscum, sed ascensurus in cælum: ideo in die cœnæ instituit sacramentū Eucharistiæ, vt ille, qui semel est oblatus pro nostra redemptione, in memoriam passionis suæ quotidie in sacramento offeratur, in quo sacramēto ipse qui cælum & terram sua potestate creauit uerbo suo, secreta virtute panem & vinū in corpus suum conuertit, quod à sensu corporeo non percipitur: sed fide & intellectu comprehenditur: sicut ille qui per baptismum mutatur de malo in bonū. H. vero sic ponit hunc casum. Primo ostendit quare in cœna sacramētum altaris instituit, scilicet corpus suū, quod ab oculis hominū erat ablaturus in cælum, sēper erat mansurum nobiscum in sacramentis propter remissionē peccatorum, & propter cōmemorationem nostræ redēptionis per ipsum factæ in cruce. Secundo commendat hoc sacramentum, & dicit non esse æstimandum secundum speciem, quia uidetur ibi esse modicum panis, & modicum vini: sed secundum fidem qua credimus corpus & verum sanguinē Christi ibi esse. & hoc probat testimonio Iesu Christi dicentis & testificantis: Caro mea uere est cibus, &c. Item, Accipite & comedite: hoc est corpus meum, &c. Tertio, quia ipse panem & uinum in corpus & sanguinem suum conuertit ea potentia, qua ex nihilo creauit vniuersa. Tertio ostendit, quòd licet corporeis oculis nulla videatur in illo sacramento facta conuersio uel commutatio: tamen mente & fide credendū est ita esse: quod ostēdit tali similitudine. Ecce iste est malus, est paganus, est filius diaboli: cōpungitur, baptizatur, efficitur bonus & filius Dei. ecce qualiter iste diuina potētia inuisibiliter est cōuersus, & mutatus de malo in bonū, de pagano ī Christianum, de filio diaboli in filiū Christi. sed ecclesiæ extrinsecus nulla uidetur facta mutatio: sed intrinsecus facta est, & ita creditur. sic & in isto sacramēto extrinsecus nulla uidetur facta mutatio, immo videtur ibi purus panis, & purum uinum sicut ante. sed pia fide debemus credere ita esse, scilicet ibi esse uerum corpus & uerum sanguinem Christi, & reuerentiam debitam impendere Deo.

† al. cogitationē

aliquid ex se [a] faciens ex se in cognitionem † uenire.

Item Gregorius Papa in homilia Paschali ait.

¶ *Iuo citat ex Lanfranco, apud quem habetur continenter post uerba Gregorii allata ex homilia Paschali: quemadmodum & multa alia sequentia, qua à Gratiano ex aliis auctoribus citantur, apud eumdem Lanfrancum, & Algerum extant, & interdum copiosius, quàm apud Iuonem, & Gratianum.*

¶ Post consecrationem non substantia, sed species remanet. C. XXXIIII.

Lāfrācus ibidē. Guitmūdus l. 2. Iuo par. 2. c. 9. Pann. l. 1. c. 132. In Sab. 4. temp. Septemb.

Species [b], & similitudo [c] illarum rerum uocabula [d] sunt [e], quæ ante fuerunt, scilicet panis & uini. Vnde in fine cuiusdam missæ [f] oratur, & dicitur [Perficiant in nobis, quæsumus Domine, tua sacramenta quod continent, ut quod † nūc specie gerimus, rerum ueritate capiamus.] Postulat quippe sacerdos [g], ut corpus Christi, quod sub specie panis, & uini nunc geritur, manifesta uisione, sicut reuera est, quandoque capiatur. De qua visione Dominus in Euangelio secundū Ioannem ait. [Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eū, & manifestabo ei meipsum.] Quamuis non improbabiliter quidam exponant hoc loco, carnis & sanguinis ueritatem, ipsam eorumdem efficientiam, id est peccatorum remissionem.

Io. 14.

Item Eusebius Emissenus.

Inter opera B. Hier. tom. 9. al. 4. in ser. d̄ corp. & sang. Dñi.

¶ Visibiles creaturæ in Christi corpus, & sanguinem inuisibiliter cōuertuntur. C. XXXV.

Sent. 4. dist. 8. Algerus. l. 1. c. 16. & 15. Iuo par. 2. c. 4.

14 Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis nostris, & sideribus illaturus, necessarium [h] erat, ut die cœnæ sacramentum [i] nobis corporis, & sanguinis sui consecraret [k]: ut coleretur [l] iugiter per mysterium [m], quod semel offerebatur in pretium [n]: ut quia quotidiana, & indefessa [o] currebat [p] pro hominum salute redemptio [q]; perpetua esset etiam redemptionis [r] oblatio [s], & perennis [t] victima illa uiueret in memoria, & semper præsens esset in gratia uere unica, & perfecta hostia, fide æstimanda, non specie; nec exteriori censenda uisu, sed interiori affectu. Vnde merito cælestis confirmat auctoritas: quia [caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus.] ¶ Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum: quando quidem, qui auctor est muneris [u], ipse etiam testis est ueritatis. Nam inuisibilis † sacerdos uisibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui uerbo suo secreta potestate conuertit, ita dicens [Accipite, & comedite: hoc est enim corpus meum:] & san-

Io. 6.

Sent. 4. dist. 10. Pann. l. 1. c. 129. Pasch. in epist. ad Frādegardū ex Euseb. Emiss.

b ¶ *Species.*] hoc ad panem.
c ¶ *Et similitudo*] id est, forma, quo ad uinum.
d ¶ *Vocabula sunt.*] id est, uocabula uocantur illarum rerum, quæ fuerūt ante, scilicet panis & uini; cum iam non sint. scriptura enim speciem panis panem, & speciē vini vinum, & corpus Domini panem & sanguinem, & uinum & calicem consueuit appellare propter speciē panis & vini, vt ibi; Probet se homo, & sic de pane, &c. vt j. ea. quia passus. & ibi, Ego sum panis viuus, &c. de pæn. dist. 2. §. cum igitur. ver. item Dominus.
e ¶ *Sunt.*] id est, retinent: & ita vox interitu rei non amittit significationem, licet res pereat. Et hic est arg. contra eos qui dicunt substantiam panis & uini ibi esse post consecrationem: quia non conuertuntur in corpus Christi, ut dicunt. Sed contra eos est infra ea. nos autem. & ca. panis. sed exponunt quia antea fuerunt sola, sed modo non sunt sola: quia ibi iam latet corpus Christi. Alij dicunt, quòd desinit ibi esse panis & uinum: sed differunt. Nam quidam dicunt ipsa mutari & conuerti in corpus Christi: Alij in nihilum redigi, vel in primordialem materiam resolui. Istis vtrisque obijcitur de forma, sapore, colore, & alijs accidentibus: in quo subiecto sūt? & eorum quidā dicūt, quòd in aere. Alij esse sine subiecto miraculose. nā cedit natura miraculo. extra de celebra. mis. cū Marthæ. §. 1.
f ¶ *Missa.*] eius scilicet, quæ celebratur in sabbato quattuor temporum Septembris.
g ¶ *Sacerdos.*] arg. quòd aliquis ante Grego. orationes fecit in missa. aliter enim non exponeret seipsum, nec diceret: quamuis, &c.

Quia.] Hæc est decima quarta pars dist. in qua quæritur, quare Deus nobis dedit corpus & sanguinem suū. & dicitur, quòd

h ¶ *Necessarium*] id est, vtile & congruum: aliàs necessariū ineuitabilitatis. de pæn. dist. 2. charitas. aliàs cōmoditas. j. dist. 5. ne tales.
i ¶ *Sacramentum.*] id est, corpus & sanguinem, quod est sacramentum, & res sacramenti.
k ¶ *Consecraret.*] supple & instrueret ī posterū ab alijs cōsecrādū.
l ¶ *Vt coleretur.*] id est consecraretur.
m ¶ *Per mysterium.*] id est, sub uelamine panis & uini. 1. q. 1. multi.
n ¶ *In pretium.*] id est, redemptionem nostram.
o ¶ *Et indefessa.*] id est, non remissa, & indeficiens.
p ¶ *Currebat.*] id est, festinabat redimere nos per passionem [x]: iuxta illud, Exultauit vt gigas, &c.
q ¶ *Redemptio.*] facta per Christum in Cruce.
r ¶ *Redemptionis.*] id est, fides passionis: per quam redēpti sumus. Vel prædicatio sacrificij: quod erat nostra redemptio. Ioan.
s ¶ *Oblatio*] id est, corpus & sanguis.
t ¶ *Et perennis.*] qa post eā nō erit alia. extra d̄ ce. mis. cū Marthæ.
u ¶ *Muneris.*] id est corporis & sanguinis, uel sacrificij.

x Vel die currebat, i. operabatur: iuxta illud Roma. 1. currere, i. operari. & nō est currētis, sed Dei miserētis: vel currebat, id est, currere debebat, i. ad memoriā reduci secundū L. & Hu.

a ¶ *Et sanctificatione.*] id est, verbis sacrificantibus. & improprie dicitur repetita. & dicitur repeti propter hoc verbum, accipite, quod repetitur. nam non repetitur: immo alia est forma. Nota tamen quòd quidam dicunt, quòd totum illud, Hoc est corpus meum, &c. hic est sanguis meus, &c. est una forma. Sed tu dic, quòd duæ sunt [1]. & quòd ad prolationem istius, Hoc est corpus, &c. transsubstantiatur panis in corpus: & ad prolationem istius, Hic est sanguis, vinum conuertitur in sanguinem. Sed obijcitur. Nonne ibi ante erat sanguis, ex quo erat ibi corpus? Sic: quia vbicũque corpus, & sanguis. sed non fuit ibi sanguis prius per transsubstantiationem, sed per mistionem, vt dixi s. eo. comperimus.
b ¶ *Conuertuntur.*] bene dicit conuertuntur vel transsubstantiantur, vt alij, trãseunt vel transeant. sed non fiunt nec incipiunt. nihil enim fit vel incipit esse corpus Christi. potest tamen concedi, quòd de pane conficiatur vel fiat corpus Christi: sicut de aqua fit crystallus, non tamen est crystallus. sed securius non conceditur hoc: & vbicumque inuenitur, panis vel de pane fit vel conficitur corpus Christi, sic intelligatur, id est, transit in corpus Christi, vt j. ea. panis. Vel expone sic, i. sub specie panis vel latet vel incipit esse uel latere corpus Christi, vbi ante consecrationẽ non erat. si enim panis corp⁹ Christi fieret, singulis diebus ei adderetur aliquid, quod prius non erat, & sic semper augmentaretur. Item qualiter vniretur diuinitati iste panis & ille? Item si panis est corpus Christi, ergo aliquid, quod non est natum de Virgine, & sic aliquid inanimatum est corpus Christi. ergo est animatum & inanimatum: ergo non solum de Virgine habuit originem. Non intelligas ergo, quòd aliquod augmentum sumat ex tali conuersione, nec eo modo quo cibus conuertitur in carnem: sed est ibi corruptio, id est, desinit ibi esse substantia panis & uini, nulla tamen generatio. vnde non potest dici, ꝙ fit ibi vera transsubstantiatio quantũ ad hoc vt noua essentia ibi generetur.

[1] Subaud. & quælibet forma per se ꝓpriam habet uirtutẽ: propriam & cõpletam significationẽ, & naturam propriam determinatam, unde & propriã operationem per se. Arch.

Panis conuertitur in corpus, sed nõ fit corpus.

ctificatione [a] repetita. [Accipite, & bibite: hic est sanguis meus.] Ergo sicut ad nutum præcipientis Domini repente ex nihilo substiterũt excelsa cælorum, profunda fluctuum, uasta terrarum; ita pari potestate in spiritalibus sacramentis vbi [a] præcipit uirtus, seruit effectus. Quanta itaque, & quàm celebranda beneficia uis diuinæ benedictionis operetur, attende: &, vt † tibi nouum, & impossibile uideri non debeat, quòd in Christi substantiam terrena, & mortalia conuertuntur [b], teipsum, qui iam in Christo es regeneratus, interroga. Dudum alienus à uita, peregrinus à misericordia, à salutis uia intrinsecus mortuus exulabas: subito initiatus Christi legibus, & salutaribus mysterijs innouatus, in corpus ecclesiæ non uidendo, sed credendo transiluisti, & de filio perditionis adoptiuus [c] Dei filius fieri occulta puritate meruisti [d]: in mensura uisibili permanens, maior factus es teipso inuisibiliter, sine quantitatis augmento cum ipse atque idem esses; multo alter † fidei processibus extitisti: in exteriori nihil additum est, & totum in interiori mutatum est: ac sic homo Christi filius effectus, & Christus in hominis mente formatus est. Sicut ergo sine corporali sensu, præterita uilitate deposita, subito nouam indutus es dignitatem, & sicut hoc †, quòd in te Deus læsa [e] curauit, infecta diluit immaculata † [f] detersit, non sunt oculis, nec† sensibus tuis credita [g]; ita cum reuerendum altare cælestibus cibis satiandus ascendis, sacrum Dei tui corpus, & sanguinem fide respice, honora, mirare, mente continge, cordis manu suscipe, & maxime haustu interiore assume.

† al. quomodo

† al. aliter

† al. hac, qua

† maculata] vero lectio.

[a] ¶ Vbi præcipit.] *Sic apud Iuonem, & in Pannormia. Apud Paschasium legitur,* vbi præcipit virtus, rei seruit effectus: *& fortasse loco dictionis,* vbi, *legendum est,* verbi, *In vetustiore editione homilia est,* verbis præbet virtus: & rei seruit effectus. *in recentiore autem,* verbo præbetur virtus, & rei seruit effectus. *Multa vero alijs locis sunt partim ex originali, partim ex Iuone emendata.*

Item Augustinus.

¶ *Beda ad c. 10. primę ad Corinthios citat ex sermone de sacramentis fidelium, feria 2. Paschæ: neque multo aliter Iuo.*

¶ Quare in specie panis, & vini sacramentum suum Christus nobis ministrauit. C. XXXVI.

QVia passus [h] est Dominus pro nobis, commendauit nobis in isto sacramento corpus & sanguinem suum: quod etiam [i] fecit & nos ipsos [k]. Nam & nos ipsius corpus facti sumus [l], & per misericordiam [m] eius, quod accipimus, nos sumus. Recordamini: & uos non fuistis, & creati estis: ad aream Dominicam comportati estis laboribus boum, id est, annuntiãtium Euangelium, triturati estis: quan-

j. ead. commendauit.
Beda 1. Cor. 10.
Alg. l. 1. c. 3. & alibi.
Iuo par. 2. c. 1.

c ¶ *Adoptiuus.*] quia filij iræ fueramus [2], facti sumus filij Dei. de pæn. dist. 4. §. hanc societatem. ver. & filij. Christus autem nullo modo filius Dei adoptiuus dicitur: quia non potest dici de filio Dei, quòd ex non filio factus sit filius eius.
d ¶ *Meruisti.*] id est, obtinuisti, quasi tamquam emeritus per merita misericordiam à Deo gratis cõsecutus fuisti. ut enim ait Aug. misericordiæ meritum nullum est: si enim merito confertur, iustitia est, non misericordia. Vel meruisti, id est, dignus fuisti: vt illud, quia meruisti portare regem, id est, digna fuisti inuenta.
e ¶ *Læsa.*] id est, corrupta labe peccatorum. Vel læsa, id est, lædenda, scilicet peccato: quia peccata nos miseros faciũt. s. ead. quotidie.
f ¶ *Immaculata.*] in pro ualde, id est, valde maculata putredine peccatorum.
g ¶ *Credita.*] scilicet tria commissa. Thom.

[2] Vt j. dist. 4. firmissime. Christus nõ est filius adoptiuus Dei.

Peccata nos faciunt miseros.

Q ¶ *Via passus est Dominus.*] CASVS. Hu. sic ponit hunc casũ. In hoc c. Aug. primo ostendit, quòd in memoriam passionis Christi corpus eius immolatur, & per eius dignam participationẽ nos efficimur corpus eius spirituale: & qualiter, docet quadam similitudine. Primo nascitur granum: portatur ad aream, trituratur, in horreo ponitur, postea molitur, postea aqua conspergitur, & sic fit panis. Ita est de nobis, quod ex ipsa littera facile est assignare. Secundo ostendit, ꝙ debemus esse vnum, sicut ille panis est unum ex multis granis, & vinum ex multis racemis vnum. & sicut vinũ post pressuram est potabile: sic nos post pressuram sumus digni potare calicem. Tertio ostendit, quòd hoc sacramentum est vnitas: unde qui accipit hoc, & non est in vnitate, testimonium accipit cõtra se: qui uero in unitate est, quãuis hoc sacramẽtum non accipiat sacramẽtaliter, eius tamen beneficio nõ priuat. Sequens capitulũ patet.
h ¶ *Quia passus.*] in prima parte dicitur nobis ideo Dominum corpus suum in sacramento commendasse: quia illud pro nobis obtulit passioni: & nos fecit illud corpus, & dicit qualiter. In secunda parte dicitur, ꝙ si hæretici accipiunt corpus Christi, contra se accipiunt: cum iste panis significet vnitatem: & ipsi quærunt diuisionẽ. In tertia dicitur quòd quicũque baptizatus particeps efficitur corporis Domini, etsi ante decedat, quàm de pane illo edat, vel de calice bibat.
i ¶ *Quod etiam fecit.*] hæc simplex est relatio. nã refert ad ecclesiã, nõ ad corpus suũ sumptũ de Virgine, đ quo sermo ꝓcesit. nõ ergo fecit nos corpus suũ qđ natũ est de Virgine, & sumit in altari sub specie panis & uini, sed fecit nos corpus suũ spirituale, s. ecclesiam fidelium: vt j. ea. commendauit. sed ideo dicit spirituale, licet constet de corporalibus partibus, scilicet fidelibus: quia partes eius nõ corporali, sed spirituali vinculo charitatis in eius cõpositiõe vniuntur, licet corpora sequestrentur. j. ead. hoc sacramentum. immo & per illud digne sumptum efficimur vnum cum Christo etiam in natura. j. ea. in Christo pater.
k ¶ *Nosmetipsos.*] participatione corporis sui fecit nos dignos beatitudine æterna, qua fruitur eius humanitas.
l ¶ *Facti sumus.*] per fidem & charitatem. extra de sum. trini. & fide catho. damnamus.
m ¶ *Per misericordiam.*] id est, remissionem peccatorum.

Christi fecit nos suum.

a ¶ *In horreo.*] id est, in ecclesia.
b ¶ *Dedistis*] i scriptis, vt olim fiebat, vel voce, vt fit hodie. j. dist. 4. baptizandi.
c ¶ *Cœpistis.*] arg. contra. j. dist. 3. fine pœnitentia. sed hoc in reuerentiam sacramenti.

i ¶ *Corporis.*] id est, vnitatis ecclesiæ per corpus Christi significatæ. j. ea. hoc est.
k ¶ *Significat.*] nam ipsi sunt etiã ipsa ecclesia. s. 24. q. 1. schisma. & c. omnibus.

Et

do catechumeni differebamini; in horreo [a] seruabamini: nomina vestra dedistis [b]: cœpistis [c] moli ieiunijs, & exorcismis: postea ad aquam venistis, & conspersi estis, & panis [d] Dominicus facti estis. Ecce quod accepistis. Quomodo ergo videtis esse vnum [e], quod factum est; sic vnum estote vos diligendo vos, tenendo vnam fidem, vnam spem, indiuiduam charitatem. Hæretici, quando hoc accipiunt, testimonium contra se accipiunt; quia illi quærunt diuisionem, cum panis iste indicet vnitatem: sic & vinum [f] in multis racemis fuit, & modo vnũ est, vnum [α] est in suauitate calicis post pressuram torcularis. Et vos post illa ieiunia, post labores, post humilitatem & contritionem cordis iam in nomine Christi, tamquam ad calicem Domini venistis: & ibi vos estis in mensa, & ibi vos estis in calice, nobiscum vos estis. Simul enim hoc sumimus, simul bibimus, quia simul viuimus. *Item in sermone de infantibus.* ¶ Ita Dominus Iesus Christus nos significauit, nos ad se pertinere voluit, mysterium pacis, & vnitatis [g] nostræ in sua mensa consecrauit. Qui accipit mysterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis; non mysterium accipit pro se, sed testimonium [h] contra se. Nulli [β] est aliquatenus ambigendum tunc vnumquemque fidelium corporis [i] & sanguinis Dominici fieri participem, quando in baptismate membrum efficitur Christi, nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiam si antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc sæculo in vnitate corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non priuatur, quando in se ‡ hoc, quod illud sacramentum significat [k], inuenit †.

Beda ibidẽ paulo superius ex Augu. in serm. ad infãtes ad altare de sacramento.
j. ead. qui manducat.
Sent. 4. dist. 8.
j. dist. 4 nulli.
Sent. 4. dist. 9.
Polyc. l. 3. tit. 10
‡ al. ipse
† al. inuenitur

α ¶ Vnum est.] *Ita emendatum hoc ex Beda, quemadmodum & multa alia. Huius vero lectionis vestigium erat in manuscriptis, & apud Iuonem. In vulgatis legebatur.* Vinum in sua natiuitate, calix post, &c.
β ¶ Nulli est.] *Hæc vsque ad finem habentur infra dist. 4. c. nulli. & in Polycarpo citantur ex Innocentio.*

Item in libro sententiarum Prosperi.

Lanfrancus ibidem.
Alg. 5. 1. c. 19.
Iuo par. 2 c. 9.
Pann. l. 1. c. 140.

¶ Dum Hostia frangitur, passio Christi ad memoriam redit. C. XXXVII.

CVm † frangitur Hostia [l], dum sanguis de calice in ora fideliũ funditur; quid aliud, quàm Dominici corporis in cruce immolatio, eiusque sanguinis de latere effusio designatur?

¶ *Apud Lanfrancum (apud quem fere habentur, quæ a Gratiano citantur ex lib. sententiarum Prosperi aut ex Aug. in l. sententiarum Prosperi) hæc antecedunt* Sacramenta enim illarum rerum, quarum sunt sacramenta, semper similitudinem gerunt: sicut in sacramento, de quo hæc quæstio ventilatur, dum frangitur Hostia, &c.

Leo I. epist. 23. al. 22.

Item Leo episcopus, & sancta synodus, quæ in vrbe Romana conuenit, clero, honoratis, & plebi consistenti Constantinopoli ita scribit.

¶ De veritate corporis & sanguinis Christi ambigere non licet. C. XXXVIII.

Ans. l. 9. cap. 6. & 7.

15 IN quibus [m] isti ignorãtiæ tenebris, in quo hactenus desidiæ torpore iacuere? vt nec auditu discerent, vel lectione cognoscerent, quod in ecclesia Dei in omnium ore tam consonum est; vt nec ab infantium [n] linguis veritas corporis & sanguinis Christi inter communis sacramenta fidei taceatur: quia in illa mystica distributione spiritalis alimoniæ hoc impertitur, hoc sumitur, vt accipientes virtutẽ cælestis cibi, in carnem [o] ipsius, qui caro [p] nostra factus est, transeamus? Idem † [q] est [α] cibus refectionis, est cibus sanguinis. Sicut enim caro Domini vere est cibus: ita sãguis vere noster est potus. *Idem.* ¶ Est etiã corpus, de quo dictũ est [caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est

† al. Item. Est cibus
Ambr. l. c. 17. Lucæ l. 8. c. 7.

l ¶ *Cum frangitur Hostia.*] Hoc totum referas ad species exteriores, & secundũ hoc dices ipsa accidentia frangi, & dare sonitũ. Sed nũquid ante fractionẽ totum corpus erat sub qualibet parte illius hostiæ, vel pars corporis cõmensurabat se parti hostiæ? Si non fuit sub qualibet parte hostiæ, ergo sequit quòd aliquid modo est sacramẽtum Eucharistiæ, quod prius non fuit: quia cũ forma integra fuit, nulla pars eius poterat dici sacramentum: quia sub nulla tunc erat corpus. Si dicis quòd corpus Christi est in qualibet parte hostiæ, ex hoc sequitur quòd idem corpus sit quantũlibet magnũ, & quantũlibet paruũ, & quod corpus ipsum cõmunem formam habeat, & sic totũ rotũdũ & quadratum secundũ quod est sacramentũ. Sed his obiectionibus respõde per similitudinẽ speculi quod frãgitur: vbi eadem forma resplẽdet in paruo & in magno speculo.

IN quibus.] Hæc est 15 pars q. in qua probat quod in sacramẽto altaris est corpus Christi, cui angeli assistunt. & hoc probat per 4. canones. Ioan. de Fan.

CASVS. Bene. sic ponit hunc casum. Reprehẽduntur hic quidã hæretici, qui non credebãt ĩ sacramẽto Eucharistiæ esse corpus Christi, quod apud nos sciunt pueri. ibi enim carnẽ Christi verã comedimus, & verum eius sanguinẽ bibimus: vt in corpus eius spirituale trãseamus, & in æternũ viuamus: quod cõtra naturã fit per miraculum: sicut ipse contra naturã fuit natus de Virgine.

m ¶ *In quibus.*] Reprehẽdũtur quidã clerici, qui nõ credebant verũ corpus & sanguinẽ Christi sub illis speciebus latere, cum nullus laicus sit qui ignoret hoc Domino dicẽte: Caro mea vere est cibus: vt infra ead. cibus.

Corpus Christi numquid erat totũ ante fractionẽ sub qualibet parte hostiæ? Sed nũquid sumimus ĩ eadẽ forma qua fuit passus? nõ. sed tantũ sumimus corpus quod habet eãdẽ formã, quia vbicũque sumitur, habet eãdẽ formã; sed apparenter in vno loco est in illa forma. secũdum H. B. & L. Et nota quod ecclesia tãtum pro suis orat, vel laudat Deũ, quãdo dicit sanctus, sanctus, sanctus; quasi dicat, sanctus pro his qui regnantur ĩ cælo, sanctus pro his qui patiuntur in purgatorio, sanctus pro his qui peregrinãtur ĩ mũdo. Et propter hanc eãdem rationẽ hostia sacrata diuiditur in tres partes in altari secũdũ Host. qui hoc sentit in sũma de pæ. & remis. § quibus mortuis. v. tertio Ar.

d ¶ *Et panis.*] idest, de corpore ecclesiæ, quod per Dominicum corpus figuratur.
e ¶ *Vnum*] siue vnum panem ex pluribus granis, siue vnũ corpus Christi ex pluribus membris purissimis: cuius figuratum est ecclesia sacrosancta, quæ ex pluribus personis adunatur.
f ¶ *Vinum.*] id est potabile.
g ¶ *Mysterium vnitatis*] scilicet corporis Domini, quod est signũ vnitatis, vt j. ea. hoc sacramentum.
h ¶ *Sed testimonium.*] infra dist. 4. nulli est aliquatenus.

n ¶ *Infantium.*] id est, popularium, qui infantibus collatione clericorum comparantur. distinct. 4. denique. Vnde quærendo dicit: Quomodo clerici ignorant quod laici sciunt? 1. q. 1. vilissimus.
o ¶ *In carnem.*] spiritualẽ, id est, in corpus spirituale à carne figuratum, idest, ecclesiæ vnitatem. 3. q. 4. Engeltrudam. s. ea. quia pars.
p ¶ *Caro*] id est, homo habens carnem nostram.
q ¶ *Idem est cibus.*] id est, similis.

 a ¶ *Aqui-*

Fideles dicũtur aquilæ.

a Aquilæ.] angeli vel fideles, quorũ iuuentus vt aquilæ renouatur, vt 23. q. 4. cum in lege. 24. q. 1. quoniam vetus.

b Clare.] id est, sicut ille carnem nostrã sũpsit, ita & nos sumamus carnẽ illius: vel id est, cuius verba sumimus in argumẽtũ, hęc scilicet caro mea vere est cibus, &c. de illo sumam' exẽplũ incarnationis suæ. ſ. e. reuera.

CASVS. Berengarius iste fuerat infamatus de illa hæresi, quæ astruit post consecrationem nõ esse in altari verum corpus Christi, & verum sanguinem, sed tãtum sacramentũ corporis & sanguinis Christi. Vnde Berengarius in plena synodo corã Nicolao Papa se purgauit, & præfatæ hæresi in totum abrenũtiauit, & cõfessus est, quòd sub specie panis, & vini verum corpus Christi, & verus sãguis lateat, & sumatur à fidelibus, non tantum in sacramento, sed in rei veritate: & confessus est se credere de corpore Christi quod catholica tenet ecclesia. Et hanc confessionem quam fecit, mittit Papa episcopis per diuersas prouincias.

potus;] Circa hoc corpus aquilæ[a] sunt, quæ alis circumuolitant spiritalibus. *Idem.* ¶ Vnde & corpus Christi edimus, vt vitæ æternæ possimus esse participes. *Idem.* ¶ Cuius[β] clare[b] argumentis vtimur, suis vtamur exemplis, incarnationisque exemplo astruamus mysterij veritatem. *& infra.* ¶ Quid hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturã sit ipse Dominus Iesus Christus partus ex Virgine?

α Idem est cibus.] *In aliquot vetustis codicibus.* Idem Leo Papa. Est cibus, &c.] *Eumdemque Leonem citat Anselmus. Ceterum apud B. Leonem non sunt inuenta, sed apud B. Ambrosium, cuius etiam sunt sequentia, varijs ex locis collecta.*

β Cuius clare.] *Gratianus infra c. reuera sic refert ex Ambrosio.* Sed quid argumentis vtimur? suis vtamur exemplis, incarnationis, &c. *Et ita etiam Algerus. Iuo reliqua eodem modo, tantummodo in hoc discrepat, quod habet,* incarnationisque nouitate. *Sed retenta est Gratiani lectio cum ob glossam, tum quoniam Lanfrancus fere concordat cum Gratiano, vbi expositam à se catholicam veritatem confirmat B. Ambrosij verbis.*

ad c. 22. Lucæ lib. 10. c. 9.
De ijs, qui initiantur. c. 9.
Iuo par. 2. c. 7.
ſ. ead. reuera.
Sent. 4. dist. 10.

Item Ambrosius in libro de catechizandis rudibus.

¶ Non natura nascitur, sed consecratione nobis conficitur corpus & sanguis Christi. C. XXXIX.

PAnis & calix non qualibet, sed certa[c] consecratione mysticus fit nobis[d], non nascitur[e]. Proinde, quod ita fit nobis[f], quamuis sit panis & calix, alimentum est resurrectionis[g], non sacramentum religionis: non, quod benedicimus[h], gratiasque agimus Domino in omni eius munere[i], non tantum spiritali[k], verumetiam corporali.

γ *Iuo citat ex Augustino in libro de catechizandis rudibus. Beda ad c. 10. primæ ad Corinthios, & Algerus citant ex B. Augustino contra Faustum: habeturque libro 20. contra Faustum, c. 13. Verum apud Algerum, & Iuonem est in summam redactum; apud Gratianum multis præterea locis deprauatum: quæ ob glossam correcta non sunt. Verba B. Augustini sunt hæc.* Noster autem panis & calix non quilibet, quasi propter Christum in spicis, & in sacramentis ligatum, sicut illi desipiunt; sed certa consecratione mysticus fit nobis, nõ nascitur. Proinde, quod non ita fit; quamuis sit panis & calix, alimentum est refectionis: non sacramentum religionis; nisi, quòd benedicimus, gratiasque agimus Domino in omni eius munere non solum spiritali, verumetiam corporali.

Beda 1. Cor. 10.
Alucin' de diu. officijs. fol. 17.
Alger. li. 1. c. 6.
Iuo par. 2. c. 1.
Pann. l. 1. c. 123.

Idem Ambrosius in libro de ijs, qui mysterijs initiantur, c. 9.

¶ Quod ante benedictionem panis & vinum est, post benedictionem est corpus, & sanguis Christi. C. XL.

ANte benedictionem verborum cælestium alia species nominatur; post benedictionẽ †corpus significatur[l]. *Item ibidem.* ¶ In illo sacramento Christus est. *Item libro 4. de sacramentis, c. 5.* ¶ Qui mãducauerit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum[m].

ſ. ead. reuera.
Sent. 4. dist. 10.
Alg. li. 1. c. 9.
Iuo par. 2. c. 7.
Pann. l. 1. c. 124.

Item Augustinus in libro sententiarum Prosperi.

¶ Sub specie panis & vini inuisibilem Christi carnem & sanguinem honoramus. C. XLI.

NOs autem in specie panis & vini, quam videmus, res inuisibiles, id est, Christi carnem, & sanguinem honoramus: nec similiter comprehẽdimus[n] †has duas species, ex quibus consecratur Dominicum corpus, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus †: cum fideliter fateamur ante consecrationem esse panem, & vinum[γ], quod natura formauit; post consecrationem vero Christi carnem & sanguinem, quod benedictio consecrauit.

γ Et vinum.] *Apud Lanfrancum, dum verba Augustini in libro de catechizandis rudibus ab aduersario sibi obiecta interpretatur, sic legitur,* esse panem, vinumque, id est, eas res, quas natura formauit; inter sacrandum vero conuerti in Christi carnem & sanguinem; quas vtrasque res benedictio consecrauit. *Iuo autem habet fere vt Gratianus.*

Habetur apud Lanfrancum ex August. in li. de catechiz. rudib.
Cassiodorus in ps. 109.
Sẽt. qui ibidem.
Alg. l. 1. cap. 7. & 10.
Iuo par. 2. c. 9.
Pann. li. 1. c. 125.

¶ Confessio † Berengarij. C. XLII.

16 EGo Berengarius indignus sancti Mauritij Andegauensis ecclesiæ diaconus cognoscens veram, catholicam, & Apostolicam fidem, anathematizo omnem[o] hæresim, præcipue eam, de qua hactenus in-

Ex actis synodi Rom. sub Nic. ij.
Lanfran. ibidẽ.
Alg. l. 1. c. 19.
Sent. 4. dist. 12.
Iuo par. 2. c. 10.
Pann. l. 1. c. 126.

PAnis & calix.] CASVS. Eucharistia verborum certa forma consecratur, non qualibet: nec hoc fit à natura nec humana institutione, nec cõfert ad salutẽ propter humanã benedictionẽ. Non nascitur, id est, nõ fit nobis mysticus à natura, sed consecratiõe Euãgelica cõsecrat, quãuis sit panis ante consecrationẽ, vel id est, quãuis videt species panis & vini, quæ iã nõ sũt, sed fuerũt. Non religionis, supple tantũ, id est, religiose tractãdum & sumẽdũ: nõ quod benedicimus in mẽsa. Sequentia duo c. patent.

c Sed certa.] id est, diuina.

d Fit nobis.] id est, ad nostram vtilitatem.

e Non nascitur.] id est, nõ ex natura, sed miraculose cõficitur, extra c. Marthæ. ver. cedit 1.

1 Scilicet fit mysticus, & cõsecratione Euãgelica cõsecratur. H.

f Quod ita fit nobis.] id est, ꝙ ita consecretur nobis corpus Christi.

g Resurrectionis.] id est, spiritualis refectio animæ à peccato resurgentis. de pæ. dist. 1. §. hoc idem resuscitatus.

h Non quod benedicimus.] gratiasque agimus, id est, non est sicut corporalis esca, quã benedicimus, & gratias Deo agimus: quod quidẽ facimus in omni munere, &c. 2.

2 Vt ſ. ea. diximus. Vel aliter, id est, nõ ideo fit panis & calix mysticus, ꝙ id est quia ipsum benedicimus quãcũque benedictione. sed quia tali benedictiõe benedicimus q̃ a Deo est instituta. Arch.

i Munere.] quod agere debemus.

k Spiritali.] id est, aliquid significante.

l ANte benedictionẽ.] Significatur.] & licet verba successiue proferantur: nõ tamen successiue consecratio fit: sed in vno instanti corrumpitur panis, scilicet in vltimo instãti prolationis verborũ. & licet panis sit corpus cõpositum, momẽtanea est tamẽ eius corruptio. ſ. ea. quia corpus. ver. ergo.

m Peccatorum.] venialium, vel etiam mortalium 3, scilicet per fidẽ, vt ſ. ea. cum omne. & ſ. ea. species.

3 Dum tamẽ pœnituerit. alias grauaretur potius q̃ iuuaretur. ſ. ea. quotidie. & c. qui scelerate, Archid.

n NOs autem] Comprehendimus.] id est, intelligimus vel accipimus. nã vbi erat verus panis ante, & verum vinũ, modo sunt tantum accidentia, vt ſ. ead. dist. species. & infra ead. dist. panis est in altari.

EGo Berengarius.] Hęc est 16. pars. dist. in qua probat per 9. cap. quòd in sacramento altaris nõ solum est sacramentũ, sed verũ corpus, & verus sanguis, tamẽ sub speciebus panis & vini adopertũ: est tamẽ idẽ corpus quod est de Virgine natum. Io. de Fan.

o Omnem.] hoc fecit ex abundantia 4, quia non tenetur se purgare nisi de hæresi, de qua erat infamatus. argu. 2. quæ. 5. presbyter si à plebe. licet sit arg. cõtra, quia qui deliquit in vno, factus est omnium

nium reus ē de pœn dist. 5 c. vlt. & errat in tota Trinitate, qui errat in vna persona. infra dist. 4. in synodo. 10.
a ¶ *Panem.*] id est, species panis & vini esse sacramentum tantum.
b ¶ *Christi esse.*] id est, non cōtinere sub se uerum corpus Christi, &

f ¶ *Lecto.*] hucusque verba Berengarij fuerunt: ea quæ sequuntur, sunt verba notarij.
g ¶ *Misit.*] ergo sicut excōmunicationis epistola mitti debet, &c. 11. quæstione tertia, curæ. ita & absolutionis, vt octaua quæstione vltima, cap. vnico.

famatus sum: quæ astruere conatur panem a & uinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodo sacramentum, & non verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi b esse; nec posse sensualiter, nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari, vel frangi c, aut fidelium dentibus d atteri. Consentio autem sanctæ Romanæ, & Apostolicæ sedi: & ore, & corde profiteor de sacramentis Dominicæ mensæ eamdem fidem me tenere, quam dominus, & uenerabilis Papa Nicolaus, & hæc sancta synodus auctoritate Euangelica, & Apostolica tenendam tradidit, mihique firmauit †: scilicet panem, & uinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam uerum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse, & sensualiter non solum sacramento †, sed in ueritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri; iurans per sanctam, & homousion e Trinitatem, & per hæc sacrosancta Christi Euangelia. Eos uero, qui contra hanc fidem uenerint, cum dogmatibus, & sectatoribus suis æterno anathemate dignos esse pronuntio. Quòd si ego ipse aliquando contra hæc aliquid sentire, aut prædicare præsumpsero; subiaceam canonum seueritati. Lecto f, & perlecto sponte subscripsi. ¶ Hanc cōfessionem fidei de corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi à Berengario Romæ coram cxiij. episcopis factam, misit g Papa Nicolaus per urbes Italiæ, Germaniæ, Galliæ, & ad quæcumque loca fama prauitatis eius peruenire ante potuit: vt ecclesiæ, quæ prius doluerant de auerso, atque peruerso *; postea gauderent de reuerso h, atque conuerso i.

† al. formauit
† al. in sacramento
Lanfrancus, & Iuo ibidem.

¶ *In regesto Gregorij VII. lib. 3. & 6. in synodo, an. Dom. 1079. habetur alia eiusdem Berengarij abiuratio. Cui repetitionis quid causam dederit, exponitur in scholijs conciliorum, quæ Coloniæ quattuor tomis sunt impressa.*
* ¶ Peruerso.] *Ita etiam Iuo. Lanfrancus habet*, aduerso.

Item Ambrosius in libro de officijs.

I. 6. de sacramentis, c. 1. & ex eo Lanfrancus, & Iuo, sed paulo aliter.

¶ Quare elementorum species reseruentur, cum vere sit corpus Christi, & sanguis. C. XLIII.

Forte k dicas, quomodo uera caro, quomodo uerus sanguis l; qui similitudinem non ß uideo carnis, non uideo sanguinis ueritatem? Primo omnium dixi m tibi de sermone Christi, qui operatur, vt possit mutare n, & conuertere genera, & instituta naturæ. Deinde, ubi non tulerunt sermonem Christi, discipuli eius, sed audiētes, quòd carnem suam daret manducare, & sanguinem suum bibendum, recedebant; solus autem Petrus dixit [Verba o uitæ æternæ habes: & ego à te quo recedam?] ne igitur plures hoc p dicerent, & ueluti quidam esset horror cruoris, sed maneret gratia q redemptoris †; ideo in similitudine r quidem accipis sacramentum; sed ueræ naturæ s gratiam, uirtutemque consequeris. [Ego sum, inquit, panis viuus, qui de cælo descendi.]

Lāfrācus ibidē. Iuo par. 2. c. 7. Pann. l. 1. c. 127.
Io. 6.
† al. redēptionis
Io. 6.

ß ¶ Non uideo.] *Eodem fere modo est apud Iuonem. In originali autem, nec multo secus apud Lanfrancum, hic locus sic habet.* Forte dicas: quomodo vera? qui similitudinē uideo, nō uideo sanguinis veritatem?

Item Augustinus in expositione ps. 54.

h ¶ *De reuerso.*] ad fidem.
i ¶ *Conuerso.*] ad Deū. arg. de pœn. dist. 1. agite. 1. q. 7. didici.

1 Sic 15. q. 5. ꝺ crimine. ar. de pæ. dist. 1. agite. ī. 1. q. 7. didici. Arc.

Forte.] Casvs. Quidam mirabantur quomodo in sacramento fit caro Christi & sanguis: cum ibi non appareat forma carnis & sanguinis Christi. Et respondet Ambro. hoc fieri verbo, & virtute Dei, vt sub aliena specie sumeretur corp⁹ & sanguis Christi, ne videretur homines carnem humanam sumere, & dicerent sicut Apostoli dixerunt: Durus est hic sermo. & recesserunt à Christo.
k ¶ *Forte.*] sunt quidā qui non credunt corpus Christi esse in altari, quia impossibile eis videtur quod dicitur: præterea quia non videtur nisi species panis & vini. In prima ergo parte ponit eorum dubitationem. In secunda ostendit non esse impossibile, & quare sub specie panis & vini corpus & sanguis sint in altari.
l ¶ *Sanguis.*] est in altari, vel creditur.
m ¶ *Dixi.*] in alia parte capituli, quæ nō est hic, sed est cap. reuera.
n ¶ *Mutare.*] j. ead. reuera. & supra ea. quia corpus.
o ¶ *Verba uitæ.*] id est, tu ipse es vita, & ita qui digne te sumit, sumit vitam æternam. & propter hanc confessionem meruit Petrus consortium cælestis habitaculi. 50. distin. fidelior.
p ¶ *Hoc dicerent.*] scilicet, durus est hic sermo, & quis potest eum capere? & ita scandalizati de fide recesserunt, quia fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. argum. de pœnit. distinct. 4. in domo. Tribus ergo de causis sumitur corpus Christi sub alia specie, & non sub sua visibiliter, scilicet vt fides haberet meritum, vt hic. Et ne esset horror carnis & sanguinis. Et ne ridiculum fieret paganis. infra ead. panis, &c. Quarta etiam causa potest notari ibi, ne igitur plures, &c. Item quia non habemus in vsu carnem crudam comedere. infra ead. quid sit. in fine. Sed quare potius sumitur sub istis speciebus panis & vini, quàm sub alijs? quia istæ duæ species sunt magis amicæ humanæ naturæ. præterea sicut corpus principaliter his duobus cibis nutritur, ita principaliter anima illo cibo, scilicet corpore Christi & sanguine pascitur. Ioan.
q ¶ *Gratia.*] id est, gratis corpus datum.
r ¶ *In similitudine.*] id est, in specie panis & vini.
s ¶ *Natura.*] scilicet corporis Christi.

Corpus Christi sub alia specie sumitur triplici ratione.
2 Istæ duæ cause signātur hic & j. ead quid sit. & hoc c. panis.

& verum sanguinem post consecrationem.
c ¶ *Vel frangi.*] id est, fractis aut tritis speciebus sumi.
c ¶ *Vel frangi.*] id est, non tantum pondus, & reliquas sacramenti qualitates sensibus corporeis percipi fateor, sed etiam sub illis speciebus fractis & attritis partibus totum & integrum Christi corpus esse profiteor, totum manducari, totum sumi. j. ead. qui manducat.
d ¶ *Dentibus.*] nisi sane intelligas verba Berengarij, in maiorem incides hæresim quàm ipse habuit: & ideo omnia referas ad species ipsas. nam de Christi corpore partes non fecimus, vt j. ead. qui manducat.
e ¶ *Homousion.*] id est, eiusdem substantiæ.
Additio. Homon in Græco, idem est, quod idem, vel vnum. Vsia, id est, substantia: ideo dicitur Trinitas homousion, id est, vnius substantiæ. Archi.

Partes non fiunt de corpore Christi.

P Rima quidem.] CASVS. Dicitur in hoc c. i. ꝙ in nouo testamento male senserunt de corpore Christi quidam eius discipuli. cum .n. diceret: Nisi quis manducauerit carnem meã, &c. illi qui carnaliter intelligebant, recesserũt ab eo, Dicẽtes, Durus est hic sermo, &c. duodecim remãserunt, quos ipse docuit, ꝙ huiusmodi uerbum est spiritualiter intelligendum, & spiritualiter sum, eum reficere valet. & ꝙ spiritualiter intelligi debeat, patet ex eo, ꝙ dixit se ascensurum ubi erat prius, & intelligitur quòd integer ascensurus erat, & quòd nõ dat corpus suũ ad comedendũ in propria forma, sed in sacramẽto, ut corpus non minueretur aliquo modo.

a ¶ Prima.] i. q. i. fertẽ, contra ibi dicitur, ꝙ simonia fuit prima hæresis i ecclesia, sed dic prima, id est, præcipua. i. q. vlt. patet.

b ¶ Inquit.] CASVS. Dum Dominus faceret sermonem præsentibus Apostolis, & discipulis alijs, inter alia dixit, Nisi quis mãducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit vitam æternam. quidam discipuli propter duritiam sermonis recesserunt. tunc instruxit Dñs qualiter hoc esset intelligẽdum. & maxime per id quod dixit: Cum videritis filiũ hominis ascẽdentem, &c. ipsi enim intellexerunt quòd per partes, & in eadem forma deberent accipere corp⁹ Christi, & præterea quòd consumerent illud comedendo, hoc non esse faciendum declarat.

c ¶ Eius.] scilicet Christi.

d ¶ Spiritus.] id est, spiritualis intellectus.

e ¶ Qui uiuificat.] idest, prodest ad salutem.

f ¶ Caro.] id est, carnalis intellectus.

g ¶ Et uita sunt.] id est, spiritualem vitam conferunt. Vel spiritualiter intelligenti uita confertur.

h ¶ Et uita.] non enim carnaliter intelligendi sunt spiritus & uita.

i ¶ Hoc corpus.] id est, non in eadẽ specie vel grossitie vel represẽtatiõe, in qua me uidetis, & pati videbitis, mãducabitis carnẽ meã, & sanguinem meum bibetis; sed in sacramento. j. ea cap. prox. & c. omnia.

k ¶ Caro autem.] id est, carnalis intellectus. carnalem intellectum vocat eorum intelligentiam, qui dicunt uel credunt corpus Christi per partes diuidi. Vnde subdit, sed quomodo, &c.

l ¶ Intellexerunt.] scilicet discipuli recedentes.

m ¶ Hoc uos.] verba Christi vsque ibi, si ergo. Vel suspenditur vsque illuc, ubi erat.

n ¶ Si ergo, &c.] supple tũc intelligetis quid est hoc ꝙ corpus meũ in sacramento do: & tunc legitur sine interrogatione. Vel sic, supple tunc intelligetis quod dictum est postea verba sunt Aug. interrogatiue dicentis, quid est hoc ² ? q. d. quid sibi vult hoc uerbum Domini, & statim subiungit solutionem dicens, hinc, &c.

o ¶ Cum uideritis.] interrogando hoc inserit August.

p ¶ Corpus.] in tali forma & per partes.

q ¶ Quia gratia.] id est, corpus suum gratis nobis datum.

r ¶ In quo.] scilicet sub illa specie in qua resurrexit.

s ¶ Oportet.] in illa scilicet forma & representatiõe, in qua humanis & corporeis sensibus subiici non ualet. licet enim ubique sit etiam in altari quolibet in uera forma, quam de Virgine sumpsit; non tamen subiicitur corporeis sensibus.

t ¶ Veritas.] id est, uerum corpus in forma panis in altari quolibet vbi consecratur, & hoc est ubique, scilicet in quolibet altari ubi consecratur. Vel ueritas, id est, diuinitas.

ADDITIO. Vnde dicit ipse: cælum & terrã ego impleo. & alibi dicitur: Si ascendero in cælũ, &c. Lau. Et ex istis verbis Aug. videtur ꝙ Christus siue eius corpus sit locale, vel sit in loco: vel facit loci distãtiã. vel sit in loco loci diffinitione. De hoc satis no. hic Hug.

N On hoc corpus.] CASVS. Hæc sunt verba Aug. exponentis illud verbum Euangelij: Spiritus est qui viuificat: caro autẽ non prodest quidquam. & loquitur Aug. in persona Domini quasi ipse Christus exponat dicens: Non hoc corpus, &c. Nec sumetis corpus in propria hac uisibili forma: sed sub alia specie inuisibiliter. *Et si necesse est*, id est, quamuis.

u ¶ Non hoc corpus.] in hac grossa substantia, & non in tali forma.

x ¶ Ipsum.] 38. dist. indignum.

y ¶ Inuisibiliter.] id est, sub specie sub qua non uidetur, id est, sub specie panis & uini.

z ¶ Non ipsum.] in sua scilicet specie, ut in ea sensibus corporeis subijciatur.

¶ Non carnaliter, sed spiritualiter Christi corpus, & sanguinem debemus accipere. C. XLIIII.

P Rima [a] quidem, *inquit* [b], hæresis in discipulis Christi, velut à duritia eius [c] sermonis facta est. Cum enim diceret, [Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum; non habebit vitam æternam.] illi non intelligentes dixerunt ad inuicem [Durus est hic sermo; quis potest eum audire?] dicentes, quia durus est hic sermo, separauerunt se ab illo: remansit cum duodecim. Discedentibus illis instruxit eos, qui remanserunt. Spiritus [d] est, inquit, qui [e] viuificat: caro [f] nihil prodest: uerba, quæ locutus sum ad uos spiritus, & [g] vita sunt. Intellexistis spiritaliter? spiritus, & uita sunt. Intellexistis carnaliter? etiam sic illa spiritus, & uita [h] sunt: sed tibi non sunt spiritus, & uita, qui spiritaliter non intelligis. Spiritaliter intelligite, quæ locutus sum. Non hoc corpus [i], quod uidetis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod uobis commendaui: spiritaliter intellectum uiuificabit uos. Caro [k] autem non prodest quidquam: sed quomodo illi intellexerunt. Carnem quippe sic intellexerunt [l]; quomodo in cadauere [*] uenditur, aut in macello dilaniatur. [Sciens autem Iesus ait, hoc uos [m] scandalizat, quia dixi, do uobis carnem meam manducare, & sanguinem meum bibere? Si [n] ergo videritis filium hominis ascendentem, ubi prius erat?] Quid est hoc? Hinc soluit, quod illos mouerat: hinc aperit, unde fuerant scandalizati: hinc plane, si intelligerent. Illi enim putabant eum erogaturum corpus suum. Ille autem dixit se ascensurum in cælum, utique integrum. Cum videritis [o] filium hominis ascendentem, ubi erat prius; certe uel tunc uidebitis, quia non eo modo, quo putatis, erogat corpus [p] suum: uel tunc intelligetis, quia gratia [q] eius non consumitur morsibus. *Item tractatu. 30. in Ioannem.* ¶ Donec sæculum finiatur, sursum est Dominus: sed tamen hic etiam nobiscum est ueritas Dominus. Corpus enim Domini, in quo [r] resurrexit, uno loco esse oportet [s]: ueritas [t] autem eius ubique diffusa est.

Lanfran ibidem. Alg l. 1. c. 11. et. 21. Iuo par. 2. c. 8. Pann. l. 1. c. 133. Sent. 4. dist. 10. Tract. 27 i Ioan. & in Ps. 98. In Psal. 54. Tract. 27. in Io.

[*] ¶ In cadauere uenditur.] *Ita etiam Algerus, & Iuo: apud quem totum hoc caput eodem modo, atque apud Gratianum habetur, scilicet hinc inde collectum: uerbis interdum transpositis, in summam redactis, mutatis. Beatus autem Augustinus, & Lanfrancus hoc loco sic habent,* quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello uenditur, non quomodo spiritu uegetatur.

Item Augustinus in epistola ad Irenæum.

¶ Quomodo Christi corpus, quod in cruce pependit, accipitur, & quomodo non. C. XLV.

N On hoc corpus [u], quod uidetis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt illi, qui me crucifigent: ipsum quidem, & non ipsum: ipsum [x] inuisibiliter [y], & non ipsum [z] uisibiliter. Vnde & subditur, etsi necesse est illud uisibiliter celebrari, necesse est tamen illud uisibiliter intelligi.

Infra. ead. prima. Beda. 1. Cor. 11. Lanfran. ibidem. Alg. l. 1. c. 9. & 1. Guitmũdus l. 2. Sent. 4. dist. 10. Iuo p. 2. c. 8 et 9. Pann. l. 1. c. 134.

¶ *Eodem modo & bis citat, & fere etiam refert Algerus, id est, ex Augustino ad Irenæum. Iuo par. 2. c. 9. refert eodem modo: sed citat ex homilia in ps. 98. (sic enim corrigendum est mendũ*

Et ei. cum siqueat. ubi de hoc.

² Et subest hic aposi opetis, id est, defectus locutionis secũdum Lauren.

Quod

QVid est. CASVS. Ostendit Aug. in hoc c. quòd Christus dupliciter sumitur, scilicet sacramentaliter, & spiritualiter. sacramentaliter ab indignis: spiritualiter, vt à dignis. qui enim manducat, scilicet digne: sed si accipit, indigne.
a ¶ *Quid est.*] CASVS. Duobus modis manducat Christus. Vno mo-

g ¶ *Ventrem.*] vnde subaudi, tantum. Vel vbi non potest haberi copia corporis Domini: sed non prohibet sacramẽtaliter accipi corpus Domini: sed quia necessitate instante ei non obest si non accipit, ex quo per eum non stat. cum enim credit, manducat spiritualiter, sed non sacramentaliter. ꝭ. cap. prox.

ex c. 8.) ex qua etiam Beda affert propria verba ad 11. c. prima ad Corinthios. Quæ Lanfrancus, quoniam à Berengario catholicis obiiciebãtur, plenius explicat, quàm in hoc capite fiat; potissimum, vbi incipit exponere fidem sanctæ ecclesiæ. Hoc idem fere habetur in epistola Iuonis episcopi Carnotensis ad Haymericum, eadem Beati Augustini verba In psal. 95. interpretantis: quæ epistola habetur impressa apud Ioannem Garetium, & alibi.

Beda 1. Cor. 11.

Item Augustinus in sermone de verbis Euangelij.

¶ Quid sit corpus Christi manducare, & sanguinem eius bibere. C. XLVI.

Sent. 4. dist. 9. Iuo p. 2. c. 8. Pann. l. 1. c. 135. 1. Cor. 11. Io. 5.

QVid est [a] Christum manducare? non hoc solum [b] est, in sacramento corpus eius accipere. Multi enim indigne accipiunt, de quibus ait Apostolus [Qui manducat panem, & bibit calicem [c] Domini indigne, iudicium sibi manducat, & bibit.] Sed quomodo manducandus est Christus? Quomodo ipse dicit [d] [Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem [e] meum, in me manet [f], & ego in eo.] Si [*] itaque in me manet, & ego in illo; tunc manducat, tunc bibit. Qui autem non in me manet, nec ego in illo; & si accipit sacramentum, acquirit magnum tormentum.

¶ Si itaque.] *Locupletatus est hic locus ex Beda, Magistro, & Iuone.*

Item Augustinus.

¶ *Citabatur ex libro de pœnitentia remedio, & apud Algerum ex 2. l. de pœnitentia. Videtur autem confectum ex duobus B. Augustini locis, in tractatu 25. & tract. 26. in Ioannem: ex qua expositione citat Iuo: sed coniuncte cum iis, quæ attulerat ex libro de pœnitentiæ remedio.*

¶ Credere in Christum est manducare & bibere Christum. C. XLVII.

ꝭ. ea. credere. Alg. l. 1. c. 8. Iuo p. 2. c. 4. Pann. l. 1. c. 137.

VT quid paras dentes, & ventrem [g]? Crede, & manducasti. Credere enim in eum hoc est panem viuum [a] manducare. Qui credit in eum, manducat eum: inuisibiliter saginatur, quia & inuisibiliter renascitur.

a ¶ Panem viuum] *In vulgatis legebatur,* panem & vinum. *Restituta est lectio ex plerisque vetustis, originali, & Iuone: quemadmodum & ꝭ. ead. c. credere. Nonnulla præterea hic addita, quæ apud Iuonem quoque sunt.*

Item Augustinus in libro sententiarum Prosperi.

¶ Sacramentum, & res sacramenti sacrificium ecclesiæ conficiunt. C. XLVIII.

Lanfrãcus ibid. Alg. l. 1. c. 5. & 11 Sent. 4. dist. 10. Iuo p. 2. c. 9. Pann. l. 1. c. 138.

HOc est [h], quod dicimus: hoc modis omnibus approbare contendimus; sacrificium scilicet ecclesiæ duobus [i] confici, duobus constare, visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne, & sanguine; sacramento, & re sacramenti [k], idest corpore [l] Christi, sicut Christi persona constat [m], & conficitur Deo, & homine: cum ipse Christus verus sit Deus, & verus homo: quia

HOc est quod.] CASVS. Dicitur hic quòd sacrificiũ ecclesiæ ex duobus conficitur, s. sacramẽto, idest, speciepanis & vini: & re sacramẽti, idest, corpore Christi. sicut enim duæ sunt naturæ in Christo qui est Deus & homo: ita in sacrificio est sacramentum, & res sacramẽti, idest, corpus Christi, quod spiritualiter intellectum sub specie panis & vini significat corpus Christi olim visibile & palpabile, & in humana forma intellectũ. Immolatio quæ fit à presbytero improprie appellatur Chisti passio, vel mors, vel crucifixio: nõ ꝙ sit illa, sed quia illam significat. secundũ eamdem improprietatem appellamus fidem sacramentum fidei, idest, baptisma.
h ¶ *Hoc est.*] CASVS. In prima parte dicitur ꝙ sacramentum ecclesiæ constat ex duobus: ex visibili elementorũ specie: & inuisibili corpore & sanguine Christi. quod probat per similitudinem inductam ex persona Christi, q̃ ex Deo & homine cõstat. In secunda parte dr, ꝙ veram carnem & verũ sanguinẽ accipimus sub specie panis & vini. In tertia parte dicitur, ꝙ cæleste sacramentum quod est in altari, improprie dicitur corpus Christi: sicut baptismus improprie dicitur fides. In quarta [1] dicitur duobus modis accipi corpus Christi.

Christi manducat duobus modis.

modo sacramentaliter: quod competit bonis & malis. Alio modo spiritualiter cũ per fidẽ & dilectionẽ cooperantem accipit. hoc est tantũ bonorũ. Quæri autem solet hic utrum Christi corpus sumat cum diuinitate & anima? H. d. ꝙ non sumitur ibi diuinitas vel anima. Alij vt B. dicunt [*] quòd sumendo corpus, sumo deitatem & animam: quia tu qui accipis carnem diuinæ substantiæ eius in illo participas alimento. infra ead. sicut verus.
ADDITIO. Et melius etiam secundum theologos: quia etsi ibi non sit diuinitas per transubstantiationem, est tamen per concomitantiam ibi, vt not. s. ead. comperimus. Archid.
b ¶ *Solum.*] idest, corpus Christi. quãuis enim sit ibi deitas & humanitas, i. anima & caro: solã tñ eius carnẽ semel in cruce imolatam quotidie in altari mãducamus siue bibimus, non deitatẽ, non animã. in solã enim carnẽ panis conuertitur, & vinũ in sanguinẽ.
c ¶ *Calicem.*] totus integer mãducatur & sumitur. ꝭ. ea. inuitat. nõ tamen anima vel deitas: quia illa nõ pertinent ad esum & potũ. H.
d ¶ *Ipse dixit.*] vnde cõcedit ista: totus Christus fuit in sepulchro, idest, persona illa humana, s. secundũ naturã humanitatis nostræ secundum corpus. non tamen hic cõceditur ista: totũ id quod Christus erat, in sepulchro erat: qa nõ eius anima: & ita secũdũ B. licet quis sumat totũ Christũ: non tamen eius animam vel animalitatẽ.
e ¶ *Sanguinem.*] per fidem & charitatem, quasi qui est de vnitate ecclesiæ, quam caro & sanguis meus significat.
f ¶ *Manet.*] idest, mihi per dilectionem adhæret: & ego per gratiam inhabitantem in eo maneo. de pœniten. dist. 1. §. hoc idem. ver. resuscitatus.
VT quid.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ vbi non potest haberi corpus Christi sicut in sacramento conficitur, sufficit sola fides: quia & tunc dicitur quis Christum manducare.

[1] Hanc quartam partem non video. Archid.

i ¶ *Duobus.*] idest, duo continere, idest, duo simul esse in consecratione facta, scilicet species visibilis, & corpus inuisibile.
k ¶ *Et re sacramenti.*] idest, post consecrationem sacerdotis, quæ sacrificium dicitur, duo sunt ibi, scilicet sacramentum, & res sacramenti: quæ ante consecrationem ibi non erant.
k ¶ *Et re sacramenti.*] siue sacrificium hic dicatur ipsum sacramẽtum, scilicet species visibilis ipsa, siue corpus Christi, siue ipsa immolatio corporis Christi: non est verum quod hic dicit, scilicet ꝙ constat ex sacramento & re sacramenti; quia ex his nihil cõficitur: sed tenetur collectiue pro ipso sacramento, & re sacramenti. Et est impropria locutio, idest illa duo: sicut & probatio est valde impropria quæ sequitur, Christi persona conficitur ex Deo & homine, idest, Christus est verus Deus & homo. non enim ex Deo & homine aliquid constituitur [*] vnde August. Christus est vna persona geminæ substantiæ: quia Deus & homo: nec Deus huius personæ pars dici potest.

[*] *Vide S. Th. 3. p. q. 2. ar. 4.*

l ¶ *Corpore.*] quasi in se habet diuinitatem & humanitatem: alterum naturaliter: alterum per vnionem. non enim ex homine & Deo aliquid constituitur: sed sicut ad constitutionem alicuius totius exiguntur ad minus duo: ita & ad hoc vt Christus sit Deus & homo, exigitur vt illa duo sint in eo, idest, humana natura & diuina. Nam & hac similitudine dicitur constare ex illis, similiter ex sacramento & re sacramenti nihil constituitur: sed dicitur constare ex illis sacrificium totaliter acceptum, scilicet ut quasi collectiue accipiatur: quia ad hoc vt plenum sit sacrificium, illa duo oportet adesse.
m ¶ *Constat.*] idest, est Deus & homo. extra de hære. cũ Christus.

a ¶ Quam

a ¶ *Quam forma.*] & ita non est panis. arg. ȷ. ead. panis. arg. contra ȷ. ead. qui manducat.
b ¶ *Caro.*] idest, species panis, sub qua latet corpus Christi, est sacramentum carnis Christi.
c ¶ *Et sanguis.*] idest, species vini, sub qua latet sanguis Christi, est sacramētum sanguinis Christi.

n ¶ *Ne obliuiscamini.*] arg. propter memoriam multa fieri. s. e. dist. & dixit. Clauditur hoc vase nostri pia victima phase.
Viua, salutaris, semel in cruce, semper in aris. Quo recreas Iesu tam sacri corporis esu: A vitijs munda sacrati sanguinis vnda Hic editur Iesus, remanet tamen integer esus? Res occultatur: qua-

omnis res illarum rerum naturam, & veritatem in se continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem sacrificium ecclesiæ sacramento, & re sacramenti, idest corpore Christi. Est igitur sacramentum, & res sacramenti, idest corpus Christi. *Item.* ¶ Caro eius est, quam forma [a] panis opertam in sacramento accipimus, & sanguis eius, quem sub vini specie, & sapore potamus. Caro [b] videlicet carnis, & sanguis [c] sacramentum est sanguinis: carne & sanguine, vtroque inuisibili [d], intelligibili, spirituali significatur visibile [e] domini † nostri Iesu Christi corpus, palpabile, plenum gratia omnium virtutum, & diuina maiestate. *Item.* ¶ Sicut ergo cælestis [f] panis, qui † vere Christi caro est, suo modo vocatur corpus Christi, cum reuera sit sacramentum corporis Christi, illius videlicet, quod visibile, palpabile, mortale, in cruce est suspensum, vocaturque ipsa immolatio carnis, quæ sacerdotis manibus fit, Christi passio [g], mors, crucifixio, non rei veritate, sed significante mysterio; sic sacramentum fidei, quod baptismus intelligitur, fides [h] est.

¶ *Hæc eadem habentur apud Lanfrancum (ex quo citat Iuo) & apud Algerum (qui itidem ac Gratianus ex libro sententiarum Prosperi) non tamen eodem ordine collocata. Ex quibus quidem auctoribus nonnulla sunt emendata.*

Lanf. paulo superius. † al. redemptoris corpus. Lanf. ibidem. Aug. epi. 23. ad Bonifacium.

Hieronymus in epistolam ad Ephesios, ad c. 1.

¶ Quot modis caro Christi intelligatur. C. XLIX.

DVpliciter intelligitur [i] caro Christi & sanguis: vel spiritalis illa atque diuina, de qua ipse ait [caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.] & [nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam æternam:] vel caro, quæ crucifixa est, & sanguis, qui militis effusus est lancea.

Ibidē glos. ordi. Alg. l. 1. c. 17. Sent. 4. dist. 8. Iuo par. 2. c. 5. Pann. l. 1. c. 139.

Item Ambrosius ad c. 11. primæ ad Corinthios.

¶ *Citabatur ex Augustino in libro de Trinitate ad Corinthios. Algerus etiam citat ex Augustino de Trinitate. Sed aliquot vetusta Gratiani exemplaria habent,* Ambrosius: *cuius vere est, & ipsum citat Iuo, quamuis statim, postquam citarat librum de Trinitate.*

¶ De eodem. C. L.

QVia morte Domini liberati sumus, huius [k] rei memores in edendo, & potando carnem & sanguinem, quæ pro nobis oblata [l] sunt, significamus.

Ibidē glos. ord. Alg. l. 1. c. 19. Iuo par. 2. c. 7. Pann. l. 1. c. 142.

Item Augustinus in psalmum vigesimumprimum.

¶ Quomodo Christus sit immolatus semel, & quomodo quotidie immoletur. C. LI.

17 SEmel Christus mortuus est, iustus pro iniustis: & scimus [m], & certum habemus, & spe † immobili retinemus, quia Christus resurgens à mortuis iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Verba ista Apostoli sunt: tamen, ne obliuiscamini † [n], quod factum est semel, in memoria nostra omni anno fit. Quoties Pascha celebratur, numquid toties Christus moritur? sed tamen anniuersaria recordatio quasi representat [o] quod olim factum est: & sic nos facit moueri †, tamquam videamus in cruce pendentem Dominum, non tamen irridentes, sed credentes.

In prefatione 2. expositionis. 1. Pet. Sent. 4. dist. 12. Iuo par. 2. c. 8. Pann. l. 1. c. 143. Rom. 6. † obliuiscamur] orig. † al. moneri

Item in libro sententiarum Prosperi.

C. LII.

SEmel immolatus est Christus in semetipso [p], & tamen quotidie immolatur [q] in sacramento. Quod [r] ita intelligendū est: quia in mani-

Beda 1 qu. q. 15. Lanf. ibidem. Al. l. 1. c. 16. & 18. Sent. 4. dist. 12. Iuo p. 2. c. 9 & 4. Pann. l. 1. c. 144.

Manducatur Christus dupliciter.

d ¶ *Inuisibili.*] dupliciter quidē manducatur Christus, scilicet in sacramento: quod boni & mali faciunt, per fidem cooperantem, & per dilectionem: quod bonorum est duntaxat. H. Et nota ꝙ in sacramentis duæ sunt res, corpus Christi, & vnitas ecclesiæ, secundum ꝙ notantur hic duo modi manducandi, sacramentalis & spiritualis, extra eod. cum Marthæ.
e ¶ *Visibile.*] s. quondā.
f ¶ *Cælestis.*] idest, cæleste sacramentū, quod vere representat Christi carnem, dicitur corpus Christi, sed improprie. Vnde dicitur suo modo, sed non rei veritate, sed significati mysterio, vt sit sensus, Vocatur Christi corpus, idest, significat.
g ¶ *Passio.*] sub hac appellatione accipe carnē Christi & sanguinem.

Pueri dicuntur fideles.

h ¶ *Fides.*] idest, fides vocatur. cū enim dicit, in fide parentū paruuli saluantur, intelligitur idest, in baptismo suscepto in fide parentum: similiter pueri dicuntur fideles, non à fidei virtute, sed à sacramento fidei, vt ȷ. dist. 4. nihil.
ADDITIO. Adde ꝙ baptismus dicitur fides, quia est sacramentum fidei, vt habetur s. 45. dist. de Iudæis. 47. dist. cap. 1. Archi.

DVpliciter.] CASVS. Dicit in hoc c. ꝙ dupliciter intelligit caro & sanguis Christi. Vno modo ītelligiī spiritualiter. Vnde dicit Domin⁹, Caro mea vere est cib⁹, &c. Alio modo intelligitur de carne quā assumpsit de Virgine, & q̄ crucifixa fuit in cruce. Seq. cap. patet.
i ¶ *Dupliciter intelligitur.*] idest, potest intelligi: secundum illam formam & quantitatem, quam habuit in cruce: vel secundū quantitatem corporis glorificati, quod spiritualiter videtur, quod nulli sensui subiacet. ȷ. ead. in illo sacramento.
k ¶ QVia morte.] *Huius.*] s. mortis & passionis Christi, in cuius memoriā hoc sacramētū īstitutū est. s. e. ga corp⁹. Ar.
l ¶ *Oblata.*] non est in eadem forma.
SEmel Christus.] Hæc est 17. pars di. in qua probatur, ꝙ Christus semel mortuus amplius mori non potest. veritas carnis eius & sanguinis semper est in sacramento altaris. & probatur hoc per tria cap. Ioan. de Fant.
CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ quamuis Christus semel passus fuerit. & postquam resurrexit, secundum Apostolum sit immortalis: tamen semel in anno representatur mors eius in ecclesia in Paschate in qua representatione sic afficimur, ac si fieret coram nobis.
m ¶ *Et scimus.*] 22. q. 5. hoc videtur.

quare? quia si videatur, Forsitan horrere: & manducare timeres. Vt sine subiecto dependet in aere nubes: Et centrum terræ pelagi sustentat abyssos: Sic vini color & sapor est, pondus quoque panis.
o ¶ *Representat.*] quia tunc legitur passio Domini, & plenius omnia, quæ in eius passione acta sunt, ad memoriam reducuntur. Forte dicit de ijs quæ fiunt in Parasceue, & de salutatione crucis, vel secundum aliquarum ecclesiarum consuetudinem, quæ solent passionem representare & resurrectionem.
SEmel.] CASVS. Dicitur hic ꝙ Christus semel immolatus in seipso, idest, in humana & visibili forma, efficax & sufficiēs hostia fuit pro omnibus, quos redimendos esse prædestinauit. & licet tantū semel fuerit passus, tamē quotidie immolatur in sacramēto.
p ¶ *In semetipso.*] i. passus in propria persona in forma humana.
q ¶ *Immolatur.*] idest, eius immolatio representatur, & fit memoria passionis.
r ¶ *Quod.*] scilicet, quod semel. &c.

a ¶ Altitu-

a [Altitudo.] Christus mortuus est pro omnibus quo ad sufficientiam, non quo ad effectum. efficax enim fuit quantum in redimente, sed per eos stetit qui se indignos fecerunt. mortuus est ergo, vt hic dicitur, pro solis prædestinatis quo ad effectum: sed quo ad sufficientiam pro omnibus ³.

f [Idipsum.] immutabile & perpetuum supra ead. dist. cap. quia corpus, vt perpetua esset redemptionis oblatio, quia huic aliud sacrificium non succedit, vt sacrificijs legalibus, quibus sacrificiũ noui test. successit. q. d. istud non mutatur, quia idem est quod fuit, & ideo ipsum semper idipsum. B.

Pra.

festatione sui corporis, in distinctione membrorum omnium verus Deus, & verus homo semel tantum in cruce pependit, offerens seipsum patri hostiam uiuam, passibilem, mortalem, viuorum & mortuorum redemptionis efficacem; eorum scilicet, quos diuini consilii altitudo ᵃ redimendos iudicauit, præsciuit ᵇ, prædestinauit, vocauit, modis, atque temporibus, quibus id fieri congruebat ᵅ.

Et hoc Iuo ex Lanfranco citat verba B. Augustini & referente, & exponente: quod facit etiam Algerus l.1.c.16.& 18. Verba autem B. Augustini in epistola ad Bonifacium, quam Algerus etiã citat, sunt hæc. Nonne semel immolatus est Christus in seipso? & tamen in sacramento non solum per omnes Paschæ solennitates, sed omni die populis immolatur.

ᵅ Congruebat.] *Apud Lanfrancum hæc sequuntur, quæ respondent alteri membro propositionis B. Augustini.* In sacramento tamen, quod in huius rei memoriam frequentat ecclesia, caro Domini quotidie immolatur, diuiditur, comeditur, & sanguis eius de calice, fidelium ore potatur.

Chrysostom⁹ in ead. epi. ho. 17.

Item Ambrosius in epistolam ad Hebræos, c. 10.

¶ Hostia, quæ semel oblata est, in recordationem suæ mortis quotidie offertur. C. LIII.

Alg.l.1.c.15. Sent. 4. dist. 12. Iuo par. 2.c.6. Pann.l.1.c.145.

IN Christo semel oblata ᶜ est hostia ad salutem sempiternam potens. Quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus ᵈ? offerimus quidem: sed ad recordationem mortis eius: & vna est ᵉ hostia, non multæ. Quomodo vna, & non multæ? quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum ¹ est illius: idipsum, & semper ᵝ idipsum ᶠ. Proinde vnum est hoc sacrificium: alioquin, quoniam in multis locis offertur, multi sunt Christi? nequaquam: sed vnus vbique est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus ᵍ. Sicut ᵞ enim quod vbique offertur, vnum ʰ est corpus, & non multa corpora: ita & vnum sacrificium. Pontifex autem ille ⁱ est, qui hostiam ᵏ obtulit nos mundantem. Ipsam vero offerimus etiam nunc, quæ tunc oblata consumi ˡ non potest. Quod nos facimus, in commemorationem fit eius, quod factum est [Hoc enim facite ᵐ, ait, in meam commemorationem.]

¹ al. exemplar

Lu. 22.

ᵝ [Et semper.] *Apud B. Ambrosium, & B. Ioannem Chrysostomum hæc adduntur,* offerimus, nec nunc quidem alium agnum, cras alium, sed semper eumdem ipsum: *quę gręce in optimo exemplari manuscripto (nam in Veronensi desiderantur) sic habent,* οὐ νῦν μὲν ἕτερον πρόβατον, αὔριον δὲ ἕτερον, ἀλλ᾽ ἀεὶ τὸ αὐτό.

ᵞ [Sicut enim.] *In excusis B. Ambrosii nomine commentarijs legitur,* sicut enim, qui vbique offert. *Sed non est visa mutanda Algeri, Iuonis, & Gratiani lectio. Græce est* ὥσπερ οὖν πολλαχοῦ προσφερόμενος ἓν σῶμά ἐστι· *Nonnulla vero alia sunt emendata.*

Epist. 118.

Item Augustinus in libro responsionum ad Ianuarium, c. 6.

¶ Sacramentum corporis Christi, non nisi ieiuni debemus accipere. C. LIIII.

Beda 1. Cor. 11. Iuo p. 2. c. 112. Pann.l.1.c.146.

Alg.l.2.c.1.

18 LIquido apparet, quando primo acceperunt discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse ieiunos. Numquid tamen propterea ⁿ calumniandum ᵒ est vniuersæ ecclesiæ, quod à ieiunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit spiritui sancto, vt in honorem tanti sacramenti in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quàm ceteri ² cibi. Nam ideo per vniuersum orbem mos iste seruatur ᵖ. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi, aut cœnati fratres ad illud sacramentum accipiendum conuenire debent, aut, sicut faciebant, quos Apostolus arguit, & emendat, mensis suis ista miscere. Namque Saluator ᵠ, quo vehementius com-

² al. ceteri

1. Cor. 11.

g [Plenus.] quia in qualibet parte est totus. ȷ.ea. vbi pars est.

h [Vnum.] idest, vna forma confectum, & tamen plura sunt sacrificia.

i [Ille.] vt s̄. e. quia.

k [Hostiam.] scilicet seipsum. vnde versus.

Rex sedet in cœna turba cinctus duodena.

Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus.

Christum seipsum communicauit.

l [Consumi.] & ideo ipsum semper idipsum. B.

m [Hoc enim facite.] dicunt quidam ꝙ per hæc verba Dominus Apostolos ordinauit ³, Hoc facite, &c.

³ Vt Pet.

LIquido apparet.] Hęc est 18. pars dist. in qua dicitur, ꝙ ideo Dominus vltimo suũ corpus nobis commendauit, vt melius memoriæ commendaretur. Ioan. de Fant.

CASVS. Quidam reprehendebant hoc, s. ꝙ fideles accipiunt corpus Christi ieiuni: quia Dominus hoc dedit discipulis suis nõ ieiunis, sed pransis. contra hos dicit ꝙ Dominus ideo fecit ad extremum, vt magis in memoria haberetur hoc sacramentum: nec iussit ꝙ ita fieret, quia nemo mutasset, sed Apostolis hoc determinandum reliqt. & Paul⁹ illos redarguit, qui sacramentum cum cibis sumebãt, & in epistola de hoc docuit: & alia se determinare promittit. vnde intelligitur eum determinasse hoc quod tota tenet ecclesia. sic ponit Bene.

n [Propterea.] non ergo omnis Christi actio nostrá est lectio ⁴. ȷ. dist. 4. proprie. 14. q. 5. dixit.

⁴ Al. instructio.

o [Calumniandum.] idest, calumnia est imponenda.

p [Seruatur.] numquid quis conficeret pransus? H. d. quòd non: licet secus dicat in alijs sacramentis. B. vero dicit contra, & ego. licet fieri non debeat ⁵, quia vt hic colligitur, non est ieiunium de substantia, aliàs non confecisset ⁶ Dominus.

Cõficere potest pransus.

⁵ Vt 7. q. 1. nihil.

⁶ Al. confecerasset.

b [Præsciuit.] in bona significatione. L.

IN Christo] CASVS. Hug. sic ponit hunc casum. Dicit Ambro. in hoc cap. ꝙ hostia, quæ semel pro nobis oblata est in ara crucis, quotidie offertur in sacramento. & licet in multis locis offeratur, vna est tamen hostia, & non plures: vnũ est sacrificiũ, & non plura. ad memoriam & repræsentationem illius quod olim factũ est, quotidie & in pluribus locis iteratᷣ semper idipsũ immutabile.

c [Oblata.] idest, corpus Christi oblatum est in ara crucis.

d [Offerimus.] quotidie offerendo.

e [Et una est.] idest, vnius passionis repræsentatio, non multarũ: sicut dicitur vna fides ².

q [Namque Saluator.] non redditur hic ratio quare post cœnam Christus corpus suum dedit: sed tantum quare post omnia, idest, vltimo loco. Si ergo quæris, quare post cœnam corpus suum & sanguinem Christus dederit? Respondit ideo cœnatus Dominus cœnatis discipulis corpus suum tradidit, vt in hoc sacramento consummationem omnium sacramentorum veteris testamenti, & agni paschalis, quem ante manducauerant, & ceterorum monstraret.

Christus quę post cœnã suum corpus dedit.

a ¶ *Infigere.*] nam & pacta nouissima, &c. C. de pac. pacta. arg. contra. s. de pæn. dist. 2. principium. ver. primo. & docet Tullius in rhetoricis, validiora argumenta in principio & in fine esse proponenda. illud enim procedit quod nouissime fit. ff. de acqui. pos. si quis ante conduxit.

o ¶ *Conficit.*] idest transire facit substan tiam panis & vini in verum corpus & verum sanguinem.

p ¶ *Sacramentum.*] dum panis est, nullum est ibi sacramentum, quia nihil significat: sed cum incipit transire in corpus Christi, statim species panis incipit significare corpus Christi, & esse sacramentum. cum autem nihil significaret, tunc non erat sacramentũ. non tamen panis, vel sacramentum, vel corpus Christi consecratur precibus: sed in sacramentum quod est corpus Christi, panis fit transubstantiatio.

Panis consecr. nem ... sacram.

b ¶ *Digressurus.*] quoniam ipse dixit, Vos omnes fugietis, & ego vadã immolari pro vobis.

c ¶ *Seruaret.*] ar. quod canon non determinat, nos determinare possumus, vt 22. q. 5. hoc videtur. 33. quæst. 2. quos Deus. ff. de test. quæsitũ. arg. contra 2. q. 5. consuluisti.

d ¶ *Mutasset.*] quod enim Dominus iubet, bonus seruus non mutat. 28. q. 1. sic enim. circa princip.

e ¶ *Ad manducandum.*] corpus Domini.

f ¶ *Multum.*] hoc multum respicit illud, cetera autem.

g ¶ *Insinuaret.*] de ijs quæ debeant ordinari.

h ¶ *Ordinatum.*] si. 12. dist. illa.

i ¶ *Orarum.*] idest, regionum.

mendaret mysterij illius altitudinem; vltimum hoc voluit infigere[a]
cordibus, & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressu-
rus[b] erat: & ideo non præcepit, quo deinceps ordine sumeretur: vt
Apostolis, per quos ecclesias dispositurus erat, seruaret[c] hunc locum.
Nam si hoc ille monuisset, vt post alios cibos semper acciperetur; cre-
do, quòd eum morem † nemo mutasset[d]. Cum vero ait Apostolus
de hoc sacramento loquens, Propter quod fratres, cum conuenitis ad
manducandum[e], inuicem expectate, si quis esurit, domi manducet,
vt non ad iudicium conueniatis; statim subtexuit * [cetera autem,
cum venero, ordinabo.] Vnde intelligi datur, quia multum[f] erat, vt
in epistola totum illum † agendi ordinem insinuaret[g], quem vni-
uersa per orbem seruat ecclesia; ab ipso ordinatum[h] esse, quod nul-
la orarum † [i] diuersitate variatur.

† *al. modum nemo uariasset*
1. Cor. 11.

† *al. illis morum*] orig.

* ¶ Subtexuit.] *Sequebatur in vulgatis,* quæ ad eiusdem sacramenti ordinem pertinent, scilicet, quomodo ieiuni, &c. *qua & à plerisque manuscriptis, & originali, & ceteris collectoribus absunt.*

Item Ambrosius in libro 4. de sacramentis, c. 4.

¶ **Ante consecrationem est panis, sed verbis Christi in eius corpus mutatur. C. LV.**

Lanf. ibidem.
Alg. l. 1. c. 7. & alibi.
Guitmũdus l. 3.
Sent. 4. dist. 10.
Iuo p. 2. c. 7.

19 PAnis est in altari[k] vsitatus ante verba sacramentorum[l]: vbi
accessit consecratio, de pane[m] fit caro Christi. Hoc igitur ad-
struamus. Quomodo potest, qui panis est, corpus esse Christi? conse-
cratione. Consecratio autem quibus[n] verbis est, & cuius sermoni-
bus? Domini Iesu. Nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo
defertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris. Vbi
venitur, vt conficiatur venerabile sacramentum; iam non suis sermo-
nibus sacerdos, sed vtitur sermonibus Christi. Ergo Christi sermo hoc
conficit[o] sacramentum[p]. Quis sermo[q] Christi? nempe is, quo[r]
facta sunt omnia. Iussit Dominus, & factum est cælum: iussit Domi-
nus, & facta est terra: iussit Dominus, & facta sunt maria: iussit Do-
minus, & omnis creatura generata est. Vides ergo, quàm operatorius
sit sermo Christi. Si ergo tanta vis est in sermone Domini Iesu, vt in-
ciperent esse, quæ non erant; quanto magis operatorius est, vt sint,
quæ erant[t], & in aliud commutentur. Et sic, quod erat panis ante
consecrationem, iam corpus[t] Christi est post consecrationem: quia
sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi, & vi-
num cum aqua in calice missum fit sanguis consecratione verbi cæle-
stis. Sed forte dicis: speciem sanguinis non video: sed habet similitu-
dinem[u]. Sicut enim mortis[x] similitudinem sumpsisti; ita etiam si-
militudinem[y] pretiosi sanguinis[z] bibis, vt nullus horror cruoris sit, &
pretium tamen redemptionis operetur. Didicisti ergo, quia quod acci
pis, corpus est Christi. *& c. 5.* ¶ Vis scire, quia verbis cælestibus con
secratur? Accipe, quæ sunt verba. Dicit sacerdos. Fac nobis, inquit,
hãc oblationem adscriptam, rationabilem, acceptabilem[ß], quod est fi-

Hic summatim refertur sententia, verbis hinc inde collectis.

¶ *Panis est.*] Hęc est 19. pars dist. in qua probat ex quibus verbis cõficiatur corpus Christi, & qualiter manducetur. Ioan. de Fant.

CASVS. Quæsitum fuit ab Amb. quomodo de pane fit corpus Christi? Et respon. quod per consecrationem fit panis Christi corpus. cõsecratio vero fit per verba Christi, s. hoc est corpus meum. hic est sanguis meus. quibus Christus tantam vim contulit, quod ad eorum prolationẽ panis fit corpus Christi, & vinum sanguis: remanent tamen species panis & vini, sub quibus latent & operiuntur caro & sanguis: ne in sumendo esset horror, si species crudæ & viuæ carnis & crudi sanguinis appareret. sic ponit H. casum, excepto eo quod ponitur in principio S. Bene. vero sic ponit. Quæritur quomodo de pane fit corpus Christi? & respondet, verbis Christi. Alia quæ adduntur, laudes sunt & orationes: sed sermo Christi, quo omnia sunt creata, panẽ & vinũ in carnem & sanguinem conuertit: quamuis nõ appareat ibi caro vel sanguis. Et quod sacramentum conficiatur verbis Christi, probatur per verba, quæ presbyter profert in missæ secreta.

k ¶ *Panis est in altari.*] in prima parte dicitur, quod ad prolationẽ illius formæ, Hoc est corpus meum, &c. panis & vinum transeunt in corpus & sanguinem Christi: & hoc propter illorum verborum Christi efficaciam. Ille enim qui ex nihilo creauit omnia, satis potest hoc sic commutare. In secunda parte respondet cuidam obiectioni quare non sumitur in eadem forma in qua Christus passus est. In tertia ponit verba illa ad quæ fit transubstantiatio, reliqua de solennitate esse occulte ostendens. In quarta probat nos in altari accipere verum corpus Christi, auctoritate eiusdem.

l ¶ *Sacramentorum.*] pluraliter dicit propter specierum pluralitatem, vnum tamen est sacramentum: quia vnus sub vtraque specie est Christus.

m ¶ *De pane.*] idest, panis transit in carnem & corpus Christi, & hoc est per cõsecrationẽ. s. ea. panis. & habet. j. ea. qui manducant.

n ¶ *Quibus.*] quasi dicat, attende cuius verba sunt, & videbis.

Sacramẽtum altaris potest dici sacramẽta.

De hoc dixi supra ead. comperimus ibi videas. Arch.

q ¶ *Quis sermo.*] idest, qua vi & qua potẽtia hoc facit corpus Christi? ea scilicet qua creauit cuncta.

r ¶ *Quo.*] idest, qua potestate facit? & ita quærendo soluit H. hoc tamen est impossibile quod panis sit corpus Christi, sed talia verba ad sanum intellectum sunt intelligenda.

s ¶ *Quę erant.*] ante quam consecrarentur, sed esse desierunt [a]. sicut enim sapor aquæ permistæ calici desinit esse, ita substantia panis desinit esse consecratione superueniente.

t ¶ *Iam corpus.*] idest corpus Christi transit accedente Christi forma, ita vt post consecrationem non sit iam ibi panis, sed verum corpus Christi.

u ¶ *Similitudinem.*] idest, tantum significat.

ADDITIO. Vel dic vt supra, dum frangitur.

x ¶ *Mortis.*] idest, representationis mortis suæ passionis.

y ¶ *Similitudinem.*] idest, speciem sub qua latet corpus Christi mortuum pro nobis, ad similitudinem cuius & nos pro ipso mori debemus saltem in peccatis.

z ¶ *Sanguinis.*] non colore, sed representatione.

ß ¶ *Vniuer*

da, & verum est, cum hoc docet. 11. dist. nolite.
a ¶ *Voluptate.*] Et ita coitus non potest fieri sine peccato. hic applaudit sibi Hu. & sumit opinionẽ, ꝙ numquã opus coniugale sine peccato potest exerceri. vnde etiã qui debitũ reddit, peccat veniali ter: qa semper est ibi quidã pruritus & voluptas in emissione sperma-matis. & ideo Chr̃s noluit nasci ex coitu: qa nõ põt fieri sine peccato, &c. 27. q. 2. omne, ad finem. videtur ergo ꝙ teneatur aliqs peccare: qa tenetur reddere debitũ, vt 27. q. 2. si tu. & j. q. prox. c. 1. nec potest reddere nisi peccet, ergo tenetur peccare. sed hoc arg nõ valet. Instat H. presbyter tenetur cantare Missam, nec potest cantare nisi habeat linguã. ergo tenetur habere linguã. & secũdũ H. peccat homo ex necessitate in primis motibus: & ita erit quis perplexus secundũ H. inter veniale quod surgit ex primis motibus, & mortale. Nam de primis motibus dicit Apostolus: Ago quod nolo. & surgunt in nobis, & sine nobis. de pæ. dist. 2. inter hæc. P. mãducator dixit contra, vt not. 13. dist. nerui. Item ex hoc sequeretur, quòd bene faceret & male: quia reputatur ei ad sanctitatem si reddit debitum, vt infra ead. quæst. proxi. cap.
b ¶ *Non potest.*] de facili: & ideo quia dubium est, aqua aspergit.
c ¶ *Iniquitatibus.*] idest, voluptatibus: iniquitas enim proprie designat crimen. de pæ. dist. 3. §. quod autem. cap. ille rex. vel dic, iniquitatibus, idest originali peccato siue fomite. vnde theologi colligunt ex hoc, quòd plura sunt originalia huiusmodi. & tunc dic, iniquitatibus, idest, cum iniquitatibus.
d ¶ *Vitiorum.*] scilicet improprie. Argu. dist. 13. nerui.
e ¶ *Prohiberi.*] idest, dissuaderi.
f ¶ *Qui in igne.*] idest, in ardore concupiscentiæ, idest, in amplexibus vxoris igneis.
g ¶ *Nescit.*] idest, nescit consentire libidini vxoris suæ, sed reddit debitum vxori exigenti.
h ¶ *Sed voluptas.*] exercendæ libidinis.
i ¶ *Quod defleant.*] est enim coitus tunc mortale peccatũ secundũ Hug. 32. q. 4. origo. sed si causa incontinentiæ, veniale, vt dist. 25. c. q. in aliud §. aliàs autẽ c. 32. q. 2. qdquid. §. his ita. imo ẽm nos nec hoc casu ẽ mortale, sed veniale & hoc ĩdicat cũ dicit ꝙ defleant.
x ¶ *Tunc autem.*] hoc respicit principium huius cap.
HINC ETIAM. Hæc est 3. pars quæst. in qua ponit tempora, in quibus nuptiæ non sunt celebrandæ. Ioan. de Fant.

iugis, & lauacri purificationem quærere, & ab ingressu ecclesiæ paululum reuerenter abstinere. Nec hæc dicentes deputamus culpam esse coniugium: sed quia ipsa licita admistio coniugum sine voluptate [a] carnis fieri non potest [b]; à sacri loci ingressu abstinendum est: quia voluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest. Non enim de adulterio, vel fornicatione, sed de legitimo matrimonio susceptus fuerat, qui dicebat [Ecce enim in iniquitatibus [c] conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea.] *& infra.* ¶ Oportet itaque, legitima [a] carnis copula vt causa prolis sit, non voluptatis; & carnis commistio creandorum liberorum sit gratia, non satisfactio vitiorum [d]. Si quis ergo sua † coniuge, non cupidine voluptatis captus, sed solummodo liberorum creandorum gratia, vtitur; ipse profecto de ingressu ecclesiæ, seu de sumendo corporis Dominici, sanguinisque mysterio, suo est relinquendus iudicio: quia à nobis prohiberi [e] non debet accipere, qui in igne [f] positus nescit [g] ardere. Cum vero non amor procreandæ sobolis, sed voluptas [h] dominatur in opere commistionis; habent coniuges etiam de sua commistione, quod defleant [i]. *& paulo post.* ¶ Tunc autem [x] vir, qui post admistionem coniugis aqua locus fuerit; etiam sacræ communionis mysterium valet accipere: cum ei iuxta præfinitam sententiam ecclesiam etiam licuerit intrare.

† sua cõiuge] or.

a ¶ Legitima.] *Ita emendatum est ex varijs codicibus B. Gregorij. Antea legebatur*, oportet itaque legitimam carnis esse copulam. *Multa etiam alia sunt emendata.*

3 *Hinc etiam* [l] *in diebus abstinentiæ nuptiæ celebrari prohibentur.* *Vnde in Laodicensi concilio, c. 52. legitur.*

¶ In diebus Quadragesimæ nuptias celebrare non licet. C. VIII.

Iuo p. 8. c. 49.

j NOn oportet in Quadragesima aut nuptias, vel quælibet natalitia [m] celebrare.

Item ex concilio Martini Bracharensis, c. 48.

¶ De eodem. C. IX.

Burc. l. 13. c. 10. Poly. l. 3. tit. 24. Iuo p. 4. c. 43.

NOn licet in Quadragesima [n] natalitia [o] martyrum celebrare: sed tantum sabbato, & Dominica pro commemoratione eorum oblationes offerri. Sed nec natalitia, nec nuptias liceat in Quadragesima celebrare.

Simile habetur in cõc. Salegus. c. 3.

Item ex concilio Ilerdensi.

¶ De eodem. C. X.

Sent. 4. dist. 32. Poly. l. 6. tit. 5. Burc. l. 9. c. 4.

ij NOn oportet à Septuagesima vsq; in octauas Paschæ, & tribus hebdomadibus [p] ante festiuitatẽ sancti Ioannis Baptistæ, & ab

l ¶ *Hinc etiam.*] hic agit de illo impedimento quod dicitur tempus feriarum: de quo dicunt quidam, quòd impedit contrahendum, & dirimit iam contractum: quia contrahitur cõtra constitutionem ecclesiæ. j. ead. non oportet. & extra de matri. contrac. contra inter. ec. c. 1. videtur in antiqua. Alij melius dicunt, ꝙ licet impediat, non tamẽ dirimit. ar. extra de ma. ꝯ. contra inter. ec. c. vlt. in fi. & c. pe. & extra de temp. ordi. sane. vnde matrimonium in Quadragesima nõ prohibetur contrahi, sed prohibentur nuptialia conuiuia, & nuptiales solennitates, & solennes traductiones, & carnis cõmistio. potest ergo matrimonium contrahi in Quadragesima. sed illa tamen nõ debet duci: sicut secundũ leges mulier potest tempore luctus alij uiro desponsari, sed non tamen traduci, vt ff. de his q no. ĩfa. solet. §. quę virũ, & hoc est expressum extra de fe. capellanus. argum. ad hoc ff. de ritu nup. si quis officium. Nam cum solo consensu contrahatur, cur non contraheretur hoc tempore? C. de trans. non minorem. & extra de matri. contrac. cõtra inter. eccl. per totum. Io.

Tempus feriarum vtrũ impediat & dirimat matrimonium.

NOn oportet in Quadragesima.] CASVS. Præcipitur hic ne quis traducat vxorem in Quadragesima, vel anniuersaria faciat in quibus conuiuia fiunt. & quòd dicitur ibi, nuptias, idest, nuptialia conuiuia.
m ¶ *Natalitia.*] nõ martyrũ, sed hominũ: vel ad litterã intelligas.
NOn licet.] CASVS. Hic recitatur consuetudo ecclesiæ Mediolanensis, & quarumdam aliarum ecclesiarum, quæ non celebrant aliquam solẽnitatẽ in Quadragesima, nec faciunt id quod sequitur. Vel olim obtinuit, sed nunc non obtinet.
n ¶ *Non licet in Quadragesima*] hoc de honestate dicunt quidam. ff. de ritu nup. semper in coniunctionibus.
o ¶ *Natalitia.*] potest dici hoc esse abrogatũ. nã hodie celebrãtur bene in Quadragesima. Vel intellige ꝙ nõ debẽt celebrari vt fiant ibi cõuiuia, & intersint histriones, & mimi q turpia, &c. & huic intellectui consonat quod sequitur. sed tantum in sabbato, &c. & j. ea. nec vxorem. Natales vocantur martyrum passionum dies, quia in eis nascuntur ad vitam, & moriuntur mundo. de consuetudine est in ecclesia Mediolanẽsi quòd in Quadragesima nõ celebrant [a]. De his natalibus habes C. de proba. neque tales. Et Virgilius: *Meus est natalis Iola, &c.* Ioan.

Natales qui dicuntur.
a Scilicet natales martyrum: nec vxores ducunt.

NOn oportet.] CASVS. Hic prohibetur certis temporibus anni aliquam duci vxorem: & si fuerit traducta, separentur ad tempus pro contemptu ad pænitentiam. Quæ sequuntur plana sunt vsque ad quæstionem, *Pœnitentiam*, per quam mutua vel viua seruitus impenditur.
p ¶ *Tribus hebdomadibus.*] sed numquid istæ tres hebdomadæ sunt immediate ante festum sancti Ioannis? subaudi, non. sed cum interuallo inter eas & festum, vt extra de fer. capellanus. & ponit has duas opiniones. approbat tamen quòd cum interuallo accipiendæ

piendæ sunt, & incipiunt à diebus Rogationum.
a ¶ *Separentur*] ad tempus. extra de ma. contrac. contra inter. eccle, litteræ. non est contra. extra eod. tit. ex litteris, in fine. quia ibi loquitur de interdicto ecclesiæ, non de tempore feriato. Vel ibi prohibetur perpetua separatio, hic permittitur ad tempus.

& sic monasterium adiuit. victus clamoribus vxoris & familiæ, de monasterio exiens ad domum propriam redijt: quæsiuit postea à Papa an liceret ei vti vxore sua, cui Papa rescribit, & respondet inquisitioni eius. & non directe sed per consequentiam ostendit talē conuersionem nullam esse, & non tenere, ex quo facta fuit sine spōta-

aduentu Domini vsque post Epiphaniam nuptias celebrare. Quod si factum fuerit, separentur [a]. — Iuo p.8.c.142. Pann.l.6.c.2.

Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, c.48.

De eodem. C. XI.

NEc vxorem ducere, nec conuiuia facere in quadragesimali tempore conuenire posse nullatenus arbitramur. — Sent. ibidem. Iuo p.8.c.47. Pann.l.6.c.3.

Hæc autem seruanda sunt, si vxor consensum adhibere voluerit: ceterum sine eius consensu, nec causa orationis continentia seruari debet.

Vnde Augustinus in libro primo de adulterinis coniugijs, c.2.

¶ Nisi ex consensu communi, orationi coniuges vacare non possunt. C. XII.

APostolus nec ad tempus, vt vacetur orationi [b], nisi ex consensu [c], voluit coniuges carnali inuicem fraudare [d] debito. — Sent. 4. dist. 32. Iuo p.8. c.133.

Hinc etiam in secundo concilio Arelatensi, c.22. legitur.

¶ Nisi ex consensu communi, coniugatis pœnitentia non detur. C. XIII.

PAenitentiam [e] coniugatis non nisi ex consensu dandam. — Iuo p.8.c.280. & par. 15.c.14. & c.123.

QVÆSTIO V.

[f] [g] *QVòd autem sine consensu [f] vxoris vir continentiam vouere non possit, multis auctoritatibus probatur. Ait enim [g] Augustinus super psalmū 149. in extremo.*

¶ Non potest vir continentiam seruare, nisi vxoris teneat consensum. C. I.

SI dicat vir, continere [α] iam volo, nolo autem, vxor; non potest. Quod enim tu uis, non vult illa. Numquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam [h]? si alij nupserit te viuo, adultera erit. Non uult [i] tali lucro Deus compensare tale damnum. Redde debitum; & si non exigis, redde. Pro satisfactione [β] [k] perfecta Deus tibi computabit, si non, quod tibi debetur, exigis; sed reddis, quod debetur vxori. — Sent. ibidem. Iuo p.9.c.127.

α ¶ Continere.] *Sic etiam apud Magistrum: sed B. Augustinus, & Iuo habent*, continere iam volo, nolo iam vxorem; non potest. Quid, si tu vis, & illa non uult?
β ¶ Satisfactione.] *In aliquot manuscriptis, & apud B. Augustinum, & Magistrum, & Iuonem est*, sanctificatione. *Sed ob glossam non est mutatum.*

Item Alexander Papa II. Landulpho in Corsica.

¶ Non debet extorqueri mulieris consensus ad continentiam Deo vouendam. C. II.

NOtificasti te morte tenus infirmatum, & peccatorum tuorum recordatione, & terrore valde pauefactum, anxie quæsiisse monachum fieri, & à tua uxore minis [l], & terroribus eam occidendi, ad hoc licentiam [m] extorsisse, & sic te monasticam † uestem sine abbate [n] sumpsisse, & monasterium petijsse: postea uero, cum sanus factus esses, tuæ uxoris reclamationibus, eiulationibus, & plancti- — Iuo p.8.c.220. Pann.l.6.c.85. † al. monachicā

N Ec vxorē.] HAEC AVTEM. Hæc est quarta pars quæstionis, in qua dicitur quòd nec vir sine consensu vxoris, nec econtra potest vacare orationibus. Ioan. de Fant.

b APostolus.] ¶ Orationi.] priuatæ, vel priuato loco, quod facere & incipere velit, sed solenni orationi, Missæ, & tempori, & officio, & canonibus, & vniuersali ecclesiæ indicto vacare licet, & debet & potest, vt de con se. dist. 2. omnis homo. §. ead. q. 2. quos. supra dist. 5. cap. 3.

Cōiugale debitum nō est ī ecclesia reddendum.

c ¶ Nisi ex consensu.] nisi pro succursu terræ sanctæ. extra de vo. & vo. redemp. ex multa. in versi. in tanta.

d ¶ Fraudare.] sed quid si in ecclesia velit vxor debitum exigere à viro, numquid debet ei reddere? Gratianus dicit ꝙ sic. tu cōtra [1]. ar. ff. de sol. quod dicimus. Sed quid si à sacerdote tempore canonis petatur debitum? Idem dico ꝙ non tenetur reddere tunc. arg. 29. dist. cap. 2.

[1] Vbi tunc non possunt exire ecclesiā secūdū Lau. De hoc etiā not. supra 21. dist. quoniā.

e PAenitentiam.] publicam scilicet & solennē, scilicet ꝑ quā ius alterius læditur.

QVòd autem.] Hęc q̄stio diuiditur ī quinque partes. in quarū prima probat per sex auctoritates, ꝙ vir sine licentia vxoris, & contra, non potest continere, q etiā meretur reddendo debitum. Secunda ibi, *Tūc saluabitur*. Tertia ibi, *Qui uxorem*. Quarta ibi, *Manifestum*. Quinta ibi, *Nec illud*. Ioan. de Fan.

Maritus continentiam sine consensu vxoris vouere non potest.

f ¶ *Quòd autem sine consensu.*] Hæc quæstio quinta negatiue soluitur: quia vir non potest continentiam vouere sine consensu vxoris expresso vel tacito, nisi sit sponsa nondum cognita. extra de conuer. coniug. ex publico. & in casu fornicationis, vt 27. q. 2. Agathosa.

g ¶ *Ait enim.*] super psalmo. Laudate Dominum quoniā bonus.

SI dicat vir.] CASVS. Ostenditur in hoc cap. ꝙ vir sine consensu vxoris non potest continere; quia displicet Deo continentia viri, ex qua sequitur prostitutio vxoris. reddat igitur quod debet: scilicet exactus. & quod sibi debitum est, non exigat, & reputabitur pro satisfactione.

h ¶ *Fornicaria.*] 27. quæst. 2. si tu.

i ¶ *Non vult.*] 14. dist. quod ait.

k ¶ *Pro satisfactione.*] quia reddere debitum meritorium est. ȷ. e. secundum. 32. q. 2. connubia. contra. sed ibi soluitur.

NOtificasti te.] CASVS. Hug. sic ponit hunc casum. Iste Landulphus timore mortis licentiam ab vxore violēter extorsit, taneo consensu vxoris. In quo datur intelligi ꝙ potest ea vti cognoscendo, reddendo saltem debitum. Sequens cap. patet.

l ¶ *Minis.*] arg. quòd confessio vel consensus ab aliquo contra ipsum extortus non præiudicat illi. arg. 31. q. 2. Lotharius. & 15. q. 6. auctoritatem [a].

m ¶ *Licentiam.*] item arg. à contrario sensu, ꝙ non potest exire de monasterio qui cum vxoris intrauit [a] licentia. Item arg. ꝙ coacta licentia vel voluntas nulla est: non quia hic non fuit licentia, vt in princip. dicitur: sed quia coacta, ideo hic nulla dicitur. sed videtur contra. 15. q. 1. merito. vbi dicitur, ꝙ coacta voluntas, voluntas est. Respond. secus est hic & in matrimonijs, vbi exigitur voluntas directa, vel spontanea, extra de spon. cum locum. & in habitus assumptione. extra quod met. cau. ca. 1. secus est in iuramento, vbi nulla excusat necessitas: quia ipsum necessitatis semper est. 22. q. 1. ita ergo. consulitur tamen isti, vt not. 15. q. 6. auctoritatem.

n ¶ *Sine abbate.*] idem si cum abbate.

a ¶ Cum

a N ¶ On omnis] ¶ Benedictionē.] institutam[g] à Christo, quæ est: Accipite & comedite: hoc est corpus meum, Marci 4.
b C ¶ Commendauit] ¶ Corpus.] scilicet corpus suū, quod est ecclesia: vt sit simplex relatio, vt §. ea quia passus.
c ¶ Nos ipsius corpus.] spirituale, dū sum° ī ecclesia merito & noīe, lere non potest.
d ¶ Mortifera.] q.d. si nō potes omnino peccata vitare, ordina ita saltē vt nō sint mortifera: nā sine venialibus hæc vita nō ducit. de pę. dist. 3. de quotidianis. debet enim aduersario peccatū remittere, idest, rācorem, sed satisfactionem non cogitur remittere. 23. q. 4. si illic.

Vita pręsens sine venialibus non ducitur.

Hoc

Beda 1. Cor. 10. ex Aug.

Item.

¶ Per benedictionem panis efficitur corpus Christi. C. LXI.

NOn omnis panis, sed accipiens benedictionem[a] Christi, fit corpus Christi.

Beda ibidem. §. quia passus

Idem.

¶ Dupliciter corpus Christi intelligitur. C. LXII.

COmmendauit nobis Christus in isto sacramento corpus[b] & sanguinem suum: quod etiam fecit & nos ipsos. Nam & nos ipsius corpus[c] facti sumus.

Beda ibidem.

Idem tractatu 26. ad c. 6. Ioannis.

¶ Sacrificium altaris, sacramentum est vnitatis. C. LXIII.

Alg. l. 1. c. 3.

HOc[α] sacramentum pietatis est, signum vnitatis, vinculum charitatis. Qui vult viuere, habet vbi viuat: habet vnde viuat: accedat, credat, incorporetur, vt viuificetur. *& infra.* ¶ Hunc itaque cibum & potum, societatem vult intelligi corporis, & membrorum suorum; quod est ecclesia in prædestinatis.

α ¶ Hoc sacramentum] *In originali est*, ò sacramentum pietatis, ò signum vnitatis, ò vinculum charitatis. *Ex quo quidem originali reliqua sunt emendata, & aucta.*

Beda 1. Cor. 11. & glossa ordin. ibidem.

Idem ibidem.

¶ Spiritaliter magis, quàm corporaliter corpus Christi debemus accipere. C. LXIIII.

Alg. l. 1. c. 20. Iuo par. 2. c. 4. † abest ab Iuone.

20 PAnem[β] cælestē spiritaliter manducare, est innocentiam ad altare apportare. Peccata etsi sunt quotidiana; vel † nō sint mortifera[d]. Antequam ad altare accedatis; attendite, quòd dicatis, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Si dimittis, dimittetur tibi: securus accede, panis[e] est, non venenum. Sed vide, si dimittis. Nam si non dimittis, mentiris; & ei mentiris, quem non fallis[f]. Mentiri Deo potes: Deum fallere non potes[g].

β ¶ Panem cælestem.] *In originali legitur.* Panem cælestem spiritaliter manducate: innocentiam ad altare apportate. *Itemque apud indicatos collectores, sed habita est ratio eius, qui casum scripsit: & Gratiani lectionem secutus est. etiam B. Thomas in catena ad eum Ioannis locum. Reliqua vero sunt emendata & locupletata.*

† al. Prosper

Idem † in libro sententiarum, c. 339.

¶ Sacramentum, non veritatem Christi corporis accipit, qui ab eo discordat. C. LXV.

Beda ibidem, & glossa ordin.

Alg. l. 1. c. 21. Sent. 4. dist. 9. Iuo par. 2. c. 8.

QVi discordat à Christo; nec manducat[h] carnem eius, nec sanguinem bibit: etiam si tantæ rei sacramentum ad iudicium suæ præsumptionis quotidie indifferenter accipiat.

Beda, & glossa ordin. ibidem.

Idem tractatu 6. & 62. in Ioannem.

¶ Sancta nocent malis, & mala prosunt bonis. C. LXVI.

Sent. 4. dist. 9. 1. Cor. 11. Io. 13. Tract. 62.

ET sancta malis possunt obesse[i]; bonis sunt ad salutem[k], malis ad iudicium. Vnde Apostolus [Qui manducat, & bibit indigne; iudicium sibi manducat, & bibit:] nō quia res illa mala[l] est: sed quia malus male accipit quod bonum est. Non enim mala erat buccella, quæ tradita est Iudæ à Domino. Salutem medicus dedit: sed quia ille, qui indignus erat, accepit; ad perniciem sui accepit. Et mala prosunt bonis. sicut angelus satanæ profuit Paulo. Per malum enim fit bonum, cum bene accipitur[m] malum.

† in glossa ord. in ps. 48. vers. Manducauerūt & adorauerunt ex Aug.

¶ *Quæ multo fusius apud B. Augustinum explicantur tractatu 6. & 62. in Ioannem, hic in summam quamdam sunt collecta.*

Idem †.

e ¶ Panis est.] q.d. non latet sub horribili specie vel nociua: sed sub specie panis, q̄ est amica naturæ. G.
f ¶ Quem non fallis.] 24 q. 3. Deus qui. & omniū secretorū cognitor est. §. 32. dist. erubescant.
g ¶ Ipsum fallere non potes.] vt 11. q. 3. secundū. ar. contra. 16 q. 1. reuertimini. dist. 81. oportet. contra. sed fallere qs potest quantū in se est: sed non q̄ Deo aliā opinionē inducat propter alicuius fallaciam, quā habet: quoniā immutabilis est. 22. q. 4. incommutabilis.

ADDITIO. Dic clarius. Falli dupliciter dicitur, i. ī falsā opinionē induci, quod in Deum non cadit: vt hic, & 24. q. 3 Deus. Secundo modo dicitur falli, id est fraudem pati, secūdum quod dicitur Deus defraudari, vel nomē eius falli: vt in contrarijs. Archid.

QVi discordat.] CASVS. Dicitur hic, q̄ qui malus est, nō manducat spiritaliter, nec incorporatur ecclesiæ, licet quotidie sacramentaliter sumat corp° Christi.

h ¶ Nec manducat.] id est, nō incorporat̄ corpori eius, quod est ecclesia, manducando, i. credēdo: licet quotidie sumat corpus de Virgine natū: hoc. n. & mali accipiunt, vt j. ea. c. 1. & §. ea. dist. quid est. &c. credere.

Carnē Christi non manducat qui ab eo discordat

ET sancta] CASVS. Dicit̄ hic quòd bona quandoque nocent malis, vt corpus Christi indigne sumentibus, quod probat auctoritate Apostoli, & exemplo Iudæ. & econtra: mala quandoque prosunt bonis, sicut Angelus Satanæ profuit Paulo.

i ¶ Obesse.] occasionaliter sancta malis obsunt, scilicet cū sunt per abusum sumpta: & sanctorum abusio, idest, præsūptio & temeritas qua quis præsūpsit indigne sumere.

Sancta malis obsunt.

HOc pietatis est.] supra 23. q. 4. ipsa pietas. & §. ead. distin. quia passus.
PAnem.] Hæc est 20. pars dist. in qua dicitur, quòd spiritaliter manducare corpus Christi est portare innocentiam ad altare. & hoc probat per 5. cap. Ioan. de Fan.
CASVS. Debet quis corpus Christi digne sumere dimissis prius peccatis debitoribus suis: nec debet ficte dimittere: quia Deum fal

k ¶ Salutem.] id est, illud poterat esse causa salutis, si digne susciperetur.
l ¶ Illa mala.] id est, digna patientia malorum, id est, aduersorum: vel mala peccata prosunt occasionaliter. ar. dist. 13. nerui. & dist. 50. fidelior. & de pæ. dist. 2. §. hæc itaque, &c. talibus.
m ¶ Accipitur.] id est, patienter substinetur afflictio.

¶ Non prohibentur mali de mensa Domini manducare. C. LXVII.

NOn prohibeat [a] dispensator [b] manducare pingues [c] terræ in mẽsa Domini, sed exactorem [d] moneat timere [e].

Idem in libro quinto de baptismo, c.8. †

¶ Et qui indigne accipit, corpus Christi accipit. C. LXVIII.

SIcut Iudas, cui buccellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed male accipiendo, locum in se diabolo præbuit; sic indigne quisque sumens Dominicum sacramentum, non efficit, vt quia ipse malus est, malum sit; aut, quia non ad salutem accipit, nihil acceperit. Corpus enim Domini, & sanguis Domini nihilominus etiam erat [f] illis, quibus dicebat Apostolus [qui manducat indigne; iudicium sibi manducat, & bibit.]

Item Ambrosius in libro de his, qui mysterijs initiantur, c.8. & 9.

¶ Quibus exemplis præter naturam substantia panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi conuerti probetur. C. LXIX.

21 REuera mirabile est [g], quòd mãna [h] Deus pluit patribus; & quotidiano cæli pascebantur [i] alimento. Vnde dictum est [panem angelorum manducauit homo.] Sed tamen panem illum qui manducauerunt, omnes [k] in deserto mortui sunt [l]. Ista autem esca, quam accipis, iste panis viuus, qui de cælo descendit, vitæ [m] æternæ substantiam subministrat; & quicumque panem hunc manducauerit, non morietur in æternum; quia † corpus est Christi. Considera nunc, vtrum præstantior sit panis angelorum, an caro Christi, quæ vtique corpus est vitæ. Manna illud de cælo [n], hoc super † cælum; illud cæli, hoc Domini cælorũ; illud corruptioni obnoxium [o], si in diẽ alterũ seruaretur, hoc alienũ ab omni corruptione [p]; quod quicũque religiose gustauerit, corruptionẽ [q] sentire nõ poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi sanguis è Christo; illos ad horam satiauit aqua, te sanguis diluit [r] in æternum. Iudęus bibit, & sitit: tu, cum biberis, sitire non poteris: & illud in vmbra [s], hoc in veritate. Si illud, quod miraris, vmbra est; quantum istud est, cuius & vmbram miraris? Audi quia vmbra est, quæ apud patres facta est [Bibebant, inquit [t], de consequente eos petra [u]: petra autem erat [x] Christus. Sed non in pluribus eorum complacitum est Deo. Nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem in figuram facta [y] sunt nostri.] Cognouisti præstantiora: potior etenim lux, quàm vmbra; veritas, quàm figura; corpus auctoris, quàm manna de cęlo. Forte dicas, aliud video: quomodo tu mihi asseris; quòd Christi corpus accipiã? Et hoc nobis adhuc superest, vt probemus. Quãtis igitur vtimur exẽplis †, vt probemus [z] non hoc esse, quod natura formauit, sed quod benedictio cõsecrauit, maiorẽque vim esse benedictionis, quam

In glossa ordin. in Ps. 48. vers. Manducauerũt, & adorauerunt ex Aug.
†Beda 1. Cor. 11.

Lanf. ibidem. Alg. l. 1. c. 21. Guitmũdus. l. 3. Sent. 4. dist. 9. Ans. l. 9. c. 11. Iuo par. 2. c. 9. 1. Cor. 11.

Lan.) Alg.) sparsim Guit.) Iuo par. 2. c. 7. Deuter. 1. & 2. Ioa. 6.

† al. &

† al. supra

1. Cor. 10.

† exemplis? Probemus] or.

Iudex nõ ia dicet secundũ conscientiam.

‡ Subau. q̃ terrenis sũt pingues, id est, fortes: in cælestib' debiles. 47. di. omnes. Ar.

NOn prohibeat.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd sacerdos nõ debet prohibere occultos peccatores sumere corpus Christi si petant: moneat tamen eos Deum timere, vel quod contineãt sumere corpus Christi.

a ¶ Non prohibeat] arg. quòd non debet iudex secundum conscientiam iudicare: arg. 3. q. 7. iudicet. arg. quòd debet iudex admittere iuramentum volẽtis se purgare de crimine cuius conscius est iudex. ĩ. ead. pro dilectione. cõtra. sed illud de manifestis. extra de tẽpo. ordi. ad aures. arg. contra.

b ¶ Dispensator] i. quo casu nõ videtur dare qđ scit vel credit ei nocere: in alijs nõ; tamẽ est medicus eius, & saluti eius debet ꝓuidere. facit qđ suum est cum eũ monet ne accedat.

c ¶ Pingues] id est, diuites in peccatis, id est, peccatores ‡; & hoc si occulti sunt.

ADDITIO. Arg. 32. dist. nullus. 6. q. 1. si omnia. 2. q. 1. de manifesta. secus si non sunt manifesti. ĩ. e. pro dilectione. & dicit in gl. Archi.

d ¶ Sed exactorem] id est, ipse sacerdos moneat exactorem, qui importunus exigit corpus Domini.

e ¶ Timere.] s. Deum, id est vt timeat Deũ, vt propter eius timorẽ desistat, & ne accipiat, ex quo indigne accipit. si tamen non vult desistere, det ei potius, quàm negetur. Vel ita, sed ipse sacerdos moneat pingues terræ, timere exactorem, id est Deum, qui hoc exegit ab eis, qui reuera exactor est inquirẽdo merita singulorum. 1. q. 4. §. econtra ego sũ Deus zelotes.

SIcut Iudas.] CASVS. Quæritur hic, vtrum mali accipiant corpus Christi? Et respondetur quòd sic: q̃a Iudas quãuis malus esset, tamen corpus Christi accepit indignus: & de male accipiente dicit Apostolus: Qui manducat carnem meam, &c.

f ¶ Erat.] sacramentaliter.

REuera.] Hæc est 21. pars dist. in qua probatur, quòd domino sit possibile de pane conficere corpus Christi. Io. de Fan.

CASVS. Licet hoc c. sit prolixum: Beneuen. tamen & H. hunc casum breuiter ponunt. Commendat Ambr. in hoc c. multipliciter sacramentũ Eucharistiæ ostendẽdo maius & melius esse quàm manna quod antiquitus pluit Dominus patribus in deserto: maius etiã quàm aqua, quę Iudæis fluxit de petra. Secundo probat dominum posse conuertere panem & vinum in corpus suum: & hoc per multa miracula: quia omnia sunt creata in verbo eius: & ipsũ corpus miraculose fuit natum de Virgine. & in fine inuitat nos ad credendum vt indubitanter credamus sicut est scriptum de hoc sacramento.

g ¶ Reuera mirabile est.] CASVS. Dicebant quidã, mirabile esse, quòd ita panis conuerteretur in corpus Christi. dicit Amb. ꝙ reuera mirabile est: sed tamen ꝙ possit fieri, probat exemplis veteris & noui testamenti. Ex veteri testamento, primo ponit exemplũ de manna, quod datum est Iudæis. Exemplum noui testamenti ponit de incarnatione Christi. præterea quia ipsemet dixit: hoc est corpus meum, &c. Secundo, de aqua saliente de petra. Tertio, de virgis in serpẽtes versis. Quarto, de apertione maris. Quinto, de Iordane cõuerso retrosum. Sexto, de amaritudine fluuij. Septimo, de Helisæo, qui ferrum natare fecit. Octauo, de Helia. Nono, quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit & creata sunt.

h ¶ Mãna.] id est, manhu ‡ quod interpretatur, quid est hoc? Nam cum primo illud viderunt, dixerunt manhu, id est, quid est hoc?

i ¶ Pascebantur.] nõ solum carnaliter, verum etiam spiritualiter: nonnulli tamen animales dumtaxat pascebantur corporaliter.

x ¶ Omnes.] id est, imitatores eorum qui indigne sumpserunt.

l ¶ Mortui sunt.] exceptis duob', s. Caleph, & Iosue: vt s. dist. 76. ieiuniũ. & ita propter duos nec plus nec minus: quia & modic' excessus nõ attẽdit. ff. de ver. obl. cõtinuus. in prin. & paruũ ĩteruallũ nõ obest. ff. de duo. re. duos. §. duo. ver. modicũ. & modica res nõ inducit simoniam extra de simo. & si quæstiones. arg. cõtra. ff. de ver. sig. l. 3. quia ibi pro vno miliari, quod superest, datur dies. Io.

m ¶ Vitę.] id est, vitam, per quam æternaliter sustinemur.

n ¶ De cælo.] id est, de aere. insti. de rerum diui. §. fere.

o ¶ Obnoxium.] quia scaturiebat vermibus, & putrescebat, nisi ꝙ in opus sabbati reseruabatur.

p ¶ Corruptione.] quia nec sanctum tuũ dabis videre corruptionẽ.

q ¶ Corruptionem.] æternæ damnationis.

r ¶ Diluit.] id est, remissionem peccatorum contulit tibi, si in humilitate permanseris.

s ¶ In vmbra.] id est, figura fuit.

t ¶ Inquit Apostolus.] in epistola ad Corinthios.

u ¶ Petra.] id est, aqua, quæ fluxit de petra, quæ ad litteram eos sequebatur. Alij dicunt ꝙ reuera ipsa petra. Alij dicunt quòd soror Mosi Maria tulit secum partem illius petræ, & vbicumque erat opus, petra illa percussa dabat aquas ‡.

x ¶ Erat.] id est, significabat Christum.

y ¶ Hæc autem in figuram facta.] Hucusque sunt verba Apostoli.

z ¶ Vt probemus.] pluriũ similiũ ĩductione ostẽdit nõ esse impossibile

bile Deo panem in corpus suū, & vinū in sāguinē suū cōuertere.

a ¶ *Virgam tenebat Moyses.*] de hoc habetur 27. q. 5. nec mirum. in princ. & ver. hæc potestas.

b ¶ *Sanguis.*] hæc fuit prima plaga Aegypti. verus sanguis erat, sicut veri serpentes. quid ergo bibebant Hebræi?

i ¶ *Aquam uomeret.*] actualiter, uel naturaliter.

k ¶ *Temperauit.*] id est, dulcorauit.

l ¶ *Et natauit ferrum.*] id est, humanum genus de imo peccatorum leuauit.

m ¶ *Et adhuc tamen.*] q.d. dictum est & probatum, quòd maioris potētiæ est gratia quàm natura rerum. nihil tamen adhuc diximus de benedictione diuina, sed tantum de prophetica. Vel licet multa exēpla introduxerim de prophetica benedictione, tamen adhuc possum inducere alia ꝗ eadē, & addit de Helia ♃.

n ¶ *Deponeret.*] quando duo quinquagenarij cōbusti sunt, historiam habes. 23. q. 4. quòd Christus.

o ¶ *Minus.*] dicit Imperator, quòd cum nobis consentaneum est ubi nulla est stipulatio interposita, intelligi eam adhibitam: multo fortius vbi inutilis fuit ab initio, per nos ualidam effici, vt C. de rei vxo. act l. 1. circa prin.

p ¶ *Quàm mutare.*] id est, minus est mutare, quàm dare.

q ¶ *Sed quid argumentis.*] id est, ad quid subaudi exterius, quasi confirmamus quod diximus exemplis: quæ ipse in se exhibuit?

r ¶ *Quærimus.*] id est, hoc corpus, in quo transubstantiatur panis prece mystica, est natū de Virgine: nec Christus post in cœna cū discipulis corpus suum confecit, cum semel in vtero Virginali à tota trinitate perfectum esse non desijt, neque desijsse potuit meritis Christi exigentibus.

ADDITIO. Ergo nec Christus corpus istud confecit in cœna, nec sacerdos illud quotidie cōficit, si verbum teneatur proprie. non ergo ea ratiōne corpus Christi dicitur confici tali prece, quòd ipsum in vtero Virginis corpus formatū deinceps formetur: sed quia substantia panis & vini, quæ non fuerat corpus Christi vel sanguis, ad verba Christi prolata fit corpus Christi & sanguis: & ideo sacerdotes dicuntur conficere corpus & sanguinem Christi: quia eorum ministerio substantia panis transubstantiatur in corpus Christi. & substantia vini in sanguinem. Pe. Archidia.

♃ De hoc habetur historia 23. q. 4. ꝗ Christus.

Se- naturæ, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur? Virgam tenebat Moyses [a]: proiecit eam, & facta est serpens. Rursus apprehendit caudam serpentis, & in uirgæ naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam esse naturam & serpentis, & uirgæ. Currebant Ægypti flumina puro aquarum meatu: subito de fontium uenis sanguis [b] cœpit erumpere: non erat potus in fluuijs: rursus ad prophetæ preces cruor cessauit fluminum, aquarum natura remeauit. Circumclusus erat undique populus Hebræorum, hinc Ægyptijs ual latus, inde mari clausus. Virgam leuauit Moyses: separauit [c] se aqua, & in murorum speciem congelauit [d]: atque inter undas uia pedestris apparuit. Iordanis retrorsum [e] conuersus contra naturam in sui fontis reuertitur exordium [f]. Nonne claret naturam uel maritimorum fluctuum, uel fluuialis cursus esse mutatam? Sitiebat populus patrum: tetigit Moyses [g] petram; & aqua de petra fluxit. Numquid non præter naturam operata est gratia [h], ut aquam uomeret [i] petra, quam non habebat natura? Marath fluuius amarissimus erat, ut sitiens populus bibere non posset: misit Moyses lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit: quam infusa subito gratia temperauit [k]. Sub Helisæo propheta uni ex filijs prophetarum excussum est ferrum de securi, & statim mersum est: rogauit Helisæum, qui amiserat ferrum: misit etiam Helisæus lignum in aquam, & enatauit ferrum [l]. Vtique & hoc præter naturam factum esse cognoscimus. Grauior est enim ferri species, quàm aquarum liquor. Aduertimus igitur maioris potentiæ † esse Dei gratiam, quàm naturam: & adhuc tamen [m] propheticæ benedictionis numeramus gratiam. Quòd, si tantum ualuit humana benedictio, ut naturam converteret; quid dicimus de ipsa consecratione diuina, ubi uerba ipsa Domini saluatoris operantur? Nam sacramentum istud, quod accipis, Christi sermone conficitur. Quòd si tantum ualuit sermo Heliæ, ut ignem de cælo deponeret [n]; non ualebit Christi sermo, ut species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti, [quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.] Sermo igitur Christi, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat, non potest ea, quæ sunt in id mutare, quod non erant? Non enim minus [o] est nouas [*] rebus dare, quàm mutare [p] naturas. Sed quid † argumentis [q] vtimur? suis vtamur exemplis, incarnationisque exemplo † astruamus mysterij ueritatem. Numquid naturæ usus præcessit, cum Dominus Iesus ex Maria nasceretur? Si ordinem quærimus [r], viro mista femina generare consueuerat. Liquet igitur, quòd præter naturæ ordinem virgo generauit. Et hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine est. Quid hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse Dominus Iesus partus ex Virgine? Vera utique caro Christi, quæ crucifixa est, quæ sepulta est. Vere ergo carnis illius sacramentum est. Ipse clamat Dominus Iesus, [Hoc est corpus meum.] Ante benedictionem verborum cælestium alia species [s] nominatur: post consecrationem corpus Christi significatur †. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationem aliud dicitur: post consecrationem sanguis nuncupatur: & tu dicis, Amen [t], hoc est, verum est. Quod os loquitur, mens interna † fateatur: quod sermo [u] sonat, affectus [x] sentiat.

Exo. 4. | Exo. 7. | Exo. 14. | Iosue 4. Ps. 67. | Num. 20. | Exo. 15. | 4. Reg. 6. | † al. uirtutis | Sent. 4. dist. 10. | † al. depromeret | s. ead. in quibus | † al. nouitate | s. ead. ante benedictionem. | † al signatur | † al. intenta

* ¶ Nouas rebus dare.] *Antea legebatur* Non enim minus est dare, quàm mutare nouas naturas rebus. *Emendatum est ex originali. Apud Guitmundum, Lanfrancum, Algerum, Iuonem legitur,* nouas res dare, quàm mutare naturas.

Beda 1. Cor. 10. ex eodem. & 1 quæst. q. 15.

Item Augustinus in quodam sermone de verbis Euangelij.

c ¶ *Separauit.*] in duodecim diuisiones, vt quælibet tribus per suas turmas incederet.

d ¶ *Congelauit.*] dicunt quidam, quòd aqua superior stetit non fluxit, sed inferior fluxit in mare.

e ¶ *Retrorsum.*] ad fontem Xanti ♃ versa recurrit aqua.

f ¶ *Exordium.*] hoc legitur in lib. Iosue, i. desijt descendere, quasi gradu recepto reuertebatur in suum exordium.

g ¶ *Moyses.*] historiam habes 23. q. 4. §. his omnibus.

h ¶ *Gratia.*] diuina per lignum immissum.

s ¶ *Alia species.*] id est, alterius rei species, id est, substantia fuit, vel aliud substantiatum.

t ¶ *Amen.*] id est, verum est, vt dist. 34. sedulo.

u ¶ *Sermo*] s. dist. 93. diaconi, ad hoc enim uerba sunt instituta, vt quod quis cogitat, alijs proferat. 22. q. 2. is autem.

x ¶ *Affectus.*] id est, fides.

Verba ad quæ instituta fuerint.

INuitat Dominus.] CASVS. Dominus inuitat nos, vt eum manducemus, & sic viuamus: ipse enim manducatus viuit, quia resurrexit occisus: & quamuis in sacramento partium fiat diuisio sub quibus Christus sumitur: integer tamen manet, & non diuiditur.

a Vita manducatur.] id est, Deus viuens.

b Viuificat.] id est, digna perceptione viuificat, vel cooperatur ad viuificandum.

c Quia surrexit.] non est casuale, sed probatio est à maiori: nam ex quo resurrexit, &c.

d Sacramento.] ꝟ. ead. dist. qui manducant.

e Quemadmodum.] quia in sacramento.

ITeratur.] Hæc est 22. pars distinct. in qua probatur, quòd iteratur hostia quotidie in altari in commemorationem: quia quotidie peccatur saltem uenialiter: vt eius memoriam habeamus, & per hoc salui simus, vtpote q͞a ad preces sacerdotũ aperitur cælũ, & cælestia iunguntur imis. & hoc probat per 11. cap. Ioan. de Fan.

CASVS. Cum Christus semel passus sit, & vna passione mundum redemit, quæritur quare sacramentum Eucharistiæ conficiatur quotidie. & respondetur, ꝙ licet in baptismo peccata sint nobis dimissa, tamen sæpe peccamus saltem venialiter, remanente in nobis peccati fomite. & ideo hoc sacramentum iteratur, vt per ipsum peccata dimittantur, & vt mors eius semper à nobis habeatur in memoria.

f Iteratur.] quotidie sumimus corpus Christi: q͞a quotidie egemus, vt remittantur nobis peccata. licet enim per baptismum sublata sunt, tamen propter fomitẽ originalis peccati quotidie recidiuamus. Item alia ratione, vt posteris nostris notificem⁹ mortem Domini, & qualiter dilexerit nos.

Corpus Christi quotidie sumimus.

g Quotidie.] ꝟ. dist. 3. sabbato.

h Infirmitas.] id est, origo peccati.

i Labimur.] saltem uenialiter. de pæn. dist. 2. si enim.

k Quotidie.] præterquam in die sancto veneris, & in sequenti sabbato. ꝟ. distinct. 3. sabbato.

l Immolatur.] Christi immolatio facta pro nobis in sacramento corporis & sanguinis eius representatur.

m Vt qui.] duæ causæ hic notantur huius sacramenti: deletio venialium peccatorum: & memoria passionis Domini.

n Recidiua.] id est, recidiua delicta, id est, redeuntia per iterationem.

o Iteratur.] ob commemorationem. ꝟ. ead. dist. c. cum omne.

p Interdum.] id est, interim donec ueniat Dominus ad iudicium.

q Rependere.] vnde propheta. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? calicem, &c. extra de test. cum in officijs.

r Cum essemus.] id est, quamuis non dilexerit nos in eo, quòd essemus gehennæ filij: dilexit tamen nos in eo, quòd creatura. vnde dicitur: Nihil eorum odisti quæ fecisti.

VTrum sub figura.] CASVS. Hug. sic ponit hunc casum. In hoc c. Aug. ex verbis Christi probat quòd in sacramẽto altaris est verũ corpus & verus sanguis Christi essentialiter sub specie panis & uini, non autem per figuram tantum, vt dixit Bereg. Ostendit etiam quòd virtute & potẽtia diuina panis & uinum transubstantiantur

¶ Quomodo per partes Christus manducatur, & integer permanet. C. LXX.

Alger. 1. c. 15. Sent. 4. dist. 12. Iuo par. 2. c. 8. ꝟ. qui manducat me.

INuitat† Dominus seruos, & præparauit eis cibum seipsum. Quis audeat manducare Dominum suum? & tamen ait [qui manducat me, uiuit propter me.] Quando Christus manducatur, vita manducatur [a], nec occiditur, vt manducetur: sed mortuos uiuificat [b]. Quando manducatur, reficit; sed non deficit. Non ergo timeamus fratres manducare istum panem, ne forte finiamus illum, & postea quid manducemus, non inueniamus. Manducatur Christus: uiuit manducatus: quia surrexit [c] occisus: nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento [d] sic fit: & norunt fideles, quemadmodum [e] manducent carnem Christi: unusquisque accipit partem suam, unde & ipsa gratia partes uocantur: per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in cælo: manet integer totus in corde tuo.

† al. Inuitauit. Io. 6. ꝟ. ead. qui manducant. 1. q. 3. Saluator. §. sed beatus.

Item Paschasius in libro de corpore† & sanguine Christi, c. 9.

† al. de sacramento altaris

¶ Quotidianum sacrificium non reiteratio est passionis Christi, sed commemoratio. C. LXXI.

Raban⁹ de sacr. Euch. c. 22. ꝟ. c. proximo. Rom. 6.

22 ITeratur [f] quotidie [g] hæc oblatio, licet Christus semel passus in carne per unam eamdemq; mortis passionem semel saluauerit mundum: ex qua morte idem resurgens ad uitam, mors ei ultra non dominabitur: quia profecto sapientia Dei patris pro multis causis necessarium hoc prouidit. Primo quidem, quia quotidie peccamus, saltem in peccatis, sine quibus mortalis infirmitas uiuere non potest: quia licet omnia peccata donata sint in baptismo, infirmitas [h] tamen peccati adhuc in carne manet. Vnde [a] psalmista, [Benedic anima mea Domino, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas.] Et ideo, quia quotidie labimur [i], quotidie [k] Christus pro nobis mystice immolatur [l]: & passio Christi in mysterio traditur, ut qui [m] semel moriendo mortem uicerat, quotidie recidiua [n] delictorum per hæc sacramenta corporis & sanguinis peccata relaxet. Vnde oramus, dimitte nobis debita nostra, [quia si dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est.] *Item infra eod. capite.* ¶ Iteratur [o] hoc mysterium ob commemorationem passionis Christi, sicut ipse ait. [Hæc quotiescumque feceritis, in meam commemorationem facite. Quotiescumque ergo hunc panem sumitis, & bibitis hunc calicem, mortem Domini annuntiabitis, donec ueniat.] Non utique sic est accipiendum, donec mors Christi ueniat, quia iam ultra non moritur: sed donec ipse Dominus ad iudicium ueniat. Interdum † [p] autem semper mors Christi pro sæculi uita posteris nuntianda est, ut discant, qua charitate dilexit suos: qui pro eis mori dignatus est, cui omnes uicem debemus rependere [q] charitatis: quia ad hoc nos prior dilexit, cum essemus [r] gehennæ filij, ut diligeremus eum à morte iam liberati.

Ps. 102. Matth. 6. 1. Io. 1. Lu. 22. 1. Cor. 11.

¶ Interim] uera lectio

a ¶ Vnde psalmista. *Hec propheta uerba, & nonnulla alia, quæ neque apud Paschasium, neque apud B. Thomam, qui in opusculo de sacramento altaris illum citat leguntur: habentur tamen in eodem libro edito Rabani nomine.*

Item Augustinus.

Pasch.) Raba.) dispse. Alger.)

¶ Non solum sub figura, sed & in ueritate, Dominici corporis & sanguinis sacramentum celebratur. C. LXXII.

VTrum [y] sub figura, an in ueritate hoc mysticum calicis sacramentum fiat. Veritas ait [caro mea uere est cibus, & sanguis

Ioan. 6.

Christus liter non xit.

tiantur in corpus & sanguinem Christi, & fit hoc tam ministerio mali sacerdotis, quàm boni. interserit etiam quare quotidie immolatur corpus Christi. exponit etiam quædam uerba, quæ continentur in canone missæ. tandem supponit in quibus uerbis conficiatur hoc sacramentum. H. sic ponit hūc casum. ego tamen hoc addo ad ca-

f Idem corpus.] id est, in sacramento, sub quo latet corpus Christi.
g Veritas.] id est, cum panis & uinum sacrificantur in corpus & sanguinem Domini, ibi est ueritas, quæ corpus est & figura, quæ species est, & est res sacramenti figurans, scilicet sacramentum sanguinis, & sacramentum vnitatis, vt s̄. ea. quia passus. vnde. & alibi dicitur sacramentum sacramētorum, vt s̄. ea. tribus. in princ.

Veritas figura & res sacramenti sūt in altaris sacramento.

† al. uerum

meus vere est potus.] Alioqui quomodo magnum † a erit [Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita,] nisi vera sit caro? Sed quia Christum vorari b dentibus c fas non est, voluit Dominus hunc panem, & vinum in mysterio d vere carnem suam, & sanguinem suum consecratione spiritus sancti potentialiter creari e, & quotidie pro mundi vita mystice immolari: vt sicut de Virgine per spiritum sanctum vera caro sine coitu creatur; ita per eumdem ex substantia panis, & vini mystice idem corpus f Christi consecretur. Corpus Christi, & veritas, & figura est: veritas g, dum corpus Christi h, & sanguis virtute spiritus sancti in virtute † i ipsius ex panis & vini substantia efficitur: figura uero est id, quod exterius sentitur. Iteratur autem quotidie hæc oblatio, licet Christus semel passus sit, quia quotidie peccamus, saltem peccatis, sine quibus mortalis infirmitas viuere non potest. Et ideo, quia quotidie labimur, Christus quoque mystice pro nobis immolatur. Intra catholicam Ecclesiam in mysterio k corporis Christi nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote: quia non in merito l consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, & in uirtute spiritus sancti. Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem, sicut ipse est, qui baptizat; ita ipse est, qui per spiritum sanctum hanc m suam efficit carnem, & transit α n uinum in sanguinem. Vnde & sacerdos o, [iube p inquit q, hæc perferri r per manus Angeli tui sancti in sublime altare tuum in conspectu diuinæ maiestatis tuæ.] Vt quid perferenda s in lucem t deposcit, nisi ut intelligatur, quòd ista fiant in eius sacerdotio u? Hāc β igitur oblationem x benedictam, per quam nos benedicamur: adscriptam y, per quam omnes in cælo adscribamur: ratam, per quam in uisceribus Christi esse censeamur: rationabilem, per quam à bestiali sensu exuamur: acceptabilem, ut qui nobis ipsis displicuimus, per hanc acceptabiles eius unico filio simus. Nihil rationabilius, ut quia nos iam similitudinem z mortis eius in baptismo accepimus; similitudinem quoque carnis eius sumamus, & similitudine pretiosi sanguinis potemur: ita ut, & ueritas non desit in sacramento, & ridiculum nullum fiat paganis, quòd cruorem occisi hominis bibamus. Si enim discipuli patienter a ferre nequiuerunt, quod Dominus dixit, [qui non manducat meam carnem, &c.] Sed dixerunt [durus est hic sermo,] quomodo ergo ferrent ista increduli? Credendum est, quòd in uerbis b Christi sacramenta conficiantur. Cuius enim potentia creantur prius, eius utique uerbo ad melius procreatur †. Reliqua omnia, quæ sacerdos dicit, aut clerus chori cantat, nihil aliud, quàm laudes c, & gratiarum actiones sunt, aut certe obsecrationes d, & fidelium petitiones. Vnde & sacerdos dicit prius Euangelistarum uerba assumens [qui pridie, quàm pateretur, &c.] Porro γ deinceps sunt uerba Dei, potestate, & omni efficientia plena [Accipite, & manducate, hoc est corpus meum.] In hoc ergo creatur illud corpus.

† al. uerbo

§. ead. iteratur.

1. q. 1. intra catholicam. Sent. 4. dist. 13. Polyc. l. 3. tit. 9. ex Paschasio.

Io. 6.

† recreantur

h Corpus Christi.] id est, sub appellatiōe ista, corpus Christi, species panis & uini, & verum corpus Christi continetur. s̄. ea. hoc est. circa finem.
i In uirtute.] s̄. ea. dist. corpus & sanguis.
k In mysterio.] id est, sacramento conficiēdo.
l In merito.] scilicet vt transubstantiaretur.
m Hanc.] substātiam panis & vini.
n Et transit.] id est, transire facit,
o Sacerdos.] idest, ad ostendendum, ꝙ nō in merito sacerdotis, &c.
p Iube.] id est, fac.
q Inquit.] per consecrationem. hoc continetur in secreta.
r Perferri.] id est, transubstantiari. vel perferri, id est, sursum efferri, id est, conuerti in sanctum altare tuum, idest, corpus tuum sup choros Angelorum exaltatum. Sed cōtra videtur, quòd oratio hæc sit superflua, quia hæc dicitur post uerba quorum uirtute conficitur corpus Christi: & ita de eo quod iam factum est, superflua est oratio. Respon. scriptura non attendit huiusmodi angustias temporis, sed sacerdos cum nō possit multa simul proferre, ita loquitur ac si tempus staret, & essent adhuc facienda, quæ in principio sermonis nondum erant facta. simile nota. 35. dis. sexto. versus prin. & uerba non ad tempus suæ prolationis, sed per conceptionem uel per contemplationem loquentis sunt referenda, ut si dicam, manus mea est clausa, &c. Vel intellige z de spirituali corpore ecclesiæ, vt per hoc sacramentum associetur triumphanti ecclesiæ. vnde sequitur in secreta, vt quotquot inde sumpserimus, cælesti gratia repleamur.

Oratio quæ post consecrationem dicitur, superflua non est.

ζ Vt not. supra ca. panis.

a Vtrum sub figura.] *Apud Paschasium ex cuius locis uidetur confectum hoc caput, hęc habentur pro titulo quarti capitis*, vtrum sub figura, an in veritate hoc mysterium uera caro, & uerus sanguis Christi fiat. *Caput autem sic incipit*. Quòd in veritate cor-

casum Hug. vbi dicit, sub specie panis & vini. & sup. ibi, non in sua specie, quia horribile esset, & irriderēt nos pagani, si sanguinem occisi hominis biberemus. In fine casus Hug. supple, similiter alia quæ sacerdos dicit uel clerus canit, laudes sunt & orationes.

Vtrum sub figura.] CASVS. Dicit primo, quòd Christum nō voramus, sed eum in mysterio sumimus: est tamen uita, veritas, & figura. Secundo dicit, quòd æque conficit malus vt bonus, quia cōsecratio non consistit in merito consecrantis, sed in uerbo creatoris. Tertio, exponit verba, quæ dicuntur in secreta missæ. Quarto, dicit, quòd propter derisionem paganorum non sumimus in uera forma corpus Christi. Quinto, quòd in uerbis Christi sacramenta conficiantur. reliqua enim sunt de solennitate. s̄. ead. panis.
a Magnum.] scilicet miraculum.
b Vorari.] s̄. ead. dist. ego Berengarius. contra. sed ibi hyperbolice locutus est, & veritatem excessit.
c Dentibus.] id est, in figura vel forma humana.
d In mysterio.] id est, sacramento.
e Creari.] id est, in veram carnem & sanguinem Christi transubstantiari.

s Perferenda.] id est, transubstantianda.
t In lucem.] id est, in lucidum corpus Christi.
u In eius sacerdotio.] id est, in eius mysterio, vel sacramento, id est, in virtute spiritus sancti.
x Oblationem.] expostulat sacerdos fieri: uel supple vt in secretis, id est, facere digneris.
y Adscriptam.] non enim Aug. his utitur uerbis vt suis, sed assumit ea de secretis, ut exponat. Ioan.
z Similitudinem.] vt j̄. dist. 4 de trina.
a Patienter.] collige contra quosdam, qui maiores doctores reprehendunt, cum adhuc in suæ nouitatis incredulitate teneantur.
b In uerbis.] s̄. ead. quia corpus. s̄. ead. panis & s̄. ead non omnis.
c Quàm laudes.] s̄. 11. dist. ecclesiasticarū. j̄. dist. 4. non est aliud.
d Obsecrationes.] vt no. s̄. dist. 1. de hymnis.

z Iste forte est melior intellectus. Ar.

Doctores reprehendendi non sunt.

Quid sit sanguis.] CASVS. Ostendit Gre. in hoc c. quod corpus Christi ore & corde debet sumi. & hoc sacramentum in memoriam mortis Christi sæpe conficitur à sacerdote per miraculum in præsentia angelorum, vt ibi sit verũ corpus Christi, quod in Virgine sumpsit, quod dedit Apostolis, quod in pluribus locis est totũ, & quicumque de ipso accipiunt, non minuũt, sed integrum totũ manet, quotidie comedit & bibitur: sed sub alia specie. quia non habemus in usu carnem crudam comedere, & sanguinem bibere. *Summa & ima.* ima, scilicet panis & uinum, transire in summa, id est, corpus Christi, & vnum ex visibilibus fieri: quia uisibilia, scilicet panis & uinum transeunt in corpus Christi inuisibile nobis.

a *Quid sit sanguis.*] primo dicit quòd corde & ore sumendũ est corpus Christi: quia super vtrumque postem fuit positus sanguis. Secundo dicit, quòd ad uocẽ sacerdotis in ipsa hora immolationis aperiuntur cęli, & adest chorus Angelorum, & uniuntur cælestia terrenis. Tertio dicit, quòd idem corpus & sanguis, qui datus fuit discipulis, conficitur in altari.

b *Postem.*] oris & cordis.

c *Victima.*] id est, sacramentum uictimæ salutaris.

d *Reparat.*] id est, ad memoriam reducit, vel representat.

e *Moritur.*] id est, eius mors representatur: vt s. ea. dum frangitur.

f *In populi salutem patitur.*] id est, passio representatur, ut mors facta pro salute populi.

g *In manus infideliũ.*] vt in passione.

h *Imitatur.*] id est, representat.

i *In ipsa.*] subaudi cõtingat.

k *Ad sacerdotis vocem.*] id est, ad sermonẽ Christi uoce sacerdotis enuntiatum, panis & vini substantia in carnem Christi sedentis ad dexteram patris in cælis transubstantiari ministerio Angelorum: unde subditur, summa, &c.

l *Cælos.*] id est, per id quod uerbo sacerdotis consecratur, aditum ad cælestia fieri, uel panem vel uinum in id quod super cælos est, transire.

m *Angelorum choros adesse.*] scilicet hominibus consecrantibus, vel digne uel indigne.

n *Summa.*] id est panem & uinum in corpus & sanguinem Christi transubstantiari.

o *Vnumque.*] scilicet sacrificium, scilicet celebrationem & immolationem altaris fieri.

p *Ex inuisibilibus.*] id est, ex ipsis sacramentis & rebus sacramentorum. hoc est quod exponendo subdit, vno inquit, id est, vno & eodem momento panis transit in corpus Christi ministerio Angelorum, & in altari videtur per speciem: quasi quod est eius species, videtur eo tempore, &c.

q *Momento.*] id est, eo tempore quo Christus est in quolibet altari, totus in cælo est uerus Deus & homo in præsentia Angelorũ, facta commutatione in uerum corpus & sanguinem.

r *Panis.*] intransitiue, id est, unum corpus Christi ubique est vbi est consecratum: & sic de sanguine.

s *Calix.*] id est, sanguis qui in calice continetur.

t *Catholicus.*] hinc collige sacerdotem non catholicum corpus Domini conficere non posse. s. ea. c. prox. & 24. q. 1. schisma.

ADDITIO Et plane. hoc leg. 1. q. 1. si qs iqt. ver. cõstat. & c. seq. Arc.

u *Diuinitas uerbi.*] quæ est uerbum, id est, Christus qui sub his speciebus latet: cum ipse est qui mirabilia facit in oculis nostris.

x *Replet.*] donis spiritualibus.

Vnde subditur, quando, &c.

Transubstantiatio fit ad uocem sacerdotis.

pus & sanguis fiat consecratione mysterij, nemo, qui verbis diuinis credit, dubitat. Vnde veritas ait, &c. *Algerus autem, qui c. 16. hęc eadem fere habet, citat & ipse Augustinum ex libro de sacramento altaris, & hoc facit initium* Veritas ait, &c.

α Transit] *Paschasius, & Polycarpus ex Paschasio ad Placidum habent,* transfundit sanguinẽ. *sed ob glossam non est mutatum.*

β Hanc igitur.] *Apud Paschasium & Rabanum (idem enim fere opus est huius atque illius nomine inscriptum) integra est oratio.* Sed obsecrans per filium patrem, per quem ad eum accessum habemus, Rogamus, hanc oblationem, inquit, benedictam, per quam nos benedicamur: adscriptam, per quam nos omnes in cælo conscribamur: ratam, per quam in visceribus Christi censeamur: rationabilem, per quam à bestiali sensu exuamur: acceptabilemque facere digneturt†: quatenus & nos per hoc, quòd in nobis displicuimus, acceptabiles in eius vnico filio simus.

† *digneris*] Poly.

γ Porro deinceps.] *Sunt hac addita ex Paschasio, c. 15. usque ad vers.* In hoc ergo, *ut sententia ipsa perciperetur.*

Item Gregorius Papa in homilia Paschali, id est 22. Euang.

¶ In sanguine agni, Christi sanguis, qui vere nunc sumitur, olim præfigurabatur. C. LXXIII.

QVid sit sanguis [a] agni, non iam audiendo, sed bibendo didicistis. Qui sanguis super utrumque postem [b] ponitur; quando nõ solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. *Item dial. lib. 4. c. 58.* ¶ Hæc salutaris† uictima [c] illam nobis mortem unigeniti per mysterium reparat [d]: qui licet resurgens à mortuis iam non moritur, & mors ei ultra non dominabitur: tamen in semetipso immortaliter, & incorruptibiliter uiuens, pro nobis iterum in hoc mysterio moritur [e]. Eius quippe ibi corpus sumitur, eius caro in populi salutem [f] patitur†, eius sanguis non iam in manus [g] infidelium, sed in ora fideliũ funditur. Hinc ergo pensemus, quale sit pro nobis hoc sacrificium, quod pro absolutione nostra passionem unigeniti filij semper imitatur [h]. Quis enim fidelium habere dubium possit, in ipsa [i] immolationis hora ad sacerdotis uocem [k] cælos [l] aperiri? In illo Iesu Christi mysterio Angelorum choros adesse [m]? summa† [n], & ima sociari, terrena cælestibus iungi, unumque [o] ex inuisibilibus [p], atque uisibilibus fieri? *Idem.* ¶ Vno [α], inquit, eodemque tempore, ac momento [q] in cælo rapitur ministerio Angelorum corpori Christi consociandum: & ante oculos sacerdotis in altari uidetur. *& infra.* ¶ Tanta est ecclesiæ unitas in Christo, ut unus ubique sit panis [r] corporis Christi, & unus sit calix sanguinis eius. Calix [s] enim, quem sacerdos catholicus [t] sacrificat, non est alius, nisi ipse, quem Dominus Apostolis tradidit: quia sicut diuinitas uerbi [u] Dei una est, quæ totum implet mundum: ita, licet multis locis, & innumerabilibus diebus illud consecretur corpus, non sunt tamen multa corpora Christi, neque multi calices, sed unum corpus Christi, & unus sanguis cum illo, quod sumpsit in utero Virginis, & quod dedit Apostolis. Diuinitas enim uerbi replet [x] illud, quod ubique est, & coniungit, & facit, ut sicut ipsa una est, ita coniugatur corpori Christi, & unum corpus eius sit in ueritate. Vnde animaduertendum est: quia siue plus, siue minus quis inde percipiat, omnes æqualiter corpus Christi integerrime sumunt, & generaliter omnes, & specialiter unusquisque. *Item.* ¶ Mysterium fidei dicitur†: quia credere debes, quod ibi salus nostra consistit. Prouidens enim nobis Dominus dedit hoc sacramentum salutis, ut quia nos quotidie peccamus, & ille iam mori non potest; per istud sacramentum corporis sui peccatorum remissionẽ consequamur. Quotidie enim ipse comeditur, & bibitur in ueritate: sed integer, & uiuus, atque immaculatus manet [β]: & ideo magnum, & pauendum est mysterium: quia aliud uidetur, & aliud intelli-

Lanfrãcus ibidẽ Guitmũdus. l. 3. Alg. l. 1. c. 11. & 12. Sent. 4. dist. 11. Iuo par. 2. c. 9. *Rom. 6.*

† *partitur*] vera lectio.

† *summis ima*

Alcuinus de diuinis offic. pag. 89. & 87. Remigius eps Antisiod. in canone Missæ.

† *al. est*

a ¶ *Sed cum mysterium.*] id est, quamuis sit mysterium vnum qđ ibi latet, id est, Christus. vel quamuis panis & vinum sit vnius rei mysterium, quod ibi latet, id est, Christus: tamen corpus & sanguis dicitur propter pluralitatem specierum.
b ¶ *Crudam.*] s. ead. forte.

Om-

O *Mnia quecumque.*] CASVS. Ostendit Amb. in hoc c. quòd post cõsecrationẽ sub specie panis vel vini nihil aliud est nisi caro & sanguis Christi, & est illa caro quam de Virgine pro salute mundi suscepit: & illud corpus sumimus in sacramento illo qđ natum est de Virgine, quod mortuum est & resurrexit, & sedet ad dexteram Dei patris: & vnus panis est tantum, & non duo.

gitur. Sed cum mysterium [a] sit, vnde corpus & sanguis dicitur? figuram panis & vini habet, faciente Domino: quia non habemus in vsu carnem crudam [b] comedere, & bibere sanguinem.

α ¶ Moritur] *In originali est*. sacræ oblationis immolatur. *Sed ob glossam non est mutatum*.

β ¶ Vno, inquit,] *Hæc habentur apud Alcuinum in libro de diuinis officijs, c. de celebratione missæ, qui Gregorium citat.*

γ ¶ Manet.] *Quæ post hoc verbum sequuntur apud Alcuinum, sic habent:* Mysterium est, quod aliud videtur, & aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet spiritualem. Sed cum mysterium sit; vnde corpus & sanguis Christi dicitur? Consulens omnipotens Deus infirmitati nostræ, qui non habemus vsum comedere carnem crudam, & sanguinem bibere, facit, vt in pristina remaneant forma illa duo munera: & est in veritate corpus Christi, & sanguis, sicut ipse dicit.

Ex lib. 4. de sacramentis, ca. 4. & 6. Paschasius ĩ eodem li. c. 1. Rabanus c. 3.

Item Ambrosius.

¶ Post consecrationem licet figura panis & vini remaneat; tamen nihil est ibi, nisi corpus & sanguis Christi. C. LXXIIII.

OMnia quæcumque [c] voluit Dominus, fecit in cælo, & in terra.] Et quia voluit, licet figura panis & vini hic sit; omnino nihil aliud, quàm caro Christi, & sanguis post consecrationẽ credenda sunt. Vnde ipsa veritas ad discipulos [Hæc, inquit, caro mea est, pro mundi vita.] Et, vt mirabilius loquar, non alia plane, quàm quæ nata est de Maria, & passa in cruce, & resurrexit de sepulchro. hæc inquam, ipsa est. Et ideo Christi caro est, quæ pro mundi vita adhuc hodie offertur, & cum digne percipitur, vitam † vtique æternam in nobis operatur. Panem [δ] quidem istum, quem sumimus in mysterio, illum vtique intelligo panem, qui manu sancti spiritus formatus est in vtero Virginis, & igne passionis decoctus in ara crucis. Panis enim Angelorum factus est cibus hominum: vnde ipse ait [Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi.] & item [Panis, quem ego dabo, caro [d] mea est pro mundi [e] vita.] Ex his namque duabus sententijs [f] aperte datur intelligi: quia panis [g] iste & ille, non duo, sed vnus panis & vna caro, proculdubio vnum corpus efficitur: illud vere, illud sane, quod sumptum est de Virgine, quod passum est, & sepultum, quod surrexit, & in cælum ascendit, & sedet ad dexteram Dei patris, & quod est venturum iudicare viuos & mortuos.

Io. 9.

† *al. vita æterna ĩ nobis reparatur*

Petrus Chrysologus serm. 67.

Ps. 77.
Ioan. 6.

δ ¶ Panem quidem.] *Hæc vsque ad finem, quæ à Magistro etiam referuntur, non leguntur hoc loco apud Paschasium, aut* Rabanum. *Sed simile quiddam habetur apud Petrum Chrysologum sermone 67.*

c ¶ *Omnia quecumque*] in prima parte Ambrosius probat verum corpus & sanguinem latere sub illis speciebus in altari. In secunda ostendit quod ille idem panis qui ante consecrationem est cibus Angelorum, factus est cibus hominum. Tertio dicit quòd idẽ corpus quod natum est de Virgine, quod pependit in cruce & positum est in sepulchro, sit in altari.
d ¶ *Caro.*] argumen. quòd panis transubstantiatur in corpus Christi.
e ¶ *Pro mundi.*] assũpta.
f ¶ *Sententijs.*] id est auctoritatibus.
g ¶ *Panis*] id est, caro Christi, quæ dicitur panis humanus.

Beda 1. Cor. 10. & ibi glossa or.

Item Augustinus ex sermone de verbis Domini.

¶ Quamuis quotidie manducatur Christus, integer tamen permanẽt viuus. C. LXXV.

s. ead. inuitat: Iuo par. 2. c. 8.

QVi manducat [h] me, viuit [i] propter me.] Non ergo fratres timeamus manducare panẽ istum, ne forte finiamus illum [k], & postea, quod manducemus, non inueniamus. Manducetur Christus: viuit manducatus, quia surrexit occisus: nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento [l] sic fit. Et norunt fideles, quemadmodum [m] manducent carnem Christi. Vnusquisque accipit partem suam: vnde & ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in cælo: manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud patrem, quando venit in Virginem: impleuit illam, nec recessit ab illo. Veniebat in carnem, vt eum homines manducarent, & manebat integer apud patrem, vt Angelos pasceret.

¶ *Hæc eadem fere habentur* s. c. *qui manducat, &c. inuitat.*

QVi manducat.] CASVS. Quidã corpus Christi nolebãt comedere timẽtes ne deficere possit. Dicit Aug. quòd non debẽt hoc timere, quia Christus viuit manducatus: quia & occisus resurrexit. nec partes fiũt de ipso ĩ sacramento: sed sub eis sumit, integer tamẽ manet totus: sicut totus descendit in Virginem: & totus remansit apud patrem. Sequentia duo ca. plana sunt *secundum se*, id est, secundum formã humanam.
h ¶ *Qui manducat.*] pone casum per c. s. c. qui manducant.
i ¶ *Viuit*] s. ead. sicut Iudas.
k ¶ *Finiamus illum*] id est, consumamus.
l ¶ *In sacramento.*] quia sacramentum per partes diuiditur, sed non ipsum corpus.
m ¶ *Quemadmodum.*] quia in sacramento.

Origenes hom. 7. super Leuiticum. Isychius I. 2. c. 2. sup Leuiticũ.

Item Hieronymus in Leuiticum.

¶ Corpus & sanguinem Christi secundum se nulli edere licet. C. LXXVI.

DE hac quidem hostia, quæ in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere licet: de illa vero, quam Christus in ara crucis obtulit, secundum se nulli edere licet.

DE hac.] id est, sub specie sub qua est, in sacramẽto. *Commemoratione*, scilicet passionis & mortis eius. s. ead. quia passus. *Fit*, id est: transubstantiatur. *Obtulit*. in forma humana. *Secundum se*. secundum sui formam vel speciem: vel in eo statu in quo apparebat, cũ inter nos conuersabatur visione corporali. Archid.

a Singuli.] ¶ Singulis.] quaſi dicat, ſub qualibet portione ſpeciei eſt totus per ſingulos homines. Archi.

b Vbi pars.] Casvs. Credebant quidam ſimplices ſub maiori ſpecie panis & vini plus eſſe de corpore Chriſti. hi in hoc c. reprehenduntur. nam totum corpus eſt vbi eſt aliqua eius pars: ſicut de mãna æqualiter habuerũt, qui inæqualiter collegerunt.

vnitate dignitatis, & illũ hominẽ aliã eſſe perſonam à verbo Domini, & nõ eſſe verbũ Domini. Cõtra eũ ĩ Epheſina ſynodo, dicit à ſãctis patribus ꝙ carnẽ Chriſti ſumim[a] ĩ ſacramẽto, nõ vt alicui[9] viri ſanctificati, ſed propriã carnẽ verbi Dei. *Seruitutem,* id eſt, ſacrificium, in quo ſeruimus Deo.

In

Item in ſermone Dominicæ quintæ poſt Epiphaniam.

¶ *Habetur in miſſali Ambroſiano in præfatione Dominicę quintę poſt Epiphaniam*[f]. *& in antiquis etiam præfationibus in præfatione eiuſdem Dominicę. Ex Ambroſio citant Algerus, & Iuo: quamuis Magiſter ex Hieronymo. Guitmundus ait eſſe ex præfatione, quæ per totum orbem latinum decantatur.*

[f] *al. Theophaniã*

¶ Corpus Chriſti in ſingulis portionibus ſinguli totum accipiunt. C. LXXVII.

Singuli accipiũt Chriſtum Dominum; & in ſingulis[a] portionibus totus eſt: nec per ſingulos[l] minuitur, ſed integrum ſe præbet in ſingulis.

Algerus l. 1. c. 15. Guitmundus li. 1. col. 6. Sent. 4. diſt. 12.

[l] *al. ſinguli*

Item Hilarius.

¶ De eodem. C. LXXVIII.

Vbi pars eſt[b] corporis[c]; eſt & totum. Eadem ratio[d] eſt in corpore Domini, quæ in manna, quod in eius figura præceſſit; de quo dicitur [qui plus collegerat, non habuit amplius[e]; neque qui minus[f] parauerat, inuenit minus.] Non eſt omnino quantitas viſibilis in hoc æſtimanda[g] myſterio, ſed virtus ſacramenti ſpiritualis.

Simile apud Euſebiũ Emiſſenũ hom. 16. quę eſt quita de Paſcha, ſeu de corpore, & ſanguine. *Exod. 16.*

Idem.

¶ *Iuo etiam citat ex Hilario. & infra ead. c. in Chriſto. in extremo, refertur vnà cum verbis Hilarij: apud quem tamen non eſt inuentum. Algerus citat Auguſtinum de ſacramento altaris. Idẽ fere habetur apud Paſchaſium, c. 4. & ceteros, qui hoc idem argumentum tractant.*

¶ Corpus Chriſti, quod ſumitur, & figura eſt in ſpecie, & veritas in ſubſtantia. C. LXXIX.

Corpus Chriſti[h], quod ſumitur de altari, figura eſt, dum panis, & vinum extra videtur; veritas[i] autem, dum corpus & ſanguis Chriſti in veritate interius creditur.

ſ. ea. in Chriſto.

Item ex ſymbolo[k] *Epheſino.*

¶ Carnem viuificatricem, & ipſius verbi propriam factam in altari accipimus. C. LXXX.

Neceſſario igitur & hoc adijcimus. Annuntiantes enim ſecũdum carnẽ mortem vnigeniti filij Dei, id eſt Ieſu Chriſti, & reſurrectionem eius, & in cælos aſcenſionem pariter confitentes, incruentam[l] celebramus in eccleſijs ſacrificij ſeruitutem[m]. Sic etiam ad myſticas benedictiones accedimus, & ſanctificamur participes ſancti corporis, & pretioſi ſanguinis Chriſti omnium noſtrum redẽptoris effecti; non, vt communem[n] carnem percipientes (quod abſit) nec, vt viri ſanctificati, & verbo[o] coniuncti ſecundum dignitatis vnitatem, aut ſicut diuinam poſſidentis habitationem, ſed vere viuificatricem, & ipſius verbi propriam factam.

Ex epiſtola Cyrilli, & ſynodi Alexandrinæ ad Neſtorium, quæ præponit Epheſino conc. Paſchaſius ĩ epiſtola ad Furdegardum. Lanfrancus. Guitmũdus. l. 3. Algerus l. 1. c. 10. Iuo par. 2. c. 4.

¶ *Caput hoc in nimias prope anguſtias concluſum, ſuæ integritati reſtitutum eſt, potiſſimum ex originali.*

Item Auguſtinus tract. 26. ad c. 6. Ioannis.

¶ Quomodo manna, & aqua de petra fuit idem cum noſtro cibo, & potu. C. LXXXI.

Inquit Apoſtolus [omnes[p] eamdem eſcam ſpiritalem manducauerunt.] ſpiritalem vtique eamdem: nã corporalem aliam: quia illi

Iuo par. 2. c. 4. 1. Cor. 10.

b ¶ Vbi pars eſt.] dicũt quidam, quòd quælibet pars hoſtiæ licet ipſa integre conſecreẽ: cõuertitur tamen in totũ corpus, non pars in partem. nã aliàs non video qualiter in factione ſumereẽ totũ corpus ſub parte prima. ſed ſecundũ hoc videẽ, quòd vbi pars eſt, ibi eſt totũ. & ſecundum hoc videẽ ꝙ pes & naſus ſũt coniũcti. quod non credo. Ad hoc dicũt quidã, quòd ſi hæc dictio, vbi, deſignat locũ, vera eſt. nam in quocũq; loco eſt vna pars corporis Dñi, eſt & alia: & ita erit in corpore glorificato. ſi vero dicas ꝙ vbi, i. ĩ quacũq; corporis parte eſt pes, eſt & oculus: falſa eſt.

c ¶ Corporis.] id eſt, ſacramenti, ſub quo latet corpus. Sed obijcio; corpus Chriſti nõ eſt pũctabile. ſi enim eſt ĩ pũcto loci: ergo oportet vt repleat aliquantulũ locũ. aſſigneẽ ergo quãtũ. ſi tantũ locũ replet corpus, ergo minorẽ locũ replet pars corporis. ꝓpterea melius videẽ dicendũ ꝙ corpus Chriſti non circumſcribitur loco, quia non eſt tantus locus quin in minori eſſe poſſit. & ſecũdũ hoc non ſequitur ꝙ totum & pars ſint in eodem loco. Ioan.

d ¶ Eadem ratio.] nõ tamen quo ad omnia: ſed quo ad hoc qđ ſequiẽ.

e ¶ Amplius.] quàm gomor, id eſt, vnã mẽſurã.

f ¶ Minus.] qa recipiebat ab eo q abundabat.

g ¶ Aeſtimanda.] nõ eſt ſic quantitas æſtimãda, vt ſub minori quãtitate minus ſit corpus Chriſti, & ſub maiori maius: quia vbicũque eſt pars, ſiue dicas pars ſpeciei, totum corpus eſt: ſiue pars corporis Chriſti, id eſt, pes vel manus, totum corpus eſt: non tamen dicendũ eſt quòd omnia mẽbra m ſta ſunt: & vbi caput, ibi miſti pes vel manus: ſed vbi pars, ibi totum. quia non maiorem locum occupat totum quàm pars, & e conuerſo: cum ſit quaſi ſpirituale, quod eſt de omni corpore quod reſurrexit ad immortalitatem. H.

Corpus Chriſti.] Casvs. Dicitur quòd corpus Chriſti qđ ſumitur de altari, latet ſub figura. nam aliud exterius videtur, & aliud intrinſecus latet.

h ¶ Corpus Chriſti, &c.] id eſt, ſacrificium corporis Chriſti: aliàs falſum eſt quod dicit.

i ¶ Veritas.] ſ. ead. in Chriſto. in fi. & ſ. ead. diſt. vtrum.

k ¶ Symbolo Epheſino.] tertio ſcilicet, vbi Neſtorius damnatus fuit, vt 15. diſt. c. 1. 2. & 3.

Neceſſario.] Casvs. Neſtorius dicebat verbũ Dei aſſũpſiſſe quendã hominẽ, & ſanctificaſſe illũ, & vniuiſſe ſibi illũ in

l ¶ Incruentam] id eſt non in ſpecie cruoris?

m ¶ Sacrificij ſeruitutem.] id eſt, ſacrificiũ, in quo Deo ſeruimus. q. d. licet nos ſeruientes Deo offeramus ei ſacrificium non in forma carnis neque ſanguinis in altari: tamen eſt ibi vera caro & ſanguis Chriſti.

n ¶ Non vt communem] i. quaſi in cõmuni vſu habetur ad manducandum, nec [a]percipiens carnem alicuius viri ſãctificati. i. ſancti.

o ¶ Et verbo.] nõ per vniõnẽ ꝑſonę, vt dicebãt qdã heretici; ſed ſecũdũ charitatis dignitatẽ & iuſtitiæ. 24. q. 3. quidã. ver. Neſtoriani.

Inquit Apoſtolus.] Casvs. Docet Apoſtol[9] ĩ epiſtola ad Cor. ꝙ patres noſtri eandẽ eſcã ſpiritualẽ manducauerũt nobiſcũ, & eũdẽ potũ ſpiritualẽ biberũt, ſed corporalẽ aliã. nã illi mãna & aquã de petra, nos carnẽ Chriſti & ſãguinẽ: ſed eũdẽ habuerũt intellectum ſpiritualem. & littera Apoſtoli exponitur hic ab Aug.

p ¶ Omnes.] tã nos quàm patres vete. teſta. ſed diſſimiliter: quia illi in figura, nos in veritate.

Vt L. & B. qui dicunt hoc audacter, eſſe tenendũ.

Pes & naſus an ſint in Euchariſtia coniuncti.

Corpus Chriſti an circumſcribaẽ loco.

Mẽbra in ſancta Euchariſtia non ſunt miſta.

Sacrificium Deo offerimus non in forma carnis neq. ſãguinis

a [a] *Quod tamen idem.*] id est, significat idem hoc quod illud. illi enim biberunt aquam de petra, quæ fuit signũ sanguinis Christi.
b [b] *Spiritali.*] i. secundũ spiritualẽ intellectũ idẽ manducauerunt isti spiritualiter qđ nos: nõ ꝙ sub manna lateret corpus Christi, vt nũc in specieb⁹ sacramẽtalibus, sed quia manna illud significabat. quam assumpsit, & ipse in nobis vnũ est per propriam carnẽ, quam in sacramento eius sumimus. hãc sententiã Hilarius obscuris uerbis ponit: & ut ait Hier. inclytus doctor Gallicano cothurno [t] ex tollitur, longisque periodis inuoluitur, & à locutione simplicium fratrum procul est.
In

[t] Dicit H. ꝙ cothurnus genus est calciamẽti, quo utebantur tragedi recitaturi in theatro, & est huiusmodi calciamentum, ut utrique pedi conueniat & factũ in modum crepidarum.

Beda. 1. Cor. 10.

manna, nos aliud. Et adiungit [& omnes eumdem potum spiritalem biberunt.] Aliud illi, aliud nos: sed specie uisibili. Quod tamen idem [a] est uirtute spiritali [b].

[a] *Plenius hęc res à B. Augustino exponitur. Sed Iuo habet fere, ut Gratianus.*

Item Hilarius de Trinitate, libro octauo.

¶ Quòd ueritatem Dominici corporis, & sanguinis sumimus. C. LXXXII.

Algerus l. 1. c. 3. Guitmũdus l. 3. Iuo par. 2. c. 4.

23 IN Christo pater [c], & Christus in nobis unum [d] in his esse [e] nos faciunt. Si uere igitur carnem corporis nostri Christus assumpsit, & uere homo [f] ille, qui ex Maria natus fuit, Christus est, nosque uere sub mysterio carnem corporis eius sumimus, & per hoc, unum erimus [g], quia pater in eo est, & ille in nobis; quomodo uoluntatis unitas asseritur [h], cum naturalis [i] per sacramentum [k] proprietas perfectæ [l] sacramentum sit unitatis? Non est humano [m], aut sæculi sensu in Dei rebus loquendum: neque per uiolentam † [n], atque impudentem [o] prædicationem, dictorum cælestium sanitati [p], alienæ, atque impiæ intelligẽtiæ peruersitas est extorquenda [q]. Quæ scripta sunt, legamus; & quæ legerimus, intelligamus: & tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali [r] enim in nobis Christi ueritate, quæ dicimus, nisi ab eo discimus †, stulte, atque impie dicimus. Ipse enim ait [caro mea uere esca est, & sanguis meus uere est potus. Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet; & ego in eo.] De ueritate carnis, & sanguinis non est relictus ambigendi locus. Nũc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra uere caro est, & uere sanguis est: & hæc accepta [s], atque hausta [t] id efficiunt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit. An ne hoc ueritas non est? Contingat plane his uerum non esse, qui Christum Iesum uerum esse Deum negant. Est ergo in nobis ipse per carnem, & sumus in eo; dum secundum hoc, quod nos sumus, in Deo est. Quòd autem in eo per sacramentum communicatæ carnis, & sanguinis simus; ipse testatur dicens [& hic mundus iam me non uidet: uos autem me uidebitis, quoniam ego uiuo, & uos uiuetis: quoniam ego in patre meo, & uos in me, & ego in uobis.] Si uoluntatis tantum unitatem intelligi uellet; cur gradũ [u] quẽdam, atque ordinẽ cõsummãdæ unitatis exposuit?

† al. uiolentiam

† al. dicimus

Io. 6.

Io. 14.

d [d] *Vnum.*] cũ. n. pater & Christus vnũ sint, i. eiusdẽ substantiæ & naturę unitate, & nos unũ cũ Christo per eius carnẽ quam accipimus, & ipse nobiscũ vnũ sit per carnẽ nostrã, quã assumpsit, patet quòd mediante Christo unũ sumus cum patre.
e [e] *In his esse.*] i. cũ pr̃e & filio, p̃ hoc. s. ꝙ pater est in Christo, &c.
f [f] *Homo.*] extra de hęreti. cum Christus.
g [g] *Erimus.*] i. sum⁹. nã qñque se hẽt ad præsẽs, vt 21. dist. in nouo. & ff. đ verb. sig. verbũ. aliqñ p̃teritũ ꝑ futuro, vt 50. dist. põderet. aliqñ ponitur p̃sens pro pręterito. 35. dist sexto die. & hoc verbũ sit, quandoque se habet ad futurum. ff. ne qđ in loco pub. l. 2. §. deinde. econuerso aũt ponitur præsens pro futuro. ĩ. dist. proxi. pœnit. ibi dicit vult. i. volet.
ADDITIO qđ no. ĩ. dist. 4. omni tp̃e. 32. q. 5. si Paulus. in glo. verba sunt. 54. dist. fraternitatem. iuxta fi. Archi.
h [h] *Asseritur.*] ab ipsis hæreticis Ario, & eius sequacibus, qui tres substantias in Trinitate asserunt, vt 24. q. 3. quidã ver. Ariani.
i [i] *Naturalis.*] id est, naturalis & propria caro Christi sumpta.

Tempus unũ pro altero sæpe ponitur.

IN *Christo pater.*] Hæc est 23. pars dist. in qua extirpatur hæreticorum error dicentium filium non esse per essentiam vnum cũ patre, sed collectiue, nec nos esse vnum cum Christo nisi sola voluntate. Ioan. de Fan.

Casus. Beneuentanus sic ponit hunc casum: Ariani dicebant tres esse substãtias in trinitate: & illud quod dixit Christus in Euãgelio, Ego & pater vnum sumus: de vnitate voluntatis intelligendum esse dicebant: & exemplum inducebant. Homines dicuntur vnũ esse in Christo, vnitate tamen voluntatis, quia non volunt contraria Deo: ita Christus dicitur unus cum patre sua uoluntate, quia eadem vult cum eo. Contra illos probat Hilarius primũ falsũ esse eorum simile. Homines. n. dicuntur vnum esse cum Christo nõ tantum voluntate, sed quia sumus Deo vniti naturaliter, & hoc dupliciter, quia nostram carnem assumpsit de Virgine factus uerus homo, & nos naturalem & propriam eius carnem sumimus in sacramento. Secundo ostendit, ꝙ alio modo dicimur nos esse vnum cũ Christo, & alio modo Christus vnum cum patre: & propter hanc diuersitatem ostendendã dixit Apostolus gradatim, & quodam ordine, ego sum in patre meo: & uos in me, & ego in uobis, vt ostenderet Christum esse in patre per naturã deitatis, & unitatẽ substantiæ. nos vero esse in Christo per humanã naturã quam ipse assumpsit, & ipse in nobis per propriã carnem eius, quã in sacramento sumimus. Ponitur etiam iste casus in apparatu, sed magis breuiter.

c [c] *In Christo pater.*] Ariani dicebant tres esse substantias in Trinitate; & illud quod dicitur in Euãgelio, Ego & pater vnum sumus, dicebant non intelligendum esse de unitate essentiæ: sed de unione volũtatis, quasi filius non velit contraria patri: sicut dicitur, Nos sumus unũ cum Christo, s. vnitate uoluntatis. contra istos loquitur hic Hilarius, & dicit similitudinẽ istorũ falsam esse: & dicit, ꝙ alio modo dicimur nos vnũ cum Christo, & alio modo ipse Christus est unum cum patre. & illam diuersitatem ostendit per hunc ordinem uerborum, cũ dixit, Ego sum in patre meo, uos in me, & ego in vobis, vt ostendatur Christum esse in patre secundũ unitatẽ substantiæ. nos uero sumus vnum cum Christo per humanam carnẽ,

k [k] *Per sacramentum.*] p̃ sãguinẽ, quẽ ĩ sacramẽto sumimus, si &c.
l [l] *Perfecta.*] perfectæ dicit, quia ante unitas naturæ etiam erat inter nos & Christũ per assumptam nostram carnem, sed non erat perfecta, nam per illam nos sumus uniti ei, sed nõ ipse nobis. & sic per sacramentum altaris perfecta unitas est inter nos & eum.

Vnitas perfecta est inter nos, & Christum.

m [m] *Humano.*] quasi dicat auctoritate Domini uolo probare quod intendo, non meo ingenio, quòd illud sequitur cursum naturæ.
n [n] *Per uiolentam.*] id est, per hanc tantam præuaricationem, quæ recte uiolenta dicitur.
o [o] *Impudẽtẽ.*] i. circuspectã & improuidã ocutionẽ Arianorũ, qui male interpretãtur illud, ut in nobis vnũ sint sicut tu pater in me.
p [p] *Sanitati.*] i. sanitate. Vel legatur acquisitiue, s. peruerse sana.
q [q] *Extorquenda.*] hoc vult dicere, diuersitas uel peruersitas interpretationis non extorquenda est à sanctitate dictorum cælestium, id est, à sanctis dictis cælestibus.
r [r] *De naturali.*] id est, quod dicimus Christi naturam in nobis esse, habemus ab eo.
s [s] *Accepta.*] à Christo [a].
t [t] *Hausta.*] i. à nobis sũpta. sed utrũque verũ est. si. n. ipse in nobis est p̃ carnẽ assumptã à se, eodẽ mõ & nos in eo. Itẽ si nos sumus in eo p̃ carnem communicatam, similiter & ipse est in nobis. unde dicitur, quia ego uiuo, s. naturaliter: quia eiusdem substantiæ cũ patre est, & non in eo tãquam uas uel liquor in uase: ut mentiuntur quidam hæretici, vt 24. q. vlt. quidam. ver. Metangi.
u [u] *Cur gradum.*] gradatim & ordinate dixit, ego in patre, & uos in me & ego in uobis. si. n. uoluntate tantũ in unum essemus, nõ oporteret dixisse, nisi quia ego & pater & uos unũ sumus, s. per uoluntatẽ: non fecisse gradum dicendo sigillatim unũquẽque. ordo. n. & distinctio nominũ multũ operatᷓ [3]. & est si. ff. si qs cau. sed & si. §. quæsitũ. 43. dist. sit rector. extra de rescri. cũ dilecta. nã & si seruus cõis distinctis nõibus dñorum stipuletᷓ ꝑ uirilibus portionibus eis acquiritᷓ. si tacitis nominibus, pro ea tantũ parte qua quisque dominus est. ff. de stip. ser. si cõmunis seruus ita stipuletur.

[a] Scilicet in utero uirginali. Hug.

Christus est in nobis, & nos sum⁹ in Christo.

Ordo nominũ multum operatur.

[3] Quod not. 63. dist. metropolitano. Arch.

a [a] Per

Christus est nobiscum unum.

a ¶ *Per naturam.*] sicut enim ipse est vnum cum patre natura diuinitatis, ita unum est nobiscum humanitatis natura.
b ¶ *Nos contra*] id est, econuerso.
c ¶ *In eo.*] scilicet filio inessemus.
d ¶ *Natiuitatem.*] & ita quoque ipse in nobis, sed consummatius & plenius per id quod sequitur. Et sic innuitur hic Christum esse ī nobis per carnem in sacramento cōmunicatā, & nos in eo per carnē Virginis assumptā. Sed innuitur contrariū ibi, cū eo qui, vbi dicitur ꝙ est in nobis per carnē. ibi, ꝙ aūt: ꝙ nos sumus in eo per sacramentum altaris cōmunicati: sed vtrūque potest esse verū cum hic insit eadem caro s. ea. omnia.
e ¶ *Qui.*] scilicet filius per naturam assumptā à Christo in Virgine, vel à nobis ī sacramēto.
f ¶ *Naturaliter.*] per naturam diuinam inest. sic enim intelligi debet, pater est in filio, & filius in patre, id est, iste est eiusdem naturæ uel substantiæ cū illo, & econuerso.

Pater est in filio, &c. qualiter intelligitur.

g ¶ *Secundum natiuitatem.*] id est, de patre nascendo. vel secundū natiuitatem, id est, diuinitatē, quæ est natiuitas.
h ¶ *In eo.*] scilicet filio.
i ¶ *Non enim.*] hic vult dicere, quòd malus non fiat vnum cum Deo per assumptionem corporis Christi, licet eius, id est, mali Christus habeat in se carnem assumptam.
k ¶ *Sumpserit.*] per incarnationem in Virgine.
l ¶ *Per me.*] hoc est ex patre habet viuere, qui ex eo natiuitatem habet: homo uero non habet natiuitatem à Christo, sed ab homine, à quo gignitur & nascitur. & ideo non est ibi omnimoda similitudo.

Homo nō habet natiuitatem à Christo.

m ¶ *Per patrem.*] id est, à patre secundum diuinitatem.
n ¶ *Quomodo nō naturaliter.*] id est, sicut Christus est unum cū patre.
o ¶ *In se.*] i. secūdū naturā diuinā, quæ spiritus est, q. d. quoniam non habet naturam cum patre, vt sit idem cum eo. & sic vere Dei filius est vnum & idem cum patre vnitate substantiæ, non voluntatis, &c.
p ¶ *Hæc autem.*] scilicet superiora. aliàs supradicta.
q ¶ *Et per honorem.*] id est, honorabile, sacramentum nobis datum à Christo in cœna.
r ¶ *N calicem.*] Hæc est 24. pars dist. in qua ratio redditur, quare aqua mittitur in vinum. Ioan. de Fan.

CASVS. Casus iste ponitur sic: Melchisedech corpus Christi præfigurauit qn̄ panē & uinū obtulit, sed aquam obtulisse nō legitur. & ideo quæritur quare in sacrificio aqua ponitur. Et respondet Ambrosius duas de hoc rationes assignās. Vna est, quia aqua de petra fluxit, quæ hoc sacramentum significauit. alia est quia de latere Christi aqua fluxit & sanguis. & assignat rationem quare de latere. Postea ponit multas auctoritates per quas corpus Christi multipliciter cōmendat. Diuiditur. in prima parte dicit quare aquā in sacrificijs offeram⁹. In secūda cōmēdat sacrificiū multiplici auctoritate.
s ¶ *Et uinum.*] expressum autē non est ꝙ obtulerit aquā. præsumimus tn̄ quòd & si non aquam vino miscuisset, uinū tn̄ lymphatum obtulit: quia prohibitū erat sacerdotibus in tēplo ne purū uinū bibere̅t. vnde Apostolus: Nolite inebriari vino, &c. similiter de Christo credendū est, quia magister est abstinētiæ. 1. q. 2. quàm pio.

Melchisedech uinum lymphatum obtulit.

t ¶ *Obtulit.*] ideo forte quia fatigatis, non purum uinum sed cum aqua mistum solemus offerre.
u ¶ *De consequenti.*] id est, satisfacienti eis petra. Vel sicut tradunt Hebrei, aqua de petra, quam Moyses bis percussit, saliēs usquequaque populum per desertum ambulātem secuta est: & de petra quæ est Christus, salit aqua æternæ vitæ: quam potamus in deserto huius uitæ ambulantes, quia deseritur à stabilitate huius mundi. ȷ. dist. 5. ne tales. ibi, non enim manere.
x ¶ *Propheta.*] id est, sacerdos. 43. dist. sit rector.
y ¶ *Virga.*] virga in manu sacerdotis est uerbum Dei in ore sacerdotis. aliter exponitur 45. dist. disciplina.
z ¶ *Tangit petram.*] id est, prædicat Christum, Vel tangit petram, id est, duritiam cordis.

Hoc expressum ea. in sacramento. Aqua de petra populum per desertum secuta est.

---

nisi, ut cum ille in patre per naturam a diuinitatis esset, nos contra b in eo c per corporalem eius natiuitatem d, & ille rursus in nobis per sacramentorum inesse mysterium crederetur: ac sic perfecta per mediatorem unitas doceretur: cum nobis in se manentibus ipse maneret in patre, & in patre manens, ipse maneret in nobis: & ita ad unitatem patris proficeremus, cum eo qui e naturaliter f secundum natiuitatem g inest, nos quoque in eo h naturaliter inessemus, ipso in nobis naturaliter permanente. Quòd autem in nobis naturalis hæc unitas sit, ipse ita testatus est. [Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.] Non enim i quis in eo erit, nisi in quo ipse fuerit, eius tantum in se assumptam habens carnem, qui suam sumpserit k. Perfectæ autem huius unitatis sacramentum superius iam docuerat dicens [sicut misit me uiuens pater, & ego uiuo per † patrem; & qui manducauerit meam carnem, & ipse uiuet per me l.] Viuit ergo per patrem: & quomodo per patrem m uiuit, eodem modo nos per carnem eius uiuemus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præsumitur; ut id, de quo agitur, secundum propositum exemplum assequamur. Hæc ergo uitæ nostræ causa est, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habemus, uicturis nobis per eum ea conditione, qua uiuit ille per patrem. Si ergo nos naturaliter secundum carnem per eum uiuimus, id est, naturam suæ carnis adepti, quomodo n non naturaliter secundum spiritum in se o patrem habeat, cum uiuat ipse per patrem? *Item infra.* ¶ Hæc p autem idcirco commemorata à nobis sunt: quia uoluntatis tantum inter patrem & filium unitatem hæretici mentientes, unitatis nostræ ad Deum utebantur exemplo, tamquàm nobis ad filium, & per filium ad patrem obsequio tantum, ac uoluntate religionis unitis, nulla per sacramentum carnis & sanguinis naturalis communionis proprietas indulgeretur; cum & per honorem q nobis datum Dei filij, & per manentem in nobis carnaliter filium, & in eo nobis corporaliter, & inseparabiliter unitis mysterium ueræ, ac naturalis unitatis sit prædicandum. *Idem.* β ¶ Corpus Christi, quod sumitur de altari, figura est, dum panis, & uinum extra uidetur; ueritas autem, dum corpus & sanguis Christi in ueritate interius creditur.

Io. 6.

Io. 6.

† al. propter

ß. corpus.

α ¶ Quæ scripta.] *Audita hæc sunt usque ad vers.* De natural. *ex ipso originali, itemque alia nonnulla, quæ facere uidebantur ad sententiæ integritatem.*

β ¶ Idem.] *Antea legebatur,* id est. *Emendatum est ex uetustis codicibus. De hoc autem loco notatum est supra ead. c. corpus.*

Item Ambrosius in libro quinto de sacramentis, c. primo.

¶ Quare in sacrificio aqua uino misceatur. C. LXXXIII.

24 IN calicem r mittitur uinum: & quid aliud? aqua. Sed tu mihi dicis, quomdo ergo Melchisedech panem, & uinum s obtulit t? Quid sibi uult admistio aquæ? Rationem accipe. *& paucis interiectis.* ¶ Iussit Deus Moysi, ut tangeret petram de uirga: tetigit petram, & petra undam maximam fudit, sicut Apostolus ait, [bibebant autem de consequenti u eos petra; petra autem erat Christus.] Non immobilis petra, quæ populum sequebatur. Et tu bibe, ut te Christus sequatur. Vide mysterium. Moyses, hoc est, propheta x: uirga y, hoc est, uerbum Dei. Sacerdos uerbo Dei tangit petram z: & fluit aqua, & bibit populus Dei. Tangit ergo sacerdos ca--

Gen. 14.

1. Cor. 10.

a ¶ *Salit.*]

a ¶ *Salit.*] idest, facit nos salire, idest, transire.
b *Accipe.*] alia ratio quare aqua misceatur in sacrificio.
ADDITIO. Sunt quattuor rationes, quare aqua misceatur vino. Prima quia fluxit aqua de petra in signum Passionis Christi. s. ead. reuera. Et est secunda ratio, quia exijt de latere Christi, s. ead. cap. 1. Tertia quia Christus hoc fecit. s. ead. scriptura Quarta quia populus per aquam significatur, & per mistionem aquæ cum vino populi redemptio. s. ea. cum omne. secundum Hug
c ¶ *Vt emundaret*] infra dist. 4 proprie. in fi.
d ¶ *Quia vnde culpa.*] q. d. de latere culpa, & de latere gratia: sed non de eodem latere. verbi gratia: de latere Adæ fuit femina, vnde culpa exiuit: de latere vero Christi sanguis & aqua, vnde gratia. G.
e ¶ *Hæc redemit.*] scilicet passio, & fides eius.
f ¶ *Mensam.*] idest, communionem corporis tui.
g ¶ *Inebrians.*] idest, dans obliuionem delectationum, vt supra dist. 35 luxuriosa.
h ¶ *Pacificata sunt omnia.*] in terra redempti sunt homines. princeps enim mundi huius eiectus est foras. in cælis chorus Angelorum qui iã turbatus fuerat, per passionẽ eius & resurrectionẽ spe futuræ reparationis in noua gaudia resurrexit, vt s. e. dist. 1. hi duo. nec (vt Origenes dogmatizauit) pro redẽptione diaboli passus est Christus: nec pro Angelis, sed vt eius lapsus in restitutione hominis esset reparatus. & ideo dicitur pro Angelis fieri dum quod inde cecidit, ex hominibus redditur: & ideo etiam dicuntur pacificata quę sunt in cælo, quia numerum Angelorum diminutũ fide passionis suæ Christus replet. i. homines, qui peccato deprauati erãt, suo sanguine redemit, & ex his ruinã Angelorum resarcit Deus. s dist. 1. hi duo.

Christus pro dæmonibus & angelis nõ est passus.

Io. 19. *Gen. 2.* *Psal. 22.* *Eph. 5.* *Multis omissis.* *ibi versatur, vbi & homo*]or.

licem, redundat aqua in calice, salit a in vitam æternam, & bibit populus Dei, qui Dei gratiam consecutus est. Didicisti ergo hoc. Accipe b & aliud. *& paucis interiectis.* ¶ De latere eius aqua fluxit, & sanguis, Quare aqua? quare sanguis? Aqua, vt emundaret c; sanguis, vt redimeret. Quare de latere? quia vnde culpa d, inde gratia: culpa per feminam, gratia per Dominum Iesum Christum. *Item c. 3.* ¶ Audi psalmum. Vide, quemadmodum aptus sit cælestibus sacramentis. [Dominus pascit me, & nihil mihi deerit, &c. Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.] Virga imperium, baculus passio est, hoc est, æterna diuinitas Christi; sed etiam passio corporalis. Illa creauit, hæc redemit e [Parasti in conspectu meo mensam f, & c. & poculum tuũ inebrians g quàm præclarum est.] *& infra.* ¶ Quotiescumque bibis, remissionem accipis peccatorum, & inebriaris in spiritu. Vnde & Apostolus ait [Nolite inebriari vino, sed implemini spiritu sancto.] Vino enim qui inebriatur, vacillat, & titubat. Spiritu qui inebriatur, radicatus in Christo est. Et ideo præclara ebrietas, quæ sobrietatem mentis operatur. *Item c. 4.* ¶ [Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, &c.] Sanguine Christi pacificata h sunt omnia vel in cælo i, vel in terra. Sanctificatum est cælum k: deiectus est diabolus, vbi † versatur homo, quem ille decepit. *& paulo post.* ¶ Dixi vobis, quòd ante verba Christi, quod offertur, panis dicatur. Vbi Christi verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur. Quare ergo in oratione Dominica, quæ postea sequitur, ait [panem nostrum?] Panem quidem dixit, sed ἐπιούσιον, dixit, hoc est, supersubstantialem l.

* *Caput hoc ex indicatis B. Ambrosii locis confectum, & in summam redactum, ex originali emendatum est, & aliquot locis locupletatum.*

i ¶ *Vel in cælo.*] vel, pro & i. animæ sanctorũ q̃ iam in cælis sunt, & sãcti, qui adhuc sunt in terra: & tunc pacificata, i. saluata. Vel pacificata, i. homines Angelis reconciliati sunt.
k ¶ *Cælum.*] idest, illi qui ascendunt in cælũ, sanctificati sunt: quibus suppletur ruina Angelorum in cælis. Ioan.
l ¶ *Supersubstantialem.*] & in textu Matthæi est, supersubstantialem, idest, super omnem substantiã, scilicet creatã.

Idem in libro sexto de sacramentis, cap. primo.

¶ Veram Christi carnem, & verum Christi sanguinem manducamus, & bibimus. C. LXXXIIII.

Alg. l. 1. c. 12. *Guitmũdus l. 3.* *Io. 6.* *al. participas*

25 SIcut verus est Dei filius dominus noster Iesus Christus, non quemadmodum homines per gratiam, sed quasi filius m ex substantia patris: ita vera caro, sicut ipse dixit, quam accipimus, & verus eius sanguis est potus *. *Item paulo post.* ¶ Ego sum, inquit, panis viuus, qui de cælo descendi.] Sed caro non descendit e cælo, hoc est, carnem in terris assumpsit ex Virgine. Quomodo ergo descendit panis e cælo, & panis viuus? quia idem dominus noster Iesus Christus consors est & diuinitatis, & corporis. Et tu, quia accipis n panem, diuinæ eius substantiæ in illo participaris † alimento.

* ¶ *Est potus.*] *Post hæc verba in originali sequitur, c. forte. s. ead.*

SIcut verus est Dei.] Hæc est 25. pars dist. in qua probatur per 9. cap. Christum verum esse Deum, & in sacramẽto altaris verum corpus & sanguinem eius. Ioan de Fant.
CASVS. Sicut Christus est verus filius Dei, nõ per adoptionẽ, sed ex substãtia eius: ita vera 'est eius caro, quã in sacramento sumimus: caro autẽ nõ descendit de cælo, sed panis. vnde q̃a Iesus particeps fuit vtriusque: q. accipit carnẽ & corpus eius, particeps est deitatis ipsius.
m ¶ *Quasi filius.*] expressiuum est veritatis. non enim imagine naturæ veritas obumbratur. ff. de lib. & posth. filio.
n ¶ *Et tu quia accipis.*] idest, corpus Christi accipis diuinæ substantiæ vnitum.

Item in libro de his, qui mysterijs initiantur, c. 9.

¶ In sacrificio non corporalem, sed spiritualem escam accipimus. C. LXXXV.

Alg. l. 1. c. 11. *1. Cor. 10.*

IN illo sacramento o Christus est, quia corpus est Christi. Non ergo corporalis p esca, sed spiritalis est. Vnde & Apostolus de typo eius ait, quia patres nostri escam spiritalem manducauerunt, & potum spiritalem biberunt. Corpus enim Dei, corpus est spiritale q; corpus Christi, corpus est diuini spiritus r.

Item in sermone de Abel, & Cain, idest, in libro de incarnationis Dominicæ sacramento, c. 4.

IN illo sacramento.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q in sacramento Eucharistiæ est corpus Christi, & non corporalis esca, sed spiritualis. & ad hoc probadũ inducit Ambrosius auctoritatẽ Apostoli.
o ¶ *In illo sacramento.*] idest, sub illa visibili specie. vel intransitiue illud sacramentum. scilicet sub illa specie. Vel illa species etiã suo modo dicitur corpus Christi. s. ea. species.
p ¶ *Corporalis*] non ergo posset quis substẽtari de Eucharistia. ar. contra, quia etiam de odore satiatur quis & confortatur †.
q ¶ *Spiritale.*] idest, spiritum alens.
r ¶ *Diuini spiritus.*] idem repetit. corpus spirituale dicitur, non q̃ sit spiritus, sed quia agile & nullo temporalium egens inuenitur. Vel distinguitur inter corpus Christi quod est ecclesia, & corpus Christi sumptum de Virgine, vt ecclesia dicatur corpus Christi spirituale

† *De hoc no. supra ca. tribus. Corpus Christi dupliciter dicitur.*

rituale: quia secundum quod est Deus, ei vnitur: corpus dicitur spiritus Dei, quia à spiritu sancto est. 23. dist. qui episcopus.

S *I credis.*] Casus. Dicitur quod qui corpus Christi cõsecrat, sed non distinguit naturam hominis à natura Dei, offert quod debet, sed non diuidit vt diuidere debet. Sequens cap. planum est.

nitentiã agite, &c. & hoc est quod dicit hic: tũc eis Petr⁹ annũciauit.
f *Tunc eis.*] cũ dixerunt ei Iudæi, quid faciemus nos viri fratres? Ait tunc Petrus. Credite ipsum esse Deum, quem crucifixistis 1?

C *Orporeum.*] Casus. Dicit hic quod corpus Christi olĩ significatũ p mãna, nũc ẽ res magni miraculi, s. corp⁹ natũ ex Virgine. Il-

¶ Carnem à Christo susceptam, & corpus transfiguratum in altari offerimus. C. LXXXVI.

SI credas à Christo carnẽ esse susceptam, & offeras transfigurandũ † corpus in altaribus, nec distinguas tamen naturam verbi † , & corporis; & tibi dicitur, si recte offeras, non recte [a] autem diuidas; peccasti.

† al. transfiguratũ corp⁹ in altari al. diuinitatis — *Genes. 4. sm 70.*

Item Hieronymus ad Hedibiam, quæst. 2.

¶ In cœna Christus fuit conuiua & conuiuium. C. LXXXVII.

NEc Moyses dedit nobis panem verum, sed Dominus Iesus ipse cõuiua [b] & conuiuium [c], ipse comedens & qui comeditur [d].

Alg. l. 1. c. 12. Iuo par. 2. c. 5. *Io. 6.*

Item Hieronymus super Matthæum, libro quarto ad c. 26.

¶ In veritate sui corporis & sanguinis Christus suis discipulis præsentauit, quod Melchisedech sacramentaliter obtulit. C. LXXXVIII.

ACcipite, & comedite, Hoc est corpus meum.] Postquam typicũ Pascha fuerat completum, & agni carnes cum Apostolis comederat; assumit panem, qui confortat cor hominis: & ad verum Paschæ transgreditur sacramentum: vt quomodo in præfiguratione eius Melchisedech summi Dei sacerdos panem, & vinum offerens fecerat; ipse quoque in † veritate sui corporis & sanguinis representaret.

Paschasius in eumdem Matthei locum. *Psal. 103.* — *† al. veritatem sui*

Idem in libro de membris Domini, al. de his, quæ Deo in scripturis attribuuntur.

¶ Christus idem est sacerdos & sacrificium. C. LXXXIX.

SAcerdos Dei patris dictus est filius Dei, nõ secundum diuinitatem, sed secundum humanitatem: in qua se pro nobis per passionem, & mortem suam acceptabile sacrificium Deo patri obtulit, vt ipse esset sacerdos qui & sacrificium [e].

Item Augustinus lib. 50. hom. serm. 27. de vtilitate agendæ pænitentiæ.

¶ Iudæi credentes biberunt sanguinem, quem in cruce fuderunt. C. XC.

TVnc eis [f] Petrus annuntiauit eum colendum, quem crucifixerunt: vt eius sanguinem biberent credentes, quem effuderunt sitientes.

Act. 2.

Item Ambrosius epistola 62. al. l. 8. epist. 1. ad Ierenæum.

¶ Corpus, quod ex Virgine sumptum est, à fidelibus accipitur. C. XCI.

COrporeum illud manna [g] nunc est tanti res miraculi [h]: quia venit, quod perfectum est: perfectum autem, panis de cælo, corpus ex Virgine, de quo satis Euangelium te docet.

Lanfrancus. Iuo par. 2. c. 9.

¶ Nunc est.] *Apud B. Ambrosium sic legitur.* Et corporeum quidem illud manna hodie plerisque in locis inuenitur: sed nunc non est tanti res miraculi, quia venit, &c. *Verum ob glossam non est emendatum.*

Item Augustinus in psalmum 33.

¶ Verum Christi corpus, verumque eius sanguinem quotidie manducamus, & bibimus. C. XCII.

ACcesserunt ad Iesum Iudæi, vt crucifigerent: nos ad eum accedamus, vt corpus eius & sanguinem accipiamus. *Item infra.* ¶ Vere magnus Dominus, & magna misericordia eius vere, qui nobis dedit manducare corpus suum, in quo tanta perpessus est, & sanguinem bibere. *Item in psal. 45. ad Iudæos.* ¶ Iam & securi bibite sanguinem, quem fudistis. *Idem in psal. 65.* ¶ Ipsum sanguinem quem per insaniam fuderunt, per gratiam biberunt. *Item in psalmum 98* ¶ De carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit; & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit.

Lanfrancus. Guitmudus l. 3. Algerus l. 1. c. 9. & 12. Iuo par. 2. c. 9. — Et serm. 4. de S. Stephano.

a *Recte*] quo ad litteram de Cain hoc intelligitur sic: Recte quidẽ obtulisti, sed recte non diuisisti: quia non simplici corde. vnde & dicitur de frugibus terræ obtulisse: quia eius sacrificium contaminatum erat terrena contagione & operatione: Iudæi quoq; recte offerebãt, quia Deo cæremonias offerebant: sed non recte diuidebãt, q̃a nouũ test. intellectũ à veteri littera nõ sequestrabãt. Qui igitur in altari patri filium immolat, recte immolat: sed si in eadem persona duas naturas non intelligit, non recte diuidit. Ioan.

Oblatio Cain grata nõ fuit.

b N *Ec Moyses.*] *Cõuiua.*] Isidorus super Leuiticum plane videtur velle quod Dominus noster seipsũ assumpsit. per hoc quod dicitur: Assumpsit, deditque discipulis suis.

c *Conuiuium.*] *Rex sedet in cœna, turba cinctus duodena. Se tenet in manibus: se cibat ipse cibus.* Comedit ergo Christus seipsũ: sed nõ quo ad effectum: quia non indigebat, sicut de baptismo. 4. di. 4. proprie.

Christus se ipsum comedit.

ADDITIO. Has ego concedo, Deus comeditur: Christus comeditur. Has nego, deitas comeditur: anima comeditur. quia in primis supponitur persona, secundum Hug. & L.

d *Et qui comeditur.*] diceret quis: quare assumpsit corpus suum, qui non indigebat? Respond. vt daret alijs exẽplum sumendi: sicut baptizatus est, licet non indigeret, vt daret exemplum baptizandi, vt 4. dist. 4. per aquam.

Christus quare baptizatus fuit.

A *Ccipite.*] Casus. Super verba illa Euãgelij, Accipite, &c. dicit Hierony. quod postquàm Christus agni paschalis carnes cum discipulis suis comedit, ad verum trãsiuit sacramẽtum, ipsum instituẽdo. & sicut Melchisedech obtulit panem & vinũ, qui fuit huius sacramenti præfigurator: ita Christus seipsum obtulit, & representauit. illud quod Melchisedech fecit. hoc etiam Dominus præfigurauit in agno. Sequens cap. patet.

e S *Acerdos.*] *Sacrificium.*] & ita gerit officium duorum. Arg. contra. 16. q. 1. presbyteros.

T *Vnc eis.*] Historia. Legitur in actibus Apostolorum, quod Iudæi ad prædicationem Petri cõpuncti dixerunt ad eum & ad alios discipulos: quid faciemus nos o viri fratres? tũc Petrus ait illis, Pæ-

g *Illud manna.*] idest, corpus Christi, quod significabatur per corporeum manna. supra ead. reuera.

h *Tanti res miraculi.*] idest, tantæ rei miraculosæ, scilicet corporis Christi.

A *Ccesserunt.*] Casus. H. sic ponit hũc casum. In hoc cap. Augustinus multis modis inuitat nos ad perceptionẽ corporis & sanguinis Christi sacramẽtalẽ & spiritualẽ, cõmẽdãs multipliciter hoc sacramentũ, & virtutẽ eius insinuans. Sequentia duo c. parẽt

a 3 Man,

a ¶ *Manducat.*] spiritualiter. sed multi sacramentaliter, licet non adorauerunt. Adoramus quidem humanitatem eius quadam veneratione maiori quàm vniuersas creaturas: illa tamen quæ dulia est, non est latria.

b ¶ *Adorauerit.*] Arg hic quod mus non potest accipere corpus Christi.

Presbyter.] Hæc est 26. pars distinctionis. Ioannes de Fantusijs.

e ¶ *Eucharistiam.*] Licet intinctam dare causa necessitatis. Bro. libro quinto capitulo, vt omnes. Sed contra, supra eadem cum omne. Sed sanguinem non præcipitur seruare, quia opus esset nimia cautela in eo seruando. ergo propter cautelam non seruatur, ne fundatur: quandoque tamē propter aliud seruatur. j. dist. proxi. sabbato.

Sāguis Christi nō est seruandus.

Cōcione prima. 2. Reg.

Nemo autem illam carnem manducat a, nisi prius adorauerit b. *Item in psalmum 33.* ¶ [Dauid ferebatur manibus suis.] Manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso Dauid, secundum litteram non inuenimus c: in Christo autem inuenimus. Ferebatur enim Christus manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum ait [Hoc est corpus meum.] Ferebatur † d enim illud corpus in manibus suis. *Idem super Ioannem, tract. 31.* ¶ Quousque biberent sanguinem, quem fuderant, de sua salute desperauerunt. *Idem in psal. 54.* ¶ Iudæi pascebantur tamquam de pœna Domini. Nam & nos de cruce Domini pascimur, quia corpus ipsius manducamus. *& infra.* ¶ Habent ergo impij epulas suas, habent & pij suas. Audi epulas piorum [Beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam.]

†Ferebat] orig.

Matth. 5.

α Ferebatur.] *In græca vulgata est* παρεφέρετο, *idest,* collabebatur.

In capitul. l. 5. c. 161.

Item ex concilio Vuormaciensi.

¶ Pro infirmitatibus Eucharistiam presbyter semper habeat paratam. C. XCIII.

Burch. l. 5. c. 10. Iuo p. 2. c. 20. Pann. l. 1. c. 148.

26 PResbyter Eucharistiam e semper habeat paratam, vt quando quis infirmatus β fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.

β ¶ Infirmatus fuerit.] *Apud Burchardum, & Iuonem (qui itam citant concilium Vuormaciense, c. 5.) & in capitularibus l. 1. c. 161. vbi habetur, post ista verba interponuntur hæc,* aut paruulus infirmus fuerit.

† al. Aurelianensi

Item ex concilio Arelatensi †.

¶ Pænitentia eius, qui non bene sacrificium custodit. C. XCIIII.

Burch. l 5. c. 51. Iuo par. 2. c. 60. Pann. l. 1. c. 157.

27 QVi bene non custodierit sacrificium, & mus, vel aliquod aliud animal illud comederit f; quadraginta diebus pæniteat. Qui autem perdiderit illud in ecclesia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit: triginta g dies pæniteat.

Cyprianus Eucratio fratri salutem, lib. 1. epistola 10.

¶ Histrionibus sacra non committantur mysteria. C. XCV.

Burch. l. 5. c. 21. Iuo p. 2. c. 31. & par. 11. c. 83. Pann. l. 1. c. 153.

28 PRo dilectione tua, & verecundia mutua consulendum me existimasti frater charissime, quid mihi videatur de histrione quodam, qui apud vos constitutus, in eiusdem adhuc artis suæ dedecore perseuerat, & magister, & doctor non erudiendorum, sed perdendorum puerorum id, quod male didicit h, ceteris quoque insinuat; an talis debeat communicare nobiscum. Quod ego puto nec maiestati diuinæ, nec Euangelicæ disciplinæ congruere, vt pudor i, & honor ecclesiæ tam turpi, & infami k contagione fœdetur.

Et in Afric. c. 12.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 35.

¶ Post conuersionem non est deneganda gratia communionis. C. XCVI.

Burch. l. 4. c. 36. Iuo p. 1. c. 230.

SCenicis, atque histrionibus, ceterisque huiusmodi personis, vel apostaticis conuersis, vel reuersis ad Dominum gratia, vel reconciliatio non negetur.

Cōc. Antisiod. c. 10.

Item ex concilio Vrbico.

¶ Presbyter in altari missam non celebret, in quo eadem die episcopus celebrauit. C. XCVII.

Burc. l. 3. c. 226. Iuo p. 3. c. 270. Pann. l. 2. c. 35.

IN altari, in quo episcopus missam cantauit, presbyter eodem die aliam celebrare non l præsumat.

Item ex concilio Lugdunensi.

Qui bene.] Hæc est 27. pars dist. Ioan. de Fant.

f ¶ *Comederit.*] nec dicendum, quòd mus sumat corpus Domini. statim enim desinit esse sacramentum, ex quo ab eo tangitur. si tamen dicatur quod sumat, non est magnum inconueniēs: cum sceleratissimi homines illud sumāt. sed B. non concedit, quod ab eo sumi possit [1]: immo statim desinit esse sacramentum. sed iterum nō posset consecrari, quia non est ibi iā panis, imo tantū species. Sed numquid desinit esse sacramentum, si transit super illud corpus mus, vel aranea? Non credo quòd desinat esse sacramentum.

Corpus Christi à mure nō sumitur.

[1] Ar. ad hoc § ea. accesserunt. ver. nemo. vbi de hoc. & § 1. q. 1. detrahe ibi videas. Arch.

g ¶ *Triginta dies.*] secus in vino. §. ead. si per negligentiam.

Pro dilectione tua.] Hæc est 28. pars di. in qua dicitur, quod impænitentibus histrionibus non datur corpus Christi, & sic de alijs. Ioan. de Fantu.

CASVS. Magus quidam publice instruebat pueros in magica arte. quærebatur vtrum Eucharistia debeat ei vel consimilibus dari cum alijs Christianis. Et respondetur quod non: ne honor ecclesiæ tam turpi contagione fœdetur. Sequens cap. patet.

h ¶ *Quod male didicit.*] culpa enim similis est male dicere, & docere. C. de male. & mathe. culpa. immo & huiusmodi pueri exheredandi sunt, si præter voluntatem parentum vel mimis vel arenarijs se sociant, vt in authen. vt cum. de appellatione cogno. §. causas. coll. 8.

Filius qui se mimis sociat exheredari potest.

i ¶ *Vt pudor.*] loquitur de notorio & manifesto infami, cui non est impertienda Eucharistia Domini. Idem est dicendum de quolibet existenti in mortali crimine notorio. 23 q. 5. placuit.

Eucharistia non est danda existenti in crimine notorio.

k ¶ *Infamis.*] tales enim infames sunt. ff. de his qui not. infa. l. 2. §. ait prætor.

sti, arg. contra, §. ea. qui bene. sed statim desinit esse.

c ¶ *Non inuenimus.*] quo ad mysterium.

d ¶ *Ferebatur.*] alludit ad illud quod dicitur in libro Regum: Dauid fingens se dementem, manibus ferebatur per lutum ciuitatis Saulis regis timore, ex quo forte postea dictum est in legibus, quòd curator dandus est ei, qui dicit se dementem causa cognita, ne propter onera ciuilia huiusmodi fingat. ff. de cura. furio. obseruare.

l ¶ *In altari.*] ¶ *Non præsumat.*] Propter solam episcopi reuerentiam, nisi licentia episcopi vel necessitate vrgente: & hoc vbi perficit episcopus, aliàs contra. 7. q. 1. nihil.

Pronun-

PRonuntiandum.] Hæc dist. diuiditur in 14. partes. In quarum prima probat per x. cap. quid iuris sit de festiuitatibus. Secunda ibi, *De esu*. Tertia ibi, *Peruenit*. Quarta ibi, *Sabbato*. Quinta ibi, *Ieiunium*. Sexta ibi, *Ieiunia*. Septima ibi. *De pœnitentibus*. Octaua ibi, *Literis*. Nona ibi, *Crucis*. Decima ibi, *Aquam*. Vndecima ibi, *Nosse*. Duodecima ibi, *Perlatum*. Decimatertia ibi, *Sexta*. Decimaquarta ibi, *Omnes*. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponitur 3. dist. in qua ostēdit G. quæ festiuitates sunt celebrandæ: interserit etiā de generalibus ieiunijs. In hoc c. igitur enumerantur quæ festiuitates sunt per circulum anni celebrandę. additur etiā ꝙ ieiunium ex quo est ab ecclesia indictum, debet ab omnibus obseruari. & quo tempore debeant solenniter pœnitentes reconciliari.

a ¶ *Pronuntiandum.*] quæ festiuitates sint celebrandæ, & quando, ostendit. Et ideo inter sacramenta tractat de solennitatibus istis, qa sacramentorum 1 loco habentur: quia represen tāt passiones eorū martyrū propter quos fiūt.

b ¶ *Vsque ad vesperam.* hic habes quando incipiat dies secundum canones: scilicet à vespera, vt extra de fer. c. 1. & 2. & s. 75. dist. quod à patribus. Aliud obtinet ƒm leges, qa ƒm leges īcipit à media nocte 2, vt ff. de fer. more. vt no. de hoc super illo c. qđ à patribus. hodie quo ad iudicium protenditur dies vsque ad tenebras, &c. extra de offi. dele. consuluit. Sed tamē no. ꝙ inceptio ista non habet locū quo ad omnia. nam secundū hoc sæpe comederemus carnes in die veneris. Vnde dic ꝙ quo ad solutiones faciendas, quo ad carnes comedendas, dies incipit à media nocte. & terminatur in aliam mediam noctem, & maxime quia hoc dicit lex, & hoc habet consuetudo, licet quo ad solutiones distinguant quidam inter clericos & laicos: quod non approbo. Præterea not. ꝙ dies quandoque incipit à meridie 3, & terminatur in alium: & hæc forte computatio est magis vera, cum contineat ortum & occasum signorum. Item dies quandoque computatur de momento ad momentum. ff. de min. denique §. minorem. Sed quantum ad esum carnium computatur dies à vespera vsque ad diluculum, vt infra ead. de esu. Ioan.

c ¶ *Theophanię.*] idest, Epiphaniæ, idest, apparitionis. Theos enim Deus, phanos apparitio: quando scilicet stella apparuit, quæ duxit magos.

d ¶ *Natiuitas.*] de festo Conceptionis nihil dicitur: quia celebrandum non est, sicut in multis regionibus fit, & maxime in Anglia. & hæc est ratio, quia in peccatis concepta fuit, sicut & ceteri sancti, excepta vnica persona Christi. Similiter de annuntiatione sanctæ Mariæ nihil dicit: cum sit tamen celebrare festum. Hugo.

e ¶ *Festiuitates.*] sed de quibus festiuitatibus hoc intelligis: quia sancti aut sunt canonizati, aut non? B. intelligit de non canonizatis: quia dicit quòd episcopus cum suis clericis quantum ad suam diœcesim potest sanctum canonizare; quod nō credo. extra de reliquijs & veneratione sanctorum. cap. 1. in fine. sed exaudio de canonizatis, qui non habent vigilias.

f ¶ *Non generaliter.*] Argu. quòd particularia decreta episcopi possunt condere, & leges & canones constituere, 4 & consuetudines inducere seruandas in parochijs suis in subditos suos consensu eorumdem sine præsentia Papæ, vel eius delegati, vt 11. dist. catholica. & 35. q. 6. ab isto.

Festiuitates martyrum habentur loco sacramētorū.

1 Immo etiā festum Pentecostes sacramentum appellatur. 7. di. proxi. baptizati.

Dies quando incipit.

2 Adde Ale: de Imo. in l. more. ff. de fer. & glo. in c. 2. extra eo. & per Ar. 75 dist. in c. qđ à patribus.

3 Meridies enim dictus est quasi medidies. i. medius dies: vel quia tunc merus dies est, idest. purior. meron enim Græce purū Latine dicit secundū Pap.

4 Ad idem 5. q. 4. nullus. extra de ma. io. & ob. c. 2. vbi de hoc etiam l. g. & not. extra de loca. & condu. vestra. Archidia.

DISTINCTIO TERTIA.

¶ Tempora feriandi in missa sunt laicis nuncianda. C. I.

PRonuntiandum a est laicis α, vt sciant tempora feriandi per annum, idest omnem Dominicam à vespera vsque ad vesperam b, ne iudaismo capiantur. Feriandi vero per annum isti sunt dies, Natalis Domini, sancti Stephani, sancti Ioannis Euangelistæ, Innocentium, sancti Siluestri, octauæ † β Domini, & Theophaniæ † c, Purificatio sanctæ Mariæ, sanctum Pascha cum tota hebdomada, Rogationes tribus diebus, Ascensio Domini, sancti dies Pentecostes, sancti Ioānis Baptistæ, Duodecim Apostolorum, maxime tamen sanctorum Petri, & Pauli, qui mundum sua prædicatione illuminauerunt, sancti Laurentij, Assumptio sanctæ Mariæ, Natiuitas d sanctæ Mariæ, Dedicatio ecclesiæ †, sancti Michaelis Archangeli, Dedicatio cuiuscumque oratorij, & omnium sanctorum, & sancti Martini, & illæ festiuitates e, quas singuli episcopi in suis episcopatibus † cum populo collaudauerint, quæ vicinis tantum circummorantibus indicendæ sunt, non generaliter f omnibus. Reliquas vero festiuitates per annum non sunt cogendi ad feriandum, nec prohibendi. Indictum vero ieiunium quando fuerit denuntiatum, ab omnibus obseruetur.

Cod. de fer. le. omnes dies. Noue. Leon. 54 Mogunt. 1. c. 36. Capi. l. 1. c. 164. & lib. 2. c. 35. Burc. l. 2. c. 77. Iuo p. 4. c. 14. Balsamon ad titulum 7. Nomocanonis.

† Octaua Natalis Domini

† al. Epiphaniç

† al. basilica

† al. episcopijs

α ¶ Laicis.] *hęc vox abest à Vaticanis exemplaribus, Burchardo, & Iuone.*

β ¶ Octauæ Domini.] *Ita in plerisque vetustis exemplaribus, & in capitularibus, & apud Iuonem, & ceteros fere veteres scriptores, excepto Burchardo. Ac nihilominus ipsa octaua dies ipsius Natalis significatur. Cur autem numero multitudinis proferretur, declarat Alcuinus in c. de octaua Domini.*

Item ex concilio Toletano 3. c. 23.

¶ In sanctorum solennitatibus, diuinis officijs, non saltationibus, vel cantilenis, populi debent vacare. C. II.

IRreligiosa consuetudo est, quam vulgus per sanctorum solennitates agere consueuit. Populi, qui debent officia diuina attendere, saltationibus g, & turpibus inuigilant canticis, non solum sibi nocentes, sed & religiosorum officijs perstrepentes † h. Hoc etenim, vt ab omnibus † prouincijs depellatur, sacerdotum, & iudicum à concilio sancto curæ committitur.

Iuo par. 4. c. 12.

† abest ab orig.

† omni Hispaniæ orig.

Item ex concilio Aurelianensi 1. c. 29.

Beda de officijs tomo 7.

¶ Ante Ascensionem Domini tribus diebus litaniæ celebrentur. C. III.

ROgationes, idest, litanias, ante Ascensionem Domini placuit celebrari, ita vt præmissum † triduanum ieiunium i in Dominicæ Ascensionis solennitate soluatur. Per quod triduum serui, & ancillæ ab opere relaxentur, quo magis plebs k vniuersa conueniat. Quo triduo omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis vtantur.

Albinus pag. 67 Burch. l. 13. c. 17 Iuo par. 4. c. 11.

† al. post missam

Item ex concilio eodem, c. 33.

IRreligiosa.] CASVS. Quædam praua consuetudo erat in quibusdam locis, quòd populus qui attente diuina officia debebat exaudire, cantilenis & saltationibus turpibus insistebat, & sic religiosorum officium perturbabat; quare præcipitur vt sacerdotes & iudices hoc prohibeant.

g ¶ *Saltationibus.*] supra ead. dist. 1. qui die.

h ¶ *Perstrepentes.*] hoc licet sit mortale, non inducit depositionem, vt 5. q. 4. in loco.

ROgationes.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ per tres dies ante ascensum Domini litaniæ fieri debent: quo triduo debent homines ieiunare, & vti cibis quadragesimalib᷒: serui etiā & ancillæ debēt ab opere relaxari. Quæ autē sequunƭ, patēt vsq; ad c. de esu.

i ¶ *Ieiunium.*] s. dist. 76. §. non autem. contra. vbi dicitur, ꝙ inter Pascha & Pentecosten non sit ieiunandū. Sed de ieiunio quod hic statuitur, non præcipitur; sed suadetur. nam in tēpore illo vnaquęque prouincia abūdabat in sensu suo, vt 76. di. vtinā. & 12. dist. illa

k ¶ *Plebs.*] & ita serui sunt de plebe.

a ¶ Episco-

Episcopus [d]iebus Domi[n]icis debet es[se] in ecclesia.

a E *Piscopus.*] *Deesse.*] Arg. ꝙ episcopus Dominicis diebus in episcopali ecclesia diuinis officijs debeat interesse: in qua sacerdotali more præcipitur residere, vt 7.q.1. peruenit ad nos. & quòd cogendus sit cum clericis suis apud ecclesiam suam communiter habitare, vt dixi 41.dist. episcopus vilem. *Nul-*

So. hic de ieiunio generali, quod omnibus iniungitur: ibi de speciali, quod clericis sua detur. immo ideo non est seruanda Quinquagesima: quia seruatur post Pascha à die Paschæ vsque ad Ascensionem vel Pentecosten.

Ieiunium est duplex.

c *Ieiunium.*] quia Dominus surrexit de cœna, & lauit pedes discipulorum, & iterum rediit ad cœnam: volũt quidam ad similitudinẽ Domini etiam pedes alijs abluere, & bis [1] comedere, sed talis consuetudo reprobatur.

¶ Episcopus die Dominico non desit ecclesiæ. C. IIII.

Con. Aruernense, c. 14. Et Agathense, c. 63.

EPiscopus, si infirmitate non fuerit impeditus, ecclesiæ, cui proximus fuerit, die Dominico deesse [a] non debet.

Item ex eodem, c. 27.

¶ Hos dies ciuibus in villa celebrare non licet. C. V.

Burch. l. 2. c. 75. & l. 19 c. de sacrilegio. Iuo par. 4 c. 12.

NVlli ciuium Paschæ, Natalis Domini, & Quadragesimæ [a] solennitatem in villa [b] liceat celebrare, nisi quem infirmitas probabitur tenuisse.

[a] ¶ Et Quadragesimæ.] *Sic etiam in originali impresso. Sed Iuo habet*, vel quinquagesimæ. *Burchardus*, vel Pentecostes, *& ita est in concilio Agathensi, c. 63 & in Aruernensi, c. 14.*

Item ex eodem Aurelianensi, c. 26.

¶ Ante solennitatem Paschæ Quadragesima est celebranda. C. VI.

SAcerdotibus [c] omnibus est decretum, vt ante Paschæ [d] solennitatem non Quinquagesima, sed Quadragesima teneatur.

In capitul græ. Synod.

Item ex concilio Martini Papæ Bracharensis, c. 50.

¶ Quinta feria vltimæ septimanæ Quadragesimæ ieiunium solui non licet. C. VII.

NOn liceat quinta feria nouissimæ septimanæ ieiunium [e] soluere, & omnem exhonorare [f] Quadragesimam, sed sincere abstinentes totam Quadragesimam peragere.

Et in 6. Sy. c. 29.

Item ex concilio Laodicensi, c. 50.

¶ De eodem. C. VIII.

Burch. l. 13 c. 8. Iuo par. 4. c. 41.

NOn oportet [g] in Quadragesima, quinta feria vltimæ hebdomadæ ieiunium dissolui, & totam Quadragesimam inhonorari: sed per totos hos dies ieiunare, & escis abstinentiæ conuenientibus, idest, aridioribus vti.

Item ex concilio Agathensi, c. 12.

¶ Exceptis diebus Dominicis in Quadragesima non soluatur ieiunium. C. IX.

† al. sabbato

‡ al. distinctionis

PLacuit [h], vt omnes ecclesiæ filij, exceptis diebus Dominicis, in Quadragesima etiam die sabbati † [i] sacerdotali [k] oratione β, & discretionis communioné [l] ieiunent.

β ¶ Oratione.] *In concilio legitur*, ordinatione, & districtionis ‡ comminatione ieiunent. *sed ob glossam non est mutatum.*

Item ex concilio Niceno, c. 20.

¶ Nec in die Dominico, nec in diebus Pentecostes in oratione genua flectantur. C. X.

Burch. l. 2. c. 88. Iuo par. 4. c. 18. Pann. l. 2. c. 173.

QVoniam [m] sunt in die Dominica quidam ad orationem genua [n] flectentes, & in diebus Pentecostes statutum est à sancta synodo (quoniam consona, & conueniens per omnes ecclesias custodienda consuetudo est) vt stantes [o] ad orationem vota Domino reddamus.

Item Leo Papa IIII.

¶ Quo tempore ab esu carnium sit abstinendum. C. XI.

† nos] Grat.

2 DE esu carnium apud vos † vetustissima, & non improbanda traditio semper est tenenda, vt à cœnæ termino, quæ fit in principio noctis quartæ feriæ [p], quæ lucescit in quarta feria, vsque in diluculum quintæ feriæ, & similiter à cœna noctis sextæ feriæ, quæ lucescit in sexta feria, non imperite ieiunatio vsque ad sabbati [q] lucem, quantum de diei parte aliquis ieiunare maluerit [r], vel debuerit [s], protendatur.

Et Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorũ, c. 10

Item Gregorius dilectissimis ciuibus Romæ, lib. 11. epist. 3.

f *Exhonorare.*] arg. ꝙ nihil reputatur ieiunasse qui vnum diem non ieiunat. C. ad sylla. l. vlt. nihil videtur esse factũ, &c. 7.q.1. nihil.

ADDITIO. Itẽ arg. ꝙ vtile per inutile. vitiaẽ. 9. dist. si ad sacras 25.q.2. & si legibus. sed arg. ɔ̃. 12.q.2. si qs. Arc.

1 Intellige secundũ Hug. de eo qui comedit integre & perfecte, & postea surgit & iterũ comedit. secus si parũ comedit, & postea ad mãdatum faciẽdũ surgeret, quo facto ad mensam rediret, & comestionem incepiam perficeret. nã certe talis ieiunans diceretur secundum H. qui ita no. in summa de obser. ieiu. §. quando. ver. tota, &c.

g NOn oportet.] Sed per totos, idest, omnes, exceptis diebus Dominicis. ar. s. dist. 30. si quis presbyter. j. dist. 5. Quadragesima.

h PLacuit.] Vt omnes.] nõ comedãt.

i Sabbati.] scilicet Paschalis.

x Sacerdotali.] scilicet finita hora nona.

l Communione.] scilicet percepta, idest, non debent comedere nisi prius celebratis missarum officijs & vespertinis. s. e. dist. 1. solent. H.

m QVoniam.] Sunt quidam.

n Genua.] s. dist. 76. §. non autem, &c. scire.

o Stantes.] s. di. 30. si quis presbyter. s. 26.q.7. sacerdos contra. Sol. ibi dies remissionis vocãtur dies ieiuniorum.

DE esu carniũ.] Hęc est 2. pars dist. secundum Ioan. de Fant. CASVS. Quæsitum fuit à Leone, quibus diebus sit abstinendum à carnibus. Et respondet ꝙ in 4. & 6. feria ab initio noctis præcedentis vsque in sequentem diẽ scilicet quartam & sextam feriam.

p Feria.] de quarta feria est consilium, de sexta præceptum.

Carnes comedere die sabbati vtrũ sit licitum.

q Sabbati.] diei, scilicet Paschalis: supple ne forte ob insignem solennitatem videretur ieiunium tunc soluendum.

r Maluerit.] sed non tenetur ad hoc.

s Vel debuerit.] cum teneatur ad hoc ex iniuncta pænitentia. Et ita est arg. ꝙ possumus carnes comedere in die sabbati [2]. nam ponit in optione nostra tamdiu abstinere die sabbati, quamdiu voluerimus. Sed contra j. e. 2. sed illud est consilium, & consuetudo ita interpretatur. extra de obser. ieiu. consilium. §. item de illis. nec enim sabbatum est inter legitima ieiunia, vt j. ea. ieiunia. Ioan.

2 Dicit Ho. hic habetur ꝙ hoc sabbato licite caro comedit: sed postea aliud obtinuit in sabbato s. abstinendum esse à carnib⁹ j. dist. 5. quia dies. sed & ieiuniũ in sabbato fuit postea consultũ. j. ea. sabbata secundum H.

b NVlli.] In villa.] Tunc enim in maiori ecclesia conueniunt omnes, vt s. ea. dist. 1. si quis etiam extra.

c SAcerdotibus.] idest, episcopis in concilio congregatis.

d Pascha.] contra. s. dist. 4. statuimus, & c. Quadragesima.

Peruenit.

PEruenit.] Hæc est tertia pars dist. secundum Ioan. de Fant. CASVS. Quidam homines praui sensus prædicabant sabbatũ custodiri & obseruari, qui in hoc c. à G. reprehenduntur cum vi deantur prædicatores Antichristi, qui diem sabbatum atque Dominicum faciet obseruari. Dominicum vt se resurgere simulet, & sabbatum vt ad se prouocet perfidiam Iudæorum. Similiter dicebant q in die Dominico nullus debet lauari. quod verum est causa voluptatis sed causa necessitatis etiam in die Dominico nõ prohibetur. a Qui veniens.] scilicet Antichristus. b In veneratione vult. idest, volet. nam pro nimia certitudine ponit hic præsens [1] pro futuro [a]. & notaui de hoc §. 23. q. 1. paratus. & 3. e. dist. 4. quando quis. c Sabbatum.] §. di. 41. quisquis. & §. dist. 81. non oportet so.

SAbbato.] Hæc est 4. pars dist. secundum Ioan. de Fant. CASVS. Dicitur in hoc c. q sicut in qualibet septimana obseruat dies Dominica, & sexta feria ieiunatur: ita omni die sabbati debemus ieiunare: quia his duobus diebus Apostoli fuerũt in timore, & ieiunauerunt. vnde etiam in illo biduo, quod est ante Pascha, Eucharistia non conficitur in ecclesia. Seq. cap. patet. d Ieiunandum.] §. 12. dist. illa. contra. Solu. hoc non obtinet. vel dic vt ibi dixi [3]. e Non celebrari.] sacramẽtum corporis & sanguinis Domini. §. di. 1. visum. Contra. §. dist. 2. iteratur. 3. Sed secundum hanc exceptionẽ illa cap. intelliguntur.

IEiunium.] Hæc est qnta pars dist. secundum Ioan. de Fant. f Quinta.] §. dist. 76. vtinam. contra. Sol. prohibetur hoc fieri in contemptum diei: aliàs semper ieiunare non reprobarem, vt ibi, sed quare potius de his diebus q̃ de alijs: cũ ieiunare in cõtemptũ diei cuiuscũque, sit mortale peccatũ? Dic q ideo qa maioris venerationis sunt, qa in illis duobus diebus fecit Dominus q̃dquid insigne fecit fere. 85. di. c. pe. fere dixi: quia die iouis cælos ascendit.

NE quis.] CASVS. Dicitur hic q non debet aliquis die Dominica ieiunare: nec in tẽpore Quadragesimali ab ecclesia abesse: nec suspectus in fide, vel de mala vita debet in latibulis habitare: nec conuenticula facere in alijs villis: sed sacerdotum sequi doctrinam & exemplum. Seq. cap. patet.

g Causa timoris.] aliâs terroris, scilicet quia aliquis incutiat timorem alicui, nisi ieiunet tali die. h In suspicionibus.] scilicet hæreseos.

IEiunia.] Hæc est sexta pars dist. secundum Ioan. de Fant. i Et sexta.] addita secũda feria. 11. q. 3. de illis. di. 82. p̃sbyter. Sol.

Præsens pro futuro quandoque ponit.

[1] Adde an & quãdo id fieri possit regulariter not. Bar. in l. si ita. ff. de auro & argen. leg. & in l fi. quæ res pign. obl. pos.

[2] Subau. ecõuerso ponit. §. dist. prox. in Christo vbi de hoc.

[3] De hoc et not. §. ead. de esu in fine. Archid.

Ieiunare sem per non reprobatur.

¶ Nec die sabbati feriandum, nec die Dominico lauacrum est prohibendum. C. XII.

3 PEruenit ad me quosdam peruersi spiritus homines praua inter vos aliqua, & sanctæ fidei aduersa seminasse; ita vt die sabbati aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud, nisi Antichristi prædicatores dixerim? qui veniens [a] diem sabbatum, atque Dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mori se, & resurgere simulat; haberi in veneratione vult [b] diem Dominicum: & quia iudaizare populum compellit, vt exteriorem legis ritum reuocet, & sibi Iudæorum perfidiam subdat; coli vult sabbatum [c]. *& paulo post.* ¶ Aliud quoque ad me perlatum est, vobis à peruersis hominibus esse prędicatum, vt Dominico die nullus debeat lauari. Et quidem si pro luxuria, & pro voluptate quis lauari appetit; hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro necessitate corporis; hoc nec die Dominico prohibemus.

Iuo par. 4. c. 6. Pann. l. 2. c. 169.

Item Innocentius Papa, epistola prima ad Decentium, c. 4.

¶ Ob reuerentiam sepulturæ Dominicæ sabbato ieiunare debemus. C. XIII.

4 SAbbato vero ieiunandum [d] esse ratio euidentissima demõstrat. Nam, si diem Dominicum ob venerabilem resurrectionem Domini nostri Iesu Christi non solum in Pascha celebramus, verum etiã per singulos circulos hebdomadarum, ipsius diei imaginem frequentamus, ac sexta feria propter passionem Domini ieiunamus; sabbatum prætermittere non debemus: quoniam † inter tristitiam & lætitiam temporis illius videtur inclusum. Nam vtique constat Apostolos biduo isto & in mœrore fuisse, & propter metum Iudæorum se occuluisse. Quod vtique non dubium est intantum eos ieiunasse biduo memorato, vt traditio ecclesiæ habeat isto biduo sacramenta penitus non celebrari [e]. Quæ vtique forma per singulas tenenda est hebdomadas, propter id, quòd commemoratio diei illius semper est celebranda. Quòd si putant semel, atque vno sabbato ieiunandum; ergo & Dominica, & sexta feria semel in Pascha erit vtique celebranda.

Ans. in præf. c. 1. Poly. l. 3. tit. 25. Iuo par. 4. c. 28. Pann. l. 2. c. 137.

† al. quod] orig.

Item Melchiades † *Papa ad episcopos Hispaniarum, c. 3.*

† al. Miltiades

¶ Die Dominica, & quinta feria non est celebrandum ieiunium. C. XIIII.

5 IEiunium Dominici diei, & quintæ [f] feriæ nemo celebrare debet, vt inter ieiunium Christianorum, & gentilium, veraciter credentium, & infidelium, atque hæreticorum vera, & non falsa discretio habeatur.

Eusebius Emiss. in hom. Pentecostes. Polyc. ibidem. Iuo par. 4. c. 27. Pann. l. 2. c. 176.

Item ex concilio Cæsaraugustano, c. 2.

Conc. Gangrense, c. 18.

¶ De eodem. C. XV.

NE quis ieiunet die Dominica causa timoris [a] [g], aut persuasionis, aut superstitionis: nec Quadragesimarum diebus ab ecclesiis fideles desint: nec habitent in latibulis cubiculorum, ac montium, qui in suspicionibus [h] perseuerant: sed exemplum, & pręceptum custodiant sacerdotum, & ad alienas uillas agendorum conuentuum causa non conueniant. Ab uniuersis episcopis dictum est; anathema sit, qui hæc commiserit.

a ¶ Timoris.] *Hoc exponitur in glossa. Sed in concilio est,* causa temporis, *idest, quoniam dies Dominicus sit. De qua re habetur §. dist. 30. c. si quis tamquam. & c. finali. Legitur etiam in Pontificali Damasi ideo Melitadem sanxisse, ne quis die Dominico, aut feria quinta ieiunaret: quia eos dies pagani, quasi sacrum ieiunium celebrabant. Et apud Burchardum, lib. 19. imponitur pænitentia ei, qui die Dominica ieiunet propter abstinentiam, & religionem.*

Item ex dictis S. Apollonij.

¶ *Caput hoc habetur apud Palladium in vita Apollo abbatis.*

¶ Quarta, & sexta feria sunt seruanda ieiunia. C. XVI.

6 IEiunia sane legitima, idest, quarta & sexta [i] feria non sunt soluenda [k], nisi grandis aliqua necessitas fuerit: quia quarta feria Iudas de traditione Domini cogitauit, & sexta feria crucifixus est Salua-

Clemens. l. 7. cõstit. c. 24. Smaragdus ad c. 48. regulæ S. Benedicti. Iuo par. 4. c. 32. Pann. l. 2. c. 179.

k Soluenda.] ab his qui ad hoc voto vel pænitentia sunt adstricti. Vel dic quòd hoc fuit in primitiua ecclesia necessitatis: hodie vero consilij. H. & G.

a ¶ *Saluatorem.*] 𝔷. 11 q. 3. abijt.
b ¶ *Vel cum crucifigentibus.*] j. dist. 4. qui bis.
c ¶ *Aliud.*] C. de fer. l. 3. contra. Sed dic legem succumbere, id est, vim in hoc non habere. extra de fer. conquestus [1].
D ¶ *E pænitentibus.*] Hæc est 7. pars dist. secundum Io. de Fan.

quia eodem die idem Dominus captus fuit, & ligatus fuit: & eius ligatio absolutionem nostrã operata est. Vel potest dici, ꝙ ideo ꝗa ipse eodem die pedes discipulorum lauit. vnde ideo eadem die fit vt pedes, id est, affectus nostros lauet à peccatis: iuxta illud: quàm speciosi pedes euangelizantium, &c. de pæ. dist. 1. potest.

dotalis 16. q. 6. §. 1. in fine. 50. dist. quã. uis. Archid. An autẽ sit licitũ scholaribus studere die feriata in honorẽ Dei, dic ꝙ sic, vt ꝑ Ange. & Alexan. de Imo. in l. diuus. ff. de fer. idẽ tenet gl. 1. ĩ l. õnes iudices. & ibi Rayne. & Aug C. de ferijs quamuis aliter sentiant canonistæ, vt per Archi. hic. & ꝑ Io. An. & do. Anton in ca. 1. extra co.

Subau. nisi casum necessitatis refe[r]t. B. Hisp.

Insyn. 6. c. 66. Smaragdus ibidem. Iuo par. 4. c. 13.

tor. Videbitur ergo, qui in his diebus sine aliqua necessitate soluerit statuta ieiunia, vel cum tradente tradere Saluatorem [a], vel cum crucifigentibus [b] crucifigere. Die autem Dominica nihil aliud [c] agendum est, nisi Deo vacandum. Nulla operatio in illa die sancta agatur: nisi tantum hymnis, & psalmis, & canticis spiritualibus dies illa transigatur.

Item Innocentius Papa, epist. prima ad Decentium, c. 7.

¶ Quinta feria vltimæ hebdomadæ Quadragesimæ pænitentes remissionem accipiant. C. XVII.

Capitul. l. 5. c. 67. Polyc. l. 6. tit. 20 Bur. l. 18. c. 18. Iuo par. 15. c. 40

7 DE pænitentibus vero, qui siue ex grauioribus commissis [d], siue [e] ex leuioribus pænitẽtiam gerunt, si nulla interueniat ægritudo, quinta feria ante Pascha eis remittendum [f] Romanæ ecclesiæ consuetudo demonstrat. Ceterum de pondere æstimando [g] delictorum, sacerdotis est iudicare, vt attendat [h] ad confessionem pænitentis, & ad fletus, atque lacrymas corrigentis; ac tunc iubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem. Sane [i] si quis ægritudinem inciderit, atque vsque ad desperationem deuenerit, ei est ante tempus [k] Paschæ relaxandum; ne de sæculo absque communione discedat.

Item Fabianus Papa orientalibus episcopis, epistola secunda.

¶ Singulis annis quinta feria vltimæ hebdomadæ Quadragesimæ nouum chrisma conficiatur. C. XVIII.

Polyc. l. 3. tit. 16 Iuo par. 2. c. 73.

8 LItteris vestris inter cetera insertum inuenimus, quosdam regionis vestræ episcopos à vestro, nostroque ordine discrepare, & nõ [l] per singulos annos in cœna Domini chrisma conficere. *& infra.* ¶ Errãt vero, qui talia excogitant, & mente vesana potius, quàm recta sentientes hæc audent. *& infra.* ¶ Sicut enim ipsius diei solennitas per singulos [l] annos est celebranda; ita ipsius sancti chrismatis confectio per singulos annos est agenda, & de anno [m] in annum renouanda, & fidelibus tradenda: quia nouum sacramentum est per singulos annos, & iam dicto die innouandum, & vetus [n] in sanctis [o] ecclesijs cremandum. Ista à sanctis Apostolis, & successoribus eorum accepimus, & vobis tenenda mandamus.

¶ *In originali res copiosius explicatur, quàm aut Gratianus, aut Iuo faciant.*

Item Eusebius Papa epistola tertia.

¶ Seruetur ab omnibus festiuitas inuentionis Dominicæ crucis. C. XIX.

Iuo par. 4. c. 5.

9 CRucis Domini nostri Iesu Christi, quæ nuper nobis gubernacula sanctæ Romanæ ecclesiæ tenẽtibus, quinto nonas Maij inuẽta est, in prædicto calendarum [q] die inuentionis festum vobis solemniter celebrare mandamus.

Item Alexander Papa V. à Petro, epist. 1. c. 5.

¶ Quare sit institutum, vt aqua sale conspersa sanctificetur. C. XX.

Polyc. ibidem. Burch l. 2. c. 53. Iuo par. 2. c. 68.

10 AQuã sale [r] cõspersam populis benedicimus, vt ea cũcti aspersi sanctificentur [s], & purificentur. Quod & omnibus sacerdoti-

f ¶ *Remittendum.*] id est, absoluendum reconciliando: Eucharistiã cõcedendo. 50. dist. pænitentes.
g ¶ *Aestimando.*] ar. 23 q. 8. occidit. Io.
h ¶ *Attendat.*] 26. q. 7. de his.
i ¶ *Sane.*] exponit quod dixerat in verbo ægritudo.
k ¶ *Ante tempus.*] idest, ante quĩtam feriã, quæ est ante Pascha.
L ¶ *Itteris vestris.*] Hæc est 8. pars dist. secũdum Io. de Fan.
CASVS. Quidam episcopi singulis annis in cœna Domini non conficiebant chrisma, qui in hoc cap. reprehendũtur: & præcipitur eis, vt quolibet anno chrisma conficiant, vt vetus chrisma cremetur. Sequens c patet.
l ¶ *Et non per singulos.*] 𝔷. de pę. dist. 3. c. septies. & 54. dist. §. 1. & ca. Agathosa. s. dist. 96. cum ad verum. j. dist. proxi. omni tẽpore. & c. presbyteri.
m ¶ *De anno*] j. dist. 3. si quis de alio.
n ¶ *Vetus.*] not. vetus dici quod coronam anni excedit: sicut & nouum dicitur matrimonium quòd non excedit annum: 35 q. 8. c. 1. & ar. ff. de pub. & vect. l. vlti. §. quoties. ff. de vitri. & oleo. lege vetus.
o ¶ *In sanctis.*] 11. dist. c. ecclesiasticarum.
p C ¶ *Rucis*] Hæc est 9. pars di. Io. de Fã. Quæri potest quare festum crucis celebremus, in qua Dominus fuit dehonestatus: & non festũ asinæ, in qua fuit honoratus? Dicimus ꝙ laus exhibita Domino ĩ asina fuit mũdana, de qua nõ est curandũ 22. q. 2. si quælibet. sed dehonestatio in cruce facta fuit nostra redemptio.

Matrimoniũ nouũ est qđ non excedit annum.

Asinę quã dominus æquitauit, festum non est celebrandum.

CASVS. Dicitur hic ꝙ pænitentes in cęna Domini debent recõciliari: nisi essent in mortis articulo constituti: quo casu nulli debet Eucharistia denegari. De pondere vero delictorum, id est, quãta pænitentia sit pro delicto imponenda, secundum deuotionem pænitentis debet presbyter iudicare.
d ¶ *Commissis.*] mortalibus. grauiora. n. appellat valde enormia [2] leuiora minus enormia: aliàs esset contra. 26. q. 6. c. vlti.
e ¶ *Aegritudo.*] quo casu nullo tempore est deneganda cõmunio: vt notatur & legit dist. proxi. c. presbyter. Sed pone ꝙ aliquis agat septẽnẽ pænitẽtiam: nũquid in istis vij. annis in quolibet anno in cœna Domini debeat ĩ ecclesiã introduci? Vel si debet, à quo? vtrũ tantũ ab episcopo, vel à suo presbytero? Dicũt quidã ꝙ post primã expulsionẽ vsq; ad vltimã (quarũ vtraq; debet tantũ ꝑ episcopum fieri [3]) presbyter simplex potest eum quolibet anno in cœna Domini recipere in ecclesiã, & post octauas de ecclesia expellere. de hoc 50. dist. c. in capite. 26. q. 6. c. 1. 𝔷. dist. 1. in cœna. item quare hoc magis fit in die Iouis quàm in alio die eiusdẽ septimanæ? ideo

[2] De quibus habes 25 ... §. aliàs. & ... a, ea. di. ... cœna.

[3] ...uia recõ...tio pœni...si est epi...alis offi...on sacer

q ¶ *Calendarum.*] id est, quĩnta die ante nonas: & improprie ponitur hic calendarum [4]: quia tantum prima dies dicitur calẽdæ.
A ¶ *Quam sale*] Hæc est 10 pars dist. secundum Io. de Fan.
CASVS. Quæritur quare aqua cum sale benedicatur? Et respondetur, vt ea homines aspersi sanctificentur. cum enim in veteri testamento cinis vitulæ sanctificabat, & sal per manum Helisæi prophetæ sanauit sterilitatem aquæ: multo magis aqua cum sale benedicta omnia conspersa purificat.
r ¶ *Aquam sale.*] quia per aquam confessio, per salem amaritudo signatur & morsio, vnde hæc est mistura vnde geminus procedit partus, diuisio, i. delictorũ, & ortus virtutũ & bonorũ operũ. 32. q. 1. cum renuntiatur. hæc designata est per mistionem Iudæ, qui confessio dicitur: & Thamar, quæ amaritudo dicitur; vnde Phares diuisio Zaran ortus, geminus scilicet partus prouenit. H.
s ¶ *Sanctificentur.*] quæritur quomodo aqua benedicta dicatur populum sanctificare vel mundare.

[4] Dic ꝙ hoc nomine, calẽdarum intelligit ipse mẽsis cuius sunt calendæ, secũdum H.

Sal miscetur cum aqua benedicta.

ADDITIO. Ad hoc potest responderi secundum id quod no. s. ea. dist. 2. signum. in glos. 2. vers. propter humilitatem, &c. aliàs illa glos. ponitur ea. dist. institutio. Archid.

a ¶ *Cinis vitulæ.*] historia. Legitur in Leuitico ꝙ decima die Septembris tollebat sacerdos de proprio vitulam rufam trimam & immaculatam, quæ nõ dũ portauerat iugum, & immolabat eam pro peccato suæ domus: & hircum quem sumebat ab vniuersa multitudine, immolabat pro peccato populi. pelles & carnes & fimum vitulæ & hircum comburebat extra, & cinerem seruabat, & inde per totum annũ fiebat aspersio aquæ, qua purificabãtur immũdi de quibusdã, quæ in lege immũditiæ dicebãtur: vt puta si aliquis tetigisset cadauer hominis mortui, vel sepulchrũ, erat immũdus vsque ad diẽ septimam: & hac aqua mũdabatur.

b ¶ *Sanctificabat*] tunc sanguis vitulæ fuit remissio peccatorum, vt 12. q. 2. gloria.

c ¶ *Mũdabat.*] à venialibus. s. dist. 50. in capite. J. dist. 4. nequaquam. Nam sacrificijs venialia delentur. s. dist. 2. cum omne. de pæ. dist. 3. de quotidianis. Nam si qua tunc habebant, mortalia erant. de pæ. dist. 6. cap. 1. circa medium.

Venialia delentur sacrificijs.

PER HELISEVM. Historia. Legitur in li. Regum, quod cũ Helisæus esset in eremo, venerũt ad eum viri ciuitatis, & dixerunt: Ecce habitatio huius ciuitatis optima est, sicut tu ipse bene nosti, sed aquæ pessimæ sunt & steriles. At ille ait: Afferte mihi vas nouum, & mittite in illud salem. & ait: Dicit Dominus, & sanaui aquas istas: & non erit vltra in eis mors, neque sterilitas. Sanatæ ergo sunt aquæ illæ vsque ad diem hunc iuxta verbum Helisæi quod locutus est Dominus.

efficiunt, & reputant infideles. Et nota ꝙ hæc dictio, vsque, ponit inclusiue: & ꝙ hæc lunatio quãdoque incipit ĩ Martio. Et no. quòd hæc computatio attenditur secundum annum lunaré, & nõ solaré.

h ¶ *Prædecessores.*] in legibus enim secularib⁹ posteriores ad se trahunt priores: quod in diuinis non fit: sed potius econuerso. arg. 50. dist.

Leges posteriores trahũt ad se priores.

bus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitulæ [a] sanguine aspersus populum sanctificabat [b], atque mundabat [c]; multo magis aqua sale aspersa, diuinisque precibus sacrata populum sanctificat, atque mundat. Et, si sale asperso per Helisæum [d] prophetam sterilitas aquæ sanata est; quanto magis diuinis precibus sacratus † sal sterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos [e] sanctificat, atque mundat, & purgat, & cetera bona multiplicat, & insidias diaboli auertit, & à phantasmatum versutijs homines defendit?

4. Reg. 2.

† al. sacrata aqua

Item Pius Papa nonus à Petro Apostolo, in primo suorum decretalium.

Epist. I.

¶ Non nisi in die Dominico sanctum Pascha celebretur. C. XXI.

NOsse vos volumus, quòd Pascha Domini die Dominico annuis temporibus † sit celebrandum. Istis enim temporibus Hermes doctor fidei, & scripturarum effulsit inter nos. Et licet nos idem Pascha prædicto die celebremus; quia tamen quidam inde dubitabant; ad corroborandas animas eorum eidem Hermæ angelus Domini apparuit in habitu pastoris [f]; & præcepit ei, vt Pascha Domini die Dominico ab omnibus celebraretur. Vnde & vos apostolica auctoritate instruimus omnes eadem seruare debere; quia & nos eadem seruamus: nec debetis à capite [g] quoquo modo dissidere.

Iuo par 4. c. 3. & 145.

† al. solemnitatibus Ior.

Item Victor Papa XIII. à Petro, in primo decretali suo.

Epist. I. ad Theophilum. Et in Aurelian. 4. c. 1.

¶ Non nisi in die Dominico sanctum Pascha celebretur. C. XXII.

CElebritatem sancti Paschæ die Dominico agi debere, & prædecessores [h] nostri iam statuerunt, & nos illud vobis eadem die solenniter celebrari mandamus: quia non decet, vt membra à capite discrepent, nec † contraria gerant. A xiiij. vero luna primi mensis [i] vsque ad xxj. diem [k] eiusdem mensis eadem celebretur festiuitas. Eodem vero tempore baptisma celebrandum est catholicum. Sed tamen, si necesse fuerit, aut mortis periculum ingruerit; gentiles ad fidem venientes quocumque loco, vel momento, vbicumque euenerit, siue in flumine, siue in mari, siue in fontibus tantum Christianæ confessione credulitatis clarificata † baptizentur. Ipsis quoque, quod in baptismo polliciti sunt, summopere est attendendum; ne infideles, sed fideles inueniantur. Ipsi vero, qui infidelitatis nota asperguntur; infames efficiuntur, & inter fideles minime reputantur. Hæc vero statuta, nulla debent improbitate conuelli, nulla nouitate mutari: quia alia est ratio [l] causarum secularium, alia diuinarum.

Polyc. lib 3. tit. 10. & 17. Vualfridus Strabo c. 26. Burch l. 4. c. 3. Iuo par 1. c. 198 & par. 4. c. 4.

† al. aut aliter gerant

† al clarificati

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 65.

¶ De eodem. C. XXIII.

PAschæ solemnitas vno die & tempore celebranda est.

Item ex concilio Carthaginensis. c. 7.

Et in Africano c. 40 & Aurasia co. c. 19.

d ¶ *Per Helisæum.*] inde est ꝙ cum aqua exorcizatur, dicit sacerdos: Deus qui per Helisæum prophetam salem in aquam mitti iussisti.

e ¶ *Et coinquinatos*] venialibus tantum.

NOsse.] Hæc est 11. pars dist. in qua dicitur quòd semper die Dominica fit Pascha. Quidã enim faciebant die Iouis. Io. de Fan.

CASVS. Dicitur in hoc c. quòd ecclesia quolibet anno in die Dominica celebrat Pascha: tamen quia quidam dubitabant vtrum hoc fieri debeat, angelus apparuit Hermeti in specie pastoris: & præcepit quòd ab omnibus hoc fieret. & Pius Papa hoc idem instituit.

f ¶ *Pastoris.*] vnde & liber illius in quo tradidit plura documenta ecclesiæ, liber pastorum intitulatur.

g ¶ *A capite*] cũ hoc iubet. ar. instit. de satisd. in fi. 11. dist. nolite.

CElebritatem. CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ Pascha debet celebrari post quartumdecimum diem lunationis Aprilis, qui est primus mensis secũdum Hebræos, vsque in vigesimũprimũ diem eiusdẽ mensis, idest, lunationis: & tunc debet fieri solemnis baptismus: in necessitate tamen potest aliquis baptizari quocumque tẽpore, & quocumque loco: & qui baptizantur, seruare tenentur quod in baptismo promittunt. qui vero contrafecerint, infames

50. dist. Domino. in fin. H. sed B. secus intelligit hoc

PRIMI MENSIS. Historia. Sicut legitur in Exodo, Dominus præcepit vt mensis ille primus haberetur, & Agnus xiiij. die immolaretur, q mẽsis apud Hebræos Nisan appellat: apud nos vero Aprilis. Seq. c. patent vsque ad c. perlatũ. & ea per te videbis.

i ¶ *Primi mensis*] id est, Aprilis, qui est primus mensis secundũ Hebræos: vt 76. dist. 5. primum vero.

ADDITIO. Hoc sane intellige Hebræi annum solarem non attẽdunt, sed lunarem, & appellant primum mensem tẽpus, quod nos dicimus non ipsum Aprilé, sed Aprilis lunationem, eã, scilicet quæ terminatur in Aprili. B. Hyspal.

k ¶ *Vsque ad xxi. diem.*] intelligas hoc de mense lunari, non solari: in illa enim lunatione semper est Pascha.

k ¶ *Vsque ad xxi. diem.*] illud, vsque, hic ponitur inclusiue: & includitur xxj. dies. & hoc vult dicere, quòd Pascha nõ debet esse ĩ. xiiij. diem lunationis Aprilis, nec post xxij. diẽ illius. si enim xiiij. dies lunationis est in die Dominica, ibi est Pascha Iudæorum: & Dominica sequenti. ibi est nostrum Pascha. hoc est xxj. die.

l ¶ *Alia est ratio.*] quia infames efficiũtur secundũ canones quicumque

cũque nota infidelitatis, id est, mortalis peccati asperguntur, vt not. 6.q.1.oẽs. & c. illi qui. sed secus est secundum legem, & ita est ratio alia. M. ponit exẽplũ in appellatione. 2.q 6. non ita. Sed quid ad hãc litterã de hoc exẽplo? Ego dico hũc esse sensũ, ꝙ ea q̃ in baptismo qs promisit, nõ possunt mutari, licet legũ statuta possint immutari. Pla-

P Erlatum.] Hæc est 12. pars dist. Io. de Fant. Casus. Seuerus episcopus sãctorũ imagines vetuit adorari: & ira motus eas fregit. vnde Gre eum commendat, quia eas vetuit adorari: sed redarguit eum, quia eas fregit. nam quod facit scriptura legentibus, hoc faciunt imagines & picturæ illiteratis.

¶ Dies Paschæ, concilij formatarum subscriptione omnibus intimetur. C. XXIIII.

a ¶ Concilij.] *In aliquot uetustis est*, & concilij. *In originali impresso hęc est huius capitis rubrica*, De tempore paschali, seu concilij, *in codice canonum in indice capitis* 40 *concilij Africani*, diem paschæ, & diẽ concilij nũtiandum. *In graeco. c.* 74 περὶ τȣ̃ τὴν ἡμέραν τȣ̃ πάσχα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς συνόδου ἀγγέλλεσθαι. *id est*, Vt dies paschæ in die synodi annuntietur.

s. dist. 73.

PLacuit, ut dies uenerabilis Paschæ formatarum subscriptione omnibus intimetur: dies uero [a] concilij xj. [β] Kal. Nouembris seruetur. scribendum est etiam ad singularum quarumcumque prouinciarum primates, ut quandocumque apud se concilium congregant, istum diem non impediant.

β ¶ XI. Kal.] *Sic in Carthaginensi.* 5. *In Africano autem (etiam in codice canonum) & Carthaginensi graeco est*, X. Kal. Septembris.

Item ex concilio Bracharensi 2. c. 9.

¶ Cum in concilio omnia statuta fuerint, futurum Pascha annuntietur. C. XXV.

al. superuenturi

al. nuntietur

PLacuit, vt postquam [b] omnia in concilio sacerdotum fuerint ordinata; illud omnimodis obseruetur, ut superuenturum [†] ipsius anni Pascha quoto Calendarum die, uel quota luna debeat suscipi; à metropolitano episcopo intimetur [†]. Quod ceteri episcopi, uel clerus reliquus breuiculo subnotantes, unuiquisque in sua ecclesia aduenientе Natalis Domini die astante populo post Euangelicam lectionem annuntient [c].

Item ex concilio Arelatensi 1. quod confirmauit Papa Siluester, c. 1.

¶ Per orbem vniuersum uno die, & uno tempore Pascha celebretur. C. XXVI.

Iuo par. 4. c. 19.

† litteras ad omnes tu dirigas] or.

DE obseruatione Paschæ Domini statuimus, ut uno die & tempore per omnem orbem obseruetur: & iuxta consuetudinem litteræ [†] ad omnes dirigantur.

Item Gregorius Seuero episcopo Massiliensi, lib. 9. epist. 9.

¶ De imaginibus sanctorum non violandis. C. XXVII.

Ansel l. 13. c. 45. Burch. l. 3. c. 36. Iuo par. 3. c. 41. Pann. l. 2. c. 56.

12 PErlatum ad nos fuerat, quòd inconsiderato zelo succensus sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari uetuisses, omnino laudauimus [d]: fregisse [e] uero reprehendimus. Dic frater, à quo factum sacerdote aliquando auditum est, quod fecisti? Si [γ] non aliud; vel illud te non debuit reuocare, ne despectis alijs fratribus solum te sanctum esse crederes, & sapientem? Aliud est enim picturam adorare: aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa etiam ignorantes uident, quid sequi debeant: in ipsa legunt, qui litteras nesciunt. Vnde & præcipue gentibus pro lectione pictura est.

γ ¶ Si non.] *Hęc usque ad vers.* Aliud, *sunt addita ex originali.*

† al. sexta

Item in septima [†] synodo, actione vi.

¶ Imagines sanctorum memoria sunt, & recordatio præteritorum. C. XXVIII.

VEnerabiles imagines Christiani non Deos appellant, neque seruiunt eis, vt Dijs, neque spem salutis ponunt in eis, neque ab eis expectant futurum iudicium: sed ad memoriam, & recordationem primitiuorum uenerantur eas, & adorant [f]: sed non seruiunt eis cultu [g] diuino, nec alicui creaturæ.

In epist. Hadria. ad Carolũ, c. 35.

Item Hadrianus Papa Tharasio patriarchæ in actione 2. eiusdem septimæ synodi.

¶ Non in agni, sed in hominis specie Christus est figurandus. C. XXIX.

s. dist. 16. in 6. syn. c. 82. Iuo p. 4. c. 122. & 126.

13 SExtã [h] sanctã synodũ recipio cũ omnibus canonibus suis, in quibus dicitur [i]. In quibus [†] picturis sãctarũ imaginũ agnus præcur

a PLacuit.] ¶ *Dies vero.*] Hodie illud teneas de hoc quòd habes 18. dist. quoniam. Ioan.

b PLacuit vt postquam.] Hoc cap. non habet hodie locum.

c *Annuntient.*] hoc non ubique obtinet.

d ¶ *Laudauim9.*] hic colligit, ꝙ licet intẽtio approbet, reprobatur tñ ipsum factũ. vnde per hoc põt solui illa cõtrarietas de Loth, qm̃ nũc dicit scriptura eum esse sãctũ. 22. q. 7. offerebat. aliàs perturbatum dicit. 13. dist. quod ait. Itẽ est arg. ꝙ in uno facto põt reprobari quiddã, & aliud approbari. 22. q. 4. inter cetera. Arg. cõtra. ff. fami. er. in hoc [1]. sed illud in factis connexis, hoc in factis diuersis. extra d̃ rescri. iter ceteras.

Intẽtio quandoque approbatur, & factum reprobatur.

1 De hoc leg. & not. 22. q. 2. si quis. 5. q. 9. pura. ibi videas. Latria & dulia quid exigunt.

e ¶ *Fregisse.*] s. dist. 63. §. verũ. contra. Ibi latria adorabãt, hic dulia. Versus, *Latria debetur Domino, sed dulia seruo.*

Latria qua Christum ueneramur, dulia mũdũ.

VEnerabiles.] Casus. Quæ situm fuit quare Christiani venerẽtur imagines & picturas, cum deitatem in eis esse non credãt, nec spẽ salutis in eis ponãt. Et respõdetur, ꝙ hoc faciunt in memoriam sanctorum, & ad recordationẽ primitiuorũ olim factorum, id est, olim rerum gestarum.

f ¶ *Et adorant.*] s. pxi. ca. contra. Sed aliud est adorare latria, quod ibi prohibetur: aliud dulia, quod hic permittitur.

g ¶ *Cultu.*] s. latriæ: in qua tria exiguntur, charitas dilectionis: & multitudo sacrificiorum: & veneratio [2]. *In dulia* vero vnũ solũ, scilicet veneratio: & in hoc sensu possumus quãlibet rem sacram adorare, id est, reuerentiam exhibere. s. dist. 1. in sancta.

2 Dicas, ꝙ duæ sunt species adorationis, scilicet latria, & dulia. latria est seruitus siue cultus soli Deo debitus, dulia est seruitus, quæ debetur creaturæ. vnde versus. Dulia fit seruo: debetur latria Christo. Archi.

SExtam sanctã.] Hæc est 13. pars dist. secundum Ioan. de Fant. Casus. Quia Ioãnes Christũ demõstrãs ait: ecce agn9 Dei: ideo quidã pingebant Christum sub specie agni: verum quia vmbra mortis trãsiuit, & Christus verus sit homo, in forma humana debemus ipsum depingere: & hoc pręcepit Hadrianus auctoritate sextæ synodi, quam inducit. *In quibus scripturis*, i. pictoris. & sũt verba canonũ 6. synodi. & hæc dictio, *quibus*, non refertur ad aliquam dictionem hic positam: sed in canone. *male dicentes*, id est, licentiantes, & terminum imponentes.

h ¶ *Sextam.*] s. distinct. 16. sextam.

i ¶ *In quibus dicitur.*] illud, quibus, nõ refertur ad aliquam dictionem

em hic positam: sed in canone sextæ synodi, cuius verba Hadrianus inducit. Alibi dicitur vel habetur in quibusdam, & secundum hoc littera patet. Vel in quibus.
a ¶ *Qui.*] id est, sacrificium cuius agni.
b ¶ *In figuram.*] tẽpore gratiæ, quę figurabatur in veteri testamẽto.
c ¶ *Transit.*] id est, transire debet, quasi non debet depingi.
d ¶ *Gratiam.*] id est, gratiosam veritatem, scilicet Christum hominẽ.
e ¶ *Pro veteri.*] hoc credo reprobari: quia in cruce tãtum agnus Dei depingebatur. nam aliàs homine depicto agnũ depingi nõ obest in parte inferiori. sed cum corrigatur quo ad hoc: ergo quomodo recipitur cum oĩbus canonibus?

Christus non pingatur in figura agni.

ibi, *Presbyteris.* Vigesimaquinta ibi, *Quando quis.* Vigesimasexta ibi, *Quaris.* Vigesima septima ibi, *Si baptizata* Vigesimaoctaua ibi, *Non ex quo.* Vigesimanona ibi, *Quando.* Trigesima ibi, *Non dubito.* Trigesima prima ibi, *Placuit igitur.* Trigesimasecunda ibi, *Placuit ut quicumque.* Ioan. de Fan.

soris digito ostensus depingitur, qui a in figuram b gratiæ α transit c, uerum nobis per legem Moysi demonstrans agnum Iesum Christum Dominum nostrum. Antiquis ergo figuris, & umbris, ad ueritatis præfigurationem sanctæ ecclesiæ traditis uale β dicentes, gratiam d, & ueritatem præferimus, & sic plenitudinem legis recipimus. Verum igitur agnum † Dominũ nostrũ Iesum Christum secũdũ imaginẽ humanã amodo etiã in imaginibus pro ueteri e agno depingi iubemus.

† *De sexta synodo, & canonibus ipsius notatum est supra c. sexta synodus.*
α ¶ Gratiæ transit.] *Et in epistola* Hadriani, *& apud Iuonem, par. 4. c. 122. legitur*, in typum gratiæ assumptus est. *Apud eumdem Iuonem, c. 126. ex Hadriano ad Carolum,* in signum relictus est gratiæ. *Gręce ĩ canone sexta synodi est* ὃς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος. *id est,* qui in typum gratiæ assumptus est. *Sed ob glossam non est mutatum.*
β ¶ Vale dicentes.] *Sic Iuo. In epistola Hadriani est,* suscipientes, *grece,* κατασπαζόμενοι.

Item Augustinus lib. primo de Trinitate, c. 4.

¶ De fide Trinitatis, & unitatis inuiolabiliter seruanda. C. XXX.

14 OMnes f, quos legere potui, qui ante me scripserũt de Trinitate, quæ Deus est, diuinorũ librorum ueterum & nouorum catholici tractatores hoc intenderunt secundum scripturas docere, quod pater, & filius, & spiritus sanctus unius eiusdemque substantiæ inseparabili æqualitate diuinam insinuent unitatem: ideoque non sint tres Dii, sed unus Deus, quamuis pater filium genuerit; & ideo filius non sit, qui pater est; filiusque à patre sit genitus; & ideo non sit pater, qui filius est; spiritusque sanctus nec pater sit, nec filius, sed tantũ patris, & filij spiritus, patri, & filio etiam ipse coæqualis, & ad Trinitatis pertinens unitatem: non tamen eamdem Trinitatem natam de Maria Virgine, & sub Pontio Pilato crucifixam & sepultam tertia die resurrexisse, & in cælum ascendisse; sed tantummodo filium: nec eamdem Trinitatem descendisse in specie columbæ g super Iesum baptizatum: aut die Pentecostes post ascensionem Domini sonitu facto de cælo, quasi ferretur flatus uehemens, & linguis diuisis, uelut ignis h sedisse super unumquemque eorum; sed tantummodo spiritum sanctum: nec eamdem Trinitatem dixisse de cælo, [tu es filius meus,] siue cum baptizatus est à Ioanne, siue in monte, quando cum illo erant tres discipuli, aut quando sonuit uox dicens, [& clarificaui, & iterum clarificabo,] sed tantummodo patris uocem fuisse ad filium factam: quamuis pater, & filius, & spiritus sanctus, sicut inseparabiles sunt, ita inseparabiliter operentur.

Iuo par. 1. c. 2. Pann. l. 1. c. 7.

Mar. 1.

Act. 2.

Mar. 1.

Io. 12.

OMnes quos.] Hęc est 14. pars dist. secundum Ioan. de Fan.
CASVS. Tradũt hic catholici doctores, quod pater & filius & spiritus sanctus vnius sunt substantiæ, & non tres dij, sed vnus: & quia pater genuit filium, nõ est filius: nec filius pater: nec spiritus sanctus est pater & filius, sed patris & filij spiritus: nec dicitur Trinitas incarnata, crucifixa, sepulta, sed tantum filius: nec dicitur Trinitas descendisse super Iesum in specie columbæ, nec sup Apostolos in specie ignis, sed solus spiritus sanctus: nec illa vox quæ facta est ad Christum quãdo fuit baptizatus, scilicet, Tu es filius meus dilectus: vel illa quãdo coram tribus discipulis fuit transfiguratus, scilicet, Hic est filius meus dilectus, &c. nec illa vox, Clarificaui, & iterum clarificabo, attribuitur Trinitati, sed tantum patri: quamuis inseparabilia sint opera Trinitatis.
f ¶ *Omnes.*] CASVS. In prima parte dicit tres personas patrem & filium & spiritũ sanctum vnius & eiusdem substantiæ. In secunda parte dicit, quod licet istæ tres personæ sint eadem essentia; quædã tamen singulariter attribuũtur personis, quæ Trinitati non attribuũtur: & similiter aliqd attribuitur patri quod nõ filio, & ecõuerso. & idẽ in spiritu sancto.
g ¶ *Columba.*] vera quidẽ columba fuit, quæ nec prius nec postea cõparuit, sed in suam materiã redijt: sicut legitur de stella, de qua descẽdit spiritus sanctus per significationẽ. significabat enim plenitudinẽ donorum spiritus sancti, quæ in Christo erant, super quem spiritus sanctus descendit. infra distinct. proxi. per aquam.
h ¶ *Ignis.*] genitiui casus est. aliàs non congrue diceretur, &c.

Colũba quæ descendit in baptismo Christi uera fuit.

Idem super Ioannem.

Ex glossa ord. in cap. 3. Ioan. Nisi quis.

DISTINCTIO IIII.

¶ Sine sacramento visibili, & fide inuisibili nemo saluatur. C. I.

1 ps NEcessarium i est uisibile sacramentum k aquæ

NEcessarium.] Hæc dist. diuiditur in 32. partes: in quarum prima probat per 10. c. quòd qui non fuerit baptizatus, saluus esse non poterit. Secunda ibi, *Non ratione.* Tertia ibi, *Mulier quamuis.* Quarta ibi, *Solet.* Quinta ibi, *Ostẽditur.* Sexta ibi, *Nõ illud.* Septima ibi, *Baptismi.* Octaua ibi, *Hi de quibus.* Nona ibi, *Aliud est.* Decima ibi, *Tunc ualere.* Vndecima ibi, *Siue paruuli.* Duodecima ibi, *Si non sanctificatur.* Decimatertia ibi, *Primà igitur.* Decimaquarta ibi, *Paruuli.* Decimaquinta ibi, *De trina.* Decimasexta ibi, *In synodo.* Decimaseptima ibi, *Venisti.* Decimaoctaua ibi, *Iudęi.* Decimanona ibi, *In catechismo.* Vigesima ibi, *Omnis.* Vigesimaprima ibi, *Non licet.* Vigesima secũda ibi, *Si ad matris.* Vigesimatertia ibi, *Qui bis.* Vigesimaquarta

CASVS. Quærebatur hic quæ sint necessaria illi, qui vult baptizari. Et rñdet, quod duo sũt necessaria, s. vt aqua exterius abluat, & vt fides interius habeatur, vt sicut aqua visibili, ita & spiritu inuisibili baptizetur.
i ¶ *Necessarium est.*] hic depingit 4. dist. in qua agitur de baptismo qui est ianua oĩum sacramẽtorũ. Vñ videndũ est quid sit baptismus, quæ forma baptizãdi, quãdo fuit baptisma institutũ, quot sũt genera baptismi, & quis effectus. Et quidẽ baptismus est exterior hominũ ablutio cũ certa forma verborũ. Est ẽt character impssus aiæ. Dicitur etiã baptisma ipsa aqua, vt 1. q. 1. detrahe. Forma autẽ baptismi est, Baptizo te in nomine patris & filij & spiritus sãcti 1 Amen. Quã formã Dñs tradidit discipulis suis cũ dixit: Ite, baptizate oẽs gẽtes in noĩe patris & filij & spiritus sancti. ĩ ea. ꝓprie itaq;. nec ẽt omitti debet hoc ꝓnomen, ego. extra de bapti. si qs sane. Nec obst. ĩ. ea. à quodã. quia ibi nomine Christi intelligunt tres ꝑsonę. Et institutũ est ẽm quosdã cũ dictũ est Nicodemo: Nisi quis renatus fuerit, &c. secundũ alios cũ dixit discipulis, Ite baptizate, &c. & hoc post mortẽ ẽm alios cũ misit Iudã cũ cæteris. 1. q. 1. dedit. Ego credo quod tũc cũ à Ioãne est baptizatus, vt ĩ. ea. p aquã. Quot sũt genera baptismi? & qdẽ tria: fluminis, & sãguinis, & flaminis, vt dicemus ĩ. ea. baptismi. Quis est eius effectus? quia cũ digne quis baptizatur, tã actuale quàm originale peccatũ sine pænitentia tollitur, vt ĩ. ead. fine pænitentia. alias enim est tantum sacramenti 2 collatio.
k ¶ *Sacramẽtũ.*] subaudi, vel aliqd quod suppleat vicem eius. hæc autem

digne hoc sacramentũ recipitur: tunc tantum recipit ipsum sacramentũ, & non rem sacramenti, vt ꝭ ca. quomodo. Archi.

autem sunt duo, s. martyrium, & cordis contritio. ꝭ.ea. baptismi vicem. & c. catechumenũ. Et ita aqua est sacramentũ: quia intransitiue legitur hoc, sed ipse character similiter. 32. q. 7. licite. ipsa etiã ablutio. & hæc tria idem significant, s. ablutionem interius factam: vel quæ fieri debet, propter ficte accipientẽ. Sed de aqua quando dicis mitigatur, vt iã non imputetur ad pœnã æternã, & ad quid remaneat interserit, vt. s. homo contra illicitos motus ex illo procedẽtes pugnãs & uincens coronam mereatur. vbi. n. lucta, ibi corona. nemo enim coronabitur nisi qui legitime certauerit. & hunc casum melius ponit Hugo quàm Beneuenta.

in ead. glossa ad uers. ex aqua.

† al. percipiat

ad ablutionem uisibilis corporis: sicut necessaria est doctrina [a] inuisibilis fidei ad sanctificationẽ inuisibilis animæ. *Idem.* ¶ Renascitur [b] homo [ex aqua,] visibili sacramento, [& spiritu] inuisibili intellectu [c], ut symbolum [d] baptismi uisibiliter accipiat, & spiritalem intellectũ ipsius symboli perficiat †. Vel [ex aqua] uisibili [& spiritu] sancto [e].

Idem in libro primo de peccatorum meritis, & remis. seu de baptismo paruulorum, c. 39.

¶ In baptismate concupiscentia extinguitur, non vt non sit, sed ut non obsit. C. II.

PEr baptismum Christi id agitur, ut euacuetur caro peccati. Euacuatur [f] autem, non ut in ipsa uiuente carne concupiscentia conspersa, & innata repente absumatur, & non sit: sed ne obsit [g] mortuo, quæ oberat nato. Nam si post baptismum uixerit, atque ad ætatem capacem præcepti peruenire potuerit; ibi habet, cum qua pugnet, eaque adiuuante Deo superet, si non in uacuum gratiam eius susceperit, si reprobatus esse noluerit. Nam nec grandibus hoc præstatur in baptismo, nisi forte miraculo [h] ineffabili omnipotẽtissimi creatoris, ut lex peccati, quæ inest in membris repugnans legi mentis penitus extinguatur, & non sit: sed, ut quidquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum fuerit, cum eidem concupiscentiæ subiecta mente seruiret; totum [i] aboleatur, & uelut factum [k] non fuerit, habeatur.

¶ *Restitutum est caput hoc suæ integritati, ut melius B. Augustini sententia perciperetur. Neque enim glossæ impediebat.*

Tom. 3. & inter opera Fulgẽtij.

Idem ad Petrum diaconum, c. 26.

¶ Qui ex viro, & muliere concipitur, cum originali peccato nascitur, nec fine baptismate saluatur. C. III.

Iuo par. 1. c. 26. & 27. Pan. l. 1. c. 8. & 9. Eph. 2.

FIrmissime [l] tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum uiri & mulieris concipitur, cum peccato originali nasci, impietati subditum, mortique subiectum; & ob hoc natura iræ filium nasci, de qua dicit Apostolus [Eramus enim & nos natura [m] filij [n] iræ [o], sicut & ceteri.] A qua ira nullus liberatur, nisi per fidem [p] mediatoris Dei, & hominum hominis Iesu Christi. *Item c. 27.* ¶ Firmissime tene, & nullatenus dubites, non solum homines iam ratione utentes, uerum etiam paruulos, qui siue in uteris matrum uiuere incipiunt, & ibi moriuntur: siue cum de matribus nati, sine sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, de hoc sæculo transeunt; sempiterno † igne [q] puniendos [r]: quia etsi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione, & natiuitate traxerunt.

Sẽt. 4. dist 4. & 9.

† ignis æterni sẽpiterno supplicio] or.

Item Ioannes Chrysostomus †.

† forte Chromatius.

De eodem. C. IIII.

Sent. 4. dist. 12. s. ꝺ pæni. dist. 1. non potest.

NOn potest [s] quis gratiam uitæ cælestis accipere, nisi [t] prius purcis ꝗ incipiat vel desinat esse sacramentũ? Dic, ꝗ simul incipit & desinit esse sacramentum, s. in prolatione vltimæ syllabæ ipsius formæ: quia tunc significat: non autem ante vel post est sacramentum: remanet tñ res sacra extra de sac. vnc. c. 1. Idem dicitur in oleo benedicto vel chrismate: quia tamdiu est sacramentum quamdiu fit cũ eo vnctio. non. n. ante vel post: remanet tamen res sacra. Alij tamen dicunt contra, vt notatur 1. q. 1. detrahẽ. quod multum facit pro opinione nostra. Item si alius liquor admisceatur illi aquæ, nũquid baptizatur puer? secundum leges videtur, ꝗ non: quia desinit esse aqua: quia liquor nouus efficitur. ff. de acquirẽdo rerũ domi. adeo. §. voluntas. sed hoc non credo: quia quotidie mari nouus liquor adijcitur, vel sputum, vel vrina: & sic in mari non fieret baptismus, secundum canones secus.

qua in baptismo est sacramentum, scilicet, ablutio aquæ.

a ¶ *Doctrina.*] id est, fides, quæ habetur per doctrinam.
b ¶ *Renascitur.*] de adultis scilicet & sensatis ab hinc intelligit c. de pœniten. dist. 4. cap. in domo.
c ¶ *Intellectu.*] in fide, quæ intellectu comprehenditur.
d ¶ *Vt symbolum.*] ꝭ. ea. ante viginti.
e ¶ *Spiritu sancto.*] hoc quantũ ad paruulos, qui nõ habent fidem.

Subau. ex qua quis definit & intelligit quid dere de. Arc.

P ¶ *Er baptismum Christi.*] CASVS. Beneueñ. sic ponit hunc casum. In hoc c. dicit Aug. ꝗ per baptismũ omne peccatũ actuale dimittitur: originale vero nõ deletur omnino, sed debilitatur & mitigatur, ...

f ¶ *Euacuatur.*] nota ꝗ quadruplex est pœna originalis peccati, ꝓcludit ianuam celestẽ, perpetuo damnat, causa est mortis tẽporalis, & impotẽtia resistendi vitijs. prima duo & ultimum tollit baptismus.
g ¶ *Sed ne obsit.*] immo etiã vt prosit, quia vbi maior pugna, maior corona. de pæn. dist. 3. ille rex. similiter remanet actu, sed inefficax, vt est in pacto de nõ petendo instit. de except. §. præterea. vel cum opponitur exceptio sententiæ. arg. ff sol. mat. viro itaque. & sic originale transit reatu, sed manet actu.
ADDITIO Hic adde & uide qđ leg. & no. ꝭ. ead distin. nõ ex quo. Arch.
h ¶ *Miraculo.*] vt ĩ beata Maria, & in Ioanne Apostolo, quia neuter eorum potuit peccare. Item natiuitas Mariæ in vtero nõ celebratur, sed natiuitas ex utero bene.
i ¶ *Totum.*] arg. ꝗ ĩ baptismo omnis sequela & infamia aboletur, & quòd gratia Dei in baptismo non requirit gemitum vel plãctum, vt distin. ead. sine pænitentia.
k ¶ *Factum.*] arg. extra de verb sign. nã & ego. arg. ff. de ædil. edic. qđ ita.

F ¶ *Irmissime.*] CASVS Hug. sic ponit hũc casum. In hoc cap. ostẽdit Aug. quòd originale peccatum est peccatum siue uitium, & quilibet nascitur cum originali peccato, & nisi quis ab eo liberetur per fidem vel baptismum, etiam puer nõdum natus ex vtero, si sic moriatur, damnabitur æternaliter. Bene. vero sic ponit hunc casum. Nemo ex semine viri nascitur sine peccato originali, à quo non liberatur adultus sine fide Christi, nec paruulus sine sacramẽto baptismi, sine quo si mortuus fuerit, sine fine peribit. Apostolus, in epistola ad Ephesios. Seq. cap. patet, quod loquitur de adulto.
l ¶ *Firmissime.*] ꝭ. 1. q. 1. firmissime. extra de hær. ca. 3.
m ¶ *Natura.*] i. à natiuitate in utero. Vel natura, id est, consuetudine nascendi, non ex creatione. Vel dic natura, id est, naturali & inseparabili vitio, scilicet originalis peccati, quod ab homine separari non põt, sicut naturalia ab homine non separantur. Archid.
n ¶ *Filij.*] id est, debitores & digni pœna eterna, id est, obnoxij.
o ¶ *Ira.*] id est, pœnæ æternæ.
p ¶ *Nisi per fidem.*] vel sacramentum fidei, vt in paruulis, vt ꝭ. ead. quæris à me.
q ¶ *Sempiterno igne.*] id est, pœna æterna, 14 q 5 pœnale.
r ¶ *Puniendos.*] ꝭ. ea, regenerante contra, vbi dicitur quòd habent mitissimam pœnam. sed dic igne sempiterno, id est, pœna: quia semper erunt in tenebris, vt ꝭ ea. nulli.
s ¶ N *On potest.*] ꝭ. de pæn. dist. 2. illa ꝭ. de pæn. dist. 1. §. alij econtra. & c. non potest. sed illud de adultis.
t ¶ *Nisi.*] ꝭ. ead. dist. omnis qui. s. 15. q. 1. §. vt itaque.

Peccati originalis pœna est quadruplex.

Maria & Ioannes Apostolus peccare non potuerunt.

Infamia aboletur in baptismo.

Ar. contra. 26. dist. deinde. in fi.

¶ Vt hoc melius intelligas: scias ꝗ duæ sunt natiuitates. s. in vtero. alia ab vtero. In vtero nasci est in utero animã corpori infundi. Ex utero nasci est ex vtero in lucẽ prodire. Vnde beata Virgo & Io. bap. & Iere. cum originali peccato nati fuerũt in utero: & hoc vult dicere littera c. in princ. ibi, omnem hominem, &c. Vnde cõceptio beatæ Mariæ nõ debet celebrari: sed natiuitas ex vtero bene celebratur, & sancti Ioannis: quia fuerunt in utero sanctificati, & eis fuit dimissum originale peccatum. H.

a ¶ *Confessionem.*] quantum ad adultos.
b ¶ *Baptismi.*] quo ad paruulos, uel per aliud loco illius. j. ead. baptismi uicem.

Q *Vod autem.*] CASVS. In hoc c. fit mentio de tribus temporibus, scilicet de tempore gratiæ, de tẽpore ante legem, & de tempore legis. In tempore gratiæ baptismus omnia delet peccata in paruulis & adultis. In tẽpore ante legẽ paruuli in fide parentũ, adulti in fide sacrificiorũ à peccatis mundabantur. In tempore legis adulti & paruuli per circumcisionem mundabantur.

c ¶ *Aqua.*] certe plus operatur hodie baptismus quàm tũc circuncisio: quia circumcisio tantum pœnam tollebat, sed gratiam non dabat: sed in baptismo secus est, vt extra de bapt. maiores.

E *X quo.*] CASVS. Quærebatur in quo tempore locum habuit & effectum circũcisio. & respondet, ꝙ ex quo circũcisio fuit instituta, & lex populo data: sicut baptism⁹ valuit ex quo fuit institutus.

d ¶ *Ad innouationem.*] quod tunc credimus factum cum Christus tactu suæ mundæ carnis vim regeneratiuam cõtulit aquis, teste Amb. vt j. ea. per aquam. & c. proprie. nõ. n. baptism⁹ Ioannis fuit proprie baptismus, sed baptismi assuefactio, teste Aug. vt j. ea non regenerabantur. vnde licet baptizati essẽt ab eo quidã, tñ cum iterum baptizati fuerunt, nõ fuit facta iniuria sacramento: qa eius baptismus sacramentũ non erat, vt j. e. aliud. quidã vero ꝑꝑ sacramentũ circumcisionis quod ceperãt, & fidem quam plene habebãt, nõ sunt rebaptizati. B. Alij dicunt, ꝙ institutus fuit baptismus cũ dixit Nicodemo. Nisi quis renatus fuerit, &c. Alij dicũt tunc cũ dixit discipulis suis, Ite bap. o. g. &c. vt j. ea. proprie. sed prævalet qđ prius dictum est: tamen baptismus eius adhuc plenũ non habuit effectũ, sed post mortem eius cœpit plenum habere effectum: quia adhuc non erat ianua cæli aperta, sed post mortem eius fuit a, ea. proprie. ver. ad cuius. Io.

Baptismus quãdo fuit institutus.

Baptismus Ioannis nõ fuit proprie baptismus.

De hoc leg. & not. s. 1. q. 1. ca. dedit. Arch.

De hoc leg. & not. j. ead. proprie. ver. ipsa igitur.

I *Llud perscrutari.*] CASVS. et quæri quid prodest baptism⁹ paruulis, qui moriuntur ante tempus discretionis? Et respondet prodest eis, quia saluantur in fide offerentis. Vnde potest aliquis intelligere, quòd multum prodest alicui fides propria, cum tantum prodest paruulis fides aliena.

e ¶ *Fides.*] i. sacramentum baptismi collatum in fide eorum, i. in nomine Trinitatis, quam ipsi tenentur credere & cõfiteri. Ber.

F *Ilius Dei.*] CASVS. Dicitur hic, ꝙ filius Dei suscepit carnẽ similem carni peccatrici propter peccati redemptionẽ. vnde ꝑ eius fidem & baptismum consequuntur adulti remissionẽ peccatorum: paruuli vero baptizati tamquam fideles saluantur: sed non sunt salui nisi baptismo fuerint renati, secundum verba Euangelij.

f ¶ *Nisi quis renatus.*] id est, ea regeneratione, scilicet interiori, qua renascuntur illi, qui renascuntur ex aqua & spiritu sancto, &c. subaudi, vel nisi iusta ignorantia eos excuset, &c. extra de presby. non bap. c. 2.

ADDITIO. Vt s. dist. proxi. c. vlt. in fi. 28. q. 1. sic enim. Archid.

g ¶ *Ex aqua.*] iã sanctificata per spiritum sanctum: nec ab hac sanctificatione separatur pater vel filius, cum inseparabilia sint opera Trinitatis. 28. q. 1. sic enim. & s. dist. proxi. c. vlt.

P *Er aquam.*] CASVS. Bene. sic ponit hunc casum. Remittuntur peccata in aqua baptismi: in quã descẽdit spiritus sanctus: sicut

---

gatus fuerit ab omni sorde peccati per pænitentiæ confessionem a, per donum baptismi b salutaris domini, & saluatoris nostri Iesu Christi, qui est benedictus in sæcula sæculorum.

Item Gregorius in Moralibus, libro 4. c. 2.

¶ Sicut nunc in baptismate, ita olim in circumcisione remittebantur peccata. C. V.

Ivo par. 1. c. 49. Pann. l. 1. c. 10.

QVod autem apud nos valet aqua c baptismatis, hoc egit apud ueteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro his, qui de Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circumcisionis.

Item Augustinus ad Valerium contra Iulianum de nuptijs, & concupiscentia libro secundo, c. 11.

¶ Originale peccatum nunc in baptismate, olim in circuncisione remittebatur. C. VI.

Ivo par. 1. c. 50. Pann. l. 1. c. 11.

EX quo instituta est circuncisio in populo Dei (quod erat tũc signaculũ iustitiæ fidei) ad significationem purgationis ualebat & paruulis originalis, veterisque peccati: sicut & baptismus ex illo ualere cœpit ad innouationem d hominis, ex quo est institutus.

Idem de libero arbitrio, lib. 3. c. 23.

¶ Paruulis in baptismate offerentium prodest fides. C. VII.

Algerus l. 3. c. 7. Ivo par. 1. c. 20. Pann. l. 1. c. 12.

ILlud perscrutari homines solent, sacramentum baptismi Christi quid paruulis prosit; cum eo accepto plerumque moriuntur, priusquàm ex eo quidquam cognoscere potuerunt. Qua in re satis pie, recteque creditur prodesse paruulo fides e eorum à quibus consecrandus offertur. Et hoc ecclesiæ commendat saluberrima auctoritas, vt ex eo quisque sentiat, quid sibi prosit fides sua, quando in aliorũ quoque beneficio a, qui propriam nondum habeat potestatem, commoda sit.

a ¶ Beneficio.] *Eadem lectio est apud Iuonem, in Pannormia, & in originali ad marginem.* *In textu autem est*, beneficium, qui propriam non habent, potest aliena commodari.

Idem de baptismo paruulorum libro primo, c. 32. & 33.

¶ Per fidem, & baptisma iustificamur à peccatis. C. VIII.

FIlius Dei carnem peccati β suscepit, & pœnam sine culpa, vt in carne peccati & culpa solueretur, & pœna. Per fidem ergo, & baptismum eius à peccato homo per iustificationem, & à morte liberatur per resurrectionem. ¶ Paruuli etiam baptizati inter credẽtes reputantur per sacramenti virtutem, & offerentium responsionem. Qui vero non sunt baptizati, inter non credentes iudicantur ex Euangelio Ioannis, [Nisi quis renatus f fuerit ex aqua g & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.]

C. 33.

Io. 3.

¶ *Caput hoc est summa verborum Beati Augustini in locis indicatis.*

β ¶ Carnem peccati.] *Apud B. Augustinum longe plenius, & rectius.* Dominus autem, *inquit*, in carnem suam nõ peccatum transtulit, tanquam venenum serpentis: sed tantum transtulit mortem, vt esset in similitudine carnis peccati pœna sine culpa; vnde in carne peccati, & culpa solueretur, & pœna. *Multum igitur interest inter carnem peccati, & similitudinem carnis peccati. Quod explicans B. Augustinus cum alibi sæpe, tum potissimum sermone 48. de verbis Domini, addebat tamen*, si ergo similitudo carnis erat peccati; non caro peccati, quomodo, vt de peccato damnaret peccatum in carne? solet & similitudo capere nomen eius rei, cuius est similitudo.

Item Ambrosius libro primo de sacramentis, c. 4. & 5.

¶ Per aquam baptismi de terreno fit homo cælestis. C. IX.

PEr aquam † baptismi trãsitus est à terrenis ad cælestia. Hoc est enim Pascha, id est, transitus eius, transitus à peccato ad uitam, à cul-

† *Qui per hunc fontẽ transit, transit à terrenis*] or.

ficut legitur descendisse quando Christus baptizabatur à Ioanne. & quamuis sit in vsu ecclesiæ prius aquam sanctificare, & hominem postea baptizare; tamen primo baptizatus est Christus: & postea descendit spiritus sanctus super eum: vt ostenderetur, quod Christus non indigebat sanctificatione: sed sanctificare pertinebat ad eum & ad suum spiritum. H. sic ponit hunc casum. In hoc cap. Amb. baptismum commendat dicens, quòd per aquam baptismi homo sanctificatur, & fit cælestis. sed tantum illa aqua habet hãc efficaciam, super quam profertur forma Euangelica, & descendit Spiritus sanctus: & sic per spiritum sanctum infunditur illi aquæ vis sanctificandi. quod hæc duo sint ibi necessaria, ostendit ex eo quod Christus cum deberet baptizari à Ioanne, descendit ad aquam Iordanis: per quod intelligitur formam Euangelicam debere proferri super aquam, & post descendit spiritus sanctus super eum baptizatum: per quod intelligitur quod aqua baptismi per spiritum sanctum sanctificatur. Seq. c. patet.

a ¶ *Formam*] id est, institutionem factam eius exẽplo: post enim dedit præcepto. ĩ. ea. proprie.

b ¶ *Baptizari.*] id est, à peccato originali mundari [1]. & loquitur in persona ecclesiæ generaliter. Ipse enim vtpote sanctificatus non indigebat mundari ab originali peccato: & ita excusatur sacerdos cum dicit, ego reus, &c.

c ¶ *Descendit.*] ĩ. ea. aliud. contra. Sed bis dicitur descendisse. Primo in specie colũbæ, vt ibi. Secundo inuisibiliter, vt hic: & ita bis: sed per aliud, & aliud. arg. extra de testi. cum tu. sed solutionem ibi scriptã amplectaris, ne euanescat ratio, quã hic ponit Am.

d ¶ *Descendit.*] ĩ ea. aliud contra. ibi dicitur, quod columba in aquã descẽdit antequam Christus venit ad baptismũ. sed ibi soluetur.

[1] Hæc non videtur bona expositio q̃uis fuit Hu. & hoc propter id quod sequitur. sed dic secundum. H. i à peccato originali, &c. id est, debeo liberari a te a pœna quæ debet mihi & alijs pro originali peccato. Archid.

C. 5.

pa ad gratiam, ab inquinamento ad sanctificationem. Qui per hunc fontem transit, non moritur, sed resurgit. Non omnis aqua sanat, sed aqua sanat, quæ habet gratiam Christi. Aliud est elementum, aliud consecratio; aliud opus, aliud operatio. Aqua opus est: operatio spiritus sanctus est. Non sanat aqua, nisi spiritus sanctus descenderit, & aquam illam consecrauerit: sicut legisti, quòd cum Dominus noster Iesus Christus formam a baptismatis daret, venit ad Ioannem: & ait illi Ioannes [ego à te debeo baptizari b, & tu venis ad me? respondit illi Christus; Sine modo. Sic enim decet nos implere omnem iustitiã.] vide, quia omnis iustitia in baptismate constituta est. Ergo a, quare Christus descendit c; nisi, vt caro ista mundaretur, caro, quam suscepit de nostra conditione? Non enim ablutio peccatorum suorum Christo necessaria erat, qui peccatum non fecit: sed nobis erat necessaria; qui peccato manemus obnoxij. *& paulo post.* ¶ Descendit Christus: descendit d & spiritus sanctus. Quare Christus prior descendit, postea spiritus; cũ forma, & vsus baptismi hoc habeat, vt ante fons consecretur; & tunc descendat, qui baptizãdus est? *& paucis interiectis.* ¶ Christus autem ante descendit; secutus est spiritus: qua ratione? vt numquam ipse egere Dominus Iesus sanctificationis mysterio videretur: sed sanctificaret ipse, sanctificaret & spiritus.

Matt. 3.

a ¶ Ergo quare.] *Hac vsque ad vers.* Non enim. *emendata sunt ex B. Ambrosio. Antea legebatur.* Christus ad baptismum descendit, non vt caro mundaretur, quam suscepit de nostra conditione. *Multis etiam alijs locis in capite hoc restituta est vera lectio.*

Item Chromatius [β] *in Matthæum, c. 6.*

β ¶ Chromatius.] *Antea citabatur Chrysostomus, apud quem non est inuentum, sed in fragmentis Chromatij.*

¶ Aqua baptismi non purgaret peccata, nisi tactu Dominici corporis esset sanctificata. C. X.

Sent. 4. dist. 3. Tribuerĩese c. 12

NVmquam aquæ baptismi purgare peccata credẽtium potuissẽt; nisi tactu Dominici corporis sanctificatæ fuissent.

Item Syricius Papa Himerio Tarracconensi, epist. I.

¶ Generale baptisma non nisi sabbato sancto Paschæ, & Pentecostes celebretur. C. X I.

Sent. 4 dist. 3. Ant. l. 9 c. 13. Burch. l. 4 c. 5. Iuo par. 1. c. 58. & 200. Pann. l. 1. c. 16.

2 NOn ratione auctoritatis alicuius, sed sola temeritate præsumitur, vt passim, ac libere natalitijs Christi, seu apparitione †, necnõ & Apostolorũ, seu martyrum festiuitatibus, innumeræ, vt asseris, plebes baptismi mysterium consequantur: cum hoc sibi priuilegium & apud nos, & apud omnes ecclesias Dominicum specialiter Pascha defendat cum sua Pentecoste.

Item Leo Papa vniuersis episcopis per Siciliam constitutis, epist. 4. c. 5.

¶ De eodem. C. X I I.

Burch. l. 4. c. 2. Iuo par. 1. c 59. & 197. Pann. l. 1. c. 17.

DVo tempora, id est, Pascha e, & Pentecoste ad baptizandum à Romano Pontifice legitime sunt præfixa. Vnde, quia manifestissime patet baptizandis in ecclesia electis hæc duo tempora, de quibus locuti sumus, esse legitima; dilectionem vestram monemus, vt nullos alios dies huic obseruantiæ misceatis.

¶ *Prior pars huius capitis vsque ad vers.* Vnde quia.] *non est ijsdem omnino verbis in epistola. Sed in codice canonum est rubricę loco ad hoc caput, & refertur in concilio Moguntino I. c. 4.*

Idem in eadem epistola, c. 3.

¶ Quare in prædictis temporibus baptisma celebretur. C. X I I I.

Iuo par. 3. c. 45.

PRoprie in morte crucifixi, & in resurrectione ex mortuis potentia

NVmquam aqua baptismi] id est, aqua quæ est baptismus. vel, id est, baptismus ĩ aqua celebratus posset. sub. manente tali dispositione. Hug.

NOn ratione.] Hæc est secunda pars d. in qua probatur per 9. c. quòd nõ debet fieri baptismus solennis nisi in Pascha, & Pentecoste. Io. de Fan.

CASVS. Quidam indifferenter omni die solemni baptizabant & solemniter: quos Siricius Papa in hoc c. reprehendit: & dicit quod hoc fieri non debet nisi in Pascha & Pẽtecoste. Se. c. patet.

e DVo tempora, id est Pascha.] Hoc c. intelligas de baptismo solenni. nam quolibet tẽpore propter timorẽ potest baptizari. s. ea. dist. 3. celebritatem.

PRoprie in.] CASVS. Quæsitũ fuit à Leone, quare solennis baptismus celebretur tantum in Pascha & Pentecoste, & nõ in festo Epiphanię, quãdo Christus fuit baptizatus. Qui respõdet de Pascha triplicem rationẽ assignãdo. Vna est, quia plena potestas data est baptismo ĩ morte Christi & resurrectione. Alia est, quia ĩ baptismo repræsentatur mors Christi, & resurrectio. Tertia est, quia postquàm Christus resurrexit, baptizandi formã discipulis tradidit, & gẽtes baptizare præcepit. De festo aũt Pẽtecostes multiplex ratio assignaẽ, quia tũc spirit⁹ sãct⁹ ĩ Apostolos venit, sicut illa die venit ĩ baptizatos. Et quia hæc solẽnitas pẽdet ex paschali festiuitate, ideo sẽp celebraẽ die Dñica: & quia illi qui ĩ Pascha baptizari nõ poterũt ex aliquo ĩpediti, ĩ ea die baptizẽt. & hoc ad imitationẽ beati Petri, qui ĩ eodẽ die tria millia hominũ baptizauit, quos ad fidẽ cõuertit. Die vero Epiphanię baptizare non debem⁹, sicut quidã putãt, quia peccatorũ remissio nõ erat ĩ baptismo Ioãnis, ad quẽ illa die venit Christus. nec ideo fuit baptizatus, quod indigeret remissionẽ peccatorũ, sed vt ĩstitueret ĩ se sacramentũ baptismi. Et scias quod quidã habẽt ibi pĩcipiũ vbi dicit, *Si quis aũt*, vt. H. vnde per se ponũt

tibi casum: quod tu facere potes. *Regula*, id est, regulari facto baptizandi. *Species actionis*, id est, similitudo. Sequentia 4. capitula plana sunt. *Sacramentum*, id est, festum in quo representatur quod olim tali die gestum est,

a ¶ *Potentia baptismi.*] id est, baptismus potens & efficax. extra eod. maiores. §. caute.

u ¶ *Ad alios.*] id est, alijs diebus attribuātur, & in alijs diebus cōtingāt: quoniam resurrectio semper die Dominico celebratur.

x ¶ *Non ex nostra.*] quasi dicat, non ex nostro ingenio; vt ī. dist. 2. in Christo.

y ¶ *Trium milliū.*] sed quomodo posset esse, ꝙ tot vna die baptizaret?

baptismi[a] nouam creaturam condidit † [b] ex veteri: vt in renascentibus & mors Christi operetur, & vita, dicente beato apostolo Paulo [An ignoratis, quia quicumque[c] baptizati sumus in Christo Iesu, in morte[d] ipsius baptizati sumus? consepulti[e] enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris; ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius; simul & resurrectionis erimus,] & cetera, quæ latius magister gentium ad commendandum sacramentum baptismatis disputauit; vt appareret ex huius doctrinæ spiritu[f] regenerādis filijs hominum, & in Dei filios adoptādis illum diem esse, & illud tempus electum[g], in quo per similitudinem, formamque[h] mysterij ea, quæ geruntur in membris, his, quæ in ipso sunt capite gesta, congruerent: dum in baptismatis regula & mors interuenit interfectione peccati, & sepulturam triduanam[i] imitatur trina demersio; & ab aquis eleuatio resurgentis instar † est de sepulchro. Ipsa igitur operis qualitas[k] docet celebrandæ generaliter gratiæ eum esse legitimum diem[l], in quo orta est & virtus[m] muneris, & species[n] actionis. Ad cuius rei confirmationem plurimū valet, quòd ipse dominus Iesus Christus, posteaquam resurrexit à mortuis, discipulis suis (in quibus[o] omnes ecclesiarum præsules docebantur) & formam[p], & potestatem tradidit baptizandi, dicens [Euntes ergo nunc docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.] De quo[q] vtique eos ante passionē potuisset instruere[r], nisi proprie[s] voluisset intelligi regenerationis gratiam ex sua resurrectione cœpisse. Additur sane huic obseruantiæ etiam Pentecostes[t] ex aduentu spiritus sancti sacra † solennitas, quæ de Paschalis festi pendet articulo: & cum ad alios[u] dies alia festa pertineāt, hæc semper ad eum diem, qui resurrectione Domini est insignis, occurrit, porrigens quodammodo auxiliantis gratiæ manum, & † eos, quos à die Paschæ aut molestia infirmitatis, aut longinquitas itineris, aut nauigationis difficultas interclusit, inuitat[α], vt quibuslibet necessitatibus impediti, desiderij sui effectum dono spiritus sancti consequantur. *& infra. c. 4.* ¶ Hoc autem nos non ex nostra[x] persuasione defendere, sed ex Apostolica auctoritate seruare satis idoneo probamus exemplo, sequentes beatum Apostolum Petrum, qui in eo die, quo omnium † credētium numerū promissus spiritus sancti repleuit aduentus, trium millium[y] populum sua prædicatione conuersum lauacro baptismatis consecrauit. Quod sancta scriptura, quæ Apostolorum actus continet, fideli historia docet dicens [His auditis compuncti sunt corde; & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos apostolos. Quid faciemus viri fratres? Petrus[z] vero ad illos, pænitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionē † peccatorum; & accipietis donum spiritus sancti.]

Rom. 6.

Matth. 28.

Act. 2.

† condit] vera lectio.

† al. ad instar

† al. consecrata

† vt ij] orig.

† al. omnem

† al remedium

α ¶ Inuitat.] *Iuo habet*, inuitans. *Sed in originali est*: interclusit inuitos, aut quibuslibet necessitatibus impeditos, desiderij, &c.

Item in eadem epistola, c. 6.

¶ De eodem. C. XIIII.

SI quis autem Epiphaniæ festiuitatem (quæ in suo ordine debito honore veneranda est) ob hoc existimat priuilegium habere baptismatis; quia hoc quidam putant, quòd in eadem die Dominus ad baptismum sancti Ioannis accesserit; sciat illius baptismi aliam gratiam,[a] aliam fuisse rationem: nec ad eamdem pertinuisse virtutē; qua per spi-

Iuo par. 1. c. 47. Pann. l. 1. ca. 18.

b ¶ *Condidit.*] id est, reformauit & innouauit, id est, institutum est vt condat quasi vt celebretur tunc, scilicet [1] in morte.

c ¶ *Quia quicumque.*] id est, cuiuscumque cōditionis, seru' vel liber masculus vel femina, adultus vel puer. 29. q. 2. in prin.

d ¶ *In morte.*] id est, ad similitudinē mortis ei' [2]: vt sicut semel mortuus est ille, & semper viuit: ita & nos semel mortui in peccatis per baptismū, semper viuamus in bono: vel ī morte eius dicimur baptizati: quia mors ei' est causa purificationis nostræ. de pæ. dist. 2. si enim.

e ¶ *Consepulti.*] & simili modo videmur fuisse mortui, & resurrexisse, ex quo nouam formam assumpsimus per mortē eius in baptismo.

f ¶ *Spiritu.*] id est, spirituali doctrina.

g ¶ *Electum.*] sed videt quòd tactu sui corporis vim baptismo contulit. ī. ead. nūquam. Sed dicimus, ꝙ tunc potestatē aquę cōtulit: sed in morte sua voluit illam potestatem suum consequi effectum, vt hic in fine dicitur.

h ¶ *Formamque.*] id est, per similem formā mysticā. s. dist. 2. qa passus.

i ¶ *Triduanam.*] ī. ead. postquam. & c. de trina.

k ¶ *Qualitas.*] id est, similitudo facti [3].

l ¶ *Legitimum diem.*] id est, diem naturalem. dic sabbatum, & sequētem noctem.

m ¶ *Et virtus.*] i. efficacia sacramēti, scilicet baptismi habebat quidē ante efficaciam, sed non tantā; quia non erat adhuc porta cæli aperta. quamuis enim vis regenerandi aquis tactu sui corporis contulerit: vt ī. ea. numquam. non tamen patebat ianua ante passionē, qa apertionē paradisi passio eius specialiter operata est cū resurrectiōe [4]. extra ea. maiores. §. caute.

n ¶ *Et species.*] id est, similitudo vel representatio, vel similitudo representata, id est, quod represētatur ab actione, quæ fit in baptismo: scilicet mors, & triduana sepultura, & resurrectio Christi.

o ¶ *In quibus.*] supra dist. 51. miramur [5].

p ¶ *Et formam.*] generalem scilicet: quod non fecerat ante. supra ea c. per aquā. vel hic dicto, ibi facto 23. q. 5. c. si audierit. extra de apell. c. dilecti.

q ¶ *De quo.*] id est, de qua forma baptizandi generali.

r ¶ *Instruere.*] tantum supple, & non post: nisi, &c.

s ¶ *Nisi proprie.*] id est, generaliter ad omnes.

t ¶ *Pentecostes.*] sicut resurrectio. 78. dist. quòd die.

zaret? forte quia fundebat aquā sup eos. aliàs nō videtur ꝙ quēlibet posset īmergere. Sed pone ꝙ nō super eos fundebat aquā nisi ī partē corporis: tot' nē erat baptizat'? Dicit Hugo, ꝙ si fundatā super caput vel super maximā partē corporis, sēper crederet eū baptizari: aliàs nō. Vel dic eū baptizari si aqua etiā cadat sup pedē [6] arg. ī. ea. nec quemquam. sicut sufficit possidere partem ad hoc vt possideat totum: dū tamē eius quidem animi sit vt totum intendat possidere: vt ff. de acq. pos. possideri §. 1. sic de pæ. dist. 1. vulgaris.

ADDITIO. Hoc etiam no. Goffr. in summa de baptismo. §. itē quæritur quid si. & Innocen. extra, de baptismo debitum. Archid.

z ¶ *Petrus.*] supra ea. dist. 2. tunc eis.

a ¶ *SI quis.*] *Aliā gratiam.*] Et ita nō omnis Christi actio, nostra est lectio: argu. ī. dist. 2. liquido. quia ex eo non esset remissio peccato-

[1] Respicit litteram præcedentem.

Mortui semel, semper viuamus.

[2] Id est, fides mortis eius. H. aliqui dicunt in morte, id est, peccatorum ablutione & mortificatione.

Baptismi vis quando data fuit aquæ.

[3] Id est, modus operādi, quem habet qui baptizat. Archid.

[4] De hoc notat. ī. cap. ex quo.

[5] Hoc vult dicere quia ad discipulos loquēdo omnes cōprehēdit in hoc c. hic allegato miramur, cum suis concor. Archid.

Baptizari an sit op' tum corpus mergere.

[6] Arg. co... J. c. prin... ver. toto corpore.

Nam per illud baptisma tantum corpus lauabatur exteri⁹ non mundabatur interius à peccato. Arch.

peccatorum r. vt j.ead.dist.non regenerabantur.
a ¶ *Ex voluntate.*] id est, ex concupiscentia.
b ¶ *Carnis.*] id est, feminæ, quæ de carne Adæ est facta. propterea dicitur femina caro, quæ regitur: vir spiritus, qui regit.
c ¶ *Renascendi.*] scilicet pro nobis: quomodo & circuncidi.

fuit aperta, extra c. maiores. Io. De hoc. j. ea. proprie.

DE catechumenis baptizandis.] Quid si sacerdos catechumenos sanos à baptismo repellat: & ipsi interim ante constitutũ tempus sine baptismo decedant: numquid imputabitur sacerdoti? non videtur. absit enim vt ea quæ propter bonum & licitũ facim⁹, &c. vt 23. q. 5. d occidẽdis.

Di- *Ioan.* 1. ritum sanctum renascuntur, de quibus dicitur [qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate [a] carnis [b], neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.] Dominus enim nullius indigens remissione peccati, nec quærens remedium renascendi [c], sic uoluit baptizari, quomodo voluit circuncidi, hostiamque pro se emundationis offerri, vt qui factus erat ex muliere (sicut Apostolus ait) *Rom.* 10. fieret & sub lege, quam non uenerat soluere, sed adimplere, & implendo finire: *Matth.* 5. sicut beatus Apostolus prædicat, dicens [d] [finis [e] autem legis Christus [f] ad iustitiam omni credenti.] *Rom.* 10. Baptismi autem sui in se condidit [g] sacramentum: quia in omnibus primatum tenens, se docuit esse principium: & tunc regenerationis potentiam [h] sanxit, quando de latere ipsius profluxerunt sanguis redemptionis, & aqua baptismatis.

Item ex concilio Gerundensi, c. 4.

¶ In solennitate Paschali, & Pentecostes catechumeni baptizentur. C. XV.

Iuo par. 1. c. 60. Pann. l. 1. c. 20.

DE catechumenis baptizandis id statutum est, vt in Paschæ solennitate, vel Pentecostes, quanto maioris celebritatis maior celebritas est, tanto magis ad baptizandum veniant: ceteris solennitatibus infirmi [i] tantummodo debeant baptizari: quibus quocumque tempore conuenit baptismum non negari.

¶ *Restitutum caput est ex suo originali.*

Item Leo Papa, epist. 4. c. 6.

¶ Necessitate cogente, quolibet tempore baptizare licet. C. XVI.

Burch l. 4. c. 2. Iuo par. 1. c. 197. Pann. l. 1. c. 19.

SI qui necessitate mortis, ægritudinis, obsidionis, persecutionis, & naufragij urgentur [k], omni tempore debent baptizari.

¶ *Apud B. Leonem sententia huius capitis est post c. duo tempora. & ante c. si quis autem. supra ead.*

Item Gelasius Papa clero, & plebi Tarent.

¶ Nisi necessitate cogente inter Pascha & Pentecostem nullus baptizare præsumat. C. XVII.

In epi. Gregorij II. clero, & plebi Turingiæ, & in cõc. Vuormaciensi, c. 1. Burc. l. 4. c. 7. Iuo par. 1. c. 63. & 202. Pann. l. 1. c. 21.

VEnerabilis baptismi [l] sacramentum nõ nisi in festiuitate Paschali, & Pentecostes tradere præsumat episcopus; exceptis ijs, quibus vrgente mortis periculo, talibus oportet, ne in æternum pereãt, remedijs subueniri.

¶ *In epistola Gregorij secundi clero, & plebi Turingiæ, unde citat Iuo (quamuis & Gelasij esse potuerit) & in concilio Vuormaciensi, unde Burchardus, legitur,* Sacrosancti baptismi, *itemque apud Iuonem, c. 202. In capite autem 63. est,* Generalis, *& in margine,* Venerabilis.

Conc. Paris. c. 7.

Idem Gelasius epistola ad episcopos Lucaniæ, c. 12.

¶ De eodem. C. XVIII.

Ansel. l. 9. c. 12. Burch. l. 4. c. 4. Iuo par. 1. c. 199.

BAptizandi sibi quispiam passim quocumque tempore nullam credat inesse fiduciam, præter Paschale festum, & Pentecostes uenerabile sacramentum, excepto dumtaxat grauissimi languoris incursu; in quo verendum est, ne morbi crescente periculo, sine remedio salutari fortassis ægrotans exitio præuentus abscedat.

Item Isidorus de officijs, l. 2. c. 24.

¶ Non nisi sacerdos baptizare præsumat. C. XIX.

Sent. 4. dist. 6. Iuo par. 1. c. 67. Pann. l. 1. c. 23.

COnstat baptisma [m] solis sacerdotibus [n] esse tractandum: eiusque mysterium [o] nec ipsis diaconis explere est licitum absque episcopo, vel presbytero [p]: nisi, his procul absentibus, ultima languoris necessitas cogat. Quod & laicis [q] fidelibus plerumque permittitur, ne quispiam sine remedio salutari de sæculo euocetur. *Item Gelasius Papa.* ¶ Diaconos quoque propriam, *& c. ut supra, in tractatu ordinandorum, vbi de reuerentia diaconorum erga sacerdotes agitur.*

s. dist. 93. diaconos propriã.

d ¶ *Dicens.*] in epistola ad Corinthios.
e ¶ *Finis.*] scilicet consummationis. implet enim in se & in nobis quod lex prædixerat.
f ¶ *Christus est.*] Christus dico valens ad iustitiam omni credenti. de pæn. dist. 2. si enim.
g ¶ *Condidit*] id est, nuntiauit & instituit.
h ¶ *Potentiam.*] id est, plenam efficaciam, quia tunc ianua cæli

i ¶ *Infirmi.*] vel etiam paruuli. s. dist. 5. baptizari.
k SI qui.] ¶ *Vrgentur.*] ff. si qs cau. l. 2. s. 18. dist. placuit. ff. de diuer. & tem. præs. l. 1. alijs etiã modis in necessitate quis adstringitur. 18. dist. si episcopus.
l VEnerabilis baptismi.] Cum præter baptismũ salus nulla infantibus permittatur, vt j. e. dis. nulla. nõ videtur circa eos obseruandũ quod in istis ca. continetur, vt præter statuta tempora Paschæ & Pẽtecostes baptizari nõ debeant, ne præueniẽte morte, qui regenerari possint non inueniantur, vt dis. 5. c. 2. in ambiguis autem sequendũ est quod certius æstimatur, vt s. dist. 95. presbyteri. hoc etiam consuetudo ecclesiæ obseruat in paruulis, secus in adultis, in quibus simile periculum nõ timetur, quia in eis conuersio mentis ad Deum baptismi vicem supplere nõ dubitatur, vt j. ea. baptismi vicem.
BAptizandi] scilicet solenniter. & est ratio quare in istis duob⁹ diebus, vt Christo mortuo commoriamur, & sepulto cõsepeliamur, & resurgenti conresurgamus. Archi.
COnstat.] CASVS. Quæsitum fuit ab Isido. ad quem spectat officium baptizandi: & respondetur, quòd ad solum sacerdotem, sed in necessitate presbytero vel episcopo absente potest baptizare diaconus, vel etiam laicus. Sequen. tria cap. plana sunt.
m ¶ *Baptisma.*] id est, baptismi mysterium: vnde ad expositionem eius sequitur, eiusque mysterium.
n ¶ *Sacerdotibus.*] j. ea. sanctum. contra. vbi dicitur, quòd auctoritas traditionis baptismi etiam ad laicos pertinet Christianos. sed illud i necessitate verum est, vt hic subiungitur, & ibi in exemplo de pænitente & catechumeno declaratur.
o ¶ *Mysterium.*] s. de pæn. dist. 1. quem pænitet.
p ¶ *Vel presbytero.*] id est, licentia. s. dist. 93. diaconos. & cap. diaconi. contra. dic vt ibi.
q ¶ *Quod & laicis.*] supra 30. quæstio. 1. ad limina. 1. quæstio. 1. quod quidam.

Catechumenus si moriatur sine baptismo, an sit imputãdum presbytero.

a De hoc etiam leg. & not. 18. dist. peruenit. in fin. ubi uide. Arch.

Paruuli possunt in omni tẽpore baptizari.

Mulier.

M *Vlier.*]Hæc est 3.pars dist. in qua probat per 12. cap. quòd in necessitate potest fieri baptismus à quocũque. Ioan. de Fant.
a ¶ *Mulier.*]§ 33.q.5.mulierem. 23.dist.mulier.
b ¶ *Super quibus.*] § 30.q.3.super quibus.
c ¶ *Etiam laicos.*] §. 1.q.1.neque. & cap. si quis per ignorantiam. & ca. quod quidam. §. 93.dist.diaconos.

I *N necessitate*] ...

d *Vicumque.*] §. 1. q.1.neque,& c. si quis per ignorãtiam.

R *Omanus.*] Casvs. Paganus quidam baptizauit hominem in forma ecclesiæ: quare quæsitum fuit quid esset faciendũ. Et respondet Isidorus, quòd Papa non attendit baptizantẽ hominẽ, sed Dei virtutem in baptismo.
e ¶ *Romanus.*] §.ea.dist. quos à paganis contra ibi, non in forma ecclesiæ. §. dist. 62. nulla ratio. § 1.q.1 c.1.G cõtra, ibi enim dicitur, ꝙ nemo dare potest qđ non habet, vt §.e quomodo. in prin. quomodo ergo baptismũ paganus tradere dicitur? sic creditor dominium rei sibi obligatæ post biennium in aliũ transfert, quod tamen non habet. instit. quibus ali. licet vel nõ. § 1.Arg.contra.ff. de ac qui. rerum do. traditio. iuris ergo auctoritate ꝑ mittente potest quis in alium transferre quod non habuit. & hoc casuale:illud vero regulare, 1.q.7.Daibertum.

Dare potest quis qđ non habet.

A *Quodã.*] Casvs. Quidam baptizati fuerant à quodam: sed nesciebatur vtrum esset Iudæus, Paganus, vel Christianus:quare quæsitum fuit à Nicolao qđ de his esset faciendum. Qui respondens dicit, ꝙ si in nomine patris & filij & spiritus sãcti fuerunt baptizati, non debent iterum baptizari.
f ¶ *Trinitatis.*] §.e. dist. sanctũ.& c.si nõ sanctificatur.contra. §.ea.dist. multi.& ca. si reuera.& ca. in synodo contra. Sed hic expone Trinitatis explicite. §. e. dist. agũt homines. §.ea. dist. postquam nos. contra. Et quare potius baptizat̃ qs in nomine Christi,quam in nomine Trinitatis? Tu dic quòd in nomine Trinitatis non intelligitur nisi trium personarum essentiæ vnitas,& in nomine Christi intelligitur vnctus, vngens,& à quo vngitur. Dicit ergo Gra.[1] concessum fuisse Apostolis baptizare in nomine Christi propter nomen Christi ampliandũ. hoc est abrogatum per contraria hic signata §.e in synodo.& ca. si non sanctificatur. hoc non credo,cum hoc cap. Nicolai posterius sit. Dico ergo ꝙ non debet quis baptizari in nomine Christi si tamen baptizatur, valet baptismus[2]. & hoc innuit hic illa littera, quia non illorum, scilicet qui baptizant,&c.

Baptizatur quis in nomine Christi, non autem § nomine Trinitatis.

1 Et Bar. secundum G.

2 Idẽ no. §. c. multi. ibi dicam. Ar.

S *I inter bonos.*] Casvs. Quæsitum fuit vtrũ baptismus ꝑ malum datus sit malus, vel nõ æque bonus vt datus ꝑ bonum. Et respondet Augu. quòd non ideo melior est, quòd per bonum vel malum datur, quia non baptizantis, sed Dei est.

B *Aptismus.*] Casvs. Dicit̃ hic, ꝙ solus Deus retinet potestatẽ baptizãdi, ꝑ ministeriũ vero baptizat sacerdos bonus vel malus:& licet homo baptizet exterius, interius tamen nullam potestatem exercet, quia Deus est qui baptizat interius. quod probatur auctoritate Apostoli dicentis: Neque qui plantat,&c. & ad hoc etiã inducuntur verba Ioannis Baptistæ, quæ sunt in Euangelio Io. s. Vidi spiritum descendentem de cælo sicut columbam, & mansit super eum,& ego nesciebam eum. Quę verba exponit Aug.& dicit, quòd nesciebat eum, i. nesciebat, ꝙ potestatem baptizandi sibi retinebat; sed tantum ministerium baptizandi tradidit bonis & malis.
g ¶ *Potestatem.*]cũ dixit, Vidi spiritũ descendentẽ de cælo sicut columbã, & mansit super eũ,& ego nesciebã. hoc exponit Aug. ꝙ Io. nesciebat eum, idest, nesciebat quòd sibi potestatem illam retinuisset Dñs, sed tantum ministerium baptizandi tradidit Dominus.

Item ex concilio Carthaginensi.4.c.99.& 100.

¶ Non præsumat mulier baptizare. C. XX.

§.di.25.mulier. Sent.4 dist.6. Burc.l.8 c.83. Iuo par.1. c.65. Pann.l.1 c.25. 30. q. 3. super quibus.

3 MVlier[a], quamuis docta, & sancta, viros in conuentu docere, vel aliquos baptizare non præsumat.

Nisi necessitate cogente. Vnde Vrbanus Papa II. [super quibus[b] consuluit,]& c. vt supra in tractatu coniugij: vbi de compatribus agitur.

Item Augustinus ad Fortunatum.

¶ Etiam laici necessitate cogente baptizare possunt. C. XXI.

Iuo par.1 c.191. Pann.l.1.c. 26.

IN necessitate, cum episcopi, aut presbyteri, aut quilibet ministrorum non inueniuntur,& urget periculum eius, qui petit, ne sine isto sacramento hanc uitam finiat, etiam laicos[c] solere dare sacramentũ, quod acceperunt, solemus audire.

Item ex decreto Martini† Papæ III.

† al. Martiniani

¶ De eodem. C. XXII.

Poly.l.3.tit.10. Aniel l.9. c.54. Burc.l.4. c.47. Iuo p.1.c.241.

QVicumque[d] presbyter in prouincia propria, uel in alia, uel ubicũque inuentus fuerit, commendatum sibi infirmum baptizare noluerit, uel pro intentione itineris, uel de alia aliqua excusatione†, & sic sine baptismo moritur, deponatur.

† al. occasione

Item Isidorus.

¶ Non reiteratur baptisma, quod à pagano ministratur. C. XXIII.

1.q. 1. si quis p. ignorantiam. capit.5 c.4. Sent.4 dist.5. Alger.l.3.c 6.

ROmanus[e] Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat: sed spiritum Dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit, qui baptizat.

¶ *De hoc capite dictum est supra 1.q.1. si quis per ignorantiam.*

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, c. 104.

¶ De eodem. C. XXIIII.

Sent.4. dist.3. Alger.l.3.c.6. Iuo p.1. c.148. Pann.l.1.c.29. Act 2.& 19. Ambr.l.1 đ spũ sancto, c.3.

AQuodam Iudæo[a] nescitis, utrum Christiano, an pagano, multos in patria uestra baptizatos asseritis, & quid de ijs sit agendum consulitis. Hi profecto, si in nomine sanctæ Trinitatis[f], uel tantum in Christi nomine, sicut in actibus Apostolorum legimus, baptizati sunt (unum quippe idemque est, ut sanctus exponit Ambrosius) cõstat eos non esse denuo baptizandos.

a ¶ Iudæo.] *Apud Algerum est*, vt audio. *Verum in originali post hoc caput sequuntur verba hec*, sed primum, vtrum Christianus, an paganus ipse Iudæus extiterit, vel si postmodum factus fuerit Christianus, inuestigandum est.

Item Augustinus contra Crescontum grammaticum, libro 3.c.6.

¶ Sicut per bonũ, ita per malum ministrũ æquè baptisma ministratur. C. XXV.

Iuo p.1.c.160. Pann.l.1.c.30.

SI inter bonos ministros, cum sit alius alio melior, non est melior baptismus, qui per meliorẽ datur; nullo modo est malus, qui etiã per malum datur, quando idem baptismus datur: & ideo per ministros dispares Dei munus æquale est, quia non illorum, sed eius est.

Idem super Ioannem in parte prima, tract. 5. ad c.1.

¶ Nõ merita ministrorũ, sed uirtus Christi in baptismate operatur. C. XXVI.

§.ead. aliud. Sent.4 dist.5. Iuo par.1 c.156. 157. 158. 159. Pann.l.1.c.31.

BAptismus† talis est, qualis ille est, in cuius potestate datur, nõ qualis est ille, per cuius ministeriũ datur. *Item ibidem.* ¶ Quid nouerat Ioãnes Baptista? Dominum. Quid non nouerat? potestatẽ[g] Dominici baptismi in nullum hominem à Domino transituram: sed ministeriũ plane trãsiturum, potestatem à Domino in neminem ministrorũ, mi-

† Baptisma ille]ui.

a ¶ Non

a ¶ *Non exhorreat.*] ꝫ. dist. 32. §. verum ꝫ. 1. q. 1. neq; in homine.
b ¶ *Columba.*] idest, ecclesia. 24. q. 1. loquitur.
c ¶ *Vbi*] 26. q. 7. alligant.
d ¶ *Neque.*] vt s. dist. 19. secundum.
e ¶ *Qui plantat.*] prædicando, ad fidem conuertendo.

C notat hoc nomē, nō actū. extra e. maiores. ver. illud vero.
k ¶ *Vm baptizat.*] ¶ *Aut tolerantur.*] supra 23. q. 7. cap. 1.
S *I qui.*] CASVS. Quidam ab hæreticis in forma ecclesiæ baptizati volebant ad ecclesiā redire. quærebatur vtrum essent baptizandi. Et respondetur quod non, sed debent integre instrui in fide, & ecclesiæ per manus impositionem reconciliari. Si vero sunt paruuli, vel tales, qui instrui nō possint, debent chrismari, & patrini debent respondere pro eis, & confessionem facere. *Communicati*, idest, vncti vel cōioni redditi.
l ¶ *Trinitatis.*] ꝫ. 1. q. 1. neque in nomine.
m ¶ *Confessione.*] idest, inuocatione.
n ¶ *Et si consentiunt.*] hoc de adultis.
o ¶ *Per manus impositionem.*] confirmatoriam: quæ etiam in hoc casu reconciliatoria est. ī. ead. dist. ab antiqua. & 1. q. 1. §. ecce.
o ¶ *Per manus.*] sed nūquid de furioso iudicat secundum illum statū mentis, quem habebat cum in furorē incidit? Nam si voluntatem habuit baptizandi, & incurrit furorem: valebit ei baptismus in furore collatus: aliàs non. extra. eo. maiores. §. vlt. Secus in puero: quia puer non habuit voluntatem vnquam: & tamen saluabitur baptizatus. ī. ead. quæris.

Baptismus an possit conferri furioso.

p ¶ *Communicati.*] idest, peruncti.
q ¶ *Eucharistia.*] hoc de adultis: quia paruulis nō datur corpus Christi, vt ī. e. c. in ecclesia. nisi forte vbi consuetudo est quod infunditur per ora eorū sanguis Christi, non corpus, secundū quosdam.

Corpus Domini non datur paruulis.

Q *Vamuis.*] CASVS. Dicitur hic, quod licet vnum sit baptisma hæreticorum baptizantium in forma ecclesię, & catholicorum: tamen qui extra ecclesiam baptizantur, gratiā Dei nō consequuntur: & ideo si ad fidē reuertuntur, reconciliari debent, & nō rebaptizari.
r ¶ *Ad salutem.*] hoc dicitur de illis, qui scienter ab hæreticis baptizātur, & eorum errores imitantur: sed in necessitate mortis melius esset à talibus baptismū accipere, quam sine perceptione talis sacramenti decedere [z]: quia si euaserint, manus impositionē & cetera quæ sequuntur, in catholica ecclesia recipiunt, vt ī. ea. sanctum est. in fi. paruulis hoc non nocet. 1. q. 4. placuit.

z Vt 3. dist. §. verum. cap. ad hoc.

pec- s. dist. 32. præter hoc.

nisterium & in bonos, & in malos. Non exhorreat [a] columba [b] ministerium malorum: respiciat Domini potestatem. Quid tibi faciat malus minister, vbi [c] bonus est Dominus? Quid te impedit malitiosus præco, vbi beneuolus est iudex? *Item infra.* ¶ Neque [d] qui plantat [e], est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum [f] dat Deus. *Item ibidem.* ¶ Ego [α] [g] dico, & nos dicimus omnes, quia iustos oportet esse omnes, per quos baptizatur: iustos oportet esse tanti iudicis ministros, si ministrare iuste voluerint. Si autem noluerint esse iusti, qui in cathedra Moysi sedent; securum me facit magister meus, de quo spiritus eius dixit [Hic est, qui baptizat [h].] *Item infra.* ¶ Non timeo adulterum, non ebriosum [i], non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur [hic est, qui baptizat.]

1. Cor. 3. — Matth. 23. — Ioan. 1.

α ¶ Ego dico.] *Sic etiam Iuo: sed in originali.* Et ego, & omnes dicimus, quia iustos oportet esse tanti iudicis ministros. Sint ministri iusti, si volunt. Si autem noluerint, &c. *Sunt autem partes huius capitis ex eodem tractatu quinto hinc inde collecta.*

Idem in tractatu 6. ad c. 1. Ioannis.

¶ De eodem. C. XXVII.

Sent. 4. dist. 5. Iuo p. 1. c. 160. — Ioan. 1. — † al. dogmatibus

CVm baptizat malus ex aliqua vel ignorantia ecclesiæ, vel tolerantia (aut enim ignorantur mali, aut tolerantur [k] vt palea, quousque in vltimo ventiletur area;) illud, quod datum est, vnum est: nec impar propter impares ministros, sed par, & æquale propter [hic est, qui baptizat.]

Idem de ecclesiasticis regulis †, *c. 52.*

¶ Non reiteratur baptisma, quod in nomine sanctæ Trinitatis ministratur. C. XXVIII.

Burch. l. 4. c. 39. Iuo p. 1. c. 160. & 233. ex Rotomagensi. — † al. & — † al. nomen] orig.

SI qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis [l] confessione [m] baptizant, & veniunt ad nos; recipiantur quidem vt baptizati, ne sanctæ Trinitatis inuocatio, vel confessio annulletur: sed doceantur integre, & instruantur, quo sensu sanctæ Trinitatis mysterium in ecclesia teneatur: & si consentiunt [n] credere, vel acquiescunt confiteri; purgati iam fidei integritate confirmentur manus impositione. Si vero paruuli sunt, vel † hebetes, qui doctrinam non capiant respondeant pro illis, qui eos offerunt, iuxta morem † baptizandi. Et sic per [β] manus [o] impositionem chrismate communicati [p], Eucharistiæ [q] mysterijs admittantur.

β ¶ Per manus impositionem.] *In originali est.* Et sic manus impositione, & chrismate communiti, Eucharistiæ, &c. *Sed ob glossam non est mutatum.*

Idem ad Orosium in libro 65. quæstionum dialog. quæst. 59.

¶ De eodem. C. XXIX.

Sent. 4. dist. 6. Iuo p. 1. c. 160. Pann. l. 1. c. 28. — † al. quam

QVamuis vnum baptisma sit, & hæreticorum (eorum scilicet, qui in nomine patris, & filij, & spiritus sancti baptizantur,) & ecclesiæ catholicæ; tamen quia foris, & extra ecclesiam baptizantur, non sumunt baptismum ad salutem [r], sed ad perniciem, habentes nimirum formam [γ] sacramenti, virtutem autem eius abnegantes. Et ideo eos ecclesia non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis [ſ] baptizati sunt. Ipsa est profecto forma sacramenti. Ideo, cum reuersi fuerint, accipiunt virtutem spiritus sancti, quem † ij, qui extra ecclesiam baptizantur, nondum habent.

γ ¶ Formam sacramenti.] *Ita etiam apud Iuonem. In originali est,* habentes quidem speciem pietatis, virtutem tamen eius abnegantes. *& rursum.* Animales, inquam, spiritum non habentes. *Et idcirco eos ecclesia, &c. Vtitur autem B. Pauli verbis. 2. Tim. 3. & Iudæ apostoli, c. 1.*

Item Pelagius Papa Gaudentio episcopo.

ī. ea. multi sunt. Iuo p. 1. c. 161. Pann. l. 1. c. 62. S. T. 3. q. 66. ar. 6 — † al. destinatis uicinis] Iuo. — † al. commorati

¶ Baptizantur, qui tantum in nomine Domini baptizati probantur. C. XXX.

SI reuera hi de hæreticis, qui in locis tuæ dilectioni vicinis † commorari † dicuntur, solummodo se in nomine Domini baptiza-

f ¶ *Qui incrementum.*] idest, infusionem gratiæ, & remissionem peccatorum. 1. quæst. 1. si fuerit.
g ¶ *Item ego.*] respondet tacitæ obiectioni, q. d. licet malus minister conficiat vel baptizet, nihilominus tamen debent esse boni.
h ¶ *Qui baptizat.*] interius absoluendo à peccatis. nam illius est baptismus, non baptizantis. s. c. à quodam.
i ¶ *Ebriosum.*] dū tamen intelligat quid agit [x]. consuetudinē hic

ſ ¶ *Trinitatis.*] idest, patris & filij & spiritus sancti. s. ea. proprie.
S *I reuera.*] CASVS. Quidam erant ab hæreticis baptizati. quærebatur vtrum rebaptizari deberent? Et respondetur: si dicunt se baptizatos tantum in nomine Domini, debent iterum baptizari.

si vero

si vero in nomine Trinitatis explicite, scilicet in nomine patris & filij & spiritus sancti, sufficit si reconcilientur: quia forma Euangelica iterari non debet.

a ¶ *Confitentur.*] hic creditur eis pro se: quia nulli fit præiudicium [1].

quia verba debent seruire intentioni, vt 22. quæst. 5. humanæ. argumen. ad hoc j. ead. retulerunt. Nam qui ioco, vel ludendo dicunt talia verba: spondes? spondeo: non obligant sibi alios, vt ff. de actio. & obliga. obligationum, in fin. & dic, vt dicto §. ecce.

Quod dic vt lc. & not. j. eadē placuit de infātibus.

tos fuisse forsitan confitentur [a]; sine cuiusquam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes in sanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Sin vero apud dilectionem tuam eorum, qui conuerti volunt, manifesta confessione claruerit, quòd in nomine Trinitatis fuerint baptizati; sola reconciliationis impensa gratia, catholicæ sociare fidei maturabis: vt tali dispositione seruata nihil aliter, quàm quod Euangelica iubet auctoritas, temeritatis cuiusquam spiritu videatur effectum.

Item Augustinus de vnico baptismo, lib. 7. c. 53.

¶ An approbetur baptisma, quod à non baptizato præstatur. C. XXXI.

Sent. 4. dist. 6. Iuo p. 1. c. 162.

4 SOlet etiam quæri, vtrum approbandum sit baptisma, quod ab eo [b], qui non accepit, accipitur; si forte hoc curiositate aliqua didicit, quemadmodum dandum sit: & vtrum nihil intersit [c], quo animo accipiat ille, cui datur, cum simulatione, an sine simulatione: si cum simulatione, vtrum fallens [d], sicut in ecclesia, vel in ea, quæ putatur ecclesia; an iocans [e], velut in mimo [α]. *& infra.* ¶ Verumtamen, si quis forte me in eo concilio constitutum, vbi talium rerum quæstio uersaretur, non præcedentibus [f] meritis [β], quorum sententiam sequi mallem, vrgeret vt dicerem, quid ipse sentirem; si eo modo affectus essem, quo eram, cum ista dictarem, nequaquam [g] dubitarem habere eos baptismum, qui vbicumque, & à quibuscumque illud verbis Euangelicis consecratum sine sua simulatione [h], & cum aliqua fide accepissent: quamquam eis ad salutem spiritalem non prodesset, si charitate caruissent, qua catholicæ insererentur ecclesiæ. [Si enim habeam [γ], inquit, fidem [i], vt montes [k] transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum:] sicut iam [l] præteritis maiorum statutis non dubito etiam illos habere baptismum, qui quamquam fallaciter [m] id accipiant, in ecclesia tamen accipiunt, vel ubi putatur esse ecclesia ab eis, in quorum societate id accipitur: de quibus dictum est [n] [ex nobis exierunt.] Vbi [o] autem neque societas ulla esset ita credentium, neque ille, qui ibi acciperet, ita crederet, sed totum ludicre, & mimice, & ioculariter ageretur; utrum approbandus esset baptismus, qui sic daretur, diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum, concordi oratione, & impensis supplici deuotione gemitibus implorandum [p] esse censerem: ita sane, ut post me dicturos sententias, si † quid iam exploratum, & cognitum afferrent, humiliter expectarem.

1. Cor. 13.

1. Io. 2.

† Tune quid] orig.

α ¶ Sicut in mimo.] *Hic apud B. Augustinum, & Iuonem multa sunt interiecta, quæ ad sequentia percipienda operę pretium fuerit legere.*

β ¶ Meritis.] *In originali, & apud Iuonem est,* talibus. *Sed ob glossam non est mutatum. Multa vero alia emendata sunt.*

γ ¶ Habeam, inquit, fidem.] *Sine charitate potest haberi vera fides, sed non vera fidei virtus. Aliud est enim vera fides, aliud vera virtus: prout docuit B. Thomas 2. secundę. q. 4. art. 5. Quod auctor glossæ videtur non satis percepisse.*

Item libro 1. contra Donatistas, c. 1.

¶ Non reiteratur baptisma, quod in fide sanctæ Trinitatis ab hæreticis præstatur. C. XXXII.

Iuo ibidem.

5 OStenditur illos impie [q] facere, qui rebaptizare conantur or-

¶ *Olet etiam.*] Hæc est quarta pars distin. secundum Ioan. de Fan.

CASVS. Tres quæstiones mouet Augustinus in hoc cap. Prima est, an aliquis sit baptizatus, qui baptizatur ab aliquo nō baptizato. Secūda est, an fictus accedens ad baptismum suscipiat baptismum. Tertia est, an ille baptismū suscipiat qui mimice & ilocalariter baptizatur. Has quæstiones per ordinem præmittit Augustinus: & postea soluit primam & secundam, dicens in vtroque casu baptisma esse collatū, licet sine charitate non possit ad salutem prodesse: quod probat auctoritate Apostoli. Quęstionem vero tertiā insolutam dimittit, dicēs ad eius solutionem diuinum responsum per alicuius reuelationem esse necessarium, & ꝙ de hoc vellet audire sententias aliorum. ergo *so et etiam qu, r.*, &c. *Nequaquam*, prima solutio. *sicut iam*, secunda solutio *dum ea*, idest, iusta.

b ¶ *Quod ab eo.*] supra ea. dicit Romanos.

c ¶ *Intersit.*] quo ad sacramentū, vt j. e. sicut

d ¶ *Fallens.*] cum dolo.

e ¶ *An iocans.*] tertia quæst.

f ¶ *Non præcedentibus*] idest, super hoc dicentibus prius bonis viris plenis meritorum.

g ¶ *Nequaquam.*] soluit primam quæstionem.

h ¶ *Simulatione.*] maxime.

i ¶ *Fidem*] sed quomodo possum habere talē fidem, & non charitatem: cum qui habet vnā virtutem, habeat & omnes? de pæn. dist. 5. cap. vlt. Non possem quidem nisi miraculose [*], secundum quòd mali etiam miraculose prophetizant. 1. quæst. 1. prophetauit. Vnde caute dixit. si enim habeam, &c.

Virtutes omnes habet qui vnam habet.

* Fides pōt haberi sine charitate, & est vera fides, quamuis non vera virtus Conc. Trid. sess 6 c. 15. & can. 28

k ¶ *Montes transferam.*] intellige montes dupliciter. Vel ad litteram, sicut de beato Benedicto. Vel, montes, idest, dæmones à patientibus.

l ¶ *Sicut iam.*] soluit secundam quæstionem.

m ¶ *Fallaciter.*] supra 22. q. 2. nec artificio. supra. 1. q. 1. sicut ficti. supra. dist. 27. quod interrogasti.

n ¶ *Dictum est*] a Ioanne.

o ¶ *Vbi.*] tertiam insolutam dimittit.

p ¶ *Implorandum.*] hæc quæstio alibi videtur determinata, vt 1. q. 1. §. ecce. nam etiam inuitus quis baptizatur, vt 45. distin. de Iudæis. Ad hoc dico quòd si baptizans intendit baptizare, qualemcumque intentionem baptizatus habeat, recipit sacramentum, sed si non intendit baptizare, licet verba proferat, nō est baptizatus:

Baptizans debet habere intentionē baptizandi.

a Hoc probat Aug. quādo dicit, quòd in ēo requiritur ad omne sacra-

O *Stenditur.*] Hæc est quinta pars distinct. secundum Ioan. de Fant.

CASVS. Quidam dicebant baptizatos ab hæreticis iterum baptizandos, si ad ecclesiam reuertūtur; & hoc ideo: quia peccata nō fuerant eis dimissa. quos Aug. in hoc cap. reprehendit, & probat ꝙ non, duplici ratione. Primo, quia sicut baptizatus ab ecclesia transiens ad hæresim nō amittit baptisma, sic non amittit ordinē illū in quo habet officiū baptizandi. Secundo probat ꝙ nō, ducendo eos ad inconueniēs. nā cum fictus accedit ad baptismū, aut dimittunt ei peccata, aut non. si dimittuntur: ergo falsum est quod dicit, Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictū. Si non dimittuntur, quod verum est: ergo homo sæpe baptizaretur, & verū baptisma reciperet, nec tamen peccata dimitterentur: quod fatuum esset dicere: & ita sine remissione peccatorum verum baptisma suscipitur.

q ¶ *Impie.*] nam iniuria fit sacramento. extra de aposta. ex literarum.

Vt 24 q. 1. quitur. & .di. quam- s. & hoc od hic di- faciebant onatistæ & onatiani i rebapti- bant catho os ad eorũ eresim trã- ntes. 24. . quidam . Nouatia & vers. Do istæ. Arc.

a ¶ *Orbis.*] idest, ecclesiæ, quæ diffusa est per totum orbem.
b ¶ *Vnitatem.*] idest, illos qui baptizati sunt ab hæreticis in vnitate ecclesiæ, idest, in forma ecclesiæ: quæ est: Ego baptizo te in nomine patris & filij & spiritus sancti. supra ea. cap. proprie.
c ¶ *Item sacramentum.*] idest, potestas & ordo. supra 1. quæst. 1. quod

Pann. l. 1. c. 87.

bis a vnitatem b, & nos recte facere, qui Dei sacramenta improbare nec in ipso schismate audemus. In quo enim nobiscum sentiunt, in eo etiam nobiscum sunt. In eo autem à nobis recesserunt, in quo à nobis dissentiunt. *Item paulo superius.* ¶ Sacramentum c baptismi est, quod habet, qui baptizatur: & sacramentum dandi baptismi est, quod habet, qui ordinatur. Sicut autem baptizatus, si ab vnitate recesserit, sacramentum baptismi non amittit; sic etiam ordinatus, si ab vnitate recesserit, sacramentum dandi baptismi non amittit. Nulli enim sacramento iniuria d facienda est. Si discedit e à malis; vtrumque discedit: si permanet in malis, vtrumque permanet. Sicut † ergo acceptatur baptismus, quem non potuit amittere, qui ab vnitate discesserat; sic accepandus est baptismus, quem dedit ille, qui sacramentum dandi, cum discederet, non amiserat. *Item eodem libro, c. 12.* ¶ Si ad baptismum fictus accessit; dimissa sunt ei peccata, an non sunt dimissa? Eligant, quod volunt: vtrumlibet elegerint, sufficiet nobis. Si dimissa dixerint; quomodo ergo spiritus f sanctus disciplinæ effugiet fictum, si in isto ficto remissionem operatus est peccatorum. Si dixerint non esse dimissa; quæro, si postea fictionem suam corde concusso, & vero dolore fateretur, an denuo baptizandus iudicaretur? Quod si dementissimum est dicere; fateantur vero baptismo Christi baptizari posse hominem, & tamen cor eius g in malitia, vel sacrilegio h perseuerans peccatorum abolitionem non sinere fieri: atque ita intelligant in communionibus i ab ecclesia separatis posse homines baptizari: vbi Christi baptismus eadem sacramenti celebratione datur, & sumitur: qui tamen tunc prosit ad remissionem peccatorum, cum quis † reconciliatus vnitati, sacrilegio k dissensionis exuitur, quo eius peccata tenebantur, & dimitti non sinebantur.

†al. Si

Sent. 4. dist. 4

Sap. 1.

†al. quisque

Idem in epistola 23. ad Bonifacium.

¶ Valet ad salutem baptisma, & si non ea fide paruuli offeruntur. C. XXXIII.

7. ea. quæris. Sent. 4. dist. 6. Pann. l. 1. c. 95. Poly. l. 3. tit. 10. Iuo p. 1. c. 171.

6 NOn † illud te moueat, quòd quidam non ea fide ad baptismum percipiendum paruulos ferunt, ut gratia spiritali ad uitam regenerentur æternam: sed quòd eos putant hoc remedio temporalem retinere, uel recipere sanitatem l. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione m offeruntur.

Item de unico baptismo contra Donatistas, l. 4. c. 22.

¶ Effusio sanguinis implet vicem baptismi. C. XXXIIII.

Sent. 4. dist. 4. Iuo p. 1. c. 177. Pann. l. 1. c. 109. Lu. 23. Ad Iubaianum.

†al. confessionemque

Rom. 10.

7 BAptismi n uicem aliquando implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est [hodie mecum eris in paradiso,] non leue documentum idem beatus Cyprianus o assumit. Quod etiam atque etiam considerans inuenio non tantum passionem pro nomine Christi id, quod ex baptismo p deerat, posse supplere, sed etiam fidem q, conuersionemque † cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustijs temporum succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est r, sed pro meritis facinorum suorum: nec quia credidit s, passus est, sed dum patitur, credidit. Quantum itaque ualeat etiam sine uisibili sacramento baptismi, quod ait Apostolus t [corde u creditur ad iustitiam, ore autẽ confessio fit ad salutem,] in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur inuisibiliter, cum mysterium baptismi non contemnum excludit. sicut in puero sufficit aquæ baptismus solus: quia ætatis necessitas fidem excludit: ita similiter adulto sola fides sufficit, cum necessitas excludit aquæ baptismum.

quod quidam. & cap. sicut Christus.
d ¶ *Iniuria.*] iniuria videtur fieri sacramento, si secundo baptizaretur vel ordinaretur: quia videtur fieri quasi iam non fuisset baptizatus vel ordinatus, vt 1. q. 1. sacramenta. tamen pœnitentia bene iteratur, licet sit sacramentum. de pœn. dist. 3. quamuis. §. quod autem per pœnitentiam. Similiter vnctio in quibusdam ecclesijs supra de pœn. dist. 3. quamuis.
ADDITIO. Quod not. 48. dist. §. quod ergo. & 95. dist. §. sed istud. & extra de secun. nup. vir autem. ibi videas.
e ¶ *Discedit.*] quasi dicat, si alterutro istorum sacramentorum malos carere dicis, dicas carere & reliquis.
f ¶ *Spiritus disciplinæ.*] idest, spiritus disciplinans & instruens.
g ¶ *Cor eius.*] infra ea. quomodo. contra.
h ¶ *Sacrilegio.*] infra ea. dist. nullus autem. & c. tunc valere.
i ¶ *In communionibus.*] idest, in conuentibus.

k ¶ *Sacrilegio.*] idest, sacrilegij dissensione.
NOn illud.] Hæc est sexta pars dist. secundum Ioan. de Fant.
CASVS. Quidam dicebant, quod paruuli non erant baptizati si offerebantur ea intentione vt sanitatem corporis reciperent, & non vt consequantur gratiam Dei. Et certe dicit Aug. quod nõ ideo minus paruuli sunt baptizati: nec nocet eis si ea intentione offerãtur. non enim propterea non regenerantur, sed regenerantur.
l ¶ *Sanitatem.*] extra de aposta. c. 2.
m ¶ *Intentione.*] error enim talis non nocet paruulis. ꝫ. c. satis ostendimus. itelligunt enim offerri ab ipsa ecclesia, vt ꝫ. e. quæris à me.
BAptismi vicẽ.] Hæc est 7. pars distin. in qua probat triplicem esse baptismum. & hoc probat per quattuor c. Ian. de Fant.
CASVS. Probat Aug. in hoc cap. quod quamuis ad baptismum duo sint necessaria, s. sacramentum baptismi, & fides Christi: si vnum deficit ex necessitate, reliquũ sufficere potest: quod apparet in latrone: cui Dominus peccatum dimisit in cruce. Et per illum probat Cyprianus, quod passio cum fide, in casu valet; quod probatur auctoritate Apostoli: sicut & econuerso in paruulo, qui non potest credere corde, nec confiteri ore, sufficit sacramentum. si vero alterũ prædictorum alicuius volũtate desit, propter contemptum suum reatus eum inuoluit. B.
n ¶ *Baptismi.*] CASVS. Quidam per illam auctoritatẽ: Nisi quis fuerit renatus, &c. dicebãt quod semper baptismus aquæ esset necessarius. quorum opinionem reprobat Augu. exemplo latronis, cui dictum est: Hodie mecum eris in paradiso.
o ¶ *Cyprianus.*] etiam in testimonium inducens. dicit ergo baptismi defectum supplere passionem, vt in illo latrone: vel fidem conuersi vbi necessitas baptismi.

Passio supplet defectũ baptismi.

p ¶ *Baptismo*] baptismus consistit in tribus, in aqua, in passione, & in cordis contritione.
q ¶ *Sed etiam fidem.*] infra ead. catechumenum. contra. Sed hic de fide informata charitate: ibi de informi. 1. q. 1. vide.
r ¶ *Crucifixus est.*] supra de pœni. dist. 1. importuna. contra. Sed dicitur ibi martyr, idest, confitens. Martyr enim interpretatur confitens. ad hoc 50. dist. & purgabit. si tamen passus est pro Christo.
s ¶ *Credidit.*] supra de pœn. dist. 7. nullus.
t ¶ *Apostolus.*] in epistola ad Romanos.
u ¶ *Corde.*] idest, fide, quæ est in corde, idest, mente credit quisquis: quod est ei ad remissionem peccatorum, idest, per fidem cordis iustificatur aliquis, idest, de impio fit pius.

Martyr dicitur confitens

a ¶ Necessi-

Baptizare se ipsum nemo potest.

No, hic nugo, quod talis poterit se baptizare: & non erit baptizandus exemplo sanctorũ quorumdam qui seipsos baptizasse legunt, sed hæc opi. corrigitur per hanc decret. debitum. Ratio: quia nemo à se nascitur. Archi.

a ¶ *Necessitatis.*] poterit ne quis seipsum in necessitate baptizare? non[l]. extra de bapt. & eius effe. debitum. arg. ↄ.e. sanctum. ibi, nec aliqs, &c. Nihil enim proderit ei, vt de pænitẽte, qui sibi peccata non potest confiteri, nec seipsum reconciliare. Item numquid alio liquore ab aqua? Nõ. Nũqd si pmista sit aqua alij liquori, fit baptismus? Si aqua pualet, baptizatur: aliàs non. 4. q. 3. cap. hermaphroditus. filio factũ esse. *Traditoris & tradendi*: sed melior littera ẽ traditiõis.

r ¶ *Per seipsum.*] non merito conferentis.

s ¶ *Auctoritas.*] idest, proueniẽs ex auctoritate Domini, q tradidit formam baptizandi Apostolis, & per eos alijs etiã laicis. Sed ↄ s.e. dis. cõstat. s. 1. q. 1. quod quidã. Sed hæc auctoritas dicit permissio, vel

ptus religionis, sed articulus necessitatis[a] excludit. *& infra c. 24.*

Vide lib. 2. retract. c. 18.

¶ Et sicut in illo latrone, quod ex baptismi sacramento defuerat, compleuit omnipotentis benignitas, quia non superbia, vel contemptu, sed necessitate defuerat; sic in infantibus, qui baptizati moriuntur, eadem gratia omnipotentis implere credenda est, quod non ex impia voluntate, sed ex ætatis indigentia nec corde credere[b] ad iustitiam possunt, nec ore confiteri ad salutem. Ideo cum alij pro eis respondent, vt impleatur erga eos celebratio sacramenti; valet vtique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere[c] non possunt. *Item contra Iulianum Pelagianum, lib. 6. c. 4.* ¶ Alienum quippe opus est, cum credit[d] per alterum; sicut alienum[e] opus fuit[f], cum peccauit in altero. *Item eodem 4. libro contra Donatistas, c. 23.* ¶ Sicut autem in latrone, quia per necessitatem corporaliter baptismus defuit, perfecta salus est, quia per pietatem[g] spiritaliter affuit; sic & cum ipsa præsto est, si per necessitatem desit, quod latroni affuit; perficitur salus. Quod traditum tenet vniuersitas ecclesiæ, cum paruuli infantes baptizantur, qui certe nondum possunt corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem, quod latro potuit; quinetiam flendo, & vagiendo, cum in eis mysterium celebratur, mysticis[h] ipsis vocibus obstrepunt: & tamen nullus Christianorum dixerit eos inaniter baptizari. *Item c. 25.* ¶ Quibus[a] rebus omnibus ostenditur aliud esse sacramẽtum baptismi, aliud conuersionem cordis: sed salutem hominis ex vtroque compleri[i]. Nec si vnum eorum defuerit; ideo putare debemus consequens esse, vt & alterum desit: quia & illud[k] sine isto potest esse in infante: & hoc[l] sine illo potuit esse in latrone, complente Deo, siue in illo, siue in isto, quod non ex voluntate[m] defuisset: Cum vero ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem inuolui. Et baptismus quidem potest inesse, vbi conuersio cordis defuerit. Conuersio autem cordis potest quidem inesse non percepto baptismo, sed contempto baptismo non potest. Neque enim vllo modo dicenda est conuersio cordis ad Deum, cum Dei sacramentum contemnitur[n].

ↄ.ead. cum pro paruulis.

a ¶ Quibus rebus.] *His verbis apud B. Augustinum antecedunt ea, quæ leguntur infra ead. cum pro paruulis.*

Idem contra Iulianum, lib. 6. c. 6.

¶ Non baptizatur in homine, quidquid in eo est. C. XXXV.

Iuo p. 1. c. 184.

SI quidquid[o] in homine est, quando baptizatur, baptizari, & sanctificari putandum est; dicturus es & ipsa in illo baptizari, & sanctificari, quæ in intestinis, & vesica sunt per digestionem corporis digerenda: dicturus es baptizari, & sanctificari hominem in matris vtero constitutũ, si ad hoc sacramentũ accipiendum grauidam necessitas cogat, & ideo baptizari iã nõ debere[p], qui nascitur[q]: postremo dicturus es & ipsas baptizari, & sanctificari febres, quando baptizantur ægroti.

Item ad Fortunatum.

¶ Valet baptisma, & si per laicos ministretur. C. XXXVI.

Iuo p. 1. c. 191.

SAnctum est baptisma per seipsum[r], quod datum est in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: ita vt in eodem sacramento sit etiam auctoritas[s] traditionis per Dominum nostrum ad Apostolos, per illos autem ad episcopos, & alios sacerdotes, vel etiam laicos Christianos ab eadem origine, & stirpe venientes. *& infra*[a]. ¶ Nam cum illa historia narratur, omnes, qui audiunt, prope ad lacrymas mouet. Cum in naui quadam fidelis nullus esset præter vnum pænitentem, cœpit imminere naufragium. Erat ibi quidam non immemor salutis suæ, & sacramenti[t] vehementissimus flagitator: nec erat aliquis[u], qui da

Baptism. posit da. laicos.

b ¶ *Credere.*] supra 15. q. 1. §. vt itaque.

c ¶ *Respondere.*] ↄ. ead. nihil est aliud.

d ¶ *Credit.*] idest, saluatur sic per alterum, scilicet infans.

e ¶ *Alienum.*] quasi dicat, ex alieno opere causam sui peccati contraxit, supra cap. 2. & 3.

f ¶ *Fuit.*] scilicet Adæ. Nã omnis res per quascumque causas cõtrahitur, &c. extra de reg. iur. omnis res. de pæ. dist. 1. quẽ pænitet. circa prin. ver. sed qui per vos.

g ¶ *Quia per pietatem*] idest, fidem & confessionem illius. B.

h ¶ *Mysticis.*] idest, significantibus miserias præsentis vitæ, quam ingrediuntur. sunt enim in signum futuræ miseriæ & laboris.

i ¶ *Compleri.*] cum facultas adest.

k ¶ *Et illud.*] ↄ.e. dist. sicut in sacramẽtis. Illud, idest, baptisma sine fide.

l ¶ *Et hoc.*] idest, fides sine baptismo.

m ¶ *Ex voluntate*] secus si ex ignorantia. extra de pres. non bap. c. 2.

n ¶ *Contemnitur.*] infra ea. non dubito.

S *Iquidquid.*] CASVS. Dicebat Iulia. quod vbi baptizatur prægnãs mulier, non debet eũ natus fuerit puer baptizari: quia quidquid est in homine, baptizatur & sanctificatur. quod Aug. reprobat in hoc c. quia secundum hoc inducũtur baptizari quæ in interioribus digeruntur: & eadẽ ratione si homo febricitat, febris baptizat.

o ¶ *Si quidquid.*] si. ff. de euic. si pręgnans & l. vaccę. nam ibi dicitur quod si vendidi tibi ancillam prægnãtẽ, & partus euincatur: nõ teneor de euictione: quia non intelligor eũ vendidisse. ar. ff. de vsucap. si aliena. in fi. pro Iuliano tamen facit ff. de ven. inspi. l. 1. §. 1. vbi dicitur, quòd partus est pars viscerum. Arg. contra. ff. de ver. signi. partus.

Venditor nõ tenetur de partu euicto.

p ¶ *Non debere.*] supra 24. q. 3. si habes.

q ¶ *Qui nascitur.*] tamen si mater est libera in tempore conceptionis, & partus est liber. ff. de sta. ho. l. vlt.

S *Anctum est.*] CASVS. Quærit an in forma ecclesiæ possit laicus baptizare? Et respõdet Aug. quod põt. Et ad hoc probãdũ inducit tale exẽplũ. Nam in quadã naui in naufragij periculo posita volebat quidã baptizari. nõ erat ibi Christianus nisi pænitẽs vnus. pænitẽs eũ baptizauit: & à baptizãte recõciliationẽ accepit. Hoc si aliquis nõ credit, qa in auctoritate nõ inuenit: certũ est quod hoc cõtingere põt, nec possit aliquis tale factũ reprobare: sed dicetur Dei cõ vel licentia. de permissione ecclesiæ in articulo necessitatis possũt baptizare laici Christiani, vt dicitur s. ea. constat. in baptismo infidelitatis tolerãtia. s. e. Romanus. in baptismo sacerdotis auctoritas, vel melius mysteriũ. ↄ.e. quomodo. Sed F. & B. nõ probant istã notulã, immo laicũ hæreticum in necessitate à Deo habere potestatẽ baptizandi, vt dicunt: nec ecclesiam facere posse quin ipsi etiã fine necessitate baptizarent: & tamen peccarent. 32. dist. §. verum.

t ¶ *Et sacramenti.*] idest, baptismi.

u ¶ *Aliquis.*] vt qui nec baptismũ nec formã nouerat. Nã primo erat ibi recurrendum ad Christianum: & ita non erat qui ita competenter posset dare sicut ille qui acceperat: & hoc est quod sequitur, acceperat.

a ¶ *Accepe-*

a ¶ *Acceperat.*] scilicet sacramentum baptismi.
b ¶ *Pœnitentiam.*] infra ea dist. sine pœnitentia. contra. Sed forsan pœnitens iste pro aliquo graui peccato compunctus baptisma petierat: quo suscepto iterum in idē peccatum relapsus est, vnde postea publice meruit supponi pœnitentiæ. 26.q.6.cap. si.
A D-

nō saluat nisi martyriū vel fides suppleat ī eo baptismi vicē: postea multa ī hoc c. enumerant, in qbus martyriū adæquat baptismo.
h ¶ *in bonis.*] patet hoc esse intelligendum de adulto. nam paruulus bona opera habere non potest.
i ¶ *Vitam.*] ī ea. nō dubito. ꝯ. Sed hoc de eo qui baptizari nō quæri t. vel est in peccato aliquo ille si adultus est. 4

re posset, nisi pœnitens ille. Acceperat [a] enim: sed pro peccato, de quo agebat pœnitentiam, amiserat sanctitatem, sed non amiserat sacramentum. Nam si hoc amittunt peccantes; cum reconciliantur post pœnitentiam [b], quare non iterum baptizantur? Dedit ergo quod acceperat: & ne periculose vitam finiret non reconciliatus, petijt ab eo ipso, quem baptizauerat, vt eum reconciliaret [c]; & factum est: naufragium euaserunt. Cognitum habes, quod fecerunt. Nemo extitit eorum, qui non pium [d] animum ita crederet, vt consilijs eorum in illo periculo Dominum crederet affuisse. Motus enim animus religiosus, & supplex ab homine exegit sacramentum: à Deo ipse impetrauit sanctitatem. Quòd si forte hoc, quod narraui de his, qui naufragio imminente periclitabantur, non vult aliquis credere (non enim hoc scripturarum diuinarum auctoritas, sed incerto auctore fama commendat;) non repugnabo: sed interrogabo, si tale aliquid contingat, quid futurū est? Non enim potest quisquam [e] dicere relinquēdum esse illū, qui morte imminente baptizari desiderat. Quem baptizatum à pœnitente [f] quisquis nō credit [g] cōtigisse, oportet, vt credat posse cōtingere.

a ¶ Et infra.] *Hic apud Iuonem inseruntur verba capitis, in necessitate. s. ead.*

Idem ad eumdem.

Habetur ī libro de dogmatibus eccles. c. 74.

¶ Quamuis recte viuat catechumenus, sine baptismo non potest saluari. C. XXXVII.

Sent. 4 dist. 4. Poly. l.3. tit. 10. Burc. l.4. c.16. Iuo p. 1. c. 211. Pann. l. 1. c. 107. & 108.

CAtechumenum, quamuis in bonis [h] operibus defunctum vitam [i] æternam habere non credimus, excepto [k] martyrio, vbi tota baptismi sacramenta complentur. Baptizandus confitetur fidem suam coram sacerdote, & interrogatus respondet. Hoc & martyr coram persecutore facit, qui & confitetur fidem suam, & interrogatus respondet. Ille post confessionem vel aspergitur aqua, vel intingitur. Et hic vel aspergitur sanguine, vel contingitur igne. Ille manus impositione pontificis accipit spiritum sanctum: hic habitaculum efficitur spiritus sancti, dum non est ipse, qui loquitur, sed spiritus patris, qui loquitur in illo. Ille communicat Eucharistiæ in commemorationem mortis Domini: hic ipsi Christo commoritur. Ille confitetur se mundi actibus renuntiaturum: hic ipsi renuntiat vitæ. Illi peccata omnia remittuntur: in isto exstinguuntur.

k ¶ Excepto.] *Emendatum est ex originali, & Magistro. Antea legebatur,* excepto dumtaxat, nisi martyrij compleat sacramentum.

Item Leo Papa, epistola 90. al. 92. ad Rusticum, c. 16.

¶ Non reiteratur baptisma, cuius formam constat integre collatam. C. XXXVIII.

Poly. ibidem. Ansl. l. 9. c. 6. Burch. l. 4. c. 42. Iuo p. 1. c. 230. Pann. l. 1. c. 91.

8 HI, de quibus scripsisti, qui se baptizatos sciunt, sed cuius [k] fidei fuerint, qui eos baptizauere, se nescire profitentur; quolibet modo [l] formam baptismatis acceperint, rebaptizandi non sunt: sed per manus impositionem [m] inuocata virtute spiritus sancti, quam ab hæreticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt.

Item Augustinus super Ioannem, tractatu 5. ad c. 1.

¶ Et per bonos, & malos ministros æque baptizat Christus. C. XXXIX.

Sent. 4. dist. 5.

9 ALiud est [n] baptizare per ministerium [o]: aliud baptizare per potestatem [p]. *Item infra.* ¶ Ergo batizabant [q] discipuli eius, & ibi adhuc erat Iudas inter discipulos eius. Si quos ergo baptizabat Iudas, non sunt iterum baptizati, & quos baptizauit Ioannes, iterum

HI *de quibus.*] Hæc est 8. pars dist. secū dum Ioan. de Fant.

CASVS. Quidā dubitabant vtrū baptizati ab hæreticis essent rebaptizandi? Et respondet eis Leo ꝙ non: dūmodo in forma ecclesiæ fuerint baptizati: sed debent ecclesiæ per manus impositionem reconciliari.

k ¶ *Sed cuius.*] ī. 1. q. 1. siquis per ignorantiam. contra.

l ¶ *Quolibet modo.*] etiā cum barbarismis & solœcismis. ī. e retulerūt.

m ¶ *Impositionem.*] recōciliatio sic fiet: imponet ei manus ab epo, & dicetur: Accipe spiritum sanctū. sicut in actibus Apostolorum factum esse legitur baptizatis à Ioanne. cū ipsi dicerent Apostolis: Neque si spiritus sanctus sit audiuimus: manus eis Apostoli imponebant dicentes: Accipite spiritum sanctum. si non fuerant chrismati, chrismabantur.

4 Item cōtra supra ea. baptismi. sed ibi soluitur.

Reconciliatio siue manus impositio qualiter fit.

ALiud est.] Hæc est 9. pars di. in qua ꝓbat per tria c. ꝙ malitia baptizantis non nocet baptizato. Ioan. de Fan.

CASVS. In hoc c. ostēditur, ꝙ Christus solus potestatē baptizandi retinuit. vnde non sunt iterū baptizati quos Iudas baptizauit: secus de ijs quos Ioannes baptizauit, suo baptismo. per hanc igitur potestatem stat vnitas ecclesiæ, quæ vna est sicut vnus est baptismus: quam potestatē si Christus ministris dedisset, tot essent baptismi quot ministri: & sic non staret vnitas baptismi. Postea ostendit qualiter & quando Ioannes cognouit, quòd Christus prædictam potestatem erat retenturus, & non daturus alijs: scilicet postquam colūba descendit super Christum, & mansit super eum. de qua potestate dixit Christus, Iam mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis: & non dixit propter baptismum: quia in baptismo operatur verbū Dei: in quo iustus minister Petro vel Paulo est adæquandus.

ADDITIO. Et secundum hunc intellectum debet fieri punctus in hoc verbo pœnitentiam.

c ¶ *Reconciliaret.*] supra de pæ. dist. 1. quem pœnitet. ī. dist. 21. inferior. contra. Sed quo ad hoc superior erat iste post baptismum: quia iste non indigebat recōciliatione, ille sic. Assignatur & aliud contra 24. q. 1. §. sed istud. Nam ibi dicitur, ꝙ à laico non debet reconciliationem accipere, sed dic ꝙ istud succumbit 1.

d ¶ *Qui non pium.*] idest, qui nō credūt animū eorū fuisse ita piū.

e ¶ *Quisquam.*] non potest quisquam dicere relinquendum illum esse & non baptizandum qui morte imminente petit baptizari.

f ¶ *A pœnitente.*] quisquis non credit contingere quem, idest, aliquem baptizandum esse: oportet vt credat, &c.

g ¶ *Non credit.*] Arg. ꝙ fama nō inducit probationem, nec partē 2 ꝓbationis, nec exēplū: sed lex, &c. C. de sen. & inter. om. iud. l. nemo. ar. ꝙd qs asserit, ꝓ ius scriptū ꝓbare debet 3 24. q. 2. legat.

C *Atechumenum.*] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ catechumenus

n ¶ *Aliud est.*] CASVS. Intendit probare Augu. ꝙ qui baptizat in forma ecclesiæ siue bonus siue malus, quod baptismus confertur: quod ex eo probat, quia baptizati à Iuda non sunt rebaptizati: præterea quia potestatem baptismi apud se retinuit Christus, non infudit in alium; per quam potestatem vnitas constat ecclesiæ, nam vna est columba, &c.

o ¶ *Per ministerium.*] quod facit sacerdos.

p ¶ *Per potestatem.*] quod facit Christus.

q ¶ *Item ergo baptizabant.*] hic colligitur baptismum ante passionem fuisse institutum. quia non est ratio quare baptizati à Iuda nō sunt iterū baptizati: sicut à Ioanne baptizati: nisi quia Ioannes non baptiza-

Baptismus vtrum ante passionē fuit institutus.

baptizabat in forma quã dederat Iesus discipulis, quod faciebat Iudas. Vnde colligitur necessario, ꝙ baptismus ante passionẽ fuit institutus cũ Iudas post passionẽ neminem baptizauit, sed plenã efficaciam non habuit vsque ad passionẽ, & ꝙ Iesus ante passionẽ formã baptizandi dederat discipulis. Sed superius c. s. proprie in morte. aperte dicit, ꝙ post resurrectionẽ dedit formã illã. Ad hoc dicendũ, ꝙ ante passionem & post dedit formã baptizandi licet ante non ita generalem forte vt baptizarent tantum Iudæos. vnde dictum est eis: In viã gentium ne abieritis. 7. q. 1. denique. post generalem, forte vt baptizarent omnes gentes. Si queras ĩ qua forma verborum baptizabat Ioannes, dicendum in hac scilicet: in nomine vẽturi, scilicet ad prædicationem, ad passionem, ad mortem, & ad iudiciũ: & in tali forma baptizauit Christum.

n ¶ *Nolunt.*] vt dicẽ baptismus Petri, baptismus Pauli. j. e. cũ tm̃.
o ¶ *Incrementum.*] i. virtutes apponẽdo post peccatorũ remissionẽ.
N *Vllus autem.*] Casvs. Hug. sic ponit hunc casum. Probat Aug. sacramentum baptismi extra ecclesiam haberi posse & dari: quia cum hæretici & schismatici redeunt ad vnitatem ecclesiæ,

baptizati sunt? Plane iterum: sed non idẽ erat baptismus. Quos enim baptizauit Ioannes; baptizauit[a] Ioannes[b]: quos autem baptizauit Iudas, Christus[c] baptizauit. *Item tractatu sexto.* ¶ Per hanc enim potestatem[d], quã Christus solus sibi tenuit, & in neminem ministrorum trãsfudit, quamuis per ministros suos baptizare dignatus sit, per hanc stat vnitas ecclesiæ, quæ significatur per columbam: de qua dictũ est. [Vna est columba mea: vna est matris suæ.] Si enim, vt iã dixi fratres mei, trãsferretur potestas à Domino ad ministrum; tot baptismata essent, quot ministri essent: & iã non staret vnitas baptismi. Intendite fratres. Antequam[e] veniret Dominus noster Iesus Christus ad baptismũ, descẽdit colũba[β] in aquam[f]: cognouit Ioannes quiddã proprium ei, cui[g] hoc dictum est [Super quem videris spiritum descendentẽ sicut columbã, & manentem[h] super eum; ipse est, qui baptizat[i] in spiritu sancto.] Nouerat, quia ipse baptizabat in spiritu sancto: sed quia tali proprietate, vt potestas ab eo non transiret in alterum, quãuis eo donante, hoc ibi didicit. *Item tractatu* 80. ¶ [Iam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis.] Quare non ait, mundi estis[k] propter baptismũ, quo loti estis, sed ait [propter verbum[l], quod locutus sum vobis.] nisi quia & in aqua verbum mundat[χ]? *Item tractatu quinto.* ¶ Si fuerit minister iustus[m], computo illum cum Paulo: computo illũ cum Petro: cum istis computo iustos ministros. Quia vero † iusti ministri gloriã suam non quærunt (ministri enim sunt,) pro ducibus † haberi nolunt[n]: spẽ in se poni erubescunt. Ergo computo cum Paulo iustum ministrum. Quid enim dicit Paulus? [Ego plantaui, Apollo rigauit: sed Deus incrementum[o] dedit.]

Cant. 6.
Ioan. 1.
Ioan. 15.
Beda ad Ro. 10. 1. q. 1. si iustus & s. ead. si iustus.
† al. vere
† iudicibus] or.
1. Cor. 3.

γ ¶ Per potestatem.] *Hic apud B. Augustinum sequitur, c. Baptismus. s. ead. relatum.*
β ¶ Descendit columba.] *Tota hęc pars, quæ auctori glossæ difficultatem fecit, deprauata est. Nã in originali sic legiẽ.* Antequã venisset Dominus noster Iesus Christus ad baptismũ (nã post baptismũ descendit colũba: in qua cognouit Ioannes quiddã proprium, cũ ei dictũ est, [super quem videris spiritum descendentem sicut columbam, & manentem super eum, ipse est, qui baptizat in spiritu sancto] nouerat, quia ipse, &c.
χ ¶ Mundat.] *Apud B. Augustinum post hęc verba sequitur, c. detrahe. s. 1. q. 1.*

Item in libro primo de baptismo contra Donatistas, c. 1.

¶ Nec baptisma, nec baptizandi potestatem schismatici amittunt. C. XL.

NVllus[p] autem illorum negat habere baptismũ etiam apostatas: quibus vtique redeuntibus, & per pænitentiam conuersis dũ non redditur, amitti non potuisse iudicatur. Sic & illi, qui per sacrilegium schismatis ab ecclesiæ cõmunione discedunt, habent vtique baptismũ, quem prius quàm discederent, acceperunt. Nam & ipsi, si redeant, non eis iterum datur. Vnde ostenditur illud, quod acceperant in vnitate positi, non potuisse amittere ab vnitate separatos. Quod si haberi[q] foris potest, etiam dari cur non potest[r]? Si dicis, non recte foris datur, respõdem[s], sicut nõ recte foris habetur, & tamẽ habetur, sic nõ recte foris datur, sed tamen datur. Sicut autẽ per vnitatis reconciliationẽ incipit vtiliter haberi, quod extra unitatem inutiliter habebatur; sic per eam-

Poly. l. 3. tit. 10. Ans. l. 9. c. 27.

a ¶ *Baptizauit.*] idest, simpliciter lauit.

Baptismus Ioãnis nõ tenuit remissionis operatiu.

b ¶ *Ioannes.*] baptismus ille Ioannis fuit quasi pcursorius & præparatorius veri baptismi, vt eo quasi quodam prælu dio baptizari assuescerent, ideoque non erat remissionis operatiuus, vt j. ea. dist. non regenerabantur. Sed numquid rebaptizauit Christus quos baptizauit Ioãnes? an non erat ille baptismus à Deo, cum omne quod est bonum, à Deo est, & Deum habet auctorem. 1. q. 2. quàm pio? Quod autem baptismus Ioannis bonus fuerit, nullus dubitat: sed nõ dicitur Christi, quia non est sacramentum redẽptionis nostræ, nec Deus per illum baptismum remissionem peccatorum operatus est. Vel quia non fuit collatus in forma Christi, sed Ioannis. vnde & Ioannis dicitur.

c ¶ *Christus baptizauit.* non solum Iudas.

d ¶ *Per hanc enim potestatem.*] idest, dignitatem, quam tunc nulli dedit scilicet vt fieret remissio in baptismo collato in nomine mysterij, sicut fit in baptismo collato in nomiue patris & filij & spũs sãcti: & dicerẽ baptismus illius, & ab eo denominarẽ baptizati.

e ¶ *Antequam.*] s. ea. per aquam. ꝯ. Sed credendum est colũbæ speciem sine spiritu in aquam antequam Christus venisset, descendisse, quod hic dicitur. postquã autem Christus descendit, spiritus sanctus super eũ putandus est in eum veniens in illa colũba apparuisse, quod ibi dicitur. hoc sic se habere poteris scire si quod hic subditur, diligẽter attendis, s. cognouit, &c. Columba autẽ illa prima (vt dicitur) redijt in primordialem siue præiacentem materiam.

Columbæ in aquam descẽderat antequã Christus baptizaretur.

Additio. De hoc not. supra dist. 3. cap. vlt.

f ¶ *In aquam.*] idest, super aquam.

g ¶ *Cui.*] scilicet Ioanni.

h ¶ *Et manentem.*] nam aliter mansit super eum, & aliter super nos. de pæ. dist. 2. quærendum. & c. potest discursus.

i ¶ *Qui baptizat.*] idest, peccata dimittit.

k ¶ *Mundi estis.*] Arg. ꝙ oẽs Apostolici baptizati sunt. vt de pæ. dist. 2. si enim. circa prin. & j. ea. quando ab Hierosolymis. Io.

l ¶ *Propter verbum.*] idest, propter meipsum, q sum verbũ patris[z].

z Et loquor vobis, & manifesto me ipsum.

m ¶ *Fuerit iustus.*] secus de malo, vt 1. q. 1.

siæ, non eis confertur. Vnde patet, ꝙ recedendo ab ecclesia, & manendo extra ecclesiam, illud non amiserunt. si ergo sacramentum baptismi foris haberi potest, cur non foris dari potest? inutiliter tamen habetur & datur extra ecclesiã, nisi fiat reconciliatio: & tamen habetur & datur foris. Ad vltimum tangit quamdam falsam opinioné, quæ dicit, ꝙ si quis malus nõ vult. pænitere & in tali malitia baptizatur: tanta est vis baptismi quòd in ipso pũcto baptismi omnia peccata remittuntur: sed statim post baptismum redeunt.

p ¶ *Nullus.*] supra 1. q. 1. extra catholicam.

Casvs. Primo loquitur de apostatis, i. de hæreticis. Secũdo de schismaticis. Est ergo casus. Apostatæ etiã extra ecclesiã habẽt baptismũ: & extra ecclesiã illũ conferre possunt: sed non sanctitatem habent extra ecclesiam, nec eam conferre possunt: nisi forte ad punctum per vim sacramenti remissionem operatur baptismus.

q ¶ *Quod si haberi.*] Arg. ꝙ excommunicatus possit contrahere matrimonium[z]: cum liceat ei habere, & vti contracto. extra de eo qui du. in matrimo. cap. significasti.

r ¶ *Non potest.*] Arg. qđ non recte fit, fieri dicitur, vt 1. q. 1. quod quidam. contra id quod dicitur non posse fieri, quod de iure non fit, vt 22. quæst. 2. faciat. Ioan.

s ¶ *Incipit.*] infra ea. dist. tunc valere. supra ead. dist. ostenditur.

a ¶ *Si in perfidia.*] hic tãgit falsã opinionẽ quorumdã. ĩ. ca. proxi.
b ¶ *Excipit.*] remissionem peccatorum.
c ¶ *Et foris.*] per ministros malos, & per quosdam excommunicatos filios Iudæorum. 1. q. 1. prophetauit.

Quomodo.] CASVS. Beneuẽ. sic ponit hũc casũ. Cyprianus & quidã alij, quia apud hæreticos nõ inueniebãt effectum baptismi, id est, remissionẽ peccatorũ: ideo dixerũt apud eos nõ esse verum baptisma. Cõtra hos ostẽditur hic, ꝙ in ecclesia per malos præstet Dominus sacramentũ, sed gratiã nõ dat nisi per seipsũ, & per merita bonorũ. Et mali sine effectu in ecclesia recipiũt sacramẽta: boni vero cũ gratia: & ita sacramẽti effectus est a sacramẽto distinguẽdus, vt malus nõ pſtet baptismũ sine effectu suo siue ĩ ecclesia, siue extra. bono vero quẽ baptizat malus, cõfert gratia nõ obstãte dãtis malitia: immo ĩ necessitate potest bonus ab hæretico baptisma recipere. Ad hoc. n. vt baptismus sit sãctus, nihil interest à quo sit traditus, nec ita impeditur sãctitas baptismi, ꝙ non possit dari apud hæreticos; qa apud illos nõ possit haberi. ei vero qui ficte baptizatur, peccata nõ remittũtur: vel in pũcto remittũt, & statim redeũt. Hug. vero eumdẽ casũ sic ponit. Hoc c. in vj. distinguitur articulos. In primo ostẽdit Aug. ꝙ p malos & bonos cõmuniter ministrãtur sacramẽta. sed gratia vel remissio peccatorũ nõ dat nisi p Deũ vel p bonos, siue merito bonorũ. In secũdo ostẽdit ꝙ boni & mali suscipiũt sacramẽta cõmuniter: sed boni cũ effectu, i. accipiũt rẽ sacramẽti: qđ nõ faciũt mali. In tertio improbat sẽtentiã Cypriani & quorũdã aliorũ qui dicebãt sacramẽtum baptismi non posse esse, vel recipi extra ecclesiã, quia nõ distinguebãt inter sacramentũ, & rẽ eius: quia & extra ecclesiã nõ est res illius sacramẽti: ideo dicebãt ꝙ nec ipsũ sacramentũ. In quarto ostẽdit, ꝙ malitia tradẽtis nõ ĩpedit effectũ sacramẽti in digne suscipiẽtẽ. In quito ostẽdit ꝙ sacramentũ baptismi sicut foris potest haberi, ita & foris potest tradi. Nõ. n. potest dici, ꝙ nõ põt tradi foris, quia tradẽs eo ipso deterior efficitur, quia exit foras. Tradit enim malus sicut & bonus: ergo peior sicut & malus. Nec potest dici hoc ꝙ nõ possit dari foris, si contingat ex ipso sacramento. si enim hoc esset, eadem ratione nec foris haberi posset. In sexto tractat de fictis, ponendo de eis falsam opinionem quorumdam. Seq. c. patet.

dem reconciliationem incipit vtile esse, quod extra eã inutiliter datum est. *Item lib. tertio c. 19.* ¶ Hæretici a sacramenta, & scripturas habent ad spem, non ad salutem. *Item lib. quarto, c. 11* ¶ Perfidus, & blasphemus, si in perfidia a, & blasphemia permanserit, nec extra ecclesiam, nec intra ecclesiã remissionem accipit peccatorũ: aut si propter vim sacramenti ad pũctũ temporis accipit b, & foris c, & intus eadem uis operatur: sicut uis nominis Christi expulsionẽ dæmonũ foris etiam operabatur.

a ¶ Hæretici.] *Sic etiam refertur in Polycarpo. Apud B. Augustinum loco indicato hæc sunt inuenta.* Vt eorum error veritas appelletur, & scelus eorum, iustitia putetur propter sacramẽta, & scripturas, quas tenent ad speciem, non ad salutem.

Item ibidem, libro 5. c. 20.

¶ Mali non sua potestate, sed Christi virtute baptisma ministrant. C. XLI.

40 Quomodo exaudit d Deus homicidam deprecantem, vel super aquam baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiã, vel super capita eorum, quibus manus imponitur? Quæ tamen omnia & fiunt, & valent etiam per homicidas, id est, per eos e, qui oderunt fratres. Etiam in ipsa intus ecclesia cum dare nemo f possit, quod non habet, quomodo dat homicida spiritum sanctum? & tamen ipse intus etiam baptizat. Deus ergo dat etiam ipso baptizante spiritum sanctum. Quapropter sacramentum g gratiæ dat Deus etiam per malos: ipsam vero gratiam non nisi per seipsum, vel per sanctos h suos i & ideo remissionem peccatorum vel per seipsum facit, vel per illius columbæ membra, quibus ait [si cui dimiseritis, dimittentur: & si cui tenueritis, tenebuntur.] ¶ Manus autem impositio si nõ adhiberetur ab hæresi venienti, quamquam extra omnem culpam k esse iudicaretur; propter charitatis tamen copulationem (quod est maximum donum spiritus sancti: sine quo l non valent ad salutem quæcũque alia sãcta in homine fuerint) manus m hæreticis correctis imponitur. Induunt autem homines Christum aliquando vsque ad sacramẽti perceptionem: aliquando & vsque ad vitæ sanctificationem n: atque illud o primum & bonis & malis potest esse commune. hoc autẽ p alterum proprium est bonorum, & piorum. ¶ Non ob aliud visum est quibusdam etiam egregijs viris antistibus Christi (inter quos præcipue beatus Cyprianus eminebat) non esse posse apud hæreticos, vel schismaticos baptismum Christi, nisi quia non distinguebatur sacramentum ab effectu q, vel vsu sacramenti; & quia eius effectus, atque vsus in liberatione à peccatis, & cordis rectitudine apud hæreticos non inueniebatur; ipsum quoque sacramentum non illic esse putabatur. Sed conuertentibus oculos ad interioris paleæ multitudinem r (cum & hi, qui in ipsa vnitate peruersi sunt, & perdite uiuunt, appareant remissionem peccatorum nec dare s posse, nec habere, quia

d ¶ *Quomodo exaudit.*] hanc quæstionẽ mouet August. vt post soluat.

CASVS. Nota ꝙ Cyprian⁹ fuit ĩ ea opinione, ꝙ verũ baptisma nõ confertur apud hæreticos. illud etiã lauacrum diaboli appellauit. 32. dist. §. verũ. Cui⁹ opinionẽ & errorem extirpat hic Aug. causã sui erroris assignãs. In prima ergo parte dicit Aug. malos sacramenta in ecclesia conferre, & extra ecclesiam, sed nõ remissionem peccatorum. In secũda facit differentiam inter sacramentũ & effectum sacramẽti, quod non facit Cyprianus, & ideo errauit. In tertia dicit quòd sicut boni conferunt in ecclesia sacramenti effectum, sic mali extra ecclesiam, dum tamen in necessitate, alias non: sed tantum sacramentum conferunt. In quarta ponit quãdã opinionem falsam, scilicet quòd peccata dimittuntur ei, qui ficte accedit ad baptismum, ad punctũ horæ, postea redeũt.

e ¶ *Idest per eos.*] supra de pœ. d. 1. homicidiorũ.
f ¶ *Nemo.*] supra dist. 52 nulla ratio. supra 28. dist. presbyterum. §. 2. q. 6 quoties post auditam. §. 1. q. 1. ventum est.

ADDITIO. Dic vt notat. §. ea. Romanus.

g ¶ *Sacramentum.*] hic exaudi, vt not. §. 1. q. 1. remissionem. alias contra diceret. ĩ eo. c. ver. cum malus.
h ¶ *Per sanctos.*] immo * per seipsum semper, nũquã per ministrum hominem: ec neque p sacramentum, quod bonus ministrat magis quàm malus. Nã sẽp suum effectum habet omne sacramentum, nisi suscipientis malitia impediatur, vt supra 1. q. 1. omnia. & 15. q. vlt. c. vlt. Sed forte dicitur per sanctos dimittere peccata: quia quæ prædestinata sunt, sãctorum precibus obtinentur, vt 23. q. 4 obtineri. Vel quia ipsis prædicantibus aliqui compunguntur, & sic eis etiam peccata dimittuntur, & dicitur hoc de bonis antonomatice: vel per sanctos bonos, idest, per id quod boni vel sancti sunt, s. per charitatem, & ceteras virtutes. Vel solus Christus dat remissionẽ peccatorũ per auctoritatem: bonis dat per ministrantis meritum: malis per ministerium.
i ¶ *Sanctos suos.*] id est, mediantibus precibus sanctorum.
k ¶ *Culpam.*] & ille qui est reuersus ad fidem.
l ¶ *Sine quo.*] de pæ. dist. 2. fugerat sanctus. & §. dist. 7 null⁹ expectet. §. ea dist. solet quæri.
m ¶ *Manus*] 1. q. 1. quod quidam. contra 1.
n ¶ *Sanctificationem*] id est, remissionẽ peccatorum, sicut duobus modis dicitur manducari. supra dist. 2. quid est Christum.
o ¶ *Atque illud*] id est, perceptio sacramenti.
p ¶ *Hoc autem.*] id est, vitæ sanctificatio.
q ¶ *Ab effectu.*] ipsius sacramenti.
r ¶ *Paleæ multitudinem.*] id est, ad multitudinẽ malorũ qui dicũtur paleæ: qa vacui, vel quia leuiter cadũt tẽpore tẽtatiõis, vel quia arsuri sũt igne inextinguibili, granis repositis in area cælesti.
s ¶ *Nec dare.*] de merito vitæ nam per ministeriũ bene dat. §. 1. q. 1. remissionem.

Polyc. ibidem. Iuo par. 1. c. 165
Matt. 7.
Polyc. ibidem. Ans. l. 9. c. 38. Iuo par. 1 c. 117
1 Io. 3.
eod. l. 5. c. 2?.
Io. 20. eod. l. c. 23.
ibid. c. 24.
lib 6. c. 1.
1. q. 1. etiã corde
1. q. 1. remissionem.

* *Vide S. Bonauenturã. sent. 4 distin. 18. in expositione 2 partis ad responsionem tertij dubij.*

Sacramẽtum quodlibet sẽ p habet suũ effectum.

Peccata per quos remittũtur.

1 Ibidem de manu consecratoria.

Malidicun ť paleæ.

a ¶ *Ouem.*] id est, ecclesiam.
b ¶ *Tradentis.*] baptismum.
c ¶ *Non separat.*] nō separat malus à se, remouendo, s. malitiā sui.
d ¶ *Et cum illi.*] scilicet bono fideli.
e ¶ *Dimittuntur.*] supra 1.q.1. vt euidēter. cōtrà [1]. ecclesia sāctorū hic dicitur remittere peccata cōuersis: qa ei[9] orationibus eis illa relaxātur: vel quoniam per charitatis vnitatem quę solum ī ecclesia habetꝛ, fit remissio peccaorum: vt j. ea dist. ecclesiæ charitas. Io.
f ¶ *Ab eis.*] id est, ecclesia, quæ dicitur dimittere peccata.
g ¶ *Siue.*] consimile dicit lex C. de præscrip. x. vel xx. āno. l. vltim. ver. quid enim prodest in ipsa prouincia esse possessionem, cum ius vendicationis īcorporale est?
h ¶ *Separatus.*] supra 1. q. 1. vt euidenter.
i ¶ *Vrgente.*] 11. q. 3. qđ prædecessor. ar. s. 33. q. 4. ecce. & c. recedite.
k ¶ *Baptismi.*] supra e. dist. si inter bonos. s. 1. q. 1. si fuerit.
l ¶ *Nam redire.*] s. 23. q. 4. si illic. contra. s. de pę. di. 4. c. 1. 2. 3. 4. 5. & 6.
m ¶ *Non impeditur.*] sed non dicit hoc ita sētiendo, sed eorum opiniones referendo.
n ¶ *Hesternus dies.*] id est, peccatum hesterna die commissum.
o ¶ *Ipsa hora.*] sicut secūdum leges eodē tempore quis absoluitur, & statim obligatur. si enim animo nouandi mulier intercedit, liberabit debitor: & in eodem momēto obligatur: qa ipso iure cōpetit rescissoria. ff. ad Velleian. debitrix. §. vlti.[2]
p ¶ *Redeuntibus.*] nota de pœnit. dist. 4 §. verū. quia quidā dicūt quod redeunt sicut flores ī vere. B. & c.

T*Vnc valere.*] Hæc est decima pars di. in qua probatur per 11. c. ꝙ non valet baptism[a] aquæ cū datur ficte: nisi fictio vel īcredulitas recedat à corde percipientis. Io. de Fan.

q ¶ *Tunc valere.*] hæc est vera sententia.
r ¶ *Incipit.*] quia tunc incipit esse in eo, & efficaciā in eo habere[3]: & ibi ratihabitio retrotrahitꝛ. Et est arg. cōtra ff. de his qui notā. infam. furti. §. qui iussu.
s ¶ *Ad salutem.*] id est, res p baptismum significata tunc incipit habere remissionē peccatorū, & nō ꝑpter baptismū, sed propter cordis contritionem, id est, per charitatem vel humilitatem mentis, quam habet dum habet cordis contritionem.

[1] Adde ꝙ non est contra. Archi. Remissio peccatorum per qd habetur.

Obligatur & soluitur quis eodē momēto.

[2] De hoc no. ff. eo. l aliquā do. §. 1.

[3] Quia tunc incipit, &c. vt in glo. seq. & ita totā cōtinuā ponit Hug cuius fuit glo.

ADDITIO. Ad hoc no. s. 1. q. 1. si fuerint. in gl. 1.
t ¶ *Baptismus.*] scilicet interior, scilicet peccatorum ablutio.
u ¶ *Fictio.*] s. ead. distin. ostenditur. & cap. nullus.

N*On in vobis.*] CASVS. Dicitur hic, ꝙ in Donatistis ad fidem redeuntibus non reiteratur baptismus nec alia sacramēta quę conferunt & accipiunt in forma ecclesiæ: sed recōciliant vt fiāt de vnitate ecclesiæ, de qua non erant, cum sacramentum exterius haberent

nō malignis, sed bonis filijs dictū est, [si cui dimiseritis peccata, dimittētur ei: si cui tenueritis, tenebūtur:] habere tamē, & dare, & accipere baptismi sacramētum;) satis eluxit pastoribus ecclesiæ catholicæ & ouem, quæ foris errabat, & Dominicū characterē foris accipiebat, venientem ad Christianę vnitatis salutē ab errore corrigi, characterē tamē Dominicū in ea agnosci potius, quàm improbari: quandoquidē ipsū characterem multi & lupi, & lupis infigunt: qui vidētur quidē intus esse; verūtamē ad illā ouem[a], quæ etiā ex multis vna est, nō pertinent. ¶ Cū malus tradit baptismū bono, id est, in vnitatis vinculo, veraci cōuersione mutato; inter bonū sacramentū, quod traditur, & bonum fidelem, cui traditur, tradentis[b] malitia † non separat[c]: & cū illi[d] veraciter ad Deū cōuerso peccata dimittūtur[e] ab eis[f], quibus ipsa veraci cōfessione coniungitur; spiritus sanctus ea dimittit, qui datus est omnibus sanctis sibi charitate cohærētibus, siue[g] se nouerint corporaliter, siue nō nouerint. Similiter cum alicuius peccata tenentur, ab eis vtique tenentur, à quibus ille cordis prauitate disiungitur, siue notis corporaliter, siue ignotis. ¶ Omnes mali spiritaliter à bonis seiuncti sunt. Si autem etiam corporaliter aperta dissensione separentur, peiores fiunt. Sed nihil interest ad baptismi sanctitatem, quāto quisque peior id habeat, & quanto peiori tradat. Potest tamen tradere separatus[h], sicut potest habere separatus. Sed, quàm perniciosum est habere, tam perniciosum est tradere. Ille autem, cui traditur, potest salubriter accipere, si ipse nō separatus acceperit vrgente[i] mortis necessitate. ¶ Cur hæretici † foris baptizare non possunt? an quia peiores sunt eo ipso, quòd foris sunt? Sed hihil interest ad integritatem baptismi[k], quanto peior id tradat. Neque enim tantum interest inter malum, & peiorē, quantum interest inter bonum, & malum; & tamen cum baptizat malus, non aliud dat, quàm bonus. Ergo & cum baptizat peior, nō aliud dat, quàm ille, qui minus est malus. An forte non ad hominis meritum, sed ad ipsius baptismi sacramentum pertinet, vt foris dari non possit? Si hoc ita esset, nec haberi foris posset: & toties necesse esset baptizari, quoties recedens quisque ab ecclesia rursus ad ecclesiam remeasset. ¶ His[α], qui ficto corde baptizātur, aut peccata nullatenus dimittuntur, quia spiritus disciplinæ effugiet fictum, aut in ipso temporis puncto per vim sacramenti dimissa iterū per fictionem replicātur; vt & illud verum sit [quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis], & illud [spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum]: idest, vt induat eum Christo sanctitas baptismi, & exuat eum Christo pernicies fictionis. Nam redire[l] dimissa peccata, vbi fraterna charitas nō est, apertissime Dominus in Euangelio docet in illo seruo, à quo Dominus dimissum debitum petiuit, eo quod ille conseruo suo debitū nollet dimittere. Sic non impeditur[m] baptismi gratia, quominus omnia peccata dimittat, etiā si odiū fraternum in eius, cui dimittūtur, animo perseuerat. Soluitur enim hesternus dies[n], & quidquid superest, soluitur etiam ipsa hora[o], momētoque † ante baptismum, & in baptismo: deinceps autem reus esse continuo incipit non solum cōsequentium, sed etiam præteritorum dierum, horarum, momentorum redeuntibus[p] omnibus, quę dimissa sunt, peccatis.

¶ *Caput hoc confectum est ex verbis B. Augustini, sed tunc inde collectis, & alio modo dispositis, interdumque in epitomen redactis.*
α ¶ Quamquam.] *In originali legitur*, Tamquam extra omnem culpam esse iudicaretur. Propter charitatis autem copulationem, &c. *Sed ob glossam in vers. culpam. non est emendatū.*
β ¶ His, qui ficto.] *Hęc vsque ad vers.* Nā redire, *Sunt epitome quędam verborum* B. Augustini *partim ex Donatistarum, partim ex sua persona prolatorum.*

Idem eodem primo libro de baptismo, & eodem c. 12.

¶ Quando prosit baptismus ei, qui ficte illum accepit. C. XLII.

TVnc valere[q] incipit[r] ad salutem[s] baptismus[t], cum illa fictio[u] veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia, vel sacrilegio perseuerante peccatorum abolitionem † non sinebat fieri.

Idem ad Donatistas, epistola 48.

¶ Non reiterantur sacramenta, quæ extra ecclesiam conferuntur. C. XLIII.

NOn in vobis mutamus, in quibus nobiscum estis (in multis enim

Eod. lib. c. 4.
† *malitia superatur*] vera lectio.
Ibidem. c. 5.
Eugyppus. l. 2. c. 224.
Ibid. c. 24.
† *Isti.*] or.
Ex eod. l. ca. 12. s. ea. ostenditur. Sent. 4. dist. 4.
Gal. 3.
Sap. 1.
Sent. 4. dist. 2. s. de pœnitentia dist. 4.
Iuo par. 1. c. 163
Ps. 89.
† *momētumque*] or.
Sententia summatim collecta
s. ead. c. ostēditur, circa finē.
10
† *al. ablutionem*
Ad Vincentium Donatistam.
Polyc. l. 3. ti. 10.

berent, non ad salutem, sed ad condemnationem.

a ¶ *In multis.*] id est, in omnibus sacramentis. sed non in charitate, sine qua nihil sunt omnia. ī.ea. quomodo. & c. solet.

b ¶ *In symbolo.*] contradicit quod ȷ̄. sequitur: quia in ipsa catholica ecclesia non sunt nobiscum. sed dic, quòd ideo dicuntur esse in symbolo, quia sunt in maiori parte 1. Nam si in toto symbolo essent, ergo essent nobiscum in ecclesia: cum hoc sit de symbolo, credere in catholicam ecclesiam. sicut & alibi dicitur quis non tenere fidem cum non teneat ecclesiæ vnitatem. 24.q.1. aduocauit.

c ¶ *In ceteris.*] Arg. cõtra, 24.q.1. schisma. sed illud quo ad effectũ.

d ¶ *In Christi corpore.*] sunt viuentes. & ideo non est desperandum de eis, de pæn. dist. 7. cap. 1.

e ¶ *Foris.*] videtur, quòd extra ecclesiam hæretici conficiant, & sic reprobatur quorumdam opinio, qui dicunt extra vnitatem ecclesię corpus Christi confici non posse, vt 1.q.1. Dominus declarauit. & cap. non nocet 2.

f ¶ *Sed rem.*] scilicet vnitatem ecclesiæ. Ioan.

Hæretici qualiter sunt in symbolo nobiscum.

Psal. 54.

estis nobiscum, nam & de talibus dictum est, [quoniam in multis [a] erant mecum:] sed ea corrigimus, in quibus nobiscum non estis, & ea uos hic accipere uolumus, quæ non habetis illic, ubi estis. Nobiscũ autem estis in baptismo, in symbolo [b], in ceteris [c] Dominicis sacramẽtis. In spiritu autem unitatis, & uinculo pacis, in ipsa denique catholica ecclesia nobiscum non estis. *& in epistola 51. ad Bonifacium.* ¶ Isti autẽ cum quibus agimus, uel de quibus agimus, non sunt desperãdi, adhuc enim sunt in corpore: sed non quærant spiritum sanctum, nisi in Christi corpore [d]: cuius habent foris [e] sacramẽtum: sed rem [f] ipsam nõ tenent intus, cuius est illud sacramentum; & ideo sibi iudicium manducant, & bibunt.

Itẽ Gregorius Quirino episcopo, & ceteris in Iberia [α] *epis. l. 9. epist. 61.*

α ¶ Iberia.] *Sic emendatum est ex originali manuscripto Vaticano. Antea erat,* Hibernia.

¶ Quomodo recipiantur ab ecclesia, qui in nomine Trinitatis apud hæreticos baptizantur. C. XLIIII.

Poly. ibidem. Iuo p. 1. c. 153. Pann. l. 1. c. 88.

AB antiqua patrum institutione didicimus [g], ut qui apud hæresim in Trinitatis nomine baptizãtur, cum ad sanctam ecclesiam redeunt, aut unctione [h] chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione [i] fidei ad sinum matris ecclesiæ reuocẽtur. Vnde Arianos per impositionem manus occidens, per unctionẽ uero sancti chrismatis ad ingressum sanctæ catholicæ ecclesiæ oriens reformat. Monothelitas [β] [k] uero, & alios ex sola uera confessione recipit: quia sanctum baptisma, quod sunt apud hæreticos consecuti, tunc in eis uires emundationis recipit, cum uel illi per impositionem manus spiritum sanctum acceperint, uel isti propter professionem ueræ fidei [l], sanctæ, & uniuersalis ecclesiæ uisceribus fuerint uniti.

β ¶ Monothelitas.] *In originali, & in Polycarpo, & apud Iuonem in textu est,* Monophysitas. *De qua hæresi scribit Ioannes Damascenus in libro de duabus Christi uoluntatibus, & Nicephorus, & alii. Sed ob glossam non est mutatum.*

A ¶ *B antiqua.*] CASVS. Dicitur hic, quòd hæretici in forma ecclesiæ baptizati, ad fidem redeuntes aut chrismate confirmantur, aut reconciliatoria manus eis imponitur, vel de fide interrogantur. nam Arianos occidentalis ecclesia reconciliat, orientalis chrismat: Monothelitas vero de fide interrogat: & tunc baptisma quod apud hæreticos receperunt, eis proficit ad salutem.

in prin. scilicet contra in eo quod le. & not. supra ead. distin. 2. quid sit. ibi dixi. Archi.

g ¶ *Didicimus.*] hæc reconciliationum disparitas fiebat, aut propter hæreticorum disparitatem, aut ecclesiarum variam consuetudinem.

h ¶ *Aut unctione.*] 1.q.1. hi qui baptismum.

i ¶ *Sola professione.*] quia tantum interrogantur, si recte credant: quia manus eis erat imposita. sed si deficeret, suppleretur. 1.q.1.§. ecce. De errore istorum habes 16. dist. habeo.

k ¶ *Monothelitas.*] qui dicunt unam tantum volũtatem esse in Christo, scilicet humanitatis, non diuinitatis, vt 16. dist. habeo.

Error Monothelitarum.

l ¶ *Fidei.*] diuersitas suscipiendi hæreticos, nõ ideo est, quòd inter se ecclesia occidentalis & ecclesia orientalis sentiant contraria: sed quia diuerso modo errabãt, diuerso modo recipiebantur. Ariani qui erãt in oriente non chrismabantur: ideo oriens redeuntes chrismabat: qui erant in occidente, chrismabantur: & ideo ut ostenderet eos de unitate ecclesiæ, per manus impositionẽ eos recipiebat ecclesia orientalis. vnde est arg. quòd diuersę erãt Arianorum sectæ: vnde s. ead. dist. 1. cap. ecclesias. vbi dicitur, quòd ecclesia ab eis consecrata reconsecretur: ab Arianis datus baptismus nõ iteretur. vt s. 1. q. 1. Arianos. & arg. ȷ̄. ea. de Arianis. Ioan.

Hæretici diuersimode ab ecclesia recipiuntur.

Item Augustinus de baptismo, lib. 4. c. 1.

¶ Extra ecclesiam baptismus accipi potest, sed non prodest. C. XLV.

Gen. 4.

ECclesia paradiso comparata indicat nobis [m], posse quidem eius baptismum homines etiam foris recipere: sed salutem [n] beatitudinis extra eam neminem uel percipere, uel tenere Nã & flumina de fonte paradisi, sicut scriptura testatur, etiã foras largiter manauerunt. Nominatim quippe cõmemorantur, & per quas terras fluant. Et quia extra paradisum constituta sunt, omnibus notum est. Nec tamen in Mesopotamia, uel in Ægypto, quo illa flumina peruenerunt, est felicitas uitæ, quæ in paradiso [o] cõmemoratur. Ita fit, ut cum paradisi aqua sit extra paradisum, beatitudo tamen non sit extra paradisum. Sic ergo baptismus ecclesiæ potest esse extra ecclesiam [p]: munus autem beatæ uitæ non nisi intra ecclesiam reperitur.

¶ *Locupletatum est caput hoc ex originali, ut sententia melius percipiatur.*

E ¶ *Cclesia.*] CASVS. Dicitur hic, quòd de paradiso exeunt flumina: sed tamen felicitas paradisi intus est, non extra. eodem modo sacramenta ad hæreticos perueniunt: sed salutem non conferunt, quæ est tantum in ecclesia: nec ducitur bona vita nisi in ecclesia. Hug. tamen illum casum sic ponit comparans ecclesiam paradiso, & baptismum fluminibus paradisi. baptismus in ecclesia celebratus gratiam confert, sed si extra ecclesiam celebretur baptismus verus, confertur, sed eum extra ecclesiam gratia non sequitur: sicut nec felicitas paradisi sequitur flumina illa ex quo exeunt de paradiso, seq. cap. patet., & ubi est *sicut*, supple non.

m ¶ *Nobis.*] supra 1.q.1. sicut.

n ¶ *Sed salutem.*] s. 1.q.1. extra ecclesiam.

o ¶ *Quę in paradiso.*] quæ interpretatur ortus. Et agitur ibi de illo vbi fuit Adam, de terrestri. quandoque paradisus dicitur empyreum cælum 3.

p ¶ *Extra ecclesiam.*] 24.q.1. alienus. & cap. quia.

Paradisus est duplex.

3 Vt de pœ. dist. 2. principium. & dicitur paradisus patẽs Deum, uel deitatem uisum: quia ibi Deum uidebimus facie ad faciẽ. Hu.

Idem de vnico baptismo contra Donatistas, lib. 3. c. 11.

¶ Hæresis [γ], & sacrilegium, hæreticorum sunt, non sacramenta. C. XLVI.

γ ¶ Hæresis.] *Sic emendatum est ex aliquot uetustis exemplaribus. Antea legebatur,* Baptismus, & sacrilegium hæreticorum non sunt sacramenta.

Iuo p. 1. c. 164. Pann. l. 1. c. 32.

NVnc † autẽ, non sicut hæresis hæreticorũ est, sicut error ipsorum est sicut sacrilegium dissensionis ipsorum est; sic etiam baptisma, quod Christi est, dici debet ipsorum.

Idem lib. 5. c. 13.

CVm tantum.] CASVS. Probatur in hoc c. ꝙ quicũque baptizat, baptismus Christi est, & nõ baptizantis: nec aliquis Apostolorum dixit suum esse baptismum: licet quædam alia dixerunt esse sua. dicitur etiam ꝙ licet mali inæqualiter operentur cũ bonis, ab omnibus tamen æqualiter baptizantur. Sequens c. patet.

SIue hæreticus.] CASVS. Dicit hic ꝙ quicũque malus baptizet ĩ forma ecclesiæ aliquẽ, nullus catholicus debet rebaptizare: cũ videat, ꝙ inuocatio tãti nõis nullã vim habeat. Seq. c. patet, qd ĩtelligit de ijs qui nõ sunt baptizati in forma ecclesiæ. Seq. c. etiã patet.
m ¶ Baptizet.] s. 1. q. 1. hi qui. & c. dedit. s. 19. dist. secundũ. s. e. dist. à quo-

¶ De eodem. C. XLVII.

CVm tantum [a] ualet baptismus per hominem contẽptibilẽ, quantũ per Apostolũ datus; ita nec illius, nec illius esse cognoscitur [b], sed Christi. *Item c. 14.* ¶ Inuenimus dictum ab Apostolo †, & gloriã meam, quamuis utique in Domino, & ministerium meum, & prudentiam meam, & Euangelium meũ, quamuis utique à Domino impertitum, atque donatum. Baptismus [c] autem meus, nemo eorũ dixit omnino. Non enim omnium æqualis est gratia † [d], nec ministrant omnes æqualiter: nec æquali prudentia sunt omnes præditi, & in euangelizãdo alius alio melius operatur. Et ideo dici potest alius alio doctior [e] in ipsa doctrina salutari. Alius autem alio magis, minusue baptizatus dici non potest: siue ab inferiore, siue à maiore baptizetur.

Iuo par. 1. c. 167. Pann. l. 1. c. 33.
† al. Apostolis
† gloria] vera lectio

Idem libro 4. c. 15.

¶ De eodem. C. XLVIII.

SAtis ostendimus ad baptismum, qui uerbis Euangelicis consecratur, non pertinere cuiusquam uel dantis, uel accipiẽtis errorem [f]: siue de patre, siue de filio, siue de spiritu sancto [g] aliter sentiat, quàm cælestis doctrina insinuat.

Iuo p. 1. c. 165. Pann. l. 1. c. 34.

Idem in libro de baptismo.

¶ Quòd bonis, & malis sacramenta ecclesiæ cõmunia sunt. C. XLIX.

ESt unitas ecclesiæ, quæ late patet [h], in sacramentorum uidelicet societate, & communione: quæ complectitur cum granis etiam paleas: quando eas corporaliter mistas [i] ita patitur, ut neque illas iusti uitent, neque ab illis iusti uitentur. Sic ▫ sunt in ecclesia homines mali, ut in corpore humano humores mali, qui interdũ exeũt [k] ex corpore.

Matth. 3.

¶ *Huius capitis sententia usque ad vers.* Sic sunt, *habetur in libro de unico baptismo contra Petilianum. c. 14. & 15.*
▫ ¶ Sic sunt.] *Sententia sumpta est ex B. Augustino in epistolam primam Ioannis, & Beda in eũdem locum. Glossa autem ordinaria ibidem sic habet* Sic sunt ficti in ecclesia, quomodo humores mali in corpore: qñ euomuntur, releuatur corpus, sic qñ exeunt mali, releuatur ecclesia.

Idem de unico baptismo contra Donatistas, libro 3. c. 10.

¶ Non transit ad aquam baptismi malitia benedicentis. C. L.

NOn est aqua profana, & adultera, super quam nomen Dei inuocatur: etiam si à profanis, & adulteris inuocetur: quia nec ipsa creatura [l], nec ipsum nomen adulterum est.

Iuo par. 1. c. 116. Pann. l. 1. c. 54.

Item Beda homilia 36. ad c. 3. Ioannis.

¶ Non est rebaptizandus, qui ab hæreticis baptizatur. C. LI.

SIue hæreticus, siue schismaticus, siue facinorosus quisque in confessione sanctæ Trinitatis baptizet [m]; non ualet ille, qui ita baptizatus est, a bonis catholicis rebaptizari: ne confessio, uel inuocatio tanti nominis [n] uideatur annullari.

Sent. 4. dist. 6. Iuo p. 1. c. 173. Pann. l. 1. c. 85.

Item Gregorius secundus Bonifacio episcopo, epist. vlt.

¶ Baptizati à paganis, in nomine baptizentur Trinitatis. C. LII.

QVos à paganis baptizatos esse asseruisti, si ita [o] habetur, ut denuo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus.

Iuo p. 11. c. 91. & ĩ lib. de Eccl. dogmatib. c. 31.

Item Cælestinus Papa episcopis Galliæ, epist. 1. c. 12.

¶ Sine exorcismis, & exsufflationibus nullus baptizetur. C. LIII.

11 SIue paruuli [p], siue iuuenes ad regenerationis ueniunt sacramẽtum, nõ prius fontem uitæ adeant, quàm exorcismis, & exsufflationibus clericorum, spiritus ab eis immundus abijciatur † [q].

Poly. l. 3. tit. 10. Burc. l. 4. c. 10. Iuo p. 1. c. 205.
† al. abigatur

a ¶ Cum tantum.] CASVS. Probat hic Aug. duplici rõne baptismũ Christi esse, nõ ministri cõferẽtis. Prima rõ: quia eodẽ modo valet baptismus collatus ꝑ malũ sicut per bonũ. Scda: qa licet Apostoli dixerint Euangeliũ meũ gloriam meã: non tñ dixerunt, baptismum meũ.

Scilicet quantũ ad remissionẽ peccatorum.

b ¶ Esse cognoscitur.] nam omnia nostra facimus, &c. C. de ve. iu. enu. l. 1. §. sed neque.
c ¶ Baptismus.] inuenitur tamen baptism' Ioannis, qui in forma sua baptizauit.
d ¶ Gratia.] quæ tñ omnibus datur æqualiter in baptismo, sed ex modo conuersationis nostræ minuitur vel augetur, vt ĩ. e. nec quẽquã. Sed hic nõ loquitur de illa gratia baptismi quę datur sine personarum acceptione, dummodo fictus non accedat.

Gratia datur in baptismo omnib' æqualiter.

e ¶ Doctior est.] nã non omnes, &c. C. de vete. iu. enu. l. 1. § si quis.
f SAtis ostendimus.] ¶ Vel accipientis errorẽ.] Dũ tamen in forma ecclesiæ hoc faciat: vel etiam si corrupte loquatur, non est rebaptizandus. quod tamen aliter olim institutũ fuit, ne ad hoc praui homines assuescant. s. ea. dist. nõ illud. ĩ. ea dist. non.

Baptismi forma corrupte prolata non uitiat ipsũ.

g ¶ De spiritu sancto.] dum tamen intẽdat baptizare, vt s. ead. solet quãque. licet enim Ariani errent circa personas cocedentes, &c. credentes filiũ nõ esse æqualẽ patri, vt 24. q. 3. c. quidam. ver. Ariani. tamen Ariani baptizant. ĩ. ea. de Arianis.

Hæretici baptizare possunt.

EST unitas.] CASVS. Dicit in hoc cap. ꝙ mali ꝑcipiunt sacramẽta ecclesiæ, & ĩ ecclesia sunt bonis admisti: sicut in humano corpore sũt humores mali, qui quãdoque exeunt de corpore. Sequens c. patet.

h ¶ Quæ late patet.] sed ecclesiæ vnitas, quæ est in fide & charitate, nõ ita late patet: sed hæc amplectit solos bonos. ĩ. ea dist. 2. qa passus. Sed ſm vnitatem sacramẽtorum etiam malos alios cõplectitur, vt s. ead. quo modo. ver. induant. & extra hanc multi relinquẽtur.
i ¶ Mistas.] s. malos mistos bonis. Sũt enim mali misti inter bonos, sicut paleæ inter grana. & dicuntur paleæ, quia cadunt leuiter vento tentationis. de pæn. dist. 5. cap. 1. & 23. q. 8. cap. 1.

Mali sunt bonis misti.

k ¶ Exeunt.] sic & mali homines de ecclesia. sed boni non exeunt, saltem finaliter & æternaliter, vt de pæn. dist. 2. §. hæc itaque. c. quæcumque. & cap. firmum. & c. nullus. Ioan.
l NOn est.] ¶ Creatura.] Polluta tamen dici potest quantum in eis est. 49. dist. cap. vlt. Ioan.

quodã. ĩ. 1. q. 1. si quis ꝑ ignorantiã. contra. s. ea. dist. hi de quibus. contra. Sol. ibi in forma: hic non. Et reiteratur quantum ad factum.
n ¶ Nominis.] cur aũt nõ dicit nominũ, vt in nominibus patris & filij & spũs sãcti te baptizo? hoc ideo fit, vt appellatiõe singularitatis ĩ essẽtia vnitas patris & filij & spũs sãcti ĩ ꝑsonis Trinitas designet.
o QVos à paganis.] ¶ Si ita.] scilicet in forma ecclesiæ nõ fuerunt baptizati. Ioan.
SIue paruuli.] Hæc est 11. pars dist. in qua probatur per 19. cap. quòd catechismus debet præcedere baptisma. Ioan. de Fan.
p ¶ Siue paruuli.] de præcedenti solennitate baptismi subiũgit, scilicet de exorcismo & catechismo.
q ¶ Abijciatur.] id est, proijciatur, id est, proijciendus designetur.

Et sic nõ est cõtra. ȷ.ea.nec quẽquam.& si nõ profit ad vitã aliquid: quia pp hoc nõ fiunt minus indigni, quia mors adhuc in eis remanet: prodest tñ vt min⁹ possit eis inimicus nocere, vt ȷ.ea dehinc G. Quẽ effectũ hẽt exorcismus? nũquid eijcit spiritũ immundũ? Immo donec baptizẽt, est mẽbrũ diaboli: q͂a nõ est mediũ, vt 24.q.1.qm̃. Sed vsque ibi, postea signatur. & per te videbis: quia non oportet vt te adiuuem, cũ non est necesse. & quod dicitur in hoc cap. *postquam se alterius*, scilicet Christi: *prioris*, scilicet diaboli. Quod dicitur in illo cap. *postea signatur in corde*, id est, in pectore.

Exorcismi effectus.

Item Rabanus de institutione clericorum, lib. 1. c. 25.

Sent. 4. dist. 6. Iuo par. 1. c. 82. & 83. Pann. l. 1. c. 38. 10. 9.

¶ Officium baptizandi, catechumeni præueniant. C. LIIII.

ANte baptismum catechizandi debet hominem † præuenire officium, vt fidei primum catechumenus accipiat rudimentum. *Item ibidem.* ¶ Prius ipse Iesus cæci nati oculos luto ex sputo facto superliniuit, & sic ad aquas Siloe [a] misit: quia prius debet baptizandus fide incarnationis Christi instrui, & sic ad baptismũ iam credulus admitti: ut sciat, cuius gratiæ in eo est particeps, & cui iã debitor fiat deinceps.

† *al. in hominem peruenire*

Item ex concilio Bracharensi 2. c. 1.

10. q. 1. placuit. Burch. l. 4. c. 8. Iuo par. 1. c. 75. & 203. Pann. l. 1. c. 39.

¶ Quo tempore catechumeni ad exorcizandum sunt deferendi. C. LV.

ANte uiginti [b] dies [c] baptismi ad purgationem exorcismi [d] catechumeni concurrant: in quibus viginti diebus omnino symbolũ, quod est, Credo in Deũ patrẽ omnipotentẽ, spiritualiter † [e] doceãtur.

† *specialiter*] vera lectio

Item ex concilio Agathensi, c. 13.

Burch. l. 4. c. 29. Iuo p. 1. c. 223.

¶ Quo tempore competentibus symbolum est prædicandum. C. LVI.

SYmbolum etiam placuit ab omnibus ecclesijs una die, id est, ante octo dies Dominicæ resurrectionis publice in ecclesia competentibus [f] prædicari.

Item Nicolaus Papa.

Iuo par. 1. c. 82. Pann. l. 1. c. 40.

¶ In vnaquaque ecclesia, baptizandi catechizari possunt. C. LVII.

CAtechismi baptizãdorũ à sacerdotibus vniuscuiusque [g] ecclesiæ possunt fieri: sicut in sãcta hac Romana ecclesia (cui, Deo auctore, ministeriũ famulatus nostri exhibemus) solenniter fieri cõprobantur.

Item ex concilio Laodicensi, c. 46.

Burch. l. 4. c. 9. Iuo p. 1. c. 205.

¶ De eodem. C. LVIII.

BAptizandos oportet fidei * symbolum discere, & quinta feria vltimæ septimanæ vel episcopo, uel presbyteris reddere [h].

* ¶ Fidei symb.] *Est prisca uersio, & sñiam sat bene reddit Hoc aũt loco græce est* τὴν πίστιν.

in capit. synod. græcarum.

Item ex concilio Martini Bracharensis, c. 49.

¶ De eodem. C. LIX.

NOn liceat ante duas [i] septimanas Paschæ, sed ante tres ad baptismum suscipere aliquem. Oportet autem, vt in his diebus hi, qui baptizandi sunt, symbolum discant, & in quinta feria nouissimæ septimanæ hoc episcopo, vel presbytero reddant.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 85.

Burch. l. 4. c. 11. Iuo p. 1. c. 206.

¶ Antequam baptizentur, quilibet sunt examinandi. C. LX.

BAptizandi nomen suũ dent [k], & diu [l] sub abstinẽtia uini, & carniũ ac manus impositiõis † crebra examinatiõe [m] baptismũ percipiãt.

† *al. impositione crebra examinati*

Item Rabanus de institutione clericorum, lib. 1. c. 27.

Iuo par. 1. c. 90. Pann. l. 1. c. 41.

¶ Baptizandi quare exorcizantur, & exsufflantur. C. LXI.

POstquam se baptizandus per cõfessionem veræ fidei in alterius cõmendauerit dominium, & per abrenuntiationem [n] à prioris possessoris se alienauerit [o] seruitio; exsuflatur ab eo sæua potestas, vt per piũ sacerdotis ministerium spiritui sancto cedat fugiẽs spiritus malignus.

Item Augustinus de symbolo, libro primo, c. 1.

Sent. 4. dist. 6. Iuo par. 1. c. 94. Pann. l. 1. c. 42.

¶ De eodem. C. LXII.

SIcut nostis fratres carissimi, & paruuli exsufflantur, & exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ decepit [p] hominẽ, vt possideret homines. Non ergo creatura [q] Dei in infantibus exorcizatur, aut exsufflatur: sed ille, sub quo sunt oẽs, qui sub peccato nascũtur.

Item Rabanus de institutione clericorum, lib. 1. c. 27.

a ¶ *Siloe.*] fons est, & interpretatur missus est: quia Christus in quo baptizamur, missus est. 23. dist. episcopus. Io. ADDITIO Vel dic q Siloe interpretatur fons luminis, secundũ Papi.

Siloe est fons.

b ANte viginti.] ȷ. 10. q. 1. placuit.

c ¶ *Dies.*] in mediana hebdomada cum cãtatur, sitientes. ȷ. dist. 63. principali.

d ¶ *Exorcismi.*] id est, adiuratione. exorcizare, id est, adiurare.

Exorcizare quid sit.

e ¶ *Spiritualiter.*] sufficit, quòd sensum retineant. ff. de leg. l. scire leges. 1. q. 1. Marchion.

f SYmbolum.] ¶ *Cõpetentibus.*] i. intellectũ discretiõis habentibus uel cupiẽtibus. cõpetentes quidẽ appellãtur, qui libero arbitrio utentes, pænitẽtiam ab ecclesia accipiũt, vt sint digni accedere ad catechismum, deinde ad baptismi sacramentum, vt 25. dist. audire.

Competẽtes qui dicũtur.

CAtechismi.] Catechismus Græce, latine dicitur instructio, vnde catechizare, id est, instruere. Arch.

g ¶ *Vniuscuiusq; ecclesiæ*] hoc in multis locis fit. sed in primo & vltimo scrutinio oẽs cõsueuerunt venire ad ecclesiam baptismalem. H.

h BAptizandos.] ¶ *Reddere.*] Vulgariter loquitur. quasi dicat, memoriter sine inspectione libri dicere. sic ȷ.ea. proxi. Archi.

i NOn liceat ante duas.] tantũ * quia ante duas & ante tres, &c. cum alias duo continentur in tribus. ff. de arb. diem. §. si plures.

* Ergo non incipiuntur scrutinia in quarta feria post Dominicam qua cantatur Lætare Hierusalem. Hug.

k BAptizandi nomen suum dent.] in scriptis. hodie non tenet hoc. Et quod dicit, abstinentia, consilium est: & ita non est contra. ȷ. ead. sine pænitentia.

l ¶ *Et diu.*] intra viginti dies. ȷ. ead. ante.

m ¶ *Examinatione.*] q͂a infidelis non recipietur sine examinatione. ȷ. ead. Iudæi. & cap. ne quod absit.

n POstquam.] ¶ *Per abrenuntiatione.*] ȷ. dist. 1. ecclesiasticarum.

o ¶ *Se alienauerit.*] id est, alienari incœperit, vt ȷ.ea. siue paruuli.

p SIcut nostis. ¶ *Quæ decepit.*] Et ideo fuit restitutus. nam deceptus, &c. ff. ad Velleia. l. 1.

q ¶ *Creatura.*] nec diabolus inquantum est creatura, sed inquantum est vitiosus. 23. dist. quòd episcopus ordinandus est.

Sed dic abijcit, i. significat abigendũ vel abijciendũ, vel saltẽ cõpellit eũ ne iã tantum noceat quantũ nocere potuit prius, vt ȷ.ea. c. 2.

ANte baptismum.] CASVS. Probatur in hoc c. q primo debet baptizãdus instrui in fide antequam baptizetur. Quod probatur exẽplo Christi, qui prius oculos cæci nati sputo superliniuit, & postea eum ad aquas Siloe misit. Omnia autẽ quæ sequuntur, patẽt.

¶ Quare signetur baptizandus in corde, & fronte. C. LXIII.

POstea signatur [a] baptizandus signaculo sanctæ crucis tam in fronte, quàm in corde: vt ab eo tempore ipse apostata diabolus in uase suo pristino, suæ interemptionis [b] cognoscens signaculum †, iam sibi deinceps illud sciat esse alienum [c].

Iuo par. 1. c. 95. Pann. l. 1. c. 43.

† al. signum

Idem ibidem continuo.

¶ Quare super eum orationes dicantur. C. LXIIII.

EX hinc iam dicuntur super eum orationes, vt fiat catechumenus. Tunc datur baptizando sal benedictum in os, vt per sal typicū [d], sapientiæ sale conditus fœtore careat [e] iniquitatis; & nec à vermibus peccatorum ultra putrefiat, sed magis illæsus seruetur ad maiorem gratiam percipiendam.

Iuo par. 1. c. 97. & 99. Pann. l. 1. c. 44.

Item Beda in Esdram, lib. 2. c. 9.

¶ *Antea citabatur in libros Regum.*

¶ Quare sale initiantur Catechumeni. C. LXV.

SAl cælestis sapientiæ, quo initiantur catechumeni, in cunctis operum nostrorum sacrificijs iubemur offerre [f].

Iuo p. 1. c. 100. Pann. l. 1. c. 45.

Item Rabanus de institut. cleris. lib. 1. c. 27.

¶ Quare iterum exorcizentur. C. LXVI.

DEhinc [g] iterum exorcizatur diabolus, vt suam nequitiam agnoscens, & iustum super se Dei iudicium timens recedat ab homine: nec iā cōtendat eū arte [h] sua subuertere, ne baptismū cōsequatur: sed magis honorē Deo creatori suo exhibens reddat opus factori suo.

Iuo par. 1. c. 102. Pann. l. 1. c. 46.

Item Gregorius Papa in homilia 29. Euangel.

¶ Sacerdotes exorcizando dæmonia repellunt. C. LXVII.

SAcerdotes cum per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, nisi dæmonia eijciunt?

Iuo p. 1. c. 103. Pann. l. 1. c. 47.

Item Rabanus de institut. cleric. lib. 1. c. 27.

¶ Quare de saliua nares, & aures tanguntur. C. LXVIII.

POstea tanguntur ei nares, & aures cum saliua: & dicitur ei verbum illud Euangelicum, quod Iesus quando surdum, & mutum sanauit, tangens cum sputo linguam eius, & mittens digitos in auriculas eius dixit. [Effeta, quod est, adaperire.] Hoc enim sacramentum hic agitur, vt per saliuam typicam [i] sacerdotis, & tactum, sapientia, & virtus diuina salutem eiusdem catechumeni operetur: vt aperiantur ei nares ad accipiendū odorē notitiæ Dei, vt aperiātur illi aures ad audiendum mandata Dei, vt [a] aperiātur ei sensus in intimo corde ad respondendū.

Iuo par. 1. cap. 104. Pann. l. 1. c. 48.

Mar. 7.

[a] ¶ Vt aperiantur.] *In originali, & apud Iuonem legitur,* ad audiendum mandata Dei, sensuque intimo cordis reponendum.

Item Ambrosius de sacramentis, lib. 1. c. 1.

¶ Quare nares, non ora baptizandorum episcopus tangit. C. LXIX.

PRopter gloriā † [k] muneris [l], & operis [m] non os tangit [n] episcopus, sed nares. Quare nares? ut bonū odorē accipias pietatis æternę.

Iuo p. 1. c. 106. Pann. l. 1. c. 49.

† gratiā] operis & muneris]

Item Rabanus de instit. cler. l. 1. c. 27.

¶ Quare à sacerdote inunguntur. C. LXX.

DEinde [o] à † sacerdote inungitur, vt sacrum baptisma cum fide accepta custodiatur. Vngitur tunc illius pectus de oleo sanctificato cum inuocatione sanctæ Trinitatis, ut nullæ reliquiæ latentis inimici in eo resideant: sed in fide sanctæ Trinitatis mens eius confortetur. Vngitur & inter scapulas de eodem oleo, vt undique muniatur: & ad bona opera facienda per Dei gratiam † roboretur. Item. c. 28.

Iuo p. 1. c. 108. Pann. l. 1. c. 50.

† al. benedictione sacramentali munitum

† al. gloriam

---

a ¶ POstea signatur.] id est, post exsufflationem interemptionis.

b ¶ Sua interemptionis.] id est, signaculum sanctæ crucis, per quod est interemptus, vt dixit diabolus de quodam Iudæo, qui supra se fecerat signum crucis: Inueni vas vacuum, sed bene signatum.

Diabolus crucē timet.

c ¶ Alienum.] id est, alienandū. Sed ideo dicit, alienum: quia in pro xi. & c. 23. q. 1. paratus.

d EX hinc.] ¶ Typicum.] id est, figuratiuum.

e ¶ Careat.] i. quod per salem significatur.

f SAl cælestis.] ¶ Offerre.] mystice. Cessat. n. vetus obseruatio legis litteralis. extra de consti. translato.

g DEhinc.] Mediana hebdomada tribus dieb⁹ fiūt exorcismi. Secunda iterum tribus, vt ita non restet in vigilia Paschæ nisi sola immersio: secundū hoc exorcismi variantur.

Exorcismi fiunt tribus diebus.

h ¶ Arte.] id est, dolo. sic exponitur 22. q. 5. quacumque.

POstea tangūtur.] CASVS. Dicitur ī hoc cap. quod perfectis orationibus supradictis tāgūt sacerdotes nares & aures baptizādi cū saliua, dicendo illa verba, quæ dixit Christus qn̄ mutū & surdū sanauit, i. Effeta, eum cū sputo tangens. Nares autem ideo tanguntur, ad denotandum, quod baptizandus percipere debet odorem Dei. Aures aūt vt intelligat mandata Dei. Sequens c. patet. *Propter gloriam muneris*, i. propter gloriosum munus, scilicet corpus & sanguinē Domini, *& operis*, id est, propter gloriosum opus, id est, prædicationem.

i ¶ Typicam.] i. figuratiuam sapientiæ Dei. Per digitum Dei intellige dona spiritus sancti. *Est caro nostra lutū: patris, sapientia sputum. Creditur humanū genus hoc medicamine sanum.*

Versus circa materiam baptismi.

k PRopter gloriam.] id est, gloriosum munus Eucharistiæ, & gloriosum opus prædicationis. Oui. *Pronaque cum spectent animalia cetera terram: Os homini sublime dedit, cælumque videre Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.* Et nil turpitudinis debet infligi faciei. C de pæn. si quis in metallū. Arg. cōtra extra de cri. fal. ad audientiam. Gloriosius quippe & excellentissimum in humano corpore hominis os deprehenditur: per quod Deus glorificatur & benedicitur & prædicatur. In signum ergo tanti muneris, & operis dignitate non tangitur os cum saliua.

Homo est dignissima creaturarum. Ouidius.

Facies humana non est deturpanda.

l ¶ Muneris.] id est, corporis Domini & sanguinis, quod est munus excellentissimum.

m ¶ Et operis.] id est, prædicationis. ante enim quàm quis baptizetur, nec ad corpus Domini sumendum, nec ad prædicationis officiū gerēdū est idone⁹. Vn̄ nec debet qs ante baptismū corpus Chr̄i sumere: nec p̄dicationis officiū gerere: nec debet ei credi hoc vel illud. vn̄ in Euāgelio Ioānis, Iesus nō credebat se illis, s. infidelibus.

Baptismo carens neq; corpus Domini sumat: neque prædicet.

n ¶ Non os tangit.] ad ostēdēdū quod nō prius credēdū est homini, quā odor famæ suæ præcesserit, de causa vnctionis habetur extra de sacra vnc. cum venisset. Io.

DEinde à sacerdote.] CASVS: Dicit in hoc c. quod pactis oībus supradictis vngit baptizādus ī pectore oleo sāctificato cū īuocatione patris & filij & spiritus sancti, vt mens eius confortetur in fide. Vngitur eodem oleo inter scapulas, vt undique muniatur, & ad bona opera facienda per Dei gratiam roboretur.

o ¶ Deinde.] i. postquā est baptizat⁹. vn̄ finis c. debuit esse pricipiū. Io.

Venis

V *Enit sacerdos.*] CASVS. Primo dicitur in hoc c. quid facere debeat sacerdos cum ad fontem baptismatis primo venit. Secundo dicitur ꝙ vbi homo baptizatur secundum formam Euãgelicam, adest præsentia Trinitatis, operatur Dei filius, descendit spiritus sanctus. Sed in baptismo Christi propter incredulos descẽdit

Iuo par. 1. c. 110. Pann. l. 1. c. 52.

¶ Consecratur post hæc fons: & ad ipsum baptismum catechumenus accedit.

Item Ambrosius in libro secundo de sacramentis, c. 5.

¶ Quomodo fontem baptismi Trinitatis præsentia consecrat. C. LXXI.

Iuo par. 1. c. 11. *precem dicit ad fontem*] or.

V Enit sacerdos ad † fontem: dicit precem; inuocat patris nomen, præsentiam filij, & spiritus sancti; vtitur verbis cælestibus. Cælestia verba, quæ Christi sunt. Præsentia Trinitatis adest: operatur sermo æternus: vbi descendit spiritus, primo [a] quasi columba descẽdit [b], vt increduli vocarentur ad fidem. In principio signum debuit esse: in posterioribus debet esse perfectio. Apostolis enim spiritus sanctus datus est in igneis linguis propter incredulos: nobis iã in plenitudine ecclesiæ non per signa, sed per fidem [c] veritas est colligenda.

Ibidem infra.

¶ *Caput hoc aliquot locis in nimias prope angustias conclusum est. Quare præstat originale ipsum adire.*

Item Augustinus de vnico baptismo, lib. 6. c. 25.

¶ Verba erroris per imperitiam prolata non impediunt aquæ sanctificationem. C. LXXII.

Alg. l. 3. c. 13. Iuo par. 1. c. 115. Pann. l. 1. ca. 52. & 53.

12 SI non sanctificatur [d] aqua, cũ aliqua erroris verba per imperitiã precator effundit; multi non solũ mali, sed etiam boni fratres in ipsa ecclesia non sanctificant aquam. Multorũ enim preces emendantur quotidie, si doctioribus fuerint recitatæ: & multa in eis reperiũtur contra catholicam [e] fidem. Numquid, si manifestetur aliquos baptizatos, cum illæ preces dictæ super aquam fuissent, iubebuntur denuo baptizari? Quid ita? quia plerumque precis vitium superat precantis affectus [f]: & quia illa certa Euangelica verba, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantum valent, vt per illa sic euacuentur, quæcumque in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur: quemadmodum dæmoniũ Christi nomine excluditur. Nam vtique [g] hæreticus si afferat [h] precem vitiosam, nec habeat bonum charitatis affectum, quo possit illa imperitia superari (& ideo similis est ei, quicumque in ipsa catholica inuidus, & maleuolus, quales arguit illic Cyprianus [i]) afferat etiam, vt fieri solet, aliquam precem, in qua loquatur cõtra regulam [k] fidei (multi [l] quippe inruunt in preces non solum ab imperitis loquacibus, sed etiam ab hæreticis compositas, & per ignorantiæ simplicitatem non eas valentes discernere, vtuntur eis, arbitrantes quòd bonæ sint); nec tamen quod in eis peruersum est, euacuat [m] illa, quæ ibi recta sunt: sed ab eis potius euacuatur [n].

Item Augustinus ad Neophytos, homilia. 3.

dit ĩ specie visibili; q̃ similiter in Apostolos descẽdit ꝓpter hoc ĩ lĩguis igneis. nos autẽ non percipimus eũ visibiliter, sed per fidem.

a ¶ *Primo*] id est, olim in baptismo Christi.

b ¶ *Descendit*] in specie columbæ [1].

De hoc su. ra c. c. aliud ...

c ¶ *Sed ꝑ fidẽ.*] vt legiẽ de pe. di. 2. q̃rẽdũ. & c. pẽnata animalia. Io.

S *I non sanctificatur*] Hæc est 12 pars dist. secundum. Io. de Fan. CASVS. Quidã presbyteri quando aquã baptismatis benedicunt, vitiosas preces per imperitiam proferunt. quare quæsitum fuit ab Aug. vtrum valeat benedictio non obstante vitio locutionis, vel quę hæresim sapit? & certe probat Aug. ꝙ valet. nam si aliquis fuerit baptizatus in forma ecclesiæ in aqua vbi fuerunt dictæ preces illæ, tamen non iteratur baptismus. & hoc quia precantis affectus superat vitiosã locutionẽ. & hoc fit per verba Euãgelica, sine quibus baptisma fieri non potest. Nã si hæreticus in forma ecclesiæ baptizat, qui charitatis affectũ nõ habet: licet preces offerat vitiosas: tamẽ vere baptizat. Idẽ etiã est in quolibet malo sacerdote qui cum forma baptismi profert preces vitiosas ab hæreticis vel ab alijs compositas. *Quid ita*, i. cur ita est? quasi cur nõ iubetur denuo? *quia plerũque, &c.* nam vtique hæc locutio suspensiua est vsque ibi *nec tamen. Si* id est, quamuis.

d ¶ *Si non sanctificatur.*] pone casum per illa c. ĩ. ea. dist. retulerũt. & s. dist. 38. sedulo.

e ¶ *Contra catholicam fidem*] i. cõtra rectã verborũ formã in ecclesia catholica cõstitutã. Vel cũ dicit, baptizo te in nomine Trinitatis, & diaboli.

ADDITIO Hoc etiã fuit dictũ Lau. Vel dic cõtra fidẽ, i. cõtra bonos mores, q̃ i. sapiũt hæresĩ sed sacerdos simplex ĩperitꝰ sic nõ intelligit, ĩmo credit eas sanũ & rectũ intellectũ cõtinere. Io. de Fan.

f ¶ *Affectus.*] id est, bonitas hominis superat vitium locutionis. q. d. non, sed potius verbum Christi.

g ¶ *Nam vtique.*] Probat ꝙ vitium precum propter affectum bonum non emendatur in baptismo: sed verbũ Christi operatur virtutem. nã hęreticus bonum affectum nõ habet & quamuis vitiũ precũ afferat, nõ tamen minus baptismus suũ effectũ habebit, quia tantum valent illa certa verba Euangelij, vt quantumcũque preces aliæ vitiosæ sint, formã tamẽ à Christo institutã nõ possint euacuare: ĩmo potius quãtũ spectat ad baptismũ, omnes euacuentur ab illis euãgelicis verbis. & hoc est, nam vtique.

Baptismꝰ nõ vitiatur precum vitio.

h ¶ *Si afferat.*] si, idest, quamuis.

i ¶ *Cyprianus.*] Cypriano .n. & lxxx. episcopis visũ est baptismũ Christi non posse esse apud hereticos, vel apud schismaticos: qui etiã baptisma hæreticorũ lauacrũ diaboli appellabãt. s. ea. dist. quomodo. & dist. 32. §. verum.

k ¶ *Regulam.*] non enĩ debẽt verba cęlestis Dei restringi sub regulis Donati. 38. dist. indignũ. palea est. q. d. si virtus verborum excludit dæmoniũ, ita & precũ vitium.

l ¶ *Multi.*] parentesis est, id est, interpositio vsque ibi, nec tamen.

m ¶ *Euacuatur.*] arg. ꝙ vtilia nõ vitiãtur ꝑ inutilia. s. dist. 37. turbat. s. 23. q. 4. quid ergo. C. de do. sancimus. s. 1. q. 1. nõne Sodomitæ. &c. Dominus declarauit. s. dist. 37. si quid veri. ar. tamẽ contra. ff. de aqua quotid. & æsti. l. 1. §. itẽ quæritur. s. dist. 23. quorundã. s. dist. 9. si ad sacras. s. 3. q. 9. pura.

Vtile non debet per inutile vitiari.

n ¶ *Euacuatur.*] ex hoc c. colligitur ꝙ nõ vitiatur forma baptismi si quid in ea apponatur superfluum: quod admittunt quidam [2]: vt si dicatur, baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti & diaboli: vel *Arma virumque cano:* vel quidquid sequatur, baptizatus est. argu. contra ff. de ver. oblig. quæ extrinsecus. Idem est si quid præmittatur ante formam: vt si dicatur: *Arma virum que cano:* & ego baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Si vero aliquid interponatur, vt si dicatur, baptizo te, & Deus est in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, &c. non est baptizatus: arg. ff. de test. heredes palam. §. vlt. vbi distinguitur an interponatur actus extraneus. & circa hoc est omne verbum extraneum à forma. quod non concedo. qui enim dicit, baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, & omnium sanctorum; non dicit, baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: quia secundum hoc duo diceret, quod est impossibile: & eadem ratione deberes dicere cum dicitur, non ego baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, ꝙ esset baptizatus, quia verba baptizandi protulit: quod patet falsum esse. Sed pone quòd mutat ordinem baptizandi, an baptizabit? vt si dicat baptizo te ĩ nomine patris, & spiritus sãcti & filij, videẽ ꝙ sic. extra de rescrip. causã. ar. C. de testa. ꝑposteri. nec enim scripturæ obseruãdus est ordo. ff. de sol. nec. n. cõtrariũ tamẽ dicit arg. C. de sẽ. & inter. l. ꝓlatã. Dico. n. ordinẽ verborũ esse de forma. Si autẽ mora interponat naturalis & cõpendiosa, vt de respirando vel tussiẽdo vel excreãdo, nõ obest. aliàs cõtra C. de testa. cũ antiquitas. & de tẽpore hoc & de actu qui ĩterponiẽ, distingue ꝑ l. ff. de duobꝰ reis cõsti. duos reos §. vlt. & pe. & de ver. ob. cõtinuꝰ. nã modicũ ĩteruallũ nõ ĩpedit: qđ tñ magis ĩtellectu, q̃ locutiõe, &c. ff. de sol. ratũ. Et hoc ẽt attẽdas circa formã Eucharistiæ. Pone. n. ꝙ dicit formã panis, demũ post aliquãtulũ spatiũ formã vini: nũq̃d trãsubstãtiaẽ ibi panis vel vinũ? Respõ. vt ꝑmisi. tamẽ quæstio nõ ꝓcederet secũdũ ꝓeos q̃ dicũt esse duas formas: vt notaui s. d. 2. q̃a passusꝰ

Baptismi forma an vitiẽ si aliquid superfluũ apponatur, aut interponaẽ, aut si ipsius ordo mutetur.

2 Vt Lau. qđ dicit verũ, si illud oppositũ subsequatur, vt sequiẽ & idem tenet hic H. & istorum fuit hæc sentẽtia vsq, ibi: qđ nõ cõcedo, &c. vbi adde ꝙ hoc fuit dictum Io. vsque ibi: sed pone, &c. & secutus est ipse Ioa. magistrũ Petrũ, qui dixit ꝙ ĩ talibus nõ est forma seruata. Aliud est n. dicere in nomine patris, & filij, & spiritus sancti & diaboli, & aliud signat. Arch.

¶ Quid significent mysteria, quæ in fonte baptismatis celebrantur. C. LXXIII.

13 PRima igitur, & secũda prædicatione de his tãtum locuti sumus, quæ vobis, priusquam ad fontem sanctum veniretis, iuxta catholicæ ecclesiæ † instituta tradidimus. Et quid significaret vnctio, quæ diuersis corporis nostri adhibita partibus diuersum intellectum designat (prout Dominus donare dignatus est) interpretati sumus: cum ostenderemus vos per oleum sanctificationis ad auditum plenæ fidei præparatos, & ad bonum Christi odorem vocatos, ex toto corde ad abrenuntiandum diabolo esse commonitos. Nunc vero de interioribus iã mysterijs locuturi sumus; quæ in ipso sacro fonte celebrata sunt. Emissa enim certissima cautione a, qua vos abrenũtiare omnibus põpis diaboli, & omnibus operibus eius, & omni fornicationi diabolicæ spopondistis; descendistis in fontem sacrum, fontem redẽptionis, fontem sanctificatum virtute cælesti. In hoc ergo fonte, antequã vos toto corpore tingeremus, interrogauimus, Credis in Deum patrem omnipotentem? Respondistis, Credo. Rursus interrogauimus, Credis & in Iesum Christum filium eius, qui natus est de spiritu sancto ex Maria Virgine? Respondistis singuli, Credo. Iterum interrogauimus, Credis & in spiritum sanctum? Respondistis similiter, Credo. Hoc autem fecimus iuxta Domini nostri Iesu Christi saluatoris imperium: qui, cum ad patrem in cælum ascenderet; discipulis suis id est Apostolis mandauit dicens. [Euntes docete omnes gentes baptizãtes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.] *Item.* ¶ Quod autem interrogauimus, Credis a sanctam ecclesiam, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem? non eo modo interrogauimus, vt quomodo in Deum creditur; sic & in ecclesiam sanctam catholicam: quæ propterea sancta & catholica est; quia recte credit in Deum. Non ergo b diximus; vt in ecclesiam, quasi in Deum c crederetis: sed intelligite nos dicere, & dixisse; vt in ecclesia sancta catholica conuersantes in Deum crederetis: crederetis etiã resurrectionẽ carnis, quę futura est.

Iuo par. 1. c. 194. Pann. l. 1. c. 55. † *al. regula.* 2. Cor. 2. Sent. 4. dist. 6. Matth. 28. Serm. 181. de tẽpo. c. 12.

a ¶ Credis sanctam.] *Legebatur*, in sanctam, *Inducta est particula*, In, *ex aliquot vetustis, & Iuone. Atque ita loquendum docet sæpe Augustinus.*

Item Isidorus de officijs, lib. 2. c. 24.

¶ Aliorum fide, & professione paruuli baptizantur. C. LXXIIII.

14 PAruuli alio profitente baptizantur; quia adhuc loqui d, vel credere e nesciunt, sicut etiam ægri, muti f; & surdi; quorum vice g alius profitetur, vt pro eis, dum baptizantur, respondeat.

Sent. ibidem.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 34.

¶ Aliorum testimonio ægrotantes sunt baptizandi. C. LXXV.

AEgrotantes h, si pro se respondere non possunt, cum β voluntas eorum testimonium sui dixeri i; baptizentur. Similiter & de pænitentibus agendum est.

Et in Afric. c. 12. Burch. l. 4. c. 36. Iuo par. 1. cap. 123. Pann. l. 1. c. 14.

β ¶ Voluntas eorum.] *Nihil mutatum est ob glossam in verbo*, dixerit. *Sed in omnibus vetustis Gratiani exemplaribus, & in concilio Carthaginensi tertio, & concilio Africano in corpore conciliorum tribus tomis impresso, & apud Iuonem, qui citat Isidorum, legitur*, Cum voluntatis eorum testimonium sui dixerint. *In eodem autem Africano in codice canonum, & in Carthaginensi recentioris editionis conciliorum, & apud Burchardum est*, Cum voluntatis eorum testimonium hi, qui suis periculo proprio affuere, dixerint, *In Carthaginensi autẽ græce* ὅτε τῇ αὐτῶν προαιρέσει τὴν περὶ αὐτῶν μαρτυρίαν κινδύνῳ ἰδίῳ εἴπωσιν.

Item Augustinus epistola 23. ad Bonifacium.

¶ Sacramentum fidei, non ipsa fides paruulum facit fidelem. C. LXXVI.

NIhil est aliud credere, quàm fidẽ k habere: ac per hoc, cũ respõdetur paruulus credere, qui fidei nondũ habet affectũ, respõdetur

Sent. ibidem. Iuo par. 1. c. 187. Pann. l. 1. c. 56.

PRima igitur.] Hæc est 13. pars dist. secundum Io. de Fant. CASVS. Beneuẽ. sic ponit hũc casũ. Prædicauerat Aug. semel & iterũ neophytis: & exposuerat illis de exorcismis q̃ dicũt & fiũt circa baptizãdos. Hic ostẽdit q̃ baptizãtur qualiter interrogentur & respõdeãt de articulis fidei: & qualiter respõsiones debeãt intelligi. H. vero sic ponit hũc casũ. In hoc c. ostẽdit Aug. se in superioribus tractasse de his quæ fiũt pueris ĩ catechismo & exorcismo. Secũdo dicit se nunc velle de his tractare, quæ fiunt circa pueros ĩ ipso baptismo, & dicit q̃ in baptismo p̃cedit ĩterrogatio & respõsio de symbolo. Inde sequitur immersio in nomine patris & filij & spiritus sancti: sicut docuit Christus. sed q̃a nõ inuenitur in symbolo, sed credo sãctã ecclesiã, Aug. credit esse repetendũ ter, vt dicatur: credo sãctã ecclesiã sicut ibi, credo in Deũ, &c. Ad vltimũ subiũgit q̃ in alio sẽsu dicit, credo ĩ Deũ: & in alio sensu dicit, credo ecclesiã catholicam. Sequẽ. duo c. plana sũt.

a ¶ Cautione.] hic ergo intercedit stipulatio, & obligãt pueri ex promissione patrinorũ, licet nõ ĩtelligãt; q̃d speciale est in baptismo, illud autẽ est loco stipulationis, credis in Deũ? tenetur ergo obseruare fidẽ puer factus adult⁹. 45. dist. de Iudæis. & obligantur licet nihil intelligãt. C. de fal. mo. l. 1. ĩmo si bene inspexerimus, potius liberat à diabolo quàm obligetur. nã ignorãs p̃ aliũ bene liberatur. Itẽ ex eo quòd dicit certissima, est arg. q̃ sĩplex cautio, idonea cautio dicitur. tamẽ lex dicit quòd cũ dicit idonea cautio, intelligẽdũ est pign⁹ vel fideiussor: vt ff. de fideicom. liber. l. 4. §. addici.

Stipulatio intercedit ĩ baptismo p̃ quã obligãtur paruli.

Cautio idonea quæ est.

b ¶ Ergo.] vocabulum semel positũ potest accipi proprie & ĩproprie. arg. dist. 28. presbyterum.

c ¶ Quasi in Deũ.] *Crede Deo, credasque Deum: plus credo valere, Si credas ĩ eum, quàm quod ei, vel eum.*

PAruuli.] Hæc est 14. pars dist. in qua probat p̃ sex c. q̃ sol⁹ baptism⁹ sufficit paruulis, qui alias non possunt credere nisi per sacramentum fidei. Io. de Fan.

d ¶ Loqui.] aliter si possũt loqui. vnde Aug in epistola ad Renatũ episcopum. Septennis ætatis pueri & mentiri & verum dicere, confiteri & negare iam possunt, & ideo cum baptizantur, iam symbolum reddant, & ipsi pro se ad interrogationem respondeant.

Pueri septennes possunt mentiri & verum dicere.

e ¶ Vel credere.] ar. quòd habet puer fidem, sed nescit ea vti; vt extra c. maiores. ver. à plerisque.

f ¶ Muti.] vel etiam furiosi. pupillus enim infans vel infantię proximus non multum à furioso distat. instit. de inuti. stip. §. pupillus. differentiam tamen dixi inter infantem & furiosum. §. ead. hi qui.

g ¶ Vice.] nam satis conueniens est, vt qui per alium obligatur, etiam liberetur per alium. ĩ. ead. quæris. Item dicit lex quòd pro ignorante fideiubere possum. ff. de fideiuss. fideiubere. & ignoranti etiam actio acquiritur. ff. si cer. peta. si à furioso.

Obligatus per aliũ, per alium liberari potest.

h ¶ AEgrotantes.] ¶ Sui.] scilicet amici.

i ¶ Dixerit.] vel dici fecerit: vel p̃ signa. vel dic sui, s. volũtatis.

NIhil est aliud.] CASVS. Quæsitum fuit ab Aug quare pro paruulo cum interrogatur, credis in Deum, respondeant patrini, credo: cum paruulus fidei articulos non intelligat & respõdet, quòd talis responsio adhibetur, vt sacramentorum solennitas impleatur: & propter sacramentum fidei, per quod paruulus dicitur fidem habere, & credere. vnde fides vocatur, licet fidei veritatem non habeat in actu, sed in habitu.

k ¶ Quam fidem.] id est, sacramenti fidei professionem, sed non virtutem: sed si non habent charitatem, quomodo ergo ibunt in patriam post mortem? hoc eis datur à Deo. Alij dicunt quòd habent eam in habitu. extra de baptis. & eius effe. c. 1. sed & per alios dicuntur credere. ĩ. eadem in ecclesia.

l ¶ Habere.] infra dist. ea. quæris. ĩ. 15. q. 1. §. vt itaque. ĩ. dist. 1. hoc

hoc est, quod dicimus:

a ¶ *Etsi.*] id est, quamuis.

b ¶ *Sacramentum.*] Baptismus dicitur sacramentũ fidei: quia in fide Christi cõsecratur: & in fide ecclesiæ cõferẽ, vel qa noĩe Trinitatis cõferẽ, quã offerẽtes & oblati tenenẽ credere & cõfiteri. Vel qa si gnũ

Baptismus est sacramentum fidei.

Quod de istis offerentibus dicitẽ, non uidetur esse de substãtia. j. ca in baptismate. in littera rubea. Arch.

tas non habetur pro consensu. s. dist. 86. tanta. s. dist. 27. diaconus. s. dist. 54. si seruus. Sed contra. s. 2. q. 6. biduum.

Tacens non consentit.

P *Ostquàm*] Casvs. In hoc c. duplex ratio assignaẽ quare hõ ter immergitur in baptismo. Vna est quia baptizatur in nomine patris & filij & spiritus sancti. Alia est, qa Christus tertia die resurrexit à mortuis, cũ quo ẽt moritur in baptismo.

Baptizandus ter debet immergi.

fidem habere propter fidei sacramentũ, & cõuertere se ad Deũ propter cõuersionis sacramẽtũ: quia & ipsa respõsio ad celebrationẽ † pertinet sacramenti. *Item infra.* ¶ Paruulũ etsi [a] nondũ fides illa, quæ in credentiũ uoluntate consistit, iã tamen ipsius fidei sacramentum [b] fidelem [c] facit. Nã sicut credere respõdetur, ita etiã fidelis uocatur, nõ rẽ ipsam [d] mente annuendo †, sed ipsius rei sacramentum percipiendo.

† al. celebritatem

j. ead. c. queris.

† al. abnuendo

Item in lib. 4. de baptismo, c. 24.

¶ Alterius professio nõ valet ei, qui per se respondere potest. C. LXXVII.

s. e. Baptis. vicẽ. Sent. ibidem. Iuo p. 1. c. 124. Pann. l. 1. c. 15.

CVm pro paruulis alij respondẽt, vt impleatur erga eos celebratio sacramẽti; ualet utiq; ad eorũ consecrationẽ, quia ipsi respõdere [e] non possunt. At si pro eo, qui respõdere põt, alius respondeat, nõ itidẽ [f] ualet. Ex qua regula illud in Euangelio dictum est, quod omnes, cum legitur, naturaliter mouet, [Ætatem habet: ipse pro se loquatur.]

Io. 9.

Item Augustinus in homilia tertia.

¶ Quare trina mersio in baptismate celebretur. C. LXXVIII.

Sent. 4. dist. 3. Iuo p. 1. c. 194. Pann. l. 1. c. 57.

POstquam [g] uos credere promisistis, tertio capita uestra in sacro fonte demersimus. Qui ordo baptismatis duplici [h] mysterij significatione celebratur. Recte enim tertio mersi estis, qui accepistis baptismũ in nomine sãctæ Trinitatis. Recte tertio mersi estis, qui accepistis baptismũ ĩ nomine Iesu Christi, qui die tertia resurrexit à mortuis. Illa enim tertio repetita demersio typũ Dominicæ exprimit sepulturæ: per quã Christo cõsepulti [i] estis in baptismo, & cũ Christo resurrexistis in fide: vt peccatis abluti in sanctitate uirtutum Christum imitando, viuatis.

Rom. 6.

Item ex canonibus Apostolorum, c. 50.

¶ De his, qui semel, non tertio in baptismate merguntur. C. LXXIX.

Burch. l. 4. c. 23. Iuo p. 1. c. 128. Pann. l. 1. c. 58.

† eps, aut presbyter] or.

SI quis presbyter †, aut episcopus non trinã mersionẽ [k] unius mysterij celebret, sed semel mergat in baptismate (quod [a] dari à quibusdã iubetur in morte [l] Domini) deponatur. Nõ enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate: sed [euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.]

Matth. 28.

a ¶ Quod dari.] *Prisca uersio hoc tantum loco discrepat à Gratiano. Sic enim in ea legitur*, quod dari uidetur in morte Domini. *eodemque modo apud Burchardum. Iuo habet*, quod dari iubetur in Domini mortem. *Græce autem est*, ἀλλὰ ἓν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, *id est*, sed vnicam mersionem, quæ in mortem Domini datur.

Item Gregorius Leandro episcopo Hispaniarum, lib. 1. epist. 41.

¶ De eodem. C. LXXX.

Et ĩ Tolet. 4. c. 5. & in Vuormaciensi, c. 5. Sent. ibidem. Poly. l. 3. tit. 10. Ansel. l. 9. c. 61. Iuo p. 1. c. 130. Pann. l. 1. c. 60.

DE trina mersione baptismatis nihil respõderi uerius põt, quàm quod ipsi sensistis: quia in una fide nihil officit sanctæ ecclesiæ consuetudo [m] diuersa. Nos autẽ, quòd tertio mergimus, triduanæ sepulturæ sacramenta signamus: vt, dum tertio infans ab aquis educitur; resurrectio triduani temporis exprimatur. Quod si quis forte etiã pro summæ Trinitatis ueneratione existimet fieri, neque istud aliquid obsistit baptizandos semel in aquis mergere: quia, dũ in tribus personis † una substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest infantem in baptismate uel ter, vel semel immergere: quãdo & in tribus [n] mersionibus personarum trinitas, & in una potest diuinitatis singularitas designari.

† al. subsistentijs

ad uers. [Vnus dominus.]

Item Hieronymus super epistolam ad Ephesios, lib. 2. ad c. 4.

¶ De eodem. C. LXXXI.

Iuo p. 1. c. 131. Pann. l. 1. c. 61.

EOdem modo [o] & in patrẽ, & in filiũ, & in spiritum sanctũ baptizamur, & ter [p] mergimur, vt Trinitatis vnũ appareat sacramentũ, &

g ¶ *Postquam.*] de forma baptizãdi & mõ tractac vsque ad c. venisti.

h ¶ *Duplici.*] etiam ter mergitur: & qa fit inuocatio Trinitatis: & quia Christus tertia die resurrexit, vt j. sequitur.

i ¶ *Consepulti.*] quãtum ad uitia.

Additio. Hoc supra ead. cap. proprie.

S *I quis presbyter.*] Casvs. Quidam in baptismo semel tãtum hominẽ immergebant, & dicebant, Baptizo te in mortem Domini. dicitur quòd tales debent deponi: quia formam non consequuntur.

k ¶ *Trinam mersionẽ.*] infra ead. cap. prox. contra. sed aliud est semel immergi sub illa verborum forma: baptizo te in morte Domini: quod hic interdicitur. Aliud in nomine Trinitatis unica mersione: quod ibi in ecclesia quibusdam permittitur.

l ¶ *In morte.*] id est, ad inuocationem mortis eius.

† Aliàs, i. in memoriã uel ad similitudinem mortis, & c. secundũ Io. & Fan.

D *E trina.*] Hæc est 15. pars dist. in qua dicitur ꝙ non est cõtra fidem si semel immergitur puer ĩ nomine patris & filij, & spiritus sancti, propter vnionẽ Trinitatis. Ioan. de Fan. Casvs. Quidam in baptismo ter immergebant: quidã semel, vtrique in forma ecclesiæ: quærebatur quid iuris esset: & respõdet, ꝙ bona est vtraq; consuetudo: qa trina mersio & eleuatio mortẽ Christi significat, & resurrectionem tertia die, & trinitatẽ personarũ, quæ in vna substãtia consistũt. vna uero immersio vnitatẽ substãtiæ designat. Sequens cap. patet.

m ¶ *Consuetudo.*] s. di. 12. scit sancta. Amb. lib. 8. de forma. s. dist. 76. cap. pen. & vlt.

gnũ est, ꝙ suscipiẽs fidẽ habeat, etiã si nõ habeat, aliquo impediẽte.

c ¶ *Fidelẽ.*] sũt qui dicũt ipsos fideles dici, qa fidẽ habẽt habitu, nõ vsu, i. nõ exercitio, & sic de alijs virtutibus. Isti sic illud intelligũt: fides illa quæ, & c. non facit fidelẽ usu, i. exercitio. j. c. paruuli. & sic de alijs.

d ¶ *Non rem ipsam.*] sicut uirtutem.

Subaud. a nõ præitur tan ualere quo remissio. peccato Ioan. de

C *Vm pro paruulis.*] Casvs. Dicitur hic, ꝙ alij respõdent pro paruulis vt sacramentũ celebretur. & ualet pro eis talis r̃nsio: qa pro se respõdere nõ possunt. si autẽ possent pro se respõdere: talis respõsio nõ ualeret eis. quod probatur auctoritate Euangelij.

e ¶ *Respondere.*] sic distinguit lex. ff. de admini. tuto. l. 1. §. vlt.

f ¶ *Itidem.*] i. tantũ, & hoc quo ad præsũptionẽ. Arg. ꝙ taciturni

Additio. Vel dic consuetudo scilicet immergendi semel, vel ter dummodo forma ecclesiæ obseruetur. Archid.

n ¶ *In tribus.*] videtur contrarium huic cap. quod Amb. dicit de Cypriano. In suo sensu abundat Cyprianus, cum semel immergat pueros, qui quod intelligebat, studiose adimplebat bonis operibus abundando, licet in hoc nescius delinqueret. sed post correctus à Domino abundauit altiori sensu, ter illos immergendo. Sol. forte ille tantum semel debere immergere dogmatizabat: vel ibi erat consuetudo semel immergere.

Cyprianus semel tantum immergebat.

o E *Odem modo.*] id est, in nomine patris & filij & spiritus sancti.

p ¶ *Et ter.*] i. ter immergitur in baptismo: & ita tres mersiones sũt

vnum

ristum adoptiuum filium Dei, non proprium.

non baptizamur in nominibus patris,& filii,& spiritus sancti, sed in vno nomine, quod intelligitur Deus. *Item infra.* ¶ Potest unũ baptisma & ita dici; quòd licet ter baptizemur propter mysterium Trinitatis, tamen unum baptisma reputetur.

Locupletatum,& emendatum est caput hoc ex originali.

Item Pelagius Papa, Gaudentio episcopo.

De his, qui in nomine Christi semel tantum mergunt. C. LXXXII.

MVlti sunt [a], qui in nomine solummodo Christi una etiam mersione se asserunt baptizare. Euangelicum uero præceptum ipso Deo, & domino saluatore nostro Iesu Christo tradente, nos admonet in nomine Trinitatis [b], trina etiam mersione sanctum baptisma unicuique tribuere, dicente Domino discipulis suis, [Ite, baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & spiritus [a] sancti.]

[a] Spiritus sancti] *Hic uidetur sequi.c.Si reuera.supra ead.*

Itẽ Zacharias P P. Bonifacio episc. in epist. cuius initiũ [*Sacris liminibus.*]

In inuocatione Trinitatis tertio in baptismate mergere debemus. C. LXXXIII.

16 ¶ IN synodo Anglorum decretũ, & iudiciũ firmissime præceptũ, & diligenter demonstratũ esse dinoscitur, vt quicũque sine inuocatione Trinitatis mersus fuisset, sacramentũ regenerationis nõ haberet. Quod omnino verum est: quia si lotus in fonte baptismatis quis fuerit sine inuocatione Trinitatis; perfectus Christianus non est, nisi in nomine patris, & filij, & spiritus sancti fuerit baptizatus. Hoc quoque obseruari in prædicta synodo sacerdotes uoluerunt, vt qui uel unã de Trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma esse uerum non posset. Quod pro certo uerũ est: quia qui unam ex sancta Trinitate cõfessus non fuerit, perfectus Christianus esse non potest. Qui enim confitetur patrem, & filium, si confessus non fuerit & spiritum sanctũ, neque patrem habet, neque filium; & qui confessus fuerit patrem, & spiritum sanctum, & filium non fuerit confessus, neque patrem habet, neque spiritum sanctum: sed uacuus est à diuina gratia.

Item Gregorius Quirino episcopo in Iberia, lib. 9. epist. 61.

Rebaptizentur, qui in nomine Trinitatis baptizati non fuerint. C. LXXXIIII.

HI uero hæretici [c], qui in Trinitatis nomine minime baptizantur, sicut sunt Bonosiani [d], & Cataphryges (quia & illi Christum Dominum non credunt: & isti sanctum spiritum peruerso sensu esse quemdam prauum hominẽ Mõtanum credunt: quorum similes multi sunt) & alii tales, cum ad sanctam ecclesiam ueniũt, baptizãtur: quia baptisma non fuit, quod in errore positi in sanctæ Trinitatis nomine minime perceperunt.

Item ex concilio Toletano 4. c. 5.

¶ Semel in baptismate mergere licet. C. LXXXV.

PRopter uitandum schismatis scandalum, vel hæretici dogmatis usum, simplam [e] teneamus baptismi mersionem.

Item Zacharias Papa, Bonifacio episcopo in epistola decretali.

¶ De sacerdote, qui per ignorantiam linguæ latinæ in inuocatione Trinitatis deliquit. C. LXXXVI.

REtulerunt nuntii [a] tui, quòd fuerit in eadem prouincia sacerdos: qui latinam linguã penitus ignorabat, & dum baptizaret, nesciẽs latini eloquii, infringens linguã diceret, baptizo te in nomine patria, & filia, & spiritu sãcta. Ac per hoc tua reuerẽda fraternitas cõsiderauit eos rebaptizare. Sed sãctissime frater, si ille, qui baptizauit, nõ errorẽ ĩtrodu

---

[1] Dicẽdo in vnum sacramentum, sicut plures voces [1] vnum nomen: arg. extra de reg. iur. omnis. CASVS. Quidã in Christi nomine baptizabãt, & semel tãtũ immergebãt: qui in hoc c. reprehẽdunt, q̃a iuxta Euangelium ter debemus immergere in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, Amẽ.

a *Multi sunt.*] nõ prohibet baptizari in nomine Chri: sed rephendit illos q̃ dicebãt q̃ debet baptizari tantũ una immersione, & tãtum sub una forma verborũ in nomine Christi.

b *Trinitatis.*] explicite. Nũquid & Græci habent eãdem formã? Sic, quia idẽ est effectus, uoces aũt nõ eadẽ, vt dicit Ari. vñ Græcus huc ueniens baptizaret in lingua sua, & Latinus in Græcia ĩ lingua sua: q̃a Apostoli varijs linguis loquebantur, & iuxta illud, Qui præibãt & qui sequebantur, clamabãt, Osanna. & tantũ forma realis est attendenda, & nõ uocalis. j. ea. retulerũt. Itẽ pone q̃ aliquis dicit: baptizo te ĩ nomine genitoris, & nati, & sancti flaminis, an baptizetur? Videtur q̃ sic: q̃a nõ refert utrũ ex æquipollẽtibus quis dixerit. arg. ff. de ver. obl. quæ extrinsecus. & l. si sub vna. & ff. si cer. pe. l. certũ. quod cõcedo. & sub nominibus synonymis bene põt fieri baptismus. sed sic nõ baptizatur in nomine paternitatis & filiatiõis, &c. Itẽ si omittit hoc pronomen ego, & dicit baptizo te, &c. bene baptizat: q̃a subintelligit pronomen. Arg. C. de fideic. verbũ volo. maxime quoniam nec Christus apposuit pnomen cũ dixit: Ite, baptizate, &c. nõ est cõtra extra d̃ bapt. c. 1. [2] q̃a ibi etiã uerbũ emisit. Sic autẽ nõ baptizatur, mergo te in nomine patris, &c. quia non est synonymũ cum illo uerbo baptizo. nec per hanc uocem, baptizo te in nomine triũ personarum.

I *N synodo.*] Hęc est 16. pars dist. ĩ qua pbat, q̃ forma baptizandi debet seruari: & qui vnũ d̃ Trinitate cõfessus nõ est, siue negauerit, nõ est Christianus. Io. de Fan.

Quidã erãt qui in baptismo nõ nominabant oẽs tres psonas, contra quos in synodo Anglorum est diffinitum, q̃ non dicitur aliquis vere baptizatus nisi in nomine patris & filij & spiritus sancti amen, fuerit baptizatus. nam si quis duas personas fuerit confessus, & tertiam negauerit, duarum confessio nihil ei prodest.

H *I uero hæretici.*] Bonosiani non credebant filium esse Deum, nec Cataphrygæ spiritum sanctum, ideo in nomine Trinitatis non baptizabant ipsi, nec multi alij. vnde sic baptizatis dicitur, quòd si ad ecclesiam venerint, debent rebaptizari. Sequens cap. patet. *Simplam*, id est, unicam vel uniformem.

c *Bonosiani.*] supra 24. q. 3. quidam. ver. Bonosiani. Hi dicebant

d *Et isti,*] aliàs tamen exprimitur eorum error, 24. q. 3. quidam. ver. Cataphrygis. quia auctores eorum dixerunt spiritum sanctum in se descendisse, non in Apostolos.

e P *Ropter.*] *Simplam.*] Alludit consuetudini loci. vel simplam idest, vniformem. Et ita est arg. quòd omnes debemus baptizari in nomine patris & filij & spiritus sancti. s. ead. proprie.

R *Etulerunt.*] CASVS. Quidam presbyter imperitus in arte grammatica, in baptizando verba baptismi & formam corrupte proferebat, episcopus loci uolebat rebaptizare eos, quos iste baptizauerat. vnde super hoc consuluit Papam, qui respondet dicens quòd tales non debent iterum baptizari, si sacerdos ille errorem, vel hæresim introducere non intendebat: sed tantum ex ignorantia sic corrupte proferebat. Sequentia capit. patent. *Ministerium*, id est, chrisma. *Signaculum*, id est, sacramentum confirmationis. *Sacerdotis*, id est, episcopi.

a ¶ *Intro-*

Baptismus an possit dari in nomine Christi.

Baptismi forma apud Græcos & Latinos est eadẽ.

Baptizare in nomine genitoris, & c. an ualeat.

[2] Ibi uide q d ibi plene notatur per Io. Archi.

Iuo par. 1. c. 161. Pann. l. 1. c. 62.

Ioan. 6.

Sent. 4. dist. 3. Iuo p. 1. c. 169. Pann. l. 1. c. 63.

1. q. 1. Si quis. Iuo p. 1. c. 153. Pann. l. 1. c. 64.

Iuo p. 1. c. 129. Pann. l. 1. c. 59.

Burch. l. 4. c. 43. Iuo p. 1. c. 237. Pann. l. 1. c. 65.

¶ *al. Bonos*

a ¶Introducens.] nam vnius syllabæ error non nocet.ff. de manu. testa. qui habebat.
b ¶Aut hæresim] maxime quia si errorẽ induceret: dũmodo in forma ecclesiæ baptizaret, teneret baptismus, vt §. ea. fatis.
Venisti.] Hæc est 17. pars dist. in qua interpretantur verba sacerdotis, quæ dicit in exorcizando & baptizando. & vestes quid significent. Ioan. de Fant.
c ¶Venisti.] de ijs quæ in baptismi celebratione fiunt, dictum est. nunc principaliter sequitur de ijs, quæ post lauacrũ sequuntur, scilicet quæ post baptismum baptizato fieri debeant. & 6. cap. annectit. in postremo tamen habetur quæ circa ipsum facta sunt prius.
d ¶Quid videris.] i. quid audieris. nã sub visu oĩs sensus cõtinet
e ¶Repete.] ostendit quæ circa ipsum prius facta sunt, vsque ad cap. Iudæi.
f ¶Vnctus es.] sputo, non oleo, scilicet in catechismo.

Vel dic quod faciet mẽtionẽ de errore, quia si errauit quod aliud licere vel facere intenderet, quod dicant el faciant catholici, talis error impediret, B. Hispa.

cens [a], aut hæresim [b]: sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, vt supra fati sumus, baptizans dixisset, non possumus consentire, vt denuo baptizentur.

α ¶Nuntij tui.] *Hæ duę voces additæ videntur à Gratiano (quamquam Virgilius, & Sidonius, qui hoc retulerant, proprie nuntij Bonifacij non fuissent.) ne ea, quę in epistola antecedunt, referre cogeretur: quod tamen Burchardus, & Iuo fecerunt.*

Item Ambrosius de sacramentis, tractatu, seu lib. 1. c. 2.

¶ Quare baptizati à sacerdote vngantur. C. LXXXVII.

Iuo p. 1. c. 109. Pann. l. 1. c. 51. — al. Venimus quos] vera ctio.

17 VEnisti † [c] ad fontem: ingressus es: considera, quid † videris [d]: quid locutus sis, considera: repete [e] diligenter: occurrit tibi leuita: occurrit presbyter: vnctus es [f], quasi athleta Christi: vt [β] ad baptismum catechumenus accedas.

β ¶Vt ad baptismum.] *Ita etiam Iuo, & auctor glossæ ad vers. vnctus, videtur huc spectasse: sed tota hęc clausula abest ab originali: in quo huius loco sunt verba hæc,* quasi luctamen huius sæculi luctaturus professus es luctaminis tui certamina.

Item Rabanus de instit. cleric. lib. 1. c. 28.

¶ Quare baptizatus à presbytero vngatur in cerebro. C. LXXXVIII.

Iuo p. 1. c. 140. Pann. l. 1. c. 66.

POstquam [g] ascẽderit baptizatus de fonte, statim signatur in cerebro à presbytero cum sacro chrismate, sequente simul & oratione, vt regni Christi particeps fiat, & à Christo Christianus possit vocari.

Item Ambrosius de sacramentis, tract. seu lib. 2. c. 7.

¶ Quid super baptizatum à sacerdote dicatur. C. LXXXIX.

Iuo p. 1. c. 141. Pann. l. 1. c. 67.

EMersisti γ [i]: venisti ad sacerdotem. Quid tibi dixit? [Deus, inquit, pater omnipotens, qui te regenerauit ex aqua, & spiritu sancto, concessitque tibi peccata tua, ipse te vngat in vitam æternam.] Vide, vbi [k] vnctus es: in vitam, inquit, æternam.

γ ¶Emersisti.] *Sic apud Iuonem. In originali est.* Ergo mersisti, *eodem sensu, quem elicit auctor glossa ex verbo.* Emersisti. *Frequens autem est apud B. Ambrosium istius vocabuli in hanc sententiam vsus.*

Idem in libro 3. de sacramentis, c. 1. & 2.

¶ Quare vnguentum super caput baptizati ponatur. C. XC.

Iuo p. 1. c. 142. Pann. l. 1. c. 68. Eccle. 2 — al. Bonifacius

ACcepisti mysterium, hoc est, vnguentum supra caput. Quare supra caput? quia sensus sapientis in capite [l] eius. & infra. c. 2. ¶ Sequitur spiritale signaculum, quod audisti hodie [m] legi: quia post fontem superest, vt perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis [n] spiritus sanctus infunditur.

Item Rabanus de instit. cleric. lib. 1. c. 29.

¶ Quare candida vestis traditur Christianis. C. XCI.

†al. ad præsentandam — †al. infantiam

POst baptismum [o] traditur Christiano vestis candida, designans innocentiam [p], & puritatem Christianam: quam post ablutas veteres maculas studio sanctæ conuersationis immaculatam seruare debet repræsentandã † ante tribunal Christi. Cuncti vero renati albis induuntur vestibus ad mysteriũ [q] resurgentis ecclesiæ. *Item ibidem.* ¶ Vtuntur ergo baptizati albis vestibus: vt quorum primę natiuitatis faciem † vetusti erroris pannus fuscauerat, habitus secundæ generationis gloriæ præferat indumentum. Tegitur enim post sacram vnctionem caput eius mystico uelamine, vt intelligat [r], se diademate [s] regni, & sacerdotali dignitate potiri.

Item Ambrosius in libro de ijs, qui initiantur mysterijs, c. 7.

¶ De eodem. C. XCII.

Iuo p. 1. c. 144. Pann. l. 1. c. 70. †al. voluptate] al. voluntate

ACcepisti post baptismum vestimẽta candida, vt esset indicium [t], quòd exueris inuolucrum † peccatorum, & indueris innocentiæ casta velamina [u].

Item ex concilio Agathensi, c. 34.

g POstquam.] §. ead. dist. 5. nouissime. §. ea. presbyteri. & cap. nullus ministrorum.
h ¶Christianus.] §. 8. q. 1. olim.
i EMersisti.] idest, emersus fuisti.
k ¶Vbi.] idest, ad qd.
l ACcepisti.] ¶In capite.] i. anima. §. de pæ. dist. 3. ille rex. & ita anima habet sedem in capite. aliàs non bene concordaret littera.
m ¶Hodie.] §. in die Pẽtecostes: quia lecta fuerat epistola de aduentu spũssanctiin Apostolos.
n ¶Sacerdotis] idest, episcopi, eo quia solus episcopus facit hanc inuocationem. §. distin. 5. manus.
ADDITIO vt §. ead. presbyteri. & c. sequen. Archid.
POst baptismum.] CASVS. Quæsitũ fuit quid significet vestis cãdida, qua baptizatus induitur? Respõdetur quod significat munditiã & puritatẽ, quam ablutus à peccatis vsque in diẽ iudicij debet seruare. significat etiam resurrectionem gloriosam fideliũ, & regnum futurum. tegitur etiam caput eius mystico velamine, vt intelligat se debere potiri corona regni, & dignitate sacerdotali. Sequentia duo capitula patent.
o ¶Post baptismum.] CASVS. Dicitur cuiusmodi vestis traditur: quia alba, & quare.
p ¶Innocentiam.] candor enim munditiam designat. 30. quæst. vlti. feminæ.
q ¶Ad mysterium.] designandũ. per hoc enim designatur futura resurrectio corporum gloriosa & animarum: vel etiam nunc à peccatis.
r ¶Vt intelligat.] istud sacramentum est regni & sacerdotij. Quilibet enim fidelis rex debet esse, & sacerdos. rex, quia se & alios virtutibus regere debet. sacerdos, quia cor contritum & humiliatum, quod est vera oblatio, idest, se debet offerre Deo.
s ¶Diademate.] supra 12. q. 1. duo sunt.
t ACcepisti.] ¶Indicium.] Qualis vestis erit, talia corda gerit. 41. dist. §. fin.
u ¶Velamina.] forte de hoc velamine dixit 24. quæst. 1. quoniam vetus §.

¶Ad hoc facit optime quod legitur & not. 3. q. 9. testes. 93. di. Diaconi sũt. versi. ipse et. & fuit ista glo. Laur. & Io. de Fant.

Candor mũditiã signat.

Fideles quilibet debet esse rex & sacerdos.

¶Subau. ibi olim Christi vestimentum suscepi.

¶ Quot mensibus Iudæi inter catechumenos habeantur. C. XCIII.

18 IVdæi[a], quorum perfidia frequenter ad vomitum redit, si ad legem catholicam venire voluerint, octo menses[b] inter catechumenos[c] ecclesiæ limen introeant: & si pura[d] fide noscuntur venire, tunc demum baptismatis gratiam mereantur. Quòd, si casu aliquo periculum infirmitatis intra præscriptum tempus incurrerint, & desperati fuerint; baptizentur.

Item ex concilio Toletano 4. c. 58.

Burch. l. 4. c. 81. Iuo p. 1. c. 275. Pann. l. 1. c. 71.

¶ De Iudæis plerisque frequenter ad iudaismum redeuntibus. C. XCIIII.

PLerique ex Iudæis, qui dudum ad Christianam fidem promoti sunt nunc blasphemantes in Christum, non solum iudaicos ritus perpetrasse noscuntur, sed etiam abominandas circumcisiones[e] exercere præsumpserunt. De quibus consultu piissimi, ac religiosissimi domini nostri Sisemundi regis hoc sanctum decreuit concilium, vt huiusmodi transgressores pontificali auctoritate correcti ad cultum Christiani dogmatis reuocentur: ut quos propria uoluntas non emendat, animaduersio sacerdotalis coerceat. Eos autem, quos circumciderunt, si filii eorum sunt, à parentum consortio[f] separentur[g]: si serui, pro iniuria corporis sui, libertati tradantur[h].

Item Rabanus de instit. cleric. lib. 1. c. 27.

Burch. l. 4. c. 85. Iuo p. 1. c. 279. Pann. l. 1. c. 75.

¶ Ante baptismum diabolo, & eius operibus renuntiare debemus. C. XCV.

PRimum interrogatur paganus, si abrenuntiat diabolo, & omnibus damnosis operibus eius, atque fallacibus pompis: vt primum respuat errorẽ: & sic appropinquet ad ueritatem: positique iuxta Apostolum[i] deponere ueterem hominem secundum pristinam conuersationem, qui corrumpitur[k] secundum desideria erroris, abnegans impietatem, & sæcularia desideria.

Item Augustinus in libro de pænitentiæ medicina, c. 2.

Iuo par. 1. c. 78. Pann. l. 1. c. 76. *Eph.* 4. *Coloss.* 3. *Tit.* 2.

¶ Non transit in nouam vitam, quem non pænitet veteris vitæ. C. XCVI.

OMnis[l], qui iam suæ uoluntatis factus est arbiter[m], cum accedit ad sacramenta fidelium, nisi eum pæniteat uitæ ueteris[n], nouam non potest inchoare. Ab hac pænitentia, cum baptizantur, soli paruuli† immunes sunt. Nondũ enim uti possunt libero arbitrio.

Idem ad Seleucianam, epist. 108.

De pæ. di. 1. tres sũt] & qs aliqñ. Iuo par. 1. c. 76. Pann. l. 1. c. 35.

† *al* pueri

¶ Ante baptisma pænitentiam agere debemus. C. XCVII.

AGunt homines ante baptismũ pænitentiam[o] de suis prioribus[p] peccatis: ita tamen, vt etiam baptizentur: sicut scriptum est in actibus Apostolorum loquente Petro ad Iudæos, ac dicente [Agite pænitentiam: & baptizetur unusquisque uestrum in nomine Domini Iesu Christi.]

Item Gregorius Fantino Defensori, lib. 7. epist. 24.

Sent. 4. dist. 16. Iuo par. 1. c. 77. Pann. l. 1. c. 36. *Act.* 2.

¶ Quadraginta dierum abstinentia Iudæis baptizandis indicatur. C. XCVIII.

NE, quod absit, longa[q] dilatio Iudæorum retro possit animos reuocare, cum fratre nostro episcopo loci ipsius loquere, ut pænitentia, ac abstinentia quadraginta dierum indicta, aut die Dominico[r], aut si celeberrima festiuitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente baptizes†.

Item Ambrosius super epistolam ad Romanos, ad c. 11.

† *baptizet*] Iuo. Gloss. ordi. ibi.

IVdæi.] Hæc est 18. pars dist. in qua dicitur qualiter Iudæi & alij baptizantur, & quæ sunt dona baptismi. Ioan. de Fant.

a ¶ *Iudæi.*] de baptizandi examinatione vel pænitentia agit vsque ad cap. non plures.

b ¶ *Octo menses.*] hoc cap. corrigitur per illud, quod sequitur. s. ea. ne quod absit.

c ¶ *Catechumenos.*] per hoc c. intelliguntur omnia illa c. quæ dicunt q infideles possunt esse vsque ad missam[1] catechumenorum in ecclesia. non contradicit 21. dist. cleros. in fi. quia illud de infidelibus, qui parati sunt reprehendere. 43. dist. in mandatis. & ita non dico ea abrogata, secundum q quidam dicunt. Et est ratio quare hoc fiat, vt audiẽtes prędicationem in ecclesia facilius conuertãtur. Vel loquitur de præcisis. Ioan.

Infideles possunt esse in ecclesia vsq. ad missam catechumenorum.

1 De hoc ẽt notatur 35. q. 3 de his. & habetur de hoc s. e. dist. 1. episcopus nullũ. Arch.

d ¶ *Et si pura.*] videtur ergo q vsurarius Iudę[9] non debeat baptizari, nisi vsuras restituat. s. de pæ. dist. 5. falsas. quia obligationes in baptismo non tolluntur.

PLerique ex Iudęis.] CASVS. Aliqui Iudæorũ facti fuerũt Christiani, qui postea ad ritum Iudęorum reuersi, filios suos & seruos circuncidebant. vnde præcipitur hic vt fidem seruare cogantur: filij vero circuncisi ab eis auferantur: serui autem liberi efficiantur.

e ¶ *Circumcisiones.*] circumcidendo aliquos.

f ¶ *Consortio.*] & viris religiosis alendi tradentur, vt 28. q. 1. Iudęorũ. de paternis tamen bonis alendi sunt. C. de alen. libe. l. 3.

g ¶ *Separentur.*] & bonorum proscriptione & perpetuo exilio damnabuntur, vt C. de Iudę. & coel. Iudæi. sed hoc si suæ sectæ sunt mancipia: aliàs enim capite puniũtur. C. ne man. Christianum. l. vna. C. de eunu. l. 1.[2]

Filij Iudæorum baptizati sunt à parẽtibus separandi.

h ¶ *Tradantur.*] s. dist. 54. cap. nulla. & cap. fraternitatem. sed contra s. 17. q. vlt. Iudas.

2 Dic q Iudæis filios suos circumcidere licet: si alios circumcideret, pœna castrantis teneretur, vt ff. ad legem Cor. de Sica. l. circumcidere. Hic autẽ cum eis mitius agitur q̃ supra dictum sit: quia ad fidem cum pænitentia reuocantur. Arc.

PRimum.] CASVS. Dicitur hic, q ante baptismum debet paganus interrogari si abrenuntiat diabolo & omnibus malis operibus, vt sic ad veritatem possit peruenire: & iuxta Apostolum veterem hominem deponere, idest, vetustatem peccati.

i ¶ *Apostolum.*] ad Ephesios scribentem.

k ¶ *Qui corrumpitur.*] scilicet vetus homo. de pæ. dist. 1. tres sunt.

OMnis qui.] CASVS. Dicitur hic q homini intelligẽti quando baptizatur, si non pænitet, peccata non dimittunt. sed huiusmodi pænitẽtia paruulo nõ est necessaria: q libero nõ vtitur arbitrio: sed sacramentũ baptismi, per quod homines efficiunt fideles.

l ¶ *Omnis.*] supra de pæ. dist. 1. tres sunt.

m ¶ *Arbiter.*] si est discretus. H.

n ¶ *Veteris.*] qđ hominem reddit vetustum. & quidem interior pænitentia necessaria est in adulto: exterior non exigitur. s. ea. fine.

AGunt homines.] CASVS. Dicitur hic q homines primo debẽt agere pænitentiã, & postea baptizari: quod probat auctoritate Petri dicentis in actibus Apostolorũ, Agite pænitentiã, &c.

o ¶ *Pænitentiam.*] idest, pænitudinem.

p ¶ *De suis prioribus.*] nũquid est præceptio vel suasio de hac pænitẽtia agenda? sed cui hoc præciperet? numquid gentili iubere potest? non, sed dumtaxat monere. 47. dist. §. necesse.

NE. quod absit.] CASVS. Quidam Iudæi volebant baptizari. prohibetur hic ne longa pænitentia eis imponatur, sed tantũ xxxx. dierum: ne forte velint a proposito resilire. Omnia cap. quæ sequuntur vsque ibi, *vos ante omnia.* patent.

q ¶ *Longa.*] octo mensium est longa. s. ead. dist. cap. Iudæi.

r ¶ *Aut die Dominico.*] non obuiat quod dictum est s. ead. cap. duo. quòd tantum bis in anno baptismus debet celebrari. illud enim de solenni intelligitur, idest, quod consecratur tanta solennitate. s. ead. venerabilis. & cap. seq.

De

a ¶ Sine

Baptismus adultorũ an valeat sine satisfactione.

a Sine penitentia.] idest, sine satisfactione exteriori & afflictione, quæ solet exigi in pænitentia. nam sine interiori in adultis vacuum est baptismi mysterium: & ita non contradicit de pæ. dist. 1. tres. §. ea. omnis qui.. proxi. c. contra. Sed istud generaliter in alijs, quàm in Iudæis: illud specialiter fiebat quondam in Iudæis, non pro-

Additio. Arg. contra §. 32. q. 1. quod autem. in fi. ver. de hoc. & extra de diuort. gaudemus. in fi. ibi videas. Archid.

¶ N catechismo.] Hæc est 19. pars dist. in qua probat quid iuris sit de patrinis & filijs spiritualibus. Ioan. de Fant.

d ¶ In catechismo] de materia ista dixi 30. q. 1. peruenit.

¶ Pænitentia, non est necessaria baptizandis. C. XCIX.

De pænit. dist. 1. quis aliquando.

Sine pænitentia [a] sunt dona, & vocatio Dei: quia gratia [b] Dei in baptismate [c] non requirit gemitum: non requirit planctum, vel opus aliquod, sed [a] solam fidem: & omnia gratis condonat.

[a] Sed solam fidem.] *Sic in glossa ordinaria: unde potius videtur hoc loco sumpsisse Gratianus, quàm ex Ambrosio: apud quem legitur*, nisi solam ex corde professionem, *quemadmodum etiam refertur supra de pænitentia dist. 1. c. quis aliquando in vers. Gratia Dei.*

Item Iginus Papa.

¶ Necessitate cogente, in catechismo, & confirmatione idem compater esse potest. C. C.

Burch. l. 4. c. 24. Iuo p. 1. c. 218. Pann. l. 1. c. 77.

19 In catechismo [d], & in baptismo, & in cõfirmatione vnus patrinus [e] fieri potest, si necessitas cogit. Non est tamen cõsuetudo Romana: sed per singulos singuli suscipiunt [f].

Item ex decreto Leonis Papæ.

¶ *Ceteri collectores citant ex decretis Leonis Papæ apud S. Medardum.*

¶ Non plures, sed vnus paruulum in baptismate suscipiat. C. CI.

Polyc. l. 3. c. 10. Ans. l. 9. c. 19. Burch. l. 4. c. 25. Iuo p. 1. c. 219. Pann. l. 1. c. 78.

Non plures [g] ad suscipiendum de baptismo infantem accedant, quàm vnus, siue vir, siue mulier. In confirmatione quoque id ipsum fiat.

Item ex concilio Moguntino.

¶ Qui non est baptizatus, nec confirmatus, alium in chrismate, vel baptismate tenere non debet. C. CII.

Burch. l. 4. c. 26. Iuo par. 1. c. 220. Pann. l. 1. c. 79.

In baptismate, vel in chrismate non potest alium suscipere [h] in filiolum, qui non est ipse baptizatus [i], vel confirmatus.

Item ex concilio Antissiodorensi, c. 25.

¶ Abbati, vel monacho non licet commatres habere. C. CIII.

Iuo par. 1. c. 132. Pann. l. 1. c. 80.

Non licet abbati, vel monacho [k] de baptismo suscipere filios, nec commatres [l] habere.

Item ex libro capitulorum.

¶ De eodem. C. CIIII.

Iuo par. 1. c. 133. Pann. l. 1. c. 81.

Monachi sibi compatres, commatresve non faciant: nec osculentur [m] feminas.

¶ *In indice septimi libri capitularium numero 494. (nam capita ipsa à 478. vsque ad 558. in volumine, quod ex Gallia habitum est, desiderantur) hæc leguntur.* Ne sibi compatres, & commatres monachi faciant.

Itẽ ex sermone S. Augustini post Pascha, qui sic incipit [Hodiernus dies.]

¶ Qui in baptismo paruulos suscipiunt, pro eis apud Deum fideiussores existunt. C. CV.

Iuo p. 1. c. 134. & par. 1 1. c. 17. Pann. l. 1. c. 82.

Vos ante omnia tam mulieres, quàm uiros, qui filios in baptismo suscepistis, moneo, vt vos cognoscatis fideiussores [n] apud Deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere. Ideoque semper eos admonete, vt castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant. *& paulo post.* ¶ Ante omnia symbolum, & orationẽ Dominicã & vos ipsi tenete, & illis, quos suscepistis de sacro fõte, ostẽdite.

¶ *Iuo etiam recitat ex Dominica prima post Pascha. In sermone 163. de tempore apud B. Augustinum hæc leguntur.* Quicumque viri, quæcumque mulieres de sacro fonte filios spiritaliter susceperunt, cognoscant se pro ipsis fideiussores apud Deum extitisse: & ideo semper illis solicitudinem veræ charitatis impendant. *Similia etiam habentur in sermone 215. qui est secundus Dominicæ decimæ post festum Trinitatis.*

† al. Meldensi

Item ex concilio Ilerdensi †.

propter satisfactionem peccati: sed propter reuerentiam baptismi, quod Iudæi per operationem circuncisionis & aliorum legalium sacramentorum non adeo appretiabantur.

b ¶ Gratia.] supra de pæ. dist. 7. nullus expectet.

c ¶ In baptismate.] hoc ideo dicit quia in pænitentia etsi dimittatur peccatum per contritionem, remanet tamen temporalis satisfactio: in baptismo non. Nam tanta est vis sacramenti, ꝙ nec etiã temporalis satisfactio in baptismo remanet pro peccatis. ideo non est mirum si infamia quælibet ibi dimittatur: quod non est in pænitentia, vt de pæn. dist. vlt. si quis.

e Patrinus.] Baz. dixit in his tantum contrahi compaternitatem, sed H. dixit in omnibus eã contrahi, quæ baptismũ præcedunt. sed tamen compaternitas in catechismo contracta non est tanti mom̃eti vt matrimonium dissoluat, cum vix etiam impediat. extra de cogna. spi. contracto.

Compaternitas contrahitur per catechismum.

f ¶ Suscipiunt.] & ita latius se extenderet charitas. 35. quæst. 1. cum igitur.

g ¶ Non plures.] §. 30. q. 4. quod autẽ vxor. contra. Sol. ibi.

h ¶ In baptismate. Suscipere.] Sed quid si suscipiat? dicunt quidam, ꝙ non contrahitur cõpaternitas. secus si baptizet.

i ¶ Baptizatus.] si aliter tamen fit cum baptizare possit, non impeditur baptismus. sed hoc ideò institutum est, quia patrini debẽt ĩstruere filiolos suos in symbolo & in alijs. §. ea. vos. hoc facere non possunt qui primo in eis instructi non fuerunt. 47. dist. §. necesse.

Patrini filios instruere debent.

k ¶ Non licet Monacho.] §. 16. q. 1. placuit. communi.

l ¶ Nec commatres.] 18. q. 2. peruenit. sed contra §. 16. q. 1. doctos. & 30. q. 1. omnes [†]. contra. sed baptizando possunt, non leuando.

† Dic vt ibi & in prædicto. c peruenit. Arch.

m ¶ Monachi] Nec osculentur.] forte tangit consuetudinẽ alicuius loci, vbi compatres osculabantur commatres.

Vos.] Casus. Dicitur hic ꝙ qui suscipit aliquem de sacro fonte, videtur pro illo apud Deum fideiubere, & ideo debet eum in bonis operibus instruere: symbolum & orationem Dominicã docere. Seq. tria cap. patent.

n ¶ Fideiussores.] & hęc est causa quare institutum fuit ꝙ in baptismo & in catechismo & cõfirmatione qui non est Christianus non offerat puerum. cũ enim nobiscum non tenet articulos fidei, qualiter potest esse obses pro puero? & qualiter docebit in ijs quæ hic dicuntur: sed non videtur ꝙ sint fideiussores pro puero: quia si quæratur ab eis, erit iste bonus? dicerent sic, vel non. infra ead. quæris. sed sunt quasi fideiussores. ff. ad muni. l. 2. §. proinde. & sufficit ꝙ puer non contradicat. ff. sol. ma. l. 2. §. vlt. Nam infans furioso comparatur. 15. q. 1. §. vlt. & cap. illud peræque. & ita eo ipso tenẽtur paruuli, quòd non contradicunt. infra ead. quęris. aliàs enim non tenentur fideiussores. ff. de fideiusso. omnis.

Pueros in baptismo tenere nõ possunt qui Christiani non sunt.

Omnis

O Mnis presbyteri.] Hæc est 20. pars dist. secundum Ioan. de Fã. & hoc intellige de presbytero ecclesiæ baptismalis. Et sic continuatur. Supra dictum est de efficacia baptismi, & offerentibus ad baptisma: nunc vero subijcit de loco in quo fieri habeat baptismus. Archidia.

P Lacuit.] Casus. Infantes quidam fuerunt à barbaris capti. cum redimebantur, dubitabatur de eis vtrum essent baptizati: cum de hoc testes non apparebant: nec infantes poterant de hoc respondere, ideo quærebatur quid deberet fieri de his? Et respondet ꝙ possunt sine periculo rebaptizari. similiter ecclesiæ possunt con-

¶ Ad baptizandi officium, & ad vestimenta altaris lauanda sacerdos propria debet habere vasa. C. CVI.

Burch. l. 4. c. 13. Iuo p. 1. c. 208.

20 OMnis presbyter, qui fontem lapideum habere nequiuerit, vas conueniens ad hoc solummodo baptizandi officium habeat: quod extra ecclesiam non deportetur. Similiter ad corporale lauandũ, & ad pallas altaris propria habeantur vasa: in quibus nihil aliud fiat.

¶ *Similia habentur in ordine Romano de officijs diuinis, pag. 156.*

Item ex concilio Carthaginensi tertio, c. 38.

Et in Afri. c. 15.

¶ Neque rebaptizationes, neque reordinationes fieri licet. C. CVII.

Iuo p. 1. c. 152. Pann. l. 1. c. 83.

21 NOn licet † [a] fieri rebaptizationes, & reordinationes, vel translationes [b] episcoporum.

Item ex epistola Augustini 203. ad Maximinum.

¶ De eodem. C. CVIII.

Sent. 4 dist. 6. Iuo p. 1 c. 172. Pann. l. 1. c. 84.

REbaptizare hæreticum hominem, qui hæc sanctitatis † signa perceperit, quæ Christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est: rebaptizare autem catholicum, immanissimum [c] scelus est [d].

Item ex concilio Arelatensi 1. c. 8.

¶ De Arianis, quando baptizentur, & quando non. C. CIX.

DE Arianis, qui propria lege sua vtuntur [a], placuit, si ad ecclesiam aliqui de hac hæresi venerint, interrogent eos nostræ fidei sacerdotes symbolum: & si peruiderint eos in patre, & filio, & spiritu sancto esse baptizatos; manus eis tantum imponatur, vt accipiant spiritum sanctum. Qui si interrogati non responderint [e] hanc Trinitatem, baptizentur [f].

[a] ¶ Vtuntur.] *In concilio impresso sequitur,* vt rebaptizentur. *Ac solitos fuisse ab Arianis rebaptizari catholicos, ac fortasse etiam non catholicos, narrat B. Augustinus in libro de hæresibus, c. 49. ceterum in quibusdam peruetustis huius concilij codicibus sic legitur,* De Afris, quod propria lege sua vtuntur, vt rebaptizent, placuit, &c. *De Afris autem habetur supra dist. 98. c. Afros. (quod est Gregorii primi: & repetitur in epistola Gregorii secundi ad vniuersum clerum, & plebẽ Turingiæ) itemque in synodo Felicis tertii.*

Vide Arelatense 2. c. 16. & 17.

Item Gregorius tertius Bonifacio, epistola quarta.

¶ Baptizentur, de quibus ignoratur, an sint baptizati. C. CX.

Iuo p. 1. c. 146. Pann. l. 1. c. 92.

PArvulos †, qui à parentibus substracti sunt, & an baptizati sint, ignorant, hos vt baptizare debeas [g] secundum patrum traditionem, si non fuerit, qui testificetur [h], ratio [i] poscit.

Item ex concilio Carthaginensi quinto, c. 6.

Et in Afric. c. 39. & in Vuormac. 70. & in sexta synodo, c. 85.

¶ De eodem. C. CXI.

Ansl. l. 9. c. 56. Burch. l. 4. c. 45. Iuo par. 1. c. 147 & 239. Pann. l. 1. c. 93.

PLacuit de infantibus, quoties non inueniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur [k], neque ipsi sunt per ætatem [l] idonei de traditis sibi sacramentis respondere, absq; vllo scrupulo eos esse baptizandos: ne ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione priuari. Hinc etiam, legati Maurorum [m] fratres nostri consuluerunt: quia multos tales à barbaris redimunt. Similiter [β] & de ecclesijs, quoties super earum consecratione hæsitatur, agendum est: idest, vt sine vlla trepidatione consecrentur.

[β] ¶ Similiter.] *Hęc vsque ad finem absunt à codice regio huius concilii, à 72. Carthaginensi canone græco, à Vuormaciensi, & Burchardo. In canone autem sextę synodi neque illa habentur quę præcedunt, idest,* Hinc etiam, &c.

N On licet.] Hæc est 21. pars dist. in qua probat per 1 2. c. ꝙ nullus debet rebaptizari: sed tamen si nescit vtrũ sit baptizatus an nõ, debet baptizari: quia non ĩtelligitur iteratũ quod nescitur factũ. s. ea. dist. 1. solennitates.

a ¶ Non licet.] de rebaptizatione non facienda 12. cap adiungit.

b ¶ Translationes.] idest, mutationes, nisi in necessitate vel vtilitate. 7. q. 1. mutatiões. in qua enim ecclesia quis intitulatus est, in ea ꝑpetuo perseueret, vt dist. 70. sanctorum. Io. ad idem 21. q. 1. cap. 1. Archi.

R Ebaptizare.] Im- c manissimum.] & capite punitur. C. ne sanctum baptisma reiteretur. l. 1.

d ¶ Scelus est.] nam maius peccatum est rebaptizare Christianũ hominem vel catholicum quàm hęreticũ. s. arg. ꝙ maius peccatũ est occidere Christianũ, quàm paganum. s. dist 50. de his clericis. & 23. q 5. si non licet. Sed contra videtur [1], ꝙ qui paganũ occidit, & corpus & animam occidit: & videtur occasionem dare perdẽdi animam eius. sed cũ occidit Christianũ, animam eius non occidit: quia forte bonus est. similiter & in primo videtur esse æquale peccatum, quia similiter iniuria sacramento fiet in isto sicut in illo: sed forte quia hæreticus à Deo recesserat, videt ꝙ magis esset rebaptizandus: & ideo dicit minus peccatũ esse in isto, quam in illo [2].

Christianum occidere an grau⁹ sit quã paganum?

1 Ad hoc 24. q. 3. si habes. iuxta fin. ibi de hoc.

2 Hæc est sẽtentia H. & Lau. quorum fuit ista glo. Archi.

D E Arianis.] Casus. Dicitur hic ꝙ si Ariani reuertentes ad fidem catholicam dixerint se baptizatos in nomine patris & filij & spiritus sancti. debent tantum reconciliari: alioquin debent rebaptizari. Seq. cap. patent.

e ¶ Non responderint.] idest, responderint inter se non esse baptizatos in nomine Trinitatis, idest, patris & filij & spiritus sancti. error enim cuiusdam siue dantis siue accipientis ad baptismum pertinere non probatur. supra ead. dist. satis.

f ¶ Baptizentur.] idem dicerem vbi nihil dicerent de forma, cum dicerent se baptizatos. & hoc ideo quia quidam baptizati sunt in forma, alij non [3]. sed secus dicerem de baptizato in ecclesia, licet nihil de forma diceret, vt j. cap. placuit.

3 Vt supra 1. q. 1 § sed notandum. & c. sequen.

g P Arvulos.] ¶ Debeas.] supra dist. 68. presbyteri quos. & s. quod ergo.

h ¶ Qui testificetur.] eos baptizatos esse.

i ¶ Ratio.] nam in talibus certius est tenendum. extra de spon. iuuenis. de pæn. dist. vlt. cap. antepe. & vlt. Ioan.

consecrari cum de earum dubitatur consecratione.

k ¶ Testentur.] creditur ergo testimonio vnius in baptismo, & in consecratione ecclesiæ [4]: secus in ordine 98. distinct. afros. & quæ sit ratio, dicitur 1. q. 1. §. ecce cum honoris. & circa talia periculum vertitur. 42. dist. quiescamus. Sed pone ꝙ quis probat se ordinatum quo ad speciem facti, aliquis excipit contra eum dicendo eum non fuisse baptizatum: numquid crederetur tunc testimonio vnius quo ad baptismum? dicit H. ꝙ vbi non fit alij præiudicium, creditur: aliàs non: vnde non posset de baptismo suo perhibere testimonium, si sub ea conditione ei relictum esset legatum, si esset baptizatus: quia fieret præiudicium heredi.

l ¶ Per ætatem.] arg. aliquem posse testificari de his quæ in infantia vidit. arg. dist. 37. relatum.

m ¶ Maurorum.] Mauri isti episcopi erant: q̃a fratres eos vocant. Vel dic ꝙ est vocatiui casus illud, fratres charissimi.

Cum

Cum itaque.] Casus. Quidã non erat memor sui baptismi, nec alij eum super hoc certificabant: & ideo petebat baptizari. super hoc consultus Papa respondet dicens, ꝙ quamuis peccatum sit aliquem rebaptizare, tamen iste qui de baptismo suo dubitat, sine formidine poterit baptizari: & si talis persona inciderit, si res

c Veniebant.] arg. ex vno aliud esse præsumendum. arg. ex signis præsumptionẽ esse colligendam. 27. q. 1. vidua quidẽ. §. 20. q. 2. c. 1.
d Acceperint.] sacramentũ. sed de quo hic dicit? Nã si de sacramẽto baptismi non prouenit memoria, sed de sacramẽto Eucharistiæ siue de pane benedicto, ad p̃sumptionẽ suscepti baptismi inducitᷣ per hoc ꝙ talia receperunt. Et ita est ar. ꝙ vnũ factũ probatᷣ per aliud. 18. dist. peruenit.

Præsumptio ex signis colligitur.

Item Leo Papa Leoni Rauennati episcopo, epist. 35. c. 1.

¶ De eodem. C. CXII.

Iuo par. 1. c. 48.

CVm itaque baptismi sui nihil recordetur [a], qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit, qui † sciat consecratum, nec [a] ille, qui consecratur. Scimus quidem inexpiabile esse facinus, quoties iuxta hæreticorum damnata à sanctis patribus instituta cogitur aliquis lauacrum, quod regenerandis semel tributum est, bis subire, Apostolica reclamante sententia †: quæ nobis vnam prædicat in Trinitate deitatem, vnam in fide confessionem, vnum in baptismate sacramentum. Sed in hoc nihil simile formidatur: quoniam non potest in iterationis crimen venire, quod omnino factum esse nescitur. Atque ideo, quoties persona talis inciderit, solicita primum examinatione discutite, & longo tempore (nisi forte supremus finis immineat) indagate, vtrum nemo penitus sit, qui testimonio [b] suo iuuare possit ignorantiam nescientis: & cum constiterit hunc, qui baptismatis indiget sacramẽto, sola inaniter suspicione prohiberi; accedat intrepidus ad cõsequendam gratiam, cuius in se nullum scit esse vestigiũ: nec vereamur huic salutis ianuam aperire, quam numquam ante docetur ingressus.

† al. quod

† al. doctrinæ

a ¶ Nihil recordetur.] *Sic etiam Iuo, licet cetera plenius, quàm Gratianus. integer locus hic est.* Cum itaque baptizatum se nec ille recordetur, qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo posſit, quod nesciat consecratum; nihil est, in quo peccatum posſit obrepere: cum in hac parte conscientiæ suæ nec ille reus sit, qui consecratur, nec ille, qui consecrat. Scimus quidem, &c. *Verum ob glossam in vers.* nec ille. *non est emendatum.*

Idem epist. 90. al. 92. ad Rusticum, c. 16.

¶ De eodem. C. CXIII.

Poly. l. 3. tit. 10.
Ans. l. 9. c. 15.
Burch. l. 4. c. 44.
Iuo p. 1. c. 238.
Pann. l. 1. c. 94.

SI multa extant indicia inter propinquos, aut familiares, nulla inter clericos, aut vicinos, quibus hi, de quibus quæritur, baptizati fuisse doceantur; agendum est, vt renascantur, ne manifeste pereant: in quibus quod non ostenditur gestum, ratio non sinit, vt videatur iteratum. Qui autem possunt meminisse, quod ad ecclesiam veniebant [c] cum parentibus suis, possunt recordari, an quod eorum parentibus dabatur, acceperint [d]. Sed si hoc etiam ab eorum memoria [e] alienum est; conferendum eis videtur, quod collatum esse nescitur: quia non temeritas interuenit præsumptionis, vbi est diligentia pietatis.

Item Augustinus contra Iulianum, libro sexto, c. 5.

¶ Non baptizatur cum matre, quidquid in eius corpore est. C. CXIIII.

Iuo p. 1. c. 184.
Pann. l. 1. c. 111.

22 SI ad matris [f] corpus, id, quod in ea concipitur, pertineret, ita vt eius pars deputaretur; non baptizaretur infans, cuius mater baptizata est aliquo mortis vrgente periculo, cum eum gestaret in vtero. Nunc vero [g], cũ etiam ipse baptizatur; non vtique bis baptizatus habebitur. Non itaque ad maternum corpus, cum esset in vtero, pertinebat.

Item Isidorus lib. 1. sentent. de summo bono, c. 24.

¶ Quare non baptizatur cum matre, qui in eius vtero est. C. CXV.

Sent. 4. dist. 6.
Iuo p. 1. c. 185.
Pann. l. 1. c. 112.
s. de conse. di. 2. qui scelerate.

QVi in maternis vteris sunt, ideo cũ matre baptizari non possunt [h]: quia qui natus adhuc secundum Adam non est, renasci secundũ Christum non potest. Neque enim dici regeneratio in eo poterit, quẽ generatio non præcessit. *& infra.* ¶ Qui scelerate [i] viuunt in ecclesia, & communicare non desinunt, putantes se tali [k] communione mundari; discant, nihil ad emundationem proficere sibi.

e ¶ Memoria.] idest, per auditum. arg. ff. de aqua plu. arcen. l. 1. & l. in summa. §. idem Labeo.

SI ad.] Hæc est 22. pars dist. in qua q̃ritᷣ si baptizetᷣ grauida mater, vtrum filius baptizetur in ventre? & dicitᷣ per tria cap. ꝙ non. Io. Casus. Iulianus & quidam alij hæretici dicebãt puerum in vtero matris baptizari, si mater grauida baptizabatᷣ: quia credebãt puerũ in vtero constitutum esse partem materni corporis: & credebãt quidq̃d esset in homine baptizari cum ipse baptizatur. Istos autem Aug. reprehendit in hoc c. dicẽs ꝙ puer natus debet baptizari, quia ad maternum corpus cũ esset in vtero, non pertinebat.

f ¶ Si ad matris.] pone casum ĩ. ead. si qua mulier. quia forte, dicebat Iulianus, ꝙ mulier prægnans nõ debet baptizari, propter iuris imposſibilitatẽ: quia baptizaretur puer in vtero: & ita postquã esset editus, deberet baptizari, propter illud: Nisi quis renatus fuerit, &c. videtur tamẽ ꝙ bene dicebat: quia si mater manumittitur, & partus. instit. de ingenuis. §. 2. & quia partus pars est viscerum. ff. de ven. insp. l. 1. Sed ad primũ dic, ꝙ baptisma est personale beneficium, vt ĩ. ea. si qua. nec personã egreditur. ff. sol. mat. quia secus in manumisſione. ideo dicitur partus pars viscerum. Dic vt s̃. e. si q̃dquid. Quòd autem non baptizetur puer in ventre, satis ostẽdit ratione. ĩ. ead. qui in maternis. quia cum natus non sit, regenerari non potest.

Mulier prægnans an baptizari posſit.

res patitur, debet de veritate inquiri: & si non poterit de baptismo eius constare, debet baptizari, nec hoc pro iteratione habetur.
a ¶ Nec ille.] scilicet baptizetur subito, & sine examinatione, vt ĩ. eo. cap. dicitur. longo autem tempore debet inquiri: quia periculosum est baptizatum rebaptizare. vnde sequitur, scimus, &c.
b ¶ Qui testimonio.] Arg. vnius testimonio esse credendũ quandoque. arg. s̃. e. paruulos. & dic hoc casu tantum credendũ esse Christiano, & non Pagano vel Iudæo testificãti. Et est hic arg. ꝙ q̃s posſit testificari de his quæ vidit in pupillari ætate. arg. 37. di. relatũ 1.
SI nulla.] Casus. Quibusdam erat dubium vtrum essent baptizati, vel nõ. quare quærebatᷣ quid esset faciendũ de his: & respõdet, ꝙ si nulla notitia vel indiciũ habetur de baptismo eorũ, debẽt baptizari: si autẽ recordentur se cũ parẽtibus ad ecclesiã venisse, & corpus Domini recepisse, p̃sumptio est pro eis, ꝙ fuerũt baptizati.

g ¶ Nunc vero.] non duxit Iulianum ad metã redargutionis Aug. quia forte hoc concederet prima facie Iulianus: sed ad metam inopinabilis, quia forte Iulianus hic erat contra communem opinionem, hoc modo concludit s̃. ead. ostenditur [2].
QVi in maternis.] Casus. Quærebatur ab Isidoro quare partus non baptizatur cum matre prægnante? qui respondet hoc ideo contingere, quia qui nondum natus est secundũ Adam, secundũ Christum renasci non potest. Additur etiam quòd si quis permanet in mortali peccato, accipit corpus Christi, non proficit ei ad salutem.
h ¶ Non possunt.] simile 32. q. 2. Moyses. & arg. contra. ff. de iniusto rup. & irrit. testam. nam & si.
i ¶ Qui scelerate.] supra ead. dist. 2. qui scelerate.
L ¶ Se tali.] supra ead. dist. 2. quotidie. Ioan.

2 Versic. ꝙ si. Lau.

Si qua.

S*i qua.*] CASVS. Quærebatur vtrum debeat mulier cum voluerit, baptizari? Et respondet quòd sic: nec in hoc aliquid habet commune cum filio. nam alia est voluntas matris, alia filij: & ideo cuiuslibet eorum voluntas in confessione est inquirenda.

a ¶ *Quando voluerit.*] supra dist. 5. baptizari. & c. cum enixa. Bro. libro 3. grauidam baptismi.

Q*Vi bis.*] Hæc est 23. pars distin. in qua quæritur quid iuris sit de rebaptizatis. Et est sciendum, quòd scienter rebaptizatus, est in perpetuum irregularis: si autem ignoranter, dispensetur cũ eo ex causa. Ioan. de Fã.

CASVS. Dicitur hic quòd si aliquis per ignorantiam rebaptizatur, non debet puniri: tamẽ non debet promoueri nisi ex necessitate. qui vero ex certa scientia hoc fecit, septem annis debet pænitere. 4. & 6. ferijs, & tribus Quadragesimis quolibet anno. si pro vitio corporis purgando, vel pro hære si hoc fecerit, eodem modo pæniteat. si propter simplicitatem credens hoc sibi ad salutem prodesse hoc fecerit, tribus annis pæniteat.

b ¶ *Ordinari.*] sed numquid est hoc ita verum absolute, quòd ignoranter rebaptizati non possunt promoueri? ita ergo erit in potestate cuiuslibet mihi ordines auferre, quia potest me dormiente rebaptizare. quia ergo durum hoc videtur dicit Baz. quòd hoc intelligitur de ignorantia iuris, quæ non excusat [l]: & exponit illam litteram, quæ dicit, non indigent pro eo pænitere, sup. in tantũ quantum aliàs. H. dicit hoc dictum fuisse in odium rebaptizantium olim: sed hodie bene possunt promoueri: quia ignorantia facti omnino excusat eos. Vel intellige ita dure prout littera sonat, & ei fit præiudicium sine culpa sua. arg. 1. q. 5. cap. 1. Sed contra 1. q. 4. placuit.

Promoueri non possunt rebaptizati & ignoranter.

[l] Hæc sententia videtur confirmari per id quod not. 50 dist. confirmandum. in fine. de hoc etiã not. 3. dist. 5. dictum. Arch.

Item ex concilio † Martini Bracharensis, c. 54.

¶ De eodem. C. CXVI.

SI qua mulier prægnans desiderauerit gratiam baptismi percipere; quando voluerit [a], habeat potestatem. Nam nihil participat in hoc mater infanti, qui nascitur: propterea quòd vniuscuiusque propria voluntas in confessione monstratur.

Ex conc. Neocæsarien. c. 6.

† al. capitulis

Item ex pænitentiali Theodori.

¶ De his, qui ignoranter bis baptizantur. C. CXVII.

23 QVi bis ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo pænitere: nisi quòd secundum canones ordinari [b] non possunt: nisi magna aliqua necessitas cogat. Qui autem non ignari, iterum baptizati sunt; quasi iterum crucifixerint Christum, per septẽ annos pæniteãt quarta, & sexta feria, & tres † Quadragesimas ieiunent †. Si pro vitio [c] aliquo fecerint †, similiter [d]. Si pro munditia [e] putauerint, tribus annis similiter pæniteant.

Burch. l. 4. c. 51. Iuo p. 5. c. 245. Pann. l. 1. c. 122.

† al. quattuor
† al. abstineant] al. pæniteant

Item Felix Papa tertius, epist. 1. c. 2. & sequentibus.

¶ De his, qui ex industria bis baptizantur. C. CXVIII.

EOs, quos [f] episcopos, presbyteros, vel diaconos fuisse constiterit, & seu optantes forsitan, seu [g] coactos lauacri illius vnici, salutarisque claruerit fecisse iacturam [a] [h], vsque ad exitus sui diem in pænitentia (si resipiscant) iacere conueniet, nec orationi non modo fidelium, sed ne catechumenorum [i] quidem omnimodis interesse: quibus laica tantum communio in morte est reddenda. ¶ De clericis autem, & monachis, aut puellis Dei, aut sæcularibus seruari præcipimus hũc tenorem, quem Nicæna synodus circa eos, qui lapsi sunt, vel fuerint, seruandum esse constituit: vt scilicet, qui nulla necessitate, nullius rei timore [k], aut periculo se, vt rebaptizentur, hæreticis impie dederũt; si tamen eos ex corde pæniteat, tribus annis inter [l] audientes sint: septem [m] autem annis subiaceant inter [n] pænitentes manibus sacerdotum: duobus autem annis etiam [o] oblationes modis omnibus non sinantur offerre: sed tantummodo sæcularibus † in oratione socientur: nec confundatur Deo colla submittere, qui eum non timuit abnegare [p]. ¶ Pueris autem, quibus, quòd adhuc impuberes † sunt, à pubertate † vocabulum est, seu clericis, seu laicis, aut etiam similibus puellis, quibus ignorantia suffragatur ætatis [q], aliquandiu sub manus impositione [r] detentis reddenda communio est: nec [s] eorum est expectanda pænitentia, quos excipit à coercitione censura.

Burch. l. 4. c. 99. Iuo p. 1. c. 293.

C. 3.

† al. popularibus

C. 4.

† al. inuestes] al. imberbes

a ¶ Iacturam.] *Post hæc verba in originali, & apud Burchardum, & Iuonem multa inseruntur, quæ omnino sunt legenda.*

c ¶ *Si pro vitio.*] puta pro hæresi: sicut Nouatiani & Donatistæ baptizatos rebaptizant, vt 24. q. 3. quidam autem hæretici.

d ¶ *Similiter.*] scilicet vt mundiores per ipsum lauacrum efficerentur: siue vt mundi sint corde.

e ¶ *Si pro munditia.*] corporis. forte non erant sani. extra de apo. capitulo 2.

E*Os quos.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte dicit Felix, quòd episcopi, presbyteri, & diaconi, qui spontanei vel coacti conditionaliter sunt ab hæreticis rebaptizati, vsque ad finem vitæ debent in pænitentia permanere, & ab omni officio ecclesiastico cessare. in fine tamen eis laica communio tribuatur. In secunda parte dicitur, quòd minores clerici, monachi, monachæ, & laici sic rebaptizati, si adulti sunt, debent duodecim annis pænitere. Aliter tamen in tribus primis annis. & aliter in septem sequentibus, & aliter in duobus vltimis. In tertia parte dicitur, quòd pueris sic rebaptizatis: siue sint clerici, siue monachi, vel laici: non est tanta pænitentia imponenda: sed post reconciliationem recipiuntur ad communionem. Secunda pars incipit ibi, *De clericis autem.* Tertia ibi, *Pueris autem.*

f ¶ *Eos quos.*] CASVS. In prima parte agitur de pœna episcopi, presbyteri, vel diaconi rebaptizati. In secunda de pœna aliorum clericorum vel monachorum, vel monialium. In tertia de pœna eorum, qui non sunt adulti.

g ¶ *Seu coactos.*] non absolute, scilicet per attractionem. tunc enim non erat coactio imputanda, vt 1. quæst. 1. constat. & dist. 50. presbyteros. sed hoc aliqua conditione proposita, vt puta, si non pætiaris rebaptizari, statim occideris. vel huiusmodi. Magis enim eligenda est mors, quàm consentire rebaptizari, vt 22. q. 2. si quis coactus 32. q. 5. ita ne.

Coactio est duplex scilicet absoluta & conditionalis.

h ¶ *Iacturam.*] idest, iniuriam, patiendo se rebaptizari.

i ¶ *Catechumenorum.*] supra ead. dist. 1. episcopus nullum. contra. sed ibi solutum est.

k ¶ *Timore.*] maxime: & tunc minor pœna infligitur. metus enim omnino nõ excusat, sed attenuat peccatũ. extra qd met cau. sacris.

Metus [extenuat] peccatum.

l ¶ *Inter audientes.*] idest, catechumenos, vel laicos, vel non communicantes.

m ¶ *Septem.*] post primum triennium, quo fuerant inter audientes, vt de pæni. dist. 5. si quis vero.

n ¶ *Inter penitentes.*] non solenniter. tales enim eijciuntur extra ecclesiam, vt 50. dist. in capite.

o ¶ *Etiam oblationes.*] idest, nõ offerãt ad altare. sic 11. q. 2. de viro.

p ¶ *Abnegare.*] negat enim Christum, qui mortale peccatum committit. 11. q. 3 existimant.

Christus negatur quoque [illegible] liter peccat.

q ¶ *Ætatis.*] quantũ ad hoc spectat. non enim coercenda est ætas, quæ quid agat non videt. C. de fal. mo. l. 1. §. impuberes.

r ¶ *Impositione.*] nec reconciliatoria.

s ¶ *Nec eorum.*] scilicet maiorum & adultorum, quorum pænitentia prænotata est. q. d. non est talis pænitentia imponenda pueris qualis adultis: quos censura, idest, constitutio nostra excipit, idest, recipit ad coerctionem, pænitentiam eis imponendo, vt prædictum est in cap.

Pænitentia puerorum [et] adultorum [non] debet esse [æqualis].

Presbyteri

Presbyteris seu.] Hæc est 24. pars dist. in qua dicitur quòd sacerdotes debent habere chrisma ad baptismū: & si omissū fuerit, cōpleatur per episcopum vel sacerdotem. & sit nouum chrisma, scilicet illius anni. & hoc probat per octo cap. Io. de Fan.

Casus. Hoc c. cum quattuor sequētibus patet. Sed quod, idest, sed

g Presbyteri.] s. dist. 95. presbyteri. 4. & 5. libro brocardorum, de presbyteris, presbyteros.

h Ordinis.] hoc corrigitur j. c. prox.

Omni tempore.] Casus. Dicit hic q eps quolibet anno debet chrisma cōficere, & p suā diœcesim destinare. ad accipiendū autem chrisma diacon9 vel subdiacon9 trāsmittatur ante Pascha. presbyter vero pñte episcopo nō baptizet nisi eo iubēte: nec pcedat episcopū i baptisterio. Signet, i vertice: qa signare nō posset in frōte etiam de licentia episcopi.

Item Innocentius Papa Decentio episcopo, epist. 1. c. 3.

¶ Presbyteris baptizatos chrismate vngere licet. C. CXIX.

24 PResbyteris a (seu extra episcopum, seu præsente episcopo baptizant) chrismate baptizatos vngere licet; sed quod ab episcopo fuerit cōsecratum: non tamen frontem ex eodem oleo b signare: quod solis debetur episcopis, cum tradunt spiritum paracletum.

Item ex regesto Gregorij ad Ianuarium episcopum Caralitanum, lib. 3. epist. 9.

Beda in act. Apost. c. 8. Isidorus de officijs l. 2. c. fin. Albinus de diuinis officijs. Sent. 4. dist. 7. Pol. l. 3. tit. 10. Burch. l. 4. c. 60. Iuo par. 1. c. 267 & 298. Pann. l. 1. c. 116.

¶ Baptizatos in frontibus presbyteris vngere non licet. C. CXX.

PResbyteri baptizatos infantes signare sacro in frontibus chrismate non præsumant: Sed presbyteri baptizatos vngant in pectore: vt episcopi postmodum vngere debeant in fronte.

Item ex concilio apud Belluacum.

Sent. ibidem. Burch. l. 4. c. 70. Iuo par. 1. c. 264 Pann. l. 1. c. 117.

¶ Chrismatis † pannum secundo linire, & super alium baptizatum mittere licet. C. CXXI.

† al. chrismate

SI quis voluerit chrismate † pannum d iterum linire, & super alium baptizatum mittere; non est absurdum.

Item ex concilio Lugdunensi.

† al. chrismatis. Burch. l. 4. c. 94 Iuo par. 1. c. 288 Pann. l. 1. c. 99.

¶ De veteri chrismate baptisma consecrare non licet. C. CXXII.

SI quis de alio chrismate, quàm de illo nouo, quod proprij episcopi largitione, vel concessione acceperit, baptizare e, nisi præoccupante morte, tentauerit; pro temeritatis ausu ipse in se suæ damnationis protulisse sententiam manifestatur f.

Item ex concilio apud Valentias.

Burch. l. 4. c. 71. Iuo par. 1. c. 266 Pann. l. 1. c. 100.

¶ Non nisi à proprijs episcopis presbyteri chrisma accipiant. C. CXXIII.

PResbyteri g, qui diœcesanas regunt ecclesias, non à quibuslibet episcopis, sed à suo, nec per minorē † clericum, sed per seipsos, aut per illū, qui eiusdē ordinis h sit, ante Paschæ solēnitatē chrisma petāt.

Item ex concilio Martini Bracharensis, c. 51. & sequentibus.

In Vasensi concilio c. 3. s. dist. 95. presbyteris primo. † al. iuniorē Burch. l. 4. c. 76. Iuo par. 1. c. 270 Pann. l. 1. c. 101.

¶ Conficere chrisma, & per diœceses destinare omni tempore epō licet. C. CXXIIII.

OMni tempore i episcopo liceat chrisma cōficere, & per suas diœceses destinare: ita vt ad accipiendum chrisma diaconus k aut subdiaconus ante diem Paschę de singulis ecclesijs ad episcopum destinetur. ¶ Presbyter præsente episcopo non signet l infantes: nisi forte ab episcopo fuerit illi præceptum. ¶ Nō liceat presbytero prius episcopo introire in baptisterium, sed cum episcopo: nisi forte aut absens fuerit, aut ægrotus.

Item ex concilio Arausicano, c. 1.

Vide Meldense. ca. 46. C. 52. C. 53. s. dist. 95. presbyter. dist. 95. nō oportet.

¶ Qui baptizandi recipit officium, sine chrismate proficisci non debet. C. CXXV.

NVllus ministrorum, qui baptizandi recipit officium, sine chrismate vsquam debet progredi m: quia inter nos placuit semel in baptismate chrismari. De eo autem, qui in baptismate, quacumque necessitate faciente chrismatus non fuerit, in confirmatione sacerdos a commonebitur n. Nam inter nos chrismatis ipsius non nisi vna benedictio est. Non præiudicantes † o cuiquam hoc dicimus: sed vt necessaria habeatur chrismatio repetita.

Burch. l. 4. c. 73. Iuo par. 1. c. 267 † Vt præiudicans quidquā dico] or.

sed nō alio nisi eo chrismate q ab ipso fuerit cōsecratū & confectū. Oleo, i. chrismate. Pannum, chrismalē. Nouo: quia quolibet anno chrisma est renouandū, & vetus cōburēdum: vt s. 3. dist. in litteris.

a Presbyteris.] quo tempore debet chrisma confici, & à quibus debet accipi, 8. cap. ostendit.

b Oleo.] id est, chrismate. contra 95. dist. c. 1. sed illud ad tempus fuit permissum pro vitando scandalo. s. 4. dist. denique.

c Presbyteri.] Vngant.] huius constitutionis causam & mysterium inuenies j. dist. 5. nouissime.

d Si quis.] Pannum.] quo caput pueri chrismate in fronte circūcingitur, ne recens vnctio episcopi deleatur vel defluat: vel quo vertex chrismate à presbytero perunctus obuoluitur.

e Si quis.] Baptizare.] id est, baptizatum vngere.

f Manifestatur.] scilicet facere id propter quod in eū sententia proferatur. 24. q. 3. si quis non recto.

i Omni tempore.] i. p singulos annos, i. i omni anno. & ponit hic totū pro parte: sicut alias pars p toto: vt 32. q. 4. meretrices. nā p dies, annos, & c. 33. q. 2. hoc ipsum. & qñque etiā verbū pñtis tēporis referē ad pteritū vel futurū: a ff. de verb. sig. verbū oportebat. & dicit lex q hoc verbū debuit, sumitur p debet. ff. de libe. leg. l. vlt. in princ.

a De hac materia not. supra ea dist. 1. i Christo pater in princi. Archid.

k Diaconus.] j. s. prox. c. cōtra. sed illud de psbyteris sedi epali pximis, istud de his q octauo vel decimo lapide distāt: itelligit. ita distinctio habetur ex concilio Meldensi in brocar. lib. 4. de presbyteris.

l Non signet.] in vertice. qa nec etiā ad baptismū debet accedere si ne licētia epi: vt 95. d. c. vlt. nā de vnctiōe frōtis nō videt posse intelligi. nō enim (vt dicūt) psbyter pōt eā cōferre etiam cū licentia episcopi: sed de licentia Papæ potest. De qua vnctione hic loquitur? nūquid de illa q fit in fronte, quæ solis sacerdotibus, i. successoribus Apostolorum conceditur? Nūquid sacramentum quōd episcopus cōferre potest posset presbyter minor cōferre de licentia episcopi? nō videt: qa ea quæ ordini episcopali adhærent nō possunt minori delegari, vt 23. dist. quorundam. sed de licentia Papę potest. arg. dist. 95 ca. 1. loquitur ergo hic de ea quæ fit in vertice: & hoc propter episcopi reuerentiā. ar. s. dist. 2. cap. vlt. Vel hic de pueris illis quos ipse episcopus baptizauit. Et ita non est contra. s. ead. presbyteris.

Sacramenta episcopalia an possunt episcopo concedente p simplicem presbyterum conferri.

Nullus.] Casus. Dicitur hic quòd quicumque baptizat, debet secū chrisma habere, & baptizatū inungere in vertice, & si quis sine hac vnctione fuerit baptizatus, episcop9 supplebit hoc in confirmatione cū ei fuerit notificatum. Cuiquā presbytero vel episcopo volēti eum in vertice chrismare ante confirmationē episcopi, vel post, si in ipsa confirmatione nō fuerit ab episcopo chrismatus in vertice. Habeatur, id est, Monstretur. Sequens c. patet.

m Progredi.] ad baptismum.

n Commonebitur.] vt chrismet eū etiā in vertice eodē chrismate quo in fronte episcopi, presbyteri vero perungunt in vertice.

o Non præiudicantes.] dixi ante confirmationē chrismādū baptizatū: nec tamē per hoc piudicam9 quin si ante factū nō fuerit, post ea fieri

ea fieri debet. q.d. per hoc quod diximus, non facimus præiudiciū quin in alio tempore quàm in cōfirmatione possit hæc chrismatio fieri in vertice.

a ¶ *Necessaria habeatur chrismatio.*] videlicet vt si in alio tempore non fieret in vertice eius chrismatio: saltē tunc non prætermittatur: quia necessaria est.

b ¶ *IN sabbato.*] Tangitur consuetudo ecclesiæ.

c ¶ *Ante chrismatis.*] postea nō licet: cū chrisma sit sacramentum ecclesiæ [r].

[r] Idem not. 75. dist. ordinatione: q̄d dic vt no. supra ead. dist. cap. 1.

NEc quemquam.] CASVS. Ben. sic ponit hunc casum. Hic primo ostenditur quòd aqua benedicta, qua homines, qui baptizantur aspergūtur, valet ad eorum sanctificationem: & hoc per quasdam auctoritates vet. test. Secūdo q spirit' sanctus ad mensurā non datur: sed super credentes æqualiter infunditur. & hoc p manna significatur, de qua in Exodo loquitur q eodem modo à singulis colligebatur. Tertio q diabolus vsque ad baptismū nocet, sed in baptismo vires amittit ōnino: sicut Pharao vsq; ad aquas resistere potuit, sed i mari rubro periit. H. vero itelligit hoc c. de aspersione aquę benedictæ, & non de baptismo. vnde sic ponit casum. In prima parte illi' c. ostēdit Cyprian' qualiter homines aspergantur aqua consecrata. vnde hoc habuit initiū, scilicet à veteri testamento. ad q̄d ostendendum multas inducit auctoritates veteris testamenti. In secunda parte ostendit quòd huiusmodi aspersio aquæ & ī nouo & in veteri testamēto videtur esse ad instar baptismi, licet in hoc sit differētia, quia in aquæ aspersione aqua inæqualiter funditur super singulos, sed in baptismo gratia spiritus sācti omnibus æqualiter confertur, nisi fictio impediat. In tertia parte ostēditur, quòd diabolus licet vsque ad baptismum habeat vires, in baptismo tamen debilitatur omnino, & vires amittit: & hoc probat per exemplum. nā Pharao vsque ad aquas maris secutus est filios Israel: sed postquam illuc venit, in ipsa aqua submersus est & extinctus. Sed licet ita posuerunt Ben. & H. in apparatu tamen ponitur, & littera cap. satis innuit in plurib' locis, quòd de baptismo intelligitur, & de illis qui propter ægritudinem immergi non possunt. *Baptizantur ægri*, id est, volunt baptizari.

d ¶ *Nec quemquam.*] In prima parte dicitur quòd si ita æger est ille qui baptizari debet, q nō pōt imergi, ne forte lædatur: sufficit q aspergat aqua, & hoc vsq; ad illud, *spūs vero sanctus, &c.* In secūda parte dicit q nō refert vtrū multū aquæ vel parū cadat super eū. & hoc pbat auctoritate veteris testamēti vsq; ad illud, *quòd si aliquis in illo.* In tertia dicit q diabol' in baptismo totā potestatē suā amittit. quod probat exemplo Pharaonis. sed tamen H. non ponit exemplum in baptismo, sed de aqua benedicta intelligit.

e ¶ *Aquam mundam.*] quæ fiebat ex aspersione cineris vitulæ rufæ, vt habetur ex lib. Numerorum. 5. dist. 3. aquam.

f ¶ *Cor nouum.*] id est, virtutibus innouatum.

g ¶ *Fide.*] quam significat dies tertius.

h ¶ *Sanctorum collegium.*] vbi erit perfecta requies.

i ¶ *Si die tertio.*] id est, fide Trinitatis.

k ¶ *Septimo.*] id est, septima ætate quiescentium. nullus enim meretur nisi in corpore: & hic omne meritū cōparatur. 13. q. 2. tēpus. ADDITIO. Et est sensus, nisi homo q pollutus est peccato, fidē Tri-

Meretur nullus nisi i corpore.

cessaria [β] habeatur chrismatio [α].

[α] ¶ Sacerdos commonebitur.] *Apud Burchardum, & Iuonem (qui hic caput concludunt, quod citāt ex Vasensi, c. 5.) sic legitur*, in cōfirmatione sacerdotis perficietur, *aut, vt Iuo*, perficiatur.

[β] ¶ Vt necessaria.] *Varietas insignis est in editione conciliorum Coloniensi trium tomorum. Nā & isto modo legitur & hoc*, non necessaria habeatur rechrismatio. *&*, non necessaria habeatur chrismatio repetita. *&*, necessaria habeatur chrismatio repetita, *quę sola lectio retenta est in editione quattuor tomorum.*

Item Capitularium lib. 6. c. 77.

¶ Antequam chrisma infundatur, ad aspergendúm aquám de fonte accipere licet. C. CXXVI.

IN sabbato [b] sancto Paschæ, vel Pentecostes, si quis velit aquam cōsecratam ad aspersionem in domo sua recipere, ante chrismatis [c] infusionem recipiat.

Iuo par. 1. c. 112. Pann. l. 1. c. 103.

Item Cyprianus lib. 4. epist. 7. ad Magnum.

¶ Vnde aspersionis sanctificatio exordium sumpserit. C. CXXVII.

NEc quemquam [d] mouere debet, quòd aspergi, vel perfundi iubentur † ægri, cum gratiam Dominicam consequuntur: quādo scriptura sancta per Ezechielē prophetam loquatur, & dicat [& aspergam super vos aquam mundam [e]: & mundabimini ab omnibus immunditijs vestris, & ab omnibus simulacris vestris: & mundabo vos: & dabo vobis, cor nouum [f]: & spiritum nouum dabo in vobis. *Item in Numeris.* [a] ¶ Qui tetigerit cadauer hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus, aspergatur de hac aqua die tertio, & septimo: & sic mundabitur. *Item.* ¶ Si fide [g] Trinitatis mundatus non fuerit, in resurrectione [b] apud sanctorum collegium [h] immundus erit. Si die tertio [i] aspersus non fuerit, septimo [k] non poterit emundari. Omnis [l], qui tetigerit humanæ [m] animæ morticinum, & aspersus ex hac commistione non fuerit, polluet [n] tabernaculum [o] Domini, & peribit ex Israel: quia, qui aqua aspersus non est expiationis, immundus erit, & manebit spurcitia eius super eum. *& iterum.* [& locutus est Dominus ad Moysem dicens, Accipe leuitas de medio filiorum Israel, & purificabis eos, & ita facies eis purificationem eorum, circumsperges eos aqua purificationis.] *& iterum.* Aqua aspersionis purificatio est. Vnde apparet aspersionem quoque aquæ, instar [p] salutaris lauacri obtinere, & quando hæc in ecclesia fiunt, vbi sit & accipientis, & dantis fides, integra [q] stare omnia, & cōsummari, ac perfici posse Domini maiestate, & fidei veritate. *& infra.* ¶ Spiritus vero sanctus non dimēsuratur † [r], sed super credentem totus infunditur. Nam si dies omnibus æqualiter [s] nascitur: &, si sol super omnes pari, & æquali luce diffunditur; quanto magis Christus sol, & dies verus in ecclesia sua lumen vitæ æternæ pari æqualitate largitur †? Cuius æqualitatis sacramentum videmus in Exodo esse celebratum, cum de cælo manna deflueret, & futurorum pręfiguratione alimentum panis cælestis, &

† al. videntur.

Ezech. 36.

Num. 19.

Num. 8.

† de mensura datur] vera lectio.

Exo. 16.

† Concor. in simil text. in authē. de monachis. §. hīc nobis. coll. 1. & in l. cōmuni hermaphrodito. ff. de statu homi.

Mortiginum tangere q's dicitur.

Spiritus sanctus per partes non dat.

Poly. l. 3. Aniel. l. 9

Gratia omnibus in baptismo confertur.

Trinitatis habuerit, requiem non habebit in futura vita, quæ sequetur post septenarium præsentis vitæ. Archid.

l ¶ *Omnis.*] verba legis Mosaicæ. H.

m ¶ *Humana.*] i. omnis ille dicitur tāgere morticinū, q post lacrymas culpas repetit: vt de pæ. di. 3. baptizātur. Morticinū pōt dici à morte, & cado vel cædo, & sic diuersis modis pronuntiari. Versus. *Morticina cadunt ferro: morticina morbo.*

n ¶ *Polluet.*] ad litteram, id est, pollutus reputabitur, & nō intrabit in tabernaculum cum alijs. 81. dist. oportet.

o ¶ *Tabernaculum.*] i. seipsum, qui est pars tabernaculi Dei, i. ecclesiæ, & sic tabernaculum, id est, ecclesia: vt 26. q. 2. sed & illud.

p ¶ *Instar.*] instar fuit apud eos. nam modo non est instar.

q ¶ *Integra.*] ac si integre esset aspersus.

r ¶ *Nō dimensuratur.*] q.d. sicut aqua nō ad mensurā sup singulos infundit: ita spūs sāct' sine psonarū acceptiōe i baptismo omnib' fidelib' tradit. Vel dimēsurat, i. nō p partes dat. alias dimēsurātur.

s ¶ *Aequaliter.*] i. non differēter propter sexuū vel annorū diuersitatem. non enim huic plus confertur quia vir, illi minus quia fœmina: & sic de alijs: quod quidem esset acceptio personarum. vnde sequitur, hic sine acceptione, &c. extra de iudic. nouit.

a ¶ *Gra-*

Gratia omnib[9] in baptismo confertur.

a ¶ *Gratiam.*] hic manifeste videtur quod gratia confertur in baptismo & paruulis, & adultis. sed potes hic appellare gratiam remissionem peccatorum. Quid iuris sit de hoc, habes extra de baptismo, & eius effectu, maiores.

b ¶ *Vel minuitur.*] arg. quod charitas potest minui: sed non est hoc verum, quia non deficit charitas, sed magis proficit: sed dicitur minui, quia vnus habet maiorem charitatem quàm alter. 20. dist. §. 1.

c ¶ *Omnis nequitia.*] quasi dicat, & si post baptismũ vexet corpus, animæ tamen non potest nocere. Vel forte non prorsus liberatur baptizatus, vt in fi. dicitur.

d ¶ *Amittere.*] s. ea. c. fine & c. exhinc. & c. dehinc. contra. sed ibi dicitur, quòd significetur expellẽdus, & vim amissurus. vel dic quòd amittat in exorcismo, vt non habeat tantam uim quantam prius: sed in baptismo ex toto eam amittat quo ad animam: quia extinguũtur peccata per quæ hominem possidebat, vt s. cap. postquam. Vtrum liberatur in baptismo dæmoniacus à vexatione corporali, non satis elucet. in fine sic uidetur dici. Vel intelligatur de liberatione animæ.

Diabolus perdit uires per baptismum.

cibum Christi uenientis ostenderet. Illic enim sine discrimine uel sexus, uel ætatis Gomor singulis æqualiter colligebatur. Vnde apparebat Christi indulgentiam, & cælestem gratiam [a] postmodum secuturam æqualiter omnibus diuidi: sine sexus uarietate, sine annorum discrimine, sine acceptione personæ super omnem Dei populum spiritalis gratiæ munus infundi. Plane eadem gratia spiritalis, quæ æqualiter in baptismo à credentibus sumitur, in conuersatione, atque actu nostro postmodum uel minuitur [b], vel augetur, vt in Euangelio Dominicum semen æqualiter seminatur: sed pro uarietate terræ aliud absumitur: aliud in multiformem copiam uel trigesimi, uel sexagesimi, uel centesimi numeri fructu exuberante cumulatur. *& paulo post.* ¶ Quòd si aliquis in illo mouetur, quòd quidam ex his, qui ægri baptizantur, spiritibus adhuc immundis teneantur [γ], sciat diaboli nequitiam pertinacem usque ad aquam salutarem ualere: in baptismo uero omnis † nequitiæ [c] suæ uirus amittere [d]. Quod exemplum cernimus in rege Pharaone: qui diu reluctatus, & in sua perfidia demoratus tamdiu resistere potuit, & præualere, donec ad aquam ueniret; quò cum uenisset, & victus est, & extinctus. Mare autem illud, sacramentum baptismi fuisse daclarat beatus apostolus Paulus dicens, (Nolo enim uos ignorare fratres: quia patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes per mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari,] & addidit dicens, [Hæc autem omnia, figuræ nostræ fuerunt.] Quod hodie etiam geritur, vt per exorcistas uoce humana, & potestate diuina flagelletur, & vratur, & torqueatur diabolus, & cum exire se, & homines Dei † dimittere sæpe dicat, in eo tamen, quod dixerit, fallat, & id, quod per Pharaonem [e] prius gestum est, eodem modo † obstinationis, & fraudis exerceat. Cum tamen ad aquam Dei salutarem, atque ad baptismi sanctificationem uenitur, scire debemus, & fidere: quia illic diabolus opprimitur, & homo Deo dicatus diuina indulgentia liberatur.

Matth. 13.

† omne] or.

Exo. 14.

1. Cor. 10.

† al. Deo

† al. mendacio

α ¶ Qui tetigerit.] *Hac usque ad vers.* Et locutus *est. alijs uerbis à B. Cypriano exponuntur, ex quo quidem in ceteris huius capitis partibus multa sunt emendata.*

β ¶ In resurrectione.] *Huius sententię sunt quędam vestigia in glo. interlineari ad istum Numerorum locum.*

γ ¶ Teneantur.] *In originali impresso est,* tentantur: *sed in quinque manuscriptis,* tentabantur. *Hoc enim sibi vult B. Cyprianus, dum adhibentur solennitates pręcedentes baptismum, tentari adhuc homines posse ab immundis spiritibus, desinere autem tentationem in absolutione baptismi, id est, in aqua salutari. Sic enim ab ipso nunc usurpatur, uox* baptizantur, *ac sępe à philosophis usurpari solet uox,* generari, *nimirum pro alteratione pracedente eductionem, & prouentum formę.*

Item Ioannes Chrysostomus in epistolam ad Hebraos. hom. 13. ad c. 7.

¶ De his, qui vsque ad exitum vitæ suscipere baptisma differunt.

C. CXXVIII.

25 QVando quis propterea peccat, ut sanctum baptisma in nouissima sua expiratione suscipiat; fortassis non adipiscitur. Et credite mihi: non terrens uos dico, quod dicturus sum. Multos noui, qui hoc passi sunt, qui spe baptismatis multa peccabant, circa diem autem mortis discesserunt [f] uacui. Deus enim propter hoc, baptisma tribuit, ut soluat peccata, non vt addat [δ]. Si uero quis [g] ad hoc utitur baptismate, ut ampliora delinquat, ipsum fit negligentiæ causa.

δ ¶ Non ut addat.] *In editione Veronensi mendose est,* ἵνα αὐξήσῃ *corrigendumque ex manu scriptis* οὐχ ἵνα αὐξήσῃ;

Item Augustinus ad Bonifacium, epist. 23.

¶ Parulis baptizatis parentum non nocet perfidia.

C. CXXIX.

Poly. l. 3. tit. 10. Anſel. l. 9. c. 41.

26 QVæris à me utrum parentes baptizatis paruulis suis noceant:

e ¶ *Per Pharaonem*] quia scilicet ipse Pharao dicebat, quòd dimitteret populum, nec dimisit donec fuit vẽtum ad mare rubrum.

QVando quis.] Hæc est 25. pars dist. in qua dicitur, quòd non debet quis expectare baptizari vsque ad mortẽ, quoniam quãdoque frustratur spe. Io. de Fant.

CASVS. Quidam homines baptizari differebant, & sub spe cõfidenter peccabant, scilicet vt in morte baptizarẽtur, & sic tunc ab omni peccato mundarentur. tales in hoc c. reprehenduntur, quia quandoque solent decipi, & sine baptismo mori: nec est datus baptismus, vt peccata augeantur, sed ut deleantur.

f ¶ *Discesserunt.*] non videtur, quòd vacui recederent, ex quo baptizari voluerunt, vt extra de bap. debitum. immo sic, quia culpa sua non perceperunt. nam imputatur eis quod accidit † culpa sua. 15. q. 1. cap. penult. ff. loca. si quis domum.

Imputatur mihi quod mea culpa accidit.

† Not. hic ar. contra eum qui in primis tẽporibus neglexit ad ordines promoueri. Arg. ad id extra de ele. cum in ueteri, iuxta fin. & quod dixi. 11. q. 3. eorum. ibi videas Ar.

g ¶ *Si uero quis.*] si ar. extra de appel. reprehensibilis. 22. q. 2. is autem. & licet baptism[9] dimittat peccata: non tamen dat licentiam peccandi, vt 1. q. 7. exigunt.

QVæris.] Hæc est 26. pars distin. in qua dicitur quòd peccatum parentum non nocet filio, quãuis eorum oblatio prosit. Io. de Fan.

CASVS. Bonifacius duas fecit quęstiões Augustino: quarũ prima ẽ, an malitia parentũ obsit filiis cũ eos offerunt sacrificiis dæmoniorũ: sicut eis prodest fides parentũ cum baptizãtur. Secũda est, an patrini à mẽdacio excusentur cũ pro paruulis interrogati respondent eos credere in Deũ, & huiusmodi: quod tñ ipsi utrũ ita sit, penitus ignorãt. Primæ quęstioni respõdet August. in hunc modum, scilicet quòd nequitia parentum non imputatur filiis non consentientibus, tamen cum baptizantur prodest eis fides eorum; actuale enim peccatum patris ideo non imputatur filio non consentienti, quia alius est filius, & alius est pater. unde cum non sit communis eorum anima, culpa non potest esse communis. sed quia in baptismo fit remissio peccatorũ per spiritum

ritũ sanctũ, qui cõmunis est patri & filio, ideo in baptismo fides parentum prodest filio: & ita aliter est in bono quàm in malo. Nam in malo nullus cõmunicat alij nisi consentiat: in bono propter unitatem spiritus sancti vnus sæpe intelligitur alteri communicare, & ei prodesse. Ad secundam quæstionem respondet dicens, quòd patrini nõ mentiuntur cũ respondent pueros credere & fidẽ habere, propter fidei sacramentum quod recipiunt per baptismum, & conuertere se ad Deũ, propter conuersionis sacramẽtum, quod suscipiunt, scilicet baptismum. & dicitur hoc eo tropo loquẽdi quo dicitur, hodie est passio Christi: hodie resurrexit, cum iã multi anni transierunt, ꝙ Christ⁹ passus est & resurrexit. & est sẽsus Hodie est resurrectio, &c. id est, hodie celebratur sacramentum resurrectionis. sic dicitur, puer credit, id est, sacramentum fidei ex qua creditur in Deum, suscepit. *Perdissenam*, id est, in sexta die apparet dies & senus. *Perendissenam*, id est, in sexta die, quasi perẽpta sexta die. *Eius*, id est, fidei, id est baptismi.

¶ *Quæris.*] CASVS. In prima parte vsque illuc, *difficillimam*, &c. respondet Aug. primæ quæstioni Bonifacij, q̃ est illa: Quare ab obligatione qua tenentur, liberantur per hominẽ, & non possunt per hominem obligari. In secunda vsq; ad illud *qui hoc non credit.* secundæ quæstioni Bonifacij respondet, quare cum baptizantur pueri, respondẽt patrini ad hãc quæstionem, credis? credo: & non tunc ad istã, erit ne iste bonus? In tertia parte dicit, quòd qui non credit, vt ipse soluit, profecto est infidelis, & deterior est quàm sit iste paruulus.

cum eos dæmoniorum sacrificijs sanare conantur: & si non nocent, quomodo eis prosit, cum baptizantur, parentum fides: quorum eis non potest obesse perfidia. Vbi respondeo tantam illius sacramenti, hoc est, baptismi salutaris esse uirtutem in sancta compage corporis Christi, ut semel [a] regeneratus per [a] aliorum uoluntatem [b], deinceps non possit uinculo [c] alienæ iniquitatis obstringi, cui nulla sua voluntate consensit.] Et anima enim patris mea est, inquit [d], & anima filij mea est.] *& iterum.* ¶ Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur.] Non autem peccat ipsa, cum parentes ei nescienti, uel quilibet alius adhibet sacrilegia dæmoniorum. Sed ideo ex Adam [e] traxit [f], quod sacramenti illius gratia solueretur: quia nondum erat anima separatim uiuens, id est, altera anima, de qua diceretur, [& anima patris mea est, & anima filij mea est.] Iam † itaque dicit [g], quòd cum homo in seipso est, ab eo, qui genuit, alter effectus, peccato alterius sine sua [h] conscientia † non tenetur obnoxius [i]. *& infra.* ¶ Quomodo † itaque [k] in paruulum maiores peccant offerentes eum, atque obligare conantes dæmonum sacrilegis uinculis? non est anima utrorumque communis, ut etiam culpam possint habere communem. Non enim sic communicatur culpa per alterius uoluntatem: quemadmodum [l] communicatur gratia per sancti spiritus unitatem. *Item paulo superius.* ¶ Regenerans ergo spiritus in maioribus offerentibus, & paruulo oblato, renatoque communis est. Ideo per hanc societatem unius, eiusdemque spiritus prodest offerentium uoluntas paruulo oblato. *& infra.* ¶ Potest enim & in hoc, & in illo homine esse unus spiritus sanctus, etiam si se inuicem nesciant: per quem sit † vtriusque gratia communis: non autem potest spiritus unus esse hominis & huius, & illius: per quem peccante altero, & altero non peccante, sit tamen culpa communis. Ac per hoc potest paruulus semel ex parentum carne generatus, Dei spiritu regenerari, vt ex † illis obligatio contracta soluatur. Non potest autem semel Dei spiritu regeneratus, ex parentum carne regenerari: vt obligatio, quæ soluta est, iterum contrahatur [m]. Et ideo semel perceptam paruulus Christi gratiam non amittit, nisi propria impietate [n]. *& paulo post.* ¶ Verumtamen recte dicuntur parentes, uel quicumque maiores, filios, seu quoslibet paruulos baptizatos dæmoniorum sacrilegijs obligare conantes, spiritaliter homicidæ. Nam in illis quidem interfectionem non faciunt: sed quantum in ipsis [o] est, interfectores fiunt: recteque illis dicitur, quando ab hoc scelere prohibentur, nolite occidere paruulos uestros. Dicit enim & Apostolus [Spiritum nolite extinguere:] non quia ille extingui potest: sed quantum in ipsis est, extinctores eius merito dicuntur; qui sic agunt, vt extinctum velint. Nec illud [p] te moueat, *&c. & infra.* ¶ Celebrantur, enim per eos necessaria ministeria. *& infra.* ¶ Offeruntur quippe paruuli ad percipiendam spiritalem gratiam non tam ab eis, quorum gestantur manibus (quamuis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt) quàm ab vniuersa societate sanctorum, atque fidelium. Ab omnibus namque offerri recte intelliguntur: quibus placet [q], quòd offeruntur, & quorum sancta, atque indiuidua charitate ad communicationem sancti spiritus adiuuantur. Tota hoc ergo mater Ecclesia, quæ in sanctis est, facit: quia tota omnes, tota singulos parit [r]. *Item*

Ezech. 18.

† *Iam itaque cũ homo*] vera lectio,

† *Quãdo autem*] vera lectio, & sine nota interrogationis.

† *al. fit*

† *al. & illius*

1. Thess. 5.

s. ead. nec illud.

l ¶ *Quemadmodum.*] arg. aliud in inuia, aliud in inuio. arg. 29. q. 1. §. quod autem. & not. 26. quæst. 5. nec mirum. sicut dicit lex, quòd aliud est in obligatione, aliud in liberatione. ff. de action. & obliga. Arianus. cum hæc causa liberalis sit. argum. extra de probat. ex litteris.

Tutoris dol⁹ pupillo nõ obest.

[r] Et sic ista littera legitur interrogatiue, quando est in littera, quomodo si autem habes litteram, quãdo, tunc non legitur interrogatiue: sed remissiue, & suspẽditur usque ad illam litteram, non est anima, &c. Archid.

a ¶ *Per.*] id est, propter.

b ¶ *Voluntatem.*] malam.

c ¶ *Vinculo.*] & dicit lex, quia dolus tutoris non obest pupillo. ff. de regul. iur. neque in interdicto nisi sit locupletior factus, vt ff. de do. sed ex dolo. Vel nisi tutor soluendo sit, vt ff. de administratio. tuto. l. vlt. §. si tutor.

d ¶ *Inquit.*] scriptura vel propheta Ezechiel. 18. cap.

e ¶ *Sed ideo ex Adam.*] ibi tacitæ respondet quæstioni.

f ¶ *Traxit.*] scilicet causam peccati, &c.

g ¶ *Iam itaque dicit.*] id est, innuit ex præmissis illa scriptura, scilicet anima patris, &c.

h ¶ *Sine sua conscientia.*] id est, si non consentiat 7. quæst. 1. cum autem.

i ¶ *Obnoxius.*] q.d. post uitam animæ in proprio corpore nõ contrahitur peccatum nisi ex propria labe.

k ¶ *Quomodo itaque.*] inferius respondet huic quæstioni ibi, verumtamen recte. & tunc dic, sacrilegis, quasi nullo modo: quia non est, &c.

m ¶ *Contrahatur.*] argumen. quòd obligatio semel extincta amplius non renascitur, vt 23. quæstione quarta, si illic. & ff. de sol. qui res. §. aream. Argumen. contra 26. q. 7. ab infirmis. sim. ff de ser. verba. præ. seruitutes. ff. quemadmodum serui. amittatur, si locus.

n ¶ *Nisi propria impietate.*] & ita liberari quis potest etiam inuitus vel ignorans, sed non obligari, vt ff. de sol. solutionem. & l. soluere. ff. de nego. gest. l. soluendo. & ff. de noua. si stichum. §. vltimo.

o ¶ *In ipsis.*] & ita in maleficijs voluntas spectatur, non exitus. arg. 22. q. 2. homines. ff. ad l Cor. de sica. diuus 2.

p ¶ *Nec illud.*] tacitæ obiectioni respondet.

q ¶ *Placet.*] arg. contra. 1. q. 4. quia præsulatus.

r ¶ *Parit.*] in sacramentis, vt 32. q. 4. recurrat. de pæn. dist. 1. sicut.

a ¶*Quid est aliud.*] quasi dicat, non videtur esse aliud illud quod tunc fit, quàm respondere, & promittere de moribus eorũ futuris.
b ¶*Parentes.*] id est, patrini, qui patres spirituales dicuntur. s. 30. q. 3. Pictacium.
c ¶*Occultum est.*] quid cogitet.

post sex dies vno perempto ɩ.
f ¶*Dicatur*] quasi dicat. sicut dicitur, quòd hodie sit resurrectio Domini, eo quòd sacramentum eius hodie celebratur: sic dicitur paruulus credere, propter sacramentum, quod recipit.

Vel infra. ¶ Difficillimam sane quæstionem tibi proposuisse uisus es in extremo inquisitionis tuæ, ea uidelicet intentione, qua soles uehementer cauere mendacium. Si constituam, inquis, ante te paruulum, & interrogem, utrum cum creuerit, futurus sit castus, uel fur, uel non sit futurus; sine dubio respondebis, nescio: & utrum in eadem paruula ætate constitutus cogitet aliquid boni, uel mali, dices, nescio. Si itaque de moribus eius futuris nihil audes certi promittere, & de eius præsenti cognitione, quid est aliud † a quàm quando ad baptismum offeruntur, pro eis parentes b, tamquàm fidei au ctores † respondent, & dicunt illos facere, quod illa ætas cogitare non potest, aut si potest, occultum est c? Interrogamus enim eos, à quibus offeruntur, & dicimus, Credit in Deum? de illa ætate, quæ utrum sit Deus, ignorat. Respondent, Credit, & ad cetera sic respondetur singula, quæ quæruntur †. Vnde miror parentes in istis rebus tam fidenter pro paruulo respondere, ut dicant eum tanta bona facere, quæ ad horam, qua baptizatur, baptizator interrogat: tamen eadem hora, si subijciam, erit castus, qui baptizatur, aut non erit fur? nescio, utrum audeat dicere aliquis, aliquid horum erit, aut non erit: sicut mihi sine dubitatione respondet, quòd credat in Deum, & quòd se conuertat ad Deum. *& infra.* ¶ Ecce facio, quantum possum. Dominus adiuuet, ut quod postulas, possim. Nempe sæpe ita loquimur, ut pascha propinquante dicamus crastinam, uel perdissenam † d uel perendissenam e esse Domini passionem: cum ille ante tam multos annos passus sit: nec omnino, nisi semel, ipsa passio facta sit. Nempe ipso die Dominico dicimus, hodie Dominus resurrexit: cum ex quo resurrexit, tot anni transierunt. Cur nemo tam ineptus est; ut nos ita loquentes arguat esse mentitos? nisi quia istos dies secundum illorum, quibus hæc gesta sunt, similitudinem nuncupamus: ut dicatur f ipse dies, qui non est ipse, sed reuolutione temporis, similis eius: & dicatur illo die fieri propter sacramenti celebrationem, quod non illo, sed iam olim factum est. *& infra.* ¶ Itaque paruulum g, *& c. & infra.* ¶ Cum autem homo sapere cœperit; non illud sacramentum repetit, sed intelligit: eiusque ueritati consona etiam uoluntate coaptabitur. Hoc quamdiu non potest; ualebit sacramentum ad eius tutelam aduersus contrarias potestates: & tantum ualebit, ut si ante rationis usum ex hac uita emigrauerit, per ipsum sacramentum commendante ecclesiæ charitate, ab illa condemnatione, quæ per unum hominem intrauit in mundum, Christiano adiutorio liberetur. Hoc qui non credit, & fieri non posse arbitratur; profecto infidelis est, etsi habeat fidei sacramentum: longeque melior est ille paruulus, qui etiam si fidem nondum habeat in cogitatione †, non ei tamen obicem h contrariæ i cogitationis opponit, unde sacramentum eius salubriter percipit.

[Margin: † al. doctores] al. fide dictores spondent — † al geruntur — Iuo par. 2. c. 4. — † uel perendinam esse] uera lectio — s. ead. nihil est aliud. — † al. cognitione]

a ¶ Semel regeneratus.] *Plenius apud B. Augustinum*, vt semel generatus per carnalem uoluptatem, cum semel regeneratus fuerit per aliorum spiritalem voluntatem, &c. *Multa uero in hoc capite emendata sunt, vbi per glossam licuit. Sunt autem sententię ipsa à collectore arbitratu suo transposita.*

Item Bonifacio contra duas epistolas Pelagianorum, l. 1. c. 22.

¶ Aliorum fides in baptismo paruulos saluat. C. CXXX.

[Margin: Beda ad c. 16. Marci. Ans. l. 9. c. 43. Ioan. 6.]

IN ecclesia Saluatoris per alios k paruuli credunt: sicut ex alijs ea, quæ illis in baptismo remittuntur, peccata traxerunt: nec illud cogitetis β l, eos uitam habere non posse, qui fuerint expertes corporis m, & sanguinis Christi, dicente ipso. [Nisi manducaueritis carnem meam, &c.]

β ¶ Cogitetis.] *Non est mutatum ob glossam. Sed in vetustis codicibus, & originali est,* cogitatis, *pendentque hæc omnia ex superioribus: quare integer locus perlegendus.*

Idem.

[Margin: Beda 1. Cor. 10. ad uers. [Calix benedictionis] s. dist. 2. quia passus. s. nulli. Sent. 4. dist. 9.]

¶ Corpore & sanguine Christi participat, qui per baptisma membrum eius efficitur. C. CXXXI.

NVlli n est aliquatenus ambigendum tunc unumquemque fi-

d ¶ *Vel perdissenam.*] id est, per senum, id est, sextum diem.
e ¶ *Perendissenam.*] id est, perempto die seno siue sexto, id est,

n ¶ *Nulli.*] đ efficacia baptismi repetit, vt sic finis alludat principio.
n ¶ *Nulli est.*] hæc est pars illius cap. supra distinct. secunda, quia

g ¶ *Itaque paruulum.*] quasi dicat, licet ego respondeam, quòd credit in Deum, hoc dico eo quòd fidei suscipit sacramentũ, non quòd reuera adhuc fidem habeat. nam in paruulo credere est fidei sacramentum suscipere, vt s. ea nihil aliud.
h ¶ *Obicem.*] quia licet non habeat fidem, tamen non habet infidelitatem.
i ¶ *Contrarię.*] simile s. 54. dist. si seruus. sic ff. ad Macedo. l. si filius familias. ff. de reg. iur. semper.
IN ecclesia.] CASVS. Dicitur hic quòd sicut paruuli ab alijs peccatum originale contraxerunt, ita per alios baptismum recipiunt, per quos dicuntur credere, & fideles esse: nec vitam habere possunt qui sunt expertes corporis & sanguinis Christi, id est, vnitatis ecclesiæ. & dicit H. quòd non est ibi, non: quia non debet dici non posse, sed posse: põt tamen & illa littera bene legi.
k ¶ *Per alios.*] & ita sicut peccauerunt per alios, ita credunt per alios. & ita omnis res per quascumque causas contrahitur, &c. extra de regu. iuris. cap. omnis res.
l ¶ *Cogitetis.*] quasi dicat, nõ dubitetis. immo certi sitis, quòd habere non possunt si sunt expertes.
m ¶ *Corporis.*] id est, vnitatis ecclesiæ, quam illa significant. s. ead. non in vobis.
ADDITIO. Ad idẽ. s. ead. dist. 2. quid est. quod est cum baptizantur. vnde non sine causa adiũgit seq. c. in quo idem dicit. Archid.
NVlli est.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si quis fuerit baptizatus, particeps est corporis & sanguinis Christi, i. vnitatis ecclesiæ, & si de hac vita recedit anteq̃ corpus Christi & calicẽ sumat sacramentaliter, tamen effectu illius sacramẽti non priuatur: quia inuenitur habere hoc quod significat ipsum sacramentum, scilicet vnitatem ecclesiæ.

ɩ Cũ in die Dominico in ramis palmarũ, interrogaueris me, & dices quando erit Pascha, & ego respõdebo, perdissenam. i. post sex dies futuros, & componitur ex p & dies sex. Archidia.

quia passus.
a ¶ *Comedat.*] in sacramento.
b ¶ *Corporis.*] id est, ecclesiæ significatæ per corpus Christi.
c ¶ *Sacramentum est.*] id est, significat. Ioan.

Si baptizata est.] Hæc est 27. pars distinct. in qua probat magister quòd nullus saluatur nisi sit baptizat⁹, & hoc usque ad cap. non ex quo. Ioan. de Fant.

CASVS. Probat Augustinus in hoc cap. quòd natus de baptizata est baptizandus, vt possit vitare æternam damnationẽ: quia Christus, qui non indigebat baptismo, baptizatus est, vt nobis daret exemplum baptizandi: & olim circumcidebantur qui de circumcisis nati erant. Nam sicut qui nondum natus est, mori non potest: ita qui nondum natus est à patre, renasci non potest, nec purgari de reliquijs vetustatis. nam licet pater in baptismo sit mundatus, tamen filius à patre contrahit causam ex qua originale peccatũ innascitur ei. vnde similiter nisi renascatur dãnabitur. baptismus enim animam à peccato mundat, sed causam peccati quæ est in carne, non remouet. *Conficitur*, id est, intelligitur.
d ¶ *Si baptizata est.*] id est, si Christus baptizatus est, qui sine peccato secundum carnem natus est: multo magis quilibet alius baptizari debet, qui secũdum carnem in peccatis conceptus est. s. ead. dist. firmissime.
e ¶ *Propter.*] hic assignatur vna ratio quare Christus baptizat⁹ fuit. alia i. ead. numquam. alia j. ead. non regenerabantur.
f ¶ *Mortis.*] id est, peccati, vel morti subiecta.
g ¶ *Qui de baptizato.*] arg. filium apostatæ baptizandum esse inuito patre dum puer est. arg. s. ead. plerique. in fi. 28. q. 1. Iudæorum.

Filius apostatæ est baptizandus inuito patre.

h ¶ *Renasci.*] arg. contra ff. de verb. signi. verbum reddendi.
i ¶ *Qui ab eo.*] ex mundo patre immundus nascitur, sicut ex frumento puro nascitur impurum, scilicet cum palea. 56. dist. nasci.

Pater mũdus immundum producit.

k ¶ *Innouatus.*] per gratiam baptismi.
l ¶ *Non de nouitate.*] spiritus: quia anima non extat ex anima, sicut caro ex carne per traducem. 32. q. 2. Moyses.
m ¶ *Vetustatis.*] id est, de carne in qua remanet causa vetustatis, id est, peccatum quodlibet [1].

[1] Id est, concupiscẽtia carnis quæ remanet in carne post baptismum. 3. c. dist. c. 2.

n ¶ *Damnationem.*] contractam scilicet in carne propagata ex reliqua vetustate parentum. Io.

Vt ostenderet.] CASVS. H. sic ponit hunc casum. Auctoritate Apostoli probat Aug. quòd omnes generaliter adulti & paruuli moriuntur peccatis in baptismo, quia omnes qui baptizantur, in Christo baptizantur, & in morte ipsius: & si pueri & adulti baptizantur, ergo baptizantur in morte Christi. Sequens cap. patet.

Vt

delium corporis, sanguinisque Dominici participem fieri, quando in baptismate membrum Christi efficitur, nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiam si, antequam panem illum comedat [a], & calicem bibat, de hoc sæculo in unitate corporis [b] Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non priuatur, quando ipse hoc, quod illud sacramentum [α] est [c], inuenit †.

Poly. l. 3. tit. 10. ex Innocentio Ansel. l. 9. c. 23. Iuo par. 2. c. 1.

† al. inuenitur

α ¶ Sacramentum est.] *Apud Bedam (nam originale non est inuentum) legitur*, sacramentum significat inuenit †. *vt supra dist. 2. Quia passus vers. Nulli, & ita interpretatur nunc auctor glosse verbum*, est.

† al. inuenitur

Item de peccatorum merit. & remiss. & baptismo paruulorum, lib. 2. c. 25. & 26.

¶ Quare sit baptizandus, qui de baptizato nascitur. C. CXXXII.

27 SI baptizata [d] est caro Christi, quæ sine peccato erat, propter [e] exemplum imitationis; quanto magis baptizanda est caro mortis [f] propter euitandum iudicium damnationis? Sicut uero in tempore circumcisionis, qui de circumciso nascebatur, fuit circumcidendus; sic nunc, qui de baptizato [g] nascitur, erit baprizandus. ¶ Sacramentum enim baptismi, sacramentum est regenerationis. Quare sicut qui non uixerit, mori non potest; ita, qui natus non fuerit, renasci non potest. Ex quo conficitur, neminem in suo parente renasci [h] potuisse non natum. Et quamuis parenti post conuersionem propria peccata non obsunt; tamen illis obsunt, qui ab eo [i] generantur. Parenti propter hoc non obsunt; quia renatus est: illis autem, qui de illo nati sunt, nisi eodem modo renascantur, quæ à parente contracta sunt, oberunt: quia etiam innouatus [k] pater non [l] de nouitate, sed de reliquijs uetustatis [m] carnaliter gignit: & filij ex parentum reliqua uetustate in peccati carne propagati, damnationem [n] sacramento regenerationis euadunt.

C. 26.

¶ *Hoc etiam caput confectum est ex uerbis B. Augustini, collectoris tamen arbitratu & immutatis, & transpositis, & in summam redactis. Quod in multis sequentibus capitibus ita fit, vt necessarium omnino sit ad ipsum adire auctorem. Quare pauca emendata sunt, (& ea quidem ex vetustis fere Gratiani exemplaribus) quæ scilicet sensum ualde obscurabant, nec glossa obstabat.*

Idem in Enchiridio, c. 52.

¶ In baptismate omnia peccata moriuntur. C. CXXXIII.

VT ostenderet [o] Apostolus nos mortuos esse peccato: [An ignoratis, inquit, quoniam quicumque baptizati sumus in Christo Iesu [p], in morte [q] ipsius baptizati sumus?] Si ergo hinc ostendimur mortui esse peccato, quia in morte Christi baptizati sumus; profecto & paruuli, qui baptizãtur in Christo, peccato moriuntur [r]: quia in morte ipsius baptizantur. Nullo enim excepto dictum est, [Quicumque enim baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus:] & ideo dictum est, vt probaretur mortuos nos esse peccato. Cui autem peccato paruuli renascendo moriuntur, nisi quod nascendo traxerunt? Ac per hoc etiam ad ipsos pertinet, quod sequitur, [Consepulti enim sumus illi per baptismum in mortem.] *& infra.* ¶ Baptizatis itaque in morte Christi, in qua non solum maiores, uerumetiam paruuli baptizantur ait: [Sic uos existimate mortuos quidem esse peccato, uiuentes autem Deo in Christo Iesu.]

Rom. 6.

Ibidem.

Ibidem.

Item in eod. c. 43.

o ¶ *Vt ostenderet.*] probat auctoritate Apostoli pueros esse baptizandos. nam Apostolus vniuersaliter dixit, quicumque baptizati sumus, &c.
p ¶ *In Christo Iesu.*] id est, sacramẽto Christi, vel fide Christi in forma iniuncta vel tradita in Christo. s. ead. proprie. ver. ad cuius L.
q ¶ *Morte.*] id est, ad similitudinem eius mortis: quia sicut ipse mortuus fuit, ita nos morimur peccatis.
ADDITIO. Scilicet in baptismo. s. ead. proprie. Archid.
r ¶ *Moriuntur.*] mors ista ciuilis est. arg. C. de episc. & cle. Deo nobis. alibi habes de naturali, vt ff. de leg. 2. si quis ita testamento.

Mors est duplex.

A par-

a Paruulo.] Prohibendus.] s. 10. q. 3. nec numerus.
b Moriatur.] s. ead. tunc valere.

NOn regenerabantur.] CASVS. Hu. sic ponit hûc casum, ostêdit Aug. differentiam inter baptismum Ioannis & baptismû Christi. In illo peccata non dimittebâtur, sed tantû homines exterius abluebantur, & assuefiebant ad susceptionê baptismi Christi, in quo peccata dimittûtur. Christus vero q nullû habuit peccatû, ex humilitate voluit baptizari baptismo Ioannis: vt hoc ipso ostêderetur quòd ipse remissione peccatorum non indigebat. De eo, scilicet spiritu sancto.

c Non regenerabantur.] quia non fiebat remissio peccatorum.
d Baptismo.] cuius forma erat in nomine venturi: vt dicitur in quadam gloss. Aug. super Ioan. quòd baptismus non mundaret ab originali, nisi aliàs esset circumcisus. dicebatur tamen baptismus pænitentiæ, quam Ioannes prædicabat dicens, Agite pænitentiam.

¶ Sicut nulli baptismus negatur, ita nemo est, qui non peccato moriatur. C. CXXXIIII.

Sent. 4. dist. 4. Iuo par. 17. c. 4.

A Paruulo recens nato vsque ad decrepitum senem, sicut nullus prohibendus est à baptismo, ita nullus est, qui non peccato moriatur in baptismo. Sed paruuli tantum originali; maiores autem etiam omnibus ijs moriuntur peccatis, quæ male viuendo addiderût ad illud, quod nascendo traxerunt.

Item in eodem, c. 49.

¶ In baptismo Ioannis non erat peccati remissio. C. CXXXV.

NOn regenerabantur †, qui baptismo Ioannis baptizabâtur †: Sed quodam præcursorio illius ministerio, qui dicebat [parate viam Domino], huic vni, in quo solo, renasci poterant, parabantur. Huius enim baptismus est non in aqua tantum, sicut fuit Ioannis, verumetiam in spiritu sancto, vt de illo * spiritu regeneretur, quisquis in Christum credit, de quo Christus regeneratus regenerationem † non cognouit. *& infra paulo.* ¶ In aqua baptizari voluit à Ioanne: non vt eius iniquitas vlla dilueretur: sed vt magna cômendaretur humanitas †. Ita quippe nihil in eo baptismus habuit, quod ablueret: sicut mors nihil, quod puniret, inuenit.

† renascebantur] or.
† Aug. addit] à quo & ipse baptizatus est
Esa 40. Mar. 1.
† regeneratione non eguit] or.
† humilitas] or.

* Vt de illo spiritu.] *Restitutus est ex B. Augustino hic locus, in quo glossa non impediebat. Antea legebatur*, Vt de illo regeneraretur, si quis in Christum crediderit, de illo Christus regeneratur, qui regenerationem, &c.

Idem de baptismo paruulorum, siue de peccat. mer. l. 1. c. 15. & 16.

¶ Non solum originale, sed etiam actualia peccata remittuntur in baptismate. C. CXXXVI.

REgenerâte β autem carne tantummodo contrahitur peccatum originale. Regenerante autem spiritu nô solum originalium sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum. Proinde recte potest dici paruulos sine baptismo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitissima futuros. Multum autem fallit, & fallitur, qui eos in damnatione prædicat non futuros, dicente Apostolo [per vnius delictum in omnes homines ad condemnationem, &c.]

Rom. 5.

β Regenerante autem.] *Declarans B. Augustinus, cur ab Apostolo dictum sit*, Sic & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam per Iesum Christum Dominum nostrum, *hæc afferebat*. Quia generante carne illud tantummodo trahitur, quod est originale peccatum. Regenerante autem spiritu non solum originalis, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum.

Idem in eodem, c. 16.

¶ Quicumque ex concupiscentia nascitur, per baptismum regeneratur. C. CXXXVII.

QVisquis ex concupiscentia carnis, & lege peccati & mortis carnaliter generatur, regenerari spiritaliter opus habet: vt non solum ad regnum Dei perducatur: verumetiam à peccati damnatione liberetur. Sicut enim per primum hominem in peccato, & morte nascuntur: sic etiam per Christum in iustitia, & vita æterna in baptismo renascuntur.

Sêtentia potius quàm verba.

Idem in eodem libro, c. 19.

¶ Offerentium fides paruulos facit fideles. C. CXXXVIII.

PAruuli, fideles recte vocantur: quia fidem per verba gestantium quodammodo profitentur: & per eorumdem verba diabolo, & mundo abrenuntiant. Et hoc fit vi sacramenti, & diuinæ gratiæ, quam Dominus donauit ecclesiæ. Paruulus autem, qui baptizatur, si ad annos rationales veniens nô crediderit, nec ab illicitis abstinuerit; nihil ei prodest °, quod paruulus accepit.

Summa verborum. B. Aug. s. c. prox. verba ipsa

Item Augustinus in eodem libro 1. de meritis, & remiss. peccatorum. c. 25. & 19.

e Præcursorio.] habiles ad suscipiendum verum baptismum.
f Parabantur.] id est, abluebantur exterius.
g Qui regenerationê.] id est, remissionem peccatorum, qua non indiguit.
h Sed humanitas.] s. e. per aquam.
h Sed humanitas.] id est, benignitas quâ pro nobis fecit.

REgenerante.] CASVS. Dicitur hic quòd originale peccatum carne côtrahit: sed in baptismo tam ipsû q actuale peccatû delet. Paruulus vero qui moritur sine baptismo, in æternum damnabitur: sed pœnam mitissimam patietur.

i Peccatum.] id est, causa originalis peccati.
x Originalium.] not. quòd licet baptism' ad delendû originale peccatum fuit institutus: delet tamen etiam actualia cum originali. vnde est arg. ad purgationem de qua s. dist. 2. ego Berengarius.

Baptism' delet actualia cû originali.

l Mitissimam.] respectu aliarû pœnarû: & erit hæc pœna, quia erunt in tenebris. i. ead. nulla. & carebût visione Dei. extra de bap. c. 3 sed tamen dicit August. qd mallet sic esse quàm non esse. Arg. contra s. ea firmissime. & supra de pæn. distin. vlt. cap. vlti.

QVisquis.] CASVS. Dicitur hic, q quicûque de carne nascit, duab' de causis oportet vt baptizet, s. vt liberetur à peccato, & æternaliter saluet: qa sicut per Adam mors intrauit, ita salus per Christum.

m Mortis.] de pæ. di. 1. si peccatum.

PAruuli.] CASVS. Quærebatur quare paruulis dicatur fidelis. & respondetur quòd baptismus facit eum fidelem. sed cum ad annos discretionis peruenerit: si non crediderit, nec à peccatis abstinuerit, baptismus nihil ei prodest.

n Fideles.] s. e. nihil & c sequenti. contra. sed hic dicitur de fide offerentium, ibi de fide oblatorum, quorû adhuc nulla potest esse fides. & quod dicit quodammodo, soluit contrarium.
o Nihil ei prodest.] quo ad vitam æternam 1. de pæ. dist. 3. siquis autem charitatem non habens.

Subaud immo nocet: argu. 1 a. q. 1. sâcimus. in fi.

 a Mater.]

Ater.] CASVS. Dicitur hic quòd ecclesia paruulos baptizat, qui nondum possunt credere vel confiteri: & tamen fideles vocantur, & pœnitentes: quia alij respondent pro eis, & profitentur, & pro eis diabolo & huic sæculo abrenuntiant. Sequentia tria cap. plana sunt.

n ¶ *Vt baptizati.*] ſ. ea. nihil.

G *Ratia.*] CASVS. Dicitur quòd Christi gratia remittit peccata: confert vt fiant eius mandata, & mala vitentur: confert fidem, quæ non prouenit ex libertate arbitrij, sed est donum Dei.

o ¶ *Vt lex.*] mãdatorum Dei. ADDITIO. Quæ adimpleri nõ po-

¶ De eodem. C. CXXXIX.

MAter ecclesia os maternum[a] paruulis præstat, vt sacris mysterijs imbuantur: quia nondum possunt corde proprio credere ad iustitiam, nec ore proprio confiteri ad salutem. Nec ideo tamen eos quisquam fidelium fideles appellare cunctatur: quod à credendo[b] vtique nomen est[c]: quamuis hoc non ipsi, sed alij pro eis inter sacramenta responderint. Si autem propterea rectè fideles vocantur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur; cur etiã non prius pœnitentes[d] habeantur; cum per eorumdem verba gestantium, diabolo, & huic sæculo renuntiare monstrantur?

Rom. 10.

ſ. c. proximo

Idem in tract. 121. ad c. 20. Ioannis.

Glossa ordin. ibi Ex Aug. ad vers. [quorum remiseritis] & Beda ibidem.

¶ Charitas ecclesiæ peccata dimittit, vel tenet. C. CXL.

ECclesiæ[e] charitas, quæ per spiritum sanctum[f] diffunditur in cordibus eorum, qui participes sunt, peccata[g] dimittit: eorum, qui non sunt, tenet[h].

Sent. 4. di. 18. Rom. 5.

Idem de peccatorum meritis, & remiss. l. 1. c. 23.

¶ Solus Christus peccata dimittit. C. XLI.

NEmo tollit peccata, nisi solus[i] Christus, qui est agnus tollens peccata mundi. *& infra.* ¶ Tollit autem & dimittendo, quæ facta sunt[k] (vbi & originale continetur), & adiuuando[l], ne fiant, & perducendo ad vitam, vbi fieri omnino non possunt.

Beda in c. 3. 1. Ioãnes, & glossa ibid. Io. 1. Sent. 4. dist. 18.

Idem ibidem, & c. 25.

¶ Præter baptisma Christi paruulis nulla salus promittitur. C. CXLII.

NVlla præter baptismũ Christi salus promittitur infantibus: quia infantes, si per sacramentum, quod ad hoc est diuinitus institutum, in credentium numerum non transeant, profectò in tenebris manent[m].

Sũma verborũ

Idem ibidem, c. 26.

¶ Baptizati in Christo incorporantur, & eius membra fiunt. C. CXLIII.

AD hoc baptismus valet, vt baptizati[n] Christo incorporentur, & membra eius habeantur, & consepeliantur: & oblati per sacramentum, charitatemque fidelium reconcilientur Deo: vt in illo uiui, salui, liberati, redempti, illuminati fiant.

Per epitomam

Idem ibidem, c. 27.

C. CXLIIII.

QVis autem nesciat credere esse infantibus baptizari, non credere autem non baptizari?

Idem de gratia, & libero arbitrio ad Valentinum, c. 14.

¶ Gratia non solum peccata dimittit, sed etiam legem implere facit. CXLV.

GRatia, quæ per Christum datur, non solum peccatorum remissionem facit, sed etiam, vt lex[o] impleatur, vt natura liberetur, ne peccatum dominetur: spiritus etiam gratiæ dat fidem, quæ etiã non petita[p] à Deo conceditur, vt homini petenti & alia concedantur. Nã fides non est liberi arbitrij tantum, sed donum Dei.

Per epitomam

Ephe. 2.

Idem de baptismo paruulorum, siue de peccat. mer. & remiss. lib. 2. c. 7.

¶ Vetus infirmitas in baptismo non penitus absumitur, sed vires amittit. C. CXLVI.

28 NOn ex quo quisque baptizatur, omnis vetus infirmitas in eo

a ¶ *Os maternum.*] eorum, s. qui pro eis respõdent.

b ¶ *A credendo.*] id est. quia credunt.

c ¶ *Nomen est.*] scilicet hoc nomen fidelis. credere enim est fidem habere. ſ. e. nihil.

d ¶ *Etiam non pœnitentes.*] non quòd agant pœnitentiam [1], cum nullam habeant discretionẽ: sed habent pœnitudinem: id est, suscipiunt eam, & faciunt & dicunt per verba gestantiũ qualia pœnitentes. Io. de Fant.

[1] Immo ex hac littera consueuit elici arg. quòd quis tenetur confiteri de originali peccato: aliàs enĩ non haberet locũ in paruulo. Arch.

e ¶ *ECclesiæ.*] id est, peccata dimittũt eis qui participes sũt ecclesię per charitatẽ ecclesiæ, i. qua subsistit ecclesia.

f ¶ *Per spiritum sanctũ.*] id est, quæ vnitur p spiritum sanctum. fideles enim sunt in ecclesia, & ea ĩ ipsis. 7. q. 1. scire. ecclesię charitas tenet peccata: id est, ipsa ecclesia, vel ecclesiæ vnitas, i. eis qui in vnitate non sunt, tenentur peccata, i. non dimittuntur, vt ſ. 2. q. 1. multi. ſ. 32. q. 7. quẽadmodum. ſ. de pœ. dist. 3. sane cauendum.

Fideles sunt in ecclesia, & ipsa in ipsis.

g ¶ *Peccata.*] idem est, quòd alibi dicit, Si cui peccata remiseritis, remissa erũt: & cui retinueritis, retẽta erunt. & alibi. Spiritus sãctus aut p seipsũ remissionẽ facit: aut per columbę mẽbra. ſ. e. ca. quomodo. sic itaque intelligim⁹ quòd hic dicit.

h ¶ *Tenet.*] id est, non dimittit peccata. 24. q. 1. quicumque.

i *NEmo* ¶ *Solus.*] ſ. 1. q. 1. vt euidenter.

k ¶ *Quæ facta sunt.*] nõ autem dimittit futura, quia tractus futuri temporis, &c. ff. de vsur. l. 1. §. 1. nec de futura iniuria pacisci possum⁹. ff. de pactis. si vnus. §. pacta. ADDITIO. Sub. & est ratio. ff. de pac. do. cõuen. re. Archid.

Pactum sup futura iniuria nõ valet.

l ¶ *Et adiuuando.*] no. processum. habes primo quòd dimittit peccata quæ facta sunt. Secundo cõfert gratiã ne fiant. Tertio pducit ad illã vitam vbi omnino fieri nõ poterunt à bonis, quia tum confirmati peccare non poterunt. ī. dist. 5. c. 2. ad finem.

m *NVlla.*] ¶ *Manent.*] id est, carent visione Dei. & hæc est pœna & ignis afflictionis: de quo habes ſ. e. firmissime.

AD hoc.] CASVS. Quæritur ad quid valeat baptismus. & respondetur: ad hoc vt homines fiant membra Christi, & salui. Infantibus autem credere est baptizari: non credere, non baptizari.

test sine gratia. ī. ea. placuit. Archid.

p ¶ *Non petita.*] id est, non merenti. nam primã gratiam quis mereri non potest. ī. ea. placuit vt quicumque. ar. contra 8. dist. consuetudo. sed ibi dicitur merui, id est, obtinui.

NOn ex quo.] Hæc est 28. pars dist. in qua dicitur, quòd licet in baptismo omnia peccata dimittantur, tamen originalia tollũtur in baptismo reatu, & remanent actu: sed in peccato actuali fit econtra. Io. de Fan.

CASUS Hugo sic ponit hunc casum. Licet omne peccatum actuale dimittatur in baptismo, tamen originale peccatum nō ita dimittitur ut non sit: sed remanet in homine sopitum & debilitatum, nisi excitetur & reuocetur in proprium dominiū consentiendo prauis motibus ex eo surgentibus: & ita licet homo renouetur in que crescat illa renouatio, nūquam tamen in hac uita perfecta erit, cum adhuc peccatum sit in homine, quod semper pugnat aduersus spiritum. Tertio ponit quādam differentiam inter actuale & originale: originale enim transit reatu, sed non actu. Actuale trāsit actu, sed remanet reatu. Ioan. de Fant.

absumitur [a]. Sed renouatio incipit à [*] remissione omnium peccatorum, & intelligentia, & operatione spiritalium. Cetera [b] vero in spe facta sunt, donec etiam in re fiant: quod erit in resurrectione. Nam in baptismo, quamuis plena fiat remissio peccatorum, nondum tamen plena est nouitas, & perfecta mutatio: quia adhuc remanet corruptio [c] non solum in corpore, sed etiam in animo, qui est homo interior; in quo si perfecta esset nouitas, non diceret Apostolus, quòd renouatur de die in diem. Item eodem libro, c. 27. ¶ Hoc meminisse debemus tantummodo omnium peccatorum [d] plenam [e], perfectamque remissionem baptismo fieri: hominem vero non totum commutari continuo: sed in bene proficientibus de die in diem nouitate crescente commutari quod uetustum, & carnale est: donec ita renouetur, ut animalis infirmitas corporis ad firmitatem spiritalem, incorruptamque perueniat [f]. & c. 28. ¶ Hæc autem lex peccati, de qua dicit Apostolus, [non regnet peccatum in uestro mortali corpore] non sic manet in membris eorum, qui renati sunt, tamquam non sit eius facta remissio, ubi omnino plena, & perfecta fit remissio peccatorum, omnibus inimicis interfectis, quibus separabamur à Deo: sed manet in uetustate [g] carnis tamquam superatum, & peremptum, si non illicitis consensionibus quodammodo reuiuiscat [h], & in regnum proprium, dominationemque reuocetur. Ab hac autem [i] uetustate carnis (in qua est lex ista peccati, uel peccatum iam remissum) usque adeo spiritus uita discernitur, in cuius nouitate baptizati per Dei gratiam renascuntur; ut tales etiam in præsenti non solum non in peccato, sed etiam nec in carne esse dicantur, cuius desideria non sequuntur, sed in spiritu. Ipsa uero carne corruptibili bene utitur [k], qui membra eius ad bene operandum conuertit, non secundum desideria carnis uiuens lege peccati, quod licet iam remissum est, in uetustate tamen carnis manet: qua bene utuntur fideles coniugati, qui ex eo, quod sunt in Christi nouitate, dominari sibi libidinem non patiuntur: ex eo autem, quod adhuc trahunt Adæ uetustatem, regenerandos [l] immortaliter filios, mortaliter [m] generant cum ea propagine [n] peccati, qua renati obnoxij non tenentur, & qui nascuntur, renascendo soluuntur. Item paulò inferius. ¶ Sicut [o] facta, & dicta, & cogitata iniqua animæ [β] & corpori pertinent [p], licet autem quantum ad motus iam præterierunt, & non sunt, eis tamen præteritis reatus eorum manet, nisi peccatum per remissionem soluatur; sic contra in hac non iam præterita, sed adhuc manente lege concupiscentiæ reatus eius soluitur [q]: & non erit, cum sit in baptismo plena remissio peccatorum.

2. Cor 4. — Rom. 6.

¶ *Quod de multis capitibus iam significatum est, ex locis B. Augustini esse confecta, sed aliter dispositis, & in summam collectis, id in hoc potissimum capite apparet: in quo tamen non pauca sunt & emendata, & addita.*

[*] A remissione.] *Antea legebatur*, ad remissionem, & c. *Emendatum est ex plerisque uetustis exemplaribus, & originali.*

β Animæ & corpori.] *In originali est*, quantum ad ipsos motus animi, & corporis pertinet, iam præterierunt, & non sunt: eis tamen præteritis, & non iam existentibus, reatus eorum manet, & c. *Sed ob glossam non est emendatum.*

Idem in epistola 108. *ad Seleucianam.*

§ Discipuli Christi eius baptismate creduntur abluti. C. CXLVII.

Iuo p. 1. c. 309. Pan. l. 1. c. 104.

29 QVando ab Hierosolymis exijt Iesus cum discipulis suis in Iudæam terram, & illic morabatur cum eis; baptizabat non per

in baptismo; tamen non ex toto deletur originale: & quantumcunque renouatio crescat, tamen nūquam in hac uita erit plena & perfecta renouatio in homine, cum in eo adhuc sit peccatū ex quo caro pugnat aduersus spiritum. & quod hominem sæpe stimulat & peccare compellit. ad ultimum ostendit differentiam inter actualia & originalia peccata. Ego autem Bar. hoc addo, quia originale peccatum remanet actu, sed reatu tollitur in baptismo. Actuale uero transit actu, sed remanet reatu, nisi à Deo fuerit remissum. iste casus bene ponitur in apparatu.

¶ Non ex quo.] CASUS Licet omne peccatum actuale & originale dimittatur in baptismo, tamen originale non ita dimittitur, ne sit, sed remanet in homine debilitatum & sopitum, nisi post excitetur & reuocetur in proprium dominium consentiendo prauis motibus ex eo surgentibus. Secundo dicit, quòd renouatur homo in baptismo, & ad hoc inducit auctoritatē Apostoli, & quantūcunque

n ¶ Propagine.] id est, corruptione carnis à primis parentibus traducta uel propagata, ex qua originale peccatū innascitur animæ.

o ¶ Sicut.] hic notatur differentia inter actuale & originale peccatum, quia illa transeunt actu, & remanent reatu donec per baptismum uel per pœnitentiam ex toto deleantur. originalia uero in baptismo remanent actu, sed transeunt reatu. remanent enim quædā pœnalitates, cum quibus homo pugnat [1] quasi dicat, sicut omnes prauæ cogitationes & operationes transeunt actu, & remanent reatu, sic originalis culpa reatu soluitur, actu uero ad agonem relinquitur. de pœn. dist. 1. si peccatum.

p ¶ Pertinent.] quantum ad ea quæ eius ministerio geruntur.

q ¶ Soluitur.] & ita uidetur, quòd accidentale est et omne peccatum.

QVando ab.] Hæc est 29. pars dist. in qua quæritur utrum omnes Apostoli fuerint baptizati. Io.

a ¶ Absumitur.] id est, consumitur. inde solet quæri quando peccatū originale contrahitur. Et dic quòd in ipsa infusione animæ, quia tūc tres uires animæ principales debilitantur. De hoc §. ead. quæris.

b ¶ Cetera.] scilicet quę spectant ad perfectionem, vt fiat plena nouitas, & animalis consumatur infirmitas, vt §. sequitur.

c ¶ Corruptio.] qualitas quo ad corpus: corruptio, peccatum quo ad animam. ergo bis propter æquiuocationē proferatur corruptio secundum Bart. & I.

d ¶ Omnium peccatorum.] peccatorum quidem omnium actualiū.

e ¶ Plenā.] quia quo ad omnem pœnam originalis peccati, quo ad reatum mortis æternæ: & relinquitur vtrique originale ad pugnādum dum fuerimus in via: sed debilitatum & superatum, id est, ad mortē æternā non imputabile. §. ea. per baptismum.

f ¶ Perueniat.] quod erit in alia vita, non in ista.

g ¶ Vetustate.] quadam.

h ¶ Reuiuiscat.] ergo reuiuiscit quod erat peremptum, sic propter culpā reuiuiscit actio, vt 12. q. 2. liberti. §. ea. quæris. ante medium.

i ¶ Ab hac autem.] ordo litterę. Vita spiritus, in cuius nouitate baptizati renascūtur à Deo, discernitur ab hac uetustate carnis & peccati, &c.

k ¶ Bene utitur.] scilicet uetustate carnis. §. 32. quæstio. 1. non enim in sola.

l ¶ Regenerandos.] per baptismum.

m ¶ Mortaliter.] id est, cum mortali peccato.

Peccatum originale quādo contrahitur.

Actio ppter culpam reuiuiscit.

Ordo litteræ.

Peccata actualia & originalia differunt.

1 Vt supra ea. per baptismum. & ui deas qd not. extra de baptis. maiores ibi omnino vide.

Casus. Quia Christus eum in Iudæa, morabatur, per discipulos suos baptizabat, credendum est, quod fuerunt baptizati baptism. Ioannis, vel (quod melius est) Christi. Itē per hoc quod Dñs dixit Petro, Qui lotus est, &c. credendum est Petrum fuisse baptizatum.

a *Discipulos.* larg. quod aliud est facere per se quàm per alium, vt 2. q. 7 accusatio. ff. de sol. inter artifices. C. de cadu. tol. l. vna. §. sin autē. arg. cōtra extra de sent. excō. mulieres. ff. de admi. tut ita autem. §. gessisse.

b *Magis.*] hoc, magis, correctiue legas.

c *Pedes lauet.*] i. affectum mentis purget, quod licet homo abstinere possit à mortalibus, tamē puluere terrenæ habitationis inuoluitur, id est, venialibus, vnde pænitentia magis quàm baptismus est necessaria.

Abstinere à venialib. difficilli mū est.

Id est, sæpè necessaria. ab soluto. n. magis necessarius est baptismus.

Icut in sacramentis. Casus. H. sic ponit hunc casum. licet totum cap. possit legi de baptizatis: melius tamen vsque ibi, *non interest*. loquitur de adultis non baptizatis: exinde de baptizatis. In prima parte dicitur, quòd sicut in ueteri testamento erant quidam boni, sic & in nouo sunt quidam mali, qui si incipiunt

seipsum, sed per discipulos a suos: quos intelligimus iam fuisse baptizatos, siue baptismo Ioannis (sicut nonnulli arbitrantur:) siue (quod magis b credibile est) baptismo Christi. *Item ibidem.* Respondit Dominus Petro, [Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet c: sed est mundus totus.] Vbi intelligitur, quòd iam Petrus baptizatus fuerat.

Ioan. 13.

Item ad Vincentium, & Victorem, lib. 3. de anima, & eius origine, c. 9.

¶ Apostoli omnes, Christi baptismate baptizati creduntur. C. CXLVIII.

Si eos, de quibus non scriptum est, utrum fuerint baptizati, sine baptismo de hac uita recessisse contendimus d: ipsis calumniamur Apostolis: qui præter apostolum Paulum, quando baptizati fuerint, ignoramus. Sed ipsos baptizatos esse per hoc nobis innotescere potuit, quod beato Petro apostolo Dominus ait, [Qui lotus e est, non indiget, nisi ut pedes f lauet.]

Iuo p. 1. c. 310. Pann. l. 1. c. 105. *Act. 9.* Per epitomam. *Ioan. 13.*

Idem lib. 4. de baptismo, contra Donatistas, c. 21.

¶ Catechumenus catholicus hæretico baptizato præfertur. C. CXLIX.

30 Non dubito catechumenum catholicum diuina charitate flagrantem hæretico baptizato anteponere g: sed etiam in ipsa intus catholica, bonum catechumenū malo baptizato anteponimus. Nec ideo tamen sacramento baptismi, quo iste nondum, ille iam imbutus est, facimus iniuriam. *& paulo post.* Melior enim Centurio h Cornelius nondum baptizatus Simone baptizato. Iste enim & ante baptismum sancto spiritu repletus est: ille & post baptismum immundo spiritu inflatus est. Verumtamen Cornelius i, si etiam spiritu sancto iam accepto baptizari noluisset, contempti tanti sacramenti reus fieret. *& infra.* Sicut autem bono catechumeno baptismus deest ad capessendum k regnum cælorum, sic malo baptizato uera conuersio. Qui enim dixit, [Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, nō intrabit in regnum cælorum,] ipse etiam dixit, [Nisi abundauerit iustitia uestra plusquam scribarum, & pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.] l

Act. 10.

Ioan. 3. *Matth. 5.*

Lāfranc. in l. de sacram. & sententia apud B. Augu. tract. 80. ad c. 15. Ioannis.

Item in libro sententiarum Prosperi †

¶ Non tam ablutione corporis, quàm fide cordis baptisma cōstat. C. CL.

Verus baptismus constat non tam ablutione corporis, quàm fide cordis: quemadmodum Apostolica doctrina tradidit dicens [fide mundans corda eorum,] & alibi [saluos facit baptisma, non carnis depositio m sordium, sed conscientiæ n bonæ interrogatio in Deum.]

Alger. l. 3. c. 6. Iuo par. 2. c. 9. Pann. l. 1. c. 110. *Act. 15. Pet. 3*

Item Augustinus libro primo de baptismo, c. 15.

¶ Sicut in veteri testamento quidam spiritales, ita in nouo quidam carnales inueniuntur. C. CLI.

Sicut o in sacramentis ueteris testamēti uiuebant quidā spiritales, ad nouū scilicet testamētū p quod tūc occultabatur, occulte pertinētes; sic & nūc in sacramētis noui testamēti, quod iā reuelatū est, ple-

al. sacramento

c *I cos.*] Casus. Quidam non credebant aliquem baptizatum, nisi hoc scriptum inuenirent. contra quos hic dicit, quod ipsi uidētur Apostolis calūniari, de quibus nescimus quando fuerunt baptizati, præterquàm de Paulo. tamen eos credimus fuisse baptizatos, quia Petro dictum est à Domino, Qui lotus est, &c.

d *Contendimus.*] not. quod si dubitatur de baptismo uiuentis, habet pro non bapt zato, & baptizatur. s. ea. cum itaque. vbi autem dubitatur de baptismo mortui, præsumendum est eum esse baptizatum. extra de presb. nō bapt. capit. 2. & arg. hic.

Baptismus non præsumatur esse in aliquo.

e *Qui lotus.*] id est, purgatus à mortalibus.

f *Nisi vt pedes.*] id est, sordes uenialium, vel tangit consuetudinē alicuius loci, quæ reprobatur. 1. q. 1. emendari.

On dubito.] Hæc est N 30. pars dist. in qua loquitur de catechumenis, & de credentibus. Item de illis qui hodie spectāt ad vetus vel nouum testamentum. Ioan. de Fant.

Casus. Dicitur in hoc c. quòd catechumenus, qui fidem habet, præponitur hæretico baptizato, & malo catholico baptizato: nec propter hoc iniuriam facimus sacramento baptismi. quod probatur exemplo Centurionis, qui ante baptismum fuit bonus: sed Simon magus post baptismum fuit malus, & sicut bono catechumeno baptismus est necessarius, sic uera confessio malo catholico est necessaria: quod probatur auctoritate Domini. Centurio, scilicet Cornelius. Sequens cap. patet.

g *Anteponere.*] s. ea. catechumenum. cōtra. sed hic loquitur de eo qui habet desiderium baptizandi. ibi non. extra eo maiores. §. si.

h *Centurio.*] 26. dist. deinde. s. ea. baptismi vicem.

i *Cornelius.*] 2. q. 7. non omnes.

k *Capessendum.*] id est, contemnit accipere baptismum, cū possit.

l Verus.] *Alibi.*] scilicet, in epistola Petri & est hoc verbum Augustini quod sequitur, est Petri.

m *Depositio.*] id est, exterior ablutio.

n *Sed conscientia.*] non enim sufficit baptizando habere bonam conscientiam, nisi ad interrogationem ecclesiæ suam fidem ostendat. 86 dist. non satis. in prin. 10.

Et 26. dist. deinde. §. ea. baptismi. Archid. C. p. 3. Baptizando non sufficit habere bonā conscientiā.

piunt bene operari dimissis malis, & velint baptizari, vel perfecti esse: si ante decedant quàm hoc consequi possint, saluabuntur. In secunda parte ostendit, quòd qualicumque fide quis suscipiat baptismum: quantum ad integritatem uerum accipiat baptismum: sed non quantum ad salutem, nisi bona fide accipiat. si ille qui ficte & mala fide accipit baptisma, postea emendatur, non ideo reiteratur baptismus. Credo quòd H. huc casum posuit: quia à Beñ. positum non inuenit.

o *Sicut in sacramentis.*] prima pars intelligitur de adultis non baptizatis, vsque ad illud, non interest, &c. & dicitur in cap. sicut in ueteri testamento fuerunt quidam boni, ita in nouo sunt quidam mali: qui si incipiunt bonum operari dimissis malis, & velint baptizari, uel perfecti esse: si ante decedant quàm hoc consequantur, saluabuntur. In secunda parte dicitur, quòd qualicumque fide quis accipiat baptismum, verum recipit sacramentum, sed non eius salutem, si ficte accedat. In tertia parte dicitur, quòd si ficte prius pæniteant, non sunt rebaptizandi.

p *Testamentum.*] id est, ad gratiam, quæ data est in nouo testamento

Vel ad beatitudinem æternā. Arch.

a Apo-

a ¶ *Apostolicus.*] scilicet Iudę Apostoli ibi, quæ sursum sunt sapite.
b ¶ *Ad vetus testamentum.*] idest, ad duritiam veteris testamenti.
c ¶ *Spiritales.*] per baptismum cum non stat per eos 1;
d ¶ *Per sacramenti.*] idest, quæ solet dari & conferri in sacramēto.

1 Ad hoc ar. C. qui pec. tu to. pos. cum à matribus.

In- & quælibet prouincia in suo sensu, &c. 76. dist. vtinam.

PLacuit.] Hæc est 31. pars dist. in qua ponit quasdam incidentes quæstiones. Ioan.

CASVS. In Mileuitano concilio condemnabatur quædam hæresis, quæ dicebat Adam mortalem factum necessitate naturæ, & non peccati merito. vnde siue peccasset, siue non peccasset, tamen mortuus fuisset.

g ¶ *Mortalem.*] idest, moriēdi necessitati subiectum 2 secundum ꝙ dicit factum. erat enim immortalis idest, potēs non mori: non autem non potens mori. & ita fuit mortalis, & immortalis. Solet quæri quare peccatum originale imputetur animæ, cum illud contrahatur tantū ex carnis corruptione: sol. dicunt quidam, ꝙ ideo quia anima delectatur ipsi carni, & ideo ei imputatur. Alia ratio est & melior, vt scilicet ibi quædam digna retributio notetur, quia anima primi hominis prius peccauit, & ita corrupit ipsam carnem, vnde & modo corruptio carnis corrumpit animas.

2 Quod non fuit ante peccatum. Adam erat immortalis.

h ¶ *Natura.*] videtur contra, quia dicit Aug. si Adam non peccasset, senio defecisset. Sed dic, senio defecisset, idest, in senio, q.d. non peruenisset ad senium, quia semper fuisset in iuuentute.

Adam si non peccasset, sēper iuuenis fuisset.

rique viuunt animales: qui proficere si nolunt ad percipienda, quæ sunt spiritus Dei, quo eos hortatur sermo Apostolicus [a]; ad vetus [b] testamētum pertinebunt. Si autē proficiunt; & antequā capiant baptismum †, ipso profectu, & accessu ad nouum pertinent: & si priusquam spiritales [c] fiant, ex hac vita rapiantur, custoditi per sacramenti [d] sanctitatē in terra viuentium computantur: vbi est spes nostra, & portio Dominus. Nec inuenio, quid verius intelligatur in eo, quod scriptum est [Imperfectum meum viderunt oculi tui:] quandoquidem sequitur [& in libro tuo omnes scribentur.] *Item lib. 3. c. 14.* ¶ Non interest cum de sacramenti integritate, & sanctitate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus sit ille, qui accipit sacramentum. Interest quidem plurimum ad salutis viam: sed ad sacramenti quæstionem nihil interest. *Item infra.* ¶ Manifestum est fieri posse, vt fide non integra integrum in quoquam maneat sacramentum baptismi. *Item c. 15.* ¶ Si possent singuli diligenter interrogari [e]; tot diuersitates opinionum [f] fortassis quot homines numerarentur. [Animalis enim homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.] Numquid tamen ideo non integrum sacramētum accipiunt? aut numquid ideo si profecerint, & opinionum carnalium vanitatem emendauerint, denuo, quod acceperant, repetendum est? Accipit quisque secundum fidem suam, sed quantum capit, gubernante illa misericordia Dei, de qua præsumens idem Apostolus dicit [Si quid aliter sapitis, id quoque vobis Deus reuelabit.]

1. Cor. 2. † abest ab orig. Psal. 141. Psal. 138. 1. Cor. 2. Philip. 3.

Item ex concilio Mileuitano, cui interfuit Augustinus, & Anselmus † Romanæ ecclesiæ legatus contra Pelagianos, c. 1.

Et in Afri. c. 76. † videtur medū in hoc nomine.

¶ Non naturæ necessitate, sed merito peccati Adam moriturus erat. C. CLII.

31 PLacuit igitur omnibus episcopis, qui fuerunt in hac sancta synodo, constituere hæc, quæ in præsenti concilio diffinita sunt. Vt quicumque dicit Adam primum hominem, mortalem [g] factum, ita, vt, siue peccaret, siue non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ [h], anathema sit.

In l. ib. de eccles. dogm. c. 33.

Item eiusdem concilij, c. 2.

Et in Afri. c. 27. & in lib. de eccl. dogm. c. 24.

¶ Paruuli non solum pœnam, sed etiam culpam à parentibus trahunt. C. CLIII.

PLacuit [i], vt quicumque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos [*] baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lauacro regenerationis expietur (vnde [k] fit consequens, vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non vera †, sed falsa [l] intelligatur,) anathema sit: quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus [per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt] nisi quemadmodum ecclesia catholica vbique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim fidei regulam etiam paruuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.

Burch. l. 4. c. 34. Iuo p. 1. c. 228. † al. vere, sed falsē. Rom. 5.

* ¶ Eos baptizari.] *Sic est emendatum ex aliquot vetustis, & ipsis originalibus. Nam antea legebatur,* non baptizari.

Item eiusdem, c. 3.

In Afri. c. 78. de eccl. dogm. c. 28 Cæl. epi. 1. c. 10. Burc. l. 20. c. 18. Iuo p. 17. c. 30.

¶ Gratia & peccata remittit, & ne reiterentur, adiuuat. C. CLIIII.

PLacuit, vt quicumque dixerit gratiam Dei, qua † iustificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam comissa sunt, non etiam ad adiutorium [m], vt non committantur, anathema sit.

Item eiusdem, c. 4.

In Afri. c. 79. de dogm. c. 29.

PLacuit.] CASVS. Quidam dicebant ꝙ paruuli ex parentibus peccatum non contrahunt, & ideo non sunt baptizandi: & si baptizentur, non fit in eis vera remissio peccatorum. Hæc hæresis damnatur auctoritate Apostoli, & constitutione ecclesiæ. Sequens capitul. planum est.

i ¶ *Placuit.*] CASVS. Excommunicantur quidam hæretici, qui dicebant paruulos non esse baptizandos, quia nihil peccati contraxerunt ab Adam, quod in baptismo esset delendum. nam quòd male dicant, probatur auctoritate Apostoli.

k ¶ *Vnde fit.*] idest, ex hoc sequitur.

l ¶ *Sed falsa.*] idest, sine effectu.

m PLacuit.] ¶ *Ad adiutorium.*] supra ead. gratia.

ADDITIO. In primo statu in quo fuit Adam, potuit homo mori, & potuit non mori: hic in secundo statu potest mori, sed non potest non mori: quia est mortalitas, iam est necessitas. In tertio scilicet in patria potest non mori, & non potest mori

e ¶ *Interrogari.*] super articulis fidei, & alijs ad salutem animæ pertinentibus.

f *Opinionum.*] quia quot homines, tot opiniones. arg. ff. de arbit. non cogendum. §. principaliter. & §. item si vnus. arg. 12. q. 1. c. 1.

Q*Visquis dixerit.*] CASVS. Est igitur casus istius cap. talis. Excommunicantur hic quidam hæretici, qui dicebant ꝙ gratia Dei non iuuat nos ad vitationem peccati, nisi quantum ad hoc quòd dat nobis cognitionem boni & mali, non autem iuuat nos, vt per eam faciamus bonum vel malum.

a ¶ *Quisquis.*] quidam volentes vitare correctionem præcedentis c. incidunt in aliud malum, & ideo reprehenduntur hic.

P*Lacuit.*] Hęc est 32. pars dist. in qua dicitur ꝙ sine gratia nullus saluatur, quæ etiam adiuuat ad non peccandum. Ioan. de Fantu.

b ¶ *Gratiam.*] ad quid ergo valet liberum arbitrium, cum per illud nõ possit saluari? Nã primam gratiam non potest quis promereri, vt 23.q.4. Nabuchodonosor? Sed dic ꝙ per liberum arbitrium homo habilem se potest reddere vt ei Dominus gratiam infundat.

Arbitrium liberum ad qd valet.

f ¶ *Descendit.*] conferendo vim regeneratiuam aquis. supra dist. 4. numquam i.

g ¶ *Ad innocentiam.*] vnde & datur puero vestis candida post baptismum, vt s. dist. proxi. accepisti. & cap. venit.

h ¶ *Armat.*] idest, instituit.

Vt supr dixi cap. pr xi. per aquā & c aliud. & ca. venit. Ar Et

¶ Quid sit peccatum, gratia docet, & vt vitetur, facit. C. CLV.

QVisquis [a] dixerit eamdem gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantum nos adiuuare ad non peccandum; quia per ipsam nobis reuelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, vt sciamus, quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, vt quod faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus; anathema sit.

Burch. ibidem. Iuo p. 17.c.39.

Item eiusdem, c.5.

In Afric. c.80.

¶ Sine gratia, diuina mandata impleri non possunt. C. CLVI.

32 PLacuit, vt quicumque dixerit ideo nobis gratiam [b] iustificationis dari, vt quod facere per liberum arbitrium iubemur, facilius possimus implere per gratiam, tamquam etiam si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa implere diuina mandata; anathema sit.

Burch. ibidem. Iuo p. 17.c.30.

Item Vrbanus Papa omnibus Christianis, epist.1.c.7.

DISTINCTIO V.

¶ Post baptisma, confirmationis sacramentum præstetur. C. I.

1 ps OMnes [c] fideles per manus impositionem episcoporum, spiritum sanctum post baptismum [d] accipere debent, vt pleni † [e] Christiani inueniantur: quia, cum spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam, & constantiam dilatatur.

Poly. l.3.tit.10. Ans. l.9.c.23. Burc. l.4.c.66. Iuo p.1.c.260. & 296. Pann. l.1.c.113.

† plene] orig

Item Melchiades Papa in epist. ad episcopos Hisp. c.2.

O*Mnes.*] Hęc dist. diuiditur in xiij. partes. In quarũ prima agitur de confirmatione, de ieiunijs, & de alijs. secunda ibi, *Numquid*. Tertia ibi, *Omni die*. Quarta ibi, *Conuenit*. Quinta ibi, *Quadragesima*. Sexta ibi, *Contraria*. Septima ibi, *Quia*. Octaua ibi, *Carnem*. Nona ibi, *In omnibus*. Decima ibi, *Nullus*. Vndecima ibi, *Non oportet*. Duodecima ibi, *Fucare*. Tertiadecima ibi, *De spiritu*. Ioan. de Fant.

c ¶ *Omnes.*] Expleto tractatu de baptismate, subiungit magister distinctionẽ istam, in qua tractat de confirmatione, quæ in fronte fit: & merito vltimo loco de hoc sacramento, quia vltimum est inter alia sacramenta necessitatis, præter vnctionem infirmorum, quæ non ita proprie dicitur sacramẽtum [*], maxime secũdũ opinionem eorum, qui dicũt eam iterari posse. nam sacramẽta non iterantur, vt supra proxi. dist. ostẽditur. præterea alia ratione, quia hoc sacramentum tamquam dignius à solis episcopis confertur, vt j. ead. cap. manus.

[*] *Immo & ipsa proprie sacramentũ est. &c. Trid. sess. 7. can. primo & possunt iterari sacramẽta illa, quę nõ imprimũt characterẽ. S. Th. par. 3. q. 73. art. 6.*

Confirmatio à solis episcopis confert.

c ¶ *Omnes.*] hic secundum quosdam incipit 5. dist. sed competẽtius (vt quidam dicunt) incipit ab illo cap. conuenit. J. ead. Nã abinde agit de officijs ecclesiasticis & ieiunijs.

d ¶ *Post baptismum.*] vnde hostia prius lauabatur in littore, & postea offerebatur in holocaustum.

e ¶ *Vt pleni.*] quia si contemnerent, peccarent mortaliter. hoc de adultis. nã puero sufficit baptismus. s. dist. prox. quæris. Io. de Fã.

S*Piritus sanctus.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ peccata remittuntur in baptismo, sed in confirmatione homo recipit augmentum gratiæ. & quamuis baptismus sufficiat ad salutem statim morituris, confirmatio tamen victuris est necessaria vt confirmentur & corroborentur contra vitia & peccata, vt possint diabolo resistere.

¶ Quid conferat spiritus sanctus in baptismate, quid in confirmatione. C. II.

SPiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit [f] illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam [g]: in confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo tota ætate victuris inter inuisibiles hostes, & pericula gradiendum est; in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur †, post baptismum roboramur. Et quamuis continuo transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia. Regeneratio per se saluat mox in pace [a] beati sæculi recipiendos: confirmatio autem armat [h], & instruit [i] ad agones mundi huius, & prælia reseruandos. Qui autem post baptismum cum acquisita innocentia immaculatus peruenit ad mortem, confirmatur morte: quia non potest [k] peccare post mortem.

Eusebius Emissenus in hom. i die Pẽtecostes. Poly. l.3.tit.10. Ans. l.9.c.31.

† al. alimur

a ¶ Pace beati.] *Sic est emendatum ex manuscriptis, originali, & Polycarpo. Antea legebatur* pace baptismi, vel sæculi.

Idem ibidem.

¶ Manus impositionis sacramentum dignius est sacramento baptismi. C. III.

DE his vero, super quibus rogastis vos informari, idest, vtrum maius esset sacramentum, manus impositio episcoporum, aut baptismus; scitote vtrumque magnum esse sacramentum: & sicut vnũ à maioribus fit, idest, à summis [l] pontificibus, quod à minoribus fieri non

Polyc. ibidem. Ans. l.9.c.33. Burch. l.4.c.61. Iuo p.1.c.255. Pann. l.1.c.114.

i ¶ *Et instruit.*] hic habes ad quid valeat confirmatio.

k ¶ *Non potest.*] in hac enim vita vel meritum comparamus, vel culpam. 13.q.2. tempus.

D*E his vero.*] CASVS. Quæsitum fuit à Melchiade an maius sit sacramentum confirmationis, quàm baptismi? Et respondit quòd vtrumque sacramentum est magnum: sacramentum tamen confirmationis in maiori veneratione est habendum, quia non potest conferri vel confici nisi à maioribus, idest, episcopis.

l ¶ *A summis.*] id est, episcopis: qui summi dicuntur, quia vltra eos nullus est ordo. nam metropolitani episcopi vocantur. 18. distinctio. si episcopus. sed tamen Papa hodie summus Pontifex appellatur. Et dic vsque adeo est accommodatum, quòd non nisi à maioribus, &c. Et est hic argumentũ aliquid dici maius ratione ipsius conferentis. argu. contra supra distin. 2.

Episcopi dicuntur summi.

nihil

nih. l in sacrificio. de quo ibi notatur.
a *Perfici.*] idest, Christianum facere plenum & perfectum, vt supra ead. dist. cap. 1. Ioan. 1

Manus quoque.] CASVS. Dicitur hic, quod tempore Apostolorum soli confirmabant Apostoli, & hodie successores eorum, id- prohibitus cõferre potest, vt 9. q. 1. ordinationes. 1. q. 1. quod quidã. vbi vero ex adminiculo ordinis & demandatione, & vt confirmatio in fronte sacerdoti, vel collatio ordinis competit non episcopis, vt 95. dist. peruenit. & 69. dist. cap. 1. in eo casu prohibitus nihil agit, vt hic in cap. manus.

Ad idem infra ead. vt ieiuni. Vel dic, 2. meritorie recipi altero contēpto. Archid.

potest; ita & maiori veneratione venerandum, & tenendum est. Sed ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta, vt ab inuicem (nisi morte præueniente) nullatenus possint segregari: & vnum sine altero rite perfici [a] non potest.

Item Eusebius Papa epist. 3. ad episcopos Tusciæ, & Campaniæ.

¶ Non ab alijs, quam ab episcopis manus impositionis sacramentum perfici potest. C. IIII.

Polyc. ibidem. Burch. l. 4. c. 63. Iuo par. 1. c. 257. & 297. Pann. l. 1. c. 115.

Manus quoque impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est: quod ab alijs perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus, nec tempore Apostolorum ab alijs, quàm ab ipsis Apostolis legitur, aut scitur peractum [b] esse: nec ab alijs, quàm ab illis, qui eorum tenent [c] locum, vmquam perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum [d] habeatur, & vacuum: & inter ecclesiastica numquam reputabitur sacramenta.

Item Rabanus de institutione cleric. l. 1. c. 30.

¶ Quare confirmationis sacramentum baptizato tradatur. C. V.

Nouissime à summo sacerdote per impositionem manus paracletus traditur baptizato, vt roboretur per spiritum sanctum ad prædicandum [e] alijs idem donum, quod ipse in baptismate consecutus est per gratiam vitæ donatus æternæ. Signatur enim baptizatus cum chrismate per sacerdotem in capitis summitate: per pontificem vero in fronte, vt in priore vnctione significetur spiritus sancti super ipsum descensio ad habitationem [f] Deo consecrandam: in secunda quoque, vt eiusdem spiritus sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur.

Item ex concilio Aurelianensi, c. 3.

¶ Ad confirmationem non nisi ieiuni veniant. C. VI.

Burch. l. 4. c. 60. Iuo par. 1. c. 254 Pann. l. 1. c. 119.

Vt ieiuni [g] ad confirmationem veniant perfectæ [h] ætatis, vt moneantur confessionem facere prius, vt mundi donum sancti spiritus valeant accipere: & quia numquam erit Christianus [i], nisi confirmatione [k] episcopali fuerit chrismatus.

In capitul. adiectis, c. 6. In conc. Parisiẽsi, l. 1. c. 33.

Item ex concilio Meldensi, c. 6.

¶ Episcopi non nisi ieiuni baptizatos confirment. C. VII.

Poly. l. 3. tit. 10. Burch. l. 4. c. 67. Iuo par. 1. c. 261. Pann. l. 1. c. 120.

Vt episcopi [l] non nisi ieiuni per impositionem manuum spiritum sanctum tradant, exceptis infirmis, & morte periclitantibus [m]. Sicut autem duobus temporibus, Pascha videlicet, & Pentecoste à ieiunis celebrari debet baptismus; ita etiam traditionem spiritus sancti à ieiunis [n] pontificibus conuenit celebrari.

Item ex concilio Tarraconensi, c. 6.

¶ *Burchardus etiam, & Iuo citant vt Gratianus. Habetur autem in Cabilonensi 2. c. 27. vsque ad vers. Quia bis. & in capitularibus adiectis, c. 53.*

¶ Secundo, vel tertio nullus confirmetur. C. VIII.

Burch. l. 4. c. 50. Iuo par. 1. c. 244 Pann. l. 1. c. 121.

Dictum est nobis, quòd quidam de plebe bis, vel ter, vel eo amplius, episcopis ignorantibus tamen, ab eisdem episcopis confirmentur. Vnde visum est nobis eamdem confirmationem, sicut nec baptisma, iterari minime debere: quia bis, vel ter, vel amplius [o] baptizatos, aut confirmatos, non sæculo, sed soli Deo sub habitu regulari, vel clericali religiosissime famulari decretum est.

Monachi quo ad renũtiationẽ proprietatis tenent locum Apostolorũ. Ordinatus ordine quem habet, cõfert.

Episcopi dicuntur [...] Papa delegante. De hoc ẽt 95. dist. [...] crucauit. Ar.

idest, episcopi debent confirmare: & si alius confirmauerit, sacramentum non tenebit.
b *Peractum.*] contra 95. dist. c. 2. sol. ibi. Vel hoc non inuenimus de iure communi factum esse: secus ex dispensatione.
c *Tenent.*] alibi monachi dicuntur tenere locum xij. Apostolorũ quo ad renuntiationem proprietatis. 16. q. 1. ex auctoritate. alibi sacerdotes quo ad confectionem Eucharistiæ. 11. q. 3. absit.
d *Irritum.*] tamen ex demandatione Papæ quilibet conferre potest quod habet. vnde ordinatus ordinem quem habet, cõferre posset, & confirmatus confirmationem. s. dist. proxi. nulla ratio. alias non 2, vt s. 1. q. 1. gratia. & q. 7. Daibertum. Vnde nota quod cum collatio sacramenti competit alicui ratione ordinis & officij, etiam

Nouissime.] CASVS. Dicitur hic quod spiritus sanctus traditur homini ab episcopo, vt confirmetur ad prædicandum alijs, idest, ad donum prædicandi: quod per gratiã in baptismate habuit donatus vitæ æternæ. Secundo ostenditur quid significet quod baptizatus inũgit chrismate à presbytero in vertice, & ab episcopo in fronte. Sequentia duo cap. patent, & supplentur in principio cap. se. statuimus, vel præcipimus, vt ieiuni, &c.
e *Ad prædicandum.*] Arg. contra, 16. q. 1. adijcimus. extra de hære. ad abolendam. sed prędicare dici potest dando de se bonũ exemplũ alijs.
f *Ad habitationẽ.*] bis enim descendit spiritus sãctus sup Apostolos. primo quãdo isufflauit ĩ eos dicens. Accipite spiritum sanctum. postea descendit de cælo super eos in igneis linguis. s. dist. 4. proprie, &c. 3
g *Vt ieiuni.*] Statutum est supple.
h *Perfectæ.*] perfectã vocant forte xii. annorum, quando promoueri potest ad ordines minores. 77. dist. cap. 2. vel xxv. annorum. ff. de minoribus. l. 1.
i *Christianus.*] plenus quo ad omnia sacramenta. s. ead omnes.
k *In confirmatione.*] numquid minorem habebit gloriam paruulus non confirmatus quàm confirmatus? videtur quod sic, quia in confirmatione datur augmentum gratiæ s. ea. cap. 2. quod concedendum est, si dicatur quod paruulo concedat gratia ĩ baptismo 4
l *Vt episcopi.*] supple, statutũ est.
m *Periclitantibus.*] s. dist. 4. venerabilis.
n *A ieiunis.*] hoc etiã in alijs sacramentis obseruandũ est. s. 22. q. 5. honestũ. s. dist. 2. liqdo.

Spiritus sanctus quando descendit in Apostolos.

3 Scilicet die Pentecostes. supra di. pro xi. pprie. ar.

Paruulus nõ confirmatus minorem habebit gloriã.

4 Hic vide quod leg. & not. supra eadist. 4. nihil. & quod ibi dixi, Arch.

Dictum est.] CASVS. Quidam ignorantibus episcopis faciebant se pluries confirmari vnde statutum fuit hic, quod sicut baptismus non debet iterari, ita nec confirmatio: & quòd bis baptizati vel confirmati debent relinquere sæculum, & Deo seruire tantum. Sequentia 4. cap. patent. Cruce, idest, signo crucis. sed non remouet, quin aliter possint sanctificari, & valere ad remissionem peccatorum: sed refert factum: nec aliter fit solennis baptismus.
o *Amplius.*] s. dist. prox. qui bis. contra, sed hoc cum necessitas ecclesiæ exigit: alias de iure non posset, vt extra de apo. c. 2. Vel licet hic habeant vestem clericalem, scilicet clausam, non tamen erunt clerici. s. 86. dist. dictum 5.

5 Et 50. dist. cõfirmandũ. in fin. vbi de hoc.

Numquid

N *Vmquid.*] Hæc est secunda pars dist. in qua dicitur, ꝙ omnia mysteria debemus facere cum signo crucis. Ioan.
a *Chrismata.*] idest, sacramenta, quæ cum vnctione chrismatis præstantur.
b *Nisi cruce.*] non remouet quin aliter possit sacrificari, & valere ad remissionem peccatorum: sed refert factum, quia sic fit: quia in modum crucis fit solennis baptismus: nō aliter. s. prox. dis. sal.
c *Sine crucis.*] auctoritas illa docet nos facere signū crucis [1]. Egressus eius à patre, regressus eius ad patrem, excursus eius vsque ad inferos, recursus vsque ad sedem Dei. Per dexterā patrem, sedem Dei: per sinistrā inferos itellige.
O *Mni die.*] Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur quid iuris sit de energumenis. s. e. dist. manus. Ioā de Fan.
d *Energumenis.*] s. 23. dist. exorcista. qui scilicet à dæmonibus sunt obsessi. Vel energumenis, ab erge, quod est labor: & mene, quod est defectus: quia, scilicet in defectu lunæ vel mēsis alienationes mentis patiuntur.
e N *Eophyti.*] Quia nuper baptizatos dissolute viuentes solebant dæmones energumenos, idest, arreptitios facere: ideo subiungit, à quibus neophyti debeant abstinere.
C *Onuenit.*] Hæc est quarta pars dist. in qua dicitur ꝙ orationes & collectas debemus facere siue proferre in ecclesia. Ioan.
CASVS. Incipit hic tractare de officijs ecclesiæ, & de ieiunijs. Dicitur ergo hic quem ordinem clerici debeant in diuinis officijs obseruare. Seq. cap. patet.
f *Conuenit.*] de officijs diuinis & ieiunio tractare incipit: & ponit tria capitula.
g *Aequaliter.*] s. 12. dist. cap. vlti.
h *Collationes.*] idest, collectæ: & sunt quædam capitula quæ dicūtur ab episcopis [2].
i *Collecta.*] idest, expleta. nam tunc omnia colliguntur oratione dicta. vel plebs collecta oratione, idest, orationis causa.
k I *D semper.*] *Proferatur.*] idest, dicatur silenter. vel dic alta voce loco orationis: & hæc erat consuetudo in primitiua ecclesia, secundum H.

[1] Vel dic vt not. 11. dist. ecclesiarum.

Energumeni qui sunt.

[2] Scilicet illorum dierū: & leguntur sine Iube Domne. ac absque benedictione sacerdotali, secundum Hu.

Item Gregorius tertius, epist. 4. ad Bonifacium.

¶ De eodem. C. IX.

DE homine, qui à pontifice confirmatus fuerit, denuo illi talis reiteratio prohibenda est.

Item Stephanus Papa quintus.

¶ Omnia sacramenta crucis signaculo perficiuntur. C. X.

2 NVmquid nō omnia chrismata [a] sacerdotalis mysterij [b], crucis figura perficiuntur? Numquid baptismatis vnda, nisi cruce sanctificata, peccata relaxantur? Et, vt cetera prætereamus, sine crucis [c] signaculo quis sacerdotij gradus ascendit?

Iuo p. 1. c. 114. & par. 2. c. 91.

[al. charismata] [al. ministerii]

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 90. & sequentibus.

¶ Energumeni omnibus diebus exorcizentur. C. XI.

3 OMni die exorcistæ energumenis [d] manus imponant. Energumeni vero pauimenta domorū Dei uerrant. Quibus assidentibus in domo Dei victus quotidianus per exorcistas opportuno tempore ministretur.

Burc. l. 2. c. 223. Iuo p. 6. c. 298.

Item ex eodem, c. 86.

¶ A quibus neophyti abstinere debent. C. XII.

NEophyti [e] aliquandiu à lautioribus epulis, & spectaculis, & coniugibus abstineant.

Burch. l. 4. c. 12. Iuo p. 1. c. 267.

Item ex concilio Agathensi, c. 30.

¶ De ordine officiorum. C. XIII.

4 COnuenit [f] ordinem ecclesiæ ab omnibus æqualiter [g] custodiri. Vnde studendum est, sicut vbique fit, vt post antiphonas collationes [h] per ordinem ab episcopis, vel presbyteris dicantur, & hymni matutini, vel vespertini diebus omnibus decantentur: & in conclusione matutinarum, vel vespertinarum missarum post hymnos capitula de psalmis dicantur, & plebs collecta [i] oratione ad vesperam ab episcopo cum benedictione mittatur.

[al. collectiones] [al. & missarū] [al. capitella]

Item ex concilio Gerundensi, c. 10.

¶ De eodem. C. XIIII.

ID semper placuit obseruari, vt omnibus diebus post matutinas, & vesperas oratio Dominica à sacerdote proferatur [k].

Item Gregorius VII. in generali synodo residens statuit.

¶ De eodem. C. XV.

IN die Resurrectionis vsque in sabbatum in albis, & in die Pentecostes vsque in sabbatum eiusdem tres [l] psalmos tantum ad nocturnas, tresque lectiones antiquo more cantamus, & legimus. Omnibus diebus alijs per totum annum, si festiuitas est, nouem psalmos, & nouem lectiones dicimus. Aliis uero diebus duodecim psalmos, & tres lectiones recitamus. In Dominicis diebus xviii. psalmos, (excepto die Paschæ, & Pentecostes) & nouem lectiones dicimus. Illi autem, qui in quotidianis diebus tres tantummodo psalmos, & tres lectiones celebrare volunt, non ex regula sanctorum patrum, sed ex fastidio, & negligentia probantur hoc facere. Romani vero diuerso modo agere cœperunt, maxime à tempore quo Teutonicis concessum est regimen nostræ ecclesiæ. Nos autem & ordinem Romanum [m] inuestigantes, & antiquum morem nostræ ecclesiæ, imitantes antiquos patres, statuimus fieri, sicut superius prænotauimus.

Poly. l. 3. tit. 18. Ansl. 6. c. 211.

[al. noctem] [al. regnum]

¶ Iisdem verbis hoc habetur apud Radulphum propositione decima ex Gregorio VII. itemque magna ex parte in Micrologo, c. 54.

I *N die Resurrectionis.*] CASVS. Ostendit in hoc cap. quot psalmi & lectiones debeant dici quolibet die in matutinis: & reprehenduntur illi, qui in diebus quotidianis tantum tres psalmos & tres lectiones dicebant in matutinis: & reprehenduntur hic Romani, qui mutauerunt morem solitum postquam regnum Italiæ Teutonicis fuit concessum.
l *Tres.*] solet quæri quare diebus istis seruatur ternarius iste tam in lectionibus, quàm in alijs? Potest dici quod hic fit quia per hoc notatur triduana Domini sepultura. vel hoc fit propter honorem Trinitatis. Vel ideo quia eo tempore per præcedens ieiunium sunt facti homines emacerati, & afflicti. vnde eis parcitur in illis temporibus: & hæc fit causa quare expleto hoc volumine non compellantur magistri legere decretales.
m *Romanum.*] arg. ꝙ per duo extrema colligitur medium, & reprobatur arg. 35. dist. ab exordio. arg. contra. 28. dist. quia sunt.

Psalmi tres & lectiones totidem dicūtur in hebdomada Paschæ & Pentecostes.

Quadra-

Quadragesima.] Hæc est quinta pars dist. in qua ponuntur 5. c. de abstinentia ieiunij. Ioan.
Casus. Quæsitum fuit in concilio Greg. Papæ, quare xl. dies abstinentiæ & ieiunio deputentur, & non plures vel pauciores. & respondet: ideo fit, quia iubemur dare decimas omnium bonorum nostrorum: & xxxvj. dies sunt decimæ totius anni: quibus quattuor additi sunt vt adimpleatur quadragenarius, quem Dominus suo sacro ieiunio consecrauit. Seq. cap. patet, mus quattuor: sed alio respectu, scilicet vt sacer numerus compleatur. remanet ergo vnus dies indecimatus, & sex horæ licitæ. & ita sunt xxx. horæ indecimatæ, sed pro decima istarum horarum in sabbato maiore tardius cœnamus, immo alio respectu ieiunamus, & illi v. dies non videtur quod decimentur. Et ita est arg. quod si rusticus habet xv. corbes vini, non debet decimare nisi decem.

Item ex homilia Gregorij Papæ.

¶ De obseruatione Quadragesimæ. C. XVI.

Poly. l. 3. tit. 25. Burch. l. 13. c. 1. Iuo par. 4. c. 34. Pann. l. 2. c. 182.

5 Quadragesima summa obseruatione est obseruanda, vt ieiunium in ea (præter dies Dominicos, qui de abstinentia subtracti sunt) nisi quem infirmitas [a] impedierit, nullatenus soluatur: quia ipsi dies decimæ sunt anni. A prima igitur Dominica Quadragesimæ vsque in Pascha Domini sex hebdomadæ computantur [b]: quarum videlicet dies quadraginta, & duo fiunt. Ex quibus dum sex Dominici dies abstinentiæ subtrahuntur, non plus in abstinentia, quàm triginta, & sex dies remanent. Verbi gratia, si per ccclxv. dies [c] annus voluitur †, & nos per triginta, & sex dies affligimur, quasi anni [d] decimas Deo damus. Sed vt sacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Saluator noster suo sacro ieiunio consecrauit, quattuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum quadraginta dierum tolluntur [e], idest, quarta feria, quæ caput ieiunij subnotatur, & quinta feria sequens, & sexta, & sabbatum. Nisi enim istos dies quattuor superioribus triginta sex adiunxerimus, quadraginta dies in abstinentia nõ habemus. Iubemur [f] etiam ab omnipotenti Deo omnium bonorum [g] nostrorum decimas dare, &c.

† al. ducitur

¶ *Caput hoc, quomodo à collectoribus refertur, sumptum quidem aliqua ex parte videri potest ex homilia 16. B. Gregorij. Sed multa hic sunt, quæ ibi non leguntur: & vicissim multa ibi, quæ hic non sunt.*

Item Eusebius † Papa.

† al. Siluerius

¶ Ieiunia legitima non soluantur absque necessitate probabili. C. XVII.

Polyc. ibidem. Burc. l. 13. c. 17. Iuo p. 4. c. 49.

Ieiunia in ecclesia à sacerdotibus constituta sine necessitate rationabili non soluantur.

Item Hieronymus.

Aug. serm. 65. de tempore.

¶ Quotidiana ieiunia duplicatis, vel triplicatis sunt præferenda. C. XVIII.

Burc. l. 13. c. 22. Iuo par. 4. c. 54. † nimietate] Au.

Non dico [h] hebdomadas, non duplicata [i], non multiplicata ieiunia, sed vel singulos dies absque ciborũ luxuria † transigamus.

Item Hieronymus ad Eustochium de custodia virginitatis.

¶ De eodem. C. XIX.

Burc. l. 13. c. 23. Iuo par. 4. c. 5. Pann. l. 2. c. 185

Sint [k] tibi quotidiana [l] ieiunia, & refectio satietatem fugiens. Nihil prodest biduo, triduoque transmisso vacuum portare ventrem: si post pariter [m] obstruatur † [n].

† al. obruatur

Idem.

¶ De eodem. C. XX.

1. Tim. 5.

Burch. l. 13. c. 24. & 25. Iuo par. 4. c. 56. & 57. Pann. l. 2. c. 186

Sint tibi ieiunia pura, & continua, moderataque, idest, quotidie esurire, & quotidie [o] prandere. Apostolus inquit [Noli adhuc aquam bibere: sed modico [p] vtere vino propter infirmitates tuas.] Curat enim vulnera delinquentis, curatosque sanctificat ieiunium.

¶ *Burchardus citat ex dictis Pimenij eremitæ: & habetur in vitis patrum par. 2. §. 50. ex Pamenio. Apud B Hieronymum de vita clericorum ad Nepotianum hæc habentur,* Sint tibi pura, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa ieiunia.

Item Ambrosius in psalmũ cxviij serm. 22. ad vers. [Cõcupiui salutare.]

¶ Medicinæ præcepta diuinæ sunt cognitioni contraria. C. XXI.

Poly. l. 3. tit. 29.

6 Contraria [q] studiose sunt diuinæ cognitioni præcepta medici-

a ¶ *Infirmitas.*] quę legi non subiacet. §. ea. dist. 1. sicut non alij.
b ¶ *Computantur.*] supra dist. 4. Quadragesima.
c ¶ *Dies.*] supple & sex horas, de quibus sex horis in vno quadriennio vnus dies efficitur. vnde fit bissextus. nam dies naturalis constat ex 24. horis. hoc idem dicit lex, quod annus per tot dies voluitur. ff. de sta. lib. cum heres. §. si Stichus. vnde cum ieiunamus quasi decimam partem totius anni, pro decima ccclxv. dierum ieiunamus xxxvj. dies, remanent v. dies, & sex horæ. de istis v. diebus ieiuna-

d ¶ *Anni.*] arg. quod si rustico post decimas datas remanent v. corbes, quod de illis non debet dare decimam.
e ¶ *Tolluntur.*] idest, accipiuntur.
f ¶ *Iubemur.*] §. 16. q. 1. decimas.
g ¶ *Bonorum.*] idest, de actionibus & possessionibus nostris: quia & illæ in bonis nostris computantur. ff. de verb. sig. bonorum.

Non dico.] Casus. Non præcipitur, vt per septimanam vel per duos dies ieiunetur sine cibo: sed vt quolibet die moderate cibo fruamur. Sequentia tria c. patent. *Præcepta.* intellige quædã, & non omnia. *Lucubrare,* idest, de nocte vigilare.
h ¶ *Non dico hebdomadas.*] esse ieiunandas, non sumpto cibo.
i ¶ *Duplicata.*] sicut quãdo abstinemus duobus diebus continue: quod fieri numquã debet, vt extra de tempo. ord. litteras. Romani uero diuerso modo agere cœperunt, maxime à tẽpore quo Teutonicis concessum est regnum nostræ ecclesiæ: de quo habetur 63. dist. Hadrianus. in fin.
k ¶ *Sint.*] Arg. contra 35. di. ab exordio.
l ¶ *Quotidiana.*] nota quod aliquid dicitur continuum, licet ibi sit aliquod interuallum. nam dicit continua. & tamen diebus Dominicis non ieiunamus. verba enim ciuili modo sunt intelligenda. ff. de ser. l. si cui.

Continuum dicitur quod etiam interuallũ habet.

m *Si post pariter.*] q. d. si tantum postea vna vice comedas, quantum debet tibi sufficere tribus vicibus, vel pluribus: quod quidam faciunt.
n ¶ *Obstruatur.*] idest, repleatur postea per crapulam vsque ad summum.
o ¶ *Sint.*] ¶ *Et quotidie.*] & ita videtur, quod non debet per totum diem abstinere nisi forte ex causa, vt 75. dist. quòd à patribus, quod faciunt Sarraceni.
p ¶ *Sed modico.*] arg. contra 25. dist. ab exordio.

Contraria.] Hæc est sexta pars di. in qua probat per x. cap. quòd non debemus nos multum dare medicinis, nec multum affligere nos ratione medicinæ, nec malos comedere cibos, nec vltra mensuram. Ioan. de Fant.
q ¶ *Contraria.*] contra 7. quæstio. 2. capit. vlti. & 26. quæst. 2. illud.

Annus quot dies habet.

Ieiuniũ quadragesimale est decima dierum.

a ¶ Lucubra-

a ¶ *Lucubrare.*] ideſt, flere peccatum, vel in nocte vigilare. 1.
b ¶ *Meditationis.*] cum ſuadent contraria Deo, maxime ſanis.

Q *Vinque modis*] CASVS. Dicitur hic, q gulosi quinque modis delinquunt: vel quia nimis cito comedunt: vel quia cibos nimis pretioſos vel nimia cura paratos, vel nimium ſuſcipiũt de cibo: vel cum ardore nimio. Seq c. planũ eſt.

prohibet, non neceſſaria. ſupra diſtin. 3. peruenit.

I *Eiunium autem.*] CASVS. H. ſic ponit hunc caſum. In hoc ca. Aug. loquitur de ieiunio ſpirituali, quod eſt verum & perfectũ ieiunium, & ſemper ab omnibus tenendum toto tempore ipſius vitæ. ſicut enim corporaliter in Quadrageſima ieiunamus ante Paſcha,

næ. A ieiunio reuocant: lucubrare[a] non ſinunt: ab omni intentione meditationis[b] abducunt. Itaque qui ſe medicis dederit, ſeipſum ſibi abnegat.

Item Gregorius in expoſitione beati Iob, lib. 30. c. 27.

¶ Quot modis vitium gulæ nos tentat. C. XXII.

QVinque modis nos gulæ[c] vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora præuenit: aliquando vero tempus non præuenit[d], ſed cibos[e] lautiores quærit: aliquando quælibet ſumenda ſint, præparari accuratius expetit[f]: aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, ſed in ipſa quantitate ſumendi menſuram moderatæ refectionis excedit. Nonnumquam vero & abiectius eſt, quod deſiderat[g]: & tamen ipſo æſtu immenſi deſiderii deterius peccat.

Item Pius Papa, epiſtola 1.

¶ Abſque puritate mentis ieiunia, & orationes non proſunt. C. XXIII.

NIhil enim prodeſt[h] homini ieiunare, & orare, & alia religionis bona agere: niſi mens ab iniquitate reuocetur; & ab obtrectationibus lingua cohibeatur.

Item Hieronymus.

¶ Mediocre bonum non eſt magno præferendum. C. XXIIII.

NOn mediocriter errant[i], qui bono magno[k] præferunt mediocre bonum. Nonne rationabilis homo dignitatem amittit, qui vel ieiunium charitati, aut vigilias præfert ſenſus integritati, vt propter abſtinentiam[a] immoderatam[l], atque indiſcretam pſalmorum, vel officiorũ decantationem aut amentiæ, aut triſtitiæ[m] notam incurrat? Numquid verborum multitudine flecti Deus[n] vt homo poteſt? Non enim verbis tantum†, ſed corde orãdus eſt Deus. Melior eſt quinque† pſalmorum decantatio cum cordis puritate, & ſerenitate, & ſpiritali hilaritate, quàm totius pſalterii modulatio cum anxietate cordis, & triſtitia. Dum igitur[o] pro cunctis† animabus pſalmus, vel miſſa dicitur, nihil minus, quàm ſi pro vno quolibet ipſorum diceretur, accipitur. Audiant itaque, qui ea, quæ neceſſaria ſunt, corpori ſubtrahunt, illud, quod per prophetam Dominus loquitur. [Ego Dominus odio habens rapinam holocauſtorum.] De rapina vero holocauſtum offert, qui ſiue ciborum nimia egeſtate, vel ſomni penuria corpus immoderate affligit. Videat itaque quid Apoſtolus dicat, [Carnis curam ne feceritis[p] in concupiſcentiis, &c.]

a ¶ Abſtinentiam.] *Sic eſt emẽdatũ ex manuſcriptis, & Polycarpo. Antea legebatur,* innocẽtiã.

Item Auguſtinus ſuper Ioannem, tract. 17.

¶ Non à cibis, ſed ab iniquitatibus abſtinere, eſt magnum & generale ieiunium. C. XXV.

IEiunium[q] autem magnum, & generale eſt, abſtinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus ſæculi: quod eſt perfectum ieiunium. *& infra.* ¶ In hoc ergo ſæculo quaſi Quadrageſimam abſtinentiæ celebramus, cum bene viuimus, cum ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus abſtinemus. Sed quia hæc abſtinentia ſine mercede non erit; expectamus beatam illam ſpem, & reuelationem gloriæ magni Dei, & Saluatoris Ieſu Chriſti. In illa ſpe, cum fuerit de ſpe facta res, acce-

c ¶ *Gula.*] nam gula à paradiſo expulit quem abſtinentia reuocauit. ſupra diſt. 35. ſexto.
d ¶ *Præuenit.*] ſupra ea. diſt. 1. ſolent.
e ¶ *Cibos lautiores.*] ſupra diſ. 41. c. 1, 2. & 3. 2
f ¶ *Expetit.*] ſupra diſt. 50. de his vero. & hoc cum ſine cauſa facit. ſupra diſt. 41 c 3.
g ¶ *Quod deſiderat.*] nam ſatius eſt more Domini piſce veſci, & c. 41. diſt. cap. 1.
h N *Ihil enim prodeſt.*] ad vitam æternam, vt de pæn. diſ. 3 §. poteſt. & c ſi quis autẽ. prodeſt enim quo ad temporalia. ſupra 22. q. 2. ſi quælibet.

N *On mediocriter.*] CASVS. In hoc c. reprehenduntur quidam, qui nimis ieiunãt, orant & vigilant: charitati tamen & eleemoſynis non inſiſtunt. Ex nimia enim pſalmorum decantatione incurritur amentia, vel triſtitia, vel corporis ægritudo. Deus etiam magis conſiderat intentionẽ, quàm multitudinem orationum. Cum ergo pro centum defunctis oratur, tantũ vnicuique confertur ac ſi pro vno ſolo oraretur: & ideo nullus in talibus debet corpus ſuum nimis affligere. quod probatur auctoritate Eſaiæ, & Apoſtoli.
i ¶ *Non mediocriter errant.*] nam inter bonos ſemper ſectare meliores. 16. q. 1 ſi clericatus, & c. ſic viue.
k ¶ *Bono magno.*] ſine quo non poteſt haberi ſalus æterna3.
l ¶ *Immoderatam.*] ar. q idem facit plus quod minus. extra de of. cuſto. cap. 1. Arg. contra ff. de ſer. vr. præ. ſi arborẽ.
m ¶ *Triſtitia.*] melãcholiæ, quæ triſtitiã inducit. & ponitur ſymptoma morbi pro morbo.
n ¶ *Deus.*] nam homo flecti poteſt verborum multitudine. nam importunitate quandoque quis obtinet. de pæn. diſt. 1. importuni. Iuſta enim opportune & importune. 14. diſt ſic rector. immo etiã quandoque à Deo obtinet. 8. q. 1 audacter. Et eſt arg hic contra teſtium multitudinem. in authen. de referendarijs. § 2 coll. 2.
o ¶ *Dum igitur.*] ſed numquid eſt hoc ita verum? Dicunt quidã q ſic, & eſt in ſacramentis ſpeciale hoc propter ſanctum ſpiritũ, qui non datur ad menſuram, vt ſupra proxi. diſt. nec quemquam. ſed omnia facit communia. ſupra proxi. diſt. quæris. Vel hoc referas ad ipſum celebrantem: quia tantum valet ei vt miſſam celebret pro centum ſicut pro vno, &c. Vel referas hoc ad caſum in quo canon loquitur. ſ. q non minus valet vna miſſa cũ hilaritate mentis dicta pro centũ, q̃ ſi pro quolibet diceretur cũ anxietate.
p ¶ *Ne feceritis.*] ſcilicet in delicijs & deſiderijs, q. d. ſuperflua

ſcha, & poſt Paſcha in lætitia celebramus quinquageſimam, quaſi accepta mercede præcedentis laboris: ſic in hac vita quaſi in Quadrageſima ieiunamus: poſt hanc vitam in lætitia recepturi mercedem: cum denarius nobis vitæ æternæ addetur. quadragenarius enim numerus hanc vitam laborioſam ſignificat, denarius vitam æternam: qui poſt hanc vitam additur pro mercede. ad quod ſignificandum quinquageſimam, quæ ſit ex denario addito quadragenario, in lætitia celebramus. ſeq. duo cap. plana ſunt.
q ¶ *Ieiunium.*] CASVS. Tota vita noſtra eſt quædam Quadrageſima: per quam ſi bene ieiunauerimus, accepturi ſumus mercedem, ſcilicet denarium: quod ex eo deſignatur, quia denarius adiunctus quadragenario, ſit quinquagenarius. vnde cum labore Quadrageſimam celebramus ante Paſcha: cum lætitia vero quinquageſimam poſt Paſcha, ideſt, accepta mercede, quod etiam ipſe Dominus ſignificauit.

Vel ideſt præſtari ſecũdum Pap.

2 Iſta cap videntur contraria ei qđ hic dicitur. ſed dic q hoc ĩtelligit quãdo facit ſine iuſta cauſa: ſed ex cauſa: hoc licitum eſt, vt ibi modus enim vtendi eſt in culpa: nõ cibi natura.

3 Subau. vt eſt charitas, & ceteræ virtutes, & carũ opera, vt credere in Deũ, diligere Deũ & huiuſmodi. Arch.

Melancholia, triſtitiam inducit.

Miſſa vna antantum proſit omnibus quantũ vni.

Et gloſſa ordi. Gen. 25.

¶. de pæn. diſt. 3. nihil prodeſt.

Poly. l 3. tit. 25.

Poly. l. 3. tit. 25. ſine auctoris nomine.

In regula Monach. apud Hieron. cap. de contemplat. oratione, & lect.

† abeſt in orig.
† al. ſeptem
1. Cor. 14.
† al. centum

Eſa. 61.

Rom. 13. Gal. 5.

Et ſerm. 24. ad fratres in eremo.

Tit. 2.

a ¶ Quadra-

a ¶ *Quadraginta diebus.*] ☧.76. dist. §. non autem &c. scire. contra. vbi dicitur per l. dies fiunt. Sed ibi l. pro xl. ponuntur.

b ¶ *Discipulos.*] ¶ *Spicas.*] Est ergo differentia inter furtum, & furtum. arg. ff. de offi. præsi. plebiscita. non tamen quin furtum spicæ committatur, sed non committitur quo ad pœnam. argu. ex maxime cibaria, vt ff. ad legem Rhod. de iac. l. 2. §. cum in eadem naui. in fin. Item quia ipse Dominus ex præcepto tenetur pascere esurientem, vt 86. dist. pasce. vnde talis fur iuste potuit credere Dominum hoc permissurum: & sic non deliquit, vt institut. de obliga. quæ ex delict. nas. §. furtum. ff. de furtis qui.

pturi sumus mercedem denarium. *& infra.* ¶ Denarius ergo, qui accepit nomen à numero decem, redditur †, & cõiunctus quadragenario fit quinquagenarius. Vnde cum labore celebramus Quadragesimam ante Pascha: cum lætitia vero, tamquam accepta mercede, Quinquagesimam post Pascha. Nam huic tamquam salutari labori boni operis, qui pertinet ad quadragenarium numerum, additur quietis, & felicitatis denarius, vt quinquagenarius fiat. Significauit hoc & ipse Dominus Iesus multo apertius, quando post resurrectionem quadraginta diebus [a] conuersatus est in terra cum discipulis suis: quadragesimo autem die, cum ascendisset in cælum, peractis decem diebus misit mercedem spiritus sancti.

† al. additur

Ioan. 14. Act. 1.

Item ex dictis Apollonij.

¶ Raptorem, vel furem non facit necessitas, vel voluntas. C. XXVI.

DIscipulos, cum per segetes transeundo vellerent spicas [b], & ederent [c], ipsius Christi vox innocentes vocat, quia coacti fame [d] hoc fecerunt.

Item Hieronymus in c. 7. Oseæ.

¶ Non necessitas, sed voluntas facit perseuerantiam. C. XXVII.

QVidquid [e] enim necessitate fit, cito soluitur: quod voluntate arripitur, perseuerat.

Item Ioannes os aureum, hom. 29. ad c. 12. epistolæ ad Hebræos.

¶ Ciborum temperantia salutem, abundantia contrarium parit. C. XXVIII.

NIhil enim [f] sic iucundum est, sicut cibus bene digestus, & decoctus. Nihil sic salutem, nihil sic sensuum acumen operatur: nihil sic ægritudinem fugat, sicut moderata refectio: sufficientia quippe cum nutrimento & sospitatem simul procreat, & voluptatem [g]: abundantia vero morbum facit, & molestias ingerit, & ægritudines generat. Quod enim [h] fames facit, hoc etiam plenitudo facit ciborum: magis autem & multo peiora. Fames quippe in paucis diebus aufert hominem, & liberat de hac [a] vita pænali: excessus vero ciborum consumit, & putrefacit corpus humanum, & macerat ægritudine diuturna: & tunc eum morte crudeli consumit.

a ¶ De hac vita pænali.] *Absunt hac ab originali græco: sed sunt in versione Scholastici, quam satis tolerabilem sequitur Gratianus.*

Item Hieronymus aduersus Iouinianum, libro secundo.

¶ Ciborum delitiæ, si abundauerint, lædunt. C. XXIX.

NE tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comesos, magno partos, & perditos labore [i] doleamus. Olerum, pomorum, ac leguminum & facilior apparatus est, & arte, impendijsque coquorum non indiget: & sine cura substentat humanum corpus: moderateque sumptus (quia nec auide deuoratur [k], quod irritamenta gulæ non habet) leuiori digestione concoquitur. Nemo enim uno [l], aut duobus cibis, hisque vilibus vsque ad inflationem ventris oneratur: quæ diuersitate carnium, & saporis delectatione percipitur. Cum varijs nidoribus [m] fumant patinæ; ad esum sui, expleta esurie, quasi captiuos trahunt. Vnde & morbi ex saturitate nimia concitantur: multique impatientiam gulæ, vomitu remediantur [n]: &, quod turpiter ingesserunt, turpius egerunt. Hippocrates in aphorismis [o] docet crassa, & obesa [p] corpora, quæ crescendi mensuram compleuerint, nisi cito ablatione sanguinis imminuantur, in paralysim, & pessima mor-

Par. 1. Aphor.

e ¶ *QVidquid &c.*] Quasi dicat, non est meritorium. 33. q. 6. §. ex his. in princip. Vel dic quod id quod. propter necessitatẽ fit, cito soluit, idest, solui cito debet, l. cessante necessitate. 1. q. 7. quod pro remedio. Ioan.

NIhil enim.] CASVS. Dicitur hic quod leues & digestibiles cibi sunt sumendi. Cibus enim moderate sũptus bene nutrit: sanum & lætũ hominẽ facit. Cibus autem nimius morbos inducit, & crudelius hominẽ interficit quàm fames. nam fames hominẽ cito perimit: nimius vero cibus hominẽ longa ægritudine macerat.

f ¶ *Nihil enim.*] curauit Gratianus animas, modo vult curare corpora. ☧. 15. q. 1. non est.

g ¶ *Voluptatem.*] idest, hilaritatem.

h ¶ *Quod enim fames, &c.*] arg. ex duobus contrarijs eumdem sequi effectum.

NE tales. CASVS. Beneuen. sic ponit hunc casum. Commendatur hic cibi parcitas, & reprehenditur gulositas: & ostenditur quæ sint cõmoda parcitatis, & quæ incommoda gulositatis. Cum enim homo nimis repletus est, si sanguinem non minuat (secundũ Hippocratẽ) morbũ incurrit. Nã cũ homo non possit in eodem statu manere, oportet eũ qui est ĩ summo, decrescere. Vnde & Galenus dicit quod athletæ qui nimis comedunt, diu viuere non possunt, nec esse aliàs subtilis ingenij. *Patina,* idest, coquinæ, vel paropsides magnæ. Ad vsũ sui: aliàs ad vsũ suæ libidinis explendæ, aliàs ad esũ. *Animal,* idest, hominẽ, aliàs aĩam.

i ¶ *Labore.*] ne breuis hora consumat victũ lõgi tẽporis. extra de cen. cũ Apostolus. Ad hoc inuitat monachos: cum ipse monachus fuerit, non alios. arg. 41 dist. non cogantur.

extra de fur. si quis, in princi.

c ¶ *Et ederent.*] hoc licebat: sed non falcem in messem alienam mittere. 6. q. 3. scriptum.

ADDITIO. Quia lex vetus hoc permittebat: sed Pharisæi reprehendebant eos, quia in sabbato hoc faciebant. Archi.

d ¶ *Fame.*] necessitas famis excusat à furto, vt hic, & extra de furtis. si quis. quia necessitas non habet legem, vt 5. dist. 1. sicut. sic propter necessitatem famis Dauid comedit panes propositionis. 25. q. 1. §. his itaque nam ob necessitatem famis potest pater distrahere filios, vt C. de patribus, qui filios dist. l. 2. & est ratio, quia in necessitate omnia debent esse communia, vt 47. dist. sicut hi. &

k ¶ *Deuoratur.*] non habet in se causam auide deuorandi.

l ¶ *Vno.*] vel vino.

m ¶ *Nidoribus.*] Nidor proprie dicitur quidam odor carnium assatarum. nidor est, eo quòd nebula leuatur.

Nidor quid significat.

n ¶ *Remediantur.*] idest, remedium habent.

o ¶ *Aphorismis.*] Aphorismus dicitur ab a, quod est de, & phoras, i. terminatio. inde aphorismus quasi determinatio, vel sermo determinatus. vel dicit ab a, quod est sine, & phoros quod est defectus. inde aphorismus, quasi sermo breuis, pauper verbis: diues sentẽtijs.

Aphorismus vnde dicatur.

p ¶ *Obesa.*] idest, rotunda.

Mutabilia sunt omnia.

a ¶ *Manere.*] nihil enim est qđ mutabilitatẽ non sentiat. in authẽ. de nõ alie. aut permut. re §. nos igit. coll. 2. & quotidie recedũt de corpore nr̃o q̃dã particulæ: & aliæ statī succedũt. ff. đ iu. ꝓponebat. b ¶ *Animal*] idest, hominem animatũ: & ita in parte intelligitur totũ. Arg. contra. ff. de euic. si dictum §. in stipulatione. alias anima.

tinentiam consuetam. Quòd si quis monachus, &c. vt in textu. Testes sunt Bernardus Casinensis abbas, & Ioannes de Turre cremata Cardinalis doctor theologus super regulam Benedicti.

p ¶ *Violauerit.*] ex hoc colligit H. ꝙ monachus factus eps̃ non debet carnes comedere. Alij cõ. cũ absolutus sit. ar. 18. q. 1. c. vnico.

Monachus episcop⁹ an carnes comedere debeat.

Num-

borum genera erumpere: & idcirco esse necessariam demptionem, vt rursus habeant in quæ possint crescere: non enim manere [a] in vno statu naturam corporum, sed aut crescere semper, aut decrescere: nec posse viuere animal [b], nisi crescendi capax sit. Vnde & Galenus vir doctissimus Hippocratis [c] interpres athletas, quorum vita [d] & ars sagina est [e], dicit in exhortatione medicinæ, nec viuere posse diu, nec sanos esse: animasque eorum ita nimio sanguine, & adipibus, quasi luto, inuolutas nihil tenue, nihil cæleste, sed semper de carnibus, & ructu, & ventris ingluuie cogitare.

Idem ibidem paulo inferius.

¶ Multorum infirmitates ieiunia sanant. C. XXX.

LEgimus quosdam morbo articulari [f], & podagræ humoribus laborantes proscriptione [g] bonorũ ad simplicem mensam, & paupe res cibos redactos cõualuisse [h]. Caruerãt enim solicitudine dispẽsandę domus, & epularũ [i] largitate: quæ & corpus frangũt, & animã. Irridet [k] Horatius appetitum ciborum, qui consumpti relinquunt pænitentiã.

Sperne volupta tes, &c.

Item Gregorius VII. in synodo celebrata Romæ anno sui Pontif. vi. c. 8.

L. 6. regesti sui.

¶ Dies sabbatorum à carnibus abstinere debemus. C. XXXI.

7 QVia dies sabbati apud sanctos patres nostros in abstinentia celebris est habitus; nos eorumdem auctoritatem sequentes, salubriter admonemus [l], vt quicumque se Christianæ religionis participem esse desiderat, ab esu carnium eadem die (nisi maiori festiuitate interueniente, vel infirmitate impediente) abstineat.

Poly. l. 3. tit. 25.

Item Fructuosus episcopus.

Smaragdus in expositione regulæ S. Benedicti, c. 39. ex Fructuoso.

¶ Monacho carnem gustare non licet. C. XXXII.

8 CArnem [m] cuiquam monacho [n] nec sumendi, nec gustandi est concessa licentia: non quòd creaturam Dei iudicemus indignã: sed quod carnis abstinentia vtilis, & apta monachis æstimetur: seruato [o] tamen moderamine pietatis erga ægrotos. *& infra.* ¶ Quòd si quis monachus violauerit [p], & contra sanctionem regulæ, vsumque veterum † vesci carnibus præsumpserit; sex mensium spatio retrusioni, & pænitentiæ subiacebit.

† *al. veterem*

Item Hieronymus ad Rusticum monachum de viuendi forma.

¶ De quotidianis operibus monachorum. C. XXXIII.

NVmquam [q] de manu tua, & oculis tuis recedat liber: dicatur † psalterium ad verbum [r]: oratio siue intermissione. Vigil sensus sit, nec vagis † cogitationibus patens: corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram vince patientia. Ama scientiam scripturarum: & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua varijs perturbationibus: quæ, si pectori insederint, dominabuntur tui: & te deducent ad delictum maximum. Facite aliquid [s] operis, vt semper te diabolus inueniat occupatum. Si Apostoli habentes potestatem de Euangelio viuere, laborabant manibus suis, ne quem grauarent, & alijs tribuebant refrigeria, quorum, pro spiritalibus debebãt metere carnalia; cur tu in vsus tuos cessura non præpares? Vel fiscellam texe iunco: vel canistrum lentis plecte viminibus: sarriatur humus: areolæ æquo li-

Iuo par. 7. c. 5. † *discatur*] vera lectio.

† *al. vanis*

Psal. 81. Pann. l. 7. c. 178. 1. *Thess.* 2. 1. *Cor.* 9.

c ¶ *Hippocratis.*] vt dicit Hippocrates in aphorismis. Repletiones in vltimo existentes difficiles sunt.

d ¶ *Quorum vita.*] ad hoc comedere debent vt viuant, non viuere vt comedant.

e ¶ *Sagina est*] Iuuenalis: *Genialis agatur Ista dies, stomachum propera laxare saginis.*

LEgimus quosdam.] CASVS. Quidam cũ diuitijs affluerent, patiebatur podagrã. postea amissis bonis oportebat eũ vti satis tenui dieta: & sic curatus est à podagra. prius enim nocebat solicitudo & venus, quę frãgit corpus & animum: similiter cibus nimius nocebat: quẽ deridet Horati⁹ dicẽs: *Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.*

f ¶ *Articulari.*] idest, gutta artetica, quæ fit ĩ iuncturis: & quando fit in pedibus, dicitur podagra: & in manibus dicitur chiragra, & in alijs membris similiter dicitur artetica.

g ¶ *Proscriptione.*] idest, amissione: vel quia ipsi se priuabant cibis consilio medicorum.

h ¶ *Conualuisse.*] Arg. ꝙ contraria contrarijs curantur. de pæ. dist. 2. c. 1.

i ¶ *Epularum.*] alias & puellarum.

Voluptas est spernenda testimonio Horat.

k ¶ *Irridet.*] dicens sic, *Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas.* & alibi, *Me pinguẽ & nitidum bene curata cute vises. Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.*

QVia dies sabbati.] Hæc est 7. pars di. in qua probat de æquitate, ꝙ carnes non sunt comedendę die sabbati. Ioan. de Fant.

CASVS. Auctoritate sanctorum patrum monemur in hoc cap. abstinere à carnibus die sabbati, nisi causa infirmitatis, vel nisi ea die magna festiuitas interueniat. Sequens cap. patet.

l ¶ *Admonemus.*] & ita consilium est, nisi vbi consuetudo est quòd abstineant: tunc enim est præceptum. extra de obser. ieiu. consiliũ. Dic de ilis vt dixi supra dist. 5. de esu. & 12. dist. illa.

CArnem.] Hæc est 8. pars dist. in qua ponitur regula monachis quòd se debent semper à carnibus & à pannis lineis abstinere, & semper aliquid operari. Ioan. de Fant.

m ¶ *Carnẽ*] de abstinẽtia & studio monachorũ duobus c. ĩterserit.

Moniales vinum non bibant.

n ¶ *Monacho.*] moniales vinum vt venenum fugiant. 35. dist. in palea, vinolentum.

Additio notabilis.

o ¶ *Seruato tamen*] aduertendum est istũ canonem per Gratianũ detruncatum fuisse. Sic enim habebat originale, Seruato tamẽ moderamine pietatis erga ægrorum necessitudines, aut longe proficiscentiũ, vt ex volatilibus sustententur, & in longinquo itineri destinati. Si autem à principe vel episcopo inuitentur, pro benedictione & obedientia degustare non metuant, seruantes apud se cõ

NVmquam de manu.] CASVS. Dicit Hiero. in hoc capit. quòd monachus non debet esse otiosus: sed semper legere, vel manibus operari: sicut laborabant Apostoli, quamuis de sua prædicatione viuere possent. Monachus igitur instrumenta sibi necessaria facere debet: hortos colere: arbores inserere: apibus aluearia fabricare: & earum opera attendere: & retia texere pro piscibus capiẽdis: libros scribere. vnde in Aegypto non recipitur monachus nisi in aliquo opere sit peritus. Quòd autem de monacho hic dicitur, ad clericos non pertinet: quia de his non agitur. *Fiscellam.* vas est de iuncis, & rotundum. *Scatebris,* idest, ebullitionibus. *Fabricare,* deponens est hic: vel supple disce scilicet fabricare.

q ¶ *Numquam.*] scilicet horis constitutis. arg. 36. dist. si quis vult.

r ¶ *Ad verbum.*] idest, iuxta verbum, scilicet vt mens & intentio ad id quod dicitur, dirigatur: non ad alia euagetur. vel ad verbum, idest non transcursu; non transiliendo: sed tractim singula dicendo. arg. supra ea. non mediocriter. arg. ad primum. §. dist. 2. reuera.

s ¶ *Aliquid.*] §. dist. 1. quãdo autẽ. § 42. dist. §. 1. cõtra ibi, ad modicũ. Sed illud intelligitur sine pietate respectu eorũ per quæ habet

vita

vita æterna.86.distinct.non satis.

a ¶ Pulcherrimorum.] versuum, scilicet Virgilij, quibus illud ostenditur. Arg contra §.37.dist.legimus.

b ¶ Ciet.] id est, mouet.

c ¶ Scatebrisque.] id est, ebullitionibus.

Virgilius in Georgicis.

Casus. In hoc c. dicitur qualiter canonici regulares viuere debent. Debent enim secundum regulam viuere, & documenta sanctorum patrum seruare in episcopali ecclesia (si fieri potest) simul manducent & dormiāt,& prælatis suis obediant. Potest etiam hoc intelligi de omnibus clericis collegiatis.

Monachus episcopus an carnes comedere debeat.

Vel mite diuidantur, in quibus cum olerum iacta fuerint semina, uel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ, ut pulcherrimorum a uersuum spectator assistas.

Virg. Georg. l. 1.

Ecce supercilio cliuosi tramitis undam
Elicit: illa cadens raucum per læuia murmur
Saxa ciet b, scatebrisque c arentia temperat arua.

Inserantur infructuosæ arbores uel gemmis d, uel surculis, ut paruo post tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare aluearia ad quas te mittunt Salomonis e prouerbia, & monasteriorum ordinem, ac regiam disciplinam in paruis disce corporibus. Texantur & lina capiendis piscibus. Scribantur libri, ut & manus operetur cibū: & animus lectione f saturetur. [In desiderijs est omnis ociosus g.] Ægyptiorū monasteria hūc morem tenent, ut nullum absq; operis labore suscipiant: non tam propter uictus necessitatem, quàm propter animæ salutem: ne uagetur perniciosis cogitationibus mens, & instar fornicātis Hierusalem omni transeunti diuaricet pedes suos. *& in sequentibus*.

Prouer. 6.
Prouer. 13. secūdum 70.
Ezech. 16.

¶ Quid? ergo omnes peribunt, qui in urbibus habitāt? Ecce illi fruuntur suis rebus, ministrant ecclesijs, adeunt balneas, unguenta non spernunt h: & in omnium flore † uersantur. Ad quod & ante respondi, & nunc breuiter respondeo, me in præsenti opusculo non de clericis disputare, sed monachum instituere.

† Sic vetustus Hieronymi codex: vulgati habent [ore]

Item in lib. 5. capitul. c. 115.

Et in Mogunt. sub Carolo, c. 9.

¶ Absque prælati sui licentia canonicis nihil agere licet. C. XXXIIII.

Iuo p. 6. c 402.

9 IN omnibus i igitur (quantum humana permittit fragilitas) decreuimus, ut canonici k, clerici †canonice uiuant, obseruantes diuinæ scripturæ doctrinam, & documenta sanctorum patrum: & nihil sine licentia episcopi sui, uel magistri eorum incomposite † l agere præsumant, in unoquoque m episcopatu ut simul manducent, & dormiant n, ubi his facultas id faciendi suppetit: uel qui de rebus ecclesiasticis stipendia accipiunt, in suo † claustro maneant: & singulis diebus mane primo ad lectionem ueniant, & audiant o, quid eis imperetur. Ad mensam uero similiter lectionem audiant, & obedientiam secundum canones suis p ministris q exhibeant.

† al. vel clerici
† al. composite
† al. uno
† al. Matiscensi

a ¶ Ministris.] *In originali, & apud Iuonem est*, magistris. *Sed ob glossam nō est emendatum*.

Item ex concilio Nannetensi †, c. 10.

¶ Presbyteri, q̄ simul cōueniunt, ebrietatē, & comessationes summo opere uitēt. C. XXXV.

I. dist. 44 c. nullus.
Burch. l. 2. c. 61.
Iuo p. 6. c. 252.

10 NVllus presbyterorum, quando ad anniuersarium r diem trigesimum, uel septimū, uel tertium alicuius defuncti, aut quacūque uocatione ad collectā presbyteri cōuenerit, se inebriare ullatenus præsumat: nec precatus in amore sanctorū, uel alicuius animæ bibere, uel alios ad bibēdum cogere s, uel se aliena precatione ingurgitare, nec plausus & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cātare præsumat: uel turpia ioca, uel urso, uel tornatricibus t ante se fieri patiatur: nec laruas u dæmonum ante se ferri consentiat: quia hoc diabolicum est, & à sacris canonibus prohibitum.

Item ex concilio Laodicensi, c. 42. & 41.

¶ Clericus uel laicus sine iussione episcopi nō peregrinetur. C. XXXVI.

Burch. l. 2 c. 45.
Iuo p. 6. c. 146.
Cap. 41.

11 NOn oportet ministros altaris, uel quoslibet clericos pręter iussione x ēpi ad peregrinādū y proficisci. Laicum * etiā sine z canoni-

i ¶ In omnibus.] de modestia clericorum & sobrietate 4. c. continuat.

k ¶ Vt canonici.] regulares. Nā canon nuncupat regula. dis. 3. canon.

Canon dicitur regula.

l ¶ Incomposite.] maxime; quoniam & si bonū agat, pœnam meretur. ff. de re mil. l. 3. §. i bello.

m ¶ In unoquoque.] id est, episcopali sede.

n ¶ Et dormiant.] I. dist. 32. si quis contra. 1. q. 2. sacerdos. Sed hic de regularibus. Vel est derogatum dist. 4. leges i.

o ¶ Audiant.] quia con uiuium eorum non debet esse sine lectione. §. 44. dist. pro reuerentia.

1 Dic vt extra de vita & ho. cleri. quoniā vt.

p ¶ Suis.] aliàs essent acephali. 93. dist. nulla.

q ¶ Ministris.] id est, prælatis, quia subditis ministrāt verbum Dei. 36 dist. si quis 2.

2 Vt in Euāgelio: qui maior vestrum est, sit minister vester. Arch.

NVllus presbyterorū.] Hæc est 10. pars dist. secūdū Io. de Faut.

Casus. Reprehenduntur hic presbyteri, qui in cōuiuijs, quæ fiebant pro defunctis, comedebant nimium & bibebant, turpes cantilenas cātabant, & turpes ludos coram se fieri permittebant. Tornatricibus, id est, ioculatricibus quę ad modum torni se voluunt. Sequentia duo c. patēt. Thymelici, thymele Græce Latine dicitur pulpitū. inde thymelici dicentur histriones & cantores, quia olim in scena super pulpitum cantabant, & spectaculum sui corporis præbebant.

Thymele Thymelici.

r ¶ Anniuersarium.] §. 13. q. 2. quia alij.

s ¶ Cogere.] arg. contra Anglicos, vt extra de vita & hon. cle. a crapula.

t ¶ Vel tornatricibus.] id est, ioculatricibus, quæ voluuntur vt torni.

u ¶ Nec laruas.] extra de vi. & hon. cle. quoniā. & c. cum decorem.

Gēmæ sunt nodi virgarum. Geminales

d ¶ Vel gemmis.] gemmæ dicuntur nodi virgarum vnde flores & frondes erumpunt. & dicit lex, quòd quædā arbores dicuntur gemmales †, vt ff. sol. ma. diuortio. §. si fundū. Surculus est nodus. Truncus vbi arbores inseruntur. arg. 23. q. 4. ipsa pietas.

e ¶ Salomonis.] dicentis, Vade ad apem: & disce quomodo operatrix sit, & castum opus faciat.

libertus domini potest seruire operibus.

f ¶ Lectione.] & dicit lex quòd libertus similiter potest præstare operas dominis diuersis: quia potest scribere vni, & custodire domum alij. ff. de ope. lib. duorum.

g ¶ Omnis otiosus.] quæritur Egistus quare sit factus adulter? In promptu causa est, desidiosus erat. extra de renun. nisi cum pridē.

h Non spernunt.] peccāt tñ, & epitimio tradēdi sunt. §. 21. q. 4. c. 1.

i ¶ N omnibus igitur.] Hæc est nona pars dist. in qua dicitur quòd canonici simul debent comedere, dormire, & iacere in vno conclaui. Ioan. de Fan.

NOn oportet.] Hæc est 11. pars dist. secundum Io. de Fan.

x ¶ Iussionem.] nec episcopum præter iussionem patriarchæ.

y ¶ Ad peregrinandum.] vt C. de epis. & cle. si qua per calūniā. in fi.

z ¶ Sine canonicis litteris.] hoc de cruce signatis, qui debent ire vltra mare. vel de pœnitentibus. B.

z ¶ Sine canonicis litteris.] in auth. de san. epis. §. interdicimus. col. 9. extra de voto, magnæ. nec etiam priuatus aliquis principe adire potest sine auctoritate iudicis. C. de decu. si quis decurio. lib. 10. Et aliàs fieri dicit iussionem, intellige petitam & obtentā. nam epo dicente nec clericus nec laicus ire debet. arg. 11. q. 3. q. d ergo. nec ad iudiciū alterius episcopi. 3. q. 6. non licet. de pœn. dist. 6. placuit: quod est cōtra Grat. qui dixit per l. ff. de iudi. l. 2. & ff. de iurisd. om. iud. si cōuenerit contrariū, quia leges non dedignātur sacros canones imitari. in auth. vt cleri. apud propri. epi. male enim de sui episcopi iudicio præsumit, & c. 11. q. 1. placuit. & cōtumeliā facit iudici

Episcopi litteras habeat qui peregrinari volet.

qui eum omittit,& ad alium vadit.ff.de excep. litigatores.
a ¶ *Proficisci.*]si autem clericus tamdiu absit quòd dubitetur an viuat an mortuus sit,definit habere liberam administrationem.insti. de vsu cap.§.quod autem.

Clericus perdit administrationẽ per diutinam absentiam.

b N *On oportet.*] ¶ *Spectaculis.*] supra dist. 34.presbyteri.
c ¶ *Scenis.*] quid sit scena, Labeo definiuit.ff. đ his q no.infa.l.2.§.vl.
d ¶ *Thymelici.*] a thymele,qđ est pulpitũ. immo Thymelici dicũtur qui ministrant ludentibus.ff. de his qui not.infa.athletas.

Thymelici qui sint.

F *Vcare figmẽtis.*]Hæc est 12. pars dist. in qua dicit̃, ꝙ nullus debet ponere vnguentum in faciem,nec ligaturas in aures.Io.de Fant.

Casvs. Reprehenduntur hic viri,qui medicamẽtis & colore q̃sito volunt apparere pulchri : q̃a nec mariti volũt ab vxoribus sic decipi.nã Chr̃iani đbẽt moribꝰ ornari , & nõ falso colore,nec ꝑtiosa veste: supstitiosas vero ligaturas īter quas ī aures deputãt,portare nõ debẽt.
e ¶ *Fucare.*]i. tingere. C.quæ res vend.nõ possunt.l.1.Versus.

Versus.

Si vitium frontis alienus fucus inauret,
Gloria frontis obit,cum color hospes abit.

f ¶ *In quibꝰ.*]i.īter quas.
g ¶ *Virorũ.*]i.à viris datæ.Sed vr̃, ꝙ nec ī talibꝰ teneat donatio: q̃a dicit lex ꝙ si vir dat vxori margaritas extricatas [1] si ipsas pforauerit,tenet̃ lege Aquil.ff.ad leg. Aquil.si seruus.§.si cũ mariꝰ. Sed illud exaudi cũ noluit in eam trãsferre dominium . aliàs si dat ei vnguẽta vel pecuniã ad ea emẽda,tenet donatio.ff. de do.inter vi. & vxor.quod autẽ.§.1. Idẽ est si dat ei ornamenta. ff.de auro & arg. leg. l. argumẽto.§. ornamẽta.

Donatio in aliquibus tenet quã maritus vxori facit.

[1] Id est,ab inuicem separatas, secũdũ Accursi.

h ¶ *Contra Nestorium*]

Casvs. Dicebat Nestoriꝰ ep̃s Cõstantiñ. & etiã Græci dicũt spiritũ sanctũ à solo patre procedere,nõ à filio.qđ volebãt arguere ex verbis Dñi dicentis scilicet de spiritu sancto,Ille me clarificabit, qui à patre procedit.Huiusmodi error extirpatur hic.nã synodus interpretatur illa verba Christi,Ille me clarificabit,&c.ostendens spiritum sanctum procedere à patre & à filio.In alijs etiam errauit Nestorius episcopus.24.q.3.quidam.ver.Nestoriani.

D *E spiritu dicit.*]Hæc est 13.pars dist.ĩ qua dicit̃ ꝙ à spiritu sancto omnia perficiũtur,& sine illo nullum bonum est : & ideo Gratia.posuit in fine ista duo c.de spiritu sãcto , vt etiam reprobaret quosdam hæreticos,qui dicunt quòd spiritus sanctus non procedit à filio:qui male dicunt. Ioannes de Fan.

Casvs. Quærebat̃ à Nestorio hæretico,quare Christus in Euãgelio dixerit de spiritu sancto,ille me clarificabit:cũ ipse non indigeat clarificatione alterius : nec spiritus sanctus sit eo maior,vt ei gratiã dare possit.Et respondet̃ ꝙ hoc ideo dicitur, quia per opera quæ in virtute spiritus sancti fecit, deitatẽ suam omnibus manifestauit , sicut aliquis virtute propria vel doctrina clarificari dicitur. eius enim spiritus idem est cum eo in substantia,& procedit ab eo sicut à patre.spiritus sanctus per Apostolos miracula faciens Christum eis manifestauit postquam in cælum ascendit.

i ¶ *De spiritu.*] cũ omnia sacramẽta in virtute spiritus sancti perficiãtur:nõ rite ipsa sacramẽta ministrãtur,si in spiritus sancti ꝓcessione non recte sentitur : de qua subdit duo c.ĩ.dist.2. cum omnẽ.
k ¶ *Clarificabit.*] id est,opera quæ faciam in virtute eius manifestabunt me hominibus.

Sacramenta omnia in virtute spiritus sancti perficiuntur.

Sua.

cis litteris,*id est, formata.* ¶ Similiter non oportet alicubi proficisci a .

a ¶ Laicũ etiam.] *In codice greco hic est canon quadragesimus primus, quemadmodum superior huius capitis pars est canon 42. Sed in neutro canone fit mentio laici (sicuti neque in versione Dionysij, quam afferunt Burchardus, & Iuo) sed utrobique est* ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν, *id est,* sacerdotalem,vel clericum. *In prisca tamen versione canon 41 sic habet.* Non oportet ministrum altaris, vel etiam laicum.

Item ex eodem, c.54.

Et ĩ Aquisgran. cap.73.

¶ Quibus spectaculis clericus interesse non debet. C. XXXVII.

Iuo p.11. c.78.

NOn oportet ministros altaris, uel quoslibet clericos spectaculis b aliquibus,quæ aut in nuptijs, aut scenis † c exhibentur, interesse : sed antequam thymelici d ingrediantur, surgere eos de conuiuio, & abire.

† *canis*]or.

¶ *Hoc caput non est in canonum uolumine græce Parisijs anno 1540. impresso. Habetur tamen apud Balsamonem, & uidetur indicari c.24. sextæ synodi. Gratianus autem recitat ex prisca versione.*

Item Augustinus ad Possidium, & qui cum eo sunt fratres, epist.73.

¶ Colorum fucis mulieres vti non debent. C. XXXVIII.

12 FVcare† e pigmentis, quo uel rubicundior, uel candidior appareat,adulterina fallacia est: qua non dubito etiam ipsos maritos se nolle decipi , quibus solis permittendæ sunt feminæ ornari, secundum ueniam,non secundum imperium . Nam uerus ornatus , maxime Christianorum, & Christianarum non tantum nullus fucus mendax,uerum ne auri quidem , uestisque pompa , sed mores boni sunt. Execranda autem superstitio ligaturarum (in quibus f etiam in aures uirorum g , in summis ex una parte auriculis suspensæ deputẽtur) nõ ad placendum hominibus, sed ad seruiendum dæmonibus adhibetur.

† *Fucari*]or.

26.q.2.illud.

Item ex symbolo Ephesini concilij. cc. episcoporum , quod habitum est contra Nestorium h.

In epist. synodica Cyrilli, quę ꝑfixa est cõcilio Ephesino.

¶ Quod spiritus sanctus procedit à patre & filio. C. XXXIX.

Iuo par.1.c.3.
*Ioan.*16.

13 DE spiritu i dicit Dominus in Euangelio[ille me clarificabit k .] Hoc rectissime sentientes,unum Christũ Dominum,& filium, non uelut alterius egentem gloria confitemur à spiritu sancto gloriã consecutum : quia eius spiritus nec melior, nec superior ipso est : sed quia mira opera faciens ad demonstrationem suæ deitatis, uirtute proprij spiritus utebatur, ab ipso dicitur clarificari : quòd uirtus sua l , vel disciplina quælibet unumquemque clarificet. Quamuis enim in sua sit substantia spiritus eius,& intelligatur in persona proprietas m , iuxta id , quod spiritus est , et non filius ; attamen ab illo alienus n non est. Nam spiritus appellatus est ueritatis o : & ueritas Christus est. Vnde & ab isto similiter, sicut ex Deo p patre procedit. Denique hic ipse spiritus etiam per manus sanctorum Apostolorum miracula gloriosa perficiens Domiuum glorificauit Iesum Christum , postquam ascẽdit in cęlũ. Nã creditus est Christus natura Deus existere † ,per suũ spiritũ uirtutes efficiẽs:ideoq;dicebat[De meo q accipiet,& annũtiabit vobis.]

*Ioan.*16.

† *al.existens*

Item Didymus in lib.2.de spiritu sancto, contra errores Græcorum.

paulo post med. inter op̃a B.Hie.

l ¶ *Sua.*]id est, Christi,qui est eiusdem substantiæ cum eo.
m ¶ *Proprietas.*]i. discretio. quia personaliter ab eo est distinctus.
n ¶ *Alienus.*] id est, aliud in essentia,immo idem.
o ¶ *Veritatis.*]id est, à veritate. id est,à filio procedens.
p ¶ *Ex Deo patre.*] mirũ est cũ Ephesinũ conciliũ fuerit in Græcia celebratũ, & de quattuor principalibus sit vnũ,vt 15 dist. canones. quõ Græci audẽt dicere spiritũ sanctũ à solo patre ꝓcedere, cũ hic dicit̃ cõtra. inducti tñ sũt ad hoc dicendũ duabus de causis,s. quia Christꝰ loquẽs de ꝓcessione spũs sancti, solũ patrẽ nominat dicẽs: Qui à patre ꝓcedit. Itẽ ẽt q̃a in symbolo fidei apud eos edito simpliciter cõtinetur,Qui à patre procedit.nos addimus, filioque. sed in fine symboli apud eos sub anathemate prohibetur , vt nullus de fide Trinitatis aliud docere vel aliter prædicare q̃ ibi continetur , audeat.vnde dicũt nos anathematizatos qui ibi addimus, filioque. sed Christus ideo ita dixit, quia patri voluit attribuere auctoritatẽ inspirãdi. Itẽ ĩ anathemate ponit̃ aliud pro cõtrario.sed nõ est contrariũ,sed idẽ:cum filius cum patre sit idem in substãtia. ergo qđ à patre procedit,& à filio.& sic nõ addimus,sed potius declaramus.
q ¶ *De meo.*]id est à me,& à patre meo procedit. C. de sum.trinit. l.inter claras.Io.de Fant.

Spiritus sanctus à patre & filio procedit,quidquid dicant Græci.

Sal-

SAluator.] CASVS iſte ſic conſueuit poni communiter. Loquitur hic Didymus contra Græcos, qui errori Neſtorij adhærentes dicunt ſpiritum ſanctum à filio non procedere, vt colligitur ſ.ead. verſi. denique. & in argumentum ſuum aſſumit auctoritatem Domini dicentis, Non enim loquitur à ſemetipſo: ſed ſicut au-

¶ De eodem. C. XL.

Io. 14. & 16.

† abſunt ab or.

† al. ille

SAluator a, qui & veritas, ait [Non enim loquetur à ſemetipſo:] hoc eſt, non ſine me, & ſine meo & patris arbitrio: quia inſeparabilis a à mea & patris eſt voluntate b. *& amplius* † c. ¶ Quia non ex ſe eſt d: ſed ex patre, & me eſt. Hoc enim ipſum, quod ſubſiſtit, & loquitur à patre, & me illi † eſt. [Ego ueritatem loquor,] id eſt, inſpiro, quæ loquitur, ſiquidem ſpiritus ueritatis eſt. Dicere autem, & loqui in Trinitate, non ſecundum conſuetudinem noſtram, qua ad nos inuicem ſermocinamur, & loquimur, accipiendum: ſed iuxta e formam incorporalium naturarum, & maxime Trinitatis, quæ uoluntatem ſuam inſerit f in corde credentium & eorum, qui eam audire ſunt digni: hoc eſt dicere, & loqui. *& infra.* ¶ Loqui ergo patrē g, & audire filium, vel econtrario filio loquente audire patrem, eiuſdem naturæ h in patre, & filio, conſenſuſque ſignificatio eſt. Spiritus quoque ſanctus, qui eſt ſpiritus ueritatis, & ſpiritus ſapientiæ, non poteſt filio loquente audire, quæ neſcit: cum hoc ipſum ſit, quod profertur à filio, id eſt, procedens à veritate, conſolator manans de conſolatore, Deus de Deo ſpiritus ueritatis procedens. Denique, ne quis illum à patris & filij uoluntate, & ſocietate diſcerneret i, ſcriptum eſt. [Non enim à ſemetipſo k loquetur: ſed ſicut audiet, loquetur.] Cui etiam ſimile de ſeipſo Saluator ait, [Sicut l audio, & iudico,] & alibi [Non poteſt filius facere quidquam, niſi quod uiderit patrem facientem m.]

Ioan. 16.

Ioan. 5.

a ¶ Saluator.] *In originali hæc antecedunt*, Dehinc in conſequentibus de ſpiritu ueritatis, qui à patre mittatur, & ſit paracletus, Saluator, &c.

audit, loquitur. Secundo exponit qualiter iſta verba ſint circa Trinitatē intelligēda, ſcilicet, dicere, loqui, & audire: quia aliter accipiuntur quàm ſecundū conſuetudinem, qua nos loquimur. Tertio dicit, ꝙ ſpiritus ſanctus nō pōt aliquid audire à filio quod ipſe neſciat.

a ¶ *Inſeparabilis.*] per hoc exaudi quod dicitur: Inſeparabilia ſunt opera Trinitatis, vt 28. q. 1. ſic enim. vt intelligatur de inſeparabilitate voluntatis & operationis. nam quod operatur pater, operatur & filius & ſpiritus ſanctus.

Opera Trinitatis qualiter ſunt inſeparabilia.

b ¶ *Voluntate.*] quia vult, aliàs falſum eſſet quòd gignit pater, non filius: comedit filius, non autem ſpiritus ſanctus. arg. ſ. ead. diſt. 3. cap. vlt. Mihi enim videtur eſſe diſtinguendum inter opera operata, & opera operantia: ſed male, niſi intelligas opera operata, id eſt, actus ipſos, vel accidens quod eſt in ſubiecto. Si enim intelligas opera operata ſecundum quòd effectus eſt à ſua cauſa, nil operatur vna perſona quod tota Trinitas nō cauſetur, iuxta illud, Actio diſplicuit, paſſio grata fuit.

Opera ſunt duplicia.

c ¶ *Et amplius.*] alia expoſitio eſt. Ioan.

d ¶ *Quia non ex ſe eſt.*] id eſt, non procedit ex ſe, id eſt, ex perſona ſua.

e ¶ *Sed iuxta formam, &c.*] ſicut & ad iura corporalia reſtituitur quis, non autem ad incorporalia. ff. de vſu cap. ſequitur. §. ſi viam. & ita aliter loquuntur leges de his quàm de illis.

f ¶ *Inſerit.*] quia hoc liquidum eſt hic eſſe, &c.

g ¶ *Patrem.*] in Euangelio tamen exponitur, pater dicit vel loquitur de filio, id eſt, gignit filium. Pater vel filius loquitur de ſpiritu ſācto, id eſt, inſpirat ſpiritum ſanctū. Filius audit patrem, id eſt, gignitur ab eo. Spiritus audit à patre vel filio, id eſt, inſpiratur ab eo. & hæc expoſitio vſitatior eſt quàm ea quæ hic ponitur.

Pater loquitur de filio, quid ſignificat.

h ¶ *Eiuſdem naturæ.*] ſecundario. principaliter enim ſic notatur perſonarū diſtinctio, immo principaliter. nec eſt ibi inuenire prius vel poſterius. & omnia quæ in Trinitate perſonas diſtinguunt, eſſentiam innuunt, & eſſentialiter intelliguntur, & accipiuntur. Vnde Auguſt. Non eſt Deo aliud eſſe perſonam, & aliud eſſe ſubſtantiam, cum hoc nomen perſona principaliter editum ſit ad notandum diſtinctionem perſonarum.

i ¶ *Diſcerneret.*] dicendo quòd non procederet ab eo.

k ¶ *A ſemetipſo.*] legitur in Euangelio Ioan. Cum uenerit paracletus ſpiritus veritatis, ille vos docebit omnem veritatem. non enim loquetur à ſemetipſo: ſed quæcumque audiet, loquetur, & quæ ventura ſunt annuntiabit vobis.

l ¶ *Sicut audio.*] i. intelligo & ſcio. dicitur enim filius ſciētia, & quidquid habet filius, habet à patre, & ſpiritus ſanctus à patre & filio.

Filius in diuinis quidquid habet, à patre habet.

m ¶ *Facientem.*] ſæpe ſolet ſimilis filius eſſe patri. Item & magiſtro diſcipulus. 24. q. 1. cum beatiſsimus. Ioannes.

FINIS.

Immortali Deo immortales gratias.

CANONES PAENITENTIALES

Quorum notitia viris Ecclesiasticis est valde necessaria. Sunt enim quædam regulæ directiuæ ad pænitentias delinquentibus imponendas.

CONSIDERANDVM EST de canonibus pænitentialibus. Ad quorum intelligētiam prænotandum est, quòd sicut est in scientijs practicis, quæ uersantur circa opera, quòd sermo in vniuersali est incertus & dubius: sed cum applicatur ad singularia incipit quodam modo habere certitudinem, vt qui non considerat circumstantias particulares, potius deuiet, quàm se rectificet, vt patet in medicina, & scientia morali: Sic est intelligendum in proposito, quòd canones instruunt in generali quomodo est pænitentia imponenda: sed descensum ad singularia presbyteris discretis relinquunt, qui considerant circūstantias personarum attendentes ad canones sicut ad regulas directiuas: quia si contra canones imponant, non rectè imponunt. Nulli ergo presbytero licet facere aliquid, quod possit Patrū regulis obuiare. dist. 38. nulli. In canonibus autem maximè determinatur pænitentia quo ad tempus: & magis quàm quo ad modum: quia illa determinatio est certior & communior. hæc Bonauētura. Vt ergo scias qualiter debeat procedere arbitrium presbyteri, nota regulariter, sicut dictū est supra, septēnis est pro peccato mortali pænitentia imponenda, & hoc nō tantum propter temporis diuturnitatē: sed magis propter significationem. In veteri enim lege Maria soror Moysi lepra percussa, separata fuit extra castra septem diebus, Numeri 12. Maria significat pænitentem. Interpretatur enim amarum mare. Hæc pænituit septem diebus, sed nunc pænitet septem annis. quod significatum est, Ezech. 4. Diem pro anno dedi tibi.

¶ Si quæratur quare pænitentia sit aggrauata, cum lex noua sit lex misericordiæ? Respon. quòd hic est maior ingratitudo propter maiorem gratiam, & maior contemptus propter maiorem dignitatem nouæ legis, in qua Christi sanguis est effusus, & grauius peccatum propter statum peccantis, qui debet esse perfectior. Et vlterius satisfactio in lege noua debet esse perfecta, vt in pristinum statum reducat. Et quia sol in vna die non redit in idem punctum, sed in anno: ideo dies conuersus est in annum. Rursum. Quia perfectum remedium est in lege noua: ideo annus multiplicari debet per septem, propter septem dona spiritus sancti recuperāda, & propter septem dotes: scilicet tres animæ, & quattuor corporis obtinendas. Huiusmodi autem pænitentia non est omnibus imponenda, nec tamen est infirmanda: sed est insinuāda, vt cognoscatur quàm grauis est culpa. hæc Bonauentura. Licet autem pro singulis peccatis criminalibus sit statuta talis pænitentia; debet tamen imponi magis vel minus aspera prout maioritas vel minoritas criminis cum ceteris circumstantijs hoc exposcit, vt in sequentibus patet. A prædicta namque regula excipiuntur plurimi casus, in quibus propter dignitatem peccantis vel criminis enormitatem imponitur pænitentia maior: aliquando etiam ex uarijs causis minor. Ad hoc ergo quòd presbyter circa pænitentias disponendo cautius arbitretur, notādi sunt casus, in quibus per canones certæ pænitentiæ imponuntur, quos scilicet canones tenetur presbyter scire, vt dictum est supra. Sunt autem isti.

¶ Primus est, quòd si presbyter fornicationem fecerit, pænitentiam x. annorum faciat hoc modo: scilicet, quòd sit inclusus, siue à ceteris in aliquo loco remotus: sacco indutus & humi prostratus misericordiā Dei iugiter implorans. primis tribus mensibus cōtinuis à vespere in vesperam pane & aqua vtatur, exceptis Dominicis diebus, & festis præcipuis, in quibus modico vino, pisciculis & leguminibus recreetur. Elapsis autem sic tribus primis mēsibus de illo loco exeat, non tamen in publicum procedat ne populus in eum scandalizetur. Et per hoc videtur, quòd in publico crimine loquatur. Post hoc resumptis viribus aliquantulum, unum annum & dimidium in pane & aqua expleat, exceptis Dominicis & alijs præcipuis festis, in quibus vino, sagimine, ouis & caseo poterit uti. Finito sic primo anno & dimidio, particeps sit corporis Domini: & ad pacem veniat, & ad psalmos cum alijs fratribus canendos in choro ultimus recipitur. Ad cornu tamen altaris non accedat: sed minorum ordinum tantum officia gerat, deinde vsque ad completionem septimi anni tres legitimas ferias, scilicet secundam, quartam & sextam exceptis diebus Paschalibus, qui sūt quinquaginta, in pane & aqua ieiunet. secundam tamen feriam vno psalterio vel denario si sit operarius redimere poterit. Et sic cum septimum annum compleuerit, potest eum episcopus ad gradum pristinum reuocare: ita tamen quòd in tri-

Legitimæ feriæ sunt tr[es]

in tribus annis sequentibus sine vlla redemptione omni sexta feria in pane & aqua ieiunet. Et eadem pænitentia imponenda est presbytero de omnibus alijs peccatis, quæ depositionem inducunt. Probantur autem hæc omnia. 82. dist. presbyter si fornicationem. quod intelligunt quidam de simplici fornicatione: alij forte melius secundum Ray. de adulterio vel incestu: puta, quia cognouit coniugatã, consanguineam vel affinem.

¶ Secundus casus est, si presbyter cognouit filiam suam spiritualem: quam scilicet baptizauit, vel in baptismo vel in cõfirmatione tenuit: vel quæ sibi confessa fuit, debet pænitẽtiam agere xij. annis. & etiã debet deponi, si crimen sit manifestum: & peregrinãdo xv. annis pæniteat. & postea monasterium intret tota vita sua moraturus ibidem. Episcopus vero qui talia commisit: pæniteat xv. an. Ipsa vero mulier debet omnia relinquere, & res suas pauperibus dare, & conuersa vsque ad mortem in monasterio Deo seruire. 30. q. 1. si quis sacerdos. & cap. non debet.

¶ Tertius est, quòd quicũque filiam suam spiritualem vel matrem cognoscit: septem annis pæniteat. & similiter ei consentientes. 30. q. 3. non oportet.

¶ Quartus est, quòd qui contrahit cum aliqua alij desponsata per verba de præsenti: ipsa dimissa xl. diebus ieiunet in pane & aqua: & sequentibus septẽ annis pæniteat. extra de spon. duor. accepisti.

¶ Quintus est, quòd qui cognoscit duas cõmatres vel sorores: siue vxor viuat, siue non: ad minus vij. annis pæniteat, licet plus deberet 30. q. 4. si presbyter.

¶ Sextus est, ꝙ qui cognouerit monialem siue deuotam, x. annis pæniteat. & similiter ipsa secũdum formam traditam. 27. q. 1. de filia. & c. deuotam. In quorũ primo cap. dicitur, quòd si filia episcopi, vel presbyteri, vel diaconi post votum solenne contraxerit matrimonium: non admittitur ad communionem: nisi marito defuncto pænitentiam egerit: si autem eo viuente decesserit & pænitentiam egerit & communionem petierit: tantum in fine vitæ recipiet eam. In secundo cap. dicitur quòd deuota peccans non est recipienda in ecclesia, nisi peccare desierit: & desinens egerit pænitentiam x. annis, postea recipiatur ad communionem, & antequam in ecclesia admittatur ad orationem: ad nullius conuiuium Christianæ mulieris accedat.

¶ Septimus est, de eo qui ignoranter cognoscit duas sorores, vel matrem & filiam, vel amitam & neptem: pæniteat vij. annis. Si autem scienter, perpetuo priuetur coniugio. 34. q. 1. si quis cum duabus.

¶ Octauus est, quòd qui duxit in vxorem eã quam polluit per adulterium, pæniteat v. annis. 31. q. 1. si qua vidua.

¶ Nonus est, quòd qui contra naturam peccauit, si sit clericus debet deponi vel religioni tradi, si corrigibilis appareat ad perpetuam pænitẽtiam peragendam. Si vero sit laicus à cœtu fidelium vsque ad cõdignam satisfactionem debet fieri alienus. extra de exces. prælat. clerici. Hoc enim vitium maius est, quàm cognoscere matrem. 32. quæst. 7. adulterij. & hæc Aug. Adulterij, inquit malum, vincit fornicationem, vincitur autem ab incestu fornicatio. Peius enim est cum matre, quàm cum aliena vxore concumbere: sed omnium horum pessimum est, quod contra naturam fit, vt si vir membro mulieris non ad hoc concesso voluerit vti. hæc Augustinus. Quocumque autem modo tale factum exerceatur præterquam inter virum & feminam ordinate, & in vase debito, vitium contra naturam & sodomiticum iudicatur, vt dicit Ray.

¶ Decimus est, quòd qui coierit cum brutis pæniteat plusquam vij. annis: & similiter pro incestu. 32. q. 2. hoc ipsum. & §. seq.

¶ Vndecimus est, quòd presbyter qui interest clandestinis nuptijs triennio suspenditur. & si culpa exegerit: grauius puniatur. extra de clandesti. desponsa. cum inhibitio.

¶ Duodecimus est, quòd qui uotum simplex violauerit: pæniteat tribus annis. 27. dist. si vir.

¶ Decimustertius est, quòd qui excommunicatus celebrauerit: debet triennio pænitere. & per ii. iiii. & vi. feriam à vino & carnibus abstinere. 11. q. 3. de his. De pœna vero degradati celebrantis habetur dist. 50. accedens.

¶ Decimusquartus est, quòd homicida volũtarius sine spe restitutionis deponitur. & pæniteat vii. annis. 50. dist. miror.

¶ Decimusquintus est, quòd homicida casualis pæniteat v. annis. & hoc secundum Ray. si culpa casum præcessit: aliter non, nisi forte ad cautelam. dist. 50. eos. & duobus c. sequentib.

¶ Decimussextus est, ꝙ si quis fecerit homicidium propter necessitatem euitabilem: pæniteat duobus annis. dist. 50. ca. de his clericis. quæ licet si ineuitabilis esset, in nullo sibi imputaretur. 50. dist. quia te. Quod uerum est quo ad culpam: sed bonum esset, quòd pæniteret quo ad cautelam & innocentiã suam ecclesiæ ostendendam. extra de homicid. c. 2. §. vlti. Et secundum Ray. forte distingui potest in homicidio necessario sicut in casuali. & utrum culpa præcesserit necessitatem vel non. Arg. dist. 50. de his not. extra de homicid. interfecisti. Sed & si quis per insaniam committat homicidium, non ei imputatur. 3. q. 4. iudicas. quin etiam qui intuitu disciplinæ incaute percutiendo occiderit, deponitur. extra de homicid. presbyterum. 15. quæst. 1. si quis non iratus. Sed qui ligatum latronem interficit, deponitur. extra de homicid. suscepimus. Qui autem latronem occultum occidit, quem vinum comprehendere potuit, xl. diebus non intret ecclesiam, & aliàs pænitere debet extra. eo. tit. c. 2. ubi de hoc dicitur. Qui vero paganum vel Iudæum occidit, pæniteat xl. diebus. distinct. 50 cap. qui vero odii.

¶ Decimusseptimus est, quòd matricida pæniteat decem annis secundum formam satis aperte traditam trigesimatertia quæstione secunda, latorem. Vxoricidæ vero grauior pænitentia debet imponi. Talis enim & qui Dominum occidit, numquam equitat, nec vehiculo portatur, nec matrimonium contrahit: usque ad decem annos carnes non comedit nec uinum bibit, & alia quæ habentur trigesimatertia. quæst. 2. admonere.

& ca.quicũque. Imponitur autem pænitentia maior vxoricidæ, non quia illud peccatum sit grauius isto: sed quia homines proniores sunt ad occidendum vxores, quàm matres. Maius enim peccatum est occidere matrem quàm vxorem occidere, vt dicit Bonauentu. in 4. sententiarum, & communiter omnes docto. Gulielm. vero Duran. tenet contrarium in repertorio, pro eo quòd vxoricidæ imponitur pænitentia maior. Mihi autem magis placet sententia aliorum. Sed qualem pænitentiam agere debent qui filios occidunt? Respon. Aut est certum quòd ipsimet scienter interfecerunt, & sic debet eis imponi pænitentia maior quàm pro alio homidio. Arg. extra eodem cap. vltimo. in text. & glo. & de homic. cum iuramento. de pæniten. dist. 1. aut facta. In hoc tamen casu vir vxorem recuperat quam coactus abiurauerat, & ipsa pænitentia agit secundum arbitrium episcopi: ita quòd si habet alios filios pacifice gubernare possit eos vxor. extra eo. intelleximus. quòd si virum non habet, induci debet vt intret religionem: ad quod si non potest induci, tutius est ei dare licẽtiam nubendi, vt extra eod. veniens. Et hoc quando timetur de incontinentia; aliàs non, vt patet 31. q. 2. in adolescentia. Et si pater sit clericus, ab officio altaris debet perpetuo abstinere, & ei grauior quàm laico: non tamen publica (nisi ueniat in publicum) pænitentia debet imponi, vt extra de pæniten. quæsitum. Aut certum est, quòd non interfecerũt sponte, nec in culpa fuerũt, sed casu fortuito contingit: & sic de stricto iure in nullo tenentur. Arg. extra de homic. ex litteris 2. cap. Ioannes. & cap. vltimo. Nisi velint ad cautelam pænitere. In dubio tamen præsumitur, quòd non hoc ex certa scientia, sed potius ex incuria prouenerit. extra de præsumptio. afferte. Aut certum est, quòd non exhibuerunt omnem diligentiam quam potuerunt & debuerunt: & sic culpa præcessit casum. Et si sit grauis culpa, vt si posuit puerum in medio vtriusque: secundum arbitrium pænitentiarij imponitur pænitentia quinque vel septem annorum. 50. dist. si qua femina. & c. sequen. & cap. si quis sponte. occulta, si sit occultum. publica si fit publicum. & maior si in lecto suffocetur quàm si in cunis. & maior presbytero Græco quàm laico, vt habetur extra de pæniten. quæsitum. Et licet dispensetur quo ad pænitentiam, quæ est arbitraria, ut dicitur ibidem: non tamen quo ad ordines propter homicidium quod est delictũ enorme & indispensabile, distinctione 50. miror. Si autem culpa, quæ præcessit casum sit leuis, vt si posuit puerum in eodem lecto, longe tamen à se: imponitur pænitentia trium annorum. Secundum hoc intellige illud extra codem, de infantibus. Monendi ergo sunt parentes, quòd tam tenellos secum in vno non collocent lecto, ne qualibet negligentia interueniẽte opprimantur & suffocẽtur, vt secũda quęstione 5. con suluisti. Et hoc modo distinguit Hostieñ. & Ber. extra de infantibus. Quid de illis qui filios vel seruos suos infantes, vel etiam adultos languidos relegata pietate exponunt, id est, extra se ponunt ante ecclesias, vt aliqui moti misericordia colligant eos? Respon. Tales grauiter peccant: quia cum ignoretur sæpe consanguinitas expositorum, contrahere possent matrimonium cum sorore vel consanguinea: ideo exponens tenetur de hoc peccato pænitere, & est puniendus sicut expositus, si scienter cum tali contraheret, puniretur. extra de pœn. officij. secundum Hostien. Talis enim secundum Ray. est tãquam homicida iudicandus, qui hominem sibi ita coniunctum periculo mortis exponit. Consideratis tamen circumstantiis & vtrum ob hoc mors secuta fuerit vel non fuerit: pænitentia moderanda erit. Erunt autem tales irregulares secundum Ray. si mors inde sit secuta: quia scilicet fuerunt in culpa eos exponendo, vel alimenta negando. Tamen secundum Ro. si in nulla culpa fuissent: quia forte nec eleemosynas quærẽdo, nec aliter eos alere possent, irregulares non essent, nec peccarent.

¶ Decimusoctauus est, quòd qui presbyterum interfecit, pæniteat xij. annis. extra de pæniten. & remissio. cap. 2. De pænitentia vero eius qui occidit monachum vel clericum subdiaconum, vel diaconum, habetur 17. quæst. 4. qui occiderit. De pænitentia autem eius qui machinatur in mortem domini sui, vel in regimen eius, habetur 23. quæst. vltima. §. si quis.

¶ Decimusnonus est, quòd qui iniuste aliũ ad mortem accusat, xl. diebus in pane & aqua per septem annos ieiunet & pæniteat, & hoc si accusatus sit occisus. Si autem tantum membrum perdiderit, triennio pæniteat. extra de accusa. accusasti. Hostien. vero & Ioan. de Deo in ieiunando intellexerũt quòd primus pæniteat per septem annos, quolibet anno ieiunando xl. diebus in pane & aqua. secundus vero per tres annos. G. vero Duran. intellexit prout littera magis sonat, scilicet quòd primus ieiunabit quadraginta diebus in pane & aqua: siue continue, siue interpollate, & per septem annos ieiunabit & pænitebit: non tamen in pane & aqua: sed ad arbitrium presbyteri. secundus vero per tres Quadragesimas, prima ante natalem Domini, secunda ante Pascha, tertia ante sanctum Ioannem. has enim instituit beatus Petrus, vt habetur in chronicis. Ieiunabit autem tunc in pane & aqua. probantur hæc secundum Hostien. 22. q. 5. c. 1. 2. & 3.

Quadragesimæ sũt tres.

¶ Vigesimus est, ꝙ periurus quadraginta diebus in pane & aqua ieiunet, & vij. annis sequentibus pæniteat. & semper debet esse in pænitentia, scilicet interiori. 6. q. 1. quicumque.

¶ Vigesimusprimus est, quòd qui compulsus conditionaliter à domino scienter peierat, si liber sit, xl. diebus in pane & aqua. & hoc secundum gl. intellige uel continue vel interpollate pæniteat vij. annis sequentibus, non tamen in pane & aqua. vt dicit gl. Si vero seruus sit eius qui eum coegerit tribus Quadragesimis & legitimis feriis, scilicet, ij. iiij. & vj. 22. q. 5. qui compulsus.

¶ Vigesimussecũdus est, quòd qui peierat in manu episcopi vel in cruce consecrata, pæniteat tribus annis. Si uero in cruce non consecrata, vno anno. Qui vero coactus & ignorans ignorantia iuris, & postea cognoscit, pæniteat tribus Quadragesimis. 22. q. 5. cap. 2. Qui vero coactus pro vita redimenda vel qualibet causa vel necessitate peierat (quia cor-

corpus plus quam animam dilexit) tribus quadragesimis pœniteat.ea.q.5.c.si quis coactus. Alij indu cunt tres annos: & vnum ex his in pane & aqua.

¶ Vigesimustertius est, quòd qui falsum sciẽter iurat, vel alium iurare cogit, diebus xl. pœniteat in pane & aqua: & septem sequentibus annis numquã sit sine pœnitentia, scilicet interiori. Alij etiam si conscii fuerint similiter pœniteant. 22.q.5.si quis conuictus.

¶ Vigesimusquartus est, ꝙ qui mensurat in falsa mensura, xxx. diebus in pane & aqua ieiunet. extra de contrah. emp. vt mensuræ. De pœna vero falsarij litterarum, habetur extra eo. ad audientiam. & c. dura. & c. ad falsariorum. & de verb. signifi. nouimus.

¶ Vigesimusquintus est, quòd qui frangũt pœnitẽtiam solennem: siue redeundo ad crimina priora vel similia: siue redeundo ad negotiationem vel militiam sæcularem, quæ sibi fuerant interdicta: sola inter ecclesiã fidelibus oratione iunguntur, à communione suspenduntur, à catholicorum conuiuijs separantur, & pœnitere debent x. annis, & communicent in fine vitæ. 33.q.2. de his vero. & de pæ. dist. 5. si quis vero.

¶ Vigesimussextus est, quòd qui canit missam & nõ communicat: debet vno anno pœnitere, & interim missas non cantare. de consecra. dist. 5. relatum.

¶ Vigesimusseptimus est, ꝙ presbyter, qui mortuum clericum inuoluit in palla altaris, pœniteat x. annis, & mensibus v. diaconus vero triennio & dimidio. de conse. dist. 1. nemo per ignorantiam.

¶ Vigesimusoctauus est, ꝙ qui committit sacrilegium ecclesiam violando, vel chrisma siue calicem sacrum pollutis manibus accipit, vel similia sacrilegia committit, pœniteat septem annis. Primo anno extra cœmeterium quod violauit, consistat. secũdo anno ante fores ecclesiæ. tertio in ecclesia. & in hoc triennio carnes non comedat: vinum non bibat nisi in Pascha vel Natali, non offerat nec communionem accipiat. quarto anno communicabit: & in illo & in v. & vi. & in vii. tribus feriis à carnibus & vino abstineat ieiunando. 12.q.2. dæmon. Comburens autem ecclesiã, quindecim annis pœniteat, & eam restituat. 17.q.4.§.si quis. in versiculo maius. De pęna vero raptoris siue furis rei ecclesiasticæ, & de pœna furis & effractoris tam clerici quàm laici, habetur eadem quæst. §. peccata. & c. si quis clericus.

Quadragesimæ sũt tres.

¶ Vigesimusnonus est, quòd si parentes frangunt sponsalia filiorum, à communione triennio separẽtur: & similiter filij si sint in culpa: si tamen filij secundum promissionem factam contraxerint, excusantur vtique: scilicet quo ad pœnam ecclesiæ: sed non quo ad reatum ex quo dederunt operam in cõtrariũ. 31.q.3. si qui parẽtes. argu. de pæ. di. 1. si cui.

¶ Trigesimus est, quòd qui blasphemauerit publice Deum vel aliquem Sanctorum: & maxime beatam Virginem: illi debet episcopus hanc pœnitentiam iniungere: scilicet vt septem diebus Dominicis præ foribus ecclesiæ in manifesto dum missa cantatur existat, & vltimo illorum dierum dominicorum pallium & calciamenta deponat, & corrigiam ligatam circa collum habeat, & septem præcedentibus sextis ferijs in pane & aqua ieiunet ecclesiam nullatenus ingressurus. & quolibet prædictorum dierum tres pauperes vel duos vel saltem vnum reficiat si potest: & si non potest hæc pœna in aliã commutetur. quod si renuerit agere omnia supradicta, interdicatur sibi ecclesia: & in morte priuetur ecclesiastica sepultura. extra de maledic. statuimus. Item blasphemus si diues fuerit, xl. alioquin xxx. vel xx. & si ad hoc non sufficit: quinque solidorum vsualis monetæ pœna multetur, nullamque misericordiã in hoc habiturus, ut dicitur ibidẽ: scilicet quin soluat quinque solidos. quos si non habet, currat per ciuitatem, vel commutetur in pœnam aliam temporalem. Hæc autem pœna soluetur ei, qui cõdennat: idest potestati sæculari. hanc enim pœnam tẽporalem præcepit Papa imponi per potestatem tẽporalem. quod si neglexerit, per episcopum præcipitur cogi. hæc Host. habet autem prædicta pœna locum secundum Gof. cum quis blasphemat non ex ira vel ebrietate vel demẽtia: quia tunc cum commitius ageretur. 2.q.3. si quis iratus. §. notandum. Secundum vero Host. hæc pœna est specialiter inducta contra eos, qui Deũ blasphemant ex ira. Non enim aliquis de leui blasphemat Deum nisi iratus. Tanta tamen posset esse iracundia, quod æquipararetur dementię: & tunc illud quod dicit Gof. locum posset habere. hæc Host.

¶ Quid si quis iuret per caput, vel per vẽtrem, vel per corpus, vel capillum? Respondet Host. quòd si faciat hoc affirmando vel iurando, non habet locũ hæc pœna. secus est si faciat hoc detestando vel vituperando, licet iratus. Item secundũ Gof. & Host. hæc quæ dicuntur de pœna temporali, fiunt iudice pro tribunali sedente. In iudicio autẽ animæ presbyter discretus moliendo rigorem dispensare poterit ex causa circa pœnam spiritualem superiorem. xxv.q.vi. pœnitẽtibus. hæc Host. Item blasphemus clericus, maxime presbyter, cogatur ad veniã postulandã. quod si noluerit, degradetur. di. 46. clericus.

¶ Notandum vero quòd blasphemus secundum leges est decapitandus, vt in authen. vt non luxu. contra natu. circa medium. colla 6 Secundum vero canonem antiquum clericus erat degradandus: & laicus excommunicandus. 22.q.1. si quis per capillum. Hodie uero laicus aget pœnitentiam supradictam, scilicet illius canonis, statuimus. & hoc si publice blasphemauit. Si enim occulte, non pœnitebit publice, vt puto. Clericus uero hodie est corrigendus pœna arbitraria & occulta: non illa quæ est publica. Clericus enim publice non debet pœnitere. Si autem rebellis fuerit, vel sæpius hoc commiserit: locum habet pœna legis, scilicet vt laicus decapitetur in foro ciuili, & in canonico anathematizetur, idest, ecclesiæ ingressus sibi interdicatur, & in morte priuetur ecclesiastica sepultura. Clericus uero degradetur. hæc Hostien. tit. de maledicis.

¶ Trigesimusprimus est de presbytero, qui reuelat confessionẽ, quòd de iure antiquo debet deponi, & omnibus diebus uitæ suæ ignominiosus peregrinari. de pæ. dist. 6 sacerdos.

¶ Trigesimussecundus est, quòd qui in dicendis horis canonicis & aliis officiis diuinis discrepat à consuetudine propriæ metropolitanæ ecclesiæ, vj. mensibus

mensibus priuatur communione, si hoc accidat ex contemptu.17 dist de his

¶ Trigesimustertius est, quòd episcopus, qui ordinat sine iusta causa clericum inuitũ aut reclamantẽ vel penitus inuitum absolute suspenditur anno vno.74.dist.cap.1.

¶ Trigesimusquartus est, ꝙ episcopus, qui correctionem de venditione ministeriorum dissimulat, duobus mensibus: presbyter iiij. diaconus iij. subdiaconus & ceteri ad arbitrium iudicis pænitere debent.1.q.1.quidquid inuisibilis.

¶ Trigesimusquintus est, quòd sortilegus xl. diebus pæniteat. extra de sortile. requisisti.

¶ Trigesimussextus est, ꝙ qui videt in astrolabio pæniteat duobus annis extra de sortileg. ex tuarũ.

¶ Trigesimusseptimus est, de stilla sanguinis altaris cadentis super terram, vel aliquid aliud propter negligentiam presbyteri, debet presbyter pænitere xl. diebus. Si cecidit super pallio altaris pæniteat. iiij diebus de conse. dist.2.cap. si per negligentiam.

¶ Trigesimusoctauus est, quòd si aliquis euomit Eucharistiam propter ebrietatem & voracitatem: si laicus, pæniteat quadraginta diebus. Si clericus vel monachus vel presbyter vel diaconus, pæniteat septuaginta diebus. Si episcopus, pæniteat nonaginta diebus : Et debet euomitura cõburi, & iuxta altare collocari. Si vero causa infirmitatis euomuerit, septem diebus pæniteat. de consec. dist.2. si qui propter ebrietatem.

¶ Trigesimusnonus est, quando mus corrodit vel comedit corpus Christi. de pænitentia huius casus inquire vbi sit notata. de consecr. dist. 2. circa finem.

¶ Quadragesimus est, quòd qui domum vel aream voluntarie succendit, sublata vel incensa omnia restituat, & tribus annis pęniteat. extra de iniu. si quis domum. Canon tamẽ dicit quòd si ex odio vel iniuria hoc fecerit, excommunicari debet, nec absolui donec satisfecerit, & iurauerit quod ignem de cetero non apponet. Imponitur autem sibi vt Hierosolymam vel in Hispaniam vadat in Dei seruitio anno integro ibi moraturus. Si quis autem archiepiscopus vel episcopus hoc relaxauerit, damnum restituat, & ab officio episcopali per annum abstineat.23.q.8. pessimam. Hodie autẽ postquam sunt denuntiati non possunt citra sedem Apostolicam absolui extra de sent. excom. tua nos. Immo text. loquitur de incendiarijs indistincte postquam sunt publicati. Et Ber. hoc idem dicit expresse, & Grat. extra de sent. excom. quicumque. & Goffre. licet Ro. contrarium dicat. Secundum autem leges, qui in ciuitate data opera incendium fecerit: si sit humilis, subijcitur bestijs: si sit in aliquo gradu, decapitatur vel in insulã relegatur. ff. de incen. rui. nau. l. fin. Qui vero alibi vt in villis vel castris remissis ibidem ædes positas cõbusserit, si hoc dolo fecerit, comburitur. Et hoc intelligendum secundum Hostien. si sit humilis Si autem hoc ex sua negligentia contigerit, resarciet damnum, vel si minus idoneus sit, parum vel leuiter castigetur. Et nomine ædium omne ædificium continetur, vt ibidem dicitur. l. qui ædes.

¶ Quadragesimusprimus est, quòd qui dederit vel acceperit communionẽ ab hæretico, & nescit hoc esse prohibitum ab ecclesia, & postea intelligit, pæniteat vno anno. Si autem sciuit & neglexit, pæniteat decem annis: vel secundum quosdam vij. uel secundum alios, v. Qui vero permittit hæreticum missam celebrare in ecclesia catholica per ignorantiã iuris, pæniteat xl. diebus. Si pro reuerentia eius, per annum pæniteat. Si pro damnatione ecclesiæ catholicæ, & pro cõsuetudine Romanorum, proijciatur ab ecclesia sicut hæreticus, si sit impænitens: alioquin pæniteat x. annis. Si autem relicta ecclesia ad hæreticos trãsierit, & alios ad hoc induxerit, pæniteat xij. annis, tribus extra ecclesiam, septem inter audientes, duobus extra communionem. & sic xij. anno communionem siue oblationem percipiat.24.q.1. si quis dederit.

¶ Quadragesimussecundus est, quòd patronus, qui res ecclesiæ dilapidat, uno anno pæniteat.16. quæst. 7. cap. filijs.

¶ Quadragesimustertius est, quòd qui domũ suam magicis & incantatoribus lustrat, vel aliud facit, & qui ei hoc consulit, annis v. pæniteat.26.q.5. qui diuinatores. & cap non liceat.

¶ Quadragesimusquartus est quòd qui pacem cũ proximo suo non facere iurat, anno vno pæniteat, & ad pacem redeat.22.q.2. qui sacramento.

¶ Quadragesimusquintus est, ꝙ pro periurio, adulterio, homicidio dantur pro pænitentia regulariter vij. anni, & similiter pro fornicatione: licet non ita aspera pænitentia iniungatur.22.q.1. prædicandum.33.q.1. hoc ipsum. & §. seq.

¶ Quadragesimussextus est, quòd qui scienter rebaptizatur, vij. annis pæniteat, & feria iiij. & vj. in pane & aqua ieiunando tres quadragesimas facit. & hoc si fecit pro hæresi introducenda. Si autem pro munditia, idest, pro salute corporis obtinenda, vt extra de aposta. cap.2. tribus annis pæniteat. de consec. dist.4. qui bis. & talis qui bis baptizatur vel confirmatur, sit de foro ecclesiæ, & cogitur fieri irregularis. dist.84. dictum est. De pœna autem talium habetur de consecr. dist.4. eos. Cuius capitali sententiam prætermitto gratia breuitatis.

¶ Quadragesimusseptimus est, ꝙ qui vxorẽ adulteram cognoscit antequam pæniteat, iij. ann. pæniteat.21. quæst.2. si quis. Qui vero cognoscit eam pænitentem ante pænitentiam peractam, pæniteat ij. annis. ea. q. si quis primo. Quomodo vero pænitentia iniungenda sit mulieri partum alterius supponenti, vel etiam de non suo viro concipienti, habetur extra de pæni. & remis. officii.

¶ Ad regulas igitur prædictas inspiciendo potest studiosus indagator procedere ad pænitentias pro diuersis criminibus secundum canones imponendas: & ex causa consideratis circumstantijs, vt dictum est supra, moderari poterit eas. Et licet ab ipso omnes circumstantiæ sint diligenter attendendæ: principaliter tamen qualitates personæ, & præcipue vtrum sit persona obnoxia alicui aliquo vinculo seruitutis. Nam circa tales personas cauere debet pro posse presbyter ne talem pænitentiã eis imponat: per quam illis quibus sunt adstrictæ præiudi cium

cium fiat, maxime circa coniugatos. vnde si seruus sit & timore peccauerit, obediens domino suo in atrocioribus, est mitius puniêdus. 22.q.5. qui côpulsus. obedire tamen non tenebatur in talibus. 11. q. 3. si Dominus. Si autem voluntarie peccauerit, corpore punietur etiam acrius quàm alius. 24. q. 1. qui contra pacem. Nec est seruo iniungenda peregrinatio, per quam dominus eius, qui nô est in culpa, illius seruitio defraudetur. extra de sen. excom. relatum. Si vero liber sit tota pænitentia canonis, si potest facere, debet imponi. 16.q 1. sacerdotes pænitê tiam Sed ex causa poterit eam presbyter moderari.

¶ Considerandum etiã erit vtrum sit persona noua in fide: quia nouis in fide minor debet etiam pænitentia imponi. extra de pæ.& re. Deus qui. Et similiter considerandæ erunt aliæ personarum circũstantiæ: de quibus ad præsens supersedeo gratia breuitatis.

¶ Sciendum autem quòd in foro pænitentiali dicuntur legitimæ feriæ ij. iiij & vj. dist 81 presbyter. de consec dist. 3. ieiunia. Aliqui tamen vt dicit Ro. pro ij feria ponunt sabbatum.

¶ Insuper notandum est, quòd si pænitentia in pane & aqua imponatur non habenti panem, potest loco panis leguminibus & pisciculis vesci: & etiam aliis, si necessitas illud requirat extra de pæ & re. licet in tex. & glos. aliàs non licet.

¶ Notandum etiam secundum Io. si pænitentia sit imposita à canone: liberatur quis à ieiunio dando denarium, vel legendo psalterium propria auctoritate. Inno. vero dicit, ꝙ ieiunia necessaria, vt quattuor temporum & huiusmodi, non possunt redimi nisi subsit rationabilis causa: voluntaria vero redimi possunt, etiam sine auctoritate superioris.

Ieiunia an possint redimi.

¶ Ad hoc etiam nota quòd ubi imponitur pœnitê tia aliquot annorum siue quadragesimarũ, nec additur quomodo quis debet pænitere: hoc relinquitur arbitrio presbyteri, cum pænitentiæ sint arbitrariæ, vt dictum est supra. ipse enim presbyter arbitrabitur eam per ferias legitimas faciendam secundum canones. 50. dist. de his clericis. extra de homi. cap 2 & in multis aliis iuribus. Et sic intelligitur illud extra de accu. accusasti. & de spon. dilectus. & similia.

Expliciunt canones pænitentiales.

CA-

CANONES SANCTORVM APOSTOLORVM

Per Clementem à Petro apostolo Romæ ordinatum episcopum, in vnum congesti.

i EPiscopvs á duobus aut tribus episcopis ordinator.

ij. ¶ Presbyter ab vno episcopo ordinator: item diaconus, & reliqui clerici.

iij. ¶ Si quis episcopus aut presbyter præter ordinationem Domini, quã de sacrificio instituit, alia quæpiã, puta aut mel, aut lac, aut pro vino sicerã, aut confecta quædam, aut aues, aut aliqua animalia, aut legumina supra altare obtulerit, vt qui contra ordinationem Domini faciat, deponitor: excepto nouo frumento & vua opportuno tempore. Præterea licitum non esto aliud quidpiam admouere ad altare, quàm oleum in candelabrum, & incensum oblationis tempore.

iiij. ¶ Omnium aliorum pomorum primitiæ episcopo & presbyteris domum mittuntor, non super altare. Manifestum est autem, quòd episcopus & presbyteri inter diaconos & reliquos clericos eas diuidunt.

v. ¶ Episcopus, aut presbyter, aut diaconus vxorem suam prætextu religionis non abijcito: si abijcit, segregator à communione. si perseuerat, deponitor.

vj. ¶ Episcopus, aut presbyter aut diaconus sæculares curas non suscipito: alioquin deponitor.

vij. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus sanctum diem Paschæ ante vernum æquinoctium cum Iudæis celebrauerit: deponitor.

viij. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quicumque ex sacerdotali consortio, oblatione facta, non communicauerit: causam dicito. Et si bona ratione subnixa sit, veniam promeretor. Sin minus dixerit: à communione excluditor, tamquam qui populo auctor offensionis fuerit mota contra eum suspicione, qui obtulit.

ix. ¶ Quicumque fideles ecclesiam ingrediuntur, & scripturas audiũt, neque apud preces & sanctam communionem permanent: eos tamquam qui ordinis in ecclesia perturbationem inducant, à communione arceri oportet.

x ¶ Si quis cum excommunicato, licet in domo, preces coniunxerit: iste communione priuator.

xj. ¶ Si quis cum deposito clerico, vt cum clerico preces coniunxerit: deponitor & ipse.

xij. ¶ Si quis clericus, aut laicus à communione segregatus, seu nondum in communionem receptus, ad aliam profectus ciuitatem, sine commendatitijs litteris receptus fuerit, à communione excluditor tam qui recepit, quàm qui receptus est. Si excommunicatus fuerit: in longius illi tempus excommunicatio protenditor.

xiij. ¶ Episcopo, qui parochiam suã dereliquerit, alteri insilire nefas esto, licet à pluribus ad hoc cõpellatur: nisi rationabilis aliqua causa subsit, quæ hoc ipsum facere vi adigat, nempe quod plus lucri & vtilitatis his, qui illic cõstituti sint, verbo pietatis cõferre possit. neque hoc tamen à seipso, sed multorum episcoporũ iudicio, & exhortatione maxima.

xiiij. ¶ Si quis presbyter, aut diaconus, aut quicumque tandem de clericorum consortio, relicta parochia sua, in aliam concesserit, & omnino transmigratione facta, præter voluntatem sui episcopi in alia parochia moram traxerit: hunc iubemus, ne porro in ministerio publico sit ecclesiæ: maxime si accersente ipsum episcopo eius redire contemnat, peruerso illic ordine perseuerans: vt laicus tamen ibi locorum in communionem admittitor.

xv. ¶ Quòd si episcopus, ad quem accesserint, pro nihilo reputata vacationis à ministerio ecclesiastico pœna, quæ contra eos definita est, ipsos vt clericos susceperit, à communione excluditor, vt peruersi ordinis magister.

xvj. ¶ Qui post baptismum duabus implicitus fuit nuptijs, aut concubinam habuit: is episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique in consortio sacerdotali esse non potest.

xvij. ¶ Qui viduam duxit, aut diuortio separatam à viro, aut meretricem, aut ancillam, aut aliquam, quæ publicis mancipata sit spectaculis: episcopus, presbyter, aut diaconus, aut denique ex consortio sacerdotali esse non potest.

xviij. ¶ Qui duas sorores duxit, aut cõsobrinam, clericus esse non potest.

xix. ¶ Clericus, qui fideiusiones dat, deponitor.

xx. ¶ Si quis humana violentia eunuchus factus est, aut in persecutione amputata ei sunt virilia, aut ita natus fuit, & dignus est: efficitor episcopus.

xxj. ¶ Qui sibipsi virilia amputauit, clericus non efficitor: sui enim ipsius homicida est, & inimicus creationi Dei.

xxij. ¶ Si quis, cũ clericus esset, virilia sibiipsi amputauerit: deponitor. homicida etenim suiipsius est.

xxiij. ¶ Laicus, qui seipsũ mutilauit, per tres annos à communione eijcitor: puta quia ipse vitæ suæ posuit insidias.

xxiiij. ¶ Episcopus, aut presbyter, aut diacon⁹ in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehensus, deponitor: non tamen à communione excluditor. Dicit enim scriptura: bis de eodem delicto vindictam non exiges. Eidem conditioni consimiliter & reliqui clerici subduntor.

xxv. ¶ Ex

xxv. ¶ Ex his, qui cælibes in clerum peruenerunt: iubemus, vt lectores tantum & cantores (si velint) nuptias contrahant.

xxvj. ¶ Episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, qui vel fideles delinquentes, uel infideles iniuriam inferentes percutit, & terrorem ipsis per huiusmodi vult incutere, deponi præcipimus. Nusquam enim Dominus hoc nos docuit. Immo vero contra, cum ipse percuteretur, non repercutiebat: cum lacesseretur conuitijs, non regerebat conuitium: cum pateretur, non comminabatur.

xxvij. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus ob certa crimina iuste depositus, attingere ministerium, quod aliquando tractauerat, præsumpserit: omnino hic ab ecclesia abscinditor.

xxviij. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus pecuniæ interuentu hanc dignitatem nactus fuerit, deponitor tam ipse, quàm qui eum ordinauit, & omnino à communione abscinditor, quemadmodum Simon magus à me Petro.

xxix. ¶ Si quis episcopus sæcularium magistratuum familiaritate vsus, per ipsos ecclesiam nactus fuerit, deponitor. segregantor quoque à communione, quicumque cum ipso communionẽ habent.

xxx. ¶ Si quis presbyter, proprium aspernatus episcopum, seorsum conuenticula egerit, & altare erexerit, cum de nullo crimine episcopum in pietate ac iustitia condemnarit; deponitor, quasi qui principatum ambiat: tyrannus enim est. Consimiliter & reliqui clerici, qui suum illi calculum apponunt. Laici vero à communione segregantor. Atque hæc post vnam, & item alteram, ac tertiam episcopi exhortationem fiunto.

xxxj. ¶ Si quis presbyter, aut diaconus per episcopum à communione exclusus sit: hunc ne vtiquam ab alio fas esto suscipi, quàm ab eo, qui ipsum à cõmunione exclusit: nisi forte fortuna episcopus, qui ipsum à cõmunione segregauit, defunctus sit.

xxxij. ¶ Nemo peregrinorum episcoporum, aut presbyterorum, aut diaconorum sine commendaticijs suscipitor litteris: & si eas obtulerit, attentius in disquisitionem vocantor. Et quidem si prædicatores pietatis fuerint; suscipiuntor. sin minus, vbi necessaria ipsis suppeditaueritis, ad communionẽ & vlteriorem ipsos consuetudinem non admittitote. multa enim per obreptionem fiunt.

xxxiij. ¶ Cuiusque gentis episcopos oportet scire, qui nam inter ipsos primus sit, habereque ipsum quodammodo pro capite, neque sine illius voluntate quidquam agere insolitum: illa autem sola quemque pro se tractare, quæ ad parochiam eius, & loca ipsi subdita attinent. Sed neque ille citra omnium uoluntatem aliquid facito. Ita enim concordia erit, & Deus glorificabitur per Dominum in sancto spiritu.

xxxiiij. ¶ Episcopus extra terminos suos in ciuitatibus & regionibus sibi non subiectis ordinationes facere non præsumito. Si vero præter voluntatem eorum, qui ciuitates illas aut regiones detinent, id fecisse conuictus fuerit; deponitor tam ipse, quam etiam hi quos ordinauit.

xxxv. ¶ Si quis ordinatus episcopus ministerium & curam populi sibi commissam non susceperit; hic à communione seiunctus esto tamdiu, donec susceperit, obedientiam accõmodans. Similiter autem & presbyter & diaconus. Si vero non præ voluntate sua, sed præ malitia populi non susceperit: maneto ipse quidem episcopus: clerus vero eius ciuitatis à communione segregator, eo quod tam inobedientem populum non corripuerint.

xxxvj. ¶ Bis in anno episcoporum celebrator synodus: ac pietatis inter se dogmata in disquisitionem vocanto, neque non in ecclesiis incidentes contradictiones dirimunto: semel quidem quarta feria † Pentecostes, secundo duodecima Hyperberetei †.

† al. hebdomade

† Hyperbereteus apud Asiæ populos & Macedones October Græce dictus.

xxxvij. ¶ Omnium rerum ecclesiasticarum curam episcopus gerito, & eas dispensato, quasi inspectante Deo. Non licitum autem ei esto quidpiam ex iis sibi tamquam proprium assumere: aut cognatis suis elargiri, quæ Deo dedicata sunt. Quòd si pauperes illi sint, vt pauperibus subministrato: non tamen horum prætextu res ecclesiæ venundato.

xxxviij. ¶ Presbyteri, & diaconi absque voluntate episcopi nihil peragunto. ipsius enim fidei populus Domini commissus est, & pro eorum animabus ab ipso repetetur ratio.

xxxix. ¶ Manifestæ sunto priuatæ res episcopi: si modo & priuatas habet: manifestæ item sunto dominicæ, vt priuatas quidem res episcopus, cum moritur, quibus vult, & quomodo vult, relinquendi facultatem habeat: neque occasione ecclesiasticarum rerum intercidant res episcopi, qui nonnumquam vxorem & liberos, aut cognatos, aut seruos habet. Iustum enim est apud Deum pariter & homines, simul ne ecclesia per ignorationem rerũ episcopi damni aliquid substineat, simul ne episcopus aut cognati eius prætextu ecclesiæ oblædantur, aut etiam qui illum generis proximitate contingunt, incidant in negotia, eiusque mors implicetur diffamationibus.

xl. ¶ Præcipimus, vt episcopus res ecclesiæ in potestate habeat. Nam si pretiosæ hominum animæ fidei eius committendæ sunt: multo vtique magis oportuerit & de pecuniis mandatum dare, vt illius arbitratu dispensentur, neque non cum timore Dei summaque solicitudine per presbyteros ac diaconos erogentur in pauperes. Percipiat autem & ipse (si modo indiget) quantum ad necessarios suos & hospitio exẽptorum fratrum vsus opus habet, ne quo modo ipse posteriore loco habeatur, quàm ceteri. Ordinauit enim lex Dei, vt qui altari inseruiunt, de altari nutriantur: quando nec milites vmquam suis annonis arma hostibus inferant.

xlj. ¶ Episcopus, aut presbyter, aut diaconus qui vel aleæ, vel ebrietatibus indulget, vel desinito, vel deponitor.

xlij. ¶ Subdiaconus, aut cantor, aut lector, qui consimilia facit, vel desinito, vel à communione seiungitor Similiter & laici.

xliij. ¶ Episcopus, aut presbyter, aut diaconus qui vsuras à mutuum accipientibus exigit, vel desinito, vel deponitor.

xliiij. ¶ Episcopus, aut presbyter, aut diaconus,

nus, qui cum hæreticis preces coniunxerit: dumtaxat à communione suspenditor. Si vero etiam ipsos tamquam clericos aliquid agere permiserit; deponitor.

xlv. ¶ Episcopum, aut presbyterum, qui hæreticorum baptisma aut sacrificium susceperit, deponi præcipimus. Quæ etenim conuentio inter Christum & Belial? aut quę particula fideli cum infideli?

xlvi. ¶ Episcopus, aut presbyter si eum, qui verum baptisma habeat, iterum baptizauerit, aut pollutum ab impijs non baptizauerit; deponitor, vt qui crucem & mortem Domini derideat: neque discernat veros sacerdotes à sacerdotibus impostoribus.

xlvii. ¶ Si quis laicus, cum suam à se vxorem abijcit, alteram duxerit, aut ab alio dimissam; à communione segregator.

xlviii. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter secundum ordinationem Domini non baptizauerit in patrem & filium, & spiritumsanctum, sed in tres principio carentes, aut tres filios, aut tres paracletos; deponitor.

xlix. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter in vna initiatione non tres immersiones, sed vnam duntaxat, quæ in mortem Domini detur, peregerit; deponitor. Non enim dixit Dominus, in mortem meam baptizate: sed profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii, & spiritus sancti.

l ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quiuis omnino de sacerdotali consortio, nuptiis, & carnibus, & vino abstinuerit, non propterea quo mens ad cultum pietatis reddatur exercitatior, sed propter abominationem; oblitus, quòd omnia pulchra valde, & quòd masculum & feminam Deus creauit hominem, sed diffamationibus lacessens creationem Dei vocat ad calumniam: aut corrigitor, aut deponitor, & ex ecclesia reiicitor. Consimiliter & laicus.

li. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter eum, qui à peccato reuertitur, non recipit, sed reiicit; deponitor, eo quòd Christum offendat, qui dixit, ob vnum peccatorem, qui resipiscat, gaudium oboriri in cælo.

lii. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus carnibus & vino festiuis diebus non vtatur idque per abominationem, non propter exercitationem ad cultum pietatis; deponitor, tamquam qui cauterio notatam habet conscientiam, & multis auctor sit offendiculi.

liii. ¶ Si quis clericus in caupona cibum capere deprehensus fuerit; à communione excluditor: excepto tamen eo, qui necessario in itinere in commune diuerterit hospitium.

liiii. ¶ Si quis clericus episcopum contumelia affecerit; deponitor. principi enim populi tui non maledices.

lv. ¶ Si quis clericus contumelia affecerit presbyterum, aut diaconum: à communione segregator.

lvi. ¶ Si quis mancum, aut mutum, surdumue, aut cæcum, aut eum, cui vitiosus incessus est, subsannauerit: cõmunione priuator. Consimiliter & laicus.

lvii. ¶ Episcopus, aut presbyter, qui negligentius circa clerum vel populum agit, neque in pietate eos erudit: à communione segregator. Si vero in ea socordia perseuerauerit; deponitor.

lviii. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, clerico ex inopia laboranti necessaria non suppeditauerit: à communione reiicitor: sin perseuerat; deponitor, vt qui fratrem suum necauerit.

lix. ¶ Si quis falso inscriptos impiorum libros tamquam sacros in ecclesia ad populi & cleri corruptionem publicauerit; deponitor.

lx. ¶ Si accusatio contra fidelem instituatur de fornicatione, aut adulterio, aut quacumque alia actione prohibita, & conuictus fuerit; in clerum non perducitor.

lxi. ¶ Si quis clericus per metum humanum, vel Iudæi, vel Græci, vel hæretici negauerit, si quidem nomen Christi; ab ecclesia reijcitor. si vero nomen clerici; deponitor. pænitentia tamen ductus, vt laicus recipitor.

lxii. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino quicumque ex sacerdotali consortio comederit carnes in sanguine animæ eius, aut à bestijs abreptum, aut suffocatum; deponitor. hoc enim lex prohibuit. Sin vero laicus fuerit; à communione excluditor.

lxiii. ¶ Si quis clericus, aut laicus, synagogam Iudæorum, aut hæreticorum conuenticulum ingressus fuerit, vt preces cum illis coniungat; deponitor, & à communione secluditor.

lxiiii. ¶ Si quis clericus in concertatione aliquem pulsauerit, & vno ictu ac pulsatione interemerit; deponitor propter temeritatem suam Sin vero laicus sit; arcetor à communione.

lxv. ¶ Si quis dominicum diem, aut sabbatum, vno solo dempto, ieiunare deprehendatur; deponitor: sin laicus; a communione eijcitor.

lxvi. ¶ Si quis virginem sibi non desponsatam admota vi detinet; a communione suspenditor. Non licitum autem esto ei aliam ducere: sed eam detineto, quam solicitauit, quamuis paupercula sit.

lxvii. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus secundam ab aliquo ordinationem susceperit; deponitor tam ipse, quàm qui ipsum ordinauit: nisi forte constet ordinationem eum habere ab hæreticis. Qui enim à talibus baptizati, aut ordinati sunt: hi neque fideles, neque clerici esse possunt.

lxviii. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut lector, aut cantor sacram Quadragesimam, Paschæ, aut quartam feriam, aut Parasceuem nõ ieiunauerit; deponitor: præterquam si imbecillitate impediatur corporis. Sin laicus sit; communione priuator.

lxix. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino quicumque ex clericorum consortio cum Iudæis ieiunauerit, aut communem festum diem cum ipsis egerit, aut lautia festi, nempe azyma, aut aliud huius generis, ab eis susceperit; deponitor. si laicus, à communione segregator.

lxx. ¶ Si quis Christianus oleum ad sacra gentiliũ, aut in synagogam Iudæorũ in festis eorũ detulerit, aut lucernas incenderit; à cõmunione excluditor.

lxxi. ¶ Si

lxxi. ¶ Si quis clericus, aut laicus ceram aut oleum ex sancta subripiat ecclesia; à cōmunione seiūgitor.
lxxii. ¶ Vas aureum & argenteum sanctificatum, aut velamen linteumue, nemo amplius in suos vsus assumito. iniquum enim est. Ceterum si quis deprehensus fuerit, excommunicatione mulctator.
lxxiii. ¶ Episcopum de aliquo per fide dignos accusatum homines, ab episcopis vocari necessariū est. Et si quidem comparuerit, & confessus conuictusue fuerit; censura irrogator ecclesiastica. Si vero vocatus non obtemperauerit; secunda quoque vice vocator, missis duobus ad ipsum episcopis. Quòd si per contumaciam ne sic quidem comparuerit; synodus suam contra ipsum pronuntiato sententiam, ne quid tergiuersando detrectādoque iudicium lucri facere videatur.
lxxiiii. ¶ Indictionem testimonij contra episcopum hæreticus non admittitor: sed neque fidelis, si solus sit. In ore enim duorum aut trium testium consistet omne dictum.
lxxv. ¶ Item non oportet episcopum fratri, aut filio, aut alteri cognato humano gratificari affectu. Neque enim ecclesiam Dei conferre debet in heredes. Enimuero si quis id fecerit, irrita permaneto ordinatio. ipse autem excommunicatione percellitor.
lxxvi. ¶ Si quis oculo defectus, aut obtuso crure existat, & dignus sit; episcopus efficitor. non enim mutilatio corporis ipsum polluit, sed inquinatio animæ.
lxxvii. ¶ Qui vero mutus surdusue, & cæcus est: episcopus non efficitor, non quia oblæso corpore est, sed ne ecclesiastica impediantur munia.
lxxviii. ¶ Si quis dæmonem habeat, clericus non efficitor: sed neque cum fidelibus preces fundito. Mūdatus vero recipitor: & si dignus fuerit, efficitor.
lxxix. ¶ Qui ex vita gentili aduenerit, & baptizatus est, aut ex conuersatione praua; eum iustum non est protinus promoueri in episcopum. Iniurium enim est, eum, qui non prius specimen & documentum de se præbuerit, aliorum doctorem existere: nisi alicubi dono diuinæ gratiæ hoc fiat.
lxxx. ¶ Diximus, quòd non oporteat episcopum, aut presbyterum publicis se administrationibus immittere: sed vacare, & commodum se exhibere vsibus ecclesiasticis. Animum igitur inducito hoc nō facere, aut deponitor. Nemo enim potest duobus dominis seruire, iuxta præceptum dominicum.
lxxxi. ¶ Serui si in clerum promoueantur citra dominorum voluntatem, hoc ipsum operatur redhibitionem. Si quando vero seruus quoque gradus ordinatione dignus videatur (qualis & noster Onesimus apparuit) & Domini consenserint, manuque emiserint, & domo sua ablegauerint; efficitor.
lxxxii. ¶ Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui militiæ vacauerit, & simul vtrumque retinere voluerit, tam officium Romanum, quàm functionem sacerdotalem; deponitor. Quæ enim Cæsaris sunt, Cæsari: & quæ Dei, Deo.
lxxxiii. ¶ Quisquis Imperatorem aut magistratum contumelia affecerit: supplicium luito. & quidem si clericus sit; deponitor. si laicus, à communione remouetor.
lxxxiiii. ¶ Sunto omnibus vobis, clericis simul & laicis, venerandi ac sacri libri, veteris quidem testamenti, Mosis quinque, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Iesu filij Naue vnus. Iudicum vnus. Ruth vnus. Regnorum quattuor. Derelictorum ex libro dierum, duo. Hester vnus. De Machabæorum gestis tres. Iob vnus. Psalterium vnus. Salomonis tres, Prouerbia, Ecclesiastes, Canticum canticorum. Prophetarum duodecim. vnus Esaiæ. Hieremiæ vnus. Ezechiel vnus. Daniel vnus. Inquiritor autem à vobis extrinsecus, vt adolescentes vestri addiscant item Sapientiam eruditi Syrach. Nostra vero, hoc est noui testamenti, Euangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis. Pauli epistolæ quattuordecim. Petri epistolæ duæ. Ioannis tres. Iacobi vna. Iudæ vna. Clementis epistolæ duæ. & præceptiones, quæ vobis episcopis per me Clemētem in libris octo nuncupatæ sunt, quas omnibus publicare non oportet ob quædam arcana, quæ in se continent. Et actiones nostras Apostolorum.

Finis Apostolicorum canonum, Gregorio Haloandro interprete.

MARGARITA DECRETI SEV TABVLA MARTINIANA

Edita per F. Martinum ord. Præd. D. Papæ Pænitentiarium, & Capellanum.

Numeros columnarum vbi distinctiones, causæ, quæstiones & earum capitula sunt, supra in tabula capitulorum inuenies.

INTER ALIA, quæ ad fideliũ Christi doctrinam scripta sunt, magnam ipsis Decretorum liber consolationem præstat. huius enim doctrinis & Clerici & Laici, reguntur. Et per ipsas tum in sacramentis, tum in scripturis repulsa falsitate, perfectam quilibet cognitionem habet de veritate: nec frangitur in aduersis, nec dissoluitur in prosperis. Præteritorum memores, & de futuris cauentes, quoslibet ad sanctam imitationem bonamque operationem Decretorum lectio accendit. Sed quia tam salutaris doctrina videbatur diffusa: Ego frater Mart. ordinis Prædicatorum, domini Papæ pænitentiarius & capellanus, pro eius faciliori inuentione dictiones præcipuas per alphabetum non sine magno labore ad meam potissime vtilitatem disposui. Non tamen decreui sententias determinare, sed ipsius libri materias intimare. Nec capitulorum ordinem in allegationibus obseruaui: multaque ob prolixitatem omisi. In Christo ergo omniũ auctore bonorum per quem (teste Hiero. 35. distinct. c. ab exordio) ω, reuolauit ad α. spem ponendo, hoc opus à prima littera vsque ad extremam deduxi, ipso adiuuante, qui est principum & finis.

Aron. Quod charitas Aaron multipliciter insinuatur. c. vt cognouerunt. de pæn. dist. 2. §. opponitur. añ med.
Item ipsius sacerdotium approbatur. 22. dist. sacrosancta.
Item quòd in suo sacerdotio status summi pontificis repræsentatur. 21. dist. c. 1. §. 1.
Item ponitur in exemplum terroris contra vsurpantes prælaturas. 7. q. 1. denique, post med.
Item ponitur in exemplum quòd nemo honorem prælationis assumat nisi à Deo vocatus. 8. q. 1. in scripturis. in prin.
Item ponitur in exemplum quòd nullus homo potest esse sine peccato. de pæn. dist. 2. §. opponitur. circa med.
Item ponitur in exemplum lapsis post pænitentiam ad prælaturæ restitutionem. 50. dist. si post ordinationem. §. econtra exemplis.
Item cum filijs suis in exemplum ponitur episcopis & clericis de mutua inuicem honoratione. 95. dist. esto.
Quod oblationes ecclesiarum solis sacerdotibus debentur, præfigurat. 10. q. 1. hanc.
Quod est in argumentum quòd Deus dat gratiã subditis per orationem sacerdotum. 1. q. 1. dictum est 1.
Quod virga Aaron deuorauit virgas magorum, 26. q. 5. nec mirum, ante med.

Abbas. Quod abbas non ab episcopo ponitur, sed à monachorum congregatione eligitur. 18. q. 2. abbas. & duobus c. seq.
Quod in abbatem eligi debet qui sit dignus moribus atque actibus monasticę disciplinæ. 18. q. 2. abbatem cuilibet.
Quod in abbatem electus debet esse cautus in regimine, humilis, castus, misericors, discretus, & sobrius. 18. q. 2. si quis abbas.
Quod abbate exempto irrequisito nil debet episcopus in monasterio eius exercere. 18. q. 2. luminoso.
Quod subest correctioni & dispositioni episcopi non exemptus. 18. q. 2. abbates. & c. abbas pro. & c. si quis abbas.
Quod solus abbas habet potestatem in monasterio suo. 18. q. 2. nullam.
Quod potest consecrare duos ordines primo sacerdos existens. dist. 69. quoniam.
Quod non debet regere plures abbatias. 21. q. 1. clericus.
Quod dispensat cum monacho vt habeat specialem cellam. 18. q. 2. nullus, 20. q. 3. monachum.
Quod sine suo consensu monachus vouere nõ potest. 20. q. 4. monacho.
Quod sine sua licentia non licet monachis aliquid habere, dare vel accipere. 12. q. 1. non dicatis.
Quod abbas criminosus potest deponi ab episcopo etiam inuito conuentu. 18. q. 2. si quis.
Quod non licet abbati alienare vel obligare res ecclesiæ absque consensu episcopi. 12. q. 2. abbatibus.
Quod confessiones audire, vel pænitentias iniungere non possunt nisi suorum subditorum. 16. q. 1. peruenit. & duobus cap. seq.
Quod non licet episcopis & alijs regularibus aliter quàm cathedralis ecclesia diuina officia decantare. 12. dist. de his.

De hac materia habes vbi agitur de monachis.

Abbatissa. Quod in abbatissam non eligitur nisi sexagenaria. 20. q. 1. iuuenculas.
Quod nullam monialem velare potest. 20. q. 2. statuimus.
Quod volens loqui cum aliquo debet associari per vetulam monacham, 18. q. 2. diffinimus. col. 2. & c. in decima.

Abel. Quod Abel placuit Deo, & eius oblatio. 14. q. 5. scriptum. de pæn. dist. 5. c. 1. §. semper offerat. vltra med.
Quod ponitur in exemplum patientię. 7. q. 1. aduersitas, circa medium. §. cum autem à vitijs.

Abortus. Quod abortus procuratio ęquiualet homicidio. 2. q. 3. consuluisti. 32. q. 2. quòd vero nõ. & 1 c. seq. & c. sicut.

Abraham. Quod Abraham ponitur in exemplum quod sepulturæ prędecessorum suorum nisi ex causa non sunt relinquendæ. 13. q. 2. Ebron.
Item est in exemplum decimarum dandarum sacerdotibus. 16. q. 7. decimas Deo.
Quod excusatur à mendacio 22. q. 2. c. vtilẽ, in fine & c. quęritur.
Item in filij prõpta immolatione ponitur in exẽplum obedientiæ. 23. q. 5. si non licet, vltra medium. & c. lex æterna. & q. 8. occidit.
Item ponitur in exemplum sanctimonię coniugalis. de pæn. dist. 2. §. opponitur. ante finem.
Quod ideo de pluralitate feminarum non culpatur, quia tunc Dei populi multiplicatio quærebatur. 32. q. 4. recurrat. ante finem.
Item ponitur in exemplum quòd ex bonis patribus mali filij generantur. 32. q. 4. recurrat. & 47. dist. sicut hi. §. necesse. in fi. & c. seq.
Item quia in hospitalitate acceptor personarum non fuit, angelos recipere meruit. 42. distinct. quiescamus.
Item quòd lac non vinum angelis hospitio acceptis. exhibuit. 35. dist. sexto die, in fine.

Abrogatio. Quod abrogatio legum vel constitutionum fit contraria consuetudine. 4. distinctio. in istis. & §. proximo.
Item contraria constitutione. 31. dist. ante triennium.
Item locorum varietate. 31. distinct. aliter, §. proximo.
Item temporum disparium successione. 34. dist. fraternitatis.
Item malorum emergentium occasione. 63. dist. quia sancta Romana. §. verum. Exemplum ibi de serpente æneo, quem Moyses bona intentione fecit, & Ezechias bona intentione destruxit.

Absolutio. Quid est absolutio peccatorum. 11. q. 3. ipse ligandi. & c. seq. & c. plerumque.
Item quid excommunicati, 11. q. 3. debent. & tribus cap. seq.
Item quid iuramenti illiciti. 15. quęst. 6. auctoritatem.
Quod solius Papę est à iuramento licito absoluere. 15. q. 6. alius. & c. seq.
Quod absolutio cum discretione est facienda, 23. q. 4. si is qui.
Quod minor maiorem nec ligare nec absoluere potest, 21. dist. inferior. 24. quæst. 1. audiuimus. in fi.
Quod hæreticus vel præcisus ab ecclesia nec ligare nec absoluere potest. 1. quæst. 1. remissionem.
Quod malus sacerdos quamdiu toleratur absoluit. 1. q. 1. ita fit. & duobus cap. seq.
Quod episcopus vel sacerdos pronior debet esse ad absoluendum quàm ad ligandum. 26. q. 7. alligant.
Quod non licet aliquid accipere pro absolutione. 1. q. 1. nullus episcopus.
Quod archiepiscopus potest absoluere excommunicatum ab episcopo. 2. q. 1. nemo.
Quod vera est absolutio sacerdotis quando fit claue non errante. 11. q. 3. tunc vera est. & c. plerumque.
Quod ligatus à canone, potest absolui ab infirmitate. 17. q. 4. si quis suadente.
Quod excõmunicatus sacerdos nec ligare potest nec soluere. 24. q. 1. audiuimus.
Quod mortuus in excommunicatione non debet absolui si viuus non pænituit, 24. q. 2. nec quisquam.
Quod debet fieri per manus impositionem. 26. q. 7. his qui. & c. sacerdos.
Quod absoluendus debet flectere genua. 26. q. 7. sacerdos.
Quod ille qui ligat, debet absoluere. 24. quæst. 1. si Petrus.

Abstinentia. Quod abstinentia vera est à peccatis abstinere. de conse. dist. 5. ieiunium. cap. nihil enim. & c. seq. de pęn. distinct. 3. cap. incassum. §. sed verba. in fi.
Quod boni à licitis abstinent. 33. q. 4. christiano. & c. vir cum propria.
Quod duplici de causa boni à licitis abstinent. 27. quæstio. 2. sunt qui. §. duobus enim modis.
Quod non sufficit à malo abstinere nisi bonum

fiat. 22. quæſt. 5. de forma. 35. diſtinct. eccleſiæ. in fin.

Quod abſtinentia ciborum multipliciter commẽdatur & perſuadetur. 35. diſt. ſexto die per totum cap. de conſe. diſt. 5. non dico, vſque ad c. legimus.

Quod errores Gentilium in abſtinentia ſectantes, anathematizantur. 30. diſtinctio. ſi quis preſbyter.

Quod abſtinentia reſpicit perſonæ valetudinem, temporis opportunitatem, ciborum qualitatẽ & quantitatem 41. diſt. quod dicit.

Quod diſcreta commendatur. diſt. 41. quiſquis. de conſe diſt. 5. non mediocriter.

Quod maxime conuenit epiſcopis & prædicatoribus. 35. diſt. eccleſiæ.

Quod non requirit niſi corporis ſuſtentationem. 44 diſtinct. conuiuia. de conſec. diſtinct. 5. ne tales.

Quod auiditas ciborum quãtumcumque vilium in abſtinente arguitur. 41. diſt. deliciæ. & cap. quod dicit.

Quod tempore quadrageſimæ maxime presbyteri & clerici abſtinere debent a cibis. 4. diſt. ſtatuimus, cum duobus. c. ſeq.

Quod abſtinentia morbos corporales curat. de cõſec. diſt. 5. ne tales.

Quod cum a carnibus abſtinemus, a ſementinis etiam carnium abſtinere debemus. 4. diſtinct. denique.

Quod die ſabbati abſtinendum eſt a carnibus, niſi in infirmitate & feſtis. de conſecr. diſtinct. 5. quia dies.

Quod monachis præcipue abſtinentia carnis eſt apta & utilis. de conſe. diſt. 5. carnem.

Abominatio. Quod abominatio eſt domino eleemoſyna de rapina, uel ſimonia, uel de uſura. 1. q. 1. non eſt putanda 14. q. 5. ſcriptum eſt.

Ablutio. Quod ablutio peccatorum fit per aquam lachrymarum. de pæn. diſt. 1. medicina.

Item per fidei feruorem. 24. q. 1. ſi Petrus.

Abuſus. Quod abuſus priuilegij punitur. diſt. 74. ubi iſta didiciſti. 11. q. 3. priuilegium.

Quod abuſus clauium ſacerdotalium damnabilis eſt. 11 q. 3. ipſe. & c. plerumque.

Acceleratio. Quod acceleratio reprobatur in epiſcopi & clericorum ordinatione. 28. diſt. de Syracuſanæ. 61. diſt. miramur. 59. diſt. ſi officia. & duobus c. ſequen.

Item in ſententiæ prolatione. 2. q. 1. Deus.

Item in noui honoris collatione. 23. diſtin. communis.

Item in baptiſmi dubia reiteratione. de conſe. diſtinct 4. cum itaque.

Item in clericorum qui lapſi ſunt condemnatione. 50. diſt. ponderet.

Item in condemnatorum reſtitutione: quia properata nimis remedia, aliorum ruinæ non ſunt profutura. 50. diſt. abſit. & c. ſeq.

Quod acceleratio commendabilis eſt in malorum exercenda ultione. 23. q. 4. ſi ea.

Item in lucri animarum promotione. 21. q. 1. relatio. de conſe diſt. 4. ne, quod abſit.

Item in eleemoſynarum pro defunctis oblatione. 13. q. 2. qui oblationes.

Item in eccleſiarum vacantium prouiſione. 65. diſt. de perſona. & 50. diſt. poſtquam.

Item in eccleſiaſticarum rerum recuperatione. 12. q. 2. Auguſtino.

Acceptio. Quod acceptio perſonarũ non eſt apud Deum. 32. q. 4. ſicut. de conſe. diſt. 4. nec quemquam, circa med.

Quod etiam non debet eſſe inter homines. 49. diſt. c. vlt. 63. diſt. ſacrorum. 21. q. 5. ſi quis cuiuſlibet 11. q. 3. ſummopere.

Quod prohibetur acceptio perſonarum in pœnitentiæ impoſitione. 26. q. 7 ſacerdos.

Item prohibetur in ſententiæ diffinitione. 3. q. 9. neceſſe.

Item in fidei prædicatione. de conſecr. diſt. 1. nullus epiſcopus.

Item in hoſpitũ receptione. diſt. 42. quieſcamus.

Item in facienda pro omnibus (& maxime pro defunctis) oratione. 13. q. 2. non exſtimemus.

Item in eleemoſynarum largitione. 16. quæſt. 1. ſi cupis.

Quod munerum acceptio pro oblatione orationũ vel aliorum ſpiritualium damnabilis eſt. 1. q. 1. eos qui. & c. ſeq.

Quod regulares aduocati munera (quæ ſæcularibus aduocatis licet accipere) non debent exigere. 15. q. 2. obſeruandum.

Quod quandoque ſcelerate accipitur quod a uolentibus datur. 14. q. 5. non ſane.

Quod gratuito & ex deuotionis cauſa munera oblata cuilibet licet accipere. 15. quæſt. 2. obſeruandum.

Achab. Quod Achab ſacerdotibus peccantibus ponitur in exemplũ, quòd poſt humilem pænitentiam remaneant in ſtatu ſuo. de pænit. diſtin. 1. §. econtra. diſtin. 3. c. illud vero. §. ecce. & diſt. 1. voluiſſent. §. ex his. & §. Achab.

Item ponitur in exemplum quòd malo prælato quamdiu ſuſtinetur eſt obediendum. 1. q. 1. ſicut Chriſtus.

Quod quinquagenarios eius ad preces Heliæ ignis cæleſtis conſumpſit. 23. q. 4. ſi illic. §. ſed obijcitur.

Achor. Quod Achor propter furtum anathema incurrit, & Iſrael hoſtibus tradidit. 1. q. 4. eccleſia.

Quod quia non ſtatim furtum luit, innocens populus pro ipſo punitus fuit. 23. q. 3. ſi ea.

Acolythi. Quod acolythi Græce, Latine ceroferarij dicuntur. 21. diſt. cleros & clericos. circa fi.

Quod acolythi officium eſt pręparare luminaria, & ipſa coram miniſtris altaris deportare. diſtinct. 25. perlectis. 33. diſtinct. c. ſi quis §. deſeruientes.

Quod acolythi poſſunt contrahere matrimoniũ. 15. q. 3. ſane. § ſeq.

Actiua. Quod actiua vita & contemplatiua commendatur. 8. q. 1. in ſcripturis. & c. qui epiſcopatum.

Quod a rectoribus eccleſiarum, & maxime ab epiſcopis eſt exercenda 88. diſt. decreuit.

Accuſatio. Quod accuſatio non debet admitti quæ non procedit ex charitate 4. q 4. nullus introducatur.

Quod eam debet præcedere admonitio charitatiua. 1. q. 1. ſi peccauerit, poſt medium. & q. 7. accuſatio quoque.

Quod accuſationem contingit fieri vel criminaliter vel ciuiliter. 2. q. 3. Euphemiũ. & §. ſeq. q. 11. non eſt credendum. per totum cap.

Quod debet fieri in ſcriptis. 2. q. 1. legum. q. 3. ſi quis iratus. & q. 8. accuſatorum.

Quod debet fieri præmiſſa inſcriptione. 3. q. 9. qui accuſare. 4. q. 4. nullus introducatur.

Item in quibus caſibus poteſt fieri ſine inſcriptione, notatur 4. q. 4. §. abacti.

Quod inſcriptio accuſatoris debet continere criminis magnitudinem, & tempus commiſſi criminis. 4 q. 4. ſi quis ſe iniuriam ab aliquo. §. in alijs autem.

Quod in accuſatoris libello nomen accuſati eſt ponendum. 2. q. 8. c. per ſcripta. §. quæ vero.

Quod vtraque parte præſente debet fieri accuſatio. 11. q. 3. eorum.

Quod accuſatio non admittitur contra abſentẽ, niſi ſit contumax. 3. q. 9. per totum.

Quod perſona illuſtris in crimine iniuriarum per procuratorem poteſt accuſare. 3. q. 9. abſens per alium.

Quod tribus modis falſa accuſatio detegitur; aut calumnia, aut præuaricatione, aut tergiuerſatione. 2. q. 3. ſi quem pœnituerit. §. 1. ve. ſic. accuſatorum.

Quod modus accuſationis qualis eſſe debeat, ponitur 2. q. 8. per totum.

Quod accuſare non poſſunt hęretici, pagani, & 2. q. 7. alieni. & c. ſeq. & 4. q. 1. c. 1. & ſeq.

Item criminoſi 6. q. 1. qui crimen. & 3. q. 5. conſtituimus. & duobus. c. ſeq.

Item nec conſpiratores. 3. quæſt. 4. conſpiratores.

Item nec inceſtuoſi. 3. q. 4. conſanguineorum.

Item nec malæ opiniones. 3. q. 5. ſuſpectos.

Item nec litigioſi nec calumniatores. 3. quæſt. 5. nullus.

Item nec inimici. 3. q. 4. detractores.

Item nec excommunicati. 3. q. 4 nullus. & c. omnes. 4. quæſt. 1. per totum. 2. quæſt. 7. in ſancta Nicęna.

Item nec infames. 3. q. 5. nullus.

Item impuberes, mulieres & pauperes & huiuſmodi perſonæ excluduntur ab accuſatione. 2. q. 1. prohibentur. 12. q. 2. epiſcopus qui mancipium. & cap. ſeq. 15. quæſt. 3. §. 1. & tribus ca. ſequen.

Quod ſortilegi & diuinatores non poſſunt accuſare. 3. q. 5. conſtituimus.

Quod qui ſacerdotes fieri nequeunt, ſacerdotes accuſare non poſſunt. 2. q. 7. ipſi apoſtoli. 6. q. 1. omnes vero. & c. ſacerdotes.

Quod epiſcopum laici paſsim accuſare non poſſunt. 2 q. 7. c. 1. & c. clericos. & c. laici.

Quod epiſcopus reaccuſatus damnari non poteſt, niſi per duodecim epiſcopos, vel per lxxij. teſtes idoneos conuictus. 2. q. 5. nullam.

Quod nec clericos poſſunt laici paſſim accuſare. 2. q. 7. nullus laicus. & c. ſeq. & c. ſicut.

Quod accuſatus accuſare non poteſt, niſi primo pręceſsiſſet purgatio, & niſi accuſaret de maiori crimine. 3. q. 11. neganda. §. neganda.

Quod accuſator debet eſſe bonæ vitæ, & liber genere, non ſeruus. 2. q. 7. quęrendum eſt.

Quod in accuſatione requirenda ſunt qua conſcientia: quo merito: qua intentione: vtrum ſcilicet pro Deo vel inani gloria accuſet. 2. q. 7. ſi qui ſunt. & c. ſi quis epiſcopus.

Quod nullus accuſare vel ſe defendere poteſt in cauſa criminali per procuratorem. 5. q. 3. in criminalibus.

Quod epiſcopum clerici accuſare poſſunt. 2. q. 7. Paulus Dyaclinæ. & cap. ſeq. 2. q. 7. quapropter. & cap. ſi quid in eccleſia.

Quod etiam laici quantumcumque infames propter ſimoniam & hæreſim accuſare poſſunt. 6. q. 1. nos ſequentes. & c. ſeq.

Quod monachi ex charitate poſſunt epiſcopum accuſare. 2. quæſt. 7. c. nullus monachus. §. ſed aliud eſt.

Quod libertis licet accuſare patronum in certis caſibus. 12. q. 2. epiſcopus qui mancipium.

Quod criminoſus criminoſum dominum poteſt accuſare. 2. q. 7. pagani. & §. ſeq.

Quod ad accuſationem hæreticorum etiam infames vtriuſque ſexus admittuntur. 2. q. 7. præſumunt. §. ſeq.

Quod mulieri licet accuſare ſimoniam, crimen læſæ maieſtatis, & quodlibet crimen publicum. 15. q. 3. ſane.

Quod ſecundum leges mulier non poteſt virum accuſare de adulterio. 32. q. 5. apud. §. hoc in mulieribus.

Quod ſecundum canones vir & mulier mutuo ſe accuſare poſſunt, licet non æqualiter. 32. q. 5. Chriſtiana.

Quod gradus conſanguinitatis vel affinitatis non debent accuſare niſi propinqui vel antiqui. 35. q. 6. c. 1. & ſeq.

Quod qua forma debent iurare qui accuſant parentelam habetur 35. q. 6. c. de parentela. 1. & c. epiſcopus.

Quod accuſator obligatur ad pœnam talionis. 2. q. 8. quiſquis. & cap. qui crimen. 2. q. 3. calumniator. & qui non probauerit. 6. q. 6. qui calumniam.

Quod zelo iuſtitiæ accuſans præmiatur. 6. q. 1. c. ſunt plurimi. §. verum.

Quod accuſans ex malitia punitur. 46. diſt. accuſatores. 2. q. 3. ſi quem pænituerit.

Quod accuſans epiſcopum calumnioſe infamis efficitur. 3 q. 4. clericus vero qui. & c. hi qui epiſcopos. 2. q. 3. ſi quis epiſcopum.

Quod falſo accuſantes vel in probatione deficientes vlterius accuſare alios prohibentur. 3. q. 10. placuit. & c. accuſatorum. 4. quæſt. 6. c. 1. & vlt.

Item à communione vſque ad exitum vitæ ſuſpẽduntur. 3. q. 10. eos qui. 5. q. 6. Epiphanium. 2. q. 3. ſi quis epiſcopum.

Quod

Quod clerico in causa criminali non licet aduocare coram iudice sæculari. 23.q.vlt.cap. his à quibus.

Quod clericus aduocans contra ecclesiam suam, vel episcopum, vel patronum: amittere meretur beneficia. 15.q. 6. nos sanctorum. 22. q.5. de forma. 96. dist. si imperator.

Quod contra inhibitionem ecclesiasticã aduocãs, non solũ rerum amissione, sed etiam exilij relegatione punitur. de pæ. dist. quicũque ausus.

Quod princeps & quilibet illustris potest litigare per aduocatum in crimine iniuriarum. 3.q. 9. absens per alium.

Quod Christus est aduocatus noster apud patrem de pænit. distinctione 2. c. si enim inquit. ante medium.

Affectus. Quod affectus plus placet Deo offerentis quàm munus oblationis. 3.q.7. in grauibus. 24. quæst. 1. odi & proieci.

Quod, illa oratione flectitur deus quę non consistit in multitudine verborum, sed in affectu cordis. de conse. dist. 5. non mediocriter.

Quod oratio quæcumque cum barbarismis & solœcismis verborum proferatur, Deo placet, si ex affectu animi procedit. 38. dist. sedulo.

Quod qui Deo perfecte seruire desiderat, oportet quòd carnalem affectionem consanguineorũ postponat. 12.q.1. cui portio.

Quod qui nihil affectat, perfectior est illo qui multa possidens auate dispensat 1. quæst. 2. si quis propter.

Affinis. Quod affinis in testem contra affinem non accipitur. 3.q. 9 absens per alium.

Quod nec ad accusationem aliorum admittitur: quia affinis affinem accusare non potest. 3 q. 5. similiter.

Quod vno coniugum defuncto, in superstite affinitas non deletur, nec alia copula affinitatem prioris copulæ soluere potest. 35.q. vlt. fraternitatis. post med. & q.3. per totum.

Quod qualiter affinitas sit computanda, habetur. 35.q.3. porro duorum.

Quod affines in quinto gradu copulari possunt defuncto viro vel vxore. in quarto si iuncti fuerint, non separentur. In tertio autem non licet. 35.q.3.c. de propinquis.

Agatho. Quod Agatho Papa quis fuerit, qua natione, & quid fecit habetur 63. dist. c. Agatho.

Agnus. Quod per agnum Christus Iesus representatur, non tamen debet agnus in cruce depingi, sed secundum imaginem humanam. de conse. dist. 3. sextam.

Quod agni sanguis quid sit, iam non audiendo sed bibendo didicimus, qui super vtrumque postem ponitur quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. de conse. dist. 2. quid sit.

Alchimia. Quod alchimia videtur esse ars reprobata: quia qui credit vnam speciem posse transferri in aliam vel similem nisi ab ipso creatore, infidelis est, & pagano deterior. 26.q.5. episcopi. circa finem.

Quod alchimistæ sunt discentes: & ad veritatem scientiæ numquam peruenientes. eadem cau. & quæst. nec mirum. circa medium.

Quod multæ virtutes insitæ sunt in herbis & lapidibus. 21.q. vlt. c. si.

Quod insunt in rebus corporeis per omnia elementa quædam occultę seu immanifestę rationes, quibus cum data fuerit opportunitas temporalis & causalis prorumpunt in species debitas suis modis & finibus. 26.q.5. nec mirum. circa finem.

Alea. Quod alea ludere si non dimiserit episcopus vel presbyter & etiam inferioris gradus clerici, grauiter puniuntur. 35. dist. episcopus.

Alienatio. Quod alienatio rerum ecclesiasticarum potest fieri per episcopum tempore necessitatis vel meliorationis causa. 12.q.2. placuit. & c. sine exceptione. ibidem. & c. terrulas.

Item pro redemptione captiuorum. 12.q.2. apostolicos. & tribus cap. seq.

Quod abbatibus non licet res monasterij sui sine episcopi sui licentia alienare. 12.q 2. abbatib⁹.

Quod in alienatione rei parochialis sufficit consensus episcopi & pastoris. 12.q.2. abbatibus.

Quod etiam consentiente episcopo abbas nisi sit pro fabrica monasterij, non potest res ecclesię alienare. 17.q.4. in venditionibus §. etiam.

Quod cum res ecclesiæ non sint episcopi, sed communes: non licet ei sine consensu capituli res notabiles alienare. 12 q 2. sine & c. seq.

Quod serui ecclesiæ qui retineri non possunt, ab episcopo alienari possunt 12.q.2. fugitiui.

Quod ecclesia alienas res non debet inuadere 12. q. 2 sicut ecclesia.

Quod alienum non est quod iure possidetur. 14. q 4. quid dicam §. hæc enim certe.

Quod peccatum non dimittitur nisi res ablata restituatur. 14.q.6. si res. de pænitentia distin. 5. falsas.

Quod alienas res inuadunt qui decimas, quæ pauperibus fiunt, auferunt. 16.q.1. decimæ.

Quod omnis alienæ rei illicita vsurpatio, nomine furti in decalogo prohibetur. 32.q.4. meretrices.

Quod episcopus dicitur aliena rapere cum totum sibi retinens egenis clericis nil impertitur. 93. dist. diaconi sunt. post medium. 1.q.2. si quis propter.

Quod alienas res ecclesiæ compellitur restituere. 12.q.2. monemus.

Quod episcopus vel presbyter contra constitutũ alienans res eclesię, deijcitur de honore. 17.q. 4. quicumque episcoporum.

Quod moriente episcopo non licet metropolitano res defuncti, quę sunt successoris, occupare vel aliena re. 12.q.2. non liceat alicui metropolitano.

Quod cuiuscumque gradus clericis, qui defuncti episcopi res, quę sunt successoris occupauerint vel alienauerint, anathema & proprij gradus periculum incurrunt. 12.q.2. hæc huius placiti. & c. non liceat clericis.

De hac materia habes infra de Ecclesia.

Alimenta. Quod alimenta olerum & leguminum plus prosunt corpori & animæ quàm deliciosa. de consecra. di. 5. ne tales accipiamus.

Quod episcopus vel presbyter si vxorem habet superstitem tenetur ipsi in alimentis prouidere. 31 dist. omnino.

Quod clerici vxorati ecclesiæ deseruientes, ab ea alimenta percipiant. 32. dist. si qui vero.

Quod ecclesia tenetur illi in alimentis prouidere, qui sua quæ habuit dedit ecclesiæ. 16.q.7. quicumque fidelium.

Quod matri & alijs propinquis non obstante iuramento tenetur quilibet in alimentis prouidere. 22.q.4. inter cetera.

Altare. Quod altare nisi sit lapideum, non consecratur. de consecra. dist. 1. altaria si non.

Quod altare non debet erigi sine licentia episcopi. de conse. dist. 1. nullus presbyter.

Quod consecrari debet chrismate & benedictione de conse. dist. 1. altaria placuit.

Quod presbyter consecrare altare non potest. 26. q. 6. ministrare.

Quod altaria inutilia, quæ consecrata non sunt vel in locis indebitis facta: debent dirui. de conse. dist. 1. placuit.

Quod oblatio & fructus altaris vendi prohibentur. 1.q 2. audiuimus.

Quod altare ad cuius honorem ecclesia est consecrata si motum fuerit, cum ecclesia debet consecrari. de conse. dist. 1. si motum.

Quod in altari in quo celebrauit episcopus, non debet eodem die celebrare presbyter de consec. dist. 2. c. vltimo.

Amor Dei. Quod amare Deum debemus plus quàm nostros proximos. 12 q 1. cui portio.

Quod si Deum amaremus, omnia difficilia & aspera perficeremus. de pæn. dist. 2. charitas est. § ergo si.

Quod amor Dei nutritur per verbum Dei, & omnium cupiditatum ligna consumit. de pænit. dist 2 si sermo meus.

Quod illi Deum amãt plus quàm se, qui pro eius amore saluti suę non parcunt: & ipsam mortẽ corporis libenter accipiunt. de pæni. dist. 2. ca. charitas § illi vero. in fine.

Amor proximi. Quod amamus proximum sicut nos quando non propter aliud sed propter naturæ participationem eum tantum diligimus. de pæni dist. 2. charitas. §. proximos.

Quod non omnis qui parcit, est amicus; nec omnis qui verberat, inimicus 5. quæstione 5. non omnis. & cap sequen. 23. quæstione 4: quid facit.

Quod amor proximi habet plagas suas: quæ dulciores sunt cum amarissime inferuntur. 5.q.5. non osculatur. 23.q.1. paratus. in fin. & q. 5. non putes.

Quod proximum sicut nos amamus cum ad bonos mores & ad vitam ęternam consequendam sicut nobis eius saluti consulimus. de pœn. dis. 2. charitas est. §. proinde.

Quod sic debemus affici charitatis affectu ad proximos, vt velimus omnes saluos fieri. 24.q.3. corripiantur, in fi.

Quod melius est proximum cum seueritate diligere, quàm cũ lenitate decipere. 5. q. 5. nõ oĩs.

Quod non est amor, sed languor vbi mali mores non corriguntur. 23.q. 5. non putes.

Ambitio. Quod ambitio est ad honores mundi sine suffragio, & temporis sine merito laboris velle promoueri. 41. dist. miramur in fi.

Quod quæ per ambitionem malo inchoãtur principio: etiam si mores & actus boni fuerint, difficile est vt bono peragantur exitu 1.q.1. principatus. & c nullus itaque.

Quod ad honoris suffragia non ambitiosi, sed probatæ vitę sunt assumendi. 1.q.7. per illicitam. §. seq. 40 di. multi. 49. dist. qui ecclesiasticis. & c. hoc ad nos.

Quod boni prelationis honorem non ambiunt, sed alios sibi tamquam digniores præponunt. 8.q 1. illud. 16.q.1. vos autem.

Quod episcopus vel presbyter, qui ambiens celebriorem sedem suam deserit, vtramque sedem perdit. 7.q.1. si quis episcopus. & cap. seq. 8.q. 1. apostolica.

Quod casum quęrit qui per ambitionem ad honoris fastigia postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum. 48 distin. sicut. 1. quæstio. 1. sicut is.

Quod obedientiæ meritum non percipit qui in hoc obedit ad quod libido ambitionis trahit. 8. q. 1. cap. sciendum.

Ambrosius. Quod Ambrosius hortatu Valentiniani Imperatoris in Mediolan. episcopum eligitur, 43. distin. Valentinianus.

Item de constantia eius respectu Imperatoris, & de patientia respectu aduersitatis habes 23. q. 8. conuenior.

Amens. Quod amens qui in furiam versus est vel diabolica afflictione vexatus est, non debet promoueri. 33. distin. maritum. & cap. seq.

Quod malum ex dementia factum & tempore dementiæ non imputatur. 15 q 1. aliquos. & duobus cap. seq.

Quod mala non sunt quæ nec crimine mentem implicant, nec conscientiam ligant, sicut est in dementibus. 15.q.1. illa.

Quod an peccata, quæ dementes committunt, quia nolentes & non scientes committunt, excusentur. 15.q.1. merito.

Amplexus. Quod amplexus personæ indebitæ præsumptionem inducit lasciuiæ. 27 q. 1. nec aliqua. 31. distinctione omnino.

Angelus. Quod Angelus creatus est in gratuitis. de pæn. dist. 2. §. principium enim.

Quod principium eius est dissimile principio hominis propter infirmitatem humanæ conditionis. de pæn. dist. 2. §. principium. ante me.

Quod

non contra fidem.11.q.3.Iulianus.
Quod enormitas criminis huius apoſtaſiæ innuitur ex pœna Ananiæ.17.q.1.Ananias.32.q.7. quid in omnibus.
Quod apoſtata à fide non admittitur in teſtimonium contra aliquem. 2.q.5. non poteſt. 3.q. 4.alieni.& duobus c.ſeq.
Quod talis omnibus infamibus,& in infamia præponitur.6.q.1.infames.3.q.4.alieni.& c. ſi quis.
Quod apoſtaſia religionis fit in poſtpoſitione tõſuræ, & ſæcularis veſtis aſſumptione.20.q.2. ſi in qualibet.
Quod canonicus regularis ſi animi leuitate motus ſine ſui ſuperioris licentia monachus efficitur, tamquam apoſtata redire compellitur,& punitur.19.q.3.mandamus.
Quod vouere Deo religionem & caſtitatem,& retrocedere damnabile eſt.17. q.1.qui bona.27. diſt.virgines.20 q 1.puellæ.32.q. 5. ſi Paulus poſt medium.
Quod tales apoſtatæ peiores efficiuntur alijs peccatoribus. 47.diſt.quantumlibet.16. quæſt. 1. quidam.
Quod apoſtatis qui profeſsi ſunt,non redduntur bona quæ ad ordinem portauerunt. 27.q.vlti, quicumque vult §.vlt.
Quod apoſtatæ cogendi ſunt ad redeundum.27. diſt. quod interrogaſti. 20. q.1. quem progenitores. & q. 2. ſi in qualibet. & quæſtione 3. procliuus.
Quod reuerſus in habitu & ſtallo & in alijs punitur.19.q.3.mandamus.
Quod redire contemnentes excommunicantur. 20.q.2.ſi in qualibet.
Item incarcerantur.45.diſt. cum beatus. §. Salomon.

De hac materia habes vbi ponitur vagatio.

Apoſtolica. Quod apoſtolica ſedes prælata eſt omnibus eccleſijs. 63. diſt.quanto.
Quod ipſa eſt prima auctoritate & dignitate, licet Antiochena ſit prior tempore.21.diſt. nũc autem.24.q.1 rogamus.
Quod apoſtolicæ ſedi Conſtantinopolitana eccleſia ſubſit, nemo dubitare debet.22. diſt. de Conſtantinopolitana.
Quod ipſius in iudicijs eſt maior auctoritas. 9. q.3 .patet.& c ipſi ſunt.
Quod nulli permittitur de eius iudicio iudicare. 17.q.4.nemini.21.diſt.nunc autem.
Quod immediate apoſtolicæ ſedi ſubiecti, maxime qui propinqui ſunt annue ſe debent præſentare circa idus Maij. 93.diſt.iuxta.& §.præcedenti.
Quod in apoſtolicam ſedem neuter illorum qui ex concertantium temeritate fuerit ordinatus, eſt permittendus permanſurus 79.diſt. ſi duo.
Quod apoſtolica ſedes peccatores & contumaces ad ſalutem quoquo modo attrahere debet. 17.diſt.nec licuit.
Quod ſine apoſtolicæ ſedis licentia compagis, id eſt ſadalibus diaconis, & clericis mappulis vti non licet 93.diſt.peruenit.2.& §. præcedenti. & c. illud.
Quod apoſtolicæ ſedis auctoritate concilia vniuerſalia ſunt congreganda.17.diſt.multis.& c. regula & c.concilia.
Quod ad apoſtolicam ſedem ſunt dubia & ardua referenda.17 diſt. nec licuit. 19. q. 1. frater. 24 quæſtione 1. rogamus. & duobus cap. ſequen.
Quod apoſtolica auctoritate doctorum opuſcula approbantur & reprobantur.19 diſtin.ſi Romanorum.
Quod apoſtolicæ ſedi ſpecialiter reſeruatur iudicium epiſcoporum.3.q.6.dudum.
Item reſtitutio depoſitorum.2.q.6.ideo huic.
Item congregatio conciliorum.ibidem.
Item reſtitutio hæreticorum.1.q.7.conuenientibus.circa principium.
Item exemptio epiſcoporum.16.quæſtione.1. frater.
Item determinatio quæſtionum in fide.24.q.1. quoties.
Item mutatio epiſcoporum.7. quæſt. 1. mutationes.
Item diuiſio & vnio epiſcopatuum. 16.q.1.& temporis.
Item abſolutio excommunicatorum ab eodem. 21.diſt.inferior.
Item interpretatio antiquorum canonum & ſcripturarum.17.diſt.nec licuit.
Item pallij datio.100.diſt.quoniam.
Item ſimoniacorum diſpenſatio.2.q.3. Paulum.
Item nouarum & difficilium quæſtionum diffinitio.17.diſt.multis.
Item famæ reſtitutio.2.q.3.Euphemium.§. hinc colligitur.
Quod Chriſtianus peccatum infidelitatis ſeu paganitatis incurrit qui ſedi apoſtolicæ obedire contemnit.81.diſt. ſi qui ſunt presbyteri. in ſi. 93.diſt.qui cathedram.22.diſt. omnes ſiue.
Quod apoſtolicis nolens obedire præceptis,à põtificalibus ſit alienus officijs, & ſit ruinæ ſuæ dolo proſtratus. 9.diſt.nulli fas.22.diſt.c.1.& 19.diſt.ita dominus.
Quod apoſtolicis præceptis non eſt ſuperbe reſiſtendum, ſed eius iugum eſt pie tolerandum. 12.diſt.præceptis apoſtolicis. 19. diſt. in memoriam.
Quod ab apoſtolicis non licet inſtitutis recedere. 11.diſt.hoc.& c.conſequens.
Quod apoſtolica ſedes ab omnibus eſt honoranda: & ei obediendum eſt in memoriam beati Petri apoſtoli. Et quamuis iniuſtum videatur quod mandat & intolerabile: tamen pia deuotione tolerandum eſt. 19. diſtinct. in memoriam. & 31. diſt. ante. 23. quæſt. 1. quid culpatur.
Quod ex apoſtolica tuba ſonora prædicatione ſalus omnium in vniuerſo mundo exiuit. 19. diſt.in memoriam.43.diſt.ſit rector.
Quod quæcũque emanant ab apoſtolica ſede,aut dicuntur decretales epiſtolæ.19.diſt.c.1.& c.in canonicis.
Aut ſanctiones. eadem diſt.ca.ſic omnes.
Aut iugum vocatur.eadem diſt.in memoriam.
Aut inſtituta & conſtitutiones,eadem diſtin.enimuero.& 20.diſt.de libellis.
Aut præcepta.19.diſt. nulli fas eſt.
Aut concilium.27.diſt.regula.
Aut ſynodus, eadem diſtinct. nec licuit. & cap. multis.

De hac materia vide vbi agitur de Eccleſia Romana, & de Papa, & de Diſpenſatione, & de ſede Apoſtolica.

Apoſtolus. Quod apoſtolos, ideſt, epiſcopos & presbyteros dominus elegit: diaconos autem poſt aſcenſum domini in cælum apoſtoli ſibi conſtituerunt epiſcopatus ſui miniſtros. 93. diſt. dominus noſter. cap.pen.
Quod apoſtoli prius docti ſunt à Chriſto, & poſtea ab ipſo ad prædicandum miſſi, in exemplũ quòd prædicatores prius ſacris litteris debent inſiſtere, ne tunc quærant diſcere cum ex officio alios debent docere 36.diſt.§ ecce.
Quod apoſtoli fuerũt pares Petro in apoſtolatu, ſed non in adminiſtratione: & ipſum primum principẽ voluerũt:& ſeptuagintaduos diſcipulos elegerunt:loco quorũ ſucceſſerunt epiſcopi.21.diſt.in nouo.& 22.diſt.ſacroſancta.
Quod apoſtolorũ princeps Petrus factus eſt poſt peccatum in exemplum ꝙ quantũcumque magnus peccator poſt pænitentiam non eſt repellendus à dignitate.50.diſt. conſiderandum.
Quod apoſtoli patres eccleſiæ fuerunt: pro quibus nati ſunt ei filij, ſcilicet epiſcopi. 68.diſt. quorum.
Quod apoſtolorum tempore ſpiritusſanctus viſibiliter operabatur in ſacramentis.1.quæſt. 1. multæ.
Quod apoſtolorum tempore multitudinis credentium erat cor vnum: & nihil erat eis proprium, ſed erant eis omnia communia: & omnia ante eorum pedes ponebantur: quia inſtante perſecutione ea poſsidere eis non licebat. 12.q.1.dilectiſsimis.
Quod Apoſtoli vxores ſuas quas ante apoſtolatum duxerant, ſine carnali commiſtione circumducebant,vt mercede prædicationis ſuſtẽtarentur ab eis.31.diſt.omnino.
Quod Apoſtoli prædia in Iudæa minime poſſederunt, ſed vendiderunt, & pretia eorum tãtummodo ad fouendum egentes ſeruabant:quia futuram eccleſiam in gentibus præuidebant.12. q.1.futuram.& c.ſeq.
Quod Apoſtolos dominus ad prædicandũ miſit ſine auro & virga,vt ab eis incentiua litis,& inſtrumenta tolleret vltionis.11.q.3.ira ſæpe.
Quod ipſis omnibus ſacramentorum diſpenſationem commiſit.19.diſt.ita dominus.
Quod Chriſtus ipſis uindictam prohibuit:quoniã eos volentes Samaritanos per ignẽ cõſumere,cõpeſcuit.23.q.4.quòd Chriſtus.
Quod regulares imitatores Apoſtolorum ſunt quantum ad proprietatum abdicationem, nec debent dicere,meum vel tuum eſt.12.q.1. dilectiſſimis.16.q.1.ex auctoritate.
Quod epiſcopi & ſuperiores quantum ad dignitatem,& omnis presbyter quantum ad euchariſtiæ confectionem,& ligandi & ſoluendi poteſtatem habent.diſt.21.in nouo.11.q.3.abſit, vt quidquam.

Aqua. Quod aqua cum ſale omnibus ſacerdotibus benedici præcipitur.de cõſe. diſt.3.aquam.
Quod in ſabbato ſancto ante chriſmatis immiſſionem propter aſperſionem debet accipi. de conſe.diſt.4.in ſabbato ſancto.
Quod qui huius virtute aſpergitur, venialia delentur,& inſidiæ diaboli cum phantaſmatibus fugantur de conſe.diſt.3.aquam.
Quod huius inſtitutionis efficacia in veteri lege eſt multipliciter præfigurata.de conſecra.diſt. 4.nec quemquam.

Arbiter. Quod arbitri ſunt qui conſenſu litigantium in iudices eliguntur, vt ipſorum ſententiæ ſtent.2. q. 6. à iudicibus.§. quod de arbitris.11.q.[illegible].ſi clericus.
Quod non licet ab ipſis appellare.2.q.6.à iudicibus ver.arbitrarij.& c. placuit.2.
Quod nullus poteſt eſſe arbiter in ea cauſa in qua eſt iudex. 3.q.7. infamis. ante finem.§. ſi quis vero.
Quod ſeruus arbiter eſſe non poteſt. 3.q.7. infamis.in fine.
Quod infamis in arbitrio non excluditur, nec etiam filius in re patris.3.quæſt.7. infamis. circa finem.
Quod arbitrij liberi nos condidit Deus, vt nec ad uirtutes nec ad vitia neceſſitate trahamur. de pænit.diſt.2. vt cognouerunt.§. liberi. circa finem.

Archidiaconus. quod archidiaconus nemo debet eſſe niſi ſit diaconus. 60. diſtinct. nullus epiſcopus. & duobus cap.ſeq.
Quod debet tali cõferri cui ætas debita cum prudentia, & vitæ merita ſuffragantur. diſtin.60. innouamus.diſt.93.legimus. poſt medium.
Quod archidiaconus eſt coadiutor epiſcopi in ordinatione clericorum. 23. diſt. ſubdiaconus & c.ſeq.
Quod archidiaconi intereſt miniſtros eccleſiæ & parochiarum,vt officia ſua diligenter expleant commonere.25.diſt.perlectis.§.hi ſunt.
Quod ipſius eſt de archipresbytero prouidere. 63.diſt.ſi in plebibus.
Quod non debet ab archipresbyteris vel presbyteris pecunias vel alia extorquere.94.diſtin. dictum.
Quod non debet præbendas vel eccleſias cum cura animarum ſine conſenſu epiſcopi conferre. 16.q.7.nullus omnino.

Archiepiſcopus. Quod archiepiſcopus Græce ſummus epiſcoporum dicitur Latine. 21. diſtinct. cleros.
Quod archiepiſcopus ante pallij receptionem nec ſe debet vocare archiepiſcopum, nec ea quæ ſunt pontificalis dignitatis debet exercere.100.diſt.quoniam quidam.
Quod vltra tres menſes conſecrationis ſuæ non

Quod in die dominico balneum conceditur, dũmodo non fiat per voluptatem, ſed pro neceſſitate. de conſe. diſt. 3. peruenit.

Balſamus. Quod balſamus à clericis ſicut chriſma vel baptiſmus nó debet vendi. 1. q 1. dictum eſt ſolere. & c. quibuſdam.

Quod epiſcopi de facultatibus eccleſiæ balſamũ tenentur comparere. 1. q. 1. ſtatuimus. 1.

Quod epiſcopus qui balſamum benedictum vendit, ſimoniã cõmittit, & damnationẽ perpetuã incurrit. 1 q. 1. placuit vt nullus epiſcoporũ.

Baptiſmus. Quod baptiſmus triplex, ſcilicet ſalutaris ſpecificatur, videlicet fluminis, flaminis, & ſanguinis. de conſe. diſt 4. baptiſmi & c. catechumenum.

Quod tũc prodeſt ſanguinis & flaminis, cum baptiſmũ fluminis non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit. de conſec. diſt. 4 baptiſmi vicẽ. § quantum itaque.

Quod latro baptiſmo flaminis & ſanguinis baptizatus eſt quando Chriſtum in cruce confeſſus eſt. de pæni. diſt. 7. nullus expectet. circa prin. §. vlt.

Quod baptiſmus fluminis sũpſit ſimpliciter virtutem ex paſſione Chriſti. de conſecra. diſtin. 4. proprie.

Quod Pharao in aqua ſubmerſus deſignat quod diabolus oẽs vires amittit in aqua baptiſmatis. de cõſe diſt. 4. nec quemquam, ante finem.

Quod baptiſmi eſt multiplex prærogatiua, videlicet quia poteſt ſuſcipi ſine aliis ſacramentis: ſed nõ alia ſine eo. 1. q. 1. ſi quis per ignorãtiã.

Item quia poteſt dari à quocumque, quod non alia. 32. diſt c. præter. §. verum. & §. porro. per totum.

Item quia eſt fundamentum & ianua aliorum ſacramentorum de conſecra. diſtinct. 4. cum itaque, in fi.

Item quia ſine eo ſalus non habetur. de conſec. diſt. 4. firmiſſime.

Item quia per ipſum originale, mortale, & veniale peccatũ remittitur, nõ ſic p alia. de cõſe. diſt. 4. regenerante. & c. ſine pænitentia.

Item carens eo non poteſt quis contrahere cum chriſtiana. 28. q 1. caue.

Quod ſine inuocatione trinitatis non eſt baptiſmus. de conſe. diſt 4. ſi reuera. & c. in ſynodo.

Quod verus eſt baptiſmus, licet per imperitiam verba ſubſtantialia corrupte proferantur. de conſe. diſt. 4 retulerunt.

Quod accedit verbum ad elementum, & fit baptiſmi ſacramentum 1. q. 1. detrahe.

Quod non merita miniſtrorum, ſed virtus Chriſti in baptiſmo operatur. de conſe. diſt. 4. baptiſmus.

Quod character baptiſmi non perditur per peccatum. 1. q. 1. quod quidam. ante mediũ 32. q. 7. licite.

Quod baptiſmus paruulis valet ad ſalutem, etiã ſi non recta intentione offeratur. de conſe. diſt. 4. non illud.

Quod in baptiſmo ſpiritualiter renaſcitur homo, & membrum Chriſti efficitur. de conſe. diſt. 2 quia paſſus. circa fi. & de conſ. diſtinct. 4. ad hoc.

Quod nullus poteſt ſaluus fieri, ſi contemnit baptizari 15. q. 1 firmiſſime.

Quod in hoc quòd Chriſtus mundus à peccato baptizari voluit, exemplũ baptizandi nobis in peccato natis dedit de conſe. diſt. 4. ſi baptizata eſt. & c. non regenerabuntur.

Quod apoſtolici fuerũt baptizati tempore Chriſti. de conſe. diſt 4. quando. & c ſeq.

Quod verus baptiſmus non tantum conſtat in ablutione corporis, quantum in fide cordis: & baptiſmus delet non ſolum originale, ſed etiam actuale peccatum de conſecra. diſtinct. 4. regenerante.

Quod excepta neceſſitate baptiſmus à ſacerdotibus debet dari. 93. diſtinct. diaconi. de conſe. diſt. 4 conſtat.

Quod baptizandos catechizandi & exorcizandi debet præuenire officium. de conſecra. diſtinct. 4. ſiue paruuli. vſque ad cap. venit ſacerdos.

Quod expoſitio ſignorum ſufflationum & vnctionum & quorumlibet aliorum quæ in exorciſmo & catechiſmo geritur, ponitur. de cõſec. diſt. 4. poſtea. vſque ad c venit. & c. 1.

Quod interrogatio articulorum fidei debet præcedere baptiſmum. de conſe. diſtinct. 4. prima. in fine.

Quod baptizandis adultis indicatur pænitentia interior, & non exterior. de conſe. diſt 4. omnis. & duob. c. ſeq. & c. ſine pænitentia. ibi.

Quod excepta neceſſitate, generalis baptiſmus non debet fieri niſi ſtatutis temporibus, ſcilicet in Paſcha & Pentecoſte. de conſe. diſtin. 4. non ratione. vſque ad c. conſtat.

Quod in primitiua eccleſia non licebat niſi prædictis temporibus baptizare: modo in neceſſitate licet omni tempore, & in omni aqua. de conſe. diſt. 3. celebritatem.

Quod antiquitus baptizandus dabat votum ſuũ in ſcriptis 2. q. 1. legum.

Quod paruuli ſi ante baptiſmum decedunt, propter originale peccatum damnantur. de cõſe. diſt. 4. firmiſſime.

Quod ordinatus antequam baptizatus nihil accipit. 1. q. 1. ſi quis per ignorantiam.

Quod baptiſmus non tollit irregularitatem bigamiæ. 34. diſt. ſi quis viduam.

Quod ſacerdos vadens ad baptiſmũ ſemper chriſma debet portare ſecum. de conſec. diſt. 4. nullus miniſtrorum.

Quod adulti fidem ſuam ante baptiſmum debẽt profiteri. de conſe. diſt. 4. prima.

Quod paruulis prodeſt fides offerentium. de conſe. diſt. 4. illud perſcrutari. & c. hi qui apud.

Quod perfidia parentum non obeſt baptizandis ſicut fides prodeſt. de conſe. diſtinct 4. quæris à me.

Quod monachi in ſuis monaſterijs baptiſteria habere prohibentur. 18. q. 2. pridem.

Quod non licet monacho baptizare, vel pueros de baptiſmo ſuſcipere. 16. q. 1. placuit communi. & c. ex auctoritate.

Quod nõ licet abbati vel monacho de baptiſmate alios ſuſcipere, nec cõmatres habere. de conſe. diſt 4. non licet. & c. ſeq.

Quod in neceſſitate licite recipitur baptiſmus à quocumque. 24. q. 1. ſi quem. 32. q. 4. iſte. & c. ſeq. de conſe. diſt. 4. conſtat.

Quod etiam ſi in neceſſitate à patre conferatur carnali, non ideo pater in matrimonio ſuo impeditur. 30. q. 1 ad limina.

Quod à Pagano vel Iudæo ſi in forma eccleſiæ datur, verus eſt baptiſmus. de conſe. diſtinct 4. Romanus.

Quod à ſchiſmatico hæretico ſi in forma eccleſiæ datur, ſimiliter recipitur. 1. q. 1. dictum eſt à domino. §. quod vero. cum duobus c. ſeq.

Quod à quocumque malo & peruerſo homine, dummodo non peruerſe detur, recipitur. 19. diſt. ſecundum. de conſec. diſt. 4. ſi inter. & duobus c. ſeq.

Quod quandoque baptizatur quis in fide dantis, cum ſcilicet fidelis adultus baptizat infantem. de conſe. diſt. 4. conſtat.

Quod baptizatur quis in fide tantum accipientis, vt cum adultus contritus recipit ab infideli. 1. q. 7. qui in qualibet.

Quod baptizatur quis in fide tantum patrinorũ cum paruulus fidelium præſentatur hæretico baptizandus. 1. q. 4. placuit.

Quod qui ab hæreticis ſcienter baptizantur, quia tunc nihil gratiæ receperunt, per impoſitionem manus ſunt eccleſiæ reconciliandi. 1. q. 1. quod quidam dicunt. de conſecra. diſt. 4. quamuis.

Quod baptiſmus ſimulatorie vel pro ſanitate tẽporali acceptus verus eſt, nec reiteratur. de conſe. diſt. 4. ſolet etiam. & duobus c. ſeq.

Quod talis baptiſmus non prodeſt ad ſalutem niſi ſimulatione ceſſante. de conſecra. diſt. 4. tunc valere incipit.

Quod Simoni mago qui ſimulatorie baptizatus fuit, & poſt non pænituit, baptiſmus non profuit. 27. diſt. quod interrogaſti.

Quod baptizans & de baptiſmo ſuſcipiens dicitur pater ſpiritualis 30. q 1. ad limina. §. filia.

Quod baptizandus poteſt ter vel ſemel immergi ſecundum diuerſas conſuetudines terrarum. de conſe. diſt 4 de trina. & 5. diſt. ca. ſe. & c. propter vitandum.

Quod totum corpus eſt in baptiſmo immergendum. de conſe. diſt. 4. prima igitur.

Quod baptizata muliere prægnante fœtus in ea non baptizatur de conſe diſt. 4. ſi ad matris. & duobus c. ſeq. & c. ſi baptizata.

Quod in dubio quiſque baptizari debet. de conſecra diſt. 4. paruulos.

Quod non baptizatus baptizandum non poteſt de fonte ſuſcipere. de conſecra. diſtin. 4. in baptiſmate.

Quod baptizatum non debent plures accipere quàm vnus. de conſecra. diſt. 4. non plures. & c. in catechiſmo.

Quod non decens eſt, licet non ſit prohibitũ coniuges ſimul alterius puerum de baptiſmo leuare. 30 q 4. quod autem.

Quod vno coniugum ſuſcipiente puerum alterius in baptiſmo, vterque feciſſe iudicatur, & vterque compater efficitur. 30. q. 4. ſciſcitatur. & c. ſi quis.

Quod an valeat reddere debitũ mulier, quæ proprium filium leuauit de baptiſmo, vide 30. q. 1. per totum.

Quod in baptizatis manet concupiſcentia, licet attenuata. de conſecra. diſtinct 4. per baptiſmum.

Quod paruuli adulti facti tenentur ad fidẽ quam pro ipſis offerentes ſpoponderunt. de conſec. diſt. 4. paruuli.

Quod hi qui pro baptizandis in baptiſmo ſpoponderunt, tenentur omnes ſymbolum & orationem dominicam, & alia bona informare. de conſec. diſt 4. vos ante omnia.

Quod adultus in infirmitate baptizãs, quia ex neceſſitate videtur feciſſe, nó debet ordinari. 57. diſt. ſi qui in ægritudine.

Quod qui ſcienter rebaptizantur, Deum abnegare dicuntur, & per multam pænitentiam reformantur. de conſe. diſt. 4. eos quos.

Quod catholicum rebaptizare ſcienter, maniſeſtiſſimum ſcelus eſt. de conſe. diſtinct. 4. rebaptizare.

Quod præciſi ſiue aliter apoſtatantes in fide, non ſunt rebaptizandi, ne fiat iniuria characteri imperatoris. 23. quæſt. 7. quemadmodum membrum.

Quod rebaptizatus irregularis efficitur & punitur. de conſe. diſt. 4 qui bis & c. ſeq.

Quod rebaptizatus etiam ignoranter non debet promoueri. 51. diſt. qui in aliquo. 50. diſt. confirmandum eſt, in fi.

Beatitudo. Quod beatitudo paradiſi cæleſtis à nemine extra eccleſiam poſito percipitur. de conſecra. diſt. 4 eccleſia paradiſo.

Quod beatitudo eſt reuelatio gloriæ magni Dei, & ſaluatoris domini noſtri Ieſu Chriſti. de cõſe. diſt. 5. ieiunium.

Quod beatitudo æterna ſolummodo membris Chriſti paratur. de pæn. diſtinct. 1. omnis qui non diligit.

Bellum. Quod bellum in hac vita duplex exercetur, ſcilicet carnale, & ſpirituale. 23. q. 1 niſi bella.

Quod à perfectis bella carnalia non ſunt peragẽda, ſed animæ certamina contra ſpirituales aduerſarios diſſuadenda 23. q. 1. niſi bella.

Quod Apoſtoli ideo tradiderunt legi in eccleſia hiſtorias Iudæorum, vt per bella ipſorum quæ geſſerunt, ad bella ſpiritualia informemur. 23. q. 1. niſi bella.

Quod ideo bella carnalia plerumque geruntur, vt ad pietatis iuſtitiæque ſocietatem victis facilius conſulatur. 23. q. 1. paratus. in fi. & c. apud.

Quod ſicut antiquitus ducibus conceſſum fuit bellare, ſic & modernis, dummodo nõ bellent deſiderio fundendi ſanguinem, ſed rempublicam pro fide Chriſti ampliãdi. 23. q. 4. ſi non. & c. diſplicet. & q 1. noli.

Quod dicitur iuſtum bellum, & quid ſit, multipliciter innuitur. 23. q. 2. per totum.

Quod iustum bellum dicitur intuitu præcipientis, qui ipsius ordinariam habet potestatem. 11.q 3 Iulianus.

Quod dicitur iustum bellum intuitu obediẽtis, vt sit qui obtemperare debeat. 23. q. 1. quid culpatur & q.8 conuenior.

Quod iustum bellum dicitur intuitu illius contra quem fit si meruit. 23 q.2.c vlt. & q 5. de occidendis.

Quod iustum bellum dicitur intuitu eius propter quod fit, puta propter iniuriam propulsandam, vel vindictam inferendam. 23.q.5.cũ homo.

Quod iusta bella pro pacis studio geruntur, vt mali coerceantur, & boni subleuentur. 23.q 1. apud veros & q.4. displicet.

Quod intentio mala licitum bellum facit iniustum. 23 q.1. militare.

Quod non pax quæritur vt bellum exerceatur. sed bellum geritur vt pax acquiratur. 23. q. 1, noli.

Quod capto hosti in bello est miserandum, dummodo futurum periculum non timeatur. 23. q.1 noli. in fine, & q.4 est iniusta.

Quod Sarraceni bellantes contra Christianos iuste a Christianis impugnantur. Iudæi vero quia seruiunt patienter, sustinentur. 23. q.8. dispar.

Quod possessiones ecclesiarum materiali gladio de mandato ecclesiæ defendi debent. 15. q. 6. auctoritatem. 23 q.3. Maximianus.

Quod bella pro ecclesia sumpta & contra excommunicatos & infideles meritoria sunt. 23. q.5. omniũ. & duobus c. seq. & q.8. vsq. ad § ecce. & q.4. sicut excellentiam.

Quod morientes in bello ecclesiæ saluantur. 23. q.5. omnium. & q.8. omni timore.

Quod an episcopo liceat ad bellum proficisci sine licentia Papæ. 23. q. 8. si vobis. & c. si quis episcopus.

Quod in hoc quòd Moses alijs pugnantibus nõ se immiscuit, sed orauit. exẽplum dedit quòd prælati bellare non debẽt, nec bellis interesse. 36. dist. si quis vult. 16. q. 3. porro 23. q. 8. c. 1. cum tribus seq. & c conuenior.

Quod prælati propter possessiones temporales principibus obnoxij sunt tributa bellorum siue aliarum rerum exoluere. 23 q 8. §. ecce. & c. seq. vsque ad §. quãuis. & c. si vobis.

Benedictio. Quod benedictio solennis super plebem tantum datur ab episcopis. 26. q. 6 ministrare. de consec. dist. 1. cum ad celebrandas.

Quod non solennis potest dari a sacerdote celebrante præsente episcopo, sed non sine eius mandato. 21 dist. denique

Quod episcopus officio expleto debet dare benedictionem. de conse. dist. 5. conuenit.

Quod lecturis lectionem benedictio debet dari. 21. dist. denique.

Quod sacerdotis est benedicere, sed Dei est effectum benedictionis tribuere. 1. q. 1. dictum est a domino.

Quod consequens nõ est vt presbyter alijs benedicat, qui sua vulnera non curat. 28. distinct. presbyterum.

Quod minor maiori benedictionem non debet dare. 21. dist. denique.

Quod die dominica populus de missa ante benedictionem sacerdotis egredi non præsumat. de conse. dist. 1 missas die & c seq.

Quod populus non debet derrahere sacerdotibus, a quibus capit benedictionem. 6. q. 1. sacerdotes. 38. dist. seriatim.

Quod coniugium non benedicitur a sacerdote, nisi virgo contrahat 32 dist. seriatim.

Quod sponsus cum sponsa ob reuerentiam benedictionis prima nocte debent in virginitate permanere. 23. dist. sponsus.

Benefacere. Quod bene fit etiam inuitis, quorum vtilitati potius consulitur quàm voluntati. 23. q 1. paratus. post medium. 45. dist. & qui emendat.

Quod benefacit quis latroni membra auferendo: quia ex hoc cogitur a malo opere cessare. 23. q. 3. si quis.

Quod medicus benefacit phrenetico ipsum ligando, & pater filium indisciplinatum castigando, licet ipsis inuitis. 23. q. 4. ipsa pietas & c. seq. q. 1. c paratus. ante finem. 5. q. 5. non omnis & c. seq.

Quod benefacere non debet quis alicui in damnum alterius. 14. q 5. denique & c. forte.

Quod clericis maxime Deo seruientibus benefieri debet. 11. q. 1. Christianis. 12. quæst. 1. quia tua.

Quod qui non ex amore, sed timore benefacit, reputatur non facere. 23. q. 5. ad fidem. 32. q 5. sicut enim. de conse dist. 5. quidquid. 86. dist. non satis.

Quod benefacienti si ex hoc aliquod malum præter suam voluntatem contigerit, non imputatur 23. q. 5. de occidendis. in fine.

Beneficium. Quod beneficia ecclesiæ dãda sunt clericis quibus parentum bona sion suffragantur. 1. q. 2. clericos. & c. seq.

Quod illis debentur clericis qui in ecclesia vigilanter deseruiunt. 1. q. 2. clerici. 86. distinct. non satis.

Quod qui parentum bonis sustentari possunt: si beneficia ecclesiastica suscipiunt sacrilegium committunt. 1. q. 2. clericos. & cap. sequen. & c. si quis.

Quod prælatus in beneficio conferendo potius debet attendere vitæ meritum, quàm consanguinitatis gradum. 8. q. 1. Moses.

Quod sicut anima non viuit corporaliter sine corpore, si ecclesia non proficit sine beneficijs corporalibus. 1. q. 3 si quis obiecerit.

Quod pro beneficio ecclesiastico non pastillum, nec aliud quantumcunque minimum dari debet. 1. q 3 si quis obiecerit

Quod illi qui emunt vel vendunt ecclesiastica beneficia, simoniam incurrunt, & beneficio frustrantur 1 q. 3. si quis dator. & c. seq.

Quod quia beneficia ecclesiastica domini Dei sunt, ideo vendi non possunt. 1. q. 3. saluator. ante medium.

Quod clerici criminosi beneficijs ecclesiasticis sunt priuandi 81. dist. si quis amodo.

Quod presbytero irregulari beneficium suum ecclesiæ ex dispensatione conceditur. 50. dist. studeat.

Benignitas. Quod benignitas nimia nõ debet resoluere subditos: nec nimia asperitas exulcerare. 45. dist. disciplina. & c. qui syncera & c. licet nonnũquam. & c. sunt namque.

Quod multa agenda sunt cum inuitis quadam benigna asperitate 23 q. 1 paratus.

Quod benignitas seruanda est in correctione. 23. q. 4. quod Christus. 45. distin. licet nonnumquam.

Bigamus. Quod bigamus ad ordines eligi non potest 31. q. 1. quomodo. 32. distinct. seriatim. 33. & 34. distin. per totum.

Quod per bigamiam quilibet irregularis efficitur. 32 dist. maritum. 34. dist. cognoscamus. & cap. seq.

Quod baptismus non delet irregularitatem bigamiæ ante contractæ 34. distin si quis viduam. 26 dist acutius. & c vna. 28 q. 3. acutius.

Quod bigamus non promouetur, hoc est propter defectum sacramenti 26. distinct. acutius & cap. vna

Item propter prærogatiuam sacerdotalis dignitatis. 26 dist. vna & §. bigamus.

Item propter suspitionem futuræ incontinẽtiæ. 82 dist. proposuisti, in fine

Item quia talis qui matrimonia frequentauit, nõ potest esse orator castitatis. 26 distinct. vna. & § bigamus.

Quod an ille sit bigamus qui duxit in vxorem quàm prius coitu fornicario corrupit virginẽ. 30 q. 5. qualis 24. dist. præcipimus 51. distin. qui in aliquo. 32, distinct. nemo. 33. distinct. maritum.

Quod ille non est bigamus qui duxit sponsam alterius, non tamen carnaliter à primo cognitam. 34. dist. Valentino.

Quod bigamus reputatur qui vxorem suam post adulterium scienter cognoscit. 34. distin. si cuius. & cap. seq,

Quod qui contrahit cum corrupta de facto licet contrahere non possit de iure: tamquam bigamus reputatur 28. dist. presbyter.

Quod qui credens se cum virgine cõtrahere, inuenit eam cognoscendo corruptam bigamus reputatur, nec debet promoueri. 51. distinct. qui in aliquo

Quod cum bigamo potest dispensari, & facilius in ordine suscepto quàm in suscipiendo. 50. dist. quicumque pœnitens.

Quod clericus per bigamiam irregularis effectus retinet priuilegium clericale. 34. dist. lector.

De bigamia require vbi agitur de ordine, & vbi agitur de dispensatione.

Blasphemus. Quod blasphemãs Deum debet pœnis debitis subiacere 23. q 4 non inuenitur. 11. q. 3. Imperatores 25. dist. qualis.

Quod ille in Spiritum sanctum blasphemat qui sacris canonibus derogat. 25 q. 1 violatores.

Quod verbum domini tunc blasphematur cum contemnitur 33. q. 5. cum caput.

Quod Michael angelus qui diabolo noluit inferre blasphemiam, ponitur in exemplum quòd à maledictione puri esse debemus. 34. quæst. 3. si igitur.

Quod blasphemantes baptismum Christi, per potestates debent puniri 23. q 4. quoniam.

Quod blasphemantes exemplo apostoli per excõmunicationem satanæ debent tradi. 24. q. 3. apostolicæ 23. q. 4. qui peccat, ante medium.

Bos. Quod bos & asinus tunc simul ad arandum coniunguntur, quando diuersæ professionis homines in vno officio simul sociantur. 16. q 7 in nona

Quod Deo ideo cura non est de bobus: quia facta brutorum Deus non discutit. 15. q. 1. c. firmissime § ex eo

Brutum. Quod brutis animalibus eo quod ratione carent, peccatum non imputatur. 15. q 1 c. firmissime. §. ex eo

Quod in lege bruta animalia peccatis hominũ sordidata iubentur interfici, non propter peccatum, sed quia replicant memoriam facti. 15. q. 1. mulier.

Cain. Quod Cain quia præuaricationem propter fratricidium incurrit, sententiam maledictionis reportauit. 24. q 3. cum ergo § sed qui.

Quod Deus despiciendo munera Cain ante damnauit fatricidium mente conceptum quaũ opere adimplesset. de pæ. dist. 1. numquid.

Quod Cain qui peccatum fratricidij negauit, indignus temporali pœna fuit. de pænit. distin. 3. Iudas.

Quod Abel esse renuit quem Cain malitia non exercet 23. q 4 hæc autem vita.

Cham. Quod Cham qui ex eo quòd patris verenda non operuit, maledictus est: ponitur in exemplum quòd maiorem damnationem incurrunt qui spiritualibus patribus non deferunt 2. q. 7. sacerdotes & reliqui. & c. sententia. & c. plerumque 15. quæst. 5. de crimine.

Calculus. Quod calculus est carbo: quo purgatus est Esaias propheta. 8 q. 1. in scripturis. in fin.

Item calculus est determinatio sententiæ. 6. q. 4. si inter.

Calix. Quod calix & patena nullo modo debent esse de ligno sicut in primitiua ecclesia, sed ex auro & argento, vel saltem stanno. de conse. dist. 1. vasa & c. vt calix.

Quod ideo prohibetur ne fiat calix de ligno, quia porosum est. ead. dist.

Item nec de vitro, quia fragile est.

Item nec de cupro, quia prouocat vomitum.

Item nec de aurichalco quod contrahit rubiginem.de conse.dist.1.vasa.&c.vt calix.
Quod sacerdotibus solenniter cum ministris celebrantibus non licet calicem tollere nisi ipsis per diaconos porrigatur,93.dist. diaconi sunt.

Calumnia. Quod calumniari est falsis criminibus intendere.2.q.3.si quem.§.notandum.
Quod inconsultus calor ex impetu mentis proueniens calumniæ vitio caret.2.q.3. si quem.§. notandum post medium.
Quod calumniantes ad vindictam poscit similitudo supplicij.2.q 8. quisquis. 5.q. 6. qui calumniam.& c.seq.
Quod vestis quæ non propter necessitatem, sed propter venustatem accipitur elationis habet calumniam.21.q 4.c.1.

Canon. Quod canon græce,latine regula nuncupatur.dist.3.canon.
Quod sancti patres canones diuino instinctu sanxerunt.33.q. 2.hoc ipsum 25.q.1. violatores.
Quod liber canonum apostolorum inter apochryphos ponitur.15.dist.sancta Romana 16. dist.canones.
Quod violare canones patrum, est spiritum sanctum blasphemare.25.q.1.violatores.
Quod secundum canones ecclesiæ Romanæ tenentur uiuere aliæ ecclesiæ,quia ab ipsa habet principium.11.dist.nolite.
Quod canones tamquam catholici ab omnibus sunt recipiendi,& qui non.16.dist. per totum. 20.dist.de libellis & duobus c.seq.
Quod si canones sibi quandoque contradicunt, illis est standum quorum antiquior & potior est auctoritas. 33.q.2.hoc ipsum.

Canonici. Quod canonici canonice viuere debent. de conse. dist. 5. in omnibus.

Cantus. Quod Cantus ecclesiæ inuentus est vt ad compunctionem vocet animos audientium.21.dist.cleros.ante finem. de conse.dist.5.non mediocriter.
Quod in ecclesia deuotione cordis est cantandũ. & theatrales cantus non sunt exercendi 92.dist. cantantes.de conse.dist.5.non mediocriter.38. dist.sedulo 12.q.1.quia,
Quod secundum solennitatem temporum cãtus est exercendus.25.dist.perlectis.ante finem.
Quod plerumque dum in cantando ad fauorem populi blanda vox quæritur, congrua vita deseritur.92.dist.in sancta.
Quod gloria in excelsis, & alleluia non semper est cantandum.de conse.dist.1.hi duo.
Quod diaconi Romanæ ecclesiæ quia solenniotibus officijs debent deseruire:cantare tempore officij prohibentur.92.dist.in sancta.
Quod clericus vel presbyter inter epulas mensæ cantans, est excommunicandus. 22. quæst. 1. clericum.
Quod clerici cœtibus non misceantur vbi amatoria & turpia decantantur.de conse,dist.5. nullus presbyterorum.
Quod inter festum paschæ & pentecostes,tantum tres psalmos ad nocturnos canimus,per totum annum,si festum est,nouem,si vero feria, duodecim recitamus.de conse.dist.5.in die.
Quod nemo debet obedire episcopis vel abbatibus cum mandant cantari missas pro hæreticis.24.q.3.si quis episcopus aut abbas.

De hac materia habes vbi agitur de Missa,& vbi agitur de officio.

Caput. Quod caput sequi debent membra. 12 dist.non decet.11.dist.nolite.de conse.dist.3.celebritatem.
Quod indecens est si membra perfectiora sunt capite 61.dist.miramur.
Quod capite languescente facilius membra corporis inficiuntur.6.q.1.sunt plurimi.§.verum. & c. ex merito.
Quod totum corpus morbis inuaditur si lãguor in capite curatus non fuerit. 2. quæst. 7. sicut inquit.
Quod caput dicitur Romana ecclesia. 22. dist. c. 1.& seq.3.q.6.dudum.

Character. Quod character in baptismo imprimitur. 23. q. 4. displicet.circa medium.
Quod character baptismi non perditur ex quocũque peccato,32 q.7.licite 1.q.1.quod quidam. ante medium.23.q.4 displicet. circa medium.
Quod apostatæ a fide non sunt rebaptizandi, ne iniuriam faciat characteri imperatoris. 23. q. 7.quemadmodum.
Quod schismaticus qui ab hæretico vel econuerso in forma ecclesiæ baptizatur, characterem recipit.de conse. distin. 4. quomodo,ante medium.

Cardinalis. Quod sanctus Siluester primus videtur fuisse qui ministros domini Papæ collaterales appellauit cardinales.2.q 5.præsul.
Quod cardinali diacono a subdiacono vsque ad lectores omnes exhibere debent honorem. 93. dist.a subdiacono.
Quod vacante sede apostolica episcopi cardinales alijs sibi adiunctis debent sine dilatione Papam eligere.23.dist. in nomine domini.70. dist.per totum.
Quod sũmus pontifex non nisi a cardinalibus & a clericis religiosis est inthronizandus. 79. distinct.c.1.
Quod qui sine canonica electione cardinalium & clericorum religiosorum præsentia inthronizatus fuerit,non apostolicus sed apostaticus habeatur.79 dist.c.1.
Quod olim non eligebant Papam nisi presbyteri & diaconi cardinales.79.dist.oportebat & duobus c.seq.
Quod cardinales episcopi in consecratione Papæ vice funguntur metropolitani.23. dist. in nomine domini.
Quod cardinalibus conceditur cum alijs clericis & laicis inuasorem sedis apostolicæ anathematizare.79.dist.si quis pecunia.

De hac materia habes vbi agitur de electione Papæ.

Charitas. Charitas quid sit,& de diuersis eius effectibus. de pæ.dist. 2. per totum.
Quod præcepta charitatis duo sunt,scilicet amor Dei,& amor proximi 8.q.1.in scripturis. ante finem.
Quod vbi charitas non est, non potest esse iustitia.24 q.1.vbi sana.
Quod qui charitatis iussa spernit:Deum qui charitas est,tanquam Iudas prodit.11 q.3.abijt.
Quod charitas quæ operit multitudinem peccatorum,proprium est donum bonorum. 1.q.1. multæ autem.
Quod qui sunt in charitate, participes sunt omnium bonorum ecclesiæ.de conse.dist.4.ecclesiæ charitas.
Quod tunc perfecta charitas est in homine quãdo nihil aliud quàm Christum quærit.de pæ. dist.2.charitas est,in fine.
Quod verba sunt postponenda quæ veritatem inflant,& charitatem vulnerant.99.dist.ecce.
Quod non est charitas sed languor vbi mali mores non corriguntur.23.q 5. non putes.

Carolus. Quod Carolus imperator primus vocatus fuit ab Hadriano Papa pro defensione ecclesiæ.63.distin. Hadrianus. 23.q.8.hortatu.

Castitas. Quod castitas sine continentia Deo placet, quam non facit necessitas,sed voluntas.33. q 5. tunc saluabitur. circa med.
Quod absque castitate omnia opera sunt imperfecta.33.q.5.tunc saluabitur.
Quod castitas non aliter quàm inspiratiue habetur.28.dist.de his.
Quod ipsam seruare est viam arctissimam & difficilem incedere.28.dist.de his.& 33.q.5. tunc saluabitur.circa medium.
Quod pauci casti & sine carnali vitio inueniuntur.50.dist.quia sanctitas tua.in fi.
Quod nemo potest gloriari se castum cor habere.de pæn. distinct. 2.§. fugerat sanctus Dauid. circa med.
Quod castitas mentis non aufertur per violentiã illatam corpori.33 q 5.per totum fere.
Quod non corrumpitur corpus nisi primum animus corrumpatur,32.q.5.non potest. & quinque.c.seq.
Quod virgo violenter oppressa nõ debet se sacris virginibus coæquare.32 q.5.illæ.
Quod sine tactu impudico castitas corporis perditur.32.q.5.nec solo.

De hoc require vbi agitur de pudicitia.

Quod in virginali & viduali castitate excellentiam inuenire ampliorem quàm in matrimonio experitur.27 q.1 nuptiarum.
Quod ordini sacro castitas est annexa.84.dist. cũ in præterito.& 31.dist.aliter.
Quod quia tẽpore gratiæ non generis successio, sed vitæ perfectio quæritur: ideo sacerdotibus continentiæ castitas imperatur.32.q. 4. recurrat.§ his itaque.in fin.
Quod clerici orientalis ecclesiæ ante sacros ordines matrimonio cõiuncti, etiam post in sacris cum vxoribus licite possunt stare. 31. dist. ca. quoniam.§.hoc autem.& c.seq. & 32. distinct. si quis.
Quod tempore sancti Gregorij subdiaconis & supra præcepta est continentia.31 distin. ante triennium.
Quod sicut episcopi ita ministri altaris debent esse casti 31.dist.lex continentiæ.
Quod nullus ad altaris ministerium debet accedere nisi castitas eius ante fuerit approbata. dist.31.ante triennium.
Quod qui fidem castitatis Deo vouerunt,irritam faciendo damnationem incurrunt. 27. quæst. 1.cap.1.
Quod post professam continentiam clericus sæcularis vel monachus matrimonium contrahere non potest.27.q.1.per totum.

Casus. Quod casum appetit qui ad summi loci fastigia propositis gradibus per abrupta ascensum quærit.48 dist.sicut.
Quod est malum cadere a proposito & postea simulare propositum.12 q 1.certe.
Quod casus aliorum nullũ debet retrahere a bono proposito.17.q.1.qui bona.
Quod inordinatus zelus ad emendandum subditum deterius interdum facit cadere prelatum. 24.q.3.non in perpetuum.
Quod septies cadit iustus,& toties surgit. de pæ. dist.3.septies cadit.
Quod iusti vocabulum non amittit qui quoties cadit,toties surgit. de pæn.dist.3. quamuis §. hac,in fine.
Quod timor æternæ pœnæ cadere facit per pænitentiã de vertice superbiæ.50. dist. quid est.
Quod si altissima sublimitas cecidit, quis cadere non possit de pæ.dist.2. vt cognouerũt.§.opponitur,in fi.40. dist.quælibet.
Quod qui casu occidunt,non eis imputatur. 55. dist.qui partem.50.dist.hi qui arborem. 15.q. 1.illa cauenda.
Item virgo si ceciderit per corruptionem,non est qui suscitet eam redintegrando. 32. quæst. 5. si Paulus.

Cathedra. Quod cathedra nõ sacerdotem sed sacerdos cathedram facit. 40.dist. multi.
Quod cathedra Petri super quam stat ecclesia nõ est deserenda.93.dist.qui cathedram.
Quod prælatis qui super cathedram Petri resident,est obediendum.1.q.1.non quales.

Cathedraticum. Quod cathedraticũ dictum est ab honore cathedræ pontificalis.10.q.3.c.1.
Quod episcopus nomine cathedratici vltra duos solidos non debet accipere.10.q.3. illud te. & c.se.& c.inter.& c vlt.

Causa. Quod causa dicitur proprie illius vel ad quem damnum vel emolumentum spectat.1.q 6.biduum.
Quod cessante causa debet cessare id quod factum est propter causam.1. quæst 7. quod pro remedio.

Quod

scendum.24.q.4.si habes,circa medium.

Quod assumpti vel assumendi ad regimen animarum docti debent esse in scripturis.36. dist. per totum.37.distinctione,c. ideo prohibetur. §.vt itaque

Quod quia res clericorum pauperum sunt, præceteris tenentur hospitalitati & eleemosynis intendere.16.q.1.quoniam quidquid.42.dist.§.1.& c quiescamus.

De castitate clericorum, & continentia eorum. 28 dist.per totum.31.dist. à primo c. vsque ad c.si la cus.32.dist.per totum.82,dist.proposuisti.& c.sequen.84.distin. cum in præterito.

Quod clericus feminarum suspectarum frequentans domicilia est deponẽdus,81.dist, clericus.

Quod non debent clerici mulieribus cohabitare. 32.di,interdixit.& c,se.81.dist.clericus,&c.seq.

Quod clerici cum matre & sorore habitare permittuntur.81,dist.volumus.

Quod fornicarij deprehensi iuxta canones sunt puniendi.27.distin.presbyteris, diaconis. 78. dist.decernimus,& c.de his.& c, presbyter.32. dist.eos. & c.erubescant. 33. dist. habuisse. 81. dist.si quis amodo.& tribus cap.seq.82.distin. fere per totum.

Quod ipsorum officium quando per sententiam. sunt damnati,audiri non debet.15.q.vlt.c.vlt. 81.dist.si qui sine.32.dist.cap.nullus.& c. præter hoc.

Quod concubinæ eorum vendi vel in seruitutem redigi debent.32. distinctione eos. 81. distin. quidam.

Quod filij ipsorum in seruitutem ecclesiæ vbi nati sunt debent deputari.15. quæst. 8. cum multæ,in fine.

Quod moniales cognoscentes debent deponi. 27.q.1.si quis episcopus.

Quod non debent interesse spectaculis vanis vel nuptijs 28.dist.presbyterum. 44. dist. nullus. de conse.dist.5.non oportet.

Quod tabernas sine necessitate non debent intrare 44 dist.non oportet clericos.& c.clerici ibidem & c.nullus.

Quod magicis artibus augurijs vel incantationibus intendentes debent deponi. 26.q.5.non oportet & duobus cap.seq.

Quod clerici arma ferre non debent.23.q.8. clerici & cap.seq.

Quod nec vere nec iocose pugnare debent. 23.q. 8 quicumqne clericus.

Quod nec debent iudicium sanguinis ferre. 23. q.8.sæpe principes.& c his.

De libertate clericorum data per Imperatores.16. q.1. generaliter. 23.q.8. cap. tributum. §. quamuis.

Quod qui ad solius Dei iudicium reseruantur, à nullo iudice sæculari debent iudicari. 11.q. 1.sacerdotibus. circa medium. 12. quæstio. 1. futuram.

Quod defenduntur ab ecclesia.24.quæst.3.paternarum.

Quod non accusantur à laicis.11.q.1.nemo.

Quod non debent trahi ad iudicium sæculare maxime sine consensu episcopi.11.q 1.nullus iudicum vsque ad c.iudices.& c.peruenit.vsque ad c.clericum.

Quod clericus quandoque debet respondere coram iudice laico, videlicet cum ipse se subijcit ex permissione episcopi.11.q.1.clericum.

Item 10.si causa per Papã fuerit delegata.q.3.relatum.11.q.1. istud. 23.q.5. non vos post medium. & tribus cap.sequentibus.

Quod clerici coram episcopo sunt conueniendi. 11.q.1.si qui & cap.de persona & duobus cap. seq.16.q 7.filijs.

Quod clerici alios clericos ad iudicium sæculare trahentes puniuntur.11.q.1.inolita.& duobus c.seq 11 q.1 si quis clericus.

Quod ex causa capi & ligari possunt à laicis. 23.q.5.non vos. post medium. & tribus cap. sequenti.

Quod clericus episcopum suum contemnens vel coniurationem procurans degradatus traditur iudici sæculari.11.quæstio.1. si quis sacerdotum. & cap. coniurationum. & quattuor cap. sequenti.

Quod de ordinatione clericorum habes 24. dist. per totũ. Et de hoc infra vbi agitur de ordine.

Quod clerici antequam ordinentur, debent examinari, & debent promittere fidelitatem & castitatem.23.dist.quamquam.28. dist. nullum. & c. quando.& c. de his.& tribus c.seq.

Quod non debent intitulari in duabus ecclesijs. 21.q.1.c.1.& seq.

Quod uitiati corpore promoueri non debẽt. 36. dist.illiteratos.55.dist.c.1.3.4.5. & 6.q 1. infames.circa finem.

Quod vitiati corpore sine culpa promouentur. 55.dist. qui patrem.

Quod serui nõ promouẽtur nisi prius libertati donentur 54 dist.c.1, & quinque ca.seq.& c. si seruus.& quattuor c.seq.

Quod si seruus sine scire domini ordinatur in clericum, reddetur domino repetenti.54. dist. nullus.& c. de rebus.§.cæterum. & quattuor c. seq.& c. si seruus.

Quod qui coniugium perfecerunt cum non virginibus,non promouentur. 34 dist.curãdum. & sex cap.seq.

Quod coniugati nisi prius continentiam vouerint non promouentur, nec ministrare debent in sacris.28.dist assumi & c.seq & cap. de Syracusanæ & 32 dist.eos.& c. placuit.

Quod curiales & histriones non promouentur. 2. dist.per totum.53.dist.legem.

Quod ab illicitis quæstibus debent abstinere.14. q.3.clerici & duobus c.seq.47.dist.omnes.

Quod clerici pro beneficio medicinæ Dei munera non debent accipere.23.dist.his igitur.

Quod vsurarij non debent esse, & deprehensi puniantur.14.q 4 si quis oblitus.46.dist. seditionarios.& duobus c.seq.47.dist.episcopus.

Quod clerici debent res ecclesiæ bene dispensare, & non superflue expendere.14.q.1.episcopus.

Quod non licet ei de sumptibus ecclesiæ filios suos in studio philosophiæ procurare.37.dist. legant.& c.seq.

Quod clericus de rebus hæreditatis, vt de laboribus conquisitis potest filijs vel proximis subuenire.12 q.2.episcopus qui filios. & q 3.placuit.

Quod non licet clerico habere beneficium cui sufficit patrimonium.16.q.1.ca.vlt.in fine.

Quod parochias vel ius alterius clericus non debet vsurpare.13.q.1.ecclesias.circa prin.

Quod peregrinari non debet sine licentia episcopi.16.q.1.cunctis.de conse.distin.5. non oportet.1.

Quod non residens punitur.7.q.1.peruenit.& tribus c.seq.& cap.si quis in clero.

Quod clericus non de rebus ecclesiæ, sed de rebus per ipsum acquisitis potest facere testamẽtum.12.q.3.c.1.& duobus cap.seq. & q.3.c.1. & q.5.fere per totum.

Quod si intestatus decesserit, in omnibus rebus succedit ecclesiæ.12.q.3.quicumque. & q.5. si cubi.& c.seq.

Quod clerici extranei non debent suscipi sine literis sui episcopi.71.dist.extraneo.& c.seq 72. dist.clericum.93.dist.nulla.19.q.2.alienum.

Quod transmarini clerici cum plurimis ipsorum testimoniis sunt recipiendi.98.distinct.per totum.

Quod clericis non est iniungenda solẽnis pænitentia.50.distinct. confirmandum. & §. proxi. supra.

Quod clerici vix vel nũquam recte pænitent. de pæn.dist.1.mensuram.

Quod melius est habere paucos bonos clericos, quàm multos inutiles.23.dist.tales.

Coactio. Quod coactio voluntati contraria excusat peccatum.15.q.1.quod autem.§.sed hoc.& cap.merito.

Quod seruitia coacta Deo non placent. 23.q.6. iam vero.

Quod confessio per coactionem extorta non præiudicat.15.quæst.6. si quandoque à sacerdotibus.

Quod Iudæi ad fidem Christi non sunt cogendi. 45.dist.de Iudæis.

Quod hæretici redire ad ecclesiam cogũtur. nam medicus bene ligat phreneticum, & excitat lethargicum.33.q 4.ipsa pietas & c.quid faciet.

Quod medicus bene vulnera incidit ferro ignito, quæ fomenta non sentiunt.1.q.1.reperiuntur.

Quod bene castigat pater filium indisciplinatũ, & magister discipulum.33. quæst.4. ipsa pietas.

Quod Paulus per violentiam intrare ecclesiam est compulsus.23.quæst.4. nimium. & ca. displicet.

Quod in Euangelio ad nuptias nolentes compelluntur intrare.33 q.4.ipsa pietas.

Quod Angelus Agar ancillam ad dominam suã reuerti compulit.23 q.4.quando.

Quod Apostolus tradidit hominem in interitum carnis, vt spiritus eius esset saluus.23 q.4. qui peccat.

Quod qui legitime in voto suo non permansit,vt ad illud reuertatur est cogendus.27 dist. quod interrogasti 45.dist.de Iudæis.16.quæst.1. quidam.

Quod coactus monasterium intrans si post numquam consenserit, liber exit.20.q.3.præsens.

Quod nemo propter iuramentum imminente necessitate factum reus esse debet iuramenti. 22. q 4.inter cetera.

Quod apostatantes in fide & alij peruersi cogendi sunt per flagella malum relinquere. 23.q.4. displicet. vsque ad fidem quæstionis. & q.5. per totum.

Eadem materia est de inimicis.

Coadiutor. Quod coadiutor datur episcopo propter infirmitatem & senectutẽ.7.q.1.scripsit mihi. & quattuor c. seq. & c.quamuis.

Cogitatio. Quod cogitatio non meretur pœnam lege etiam ciuili cum suis terminis est contenta.de pæn.dist.1.c.vulgaris.§.cogitatio.& supra ead.distinct. cogitationis.

Quod cogitatio peccati mortalis cum consensu etiam sine opere nefario lege diuina damnatur.49 dist.hinc etenim.ante finem.

Quod cum ex immunda cogitatioue sequitur pollutio culpa cogitationis lacrymis est lauanda.6 dist.testamentum & c.seq.

Quod dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur.dist.49. hinc etenim.

Quod cogitationis statum exigere non valet quẽ vsus terrenæ solicitudinis curuum tẽnet. 49. dist.hinc etenim ante medium.

Cognatio. Quod cognatio spiritualis non est consanguinitas,sed inter filios spiritualis quædam proximitas. 30. q.3.c. 1.& 3.

Quod contrahitur in baptismo aliquem suscipiendo, vel ad chrismaretinendo. 30.q. 4. si quis ex vno.

Quod propter vnionem carnis ad vnionem spiritus non transitur.30.q.4.post vxoris.

De hac materia require de affinitate.

Cognitio. Quod cognitio Dei in præsenti habetur per fidei soliditatẽ. 24. q.1 quia.

Quod ad cognoscendam veri luminis claritatem intellectus nostri aciem per bonam operationem adiuuamus.49. distinct. hinc. circa medium

Quod qui infirmitatem suam cognoscens humiliter iacet, per consolationem Dei ad fortia opera surgit.50.dist.quid est.in fi.

Quod qui sibi per arrogantiam candorem iustitiæ seu sapientiæ tribuit à luce supernæ cognitionis se excludit. 49. distinct. hinc. circa medium.

Quod pro fide & utilitate ecclesiæ sæculares principes quandoque ad concilia admittuntur.16. dist.nos & c.seq.

Quod archiepiscopus potest facere concilia prouincialia sua auctoritate.18.dist. si episcopus. & cap.seq.

Quod episcopi secundum tempus ordinationis suæ

Quod per confeſſionem illud quod fuit mortale, fit veniale. de pæn. diſt. 1. quem pęnitet.

Quod non eſt neceſſe, vt qui ſemel bene confeſſi ſumus, denuo confiteamur. de pænit. diſt. 1. c. menſuram. §. non ita.

Quod non per nuntium vel per ſcriptum, ſed proprio ore quis debet confiteri. de pænit. diſt. 1. quem pænitet.

Quod vera confeſſio in vltimo tempore poteſt eſſe. 26. q. 6. ſi presbyter. & c. ſeq.

Quod confitens debet ſe totum ponere in arbitrio ſacerdotis. de pæn. diſtinct. 5. conſideret, poſt medium.

Quod perito ſacerdoti qui ſciat ſoluere, eſt confitendum. de pæn. diſt. 1. quem pænitet. poſt medium. & diſt. 6. c. 1.

Quod an quis poſſit audire confesſionem alterius parochiani eo inuito. de pæn. diſtinct. 6. §. 1. ibidem & c. ſacerdos. §. proxi.

Quod in articulo mortis ſi presbyter non habetur, quiſque poteſt alteri confiteri. 26. q. 6. ſi presbyter & c. agnouimus.

Quod Græci ſolummodo Deo confitendum dicunt, ſed ſancta eccleſia Deo & ſacerdoti confiteri ſtatuit. de pæn. diſt. 1. circa finem. c. quidã.

Quod confesſio peccati occulta nulli pænitus eſt reuelanda. 2. q. 1. ſi peccauerit.

Quod in foro iudicij confeſſus de crimine, pro conuicto habetur. 15. q. 5. presbyter. & c. 1.

Quod ſcelus non dicitur manifeſtum niſi ſponte confeſſum, aut per teſtes conuictum. 15. q. 5. presbyter.

Quod mitius eſt agendum cum eo qui commiſſum facinus facili confesſione eſt cõfeſſus. diſt. 50. presbyterum. 12. q. 1. non dicatis. 15. q. 8. ſi quis, 56. diſtinct. quia. 82. diſtinct. presbyter.

Quod confesſio per pœnam extorta non præiudicat. 15. q. 6. ſi quandoque à ſacerdotibus.

Quod manifeſtum eſt confiteri de crimine eum qui per contumaciam non comparet. 3. q. 9. decernimus.

Quod qui ſocius eſt criminis, eius confesſio contra ſocium niſi in certis caſibus non admittitur. 24. q. 3. §. vlti.

Quod quandocumque bonum agimus, Deũ confitemur. 11. q. 3. exiſtimant. in fin.

Quod qui verbo & opere Chriſtum confitetur, ipſius teſtis efficitur. 11. q. 3. æſtimant in fine.

Quod quanta vita eſt confiteri Chriſtum, tanta mors eſt negare. 11. q. 3. non ſolum.

Quod latro tunc baptizatus eſt quando Chriſtum in cruce confeſſus eſt. de pæn. diſtinct. 7. §. vltimo.

Confirmatio. Quod confirmatio ſacramentalis omnibus fidelibus eſt neceſſaria. de conſe. diſt. 5. c. 1.

Quod in hoc ſacramento ſpiritus ſancti augmentatur gratia, vt confirmemur ad puguandum. de conſe. diſtin. 5. ſpiritus ſanctus. & c. nouiſſime.

Quod ideo confirmatio in fronte imponitur, vt ab accipiente fides Chriſti ſiue erubeſcentia prædicetur. de conſe. diſt. 5. nouisſime.

Quod hoc ſacramentum excedit alia in veneratione, quia à maiori miniſtro ſcilicet ab epiſcopo tantum datur. de conſec. diſt. 5. de his vero. & c. ſeq. 68. diſtinct. quamuis, & 95. diſtinct. presbyteros.

Quod excepta necesſitate hoc ſacramentum epiſcopi ieiuni debent dare, & ieiuni & confesſi ſi ſunt adulti, debent accipere. de conſe. diſt. 5. vt ieiuni. & c. ſeq.

Quod unctio cõfirmationis. debet fieri per ſignũ crucis. de conſec. diſt. 5. numquid.

Quod confirmatio non eſt iteranda, ſicut nec baptiſmus, & iterans grauiter punitur. de conſec. diſt. 5. dictum. & c. ſeq.

Quod confirmatio inducit compaternitatẽ quemadmodum & baptiſmus. 30. quæſt. 4. ſi quis vnus.

Quod confirmatum non plures ſuſcipere debent niſi vnus, ſicut nec baptizatum. de conſec. diſt. 4. non plures.

Quod in necesſitate idem poteſt eſſe compater in confirmatione & baptiſmo, aliter non. de conſ. diſtinct. 4. in catechiſmo.

Quod qui non eſt baptizatus, non poteſt ſuſcipere confirmatum. de conſe. diſtinct. 4. in baptiſmate

Quod qui in confirmatione filiaſtros ignoranter tenent, à matrimonio ſeparantur. 30. quæſt. 1. de his.

Conformatio. Quod conformare ſe debet q libet illis inter quos viuit, in his quæ nec contra fidem ſunt, nec contra bonos mores. 12. diſt c. illa autem.

Quod qui ſtrictius rebus vtitur quàm ſe habent mores eorum cum quibus viuit, ſuperſtitioſus eſt. 41. diſt. quiſquis.

Quod non intereſt quid alimentorum ſumat quis dummodo conueniat cum his cum quibus ſibi viuendum eſt. 41. diſt. quod dicit.

Quod in cantando & legendo ſubditæ diœceſes debent ſe metropolitanæ eccleſiæ conformare. 12. diſt. de his.

Coniugium. De hoc require in tractatu de matrimonio, &c.

Coniuratio. Quod cõiuratio dicitur quãdo clerici vel monachi rebelles auctoritati interdicenti, ſe in vnum coniuratione intercedente collegerint, aut iuramenta inter ſe dederint. 11. q. 1. ſi qui clericorum.

Quod coniuratio & conſpiratio pro uno eodemque crimine accipiuntur. 11. q. 1. coniurationum.

Quod in prædicto crimine inuenti, in nulla accuſatione ſunt recipiendi. 3. q. 4. conſpiratores.

Quod clerici contra epiſcopum, vel monachi contra abbatem in prædicto crimine inuenti, à proprio gradu cadunt. 11. q. 1. coniurationum. & tribus c. ſeq.

Quod non ſolum de hoc crimine conuicti, ſed etiam conſentientes infames efficiuntur. 11. q. 1. conſpirationum. ibidem. & c. ſtatuimus.

Conſanguinitas. Quod conſanguinitas antiquos patres in coniugio propter propagationem non impediebat, ſicut impedit modo. 35. q. 1. per totum.

Quod olim conſanguinitatis gradus vſque ad ſeptimam generationem computabatur. 35. q. 3. de affinitate. & c. nullum. & c. progeniem. vſque ad finem quæſtionis.

Quod ideo conſanguinitas per ſeptem gradus cõputatur, quia mundi generatio & hominis ſtatus tot ætatibus finitur. 30. q. 4. c. 1.

De computatione graduum cõſanguinitatis. 35. q. 5. per totum.

Quod æqualiter computatur conſanguinitas deſcendens in poſteros ex parte mulieris, ſicut ex parte viri. 35. q. 3. de propinquis. & c. ſeq. & c. æqualiter. cum c. ſeq.

Quod conſanguineam cognoſcens dicitur inceſtuoſus, & eſt talis ab omnibus deteſtãdus. 35. q. 2. de inceſtis. & c. ſeq.

Quod infames ſunt, & ab hæreditate repelluntur qui conſanguineas ducunt in vxores. 35. q. 2. coniunctiones.

Quæ perſonæ admitti debeant ad accuſandum vel ad teſtificandum conſanguinitatem inter coniunctos. 35. q. 6. per totum.

De hac materia habes vbi agitur de Matrimonio.

Conſcientia. Quod conſcientia ſola ſi accuſat, liber ſine accuſatione eſſe non poteſt. 11. q. 3. in cunctis.

Quod dum conſcientia in oculis domini non accuſat, ſentiant homines quidquid libet. 11. q. 3. ſenti.

Quod quem de libro vitæ non delet iniqua conſcientia, nec delere poteſt humana ignorantia. 11. q. 3. quid obeſt.

Quod qui confidens de conſcientia ſua famã ſuã negligit, crudelis eſt. 12. q. 1. nolo. 11. q. 3. nõ ſunt.

Quod conſcientia nobis eſt neceſſaria, fama proximo. 12. q. 1. nolo.

Quod quando Deus iudex erit, alius teſtis quàm conſcientia noſtra non erit. 11. q. 3. cuſtodi.

Quod tunc gloria noſtra eſt teſtimonium cõſcientiæ noſtræ, quando de quo homines nos vituperant, noſtra conſcientia liberos nos demõſtrat. 11. q. 3. inter verba.

Quod in præceptis & prohibitionibus quidquid fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam. 28. q. 1. omnes. §. ex his.

Conſecratio. Quod conſecratio eccleſiæ non debet fieri niſi cũ miſſæ celebratione. de conſe. diſtin. 1. c. 1. & c. de fabrica.

Quod altari maiori in quo ſunt reliquiæ, non violata eccleſia etiam à fundamentis reparata ſine miſſa conſecrari poteſt, aliàs non. de conſ. diſt. 1. de fabrica.

Quod ſine reliquijs ſanctorum eccleſiæ vel altaria non ſunt conſecranda. de conſecra. diſt. 1. de fabrica. & c. placuit.

Quod funera mortuorum maxime infidelium ante conſecrationem eccleſiæ de eccleſia ſunt eijcienda. de conſecra. diſt. 1. eccleſiam in qua.

Quod quamdiu paganus vel infidelis iacet in eccleſia, non eſt conſecranda. de conſecra. diſtin. 1. eccleſia.

Quod dotari debet eccleſia antequam cõſecretur. 16. q. 7. piæ. & c. ſi plures. de conſecra. diſtin. 1. cap. nemo.

Quod eccleſiam, quam patronus non pro deuotione, ſed pro quæſtu conſtruxerit, epiſcopus non debet conſecrare, niſi omni contradictione contraria excluſa. de conſe diſtin. 1. ſi quis baſilicam. 16. q 7. piæ. & duobus cap. ſeq. 10. q. 1. ſi quidam.

Quod eccleſia quocumque caſu lęſa manentibus parietibus conſecratis non debet reconſecrari. de conſe. diſt. 1. ſi motum. & c. ſeq.

Quod ſi igne fuerit conſumpta, eſt reconſecranda. de conſe. diſt. 1. eccleſijs.

Item ſi parietes à fundamento fuerint reparati. de conſecra. diſt. 1. de fabrica.

Quod ſi eccleſia homicido vel fornicatione polluta fuerit, aqua benedicta ſale reſperſa reconciliabitur. de conſ. diſt. 1. ſi motum.

Quod vbi nec ſcriptura nec teſtes inueniuntur, propter dubium eccleſia eſt conſecranda. de conſe diſt. 1. ſolennitates. 1.

Quod ligna eccleſię conſectatę ad vſum religioſorum non laicorum debent admitti. de conſec. diſt. 1. ligna.

Quod anniuerſarius eccleſiæ vel epiſcopi maxime Papæ per annos ſingulos eſt agendus. de conſe. diſt. 1. ſolennitates. 1. & 2.

Quod conſecrare dicitur ſimul ſacrare. 24. q. 1. pudenda.

Quod ille archiepiſcopus vel epiſcopus conſecratus non dicitur, ſed execratus, quem ſimul ſacrare coniunctis membris non agnoſcit eccleſia. 24. q. 1. pudenda.

Quod conſecrationi archiepiſcopi omnes cõprouinciales epiſcopi debent intereſſe. 66. diſt. archiepiſcopus.

Quod electus in archiepiſcopum vel epiſcopum intra tres menſes debet cõſecrari. 100. diſt. quoniam quidam.

Quod electus in archiepiſcopum (etiam ſi ſit epiſcopus) ante receptionem pallij nõ poteſt alios conſecrare. 100 diſt. §. 1.

Quod qui eſt conſecratus ab illo qui non habuit ius conſecrandi, iterum eſt conſecrandus. 68. diſt ſicut. & cap. ſeq.

Quod in epiſcopum non conſecratur in cuius domum hoſpitalitatis cauſa amicus nũquam intrauit. 85. diſtinct. archidiaconum Florentinum.

Quod cum multa diſcuſſione in epiſcopum quis debet conſecrari. 65. diſt. de perſona, & cap. ſeq 23. diſt. illud.

Quod epiſcopus ante conſecrationem ad fidem catholicam tenendam, & ad plura alia ſe obligat. 23. diſt quamquam.

Quod epiſcopus cum aſſenſu prouincialium epiſcoporum ad minus cum tribus epiſcopis die dominica vbi archiepiſcopo placuerit debet cõſecrari. 51. diſt. qui in aliquo. circa finem. 75. diſt. ordinationes.

Quod electus in epiſcopum ſi intra quinque menſes negligit cõſecrari, archiepiſcopus debet ſibi

de

de alio prouidere 100. diſt. quoniam quidam.
Quod ante 25. annos virgines non ſunt conſecrandę. 77. diſt. placuit.
Quod diaconiſſa niſi ſit 40 annorum, non eſt conſecranda 78. diſt. nemo.
Quod corrupta non eſt conſecranda. 26. diſt. acutius. 20. q. 1. deuotis.
Quod non conſecrantur niſi per epiſcopum. 26. q. 6. c. 1.
Quod debet conſecrari in ueſte profeſſionis ſuę, quam ſemper debet deferre. 23, diſtinct. ſanctimonialis.
Quod excepta neceſſitate infirmitatis virgines nõ ſunt conſecrandę niſi in epiphania & per hebdomadam paſchæ, & in feſtis Apoſtolorum. 20. q. 1. deuotis.

De hac materia habes vbi agitur de Velo.

Conſenſus. Quod conſenſus eſt uolunta ti eius quem quis diligit obſecundare, & auertere ſe ab eo quem ipſi ſentit aduerſum. 93. diſt. ſi inimicus.
Quod conſentire dicitur qui peccanti amabilem ſe præbet. 93. diſtinct. ſi inimicus. in medio. 86. diſt odio.
De conſenſu malo habes 18. q. 2. ſi quis. & 2. q. 1. in primis.
Quod communio malorum non maculat, ſed conſenſio factorum. 23. quæſt. 4. ſi quis à catholica.
Quod ſecundum prophetam immundum non tangit qui malorum cum quibus habitat actibus non conſenſit. 23. q. 4. tolerandi ſunt. & c. ecce inquiunt.
Quod non prodeſt illi ſuo errore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti. 83. diſt. conſentire. & c. quid enim prodeſt.
Quod error cui non reſiſtitur, approbatur: & negligere cum poſſis perturbare peruerſos, nihil aliud eſt quàm fauere. 83. diſt. error. 2. q. 7. negligere. 17. q. 3. §. 1.
Quod qui peccantem non arguit ſed defendit, acutius quàm ille qui peccauit coercendus eſt. 11. q. 3. qui conſentit. 24. q. 3. qui negligunt.
Quod epiſcopus qui criminibus conſentit aliorum, ab officio eſt deponendus. 83. diſt. ſi quis epiſcopus & cap. ſeq.
Quod facientem & conſentientem par pœna conſtringit. 2. q. 1. notum ſit. in fine. 3. q. 4. conſanguineorum.
Quod mala non ſunt quæ nec crimine mentem implicant, nec conſcientiam ligant. 15. q. 1. illa cauenda.
Quod non eſt crimen quod infertur reluctanti, & non conſentienti. 15. q. 1. non eſt. & c. vltimo.
Quod ſicut culpa non eſt concupiſcentia in corpore dormientis, multo magis eſt abſque culpa in corpore non conſentientis. 15. q. 1. ſi concupiſcentia.
Quod pudicitia potius vult quælibet mala tolerare, quàm malo conſentire. 32. q. 5. ita.
Quod in ordinatione archiepiſcopi conſenſus aliorum epiſcoporum comprouincialium ſi non ſunt præſentes, per litteras eſt habendus. 64. diſt. epiſcopi.
Quod infantes cum conſenſu parentum ad religionem debent ſuſcipi. 20. q. 2. oportet.
Quod parentes filiam duodecim annos habentem de monaſterio extrahere non poſſunt ſi per annum & diem eam ibi eſſe conſenſerunt. 20. q. 2. puella.

Conſilium. Quod conſilia euangelij non ſunt in præcepto, ſed in hominis arbitrio. 14. q. 1. quiſquis. & cap. ſeq.
Quod conſilium eſt voluntatis, pręceptum autem neceſsitatis. 14. q. 1. §. quod præcipitur.
Quod qui conſilio domini non vtitur, minus boni adipiſcitur. 14. q. 1. quiſquis.
Quod homines in dubijs requirere debent conſilia. 16. q. 2. viſis. & 20. diſt. c. vlt. 11. q. 3. excellentiſſimus.
Quod experti graueſque moribus pro conſilio sũt requirendi. 1. q. 1. eſtote.
Quod malorum potius conſulendum eſt vtilitati quàm volũtati. 23. q. 1. paratus. poſt medium.
Quod merito arguitur qui conſilia ſapientum & recta ſuadentium non vult ſuſcipere. 84. diſt. cap. 1.
Quod qui dat bonum conſilium; præſentis vitæ habet ſubſidiũ. & æternæ remunerationis conſequitur præmium. 12. q. 2. bonæ.
Quod propter malum conſilium conſiliarij puniuntur. 86. diſt. tanta. in fi.
Quod pro conſilio dato poteſt recipi temporalis remuneratio. 11. q. 3. non licet. 14. quæſt. 5. nõ ſane.
Quod homicidæ dicuntur per quorum conſilium homines extinguuntur. de pæn. diſt. 1. periculoſe. & c. noli.
Quod archiepiſcopus in diœceſi ſuffraganei abſque eius conſilio nil agere debet. 11. q. 3. fere per totum.

Conſpiratio. Quod omnis conſpiratio (præcipue clericorum & religioſorum) damnatur. 11. quęſt. 1. coniurationum.
Quod conſpiratio notata eſt in coniuratione.

Conſtantia. Quod conſtantia ſeruanda eſt in iuramẽtis & promiſſis. 22 q. 4. innocens. in fine.
Quod omnibus in Chriſto viuere volentibus neceſſaria eſt conſtantia in perſecutionibus. 7. q. 1. ſuggeſtum.
Quod tanta debet eſſe fidelium cõſtantia, vt prius auferatur vita quàm fides. 23. q. 8. conuenior. ante finem.
Quod vbi non prælatus, ſed fides quæritur, conſtantia prælatis præcipitur. 7. q. 1. aduerſitas. ante medium.
Quod qui ſuis meritis conſtans & firmus eſt, non turbatur alienis. 24. q. 1. non turbatur.

Conſtantinus. Quod Cõſtantinus Imperator Chriſtianus factus publice dedit licentiam chriſtianos fieri, & eccleſias fabricari. 12. q. 1. futuram.
Quod ipſe Conſtantinus eccleſiam beati Petri apoſtoli conſtruxit, & ſedem imperialem ſucceſſoribus beati Petri reliquit. 12. q. 1. futuram. 96. diſt Conſtantinus.
De reuerentia ipſius maxime ad clericos & preſbyteros 96 diſtinct. in ſcripturis. 12. q. 1. futuram. 96. diſtinct. Cõſtantinus. 11. quęſt. 1. continua. §. imperator Conſtantinus. & cap. ſacerdotibus.
Quod palatium Lateranenſe & Romanam vrbem omniumque Italiæ & occidentalium regionũ prouincias ſucceſſoribus beati Petri aſſignauit. 96. diſt. Conſtantinus.
Quod beatus Gregorius oſtendit eum feliciter vitam terminaſſe, dicens piæ memoriæ: contra illos qui mendaciter aſſerunt ipſum rebaptizatum. 11. q. 1. ſacerdotibus. 12. q. 1. futuram. ubi dicitur religioſiſſimus fuiſſe.
Quod dedit priuilegium, vt ſicut Romanus imperator eſſet caput totius mundi, ſic & Romanus pontifex eſſet caput omnium eccleſiarum. 96. diſt. Conſtantinus.

Conſtitutio. Quod conſtitutio eſt quod Rex vel Imperator cõſtituit. 2. diſt. conſtitutio.
Quod conſtitutio debet eſſe honeſta tempori & loco conueniens 4. diſt. erit autem lex.
Quod conſtitutionis cauſa eſt humanam coercere audaciam, & nocendi facultatem refręnare. 4 diſt. §. 1.
Quod tenenda eſt pro lege vbi ſacra ſcriptura nõ contradicit. 11. diſt. in his. 10. diſt lege.
Quod illicita eſt, quæ eſt contra Apoſtolos & Euangelia, vel alias ſacras ſcripturas. 10. diſt. non licet.
Quod triplex eſt origo conſtitutionum eccleſiaſticarum. 11. diſt. eccleſiaſticarum.
Quod conſtitutiones eccleſię, maxime Romanæ, ſunt ſeruãdæ. 11. diſt. nolite. & cap. hoc veſtræ. 38. diſt nulli.
Quod earum tranſgreſſores puniuntur, 12. diſt. præceptis 55. diſtinct. nullus. 6. quęſt. 1. infames.
Quod conſtitutiones regum & principum obſequi debẽt eccleſiaſticis inſtitutis. 10. diſt. lege. & c. ſeq.
Quod pro loco, tempore & perſonarum qualitate mutatur conſtitutio. 50. diſt. vt conſtitueretur. 61. diſt. §. his. 10. q. 3. priſcis. & c. ſeq. 11. diſtin. catholica.

De hac materia habes vbi agitur de Statutis.

Conſuetudo. Quod cõſuetudo eſt ius moribus inſtitutum, quod lege deficiente pro lege ſuſcipitur. 1. diſtin. conſuetudo.
Quod longæua conſuetudo, quæ non eſt contraria canonibus, eſt ſeruanda. 11. diſt. conſuetudinis. 12. diſt. ſcit ſancta Romana. & quinque cap. ſeq. 10. q. 1. decreuimus.
Quod conſuetudo peruerſa ex diuturnitate non leuigat crimen, ſed auget. 24. q. 1. ſchiſma.
Quod binus actus conſuetudo dicitur. 25. q. vlti. ita nos.
Quod ratio & veritas conſuetudinem ſemper excludunt. 8 diſt. veritate. & duobus cap. ſeq. 11. diſt. cap. 1. & ſeq
Quod quando conſuetudini veritas ſuffragatur, nil ea firmius debet teneri. 8. diſtin. fruſtra. 12. diſt. illud. vſque ad §. hoc autem.
Quod diuerſitas conſuetudinum pro loco & tempore (dummodo non ſint veritati contrariæ) non eſt reprobanda. 12. diſt. ſcit ſancta. & canouit. & c. ſeq.
Quod conſuetudo illorum cum quibus conuerſatur, ſi non eſt peruerſa, obſeruanda eſt. 12. diſt. illa.
Quod conſuetudo mala non minus quàm pernicioſa corruptela eſt vitanda. 8. diſt. mala. 12. diſt. omnia talia. 16. q. 3. licet.
Quod conſuetudines Romanæ eccleſiæ maxime ſunt ſeruandæ. 11. diſtinct. quis. in fi. 12. diſt. cap. 1. in fin.
Quod in eccleſia multa ſacramentalia ſicut aquæ aſperſio, ad orientem adoratio, & huiuſmodi, conſuetudine magis quàm ſcripto ſunt roborata. 11. diſt. eccleſiaſticarum.
Quod in portionibus eccleſiarum dandis obſeruanda eſt conſuetudo. 10. q. 3. nec numerus.
Quod contemptores conſuetudinum eccleſiaſticarum ſunt coercendi. 11. diſt. in his rebus.
Quod epiſcopi ſunt ſola conſuetudine maiores presbyteris. 95. diſtin. olim.
Quod an conſuetudo faciat mortale quod eſt in ſe veniale. 25. diſtin. vnum. §. aliàs ante medium. Vide quæ ibi notantur in glo. in ver. criminale ex B. Thoma.
Quod conſuetudo ordinaria confert iuriſdictionem. 9. q. 3. conqueſtus.
Quod iure conſuetudinis hoc meum, illud alterius iudicatur 8. diſt. §. 1.
Quod qui maledicendi conſuetudinem habent immunditiam labiorum contrahunt. 24. q. 3. qui negligunt.
Quod ſub prætextu conſuetudinis nec ante nec poſt, pro ſacramento eſt aliquid accipiendum. 1. q. 3. ſi quis præbendas.

De hac materia habes vbi agitur de Moribus.

Contemptus. Quod contemnere debet ſuos & ſua qui ſeruire Deo eligit. 12. q. 1. cui portio. & cap. præcipimus.
Quod nihil miſerius eſt quàm propter nummum Deum deſerere. 12. q. 1. duo ſunt in fi.
Quod capitis ratio & clericorum corona deſignãt quòd ipſi debent contemnere temporalia. 12. quæſt. 1. duo.
Quod Socrates qui ad philoſophandum pergens auri pondus proiecit, ponitur in exemplum, vt ſi virtutes poſsidere volumus, temporalia contemnamus. 12. q. 2. gloria epiſcopi. in fi.
Quod ſtultus eſt qui in dignitate primum ſe exiſtimãs bona quæ viderit diſcere contemnit. 22. diſt. de Conſtantinopolitana, 18. diſ. non oportet. 38. diſtinct. nullus epiſcopus. 24. quæſt. 3. ſi habes.
Quod peccatum paganitatis incurrit qui ſedi apoſtolicæ obedire contemnit. 81. diſt. ſi qui ſunt. in fin.

Notent hoc diligenter tyranni,qui ne dũ inobedientes ſunt eccleſiæ, verumetiam eam vi opprimere, & patrimonium eius eripere conantur. 23.q.8. hortatu. & 63. diſt. Hadrianus.

Quod contemnenda non ſunt ſacramenta per malos ſacerdotes exhibita. 1. q. 1. multi. 38. diſt. ſedulo.

Quod manumiſsio iteratur cum liberti eccleſiæ alij adhærentes eam contemnunt. 12. quæſt. 2. liberti.

Contentioſus. Quod contentioſus prohibetur ordinari. 46. diſt. §. 1. & c ſeditionarios.

Quod diuerſitas cultus maxime contentiones & æmulationes inducit. 90. diſt. perlatum.

Quod clerici vel monachi in ſynodo vel capitulo accuſando vel referendo non debent perſtrepere vocibus contentioſis. 5.q.4. in loco.

Quod contentioſus monachus à priori ſuo ſecundum qualitatem culpæ eſt puniendus. 90. diſt. ſi quis monachus.

Quod perfectus in iudicio ſæculari non debet contendere. 14.q. 1. epiſcopus.

Quod res eccleſiæ non per contentiones ſed iudicio debent defendi. 16.q.6 conſuetudo.

Conteſtatio. Quod conteſtatio litis quomodo fieri debeat, & intra quod tempus facta valeat, habes 3.q.3. induciæ. vſque ad finem quæſtionis.

Quod ordine iudiciario primo eſt libellus porrigendus. deinde debet fieri litis conteſtatio. 3.q. 3. induciæ. §. libellum.

Quod iudex reo libellum non debet auferre niſi actor promittat ſe intra duos menſes litem conteſtaturum, & expenſas in duplum reſtituturũ. 3.q.3. induciæ. §. libellum.

Quod contra abſentem per contumaciam procedetur cum lis eſt conteſtata, & liqueat de cauſa. 3.q.9. decernimus. 4.q.6.c.1.

Quod ſi lis non eſt conteſtata, nec liquet de cauſa, tunc abſens per contumaciam ſolum eſt excommunicandus, & ſic intelliguntur illa capitula 11.q.3. rurſus. & cap. quicumque.

Quod litis conteſtatio recuſari non poteſt. 3.q.3. induciæ. §. libellum. in fi.

Quod in cauſa criminali vel ciuili criminaliter mota ante litem conteſtatam teſtes non ſunt recipiendi, nec ſententia diffinitiua ferenda. 3. q.9. per totum. in ſumma.

Quod plures ſunt caſus, in quibus ſine litis conteſtatione teſtes poſſunt recipi, ſcilicet in hæreſi poſt mortem. 24 q. 2. ſane. & c. ſequen.

Item in quæſtione electionis epiſcopi, & in cauſa matrimonij. ne propter moræ periculum eccleſia dilapidetur, & mulier fornicetur.

Item prælatus ex officio procedit per inquiſitionem de exceſſibus ſubditorum.

Item quando teſtes ad perpetuam memoriam recipiuntur.

De his & alijs pluribus caſibus habes extra, vt lite non conteſta. quoniam frequenter. & c. ſeq.

Continentia. Quod continentia nõ ferro ſed religione quærenda eſt. 33.q.5. tunc ſaluabitur.

De hac materia habes in titulo de Caſtitate.

Contritio. Quod contritio cõtemptis alijs partibus pænitentiæ non delet peccatum. de pæ. diſt. 1. reſuſcitatus. §. alii. econtra. ibid. & c. menſuram.

Quod dum confeſſio non cõtemnitur, per contritionem peccati venia indulgetur. de pæn. diſt. 1. menſuram.

Quod quantumcumque aſſunt alia, ſine cordis contritione nullum peccatum dimittitur. de de pæ. diſt. 1. §. econtrario.

Quod lachrymæ quæ ex vera contritione fluunt, æterni ignis ĩcẽdia extingũt. de pæ. di. 1. porro.

Quod vbi non eſt contritio, ſed cordis duritia Deus orationem pro talibus non accipit. de pæ. diſt. 1. quamobrem. in fi.

Contumax. Quod contumax dicitur qui poſt vnam vel trinam peremptoriam vocationem coram iudice comparere contemnit. 24.q.3. de illicita.

Quod qui ex contumacia iudicibus non obtemperant, per epiſcopos extra communionem poni debent. 2.q.6 quiſquis.

Quod qui ad ſynodum vocatus venire, aut ibi conſtitutus obedire contemnit, aut ante finem receſſerit, eſt excommunicandus. 11.q.3. certum eſt.

Quod contra abſentem per contumaciam tamquam contra præſentem conuictum procedi poteſt per diffinitiuam ſententiam. 3. q.9. abſens. & cap. decernimus. 24. quæſtione 3. de illicita.

Quod ſi excommunicatus intra annum ſuam cauſam purgare contempſerit, poſt nullatenus audiatur. 11.q.3. rurſus. & c. ſeq.

Quod qui iubente ſacerdote pro quacumque culpa ab eccleſia exire contempſerit, tardius recipitur ad veniam. 11.q.3. qui iubente.

Quod contumaces prælati per dignitatis ſubtractionem puniuntur. 74. diſt. honoratus. in fi. 34. diſt. quorumdam.

Quod contumaces clerici ab epiſcopis per excommunicationem corrigi debent. 50. diſt. contumaces. 7. q. 1. ſi quis presbyter. 11. q. 1. petimus. & q.3. ſi quis presbyter.

Quod ſicut in contumacia perſiſtentibus ſeueritas eſt oſtendenda, ſic humiliantibus per pænitentiam venia non eſt deneganda. 2. quæſt. 4. quanto.

Conuenticulum. Quod conuenticulum dicitur congregatio ſubditorum ſine conſenſu prælatorum. 17. diſt. multis.

Quod clerici (maxime hæreticorum & ſchiſmaticorum) conuenticula vitare debent. 24.q.3. clericus. & c. cum quibus.

Conuerſatio. Quod conuerſatio cum Iudęis in conuiuijs & balneis clericis & laicis inhibetur, nec etiã medicinas ab eis debent recipere. 28.q.1. nullus.

Quod etiam cum parentibus vel propinquis conuerſari non debemus, ſi per ipſos fidem Chriſti perdere timemus. 28. quęſtione. 1. ſi infidelis.

Quod ſæpe malorum conuerſatio corrumpit bonos mores. 28.q.1. ſepę.

Quod neophyti vt in fide & moribus proficiant, cum Chriſti fidelibus debent conuerſari. 28. q.1. Iudæorum.

Conuerſio. Quod conuerſio dicitur quaſi vndique cordis verſio. de pę. diſt. 1. §. hoc idem. & diſt. vlti. nullus expectet. §. quod quamuis. circa prin.

Quod ſi cor noſtrum vndique à malo conuertitur, fructus conuerſionis meremur. de pę. diſt. 1. §. hoc idem.

Quod conuerſio cordis requiritur in adulto baptizando. de conſe. diſt. 4. baptiſmi.

Quod vera conuerſio ad Deum in vltimis poſitorum mente potius eſt ęſtimanda quàm tempore. 26.q.6. agnouimus.

Quod qui cum potuerunt conuerti noluerunt, in fine non facile acquirunt quod volunt. de pęn. diſt. vlt. nullus expectet. circa prin.

Quod conuerſio in extremis licet raro iuſta ſit, deſperandum tamen non erit. de pę. diſt. vlt. nullus expectet. §. quod quoniam, 26.q.6. ſi presbyter. & c. ſeq. 50. diſt. ponderet.

Quod Deus non vult mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. 26.q.6. agnouimus.

Quod Iudęorum pueri ad fidem Chriſti conuerſi, ne parentum inuoluantur erroribus, ſunt fidelibus aut monaſterijs committendi. 28.q.1. Iudęorum.

Conuiuia. Quod conuiuia laudantur dummodo detractionibus & fabulis & ludis turpibus non miſceantur. 44. diſt. conuiuia. & c. ſeq.

Quod conuiuium clericorum debet pręcedere menſę benedictio, inter menſam lectio, poſt menſam gratiarum actio. 44. diſtinct. quando autem.

Quod non cibus in conuiuio, ſed cibi auiditas reprobatur, de conſe. diſt. 5. ſint tibi.

Quod pręcipue clerici hæreticorum & ſchiſmaticorum debent vitare conuiuia. 24. quęſt. 3. clericus.

Quod cum ſacerdotalis cenſus tenuis eſſe debeat, prohibentur eis conuiuia, ne pinguis venter groſſam mentem generet. 44. diſt. cap. vlt. & §. ſeq. 34. diſt. presbyteri.

Quod nec epiſcopus nec clericus abſque neceſsitate debet in eccleſia facere conuiuia. 42. diſt. nõ oportet. & in cap. ſeq.

De hac materia vide vbi agitur de Cibo.

Correctio. Quod correctio debet fieri quantum pro vniuſcuiuſque gradu atque ſalua pace eccleſię fieri poteſt. 23.q.4. ecce. quiſquis. quidam. cum quiſque. ſicut. ipſa pietas. quid faciet. circa medium.

Quod correctio debet fieri animo medendi, non ſęuiendi. 86. diſt. odio. 23.q. 4. ita plane. circa medium.

Quod cum correctio diſtrictius agitur, ex charitate agenda eſt, nõ ex furore. 12.q.2. fraternitas.

Quod correctio debet ex charitate prouenire, & ſecundum diuerſitatem culparum extendere. 24. q.3. corripiantur.

Quod correctio debet eſſe miſta cum benignitate & aſperitate. 45. diſtin. diſciplina. & cap. ſunt namque.

Quod qui iuſte iudicat, ſtateram in manu geſtans in vtroque penſo iuſtitiam & miſericordiam portat. 45. diſt. omnis.

Quod non fruſtra hęc duo iunguntur, homo peccator: quia peccator eſt, corripe. quia homo eſt, miſerere. 23.q.4. duo.

Quod correctio quandoque plus debet habere mãſuetudinis quàm rigoris. 45. diſt. qui ſyncera. & cap. licet.

Quod aſperitas nimię increpationis nec correctionem recipit, nec ſalutem. 45. diſt. cum beatus. & cap. diſciplina.

Quod caſtigatus leuiter reuerentiam exhibet caſtiganti. diſt. 45. cum beatus.

Quod correctio quandoque plus debet habere de aſperitate quàm de benignitate. 12.q.2. fraternitas. 24.q.3. ecce. & cap. ſeq. & cap. illud.

Quod ferro neceſſe eſt vt abſcindantur vulnera quæ fomentorum non ſentiunt medicinam. 82. diſt. quia aliquanti.

Quod melius eſt cum ſeueritate diligere, quàm cũ lenitate decipere. 5.q.5. non omnis. & c. non oſculatur.

Quod non eſt charitas ſed languor vbi mali mores non corriguntur. 23.q.5. non putes. & cap. ſequen.

Quod nõ corripere malos ſed fouere, eſt eos occidere. 23.q.5. qui vitijs. 45. diſt. ſed illud.

Quod falſa & periculoſa miſericordia indulgetur vbi propter aſperitatem vel blandimẽta linguę delinquentium correctio poſtponitur. 50. diſt. ſi quis diaconus.

Quod licet Dei ſit principaliter corrigere, tamẽ pręlatus ſuam correctionem non debet negligere. 23.q.4. ſicut non eſt.

Quod facientis culpam habet qui cum poſsit corrigere, negligit emendare facientis culpam. 83. diſt. error.

Quod licet ſciamus neminem vltra terminum à Deo pręfixum eſſe victurum, tamen omnibus languentibus nõ incongrue medemur. ſic quãuis nemo ſaluetur niſi prędeſtinatus. omni tamen delinquenti adhibenda eſt correctio. 23. q. 4. Nabuchodonoſor. §. item qui.

Quod epiſcopus, qui crimina non corrigit, non ẽps, ſed canis dicitur impudicus. 83. diſ. nemo.

Quod primo ſeipſum corrigat qui alios nititur corrigere. 25 diſt. primum. 41. diſt. in ſacerdotibus. 81. diſt. nemo.

Quod pręlatus ſi culpas ſubditorum impune dimittit, grauiter offendit. 11.q.3. ſi is qui. 23.q. 5. qui vitijs & alia capitula quę ſequuntur vſque in fi. quęſtionis.

Quod ſynodi pręlatorum ad hoc debent eſſe vt deprauata quę emerſerunt corrigantur. 18. diſt. peruenit. & c. ſeq. 16.q. 2. viſis, in fi.

Quod prælatus quando in correctione excedit, non tenetur à ſubditis veniam poſtulare. 86.

diſt. quando neceſſitas.
Quod à ſubditis ſenior non eſt increpandus, cum culpa ſua non trahit ad interitum corda iuniorum. 2. q 7. Paulus dicit.
Quod laudabile eſt in ſubditis correctionem prælati nulla diſſimulatione poſtponere. 2. q. 7. ſicut inquit.
Quod contemptores mandatorum ſuperiorũ ſic puniendi ſunt, vt alij talia committere timeant. 23 q. 3. iuſtum.
Quod prẹlati à ſubditis, docti ab indoctis de publicis exceſſibus corrigi poſſunt. 2. q. 7. ſecuti ſunt viam Balaam. & cap. epiſcopi. §. item Ioannes.
Quod priuatum crimen publice non eſt arguendum: ſed vbi contingit crimen, ibi moriatur. 2. q. 1. ſi peccauerit. in fi. 6. q. 2. ſi tantum.
Quod publicam correctionem debet præcedere admonitio. 2. q. 7. accuſatio. 1. in fi.

De hac materia habes vbi agitur de Diſciplina, & vbi agitur de Percuſſione.

Corona. Quod coronam in capite clerici habent ab inſtitutione Romanæ eccleſiæ. 12. q. 1. duo.
Quod raſio coronẹ in capite ſignat temporalium depoſitionem. ibidem.

Corporalia. Quod corporalia altaris non debent eſſe de ſerico, ſed de puro panno lineo ab epiſcopo conſecrato. de conſe. diſt. 1. conſulto omnium.
Quod non debeant lauari per feminas nec tangi. 23. diſt. ſacratas.

Corpora. Quod corpora ſanctorum nullus de loco ad locum ſine licentia epiſcoporum transferre prẹſumat. de conſecra. diſt. 1. corpora.
Quod corpora modernorum hominum ſunt debiliora antiquorum, & ideo ipſis eſt compatiendum. 34. diſt. fraternitatis.

Creatura. Quod creatura quælibet in ſe bona eſt, & dicitur eſſe vera. de pæn. diſt. 2. ante fi.
Quod creatura quæ mutatur, non vera, ſed vacua eſſe probatur de pæn. diſt. 2. ante fi.
Quod per creaturas iurare, eſt blaſphemare. 22. q. 1. ſi quis per capillum.

De hac materia habes vbi agitur de Iuramento.

Credere. Quod credere in Deum eſt amando in eum tendere. de pænit. diſt, 2. charitas eſt.
Quod qui diuinationibus & incantationibus, credit, fidem Chriſti perdit. 26. q. 5. epiſcopi. ante medium. & duobus cap. ſeq.
Quod qui credit ſe cum Diana vel alijs mulieribus in noctis ſilentio ſuper beſtias vel aliter multa terrarum ſpatia tranſire: fidem Chriſti euacuat. 26. q 5. epiſcopi ante medium.
Quod in teſtimonio quandoque credendum eſt paucioribus numero 4. q 3. per totum.
Quod innocens ſemper bene credit & bene iudicat de alijs. 22. q 4. innocens.
Quod mala de alijs non cito neque de facili debemus credere. 86. diſt. ſi quid.
Quod malum de proximo nullus debet credere antequã probetur. 2. q. 1. deus. 30. q. 5. iudicãtem. 11. q. 3 in cunctis. & c. quamuis.

Creditor. Quod creditor non eſt dicendus vſurari⁹. 10. q. 2. caſellas § hoc ius.

Crimen. Quod crimen eſt graue peccatum accuſatione & damnatione digniſſimum. 81. diſt. apoſtolus.
Quod crimen vocatur criminale peccatum, vel criminalis infamia. 25. diſt. vnum orarium.
Quod crimen quandoque ponitur pro omni delicto ſiue mortali ſiue veniali. 25. diſt. vnum orarium. §. nomine autem.
Quod manifeſta crimina accuſatione nõ indigẽt. 2. q. 1. quæ Lotharius. §. in manifeſtis. & c. ſeq.
Quod magis nocet qui crimen celat, quàm qui illud amicabiliter ad corrigendum indicat. 5. q. 5. non vos. & quattuor c. ſeq.
Quod fraudolentus reputatur qui cauſa diffamationis vel vindictæ occultum crimen reuelat. 5. q. 5. qui ambulat 6. q. 1. ſumma.
Quod grauiter peccat qui crimen quod ſolus nouit, publicat. 2. q. 1. ſi peccauerit.
Quod meritoriũ eſt ibi crimen publicare vbi poſſit prodeſſe. 22. q. 5. hoc videtur. in fi.
Quod nullum crimen maculat neſcientem. 23. q. 4. nimium ſunt.
Quod crimen paternum nullam maculam poteſt infligere ſucceſſori: niſi committat vel conſentiat. 1. q 4. crimen.
Quod nemini præterquàm de crimine læſæ maieſtatis de ſe confeſſo contra alium creditur. 15. q. 3. nemini.
Quod graui punitur pœna crimen lẹſẹ maieſtatis. 6. q. 1 quæro. §. ſi quis.
Quod crimen lẹſæ maieſtatis & vitium ſimoniæ pari pœna puniuntur. 15. q. 3. ſane.

Chriſma. Quod chriſma in cœna domini quolibet anno eſt conficiendũ; & vetus intra eccleſiam eſt exurendum. de conſecra. diſt. 3. litteris.
Quod ſolius epiſcopi eſt chriſma conficere. 95. diſt. illud. 26. q. 6. ſi iubet.
Quod archiepiſcopi ab epiſcopis ſuis, & alij clerici ab archipresbyteris chriſma debent petere. 95. diſt. presbyteri. de conſe. diſt. 4. presbyteri.
Quod clericus vendens chriſma ſimoniam committit. 1. q 3. ſi quis præbendas. 1. q. 1. dictum eſt in quibuſdam.
Quod presbyteri chriſma accepturi nil debent dare epiſcopis. 1. q. 1. ſtatuimus.
Quod omnis presbyter ad baptizandum vadens, cum chriſmate debet progredi. de conſe. diſt. 4. nullus miniſtrorum.
Quod ſignare in fronte cum chriſmate, eſt tantũ epiſcoporum. de conſe. diſt. 4. presbyteri. 95. diſt presbyteros.
Quod cum veteri chriſmate non licet inungere niſi in neceſſitate. de conſe. diſt. 4. ſi quis de alio.
Quod qui in neceſſitate à presbytero non fuit in baptiſmo chriſmatus in vertice, debet per presbyterum ſuppleri. de conſe. diſt 4. nullus miniſtrorum.

Crudelitas. Quod crudelitas non eſt crimina punire, ſed pietas. 23. q. 8. legi. & c. ſeq.
Quod falſa manſuetudo eſt crudelitas, quando ſcilicet delinquens non corripitur. 23. q. 4. ipſa pietas.
Quod iudex non eſt crudelis qui crudeles iugulat, licet patientibus crudelis eſſe videatur. 23. q. 5. non eſt crudelis.
Quod proximi vulnus crudeliter ſiletur, & vt ſanetur, miſericorditer indicatur. 5. q. 5. non vos.
Quod crudelis eſt qui famam ſuam negligit. 12. q. 1. nolo.
Quod vlciſcendi crudelitas iure culpatur. 23. q 1. quid culpatur.
Quod libidinoſa crudelitas eſt venena ſterilitatis procurare. 32. q. 2. aliquando.
Quod crudelitatem omnium prædonum ſuperat qui res eccleſiæ quẹ pauperum ſunt, defraudat. 12. q. 2 gloria. circa med.
Quod qui pauperem fœnore trucidat, & qui diuiti aliqua rapit, ẹquales ſunt in crudelitate. 14. q. 4. quid dicam.

Crux. Quod crux à cruciatu dicitur, & magnum cruciatum ſuſtinet qui vim patitur. 3. q. 1. nulli, in fine.
Quod qui diuitias mundi lutum reputat, crucem Chriſti portat. 12. q. 2. gloria. circa medium. 12. q. 1. clericus.
Quod ſacerdotalis gradus & alia ſacramenta crucis figura perficiuntur. de conſecra. diſtinct. 5. numquid.
Quod ſalubre eſt fideles crucis ſignaculo inſigniri. 11. diſt, eccleſiaſticarum.
Quod ideo cruce ſignantur baptizandi & alij, vt diabolus per interemptionis ſuæ ſignum vas ſuum priſtinum ſciat deinceps ſibi eſſe alienũ. de conſe. diſt. 4. poſtea ſignatur.
Quod ignominia eſt Chriſtum crucifixum pauperem fartis prẹdicare corporibus, trigeſimaquinta diſt. eccleſiẹ.
Quod dominum crucifigunt qui eum in ſacerdotibus ſuis perſequuntur. 3. q. 1. nulli.
Quod feſtum inuẽtionis crucis eſt celebrandum quinto nonas Maij. de conſe. diſt. 3. crucis.

Cupiditas. Quod cupiditas eſt mater vſurarum. 47. diſt. virum.
Quod cupidi ordinari prohibentur, quia tales de facili à vero deuiant. 47. diſt. 100. virum. 8. q. 2, dilectiſſimi.
Quod bonorum auctoritati inhẹrere non valet qui cupiditatem animẹ quæ radix eſt omnium malorum, non abſcindit. 47. diſtin. bonorum. & c. ſeq.
Quod gratius intuetur cupidus aurum quàm ſolem. 47. diſt. ſicut.
Quod quantumcumque aurum auro cumuletur, ſatietas numquam aderit cupiditati. 47. diſtin. ſicut.
Quod nemo cupiditati damnandi inflammatus deſiderat habere conſortem. 23. q. 7. quod autem.
Quod cupidi breuem in prẹſẽti poſſident fructũ, & poſt æternum incurrunt ſupplicium. 1. q. 1. cum ordinaretur. & c. cito.

Curator. Quod curator propter infirmitatem datur. 3. q. 7. infames.

Curialis. Quod curialis dicitur qui nexibus curiæ ligatus principibus adulatur. 37. diſtinct. nonne. & 51. diſtin. qui in aliquo.
Quod curiales non ſunt ad ordines admittendi, nec etiam ad religionem, niſi cum magna diſcuſſione. 53. diſt. legem.
Quod curialis non debet in epiſcopũ ordinari. 50. diſt. non confidant. 51. diſt. qui in aliquo.
Quod curialis qui in ciuilibus cauſis vel pecuniarijs officium impendit, poteſt in epiſcopum poſtulari. 61. diſt. Oſius. & §. ſed aliud eſt.

Curioſitas. Quod curioſitas eſt poſtpoſitis diuino & ſanctorum eloquijs ſcriptis Philoſophorum & poetarum ratione vanitatis vel delectationis intendere. 37. diſtin. ſacerdotes. & c. ſeq.
quod curioſitas dicitur cum diuina ſcriptura non ſecundum ſanctorum expoſitionem, ſed ſecundum ſẹcularem ſapientiam & ſenſus ſui vanitatem exponitur. 37. diſt. vino.
Quod curioſi dicuntur cleric qui filios ſuos eccleſiaſticis ſumptibus potius ſæcularibus ſcientijs quàm ſalubribus erudiunt. 37. diſt. legant.

Cuſtodire. Quod cuſtodire tenetur Romana ſedes ſtatuta conciliorum quẹ ſua auctoritate confirmauit. 25. quẹſt. 1. cap. 1.
Quod ſi iuriſdictio epiſcopo à ſuperiore nõ ſeruatur, ordo eccleſiaſticus, quem ſuperior cuſtodire tenetur, contuditur. 11. q. 1. peruenit.
Quod prælati bona eccleſiẹ non debent dare potentibus, ſed diligenter cuſtodire. 23. q. 7. conuenior.
Quod nemo per exteriorem violentiam corrumpitur, ſi interior innocentia cuſtodiatur. 11. q. 3. cuſtodi.

DAlmatica. quod dalmatica nec epiſcopis, nec archidiaconis antiquitus ſine conceſſione Papæ licebat vti. 23. diſt. communis.
Quod licet modo omnes diaconi vtantur dalmaticis ex conſuetudine, non tamen debent ipſis vti niſi in ſolennitate. 76. diſt. de ieiunio

Damaſus. Quod Damaſus Papa primus accuſatus de adulterio cum 42. epiſcopis ſe purgauit. 2. q 7. nos ſi incompetenter. in fine.

Damnum. Quod damnum morum multum diſtat à damno temporalium. 6. q. 1. ſunt plurimi. in fine.
Quod deteriores ſunt qui vitam moreſque bonorum detrahendo corrumpunt, his qui ſubſtantias aliorum prædiaque diripiunt. 6. q. 1. ex merito.
Quod nulli in alterius damnum eſt ſubueniendũ. 14. q. 5. denique, 22. q. 2. primum.
Quod dominus per damnum temporale nos cogit ad bonum. 23. q. 6. quod errauerat.
Quod pijſſimi rectores reputantur qui in graui

ſcelere cōſtitutos damnorum admonitionibus ad bonum redire cogunt. 23. q. 5. ſi vos.
Quod qui confugientibus ad eccleſiam vel ad cœmeteria aliquod damnum inferunt, ſunt excōmunicati. 17. q. 4. diffiniuit.
Quod inferens damnum non eſt abſoluendus niſi damno ſecundum arbitrium lęſi reſtituto. 23. q. vlt. peſſimam. 14. q. 6. ſi res.

Datum. Quod datum aliquod ex pietate præcipue eccleſiæ, non poteſt reuocari. 12. q. 2. ſacrorum. 14. q. 6. comperimus. 16. q. 2. viſis, & q. 6. illud. 17. quæſt. 3. ſunt qui.
Quod dare eccleſiæ propter defectum heredis, laudabiliter danti redduntur habito herede. 17. q. vlt. cap. vlt.
Quod qui res eccleſijs vel monaſterijs in teſtamē to datas detinent, pauperum ſunt necatores. 13. q. 2. clerici.
Quod non ſufficit oratio & lectio niſi aſſit & eleemoſynæ datio. 86. diſt. fratrem. & duodecim capit. ſeq.
Quod habenti dari nil aliud eſt quàm perdere. 1. q. 2. paſtor.
Quod epiſcopus de bonis eccleſię religioſis poteſt dare. 12. q. 2. ſi epiſcopus. & c. ſeq.
Quod qui honorem non habet, honorem dare nō poteſt. 1. q. 1. qui perfectionem. & c. ſeq.

Dauid. Quod Dauid qui ex compaſſione omnes refugas recipiebat, ponitur in exemplum quòd patientibus eſt compatiendum. 7. q. 1. omnis.
Quod ex eo quòd doluit mali regis chlamydem ſe præcidiſſe, ponitur in exemplum quòd ſubditus quantumcumque ſanctus in malum prælatum quamdiu ſuſtinetur non debet inſurgere. 2. q. 7. plerumque. §. item. de pæniten diſtin. 2. §. opponitur.
Quod Dauid plenus fuit charitate, per multos effectus inſinuatur. de pæn diſt. 2. §. opponitur. poſt medium.
Quod inter duo mala minus eligens potius voluit iuramentum frangere, quàm ſanguinem humanum fundere. 22. quæſt. 4. quod Dauid. & cap. ſeq.
Quod in eo quòd Saul deprauatum honorauit propter vnctionem, innuitur quòd ſacramenta in deprauato non annihilantur. 1. quæſt. 1. ſacramenta.
Quod Dauid prohibitus fuit templum ædificare propter ſanguinem quem effuderat. de conſec. diſt. 1. §. 1. in prin.
Quod in hoc ꝙ propter adulterium & homicidium per parabolam diuitis ſententiam contra ſeipſum dedit, innuitur quòd malus prælatus per ſententiam quam profert in ſubditum ſeipſum condemnat. 3. q. 7. ſacerdos.
Quod per pænitentiam de adulterij & homicidij peccato conſecutus eſt veniam. de pęn. diſtin. 3. § Dauid.
Quod in eo quòd poſt peccatum ſpiritumſanctū rehabuit, & in honore permanſit, innuitur quòd lapſi per pænitentiam in priſtinum ſtatū reparantur. 50. diſtin. ſi poſt. §. econtra. & cap. ponderet.
Quod occiſo Vria propter adulterium Bethſabeæ ipſam duxit in vxorem, modo non trahitur in conſequentiam. 31. q. 1. cap. ſi qua fuerit vidua §. ſed obijcitur.
Quod dominus ei qui tot bellis interfuit, tam magnum prębuit teſtimonium, innuitur quòd & plerique bella exercentes Deo placere poſſunt. 23. q. 1. noli.

Decanus. Quod decanus non debet fieri niſi primum fuerit presbyter ordinatus. 60. diſt. c. 1. & duobus c. ſeq.
Quod diaconus in decanum electus niſi ſtatim presbyter efficiatur, honore ſuſcepto priuetur. 60 diſt innouamus.
Quod nemo in decanum debet eligi niſi qui ętate & moribus eſt maturus. 60. diſt. innouamus.

Decimæ. Quod decimæ ſunt vota fideliū, pretia peccatorum, patrimonia pauperum. 16. q. 1. quia.
Quod decimæ ſunt tributa egentium animarum. 16. q. 1. decimæ.
Quod decimę iubentur dari lege naturali, ſicut patet de Abraham & Iacob. 16. quęſt. 7. decimas Deo.
Item iubentur dari lege Moſaica. 16. q. 1. decimas a populo.
Item iubentur dari ſcriptura prophetica. 16. q. 1. reuertimini. & q. 7. c. 1.
Item iubentur dari lege canonica. 16. q. 7. c. 1. & c. quicunque.
Quod decimę ſunt dandæ de grano & de vino, de fructibus arborū, de pecoribus, de horto, de negotiatione, & venatione. 16. q. 7. quicunque. & c. ſeq.
Quod a laicis fideliter ſunt dandæ, & ab epiſcopis miniſtris eccleſiarum diſcrete diſtribuendę. 32. diſt. præter hoc 16. q. 7. nullus.
Quod fideliter decimas dare, eſt nec plus nec minus offerre. 16. q. 7. quicunque.
Quod dandæ ſunt illi eccleſiæ vbi baptiſma & alia ſacramenta præcipiuntur. 16. q. 1. quicumque. c. de decimis. & c. in ſacris. 13. q. 1. eccleſias. §. de decimis.
Quod alijs eccleſijs non ſunt dandæ pręter cōſenſum epiſcopi. 16. q. 1. ſtatuimus & c. ſeq.
Quod propter nouas eccleſias priori eccleſiæ non ſunt ſubtrahendæ. 16. q. 1. ſi quis laicus. & ca. de decimis. §. ſi ergo.
Quod decimæ concedi poſſunt monaſterijs & hoſpitalibus. 16. q. 1. quoniam.
Quod monachis de territorijs, quæ proprijs manibus excolunt, conceſſæ ſunt decimę. 16. q. 1. cunctis. §. de his. & c. quęſti.
Quod per donationem prædiorum monachis factam non priuantur eccleſiæ decimis ſuis. 16. q. 1. cunctis. § de his, in fi.
Quod nō fructus ſed ius decimę vendere vel emere ſimoniacum eſt. 1. q. 1. presbyter.
Quod decimę a laicis (quia pauperum ſunt) poſſideri non poſſunt. 16. q. 1. c. vlt & q. 7. c. 1.
Quod non ſunt a laicis aliquo munere redimendæ. 16. q. 7. decimas quas.
Quod propter malitiam ſacerdotis decimæ (quia eccleſię ſunt) non ſunt retinendę. 16 q. 6. ſi epiſcopum.
Quod non dantes decimas poſt admonitionem ſunt excommunicandi. 16. q. 7. oēs decimæ.
Quod qui decimas non tribuit, ſacrilegium committit, & ęternę damnationis periculum incurrit. 16. q. 7. c. 1.
Quod frequenter in rebus temporalibus damna patiuntur, qui decimas dare negligunt. 16. q. 1. reuertimini.
Quod quanti pauperes mortui fame fuerint, tot detentor decimarum reus eſt homicidiorum. 16. q. 1. decimę.
Quod qui decimas diligenter dat, non ſolum ſanitatem corporis, ſed etiam cum temporali fructu cæleſtia promeretur. 16. q. 1. decimę.
Quod quadrageſima diligenter in ieiunio obſeruata ſoluuntur Deo decimę pro tempore totius anni. de conſe. diſt. 5 quadrageſima.

Decretales. Quod decretales ſummorū Pontificum ſunt eiuſdē auctoritatis ſicut decreta, quę ſunt in corpore canonum. 19. diſt. per totum.
Quod decretalis epiſtola alia eſt ſpecialis, videlicet quę dirigitur ad vnam prouinciam. 35. q 3. §. quod ſcripſi.
Item quę dirigitur ad vnam eccleſiam. 16. q. 1. hinc eſt etiam.
Item quę dirigitur ad vnam perſonam. 7 q 1. petiſti. & hęc non trahitur ad conſequentiam, ſicut habes in prędictis cap.
Alia eſt generalis, quę omnibus dirigitur. 25. q. 1. omnia & c. ſeq. & hęc quia diffinit, trahitur ad conſequentiam. 25. q 1. hac conſona.
Si imperat vel prohibet, neceſſitatem infert. 14. q. 1. quiſquis.
Si indulgetur non trahitur ad conſequentiam. 14. q. 5. dixit.
Si permittit vel conſulit, liberam habet obſeruantiam. 14. q. 1. quiſquis.

Dedicatio. Quod dedicatio eccleſię debet fieri ab epiſcopo ſine aliqua pactione. 1. q. 1. ſtatuimus.
Quod epiſcopi dedicaturi eccleſias oblata ex deuotione poſſunt accipere, ſed nihil debent exigere. 1. q. 2. placuit.
Quod prius eſt eccleſia dotanda quàm dedicanda. ibidem.
uod loca ſemel dedicata non poſſunt fieri habitacula ſæcularia. 19. q. 3. quę ſemel.
Quod ſingulis annis celebranda eſt ſolennitas dedicationis. de conſec. diſt. 1. ſolennitates.

De hac materia require de Conſecratione Eccleſiæ.

Defenſio. Quod defenſio poteſt peti a principe contra hoſtes eccleſiæ. 23. quæſtio. 3. Maximianus & quęſtio. 2. per totum.
Quod eccleſia pro malefactoribus debet intercedere, non eos defendere. 14. q. 6. hi qui. 12. q. 5. ſi quis cuiuſlibet. & c. ſeq.
Quod lex virtutis eſt patriam & ſocios defendere ab iniuria 23. quęſt. 3. non in inferenda. & c. fortitudo.
Quod execrabile eſt non tueri quos ſuſcipit defendendos. 87. diſt. irreligioſum.
Quod qui poteſt & non repellit a ſocio iniuriam, tam eſt in vitio quàm ille qui facit. 23. q. 3. non in inferenda. & c. ſeq.
Quod qui peccantem defendit, acrius arcendus eſt quàm qui peccauit. 11. q. 3 qui conſentit.
Quod qui deſinit obuiare cum poteſt, conſentit. 23. q. 3 oſtendit.
Quod perfectus iniuriam propriam & ſuorum nō debet defendere, ſed diuino examini reſeruare. 23. q. 1 §. 1. & c. ſeq.
Quod defenſio cuique conceditur in neceſſitate. 23 q 3 per totum. & q. 5. de occidendis. vſque ad fin. quæſt.
Quod qui non defendit veritatem, proditor eſt veritatis. 11. q. 3 nolite.
Quod quilibet ſemper tenetur ad fidei defenſionem. 23. q 8. quicumque. §. his ita.
Quod qui pro fide vel fidelium defenſione moritur, cæleſte præmium conſequitur. 23. quæſt. 8. omni.

Degradatio. Quod degradatio & deponere de ordine, pro eodē accipiuntur. 81. diſt. ſacerdos. & c ſeq.

De hac materia inuenies vbi agitur de Depoſitione.

Delegatio. Quod delegatio dicitur quando prælati cum pręſentes eſſe non poſſunt, per alium reputātur pręſentes. 94 diſt. valde.
Quod delegatus ſicut ille cuius tenet locum, eſt honorandus. 93. diſt. præcipimus, 97. diſtinct. nobiliſſimus.
Quod debet litteras commiſſionis illis ad quos delegatus eſt, demonſtrare. 97. diſtinct. nobiliſſimus.
Quod iudex delegatus debet dari ad arbitrium illius, qui impetitur auctoritate ſuperioris. 11. q. 1. iudices.

Deliberatio. Quod deliberatio omnibus eſt neceſſaria, quæ indiſcuſſos hominum calores poteſt refrenare. 2. q. 6. anteriorum.
Quod laudabilis eſt cautela deliberationis, cū qua totum ratio regit, & furor ſibi nihil vendicat. 11. q. 3. illa præpoſitorum. & c. ſeq.
Quod non ſunt pręcipitanda conſilia & opera. tempore enim indigemus ad deliberandum, vt maturius agamus. 50. diſtinct. ponderet. circa principium.
Quod maxime eccleſię negotia cum deliberatione ſunt explenda. 45. diſt. licet 1.
Quod iudices diffinitiuam ſententiam cum magna deliberatione debent proferre. 11. q. 3. cum apud. & c. ſeq.
Quod intra decem dierum ſpatium appellatione facta vtrum quieſcendum ſit ab ea, eſt deliberandum. 2. q. 6. anteriorum.
Quod qui ex deliberatione ad meliora non proficiunt, etiam ab eis bonis quę videntur habere cadunt. 17. q. 1. qui bona.
Quod intantum quidam moram deliberationis extendunt quod bonum quod conſequi intendebant, perdunt. 17. q. 1. qui bona.

nocendi habent. 16.q.2.viſis.

Quod ex ſubtilitate naturæ hoc perpendit de homine quod ipſe homo non perpendit. 26. q.5. nec mirum. poſt med.

Quod vt melius decipiat, in angelum lucis ſe trãſformat. 26.q.5.nec mirum.

Quod diabolus adeo debilis eſt, ꝙ neminem poſſidere poteſt niſi ſe prius peccatorum ære vendiderit. 15.q.1.non eſt.

Quod ipſe poteſtatem exercet in malis tamquam in ſuo pecore. 24.q.1.miramur.

De hac materia require vbi agitur de Dæmonibus.

Diaconus. Quod Diaconus Græce, Latine miniſter dicitur. 21. diſt.cleros.

Quod Apoſtoli poſt aſcenſionem Domini diaconos ſibi ſtatuerunt in miniſtros. 93. diſtinct. Dominus.

Quod commendantur diaconi reſpectu præfigurationis pacis, & vitæ actiuæ & contemplatiuæ quam debent exercere. 13. diſtinct. diaconi ſunt quos.

Quod diaconi ſunt tamquam oculi epiſcopi oberrantes & circumluſtrantes. 93. diſtin. diaconi eccleſiæ.

Quod diaconi debent aſſiſtere epiſcopo prædicanti, ne ab æmulis infeſtetur, vel verbo Dei detrahatur. 93. diſt. diaconi qui.

Quod non debent præſente epiſcopo vel presbytero niſi de eorum mandato ſacramenta conferre. 93. diſt. peruenit. & c. diaconi.

Quod officium diaconorum inuenitur. 25. diſt. perlectis. ante medium. 93. diſtinct. diaconi eccleſiæ.

Quod epiſcopus ſine diacono non debet ſolemniter celebrare, nec calicem niſi prius porrigatur per diaconum debet auferre. 93 diſtin. diaconi ſunt.

Quod abſurdum eſt auditu diaconum extolli ſuper epiſcopum & presbyterum. 93. diſtinct. legimus.

Quod diaconus in quacumque dignitate conſtitutus, excepta legatione, ſi ſe prefert, a proprio gradu cadere debet, 93. diſt. c. vlt.

Quod diaconi debent corporalia & pallas lauare. de conſe. diſt. 1. nemo per ignorantiam.

Dialectica. Quod qui dialectica arte diebus & noctibus torquentur, in obſcuritate mentis gradiuntur. 37. diſt. nonne.

Quod dialecticorum tendicula ſunt quædam phãtaſmata & vmbræ, quæ cito reſoluuntur. 37. diſtinct. vino.

Quod garrulitas ranarum quibus percuſſa eſt Ægyptus, garrulitatem dialecticorum & ſophiſtica argumenta deſignat. 37. diſt. legimus.

Quod non in dialectica placuit Deo ſaluare populum ſuum, quia regnum Dei in ſimplicitate fidei eſt, non in contentione. 37. diſtinctio. omnem.

Dies. Quod dies feſtiuandi exprimuntur de conſec. diſt. 3. §. 1.

Quod qui dies ſunt a iudicijs & placitis cuſtodiẽdi. 15. q. 4. placita.

Quod die dominico nil eſt agendum niſi Deo vacandum. de conſe. diſt. 3. ieiunia.

Quod ideo dies dominicus magis eſt venerandus, quia in ipſo mundus ſumpſit exordium, & per reſurrectionem Chriſti vita accepit principiũ. 75. diſt quod die.

Quod die dominico conſecrantur epiſcopi. ibid.

Quod epiſcopus die dominico non debet abeſſe ſuæ eccleſiæ. de conſe. diſt. 3. epiſcopus.

Quod die dominico, & in feſtis non debent flecti genua orationis cauſa. de conſe. diſt. 3. quoniã ſunt. 30. diſt. ſi quis presbyter.

Quod die dominico miſſa ab omnibus vſque ad finem eſt audienda. de conſe. diſt. 1. miſſas.

Quod nullus epiſcopus vel infra poſitus die dominico cauſas audire preſumat. 15. q. 4. per totum. de conſe. diſt. 3. c. 1.

Quod die dominico nullus ſuper ſancta Dei Euãgelia debet iurare. 22. q. 5. decreuit.

Quod die dominico non eſt ieiunandum, de conſe. diſt. 3. ieiunium. & cap. ſequen. 30. diſtinct. ſi quis presbyter.

Quod die dominico plus ſolito homines carnis delicijs ſolent intendere. 4. diſt. denique.

Quod Antichriſtus diem dominicũ & diem ſabbati faciet cuſtodiri, vt ex hoc ſibi Iudæos & Chriſtianos cautius attrahat. de conſecr. diſt. 3. peruenit.

Quod die ſabbati abſtinendum eſt a carnibus. de conſe. diſt. 5. quia dies.

Quod die Iouis ne ſequamur errores Gentilium, non eſt ieiunandum. de conſecra. diſtinct. 3. ieiunium.

Diffinitio. Quod diffinitum rationabiliter non debet aliquatenus violari. 25. q. 2. cum pie.

Quod diffinitiua ſententia quæ condemnationẽ vel abſolutionem non continet, pro nulla habetur. 2. q. 6. ei qui. §. diffinitiua.

Dilapidatio. Quod dilapidatio quando ſit bona, & quando non, require in verbo, Liberalitas.

Quod dilapidatione rerum eccleſiaſticarum ſolũ ſuſpectus ſubmouetur, & vſque ad diſcuſſionẽ facti detrahetur, 3. q. 2. ſi epiſcopus. §. quod ſi. & c. ſeq.

Quod in crimine dilapidationis ſpeciale eſt quòd ſequeſtratur poſſeſſio a poſſeſſore, antequam conuictus ſit. 3. q. 2. quia.

Quod ſi epiſcopus vel presbyter, qui res eccleſiæ quæ ſunt pro neceſſitatibus pauperum & pro redemptione captiuorum dilapidauerit, eſt deponendus. 12. queſt. 2. apoſtolicos. 17. queſt. 4. nullus res.

Dilectio. Quod dilectio Dei eſt perfecta quando ipſum diligimus ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis viribus. de pæniten. diſtinct. 2. ſi quis ſemel. §. charitas eſt.

Quod Deum diligere eſt illi copulari animo, concipere fruendę viſionis eius affectum, peccati odium, mundi faſtidium. ibid.

Quod ordinem dilectionis peruertunt qui aut mundum qui contemnendus eſt diligunt, aut corpora ſua minus diligenda plus diligunt, aut proximos ſuos non ſicut ſeipſos, aut Deũ pluſquam ſeipſos non diligunt. ibid.

Quod dilectio Dei facit peccato facile reſiſtere, bonis operibus abundare, ſæcularia blandimenta contemnere, & omnia quæ humanę fragilitati ſunt difficilia perficere. de pęnit. diſtinct. 2. §. charitas eſt.

Quod ſi Deum toto corde diligimus, nihil erit in nobis vnde peccati deſiderijs ſeruiamus. de pę. diſt. 2. §. charitas eſt.

Quod illi Deum pluſquã ſe diligunt, qui pro eius amore ſaluti ſuę non parcunt. de pęn. diſt. 2. §. charitas eſt.

Quod homo proximum ſicut ſeipſum diligit, quando quantum poteſt laborat vt eum adducat ad Deum colendum. 23. queſt. 4. debet homo.

Quod tunc proximos diligimus ſicut nos quando non propter ſperata beneficia, vel propter conſanguinitatem, ſed propter hoc tantũ quod noſtrę naturę ſunt participes diligimus. de pę. diſt. 2. §. charitas eſt.

Quod in hoc proximos tenemur diligere, vt de eorum perditione doleamus, & ad eorum correctionem quotidie laboremus. 23. q. 4. non poteſt. §. ſeq.

Quod non eſt ſignum verę dilectionis ad proximum quando dimittitur peccatum impunitũ. 23. q. 4. quid crudele.

De hac materia require vbi agitur de Amore.

Diœceſis. Quod diœceſis dicitur vbi epiſcopus vel epiſcopatus habetur. 16 q. 1. cum pro vtilitate. & q. 3. licet.

Quod quædam ſunt diœceſes quæ certis limitibus diſtinguuntur, quædam vero non. 16. q 3. licet. §. hoc multipliciter.

Quod extra ſuam diœceſim nullus debet ſacramẽta alijs participare. 16. q. 3. licet. in fine.

Quod duę diœceſes in vnam redigi poſſunt auctoritate apoſtolica. 16. q. 1. & temporis. & ca. ſequen.

Quod quando excreuerit fidelium multitudo, diœceſes diuidi, & epiſcopi multiplicari auctoritate apoſtolica poſſunt. 16. q. 1 pręcipimus.

Quod quędam diœceſes per pręſcriptionem tolli poſſunt, quædam vero non. 16. q. 3. licet. §. hoc multipliciter.

Diſcere. Quod diſcere debet quilibet antequam doceat. 23. diſt. his. 16. q. 1. ſic viue.

Quod qui diſcere aut agere bona recuſat, magis diaboli quàm Chriſti membrum eſſe oſtenditur. 38. diſt. nullus.

Quod debet eſſe diſcipulus quiſquis doctor eſſe deſiderat, vt poſſit docere quod didicit. 16. q. 1. ſi clericatus.

Quod diſcere debemus triplici de cauſa, aut ne ignoremus, aut negligamus, aut vt repudiemus. 37. diſt. legimus.

Quod tales laudabiliter ſcientias ſęculares addiſcunt, qui quod vtile inuenerint, ad vſum ſacrę eruditionis conuertunt. 37. diſt. turbat.

Quod clerici ſacris litteris ſemper debent inſiſtere, ne tunc quærant diſcere, cum ex officio alios debent docere. 36. diſtinct. qui eccleſiaſticis. §. ecce.

Quod qui ſacram ſcripturã diſcere contemnunt, magiſtri erroris exiſtunt: quia veritatis diſcipuli non fuerunt. 24. q. 3. quid autem.

Quod diſcendum eſt a minoribus licentiata verecundia. 38. diſtin. nullus. 24. q. 3. ſi habes.

Quod ſtultus eſt qui ſe in eo quod primum exiſtimat, bona quæ viderit diſcere contemnit. 22. diſt, de Conſtantinopolitana, 84. diſt. peruenit. 24. q 3. ſi habes.

De hac materia require in verbo, Studio.

Diſciplina. Quod diſciplina vltrix eſt malæ vitę. 23. q. 5. ad fidẽ. & c. non putes.

Quod mali vt ad bonam diſciplinam perueniant: per flagella ſunt corrigendi. 23. q. 4. diſplicet. circa med. & c. vlt.

Quod filius non diligitur, qui non diſciplinatur. 23. q 5 non putes.

Quod qui peccantem coercet aliqua diſciplina, eleemoſynam facit. 45. diſt. & qui.

Quod huic officio hominis inuigilet diſciplina, videlicet epiſcopo regenti plebem ſuam, pauperi regenti domum ſuam, diuiti regenti familiam ſuam, marito regenti coniugem ſuam, patri regenti prolem ſuam, iudici regenti prouinciam ſuam, regi regenti gentem ſuam. 23. q. 4 duo.

Quod diſciplina vel miſericordia multum deſtituitur, ſi vna ſine altera teneatur. 45. diſtinct. diſciplina.

De hac materia require in Correctione & Aſperitate.

Diſcipulus. Quod diſcipulus non debet eſſe ſuper magiſtrũ. 6 q. 1. ſacerdotes.

Quod miſerum eſt eum fieri magiſtrum, qui nedũ didicit eſſe diſcipulus. 48. diſt. prohibentur. 61. diſt. miſerum. 16. q. 1, ſi clericatus.

Quod 72. diſcipuli ab Apoſtolis ſunt electi. 21. diſtinct. in nouo. in fin.

Diſcordia. Quod diſcordia mentium tã inter fratres carnales quàm ſpirituales inducit frequenter ſeparationem corporis. 56. diſt. Iſmael.

Quod diſciplina perditur deſidia cum prælatus negligit conuitia. 23. q. 3, iuſtum.

Quod diuerſitas cultus plurimum eſt materia diſcordiæ. 90. diſt. perlatum.

Quod qui ſocietatem fraternitatis diſcordiæ peſte commaculat, Deum qui charitas eſt, tamquam Iudas prodit. 11. q. 3. abijt.

Quod ideo litigioſi ordinari prohibentur: quia tales ad concordiam non valent prouocare. 90. diſtinct. c. 1.

Quod prælatorum intereſt diſcordantes ad concordiam reuocare. 61. diſtinct. c. vlt. 90. diſtin. diſcordantes.

Quod

Quod discordantium munera vel oblationes nec Deus suscipit, nec à sacerdotibus sũt suscipiendæ. 90. dist. oblationes. 3. q. 7. in grauibus.

De hac materia habes vbi agitur de Concordia.

Discretio. Quod discretio est mater virtutum omnium. 1. q. 5. præsentium.
Quod discretio necessaria est prelato in corrigendo. 50. dist. ponderet.
Quod correctio quandoque habere debet plus de asperitate quàm de benignitate, quandoque debet esse mista cum vtroque. 45. dist. disciplina.

De hac materia require de Correctione.

Quod necessaria est prædicatori in docendo. 43. dist. dispensatio. §. pariter. in fi.
Quod debet esse doctor discretus, vt ne tacenda proferat, aut proferenda reticescat. 43. dist. sit rector.
Item debet esse discretus, vt secundum capacitatẽ auditoris moderetur sermo prædicationis. 8. q. 1. oportet.
Quod necessaria est discretio confessori in ligando & soluendo. 23. q. 4. si is qui. de pæn. dist. 1. §. quem pænitet.
Quod necessaria est discretio omnibus in viuendo, vt scilicet virtutes eligamus, & vitia reprobemus. 49. dist. hinc etenim.

Dispensatio. Quod dispensatio non potest fieri contra ius naturale nisi forte ad maius malum vitandum. 13. dist. §. 1.
Quod necessitas inducit dispensationem. 34. dist. fraternitatis. & c. lector.
Quod non debet fieri dispensatio nisi vrgente magna angustia. 55. dist. priscis.
Quod non est pro regula assumendum quod ex dispẽsatione specialiter est concessum. 56. dist. Cenomanen. 1. q. 7. & si illa 9. quest. 1. ordinationes.
Quod pro necessitate temporum fit quandoque dispensatio contra decreta. 1. q. 7. requiritis. & tribus cap. seq. & cap. & si illa. 32. q. 4. recurrat. §. his itaque.
Quod multa tolerantur ex dispensatione, quę canonis rigor condemnat. 34. dist. fraternitatis.
Quod sicut in procelis merces de nauibus iactantur propter maius bonum: sic dispensatio quandoque fit propter maius lucrum. 1. q. 7. dispensationes.
Quod secundum diuersitatem excessus dispensatio quandoque protrahitur, quandoque acceleratur. 15. q. 8. hi qui.
Quod dispensatur, quandoque ratione multitudinis. 50. dist. vt constitueretur. 9. q. 1. ordinationes. in fi.
Quandoque ratione temporis & vtilitatis. 1. q. 7. dispensationes.
Quandoque ratione personę. 1. q. 7. didici. & cap. tali.
Quandoque ratione meriti, & prærogatiuæ scientię. 1. q. 7. tali.
Quandoque ratione religionis. 50. distin. si quis diaconus.
Quod quãdoque dispensatur ad vnum ordinem, & non ad alios. 34. dist. lector. 9. q. 1. ab excommunicatis.
Quod in casuali homicidio cum clerico dispensatur, vt ĩ suscepto ordine maneat. 50. dist. clerico.
Quod cum directe homicida non dispensatur ad sacerdotium. 50. dist. miror. & duobus c. seq.
Quod cum illo dispensatur, qui flagellãdo aliquando præter intentionem ipsum occiderit. 50. dist. studeat.
Quod an dispensat Papa contra Apostolũ, vt in bigamia. 34. dist. lector. & uide q̃ ibi notantur.
Item dispensat contra canones apostolorum cum presbytero fornicante, vt post decennalem pænitentiam ad pristinum redeat honorem. 81. dist. presbyter.
Item solus Papa dispensat in gradu consanguinitatis & affinitatis. 35. quæst. 3. quædam. §. quod scripsi.
Item solus Papa restituit episcopos, & dispensat cum eisdem. 2. q. 6. ideo.
Item solus Papa dispẽsat cum simoniaco in simonia scienter commissa, vel ratum habente siue sit in ordine, siue in beneficio. 1. q. 1. erga.
Item solus Papa dispensat cõtra canones qui præcipiunt pænitentiam vel satisfactionem pro enormibus criminibus. 12. q. 2. de viro.
Item solus Papa dispensat cum illo qui excommunicatus exequitur officium, vel recipit benficium. 11. q. 3. si quis episcopus damnatur. & cap. seq.
Item solus Papa dispensat cum illegitime natis ad beneficia, quę sunt cum cura. 56. dist. Cœnomanen.
Quod Papa non inuenitur dispensasse cum his qui ab hæreticis ad subuersionem ecclesię ordinantur, 11. q. 7. conuenientibus, circa finem.
Item cum eo qui scienter à simoniaco simoniace est promotus. 9. q. 1. ab excommunicatis.
Item nec cum eo qui scienter est rebaptizatus vel reordinatus. 1. q. 7. saluberrimum. in fine. de cõsecra. dist. 4. quis bis.
Item nec cum eo qui ordinatus est ab inuasore sedis alterius episcopatus. 9. q. 1. ordinationes.
Quod dispensat episcopus cum illo pro quo ignorante parentes, vt promoueretur ad ordines vel ad beneficium, pecuniam dederunt. 1. q. 1. præsentium. & cap. quicumque.
Quod dispensat episcopus cum clerico vel presbytero sacrilego vel hæretico vel schismatico, ne desperent, 50. dist. si quis presbyter, & c. presbyteros. & c. vt constieueretur.
Item dispensat episcopus in fornicatione clerici, furto, periurio, & alijs capitalibus criminibus, dummodo sint occulta. quia si sunt publica debet deponi. 59. dist. de his uero.
Item dispensat episcopus in pęnitentijs, quas canones statuerunt. 26. q. 7. pænitentibus. & cap. tempora pœnitudinis. & duobus cap. seq.
Item dispensat episcopus cum eo qui prætermisso subdiaconatu diaconus uel presbyter efficitur, supplendo ordinem pętermissum. 52. dist. solicitudo.
Quod uaria dispensatio, quę episcopis conceditur, coepiscopis prohibetur. 68. distinct. quamuis. & cap. seq.
Quod dispensat abbas cũ monacho ut extra monasterium, tamen sub sua obedientia specialem cellam habere possit. 20. q. 4. monachum.
Item dispensat cum monacho, ut carnes comedere possit. de conse. dist. 5. carnem.

Diuitiæ. Quod diuitię temporales si sunt cum studio & affectu singulari, ignominiosę sunt. 12. q. 2. gloria.
Quod dilectores diuitiarum fortes sunt in terrenis, debiles in cęlestibus. 47. dist. omnes.
Quod diues cupidus gratius intuetur aurũ quàm solem. 47. dist. sicut hi.
Quod iniuste possidet diuitias qui ipsis male utitur. 14. q. 4. quid dicam.
Quod nihil facit diuitias sic contemni sicut recordatio pauperis finis & principij. 48. distinct. sicut hi.
Quod fideli homini totus mundus est diuitiarum, infideli autem nec obolus. 14. q. 4. quid dicam.
Quod diuites in rebus temporalibus, si abundant iustitia & operibus bonis non sunt abijciendi. 30. dist. hęc autem scripsimus. in fine.
Quod diuitię ecclesiarum sunt bona pauperum, & redemptio captiuorum. 12. q. 2. aurum.

Diuinatio. Quod diuinatio numquam in bonam partem accipitur. 1. q. 1. numquam.
Quod diuinatio à Persis est inuenta. 26. q. 4. igitur. circa fi.
Quod secundum quosdam quattuor sunt genera diuinationis. videlicet ex terra, aqua, igni, aere. 26. q. 4. cap. igitur.
Quod diuini dicuntur qui ex coniectura mentis suę incerta futurorum quasi uera pronuntiant. 37. dist. vino.
Quod multi modi sunt & multa genera per quæ diuinatores futura inuestigant, quę ponuntur 26. quęstio. 4. igitur. per totum. & q. 5. nec mirum.
Quod dominus per diuinatores illudi hominibus permittit, vt probentur boni vtrum in Dei dilectione sint firmi. 26. q. 5. nec in fi.
Quod diuinatores propter detestationem criminis in accusatione non admittuntur. 2. q. 8. quisquis.
Item sunt excommunicandi. 26. q. 1. §. 1.
Item si clerici fuerint, & se corrigere noluerint sunt deponendi. 26. q. 5. si quis episcopus.

De hac materia habes vbi agitur de Incantatione.

Diuortium. Quod diuortium proprie dicitur inter carnaliter commiscentes, vel commisceri appetẽtes. vnde inter Mariam & Ioseph non dicitur diuortium quando Ioanni fuit commendata. 7. q. 2. quod autẽ. §. item si coniuges.
Quod quos Deus coniunxit, homo non debet separare, subaudi violenter, vel sine ratione. 33. q. 2. quos Deus.
Quod frigiditas viri vere probata causat diuortiũ. 2. q. 4. consuluisti. §. hoc autem. 27. q. 2. quod autem. 33. q. 1. §. 1.
Quod affinitas post contractum matrimonium superueniens non accusat diuortium. 27. q. 2. quod autem. §. proxi.
Quod conuersus ad fidem potest diuortiari ab vxore non conuersa quæ ipsum nititur à fide Christi deducere. 28. q. 1. idololatria. & sex c. seq.
Quod fornicatio carnalis & spiritualis causat diuortium. 28. q. 1. idololatria. & cap. seq.
Quod machinatio in mortem cum effectu proter contrahendum matrimonium causat diuortium. 31. q. 1. si qua. & §. seq.
Quod diuortium non debet fieri pro quacumque infirmitate, vel deformitate, uel senio, uel sterilitate. 32. quęst. 5. si uxorem. & quæst. 7. tantum.
Quod causa consanguinitatis non licet quem dimittere uxorem nisi prius consanguinitas eorum coram episcopo approbata fuerit. 35. q. 6. multorum.
Quod adulter vel adultera ab adultero diuortiari non potest. 32. q. 6. §. 1.
Quod extraordinaria pollutio naturaliter facta etiam frequentius iterata non inducit diuortiũ sine iudicio. 35. q. 3. extraordinaria.
Quod diuortium sine iudicio & sine consensu episcopi non debet fieri. 27. quæstio. 2. si vir. 33. quęstione 2. sæculares. 35. quæstio. 6. multorum.
Quod vxor sine iudicio ecclesiæ dimissa primo restituenda est antequam de diuortio agatur. 33. q. 2. historia. & c. seq.
Quod vir & mulier quantum ad causas diuortij æqualiter iudicantur. 32. q. 5. Christiana.
Quod si post diuortium propter fragilitatem vir aliam nouerit: propter doli præsumptionem compellendus est redire ad primam. 33. q. 1. quod autem. in fine.

De hac materia habes vbi agitur de Matrimonio infra.

Dominium. Quod dominium rei transfertur ratione ordinis, videlicet si quis seruus alterius in presbyterum ordinatur. 54. dist. frequens.
Item ratione consecrationis: vt si res consecrata ab aliquo repetitur, non ipsa redditur, sed compensatur. 14. q. 6. comperimus.
Item propter religionem, cum scilicet per religionis ingressum contigerit vacare beneficium. 17. q. 2. Gonsaldus.
Item ratione Christianitatis, vt scilicet cum seruus Iudæi vel pagani Christianus efficitur. 54. dist. fraternitatem.
Item ratione dignitatis, sicut sedes Constantinopolitana, licet posterior sit quàm Alexandrina, tamen prior in numero debet poni. 22. dist. renouantes.
Item auctoritate superioris, sicut quando iubente

Domino Iudæi theſauros Aegyptiorum deportauerunt. 14. q. 5. dixit Dominus.

Donum. De dono require vbi agitur de dato.

Dubium. Quod dubium de ordinatore an fuerit epiſcopus, an non, facit ordinatos reordinari. 68. diſtinctio. presbyteri.

Quod in re dubia auctoritas eccleſiæ eſt requirenda. 11. diſt. palam.

Quod in rebus dubijs abſolute nõ debet ferri ſententia 33. diſt. habuiſſe:

Quod quãdo emergit dubitatio in perſona, in facto & in iure, tunc nullo modo procedẽdum eſt in ſententia. 30. q. 5. iudicantem & §. ſeq.

Cum emergit in perſona tantum vbi certum eſt ius & factum, tunc certa datur ſententia. 5. q. 1. quidam.

Cum in facto emergit dubitatio vbi certum eſt ius & perſona, tunc non poteſt certa ferri ſententia. 5. q. 1. quidam.

Cum in iure emergit dubitatio vbi certum eſt factum & perſona, tum conſulenda eſt ſacra ſcriptura & ſeniores prouinciæ & Papa. 20. diſt. de quibus. 24. q. 4. quoties.

Quod qui dubitat ſe baptizatum, debet baptizari. de conſecra. diſt. 4. paruulos. & cap. ſequen. placuit.

Quod ſi dubium eſt de conſecratione eccleſiæ vel altaris, debent conſecrari. de conſec. diſtin. 1. eccleſiæ.

Duplicitas. Quod duplex monaſterium pro monachis & monialibus fieri in vno prohibetur. 18. quæſt. 2. diffinimus.

Quod monachus duplex officium ſuæ profeſſioni contrarium non debet exercere. 16. quæſt. 1. nemo. & cap. de præſentium. & cap. presbyteros.

Quod nemo poteſt eſſe accuſator & teſtis. 4. q. 4. nullus.

Quod nullus clericus ad duas eccleſias intitulari debet. 21. q. 1. c. 1. 2. & 3. & 16. q. 7. per laicos, in fi.

Quod nulla eccleſia parochialis duos paſtores debet habere. 21. q. 2. ſicut.

Quod qui bene præſunt, duplici honore honorandi ſunt. 95. diſt. ecce.

Quod ille duplex cor non habet, qui propter varium euẽtum verba ſua mutat. 22. q. 2. ne quis. in fi.

Quod duplex tribulatio non cõſurget ſuper illos qui inter flagella egerunt pænitentiam. de pęn. diſtin. 3. hac auctoritate. 23. q. 5. quid ergo. poſt medium.

De duplicitate habes vbi agitur de ſimulatione & Hypocriſi.

Duritia. Quod duritia obſtinationis eſt quando quis bonitatẽ Dei contemnens vſque ad mortem in peccatis perdurat. 93. diſt. diaconi ſunt. in fi.

Quod duro collo ſtamus ſi ſpreta longa Dei pietate in peccatis vſque ad mortem perduramus. 93. diſt. diaconi ſunt. in fi.

De duritia require in aſperitate, in auſteritate, & correctione.

EBrietas. Quod ebrietas ĩ principio generis humani ante diluuium ignorabatur. 35. diſt. ſexto die.

Quod ebrietas à Noe inuenta eſt, qui primus vineam plantauit. 35. diſt. ſexto die.

Quod ebrietas eſt fomes & nutrix omnium vitiorum. 35. diſt. ante omnia. & 15. q. 1. ſane.

Quod Loth quem Sodoma non vicit, vina vicerunt. 35. diſt. § 1.

Quod ebrietas ſuadet ad iurgia & maledicta, ſicut patet in Noe qui obiurgando filium eum maledixit. 35. diſt. ſexto die.

Quod tumultuoſa eſt ebrietas. 35. diſtinct. luxurioſa.

Quod vbi ebrietas, ibi libido & furor. 35. diſtinct. venter.

Quod ebretas obcæcat conſcientiam, & ſepelit rationem. 15. q. 1. ſane.

Quod proprium eſt ebrietatis fœmora denudare, & ad luxuriam incitare. 35. diſt. ſexto.

Quod ebrietas pronum facit ad promittendum, poſt triſtem ad exſoluendum. Exemplum de Herode & Ioanne baptiſta. 22. quæſt. 3. unuſquiſque.

Quod ebrietas excuſat culpam à tanto, ſed non à toto. 15. q. 1. ſane. & c. inebriarunt.

Quod ebrietas aſſuefacta eſt mortale peccatum. 25. diſt. vnum. §. criminis appellatio. aliàs 35. diſt. epiſcopus.

Quod cum ebrioſis non ſolum cibus non eſt ſumendus, ſed etiam ſunt vitandi. 11. quęſt. 3. ad menſam.

Quod clerici quorum ſenſus vigere debet, maxime ab ebrietate debent abſtinere. 35. diſt. §. 1. & c. ſeq.

Quod epiſcopus aut presbyter ebrioſus deponitur, inferiores clerici corona priuantur. 35. diſt. epiſcopus.

Eccleſia. Quod eccleſia catholica dicitur fidelium multitudo fide & charitate vnita. 93. diſt. legimus. circa med. 1. q. 1. multę. in fi. 24. q. 1. loquitur.

Quod omnes epiſcopi & omnes fideles ſunt una eccleſia. 93. diſt. legimus. in fin.

Quod ipſa non ſolum ratione virginitatis, ſed etiã ratione omnium fidelium tota virgo dicitur. 27. q. 1. nuptiarum. ante finem.

Quod ſponſa Chriſti dicitur pudica & incorrupta, quæ adulterari non poteſt. 24 q. 1. loquitur. in fine. & c. omnibus.

Quod ipſa habet veraciter dominica ſacramenta. 1. q. 1. ex catholica. 24. q. 1. quia ex ſola.

Quod extra eam ſalus non habetur. 24. q. 1. alienus. & c. quicumque. & c. quia ea.

Quod ſicut pręciſus ramus ab arbore non viuit, ita præciſi ab eccleſia. 23. q. 4. ipſa pietas. Notent hoc membra arida per excommunicationem in contumacia obſtinata.

Quod ritus ipſius à ſcriptura & à traditione apoſtolica, & à conſuetudine ſancta pullulauerunt. 11. diſt. eccleſiaſticarum. & c. catholica.

Quod ſtatus eius alter fuit tempore apoſtolorum & martyrum, alter modo. 12. q. 1. futuram. 23. q. 4. non inuenitur. poſt princ.

Quod ipſa malos quibus ius iuxta eſt, tãquam zizania in medio tritici ęquanimiter tolerat. 12. quæſt. 1. exemplum. 23. q. 4. quantus. & cap. ſeq. & cap. quidam. de conſecra. diſtinct. 4. eſt vnitas.

Quod ipſa propter malorum opera quæ ſunt in ipſa ſpelunca latronum dicitur. 16. q. 7. & hoc. circa med.

Quod licite poſſidet facultates temporales, quas non reputat proprias, ſed communes. 12. q. 1. exemplum. & c. ſeq. & c. habebat.

Quod quandoque ſoluit ſęculari poteſtati tributa. 23. q 8 conuenior. & cap. tributum.

Quod ad principes ſpectat ſingulares ſchiſmaticos eccleſiæ comprimere. 23. q. 5. non vos.

Quod eccleſia Romana mater eſt & caput omnium eccleſiarum. 12. diſt. cap. 1. & ſeq. 3. q 6. dudum.

Quod ipſa eſt prima ſedes non habens maculam, neque rugam. 21. diſt. quamuis.

Quod ipſa tamquam magiſtra eſt in omnibus ſequenda. 11. diſt. quis. in fine. 12. diſt. cap. 1. & ſeq. 22. diſt. omnes.

Quod ipſa eſt in ſpeculum omnibus. 19. diſtinct. enimuero.

Quod qui derogando ei contra ipſam loquitur hæreticus reputatur. 22. diſtinct. omnes. Notent hoc peruerſi qui continuo ſacrilego ore eccleſiam lacerant.

Quod ipſa habet plenitudinem poteſtatis: aliæ eccleſiæ uocatæ ſunt per ipſam in partem ſolicitudinis. 3. q. 6. multum.

Quod ipſa à tramite apoſtolicæ traditionis numquam errauit. 24. q. 1. à recta. c. in ſede. c. hæc eſt. & c. cum beatiſſimus.

Quod cuſtodit ſtatuta conciliorum quę ipſa confirmauit. 25. q. 1. de conſe. diſt. 1. baſilicas.

Quod ipſa ſtatuta conciliorum ſecundum euentum temporum vel in toto vel in parte mutat. 25. q. vlt. c. poſtea. §. his ita.

Quod ſententias quandoque reuocat, quandoque in melius commutat. 35. q. 9. ſententiam. & c. ſeq.

Quod ad Romanam eccleſiam omnibus ſine exceptione licet appellare, & ab ea nemini appellare permittitur. 2. q. 6. & ad Romanam. & tribus cap. ſeq. 9. q. 3. cuncta.

Quod ipſa ualet omnes iudicare, & de ea iudicare nulli permittitur. 9. q. 3. epiſcopo. §. ſola. 17. q. 4. nemini.

Quod in dubijs & arduis ad ipſam eſt recurrendum. 11. diſt. palam. 12. diſt. pręceptis.

Quod qui in eccleſia Romana ſacrum ordinẽ acceperit, ad ſeruiendum remanebit. 1. quæſtione 1. filium.

De hac materia require vbi agitur de Papa, & vbi agitur de Apoſtolica ſede.

Quod eccleſia materialis non debet conſtrui ſine conſenſu epiſcopi. 16. q. 1. quicumque. & q. 5. lator. 18. quæſt. 2. quidam. de conſecra. diſt. 1. nemo.

Quod propter nullius ſomnia conſtruendę ſunt eccleſiæ vel altaria. de coſecra. diſtinct. 1. placuit.

Quod propter nouarum eccleſiarum conſtructionem priores eccleſiæ non debent decimas amittere. 16. q 1. quicumque.

Quod ſecundum exigentiam populi epiſcopus de eccleſiarum pluralitate & quantitate debet prouidere. de conſecrat. diſtinct. 1. omnes baſilicæ.

Quod eccleſia maior debet habere 40. paſſus in circuitu, minor triginta. 17. q. 4. ſicut antiquitus.

Quod conſecrari debent à diœceſano, & non niſi prius dotentur. 16. q. 7. pię. & duobus cap. ſequen.

Quod pro conſecratione eccleſiæ epiſcopus nil debet exquirere. 1. q. 2. placuit.

De Conſecratione plura inuenies in titulo conſecrationis.

Quod in eccleſijs nil incongruum vel inhoneſtũ agi debet. 42. diſt. nulli. & duobus cap. ſeq. 16. q. 7. & hoc diximus

Quod eccleſię debent ſeruari mundę, adeo vt reſplendeant. 86. diſt. pulchra.

Quod eccleſię non debent transferri niſi tribus de cauſis, uidelicet ratione neceſſitatis, difficultatis, & grauaminis. de conſecra. diſtin. 1. tribus.

Quod non debent à laicis incaſtellari. 10. q. 1. ſanctorum.

Quod debent eccleſiæ ab epiſcopis annuis uicibus uiſitari. & indigentes reparatione, ipſius ſolicitudine debent reparari. 10. q. 1. decreuimus. & duobus c. ſeq.

Quod eccleſia materialis tunc honoratur quando confugientibus ad ipſam immunitas obſeruatur. 17. q 4. reum.

Quod reus ad eccleſiam confugiens non reſtituitur niſi de ſecuritate uitę & membrorum recepta cautione. 17. q. 4. reum. 23. q. 5. reos. 36. q. 1. de raptoribus.

Quod ſeruus ad eccleſiam confugiens redditur cũ cautione. 17. q. 4. metuentes. & cap. id conſtituimus.

Quod præter publicum latronem nullus trahi debet de eccleſia. 17. q. 4. ſicut.

Quod ille etiam fruſtra implorat eccleſię auxilium, qui in ipſam deliquit. 17. q. 4. ad epiſcopos.

Quod confugienti ad eccleſias licet exire ad 30. paſſus ad requiſita naturę. 17. quæſt. 4. diffiniuit:

Quod violatores eccleſiaſticæ immunitatis puniuntur excommunicatione & pœna pecunia-

De rebus Ecclesiæ.

Edictum.

Eleemosyna.

Electio.

Quod electio potius debet fieri de gremio quàm de extraneis. 61. dist. nec emeritis. & quattuor cap. seq. 18. q. 2. abbatem monasterio. & c. seq. & c. abbas.

Quod si de gremio non potest eligi, tunc primum de eiusdem ciuitatis clericis, & tandem de tota diœcesi electio debet fieri. 61. dist. nullus. & 63. dist. sacrorum.

Quod electio prælati ex certa causa potest fieri extra cathedralem ecclesiã vel ciuitatem. 23. dist. in nomine. 63. dist. quanto. 79. distinct. si quis pecunia.

Quod in electionibus consideranda est maior dignitas vel grauitas personarum, & bonus zelus. 19. dist. in canonicis.

Quod in electione habendus est consensus electi. 7. q. 1. sicut alterius.

Quod nullus propriam vtilitatem, sed communẽ debet prospicere. 8. q. 2. dilectissimi.

Quod in electione non debent interuenire munera vel patrocinia laicorum. 8. q. 2. illud.

Quod electioni prælati non debẽt se ingerere principes vel quicunque laici. 61. dist c. nullus.

Quod electio prælati debet fieri cum concilio religiosorum ibidem assidentium. 63. dist. sacrorũ. §. ex his. & cap. obeuntibus. 79. distinct. §. 1. & c. seq.

Quod cum in duos diuiditur æqualiter electio, melior & vtilior est præponendus. 63. dist. si forte.

Quod electio post publicationem ab eligentibus non potest nisi per superiorem mutari. 61. dist. episcopus. 7. quæst. 1. qualiter. in fine. 8. quæst. 3. talia.

Quod electio non vitiatur si ignorante electo pecunia datur. 1. q. 6. §. vlt.

Quod non est confirmanda antequam diligenter discutiatur electi conditio. 61. distin. miramur. 85. dist. archidiaconum Florentinum. 1. q. 6. ego. 38. dist omnes.

Quod electio ex elatione auide non est suscipienda, nec ex desidia respuenda. 16. quæst. 1. vos autem.

Quod electione celebrata consensus principis est requirendus. 63. dist. Reatina.

Quod in electione prælatorum vocatur populus non ad eligendum, sed ad consentiendum. 63. dist. nosse.

Quod electionem Papæ licet dominus sacerdotibus contulerit, sibi tamen eam specialiter reseruauit. 79. dist. c. vlt.

Quod olim electiones Romanorum Pontificum propter schismaticorum & hæreticorum dissensiones fuerunt Imperatoribus ab ecclesia traditæ. 63. dist. vota. §. principibus.

Quod Hadrianus Papa & Leo cum concilio tradiderunt Carolo Imperatori potestatem eligendi summum pontificem, & inuestituras episcoporum. 63. dist. Hadrianus.

Item Leo Papa octauus propter insolentiam Romanorum quam exercebant circa electionem Papæ, Ottoni primo Imperatori confirmauit & suis successoribus electionem Papæ, & inuestituras episcoporum. 63. dist. in synodo. & c. cum longe. § electiones.

Quod tunc electus in Romanum pontificem nõ consecrabatur nisi primum decretum Imperatori præsentaretur, & consensus haberetur. 63. dist. Agatho. & sex. c. seq.

Quod Lodouicus Imperator, & primus Henricus, & primus Otto renuntiauerunt priuilegio super prouisione Papæ, volentes vt canonice eligeretur a Romanis. 73. dist. sacrorum. §. ex his.

Quod qualiter & a quibus debet fieri electio Papalis habetur 23. dist. in nomine. 79. dist. per totum. 7. q. 1. factus.

Quod nemo est eligendus in Papam pecunia aut gratia humana, aut militari tumultu. 79. dist. si quis pecunia.

Quod electus canonice in Papã ante consecrationem habet plenitudinem potestatis. 23. dist. in nomine. post medium. 79. dist. si quis pecunia.

Quod ille qui non canonice electus gerit se pro Papa, non apostolicus, sed apostaticus dicitur. 79. dist. si quis apostolicæ. & c. si duo. §. hoc autem. & c. seq.

Quod Cardinalibus & alijs clericis & etiam laicis conceditur apostaticum Papam anathematizare. 79. dist. si quis pecunia.

Quod in electione metropolitani omnes prouinciales episcopi debent interesse. 63. dist. Metropolitano.

Quod nemo in prælatum seipsum eligere potest. 24. q. 1. didicimus. 8. q. 1. in scripturis. & cap. si ergo.

Quod in prælatum eligi debet magis idoneus, nõ consanguineus vel amicus. 8. q. 1. Moses. & tribus c. seq.

Quod si ad sæcularia officia sumendi diligenter examinantur, multo fortius examinentur qui ad prælaturas assumuntur. 59. dist. si officia.

Quod propter malitiam temporis aut tumultum popularem indignus non est eligendus. 61. distin. miramur.

Quod eligendus in episcopum longa probatione debet vitam suam notificare. 61. dist. in sacerdotibus. 8. q. 1. oportet.

Quod in prælatum non debet eligi aliquis criminosus. 25. dist. primum. 6. q. 1. c. 1.

Item nec ille qui de incontinentia notatus est. 28. dist. priusquam. & c. de Syracusanæ.

Item nec ille cuius vxor & filij adhuc sunt super terram. 61. dist. Catinensis.

Item nec nimium simplex vel vsurarius. 46. dist. de Petro.

Item nec ille qui non est in sacris. 60. dist. c. vlt. & 61. dist. §. 1.

Quod antiquitus subdiaconus (quia tunc non reputabatur sacer ordo) non eligebatur in episcopum nisi necessitate cogente. 28. dist de Syracusanæ. §. ecce. 40. dist. c. vl. & vide ibi notata.

Quod nouus in religione non statim debet eligi in prælatum. 16. q. 1. si clericatus 19 q. 3. monasterijs.

Quod videtur quòd exemplo Petri eligendus potius est in prælatum qui post casum pænituit, quàm qui numquam cecidit. quia talis per casum suum aliorum infirmitatibus compati nouit 50. dist. considerandum. & c. seq.

Quod laici in prælatos non possunt eligi, nec religiosis sunt pręficiendi. 61. distin. statuimus. §. his omnibus. 19. q. 3. monasterijs.

Quod electus in episcopum per suum Metropolitanum præsentibus suffraganeis episcopis debet ordinari. 24. dist. episcopi.

Quod electus in episcopum intra tres menses debet consecrari. 75. dist. quoniam quidam, 63. dist. obeuntibus. 50. dist. postquam.

Quod metropolitanus debet illi ecclesiæ prouidere cuius electus intra quinque menses negligit consecrari. 100. dist. quoniam quidam, in fine.

Quod clericus infamatus antequam consecretur debet se expurgare. 23. dist illud.

Quod electus per consensum sponsus ecclesię efficitur. 7. q. 1. sicut alterius.

Quod electus cassatur propter auaritiam, & psalmorum imperitiam 85. dist archi. Flo.

Quod electus qui teste prole longam continentiã conuincitur non habere, cassatur. 28. distinct. priusquam.

Quod si post electionem quis iuret seruare statuta ecclesiæ & alia, non est simoniacus. 8. q. 3. per totum.

Quod differens consecrare electum compelli debet per superiorem. 9. q. 3. nunc vero. 8. q. 3. Artaldus.

Quod vbi bona mista sunt malis, naso discretionis virtutes debemus eligere, vitia reprobare. 49. dist. hinc etenim §. paruo.

Quod inter duo mala id debemus eligere quod minori nexu noscitur obligare. 13. distin. duo. & cap. nerui. 22. q 4. si aliquid. & c. seq.

Quod sicut homo necessitate compulsus ibi se pręcipitat vbi breuior murus ingeritur; sic inter ineuitabilia peccata minora semper eligantur. 13. dist. nerui, ante fi.

Quod inter duo bona maius bonum mediocri bono est præferendum de conse. dist. 5. non mediocriter.

Emphyteusis. Quod emphyteusis quæ in Græco dicitur locatio, in rebus ecclesiæ in casu permittitur. 10. q. 2. casellas. §. hoc ius.

Quod vbi absolute periculum de rebus ecclesiæ timetur, prohibetur. 12. q. 2. apostolicos.

De hac materia habes vbi agitur de Precarijs.

De statu Episcopi. Quod episcopus, sicut dicit Augustinus, nomen est operis, non honoris. 8. q. 1. qui episcopatum.

Quod episcopus qui Græce dicitur superintendens, debet illis superintendere quibus præficitur. 8. q. 1. qui episcopatum. 21. dist. cleros.

Quod ordo episcopalis quadripartitur: videlicet in patriarchas, archiepiscopos, metropolitanos, & episcopos. 21. dist. cleros.

Quod episcopi in locum apostolorũ surrexerunt, & tenent vices eorum. 21. dist. in nouo. 35. dist. ecclesiæ 78. dist. quorum vices.

Quod episcopi non sunt qui minus quã a tribus sunt cõsecrati. 68. dist. chorepi. §. quod autem.

Quod viuenti episcopo alter non substituitur temerarie; & si substituitur, ab omni ministerio ecclesiastico destituit. 2. q. 1. in primis, post med. 3. q. 6. accusatus & c. seq. & c. dudum. 7. q. 1. factus. & pluribus c. seq.

Quod intrusus per laicam potestatem a principalibus episcopis non est recipiendus. 63. distin. si per ordinationem.

Quod inconsulto Romano pontifice nemo potest episcopum deponere. 3. quæst. 6. accusatus. & c. seq.

Quod nulli episcopo licet sine consensu Romani pontificis suam ecclesiam relinquere, vel ad aliã transire. 7. q. 1. non oportet. & multis cap. seq. vsque ad finem quæstionis.

Quod exigente vtilitate vel necessitate auctoritate apostolica de sede ad sedem mutari possunt episcopi. 7. q. 1. mutationes & duobus. c. seq.

Quod episcopus propter infirmitatem vel senium non destituitur, sed datur ei coadiutor. 7. q. 1. scripsit. vsq. ad c. sicut vir. §. ecce. & c. qualiter. & c. quamuis sit.

Quod episcopus quandoque ad propriam instantiam absoluitur ab episcopatu. 7. q. 1. nihil. §. ecce. & c. qualiter. & c. quamuis.

Quod neophytus prohibetur promoueri in episcopum propter inconuenientiam vitæ, quæ cõtrariatur officio pontificali, 48. distinct. prohibetur.

Quod episcopus debet esse sine crimine, vt alios possit liberius arguere. 25. dist. primum.

Quod criminosus episcopus magis est dicendus canis impudicus quã episcopus. 2. q. 7. qui nec.

Quod non omnis episcopus qui dicit, Pax vobis, est sicut columba: sed potius sicut coruus audiẽdus. 2. q. 7. non omnis.

Quod episcopi debent esse ætate antiqui, fide integri, in pressura probati, & qui magis velint rerum suarum proscriptionem pati, quàm ecclesiam suam deserere 7. q. 1. Nouatianus.

Quod episcopus propter aduersitatem non debet gregem relinquere. 7. q. 1. suggestum. & duobus c. sequen.

Quod episcopo non licet monachum fieri sine consensu Papæ. 7. q 1. temporis. §. item.

Quod episcopus intrans religionem non resumitur ad episcopatum. 7. q. 1. hoc. & c. seq.

Quod quandoque sub nomine presbyteri episcopi designantur. 93. dist. legimus. in fi. 95. distin. ecce ego. ante finem.

Quod episcopi debent se scire presbyteros, non dominos, nec debent in clero dominari 95. distin. esto. & tribus c. seq.

Quod episcopi nouerint se magis consuetudine quam dispensatione maiores presbyteris. 95. dist. olim, in fi. & duobus c. seq.

Quod episcopus in ecclesia sit sublimior, in domo sit collega sacerdotum. 95. distin. episcopus in ecclesia.

Quod episcopus se sedente presbyterum non permittat stare. dist. 95. episcopus in quolibet.

Quod episcopo non sufficit æqualem cum subditis gerere vitam. sed sicut est honore super illos: sic & vita debet esse præstantior. 8. quæst. 1. nec sufficere.

Esau. Quod Esau lenticulam nimium appetens ponitur in exemplum quòd nō cibus, sed auiditas cibi imputatur. 41. dist. quisquis. & tribus c. seq.

Quod multi de semine Esau saluati sunt. 1. q. 4. ecclesia, quæ. §. his ita. in fi.

Ætas. Quod ætas certa & a canone examinata seruanda est in omnibus clericis ordinandis. 77. dist. per totum.

Quod ante 25 annum ætatis, nec diaconus debet ordinari, nec virgo in monacham consecrari. 20. q. 1 placuit.

Quod puella intra 12 annum ætatis suę, & masculus intra 14. ad religionem non obligatur. 20. q. 1 puellæ. §. cum ergo. & q. 2. si in qualibet, & cap. puella.

Quod in pueris ętas discretionis est 14. anni. 22. q. 5. pueri.

Quod ante annos discretionis nemo cogendus est iurare, nec testis esse. 22. q. 5. honestum. 2. q. 7. testes.

Quod sex ętatibus mundus & status hominis finitur. 35. q. 4. c. 1.

Quælibet ætas distinguitur per certa tempora propter magnalia, quæ illis tēporibus contigerunt.

Prima ætas ab Adam propter creationem mundi & durat vsque ad Noe.

Secunda a Noe propter aquæ diluuium, & durat vsque ad Abraham.

Tertia ab Abraham propter circuncisionem, & durat vsque ad Dauid.

Quarta a Dauid propter regalem vnctionem, & durat vsque ad Babylonis transmigrationem.

Quinta a transmigratione Babylonis propter filiorum Israel liberationem, & durat vsque ad aduentum Domini Christi.

Sexta ab aduentu Christi propter humani generis liberationem, & durat vsq. ad finem sęculi.

Septima est in sepulchris quiescentium.

Octaua est ad vitam resurgentium.

Euangelium. Quod Euangelium Christi est audiendum stādo, & cum reuerentia. de consec. distin. 1. apostolica.

Quod sine custodia euangelij non habetur spiritus sanctus. 1 q. 1. marchion.

Quod euangelij custodia non consistit in verborum folijs, sed in sensu & medulla cordis. 1. q. 1. marchion.

Quod quantum ad perfectionem magna & multa est differentia euangelij ad legem Moysi. 23. q. 4. hæc autem. §. ex his.

Quod ex Moysi incœpit a terrore, Christi euāgelium a mansuetudine.

Item sub lege peccantibus pœna corporalis statuitur, in euangelio pænitentibus venia promittitur.

Itē in lege dicebatur, qui fecit hoc vel illud, morte moriatur. In euangelio, Gaudeo super vno peccatore pœnitentiam agente.

Item in lege populus seruili timore ad bonum cogebatur, in euangelio populus gratię liber effectus filiali amore operatur.

Quod non repugnat euangelio malos ad bonum compelli. 23. q. 4. displicet. circa finem.

Quod Papa potest euangelium interpretari. 2. q. 5. §. 1. 33. q. 2. quos Deus.

Eucharistia. Quod eucharistia Græce Latine bona gratia interpretatur. 1. q. 1. multi.

Item dicitur mysterium, eo ꝙ secretam & reconditam habeat dispensationem. ante med.

Item dicitur sacramentum; quia sub tegumento corporalium rerum diuina virtus secretius veri corporis & sanguinis Christi operatur effectū. de conse. dist. 2 ego Berengarius.

Quod eucharistia propter corporis & sanguinis Christi existentiam excellentior est omnibus oblationibus & sacramentis. de consec. distin. 2. nihil.

Quod ex pane & vino cum aqua misto efficitur eucharistia. de consec. dist. 2. cum omne, in fin.

Quod forma verborum prolata fit transubstantiatio eucharistiæ virtute diuina. de consec. dist. 2. quia corpus. & cap. panis. & cap. reuera, ante finem.

Quod de forma verborum non est plus nisi, Hoc est corpus meum. &, Hic est sanguis meus. de conse. dist. 2. quia corpus.

Quod licet vno & eodem tempore in diuersis immoletur, tamen sicut est vna diuinitas cui vnitur, sic non diuersum, sed vnum idemque corpus conficitur de conse distin. 2. quid sit. post med. & c. vtrum.

Quod in hora consecrationis ima summis sociantur ad vocem sacerdotis. de consecr distinct. 2. quid sit.

Quod eucharistia sit oblatio benedicta, a scripta, & rata. de conse dist. 2. vtrum, post med.

Quod tres partes de eucharistia factæ triformem statum corporis Christi, videlicet peregrinationis, sepulturæ, & resurrectionis designant, de conse. dist. 2. singuli.

Quod licet in eucharistia Christus per partes mā ducetur, tamen manet integer vbique totus de conse. dist. 2. qui manducat.

Quod in singulis portionibus specierum singuli Christum accipiunt. de conse. dist. 2. singuli.

Quod eucharistia est idem corpus quod sumptū est de virgine, quod passum est, quod sepultum est, quod resurrexit, & in cęlum ascendit. de cōsec dist. 2. omnia, in fi.

Quod corpus quod Christus dedit in cœna, idem fuit quod passum est in cruce quantum ad naturam, sed diuersum quantum ad formā. de conse. dist. 2. prima. & c. seq.

Quod cum eucharistia non sunt vuæ nec aliqua grana leguminis benedicenda. de conse. dist. 2. didicimus.

Quod intincta hostia populo non detur, nec lac pro vino offeratur, & ne ex intincto pane, vinū ad offerendum exprimatur, prohibetur. de consе. dist. 2 cum omne.

Quod eucharistia offertur, & datur sub aliena specie, ne abhorreamus cruoris & carnis sumptionem. de conse. dist. 2. forte & c. panis.

Item vt vitaremus paganorum & infidelium derisionem. de consecra. distinct. 2. vtrum. ante finem.

Quod eucharistia est pura conscientia offerenda & pura mente. de conse. dist. 2. nihil.

Quod nec bonorum dispensatorum meritis ampliatur, nec malorum attenuatur. 1. q. 1. multi. post medium.

Quod non consecrationi eucharistię sed affectui bona vita sacerdotis necessaria intelligēda est. 1. q. 1. interrogo. § cum vita.

Quod sacerdoti pranso non licet celebrare 7 q. 1. nihil. post medium. de consecra. distinct. 1. sacramenta.

Quod sacerdos hostiam consecrans, & non communicans, per annum a celebratione suspenditur. de conse. dist. 2. relatum.

Quod sacerdos corpus Christi sumens, & non sanguinem grande sacrilegium committit. de conse. dist. 2. comperimus.

Quod officium est sacerdotis eucharistiam distribuere. 93. dist. diaconi. c. peruenit. & cap. præsente.

Quod a laicis personis nullatenus debet contrectari. de conse. dist. 2. peruenit.

Quod sacerdos semper eucharistiam paratam debet habere propter infirmantes. de conse. dist. 2. presbyter.

Quod sacerdos qui a mure vel ab aliquo animali eucharistiam non custodierit, 40. diebus pænitebit. de conse. dist. 2 qui bene.

Quod si per negligentiam de sanguine aliquid super terram stillauerit, 40. diebus pænitebit. de conse. dist. 2, si per negligentiam.

Quod tabula lignea super quam sanguis Christi stillauerit, est radenda, & rasura per ignem cinis effectus intra altare est recondenda: panni propter idem ter sunt super calicem lauandi, & aqua circa altare fundenda, de conse. distin. 2. si per negligentiam.

Quod melius est mori sine eucharistia, quàm de manu hæretici sacerdotis communicari. 24. q. 1. cœpit.

Quod qualem pęnitentiam ferre debeat qui sciēter vel ignoranter de manu hæretici sumit eucharistiam. 24. q. 1. si quis dederit.

Quod eucharistiæ digna sumptio est pœnarum relaxatio de conse. dist. 2. cum omne. & c. panem de altari.

Quod quia quotidie ex humana fragilitate peccatur, quotidie eucharistia iteratur. de conse dist. 2. vtrum. & c. iteratur.

Quod quamdiu eucharistia non recipitur, cor nō recipientis induratur 82. distin. presbyter circa medium.

Quod in tribus festis pręcipuis, scilicet in Pascha, & Pentecoste, & in Natiuitate Domini omnibus fidelibus communicandum est. de consec. dist. 2. & si non frequentius.

Quod si quis in prædictis tribus festis non communicauerit, a cœtu fidelium est separandus. de conse. dist. 2. si quis intrat. & c seq.

Quod in cœna domini est etiam a fidelibus Christi eucharistia percipienda. de consecr. dist. 2. in cœna.

Quod excepta necessitate eucharistia ieiuno stomacho est sumenda. de consec. dist. 2. liquido. 26. q. 6. si quis de corpore & octo c. seq.

Quod ante eucharistiæ susceptionem tribus quattuor aut octo diebus ab vxore propria est abstinendum. de consecr. distin. 2. omnis homo. q. 4. sciatis.

Quod ab illis qui in vnione ecclesiæ sunt, accipitur sacramentaliter. de consec. dist. 2. quia passus. in fin. & cap. quid est. & cap. sequen. & cap. dupliciter.

Quod licet eucharistia sit bona, tamen in malum conuertitur indigne sumenti de conse. dist. 2. & sancta. & c. sicut Iudas. & c. quid est. & cap. qui manducant.

Quod indigne sumens eucharistiam plus polluitur quàm purificatur. de conse. dist. 2. quotidie. & c. qui scelerate. & c. qui discordat.

Quod homo quantum in se est eucharistiam polluit cum ad ipsam sumendam indigne accedit. 1. q. 1. multi. ante fin.

Quod in hoc quòd Christus eucharistiam Iudæ dedit, innuit quòd occultis peccatoribus eum eam exigunt non est neganda. de conse. dist. 2. non prohibeat. & c. sicut Iudas. & 7. q. 1. aduersitas in fi. 1. q. 1. Christus.

Quod illis qui enormiter publice deliquerunt, eucharistia non statim est danda. de conse. dist. 3. pro dilectione. de pæ. dist. 1. in actionem.

Item nec raptoribus rerum ecclesiæ. 12. q. 2. indigne. & c. de viro.

Quod propter pollutionem nocturnam ex præcedenti crapula vel cogitatione immunda, ab eucharistia abstineat. 6. dist. testamentum. & cap. non est.

Quod tempore menstrui & ante purificationem partus fœminæ possunt communicare. 5. dist. ad eius vero concubitum.

Quod pęnitentibus in morte eucharistia non est neganda. 50 distinct. pænitentes. 17. q. 1. virgines. 1. quæst. 1. si quis hæreticæ §. ecce. 2. quæst. 1. in primis. post medium. 46 distinct. accusatores. 26. quæst. 6. si quis de corpore. & 4. cap. sequen.

Quod excommunicatis satisfacientibus in morte non est deneganda eucharistia. 86. distinct. tanta.

Quod his qui in patibulis suspenduntur si pęnituerint, non est eis deneganda eucharistia nec sepultura. 13. q. 2. c. quæsitum est.

Quod abstinens se quandoque ab eucharistia propter sacramenti reuerentiam, non est arguendus, neque frequenter sumens est iudicandus. 5. dist ad eius vero concubitum. in fi. 12. dist. illa. de conse, dist. 2, quotidie.

Quod communio eucharistiæ dabatur antiquitus pro vulgari purgatione. 2. q. 5. sæpe.

Quod post susceptionem eucharistiæ, corporalis cibus non statim sumendus est. de consec. dist. 2. tribus gradibus.

Quod qui propter ebrietatem vomit eucharistiā, grauiter punitur. propter infirmitatem, minus; quia infirmus si nauseam se habere sciuit, sumere non debuit. de consec. dist. 2. si quis per ebrietatem.

Quod non minus reus est qui negligenter verbum Dei audiuit, quàm qui reuerēdum corpus

Christi

Quod excommunicati in sacris constituti, offic'o interesse non debent. 11. quęst. 3. si quis episcopus, in fine.
Quod excommunicati omnino sunt vitandi. dist. 93. si inimicus. & c. seq. 6. q. 1, illi qui. 11. q. 3. ad mensam. & c. rogo. & quattuor cap. seq.
Quod non est communicandum excommunicato maiori excommunicatione in oratione, cibo, potu, osculo, aut salutatione 11. q. 3. excōicatos. & c. cum excōmunicatio. & c. antecessor.
Quod non licet clericis communicare episcopo. 93. dist. miratus.
Quod nominatim excommunicato non est communicandum, ne sententia transeat in tertiam personam. 11. q. 3. si quis laicus. & c. excellentissimus. 24. q. 2. sane quod.
Quod ideo non est communicandum excommunicato, vt confusus citius laboret reconciliari. 93. dist. si inimicus. & 11. q. 3. audi.
Quod cum pagano magis licet communicare quā cum excommunicato. 11. q. 3 ad mensam.
Quod quilibet prælatus debet alterius episcopi subditum excommunicatum vitare, & facere vt à suis vitetur. 11. q. 3. curæ sit.
Quod sine culpa communicat excommunicatis vxor, filius, seruus ignorans, & necessitatem patiens. 11. q. 3. quoniam multos. & c. excellentissimus.
Item qui communicat propter spem correctionis. 11. q. 3. antecessor. Vnde versus.

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.
Hæc anathema quidē faciūt ne possit obesse.

Quod viatori vel peregrino transeunti in terra excommunicatorum emere, & pauperi mendicare conceditur. 11. q. 3. quoniam multos.
Quod occultum excommunicatum tantum sciēs tenetur vitare, ac si sciret publice eū excōmunicatum. 6. q. 2. si tantum. & c. seq.
Quod publice excommunicato intrante ecclesiā omnes debent exire. 24. q. 1. omnis qui. & 11. q. 3. sicut apostoli.
Quod presbyter si canonem inchoauit, propter superuenientem excommunicatum, missam non debet relinquere imperfectā. 7. q. 1. nihil.
Quod mortuo suffragia à viuis non debent exhiberi, qui propter excommunicationem viuis non communicauit. 11. q. 3. quicumque intra.
Quod tali excommunicato possumus communicare mortuo qui viuens petiuit absolui. 24. q. 2. de communione. & c. nec quisquam.
Quod communicans excommunicato indebite, excommunicationem incurrit. 11. q. 3. præcipue. & c. si quis episcopus. & c. seq. & cap. sicut apostoli. & c. episcopi. & c. placuit.
Quod episcopi communicantes excommunicatis in crimine, deponantur. 11. q. 3. Teugualdum. & c. quicumque contristauerit.
Quod episcopus communione priuatur, qui soli sibi cognitum publicat excommicatum. 6. q. 2. placuit.
Quod excommunicatus antequam absoluatur debet spondere emendam de præterito, & cautelam de futuro. 11. q. 3. cum aliquis. & 12. q. 2. de viro, in fi.
Quod absoluitur quis ab excommunicatione absens per litteras. 24. q. 3. comperimus.
Quod absoluitur post mortem, si viuens hoc petiuit. 24. q. 2. nec quisquam.
Quod de excommunicatione Papæ quam sibi reseruauit nullus nisi in morte potest absoluere. 16. q. 1. frater noster.
Quod solennis excommunicationis & absolutionis forma ponitur. 11. q. 3. debent.

Excusatio. Quod excusatio inferioris non valet, vbi de rebus ecclesiæ quas illicite possident, vel principes vel parentes, se excusant. 16. q. 1. in canonibus. ante finem.
Quod auctoritas & præceptum superiorum excusant in quibusdam facta inferiorum. 14. q. 5. dixit dominus.
Quod auctoritas superioris non excusat inferiores in delictis. 11. q. 3. si dominus. & c. seq.
Quod Iudæi furto excusantur Aegyptiorum, quia iubēte Deo paruerunt. 14. q. 5. dixit dn̄s.
Quod ebrietas excusat culpam à tanto, sed non à toto. 15. q. 1 sane & cap. inebriauerunt.

Executio. Quod executio sententiæ iudicis debet differri vsque ad xxx. dies. propter deliberationem. 11. quæst. 3. cum apud.
Quod ab executoris sententia appellare nō licet, nisi ipse modum executionis excedat. 2 q. 6. si quando §. ab executore.
Quod licet ab executore appellare si ipsa sententia excommunicationis opponatur. 11. q. 3. cū excommunicato.
Quod executores testamentorum propter negligentiam debent excommunicari. 13. quæst. 2. clerici.

Exemplum. Quod exempla sanctorum tam in scriptis quàm in factis perspicaciter sunt recordanda. 20. dist. de quibus. 23. q. 6 vides.
Quod ratio sana est exemplis ponenda. 9. distin. sana.
Quod superiores inferioribus exemplum bonum tenentur dare. 8. q. 1. qualis. 12. q. 1. nolo.
Quod vita pastoris in exemplum debet esse discipulis. 2. q. 7. cum pastoris. 81. dist. nemo.
Quod prælati tot mortibus digni sunt quot vitiosa exempla ad subditos transmittunt. 11. q. 3. præcipue.
Quod senior ibi stricta increpatione est feriendus vbi iuuenibus exemplum ad interitum præbet. 2, q. 7. Paulus dicit. 93. distin. peruenit ad nos. in fin.
Quod in exemplum culpa vehementer extenditur quando pro reuerentia status peccator honoratur. 83. dist. nemo.
Quod quilibet quantumcumque magnus subditos & minores se paratus sit in bono imitari. 22. dist. de Constantinopolitana.
Quod casus perfectorum suo exemplo multos retrahit à statu perfectionis quem aggredi intendebant 17. q. 1. qui bona.
Quod mali qui emendari despiciunt: ne sanctos suæ perditionis exemplo inficiant, tamquam morbida cato ab omnibus sunt præscindendi. 24 q. 3. ecce.
Quod ad exemplum domini gratiarum actio post mensam debet dici. 44. dist. quando autem.

De hac materia habes vbi agitur de Imitatione.

Exemptio. Quod exemptio episcopi vel abbatis à suo superiori non potest fieri nisi per solum Papam. 16. q. 1. frater. 18. q. 2. luminoso.
Quod exemptus non potest iudicari nisi à solo Papa. 16. q. 1. frater.
Quod in monasterijs exemptis nullus prælatus sine consensu abbatis valet exercere aliquam potestatem. 18. q. 2. luminoso.
Quod pręlatus qui exemptioni Papę insurgere conatur communione, vsque ad extremum vitæ suę priuatur. 16. q. 1. frater. ante medium.

Exequiæ. Quod exequię pompaticæ plus sunt solatia viuorum, quàm subsidia mortuorum. 13. q. 2. animæ.
Quod apud Deum non perit quidquid pro mortuis in exequijs diligentia hominum persoluit. 13. q. 2. animæ.
Quod quia ignoramus quibus mortuis prosunt vel non prosunt exequiæ, ideo pro nullo debemus eas omittere. 13. q. 2. non exstimemus.

Exheredatio. Quod exheredatio aliorum non debet fieri propter ecclesię promotionem. 17. q. vlt. c. vlt.
Quod successor qui non adimpleuit voluntatem defuncti, debet exheredari. 11. q. 1. Siluester.

De hac materia habes vbi agitur de Hereditate.

Exilium. Quod exilium est canonica pœna quam ecclesia imponit in malitia obstinatis. 16. q. 1. Probinum. 2. q. 1. in primis.
Quod sacrilegorum pœna est carcer vel exilium. 17. q. 4. attendendum.
Quod ignobiles pacem ecclesiæ turbantes, in perpetuum exilium relegantur. 24. quæst. 1. qui contra.

Exitus. Quod exitus malitię, virtutis operatur ingressum: eodemque studio quo crimen excluditur, innocentia copulatur. 32. q. 1. cum renuntiatur.
Quod tunc quis ab vnitate ecclesiæ exit quando à fide & charitate recedit. 24. q. 3. cum aliquis.
Quod tunc boni à malis exire dicuntur quando etiam cum ipsis corporaliter conuersatur, mente à factis eorum recedunt. 23. q. 4. tolerandi sunt & c. ecce. & c. à malis.
Quod à malis exire est facta eorum detestando ipsos de malo corripere. 23. q. 4. recedite.
Quod difficile est vt bono peragantur exitu quæ malo inchoata sunt principio. 1. q. 1. principatus. & c. fertur §. cum ergo, in fine.

Expositio. Quod expositus cuiuscumque miseratione collectus, post decem dies à domino non potest repeti. 87. dis. si expositus.
Quod expositio scriptuarum accipienda est secundum proprietatem linguarum, de quibus sunt translatæ. 38. dist. locutio.
Quod exponenda est scriptura secundum varietatem causarum, personarum, temporum, & locorum. 29 dist. per totum.

De expositione scripturarum require vbi agitur de Scriptura.

Exorcista. Quod exorcistæ in Gręco in Latino adiurantes vocantur. 21. dist. clericos.
Quod exorcistæ est officium manus super energumenos & cathecumenos in exorcizando imponere 25. dist. perlectis.

FAbula. Quod fabulas sæcularium negotiorum non decet in mensa clerici, sed verba sacræ lectionis recitare. 44. dist. conuiuia. & c. seq.
Quod in mensis clericorum lectio diuinarum scripturarum haberi pręcipitur, vt fabulosa & otiosa vitentur. 44 dist pro reuerentia.
Quod quia oblectamenta fabularum nimium excitant ad incendia libidinum, prohibet Christianis legere figmenta poetarum. 37. dist. ideo.

Facilitas. Quod facilitas venię incentiuū tribuit delinquendi. 23. q. 4. est iniusta. in fine.

Fallacia. Quod fallacia ex voluntate procedens grauior est quàm quę de infirmitate vel tenuitate procedit. 22. q. 2. beatus. §. ille ergo.
Quod non mentitur qui animum fallendi non habet, sicut patet de Petro & Paulo. 22. q. 2. beatus.
Quod ille falsum iurat qui scit falsum esse quod iurat. 22. q. 2. beatus §. ille ergo.
Quod falli in illis quę non sunt ad salutem, vel nullum vel leuissimum est peccatum. 22. q. 2. in quibus.
Quod minus malum est fallere aliquem in contractibus quàm falli in articulis fidei. 22. q. 2. in ipsarum.
Quod falsum testimonium nemo contra se vel proximum dicere debet. 23. quęs. 5. si non. ante medium.
Quod falsi testes communione priuantur, si clerici fuerint, in monasterio perpetuo detrudūtur. 24. q. 3. itaque. 50. dist. si episcopus.
Quod sicut veritas persequitur falsitatem, sic boni in malis non persequuntur nisi malum. 23. q. 4. qui peccat.

Falsarius. Quod falsarius dicitur qui litteras defert quę licet verę fuerint tamen de conscientia Papę non emanarunt. 19. dist. in memoriam, vbi nota glo. quę innuit diuersos modos falsandi.
Item falsarius dicitur qui chartam vel bullam radendo vel mutando falsificat. 50. distin. si episcopus.
Item falsarius dicitur qui falsa suggestione vel precibus falsis impetrat. 25. q. 2. dicenti.
Quod charta super beneficijs personalibus si non habet datam, falsa iudicatur. 25, quęstione. 2.

§ ſi qua beneficia.

Quod licet epiſcopo falſarium domini Papę incarcerare 19. diſt. in memoriam.

Quod falſarius litterarum domini Papæ ſi eſt clericus, eſt ab ordine deponendus, & in monaſterium perpetuo detrudendus. 50. diſtinct. ſi epiſcopus.

Falx. Quod falx in alienam meſſem mittitur, quando fructus eccleſię non à vero ſed alieno paſtore tollitur 13. q. 1. c. 1. §. in diœceſi, ante medium.

Quod Deus in meſſem falcem mittit cum vniuſcuiuſque vitam temporalem per mortis ſententiam incidit. de pęn. diſt. 2. cum ſanctam. circa medium.

Fama. Quod fama bona neceſſaria eſt nobis propter alios. 11 q. 3. non ſunt audiendi. 12. quæſt. 1. nolo. & q. 2. quattuor. in fine.

Quod quiſquis cuſtodit famam ſuam, etiam in alijs eſt miſericors. 11. quæſt. 3 non ſunt audiendi.

Quod clericus de quo mala fama crebreſcit, etiam ſi conuinci non poteſt coram epiſcopo, pręſentibus presbyteris expurgatur 15. q. 5. c. 1.

Quod prędicator bonus officium ſuum non debet negligere, etiam ſi currat inter infamiam & bonam famam. 6. q. 2, ſunt plurimi.

De hac materia require vbi agitur de Infamia.

Fames. Quod fames quandoque ex ira Dei in mundum mittitur, quando pauperibus eleemoſynę ſubtrahuntur. 16. q. 1. reuertimini. poſt medium.

Quod qui fame laboranti non ſuccurrit, graue peccatum incurrit 86. diſt. non ſatis.

Quod qui fame morientem non pauit, quaſi ipſum propria manu occidit. 86. diſtinctione paſce.

Quod iudex eccleſiæ licet teneatur ſedare panis famem, & ſitim aquæ, magis tamen famem audiendi verbum Dei. 8. quæſt. 2. audacter. in fine.

Quod fames priſtina ſermonis domini præſentia doctrinarum eius & cæleſtis panis ſaturitate compenſabitur. 76. diſt. ieiunium. in fi.

Quod fames curat morbos, quos gula infert. de conſe diſt. 5. nullus.

Familia. Quod familia debet per dominum ſuum de malo corrigi, & ad bonum incitari. 47. diſt. ſicut hi. §. neceſſe.

Quod non culpatur paterfamilias faciens quod debet, ſi aliquis in familia manet incorrigibilis. 47. diſt. quantumlibet.

Quod epiſcopus debet cauere ne aliquem in familia habeat indiſciplinatum 47. diſt. ſicut hi. §. neceſſe.

Quod à principio in omni familia bona fuit aliquis malus incorrigibilis. 47. diſtinct. quantumlibet.

Quod propter culpam familiæ negligens paterfamilias punitur tam temporaliter quàm æternaliter, ſicut patet de Hely. 47. diſt. ſicut hi. §. neceſſe.

Quod domino excommunicato, indebite fertur ſententia contra familiam. 24. q 3. ſi habes. §. vt ergo.

Familiaritas. Quod familiaritas contra extraneos repellit teſtem. 3. q. 5. conſanguinei. & c ſeq.

Quod familiaritas mulierum nimia omnibus clericis & religioſis prohibetur. 82. diſt. interdixit, & duobus c. ſeq, 34. diſt. quorumdam. 81. diſt. clericus. vſque ad finem. diſt. 18. q. 2. cognouimus. & cap. ſeq.

Quod vbi nimia familiaritas eſt mulierum, ſtimuli antiqui hoſtis non deſunt. 81. diſtinctio. oportet.

Quod monachi ſacrarum virginum cuſtodes, ne propter familiaritatem ſuſpecti habeãtur, à frequenti earum acceſſu & colloquio arceantur. 18. q. 2. in decima. & c. ſeq.

Fatum. Quod fatum eſt genus diuinationis, cui qui intendit, damnationẽ animæ ſuæ incurrit. 26. q. vlt. non obſeruetis.

Fauor. Quod fauor ſingularis non debet attendi in electione prælati. 63. diſtinct. porro.

Quod nec indigni debent propter fauorem ad ſacros ordines promoueri. 1. q. 1. pueri.

Quod illi qui eccleſias indignis ex fauore conferunt, ſacrilegi reputantur. 1. q. 1. ſunt quidam.

Quod non corrigere peruerſos nihil aliud eſt quàm fauere. 83. diſtinct. nemo. & c. ſequen. 13 quæſt. 6. ſi res. poſt medium. 23. quęſt. 4. quiſquis.

Quod fauere impietati eſt non turbare cum poſſit quis peruerſos. 23. q. 3. qui poteſt. & cap. oſtendit.

Quod prælatus qui fauet in malo peccatoribus, vel qui piger eſt in corrigendo, ipſe eis in malitia ſociatur. 23. q. 4. ita. & c. a malis. & c. ſeq.

Quod qui conſentit peccantibus, & defendit delinquentes: apud Deum & homines eſt maledictus. 11. q. 3. qui conſentit.

Quod fauorem dantes maleficijs ſunt excommunicandi. 21. q. 5. placuit, & tribus c. ſeq.

De hac materia require vbi agitur de Conſenſu.

Fax. Quod ſicut fax accenſa ſibi detrimentũ præſtat, alijs vero lumen in tenebris adminiſtrat; ſic malus prælatus vel prædicator. 15. q. 8. ſciſcitantibus.

Quod ſicut ſuperuacuis laborat impendijs qui ſolem certat facibus adiuuare, ſic qui zelum Dei dicit ſe habere, & in corrigendo exequitur indebite. 6. q. 1 ſi omnia.

Felicitas. Quod felicitate peccãtiũ nihil eſt infelicius. 23. q. 1. paratus.

Femina. Quod femina non debet eſſe iudex. 3. q. 7. in famis. §. tria.

Quod femina propter verecundiam ſexus niſi in ſua & ſuorum cauſa non permittitur pro aliquo aduocare. 15. quęſt. 3. §. 1. & quattuor cap. ſequen.

Quod femina niſi in crimine læſę maieſtatis, & in hæreſi, & in ſimonia non permittitur accuſare. 15. q. 3. certis de cauſis. & tribus c. ſeq.

Quod femina quantumcumque docta & ſancta in conuentu virorum non debet prædicare. 23. diſt mulier. 33. q. vlt. c. vlt. de conſecr. diſtinct. 3. mulier.

Quod monachæ vel quantumcumque ſanctæ feminæ non licet pallas altaris vel vaſa ſacra contingere. 23. diſt. ſacratas.

An femina poſſit ordinem & characterem ordinis recipere. 27. q. 1. diaconiſſam.

Quod femina ſancta mente eſt diligenda, nõ corporali frequentia. 32. diſt. hoſpitiolum.

Quod femina extranea non debet clerico cohabitare. 81. diſt. cum omnibus. & cap. ſeq.

Quod non poſſunt Deo pleno corde coniũgi qui feminarum acceſſibus copulantur. 32. diſt. hoſpitiolum.

Quod clerico prohibetur cohabitatio feminarũ, niſi forte ſint mater vel ſoror vel conſimilis perſona carens ſuſpicione. 32. diſtinct. interdixit. 23. diſt. his igitur. 81. diſt. clericus. & cap. ſeq.

Quod beatus Auguſtinus etiam cum ſorore habitare noluit propter coniunctarum perſonarum ſocietatem. 81. diſt, legitur.

Quod religio non permittit vt ſolus cum ſola loquatur. 81. diſt. in omnibus.

Quod vt excludatur mala ſuſpicio, nullus clericus niſi certis locis & temporibus debet loqui cum femina. 81. diſt. in omnibus.

Quod confabulatio clerici cum femina debet eſſe per modica & compendioſa verba. 18. q. 2. diffinimus. & c. ſeq.

Quod etiam abbati non licet loqui cum feminis, niſi ſub duorum vel trium monachorum teſtimonijs. 18 q. 2. in decima.

Quod monachi & monachæ in vno monaſterio non debent cohabitare. 18. q. 2. diffinimus.

Quod abbatiſſa volens loqui cũ aliquo, debet aſſociari per vetulã monachã. 18. q. 2. diffinimus.

Quod nõ licet clericis & alijs Chriſtianis balneare ſe cum feminis. diſt. 81. non oportet.

Quod de formis feminarum non eſt diſputandũ. 42. diſt. hoſpitiolum,

Quod femina in ſignum ſubiectionis & verecundiæ peccati qđ induxit, debet velare caput. 15. q. 3. §. 1. ver. his itaque. 33. q. vlt. & c. vlt. & cap. hæc imago.

Quod femina nec comam amputare, nec veſte virili propter luxum vti debet. 30. diſt. ſi qua mulier ſuo. & c. quęcumque.

Quod enixæ vel menſtruatę feminæ non debet prohiberi introitus eccleſiæ. 5. diſtinct. §. 1. & c. ſeq.

Quod deterior eſt conditio mulieris quàm viri quantum ad ſubiectionem. 33. q. 5. hęc imago. & c. ſeq.

Item quantum ad voti fractionem, quia vir votũ eius reuocare poteſt, ſed non econtrario. 33. q. 5. noluit.

Item quantum ad ordinis ſuſceptionem. 32. diſt. mulieres. 15. q. 3. §. 1.

Item quantum ad accuſationem & teſtificationẽ. 15. q. 3. §. 1.

Feriæ. Quod feriæ legitimæ ad feſtiuandum & non ad placita ſæcularia exercẽda ponuntur. 15. q. 4. per totum.

Quod feriæ legitimæ ad ieiunandum ſunt ſecunda feria, quarta & ſexta. 82. diſt. presbyter. 11. q. vlt de illis. 22. q. 5. qui compulſus. de conſe. diſt, 3. ieiunia.

Quod ab aduentu Domini vſque ad octauam epiphaniæ, & alia tempora feriata ſunt quo ad celebrationẽ nuptiarũ. 33. q. 4. non oportet. & trib. c. ſe. Vide qđ ſanciuit cõc. Trid. de hac re.

Quod qui dies vel quę tempora ferianda ſunt per circuitum anni. de conſe. diſt. 3. §. 1.

Feſtiuitas. Quod feſtiuitas ſanctorũ quãdo ſit feſtiuanda, laicis eſt pronuntiandum. de conſe diſt. 3. §. 1.

Quod feſtiuitates per anni circulum ſunt celebrandæ, innuitur de conſe. diſt. 3. pronuntiandum. & cap. rogationes.

Quod in ſanctorum feſtiuitatibus maxime ſolent homines vacare comeſſationibus. 44. diſtinct. comeſſationes.

Quod maxime clerici feſtiuitates ſanctorum cum deuotione tenentur peragere. 44. diſtinct. nullus. 15. q. 4. per totum. 16. quęſt. 7. & hoc diximus.

Quod in feſtiuitatibus prohibendi ſunt laici per ſacerdotes à chorearum ſaltationibus. de conſe. diſt. 3. irreligioſa.

De hac materia habes vbi agitur de die Dominico.

Feſtinantia. Quod feſtinãtia in quibus ſit bona, & in quibus mala, habes vbi agitur de acceleratione.

Fingere. Quod decuplex inuenitur de canone fictio conſona cum decem prædicamentis: nam quandoque fingitur eſſe qui non eſt, vt Iacob finxit ſe eſſe Eſau. 22. q. 2. quæritur. §. item opponitur. vbi nota prędicamentum ſubſtantiæ.

Item quandoque fingitur quis eſſe minor quàm ſit. 2. q. 7. quamquam. Exemplum de Auguſtino & Hieronymo. vbi nota prædicamentum quantitatis.

Item quandoque fingitur quis talis eſſe qualis non eſt. 29, q. 1. §. 1. vbi nota prędicamentum qualitatis.

Item quandoque quis fingitur eſſe pater qui non eſt. 27. q. 2. inſtitutum. § iuxta. vbi Ioſeph dicitur pater Chriſti. vbi nota prædicamentum relationis.

Item quandoque fingitur quis agere quod non agit. 22. q. 2. cum humilitatis. vbi nota prædicamentum actionis.

Item quandoque fingitur quis pati qui non patitur. 32. q. 5. propoſito. ubi nota prædicamentum paſſionis.

Item quandoque fingitur quis eſſe eo tẽpore quo nõ eſt. de pęn. diſt. 1. periculoſe. vbi nota prædicamentum temporis.

Item quandoque fingitur ſitum eſſe quod non eſt. 13. diſt. duo. & c. nerui. vbi nota prædicamentum ſitus.

Item quandoque fingitur non habere quod habet. 31. diſt. lex continentiæ. vbi nota prædicamentum

mentum habitus.
Item quandoque fingitur eſſe in loco vbi non eſt 7 quæſt. 1. mutationes. vbi nota prædicamentum vbi.

Fides. Quod fides eſt de non viſis, & ideo habet meritum. de pęni. diſt. 4. in domo.
Quod fides eſt quę per dilectionem operatur. de pæn. diſt. 2. firmum Dei fundamentum.
Quod fides quandoque accipitur pro fidei ſacramento, aliquando pro habitu mentis. de conſec. diſt. 4. nihil.
Quod illud apoſtoli, Quidquid non eſt ex fide, peccatum eſt: ſic accipitur quòd quidquid fit contra conſcientiam, ędificat ad gehennam. 28. q. 1. omnes. §. ex his.
Quod fides non tantum eſt liberi arbitrij, ſed donum Dei. de conſe. diſt. 4. gratia.
Quod fides ſine operibus non valet. 1. q. 1. ſicut vrgeri. & cap. fertur. de pæn. diſt. 2. §. non eſt mirum.
Quod fides meritorum ſuorum gradibus proficit & creſcit. de pæn. diſt. 2. §. hęc quæ.
Quod articuli fidei, quos firmiter credere debemus, ponuntur 33. diſt. qui epiſcopus. de conſec. diſt. 4. prima.
Quod ſymbolum fidei eſt in eccleſia publice laicis prædicandum. de conſe. diſt. 4. ſymbolum.
Quod ſymbolum fidei ab electo in archiepiſcopũ ante acceptionem pallij eſt profitendum. 100. diſt. optatum.
Quod eſt multiplex effectus fidei, nam fides in vnum connectit quos diuerſitas meritorum tenet. 43. diſt. ſit rector. poſt med.
Item fides omnia purgat. 15. q. vlt. c. vlt. 24. q. 1. ſi Petrus.
Item omnes procellas militantis eccleſiæ ſuperat. 24. q. 1. non turbatur. in fin.
Item fides rempublicam magis quàm ſudores corporales gubernat. 23. quæſt. 8. tributum. §. quamuis.
Item vbi humana ratio non poteſt attingere, fides comprehendit. 24. q. 1. non turbatur. in fine.
Quod fides ſupplet vbi baptiſmus vel aliud ſacramentum haberi non poteſt. de conſec. diſtin. 4. baptiſmi.
Item in baptiſmo prodeſt paruulis fides offerentium. de conſe. diſt. 4. illud.
Item niſi quis ſoliditatem fidei tenuerit, Deum cognoſcere non poterit. 20. q. 1. quia.
Item vbi ſana fides non eſt, non poteſt eſſe iuſtitia. 24. q. 1. vbi.
Quod ſine fide falſa eſt virtus etiã in optimis moribus 28. q. 1. omnes. §. ex his.
Quod prælatorum eſt confirmare fidem ſubditorum. 11. diſt. §. 1. in fin.
Quod cum circa fidem in aliquo dubitatur, ad fidem apoſtolicam, tamquam ad magiſtram recurritur. 11. diſt. palam. 22. diſt. omnes.
Quod omnes Chriſtiani tenentur fidem Chriſti defendere 96. diſt. nos. & c. vbinam.
Quod nõ habet fidem Chriſti qui corpus ipſius, ideſt, membra eccleſiæ nititur diſtrahere. 24. q. 1. aduocauit.
Quod illis non eſt credendum qui fidem veritatis abiecerunt. 2. q. 7. non poteſt. 61. diſtinct. epiſcopum.
Quod qui diuinationibus & magicis illuſionibus credit, fidem perdit. 26. q. 5. epiſcopi.
Quod ideo permittit Deus magicis artibus illudi hominibus, vt ipſorum erga Deum fides probetur. 26. q. 5. nec mirum. in fine.
Quod fides cum promittitur, etiam hoſti eſt ſeruanda. 23. q. 1. noli.
Quod in promiſſione ſtulte facta vel vi extorta fides non eſt ſeruanda. 22. q. 4. in malis. 15. q. 6. c. 1. & c. ſeq.
Quod non eſt fides quæ promittitur pro crimine adimplendo. 22. q. 4. ſi ad peccatum.
Quod ad fidem ſuſcipiendam nullus eſt cogẽdus. 45. diſt. quid c. qui ſyncera. & c. de Iudæis.
Quod ad ſuſceptam fidem cogitur quis redire, & eam ſeruare. 45. di. de Iudæis. 23. q. 5. ad fidem.

Fidelitas. Quod fidelitas ſeruanda eſt domino temporali. 24. quęſt. 5. ſi apud.
Quod propter præceptum eccleſiæ quandoque dißcolis dominis fidelitas non ſeruatur. 15. q. 6. nos ſanctorum. & c. ſeq.
Quod Papa propter exceſſum Domini abſoluit ſubditos à iuramento fidelitatis. 15. q. 6. alius.
Quod Imperator tenetur Papæ iurare fidelitatẽ. 63. diſt. tibi Domino.
Quod fidelitatis forma ſex requirit ſeruanda, videlicet incolume, tutum, honeſtum, vtile, facile, poſſibile. 22. q. 5. de forma.
Quod inter fideles & infideles multa debet eſſe diſcretio. 2. q. 4. alieni.
Quod debet inter eos eſſe diſcretio in accuſatione & teſtificatione 2. q. 7 pagani.
Item in matrimonij contractione. 28. q. 1. iam nunc & c. ſeq. & c. Iudæi. & §. ſeq.
Item in ciborum perceptione. 28. q. 1. nullus. & cap. ſeq.
Item in mutua cohabitatione. 28. q. 1. Iudæi. & cap. ſequen.
Item in ieiuniorum obſeruatione. de conſe. diſt. 3. ieiunium.
Item in temporis præſcriptione. 16 q. 3. porro.
Quod non poteſt homini eſſe fidelis, qui Deo extitit infidelis. 2. q. 7. non poteſt.
Quod fidelis malus licet ſit numero intra eccleſiam, merito eſt extra. 1. q. 1. vt euidenter. 24. q. vlt. de illis, in fi.
Quod talis plus nociuus eſt eccleſiæ, quàm directe infidelis. 11. q. 3. nolite. in fin.
Item peior eſt infideli 6. q. 1. quæro.
Quod talis Chriſtiani peccatum grauius eſt peccato infidelis. 32. q. 4. in eo.
Quod pœna ipſius pro peccato grauior erit quàm pœna infidelis. 12. q. 1. ſcimus. 1. q. 1. nonne.
Quod talis tolerandus, eſt non imitandus quãdiu ab eccleſia per ſententiam non præſcinditur. 23. q. 4. forte. & c. infidelis.

Filius. Quod filius dicitur per carnis propagationẽ per morum imitationẽ. 22. q. 2. quæritur. § item opponitur.
Quod filij Dei dicuntur tripliciter, vel prędeſtinatione tantum, vel prædeſtinatione & ſpe beatitudinis æternæ, vel merito fidei & præſentis iuſtitiæ. de pęn. diſt 4 ſi ex bono.
Quod filij ſpirituales dicuntur tripliciter, videlicet aut per baptiſmi immerſionem, aut à baptiſmo per leuationem, aut per confeſſionem. 30. q. 1. omnes. & c. ad limina.
Quod filij diaboli dicuntur non per carnis propagationem, ſed per criminis ſucceſſionem. 1: q. 1. cito.
Quod filij liberi dicuntur qui ex libero matrimonio ſunt orti. Naturales autem concubinarum filij, quos ſola natura genuit, non honeſtas coniugij. 32. q. 4. c. vlt.
Quod illi non reputantur filij, nec debent in bonis ſuccedere patris, qui nati ſunt de inceſtu. 35. q. 7. per totum.
Quod filij legitimi dicuntur, qui vel ante baptiſmum, vel poſt de matrimonio nati ſunt. 28. q. 1. numquid.
Quod filij ſequuntur conditionem ventris. 32. q. 4. c. vlt. 28. q. 1. Iudæi.
Quod pater carnalis de filijs temporalem curam debet habere. 30. diſt. ſi quis reliquerit.
Quod tenetur filios ſuos verbo & exemplo à vitijs ad virtutum ſtudia prouocare. 47. diſt. ſicut hi. §. neceſſe. vſque in finem.
Quod non debet ſemper eos oſculari, ſed quandoque propter diſciplinam caſtigare. 5. q. 5. non oſculatur.
Quod gloria patris eſt filius ſapiens. 95. diſtinct. eſto. in fin.
Quod tunc pro patribus nati ſunt filij, quando pro apoſtolis ſurrexerunt epiſcopi. 68. diſtinct. quorum.
Quod filij presbyterorum ſi paternæ incontinentię ſunt imitatores, ad ſacros ordines non ſunt promouendi. 56. diſt. presbyterorum.
Quod quandoque filijs peccata parentum imputantur, quandoque non. 61. diſt. per totum.
Quod filij illegitimi puniuntur propter incontinentiam parentum. 15. q 3. cum multæ.

Fiſcus. Quod fiſcus tollit quod non accepit Chriſtus. 16. q. 7. maiores. & q. 1. decimę. circa med.
Quod res conuictorum, & vnitati pertinaciter reſiſtentium, fiſco vendicantur. 23. quęſt. 4 nimium, in fin.

Flagellum. Quod flagellum Domini quandoque eſt ad vindictã, quandoque ad hominis purgationem. 7. q. 1. cum percuſſio.
Quod ſicut paſtor errantia pecora flagello reducit, ſic homines errantes per flagella ſunt reducendi. 23. q. 4. nimium. poſt med. & ca. diſplicet. per totum. & c. debet.
Quod flagellato non eſt addenda afflictio. 7. q. 1. cum percuſſio.
Quod flagellatio vt proficiat, debet eſſe diſcreta. 45. diſt. cum beatus.

De hac materia require vbi agitur de Correctione diſciplinæ, & vbi agitur de Percuſſione.

Flamines. Quod flamines dicebantur ſacerdotes Gentilium, à filo quo in capite vtebantur, pro quo dicebantur flamines, quaſi filamines. 21. diſt. cleros. circa medium.
Quod apoſtoli in locis vbi Gentiles primos habuerunt flamines, conſtituerunt patriarchas. vbi vero archiflamines, conſtituerunt archiepiſcopos: & vbi flamines, poſuerunt epiſcopos. 80. diſt. in illis.

Fletus. Quod fletus immoderatus non debet fieri pro morte amicorũ, quia ipſos per mortem non amittimus, ſed pręmittimus. 13. q. 1. quàm prępoſterum.
Quod flere mortuum indebite, prouenit ex deſperatione futuræ reſurrectionis, & ex puſillanimitate plus quàm ex pietate. 13. q. 2. vbicumque. & § ſequen.
Quod Dominus non fleuit Lazarum mortuum, ſed ad mundi huius ærumnas reſuſcitandum. 13 q 2. qui diuina.
Quod Petrus fleuit, & flendo peccata deleuit. de pęn diſt. 1. circa prin.
Quod peccator flere debet cogitando quia iniuſte peccando Deum ſuum offendit. de pæn. diſt. 5. §. defleat.
Item fleat qui peccatis ſe vltro obtulit, & in ipſis perſeuerauit. de pæn. di. 1. §. 1. circa principium.
Item fleat non ſolum quia peccauit, ſed quia interim virtute ſe priuauit. de pæn. diſt. 5. §. 1. ver. dolendum.
Item fleat quòd proximum ſuum malo exemplo corrupit. de pęn. di. 5. §. 1. ver. animaduertere.

De hac materia habes vbi agitur de Lachrymis, & vbi agitur de Luctu.

Fomes. Quod fomes eſt lãguor naturę, qui carnis concupiſcentia appellatur. 15. q. 1. §. itaque.
Quod fomes carnis concupiſcentia appellatur, quę verius animę infirmitas dici poteſt; ſed ideo infirmitas carnis dicitur, quia accidit animę ex coniunctę carnis corruptione. 15. q. 1. itaque.
Quod fomes non eſt peccatum, ſed pœna peccati. 15. q. 1. §. 1.
Quod fomes in baptiſmo non deletur, ſed debilitatur. de conſe. diſt. 4. per baptiſmum. & cap. non ex quo.
Quod fomes ſemper repugnat legi mentis, etiam in perfectis. 32. q. 5. ſi Paulus.

Fons. Quod fons ſignatus, & puteus aquę viuę dicitur eccleſia 24. q. 1. omnibus. & c. quoniam.
Quod ſicut à fonte prǽciſus riuus areſcit, ſic vnuſquiſque ab vnitate eccleſiæ ſeparatus. 24. q. 1. loquitur, ante finem.
Quod ſcientia ſacræ ſcripturæ magis de fonte quàm de riuulis eſt quærenda. 76. diſt. ieiuniũ, circa prin.
Quod pręlati non vtilia ſaluti prędicantes dicuntur fontes ſine aqua. 2. q. 7. ſicuti. in fin.
Quod charitas dicitur fons. 8. q. 1. in ſcripturis. ante finem.
Quod dicitur fons baptiſma. 18. q. 2. pridem.

Forma. Quod forma & exemplum dicuntur eſſe prælati ſubditorum. 94. diſt.

dist. dictum. 95. dist. esto. 16. q. 1. prędicator. 21. q 4. præcipimus.

Quod forma ecclesiasticæ vitæ est in clericorum castitate. 82. dist. proposuisti, in fi.

Quod forma perfecta est, vt non totum sibi arripiat, sed quod habet, cum pauperibus partiatur. 86. dist in singulis.

Quod forma appellationis & apostolorum habetur 2. q. 6. post appellationem. §. forma.

Item forma reconciliationis excommunicati. 11. q vlt. quod prędecessor. §. excommunicationis. & cap. seq.

Item forma fidelitatis iuratur. 22 q. 5. de forma.

Item forma verborum qua transubstantiatur corpus & sanguis Christi. de conse. di. 2. quia corpus. & c. qui manducat.

Item forma separationis & reconciliationis coniugum. 35. q. 6. ab isto. & c. seq.

Fornicatio. Quod fornicatio est duplex, scilicet spiritualis, & corporalis seu carnalis. 28. q. 1. idololatria. 32. q. 7 non solum.

Quod omnis pollutio immunda est carnalis fornicatio. 32. q. 7. per totum.

Quod fornicatio licet videatur esse genus cuiuslibet coitus, tamen specialiter intelligitur in vsu viduarum, meretricum, vel concubinarum. 36. q. 1. lex illa §. cum ergo.

Quod fornicatio carnalis nulli impune conceditur. 27. q 1. nubendi.

Quod simplex fornicatio, quæ est soluti cum soluta, prohibetur. 32. quæst. 4. dicat. & cap. meretrices.

Quod propter maius malum vitandum non est multum exaggeranda. 32. q. 2. ancillam.

Quod fornicatio non est diuersa, siue pulchra sit siue turpis quam quis cognoscit. 14. q vlt. c. vl.

Quod fornicatio maximum peccatum est, propter templi Dei violationem. 32 q. 4. in eo. & q. 7. non solum.

Quod feminæ fornicantes cum clericis, debent in seruitutem redigi. 32. dist. eos, qui.

De materia clericorum inuenies vbi agitur de Clericis.

Quod episcopus vel presbyter fornicans cum sua filia spirituali, si publicum est, debet deponi si occultum, episcopus 15. annis, & presbyter. 12. debet pænitere. 30. q 1 omnes. & duobus c. se.

Quod maritus sic continere debet vt non det vxori occasionem fornicandi 27 q. 1. nubendi.

Quod propter solam causam fornicationis vxor dimittitur quantum ad cohabitationem. 32. q. 1. dixit Dominus.

Quod fornicatio spiritualis est idololatria, quam sequuntur infideles, & quælibet noxia superstitio. 28. q 1. idololatria.

Quod fornicatio animi est seruitus idolorum. 32. q. 7. non solum.

Quod auaritia quæ est idolorum seruitus fornicatio spiritualis dicitur. 28. q. 1. idololatria.

Quod fornicatio spiritualis dicitur consensus mētis ad fornicandum. iuxta illud, Qui viderit mulierem, & c. 32. q. 7. non solum.

Fortitudo. Quod fortitudo corporalis si pro afflictione in malignantes exercetur, bona & laudabilis est. 23. q. 3. fortitudo. Exemplum de Moyse qui Aegyptium malignantem occidit. 23. q. 3. nō in inferenda.

Quod ille prodest furi vel piratæ qui fortitudinem membrorum suorum ne peius agant debilitat. 23. q. 3. si quis.

Quod dilectores huius sæculi fortes sunt in ijs quę sunt ad mundum, & debiles in his quæ sunt ad Deum. 47. dist omnes.

Forus. Quod forus est exercendarum litium locus, sicut innuitur 11. quæst. 1. clericus siue.

Quod actor debet sequi forum pulsati. 11. q. 1. si quisquam.

Quod siue clericus, siue laicus pro crimine pulsatus non nisi in foro suo debet audiri. 11. q. 1. clericus. & c. seq.

Quod clericis pulsatis in episcopali iudicio forum competit. 11. q. 1. si quisquam.

Quod excepta sede apostolica nemo potest trahi extra suam diœcesim vel prouinciam pro causæ litigio. 6. q. 3. & 12. q. 1. fere per totum.

Quod ratione criminis commissi efficitur quis de foro alieno. 3. q. 6. c. vlt.

Quod ibi causa agenda est, vbi crimen committitur. 3. q. 6. peregrina. & sex c. seq.

Quod si quis mutat domicilium, ibi forum iudicij subeat vbi habitationem elegit. 13. q. 2. vbicumque. §. quia ergo.

Quod qui causam, siue iustam, siue iniustam ad alterius fidei iudicis forum euocat, est excommunicandus. 2. q. 6. catholicus.

Quod clericus ab episcopo depositus si principem sęcularem adeat, amplius nō auditur, sed spem recipiendi gradus in futurum amittit. 21. q. 5. c. 1. & c. vlt.

Quod clericus si extra prouinciam (excepta sede apostolica) iudicia expectat, est deponendus. 3. q. 6. non liceat. 11. q. 1. si quis clericus. & c. seq. & cap. inolita. & c. de diuersis.

Frater. Quod dicitur quis frater fide. 2. q. 1. multi. circa medium. 11. q. 3. ad mensam.

Item frater dicitur consanguinitate. 35. q. 3. quędam lex.

Item dicitur frater iuris interpretatione. 28. q. 1. numquid.

Item dicitur frater dignitatis cōmunione. 51. dis. præterea. de pęn. dist. 5. fratres nostros.

Item dicitur frater religione. 16. q. 1. vos autem.

Item dicitur frater religionis professione. 10. q. 2. episcopus habeat.

Item dicitur frater nomine naturæ. 6. quęst. 1. ex merito.

Item dicitur frater similitudine. de conse. dist. 1. Iacobus frater Domini.

Item dicitur frater facti comparatione. 14. q. 5. immolans in fi.

Fraus. Quod fraus proprie committitur quando res ad speciales vsus missa retinetur, vel indebite expenditur. 16. q. 1. reuertimini.

Quod amico rapere furtum est, ecclesiamque defraudare sacrilegium est. 12. q. 1. gloria. in fin. 13. q. 2. qui oblationes. in fin.

Quod cum pauperibus eleemosyna subtrahitur, Deus qui res ad hoc contulit, de sua parte defraudari conqueritur. 16. q. 1. reuertimini.

Quod qui defraudat panem egentium, homo sanguinis est. 14. q. 5. immolans.

Quod qui legata morientium retinent: egenos & mortuos consolatione defraudant. 13. q. 2. qui oblationes.

Quod qui defraudat ecclesię res, in quadruplum debet restituere. 12. q. 2. in antiquis.

Quod clericus qui res ecclesię, quę sunt pauperum defraudat, est corripiendus. si vero episcopus est, deponendus est. 10. q. 2. episcopus. & c. seq.

Quod qui furem & latronem vel raptorem aliena cum possit vt restituat non compellit, est socius fraudis vel criminis. 14. q. vlt. si res.

De hac materia require vbi agitur de Diuortio.

Fructus. Quod fructus digni pænitentiæ sunt incipientium, videlicet de peccatis dolere. & de futuris malis cauere. de pæn. dist. 5. circa fi. 50. dist. quia sanctitas.

Quod fructus virtutum sunt proficientium, quorum est de virtute in virtutem progredi. de pęn. dist. 5. in fi.

Quod fructus spiritus sunt perfectorum, quorum est beatitudinibus insistere. videlicet voluntariam paupertatem diligere, mansuetudinem tenere, pro ęterno desiderio lugere, iustitiam esurire & sitire, misericordiam & munditiam ad tranquillitatem pacis amplecti, & pro obseruatione iustitiæ persecutionem pati, & ceteris fructibus spiritus insistere. de pęn. dist. 2. si quis semel.

Fuga. Quod fuga peccatorum est elongare se à terrenis & propinquis 12. q. 1. c. cui portio.

Quod fugiendi sunt honores, & fugientibus offerendi. 8. q. 1. in scripturis.

Quod si a persecutoribus prelati persona quęritur, debet fugere: si autem fides vel grex quęritur, se obijcere. 7. q. 1. aduersitas. §. hoc etiam tunc.

Quod qui iudicium fugit, constat illum de iustitia diffidere. 11. q. 1. Christianis, in fine.

Quod hęretici & schismatici in prouincia permanentes sunt fugiendi. 24. q. 1. omnis.

Quod ad ecclesiam fugientes sunt ab ecclesia protegendi. 87. dist. eos.

Furor. Quod furor commotionis tempore iustum putat omne quod facit. 11. q. 3. illa.

Quod laudabile est in præpositis si non furent, sed ratio dominetur in ipsis. 11. q. 3. illa.

Quod furor in sapiente talia facit, de quibus post multum solet pænitere. 11. q. 3. cum apud.

Quod rectores aliorum non cum leuitate vel furore debent pręcipitare sententiam. 11. q. 3. summopere.

Quod qui post sacerdotium furere incęperit, sacerdotio non carebit, nisi in furia sit perseuerans. 15. q. 1. si quis non. in fin.

Furtum. Quod furtum est omnis illicita alienæ rei alienatio. 14. q. 5. pænale. 32. q. 4. meretrices. circa fin.

Quod fur reputatur qui volens furari propter timorem humanum non furatur. de pęnit. dist. 1. si propterea.

Quod non permisit rapinam qui furtum prohibuit. 32. q. 4. meretrices.

Quod furti nomine rapina, & quidquid proximo aufertur illicite, in prohibitione decalogi continetur. 14. q. 5. pęnale.

Quod quantumcumque parum quis abstulerit, furti nomen incurrit. 14. q. 6. c. vlt. de pæ. dist. 1. vulgaris.

Quod non furtum sed mens furantis attenditur. 14. q. vlt. c. vlt.

Quod furtum non facit necessitas, sed voluntas. de conse. dist. 5. discipulos.

Quod cum pro necessitate vitę alienum tollitur, quia tunc omnia sunt communia, furtum nō committitur. ibid.

Quod qui vt eleemosynam faciat alienum accipit, furtum committit. 14. q. 5. forte. 32. q. 4. sic non sunt.

Quod non est furtum accipere ab inuito sibi debitum. 14. q. 5. non sane.

Quod res Ægyptiorum asportando furtum non commiserunt filij Israel, quia Domino omniū iubente paruerunt. 14. q. 5. dixit Dominus.

Quod furem vel raptorem nullus debet defendere, sed humanitatis causa potest pro ipso intercedere. 14. q. 6. c. si res. & c. hi qui.

Quod fures vel latrones, quia infames sunt, nec accusare, nec testes esse possunt. 3 quęst. 5. constituimus.

Quod furtum ex auaritia commissum grauius punitur q̃ quod fit ex inopia. 12. q. 2. fraternitas.

Quod episcopus rerum ecclesiæ dilapidator tamquam fur a suo honore est deponendus. 10. q. 2. c. vlt. 12. q. 2. in legibus.

Quod presbyter in furto deprehensus, ab omni honore deponitur. 82. dist. presbyter.

Quod prælatus est fur, qui non curat de ouibus, vel non intrat per ostium in officium prælaturæ. 23. q. 4. tres personas.

Quod furtiua vsurpatio præiudicium non generat. 93. dist. illud.

Futurum. Quod futura scire expedit: & modo debito sunt inquirenda. 1. q. 7. conuenientibus. in prin.

Quod futura non sunt per sortilegia inuestiganda. 26. q. 2. non statim. & duobus c. seq.

Quod curiositas est per constellationes futura inuestigare. 26. q. 7. sors. §. his ita.

Quod futura non sunt inuestiganda per auguria vel per aliarum artium magicarum documenta. 26. q. 2. illud.

Quod omnia prædicta futura inquirere est idololatrię deseruire. 26. q. 2. sed & illud.

Quod aruspicia & augurationes, oracula & necromantia per quę homines futura inquirunt, inualuerunt ex arte dæmoniaca. 26. q. 2. qui sine Saluatore.

Quod ex inſpectione ſcripturarũ futura non ſunt quærenda.26.q.5.aliquanti.

Quod dęmones cum ex acumine ſenſus & celeritate motus & ex diuturnitate temporis ipſis ante cognita hominibus aliqua pręnunciant, futura videntur prędicere.26.q.4. ſciendum. per totum capitulum.

GEneratio. Quod generatio eſt duplex, videlicet carnalis, quæ eſt à patribus per ſucceſſionem; & ſpiritualis, quæ fit per baptiſmi generationem. 32. q. 4. recurrat. de conſe.diſt.4.regenerante.

Quod in generatione carnali quandoque de malis naſcuntur boni, quandoque de bonis naſcũtur mali, quandoque de bonis boni, & de malis mali.32.q.4.recurrat.47.diſt.quatumlibet.56. diſt.naſci, ante fin.

Quod naſci de adulterio non eſt culpa naſcentis, ſed eius qui generauit.56.diſt.naſci.

Quod vndecumque generentur homines, honeſti & ſalui erunt, ſi parentum vitia non ſectantur.56.diſt.vndecumque. & cap. Dominus noſter.

Quod multi ſummi pontifices & epiſcopi ſunt ex pręsbyteris generati.56.diſt. c.1, Oſius.

Quod ideo quidam vſque ad quartam generationem eccleſiam Dei intrare prohibentur, donec culpam auctorum multipliciter ſucceſſio generationis aboleat.1.q.1.cito.

Quod generatio ſpiritualis quę eſt per baptiſmũ, facit remiſſionem omnium peccatorum.de conſec.diſt.4 regenerante.

Quod baptiſmus Ioannis non erat ſufficiens ad ſpiritualem generationem. de conſe.diſt.4. nõ regenerabantur.

Quod Chriſtus ſuo baptiſmo homines ad ſpiritualem generationem prouocauit.de conſe. di. 4.non regenerabantur.

Genua. Quod genua à feſto paſchę vſque ad feſtum pentecoſtes incluſiue in ſignum reſurrectionis dominicę ad horas non ſunt flectenda.76.diſt.c. ieiunium. §. non autem.& cap.ſcirę.30. diſtin. ſi quis presbyter. §. ſimiliter.

Quod nec die dominico nec in alio feſto ſanctorum genua flectenda ſunt orando. 30. diſtinct. ſi quis presbyter. de conſec. diſtinct. 3. quoniam ſunt.

Quod in diebus ieiuniorum genua flectere peccatores debent.26,q.7.ſacerdos.

Geſtus. Quod geſtus exterior corporis qualitatem indicat mentis. 41. diſt. clericus.§.ſicut ergo.

Quod geſtus reprehenſibilis ſi diſſolutus vel mollis eſt, indicat laſciuiam. ſi fractus, indicat ſuperbiam. ſi citus, indicat impetuoſitatem. ſi tardus, indicat pigritiam.41, diſt, parſimoniam. & c.clericus. §.ſicut ergo.

Gladius. Quod gladius eſt duplex. ſcilicet materialis, & ſpiritualis.23. q. 8.§.1.15.q.6.auctoritatem. circa finem.

Quod Chriſtus non venit in terram mittere gladium materialem, ſed ſpiritualem. 33. q. 2. interfectores.§.in hoc.

Quod eccleſia non habet niſi ſpiritualem gladiũ, quia non occidit ſed viuificat.33.quæſt.2.inter hęc.16.q.2.viſis.in fin.24.q.1.ſi Petrus.

Quod materialis gladius pręlatis in exemplum patientiæ inhibetur, ſpiritualis vero qui eſt verbum Dei exerceri præcipitur 23.q.1. §.1.& q. 8.§.1.

Quod eccleſia criminoſos non materiali ſed ſpirituali gladio feriri iubet.33.q.2. interfectores. §.in hoc.

Quod prælati eccleſiæ de mandato Papę poſſunt res eccleſię materiali gladio defendere. 15.q.6. auctoritatem. circa ſi.

Quod poteſtates ſæculares ideo nõ ſine cauſa gladium materialem portant, quia in malefactores iræ Dei exiſtunt miniſtri. 23,q.5. non ſolum.& c. ſunt quædam.& q.4. quæſitum. & c. ſicut in ſi.

Quod ſæcularis poteſtas cum gladium vindictæ reſpuit, occaſionem peccandi tribuit. 23. queſtione 4. eſt iniuſta.

Quod ille gladium materialem cum culpa accipit, qui ſine poteſtate conceſſa à ſuperiore in ſanguinem alterius armatur.23 q.4. ille gladium.

Gloria. Quod gloria epiſcopi eſt pauperibus ſubuenire. 12. quæſtione 2. gloria.

Quod prędicator gloriam ſuam euacuat quando non pro ęterno ſed pro fructu temporali laborat.1.q 2.ſacerdos in fin.

Quod in lata gente eſt gloria regis, in diminutione plebis eſt contritio principis.1.q.4 eccleſię. §.item Dauid.poſt medium.

Quod nihil eſt illo paſtore deterius qui luporum laudibus gloriatur.83. diſt. nihil. 6. quæſt. 1. ſunt plurimi.

Quod melior eſt in malefactis humilis confeſſio quàm in bonis ſuperba gloriatio. 11.q. 3. iniuſtum.

Gratia. Quod gratia dicitur eo quòd gratis datur vel recipitur, gratia aliter non eſt.1.q.1.c.1.

Quod gratia non generis nobilitate, ſed virtute paratur.40 diſt.illud.

Quod nullus niſi purgetur à vitijs, gratiam Dei poteſt accipere.de pæ.di.1.non poteſt quiſquã.

Quod ſicut ſol æquali luce ſuper omnes radiat, ſic gratia Dei ſine acceptione perſonarum æqualiter omnibus infunditur. de conſec. diſt. 4. nec quemquam.

Quod gratiæ plenitudo adiectione non indiget, nec vlla requirit commendationis augmenta. 6.q.1.ſi omnia.

Quod quantumcumque occulta loca animam ſine gratia ſaluare non poſſunt, quia de paradiſo homo, & angelus de cælo peccando cecidit. 40. diſt quælibet.

Quod gratia Dei dat fidem, & facit remiſſionem peccatorum. de conſecra.diſt.4.gratia quæ.

Quod gratia Chriſti non ſolum facit malum vitare, ſed etiam bonum facere.de conſe.diſt.3, placuit.& c.ſeq.

Quod gratias Deo & hominibus pro beneficijs agerę debemus.16.q.1.reuertimini.

Quod de aduerſitatibus & paſſionibus Deo gratias referre debemus.21.q.vlt.c.vlt.

Quod ſine gratia mandata Dei adimpleri nõ poſſunt.de conſe.diſt.4.c.vlt.

Gradus. Quod gradus in eccleſia diuerſi & ſtatus vnitatem eccleſiæ conſeruant.diſt.89.ad hoc.93. diſt. à ſubdiacono. 50.diſt. in capite.

Quod in ſingulis gradibus ordinum conferendis dilationis tempora ſunt obſeruanda.77.diſt.in ſingulis.& c.ſeq.

Quod ad ſingulos gradus ordinum recipientium ætas eſt ſeruanda.77.diſt. per totum.

Quod ad gradum diaconatus & ſupra nemo eſt promouendus niſi pręeunte continentia fuerit approbatus.77.diſt.quicumque.

Quod ad ſuperiorem gradum ſacerdotij nullus debet exponi niſi ab inferiori ordine gradatim aſcendendo.59,diſt.per totum.

Quod apud Deum non gradus altior, ſed vitæ melioris actio comprobatur, 23. q. 4. ſicut excellentiam.

Quod gradus ſunt non ſolum inter virtutem & virtutem, ſed etiam in vna eademque virtute. de pęn. diſt.1.§.ego ſum panis. §. hæc quę. & c. cum ſanctam.

Quod non ſolum ſunt in virtute gradus, ſed etiã in peccato. de pæn. diſt. 2. ſicut tribus. §. non eſt mirum.

Quod tribus gradibus ad peccatum peruenitur, ſuggeſtione, delectatione, & conſenſu. de pæn. diſt. 2. ſciendum.& c.ſicut tribus.

Quod olim vſque ad ſeptimum gradum conſanguinitatis & affinitatis matrimoniũ cõtrahi impediebať.35.q.3. cõtradicimus.& q.8.p totũ.

De computatione conſanguinitatis & affinitatis habes 35.q.3.contradicimus. & q.4. & q.5. per totum.

Grammatica. Quod grammatica ad meliores vſus aſſumpta animæ ſaluti non infert detrimentum.37. diſt. ſi quis artem.

Quod epiſcopo vel alij prælato eſt reprehenſibile omiſſo Euangelio vel alia ſacra ſcriptura populo grammaticam exponere.37.diſt.turbat.§.cũ ergo.86.diſt. cum multa.

Quod epiſcopi vel presbyteri ſi cadunt in grammaticã, non ſunt à ſapientibus irridendi, quia plus ſunt penſanda vitia morum, quàm verborum.38.diſt.quamuis.§.ſed licet.& c. ſedulo.

Quod ſi aliquando ſancti viri loquũtur per barbariſmos & ſolœciſmos, non ſunt propter hoc deſpiciendi.38.diſt.ſedulo.& c.ſeq.de conſe.diſt. 4 retulerunt.

Quod indignum eſt verba cæleſtis oraculi reſtringi ſub regulis Donati.38.diſt. indignum .1. q. 1.marchion.

Grex. Quod ſicut grex ex vna morbida oue polluitur, ſic ex pręlato immundo plures inficiuntur. 45.diſt.ſed illud, in fin.

Quod prælati tamquam arietes ducatũ gregi præbere debent.7.q.1.ſciſcitaris.

Quod languente paſtore grex inſidiatorum dentibus laniandus exponitur.7.q.1 quamuis.

Guerra. Quod guerra quandoque immittitur propter populi peccata.23. q.5.remittuntur. per totum.56.diſt, ſi gens.

De hac materia require vbi agitur de Bello.

Gula. Quod gula eſt mater luxuriæ, quia venter & genitalia ſunt vicina membra. 44.diſt.§ 1.cum autem.de conſec.diſt.5. nihil.

Quod gula ſic in vilibus vt in pretioſis attenditur, 41.diſt quiſquis. & c deliciæ.

Quod quinque ſunt ſpecies gulæ, videlicet accuratius cibo intendere, vel lautiora excogitare, in cibo tempus præuenire, ab cibum nimium æſtuare, de cibo plus ſumere. de conſe.diſt. 5. quinque.

Quod gula de paradiſo primum hominem expulit, 35 diſt.

Quod gula groſſum ſenſum generat. 44.diſt.non liceat.§.ſi ergo.

Quod gula morbos facit, moleſtias ingerit, & ægritudines generat.de conſe. diſt. 5, nihil.& c. ne tales.

Quod guloſi non aliter feſta ſanctorum putant celebrare, niſi gulæ deſeruiant 44.diſt.§.1.in fine.

Quod ægritudines quas gula infert, fames curat. de conſe.diſt.5.legimus.

HAbere. Quod habere poteſt eccleſia proprium exẽplo domini. 12. q. 1. exemplum. & cap. ſequen.

Quod perfecti proprium non habent nec habere concupiſcunt; qui non ſuorum ſed communium ſunt poſſeſſores. 1. q. 2. ſacerdos.

Quod religionem profeſſi proprium habere non debent.12.q.1.ſcimus.& tribus c. ſeq. & c.habebat & c.ſeq.18.q.2. quam ſit §.nullus.

Quod habentibus eleemoſynam dare nihil aliud eſt quàm perdere. 1.q.2.paſtor.

Habitatio. Quod habitatio vera Chriſti eſt eccleſia, quę fidem ipſius ſeruat.24.q.1.quę dignior.

Quod Deus non habitat in illis qui per ſuperbiæ ſingularitatem ſe à melioribus diuidunt. 24. q. 1.audiuimus, ante medium.

Quod ſicut filij Iſrael diſperdere non potuerunt Iebuſæos qui in medio ipſorũ habitarent, ſic boni nõ poſſunt euadere falſos Chriſtianos. 11.q. 3.nolite recedere, per totum cap.

Quod non poſſunt cum Deo toto corde habitare qui feminarum acceſſibus copulantur. 32. diſt. hoſpitiolum.

Quod nullus clericus cum extranea femina debet habitare. 81.diſt.clericos.& 2.c.ſeq.

Quod monachi cum monialibus in vno loco non debent habitare. 18.q.2. in nullo loco.& quattuor ca.ſeq.

Quod habitatores præponuntur extraneis in pluribus in conſtitutione archidiaconi. 93. diſt. legimus.

Item in conſtitutione œconomi. 89. diſtinctione quia.

Item in epiſcopo eligendo. 7. quæſtione 1. remoto.

Item in abbatis electione. 17.q.2.quàm sit.

Item in episcopi accusatione. 2.q.7. quærendum.

Item in defuncti episcopi rerum conseruatione. 12 q 2.non liceat alicui.

Habitus. Quod habitus clerici non in vestibus nec in calceamentis decorem debet prætendere. 41.dist.clericus. & §. seq. & c parsimoniam.

Quod clerici in habitu suo nec sericis nec aureis intexturis, nec in summitate vestimentorum variorum colorum ornamentis vti debent. 21. q. 4. omnis iactura. & quattuor c. seq.

Quod religiosorum habitus non debent esse notabiles, nec diuersi coloris, sed conuenientes pęnitentiæ & deuotioni 20. q. 1. vidua.

Quod religiosus habitum professionis suæ tam in lecto quàm in alijs locis debet deferre. 20.q. 1. vidua.

Quod mulier quę propter ludum habitum hominis virilem assumit, anathema incurrit. 30. dist. si qua mulier

Heli. Quod Heli sacerdos sanctus fuit: sed quia filios non erudiuit, supinus cecidit. 37. dist. legant.

Quod sicut propter filiorum Heli peccatum homines à sacrificio Dei detrahebantur, sic prauis exemplis prælatorum quotidie peiores fiũt. 50. dist. de his vero.

Quod sicut ex peccato filiorum Heli in manu hostium populus corruit, sic plebs peccata prelatorum luit. 1. q. 4. ecclesia.

Helias. Quod Helias vt ostenderet illum verum Deum esse quem colebat, orauit igne cælesti quinquagenarios consumi. 23. q. 4 si illic § sed obijcitur. & c. quod Christus. & c. ea vindicta.

Quod precibus Heliæ cælum clausum fuit annis tribus & sex mensibus. 23. quæstio. 4. si illic. §. quòd tunc.

Quod Helias culturam Baal vindicauit, sacerdotes eius occidendo. 23. q. 4. Guilisarius. circa finem.

Heliseus. Quod Helisęus aspersione salis sterilitatẽ aquę sanauit. de consec. dist. 3. aquam sale.

Quod in exemplum perfectis ad prophetandum vadens, boues & omnem curam domesticam reliquit. 86. dist. dominus.

Quod misit lignum in aquam & ferrũ securis contra naturam natauit. de consecra. dist. 2. reuera. post medium.

Hereditas. Quod hereditas secundum leges ab indignis successoribus potest auferri. 11. q. 1. Siluester.

Quod heredi non licet sine causa venire contra factum sui prædecessoris. 11. q. 1. Siluester. 16. q. 6. illud.

Quod nullus exheredato filio ecclesiam debet facere heredem. 17. q. vlt. c. vlt. 23. q. 2. si qui irascitur.

Quod episcopus res quas habuit hereditario iure, libere potest conferre. 12. q. 1. episcopi.

Quod clerici sunt funiculi hereditatis Christi. 12. q. 1. clericus.

Heremita. Quod sunt eremitæ qui vere & pure solitariam vitam ducunt. 16. q. 1. qui vere.

Quod Ioannes Baptista fuit de vita eremitica. 2. q. 7. c. vlt. §. item Ioannes.

Quod eremitica vita vera ac pura digna honore iudicatur. 16. q. 1, qui vere.

Quod eremitæ ne videantur esse acephali, debẽt subesse episcopis. 93, dist. nulla. & c. seq. 11. q. 3. si autem.

Quod eremitę vtuntur priuilegio clericali sicut alij religiosi. 16. q. 1. qui vere.

Quod eremita potest habere proprium, & condere testamentum. 19. q. 3. perlatum. §. econtra.

Quod eremitæ ratione proprij imperfectiores sunt monachis, quibus proprium non licet habere. 19. q. 3. perlatum. §. econtra.

Hæresis. Quod hæresis Græce ab electione dicitur quòd scilicet eam disciplinam quàm sibi vnusquisque elegit, putat esse meliorem. 23. q. 3. hęresis.

Quod prima hæresis occasione corporis Christi & sanguinis orta est in discipulis. de consecr. dist. 2. prima.

Quod post illa Ariana quæ ponebat maioritatem gradus in personis, orta est in clericis, 16. dist. sexta synodus. §. prima.

Quod tunc Christianitas in diuersas hæreses scissa est quando propter fidei persecutores episcopi ad concilia celebranda in vnum non poterãt conuenire. 15. dist. canones.

Diuersitatem hęresum & multiplicitatem earum, habes. 24. quæst. 3. quidam autem hæretici. per totum.

Quod inter hæresim & schisma est illa differentia, videlicet quòd hæresis est in peruersa doctrina, sed schisma in separatione ab ecclesia. 24. q. 3. inter hæresim.

Quod largo modo simoniaca prauitas dicitur impia hæresis. 1. q. 1. quisquis. cap. cum liqueat. & cap. eos.

Quod simoniaca hæresis ortum habuit tempore apostolorum. 1. q. 1. fertur.

Quod diuina prouidentia diuersi erroris hęreses esse permittit, vt fideles astutiores reddãtur. 24. q. vlt. c. vlt.

Quod nullum peccatum est grauius hæresi. 32. q. 7 quid in omnibus. 24. q. 4. quid autem. 22. q. 2. primum.

Quod an grauius peccat qui hęresim incurrit ignorans, an qui sciens auaritiæ deseruit. 6. quęst. 1. quæro.

Quod pro nullo alio quàm pro hęresi Papa potest conueniri. 40. dist. si Papa.

Hæreticus. Quod hæreticus est qui falsas ac nouas opiniones gignit vel sequitur. 24. q. 3. hæreticus.

Item hęreticus est qui aliter scripturam sacram intelligit, quàm sensus spiritus sancti flagitat. 24. q. 3. hæresis. 38. dist. quamuis.

Item hæreticus est qui præcisus est ab vnitate ecclesiæ. 4. q. 3. c. 1. & seq.

Item hęreticus est qui in vnam hęresim damnatã incidit. 24. q. 1. Achatius.

Item hæreticus dicitur non qui errat, sed qui errorem contumaciter defendit. 24. q. 3. qui in ecclesia.

Item large simoniacus dicitur hæreticus. 1. q. 1. quisquis.

Item qui Romanam ecclesiam negat esse caput ecclesiarum, & qui auctoritati eius derogat, est hęreticus. 22. dist. omnes. circa fi.

Item ille qui hęreticos defendit, non solum hęreticus, sed hęresiarcha dicendus est. 24. q. vlt. qui aliorum.

Quod præsumptio sensus proprij via est ad hæresim. 24. q. 3. quid autem.

Quod qui in expositione scripturæ locum, tẽpus, & personam non attendit, de facili in erroris labyrinthum cadit. 29. dist. sciendum.

Quod non sunt inter hęreticos computandi qui errorem ab alijs recipientes parati sunt postponere. 24. q. 3. dixit.

Quod sicut ipsi hęretici damnati sunt ab ecclesia, sic & scripturæ eorum. 15. distinct. in primis. §. montanus.

Quod hæretici excommunicati sunt ipso iure. 24. q. 1. Achatius. & duobus c. seq.

Item post mortem excommunicantur. 24. q. 2. sane profertur. per totum cap.

Quod consortium & communio hęreticorum sũt fugienda. 24. q. 1. aduocauit. & cap. seq. & q. 3. clericus.

Quod hæreticorum cõuenticula, conciliabula sũt appellanda. 24. q. 3. clericus.

Quod sacramenta hæreticorum in forma ecclesiæ tradita sunt bona, quia non sunt humana, sed diuina. 23. q. 4. quid faciet.

Quod scienter non debent ab ipsis (etiam in necessitate) sacramenta recipi. 24. q. 1. si quem forte. & duobus cap. seq.

Quod nec danda sunt ipsis à catholicis sacramẽta. 24. q. 2. nec quisquam.

Quod hęretici non habent salutem in se, nec potestatem in alios. 24. q. 1. quodcumque. & c. vbi.

Item quòd non possunt contra fideles testificari. 2. q. 7. non potest. & c. pagani.

Item nec ipsos accusare possunt, nec iudicare. 4. q. 1. c. 1. 25. q. 1. omne.

Item nec excommunicare possunt, nec condemnare. 24. q. 1. ait. & duobus c. seq.

Quod hęreticos accusare etiam infames personæ possunt. 6. q. 1. nos. §. sed licet. & c. seq.

Quod hæreticus hęreticum excõmunicare potest, non catholicum. 24. q. 1. miramur. §. 1.

Quod hęreticus excommunicatus ab hęretico propter crimen à catholicis, propter detestationem culpę non est recipiendus. 24. q. 1. quisquis. & c. seq.

Quod reges & principes terræ debẽt hęreticos persequi, & habent ecclesiam tueri. 23. q. 4. non inuenitur. & c. sicut excellentia.

Quod hæretici sunt cogendi & compellendi ad fidei quam reliquerunt receptionem. 23. q. 4. nimium. vsque ad finem quęstionis.

Item possunt compelli per rerum tẽporalium spoliationem. 8. dist. quo iure, post medium. 23. q. 4. ipsa pietas. & c. qui peccat.

Item sunt cogendi vel domandi per corporalem punitionem. 23. q. 4. displicet. & c. seq. & q. 5. c. 1. & duobus c. seq.

Quod in persecutione eorum non ad res eorum, sed ad salutem respectus est habendus. 23. q. 4. ipsa pietas. in fi.

Quod inuentor. hæresis & imitator pari damnatione plectuntur 24. q. 1. c. 1.

Quod redeuntes debent recipi cum scriptura, quæ continet detestationem pręteriti erroris, & verę fidei confessionem. 1. q. 7. si qui voluerint. c. quoties. & c. maximum. & c. seq. 26. q. 6. his qui tempore. in fi. de consecrat. dist. 2. ego Berengarius.

Quod redeuntes, ad pristinam dignitatem non admittuntur de iuris rigore. 1. q. 7. c. 1.

Quod humiliter redeuntes, ad pristinam dignitatem restituuntur de benignitate ecclesiæ. 1. q. 7. conuenientibus. & c. didici. & c. maximum. 23. q. 4. ipsa pietas.

Quod redeuntes non promouentur ad maiorem dignitatem. 12. dist. 1. q. 7. saluberrimum.

Henricus. Quod Henricus primus Imperator priuilegio renuntiauit quod Romani pontifices propter schismaticos & hęreticos contulerant imperatoribus super prouisione & super inuestituris episcoporum. 63. dist. constitutio.

Histrio. Quod histrio ad accusandum nõ admittitur, quia infamis est. 4. q. 1. diffinimus.

Quod clerici maxime in sacris constituti, in conuiuijs vbi histriones sunt, non debent interesse. 34. dist. presbyteri.

Quod histriones prohibentur ad ordines promoueri. 33. dist. maritum.

Quod nec eucharistia in tali statu manentibus dari debet. de conse. dist. 2. pro dilectione.

Quod histrionibus propter suum officiũ res suas dare, peccatum est immane. 86. dist. donare.

Holocaustum. Quod holocaustum spirituale est ieiunare, eleemosynam dare, pudicitiam polliceri. 24. q. 1. odi & proieci.

Homicidium. Quod homicidium tres habet species: sunt enim homicidæ interfectores, detractores, & odium habentes de pænitentia. dist. 1. homicidiorum. & quattuor c. seq.

Quod primæ speciei homicida est, quia non tantum de facto, sed etiam de concilio vel fraude aliquẽ occidit. de pęn. dist. 1. periculose. & c. noli.

Quod omnes vulnerantes tandem mortuum, vel consilium, uel auxilium prębentes, homicidæ iudicantur. 23. quæstio. 8. cap. vlt. 32. q. 2. aliquando.

Quod nõ habens publicam administrationem, si maleficum vel qualẽcumque criminosum interfecerit, homicida iudicabitur. 23. q. vlt. quicumque percutit. & q. 4. ille gladium.

Quod ille minister est homicida qui sponte sua illum occidit, quem scit etiam à iudice occidendum. 23. q. 5. cum minister.

Quod homicida est qui abortum uiuentis animę procurat. 32. q. 2. quod uero.

Item qui sibi voluntarie membrum uirile abs-

ſciderit.55.diſt. ſi quis abſciderit.

Quod quicumque qualicumque modo ſe occiderit, homicida iudicatur. 23. q. 4. diſplicet. poſt med. q. 5. ſi non licet. per totum cap.

Quod videtur quòd propter periculum caſtitatis licet ſeipſum occidere. 23.q.5.non eſt.

Quod Samſon qui ſeipſum occidit cum alijs per inſtinctum ſpiritusſancti, de crimine excuſatur, 23.q. 5. ſi non licet. ante ſi.

Quod pro illis qui ſuipſius homicidę ſunt, non eſt orandum: nec ſunt cum fidelibus ſepeliendi. 23.q.5.placuit vt hi.

Quod ad homicidium miſcere ſe cum alijs quilibet debet formidare. 23. q. 8. ſi in morte Longobardorum.

Quod nulla lex innocentem occidere concedit. 23. q. 5. ſi non licet.

Quod homicidia maxime clericorum per iudices ſæculares ſunt vindicanda. 23. quęſtio. 5. ſunt quædam.

Quod principi vel iudici iuſtę officium exercenti, homicidium ad culpam non imputatur. 23. q. 1. noli. & c. ſeq. q. 5. de occidendis. & c. miles. & quattor c. ſeq. & cap. non fruſtra. & quinque cap. ſeq.

Quod reum non iudex ſed lex occidit: & ſi parcit, contemptor eſt legis. 23. q. 5. miles. & c. iudex. & c. ſeq.

Quod perimere malos auctoritate principis, non eſt committere homicidium. 23. q. vlti. quicumque percutit. & q. 5. miles.

Quod ſancti patres zelo iuſtitiæ occidendo merebantur. 23. q. 4. c. ea vindicta. & q. 5. remittuntur. & q. 8. legi. & c. ſeq.

Quod cum impius interficitur, Chriſtus dilatatur: quia abominatio abolet. 15. q. 1. nec is qui.

Quod excommunicatos zelo iuſtitiæ occidendo homicidium non incurritur. 23. q. 5. excommunicatorum.

Quod ad depreſſionem inimicorum Chriſti licet clerico hortari laicos, nec ex hoc homicida reputatur. 23. q. 8. igitur. & nouem c. ſeq.

Quod clericus non debet eſſe iudex in cauſa ſanguinis; quia ex hoc efficitur irregularis. 50. diſt. miror. & quattuor c. ſeq. & c. de his. clericis. & cap. ſtudeat.

Quod furioſo vel mente alienato homicidium ad pœnam non imputatur. 15. quæſt. 1. illud. §. itaque. in fin. & cap. aliquos. & cap. ſi quis inſaniens.

Quod nec pure caſuale homicidium quantum ad pænitentiam imputatur. 50. diſt. hi qui arborē & c. ſeq. 15. q. 1. nec is. & c. ſi quis. 23. q. 5. de occidendis.

Quod nec cauſuale imputatur homicidium ad irregularitatem. 50. diſt. clerico. & c. ſeq. & c. cum qui. & c. hi qui arborem.

Quod pro homicidio inuoluntario vbi ſufficiens cautela non adhibetur, ſecundum magis & minus, leuior tamen quam pro alio homicidio pænitentia eſt imponenda. 50. diſ. ſtudeat. & quattuor c. ſeq. 15. q. 1. ſi quis non.

Quod vbi per culpam quis in neceſſitatem homicidij venit, de homicidio non excuſatur. 15. q. 1. illud. §. itaque.

Quod vbi ſine culpa quis ad neceſſitatem peruenit homicidij, non imputatur. 50. diſt. ſæpe.

Item ſi dedit operam rei licitę, & omnem cautelā adhibuit; non imputatur. 50. diſt. hi qui.

Quod cum quis defendendo ſe vel ſocium homicidium committit; minus imputatur. 23. q. 5. non eſt iniquitatis.

Quod interpretatiue homicida dicitur qui cum poſſit fame morientibus non ſuccurrit. 86. diſ. paſce. 6. q. 1. decimæ. in ſi.

Quod paſtor cum delinquentes non arguit, ipſos tacendo occidit. 43. diſt. epheſijs.

Quod qui res epiſcopi vel eccleſiæ rapit, homicida iudicabitur. 12. q. 2. qui Chriſti. & c. qui abſtulerit.

Quod negans pænitentiam morienti homicida dicitur. 16. q. 6. cognouimus.

Quod ille qui aliquem ad peierandum ſcienter compulerit, dupliciter eſt homicida, ideſt ſui ipſius, & alterius. 22. q. 5. ille.

Quod qui alium occidit, & qui alij detrahit, ſe ipſum occidit. de pæn. diſt. 1. homicidiorum.

Quod homicidæ per eccleſiam cogendi ſunt ad pænitentiam agendam. 24. q. 3. itaque.

Qđ quia diuerſi ſūt modi homicidij, iuxta hoc & diuerſitas culpæ debet pēſari. 23. q. 5. cū homo.

Quod voluntarie vel furore laicum occidens ſeptē annorū pęnitentia eſt puniēdus 50. diſt. ſi qua.

Quod clericum vel religioſum occidens punitur pęnitentia grauiori. 17. q. 4. qui occiderit.

Quod occiſor patris vel matris pænitentia punitur ampliori. 33. q. 2. latorem.

Quod pro vxoris homicidio pœna grauiſſima imponitur. 33. q. 2. admonere.

Quod occidens vxorem abſque lege vel ſine cauſa, non debet nubere: tamen cum adoleſcente poteſt diſpenſari. 33. q. 2. interfectores. & duobus c. ſeq.

Honor. Quod honor non eſt ſuſcipiendus niſi prius is qui adipiſci deſiderat, vires ſuas cum onere metiatur. 1. q. 1. non eſt putanda. & c. fertur. in fine.

Quod ſi ad honores mundi ſine merito laboris non peruenitur; multo fortius ad honores cæleſtium dignitatum. 61. diſt. miramur in ſi.

Quod honor etiam a digno cum metu eſt ſuſcipiendus. 1. q. 1. non eſt. in fine 63. diſt. Valentinianus.

Quod nemo debet ſibi honorem aſſumere niſi a Deo vocatus. 8. q. 1. in ſcripturis.

Quod honor contemnenti & fugienti eſt offerendus. ibidem.

Quod honor per ambitionem ſuſceptus vergit ad culpam & ad pęnam. 40. diſtin. multi. 1. q. 6. ſicut 8. q. 1. ſunt.

Quod prçlatus non ſuum ſed honorem eccleſiæ debet cupere. 99. diſt. ecce.

Quod qui honore eſt maior, in ſanctitate & in ſolicitudine debet eſſe perfectior. 100. diſt. rationis. 1. q. 1. viliſſimus.

Quod non qui maior fuerit in honore, eſt iuſtior, ſed qui iuſtior eſt, ille eſt maior. 40. diſt. multi. in fine.

Quod tunc prçlatus honoratur quando a ſuis ſubditis honor quilibet debitus non negatur. 99. diſt. ecce. in fine. & c. nullus.

Quod quanto quis in maiori honore conſtitutus peccat. tanto plus eſt puniendus. 5. q. 6. quia. §. presbyteri.

Quod honor indebite oblatus eſt reſpuendus. 99. diſt. nullus.

Quod honor ſic ſingulis exhibendus eſt, vt ex hoc nulli derogetur. 99. diſt. ecce. 11. q. 3. qui reſiſtit. 25. q. 2. de eccleſiaſticis.

Quod ſacerdos in perſona Dei cuius miniſter eſt, honoratur. 2. q. 4. habet, in fine.

Quod ſacerdotes ſunt honorandi, quos Deus dicens ipſos Deos & angelos honorauit. 11. q. 1. ſacerdotibus.

Quod dilectores huius ſæculi pro honore terreno multa tolerant, pro honore cęleſti pauca. 47. diſtin. omnes, in princ.

Hoſpitalitas. Quod hoſpitalitas per ipſum Chriſtum commēdatur. 42. diſt §. 1.

Quod hoſpitalitas exercenda eſt ad omnes indifferenter. 42. diſt. quieſcamus.

Quod hoſpitalitas omnibus exemplo ſanctorum patrum perſuadetur. 42. diſt. §. 1.

Quod zelandum eſt pro hoſpitibus, quia hoſpitalitas etiam apud barbaros inuiolabilis cuſtoditur. 32. q. 7. offerebat.

Quod res clericorum debent eſſe communes, maxime ad ſuſceptionem peregrinorum & hoſpitum. 16. q. 1 quoniam quidquid.

Quod hoſptaliitas maxime a prçlatis & religioſis eſt ſeruanda. 89. diſt. volumus. 12. q. 1. quia. circa finem. & q. 2. mos.

Quod prçlatus domum ſuam hoſpitibus claudens non poteſt eſſe hoſpitalitatis exhortator. 32. diſtinct. §. 1.

Quod electus in epiſcopum, a confirmatione repellitur propter inhoſpitalitatem. 85. diſt. archidiaconum Florentinum.

Quod mali hoſpites, qui res expottant hoſpitantium, ſunt ſicut mus in pera, ignis in ſinu, & ſerpens in gremio: qui male ſuos remunerant hoſpites. 13. q. 1. eccleſias. §. ad hæc. poſt medium.

Quod hoſpitalium conſtructio & gubernatio ſpectat ad curam epiſcopi. 18. q. 2. quidam.

Hoſtiarius. Quod hoſtiarij in veteri teſtamento ijdem ſunt quod ianitores. 21. diſt. cleros.

Quod hoſtiarij effectus claues eſt eccleſię tenere, & omnia quæ ſunt intus & extra cuſtodire. 25. diſt. perlectis.

Hoſtis. Quod hoſtis interior eſt mala voluntas, 23. q. 1. paratus. in ſi.

Quod exterius hoſtem pugnantem neceſſitas debet prçmere non voluntas. 23. q. 1. noli.

Quod capto hoſti miſericordia debetur. niſi pacis perturbatio timeatur. 24. q. 1. noli. in fine.

Quod hoſti fides ſi promittitur, eſt ſeruanda. 23. q. 1. noli.

Quod in iuſto bello nil refert vtrum hoſtis aperte vel inſidijs expugnetur. 23. q. 2. dominus.

Humilitas. Quod humilitas eſt pęnitentiæ fundamentum. dę pæn. diſt. 2 c. 1. in prin.

Quod humilitatis exercitia ſunt vilioribus officijs ſe ſubdere, & miniſterijs indignioribus ſe tradere. de pæn. diſt. 2. §. 1.

Quod humilitas prælatis eſt commendabilis. 99. diſt. ecce.

Quod nihil fulget in epiſcopali ceruice ſplendidius quàm humilitas. 100. diſt, contra morem. ante finem.

Quod humilitas docendis & diſcendis perſuadetur. 38. diſt. ſedulo. & c. nullus. 40. diſt. multi, in ſi. 24. q 3. ſi habes.

Quod virginitas cum humilitate eſt admiranda. 30. diſt. hæc autem ſcripſimus.

Quod Chriſtus uerbis & factis exemplum dedit humilitatis. 93. diſt. dominus. 9. q. 3. nullus. ante ſi.

Quod neophyti & totius humilitatis ignari ad regimen eccleſiæ non ſunt aſſumendi. 61. diſt. ſtatuimus. & §. 1.

Quod boni paſtores potius per humilitatis manſuetudinem ſtudent peccantes reuocare, quàm per auſteritatem in foueam perditionis propellere. 45. diſt. recedite.

Quod qui ſibi vult ab alijs humiliter obediri & ipſe ſuo ſuperiori obediat. 2. q. 6. qui ſe ſcit.

Quod cum culpa non exigit, omnes ſecundum rationem humilitatis æquales ſumus. 22. diſt. de Conſtantinopolitana.

Quod humilitatis cauſa non eſt in confeſſione mentiendum. 22. q. 2. cum humilitatis.

Quod humilitas non eſt ubi eſt falſitas. 22. q. 2. cum humilitatis. & c. incauti.

Quod ficta humilitas eſt cum ſuperbia miſta. 8. q. 1. in ſcripturis. in ſi.

Quod nemo prçlatis ſuis ſic humilitate debet ſubiici, vt cogatur ipſorum vitia uenerari. 2. q. 7. ad monendi.

Iacob. Quod Iacob dicendo ſe primogenitum non eſt metitus, quia non ad natiuitatem, ſed ad ius primogeniturę reſpectū habuit. 22. q. 2. quęritur. §. proxi.

Quod non præcedens, ſed ſubſequens conſenſus Iacob in Liam fecit eos coniuges. 29. q. 1. §. ſed obiicitur.

Quod Iacob licet in ſe eſſet bonus: tamen filios aliquos malos, aliquos bonos habuit. 32. q. 4. recurrat.

Quod in hoc quod vidit Angelos aſcendentes & deſcendentes, vitam prælatorum actiuam & cōtemplatiuam deſignat. 88. diſt. decreuit.

Iactare. Quod iactare non debet ſe quis de ſtatu perfectionis ſuæ; quia & Petrus poſt iactantiam cecidit. 6. q. 1. imitare.

Quod omni ornatu qui poſſit iactantiam inferre, debent carere clerici. 21. q. 4. cap. 1. 23. diſt. his igitur.

Idololatria. Quod idololatria quam ſequuntur infideles, & quælibet noxia ſuperſtitio eſt fornicatio ſpiritualis. 28. q. 1. idololatria.

Quod idolorum culturam ſubtilitas dæmonum adinuenit. 26. q 4. ſciendum. per totum cap.

Quod

Quod ille princeps eſt idololatrię qui res ſuas quas prohibere poteſt, permittit idolis immolari. 26. q. 2. ſi de area.

Quod eligendum eſt potius fame mori quàm ob reuerentiam idolorum idolothytis veſci. 32. q. 4. ſicut ſatius.

Quod Salomon qui Deo templum conſtruxerat, excœcatus luxuria templum idolis fabricauit. 32. q. 4. Salomon.

Quod idololatria fit quis interpretatiue multipliciter, videlicet per euchariſtiæ perceptionem indignam. 32. diſt. præter hoc. §. porro.

Item per rebellem obedientiam. 8. quæſt. 1. ſciendum. in fine.

Item per ęſtuantem auaritiam. 6. q. 1. quęro.

Item per ſortilegiorum, & diuinationum obſeruãtiam. 26. q. 2. ſors. §. ſequen. & cap. ſed & illud. & q. 5. §. 1.

Ieiunium. Quod ieiunium eſt duplex ſpirituale & corporale. de conſe. diſt. 5. ieiunium.

Quod magnum & præcipuum eſt ieiunium ſpirituale, videlicet a peccatis abſtinere. de conſe. diſtin. 5. ieiunium. & c. nihil.

Quod ieiunium corporale, quod eſt a cibis abſtinere, eſt auctorizabile, quia primo a Deo in paradiſo eſt pręceptum. 35. diſt. ſexto.

Quod a ſanctis patribus & ab eccleſia eſt inſtitutum. de conſec. diſtinct. 5. ieiunia in eccleſia. & tribus c. ſeq.

Quod ieiunium de quo non eſt præceptum: vt ſcãdalum vitetur, ſecundum morem patriæ eſt ſeruandum. 12. diſt. illa. 76. diſt. vtinam.

Quod ieiunium ab eccleſia inſtitutum, ſine cauſa non eſt violandum. de conſe. diſtinct. 5. ieiunia in eccleſia.

Quod ieiunium quadrageſimale, quod eſt pro decima temporis anni, eſt diligenter ſeruandum. 76. diſt. ſtatuimus. & duobus c. ſeq. de conſecr. diſtinct. 1. ſolent. & 5. diſtinct. quadrageſima. & c. ieiunium.

Quod ieiunium quattuor temporum eſt omnino ab omnibus ſeruandum. 76. diſt. ieiunium. & ſex c. ſeq.

Quod quibus menſibus & quibus de cauſis ſeruãda ſunt, & in veteri lege ſeruata ſunt ieiunia quattuor temporum, habes 76. diſt. ſtatuimus. & duobus c. ſeq.

Quod antiquitus primus menſis anni Martius cõputabatur: & de omni alio tẽpore quando quattuor tempora ieiunabantur. 76. diſt. ſtatuimus. & c. ſeq.

Quod a modernis hoc ieiunium fit quarta proxima feria poſt diem cinerum. ſecundum in hebdomada Pẽtecoſtes. tertium in Septembri poſt exaltationem ſanctæ Crucis. quartum in Decembri poſt feſtum ſanctę Luciæ. 76. diſtinct. ſtatuimus. Vnde verſus.

Dat Crux, Lucia, Cinerũ, quoq. chriſmata-
Vt fit in angaria quarta ſequẽs feria. (dia,

Quod dies tres rogationum ante aſcenſionem domini ſunt ieiunandi. de cõſe. diſt. 3. rogationes.

Quod ſicut in memoriam paſſionis ſexta feria ieiunatur: ſic & ſabbatum in memoriam ſepulturę eſt ieiunandum. de conſe. diſt. 4. in ſabbato.

Quod de ieiunio ſabbati videtur mos patriæ ſeruandus. 12. diſt. illa.

Quod die ſabbati eſt a carnibus abſtinendum. de conſe. diſt. 5. quia dies.

Quod in cæna domini non eſt ſoluendum ieiunium. de conſe. diſt. 3. non liceat. & c. ſeq.

Quod die dominico ne ſequamur errores infidelium, non eſt ieiunandum. 30. diſt. ſi quis tamquam. & ca. ſi quis presbyter. 76. diſtinct. ieiunium. de conſecr. diſtinct. 3. ieiunium. & cap. ne quis.

Quod nec ieiunandum eſt tempore paſchali vſq. ad Pentecoſten. 76. diſtin. ieiunium. §. non autem. & c. ſeq.

Quod ieiunantes illo tempore ex deuotione, non ſunt arguendi. 76. diſt. poſt. & c. vtinam.

Quod hora meridiana in ieiunijs eſt comedendũ. de conſec. diſt. 1. ſolent.

Quod in quadrageſima ieiunium ſoluit qui antequam veſperas dicit, vel audit, comedit. de conſec. diſt. 1. ſolent.

Quod in ieiunijs quattuor temporum, & in vigilia Paſchę circa veſpertinam horam eſt celebrãda, & poſtea comedendum de conſecra. diſtin. 1. ſolent.

Quod ordinans & ordinandus debent eſſe ieiuni. 75. diſt. quod a patribus. & c. ſeq.

Quod excepta cauſa infirmitatis non debẽt communicare ieiuni. de conſe. diſtin. 2. liquido. 50. diſt. presbyteros. 26. q. 6. ſi quis de corpore. 4. diſt. denique. in fin.

Quod moderantia cibi eſt in ieiunijs habenda. de conſe. diſt. 5. non dico. & c. ſeq.

Quod in ieiunijs (maxime quadrageſimę) eſt a magnis piſcibus & cibis laſciuis & potibus abſtinendum. 3. diſt. denique.

Quod ieiunium debet eſſe mundum. 18. diſt. habeatur. 86. diſt. quid prodeſt.

Quod primo homini firmitatis virtus fuit in ieiunio, coguitio infirmitatis in cibo. 35. diſtin. ſexto.

Quod ieiunium delinquentis vulnera curat, & curatos ſanctificat. de cõſe. diſt. 5. ſint tibi ieiunia.

Item ſatisfacit pro commiſſis. 76. diſt. igitur.

Quod viuentium ieiunia ſunt defunctorum auxilia. 13. q. 2. animæ.

Quod ieiunium ex cauſa redimitur eleemoſyna 82. diſt. presbyter. ante finem.

Quod duorum vel plurium dierum abſque cibo ieiunia prohibentur. de conſe. diſt. 5. non dico. & duobus c. ſeq.

Quod an melius ieiunat qui ſepius parum, q̃ qui ingurgitando lautius rarius comedit. de conſe. diſt. 5. non dico. & duobus c. ſeq.

De hac materia require vbi agitur de Abſtinentia.

IeZabel. Quod Iezabel nonnullos prouocat ſtupro ſui corporis ad immolandum idolis. 23. quæſt. 4. ſi illic. §. quod tunc.

Ignis. Quod eſt ignis intenſæ deuotionis, qui inflammat ſacrificia deprecantium. 1. q. 1. cum ſcriptura.

Quod eſt ignis veræ contritionis, quo igne decoquuntur & purificantur pænitentes. 27. quæſt. 1. impudicas.

Quod eſt ignis indebitæ vltionis, a quo prohibiti ſunt apoſtoli ne exurerent Samaritanos. 23. q. 4. quid faciet in fin. & c. ſeq.

Quod eſt ignis carnalis voluptatis, in quo igne bonus coniugatus poſitus neſcit ardere. 33. q. 4. vir cum propria, in fin.

Quod eſt ignis ambitionis & cupiditatis: qui tamquam ignis alienus exurit, & non mundat. de pæn. diſt. 2. inter hæc.

Quod eſt ignis diuinæ conſolationis, qui culpam exurit, non hominem, & ſanat pure confitentes. de pæn. diſt. 3. inter hæc.

Quod eſt ignis futuræ purgationis, qui excedit omnem præſentem pœnã. 26. diſt. qui in aliud. de pæ. diſt. 7. nullus expectet.

Quod ignis purgatorius poſt hanc vitam credendus ſit 25. diſt. qualis, in fin. 33. q. 2. admonere, circa med. 1. q. 3. peruenit. de pæn. diſt. vlt. nullus expectet.

Ignorantia. Quod ignorantia eſt triplex, videlicet bona, mala, & indifferens. 38. diſt. quamuis. & §. ſeq.

Quod bona eſt ignorantia eorum qui dant occaſionem ad peccandum, quæ neſcire melius eſt quàm ſcire. 38. diſt. quamuis.

Quod mala eſt ignorantia quando ea quæ Dei ſunt ignorantur, quia talis ignorans ignorabitur 38. diſt. qui ea.

Quod indifferens ignorantia eſt in his in quibus nihil intereſt ad regnum Dei vtrum ſciantur an non. 22. q. 2. in quibus.

Quod alia eſt ignorantia facti, alia iuris. 1. q. 4. turbatur. §. notandum. 22. q. 4. innocens.

Item ignorantia facti alia ſimplex, alia probabilis, alia craſſa & ſupina.

Ignorantia ſimplex eſt vera & non ſimulata, in qua peccantibus eſt parcendum. 11. q. 3. excellentiſſimus. & c. ſeq. 26. q. 2. c. vlt. 1. q. 4. §. vlt. vbi agitur de idololothytis.

Ignorantia probabilis eſt quæ probari poteſt ex hoc ꝙ excuſabilis eſt pro tanto. 1. q. 1. ſi qui a ſimoniacis.

Ignorantia craſſa & ſupina eſt quando factũ omnibus publicum ignoratur; quæ neminem excuſat, ſicut Iudæi non excuſantur, quia Chriſtũ aduenisſe ignorant. 1. q. 4. c. vlt. 12. q. 2. qui & diuinis. 23. q. 1. paratus circa, med. 11. q. 3. curæ. 8. q. 1. licet ergo. 20. diſt. ſi decreta. 16. diſt. quod dicitis.

Ignorantia iuris alia eſt iuris naturalis, quæ omnibus adultis & diſcernentibus eſt damnabilis, alia eſt iuris ciuilis & canonici, quæ quibuſdã permittitur ignorare, quibuſdam non. 1. q. 4. §. vlt. in fine.

Quod ignorantia iuris ciuilis vel canonici excuſat a tanto. 34. q. 1. ſi quis dederit. 32. q. 6. quẽadmodum. 6. q. 1. quęro.

Quod ignorantia iuris ciuilis vel canonici nõ excuſat a toto. 1. q. 4. §. vlt. ante ſi. 28. diſtin. preſbyterum.

Quod filij Iſrael circa promiſſionem Gabaonitarum habuerunt ignorantiam facti, ſed non iuris. 22. q. 3. innocens. §. 1.

Quod ignorantia inuincibilis, quæ eſt ex furore vel dementia, ſi eſt ex caſu, non imputatur: ſi autem venit ex culpa, noxia eſt. 15. q. 1. ſi quis inſaniens. & cap. proxi. & cap. illud relatum. §. itaque.

Quod ignorantia vincibilis procedens ex negligẽtia excuſat a tanto, ſed non a toto. 32. quæſt. 7. quemadmodum.

Quod affectata ignorantia eſt quando quis non vult intelligere vt bene agat. 37. diſt. c. vlt.

Quod ignorantia eſt mala & periculoſa, quia mater eſt cuctorum errorum. 38. diſtinct. ignorantia.

Quod licet laicis ſit noxia, ſacerdotibus tamen qui ducatum præbere debent alijs, eſt periculoſior. 37. diſt. c. vlt. §. itaque. & 38. diſt. c. 1. & ſex cap. ſequen.

Quod ignorans non ſemper errat. 38. diſtinctio. quamuis.

Quod dicitur quis ignorare quando non cognoſcit illud eſſe peccatum quod facit, vel non tantum quantum eſt: talis excuſatur pro tanto, ſed non pro toto. 8. diſt. conſuetudo.

Quod qui ignorat modum & qualitatem facti, ipſe tunc peccat quando ignorantia iuris laborat. 8. diſt. conſuetudo. exemplũ de Paulo, ſed tunc non peccat quando facti ignorantiam habet. 34. q. 1. in lectum.

Quod qui dando operam rei licitæ ignorans quid ex facto ſuo ſit ſecuturum, vt ille qui volens patrem ſuum a leone liberare, ſagittam mittit, & patrem occidit, non peccat. 23. q. 5. de occidendis. 50. diſt. ſæpe.

Quod licet aliquis ignoret ſe debere continere recipiendo ordinem, ex eo ꝙ recepit ordinem, tenetur continere. 28. diſt. presbyterum.

Quod licet quis ignoranter rebaptizetur, ad ſacros tamen ordines non poteſt promoueri. de conſec. diſt. 4. qui bis.

Quod qui patre procurante eccleſiam ſimoniace licet ignoranter adeptus fuerit, crimine careat, fructum tamen paternæ emptionis reportare non poterit. 1. q. 5. eos qui. §. ex hac.

Imitatio. Quod imitatio Chriſti neceſſaria eſt nobis, ne ab ipſius corpore ſeparemur. 56. diſt. Dominus. 82. diſt. propoſuiſti.

Quod filij Dei ſumus, & ipſum imitari debemus. 56. diſt. Dominus.

Quod Chriſtus dedit exemplum imitationis in in patientia & humilitate. 93. diſt. Dominus.

Quod ſuperiores noſtros in bono imitari parati eſſe debemus. 22. diſt. de Conſtantinopolitana. 63. diſtin. Valentinianus.

Imitator. Quod imitator debet ſe totius virtutis imitatorem oſtendere. 63. diſt. Valentinianus.

Imago. Quod imago ponitur circa finem, in littera y.

Imperator. Quod imperator catholicus filius eſt non præſul eccleſiæ. 96. diſt. ſi Imperator.

Quod nihil honorificentius quàm quòd Impera-

ror filius ecclesię dicatur. 23. q. 8. conuenior. a ante fi.

Quod Imperator Constantinopolitanus Papę coronam omnemque regiam dignitatem in vrbe Romana & in Italia & in partibus occidentalibus concessit. 96. dist. Constantinus.

Quod nulli Imperatori licet decernere de electione summi pontificis, & de rebus ecclesiasticis. 96. dist. §. 1.

Quod Imperator, aduocatus, & defensor debet esse ecclesiæ. 97. dist. ecclesiæ meę.

Quod Imperator debet iurare fidelitatem Papæ, & bona ecclesiæ defendere. 63. dist. tibi Domino.

Quod nec Imperator iura pontificatus, nec pontifex nomen Imperatoris debet vsurpare. 96. dist. cum ad verum.

Quod Imperator pendet ex Papæ iudicio. non Papa ex Imperatoris. 50. dist. Domino sancto.

Quod Imperator debet pontificibus caput inclinare. 63. dist. Valentinianus. 96. distinct. duo sunt.

Quod Imperator potest interesse concilio pontificis pro confirmatione fidei. aliàs non. 96. dist. nos ad fidem. & c. vbinam. & c. satis.

Quod nec spectat ad Imperatorem prælatos ecclesiæ iudicare. 96. dist. si Imperator. & cap. in scripturis.

Quod Imperiali iudicio non possunt ecclesiastica iura dissolui; quia Imperator subest ecclesiæ. 10. dist. per totum.

Quod ab Imperatore non potest peti cognitio publicorum iudiciorum clericorum: sed episcopale potest peti. 11. q. 1. placuit vt quicumque. 21. q. 5. si quis à proprio.

Quod Papa potest Imperatorem excommunicare: quia Gelasius Papa Anastasiū Imperatorē excōmunicauit. 96. dist. duo sunt. Vide qđ ibi not.

Quod Papa Zacharias deposito rege Francorum tradidit regnum Pipino patri Caroli Imperatoris. 15. q. 6. alius.

Quod Lodouicus Imperator, & primus Henricus, & primus Otto renuntiauerunt priuilegio super prouisione Papę, quod summi pontifices propter schismaticos contulerant Imperatoribus. 63. dist. per totum. & c. præcipue. §. ex his.

De hac materia habes vbi agitur de Rege.

Impositio. Quod impositio manus quia nō est aliud quàm oratio super hominem repeti potest. 1. q. 1. manus.

Quod hi qui baptismum ab hęreticis susceperint, non sunt rebaptizandi, sed tantum per impositionem manus sunt confirmandi. 1. q. 1. hi qui baptisma.

Quod cum episcopo benedictio super caput funditur, omnes episcopi præsentes manus imponendo debent ipsius caput tangere. 23. distinct. episcopus.

Quod episcopo presbyterum ordinante, & manū super caput eius ponente omnes pręsentes presbyteri debent manus suas iuxta manum episcopi tenere. 23. dist. presbyter.

Quod diaconus & sacerdos quando ordinantur accipiūt manus impositionem. 5. q. 6. quia iuxta. 23. dist. diaconus.

Quod episcopo manus imponente super ordinandum, & alio orationem dicente nihil agitur. 23. dist. quorumdam.

Quod subdiaconus quia in ordinatione sua impositionem manus non accipit, loco eius calicem & patenam vacuum accipit. 23. distinct. subdiaconus.

Quod absque impositione manus episcopi, etiā si tonsuram clericalem quis ab eo habeat, non licet publice in ecclesia legere. 69. dist. quoniam.

Quod abbati cui imposita est manus per episcopum, & est. presbyter; licet in proprio monasterio conferre duos minores ordines. 69. dist. quoniam.

Incantatio. Quod incantatio ex magicis artibus siue ex characteribus proueniens, siue ex consultationibus dæmonum, damnabilis est. 26. q. 2. illud.

Quod attendere inanem signorum in cælo fallaciam in coniugijs sociandis, in domibus ædificandis, & in arboribus plantandis, incantatio illicita est. 26. q. 5. non liceat.

Quod infideles reputantur matres, quæ pueris suis capita dolentibus vel alia infirmitate laborantibus pręter Pater noster, & Credo in Deum quęrunt ligaturas sacrilegas & incantationes. 88. dist. quoniam non. ante med.

Quod incantationes infirmitatibus hominum nihil remedij pręstant. 26. q. vlt. admoneant.

Quod gemmę vel herbæ ad infirmos possunt portari sine incantatione 26. q. vlt. c. vlt.

Quod incantationes ab ecclesia sunt reijciendę. 26. q. 5. non oportet. & c. augurijs & cap. vlt. admoneant.

Quod incantatores sunt infames. 6. q. 1. infames.

De hac materia habes vbi agitur de Diuinatione, & vbi agitur de Sortilegio.

Incendiarius. Quod incendiarius dicitur non solum qui facit, sed qui iubet & consentit. 23. q. vlt. si quis membrorum.

Quod incendiarij nocturni pręcipue rerum ecclesiasticarum sunt grauius puniendi. 12. q. 2. cum deuotissimam.

Quod incendiarij sunt à communione fidelium quousque satisfaciant separādi. 23. q. vlt. si quis membrorum.

Quod incendiarij ex odio vel malitia & ipsis consentientes sunt excommunicandi. 23. q. vlt. pessimam.

Quod incendiarij cum satisfactione præteritorū, & iuramento de vltra non committendo, debēt absolui. 33. q. vlt pessimam.

Quod quia forma absolutionis incendiariorum consors est cum forma absolutionis excōmunicatorum, videtur, ꝙ à canone ipso facto sunt excommunicati. 23 q vlt. pessimam.

Quod episcopus qui pænitentiam incendiariorū, quæ est per annum esse vltra mare, relaxauerit, ab officio episcopali per annum abstinebit. 23. q. vlt. pessimam.

Quod incendiarius si sine satisfactione & pænitentia mortuus fuerit, carebit ecclesiastica sepultura. 23. q. vlt. pessimam.

Inceptio. Quod inceptio siue inchoatio bonæ vitæ non potest fieri nisi cum charitate. de pæn. dist. 2. §. non autem.

Quod multi bene incipiunt qui in malo vitam finiunt. de pęn. dist. 2. si enim inquit. § multi.

Incestus. Quod incestus est consanguineorum vel affinium abusus. 36. q. 1. lex illa. § cum ergo.

Quod virgines quæ post consecrationem nupserint, non tam adulterę quàm incestæ sunt. 27. dist. virgines.

Quod incestum committitur qui sponsam fratris sui, licet ab eo non cognitam, duxit in vxorem. 27. q. 2. si quis desponsauerit.

Quæ sunt personæ consanguineæ vel affines cum quibus incestus committitur, habes 35. q. 3. de incestis, & c. nec eam.

Quod incestus quantum ad peccatum grauior est adulterio. 32. q. 7. adulterij.

Quod incestuosus nec testificari, nec accusare potest, quia infamis. 3. q. 4. consanguineorum. 6. q. 1. infames.

Item incestuosi à communione fidelium sunt separandi. 25. q. 8. c. vlt.

Item incestuosi non debent matrimonium contrahere. 32. q. 7. quædam. & quinque c. seq. 34. q. vlt. in lectum.

Quod incestum committens ex sua culpa, post mortem viri non debet contrahere. 34. q. vlt. in lectum. & c. seq.

Quod possunt contrahere matrimonium quorum incestum excusat ignorantia. 34. q. vlt. in lectū. & c. seq.

Quod filij de incestu procreati non reputantur filij quantum ad paternam successionem. 35. q. 7. cap. 1.

Inconstantia. Quod inconstantia animi perpenditur quando episcopus vel presbyter dimissa sua ecclesia propria temeritate, sine causa alibi vagatur. 7. quæstio. 1. nō oportet. usque ad §. quòd vero.

Quod inconstans pręlatus iudicatur, qui propter tribulationem à grege sibi commisso se elongat. 7. quæstione 1. suggestum. & duobus cap. seq.

Quod inconstantia in vouentibus castitatem & non seruantibus reprobatur. 17. q. 1. vouentibus.

Item à monachis à professione sui nominis & religionis & à religione recedentibus. 16. q. 1. si cupis. & c. placuit. & c. iuxta.

Quod inconstantes sunt qui bona facere deliberant, & effectui non mancipant 17. quæst. 1. qui bona.

Incorrigibilitas. Quod incorrigibilitas in episcopo est detestabilis. 34. dist. quorumdam.

Quod qui sacerdotali admonitione de malis non corriguntur, ab ecclesia sunt separandi. 16. q. 1. in canonibus. in fi.

De hac materia habes vbi agitur de Correctione.

Indulgentia. Quod indulgentia peccatorum fit per pænitētiam. 1. q. 7. si quis omnem.

Quod bonus est Dominus in omnibus, & aperta viscera eius omni homini pænitenti. 1. q. 7. si quis omnem. post medium.

Quod Deus peccatori conuertenti se, præstat indulgentiam. de pęnit. distinct. 1. facilius. §. hoc idem.

Induciæ. Quod inducię tam actori quàm reo dandæ sunt à iudice, ne à quacumque parte propere agatur, vel per surreptionem. 3. q. 3. induciæ.

Quod induciarum tempus quantum ad testium vel instrumentorum productionem: si in eadem prouincialis agitur, tres menses; si vero in alia vicina, tantum sex: si vero in vltra marina, nouem menses indulgentur. 3. q. 3. induciæ. §. 1.

De aliarum rerum inducijs habes 3. q. 3. induciæ accusatis.

De hac materia habes vbi agitur de Deliberatione, & vbi agitur de Acceleratione.

Infamia. Quod infamia non de facili debet credi, sed probata citius vlcisci. 11. q. 3. in cunctis.

Quod duplex est infamia, videlicet iuris canonici, quæ est crimen mortalis peccati vel excommunicationis, hęc tollitur quantum ad culpam per pænitētiam & absolutionem. 6. q. 1. illi qui. sed quantum ad infamiæ notam, si sunt clerici, non tollit nisi per Papam. 2. q. 3. Euphemium. §. hinc autem.

Alia est infamia iuris ciuilis, quæ multipliciter irrogatur. Aliquādo enim contrahitur genere delicti. Aliquando genere pœnæ. Aliquando genere vtriusque. Aliquando genere facti. 3. q. 7. infames. in fi. & §. porro. Huius infamiæ notam non potest delere nisi ciuilis iudex, cuius interest legem condere. 2. q. 3. Euphemium. §. proximo.

Quod infamiam quandoque incurrunt boni ex diuina dispositione, vt purgentur uel probentur. 6. q. 1. sunt plurimi.

Quod infamia ad constantiam recurrendum est, & si non inuenitur malum quod dicitur in lætitiam debemus prosilire. 11. q. 3. inter verba.

Quod in infamia si nobis testis est in cęlo, & testis in corde, dimittendi sunt stulti foris loqui quod uolunt. 11. q. 3. inter uerba. & c. seq.

Quod nō omnes leges canonū sunt infames quos leges sęculi infames pronunciant. 2. q. 3. Euphemium. §. proximo.

Quod licet illa quæ intra tempus luctus nubit, secundum leges sęculi sit infamis, secundum canones non est infamis. 2. q. 3. Euphemium. §. proximo.

Quod multa & varia sunt crimina quæ reddunt homines infames, quę ponuntur 3. q. 5. constituimus. & 6. q. 1. infames.

Quod fidei Christianæ & auctoritatis apostolicæ

Item facienda est de infamijs subditorũ antequã credatur.2. q.1. Deus omnipotens. 30.q. vlt. nullam.

Item facienda est de culpa puniendorum priusquam puniantur.28.dist. quia sunt.86. dist. si quid.& c.tanta.

Item facienda est inquisitio tam super statu clerici quàm populi ab episcopo, bis in anno concilium celebrando, 18.dist.quoniam.

Quod episcopus in synodis sub iuramento debet pericula inquirere animarum, & inquirenda committere.35.q.6.episcopus.

Quod episcopi visitando parochias plus debent inquirere de lucro animarum, quàm de lucro tẽporalium rerum.18.q.3.cauendum est.

Quod inquisitio ad veritatem facti non potest peruenire nisi diligenter circumstantię inquirantur.23.q 8.occidit.

Quod iudicantem oportet cuncta rimari:& ordinem rerum plena inquisitione discutere.30.q. vlt. c. vlt.

Quod confessor debet esse sapiẽs & diligẽs inquisitor de loco, tempore, & de alijs circumstantijs peccatorum de pæ.dist.6.§.1. post medium.

Quod veritas diligentius inquisita magis splendescit in lucem.35,q.9.c.graue.

Quod iudici magis necessaria est leuis inquisitio, quàm atrox punitio, 23.q.5.c.in fine.

Insania. Quod insania continue laborans si quid commiserit, non imputatur.15,q.1.si quis insaniens.& c.illud.§.cum itaque.in fine.

Quod sicut insani mente non res sed phantastica rerum vident, sic mens auari semper aurum & similia videt. 47.dist. sicut.

Quod qui infirmitate vel feruore passionis pressus si quid vouerit vel promiserit, nisi ratum postea habeat, non tenebit. 17.q.2.Gonsaldus.

Quod sacerdos tempore insaniæ occidens hominem.licet quantũ ad culpã innocens sit, ab executione tamen officij abstinebit. 15,q.1.si quis non iratus.

Quod ad sacros ordines non promouetur qui aliquando insaniuit; sed promotus post insaniam sanatus celebrabit.15.q.1.si quis non.in fin.& 33.dist.maritum.

Quod episcopus insanus renuntiare non potest nisi habeat lucida interualla.7.q.1. quamuis.

De materia habes vbi agitur de Dementia.

Inspiratio. Quod inspiratio spiritus sancti soluit a lege statutum. 19.q.2.duæ.

Quod vbi spiritus spirat:etiam prẹlato suo contradicente ad meliorem vitam potest quis transire.19.q.2 duæ.

Quod sancti patres ea quę videntur irreprehensibilia, inspiratione diuina fecerunt.23,q.5.si nõ liceat.per totum c.

Quod dominus per occultam inspirationem reuocat a malo.23.q.6.quod errauerat.

Quod inspiratione diuina castitas habetur.28. dist.de his.

Quod prẹsens ecclesia inspiratione diuina instituitur.8.dist.qui contempta.

Quod qui post inspirationem diuinam & reuelationem in quo errauerat perseuerat, obstinatus est. 8.dist.consuetudo.21,dist.nunc.

Instrumentum. Quod instrumenta chartarum debẽt sacerdotes conficere de rebus proprijs & ecclesiarum quas de nouo intrant. 12.q.4.c.1.

Quod quia sępe proprietati originis obsistit lõginquitas temporis stipendia de rebus ecclesiarum quę recipiuntur ab episcopis, debent reddi in instrumentis.12.q.2.sępe.& c.longinquitate.

Quod defuncto episcopo omnes res ipsius, ne ab ecclesia alienentur, a canonicis debent conscribi.12.q.5.sicubi.

Quod instrumenta vi extorta maxime a clericis, nullius sunt vigoris.15.q.6.c.1. & cap. auctoritatem.

Quod seruus non potest instrumentum condere testamenti. 13.q.2.illud etiam.

Quod vbi tabellio siue manus publica ad instrumenti subscriptionem non habetur trium testium sufficit subscriptio. 16.q.3. placuit.& §. is autem.

Quod sacerdotes pro negotijs sæcularibus non debent poni in instrumentis pro testibus.14.q.2. quamquam.

Intentio. Quod intentio operi indifferenti finem imponit.41.dist.quisquis.c delicię.& c.quod dicit.

Quod bona intentio non excusat opus malum. 1. q.1.non est.per totum.

Quod mala intentio facit opus bonum non valere.23.q.5.cum minister.

Quod Deus plus respicit intentionem & voluntatem quàm actus. 15.q.6.si quandoque a sacerdotibus.in fi.22.q.5.qui peierare.

Quod iuramenta secundum intentionem præstãtis non recipientis a Deo iudicantur.12. q.5. humanę.§ 1.

Quod nemo debet considerare verba : non enim intentio verbis, sed verba intentioni debent deseruire.22.q.5.humanę.

Quod ream linguam non facit nisi rea intentio. 22.q.2.homines.& duobus c.seq.

Quod ea quæ post intentionem contingunt, non imputantur.23.q.5.de occidendis.& cap.cum homo.

Quod officia vindictę possunt implere boni bona intentione.23.q.5.officia.

Quod qui hac intentione male accipit, vt bene dispenset:aggrauatur potius quàm iuuatur. 1.q. 1.non est.& 14.q.5 forte.32.quæst. 4. sic non sunt.

Intercessio. Quod intercessio bonorum, quæ est pro salute proximorum est superiori porrigenda.23. quæst.5. prodest.

Quod cum hic displicet ad intercedendum mittitur:irati animus ad deteriora prouocatur.3. q. 7.in grauibus.49.dist.§.1.

Quod sacerdotes in prẹiudicium aliorum non debent intercedere:quia qui vincitur, intercessoris beneficio se victum arbitratur. 14. quęst. 5. denique.

Quod clericis proprium est pro confugientibus ad ecclesiam intercedere.quia hoc non est malos defendere, sed humanam sæuitiam reprimere.14.q.6.si res.17.q.4.reum.23.q.5.reos.14. q.vlt.hi qui.

Interpretatio. Quod interpretatio canonum spectat ad eũ qui habet ius condendi eos.25.quæst.1.ideo.§. his ita.

Quod Romana ecclesia sic canones condidit, ꝙ ipsorum interpretationem sibi retinuit. 25.q. 1,ideo.§. his ita.

Quod si in canonicis libris aliquid veritati cõtrarium inuenimus, vel mendosum Codicem debemus credere vel nos interpretem non intelligere.9.dist.ego.

Quod ecclesiæ interpretatio si habet eloquentiæ venustatem est dissimulanda & fugienda. 38. dist.ecclesiastica.

Quod omnis lingua habet quædam propria locutionum genera quæ cum in aliam transferuntur videntur absurda.37.dist.locutio.

Quod qui scripturam sacram aliter interpretatur quàm spiritus sanctus flagitat, hæreticus est. 23.q.3.hæresis.37.dist vnio.

Intrusio. Quod intrusus episcopus non est habendus pro episcopo, nec habet executionem.62.dist. cap. 1. & 63. dist. si per.

Quod intrusi prælati vel schismatici temporaliter & æternaliter a domino puniuntur. 7. q.1. denique.per totum c.

Quod intrusus priuatur dignitate.63.dist.omnis.

De hac materia habes infra de Inuasore.

Inuasor. Quod inuasor sedis apostolicæ anathematizatur.79. distin. si quis ex episcopis.& c.si quis pecuniam.

Quod inuasor alterius ecclesiæ episcopus non est dicendus secundus; sed nullus episcopus. 7. q. 1. factus.

Quod inuasor alterius sedis scienter a ministerio ecclesiastico est repellendus & incarcerandus. 2.q.1.in primis. circa principium.& 7.q.1. prę sentium.

Quod prẹlati suis ecclesijs postpositis alias inuadentes sunt adulteri & infames.3.quæst.2. audiuimus.

Quod inuasor alterius ecclesiæ si admonitus dimittere contempserit, sæculari brachio est excludendus.11.q.1.petimus.

De hac materia habes vbi agitur de Ecclesia materiali, in fine. & supra de Intruso.

Inuentarium. Quod inuentarium dicitur scriptura, vbi omnia quæ inuenta fuerint, diligenter conscribuntur.12.q.2.charitatem.

Quod decedente episcopo omnes œconomi & canonici ecclesiæ illius in mutua prẹsentia de omnibus rebus debent inuentarium facere. 12.q. 2.charitatem.& 12.q,5.sicubi.

Inuidia. Quod inuidia est mortale siue capitale peccatum. 25. distin. vnum.§.alias.

Quod inuidia perseuerans habet radicem in interioribus medullis reconditam, de pænitent. distinct.2.c.1.

Quod propter prælationis inuidiam Cain fratrẽ occidit.35.distin.sexto.

Quod peius malum non est quàm Christianos suis sacerdotibus inuidere,6.q.1. sunt.§.verum hac.

Quod qui bonos ex leui suspicione accusat, hic non charitatis sed inuidię stimulis exagitatur. 6.q.1.si omnia.

Quod clericis præcipue conuenit inuidiam non habere.23,dist.his igitur.

Quod qui potius consuetudinem quàm veritatẽ fratribus reuelatam præsumit sequi, inuidus est.8.dist. qui contempta.

Quod inuidia curatur per suum contrarium, videlicet per humilitatis exercitium inferioribus se seruiendo, de pę dist.2.c.1.

Inuitus. Quod inuitis multa bona præstantur quando eorum consulitur vtilitati.45.dist.& qui.23.q.4.nimium. per totum c.& c.displicet. per totum.

Quod interdum quis vel metu flagellorum, vel inductu disputationũ de nolente efficitur volens. 23.q.6.vides.

Quod Iudæus non est cogendus fidem accipere inuitus.45.dist.de Iudæis.

Quod a fide recedens cogitur inuitus ad fidem redire.23.q.4.displicet.per totum.& q.6.per totum.45.dist. de Iudæis.

Quod qui inuitum ad bonum cogit; non ipsum persequitur, sed diligit. 23.q.5. non vos.& q. 4.ipsa pietas.

Quod nemo potest esse bonus inuitus. 23.q. 6. vides.

Quod licet episcopus inuitos non posset ordinare, potest tamen inferiores ordinatos ipsis contemptoribus prẹferre. 74.dist.consuluit.

De hac materia habes vbi agitur de Beneficio, & vbi agitur de Coactione.

Ioannes. Quod Ioannes Baptista Herodẽ ab incestu prohibens ostendit coniugia fuisse inter infideles.26.dist. vna tantum §.Ioannes.

Quod Ioannes Euangelista verbo & facto schismaticos, & hæreticos docuit vitare.24.q.1.omnis qui.

Ioseph. Quod Ioseph qui non cognouerat Mariam conceptum sentiens in ea, ex benignitate voluit eam occulte dimittere.2.q.1.si peccauerit.

Quod inter Ioseph & Mariam quando commendata fuit Ioanni, non videtur fuisse diuortium: quia Ioseph nõ cognouerat eam.27.q.2. quod autem.& §.seq.post medium.

Quod an inter Ioseph & Mariam fuerit coniugiũ cum ipsa carnalem non senserit copulam.

27.q.2.§.1.& c institutum.§.poteſt. c.quod autem.§.proxi. & cap. priuſquam. & cap. inuenta.

Quod Ioſeph venditus à fratribus in Aegypto ab eunucho comparatus fuit, ſignificat quòd qui gratiam ſpiritus ſancti mercatur, viuum ſemen non habet ſiccis genitalibus. 1. q. 1. ſicut eunuchus.

Quod Ioſeph non tam per creaturam quàm per auctorem creaturarum iurauit. 22. q. 1. mouet §. ſicut etiam cum.

Ipocriſis. De ipocriſi require vbi agitur de y littera circa finem.

Ira. Quod ira Dei eſt tranquilla iuſti ſupplicij conſtitutio. de pæn. diſt. 3. § 1. productior.

Quod dęmones appellantur ira & furor. 23. q. 5. non ſolum.

Quod propter malitiam hominũ ex ira Dei mundus fame & penuria quandoque opprimitur. 16. q. 1. reuertimini. poſt med.

Quod vno peccante ira Dei ſuper multos venit. 45. diſt. ſed illud. 23. q. 5. ſi audieris.

Quod ab ira peccati, qua naturaliter fuimus filij iræ, non liberatur quis niſi per fidem Chriſti. de conſe. diſt. 4. firmiſſime.

Quod ira hominis eſt concitati animi perturbatio, de pæn. diſt. 3. productior.

Quod ira hominis ſi longo tempore teneatur, eſt mortale peccatum. 25. diſtin. vnum orarium. §. aliàs.

Quod apoſtolus prohibuit vindictam perſonæ propriæ dicens, non vos defendentes: ſed date locum irę. 23. q. 1. § 1.

Quod ira talia facit committere de quibus poſt multum ſolet homo dolere. 11. quæſtio. 3. cum apud.

Quod quidquid calore iracundię fit vel dicitur, non eſt imputandum, niſi adſit iteratio vel perſeuerantia. 2. q. 3. ſi quis iratus. de pęn. diſt. 1. vulgaris §. cogitatio.

Quod præſidens iudicio ab ira debet cauere, quia ira viri iuſtitiam Dei non operatur. 11. q. 3. epiſcopus presbyter. in fi.

Quod iratus commotionis tempore iuſtum putat omne quod facit. 11. q. 3. ira.

Quod in præpoſitis laudabile eſt, vt nihil agant priuſquam mens concitata per irã, ad tranquillitatem redeat. 11. q. 3. illa. 5. q. 2. relatum. in fi.

Quod rectores aliorum non debẽt ex leuitate vel furore pręcipitare ſententiam. 11. q. 3. ſummopere. 5. q. 2. relatum.

Quod ira rectorum ſæpe innocentes ad peccatum deducit, quia dum iuſto amplius iraſcuntur, & volunt aliena coercere peccata, grauiora committunt. 11. q. 3. ira.

Irregularitas. Quod irregularitas nomen accepit à regula quam ſtatuit apoſtolus ſeruandam circa ordinandos & ordinatos, & contrarium eius dicitur irregulare, id eſt, contra regulam. 48. diſtin. quoniam. diſtinct. 25. vnum orarium. §. nunc autem.

Quod irregularitas multipliciter contrahitur. 33. diſtinct. maritum. 33. diſtinct. præcipimus. & cap. ſeq.

Quod irregularitas incurritur contrahendo cum corrupta. 32. diſt. ſeriatim.

Item ſibiipſi abſcindens quodlibet membrum ex indignatione, vel iuſto vel iniuſto timore truncans, irregularis eſt. 33. diſt. maritum.

Item qui naturalium membrorum aliquem defectum patitur. 51. diſt. qui in aliquo.

Item qui adulteram vxorem cognouit. 34. diſt. ſi cuius. & c. ſeq.

Item bigamus. 33 diſt. maritum.

Item ſimoniacus. 33. diſt. maritum. in fi.

Item hæreticus. 51. diſt. qui in aliquo.

Item qui publicam vel ſolennem pænitentiã egit. 33. diſt. maritum. 50. diſt. ex pænitentibus. 51. diſt. qui in aliquo.

Item rebaptizatus. 51 diſt. qui in aliquo.

Item filij presbyterorum, vel aliàs illegitime nati. 56. diſt. presbyterorum.

Quod irregularis non debet ad ordines ſine diſpenſatione promoueri. 34. diſt. pręcipimus.

De hac materia ſatis habes vbi agitur de Diſpenſatione, & vbi agitur de Ordine.

Irreligioſitas. De hac materia habes vbi agitur de religione.

Irreuerentia. Quod irreuerentia eccleſiarum & oratoriorũ prohibetur. 42 diſt. non oportet. & tribus c. ſeq.

Quod ſi quis ex irreuerentia eccleſias docet contemnẽdas, anathematizatur. 30. diſt. ſi quis per ſuperbiam. & duobus c. ſeq.

Quod irreuerentia ſuperiorum reprobatur. 2. q. 2. oues. 7. q. 1. ſcire. & 23. quęſt. 5. ſi apud carnales:

Quod irreuerentia prælatorum punitur degradatione. 11. q. 1. ſi quis ſacerdotum, & cap. coniurationum. & quattuor c. ſeq.

Iteratio. Quod iteratio culpæ inducit aggrauationem pœnę. 15. quæſt. 8. hi qui.

Quod illud quod non oſtenditur geſtum, nulla ratione videatur iteratum. de conſe. diſt. 4. ſi nulla. & 4. capitulis præcedentibus.

Quod iterari oportet illud quod male factum eſt. 1. q. vlt. Daibertum.

Quod iteratur ordo, ſi de ordinante vtrum epiſcopus fuerit dubitatur. 68. diſt. presbyteri.

Quod iteratur eccleſiæ conſecratio, ſi igne exuſta aut ſanguinis effuſione aut fornicatione polluta fuerit. 68. diſt. eccleſijs.

Quod nec baptiſmus nec confirmatio debent iterari, niſi de receptione vtriuſque dubitetur, vel non fuerit forma debita tenta. 68. diſtinct. eccleſijs.

Quod iterato baptizatus ſcienter, iterato dominum crucifigit, & non poteſt promoueri. de conſec. diſt. 4. qui bis.

Quod quotidianum ſacrificium euchariſtiæ non eſt iteratio paſſionis, ſed commemoratio. de conſe. diſt. 2. iteratur.

Quod ſolennis pęnitentia apud quaſdam eccleſias non iteratur. de pæn. diſt. 3. nihil prodeſt. §. ex perſona.

Quod de hęreſi redeuntes permanent in ſuis ordinibus, ſi tamen ab hæreticis iterata vnctione baptiſmi vel ordinis non fuerint maculati. 1. q. 7. ſaluberrimum.

Quod ab hæreticis in forma eccleſiæ ordinati non debent iterato ordinari, ſed per manus impoſitionem reconciliari. 1. q. 1. manus impoſitio.

Quod ſacramenta ab hæreticis in forma eccleſiæ data iterari non debent. 1. q. 7. & ſi illa. §. ſeq. circa med. & 1. q. 1. quod quidam.

Iudas. Quod Iudas licet fuerit proditor & dãnatus: quidquid tamen inter apoſtolos egit pro dignitate officij, ratum fuit. 19. diſt. ſecundũ eccleſiæ. 7. q. 1. aduerſitas. in fi.

Quod propter Iudæ perfidiam nauis in qua ipſe erat & apoſtoli, fluctibus agitabatur. 24. q. 1. nõ turbatur.

Quod Iudas in cœna Domini cum alijs apoſtolis corpus Chriſti ſumpſit. 7. q. 1. aduerſitas. in fi. de conſe. diſt. 2. ſicut Iudas.

Quod Iudas à venia excluſus non fuiſſet, ſi pęnitentiam à Chriſto poſtulaſſet. de pæn. diſtin. 1. poteſtatis.

Quod nihil profuit Iudę egiſſe pænitentiam per quam ſcelus corrigere non potuit. de pęn. diſt. 3. in ſalicibus.

Quod Iudas male pænituit, quia laqueo ſe ſuſpendit. de pæn. diſt. 3. inter hęc hircum.

Quod Iudas fuit infelicior omni pęnitente, quem pęnitentia non reuocauit ad dominum, ſed traxit ad laqueum. de pæn. diſt. 3. in ſalicibus.

Quod Iudas magis peccauit deſperando, quàm Chriſtum tradendo. 23. q. 5. ſi non licet.

Quod qui ſeipſos occidunt, cum Iuda proditore perpetuę damnationis exitum incurrunt. 23. q. 5. ſi non licet. & c. ſeq.

Quod cum ſpiritus ſanctus conſubſtantialis ſit filio, ſimoniaci ſpiritus ſancti gratiam vendentes, Iudę qui Chriſtum vendidit, comparantur. 1. q. 1. eos.

Quod clerici res ſacras ſubtrahentes, Iudę ſcariotis ſimiles æſtimantur. 17. quęſt. 4. ſi forte. 23. quæſt. 4. quid ergo. in fi.

Iudæus. Quod Iudæi obedientes non ſunt à Chriſtianis moleſtandi. 23. q. 8. diſpar.

Quod Iudęis permittitur feſta eorum colere, dummodo ea non exerceant in contemptum eccleſię. 45. diſt. qui ſyncera. in fi.

Quod ſacrilegium faciunt qui Iudęis publica officia committunt. 17. q. 4. conſtituit. 54. diſtinct. nulla.

Quod fideles non debẽt cum Iudęis habitare, nec manducare, nec medicinas ab eis recipere, nec conſilium requirere in infirmitate. 28. q. 1. nullus. & c. ſeq.

Quod ne religio Chriſtiana à Iudęis polluatur, empti ab eis Chriſtiani à ſeruitute liberantur. 54. diſt. mancipia. & c. ſeq. de conſecra. diſt. 4. plerique.

Quod Iudæi non ſunt per vim ad fidem compellendi. 45. diſt. qui ſyncera. & c. de Iudæis.

Quod Iudęi qui de facili ad vomitum perfidię redeunt, cum multa deliberatione, & cũ octo mẽſium inſtructione ſunt ad baptiſmum ſuſcipiendi. de conſe. diſt. 4. Iudæi. 28. q. 1. ſępe.

Quod die dominico vel alio die ſolenni debẽt Iudæi baptizari. de conſe. diſt. 4. ne quod abſit.

Quod ſi Iudæus vel paganus ſeruus, Chriſtianus fieri voluerit, à ſeruitute liberatur. 54. diſt. fraternitatem.

Quod Iudæorum baptizatorum pueri ne parentum inuoluantur erroribus, ſunt eis auferendi, & monaſterijs aut Chriſti fidelibus ad conuiuendum tradendi. 28. q. 1. Iudęorum. de conſ. diſt. 4. plerique.

Quod vno parente conuerſo, & altero in iudaiſmo permanente, pueri ſequi debent illum qui factus eſt Chriſtianus. 28. q. 1. Iudęi.

Quod ex Iudęis conuerſi, quia ad vitia proni ſunt, non debent alijs Iudæis cohabitare, ne eorum participatione ſubuertantur. 28. q. 1. ſæpe.

Quod Iudęi à fide apoſtatantes coguntur ad eam redire. 45. diſt. de Iudæis. de conſecra. diſtin. 4. plerique.

Quod Iudæi præuaricatores fidei quãtacũque pœna damnati fuerint, perfidia parentum etiam quo ad res filijs non oberit. 1. q. 4. Iudæi.

Quod ſi Chriſtianus vel Chriſtiana iudaice præuaricanti carnaliter coniungatur, à communione eccleſię ſegregentur. 28. q. 1. caue. & cap. ſi quis iudaice.

Iudex. Quod iudex dictus eſt eo quòd ius dicat, ſiue quòd iure diſceptet. 23. q. 2. cap. 1.

Quod iudex alius eſt ordinarius, alius eſt arbitrarius. 2. q. 6. à iudicibus.

Quod ordinarius iudex eſt, qui ab apoſtolico vel Imperatore legitimam poteſtatem accipit. 2. q. 6. à iudicibus. 11. q. 1. iudices.

Quod arbitrarius eſt qui nullam poteſtatem habens cum conſenſu litigatium eligitur. 2. q. 6. à iudicibus.

Quod ad arbitrium rei iudices dandi ſunt. 11. q. 1. iudices.

Quod quidam ſunt qui iudices non poſſunt fieri etiam ſi petantur, videlicet ſurdus, mutus, perpetuo furioſus, feminæ, ſerui impuberes, infames. 3. q. 7. infamis.

Quod ille debet eſſe alterius iudex, qui non habet in ſeipſo quod condemnet. 3. q. 7. iudicet.

Quod verus iudex nec pretio, nec ſtupore, nec odio, nec fauore iudicat. 11. q. 3. epiſcopus. §. ſi ergo.

Quod iudex munera non debet accipere, quia munerum acceptatio veritatis eſt præuaricatio. 11. 3. qui recte. & cap. non licet. 14. quæſt. 5. non ſane.

Quod iudex etiam recte iudicando, ſi temporale pręmium expectat, fraudem in duobus perpetrat. 11. q. 3. qui recte.

Quod laudabiles ſunt iudices in quibus nec ira nec furor, ſed ratio dominatur. 11. q. 3. illa. & tribus c. ſeq.

Quod Papa eſt iudex omnium, ſed nemo ipſius. 9. q. 3. patet. & c. ſeq.

Quod bonus iudex nihil arbitrio ſuo facit, ſed iuxta leges & iura pronuntiat. 3. q. 7. iudicet.

In quo capitulo ponuntur plura quę debet habere bonus iudex, 30. q. vlt. iudicantem.
Quod non est iudex in quo non est iustitia. 23. q. 2. iustum.
Quod criminosus iudex cum sententiam in alterius crimen profert, seipsum condemnat. 3. q. 7. sacerdos. §. item in euangelio.
Quod iudex cuius vita cum loco iudicij non concordat, sępe immeritos damnat. 11. quæst. 3. plerumque.
Quod iudex cupidus cito vendit iudicium. 11. q. 3. pauper.
Quod naturale est suspectorum iudicum insidias declinare. 3. q. 5. quòd suspecti.
Quod iudex labyrinthum impingit qui ante iudicat quàm intelligat. 29. dist. sciendum.
Quod iudex circumstantias debet rimari, & ordinem rerum inquirere. 30. q. 5. iudicantem. 2. q. 1. in primis. de pæ. dist. 5. §. 1. post med.
Quod iudex nec debet esse facilis ad credendum, nec ad vindictam ferendam. 86. dist. si quid. 11. q. 4. quamuis. 15. q. 7. si quid.
Quod iudex sine accusatione damnare nõ debet. 23. q. 4. si quis potestatem.
Quod idem non debet esse iudex & accusator vel testis. 2. q. 1. multi. 4. q. 4. c. 1.
Quod iudex non debet esse suspectus. 3. quæst. 5. cap. vlt.
Quod iniquum est velle iudicare, & non iudicari. 32. q. 6. iniquum.
Quod iudex plus legibus quàm suæ voluntati obtemperare debet. 3. q. 7. iudicet.
Quod iudex in loco iudicij debet conscientiam quam de domo portauit deponere; & secundũ allegata & probata procedere. 3. q. 7. iudicet.
Quod nullus iudicum sine licentia superioris debet aliquem clericum condemnare. 11. q. 1. nullus iudicum.
Quod iudex reum puniendo reddit bonum pro malo. 23. q. 3. sex differentiæ.
Quod iudex secundum leges damnando iniquum non peccat: quia non ipse damnat, sed lex. 23. q. 5. iudex, & c. seq.
Quod humanum est illum vereri iudicem, qui deprimere & erigere potest. 16. quæst. 1. c. 1. circa medium.
Quod nemo debet dedignari iudicem habere cõtra se, cuius approbauit arbitrium. 2. q. 8. accusatores. §. cuius.
Quod inferior iudex non potest superiorem iudicare, nec debet. 21. distinct. inferior. & quinque cap. sequen.
Quod ad sæcularem iudicem non licet clerico cõfugere. 21. q. 5. placuit.
Quod iudex laicus non debet se intromittere de clerico præcipue de sacerdote iudicando. 96. distinct. in scripturis. & c. sequen. 16. q. 7. in nona actione.
Quod licet iudici subditum alterius defensare & fouere, sed non iudicare. 6. q. 3. scriptum.
Quod iudex potest alterius subditum iudicare ratione criminis commissi in sua potestate. 6. q. 3. placuit. & c. seq.
Quod causam suam amittit qui rem etiam sibi debitam pręter iudicis sententiam inuadit. 16. q. 6. c. 1. in fine.
Quod iudex spiritualis, scilicet confessor debet habere munus sciẽtię, vt sciat cognoscere quidquid debet iudicare. de peniten. dist. 6. c. 1. post medium.

Iudicium. Quod iudicium duplex est, videlicet diuinum, & humanum. 6. q. 1. si omnia. 15. q. 6. si quandoque a sacerdotibus. circa med.
Quod diuinum iudicium valde est timendum; quia ipse iudex est & testis. 9. q. 3. aliorum.
Quod diuinum iudiciũ vsurpat qui incerta & dubia iudicat. 2. q. 1. nomen presbyteri.
Quod secretorum cognitor & iudex est Deus. 32. dist. erubescant.
Quod solius Dei est iudicare de occultis, qui solus nouit corda hominum. 2. q. 4. consuluisti. post medium.
Quod homines multa de Dei iudicio ignorant quia forsitan quæ nos laudamus, ipse reprehendit; & quæ nos reprehendimus, ipse laudabit. 11. q. 1. sacerdotibus. in fine.
Quod homines Dei iudicio per peiores se flagellantur. 56. dist. si gens. in fine.
Quod Dei iudicio homines in præsenti vita flagellantur, vt in futuro non puniantur. 23. q. 4. quid ergo. per totum c.
Quod Dei iudicio aduersa bonis eueniunt, vt ex hoc magis humilientur & mereantur. 6. quæst. 1. §. ipsa.
Quod iudicio Dei agitur quando ex flagellis vnus corrigitur, & alius obduratur. 23. q. 4. Nabuchodonosor.
Quod non potest humano condemnari examine quod Deus suo reseruauit iudicio. 15. q. 6. si quandoque a sacerdotibus.
Quod facta Papæ a solo Deo iudicantur. 9. quęst. 3. facta.
Quod Deus aliorum causas voluit per homines terminari, sed summi pontificis causam sibiipsi examinandam & terminandam reseruauit. 9. q. 3. aliorum.
Quod nemo scit qualis in iudicio Dei futurus sit. 11. q. 1. sacerdotibus in fi.
Quod qualiscunque hinc quis egreditur, talis in iudicio Dei repræsentatur. 15. dist. qualis.
Quod qualem inuenit dominus cum vocat, talem pariter & iudicat. de pæn. distinct. 1. numquid Cain.
Item in futuro Dei iudicium locum non haberet si in hoc sæculo omnia iudicanda essent 6. q. 1. si omnia. 15. q. 6. si quandoque a sacerdotibus.
Quod quem sacerdos iudicat, Deus iudicat, cuius personam gerit. de pæ. dist. 3. in salicibus. §. his auctoritatibus. ver. sed quem.
Quod qui semel à sacerdote pro peccato punitur, nõ iterum a Deo pro peccato iudicabitur. ibid.
Quod Deus non bis iudicat in idipsum quod iuste in præsenti est punitum. de pæn. dist. 2. sunt plures. §. auoctritas.
Quod humanum iudicium est duplex, videlicet priuatum & publicum, siue contentiosum. 3. q. 7. postulatus.
Quod priuatum iudicium exercet quando seipsũ iudicat. de pęn. dist. 1. in actionem.
Quod verum iudicium est iudicare prius consciẽtiam, propriam, demum culpam alienam 3. q. 7. postulatus. & c. seq.
Quod non est curandum iudicium hominum vbi est bona conscientia: quia tale iudicium est temerarium. 11. q. 3. temerarium, & duobus cap. sequen.
Quod temerarium iudicium est quod procedit ex suspicione. 2. q. 1. multi. ante fin.
Quod lapsi a baptismi innocentia proprio iudicio se accusantes per pænitentiam restituuntur. de pæn. dist. 1. c. multiplex.
Quod homo debet seipsum iudicare dum potest in melius mores commutando, ne cum posse amiserit, a domino iudicetur de pæn. distin. 1. in actionem. § seq.
Quod publicum iudicium siue contentiosum institutum est vt innocentia protegatur, & culpa puniatur. 2. q. 1. quæ Lotharius.
Quod hoc iudicium integrum est, quod plurimorum sententijs confirmatur. 64. dist. extra.
Item debet secundum auctoritatem decretorum & sanctorum patrum diffiniri. 20. distinct. de libellis.
Item debet esse sine tumultu contentionum. 5. q. 4. in loco.
Item hoc iudicium debet poni in loco tuto & communi. 3. q. 9. hortamur. 33. q. 2. siue.
Quod in omni tali iudicio debent esse quattuor personę, videlicet iudex, accusator, defensor, & testis. 4. q. 4. c. nullus vnquam. & c. nullus introducatur.
Quod illi qui citatur in iudicium debet offerri cõuentionalis libellus. 3. q. 3. induciæ. § offeratur.
Quod spoliati non debẽt ad iudicium trahi nisi prius in integrum restituantur. 2. q. 2. nullus episcoporum. & tribus c. seq. 3. q. 2. eiectis. & c. seq. 5. q. 2. si primates.
Quod de suspicione vel extorta confessione pessimum est iudicium. 15. q. 6. si quandoque a sacerdotibus.
Quod ordo iudiciarius in publico iudicio est seruandus nisi forte adeo culpa sit notoria, quòd se omnium oculis ingerat. 2. q. 1. quæ Lotharius. & duobus cap. sequen.
Quod an in manifestis sit ordo iudiciarius seruandus. 2. q. 1. per totum.
Quod absente reo in iudicio non est procedendum. 3. quęst. 9. accusatori vsque ad finem quæstionis.
Quod diuinę & humanæ leges prohibent vt absens quis iudicetur. 3. q. 8. accusatores.
Quod contumax absens iudicatur. 3. q. 9. c. decreuimus.
Quod iudicium refugit qui de iustitia diffidit. 11 q. 1. Christianis.
Quod quattuor modis humanum peruertitur iudicium, videlicet timore, cupiditate, odio, & amore. 11. q. 3. quattuor. & duobus c. seq. 3. q. 5. accusatores 2.
Quod iudicium non debet propter lachrymas quorumcumque peruerti. 23. q. 4. est iniusta.
Quod candentis ferri & aquæ feruentis iudicium a sanctis est prohibitum. 2. q. 4. consuluisti.
Quod in dubium absolutum non debet esse iudicium. 33. dist. habuisse. 2. q. 4. consuluisti.
Quod iudicium mistum debet esse rigore & lenitate. 45. dist. disciplina c. omnis. & c. sunt.
Quod libertini possunt trahere dominos suos ad iudicium. 12. q. 2. episcopus. §. si sine venia.
Quod ecclesia non iudicat nisi de publicis in ordine iudicario probatis 2. q. 4 consuluisti. & q. vlt. nec illud. § is itaque. & c. seq. 2. q. 1. multi. in fine.
Quod an ecclesia quandoq; in suo iudicio decipitur. vt ille qui intra ipsam est, per eam excluditur: & qui foris est, intromittitur. 24. quęst. 3. si quis & c. cum aliquis.
Quod monachi & monachę spectãt ad iudicium episcopi. 11. q. 1. de persona.
Quod clerici suum episcopum contemnentes traduntur iudici sæculari. 11. q. 1. si quis sacerdotum. & duobus c. seq.
Quod clericis prohibetur iudicium sanguinis. 23. q. 8 sæpe. & c. seq.
Quod diebus feriatis & die dominico non sunt exercenda iudicia. 15. q. 4. placita. 22. q. 5. decreuit. de conse. dist. 3. §. 1.

De hac materia habes vbi agitur de Sententia.

Iuramentum. Quod iuramentum legitur Deus crebro fecisse. 22. q. 4. incommutabilis.
Quod iuramentum homini non prohibetur tamquam malũ, sed eius assuefactio vel libido prohibetur. 22. q. 1. non est contra.
Quod iurare Dei est a seipso ordinata nullatenus conuellere. 22. q. 4. incommutabilis.
Quod dum vsus iuramenti habetur de facili periurium incurritur. 22. q. 1. non est contra.
Quod iuramentum non dicitur malum esse; sed a malo esse; scilicet infirmitatis eorum quibus aliquid suadetur. 22. q 1. ita ergo.
Quod in scripturis non est prohibitum ab alio recipere iuramentum. 22. q. 1. quamuis.
Quod iurare non est peccatum. 22 q. 1. §. 1. & ca. vt noueritis.
Quod iuramentum non est institutũ vt esset iniquitatis vinculum, vel cuiuscumque criminis. 22. q. 4. inter cetera.
Quod hęc est causa institutionis iuramenti, vt omnis iurans ad hoc iuret vt quod verum est loquatur. 22. q. 5. iuramenti.
Item alia causa est iuramenti institutionis infirmitas dubitantis cum non vult credere. 22. q. 1. si peccatum.
Item est alia causa, detestatio idolorum: nam ideo conceditur per Deum iurare, ne per idola iuretur. 22. q. 1. considera.
Quod in iuramento non debet intentio verbis; sed verba intentioni deseruire. 22. quęst. 5. humanæ.
Quod iuramentum debet habere tres comites: videlicet veritatem, iudicium, & iustitiam. 22. q. 1. & iurabunt. & q. 2 animaduertendum.
Quod iuramentum veritatem habet vbi non aliter

aliter corde quàm ore iuratur. 22.q.5. iuramenti. & c.quacumque.

Quod iuſtitiam habet quando licitum & iuſtum eſt quod iuratur, non tendens ad mortale peccatum.22.q.4.innocens.§. illicitum.

Quod iudicio iuratur quando cum diſcretione & cautela iuratur etiam in licitis.2.q.4.ſacramentum.22.q.4.innocens §.illicitum.circa med.

Quod iuramentum fit dupliciter : videlicet per creatorem, & per ea quæ habent reſpectum ad creatorem: vel per creaturas. 22.q.1.conſidera, & duobus c.ſeq.

Quod per creatoris capillum vel caput iurare eſt blaſphemare.22.q.1.ſi quis per capillum.

Quod minus peccatum eſt per falſos Deos iurare verum, quàm per verum Deum iurare falſum. 22.q.1 mouet.circa med.

Quod per ea quæ reſpectum habent ad creatorē, ſicut eſt Crux, Euangelia, & ſanctorum reliquię & ſimilia, falſum iurare eſt peierare. 22.q.vlti. qui compulſus.& c.ſeq.

Quod electus in epiſcopum repellitur à confirmatione, quia publice iurauerat ſuper Euangelia Dei. 85.diſt.archidiaconum Florentinum.

Quod ſacerdotes ex leui cauſa iurare non debent. 2.q.5.ſi quis presbyter.

Quod qui per lapidem vel aliam creaturam iurat falſum, periurus eſt. 22.q.vlt.ecce.

Quod an qui iurās ſuper lapidē putans ſuper Euangelia iurare, obligat. 22.q.5.humanę.§.ꝓximo.

Quod periurium eſt nequiter decipere credentē. 22.q.2.c.1.

Quod ſophiſtice iurans, periurus eſt. 22.q.5.quacumque.& duobus c ſeq.

Quod Deus accipit iuramentum ſicut ille cui iuratur intelligit.22.q.5.quacumque.

Quod qui paratus eſt ad peierandum, antequam iuret periurus eſt. 22.q.5.qui peierare.

Quod qui dicit iurando pluit, & ſcit non pluiſſe, periurus eſt. 22.q.2. homines.

Quod Saul quia de morte Ionathæ quam iurauerat ſententiam tulit, quia eam propter populū exequi non potuit, periurus non fuit. 22.q.2. c.vlt.§.item opponitur ante ſi.

Quod non peierat qui compulſus iuramentum non impleuit. 11.q 3. anteceſſor.

Quod qui alium cogit peierare; etiam ſi dominus iurantis ſit, reus fit periurij 22.q.4.inter cetera & q.5.qui compulſus, & c.ſi quis coactus. & quattuor c. ſeq.

Quod illud eſt deflendum quod quis commiſit illicite per iuramentum coactum. 22.q.4.inter cetera.

Quod ille qui alium cogit ſcienter ad periurium, vincit homicidam, ſcilicet quantum ad damnum; quia ille damnificat animam iſte corpus. 22.q 5.ille.

Quod illicitum iuramentum magis peccatum eſt adimplere, quàm periurium incurrere. 22.q.4. vnuſquiſque.

Quod iuramentum factum contra præceptum domini culpatur, & non tenet. 22.q.4.inter cetera.

Quod omne iuramentum eſt ſeruandum niſi in peiorem vergat exitum, & ſalutis detrimentum. 22.q 4.quod Dauid. & fere vſque ad finem quæſtionis.

Quod nemo ante ætatem legitimam, ideſt ante annos quattuordecim cogendus eſt iurare. 22.q.5.paruuli.& duobus c.ſeq.

Quod in diebus dominicis à ſeptuageſima vſque ad octauam paſchæ, & ab aduētu vſque ad octauam epiphaniæ, & in quattuor temporibus, & in litania maiori, & in diebus rogationum niſi pro concordia & pace nullus ſolenniter iurare præſumat. 22.q.5. decreuit.

Quod decens eſt vt iuramentum à ieiunis præſtetur. 22.q.5.honeſtum.

Quod forma iuramenti inuenitur ſecundum diuerſorum ſtatus temporum & hominum.

Quod in tempore veteris legis iurabant, viuit dominus, viuit anima mea. 22.q.1.& iurabunt.

Quod in primitiua eccleſia iurabant, teſtis eſt mihi Deus, & teſtis eſt mihi conſcientia mea. 22.q.1.ſi peccatum.

Quod modernorum eſt iuramentum, ſic me vel te Deus adiuuet, & iſtę reliquię ſanctorum: vel conſimile. 32.q.6.de parentela. & quattuor cap. ſequen. 1.q.7.quoties. 22.quæſtio.1. habemus.

Quod forma iuramenti ab hæreſi vel à ſchiſmate redeuntium eſt ſpecialis. 1.q.7.quoties, de con ſec.diſt.2.ego Berengarius.

Quod in forma iuramenti fidelitatis ſex requiruntur. de hoc habes vbi agitur de fidelitate.

Quod ab epiſcopo vel presbytero non exigitur communis forma iuramenti, ſed per ſanctam conſecrationem tantum interrogari debent. 2.q 4.ſi quis presbyter.

Quod infideles & idololatræ iurant per creaturas. 22.q.1.& iurabunt.

Quod ideo Chriſtus non prohibuit iurare per Deum, ſed per creaturas, ne videlicet per contemptum creaturarum deieraretur, vel aliquod numen deitatis in creaturis crederetur. 22.q.1.mouet.§ item Chriſtus.

Quod illicitum iuramentum non eſt complendum. 13.diſt.duo. & c.ſeq.

Quod pluribus modis iuramentum dicitur illicitum, videlicet ex perſona iurantis, vt ſunt impuberes, quorum iuramentum non tenet. 22.q.5.paruuli.& c.ſeq.

Item eſt illicitum ex perſona cui iuratur, vt cum clericus laico iurat quod non licet. 22.q.5.cap. nullus.

Item ex re eſt illicitum iuramentum, vt ſi res per quam iuratur, non eſt ſacra. 22.q.1. clericum.

Item ex fine eſt illicitum, vt ſi iuratur propter electionem & ante electionem. 8.q.3.Artaldus.

Item ex cauſa, ſcilicet obligatoria, ad hoc impellente, exemplum de Herode & ſaltatrice. 22.q.4.vnuſquique.

Item ex modo eſt illicitum, vt ſi temere vel indiſcrete vel ſine neceſſitate. exemplum de Iepte, qui indiſcrete iurauit. 22.q.4.vnuſquiſque. & q 1.ita ergo.

Item ex tempore eſt illicitum, vt ſi dominicis diebus vel alijs prohibitis iuratur. 22.q.5.decreuit. Vnde verſus de omnibus ſupradictis :

Quis, quid, cui, per quid, ad quid, cui, quomodo, quando.

Quod licitum iuramentum fit in ſex caſibus, videlicet pro pace, vel amoris coniunctione. 22.q.1.c.1.

Item pro infamię expurgatione. 2.q.4.presbyter. & tribus c. ſeq.

Item pro fide & fidelitate. de conſe.diſt.2.ego Berengarius. 15.q.6.alius.

Item pro obedientia ſiue reuerentia. 23.diſtinct. quamquam.

Item pro veritate inquirenda, ſiue in teſtibus, ſiue in alijs. 14.q.2.quamquam. 22.quæſtio.1. omne.

Item pro damno dato vel dando. 2.q.1.in primis. circa medium. Vnde verſus :

Pax, fama, fides, reuerentia, cautio dāni.
Defectus verbi ſibi poſcunt ſacra tueri.

Quod ab his iuramenta irritari poſſunt, videlicet à Papa. 15.q.6.auctoritatem.

Item ſeruorum à domino ſuo. 54.diſt. ſi ſeruus ſciente.

Item vxoris à marito ſuo. 33.quæſtio.5.manifeſtum.

Item monachi iuramentum à ſuo abbate. 20.q.4.monachum.

Quod ſolus Papa à iuramento licito abſoluit. 15.q.6.alius.

Quod abſoluit ſubditos excommunicatorum excommunicationem contemnētium à iuramento fidelitatis. 15.q.6 nos.

Quod antequam incendiarij abſoluantur, cautio iuratoria requiritur. 23.q.vlt.peſſimam.

Quod grauior infligitur pœna peieranti, quàm conſentienti. 22.q.5.ſi quis conuictus.

Quod eadem pœna eſt pro periurio & homicidio. 22.q.1.prędicandum.

De hac materia require ubi agitur de Mendacio.

Iuriſdictio.

Quod iuriſdictio clericorum & epiſcoporum quæ eſt circa curam animarum, ab abbatibus non eſt vſurpanda. 16.q.1, interdicimus.

Quod nec metropolitanus vel epiſcopus intromittere ſe debet de iuriſdictione alterius epiſcopi ſine ſcire ipſius. 9.q.3.nullus primas.

Quod primas vel patriarcha non habet iuriſdictionem in epiſcopos, ſed tantum in archiepiſcopos. 9.q.3.conqueſtus.

Quod extra propriam iuriſdictionem nullus debet iudicari. 3.q.6.peregrina. & quattuor cap. ſequentibus.

Quod crimen commiſſum inducit iuriſdictionē in extraneum. 3.q.6.ibi ſemper, & c.vlt. 6.q.3. placuit.& c.ſeq.

Quod qui canonicam habet prælaturam electionem habet & iuriſdictionem. 11.q.1.experientię tuę.

Quod laici habuerunt quandoque & habent intra eccleſiam de eccleſiaſticis iuriſdictionem, habuerunt enim electionem ſummorum pontificum, & inueſtituras epiſcoporum. 63.diſtin. Hadrianus.& § principibus. & cap.in ſynodo.

Quod poſſunt in concilio intereſſe pręcipue vbi agitur de fide. 96.diſt.nos ad fidem. & c.vbinā. & cap ſatis.

Item datur eis iuriſdictio perſonas incorrigibiles corrigendi. 32.diſt.eos qui.

Item datur eis iuriſdictio in fidei vel epiſcoporū contemptores morte affligendi. 23.q.5.principes. 16.diſtinct.nec licuit. 11.quęſt.1.ſi quis ſacerdotum.

Item in eos qui ſchiſma faciunt, vel excommunicationem contemnunt. 23 q.5.de liguribus.

Item datur eis iuriſdictio vbicumque eccleſiaſtica poteſtas non valet exercere diſciplinam. 23.q.5.principes.

Ius.

Quod ius generale nomen eſt, quod iuſtū requirit, & inde ius dictum eſt. 1.diſtin. ius generale. Iſidorus l. Etym.c.3.

Quod ius in duo, ſcilicet in ius naturale. & ius poſitiuum diuerſificatur. 1.diſtinct. humanum genus

Quod ius naturale innuitur in Euangelio vbi dicitur. Quęcumque vultis vt vobis faciant homines, & vos facite illis.& econuerſo. ibid.

Quod ius naturale iuri poſitiuo antefertur, videlicet quia prius & dignius 5.diſt.§.primo. 8.diſt. quo iure.§.dignitate vero.

Item quia eis cedit omnis conſuetudo, vel conſtitutio. 9.diſt per totum.

Item quia contra ius naturale non admittitur diſpenſatio, niſi ad maius malum vitandum. 13.diſt.§ 1.& 7.diſt.non eſt peccatum.§.his itaq.

Item quod ius naturale vult omnia eſſe communia: poſitiuum vero reſtringit ad meum & tuū. 7.diſt.1.& c.ſeq.

Quod ius poſitiuum ſiue humanum diuerſas habet ſpecies, quia aut eſt ius ciuile, aut gentium, aut militare, aut publicum, aut Quiritum, ideſt Romanorum. de quibus. 1.diſt.per totum.

Quod iure diuino & humano res poſſidentur, ſed differenter. 23.q.7.c.1.

Quod iure poli reguntur matrimonia, non iure fori, ideſt ciuili.

Quod mulierem reddit infamem ſi mortuo viro intra tempus determinatum ducat alium. 2.q.3.Euphemium.§.ſeq.

Quod ius interpretandi canones habet qui poteſtatem habet condendi. 11.q.1.ſicut enim.§.ex his omnibus.

Quod iudex dictus eſt ex eo ꝙ ius dicat populo, ſiue de iure diſceptet. 23.q.2.c.1.

Quod qui eccleſiæ ius ſuum detrahit, iniuſtitiam committit. 22.diſt.omnes.

Iuſtitia.

Quod iuſtitia eſt ſummum bonū colere, ac vnicuique iura ſeruare. 12.q.2.cum deuotiſſimam.poſt med.

Quod iuſtitia eſt æquitas tolerandi inopiam, & temperantiam habere in abundantia. 41.diſt. quod dicit.

Quod iuſtitia eſt patriam, & ſocios defendere. 23.q.3.fortitudo.

Quod vbi fides & charitas deeſt, iuſtitia eſſe non poteſt. 24.q.1.vbi.

Quod iuſtus miſeris compatitur. 45.diſtinct.vera iuſtitia.

Item

Item non odio ſed bono zelo eſt exercenda. 23. queſt. 3. ſex.

Quod ſemper eſt miſericordia temperanda. 45. diſtin. diſciplina. cap. omnis. & cap. vera. & cap. ſequen.

Quod iuſtitiam aurum & munus violant. 11. q. 3. qui recte. 1. q. 3. verdentes.

Quod cultum ſuum iuſtitia perdit quando ſilentia iudicij obſtrepentium turbo confundit. 5. q. 4. in loco.

Quod iuſtus quoties cadit, toties reſurgit. de pęn. diſt 3. ſepties.

KAlendæ. Quod Kalendæ Ianuarij iuxta ritum gentilium prohibentur Chriſtianis obſeruari. 26. q. vlt. non licet. c. non ſeruetis. & ſi quis Kalendas Ianuarij.

Quod presbyteri cum per kalendas conueniunt, quaſi ſemiplenum ventrem habeant, & lucris honeſtioribus intendant. 45. diſt. quoniã presbyteri. & c. nullus presbyterorum.

De hac materia habes vbi ponitur C.

LAbia. Quod labia ſacerdotis debent ſcientiam cuſtodire. 11. q. 1. ſacerdotibus. 43. diſt. ſit rector. ante medium.

Labor. Quod labor bonus eſt in virtutibus & ſpiritualibus exercitijs. 23. q. 4. quis nos poteſt.

Quod labor malus eſt in mundi delectabilibus & peccatis. 23. q. 7. quemadmodum.

Quod labor indifferens eſt in neceſſitatibus corporis. de conſe. diſt. 5. numquam,

Quod merces felicitatis non acquiritur niſi per laborem virtutis. de conſecra diſt. 5. ieiunium.

Quod ſæculi dilectores fortes ſunt in labore malo, debiles in labore bono. diſt. 47. omnes.

Quod apoſtolus ne quemquam grauaret proprijs manibus laborabat, 1. q. 2. ſacerdos.

Quod boni laboris ſui non in pręſenti, ſed in futuro quęrunt fructum recipere. 1. q. 2. ſacerdos.

Quod cum prælatus vel prædicator in aliquibus ſine fructu laborat, ad alios vt proficiat ſe transferat. 7. q. 1. c. vlt. 8. q. 1. olim.

Quod iuſtum eſt vt illi conſequantur ſtipendium qui laboris impendunt obſequium. 1. q. 2. ſacerdos. in fi. 12. q. 2. charitatem.

Quod laborantes pro eccleſia ſtipendia debẽt accipere ab eccleſia. 12. q. 2. eccleſiaſticis.

Lac. Quod lac Abraham non vina angelis hoſpitio receptis propinauit. 35. diſt. 6. die. in fin.

Quod ſicut incongruum eſt non paſcentem gregem lac gregis vſurpare, ſic eſt militantium ſtipendia non militando ſubripere. 13. q. 1. cap. 1. ante fin.

Lachryma. Quod lachryma amariſſima Petri peccatum deleuit negationis. 50. diſt. ponderet.

Quod in peccato negationis Petri lachrymę eius & non alia ſatisfactio legitur. de pæn. diſt. 1. Petrus doluit.

Quod lachrymę lauant delictum, quod pudor eſt confiteri; quod non eſt intelligendum ſine confeſſione: ſed peccatum, ſi adeo graue eſt vt cum pudore confiteatur, non ideo eſt deſperandum, quia lachrymæ lauãt. de pæn. di. 1. menſuram. §. proximo.

Quod non eſt mundus qui poſt lachrymas repetit ea quę defleuit. de pęn. di. 3. irriſor eſt. & tribus cap. ſeq.

Quod non excuſatur qui lachrymas habuit pro temporali damno, & non poteſt habere pro peccato deflendo. de pæn. diſt. 3. ſunt plures.

Quod lachrymas multi indeſinenter fundunt, & tamen peccare non deſinunt. de pęn. diſt. 3. irriſor eſt. ante fi.

Quod lachrymæ debent eſſe arma clericorum. 23. q. 8. conuenior.

De hac materia habes vbi agitur de Fletu.

Laicus. Quod laicus de rebus eccleſiæ non debet ſe intromittere, nec ſibi ſunt committendę. 89. diſt. indicatum.

Quod epiſcopus qui decimas & alias res eccleſiæ conſanguineis vel alijs laicis diſtribuit, tamquã ſimoniacus & inter præcipuos hæreticos vt antichriſtus habeatur. 1. q. 3. peruenit.

De hac materia habes vbi agitur de Electione, & vbi agitur de Imperatoribus. & vbi agitur de Iuriſdictione & vbi agitur de Iudicio.

Lapſus. Quod lapſus duplex inuenitur, videlicet à fide, qui fit per hęreſim: & à moribus, qui fit per mortale peccatum. 1. q. 7. ſi quis omnem.

An epiſcopus vel clericus per hæreſim lapſus poſt reuerſionem poſſit reſtitui, & qualiter. 1. q. 7. fere per totum.

Vtrum epiſcopus vel clericus poſt peccati lapſum per dignam pęnitentiam reparari poſſit, & qualiter. 50. diſt. per totum. vſque ad §. quod vero.

Quod cum magna diſcretione & conſilio lapſi ſunt reſtituendi. 50. diſt. de eo autem.

Larua. Quod laruas dæmonum ante ſe ferri presbyteri non conſentiant. 44. diſt. nullus presbyterorum. de conſec. diſt. 5. nullus.

Latro. Quod latro vniũs momenti pęnitentia meruit eſſe in paradiſo. 26. q. 6. presbyter.

Item idem latro in Cruce pendens pręmium æternum amiſiſſet, ſi ipſum vnius horę pęnitentia non iuuaſſet. 36. q. 6. agnouimus.

Quod latro non eſt pro nomine Chriſti, ſed pro ſuis facinoribus crucifixus, ſed dum patitur, credit. de conſe. diſt. 4. baptiſmi.

Quod latronis pęnitentia, quæ ſera fuit, innuit quod vera conuerſio in vltimis poſitorum mente potius ęſtimanda eſt, quàm tempore. 26. q. 6. agnouimus.

Quod ſicut in latrone defectum baptiſmi benignitas Chriſti ſuppleuit, ita ſupplet fidem in pueris tempore baptiſmi, quàm profiteri non poſſunt, de conſe. diſt. 4. baptiſmi. per totum c.

Quod epiſcopus rerum eccleſiaſticarum dilapidator tamquam fur & latro degradatur. 10. quæſ. 2. cap. vlt.

Quod licet latro ſuſpendendus crudelem iudicem putet, non propter hoc eſt crudelis, quia crudelem iugulat. 23. q. 5. non eſt crudelis.

Quod qui latronem in mẽbris debilitat, prodeſt latroni, quia ipſius malitiam pro tanto compeſcit. 23. q. 3. ſi quis fortitudinem.

Quod latroni ad latrocinia aſpiranti parcere non eſt miſericordia, ſed iniuſtitia. 23. quæſt. 4. eſt iniuſta.

Lauacrum. Quod lauacrum commune Chriſtianum & præcipue clericum non conuenit habere cũ mulieribus. 81. diſt. non oportet.

Quod ſicut lixiuium per cinerem fluens lauat & non lauatur, ſic doctrina per doctorem animas credentium lauat à ſordibus peccatorum. 83. diſt. nihil illo paſtore §. quamquam.

Quod exemplo Ioannis Euangeliſtę poſſumus vti lauacro corporali. 24. q. 1. omnis.

Quod corporalia & pallæ à diaconis & miniſtris debent lauari. de conſec. diſt. 1. nemo per ignorantiam.

Laus. Quod laus Deo pro ſuis beneficijs à nobis eſt impendenda. 16. q. 1. reuertimini. circa fi.

Quod non bene conueniunt in vno ore laus Chriſti, & laudes Iouis. 86. diſt. cum multa.

Quod de verbis laudantium nos non multum debemus curare. 11. q. 3. inter verba.

Quod velle laudari & dare hiſtrionibus vt laudemur, vitium eſt. 86. diſt. donare.

Quod ſunt aliqui qui non niſi pro humana laude largiuntur; & ſolummodo de hoc retributionem quærunt. 11. q. 1. ſunt nonnulli. & q. 3. non ſolum.

Quod nihil illo paſtore miſerabilius qui luporum gloriatur laudibus. 83. diſt. nihil.

Quod periculum eſt indignum laudare; quia dum malefacta laudibus efferuntur, augmentantur. 46. diſt. ſunt nonnulli.

Quod qui ſcienter indignum laudat, Chriſtum cuius membra ſumus violat. 11. q. 3. ſi quis hominem. & cap. ſeq.

Quod Deus bonos vltra meritũ laudatos ab alijs permittit in accuſationem venire, vt culpa ex laude contracta ſuffocetur. 6. quæſtio. 1. ſunt plurimi,

Lectio. Quod lectio diuinarum ſcripturarũ non fabulæ debet inſeri in menſis clericorum. 44, diſt. pro reuerentia. & cap. conuiuia.

Quod clerici & prælati debent inſiſtere lectioni. 36 diſt. qui eccleſiaſticis. §. ecce.

Quod epiſcopus debet intendere lectioni, orationi & doctrinę, quia ſibi non ſufficit ſanctitas vitæ, niſi aſſit & ſcientia doctrinæ. 36. diſt. qui eccleſiaſticis. §. ecce. & 87. diſt. c. 1.

Quod ſicut ſtellam non obſcurat nox, ſic inhærentes firmamento ſacræ ſcripturæ non obſcurat mundana iniquitas. 38. diſt. ſicut.

Quod qui amat ſcientiam ſanctarum ſcripturarum, carnis vitia non ambit. de conſec. diſt. vlt. numquam.

Qui libri ſunt in quibus epiſcopus præcipue & ſacerdotes legere debent, habes 38. diſt. nulli. & quattuor c. ſeq. de conſe. diſt. vlt. numquam.

Qui libri & quæ lectiones & homilię in eccleſia legi debent, habes. 15. diſt. ſancta Romana. & §. ſeq.

Quod clerici & pręcipue epiſcopi in gentilium libris, & maxime qui ad luxuriam & vanitatem prouocant non debent legere. 37. diſt. per totũ. & 86. diſt. cum multa.

Quod cum beatus Hieronymus libros gentilium legeret, ab angelo eſt duriſſime correptus. 37. diſt. legimus.

Lector. Quod lectores dicti ſunt à legendo. 21, diſt. cleros,

Quod lectorum officium eſt lectiones pronuntiare. 25. diſt perlectis.

Legatus. Quod legatus honorandus eſt loco illius cuius legatione fungitur. 93. diſt. c. vlt.

Quod legatus ſiue ſedis apoſtolicæ ſiue cuiuſcumque, litteras debet ſecũ portare legationis ſuæ. 97. diſt. nobiliſſimus.

Quod legatus Papæ iuriſdictionem epiſcopi non debet eneruare. 11. q. 1. peruenit.

Quod legatus à latere Papę miſſus inter terminos legationis ſuæ poteſt cauſas ad ſe per appellationem deuolutas audire & terminare. 2. quęſt 6. decreto.

Quod an legatus Papæ poteſt generale concilium celebrare. 17. diſt. ſynodum.

Quod plura concilia generalia per legatos Papæ mandante Papa ſunt celebrata. 63. diſt. Hadrianus. & 1. q. 7. conuenientibus.

Quod ſubdiaconi poſſunt eſſe legati domini Papę à latere miſſi ad omnia negotia perpetrãda. 10. q. 3. relatum.

Quod omnes epiſcopi & ſacerdotes ſunt honorandi; quia legatione Chriſti funguntur. 7. quęſ. 1. omnis.

Quod legatus ſecundum locorum legationis ſuę exigentiam debet in expenſis eſſe contentus. 10. q 3, relatum.

Lepra. Quod lepra cutis, lepra veſtis, lepra domus iubentur ſacerdotibus oſtẽdi, quia peccata ſacerdotibus debent reuelati. de pęn. diſt. 1. §. Moyſi.

Quod leproſum qui deſcendit de monte Chriſtus ſanauit, & priuſquam ſanaretur clamauit. ſignificatur quòd in ſanatione ſpirituali confeſſio non debet contemni. de pæn. diſtinct. 1. §. Chriſtus quoque.

Quod in hoc qnòd Chriſtus leproſos mundatos ad ſacerdotes miſit, legalia approbauit. 1. q. 1. nonne.

Quod in hoc quòd leproſi antequam ad ſacerdotes peruenirent mundati ſunt, innuitur quòd peccator in ſola contritione mundatur, vbi confeſſionem neceſſitatis articulus excludit. de pæ. diſt. 1. §. hoc idem.

Quod cõfeſſor debet habere ſcientiam diſcernendi inter lepram & lepram. 20. diſt. §. 1.

Quod in hoc quòd Maria ſoror Aaron pro peccato lepra percutitur, & poſt per pænitentiam reſtituitur, fiducia veniæ pænitentibus datur. 50. diſt. ſi poſt, §. econtra.

Quod

clerico dare debet. 72.dist.episcopus.19.quæst. 2. duæ.

Quod clericus vnius episcopi ab alio episcopo propter hospitalitatis causam non est suscipiẽdus, nec ordinandus, nec in beneficio est instituendus.71.dist.per totum.

Quod extraneo clerico sine commendatitijs litteris sui episcopi non licet ministrare. 81.distin. extraneo.

Quod nullus peregrinus clericus absque formata in alia diœcesi suscipi debet.71.dist. nullum.

Quod iuxta statuta Nicęni concilij olim formatę habebant interpositas græcas litteras, ne de facili falsificarentur.73.dist.sanctissimo.

Quod exemplar litteræ dimissoriæ vel formatę ponitur.73.dist.in nomine.§.1.& c.seq.

Locutio. Quod locutio ex duplex, videlicet Dei, & hominis. de consec. dist.5.cap.vlt.

Quod locutio Dei non est secundum modum locutionum hominis, sed inspiratio qua voluntatem suam ingerit in corde credentium. de consec. dist.5.c.vlt.

Quod locutio hominis ideo est instituta, vt cogitationes suas in alterius notitiam proferat. 22. q.2.is autem.

Quod locutio hominis debet esse sana, vt fidem consolidet.45.dist.c.vlt.

Item debet esse cauta, vt ordinate loquens vulnere erroris corda audientium non feriat.43.dist. sit rector. circa med.

Item debet esse discreta, ne tacẽda proferat,& proferenda reticescat.43.dis.in sit rector.22.q.vlt. quoties.

Item debet esse ponderosa, vt loquendo nullum lædat.50.dist ponderet.

Item debet esse vera, vt sicut gerit mente, sic loquatur ore.22.q.5.iuramenti.

Item non debet esse otiosa, quia de omni verbo otioso reddenda est ratio.22.q.vlt.quoties.

Item non deber esse maledicta, quia sæpe maledictio reuertitur in illum qui eam mittit. 11.q. 3.illud.in fi.24.q.3.qui negligunt.

Item non debet esse detractoria.6.q.1.sunt plurimi.& duobus c.seq.

Locus. Quod locus non sanctificat hominẽ sed homo locum.40.dist.multi.

Quod non sanctorum filij sunt qui tenent loca sanctorum, sed qui imitantur opera eorum. 40.dist.non est.

Quod qui præsunt non ex locorum dignitate, sed honoris nobilitate innotescere debent.40.dist. nos qui.

Quod non loca homines Deo proximos faciunt, sed bona merita.40.dist.non loca.

Quod miserabilis est rector qui gubernaculi locũ occupauit, & remum tenere non nouit. 40. di. ante omnia.

Quod qui locis & temporibus conueniat diligenter est attendendum.41.dist.quisquis.

Quod non ideo approbanda est consuetudo mala: quia locus bonus est: quia non pro locis res, sed pro rebus loca amanda sunt. 12.dist.nouit.

Quod quantumcumque sunt occulta loca sine gratia saluare non possunt. 40. dist. quęlibet. Vbi nota exemplum de angelo & de cælo,& de Adã & paradiso, de Loth & de monte.

Quod in hoc quòd Adam propter peccatũ de paradiso eiectus est, innuitur quòd propter peccatum meretur quis nobili loco priuari. 40. dist. Adam.

Quod quandoque prodest conuersis mutatio loci, quia plerumque dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus.86.distin.fratrem. & 81. dist.valet.

Quod non expedit locum visitare in quo quis peccauit; ne facti memoria reuocetur.81. dist, valet. 15.q. 1.mulier.

Quod loca in nomine domini ædificata sunt honoranda.41.dist.parsimoniam.

Quod locus tutus pro discussione causæ debet assignari. 33.q.2.siue.& 3.q.9, hortamur.

Quod his qui in peccato mortali decedunt, sacra loca pro sepultura non prosunt. 13. quæst. 2. quibus.

Quod qui in peccato mortali moriuntur, ad maiorem cumulum damnationis in sacris locis sepeliuntur. 13.q.2.cum grauia.in fi.

Quod in pęnitentia vel cum leuibus peccatis decedentibus prodest in sacris locis sepeliri.13.q. 2. cum grauia.

Loculus. Quod loculus est diminutiuum à loco, & quandoque ponitur pro praua bursa, quàm & Christus habuit pro expensis reponendis.12.q.1.exemplum.

Quod Christus loculos suos opibus aliorum implebat vt indigentibus distribueret.23. quęs.4. duo ista.

Item ideo loculos habuit, vt innueret ecclesiam suam loculos habituram. 12.q.1. exemplum.

Lodouicus. Quod Lodouicus imperator primus confirmauit Paschali Papæ donationem Romanæ ciuitatis cum pertinentijs,& totum patrimonium sancti Petri,& electionem summi pontificis liberam fieri à Romanis.63.dist.ego Lodouicus.

Item quod nullus possessor de agro ecclesiæ debet censum persoluere.23.q.8.secundum.

Loth. Quod quia Loth per hospitalitatis opera Deo placuit, angelos recipere meruit.42.dist,§.1.

Quod Loth ideo filias suas pro angelis sodomitis obtulit vt hospitalitas non violaretur,& maius peccatum vitaretur.32.q.7.offerebat.

Quod filiæ ipsius Loth patrem inebriauerunt vt ei commisceretur.35.dist.sexto die.

Quod ideo Loth filiæ ipsius accubuerunt, quia totum genus humanum submersum, & se causa propagationis seruatas crediderunt. 32. quæst, 4.dixit.

Quod non semper solitaria loca prosunt, quia Loth in ciuitate iustus fuit, in mõte solitarius peccauit.40.dist.quælibet.

Lucrum. Quod lucrum non debet ecclesia quærere cum damno aliorum. 12.q.2.fraternitas.& q.5.c.pen.

Quod Christus deflet ecclesiam, quæ facta fuerat domus orationis, & propter turpia lucra facta est domus latronum. 16. q. 7. & hoc diximus. post medium.

Quod simonia est sacramenta pro lucro temporali conferre. 1.q. 1. si quis episcopus.

Quod qui seruit Deo amore lucri temporalis, mercenarius est. 8.q. 1.sunt in ecclesia.

Quod nemo in electione prælati speciale lucrum, sed bonum commune debet prospicere. 8.q 2. dilectissimi.

Quod Christus prelatos oues pascere docuit, non terrenis lucris delectari. 16.q.1. nulli. & c. seq.

Quod prælati debent lucris intendere animarum non temporalium rerum.16. q. 1. pręducator.

Quod exceptis Iudęis si aliorum infidelium colloquia & mensam vitamus, Christo eos lucrari non possumus.23.q.4.infideles.

Quod clericus turpia lucra exercens debet deponi.13.q.4.si quis oblitus.& 6.cap.sequentibus.

Quod an quæstus honestus vel in honestus sit qualitas lucri, negotiantem aut excusat aut accusat.de pęn.dist. 5.qualitas.

Quod res restituuntur heredibus quando quis ex circunuentione lucri ad religionem recipitur. 16.q.7.constituit.

Quod turpe lucrum sequitur qui minus emit vt plus vendat.14.q.4.quicumque tempore.

Quod cum peccatis homines aliqua lucrantur, ea pauperibus iuste erogantur, sicut mathematicus futura pręduicando, vel meretrix turpia exercendo. 14.q.5.qui habetis.

Quod de malo lucro vbi competit repetitio, eleemosyna vel oblatio fieri non debet. 14.q.5.per totum.

Quod mediens vel seruus lucrum suum ab inuito detentores non iniuriose recipit. 14. q.5.non sane.

De hac materia habes vbi agitur de Mercatione.

Lucifer. Quod lucifer dicitur principium viarum Dei.de pęn. dist. 2. cap. principium.

Item dicitur Beemoth.

Item dicitur Cherub, quasi plenitudo sapientiæ.

Quod lucifer non ad Dei similitudinẽ sicut homo, sed signaculum similitudinis Dei creatus asseritur, quasi magis ei aliquid tributum sit, vt quo subtilior est natura, eo in illum similitudo Dei plenius credatur expressa. de pæn. dist. 2. iuxta finem c.multi.§ hinc enim responsum.

Quod Deus fecit eum eminentiorem ceteris angelis.

Item fecit eum speciosum in multis condensis frondibus.

Quod cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei.

Quod omne lignum pretiosum paradisi Dei non est assimilatum ei & pulchritudini eius.

Quod protegens & extentus in mõte sancto Dei fuisse perhibetur.

Quod omnis lapis pretiosus operimentum eius fuit.

Quod omnes angelos quasi vestem & ornamentũ suum habuit.

Quod in medio lapidum ignitorum perfectus ambulauit.

Quod lucifer quia magnus sine cõparatione creatus est, ideo peccans sine venia damnatus est, de pęn. dist.2.principium.

Luctus. Quod tempus luctus legis tempore, alij vsque ad tricesimum diem, alij vsque ad quadragesimum obseruabant. 13. q 2.quia.

Quod femina intra tempus luctus nubens, secundum leges ciuiles infamis est, sed non secundũ canones.2.q.3.Euphemium.§.proximo. in fi.

Quod fideles mortui non sunt lugendi, cum sciamus eos nõ amitti, sed præmitti. 13.q. 2. quàm pręposterum.

Quod lugere mortuos non prohibemur ex pietate, sed ex resurrectionis desperatione. 13. q. vlt. vbicumque.& duobus c.seq.

Quod doctrina schismaticis panis luctus dicitur. 1.q.1.dominus declarauit.

Ludus. Quod ludus & saltatio in sanctorum solennibus pręcipue diuina officia obstrepens est irreligiosus.de conse.dist. 3-irreligiosa.

Quod vere pęnitens debet se cohibere à ludis sæculi & à spectaculis.de pæn.dist, 5.§.1.in fine.

Quod ad ordines non debẽt promoueri qui ludis turpibus deseruiunt. 33. dist.maritum.

Quod episcopus vel presbyter, vel diaconus ludo deseruiens nisi desinat, est deponendus. 35.dis. episcopus.& 46. dist.clericum.

Quod an ludendo sub certa forma baptizati debeant pro vere baptizatis haberi. 1.q.1.spiritus. §.ecce.de conse.dist.4.solet quæri.

Lupus. Quod lupus dicitur pastor mercenarius cui non est cura de ouibus.23. q.4. tres.

Quod lupi dicuntur laici subditi.qui aliquãdo dicuntur oues.83.di.nihil.2.q.7.oues.

Quod lupi dicuntur dæmones & hæretici, 81.dis. oportet.& 43.di.§.1.& c seq.

Quod lupi arcendi sunt latratu canum, & baculo pastorum.43. dist.§.1.

Quod qui propter timorem recta loqui pertimescit; hic velut mercenarius veniente lupo fugit. 43.dist.sit rector.

Quod nullus pastor placere lupis & ouibus potest. 83.dist.nihil.

Quod illo pastore nihil est miserabilius, qui luporum gloriatur laudibus.83.dist.nihil.

Quod sicut lupus frustatim comedit agnum, sic mali pastores successiue consumunt bona ecclesiastica.13.q.1.c.1.ante med.

Quod ideo ad sedem apostolicam est recurrendũ per appellationem, ne lupi, qui sub specie ouiũ intrant bestiali sęuitia quosdam lacerare pręsumant.2.q.6.decreto.in fin.

Lux. Quod lux diuina animæ tenebras fugat, quia nulla participatio lucis ad tenebras.de pęn. dist.1.resuscitatus.§. si autem.

Quod lux mundi sunt sacerdotes, 93. dist. sacerdotes,

Quod lux veritatis illi subtrahitur qui arrogantia sapientiæ seu iustitiæ velut albugine oculi excæcatur.49.di. hinc etenim. circa med.

Quod licet omnis qui male agit odit lucẽ, & quærit

Quod innocens nec facit malum,nec approbat factum.23.q.4.ita.& c.seq.

Quod sic sunt in ecclesia homines mali sicut sunt humores mali in corpore. de consec. dist. 4. est vnitas.

Quod duobus modis non te maculat malus,videlicet si non consentis, & si redarguis, 23. q. 4. à malis.

Quod sicut zizaniam à frumento difficile est segregare, sic in hac vita malos à bonis. 23. q. 4. quantus.

Quod quamdiu mali per iudicium ecclesiæ non publicantur tolerari debent,2.q.1. multi. circa prin.15.q.vlt. c.vlti.

Item tolerandi sunt & associandi quamdiu de ipsorum correctione non desperatur. 23. quæst. 4. cap. 1.

Item tolerandi sunt quorum peccata manifesta non sunt,ne forte eradicando zizaniam eradicetur & triticum.11.q.3. nolite. 2.q. 1. multi. in prin.

Item tolerandi sunt ne ex turbatione ipsorum pax generalis ecclesiæ concutiatur. 23. quęst.4. tolerandi.& cap. quid ergo. & cap. quisquis.

Quod bonus malum tolerare debet,quia & Christus Iudam malum toleratur, 23. quæstio.4. tu bonis.

Quod qui malum non tolerat, ipse sibi testis est quia bonus non est.23.q.4.hęc autem vita.

Quod si malos Christo lucrifacere volumus, exemplo Christi cum ipsis habitare debemus. 2.q.1, multi.

Quod propter malos boni non sunt deserendi.7. q.1 aduersitas.

Quod ideo propter bonos mali non sunt deserendi, quia propter paleam area non est relinquenda: nec propter pisces malos retia sunt rumpenda: nec propter hœdos in fine separandos grex Domini est deserendus, 24.quæst.1. quisquis.

De malo culpæ habes vbi agitur de Peccato.

Manna. Quod manna fuit figura corporis Christi,quia sicut illud elementum cæleste æqualiter singuli colligebant, sic cælestem gratiam postmodum secuturam æqualiter omnibus diuidi præfigurabat. de conse.dist.4.nec quemquam.

Quod sicut potior est lux quàm vmbra, veritas quàm figura,sic corpus Christi dignius est manna de cęlo. de conse.dist.1.reuera.

Quod manna fuit de cælo, corpus Christi super cælum,de conse.dist.2.reuera.

Quod manna fuit corruptioni obnoxium si in alterum diem seruabatur. istud enim est ab omni corruptione alienum manens in ęternum. de conse.dist.2.reuera.

Manumißio. Quod manumissio dicitur quando hi qui sunt sub iugo seruitutis, manumittentis beneficio libertati redduntur. 12.q. 2. cum redemptor.

Quod manumissio per episcopum sic debet fieri vt semper manumissi patrocinium ecclesię recognoscant.12.q.2.episcopus qui mancipium.

Quod successor episcopi prędecessoris sui manumissionem non debet infringere. 12. quæst. 2. si quos.

Quod manumissus de collegio non tenetur ad reuerentiam singulis de collegio,sed vniuersitati, immo singulos potest in ius vocare. 12.q.2.episcopus qui.§.si vero.

De hac materia habes vbi agitur de Libertate & de Libertis.

Manus impositio. De manus impositione habes vbi agitur de impositione.

Marcus. Quod Marcus euangelista discipulus beati Petri Alexandrinam fundauit & erexit ecclesiam. 24. quæstione 1. cum beatissimus. 22.dist.sacrosancta. 93. dist. legimus. post medium.

Margarita. Quod margarita ante porcos mittitur, quando indignis verbum Dei proponitur. 11.q.3. nolite recedere. & c.seq.

Quod margaritæ ante porcos & canes mittuntur quando detractoribus & immundis ecclesiastica sacramenta committuntur. 44.dist. in mandatis.de pæn.dist.1.nonnulli.§.item his.

Maria. Quod Maria vere vouit virginitatem perpetuam,nisi Deus aliter reuelasset.27.q.2.c.sufficiat. post med.

Quod Maria desponsata fuit Ioseph, sed numquam ab eo cognita. 27. q.2. quod autem. circa fi.

Quod ideo desponsata fuit Ioseph, vt virginitas eius diabolo occultaretur, & virginitate sua falleret principem mundi. 27.q.2.inuenta. & 32. q.2.c.1.

Quod Maria virgo concepit, & virgo peperit. 27. q.1.nuptiarum. ante fi.

Quod Maria genuit Deum & hominem,non tantum hominem, sicut dicit Nestorius, quòd aliã personam fecit carnis, aliã diuinitatis. 16.dist. prima autem.§. tertia in Epheso.

Quod tempore passionis Maria commẽdata fuit Ioanni.27.q.2.quod autem.§.seq.

Quod Maria & Ioseph in virginitate vterque permansit.27.q.2.beata Maria.

Martyrium. Quod martyrium pro Christo non à nobis, sed ab alijs libenter debemus suscipere. 23.q.5. non est nostrum. & quæst. 8. conuenior. circa prin.

Quod an nulli in psecutionibus licet propria interire manu,nisi vbi castitas periclitaretur. 23.q. 5. non est nostrum.

Quod non computantur in numero martyrũ qui seipsos qualicumque intentione voluntarie interimunt.23.q.5.tu dixisti.& c.placuit.

Quod non pœna, sed causa facit martyrem. de consecra. dist.4. baptismi. exemplum ibi de latrone.

Quod effectus martyrij pro nomine Iesu susceptus implet vicem baptismi.de consecra. dist.3. baptismi.& c.catechumenum.

Quod qui pro nomine Christi martyrizantur, absque dubio vitam æternam consequuntur. 15. q.1.merito.§.firmissime.

Quod in seruis Christi etiam si affectus martyrij ad effectum non deducatur, ipsa sola voluntas coronatur.de pæn. dist.1.numquid Cain.

Matrimonium. Quod matrimonium est duplex, videlicet spirituale,& carnale.26.quæst.2. cum societas.

Quod matrimonium carnale est viri mulierisque coniunctio indiuiduam vitæ consuetudinem retinens.27.q.2.§.1.

Quod matrimonium fuit primo in paradiso institutum.32.q.2.sicut.§.1. & seq.

Quod fuit institutum ante peccatum in humani generis propagationẽ,post peccatum in infirmitatis remedium.32.q.2.quidquid.

Quod matrimonium est bonum, & sine peccato exercetur quod Dei pręcepto perficitur.26.dist. deinde.in fi.

Quod consensus in carnalem copulam facit matrimonium.27.q.1.§.1.& 5.cap. seq.

Quod matrimonium aliud est legitimum & non ratum,aliud ratum & non legitimum, aliud legitimum & ratum. 28. q.1. si quis Iudaicæ. §. seq.

Legitimum matrimonium est quod legali constitutione vel prouinciæ moribus contrahitur, hoc est apud infideles,licet non sit ratum, quia soluitur quando placet.28.q.1.si quis Iudaicæ. §.seq.

Ratum matrimonium apud fideles est,quando sine solennitate solo affectu cõtrahitur, quorum matrimonium semel initum vlterius solui non potest. 28.q.1.si quis Iudaicæ.§.seq.

Legitimum & ratum est quando vxor à parentibus traditur,à sponso dotatur,& à sacerdote benedicitur, & mutuo consensu perficitur. 28.q. 1.si quis.§.seq.in fi.30.q.5.per totum. vsque ad c.nullum.

Quod triplex est bonum matrimonij,fides,proles, & sacramentum. 27. q.2. omne. 32. q.2. sicut. in fin.

Hoc triplex bonũ fuit in parentibus Christi.proles fuit ipse Christus,fides quia nullum adulterium, sacramentum quia nullum diuortium. 27.q.2.omne.

Quod prima causa matrimonij debet esse intentio prolis.32.q.2.pudor.

Item alia causa vitatio fornicationis. 32. q. 2. sicut.§.seq.& c.quidquid.

Quod propter intentionem prolis coitus excusatur,& propter bonum matrimonij.32.q.2.solet quæri.

Quod an in matrimonio dũ contrahitur vel exercetur,non confertur gratia, & propter hoc in ipsius contractu pretia interueniunt. 32. q. 2. connubia.

Quod ipse Deus est defensor & custos matrimonij.32.q.4.nemo.in fine.

Quod damnans matrimonium anathematizatur.30.dist.si qua mulier.& duobus c.seq.& c. si quis nuptias.

Quod secundæ nuptiæ dissuadentur. 31. q. 1. de his.& duobus c.seq.

Quod secundæ, tertię & vltimæ nuptię non condemnantur.31.q.1.aperiant.

Quod secundæ nuptię non debent benedici. 31. q.1.de his.

Quod olim licuit sacerdotibus in matrimonio ante contracto stare, sicut & modo apud Græcos stant; & filij eorum reputabantur legitimi. 56.dist.Cænomanensem.

Quod ordinatis in matrimonio contracto non licuit,nec apud Græcos licet secundas nuptias facere propter notam bigamiæ. 33. distinct. si quis post.

Quod puellam quæ per verba de præsenti alteri contraxit,alter ducere non potest. 27.quęst.vlt. cap.vlt.

Quod modus contrahendi matrimonium ponitur.30.q.5 aliter.

Quod multa sunt quę in contractu matrimonij sunt attendenda.30.q.vlt.aliter. & c. qualis. & c.sequen.

Quod velum annulum, & alia quæ exhibentur dum feminę maritantur, singula specialem habent significationem.30.q.5.feminæ.

Quod sine dote si potest haberi non debet contrahi matrimonium.30.q.5.nullum sine dote.

Quod clandestine non debent matrimonia contrahi:& licet in foro conscientiæ ligent,in iudicio tamen ecclesiæ pro infectis habentur. 30.q. 5.per totum.

Quod matrimonium non potest contrahi ad tempus.32.q.2.solet quæri.& c. seq.

Quod a septuagesima vsque ad octauam paschæ, & tribus hebdomadis ante festum Ioannis Baptistæ,& ab aduentu Domini,matrimonia nõ debent solemniter contrahi. 33. quæst 4. non oportet. Vide Conc. Trid de hac re.

Quod in matrimonio constituti certis temporibus debent a coitu abstinere,videlicet tempore communicationis.33.q.4.c.1.

Item in die Natiuitatis Christi,&in alijs festiuis diebus.33.q.4.quotiescunque.

Item in tempore ieiuniorum. 33.q.4. si causa. & duobus c.seq.

Item tempore conceptus, & ablactationis pueri. 5.dist.ad eius vero concubitum.

Item tempore menstruorum.ibid.

Quod tamen continentia non debet fieri ab vno sine consensu alterius.33.q.4.apostolus.& ca. sequen.

Quod matrimonium contrahendum impeditur per errorem personæ; vt si putatur esse Virgilius,& est Plato.29.q.1.§.1.

Item per errorem conditionis:vt quando putatur esse liber,& est seruus.29.q.1.§.1.

Item per iustitiam publicę honestatis. 27.q.2.qui desponsatam.35.q.3.porro.

Quod non debet contrahi cum hæretica & infideli persona.28.q.1.caue.& duobus c.seq.

Item nec cum cõsanguinea.3.q.4. consanguineorum.35.q.1.c.1.§.his ita.

Item nec cum affine. 27.q.2.qui desponsatam,in fine.& 35.q.2.nullum.& c.æqualiter. & pluribus c.seq.

Item nec cum moniali, 27. quæstio.1. hi ergo. & duobus

Quod

Quod nullũ inuenitur delictorum tale remediũ, sicut eorum continua memoria. de pæn. dist. 3. Iudas pænituit.

Mendacium. Quod mendaciũ est falsæ vocis significatio cũ voluntate fallendi. 22. q. 2 beatus §. ille.

Quod octo sunt genera mendaciorum quorum quia primum grauius est, tanto minus quisque mentiendo peccat quanto à primo recedit. 22. q. 2. primum.

Quod primum genus mendacij est in doctrina fidei cum intentione subuertendi

Secundum est quod prodest nulli, & obest alicui, vt est mendacium detractionis, & falsi testis in causa criminali.

Tertium est quod prodest vni, & obest alteri, vt est mendacium in causa pecuniaria.

Quartum est quod solum mentiendi fallendique libidine fit.

Quintum est quod fit placendi cupiditate de suaui colloquio, quod est adulterorum.

Sextum est quod nulli obest, & prodest alicui, vt cum quis se nescire mentiatur pecuniam esse alterius, quam scit iniuste tollendam.

Septimum est quod nulli prodest, & obest alicui, vt cum quis vult hominem prodere ad mortem.

Octauum est quòd nulli obest, & prodest ad hoc vt castitas conseruetur.

Quod primũ genus dicitur perniciosum, ad quod nulla conditione debet quis adduci.

Quod quolibet aliorum est vel perniciosum, vel officiosum, vel iocosum mendacium, quæ post primum minorem secundum maius & minus culpam habent. 22. q. 2. ne quis. & c. quod autem ait. & cap. si quælibet. 9. distinctione, si ad scripturas.

Quod mendacium est graue peccatum: quia os quod mentitur, occidit animam. 22. q. 2. nec artificioso.

Quod omne mendacium cauendum est, maxime perfectis. 22. q. 2. ne quis. cap. omne. cap. si quis per vetus testamentum. & 22. quæst. 5. cauete fratres.

Quod perfectus pro nullius vita seruanda debet mentiri. 22. q. 2. ne quis.

Quod nullus ducendus est ad salutem mendacio opitulante. 22. q 2 primum, in fin.

Quod Abraham dicendo vxorem sororem suam esse, & Iacob dicendo se primogenitum, excusantur de mendacio. 22. q. 2. quæritur. & §. proximo.

Quod mendacium est episcopum vel sacerdotem vel religiosum se profiteri, & contraria suo ordini operari. 22. q. 5. cauete fratres.

Quod nemo causa humilitatis debet mentiri: quia si non erat peccator, ex hoc incurrit quod vitabat. 22. q. 2. non ita.

Quod ille mentitur qui putans falsum dicit verũ, vel econuerso. 22. quæstione. 2. homines. & ca. sequen.

Quod non omnis falsum dicens mentitur. 22. q. 2. is autem. & cap. beatus. & cap. si quælibet. §. Abraham.

Quod facere contra promissum, non semper est mentiri. 22. q. 2. beatus Paulus. & cap. ne quis. in fin.

Quod aliquod iocosum mendacium non videtur esse graue peccatum. Exemplum de Ioseph. 22. q. 2. quod autem ait.

Quod mendacium præcipue in mercatoribus est, quia mercator sine mendacio & periurio esse non potest. dist. 88. eijciens. & c. seq.

Quod qui veritatem celant, & mendacium dicũt, æqualiter peccant: quia ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat. 11. q. 3. quisquis.

Quod mendacium etiam in præsenti inuenitur grauiter punitum. 12. q. 1. dilectissimis. post medium. Exemplum ibidem de Anania & Saphira.

Quod mendax debet carere impetratis; & quibus scripta diriguntur, sunt puniendi si precum mẽdacia non arguunt. 25. q. vlti. dicenti.

Quod circa impetrationem rescriptorum contingit mentiri tripliciter. 25. quæst. vlti. §. & si legibus.

De hac materia habes vbi agitur de Iuramento.

Mendicitas. Quod mendicitas clericorum est ignominia episcoporum 93. dist. diaconi.

Quod intantum excreuit auaritia quorumdam episcoporum, vt omnia occupantes cogant clericos egentes mendicare.

Quod illi qui aliter habere possunt, grauiter peccant si mendicant, quia vnde pauper victurus erat, accipiunt. 1. q. 2. pastor.

Quod elemosyna panis egentium est; & qui defraudat eum, homo sanguinis est. 14. q. 5. cap. immolans.

Mensa. Quod mensa clericorum non debet abundare fabularum relatione, sed sacræ scripturæ locutione. 44. distin. pro reuerentia.

De hac materia habes vbi agitur de Cibo.

Menstruum. Quod menstrua mulierum sunt ex naturali superfluitate sanguinis, & ideo culpa carent. 5. dist. ad eius.

Quod menstrua patienti non debet ecclesiæ introitus denegari. 5. dist. ad eius.

Quod sicut mulier menstrua patiens, Christi vestimentum laudabiliter tetigit, ita ecclesiam mẽstruata laudabiliter intrare poterit.

Quod ad mulierem menstruatam quisque accedere prohibetur, quia ex hoc partus deformatur. 5. dist. ad eius.

Mensura. Quod mensura misericordię Dei non potest exstimari. de pæn. dist. 1. serpens. ante fi.

Quod apud Deum non valet tantum in pænitentia mensura temporis quantum doloris de pæ. dist. 1. mensuram. & cap. præcedenti. & cap. in actionem.

Mercatio. Quod mercatio potest esse honesta & turpis. de pæn. dist. 5. qualitas.

Quod quęlibet mercatio est periculosa, quia difficile est inter vendentis & ementis commerciũ non interuenire peccatum.

Quod mercator sine peccato & periurio esse non potest. 88. dist. eijciens. & cap. seq.

Quod clericis omnino prohibetur mercatio, quia vilius emit vt carius vendat. 14. q. 4. canonum. 16. q 7. & hoc diximus.

Quod qui propter cupiditatem ante tempus granum vilius emit vt carius vendat, turpe lucrum committit. 14. q. 4. quicumque.

Quod in sacro loco vbi est orationibus vacandũ, mercationes exerceri non debent. 16. q. 7. & hoc diximus.

De hac materia habes vbi agitur de Lucro & Negatione.

Mercenarius. Quod mercenarius etiam si ab inuito detentore recipit mercedem suam, nõ committit iniuriam. 14. q. 5. non sane.

Quod qui defraudat mercenarium, mercede reus est, ac si ipsius sanguinem funderet. 14. q. 6. immolans.

Quod prælatus non diligens propter Deum, sed propter temporale lucrum, mercenarius est. 8. q. 1. sunt in ecclesia.

Quod ille rector non pascit, sed mercenarij vice deseruit, qui gratiam humanam amittere formidans loqui recta pertimescit. 43. distinct. sit rector.

Quod mercenarius est prælatus, qui plus diligens proprium commodum quàm ouium, videns lupum oues relinquit. 7. q. 1. aduersitas.

Meretrix. Quod meretrix est quę multorum libidini patet. 34. dist. vidua.

Quod meretrices esse, & ad meretrices accedere est diuinitus prohibitum. 32. quæstione 4. meretrices.

Quod fornicator in eo est magis criminosus, quia tollit membra Christi, & facit ea membra meretricis. 32. q. 4. in eo.

Quod indebitus modus luxuriæ execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius in vxore. 32. q. 7. adulterij.

Quod contrahens cum meretrice, ad sacros ordines non potest promoueri. 34. distinctio. si quis viduam.

Metropolitanus. Quod metropolitanus à mensura ciuitatum quibus præest, dictus est. 21. dist. c. cleros. post prin.

Quod metropolitanus debet decem vel vndecim ciuitates & totidem episcopos sub se habere. 6. q. 3. scitote.

Quod absque metropolitani licentia nullus episcopus curiam Imperatoris debet adire. 23. q. vlt. si quis episcopus.

De hac materia habes vbi agitur de Archiepiscopo.

Michael. Quod Michael qui noluit maledicere diabolo, ponitur in exemplum vt à maledicto puri simus. 24. q. 3. si igitur Michael.

Militia. Quod militia est duplex, videlicet sæcularis & spiritualis. 59. dist. si officia. 23. q. 8. reprehensibile.

Quod militia sæcularis non culpatur, sed abusus. 23 q. 1. per totum.

Quod militia instituta est propter duo, videlicet ad iniuriam propulsandam, & vindictam inferendam. 23. q. 1. c. 1. in fi.

Quod ius militare in multis consistit. 1. dist. ius militare.

Quod in militia sæculari reprehenditur libido dominandi, crudelitas vlciscendi, & cupiditas nocendi. 23. q 1. quid culpatur in bello.

Quod in hac intentione militia debet exerceri, vt mali coerceantur, & boni subleuentur. 32. q. 1. apud. & c. seq

Quod plerique sancti patres sæcularem militiam laudabiliter exercuerunt. 23. quæst. 1. noli existimare.

Quod summa laus est militię, communi vtilitati intendere. 23. q. 1. summa.

Quod boni milites vltia stipendia sua nil debent vsurpare. 23. q. 1. militare.

Quod miles non est reus homicidij, qui legitima auctoritate superioris hominem occidit. 23. q. 5. miles.

Quod miles sæcularis grauius peccat simoniam committendo quàm clericus. 1. q. 3. Saluator. circa med.

Quod miles sęcularis propter periculosum statum quem habet, absque dispensatione Papæ ad sacros ordines non debet promoueri. 50, distin. si quis post.

Quod si in militia sæculari gradatim quis promouetur ad honores, multo fortius in militia spirituali. 59. dist. si officia. & c. seq.

Quod non debet esse ligatus alijs qui spirituali militiæ est aggregandus. 54. dist. nullus.

Quod Christus ad seruiendum voluntarium militem habere vult. 15. q. 1. non est.

Quod nil beatius quàm vt quomodo Imperator noster Christus iussit militetur. 40. distin. ante omnia.

Quod militũ Christi arma sunt lachrymæ & orationes. 23. q. 8. reprehensibile. & c. conuenior. circa med.

Minister. Quod minister dicitur qui quid superior mandat, exercet. 23. q. 2. dominus noster. 23. q. 5. nõ solum. & q. vlt. quicumque percutit.

Quod minister iudicis etiam damnatum, si ex libidine occidit, homicida est. 23. quæst. 5. cum minister.

Quod minister Christi non debet esse superbus, quia talis diabolo comparatur. 1. q. 1. si iustus fuerit.

Quod Christus ministros suos docuit alijs ministrare, non temporalibus lucris intendere. 16. q. 1. nulli.

Quod in ministris ecclesiæ sicut est in sacerdote ministratio, sic & in diacono sacramenti dispensatio. 93. dist. diaconi.

Quod vbi paterfamilias largus est, minister non debet

debet esse tenax. 26.q.7. alligant.in fin.

De ministris ecclesiæ habes vbi agitur de Clericis, & vbi agitur de Ecclesia materiali, & vbi agitur de Ordinibus.

Miraculum. Quod miraculũ est opus arduum & insolitum supra spem & facultatem consistens admirantis, sicut fuit maris rubri & Iordanis fluuij diuisio, & alia plura quæ ponuntur de conse. dist. 2. reuera. circa me.

Quod miracula facere est speciale donum spiritussancti. de pæn. distin. 2. si quis semel. §. quorundam.

Quod quantumcumque sunt aliqui sancti, miracula facere non possunt quando volunt, nisi quando speciali dono spiritussancti perfunditur. de pęn. distin. 2. si quis semel. §. quęrendum.

Quod miracula sanctorum sunt admiranda, non in exemplum nostrę actionis trahenda. 2.q 7. nos si. post medium.

Quod quidam habent prophetiæ spiritum, qui nõ habent vitę meritum. 1.q. 1. prophetauit. exemplum ibi de Saul.

Quod multi faciunt miracula extra charitatem constituti, qui in charitate positi facere nõ possunt. 1.q. 1. teneamus.

Quod magi & dæmones non faciunt miracula, sed mira, quia non sunt supra naturã, sed sunt hominibus insolita. 26.q.4. sciendum.

De hac materia habes vbi agitur de Diuinationibus, & vbi agitur de Incantationibus, & vbi agitur de Magis.

Missa. Quod Missa proprie dicitur eucharistiæ consecratio & confectio: reliqua omnia quæ sacerdos vel chorus canit gratiarum actiones sunt, vel certæ obsecrationes. de conse. dist. 2. vtrum.

Quod Iacobus apostolus frater domini & Basilius Cæsariensis tradiderunt modum Missam celebrandi. de conse. dist. 1. Iacobus.

Qui tamen modus nec alius in decreto per ordinem habetur. sed tamen ego plura quæ in Missæ officio exercentur, proprijs capitulis assignaui, vt infra patebit.

Quod Missa sine sacratis vestibus non debet cantari. de conse. dist. 1. vestimenta.

Quod nullus debet Missam sine stola & manipulo cantare. 23. dist. ecclesiastica.

Quod in solenni Missa ministri & præcipue diaconus & subdiaconus debent haberi. de conse. dist. 1. episcopus Deo. & duobus c. seq.

Quod in primitiua ecclesia in principio Missæ psalmi legebãtur, sed post psalmi in cantũ sunt conuersi, vnde introitus Missæ, & gradualia, & offertoria, & communio quę cãtantur, pene omnia de psalmis sunt sumpta 92. dist. cantantes. §. ab officio. & c. in sancta. in fi.

Quod ille versiculus, Gloria patri, quem Damasus Papa ad preces Hieronymi instituit post psalmos repetendum, qui cantatur post introitum, ponitur de conse. dist. 1. de hymnis.

Quod kyrie eleyson, & Pater noster, ponitur 11. q. 3. cum aliquis.

Quod Gloria in excelsis, & Alleluia, qui duo hymni ab angelis sunt cantati, & à nobis in solennitatibus sunt decantandi, ponuntur de consec. dist. 1. de hymnis. & c. hi duo.

Quod hi duo hymni à septuagesima quando lapsus primi hominis recitatur, intermittuntur vsque ad pascha quando Christus resurgens ex mortuis tristitiam in gaudium vertens, Alleluia nobis reddidit. de conse. dist. 1. hi duo.

Quod episcopus in Missa ante collectam, vt ostendat se vicarium Christi, sicut Christus apostolos, sic salutat populum dicens, Pax vobis. 2.q. 7. non omnes.

Item vt ostendat se de numero aliorum sacerdotũ dicit. Dominus vobiscum, quod ponitur de cõse. dist 1. hoc quoque.

De orationibus siue collectis dicendis habes de conse. dist. 1. de hymnis. in fi.

Quod post orationes respondendum est Amen, habes 38. dist. sedulo.

Quod epistola & Euangelia legenda sunt in Missa, habes de conse. dist. 1. omnes fideles.

De offertorio quod debet fieri in Missa, habes de conse dist. 1. omnis Christianus.

Quod post offertur in calice vinum & aqua à sacerdote. de conse. dist. 2. in sacramento.

De qua materia habes vbi agitur de Eucharistia.

Quod ante præfationem Sursum corda dicere monemur, & tunc pręcipue mentem ad dominum dirigere debemus. de consec. distin. 1. quando autem.

De præfatione, quę postea primo sequitur, habes, de conse. dist. 1. inuenimus.

Quod pax debet dari ante communionem, habes de conse. dist. 2. pacem.

Quod post Missam si non est episcopus sacerdos qui cantauit debet dare benedictionem. de conse. dis. 1. Missas.

Quod in Missa siue viui, siue mortui populo possunt recommendari, sed in canone missæ vbi soli Deo loquimur, qui omnium nomina nouit tacitis nominibus, sub generali cõmendatione orare debemus. de conse. dist. 1. visum. & cap. de nominibus.

Quod non nisi in sacris locis, vel vbi episcopus permiserit, Missa debet celebrari. de conse. dist. 1. Missarum.

Quod sub diuo super tabula consecrata lapidea potest Missa cantari. de consec. distinct. 1. concedimus.

Quod episcopus ne monachos in officio impediat non debet in monasterio suo solenniter celebrare. 18.q. 2. luminoso.

Quod non solum episcopus, sed etiam populus diebus dominicis & solennibus ab ecclesia sua non debet se subtrahere de conse. dist. 3. episcopus. & c. seq.

Quod super altari in quo episcopus cantauit, eo die non debet presbyter celebrare. de consec. dist. 1. c. vlt.

Quod in natiuitate Domini quando tres Missæ sunt celebrandæ, prima Missa in profunda nocte solenniter est celebranda. de consec. dist. 1. nocte.

Quod in quadragesima non debet quis manducare nisi audita prius Missa, & vespertinis officijs, de conse. dist. 1. solent.

Quod propter populi deuotionem Missa potest in aurora cantari. de consec. distin. 1. solent plures. §. 1.

Quod post clericorum ordinationes in ieiunijs quattuor temporum post meridiẽ Missa debet cantari, & pręcipue in sabbato sancto, quia tũc versus noctem debet cantari. de conse. dist. 1. solent. § in ieiunijs.

Quod nemo pransus Missam cantare debet. 7. q. 1. nihil.

Quod qui pro pecunijs vel hominum complacentijs vnam vel plures Missas celebrat, æternam sibi damnationem comparat. de consec. dist. 1. sufficit.

Quod excepta natiuitate Christi vnam Missam cantare sufficit sacerdoti.

Quod valde felix est qui vnam Missam digne potest celebrare.

Quod dominicis & festiuis diebus laici Missam vsque ad finem debent audire. de conse. dist. 1. Missas. & c. seq & c. & hoc.

Quod episcopus solenniter celebrãdo semper debet habere testes. de cons. di. 1. episcopus Deo. & c. iubemus.

Quod presbyter nisi duobus ad minus præsentibus Missam non debet celebrare, vt competat sibi dicere, Dominus vobiscum, & Orate pro me. de conse. dist. 1. quoque.

Quod sacerdos propter euentus varios sine adiutore qui possit eum sustentare, non possit Missam cantare. 7. q. 1. illud.

Quod presbyter qui Missam incepit: nisi infirmitas impediat, debet eam finire. de conse. dist. 1. nullus episcopus.

Quod si presbyter propter casualem infirmitatem Missam inceptam finire non poterit, alter vbi dimisit perficiat. 7. q. 1. nihil.

Quod laborans morbo caduco vel consimili Missam non debet cantare. 7. q. 2. in litteris.

Quod presbyter numquam Missam cantet nisi communicet. de conse. dist. 2. relatum. & c. seq.

Quod presbyter in Missa de mortali peccato habens conscientiam, cum contritione & proposito confitendi potest communicare. de consec. dist. 2. quotidie.

Quod Missam mali sacerdotis vel infamati non est respuenda. nisi sit per sententiam condemnatus. 15.q. 8. c. vlt. dist. 32. c. nullus. & c. seq.

De hac materia habes vbi agitur de Celebratione, & de Sacerdote.

Misericordia. Quod misericordia est plenitudo & perfecta forma virtutum. 86. dist. in singulis.

Quod duplex est misericordia, videlicet diuina & humana.

Quod multiplex est misericordia Dei, quæ lapsis hominibus subuenit. de pęn. distinctione 1. serpens.

Quod misericordiæ Dei nec mensuras ponere possumus: nec tempora diffinire: apud quẽ nullas patitur moras veniæ conuersio. de pęn. dist. 1. serpens. ante fi.

Quod Deus ex misericordia expectat peccatores vt conuertantur, 93. distictione diaconi sunt. ante fi.

Quod assidue peccare violentium non miseretur Deus. 93. dist. diaconi sunt. in fin. de pæn. dist. 1. Deus. §. potest etiam. & distinctione 7. circa fin.

Quod misericordia ad proximum est duplex. videlicet corporalis, & spiritualis. 45. dist. tria.

Quod spiritualis est triplex, videlicet offensas vel iniurias dimittere. 45. dist. tria. & 50. dist. considerandum.

Item delinquentes corrigere. 45. dist. tria.

Item bona docere, & iusta consulere. 45. distin. disciplina.

Quod corporalis misericordia consistit in septem operibus misericordiæ, quæ in hoc versu continentur.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, cõdo.

quorum plura ex his ponuntur. 86. distinctione non satis.

De modo habendi vel exhibendi prædicta officia misericordiæ.

Quod misericordia spiritualis ad proximum debet esse iusta in corrigendo, vt scilicet non desit vinum austeritatis, nec oleum pietatis. 45. dist. disciplina.

Item discreta in docendo vel consulendo. ne erudiendi in errorem deducantur. 43. distinct. sit rector.

Item debet esse prompta offensas relaxando: maxime quando pęnitent offendentes. 23. q. 4. non potest §. proximo.

Quod misericordia corporalis debet esse iusta in exhibendo: quia debet esse de proprio, non de alieno. 1. q. 1. non est. 14. q. 5. per totum.

Quod debet esse discreta in subueniendo: quia vni omnia non sunt danda. 86. dist. non satis. & c. dominus.

Item ordinata in distribuendo: quia primo dandum est propinquis, & post alijs. 86. distin. est probanda. & c. in singulis. in fin. excepta necessitate. tunc potius dandum est iustis quàm peccatoribus. 86. distinct. fratrem nostrum. §. in ipsa.

De hac materia habes vbi agitur de Ecclesia.

Quod misericordiæ officia omnibus sunt præcepta. 86. dist. in singulis.

Quod qui negant misericordiam faciendam: ipsum Christum qui est misericordia negant. 7. q. 1. omnis.

Quod misericordia maior est omnibus holo-

cauſtomatibus diſt.50.ponderet in fine.
Quod melius eſt in cauſis pretendere miſericordiam quàm inclementiam. 86. diſt. non ſatis. 26.q.vlt alligant.
Quod ſententia quæ miſericordiam vetat, eſt effugienda. 50.diſtinct.ponderet. in fine.1.q.7. exigunt.
Quod capto hoſti debetur miſericordia;niſi maior turbatio timeatur. 23.q.1.noli.
Quod crudelis eſt miſericordia parcere vni in diſcrimen multorum.45.diſt.ſed illud.
Quod non eſt miſericors qui parcit vitijs vt non contu bet delinquentes.23.q 5.qui vitijs.

Myſterium. Quod myſterium ex illo dicitur quòd ſecretam & reconditam habet diſpenſationem.1.q.1.multi.circa med.
Quod eccleſiaſtica ſiue diuina ſacramenta proprie dicuntur myſteria.1.q.1.multi. ante med.
Quod indignis & non intelligentibus ſecreta myſteria non ſunt communicanda. 43. diſt.§.vlt. & c.in mandatis.

Moyſes. Quod Moyſes qui congregauit omnem ſynagogam,repręſentat quòd in fideli anima omnis multitudo ſenſuum & cogitationum ad meditandum de Deo intra ſacrarium cordis debet conuenire.8.q.1. licet.
Quod in hoc ꝙ non fuit Moyſi permiſſum a Deo de ſucceſſore ordinare, datur intelligi quòd ad Deum non ad homines ſpectat electio pręlati. 8 q.1.ſi ergo.
Quod Moyſes negauit ſe filium filiæ Pharaonis, & ꝙ Ægyptium ſabulo obruit,& ꝙ Ægyptũ dereliquit,& ꝙ filios Iſrael de Ægypto eduxit, habes de pæ.diſt.3.ut cognouerunt.§. opponitur.
Quod Moyſes ponitur in exemplum ꝙ pręlati nõ armis ſed orationibus contra aduerſarios debẽt pugnare,quomodo ipſe pugnauit contra Amalech.36.diſt.ſi quis vult.
Quod ſicut inter Moyſen & Aaron fuit quædam maioritatis diſcretio, ſic fuit inter apoſtolos. 22 diſt.ſacroſancta,& 21.diſt.§.1.
Quod Moyſes cum pro peccato populi orauit, nõ ſtatim veniam impetrauit.50. diſt. ſi quis præpoſtera.in fine.
Quod Moyſes potius voluit de libro vitę deleri, quam noxam populo non dimitti.23.q.4.quid crudele.
Quod quia Moyſes Æthiopiſſam duxit in vxorẽ, Maria murmurans lepra percuſſa fuit. 2. q. 7. plerumque.c.item obijcitur.
Quod Moyſes propter reuerentiã loci calceamentum pedis ſoluit. de pæ.diſtin.1.ſunt qui arbitrantur.
Quod Moyſes quandoq. Chriſtum ſignificat. de pæn. diſt.2,inter hæc hircum.

Monachus. Quod monachus dicitur a monos Grece,quod Latine dicitur ſolus: & achos quod Latine dicitur triſtis:quaſi ſolitarius & triſtis. 16.q.1.placuit.
Quod monachus ideo ſingularis dicitur:quia debet vitare hominum multitudinem. 16.quęſt. 1.ſi cupis.
Quod ſicut piſcis ſine aqua,ſic monachus ſine monaſterio vel cella caret vita 16.q.1. placuit communi.
Quod monachus ad hoc debet intendere vt ſtatus eius concordet cum nomine. 16. quæſt. 1. placuit.
Quod omnis monachus vel religioſus debet eſſe vel de regula Sancti Benedicti, uel de regula Baſilij, vel de regula Auguſtini. 18.quęſtio.2. pernicioſam.
Quod etiam dicuntur monachi qui regulam Auguſtini ſunt profeſſi. 18.q.2.pernicioſam.
Quod nullus ſeruus debet eſſe monachus niſi a domino ſuo licentiatus. 16.q.1. qui uere.
Quod monachi & monachę ſemper & vbique debent deferre veſtes profeſſionis ſuæ.33.diſt.ſanctimonialis.20.q.1. vidua.
Item excepta infirmitate numquam debent carnes comedere.de conſe.diſt.5.carnem.
Item debent abbatibus ſuis obedire: ac res laboribus ſuis acquiſitas vel qualeſcumque ſine licentia abbatis non debent retinere. 18. quæſt. 2.abbates.
Quod nullus debet monachus ſpe abbatiæ promiſſę fieri.16.quæſt.7.per laicos. 18. quæſt 2. peruenit.
Quod vltra tempus in monaſterio ſtantes & nolentes profiteri debent expelli.16.q.1.peruenit ad nos.
Quod teſtamentum facere non poſſunt. 19. q. 3. quia.& c.ſeq.
Quod ſine licentia abbatis vouere non poſſunt. 20 q.4.monacho.
Quod ad arctiorem vitam petita licentia tranſire poſſunt 20.q.4.c.1.& c.monachum.
Quod compulſus ſiue a parentibus, ſiue ab alijs fieri monachus:niſi prius conſentiat, non tenetur.20.q.3.pręſens.
Quod monachi de licentia abbatis ex cauſa legitima poſſunt ad ſolitarias cellas tranſire. 18.q. 2.nullus monachus.20.q.vlt.c.vlt.
Quod non debent cauſas vel negotia ſæcularia agere niſi ex licentia abbatis pro monaſterio. 16.q.1.adijcimus in fi. & c.de præſentium. & c.ſunt nonnulli.& c.monachi.
Quod frequenter loquens de pecunia, potius dicendus eſt inſtitor quàm monachus. 16.q.1.ſi cupis.
Quod monachi numquam debẽt vacare,ſed ſemper vel orationibus,vel lectionibus, vel exercitio operis debent intendere. de conſecra. diſt. 5.numquam.
Quod debent ab omni familiaritate monialium & aliarum feminarum ſe alienare.18.q. 2. peruenit ad nos & 3.c ſeq.
Quod nec in vno, nec in vicino monaſterio cum monialibus debent habitare. 18. q. 2. diffinimus.& duobus c ſeq.
Quod nec ſudariolos,nec zonas, nec alia munuſcula a mulieribus debent accipere. 27.quęſt.1. monacho.
Quod monachi quamuis recipiendo ordinem recipiant officij poteſtatem,non tamen executionem;niſi occaſione populi de licentia epiſcopi. 16.q.1.monachi & c.ſeq.& c. ſic viue. & ca ſi clericatus.& c.ſeq.
Quod nec pęnitentiam alijs dare, nec prædicare niſi in clauſtro ſuo debent. 16.q.1.placuit omnibus.& c.monachus.& cap.iuxta & cap.adijcimus.
Quod nec baptizare debent, nec fieri compatres. 18.q.2.peruenit ad nos.de conſe.diſt.4.non licet abbati.& c ſeq.
Quod præter confratrem in clauſtro,& præter eũ qui elegerit, nullum debent ſepelire. 16.q.1.c. 1.c.Agapitus.& c placuit.
Quod monachi debent ſubeſſe epiſcopis inquantum per Papam non ſunt exempti.16.q.1. peruenit.18.q.2.Abbas. & quattuor c.ſeq.
Quod viſitandi ſunt per epiſcopos & corrigendi. 18.q.2.viſitandi.
Quod iura epiſcopalia debent epiſcopis perſoluere. 18.q.2.Eleutherius.& c.ſeq.
Quod non debent decimas vel eccleſias a laicis ſine conſenſu epiſcopi recipere. 16. quæſt. 7. decimas.
Quod epiſcopos ex charitate poſſunt accuſare.2. q.7.nullus.§.proximo.
Quod monachi bonorum operum in clericos & epiſcopos promoueri poſſunt. 16.q.1. ſi clericatus.& 7.c.ſeq.& tribus c. pręcedentibus.
Quod non debent ſine abbatum licentia epiſcopatus recipere 18. quęſt.2. quàm ſit. §. nullus. 16.quæſt. 1. ſi quis monachus. & cap. legi. §. ſequen.
Quod facti epiſcopi abſoluuntur a iugo profeſſionis.18.q.1.c.1.
Quod facti epiſcopi non debent mutare habitum nec ordinis ſui ritum quo ad ſubſtantialia.16. q.1.de monachis.& §.ſeq.
uod facti epiſcopi ſuccedunt in bonis paternis. & eccleſię ſuę relinquunt.18.q.1.c.1.

Monaſterium. Quod monaſterium duplex pro monachis & monialibus in vno loco fieri prohibetur. 18.q.2. diffinimus.
Quod monaſteria conſtruenda ſunt in ſolitudine:ne populari acceſſu deuotio religionis impediatur. 18.q.2.luminoſo.
Quod monachorum monaſteria ſubſunt epiſcopo in cuius territorio ſunt 18.quæſt. 2. monaſteria.
Quod monaſterium exemptum eſt a lege diœceſana in pluribus videlicet quantum ad cathedratici pręſentationem vel pręſtationem. 10.q. 3.inter cetera.
Item quantum ad quartę partis dimiſſionem.16. q.1. cum pro vtilitate.
Item quantum ad grauem exactionem. 17. q. 2. quàm ſit.
Item quantum ad publicę miſſæ celebrationem: quia ſine conſenſu abbatis epiſcopus non debet facere.18.q.2. abbas.& c.luminoſo.
Quod monaſteria non debent fieri ſine licentia epiſcoporum. 18.q.2.quidam.& 4.c.ſeq.
Quod mulieres monaſteria religioſorum intrare non debent.18 q.2.peruenit ad nos.
Quod monaſteria religioſorum non debent conuerti inhabitacula ſęcularium clericorum: nec debent regi per ſęcularem. 18.q.2. peruenit ad nos,& c.dudum.19.quæſt.3.quæ ſemel.& cap. ſequen.
Quod in parochialibus eccleſię monaſteriorum de conſenſu epiſcopi debent preſbyteri inſtitui vel remoueri. 16.q.2. viſis.& c ſeq.
Quod abbas ſine epiſcopo, & epiſcopus per ſe res monaſterij alienare non poſſunt. 17.q.4. in uẽditionibus. 18.q 2.quàm ſit.
De hac materia habes vbi agitur de Monachis,& vbi agitur de Religione.

Monialis. Quod monialis eſt quæ profeſſa eſt ſe velle viuere ſecundum regulam Benedicti, uel ſecundum regulam Baſilij, vel ſecundum regulam Sancti Auguſtini. 18.q.2.pernicioſam.
Quod moniales non debent habere ſingularia domicilia.18.q.2. pernicioſam.
Quod puella duodecim annos habens ſi voluntarie monialis effecta eſt etiam ante conſecrationem recedere non poterit. 20.q.1.puellę.
Quod moniales ſubſunt ordinationi & correctioni epiſcopi. 28 q.2.cognouimus.
Quod præponendus monialibus primum eſt per epiſcopum examinandus.18.quæſtio.2.qui religioſis.
Quod conuenientius reguntur per viros ſpirituales quàm ſæculares 18.q.2.in decima.
Quod monaſteria monialium non debent eſſe vicina monaſterijs monachorum.18.q.2.diffinimus & 4.c.ſeq.
Quod monialis numquam debet loqui cum monacho vel alio viro ſine bono teſtimonio. 18.q. 2.diffinimus.& c. in decima.
Quod moniales in vno choro cum monachis uel alijs clericis cantare non debent. 18.quæſt.2. pernicioſam.
Quod non debent vaſa ſacra & pallas & corporalia contingere. 23.diſt.ſanctimoniales. §. vaſa. c. ſacratas.
Quod non poſſunt matrimonia contrahere: & contrahentes ſunt per epiſcopum compellendæ ad votum redire. 27.q. 1. de viduis & puellis. uſque ad fi.
Quod moniales in vitium carnis pro lapſę grauiter puniuntur. 27. q. 1. impudicas. & fere per totum.
Quod peccantes cum ipſis ipſo facto videntur excommunicati. 27.q.1.ſi qua uirgo.& c.eos.
De conſecratione monialium habes ſupra vbi agitur de Conſecratione.

Mors. Quod mors eſt triplex uidelicet corporalis, ſpiritualis, & ghennalis. de pę.diſt.vlt.
Quod mors corporalis omnibus eſt communis. 13.q.2.in eccleſiaſtico.
Quod in memoria ab omnibus eſt ſemper habenda.ibidem.
Quod non videntur eſſe perfecti qui cum a Domino vocantur,non moriuntur voluntarie,ſed inuiti. 13.q.vl.quàm pręposterum.
Quod ſacramenta morientibus concedi debent. 26.q.1.Aurelius.& c.ſeq.
Quod ſi volentem confiteri mors antequàm ad ſacer-

ſacerdotem perueniat preoccupauerit, non debet ſibi denegari eccleſiaſtica ſepultura. 26.q.6. ſi aliquis.

Quod qui fame morientem nõ paſcit occidit. 86. diſt. paſce.

Quod mortem languentibus probatur infligere qui hanc cum poſſit non excludit. 33. diſt. §. 1.

Quod qui mortui ſunt, in Dei iudicio non ab hominibus ſunt iudicandi 24. diſt. quorumdam.

Quod poſt hominum mortem animę locantur ſecundum quod meruerunt. 13.q.2. tempus.

Quod mortui iurandi ſunt oblationibus, eleemoſynis, & orationibus, eatim ſi dubitatur de eorum ſalute. 13.q.2. non æſtimemus. & pluribus cap. ſeq.

Item quod fit pro omnibus mortuis tantum valet cuilibet, ac ſi pro vno ſolo fieret. de conſe. diſt. 5. non mediocriter.

Quod indignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitauit moriturum. de pæn. diſt. 7. §. vlt.

Quod morientibus in peccatis mortalibus, nec oblationes nec orationes viuorum nec mortuorum, nec ſepulturę ſacrorum locorum proſunt. 13.q.2. quibus. & ſeptem c. ſeq.

Quod nemo debet contriſtari de morte ſuorum charorum, cum ipſos non amittamus, ſed pręmittamus. 13.q. vlt. quàm prępoſterum. & tribus c. ſeq.

Quod illi qui nimis triſtantur de more ſuorum, videntur deſperare de felicitate futurorum bonorum. 13.q. vlt. habent.

Quod in hoc quòd Dominus fleuit Lazarum nõ fleuit mortuum, ſed ad huius vitæ miſerias reſuſcitandum, innuitur quòd pro mortuis plus eſt gaudendum quàm triſtandum. 13.q. vlt. qui diuina.

Quod mortui huius mũdi facta poſſunt ſcire vel per decedentium relationem, vel per angelorũ reuelationem, vel per ſpecialem conceſſionem, quia ipſis quandoque conceditur vt poſt mortem viuis appareant. 13.q.2. fatendum.

Quod quandoque mortui ex diabolica illuſione phantaſtice creduntur apparere. 26.q.5. nec mirum, ante med.

Quod eccleſia nec ligare nec ſoluere poteſt mortuos de peccatis, quia non ſunt de foro eius. 24. q.2. ligatur.

Quod iniuſte excommunicatus etiam poſt mortẽ poteſt abſolui. 24.q.2. ſane quod.

Quod hęretici poſt mortem poſſunt excommunicari propter facti deteſtationem. 24. q. 2. ſane profertur.

Quod fideles non debent communicare mortuis quibus non communicauerunt viuis. 24. q.2. de communione.

Quod mors ſpiritualis eſt duplex, bona & mala, bona eſt quando quis ſiue per baptiſmum, ſiue per pænitentiã moritur peccato, vt viuat Chriſto. de conſe. diſt. 4. vt oſtenderet. & c. ſeq.

Quod ſpecies diuerſæ huius mortis deſignantur per tres mortuos, quos Chriſtus ſuſcitauit. de pęn. diſt. 1. quem pęnitet.

Quod mors ſpiritualis mala eſt quando quis moritur per peccatum mortale, ſicut per peccatum infidelitatis. 26.q.2. qui ſine. 11.q.3. non ſolũ. §. idem timendo.

Item per hypocriſim, quia hypocrita viuens mortuus eſt. 12.q.1. nolo. ante ſi.

Item per auaritiam. 14.q.4. ſi quis vſuram.

Item per quodlibet aliud mortale peccatũ. de pęn. diſt. 4. § dicens. c. inter mittentes ſermonem.

Quod mors gehennalis mors dicitur ęternalis: quia ibi numquam mors moritur. 26.q.2. qui ſine. de pæn. diſt. vlt. in ſi.

De hac materia habes vbi agitur de Sepulturis.

Mores. Quod mos longa conſuetudo eſt de moribus tracta. 1. diſt. mos.

Quod legem mores faciunt, & commune ius legibus & moribus conſtat. 1. diſt. omnes.

Quod plus facit famoſum morũ nobilitas, quàm generis dignitas. 40. diſt. nos. & c. ſeq.

Quod illud quod non eſt contra fidem & bonos mores, indifferenter habendum eſt. 12. diſt. illa.

Quod multum diſtant damna morum à damnis rerum temporalium. 6.q.1. ſunt plurimi. §. verum. & c. deteriores.

De hac materia habes vbi agitur de Conſuetudine.

Mulier. De muliere habes ſupra vbi agitur de femina.

Multitudo. Quod multitudo inutilium perſonarum maxime clericorum eſt vitanda. 23. diſt. tales.

Quod pompa multitudinis popularis reprehenditur maxime in prelatis & clericis. 59. diſtin. ſi officia.

Quod non poteſt eſſe ſalubris à multis correctio, niſi cum ille corripitur qui non habet ſociam multitudinem. 23 q.4. non poteſt.

Quod in correctione multitudinis caute eſt incedendum. 44. diſt comeſſationes.

Quod cum contagium peccandi multitudinẽ inuaſerit: diuinæ diſciplinæ ſeuera miſericordia neceſſaria eſt. 23.q.4. non poteſt.

Quod paucitas eſt aſpere corrigenda, ſed multitudo leniſſimis admonitionibus eſt frangenda. 44. diſt. comeſſationes.

Quod propter peccantium multitudinem detrahendum eſt ſeueritati. 44. diſt. comeſſationes. 50. diſt. vt conſtitueretur. 9. quæſt. 1. ordinationes.

Quod non debet deferri multitudini in mali prælati electione vel approbatione. 18. quæſt. 2. ſi quis.

Quod multas medicinas inuenire cogunt multæ experientiæ morborum. 50. diſtinct. vt conſtitueretur.

Quod non minus ardet qui cum pluribus ardet. 2.q.1. multi. in ſi.

Quod tempore apoſtolorum multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna in Deo. 12. q.1. dilectiſſimis. 8. diſt. §. 1.

Quod aliquando multitudo propter vnius delictum punitur. 45. diſtin. ſed illud. 24.q.1. non turbatur.

Munditia. Quod munditia eſt duplex, ſcilicet corporalis, & ſpiritualis. 31. diſt. lex.

Quod munditia carnalis eſt quæ inficitur per luxuriam; & ideo clericis in ſacris prohibetur, vt competentius valeant diuinis vacare obſequijs & orationibus. 31. diſt. c. 1. §. cauſa.

Quod ſpiritualiter mundatur qui à ſorde peccatorum per pęnitentiam purgatur. 50. diſt. & purgabit.

De hac materia habes vbi agitur de Caſtitate, vbi agitur de Luxuria, & vbi agitur de Macula.

Munus. Quod munus eſt triplex, videlicet ab obſequijs, quod eſt ſeruitus indebite impenſa.

Item munus à manu, quod eſt pecunia.

Item munus à lingua, quod eſt fauor. 1.q.1. ſunt nonnulli.

Quod munera dantem & accipientem faciunt deuiare à iuſtitia. 11. quęſt. 3. pauper. & cap. qui recte.

Quod ille manus ab omni munere excutit, qui non ſolum pecuniam vel obſequium, ſed nec etiam humanum fauorem inquirit. 1.q.1. ſunt nonnulli. 11.q.3. qui recte.

Quod non timetur culpa, vbi redemptio ſperatur per munera. 11.q.3. pauper.

Quod meritorie trahitur quis ad fidem vel ad meliorem ſtatum per munera. 23.q.4. c. vlt.

Quod clericus eccleſiam ſuſcipiens vel ſpiritualia dans per munera deſtruitur. 7. q. 1. ſancitum. 15. quęſt. 1. obſeruandum. 12. quęſtio. 2. queſta.

Murmuratio. Quod murmuratio diſſuadetur, quia murmurans opus quod facit perdit. 90 di. alienus.

Quod murmurans & contentioſus pari pœna puniuntur. 90. di. ſi quis monachus.

Quod filij Iſrael murmurantes à ſerpentibus perierunt. 90. diſt. alienus.

Quod Maria propter murmur contra Moyſen lepram incurrit. 2. quæſt. 7. plerumque. §. item obijcitur.

Mutatio. Quod mutatio non debet in his fieri quę rationabiliter & vtiliter ſunt à patribus diffinita. 25. q. 2. cum pie. & c. eccleſiaſticę.

Quod Deus mutabilitatem neſcit, omnis autem creatura vitioſa eſt: quia mutabilis eſt. de pæn. diſt. 2. circa ſi.

Quod licet Deus ſit incommutabilis, tamen ſæpe mutat promiſſa: cum ex miſericordia temperat ſententiam. 22. q.4. incommutabilis. & c. non ſemper.

Quod Deus nouit mutare ſententiam quando de malo in melius homines mutantur. de pęnit. diſt. 1. ſi agamus. & §. ſeq. Exemplum de Niniue, & de Ezechia rege, cui quindecim annos addidit.

Quod Romana eccleſia ſtatuta ſua ſecundum tẽporis exigentiam quandoque mutat. 25.q. vlt. poſteaquam. §. his ita. & §. vlt. & c. ita nos.

Quod illa quæ non ſunt contra Euangelia aut ſanctorum decreta, pro neceſsitate temporũ quandoque mutantur. 44. diſt. c. vlt. 25.q. vlt. priuilegia. & c. amputato.

Quod mutantur reges propter negligentiam regiminis. 15.q.6. alius.

Item epiſcopi vel alij prælati de loco ad locum propter exigentiam temporis mutantur. 7.q.1. mutationes.

Item ſedes epiſcopales mutantur: vel duæ in vnã rediguntur cauſa hoſtilitatis vel paupertatis. 25.q.2. §. hoſtilitatis. & c. ita nos.

Item priuilegia: quia pro neceſſitate corrigendorum vitiorum dantur, & quãdoque penitus immutantur. 25.q.2. §. his. c. poſteaquam.

Item mutãtur incaute promiſſa. 22.q. 4. in malis. & c. ſeq.

Item mutantur in melius conſilia & propoſita. 12. q.1. certe. vbi Auguſtinus mutauit conſilium. 22. q. 2. beatus. vbi Paulus propoſitum eundi ad Hiſpaniam mutauit.

Item mutatur pœna in pœnam vel pænitentiam. 22.q.4. innocens credit. ex his. vbi de Ioſue & Gabaonitis. 23. quæſtione 5. cap. 1. circa medium.

Quod non ſufficit peccatori mores in melius cõmutare: ſed etiam debet de pręteritis ſatisfacere. de pæn. diſt. 1. §. Chriſtus.

Quod Nabuchodonoſor rex non corporaliter ſed mentaliter in beſtiam mutatus eſt: quia credẽs ſe beſtiam, ab hominibus ſecedens cum beſtijs morabatur. 23.q.5. remittuntur.

Mutilatio. Quod mutilatio membrorũ latronum proficit eis: quia debilitata membra nequeunt exercere conſueta. 23.q.3. ſi quis fortitudinem.

Quod mutilatus vel abſciſus per ſe vel per alium excluſa decenti cauſa non poteſt promoueri. 33. diſtinct. maritum. & 36. diſtinct. cap. illitteratos.

Quod qui ſibiipſi virilia mutilauerit: non ſolum non promouetur: ſed etiam ſuiipſius homicida reputatur. 50. diſt. ſi quis abſciderit. & c. ſeq.

Quod qui volens partem digiti ſui mutilauerit, ab ordinibus abſtinebit. 45. diſ. qui partem.

Quod mutilator alterius non debet promoueri. 55. diſt. c. vlti.

Quod ſi quis per medicos caſtrati vel mutilati eſſent propter infirmitatem, aut à Barbaris propter infidelitatem, aut à dominis vt eunuchi fierent: ſi aliàs inueniuntur digni, poſſunt promoueri. 55. diſt. ſi quis à medicis.

Mutus. Quod mutus per ſigna baptiſmũ & pænitentiam & alia ſacramenta petere poteſt. 26. q. 6. qui recedunt. & cap. ſequen.

Quod prelatus qui non redarguit vitia ſubditorũ, canis mutus dicitur. 43. di. ſit rector.

N*Abath.* Quod Nabath fuit pater Hieroboam: qui regnum appetens in populo Dei ſchiſma fecit. 7.q.1. denique.

Quod Nabath vineam ſuam in ortũ olerum commutare noluit. 23. quęſt. 8. conuenior.

Nabuchodonoſor. Quod Nabuchodonoſor Danielem de lacu leonum & perſecutionibus liberauit. 23. q. 5. ſi propter ea.

Quod Deus malos per Nabuchodonoſor flagellauit: & poſt propter ſuperbiam mutatus mente in beſtiam, cum beſtijs vixit. 23. q. 3. §. 1. circa medium. & quæſt. 5. remittuntur. §. hinc. circa medium.

Quod Nabuchodonoſor propter ſuperbiam in bouem ex homine eſt mutatus. 17. quæſtio. 4. miror.

Quod quia Nabuchodonoſor per flagella corrigitur, & Pharao per flagella induratur: innuitur quòd medicinæ ſaluris non operantur in ſingulis. 23. q. 4. Nabuchodonoſor.

Natiuitas. Quod natiuitas triplex eſt: videlicet naturæ, gratiæ, & gloriæ.

Quod natiuitas naturæ prima eſt in vtero, iuxta illud; Quod enim in ea natum eſt. de qua natiuitate de conſe. diſt. 4. firmiſſime.

Item alia eſt naturæ ex vtero: ſcilicet quando puer innoteſcit iuxta illud. Natus eſt homo in mundum. de qua de conſe. diſt. 4. quiſquis. c. qui in maternis.

Quod natiuitas gloriæ eſt quando depoſita vetuſtate pœnę naſcitur homo ad gloriam. de conſecrat. diſtinct. 4. poſt Baptiſmum. Sic mors ſanctorum natalis dicitur. 24. quæſtio. 2. ſane quòd.

Quod natiuitas gratię eſt quando quis naſcitur per baptiſmum. iuxta illud: Oportet naſci denuo. de conſe. diſt. 4. qui in maternis.

Natura. Quod natura condidit omnibus nationibus ius commune, ſicut eſt maris & feminæ coniunctio, puerorũ ſucceſſio & educatio. 1. diſt. ius naturale.

Quod contra naturam coitus ſemper fuit illicitus & damnabilis. 32. q. 7. vſus. 35. q. 3. nec eam. §. naturæ. & c. ſeq.

Quod violatur diuina ſocietas cum natura cuius ipſe auctor eſt, libidinis peruerſitate polluitur. 32. q. 7. flagitia.

Quod naturali iure omnia ſunt communia, & quòd conſuetudo induxit meum & tuum. 8. diſtin. differt.

Quod præſcientia vel prædeſtinatio diuina nullã naturę infert neceſſitatem. 23. q. 4. Nabuchodonoſor.

Quod in culpam cadere naturale eſt; doluiſſe virtutis. de pæ. diſt. 3. ille rex.

Quod natura dæmonum in pluribus ſubtilior & nobilior eſt quàm natura hominum. 26. q. 4. ſciendum.

Quod ſancti cum ex naturę fragilitate corruerint, acriores ad currendũ curſum ſalutis reſurgunt. de pæ. diſt. 3. ille rex.

Nauis. Quod nauis quæ propter Ionæ fugam immergebatur, ſignificat quòd propter exceſſus maiorum contingit afflictio minorum. 1. q. 4. eccleſia. §. his ita. poſt medium.

Item in hoc quòd multa merita apoſtolorum nauigabant, & proditoris perfidia nauis procellis agitabatur; innuitur quòd propter vnius malitiam multi boni puniuntur. 24. quæſt. 1. non turbatur.

Quod Paulo cauſa prædicationis in Italiam veniente nauis concutitur, innuitur quòd aduerſitas bonis votis obijcitur. 7. q. 1. aduerſitas.

Quod nauis cordis Pauli quæ in naufragio inconcuſſa ſtetit, conſtantiam prędicatoris in aduerſitate innuit. 7. q. 1. aduerſitas.

Quod periculum eſt prælato qui nauem eccleſiæ regit & remum tenere non nouit. 40. diſtinct. ante omnia, in fi.

Quod ſicut nauigans multis periculis ſe exponit; ſic qui vxorem ducit. 17. q. 2. nos.

Quod ſicut nil intereſt vtrum nauis vno grandi fluctu, aut per rimas paulatim aqua intrante ſubmergatur, ſic parua peccata multiplicata tãtum opprimunt vt vnum grande. de pę. diſt. 1. medicina. circa medium.

Neceſſitas. Quod neceſſitas eſt duplex, videlicet ſimplex, vt eſt neceſſe omnes homines mori. 23. q. 4. Nabuchodonoſor.

Alia eſt conditionis, vt cum quis ſcit aliquem ambulare neceſſe eſt eum ambulare. Sicut nulla neceſſitas cogit incedere volentem, tamen neceſſe eſt eum incendere, ſic quę ex nulla neceſſitate naturæ, ſed ex libertate, arbitrij proueniunt, Deus prǫuidet & neceſſe eſt ea eſſe. 23. q. 4. Nabuchodonoſor.

Quod neceſſe eſt prędeſtinata adimpleri. ibidem.

Quod non eſt culpabile quod neceſſitas infert. 30. q. 1. ad limina.

Quod neceſſitas non habet legem. 1. q. 1. remiſſionem.

Quod neceſſitas facit licitum quod aliàs non eſſet licitum, ut patet in tranſlationibus epiſcoporum. 7. q. 1. mutationes.

Quod tranſlationes epiſcoporum vel communis vtilitas vel neceſſitas debet perſuadere. 7. q. 1. ſcias. & 4. c. ſeq.

Quod opera neceſſitate vrgente facta non ſunt laudabilia. 57. diſt. ſi quis.

Quod adultus neceſſitate cogente baptizatus nõ eſt ordinandus. ibid.

Quod id quod ex neceſſitate conceditur, ceſſante neceſſitate debet ſolui. de conſecra. diſtin. 5. quidquid.

Quod illud quod ex neceſſitate fit, non fit ex ordine legitimo, ſed vſurpato: vnde ceſſante neceſſitate debet ceſſare & id quod pro neceſſitate ſtatutum eſt. 1. q. 7. quod pro remedio. 9. q. 1. ordinationes. in fi.

Quod in neceſſitate extrema pænitentibus ſacramenta non ſunt neganda, 26. q. 7. tempora pænitudinis.

Quod in neceſſitate patri ſiue matri ſiue omnibus alijs baptizare permittitur. 30. quęſt. 1. ad limina.

Quod neceſſitas facit aliena propria, quia tempore neceſſitatis omnia ſunt communia. 47. diſt. ſicut. in fine.

Quod clericus raptor eſt qui vltra neceſſaria pauperibus non erogat. 16. q. 1. c. quoniam.

Quod tempore neceſſitatis prius ſubueniendum eſt propinquo quàm alieno. 86. diſt. non ſatis.

Item alieno prius iuſto quàm peccatori. 86. diſt. fratrem. § in ipſa. & c. non ſatis.

De hac materia habes vbi agitur de Coactione.

Negatio. Quod negatio Chriſti non tantum fit in verbis, ſed etiam in factis. 11. q. 3. exiſtimant.

Quod ille negat Chriſtum qui (cum ſit) ſe negat eſſe Chriſtianum. 11. q. 3. non ſolum.

Quod quoties vitijs vincimur & peccamus, toties Deum negamus. 11. q. 3. exiſtimant.

Quod qui veritatem pro pecunia negant; Deum qui veritas eſt vendunt. 11. q. 3. abijt.

Quod qui negant miſericordiam faciendam patientibus, ipſum Chriſtum qui miſericordia eſt, negant. 7. q. 1. omnis.

Quod quanta vita eſt confiteri Chriſtum, tanta mors eſt negare ipſum. 11. q. 3. nõ ſolum. § idẽ timendo.

Quod Petrus negauit Chriſtum cum ſe negauit eius diſcipulum. 11. q. 3. non ſolum.

Quod illi errant qui Petrum de negatione Chriſti excuſant. 11. q. 3. non ſolũ. §. idem timendo.

Quod de vno negatur, de pluribus conceditur. ibidem.

Quod negatiua probari non poteſt. 6. quæſtio. 5. §. vlt.

Negligentia. Quod negligentia eſt eruditionis nouerca. 83. diſt. nihil.

Quod negligentia arguitur in excuſatione boni operis. 84. diſt. peruenit.

Item in ſubueniendo miſeris. 12. q. 2. aurum. & c. ſeq. 86. diſt. fratrem.

Itẽ in corripiendis peruerſis. 83. diſt. error. 2. q. 7. ſicut inquit. c. negligere.

Item in eruditione prędicationis. 83. diſt. nihil. 43. diſt. ſit rector.

Item in defenſione pauperis. 84. diſt. §. 1. & c. peruenit. & c. ſeq.

Quod negligentia prælatorum cedit in diſcrimen ſubditorum. 40. diſt. ſi Papa.

Quod neglig ẽtia correctionis perdit diſciplinam in ſubditis, 23. q. 3. iuſtum.

Quod negligentes rectores multas ſæpe nutriunt peſtilentias, dum diſſimulant adhibere diſciplinam. 86. diſtinct. inferiorum. 45. diſtinctio. ſed illud.

Quod negligere & non perturbare peruerſos nil aliud eſt quàm fouere. 83. diſt. error.

Quod ſi negligenter quæ male vſurpantur corriguntur, excedendi vias alijs aperitur. 93. diſtin. peruenit ad nos.

Quod non ſufficit clericis turbis negligentibus adæquari. 8. q. 1. c. vlt.

Quod deſolatio debet eſſe prelato vbi clericos videt eſſe negligentiores in bono quàm laicos. 8. q. 1. quid autem. 25. q. 1. nulli.

Quod prælati de negligentia arguuntur & puniuntur. 22. q. 1. ſi quis. 27. q. 1. ſi cuſtos.

Quod negligentia poſt admonitionem aggrauatur quantum ad culpam & quantum ad pœnã. 12. q. 2. indigne.

Quod prælati pœna de negligentia eſt depoſitio. 81. diſt. dictum. 11. q. 3. placuit.

Quod negligentia inferiorum ſuppleri debet per ſuperiores. 8. q. 3. Artaldus. 9. quæſt. 3. cum ſimus.

Negotiatio. Quod negotiatio non eſt in ſe mala. 88. diſt. quoniam non.

Quod duplex eſt negotiatio: videlicet licita & illicita. 88. diſt. fornicari.

Quod negotiatio ſine periculo minime exerceri poteſt. de pę. diſt. 5. qualitas.

Quod negotiatorem excuſat vel arguit qualitas negotij. de pæ. diſt. 5. qualitas.

Quod de ſubſtantia mali negotiatoris nouiſſime non remanet niſi ſolum peccatum. 88. diſtinct. eijciens.

Quod negotiatio inhoneſta clericis eſt interdicta. 88. diſt. conſequẽs. Nam nemo militans Deo, implicat ſe ſæcularibus negotijs.

Quod negotiatorem clericum, & ex inope diuitẽ, & ex ignobili glorioſum, quaſi quandam peſtẽ fuge. 88. diſt. negotiaorem.

Quod negotiatio cupiditatis prohibetur clericis. 88. diſt. decreuit. 14. q. 4. clerici. & c. canonum.

Quod negotiatio pietatis vt inde ſubueniatur viduis & pupillis, permittitur clericis. 78. diſtin. decreuit.

Negotium. Quod negotia circa maiora cautius & diligentius ſunt diſcutienda. 42. diſt. quieſcamus.

Quod pleraque ſunt negotia quę ſine peccato aut vix aut numquam exerceri poſſunt. de pæ. diſt. 5. negotium.

Quod perfectis non eſt peccatum repetere negotium quod ante ſine peccato exercuerunt. de pæ. diſt. 5. negotium.

Neophytus. Quod neophytus dicitur qui nouiter eſt in fide vel religione plantatus. 47. diſt. ſicut.

Quod non debet in epiſcopum ordinari, ne in ſuperbiam erigatur, quia talis neſcit humilitatẽ obſeruare. 48. diſt. §. 1.

Quod ſimonia neophytorũ hæreſis dicitur, quia aliquando dabant pecuniam vt citius promouerentur. 1. q. 1. quiſquis.

Quod neophytis expedit pluſquam alijs cibis delicatis & a vanitatibus abſtinere. de cõſe. diſt. 5. neophyti.

Necromantia. Quod necromantia eſt quando per incantationes videntur reſuſcitari mortui, diuinare, & ad interrogata reſpondere. 26. quæſt. 5. nec mirum.

Quod quando necromantia fit, cruor aquæ miſcetur vt colore ſanguinis dæmones inuocati facilius prouocentur. ibid.

De hac materia habes vbi agitur de Dæmonibus.

Nobilitas. Quod nobilitas morum plus ornat quàm genitorum

5. immolans.
Item in delinquentium non correctione: quia cũ pastor delinquentes non arguit, tacendo occidit. 43. dist. Ephesijs.

Oculus. Quod oculus impudicus impudici cordis est nuntius. 32. quæst. 5. nec solo.
Quod non tantum sufficit oculos castos custodire, sed etiam linguam. 6. q. 1. ex merito. in fi.
Quod præcipue clerici non debent incedere vagi oculis nec lingua effreni. 23. distinct. his. circa medium.
Quod qui iniuriose iustos tangit, velut pupillam domini tangit. 2. q. 7. accusatio quoque.
Quod episcopi sunt oculi Dei. 6. q. 1. oues.
Quod diaconi, qui nunc dicuntur archidiaconi, sunt oculi episcopi: quia vice ipsius debent totam diœcesim perlustrare. 93. dist. diaconi ecclesiæ.
Quod priuatus oculo qualicumque ex causa priuatur sacerdotij iure. 55. dist. si Euangelica.

Odium. Quod odium fraternum & homicidium pari culpa iudicantur. de pæn. dist. 1. homicidium.
Quod odio debent haberi peccata, non homines. 85. dist. odio. 23. q. 4. duo.
Quod clerici maxime debent odium & æmulationes fugere. 23. dist. his igitur.
Quod nemo potest veram pęnitentiam agere, nec gratiam baptismi recipere, nisi primum dimittat odium in corde. de pæn. dist. 5. falsas. de conse. dist. 4. quomodo. in fi.
Quod qui diurnum odium non dimittit admonitione præmissa per presbyteros, à cœtu fidelium est expellendus. dist. 90. placuit.
Quod probatur odisse vitia qui arguit delinquentes. 86. dist. inferiorum.

Officium. Quod officium aliud est sæculare, aliud diuinum siue ecclesiasticum. 59. dist. si officia.
Quod officium sæculare aliud est licitũ, quod scilicet caret peccato: aliud illicitũ, quod sine peccato exerceri non potest, de pęn. dist. 5. falsas.
Quod officium illicitum est deserendum: quia existendo in ipso pænitentia non potest agi. de pę. dist. 5. falsas.
Quod occupantes se illicitis officijs, ab ecclesiæ officijs sunt expellendi. 88. distinct. consequens est.
Quod clericis artificio licet victum quærere absq; diuini officij detrimento. 91. dist. clericus. & c. sequen.
Quod officium diuinum siue ecclesiasticum est diligenter exequendum. 12. dist. de ijs. 91. distin. presbyter.
Quod officium Metropolitanæ ecclesiæ obseruandum est per prouinciam. 12. dist. de ijs. de conse. dist. 2. institutio.
Quod diuinum officiũ, pręcipuæ missa, securius cum pluribus exequitur. 7. q. 1. illud.
Quod ordinem officij in matutinis & in Missa, & in alijs horis conuenit omnibus clericis custodire. de conse. di. 5. conuenit. & duob. c. seq.
Quod post matutinas & post vesperas, semper Pater noster, est dicendum. de consec. dist. 5. id semper.
Quod seruitus est clericorum septem horarum officia qualibet die persoluere, 91. dist. presbyter.
Quod septem horæ ibidem enumerantur.
Quod clerici in sacris & beneficiati tenentur ad horas canonicas, & ad officia diuina. 92. distin. cap. vlt.
Quod prælati officium diuinum aut per se aut per clericos debent explere. 91. dist. presbyter.
Quod clericus diuinum officium non explens debet deponi. 92. dist. c. vlt.
Quod officium diuinum plus corde quàm voce est exercendum & exequendum. 92. distinct. cantantes.
Quod publicus concubinarius Missam & alia diuina officia exequi non debet. 32. dist. præter hoc.
Quod officium simoniacorum & in fornicatione iacentium scienter non est audiendum. 32. dis. præter hoc. §. verum. in fi.
Ministros officia ecclesiæ exercentes, sicut lectores, acolythos, subdiaconos, sacerdotes, & archiepiscopos; & episcopos, & alios, habes quoslibet in hoc opere in suo loco cum suo officio declaratos.
Quod officia ecclesiastica singula singulis personis sunt distribuenda. 89. dist. c. 1.
Quod quantumcumque exercitatę personæ duo officia vno tempore non sunt cõmittenda. 89. dist. singula.
Quod in ecclesiæ officijs vitanda est consanguinitatis successio: ne hęreditatio iure credant se ea vendicare. 8. q. 1. apostolica.
Quod potius sunt danda extraneis bonis quàm propinquis malis. 8. q. 1. Moyses.

De officijs ecclesiæ habes vbi agitur de Beneficijs, & vbi agitur de Ecclesia.

De officio diuino habees vbi agitur de Cantu & celebratione, & vbi agitur de eucharistia, & vbi agitur de Missa & de Ordine.

Omissio. Quod omissio casu vel per errorem contingens caute est supplẽda. 1. q. 1. spiritus. §. proximo. 7. q. 1. nihil. 52. dist. solicitudo.
Quod quando substantiale omittitur, non valet quod agitur. de consec. dist. 4. in synodo. 22. q. 2. animaduertendum, de pæn. distinctione 5. fratres.
Quod quando aliquid propter maius bonũ omittitur: non contemptus, sed prouidentia iudicatur. 63. dist. Hadrianus.

Opera. Quod opera bona vigilanter sunt facienda. 86. dist. fratrem.
Quod quotiescumque bonum agimus, Deum cõfitemur: sicut econtra malum faciendo ipsum negamus. 12. q. 3. ęstimant.
Quod Deus in operibus bonum plus respicit animum quàm actum. 15. q. 6. si quandoque à sacerdotibus, in fi.
Quod vbi Christus non est fundamentum, nullius boni operis potest esse ædificium. 1. q. 1. cũ Paulus.
Quod Deus de malis actibus hominũ bona operari consueuit. 23. q. 5. relegentes.
Quod opera non sunt præcipitanda, sicut nec consilia. 50. dist. ponderet.
Quod non solum respicienda sunt opera, sed etiã circunstantiæ operum; videlicet tempus, causa, voluntas, personarum differentia. 23. q. 8. occidit. de pæn. dist. 2. vt cognouerunt. §. opponitur. in fin.
Quantum ad tempus respicienda sunt, quia multa permittebantur olim, quę non modo, & modo, quæ non olim. 32. q. 4. quis ignoret. & ca. sequen. 35. q. 1. cap. 1. 34. dist. fraternitatis.
Quantum ad causam, sicut quia Phinees non occidit propter personæ odium, sed propter legis zelum. 23. q. 8. legi, & cap. sequen. & q. 6. cum homo.
Quantum ad voluntatem; quia qui præter voluntatem occidit, non sic culpatur sicut voluntatem habens. 50. dist. eum qui. & 4. c. seq. 15. q. 1. non est. & tribus c. seq.
Quantum ad personarum differentiam, videlicet vtrum sit persona nobilis vel ignobilis, vtrũ sit sapiens vel stultus. 40. distinct. homo Christianus.
Quod sanctorum filij non dicuntur qui tenent loca eorum, sed qui eorum exercent opera. 40. di. non est.
Quod bona opera prosunt ad dignitatis sublimitationem. 56. dist. quia.
Item ad irregularitatis dispensationem. 1. q. 7. tali.
Quod mediocre bonum opus maiori non est pręferendum. de conse. dist. 5. non mediocriter.
Quod culpa pia operatione solet purgari. 22. q. 2. si quęlibet. Exemplum ibi de obstetricibus.
Quod aliquando sunt facienda ad quæ non tenemur, & illa sunt gratiosiora. 28. q. 1. iam, post medium.
Exemplum ibi de Christo qui tributum soluit cũ non teneretur.
Quod bona opera mortificantur per peccatum mortale. de pęn. dist. 4. § finis. circa med.
Quod reuiuiscunt per pęnitentiam.
Quod per opera bona teguntur peccata. 45. distin. sed illud.
Quod opera facta extra fidem & charitatem non valent ad salutem. 24. q. 1 odi. & c. seq. de conse. dist. 5. nihil enim.
Quod licet malis bona opera non prosint ad salutem, non tamen sunt omittenda, quia prosunt ad alia. 14. q. 5. qui habetis. & §. seq.
Quod licet quędam opera sint indifferentia, tamen in ipsis quis demereri potest & mereri. 23. q. 5. lex. & 4. c. seq.
Quod opus male inchoatum bonum finem habere non potest. 1. q. 1. principatus.
Quod sicut peccatum opus sine voluntate non facit ita & iustitia ex opere nõ consummatur nisi voluntas affuerit. 32. q. 5. sicut enim.

De hac materia habes vbi agitur de Eleemosyna.

Oppressio. Quod oppressio dicitur quæ fit in pauperes contra iustitiam & veritatem. 11. q. 3. pauper.
Quod omnis oppressio & iniustitia iudicium sanguinis est. de pæn. dist. 1. omnis.
Quod oblatio oppressorum pauperum non est recipienda. 90. dist. oblationes. & c. eorum.

Oratio. Quod oratio est pij animi affectus omnia in Deum prętendens. de conse. di. 1. quando autem stamus.
Quod non verbis tantum, sed corde orandum est domino. de conse. dist. 5. non mediocriter.
Quod in oratione nil aliud debet cogitare animus quàm id de quo deprecatur. de consec. dis. 1. quando.
Quod cum quolibet verbo orationis debet concors esse sensus cogitationis. de consec. dist. 4. numquam.
Quod orationis voces ad aures Dei non diriguntur nisi cum animi affectu. 38. dist. sedulo.
Quod melius est quinque psalmorum cantatio cũ deuotione, quàm totius psalterij modulatio cũ anxietate. de conse. dist. 5. non mediocriter.
Quod versus orietem est orandum, & per consequens oratoria sunt facienda. 11. dist. ecclesiasticarum.
Quod in signum resurrectionis Christi diebus dominicis & tempore paschali non est orandũ cũ prostratione. 30. di. si quis presbyter.
Quod oratio dominica scilicet Pater noster, post alias horas semper est dicenda. de conse. dist. 5. id semper.
Quod orandum est sine intermissione. de consec. dist. 5. numquam.
Quod pręlati pręcipue orationi debent esse intenti, quia non tantum pro se, sed etiam pro subditis tenentur orare. 36. dist. si quis vult.
Item clerici & religiosi. 12. q. 1. duo.
Quod pręlatis non sufficit oratio nisi & assit eleemosynę largitio. 86. dist. fratrem.
Quod oratio est peccatorum purgamentum. 1. q. 1. ipsi sacerdotes.
Quod ideo sacerdotes dicuntur peccata hominũ comedere; quia ea suis orationibus delent atq; consumunt. 1. q. 1. ipsi.
Quod oratio est contra visibiles & inuisibiles hostes efficax iuuamentum. 36. dist. si quis vult.
Quod per orationem diuina secreta reuelantur. 8 q. 1. si ergo.
Quod homines siue mortui, siue viui orationibus adiuuantur. 23. q. 2. non æstimemus. & quattuor c. seq.
Quod quia à Papa salus dependet omniũ, ab omnibus pro ipso est orandum. 40. distin. si Papa.
Quod pro illis qui seipsos interficiunt, vel pro illis qui pro suis sceleribus interfecti sine contritione decedunt non est orandum. 23. q. 5. placuit.
Quod quando oratio à meliori porrigitur tanto citius exauditur. 1. q. 1. ipsi. 14. quæst. 5. scriptum.
Quod Deum prouocans proprijs peccatis non

Vel si præstetur, vt vtrumque Simon operetur,
Seu vt euertatur fidei status, ordo petatur,
Vt dispensetur, spes irrita prorsus habetur.

Quod qui coactus ab hæretico vel simoniaco ordinem receperit, consequitur executionem. 1. q. 1. constat.

Quod ficte ordinatus vel in mortali peccato, non est reordinandus, 68. dist. sicut.

Quod ordinati ad sacros vxor post mortem eius non potest contrahere. 28. distinct. quia sunt culpæ.

Quod episcopus ordinans scienter indignum punitur. 34. dist. quando. in fi. & 50. dist. ex pænitentibus & 59. dist. qui ecclesiasticis.

Quod indignus dicitur ad ordines ꝓmoueri quis multipliciter, videlicet ratione conditionis; vt cum seruus alterius ordinatur: & tunc ordinans condemnatur in duplum. 54. dist. si seruus.

Item ratione ætatis: & tunc ordinatus deponitur. 77. dist. subdiaconus.

Item ratione temporis, sicut quattuor tempora, & quæ sunt legitime ordinata, & tunc ille ordinatus deponitur, & ordinans ordinandi potestate priuatur. 77. dist. subdiaconus.

Item ratione carentiæ beneficij: & tunc ad iniuriã episcopi deponitur 70. dist. neminem.

Item ratione bigamię vel alterius irregularitatis, & tunc episcopus ordinandi potestate priuatur, & ordinatus ordine spoliatur. 50. distinct. ex pænitentibus.

Item ratione publici criminis, & tam ordinator quàm ordinatus deponitur. 51. dist. aliquantos.

Item ratione inscientiæ, & tunc ordinator ordinãdi potestate priuatur, & ordinatus ordine spoliatur. 36. distinct. qui ecclesiasticis.

Quod ordinatus a non episcopo debet reordinari. 68. dist. per totum.

Quod episcopus alterius diœcesis clericum sine dimissorijs ordinare non debet. 9. q. 2. per totũ. 71. dist. clericos. 21. q. 2. quoniam.

Quod episcopus clericum suum ab alieno episcopo sine consensu suo ordinatum, ante executionem officij recipere potest, & secum dispensare, dummodo sententiam contra tales non tulerit. 9. q. 2. Lugdunen. §. seq.

Quod illi furtiue dicuntur ordinem recipere, qui absque consciẽtia episcopi & absque examinatione ordinantur. 64. dist. extra conscientiam. 24. distinct. quando.

Quod tales ipso iure sunt irregulares: & si prohibiti vel excommunicati sunt promoti, sunt deponendi. 24. dist. c. vlt.

Quod exceptis minoribus ordinibus, vt est consuetudo, nulli licet plures ordines vno die accipere 77. dist. monachus.

Quod accipiens duos ordines simul, maxime post examinationem, est deponendus. 77. dist. subdiaconus.

Ornatus. Quod ornatus hominis est duplex, vide lic interior, & extertio. 41. dist. §. 1.

Quod ornatus Christianorum verus est non in splendentia vestimenti, sed moris boni. de consecr. distinct. 5. fucare.

Quod nihil in corona episcopi splendidius est quàm humilitas. 100. dist. contra morem. post medium.

Quod ornatus episcopi vel clerici exterior in multis consistit, videlicet vt comam non nutriat. 23. dist. clerici qui.

Item vt vestes religiosas habeat. 21. q. 4. omnis. 41. dist. §. 1.

Item vt sine operimento decenti non incedat. 21. q. 4. episcopi.

Item vt numquam guttur vel fauces vel faciem vnguento liniat. 92. dist. cantantes.

Item vt in religionis habitu & cibo cum quibus viuit, conueniat. dist. 41. § vlt.

Item vt incessu graui maturitatem mentis ostendat. 41. dist. clericus.

Item in cibo & potu temperantiam & sobrietatẽ prętendat. 41. dist. §. vlt.

Quod in ornamento summi pontificis rationale designat, quia in pectore pontificis debet esse cognitio veritatis. 36. distinct. qui ecclesiasticis §. ecce.

Quod clerici debent esse ornati exterius, videlicet incessu & habitu: vt non sordidis vel fulgidis vestibus se ornent. 40. dist. §. 1.

Quod tunc incessus sacerdotis est ordinatus quãdo grauitate itineris mentis maturitatem ostendit. 41. dist. parsimoniam.

Quod exterior ornatus tolerabilior est in feminis quàm in viris. de consec dist. 5. fucare.

Quod ornatus meretricius non est ad placendum hominibus, sed ad placendum dæmonibus. de conse. dist. 5. fucare. in fine.

Quod prælati debent intendere vt templa Dei ornata resplendeant. 86. distin. non satis. §. item perfecta.

Quod nullus ornatus ecclesiæ sic debet esse carus quin pro necessitate pauperum & captiuorum sit expendendus. 86. dist. non satis. §. item perfecta. 12. q. 2. aurum. & c. gloria.

Osculum. Quod osculum pacis in missa ante communionem est dandum. de conse. dist. 2. pacem.

Quod osculum lasciuum libidinis est incitamentum. 27. q. 1. nec aliqua.

Quod quia monachi semper debent esse puri. feminas non debent osculari. de consec. distinct. 4. monachi.

Quod excommunicatis non est communicandũ in osculo. 11. q. vlt.

Otto. Quod Otto Imperator primus iurauit Ioanni Papæ fidelitatem, & omnia iura papalia defensare. 63. dist. tibi domino.

De hac materia habes vbi agitur de Imperatoribus.

Ouis. Quod oues Christi vocantur omnes Christiani. 23. q. 4. displicet.

Quod is qui valet Christi oues & renuerit pascere ostendit se pastorem suum minime amare. 8. q. 1. in scripturis. 16. q. 1 vos.

Quod ouis perdita, scilicet genus humanum per Christum ad ouile cæleste est reportata. 12. q. 1. quia tua. ante fi. 16. q. 7. pænitentem.

Quod vulnerato pastore, idest, prelato, & oues infirmantur. 1. q. 1. fertur. §. vulnerato.

Quod oues contra pastorem, nisi in fide errauerit insurgere non debent. 2. q. 7. oues. 6. quæst. 1. oues.

Quod scabiosa ouis ne pecora & etiam ne tota domus inficiatur, est repellenda. 24. q. 3. referãdæ.

Quod sicut ab vna oue morbida vniuersus grex inficitur; sic ab vno peccatore populus inficitur. 45. dist sed illud in fine.

De hac materia habes vbi agitur de Grege.

PAbulum. Quod pabulum a fure quandoque auertendis pecoribus spargitur, vt abigantur. 5. q. 5. non omnis. in fine.

Patientia. Quod patiẽtia est suas & suorum iniurias æquanimiter tolerare. 23. q. 1. circa medium.

Quod non reddere mala pro bonis, sed reddere bona pro malis, signa sunt perfectæ patientiæ. 23. q. 3. sex differentię.

Quod iniuria proprie personæ cum patientia & gaudio est sustinenda: sed iniuria Dei vlciscenda. 23. q 4. quòd Christus. §. proximo.

Quod vbi hostis non personam, sed sedem ecclesiæ quærit; si sibi non resistitur: non patientia sed negligẽtia iudicatur. 23. q. 3. Maximianus. & c. pro membris.

Quod laudabilior est fraudis passio quàm vindictę actio. 23. q. 1. nisi. circa med. & c. seq.

Quod pręcepta patientię non tam in ostentatione corporis quàm in præparatione cordis sunt seruanda. 23. q. 1. nisi §. his.

Quod in aduersitate in secreto seruãda est in animo patientia: in manifesta exhibenda sunt persecutorum saluti expedientia. 23. q. 1. paratus.

Quod prelatorum est pestifera patiẽtia per quam nutriuntur in subditis vitia. 23. q. 3. iustum.

Quod vbi non timetur maius periculum multitudo delinquentium per patientiam ad pęnitentiam est expectanda. 23. q. 4. quid faciet. post medium. & c. seq.

De hac materia habes vbi agitur de Tolerantia, & vbi agitur de Persecutione.

Pacta. Quod pacta contra bonos mores vel leges vel contra honestas consuetudines nullius sunt momenti. 8. distinct. quæ contra.

Quod quæ pacta licita sunt. 10. q. vlt. relatum.

Quod ardua pacta in scriptis sunt redigenda propter formam pacti & temporis. 10. q. 2. casellas. §. vltimo.

Quod generale pactum est societatis humanę, regibus suis obtemperare. 8. dist. quæ contra.

Quod pacta cum dæmonibus per magicarum artium molimina fœderata sunt ab omni Christiano fugienda. 26. q. 3. igitur.

Quod mandatum Dei dicitur super omne pactũ: nec contra ipsum potest fieri pactum. 8. distin. quę contra. 20. q. 1. puella. in fin.

Quod in spiritualibus videtur posse fieri pactio sine peccato. 18. quęstio. 2. Eleutherius. & 10. quęstio. vlt. & cap. nec numerus. in fine. & cap. sequen.

Quod in spiritualibus nulla potest fieri pactio inhonesta, sed si postmodum aliqua subsidij gratia conferuntur, licite recipiuntur. 1. q. 2. quàm pio. in fi. & 100. dist. in ea synodo.

Pallium. Quod pallium quod datur archiepiscopis repræsentat specialem dignitatem & honorem. 100. dist. prisca. & ca. contra. ante fin.

Quod petens pallium, antequam accipiat debet profiteri articulos fidei: & debet promittere se seruare statuta conciliorum, & pontificum Romanorum. 100. dist. nouit. §. causarum. & cap. optatum.

Quod confirmatus in archiepiscopum intra tres menses debet a sede apostolica pallium quærere. 100. dist. quoniam.

Quod antequam habeat pallium. licet sit episcopus, non potest episcopos consecrare. 100. dist. quoniam.

Quod pro pallio nihil dari vel accipi debet. 100. dist. nouit.

Quod pallium non debet negari vbi est petentis. meritorum exigentia. & feruens instantia. 100. dist. prisca.

Quod cum pallio semper conceditur aliquod speciale priuilegium, & renouatur antiquum. 100. dist. rationis.

Quod in pallio significatur quòd archiepiscopus cum augmento honoris debet excrescere in ornamento actionis. 100. dist. rationis.

Quod archiepiscopus non debet vti pallio nisi intra suam prouinciam, & hoc non in processionibus sed tantum in missarum solemnijs. 100. dist. pallium tibi. & c. contra.

Quod quia pallium sigillatim traditur, innuitur quòd est personale, & ideo alteri commodari non potest, nec in morte relinqui, sed cum habente sepeliri. 100. dist. scriptorum.

Palma. Quod palma, quæ in imo est strictior, & quanto plus ascendit est grossior, designat perfectionem bonorum, qui inferius sunt parui sed sursum se erigendo in cęlestibus desiderijs sũt ampli. 47. dist. omnes.

Panis. Quod est panis eleemosynæ. 86. dist. pasce. & 5. q. 5. non omnis.

Item Eucharistię. de conse. dist. 2. fere per totum.

Item panis tribulationis siue pęnitentiæ. 23. q. 4. Guilisarius.

Item panis doctrinæ. 8. q. 1. audacter. in fi.

Papa. Quod Papa aut sanctus eligitur, aut ex promotione clarus efficitur. 40. dist. non nos.

Quod in cultu Dei maiorem zelum debet habere quàm alij Christiani. 23. q. 1. officij.

Quod propensius est pro ipso orandum, quia ex ipso dependet salus omnium. 46. dist. si Papa,

nos potest. & quæst. 6. cap. 1.

Quod Paulus homicida nō fuisset si armati quos ipse impetrauerat, aliquos in ipsos insiliētes occidissent. 23. q. 5. de occidendis.

Quod in hoc quòd cum Christianos persequi velet prostratus fuit, innuitur quòd mala voluntas non est permittenda suæ libertati. 23. q. 4. displicet. circa medium.

Quod cum ecclesiam Dei persequeretur, in itinere cæcatus ad Deum conuerti coactus est. 23. q. 6. §. 1.

Quod se abortiuo similem testatus est dicens, nouissime autem omnium tamquam abortiuo visus est & mihi.

Quod sicut primo fuit horrendus vastator ecclesiæ, ita postea magnus ędificator extitit. 23. q. 4. quis nos.

Quod ad manus impositionem Ananiæ tāquam squamę ab oculis eius (quibus clausi erant) ceciderunt.

Quod postea Paulus vocatus est, qui primo Saulus dicebatur. 23. q. 4 nimium.

Quod Paulus prostratus est, vt cæcaretur, cæcatus vt mutaretur, mutatus vt mitteretur, missus vt qualia fecerit in errore, talia pro veritate pateretur. 23. q. 4. displicet.

Quod Paulus dicitur vas electionis. 21. dist. quamuis. 22. dist. sacrosancta. 43. distin. dispensatio. 32. quęstio. 5. si Paulus. & de pæn. distinct. 2. si enim inquit.

Quod prædicaturus ad Italiam veniens naufragiū pertulit. 7. q. 1. aduersitas.

Quod arte & manibus victum quærebat. 10. q. 3. cauendum. de conf. dist. 5. numquam.

Quod à sumptibus abstinebat ne aliquod offendiculum Christi euangelio pręstaret. 23. q. 3. §. 1. ante finem.

Paupertas. Quod paupertas non est contemnenda, quia eā Christus dedicauit. 12. q. 2. gloria episcopi.

Quod dominus loculis quos habebat, necessitates pauperum subleuabat. 23. quæst. 4. duo. ante finem.

Quod verus pauper nil quærit habere extra Christum. 12. q. 1 clericus.

Quod pauper dicitur, qui se amore paupertatis in numero pauperum constituit, vt ibi tamquam pauper voluntarius viuat. 1. q. 2. sacerdos.

Quod paupertas rerum non est mala reputanda. 15. q. 1. illa.

Quod nimia paupertas religionis infringit quandoque robur conuersationis. 12. q. 2. c. vlt.

Quod Deus paupertatem esse voluit, vt sustinentes per patientiam coronarentur, & diuites in ipsis mererentur. 47. dist. sicut hi.

Quod perfectius est omnia propter Christum relinquere, quàm pauperibus distribuenda seruare. 12. q. 1. expedit. & q. 2. §. Crates.

Quod oneratus pōdere auri Christum pauperem non potest sequi. 12. q. 2. §. Crates.

Quod episcopus pauper debet esse victu, diues meritis. 51. dist. episcopus.

Quod prædicatores pauperes esse debent, & alij tenentur ipsis necessaria ministrare. 1. q. 2. sacerdos. 10. q. vlt. cauendum.

Quod gloria episcopi est pauperum opibus prouidere, sed fraudare quod est pauperum, sacrilegium est committere. 12. quæst. 2. gloria episcopi.

Quod religiosus qui professus est paupertatem, si episcopus efficitur, non frangit votum: quia fit rerum ecclesiæ dispensator, non vsurpator. 12. q. 1. expedit.

Quod bona ecclesiarum sunt bona pauperū. 12. q. 2. indigne. in fi. 16. q. 1. c. vlt. 23. q. 7. quod autem, post medium.

Quod præcipue pauperibus qui laborare non possunt, est subueniendum. 82. dist. episcopus.

Item nobilibus & diuitibus depauperatis qui mēdicare erubescunt. 86. dist. non satis. & cap. considerandа.

Quod in pauperibus magis attendēda est religio quàm paupertas. 16. q. 1. c. vlt.

Quod non minus crudelis est qui à paupere vsuras exigit, quàm qui diuiti subtrahit. 14. q. 4. quid dicam.

Quod pauper si non habet dare, non solum contemnitur, sed etiam contra veritatem opprimitur. 11 q. 3. pauper.

Quod nemo pauperi in mala causa debet esse misericors. 14. q. 6. si res.

Quod qui ea quę pauperibus debentur accipiunt, grauiter delinquunt. 1. q. 2. pastor.

Pax. Quod pax humana si tam dulcis est pro temporali salute, quanto dulcior pax diuina pro æterna salute. 23. q. 1. noli existimare.

Quod Christus veniens docuit pacem, dedit pacē, reliquit pacem. 23. q. 1. nisi bella.

Quod pax non quæritur vt bellum geratur, sed bellum geritur, vt pax acquiratur. 23. quæst. 1. noli.

Quod bonorum bella non crudelitate & cupiditate, sed pacis studio geruntur. 23. quæstione 1. apud.

Quod qui prædicat pacem, debet eam habere secum. 3. q. 6. hæc quippe. in fi.

Quod pax inter discordantes per episcopos debet reformari. 90. distinct. studendum. & cap. præcipimus.

Quod mala quandoque sunt toleranda pro pace seruanda. 23. q. 4. c. 1. & c. ecce inquiunt.

Quod pacificus dicitur qui corrigit quod potest, & quod saluo pacis vinculo corrigere non potest, ęquanimiter supportat. 23. quæst. 4. quisquis.

Quod diuersis pœnis sunt puniendi pacem ecclesiæ perturbantes. 24. q. 1. qui contra.

Quod non omnis qui dicit pax vobis, est quasi columba audiendus. 2. q. 7. non omnis.

Quod qui dicit, pax vobis, plerumque quasi non columba, sed coruus reputatur. 2. q. 7. secuti. §. quia ergo.

Quod ante communionem pax debet dari in missa. de conse. dist. 2. pacem.

Peccatum. Quod peccatum est duplex, videlicet originale peccatū, & actuale. de pęn. dist. 4. fere. per totum.

Quod originale peccatum dicitur infirmitas carnis, languor naturæ, & concupiscentia carnis. 15. q. 1. illud relatum. §. itaque.

Quod omnis homo per concubitum conceptus nascitur cum originali peccato. de conse. dist. 4. firmissime.

Quod in veteri lege contra originale valebat circumcisio, sed baptismus in nouo testamento. de conse. dist. 4 ex quo.

Quod licet baptismus deleat peccatum originale, & omne aliud peccatum, tamen reatus siue fomes non tollitur. de conse. dist. 4. ex quo.

Quod cum originali peccato patris polluitur filius & non actuali quia in originali vnum cum patre fuit, sed in actuali alter effectus non polluitur si non consentit. 1. q. 4 iam itaque. 24. q. 3. §. 1. ante finem.

Quod actuale est duplex, videlicet mortale, & ueniale. de pęn. dist. 1. medicina § tres sunt.

Quod peccatum mortale est uoluntas retinēdi vel consequendi quod iustitia uetat. 15. q. 1. §. 1. ante finem.

Quod nemo peccatum mortale committere appetit propter ipsum peccatum, sed propter illud quod ex eo consequitur. 15. q 1. merito.

Quod inter duo peccata ubi utrumque uitari non potest, minus est eligendum. 13. dist. duo.

Quod mortalia peccata dicuntur criminalia & capitalia, & quę sunt illa habes. 25. dist. unum orarium. §. aliàs.

De Criminali peccato habes vbi agitur de Crimine.

Quod tribus modis impletur omne peccatum mortale. uidelicet suggestione, delectatione, & consensu. 6. dist. testamentum. post medium.

Quod aggrauatur ex circumstantijs. 40. dist. homo. 50. distin. quia tua. de pænit. dist. 5. §. 1. in princip.

Quod quandoque alleuiatur ex circumstantijs, 15. quęst. 1. inebriauerunt. Exemplum ibi de Loth.

Quod habet gradus inæqualitatis, quia adulteriū uincit fornicationem, incestus adulterium, uitium contra naturam incestum, & sic de similibus. 32. quæst. 7. quemadmodum. & quattuor cap. seq.

Quod quantitas ipsius pensatur secundum qualitatem peccantium. 24. q. 1. qui contra 26. q. 5. contra idolorum.

Item considerata qualitate pœnę. 24. q. 1. non afferamus. ubi dicitur scelerarius commissum quod grauius est punitum.

Item cōsiderato exemplo quod inde sumitur. 11. q. 3. pręcipue. ubi dicitur quòd prælati grauius peccant, quia subditos prauo exemplo occidunt.

Item considerata qualitate peccati. 32. q. 7. quemadmodum. ubi dicitur, quòd grauius peccat adulter quàm fornicator, & adulter uincitur ab incestu.

Item considerata diuturnitate & frequenti iteratione. de pæn. dist. 5. §. 1. vbi multa aggrauantia ponuntur.

Item in eodem genere peccati grauius peccat Christianus quàm paganus. 33. q. 4. in eo.

Item aggrauatur ratione personæ uel rei in qua peccatur. 12. q. 2. gloria. 22. q. 1. mouet. 27. q. 1. nuptiarum.

Item ex temporis diuturnitate augetur. 24. q. 1. schisma. de pæn. dist. 5. §. 1.

Item uoluntarium grauius est inuoluntario quod procedit ex infirmitate vel ignorantia, vel coactione. 15. quæst. 1. §. 1. & c. seq. vsque ad cap. mulier.

Quod si non est uoluntarium, non est peccatum. 20. q. 1. §. 1. 32. q. 5. sicut enim.

Quod peccata scientium peccatis ignorantiū præponuntur. 6. q. 1. quæro.

Quod quæ ex ignorantia vel infirmitate committuntur facile dimittuntur. 25. dist. vnum orarium §. criminis.

Quod aliena peccata nemini præiudicant. 23. q. 4. si quis.

An minus malum committendum sit ne alter grauius peccet. 14. dist. quod ait. Exemplum ibi de Loth.

Quod peccata suos auctores tenere debent. 24. quæstione 1. non turbatur, de pæn. dist. 1. qui puero.

Quod indecens videtur crimen suum alienis criminibus impendere. 46 dist. sicut non.

Item videtur quòd nec uenialiter quis debet peccare, vt alter vitet mortale. 23. q. 5. cum homo. in fi. 22. q. 2. faciat.

Quod peccatum unius frequenter multi luunt. 24 q. 1. non turbatur. 45. dist. sed illud.

Quod alterius peccatum non imputatur illi qui fecit quod debet. 47. dist. quod ad nos. 7. q. 1. aduersitas. post medium.

Qđ nullus debet gaudere de multa societate peccantium, quia non minus ardebit qui cū multis ardebit. 2. q. 1. multi. in fi.

Quod occulta peccata non sunt publice condemnanda. 2. q. 1. si peccauerit. 23. q. 4. si quis potestatem. exemplum ibi de Christo, & de Iuda. 15. q. 5. c. vlt.

Quod occultum peccatum dicitur quod nec confessione, nec probatione publicatur. 15. quæst. 5. c. vlt.

Quod publicum peccatum coram omnibus puniendum est. 2. q. 2. si peccauerit.

Quod prælatorum peccatum vel religiosorum propter maius scandalum est celandum. 95. dist. in scripturis.

Quod peccata incorrigibilium licet non possint probari, sunt pręlatis denuntianda. 5. q. 5. non vos. 22. q. 5. hoc uidetur.

Quod peccatum in spiritum sanctum committit qui ex proposito bonum deserit, & malum vsque ad mortem facit. de pæn. dist. 1. §. Deus quis similis. & dist. 3. inter hæc.

De Peccato in spiritum sanctum habes vbi agitur de Spiritu sancto.

Quod in peccatis perseuerantes nec à Deo, nec ab homine absoluuntur. 24. q. 2. legatur. & c. damnationis. de pæn. dist. 5. falsas.

Quod qui numquam peccare desinunt dum uiuunt, ostendunt quia in peccato semper viuere cupiunt

cupiunt. de pæn. dist. 1. voluissent. §. siue autem.

Quod assidue peccantium non miseretur Deus. 93. dist. diaconi sunt. in fi.

Quod qui in vno peccato mortali offendit, sic vita æterna priuatur, ac si omnium esset reus. de pæn. dist. 5. fratres.

Quod pluribus modis peccata remittuntur. 23. q. 5. remittuntur. de consec dist. 4. ecclesiæ charitas. de pæn. dist. 1. medicina. §. tres sunt.

Quod sine pœna non dimittuntur. quia aut Deus punit, aut homo. de pæn. dist. 1. medicina §. proxi.

Quod dimissum vltra non punitur. de pęn. dist. 3. sunt plures. §. auctoritas. 23. quæstio. 5. quid ergo.

Quod dimissa quandoque redire dicũtur. de pæn. dist. 4. fere per totum.

Quod dimissa non sunt recogitanda ad delectationem, sed ad pænitentię amaritudinẽ. de pæn. dist. 3. Iudas pænituit.

Quod in pluribus peccatis manens, de vno peccato pænitentiam veram agere non potest, quia Deus partem condemnare non nouit. de pęn. distinct. 3. sceleratior §. is auctoritatibus. Vnde versus.

Summa Dei pietas ueniam non dimidiabit,
Aut totum, aut nihil pro certo propitiabit.

Quod peccatoribus tamen consulendum est, vt in statu peccati bonum facere non omittant. de pęn. dist. 5. falsas. in fi. Nam propter hoc Deus aut cor ipsorum ad pænitẽtiam illustrat. de pęn. distinct. 5. falsas aut ipsos temporaliter in præsenti remunerat. de pæn. dist. 3. piũ est credere. §. ex hoc sensu. Aut ipsis ęternum supplicium tolerabilius fiet. de pæn. dist. 3. quid ergo. §. potest etiam referri. Vnde versus.

Quæ cũ mortali bona fiunt, dant bona terræ,
Cor faciunt habile, minuũt tormẽta gehẽnæ.

Quod Deus non obliuiscitur paucorum bonorum factorum in multitudinem peccatorũ. de pęn. dist. 3. pium est credere §. ex hoc sensu.

De mortali peccato habes vbi agitur de Culpa.

Venialia peccata quæ sint, habetur 25. dist. vnum orarium. §. aliàs.

Quod nemo mundus est à peccato veniali. de pęn. distinct 2. vt cognouerunt. §. opponitur. circa medium.

Quod venialia peccata non sunt contemptibiliter committenda, quia non refert siue naues per fluctus, siue per guttas paulatim subintrantes submergantur. de pæn. distin. 1. medicina. post medium.

Quod an nullũ peccatũ est adeo veniale quod non fiat mortale dum placet. 25. dist. vnum orariũ. §. criminis. & vide quod ibi notatur.

Quod quia venialia ex fragilitate humana committũtur, nullus homo ea vitare potest. de pæn. dist. 1. medicina. §. tres sunt. & dist. 3. incassum. §. sed verba.

Quod excepto Deo omnes peccare possunt. de pęn. dist. 2. sic enim inquit. in fi.

Quod posse peccare non est posse. de pæn. dist. 2. ante fi. 45. dist. sed illud.

Quod venialia delentur per dominicam orationẽ, per eleemosynę largitionem, & pectoris tunsionem, & per ieiunij castigationem. de pęn. dist. 1. medicina. § proxi.

Item delentur per aquæ benedictæ aspersionem. de consec. dist. 3. aquam sale.

Item per eucharistiæ dignã sumptionem. de pæn. dist. 2. ante fi. & c. panem de altari.

Item per episcopi vel presbyteri benedictionem. 28. dist. presbyterum.

Pecunia.

Quod pecunia dicitur à pecoribus, quia antiqui hoc quod habebant, ex pecoribus habebant. 1. q. 3. per totum.

Quod largo nomine quidquid homines in terra possident, pecunia vocatur. 1. q. 3. per totum.

Quod amor pecuniæ contrariatur iustitię. 11. q. 3. qui recte. & c. pauper.

Quod simonia non debet committi pro pecunia. 1. q. 3. per totum.

De hac materia habes vbi agitur de Diuitijs.

Pedagium.

Quod pedagium nouum imponentes sunt excommunicandi. 24. q. 3. si quis romipetas.

Quod maxime à peregrinis & à fidelibus mercatoribus non sunt pedagia accipienda. 24 q. 4. si quis romipetas.

Pœna.

Quod pœna est duplex, videlicet temporalis, & ęterna. de pęn. dist. 3. sunt plures. §. auctoritas.

Quod pœna temporalis est duplex, una in hac vita, alia post hanc vitam. 25. dist. qui in aliud.

Item in hac vita temporali aut infligitur à Deo, aut ab homine. 45. dist. sed illud.

Quod pœna in hac uita temporaliter à Deo inflicta pro peccato, sicut ægritudo, paupertas, mors, non est mala dicenda. 15. q. 1. illa.

Quod pœna Aegyptiorum fuit à Deo in correctionem eorum. 15. q. 1. nec is qui.

Quod Deus temporaliter punit quandoque vt in ęternum nõ cruciet. 23. q. 5. quid ergo. de pęn. dist. 3. sunt plures. § auctoritas.

Quod Deus quandoque in pręsenti grauiter & subito punit propter criminis detestationem. 19. dist. Anastasius. Vide quod ibi notatur.

Quod quandoque pœna temporalis transfertur in posteros de pæn. dist. 3. illud vero. § ecce. Exemplum ibi de Achab.

Quod puniuntur quandoque multi propter vnũ. 45. dist sed illud. 46. dist. si gens. 23. q. 4. si ea. 24. q. 1. non turbatur.

Quod nemo debet mirari de afflictione bonorũ, & de prosperitate malorum in præsenti: quia afflictio est bonis in iudicium salutis, & prosperitas malis in iudicium reprobationis. de pæn. dist. 3. si quando.

Quod frequenter qui non meruerunt, sunt à Deo propter alios puniti. 42. di. §. 1.

Quod punitur quis pro alio à Deo temporaliter, ęternaliter nullus. Anima enim quę peccauerit, ipsa morietur. 24. q. 3. §. 1. post medium.

Item punitur quis à Deo pro alio temporaliter, iustus pro iniusto, vt Petrus pro Iuda. 24. q. 1. non turbatur.

Item punitur à Deo iniustus propter iustum, sicut Maria murmurãs pro Moyse lepra percussa est. 2. q. 7. plerumque. §. hos etiam.

Quod punitur quis ab homine pro alio corporaliter, vt in crimine lęsę maiestatis vel hæresis. 6. q. 1. quęro ergo. §. verum. & §. seq.

Item punitur quis spiritualiter pro alio, vt in excommunicatione. 17. q. 4. miror.

Quod punitur quis pro alio spiritualiter, ut in priuatione diuinorum officiorum familia propter dominum priuatur. 11. q. 3. si quis episcopus damnatur. & c. seq.

Quod illi non puniũtur à Deo bis in idipsum, qui in flagellis pænitentiam egerunt. de pæn. dist. 3. sunt plures. § auctoritas.

Quod pluribus de causis Deus flagellat homines temporaliter. de pęn. distinct. 1. sunt plures. §. auctoritas.

Quod qui in pœnis duriores efficiuntur, temporale supplicium fit eis ad æternę damnationis supplicium. de pænit. distinct. 3. sunt plures. §. auctoritas.

Quod Deus quandoque punit paucos, ut ex hoc multitudo ad pęnitentiam prouocetur. 23. q. 4. Guilisarius.

Quod pœna temporalis meritorie infligitur ab homine: quia nisi sic fieret, multiplicarentur malefactores. 23. q. 4. est iniusta.

Quod pœna criminis ex tempore legis est quæ crimen inhibuit. 32. q. 4. dixit Sara.

Quod culpa est non punire culpam. 28. dist. quia sunt.

Quod ad innocentis spectat officium non solum culpam cauere, sed etiam punire peccatum. 33. q. 5. non est innocentię.

Quod maxime pręlatus grauiter offendit qui culpam impunitam dimittit. 23. q. 4. si is qui.

Quod in eo quo quis peccat, est puniendus. 94. dist. si quis.

Quod pœna quandoque par debet esse in uno peccato delinquentium sicut in simonia, ubi accipiens & dans ęqualiter punitur. 1. q. 7. per illicitam §. sancimus in fi.

Quod par pœna agentes & consentientes debet comprehendere. 17. q. 4. omnes.

Quod quandoque in eodem peccato uarietas personarum consequitur uarietatem pœnarum. 12. q. 2. fraternitas 14. q. 6. c. 1. in fine.

Quod pœnæ non sunt exasperandæ. de pæn. dist. 2. hæc autem uerba. §. pœnæ.

Quod pœna non est vlterius protrahenda quam delictum fuit in excedente repertum.

Quod pœnę aggrauantur secundum qualitatem delicti. 24. q. 1. non afferamus.

Quod quandoque aggrauantur, vt ceteris metus incutiatur. 17. q. 4. frater. in fi. 27. q. 2. quapropter.

Quod ex causa variatur pœna. 29. dist. necesse.

Quod aliquis punitur sine culpa, sed non sine causa. si quis contrahens cum corrupta quam credit esse virginem, & bigamus efficitur. 51. dist. qui in aliquo.

De tribus generibus hominum, quorũ pœnę sunt dissimulandę, & diuino iudicio reseruandę. 24. q. 4. cum in lege. § his ita.

Quod stultus in culpa, sapiens sit in pœna. 38. distinctio. qui ea 27. quæst. 1. si custos. circa finem.

Quod puniuntur animalia cum quibus homines peccauerunt, ne refricetur facti memoria. 15. q. 1. mulier.

Quod rigor pœnarum canonicarum temperatur propter necessitatem temporis & utilitatem. 1. q. 7. requiritis.

Quod una pœna est maior altera diuersimode, videlicet ratione effectus, vt excõmunicatio quæ maior est omnibus. 24. q. 3. corripiantur. occidit enim animam. 24. q. 3. si habes. 11. q. 3. nemo episcoporum.

Item ratione durationis, vt degradatio quę maior est propter durationem quàm excommunicatio. 50. dist. si episcopus aut presbyter.

Item ratione asperitatis, vt pœna corporalis, quæ maior dicitur, quia actualiter sentitur. 24. q. 3. si habes.

Item ratione opprobriositatis, vt pœna suspensionis in patibulis, verberationis per ciuitatem. 23. q. 5. c. 1.

Quod in inferenda pœna multa sunt consideranda, videlicet dignitas, quia talis punitur per dignitatis subtractionem. 50. dist. contumaces. 2. q. 8. quisquis.

Item diuitiæ siue nobilitas, quia talis plus punitur pœna pecuniaria quàm corporali. 24. q. 1. qui contra.

Item paupertas, quia talis plus punitur pœna corporali quàm pecuniaria. 24. quæstio. 1. qui contra.

Item ordo, quia in ordine constituti sunt moderate flagellandi: aliàs excommunicatio incurritur. 45. dist. cum beatus.

Item religio, quia regulares aliter sunt puniendi, quàm alij. 18. q. 2. quidam monachorum.

Item mentis insania, quia talium excessus non imputatur ad pœnam. 15. quæst. 1. si quis insaniens.

Quod pœna ecclesiastica est dignitatibus priuare. 16. q. 6. si episcopum.

Item in monasterijs pro pęnitentia recludere. 16. q. 6. de lapsis. & c. episcopo.

Item carceri vel exilio deputare. 17. q. 4. attendendum.

Item in pecunia & etiam in alijs rebus condemnare. 17. q. 4. si quis contumax. & c. si quis deinceps. 21. q. 5. si quis cuiuslibet.

Item corporaliter flagellare. 23. q. 5. c. 1. post medium. 32. q. 1. de benedicto.

Item excommunicare. 17. q. 4. nullus. c. si quis deinceps. & c. seq. & c diffiniuit.

Item contumacibus pœnam augere. 74. distinct. honoratus. in fi. 23. quęst. 5. de Liguribus. 31. distinct. quoniam. in fi. 34. distinctio. quorumdam.

Quod pœna purgatorij & si non sit ęterna, tamen grauis est, excedens omnem pœnam præsentis vitæ. 25. dist. qui in aliud.

De officijs Ecclesiæ, habes vbi agitur de Purgatorio.

Quod pœna ęterna datur in peccato perseuerantibus & fidei transgressoribus. 12.q.1.scimus.

Quod iuste punit Deus malos æternaliter, vt qui in hac vita numquam voluerunt peccato carere, numquam careant supplicio. de pæn. dist. 1. si sacerdos. §. potest etiam.

Quod grauius ibi puniuntur Christiani quàm pagani. 12.q.1.scimus.

Quod in pœna æterna non minus ardebit qui cũ pluribus ardebit. 2.q.1.multi.in fi.

Quod quidquid est contra conscientiam, scilicet pręcepti vel prohibionis, ędificat ad gehennam. 28.q.1.omnes.§.ex his.

Pænitentia.

Quod pænitẽtia est duplex, videlicet Dei, & hominis. 22.q.4.incommutabilis.

Quod pænitentia Dei est à seipso ordinata cum voluerit immutare. 22. quæst. 4. incommutabilis.

Quod pænitentia hominis est quædam dolentis vindicta, semper puniens in se quod dolet admisisse. de pæn. dist. 3. quamuis caute. §. hac auctoritate.

Quod pænitentia est perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. de pęn. dist. 3. §. 1. circa prin.

Quod pænitere est quasi semper pœnam tenere. de pæn. dist. 3. circa prin.

Quod pænitentia est secunda tabula post naufragium. de pæn. distin. 1. §. secunda. ante cap. medicina.

Quod pænitentia alia est priuata, alia solennis siue publica. 50. dist. si quis post. §. seq.

Quod priuata diuersas habet species. de pæn. dist. 1. medicina.

Quod alia est incipientium, alia proficientium, alia perfectorum. de pæn. dist. 3. quamuis caute. § hac auctoritate.

Quod ante ipsam peccatori non datur à Deo misericordia. 50. dist. quia sanctitas.

Quod pænitentia alia vera, alia falsa. de pęn. dist. 3. intantum §. siue.

Quod sicut vera pænitentia veniam promeretur, ita falsa Deum irritat. de pæn. distinct. 3. cap. intantum §. siue. in fine. cap. inter hęc. 2. circa finem.

Quod falsa pęnitentia est cui numquam venia promittitur. de pęn. dist. 3. intantum. §. siue.

Item falsa pęnitentia est cum res aliena per quam contractum est peccatum, non restituitur. 14. q. 6. si res.

Item falsa pænitentia est, quando de pænitentia agitur pęnitentia. 17. q. 4 sunt qui.

Item falsa dicitur quæ non secundum auctoritatem patrum iuxta qualitatem criminum imponitur. de pæn. dist. 5. falsas.

Item falsa est cum spretis alijs peccatis, de vno solo pænitentia agitur. de pęn. distin. 5. fratres, & dist. 3. sceleratior. §. his auctoritatibus.

Nam de vno pænitentiam & non de alijs agere, est quasi crudum laterem lauare. de pęn. dist. 3. ille pęnitentiam.

Quod vera pęnitentia est cui numquam venia denegatur. de pæn. dist. 3. intantum. §. siue. 5. dist. §. 1. in fi.

Quod per ipsam omne peccatum deletur. de pæn. dist 3. §. siue. c. inter hæc. 2.

Item opera per peccatum sordidata facit Deo accepta. 50. dist. & purgabit, in fi.

Item facit surgere ad opera fortiora. 50. dist. quid est, in fi & tribus c. seq.

Item restituit dignitatis officia. 50. dist. quia sanctitas tua. in fi. Exemplum ibi de Petro apostolo. 2. q. 5. quanto.

Quod Deus peccatores ad pænitentiam expectat. 93. dist. diaconi sunt.

Quod Deus numquam spernit pęnitentiam, etiã si ad summum quis malorum perueniat. de pæ. dist3.. illud. §. ecce.

Quod quantumcumque paruam pænitentiam, & quantocumque paruo tempore factam Deus non respuit. de pæn. dist. 3. illud. §. ecce.

Item sæpius iteratũ Deus non contemnit. de pę. dist. 3. §. hac. & § quod autem. & c. septies.

Quod pænitentia in vltimo momento vitæ potest esse vtilis ad salutem. 26. q 6. si presbyter. & c. seq. Exemplum ibi de latrone.

Quod dubia est pænitentia ad vltimam necessitatem delata. de pæn. dist. 7. §. 1. dist. 3. §. siue.

Quod facilius est inuenire qui recte seruauerit innocentiam, quàm qui congrue egerit pęnitentiam. de pæn. dist. 3. reperiuntur. §. at ego.

Quod qui sunt digni fructus pænitentiæ. 50. dist. quia tua. de pæn. dist. 5. §. 1. in fi.

Quod vere pænitens semper dolet, & de dolore gaudet, de pęn. distinct. 3. circa prin. cap. si apostolus.

Quod qui pænitet, non est dicendus peccator. 32. q. 1. quod autem.

Quod discretum debet quærere confessorem. de pæn. dist. 1. quem pænitet.

Quod pænitens debet considerare multa de quibus debet pænitere, & quę aggrauant peccata. de pęnit. dist. 5. §. 1. quę in his versibus continentur.

Aggrauat ordo, locus, peccata, scientia, tempus:
Aetas, conditio, mora, motus, copia, status.

Quod pęnitens debet promittere vlterius se talia nõ facturum. 12. q. 2. de viro. 23. q. vlt. pessimam.

Quod vere pęnitens omnia quæ ei imponuntur sustinere debet libenter. de pænit. distin. 2. circa prin.

Quod pænitenti prosunt orationes, eleemosynæ, & alia bona ecclesię. de pęn. dist. 6. §. 1.

Quod pænitentia Nabuchodonosor dicitur fructuosa. 23. q. 4. Nabuchodonosor.

Quod nullus debet pęnitentiam alteri imponere vel absolutionẽ facere sine episcopali licentia, nisi sit priuilegiatus auctoritate apostolica. 16. q. 1. peruenit.

Quod confessor cum gaudio & pio affectu debet suscipere pænitentes exemplo Christi. 26. q. 7. pęnitentem.

Quod per pęnitentiam contrahitur filiatio spiritualis sicut per baptismum. 30. quęstio. 1. omnes.

Quod nulli pęnitenti uenia debet denegari. 2. q. 5. quanto.

Quod pænitentia ne homines desperent quandoque est mitiganda, quia melius est reddere rationem de misericordia quàm de crudelitate. 26. q. 7. de his. & c. alligant.

Quod indiscrete imposita nocet, quia ex hoc præcedens contemnitur, & futura fugitur. 26. q 7. alligant.

Quod in extremis nulli est denegan̄da. 26. q. 6. si quis de corpore. & septem c. seq.

Quod in articulo mortis si pænitens loqui non valens per signa petit pænitentiam, debet absolui. 16. q. 6. qui recedunt. & tribus cap. seq.

Quod clericis petentibus pęnitentiam non est neganda. 26. q. 6. qui recedunt.

Quod clerici quidã peius agunt pænitentiã quàm laici. de pęn. dist. 1. mensuram.

Quod clerici quidã prompti sunt alijs pondus pęnitentiæ imponere, sed suo digito non curant tangere. 36. q. 7. alligant.

Quod imponenda est pænitentia secundum qualitatem delicti. 15. q. 1. si quis. 23. q. 5. circa finem.

Item secundum qualitatem delinquentis. 26. q. 7. tempora pęnitudinis. & quinque cap. seq. de consecra. dist. 4. de pænitentibus. de pęn. dist. 1. in actionem.

Quod imponitur pęnitentia ad cautelam. 15. q. 1. si quis insaniens. 23. quęstio. 5. excommunicatorum.

Quod criminosi sunt compellendi ad pænitentiã agendam. 23. q. 4. displicet.

Quod pęnitẽtia est arbitraria iuxta discretionem imponentis. 26. q. 7. hoc sit. de pęn. distinct. 1. mensuram.

Item est arbitraria secundum exigentiam ętatis, ægritudinis, & necessitatis. 26. q. 7. tempora pænitudinis. & c. hoc sit.

Quod licet pęnitentia sit arbitraria, pro quibusdam tamen culpis modi pænitentię a canone sunt impositi. de pæn. dist. 1. mensuram.

Quod episcopo siue presbytero fornicanti cum filia spirituali est quindecim annorum pęnitẽtia imponenda. 30. q. 1. si quis sacerdos.

Quod decennis pro matricidio. 33. quæst. 2. latorem.

Item pro fornicatione religiosi vel religiosæ. 27. q. 1. deuotam.

Quod septennis imponitur pro ecclesiæ inuasione. 12. q. 2. de viro.

Item pro incestu. 30. q. 4. si pater.

Item pro vxoricidio. 33. q. 2. admonere.

Item pro homicidio, adulterio, & periurio, sed differenter. 22. q. 1. pręd icandum.

Quod quandoque periurantis pęnitentia sunt septem anni, quandoque tres, quandoque vnus, quandoque minus, secundum iuramenti differentiam, 22. q. 5. qui compulsus. & tribus cap. sequen.

Quod ecclesia consueuit pro quolibet peccato mortali septennem pęnitentiam iniungere, sed magis & minus aggrauare. 33. q. 2. hoc ipsum.

Quod ab hæreticis sacramenta recipientes diuersi mode puniuntur, 34 q. 1. si quis dederit.

Quod pænitentia rebaptizatorum diuersificatur. de conse. dist. 4. qui bis. & c. eos quos.

Quod pænitentia incendiariorum est quòd post damni restitutionem in terra sancta per vnum annum demorentur. 23. q. vlt. pessimam.

Quod qualiter pænitentia solemnis & publica est imponenda & assumenda. 50. distinct. pęnitentes. & c. seq.

Quod imponitur pro magnis criminibus. de pæn. dist. 1. in actione.

Quod iuuenibus non est facile imponenda. 50. distinct. pænitentes.

Item nec clericis nisi prius a suis ordinibus degradatis. 50. distinct. confirmandum. & duobus cap. seq.

Quod non debet iterari. 50. dist. si quis post remissionem. §. proxi.

Quod facientes eam non debent interim communicare, nisi in articulo mortis, 26. q. 6. si quis, & tribus c. seq.

Quod non debent malitiam sæcularem vel pompam exercere. de pę. dist. 5. contrarium. 50. dist. cap. vlt.

Quod tales non possunt ad sacros ordines promoueri. 50 dist. ex pænitentibns. & quattuor cap. seq. & c. illud. & c. placuit.

Quod quamdiu sunt in pęnitentia actu non possunt in curia sęculari aliquem accusare. 11. q. 1. aliud.

Quod post pęnitentiam matrimonio possunt vti, & de licentia contrahere. 33. q. 2. audiuimus. vsque ad finem quæstionis.

De Pænitentia habes vbi agitur de Contritione, & vbi agitur de Confessione, & vbi agitur de Satisfactione.

Pentecoste.

Quod Pentecoste in eadem lętitia & reuerentia est sicut festum Paschę. 76. dist. nosse.

Quod in vigilia Pentecostes diaconi propter aduentum spiritus sancti dalmaticis debent vti, & flectamus genua, non debet dici. 76. distin. de ieiunio.

Quod a Pascha vsque ad Pentecosten si qui ieiunare voluerint, non sunt prohibendi. 76. distin. post Pascha.

Percussio.

Quod percussio est duplex, videlicet spiritualis & corporalis. Spiritualis quę fit verbo, Corporalis quę fit facto. 45. dist. cum beatus.

Quod spiritualis percussio fit quando doctor inutili sermone conscientiam percutit infirmorum. 45. dist. c. vlt.

Quod corporalis percussio fit aut a Deo, aut ab homine. 7. q. 1. cum percussio.

Quod percutitur quis corporaliter diuino iudicio. 19. distinct. Anastasius. 15. q. 1. nec his. & cap. seq.

Quod diuinę percussioni percussio hominum nõ debet super addi. 7. q. 1. cum percussio.

Quod

Quod percuſſio corporalis ab homine qui præeſt ad correctionem eſt meritoria. 45. diſt, cum beatus. §. Salomon. & c. ſeq.

Nam qui emendat verbere in quem ei poteſtas datur, miſericordiam facit. 45. di. & qui emendat.

Quod beatus Benedictus percutiendo corporaliter quemdam monachum ſanauit ſpiritualiter. 45. diſt. cum beatus. §. Salomon.

Quod percuſſio ex odio vel ira, mala eſt. 45. diſt. quid autem.

Quod prelati debent eſſe paſtores non percuſſores gregis. 45. diſt. c. 1.

Quod prælati qui percuſſione non vitia corrigunt, ſed timeri quærunt, culpantur. 45. di. duæ. §. proxi.

Quod epiſcopus nullum ſuis manibus, ſed per alium debet percutere. 86. diſt, non liceat. & 5. q. 5. illi qui.

Quod epiſcopus vel presbyter percuſſor debet deponi. 1. q. 7. b quis omnem. in fi. 45. diſt. duæ, § ex his.

Quod minores clerici ab his qui proſunt, pro ipſorum exceſſibus poſſunt percuti. 45. diſt. cum beatus. §. Salomon.

Quod illud, qui te percuſſerit in dexteram maxillam, præbe ei & alteram, non ad litteram intelligitur, quia nec Chriſtus, nec Paulus apoſtolus hæc ad litteram impleuerunt 23. q. 1. paratus.

De hac materia habes vbi agitur de Diſciplina, & vbi agitur de Correctione, & vbi agitur de Flagellatione.

Peregrinatio: Quod peregrinatio ad loca ſanctorum non eſt contemnenda, quia à ſanctis patribus eſt approbata. 30. diſt. ſi quis per ſuperbiam.

Quod nulli religioſo vel clerico licet vouere peregrinationem, vel aſſumere ſine licentia ſui prælati. 20. q. 4. c. vlt. & § ſeq, de conſecr. diſt. 5. non oportet.

Quod peregrini ſanctorum & præcipue apoſtolorum vbicumque ſine pedagijs & ſine alijs nocumentis debent tranſire. 23. q. 4. ſi quis romipetas. & c. illi qui.

Quod non eſt laudabile peregrinum fuiſſe Hieroſolymis, ſed ibi bene vixiſſe. 12. q. 2. §. Crates.

Quod peregrini clerici abſq; formata in alia diœceſi non debent recipi. 71. diſt c. vlt.

Quod tranſmarini vel alij clerici peregrini non debent niſi cum quinque ſigillis epiſcoporum ad ordines recipi 98. diſt. per totum.

Quod peregrini epiſcopi vel presbyteri in via peregrinationum poſſunt occulte celebrare. 7. q. 1. epiſcopi vel presbyteri, 9. quæſtione 2. per totum.

Quod poſſunt tabernas ingredi. 44. diſt. clerici.

Item licet eis mutare habitum. 21. q. 4. epiſcopi.

Item licet eis excommunicatis in cibis communicare. 11. q 3. quoniam.

Perfectio. Quod perfectio non admittit perſonalem rerum repetitionem. 13. quæſt. 1. per totum. 11. quæſtio. 1. te quidem.

Quod omnes epiſcopi debent eſſe in ſtatu perfectorum. 14. q. 1. epiſcopus. & §. ſequen. 12. q, 1. expedit.

Quod perfecti debent temporalia contemnere. 12. q. 1. clericus.

Item nil debent extra Chriſtum quærere. 12. q. 1. cui portio Deus eſt.

Item totaliter contemplationi intendere. 12. q. 1. duo ſunt.

Item iniurias patienter tolerare. 14. q. 1. quod debetur.

Quod perfectis nec mentiri, nec dicere falſum eſt permiſſum. 22. q. 2. ne quis.

Quod illi perfecti dicuntur in charitate qui pro fratribus parati ſunt mortem ſubire. de pæn. di. 2. §. hæc quæ. in fi.

Quod perfecta non videntur quę perfectionis ordine non complentur. 7. q. 1. nihil. Exemplum ibi de Miſſa per alium complenda.

Periurium. Quod periurium eſt nequiter decipere credentem. 22. q. 2. c. 1.

Item periurium eſt falſa iuratio ignoranter facta hoc non eſt peccatum vbi non temere iuratur. 22. q. 2. beatus.

Item periurium eſt falſa iuratio ſcienter facta, id eſt, actus firmandi mendacium iuramento. hoc ſemper eſt mortale. 22. q. 2. homines.

Item periurium eſt indiſcretum iuramentum, licet non ſit mortale. 22. q. 4. qui ſacramento. 25. diſt. vnum orarium. §. aliàs.

Item periurium eſt tranſgreſſio iuramenti: hoc quandoque eſt peccatum, quandoque nullum. 22. q. 4 inter cetera. & cap. ſeq.

Quod vbi tres comites, videlicet veritas, iuſtitia & iudicium deſunt, non eſt iuramentum, ſed periurium. 22. q. 2. animaduertendum.

Quod etiam ſi non iuretur ſuper ſacra, & iuratur in communi locutione, incurritur periurium. 22. q. 1, habemus.

Quod minus malum eſt incurrere periuriũ quàm noxia promiſſa adimplere. 13. diſt. duo. 22, q. 4. vnuſquiſque.

Quod periurium ſine deliberatione vel iocoſe, reputatur veniale peccatum. 25. diſt. vnum orarium. § quæ autem.

Quod pœna periurij eſt ſicut homicidæ. 22. q. 4. inter cætera. circa medium.

Quod periurus eſt infamis, nec admittitur ad ordines ſacros. 6. q. 1. infames.

Item non admittitur ad teſtimonium ferendum. 6. quæſt. 1. quicumque. 22. q. 5. ſi quis conuictus.

De Periurio habes vbi agitur de Iuramento, & de pœna periurij vbi agitur de Pœna.

Permiſſio. Quod eſt permiſſio prouidæ conceſſionis, vt matrimonij contractus cauſa uitãdę fornicationis. 13. diſt. nerui. & hæc ex toto facta excuſat.

Item eſt permiſſio indifferentis actionis, quæ non præcipitur, nec prohibetur, vt dum vir fortis petit pręmium 3. diſt. omnis.

Item eſt permiſſio rationis, vt cum permittitur minus malum & illicitum ne committatur grauius. 13. diſt. nerui.

Item eſt permiſſio obligationis, vt cum vir permittit vxorẽ aliquo voto ſe adſtringere quod poſt de neceſſitate eſt implendum. 33. q. 5. manifeſtum.

Permutatio. Quod permutatio eccleſiarum vel monaſteriorum poteſt fieri, ſed non per ſęculares. 16. q. 7. nemini.

Quod talis permutatio non debet fieri cauſa leuitatis, ſed cauſa meliorandi. 16. q. 7. ſi quis vult.

Quod permutatio eccleſiarum non debet fieri ſine conſenſu epiſcopi. 16. q. 7. ſi quis vult.

De hac materia habes vbi agitur de Mutatione.

Perſecutio. Quod perſecutio eſt duplex, videlicet carnalis, qua malus perſequitur bonum: & ſpiritualis, qua bonus malum propter bonum perſequitur. 23. q. 4. qui ſecundum. 6. q. 1. quieſcite.

Quod ſemper mali bonos perſequuntur. 3. q. 1. nulli dubium.

Quod perſecutio fit inuidia cordis, detractione oris, & inflictione operis, 6 q. 1. ſunt plurimi. §. verum. & 3. q. 4. detractores.

Quod Deus permittit perſequi bonos, vt exceſſus eorum ex hoc ſuffocentur. 6. quæſt. 1. ſunt plurimi.

Quod diabolus præcipue pręlatis perſecutionem à ſubditis procurat, ut capite langueſcente facilius membra ruant. 6. q. 1. ſunt plurimi. §. uerum.

Quod perſequi prælatum eſt perſequi Chriſtum, quia vicarius ſuus eſt. 7. q. 1. omnis.

Quod prælati exemplo Chriſti debent perſecutores patienter tolerare. 7. q. 1. ſuggeſtum. & duobus c. ſeq.

Quod prælatorum eſt duplex perſecutio, una exterior, quæ reſpicit paſſionem, alia interior quæ reſpicit compaſſionem. 7. q. 1. aduerſitas. ante med.

Quod exterior perſecutio cum prælato infertur ratione perſonæ, eſt exemplo Chriſti fugienda ſed cum ratione gregis vel fidei eſt conſtanter ſubeunda, 7. q. 1. aduerſitas.

Quod prælatos iniuſte perſequentes ſunt infames, & exilio relegantur. 3. q. 4. clericus. & cap. ſequen.

Quod malos perſequi propter correctiones eorũ non eſt malum. 23. q. 4. ille porro. vſque ad c. ſi non, §. breuiter.

Quod boni laudabiliter perſequuntur malos, & mali damnabiliter bonos. 23. quęſt. 4. ſi non. §. breuiter.

Quod Chriſtus non eſt iniuſte perſecutus flagellando quos expulit de templo. 23. quæſt. 4. ille. §. porro.

Quod non eſt iniquitas, ſed potius pietas, criminis eſſe perſecutorem. 23. q. 5. non eſt iniquitatis. & c. ſi propterea. & c. non vos.

Quod hereticos & alios infideles perſequi non ratione zeli ſed ratione vindictæ vel rapinę, non eſt ſine crimine. 23. q. 4. remittuntur. & q. 7. quicumque.

De hac materia habes vbi agitur de Aduerſitate, & vbi agitur de Patientia.

Perſeuerantia. Quod perſeuerantia bona eſt ex virtute patientiæ. 7. q. 1. ſuggeſtum.

Quod perſeruerantia habenda eſt in bono propoſito conſeruando. 16, q. 1, vos autem.

Item mala præterita ne redeant ſolicite cauendo. de pæ. diſt. 2. c. quærendum. poſt med.

Item tribulationem vſque ad finem ſuſtinendo. 7. q. 1. ſuggeſtum.

Quod qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. 7. q. 1. ſuggeſtum. de pę. diſt. 2. non reuertebantur.

Quod illud quod voluntate fit perſeuerat: quod neceſſitate, cito ſoluuitur. de conſecra. diſtinct. 5. quidquid.

Quod retro poſt aratrum reſpicit qui in incepto bono non perſeuerat. de pęn. diſtin. 2. pennata animalia.

Quod perſeuerantia in bono eſt donum Dei. de pæ. diſt 3. ſi quis. circa finem.

Quod multis Deus dat dilectionem ſui, quibus non dat perſeuerantiam de pæ. diſt. 2. c. quęrendum, in fi. & § non autem. ante fi.

Quod incaſſum bonum agitur ſi ante vitæ terminum deſeratur, quia & fruſtra velociter currit qui prius quàm veniat ad metas, deficit. de pæ. diſt. 3. §. 1. in fi. c. incaſſum.

Perſona. Quod perſona vna tantum eſt in Chriſto licet diuerſę naturę. 15. diſt. canones. ante medium.

Quod Arius damnatus eſt quia ponebat inæqualitatem in diuinis perſonis. 15. diſtin. canones. ante medium.

Quod perſonarum acceptio non eſt apud Deum. 32. q. 4. ſicut. de conſe. diſt. 4. nec quemquam.

Item nec debet eſſe apud homines, videlicet in prælatorum electione. 63 diſt. ſacrorum.

Quod perſonarum trinitas ſemper eſt exprimenda in baptiſmo. de conſec. diſt. 4. de trina. & 5. cap. ſequen.

Item in ſententiæ executione. 2. q. 2. ſi quis preſbiter. 11. q. 3. ſummopere.

Item in pænitentię impoſitione. 26. quęſt. 7. ſacerdos.

De hac materia habes vbi ponitur Acceptio.

Quod vtrum plures perſonatus vnus poſſit tenere. 21 q. 1. & 2. per totum.

Petitio. Quod petitio eſt duplex, videlicet iuſta, & iniuſta. 23. q. 3. ſex differentię. ante finem.

Quod iuſte petitur a Deo & ab homine auxilium vt tribulatio remoueatur, ſed iniuſte petitur vt voluptuoſus ſtatus conſeruetur. ibidem.

Quod Paulus vt conſeruaretur, non ad voluptatem ſed ad aliorum vtilitatem iuſte petiuit auxilium armatorum.

De hac materia habes infra vbi ponitur Plus petitio.

Petrus. Quod Petrus à petra Christo nomen accepit. 21. dist. §. decretis. ante finem.
Item dictus est cephas, id est, caput: quia principium tenebar apostolatus. 22. dist. sacrosancta. 21. dist. §. decretis.
Quod à Domino princeps apostolorum cõstituitur, vt ab ipso velut à capite in membra, velut à fonte in riuos omnis vigor spiritualis descenderet. 19. dist. ita Dominus. 21. distin. in nouo. 80. dist. in illis. 24. q. 1. loquitur. c. manet ergo. & tribus c. seq.
Quod super ipsum Dominus velut supra firmam petram totam ecclesiam omnino inseparabiliter collocauit. 19. dist. ita Dominus. 22. dist. omnes. 24. q. 1. non turbatur.
Quod in eo quòd aurem Malchi pręscidit, innuitur, quòd sua professione fidei, auditum infidelitatis amputauit. 24. q. 1. si Petrus.
Quod ipsum Dominus cadere permisit, vt & fortior post casum resurgeret, & ex culpa sua disceret qualiter cadentibus misereri deberet. 50. dist. considerandum. & c. seq.
Quod ter negauit, & ter confessus est se amare, innuitur quòd satisfactio debet fieri iuxta quantitatem delicti. 6. q. 1. imitare.
Quod in hoc quòd dictum est Petro, Conuerte gladium tuum in vaginam, pręlatis & clericis vltio inhibetur. 23. q. 8. §. 1.
Quod Tabitham suscitauit, & Ananiam cũ Saphira morti tradidit. 23. q. 8. Petrus.
Quod in hoc non repulit reprehensionem subditorum, exemplum dedit pręlatis idem faciendi. 2. q. 7. Petrus. & c. seq.
Quod in hoc quòd Dominus Petrum post trinam negationem non statim iudicauit, exemplum dat, quòd prælati non statim sunt iudicandi, sed potius corrigendi. 45. distinctio. licet plerumque.
Quod Christus respiciens Petrum fecit eum suũ deflere peccatum. 23. q. 4. sicut non est.
Quod Petrus Linum & Cletum in administrationem exteriorem assumpsit. Ipse vero Petrus orationi & prędicationi vacauit. 8. quæst. 1. si Petrus.
Quod Petrus & Paulus fuerunt pares quo ad meritum non quo ad dignitatem, in qua præcessit Petrus. 2. q. 7. Paulus Petrum.
Quod ambo simul in vno die in vrbe Romana sunt occisi à Nerone. 21. dist. quamuis. 22. dist. sacrosancta. 2. q. 7. beati.

Philosophia. Quod philosophia liberalium artium non reprobat, salubrior tamen est sacra scriptura. 37. dist. si quis artem.
Quod scientia Philosophica sicut Astrologia & huiusmodi non ducit ad salutem, sed mittit in errorem. 37. dist. legimus. §. sed & contra.
Quod non in Dialectica placuit Deo saluare populum suum, quia regnũ Dei in simplicitate fidei est. 37. dist. omnem.
Quod garrulitas Philosophica garrulitati ranarum comparatur. 27. distinctio. legimus. §. hinc etiam.
Quod in illis præcipue Philosophia vituperatur, quia ipsa vtuntur ad delectationem, non ad fidei vtilitatem. 37. distinctione turbat. §. cum ergo.
Quod sancti quandoque vsi sunt Philosophia. 37. dist. turbat. & cap. qui de mensa. & 1. q. 1. Dominus declarauit.
Quod dicta Sibyllæ & aliorum Philosophorum valent ad conuincendum paganorum vanitatem. 37. dist. si quid.
Quod sacra scriptura nec sub venustate, nec sub Philosophicis terminis est proferenda. 38. dist. ecclesiastica.

Pietas. Quod pietas est mater boni operis. 22. q. 2. si quælibet.
Quod culpa purgatur pietate. 22. quæst. 2. si quælibet.
Item meretur temporaliter & æternaliter remunerari.
Quod scientia est pietatis veteris & noui testamẽti intelligentia. 37. dist. si quis artem.
Quod non est mentiendum in doctrina pietatis. 22. q. 2. primum.
Quod sub specie pietatis peccatum mortale non est committendum. 22. q. 2. ne quis.
Quod crimina punire non est crudelitas, sed pietas. 23. q. 8. legi.

De hac materia habes vbi agitur de Eleemosyna, & vbi agitur de Misericordia.

Pisces. Quod pisces ad manducandum à carne abstinentibus conceduntur. 4. dist. denique.
Quod pęnitentes non piscibus sed pisciculis vti debent. 82. dist. presbyter.
Quod cum à carnibus abstinetur, à carioribus cibis piscium est abstinendum. 4. distinct. denique.
Quod propter pisces malos retia prędicationis nõ rumpuntur. 23. q. 7. c. 1. in fi.

Placentia. Quod placentia malorum à pręlatis non est appetenda. 83. dist. nihil.
Quod placendi causa hominibus veritas non est annuntianda. 22. q. 2. primum.
Quod pastor quęrens lupis placere, pernicies est ouium. 83. dist. nihil.
Quod sicut Abraham placuit in cõiugio, sic nũc placent virgines in castitate. de pæn. distin. 2. si enim inquit. vltra med.
Quod secundum carnem viuentes Deo placere non possunt. 82. distinct. proposuisti. circa finem.

Planctus. Quod planctus conuenit pænitentibus, qui debent mala perpetrata plangere, de pæn. dist. 3. §. 1.
Item conuenit bene monachis, quia monachus non habet doctoris officium, sed plangentis. 16. q. 1. monachus.
Item conuenit compatientibus, sed discrete: sicut quando mortui planguntur. 13. q. 2. quàm præposterum. & c. seq. §. hoc autem.

De hac materia habes vbi agitur de Fletu, & de Lachrymis.

Plus Petitio. Quod plus petitur multipliciter, videlicet re, vt quando pro decem viginti petuntur. 14. q. 1. quod debetur.
Item plus petitur tempore quando ante tempus petitur. 78. dist. c. 1. 2. & 3.
Item loco plus petitur quãdo non vbi soluere conuenit petitur. sed alibi. 33. q. 2. siue. 7. q. 1. si quis episcopus.
Item causa, vt vbi duo promittuntur sub alternatione, & alterum petitur quod fieri non potest, vel non debet. 13. distinct. nerui. 22. q. 4. vnusquisque. Exemplum ibi de Herode & saltatrice.

Pollutio. Quod pollutio carnalis lasciuiæ plus inquinat homines inter septem peccata mortalia. 32. quæstione 7. non solum.
Quod dupliciter contingit pollutio carnalis, videlicet dormiendo, & vigilando. 6. distinct. testamentum.
Quod dormienti quattuor de causis contingit, aut ex crapula: aut ex naturæ superfluitate, aut ex infirmitate, aut ex cogitatione. 6. distinct. testamentum.
Quod pollutio contingens ex crapula vel cogitatione mala, peccatum generat, sed differenter. 6. dist. testamentum.
Quod an taliter pollutus debeat celebrare vel communicare, habes vbi agitur de eucharistia.
Quod vigilando cõtingit pollutio ordinarie sicut cum vxore propria, propter quam olim aqua lauabantur, nunc autem per aquam benedictam mundantur. 33. q. 4. vir cum propria.
Item extraordinarie, & hoc multipliciter, videlicet per concubinatum. 36. quæst. 1. lex illa. §. cum ergo.
Item per adulterium. 32. q. 5. puto.
Item per incestum. 35. quęst. 2. & 3. de incestis. & duobus cap. sequen.
Quod extraordinaria dicitur pollutio quando fit extra vas debitum mulieris, quæ tamen non impedit matrimonium. 35. quæstio. 3. extraordinaria.
Item extraordinaria pollutio dicitur quando peccatur in eadem specie contra naturam. 32. q. 7. flagitia. & c. vsus.
Item extraordinaria est quando peccatur contra naturam in alia specie: sicut cum brutis. 15. q. 1. mulier.
Quod caro quandoque polluitur sine mentis pollutione, sicut contingit in oppressione. 32. q. 5. illę.
Quod mens quandoque polluitur sine corporis inquinatione. 32. q. 5. nec solo.

Populus. Quod decem faciunt populum. 10. q. 3. vnio. in fi.
Quod propter peccatum populi quandoque Deus dat malum prælatum. 8. q. 1. audacter.

Possessio. Quod possessio rerum multiplex reperitur: quia vel est de iure diuino, vel de iure humano. 23. q. 7. c. 1.
Quod possessio terrena non lege diuina, quę vult omnia esse communia, distincta est, sed lege humana, quæ statuit meum & tuum. 7. dist. quo iure.
Quod hæretici & infideles nec iure diuino, nec iure humano res possident. 23. q. 7. c. 1.
Quod laici licite possident temporalia, dummodo licite vtantur 12. q. 1. duo. in fi.
Quod labores suos bene possidet, qui non dominandi cupiditate, sed bene vtendi pietate possidet. 23. q. 7. quemadmodum.
Quod iniuste possidentur male acquisita, & male detenta. 14. q. 4. quid dicam.
Quod qui conquisitis vti nesciunt, aliena possidere conuincuntur. 24. q. 4 quid dicam.
Quod bonę fidei possessor dicitur quamdiu quis ignoranter possidet alienum, 34. quæstio. 2. si virgo.
Quod bona fides non ad tractum medij temporis, sed ad initium possessionis refertur. 16. q. 3. placuit. §. potest.
Quod possessor deficiente actore titulum suę possessionis probare non cogitur. 2. q. 5. §. 1.
Quod non possident aliena fideles qui bona hæreticorum & infidelium exceptis Iudęis tenent. 23. q. 7. si de rebus. & duobus c. seq.

De possessione perfectorum.

Quod perfectorum non est possessio aurum & huiusmodi, sed ipse Deus. 12. q. 1. clericus, & duobus c. seq.
Quod in communi possidere non est contra statũ perfectionis. 12. q. 1. expedit. & cap. videntes. & c. habebat. Exemplum ibi de Christo, qui loculos habuit.
Quod cum Iuda cadit damnabiliter à statu perfectionis qui vsurpat possessionem proprietatis. 12, q. 1. exemplum. & cap. certe. & cap. si priuatum.
Quod res in communi possessæ fideliter sunt dispensandæ. 12. q. 2. res. & duobus c. seq.
Quod possessio ecclesię communi pręscriptione non potest alienari. 16. q. 4. possessiones. & §. seq. & c. seq.
Quod ecclesię non est danda sterilis possessio. 10. q. 2. casellas. §. hoc ius.

Posse. Quod posse peccare non est posse. de pæn. dist. 2. ante fi.
Quod excepto Deo omnes peccare possunt. de pę. dist. 2. si enim inquit. distinct. 3. siue. cap. inter hæc 1.
Quod Deus vocatur omnipotens, quia omnia potest quæ posse est aliquid posse. de pæn. distin. 2. circa finem.
Quod lex non statuit aliquid contra posse humanum. 4. dist. erit. 14. q. 6. si res.
Quod est posse iuris quãdo illud possumus quod de iure possumus. 2. q. 1. nos in quemquam. 50. dist. si quis præpostera.
Item dicitur posse naturæ, vltra quod natura non potest. de conse. dist. 4. numquam.
Item dicitur posse facultatis, vbi illa deest, repetitio non competit. 14. q. 6. c. 1.

tem dicitur poſſe officij, vbi quantum committitur tantum poteſt. 2. q. 6. decreto.

Item eſt poſſe pietatis, quod pro ſalute aliorum impeditur. 22. q. 2. faciat.

Item eſt poſſe diuinę voluntatis, quod ſanctorum patrum & omnium hominum ſtatuta tranſcendit. 25. q. 1. contra. Vnde verſus.

Poſſe quidem rebus dant ius, natura, facultas,
Officium, pietas, ſextum diuina voluntas.

De hac materia habes vbi agitur de Poteſtate.

Poſtulatio. Quod poſtulatio dupliciter accipitur, vel pro aduocatione, vel pro petitione. 3. q. 7. infames. 61. diſt. Oſius §. ſed alius.

Quod poſtulatio primo modo eſt deſiderium ſuũ vel amici ſui in iure apud eum qui iuriſdictioni præeſt, exponere. 3. q. 7. infames.

Quod quidam prohibentur omnino poſtulare: vel propter ætatem, vt minores. 17. annis. vel propter cauſam, vt ſurdus. vel propter ſexum, vt feminæ. vel propter notam turpitudinis, vt hermaphroditi, vel cęci qui ſunt vtroque lumine priuati. 3. q 7. infames.

Item nulli criminoſi & infames niſi prius reſtituti non poſſunt poſtulare.

Quod in alieno negotio numquam poſtulare ſiue aduocare debet epiſcopus. 14. q. 1. c. 1.

Quod epiſcopus pro pœnę remiſſione miſerorum poſtulare poteſt. 14. q. 6. hi qui in furtis. & 23. q. 5. c. 1.

Item pro ſe & eccleſia ſua & miſerabilibus perſonis poſtulare poteſt, & hoc non ſæpe, ne vileſcat dignitas, 88. diſt. perlatum.

Quod alij clerici in cauſa criminali forenſi poſtulare non debent niſi intercedendo pro reis. 23. q. 5 c. 1.

Quod in cauſa ciuili ſæculari diaconus & ſuperiores poſtulantes repelluntur. 11. quæſt. 1. te quidem.

Quod in ciuili eccleſiaſtica diaconus & ſuperiores admittuntur, ſed ſalarium nequeunt petere. 15. q. 2. obſeruandum. 11. q. 1. experientiæ. & c. ſeq.

Quod monachi vel crauſtrales non niſi pro domo ſua, & hoc de licentia abbatis ſui poſſunt poſtulare. 16. q. 1. monachi à monaſtrio. &. cap. placuit communi.

De hoc habes vbi ponitur Aduocatus.

Quod poſtulatio ſiue petitio fit de laico vel alterius eccleſię clerico propter probitatem perſonæ. 61. diſt. Oſius, & §. ſeq. & c. nullus inuitus. 71. diſt. primatus.

Quod aliud eſt poſtulari, aliud eligi. 61. diſtinct. Oſius.

Quod poſtulatur laicus vel alterius diœceſis clericus, ſed eligitur clericus nullum habens impedimentum. 61. diſt. Oſius §. ſed aliud eſt.

Quod poſtulatio fit ſimpliciter petitione vel electione cum ſolennitate decreti omnium ſubſcriptione roborati. 61. diſt. Oſius. §. ſed aliud eſt. & c. ſeq.

Quod laicus primo eſt poſtulandus, demum eligẽdus: ſed clericus primo eligendus, demum poſtulandus. 61. diſt. Oſius. §. ſed aliud eſt.

Quod in poſtulatione omnium eligentium requiritur conſenſus. 61. diſt. epiſcopus dum. 63. di. litteras. 76. diſt. dilectionis.

Quod poſtulatus per ſuum prælatum debet concedi. 76. diſtinct. dilectionis. 7. quęſt. 1. epiſcopus de loco.

Quod vacante eccleſia capitulum non poteſt concedere poſtulatum. 71. diſt. fraternitatem. 24. diſt. c. 2. 3. & 4.

Quod epiſcopus non poteſt compelli ad dandum clericum poſtulatum. 85. diſt. archidiaconum Florentinum. in fin. 76. diſtin. dilectionis. 63. diſt. litteras.

Quod epiſcopus videtur poſſe compelli ad dandũ clericum poſtulatum per ſuperiorem. 12. q. 1. omnis. in fi.

Quod poſtulatio non iuri ſed gratiæ innititur. 63. diſt. litteras.

Quod poſtulatio vitiatur ſi poſtulantes diffidunt de iure ſuo, niſi ſit iam ſuperiori pręſentata. 28. diſt. de Syracuſanæ.

Poteſtas. Quod poteſtas Dei præcedit omnium hominum poteſtatem. 8. diſt. quæ contra.

Quod poteſtas non eſt niſi à Deo ſiue iubente ſiue ſinente. 23. q. 1. quid culpatur in bello.

Quod poteſtati Dei reſiſtit qui ordinationi Dei reſiſtit. 11. q. 3. qui reſiſtit.

Quod illud quis poteſt quod de iure poteſt. 2. q. 1. nos in quemquam. 22. q. 2. faciat.

Quod aliud eſt iniuſta poteſtate iuſte vti, & aliud iuſta iniuſte vti. 14. q. 5. neque, in fine.

Quod meretur poteſtatem amittere qui ſibi conceſſa abutitur poteſtate. 11. q. 3. priuilegium.

Quod poteſtas eſt duplex, videlicet pontificalis & regalis. 96. diſt. duo. 23 q. 5. principes.

Quod Chriſtus actibus ſuis officia poteſtatis tam pontificum quàm Imperatorum diſcreuit. 96. diſt. cum ad verum.

Quod vtraque poteſtas ſe debet iuuare mutuo. 23. q. 5. principes. & quattuor c. ſeq.

quod ſicut antecedunt diuina humana, & cæleſtia terrena, & ſpiritus carnem, ſic antecedit pontificalis poteſtas regalem. 10 diſt. ſuſcipitis.

Quod Imperator debet ſubeſſe poteſtati Papæ. 96. diſtinct. ſi imperator. & cap. ſicut. vſque ad finem.

Quod poteſtas Papę in concilijs excipitur, & ſtatuta conciliorum ſua poteſtate confirmantur. 17. diſt. per totum.

Quod poteſtas Imperialis ſiue regia non eſt vituperanda. 14. q. 5. neque.

Quod perſonæ eccleſiaſticæ ratione prædiorum tenentur poteſtatibus ſęcularibus obedire. 23. q. 8. conuenior. & cap. tributum. Exemplum ibi de Chriſto.

Quod poteſtas ſęcularis non habet ius in ſpiritualibus. 23. q. 8. tributum.

Quod cum pręcipitur quod non licet, ibi poteſtas eſt contemnenda. 11. q. 3. qui reſiſtit.

Quod alia eſt poteſtas officij: alia executionis. 24. q. 1. miramur. §. proximo.

Quod ſuſpenſi habent poteſtatem, ſed non executionem poteſtatis. 1. q. 1. quod quidã. §. ex his. circa princ. 24. q. 1. miramur. §. proximo.

De Poteſtate Imperatoris habes vbi agitur de Imperatoribus & regibus & principibus: & de Poteſtate epiſcopi, vbi agitur de Epiſcopis, & ſic de alijs vbi agitur de ſingulis.

Præbenda. Quod præbendæ in duabus eccleſijs vni non ſunt dãdæ. 70. diſt. ſanctorum. 89. diſt. ſingula.

De hac materia habes vbi agitur de Beneficijs, & vbi agitur de Officijs.

Precariæ. Quod precarię dicuntur quædam precationes vſusfructus in recompenſatione proprietatis. 10. q. 2. precariæ. 12. q. 2. precariæ.

Quod precarium vtendum conceditur quamdiu patitur qui conceſſit. 12. q. 2. ſæpe.

Quod precariæ cum fiunt, ſunt in ſcriptis redigendæ: ne per retentionem diutinam præiudicium generetur. 12. q. 2. ſæpe.

Quod precariæ de quinquennio in quinquenniũ debent renouari. 10. q. 2. precariæ.

Quod precariæ irrationabiliter factę præcipue eccleſiarum ſucceſſori non præiudicant. 10. q. 2. de precarijs.

Quod precarię poſſidentes pręſcribere non poſſunt. 16. q. 3. clerici. & c. ſeq.

Præcauere. Quod pręcauendum eſt futuris periculis. 23. diſt. in nomine. circa prin. 51. diſt. deſignata. 28. diſt. de Syracuſanæ. 82. diſt. propoſuiſti. circa med.

De hac materia habes vbi agitur de Cautela.

Præceptum. Quod præceptum Dei omnibus præceptis ante fertur. 8. diſtinct. quę contra. 11. q. 3. ſi is qui. & cap. ſequen.

Quod decem generalia ſunt præcepta Dei, quæ decalogus dicuntur. 32. q. 4. meretrices. Vnde verſus.

Idola ſperne, Dei tibi non ſit nomen inane:
Sabbata ſanctifices, habeas in honore parentes.
Nõ occiſor eris, fur, mœchus, teſtis iniquus.
Non alij nuptam, nec rem cupias alienam.

Quod præceptum Dei facit licitum vbi aliàs eſſet illicitum. 14. q. 5. dixit.

Quod an Deus non vult vt ſemper fiat id quod præcipit. 22. q. 1. non eſt.

Quod præcepta patientię non tam exhibitione corporis quàm præparatione cordis ſunt retinẽda. 23. q. 1. niſi. §. his ita. & c. paratus.

Item quod pręcipitur imperatur: & quod imperatur, neceſſe eſt fieri. 14. q. 2. c. ult.

Quod pręceptum Papæ propter obedientiam beati Petri cuius ſucceſſor eſt, diligenter eſt obſeruandum, 19. diſt. in memoriam.

Quod iniuſtum præceptum ſuperiorum non eſt implendum. 11. q. 3. ſi epiſcopus forte, & cap. ſequen.

Quod præcepta etiam ſanctorum prælatorum antequam impleantur ſunt diſcutienda, uidelicet ſi ſunt iuſta & licita, ſi non ſunt contra Deum. 50. diſt. ſi quis prępoſtera.

Quod nec Papa vult impleatur quod per ſurreptionem pręcipit. 16. q. 3. licet.

Quod qui iuſtis præceptis non obtemperat, debitor eſt pœnæ. 14. q. 1. quiſquis. 50. diſt. ſi quis præpoſtera.

Preces. Quod preces hominum Deus non ſemper exaudit. 50. diſtin. ſi quis prępoſtera.

De hac materia habes vbi agitur de Oratione.

Quod preces canonicæ diſciplinę contrarię non ſunt exaudiendæ. 50. diſtinct. miror. 14. quæſt. 6. cap. 1.

Quod reſcripta expreſſam debent habere conditionem hanc, ſi preces veritate nitantur. 26. q. 2. reſcripta.

Quod iudices ſunt puniendi qui precum mendacia non arguunt. 25. q. 2. reſcripta. uſque ad ca. uniuerſa.

Quod utrum per preces ſuas uel aliorum poſſit quis ſine ſimonia promoueri, habes ubi agitur de ſimonia.

De hac materia habes vbi agitur de Petitione.

Præcipitatio. Quod præcipitatio qualiter & in quibus non ſit bona, habes ſupra ubi ponitur Acceleratio.

Præciſus. Quod pręciſus de Chriſti corpore etiam ſi figuram membri teneat, uitę ſpiritum non habet. 23. q. 7. quemadmodum.

Quod de pręciſis an ſacramenta conferre poſſint, habes. 1. q. 1. per totum.

De hac materia habes vbi agitur de Hæreticis & de Schiſmaticis.

Præda. Quod pręda ſecundum militarem diſciplinam regibus eſt ſeruanda. 23. q. 5. dicat.

Quod propter prædam militare eſt peccatum. 23. q. 1. militare.

Quod omnis illicita præda furti nomine in decalogo eſt prohibita cum dicitur non furaberis. 32. q. 4. meretrices.

Quod pręcdones peregrinorum & pauperum ſunt excommunicandi. 24. q. 3. ſi quis Romipetas. & duobus c. ſeq.

Prædeſtinatio. Quod pręedeſtinatio Dei ſemper in bono eſt. 23. quęſtio. 4. Nabuchodonoſor. ante medium.

Quod prædeſtinatio ita eſt a Deo diſpoſita, vt electi meritis & precibus ad ipſam perueniant. ibidem.

Quod

Quod nequaquam obtineri poſſunt quæ prædeſtinata non fuerunt. 23.q.4.obtineri.

Quod prædeſtinatio proprijs meritis & ſanctorum precibus adimpletur, 23. quæſtio. 4. obtineri.

Quod prædeſtinatus inquantum prædeſtinatus non poteſt damnari. de pæn. diſt. 4. peccatum §. verum. poſt medium.

Quod licet nemo poſſit ſaluari niſi prędeſtinatus, omni tamen delinquenti adhibenda eſt correctio, ſicut medicina adhibetur omni languenti, licet ſciatur neminem vltra terminum à Deo præfixum victurum. 23.q.4. Nabuchodonoſor.

Quod prædeſtinatio multis eſt cauſa ſtandi, ſed nemini eſt cauſa labendi. 23.q.4. Nabuchodonoſor. §. item qui.

Quod non inducit neceſſitatem correctionis vel obdurationis, cum boni per gratiam corrigantur, mali libero arbitrio pereant. 23.q.4. Nabuchodonoſor. §. non ergo.

Quod licet prædeſtinatio Dei vel præſcientia falli non poteſt, non ideo omnia prędeſtinata neceſſario eueniunt: ſed quia bona abſque eius gratia, & mala præter eius ſcientiam euenire nō poſſunt.

Quod multi videntur prędeſtinati merito præſentis iuſtitiæ, non autem prædeſtinatione claritatis æternæ. de pæn. diſt. 4. §. hoc ergo.

Prædicatio. Quod prædicatio verbi Dei non eſt contemnenda. 1. q.1. interrogo.

Quod non minus eſt reus qui prędicationem neglīgēter audierit, quàm qui corpus Chriſti in terram cadere permiſerit.

Quod ad prædicationem ſiue ſit fidelis ſiue infidelis etiam eſt in eccleſia admittendus. de conſec. diſt. 1. epiſcopus nullum.

Quod contemptoribus ne margaritæ ſpargantur ante porcos eſt ſubtrahenda. 43. diſtinct. in mandatis.

Quod prædicationi præponenda eſt aliquādo contemplatio, & aliquando poſtponenda. 8.q.1. in ſcripturis. Exemplum ibi de Hieremia.

Quod ſicut vtilius eſt habere prudentiores, quàm formoſiores amicos, ſic vtilior eſt ſermo verior quàm diſertior. 38. diſt. ſedulo.

Quod prædicatio ſuſcitat ſpiritualiter mortuos. 8. q.1. olim.

Quod prędicator debet eſſe in vita & ſcientia irreprehenſibilis. 8.q.1. oportet. 26. diſt. §. 1. & §. ecce. 38. diſt. c. 1.

Quod prædicator purus debet eſſe à peccato. 50. diſt. quid eſt hoc. & cap. cum exaudiero. & 35. q.6. in fine.

Quod fructum Chriſti non ſuum debet intendere. 8.q.1. olim. & c. in ſcripturis.

Quod ſecūdum capacitatem audientium ſermonem debet formare. 8.q.1. oportet.

Quod nec propter Chriſti cultum ampliandum, nec propter aliud vlla debet mētiri ratione. 22. q.2. primum.

Quod prædicator debet eſſe actiuus & contemplatiuus, & non de ſuo ſenſu, ſed illa docere quæ didicit in contemplatione. 36. diſt. ſi quis vult.

Quod nec propter æmulationem vel detractionē aliorum à recta prædicationis intentione debet recedere. 44. diſt. ſcimus.

Quod prædicator ad vtilitatem populi prędicans conſequitur à Deo vberiorem gratiam. 18.q.1. reuertimini

Quod nullus laicus vel religioſus abſque papæ vel epiſcopi licentia, nec mulier quantumcumque docta & ſancta ſit, debent prędicare. 16.q.1. adijcimus. 23. diſt. mulier.

Quod qui prædicatorem veritatis contriſtat, in Chriſtum peccat. 11.q.4. quicumque contriſtauerit.

Quod vitioſi ſermo non eſt contemnendus: quia ſicut lixiuium per cinerem humidum fluens lauat & non lauatur, ſic bona doctrina per malum ſacerdotem credentes à peccatis lauat. 83. diſt. §. vlt.

Quod infelix eſt prædicator qui alios illuminando ipſe tenebroſus & reprobus efficitur. de pæn. diſt. 2. §. opponitur.

Quod prædicator bene docendo & male viuendo Deum inſtruit qualiter eum debeat condemnare. 40. diſt. multi.

Quod prædicatores qui ab auditoribus non intelliguntur non audientium vtilitatem, ſed ſuam oſtentationem quęrunt. 43. diſt. diſpenſatio.

Quod inconuenienter prædicat qui pauperem Chriſtum pingui ventre & rubentibus buccis annuntiat. 35. diſt. eccleſiæ.

Item qui arroganter & cum faſtu annuntiat. 46. diſt. hoc habet.

Item qui fabulas immiſcet: quia in vno ore cum Iouis laudibus ſe Chriſti laudes non cōpatiuntur. 86. diſt. cum multa.

Præfatio. Quod præfatio beatæ Virginis nouem antiquioribus præfationibus per concilium addita eſt. 70. diſt. ſanctorum. in fi.

Quod excepta præfatione beatæ Mariæ nouē ſunt quæ per circulum anni pecantantur. de conſec. diſt. 1. inuenimus.

Quod ante præfationem ideo Surſum corda dicitur, vt tunc præcipue ad Deum mentem erigere plebs moneatur. de conſecra. diſt. 1. quando autem.

Præiudicium. Quod pręiudicium cōmittitur quando lite pendente pro altero ſententiatur. 11. quęſt. 1. quia res.

Item præiudicium committitur quando vna parte abſente altera auditur. 3.q.9 c. vlt.

Item præiudicium committitur quando quis contra iuſtitiam condemnatur. 2.q.1. in primis.

Item pręiudicium generatur quando quid furtiue vſurpatur. 93. diſt. illud.

Item pręiudicium dicitur quodlibet factum iniurioſum. 11.q.1. quia res.

Prælatio. Quod pręlatio non eſt inſtituta contra bonos, ſed ad coercendum malos. 22. diſtinct. de Conſtantinopolitana.

Quod pręlatio eccleſiaſtica quia eſt à Deo, non eſt contemnenda. 11.q 3. nemo contemnat.

Item nec auide ſuſcipienda, nec propter deſidiam reſpuēda. 16. q.1. vos autem, 8.q.1. olim. & tribus c. ſeq. 40 diſt multi.

Quod ambitioſus ad pręlationē (etiam ſi ſanctus ſit) reprobatur. 1.q.1. principatus.

Quod fugientes eam magis ſunt aſſumendi quàm ſe ingerentes. 1. quęſtio. 6. ſicut. 8.q.1. in ſcripturis.

Quod non conſanguinitas, ſed iuris & ſcientiæ congruitas eſt attendenda in ipſa. 8.q.1. licet. & c. ſeq.

Quod non pręlatio, ſed bona conuerſatio nos iungit Deo. 40. diſt. non loca.

Quod omnis ſanctitas præſumēda eſt de pręlato. 40. diſt. non nos.

Quod ille pręlatus dicitur maior, qui vita eſt ſanctior. 2. q.7. Paulus Petrum. & duobus c. ſeq. 40. diſt. multi. in fi.

Quod abſurdum eſt pręlatum peiorem eſſe populo. 1.q.1. viliſſimus.

Quod prælati debent eſſe literati. 36. diſt. qui eccleſiaſticis. & duobus c. ſeq. & c. ſi quis vult.

Quod vita paſtoris debet eſſe exemplar ſubditis. 2.q.7. cum paſtoris.

Quod prælati debent eſſe duces gregis & paſtores. 7.q.1. ſciſcitaris.

Quod integritas prælatorum ſalus eſt ſubditorum, & ordo nutabit ſi quod inuenitur in corpore, non inueniatur in capite. 41. diſt. miramur.

Quod prælatus debet in conuerſatione & ſermone pręire. 8.q.1. qualis. 40. diſt. non nos. & tribus c. ſeq.

Quod minorum exempla ad imitandum, & doctrinam ad diſcendum ſpernere non debet. 22. diſt. de Conſtantinopolitana. 24.q.3. ſi habes.

Quod debet etiam erga ſubditos ſolitam curam gerere. 8.q.1. in ſcripturis.

Item nunc actioni nunc contemplationi vacare. 88. diſtinctio. decreuit. & cap. epiſcopus nullam. 2. quæſt. 7. epiſcopi. 8. quęſtio. 1. in ſcripturis.

Item erga infirmos compatiens debet eſſe. 45. diſt recedite.

Item diſcordantes concordare. 90 diſt cap. 1. & c. ſtudendum.

Item de ſubditis non facile debet credere. 86. diſt. ſi quid vero.

Item non debet ex vindicta corrigere. 86. diſt. ſi quid. & c. ſeq.

Item nec iuxta velle debet ſubditum punire. 45. diſt. cum beatus Paulus. 11.q.3. ipſe.

Item promptior debet eſſe ad miſerendum quàm ad puniendum. 45. diſt. licet quia tutius redditur ratio de miſericordia, quàm de crudelitate. 25.q.7 alligant.

Item ſeuerus debet eſſe contumacibus, ſed benignus pęnitentibus. 2.q.5. quanto.

Quod ſi in corrigendo exceſſerit, à ſubditis veniā petere non tenetur. 86. diſt. quando.

Quod contra prælatum nō de facili eſt præſumendum. 11.q.3. abſit.

Quod pręlati plus alijs aduerſitatibus ſunt expoſiti. 3.q.1. nulli. 7.q.1. ſuggeſtum. & duobus cap. ſequen.

Quod peccata ſubditorum eis imputantur. 1.q.1. quidquid. 9.q.3. epiſcopo.

Quod ſuperbia & auaritia in ipſis præ ceteris reprobantur. 93. diſtinct. diaconi ſunt. circa medium.

Quod pręlatus ſine temporalibus non proficit, ſicut anima ſine corpore non viuit. 1.q.3. ſi quis obiecerit.

Quod nihil in hac vita laborioſius & apud Deū gratius, quàm eſſe bonum pręlatum. 40. diſtin. ante omnia. 96. diſt. duo.

Quod bonorum pręlatorum Deus facilius orationes exaudit. 1.q.1. ipſi ſacerdotes.

Quod malus prælatus quandoque datur propter peccata populi. 6.q.1. ex merito. 8. q.1. audacter. Exemplum ibi de Saule.

Quod toleratur quamdiu per ſententiā non deijcitur. 15.q.8. c. vlt. 23.q.4. tres.

Quod incongrue ſanctorum locum tenet, ſi facta bonorum non ſectatur. 40. diſtinct. non eſt. & c ſeq.

Item honor adeptus vel ei exhibitus cedit ei ad culpam & ad pœnam 40. diſt. multi. 2.q.7. ſecuti. in fi.

Quod ſuo exemplo multos trahit ad inferos. 40. diſt. ſi papa.

Quod apud Deum nihil miſerabilius quàm prælatus malus. 40. diſt. ante omnia.

Quod mali prælati tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. 11.q.3. præcipue.

Quod in eodem genere peccati grauius cadit prælati quàm ſubditi. 40. diſt. homo.

Quod non ſunt ipſorum opera, ſed doctrina attendenda. 1.q.1. non quales.

Quod licet pręlati ſint mali, tamen à ſubditis non ſunt contemnendi. 1.q.1. multi. & duobus c. ſeq. 6.q.1. ſacerdotes. & c. oues.

Quod Chriſtus malis deferendo pręlatis cum alapa daretur, Exemplum ſubditis humilitatis & patientiæ erga pręlatos reliquit. 93. diſtin. dominus.

Quod illi pręlati ſunt mercenarij, qui honores & temporalia quęrunt, non ea quæ ſunt Ieſu Chriſti. 8.q.1. ſunt in eccleſia.

De hac materia habes vbi agitur de epiſcopis, & de Abbatibus, & de Poſſeſſione, & de Electione.

Presbyter. Quod presbyter Gręce, Latine ſenior interpretatur. 21. diſt. cleros.

Quod presbyteri ſeniores non propter ętatem, ſed propter honorem & dignitatem nominantur.

Quod presbyteri ijdem ſunt qui & ſacerdotes.

Quod olim epiſcopi dicebantur presbyteri. 93. diſtinctio. legimus. & 95. diſtinct. olim. & cap. ſequen.

Quod præſente epiſcopo presbyter non debet ſignare infantes. 95. diſt. presbyter.

De differentia epiſcopi & presbyteri, habes 95. diſt. per totum.

principum! colla debent ſubmitti genibus ſacerdotum. 63. diſt. Valentinianus. 96. di. duo. in fin.

Item de bono ſtatu eccleſiæ debet prouidere. 96. diſt. boni. 23. quæſtione 5. principes. & cap. inceſtuoſi.

Item debet intendere ad tuitionem viduarum: & pupillorum protectionem. & raptorum refręnationem. 23. q. 5. adminiſtratores.

Quod leges principum non poſſunt infringere ſtatuta pontificum. 10. diſt. per totum.

Item iudicantur & excommunicantur ab epiſcopis. 96. diſt. duo. & duobus c. ſeq.

De hac materia habes vbi agitur de Imperatoribus, & de Poteſtate, & de Regibus.

Principium. Quod principium malum difficiliter bonum finem conſequitur: quia difficile eſt vt bono peragantur exitu, quæ malo inchoata ſunt principio. 1. q. 1. principatus. & duobus c. ſeq.

De hac materia habes vbi agitur de Exitu.

Priuilegium. Quod priuilegium dictũ eſt eo quòd in priuato feratur. 3. diſt. priuilegia.

Quod priuilegia ſunt leges priuatorum.

Quod priuilegium ſpeciale derogat generali. 25. q. 1. c. vlt. circa finem.

Quod priuilegium quandoque cõceditur vni prouincię. 35. q. 3. quędam lex. §. quod ſcripſi.

Item conceditur vni eccleſiæ. 16. q. 1. hinc eſt.

Item qnandoque vni perſonæ. 7. q. 1. petiſti.

Quod perſonale priuilegium ad alium non extenditur. 7. q. 1. petiſti. poſt med.

Quod priuilegium ſigillatim cõceſſum omnibus non conuenit. 16 q. 1. hinc eſt.

Quod priuilegia paucorum non faciunt legẽ communem. 25: q. 1. c. vlt. poſt med.

Quod ſemper cum pallio conceditur priuilegium ſpeciale. 100. diſt. rationis.

Quod priuilegia conceſſa per ſuperiores, per inferiores non poſſunt nec debent infringi. 9. q. 3. conqueſtus. 12. q. 2. vulteranæ. 25. q. 2. priuilegia.

Quod eccleſia Romana aliarum eccleſiarum priuilegia debet conſeruare. 25. q. 2. per totum.

Quod an poſteriora priuilegia derogent prioribus. 25. quęſtione vlti. priuilegia. & 6. capit. ſequen.

Quod Romana eccleſia poteſt alijs conceſſa vel mutare vel penitus reuocare. 25. q. vlt. poſtea quàm. §. his ita.

Vtrum priuilegium valeat contra ſtatuta patrum, & dicta ſanctorum. 25. q. 1. per totum. & q. 2. poſtea. § his ita.

Quod qui allegat priuilegium, debet monſtrare quod allegat. 100. diſt. contra morem.

Quod priuilegium mereretur amittere qui conceſſa abutitur poteſtate. 11. q. 3. priuilegium. 25 q. vlt. poſtea quam. §, his ita.

Quod priuatur quis priuilegio propter ſcandalũ. 3. q. 6. hęc quippe.

Item propter fauorem alterius loci vel perſonę. 22. diſt. renouantes.

Item propter atrocitatem criminis. 11. q. 3. ita. 9. q. 3. conqueſtus.

Item propter renunciationem expreſſam. 7. q. 1. quàm periculoſum.

Quod abutitur quis priuilegij poteſtate multipliciter, videlicet quando quis ſuperior inferiorẽ totaliter inuitum compellit ad dignitatem. 74. diſt. vbi.

Item qui eam exercent non ad ſubditorum vtilitatem, ſed ad ſuam voluntatem. 11. quæſt. 3. priuilegium.

Item qui eam non habet, ſed aſſumit propria temeritate. 25, q. 2. poſtea. §. his ita. in fi. & c. ſeq.

Probatio. Quod probatio eſt duplex, videlicet diuina & humana. 26. q. 5. nec mirum. ante medium & poſt.

Quod Deus permittit mala vt boni qui vident probentur vtrum vere ipſum diligant. 26. q. 5. nec mirum ante finem. & in fi.

Quod aduerſitas, quę bonis viris obijcitur, probatio virtutis eſt, non indicium reprobationis. 7. q. 1. aduerſitas.

Quod mortem probatur infligere qui hanc cum poſſit non excludit. 83. diſt. §. 1.

Quod in humanis iudicijs onus probationis reo non incumbit. 6. q. 5. quod autem.

Quod ſi reus laborat infamia: & ſi non poteſt probari propter ſcandalum tenetur ſe purgare. 6. q. 5. §. vlt.

Quod accuſatus non negationem ſed exceptionẽ probare debet. 6. q. 5. quod autem §. item accuſatus.

Quod probatur crimen ſiue aliud factum multipliciter, videlicet per confeſſionem. 15. q. 5. presbyter.

Item per rei euidentiam: vt cum quis in crimine deprehenditur & comprobatur, vt 50. diſtin. ſi quis diaconus. 81. diſt. ſi quis clericus. & cap. presbyter.

Item cum quid ita notorium eſt vt nulla poſſit tergiuerſatione celari. 2. q. 1. de manifeſta. & duobus c. ſeq.

Item per famam. 4. q. 3. placuit. §. item in criminali.

Item per pręſcriptionem. 18. diſt. peruenit. & 44. diſt. multis.

Item per iuramentum. 16. q. 3. dilectio.

Item per inſtrumentum. 16. q. 3. placuit. §. poteſt.

Quod per vnum teſtem nil probatur niſi cum miraculo. 4. q. 3. in fi. §. ſed obijcitur. Exemplum ibi de ſancto Bricio.

Quod proponens calumniam & non probans punitur. 5. q. 6. quia iuxta. & c. ſeq.

Quod probationis tempus & religionis habes vbi agitur de profeſſione, & vbi agitur de monachis.

De hac materia habes vbi agitur de Teſtibus.

Procuratio. Quod procuratio epiſcopi vel archidiaconi tempore viſitationis non debet eſſe grauis, ſed modeſta 10. q. 3. cauendum. & duobus c. ſeq.

Quod procuratio non debet fieri niſi vno die, & hoc cum moderata ſocietate. 10. q. vlt inter.

Quod ſi epiſcopus vel archidiaconus non viſitat, nomine procurationis nil debet exigere. 10. q. 1. relata.

Procurator. Quod procurator dicitur defenſor eccleſiæ. 1. q. 3. Saluator. circa medium.

Quod infamis non poſſit eſſe procurator. 3. q. 7. infames.

Quod in capitali ſiue in criminali cauſa non per procuratorem ſed per ſe agendum eſt. 2. quæſt. 6. cap. ſi quis in quacumque. §. cum autem. & c. ſi quando.

De hac materia habes vbi agitur de Aduocatis.

Proditio. Quod proditio ad mortem maius peccatum eſt homicidio. de pæn. diſt. 1. periculoſe.

Quod qui veritatem nõ defendit vel pronunciat, proditor eſt veritatis. 11. q. 3. nolite timere.

Quod qui nulli cognitum peccatum publicat nõ correptor, ſed proditor eſt. 2. quæſt. 1. ſi peccauerit.

Quod qui hominem prodit, ipſum interficit. de pæn. diſt. 1. periculoſe.

Quod clericus proditionibus vacans degradatur. 46. diſt. clericus.

Profeſſio. Quod profeſſio religionis facta infra annos diſcretionis non tenet. 20. q. 1. c. 1. & §. ſeq.

Quod profeſſio regularis fit per ſcripturã vel per aliquod ſignum ſubſcriptum. 20. q. 1. c. vlt. 27. q. 1. omnes.

Quod nemo debet recipi ante annum probationis ad profeſſionem. 17. q. 2. Gonſaldus. 19. q. 3. monaſterijs.

Quod laicus incognitus ante profeſſionem probari debet per triennium, ne forte ſit ſeruus, vel ratiocinijs obligatus. 17. q. 2. ſi quis incognitus. 53. diſt. legem.

Quod clericus incognitus probari debet per biennium. 19. q. 3. monaſterijs.

Quod noti eſt tempus probationis annus, vt 17. q. 2 Gonſaldus. & 20. q. 2. puella.

Quod regularis ſemper & vbique profeſſionis veſtibus debet vti. 20. q. 1. cap. vlt. 27. quæſt. 1. omnes.

Quod religioſus ſi ordinatur ſub titulo monaſterij: etiam ſi aliter non eſt profeſſus, hoc facto tanquam profeſſus illi monaſterio perpetuo obligatur. 70. diſt. ſanctorum.

Prohibitio. Quod prohibitio Dei eſt diligentius ſeruanda quàm hominum. 10. diſt. lege.

Quod prohibitio prælati ſi propter neceſſitatem rumpitur, non culpatur. 11. q. 3. anteceſſor. & cap. ſeq.

Quod illud quod non eſt prohibitum, videtur eſſe conceſſum. 30. q. 3. poſt vxoris.

Quod non omne quod non prohibetur conceditur. 30. q. 4. quod autem.

Quod illud officium non eſt prohibitum pro quo licet accipere ſalarium. 23. q. 1. militare.

Quod prohibetur ſimpliciter bonum propter multa, videlicet propter lapſus cautelam. 27. q. 2. ſunt qui. Nota ibi de matrimonio, & de religione.

Item propter vitandam iactantiam. 21. diſt. denique. vbi prohibetur ſacerdos benedicere epiſcopo præſente.

Item propter mali occaſionem, ſicut frequenter iurare, quia talis peierat. 22. q. 1. non eſt. & cap. ita ergo.

Item propter ſcandalum. 27. quæſtione 2. ſi quis ſponſam.

Quod prohibentur Chriſtiani ne figmenta poetarum legant, quia prouocant ad luxuriam. 37. diſt. ideo.

Promiſſio. Quod promiſſio eſt impia quę ſcelere adimpletur. vnde in malis promiſſis fides eſt reſcindenda. 22. q. 4. in malis.

Quod inhoneſtum non eſt promittendum. 22. q. 4. vnuſquiſque.

Quod peius eſt implere illicitũ promiſſum, quàm periurare. 22. q 4. vnuſquiſque.

Exemplum ibi de Herode & ſaltatrice. 12. diſtin. duo.

Quod non eſt mendacium venire contra promiſſum. 22. q. 2. beatus Paulus.

Quod cum noxia promiſſa complemus, Dei iuſſa contemnimus. 13. diſt. duo.

Quod non eſt tranſgreſſor promiſſi qui vt ne impleat neceſſitate prohibentur. 11. q. 3. anteceſſor & c. ſeq.

Quod in promiſſis plus eſt ſub intelligendum quàm quod exprimatur. 22. q. 2 beatus Paulus. & 11. q. 2. anteceſſor.

Quod à Deo non ſtatim conceditur quòd à ſanctis impetrandum promittitur. 50. diſt. ſi quis prępoſtera. Exemplum ibi de Moyſe, qui orans pro populo non impetrauit.

Promotio. Quod promotio eſt de minoribus ad maius. 93. diſtin. legimus. in fi. & 59. diſtinct. ſi officia. & cap. ordinatos.

Quod in ſpirituali promotione quandoque poſſunt interuenire pacta honeſta. 18. q. 2. Eleutherius 10. q. vlt. c. vlt.

Quod in promotione inhoneſta pacta prohibentur. 1. q. 2. quàm pio. in fi.

De hac materia habes vbi agitur de Eccleſiis, & Ordinibus, & de Simonia.

Propheta. Quod propheta largo nomine dicitur prædicator & doctor. 43. diſt. ſit rector.

Quod propheta dicitur qui futura denunciat. 22. q. 2. ſi qualibet. §. Abraham,

Quod propheta de futuris quandoque pronunciat quod ignorat. 22. quæſt. 2. ſi quęlibet. §. Abraham.

Quod quantumcumque ſit verus propheta: ſi annunciat aliquid quod eſt contra Deum, non

Quadragesima. Quod quadragesima est decima dierum totius anni. nam qui vnum diem vel plures frangit, decimam dierum non exsoluit. de conse. dist. 5. quadragesima.

Quod excepta causa necessitatis est ab omnibus seruanda. de consec. di. 3. non liceat. & duobus cap. seq.

Quod quadragesimam abstinentiæ bene celebramus cum bene viuimus. de consecr. dist. 5. ieiunium.

Quod in quadragesima sicut à cibis ita & ab alijs nociuis animę est abstinendum. 4. distinct. denique.

Quod clerici in obseruatione eius laicos debent præcedere. 4. dist. statuimus.

Quod non solum à carnibus, sed etiam à caseo & ouis est in ea abstinendum. 4. di. denique.

Quod sumptuosiora cibaria quàm carniū in quadragesima non sunt præparanda. 4. dist. denique. in fi.

Quod in quadragesima nisi dictis vesperis non est comedendum. de conse. dist. 1. solent.

Quod nuptiæ & conuiuia non sunt in ea exercenda. 33. q. 4. nec vxorem. & tribus cap. præcedentibus.

Quod in capite quadragesimę pænitentes debent se episcopo præsentare. 50. dist. in capite.

Quod quattuor tempora quomodo olim seruabātur, & quomodo nunc, habes vbi agitur de ieiunio & de Missa.

Quæstio. Quod quæstio criminalis præiudicat ciuili. 3. q. 9. non est credendum.

Item criminalis quæstio aliquando præiudicat ciuili & etiam criminali.

Item vbi est perplexa questio de sacra scriptura ad sanctorum scripta vel ad plurium seniorum responsum recurrendum est. 20. dist. de quibus.

Quod facilius inuenitur quod à pluribus senioribus queritur.

Quæstus. Quod quæstus est duplex, videlicet honestus & turpis. de pæn. dist. 5. qualitas.

Quod prælati questum pietatem putant, qui pro structuris ecclesiarum lucris illicitis vacant. 16. q. 7. & hoc diximus.

Quod promotio ad ordines principaliter non debet intendi propter quæstum. 74. distinct. consuluit.

Quod illi sunt sua querentes, qui non Deum propter Deum, sed propter temporalia quærunt. 8. q. 1. sunt in ecclesia.

Quies. Quod quies, oratio, & labor manuū. debet esse in monasterio. 16. q. 1. de præsentium.

Quod prelatis quies contemplationis corde est appetenda, & tamen pro lucro animarum quandoque postponenda. 8. q. 1. in scripturis.

Quinquagesima. Quod quinquagesima pars census ecclesiæ potest dari episcopo pro monasterij cōstructione: & centesima pro ecclesia. 12. quest. 2. bonę.

Quod sacerdotes & clerici ante quadragesimam à quinquagesima ieiunium debent inchoare. 4. dist. denique.

Quod à quinquagesima vsque ad octauas paschę causę non sunt audiendæ. 15. q. 4. placita.

Ratio. Quod ratio sana exemplis est anteponenda. 9. dist. sana.

Quod rationem prælati tutius reddent de misericordia quàm de crudelitate. 26. q. vlt. alligant.

Quod illud quod caret ratione, necesse est extirpare. 63. di. chorepiscopi.

Item quod ratione constat, lex est. 1. dist. consuetudo.

Quod ea quę carent ratione de factis suis, nō reddent rationem. 15. q. 1. firmissime. §. ex eo.

Quod homo qui rationalis est, de factis suis reddet Deo rationem.

Item de omni verbo otioso. 22. questio. vlti. quoties.

Item de negligenter commissis. 23. quæstione 4. quando.

Quod à principibus sęcularibus & prælatis ecclesiasticis grauis à Deo exigitur ratio. 23. q. 5. principes.

Quod inferiores superioribus de cura commissa tenentur reddere rationem. 16. q. 2. sane.

Radix. Quod radix arboris sicut vigorem dat multis ramis. sic ecclesia in beato Petro fundata ceteris apostolis & alijs prælatis virtutem administrat spiritualem. 24. q. 1. loquitur. & 23. quæst. 5. ipsa pietas. post medium.

Quod radix omnium malorum est auaritia. 47. dist. bonorum.

Quod sicut radix omnium malorum est cupiditas: sic radix omnium bonorum est charitas: & simul ambę esse non possunt. de pæn. dist. 2. §. ex præmissis.

Quod nisi vna radix euulsa fuerit, alia plantari nō potest: quia frustra ramus inciditur, si radix non euellatur.

Rapina. Quod rapina dupliciter dicitur fieri, vel quando res rapitur, vel quando vsus rei violenter eripitur. 36. q. 1. c. vl. circa. fi. §. ex hac.

Quod rapinam non permisit qui furtum prohibuit. 14. q. 5. pænale.

Quod rapina prohibetur. 14. q. 5. pænale.

Quod raptor proprie dicitur qui violenter & publice tulit aliena.

Quod raptor est vsurarum fœnerator. 14. q. 4. si quis vsuram.

Item raptor dicitur inuentarum rerum detentor. 14. q. 5. si quid. & c. seq.

Item raptor est prælatus rerum ecclesiasticarum dilapidator. 10. q. 2. si quis episcopus.

Quod raptor dicitur qui vltra sibi necessaria retinere probatur. 42. dist. hospitalem. 47. distinct. sicut hi.

Item raptor dicitur famæ alterius deprauator. 6. q. 1. deteriores.

Quod raptor magis delinquit quàm fur. 14. q. 5. pęnale.

Quod raptores sunt infames. 3. q. 4. consanguineorum & q. 5. constituimus.

Raptus. Quod raptus dicitur vbi puella de cuius nuptijs nil ante constiterat, violenter abducitur 27. q. vlt. lex illa.

Item raptus est illicitus coitus à rapiendo, idest, corrumpendo dictus. 27. q. vlt. raptus. & 36. q. 1. cap. 1.

Item raptum committit qui florem virginitatis puellæ violenter eripit. 36. q. 1. de raptoribus. §. seq. in fi.

Quod an raptum committat qui feminam promissionibus abducit. 36. q. 1. per totum.

Quod an raptor raptam potest ducere vxorem. 36. q. 2. eos qui.

Quod si raptor cum rapta ad ecclesiam confugerit, ab ipsa debet tueri. 36. q. 1. lex.

Quod raptor publica pænitentia punitur. 27. q. 2. raptor.

Quod si rapta non redditur, excommunicatur. 27. questione. 2. Agathosa. 26. questione 2. per totum.

Raritas. Quod raritas facit pretiositatem 59. dist. si officia. in fin. 93. dist. legimus.

Quod rarum dicitur omne quod magnum est. 2. q. 7. in sancta.

Quod omne quod est rarum plus appetitur. 93. distinct. legimus. post medium. exemplum ibi de pulegio, quod apud Indos carius est pipere.

Ratihabitio. Quod ratihabitio confirmat male possessa. 16. q. 1. quoniam quidquid. 16. q. 3. placuit. §. potest etiam. 3. q. 6. hæc quippe.

Recessus. Quod recessus bonorum à malis mente semper debet esse, licet quandoque non fiat corpore. 23. q. 4. tolerandi. & octo c. seq.

Quod quando prælatus debet recedere à malis subditis & quando non, habes 7. q. 1. aduersitas.

De hac materia habes vbi agitur de Exitu.

Recidiuatio. Quod recidiuatio est de bono redire ad malum. de pæn. distinct. 2. per totum. & distinct. 3. per totum.

Quod post bonum castitatis vel religionis recidiuare est sacrilegium committere. 28. distinct. de his.

Quod recidiuare post votum castitatis est incestū committere. 27. dist. virgines.

Quod recidiuans comparatur illi qui manum mittit ad aratrum & retro aspicit. de pæ. di. 2. quærendum.

Quod an aliquis vere pænituit & recidiuauit. de pæn. dist. 2. & 3. per totum.

Quod an recidiuanti post pænitentiam iterato sit pænitentia iniungenda. de pęni. dist. 3. scelerator. §. his auctoritatibus.

Reconciliatio. Quod reconciliatio est ad primum statum restitutio. 2. q. 1. notum sit.

Quod reconciliatio solēnis in scriptis fieri debet. 2. q. 1. legum. 1. q. 7. si qui voluerint.

Quod episcopi officium est reconciliare pęnitentes. 26. q. 6. cap. 1. & cap. qui recedunt. & cap. sequen.

Quod excepta vltima necessitate presbyter non debet reconciliare solenniter pænitentes, sed episcopus. 26 q. 6. c. vlt.

Quod quem episcopus excommunicat, presbyter sine consensu episcopi reconciliare non potest. 26. q 6. ministrare. §. proxi. & omnibus cap. seq. vsque ad fi.

De forma solenniter excommunicati habes 11. q. vlt. debent. & duobus c. seq.

Quod perseuerans in malitia reconciliari non debet. 24 q. 1. legatur. & c. damnationis.

Quod in extrema necessitate nulli pænitenti reconciliatio est deneganda. 26. quæst. 6. his. & c. sequen.

Quod ecclesiæ per sanguinem vel fornicationem pollutę sunt reconciliandæ. de conse. dist. 1. si motum. & c. seq.

De forma reconciliationis coniugum habes 35. q. 6. cap. vlt.

Reconuentio. Quod reconuentio inhibetur accusato in pari crimine priusquam se de crimine quo accusatus est, exuerit 3. q. 11. neganda. & c. seq.

Quod secundum canones condemnatus de crimine, amodo non potest conuenire nec suum nec extraneum. 6. q. 1. qui crimen.

Quod maiori crimine potest accusatus reconuenire, puta accusatus de fornicatione potest de homicidio vel simonia reconuenire 3. q. 11. nō est. §. hoc autem. vbi ponitur modus reconuentionis inter ciuilem & criminalem quæstionem.

Redemptio. Quod Christi passio fuit redemptio viuorum & mortuorum. de conse. dist. 2. semel.

Quod pro opera misericordię peccata propria redimuntur 86 dist. est probanda.

Quod multa sunt alia bona, quibus possunt homines peccata redimere. de pæn. distin. 1. medicina. in prin.

Quod captiuos & oppressos tenemur redimere. 86. dist. non satis. in fin.

Quod etiam ornatus ecclesiarum redemptio est captiuorum. 12. q. 2. aurum.

Quod vasa ecclesiæ & res proprie spectant ad redemptionem captiuorum. 12. q. 2. apostolicos. 86. dist. pulchra.

Reddere. Quod reddenda non sunt mala pro bonis. 23. q. 3. sex differentiæ.

Quod debemus reddere pro malis bona. 23. q. 3. sex differentię.

Quod reddenda est Deo ratio. 15. q. 1. firmissime. §. ex eo.

Quod serui sine consensu domini clerici vel monachi facti, reddendi sunt. 54. dist. generalis.

Quod

Quod pro rebus Deo consecratis, licet fuerint alienatæ, non illæ sed aliæ redduntur. 14.q.6.comperimus.

Quod ecclesiæ ablata reddi debent, & ipsa sine augmento debet recipere. 12.q.2.fraternitas.

Quod quandoque simpliciter, quandoque in quadruplum, quandoque in amplius ablata reddantur 2.q.2.in antiquis. & tribus c.seq.

Quod res ecclesiæ propter delictum episcopi ablatæ, reddendæ sunt. 16.q.6. si episcopum.

Quod ecclesia potissime debet reddere aliena, quia nihil perire credimus ecclesiasticis vtilitatibus si ea quæ sunt aliena reddantur. 54. distinct. generalis.

Quod non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Quod fingitur pœnitentia vbi cum possit non redditur alienum. 14.q.6.si res.

Quod qui rem ecclesiæ precarie possidet, si non reddit eam, repetitur, & anathema incurrit. 12.q.2.apostolicos.

Quod qui inuentam rem non reddit, fur & raptor existit. 14.q.5.si quid.

Quod commune ciuitatis tenetur cogere ciuem ad reddendum aliena. 23.q.2.dominus noster.

Quod non habens vnde reddat, non tenetur. 14.q.6. si res.

Quod qui non est reddendo, maior pro culpa imponenda est ei corporalis afflictio. 14.q.6.c.1.

Quod particeps est criminis qui fouet aliena non reddentem. 14.q.6.c.1.

De hac materia habes vbi agitur de Restitutione.

Redire. Quod pœnitens non debet redire ad peccatum, sicut & canis ad vomitum, & sus ad luti volutabrum. de pen. di. 3. irrisor est.

An peccata dimissa redeant propter peccatum aut non. de pœn. dist. 3. fere per totum.

Regeneratio. Quod regeneratio est duplex, videlicet carnalis, per quam peccatum originale contrahitur: & spiritualis, per quam non solum originale, verumetiam voluntarium peccatum deletur. de conse dist. 4. regenerante.

De hac materia habes vbi agitur de Generatione.

Regimen. Quod in creaturis sine regimine recta non potest consistere administratio 89. dist. ad hoc.

Quod cœlestis militia, in qua angelis archangeli præsunt, nobis etiam exemplificat, quòd nulla alia vniuersitas sine regimine potest consistere.

Quod etiam bruta animalia sub regimine viuũt. 7.q. 1. in apibus.

Quod etiam omnis ordo ecclesiasticus suis innititur rectoribus: sicut apibus & gruibus vnus rector est. 7.q.1.in apibus.

Quod qui nõ sunt alicuius regiminis, sunt acephali. 93. dist. nulla. 18.q.2.abbatibus.

Quod non solum necessarium est regimen episcopo regenti plebem suam, vel etiam pauperi regenti domum suam; sed diuiti regenti familiam suam, & regi regenti gentem suam. 23.q.4.duo.

Quod episcopi maiores sunt presbyteris: tamen vtrique in communi regimine ecclesiæ debent intendere. 95. dist. olim. in fin.

Quod talis ponendus est in regimine, qui non solum de salute animarum, verumetiam de exterioribus sit solicitus. 39. dist. Petrus.

Item talis qui valetudinem habeat corporis ad exequendum quod debet. 80. dist archidiaconũ Florentinum.

Quod regimini derogatur cum prælati ad subditos nimia humilitas monstratur. 86. distinct. quando.

De hac materia habes vbi agitur de Prælatis.

Regula. Quod regula dicitur eo quòd recte agat vel normam recte viuendi præbeat. 3. dist. regula.

Quod omnis ecclesia est regulanda secundum Romanam ecclesiam, ex qua habet principium. 11. dist. consequens. & c.seq.

Quod iustum est vt vnusquisque sumat regulas magistri vnde honoris consecrationem accepit. 12. dist. de ijs.

Quod ad regulam seruandam cogendi sunt subditi. 12. dist. de ijs, in fi.

Quod regula apostoli, quæ debet in ordinandis seruari, incipit. 25. dist. vnum orarium. §. nunc autem.

Rex. Quod prauus rex non dicitur veraciter rex. 2.q.1.scelus.

Quod regis officium est iusta præcipere: & illicita prohibere. 23.q.4.si ecclesia, in fine.

Quod rex aliter seruit quia homo: aliter quia rex est. nam vt homo seruit fideliter viuendo. vt rex seruit leges iustas exequendo. 23.q.4. si ecclesia. in fi.

Quod regia potestas est instituta vt mali à malo coerceantur, & boni quiete inter malos viuant. 23.q.5. non frustra. & c.regum. & q.4. qui peccat. ante finem.

Quod Nabuchodonosor, qui prius ad idololatriã compulit: & post idololatras puniuit, duplicem statum: videlicet ecclesiæ primitiuæ & modernæ repræsentat. 23 quæst. 4. non inuenitur. & cap. quando.

Quod regum est proprie facere iudicium & iustitiam. 24.q.5. regum officium est.

Item debet ecclesiam defendere. 23.q.3. Maximianus. & duobus. c seq.

Item personas ecclesiasticas 11.q.1. Christianis.

Item debet hæreses repellere. 23.q.4.quando. & c. si ecclesia, in fi.

Item debet oppressos releuare. 23. quæstione 5. regum.

Quod generale pactũ est societatis humanæ suis regibus obtemperare. 8. dist. quæ contra.

Item regibus debetur fidelitas. 23.q.5. si apud.

Item debetur eis subiectio, & tributi solutio. 11. q. 1. si tributum. & cap. magnum. & q.3. si dominus & cap. seq. 28.q. 8. tributum.

Quod debent præcipue Deum blasphemantes punire. 23.q.4. non inuenitur.

Quod salubre est eis episcopis & presbyteris sua colla subdere. 10. dist. certum est. 63. dist. Valentinianus.

Quod reges dicuntur clerici se & alios bene regentes. 12.q.2. duo.

Quod peccatum dicitur regnare in homine. 32. q.7. non solum.

Religio. Quod intrantes religionem diligẽter sunt examinandi, super conditione generis, & super statu præterito. 55. di. priscis.

Quod pro ingressu religionis non licet pecuniam exigere: sed potest recipi voluntarie oblata. 1. q. 1. §. 1. & c. placuit vt nullus & c. seq. & c. placuit vt. de consecr. dist. 1.

Quod intrans religionem vel monasterium si habet heredes, & est illectus, totum suum datur hæredibus. 20.q.3. constituit.

Item si habet heredes & non est illectus, hæredes legitimam habebunt partem, & monasterio det tantum quantum vni ex filijs. 19. quæst. 3. si qua.

Item si non habet heredes & non est illectus totũ cedit monasterio. 19.q.3. perlatum.

Quod non sufficit parentum oblatio ad religionẽ si in adulta ætate pueri non consenserint. 20.q. 1. §. 1. & q. 2. si in qualibet.

Quod non licet pueris resilire ab oblatione parentum ad religionem postquam in ætate legitima mutuum adhibuerunt consensum. 20.q. 1. firma. & quattuor c.seq.

Quod quilibet intrans religionem absolute intra annum & diem potest exire. 20.q.2. puella.

Quod coactus quandocumque vult potest recedere si postea suus non accesserit consensus. 20. q. 1. sicut.

Quod adolescentes eam intrantes non possunt à parentibus extrahi. 20.q.2. puella.

Quod promissionibus ad religionis ingressum illecti religiosi esse tenentur, licet res propinquis sint restituendæ. 20.q.3. præsens. in fi.

Quod ante annos xiiij masculus, vel ante xij. puella, eam intrans potest à parentibus reuocari. 20.q.2. si in qualibet. & c.seq.

Quod nullus tenetur ad religionem ad cuius introitum numquam consenserit. 20. quæst. 3. præsens.

Quod vt non sequatur contradictio, ipsam intrantes non furtiue sed sub presbyterorum testimonio sunt recipiendi. 20.q.2. oportet.

Quod seruus sine consensu domini sui ad religionem non debet recipi. 16.q.1. qui vere.

Quod coniuges ad religionem intrare volentes sunt coram episcopo separandi, & in diuersis monasterijs ponendi. 27.q.2. si vir. 18.q.2. diffinimus.

Quod religio non liberat à iugo seruitutis inuito domino. 54. di. generalis. & c. si seruus sciente. 17.q.2. si quis incognitus.

Quod nulli licet aliam religionem vel aliud monasterium, nisi petita licentia sui prælati intrare. 20.q.4. monachum.

Quod sine licentia sui prælati canonicus regularis monachus effectus redire compellitur, & grauiter punitur. 19.q.3. nullus. & cap. seq.

Quod ideo de religione ad religionem transeuntes licentiam debent petere, ne leuitas animi vel euagationis ausus eis imponatur. 20. quæst. 4. §. vlt.

Quod religiosi ad austeriorem vitam primo petita à prælato licentia etiam non obtenta possunt transire. 20. q. 4. monachum. & 19. quæst. 1. duæ. in fi.

Quod canonici siue clerici etiam episcopo contradicente possunt religionem intrare: quia vbi spiritus Dei ibi libertas. 19.q.2. duæ.

Quod religiosi præ alijs diuinis officijs debent inuigilare. 12.q.1. quia tua.

Quod propter pecuniam receptus ad religionem tenetur quidam in ipsa remanere: res vero hæredibus sunt restituendæ. 20.q.3. constituit.

Quod intra tempus probationis potest quis probari in habitu laudabili. 54. dist. multos. 17. q. 2. si quis.

Quod post ingressum religionis & tempus probationis potest quis liberis suis & propinquis bona diuidere. 19.q. vlt. si qua mulier.

Quod recedens à religione intra tempus probationis, omnia quæ ecclesiæ tradidit potest deportare. 17.q.2. si quis.

Quod clericus religionem intrans & intra annum exiens potest suum repetere beneficium. 17.q. 2. Gonsaldus.

Quod religio tollit proprietatem & propriam voluntatem. 12.q. 1. non dicatis. & cap. expedit. & c. cui portio.

Item astringit ad castitatem. 27.q.1. impudicas.

Quod communem vitam debent habere: nec denarium nec aliquam rem priuatam debent possidere, si cum Anania nolunt interire. 12.q. 1. dilectissimis. & capit. scimus. & cap. nolo. in fin.

Item non debent assumi ad officia ecclesiastica: vel ad sacros ordines promoueri sine licentia prælati. 58. dist. per totum. & 16.q. 1. si quis monachus. & trib. c.seq.

Item non licet eis sine prælato vouere: & vota talia per prælatos eorum franguntur. 20.q.4. monacho.

Item religioso sine licentia sui prælati non licet aliquid accipere. 12.q. 1. non dicatis.

Quod religiosi testamentum facere non possunt. 12. quæst. 1. nolo. in fin. 19. quæstione. 3. quia.

Quod femina in religione caput & faciem debet velare. 7.q.1. omnis.

Quod officia clamosa & litigiosa non conuenit eis exercere. 16. quæstione. 1. de præsentium.

Quod quantumcumque religiosa sit congregatio, inueniuntur in ea mali. 47. distinct. quantumlibet.

Quod qui in religione sæculariter viuit, non sæculum fugit sed imitatur. 53. dist. legem.

Quod detestabile est pauperem in sæculo delicatum esse in religione, & ibi mella fastidire. 12. q.2. gloria.

Quod mali religiosi quia nomen sanctitatis habent, peruerse agendo amplius nocent in ecclesia quàm alij, 83. distin. nemo, 19. q. 3. monasterijs.

Quod deficientes in religione sunt pessimi: & proficientes optimi. 47. dist. quantumlibet.

Quod quandoque mutatio loci prodest religiosis; quia plerumque dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus, 81. dist. valet.

Quod excessus religiosorum propter maius scandalum sunt occultandi. 96. dist. in scripturis,

Quod religiosi vere præ alijs sunt honorandi. 16. q. 1. qui vere.

Quod facilius dispensatur cum religiosa persona, quàm cum alia. 66. dist. monachus.

Quod in fauorem religionis potest quis sine interstitio ad ordines promoueri. ibidem.

Quod an aliàs ad ordinē indigni, propter religionem admittuntur. 56. dist. presbyterorum. 77. dist. c. vlt.

Quod religiosi nisi per Papam fuerint exempti, tenentur episcopo subesse. 16. q. 1. qui uere.

Quod locus religiosorum sine consensu episcopi non debet mutari. 16. q. 7. si quis uult.

Quod episcopi & alij prælati religiosos consilio & auxilio debent fouere. 12. q. 2. religiosam.

De hac materia habes vbi agitur de Monachis & de Monasterio.

Remissio. Quod remissio peccati fit non tantum in pręsenti, sed etiam in futuro. 25. dist. qualis hinc. & c. seq.

Quod remissio peccati fit per auctoritatem: & sic fit a solo Deo. 1. q. 1. ita fit. & c. vt euidenter. de pæ. dist. 2. §. opponitur.

Item fit per officium, sic fit ab omni pręlato tam bono quàm malo. 23. q. 5. remmittuntur.

Item fit per ministri meritum, sic fit tantum per bonum. 1. q. 1. remissionem. de conse. distinct. 4. quomodo.

De remissione iniuriarum habes vbi agitur de Iniuria.

Remotio. Quod episcopus vel superior prælatus non remouetur de episcopatu nisi per solum Papam. 7. quæst. 1. mutationes.

Item remouetur propter crimen. 50. dist. si episcopus. & c. seq. 7. q. 1. remoto.

Item remouetur propter vtilitatem. 7. q. 1. mutationes.

Item propter senectutem. 7. q. 1. petisti

Item propter necessitatem. 7. q. 1. pastoralis.

Item propter simplicitatem. 74. distinct. episcoporum.

Quod remouet se quis de loco ad locum propter leuitatem, 7. quæst. 1. non oportet & pluribus c. sequen.

Item propter ambitionem. 7. q. 1. si quis de. & pluribus c. seq.

Remuneratio. Quod quilibet remuneratur a Deo secūdum merita. 15. q. 1. firmissime. §. ex eo. in fin. 23. q. 4. displicet. ante finem.

Quod Deus temporaliter & æternaliter remunerat. 22. q. 2. si quęlibet.

Quod nemo debet quęrere pro bono quod agit, temporalem remunerationem. de pæ. distin. 4. §. quamquam.

Quod qui pro bono quod agit temporaliter remunerari non quærit: illius Deus merces erit. 31. q. 4. dicat. Exemplum ibi de Abraham. de conse. dist. 5. ieiunium.

Quod indignus æterna remuneratione pro bono quod agit, temporaliter remuneratur. de pænit. dist. 3. §. ex hoc. & §. seq.

Quod mali qui pro paucis bonis quæ faciunt, in præsenti remunerantur: in futuro plenius punientur. de pę. dist. 3. §. quamquam.

Renunciatio. Quod quilibet potest suo iuri renunciare. 7. q. 1. quàm periculosum.

Quod furiosus nisi habeat lucida interualla, renūciare non potest. 7. q. 1. quamuis sit triste.

Quod non tenet renunciatio nisi illi fiat cuius est institutio. 17. q. 2. Gonsaldus.

Quod pręlati non possunt renunciare nisi de licētia superioris. 7. q. 1. si quis presbyter.

Quod renunciatio episcopatuū tantum debet fieri domino Papæ. 7. q. 1. quàm periculosum. & c. qualiter.

Quod renunciatio prælaturæ non debet admitti de facili, 7. quæst. 1. quàm periculosum. & cap. quamuis.

Quod quando renunciatio admittitur, debet fieri pro magna vtilitate vel infirmitate. 7. q. 1. qualiter. & c. seq.

Quod renunciatio prælationis fienda est in scriptis. 7. q. 1. sicut. §. ecce.

Quod renuncians vlterius non potest repetere illud quod renūciauit. 7. q. 1. quàm periculosum. & c. hoc nequaquam. 21. q. 2. si quis.

Quod renuncians uidetur posse repetere. 22. q. 4. magnæ.

Quod ecclesia uel superior potest repetere renunciantem. 7. q. 1. non oportet. & c. si qui vero. & c. sequen.

Repetitio. Quod debitum benigne remissum non inique repetitur. 14. q. 1. quod debetur.

Quod cum dominus dixit, si quis abstulerit tibi tunicam, non repetas: non præcipiendo sed exhortando dixit. 14. quæst. 1. episcopus. §. is ita, in fine.

Quod episcopus uel alius prælatus res transitorias tumultuose & litigiose non debet repetere, 14. q. 1 cap. 1. & cap. sequen. 88. distinctio. inutile.

Quod pręlati quantumcumque perfecti tenentur res ablatas modeste repetere, quia res pauperū sunt quas possident, & episcopi tantum sunt dispensatores. 14. q. 1. episcopus. § his ita.

Quod vbi non potest esse redditio, supersedenda est repetitio. 14. q. 6. c. 1.

Quod pro iudicio vel pro alio quod venale esse non debet pecunia iniuste repetitur. 14. quęst. 5. non sane.

Quod res ecclesiæ pro captiuis & pauperibus erogatę non debent ab erogatore repeti. 12. quæst. 2. sacrorum.

Reprehensio. Quod reprehēsio tunc est iusta quando primo fit in se, & postea exercetur in alium. 5. q. 7. qui sine. & c. iudicet. & c. postulatus.

Quod est reprehensio auctoritatis, quę solum maioribus conuenit & hæc debet fieri cum beneuolentia 45. dist. licet. 86 dist. quando.

Item est reprehensio zeli, quæ minoribus conceditur in maiores: & hæc debet fieri cum reuerentia. 21. dist. nolite. 2. q. 7. si quis super his. §. proximo.

Item est reprehensio temeraria, quæ vergit ad infamiam, & hæc nec pręlato ad subditum, nec subdito ad prælatum conceditur. 21. dist. nolite. 2. q. 7. plerumque. & c. quæritur.

De hac materia habes vbi agitur de Accusatione & Correptione.

Repulsio. An repellere vim sit peccatum. 23. q. 1. §. 1.

Quod perfectus debet patienter iniuriam sustinere ab his quos optat bonos esse. 23. q. 1. paratus. 11. q. 3. ira sæpe.

Quod perfectis licet iniuriam verbis & non verberibus repellere. 23. q. 1. paratus. Exemplum ibi de Christo.

Quod qualiter cuilibet licet iniuriam repellere, & qualiter nō, habes 23. q. 3. sex differentię. § sed.

De hac materia habes vbi agitur de Patientia, & de Tolerantia, & de Iniuria.

Rescriptum. Quod rescriptū principis quāuis præcipiat reprehēsibile, dummodo non fiat contra fidē est recipiendū. 100. dist. contra morē. 19. dist. in memoriā.

Quod rescriptum apostolicum contra euangeliū & contra Apostolos non admittitur. 25. q. 1. sunt quidam. & c. seq.

Quod rescriptum cōtra ius commune factum, ab omnibus est refutandum. 25. q. 2. rescripta.

Quod rescriptum posterius arctat eos quibus dirigitur. 19. dist. in memoriam.

Quod in arduis non scripta, sed ipsa originalia manu principis subscripta debent monstrari. 25. q. 2. §. sancimus.

Quod rescripta personalia sine die & consule facta carent auctoritate. 25. q. 2. §. si qua.

Quod rescriptum cassatur si a curia non emanauit. 19. dist. in memoriam.

Item cassatur si tacita veritate fuit impetratum. 25. q. 2. dicenti.

Item cassatur si non fuerit honestum, iustum, possibile, tempori & loco conueniens. 4. dist. erit autem lex.

Item cassatur si non habet subscriptionem petitionis. 81. dist. Maximianus,

Item si expresse non continet in se, si preces veritate nitantur. 25. q. 2. §. vniuersa.

Item si non expresse cōtinet nomen eius qui vult conuenire. 2. q. 8. quisquis. & §. ult.

Item si obscurum fuerit, ita vt plene intelligi non possit 4. dist. erit autem.

De hac materia habes vbi agitur de Scriptura.

Residentia. Quod episcopi qui curam gregis debent gerere, præcipue debent residere. 7. q. 1. pontifices.

Quod non licet beneficiato vltra tres hebdomadas abesse. 7. q. 1. si quis in clero.

Quod propter negotia ecclesię vel propter ęgritudinem de residentia quilibet excusatur. 7. q. 1. præsentium.

Quod in ecclesia sine legitima causa non residenti, iuste alter substituitur. 7. q. 1. pręsentium.

Resistentia. Quod posse resistere peruersis & non facere, est ipsis consentire. 23. q. 3. qui potest.

Quod rusticitas sancta quantum ex vitæ merito ecclesiam Dei ędificat, tantum nocet si destruētibus non resistit. 2. q. 7. sancta quippe.

Quod resistere malis manu armata maxime perfectis sit peccatum. 23. q. 3 per totum.

Quod de prælatorum prouisione principes sęculi persecutoribus pauperum debent resistere. 23. q. 3 ab Imperatoribus. & c. Maximianus.

Quod cum dicitur resistere malo: non mali coerctio, sed propriæ vindictæ executio prohibetur. 23. q. 5. de occidendis.

De hac materia habes vbi agitur de Patientia, & vbi agitur de Iniuria, & vbi agitur de Tolerantia.

Respondere. Quod bonum est quandocumque respondere auditoribus, ne æstiment nos responsionis penuria declinare certamen. 43. dist. in mandatis. & tribus c. seq.

Quod propter hoc nemo debet respondere, vt plus videatur scire quàm sciat, quia esset iactantia. 44. dist. dispensatio. §. pariter.

Quod garrulos & procuratores prudentia est responsionibus eludere. 43. dist. in mandatis.

Restitutio. Quod restitutio in integrū est quando quis honoribus & ordinibus & ceteris restituitur. 2. q. 3. c. ult. in fi.

Item cum princeps in integrum restituit, infamiam tollit. 2. q. 3. c. vlt. in fi.

Quod ante litis ingressum spoliatus est in integrū restituendus. 2. q. 2. per totum.

Quod etiam prædo est ante iudicium restituendus. 3. q. 1. Deus.

Quod antequam in causa iudicij procedatur, mulier est primo restituēda 33. q. 2. siue de cōiugij.

Quod sex mensium dantur induciæ restitutis antequam respondeant. 3. q. 2. eiectis.

Quod restitutio rerum quādoque fit in simplum. 14. q. 5. non sane.

Item quandoque in duplum. 89. distin. decenter. 12. q. 2. in legibus.

Item quandoque in quadruplum. 12. q. 2. cum deuotissimam.

Item quandoque in nouem partibus. 17. q. 4. quisquis.

Item quandoq. in decuplum. 12. q. 2. in legibus.

Quod non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. 14. q. 6. si res.

Quod non vere pęnitet qui ablata nōn restituit cū potest, 14 q. 6. si res. 25. q. 8. pessimam.

Quod

cramentorum ſalutem operatur : vnde a ſecretis nirtutibus vel ſacris ſacramenta dicuntur.1. q.1.multi.circa med.

Quod inter ſeptem ſacramenta eccleſiæ quædam dicuntur neceſſitatis, vt baptiſmus.de conſe.diſtin.4.nulla præter.

Item confirmatio.de conſecra.diſtin.4.nullus miniſtrorum.

Item Euchariſtia.de conſe.diſtin.1.omnis Chriſtianus.

Item extrema vnctio.26.q.7.c.1.

Item pænitentia.de pæ.diſt.1.non poteſt.

Quod alia duo ſacramenta ſunt voluntatis, videlicet ordo.74.diſt.vbi iſta.

Item matrimonium.30.q.2.vbi non eſt.

Quod baptiſmus eſt ſacramentum intrantium. de conſe diſt.4.nulla præter.§.porro.ante fi.

Quod confirmatio eſt ſacramentum, pugnantiũ. de conſe.diſt.5.ſpiritus ſanctus.

Quod Euchariſtia eſt ſacramentum progredientium propter quod & viaticum dicitur. 26. q. 6.qui recedunt.& c.de his.

Quod pęnitentia eſt ſacramentum redeuntium, 26.q.7.his qui.de pæ.diſt.3.c.2.

Quod extrema vnctio eſt ſacramentum exeuntium.26.q.7.c.ab infirmis.

Item ſubiecto, vt Euchariſtia.95.diſt.ecce.

Item ſignificatione, vt matrimonium. 27.q.2. cũ ſocietas.

Item miniſtri dignitate, vt confirmatio.de conſe. diſt.5.de his.& duobus c.ſeq.68.diſtin.quamuis Vnde verſus.

Maior in effectu baptiſmus, corpus ineſſe,
Coniugium ſigno, maiori chriſma miniſtro.

Quod ſacramenta a ſuis parochianis ſunt recipiẽda.16.q.1.interdicimus.

Quod per preſbyterum non per minorem clericũ debent ſacramenta exhiberi.de conſe. diſtin.4. preſbyteri qui.

Quod ſpiritus ſanctus dat ſacramentis efficaciam per quoſcunque miniſtrentur.1.q.1.multę. & c.ita fit.& quattuor c.ſeq.& c.non nocet.

Quod ſacramenta ab immundis miniſtris coinquinari non poſſunt.1.q.1.remiſſionem.

Quod hominum malitia ſacramenta non profanat.1.q.1.nonne.

Quod ſacramenta a malis miniſtris ſunt accipienda quamdiu tolerantur. 1. q. 1. neque. & cap. omnia.& c.multi.& cap. per Eſaiam. 15.q.vlt. cap vlt.

Quod ſacramenta ab hæretico ſcienter non ſunt recipienda, 23.q.1.c.vlt.

Quod ab ipſis in forma eccleſiæ data ſacramenta virtutem habent.19.diſt. ſecundum. 1. q. 1. ſi autem.& tribus c.ſeq.& c.ſicut.& c. quod pro.

Quod ſacramenta ab ipſis in forma eccleſię non data virtute carent.1.q.1. hi qui. §. ſed notandum.

Quod uirtutem amittunt ſi per malum miniſtrũ in forma eccleſiæ exhibentur.32.diſtin.præter hoc.§.verum.

Quod ſacramenta collata in forma eccleſiæ ab hæreticis & ſchiſmaticis, ſimoniacis, & depoſitis, interdictis, excommicatis, rata ſunt quoad characterem, ſed non quo ad executionem 32.diſt. c.pręter hoc.§.porro.1.q.1.ſi qui a ſimoniacis.

Quod ſacramentum datum ab hęreticis non eſt iterandum, ſed virtus ſacramenti dabitur per manus impoſitionem.32.diſt.§.ad hoc vero.& §.porro.24. quęſt. 1.miramur.§. his auctoritatibus.

Quod Deus in adminiſtratione ſacramentorum non penſat merita adminiſtrantium.1.q.1.cũ ſcriptura.

Quod ſacramenta affectum ſuſcipientium, & mentis deuotionem exigunt. 8. q. 1. licet poſt medium.

Quod ſacramenta contra interdictum prælatorũ ſuorum accepta, damnoſa ſunt.32. diſt. ad hoc vero.§.porro.

Quod non ſunt danda in pænitentibus. 26. q. 7. fere per totum.

Item non ſunt danda a grauibus peccatis ſubito reuertentibus, de pæ. diſt. 1.in actionem.

Item non ſunt danda illis qui non ſubſunt alicui. 18.q.2.abbatibus.

Quod non eſt vera conuerſio ad Deum vbi ſacramenta eccleſiæ contemnuntur.de conſe.diſt.4. baptiſmi vicem.

Quod ſacramentum quod in ſe bonum eſt, cedit malo in malum.1.q.1.quod quidam.§.opponitur.ante medium. vbi exemplum de Iuda.

Quod ſacramenta Chriſti pretioſum extrinſecũ ornatum non requirunt. 12.q.2. aurum. ante medium.

De ſacramentis habes ſupra vbi agitur de Sacerdotibus, & de quolibet Sacramento habes ſpecialiter poſitum ſecundum ordinem alphabeti.

Sacrificium. Quod ſacrificium altaris orationum, & eleemoſynarum eſt, 13.q.2.non æſtimemus.

Item eſt ſacrificium cordis contribulati.de pę.diſtin.1.in actionem.poſt med.

Quod magnum Deo ſacrificium offertur cum mali, qui in ſua & aliorum pernicie dilatantur, compeſcuntur.23.q.5.quali.

Quod omnia ſacrificia præcellit corpus & ſanguis Chriſti.de conſe.diſt.2.nihil.

Quod non ſacrificiorum magnitudinem, ſed merita offerentium Deus diiudicat.24.q.1.odi.

Quod illud ſacrificium ſolum Deus acceptat quod intra eccleſiam catholicam ſibi offertur. 24 q. 1. quia ex ſola.

Quod mortui multiplici ſacrificio iuuari poſſunt, videlicet altaris, orationum, & eleemoſynarum. 13.q.2, non æſtimemus. & c. pro obeuntibus. & c.animæ.

De hac materia habes vbi ponitur Oblatio.

Sacrilegium. Quod ſacrilegium committitur auferendo ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de ſacro, vel ſacrum de non ſacro. 17.q 4.quiſquis.

Quod ſacrilegium eſt inuadere aut auferre res eccleſiæ. 12. q. 2. prędia.& cap. indigne. & c. hæc 13.q.2.qui oblationes. 16.q.1.in canonibus. 17.q.4.qui rapit.& c.quiſquis.

Quod ſacrilegium committit qui in clericum manus violentas mittit. 17.q 4.ſi quis contumax.

Quod ſacrilegium eſt ſi quis quod venerabilibus locis datur, ſibi ſtuduit retinere. 17. q. 4. ſacrilegium.

Sacrilegus. Quod ſacrilegus dicitur qui res eccleſiæ indebite vendit.50 diſt.ſi quis preſbyter.

Item qui habens ſufficiens patrimonium res eccleſiæ ad ſuperfluitatem recipit. 16. q. 1. quoniam.in fine.

Item ſacrilegus dicitur qui perſonam eccleſiaſticam lædit.37.q.4.ſicut.& c.quiſquis.

Item qui fugientem violenter de eccleſia trahit. 17.q.4. nullus.& c.ſi quis contumax.

Item qui conſtitutiones ſanctorum patrum infringit.17.q.4.ſi quis ſuadente.§.qui autem.

Item qui arti magicæ intendit.26.quæſt. 2.illud. in fine.

Item qui alios temerarie rebaptizat.23.quæſt. 5. ſi vos.

Item qui infringit eccleſiam. 16.quæſtio.4. quiſquis.

Quod vendere & comparare ſpiritualia ſacrilegiũ eſt.1.q.3.audiuimus.

Quod dubitare de illo quem princeps elegit an dignus ſit, ſacrilegium eſt. 17.q.4. ſi quis ſuadente.§.proximo.

Quod ſacrilegium Chriſtiani committunt cum Iudæorum cibis vtuntur.28.q.1.omnes.

Quod ſacrilegium committit qui Iudęis publica officia committit.17.q.4.conſtituit.

Quod ſacerdos ſacrilegium cõmittit qui pro matrimonio adulterium benedicit.27.q.vlt.de cõiugali.

Quod qui cum ea quę caſtitatem vouit contrahit, vel coitum facit, ſacrilegium incurrit. 27.q.1. impudicas.

Quod ſacrilegus in rebus eccleſiæ Iudæ proditori comparatur.23.q.4.quid ergo.

Quod ſacrilegi pœna eſt infamia.6.q.1.infames.

Item excommunicatio minor.17 q 4.quiſquis.

Item anathematizatio.12.q.2.indigne.

Item depoſitio.17.q.4. ſi quis deinceps. 12.q.2. indigne.

Item publica pęnitentia. 17.quęſt. 4. ſi quis contumax.

Quod imponitur ſacrilego pœna legalis, ſcilicet decapitatio. 17 q.4.ſi quis.§ qui autem.

Quod aliquando imponitur ſacrilego pœna legalis & canonica, ſcilicet pœna pecuniaria & infamia.17.q.4.attendendum.& c. ſi quis.

Sacriſta. Quod ſacriſta idem eſt quod theſaurarius.cuius officium exprimitur.25.diſt.perlectis.

Sal. Quod Chriſtus dicens, Salem habete in vobis, ſapientiam verbi deſignauit.44. diſt.ſit rector.poſt med.

Quod prælati & ſacerdotes dicuntur ſal terrę.93. diſt.ſacerdotes.

Quod malus prælatus dicitur ſal infatuatum.3.q. 7.ſacerdos.§.item in euangelio.1.quęſt.7.non omne.

Quod ſal infatuatum a porcis conculcatur. 2. q. 7.ſecuti.§.quia.

Quod ſal ſapientię in cunctis noſtris ſacrificijs offerri debet. de conſe.diſt.4, ſal.

Quod aqua ſale aſperſa, & per ſacerdotem conſecrata ſanctificat populum.de conſe.diſtinct.3. æqualem.

Salomon. Quod Salomon Rex templum domino conſtruxit, & illud conſecrando magnum feſtum fecit.de conſec. diſt.1, §.1.

Quod Salomon non diuitias, non longa tempora vitæ, ſed ſapientiam a Deo petijt.36.diſtin.qui. §.ecce.

Quod regina venit a finibus terræ audire ſapientiam Salomonis.8.q.1.uereor.

Quod Salomon ad expellendum dæmones de corporibus, quoſdam exorciſmos inuenit. 21. diſtinct.§.1.

Quod Salomon amore mulierum Deos gentiliũ coluit, & idolis templa conſtruxit. 3.q.7.§ ult. 32.q 4.Salomon.

Samuel. Quod Samuel qui ſancte vixit, & ſanctus de hac vita exiuit non ſic potuit eſſe ſub diaboli poteſtate vt arte diabolica per pythoniſſam ſuſcitaretur. 26. q. 5. nec mirum.poſt med.

Sanctitas. Quod eſt ſanctitas innocentiæ quę tantum bonis conuenit: & ſanctitas ſacramentalis quæ quandoque malis conuenit.1 q.1.dominus.poſt med. Exemplum ibi de Saul.

Quod non ex generis nobilitate vel dignitate ſanctitas innoteſcit, ſed ex fidei puritate, & morũ honeſtate.40.diſt.nos qui.

Quod vbi Chriſtus per boni operationem infunditur, & abominatio peccati aboletur ſanctitas conſecratur. 15.q.1.nec is qui.

Quod ſanctum illum credere qui non eſt ſanctus, periculoſum eſt.11.q.3.ſi quis hominẽ.

Quod ſanctus non debet dubitari quem apex papalis dignitatis attollit.40.diſt.non nos.

Quod omnis ſanctificatio eſt in ſpiritu ſancto. 75.diſt.ordinationes.

Sanitas. Quod ſanitatem corporis efficit moderata refectio. de conſecr. diſt.5.nihil.

Quod exceſſus ciborum putreſcere faciunt corpus ibid.

Quod impoſſibile eſt illos ſanos eſſe & diu viuere qui carnium adipibus continue inuoluuntur. de conſe. diſt. 5.ne tales.

Quod abſtinentia ſanat morbos quos ſuperfluitas ciborum contraxit. de conſecra. diſtinct.5. legimus.

Sapientia. Quod ſi ſine vera ſapientia quis ęſtimat ſe prudentem poſſe fieri, non prudens ſed ſtultus eſt. 3. q. 7. qui ſine.

Quod ſapientia cum ſobrietate eſt habenda: quia non oportet plus ſapere quàm ſapere ad ſobrietatem. 43. diſtinct.ſit rector.poſt medium.

Quod

Item in ciuili conuentione.3.q.3.§.offeratur.
Item in appellatione. 2. q.6. post appellationem.
Item in extraneorum clericorum susceptione.98. dist.nullus. & cap. transmarinos.
Item in rerum ecclesiasticarum venditione. 12.q. 2.sine exceptione. 10.q 2.casellas.
Item in baptizandorum susceptione, vbi nomen in scriptis dari debet. 2.q. 1. legum.de consec. dist.4.baptizandi.
Item in regularis voti professione. 27.q. 1.omnes feminæ.20.q.1.vidua.
Item in expositorum puerorum collectione. 87. dist.si expositus.
Item in pęnitentię datione. 30.quæst.5.qualis. in fine.
Item in prælatorum ad synodum non veniẽtium excusatione.18.dist placuit.
Item in illorum qui impetuntur citatione. 5. q.2. §.1.& c.1.
Item in pręlaturę renuntiatione.7 q. 1.sicut vir.§. ecce.
Item in seruorum ordinatione. 54 dist.nulli.
Item in reconciliatione.2.q.1.legum.
Item in ordinatione quia ordinati debent scripturam quę formata dicitur, ab ordinatore accipere.73.dist.per totum.
Item in constitutionis promulgatione. 35.quęst. 9.quod quis. 96. distinctio. bene quidem. circa medium.
Item in seruorum ab episcopo manumissione,12. q.2.episcopus qui mancipium.

De scriptura habes vbi agitur de Sententia, & de Subscriptione.

Scrutinium. De scrutinio habes vbi agitur de examinatione.

Securitas. Quod vbi est perfecta dilectio, ibi est securitas.24.q. 1. non turbatur.
Quod securitas conscientiæ in tribulationibus releuat. 24.q.1. non turbatur.
Quod in vltimo fine pænitẽtibus de consecutione æternæ felicitatis securitatem dare non possumus.de pęn.dist.7.circa prin.

Sedes. Quod sedes apostolica est prima auctoritate & dignitate, licet Antiochena sit prior tempore. 21. distinct. nunc autem. 24.q.1.rogamus. 9.quęst.3.nemo.& cap. seq.
Quod ipsa est maior in iudicijs auctoritate. 9. q. 3.patet. & c.ipsi sunt.
Quod constitutiones huius sedis ab omnibus sunt seruandæ. 11.dist. consequens.
Quod nulli pmittitur de eius iudicio iudicare. 17. q 4 nemini.21.dist.nunc autem.
Quod Christianus peccatum infidelitatis incurrit, qui sedi apostolicæ obedire contemnit. 81. dist. si qui,in fine.93.dist. qui cathedram.
Quod in dubijs & arduis ad sedem apostolicam est recurrendum. 17.distinct. nec licuit.& duobus cap.seq.16.q.1.frater,post med. 24.q.1.rogamus.
Quod in libris & opusculis quidquid approbauit sedes apostolica,est tenendum. 19 dist. si Romanorum.vsque ad c ita.
Quod sine auctoritate sedis ipsius generale non celebratur concilium. 17.distinctione per totum.
Quod immediate sedi apostolicæ subiecti (maxime qui propinqui sunt) annue se debent præsentare. 93. distinctione, iuxta. & §. præcedenti.
Quod sine sedis huiusmodi iudicio episcopi non possunt condemnari.3.q.6.accusatus.& c.seq. 9.q.3.antiquis.
Quod male damnati per ipsam restituuntur. 9.q. 3 fuit.& c fratres.
Quod sine sedis apostolicæ auctoritate nullus episcopus sedem suam audet mutare.7.q. 1. mutationes.

De hac materia habes vbi agitur de Ecclesia Romana, de Papa, & Apostolica sede.

Item hæc sunt quę reseruantur ecclesiæ Romanæ, & Apostolicę sedi.
Iudicium episcoporum.3 q.6.dudum.
Item restitutio depositorum. 2. quæstione 6. ideo huic.
Item congregatio conciliorum. 3.quæstio. 6. dudum.
Item restitutio clericorum. 1.quęst.7.conuenientibus.
Item exemptio episcoporum. 16.q.1.frater. 18.q. 2.luminoso.
Item quæstio fidei. 24.q.1.quoties.
Item abrenunciatio episcopatus. 6.quæst.3.denique.
Item mutatio episcoporum.7.quæstio.1. mutationes.
Item episcopatuum diuisio & vnio. 16.q.1.& tẽporis.
Item pallij datio. 100 dist.quoniam.
Item absolutio excommunicationis factę ex sede. 21.dist.inferior.16.q.1.frater.
Item antiquorum canonum & scripturarum interpretatio. 17.dist.nec licuit.
Item famę restitutio. 2.q.3. Paulum.§. hinc autẽ colligitur.
Item cum simoniacis dispensatio. 2.quæst.3. Paulum.
Item maiorum & difficilium quæstionum discussio.17.dist multis.

De hac materia habes vbi agitur de Ecclesia Romana, & de Papa, & de Dispensatione.

Quod sedes quattuor patriarchalium ecclesiarum sunt istæ, Constantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, & Hierosolymitana.22.dist.renouantes.
Quod Constantinopolitana sedes licet vltima fuerit tempore, tamen propter dignitatem trãslati imperij ex statuto concilij post Romanam sedem primum obtinet locum. 22.distinct. sacrosanctam.§.hac.& cap.seq.§. hinc. & §. diffinimus.
Quod Alexandrina sedes, quam beatus Marcus euangelista ad honorem sancti Petri instituit, olim post Romanam prior fuit, & post illam secunda fuit Antiochena,in qua resederat beatus Petrus antequam Romam uenisset. 22.distin. sacrosancta.
Quod sedes episcopales non in villis vel castellis, sed in maioribus locis debent constitui. 80.di. per totum.
Quod beatus Petrus apostolus vbi pagani habebant archiflamines, fecit institui archiepiscopos.80 dist. in illis.
Quod sedes episcoporum non longo interuallo debent distare, vt ad consecrationem archiepiscopi citius possint uenire.80.dist non debere. §. sedes.& c.seq.
Quod vbi non fuit sedes episcopalis de nouo non debet institui, nisi fidelium excreuerit multitudo. 16.q.1.præcipimus.& c.felix.
Item nisi gens noua ad fidem cõuertatur.99.dist. nulli.
Quod episcopales sedes ex causa auctoritate apostolica mutantur de loco ad locum, videlicet propter Barbaricam incursionem. 7. quæst. 1. temporis.
Item ex causa vniuntur, videlicet propter alterius loci desolationem. 16.q. 1. & temporis. & cap. seq.
Item ex culpa auferuntur, uidelicet propter episcopi occisionem. 25.q.2.c.vlt.

Senes. Quod senes in scriptura sacra dicuntur sapientes.84.dist.porro.
Quod primitus Abraham dictus est presbyter, id est, senior.
Quod non propter senectutẽ vel decrepitam ætatem, sed propter sapientiam presbyteri dicũtur senes.
Quod gloria senum est canities: & canities sapientia designat.
Quod quadruplex est senium, videlicet naturę, & hoc tendit ad defectum. 86.dist. tanta. 13.q.2. illud.
Item senium gratię. 84. dist. porro. vbi dicitur, quòd canities senum prudentia est. & hoc senium ad perfectum ducit. 20.distin. de quibus. 32.q.2.ancillam.
Item est senium culpæ, & hoc ducit ad interitum. 2.q 7. Paulus dicit.
Item est senium æternę glorię, & hoc ducit ad æternum premium: de quo dicitur, Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui.
Quod senes quanto morti viciniores, tanto debẽt esse puriores. 86.dist. tanta nequitia
Quod mali senes à suis prelatis sũt durius arguendi. 86 dist. tanta.
Quod pręsumẽdum est de sene bono bonum. 18. q. 2. diffinimus.
Quod senectus aufert incõtinentię suspicionem. 34.dist. fraternitatis.
Quod senectus decrepita reddit ad episcopatum inhabilem. 85.distin. archidiaconum Florentinum.

De Senio & Senectute habes vbi agitur de Antiquitate.

Sententia. Quod sententiã Papa cum magna deliberatione debet proferre. 35.q.9.apostolicæ.
Quod sententia aut pro consideratione temporum, vel ætatum, vel propter subreptionem, vel grauem necessitatem potest in melius commutari. 35.q.9.sententiam. & c.veniam.
Item Papa sententiam suorum prędecessorum potest in melius commutare. 35.q 9.loci.§.nis ita. in fi.
Quod sententia quę in se non ualet, confirmata per superiorem valet. 16.q.6. si episcopum.
Quod sententia debet dari in scriptis. 2.q.1. in primis, in fine. & c. legum.
Quod ad sententiam dandam pro modicis causis non requiritur scriptura. 11.q.1. si quis cum.
Quod non secundum propriam voluntatem, sed secundum leges est proferenda. 11. q. 3. summopere.
Quod etiam præsentibus partibus ante plenam negotij discussionem non est sententia ferẽda. 30. q.vlt. iudicantem.
Quod in re dubia non debet dari certa sententia. 11.q.3.graue.
Quod non est danda sententia nisi post plenam inuestigationem veritatis. 11.q.3.summopere. & c.graue.& quattuor cap.seq.
Quod sententia rite data ab omnibus est tenenda. 6.q.4. si Metropolitanus.§. sed. & c. si quis episcopus. 35.q.9. c.1. 11.q.3. nemo contemnat.
Quod iudex debet eam ferre cum mentis tranquillitate, non in furore. 11.q.3. illa. & tribus cap. sequen.
Quod sententia sub conditione non est proferenda. 2.q.6. biduum.
Quod sententia diffinitiua obtinet auctoritatem rei iudicatæ. 2.quęst. 6.biduum. ante finem.
Quod sententia plurium debet præualere. 79. dist. si transitus.
Quod sententia quandoque est iniusta ex animo proferentis, sed iusta est ordine & causa: & aliquando iusta est ex animo, sed non ordine vel causa: & aliquando est iusta ex animo & ordine, sed non ex causa. 11.q.3. episcopus presbyter.§.seq.
Quod sententia lata quandoque non tenet, videlicet quando per appellationem intra certum tempus releuatur. 35.q.9.loci §.seq.
Item quando in arduis causis in scriptis non datur. 2.q.1.in primis. in fi.
Item quando à non suo iudice fertur. 3.q.8. accusatores. 9.q.2. cap. 1. & cap. episcopum. 11.q. 1.in clericorum.
Item quando ab vno solo iudicum, cum duo fuerint delegati, fertur 2.quæst.6. si quando. §.diffinitiua.
Item si contra ius scriptum fertur.
Item si iudices fines statuti vel mandati excedunt.
Item si contra prius iudicata lata fuerit.
Item si iudex pretio corruptus eam tulerit.
Item si parte non contumaciter absente lata fuerit. 3.q.9. per totum.
Quod non debet sustinere pœnam canonicam in quem nõ est prolata canonica sententia. 11.q. 3.non de-

3. non debet.

Quod iniqua ſententia eſt retiocanda, 24. q. 2. ſane profertur.

Item ſi per falſas probationes & per ſurreptionem lata eſt, eſt retrahenda. 35 q. 9. veniam, & tribus c ſeq.

Quod ſententia excommunicationis ſiue iuſta ſiue iniuſta timenda eſt. 11. q. 3. quibus. & c. epiſcopus & § ſi ergo.

Quod iniuſta nocet potius ferenti quàm patienti. 11. q. 3. illud. 24. q. vlt. ſi quis non. & quatuor c. ſeq.

Quod non eſt ferenda ſententia quando multitudo eſt in cauſa. 23. q. 4. cap. ſi quis poteſtatem. §. ſi mulier.

Quod eſt ſententia ſuſpenſionis quantum ad officium & beneficium. 7. q. 1. ſi quis in.

De qua materia habes vbi agitur de Suſpenſione.

Quod differtur ſententia & executio per triginta dies cum princeps vel aliquis alter aliquem ad mortem condemnant. 11. q. 3. cum apud.

Item differtur per decem dies quoties appellatio admittitur. 2. q. 6. anteriorum.

Item quouſque grauida ad mortem condemnata pariat, quia aliter committeretur homicidium. 2. q. 4. cōſuluiſti in fi. 32. q. 2. quòd vero nō formatum.

Item quouſque princeps aſſignauerit inſulam illi qui in exilium debet relegari. 2. q. 6. biduum. poſt med.

Item quouſque condemnatus ſeruus reddat Domino ſuo de peculio rationem. 54. diſtinct. generalis.

Quod Deus nouit mutare ſententiam. 22. q. 4. vnuſquiſque.

Quod Deus non mutat ſententiam in homines, ſed in opera, quia hominibus non iraſcitur, ſed vitijs. de pæn. diſt. 1. ſi agamus.

De hac ſententia habes vbi agitur de Excommunicatione, & de Iudicio.

Separatio. Quod hæretici & ſchiſmatici ab eccleſia ſunt ſeparati, & ideo non habent ſpiritum ſanctum. 24. q. 3. de illis.

Quod mali Chriſtiani corporaliter ſunt in eccleſia, ſed per peſſimam vitam ſeparantur.

Quod tunc peccatores à Chriſti corpore ſeparantur cum per excommunicationem tradūtur Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fiat. 11. q. 3. audi.

Item aliqui ſeparantur ab eccleſia per ſententiam, qui ſunt extra. 24. q. vlt. cum aliquis.

Quod nil ſic debent formidare Chriſtiani quàm ſeparari à corpore Chriſti, quia hoc non eſt membrum eius. 11. q. 3. nihil.

Quod ſeparati à corpore Chriſti ſicut membrum præciſum virtutem ſpiritualem non habent. 1. q. 1. corporalia. Notēt hoc obſtinati in malitia.

Quod nos debemus ſeparari à malis pręcepto Domini, qui dicit. Sit tibi ſicut ethnicus & publicanus. 2. q. 1. ſi peccauerit.

Item mandato apoſtoli qui dixit, hæreticum poſt primam & ſecundam correctionem deuita. 24. q. 3. dixit.

Item conſilio Moyſi qui dixit: Separamini à tabernaculis impiorū, ne pereatis. 1. q. 1. ſi quis inquit, ante ſi.

Item ſtatuto concilij quod ſeparat Iudæos à Chriſtianis. 28. q. 1. Iudæi.

Item exemplo Cypriani, qui ſeparatus fuit à Lucifero hæretico. 24. q. 1. aduocauit.

Item exemplo Polycarpi martyris, qui à Cherintho & Marchione ſeparatus fuit. 24. q. 1. omnis qui.

De hac materia habes vbi agitur de Excommunicatione.

Sepultura. Quod nomine ſepulturæ aliquando ſignificatur terra pro ampliatione cœmeterij & ſepulturæ, & licet pro ea accipere. 12. q. 2. aurum. 24. q. 8. ſecundum canonicam.

Item nomine ſepulturæ quandoque ſignificatur officium ſepeliendi, & non licet aliquid accipere. 13. q. 2. pręcipiendum.

Item nomine ſepulturæ quandoque ſignificatur terra cęmeterij, & pro illo non licet aliquid accipere. 13 q. 2. queſta. & tribus cap. ſeq. 1. q. 1. dictum eſt ſolere in quibuſdam.

Quod ius ſepulturæ eſt ius competens eccleſiæ ad ſepeliendum in cæmiterio ſuo, & prouenit ex epiſcopi aſſignatione. 13. q. 1. eccleſias.

Item hoc ſpectat parochialibus eccleſijs, vel quibus iure vel priuilegio eſt conceſſum. 13. q. 1. eccleſias.

Quod vbicumque ſepeliatur, domini eſt terra & plenitudo eius. 13. q. vlt. vbicumque.

Quod officium deuotę ſepulturę, bonæ fidei eſt teſtimonium. 13. quæſtio. 2. non æſtimemus. ante fin.

Quod in ſepulturis Chriſtianorum requies eſt defunctorum. 13. q. 2. ante finem.

Quod prodeſt mortuis habere ſigna ſepulturæ ſuę quæ inſpicientes amici pro eis preces effundāt domino. 13. q. 2. cum grauia.

Quod intra eccleſiam & maxime iuxta altare vbi corpus Chriſti conficitur, nullus eſt ſepeliendus. 13. q. 2. pręcipiendum.

Quod poſſunt in eccleſia epiſcopi ſepeliri, vel abbates, vel eminentis vitæ presbyteri vel laici. 13. q. 2. nullus.

Quod ꝓdeſt homini inter bonos & iuſtos defunctos ſepeliri. 13. q. 2. cum grauia. & cap. animæ, & cap. non æſtimemus. in fine.

Quod peccatoribus plus obeſt ſepeliri in ſacris locis quàm prodeſt. 13. q. 2. quibus. & cap. cum grauia.

Quod quocumque modo ſeipſos occidentes non ſolum carent eccleſiaſtica ſepultura, ſed etiam nec in pſalmis nec in alijs debet eis aliqua ſolennitas exhiberi. 13. q. 2. placuit.

Item ſimiliter debet pro illis fieri qui ſine pęnitentia pro ſuis ſceleribus occiduntur. cap. fatendum.

Item vſurarius excōmunicatus etiam minori excommunicatione, ſi abſolutionem viuens non petiuit. 24. q. 2. ſane.

Item prædones manifeſti etiam ſi pęnitentes moriantur, ſi habent vnde ſatisfacere poſſunt, nec ipſi nec heredes ſatisfacere pro eis volunt. 24. q. 2. ſane.

Quod quilibet in peccato mortali moriens, in cœmeterio non eſt ſepeliendus. 13. quæſt. 2. quibus.

Quod in patibulo mortis, ſi pænituerint, non eſt neganda ſepultura. 13. q. vlt. c. vlt.

Quod ſepultura poteſt eligi. 12. q. 2. bonæ.

Quod ad eligendam ſepulturam locus debet inducere ſolennior, ſicut eſt epiſcopatus, vel religioſorum monaſterium. 13. q. 2. vbicumque temporum.

Quod epiſcopus etiam in minori & minus religioſa eccleſia poteſt eligere ſepulturam. 12. q. 2. bonę.

Quod nullus debet ſepulturam parentum ſuperbia vel odio deſerere. 13. q. 2. placuit.

Quod filij emancipati à patribus libere eligunt ſepulturam. 13. q. 2. §. econtra.

Quod an eccleſia in qua parentes ſepulti ſunt, poſſent vēdicare corpora filiorum. 13. q. 2. Ebron. & cap. ſeq.

Quod coniugati (vt videtur) in vno ſepulchro debent ſepeliri. 13. quæſt. 2. cap. 1. §. nunc. & cap. Ebron.

Quod vxor mortua ſi non elegerit ſepulturam, cum marito debet ſepeliri. 13. quæſt. 2. cap. 1. §. nūc autem quęritur. & cap. Ebron. & cap. vnaquæ,

Quod mulier ſi plures viros habuit, & ſepulturam non elegerit, videtur quòd cum vltimo viro debeat ſepeliri. 13. q. 2. vnaquæque.

Quod extraneus quilibet vbi elegerit, ibi ſepelietur. 13. q. 2. vbicumque. §. quia.

Quod extraneus ſi non elegerit, in epiſcopatu vel vel parochia ſepelietur. 13. q. 2. ubicumque.

Quod indigena ſi elegit locum magis religioſum, ibi ſepelietur. 13. q. 2. illud. §. quia. & cap. vbicumque.

Item ſi elegit minus religioſum, quia videtur hoc facere ex odio vel ſuperbia, non habebit. 13. q. 2. placuit.

Quod indigena ſi de corpore non diſpoſuit, ſepelietur cum propinquis, uel ubi decimas perſoluebat. 13. q. 2. Ebron, & c. vbicumque.

Quod violans ſepulturam, infamis efficitur. 6. q. 1. infames.

Quod qui ſepelit corpus alienum, non ſolum ſepultum, ſed omnia quę conſequenter habuit, tenetur reſtituere. 2. q. 2. omnes.

Quod eccleſia parochialis ubi ſacramenta participauit de mortuo alibi ſepulto debet ius ſuum habere, ideſt canonicam portionem. 13. q. 1. eccleſias, per totum.

Quod canonica portio eſt danda ſecundum conſuetudinem terrarum, ut uitetur ſcandalum. arg. 12. diſt. illa. 76. diſt. vtinam.

Sequeſtratio. Quod lite pendente fructus ſequeſtrantur. 2. q. 6. quoties poſt. 11. q. 1. quia res.

Quod ſequeſtrantur res cum appellatur ab executione. 2. q. 6. quoties poſt.

Item cum aduerſarius fructus dilapidat. 3. q. 2. quia ea,

Item legitimę appellanti. 2. q. 6. qiduum.

Item de adulterio accuſanti. 4. q. 4. §. aliquando.

Seruitus. Quod duplex eſt ſeruitus, videlicet corporalis & ſpiritualis. 12. q. 2. cum redemptor.

Quod ſeruitus inducta eſt ex iure gentium. & 1. diſt. ius gentium.

Item de iure diuino. 35. diſt. vinolentum.

Item iure conſtitutionis. 7. diſt. §. 1. vbi de ſeruo empto agitur de quo ſtatutum fuit quòd ſex annis ſeruire debuit, & in ſeptimo anno libet exire.

Item iure canonico eſt approbata. 17. q. 4. id conſtituimus.

Quod ante diluuium inconcuſſa fuit libertas, nec obſequia ſeruitutis a conſortibus exigebantur. 35. diſt. 6. poſt med.

Quod ſeruitus non eſſet ſi ebrietas non fuiſſet. ibidem.

Quod clericus epiſcopo ſuo inſidias uel iniurias inferens, in ſeruitutem perpetuam curiæ eſt tradendus, 11. q. 1. ſtatuimus. 3. quæſtio. 4. clericus.

Quod concubina diaconi vel ſacerdotis a principe in ſeruitutem eſt redigenda. 32. diſtinct. cos qui.

Quod meritorium eſt libertatem dare ſeruis. 12. q. 2. cum redemptor.

Quod ſerui eccleſię angarijs ſæcularium iudicum moleſtari non debent. 12. quæſt. 2. eccleſiarum.

Quod eccleſiæ ſerui etiam benemeriti ſine compenſatione non debent dari libertati. 12. q. 2. ſi quis. & c. epiſcopus qui.

Quod ſerui miniſtris eiuſdem eccleſię gratis poſſunt dari. 12. q. 2. eccleſiaſticis.

Quod libertati dati ſi non fuerint grati, in ſeruitutem redigantur. 12. quæſtio. 2. epiſcopus qui.

Quod frequentius fugitiui poſſunt uendi. 12. q. 2. fugitiui.

Quod ſi ſeruus promouetur ſciente domino & non contradicente, remanebit in ordine promotus, ſed epiſcopus vel qui eum præſentauit, duplum reſtituet. 54. diſtinctio. ſi ſeruus abſente.

Item ſi præſens eſt Dominus & conſentit, eo ipſo ſeruus liber efficitur. 54. diſtinct. ſi ſeruus ſciente.

Item ſi Dominus eſt abſens ſiue præſens, & ſcit & tacet, videtur conſentire. ibid.

Quod ſi Dominus neſcit promotionem ſerui intra annum poterit reclamare & reuocare. ibidem.

Quod ſeruus indebite ꝓmotus ſi infra diaconatum fuerit degradatus, ad priſtinum ſtatum reducitur. 54. diſt. nullus. & c. ſeq. & c. ſi quis obligatus. & c. de rebus. §. ceterum.

Quod ſeruus monachus factus inſcio Domino, intra trienniū non debet profiteri. Intra quod tempus ſi non requiritur, libere monachus remanebit. 54, diſt. ſi ſeruus ſciente.

De hac materia habes vbi agitur de Ordine, & de Clericis.

De Seruitute habes vbi agitur de Libertate, & de Libertis, & de Manumiſſione.

Quod ſpiritualis ſeruitus peccati relaxata eſt per incarnationem Chriſti. 12.quæſtio. 2. cum redemptor.

Quod clericus qui altari ſeruit, de altari viuere debet. 12.q.1.clericus qui. & c.ſeq.

Quod principes & prælati Deo ſeruiunt bene viuendo, & fideliter ſubditos regendo. 23.q. 4. ſi eccleſia in fi.

Seueritas.

Quod ſeueritas non animo ſæuiendi eſt exercenda, ſed animo medendi. 86.diſt.odio. & c.ſeq.

Quod in delinquentes ſeueritas cum benignitate eſt temperanda. 45.diſt.diſciplina. & c.ſunt. & cap.ſeq. 23.q. 4. quid faciet. & cap. quod Chriſtus.

Quod ſicut contumacibus ſeueritas eſt oſtendenda, ſic humilibus & pænitentibus locus veniæ non debet denegari. 2.quæſt. 5.quanto.in fine.

Quod melius eſt cum ſeueritate diligere, quàm cum lenitate decipere. 5.q. 5.non omnis.

Quod prælatus officium ſeueritatis diligentiſſime implet, qui non ex odio, ſed ex dilectione ſubditum corrigit. 23.q.4. ita plane.

Quod propter multitudinem & plurimam ſtragẽ detrahendum eſt ſeueritati. 50.diſtin. vt conſtitueretur. 23.q.4. cum quiſque. & cap. ipſa pietas. ante ſi.

Quod vbi ſchiſma non timetur, non debet dormire ſeueritas diſciplinæ. 23.q.4.cum quiſque. & c.quidam, in fi.

Quod vbi fidei ſubuerſio & ruina fratrum timetur, nerui ſeueritatis non debent diſſolui. 50. diſt.abſit.

Quod dignum eſt, vt ſeueritatem eccleſiaſticæ diſciplinę ſentiat qui ſanctorum patrum inſtituta ſeruare contemnit. 55.diſt. nullus.in fin.

Quod qui Dei & ſanctorum patrum contemnit mandata, iuſtum eſt, vt ſęuioribus corrigatur vindictis, vt ceteri ſumant ſeueritatis & honeſtatis exemplum. 23.q.3.iuſtum.

Quod prælati quandoque verentes peccantium linguas, ſeueritatis in corrigendo efficiuntur immemores. 45. diſt. ſed illud.

Quod quanto maius eſt peccatum, tanto maiori ſeueritate eſt corrigendum. 1.q.3.ex multis, circa med.

De hac materia habes vbi agitur de Auſteritate, & de Corectione.

Sigillum.

Quod quęlibet eccleſia cathedralis vel collegiata debet habere ſigillum, & hoc dicitur ſigillum capituli 73. diſt. in nomine, in ſi. 19.q.3.ſtatuimus.

Signum.

Quod per facta & verba notificatur alijs diſpoſitio cordis. de pęn. diſt. 2. quęrendum.

Quod quamuis ſint vera quędam, non tamen sũt credenda iudici, niſi certis ſignis demonſtrentur. 11.q.3.quamuis.

Quod ſpeciale ſignum filij Dei fuit, quòd ſpiritus ſanctus deſcendens manſit ſuper eum. de pæn. diſt. 2. quęrendum.

Quod tunc ſignum eſt ſpiritum ſanctum ad tempus in ſanctos veniſſe, cum ſigna miraculorum per ipſos facta patefacta ſunt.

Quod aliqui dęmones videntur ſigna facere, & nõ ſunt, 26.q.5. nec mirum. circa med.

De hac materia habes vbi agitur de Dæmonibus.

Silentium.

Quod cultus iuſtitiæ eſt ſilentium. 5.q.4. in loco.

Quod indiſcretum ſilentium prælati eſt dum eos qui erudiri poterãt, timore derelinquit, 43. diſt. ſit rector.

Quod ſimplex conuerſatio abſque ſermone quantum exemplo prodeſt, tantum ſilentio nocet. 43.diſt. §. 1.

De hac materia habes vbi agitur de Taciturnitate.

Similitudo.

Quod homo ad ſimilitudinem Dei creatus eſt, Angelo vero plus homine attribuitur, quia non dicitur ad ſimilitudinem Dei conditus, ſed ſignaculum ſimilitudinis. de pęn. diſt. 2. quod vero reprobi. poſt medium.

Quod ſimiles fuerunt Petrus & Paulus deuotione & merito. 2.q.7. beati.

Simon.

Quod Simon magus fuit ex Iudæa natus. 12.q. 4. recurrat. circa med.

Quod Simoni baptiſmum ſimulatione acceptum non profuit, quia poſt non pænituit. 27. diſtin. quod interrogaſti.

Simonia.

Quod ſimonia eſt ſtudioſa voluntas emendi vel vendendi aliquid ſpirituale. 50.diſt. ſtudeat.

Quod ſimonia committitur prece vel pretio vel obſequio. 1.q.1.ordinationes. & cap. ſunt nõnulli.

Quod nullum vitium ſic reſpicit iniuriam Dei, & ideo inter alia illud grauius corripuit. 1.q.1.quibuſdam.

Quod ſimoniaca hęreſis ante omnes alias hęreſes pullulauit. 1.q.1.cum liqueat,

Quod Giezi in veteri teſtamento, & Simon magus in nouo principium fuerunt ſimonię. 1.q. 1. qui ſtudet.

Quod in commiſſione ſimoniæ quantitas eſt attendenda. 1.q. 1. iudices. poſt med.

Quod paruæ res, ſicut eſculenta, non videntur inducere ſimoniam.

Quod vt omnis ſuſpicio ſimoniæ vitetur, non paſtillum pro aliquo ſpirituali detur. 1.q. 3. ſi quis obiecerit.

Quod ſine pacto datum munus poteſt accipi. 1.q. 1. quidquid.

Quod tam dans quàm accipiens aliquid pro ſpirituali, committit ſimoniam. 1.quæſt. 1. quos cõſtiterit.

Quod per carnales preces committitur ſimonia. 1.q.1. ſunt nonnulli. & tribus cap. ſequen. 8.q. 2. cap. 1.

Quod pro digno preces fundere non eſt ſimoniã committere. 1.q.1.latorem.

Quod ille pręlatus ſimoniam committit, qui non nummo pretij, ſed nummo fauoris ordinem vel beneficium tribuit. 1.q.1.ſunt nonnulli.

Quod ille ſimoniam fugit qui manus ſuas ab omni munere excutit. 1.quęſt. 1. ſunt nonnulli. & cap. ſeq.

Quod ſimonia licet ſit execrabile vitium, tamen heu nimis eſt vſitatum. 1.q. 1. reperiuntur.

Quod ſimoniacus ſicut nõ habet ſpirituale quod pro temporali emit, ſic nec temporale poteſt retinere quod pro ſpirituali dedit vel accepit. 1.q. 1. qui ſtudet.

Quod ſimoniaci ſi non renuntiant & pęnitent, in ęternum peribunt. 1.q.1. ſi quis neque.

Item adeptis priuantur. 1.q.1. presbyter ſi.

Item excommunicantur. 1.q. 1. quicumque ſacros. & c. qui ſtudet.

Item deponuntur 1.q.1. ſi quis epiſcopus. & quinque c. ſeq. & q. 3. ea quæ. & cap. ex multis. & q. 7. ſi quis omnem.

Item hęretici reputãtur. 1.q.1. quicũque. & duobus c. ſeq.

Item à quibuſcumque perſonis tamquam hęretici accuſantur. 6.q. 1. quęro ergo, & §. porro, & §. ſed cum omnes.

Quod ſimoniacus ipſo iure videtur excommunicatus, & à participatione ſacramentorum ſegregandus. 1.q. 1. reperiuntur.

Item quandoque corporaliter puniuntur. 1. q. 1. qui ſtudet. Exemplum ibi de Giezi qui lepra percuſſus fuit.

Item officium ſuum non iuſte exequitur. 1. q. 1. quicumque ſacros. & c. qui perfectionem.

Item ſacramenta indigne largitur. 1.q.1. quicumque ſacros.

Item ſacerdos non merito, ſed nomine tantum dicitur. 1.q.1.c.2.

Quod aliquod munus dare pro præbenda vel dignitate, eſt graue peccatum, 1, q. 6. per totum.

Quod emens vel vendens prælaturam prauitatem incurrit ſimoniacam, & æternam damnationẽ. 1.q. 1. presbyter ſi.

Item tam ea quàm ordine ſuo priuatur. & cap. reperiuntur & cap. ſanctorum.

Item præbenda ſimoniaca cum ſalute animæ nõ poteſt retineri. 13. diſt. nerui. §. alius.

Quod prælatura per ſimoniam vel multam ambitionem adepta, etiam ſi moribus non offendat, malo exitu terminatur, quia difficile eſt, vt bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio. 1 q. 1. principatus.

Quod vbi prælatus per ſimoniam vel ambitionem intrat, ibi populi plus timenda eſt calamitas quàm ſalus. 1.q.1. fertur. §. vulnerato.

Quod ſimoniace ſcienter beneficium habens, de rigore iuris priuandus eſt eo 1.q.1 presbyter ſi. & q. 4. ea quæ. & cap. ex multis. in principio & in fine & cap. ſi quis epiſcopus præbendas. & c. ſi quis dator. 1.q.3.

Quod pro omni ſpirituali dare temporale ſimoniacum eſt. 1.q.1. quidquid in prin.

Quod pro habendo regimine quarumcumque domorum religioſarum vel hoſpitalium dare aliquid ſimonia eſt. 1.q. 3. ſi quis prębendas.

Item pro œconomatu vel vicaria dare vel recipere. 1.q.1. ſi quis epiſcopus.

Item pro quocumque officio eccleſię, vel pro adminiſtratione rerum eccleſiaſticarũ. 1.q.3. Saluator. poſt med.

Item pro iure percipiendi oblationes vel decimas. 1.q.3. quæſitum. & cap. ſeq. & c. ſi quis obiecerit. & c. Saluator. poſt med.

Item pro eccleſijs dedicandis. 1. q. 3. ſi quis præbendas. & q. 4. eccleſia.

Item pro eccleſiarum primorum lapidum fundatione. 1.q.1. nullus epiſcopus.

Item pro baptiſmo & conſignatione. 1. quæſt. 1. baptizandis. & cap. quidquid. & cap. ſeq.

Item pro chriſmate vel confirmatione. 1 q. 1. placuit. vt nullus. & c. dictum eſt. & c. ſeq.

Item pro euchariſtię datione. 1.q. 1. dictum eſt.

Item pro ſepulturæ exhibitione.

Item pro quibuſcumque eccleſię ſacramentis collatione. 1.q. 1. quidquid.

Itẽ pro interdicti officij reſtitutione. 1.q 1. nullus epiſcopus.

Item pro debiti officij executione. 1. q. 3. non ſolum.

Item pro ſcriptura vel auxilio in alicuius ordinatione. 1.q.1. ſicut.

Item pro ſententiæ iuſtę (maxime à prælato) prolatione. 1.q. 3. vendentes.

Quod ſimonia etiam committitur cum prælati accuſatio ex pacto ſuſpenditur. 2. quæſt. 3. Euphemium.

Quod collocator beneficij ſimoniace ab officio ſuſpenditur. 1.q 3. ſi quis præbendas.

Item conferens prælaturam ſimoniace, ſi non pęnitet pergit ad gehennam. 1.q. 1. cito.

Item à dignitate deponitur. 1.q. 1. reperiuntur. & q. 3. ſi quis præbendas.

Item ſacrilegus eſt excommunicatus. 1.q. 3. audiuimus.

Quod ſimoniaci in ordine acrius quàm alij ſimoniaci damnantur. 1.q. 1. quiſquis. & cap. quos conſtiterit. 1.q. 3. vendentes.

Quod quandoque ſimoniaci ſimoniace ordinantur, & cum illis non diſpenſatur, ſeu potius à proprio gradu cadunt. 1.q. 1. ſtatuimus.

Item quandoque ſimoniaci ſimoniace à nõ ſimoniacis ordinantur, & hi etiam cadunt ab ordine. 1.q.1. ſtatuimus.

Item quandoque ſimoniaci non ſimoniace à ſimoniacis ordinantur, & hi miſericorditer in ordinibus tolerantur. 1.q.1. ſtatuimus. & c. ſeq.

Quod in ordine ſimoniaci, hæretici reputantur. 1.q.1. presbyter.

Item excommunicantur. 1. quęſt. 1. quicumque ſacros.

Item deponuntur. 1.q.1. ſi quis epiſcopus per pecuniam. & quattuor c. ſeq.

Item executionem officij non recipiunt neque habent. 1.q. 1. quicumque ſacros. & c. gratia. & c. ordinationes. & c. quibuſdam.

Item ſi celebrant pollutum ſacrificium offerunt. 49. diſt.

De hac materia habes vbi agitur de Diuinatione, & de Incantatione.

Spectaculum. Quod die solenni ecclesiam contemnentes, & spectacula custodientes sunt excommunicãdi. de consec. dist. 1. qui die.

Quod præcipue clerici curiosis spectaculis non debent interesse. de conse. dist. 5. non oportet. 23. dist. his igitur.

Quod clerici spectacula saltantium debent vitare. 34. dist. presbyteri.

Quod pænitens si perfecte vult pænitere, debet se à spectaculis sæculi cohibere. de pæn. dist. 5. §. 1. ante finem. ver. cohibere.

Spiritus sanctus. Quod spiritus sanctus æqualis est patri & filio. de consecratio. distinctio. 5. de spiritu sancto.

Quod à patre & filio procedit. de consecra. dist. 5. saluator.

Quod spiritui sancto attribuitur potentia miraculorum. de conse. dist. 5. de spiritu.

Quod spiritus sanctus extra ecclesiam nihil operatur. 24. q. 1. audiuimus.

Quod non scissuras sed vnitatem amantes spiritũ sanctum accipiunt.

Quod peccata tenere vel dimittere, vel excommunicare, opus est spiritus sancti. ibidem.

Quod in domino semper mansit spiritus sanctus, in alijs vero sanctis quandoque manet, quãdoque recedit. de pæn. dist. 2. quærendum.

Quod nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in spiritu sancto. ibidem. post medium.

Quod nemo accipit spiritum sanctum nisi intra ecclesiam. 24. q. 1. audiuimus.

Quod blasphemare spiritum sanctum, est contra sacros canones proterue agere. 25. quæst. 1. violatores.

Quod Apostolus absens corpore præsẽs spiritu Corinthium tradidit Satanę. 24. q. 1. audiuimus. circa medium.

Quod simoniaci non habent spiritum sanctum veritatis, sed spiritum mendacij, & illum alijs dãt. 1. q. 1. gratiam.

Quod septem modis in spiritum sanctũ quis peccat, videlicet cum quis male sentit de persona spiritus sancti. de consecratione distinct. 4. hi vero.

Item cum quis obstinatur, & dicit omnia mala impunita, & bona non remuneranda. de pœn. dist. 3. adhuc. in fi.

Item qui penitus desperat, vt Cain qui dixit: Maior est iniquitas mea quàm vt veniam merear. de pœn. dist. 1. voluissent. §. ex his.

Item cum quis veritatem cognitam impugnat, sicut illi qui Christum dixerunt in beelzebub dęmonia eijcere. 1. q. 1. eos qui.

Item cum quis quocumque modo mortaliter peccat, nam ex hoc spiritum sanctum à se fugat. de pæn. dist. 3. inter hęc hircum. 2.

Item cum quis sciẽter in quocumque mortali peccato perseuerat. de pæniten. distinctio. 3. ante finem.

Item cum quis existens in peccato habet propositum numquam pęnitere. de penit. distin. 1. potest fieri.

Spoliatio. Quod cum spoliatur quis rebus vel beneficio ab aduersario, tunc ante litis ingressum restituitur. 2. q. 2. per totum. 3. q. 1. episcopi. 5. q. 2. si primates. 33. q. 2. historia.

Quod si abijciatur spoliato exceptio rei iudicatę à qua non fuit appellatum, tunc non restituitur. 2. q. 6. ei qui appellat. §. diffinitiua.

Quod cum spoliatur quis à iudice non suo hic statim restituitur, nisi propter graue scandalum dissimuletur. 3. q. 6. hæc quippe.

Quod si spoliatur quis à iudice suo qui propter iustam causam absens inuenitur, hic statim restituitur. 7. q. 1. pręsentium. sed absens ex contumacia si intra annum purgare voluerit innocentiam, est audiendus. 11. q. 3. rursus.

Quod si spoliatur quis præsens à suo iudice post appellationem, nihil agitur & spoliatus ad omnia restituitur. 2. q. 6. c. vlt. §. appellatore.

Quod si spoliatur quis à iudice suo ante appellationem ordine iudiciario, non restituitur. 2. q. 6. cap. vlt. §. quandoque vnam.

Quod si à iudice suo ante appellationem ordine iuris prætermisso quis spoliatur, statim restituitur. 2. q. 1. notum sit.

Quod spoliatus etiam absens per procuratorem potest restitui. 3. quæst. 1. episcopi. §. sed notandum.

Sponsæ. Quod sponsæ promissæ non statim debent dari, ne vilescant. 27. q. 2. institutum.

Quod vno viuente, alteri alter non debet coniungi. 27. q. 2. desponsatam.

Quod vterque ipsorum altero inuito potest religionem approbatã intrare. 27. quæst. 2. desponsatam.

Quod dos sponsæ scripto debet confirmari. 30. q. 5. nostrates.

Quod propter publicam honestatem neuter alterius cõsanguineam nec in vita nec post mortẽ potest accipere. 27. q. 2. si quis desponsauerit. & c. si quis vxorem. & cap. seq.

Quod fornicatio voluntaria videtur tollere despõsationis vinculum de futuro. 27. quæstio. 2. raptor.

Quod sponsa iubetur lugere mortẽ sponsi sui, qua si viri sui. 27. q. 2. omne. in fine.

Quod opprimens sponsam alterius morte punitur. 27. q. 2. omne.

Quod sponsa quandoque dicitur vxor, & sponsi quandoque viri. 27. q. 2. quapropter. & pluribus cap. seq.

Quod sponsus cum sponsa ob reuerentiam benedictionis prima nocte debent in virginitate permanere. 23. dist. c. sponsus.

Sponsalia. Quod sponsalia sunt futurarum nuptiarum fœdera. 30. q. 5. nostrates.

Quod ante septennium nequeunt cõtrahere sponsalia 30. q. 2. §. 1. & c. seq.

Quod sponsalia in cunabulis per parentes contracta non tenent, nisi pueri postquam ad annos discretionis peruenerint, consentiant. 30. q. 2. cap. vbi.

Quod sponsalia quandoque contrahuntur per verba de præsenti, & hæc quia faciũt matrimoniũ, non soluuntur nisi per religionis ingressum. 27. q. 2. scripsit.

Item per frigiditatis perpetuum maleficium. 2. q. 4. consuluisti. §. hoc autem.

Item verba de futuro hęc impediunt cum alio cõtrahendum, sed non dirimunt iam cõtractum. 27. q. vlt. & §. seq.

Quod parentibus non licet puerorum sponsalia frangere, quæ vtrorumque consensu cõtrahit. 31. q. 3. c. si qui parentes.

Quod euidens signum sponsalium, est annuli subarrhatio. 30. q. 5. nostrates.

De hoc habes vbi agitur de Annulo.

Quod sponsalia per parentes tantum tractari debent: nõ est enim virginalis pudoris eligere maritum. 32. q. 2. non omnis. §. seq.

Quod viuente auo pater puellæ de sponsalibus tractandis non debet se intromittere, sed auus: quia ipse pater est in potestate aui. 32. quæst. 3. cap. 1.

De desponsatione Mariæ cum Ioseph, habes 27. q. 2. §. 1.

De hac materia, & de Conditionibus turpibus & honestis, quæ fiunt in sponsalibus, habes vbi agitur de Matrimonio.

Stabilitas. Quod stabilitas prelatis & clericis in suis ecclesijs & locis præcipitur, & contrarium inhibetur. 7. q. 1. non oportet. & per omnia ca. vsque ad cap. sancitũ.

De stabilitate habes vbi agitur de Constantia.

Statera. Quod statera dolosa quæ grauius pro se, leuius pro alio ponderat, est vitanda. 24. q. 1. non afferamus.

Quod omnis iudex Stateram gestare debet, vt in vtroque penso iustitiam & misericordiam habeat 45. dist. omnis.

Quod quilibet quasi in Statera sermones suos debet ponderare. 50. dist. ponderet.

Statuta. Quod Statuta sanctorum patrũ inuiolabiliter sunt seruanda. 11. dist. nolite.

Quod ecclesiastica Statuta quædam apostolica tra ditione, quędam auctoritate scripturæ, quædam consuetudine confirmantur. 11. distinct. ecclesiasticarum.

Quod apostolica Statuta non debent negligi, nec variari, nec per concertationem disturbari. 25. q. 2. amputato.

Quod fit statutum propter honestatem tenendã. 35. q. 3. porro.

De hac materia habes vbi agitur de Publica honestate.

Item fit propter inhonestatem delendam. de cons. dist. 4. nec quemquam. vbi agitur de immunditijs corporalibus.

Item fit propter vtilitatem habendam. 1. q. 7. tali. vbi constituitur propter ecclesiæ vtilitatem, vt cum illegitime natis dispensetur.

Item fit propter inutilitatem euadendam. 12. q. 2. terrulas. vbi Statuitur quòd inutiles res ecclesiæ alienari possunt.

Item fit Statutum causa diligentiæ habendæ. 18. dist. peruenit. vbi Statuitur quòd synodi certis temporibus habeantur.

Item fit causa negligentiæ remouendæ. 89. distin. volumus. vbi Statuitur quòd episcopus vicarium habeat.

Item fit causa necessitatis, qua cessante debet Statutum cessare. 1. q. 1. quod pro necessitate.

Item fit causa facilitatis. 80. distin. fraternitatem. vbi Statuitur quòd episcopales sedes debent esse propinquæ, vt facilius ad electionem archiepiscopi conueniant.

Item fit causa maioris mali uitandi. 13. dist. c. 1. & cap. 2.

Item fit causa maioris boni adipiscendi. 19. q. 2. duæ. ubi dicitur, quòd clericus contradicente episcopo religionem potest intrare.

Item fit causa oppressionis uitandæ. 16. q. 1. prędicator. ubi dicitur quòd maior minorem opprimere non debet.

Item fit causa subiectionis seruandæ. 95. dist. esto. vbi dicitur qualiter episcopi ad presbyteros, & presbyteri ad episcopos se debent habere.

Quod legitime Statutum potest dissolui propter peccantis abusum. 63. dist. quia sancta. §. proximo.

Item propter auctoris detestationem. 16. dist. canones. ubi dicitur, quòd licet bona sint quæ statuerunt heretici, tamen sunt detestanda.

Item propter securiorem prouisionem. de conse. dist. 1. uasa. ubi dicitur, quòd pro ministerio diuino meliora sunt uasa aurea & argentea quàm uitrea & lignea.

Item propter Statuti nimium rigorem. 34. distin. fraternitatis.

Item ne prębeat malignandi occasionem. 12. dist. nos consuetudinem. ubi contra primum statutum de hæreticis statuitur de Donatistis non promouendis.

Item propter maiorem honestatem. 31. dist. aliter. ubi statuitur de Græcorum sacerdotum uxoribus, quod apud Latinos dissoluitur.

Item propter exempli perniciem. 96. distinct. bene. ubi statutum Basilij, licet fuerit pro ecclesia, cassatur.

Quod statutum antecessoris cassatur si oppressionem infert. 31. dist. ante triennium.

Item si iniustitiam continet. 19. distinct. secundum. & 10. quęst. 2. de precarijs. 100. distinct. nouit.

Item si casus inopinatus emergit, 12. quæstio. 1. certe.

Item si exemplum mali inducit. 63. dist. quia sancta. §. uerum.

Item si melius alteri fuerit reuelatum. 9. distinct. noli.

Item

Quodn

Quod est suspicio temeraria, & hæc est repellenda, quia non vult Deus hominem ab humano iudicari arbitrio. 2. q. 1. multi. post medium.

Item suspicio probabilis, & hęc recipit probationem in contrarium. 7. q. 1. præsentium.

Quod suspicio surgit ex præsumptione iuris, vel ex testium productione. 2. quæstio. 7. accusatio quoque.

Item est suspicio violenta, & hęc sufficit ad sententiam, vt si vxor cum adultero in vno lecto inuenitur. 32. q. 1. dixit.

Item ex signis verisimilibus, & ex infamia, & hæc inducit purgationem. 2. q. 1. Deus. & quæst. 5. presbyter.

Item surgit ex aduersariorum confictione, & hæc est contemnenda. 11. q. 3. in cunctis.

De hac materia habes vbi agitur de Præsumptione.

Tabellio. Quod quælibet ciuitas debet habere tabellionem. 16. q. 3. placuit. §. his autem.

Quod vbi tabellio ad instrumentum scribẽdum non habetur, sufficit trium testium subscriptio.

Taberna. Quod tabernas clerici pro alijs non debent tenere. 44. dist. nulli.

Item nisi in necessitate peregrinationis tabernas ad comedendum vel bibendum non debent intrare. 44. dist. clerici.

Quod clericus tabernam frequentans, si admonitus non cessat, debet deponi. 44. dist. nulli.

Taciturnitas. Quod est taciturnitas bona & mala. 43. dist. sit rector. per totum.

Quod in concilio vel in capitulo bona est taciturnitas, & mala tumultuosa verbositas. 5. q. 4. in loco.

Quod tacenda sunt coram indignis fidei sacramẽta. 43 dist. in mandatis.

Quod qui in obligatione tacet, ipsa taciturnitas sibi præiudicat. 28. dist. diaconi.

Quod taciturnitas mala est in peccati confessione. de pæn, dist. 1. §. item taciturnitas.

Item in veritatis defensione. 11. q. 3. quisquis & c. nolite timere.

Item in subditorũ correctione: propter quod prælatus canis mutus dicitur. 43. dist. sit rector.

Quod taciturnitas siue bona siue mala quandoque trahitur ad consensum, videlicet propter fauorem ordinis. 54. dist. si seruus sciente. vbi dicitur quòd si scit seruum ordinari & tacet, videtur consentire.

Item propter fauorem religionis. 20. q. 2. & cap. 1. & 2. vbi dicitur, quòd qui anno & die vno in religione steterit, etiam si voce professus non sit, videtur ex taciturnitate in professionem consensisse.

Item propter fauorem matrimonij. 29. quæst. 2. si quis ingenuus. vbi dicitur, quòd ducens ancillam in vxorem scienter, non potest eam dimittere, quia tacendo videtur in eam consensisse.

Item propter fauorem castitatis. 27. distinct. diaconus. vbi dicitur, quòd sacrum ordinem recipiens etiam tacendo de tenenda castitate, in eam consentit.

De hac materia habes vbi agitur de Silentio.

Tangere. Quod qui iustos tangit, velut pupillam oculi Domini tangit. 2. q. 7. accusatio quoque.

Quod tangere immundum est peccatis aliorum consentire. dist. 45. recedite.

Quod cui peccatum displicet, & illud redarguit, immundum non tangit. ibidem. & cap. tolerandi.

Quod etiam sine coitu lasciuus tactus graue est peccatum. 27. quęstio. 1. nec aliqua. 32. q. 5. nec solo.

Temeritas. Quod temeritas est maiorum statuta ausu proprio contemnere. 2. q. 1. notum. 7. quæst. 1. nihil. 10. q. 1. hanc consuetudinem. in fine. 21. q. 4. episcopi.

Quod temeritas incurritur cum à subditis vita & facta superiorum dijudicantur vel reprehenduntur. 21. distinct. nolite. 13. q. 2. placuit. & cap. seq.

Quod temeritas facilitatis veniam continet, & inconsultus calor calumnię vitio caret. 2. q. 3. si quem. §. notandum.

Quod temeritas accusatorum tribus modis detegitur: aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuersantur. 2. q. 3. si quem. §. proximo.

De Temerario iudicio & de Suspicione habes in suis locis.

Temperantia. Quod Temperantia cibi est cum non plus quàm necesse est seruitur corpori, sed sola eius infirmitas reficitur, vt ad vsus exercendę virtutis aptum habeatur. 44. dist. conuiuia. de conse. dist. 5 non dico.

Quod temperãtia prodest animę & corpori, quia nihil sic homini prodest sicut moderata refectio. de cons. dist. 5. nihil enim sic.

Quod nec in manducando nec in abstinendo cõsistit iustitia, sed in vtrisque secundum naturę capacitatem temperantia. 41. dist. quod dicit. & tribus c. pręcedentibus.

Quod tempore ieiuniorum maxime est seruãda. de conse. dist. 5. sint tibi.

Quod temperantia attenditur in moribus. 23. dist. qui episcopus.

Item est habenda in dandis eleemosynis. 86. dist. non satis. §. item perfecta.

Item in infligendis pœnis. 45. dist. disciplina. vbi dicitur, quòd de lenitate & de seueritate debet fieri quoddam temperamentum.

Temporalis. Quod Deus largitur temporalia propter eleemosynæ largitionem. 16. q. 1. reuertimini.

Item propter pietatẽ factam. 22. q. 2. si quælibet. Exemplum ibi de obstetricibus.

Item propter decimarum solutionem, 16. q. 1. decimę.

Quod subtrahuntur temporalia cum ex ipsis non fiunt eleemosynæ. 16. quæstione. 1. reuertimini.

Item cum non soluuntur decimę. 16. quæst. 1. decimę.

Quod contemplatiui ab omni strepitu temporalium quiescere debent. 12. q. 1. duo.

Quod temporalia debent possideri, sed non nisi ad vsum. ibidem. post medium.

Quod de omnibus tẽporalibus Deo ab hominibus reddẽda est ratio. 15. q. 1. firmissime. §. ex eo.

De hac materia habes vbi agitur de Diuitijs.

Tempus. Quod tempora propter diuinationem non sunt seruanda. 26. q. vlt. non licet.

Quod tempus merendi non est nisi in præsenti. 13. q. 2. in pręsenti.

Quod temporis qualitate res mutantur. 10. q. 3. priscis. & c. seq. 35. dist. ab exordio.

Quod Christus veniẽs in fine temporum traxit finem ad principium. 35. dist. ab exordio.

De quattuor Temporibus habes vbi agitur de Ieiunio.

Quod temporibus nostris non solum corpora, sed etiam merita in hominibus defecerunt. 34. dist. fraternitatis.

Quod multi tolerantur propter temporum necessitatem vel vtilitatem vel scandalum. 1. q. 6. requiritis, & c. seq. 24. q. 1. pudenda. in fi.

De Tẽporibus habes vbi agitur de Præscriptione, & in multis locis vbi agitur cum temporis adiunctione.

Tentatio. Quod tentatio est multiplex, videlicet Dei, hominis & diaboli. de pæn. dist. 2. §. opponitur. & §. econtrario.

Quod tentat Deus ad instruendum. 1. q. 1. prophetauit. §. quinque.

Item ad pugnandum. 6. q. 1. sunt plurimi. de pęn. distin. 2. §. opponitur. post med. vbi agitur de Tentatione tribulationis.

Quod tentatio est vita hominis super terram. de pæn. dist. 2. § opponitur.

Quod humana tentatio est cum in animo de illicitis tentamur etiam nolentes: sed diabolica, cum quod caro suggerit, animus consentit. de pæn. dist. 2. §. econtrario.

Quod sunt quidam qui non expectant tentationem, sed præueniunt voluntate. de pęn. dist. 5. §. 1. circa prin.

Quod cum tentatio in corde non reprimitur etiam in actione dominatur. 49. distinct. hinc etenim.

Quod nemo debet tentare Deum dum habet quod consilio rationabili faciat. 22. q. 2. quæritur.

Quod iudicium per duellum & per ferrum calidũ siue per aliquam aliam probationem prohibetur, quia Deus tentari videtur. 2. q. 4. monomachiam. & c. consuluisti.

Quod Deum tentat qui habet quod faciat vnde suam & aliorum salutem præcauere queat, & non procurat. 23. q 8 si nulla.

Quod tentat hominem diabolus. de pæn. dist. 2. §. opponitur, ante finem.

Item tentat bonos vt laceret & deuoret. 3. q. 1. nulli.

Item tentat dormientes. 6. dist. testamentum.

Quod mille modos habet tentandi. 6. q. 2. cap. 1.

Item tentat sub specie boni mala suggerendo. 14. q. 5. forte.

Quod præcipue sancti à peccato mundi sustinent tentationes diaboli. de pæn. distinct. 2. §. opponitur.

Quod maxime illos tentat qui Deo sunt familiariores. & in eius seruitio feruentiores. 3. quæst. 1 nulli.

Tergiuersatio. Quod tergiuersatio est verborum cauta prolatione peccata sua leuigare. de pęn. dist. 1. §. econtra. 2. in fine.

Quod tergiuersari est ab accusatione desistere. 2. q. 3. si quem, §. notandum.

Testamentum. Quod testamentum vetus differt à nouo in pluribus: quia in veteri pœna, & in nouo venia peccati promittitur. 23. q. 4. c. hęc autem. §. proximo.

Quod illud terrorem, istud mansuetudinem inducit. ibidem.

Item in veteri pro culpa morte moriebantur, in nouo pęnitenti misericordia promittitur. ibid.

Item differt in matrimonij coniunctione. 35. q. 1. § 1.

Item in plurium uxorum & concubinarum permissione. 32. q. 4. recurrat. §. his ita.

Item differt in multorum cęremonialium obseruatione. 5. dist. §. 1. 6. dist. non est peccatum. §. his ita.

Item differt, quia vetus requirit opera, nouũ autẽ nõ tantũ opera, sed uolũtatẽ. 15. q. 1. si quis nõ.

Item testamentum uetus uirginitatem non approbat, quam nouum commendat. 32. q. 4. recurrat. §. his ita.

Quod concordat nouum testamentum cum veteri in moralium obseruatione, quia obseruat decalogum. 32. q. 4. meretrices.

Quod in testamentis decedentium vltima voluntas testatoris est seruãda. 13. q. 2. vltima. 16. q. 1. admonere. & c. consideratio.

Quod eremitæ quia proprium habẽt, possunt testari. 19. q. 3. perlatum. §. proximo.

Quod religiosis proprium non habentibus non licet testari. 19. quæstio. 3. quia. & capitu. sequen.

Itẽ seruus (quia omnia sunt Domini) testamentum condere non potest. 13. q. 2. illud.

Quod vtrum liceat episcopis & clericis condere testamentum, habes 12. q. 1. episcopi.

Quod non licet eis de rebus ecclesiæ sicut agris & frugi-

frugibus siue oblationibus, siue de quibuscumque aliis testari. 12.q.1.episcopi. ibid. & q.2. per totum. & q.5.nulli. & cap. seq.

Item bona propria decedentium ab intestato si non habent filios vel nepotes, sunt ecclesiarum in quibus ministrant. 12.quæstio.3. quicumque. & q.5. cap. vlt. & q.2: episcopus qui filios.

Quod in testamento Christus semper pro vno filiorum reputandus est. 13.q. 2. si quis irascitur.

Quod testamentorum non executores sunt sacrilegi fures. 13.q.2. qui oblationes. 17.q.4.sacrilegium.

Item sunt egenorum homicidæ. 13. quęst.2. clerici.

Item sunt excommunicandi.ibid.

Quod successor non seruans defuncti testamentum est exheredandus. 11.q.1.Siluester.

Testis. Quod triplex est testis, videlicet superior, scilicet Deus. 11.q.3.inter verba. vbi dicitur, Ecce in cælo testis meus. & 22.q.1. si peccatum.

Item est testis interior, videlicet conscientia. 11. q.3.inter verba. vbi dicitur: Gloria nostra hęc est, testimonium conscientiæ nostræ. & cap. custodi.

Item est testis exterior, scilicet proximus. de conse. dist. 1.iubemus. 11.q.3.non sunt. 12.q.1. nolo vt.

Quod est testimonium non solum verbale, sed etiam reale, scilicet facti euidentia. 28. distin. priusquam. 82.distin. proposuisti. 33.q. 2. de his vero.

Quod apostoli verbo & opere sunt testes Christi in Hierusalem & in omni Iudęa. 11.q.3. existimant.in fi.

Quod voluntas morientis etiam sine instrumento probari potest ex circumstantium testimoniis. 26.q.6.his qui tempore.

Quod in testimonio est attendenda diuersitas locorum & temporum. 35. quæst.6. de parentela.

Quod ad probationem ingenuitatis soli testes non sufficiunt nisi instrumentis & argumentis adiuuentur 4 quæst.3.placuit.§. item in criminali.post med.

Quod nullus potest esse iudex & testis.4.q.4. nullus vmquam.

Quod testibus non testimoniis per scripturam delatis credendum est. 3. q. 9. testes. §. proxi. & c. hortamur.

Quod de illo est verum testimoniũ quod in præsentia testificantium contigisse perhibetur. 3. q 9 testes.§ de his.

Quod etiam non rogati, dummodo interfuerint, testes esse possunt.4.q.3.placuit.§. item in criminali.

Quod testes super vno facto in tempore & loco discrepantes repelluntur. 3.q.9.testes.§.seq.

Quod illi testes sunt grauiter puniendi quos temporum diuersitas simul facto non interfuisse ostendit.3.q.8 nihilominus.

Quod in causa criminali testimonium debet esse de visis, notis & auditis.3.q.9.testes.

Quod in testibus attendenda est status dignitas, fidei puritas, & morum grauitas, 4.q.3. testes. §.seq.

Quod illi præcipue recipiendi sunt in testes, de quibus pręsumitur quòd ueritatem facti magis sciant.35.q.6.c.1,

quod licet simplici uerbo iudicis credendum sit, tamen si ab ipso appellatur, non potest esse testis in causa appellationis. 16.q.1. statuendum,

Quod ad vnius testimonium nemo condemnatur nisi forte fama publica contra eũ laboret. 3.q.3.testes.§.seq.35.q.6.§.vlt.33.q.2. admonere, 2.q.5.si mala.

Item nec ad testimonium vnius, etiam si sit episcopus. 6. q. 2. per totum.4.q.3.testes.§. seq. ver.vnius.

Quod ex hoc episcopo vel alteri prælato iniuria non infertur, cum sibi soli in testimonium nõ creditur. 6.q.2.c.vlt.

Quod ad probandum duo testes sufficiunt, vel tres, nisi in aliquibus casibus singularibus vbi plures requiruntur.4.q.3.testes.§.sequen. post med.2.q.4.§.1.

Quod præsul non damnatur nisi 72. testibus: presbyter autem nisi 44. diaconus vero cardinalis nisi vigintitribus. inferioris autem gradus clerici nisi septem testibus conuicti, non debent condemnari. secunda quęstione quinta præsul.

Quod nullus est idoneus testis in causa propria. 15.q.3.sane,in fine.

Quod nec in re nec in causa propria quis ad testificandum admittitur. 4. q.3.testes.§.seq. post medium.

Quod contra se quisque testari potest, pro se vero minime. 14.q.2.§.1.

Quod propter inimicitias potest quis repellere testes contra se quos admisit pro se: aliàs non. 4.q.3.testes.§.seq.ver.si quis.

Quod qui agit, non potest à reo petere testimonium. 4.quæstio.3. testes. ver. item qui intendit.

Quod testes non videntur idonei, quibus potest imperari. 4. quęstio. 3. testes.§. sequen. ante medium.

Quod testis videtur suspectus si sit de domo iudicis.4.q.4.contra.

Quod nullus debet cogi, vt ferat testimonium contra consanguineum uel affinem. 4. q.3. testes.§.seq ver. item lege Iulia.

Quod nec parentes nec liberi inuicem aduersus se testificari possunt. 4. q. 3. testes. ver. item codicem.

Quod pater & filius & duo fratres in eadem causa testes esse possunt.4.q.3.testes.§.seq.

Quod in alieno negotio plures testes produci possunt ex eadem domo.4.q.3.testes. §.seq. circa medium.

Item testis domesticus admittitur in causa ecclesiastica.14 q.2.super.

Item in causa matrimoniali. 35. q.6. de parentela.

Item admittitur in causa ciuili, sed non in criminali 4 q.3.testes.§.seq.ver.quos accusator. 14. q.2.per totum.

Quod hæreticus pro Christiano põt testificari cõtra hęreticum, sed non contra Christianum. 24.q.1.miramur.§.seq.

Quod inhabilis ad sacerdotium, contra sacerdotem non potest testificari in causa criminali. 2. q.7 ipsi apostoli.

Quod an clericus ad testificandum possit compelli.2.q.6 statutum.

Quod episcopus uel presbyter nisi in causa quæ aliter sciri non possit adducatur in testem: quia ex hoc sacerdotium dehonestatur. 11.q.1. testimonium.

Quod episcopus uel presbyter in necessitate testimonium perhibens non debet iurare sicut alij super librum, sed tantum uidere librum. in fine.

Quod episcoscopus uel presbyter potest loco iuramenti per sanctam consecrationem dicere. 2.q.4.si quis presbyter,

Quod omnes alij testes debent primo iurare de veritate dicenda tactis sacrosanctis Euangelijs.3.q.9. hortamur.4.q.3.testes.§. proximo.

Quod iudex debet testibus prouidere de loci securitate.3.q.9.hortamur.

Quod testibus expensę sunt ministrandæ. 4.q.3. testes.§.seq.

Quod episcopus siue presbyter pro ecclesiæ suæ negotio potest ferre testimonium. 14. quæst. 2.super.

Quod clericus non debet esse testis contra laicum in criminali causa, sed in ciuili, 11. q.1. testimonium.14.q.2.super.

Quod in conficiendis instrumentis sæcularium, presbyteri non debent ferre testimonium nisi de mandato episcopi.14.q.2. super. in fi. ibid.

Quod testi honestiori maior fides est adhibenda. 4.q.3.testes, ver.item iusiurandi.

Quod utrum hermaphroditus possit fieri testis, qualitas incalescentis sexus declarabit. 4. q. 3. testes. ver.item hermaphroditus.

Quod mulier potest esse testis pro parentibus & amicis & consanguineis, & pro crimine læsæ maiestatis, & contra hęresim & simoniam. 15. q.3.de crimine.

Quod de vnoquoque minus est dubitandum ubi prior vita qualis fuerit testimonium reddit. 61.dist.miramur.

Quod testes debent esse bonę opinionis. 2.q.1. in primis.circa med, 3.q.5.suspectos. 4.q.3. testes.§. 1.

Quod ad testificandum non admittuntur aliàs inimici. 2.q.1.in primis.circa med.

Item nec serui pro domino suo, nec minor uiginti annis. 4.q.3.testes.

Item nec infideles.2.q.7. non potest. 3.q.5. suspectos.

Item nec à fide apostatantes.2.q.7. non potest.

Item nec infames. 2.q.7. testes, 3. q.5. similiter. & cap.seq.6.q.1.qui crimen.

Item nec criminosi, 2.q.7. testes. 3. q. 5. constituimus.

Item nec complices in crimine quando illud de se confitentur, 15.q.3. cap.vlt.4.q.3. testes.§. sequen.

Item nec nimia paupertate laborantes.4.q.3. testes.§.seq.

Item nec consanguinei vel propinqui, nisi cum contra seipsos mutuo testificari uoluerint. 3. q.5.cap.1.

Itẽ nec familiares scilicet de propria domo prodeuntes.3.q.5.c.1.& cap.accusatores.

Item nec affines. 3. q. 9. absens. & q. 5. similiter.

Item nec litigiosi. 3.q.5.suspectos. & cap. seq.

Item nec impuberes qui intra quartumdecimum annum consistunt 4.q.3.testes.& §.seq.

Item nec liberti contra ecclesiam uel contra dominum cuius fuerunt serui. 12.q.2.episcopus qui mancipium.§. vltimo.4.q.3. testes. §. seq. ver.item patroni.& ver.item liberti.

Item nec serui, nisi dum aliqui testes deficiũt.4. q.3.testes.§ seq.ante finem,

Item nec ille qui iudex uel assessor uel aduocatus fuerit in eadem causa. 16.q.2. statuendum.

Item quicumque ad accusandum non admittitur, nec ad testificandum.4.q.4.c.1.

Quod testimonium numquam est uendendum. 14.q.5. non sane.

Quod non testificans veritatem grauiter peccat. 11.q.3.unicuique.§.sic quoque.

Quod falsus testis est qui etiam contra seipsum falsum dicit, & per hoc Deum qui est veritas vendit. 11.q.2.abijt.

Quod presbyteri vel diaconi in falso testimonio inuenti, per tres annos ab officio suspensi in monasterio debent pęnitere. 5.q.6. quia, in fine.

Quod quilibet falsus testis septem annorum pænitentia punitur. 22.q.5.si quis peierauerit.

Quod infamis fit, & à testimonio repellitur. 22. q.5.si quis conuictus.

Quod inducens ad falsum testimonium grauiter peccat, & consimili pœna punitur. 22. q. 5. si quis peierauerit. & cap. si quis conuictus.

Timor. Quod timor est multiplex, uidelicet seruilis, quando quis timore pœnæ facit quod facit. 23.q.4. hęc autem.§. seq.in fi.

Item est timor initialis, si qui sicut seta introducit filum, ita & ipse charitatem. de pæn. dist.2. sicut seta.

Item est timor filialis, qui etiam timor sanctus vel castus dicitur, & hic est perfectorum, 23.q. 6.schismatici.& §.vlt. in fi.

Item est timor naturalis, quem etiam ipse Christus habuit, & alii perfecti. 7. q.1. c.vlt. circa finem.

Item est timor mundanus quando peccatur; timore temporalium.47.distinct.sicut. 11.q.3. quisquis.

Item est timor mundanus quo quis peccat timore pellis propriæ. 11.q.3.nolite.

Quod humanum est timere eum qui potest opprimere uel erigere. 16.q.2.cap.1. post med.

Quod timendum est de sero penitente. de pæn. dist.7.post med.

Quod amor carnalis & timor atque auaritia sen-

sum hominis hebetant. 3. q. 5. accusatores uel testes. 11. q. 4. quattuor.

Item ibi væ est ubi timoratus periit à terra. 16. q. 7. & hoc diximus. post med.

Titulus. Quod titulus dicitur principium possessionis, sine quo nemo vere possidet. 16. q. 3. dilectio. §. potest, ante med. & 17. q. 4. quæsti.

Item dicitur titulus vexillum uel signum pro re uendicanda positum. 16. q. 6. consuetudo. 12. q. 2. non habenti.

Item dicitur titulus breuis adnotatio sequentis operis. 15. distinct. sancta. & cap. in primis. ante med.

Item titulus dicitur beneficium ecclesiæ, sub quo quis ordinatur, & ubi tenetur seruire quamdiu uiuit. 70. dist. sanctorum.

Quod nemo sine titulo ordinari debet. ibid.

Tolerantia. Quod tolerantur à bonis infirmi ipsis consueta nõ denegando. 4. dist. denique.

Item debilitati quantum ad labores condescendendo. 47. dist. omnes in fi.

Item ipsorum defectus ad infamiam non detegendo. 95. dist. in scripturis.

Item commissa eorum propter spem correctionis patienter supportando. 45. d. st. licet.

Exemplum ibi de Petro quem dominus post negationem non damnauit. & c. recedite. & 50. dist. considerandum. vbi dicitur quòd ideo dominus Petrum tolerauit, vt postea aliorum defectus toleraret,

Item tolerantur à bonis mali ipsorum detractiones & falsa iudicia æquanimiter tolerando. 6. questio. 1. deteriores. & cap seq. & cap. ex merito.

Item tolerantur à bonis ipsorum uerba, & alias persecutiones patienter sustinendo. 6. quest. 1. quiescite.

Item tolerantur de omnibus ipsorum iniurijs se non vlciscendo. 23. q. 3. sex differentiæ. & q. 8. conuenior.

Quod qui malos non tolerat ipse sibi per hoc testis est, quia bonus non est. 23. quæst 4. hæc autem.

Quod mali à bonis quandoque tolerantur, quia corrigi non possunt 23. q. 7. c. 1. in fi.

De Tolerantia malorum habes vbi agitur de Malis.

Tonsura. Quod tonsura clericalis in circuitu & in summitate capitis in modum sphęræ debet radi. 23. distinct. prohibete.

Quod hæc tõsura designat in clericis contemptũ temporalium. 12. q. 1. duo.

Quod hæc tonsura prius debet fieri per episcopum, nisi sint regulares, quibus per abbatem suum, si est presbyter, potest dari. 69. dist. quoniam.

Quod prima tonsura facit clericum. 23. dist. clerici. & est ordo, qui dicitur psalmistatus. 23. dist. psalmista.

Quod non habentes tonsuram clericalem lectiones in ecclesia publice in pulpito non debent legere. 69. dist. quoniam.

Quod tonsura clericalis sic debet tonderi vt sit super aures. 23. dist. non liceat cuilibet.

Quod ad eam deferendam clerici per archidiaconum sunt compellendi. 23. dist. si quis.

Quod etiam vxorati clerici contrahentes cum virgine debent tonsurã portare, si clericali priuilegio uolunt gaudere. 84. dist. quisquis.

Quod clericus contrahens cum corrupta, quia videtur renuntiare priuilegio clericali, communem cum laicis tonsuram deportabit. ibid.

Tormentum. Quod tormentum quandoque damnis quandoque uerberibus infertur. 12. quæstio. 2. fraternitas.

Quod quilibet iudex etiam ecclesiasticus potest torquere suspectos, vt ueritatem facti possit exquirere. 5. q. 5. illi qui.

Quod quilibet superior malefactorem sibi subditum, secundum magis & minus excedentem potest tormentare. 23. q. 5. c. 1. in fine.

Quod prælatus non debet per se, sed per alios delinquentem tormentare, 86. dist. non liceat.

Transactio. Quod transactio est cum aliquo dato vel retento vel promisso ab actiõe litigij recedere. 54. dist. generalis, circa finem.

Quod transactio debet fieri de scire iudicis uel superioris. 23. q 4. si illic.

Quod proprie loquendo transactio nõ potest fieri in spiritualibus. 1. q. 2. quam pio. 14. q. 5. denique. 16. q. 7. decimas. 13. quest. 2. in ecclesiastico.

Quod quando seruus diaconus effectus aliam personam pro se restituat, in tali transactione non committitur simonia: quia non pro ordine sed pro seruitio fit restitutio. 54. dist. ex antiquis in fi & c generalis.

Transitus. Quod in successores res trãsit cum onere suo. 11. q. 1. Siluester.

Quod spiritualis transitus est de peccato ad vitam, de culpa ad gratiam, de terrenis ad cælestia. de conse. dist. 4. per aquam.

De Transitu religiosorum ad aliam religionem habes ubi agitur de Religione.

Translatio. Quod transferri possunt prelati de ecclesia ad ecclesiam propter necessitatem uel utilitatem. 7. q. 1. mutationes. & tribus c. seq.

Quod sicut uir ducens alteram præter suam uxorem, dicitur adulter: sic prælatus qui propria temeritate se transfert ad àliam ecclesiam. 7. q. 1. sicut.

Quod translatio fit de minori ecclesia ad maiorem, & non econuerso. 93. dist. legimus. circa med. 7. q. 1. mutationes.

Quod Petrus de Antiochia Romam tamquam ad maiorem ecclesiam est translatus. 7. q. 1. mutationes.

Quod ambitio præsumitur vbi de minori ecclesia ad maiorem sua temeritate quis transfertur. 7. q 1. si quis episcopus. & c. seq.

Quod translatio utilitatis plurimorum, unius utilitati præferenda est. 8. q. 1. scias.

Quod translatus nihil iuris in priori ecclesia retinet. 21. q. 2. si quis.

Quod translatus non priuatur prima ecclesia nisi possessionem habeat in secunda. 92. distin. si quis episcopus. & cap. si qui episcopi.

Quod translatus causa necessitatis, cessante necessitate debet ad primum locum redire. 7. q. 1. pastoralis. 1. q. 1. quod pro necessitate.

Quod solius Papæ est transferre episcopos. 7. q. 1. mutationes. & c. sicut alterius. in fi.

Quod presbyteri siue inferiores prælati de ecclesia ad ecclesiam non debent transferri nisi auctoritate episcopi. 7. q. 1. episcopus de loco.

Quod ad aliam ecclesiam sua temeritate se transferentes frustrantur habita & non habita. 7. q. 1. si quis episcopus. & c. seq.

Quod in translatione clericorum uel rerum ecclesiasticarum episcopus debet requirere consiliũ capituli: quia fit quædam alienatio. 12. q. 2. sine exceptione.

De Translatione habes ubi agitur de Mutatione & de Permutatione.

Treuga. Quod treuga est securitas præstita rebus & personis discordia non dum finita. 24. q. vlt. illi.

Quod archiepiscopi & alii prelati ad faciendum treugam debent intendere. 24. q. vlt. illi. 90. dist. per totum.

Quod frangentes treugas sunt excommunicandi. 24. q. vlt.

Tributum. Quod licite datur tributum etiam ab ecclesia, videlicet intuitu pacis. 23. q. 1. quid.

Item datur intuitu subiectionis. 11. q. 1. magnũ. Nota exemplum de Christo, qui dedit tributum.

Item intuitu solius quod quis possidet, 23. q. 8. tributum. & c. seq.

Item datur intuitu impensi officij uel impendendi. 18. q. 2. Eleutherius.

Item datur intuitu cathedratici. 10. q. 3. per totum.

Item datur obtentu longæ consuetudinis. 1. q. 3. quæsitum. ante finem.

Quod nulla ecclesia construenda est sub tributaria conditione. de consecra. dist. 1. si quis basilicam.

Tribulatio. Quod tribulatio patienter est toleranda, ne per impatientiam meritum mutetur in culpam. 7. q. 1. cum percussio.

Quod Deus sæpe suis mordacissimum genus tribulationis immittit ad animæ medicamentũ. 5. q. 5. non omnis. Exemplum ibi de stimulo carnis Pauli.

Item mittit ad uirtutis augmentum. 7. q. 1. aduersitas. Exemplum ibi de naufragio Petri. 11. q. 3. in cunctis.

Item mittit ad puniendum crimen commissum. 6. quæstio. 1 sunt plurimi. 7. q. 1. cum percussio.

Item mittit ad consequendum æternum pręmiũ. 7. q. 1. suggestum.

Quod facit mundi honorem contemnere. 23. q. 4. displicet. ante med.

Item facit ad bonum festinare, 23. q. 4. cap. vlt. in fi.

Item tribulatio facit peccata deserere. 23. q. 4. qui peccat. in fine,

Quod quãdo non grex nec fides, sed pastor quæritur, tribulatio est declinãda. 7. q. 1. sciscitaris.

De hac materia habes ubi agitur de Aduersitate.

Tristitia. Quod nullus pro sua nec suorum morte tristari debet. 13. q. 2. quàm præposterum.

Quod illi qui de morte contristantur, videntur de spe resurrectionis dubitare. 13. q. 2. vbicumque. §. seq. & c. seq.

Tutor. Quod tutor proprie dicitur pupilli vel orphani: uel à parentibus emancipati. 87. dist. defensionis.

Quod triplex est tutela, uidelicet testamentaria, quæ ex testamento constituitur: & legitima, quę propter propinquitatem assumitur, & datiua, quæ cuicumque confertur. 16. q. 1. generaliter.

Quod tutela pupillorum in duobus consistit, videlicet vt uita à criminibus, & res ab iniuria impiorum seruetur. 12. q. 1. c. 1.

Quod ipse Deus iussit pupillis & egenis tuitionẽ impendi 87. dist. defensionis.

Quod episcopus tamquam iudex tuitionem testamentariam non debet suscipere, & susceptam propter necessitatem, non per se, sed per archipresbyterum debet agere. 88. dist. episcopus. & duobus cap. seq.

Quod licet clerici & etiam monachi non teneantur ad tutelam testamentariam uel legitimam vel datiuam, ad cautelam tamen miserabilium personarum omnes tenentur. 86. distin. peruenit. 87. distinct. licet. 16. quæstio. 1. generaliter.

Quod clerici per episcopum possunt cogi ad egenorum tutelæ susceptionem. 88. distinct. decreuit.

VAcatio. Quod ecclesia cathedralis ultra tres menses non debet uacare pastore 50. distinctio. postquam. 64. distinct. obeuntibus.

Quod propter gregis periculum post tres menses electionis alii tres menses dantur pro petenda cõsecratione. 50. dist. postquam.

Quod percipiendæ atque intuendæ ueritati uacandum est. 8. q. 1. qui episcopatum.

Quod clerici qui diuinis officiis debent esse obligati, non debent terrenis actibus uacare. 21. q. 3. molitiis.

Quod uacatio contemplationis corde appetenda est, sed aliquando pro multorum salute post ponenda est, 8. q. 1. in scripturis.

Quod

q.3.nolite timere.
Quod veritas non est in homine cum quis dicit se peccatorem esse cum non est. 22. q. 2. cum humilitatis.& duobus cap.seq.
Quod non est sic uitanda arrogantia, vt veritas re linquatur.22.q.2.non ita.
Quod non potest veritas occultari. 22. quest. 2. si quis.
Quod vbi de fide vel salute agitur, qui veritatem occultat, iram Dei super se prouocat. 11.q.3. quisquis.& c.nolite timere.
Quod melius est pro veritate pati suppliciũ, quàm pro adulatione consequi beneficium. 11. q. 3. nemo peritorum.
Quod veritas cum non defenditur, opprimitur. 83.dist.error.
Quod tria solẽt impedire veritatem, uidelicet carnalis amor, timor atque auaritia. 3. questione 5. accusatores uel testes.35. questio. 6. episcopus.
Quod à sacerdotibus & à prædicatoribus ueritas libere est prędicanda.11.q.3.nolite timere. circa med.
Quod ueritas bonæ vitæ propter nullum est dimittenda.32.q.5.ita ne.& c.seq.

Vestis. Quod vestes sunt multiplices, uidelicet episcoporum, quę tam in vete ri lege quàm in noua variæ sunt, & ex multis virtutibus debet resplendere vita pontificis.40. distinct.§.1.43.distinct. sit rector. post medium.
Item sunt vestes ministrorum ecclesiasticorum,& hæ sunt variæ, designantes varias virtutes quas debent habere.40.dist.§.1.
Quod cultui vestium ministrorum ecclesiæ primo ornatus actionis debet conuenire. 100 dist. rationis.
Item sunt vestes clericorum, quæ nec sordidæ nec fulgidæ debent esse.41.distinct.§.1.& cap. parsimoniam.& cap.clericus.& §.seq.21.q.4. per totum.
Quod clerici siue intra siue extra non laicalibus, sed clericalibus debent vti, & non seruantes grauiter debent puniri. 21.q.4. nullus eorum. & tribus cap. seq.
Item sunt uestes religiosorum, quę debent esse humiles & despectę, non diuersi & nobilis coloris. 20 q.1.cap.vlt.21.q.4.cap.1.
Quod religiosi uestem professionis suę numquam debent deponere.21.q.1.uidua.
Item nec existens in scholis uestem debet mutare religionis. 21. questione 4. nullus eorum.
Item sunt uestes laicorum, quę cum secundum consuetudinem terræ deferuntur, à superstitiosis non sunt iudicandi. 30. distinct. si quis virorum.
Item sunt uestes pęnitentium, sicut cilicium,& similia.dist. 50.pęnitentes.
Item sunt vestes sacræ ecclesiarum, quæ debẽt honeste seruari, & alteri vsui non sunt applicandæ.de conse.dist.1.vestimenta.
Quod uestibus sacris non debent alij homines vti quàm sacrati.ibidem.
Quod nullus pretextu pietatis inuoluat mortuum vestibus sacris.de conse.dist.1. nemo per ignorantiam.
Quod uetera uestimenta ecclesiæ debent comburi, & cineres in pariete vel aliàs ubi conculcari non possunt, debent poni.de consecrat. dist. 1. altaris.

Via. Quod via excellentior est charitas, quia sine ea ambulare non possunt homines, sed errare.de pæn. dist.2.c. si quis semel.§. hęc est charitas.
Quod uiam absque ductore non ingrediaris quã numquam ingressus es. 16. quæstio. 1. si clericatus.
Quod Deus docet mansuetos uias suas. 16. q. 1. uos autem.

Viaticum. Quod uiaticum dicitur eucharistia. 50.distinct. de his uero.
Quod uiaticum nulli pænitenti in morte est denegandum. 50. dist. pęnitentes.27. q.1. uirginibus.

De hac materia habes vbi agitur de Eucharistia.

Vicarius. Quod uicarius cuiuscumque prælati in loco capituli tamquam eius vices gerens debet honorari.94.dist. cap.vlt.
Quod subdiacono vices prælati possunt committi.94.dist.c.1.
Quod non debet esse laicus vicarius: quia indecorum est laicos viros ecclesiasticos iudicare. 16. q.7.in nona.
Quod omnes episcopi sunt vicarij apostolorum. 63.dist.quorum uices.
Quod qui contemnit vicarium, contemnit & illũ qui posuit eum.21.dist.in nouo.

Vicedominus. Quod in quolibet episcopatu debet esse vicedominus, qui & hospitibus & casibus superuenientibus loco episcopi possit satisfacere.89. dist.volumus.
Quod episcopi interest vicedominum constituere. ibidem.
Quod officium vicedomini debet esse de episcopatu disponere.89.dist.diaconum.

Vitium. Quod multiplex est vitium: videlicet morum, verborum, & corporum.
Quod vitia morum, quia obsunt animæ, sunt eui tanda.38.dist.quamuis errare. §. sed licet. & c. sedulo.
Quod vitia morum dependent à voluntate. 56. dist. nasci, in fine.
Quod vitia sæpe se virtutes esse mentiuntur. 41. distin.sæpe.
Quod vitia verborum sunt toleranda, sicut in sanctis hominibus corruptio grammaticalis: quia non sunt voces ad aures Dei, sed animi affectus.38.dist.sedulo.& c.seq.
Quod vitia corporum sunt discutienda, nec debẽt esse in sacerdote, & maxime in prælato. 49. di. hinc.
Quod quidam vitiati corpore non debent promoueri ad sacros.55.dist.per totum.
Item vitiati corpore qui remouentur ab ordine, intelliguntur proprie abscissi, non casu sed propria voluntate.55. distinctio. si quis absciderit.
Item vitiati corpore propria abscissione homicidę sui iudicantur, & suæ conditionis inimici. ibid.
Quod seipsos in corpore vitiantes, non promouentur, sed etiam promoti deiiciuntur.55.dist. si quis pro ægritudine.& cap.seq.
Quod carens quocumque casu oculo, quia est mẽbrum notabile, non debet promoueri.55.dist.si Euangelica.
Quod eunuchus per insidias factus, vel ita natus, potest promoueri vitio corporis non obstante. 55.dist.ennuchus.
Quod cum propter ęgritudinem, vel violentiam, vel casu, quis corpore vitiatur, dummodo non sit cum magna deformitate, non priuatur ordine habito vel habendo.55. dist, qui partem. & c si quis pro ęgritudine & c.seq.

De hac materia habes vbi agitur de Mutilatione.

Victus. Quod vtiliter vincitur cui licentia peccandi tollitur.23.q.1.paratus, in fine.
Quod victo debetur misericordia, dummodo nõ timeatur turbatio futura.23.q.1.noli.

De hac materia habes vbi agitur de Bello, de Patientia, & de Hoste.

Vidua. Quod vidua est quę post solenne fœdus nuptiarum morte interueniẽte à viro suo diuisa fuerit.34.distinct. presbyteri.§.seq.
Quod debent viduæ assidue ecclesiam Dei bonis operibus & orationibus adiuuare. 81. distinct. cap.vlti.
Item debent stipendijs ecclesiæ sustentari. 81.dist. viduæ.
Quod clericis & religiosis non debent esse multum familiares. 81.distin. clericus. & cap.seq.
Quod episcopi & aliarum ecclesiarũ prælati. pręcipue viduarum susten tationi & protectioni debent intendere.87.dist.per totum.
Item debent viduis imperatores & reges idem facere.23. quest 3.ab imperatoribus.& quæst.5. regum.

De viduis habes vbi agitur de Bigamia, & in multis alijs locis.

Vigilia. Quod vespera sanctorum vigilia dicitur: quia olim pro reuerentia solennitatis in orationibus pernoctabant. 76.dist.nosse.
Quod in seruitio etiam diuino vigiliæ immoderatæ quæ sensus integritatem diminuunt, non laudantur.de conse.dist.5.non mediocriter.
Quod vigilia natalis domini cum ieiunio quattuor temporum ante celebrari debet.76.dist.de ieiunio, in fi.
Quod vigilia Pentecostes sicut vigilia Paschæ in ieiunio est obseruanda.76.dist.nosse.

Vinculum. Quod est vinculum curæ pastoralis, quod non soluitur nisi per superiorem.7.q.1.sicut alterius.ibid.
Item est vinculum status matrimonialis, quod nõ soluitur nisi per mortem alterius.
Item est vinculum sententiæ excommunicationis, quod soluitur ab alligante.11.q.3.nemo contemnat vincula. & pluribus c. seq.& cap. cœpisti.

Vindicta. Quod triplex est vindicta, videlicet spiritualis, vt est excommunicatio, degradatio, suspensio, depositio, in monasterium & in carcerem detrusio, & à publicis actibus repulsio: hæc locum habent in ecclesia.23.q.4.forte.

De hac vindicta habes vbi agitur de Pœna.

Item est vindicta pecuniaria actionis: hæc etiam habet in ecclesia locum vbi bannum præcessit. 16.q.1.statuimus.vbi secũdum æstimationem iniuriæ pecunia recipitur.17.q. 4. quisquis.& c.si quis contumax.
Item est corporalis vindicta punitionis: hęc conuenit iudicibus ecclesię & sęculi: sed non æqualiter.23.q.5.c.1.5.q.5.illi.
Quod vindicta corporalis detruncationis & occisionis est tantum sæcularium.23. q. 5. reos.& cap. seq. & quest. 8. præterea. & duobus cap. seq.
Quod vindicta non est inferenda.23.q.4.§.1.
Quod omnis militia, vel propter propulsandam iniuriam, vel propter vindictam inferendam, instituta est.23.q.1.§.1.
Quod vindicta aut fertur animo corrigendi, aut animo vlciscendi: si animo corrigẽdi, licite infertur malis, nisi sociam habeant multitudinem: quia tunc non potest salubris esse vindicta.23.q.4 non potest.50. dist. vt constitueretur.in fine.
Item si timeatur obstinatio.7. q. 1. aduersitas.§. cum autem.
Item si timeatur schismaticum periculum.23.q. 4.quisquis, vel quod.
Item si timeatur maius malum ex vindicta. 50. dist. vt constitueretur.
Item si reatus occultus non est manifestatus per iudicium.23.q.4.forte.
Item si crimen soli iudici sit notum: quia tunc ex vindicta fit proditor.2.q.1.si peccauerit.
Quod vindicta animo vlciscendi omnibus prohibetur.23.q.4.ita plane.46. dist. seditionarios. 24.q.1.quod debetur.
Quod vindicta priuata Deo est seruanda, qui dicit, Mihi vindictam,& ego retribuam.23. q.1. §.1.post med.
Quod vindicta propria prohibetur, quæ est ad vltionem.23.q.1.nisi.& cap.paratus. & q.4. hæc autem.§.ex his.
Quod illa quæ est ad correctionem, iudicibus exequenda præcipitur.23. quest.4. est iniusta. & cap.

De Viſitatione habes vbi agitur de Inquiſitione.

Vita. Quod vita præſens quæ inter cælum & infernum ſita eſt, vtrorumque ciues recipit. 23. quæſt. 4. hęc autem. 32. quæſt. 4. recurrat.

Quod in hac vita non eſt retributio malitiæ vel virtutis: & ſi aliqua ſit, non fit ſecundum condignum, ſed eſt quidam guſtus. de pęn. diſt. 3. c. ſi quando. §. quamquam.

Item in hac vita boni (vt frequentius) affliguntur, & mali proſperantur. ibidem.

Quod ſancti quando commoda vel auxilia temporalia quęrunt, non tranſitorię vitæ, ſed eccleſię cuius vtilitati intendunt, conſulunt. 23. quæſtio. 3. Maximianus, Exemplum ibi de Paulo.

Quod vita communis debet eſſe clericis (& maxime religioſis) qui vitam apoſtolorum imitari volunt. 12. q. 1. dilectiſſimis.

Quod vita apoſtolorum erat vna, quia erat multitudinis credentium cor vnum & anima vna in Deo.

Quod vita animæ eſt Deus, anima vero vita eſt corporis, quia ſicut corpus ſinę anima viuere non poteſt, ita nec anima ſinę Deo. de pęnit. diſt. 1. reſuſcitatur.

Quod corpus Chriſti vita eſt mundi. de conſ. diſt. 2. Chriſtus. & c. in Chriſto.

Quod vita actiua & contemplatiua commendatur. 8. quęſtione 1. olim. & capit. in ſcripturis.

Vnctio. Quod vnctio interior (videlicet inuiſibilis, quæ eſt per Spiritum ſanctum) numquam areſcit. de pænitent. diſtinctione 2. quærendum. circa princ. verſic. vnctio.

Quod eſt vnctio exterior multiplex, videlicet baptiſmalis. 11. diſt. eccleſiaſticarum.

Item eſt unctio baptizandorum, quæ fit in pectore & in ſcapulis. 11. diſt. eccleſiaſticarum. ibi. de conſe. diſt 4. deinde à ſacerdote.

Item eſt vnctio baptizatorum, quæ fit per ſacerdotem cum chriſmate in ſummitatę capitis de conſecra. diſtinct. 4. poſtquam aſcendit. & cap. ſequen.

Item eſt vnctio confirmationis, quæ fit in fronte, miniſterio tantum pontificis. 95. diſtinct. preſbyteros.

Item eſt unctio extremæ unctionis, quam poteſt epiſcopus & ſacerdos cuilibet conferre per oleum infirmorum. ibid. & cap. illud ſuperfluum.

Item eſt unctio regalis, quæ fit in brachio. 2. q. 7. plerumque. §. item in libro.

Item eſt vnctio ſacerdotalis cuius manus tantum oleo cum chriſmate inunguntur. 23. diſtinct. præterea. 16. quęſt. 1. generaliter. §. ecce. ſufficienter.

Item eſt unctio pontificalis ſuper manus & caput. 23. diſt. epiſcopus.

Quod epiſcopus & ſacerdos ſemper in corde debet cogitare & aduertere quid ſua vnctio repręſentet. 8. q. 1. licet, in fi.

Vnitas. Quod nihil contrarium infert diuerſitas ubi eſt fidei unitas. 7. q. 1. nihil.

Quod unitas repręſentat in nobis Dei ſimilitudinem, ut ſicut à Deo uno omnes per creationē, ſic ab homine uno per propagationē. 33. q. ult. hæc imago.

Item repræſentat naturę noſtræ imaginem & originem: quia omnes ab uno. ibidem.

Item repræſentat naſcentis eccleſiæ inſtitutionē: quia licet Chriſtus omnibus apoſtolis dedit auctoritatem, tamen uni Petro commiſit eccleſiam, ad manifeſtandum eccleſię unitatem. 24. q. 1. loquitur. circa princ.

Quod conſiſtit unitas eccleſię in ſacramentorum Chriſti cōmunione. de conſe. diſt. 4. eſt unitas. & diſt. 2. quia paſſus.

Item conſiſtit unitas eccleſiæ in multorum filiorum ſuorum per dilectionem connexione. 24. q. 1. loquitur. pro quo dicitur ibi, una columba, unum corpus, &c.

Item conſiſtit in membrorum ad caput coniunctione; quia non ſe unitati capitis communicat qui ſe partem faciens, à capite ſe ſeparat. 24. q. 1. ſchiſma.

Quod extra unitatem eccleſiæ non poſſumus habere gratiam Dei, quæ proprie donum eſt catholicæ unitatis. 1. q. 1. multæ.

Item nec peccatorum remiſſionem. 1. q. 1. remiſſionem.

Item nec uitam ſpiritualem. 1. q. 3. nihil. 24. q. 1. loquitur.

Quod extra unitatem eccleſiæ non ualet ſpiritualis iuriſdictio. 7. q. 1. factus. cap. Nouatianus. in fine.

Item non prodeſt ſacramentorum perceptio. 7. q. 1. ſcire. 24. q. 1. pudenda.

Item nihil eſt miraculorum operatio. 1. q. 1. teneamus.

Item inutilis eſt pro fide martyrij ſuſceptio. 90. diſt. neque ad Cain.

Item non eſt peccatorum remiſſio. 24. q. 1. quicumque.

Quod conuiuium eſt Chriſti unitas fidelium in uinculo pacis. 23. q. 4. ipſa pietas.

Quod non poſſunt duo uel tres in nomine Chriſti in unum colligi qui à Chriſto ſunt ſeparati. 24. q. 1. alienus. in fine.

Quod non multitudinem deprecantium, ſed unitatem audit Deus. 24. q. 1. alienus.

Quod profanus & hoſtis eſt qui eccleſiæ non tenet unitatem. 7. q. 1. Nouatianus. 24. q. 1. alienus.

Quod Chriſtiani ſcindentes unitatem eccleſię, infideles reputantur. 7. q. 1. denique. 24. q. 1. quoniam in fi. ubi antichriſtus dicitur quiſquis eſt talis.

Item temporaliter & ęternaliter puniuntur. 24. q. 1. non afferamus.

Voluntas. Quod uoluntas eſt animi motus ad aliquid imitandum uel non imitandum uel adipiſcendum. 15. quęſt. 1. §. 1.

Quod uoluntas hominis eſt cauſa uitij uel uirtutis. 56. diſt. naſci. 7. q. 1. ſciendum. 15. q. 1. §. ex uoluntate, in principio quęſtionis.

Quod uſque adeo peccatum uoluntarium malum eſt, quòd nullo modo ſit peccatum niſi ſit uoluntarium. 15. q. 1. §. 3. ibidem. & c. merito. & c. illa.

Quod nemo tenetur ad culpam niſi propria uoluntate deflexerit. 15. q. 1. non eſt.

Quod Deus non ea quæ offeruntur, ſed uoluntatem reſpicit offerentium. 24. quęſt. 1. odio. in fine.

Quod ſicut uoluntarium ſeruitiū elegit ſibi Chriſtus: ſic & diabolus. 15. q. 1. non eſt.

Quod uoluntatem alteri ſubijcere propter Deū, præcipuum ſacrificium eſt. 8. quęſtio. 1. ſciendum.

Quod bonum opus non ualet niſi ex bona uoluntate proficiſcatur. 86. diſt. non ſatis. 20. q. 1. per totum.

Quod lex humana opus non uoluntatem requirit. 15. q. 1. ſi quis non.

Quod uoluntas pro opere reputatur cum deeſt facultas. de pæn. diſt. 1. §. ſi mulier.

Quod iuſtitia ex opere non conſumatur, niſi affuerit & uoluntas. 32. q. 5. ſicut enim.

Quod mala uoluntas pro facto reputatur. 22. q. 5. qui peierare. 27. q. 1. nuptiarum. 32. quæſt. 5. ſi Paulus. ubi dicitur: Qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, iā mœchatus eſt in corde ſuo.

Quod quæ inferuntur reluctantibus, crimen non habent. 15. q. 1. non eſt.

Quod quando ea quæ propter bonum & licitum fiunt: ſi præter uoluntatem in eis malum contigerit, non imputatur. 23. quæſt. 5. de occidendis.

Quod licet uoluntas ſit liberi arbitrij, tamen mala uoluntas non eſt libertati dimittenda. 23. q. 4. diſplicet.

Quod malorum uoluntas meritorie impeditur. ibidem. ante medium.

Quod mala uoluntas meritorie ad bonum cogitur, ibid. per totum. & q. 5. ad fidem.

Quod nemo damnatur niſi merito malę uoluntatis, nec liberatur niſi bonam habuerit uoluntatem. 23. quæſtione 4. diſplicet. ante medium.

Quod homo debet ſeipſum propria uoluntate iudicare dum poteſt: ne cum iam non poſſit, pręter uoluntatem à domino iudicetur. de pęn. di. 1. in actione.

Votum. Quod duplex eſt uotum, uidelicet de malo, & illud eſt reſcindendum. 22. q. 4. in malis. 33. quæſtio. 5. una ſola.

Item eſt uotum de bono, & illud eſt generale ſine quo non eſt ſalus, ſicut illud quod uouemus in baptiſmo, ſcilicet renuntiare diabolo. 17. q. 1. ſunt quædam. de conſecrat. diſtinctione 4. prima.

Item eſt uotum ſpeciale, ſine quo habetur ſalus Dei, ad quod nullus tenetur niſi uolendo ſe obligare: ſicut eſt uotum de caſtitate, de abſtinentia, de peregrinatione, & huiuſmodi. 17. q. 1. ſunt quædam.

Quod uotum ſpeciale per uerba de præſenti emiſſum præciſe obligat, niſi minor ętas impediat. 20. q. 2. puella. 22. q. 5. pueri. 34. quæſtione 5. mulier.

Item niſi impediat publica utilitas, ſicut contingit in translationibus religioſorum per ſuperiores ad eccleſias regendas. 7. q. 1. qualiter.

Item niſi impediat matrimonium: quia unus ſine altero caſtitatem uouere non poteſt. 27. q. 2. Agathoſa.

Item niſi impediat maioris uoti ſuſceptio. 19. q. 2. duę.

Item niſi impediat ſeruilis conditio. 54. diſt. generalis.

Item niſi impediat ſuperioris contraria inhibitio. 33. quæſt. 5. manifeſtum. ubi dicitur, Mulier ſine conſenſu uiri uouere non poteſt, nec monachus ſine conſenſu abbatis. 20. q. 4. monacho.

Item niſi impediat feruens infirmitatis paſſio. 17. q. 2. Gonſaldus.

Quod uotum licitum Deo promiſſum ſemper eſt implendum. 33. q. 5. quod Deo.

Quod uotum debet fieri cum deliberatione. 27. q. 1. de uiduis.

Quod uotum cum deliberatione factum, ſiue uoce exprimatur ſiue non, apud Deum obligat. 17. q. 1. qui bona.

Quod incantum uotum non eſt ſeruandum. 22. q. 4. per totum.

Quod quæ in facie eccleſiæ in manu epiſcopi caſtitatem uouerunt, & ueſtem decentem caſtitatis aſſumpſerunt, ſi ſpontanea uoluntate poſtea dimiſerunt, damnationem perpetuam incurrunt. 27. q. 1. c. 1.

Quod uidetur ſi in occulto fiat profeſſio religionis vel caſtitatis in manu epiſcopi, quaſi uotum nō poteſt uiolari. 27. q. 1. uiduitatis.

Quod uouentibus non ſolum nubere, ſed etiam uelle nubere damnabile eſt. 17. quæſt. 1. uouentibus.

Quod ſimplex uotum impedit matrimonium cōtrahendum, ſed non ſoluit iam contractum. 27. diſtin. quidam. & cap. ſi uir. ibidem. 17. q. 2. nos.

Quod feminæ propria uoluntate caſtitatem uouentes ſi nupſerint, ſunt in matrimonio permittendę. 27. q. 1. de uiduis.

Quod poſt ſolenne votum ſoluitur matrimonium contractum. 27. diſt. vouentibus. & tribus cap. ſeq. 27. q. 1. uiduas.

Quod uotum religionis ſolennizatur quando perſona ad uotum apta per profeſſionem ſe obligat. 27. q. 1. uidua quidem.

Quod clericus ſine conſenſu epiſcopi poteſt religionem uouere. 19. q. 2. duæ.

Quod ſimulatio ſiue fictio uoti ex inhoneſta cauſa ſicut ſpes pręlaturę uel conſimile ſemper obligat ad religionem ſiue caſtitatem. 27. diſtinct. quod interrogaſti. 27. quæſt. 1. uiduas à propoſito.

Quod utroque coniugum conſentiente uotum caſtitatis emiſſum eſt ſeruandum. 33. quæſt. 5. quod Deo.

Quod

Quod coniuges castitatem vouere non debent, nec se separare sine conscientia episcopi. 27 q. 2 si vir.

Quod beata virgo vouerat se virginem perseueraturam nisi Deus ei aliter reuelaret. 37. dist. sed quæritur.

Quod melius est nubere quàm periculose vri. 32. q. 5. si Paulus.

Quod causa aliquem conuertendi non licet votum castitatis infringere. 32. quæstio. 8. non solum.

Quod votum castitatis impediens grauiter peccat & est excõmunicatus. 32. q. 2. hoc sanctũ.

Quod melius est non vouere quàm votum non perficere. 12. q. 1. scimus.

Quod votum velle retractare damnabile est. 27. dist. vouentibus 17. q. 1. vouentibus. & ca. seq. vbi dicitur quòd Ananias post votum pecunias defraudauit.

Vsura. Quod vsura est vbi amplius requiritur quàm datur. 14. q. 3. vsura.

Quod non solum in pecunia, sed in acceptione cuiuslibet rei vltra sortem committitur vsura. 14 q. 3. putant.

Quod accipere aliquod emolumentum de mercibus mercatorum ratione mutui, vsura est. 14. q. 3. plerique.

Quod qui emit vilius vt vendat carius, maxime clericus, vsurarius est. 14. q. 3. canonum.

Quod mutuum siue in grano, siue in vino, vel in simili, cũ repetitur secundum cõmune forũ est, etiam si plus accipit, vsura non committitur. 14 q. 4. si quis clericus.

Quod videtur quod ab hoste quem licet impugnare, liceat vsuram accipere, sicut & licet animalia sua tollere. 14. q. 4. ab illo.

Quod clericus, nec suo, nec alieno nomine vsuras debet accipere. 46 dist. sicut non.

Quod publice conuictus de vsura, vlterius ad ordines non est promouendus. 33. dist. maritum. & 46. distinct. seditionarios. 47. distinct. per totum.

Quod clericus de vsura publice conuictus, est de ordine & dignitate deponendus 47. dist. episcopus. & quattuor cap. seq.

Quod monasterium recipiens vsuras, tenetur ad vsuras persoluendas. 54. dist. generalis. 14. q. 4. quid dicam.

Quod nulli licet accipere vsuras. 14. q. 4. per totum.

Quod videtur quòd ad vsuram accipere sit peccatum 83. distinct. error. 24. quæstione 3. non inferenda.

Quod tempore necessitatis ad vsuram potest accipi. 24. q. 1. qui

Quod de Vsura non potest fieri eleemosyna. 14. q. 5. immolans.

Quod felix est Vsura, vbi pro paruo denario pauperi dato, centuplum accipimus à domino. 46. dist. sicut non.

Quod Vsurarius non vere pęnitet, nisi vsuras restituat. 14. quæst. 4. quid dicam. & q. 6. si res.

Vsucapio. Quod vsucapio est acquisitio dominij per continuationem temporis. 16 q. 3. placuit. §. potest. in fine. & §. quas actiones.

Quod plura exiguntur in vsucapione, videlicet bona fides circa initium: iustus titulus qui varia nomina sortitur, sicut titulus emptionis, titulus donationis, titulus dotis, titulus pro legato, & consimilia.

Item exigitur cõtinua possessio, & quòd sit res mobilis, de quibus omnibus habes 16. q. 3. placui. §. potest per totum.

Vsus. Quod illud quod in communi vsu est, consuetudo vocatur. 1. dist. consuetudo.

Quod vsum paruum lex & ratio vincere debet. 11. dist. c. 1.

Quod vsus auctoritati cedere debet. 11. distinct. vsus.

Quod male possidet, qui male vtitur. 14. q. 4. quid dicam. in si,

Quod vtendum est temporalibus secundũ vsum eorum cum quibus conuersamur. 41. dist. deliciæ & cap. 1. quod dicit.

De Vsu habes vbi agitur de Consuetudine.

Vsurpatio. Quod vsurpatio est ordo illegitimus. 1. q. 1. quod pro necessitate.

Quod vsurpatio est non concessa præsumere 93. dist. illud.

Quod vsurpatiue dicuntur ordines recepisse vel dignitates, qui non iuxta sanctorum statuta suscipiunt. 63. dist. quia sancta.

Quod vsurpatio furtiua præiudicium non generat. 93. dist illud.

Utilitas. Quod plurimorum vtilitas præponenda est vtilitati paucorum, 7. q. 1. scias.

Quod mutationes pręlatorum non debent fieri nisi causa vtilitatis, vel necessitatis. 7. q. 1. mutationes. vbi ponitur exemplum quomodo Petrus dimissa ecclesia Antiochena iuit ad Romanam propter maiorem vtilitatem.

Quod nec nobis, nec alijs vtiles esse debemus cũ damno alterius. 7. q. 1. mutationes. in fi. & quattuor c. seq. 14. q. 5 denique.

Vxor. Quod vxor subdita esse debet viro. 30. q. 5 feminæ. 33. q. 5. est ordo. & cap. sequen.

Quod vxor non est dimittenda, nec propter sterilitatem, nec propter deformitatem, nec propter cęcitatem, nec propter lepram, nec propter aliquid simile, nisi excepta causa fornicationis. 32. q. 5. si vxorem.

Quod maritus debet habere vxorem suam in dilectione & debita disciplina. §. Salomon. 33. q. 5. cap. vlti.

Quod qualiter quisque vxorem suam vult inuenire, talis debet inueniri ab illa. 32. q. 6. si ducturi estis.

Quod vbi melius viuit vxor quam vir qui caput est, capite deorsum pendet domus, 32. quęst. 5. cap. vlt.

Quod vxorem solus maritus debet iudicare, idest, corrigere. 7. q. 1, sicut alterius.

Quod sunt tamquam vxores non habentes, vbi salua est charitas connubiorum, & cessant opera nuptiarum. 31. dist. lex continentię.

Quod vxoris & viri in matrimonialibus eadem cõditio censetur. 32. q. 5. pręcipit.

Quod eadem castimonia debetur à viro, quę ab vxore 32. q. 4. nemo.

Quod vxori reddere debitum quando exigitur à viro, vel econuerso, est meritorium. 33. quæst. 5 cap. 1.

Quod vxorem cognoscere debito & moderato affectu, siue causa reddendi debitum, siue causa prolis, non est peccatum. 33. q. 5. cap. 1. 13. dist. cap. 2.

Quod cognoscere moderate causa vitandę fornicationis hoc secundum veniam concedit apostolus, & creditur esse veniale. 32. quęstione 2. quidquid.

Quod cognoscere immoderato affectu causa satiandę libidinis, est mortale peccatum. 32. q. 4. origo. & c. liberorum.

Quod cognoscere contra naturam, hoc grauius est quàm cum matre propria. 32. quęst. 7. adulterij.

Quod vxor non debet cognosci tempore menstrui, vel ante purificationem puerperæ, vel ante ablactationem primam pueri, quę est quando mater nimis abundat lacte. 5. distin. ad eius vero.

Quod iniquus est qui castam & bonam dimittit vxorem. 34. q. 1. c. 1.

Quod fatuus est qui in adulterio perseuerantem retinet vxorem.

Quod meritum est adulteram pęnitentem recipere vxorem. 32. q. 1. quod autem. & ca. non erit. & c. apud.

Uxoricida. Quod vtrum in adulterio deprehensam liceat occidere vxorem, habes 33. q. 2. interfectores. §. seq. & c. inter hęc.

Quod vxorcida per sententiam debet compelli publicam agere pænitentiam. 33. q. 2. quicumque. & cap. seq.

Quod vxoricidis coniugium denegatur nisi propter periculum incontinentiæ cum adolescentibus dispensetur. 33. q. 2. interfectores. & c. in adolescentia.

Quod innocentem vxorem occidens, grauissima pœna exemplo Astulphi est puniẽdus. 33. q. 2. admonere.

XPs. Quod Iesus Christus Dei filius natus est de virgine Maria. de conse. dist. 3. c. vlti.

Quod Christus veniens in fine temporum retraxit ω, quæ est Græcorum vltima littera, ad α, quæ est Latinorum prima: quia primum statum hominis quantum ad escas renouando extremitatem traxit ad principium 35. dist. ab exordio.

Quod Christus qui verus pontifex fuit, ideo de adulterinis commistionibus nasci voluit, vt sic natis daretur fiducia promotionis. 61. distinct dominus.

Quod Christus dicitur pastor pastorum. 2. q. 7, testes. §. Christus.

Quod Christus bonus hospes dicitur. 24. q. 1. quę dignior.

Quod Christus venditur cum veritas venditur. 11. q. 3. abijt.

Quod Christus est panis, de quo qui manducat viuet in æternum. de consec. dist. 2. Christus. & tribus c. seq.

Quod Christus vna passione saluauit mundum. de conse. dist. 2. iteratur.

YConomus. Quod œconomus & vicedominus pro eo, accipit 89. di. volumus & duob. c. se.

Quod quælibet ecclesia cathedralis debet œconomum habere qui cum arbitrio episcopi debet res ecclesiæ gubernare. 89. dist. diaconum. & c. seq. 9. q. 3. cum simus. 12. q. 2. vobis.

Quod ecclesiarum œconomus clericus debet esse. 89. dist. indicatum. 16. q. 7. quoniam. & cap. in nona.

Quod plures œconomos vna ecclesia potest habere. 12. q. 2. charitatem.

Quod œconomus episcopatus per episcopum debet institui. 89. distin. volumus. & c. indicatũ.

Quod œconomus episcopatus præcipue debet intendere qualiter episcopo mortuo vel amoto res ecclesiæ in scripturis pro futuro episcopo debet conseruare 75. distinct. quoniam. in fi. 12. quęst. 2. charitatem. & cap. illud. & cap. non liceat.

Ymago. Quod imago Dei dicitur homo, quia sicut Deus principium est omnium per creationem; sic homo primus aliorum est principium per propagationem. 33. q. vlt. hęc imago.

Quod dicitur factus ad imaginem & similitudinem Dei, quia anima eius pudicitia & alijs virtutibus fuit picta. de pęn. dist. 2. §. Romanos. & c. illa anima.

Quod imago virtutum dedit & dat animæ pulchritudinem & pretiositatem.

Quod tunc homo ab imagine cecidit quando virtutes amisit.

Quod imagines sanctorum non sunt contemnendæ, sed venerandæ. de consec. dist. 3. venerabiles.

Quod imagines & picturæ sanctorum sunt libri & scripturæ laicorum. de consec. distin. 3. perlatum.

Quod non imaginum pictura est adoranda vel veneranda, sed res per ipsam representatæ. de consecr. distinctione 3. perlatum. & cap. venerabiles.

Quod Christus sub imagine crucifixi cum imaginatur vel depingitur, gratia nobis præteriti beneficij representatur. de consec. distinct. 3. sextam.

Ymnus. Quod Saluator & Apostoli nobis dederunt exemplum Hymnos decantandi. de conse. dist. 1. de Hymnis.
Quod Maria soror Aaron post transitum maris rubri Hymnum Deo cantauit. 2. q. 7. plerumque. §. item obijcitur.
Quod hi duo hymni Alleluia, & Gloria in excelsis Deo, ab angelis decantati sunt. de conse. dist. 1. hi duo.

Ypocrisis. Quod hypocrisis ꝓuenit ex imperitia dum quis simulat habere quod non habet. 11. q. 3. si quis vero.
Quod religiosus qui cadit à proposito, & simulat propositum, est hypocrita, & peior apostata. 12. q. 1. certe.
Quod ad hypocrisim tendit qui pluribus cõfitendo peccata diuidit confessionem. de pæn. dist. 5. §. dolendum. ante fi.
Quod ypocrita licet viuat corporaliter: mortuus est tamen spiritualiter. 12. quæst. 1. nolo. ante finem.
Quod nemo amplius ecclesiæ nocet quàm qui peruerse agens nomen vel ordinem sanctitatis gerit. 83. dist. nemo.
Qđ hypocritę in ecclesia bonis corporaliter sunt misti, sed per pessimam vitam separantur. 24. q. 3. de illis.
Quod hypocrita dicitur qui festucã in oculo fratris videt, & trabem in suo non considerat. 32. q. 6. §. 1.
Quod vbi hypocrisis regnat, humilitas locum nõ habet. de pæn. dist. 1. item taciturnitas.

De hac materia habes vbi agitur de Simulatione.

Ysaac. Quod Isaac fuit filius liberæ & heres. 32. q. 2. non omnis.
Quod Isaac fuit vnus ex tribus quibus pepererũt liberæ & ancillæ. 32. q. 4. recurrat.
Quod domus Isaac non fuit ex omni parte beata: quia domum Iacob dilexi, Esau autem odio habui 47. dist. quantumlibet.
Quod Isaac benedixit filio suo Iacob. 24. q. 3. cũ ergo. §. si qui.
Quod Isaac cum Rebecca sepulti sunt in Ebron. 13. q. 3. Ebron.

ZAcharias. Quod Zacharias papa deposito rege Frãcorum, quia inutilis & vilis vitæ erat, Pipino patri Caroli regnum tradidit: & omnes nobiles à iuramento fidelitatis absoluit. 15. q. 6. alius.
Quod Zachariæ patri Ioannis angelus in templo apparuit, & super oratione exauditus fuit. 1. q. 1. nonne.

Zacchæus. Quod Zacchæus defraudata in quadruplum restituit. 12. q. 2. cum deuotissima.
Qđ Zacchæus male acquisita plus reddẽda quàm donanda docuit. 14. q. 5. c. vlt. in fi.
Quod Zacchæus est exemplum, quòd de multis male acquisitis multa pauperibus dari debent, & plurima restitui. 26. q. 7. affectum.

Zelus. Quod Zelus proprie dicitur amor viri in vxorem. 2. q. 1. si peccauerit. in fine.
Item zelus quandoque ponitur pro inuidia. 90. dist. neque. exemplum ibi de Cain, qui fratri inuidit.
Item quandoque ponitur pro amore. 23. q. 4. quid crudele. exemplum ibi de Moyse, qui idololatras ex amore puniuit.
Item quandoque ponitur pro ira. 23. q. 8. legi. exẽplum ibi de Simone chananæo qui serpentes in magos retorsit.
Item quandoque ponitur pro suspicione. 27. q. 1. nec aliqua. Exemplum ibi de sponsa quam zelat sponsus.
Item quandoque ponitur pro seueritate. 27. q. 1. hi ergo. Exemplum ibi demoniali apostatricæ, & de pœna eius.
Quod zelus indiscretus reprobatur. 24. q. 3. non imperpetuum.
Quod zelo iustitiæ debet fieri vindicta, non amore vindictæ, nec ex odio. 23. q. 4. §. vlt.
Quod Deus est zelotes vindicans in tertiam & quartam generationem. 1. q. 4. homini qui similis. §. econtra.
Quod zeli ardor erga rebelles ecclesiæ exhibitus commendatur. 23. q. 5. excommunicatorum. 45. dist sed illud.
Quod zelo apostolicæ ultionis simonia in ortu suo damnata est. 1. q. 1. fertur.
Quod zelo disciplinę iusti peccatoribus indignantur. 45. dist. uera iustitia.

Zizania. Quod zizania mista tritico & crescens cum ipso innuit quòd in hac uita bonis mali commisti sunt, nec congrue separari possunt. 11. q. 3. nolite recedere. Exemplum ibi de Iebusæo quem filij Israel euellere non potuerunt.
Quod cauendum est ne uitando zizaniam, dominica perdamus frumenta. 15. q. 2. ita nos. in fi.
Quod toleranda est zizania, id est, mali, si fides non impeditur & charitas nostra. 23. q. 4. quidam.
Quod in hac uita non possit plene discerni à frumento zizania. 23. q. 4. quantus.
Quod sinẽda sunt utraque crescere usque ad messem iudicij, & tunc angeli colligent zizaniam in fasciculos ad comburendum, 23. q. 1. §. 1. ante finem.

FINIS.

Mendas dextra viri lauit huius fida probrosas:
Hæc non credenti lectio nota dabit,
Margarita stylo decreti pressa fideli,
Innumeros fructus absque labore feret.

REPERTORIVM DICTIONVM
Quæ in Margarita Decreti continentur.

Residen-

quæ in Margarita Decreti continentur.

Deo gratias.

Regeftum Decreti

a β γ δ ε ζ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sff Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh Iiii Kkkk Llll Mmmm Nnnn Oooo Pppp Qqqq Rrrr Sfff Tttt Vuuu Xxxx.

Omnes funt Quaterniones. V Quinternio. δ ε Xxxx Terniones. ζ Duernio. α Folium principij.

ROMAE, In ædibus Populi Roma

M. D. LXXXII.